ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

Instrumenta curationis morborum
Auctore H. Jencke

tabellae ex flor. sulph: in catharro crasso

℞. flor. sulph. aq. scabios. seminis lotor. et spec. diaireos simpl. ℈ij sach. albi in aq. tussilag. dissoluti ℥iiij formandi ut artis est panes rotuli de quib. una atq. altera deliquescere sinat in ore.

Formula sternutatorij simplicis in affectib. capitis debilioribus adhibendi

℞. pulv. nicotianae beton. salviae irei ossiae ana ℈j f. pulvis e tubulo in nares identidem insufflandus (Item et compositus sternutat. pulvis in affectib. soporosis conveniens

℞. piperis long. pirethr. ana ℈ß. euph. et pul. helleb. cornut. ana ℈j f. pulvis e tubulo

Vel ℞. fol. beton. siccae. pulv. tabaci ana ℈j hellebor. albi ℈ß f. pulvis e tubulo insp. addi possunt gr. ij vel tria ambrae sive in affectib. uterinis descendentib. castor. gr. iij

In forma liquida ℞. pul. hiere picrae cariophil. pirethr. ana ℈j aq. vitae ℥j f. mixtura quae cum penna nares interius illiniantur sive agendum est solo de scambo

Formula errhini ad roborandum et ad purgandum ~~[illegible]~~ caput

℞. succi maioranae betonicae sive bet. salviae in vino albo expressorum ℥ij ex quib. liquoris prono capite et aqua ore pleno naribus attrahendum ter aut quater mane ieiuno ventriculo in succorum defectum parari ex eorundem decoc. affuso ~~[illegible]~~ vino albo et agitem

Pro detergendis narium ulcerib. et inflamationib. narium temperandis

Parantur ex lactis caprini recent. emulct. ℥ß sive ex decoc. hord. ℥ij, mel. ros. vel sirup. de ros. sicc. ℥jß ad narium hymorragiam sistendam tentis aut penicillis

℞. bol. armen. terrae sigill. sang. dracon. et pilor. lepor. ana ℈j mel cum succo urticae vel cum ovi albumine f. tentis aut penicilli naribus immittendi

in narium fetore

℞. aq. ros. naphae ana ℥jß aq. maior. ℥j moschi gr. ij et in mulieribus pul. cariophil. ℈j m. pro errhino. Formula masticatorij

℞. rad. piretr. ℈ß mastic. ℥j pulverizanda crasso modo et includenda in panno lineo fiatque nodulus qui semihora mane ieiuno ventriculo et prono capite mandendus

Vel ℞. zinziberis sem. sive rad. staphis. ag. cariophil. ana ℈ß crasso modo pulver. includantur inde in panno lineo et parandus nodulus mane masticandus prono capite.

Formula frontalis ad somnum conciliandum ad delirium sedandum

℞. ros. rub. siccae. fol. lactucae nymphaeae hijosciam. ana mj. gr. kermes ℥j coquenda leniter in sacculo lineo inclusa in aq. et aceto rosaceo unde calide admovendus inde sacculus fronti.

Formula suffitus in dolorib. hymoroidum ~~[illegible]~~ lenius sistendo conveniens

℞. fol. malvae violarum flor. camomil. et melilot. ana mj. rad. althae. sem. lini ana ℥j fol. verbasci mij coquenda in aq. com. ℥j cuius fervidus vapor ano sedili perforato excipiendus: in sistendo vero eluxu detractis ~~[illegible]~~ subrogandae simplicia adstringentia

Formula epithematis solidi ad vires restaurandas. Ipsi post vicatum inies

℞. conser. ros. bugloss. sive anthos. viol. ana ℥jß confec. alcher. et hiyacint. ana ℈j sive theriac. spec. diamarg. frigid. electr. gal. ana ℈ß cum sir. de pomis vel succ. limon. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ vel aq. thericali f. epitema solidum reg. cordis applicandum

Liquidum epitema ℞. aq. scabios. bugloss. rosarum sive borag. ana ℥iij aq. flor. aurantiorum sive corticis citri ℥jß confec. alcher. et hiyacint. sive theriacae ℈j spec. pro epitemate cordis sive spec. diamarg. frigid. ℈ij camph. et croci ana gr. iij m. f. hoc liquore imbuto panno scarlat. et leniter expresso cordi admovendo immutando vice quarta ob nimis refrigerans. Formula tabell. ex calijbe et sale martis in obstructionib. et ~~[illegible]~~

℞. chalyb. cum sulph. vel vino prep. ℥ß sive sal martis ℈iiß cinam. ℈j sacch. in aq. cichor. solut. ℥iiij f. tabellae de quib. cap. ℈ij mane superbibendo aq. cichor. vel absinth. vel agrimon. pro ut cuique visum et cont. ad x vel xv dies.

THEOPHILI BONETI MERCURIUS COMPITALITIUS

SIVE

INDEX MEDICO-PRACTICUS.

MERCURIUS COMPITALITIUS

SIVE

INDEX MEDICO-PRACTICUS

Per Decisiones, Cautiones, Animadversiones, Castigationes & Observationes

IN SINGULIS AFFECTIBUS
Præter Naturam
ET PRÆSIDIIS MEDICIS,
Diæteticis, Cheirurgicis & Pharmaceuticis

Ex Probatissimis Practicis, Priscis & Neotericis depromptas

VERAM ET TUTAM MEDENDI VIAM OSTENDENS

Accessit Appendix

DE MEDICI MUNERE.

OPERA

THEOPHILI BONETI D. M.

GENEVÆ,
Sumptibus LEONARDI CHOVËT, & Socij.
M. DC. LXXXII.

MERCVRIVS COMPITALITIVS

SIVE

INDEX MEDICO-PRACTICVS

Per Decisiones, Cautiones, Animadversiones, Castigationes & Observationes

IN SINGVLIS AFFECTIBVS

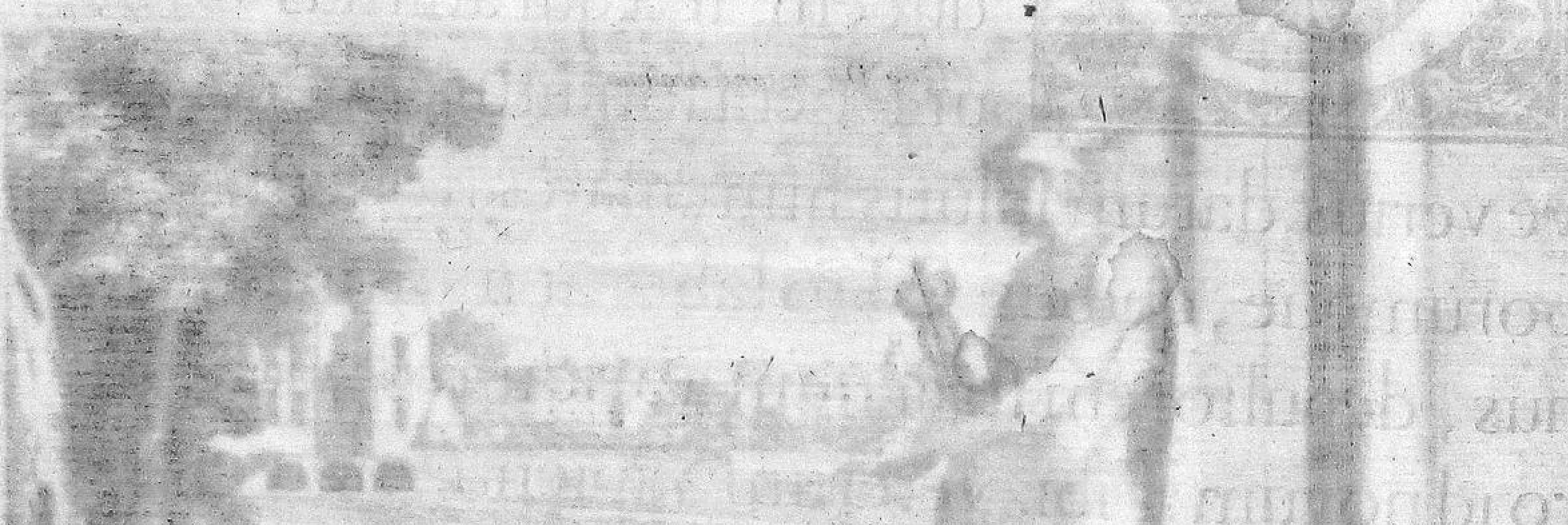
EDVARD HYDE

ET PRÆSIDII MEDICIS

COMITATVS

VERAM RECTAM MEDENDI VIAM OSTENDENS

DE MEDICI MVNERE

MDCCXXII

ILLVSTRISSIMO ET GENEROSISSIMO

DOMINO

DOMINO
EDVARD HYDE
COMITI A CORNBVRY &c.

OFFERO Tibi Mercurium, non illum equidem qui animas sub tristia mittit Tartara, ceu viæ qua itur ad Orcum ducem, sed qui animas Orco, ut Poëta loquitur, evocat: Sive verius, datum salutis humanæ custodem, morborumque, quibus vulgo laborat mortalium genus, depulsorem strenuum ac fidum: Neque vero id novum Tibi, veterum Sapientiæ non initiato solum sed propemodum mystæ, Aegyptios certe, hoc est Græcorum duces, omnisque veterum doctrinæ ac Religionis primos mystagogos sub Mercurij nomine sua nobis venditasse inventa, præclarasque quibus gens illa quon-

dam inclaruit, omnium artium ac scientiarum faces haud ignoras: Sed quid antiqua illa & anilia propemodum dixerim reputo? Verum id hodie mihi favente Bono Genio liceat, COMES PER ILLVSTRIS, ut sub Mercurij hujus Compitalitij statua, non facundiam Tibi meam, qualem vel Aegyptium, vel Græcanicum illum Hermetem decuit, & quæ in me nulla est, sed devotum animum cultumque Tibi tot nominibus debitum approbem: In eam me spem erigit cum mihi coram contestata Tua pluribus documentis humanitas plane singularis, tum læta illa Tua ac generosa indoles, Et quod ingrato silentio premi non debet, jucunda in Vrbem nostram animi Tui propensio, quam aliquot annorum apud nos mora abunde declarasti: Tuam hanc præsentiam gratulantur sibi omnes ad unum cives, miranturque in Te Ingenium capax, acutum, solers, Judicium acre, ante annos maturum, Memoriæ vividam vim, motus Animi celeres, expeditos, rerum Prudentiam velocem, Mercurij facundiam, Sed & Naturam prodigam in decernendis beneficijs, quæ Te præstanti corpore, & supra ætatem (nondum quippe quatuor expletis lustris) firmo esse voluit: quo robore donatus in equestribus exercitijs, gymnasticis & athleticis, quæcunque Nobilem decent, longe omnibus excellis: Indolem hanc ad

ad sublimia quæque assurgentem, & jam à teneris ingentes animos angusto in corpore cum Te versare animadverteret ILLVSTRISSIMVS COMES A CHARENDON, Parens Tuus, non ignarus quod doctrina vim promovet insitam, Præfectum morum Tibi constituit NOBILISSIMVM ET EXCELLENTISSIMVM DOMINVM HAMILTON, antiquo gentilium stemmate Illustrem, qui avitam gloriam propria virtute & eruditione cumulans, non tantum Musas omnes arctissima familiaritate sibi devinxit, sed & Machaonia castra perlustravit inque Medicinæ adyta penetravit: Hoc duce virtutum cumulus in Te elucescit, Pietas insignis; testes sunt Aedes Sacræ, quarum frequentissimus es cultor: Testis liberalitas & pronus in misericordiam animus: Bonitate placere gestis omnibus, pates omnibus, vultu ad gravitatem & comitatem simul composito: Mitte jam alia quæ Te undiquaque ambiunt ac ornant decora, Gentem Tuam Regum adfinitate præfulgidam; Avum Britanniæ quondam non Mercurium solum, sed Palladem, ceu Sapientiæ juxta ac Eloquentiæ Præsidem, Regiorumque Consiliorum fidum internuntium: Neque Parentem Tuum hic appello, cujus probitate incoctum pectus, humanitatem incredibilem, doctrinam, in omni ferme scientiarum genere singula-

rem, indefessum in excolenda eruditæ antiquitatis elegantia, ac adornanda præstantissima librorum suppellectile studium certatim prædicant qui Fortunatis in insulis Vestris ad nos subinde emigrant: PATRUUM Tuum ijdem affatim celebrant, legationibus splendidissimis aliunde jam clarum, sed quem inter præcipuos hodie Regiarum curarum administros læta, & bene de suis rebus ominans colit suspicitque Britannia, Sed non id Mercurij Compitalitij munus in hos se diffundere campos, Tuum erit COMES ILLUSTRISSIME, eum quanquam rudem dicendi, aut promiscuis omnium usibus destinatum, Tuo patrocinio, Tuaque benevolentia in posterum amplecti, Vale.

Dabam Genevæ 4. Idus Ianuarij
Anni M. DC. LXXXII.

Tuæ Generositatis observantissimus,
Tibique ad omnia obsequia paratissimus

THEOPHILUS BONETUS.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO
SALUTEM.

MERCURII statuam in compitis olim collocatam fuisse, rectæ viæ indicem, deerrantium reductricem ab antiquis proditum est: Viatorem & Medicum eadem nonnunquam sors manet, & uterque sæpe in bivio anceps

stat, & incertus nescit sibi qua sit eundum.

Duce itineris non raro opus est qui cui viæ insistendum sit ostendat, sæpe hæc directa est & tamen in avia ducit: Humanæ scilicet mentis ea est imbecillitas ut etiam in ijs quæ oculis manifesta sunt caliget, nedum in obscuro vacillet. In Medicina tamen facienda, *inquit Galenus*, cautio adhibenda ne quid temere fiat, " nam præter quam quod non mediocre periculum hæc res neglecta affert, magnum " etiam dedecus parit: Neque enim lateres, lutum, ligna, *ait Idem comment.* 1. *aphor.* 1. " Lapides, tegulæ, coria, artis Medicæ sicut aliarum sunt materia, in quibus multifa- " riam, citra cujusquam offensam, licet quid possis experiri, & circa eam materiam " ad theorematum meditationem & confirmationem versari, quod in lignis fabri li- " gnarij faciunt, in corijs coriarij: ligna enim & corium si male tractando labefactave- " rint nullum inde cuiquam inde imminet periculum: In corpore autem humano " ea tentare quæ non sunt experientia comprobata periculo non vacat, quum teme- " rariæ experientiæ finis sit totius animantis internecio: Multa ergo animadvertere " Medicum jubet *Hippocrates* 2. *Prorrh.* hominis mentem, & mores, & corporis vires: " Eveniunt in his multa quæ dubios reddunt Medicos, & ubi ambiguum illis unde initium curationis ducant: Similitudines præterea in morbis sæpe imponunt, & errores pariunt atque difficultates, docente *Hippocrate lib.* 6. *Epidem.* 8. ἀγαθοῖσιν αἱ ὁμοιότητες πλάνας καὶ ἀπορίας: In morborum scilicet curatione, ut & in totius artis cognitione, artificiosæ conjecturæ, quibus multum innitimur, persępe fallunt: &, ut *ait Galenus*, multa sępe- " numero sibi fingit Ratio quæ eludit deinceps Experientia. *Hinc tantillus error præbet* " *occasionem errandi in infinitum*, inquit *Averroës*: Erroris declinandi occasionem prębere videtur *Methodus medendi*, à Via nomen sortita, quæ ex *Indicationibus* qua iter instituendum sit ostendit; Hanc tanti olim fecit *Hieron. Capivaccius*, ut ipso judice alio duce Medicus Medicinam facturus indigere non videatur: Narrant *Polonum*, *Apollinari laurea in Patavino Lyceo* donatum, patrios lares repetiturum, secreta quędam remedia ab ipso postulasse, hocque responsum habuisse, *Lege meam methodum & habebis mea secreta*: At quantum ipse *Capivaccius* suæ methodi rigidus observator fuerit ostendit ipsius praxis Medica, aliaque opera, ubi plurimos adnotat errores experientia & usu duce ipsi manifestos, non à Ratione revelatos: Ipse *Galenus*, qui primus viam stravit, *primus methodi medendi* conditor fuit, in universalibus Medicum subsistere vetat, sed ad singularia descendere jubet: Quis enim præceptorum multifidam varietatem se vere indagare posse spe- " ret citra exercitationis constantiam? *ait Hippocr. l. de Præception.* qui ideo Artem esse cen- " set longam, quia à specifico tantum affectu indicationes desumendæ sunt: Existimare " *ait Galenus* 3. *meth. med. c.* 3. communem quandam esse omnium hominum curationem, " ut stupidissimi methodici putant, extremæ est dementiæ: Medicum opus in particula- " ribus vertitur, & per particulares exercitationes artis cognitio solida comparatur: Lon- " gum ad scientiam vel artem iter per Præcepta, breve & efficax per Exempla, *ait Seneca.* "

Præfatio ad Lectorem.

Facile quidem cognosci poteſt quid rhabarbarum ſit, quid καῦσις, quid τομή, at in praxi quemadmodum accommodate in uſum acceſſenda ſint, quando purgandum, quando uſtio, quando ſectio convenit, non adeo obvium, nec tam facile intelligi poteſt Cui, Quando, Quomodo decernenda ſint, ob circumſtantiarum varietatem & mutationes „ diverſas in quas corpora incurrunt: Scire quid fieri oporteat magna res non eſt, ſed „ quibus rationibus id efficias, id vero ſcire artificium eſt, *ait Galenus lib. 6. method.* „ *med. cap.* 2.

Imo & quorundam idiocraſia varia eſt; abditum quid, quod nullis ſenſibus patet, nul- „ lis notis compertum ſit: quæ difficultas *Galenum* fatigans hanc illi vocem expreſſit, Si „ ego internoſcere poſſem cujuſque idioſyncraſiam, me talem eſſe putarem qualem *Aeſ-* „ *culapium*, aut *Apollinem* fuiſſe mente intelligo. Reuera qui artem Medicam facere intendit methodo tantum fultus, illi ſimilis eſt qui unico chartæ Geographicæ ductu orbem terrarum peragrare contenderet, aut navigationem maritimam ad Indos ſola pyxide nautica fretus inſtituere, nullo præterea itineris indice; Multa occurrunt invia, ſylvæ, montes, ſcyllæ, charybdes, quæ properantem remorantur, & in pericula conjiciunt: Nec majores progreſſus facturus viæ duce deſtitutus quam ſi unico crure incederet; Vtroque fulcro opus eſt ſi recta pergendum; Ratione quidem, quæ in methodo, quaſi in charta Geographica, Indicationes oſtendit, & ſcopos ad quos collimandum: Prævia debet eſſe illius notitia, cujus nutu qui late ſe pandentem Medicinæ campum decurrunt, ſingula adminiſtrant, diſponunt, vagos animos per inextricabilem & confuſam rerum multitudinem in ſemitam reducunt, agendorumque occultum modum patefaciunt: Hæc ſi abſit omnis Medicina eſt incerta, fluctuans, dubia: Sine hac medicamenta ſunt inſtar gladij in manu furioſi, alias manus Dei futura ſi dextre in uſum flectantur, dicebat olim *Herophilus:* Hæc morbus impugnandus ſit necne oſtendit, Si agendum, quid, quantum, quando, ubi & quomodo; Hæc curationem variare docet pro morborum indole, cauſarum varietate, ſymptomatum ingruentium urgentia, partium afflictarum diverſitate, Imo unum eundemque affectum in diverſis individuis, & partibus obſeſſis aliter atque aliter curare docet. Vt ut vero ſit Rationem hæc & ſimilia dictare, in ſubſidium tamen advocanda eſt Experientia, ordine Naturæ prior, poſt Medicinam enim inventa eſt Ratio, non poſt Rationem Medicina, quæ ſuos natales Experientiæ debet: Rationis magna eſt dignitas, titubat tamen niſi adſit alterum crus, Experientia, ſenſuum adminiculo fulta, ſub quos quæ cadunt fallaciæ obnoxia non ſunt, nihil dubium, nihil ambi- „ guum relinquunt: Ratio vero in ijs neceſſaria eſt quæ illos ſubterfugiunt. Eorum pre- „ terea quæ contraria qualitate ſunt methodus eſt, eorum vero quæ tota ſubſtantia ſunt „ adverſa methodus non eſt, ſed omnia per experientiam ſunt inventa, *inquit Galenus lib. ad Thraſib.* Sin ab hac inventis adſtipuletur Ratio, hęc inconcuſſæ ſunt ſidei: quæ ſi invicem repugnaverint, Experientiæ potius adhærendum; non cuicunque tamen: Diſcrimen enim inter πεῖραν & ἐμπειρίαν ſtatuendum; Ecquid enim vulgatius inter Medicos quoſdam, vix ſacris initiatos, quam ad propriam experientiam provocare, eamque teſtem adducere? hęc ſępe in duobus tribuſve facta in alijs fallax eſt, nec ea pendet ab una vel altera hiſtoria, ſed à multorum exemplorum repetito actu: Qui uni vel alteri exemplo ſtat Empiricus dicatur, vel Periclitator, ſi artem experimentis non vera experientia „ exerceat: Non eſt Experientiæ fidendum, *inquit Galenus* 3. *aphor.* 10. quia quamvis „ idem ſæpe vidimus, non poſſumus dicere, Sic ſemper erit. Neque ex ijs quæ ſemel aut „ bis homo vidit, debet pronuntiata Medica conficere. Certa Experientia nonniſi ab erudito, periti, elimato iudicij Medico, & qui ſæpius viam Medicam triverit expectanda eſt.

Seris venit uſus ab annis.

„ Experientia, *docente Galeno libro de optima ſecta*, eſt ejus quod frequenter & eodem mo- „ do viſum eſt comprehenſio & memoria: Neque vero Medici, quamvis artis præcepta „ perceperint, *ait Cicero* 1. *de Offic.* quicquam laude dignum ſine uſu & exercitatione con- „ ſequi poſſunt: Ad hanc vero Prudentia maxime requiritur, (*Senectutis* fere comes, *ait* „ *Idem lib. de Senect.* ut temeritas florentis ætatis) quæ ex *Ariſtotele* 1. *ad Nicomachum* 8. non tantum conſiderat id quod abſolute & univerſim bonum, ſed & id quod ſingulis, huic vel illi bonum eſt: Medicorum enim eſt non τῶν καθόλου tantum, ſed etiam τῶν καθ' ἕκαστα, non univerſale ſolum ſpectare, ſed & ſingularia.

Illud

Præfatio ad Lectorem.

Illud enim *Senecæ* perpetuo memoria versandum, Quid fieri soleat, quid oporteat, " in universum & mandari potest & scribi: tale consilium non tantum absentibus sed & " posteris datur: Illud alterum, quando fieri debeat, aut quemadmodum, ex longinquo " nemo suadebit, cum rebus ipsis deliberandum est. "

Quo vero jure solius Rationis ductu incedet Ars, quę à veteribus inter στοχαστικὰς; conje-cturales, reposita est? quæ scilicet non perpetuo & ubique fine potiuntur, utut artifices periti sint & ad amussim eas exerceant: Non sicuti cæteræ artes, *ait Hippocrates lib. de* " *Arte*, tractabilem habet rerum materiam, Medico subjacet corpus non usquequaque " obediens, rebelle, intractabile: Plurima incidunt quę artis eventum incertum & du- " bium, artemque adeo ipsam conjecturalem reddunt: Adeo, *judice Celso l. 2. de re Medica*, " in re Medica perpetuũ non est quod fieri debet tamẽ perpetuũ est id quod sequi conve- " nit. His in salebris quãdo ambulat Medicus, *Hipp.* alios in consilium adsciscere jubet *libro* " *de Præcept.* Non in decore se ille geret Medicus qui, cum in angusto illi videantur apud " ægrũ res præsentes, maxime illi imperitia tenebras offũdente, alios insuper accersiri jus- " serit, ut collatis amice rationibus historia ęgri recte pervestigetur, & illi mutuã operã con- " ferant in auxiliorum copiam; Nam in afflictionis vehementia & assiduitate, incrementa " ducente affectu, ob consilij inopiam, plurima ad rem præsentem commoda effugiunt: " Revera inutiliter aut supervacue institutę non sunt Medicorũ Consultationes, cum om- " ni copiæ insit inopia, *inquit Senex*, Vtut enim Medicus & eruditione & experientia sit " instructus. remediorum quinetiam sylva abundet, attamen & ipse homo est, decipi po- " test, errare, labi, & in summa εὐπορίᾳ aliquando etiam ἀπορίαν pati, propter singularium " circa quæ versatur incomprehensibilem varietatem: Et vulgo dicimus, In opere Medi- " co duo lumina acutius videre vno, ait *Zvvingerus commentar.* in citatum librum. " Quoniam varietas rerum quasdam etiamnum animadversiones desiderat, utile est sci- " re unumquemque quid & quando maxime caveat, *inquit eleganter Celsus.*

In Consilium autem adhibentur aut socij, aut qui scriptis consignarunt quæ in exerci-tio & praxi Medica singulare deprehenderunt circa privatos ægros, & offerunt nobis notitiam mediorum quibus hic vel ille sanitatem adepti sunt; neque semper ab vno morbo, verum complicatis, contrarijs vel oppositis, quo ipso vniversalia præcepta in particulari subjecto ad vsum trahuntur: Inter illos qui hac in arenã desudarunt eminet *Ludovicus Septalius Mediolanensis*, qui Cautiones & Animadversiones Medicas edidit, in quibus, *ut ipsus inquit*, veluti mores artis & quotidiana disciplina continentur; Tantæ præstantię vt *Ioh. Rhodius* in Cista Medica *Thomæ Bartholini*, jubeat praxin Medicam initurum non modo eas lectitare, sed tam alienis quam proprijs observationibus sensim augere: Hoc stimulo percitus ante decennium Cautiones & Animadversiones Medicas, ex *Gulielmi Ballonij* operibus erutas, eademque serie qua *Septalij digestas*, titulo *Phari Medicorum* emisi; omnino præsenti in opere pretermissas quod altera editio, tertia parte auctior, & elegantioribus typis propediem prelo committenda sit: *Septalium* quoque ipsum omisi, necnon & laudatũ *Rhodium*, qui Analecta & Notas prestantissimas, ex plurimorum quoq; Medicorum penu desumptas, lacunas in Septalio impleturus edidit: Verbis parcus hic, sensu & virtute dives, brevissimis quasi punctis res perstringens & per capita tantum attingens; quas fusiori oratione dare, & cujusmodi apud authores occurrunt consultius duxi, ipso fere intacto; ne librum immensæ vtilitatis, ex eorum qui compendia quęrunt manibus excutere velle viderer; Ea huc illaturus quæ ex lectione plurimorũ authorũ congessi: Indicis forma donavi, & alphabetica serie digessi, prestantissimos viros sequutus *Ioh. Andream Schmitzium, in suo Medicinæ Practicæ compendio*; & *Thomam Burnet, in Thesauro Medico Practico*, non vulgatam morborum juxta partes humani corporis dispositionem, quo citius Medico in conspectum veniant quæ disquirit. Negabunt nonnulli gratias habere opus hoc, Alij mutilum esse objicient; Vtrumque concesserim, dummodo operi sua constet vtilitas, non in tyronum solum gratiam extructo, sed quod eruditi ipsi forte non respuent: Collectanea hæc sunt, quæ iudicium si non sapiunt, saltem diligentiam, quam *Seneca* maximum etiam mediocris ingenij subsidium pronuntiavit: Vtilitate vero & novitate Opus se commendat, quod recentiorum Anatomicorum inventa facem methodo medendi attulerint, eamque illustriorem fecerint, è quorum penu non pauca huc invecta; Non exigua certe lux illi affulsit à detecta circulatione sanguinis, ab inventis Ductu thoracico, Lymphaticis vasis, Salivaribus &c. Adde

his Chimicorum industriam, medicamenta & tuta, & salubriora & gratiora subministrantem; „ Chimia liberalissima practicæ felicitatis dispensatrix, humanum genus „ multis beneficijs ornat, beat, illustrat, Naturæ abdita eruit, *inquit Rolfinccius Dissertat. Chimicarum prima.* Apparatum porro hunc è plurimis institui, suum cuique reddens: Observationes nullo signatæ nomine è diario meo huc irrepsere: Vitio vertent nonnulli quod mutuatitia fere tantum huc intulerim, sed si plurimi authores evolvantur eos aliena vitula arasse constabit; Multis displicent *Mercati* operosa volumina hinc inde consarcinata; hic quippe, observante *Iulio Guastavinio lib. 2. locor. in Med. select.* multa ex *Iacotio*, *Fernelio*, *Salio*, paucissimis immutatis, omnia ex *Brudo Lusitano* exscripsit: *Lazarus Riverius* praxim suam ex *Sennerto*, *Thoma à Veiga*, *Salio*, *Varandæo*, *Zecchio*, *Ioh. Hartmanno*, *Enchiridio Medico Practico* & alijs construxit.

Symbolum porro simili instituto contulere nonnulli, Medicorum errores indicantes, *Cardanus*, *Sanctorius*, *Lazarus à Soto*, *Mercatus*, ex quo *Augerius Ferrerius* Castigationum Medicarum volumen deprompsit, sibi assumens: Justitiæ esse credidi suum cuique reddere, neque operis institutum aliter potuit absolvi: De Librorum scriptoribus hoc judicium fert *Maximus* apud *Cedrenum*, *Libri*, ait, *ideo ferme scribuntur, vt vel propriæ memoriæ, vel aliorum commodo, aut utrique simul consulatur: quandoque etiam ad lædendos alios, Vel ingenium ostentandum, vel quod necessitas ita postulet.* Laude certe digni qui sibi aliisque student, & publico commodo invigilant, sicuti temeritatis sæpe pœnam luunt qui gloriæ inhiantes dubiæ judiciorum aleæ se exponunt: Omnium vero maxime de re literaria bene merentur qui quæ vsu magistro didicere alijs minime subtrahunt sed publici juris faciunt, seroque vsu edocti, & quid facto opus sit, & quid quisque vitet, vel sparsim operibus commiscent, vel peculiaribus tractatibus emittunt: Non omnia possumus omnes, hic explicando, ille corrigendo, alius consulendo valet. In medium proferat quisque quod potest, juvet aut re, aut opera, aut consilio; Operam meam vtvt exiguam contuli, in qua nihil pompæ datum, vsui omnia, cui istæc apta si censueris, aboris suscepti me non pœnituerit. Vale.

INDEX

INDEX TITVLORVM ET AFFECTVVM.

Prior numerus paginam indicat, Posteriores articulum designant.

LIBRI I.

LIBRI II.

Index Titulorum.

LIBRI III.

LIBRI IV.

LIB.

Index Titulorum.

LIBRI V.

LIBRI VI.

LIBRI VII.

LIBRI VIII.

LIBRI IX.

Catar-

Index Titulorum.

LIBRI X.

LIBRI XI.

Index Titulorum.

LIBRI XII.

LIBRI XIII.

LIBRI XIV.

Paro-

Index Titulorum.

LIBRI XV.

LIBRI XVI.

LIBRI XVII.

LIBRI XVIII.

Vrinæ

Index Titulorum.

INDEX LIBRI XIX.

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigat. Observat.

In Præsidiis Medicis.

Ptarmica

LIBER XX.

DE MUNERE MEDICI. P. 962. &c.

ERRATA GRAVIORA.

Pagina	Articul.	Lege
51.	I. Lege	*caro hebes*
	III. adde	*adacturum minatur.*
64.	I.	*medicamentis atteri.*
	ibidem.	*ex cepa alba.*
86.	XXXV.	*ἀνακαθαρσει.*
	XXXVI.	*Vidi curatam cephalaeam.*
93.	IX.	*comprobavi , Illi.*
96.	XXVI.	*sine rasura sanat.*
112.	II.	*æstuantem.*
119.	XXVI.	*addensatis.*
120.	XXXIV.	*aqueæ materiæ.*
123.	XLIX.	*paucissimæ istæ.*
125.	LXVI.	*insinuantes alias.*
127.	II.	*à qua sumit originem , curatione pendet*
	ibidem.	*pone aures & temporibus.*
129.	IX.	*tota cervix.*
131.	XVIII.	*adscripsere flatus.*
133.	IV.	*oris molestiam.*
140.	IV.	*allatus §. 2.*
146.	XII.	*diacalcith.*
		pingued. humanæ.
148.	VII.	*hæc vel illa morbi.*
149.	VII.	*ait Tomo I.*
165.	VII.	*sinus nonnihil.*
248.	XXXV.	*reficiunt enim corpus.*
251.		*Febris octona , morbum mariti.*
217.	XLIV.	*quæ abstergunt adhibentur.*
227.	I.	*immerito ad libitum.*

INDICIS.

INDICIS MEDICO-PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum & Observationum Practicarum.

LIBER PRIMUS.

De Affectibus à litera A incipientibus.

ABORTUS.

SYLLOGE.

Non debet excitari ad morbos gravidarum curandos. 1.
Sanguinis simplex exclusio ab eo qui dignoscatur. 2.
Causarum distinctio juxta tempora gestationis fœtus. 3.
Symptomata illum consequi solita Medici providentiam requirunt. 4.
Per crebream Sanguinis missionem *præcautio.* 5. 6.
Saphenæ *sectione aliquando præcavetur.* 7.
Fonticuli *ad præservationem an conducant.* 8.
Emplastra *admota diutius non detinenda.* 9.
Quando adstringentibus, *quando* laxantibus *locus.* 10.
Instans non semper accelerandus, exemplo revocati. 11
Vbi imminet calida adstringentibus addantur. 12.
Adstringentia aliquando lumbis tantum admovenda. 13.
Inferius admota tutiora quam assumpta. 14
Vino abstinendum. 15.

I. GRAVIDAS multis gravibúsque obnoxias esse affectibus, chonicis acutisque, quotidiana demonstrat observatio, qui ratione graviditatis periculosiores redduntur, & curatu difficiliores, maxime acuti, ut febres, pleuritides. Mulierem gravidam aliquo acuto morbo corripi lethale est *Aphor.* 30. *lib.* 5. dupléxque est, ex *Galen.* periculum, unum à febre fœtum interimente, alterum ex tenui diæta, quæ morbis acutis competit, sed nocet gravidis, tum ob necessitatem majorum remediorum, venæ sectionis & purgationis. Sed quidam temerarii, si periculum nimium timent, abortus provocationem consulunt; Est autem *Abortus* naturali partu magis dolorosus & periculosus, ob violentam divulsionem præcocis illius fœtus, unde plurimæ pereunt, quædam evadunt, sed non absque gravibus symptomatis: majúsque periculum est si fœtus grandior, ut septimestris, octimestris, aut mulier ipsa languida, debilis, ut si morbis acutis periculosis conflictetur: Ipsa mulier alias sana nunquam sine periculo abortit: quædam quoque sunt tam pertinaciter fœtum retinentes, ut nullis vexatæ remediis potuerint fœtum excutere: Propterea pernitiosum est consilium eorum qui in morbis acutis abortus provocationem suadent, 1. in multis id facile non est. 2. nonnisi remediis periculosis & frequenter repetitis fieri potest, qui morbos acutos exacerbant pejorésque reddunt. 3. Nec id tutum est; cum abortus ipse sit periculosus & lethalis affectus, ut ostendit experientia; nam aphorismo superius laudato, gravidas acuto morbo corripi lethale esse dicit *Hippocrates*, ob febrem, ob tenuem victum, & periculum abortus: afflictionem autem addere afflictæ malum: sæpe intetempto ejusmodi remediis fœtu mater perit. 4. Ipse partus naturalis sæpissime multos morbos non levat, multo minus abortus ullum morbum, præsertim acutum, curabit, potius augebit, nisi fœtus jam mortuus sit, qui necessario debet excludi. Non tamen ab auxiliis necessariis abstinendum, vt phlebotomia & catharsi, quæ sæpe abortum præcavent; qui si interdum sequatur, non remediorum probe administratorum culpa est, sed aut morbi acuties, omnibus remediis superior, aut matris fœtúsve debilitas & mors. Hippocrates in suo juramento, pollicetur se nulli fœminæ medicamentum φθόριον daturum: Medici est non perdere sed conservare quantum fieri potest. *Primirosius de vulgi Erroribus lib.* 4. *cap.* 53.

II. Oportet Obstetrices esse diligentes, nam interdum contingit vt fœmina utero gerens expellat per uterum sanguinem copiosum, & imprudentes Obstetrices imaginantur fœminam commisisse abortum, quod tamen falsum est, non enim factus est tunc abortus sed imminet, dum imminet prohibere oportet, quod fit adstringentibus, si autem factus est laxantibus occurrendum, Quare Obstetrices diligenter intueri debent materiam quæ egreditur, an sit sanguis, an caro, an genitura, an fœtus: quia dum

fit ablutio cum aqua, facile conspiciunt an sit factus abortus necne, *Capivaccius Pract.lib.4.c.8.*

III. Notanda est sententia *Serapionis*, Vult is si 1. aut 2. mense fiat abortus, fieri à flatu divellente, aut præpostera matris agitatione, tenues fibras disrumpente. Si fiat mediis mensibus, causam esse mucores & humores acetabula uteri laxantes, In postremis utplurimum fieri ab Inopia alimenti, aut vteri angustia.

IV. Vxor N. Abortum passa est, quo secundinas primum cum multo sanguine excrevit, unde summa virium imbecillitas; sedato profluvio die sequenti fœtum exclusit IV. mensium, postea convalescere visa est & mediocriter purgabatur, attamen fœtor insignis & cadaverosus apparebat in iis quæ purgabantur. Die 7. febre intensa correpta est, & placentam carneam (jecur vterinum) excrevit, admodum fœtentem, atro sanguine plenam, vnde postea sensim convaluit. *Domina N.* cum gravida esset à quatuor mensibus, abortum passa est, & fœtum cum membranis exclusit, vnde libera credebatur: attamen febre intensa postmodum laborabat, cum horrore frequenti & animi defectibus; tum purgamenta fœtidissima cum thrombis & caruncu lis excernebat, die 7. placentam illam excrevit, eamque fœtidissimam, vnde melius habere cœpit, ac sensim convaluit.

Hæ duæ historiæ docent purgamenta uteri, fœtorem cadaverosum referentia, utplurimum significare aliquam secundinarum portionem in vtero restitisse. *Riverius cent.1.Obs.61.*

V. Mulier tres Abortus consequentes variis gestationis temporibus passa, Iam à duobus mensibus gravida, patiebatur dolores circa umbilicum & lumbos, abortum minantes. Ab admotis duobus empl. lumbis & umbilico, ex massa empl. pro fracturis & dislocationibus, melius habuit ad tempus, sed post dolores reversi: Vocatus ego, advertens mulierem juvenem & sanguineam, venam secari jubeo, unde intra paucas horas à doloribus & metu abortus liberata, sanguis erat valide serosus: ad præcautionem do rhei pulver. ℥j. cum jusculo, iterandam semel in septimana per mensem: Sympromata illa accesserant eo prorsus tempore quo menstrua pati consueverat extra graviditatem. Tertio deinde graviditatis mense eadem symptomata redierunt, & V.S. statim liberata est, IV. itidem V. VI. VII. & VIII. iisdem symptomatibus periodice recurrentibus iterata est venæ sectio, & statim liberabatur: vltima venæ sectio celebrata fuit octo diebus ante initium noni mensis, cum eodem fructu, & in fine noni peperit filium bene habitum atque vitalem, sed pallidiusculum. *Idem centur.1.Obsv.53.*

VI. Non usquequaque Hipp. verum quod scribit, Abortire mulierem gravidam sanguine misso, nisi forte id intelligat de ὀλιγαίμοις aut imbecillioribus: Multæ plethoricæ frequenter abortiebant quæ à venâ sectâ fœtum ad nonum vsque mensem fœliciter retinuerunt. Ejusmodi mulieribus superfluus sanguis si non demitur, vel sequitur abortus, reseratis à sanguinis ubertate vasorum osculis, vel fœtus præ nimia mole vix in lucem prodit, Iis repetita sang. missio confert à secundo mense, vel potius à 4. ad 7. Idem. Consultare circa ea quæ acciderunt inprimis oportet, & tanquam in talorum jactu, provt cecidit, quomodocunque rationem melius habere dicat, negotia disponere jubet *Plato* l. de Republ. Nam cum remedium aliquando non proficiat, ad alterum transeundi optimum erit consilium. Cum prægnantem mulierem quinto mense vidissem Abortui proximam, quæ quinquies prægnans abortum semper passa fuerat, considerando primo quod nihil juvarent remedia adstringentia, tum interna, tum topica, alias ab aliis medicis administrata, secundo, quod sanguis mavime redundaret, secta fuit vena cubiti, non saphena, ne fieret Abortus, & tute, nono mense peperit filium vivum & vitalem. *D.Panarolus Pentec.1.Obser.10.*

VII. In gravidis ad Abortus præcautionem V.S. ex vsu esse novum non est, at in partibus inferioribus celebrari novissimum est: Fœminæ binæ robustæ, cum per totum gestationis tempus menstruas purgationes paterentur, fœtum vsque ad maturum tempus reservabant, sed cum purgatio in aliâ graviditate deficeret, abortum fecere, Quæsita scaturigo mali, quæ in sanguine menstruo suppresso, copia fœtum obruente, acutie vasorum vteri oscula aperiente, & naturam stimulâte vt ante tempus fœtum expelleret: Illis iterum gravidis factis, suppressâ menstruâ purgatione, sanguis missus è cubito, abortus tamen 5. & 6. mense contigit: Anova conceptione me vocant, à 2. mense ad 5. singulis mensibus è talo sanguinem exhaurio: sic dempta particulari plenitudine vteri, vel copiâ sanguinis, ad eum fluentis, ad originem fluxionis revocatâ, feliciter nono mense ter pepererunt. *Zacutus Pr. Adin. l.2. obs.160.* Vide *Epiphanium Ferdinandum* hist.13. vbi exempla adducuntur.

VIII. Abortum ex vitiosis humoribus ad vterum à toto corpore confluentibus, pravâ qualitate aut copia fœtum necantibus, aut acetabula reserantibus, frequenter concitari notum est. Quædam fœtum trimestrem, septimestrem, lacerum tamen, & omni putrilagine infectum, multoties enixa, celebratis validissimis auxiliis, nullo alio præsidio quam cauterio excitato in brachio aut crure feliciter pepererunt. hoc ad fluxionis originem exerce: hujus ope, ante conceptionem adaperti, fœtus sanos legitimo tempore pepererunt. *Idem ibid.obs.159.*

XI. Circa Emplastra admoveri solita hoc animadvertendum, ea non diu esse gestanda, sed per intervalla removenda: alias diutiùs lumbis hærentia calorem renibus imprimunt, ut hinc dysuria & urinæ ardor exoriatur, vel calculorum, arenularum, aut interdum sanguinis mictus sequatur. *Riverius Pract. lib.15.c.17.*

X. Si actu fiat exclusio, imprimis animadvertere oportet an actu excludatur fœtus, an vero ne intempestive excutiatur metus sit; Dum enim actu excluditur, cum *Avicenna* abstinendũ ab adstringentibus, & oportet vti laxantibus, ne, quod fieri non raro solet, relinquantur in utero membranæ, vel excrementa prava tempore puerperii, vnde si adstringentibus vtemur, peribit sine dubio fœmina: ob id *Avicenna* improbat adstringentia, proponit suffumigium ex bdellio, hyssopo, origano & sinapi, vnde & excluditur fœtus, & excrementa expurgantur felicissime. Si fœtus non sit mortuus, neque tamen excludatur, sed immineat abortus, & fœtus regrediatur, tunc est saluberrimum vti adstringentibus, quorum beneficio efficitur vt mulier non abortiat, sed fœtum conservet. *Capivaccius lib.4. cap.8. Heurnius de m.m. cap.7.*

XI. Mulier xiij. hebdomade imprægationis, cerevisiæ cocturæ assistens, situlamque pleniorem imprudentius tollens, abortum ferè fecit, ruptis membranis & exitum embryone moliente: forte Empiricus præsens, huic incommodo succurre satagens, suasit sine morâ manus dexteritate reponendum fœtum: capite igitur gravidæ declivi, elatisque cruribus, obstetrix subtili manuum opera embryonem proditurum intrusit,

trusit, statimque, peractâ operatione, in lecto composuit matrem, ut fœtus repositus solitum locum repeteret, fluxere tamen lochia ad tertium diem: Ad membranæ ruptæ generationem suasit idem congressum cum marito: hinc retentus fœtus justo tempore deinde fuit exclusus, adhuc superstes. *Thomas Bartholinus Centur. 4.histor.57.*

XII. In ingravidatis, ubi non ita præceps periculum adest, emplastra stringentia ventri admoveri non debent, ne passionem uteri intercipiant, sed lumbis & ossi sacro apponantur. *Heurnius, l.2.*

XIII. Cautio sit ut stringentibus & roborantibus remisceas calida quædam, ne uterus enervetur; junge mastichen, mentham, absynthium. *Idem.*

XIV. Observabile tutiora esse ea remedia quę inferius admoventur quam ea quæ per os sumuntur, maxime si adsit febris putrida, hæc enim usu adstringentium increscet. *Idem.*

XV. Vinum nam bibendum, pellit enim fœtum. *Hartmannus Pr. Chymiat.*

ABSCESSVS.

SYLLOGE.

I. a. **V**Lcus post Abscessum relictum plane ac plene curatur assumptis in dies Antimonio diaphoretico, Bezoart. minerali, vel quovis alio magis efficaci & fixo medicamento ex Antimonio parato, cujus Elixir, Magisterium, aut quinta Essentia si habeatur, mirabilia, plerisque licet incredibilia visa, non tantum in hoc malo periculoso, & curatu difficillimo, sed & similibus in quovis viscere aliquando repertis, curandis præstabit. *Franc. Sylvius Prax. med. c. 53. lib. 1.*

I. b. *Abscessu ad suppurationem converso ne differas apertionem, ait Avicenna 3. 4. tract. 1. cap. 29. nam plura damna sequuntur ex pure diutius in parte reitento.* *Guido* autem tractatu de Apostemat. jubet expectare ut natura apertionem moliatur, *Nam apertio, ait, quæ fit à natura melior est quam quæ ab arte; hæc enim immodicam puris copiam gignere solet, & in ulceribus excitat sorditiem:* Sed nisi *Guidonem* intelligas de abscessibus internas partes occupantibus, vix ejus doctrina cum principum cohærebit: Revera abscessuum apertio à naturâ instituta indolens est, quæ meliorem locum quàm Chirurgus eligit; universaliter tamen accepta propositio accipienda non est, quia si eo usque differatur apertio, plura & irreparabilia sequuntur damna, ossis nempe corruptio, cutis in viridem colorem infectio, & tardior ad valetudinem regressus *Severinus.*

II. Peritissimorum sententia est Tumores non ante perfectam suppurationem esse aperiendos, quia aliàs necrosin pars incurrit, crudo existente humore, cui natura formam puris inducere conatur: Demum, dolorem præsertim augebit apertio, novum humorum confluxum ciens; Exceptiones tamen patitur hæc regula, 1. Ubi calor nativus debilis, ac metus est ne doloris vehementia, aut vigiliæ parti necrosin inducant, priusquam omnis humor puris formam induat: Ideo *Celsus* lib. 7. cap. 2. *Si pus maturuit, in alis quidem & inguinibus rarò secandum est: Item ubicunque mediocris abscessus est: item, Quoties in summa cute vel etiam carne vitium est, nisi festinare curantis imbecillitas cogit:* Firmat *Rhases* 3. continent. cap. 2. 2. Si puris insit ea copia cui natura dominari nequeat, *Avicenna 3.4. tract. 1. cap. 27.* 3. Quum materia est crassa, altè sita, incuneata, *Vide Avicen. loco citat.* 4. Si membrum sphacelo tentari incipiat, *Avicen. ibid. cap. 25.* 5. Cùm abscessus malignitatis particeps est: mala enim qualitas naturam opprimit, ni maturè incidas. 6. Quando abscessus est in vicinia membri principis; pus námque coërcitum tetro vapore illud ferit, cum palindromes metu. 7. Si sit circa juncturas, quia cohibitum pus ligamenta exedit. 8. Cùm est super ossa, nervos, tendines, articulos. Sic Hippocr. lib. 2. de morb. *Quæ prope digitos accedunt, ante integram maturationem aperienda sunt, ne in corrosionem ossis & perforationem procedant.* Digiti enim, qui exangues, parvi, à fonte caloris remoti, corruptione facilè tentantur, quia minùs resistunt. Ideo non audiendus *Celsus* lib. 7. cap. 2. *Inter nervos ultima expectanda maturitas est, quæ cutem extenuet, eique pus jungat, quo propius reperiatur.* Sic & abscessus qui perinæum obsident, jubente Hippocr. lib. de Fistulis, *Primum igitur cum tale quoddam tuberculum nascens fuerit crudum, quam citissimè secare oportet, priusquam suppuretur ad rectum intestinum.* 9. Si sit

in adenosis partibus, hæ enim ad malignas putredines pronæ sunt, ac quia nihil refert partes adeo ignobiles etiam dilacerari.

III. *Celsus* cap. 2. lib. 7. ferro aperiri jubet, *Si altius malum est, considerari debet nervosusne sit is locus an non: nam si sine nervis est, candente ferramento aperiri debet: at si nervi juxta sunt, ignis alienus est: in his periculum est ne vel distendantur hi, vel membrum debilitent, necessaria verò opera scalpelli est.* Albucasis autem lib: 1. de cauterijs, jubet apertio ut fiat cum cauterio: quod sic & imminens hæmorrhagia arceatur, & pars à pravis symptomatis defendatur, quæ nervi puncturam subsequi solent si scalpellum in usum veniat: Ignis certè, ex Hippocr. nervis est inimicus, scilicet si profunde imprimatur, aliàs partes quas attingit roborat.

IV. Miles sauciatus in pectore nullum sanguinem reddidit per dies septem: consilio Chirurgi emplastrum vulneri admotum, quod magnam puris quantitatem eduxit: Alius tumore ad suppurationem verso premebatur, quò non, ut decebat, aperto, & in tempore, videbatur in aleâ vitæ, concentrato & occultato pure, quod attraximus beneficio sequentis emplastri: ℞. *resinæ pini recentis, claræ & odoratæ* ℔ j. *olei laurini & terebinth. an.* ℥ ij. *gumm. elemi* ℥ iv. primò oportet resinam & gummi in pelvi manere donec misceantur, post addere terebinthinam & oleum; omnia simul bulliant iterum; tum demum per linteum crassius transcolentur: extendatur portio supra alutam, fiat Emplast. vulneri apponendum, mutandum hyeme semel in die, æstate bis, mirabilia videbis: perforetur in medio incisuris duabus aut tribus longis, ut pus attractum faciliùs effluat. *P. Pachequus in observationibus Riverio communic. observ.* 54.

V. Errant qui Apostema cum copioso pure & duritie secant, & permittunt ut statim totum egrediatur: deberent doloris demulcendi gratia permittere ut solùm puris aliqua portio egrederetur: pus enim coctum dum relinquitur, detergit & secat materiam quæ efficit duritiem, & eam dissolvit & liquat: Nullum medicamentum locale tanti est in duritie inflammationis auferendâ, quanti est pus: quinimo dum pus totum evacuatur, materia quæ relinquitur pori subit duritiem & aliquando redditur incurabllis: sic duri & scirrhosi evadunt tumores, ut nec resolventibus, nec mollientibus possint superari: non ab illis, quia tenue absumunt, unde quod relinquitur lapidescit: non ab his, quia humor durus debet secari & attenuari ad minima, quod ab emollientibus externis fieri non potest, sed à pure tangente rebellem humorem: pus enim est efficiens proximum & ejusdem speciei, quod unicè secare & attenuare potest. *Sanctorius meth. l.* 15. *c.* 9.

VI. Quia plerumque in Abscessuum apertione comperio hunc Chirurgum Lanceolam, alterum Cauterium potentiale eligere, & longe præ alio extollere, rem paucis declarabo: Cauterium potentiale hoc habet commodi quod ægros pusillanimes nullo pavore percutiat, & quòd dolorem timentibus non admodum sit dolorosum, præsertim si hodie satis decantata remedia adhibeas; nam calx viva Hollandico saponi commixta profunde satis carnem corrodit, & multo lenius quam Paræi Corrosivum holosericum; verum hoc habet incommodi 1. quod prout cutis & corpora infirmiora vel firmiora sunt, etiam multo profundius corrodat quam sit necesse: in altero enim cutim & musculos ad ventris cavitatem usque corrosisse, & altero processum peritonæi, & vasa seminalia in eo sita, insanabili modo læsisse experientia comperi. 2. Corrosivum illud se etiam ulterius ad longitudinem & latitudinem extendit quam quidem desideras, præsertim si sub axillis, in inguinibus vel articulis collocari debeat, nam quamprimum incaluerit profluere incipit, imo emplastrum tuum defensivum parum curabit. 3. Necessario aliquot horarum spatio indiget, antequam operationem suam perfecte absolvere queat, sed plus temporis in hoc quam isthoc corpore desideratur: verum hoc tibi humor non semper permittet, præsertim si sit malignus. 4. Crusta, quam induxeris, non statim decidit, & humoribus si è vestigio exitum præbere studeas, Lanceola tamen est utenda: Quam prudenter circumspexeris, incommoda hæc non evitabis. Contra vero Lanceola hoc habet incommodi, quod plurimi ægrorum eam reformident, quasi dolorem moveret, sed timor silentio est anticipandus, & dolor sane non est magni momenti: Interim à Lanceola hæc expectabis commoda, 1. Lanceola apertionem tam longam & profundam efficere potes, quam morbus & tua curiositas requirat. 2. Statim habes materiam, & patiens relevatur. 3. Materia reliqua, & nondum concocta maturias ad concoctionem movebitur, naturæ idoneis medicamentis, tam internis quam externis opem ferendo. 4. Atque ita fiet ut stillationem diuturnam non habeas, nam stillatio si nascatur, certus sis culpam hujus rei penes te esse sitam: Rationem si desideres hanc accipe, omnes ferme tumores qui se post aures, in cervice, sub alis & in inguinibus produnt, ex induratis glandulis, & ab humoribus præter naturalibus valde penetrativis originem trahunt: omnes hæ glandulæ propria circumvestiuntur tunica, quæ si à Lanceola, sive medicamentis cathæreticis lædatur, necessario stillatio sequitur: nulla enim glandula se ipsam, aut suos humores tunica aperta conservat: & hæc stillatio tamdiu durat usque dum tunicæ foramen curatum, vel tota glandula in auras dissipata sit. *P. Barbette Chirurgiæ, part.* 1. *cap.* 12.

VII. Error est eorum qui, licet Abscessus sint ampli, tenuscute fastigiati, & in locis affluxui minime paratis extent, vnica semper & simplici sectione sunt contenti, pluribus & compositâ abstinentes, quasi non suus esse debeat modus singulis, & magni quidem ut parvi, & e mortui, discoctive, ut exporrecta cute fastigiatique abscessus sint tractandi; Meminerint *Celsi, Pauli & Avicennæ*, qui varios dissectionis modos statuerunt & necessarios ostenderunt. *Severinus Medic. Effic. p.* 93.

VIII. Notanda hic ergo inscitia quorundam, qui adstruunt naturam partium gaudere proprio integumento, quod si detrahatur non ita suas vires conservaturus est calor, Hujus superstitiosæ providentiæ sic ostenditur vanitas: Nempe verum est naturam satagere servandis involucro partibus, sed cùm istæ sanæ atque integræ fuerint, porro istarum est conservatio non corruptarum: Cortex enim putridi pomi punici, etiam integer, putridam omnem medullam & grana contegit & conservat: An autem ut vitium augeatur, cortex huic usui integer servatur, & nihil discinditur aut aperitur? haud aliter si cutem pro contegendo vitio non attingimus scalpris, & ipsum nutrimus dum non aperimus: Sic in Nosocomiis ulcerosorum Chirurgiam faciens, sæpissimè sub detectis recenter ulceribus automatis, quæ vix effatu digna videbantur,

comperi tendines putrescentes & abscedentes: Quod argumento esse debet, cum primùm mollescit vitio cutis, insecandum esse, medicamentisque rei accommodatis fovendum. *Severinus ibidem.*

IX. Monet *Aquapendens* ne Vomicâ in secandâ sectionem sic amplam faciamus, ut deinde vix possit cutis subjectis musculis agglutinari, & ob hanc difficilis musculorum motus eveniat: Verum aut nulla est hæc animadversio, aut sensum hunc habet, ut non musculos etiam attingat sectio: Ita etiam fieri posset ut simul cum cute coalescerent sanescendo, verum utcunque non ita certus esset musculorum motus: enim verò cedit semper cutis, quare timidior in secando videtur. Sicut & superstitiosus fuit in Bubonis Venerei curatione, quando monet ne ferrum altius immittatur, quod ictis glandulis mors à vestigio consequeretur, &c. Equidem haud illud aio ut fiat dilaniatus, sed ut ne punctio alioqui fiat, neque etiam placet: multis id evenit (si quidem ampli sinus perfunctoriè fuerint cæsi) quod scribit Hipp. 1. Epid. 6. de languente ob sinus ulceris mortuo, *Huic se ampla sectio facta fuisset, aut altera & tempestiva, servari potuisset. Idem ibidem.*

X. Neque illorum etiam laudo consilium, qui frigidâ animi moderatione causticis rem agunt: at multa sunt quæ in his damnari possunt, primum est incommoditas, quod nedum quidem secundum membri longitudinem, & quæsitam formam apertionis extenditur pyroticorum vis: Sed præterea latum amat excursum: unde est etiam (res à medente summo studio vitanda) quod dolores acerbos & sævam inflammationem concitat partibus, tum quibus medemur, tum proximis, augent affectus affectibus: Post hæc longiore escharæ casu, seráque partium detectarum restitutione, minimè felicem suam proferunt opem: At sectio si nacta sit administratorem peritum, & minùs breviúsque affligit, & suam statim affert opem optatam; & secundum lineam exarans cutem, hinc atque hinc, noxam aliquam non inducit. *Idem ibidem pag. 94.*

11. Iuvenis dum ex Cinecij montis fastigio ad radices descendit, repentino impetu cecidit supinus, intercepto ensis capulo sub nothis costis & rene sinistro, quod lumbos non leviter contudit atque obtrivit. Ingens ibi paulò post exortus dolor, cum varijs symptomatis, sine sensibili febre: Nullus in affecta parte livor aut tumor, sed plana omnia: Ingens humorum vis ex toto ad sinistrum musculum, psoas dictum, confluxerat, & ibi in angustijs conclusi abscessum effecerunt: A quodam Medico ut nephriticus habitus, multa assumpsit quæ calculum deturbare valerent. Ad *I. Griffonium* adductus est, qui similiter affectum non ita pridem curaverat, significavitque puri concluso exitum parandum; alias imminere perniciem, disrupto ad interiora, abscessu & in abdominis cavum effuso pure: Commisit se Chirurgo juvenis, primáque cura fuit ut materia, quæ universam lumborum regionem occupabat, in ejus locum, adhibitis potenter ex alto trahentibus, convocaretur, ubi scilicet & præcipua vasa pauca essent, & motus instrumenta minus inter operandum lædi possent: quod postquam stylo argenteo, partem identidem pertentans, ex doloris sensu assequutum se vidit, illico ad latus sinistrum, quartæ lumborum vertebræ novaculâ ignitâ vulnus inflixit, profundum certè quantùm digiti indicis longitudo ex vola prominet, sicut ex penicillo postmodum injecto conjicere licuit: Tum nihilominus duobus digitis in idem illud vulnus intromissis, quò patentior fieret exitus, pus ex eo copiosum effluxit: Posito vero vacuationi modo, turundam argenteam indidit Chirurgus, qua unguentis purgantibus & detergentibus illita ad aliquot menses usus est; tandem cicatrice obductum vulnus, ut fistulosum nihil aut dehiscens relictum sit. *Fab. Hildanus, cent. 1. observ. 63.* Monet idem in talibus profundis vulneribus & ulceribus, cavitati alicui internæ proximis, thoracis, aut imi ventris, ab injectionibus quæ syphone fiunt planè abstinendum, ne pars aliqua injectionis vacuum subeat, ubi gravia symptomata excitaret cum ægri periculo.

XII. Notandum Tumores qui lentè suppurantur, non fastigiari, neque extrorsum exporrigi, horum igitur ad incisuram acumen ne expectato. *Severinus Eff. chir. p. 94.*

XIII. Quadragenariam innuptam vidi, laborantem abscessu pone aurem sinistram: cum circa xiv. morbi diem ad pugni magnitudinem excrevisset, & materia planè esset præparata, sed ob duritiem cutis diutiùs retenta, viam deorsum sibi parabat. Tum advocatus, inveni abscessum sponte ante aliquot horas ruptum, è quo nihil aut parùm effluebat; ipsa verò paucis post diebus obiit, prægressis febre, leipothymiâ, aliisque symptomatis. Hinc constat in hujusmodi abscessibus, sive sint in emunctorijs, sive in viciniâ, non expectandum donec sponte erumpant, quod confirmat historiâ trimestris pueri abscessu circa humerum dextrum laborantis, cujus cùm materia plus satis esset digesta, renueretúrque apertio, pus, subsidente paulatim tumore, sensim in imum ventrem & genitalia descendit, ubi extincto calore nativo gangrænam produxit. *Fab. Hildanus, centur. 1. hist. 39. & 81.* Similem prope casum vidi anno 1660. in pago *Coussise*, Ditionis Bernensis prope Grandisonum, Rev. D. *Bourgeois*, Ecclesię Pastor, vir athletici habitus, genio indulgens, sanguinis missionem, sibi assuetam quò plethoram minueret, autumno omisit: hyeme sequenti ingens illi oboritur phlegmone in summa dorsi regione; cujus causâ ne quidem facta venę sectio. Advocatus ego cum Chirurgo excoctum abscessum, præ maturitate, vidi, & inanem appressis digitis: Jussi Chirurgum gladiolum admovere, quod sine sensu ægri factum, sphacelus enim jam partem invaserat, magnáque carnis frusta sine sensu ablata: pus purum & copiosum expuebat, sine tamen febre, leipothymia, aliove graviori symptomate, cum robore virium, appetitu quoque salvo, ὀρθοσάδην enim reperi, nihil minùs quàm de obitu cogitantem, quem uxori significavi, à qua tanquam delirus exceptus fui: valedixi itaque ægro, Neocomum Helvetiorum ubi tunc faciebam medicinam, repetiturus, sed vix exactis tribus horis revocor, suppetias moribundo laturus, qui paucis post horis è vitâ discessit.

XIV. Si humor aliquis *Genas* occupat, caveat Medicus ne tumor fiat aut rumpatur, sic enim à cicatrice deformarentur. At cùm non rarò dissipantia maturent, & maturantia dissipent, ob qualitates similes, fieri potest ut præter intentionem Medici suppuratio fiat. Si ergo jam facta est, trahat humorem peccantem medicamentis debitis, vel introrsum ad os, vel ad illam partem, quæ sub mento est, ad commissuram maxillarum: vix enim ferunt cicatricem in genis mulieres. *Walæus meth. med. pag. 159.*

XV. Puella annorum 8. *Tumorem phlegmone-*

sum & œdematosum satis exiguum passa est, in parte externa mandibulæ inferioris dextræ: Ego metuens ne à cicatrice facies fœdaretur, antequam ad abscessus apertionem venirem, resolutionem priùs tentare decrevi, *Guidonem* sequutus, qui dicit aliquando apostemata suppurata resolutione finiri. Ad cujus exemplum *Paræus* Mercurio crudo, cum emplastro diapalma subacto, talem abscessum curavit. Hunc ego imitatus dicti Mercurij ʒj, cum empl. diapalma ℥ j. admiscui, & tumori suppurato admovi, qui intra quatuor dies omnino resolutus: Ad materiam supputatam resolutione discutiendam, sequentes conditiones necessariæ sunt 1. ut sit pauca quantitate 2. tenuis & serosa, 3. cutem & corporis superficiem occupet, 4. sit in corpore robusto, iuvenili & mollis carnis, 5. tempus sit æstiuum. *Dyonisius Pomaret apud Riverium, obs.* 1. vide *Hollerium de mat. Chirurg. lib.* 2. *cap.* 1.

XVI. Abscessus quidam aliorum affectuum medela sunt, ut fistulæ, hæmorrhoides &c. qui nonnisi magna cautione curari debent, ne perniciosum quid contingat: Non tamen omnes tam cautâ curatione indigent, ut qui non fiunt decretoriè, sed prorsus ratione symptomatis, omnino inutiles: Sed neque omnes qui fiunt aliorum medela, nisi fiant medela, ut fistulæ: Si enim febris aliqua terminatur in bubonem, aut parotidem, nemo cunctatur curare, nullo (si fieri possit) relicto vestigio, etsi profecto abscessus ille febris medela fuerit. Sed quidam sunt abscessus qui affatim ex morbo aliquo facti illum sustulerunt, Alij qui non ita, sed consuetudine quadam assiduè aliquid ex præstantioribus partibus accipiunt, aut vacuant, & hi sunt medela morborum, ut fistulæ, id est assiduè aliquid detrahentes excrementi, & ita ab alijs morbis præservantes: definitio autem horum abscessuum, diuturnitas est, fiunt enim diuturni, quod natura jam consuetudinem eò mittendi comparaverit: Igitur in omni diuturno abscessus, sive sit cum evacuatione, ut ulcus, fistulæ, hæmorrhois; sive etiam sine ea, ut vetus podagra, videndum est quomodo cures; plurimi enim eorum qui tali morbo multis jam annis laborarunt, solent in nephritidem, aut asthma, aut aliquam apoplecticarum passionum incidere, ut contra multis fieri vidi ex epilepsia, aut alio cerebri magno morbo, nephritidem, & ex hac podagram, Tales igitur abscessus, cùm jam sunt inveterati, etsi cum evacuatione non sint, dico esse aliorum morborum medelam, ut fistulas: Quare sæpe curari prohibeo, aliquando etiam fieri suadeo, juxta præceptum Hippocr. 6. Epid. 3. *Quibus in morbis facti decubitus liberant, eosdem si ante fiant prohibent. Vallesius, comm. in c. l. p.* 657.

XVII. Noxæ ex dilata nimium apertione *Abscessus*, exemplum dat adolescens, cui cùm suppuratum anno jam cubitum, ad spontaneum usque disruptum distulisset Medicus, articuli lædendi timore, sic inde læsus ut & brachium totum contabuerit, & motus omnis facultas adempta fuerit, & longo post decubitu marcidus occubuerit. Non legerat quod ait Avic. l. 4. fen. 3. tr. 6. c. 27. maturè, id est, ante maturitatem perfectam, aperiendos in articulis abscessus. *Severinus Effic. med. pag.* 94.

XVIII. Situs fibrarum bene notandus, nam observavimus imperitum Barbitonsorem Abscessum frontis per transversum aperuisse: feliciter quidem curatus Abscessus, sed æger oculorum beneficio privatus, coactus fuit post emplastris elevata tenere supercilia: Satius est similes abscessus naturæ relinquere, quam imperitis manibus eorum incisionem concedere: Vide Galenum 4. de Administr. anatom. c. 1. *Rolfinccius Differt. Anatom. lib.* 3. *cap.* 10.

XIX. Aperta vomica membranæ, nervacea, corporea, & alia semiputria occurrunt, quæ nec intempestivè rescindenda sunt, molliter priùs vellicare oportet: at si nec sequuntur, molliter illaqueare convenit, ut vel sponte sua excidant, vel nulla vi & leni tractu revellantur: atque omnino sua est putredini maturitas, eáque expectanda est: alioqui nova inflammationis & convulsionis pericula creari solent: Itaque semiputria illa molliter commovenda sunt, matura enim facilè concedunt, cruda restitant, dolentque si majore vi pertrahantur. *Hollerius l.* 2. *de mat. Chirurg. c.* 1.

XX. In collectionibus ventris quæ inter peritonæum & intestina latent, sive ex jecore, sive ex alia parte diffusæ sint, Erasistrato primùm, deinde alijs Medicis, placuit detrahi pus sectis inguinum locis, ubi videlicet Ilia terminantur, incisa etiam peritonæi membrana, ut quæ sine periculo dividatur & facile cicatrice claudatur: Idque confirmant quod in hydropum paracentesi, & chirurgia ramicis inguinalis, nullo ægri periculo ea sanescat. Sed hoc tentandum magis, ubi desperamus ut ne natura possit intro pus effusum vel per urinas vel per intestina transmittere, id quod integris viribus naturæ aliquando, quasi naturæ miraculo, contingere certum est. *Hollerius lib.* 2. *de mat. Chirurg. c.* 1.

XXI. Matrona de dolore magno e regione ventriculi, aliquantum ad latus dextrum, conquerebatur; Ego tactu Tumorem, ad latus lineæ albæ, sub musculo recto apprehendi, quamvis exterius nihil appareret, Suadebam ut cutis & musculus usque ad Abscessum inciderertur; spretum consilium, quod nullum indicium Abscessus ipsis conspicuum esset; non diu post ad interiora ruptus est abscessus. In vacuum ventris defluxo humore, de novo exorta est febris, leipothymia, & dolor magnus sub umbilico, paucis post diebus mors. *Vir quadragenarius* robustus, ex contusione tumorem sub regione hepatis contraxerat; inveni ipsum febre, ardore magno, nausea, & alijs symptomatis laborantem: adhibui diligentiam ut in halitum resolveretur materia, tandem inter peritonæum & musculos abdominis materia confluxit, & abscessum excitavit, qui exterius vix percipi poterat, Abscessum incidi, pus fœtidum effluxit, ulcus per aliquot menses apertum servavi, tandem sinus factus. *Fabritius Hild. Epistola* 55.

XXII. Sub natibus nervus est, qui si juxta suppurationem præciditur, aut nudatus violatur frigore, subjectum crus stupidum relinquit. Cuidam ad flexuram natium, quà in femur desinit, cojit abscessus, expurgata sorde detectus nervus est, qui frigore perculsus universum crus stupidum reliquit. *Hollerius Instit. Chir. l.* 2. *c.* 1. *& l.* 3. *c.* 1.

XXIII. Si puris parum adest, nil nocet omne effluere quod aptum est, paratúmque ut effluat, omissa pressione forti vel diutina, multis Chirurgis familiari, à qua nunquam observavi aliquid commodi evenisse ægris, sæpius multum incommodi: Quoties autem in loco ab apertione remotiore pus hæret, aut sinuoso duntaxat ductu ad locum apertionis fertur, toties licet, convenitque partium pressione blanda ipsum propellere foras. *Sylvius de le Boë.*

XXIV. Vidi mulierculam cujus abdomen saxo durius erat, sub musculorum tamen idea ac charactere, Empl. jussi admovere de mucilag. rubicundior cum evasisset locus, ac cum cedere videretur aliquantulum, jussi pertundi, satisque altum infligi vulnus, erupit magna copia puris, evasit: Musculi abdominis crassissimam membranam habent, quæ nisi pertundatur, nunquam fere sponte erumpere poterit pus: Vidi præterea non sectos illos Tumores in saxa abjisse, totúmque mesenterium in saxum fere inde commigrasse. *Heurnius comm. ad aph. 7. sect. 6.*

XXV. Puer *Tumore ventris* laborans hydropicus censebatur, & cum umbilicus valde promineret, apertio tandem facta est, ex qua puris laudabilis octo vel decem libræ profluxere, sicque omnino curatus est. Advertant tyrones in pueris frequenter tales abdominis abscessus generari, qui hydropem mentiuntur, & si mature ab artifice aperiantur, ægros à certo interitu plerunque liberari. *P. Estanove observat. 2.* Puella ventris tumorem patiebatur ab octo mensibus, cum doloribus assiduis, quibus ad extremam maciem perducta fuerat, hydropica ab omnibus censebatur, Ego ventrem diligenter explorans, abscessum latentem inveni intra musculos epigastrij, eúmque caustico potentiali aperio, unde xv. aut xx. libræ puris laudabilis effluxere intra plures dies, sicque ægra perfecte curata est. *Idem observat. 3.*

XXVI. Tumores mammarum suppurati sæpius sponte rumpuntur, interdum vero spontanea abscessus ruptura, ob situs profunditatem purisque crassitiem, longius protrahitur quam doloris vehementia jam perpessi, & adhuc durantis, vires debilitatæ concedunt, & tunc necesse est apostema aperire scalpello, quod tamen pueri & fœminæ difficulter admittunt; Quare Chirurgus dextræ manus indici annulum aureum (Tab. 14. fig. 14.) adhibeat, & insciis ægro & ad stantibus, quasi aliud acturus abscessum, scalpelli (c) annulo absconditi, acumine incidat. Hæc decipiens ratio aperiendi apostemata, non tantum in abscessibus mammarum, sed & reliquarum partium, cum patientes timidi scalpellum recusant, observari debet. *Scultetus Armam. Tab. 36. fig. 1.*

XXVII. Cuidam Apostema ingens in spina dorsi obortum, Barbitonsor scalpello id aperuit supra affectam partem, quæ nisi compressa nihil liquoris emittebat; hinc stagnans materia ossa corrodendo fistulam excitavit: Doctor *Fossius* cauterium potentiale affecto loco imponi jubet, apparuerunt post escharam ossa nigra, quibus abrasis, & nitori restitutis, vulnus curabatur sarcoticis & emplasticis: residuum adhuc erat punctulum, aciculæ caput vix superans, ex quo sanguis liberalius fluxit, nec ante sextum diem sisti potuit, túmque inducta cute convaluit æger. *Bartholinus centur. 3. histor. 65.*

XXVIII. Quinque Abscessus mihi videre contigit Dorsum occupantes, juxta ejus spinam, qui ex materia frigida sensim collecta geniti fuerant, sine dolore aut inflammatione, & partis colore nullo modo mutato: molles erant tumores, œdematis similes, pugni magnitudinem fere adæquantes, ex ijs tamen adapertis pus laudabile effluebat. Tres priores lethales fuere, intra trium aut quatuor mensium decursum, cum ulcus ex abscessu aperto relictum sinuosum admodum evaserit, ex eoque continuo magna puris copia effluxerit, unde corpus universum exhaustum & in atrophiam conversum est, licet multis remedijs ulcerum curatio fuerit tentata. Quartus curatus fuit incisionibus magnis in dorso factis, quibus omnes sinus detecti sunt, mox fotibus ex aqua catapultarum, aliisque topicis, ulcera sanata sunt. Interim tamen causæ antecedenti providebatur frequenti evacuatione, & usu decocti sudorifici. Quintus denique curatus est sine incisione, sed magna apertione facta per cauterium potentiale, mox detersione ulceris per injectiones ex decocto catapultarum, & fotu ex eodem, ac denique valida compressione partis cum fascijs & splenijs, & valde adstringentium emplastrorum continua admotione in ambitu ulceris. Interim vero causæ antecedenti providebatur remediis prædictis. *Riverius centur. 2. observat. 96.*

XXIX. Advenit nudatis carne partibus, velut genu & articulis, abscessuum quoddam genus quod κατὰ ξύρον appellavit *Galenus* 3. de comp. med. s. g. *Abstractam cutem* nos Latine dicemus; in his sæpenumero fit ut aperti sponte, angusto atque exiguo quodam osculo, vix oculis pateant, quos curant omnes vulgo ceratis duntaxat impositis, nil ultra providentes aut facientes: sub qua ipsa curatione sic proficitur, ut & nimium diu protrahatur ulceris obductus, & sæpe etiam virium serpat: Eas ob res expedit semel certam, quæ ad finem evadat, curationem insequi, quæ, meo quidem judicio, non est alia quam ut cutis, qua foramen extat, secundum rectos angulos insecetur, atque amplietur sit ulcus, ut medicamentorum digerentium atque expurgantium sua sit via: Ita sanavi plurimos, qui coaliturum in dies ulcus exile sperantes, ejus tamen rei progressum aut initium nullum unquam viderunt. *Severinus Med. Effic. pag. 97.*

XXX. Prohibere ne Abscessus maturescat & compleatur, persæpe loci natura nervosi musculosique poscit, quominus scilicet motui incommodetur, aut corruptionis ulcerisq; insanabilis discrimen videatur. Quod autem hac in re comperi narrabo, Adolescens jam alias abscessus, vocatos frigidos, quos cicatrices amplæ testatæ sunt, feminibus & cruribus passus, qui jam ex phymate in posteriore tibia supra malleolum augescente mirum in modum torquebatur, auxilijs impositis linimentorum & pharmacorum, quæ cum rite allata, cum diæta & phlebotomę, parum levassent, consilium fuit, abscessus præsertim vitandi gratia, ferro crudum tuberem adaperire; quod cum confidenter facio, alta, & secundum longitudinem corporis inflicta plaga, primum quidem mediocriter doluit, mox vero non pauco effuso sanguine conquiescere visus est sic, ut tumore doloreque sublato ulcus brevi obduxerimus. Quam rem narravi, ob vanum timorem attractionis in secando, quàm tantopere causantur & aversantúrque nostri. *Severinus Medic. Effic. pag. 97.*

XXXI. Si dolor aliquam corporis partem occupet, & ibi pus contineri suspicio sit, sudante ægro, præcipue circa vultum, & dolore permanente, certissimum habendum pus in illa parte dolente colligi, unde licet non mutetur color partis, tamen aperienda est ut evacuetur, experientia comprobante.

XXXII. Inter omnia quæ puris excretionem moveant vel promoveant, præfero ac commendo Antimonialia medicamenta, quippe quæ observavi sæpenumero habere insuper vim corrigendi noxas corpori à pure illatas, quin novam pu-

ris productionem impediendi, postquam non minus corporis humani quam auri purificationi servit antimonium, ritè tam præparatum quam administratum. *Fr. Sylvius Pract. lib.* 1. *c.* 15. §. 43. Ejus continuam ex sanguine corrupto generationem sistit Antimonium diaphoreticum, & quodvis aliud ex antimonio paratum medicamentum alterans; & imprimis Balsamus ex ipsius floribus artificiose confectus, valet & Balsamus sulphuris anisatus, &c. *Idem* §. 44.

ÆGYLOPS, ANCHYLOPS.

SYLLOGE.

An curandus per perforationem ossis, vel ustionem. 1.
Curatio absque ferro & igne. 2.
Orti à tumore tunicato curatio. 3.
Setacei ope curatus. 4.
Ulcera cancrosa circa canthum majorem orta quomodo curanda. 5.
Quando ferro aut medicamentis curari debet. 6.
Ad cauterisationem quo metallo utendum. 7.
In Anchylope reprimentibus & suppurantibus quando locus. 8.

I. QUamvis omnes Medicinæ & Chirurgiæ scriptores variam præscribant curationem Fistularum lacrymalium, Ego tamen quædam à me observata proponam, licet ab aliorum methodo non aliena, Sanavi itaque puellam septem annorum, ab incunabulis fistula laborantem: secui fistulam ipsam, & quia puella non ferebat diutiùs hanc operationem, osque erat corruptum, quod simplici propterea sectione abradi non poterat, coactus fui illi adhibere causticum, mixtum cum unguento ex betonica, & paulatim fistulam dilatare, quo totum os corruptum eradi posset: quo sublato, applicui supra os superstes filamenta arida, quousque caro laudabilis ab ipso excrevit, præmissâ tamen digestione medicamentis propriis: postmodum supra labia vulneris ungu. ex tuthia, sarcotici loco, propter continuum ichoris fluxum ad angulum oculi; tandem induxi cicatricem cerato ex diachalcitide, filamentis tenuissimis aridis. Quâ methodo multos curavi, Quanquam occallescente sinu, libentius inustionibus cum ferramento candente utar, si ægri admittant: utpote quæ callum non modo atterant, partémque ipsam roborent, sed etiam citiùs separent os corruptum; Quicquid sentiant aliqui, perforandum scilicet os, quò materia illa purulenta per nares effluat, & cicatrix exterius obducatur, qui tamen frustra sunt, quia os perforatum inurendum, ex illorum sententia, quò foramen melius pateat præbeatúrque exitus puri. At quando os est corruptum, omnino removendum, cùm alioqui fistula non possit sanari neque ad cicatricem deduci exteriùs, atque ita hæc curatio futura sit palliativa: præterquam quod hujus perforationis alius non sit usus, quàm ut os perforatum & inustum citiùs abscedat, cujus loco natura carnem priùs aliquam generat, quę progressu temporis evadit callosa & dura instar ossis, qui curationis finis; quia cutis cum carne subjecta, quę ab ipso osse excrescit, cum ipsa coalescit, atque ita fistula sanatur; non vero foramine superstite, ex quo continuò emanat materia purulenta, cui antea patebat exitus ex angulo oculorum, per foramina, puncta lacrymalia dicta: progressu siquidem xx. aut xxx. dierum circiter, os inustum & perforatum abscedit, unde foramen obstruitur à carne ex ipso pullulante. Graviter proinde errant qui existimant perforationem hoc commodum præstare ut materia per os effluat, licet hujus ope os perforatum citiùs abscedat: Observandum tamen, non esse perforandum os nisi præsente maximâ ipsius corruptione, quæ perveniat usque ad cavitatem internam ipsius nasi: sola siquidem ejus superficie corrupta, aut alterata, sat fuerit partem læsam scalpro abrasorio abradere, dum pars cutis coalescat ossi, quod tamen fieri non potest nisi sanum fuerit. Ejus autem corrupti & scalpro excisi hoc vobis fuerit indicium, cùm spatio x. aut ad summum, xij. horarum caro illi accreverit, quod nonnisi facta abrasione contingit, coalescente fistula. Quod si post abrasionem nullo caro subcreverit, os corruptum adhuc subesse pronuntiandum, quod proinde denuo abradendum, quousque hæc signa omnino non appareant. Qua ratione feliciter, semper, & tutò sanavi fistulas lacrymales, non solùm puerorum sed & adultorum. *Petrus de Marchettiis Sylloge Observat.* 22. Ubi os est corruptum opus est igne actuali, docebo autem modum eo utendi absque periculo. Paretur cannula ferrea, in qua imponatur stylus ignitus triangularis, munito oculo defensivo; uritur autem locus non semel aut bis, sed usque ad desquammationem ossis. Ego in eo casu per xxx. dies continuos uti coactus sum adustione bis in die. *Hercules Saxonia prælect. Pract. parte* 1. *cap.* 221.

II. Ex defluxione capitis ad canthum oculi sinistri tumor enatus juvenculæ, quo presso serum ex oculis fluxit; postea perforato, ut videbatur, ad nares usque osse, purulenta per nares materia fluxit: caput cephalicis pilulis prius expurgavimus; mox ad humiditatis depluentis exsiccationem collyrium inunximus, omnia sine ferro priùs experturi, ne facies deformaretur: demum cauterium potentiale illi nasi parti applicuimus, ubi nullum à musculo oculi orbiculari periculum: post escharæ casum caro in fundo adeo luxuriavit, ut præcipitato aliquoties inhibere fuerimus coacti, sæpiúsque ea carne crescente, causticis repetitis curatio fuit retardata: tandem exsiccantibus in auxilium advocatis, osque mundantibus, sed sine ferro aut igne, ab Aegineta præscriptis, quum per nares nihil puris vel seri prodiret, carne sana oppletum fuisse ossis cariosi foramen animadvertimus, fistulámque obturatam, unde vulnus consolidatum, cicatrice subtili inducta. *Thomas Bartholinus Centur.* 5. *histor.* 85. Si os cariosum inveneris, quantùm fieri potest detegendum est, post euphorbium subtilissimè tritum copiosè insperge, quo nil præstantius in ossibus cariosis. Nec terreat acrimonia, euphorbium enim nostrum adiacentem carnem non adurit. Præmitti tamen velim Setaceum, quod tanti est momenti ut inveteratam fistulam lacrymalem sine hoc præsidio vix curari posse in aliquibus observaverim. Nec quicquam tentandum nisi Setaceum priùs ad tempus aliquod fluxerit, materiámque ad fistulam decumbentem ad se traxerit. *Fabritius Hildanus centur.* 6. *observat.* 3.

III. Est alius *Ægylops* à lento humore & pulti simili plerumque cysti incluso, genitus, qui nonnisi apertione tumoris, scalpello vel cauterio poten-

tentiali, & tunicæ ablutione curatur, demum ne redeat affectio, cauterij igniti, quo eschara inducatur, admotione, qua delapsa imponitur alumen tritum, terebinthina exceptum, ad perfectam usque sanationem. *Enchiridij Med. Pract. p.* 88. Hoc tuberculum, quoniam solis medicamentis curari nequit, Volsellæ dentibus apprehensum, in fundo circumcidiitur scalpello, ita tamen ne simul tota abscindatur caruncula illa spongiosa, quam non ineptè lacrymarum frænum appellant: ei námque ablatæ succedit perpetuus illarum effluxus, seu incurabilis Rhyas, &c. *Scultetus Tab.* 31. *Armament.*

IIII. Ex frequenti oculorum inflammatione, capitisque dolore, Fistulam lacrymalem obortam in matrona xxx. annos nata, setacei beneficio curavit *Hildanus centur.* 4. *observat.* 19.

V. Fiunt & interdum in hac parte ulcera cancrosa, quæ nonnisi usta parte, & maximè venis & arterijs ad vivum, & penitus adustis curantur: Sic enim tutissima fit curatio sine recidivæ metu, quia his vasis ustis non fit amplius nova defluxio. *Enchirid. Medic. Practica. pag.* 89.

VI. Speciem quandam contradictionis apud Galenum reperio, nam 5. K. T. caput 2. dicit *Ægylopa* non manuariæ operæ sed medicamentis secundum genus subjici: At in Introduct. cap. 18. ægylopas ad os usque excidi scribit, & ferramentis candentibus aduri: Quosdam autem loco ferramentorum candentium terebra os forare usque ad nares: Dic pro *Galeno* Ægylopas alios esse simplices abscessus, alios in fistulam abjisse cum ossis vitio: hi ferro solo curantur, illi pharmacis: Hinc taxandi qui Ægylopa fistulam oculi dicunt. Neque enim proprie est fistula, nec semper necesse ut in fistulam transeat, ut experienter Trincavella. *Plemptus Ophthalmogr. l.* 5. *c.* 3.

VII. Pro *Aegylopis* ustione præferrem & ego, cum Medicorum probatioribus, cauterium actuale potentiali vocato: Cæterum cur illud ex auro potius fieri præcipiunt quam ex alia materia? Nam & ex ferro commode parari posse videtur, imo fortasse commodius, etenim inest ferro confessa adstringendi potestas, hoc in casu non parum expetenda: Deinde aurum si fortiter igniatur, liquescit; sin mediocriter, nihil facit: *Iohann.* tamen *Montanus*, summus Medicus, aurum vel æs eligit in consilijs suis; quia ex ferro fit major adustio, & profundior cicatrix quam teneræ particulæ hic objectæ ferant. *Plemptus ibidem.*

VIII. In curatione difficultas est circa Reprimentia & Suppurantia, nam utraque fistulæ periculum inferre videntur: illa quidem repellendo humorem ad profundas partes; hæc vero putrefaciendo: nihilominus aliquando utrumque agendum necessario, Ubi fluxio tunc primum incipiat, angulo antea non laborante, reprimentia conveniunt, nam si antea nunquam laborarit hic locus, profundæ partes sunt robustæ, itaque repulsio potius fiet ad latera quam ad profundum: At si fiat inflammatio procedente jam morbo, hoc in casu nullomodo convenit repulsio: Aliquando oportet uti suppurantibus, quando natura jam suppurationem inchoavit, & humor est sanguineus & copiosus, & illa non potest vitari, qua facta, etsi imperfecte, aperiendus abscessus. *Saxonia Prál. Pract. Parte.* 1. *cap.* 20.

A ONIA.

Agonisantes quomodo recreandi.

Videntes Medici enata Hippocrat. signa lethalia, deserunt ægros, ne se, artem, & medicamenta prostituant: Sed non deserundi, quin omnia adhibenda quibus vita prolongari potest, Novi námque plures semi-mortuos, à Medicis derelictos, per exilia remedia restauratos, Dicam quod sentio, In corde, quod est ultimum moriens, extinguuntur spiritus vitales varijs modis, 1. E nimio sanguinis æstu, hos juvant potiones refrigerantes, epithemata pectoris 2. alij moriuntur dum ad cor non affluit pro circulatione continuanda 1. vel novus chylus, aut ob alimentorum expulsionem per dysenteriam, vomitum, aut vitio vasorum mesenterii, aut si per debitos ductus ad cor non meat: his prodesset transfusio sanguinis humani vel vitulini in venas. 2. Si sanguis qui per venas revehi debet, grumescit & coagulatur, idque varie ex varijs morbis, in tabe, marasmo, febribus; Lympha, seu serum utile, deficit in sanguine: hos sublevat ad tempus balneum cal. quod congulationem diluit: In Tartareis morbis, ut scorbuto, &c. viscidus fit sanguis carens spirituosis partibus, incrassatur; tales ægri incipiunt mori ab extremis partibus; hos juvant quoque balnea calida, potiones spirituosæ coagulationem impedientes: in talibus mortuis arteriæ sunt flaccidæ, venæ turgent: 3. Multis cordis motus obruitur per catarrhos suffocativos, quatenus pulmones (per quos sanguinis circulatio ex uno cordis ventriculo in alium peragitur) & vasa respirationis per visciditatem frigidam obruuntur: In latus ponantur ægri, ut pituita per os effluat, collo calidum pulmentum, capiti & cervici calida arena imponatur; Quia Apoplectici ex tali pituita ventriculos cerebri opplente moriuntur, parum prosunt cucurbitulæ ad cranium, & vesicatoria ad cervicem, si apophlegmatismi non sufficiunt, e naribus extrahatur viscida materia, elevatum caput ægri leviter concutiatur, ad promovendum materiæ descensum: In Agone, ubi cum sibilo jam exilis erat via respirationis, septuagenario profuerunt calida pulmenta, & arena collo & pectori admota, & haustulus vini spiritus tepidi cum oleo amygd. Si larynx & trachæa crasso glutine incrustentur, prosunt liquores nitrosi & abstersiones manu chirurgi. *Ex miscell. cur. anni* 1671. *obs.* 159.

ALOPECIA.

Gradatim procedendum in admotione remediorum.

Tria remediorum genera parari debent, Debilia, quæ in usu sunt morborum ini-

tijs & in levioribus affectionibus, in regionibus calidis, corporibus delicatis, ut puerorum, mulierum & nobilium: mediocria in mediocribus, & robustiora in robustis & antiquatis affectibus: Hanc distinctionem summo studio in hoc instituto servandam docuimus, ut duo, qui committuntur passim, errores vitentur, cutis scilicet ulceratio ab acribus medicamentis, & humiditatis nativæ partis absumptio à siccioribus, quæ solent calvitium immedicabile inducere: Ea ratione inspiciendus sæpe locus affectus, ut noscamus num medicamentum admotum debilius vel acrius sit, nam debile nullam, aut longo tempore actionem in corpore efficit: fortius vero immodice nimisque præcipitanter id præstat. *Rondeletius Pract. l. 1. c. 1.* Vide *Sennertum cap. 4. l. 5. Pract. parte 3. sect. 2.*

ALVUS ADSTRICTA.

(Vide *Lenientia lib. 19.*)

SYLLOGE.

Multiplex laxandi ratio pro diversitate causarum. 1.
Lubricantium abusus noxius. 2.
Quando exhibenda. 5.
Salsa an moveant. 3.
Vina laxativa prima mensa sumpta, an tuta. 4.
Clysteres purgantibus præferendi. 6.
Efficacia olei amygdalini hausti. 7.
Solvitur pedibus decocto malactico immersis. 8.
Tartari emetici usu soluta. 9.
Mercurio crudo assumpto. 10.
Nixus vitandus. 11.
Clysteribus in quibus sollicitanda. 12.
Pituitæ exclusioni nimis non studendum. 13.

I. SI alvus laxanda, ad causas respiciendum; Si exsiccata sit, nec aloë, nec scammonium, nec alia purgantia exhibebit Medicus, sequutus *Hippocrat.* 2. de m. m. *Si stercus educere voles*, inquit, *nullum pharmacum bibito, sed alijs utere, nam præter hoc quod nihil ob id magis efficient, plus ad intestina trahent.* Si caliditas constrictionis est causa, clysteribus indentur mucilagines seminis lini, cydoniorum & psyllij: eo modo densa & corrugata laxantur, dura emolliuntur, intestinorum calor halituosus evadit; Si horum facultas pigra, languida, stupida, ad motum invita excitabuntur acribus clysteribus, à quibus pinguia, addi solita, demes, ne hebescat eorum vis: Si Alvus non dejiciat eo quod jecur bilem non gignat, cave à rhabarbaro: Si à flatuum copia, languidi ventriculi effectu, dabitur potius hiera quam cassia: Si à paucitate alimenti, plenius hoc exhibeatur, quo fæcum copia redundet, βάρος enim & δῆξις causæ sunt quæ expultricem movent: musculorum abdominis imbecillitatem (qui ad fæcum excretionem quoque concurrunt) accusat *Sennertus* in Epitome Institut. Ideo puerperis Alvus πρὸς ἀνάγκην dejicit, non tantum à diuturno decubitu, sed debilioribus redditis ab enixu musculis: Hic frustra adhibentur Laxantia, vel similes cibi; convenientior est terebinthina nebulis involuta, vel aloe, vel rhabarbarum, quibus præter vim stimulantem, levis inest adstrictio; vel acrioribus enematis alvus sollicitanda: Quidam melancholicus alvum habebat valde adstrictam, ut interdum per sex aut septem dies non dejiceret; illi incommodo medebatur sumendo duabus horis ante cœnam pruna cocta cum earum decocto, quibus addebat vini valde lymphati cyathum semis, cujus mediam partem sumebat ante pruna, alteram iisdem assumptis, sic alvus commode laxabatur, ac multo efficacius quam ex solis prunis fieri consuevit *narrante Riverio centur. 3. observat. 6.* Matrona quinquagenaria querebatur sibi aluum ne à vehementissimis quidem pharmacis commoveri, Intestinorum calorem & siccitatem suspicatus, μελάνοτριξ enim erat, hirsuta, habitus virilis, ab exhibitis Electuarij lenitivi drachmis sex, semihora ante cibum, superhausta seri lactis libra, id consequuta est quod fortiora præstare non valuerunt, aliquot enim elapsis horis effuse laxata est alvus: Sic per lenia præstiti, quod prior Medicus per δραστικῶν non potuit.

In *Alvo adstrictiore* cum flatibus conjuncta, & torminibus molesta, cum tunc viscidi tati humorum, in flatibus abeuntium, Aciditas soleat esse comes, utendum imprimis Sale volatili oleoso cum opiatis permisto, cæterisque aromaticis omnibus, flatúsque simul discutere aptis: Sin sola *excrementorum* alvi ariditas summa molestiam creet in ipsorum excretione, humectanda emolliendáque erunt excrementa priusquam excernantur, & quidem vapore, aut applicatione per pannum laneum spongiámque decocto emolliente imprægnatam: sic enim quodammodo emollientur fæces, atque facilius excernentur: Quin unguento emolliente illinendum abdomen, quo fæces emollitæ facilius excernantur; Ante paucos dies ad personam primariam vocatus, reperi infantem quatuor annorum, ad summum valetudinarium, cui fæces alvi tertia demum hebdomade excerni solebant, & interim plurimum in scybala crassiora indurari, quin eadem per abdominis musculos distincte tangebantur, & ipsorum magnitudo explorabatur, nec nisi cum summa molestia, & non raro sanguinis effusione, ac universi corporis sudore expellebantur, cui ab unguento emolliente aliquoties jam cum facilitate intra octiduum prodiere alvi fæces: Non semel observavi Enema ex lacte vaccino paratum, addito tantillo mellis rosatis, plurimum profuisse in tali casu; nam ratione Lactis temperabatur aciditas, flatibus illis fere comes; quin eodem laxabantur quodammodo & molliebantur ipsa excrementa. *Sylvius de le Boë Appendic. Tractat. 5. §. 141. 142. & 143.*

II. Lubricantibus, ut pomis, prunis, aut alijs fructibus, sæpe ac multum subducendæ alvi gratia uti minime rectum est; relaxant enim ventriculum, quod cum fit nulla concoctio proba effici potest: Si quidem tum ventriculum probe coquere cibum sumptum docemur, cum is corrugatur atque in sese contrahitur, totamque massam amplectitur atque continet donec coquatur. *Crato Consilio tertio apud Scholtzium.*

III. Discrepantes sunt authorum sententiæ de *Salsis* an alvum moveant: *Dioscorides* libro quinto cap. 23. de vinis scribens cum aqua marina factis, & de vino è flore salis, ait ad purgandum multò efficacius esse quam vinum aqua marina temperatum: *Celsus* libro 3. cap. 24. vinum salsum præscribit, quia corpus movet. Hippocrates libr. de A. A. & Locis, ubi de fontanis aquis tradit, *Sed enim falluntur homines*, inquit, *circa salsus aquas, propter imperitiam sanè, & quoniam illis alvi dejectionem moliri opinantur: hæ verò alvi egestioni maximè adversantur, crudæ enim & incoctiles sunt, quare alvus ab ipsis potius stringitur quàm eliquatur.* Quæ dicta experientiæ refragantur, cùm aquæ salsæ alvum cieant, ut Tettuccianæ: At *Hippocrates* non negat, nec ignorat aquam salsam alvum ciere, sed quasi id confirmans, ait, falli per imperitiam homines, quia illis perinde ac alimento, scilicet parva copia, & cum cibo assumptis, alvi dejectionem moliri opinantur: nam si ut medicamentum, copiosè nempe sumatur, purgabit: Si exiguâ copiâ, & cum cibo, sistet; quia tales aquæ crudæ sunt & coqui nequeunt: quod & de omnibus medicatis aquis verum esse experientia testatur: Ita vinum salsum, nisi largè sumatur, ventrem potius sistere quàm mollire aptum est: Sal ipsum, modice assumptum adstringit; si plus justo, ventrem laxat, vellicat enim expultricem, ventre præsertim excrementis referto. Pro complexionum quoque varietate salsa vel movent vel adstringunt alvum, quibus enim ventres calidi, ijs à dulcibus & limpidis aquis, non item à salsis, cientur: quotquot verò pituitosi ac molles, ij à salsis turbantur, non autem à dulcibus tum aquis tum cibis: quod disertè pronuntiat Hippocrat. eodem libro. *Quorum*, ait, *quidem ventres duri sunt, & ad hoc ut comburantur idonei, ijs quidem dulcissimæ prosunt, & levissimæ & splendissimæ: Quorum verò molles ventres, & humidi & pituitosi sunt, ijs durissimæ, crudissimæ & subsalsæ conveniunt, sic enim resiccari maximè possunt.* Dubium oritur quod Hippocrat. dicat humidas, molles & pituitosas alvos ab aquarum salsarum usu resiccari, non autem laxari? Ita profectò est, nimirum longo earum usu, abstersis humidioribus excrementijs, mucosâ colluvie expiatâ, & exsiccatis roboratísque intestinis, alvus stringitur: durante verò usu, & dum pituita alvus scatet, semper alvus dejicitur. *Sinibaldus Antiph. pag.* 150.

IV. Vina solutiva in prima mensa quidam præscribunt, quorum tamen frequentior usus suspicione non vacat, duplici præsertim nomine, 1. quia cum ex senna, & alijs elective purgantibus constent, materiam à toto ad ventriculum attrahunt, 2. quia chylosin interturbare, & humores crudos ad intestina præcipitare possunt, quorum pars aliqua hæreret in venis mesaraicis, obstructiones factura. *Sylvaticus cent. 3. cons.* 69.

V. Alvum pruna movent, præsertim si prandium non statim, sed interjecto aliquo spatio sumatur, & ipsa sola comedantur: Hæc enim communia laxantium omnium præcepta meminisse oportet, ex *Galeno* 2. de aliment. fac. Ratio est quia abeunt in substantiam corporis quod pura pharmaca non sint, sed habeant aliquid alimenti: hinc qui mannam &c. quatuor aut quinque horis procul à cibo dant, perpetuo fine frustrantur. *Augenius.*

VI. In magnis obstructionibus alvi, apertionem difficilem esse in multis ægris observavimus: illud certè silentio minimè prætereundum est, quod nobis aliquoties in praxi occurrit, ut cùm alvus potionibus purgantibus probè vacuata videretur, & excrementa liquida egererentur, tamen excrementa alia, & sicca, eáque plurima in intestinis nihilominus subsisterent, & novam obstructionem, repetitósque dolores excitarent: Vocatus ad quendam ex colica laborantem, cùm potionem purgantem dedissem, ac eâ purgatus multa liquida egessisset, tamen neque ventris gravitas, neque dolores sunt remissi; Itaque clysterem injicio, qui eduxit magnam copiam excrementorum exiccatorum & induratorum: Unde conjicere facile potui potionem eduxisse quædam liquida excrementa, sed molem iduratorum excrementorum educere non potuisse. Utile verò est in ejusmodi intestinorum affectione, primò alvum per clysterem unum atque alterum lenire, ac post purgantem potionem præbere, quæ si vel operari tardius videatur, vel pauca educit, denuo clyster infundi potest ad obstructionem ex[illegible] solvendam. *Oetheus apud Schenckium.* In curanda duriore alvo, præstat plures ex ordine clysteres reiteratos admittere, quam vel unam qualemcumque, etiam lenem potionem assumere: κατοπειαον unum cum judicio adhibitum in colico dolore, una resolvit clava quod vix attingent clysteres: præcipuè in colico dolore à fœcum obstructione supra valvulam. *Rolfincatius.*

VII. Aliquando à fæce indurata dolores colici, & plurima symptomata oriuntur: Ægrum novi qui tumore quodam duro in parte sinistra sub splene, spatio duorum annorum valdè opprimebatur: Medici unctionibus & fotibus illum continuò tractarunt sine ullo beneficio, tandem supervenientibus alijs symptomatis interjit: Facta apertione cadaveris, invenimus causam antiqui illius tumoris esse stercus durissimum: Deinde causam cur aliquando ille miser excerneret per alvum globulos quosdam virides & durissimos, invenimus, Fæx enim ob pondus deorsum gravitans secundùm aliquam portionem convertebatur in globulum, qui quotidie vi enematis excernebatur, & deinde ob incendium magnæ arteriæ, quæ prope erat, iterum nova fæx illi massæ adjungebatur & exsiccabatur: Ex præcognitione dicti casus, alios similes non paucos sanavi oleo amygdal. dulc. ad ℥ ij. mensis cursu quotidie sumpto, quatuor horis ante cibum. *Sanctorius Art. Parv. c.* 94.

VIII. Pedes in decocto malactico continendi, ut enim ad adstringendam alvum laxam adstringentia plantæ pedum admoventur, & adstringente fotu tibiæ abluuntur, sic eadem ad tardam alvum solvendam fotu remolliente ablui possunt. *Encheir. Med. Pract.*

IX. Quendam contumax alvus tantum non ad incitas redegit, ne quicquam hoc solutivis, sive per os, sive per anum adhibitis

proficientibus: perstat obstructio per duas & ultra septimanas pertinaciter: Venter tumore intumescit duro, cum calore p. n. gravioribúsque symptomatis: duro igitur nodo durum quærendum esse cunæum arbitratus, misi *Tartari emetici* gran. vj. ex aqua pingui non sapita assumenda, applicato simul suppositorio: hinc sequuta diu expetita alvi solutio ἄνω ϗ κάτω, debili quidem hinc existente ægro, sed paulo post integre sano. *Ehrenfored Hagendornius Misc. curios. anni 73. Observat. 16.*

X. Virgo laborabat obstructionibus irresolibilibus: Pharmacopæus, multis tentatis, desperatus desperatæ porrigit ℥ ij ß. Mercurij crudi; quo facto magno impetu copiosissima successit evacuatio, ægraque post paucos dies pristinam adepta sanitatem. *Sam. Ledelius misc. cur. anni 1672. Obs. 225.*

XI. Novi virum qui intra duarum vel trium septimanarum spatium semel tantum alvum exoneraret, & semper tanto nixu ut etiam sanguis e naribus prosiliret: Multi *Ficinum* derident, lib. de san. studios. monentem in excernendis excrementis non nimis intendendum nisum, ob apoplexiæ vel epilepsiæ metum: Quantum tamen fortior ejusmodi, possit nisus exemplum superius ostendit, Neque, ut mihi videtur, mirum, & venas & arterias in plexu choroide (cujus particula ad cerebri ventriculos fertur) tali conatu rumpi vel comprimi, & cerebrum in angustum comprimi, sicque affectus illos induci. *Ph. Salmuth. cent. 3. obs. 26.*

XII. Fæces prope jecur & ventriculum in elatiore & ampliore coli parte coacervantur; cumque corpus sit perspirabile, si quando pigra fuerit alvus, stercoris tetro fœtore languet ventriculus, appetitus prosternitur, cor effœminatur, & cerebrum oppletur ac opprimitur; tunc nihil meliùs quam enematis alvum colluere. *Riolanus in Anthropogr.*

XIII. Pituita in ventriculo genita facit ad feliciorem alvi expulsionem, nisi enim humida sint & lubrica intestina, difficilis excretio est: hujus rei necessitatem intelligimus ex quibusdam colicis, quorum intestina clysteribus, fomentis, medicamentis omnis generis ita sunt excocta, ut corij instar sint; in his alvus non facit officium nisi περὶ ἀάγκλω. *Riolanus in Encheirid.*

XIV. Salsamentis veteres usi sunt, & à nobis magno incommodo ægrorum intermittuntur: nam certum est ea salsamenta non solum pituitam incidere, dejicere, & ita alvum movere, sed & ventriculum vehementer roborare, coctionem juvare & appetentiam excitare; Verum cum pruritus corporis adest, ab ijs abstinendum. *Crato.*

ANEURYSMA.

SYLLOGE.

Natura & curatio. 1.
Purgatione sanatum. 2.
Premendo sanatum. 3.
Apertio raro tuta. 4.
Præcautio post incisam arteriam venæ vice. 5.

I. Nunquam potui concipere quomodo ruptâ internâ & crassâ arteriæ tunicâ, integrâ remanente externâ, tenuissimâ & araneorum telis simili, (quod placet *Sennerto*) Aneurysma possit generari, cùm ejusmodi tunicarum distinctio omnino sit à rei veritate aliena: Sed duplicem agnosco generationis modum, Unum à causa externa, alterum ab interna: Externa est vulnus arteriæ ab imprudente Chirurgo factum; consolidatur enim superficie tenus arteria, sed non tam firmiter quin sanguis impetuosè irruens in imbecillem tunicæ partem, in eam tumorem non attollat: Interna causa est apertura, seu anastomosis arteriolæ, è qua sanguis egrediens in spatium seu interstitium musculorum, densatur in thrombum, qui sensim adauctus, magísque per moram excoctus, in carni formem massam transit, musculis haud absimilem, quæ & reperitur concava, & in sui centro copiam nigri concretíque sanguinis copiam continet: Hæc autem à me non dicuntur nisi suffulto experientia, per dissectionem hujus affectus acquisita Venetijs anno 1643. confirmata à Cl. Bogdano observat. Med. 8. Sicut autem prior casus adstringendo comprimendóque tumorem sanari potest; ita secundus casus curationem vix admittit: nisi quis velit comprimendo arteriam, cutemque dividendo globum carneum auferre, arteriámque disruptam sarcoticis adhibitis novâ carne replere. *I. Van Horne Microtechn.* §. 26. Vocatus cum Chirurgo ad curandum Aneurysma, venæ sectionis occasione genitum, protinus ea quæ præter rationem ad emolliendum tumorem adhibita fuerant, rejecto; quod ejusmodi emollitionem ac suppurationem gangræna partísque sphacelus & corruptio sequatur &c. *Horstius Tom. 2. lib. 9. obs. 1.* Pars affecta sæpissimè, ob arterias carotides, collum est; Observavi tamen illud in brachijs & genubus: causa est humor acris, serosus, biliosus, internam arteriarum tunicam erodens, imò & externam crassiorem, imò & viciniora sibi ossa: Chirurgi, artis propriæ ignari, abscessum judicant, eóque aperto scalpello, moriuntur ægri illico, in eorum præsentia. Tumor ab initio statim comprimendus, humórque acris repellendus, utrúmque commodè fit per tenuem laminam plumbeam: Pauperem hoc modo palliativè curavi, ut xv. post anno superstes sit: Tumor erat supra genu dextrum, ovi gallinacei magnitudine. Quidam volunt ut sanguis affluens intercipiatur, arteriam supra & infra aneurysma ligando, illúdque postmodum excidendo curare; sed hoc remedij genus dolorificum nec tutum: mallem ego vitæ conservandæ ergo brachium vel pedem amputare. Pauperrimi cujusdam aneurysmate extincti cadaver dissecuimus, videbamus sanguinem copiosum, tam serosum quàm grumosum, tunicas arteriarum utrasq; erosas & claviculam sinistram maxima ex parte erosam. *P. Barbette Practic. lib. 2. c. 3.*

II. Quidam ob scabiem ex humore melancholico ortam, sibi venam basilicam incidi curat, ac arteria simul compuncta est, vnde paulatim aneurysma exortum, cui cum spatio mensis, & vltra, multa frustra adhibita fuissent, imo quidam vix brachium seruari posse significassent, ad me venit: deprehendo tumorem magnitudine ovum anserinum adæquantem, pallidum & vtcumque durum, in quo pulsatio non tantum digito persentiebatur, verum etiam oculis conspiciebatur: Ego precibus commotus curationem sic institui, Instituta 1. victus ratione, applicatóque tumori duro emplastro

stro nostro de Cicuta; iniecto enemate, & pro digestione humoris melancholici exhibito Iulapio, Purgans exhibui, quod cum violentia quadam humores noxios interne & superne eduxisset & expurgasset, spiritum & sanguinem in aneurysmate contentum ad interiora adeo revocavit, ut altera die nulla nobis nec appareret nec sentiretur pulsatio, Tumor quoque multum imminutus conspiciebatur, vnde tum sequens empl. applicui, *R Empl. diachalcit.* ℥ij. *pulv. mastich. ros. rub. myrtill. rad. symph. ana* ℥j. *Ol. ros. q. s.* Postea pulvillum, aut potius nodulum ex linteo multoties reduplicato formaui, & tumori imposui, fasciâque firmiter ligaui vt tumor reprimeretur, & sanguinis vitalis ex ipsa arteria in externam membranam dilatatam influxus impediretur, atque his remediis brachium in integrum restitutum. *Fabritius Hild. cent. iij. obs.* 44.

III. Quidam pupugit acutissima cultri acie arteriam manus sinistræ, inter pollicem ac indicem, cujus sanguine subsultim prosiliente, per adstringens emplastrum in tempore inhibito, coaluit statim magis externa quam interna arteriæ tunica, quæ mansit hians, ac à se inuicem seiugata, elevata propterea à vitali sanguine vsque eo externa ipsius membrana, vt degenerarit in verum aneurysma, cum pulsu perenni ac dolore in vicinis neruis existente. Pulsatilem hunc tumorem vix digito depresseras, quin sanguis protinus regurgitaret ad venas, & aneurysma videretur ex toto sublatum, quod tamen acturum sub conspectum venit iterum, vbi vel minimum remouerentur digiti. Non deerant Chirurgi qui arteriâ hanc sectâ transuersim satagebant ferro ignito adurere, sed crudelior fuisset medicina quam morbi natura requireret, ac proinde periculum potius factum per adstringens emplastrum, à plumbi lamina arctioreque vinculo ita depressum, vt expulso ex tumore sanguine, & constricto conuenienter vulneris hiatu, facilius coiret, agglutinareturque interior laceræ arteriæ tunica, cujus coalitus etiam sequutus fuit ante mensem quintum, relicto duntaxat prope cicatricem exiguo nodulo, qui tamen tandem etiam euanuit, antequam ex toto desineret aneurysma. *Tulpius cap. 16. lib. 4. Obser.*

IV. Fœmina filium septennem baculo ad sinistram capitis partem, qua carotidũ transitus est, grauiter percutit, vnde tumor pulsatilis avellanæ nucis instar, primo nigricans, digitis cedens, statim oboritur, & octidui spatio in tantum augetur vt dimidiam capitis partem à sutura sagittali, per tempora & frontem ad oculos vsque occuparet: Consulti Medici, anceps remedium certissimo vitæ discrimini præferendum censentes, scalpello tumorem aperiunt, sanguinisque confertim profluentis parte quadam dempta, quadam vero arcta ligatura & stringentibus cohibita, dum crebro id agunt, insequentibus diebus sanum puerum reddidere brevi: vel quod in tenellis omnia tenera sint & coalitu facilia, vel quod arteria læsa os subjectum habuerit, vt arctissime potuerit comprimi ad consolidationem: hinc arterias temporum & frontis feliciter aperiri posse asserit *Riolanus Fil. Enchir. pag.* 332. *Ioh. Michael. Fehr.* Aneurysmatis lætum exitum pauci spectarunt, adeo ægre ferunt arteriæ habenas sibi laxari: nonnunquam tamen naturæ robur vitium superat, arcta ligatura, miraculi instar subinde patentem hiantemque arteriam constringit, sed operæ eventum in minoribus arteriis tantum experimur, In majoribus enim, quia tunicæ crassæ, facile non rumpuntur, nisi à vehementi causa, nec rupturæ consolidantur, propter perpetuum spirituosi sanguinis affluxum, quotidie increscit Aneurysma: Facilius quoque in arteriæ tunica dilatata, quam prorsus rupta sperata consolidatio succedet: denique à sanguine quoque seu calidiore, adeoque ad impetum promptiore: seu frigidiore vel crassiore, ad motum segni, pars curationis dependet vel interitus: Lethale aneur. vidimus in juvene ex læso femore, nec mirabamur, quia arteriam magnam cruralem ruptam in apertione vidimus, vnde in tantum tumorem femur excreuerat, quasi prorsus scirrhosum, vt non tantum ea copia sanguinis ex aperto post mortem femore effunderetur, qui tres mensuras nostras impleret, sed ex sinibus inter musculos vastos efformatis, sanguinem grumosum forma & magnitudine parenchyma hepatis maximi referentem extraheremus: In isto vivo nec sectio tuta erat aut possibilis, propter magnæ arteriæ, & intra musculos delitescentis ingentem rupturam, nec ligatura sufficiens. *Bartholinus cent. 3. Epist.* 54. Chirurgum tyronem moneo ne temere Aneurysmata, nisi forte exigua, & in parte ignobili, nec insignibus vasis prędita aperiat: hanc potius curationem aggrediatur, Cutis super incidatur dum patescat arteria: patefacta ipso scalpello vndiq; à circumstantibus partibus diducatur, ipsi retusa & incurua acus introrsum filum trahens subiiciatur, ligetur, hinc abscindatur: intorti fili lapsus ex sese expectetur, dum natura abscissæ arteriæ oras regenerata carne obducat, dehinc reliquum curationis simplicium vulnerum modo obducatur. *Pareus.*

V. Chirurgus sanguinem missurus cuidam febre cõtinua laboranti, non venam sed arteriam aperuit: Adstans insignis *Garcias à Lopès*, Medicus Hæbreus Burdegalæ, permisit sanguinem ad libras duas & amplius effluere, imo ad syncopem usque supervenientem, eo consilio vt exhaustis ex parte vasis, minor esset arteriæ pulsatio, quæ consolidationi impedimento fuisset: hinc apposito, cum splenio, nummo argenteo, additâque arcta ligatura, post octiduum soluta, æger aneurysmatis periculum evasit; à febre post tam profusam sanguinis vacuationem liber, superstite tamen diuturna virium debilitate.

ANGINA.

SYLLOGE.

I. AN in omni vena secanda? Negatiua videtur probabilis ex sententia *Mesuæi*, qui interdum medicamentum præmittendum esse statuit, tunc temporis potissimum ubi materia peccans simul cholerica vel phlegmatica est, propterea quod materia cholerica subtracto sanguine per V. S. magis ebullire & effervescere, phlegmatica vero cruditatem majorem inducere soleat: Imo, si verum quod dicit *Avicenna*, melius esse ut remaneat virtus in corpore, & per evacuationem materia peccans subtrahatur, omnino sequitur in Angina, ab inflammatione cholerica vel phlegmatica, sanguinem in principio non esse mittendum, cum hac ratione virtutis quædam imbecillitas sequatur, & cholera vel phlegma non primo vacuentur, ut pote quæ materiæ potius purgationem quam V. S. indicent: Sed contrarium cum plurimis defendimus, quod scil. in omni Angina, sive sanguis cum cholera, vel phlegmate, sive solus peccet, initium à V. S. sit faciendum, modo nihil repugnet, quia initio statim eo respiciendum ut affluxus humorum ad partem affectam inhibeatur, quod commodum V. S. fieri potest, revellendo videl. materiam affluentem à parte affecta: Ut enim in aliis inflammationibus sanguis mittitur, non respectu illius materiæ quæ jam actu apostema in parte quadam producit, sed præseruationis ergo, ratione materiæ adhuc affluentis, & inflammationem augentis, ita etiam hic V. S. initio præscribimus, ne affluentibus humoribus major fiat inflammatio, & consequenter præsens suffocationis periculum immineat. *Gr. Horstius. Problem Dec.* 4. *Quæst.* 4.

II. Ad animi vsque deliquium sanguinem mitti plurimi præcipiunt, quia affectus præceps est, suffocationis periculum inducens, ita enim *Avicenna*. *Si autem debilitari non incipit, tunc oportet ut sine cessatione extrahatur sanguis, quo usque appareat syncope fortis &c.* Nititur ergo *Avicenna* viribus præsentibus causam conjunctam & antecedentem hac subita vacuatione extrahere, quare cum tota materia confestim educatur, metus non est ne ad pulmonem fluxio decumbat: Posse autem causam inflamm. conjunctam s. m. beneficio educi probat *Galenus* 2. acut. 10. dum in pleuritide copiose sanguinem fundit, ita ut pro rubro lividus, & conculcatus in phlegmone sanguinis, & ob nimium partis calorem adustus extrahatur. *Zacutus Practic. Medic. hist.* 74. Cum Angina sit morbus acutissimus, & uno interdum die hominem de medio tollat, magna remedia summa cura & diligentia vsurpanda sunt: Ideo quacunque diei hora vocetur Medicus, sanguinem statim detrahat, e directo partis magis affectæ, ad ℔j. ℔ß. ℔ij. quantum vires ferre poterunt: In hoc enim remedio præcipua salutis spes constituenda est: Non tamen una vice magna illa sanguinis copia detrahenda est, ne æger in animi deliquium incidat, ex quo non exiguum vitæ periculum emergeret, sed partite & per aliqua intervalla, tertia nimirum aut quarta quaque hora *Riverius Praxeos lib.* 6. *cap.* 7.

III. Si occurat mulier anginosa cui menses deficiant, aut quæ menses prope diem expectet, vel actu habeat, quid tunc agendum? Nolo vos imitari illos qui secant superiores, nam tunc statim secandæ inferiores: hoc docet *Trallianus* lib. 4. c. 1. docet ratio, Nam huiusmodi missione non tantum fit revulsio, fit etiam naturalis purgationis eductio & consuetæ, quæ maxime inflammationem juvat: Quod si strangulatio negotium faciat, sectis venis infernis, tuto potestis aperire venas sub linguâ, nam hæc missio non retrahit ab utero, non trahit à toto corpore, sed partem inflammatam evacuat. *Saxonia Præl. pract. c. de Angina.* Sin autem Angina sit firmata, & plures partes habeat factas, & vitæ periculum minetur, observata tunc morbi sævi natura, licet vitium à suppressis mensibus oriatur, & vel actu fluentibus menstruis, fas est venas tundere superiores, ut quam breuissime sanguinem & revelamus, & evacuemus à loco phlegmone obsesso, licet rite menstrua procedant: Hæc tamen servetur lex, ut alternatim fiat ex brachio & crure phlebotomia: Sic enim & utero mandanti, & parti inflammatæ opem præstamus, evocatis etiam eo tempore mensibus per cucurbitulas infernis partibus adhibitas, frictiones, ligaturas &c. quò sanguinis irruens deorsum trahatur; Adde cephalicæ sectionem minus sursum evocare menstrua quam basilicæ, quæ cum inferis magis communicat: *Valeriola* 5. obs. 10. in pleuritide post partum sæva, post tertium diem ritè fluentibus mensibus, sanguinem è basilica, omnibus reluctantibus, felicissimè misit. *Fernel.* 2. meth. 8. post partum, ritè procedente menstrua purgatione, ob solum febris ardorem è gibbero sanguinem exhausit &c. *Zacutus Histor. Princ. Medic. libr.* 1. *quæst.* 46. Fœminæ post dies à partu (ritè fluentibus lochiis) nullo apparente tumore externo, strangulationi proximæ, neglecta indicatione menstrui, cephalicam utriusque lateris incidere jubeo, post duas horas, leoninas: cum his vix leuaretur, cucurbitula tandem bis in occipitio scarificata, reuixit. *Idem ibid. observat.* 57. *vide* Salium *in* Altimarum *cap.* 46.

IV. An urgente Angina sectio venarum sub lingua ante alias vacuationes aliquando potest fieri? Si suffocationis periculum immineat, quid agendum nisi à parte proxima sanguinem detrahere, qui committit affectionem gravem? Neque timeas humorum confluxum, quia satius est hac facta phlebotomia ægrum à mortis periculo defendere, & aliquid cum periculo tentare, quam spe omni adempta certò perire. *Zacutus Prax. histor. lib. ij. cap. ij.* Vir quinquagenarius protinus decumbens, circa mediam noctem adeo vehementer angina corripitur, ut nullum amplius verbulum proferre valeret: accercitus barbitonsor, venam sublingualem aperiens ægrum mox in saluberrimum statum restituit. Hanc sublinqualium sectionem non semel, sed secundo & tertio, prout necessitas exigit, & suffocatio vrget, iterandam esse scribit *Saxonia. Rolfincius consil. v. lib. iij.*

V. Antiqui in desperata venas iugulares aperiebant, quod remedium, licet à recentiorum plurimis etiam comprobatum, nostris fere temporibus obsolevit, quod periculosum, sed male censeatur, (*vide l.* 19. *tit.*

de

de Sangu.missione §.) Refert *Trallianus* l.4.c.1.plures anginosos earum venarum apertione à se curatos esse. Et *Zacutus* obser. 89. lib.1. Pr. adm. refert historiam cujusdã Hispani, qui hujus auxilij beneficio ab acutissima angina liberatus est. *Riverius Prax. lib.6. cap.7.* Curandum habui anno 1675. mense maio. Do. *Dionysium Bordier* Genevensem, virum robustum, Angina correptum, cum febre acuta, quanquam respiratio & deglutiti sat faciles essent, brachij venæ apertæ fuerant, unde sanguis purissimus sed sine levamine effluxit, sectæ quoque absque solatio raninæ: Icta vero Iugulari e directo lateris magis dolentis, rivulose effluxit sanguis omnino putris, sed citissimo & manifesto auxilio: quanquam malum in peripneumoniam desierit, à qua iterata phlebotomia, & anacatharsi procurata, brevi emersit.

VI. Humores in carne hærentes, qui plane extravasati sunt, ob crassitiem fluere non possunt: fluxiles ergo reddat Medicus medicamentis calidis: Si angina laborans initio affectus spiritu vini se gargarisset, omnis gutturis inflammatio cessabit trium horarum spatio. *Walaeus m.m.p.* 112.

VII. Angina si sit pituitosa, valet intus & extra nidus & stercus hirundinis: biliosa autem acrium medicamentorum usu exasperatur: pituitosos humores, coquit & discutit, superfluamq; exsiccat humiditatem.

VIII. An Nidus hirundinis usum præstat? Quidam improbant, vt *Mercurialis*, quod ea vis non nido sed avi sit insita: at concesso avem peculiari illa vi donatam esse, nido tamen deneganda non est, quam habet à pullorum excrementis tale multo refertis, Nec reiiciendus ob terræ vim repellentem, quod facit Pereda, non enim omni terræ vis repulsoria inest; nec sola expetitur, sed ratione stercoris admisti, quod acre & discussorium, cujus acrimoniam terra temperat; ideo accommodatissimum discutiendis tumoribus, præsertim faucium & gutturis, est remedium, maximè si avis peculiari vi contra anginam pugnet.

IX. Rarissimè in usum ducitur Bronchotomia infamiæ metu, cum æger peracta operatione occumbit: præterea in periculosissima angina pulmones frequenter afflicti sunt & humoribus referti, unde suffocatio contingit; quo in casu operatio inutiliter exercetur: Exempla tamen non desunt eorum quibus feliciter successit: Exercuit Celeberr. *Renatus Moreau* in Hortulano, dein in milite, qui à morbo & vulnere convaluerunt, superstite levi vocis, in hoc, raucitate: Vulnera eiusmodi cito coalescere ostendit Clar. *Tulpius* obs. 50.l.1. Terrent sæpe res inexpertæ, quæ in vsum semel revocatæ eadem securitate admittuntur, qua peraguntur facilitate, quod de jugularium venarum apertione, jam familiari, & calculi extractione confirmatum: Modus administrandi talis est, Æger, reclinato quantum fieri potest in posteriora capite, in sedili collocetur: famulus à tergo stans corripiat utrinque colli anterioris cutim, Chirurgus vero per longitudinem secet cutim cum instratis musculis è regione asperæ arteriæ, non longè à scrobiculo juguli, atque latiore phlebotomo spatium inter cartilagines dividat, & foramini facto indat tubulum argenteum leviter incurvum & alatum: hac via spiritus ad pulmonem it & redit, donec inflammatione resoluta, aut ad supurationem perducta, respirandi per fauces libertas restituatur. *I.Van Horne Microtech.* §.17.

X. Non desunt qui in ea Anginæ specie, quæ ex colli vertebrâ intro luxatâ suboritur, cucurbitulis utantur, rati luxatam vertebram earum ope ad extra trahi posse, quod expresè vetat Hippocr. lib de articul. *Quin etsi magnæ curcurbitæ affigantur, attractionis nimirum gratia verticulorum intro, epentium, magno hoc mentis errore contingit: propellunt enim magis quam attrahunt, & neque hoc animadverťut, hi qui ipsas affigunt: quanto enim magis ipsas quis adigit, tanto magis repandi fiunt hi quib. affiguntur, cuti simul sursũ coarctata.*

XI. Id silentio nolo prætermittere in Angina, & difficili respiratione parcissime esse sanguinem mittendum, licet affectus copiosorem expostulet quantitatem. Ratio potissima est, quia periclitaretur laborans animi deliquio, quo nihil est in his affectionibus deterius, quamobrem ubi id timemus, tutius est parce & per intervalla sanguinem mittere quam unum fugientes periculum in aliud gravius conijcere. *Mercatus de indicat. Med. c.4.* In hoc remedio pręcipua salutis spes constituenda est: non tamen unâ vice magna illa sanguinis copia detrahenda est, ne ęger in animi deliquium incidat, ex quo non exiguum vitę periculum emergeret, sed partite & per aliqua intervalla, tertia nimirum aut 4. quoque hora: s. m. autem adeo est necessaria ut à nullo contraindicetur: *Zacutus* Pr.adm.l.2.c.135. gravidæ septimestri, anginâ sævâ correptæ, septies una die misit sanguinem, unde liberata. *Riverius Pract. l.6.c.7.*

XII. Si in Angina ex molestia medicamenti concitetur vomitus, non ita velox strangulationis imminet periculum, si liquidum fuerit veluti si solidum, Pilulæ enim & boli dum vomitu alliduntur, confertim & valido impetu ad angustias oppressi ab inflammatione, transitus majus afferunt periculum, unde aliqui hac ratione repente strangulati sunt, ut accidit hic Patavij cuidam mulierculæ laboranti anginâ, quæ devoratis bolis aliquot cassiæ, & vomitu excitato, à molestia medicamenti, statim strangulata interiit: *Trincavella Pract. l.5.c.7.*

XIII. I. *Tiengius* Monacham quandam habuit prę manibus, quæ apostema in gula habebat, quod xx. primum die perruptum fuit, ut demum cibum tunc deglutire potuerit: iniecerat subinde clysterem ex lacte dulci, uitellis ovorum incoctis: Idem *Amatus* de anginâ occupante laryngem & œsophagum docet, quod per clysteres iniecta iuscula nutrire valeant, Idem Celsus affirmat & alij: *Forestus obs.30. in scholio lib.15.* Nos Religiosam in synanche per spatium nouem dierum clysteriis solis vivam servavimus, & ab ægritudine incolumis evasit. *Brassavolus comm. ad aphor.15. sect.2.*

XIV. *Beniuenius* cuidam angina latente, strangulante affecto, & jam conclamato, incidit locũ altioribus plagis sub ipsis maxillis, & etiam supra collum, unde sanie multa prorumpente, illum à morte ad vitam revocavit.

XV. In periculosa festinandum est, Veteres eodem die & sanguinem mittebant, & medicamenta exhibebant. Ego sane (inquit *Trallianus* l.4.c.1.) novi me cum usus valde vrgeret, venam mane aperuisse, diluculo linguæ subiectas secuisse, & vesperi ex cremore ptisanæ lacrymam scammonij exhibuisse, atque ita laqueum ex inflammatione ortum vix potui dissolvere: Et alium quendam novi me, postquam duorum brachiorum in cubito venas secuissem, repurgasse sequenti die non expectato. *Pet. Forestus obs.13. lib.5.*

XVI. Detracto sufficienter sanguine ad purgationem veniendum est, quæ sequenti die usurpanda, non expectata humorum coctione, quia morbus non dat inducias: imò si morbus admodum urget, venæ sectio & purgatio eadem die celebranda est, quod fecisse se refert *Trallianus* l.4. c. 1. *Riverius* l.6.c.7. Cujus decreto standum, anginæ fortissimæ initio, validissimum medicamentum exhibentis, quod licet commoveat, alteret, *perturbet, calefaciat, & noceat, non* ob id in conclamato casu *improbandum, nam melior est noxa quam mors*, ait Gal.12. meth. ult. & minus damnum majori utilitate est compensandum, 1.aph.24. Ad purgandum autem impellit urgens necessitas, quia si sanguinis missio, cæteraque auxilia ex tempore facta, non conferunt, quid peragendum su-

perest nisi partem affectam per alvum, unaq; totum, dato cathartico exonerare; nam tardare noxium, quia vehemens est ad partem affectam confluxus. *Zacutus Medic. Princ histor. l. 1. histor. lxxv.* Sed quid si humores fluentes crudi sint? hic enim materia non turget, quæ ad certum locum fertur; turgent enim humores cum vagabundo motu feruntur; adest præterea initium morbi, quo tempore purgare interdicit Hippocr. 1. aph. 22. An excludit ab ea regula Hippocr. fluxiones vehementes, ob quas potius revellendum quam vacuandum; præcavendum potiùsquam curandum, scopum dirigendo non in humorem fluxum sed fluentem? Ita ut inviolata maneat sententia Hippocr. de rat. vict. in acut. *Quicunque ea quæ inflammata sunt statim initio morborum medicamento solvere aggrediuntur, ij de intento quidem & inflammato nihil hauserunt, non enim remittit affectio quæ adhuc cruda est.* Vel cum *Sennerto*, dic humores, Anginæ causam, turgentium conditionem referre, qui errabundi à naturâ expellantur, nondum subadstentes: ac licet si certam partem inclinent, vago tamen motu ferantur, unde novo impetu aliam invadere possunt, quod transitus anginæ in pleuritidem & peripeumoniam testatur: Nam sæpe fit ut febris præcedat anginam, vel simul invadat, & materia, peculiari naturæ motu, humores vitiosos trudere conantis, ad fauces pellatur. Si autem inflammatio præcedat, neque ea ab humoribus vitiosis, à corpore protrusis, ortum habeat, ac demum febris sequatur, non multum solatij à purgatione expectandum, ni forte metus augmenti phlegmones, ex novo humorum affluxu succedat: Eo in casu eligantur talia purgantia quæ humores jam efferatos amplius non agitent & febrem augeant, cassia, manna, tamarindi, &c.

XVII. *Riverius* in pituitosa ad *Vomitoria* transit, imo vehementia, ipsam aquam benedictam, quam ad ℥ij. exhibitam mira præstare ait, morbumque ut plurimum intra horas duas dissolvere: adde quod cum nullo ingrato sapore prædita sit, pitissando facile ingeratur, quod cæteris medicamentis negatum, quæ uno haustu sorbenda; ideo ut plurimum anginosi purgari nequeunt, donec ex parte meatuum libertas restituta: Emetici beneficio liberatorum exempla duo affert in observat. Centur. ij. Obs. x. & xxiv. Sed tutius est vomitoria & antimonialia proscribentium consilium, quod securè ea exhiberi non possint in morbo ad suffocationem prono. *Trincavellus* enim l. 5. c. 7. refert fœminam assumpta cassia, sequutoque vomitu, statim strangulatam interiisse.

XVIII Sunt qui ad repellendum humorem influentem imperant gargarismata ex austeris, acerbis, gustui non ingratis: Eorum tamen vsus in hoc affectu mihi suspectus est, quia partes inflammatæ quiete indigent, gargarismate autem guttur & fauces commoventur: Ergo aut ab iis abstinendum, aut certè ore tantum citra ullam agitationem contineri debent, idque resupino corpore, ut partem affectam contingant. *Enchirid. Med. Pret.*

XIX. *Galenus* & sequaces in qualibet anginæ specie, ab initio & frigidis, & adstringentibus gargarismis utunturc, ontra præceptum Hippocr. 4. de rat. vict. in acut. vers. 72. qui calidos actu gargarismos præscribit: Errant, non considerantes hujusmodi medicamenta in Angina, à pituitosa materia dependente, certam & celerem suffocationem inducere, cum hæc repellentibus non cedat, sed crassior reddita, & parti infixa magis, discussioni ineptior & promptior ad suffocandum reddatur: In ea vero quam acris & tenuis materia parit, etsi non ad eo perniciosa sint, plus tamen lædere quam prodesse possunt; nam cum materiam à capite descendentem sursum repellere non possint, necesse est eam, vel ad interiores musculorum gutturis partes compulssam, vel ad pulmones, morbum deterioris conditionis reddere: Melius est consilium Hippocr. quem antiqui omnes sequuti sunt, ut videre est 6. de comp. Medic. dum in qualibet anginæ specie, & omni tempore, à repellentibus abstinendum censuit, semperque & rarefacientibus & discutientibus vtendum, quo materia facilius & per sputum educi, & ad exteriora converti & discuti possit: Nec fluxionis augmentum ex eorum usu timuit, cum huic occurri possit & venæ sectione & purgatione, aliisque remediis humorem fluentem respicientibus: Et si aliquando adstringentium portionem præfatis medicamentis admisceri voluit, materia tenui existente, id non repellendi gratia ab eo factum est, sed ut eorum vi siccante partis laxitatem nimiam vitaret, & minueret tumorem, ideo eorum vsum non magis initio quam aliis temporibus probavit, ut patet ex lib. 2. de morb. sect. 1. vers. 24. *Martianus comm. in prædictum locum pag. 308.*

XX. In nulla admovenda sunt repellentia foris, etsi *Rondeletius* utilissima in principio iudicet si Medicus vocaretur, futurasque defluxiones præcognosceret; asserens in se, & anginam, & ad fauces defluxiones prohibuisse nucibus cupressi supra partem appositis: sed foras evocantia conveniunt, dolorem mitigantia, inflammata discutientia & concoquentia: Ab hoc autem remedio cautio sit ubi pestifera angina in vitio est, nam illa humectam vim reformidat, Et de hac loquitur *Trallianus* vbi scribit, vitanda esse cataplasmata quæ tantum laxant: huic cataplasma ex nido hirundinis peculiariter dicatū est: Moneo in hac anginæ specie ut maximum studium adsit mitigandi dolorem mollibus medicinis: quare si pungat calidissimus dolor, accipies aq. rosat. lib. ß. caphuræ gr. iij. & cum syr. rosat. f. gargarismus. *Heurnius. c. de Angina.*

XXI. Anginâ caninâ cum fœmina corriperetur nullo apparente tumore, magna cum volentia respirans, nec ulla præsidia prodessent, tandem eodem die quo omnia ob procrastinationis periculum acta sunt, sub mento scarificata cucurbitula summo fuit auxilio. *Zacutus Pr. adm. l. 1. obs. 94.*

XXII. In illa Anginæ specie inqua laryngis musculi inflammati sunt, Cynanche dicta, ægro suffocanti respiratio Laryngotomiæ ope restitui potest, Operatione morbo minus periculosa: Circumspectione nihilominus hic summa opus est, ne si aliæ quoque partes, Pleura, scil. Pulmo, Gula, &c. inflammatæ, aut jam pure repletæ, irritus sit labor, & calumniandi ansam præbeat, Omnibus igitur bene consideratis operatio hoc modo aggredienda. Reclinetur aliquantum caput, quo in conspectum magis prodeat trachæa, annulique eius cartilaginei à se invicem magis recedant: Incidatur deinde cutis secundum longitudinem laryngis vsque ad foveam: Hæc vtrinque ministri digitis diducatur, quo oculis Chirurgi occurrant musculi duo longi strnohyoidei, cultro ligneo, aut osseo à se invicem parum removendi: mox larynge sese exhibente, sectio in ea fiat ope phlebotomi, loco inter annulum cartilaginē 3. & 4. medio, Sedulo cavendo ne cartilagines ipsæ lædantur. Flatu prodeunte, cultellum aufer, vulnerique fistulam argenteam infigito, bene prospiciendo ne longior justo posticam trachææ partem attingat, unde tussis continua: Suffocationis periculo cessante, quod die 3. aut 4. plerumque contingit, vel saltem contingere oportet, fistula ablata vulnus ordinario modo secundum artem curetur, nam ab aliis non differt. *Barbette* Anat. Pract. p. m. 130.

XXIII. Aperta vomica cavendum ne pus influat in Pulmones aut ventriculum, ob periculum alterius affectus, sed illud est diligenter ore reiiciendum, tumque ad detersionem valet frequens gargarisma ex aqua mulsa, &c. *Chalmeteus Enchir p.* 113.

XXIV. *Quidam angina notha laboraverat, & sæpe recrudescebat affectus*, quia semper aliquid tenue ad prædictas partes confluebat, ideo fontanellam in altero brachiorum aperiri jussi, qua tanquam cum ultimo præsidio rem tentavimus, & ad salutem integram, Deo auspice, laborantem reduximus. *Mercurialis consult. med.* 2.

XXV. In Angina symptomatica febris malignæ, nihil attentandum priusquam ingens æstus fuerit mitigatus, corpus evacuatum, alteratum & partes à veneno fuerint præservatæ.

XXVI. Deinde Somnus, ut in omnibus internis inflammationibus, sic in hac quoque remis & & velis fugiendus est; nam juxta Medicorum principem, sanguis in somno magis intro repit, unde humorum defluxus ad partem affectam augeri posset. *Henr. Petræus in Nosol. Harmon.*

XXVII. Matrona quinquagenaria squinantiam habuit phlegmaticam, totam gulam intus & extra occupantem, tumor extra magnus apparebat, deglutitio & loqutio impediebatur: tangens locum sensi materiam in profundo, unde novi quod prius suffocaretur quam apostema interius vel exterius rumperetur, & locum palpans cum digitis, inveni maturam materiam, inter mentum & epiglottum, plusquam in alio loco congregatam, & evitans nervos & vasa, vulnus ibi feci profundum, per quod de corrupta materia magnam partem extraxi, relicta parte magna Tunc ægra leviorem habuit anhelitum, & timor mortis diminutus, &c. *Lanfrancus Chirurgiæ doct.* 2. *tr.* 3. *c.* 5.

XXVII. *a.* Fœmina menstruis rite fluentibus angina correpta, espirationem & deglutitionem impediente: huic 1. clysterem laxantem præscripsi & s.m. e brachio ad ℥iv. postridie enema fortius inditum, venæ sub lingua incisæ, & cucurbit. siccæ internis femoribus admotæ, quæ & die sequenti iteratæ: Sanguine sat educto cucurbitulas removi, & gargarismum præscripsi, eximium in omni periculosa angina, cum adhuc est in principio augmenti, si fauces inflammatæ sæpe colluantur. *℞. Pulu. sinapi ℈iß. aceti ex vino acerr. ℥j. aq. plantag. ℥iij. sacah. albiss. ℥ij. m.* qui Gargar. spatio horar. 14. partim humores repellendo, partim resolvendo patientem morti proximam liberavit. Valet & Gargarismus *Riverij* cent. 4. obs. 76. præsertim in oedematosa. *Scultetus Armam. obs.* 40.

XXVIII. Vir eruditus, sanguineæ temperiei ad adustam vergentis, Angina notha corripitur citra febrē, aderat deglutiendi difficultas & constrictionis circa fauces sensus: multa ad importuni affectus sedationem molitus est, ratus defluxionis e cerebro esse sobolem, quamquam illius siccioris plurima essent indicia: Pilulis crebro caput expurgatum, diætam hidroticam & diaphoreticam (erat enim Medicus) sibi præscripsit, sacculis, emplastris &c. caput exsiccare allaboravit, usus apophlegmatismis errhinis, imo pyroticum inio admotum, omnia frustra: Tum temporis Lutetiam Parisiorum studiorum causa accesseram, Affectus διαγαφὼ ad me transmittit, exhibendam Medicis aliquot celebribus: In consilium seorsim adhibiti Excell. Dom. *Carolus Buvardus*, Ludovici xiij. Medicus primarius, Dom. *Curæus de la Chambre*, Magni Cancellarij Medicus & Dom. *Harduynus de S. Jaques*, Nosodochij Charitatis Medicus: Hi perspecta ægri temperie, affectum omnino sympathcum esse pronuntiarunt, à fumis ex hypochondriis elatis, summam camini partem, scil. oesophagi, afficientibus oriri, providendum esse atrabilariorum humorum temperationi & exclusioni, scidula, Mionenses præscripserunt, chalybeatorum usum, fonticulum in alterutra tibia, occludi jubentes imo occipitio inustum: admoveri hirudines ani margini, & quæ humorem atrabilarium domare valent: Paruit æger, qui paulo post & à passione hypochondriaca, simul & anginosa liber fuit.

XXVIII. *b.* Vxor N. plethorica, intensissimos patiebatur faucium dolores, tonsillæ ita erant tumefactæ vt ne guttulam potuerit deglutire, omniaque assūpta reiiceret per nares, Institui venæ sectionem, usus sum cataplasmatibus & gargarismatibus, quartoque morbi die malum exploraturus bacillo, abscessum vidi suppuratum: placuit mihi inhumanius cum illa agere, eodem bacillo abscessum rupi, unde cum statim melius haberet, risit & laudavit probam fraudem. *P. Barbette Prax. Med. l.* 2. *c.* 1.

ANOREXIA.

SYLLOGE.

I. Foemellæ ægris adstantes nihil æque postulant quam hujus vitij sublationem, verum illi signum sanitatis pro causa habent, hinc sæpe cogitur Medicus Appetitum provocare: Prosternitur 1. quia vires non sunt integræ, & sanguis non bene coquitur. 2. quia ex priori causa, ob admissos tenues humores *humor acidus* segregari non potest: (hoc videmus in iis in quibus per arterias, simul cum *humore acido* noxij humores in ventriculum effunduntur, quod sæpe fallit Medicos, qui causam in intemperiem ventriculi referunt,) vel quia deficit, vel quia corrumpitur & nimis est tenuis: Quod *Apetitus prostratus humoris Acidi* vitio sit adcribendus, hoc inde apparet, si ab acidis sumptis malum levetur: melancholici, qui post acidorum usum bene appetunt, raro evadunt: Appetitum prostratum ab humoris acidi vitio pendentem emendamus acidis, & videmus ferme omnibus morbis acida convenire, exceptis thoracis: Spiritus vitrioli ob admixtum sulphur vires suas amittit, convenit acetum, pomum arantium & citrium, sed sæpe peccatur in nimia quantitate, hinc ob erosionem ventriculi incidunt in crebras oris sputiones, saccharum additum vires infringit: Tempus exhibendi, in statu, declinatione, ante prandium, non ante coenam, ne ob excitatum appetitum plus cibi sumant, & ita perferendo morbi insultui, qui semper sub nocte gravior est, ac concoctioni impares evadant, semina pomorum citri & arantiorum simul comedenda sunt, ob vim cardiacam: Appetitus qui à virium debilitate oritur, raro curatur, nisi vires à causa frigida consumptæ sint, tunc eidem calida & aromatica prosunt: In senibus, ob debilitatem non appetentibus, interna calefacientia non æque prosunt ac externa, illa enim in his corporibus exsiccatis majorem faciunt siccitatem: Exterius convenit oleum macis, crusta panis tosta, vino malvatico irrorata. *Walæus m. m. p.* 145.

II. In omni *Inappertentia* dentur alimenta actu frigida & parva quantitate, propinenturque inscio ægro quantum fieri potest: utantur pane asso vel exsiccato diu in aere, vel utantur placentis bene siccis, bene fermentatis & non nimis subactis. *Rondeletius pract.lib.2.cap.14.*

III. Cum quis conqueritur se nunquam cum *appetentia* accedere ad cibos, consultum erit cogere ut jejunet quousque appetat, nam priuatio parit appetitum: Sic cum quis capere non potest somnum, coactus vigilare, & stando nictare, antequam ei permittatur decumbere, solet in sedentarium & profundum somnum incidere. *Vallesius 6.Epid.s.4.*

IV. *Inappetentia* in non gravidis purgatione potius quam venæ sectione tollitur, oritur enim à cacochymia in ventriculo & toto redundante: In Pregnantibus potius medetur sanguinis missio, quod fiat à sanguine retento ab ipso graviditatis initio. *Riuerius.*

V. Quia *Bilis* ob calorem deiicit Appetentiam, ad mundandum ventriculum dari debet decoctum tamarind. prunorum acid. & sebesten, cum syr. ros. & rheo, In crastinum medicamenti, duabus horis ante pastum, bibant aquam frigidissimam, nisi ventriculi imbecillitas, aut aliud quid prohibeant, utantur pro condimento acidis, gustent & aliqua salsa &c. *Rondeletius l.c.*

VI. Quod si *Pituita* fuerit in causa, post vacuationem optimum est dare acida, sed cum detergentibus & salsis, nam quæ propter dulcedinem detergunt, satiant & inflant, unde non prosunt affectui nisi multum aceti addatur, ut parum dulcia videantur. *Idem. Vide Symptomata Febrium lib.6. §.50.*

ANI AFFECTVS.

SYLLOGE.

Prolapsi *reducendi ratio.* 1.
A nimis adstringentibus abstinendum. 2.
Sphincteris resolutio *decocto ebeni curata.* 3.
In curanda Fistula *Sphincteri parcendum.* 4.
Condylomatum *curatio per compunctionem.* 5.
Cristarum *curatio per excisionem.* 6.
Hirudinis ingressæ revocatio. 7.

I. CVrationis medium proponam, quod primo intuitu quidem risu dignum videtur, sed quod in *Ani Prolapsu* valde conducit: Nates patientis extensa manu quinquies, aut sexies, aut pluries verberato, quo musculi ani leuatores intestinum rectum statim in priorem sedem attollant: Sed antequam hisce verberibus excipiatur æger, intestinum rectum oleo rosarum & myrtillorum circumlinire necesse est. *Barbette Chirurgiæ cap. 9.*

II. In curatione *Ani exitus* abstinendum à nimium adstringentibus, ne hisce alvum difficiliorem reddendo, & proin conatum majorem excitando illius prolapsum potius promoveamus quam impediamus. *Platerus.*

II. Matronæ à febre malefica convalescenti, excrementa alvi invitæ exibant, ob debilitatũ calorem nativum, malum nullis cessit remediis, tandem sudoribus excitatis cum succo ebeni ad xx. dies, fæces retinuit, juvante hoc Empl. *ossi sacro admoto q.* ♃. *Empl. viper. confort. Vigonis, g. tacamah. aa.* ℥ß. *Ol. laur. angel. castor. de costo, anis. tereb. rorism. de piper. ãa.* ℥ß. *cum cera f. Empl.* Olim Balneis naturalibus sanavi recti intestini resolutionem in sene. *Zacutus Pr. adm. l.2. Obs.167.*

IV. Reprehendit *Riolanus* Anthropogr. lib. 2. omnes fere recentiores Chirurgos in curandis *Fistulis*, quæ frequentissime in Ano generantur, ipsumque musculum sphincterem permeant, & aliquando supra ipsum progrediuntur, nam asserit musculũ sphincterem totum secari posse, quoniam inquit, incisum hoc intestinum facile consolidatur, nam dum caro est uniri debet; Hanc consolidationem proculdubio nos quoque fatemur: negamus conseruari posse facultatem constrigendi, ex quo fit vt fæces contineri non possint, ut ego sæpius observavi, & præcipue in quodam sutore, cui musculus sphincter totus sectus fuit per transversum, & denuo unitus, fæces tamen exibant tenues eo inscio, crassas vero sentiebat, sed eas comprimere non poterat, nec aliunde hoc eveniebat nisi quia totus musculus sectus fuerit, Et *Aquapendens* l. 3. de vlcer. c. 12. dicit scindere debemus musculum sphincterem, observando tamen ne totus scindatur, sed aliqua saltem portiuncula semper integra remaneat, ne fæces involuntarie exeant: Non est igitur secundum *Riolanum* totus incidendus musculus, sed semper aliqua portiuncula (quantumvis minima) integra est servanda, ne facultas constringendi in totum amittatur. *Domin. de Marchettis Anat. lib.3.*

V. *Condylomata* (Ani tubercula à nodis digitorum similibus dicta) & venientibus superne salsis serosisque sanguinis affluxibus irritantur, & indolescunt: Iis molestiis eximendis, nil melius expertus sum quam facto suppunctu vacuationem humoris moliri Vinitor melancholicus, gracilis habitus sed proceri, sæpe accedentibus his doloribus præsentaneum reperit remedium in horum tuberculorum scalproperpunctione. *Seuerinus med. Eff. p.82.*

VI. Plures *carneæ Excrescentiæ* mulieribus & puerulis, apud Romam agentibus, circa Anum enascuntur, quas nonnulli cristatas hæmorroides appellant, quibus rhagaudes associantur: Pro quibus curandis carneis excrescentiis, cum plures plura machinati sint, nos, variis tentatis præsidiis, nullum securius huc usque invenimus remedium quam eas forcipibus incidere: incisis enim, paucis postea derelicta vestigia curantur. Sed Rhagades unguento de plumbo, & aliis apprime exsiccantibus extirpantur: *Cristas* autem dictas quidam aqua ex rebus apprime constingentibus, ut alumine & tartaro ac sublimato confecta eradicare, veluti alij argentariorum aqua forti, sed prior curatinis via securior est, quum parvum dolorem, & symptomata fere nulla secum trahat, ut experientia longa comprobatum habemus. *Amatus cent.2. curat.87.*

VII. Quidam cum ano hirudines sibi apponendas curaret, una Chirurgi digitos subterfugiens, per intestinum rectum ingrediens altius penetravit: Ego stercus bovinum siccum, in odice calidum, irroratum prius cimicum pulvere (cuius loco castoreum optimum) ano admovere impero, cujus fumo, & clystere ex foliis cæpæ succo confecto, ipsa semimortua cum fæcibus est ejecta. *Zacutus M. P. pag.7.*

APHONIA.

APHONIA.

SYLLOGE.

Cauterio in sutura coronali curata. 1.
Gonorrhoeam sequuta, fonticulis in inguine factis desinens. 2.

I. CVm cauterio in Sutura coronali celebrato curavi mulierem quæ septem annis fuerat sine voce. Nec valuerunt mihi euacuationes, unctiones, & alia remedia ad curæ perfectionem, donec prædictum cauterium fecit opus: Nam antequam illud cauterium clauderem, mulier habuit claram vocem: perdiderat enim vocem ex antiquo catarrho à capite descendente. *Lanfrancus tr.* 3. *doct.* 3. *cap.* 18.

II. Rusticus medicamentorum impatiens, diuturna virulenta gonorrhoea laborans, mali pertæsus sæpe genitalia & circumsitas partes, ad compescendum fluxum ardoremque urinæ mulcendum, gelidissima aqua abluebat: hic restricto humore Aphonos factus: Nullis remediis conferentibus, in inguinibus fonticulis excitatis, mananteque inde sanie vocem amissam recuperavit. *Zacutus Pr. adm. obs.* 105. 1. 1.

APHTHÆ.

(*Vide libr. IX. Titul. de Infantium Affectibus.*)

SYLLOGE.

Causæ & Curatio 1.
Curatio differt à cæterorum ulcerum curatione. 2.

APhthæ omnes ortum habent ab Acido peccante, & quidem ut plurimum ab infernis partibus per ventriculum ac œsophagum assurgente; rarius cum saliva in os deducto: hinc semper indicant *Aphthæ Acidum acre* in corpore peccare, & ejus rationem habendam exactam, non tantum propter ipsas, os occupantes Aphthas, verum etiam propter Acidum in corpore existens, atque alias noxas producens, aut producturum, à quo majus vitæ periculum quam ab ipsis Aphthis, quæ angustando fauces, atque respirationem & deglutitionem impediendo, vitæ possunt insidiari: Ipsarum ergo curatio consistit in sequentibus 1. In Acidorum humorum, Halituumve ad os delatorum (atque non tantum totam ipsius superficiem, verum oesophagi quoque tunicam internam rodentium, atque ulcuscula infinita producentium) *correctione ac emendatione.* 2. In notatorum humorum, correctorum, *diminutione aut expulsione.* 3. In eorundem, & halituum *Productione nova impedienda.* 4. In partium affectarum liberatione, Aphtharumque *maturatione ac casus promotione*, 5. In partium liberatarum *mundatione ac consolidatione.* Quamvis autem multi non attendant ad peccantis *Acidi correctionem*, quoniam confusa fuit hactenus apud Medicos Acrium notitia & doctrina, uno Acrimoniæ nomine duntaxat ipsis noto, jam tamen duplici, ac quidem sibi contrario Acri à me patefacto, & aliquot annis jam plurimorum experientia confirmato, attendendum tum ad *Acris* utriusque vim & noxas quotidianas, tum ad ejusdem correctionem optimam: Inter plurima vero quæ solent alterutrum, quin utrumque *Acre* corrigere ac temperare, laudatur merito in curandis Aphthis omne *acidos spiritus concentrans*, & quidem blande, inter quæ sunt *Oculi cancri, margaritæ, corallia, creta alba, sanguis drac. lapis hæmat*, &c. quæ pro Aphtharum, adeoque *humorum acidorum* imprimis tunc peccantium diversitate possunt eligi, cæterisque præponi e. g. quoties ob *ariditatem summam* non tantum exulceratur, sed *finditur* quoque lingua, cum partibus simul affectis, unde sanguis quoque effunditur purus, convenient præ aliis *lapis hæmatites & sanguis draconis*: Vbi sine tali ariditate Linguæ occurrunt Aphthæ, ad temperandam corrigendamque Aciditatem, conducent præ aliis *Oculi cancri & margaritæ*, tanquam concentrantia blandissima, quæ hactenus juvant quatenus aciditatem noxiam demulcent franguntque, Conducit & *Bezoarticum* minerale: Eosdem humores, quantum fieri potest, correctos diminuunt ac educunt *hydragoga*, quoniam sub seri forma reperiuntur omnes *humores Acidi* puriores, quos sicut aliis humoribus, pituitæ & bili conjungi confundive non est mirum, ita specificis additis simul educi non absurdum: Hinc est quod in curandis infantum Aphthis, tam frequenter usurpamus syrupum de *cichoreo cum rheo*, quia scil. in consensum tracta est simulque Bilis corrupta, ab Acido acriore facta æruginosa; Ne nunc dicam omnes humores educi à quibusvis purgantibus, licet putem etiam à certis medicamentis facilius & uberius educi humorem hunc vel illum præ aliis: *Humorum Acidorum productio* sicut pendet imprimis ab usu alimentorum, condimentorum medicamentorumve Acidorum, ut & ab Aere frigido, Animive moerore aut terrore, ita eadem productio impeditur tum abstinendo ab illis, tum usurpando magis *oleosa, sive pinguia & spirituosa*, fruendo aëre sereno & æstuante, Animum recreando rebus gratis & acceptis: *Halituum* autem *Acidorum proventus*, sicut debetur effervescentiæ factæ ab Acido valde acri & potenti, ita idem impeditur correcta, aut impedita notata effervescentia vitiosa, tum per ea quæ Acidum illud potens, & valde acre potenter concentrant, tum per ea quæ alias idem obtundunt: Concentrant potenter *Acidum Acre, creta, sanguis draconis*, & similia: Obtundunt *Acidum Acre Pinguia & oleosa*, sed imprimis *Opium* omniaque *narcotica*, quo referendum, cæterisque præferendum quodvis *sulphur metallicum* aut *minerale fixum* redditum, præ quo nihil expertus sum hactenus quod tam utiliter, h. e. tam blande, tam certo, tam cito, imo tuto cohiberet vitiosas effervescentias: *Partes affectæ Aphthis* liberabuntur ipsarum *maturatione* ac spontaneo *casu*, per medicamenta *Acrimoniam Acidam* ipsis coniunctam blandissime *temperantia*, quin eandem *in se allicientia*: Inter hæc laudatur merito *Raparum* in aqua coctarum, vel assatarum *succus* expressus, cui sacchari aliquid addi solet: etsi minus requiratur ubi assantur, cum qui tunc prodit succus, syrupi tenuioris consistentiam æmuletur & saporem: Hoc succo colluunt & gargarisant sæpius os & fauces ægri; vel eundem in ore tantillum retentum sensim deglutiunt, quod ego præfero, quia non tantum os partesque in ore contentæ hoc fruantur beneficio, verum totus insuper oesophagus, imo ventriculus,

qui non minus afficiuntur Aphthis atque partes in ore occurrentes, id quod imprimis locum habet in Infantibus, à quibus expectari nequit collutio & gargarisatio, Adde quod cum ab isto succo temperetur blande ac efficaciter Acidum hic peccans, in ipsis quoque intestinis tenuibus corrigatur & obtundatur idem, sicque ejusdem ascensus sursum impediatur, citiusque malum hoc superetur, Vsurpantur quoque syrupi varij, *violar jujubinus solut, de liquiritia, &c.* quos eatenus conferre puto, quatenus aciditatem noxiam leniter obtundunt succo plantarum mucilaginoso, ex quo parantur, sive decoctione, sive sola contusione ac expressione: Prae multis aliis hic laudo *Oui vitellum* conquassatum, & aq. rosac dilutum, cum tantillo sacchari, Ille enim in se allicit humorem acidum in ore nocentem, sicque partes affectas paulatim liberat, promovetque Aphth. casum: Vsus sit qui *raparum succi:* Commendatur à quibusdam cerevisia, incoctis ficubus concisis: observavi tamen quibusdam fuisse ingratam ob summam glutinositatem: Dum ita dicuntur *maturari Aphthæ*, h. e. paulatim à partibus subjectis & male affectis secedere, nova succrescit sub ipsis cuticula, easdem partes tegens: quamvis autem illa tunc sponte, ac beneficio laudatorum medicamentorum soleat subsequi, promovebitur tamen usu *syrupi de rosis rubris, melle rosat.* & simil. quin terræ pingues, *Bolus arm. Terra lemnia, &c.* cum aq. plantag. in pollinem tritæ, addito pauco saccharo, ore poterunt contineri, & curatio ultima, sive *Consolidatio* festinari. *Sylvius de le Boë Append. Tract. 1. c. 5. §. 50. & seq.*

II. Hoc notandum, cæterorum ulcerum curationem promoveri quando paulatim exsiccantur, & minus humoris ex ipsis prodit, Aphthas contra curationis spem facere quando ipsæ sunt humidæ, atque multum humoris effunditur ex ore, ptyalismum mentiens, tunc enim citius & facilius solent curari Aphthæ: Unde sicut ad cæterorum ulcerum curationem laudantur medicamenta humorum acrimoniam, sed Acidam, temperantia, mox exsiccantia, ita contra curandis Aphthis conducunt medicamenta, lenientia quidem, Acidamque acrimoniam temperantia, sed simul humectantia & madefacientia. *Idem Append. Tract. 10. §. 285. & 286.*

APOPLEXIA.

SYLLOGE.

An sanguis mittendus. 1.
Fotus *quando venæ sectioni præmittendus.* 2. b.
Non omni competit 6.
Intempestiva noxa. 18.
Iugularium venarum apertionis utilitas, 2. a.
Apopl. sanguinea, vena in utroque brachio simul aperta, curata. 16.
Rite fluentibus mensibus sectione cephalicæ curata. 3.
Cucurbitulæ *ubi admovendæ.* 20. a.
Efficacia admotæ cucurbitulæ sincipiti. 25.
Sectio sincipitis *cutis utilis fuit.* 24.
Vesicatoriis *sanata.* 23.
Succussatio, & ad ambulandum sollicitatio *quando locum habent.* 7.
Pilorum vellicatio, Digitorum complicatio, Extremorum frictio, &c. *an locum habent.* 12. b.
Apoplexia levis à sanguine flatulento curata 23. b.
An Purgandum 21.
Vehemens Purgatio convenit. 22.
An Vomitus *excitandus.* 4.
Vehementi emetico ciendus. 5.
In paroxysmo quando promovendus. 8.
Clysteres *sint acerrimi.* 9.
Primus sit leniens sine acrimonia. 11.
E vino ne parentur 10.
Suppositoria *frequenter subiiciantur.* 13.
An Ptyalismo *possit solvi.* 20. b.
Oleorum stillatit. & salium volatilium *efficacia* 20.
Apophlegmatismi *ex Hieris reiiciendi* 14.
Acetum iis immisceri non debet. 15.
Errhinis *tempestive utendum* 12. a.
Ptarmica, *aut Extremorum* ligaturæ *an clysteribus acribus præmittenda.* 17.
An Ptarmica utilia 28.
Aquis Apoplecticis *caute utendum* 29.
Magnis antidotis *non semper locus* 30.
An suffitus *utiles.* 31.
Reprimentia *non conveniunt.* 27.
Febris *an* excitanda *ad curationem, Aut superveniens an extinguenda.* 26.
Apopl. negligentius curata, e levi in lethalem transit. 19.
Qualis situs *debetur.* 32.
Desperati non omnino deserendi 33.

I. VEnæ sectionem quod attinet, à Practicis mox fere ac semper in apoplecticis institui solitam, utique ad humorem à cerebro removendum institui nequit, Quæritur proinde an in Apoplexia à pituita orta institui commode queat, cum instituatur plerumque, & si queat, cur instituatur, aut saltem institui debeat? Aliud profecto est, si in vllo casu Medico, certe in hoc, Practice decidere difficultatem, aliud Theoretice: Theoretice dico, à Medico secundum theoriam Medicam, qualis ex Institutionibus vulgo petitur: Practice vero, secundum ea quæ in Praxi, extra & ultra theoriam, quotidie occurrunt obseruanda circa ægros, de quibus Theoretici ne γρῦ quidem: Vnde omnino arbitror Practice considerari & decidi debere hanc Quæstionem, in Medicina Apoplecticis rite facienda maximi enomenti: Neque enim in ægris Apoplexia correptis, ad solam Apopl. i. e. abolitum sensum & motum est attendendum, verum insuper ad summum, in quo versantur vitæ periculum; Sed ex abolito sensu & motu non pendet proxime mors, Apoplecticos plerosque tollens, verum à suffocato igne cordis interno, & quidem ob sanguinem, ex deficiente cordis, arteriarum, cæterarumque respirationi & sanguinis motui inseruientium partium motu, in sanguinis ventriculis restagnantem, & ignem internum opprimentem atque extinguentem: Quamvis autem ob deficientem in universo corpore animalem motum, deficiat tandem in corde quoque, & respirationis organis eorum motus, partim naturalis, partim animalis, atque idcirco restagnet in corde & vasis sanguis, quoniam tamen hoc vitium tam cito tolli nequit, ut simul præcaveatur Ignis interni suffocatio, arbitror omnino ex Arte, licet plerisque forsan veram ejus causam & rationem ignorantibus, atque in hac re Empiricis duntaxat institui Venæ sectionem, ex qua sponte effluente sanguine, via aliqua & locus paratur, in quem recipi queat sanguis in cordis ventriculis eorumque

eorumque vicinia collectus, & internum ignem, vitæ vinculum, extinguens: Sanguine autem sic quodammodò imminuto, recreatur & resuscitatur quasi languescens Ignis, qui tum diutius præstolari potest integram sui liberationem, à libero animalium spirituum ad motus organa motu pendentem: Quapropter judico prudenter, & ex arte, posse, imo deberi in omni Apoplex. institui venæ sectionem, & pro ægrorum constitutione, sanguinísque copia in vasis existente, satis largam sanguinis evacuationem: sic enim diutius durabit æger, & facilius superabitur ipsa Apopl. uti hoc confirmat Experientia, sine qua nescio an quis conscius peccare metuens facile sit concessurus in senibus, & pene decrepitis, venæ sectionem: Ubi autem ideo eam vix audet instituere Medicus, suadent periti, nec male, ut tunc scarificationes instituantur, aut saltem applicentur cucurbitulæ scarificatæ, ut potè venæ sectionis vicariæ: Insignis est *Celsi* de V.S. in hujus Apoplexiæ specie locus, lib. 3. cap. 27. *Si omnia membra*, inquit, *vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat: Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantum differt, vitam interim infestat: Post S. M. si non redit & motus & mens, nil spei superest, si redit sanitas quoque prospicitur. Franc. de le Boë Sylvius Prax. lib. 2. cap. 22.* Cum Apoplexia, ex recentiorum sententia, Hippocrat. doctrinæ consona oriatur ob sanguinis impeditam circulationem, vel, ut ille loquitur, ob sanguinis στάσιν. Non, ut vult *Galenus*, propter oppletionem ventriculorum cerebri; tota salutis ratio in celeri materiæ è capite revulsione & retractione consistit; neque enim ullum remedium dari potest, quod tam citò & repente humores à cerebro avertere, & aliunde derivare, imò & vacuare valeat quàm venæ sectio, ideo eam cunctis alijs præsidijs in curatione Apoplexiæ præferimus, feréque in omnibus individuis, sive plethorica fuerint sive non, convenire statuimus, Et res loquitur ipsa plurimos Apoplecticos sola sanguinis per venæ sectionem detractione restitutos & integrè sanatos esse: si quidem dempto in brachio sanguine, is etiam qui in iugularibus vasis existit deorsum rapitur, cui succedit portio materiæ in sinubus hærens, quæ licet sæpius pituitosa sit; non tamen absque sanguine reperitur, sed cum eo moveri & revelli potest: & ea de causa, si nihil aliud grave obstiterit, largam in apoplecticis sanguinis missionem instituimus, quæ ad superiores humores se extendat eosque loco dimoveat, eandémque bis vel ter nonnunquam & in utroque brachio repetimus, quò venæ utrinque exinanitæ potenter ex jugularibus humores trahant & deorsum revellant: Neque virium imbecillitas adeo metuenda, quæ hic oppressæ sunt non dissolutæ: Quoad refrigerationem corporis, & incrassationem humorum, ob quam nonnulli venæ sectionem rejiciunt, nullius momenti est, nam in apoplexia nil magis quàm materiæ è capite revulsio & aversio urget, unicéque laborandum ut hæc citissimè fieri possit, cui indicanti subitò satisfacit venę sectio; unde plus commodi è causæ morbificæ translatione, quàm incommodi ex corporis refrigeratione, quæ post emendari potest, sperandum &c. *Gr. Nimmanus Tract. de Apopl. pag. 217.* Recentiores in sanguine mittendo faciles, in alijs casibus, in Apoplexiâ, in qua venæ sectionem adeo necessariam judicavit *Hippocrates*, ut omnibus indistinctè administranda veniat, hi eam penitus formidantes, miseros patientes prius interire permittunt quàm venam secari velint, & si quando ea uti cogantur, in quantitate adeo exigua sanguinem educunt, ut inde læsio potiùs quàm utilitas sequatur, refrigerationem ex venæ sectione timentes, ac si morbus ex simplici intemperie dependeret, non à materiæ, quę qualiscunque sit, nullo alio præsidio, eo casu, evacuari potest quàm venæ sectione. *Prosper Martianus comm. in v. 43. lib. 4. de Vict. Acut.* Vide apud *Dodonæum* in observat. Medic. cap. 8. exemplum mulieris fortissimâ apoplexiâ laborantis, liberatæ per V. S. bis eodem die institutam: Apud *Hildanum*, Historiam viri apoplexiâ extincti, à suppressa consueta hæmorrhagia, cui ab obitu largus ex ore & naribus sanguis manavit. Centur. 3. observ. 11. & 12. *Zacut. Prax. adm. lib. 2. observat. 104. & lib. 1. Histor. Medic. princ. Hist. 10. & 33.*

II. a. *Venas linguæ* quidam aperiri volunt, quod vix præstari potest, quia Apoplectici os diducere nequeunt; Ex venis narium scalptis vix tres, aut quatuor sanguinis guttæ manant: Alij malunt eas quæ in medio fronte coeunt, sed & hæ, & quæ sub lingua sunt, quia à Iugularibus internis vel externis oriuntur, præstat Iugularem externam secare angusta plaga, metu hæmorrhagiæ: hæ autem venæ in Apoplecticis satis sunt conspicuæ: *Rondeletius cap. de Apoplexia*: Postquam secta in brachio vena universalis plenitudo imminuta, partes præcipue affectæ sublevandæ sunt, ad quòd præstantissimum est præsidium venarum *Iugularium* apertio, à quibus, ob earum magnitudinem, affatim sanguis profunditur, quo restagnante cerebrum gravabatur; & pulmones hoc onere detracto minus premuntur, ac parciore affluente sanguine, facilius quem continent deponunt in arterias & sinistrum cordis ventriculum, ac tandem liberiore reddito sanguinis fluxu, coagulatio impeditur, obstructiones solvuntur, functiones animales sensim restituuntur: Circa earum apertionem experientia suffragatur rationi, eóque facilius eæ venæ tundi possunt, quod cum in hoc affectu tumidiores sint, nulla opus est ligatura, quæ hic posset esse noxia; quæque eam ob causam post earum apertionem non est arctè adhibenda, sed vulneri imponendum est emplastrum Galenicum. *Fr. Bayle Tractatu de Apoplexia cap. 11.*

II. b. Quando non adest plethora, sed humorum acrium ingens copia, melancholiæ scilicet acidioris multitudo, aut exaltatio eam induxit, quod indicant dolores prægressi, fomenta V. S. præmittere jubet *Hippocr.* nec abs re, cum enim venæ inflammentur ac exsiccentur, angustioresque fiant, & sanguis sensim concrescat, si ijs occurratur per fomenta emollientia, calefacientia, attenuantia, sanguis facilius fluet, suóque rapido motu quod concrescere incipit, à dilatatis & mollioribus factis vasis capillaribus, absterget, si statim post fomentum, aut in ipso fomenti usu, vena secetur: alias metuendum est ne per sectionem venæ tenuior sanguinis portio effluat, crassiori & coagulari incipiente relicta, quæ mox exhibendi cathartici effectum impediat: Fovendum autem est præcipue caput, cum in eo maximum immineat à coagulatione periculum; deinde hypochondria: sed & fomenta, & V. S. in ipso sunt morbi principio usurpanda, dum adhuc sunt elevati spiritus. *Idem.*

III. Juvencula in veram Apoplexiam, cum menstrui effluvio, incidit; pluribus celebratis auxilijs, ego neglecta indicatione quæ à menstruo

fluente actu desumitur, ob urgens periculum, factis crurum frictionibus, & cucurbitulis femoribus appositis, octo horarum spatio quater è cephalica copiosè sanguinem mitto, à quo præsidio convaluit: *Zacutus Princ. Med. Histor.*

I V. Sæpe accidit facultates esse ita oppressas ut *Purgantia* in actum minimè deducantur, atque adeo etiam nihil operentur, quod mali ominis est, & ita affecti ut plurimum pereunt: *At quia*, juxta Celsum, *Quando hujusmodi tempestates ingruunt, remedia etiam cùm temeritate rapienda sunt*, & omnino periculum in hoc morbo aliquid periclitari permittit, nam, ut *Serenus* habet, *Medici hæc potiora putant quam dulci morte perire*, Et, ut idem *Celsus*, *multa in præcipiti periculo rectè fiunt quæ aliàs essent omittenda*; Ideo propositis remedijs non proficientibus, ad ea quæ ex antimonio parantur licet transcendere, præsertim ea quæ minus vehementia sunt, qualis est Aqua benedicta, ex croco metallorum composita, quæ per superiora & inferiora expurgans, tantam pituitæ copiam non solum è ventriculo partibúsque inferioribus, sed etiam e cerebro educit, ut hac vacuatione interdum ægri liberentur, & bona fide testari possum, me virum Nobilem ter intra biennium ab apoplexiâ hoc solo remedio liberatum vidisse: Etsi autem nonnulli usum vomitoriorum improbent in hisce affectibus, tamen experientiæ magis fidendum, quæ nos docet quotidianis experimentis pueros comate affectos Sale vitrioli vomitivo promptius & tutiùs quàm ullo alio remedio liberari. *Riverius.*

V. Hic advertendus est frequens error in exhibendo vino emetico, meticulosi enim illud in minori dozi ad ℥ j. sc. aut ℥ j. ß. ad summum præscribunt; expectatóque effectu frustrati medicamentum accusant infamantque; quod in adultis & robustis debet ad ℥ i i j. circiter exhiberi ex infusione Sennæ. *Francisc. Bayle Tractat. de Apopl. cap.* II.

V I. Vix ullus Practicorum est qui non V. S. suadeat in Apoplexia Sanguinea: An autem in omni, ut Clar. *Nymannus* opinatur, dubito; Ille enim propter suam hypothesin, qua omnem Apoplexiam Sinuum concursu obstructo fieri probat, tantus est in decantandis laudibus venæ sectionis, quæ cum non in omni Apoplexia locum habeat, quod probavi, venę sectionis par & perpetua utilitas in dubium vocabitur: Parum V. S. conferre, occupatis arterijs vertebralibus & carotidibus à corporibus fibrosis clarum est: Eadem sors manebit apoplecticos quibus Torcular oppilatum est, cum nonnisi à simili corpore penitus obturari possit: Neque etiam V. S. conveniet sero intra ventriculos & cavitatem cranij effuso, cum hac proxima causa non tollatur, vires vero, alias fractæ, amplius debilitentur: A rupto vase oboriente Apoplexia, res conclamata est, tum quia sanguinis copia intra ventriculos & ad basin effusa, arte educi non potest: tum quia ibi permanens, in grumos convertitur: In ea quæ à sero, intra substantiam effuso, venæ sectio potius per accidens proderit quam per se, quatenus nimirum, propter fusum sanguinem, turgescentia seri & sanguinis compescitur, propterea non sola hunc affectum abiget; sed præterea necessaria erunt illa quæ serum, substantiam medullosam irrigans, absorbent & evacuant: Venæ sectio autem in Apoplexia ab obstructione arteriolarum subita, plures ob causas prodest, nam primum sistitur sanguinis præternaturalis impetus, qui plerumque hujus obstructionis occasio est, & minore copia ad cerebum properat, dum e. g. è brachij vena emisso sanguine, non parva portio per axillares, ad resarciendum illum qui V. S. effusus fuit, brachia petit: Deinde reliquo ex corpore, atque ex cerebro sanguis haud cunctanter ad cor, ob V. S. illo privatum, festinat, depauperato opem laturus: Cor vero sanguinis mole, qua ante & in ipso paroxysmo oneratum erat, levatum, refluum ad ipsum sanguinem alacrius, decentiore ordine, & cerebro salutari futura quantitate, propellit, qui obstructionem facientem, ac medullosæ substantiæ molestum eluit, atque in venarum capillamenta, extremis arteriolis conjuncta, protrudit: *Wepferus Exercit. de Apoplexia p.* 218.

V I I. *Agitationem corporis*, non purgato corpore, in pituitosa & sanguinea Apoplexia improbat *Forestus* lib. 10. Observat. 74. cum magis ab ea humores commoveantur, imo omnino caute instituendam monet: Quod cum in Sene Bokello l. c. neglectum fuisset, missellus æger Medici imprudentiam morte luit. *Nymannus* de Apoplexia cap. 39. meminit ægro, intempestiva tali agitatione, mortem subitaneam acceleratam fuisse: Succussatio corporis in fœmina, de qua *Forestus*, malo pullulante, non præmissis alijs, subito salutifera fuit, quæ alijs, si non exitiosa fuisset, saltem alias nocuisset, malúmque exacerbasset: Profuisse autem succussio hæc, & ad incessum coactio, ideo videtur, quia agitato corpore agitabatur sanguis, qui ad validiorem motum incitatus, pauxillum illud quod obstructionem iam faciebat, & amplius facturum erat, ex arteriolis excussit, atque in venulas & ulterius perpulit, unde aliqua ejus portio, subtilior scilicet & spirituum animalium materia, per poros in substantiam cerebri transsudare potuit, illáque primum iterum incedere valuit: Post incessum copiosiores postea successerunt spiritus vitales, omnes conatus adhibente natura, agitatione excitata, ut medullosæ substantiæ suggerantur; ab incessu quoque sanguine non parum incalescente, subtilioréque reddito, promtior capillamenta & poros permeare valuit: Sin à serosa humiditate, intra medullosam substantiam effusa, paroxysmus iste originem duxisset, non tam cito desiisset, & alia symptomata, sopor, vertigo &c. adfuissent, Imo deambulando magis intra medullam adacta, paralysin genuisset. In alia etiam Apoplex. à diversa causa profecta, vix tantum valuisset: Sive enim ab obstructis carotidibus & vertebralibus: sive ab oppilato torculari à corporibus pituitosis, sive à sanguine extra vasa profuso efficiatur, tum efficaciora postulantur. *Idem Exercit. Apoplex. pag.* 214.

V I I I. In Apoplexia utrum *Vomitoria* in ipso statim paroxysmo tuto exhiberi possint an secus? dubium, *Forestus*, Platerus, Sennertus, Septalius negant, Quomodo enim, inqueunt, obstructio nervorum principij in cerebro, à pituita viscida & frigida facta, Apoplex. juxta Galenicorum effatum causa, à Vomitorio potest averti? cum potius tunc temporis illa instituta magis nocerent, eo quod æger in hoc motu se ipsum adjuvare nesciret, nec se erigere posset, sed potius suffocaretur: Quid, quod alias hujus evacuationis vi humores à toto ad superas convolent partes, caput repleant & affectum conduplicent? Verum enim vero, cum totius cerebri substantia, non autem tantum principium nervorum in apoplexia patiatur; eo quod sensus non solum externi cessent cum motu, sed & interno-

ternorum sensuum & facultatum principum læsio adsit, cujus causa proxima quidem sit obstructio, à viscidissimo & quasi glaciali, adeóque contumacissimo excremento, hoc sane nonnisi vehementissima commotione resolvi & protrudi potest, id quod nulla melius ratione quam generoso remedio, Vomitum ocyssime provocando, impetrabitur; Per hunc enim vehementissimæ commotionis impetum seditio quædam, ac quasi tumultus in toto corpore & omnibus ejus partibus effectissime excitatur, inquit *Cl. D. Langius in Animadversionibus MS. in Ioh. P. Fabrum*: Natura alto ac funesto quasi sopore sepulta suscitatur, eáque ad arma sic cogitur, & hostile hoc excrementum, valde commotis & concussis partibus visceribúsque pariliter commovetur, atque ex voto tandem exturbatur, ut sic natura ab infestissima, vel glaciali hac humorum visciditate, hactenus gravissime oppressa, una cum viscerum meatibus pertinaciter obstructis rursum sui juris fieri queat: Quod vero vehementer commoto ventriculo confestim quoque in consensum trahatur, & consimili vehementia vellicetur aut concutiatur cerebrum, non tantum ex communitate nervorum recurrentium, qui à cerebro oriundi orificio ventriculi inseruntur, Anatomicis tam famigerata, verum etiam ex interiore ventriculi tunica fortiter convelluntur, necessario quoque tota cerebri & ejus membranarum, nervorúmque inibi exorientium œconomia contremiscit quasi & lancinatur, adeóque facta hac irritatione spiritus ad redintegrationem motus & actionis suæ exstimulantur: Ipse *Avicenna* commendat in causa pituitosa; approbant *Aëtius*, *Ægineta*, *Eustachius Rudius* libr. 1. Practic. 10. *Domin. Leo* multis modis juvare existimat, *Lazar. Riverius*, ait se novisse Nobilem qui intra biennium ter se liberavit ab Apoplexia infuso croci metallorum: *P. à Castro* in m. m. his ultra spem plurimos ægrotantes deploratos se refecisse sancte affirmat, & mirum in modum pulverem Algeroth commendat: Singularia quoque proponit J. C. Claudinus Empir. Ration. pag. 349. Notandum tamen primo, si omnes thoracis & abdominis musculi vel affecti vel resoluti sint, suspectum esse vomitoriorum usum: 2. Ante illorum usum si validus sit pulsus, æger non admodum senex, & sanguineæ apoplexiæ signa adsint, post redditos clysteres ex utraque cephalica secandam esse venam: 3. Si æger jam à vomitoriorum usu paululum ad se redierit, ut aliquid iterum deglutire possit, Purgantia ei esse propinanda, ut vitiosi humores in cerebro collecti deorsum rapiantur & evacuentur: aut si à reliquis partibus transmissi itidem revellantur & educantur. *Frider. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. 9.*

IX. In Apoplexia, inquit *Walæus*, tam acres interdum *Clysteres* e colocynthide præscribere necessum est, ut ipsum sanguinem eliciant: Nihil obest, vita enim servanda erat, & damnum hoc facile reparari potest: idque eo tutius peragitur si Apoplexia ex copia sanguinis retenti fuerit subotta: Nec enim novum est in doctrina *Galeni* Morbos morbis curari, qui vel illis superveniunt, cum commoditate summa à natura excitati, vel ab Arte inducti: qua etiam ratione juvit clyster ex muria paratus in dolore anchæ, licet sanguis per intestina fuerit subsequutus: Vide *Zacutum* Med. Practic. hist. 31. *Rhasin*. lib. de Mirab. curis. Fæces tamen alvi per emollientem prius debent educi, ne fortiter agitatæ fœtorem mittant ad cerebrum. Gr. *Horstius*. Tam autem ante, quam post venam sectam adhibere licet: Si urgeat necessitas mittendi sanguinem, postponi potest clyster. *Sennertus*.

X. *Clyster* è vino nunquam parandus, quia è ventre vapor vini quam citissime tollitur. *Rondeletius*, *Zacutus*.

XI. In *Enematum* acrium exhibitione notetur cautio, quod primus clyster fortia attrahentia recipere non debet, quia non convenit à partibus distantibus trahere, dum fœces adhuc copiosæ in intestinis continentur, quas primum per emollientia & laxantia purgare convenit, antequam è remotioribus membris attractio tentetur: Etsi vero partem affectam non contingant, è remotioribus tamen tandem locis attrahere certum est; alvi enim excretis subductis, consecutionis ratione vitiosi succi superiorum partium subsequuntur. *Horstius Prob. Dec. 2. Quæst. 7.*

XII. *a.* Narium tunicæ, summe sensilis, vellicatio pituitam egregie elicit, vel sine impetu ex naribus stillantem, & per oculorum lacrymas emanantem, vel impetu quodam per sternutationem; quæ si in Apoplecticis superveniat, bonum est signum: Non tamen violenta hæc concitatio in sopore, priusquam jam parum materia evacuata sit, erit tentanda, ne humor cerebrum adhuc replens concussus illud opprimat, aut in nervorum initium subito delatus, convulsionem aut resolutionem pariat, quod in apoplecticis (cum non aliter sanentur nisi paralysis subsequatur) haud metuitur, Illinantur ergo nares eadem illinitione qua palatum. *Platerus*.

XII. *b.* Non possum quin occasione data, quædam auxiliorum genera, à quibusdam commendata, simul examinem, An scilicet utilitatem aliquam afferant in Apoplexiæ cura, nec ne, Et primo quidem commendatur *Pilorum, & in cruribus præsertim, vellicatio*, quæ cum careant sensu ægri, plane ridicula mihi videtur, neque enim ad ullam omnium Apoplexiæ causarum emendationem, vel hilum afferre possit; Ejusdem farinæ est *Digitorum complicatio, & narium prehensio*, quæ cui bono esse queat, non video: *Corporis* autem concussio, nisi prono corpore, ut facilius sic queat effluere humor peccans, præter damnum evidens nil conferret ægro. (Vide inferius) Sic *Extremorum frictiones cum aceto & sale, ut & Ligaturæ*, nihil proderunt in ulla Apoplexia, (vide §. 17.) Satius proinde est à talibus, quæ nullum usum habent, nullum ægro afferunt commodum, abstinere. *Sylvius de le Boë. l. c.*

XIII. *Alvus sollicitanda* est tum ad revulsionem, tum ad sopitas facultates excitandas; idque immissis in podicem acribus clysteribus & suppositorijs, cum ægre aliàs dejiciant: Hæc cum egregie irritent, & cito parari possint, ac clysmata ob torporem non retineant, valde conveniunt, sæpéque reiteranda; in quibus adurentia etiam, cum sine sensu sint ægri, nocere minime poterunt. *Platerus*.

XIV. *Hieras* aliáque Electuaria purgantia, palato aliqui sed sine fructu & incommode affricant: quorum loco satius est confectione Anacardina, quæ nonnihil inflammat, uti. *Platerus*.

XV. Palatum fricamus pituitam elicientibus, ea tamen quantitate & forma ne si in asperam arteriam incidant, suffocent. ℞, Sem. sinapis, piper. longi; rad. pyret. pulverisata excipiantur mell. succo rutæ & raphani, f. Litus, Acetum quod addunt omittimus, quia acrium vires retundit, ut videmus in cœpis & raphanis, si cum aceto edantur. *Platerus*.

XVI. Juvenem pleni habitus, præcipitavit redundans capitis sanguis in subitam ac gravem apoplexiam, cum tremore, aphonia, ac stertore; tribus periculosissimis hujus morbi comitibus; quorum vehementia mature quo infringeretur, emittebatur illico sanguis in brachio dextro, sed eo lenius fluente quam ut satisfaceret morbi magnitudini, exsolutum fuit utique eodem ferro & brachium sinistrum: quo bipartito fluxu aliquandiu continuante, remisit evidenter stertor, traxit commodius spiritum, & recuperavit brevi pristinam sanitatem. *Tulpius cap. 7. lib. 1. Observat.*

XVII. An Apoplectici prius sternutamentis, aut extremorum ligaturis, quam clysteribus acribus excitandi? Prius videtur probabile, quod materia potius ad remotiores partes quam ad propinquiores sit revellenda: Tum etiam quod illæ sint adhuc fortiores, adeóque medicamentorum actiones citius actuare queant: Adde quod cerebrum, aliàs debilitatum, per sternutationes ob debilem virtutem vix irritetur, ut insurgat ad res noxias expellendas: Et posito quod sternutationes vim suam exerant, minime tamen particularis ejusmodi evacuatio, sine præmissa universali instituenda esset, quia alias ex reliquo corpore materia peccans ad laborantem partem, cerebrum videlicet, magis attraheretur. *Horstius Problem. Dec. 2. q. 7.*

XVIII. Mulier Hebræa, cum continuos 40. dies de more gentis jejunaret, inde debilis facta est; cæterum cum postea mali succi cibarjis vesceretur, multum humorem pituitosum exaggeravit, ex quo cerebri cavitates occlusæ sunt, ad quas privatio sensus & motus sequuta; pro quibus recuperandis multa illico facta sunt, & ad cauterium in sutura coronali deventum, unde aliquantum ad se rediit, sed Medicus inscius ad eam juvandam præsens sanguinis ℥ viij. vel x. extraxit, unde mors brevi supervenit. *Amatus cur. 23. cent. 4.*

XIX. Quidam Apopl. correptus frictione, motione, s. m. excitatus est; sequuta febris continua satis mistis, sed cum delirio: negligentius curatus, neque exspuens quæ in pulmonem defluebant 9. die à febre, 10. ab apopl. extinctus est. *Hollerius libello curat. §. 29.*

XX. *a. Cucurbitulæ* cum scarificatione admoveantur, non humeris, dorso, aut fontanellæ, ut Arabes volunt; quia illic nulla vena est insignis quæ in cerebrum perveniat: sed prope jugulares, & quasi sub mento, si possunt adhærere. Hæc enim topica remedia sic adhibenda sunt ut per venas fiant, non solùm in partem ægram pertinentes, sed & proximas & amplas, si partis constitutio id permittat. *Rondeletius.* Hypochondrijs alij cucurbitulas applicant, quo humor à capite trahatur, Sed si initio id fiat, maximam noxam inferre possunt, musculi enim abdominis intenduntur; unde difficilior respiratio: Admovet quidem Aëtius, at non in paroxysmo. *Zacutus.*

XX. *b.* Nonnunquam finitur Apoplexia *oris fluxu* phlegmatico, qualis lue venerea laborantibus post inunctiones mercuriales accidit. *Sennertus.* Interdum per salivationem solvitur, lympha crassiore sic expurgata vi naturæ: *Barbette in Praxi:* Per excitatam salivationem curatam, ast levem, vidimus, nulla remanente paralysi, ast pro tempore tantum, nam superfuit stupor quidam partium. *Deckers in notis.*

XX. *c.* Non negligenda sunt ab initio ipso intus assumpta, effervescentiam sanguinis quæ augent, spiritus refocillant, calorem deficientem suscitant, præsertim post V. S. in plethoricis, in reliquis tum ante, tum post: præstantissima sunt maxime spirituosa, & quæ sale volatili abundant; cujusmodi sunt Aquæ apoplecti multiplicis generis, spiritus vini tartarisatus, olea stillatitia anisi, rorismar. salviæ, caryophyllorum & similium, cum aqua aliqua cephalica: Magnam imprimis & repentinam conferunt utilitatem sales volatiles è corporum concretione separati depuratíque, cujusmodi sunt sales volatiles salis ammoniaci, fuliginis, sanguinis, cornu cervi, inter quos primas obtinet sal volatilis viperarum: Sales illi citissime totam sanguinis massam pervadunt fluidiorémque reddunt, acidorum vim infringunt, sanguinis grumos dissolvunt. *Bayle Tract. de Apoph. c. 11.*

XXI. Quibusdam inspecta est *Purgatio* duplici nomine, primo, quod stante cruditate nefas sit purgantia exhibere, juxta *Hippocrat. & Galeni* statuta: At proprie dictam cruditatem, quæ purgationem prohibeat, abesse hic certum est; Si tamen humoris crassi suspicio sit, attenuantia purgantibus remisceri possunt; præparationi enim integræ vacare obstat magnitudo morbi, cum periculi imminentis præsentia. 2. Purgationi obstat modus quo purgantia in ventrem pervenire possint, negata deglutiendi facultate, & cum suffocationis metu, validum ergo præbeatur medicamentum, & in minima quantum fieri potest dozi, ut trochisci anhandal, diagridium vel scammonium, cum castoreo, ex præcepto *Tralliani*, *Rondeletius* præbet ʒj. pilular. cochiar. dissolutarum. *Ex Sennerto.* Cum præcipua Apoplexiæ causa sit melancholia qualitate, acidatis scilicet excessu aut acerbitate peccans, evidens est humorem illum cum à natura sit alienus, sui evacuationem indicare, eóque magis quod periculum præsens est, nec datur etiam multo tempore ab aciditate ad benigniorem & spirituosam, aut balsamicam naturam reditus: multóque magis adhuc indicatur purgatio si cacochymiæ melancholicæ pituitosa conjungatur: Nec post sanguinis missionem, sublata e toto aut e cerebro plethora, majorem patitur dilationem purgatio, quam venæ sectio post Apoplexiæ invasionem, nisi vires dejectę ad refectionem moram postulent, Quapropter sine ullo temporis delectu Purgatio est quam citissime præscribenda; Nisi enim statim fluidiore reddito sanguine per venæ sectionem, & obstructionibus cerebri & pulmonum ex parte solutis, aut earum augmento prohibito, dum adhuc elevati sunt spiritus, exhibeatur catharticum, sensim progrediente sanguinis coagulatione, tam pertinax effici poterit partium sanguinis, & humorum ipsi permixtorum inter se cohæsio, ut omnem purgantium vim eludant: imo poterit purgantis ad partes potissimum affectus distributio, aut omnino, aut saltem ex parte, vijs per coagulationem sanguinis angustioribus factis prohiberi: *Franc. Bayle Tract. de Apoplexia c. 11.*

XXII. Nec qualecunque est exhibendum medicamentum, sed vehemens, tale enim indicat humoris peccantis natura, sanguinis dispositio, & ipse locus affectus: Ad primum spectat aphor. 9. sect. 4. *Melancholicos vehementer purgabis per inferiora:* nec enim movetur melancholia nisi mochlico medicamento à reliquis humoribus divellatur: Sanguis vero concrescens, aut ad concrescendum proxime dispositus, non facile contenta dimittit, sed valido indiget fermento ut fervescat, & partium secretionem patiatur: Denique, cum non e ventriculo & primis vijs educendus sit humor,

mor, sed e tota sanguinis massa, & potissimum e cerebro, necesse est ut per totum corpus purgantis vis diffundatur, & integra ad caput perveniat, quo nunquam pertinget purgans debile. *Idem.*

XXIII. *a.* Sexagenarius ebrius delapsus, occipite contuso, osse tamen calvariæ integro, vera & forti apoplexia correptus fuit: omnibus desperantibus curationem tentavi; valide concutio, clysterem acerrimum injicio, eum acri glande evoco cum insigni vacuatione; toti capiti raso cataplasma ex fimo columbino, euphorbio, pyrethro, sinapi applico; hinc multæ magnæque vesicæ assurgunt. unde aquæ flavissimæ exeunt; postridie specier. hieræ diacolocynthidos ℥ ij. castor. ʒ. ß. rutæ ℈ j. cum aq. antapoplect. propinavi: cucurbitulas humeris cum scarificatione applicui: vesicis capitis non ampliùs fluentibus, novas in nucha & vicinia, sed solis cucurbitulis excito: additis alijs præsidijs ad sanitatem rediit. *Heers Observat.* 21. Vide *Historiam integram l. c.* & *Zacut. Prax. adm. libr.* 1. *observat.* 32.

XXIII. *b.* Admodum senex quodam morbi Apoplectici genere sæpius tentabatur, Quidam Medicus quietem imperabat, ac tantum suadebat remedia reficientia, Ego contra clysteres & sanguinis missionem, Interdum vocem poterat mittere: Quærebat ex filio quisnam bombardas juxta se exploderet, Doceo inde plenum flatuum esse sanguinem qui caput opplet: Vicit igitur mea sententia, fuitque potior, Sanguis detractus erat admodum fervidus ac mire spumescebat, tardius in vasculo gelabatur. *C. Victor Schneiderus lib. special. de Catharris pag.* 168.

XXIV. In Apoplexia curanda optimum est sanguinem per sectionem cutis in sincipite factam mittere, & hoc præcipuè ubi hujus occasio sit ex causa ex qua caput incaluerit, indéque & attraxerit & receperit ab inferioribus partibus materiam ad hunc morbum causandum aptam. *P. Salius comm. in textum* 47. *lib.* 2. *de Morbis.*

XXV. Cucurbitula magna summo vertici commodum adhibetur, cùm ex sinu falcatæ duræ meningis sanguinem attrahere, obstructiones aperire, cerebrúmq; in se subsidens nonnihil levare valeat; Quo opportuno remedio Fracastorius olim Monialem virginem se restituisse meminit, tunc temporis ubi prehensus ipsemet Apopl. leviori primum, manum sæpius vertici admovens applicandum remedium innuebat, quanquam, adstantibus eundem non intelligentibus, morbo invalescente sub noctem expiraret. *Horstius in Probl.* Vide *Iasonem cap.* 17. *de Morb. cerebri.*

XXVI. Si febris continua (intermittens enim mortis præsagatrix) ita ut par est, comitetur, nullo alio præsidio indiget: Si debilior, malum auget: si potentior, vires dejicit: Non enim aliam apopl. febris curat quàm eam quæ ex sanguinis refrigeratione, crudis humoribus, & flatulento spiritu oritur: hic verò prudentia Medici præsentis requiritur. *Crato. in consil.*

XXVII. Licet quæcunque materia in principio sit reprimenda, cum tamen Apoplexiæ principium uno oculi ictu pertranseat, cum fiat subito (nam sanguis superabundans adeo replet vasa, ut spiritui animali transitus per ea, & ad inferas partes descensus prohibeatur, hincque crassescit & coalescit, difficulterque effluit:) Ideo reprimentia, refrigerantia, adstringentia non conveniunt, quia magis constipabunt & constringent materiam, eámque impingent in vasibus ipsis, quàm quod eam possint a proprio conceptaculo excludere & repellere; Utendum potius his quæ laxare possunt: quorum ope sanguis, in loco affecto firmatus, possit evacuationibus, revulsionibus, derivationibus cedere: Ista autem laxantia sint moderatè calida, tum quoad caliditatem actualem, tum quoad potentialem: prævalet omnibus balneum aquæ dulcis & embrocha. *P. Salius de Affect. part. c.* 2. In pituitosa autem Apoplexia, atque ea quæ fit à vapore narcotico, certum est non convenire reprimentia, quod ab eorum usu & pituita & vapor cerebro magis impingerentur.

XXVIII. Quanquam humor eam efficiens per *Ptarmica* excuti non possit, cùm humor in ventriculis non contineatur, in usum tamen possunt trahi, quia nihil non tentandum in gravissimo & periculi pleno affectu, quò materia possit concuti & loco moveri, Suspecta tamen sunt & noxia ante expurgationem, quia agitatione capitis & pectoris major fit affluxus humorum.

XXIX. An *Elixir vitæ*, *Aqua Apopl.* &c. initio conveniunt? Si à sanguine ortum habet Apopl. vel humores alij illi immixti sint, noxiæ sunt illæ aquæ, humorum fusione; unde ulterius gravatur caput: Si à vaporibus narcoticis spirituúmque animalium vitio, aut à pituita sanguini non admista, commodè exhibentur corporis constitutione frigidis, & senibus, cùm nullus in his talibus metus sit ne humores fusi in caput rapiantur: Insignis enim his aquis vis inest humores frigidos dissolvendi flatúsque discutiendi, calorem nativum & facultatem languidam suscitandi, cerebrum roborandi, spiritus reparandi, præterea minimâ mole magnam vim obtinent ac leptomeriâ omnia pervadunt: præcedat tamen corporis expurgatio, quò tutò in usum veniant: Cavendum quoque ab ijs monet *Sennertus* quando malum à causâ externâ & violentâ ortum ducit.

XXX. Sunt qui Theriacam aut Mithridatium bibendum exhibent, magno quidem errore, quoniam in illis, tametsi diu servatis, vis opij non omnino perit, Ut taceam constare ex multis quæ adstringunt, quorum, quamvis retusa, facultas suspecta est, quoniam humor morbi causa cerebri corpus imbuit, & altiùs impingitur his medicamentis: accedit quod hæc calida multos vapores in caput efferunt, sicque malum augent, ut & omnia odorata, ut moschus, ambra: quia cerebrum suaves odores avidè haurit & excipit, præsertim cùm malè affectum est: concedi tamen possunt illæ antidoti corpore purgato ad robur cerebri, Satius est dare castorei ℈ j. aut ij. quod quia injucundum minùs ferit cerebrum. *Rondeletius.*

XXXI. Aliqui *fumigia* parant, sed parùm probari debent, quia in habentibus difficultatem spirandi periculosa sunt: Satius est vel rutam, vel castoreum, vel galbanum ad nares apponere *Rondeletius.* Suffitum ex succino statim factum quidam vehementer probant, rationibus veris eos destitui satis ostendere eruditi Medici possunt. *Crato.*

XXXII. Quæstio est de ægrotantis situ, nempe utrum mox in lecto reponi vel an non extra eum aliquamdiu detineri debeat? Nonnulli posterius hoc religiose observant, nec sine ratione, quia nimirum in lecto major ad somnolentiam propensio est, atque sanguis propter ambientem strati calorem magis effervescens, & uberius efflagrans, plus materiæ recrementitiæ usque in cerebrum affectum suffundit; E contra, dum æger tenuiter vestitus in cathedra locatur, sanguis tardius fluit, atque

vasa subsidentia ad humores ἐξ ἐγκεφάλου resorbendos, potius quam ad eos illuc mittendos aptiora videntur: Quare si patiens satis robustus fuerit, expediat forsan per 6. aut 8. horas, donec materiæ morbificæ fluxio prætereat, & sanguinis cursus phlebotomia, aliisque remedijs sedulo adhibitis sedatior fiat, tum extra lectum manere; Imbecilles autem, & qui tenellæ sunt constitutionis quamprimum perculsi, mox cubili committantur ægri, sive in lecto sive extra ipsum; situs non sit supinus, sed capite nonnihil erecto, ac ad latus modo unum modo alterum inclinato. *Willis cap. de Apopl.*

XXXIII. Qui siderati mox pulsu & respiratione privantur, & paulo postea infrigidati animam exhalasse videntur, non statim lecto eximantur, aut Medicis administrationibus destituantur: Porro quamvis vitæ spes nulla affulserit, nonnisi post tres aut quatuor dies sepulturæ mandentur: quippe tales aut sponte, aut remediorum usu nonnunquam reviviscunt: quod certe evenit non propter calorem vitalem denuo in corde exuscitatum (namque hic non penitus disperiit) sed quatenus materie morbificæ cerebello discussa, vel evaporata, cordis motus, tanquam horologij ponderibus appensis redintegratur. *Idem.*

APPETENTIA NIMIA, DEPRAVATA.

SYLLOGE.

Pinguibus *non abutendum ad ejus sedationem.* 1.
Narcotica *prudenter exhibenda.* 2.
Purgatio *non confert.* 3.
Picæ *curatio per hidroticorum usum.* 4.
Per Salia volatilia. 5.
Malacia *hæmorrhoidum fluxu sanata.* 6.

I. Famem nimiam compescunt pinguia, lenta: Iis tamen magis initio locus, dum vomitum provocare volumus: postea vero dum vomitus urget, omittenda: Simul in horum usu cavendum ne is sit nimius, & æger in contrarium affectum deducatur: proinde cùm melius incipit habere, pinguia, & quæ concoctioni resistunt omittenda. *Sennertus.*

II. *Narcotica* verò cautè usurpanda, ac fortia vitanda, sicut infusio Solani furiosi cum vino facta, quæ potu subitò omnem appetentiam cibi, etiam in summè famelico evertit: Vinum tamen potens, & spiritus vini, usurpari possunt, quæ, juxta *Platerum*, non tam calefaciendo quàm stupefaciendo famem tollunt, sicut & Theriacam & Mithridatium eadem vi narcotica caninam appetentiam sedare censet. *Idem.*

III. Nulla *Purgantia* præscribo in Fame aucta, quia nulla sunt mihi hactenus nota, quæ humores acidos educant blandè; Súmque præterea edoctus per experientiam multiplicem, irritari quidem, non item, nisi cum summis torminibus & noxa majore quàm fructu, evacuari acidos in corpore humores. *Fr. de le Boë, Sylvius Pract. l. 1. c. 2.*

IV. Juvat etiam in hoc affectu *sudores* quandoq; blande *movere*: Cavendum autem ne integumentis obruantur ægri, quin satius nullum quam violentum prodire sudorem, postquam humores vitiosos emendante corrigúntque sudorifera, licet ipsos non expellant. Præfero autem semper liquida & spirituosa crassioribus, licet antimonialia, ut ut sicca, sint hic optima, antimonium puta diaphoreticum, bezoart. minerale &c. *Idem ibidem.*

V. Cum pro appetitæ rei diversitate diversissima existat *depravata Fames*, in genere duntaxat propenam hic ejus curationem, quæ consistit in sanguinis cæterorúmque humorum purificatione ac emendatione, qua restituta sponte evanescit Pica: Comperi autem hactenus præ aliis medicamentis omnibus conducere Salia volatilia, quod lente atque blande menses quoque moveant, quorum suppressorum causa Picam frequentissime produci notum: Optima vero Salibus volatil. utendi ratio est, si ad plures pauciorésve guttas, prout debiliora sunt vel potentiora, bis terve aut sępius in die assumantur ex vino vel alio liquore conveniente, ac præsertim inter prandendum vel cœnandum, quo alimentis juncta impediant eorundem corruptionem, à vitiosa saliva expectandam, quin salivam sensim emendent, sicque alimentorum fermentationem simul læsam paulatim restituant. *Id. Prax. lib. 1. cap. 2.* Vide *Barbette Pr. lib. 4. cap. 1.*

VI. Scabie fœdatus *Malacia* trimestri cruciabatur: Oborto hæmorrhoidum fluxu, sine alijs præsidijs, die secundo ex morbo evasit: Nimirum materia in venis hærente nervi ventriculi afficiebantur, qua subtracta, æger liberatus fuit à molestia: Ex quo manifestum est in hoc affectu materiam non semper impingi nervis. *Rhodius centur. 2. Observat. 57.*

APUM PUNCTURA.

Ab ijs excitatus dolor Vesicatorio ex cantharidibus sedatus.

Quendam examen Apum subito invasit, unde facies intumuit, & undique rubebat cum maxima doloris impatientia, Partes compunctæ illinuntur theriaca; fit fotus ex eadem aqua vitæ dissoluta, qua dolores aliquantulum mitigati, & tumor faciei imminutus: post locis magis dolentibus admotæ cæpæ contusæ; Item lac ficulneum, Inunctiones ex oleo scorp. Matthioli: Doloris acerbitas remedia sæpe mutare cogebat, quæ per duas horas cōtinuata, & exhibito alexipharmaco, dolores in omnibus fere partibus cessarunt: adhuc tamen infestabat dolor acutissimus in auris sinistræ cartilagine, qui prædictis remediis sedari non potuerat; Animo revolvens non solum apes parti admotas venenum attrahere, & dolorem sedare, sed etiam alia muscarum genera, existimavi Cantharides conferre posse, quod inter muscas referantur, & quod potentissime trahant. Et cum Empl. vesicatorium officinarum magna cantharidum copia constet, ex eo paratum empl. cuti admoveo, quod horæ quadrante dolorem omnem submovit, vesicis non excitatis ob exiguam moram. *Riverius obs. 14. cent. 3.*

ARTHRITIS, PODAGRA.

SYLLOGE.

Arthritis & Podagra causis & curatione differunt. 1
Causa aliquando calida, aliquando frigida. 2.
Humor arthriticus aliquando malignus. 3.
Fit aliquando ab intemperie sine materia. 4.
In curatione ad quid maxime attendendum. 73.
Podagræ superandæ generosa & extraordinaria requiruntur. 13.
Podagricus sanatus pedibus stipiti ligneo affixis. 14.
Pedum forti collisione. 80.
Non eadem medicamenta macilentis & obesis conveniunt. 76.
Quorum arthrit. suscipienda curatio. 59.

Medi-

I. ARthritidis signa hæc peculiaria ponit *Hippoc.* l. de Affect. sect. 3. 1. Dolores articulorum cum calore satis insigni: non in ijs solùm, sed & toto corpore, ut manifestè febrire ægri videantur: 2. Species dolorum, qui in prima statim invasione sunt acuti, licet aliquando molliores fiant. 3. Horum ex uno in alium articulum transitus: In his tribus Arthritidis essentia cõsistit, quæ eam à Podagra distinguunt: nam in hac calor adeo evidens haud persentitur statim ab initio, ut in arthritide, nisi postquam humor in venulis corruptus ad partes exteriores transmissus fuerit; Et ratio diversitatis inde oritur, quia in Podagra morbus est in venulis & intimis partibus, in Arthritide verò extra, & ad superficiem magis consistit: 2. in Podagra dolores, saltem à principio, non sunt adeo acuti, idque ratione materiæ, quæ in arthritide tenuior est & acutior: quæ quidem diversitas materiæ, potest etiam esse causa cur dolor calorem adjunctum majorem habeat in arthritide quàm in podagra: Et ideo Arthritis inter morbos acutos habetur; Podagra verò inter diuturnos numeratur l. 1. de morb. v. 52. nulla Arthritidis mentione facta, utpote morbo acuto, non diuturno: Tandem progressus doloris ab uno articulo ad alium utramque distinguit, quia licet aliquando dolores podagrici ab uno articulo in alium transeant, id paulatim fit non subitò, ut in arthritide, in qua dolor sæpe in summo vigore consistens statim cessat, & alium articulum invadit: At podagra sensim desinit in uno articulo, antequam in alium progrediatur: nisi ob materiæ copiam, perstante priore dolore, novus in altero articulo excitetur: idque evenit, non solum ex diversitate materiæ, quæ calidior est & tenuior in arthritide, sed etiam ex loco à quo movetur ad articulos: Causas Arthrit. ait *Hipp.* esse bilem & pituitam, cùm commotæ ad articulos decubuerint: Ubi nota, humores dictos ad articulos ferri, non aliqua peculiari corporis parte transmittente, sed à toto corpore: in quo, si abundet, superveniente aliqua causa quæ illum agitet, ad articulos fertur: Et in hoc etiam Arthritis à Podagrâ differt, in quâ materia morbifica non à toto, sed ab aliquo membro principali pellitur ad articulos: & hæc causa præcipua est cur podagra longe gravior sit morbus arthritide, & curatu difficilior: Et cur hæc plerumque perfectè curetur, nec repetat in posterum, quod podagræ censetur proprium: *Quicunque enim morbi* (Hipp. l. de nat. hum.) *à validissima parte ad quandam debiliorem transierint, difficulter solvuntur:* Cùm ergo hujus naturæ sit Podagra, non mirum si ejus curatio difficilis sit: Et eò magis, quia non est facile invenire quæ sit ejus origo, cerebrum, an jecur, aut alia pars nobilis; quâ ignotâ podagram sanare omnino impossibile, cùm prius sananda sit pars mandans: Ad Podagræ igitur generationem concurrit primo vitium partis principis, quod materiam morbificam generat, congregat aut disponit: 2. Dispositio articulorum ad suscipiendam fluxionem, i. e. imbecillitas quædam, quâ absente podagra non fit, sed morbi congeneres, & per intervalla repetentes, ut colici dolores, epilepsia, asthma, vertigo, hemicrania, nephritis præsertim: Altera differentia horum duorum affectuum, respectu materialis causæ, est quod ad generationem arthr. bilis & pituita tantummodò concurrunt, ex Hipp *In podagra verò ulterius accedit sanguinis vitium*, Ait

enim, *Et est quidem hic morbus Sanguinis in venulis, à bile & pituita corrupti*: Ex quibus colligimus præfatos humores, bilem inquam ac pituitam, à viscere principaliter affecto, per venas ferri ad articulos: in quorum venulis, si sanguinem ad corruptionem dispositum inveniant, illum corrumpentes, dolorem inducunt: Sin minus, dolorem excitare non solent, quia vasa sunt capacia, & nisi fiat distensio, aut humores extravasentur, continui solutio non fit proxima doloris causa: De utriusque curatione agens Hipp. inquit, Conducunt autem & huic eadem quæ morbo articulari, Et convenientiæ ratio est, quia omnia respiciunt materialem causam, bilem scil. & pituitam confluentes ad articulos: De Podagra verò tractans, hæc subjungit, *Si verò in digitis dolor relinquatur, venas paululum supra articuli nodum inurito, urito autem cum lino crudo*: Hoc remedium non proponit in arthritide, tum quia in hac hujusmodi doloris reliquiæ non solent permanere ob humoris tenuitatem, & quia non adeo intimius latitat, ut in podagra: Tum quia doloris perseverantia articulorum summam debilitatem notat, quę non meliùs quàm ustione corrigitur: malamque dispositionem partis tollere potest, ob quam sanguis in ea contentus ad corruptionem disponitur, in qua Podagræ essentia consistere videtur &c. *P. Martianus comm. in cit. loc. p. 170. Vbi quantùm discrepent Hipp. & Galen. circa naturam & curation. eorum affectuum ostendit.*

II. Fallitur sæpe Medicus putans causam esse calidam, 1. si dicat, Calidis juvatur, ergo frigida est? Cùm per apertionem pororum calida refrigerari queant, 2. Frigidis dolor sedatur, Ergo calida? Quia frigida sensum tollunt, non causam. 3. Dolor est intensus, ergo calida? Quia frigida ob virus malignum idem possunt. 4. Color est citrinus, ergo fit à bile? Quia multa pituita paucissima bile tingitur. 5. Febris adest, urina flammea? ergo, Quia vigiliarum & doloris ratione febris oriri potest. *I. A. Schmitzius Enchir. p. m. 18.*

III. Nob. mulier ex tumore vix ciceris magnitudinem æquante, sub ischij sinistri parte externa, dearticulatione perdolenter multos jam annos ægra erat: Me præsente eam dolorificus paroxysmus invasit, derepente vociferari cœpit, corpus huc illuc temere jactare, à Dæmone habitam dixisses: Duravit illi is paroxysmus horæ fere quadrantem: eo exacto calor ingens eam habebat, totum corpus sudore diffluebat, cum tanta lassitudine ut ne vel minimum digitum movere posset. In eam itum est sententiam, ut dolenti loco affigeretur cauterium potentiale: post escharæ lapsum defluxit valde atra & virulenta sanies, quæ doloris omnis & ejusmodi morbi in posterum cessationem attulit: Super simili prorsus malo, sed brachium dextrum occupante, consuluit me uxor N. Simile monstrum simili remedio debellatum fuit, Ergo non à sola articulorum imbecillitate doloris Arthritici acerbitas causam habet; sic enim continuus & semper similis sibi esset dolor: non à simplicis humoris intemperie; nihil enim in reliquis, quotquot sunt tumoribus simile contingit, Sed à venenata maligna, occulta & inexplicabili materiæ qualitate: *Paræus lib. 17. cap. 2.*

IV. Fiunt in articulis dolores ab intemperie sine materia, qui etsi rari sunt, quia tamen mihi experiri contigit, quibus adversum remedijs usus sim, visum est aperire: Mihi in studio occupato, venticulus per bibliothecæ angusta rimarum clanculum subiens, coxam sinistram percutit, tandem studendo lassus, cum primum surrexi progressurus, stare in pedes non potui, tanta erat doloris, sine ullo tum tumore aut humore, qui quidem cerni posset, acerbitas: itaque coactus sum lecto me tradere, revocatóq; in memoriam quod frigus nervis plane inimicum, mihi dolorem illum creasset, depellere id tentavi frequenti linteorum calidissimorum appositione; quæ etsi contractu suo sanas partes, dolenti & perculso loco vicinas, vesiculis inde surgentibus amburerēt, vix tamen illic ubi defixa erat doloris acerbitas, sui sensum faciebant, tanta erat & tam firmiter fixa intemperies: Variorum thermasmatum vi tandem contumaci illa temperie, cum per 24. horas me detinuisset, præclare sum defunctus. *Idem lib. 17. cap. 18.*

V. Aliquando ab excrementitia quadam materia, sed tenui adeo & subtili ut oculorum sensum fugiat, excitatur doloris Arthr. alia species: Fuligo quædam est, accensarum candelarum fungis, seu atræ illi uligini, quæ cohibito ad objectum aliquod corpus lampadū ardentium fumo, cogitur & concrescit, similis, quæ virulenti seri admixtione infecta, quoq; versum pervadit, nunc in illis articulis extremos dolores ciens, nisi illi exitū affectanti aperiatur via corniculis, cucurbitulis, vesicatorijs, cauterijs aut alia simili arte. *Id. ibi.*

VI. Convenientissima est *Sanguinis missio*, si illius percuria non adsit, & humor pituitosus non abundet, quia ab humoris in articulos fluentis motu, sanguis exagitatur & quasi ebullit, & à dolore in partem affectā trahitur, ideo illius revulsio necessaria est: Detrahatur statim à morbi initio, & unicâ vice si vires ferāt: hoc prę oculis semper habendo copiosam detractionem, ubi licet, morbum maximè abbreviare si statim ab initio celebretur, partitis saltem vicibus: *Riverius c. de Arthr.* Hoc habet peculiare sanguinis abundantia quod copiosiorem expostulat vacuationem, quam non solum citra virium jacturam ferre potest, imò longè vegetiores sanguine misso apparent, quod in aliorum humorum redundantia non ita evenit: fundendus autem primo mali accessu à distantioribus partibus à parte affecta: At si vitiosos succos abundantiores esse constiterit, tunc propius ad partem affectam accedere erit opus, & venas non lōgè distantes tundere, vel saltem eas quæ majorem habent communionem: Cujus rei ignoratio, & frequentior sanguinis detractio in quovis dolore, non parvum damnum arthriticis attulit: Quod si habitualis jam fuerit affectio, non plurimum innitendum est, quovis dolore accedente, in sanguinis detractionibus, ne natura debiliori facta crudorum copia succrescat: Nec impellere debent febres succrescentes, cessant enim hæ cum fluxione, nisi alterius naturæ sit febris. *Mercatus.* Quod de venæ sectione dixi, non intelligi debet de arthritide quæ ex aquosa pituitâ à capite defluxus principium sumpsit: nam ut hic prodesse nequit, ita comperi administratam sæpius obfuisse: Novi qui cum aliàs à quolibet paroxysmo expediti esse soleant, post venæ in accessione sectionem, cuidam articulos secti membri ad motum impeditos relictos: alteri ex paroxysmo simili relictos in articulis tophos: neque id mirum, nam spiritibus & calore nativo in pituitoso corpore à sanguinis missione diminutis, gravatóque, majori ista humoris attractione, membro, quæ ad articulos confluxerat pituita, non potuit feliciter excoqui & absumi. *Solenander lib. 4. cons. 24* In sanguinea cum rubet locus, & calor ac dolores sunt vehementiores, ratio suadet ut lateris affecti vena cubiti initio secetur, idque in multis optimo successu feci, quiescere enim malum ac affluxum humorum cessare animadverti. *Crato apud Scholtzium conf. 239.*

VII. *Purgatio* quam primùm & in ipso paroxysmi initio instituenda est, sic enim fluens & fluxurus humor ab articulorum vijs avocatur, & ad intestina attrahi-

trahitur: In ista autem purgatione duo notatu digna observanda sunt, à Solenandro, Practico insigni, pluries annotata, Primum est; Ut purgatio illa fiat, non blandiori aliquo & leniente medicamento, quo humores magis commoventur quam vacuantur, & in articulos præcipitantur, unde dolor & tumor acerbior ijs sæpe solet succedere, sed aliquo ex fortioribus, quod humorem commotum evacuet & ab articulis avertat: Alterum est, ut exhibito medicamento, artus supra genua & cubitos obvolvantur aliquo defensivo, quò humor fluens, si quis assumpto medicamento commotus est, intercipitur, ut minùs minoréque impetu in articulos decumbat: Conficit unguentum ex bolo, malicorio, balaustijs, radicibus bistortæ, tormentillæ, rosis, albumine ovi & aceto, quod inductum tænijs vel fascijs admovet: vel simplici posea intingit. *Riverius cap. de Arthritid. Bayrus*, Excellens *Practicus, ipso paroxysmi initio validum purgans cum successu exhibebat.* Purgandum statim initio non expectata coctione. Plerumque commodè adhibetur purgatio, scilicet statim inchoantibus vel imminentibus doloribus, antequam ijsdem, ut & vigilijs, aut febre aucta vires debilitentur: Neque enim coctionem aliquam expectare, aut præparationem præmittere opus est, quod superiorum sæculorum plerique Medici fecerunt, quia humores jam ante in motu sunt, tenues, & turgentium naturam referentes, quos, ut molestos, à sanguine natura secernere nititur: Et unicum purgans exhibitum plerumque minus ventriculo nocet quàm toties repetitæ digestivæ potiones, quæ ventriculum resolvunt & labefactant, ut auctis postea cruditatibus, major ad articulos affluxus fiat. *Sennertus de Arthr. cap. 5.* *Sennertus* bene docet humorem illum qui ad articulos tumorem facit, (quo facto dolor intensus mitigatur) non esse præcipuam arthritidis causam, cum dolor maximus præcedat tumorem, qui dolor utique ab humore jam antea præsente tenui, acri, mordaci oritur: reliqui autem humores tumorem facientes, rapiuntur tantùm cum illo tenui ad partem aliàs dolentem: Ideo si initio paroxysmi podagrici statim purgaveris, videbis huncce tumorem post dolores, ut absque prægressa purgatione, non tam grandem futurum, & paroxysmum mitiùs afflicturum, citiúsque finiturum, parte scilicet materiæ ad alvum derivata. *Hoeferus lib. 5. cap. 1. Herc.*

VIII. Quoties *Vomitus* institui potest, commodissime instituitur, quoniam ab intestino duodeno, & loco ubi in hoc intestinum sese exonerant folliculus fellis & Pancreas, ad ventriculum via est brevissima: Hanc autem viam, & vomitionem, curandæ Arthrit. utilem esse non semel comprobavit experientia, per quam constat uno vomitorio non tantum paroxysmum arthr. fuisse mox sublatum, verum insuper novi ortum in longum tempus delatum. Id contigit bis Dom. N. jam seni ac debili, cum successu felici, quamvis vomitio acciderit cum summis anxietatibus: Hoc experimento confirmatur focus à me creditus, scil. Pancreas, una cum tenui intestino: Dentur autem Vomitoria tantum facilibus: Inter illa laudo præ cæteris omnibus Antimon. si bilis præcipue peccet, ubi pituita, Mercurial. *Sylv. Tract. 8. App. §. 154. &c.* Utilis, est *Vomitus* ijs, qui facilè vomunt, quia breviore viâ humores vacuat, atque adeo non ita metus est ut ad partes affectas ruant: blanda sint vomitoria, quæ tantum partes ventriculo vicinas vacuant; Si enim vehementia sint, & à venis humores trahant, eosdem ad articulos præcipitare poterunt: *Riverius* Nudius quartus sinistrum genu invasit furia illa, sed sequenti die sumpto infuso granorum quatuor croci metallorum, paulatim hospitio suo pulsa fuit. Vide quam efficax sit Vomitus ab initio, dum materia morbifica adhuc est in motu: Id ante hac in alijs quoque podagricis maximo cum successu expertus sum, Nemini tamen unquam crocum metallorum ausus fui exhibere, sed extracto meo corticum esulæ contentus fui. *Hildanus cent. 6. Obs. 84.*

IX. S. m. in corporibus plethoricis, in ijs quæ lautè & opipare vivunt, mero indulgent, præcautionis gratia nunquam prætermittenda: Vere & autumno brachij venæ tundantur; in melancholicis reserentur vasa hæmorrhoidalia; mulieribus cieantur menses si substiterint: *Galen.* intrepide asserit præsens esse auxilium in maximis doloribus, præcipitibus fluxionibus, & ingentibus inflammationibus: Hæc tria si simul concurrant primo podagræ insultu, quis eam abnuerit pro necessitatis urgentia? Hujus remedij cum tanta sit præstantia, an aliud vel certius vel minus dubij eventus decerni poterit? Annon urgentibus doloribus purgationi præferendum? *Th. de Mayer.* Tract. de Arthr. p. 94. *Gal.* S. m. l. de ea c. 8. & 10. commendat, etiam citra plenitudinem, quinimo & *Paulus* in pituitosioribus & atrabilarijs. *Forris cons. 67. cent. 4.*

X. In arthritide recenti, aut non multum inveterata, & præsertim in constitutione calidiori, circa morbi initium celebrata, V. S. sæpe juvamen cõfert: verum in morbo habituali, nec non temperamento frigido, ac ætate senili, plus obesse quam prodesse solet: quatenus sanguinis & spirituum haud nimis efferatorum vigorem deprimit, absque materiæ morbificæ diminutione. *Willis cap. de Arthritide.*

XI. Sunt qui Podagra laborantibus, singulis mensibus *Venas ad pollices pedum* aperiunt: idque aliquoties repetunt, & novi qui id cum commodo fecerint: Neque ratione hoc institutum carere videtur: Solet enim natura vitiosos humores maximè ad extremas corporis partes & venas protrudere, præcipuè eas ad quas assuevit fluxionem concitare: Ideo cum credibile sit naturam in podagra laborantibus, Tartareos illos humores majore copia ad venas in pollicibus pedum, quàm alias partes mittere, vena ibi aperta ij commodè evacuantur: Neque ea evacuatione vires valde dejici possunt, modò non sit nimia: Et favere huic sententiæ etiam id videtur, quòd *Costæus* in Avic. l. 3. fen. 22. tract. 2. c. 5. scribit, se vidisse quendam, cui facta à Medico in crure ustione, ater planè humor effluxerit, copiosus & frequens, quo demum evacuato sedata affectio prorsus fuit. Alij in eundem usum plantis pedum, singulis mensibus, ante novi-lunium, cucurbitulas sine scarificatione apponunt. *Sennert. l. de Arthr. c. 7.* Hoc tamen medicationis genus improb. *Crato* Cons. l. 4. f. 407. *Scio*, inquit, *quosdam existimasse se juvamentum sensisse si aliquoties in anno, non tamen doloribus affecti, venam secarent in pede, vel cucurbitulas adhiberent: verum quam facti sint miseri, memini;* Etsi enim materia, quæ affluxit residua, sic evacuari posse videatur, affluens tamen non præcavetur: sed potiùs ita debilitatis articulis, violentior fiet novi humoris receptio, & per consequens vehementior paroxysin. *Hoeferus Herc. Med. l. 4. c. 1.* Hæc eventus diversitas morbi variam indolem innuit, à varietate hominum naturæ, temperici & excrementorum in ijs collectorum profectam: quo fit ut quod uni prodest alteri sit noxium: Ea de causâ Medico remediorum sylva in promptu esse debet, ut si unum successu careat, ad aliud transeat: Vel die Infelicem successum, quem notavit *Crato*, causam habuisse quod topicis istis ægri

usi sint, non præmissis universalibus vacuationibus, quæ si præcessissent, ea incommoda non subsequuta essent. Hirudines & cucurbitulas supra dolentem partem, magni usus fuisse in Podagra fideli se sæpius experientia didicisse testatur G. *Caldera* lib. 1. Illustr. & Observ. Medic. 22. *Heunius* Tractat. de Hirudin. Observat. 23. Podagram calidam hirudinum appositione curavit, Quadragenarius, ait, fluxionibus podagricis aliquoties tentatus, in dextra pedis planta ruborem quendam cum intolerabili dolore sensit: Certus ego quod paulò ante *per epicrasin sufficienter evacuatus fuisset, adhibita simul venæ sectione medianæ*, quatuor hirudines, ad circumferentiam ruboris, venarum evidentium vestigijs, paulò ad latus affectæ partis, apposui: quibus bene trahentibus, & post casum earum sanguine crasso satis largiter fluente, ex tempore sedatus est dolor gravissimus: Nisi sequi velis *Paracelsi* sententiam, qui ex Synoviæ ebullitione, hoc est, ebullitione humoris in articulis contenti, arthritidis causam deducit, non concurrente fluxione, quo in casu talia juvant. *Vide Sennertum tract. de Arthr. quæst.* 8. *Iac. Aubertum Progymn.* 50. *in Fernel. de abditis. Douynetum Apolog. l.* 4. *c.* 3.

XII. *Ætius* Tetr. 3. serm. 4. c. 24. ad Podagræ præcautionem etiam venarum quæ ex supernis in pedes deferuntur excisionem laudat, eodem modo factam, sicut varices in cruribus exscindi aliquando solent: Verum, ut rectè monet *Aquapendens*, n. Operat. Chirurg. Varicum extractio & excisio non modò aspera est & difficilis, sed etiam plerumque difficulter succedit, ob sanguinem effluentem: Præterea, partes inferiores ex venarum excisione facilè contabescere possunt: Insuper, etsi hæ venæ exscindantur, tamen parum commodi inde sperandum esset; Si enim vitiosi humores in corpore congerantur, & ad pedes fluere sint consueti, via ipsis occlusa, ad partem aliquam nobilem ferri, & affectum alium periculosiorem excitare possunt. *Sennertus cap.* 7. *de Arthritide.* Adde vix viam influentibus humoribus eo modo præcludi posse, cum *fluxiones* per arterias plerumque fiant.

XIII. Podagræ superandæ efficacia remedia deberi sanatorum demonstrant exempla: Constantinopoli Turca (referente oculari teste fide digno D. *Arlaud* Horologiopæo Genevensi) podagricus confirmatus, ob delictum quoddam, pro more Gentis xxv. arundinis ictibus in plantis pedum plectitur; ad aliquot dies usu pedum privatur, sed in posterum à Podagra immunis vixit: Immutatio diætæ ad id valet: Plurimis, & mihi olim notus Dom. *Franchet* Pontarliensis Burgundus, qui patria exul, anno 1636. ob Suecorum in Burgundiæ Comitatum excursiones, summa bonorum privatus, victum parare sibi coactus fuit dorsuaria corbe humeris imposita, emporia & nundinas frequentando; quo vitæ genere usus in posterum à podagra immunis vixit.

XIV. Patiens erat hospes publicus, Medicus quidam Nob Eques, qui pactus 300. floren. sanationem promisit, & recepto autographo curam aggressus est: Patiens jussus est pedes imponere trunco ligneo, Aderant fortes servi Nobilis qui sedentem tenerent, Ipse Nob. malleo ferreo instructus sex clavis affixit pedes ligneo trunco, moxque miserabiliter clamantem ægrum reliquit, & se in equos conjecit: Interim crebrò exspiscatus est num morbus fuisset reversus, Cognitóque jam elapso triennio non rediisse, ipse repetiit hospitium, & jocatus cum hospite cognovit de sanato morbo: Itaque cheirographum produxit, & se Medicum fuisse ostendit, poposcitque sostron: consensit hospes, licet crudeliter tractatus: Equidem tamdiu pavit cum suis donec trecenti floreni essent consumpti. *Doringius cent.* 2. *Epist.* 46. Vide *Sennerti* judicium de hac cura *Epistola sequenti.*

XV. *Spigelius* de Arthritide, *Cauteria* seu *fonticuli* à multis in hoc casu commendantur: si caput unà laboret, brachio sinistro infigantur, cruris verò internæ parti, vel supra vel infra genu, si jecoris adsit caliditas: In utroque loco commodè ponitur, si à pituita & bile oriatur, ut plerumque solet, & jam sæpius hominem invaserit: In dolore coxendicis, cruris ejusdem lateris externæ parti infra genu inuritur: Multi supra articulum fonticulo facto, ac aliquamdiu detento aperto, sanitatem pristinam sunt adepti: Admoto etiam ijs caustico parti internæ poplitis, qui gonagrâ molestabantur, ab acri fluxione liberati sunt, evacuata per ulcus ea materia. *Mercurialis lib.* 4. *c.* 1. Ubi hæc remedia non prosunt, quid agendum? Statim ad alterum modum extrahendi materiam, scilicet ad cauteria, est deveniendum: *Idem cap.* 2. Quod si etiam hæc non contulerint, quid agendum est? Omnes, & præsertim Hippocratt. recurrunt ad ignem, quia quos morbos non sanant alia remedia, solet sanare ignis, *I. Nævius in cons. Cratonis* 14. Lætor cauteria feliciter cedere, neque dubito inposterum idem expectandum esse, præsertim cùm stupor & spasmus remiserint, & serum notabili excernatur quantitate: *Thomas Erastus part.* 4. *disp. anti Parac.* meminit cujusdam Chirurgi felicissimi, *Andreæ Perusini* Romani, qui quamplurimos Podagricos per cauteria seu fontanellas curavit: Impressit ægris cauteria sub genubus & humeris quatuor. J. *Riolanus* coxarijs applicat cauterium 4. digitis infra genu; in exteriori tibia, quam præfert parti interiori, quia vena malleoli exterior Ischiadica nominatur, *Abr. Seiler in Epist. Cratonis* 10. Cùm videam in hoc malo præstantissima auxilia parum aut nihil prodesse, mihi omnino persuadeo usum cauteriorum multum profuturum: ichor enim, præbens influxui occasionem, pedetentim inanitur, & sic articuli à suis molestijs liberantur: Antequam autem applicentur cauteria, operæ pretium erit prius mundificare corpus, & primum experiri usum in pedibus: Quod si ista ad dolores podagricos sopiendos non satisfacient, etiam brachiis erunt adhibenda. *Crato cons.* 221. *à cæteris Medicis dissentit, nec podagricis conferre posse asserit, sic inquiens*; Quod verò ad cauteria attinet, cùm materiam Medici non tenuem tantum, sed mixtam, crassam atque salsam esse fateantur, quid ijs proficimus? Pauca materia, eáque tenuis per fonticulos istos, ut appellant, evacuatur; cùm ista podagrici maximè abundent, imò crassa materia podagram gignere nón possit, nisi tenuis illa & serosa, tanquam vehiculum adsit & inflammationem excitet, Hoc verò, si tota per cauteria posset evacuari, nihil convenientius podagricis esse fonticulis istis judicarem, Verùm cùm videamus quàm exigua pars effluat, atque illud quod effluit non tam ad curationem quàm præservationem morbi faciat, quorsum ob parvum atque incertum commodum magna incommoda subeunda? Verùm dicat quicquid velit *Crato*, suam ipsi relinquo opinionem, praxis mea contrarium me docuit, omnibúsque ac cunctis qui arthritico insultu uno aut altero vexati fuerunt, nec thermas adeundi occasionem habuerunt, consulo ut fonticulum sibi imprimi patian-

tur, per hanc enim non tenuis tantùm, sed & crassa materia excernitur simul, ut ocularis inspectio hoc dat: ac quamvis ea sit pauca quæ pro vice emittitur, tamen quia quotidie evacuatur, non pauca sed multa meritò dici potest: quotidie enim nova peccans generatur, quæ & simili intentione evomitur, jugiter scilicet, atque sic morbi fomes, podagricorum dolorum insultus causans, absumitur: Et profectò si ullus est morbus qui hoc remedio curari potest, revera est podagra seu arthritis, Gutta dicta, eò quod instar guttæ descendat pedetentim genita: Si itaque paulatina hujus affectus generatio existit, paulatim evacuans auxilium opportunum: At si materia sit copiosior quàm quod unus fonticulus eandem possit absumere ac evomere, alius adjungendus: Porrò hæ fontanellæ non tantum inserviunt præservationi, sed & curationi, quatenus intemperiem alterant; Ast qui has infixas habent, si non utantur optima diæta, etsi sint quamplurimæ numero, nec curantur, nec præservantur, ut & illi quibus nodosa est & tophacea podagra. *Glandorpius Gazoph. cap.* 16.

XVI. An solidioris formæ conveniunt medicamenta in Arthritide biliosa? Affirmativam tuentur qui existimant in omni arthritide, quando damus purgantia, ea præscribenda esse quæ ex longinquis partibus trahunt, quod præstant solida potius quam liquida: Contra vero formam pilularum hic minus convenire aiunt respectu materiæ peccantis, nempe bilis, quæ liquidis tutius purgatur quàm solidis: deducta enim aliqua bilis sincerioris quantitate ad ventrem, magis torquet ægros sua acrimonia & siccitate, unde requirit purgantia quæ etiam humida sint & actu & potestate, quantum fieri potest: Huic difficultati respondeo quod oportet distinguere arthritidem: Si conjunctum habeat symptoma doloris acerbissimi, tunc oportet post leniens, & leviter purgans primas regiones, dare aliud medicamentum quod ex articulis vel longinquis partibus educat; Ubi vero non est magnus dolor, qui etiam externis leniter placandus est, prius validioribus erit opus, sive sint in potione, sive in pilulis: Sed si in forma solida capiantur medicamenta, post unam vel alteram horam aliquid juris alterati cichorio, endivia, lactuca, cucurbita superbibi potest: Extat in biliosæ arthritidis magnis doloribus nobile purgans, quod à nonnullis datur in omni genere arthritidis, statim initio ad sistendam fluxionem à ℥ j. ad ℥ j ß. summo mane, e jure carnis pingui, Fallopio familiare ℞ hermodactyl. turpethi ana ʒ iij. diagrid. ʒ j ß. zinzib. ʒ j. mastichis ʒ ß. sacch. ʒ ß. sacch. ℥ v j. M. f. pulvis. Ejusdem farinæ est Garyocostinum *Bayry. Spigelius de Arthr. p. m.* 80.

XVII. Observandum vero est, quod ego nunquam, ubi præservari debent ab arthritide ægri, in purgationibus utor ijs in quibus ingreditur hermodactylus, Non enim opus est educere humores ex ijs partibus in quas adhuc nil decidit (nisi antiqua & nodosa sit arthritis, quæ per frequentes accessiones suos habet dolorum recursus) & ideo simus contenti ijs quæ venas & caput, si consentit, purgant, post leves purgationes. *Idem ibidem. Fortis Consult. 66. cent.* 4.

XVIII. Aliqui hic tempore accessionis abstineri volunt à præscriptis validioribus medicamentis, & nonnisi levioribus esse faciendam purgationem, vel validioribus in minori quantitate, & rectè, Nam fortes purgationes humorum copiam insignem à partibus ignobilioribus & externis trahunt ad partes nobiliores & internas: Unde contigit aliquando nonnullos, ab insigni purgante in febrem ardentem malignam incidisse atque funestam, mirantibus amicis morbi periculum, in quo solet esse nullum. Idcirco in arthritide biliosa caute est purgandum (& ut nonnulli rectè monent) tempore accessionis instantis oportet necessario lenissimo medicamento ad constrigendum dato, ut triphera Persica, quæ lenissime evacuat citra agitationem humorum, uti qua re non irritetur fluxio: Atque eo etiam assevero me plurimos blandis medicamentis, sæpe repetitis & temperatis, vel non multum calefacientibus, curasse feliciter quos defluxio in pedes & alias partes detinuerat, ut cum proba victus ratione uterentur, non amplius malum redierit: Nec mirum, non enim eum humorem qui jam in articulos influxerat per purgantia tollere curavi, Etenim natura sua sponte, levioribus medicamentis paulatim ab onere & multitudine pravorum humorum, qui sunt in venis & prima corporis regione, allevata, insurgit ad expulsionem reliquorum sua vi expultrice, quam paulatim per omnem corporis viam molitur, per sudores & halitus factos per cutis poros (quibus etiam discutitur materia in articulos fluxa) Per urinas, unde videmus eos qui à suo paroxysmo incipiunt convalescere copiosius mingere quam consueverant: ubi vero morbus incipit, minus mingunt quam potus requirit:) Per intestina, in quæ maxima humorum pars per venas iterum depellitur, quæ si multa sit, & confertim fluat, alvi sequitur fluxus; si vero modice confluit, non sequitur, sed à medicamento facile depellitur, & ideo non sunt semper vel singulis diebus præbendæ purgationes, etiam si sit corpus cacochymum, ut in omni arthritide fere esse solet, sed singulis fere quatuor diebus, vel pluribus, ut denuo biliosa, ac etiam pituitosa materia, ex alijs corporis partibus ad ventrem confluxa per venas, ibi iterum colligatur in prima regione corporis: Quod autem natura vim quandam singularem semper habeat, expellendi pituitam & biliosa excrementa per alvum ex omnibus corporis partibus, probatur exemplo recens natorum, qui cum nondum quicquam comederint, copiosissima excrementa pituitosa, biliosa atque adusta, in ventre, dum adhuc essent in utero matris, collecta, ab omnibus corporis partibus per duos vel plures dies expellunt. *Idem Ibidem.*

XIX. *Vomitus* Podagræ prophylacticum præstantissimum est, qui potest provocari emeticorum ope in insigni humorum colluvie; ubi juncturæ admodum laxæ & morbus præ foribus est, atque ubi podagricus suæ spontis est, præceptis Medicis non auscultat, sed genio in valetudinis incommodum plerunque indulget: Est vero vomitionis aliud genus, utilissimum minúsque molestum: Cujus ratio ut teneatur, sciendum Arthritidis originem, non à jecore aut cerebro repetendam, sed à ventriculo, primam causæ materialis scaturigine, quæ postmodum inde per universum venosum genus diffunditur. Ex Arabum consilio inebriari semel in mense convenit, quod non indecens est, modo non suum natura induatur, & ratio superstes maneat: Quadrat id præceptum in helluones, qui omnia sine discrimine ingerunt; Semel ij, aut bis in mense ventriculum ultra consuetudinem infarciant, quibusvis promiscue ingestis cibis, præsertim pinguibus, superhausto qui libuerit, solito liberalius, liquore; sic saburrati per horam quieti stent, demum semihoræ spatio lente deambulent, tandem digito faucibus indito, ventriculum ad subversio-

nem sollicitent & ingestorum excretione, ac simul congestarum mucilaginum, illius parietibus jampridem affixarum, quæ à pastu ad provocatum usque vomitum alimentis sese immiscuerat, ab assumptis liquoribus & potu dilutæ. *De Mayer. in Tract. de Arthritide p. 16. & 26.*

XX. *Bayrus*, Medicus Italus, laudibus extollit *Caryocostinum* suum, cujus simplicia cum maxime caleant, ejúsque operatio paulo vehementior sit, vix utile puto siccis corporibus, sed tantum summe frigidis & humidis: Et quanquam asserat seipsum podagra ad extremum afflictum, eo sumpto dolore urgente, semper libertatem pedum fuisse restitutam, ita ut solus, nemine fulciente, sellam perforatam adire valuerit; pie illi fidem adhibeamus, Medico quippe docto, seni & experientissimo, constar tamen vel nonpurgandos podagricos vigentibus doloribus, vel id ἀδροτέρως faciendum, aliter commota camarina malum ingravescere certum est: Præcavebitur id damnum si eâ ipsa die, qua assumptum purgans, exhibeatur hora somni laudani dozis: quo pacto orgasmus humorum sedatur, figuntur spiritus, tandem, imminuta causa, mitigatur malum, pristinæque libertati restituitur natura. *Idem pag. 36. & 49.*

XXI. Quæ vehementer purgant, etsi videantur prodesse, maximopere tamen afficiunt corpora, cum humidum radicale & calorem naturalem affligant, & membra ipsa coctionis valde debilitét, ut paulo post non minus excrementorum intus colligatur quam purgatione ademptum sit; quare & à medicamentis talibus, & Medicis indoctis cavendum est. *Crato.*

XXII. De *Purgatione* circa morbi initia res valde controvertitur, dum Medici quidam à catharsi omni, ante paroxysmi declinationem aut finem religiose abstinent? Alii, è contra, circa morbi initia purgantia fortiora constanter exhibent, & non raro cum bono successu. Discriminis ratio potissimum in hoc consita videtur, nempe quod Arthriticis quibusdam humorum ac vasorum continentium constitutione & tono adhuc firmis, atque articulis nondum debilitatis, quoties sanguis & liquor nerveus à pharmacia perturbantur, haud statim superfluitates eorum & recrementa in morbi mineram præcipitantur: quin ex medicamento irritanti simúlque incitanti obsequentia, ex arteriarum osculis in cavitates intestinorum emulgentur, ac interim vasa inanitata materiæ morbificæ quandam partem retrahunt aut resorbent: Secus autem in constitutionibus teneris & debilitatis, à levissima medicamenti commotione, utriusque humoris purgamenta in locum arthriticum decidunt: Quibus itaque purgatio convenit, cum medicamento fortiori & elaterio institui debet. *Willis cap. de Arthritide.*

XXIII. *Frambesarius* etsi *Hermodactylorum* usum in Arthritide in dubium vocet, ipse tamen improbare eos non videtur, in his præsertim subjectis quæ obeundarum actionum necessitatem habent, ubi scil. subitaneo auxilio opus est, Etenim, *inquit*, intra biduum obeundis munijs idoneos faciunt Hermodactyli: *Eosdem probat Platerus*, modo eligantur Bulbi veri, qui resiccati ad nos feruntur, albidi, non rugosi, modice duri, tundique faciles, tusique candidum pulverem efficientes; cavendo à Colchic. strangulatario, cujus bulbi siccati rugosi sunt, & foris intúsque nigricant vel obsure rubescunt: Ex his pilulas confectas merito rejicit *Iulius Cæsar Arcantius in cons. Scholtzij n. 298.*

XXIV. In Arthritide non temere danda *Cassia*, nam pars ejus in nutricatum abit, & ita laxas partes reddit & fluxionibus obnoxias. *Heurnius meth. M. l. 2. c. 22.*

XXV. Articulis circumfunditur glutinosa humiditas, ad faciliorem motum à natura concessa, qua consumpta coguntur ac in unum compinguntur articuli, unde ad motum inepti & inhabiles credditi, dolore ex quocunque levissimo motu cruciantur: Tales articulorum dolores in constitutionibus siccioribus Hip. 3. aph. 16. fieri ait, qui ad arthritidem revocandi, si eo nomine omnem articulorum motum impeditum, cum dolore, audiamus; imitati Hip. qui l. de affect. int. Coxendicum dolorem à simili causa oriundum eodem nomine donavit, ac eum qui à materia Ischium occupante nascitur. Medicus has curaturus affectiones, istas indicationes habebit, ut amotâ omni causa externâ & præcedente, tentet naturalis ejus humiditatis regenerationem & humectationem partis: An autem dum hæc peraguntur, vel purgandi sint medicamento electivo patientes, ut docet Hipp. vel acres clysteres, quos imperat, injiciendi, dubium esse potest: Ego autem hujus sum sententiæ, ut in tanta articulorum exsiccatione omne evacuationis genus noxium ac suspectum sit; nisi forte ratione exsiccantis cibi, quali habitantes in Oeno usi fuerant, hæc affectio inducta fuerit, aggregata ex malo victu, copia pravorum & terrestrium humorum, qui exturbandi, & ante articulorum laxationem excludendi erunt; quod tamen caute agendum, metu majoris exsiccationis. *P. Salius Diversus de aff. particul. c. 17.*

XXVI. Convenire videntur *Diuretica*, quia scribit Hipp. 4. aph. 74. *Quibus timetur abscessus ad articulos, liberantur urina multa & alba:* & in fine lib. de Humor. *Urina crassa alba, qualis Archigeni familiaris erat, liberat ab abscessu:* Objicies locum 2. Prorrh. *Urina crassa cum alba subsidentia indicant articulorũ dolores*, Resp. Etsi doctissimis quibusdam Medicis suspecta sit hæc sententia, dicam potius velle Hipp. crassa lotia prænuntiare dolores artuum si restitent, aut mutentur in tenuia, crassiori humorum substantia intus in vasis relicta, quæ post in artus varios decumbat: unde cuidam articularibus doloribus per intervalla obnoxio, dum incipiente malo crassa multum & copiosa ab eo mingeretur urina, prædixi dolorum sævitiem & minorem & breviorem omnino futuram quàm ante, ut revera contigit, Scribit enim Philotheus comm. in citatum aph. *In partes divisa materia, citissima fit morbi solutio* 1. Non mihi ergo displicet placidorum diureticorem usus, præsertim si patientes simul sunt Nephritici &c. *Crucius de Quæsitis p. 13.* Refert *Forestus Vastellium Pensionarium Mechlinensem*, cùm in lecto decumberet ex doloribus articulorum, ut nullum membrum movere posset, bibisse cerevisiam calidam, in qua radix lappæ majoris cocta erat, quâ epotâ, cùm nullis remedijs à Medicis curari posset, plurima minxisse alba instar lactis, & ita à doloribus liberatum fuisse. *Forestus.* Circa Hidrotica queritur num præcautionis causa in usum ducenda, ac num accensenda præsidiorum numero quæ ad præservationem requiruntur? Resp. vix in illum censum venire posse, eo quod Arth. causa materialis cum statuatur humor salsus, qui suavis copia fruatur, ab eóque temperetur, hic sudorificorum vi si nimium diffluit, serum illud salsum acrimoniam majorem & vim induit, vehementiúsq; operationem suam exserit: Ea tamen non improbo, imo author sum ut plethorici qui crebris ante paroxysmis occupati fuere, plurimásque ὑποστροφὰς & fluxiones in articulos passi sunt, quorum ideo robur infringitur, motuíque inepti evadunt, hidrotica in usum ducant; hac arte corpus in actiones minus segne evadit, imo agilius fit, à detracta portione seri exuberantis, articulósque madefacientis: unde postmodum

dum

modum locus commodius est remedijs, tum præservationis, tum curationis gratia usurpandis, adeo ut ex accidenti & secundario id auxilium concedi queat ad præservationem, etsi in se consideratum primario non admittendum. *Th. de Mayerne consym. s. de Arthrit.*

XXVII. *a.* Nostri seri & lactis vice *Decocta varia* exhibent, attenuantia, calefacientia, exsiccantia, & quæ humores acriores reddere ac diffundere possunt, constant enim ex Gaiaco. China, Sassafras, quorum virtutes quantùm conveniant cum sero & lacte judicent lectores. *Martianus* Aversionis tamen & vacuationis gratia hidrotica videntur in usum duci posse, sic enim serosa materia per habitum corporis discutitur; præsertim si temperata sint, ne ebullitio humorum major contingat, febris absit & squallidior viscerum constitutio, arthriticis aliàs familiaris: Sudores admodum probat *Crato* cons. 240. *Ego & experientia multiplici, & ratione adductus, rasuram cornu cervi optimi ligatam in petia, & impositam potui, certum habeo & urinam provocare, & corpora, modo ad id proclivia sint, facilè ad sudorem disponere, si præsertim manè in lecto se contineant & membra foveant, quod qui faciunt, à podagrâ ferè liberi sunt; nam cùm crassi humores absque serosis non possint fluere, optima est præservandi ratio in victu serosorum copiam evitare, & si in corpore cumulentur, per sudores & urinas tempestivè educere. Mercatus* ea concedit præcautionis gratia, non doloribus vigentibus aut incipientibus; veritus articulorum laxationem & emollitionem, ac humorum fusionem, quorum licet aliquid ad cutim divertatur, verisimile tamen est eorum partem ad dolentes & infirmos articulos delatum iri.

XXVII. *b.* *Tabacum* an Arthr. præservativum? Paucis respondeo medicamentum esse efficaciter serum in capite superfluum educens, masticatorii forma usurpatum, errhini, suffumigij; quod reliquum corpus occupat valide per inferiorem alvum aut superiorem excludens; At vehementissimum esse remedium, quod & in ipsa operatione, & ea peracta, verenda invehit symptomata, cujusmodi sunt vertigo. nervorum tremor, debilitas totius, cerebri commotio, & alia: Sin à varietate operationum illius Arthriticis beneficium aliquod expectandum est, id potius vacuationis gratia succedere quam aliunde pendere existimandum: Si qui tamen facile tolerant, & jampridem familiaris usus est, nec sine commodo, ab illius usu illos non arcebo, præsertim temporis præsentis habita ratione, hyeme enim & udo cœlo tutius usurpatur, etsi me judice melius sibi consulant qui eo carent. *Th. de Mayerne dicto cons.*

XXVIII. *Aquarum mineralium* potum data opera mittendum censeo, cum experientia mihi sit compertum eas non exturbari extra corpus, non accedente motu, (à quo ad pedes præcipitari possunt) necessario alioqui ut facilius permeent. Secundò, Ab aquarum omnium usu copioso supersunt semper in corpore serositates, quibus abundant ferè arthritici. *Sylvat. cons.* 84. & 85. *cent.* 3. Arthr. tamen biliosę acidulas vitriolatas & refrigerantes plurimum conferre asserit *Riverius*, ita ut earum usu plures ab ea immunes per longum tempus evaserint, quod de præservatione audiendum, & ijs qui soluto paroxysmo pedibus uti possunt. *Heer.* de Acid. Spadanis p. m. 87. purgatissima requirit corpora ad earum usum, quod ex intempestiva exhibitione arthrit. alieno tempore excitatam sæpe viderit: alias serum expurgando, quod in articulos lapsum membranas tentat, prodesse posse videntur. *Fortis cons.* 69. *cent.* 4 Aquas B. Virginis assumendas suadet, quæ cum cæteris acidulis temperatiores sint, ideo nec ventriculo obesse possunt, cum ferro careant, sed pauci salis participes sint: nec caput tentent, quia minimum sulphuris habent, Et viscera renésque mundando roborent. ob aluminis copiam; atque adeo, experientia teste, Podagram aut articulares dolores non excitent, sicut reliquæ acidulæ facile solent.

XXIX. In *Arthr. vaga scorbutica* prosunt *Diuretica*, nihil enim magis serosas humiditates, fermento Scorbutico contaminatas, quæ Archeum ad dictum affectum sollicitant, per urinas expellit; Cum primis sint specifica antiscorbutica, id quod illorum effectus satis docet, nam ab illorum usu quæ prius clara, turbida redditur. *Frid. Hofmann. m. m. l.* 1. *c.* 12.

XXX. *a.* Cum Arthr. generatio debeatur, tum articulorum imbecillitati, tum feroci materiæ salsuginosæ & acutæ affluxui & copiæ; quæ eò fertur, vel decubitu, vel attractione, vel orgasmo, duo quoque erunt curationis scopi, materiæ morbificæ evacuatio, & affectatum partium corroboratio. Illius generatio impedienda, genitæ fons exhauriendus, impediendus orgasmus, materia autem partibus contenta dissolvenda discutiendáque, & partes demum affectæ corroborandæ: Nullus vero inficias ibit pro Arthr. curatione *Mercurium* adhiberi tuto posse, sed Quæstio est num crudo, an rite pręparato, num artificiali, num naturali utantur? Crudum qui adhibent, & eum quidem qui ex plumbagine, Saturno & Bismutho conflatur (quo fere Empirici, tum ob pretij vilitatem, tum quod veram veri Mercurij signaturam ignorent) & ex eo inunctiones Mercuriatas additis, prout lubet, aromaticis, calidis & pinguibus concinnant, tantum abest ut Arthr. ea unctione subleventur, ut potius prava symptomata persentiscant, ob malignam & frigidissimam Mercurij illius plumbaris qualitatem, nervoso generi infestissimam: Et licet forte in inunctionum pręparatione verum & genuinum Hydrargyrum adhibeant, cum tamen sæpe venenatis aliorum metallicorum substantijs impręgnetur, non mirum si ea quoque ratione imprudenter adhibitus, suam quoque malignitatem nervis, ligamentis, tendinibus communicet. Addo quod Mercurius crudus tota substantia nervosis partibus sit infestissimus: Quod si e vero & genuino hydrargyro, artis Hermeticæ ingenio, vel oleum dulce Mercurij, vel spiritum illum fragantem, quem Mercurij liquirem, seu ardentem aquam Mercurij vocant, per Salis arm. fixi oleum præparemus, eóque tophos nodósque podagricos, gypseámque & tartaream materiam, juncturis firmiter adhærentem, debita ratione, præmissisq; præmittendis inungamus, non dubitandum quin felix sequatur successus: Cum enim spiritus ille rite præparatus penetrantissimus sit, usque adeo ut corallia & uniones facili negotio in liquorem agat, nullomodo diffidendum quin & materiam tartaream juncturis affixam mollire, resolvere, in fluxilem liquorem agere, sicque tandem evacuationi aptā reddere potis sit. *Cl. Deodatus apud. Hildanum cent.* 4. *obs.* 82. *Hydrargyroseos infaustum eventum vide ibid.* An *Salivatio*, (quæ est evacuatio universalis) conveit circa initia paroxysmi Arthr. ♃. si nullam me ejus rei habere experientiam, nullam quoque mihi succurrere rationem quæ ejus usum hic suadeat, sed plures quæ dissuadeant. Neque enim in plerisq; mox cieri potest Salivatio, sed post aliquot demum dies, quo nomine inepte hic institueretur: Adde quod lente procedat, hic vero opus est evacuatione celeriter ac brevi absolvenda; Accedit quod si quis illam nimium promovere studeat, in evidens vitæ discrimen ægrum conji-

ciat. Non negaverim tamen in quibusdam pituita multa, eáque viscida, gravatis Arthrit. utilem quandoque fore, at non in ipso paroxysmo, verum tempore libero, & ubi constant vires, dummodo alia tunc non negligantur, verum cæterorum humorum simul peccantium ratio habeatur exacta: Salivationem à mercurialibus medicamentis excitari notissimum, & vix ab alijs: quamvis non semel observarim Salia volatilia levem excitasse salivationem, minime gravem aut molestam, qualem solent producere mercurialia, cum gingivarum, genarum, linguæ exulceratione & profunda, & nonnunquam periculosa. *Sylvius de le Boë Tract.* 8. §. 171. *& seq.*

XXX. *b.* Non nego quin prædictis *Hidrotica ex Antimonialibus* commodum addantur, ut in alijs morbis id ipsum observamus, ubi antimonium diaphoreticum, bezoarticum minerale, sulphur auratum diaphoreticum, & similia magno cum fructu sæpius usurpantur: Novi Chymiatrum peritissimum, qui pro ratione naturarum, præmissis præmittendis, appropriatam primò purgationem instituit Electuario sequenti, quod ♃. fol. sennæ, turbith. gumm. hermodactyl. dacrydij correcti, ossium human. calcinator. an. ℥ ß, f. pulvis minutissimus, adde sacch. ℥ i j ß. dissolve sacch. in aq. fœnicul. subjice carbones ignitos, & quando ebullierit pulverem paulatim admisce ad formam Electuarij; Postea Pilulas exhibet ex diversis mineralibus operosa præparatione confectas, addito extracto Theriacæ, quibus per aliquot dies sudorem provocat, etiam ipso paroxysmo affligente, qui feliciter hoc modo discutitur. *Horstius lib.* 8. *Observat.* 4.

XXXI. *a.* Lignum *Sassafras* non debet ingredi compositiones quæ ad arthritidem præscribuntur, quam potius auget quam sanat. *Claudinus.*

XXXI. *b.* *Sudores* à quibusdam (in curatione) celebrata vomitione & purgatione laudantur; revera si calor deferbuerit, ac maxima symptomatum pars deserit, utilissimum foret quod reliquum est materiæ in habitu corporis per sudores aut insensibiliter exhaurire, ut promoveatur sanatio, dissipetur tumor, relaxetur pars, fiátque agilior & motui aptior: hic vero cauto opus est, periculum enim imminet ab hidroticis intempestive datis, ne amplius incalescant partes, fixius reddatur sal partibus impactum, fiátque difficilior inde egressus, aut concretio in tophos insuperabiles facilior: Si ergo humor paroxysmum committens sat sit tenuis & mobilis, qui unico impetu exhauriri possit, nulla fæce superstite, aut tartarea materia, cujus maxima pars per sudorem evadere queat, porrigantur ea, sed levissima sint, ex decocto chamædryos aut bardanæ, adhibito eo regimine per quod remedium utile evadat, periculi plenum alias futurum. *Th. de Mayerne Tract. de Arthritide MS.*

XXXII. Medicamenta *alterantia*, à veteribus *Arthrit. Antidota* dicta, egregij sunt usus, & longo tempore, una cum exacta circa sex non naturalia regimine assumpta, juvamen sæpe magnum præstant: In hoc sensu medicamenta *Sale volatili* aut *Sulphure balsamico* prædita, quatenus nempe hæc salem fixum exaltant, illaque acetosum reducunt, præcipua habentur: insuper amara & adstringentia, uti herbæ chamædrys, chamæpytis, centaurium, rad. gentianæ, aristolochiæ &c. (si quidem experientia duce in hoc morbo comprobantur) hac ratione utilia esse videntur, quod pepseos & chylificationis munia adjuvant, atque fæculentias salino fixas, ne in sanguinem ferantur, cohibent: *Willis c. de Arthr. p. m.* 526

XXXIII. Non ita pridem mos vulgo inoleverat ut Arthritici uno quoque mane *Urinam* propriam biberent, quod nonnullis commodo fuisse memini: Cujus juvaminis ratio videtur esse, quod urinæ latex salinus, sanguinem denuo pertransiens, particulas salino fixas, prius in articulos deferri solitas, secum ad renes deduceret: Quamobrem hæc methodus, si quando affectum arthriticum sublevat, plerumque nephriticum auget, quod ex sequenti historia constat: Vir Doctiss. cum crebris dolorum, vomitus & cruentæ mixtionis paroxysmis per plures annos graviter obnoxius vixisset, tandem remedijs sequentibus &c. constanter usus, Nephritide fere immunis, absq; graviori quopiam insultu supra septennium vixit: Curationis methodus, sine pharmacia quavis, hæc fuit, Vino & Pomaceo abstinens, pro potu ordinario Allam tenuem, ex Brasio avenaceo confectam, bibebat; porro semel in hebdomada mane cepit haustum ejusdem Allæ ad libram circiter unam, cum pulv. ossium senelorum cochl. iij. in eo dissolut. Horum usu intra paucos menses morbo calculari valedixisse visus, mox arthr. laborare cœpit, ejusque paroxysmis gravioribus per totam nephritidis vacationem subinde infestabatur: Itaque torturæ ita crebræ, ac fere continuæ pertæsus, ex consilio amici urinam propriam unoquoq; mane bibebat, cujus usu intra mensem unum aut alterum doloribus arthrit. paulò minus plectebatur, sed mala vice affectus nephriticus recrudescere cœpit, & brevi postea urinæ suppressio totalis successit, quę virum Ven. e medio sustulit: Cadavere aperto, illius ren dexter absumptus erat: Sinister intra cavitatem & ductus magnam sabuli & calculorum aggeriem continebat. Videtur quod cum sanguis & succi nervei particulæ coagulativæ, nempe salino fixæ & acerosæ, primo in renibus coeuntes affectionem nephriticam diu excitarent, postea supra dicti pulv. usu salinæ usque in corporis habitum protrusæ, & non facile redditæ, in articulis seminium arthriticum congererent, renibus interim fere salvis: Tandem vero eum ab urinæ propriæ potu minera salina in renes reduceretur, morbus articularis in nephritim exitialem commutabatur. *Willis cap. de Arthrit. p. m.* 529.

XXXIV. Qui operosam, licet tutam, curationem respuunt, substituatur illi *Vinum solutivum*, quo summa felicitate plures à Podagra vidimus præservatos: Eadem enim ratione qua Podagra paulatim fit, eadem prorsus usu hujusmodi vini eliminatur & extirpatur: ♃. Chinæ opt. ℥iij. lentisci e Chio ℥ij. rad. garyoph. ℥j baccar. junip. m. j. hermod. ℥iij. f. senne rec. ℥v. polyp. ℥iij, turbith. el. agar. ana ℥ij. cinn. el. ℥ß. vini consueti pro mensæ usu, situlam unam in omnia, & fiat infusio per iij. dies. Cujus vini bibatur cyathus primus ad mensem mane & sero: Quo deficiente, repetatur eadem infusio, ut sufficiat 40. diebus: Sumitur autem bis in anno, vere & autumno, incipiendo primis mensis Martij diebus, sicut & Septembris, ut excrementa hyeme & æstate congesta paulatim e corpore educantur, antequam à natura ad articulos transmittantur. *Fortis cent.* 4. *consult.* 73.

XXXV. Extant apud *Al. Trallianum & Plinium Valerianum Antidota*, quibus in totum liberari promittunt, Ea mane quinque vel sex horis ante cibum debent assumi per annum, cum optimo vitæ regimine. Sed in causa calida nil magis puto convenire, experientia edoctus, quam pulverem fol. cichor. sylvestris, mense Maij collectorum & in umbra exsiccatorum: Ejus datur ʒj. vel ℈ij. cum jure carnis pulli non saliti, mane 4. horis ante prandium, & vesperi cum vadit dormitum, vel cum cœna parca, vel absque cœna: Hoc vidi in biliosa podagra incipientes jam fluxiones ita cessasse, ut mitior paroxysmus redierit & brevio-

breviori tempore duravit, duobus vel 3. diebus continuis assumpto. *Spigelius de Arthritide p. m.* 84.

XXXVI. Podagricos per continuum usum *Lactis* curari quidam asserunt; De ejusmodi cura sic Medicus quidam. Non gravabor (inquit) Secretum, quod existimatur pro Podagra curanda unicum esse edicere, quod aliquibus Bruxellis & alibi veritatis indicium ac curationis fuit: Quod Vir. Clar. *Pescier* summa cum felicitate, alias Professor in Gallia, palam fecit, quod primo intuitu ridiculum, attamen altiori speculatione veritatis lumen elucescit; Inhibetur itaque tali modo affectis omnium ciborum compositio, ac solummodo Lactis usu, seu recenter emulcti, seu tepidiusculi ebibiti, vel etiam levi ebullitione cocti, contenti debent esse: quod quidem non sine prævia purgatione levi, debet esse remedium, sed etiam per menses aliquot continuandum, ac annos: Quoad lactis verò electionem, seu Vaccinum, seu Caprinum sumas, nullam Medicus ille ponit distinctionem, quam alias *Gal.* solet, & alij, conficere: Nec veretur primis diebus aliquid carnis elixæ permittere, cum pane in lacte cocto, prout ægri vires tolerare videntur, ac denique nullo alio potu quam lactis debet æger sitim extinguere, cui seu saccharum, seu mel adjicias, ne corrumpatur, non abs re futurum existimo: Notandum tamen in hoc lactis usu venit, quod stomachus labefactetur, aliquibus alvus solvatur, alijs urina promoveatur, unde accidentia ista Medico erunt compescenda: Lactis quantitas determinari non potest, sed pro tolerantia & conferentia virium & ægri limitanda. Omni octiduo, alvo non fluente, purgetur patiens Rhabarbaro, vel cum passulis, vel alio vehiculo adhibito: *Hæc Medicus ille.* Alij aliter hanc curam describunt: Quod si quæras quid hac de re sentiendum sit? Resp. Lacteam hanc curam rationibus suis non destitui, atque existimo per continuũ ac diuturnum Lactis usum, totius quasi corporis habitum immutari; Et quoniam Podagra morbus est Tartareus, Salinus, credo viscera simili tartareo miasmate infecta, sanguinemque salino excremento imprægnatum, medicamentoso hoc alimento abunde temperari, demulceri & obtundi, donec tandem diuturnitate suavissimi & simplicis alimenti, ita attemperata & quasi renovata fuerint omnia, ut calor non amplius extraneus, non amplius sylvestris, sed naturalis, domesticus, mitis in nobis redundet, nutriatúrque sanguine & succo alibili, dulcissimo, modo tamen viscera non ita inquinata sint ut correctionem adhuc aliquam admittant. *Aristoteles* 3. hist. Anim. 20 Lac ex triplici substantia conflari docet, Butyrosa, Caseosa, Serosa, ita quidem simul commixtis, ut *Galenus* 3. de alim. facultat. c. 15. attestetur Lac optimum, omnium fere ferculorum optimi succi alimentum esse: Quid igitur mirum si Lac etiam Podagricis prosit? Cum & partes lactis singulæ, singula fere arthriticorum symptomata peculiari qualitate respiciant, Pars butyrosa pinguis (ob quam epicerasticum Lac vocavit *Galenus* 2. Simpl. 13. viscerum humorúmque acrimoniam blandissime demulcet, & Salium coagulationem prohibet: Pars Caseosa (cujus ratione emplasticam vim Lacti Idem 10. simpl. cap. proprio tribuit) sua terrestri pinguedine tartari podagrici obtundit sævitiem: Serosa denique (quam cap. de Sero Abstersoriam vocat, frigida & humida est, saltem quoad temperamentum prædominans, unde Serum viscera magis contemperat, alia in corpore latentia paulatim solvit, abstergit, & tandem, alvo obtemperante, paulatim per secessum vel urinas expellit: Atque adeo improbabile non est continuum Lactis usum Podagricis quibusdam prodesse posse: Interim perpendendum Lac non prodesse ijs qui *destuxionibus*, catarrhis multum obnoxij sunt, ut *Matthiolus* comm. ad *Dioscoridem*, de Lacte, explanat, quia vaporosum est; Idem *Calculosis* obesse, ait *Galenus* 3. de alim. fac. 15. quia ijs materiam Caseota sua substantia præbet, qualem in se plurimam habet Lac Vaccinum, utpote crassissimum: *Lac ventriculo* frigido & phlegmatico vitandum, quia in eo acescit, *Galenus* aphor. 64. 5. *Flatulentis, quibus ilia murmurant &c.* esse malum *Hippoc.* l. c. quod Lac in se flatulentum est, ut vult *Galenus* de Alim. fac. l. c. In plurimis *ait*, Lac in ventriculo vertitur in flatus, suntque paucissimi quibus id non accidat: *Lac* quoque *Nervorum vitijs laborantibus* respuendum, *Dioscor.* l. 2. c. 64. quia vaporosum fluxiones in nervos auget; Id & *Hepaticis* noxium *Dioscor.* l. c. monet, quia si calidum Epar, facile corrumpitur, unde obstructiones augentur, hinc febres, in ijs præcipue qui plusculum de illo assumunt, atque omni exercitio carent. Si autem Lac hæc nocumenta affert, equidem Lactis hanc curam, in quo enumerata concurrunt, omnia vel seorsim, suadere non ausim: Neque etiam mihi persuadeo quod symptomata, quæ diætæ huic lacteæ supervenire solent, facile præcaveri possint, si præsertim æger senili ætati proximus sit, a pluribus annis arthriticus, sedentarius sit, copioso cibo assuetus sit, viscerum dyscrasia laboret &c. Ut taceam mirari aliquem merito, cur inter caprinum lac & vaccinum nulla fiat ab Authore distinctio, quam tamen de *Alim. fac.* l. c. fecit exacte *Galenus*, ubi *ait* Lac quod seri habet plurimum, etiamsi semper eo utare, nihil penitus affert periculi; quod vero hujusmodi humiditatem habet exiguam, caseosam autem crassitiem multam, omnibus qui ipso multum utuntur est periculosum: Interim non desunt sagaciores quidam, qui dubitant an potius Lactis usus, vel an exquisita & simplex victus ratio, diutissime continuata, Podagricis emolumentum præstet majus? Nam uti temulentus Bacchus, & liberalior Ceres hanc abortivam prolem, Podagram dico, infelici conjugio procreant, Ita hominis corpus ab omni impuritate facile præservant sobria abstinentia & abstinens sobrietas: Multos morbos, *ait Seneca Ep.* 95. multa fercula fecere, inde pallor, & nervorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus quam ex fame macies: inde incerti labantium pedes, & semper, qualis in ipsa ebrietate, titubatio: *Borellus* cent. 3. obs. 11. Narrat integra per annum ab omni potu abstinentia Podagricum liberatum: V. de *Taranta* ait podagricum quendam quoties imminere paroxysmum sentiret, ab omni cibo & potu abstinentem, sola inedia fuisse liberatum: M. *Gatinaria* Vini abstinentia à podagra liberatus, diutissime sanus supervixit; Adeo verum est, Abstine, & efficies quod Medicina nequit:

Ego *Vt quid tandem sentiam, dicã*, Neminem exinde sublevatum exacte, qui hoc remedio usi sunt, Ego quidem novi, Omnes enim, vel doloribus recenter ingruentibus, denuo ab hac cura desistere coacti sunt: Vel podagricos dolores intercurrentes lubentius tolerare, quam perpetuam & molestissimam solius lactis tolerantiam sustinere maluerunt: Profecto, ut verum fatear, duo propemodum sunt quæ me ab hac tam stricta Lactis cura deterrent, Inappetentiæ sc. periculum, & morbus magnus, Nam, quid ages si post continuatam aliquot mensibus lacteam curam, febris, vel morbus aliquis magnus, cum virium jactura, ægrum prehenderat? illico à lactis usu desistendum esse dices, recte: Quid si autem ventriculus tanto tempore lacti assuetus, omne aliud ciborum genus respuat, aut dif-

ficillime sustineat? atque adeo imbecillis patiens viribus prius deficiat quam ad alia assuefacta natura iterum refocilletur? Vel quid si continuata hac lactis cura ventriculi tonus eousque labefactetur, ut paulatim extincto, vel immutato stomachi fermento naturali, omnimodus subsequatur illius languor, vel universalis omnium inappetentia? ex qua corporis successiva emaciatio, tabes, ac proinde proximi interitus periculum. Mature iterum, inquies, à lacte abstinendum: Scio, at vero si ventriculi labefactatio, in principio hujus curæ plerisque, aut saltem multis superveniens, æstimari debeat tanquam ordinaria, nonne meliora semper sperans æger, facillime eo usque destruetur, donec ventriculum adeo pertinaci confidentia destructum, ad sanitatem reducere impossibile aut certe difficillimum sit? Scio profecto fuisse aliquos, postquam diu strictiori lactis curæ sese subjecerunt, atque etiam melius exin habere videbantur, magno tandem aliquo morbo ex improviso deprehensi cito interierunt: His argumentis ego quidem motus, nulli unquam suaderem ut intermisso omni cibariorum genere, huic lacteæ methodo se solum subjiceret: Suaderem potius ut mediam quisque viam & securam magis ingrederetur, hoc potissimum ordine institutam, Lactis usus tempore matutino rite adhibeatur, In prandio carnis, aliarumque rerum totalis & diu continuata abstinentia non servetur, sed potius plura alia, parca licet manu, indulgeantur, quæ cum lacte analogiam habeant; Naturam pro necessitate & rerum circumstantijs corroborare queant, stomachi tonum conservent, inappetentiam arceant; idcirco pulli, gallinæ, capones solo lacte & furfuribus nutriti, caro vitulina &c. ova tremula, oryza, panis levis in lacte coctus, pulmentacea hordeacea concedantur: In cœna eadem non prohibeantur, longe tamen parcior sit quam prandium, nisi pro ratione circumstantiarum, ægro consultius fit solius lactis in cœna usum subinde admittere: In potu ab omni vino (in cujus abstinentia plurimum positum est) abstineat æger, solo lacte contentus, vel aqua simplici, vel cum China, Lentisco &c. cocta: Et hæc methodus longe securissima mihi videretur, dummodo parca, & ita instituta foret ne in prandio varietas ciborum corruptelam, & satietas cruditatem cumularet, Et in omnibus diligens respectus haberetur ætatis, regionum, temperamenti, consuetudinis, ac præcipue individualis cujuscunque constitutionis. *Fr. Ignatius Thiermair cons. l. 1. cap. 4.* Inter alterantia locum non infimum vindicat Diæta ex Lacte, nempe ut patiens per tres aut quatuor menses nullo alio alimento utatur: mane & vesperi lac recens emulctum bibat, circa meridiem, & alijs temporibus comedat cum pane albo, hordeo aut farina avenacea coctum: Novi quosdam ab hoc victus genere insigne juvamentum accepisse; alios vero à lactis usu multo deterius habuisse & arthritide nullatenus curata, viscerum obstructiones magnas & cacochymiam contraxisse: Itaque methodus ista sine prudentis Medici consilio & observatione sedula utrum conveniat necne, haud temere ineatur, *Willis cap. de Arthrit.* Hippoc. post purgationem serum coctum & asininum lac præbet, ad humorum reliquias exturbandas, & simul & semel acrimoniam ac tenuitatem corrigendam; cujus gratia facilius ad articulos fluit: Et hæc intentio est tanti momenti ut hac semota non fiat morbus: Hac enim ratione non generatur Podagra in mulieribus, nisi menstrua defecerint, per quæ humor ille non expurgatur; nec eunuchis, nec pueris, in quibus temperamenti ratione hujusmodi humor non gignitur in corpore. *Pr. Martianus comm. in v. 37. s. 2. lib. de Affection.*

Non est novum Podagrycorum remedium *Lac*, sed ab *Hippoc.* l. de Affectib. 30. & 31. propositum; Præterea neque *Galenus* 3. de alim. fac. 15. reprobat Asininum ad tophos dissolvendos, cui *Aëtius* quoque adstipulatus est: Sed accedit experientia rationibus & authoritatibus præferenda: Liceat itaque hujusmodi adducere solutionem: Pro Podagræ medela consideranda veniunt 1. Curatio, 2. Præservatio: Curatio, vigente Podagra, Præservatio, imminente: Pro curatione lac proposuerunt magni viri, ut quod possit tumores duros atque tophaceos propria pinguedine humectando emollire, & ita præsentem Podagram abolere, ut observari solet in siccis obstructionibus, cæterisque tumoribus duris, eóque facilius cum tophi causa efficiens sit qualitas calida & sicca, ut voluit *Aëtius*: Sicut materialis humor lentus ac glutinosus, vel crassus: Unde nil mirum si asseruerit Galenus quod calida arthritis, seniori adveniente ætate, resolvi possit; At si de Præservatione loquamur, cum causa materialis, humor scilicet lentus vel crassus à lactis usu produci & adaugeri possit, si absit tumoris tophacei præsentia, qui à lacte humectationem & emollitionem desideret, noxam ne absque beneficio afferat metuendum. *Raimund. I. Fortis consultat. 73. cent. 4.*

Et ut ex proprijs observationibus aliquid hic inseram, dum medicinam facerem Neocomi Helvetiorum, anno 1663. Quatuor Podagrici, ex præscripto Medicorum Parisiensium Lactis usui se addixerunt; sed infelicissimo successu, ex erroribus forsan in illius usu commissis: Primus fuit Nobilis Friburgensis, nomine *Fégle*; cui vix xv. dierum immunitas à paroxysmis podagricis, Hic lactis beneficio per novem menses liber fuit, adeo ut B. Virgini, quæ in Friburgensium Ditione Fanum habet, vota solverit: Sed exiens annus, accedente levi morbo, lethum Nobili intulit: *Secundus* fuit Illustr. & Generosiss. Dom. de *Mollondius*, Proprinceps Neocomensis 63. annos natus, biliosissimæ constitutionis, quamobrem competere videbatur usus lactis: Huic primis diebus grumescebat in ventriculo, qui illi æstuabat, adeo ut pene totus chylus in spumeam salivam resolveretur; sed aqua hordei dilutum assumens (sic præscribente Medico Parisiensi) concretionis periculum declinavit, at paulo post Nephritis, à qua hactenus immunis vixerat, sequuta est: Ventriculi vero robur adeo dissolutum est, ut nihil cóco-queret: post febribus crebro tentatus, tandem anno 1664. à duplici Tertiana abreptus est: *Tertio*, Nobiliss. Domino *Rudolpho Camerario*, Principis Quæstori, à pueritia podagrico, felicior fuit exitus: Huic ab usu lactis, sed pinguissimi, nec ebutyrati, adeo intumuit abdomen, ut hydropicum se crederet, Sed vividus & floridus vultus aliud mihi persuasit, ventris scil. tumorem à suppressi, pressi, aut coagulati copia lactis pendere, id quod ostendit curatio, nam per iteratas purgationes, interjectis aperientibus, & excretiones caseosas, menstruo spatio sanus factus est: *Quartus* fuit Rev. & Nob. Dom. de *Mommolin*, Pastor Ecclesiæ S. Blasij (altero ab urbe milliari sitæ) cui lactis usus Ischuriam falsam, (inanis quippe vesica) 17. die lethalem intulit.

XXXVII. Præparantia humores totum spectent, non autem articulos: quorum præservationi est incumbendum, cum nullam præsentem materiam concludunt: alioquin enim materiam potius ad eosdem perducerent: *Fortis cons. 66. cent. 4.*

XXXVIII.

XXXVIII. Quamvis à quovis *Topicorum* genere iniuria immineat, à *Repellentibus* quidem, metu recursus humorum ad partes nobiles, augmenti doloris, iis retrusis ad intima, & concretionis eorum in articulis. Suspecta sint Diaphoretica, impulsis ulterius ad partem humoribus, & resolutis partis tenuibus: Anodyna, partium relaxatione, & Narcotica, ob debilitatem quam pariunt: Illa tamen maximè necessaria sunt, quia Dolor, symptoma gravissimum, vires deiicit, humores ad partes affectas trahit; vigilias inquietudinemque inducit, visceribus calidam intemperiem & æstum sanguini, appetitum deiicit, concoctionem in ventriculo, & hæmatosim in jecore vitiat: hinc augmentum humoris vitiosi & causæ morbificæ, hinc ascensus multorum vaporum ad caput & obstructionum generatio in visceribus, à quibus tandem varia symptomata, præsertim calidi nativi labefactatio prodeunt. Præterea usu Anodynorum partes relaxantur, & humor, qui ante profundas articulorum partes obsidebat, ad exteriores & ambientes allicitur, unde arthritici dolores, qui ante partis tumorem vehementissimi erunt, ea intumescente mitescunt. Sed summa in eorum usu cautio requiritur, prudentisque medici consilium, qui & tempus morbi & materiam perpendat, Nam quæ in principio dolorum & affluxus prosunt, non conveniunt statui, nedum declinationi aut fini: igitur & ob intempestivum usum, & materiæ varietatem sæpe quod unum juvit, alteri obest. Adde quod frequentior usus localium anodynorum fluxionem aversit, & materiam facilius in tophaceam cogit, ut hoc nomine topicis quibuslibet abstinere multi consultum judicent. Non igitur dolorem sedare satis est, sed id ita fieri debet ne à medicamento parti plus mali accedat quam à morbo. Aliquid enim admirabile, atque prodigij simile, in hoc morbo latere recte pronuntiat *Fabritius Hildanus*, Quod remedium hodie utiliter usurpatum cras dolorificum sit in vno eodemque ægro: Quod medicamentum humero aut cubito, coxæ vel genu admotum dolores sedabat, extremitatibus admotum idem non præstitit.

XXXIX. Fluenti in partem humori *repellentia* quidem debentur, ex lege methodi, at in casu præsenti sola, & sine aliorum admistione usurpata damnanda sunt; nam si humorum in partem influxum omnino impediant, metus est ne palindrome facta ad partes internas, periculosi affectus sequantur, aut alium articulum occupent, aut tophacea evadat arthritis & immedicabilis, quod periculum maximè imminet in arthritide à materia frigida. Cavendum præsertim, monet *Hildanus* ab alumine in fotibus, lavacris &c. propriâ experientiâ edoctus, qui paroxysmo solutus, & à defatigatione ex itinere tumore oedematoso affectus, à fotu ex radicibus, herbis & roborantibus, addito alumine, dolore vehementi vexatus fuit, quem eius causa supervenisse arbitratus est, quod ante & post eodem fotu, absque alumine, usus sit cum fructu: Eorum præterea vi humor influxus intimius impingitur, unde doloris maior acerbitas: Si tamen ab humorum affluxu, præsertim calid. & initio vix tolerandi doloris discrimen sequatur, aliqua repressio conceditur (cum nimis laxantia humores advocent) modo vasis adhuc concludantur, anodyna reprimentibus addantur, & præcedant universalia: Hac absente conditione *abstinere satius* est & *Galeni l. de nat. hum. comm.* 2. à partibus stare, *Nam non raro, inquit, cum in morbo particulari & podagra artus humores peterent, & illinc repulsi principem aliquam partem invasissent, morte mox conspexi hominem affectum esse, unamque restare spem salutis si ad artus retrahere eos valeamus. Rondeletius* semper repellendum ab initio vult, excepta arthritide quæ crisin sequitur, at admotis repellentibus, non supra partem tumidam, cui admovet mitigantia & frænantia, sed paulo altius versus emunctorium, & in parte interna magis quam externa, quia ibi plura sunt vasa majora & magis exposita, illa enim materiæ transitum prohibent, quæ decurrens in medio musculi, dolorem non facit, ubi substitit in articulo, ob illius stricturam & sensum, illum inducit: monet *Solenander* propria experientia fretus inutilia esse reprimentia in Arthr. quæ ex aquosa pituita à capite defluente ortum ducit.

XL. *Hippocrates* ante universalia dolores sedari jubet localibus, quæ nostri ante evacuationem totius adeo formidant: sed id non est novum Hippoc. qui cognoverat quam periculosę essent purgationes in vehementia doloris exhibitæ, ut patet ex 4. acutor. vers. *396*. Dolores autem sedari jubet actu frigidis, in arthritide ac podagra 1. quia actualem Arthritidis fervorem compescunt, humorisque acrimoniam in utroque morbo vigentem, ac fluxibilitatem remittunt, ejusdemque activitatem & in agendo vehementiam obtundunt, à quibus doloris sensus omnino provenit: 2. frigefactoria, calidum innatum affectæ particulæ roborando, ad humoris expulsionem coctionemque aptius reddunt: 3. calli generationem circa articulos prohibent, quam quidem calefactoria sæpe adjuvant, partes humoris tenuiores in halitum digerendo, & quod crassius est assando torrendoque, eadem ratione qua oxymel sputum viscosum facere annotavit Hippocr. 3. acur. v. *65*. Scio contrarium credi à vulgaribus, qui cavent usum frigefacientium actu in podagricis & aliis articulorum doloribus, sed decipiuntur, nam licet frigidum æque induret ac calidum, duritíes tamen quæ à frigido provenit, in casu nostro non concrescit in tophos, quia proprium humidum adhuc conservat, licet à frigore conglaciatum, quod tandem calido superveniente liquatur, pristinamque mollitiem recuperat: at verò quæ indurantur à calido proprio humore privantur, calore ipsum absumente & in halitum digerente, ut duritíes introducatur quæ non facile tollitur, qualis est duritíes tophorum, quam podagricorum articuli contrahunt: hac ratione biliosus succus, licet tenuior pituitoso, circa articulos conclusus, facilius concrescit & concalescit in tophum, ut ex Hippocr. colligitur lib. de int. affect. v. 58. sect. 3. ubi de tertio Typho tractat. Quarto frigefactoria in his morbis præstant calefactoriis, quia pars illorum ope roborata, non ita facile fluxionem in posterum recipit: Taceo stuporem, *quem refrigerantia inducunt, ut testatur lib. de humid. usu vers. 105. Tumores in articulis & dolores sine ulcere, ac podagricos, & convulsa, plurima ex his frigida affusa multa levat, ac extenuat*, & dolorem torpefacit, Torpor autem moderatus dolorem solvit; quia fortasse hujusmodi remedium sub præscriptis frigefactoriis non comprehenditur, quæ mitius refrigerant quam ut stuporem inducant, & ideo dixit, Plurima ex his frigida affusa levat, non omnia quibus frigefactoria communiter conveniunt: frigida ergo hoc modo affusa non omnibus adhibenda, sed iuvenibus ac mediocriter carnosis, in quibus calidum innatum partis non ita facile extinguitur, dolorisque vehementia viget. Vulgus humoris repulsionem ad interiora ex hoc remedio timet, quod

tantum abest ut id præstet, quod eam potius incrassando prohibere potest. In arthritide igitur & podagra dolor à principio sedandus est medicamentis actu frigidis, quæ tamen potentia respiciant humorem prædominantem: unde si bilis præstet, medicamenta actu potentia frigida erunt, si pituita, actu frigidis utemur, quæ tamen facultate mediocriter calefaciunt ac attenuant. *Pr. Martianus comm. in vers. 37. sect. ij. lib. de Affection.*

XLI. Interdum necessitate vrgente *Narcotica* exhibenda sunt, nam & fluxionem sistunt & dolorem atrocem mitigant: Ex his Theriaca recens erit opportunissima, & sæpe iterari poterit sine periculo ad ℈.ß vel ℈.j. cui utiliter ad fluxionem cohibendam tantillum Boli admisceri poterit: hujus tamen loco Laudanũ opiatum substituere licebit. *Riverius Pract. lib. 16. cap. 1.* Ego in maximis doloribus Laudano semper cum fructu usus sum. *Fabritius Hildanus centur. 6. 85.* Censet *Sennertus* exhibita Narcotica dolorem facilè sedare, at cum motum humorum ad partes externas impediant, aliquid incommodi excitare posse: Cui refragatur *Walæus* in meth. med. qui opium inter sudorifera & ad ambitum pellentia primas tenere censet, imò quod Theriaca, quod Mithridatium sudorem moveant, id à solo opio obtinere: cum hæc duo Electuaria absque opio parata sudorem prorsus non moveant: Admota Narcotica, cum stupidiorem partem reddant, non solum præ cæteris dolorem compescunt; sed & quia calore suo, quo constant, humorem simul resolvunt, proderunt, tutoque, nec ita cum periculo, uti creditur, usurpantur, vel per se, aut cæteris anodynis, aut resolventibus permista. *F. Plaerus Tomo ij. cap. 17.*

XLII. Medicamenta quæ multum cadida sunt actenuia, qualia *Chymica*, non possunt nisi obesse, imò perniciem afferre calidioribus præsertim temperaturis: humidum enim primigenium, similaribus quibusque particulis, roris instar inhærescens, calidi innati fundamentum primaque substantia, quæ pinguis & veluti oleosa existit, etiam in iis qui valde obeso ac præhumido habitu si sæpius usurpentur, quam citò absumunt ac dissipant: Ideo *Galenus* 5. & 6. de sanitate tuenda tradit medicamenta omnia, impensè calida & sicca, ac tenuia, illis maximè vitanda qui Arthriticis doloribus & calculis gignendis obnoxij sunt. *Crucius de Quæsitis pag. 20.* Initio hoc affirmo me inunctiones Chymicas toto pectore aversari, idque istis rationibus adductum facere, primum quia ejusmodi medicamenta calori naturali non sunt proportionata: itaque ut vim afferant naturæ, vel eam lędant necesse est: 2. Quod sulphur & Mercurius metallicorum nulla arte ita planè corrigitur, ut naturæ conveniens reddi posit. 3. Quod violentum naturæ inimicum sit, neque Medico, qui naturæ subservire debet, usurpandum. *Crato apud Scholtzium Cons. 121.*

XLIII. Authores non contemnendi *Balneum* consulunt, quos nisi prudenter interpreteris, in mille errata incides: *Ætius* fomenta & balnea mille modis parari iubet, & deinceps alij, verum si quis eorum verba & mentem callere velit, reperiet facilè podagricum affectum, h. e. debilitatem articulorum, neque cursus humoris ubertatem, curari posse balneorum adminiculo, solvuntur enim humores, effœminantur articuli, etsi resolutoria aut adstringenti vi polleant; nam prævalet aquæ humiditas, & tepor aut calor ad humorum fusionem & articulorum laxationem, viribus aquæ mineralis, aut alterius medicamenti, ad resolvendũ. Quò fit ut credã fugiendum usum, nisi in his doloribus qui per interualla repetunt, cũ jam inclinant: quo tempore sale, nitro, sulphure aut vinaceis utendũ, non aliis: sicca enim balnea utilius porriges quam humida; omnia tamen inclinante malo, ad cõterendas reliquia nam ubi causa integra est, omnia & singula adversissima existũt: *Mercatus Pract. lib. 4.* Idem judicium de Thermis fieri debet: *Solenander sect. 4. cons. 25.* his cautionibus Balneo utitur, Extra Paroxysmos, præservationis gratia adhibeatur, ex decocto ligni iuniperini quia non solum affectos artus roborare valet, sed etiam ex universo corporis habitu noxium humorem discutit, & evacuat: ac remissionis tempore, corpore vacuato, quando etiam nullum interim viscus affectum est: munitis interim tum, & à balneo statim, ægris partibus defensivo aliquo, ex pulvere boli Armenæ cum ovi albumine subacto, vel simili, quod fasciis inductum brachiis supra cubitos, cruribus supra genua obvolvitur: Licebit etiam posca, cui rosæ, muscus quernus, incocta sint, intingere, expressasque fascias partibus prædictis circumdare. Accipiatur lignum juniperi recens, dempto cortice, secetur minutim, segmentorum magna copia incoquatur aquæ: Inde fit balneum & insessus: A balneo decumbendum, continandus usus ad liquot dies: quercinus muscus, verbascum, herba paralysis, & similia roborantia nervos adiici possunt, cum sale: ab Alumine cavendum monet Hilanus supra Balnea autem arte parata prohibet *cons. l. 1. sect. 5.* quia lotio in temperata aqua nimis corpus humectat, licet calefaciat, In tepida humectatur & refrigeratur corpus inutiliter: Calidiore excrementa retinentur ac difflari prohibentur, humores liquantur, soluti in pedes decumbunt, &c.

XLIV. Quidam etiam ea commendant quæ ad *Phœnigmos & Vesicatoria* usurpari solent, atque anodynis miscent: scribit *Trallianus* quendam solo sinapi cum ficulus siccatis misto, in magnis doloribus, à frigido humore ortis utentem, dolore liberatum fuisse: nonnulli raphanum agrestem comminutum commendant, & vidi quibusdam profuisse: coquatur parum, acrimonia si metuitur. *Sennertus.* Inepta est differentiarum arthr. cum humorum specie collatio, quod etiam sensu ipso comprobatur: Quidam mihi affirmavit vidisse se in podgrâ tenuem & serosam materiam profluxisse, phœnigmo paulò infra locum affectum cum solo cortice secundo viburni minutim scalpto. *Douynetus Apol. l. 4. c. 4.*

XLV. *Topica resoluentia, & descutientia,* non ejumodi requiruntur quæ tantum poros aperiunt, ut serum evaporet & sanguis circulationi reddatur, prout in phlegmone aut œdemate, attamẽ quoniam rum particulæ salinæ istis mineræ arthriticæ salinis oppugnandis destinatæ, eas aut amplectendo foras educant, aut præcipitando ab effervescentiis dolorificis supprimunt, Quamobrem in hoc morbo cum fotu aut cataplasmate ex chamæmelo, malva, althæa. sem. lini & fœnugr. parum aut nihil juvaminis præbent, imo partes nerveas relaxando sæpius officiunt: Salis armoniaci aut marini, nitri, vitrioli, calcis vivæ, & similium dissolutiones, aut liquores stillatitij, in aliis tumoribus aut doloribus semper infesti, maximi emolumenti esse solent: Hujusmodi liquores in paroxysmis parti dolenti applicandi, à Quercetano, Crollio, Hart.manno varij præscribuntur, experientia comprobati. *Willis cap. de Arthrit. p. 524.*

XLVI.

XLVI. In paroxysmi declinatione ad *partem corroborandam*, atque materiæ morbificæ reliquias discutiendas Emplastra utiliter adhibentur, quæ tamen non omnia indifferenter omnibus, verum his magis, illis minus calida conveniunt: Plerisque autem maxime efficacia esse solent ea quibus minium, lithargyr. mercurius, aliaque mineralia aut salina insunt: Nobis præcipue in usu est Empl. ex minio, cerussa & sapone cum oleo coctum, vel quod ♃. Empl. de minio p. ij. *Paracelsi* p. iij. m. *Willis*.

XLVII. Cum materia salsa & acris graves dolores in partibus, quas exulcerat, inducit, ad contemperandum & leniendum illam, pulmentum ex rad. althææ in pulverem redactis, atque in lacte decoctis, loco dolenti admoveatur, Quantum valeat res ostendet. *Crato*.

XLVIII. Topica quod attinet, de iis non laboro, persto enim in ea, cum *Pisone*, hæresi, (si modo hæc opinio hæresis est) præter meritum in affectibus ex humorum transmissione natis, articulos culpari, quasi ob laxitatem & cavitates humores aliunde dejectos prompte admittant, frustra igitur de articulorum roboratione cura suscipitur: Impediatur feri proventus, tollatur ejus abundantia, arthritis vel nunquam vel rarissime, & mitissime saltem recurret. *M. Doringius inter Horstii consil. v. lib. 12.* Qui de roboratione cogitabit, advertat non solum frustra, sed etiam noxie usurpari, nisi materia antecedens & fluxurus humor sollicitè auferatur: alioqui vel influxum non impedient, vel si obtineant, ad partes nobiles retrocessus causa erunt, graviorumque malorum: Nec aliqua articulorum, ait. R. *Fortis cons. 76. cent. 4.* corroboratio est omnino negligenda, licet de hac non adeo sollicitos nos esse oporteat, cum hujus causa viderit *Gal.* 2. de Nat. hum. 5. excrementitios humores nobiliores partes obsedisse & quamplurimos occidisse: Sat itaque fuerit aliquando manibus spiritu salis perfusis articulos perfricare: vel linim. ex oleo nuc. mosch. & spir. salis, Cum censuerit *Aretæus* nil aliud esse articulorum imbecillitatem quam insitam in iis frigiditatem.

XLVIII. *b.* Quæ tamen dolores Podagricos sedant, non eosdem repellendo, sed materiam morbificam resolvendo, illa reiicienda non sunt, eiusmodi laudat *Mauritius Hofmannus Clavis Schroder. p. 352.* spiritum salis ammoniaci salsum urinosum, anatice cum spiritu lilior. convallium, item spir. arthrit. mixtum, Cum enim, *ait*, Podagræ primordia sint ab humiditate hostili ad corporis ambitum delata & artus molestante, in quibus Podagræ character Archeum, digestionum præsidem afficit, hic spiritus autem cum sit salsus volatilis, & omne salsum extinguat acidum, fit ut Podagrici inde notabilem levaminis sentiant effectum: Cum plumaceolo loco dolenti podagrico aliquoties est illinendus.

XLVIII. *c.* Quidam cum doloris arthriticis correptus torqueretur, & consulentibus Medicis ut calidis decoctis & siccis uteretur, in peius rueret, ab alio Medico admonitus, ut ę converso humectantibus & refrigerantibus sese muniret, pristinæ sanitati restitutus est: Multoties Medici aliqui in hoc errant, videntes enim aliquem doloribus articulorum torqueri, statim confugiunt ad zarsam parillam, ad lignum sanctum, & similia calida & sicca, absque eo quod investigetur recte prius causa morbi, quæ cum sit aliquando calida, sicut in hoc casu, indiget contraria curatione. *Panarolus Pentecoste 3. Obs. 23.*

XLIX. *Olea & Pinguedines* à plurimis usurpantur: sed cum inflammatio, quæ in membris arthritide laborantibus contingit, ad erysipelatis naturam accedat ut plurimum, pinguia illa plus nocere quam prodesse non raro possunt, cum poros obstruendo humorem noxium intus cohibeant & ita dolorem augeant. In quibusdam tamen corporibus oleum rosaceum & similia convenire poterunt, saltem cum aliis permixta: quanquandoquidem pro variis humorum naturis varia conferre solent. *Riverius.* Idem de oleis resolventibus dicendum est, quæ poros cutis occludendo liberam diaphoresin præpediunt, undè caloris augmentum; adde quod substantiæ tenacitas interiora subire non patiatur, nec proin latitantes humores aggredi queat: Quod de oleis per retortam destillatis non intelligendum, quæ tenuitate partium facile peruadunt, humoresque tartareos & acres adoriuntur & resolvunt.

L. Vbi fluxio vehemens est, doloresq; intensi, nihil gratius & utilius est ad somnum (qui vacuationem omnem cohibet excepto sudore) accersendum, nec quicquam æquiparandum venit *Laudano*, cujus 2. 3. aut 4. grana possunt præberi hora somni, imo pluribus successive noctibus. Per quietem humores concoquuntur, natura vires resumit & insurgit hostem superatura: Alia prostant somnifera, Laudani succedanea, sed istud cæteris palmam præripit. *Th. de Mayerne Tract. de Arthritide pag. 41.*

LI. Medicorum maxima pars contra *Narcoticorum & stupefacientium* usum insurgit, eaque impugnat; eo quod non desint alia præsidia tutiora, quorum ope doloris vehementia deliniri possit: ac satius sit, ex ipsorum mente, eiulatus non compescere, quam ægrum enervem reddere per ejusmodi medicamenta; Lepidum sane & plausu excipiendum excusationis genus? quasi vero per ea adeo insignis imbecillitas partibus & ęgro inuri queat; Revera intus assumpta narcotica, si dextre in usum non flectantur, damni non sunt expertia, quippe quæ intempestive data in cerebro congelationem quandam, ut sic dicam, pariunt, spiritumque pene ακινησίαν, non mediante refrigeratione, sed fixatione, quæ sulphuris luxuriantis in ejusmodi remediis soboles est, unde inducta immobilitate spirituum animalium, illorum influxus inhibetur, hinc mors per suffocationem sequitur: sed si viget atrox dolor, ab ejusmodi remediorum admotione nihil quicquam simile pertimescendum, cum certum sit dolorem, vel una die urgentem, maiorem nervis inferre labem & debilitatem, quam topicorum admotionem sex dierum spatio in usum ductam: Supponamus vero inde stuporem aliquem in partibus superstitem manere, mille prostant remedia eam labem eluere valentia, qualia sunt balnea, fotus, emplastra, laconica, & alia, quæ brevi id tempore præstant: adde his narcoticum innoxium evadere suæ antidoto adnexum, Omnes prope auctores, in vehementia doloris podagrici hyoscyamum in usum ducunt: Ad opium alij ascendunt: Si splen multum induruit, cicutam illi innoxiè apponimus: Imo & illud oculis utili-

ter superimponitur, cerebro proximis: Ego autem non vereor, comprobante felici eventu, utramque illam plantam cataplasmatis forma, addita cassia, camphora, croco, spermate ceti & axungia humana admovere, quæ præstantissimum anodynum eo in affectu. *De Mayerne. Tract. de Arthr. p.* 41.

LII. *Acetum* Podagricis calido fotu cum sulphure auxiliatur, *Dioscorid.* Acetum inflammationes articulorum à bilioso humore factas extinguit: At si super arthriticorum frigido (ut non parum sæpe gypseam naturam meditatur) humore ponatur, compinget adhuc materiam magis, & porum facit ἐκ τοῦ πύω, nervos præterea lædet, articulos e sedibus suis convellet. *Scaliger Exercit.* 132.

LIII. *Anonymus* in *Dodonæum* Belgicum author, refert *radicem Symphyti* succosam, & recens ex terra erutam, ad scobinam descobinatam, ac cataplasmis forma partibus podagricis, doloribus obnoxiis applicatam, sæpiculè visam esse illico mitigasse dolores: sed dubius sum animi an sine aliis anodynis, sed (citra pinguium aut oleorum usum) excellentissimam in radice & specificam exsiccandi citra morsum facultatem, ex parte temperate valentibus, tuto Arthriticis applicari possit recens radix, quippe quæ suo glutine, aut ferrumine ita constringit partes, ut siccando repellere videri queat: aut certe citra omnem alterationem circulationem sanguinis ita prohibeat, ceu fascia poplitibus circumligata, aut ichtiocolla aut visco inducta; Certum enim multos Agyrtarum occidere multos, dum cataplasmatis & empl. repellentibus vtuntur, nam si vera illa aurea *Galeni* sententia, scil. Videre nos Podagricos mori tum si humores influentes repellantur ad viscera, aut si viscera tam sint debilia ut humores ad superficiem pellere nequeant, utique si diu superesse Podagrici discupiunt, diureticis, & viscera roborantibus opus est, à repellentibus omnino abstinendo: Rectius ergo arthr. consulent, non qui id student solum ut quovis modo cito, sed quoque ut tuto iis medeantur: quibuscum, in multorum commodum, familiare mihi catapl. à *Sennerto* acceptum do ℞. rad. consol. maj. ℥iij. alth. ℥ij. ebuli ℥ß. h. abrotani m. j. hyper. man. ij. flor. chamom. m. iij. sambuc. m. iv. sem fœnugr. ℥ij. lini ℥iv. incid. contund. f. s. a. cum aqua sambuc. Cataph. *S. Pauli Quadrip. Botan. p.* 274.

LIV. Desinentibus paroxysmis familiaris est usus Emplast. *Diachalciteos*, quod revera innoxium est, sed exigui solatij, Prostant meliora, qualia sunt Empl. de hermodactylis, de minuo magistrale, vocant Empl. Sandicis, Gummi Caranna spiritu vini dissolutum, ut & Tacamahaca singularis sunt afficaciæ, Empl. betonicæ &c. Qui enim insultus arthriticos sustinuere, admittere necesse habent remedium, quod siccandi vi. roboret partes nervosas, quarum tonus & temperamentum nativum per similia conservari postulat: *Æginета*, doctus Medicus, podagricorum articulos linimento ex sale & oleo perfricat: Conducit id mitigatis doloribus, sed præstantissimum est ad eos præcavendos: Paratur oleum ex violis luteis, quod optimum evadet additione florum verbalci: Ejus usu Medicus Ducis *Bullionæj* eam articulorum firmitatem nactus est, ut cum podagra per xxx. annos fuisset infestatus, ac totidem supervixisset, decem ante obitum (centesimum prætergressus est) æque firmo incedens talo visus sit ac si nunquam eo affectu tentatus fuisset. *De Mayerne Tract. de Arthr. p.* 44.

LV. Maxima pars eorum qui podagricis auxiliares manus porrigunt, *Cataplasmatis* inepte utuntur, unde plus damni, poris cutis occlusis, quam commodi accedit: Reserandi potius ij, & in id elaborandum quo foras evocetur id lixivium, quod sal, doloris parens, imbibit dum sub forma est liquida: Ideo sciendum materias salinas, acidas & mobiles, simul permistas, sese mutuo temperare: ab. iisdem podagricos dolores sedari. Hinc lixivia e cineribus caulium, sarmentorum, cinerum clavellatorum, tartari, similibusque salibus alkali, in mitigationem doloris concurrunt, maxime si vitriolica admisceantur, in quibus latet anodynum sal & sulphur, potenti discutiendi vi præditum: Vitriolum album in aqua stillatitia caulium dissolutum &c. *De Mayerne Tract. de Arthritide p.* 39.

LVI. Si portio humoris articulos pedum adhuc obsideat, eosue laxos reddat, cujus rei signum dolor in motu perdurans, cum simplex imbecillitas inpotentiam quidem, at non dolorem inferat: resolutio ideo ejusdem humoris partis roborationem præcedere debet, hinc ℞. ol. nunc. mosch. expr. ℨij. quintæ ess. rorismar. ℈j. spir. salis ℈ß. m. f. Balsamus, cujus dosis ad pisi molem in vola manus articulis confricandis. *Fortis consult.* 73. *cent.* 4.

LVII. Ad articulos roborandos, & reliquias humorum in iis discutiendas, commenmendatur *Vinaceorum* usus, de quibus libellum conscripsit *Altimarus*: Distinctio tamen temperamentorum adhibenda, & humorum conditionis: qui si acres, fervidi, ad ζύμωσιν & excandescentiam proni, noxia potius quam utilia futura sunt: Illustr. Dom. de *Mollendins*, Proprinceps Neocomensis, biliosissimæ temperiei, cuius feruorem nec ætas sexagenaria retundere potuit, ab eorum usu protinus vertigine & febre tentatus fuit, simulac pedes in cadum iis plenum immersit, à Vinaceorum scil. calore sanguis in pedibus calefactus, mediante circulatione, feruorem cordi & cerebro simul induxit.

LVIII. Ad Arthritidem præcavendam, ejusque radices in visceribus latentes extirpandas, quidam Practici commendant vsum *Antipodagricorum* per annum exhibitorum, quibus multos in integrum restitutos fuisse pronuntiant: De calidis autem istis medicamentis notandum, ea non solum calidis naturis non prodesse, sed etiam immedicabiles resolutiones aut alia incommoda inducere, ideoque summa cum præmeditatione esse usurpanda. *Riverius. Alexander* ad materiam pituitosam proponit medicamentum efficacissimum quod vocat Diacorallium, ℞. *Corallij (non nostri marini, quod adstringit, at hic aperientibus opus) i. e. anagallidis* ʒij. *hæc insignem vim habet attenuandi & absumendi humores pituitosos, adde myrrhæ* ℥iv. *quæ valde detergit & ad remota penetrat, cariophill.* ℥ß. *rhapontici* ℥i. *quod mirabiliter detergit, Folij* ℥ß. *(raro reperitur) eius vice, nardi Indicæ* ʒvj. *vel* ℥. *rad. Pæon.* ℥j. *aristoloc. rot. longæ an.* ℥ij. *spicæ nardi* ℥iv. *fiat pulvis tenuissimus, dozis ad* ℈j. *summo mane, ante cibum per 6. horas, cum iepidæ* ℥v.

Medicamentum hoc calefacit, siccat, attenuat, detergit, incidit pituitam, calefacit ligamenta; ob odorata restaurat spiritus: Quia plus iusto est calidum, exhibetur cum tepida, ne nimium corpus exurat & melius penetret: Quotidie exhibet per 100. dies intermittit dies 30. rursum exhibet 100. dies, iterum intermittit 30. postea rursus exhibet, non quotidie, sed diebus alternis, per 160. dies: Hodie hoc medicamentum non est in usu, unde mirum non est Arthritidem curari non posse, quia antiquorum præcepta non observantur: Exhibetur per 100. dies, quia indicans diu perseverat: 30. diebus intermittitur, ob virtutem; quâ roboratâ rursus exhibetur: denique ratione indicantis & virtutis rursus exhibetur alternis diebus: Locum saltem habet in dolore pituitoso, vetusto & non tophaceo; datur per 6. horas ante cibum, quia nequit eodem tempore & cibum regere & adeo efficax medicamentum. Diacorallium omnibus anteponendum est, Ad eundem tamen scopum facit Terebinthina Cypria & Castoriū *H. Capivaccius Pract. l. 5. c. ultimo.*

LIX. Si Podagricus nullam internarum partium habet debilem, sed ob debilitatem articulorum, ex occasione ortam aut nativam, ut fortè hæreditariam, talis est, Imperiti omnino Medici sit incuratum eum relinquere, cum liceat illi, mediocri præmissa evacuatione, resolventia primum, deinde corroborantia admovere. *Vallesius meth. med. lib. ij. cap. 13.*

LX. In omnium remediorum usu hoc unicè annotandum est, ut à iuvantibus & lædentibus sumatur indicatio, & quandoquidem variæ sunt hominum naturæ, varia temperamenta, & varij generis excrementa in iis colliguntur, unde summa in morbis varietas oriri solet, ideo quod uni prodest alteri sæpe est inutile: quod maximè usu venit in Arthritidis curatione, eâque ratione vnicuique Practico medicamentorum sylva habenda est, ut si unum frustra tentetur, ad aliud confugere possit, ea semper eligendo quæ rationali methodo magis consentanea videbuntur. *Riverius.*

LXI. *Vulnerare articulum* actu podagricum omnino periculosum est: Exemplum in Tubicine quodam Cæsareo, qui annis ab hinc aliquot à Chirurgo improvido ulcus ad maturitatem tendens existimante, in pollicis alterutrius pedis lancetta vulneratus est, aqua pauca cruenta effluente: hinc ingens dolor, ulcus gangrænosum, & secessus ossis ejusdem articuli: tandem medij anni spatio, pollice semi-perdito, æger convaluit quidem, podagra nihilominus statis temporibus redeunte. *Hoëferus lib. 4. cap. 1.* Nobilis quidam senex, sed bono corporis habitu, cum quadam die in digito pedis minimo dolore arthritico graviter laboraret, ipsemet scalpello tuberculum perforavit, hinc inflammatio, sphacelus, tibiæ amputatio, nihilominus mors post operationem. *Hildanus Centur. 1. Ep. 8.*

LXII. Cum sat gravis inter Medicos concertatio, An *Thermæ* in arthriticis, & podagricis affectibus conveniant? etsi prostent exempla quibus salutares, & in oppositum, quibus noxiæ & plane lethales, Ego adhibita ista distinctione statuerem quod Affectus illi contingant, vel per defluxionem, vel per congestionem: si per hanc, ex imbecillitate partium collecta materia articulis sit impacta, ex causa frigida, ad eam resoluendam ac discutiendam, & artus corroborandos, Thermæ videntur proficuæ. Sin vero per illam, & ex causa calida, sunt perniciosæ: Etenim cum materia potulenta cum cibis ingesta, ad chyli distributionem inserviat, exin ab *Hippocrate* ὄχημα τῆς ῥοφῆς, vehiculum alimenti dictum, serositas illa ad parandum chylo crassiori, qui alias per venas angustas transire non posset, commeatum dicata, ubi suo munere perfuncta non amplius in venis remanere debet, quia separata à massa sanguinea, per venas emulgentes tracta ad renes, & per ureteres ad vesicam delata, excernenda; Sin vero cunctetur, & in venoso ac arterioso genere subsistat, in dies magis accumulata, vel sua sponte repagulo soluto dimanet ac profluat, vel copia aut inimica qualitate irritata Natura expellat, eam ad extremos artus præcipitando: Exin humores illi serosi ac ichorosi turgescentes in vasis internis, circa regionem hepatis, lienis aut mesenterij diu retenti, remoram obiiciente vel obstructione, vel imbecilliore facta attractrice, Renum tandem impetu quodam, velut aperta catarracta, ad extimas partes solent despumare: Qui ad hunc modum sunt dispositi, Thermæ haud carent periculo duplici nomine, vel dum humores illi vitiosi attenuati & fluxiles redditi ad membra externa amandantur, vel ab externa lotione articulis adstrictis, defluxio humorum intercepta se insinuare nequeat quin retrocedat, & ad partem aliquam principem se recipiat: *Aug. Thonerus lib. 4. Observ. 2.* Infaustæ fuere, referente Ch. *Guarinonio*, *Octavio Spinolæ*, qui post earum vsum paulo post interiit peripneumonicus: Clar. Dom. *Greg. Horstio*, qui solarium quærens in Thermis Bollensibus, febre maligna correptus est cum mictione cruenta; Exinde infert *Thonerus*, Podagræ curam non consistere in externis præsidiis, partes recipientes corroborando & exsiccando, quin potius in corroboratione viscerum coctioni inservientium, & membrorum mittentium. *Zacutus Prax. adm. l. 2. obs. 173.* earum usum exemplo & rationibus urget, citra diorismum.

LXIII. In paroxysmo arthritico prosunt *lapidum, ossium & testaceorum*, nec non vegetabilium acrium pulveres, quæ morbi hujus Alexiteria dicta, particulas quasque subiugant, cumque iis effervescendo quasi mortificant, & demum subjugatas per urinam aut sudores foras eliminant. *Willis.*

LXIV. Quidam cum doloribus arthriticis correptus torqueretur, & consulentibus Medicis ut decoctis calidis & siccis vteretur, in peius rueret, admonitus ab alio Medico, ut è converso humectantibus & refrigerantibus sese muniret, pristinæ sanitati restitutus est: Multoties Medici in hoc errant; videntes enim aliquem doloribus articulorum torqueri, statim confugiunt ad zarzam, ad lignum, & similia calida & sicca, non investigata prius morbi causa: quæ cum sit aliquando calida, indiget contraria curatione. *Dom. Panarolus Pentec. 3. obs. 23.*

LXV. Ridendum se præbet qui *Tophorum* dissolutionem pollicetur, nam si induruerint, tale quid tentare laterem lavare est: Sed materia existente adhuc viscida, crederem non omnino esse impossibilem, si modo nanciscamur remedium quod illam subeat, ac similitudine cum illa conveniat; Tale est Sal Armoniacum, tam nativum quam artificiale, imo compositum ex fuligine & urina animalium: Sed sal urinæ volatile, crebris depuratum

ſublimationibus viribus ſuperat alia remedia: Partium poris ſufficienter reſeratis, vel balnei ope vel Laconici, aut ad lixivij vaporem parati ex fæcibus aut ſcoriis flavis Reguli Antimonij (cujus ſulphur potentiſſime attrahit, nec minori vi diſſolvendi pollet) Accipiatur ſal vrinæ, miſceatur cum optimo vini ſpiritu, ex hac miſtura fiat fotus: Oleum arſenici digerit & ad ſuperficiem allicit, nec remedium extat hoc in opere æquiparandum, ſi tantillum eius miſceatur cum butyro maiali vel alia pinguedine, leviterque inungantur artus: Diſſipantur aliquando ejuſmodi Tumores exſudante materia quadam viſcida, pinguedinem referente, & ſæpe exoriuntur puſtulæ aqueas guttas fundentes, non ſecus ac ova igni expoſita: Cardo vero circa hujus remedij uſum in hoc vertitur, ne feſtinatio quæratur: ejus enim effectus perſæpe xij demum vel xv. &c. die ſe exſerit: Quidam, ut *Dariotus*, apertionem partium circa articulos per ruptoria moliuntur, & ante factam ullam concretionem utiliter veſicatoria admovent: Ego autem in ea ſum ſententia priorum conſilium ſupervacaneum eſſe, atque eum qui mali cauſam antecedentem per remedia intus aſſumpta impugnarit, externis facile poſſe carere, vel ſaltem à dolorificis hiſce abſtinere, cum iniquum ſit afflictionem afflictio addere: *Th. de Mayerne Tract. de Arthritide p.* 47.

LXVI. Materia ubi non ſequitur, artificio, id eſt, oſculo convenenti facto per cyathiſcum, extremum cochleare ſpecilli detrahatur, omniſque gypſea ſubſtantia exhauriatur: Si nec omnino mundus videatur locus, medicamentis valde detergentibus mundetur: Ad hunc modum N. tophos chiragræ, ad ovi uſque magnitudinem excreſcentes excuſſimus: verum uſu venit interdum in uberrimum loci initum, exiccatumq; & roboratum etiamnum ignem advocemus, neque felicius liceat aliter rem perficere. *Severinus* med. *Effic. p.* 133. Cum *Tophi* quaſi lapideſcunt, ac eorum materia gypſea effecta eſt, vel hiatus facit, ſolum emplaſtrum Palmeum ſufficit, aut *Paracelſi* majus, vel ex Sapone, addito pauco mercurio dulcificato, deinceps enim facile eruuntur lapides fruſtillatim: at vero ſi ſponte nodi non dehiſcant, ut id artificio fiat author non fuerim: etſi enim ab aeris occurſu colliqueſcant ſalia, eorumque is diſſolutionem promoueat, eóque pacto melius videantur exhauriri, atque è corpore educi, id tamen ratum habendum eſt colliquationem illam, aut diſſolutionem, fermenti tantum vires obtinere in augmentum, ulterioremque humorum in parte fermentationem promovendam, eanque aptitudinem humoribus illuc confluentibus inferri; adeo ut auſim aſſerere dictam fermentationem magnetis munus obire, ad perpetuam ſuperſtitis materiæ attractionem in partem, ejuſque converſionem (media ejuſmodi exaltatione, ex mixtione & occurſu aëris contingente) in ſalia acria & corrodendi vi prædita, paulatim omnia ad oſſa uſque abſumentia, quibus cariem inducunt, unde affectus fere inſanabilis evadit, non ſecus ac in cancroſis contingit, ſcrofuloſis, aliiſque malignis ulceribus, curationem pene omnem reſpuentibus, ſi quando in ulcus eruperint *Theod. de Mayerne conſ. de Arthritide m. ſ.*

LXVII. *Tophus*, cum ſit tumor durus, requirit auxilium quod molliat, fundat, diſſolvat, ſecet humorem & tophum in minimas partes dividat, In hunc uſum ſæpe uſus ſum empl. ex reſtis cochlearum uſtis cum acri zytho, ſi deſit hoc, utere oxycrato, hoc præſidio grandines duriſſimas, ex podagricorum tophis ſæpe extraxi. *Zacutus Pr. adm. lib.* 2. *obſ.* 185.

LXVIII. Me ſæpe cum hoc Herculeo morbo citra fructum fuiſſe luctatum confiteor, hanc tamen nodoſam aliquando debellaſſe libenter conteſtor decocto Rubi viticoſi, quem nonnulli ſmilacem aſperam eſſe opinantur: nam, ut ait *Fallopius* l. de morbo Gall. c. 43. *Sarza eſt regina in hoc, ſi enim abſumit tophaceos tumores, quanto magis lardaceos*? licet enim præſidium triviale ſit, eſt tamen nulli ſecundum, juxta eundem l. de Tum p. II. c. 2. nam mire duros tumores & ſaxeos diſcutit & emollit. *Zacutus Pr. adm. l.* 2. *obſ.* 187.

LXIX. Cruciabatur gravibus tormentis, tunc à manu, nunc à pede, decumbente de novo materia in tophum, robuſtus quidam ruſticus, qui varia tentaverat, in vanum tamen, auxilia: Tandem bractea plumbea ſubtiliſſima per menſem ſuper tophum impoſita, ille omnino evanuit. Nam, ut *Averroes* lib. 5. colliget, c. 43. *Laminatum plumbum ſubtiliter, & ſuperpoſitum nervo torto & groſſo, diſſoluit & rectificat, & hoc quod diſſoluit, ſignificat quod habet virtutem diſſolutivam.* Diſſoluit autem & emollit, ob multam ſulphuris & argenti vivi portionem cum eo commixtam. *Zacutus Pr. adm. l.* 2. *obſ.* 187.

LXX. Sunt magni Medici qui uſum braſſicæ ſingulariter commendant, & laborantibus podagra, tunc cum adeſt dolor, ſolam braſſicam edendam ſuadent: Hoc quidem certum eſt, quo victus parcius alimentum præbet, eo ſalubriorem eſſe; Itaque Podagricis cavendum à gallinarum & caponum carnibus, quia multi ſunt nutrimenti & copioſum ſanguinem generant. *Crato.*

LXXI. Ambulet Podagricus per cubiculum ſaltem, licet motio dolore non careat, motui enim ſuccedit calor partis, & materiæ attenuatio atque reſolutio: Ita conveniet exercitium præcautionis loco, ſed moderatum: *Paulus* quippe l. 3. c. 75. dicebat quod Præcavet ciborum detractio & exercitium quantum ſufficit. *Fortis conſult.* 73. *cent.* 4.

LXXII. A *vino* proculdubio, & omnibus quæ tartarum illud, acutoſque humores ſuppeditant, abſtinendum erit: Et cum ego olim articulorum doloribus vexarer, & varios ea de re authores legerem, in eo omnes conſentire animadverti, In arthritidis curatione, plus ſpei in bona diæta quam in medicamentis ponendum eſſe. *Sennertus Epiſt.* 1. *cent.* 1.

LXXIII. Parti mittenti, ne vitioſos humores generet inprimis proſpiciendum, potius quam de Topicis cogitandum: aliquando fomes in hepate & hypochondris hæret, à quibus capiti & articulis materia communicatur. *Idem ibidem.* Præcautionis momentum omne in eo poſitum, cum ut feri proventus impediatur, tum humorum ebullitio arceatur: *Crato* Epiſt. 52. hæc habet, Ego in recta victus ratione & abſtinentia; item lotionibus capitis & ſudoribus, totam rationem præcautionis poſitam exiſtimo.

LXXIV. A *vino* an omnes abſtinere queant, propter ventriculi vitium, haud liquet: Tenent me vehementer ſenioris Woyſſelij & Sundecii defunctorum exempla: Cum enim hi à vino primum, mox & aliis potibus ſpirituoſis abſtinuiſſent, eo tandem miſeriç

miseriæ devenerunt, ut levissimum etiam potum, præ dolorum metu, vix attingere ausi fuerint. Interim vino vel Rhenano, vel Austriaco utor: Nec facile sequor Medicorum Glogoviensium morem, qui ventriculi causa Vngaricum podagricis concedere dicuntur: Absynthites Eugalenus in hoc casu valde commendat, cujus consilium sequi animus est. *Sennertus Epist.* 2. *Cent.* 1. Id tamen perpendendum, vinum plus tartareæ materiæ habere quam reliqua vegetabilia, ideoque nisi illud tartareum accurate in prima & secunda coctione separatur, sanguini postea permistum arthritidem parit: Non autem separatur cum imbecillitas aliqua, vel intemperies est in visceribus, quam in omnibus arthriticis reperiri puto. *Idem Cent.* 2. *Ep.* 32. 47. Vini usum ablegandum quod attinet, dico & hoc antiquitus observatum fuisse: Ægineta namque dicebat quod *Si per totam vitam à vino abstineant, liberantur*: Et *Rhasis*, Ego *vidi relinquentes potum vini sanatos*: Quod contingere putamus quia tophi à materia tartarea fiunt, ut multi crediderunt cum Paracelso, quæ materia à vino maxime generoso manat: Nihilominus nos oportet distinguere Podagræ differentias, à causa desumptas & à subjecto: Etenim licet Podagra quæcunque ex sanguine, à pituita & bile corrupto producatur, attamen modo pituita, modo bilis prædominari potest. Et quidem si bilis, aqua: si pituita, vinum potius conveniet, Præterea, si patientis, totius, & jecoris temperies ad calidum & siccum vergat, habitusque corporis gracilior fuerit, cum ventriculi robore, aqua potius quam vinum ex usu videbitur: At si contra pituita prædominetur, totiusque temperamentum ad humidum vergat, & podagræ minera in ventriculo delitescat, vinum erit aqua præstantius, præsertim in regionibus calidioribus: In Hispania siquidem aquæ potus facilius quam vini ab omnibus, nedum à solis podagricis toleratur, atque magis experitur: Omitto quod aqua longe magis quam vinum excrementitia sit. *I. R. Fortis consultat.* 171. *cent.* 4.

LXXV. A *vino* podagricos, & articularibus morbis obnoxios prorsus arcendos esse quidam Medici censent: At quorum ætas, & ventriculi firmitas ea est ut sine vino valetudinem sustentare possint, nihil accommodatius valetudini facere arbitror: sed si hoc facere non licet, abstinentiam istam graviora valetudinis incommoda sequuntur. *Crato consf.* 253. Damno qui vini usum prohibent in assuetis, quia talis mutatio vel repente facienda est, vel sensim: utroque modo improbanda mihi est, quia, ut affirmat *Hippocr. Plurimum & repente vacuare, aut explere, aut calefacere, aut frigefacere, aut quomodocunque aliter corpus movere, periculosum*; Et præcedenti aphor. *Quæ longo tempore assueta, etsi deteriora, minus his quæ sunt insueta molestare consueverunt*, Quod si convenit ad insueta permutari, id non quavis in ætate, sed solum in iuventute faciendum est, Arthritis autem plerumque in consistente ætate constitutos & senes occupat Deinde in hoc mali genere cruditas maximè vitanda, quam maximè parit aquæ potus & vini abstinentia *Crucius de Quæsitis pag.* 12.

LXXVI. Multa obesis prosunt quæ macilentis obsunt, ut mihi; Fugio acida, & nimium usum carnis, quæque urinosas in sanguine partes exasperare aut restagnationem causari valent, nam ad sudores vix moveor: Id quoque sentio quod bilis debilior (quia sanguis non fervidus) non impraegnat chylum eo sale volatili, ut massa ciborum decenter fermentata, purum sanguinis & lymphæ liquorem præbeat absque cruda visciditate (quam Tartarum dicunt) facile in morbos articulorum degenerante: Ideo utiliter sumo Extr. zedoariæ, enulæ, centaur. sassafras, & alia in tenui cerevisia: Vesicatoria, ad genu præsertim, & ubi spasmus concurrit, valde & celeriter tollunt noxiam materiam, sed ne quid nimis: Defectu Thermarum, quas omnibus præfero, expertus, usurpo cum fructu balnea simplicia, quæ contracturas impediunt. D. D. N. *In miscell. cur. anni* 1671.

LXXVII. Cum anno 1665. Consul quidam Hafniæ secunda vice Podagra corriperetur, & præsertim pollex dextri pedis ea affligeretur, venis dorsi pedis valde tumentibus, iussi acturum illi incideretur vena ad locum affectum, & tanto impetu prosiliit sanguis quanto vix ex mediana: Cui postea sequens cataplasma applicui, ingentique miraculo ab omnibus doloribus liberatus est, ita ut tridui spatio in publicum citra ullum incommodum iterum prodire potuerit. Rſ. H. boni Henr. rec. sine flor. man. iv. flor. samb. camom. sicc. ana m. ij grosse conscinde, coque in s. q. aq. sambuc. ad putrilag. adde gummi carannæ ℥ß. camph. ʒß. m. f. l. a. Catapl. *S. Pauli Quadrip. Botan. classf.* 3. *Tit. Bonus Henricus.*

LXXVIII. Nobilis sanguinei temper. eusarcus, gonagra à tribus diebus laborabat; statim sanguinem ad ℔ j mitti jubeo, qui cum valde impurus apparuisset, postridie iterum s. m. ad parem quantitatem præscribo, qua se multum recreari sensit, sanguine priori simili educto: 3. demum sanguinem detraho ad ℥x. postridie medicamentum ex senna & rheo in decocto convenienti cum diaphoen. & syr. ros. propino, quo bene omnino habuit: Simile in duobus aliis mihi contigit, eodem temperamento & habitu donatis, in quibus s. m. ter aut quater repetita in ipso initio affectum penitus sustulit, oxycrato fovendo partem affectam, & postea illinendo oleo rosaceo. *Franc. Chomel Obs.* 9.

LXXIX. Matrona pro præcautione, seu præservatione à chiragra & podagra, singulis mensibus utrumque pollicem, tam manuum quam pedum, circa radices unguium scarificare solebat: In eum finem coniunx N. Cucurbitulas scarificatas pedibus applicabat. *Ioh. Iuntischenius* vero asserebat jamdiu se ex eadem laborasse, nisi baculo innixus, summo conatu incedendo, præludia illius avertisset, vel potius consumpsisset: Quod & de me vere affirmare possum, alius enim certe in lecto decubuisset: Ego vero in despectum doloris circum cursitavi, & motu illo materiam potius evaporare feci quam sedem ibi figere permisi: *Ph. Salmuth Cent.* 3. *Obs.* 46.

LXXX. Podagra diu male habuit Chirurgum Genevensem, *Ludov. Noel*, cadaverum visitatorem Iuratum, qui anno 1678. nonagenarius fere obiit: Hujus paroxysmo podagrico prehensi, furtim ingreditur ædes fatua mulier, nomine *le Maistre*, quæ ægri utrumque pedem arreptum violenter mutuo allidit, nec desinit donec in auxilium venirent qui tortricem domo expellerent, Exinde à podagra omnino immunis vixit, per xx. & amplius annos, nullo remedio usus.

LXXXI. Non raro Articulares dolores in nephriticos facessunt: *Thomas Willis Parte* 2. *de Anim. Brut. cap.* 14. Arthriticum novit qui ab urinæ potu, à qua juvamen accipiebat, paulo post in lethalem nephritidem incidit: Ex Hippocr. dolor colicus in arthritidem commigrat, *Cui intestinum*, ait 4. 6. Epid. *in dextra parte dolebat, arthriticus fiebat, & quietior*: Silvaticus consil. 86. cent. 3.

observavit arthritidem in sævissimum ventriculi dolorem solutam: Ideo cons. 49. cent. 2. Cuidam asthmatico & hypochondriaco, thermas sulphureas præscribit, quo, si posset, in articulos fluxionem revocaret: Et cons. 70. cuidam dolore ventriculi laboranti, & podagræ hæreditariæ obnoxio, frictiones totius imperat, manibus inunctis, & fonticulum femori inurendum, Cum, *inquit*, ex duobus malis minus sit eligendum, podagricorum scil. dolorum renovatio: Item cons. 74. Seni 70. annorum, dolori ventriculi periodico, post dolores hæmorrhoidales & articulorum vexato, levius ducens podagra & hæmorrhoidali dolore, quam ventriculi dolorifica afflictione conflictari, podagram potius revocandam censet; in eum finem saphenæ apertionem suadens & fonticulum in femores, imo & pedum lotiones, *Iterum cons.* 77. In alio eodem ventriculi quoque dolore affecto, in usum duci jubet balneum universale aquæ dulcis: non nocebit, *inquit*, licet dolores articulares ad sint, ex duobus enim malis minus est eligendum: *Gasp. Hofmannus in Instit.* probaturus fluxionem per vasa fieri, Videmus, ait, Podagricos mori tum si viscera tam sint debilia, ut humores ad superficiem pellere non possint; Galenum 2. de nat. hum. sequittus, qui Tum podagricos mori ait, si humores influentes repellantur ad viscera: Ergo salutaris illa metastasis procuranda: Ipse *Galenus* 2. de Nat. hum. 5. ait semper melius esse contristantes succos à nobilioribus ad ignobiliores partes detrudere, Vidimus enim ipsos repulsos ab articulis ad principem partem hominem occidisse: tunc itaque unica spes est ipsos ad articulos revocari. *Fortis* Consult. 29. cent. 4. In metu phthisis à suppressa podagra, crebras pedum lotiones in aqua calente suadet, & frictionem articulorum manibus inunctis oleo biliaceo cum sinapi & nitro. *Vide Obs.* 181. *l.* 2. *Pr. Adm. Zacuti.* Quando Podagrici consummati de aliis affectibus queruntur, v. 11. colica, asthmate, palpitatione cordis &c. nolim Medicum talia symptomata alio referre quam ad ipsam materiam podagricam, sic abundantem ut articulos solum afficere amplius non possit, ubi imprimis accedit expultricis debilitas: Confirmatur hæc opinio à posteriori hinc, quia medicamenta hisce affectibus alias proficua adhibita nihil vel parum juvant: cessant autem cruciatus tales cum tartarus podagricus ebulliens per se quiescit, vel ad articulos iterum derivatur, natura monstrante viam, *H. Hœferus Herc. med l. 4. c. 1.*

LXXXII. Quidam post genæ sinistræ paralysin, licet corpore robusto & obeso, in tantam tamen articulorum incidit exsiccationem, ut omnium ossium cervicis, dorsi, brachiorum &c. motum exaudiverim, & exacte distinguere potuerim: Memini alias febr. ardentibus ita exsiccari in emaciatis articulos, ut fomitu se prodant, at hic nulla febris, nulla macies: Re pressius examinata, comperi hypochondriacum esse, murmura ventris sentire & fere fauces siccas esse: forsan articulorum humiditas fuit intercepta, propter detentam lympham in obstructo mesenterio: Cognito affectu facilem curandi viam inveni: obstructiones mesenterij reseravi flatus dissipavi, roboravi viscera, & externis humectantibus tantum profeci, ut nec articuli sicci sint impedimento, nec hypochondria murmurent: *Bartholinus Histor.* 11. *cent.* 3.

LXXXIII. Sutoris uxor conquerens de omnium membrorum lassitudine & frigiditate, quam senserat cum dolore intercedente punctorio & fixo, in suris & dorso, superveniente etiam hemicrania sinistri lateris, multa experitur medicamenta: Sæpius mihi meditanti quid in talibus morbis commodissimum, dum *Paracelsi* tartarum e venis & arteriis tenuibus coagulatum resolvere & expellere conatur specificis sic nominatis, vel tart. vitriolato, vel bezoartico minerali, aliquando sed parum voto respondentibus, propterea ad specifica, acidum, ex parte repellentia, præcipitantia, bilemque alterantia confugi: Igitur ægrum recipere *herb. centaur. man. ij. absinth. man. j.* horum bene incisorum manip. dimidium coquere cum lacte, & infusa cerevisia lactis coagulum facere, deque sero percolato, m. & v. haustum unum iussi ebibere: continuatum tribus septimanis potum varia symptomata subsequebantur, per totum vagus dolor, brachia, pedes, latera. dorsum, tandemque caput occupans cum vertigine: Præscriptis Pil. ℞ *m. p. aloephangin.* ℈ß *rhei gr. xij resin. Gialap. gr. iv.* sex vicibus alvus soluta, cum euphoria, cessavit dolor: deinde continuans ægra dictam potionem 14. diebus, denuo purgata, D. G. sanitati restituitur: Possum affirmare me iis medicaminibus plus opinione profecisse apud ægros: Qui majoris momenti medicamenta desiderat, inveniet in hujuscemodi casibus non leve subsidium ex sequenti ℞ *cinnab. nat.* ℈ß *pulv. oc. cancr. conchar. āa gr. xv. laud. op. gr. iij. m. F. Pulvis* pro una dozi, qui aliquot vicibus propinatus ægrum maxime alleviabit. *And. Cnoffelius miscell. cur. anni* 1676. *obs.* 84.

LXXXIV. Baro arthritide totius corporis, libera saltem spina, corripiebatur, etiam vix xiv. annum attigisset, Prognatus parentibus erat arthriticis, Decocto ligni curabatur. *Ph. Salmuth cent.* 3. *Obs.* 74.

LXXXV. Adolescens Anglus, rari habitus & coloris fusci, à sævissimis articulorum doloribus cum febre lenta, & purulentis alvi dejectionibus, febre nonobstante, *I. Prevotis* dexteritate curatus fuit pertinaci hypocausti & decocti usu: *Cardanus* in vita sua cap. 6. memorat se à podagra persanatum: *Rhodius cent.* 3. *obs.* 77.

LXXXVI. Sicut cavendum ne crisin vel κατ' ἀπόστασιν, vel per ἔκκρισιν, v. g. hæmorrhagiam futuram, intempestiva epithematum applicatione impediamus, imo ipsissimam naturæ (quam ubique bene agentem sequi debet Medicus) intentionem, unquam repellamus, ubi id non licet, Sic minus eadem in usum vocanda in articulis afflictis, præterquam nervina: Hinc aquæ articularis, ad extra, ad podagram, nisi talia sint, & quidem provide selecta, confortantia, vix laudem vulgo ipsis tributam merentur: quin imo certum est epithematibus, vel in genere topicis illis sæpe numero humores illapsos, & vapores, quandoque impingi partibus, ut στάσιν ibidem sortiantur, nec in vasa refluant, cum articuli manifesta noxa & sæpe ἀκινησία. Adeoque cavendum est ne dum sensum tristem dolorificum auferre volumus, una motu privemus necessario debilem jam alias partem, quæ sane non minima inter alias causa est, cur tot arthritici & podagrici contractura partium afflictarum corripiantur, cur nodos & tophos constanter contrahant, & malum immedicabile reddant: Nimirum ultra vulgus, ultra ægros sapere decet Medicum, nec vel illos plus indulgere quam medendi selectior methodus, vel urgens usus exposcit, nec superstitiosa medicamentorum accumulatione officiosum se præstare. *Wedelius de medicam compos. extemp. p.* 173.

ATRO-

ATROPHIA.

SYLLOGE.

I. TRia fuere veteribus *Cucurbitularum genera*, vitrea, ænea, cornea; quorum priora trahunt per ignem, posterius citra illum solo oris suctu: Quæ cornea cucurbitula, licet nobis fermè in desuetudinem abjerit, plurimi tamen etiamnum fit Indis, sub torrida zonahabitantibus: Iuvenis inde reversus donavit me tali cucurbitula, cujus periculum aliquando quidem facturus, selegi mihi brachium ab atrophia consumptum, cui imposui has cucurbitulas, loco picis ac resinæ, quibus legimus in simili necessitate usum fuisse antiquitatem, etiam remotissimam: Attrahunt autem hæ cucurbitulæ potenter, & abducta aptissimè cute, elevant venas & arterias, præ macie in se collapsas: quibus iterum adapertis, commeant denuo quocunque sanguis & spiritus: quorum indesinens affluxus, nisi quotidie subiret in locum eorum quæ continenter ex corpore decedunt, non solum non aleretur, sed emaceraretur necessariò membrum tali vitio infectum: cui maciei nihil profectò salutarius hacce cornea cucurbitula: præsertim si affigatur dextrè juxta cursum venarum arteriarumque illuc nutrimentum ac vitam deferentium. Experimentum feci in iuvenis brachio exarefacto; illius suctu tantum caloris ac sanguinis ad cutis extrema attractum vidimus, ut exsuccum brachium & aleretur iterum & adipisceretur denuo pristinum vigorem. Modus hic est, Applicata parti cucurbitula hac cornea, spiritus perexile foramen ore educendus, mox festinanter digito id occludendum. *Tulpius lib. 3. obseru. 49.*

II. Atrophiam *Evacuationes* acres non tollunt sed exasperant: Quare si colluvies viscera gravat, præsertim ventriculum, lenes ex aqua benedicta vomitus sunt imperandi: Ejus enim hæc vis peculiaris est, ut non tantum saburram eliminet, sed etiam ventriculum ad concoquendum instiget: unde post aq. benedictæ usum, semper videmus appetitum, etiam dudum quasi sepultum, revocari & augeri: hoc itaque auxilio prudenter instituto multum initio curationis proficitur: deinde humectantia imperanda sunt, sed quæ simul obstructiones viscerum expediant: Tartarus ergo vitriolatus cum decocto passulatum, & syrupis violarum & simil. sumptus illias solvit. *Hartmannus prax. Chymiatr. c. 285.*

III. Puer XI. ann. à prima infantia per plures dies sæpius immanem patiebatur cephalagiam: erat habitus gracilioris, facie pallidus, tandem in omnimodam incidebat atrophiam, cum sudoribus nocturnis & continuis ejulatibus, ob ingentes scapulę sinistræ, ad præcordia & versus hypochondrium ejusdem lateris tendentes dolores, mox pungitivos, mox contractivos, seu spasmodicos: accedebat irritum tussiendi desiderium, cum angustia & spirandi difficultate, à quibus thoracis & scapulæ contractiones augeri videbantur, hinc erecto corpore in lecto sedere cogebatur, manu semper tenens jam scapulam, jam hypochondrium sinistrum, ob continuum dolorem spasmodicum: Medicorum unus pulmones accusabat, lienem alter, plurimi hecticam suspicabantur: Tandem ad ultimam maciem redactus, feliciter curatus destillato ex brodio gallinæ cum herbis chamædr. centaur. min. flor. in quibus latet vis antispasmodica à paucis observata, & aliis: Sane non erit difficile prædictorum symptomatum ortum & causas, secundum fundamenta Willisiana, à spirituum animalium & succi nervosi anomaliis, spasmodicam contractionem partium nervosarum in scapula & thorace inducentibus, derivare, omissis viscerum coctioni inservientium dyscrasiis, ab omnibus hactenus accusatis. *I. Iac. Waldschmid. misc. cur. anni 72. Obs. 236.*

IV. Si attrahendi nutrimenti gratia adhibentur *Vesicantia*, hinc conveniunt emplastica, ne transpiret iterum quod in usum partis & vigorem appulit, ut post frictiones & innunctiones, ex commendatione *Hartmanni* Pr. chimiatr. c. 13. §. 4. Adhibetur commode radix symphiti in aq. fontana decocta, & forma cataplasmatis membris adhibita. *G. W. Wedelius de S. m. F. p. 61.*

AURIUM AFFECTUS.

Vide *Surditas lib. 16.*

SYLLOGE.

I. VOmitoria an purgantia conferunt in Aurium doloribus? Vomitus videtur convenire juxta Hippocr. aphor. 4. 18. *Dolores supra septum transversum qui purgatione opus habent, sursum versus purgationem exigunt*, & præceptum lib. de loc. in hom. n. 55. *Morbi ea parte qua proximi sunt, educendi sunt; & qua parte singulis exitus quam proximus est, extrahendi.* Expresse lib. de affect. 6. 3. Vomitum commendat. *Si in aures inciderit dolor, conducit multa calida lavare, & auribus fomentum adhibere, & siquidem ad hæc cesserit pituita de capite attenuata, & dolor cessaverit, sufficiunt hæc, Sin minus omnium optimum pharmacum fuerit quod potu exhibitum sursum pituitam*

purgat: Libro verò de locis in homine n. 20. purgationem commendat vomitumque damnat, *Si per hoc dolor non sedetur, frigefacientia à natura frigida infundantur, & medicamentum potandum præbeatur quod secessum deorsum faciat, sursum autem non, quandoquidem vomitus non auxiliatur.* Nec deest ratio, quandoquidem cum vehementia peragitur ea vacuatio, corpus & humores concutiens, ab inferis ad superna humores alliciens: agitato præterea, compresso & calefacto capite, liquantur succi qui ad aures debiles decumbunt. Contradictionem sic solvit Martianus, *Curationis diversitas, inquit, à natura humoris morbum efficientis omnino pendet: Si enim calidus & tenuis fuerit, vomitus non conducit, quia cum hujusmodi humor in partibus inferioribus sedem habeat, ubi generatur, verbi gratia in hepate, à quo ad caput ascendit, vomitu inducto ejusdem ascensus facilitatur, unde ad partes superiores majori impetu fertur: his accedit ejusdem levitas, cuius natura est sursum ferri magis quam deorsum t E contra verò materia frigida existente, quia hæc in partibus superioribus sedem habet, purgationi per inferiora non facile cedit, nimis enim remota est via per quam expurgatur, juxta aphor. 4. 18. Materia igitur frigida, & pituita in cerebro peccante, vomitus præferendus est, nec timenda est ex vomitus vehementia capitis repletio, quia cum materia sit crassa, non facilè ad superiora elevatur: Hæc igitur considerans Hippocr. lib. de loc. facto de humoris peccantis natura periculo per medicamenta calida auribus imposita, materiamque calidam esse certior factus, damnavit vomitum, purgationem per inferiora imperans: lib. autem de Affect. pituitam peccare supponens, vomitum magis probat.*

II. An Repellentia admovenda? Audiendum hic Arculani decretum 9. ad Almansorem, *Antequam fiat repercussio observentur hæc, Non sit materia critice expulsa, Non sit venenosa, Non sit furiosa, Non sit plurima, Non immediatè à cerebro expulsa, Non valde tenax & crassa: Non paulatim congesta, Non fluxa ad partem extrinsecam auris: Quippe hæc omnia repellentium usum interdicunt, præterquam quod ad cerebrum repellere non caret suspicione:* Oxyrrhodina valida, *inquit Zecchius*, in aurem instillanda suspecta sunt, quia ab horum usu periculum ne defluxus humor, & etiam confluens, in cerebrum refluat per nervum auditorium.

III. An levia medicamenta semper admovenda? Levia medicamenta insinuare videtur partis præstantia, sensu exquisito donatæ & Principi continuæ: quare *Galenus* 7. method. Partibus acute sentientibus nec confertim nec semel valentibus auxiliis medetur, sed mitibus sensim adhibitis: Ipse tamen lib. 3. κατ'. τ. iis dolentibus valentibus pharmacis utitur, chalcitide, nitro, porri succo, urina caprina &c. scilicet cum doloris causa sunt frigidi & crassi humores, qui ope eorum medicamentorum attenuantur & excalesiunt, simulque flatus inde suscitati dissipantur: Ab jis autem abstinet cum dolor inflammationis soboles est.

IV. Multi practici ad demulcendos aurium dolores, à quavis causa pendentes, indifferenter *Ben. Victorii Faventini* emplastro ex cepa utuntur, insigni interdum cum laborantis incommodo, quando præsertim dolor est in principio, & à calido pendet humore: ubi verò doloris causa frigido morbo accepta fertur, vel inflammatio ad suppurationem tendit, remedium felicissimo cum successu administratur. ℞. Cæpæ sub ignitis cineribus excoctæ n. j. butyri recent. ℥ij. ol. chamæmel rosac. an ℥j. croci ℈ j. m. tepidum admove, *Zecchius consult.* 62.

V. An Reprimentia usurpanda in earum inflammatione? Potenter repellentia quidam repudiant, metu refluxus humoris in cerebrum, ob præceptum generale in inflammationibus partibus principibus proximis, reprimentia fugienda esse: Saxonia autem Prælect. pract. part. 1. cap. 21. hunc diorismum adhibet: Considerandum, ait, an inflammatio sit in meatu exteriore & tympano, an potius in nervo interiore? Si fuerit in meatu exteriore, sequendum Galen. consilium 3. de comp. per loca, c. 1. ut scilicet medicamenta non adhibeantur neque per injectionem, neque per instillationem, sed tantum per levem quandam infusionem: addo evaporationem & litum, illa autem dolorem augent: infunduntur autem ol. violaceum, aut rosaceum; lac muliebre vel simplex, aut cum succo plantaginis &c. Sed ubi inflammatio sit interna, his reprimentibus acetum utiliter permiscetur, juxta Galen. loco citato, quia præbet penetrationem: Neque audiendi sunt recentiores quidam, usum reprimentium his in casibus reprobantes, quod materia repercussa in cerebrum vel alias nobiliores protrudatur partes, *Nullum majus periculum homini incumbere potest quam magna ipsius nervi auditorii inflammatio*; Videatur Hippocr. 3. Prognost. Itaque reprimenda est omnino materia.

VI. An Acetum & oxyrrhodina fugienda? Acetum noxium videtur, quia si ex Hippocr. 3. acut. 39. est ὑστεραλγὶς, potiori jure aures offendet, partes nervosas, exangues & sicciores utero: At Galenus 3. κατ'. τόπ. non renuit acetum rosaceo commixtum, *Moderatæ inflammationes*, ait, *& non pulsatiles, etiam per hujusmodi pharmaca curantur, quale est acetum cum rosaceo tepefactum, utrisque diligenter simul commixtis*, quod idem libr. 3. meth. cap. 12. asserit. Nam acetum refrigerat, repellit, penetrat, & roborat, quo pacto partem à vehementiore inflammatione defendit: Revera acrimonia nervosas partes ferit, ideo sincerum in aures infundendum non est, sed rosaceo permixtum, minimaque quantitate, innoxium evadit, retusa sic ejus acrimonia, atque hebetiore reddita vi penetrante, unde mitigatio doloris, biliosique humoris ferocia domatur. Adde quod acetum non adeo frigidum est ut perhibetur, cum, Galeno confitente, contrariis facultatibus constet, ex putredine quippe calorem aliquem nanciscitur; ac proinde tanta vi adstrictoria donatum non est, nec eo frigore ut nervos pungat; auriumque purgamenta incrasset & reprimat.

VII. Opium *Galenus* auribus infundi jubet, illudque *Paulus* & alii lacte diluunt: quod si, inquit *Avicenna*, accidat nocumentum ex usu narcoticorum, administra castoreum post illud solum: De jis sic *Faventinus*, Et cave à medicamentis narcoticis, ne sui frigiditate stupefaciente auditus instrumentum corrumpant: attamen non ex rato negligo eos, ubi inquam certificaremur ægrum præ vehementia doloris aurium moriturum, haudquaquam ea exhiberemus: Sed cum majus juvamentum sit ægrum à nece liberari, quam sit nocumentum quod ei accidit ex surditatis proventu, ideoque ea dari quandoque fas est, cum etiam adhuc non docti simus, ut ex iis adhibitis narcoticis sensus auditus deperdatur, & si forte is labefactabitur, non deficient medelæ quibus Dei auxilio restituetur: Quidam opio torrefacto utuntur, at id penitus tritum prope nullius est utilitatis ad dolorem sedandum: Demum quæ in aures instillantur ultra *Tympanum* tendere nequeunt, at si non penetrant, non poterunt

runt dolentes interiores partes tam varias tam dissitas afficere, Tum opium est sensui Auditus peculiariter infensum. *Schneiderus*.

VIII. Medicamenta actu calida an infundenda? Actu calida requirit auris constitutio frigida, quæ à contrariis facillime læditur, quæ etiam anfractus aurium vix subeunt, frigore viam sibi ipsis præcludentia: Ideo *Hippocr.* l. de Affect. n.3. & lib.de loc.§.10.*Gal.* 3.de loc.calida seu tepida volunt esse quæ ad leniendum dolorem & æstum vtvt maximum, temperandum apponuntur: Quod vero *Gal.* 3. K. T. frigidam auri aliquando infundi *ait*, id ex aliorum mente refert, vel vehementia doloris inductus, majorisque metu periculi id efficit.

IX. Veteres à maximè humidis & maximè frigidis cavent: *Archigenes* enim fomentum adhibiturus ad vehementes dolores utitur sulphure vivo in aquam insperso, Exprimantur, *ait*, vehementer spongiæ auribusque apponantur, facillimè enim ab humore solvuntur & laxantur. Ideo apud *Galenum* sæpe acetum miscetur medicamentis aurium, saltem inter ebulliendum, non ad majorem solum penetrationem, sed etiam ad exsiccationem. Cæterum in quo dolore timetur convulsio, non est excusatio, inquit *Avicenna*, à mollificativis, ideo butyrum adhibet, sed antiquum & Galen. utitur unguento ex adipibus. *Rubeus in Celsi lib.6 sect.* 3. Ad pus autem movendum, in aures non oportet uti valde humidis, ut in aliarum partium abscessibus, quia conservanda auris temperies, frigida sicca. *Enchirid. med. pract.*33.

X. Iuvenis biliosus & fortis sæuâ adeo aurium inflammatione laborabat, ut in horas moriturus speraretur: Cum nulla auxilia juvarent, & de Narcoticis cogitarent Medici, intra aurem immittendis, solo hirudinum retro aures suctu mitescere cœpit; nam impositis quatuor juxta aurem ægram, sanguine ubertim extracto, cœpit loqui, obdormivit, & paucis abhinc celebratis à morte liberatus. *Zacutus Pr. M. Histor. cap.xiv.*

XI. Memoranda Senis sententia lib.2. Epid. sect. 6. *Ad auris dolorem cucurbitam affigito*, summam attulit opem misero cuidam, qui ex auris dolore atroci malè habens & moribundus, nec ex ullis remediis utilitatem percipiens, cucurbitula scarificata, juxta aurium glandulas applicita, levatus est, extracto enim copioso sanguine, inflammationeque resolutâ, sanus evasit. *Zacutus Prax. admir.* 1.64.

XII. Quomodo res extraneæ ex auris meatu eximendę sint. *Fabritius Hil* docet cent.1. obs.4.5.6. Idem cent.iij. obs.4. cerasi nucleum naturæ beneficio per suppurationem rejectum observavit in puero: Quæ curatio etsi ad votum successisse videatur nunquam tamen hac methodo utendum iudicat, ac naturæ opus plane relinquendum, quod multa variaque symptomata ex suppuratione harum partium oriri soleant: Cum enim ductus auris exquisitissimo sensu sit prædítus, facile ob doloris vehementiam humores affluunt, atque membranam tympanum corrumpunt, inde surditas: Nonnunquam quoque os, quod exigua tantum membrana investitum est ex hujusmodi suppurationibus cariem contrahit: Carnem item fungosam ex ductu auris à suppuratione exortam esse, & fungum scirrhosum procreasse contigit: Diligentia itaque adhibenda ut quicquid extranei auribus infixum est protinus extrahatur.

XIII. Ad ruptionem Apostematis in auribus commendat *Ionstonus* succum ranunculi, verum hic non facile vsurpandus, quia fortior est & corrisivus, sed pro eo substituendus succus semper vivi cum lacte muliebri. *Frid Hofmannus m.m.p.*298.

XIV. *Hirudo* quum casu in ductum auris cuiusdam irrepsisset, sanguine aurem externam perfudit *Severinus*, quo revocata hirudo fuit, & aurium latebras reliquit: Alias artes ex auribus evocandi vel enecandi vermes, vide apud *Oribasium* lib. 4. loc. affect. cap.39.40.

XV. N. inexplicabili *Dolore auris dextræ* affligebatur, insomnis, ac vix delirium effugit: humor quidem primo fluebat ex aure, sed postquam Chirurgus emplastrum applicasset, & linteaminibus aurem muniisset, desiit fluxus, non remittentibus doloribus: Medicus accersitus opij usum suadet, unde somnus duarum horarum cum insomniis, redeunte mox dolore: Tandem meo consilio sumpsit pilulas ex *M.P. Ruffi & Extracto rhei* continuis quatuor diebus mane & vesperi, cum euphoria, remotis emplastris & linteaminibus: Pus incipiebat fluere copiose, successit levis purgatio ex *Pulv. rad. Gialap.* ℈j. cum *eius resinæ gr.v.* acuato, & sic post tres septimanas restitutus æger. *Alius* tali dolore gravi aurium infestabatur, unica nocte cum horrendissimo dolore capitis noctem totam insomnem ducebat, quid ageret nesciens: Hic sepositis omnibus externis (exemplo erat alter) statim consilio meo confugit ad has Pil. ℞. *Extr. hellor. n. cum spir. vini facti* ℈j. *massæ Pil. Rufi.* ʒß. *resinæ Ialap. gr. vj. m. f. Pil. pro ij. dozib.* A prima dozi sedibus quatuor motis cum allevatione doloris, altera die secundam assumpsit, unde sex sedes: A meridie incipiebat fluere ex aure, fluxus autem cum euphoria 14. diebus continuavit, & æger restitutus est: *Alius* dolorem auris dextræ sentit gravissimum per 5. vel 6. dies, ut sibi mortem vellet consciscere: Applicantur multa topica absque fructu, dantur *laudani op. gr. iij.* omni vespere, unde dormit cum alleviatione patiens, denuo ut prius urgente dolore, effectu medicam. expirante: Post aliquot dies tumor pone aurem exsurgit, qui scarificatus naturalem locum dolor mutavit, ad aure enim divertit ad lumbos, hinc tendit ad regionem renum, deinde in sinistro genu se figit: Sudoriferis attenuatus ad carneam auris substantiam repit, ab aure iterum ad gulam transit; interea fluit pus ex aure, sequuntur leipothymiæ, mors: *Ex his itaque recensitis casibus quilibet colliget externa applicata, circa hunc affectum potius damnum inferre quam prodesse, & tutius esse sequi naturæ ductum, & quo vergat ducere, quam topicis figere quod ad volatilitatem videtur esse progenitum: Experientia etiam testatur plus posse unica die in talibus casibus Medicum perficere internis specificis materiam discutientibus, quam topicis repellentibus, quæ plus ab extra impediunt quominus materia peccans ad effluxum disposita suo fine potiri queat.* Andreas Cnoffelius *misc. cur. anni* 1676. *obs.* 83.

XVI. Erthina, Apophlegmatismi, seu Masticatoria sunt nullius usus ad *Inflammationem aurium*: humor enim non auris meatu in palati spatium patente, sed vasculis ad os & fauces pertinentibus emittitur, Est sanguinis serum quod allicitur: nunquam masticatoria isto aurium itinere pus aut saniem devocare possunt, ac æger ipse, moto aurium pure, medentes edocet masticatoriis nihil nisi tenuem, lentum quidem humorem cogi exspuique, hic impurior est interdum massa sanguinea non emundata. *Conr. V. Schneiderus l. de Catharrhis ult. pag.*177. At concesso in aurium inflamma-

tione non conducere, nec pus illorum ope elici, in cæteris aurium affectibus inutilia esse non inferendum, cum patens sit meatus à palato ad auditus organum.

XVII. *Auris dolore* cum lancinaretur quidam tribus diebus, nec juvarent auxilia, Medici consilio ad provocandum somnum, sopiendumque dolorem, supposuit opiatam glandem; sed cum hic ex vigiliis & dolore debilis esset, nativo inde calore extincto, supremo somno correptus obiit. *Zacutus obs. 67. lib. 1.*

XVIII. An in *Tinnitu* perforanda mastoidis apophysis, ut detur exitus spiritibus ibi tumultuantibus? An tympani crassities impedit transpirationem, ac proinde flatus non possunt erumpere? An ad extremitatem canalis auricularis post molares dentes, conducet sinapi, vel anastomotico aliquo liquore partem illam confricare? *Riolanus in Encheir.*

XIX. Ne levissimum quidem medicamentum Auri instillandum, defluit enim facile liquor ad membranam tympani, sed ob anfractus ductus auris denuo effluere non potest: quare turundas ex carbaso & gossypio fabricare, earumque tantummodo apices medicamento imbuere & auribus infigere soleo: Gravius errant qui utrique auri, eodem tempore, acre medicamentum instillant, quam in unum tantum ductum: ægro enim in latus collocato infusus liquor effluit, quod contingere nequit in unum tantum infusus liquor. *Hildanus vide Zwelferum in appendice ad Phamacop. Aug. 47.*

XX. Cum quidam *Vlcus fistulosum* in aure sinistra pateretur, ex quo sanies plurima efflueret, Medici illius fluxum retinere voluere, contra meam opinionem: nam ego à cerebro defluere dixeram: Cum quidam Physicorum esset me percontatus unde tanta sanies deflueret, cum sinus ille non fuisset tantæ capacitatis, quo quidem retento quasi repente mortuus est, adeo præsto mors fuit, Et post mortem, ne visus essem mentiri, plurima sanies ab auribus & naribus effluxit, ut ostenderet materiam retentam fuisse in cerebro, quam si foras eduxissent talis casus minime contigisset: *Marianus Sanctus Barolitanus comm. in Avicen.*

XXI. 1. Medicamenta quæcunque auribus immittuntur sint tepida, non intense calida vel frigida, nam sanguinis expertes cum sint, facile ad cognatam sibi intemperiem flectuntur. *Heurnius* 2. Nova medicamenta non imponantur nisi auris à sorde præcedentis medicamenti optime expurgata sit 3. Vna vice tres vel quatuor guttas immittere sufficit. 4. Post medicamenti in aurem immissionem æger super aurem supinam jaceat. 5. Immittenda ne valde unctuosa & viscida sint, talia enim in aurium anfractus penetrantia vix iterum recte extrahi possunt, ideoque quæ forma evaporationis & suffumigiorum adhibentur, spirituosa medicamenta & destillata commodissima sunt: *Sennertus.* Monendi tyrones Chirurgiæ ut in curandis Aurium affectibus liquores convenientes blande potius instillent quam per siphonem auricularem violenter immittant, ne membrana tympani rumpatur, & incurabilis auditus gravitas subsequatur. *Scultetus Armamens. Tab. 36.* Topica non applicentur nisi prius adhibitis universalibus, præcipue si affectus gravis, & corpus pravis succis refertum. *Fabritius Hild. cent. 3. obs. 1.* Videndum ne medicamentum sit acre, quia meatus auris pars est valde sensibilis, hinc dolor, affluxus humorum &c. *Idem.*

XXII. Liquorem, pus, vel ichorem e profundo auris extrahes si spongiam aqua betonicæ madefactam, iterumque fortiter expressam, ductui auris infixeris, & ægrum in latus male affectum collocaveris, sic enim spongia liquidum quidvis absorbebit, sed frequenter mutanda & lavanda spongia. *Idem.*

XXIII. Quidam naturæ melancholicæ, 50. annorum, per aliquot septimanas, perquam molesto aurium tinnimento exagitatus, paucorum dierum spatio liberatus aliquot guttis spir. cephal. Anhalt. cum bombace insertis: Deprehendi illius effectum multo præstantiorem in cerebro roborando, & flatulenta ac vaporosa materia resoluenda, quam oleor. stillatiorum, qui nimio calore magis officiunt. *Thonerus lib. 2. obs. ult.*

AXILLARUM FOETOR.

Fontanellis in cruribus apertis evanuit.

Cuidam cum humiditas virulenta & tetra ex axillis sudoris instar emanaret, ob habitualem viscerum intemperiem, spurcum humorem in dies gignentium, ipsum cauteriis cruribus excitatis curandum prædixi, sanie inde emanante, & humore ad inferas partes distracto, intra paucos menses sanitatem obtinuit. *Zacutus Pr. Adm. l. 1. obs. 102.*

INDICIS

INDICIS MEDICO-PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum & Observationum Practicarum.

LIBER SECUNDUS.

De Affectibus à litera B incipientibus.

BALBUTIES.

SYLLOGE.

Balbi ob excedentem humiditatem caute purgandi. 1.
Non omnes fiunt ob excedentem cerebri humiditatem. 2.

I. QUIBUSDAM Balbis imbecillis est lingua ob intemperiem humidam totius corporis vel cerebri; Et quibus lingua humescit, eisdem plerumque & alvus, est eadem membrana quæ vestit ventriculum & linguam: Hanc igitur ob causam cum titubat lingua, diarrhœæ metum afferet: quasi dicat *Hippocr.* talia corpora caute purganda sunt, ne præcipitentur in fluxum, *Heurnius comm. in aphor.* 32. *sect.* 6.

II. Traulorum affectus consistit in conformatione & nequaquam in intemperie: Sunt enim in media palati regione, id est in quarto osse superioris maxillæ, in illis omnibus quos huc usque viderim qui hanc literarum *R* exprimere non possunt, duo foramina, quæ nullomodo adeo aperta & obvia inveniuntur in ijs qui illo affectu careant; Ergo causa immediata, quæ posita ponet, erunt duo illi meatus aperti, & affectus erit in conformatione; Similiter observamus juxta dentes foramina, (omnibus ijs tamen ab ortu naturæ congenita) majora, per quæ pituita stillans, vel irrigans linguam in parte illa anteriori, blæsam loquutionem facit, unde Balbi & semi lingues fiunt: Nec propterea dicendum est Balbos fieri à capite pituitoso, vel à cerebri humida intemperie: quia in qualibet valde sicca cap. intemperie tanta colligi potest pituita, quę procumbens per illam partem, irrigare linguam & balbos facere possit. *Sanctorius meth. lib.* 3. *cap.* 9.

BRACHIORUM AFFECTUS.

(Vide *Dolor lib.* 4.)

SYLLOGE.

Brachij dolor euporisto curatus. 1.
Tumor V.S. sequutus lethalis, ob sanguinem missum ex opposito. 2.
Tumor curatus, succedens V. S. impuro corpore facta. 3.
Contracti curatio. 4.

I. SCorbuticus dolor superlativum gradum meretur, ratione salis scorbutica malignitate infecti, ad corrosivam qualitatem accedentis: Aurifaber scorbuticus in Brachio dextro, summo & lancinante afficiebatur dolore, cibum & somnum subtrahente; præscripsi varia nullo emolumento, tandem sequens sacculus dolorem omnem sustulit, ℞. milij non excortic. man. iij, sal. comm. man. j. flor. chamom. h. absynth. an. m. j. furf. tritici man. ij, calefiant in tigillo, indantur sacculo & imponantur calide. *Got. Christ. Winclerus misc. cur. anni* 76. *obs.* 94.

II. Juuenis fortis & robustus, cum febri corriperetur, & Medicus illi in brachij curvatura mediam venam incidi ad sanguinem detrahendum curaret, bene habuit, nam sanguis rubricans optime fluxit, sed interjectis duobus diebus, quum brachium plus justo exerceret, circa eandem brachij curvaturam dolere cœpit, & brachium ipsum per universum tumefieri, cum quibus riguit, & postea febricitavit; quæ omnia advertens Medicus, bis sanguinem ex altero brachio, nonnisi lividum & nigrum admodum extraxit: Sed non ob hæc detumefieri brachium cœperat, aut ab eo levabatur, imo in dies hæc augebant, & æger ipse pejus se habebat, quia fortiter febricitabat, & non dormiebat, qui magi

cum dormire volebat, circa cor maxime dolebat, & angustiabatur: quæ vero topica medicamenta brachio admota fuere, non satis percepi: demum cum hunc inviserem, primo occursu ejus faciem longe à naturali considero: Secundo ejus virium robur dejectum & prostratum, per pulsationes atteriarum cum difficili respiratione noto: Tertio, brachium huic peramplum, cum manu, ad furculam usque tumens erat, cum quibus prædictas cordis lancinationes patiebatur: Cæterum, cum brachium hoc perample, ut saccus tumeret, circa quod color subalbidus erat, & in eo quum digitus comprimebatur, cavitas perdurans fiebat, propositum fuit an intra brachium hoc pus latitaret an non: demum cum sic male afficeretur, & fere syderatum brachium esset, ad apertionem confugimus; quia inde commodum absque noxa ulla sequi augurabamur: Protinus ergo candente ferramento, loco à nobis signato, brachium aperiri fecimus, ex quo puris aut saniei vice aqua quædam alba fluxit; superposito vero maturante emplastro, facto emissario, intra sex horas ex eo materia quædam subrubra, pauca, male morigerata effluxit, quam in totum contempsimus, alioqui solliciti de nova altero in brachio apertura, à qua facta candente quoque ferramento, nihil præter aquam illam albam exire conspeximus: At vires imbecilles cum essent, nullum alterum ferentes remedium, eum deploratum dimisimus, qui sequenti die objiit. Quum post sectionem venæ, hoc est à cephalica & jecoraria in brachij curvatura exortæ, nonnullis intermedijs diebus brachio inflammatio hæc, cum ingenti tumore & dolore orta esset, proponitur an ex nervi punctura, qui venæ medianæ subjacet, originem traxerit, an potius ex confluxu materierum malignarum, intus in corpore latitantium pullularit; contendebant autem nonnulli inflammationem hanc ex punctura nervi subjacentis venæ prædictæ originem trahere, cum morbus sui initio levis erat, nullam sævitiem aut malignitatem prætendens: At vulnerarius acriter ijs renitebatur, quia quę puncto nervo debentur huic inflammationi deerant: Nam *Paulus*, ubi de nervis vulneratis agit lib. 4. cap. 54. ita inquit, Nervis vulneratis, aut punctis, ex sentiendi quod obtinent acumine, inflammatio & dolor immodicus accedit, quare & convulsiones, & febres his oboriuntur, quibusdam & delirium, ob nervos cerebro continuos: Interim vero in alijs quoque affectæ particulæ locis inflammationes; & abscessus super ipsum nervum vulneratum, quod cohæreat, solent accidere: Hæc *Aëtius*: Quæ cum ex toto brachio hujus Juvenis non respondeant, quia nulla unquam in eo apparuit convulsio, sequitur quod non ob nervum punctum, sed potius ob vitiosos in corpore contentos humores, raptum ad brachium habentes, inflammatio & dolor cum febre ortum traxere: Hæc erat eorum contentio, At nos, utcunque se res habeat, sanguinis missionem ut satis in hoc casu laudavimus, ita ex adverso brachio factam multum vituperavimus, cùm ea pede potius ea molienda erat, ut suadet *Aëtius* serm. 14. cap. 27. quo, ex *Galeni* mente, de nervis punctis agit, At vero, *inquit*, si vires validæ fuerint, & nihil impedierit, corpus universum per venæ sectionem evacuetur, servandáque est in evacuando locorum affinitas, ut dextrâ manu sauciata dexter malleolus; sinistra sinister incidatur: Et vice versa, dextro crure vulnerato, subalaris vena dextræ manus, sinistro sinistræ, rectitudine servata secetur, & cætera, Quæ proculdubio nonnisi cum magno judicio, & longa experientia observata sunt dicta: Vidi autem ipse non solum hunc, sed plures alios, quibus simili in casu ex contrario brachio vena fuit secta, e vita discedere: Hujus vero causa esse videtur, quod sauciatis ijs nervis malignitas quędam veneno persimilis oboritur. Cæterum mirum in modum quoque taxandi ij Medici, quod non primo illico die locum sectum & agglutinatum jam, amplum & inagglutinatum reddiderint, ut saltem per eam apertionem saniosi humores effluerent, jubente sic *Galeno* 3. κ. γ. simulque ut medicamentorum vires ad ægrotum nervum permeent, Et 6. m. m. qualia medicamenta desiderentur docet, dicens, Vulnerati nervi curatio medicamenta postulat quæ & tepidum calorem excitent, & valenter siccent, tum quæ ex substantiæ suæ natura & attrahendi vim habeant, & tenuium sint partium: Cæterum advertant Medici, quod quando cutis super punctum nervum interposita est, quia forte jam agglutinata, tunc nervus euphorbii vim & aliorum fortiorum medicamentorum ferre potest: Si tamen nervus punctus cute divisa & aperta ostendatur, vel nervus ipse non est punctus, sed per directum cæsus sit, & nudus conspiciatur, tunc medicamentorum præpotentium vires non fert: hoc enim Medicus instructus documento facile curationem adimplebit, ea quæcunque putrefaciunt abnegando, velut tepentem aquam. *Amatus Curat.* 35. *Cent.* 3.

III. Quidam Cacochymicus, maximísque obstructionibus viscerum obnoxius, quinquagesimum annum prætergressus, cum non purgato corpore, & absque ulla necessitate & consilio Medici, cephalicam in cubito dextro sibi tundendam curasset, sequenti die exortus est dolor circa locum incisionis, obtusus, quo sensim aucto & vehementiore facto, maxima serosorum humorum sequuta est affluxio; Advocatus cum essem, totum brachium ab humero usque ad apices digitorum incredibili modo intumefactum reperi: Inflammatio quoque aderat cum pustulis, velut in herpete pustuloso, e quibus serosus & acris humor copiosissime effluebat, Inquietudines aderant, appetitus & virium prostratio, febris, dolores, imo metus gangrænæ: Curationem tamen sic aggressus, Instituta optima victus ratione, alvum, quę adstricta, suppositorio subduxi: Post cœnam nonnihil laudani cum aq. cinnam. & conf. alkermes exhibui; Postera die infusionem rhei. agar. & sennæ, additis drachmis aliquot Elect. Diacarth. sed vix semel alvum subduxit Potio illa; Ideo die sequenti ℥ j. Pilular. cochiar. & de hermodactyl. cum granis aliquot trochisc. alhandal & diagr. dedi, Brachio quæ dolorem leniunt, calorem nativum refocillant, excrementitios humores absumunt, & putredini reluctantur applicui: Demum Apozemate per dies aliquot, ad reserandas obstructiones viscerum, usus sum, & per intervalla lenitivo nostro phlegmagogo, hydragogísque expurgatus cum fuisset, integre restitutus fuit: Hinc patet quam periculosum in impuris & pravis humoribus refertis corporibus quicquam movere: Quare *Galenus* 4. m. m. Vulnera non solum propter partis affectæ præstantiam, aut propter ipsorum magnitudinem, verum etiam propter ægri impuritatem atque cacochymiam, magna

diju-

dijudicanda esse recte censuit, Videmus enim sæpissime ex minimò vulnere, imo ex acaro, gravissimos & lethales suboriri affectus; Ex toto corpore humores ad partem læsam, veluti ad cloacam confluunt, caloremque nativum istius partis destruunt, variáque symptomata excitant. *Fabritius Hildanus cent. 4. Observ. 71.*

IV. Illustris N. annum 45. circiter agens, Brachio contractus, extractum granorum acanthalidis, pulpæque colocynth. sylvestris ad xv. dies accepit: Cujus beneficio illic concreti humores dissoluti & expulsi fuere; Pars interea extrinsecus hoc decocto fovebatur, ♃. malvæ, violar. calament. camom. melilot. ana. man. j. coquantur cum pede bovino in aqua & vino. *P. Poterius Centur. 1. Curat. 79.*

BRONCHOCELE.

SYLLOGE.

Ejus causa non est simplex, nec curatio. 1.
Desinens tuberculo sponte disrupto. 2.
Admoto cauterio actuali. 3.
Caute sectione abstrahenda. 4.
Si medicamenta inefficacia, ad incisionem, vel setaceum recurrendum.

I. BRonchocelen definit *Celsus*, quod sit Tumor in collo seu cervice, inter cutem & asperam arteriam, quo, modo caro nebes, modo humor aliquis, melli aquæve similis, includitur: *Platerus* causam statuit flatum, sub cutem membranámque generalem cuti substratam, adnexámque in colli anterioribus, irrumpentem: collectionis autem aëreæ eò loci causam esse laxationem, seu avulsionem cutis cum membranâ illâ, quæ eò loci crassior est, & rubicundior quam alibi, à subjectis asperæ arteriæ musculorúmque colli anteriorum sedibus, spatiúmque illic efficientis, in quod, ob fugam vacui, aër seu flatus è vicinis locis irrumpens, illud non solum implendo, cutem membranámque in tumorem elevat, sed & continuatione distendens in universum adauget, unde nomen rectè acceperit tumor, quod Bronchocele, quasi Ruptura, seu hernia gutturis appelletur: Causam autem avulsionis membranarum, statuit esse conatum vehementem, qui fit dum spiritu retento excrementa, vel foetum partu excludere nituntur: Utraque sententia verum obtinet, quanquam *Sennertus* vix verosimile credat solum flatum diuturnum malum procreare posse: Prioris quidem speciei exemplum vidi anno 1660. in ancillâ meâ, *Petronella Desinod*, obsequiorum fidelitate memoranda, quæ phtisica, cum hydrope pectoris & abdominis obiit: huic per morbi decursum summè excreverat Bronchocele, quæ à decennio collum illius deturpabat, Novacula jussi tumorem dividi: Caro suberat glandulosa, multo circumfusa & madida pure, quod è pectore & pulmonibus illuc redundaverat: Posterioris exemplum habui in matrona nobili, quæ à conatu parturiendi, spiritúsque cohibitione id vitium subitò contraxit, ac per biennium gestavit, sponte tandem absque medicamentis, atque ullis reliquiis dissipatum. Siccantia commodè ad illius affectus curationem præscribi ostendit exemplum baiuli Carbonarii, Genevensis, cui collum, eò tumore obsessum, caput crassitie æquabat: ex continuâ autem carbonis versatione, & gestatione, atque ejus pulveris inspiratione, liberationem omnimodam obtinuit; jamque illi, quasi bovi, è collo palearia pendent. Egregie valet, & merito commendatur, dum malum adhuc est recens, Pulvis *Arn. de Villanova* ♃. *spongiæ mar. paleæ mar. ossis sepiæ, piper. longi & nigri, z. z. cinnamomi, salis gemmæ, pyret. gallar. spong. bedegar ana.* ℥ j. omnia terantur, excepta spongia mar. quæ comburi debet, & cinis ejus prædictis commisceri, ac omnia cribrari: de hoc sæpius interdiu & noctu in ore teneat, quotidie sæpe & parum sumatur: Inter Localia discutit hoc *Aetij*, quod habet *Calcis vivæ. ammon. bdellij, testæ clibani ustæ, æruginis, sulphuris vivi, ana part. æq.* cum aceto terito, & axungia aut terebinth. excipito ac imponito: Valet & Ungu. *Valesci* ♃. *euphorbij* ℥ j. *sulphur. sandar. ana.* ℥ ß. ceræ & olei q. s. f. Ungu. quo ungatur collum, & superponatur Emplastr. superius positum: Nos enim (inquit ille) in bonis ab uno anno incipientibus per viam resolutionis, ut immediate dictum est, operati fuimus, & inde honorem habuimus, & utilitatem consequuti sumus.

II. Cuidam, nomine *Blandin*, ob Bronchocelen mirum in modum tumebat Collum; Supra illam enatum dolorificum Tuberculum, quo ad suppurationem deducto per peritum Chirurgum Genevensem, *Stsphanum Dentand*, multóque pure ad plurimos dies manante, subsedit omnino tumor, citra recidivam.

III. Bajulus Carbonarius Fabrum ferrarium, ferrum candens, acutum super incude versantem, importunius ad solutionem pretii empti sacci carbonibus repleti urget; Ille operi intentus, post iteratas comminationes si ab opere ulterius distraheretur, se ferrum in Bronchocelen adacturum, Pergit nihilominus baiulus, unde ira percitus Faber ferrum candens per tumorem traiicit; Concidit Carbonarius, & fuga saluti consulit Faber, sed ille rite tractatus à combustione & tumore liber evasit.

IV. Dubitare licet an Bronchoceles materia contineatur inter musculum latum & cutem, an sub musculo lato tota sit abscondita, Nam ibi collecta materia non potest extrahi, quia spatiis musculorum insinuata: Si extra pateat, poterit sanari & eradicari: A flatu solet incipere, qui distendit separatque cutem à membrana carnosa, vel ipse musculus latus à subjectis partibus separatus. *Riolanus Encheir. p. 304.*

V. Quod si affectus medicamentis minime cesserit (inter quæ laudat *Aëtius* bdellium melli mixtum, & calcem vivam axungiæ suillæ mixtam; Caprinum stercus in aceto liquatum: lixivium cum melle plurimum agitatum &c.) ex *Rogerij* consilio admovendi sunt duo Setones, ut sensim humor defluat, ac quod supererit medicamentis erodentibus paulatim est absumendum, veluti pulvere asphodelorum & similibus: Denique, si venis, arteriis & nervis implicata non fuerit, incisione debet extrahi cum cysti, quemadmodum de glandulis diximus, & à nobis ter aut quater jam factitatum est. *Chalmeteus p. m. 119.* Si autem cum istis non curatur, nec resolvitur, tunc ad Putrefactiva aut Exedentia veniendum est, Nam ut dicit *Galenus* 14. Artis. parv. Cura Bocji sit cum *resolutivis*, aut cum *putrefactivis*, aut cum *Chirurgia*, nempe ferro, Et dicitur ibidem quod putrefactiva & corrosiva

cum multo tempore operantur, & cum hoc sunt molesta membris, & infirmis, & cruciatum afferunt, Bonum ergo est ut superficie tenus incidantur, & cum sacculo, si fieri potest, extrahantur, & si aliquid de sacculo remanserit, ut ibidem ponantur corrosiva (*eximium hic butyrum antimonij*) & putrefactiva, postea mũdificativa, & carnis curativa, & vulneris sanativa poni possunt: At causticis summa cutis cum superiecta tunica exeditur, quo facto, sive humor est, profluit, sive quid densius, digitis extrahitur, tum, Ulcus sub linamentis sanescit. *Valescus*: Sed hæc cura est semi-Chirurgica, & minatur periculum fistulæ, Verum cura quæ perficitur Chirurgia, educendo incisione materiam in tumore contentam, & hæc brevior est, sed difficilior, & quæ raro bonum finem sortitur: *Rogerius* autem jubet fieri duos Setones cum ferro ignito, unum secundum longitudinem Bocii, alium secundum transversum, & iubet eos bis in die moveri, donec sit totum evacuatum, Sed hoc magis, (teste *Valesco*) videtur habere locum quando aquosa materia continetur in sacculo, vel alia pituitosa quæ posset fluere. *Forestus Observat. Chirurg. libr.* 3. *Observ. ult.* Imminutam Bronchocelen, præ mole suffocationem mini tantem, à compressione & coarctatione asperæ arteriæ, vidi anno 1663. in uxore Dom. Capitanei *Rolin*, Neocomensis, ope setacei inferiori parti tumoris meo consilio affixi.

BUBO.

SYLLOGE.

Digerentia sint valida. 1.
Maturatio potior digestione. 2.
Pestiferi *curandi ratio.* 3.
Unguentum Mercuriale lethiferum fuit. 4.
Resolutio aut apertio non in omni necessaria. 5.
Tuta curandi ratio. 6.
In Venereo *an & quæ vena secanda.* 7.
Suppuratione non resolutione curandus. 8.
In gravida quæ vena secanda. 9.
Mature aperiendus. 10.
In Maligno *defensivis in ambitu utendum.* 12.
Empl. de Vigo cum Mercurio noxium. 11.
Simplex à maligno qui distinguatur. 13.

I. NOtandum quod digerentia, quæ adhibentur, debent esse fortiora quam in aliis inflammationibus, cum glandulæ sint partes frigidiores, ignobiliores & exquisitum sensum non habeant.

II. Si tumor non digeratur, in pus mutandus & Bubo maturandus, id quod plerumque tutissimum est: nisi enim hoc fiat, quod sæpe observavi, post temporis aliquod intervallum novus Bubo, vel in eadem, vel in alia parte exoriri solet. *Sennertus.*

III. Medici Tigurini libellum de *Peste* ediderunt, in quo *Bubonis pestilentis* curationem hactenus inusitatam proponunt, vid. ut cutis sub Bubone digitis aut forcipe elevetur, acu candenti perforetur, & foramini radix hellebori nigri imponatur: Mallem tamen acu bene scindente quam ignita cutem perforare. *Hildanus Centurat.* 6. *Observat.* 30.

IV. Sunt qui Ungu. ex hydrargyro corpus inungunt, ignari frigidum & humidum calamitosam veneni labem cum humore intro regerere, mortemque inferre contaminatis visceribus, quod multis usu venisse adnotavi. *Sigonius* D. M. hoc remedio in seipso usus ad digerendum pestilentem inguinis Bubonem, illico vires prostratas sensit, brevíque bubone delitescente occubuit. *Palmarius de febre pestil. c.* 24.

V. Quosdam *Bubones Pestiferos*, cum præ duritie nullis remediis cessissent, naturæ tandem reliquimus, præcipue cum patientibus nullum negotium inter eundem, aut dolorem, aut aliud vitæ periculum crearent: Non enim censeo omnes tales tumores necessario aperiri debere, cum natura longo temporis tractu optime eos digerere possit: ubi contra forte periculum ulceris insanabilis per intempestivam & violentam apertionem causaretur: hæc tamen omnia pro re nata, adhibito judicio sunt tractanda. *Gregorius Horstius Observation.* 33. *libro septimo ex Fingerlino.*

VI. *Bubones pestilentiales*, quoties licet, discuti debent, ac si discuti nequeant, ad maturationem ac suppurationem deduci: Iisdem autem medicamentis quibus alij Glandularum Conglobatarum tumores curari solent, instituenda curatio, attendendo semper ad venenum pestilens, cujus causa cæteris addenda semper quæ huic conducant, Theriaca, Mithridatium, & similia: In hunc finem Oleum e C. C. destillatum, aliaque Sale volatili oleoso constantia vulgo notis admisceri possunt: Unguent. Martiatum, cum Theriaca mistum, ad discussionem observavi præstantissimum, ut & Emplast. diachyl. cum gummatibus promovent suppurationem: Nisi dolor vehemens urgeat, nolim præcipitari Bubonum *scarificationem*, multo minus ipsis adhiberi *Vesicatoria*, vel *Cucurbitulas*, Ubi autem grandes sunt Bubones, ardentesque, viribus adhuc constantibus, ferre possem tum *Cucurbitulas*, tum *Scarificationes*, nunquam autem *Vesicatoria*, à quibus quid boni expectari possit, aut unquam sequatur, hactenus animadvertere non potui: Dolores enim qui tunc augentur, una cum ardore summo & Erysipelatis specie, nil commodi afferre possunt Aegris, jam morbi vehementia plus satis debilitatis; Blandis autem medicamentis forinsecus applicatis, temperatur acrimonia humoris, quoties in Bubonibus existit, quin sensim promovetur cura, dummodo interna convenientia non negligantur, à quibus non parum promoveri potest Bubonum discussio, ut & suppuratio: Quamprimum suppurati sunt Bubones, apertio accelerandа vel scalpello, vel ruptorio, licet scalpellum præferam, In apertum Bubonem, cum felici successu imposui Balsamum sulphuris, terebinthinatum & anisatum, una cum Unguento Basiliconis & Theriaca: huius enim ope brevi absolvi ulceris mundationem: Quinimo eiusdem Balsami ope consolidatio felicius ac citius evenit; superimposito ad cicatricem accelerandam Emplastro diapompholigos, alioue simili. *Franciscus Sylvius de le Boë Appendicis ad Praxin Tract.* 2. §. 677. *& sequ.* *Bubo Pestilens* sequenti modo

do à me tractari solet, primo statim tempore Vesicatorium applico, etiamsi tumor adhuc non sit insignis magnitudis, Cucurbitulis neglectis, quas ideo quod dolorem febrémque causent, bonos æque ac malos humores alliciant, totúmque sanguinem adhuc magis alterent, omnino reiicio: Vesicæ post horas vij. viij. aut plures dissectæ, *emplastrum magneticum arsenicale* imponi curo: Huius sane virtus tanta est hoc in casu, ut nobilius eo nullum mihi innotuerit, quod cuivis adhibenti patebit, Descriptio eius apud *Hartmannum* cap. 245. §. 20. & 21. Illis hisce viribus præditum reperi, ut cuti duriori impositum ne minimam quidem escharam producat, interim malignos humores tam egregie extrahens, ut Bubo iuglandi similis iiij. aut v. dierum spatio prorsus tollatur: Verum hoc non semper tam citò succedit, & hæc causa est quare necessitas ad humores subito evacuandos sæpenumero uesicam prius excitari desideret: Imò in corporibus robustioribus nequaquam escharam producit, nisi vesicatorij ope cuticula non solum, sed etiam cutis quædam particula corrosa prius fuerit: at vero in pueris corporibusque tenerioribus, crustam, nullo vesicatorio præmisso, per se excitare potest: Crusta hæc vera veneni extracti sedes est, quare mediocriter crassa reperitur, cute superficialiter tantum corrosa, quod profecto consideratione dignum: Nàm hæc, uti existimo, ratio est cur multo citius separetur quam aliæ crustæ arte excitatæ: horis enim xxiv. aut xxxvj. effluxit, solius spatulæ auxilio, nulla præcedente scarificatione, absque ullo, aut saltem non insigni dolore auferri potest, si emplastro tuo Antipestilentiali, quocunque etiam utaris, unguent. Basilici aut Theriacæ aliquid addideris: Separationem aliàs escharæ egregie promovet hoc Unguentum ℞. *mellis virgin. axungiæ anatis ana* ℥ j. *fuligin. camini* ℥ vj. *Terebinthin. Argentinensis* ℥ j. *vitellor. ovor. n. ij. Theriac.* ʒ iij. *Olei scorp. q. s. m. f. unguent.* Quod si Tumor crusta prima ablata non sufficienter sit imminutus, Emplastra Arsenicali magnetico secundam & tertiam excitabis, & deinde uti antea procedes, Ulcus tandem consolidato emplastr. de minio, vel alio siccante & cicatrisante, sed ne nimium ad consolidationem festinato, ne humor venenosus, & in corpore adhuc hærens, novum morbum & tandem mortem producat. *Barbette Tract. de Peste p. m.* 191.

VII. Si *Bubo* fuerit *Venereus*, in inguinibus, non est facienda ex supernis V. S. nam periculum esset ne sursum materia morbifica traheretur; Novimus quosdam qui *Bubone* recenter apparente, post V. S. & purgationem inciderunt in contumacem morbum *Icaticum*, ne dicam perpetuum: Verum si Bubo nullam habet spem suppurationis, tum plures pertransierint dies, & dolor, & tumor non increscant, tunc tuto potest mitti sanguis ex infernis, nam retrahitur infra materia, & propter adventum calidioris sanguinis ad *Bubonem*, facile quandoque suppuratur; Verum si suppurantibus diu usurpatis res e voto non succedat, tunc libere potest e brachiis vena secari, & pharmacia adhiberi. *Epiphanius Ferdinandus histor.* 17. Bubone tamen initiante approbat S. M. *Zacutus*, negat enim ab ea naturæ motum impediri, cum exanthemata cutaneique abscessus facilius erumpant hoc auxilio celebrato: faciendam esse censet V. S. cum adsit inflammatio. Et eius ope detracta humoris copia, ipse redundans ad extimas minúsque præcipuas corporis partes, naturæ potentis factæ auxilio, detruditur: Potest quoque, ex eodem, in brachio vena secari, *Medic. Princip. lib. primo, Quæst.* 39. quando alius iungitur affectus, qui ex propinquiore loco vacuationem poscit: Si enim inguinum tumor febrem putridam excitet, continuam & mali moris, ob vitium massæ sanguineæ impressum (unde inflammatio interna fieri potest) cuius soboles sit Bubo in inguine, Quis dubitet, *ait*, e gibbero (quo e loco maxime proximo humor ducatur, præoccupetur febris augmentum, & humorum decubitus in partem principem impediatur) mitti debere sanguinem? Si Bubone recenter apparente, post venæ sectionem & purgationem in contumacem, aut perpetuum morbum inciderunt, ut refert *Ferdinandus*, id potius Purgationi adscribendum venit, quæ ex omnium consensu fugienda est, quam venæ sectioni; aut si hæc in criminis societatem venire debeat, de largiori & excedente intelligendum est, à mediocri enim retrocessus humorum non contingit. Vide *lib. 17. tit. de Sanguinis missione* §. 23.

VIII. In iisdem, cum motus vehementia humores careant, nulla revellendi superest necessitas, quin potius præstat ad locum affectum totum humorem trahere, ut in pestilentibus quo tota veneni vis per bubonem expiret: nam cum aliter fit, graviora symptomata graviorésque morbi pullulant: Quo fit ut mihi semper persuaserim eos graviter errasse qui in his resolutionem tentarunt; Nam licet tutior vacuandi modus, in his tamen gravioris mali sæpe causa est; Si quidem in resolutionibus ea solum materia quæ intra bubonem continetur evanescit: quo fit ut cum nihil materiæ peccantis in toto corpore, & præsertim in partibus circa jecur, & jecore ipso, minuatur (ut in suppuratis bubonibus fieri solet, per quos universi corporis materia defluit & expurgatur, ita ut purius supersit deinceps corpus) quod materia intus relicta alopecias, pustulas, talpas gravissimósque dolores concitet: Qua ratione consultissimum esse censeo in his omnibus suppurationem tentare, tanquam huius pessimi affectus præsens remedium. *Mercatus de Indic. Medica l.* 1. *cap.* 4.

IX. Utero gerens carnosa & robusta *Bubonem in inguine* passa est ingentem, cum vigilia, lassitudine, siti, febri vehementissima: Vocati Medici S. M. ex Saphena necessariam dicunt, sed quia septimestris erat, ex brachio fieri volunt: Renuunt Chirurgi, nam hic humor est venificus ex *Fernelio* & aliis: Ego libenter e talo cruorem exhaurio: quam vacuationem in hoc casu, & bubone pestifero, & in gravidis partui propinquis salubrem esse usus me docuit: quia detracta humoris virulenti copia, & avocatis ad minus præstantes partes venenosis vaporibus, fœtus alacrior redditur, & causa tumoris conjuncta extrahitur: Hinc celebrata ea vacuatione, tumor subsedit & natura superior facta humorem

concoxit, & in pus vertit, quare ab abscessu & febre liberata est, & nono mense, usa decocto similacis asperæ, feliciter peperit, *Zacutus Pr. Adm. l. 2. Obs. 139.*

X. Qui Bubones ex crassis, lentis ac frigidis fiunt humoribus, difficulter suppurantur magnámque curam requirunt; quandoque enim natura ut ejusmodi materiam ad externam cutem pellat, cum potens non sit, inter peritonæum & musculos remanet, hinc vapores continuo ad hepar mittit, aliquando sinus maximos variáque symptomata infert, materia enim ista labe inquinata ad hepar recurrit, massam sanguineam aliásque partes inficit: Cuidam Bubone in dextro inguine laboranti, & apertionem differenti, materia illa maligna ad nervum coxam moventium quartum, omnium maximum defluxit; inde dolor coxendicus vehemens & continuus, cui accessere convulsiones, febris continua &c. hinc summa macies & debilitas: Multa adhibita interna & externa, sed frustra, Bubo enim vix exterius apparebat, inguen solum prædurum erat: dolor fere nullus, à coxendici enim vehementia obscurabatur, Tandem caustici beneficio ruptus est Bubo, e quo spatio 6. aut 7. dierum ultra x. libras puris exiit: vix tandem thermarum Piperinarum beneficio evasit: *Hildanus centur. 5. Observat. 65.*

XI. Emplastr. de ranis cum Mercurio qui utuntur, asini in hac arte sunt impudentissimi audacissimíque, nam venenum ad interiora propellunt, & ægrum in summum periculum conjiciunt, uti nos scriptores & experientia manifeste docent. *Barbette Tractat. de Peste.* Vide §. 4.

XII. Si Bubonis maligniores suspicio sit, ex colore viridi, aut nigro & flammato, cujusmodi fiunt ab humore melancholico per adustionem in atrabilarium converso, crasso & rebelli, adeo ut ex ejus copiosiore in partem influxu gangrænæ metus sit & necrosis; tum repellentibus circum abscessum loca munienda erunt, minimè verò abscessus ipse. *Paræus l. 21. c. 31.*

XIII. *Bubones* sicut oriuntur à Sanguine in Glandulis Conglobatis stagnante, & ad Inflammationem tendente, ita prout illi conjuncta est *Acrimonia*, vel *Salina*, vel *Acida*, peculiarem sui malignitatem ostentant: A pituita quidem sanguini conjuncta *Bubones* oriuntur magis Oedematosi; à Bile vulgari magis Erypelatodes: ab humore vero austero magis duri ac Scirrhodes: ab acrimonia vera rodente *maligni*: quæ tamen acrimonia non raro temperatur, tum ab ipso sanguine, tum à pituita ipsi admista, unde malignitas & acrimonia rarius ex solis Bubonibus deduci potest, sed ex alijs fere comitantibus ipsos symptomatibus, Et in *Peste* quidem ex anthracibus & maculis nigricantibus; In *Lue* vero *venerea*, ex gonorrhoea, partium genitalium ulceribus cancrosis &c. Soli proinde *Bubones*, cum nunquam sint *Luis* signa diagnostica, ex illis quoque solis ejusdem essentia peti non potest, verum ex alijs hos concomitantibus symptomatibus: Nisi quis velit *Bubones venereos* non extendi secundum cruris longitudinem, sed potius in obliquum, atque imitari vasorum spermaticorum situm, sicut nonnulli docent, qua in re tamen puto ex præjudicio magis quam ex accurata observatione id asserere, dum existimant Glandulas diversas in Peste affici atque in Lue venerea: nisi eveniat forsan ut, cum plures sint circa inguina glandulæ, in Lue venerea illæ præ alijs afficiantur quæ vasis spermaticis sunt viciniores, tum præparantibus dictis, tum deferentibus, postquam per illa virus assurgit, & partim universæ sanguinis massæ, partim partibus vicinis, & ipsis adeo glandulis se insinuat & ipsas inficit: *Sylvius Appendicis ad Praxin Tractat. 3. §. 133.*

BUBONOCELE.

(Vide *Hernia.*)

SYLLOGE.

I. RUsticus Bubonocele laborans Barbitonsorem accessit, qui venereum Bubonem cùm existimaret, sectionem suasit, quam miser admisit, ex qua cum fæces erumperent, illico in leipothymiam prolapsus est: Ego vocatus, statim digito compuli intestinum, applicato ovi albumine cum sanguine draconis, atque linteo quadruplicato compressione facta, arctius nonnihil constrinxi quatuor dies, à quibus cerato ad Herniam Aquapendentis usus, spatio x. dierum sectæ partes coaluerunt. *Marchetti Observat. 55.*

II. Matrona quadraginta annorum, à multis annis Enterocelæ obnoxia, cum illi aliquando in inguinis cavitatem, quam sibi formaverat intestinum, delapsum esset, nec statim retruderet, exortus est dolor, post vomitus cum constipatione alvi; interim causam, prolapsum scilicet intestinum celans, tandem stercora ipsa ore rejecit. Ego die xvj. morbi vocatus, causam indagans, in dextro inguine tumorem, pugni magnitudine, durum & dolorosum reperi: lethalem affectum pronuntiavi, quod portiuncula intestini corrupta esset: Ope fotuum intestinum quidem repulsum, & excrementa multa excreta, ac simul portio intestini semiputridi digitum longa, unde ægra nonnihil levata; sequenti tamen die, quæ fuit xix. morbi, obiit: Facilis fuisset curatio si ab initio causa morbifica Medico cognita fuisset: sed imprudens verecundia lethi fuit causa: Præter hanc mulierem, nullam herniâ extinctam mihi videre contigit: pars enim affecta in mulieribus non facilè admittit ut dilatatio atque sinus magnus ab intestino efformetur, ut in viris. *Fabritius Hildanus centur. 6. Observatio 37.*

III. Fœmina quadraginta annorum curæ meæ olim subjecta, ex onerosa situlæ aqua plenæ gestatione, de dolore inguinum conquesta est. Huic successit Bubonocele sinistri lateris, quæ brevi post rupta tunica prorupit, ex qua

profluxerunt omnia alimenta assumpta & lumbrici: Vulnere consolidato remansit Bubonocele, sed cum dolore ventris diu perseverante, flatibúsque continuis aggravato: Urgebant maxime illi quando decumbebat, redeuntibus nempe ad interiora intestinis; Existimavit animalculis impleri ventrem, huc illuc libere divagantibus, Ego vero tactu percepi flatibus, ex obstructione aliquot dierum, deberi hoc tormentum, cui matutinis quoque horis vomitus succedit: Injecto clystere, sublata obstructione, sedatísque doloribus, recurrebat tamen per vices solitus tumor sensibilis cum murmure, quúmque in abdomen se recondit, murmure præsente valde cruciabatur: à tormentis vero libera erat quando ad exteriora magna sua mole relabebatur: Antequam reponi intestina commode possent, futurísque malis provideri, auctor fui ut discussis flatibus, intestina distendentibus, expurgarentur fæces, putredinis fomes: Lumbricos enecandos & educendos remedijs huic pesti dicatis. Cæterum procrastinatis remediis, doloris vehementia, misera objit. *Bartholinus cent.* 1. *hist.* 5.

IV. Quæritur, Nunquid puella xxij. annorum, nubilis, statura mediocri, bonæ habitudinis, si nupserit sterilis sit futura, ob *Herniam inguinalem*, probe tamen curatam? Et, si non sit futura sterilis, nunquid etiam ob eam causam in partu periclitatura sit? Videtur mihi quod ob eam solam causam non erit sterilis, quia illa incisic. non pervenit ad matricem, aut collum ejus, nec ad membra generationi deputata, ut constat ex *Aëtio*, lib. 16. cap. 103. Ideo cum membra jam dicta in tali operatione non lædantur, nihil obstat quin concipere poterit: Et cum cicatrix in puellula trium annorum, cum ab Hernia curaretur, jamdudum coaluerit, & recte sit curata, non rumpetur, & per consequens ubi conceperit, ob hoc non periclitabitur in partu: Non tantum ratione id constat, sed etiam experientia, cum tales mulieres & proles conceperint, retinuerint, & feliciter sine periculo pepererint. *Pet. Forestus lib.* 28. *observat.* 56.

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER TERTIUS.

De Affectibus à litera C incipientibus.

CACHEXIA, LEUCOPHLEGMATIA.

SYLLOGE.

Sanguinis missio *an & quomodo juvet.* 1. 7.
An Saphena secanda si fiat à suppressione mensium. 5.
Purgatio *nocet.* 4.
In melancholica frequentius purgandum. 2.
Acidulatum *usus.* 3.
In quibus hidrotica *conveniunt.* 6.
Vitio renum inducta 8.
A vitio vasorum lymphaticorum. 9.
Leucophlegmatia *excitata ab inunctione Mercuriali, per urinam soluta.* 10.

I. VENÆ *apertio* per sectionem nonnunquam locum habebit in ejusmodi Cachexiis, si hepatis adsit obstructio & plethora, quia forte sic moto sanguinis fluxu, eóque concitato, humores in hepatis vasis infecti, una cum sanguine nonnihil cedent, maxime vero si Cacochymia simul adsit in sanguine, ad eam exhauriendam conveniet: Hæmorrhoidum apertio per venas mesaraicas revellendo, tum in hepatis, tum lienis, tum venarum mesaraicarum obstructionibus plurimum proderit, tum etiam Cacochymiam illic collectam educendo. *Platerus.*

II. Cum non facile in sudores abeat crassus & fœculentus humor melancholicus, frequentior *Purgatio* in hac Cachexia quam in pituitosa necessaria est: Hæc enim vel citra Catharticorum opem tota fere concoqui potest & siccantibus medicamentis absorberi: Crassamentum vero melancholicum, in venis aut in arteriis Lienis collectum, ut sensim coquitur, sic sensim catharticis demi postulat. *Encheirid. Med. Pract. p.* 170.

III. Quidam insignis potator hepar adeo accenderat, ut continuo etiam jejunus, vel statim in mensæ principio, vix dum gustato cibi morsello, bibere cogeretur, quod certum subsequuturæ tandem hydropis signum esse in multis observavi, ab hepatis nimia exsiccatione, calore & tandem fissura, dependente, cujus præludia in facie eius *cachectica* apparebant: Quia *acidas aquas* bibere cupiebat, quod reliqua respueret remedia, eas interdum Griesbacho, ubi illarum scaturigo est, advectas, domi asservabat, & quando vino nimium incaluerat, sitis præternaturalis inde contractæ sedandæ gratia, eas bibere assuetus, consilio meo usus, & ut ad fontem harum aquarum proficisceretur concessi, quas ea ratione biberet qua & alij solent, iniunxi: Hac rationi & illi, & aliis simili intemperie hepatis laborantibus *Aquarum acidarum* usus profuit; Quibus abutitur vulgus, eas in plerisque morbis desperatis prodesse existimans, atque mensuratim bibens, unde partes naturales, & nervosum genus, cui acida nocent, lædunt; Pectori quinetiam, & proin tussientibus & suspiriosis, summe noxia est: Artificiales aquas acidas quandoque paravi. (*Vide lib.* 19. *tit. de Acidulis* §.) quas in iisdem affectibus & Cachexia propinatas dedi, quibus & profuit. *Platerus Observationum lib.* 3. *pag.* 608. *Aquarum atramentosarum acidarum* naturalium, ad aliquot septimanas continuatus potus, ad calorem hepatis corrigendum magnam affert utilitatem, si mature, antequam hydrops ingruat, aquáque eam in pedibus & ventre concervetur, hic fiat: nam ea jam e venis excidente, cum illius copiam augeat, amplius minime juvabit, sed potius tumorem in hydrope augebit, si præsertim, uti tunc fere fit, parum mingant, interim tamen multum bibant, quod proin pluribus nocuisse deprehendimus: *Idem Praxeos lib.* 3.

IV. Cachecticis *Purgantia* nullomodo danda, cum ab iis lædi Epar & bilis fermentum debilitari certissimum sit, sed Lenientia paria hisce repetita poterunt: id enim agit debile agens reiteratum, quod

quod fortiter agens semel, & cum minori periculo: Hunc errorem nostros errare sæpius deprehendo, ut à vehementissimis quoque purgantibus non abstineant in Cachecticis, adeòque præmaturo committunt funeri corpuscula longiore vita digna. *Fridericus Hofmannus m. m. libr. 1. cap. 7.* Volunt nonnulli ægroti ob levem illam quam sentiunt allevationem, in dies ferme purgari, sed hoc pessimum illis est, & cito moriuntur, cum inde maxime lædi viscera certissimum sit. *Idem lib. 2. c. 6.*

V. Medici malè progrediuntur in curanda multorum Cachexia, dùm statim ab initio, nulla humoris præparatione, nulla viarum obstructarum rarefactione facta, menses suppressos sectione saphænæ promovere conantur: Non enim prius natura sanguinem per uteri venas deponit, quam calor insitus pristinum recuperaverit vigorem, ab sumptæque fine magna ex parte cruditates, quibus peractis ad sectionem venæ in malleolis, & remedia menses promoventia veniendum: ferè enim fit ut concoctis cruditatibus & totius corporis œconomia restituta sponte revocentur suppressæ vacuationes naturales. *Enchir. Med. Pract.*

VI. *Sudorum perfusio usu decocti Gajacini,* in æstuario aut lecto, Cachexiam profligat: sed in Biliosâ admodum moderato calore sudor in vaporario ciendus: in Melancholica paulò intensiore, in Pituitosâ intensissimo, id est quem citrà virium defectionem æger ferre potest. Hæc cura debetur Cachexiæ quæ puellis, aut fœminis ex mœrore vel crudorum usu, vel potu frigidæ accidit, non verò in quibus natu maioribus, ex immodico usu vini meracioris, hippocratici, moschatellini, salsorum, piperatorum, & similium calefacientium & siccantium usu generatur: In hac enim hepar cùm sit calidissimum & siccissimum, sitque in prima & secunda regione, nimirum in venis hepatis, lienis, mesenterij, & in venis arteriisque maioribus, magna copia humoris atrabilarij, balnea potius quàm vaporarium ex usu sunt, calidum enim & siccum hepar humectari postulat, non exsiccari: humor enim atrabilarius calidorum usu & sudorum profusione excandescit & irritatur. *Enchirid. Med. Pract.*

VII. Cachexiæ aliquando necessaria est *sanguinis missio*: quam in me expertus sum, cùm ex quartana febre cachexia urgeret, ut ab hydrope non parùm timerem: certè nullo alio auxilio restitutus fui quam crebrâ venæ sectione, ita ut decem dierum spatio quinquies mihi ipsi venam aperuerim, sanguine primo fœdissimo exeunte, ultimo purissimo, qui meta fuit detractionis, quod & in pluribus aliis probavi. *Botallus lib. de curat. per s. m. vide plura titulo de Sangu. missione. An Cacochymiæ conferat.*

VIII. Observatione dignum Cachexiam originem habuisse ex renum ulcere in calculosis, cùm purulenta materia, ob ureterum obstructionem, in renes regurgitans, & sanguinem inficiens, totum corporis habitum inquinavit. *Sennertus.*

IX. Sæpissime evenit corpus humanum tumidum, turgidum & languidum evadere, & tunc Medici meticulositas, nullis rationibus innitens, nonnunquam mala quædam predicit; Verum sudoriferis interne & externe adhibitis, brevi temporis spatio commodissime curari possunt: Causa hujus mali originem non habet ex intemperie atque debilitate illarum partium quas Veteres Nobiles appellarunt; Distingui etiam facillime ab hydrope possunt, quem partes dictæ inducunt: licet enim ægrotantes valde tardi & lassi sint, nulla tamen cordis anxietate premuntur, liberrime & ex amplo pectore respirant, & abdomen non admodum intumescit: In facie & artubus materia aquea in primis colligitur, & quod si digito comprimantur partes tumidæ, experientia docebit partes tantopere non esse repletas quam in vero hydropo, unde etiam inflationem hanc flatibus, veram causam ignorantes adscribere solent: Vasa lymphatica compressa, rupta, aut alio modo obstructa, sic ut naturalis lymphæ motus impediatur, malum hoc inducunt. *Barbette Anat. Practic. cap. 14.*

X. Quum N. lue Venerea & hydrocele affectus inunctione Mercuriali ab utroque morbo evasisset, *Aldr. de Aldrighettis* fœminam statæ ætatis validam, leucophlegmatia tumentem, eodem exemplo similiter illiniri iussit: urina copiose prodiit, sine ulla salivatione; colli tamen qualemcunque dolorem persensit, integre convaluit. *Rhodius cent. 3 obs. 9.*

CALCULUS RENUM.

SYLLOGE.

I. Hippocr. 6. Epid. venam in poplite incidere jubet; ut & libr. de ossium naturâ. *Galenus* contra 6. aphorism. 36. sanguinem è brachio detrahendum jubet, plethora si subsit, & dolor vehemens, ac si recens sit affectus, & rectè, Si enim à toto humores ad renes confluunt, id remedium eligendum quod eos revellat, quale est venæ sectio in superis partibus, Si inveteratus sit affectus, aut præcesserit venæ sectio cubiti, tunc locus est incisioni popliteæ: Hirudines quoque ani margini admotæ sunt utilissimæ, juxta aphor. 6. 10.

II. Diligenter animadvertendum est, *Purgans* medicamentum non esse exhibendum priusquam dolor fuerit aliquantulum remissus; nam dolore valde urgente catharticum exhibitum, etiam vehemens, sæpe non purgat, quia tunc temporis omnes partes sese contrahunt & medicamento non opitulantur. *Riverius Pract. l.* 14. *c.* 1.

III. Quidam in Calculosis commendant Cassiam, industrium tamen Medicum admonitum velim quod quidam pessimè ex ejus usu se habuerint, malúmque adauxerint: Quidam apud me questus est quod semper ab ejus usu ardor urinæ sequeretur: *Petrus Pigray* Chirurgiæ l. 7. c. 4. Calculosis Cassiam malè conducere scribit. Cuidam in febre continua exhibita Cassia ad ℥ i j ß. tantum urinæ profluvium concitavit, ut per tres dies continuos urinam adeo fervidam emiserit, ut singulis vicibus filum ferreum candens per virgam traduci crederet. *Fabritius Hild. lib. de Lithot. cap. ult.*

IV. *Diuretica* ut in curatione morbi necessaria sunt & opportuna, ad disturbandam è renibus arenam & calculum, ita in præcautione & secunda valetudine ab illis abstinendum, ne dum urinam provocant, assuescant aperire eas vias, & aditum ad renes patefacere, quo omnes qui in corpore gignuntur crudi pravique humores, illuc tendant, & materiam præbeant arenis calculísque gignendis: *Rubeus in Celsum lib.* 4. *cap.* 10. A Diureticis medicamentis, & quæ calculos pellere solent, abstinendum diligenter moneo, nisi enim illud factum fuerit, verè calculosus efficietur: *Crato apud Scholtzium Consil.* 246. Ubi metus adest à calculo, tum urinalia medicamina obsunt, ad præcautionem, sed in paroxysmo auxiliantur, fusis ac emollitis ductibus quibus exitus illi pateat; nam in diexodo insessu, fotu, litu utimur, non in generatione. *Heurnius method. ad Prax. lib.* 2. *cap.* 12. Qui utuntur in Calculosis Diureticis calidis errant, primo quia ea secum ferunt excrementa & aperiunt meatus: secundo lapidem detrudunt, inæqualem & asperum reddunt. Ne renes aut vesica asperitate læderentur, sagax & prudens natura eum mucosa & lubrica pituita induit, ne partem viventem vellicaret: diuretica magnum detrimentum afferunt, quia Calculum circumventum viscosa pituita denudant, qui ob asperitates adeo pungit, ut post breve deinde spatium ulcus exitiosum efficiat, unde trucia symptomata: Circulator quidam misero calculoso valentissima diuretica porrexit, quæ moverunt loria fæculentissima, abrasa viscida pituita quæ calculo tanquam pulvinar erat: illico melius habuit; at paulo post nudus calculus & asper vesicæ parietes exesit & terebravit, unde mox facto ulcere, eóque gangrænoso, mortem, qua violentiorem nunquam vidi obiit. *Sanctorius meth. Vit. Err. l.* 13. *c.* 4. Vide *I. B. Montanum consult.* 93.

V. *a.* In usu medicamentorum Calculum frangentium & expellentium, observandum est non semel ea aut bis esse usurpanda, sed pluties, donec viæ obstructæ fuerint reseratæ: dum autem exhibentur, renes & vesica foveri debent balneis, fotibus, unctionibus, catapl. quo facilius operentur: nec non liquores aliqui tennuium partium, quale est vinum album vinosum, propinandi vicissim, & usurpanda interna emollientia, laxantia & vias lenientia, ut viæ magis laxentur, & aliorum remediorum acrimonia temperetur. *Riverius.*

V. *b.* Quæ Calculos attenuant sine calore vehementi, ea præclarè ad sanitatem faciunt: nam quæ fervidiora sunt, absumunt tenues partes, ac relictis crassioribus indurant lapidem, & novas materias accersunt ad renes & vesicam ex toto: Sint igitur potius tenuia frigida. *Heurnius.*

VI. Quidam in retentione & interceptione Calculi in ureteribus, pulverem lithontribon dictum, aliaque vehementia commendant, quę ante expurgationem totius multos vitiosos humores à superioribus ad renes pellunt, unde calculus non solùm magis magísque ureteribus impingitur, sed & inflammationes internæ gignuntur, ipsáque mors sequitur, quod expertus sum. *Fabritius Hildanus.*

VII. An Spiritus Terebinthinæ convenit in Calculo Renum? Confert, est enim medicamentum resolvens, altè penetrans, quodque insignem virtutem obtinet in visceribus purificandis, tartaro collecto resolvendo, & per vias urinæ pellendo: præmitti tamen debent lenitiva purgantia, antequam ad continuum & quotidianum usum illius veniatur: quamvis in usu ipsius Terebinthinæ in substautia non semper hoc requiratur, ut pote quæ & ipsa vim alvum subducendi possidet, præsertim ubi cum rhabarbaro pulverisato miscetur, juxta descriptionem *Cratonis* apud *Scholtzium* cons. 152. Convenit præterea per caliditatem temperatam, quâ membris coctioni dicatis amica est, quâ de causâ calculosis convenit, quatenus concoctiones juvat, ut materia peccans eò meliùs à sanguine separetur; Videatur apud *Amatum* centur. 1. curat. 63. historia monachi, qui singulis matutinis, per menses aliquot, jejunus terebinthinam nucis magnitudine deglutiens, à Calculo & Podagra liberatus est, irritis cæteris remedijs. *Gr. Horstius Prob. Dec.* 8 *qu.* 1.

VIII. Annotavit *Gainerius* observandum esse primo, ut sociemus Penetrantia remedijs Calculo dicatis, ut cinnamomum, nucem myristicam, Secundo tale addamus quod remediorum vires firmet, quò integris viribus calculum feriant, ut masticen & gummi; 3. ut leptomeriam habeant qua pervadant: 4. acrimoniam obtundens addatur, ut rosa, iquiritia, semen lini. *Heurnius.*

IX. *a.* *Crato* consilio 136. simplex Veronicæ decoctum præfert omnibus alijs generosioribus internis

internis medicamentis contra Calculum, *Usus, ait, clysteris ex solo decocto Veronicæ cum sacchăro, magis quam ulla medicamenta per os sumpta proderit: In decoctum, vel adeps vervecinus ad renes, vel cuniculi, vel capi adjiciatur, ut ita lubricitatem faciat, si ista non sunt ad manus, parum butyri rec. addatur.* Observent ergo Medicinæ candidati, non semper multorum simplicium farragine opus esse ad parandos clysteres. Ipsus sancte testari possum, sæpissime plus commodi & levaminis percepisse multos ægros, sive colicis passionibus, sive nephriticis doloribus tortos, ab usu simplicis clysteris ex lacte vaccino & saccharo parati, in quo ad exemplum *Cratonis*, vel Veronicam, vel flores Chamomillæ, non Romanæ, sed vulgaris, Romana temperatioris, quàm ex alijs majoris apparatus clysteribus, verbi gratia, ex pulegio, origano, ruta, calamintha &c. confectis, cùm calida illa sæpe exagitent flatus discutiendo, unde ingravescit dolor, qui proprie dictis anodynis mitigatur. *S. Pauli Quadrip. Botan. p.* 512

IX. *b.* Nephritici debent habere aliquod medicamentum familiare, quo excrementa per intestina ducantur, nam qui alvum habent lubricam, & diarrhoeis vexantur, arenulis & calculo non laborant; dummodo tamen medicamenta non componantur cum diureticis: Hoc dico, quia plures hoc tempore sunt, qui habent formulas quasdam medicamentorum quæ alvum subducunt, & simul facultatem diureticam obtinent: Quando est sermo de medicamentis materiam divertentibus, nullo est opus diuretico, Et propterea etiam illi male agunt qui præservationis tempore, & ad revulsionis scopum, utuntur cassia: Cassia enim dejectoria est & diuretica, propterea in hunc finem divertendi non est accipienda, & in hac parte accipio *Valleriolæ* sententiam 6. Enarrat. &c. *Saxonia loco cit.*

X. Non spernendum *Cratonis* consilium est, qui vult clysteribus contra Calculum remiscendum esse adipem vervecinum ad renes, vel cuniculi, vel capi, quo lubricitatem faciat: secus enim si fecerimus, cùm lac ipsum valde butyrosum ob florem suum sit, saccharum abstergit sordes recti intestini, atque ita idem exstimulat ut alvum dejiciamus, quæ si pinguibus non lubricetur, sistitur eadem, unde dolores & nephritici & colici iterum ingravescunt, Si recensiti adipes ad manus non sint, minime errabunt qui butyrum recens, vel oleum amygdal. non rancidum clysteribus remiscent. *Pauli ibidem.*

XI. Ast minime subscribendum ijs, qui ex lacte paratis, etiam alia varia simplicia, præter simplicem veronicam, vel præter simplices flores chamomillæ, addunt: Cum lactis nativam temperiem, & in eo delitescentem vim anodynam multis istis siccis ac calidis corrumpant. *Idem ibidem.*

XII. An in hujusmodi affectu *Vomitus* conducit? Multi sunt artis iniati qui ad præcautionem laudant, ut materia tartarea expellatur antequam vel ad renes, vel vesicam derivetur: In ipso paroxysmo alij admittunt, quia natura per nauseam vomitúmque viam monstrare videatur: Hippocratt. 6. Epidem. post vomitum æruginosum levius habere dixit: Meo judicio vomitus ad calculi expulsionem, vel arenularum, eodem conatu confert quo ad pellendum fœtum, nempe totius vehementi commotione, & musculorum abdominis compressione. Diligenter vero cavendum ne promiscue vomitus excitetur ijs qui ferendo non sunt, adeóque morbus morbo addatur: Mihi vesicam dolenti id remedium suasit *Severinus*, sed fere pleuresin eram passus: Dom. N. ejusdem consilio, vinum antimonio infusum feliciter successit, qui athletice exinde vixit. *Thomas Bartholinus Cent. 1. Epist.* 55.

XII. Arenulæ non subsidentes in urinâ, sed lateribus matulæ adhærentes, non significant calculosam dispositionem, sed jecoris excedentem calorem: *Spigelius* ajebat se in venis sanguinem aliquando comperisse arenulis refertum: Sed neque subsidentes arenulæ necessariò calculum indicant, at interdum solam causam materialem calculi, nam multi à calculo liberi has excernunt, dispositio tamen ad calculum innuitur: Arenulas porrò solitas esse apparere, & postea supprimi, & dolorem sentiri, & urinas evadere albas & tenues, indicio est illas in calculum compingi: eademque excerni cum dolore & stranguria, signum est calculi. *Plempius in Institut.* Arenulæ quæ gignuntur in venis permistæ sunt cum urinâ, & in enæoremate & in hypostasi. Quæ verò in renibus, ureteribus & vesicâ, statim facto lotio resident. *Epiphan. Ferdinandus.* Non raró arenulæ proveniunt ab humorum adustione; quæ in epate ac venis fit, & illæ vitri parietibus adhærent, nec in fundo subsident, ut illæ quæ à renibus proveniunt: præterea digitis contritæ dissolvuntur, & salinam substantiam referunt, cùm aliæ digitis non cedant & dissolvi nullomodo valeant: ac denique cum hujusmodi arenulæ salinam habeant substantiam, in calidâ urinâ dissolvuntur, neque ullo modo in ea apparent, dum ea adhuc calida est; postquam verò refrixerit, coalescunt & matulæ parietibus adhærent, non secus ac crystalli Tartari, qui in aqua calente dissoluti, dum illa refrigeratur, concrescunt & vasis parietibus adhærent; ita ut valde similis sit hujusmodi arenularum & crystalli Tartari natura. *Riverius.*

XIV. In Nephritide, licet vehementibus medicamentis, quale est peplium, ad lapidis commotionem precipiat Hipp. tutius tamen existimo esse lenientibus uti, quæ partes potiùs dilatent, quàm vehementioribus uti, quæ ad partem affectam forté majorem humorum copiam alliciant; Quare sicut in præcautione levioribus est utendum, ita idem in curatione existimo. *Mercatus de Præsid. l. 1. c. 6.*

XV. Solvuntur Calculi omnes, quales Ego saltem hactenus offendi, in salis petræ aut nitri acido spiritu, Unde concludo à Spiritu acido, qua tali, non posse expectari calculorum coagulationem, Ergo ab alio, illi, ex parte saltem, subcontrario: Quod si quis varia consideret quæ concretionem naturalium rerum promoveant, reperiet Austeris eam vim inesse, unde ab illis Glutinositas & tenacitas rerum fluidarum produci solet: quibus si jungantur terreæ Salinæque volatiles partes, aliquid calculi non multum absimile exsurget: Propendeo itaque in hanc sententiam, concrescere materiam terream, & Salinam volatilem Glutinosæ junctam, Humoris austeri ope in calculos; Infringitur autem coagulantis Austeri vis

ab Acido acri, quale in spiritu Nitri reperitur. *Fr. Sylvius Prax. lib. 1. cap. 55. §. 50.* Ubi grandiores prodeunt arenulæ, urinæ fundum petentes, calculorumque productionem inchoantes ac foventes, usurpanda sunt, præter salia volatilia oleosa, quæ calculos queunt solvere, Inter quæ locum primum merito tribuimus Spiritui nitri, cum in ipso tam facile & tam manifeste dissolvantur & diffringantur calculi: Potest autem commode in potu ordinatio, cerevisia, vino, jusculis &c. ad levem aciditatem spiritus nitri admisceri, atque sic diutine usurpari, cujus effectum egregium mirabuntur omnes. *Idem §. 91. & 92.*

XVI. In cibo & potu, cum inde materia arenularum & calculi exordium sumat, ut illius generationem præcaveamus; moderatio erit adhibenda, bonique succi cibi in usu esse debent, in primis verò temperatis cibis assuescere debent, & proin salitis leviter & parcissime uti, nam à vehementer salsis omnino abstinere, uti & à terrenis & siccis, cum ab illis materia hujus terrestreitatis deveniat, præcipua curationis est regula: veluti & à vehementer acribus & calidis, cum ab ijs arenulæ in calculum coagmententur, renes siccentur & incalescant: Ideo salsamenta omnia, & aromatizata potius quam ut in crudis, glutinosis, & quæ pituitam gignere perhibentur, prohibendis laboremus, cum hæc succum crassum, qui obstructiones parit, quidem gignant, verum in terrestrem materiam converti, nisi alia permista sit terrestreitas, minime possint. *Platerus.*

XVII. Illud nunquam memoria excidat, nihil præstantius pro arcendis renum calculis esse quàm aquam tepidam; vel jus pulli gallinacei, aut vituli, vel vervecinæ carnis, quinque vel sex unciarum mensura, immediatè ante cibum, mane & vesperi, modicè calidum potum. *Zecchius consult. 13.* Quò renum ingens calor remittatur, tanquam recurrentis nephritidis efficiens causa, laudo usum aquæ limpidę excoctæ tepidæ, sex vel septem unciarum mensura, ante omnem cibum, bis, vel saltem semel in die: Nihil enim adeo renes à recrementis vacuos & temperatos reddit: igneus enim calor ipsorum aquæ tepore tandem extinguitur, ita ut in posterum calculos procreare nequeant. *Idem consult. 17.*

XVIII. Sunt qui putant Asininum lac convenire Calculosis, quod omnia lactis genera subtilitate & serositate superans, vim potiùs aperientem quam obstruentem possidet: Sed si à caseo generetur Calculus, in præparatis corporibus; Si lac omne ex tribus substantijs constet, caseo. sero & butyro; ac proinde quæcunque participant caseo, ejusdem facultatem retinent, magis ac minus, prout multum aut parum in illis caseosa abundat substantia, consequens est ab illius usu posse procreari calculum, etsi non tam facile ac à crassiori lacte: Veterum quidem lac plurimi seri, aliquando visceribus prodesse magis, ob serosam substantiam, quâ detergit, quam obesse caseosam, quâ deberet obstruere, imò obstructionibus mederis, quod accidit in lacte camelarum recenter fœtarum, quod confert valde hydropi, ut ait, *Avicenna* l. 2. c. 442. Sed huic lacti id accidit ratione pascui, cùm camelæ vescantur tithymalis, chamelæa & similibus, à quibus lac vim solutivam acquirit, & ob serum maximè detergens: Lac autem humanum & asininum maximam habent similitudinem, estque utrumque medi a quadam ratione particeps casei: humanum autem lac procreare calculum ostendunt *Galenus* lib. 6. Epid. sect. 3. comm. 15. & *Avicenna* lib. 3. fen. 18. tr. 2. c. 16. *Galenus* quidem 6. de sanit. tuend. lac asininum calculosis concedit, sed pro præservatione, atque remotione eorum incommodorum quæ lapis in corpore, dum expellitur, solet relinquere, scilicet ulceris in instrumentis quæ urinæ expulsioni famulantur, exulceratis ijs in transitu ab aspera calculorum substantia aut magnitudine; & siccæ intemperiei, introductæ ab extenuante victu, vigilijs, vacuationibus, doloribus: hanc asininum lac corrigit humectando, refrigerando, nutriendo, ulcus emendat abstergendo, dolorem mitigando, glutinando: *Aëtius* quoque id admittit, sed post factam sectionem in collo vesicæ, extractúmque lapidem; Videantur cap. 5. 8. & 10. lib. 11. Dico autem quod per se non potest lac asininum detergere expurgareque arenulas: quia serum non expurgat renes & vesicam ratione propria, cum hoc munus pertineat propriè ad uretica medicamenta: Ex accidenti autem potest, ingenti scilicet quantitate exhibitum, qua per urinæ vias effluens, ducat secum excrementa uniuscujusque generis quæ invenerit, modò egrediatur per vias urinæ, & in corpore non retineatur: nam si retinetur, nec expurgatur per urinarios meatus, utilitatem aliquam afferre non poterit: Alius etiam esset modus exhibendi, permistum scilicet cum ureticis, antiquorum consuetudine. *Gr. Horst. Augenius Tomo 1. lib. 2. Epist. 1. qui fusè agitat hanc quæstionem.*

XIX. Tabido ægro existente, si indicatio adsit rumpendi aut minuendi calculum, convenire nequit lac asininum, quia non frangit neque minuit lapidem: Nec convenire possunt in hac materia medica Calculi extirpatio & Tabidi corporis curatio; postulat enim Tabes ut in corpore diu admodum contineatur lac ipsum, ut solidas partes omnes humectet, foveat, refrigeret: Sed calculus exigit ut quantò citius per meatus urinarios expellatur, quia detentum gravissima inferret incommoda. *Idem ibidem.*

XX. Errant Empirici qui *refrigerant* miseros senes nephriticos, qui sunt calore exuti, præbentes aquas thermales, serum lactis, quia credunt excessum caloris necessariò concurrere ad productionem calculi: Objiciunt necessariò calorem conspirare debere ut tenues partes resolvantur, crassæ relinquantur: Sed modicus calor, temporis spatio, lentorem illapsum potest cogere & densare, ut patet ex Gal. 6. Epid. 3. 15. *Calor*, ait, *vel mediocris ad hanc cogendam materiam satis est, si quidem in calidis aquis, sponte scaturientibus, etsi tepidiores sunt moderatis, concrescere tophi conspiciuntur.* Sic in vesica, quæ longè frigidior est renibus, tum ob substantiam nerveam, tum ob cavitatem, quam subit aër post mictionem ne detur vacuum, lapides concrescunt. *Sanctorius meth. vit. Err. l. 3. c. 7.*

XXI. Errant quoque qui semper *attenuantibus & incidentibus* utuntur, quasi arenulæ fieri non possint sine repletione crassorum humorum: Et quasi non inveniantur biliosissimi homines, qui sanguinem & alios humores tenues habeant, qui lithiasin patiantur. Censemus enim in omni vivente esse posse tantam crassitiem humorum, quæ si in renibus moretur, lapillum efficiat: atque in homine non pituitoso tantam esse pituitam, quæ unum lapillum efficere possit. *Sanctorius meth. l. 3. c. 7.*

XXII. Nimis abunde in coagmentatione lapidosa, ureteras ac renes contundente, Fotuum usus initur: præstaret repetitis vicibus, ac sesquihora, vel duabus horis interpositis, repetere decoctum ex aq. fœnugr. semin. malvæ, chamæmeli decocto &c. ob incommoda quæ calidæ abusus infert ab *Hippocr.* recensita aphor. 16. sect. 4. *Heurnius comm. in cit. aphor.*

XXIII. In Nephritico affectu notandum *Clysteres* minori admodum copia quam in aliis affectibus esse præscribendos, ne copia intestina distendendo, circumvicinas partes affectas premant, doloremque exasperent. *Zecchius consult.* 50.

XXIV. In calculo tam Renum quam Vesicæ, *diuretica* frangentia calculum longè à cibo, aut jejuno stomacho propinanda sunt, & si fieri potest, corpore prius purgato, quia diuretica citissime feruntur ad renes, & secum rapiunt cibum crudum & non concoctum, sic magis gravant renes & vesicam, & augent materiam calculi: Perperam igitur faciunt cum decoquunt quidam cum carnibus radices petroselini, vel aliud diureticum, & decoctum illud sumunt in prandio vel cœna. *Frid. Hofmannus m. m. l. 1. c. 12.*

XXV. *Diurætica* lithontriptica primo sint apta in urinam mutari, ut scil. locum affectum tangant, inquit *Helmontius* 2. habeant in se potestatem solvendi repagula calculi 3. possideant istud in proprietate specifica. 4. sint subtilia ut quaquaversus eant. 5. amica sint naturæ, ne scilicet cuncta pervertant. 6. ne valde calida sint, Potius ea offerenda quæ vi abstersiva ex alkali volatili & acido constant, & blanda sua acredine viarum urinalium sordes incidunt ac repurgant, tum quæ suavi fragrantia ferientia renes, fraciditatem fermenti inhibent, adeoque occasionem calculo præcludunt: tum quæ renum dolores demulcentia animosiores ad expellendum nociva eos reddunt, crocus, cassia & rheum, purgandi vi spoliata. *Idem Ibidem.* Quod de spiritu vitrioli in calculis renum & vesicæ observavi, referam, Duplicis generis sunt Diuretica, altera aperitiva, altera Incisiva: Aperitiva trahunt materiam ad renes, qui si sint affecti, sunt admodum suspecta, quia trahimus materiam ad partem affectam; Sed Incisiva non deferunt materiam ad renes, sed tantum incidendo subtiliant, & ita subtilis reddita materia per renes egreditur: hinc oritur, ut semper felicissime utor, quod si in principio ad comminuendos lapillos, vel incidendum humorem crassum, spiritum vitrioli exhibendum propono, cito felicem exitum video: spiritus vitrioli enim, quamvis sit diureticus, tamen tantum incidit, ex qua subtiliatione, materiæ dum exeunt, urina copiosa apparet aliquo modo, & revera diureticum est per accidens, non quod deferat aliquid ad renes, sed quia materia, dum nullum habet impedimentum, facili negotio egreditur, Et frustra fit post 3. vel 4. diem id quod potest fieri in prima, absque eo quod dolor prorogetur, cum magno ægri nocumento, usque ad 3. vel 4. expectandum enim est ut præcedant vacuationes universales, quæ in hoc casu non sunt necessariæ in principio, cum post commodissime, transacto dolore, fieri possint. *Panarolus Pent. c. 3. observ. 41.*

XXVI. Quorum tamen Diureticorum delectus habendus est, ut primo mitiora usurpentur, & magis temperata antequam ad acriora veniatur, quæ epatis ac renum Archæum accendunt. *Hofmannus Ibidem.*

XXVII. Ubi notandum quod refrigerantia cataplasmata & inunctiones prius sint applicanda Epati quam Renibus, quando ab illo provenit renum caliditas, seu quando peregrinum quoddam Sal, ex digestione epatis natum, renibus irrepserit mediante sanguine, tunc inclusum hoc, quia non vitale, Archeo molestum, ex maturitate temporis incalescit, hinc provenit iste renum calor. *Idem Ibidem.*

XXVIII. Diuretica autem non semel aut bis, sed pluries sunt usurpanda, donec viæ obstructæ fuerint reseratæ: Dum autem offeruntur, Renes etiam & Vesica externis fovendi sunt, quo facilius operentur; & usurpanda sunt juxta vel per se, vel cum decoctis diureticis mixta, interna emollientia, laxantia & vias lenientia, ut viæ magis dilatentur, & aliorum remediorum acrimonia temperetur: Iuvant autem humectantia, non quatenus amplificant ureteres, sed in quantum spasmum crispationis demulcent *Idem Ibidem.*

XXIX. Præservationis tempore licet à Diureticis abhorreant *Averr.* & *Nicolus*, exhibentur tamen à *Paulo* & *Avicenna*, sed cum distinctione: timet enim *Avicenna* diuturnum usum diureticorum, ideoque dicit per interpolatas vices esse danda, nimirum dum opus fuerit aliquam materiæ portionem, in renibus hærentem, detergere & evacuare. *Fortis consult.* 88. & 98. *cent.* 3.

XXX. Ejecto calculo, licet mali nihil sit reliquum, attamen ego soleo duobus aut tribus posteris diebus perfectam abstersionem & renum munditiem procurare, præbendo bolum terebinth. nostræ, lotæ in aqua malvæ cum pulvere liquiritiæ, superbibita emulsione seminis melonum, extractæ cum aqua malvæ aut hordei, sed dilutam. *Idem. consult.* 96. *cent.* 3.

XXXI. *Trallianus* probat myrrhum gratia evacuationis calculi: dubitatur tamen qua ratione tuto uti queamus medicamento hoc adstringente ad expellendum calculum. Hic facultatibus constat contrariis, non solum enim adstringit, sed etiam acrimoniam quandam habet admitam, *Gal. cap. 18. l. 2. de Aliment fac.* propter partes quasdam tenues & calidas. 7. *de simpl.* in fine, Hinc *Dioscor.* myrrhum urinam ciere tradit: Interim notandum adstringentia contra calculum & urinæ difficultatem adhiberi, tum conjuncta diureticis, ut hæc in renibus eo diutius detineantur: tum per se aliquando sola, ut renibus debilibus robur addatur. *Capivaccius.* Ego à magnis Practicis audivi plerosque pati hanc carnificinam ob flaccidos Renes; hinc usus adstringentium invaluit, syrupi limon. cum aqua equiseti &c. *Hofmanus* 2. *de medic. offic. pag.* 310. Cum non nisi calidi renes gignant calculos, & vero illi diureticis validioribus valde debilitentur, mirum non est usu spongiolæ, Bedegar dictæ, roborari inde renes, ut pellendo calculo aptiores sint. *Idem ibidem pag.* 74. In curatione calculi si bene distingueremus remedia, pauciores haberemus calculosos: Qui enim perpetuo utuntur propriis dictis diureticis,

præcipue non purgatis primis viis, adducta ad locum affectum materia calculosa, malum faciunt pejus: Quanto melius illi qui, præservationis quidem gratia, singulis annis quadrantibus everrunt primas vias dictas, deinde utuntur lactè amygdalino per aliquot dies: Pro curatione autem ante omnia leniter purgant, postea utuntur diureticis improprie dictis frigidis scil. quæ tonum reddunt renibus, syr. de limonibus, chamamelino &c. cum aqua florum pruni sylvestris, fragariæ, equiseti, florum violarum, malvæ, althææ, linariæ, plantaginis &c. quorum quædam adstringunt, & diuretica non sunt: quædam diuretica sunt, propter substantiam aqueam: *S. Pauli Quadrip. Botanici, Classe 2. voce Cynosbatos, ex Caspare Bauhino.*

XXXII. Qui Calculis Renum vrgentur, illis iuscula parentur ex pisis, seminibus anisi, fœniculi, baccis juniperi &c. condienda: Quod autem quorundam nephriticorum dolores ejusmodi juribus exasperentur, alij contra ab iis præserventur, utrumque ratione non caret: Sciendum namque solum illos ab esu Pisorum iusculi sorbilis male habere, quorum renum pelvim obsedit Calculus, muco lento obductus, quem dum Pisorum iusculum quasi defricat, abstergendi sua facultate, asperi illi calculi vreteres pungunt, unde dolor & similia symptomata, quæ sextum par nervorum cerebri in consensum trahunt: Sic quoque sæpe ipsa terebinthina, qua non præstantius ullum adversus calculum & urinæ difficultates (etiam illas quas fœda lues causatur) remedium est, quandoque exacerbat nephriticos dolores: Alios vero idem Pisorum jusculum, & præsertim eos à nephriticis symptomatis præservat, quibus necdum mucus lentus, viscidus ac tenax, in renibus lapidefactus est, vel quibus arenulas aut minutulos lapillos pellit, renibus non ulcerosis: Atque ita utrisque hisce non solum, sed omnibus quoque licebit securis esse a flatulentia Pisorum. *S. Pauli Quadri. part. Botan p.* 435.

XXXIII. Maxime prosunt Narcotica, quia renes, seu ureteres, à calculo continuo irritantur, & si à narcoticis motus ille inhibetur, simulque fibræ laxantur, calculus eo facilius descendere potest. *Frid. Hofmanus m. m. p.* 437.

XXXIV. Quidam incidit in dolorem gravatiuum lateris sinistri sub nothis costis, subsequente vomitu sanguinis copiosissimo, quotiescumque incurvabatur redibat adeo ut virium imbecillitas non levis exinde sequeretur: Iudicavit D. D. *Moebius* calculum grandiorem latitare in sinistro hypochondrio, & ejus ex motu sanguinem extravasari in tanta copia, fundi in ventriculum, & demum vomitu reiici: Calculum pellentia non audebat præscribere, ne vasa reclusa magis aperirentur, & ex majore sanguinis vomitu de vita periclitaretur: Dabat itaque C. C. calcinatum, in brodio carnis non salito ad tres dies: Exterius locum dolentem fovere iubebat fol. malvæ, flor. chamæm. sem. lini coctis: Et sic cessabat vomitus sanguinis, lapis movebatur ad dorsum, & demum ad vesicam, hærebat in collo vesicæ, excitans immanissimos dolores: Ibi dabat suum sal anodynum in decocto malvæ; circa lumbos & pudenda fol. malvæ, sem. lini in lacte cocta apponenda sæpius calide mandabat, pudendis interius cum ol. tilior. alb. inunctis, Et sic intra sex horas lapis instar fabæ magnus excludebatur, & æger D. G. restituebatur. *Frid. Hoffm. m. m. p.* 353.

XXXV. Mos est tum veterum tum recentiorum Medicorum, renum regionem, quo ingens eorum calor remittatur, vel rosaceo vel santalino unguento refrigerante illinere: Quod quidem suspectum mihi semper visum est nonnihil, quia refrigerantia & adstringentia extrinsecus admota supervacanea excrementa magis compingunt. *Zecchius consult.* 17. Generalis præservationis à calculo duo scopi ab *Hippocr.* monstrantur, quorum primus intemperiem renum considerandam præscribit; alter ut caro renum densa & dura reddatur mollior atque laxior: qui scopus per humectantia atque relaxantia, quo materiæ ex qua fiunt calculi, transitum præbeat, obtinetur: multi Medici hunc scopum putant se attingere dum foris ungu. rosatum & similia adhibent, atque interdum etiam magnopere iis ægri juvantur: Verum si intra corpus sumantur ea, quæ primum in victus ratione materiam calculi imminuant, deinde suaviter eam educant, atque deinde renum intemperiem corrigant, & laxiores eorum carnes reddant, præclarè iis consulitur. *Crato apud Scholtz. cons.* 144.

XXXVI. Si præsente calculo renum sanguinem copiosum & frequenter æger mejat, sicque contrariæ perdurent Medicæ intentiones, in angusto res fuerit; difficillimum enim est in arte remedium invenire quod oppositas edat operationes, aperiat nimirum & adstringat, frangat & cogat, atque adeo, cæteris omnibus missis, ad remedium, Sacrum ab Aristotele dictum, erit illico confugiendum, nimirum ad aquas Thermales, in quibus emineat Vitriolata vis, quibus nullum, præsenti casu, nec tutius nec præstantius excogitari potest, nec usurpari remedium: Tales enim aquæ validissime & efficacissime expellunt, & propterea lithontripticæ sunt, at ratione vitrioli sanguinem sistunt, præterquam quod omnia viscera roborando, hepar & renes valde refrigerant. *Fortis consult.* 95. *cent.* 3.

XXXVII. Refrigerantia externa renibus apponenda in pingui & carnoso corpore inutilia sunt, ut quæad partem affectam peruadere non possint, & partes externas densando calorem potius adaugere nata sint. *Idem.*

XXXVIII. Sunt qui præcipiunt Balneum aquæ dulcis, quod tamen suspectum habeo, ut nimis laxans: cujus loco inungantur renes ungu. Rosac. Mesues & infrigidante Galeni, applicitis foliis nymphææ. *Idem. consult.* 98. *cent.* 3.

XXXIX. In motu corporis exercitium decens, rectoque tempore ante cibum factum, in arenulis exturbandis, quæ otio alioquin facile subsistunt, plurimum juvat: Ob quam & causam, post motus corporis arenulas copiosius & frequentius, quam mane post somnum, cum urina reddi expurgarique, & proin eo tempore, si illas diiudicare recte velimus, inspiciendas quoque esse experientia comperimus. *Platerus.*

XL. Novi quandam quam plures Medici Colico dolore laborare confirmabant: Ego autem prima visita-

visitatione (quia per stupebat & alia signa calculi erant) calculum judicavi, quod tamen aliis multis argumentis falsum esse dicebant: atque ita ego ablegatus fui, ipsi vero in curatione permanserunt, continueque calida & sicca administrarunt, donec vitam cum morte permutaret: Dissecto corpore magnus lapis in rene fuit inventus, atque ego meo honori restitutus. *Gerardus Bergensis de artic. & renum morb. curat.*

XLI. In Calculi cura magna opus esse cautione exempla plurima monent: Nam fortia diuretica sæpe non tantum dolorem magis augent, violenter moto calculo & non promoto, sed sanguinis etiam mictum excitant, meatus urinarios excoriant, interdum etiam calculos angustis meatibus impingunt, imo convulsiones & epilepsias excitant, violenter calculo impulso & non expulso, quod observatum: Itaque nos eos qui grandes calculos in vesica habuerunt, solis lenientibus & emollientibus clysteribus à doloribus liberavimus, ut per multos annos, absque evidenti molestia accessionum calculi dolorum degerent: Nec hoc mirum videatur, cum emollientes & abstergentes clysteres mucores calculo ferè semper conjunctos abstergant, & sensim educant, & meatus urinarios ab obstructione liberent: arenulas etiam unà educant, ac urinæ apertas vias præbeant: Id in me expertus sum ante annos aliquot, cum dolorem in dextris iliis vehementissimum incurrissem, solis clysteriis mollientibus, ter uno die sumptis, eum discussi, solutis arenulis, & materia viscosa crassa conjuncta etiam abstersa, ac per dies aliquot cum urina continuos educta: ac tantum iis lenibus auxiliis, in mundificandis urinariis meatibus effectum est, ut ab eo tempore nunquam in talem dolorem inciderim. *Oethæus apud Schenckium.*

XLII. Lithotomia renum ab *Hippocr.* indicatur lib. de int. affect. t. 15. *Ubi vero intumuerit, & extuberarit, sub hoc tempus juxta renem secato, & extracto pure, arenam medicamentis urinam cientibus curato*; Ex quo patet lithotomiam renum antiquis cognitam fuisse: *Avicenna* etiam hujus mentionem facit, sed hanc cum *Bacchanello* impossibilem puto, quoniam oportet penetrare per musculos, per dorsum, per ossa magna, per nervos & arterias, & venas magnas: Ea tantum sectio credimus quod possit administrari, cum juxta *Hippocr.* ren intumuerit & elevatus fuerit, vel quando suppuratus fuerit: In hoc enim casu Natura sibi parat iter, & hoc modo secti convaluere, ut refert *Schenckius* ex *Coelio* &c. Et ego quoque aliquando in juvene observavi, cui per abscessum in lumbis sponte apertum duo calculi cum pure egressi sunt: Sed in alio casu impossibilem omnino credimus: Optima esset si tuto posset fieri, sed ad impossibilia nemo tenetur. Sed si hoc fit à Natura, ergo fieri potest ab arte? Respondeo plurima recte fieri à natura, quæ ab arte nequaquam; exemplum habemus in hydropicis, in quibus sponte ortis in tibiis ulceribus sanitas elucescit, sed si ulcera arte parantur, corrumpuntur & mors supervenit. *Dom. Panarolus Pent. ult. observat.* 42. *Ambrosius Pareus* Chirurg. magnæ lib. 24. cap. 16. refert quendam Nobiliss. Medunensem, calculo renali laborantem, capite damnatum, à Magistratu facta potestate, Medicorum Parisiensium in gratiam sectum fuisse, calculumque evulsum, atque obducto vulnere sanatum, & supplicij factam gratiam: Sed si hæc operatio fiat in lumbis e regione renum, cum præsenti magno discrimine conjuncta est, quod eo sit pervadendum per musculos dorsales, nervos, arteriam aortam & venam cavam, cum syncopes & mortis periculo: Quod si vero per ilia tentetur, intestinis diductis, parata ad renem via, licet quidem ab illa levius impendeat periculum, quod aduertit *Roussetus de partu* cæsareo, confluxus tamen sanguinis in cavitatem abdominis eo non vacat, renisque cicatrix difficillima est, ut has ob causas vel non sit tentanda, vel præmisso saltem prognostico interitus. *Ben. Silvaticus.* cent. 3. consult. 55.

XLIII. Consulo, quando cætera non prosunt, retrahatur materia ad articulos, facillimus enim est transitus doloris nephritici in arthriticum, & hujus in illum, estque minus malum arthritico tentari quam nephritico, dolor enim articularis propter molestiam in vitæ discrimen non adducit, sed nephritis, & vesicæ calculus, propter multos labores, & eos quidem indesinentes, miseros patientes necant: Itaque divertatur materia ad articulos frictionibus, balneis frequentibus, inunctionibus calidis, sinapismis & vesicantibus. *Saxonia Prælect. pract. pag.* ij. *cap.* 36.

XLIV. Miror Medicos pro præservatione à calculo renum, cauteria omnibus affigi non præscribere, quo ii spirent calore igneo affecti, eoque excrementa deponant per venas; multos sic à sævo cruciatu liberavi, multos in recenti malo ex toto liberavi. *Zacutus M. P. lib.* 2. *hist.* 94.

XLV. In calculo non ego probarem aquas thermales, nam si sint frigidæ, calorem quidem jecoris renumque remittunt, ventriculo tamen obsunt: Si autem sint calidæ siccæque, plus siccitate obsunt quam caliditate prosunt ventriculo. *Capivaccius in cons. Scholzij cons.* 154.

CALCULUS VESICÆ.

SYLLOGE.

Medicamentis an atteri possit. 1. 19.
Qua vi alia agant. 3.
Diuretica *aliquando utilia.* 20.
Lenientes & mollientes clysteres *utiles.*
Aqua per catheterem immissa an frangere valeant. 4.
Signa sunt dubia, nec ad lithotomiam properandum. 5.
Sæpe latet ob pravam vesicæ conformationem 6.
Caro in collo vesicæ calculum mentiens. 8.
Cum inditur catheter, non violanda membranula ad ostium colli vesicæ sita. 21.
Lithotomiam qui facilius sustinent, ubi grandis calculus an parvus. 2.

I. AN Calculus Ves. medicamentis alteri potest? multi in totum negant, multi frigidè affirmant: Ego cum Galeno, Hippocrata, Dioscoride, Rhase, Avicenna & infinitis classicis authoribus statuo (qui præscribunt multa simplicia & composita, à tenuitate, ab aciditate, ab asperitate & vi diuretica agentia) quod dentur lapidem frangentia vesicæ: Quid repugnet non video, cum æque detur sal resoluens quam coagulans, & virtutes rerum non sint abnegandæ in plantis, herbis & lapidibus: videmus etiam aquam mollem cavare lapidem continuatione, ferrumque vi simplicium erodi, necnon dari simplicia lapides emollientia, cur non & frangentia? Legimus *Philagrium* ex *Aëtio* l. ij. curasse vesicæ calculum sanguine hirci cum passerculo traglodìtico permisto: Iesuitam Romæ curasse filium Typographi millepedibus ritè præparatis: *Rhasin* lib. 9. curasse vetustum vesicæ calculum suis pilulis, quibus *Horatius Augenius*, ipsius Pater, & alij Medici, multos curarunt calculosos: Si præscripti authores medicamenta commendarent, & non haberent talem vim, quid agerent in tam gravi negotio quam ut humanum deluderent genus, quod de Hippocr. nefas est dicere? qui ex Macrobio nunquam alios nec seipsum fefellit? *Ioh. Freitagius apud Gr. Horstium lib. 4. obs. 45. Bartholomæus Turrianus* in Jatrob. lib. 4. f. 269. vesicæ calculum jam sectioni destinatum, fregit propinato puluere crystalli: vel potius substantia ejusdem resolubili: cujus liquoris etiam meminit *Th. Muffetus* de jure & præst. Chymicorum: fit autem Crystallus solubilis, si vel minimum novies in fornace figuli calcinetur, tunc abit in friabilem substantiam, & in cella positus liquescit olei Tartari instar: vel lapis crystalli ignitus septies extinguatur in aqua vel spiritu urticæ minoris: Vesicæ calculus comminuitur emplastro ex cepo alba cocto pectini imposito, reste *Ioh. Prævotio*. Si ergo extant historiæ nonnullorum Calculo laborantium per medicamenta curatorum, præcipua experjunda sunt remedia, antequam æger periculosissimæ se submittat aleæ: Nota quidem est *Gul-Laurembergij*, usu asellorum à magno calculo liberati, & *Hor. Augenij* in alio ægro historia; Sed talia exempla non faciunt regulam: possibilitatem convincunt tantum, quam neque nos negamus: ignotæ simul sunt aliæ circumstantiæ arenosæ fuerunt hæ coagmentationes, non siliceæ: Nullum itaque verorum diureticorum genus in hoc vel simili casu probare possumus si calculus sit magnus, durus, & lapidem æmuletur, imo neque sic inhibere possumus ejus augmentum: ampla est loci distantia, & viæ per quas transire debent, multæ; si debilia sunt, vires amittunt priusquam ad vias urinæ perveniant, si fortia, ex toto corpore materiam ad vesicam deducunt; imo hæc magis nocent, nam acrimonia sua & tenuitate auferunt & abluunt lentorem & pituitosam illam materiam, quæ muci instar calculo solet adhærere, ipsique pro stragulo est: hac ablata, ille asperior redditur, dolores intensiores excitat, & vesicam magis lædit: Expertus est idem æger noster, qui biennij spatio vsus diureticis, nihil emolumenti percepit, sive adhibita fuerint chimica sive Galenica, imo potius majores dolores quotidie persentit: Idem expertus est trium Imperatorum Medicus *Crato*, qui in dolore renali à diureticis iis quæ calculum pellunt serio abstinendum suadet, Eminent. Cardinalis *Cornarius*, contra sententiam *Mercurialis*, cum calculo laboraret, & difficultate mingendi torqueretur, nolens obedire Medicis dissuadentibus, profectus fuit ad thermas quæ per urinas evacuabant, illis sumptis, dolore exacerbato, mortuus est. *Rolfinccius lib. 9. cons. 9.*

II. Cum parvi fuerint lapides, frequentius collum vesicæ ingrediuntur, vrinam prohibent, ulcera & dolores atque ardores ingentes inferunt: majores verò quiescunt in fundo; vel, si aliquando ascendant, urinam non prohibent, ideo minus molesti sunt quam parvi. Quare non libenter accipio *Pauli* sententiam, scribentis eos qui magnum habent vesicæ lapidem, sectionem melius sustinere quam illos qui habent parvum: eo quod illi qui magnum habent calculum, doloribus & inflammationibus frequentibus sunt assueti: Ego experientiâ observavi, & ratio illud persuadet, minores calculos plus molestiæ inferre quam majores: imò hi aliquando multo muco obliti adhærent vesicæ, ut ideo una ex parte magis periculosi sint, ex alia minus: magis, quia educi non possunt nisi laceretur vesica: minus, quia immobiles jacent, ideo ex concussione neque pruritum neque frequentem mictionem faciunt, neque amplius urinam impedire possunt: Quod in duobus N. expertus sum, quorum uterque diuturno vexatus vesicæ calculo, cum multis & gravibus symptomatis, adhærente eodem calculo ipsi vesicæ, vitam per multos annos sine molestia duxerunt. *Saxonia Prælec. Pract.*

III. Mercatus 4. classes medicamentorum calculum frangentium constituit, atque in tertia recenset ea quæ improprie lapidem frangere putat, & abstergendo tantum, atterendoq; superficiem hoc prodesse dicit: Et talia docet esse omnia quæ sua asperitate abstergunt & veluti atterunt, duo enim corpora aspera simul collisa atteruntur: huc pertinent lapides spongiæ, lyncis, cinis corticum ovorum &c. Talium usum quidam reiiciunt quod vix verisimile sit lapidem in vesica atterere posse, illæsis partibus intermediis: At notandum talia non integra exhiberi, sed in subtilem pulverem comminuta, imo soluta & in magisteria redacta, ubi non minus efficacia eorum à spiritu salino pendet, intima lapidis subeunte, atque in minima eum solvente, Non secus ac ab aquis fortibus metalla & mineralia, ab aceto corallia, margaritæ & similia solvuntur: Quo fit ut vsus ejusmodi medicamentorum repudiandus non si *Sennertus*.

IV. Sunt quidam in ea opinione, quæ à ratione aliena non videtur, aquis per catheterem in vesicam immissis lapidem frangi posse. Nam cum istæ aquæ nihil alterentur, & vitium nihil amittant in transitu, sicut medicamenta quæ assumuntur, sed recta in vesicam ad Calculum penetrent, vim suam in eum integre exserere possunt: licetque extra corpus humanum in lapidibus è vesica extractis, vel excretis prius harum aquarum vires experiri. *Cardanus* has conditiones in his aqvis requirit ut lapidem atterant, & ut vesicæ sint innoxiæ: commendatque ille aquam ex cinere scorpionum, petroselini, radice brusci, lapidibus cancri, stercore columbino, parietaria, mavultque talem aquam parari ex pluribus simul mistis quam ex uno simplici. *Sennertus.* Deceptores indicat *Rolfincius* cons. 3. l. 9. qui injectionibus per siphonem aliquid effecisse gloriantur. *Zecchius* inanes judicat eas injectiones.

V. Novi quendam qui per sesqui-annum à Medicis ut calculosus curabatur, cum signa pathognomonica adessent, pondus seu gravedo circa pubem, stranguria, dysuria, procidentia ani, pruritus glandis, &c. Proficiscitur ille in Gallias lithotomo se subjecturus, Ubi Lutetiæ per duos menses hæreret ac, vino meraciori uteretur, tertio mense, integras per 40. septimanas ingentem materiæ plane argillosæ copiam per urinam excernit: Et ex eo tempore optime sese habuit, neque tantillum amplius sentit: saltem potu diuretico, e. g. vinis dilutioribus postmodum usus fuit. *Ph. Salmuth. cent. 1. observat. 25.*

VI. Rara est vesicæ prava conformatio, quæ tamen accidere potest, & diligenter notanda in explorando calculo, si quando præsentibus signis omnibus pathognomonicis, cathetere is non deprehendatur, Nam in quibusdam duplex vesica inventa, in aliis septo membraneo divisa, *Riolanus Anthropogr. lib. 2. cap. 24.*

VII. Occurrit & alius calculum extrahendi modus, Digitis in anum immissis Chirurgus calculum versus anteriora ventris detrudit, mox per foramen secundum fibrarum ductum in musculo recto supra os pubis factum, ope lapidilli aut forcipis calculum extrahit: Hoc modo si procedat operatio, urinæ stillicidium nunquam est metuendum, & præterea amplior calculo educendo conceditur locus: Sed interim per se periculosa atque molesta hæc est operatio: nam si labia vulneris in vesica facti, haud uniantur musculis abdominis, exulceratio vesicæ sequitur, quæ non tantum insignem dolorem movet, sed & ipso calculo incurabilior habetur: *Barbette Chirurgiæ part. 1. cap. 26.* Calculi ex inguine sectionem laudat *Roussetus* ex *Franco* quodam, à quo sectio illa *Franconiana* dicitur, in pueris præsertim: Nec Hildano displicet in grandioribus calculis, qui ad perinæum perduci non possunt, minori enim cum dolore ac periculo hæmorrhagiæ ibi extrahi: Vesicæ consolidatio illum non terret, quia fibras carnosas habet, quarum beneficio calor ejus innatus fovetur & vulneri curantur: Vulneratæ vesicæ feliciter curatæ prostant exempla: Et cum ipse ventriculus uterusque sine damno & vulnerentur & sanentur, quid in hac vesicæ sectione periculi subesse possit non video si exercitata manus accesserit. *Bartholinus cent. 4. Epist. 21.*

VIII. Sæpe decipimur specie calculi, ut in Nob. Viro, post urinæ cruciatum in octavum mensem, ambigentibus Medicis & Chirurgis de calculo, adhibitis frustra remediis, tandem apertio facta ut solent lithotomi: liberatus omnino dolore, non invento calculo, sed carne in collo vesicæ, quæ paulatim consumpta est convenientibus remediis. *Scholiogr. ad cap. 50. lib. 1. Holler.* An Chirurgia in perinæo ob calculi solum eductionem tentanda sit, vide *Riolani* Encheir. Anatom. sub finem: Institutæ feliciter exemplum, ob Ischuriam cito lethiferam, nisi præsto fuisset id auxilium à caruncula magnis vesicæ ostium obsidentibus, vide Anatomen nostram Practicam lib. 3. sect. 24. observat. 13. in Appendice.

IX. Summe nocet vesicæ urinariæ Calculus ipsi adnatus: quem sive tollas sive relinquas perinde occidis ægrum: Talis periculosæ accretionis exemplum licuit videre in cadavere, cujus vesica continuit calculum membrana involutum, & fibris tam strictè vesicæ tunicis alligatum, ut vix inde avelleretur sine manifesta dilaceratione: Misero cuidam lithotomus adempturus Calculum, extraxit simul & ipsam vesicam, utpote calculo tot & tam tenacibus vinculis accretam, ut nequiverit ulla arte ab eo separari: Viderint itaque hic lithotomi quam facilè decipiat ipsos candela cerea; & quam parum fidendum penicillo ferreo, tentandi gratia in vesicam immisso: quippe renitens durities est ipsis infallibile præsentis calculi indicium: At calculus sua tunica obductus, nec reluctatur tactui, nec percussus edit sonitum, quocirca non credendum solis hisce experimentis, sed vocanda in subsidium alia signa: Sed quid faciet lithotomus inveniens ejuscemodi calculos incisa jam urethra, & dilatato ritè vesicæ collo? tollet an relinquet? tollet sequaces & relinquet reluctantes? Neque enim omnes involucro inclusi adnascuntur vesicæ, sed quidam illorum fluctuant liberè, prodeuntque non minus facilè ac si nulla tegerentur membrana, quod quidem vidi in duabus mulieribus, Quod si verò vesica sit male conformata, sive ob membraneum septum eam dividens, quod vidit G. Bauhinus, sive ob ἔμφυσιν adhærentem, ut in Ill. Casaubono, sive ob membranas ipsius complicatas, & pubis ossi arctius accretas quam ut possit sectio institui sine evidenti vesicæ offensa, qualem huius partis positum equidem aliquando observavi in quodam sectioni jam destinato, tum non minore circumspectione opus erit, uti videre fuit in exemplo hic inserto, in quo ingloriam certè operam collocasset lithotomus, nisi perterritus à perverso hoc vesicæ situ, sustulisset prudenter manum de tabula, Latitabat namque hic calculus tam perplexo errore (ut docuit Anatome) contortæ huic vesicæ implicitus, ut ne ipsius quidem Æsculapius eum inde exemisset sine manifesto vitæ periculo: Cujusdam quoque vesica continuit duos calculos à corrugatis ipsius tunicis tam arctè circumdatos, ut præter illos vix unciam recepisset liquoris &c. *Nic. Tulpius lib iij. Observat. 5. & 6. vide Schenckium l. 3. p. m. 472.*

X. Multi à vulgaribus lithotomis, in eductione calculi, committi solent errores, primus est cum ægro diebus proximè præcedentibus, ac toto curationis decursu, liberum vitæ genus permittunt, nec diætam nec præparationem præmittunt, unde multa in

commoda, imo mors, sequuntur, quia à corpore plethorico aut cacochymico omnia ad locum affectum confluunt: præcedat ergo diæta, præparatio, purgatio &c. 2. Existimant quidam rem acu se tetigisse, ubi ægros ante incisionem antimonio, mercurio vitæ &c. purgant, At ista violenta vires & calorem nativum debilitant, unde æger plerumque ab operatione succumbit. 3. Quidam aliquot ante operationem diebus mane & vesperi plenum haustum potionis ex decocto radicum ononidis, seminum milij Solis &c. exhibent, quò calculus ad collum vesicæ pellatur; at multa damna inde manant, multi enim humores à toto ad vias vrinarias feruntur, unde post incisionem periculosa symptomata, inflammatio, gangræna, spasmus, mors &c. Quare benignæ tantum potiones purgantes exhibendæ, quia si purgantia per alvum simul etiam per vreteres purgare possunt, quanto magis electivè trahentia, quæ quoque vim diureticam obtinent, præstabunt? *Fabritius Hild. c. 23. de Lithot.*

XI. Trja sunt loca proposita ab authoribus per quæ educi Calculus possit, 1. Orificium vesicæ (ut fit in mulieribus) per quod testatur *Alpinus* lib. 3. cap. 14. in Ægypto se vidisse, dilatata per flatum urethra, in viris eductum fuisse calculum. 2. Ea pars hypogastrij, quam pubem vocamus, latiore vocis acceptione: quem locum commodum esse cæterisque præferendum probat *Roussetus* lib. de Partu Cæsar. c. 7. postquam audivisset eum semel feliciter successisse Petro Franconi, qui tamen ipse hunc modum improbat: 3. Ordinarius, & hactenus apud omnes receptus locus, in viro & puero, est Perinæum: utitur autem Parisiensis lithotomus Collot, atavis editus lithotomis, Apparatu magno, in cujuscunque ætatis ægris, quia censet intrusione digitorum in anum, ut & abdominis violenta compressione (qualis in pueris ex veteri formula solet adhiberi) non solùm excitari summos dolores, sed præterea inflammationem & gangrænam dictarum partium: Hoc testantur ij qui aliquando experti sunt explorationem calculi per digitos in anum immissos, etenim apertè pronuntiant nec sectionem, nec calculi extractionem, tam fuisse ipsis dolorificam quam ejusmodi explorationem: quanto magis hoc dicendum de puerulis, in quibus hæ partes admodum molles sunt & angustæ *I. Van Horne Microtech. p.* 151.

XII. Lithotomi calculo educto in plurimos sæpe incidunt errores, qui emendatione egent, Nonnulli vulnus una aut altera sutura, quo citius coalescat, adducendum existimant: male autem faciunt 1. quia neque turunda, ut par est, immitti, neque sanguis in vesica collectus, unde multa symptomata, sisti potest: 2. notum ab extracto calculo sæpe superesse arenulas, phlegma, sanguinem concretum, pus &c. quæ non exempta multum nocent 3. talia absint, certum tamen vesicam tamdiu afflictam, tempore egere ad expurgationem crassi & viscidi phlegmatis quod quotidie generat: at id per hiatum vulneris fieri necesse est; nam cum meatus urinarius longus existat & anfractuosus, ideo per illum, debili presertim vi expultrice, vacuari nequit: eo autem humore in vesica retento, perfecta sanatio sperari nequit: 2. Multi lithotomi ægrum statim ab operatione in semicupium (cui herbas quidem appropriatas incoquunt) conijciunt, ac per dimidiam horam detinent, doloris leniendi gratia, & corporis, inter incisionem aliquomodo refrigerati, calefactionem: At sic metus imminet hæmorrhagiæ, reseratis vasis) quam excipit leipothymia & imbecillitas, quæ una est è causis mortis post operationem; sic peccant contra aphor. 5. 23. Demum à balneo multum sursum emittitur vaporum, altera leipothymiæ causa: Huius præterea proprium est attrahere, unde magna humorum copia è superioribus, præsertim lumbis, jam ab operatione commotis, quasi vi deorsum trahitur, hinc tumor, intemperies, aliaque symptomata subsequuntur, laxatis usu balnei omnibus vasis & meatibus, adeo ut humores excrementij omnes ad vulnus confluant, sanationemque impediant: 3. Lithotomi quidam usum Turundarum reijciunt, nervosque omnes ad citam consolidationem intendunt: Citò quidem debet mederi Medicus, sed & tutò, at securitas abest si collum vesicę per dies aliquot à lithotomia apertum non tenetur turundarum beneficio, non mundata vesica ab arenulis & phlegmate, quæ denuo concrescunt ob empyreuma relictum & inflammationem in vesica; unde malum posterius priore pejus, succedit quippe facillimè gangrena: 4. Notandus error famigerati Chirurgi, qui scribit sat esse, si extracto calculo, vulnus linteo mundo operiatur, urinam satis vulneri mederi, detersione & consolidatione qua pollet, modo, addit, nulla superveniant symptomata: Et rectè, quomodo enim symptomatis, dolori, tumoribus, inflammationibus &c. vulnera contusioni iuncta sequi solitis, occurres? quin si ea præcavere vis, & mortem certo sequuturam, turundis apertum tene vulnus, alias cum tumore ita coaliturum, ut nec urina, nedum humores viscidi, sanguis, pus, ab incisione residua, effluere queat: adde quod remedij vicem subire nequit urina, à dolore, calore p. n. & febrili acrimoniam & vim corrosivam nacta: Experti norunt cohibitam urinam causam existere præcipuorum symptomatum lithotomiam sequi solitorum: prudens ergo Chirurgus facilem illi paret exitum cannularum & turundarum ope. 5. Non levior quorundam error qui vesicam ab impuritatibus, phlegmate, arenulis &c. crebris potionibus traumaticis, mundare satagunt, hinc vulneris integram sanationem expectantes: At has ad vesicam usque traijcere quis credat, aut emolumenti aliquid afferre, cum nec, ipso Galeno teste Artis med cap. 96. diuretica, quanquam leptomeria prædita, eo usque pertingant? an verisimile potiones traumaticas, quæ exsiccant & adstringunt, eo penetraturas. 6. Sunt qui statim ob operatione pulvillum, vino calido imbutum, tamquam singulare præsidium, non initio solum, sed toto curationis decursu admoueant, inde lenitionem doloris, affluxus humorum repulsam, sanguinis cohibitionem ac suppurationem sperantes: At sanguinis fluxum vinum, natura calidum & acre, non sistet, ad quod opus medicamenta frigida & sicca requiruntur: dolorem vero non mulcebit, nedum suppurationem promovebit, pote calidum, & acrimonia vulnus vellicare potius quam lenire natum, quod muneris calidis solum & humidis, omnisque acrimoniæ expertibus concessum *Hildanus.*

XIII. Ubi Calculus exiguus è vesica in vrethram propulsus, urinæ exitum intercludit, triplici modo eximitur, Scalpello, Vnco, Suctu: Ferro, quantum licet, parcendum monet *Hildanus*, quod semper in loco inciso cicatrix dura, meatus urinarii dilatationem impediens, remanet, unde interceptio calculi inposterum geniti, qui novam ibidem incisionem, vel loco proximo requirit, cui vulneri fistula sæpe succedit. At si calculus prope glandem hæret, intrepide secandum, quod in carnoso colis fine minor & mollior succedat cicatrix, quàm

quam medio membranarum ductu. Quò tamen non deveniēdum nisi irrita assumptione diuretica, simulque mollientis potionis laxantisque balnei insessu. Ab unco exasperatio imminet lævis urethræ tunicæ, cujus vicem supplere possunt *Paræi* l. 17. c. 40. parvæ terebræ, vel *Hildani* tenaculum. Suctu tutissimè eliciuntur Calculi etiam asperrimi, judice *Tulpio*; quamquam improbet *Hildanus*, quod sic contrahatur potiùs quam dilatetur meatus urinarius, alliciaturque humorum & sanguinis copia ad penem, à quibus mali augmentum. Quarta ratio ab Ægyptiis inventa, de qua *Alpin.* de eorum Med. iij. cap. 14. Inflatio scilicet colis per oris spiritum, constricta ejus parte quæ ventrem spectat, sic dilatata vrethra calculo exitus patet, si sit exiguus, restitat enim major. Nonnunquam solius catheteris beneficio elicitur; cuius periculum, ait *Tulpius*, non ita pridem facturus Lithotomus, eo solo perduxit lapidem vesicæ, æquantem nucleum olivæ, ultra medium urethræ: quò loci vbi hæreret firmius, incisionis ope subtus factæ feliciter eductus est. *Vide Bartholinum Epist. 5. cent. 4.*

XIV. Sectio lapidis vesicæ nullomodo est facienda Luna existente in scorpione (juxta præceptum *Ptolomæi* in centiloq. c. 20. Membrum ferro ne percutito, dum Luna signum tenuerit quod membro illi dominatur) ut inter cæteros accidit cuidam Religioso, qui hoc tempore sectus obiit: Cum enim tunc Luna humiditate maxima impleat pundenda cum partibus propinquis, quæ inferiori loco posita alluviem superiorum coguntur recipere: utique si secentur, putredini facillime sunt obnoxia, & mors in promptu est. *D. Panarolus Pont. 3. obs. 11.*

XV. In senibus provectis, qui laborant dysuria crudelissima ex grandiore calculo, qui non potest extrahi sine manifesto vitæ periculo, ut vitæ miserias demulceamus, perinæum eo modo secatur, ut fit in extractione calculi, & canaliculo foramen apertum tenetur: quandiu vita prorogatur, canaliculus turunda obturatur, & spongia applicatur ad recipiendum stillatitium si quod sit: Dum cupiditas meiendi urget, remouetur turunda, postea reponitur, atque ita crudelitas micturitionis in calculosis mitigatur. *I. Riolanus Encheirid. Anat. l. 2. c. 3. Zecchius consultat, 58. vide Augen. Epist. 2. lib. 4. qui eam operationem Avicennæ adscribit.*

XVI Medicos moneo extremitatem colli vesicæ exteriorem non eodem in cunctis fœminis loco apparere, Enimvero pluribus ea supra cervicis vteri angustias exteriores sub nympha conspicitur; paucis introrsum in superiori parte pudendi latet: quare hujus dilatione opus est, si quid in eam immittendum quacunque occasione fuerit: Ejus verò meatum collumque integrum usque in vesicam, eatenus organo dilatante commodè extendi posse, ut magnum digitum non difficulter intro admittat, meminisse operæ prætium est, si fortassis huc calculum impingere, vel alias necessitatis occasione requirere tantam dilatationem contingat. *Wierus Observat. p. 95.*

XVII. Etsi calculi inhærentes fixique vix avellantur, ac major pars laborantium moritur, curatio tamen non est impossibilis, cum observetur quotidie multos fuisse sanitati restitutos: in quorum numero vidi quendam à quo duarum vnciarum lapis fuit extractus, cysti inclusus, quod admodum Infrequenter contingit. *Augenius Epist. 2. lib. 4.*

XVIII. Difficilius in viris quam mulieribus, si parvus fuerit lapis, extrahi potest: nulla tamen vis facienda, quia vesica membrum est sensibile, atque pudendum, quæ vbi multum agitantur, nervorum distentiones, & mortales excitant inflammationes, ut contigit *Vetio*, qui cum lapidem haberet in meatu virgæ impactum, magna vi & labore extrahendum curauit: hinc laceratum membrum concepit inflammationem ac siderationem, unde mors: Tentanda ea operatio ubi lapis admodum parvus, quique facile permeet, Si sic non cedat, ad sectionem veniendum. *Fonseca de Calculo. lib. 2. c. 10.*

XIX. Vesicæ calculum vix medicamentis comminutum quispiam vidit, ait *Guarinonius* cons. 300. Ego tamen puero xij. ann. calculum vesicæ comminui, & frustillatim expuli unico hoc medicamento, ℞. *Semin. violar. purpur.* ℥ß. *aqu. fragar. ononid. alkek. aā. q. s. f. l. a. Emulsio, adde asellor. pr.* ℨj. *sang. hirc.* ℔. ij. ℥ß. *spec. lithontr.* ℈j. *spir. tereb.* ℈ß. m. dentur sæpe cohl. ij. Frustula excrevit satis magna & ad nigredinem vergentia, ita ut cortex unus alteri superductus videretur. *Got. Christ. Winclerus In misc. cur anni 76. obs. 102.*

XX. Præmissis præmittendis ad aliquod efficax diureticum est necessario deveniendum, quod non solum renes abstergendi atque abluendi, verum & affatim ad vesicam confluendi facultate polleat, ut calculum dimovere & ejusdem cavo innatare ueluti cogat, ut facilius illius collum subeat, & vel expellatur, vel volsella à perito Chirurgo iterum extrahatur: Neque ab hoc opere nos deterret *Avicenna* & fere omnium Medicorum præceptum, quod nimirum in vesicæ calculo diereticorum usus sit prorsus vitandus, quod scil. eum veluti mucilaginosa tunica exuere, ac proinde cruciatus atrociores & sæviores inferre possint, Si quidem objectio locum haberet si de præservatione ageretur, quæ à vesica diversionem exigit; verum dum agitur de curatione, nimirum de calculo exiguo adhucnum exturbando, conveniunt diuretica, imo validiora, antequam validior factus non amplius vesicæ collum subire, minusque urethram permeare possit. *Fortis consult. 13. Centur. 4.*

XXI. Intra urethram, supra carunculam, extremitates vasorum ejaculantium claudentem, membranulam instar valvulæ circumtensam, ad orificium colli vesicæ deprehendes, quæ seminalis humoris refluxum in vesicam prohibet, vel ne circa locos istos guttulæ seminis hæreant, Hæc membrana observanda introducto stylo, ne dilaceretur, nam facile effringitur immisso cathetere in vesicam, aut cereolo, ad curationem carnositatis. *Riolanus Anthrop. lib. 2. cap. 28.*

XXII. Calculum non in viris tantum, sed etiam in fœminis concrescere certum est: Monialis quædam xij. jam die urinam non reddebat, quod vrinæ iter calculo obstrueretur, quò etiam materia multa confluxerat: quare cum neque ænea fistula, neque medicamentis aliis vinci malum posset, insolitum alioquin, sed tamen opportunum consilium capiens, uncum calculo iniicio, ne scilicet concussus iterum in vesicam revolveretur: Tum ferramento, priori parte retuso, calculum ipsum percutio, donec sæpius ictus in frusta comminuitur: & tunc omni qua potui diligentia, ne quid intus omnino læderetur, uncum ipsum pariter & ferramentum reduco, ex quo simul urina atque calculis emissis, statim sanata est mulier. *Ant. Beniven.*

XXII. *a*. Experientia constat in observando ægros, & secando mortuos, atque his similibus laboribus, Aegri in quibus aut imminuta, aut suppressa est urina, diligenter intromissione syringis sunt tangendi; partes enim illæ sæpius tactæ facile læduntur, Sæpius quoque vesica sanguinis grumis repletur, ut mortem etiam inferat. *Dom.Panarolus pentec.* 2. *observ.* 20.

XXIII. Initiante Augusto anni 1675. lithotomiæ se subjecit peritissimus Chirurgus Genevensis, Franc. Sabourin, Picto: Ante aliquot menses oppidum Divo Claudio sacrum, ad quem via asperrima, per rupes & confragosa loca, petierat, unde incaluere renes, primaque mali occasio nata est; de hinc enim arenas eminxit; & formati in vesica calculi indicia habuit: Proprio instinctu aquas ville comitenses per tres septimanas ebibit, unde renum fervor remisit, sed acrius urgere vesicæ innatus calculus incepit, deterso scil. muco qui illum plerumque obvoluit, atque ut minus molestus sit efficit: Præ impatientia Lugduno accersit exercitatissimum Lithotomum Labutte, comite Peritissimo Chirurgo Massonneau: Lithotomus operi manum admovet, sed prædicto periculo ob tempestatis conditionem, quanquam nulli æstus toto anno fatigaverint, & Sol ubique officii oblitus videretur: testis messis in Augusti finem protracta, & vendemia ad Novembrem: Rite successit operatio, illico enim occurrit lapis ovi columbini magnitudine, amygdalæ forma, asper, sine vi exemptus: mors nihilominus septima sequitur die (concitata in perinæo & scroto gangræna) infausto illi sideri adscripta: Quod equidem non nego, sed maximam partem exitii facili lapidis exitui imputandam reor, quatenus scilicet parcior sanguis, pro ratione ægri temperamenti, qui plethoricus erat, e vulnere exiit: Nam statim ab ἐγχειρήσει pro more admotum cataplasma adstringens sanguinem intus repressit, qui in vesica plurimus concretus & niger repertus est, unde necrosis partibus vicinis inducta.

XXIV. Hisce temporibus apud Lithotomos vulgares usitatissimus calculum extrahendi modus est per *Apparatum parvum* dictum, Aegro, ut par est, ligato. Chirurgus indicem, seu medium sinistræ manus digitum in anum immittit, dextra vero inferiorem ventrem fortiter, deorsum versus, vesicam deprimit, Non tamen nuda manu venter comprimendus, sed linteum molle multipliciter reduplicatum, vel stuppas in manibus contineat; quoniam ventre hac ratione manu compresso, musculos sæpenumero offendi atque contundi contingit, unde dolor, tumores, inflammationes &c. subsequuntur, Repertum igitur digito in anum immisso Calculum, ad collum usque vesicæ protrudit, tumque incisionem supra calculum instituit, eumque digitis in anum immissis foras propellere conatur: Quod quidem non nullis, præsertim quando parvus est calculus, felicissime succedit, sin minus, reliquum hamulis peragunt: Quam periculosa autem sit operatio ista, sapiens quivis colligere poterit, ubi perpenderit quod in ea Chirurgus facile partes collo vesicæ adjacentes, vel ipsum collum, imo quandoque etiam ipsum vesicæ musculum perfodere possit; unde 1. quidem ingens hæmorrhagia, ob venarum eo in loco concurrentium, & periculosos sanguinis fluxus concitantium multitudinem: Deinde etiam verendum est ne æger urinam retinere nequeat, aut fistula in parte affecta remaneat: Observatum etiam quod in operatione illa vesica ipsa, eo quod evacuata in se collabitur, imo etiam intestinum rectum simul vulneratum, adeoque dissectum fuit, ita ut lithotomus ipse digitum suum, ut *Petrus Francus* testatur, novacula offenderit, tumque urina per intestinum rectum, & vice versa, alvi fæces per vulnus effluxerint: Illud porro in ea operatione notandum, quod si forte contingeret ut Chirurgus in incisione partes transfoderet, quomodo se gereret? An ob dolorem proprium ab operatione desistere, opusque imperfectum relinquere cogeretur? Quamvis igitur modus iste à veteribus quibusdam adhibitus fuerit, Chirurgo tamen suadeo ut diligentiorem examinet &c. *Hildanus lib. de Lithot. cap.* 13. Dictis ex observatoricina mea addi possunt, quod calculus, licet membranis vesicæ fuerit inclusus, digitis ad collum usque vesicæ compelli queat, & si supra hunc fiat incisio, incurabile excitetur ulcus: Quod etiam calculus magnus ad vesicæ collum non protrudatur nisi violentissima abdominis compressione, cui facile gangræna & sphacelus intestinorum & vesicæ succedit. *Scultetus Armam. Tab. xli.* Difficultates quæ in hac sectione occurrunt vide apud *Bartholinum* Epist. 19. *cent.* 4. Hanc tamen bis felicissime peractam vidi in uno eodemque puello, à peritissimo Lithotomo Dom. *Covilliard* Montælimariensi: Eduxit is anno 1655. calculum ovi columbini magnitudine, brevissimo temporis spatio, ita ut tota Chirurgia absoluta sit intra id spatium quod recitandæ orationi Dominicæ sufficit: Anno elapso idem puellus, ob mineram petrificam in renibus superstitem in idem malum recidit; Exercitatissimus Chirurgus, digitis in anum intrusis, prædixit novem latere in vesica calculos; hos in cumulum ad locum sectioni destinatum, congerit, qui novaculæ substrati, peracta incisione educuntur prædicto numero, quidam fabæ, alii pisi magnitudine: Sed ob calculosam in renibus & vesica dispositionem puellus tabidus anno sequenti interiit. *Vide Horne microt. p.* 152.

XXV. Operatio, dummodo peritam manum sortiatur, in patiente, alioquin boni habitus, & integrarum virium, semper est tutissima, ea lege ut fiat potius amplior quam angustior, cum non satis constet de calculi magnitudine: Si enim fuerit angustior, dilacerantur partes in extractione calculi, atque ita suborto ulcere febris quandoque interitum accelerat. *Silvaticus cons.* 59. *cent.* 3.

XXVI. Ad lapidem conterendum quidam dicunt Lac quam opportunissimum, quoniam humore quidem squallori lapidis adversatur, tepore autem tum ejus frigori, tum calori lapidem procreanti, quibus nominibus Lac omnibus sit anteferendum. Ego vero nulli Lac præbendum censeo, cum nihil earum virium habeat quæ ad frangendum lapidem possunt esse idoneæ, nempe eum qui ex arenulis conflatum est, quod incidentium vi tantum dissolvi potest; Cæteris vero omnibus etiam lac posthabendum, cum non sit tutum; fere fit ut quæ viribus præstent, ea solum cum periculo agere videantur: quæ vero parum viribus valent, etiam minimum periculi præ se ferant: In lacte tamen contra evenit, ut cum nihil efficaciæ habeat, summum tamen periculum contineat; nam sicuti viribus efficacibus caret, sic materiam lapidi augendo maxime idoneam subministrat, quod ratione, authoritate & experimento nobis certissimum est: Ratione, quoniam cum Lac, ex sanguine natum, terrenæ & glutinosæ multum naturæ optime commixtæ habeat, unde facile concrescat si à calidioris ventriculi calore torrefiat, quoniam partibus suis levioribus tenuioribusque in nidorosum fumum evadit,

sero

sero autem in salsum liquorem (sic enim aquæ fere torrefactæ & pituitæ evenit, & eo facilius sero) caseosis autem & terrenis, glutinosisque sui partibus assis in crassamentum quoddam degenerat, lapidi perquam idoneum; Credo non esse ignotum vobis quam firmiter jungunt tabulas opifices materiarij ipso caseo calci adjecto; hæ itaque lactis partes, quæ in se ipsis tandem, dum calor evanescit, concretæ, facilius lapidis formam subire possunt: Authoritate Galeni confirmatur, lib. de cibis boni & mali succi: Experimentum idem ostendit, nam visa sunt eorum corpora, qui dum ex lapide ægri essent, & ardori urinæ auxiliaturi lac quotannis sumpsissent, alios ab uno in plures lapides incidisse, alios è parvis in maximos, pluribus corticibus conflatos. *Guarinonius Consultat.* 300.

XXVII. Calculi in vrethra veretro subtensa, si exscindendi sint, nec aliter extrahi possint, digitis supra infraque probe firmandi sunt, nec post vulnus factum dimittendi donec prosiliant, aut volsella extracti fuerint: Si enim dimittantur, vulnus urethræ à cute incubua ita occultatur, ut amplius reperiri nequeat, ob convexam urethrę superficiem, & cutem ipsi laxe incumbentem. *I. Iac. Wepferus in Misc. cur. anni* 1672. *Obs.*167.

CANCER.

SYLLOGE.

I. Cancer à scirrho difficulter discerni potest, nisi ita, Si nempe leniens & emolliens medicamentum imposueris tumori, & post duas vel tres horas illum imminutum vel ablatum videris, suspicio nulla est de Cancro: Si verò tumor non cessit, sed in spongiosam substantiam excrevit, Cancer certò est, *Valæus meth. Med. pag.* 11.

II. Id sanè observatum est duplex in *Cancro* venenum esse, unum putrefactivum, alterum corrosivum: Si ei admoveas calida ac humida remedia, quæ pus promovere solent in apostematibus ac ulceribus pepasmi capacibus, inde in altam putredinem degenerabunt, cunctaque vicina putrilagine contaminabunt: Quod si illam foeditatem Causticis castigare volueris, surget alterum quod in Cancris venenum est corrosivum, ac vicina cuncta exuret: *Heurnius comm. ad aph.* 38. *sect.* 6. Matrona 50. annum prætergressa, subsistentibus mensibus tuberculo ad pupillam dextram correpta fuit, ab initio duro & indolente: annis aliquot post cum accresceret & dolorem inferret, Chirurgum in consilium adhibuit, qui emollientia & pus moventia per mensem ferè integrum cum adhibuisset, paulatim aucto dolore ruptum est tuberculum, quod mox in malignum, dolorificum, foetidumque ulcus transiit, quod ipsi lethale tandem fuit. *Fabritius Hild. centur. iij Obser.* 87. *Vide ibidem alia exempla & cent.* 1. *obs.* 89. Cancer occultus latet sæpe diu sine offensa, sed irritatus exedit cutim: eaque, sive sponte, sive curantis imperitiâ, adaperta, coërcetur deinceps nullis repagulis, sed instar sævientis feræ, depascitur quicquid obvium: Et quo liberius exhalat vapor illi inclusus, eo impensius quoque affluit humor tumorem adaucturus: ad cujus intima si quidem penetret circumfluus aër, à tunicis antea exclusus, insequitur illico & major putredo, & uberior partis affectæ luxuries: quam si satagas vel ferro vel acribus inhibere medicamentis, idem facis ac si primo vere coneris rursus in gyrum redigere, quem semel dissolueris conglomeratarum araneolarum globum: Filia *Geropii Becani* tulit in sinistris temporibus quinquaginta amplius annos durum ac inæquale carcinoma, sed sine ulcere ullave gravi noxa: verum increscente paulatim dolore & pruritu, imposuit tumori improvidè nescio quæ adurentia medicamenta, quibus cutem erodentibus, degenerabat brevi in carcinoma ulceratum. *Nic. Tulpius lib.*1. *Observ.*47.

III. *Septica*, nonnisi repressa crebra lotione ex portulacæ succo, limonum, solatri, aut sempervivi, ulli ulceri adhibenda sunt, debentque cerato leni permisceri parva copia, & in parte quæ à principibus procul absit: majore enim copia, nec repressa, in ulceribus cordi propinquis, ut in mammæ cancro, illa præsertim, arsenicum & sublimatum, mulierem diebus sex sustulisse notavi, perinde ac si id hausisset, horis circiter tribus ab insperso pulvere, vehementi rigore concussa, vomitione mox tentari coepit, & crebris animi defectionibus corripi, cum pulsu languido; quæ dein sensim aucta, oborto extremarum partium frigore, & facie reliquoque corpore supra modum intumescente misere illam jugularunt. *Fernelius meth. med. l.* 6. *c.* 18. Cave ne medicamenta *Fedronis* adversus cancrum usurpes, constant enim ex arsenico: at arsenicum exitiosum esse medicamentum in cancrosis affectibus certum est: Non igitur audiendus *Penotus*, qui lib. de vera præpar. & usu med. Chymic. medicamentum suum ex arsenico confiatum ad astra extollit: At optimus vir ab aliis seductus fuit, nec ejus unquam periculum fecit, uti nec *Philippus Mullerus*, quem in mysteriis & miraculis Medicis describit: Fraudis & erroris origo inde est *quod*

Theodoricus & *Lanfrancus*, quos sequutus *Guido*, Cancrum distinxere in Cancrum apostema & Cancrum ulcus; Cancer apostema, est affectus sic dictus *Hippocrati*, *Gal. Avicennæ* & aliis, rationalibus Medicis & Chirurgis: Cancer vero ulcus, (sic vocat *Guido*) est quando ab ulceribus aut vulneribus, irritatis ab acribus medicamentis, adurun tur & commoventur humores pravi, melancholici, trahunturque à toto & membris vicinis eum in locum, ubi putrefiunt, calefiunt, acrimoniam & veneficam qualitatem induunt, unde augmentum malæ dispositionis, & fit cancer: Hæc *Guido*: Sed talia ulcera, quamvis maligna, & plerumque contumacissima, Cancri tamen non sunt, nec cum Cancro vero confundi debent, cujus contumacia omnium ulcerum malitiam multum superat: Porro in Cancro ulcere, vel potius ulceribus pravis & malignis, Pulvis sive arcanum Medici Norimbergici, uti & ungu. meum escharoticum convenire in multis expertus sum, at in vero Cancro minimè usurpandum. *Fabritius Hildanus cent. vj observat.* 82.

IV. Si in parte affecta materia peccans sit in aliqua exigua quantitate, tunc nullum est inconveniens ut *pars corroboretur*: quia roborata parte, id exiguum quod relinquitur à natura facile resolvitur: *Præceptum id colligitur ex Galeno* 14. *meth. cap.* 9. *ubi ait Initio cancri* esse repellendum ad partes principes excrementum, si modicum sit; Quia nisi subito repellatur, humor melancholicus statim distendit venas, quibus extensis cancer redditur incurabilis: Quod verò ita sit, patet ex *Galeno* 6. aph. 38. ubi ait radices cancri esse venas quæ distenduntur ab humore melancholico: quæ venæ nisi auferantur, Cancer curari non potest, *Sanctorius lib. de Rem. Invent. cap.* 15.

V. Præscribenda videntur *Repellentia* in Cancro mammarum, ad intercipiendam majorem fluxionem, si observemus intumescere indies partem affectam, indicio continuæ fluxionis, quæ alio repellenda videtur, parsque affecta sub-adstringentibus roboranda, ne adeo sit opportuna fluxioni recipiendæ: Ex alia parte habemus Hippocr. præceptum, *Cancros occultos melius esse non curare*, Imò, si ex Galeno Parotidibus conveniant evacuantia potius quam repellentia, ne materia ad cerebrum trudatur, quantò magis abstinendum ab his in tumore Cancroso Mammillæ, cordi proximæ: Quare statuo, quod si essemus in principio morbi fiente, tunc non esset abstinendum à levioribus quibusdam repellentibus, permixtis cum levioribus digerentibus, In quem usum uti soleo oleo rosato completo, agitato in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo ad mediocrem consistentiam: hujus enim linimenti beneficio non semel superavi cancros incipientes, repulsa & resoluta materia peccante: Ad validiora autem repellentia, neque in principio deveniendum erit, quia densata magis spongiosa mamillarum substantia, sanguis non raro recurrit ad uterum, ubi generatur Cancer: Neque in progressu, quoniam accelerant exulcerationem. *Silvaticus cons.* 33. *centur.* 2. *Mammarum cancer* potest abscindi si parvus sit & altas radices non gerat: Si magnus est, & materia jam collecta sit & putrefacta, satius est materiæ exitum dare quam materiam illam putrefactam relinquere: nam experientia didicimus materiam illam gravissimos dolores inferre, qui post apertionem mitigantur: Adde quod ex dissectione novimus thoracem repleri sero sanguineo nimio usu repellentium, quod anno 1553. cuidam contigit, qui priusquam moreretur laboravit magna anhelandi difficultate, nihil aut parum expuebat, tandem post obitum repertæ sunt in thorace seri amphoræ quatuor: Quod accidisse puto propter laminam illam plumbeam quam semper gestabat, & medicamenta fortiter refrigerantia & repellentia quibus usus est, etiam post suppurationem: argumento est sanguinem resudasse in pectus, quia tumor maximus erat, qui detumuit, & longè minor factus est post usum illorum remediorum. *Rondeletius Pract. lib. ij. cap.* 23.

VI. Carcinomata, seu cancri, si curandi sint radicitus, nulla alia ratione curari possunt, quam ulcerati quidem, ustione: non ulcerati, sectione: Nam esse aliquos qui curari possint, constat ex Hipp. lib. 7. Epid. de eo cui carcinoma in faucibus exustum est, ac per eum sanitati restitutus: Alios qui neque possint neque debeant, quod ut *Celsus* dicit, concitentur & increscant, donec occidant: Differentia vero non est in morbi specie, sed succi qualitate: nam in ipsis atræ bilis speciebus, sunt aliæ aliis acriores aut mitiores: Si ergo ex aliis symptomatis agnoveris esse adeo acrem homini atram bilem, ut levi de causa plurimum exacerbetur, fortasse ne tangere quidem audebis: Sin autem ad terrestris aut sanguineæ melancholiæ naturam atra bilis, quæ homini inest, ex aliis sentiatur vergere, tentabis causticis urere: ac si res incipiat bene cedere, procedes festinanter ad ignem, præcipue si malum sit in parte quam facile ac brevi depascere possit morbus, cujusmodi sunt fauces: in talibus enim, etsi non satis certus sis an succus possit ferre id auxilium, tentabis etiam cum periculo urere: quia neglecta curatione, facillimè exedetur, etiam à succo non omnino immiti, Tentabis ergo vel cum periculo curare morbum certò interempturum: Quam ob causam *Celsus* lib. 6. cap. 15. jubet ulcera cancrosa in ore aduri, si medicamenta non proficiant: Erit verò, ex ejus sententia, adustis imponenda lenticula donec sanescant. *Vallesius lib.* 7. *Epid. pag.* 898.

VII. Cancer & medicamentis & ferro tollitur: Ferrum præstat medicamentis, nam erodentia & acria faciunt dolorem, hic affluxum copiosiorem, convenit tamen interdum cura illa, ubi erosio fieri debet in interstitiis digitorum & inguine, in his enim ob tendines & membranas sectio nimis dolorifica esset: Inter medicamenta caustica est *Fernelii* holosericum & acetum: alii melius utuntur lixivio saponis, cocto usque ad consistentiam: Arsenicum, quod nonnullis placet, mihi displicet: Ne in vicinia excitetur inflammatio, admove circumcirca defensivum: Sic equidem medicamentis Cancer auferri potest, verum melius secatur cultro aut ferro: Hæc sectio aut subita est, aut fit pedetentim: Sic vidi ego cancrum ex mamma celeriter sectum, ut illo spatio operationis vix tria verba proferre potuissem: verum quando cancer ad magnam molem pervenit, tum non utilis est hæc subitanea sectio, multum enim bonæ carnis adimitur, magnumque fit foramen, ex quo liberius spiritus egredi possunt, viresque magis debilitantur: hoc

in cau, pro virium refocillatione, cataplasmata vino madefacta admoventur : In minore & parvo Cancro, excepto eo qui in labiis est, sectionem simul & semel facere audemus, sed omne absumendum est, ideo Medicus partem affectam & adjacentes 1. digitis probè contrectet, & exploret an integrum, quod peccat, auferri possit : Cancer semel excisus non raro redit 1. quia non totus fuit excisus, ob timorem ægri aut Chirurgi : 2. quia arteriæ, quæ sanguinem hunc vitiosum emittunt, ob minores illas arterias in parte affecta dissectas, plus quam antea sanguinis continent, ideoque apertæ sanguinem illum in aliam partem eructant, unde novus Cancer : 3. Quia tanta latet in corpore malignitas, ut semper de novo Cancer succrescat : Cancer ex carne facile scinditur; difficulter (potest tamen fieri) in membrana & tendine, modo hæ duæ partes ita comparatæ sint vt integræ auferri possint : hinc Cancer qui musculos intercostales occupat, ob pleuram omnibus costis appositam, secari nequit. Omnium difficillimè cancer in osse secatur, hinc Cauterium hoc vitium postulat. Cancri sectio non fiat in distantia magna, ut in gangræna moris est : imo si fieri potest, nihil de bona carne abscindamus. *Valeus Method. med. pag.* 128.

VIII. Immanissimus aliquando est dolor, qui nullum quieti & somno locum relinquit, unde cogimur non raro ad *Narcotica* recurrere, quæ in hoc affectu, propter intensum humorum fervorem, minus nocent, Et vidimus nos mulierem cancro in Mamma laborantem, quæ singulis noctibus, per quatuor menses, laudani grana tria vel quatuor innoxie, & cum maximo solatio sumebat : *Riverius Pract. l.* 15. *cap.* 10.

IX. Nullus fere affectus hodie in Chirurgia occurrit, in quo majores committantur errores quam in cancro, Quæris causam? Morbus, ipsiusque essentia, ipsis non satis perspecta est, & in curatione axioma illud Medicorum *Contraria sunt contrariorum remedia*, nimis religiose observant : Dum enim tumorent vident durissimum, emollientibus & resolventibus (contra mentem *Galeni*) duritiem illam emendare student; postea cum in ulcus degeneravit tumor ille, labia prædura escharoticis & erodentibus absumunt, sorditiem & fœtorem ulceris Aegyptiaco & similibus corrigunt, quæ omnia quam sint absona & perniciosa exempla multa ostendunt. *Fabritius Hild. cent.* 6. *Obs.* 81.

X. Quamvis nulla peculiaris operatio debeatur *Labio* quod Cancer occupavit, quam quæ debetur aliis partibus cancro obsessis, nimirum ipsius mali, una cum parte cui inhæret, extirpatio, tamen monendi sunt mihi Tyrones, modum ab Aquapendente descriptum, ut hæc scil. fiat per acutam monetam, aut lignum durum subinde in aqua forti madefactum, omnino improbandum esse, cum ab ejusmodi liquore irritetur carcinoma. *Van Horne michrot. pag.* 120.

XI. *Mammæ Cancer* interdum occultus, interdum ulceratus & manifestus est : præterea aliquando in una parte hæret malum, aliquando integra mammilla afficitur, imo interdum latius serpit, & occupat glandulas sub axillis: A talibus manum abstineto, frustranea enim curatio est, qualem etiam esse docet frequens experientia quæ per medicamenta sanitatem promittit : Nulla sane hic alia cura est quam heteroclita, ait *Aquapendens*, quæ una cum morbo etiam partem affectam tollit, quæ frequentissima est operatio; Nimium quoque est meticulosus *Hieronymus*, quod velit primo dolorem auferre, & sanguinis profusionem impedire, nam & dolor est momentaneus, & exiguæ arteriolæ dissecantur : *Idem pag.* 135.

XII. In operatione primo per mammillam traiiciuntur cruciatim duæ acus, aut etiam duplex funis, Non semper tamen duplici dolore acuum trajectionis torquenda ægra, sed interdum sola manu sinistra apprehenditur carcinoma, quando videlicet illud satis est mobile: Hoc eodem modo auferre convenit Nattas insignes in aliis quibusvis corporis partibus exortas. *Idem pag.* 137.

XIII. Non sunt autem adurenda vasa dissecta, sed imponenda medicamenta sanguinem cohibentia. *Idem ibidem.*

XIV. Non contemnendum auxilium Cancris non ulceratis venit ex *lamina plumbea* argento vivo oblita, nam testatur *Galenus* plumbum ulceribus malignis & inveteratis esse utile remedium : quin & hujusmodi laminas plumbeas hydrargiro oblitas, malignis ulceribus, quæ reliquorum remediorum vires eludunt, velut quoddam alexipharmacum esse, quo ipsorum cacoethia dometur & absumatur, testis est Guido : Id remedii genus cum aliquando præscriptum esset Dom. M. cancro, quod nucis juglandis magnitudinem æquabat in mamma sinistra obsessæ, non quidem persanavit, sed tamen incremento malum prohibuit : Itaque ejus tandem pertæsa, cum se Medico cuidam, promptam sanitatem audacter promittenti, tradidisset, vitæ dispendio experta est quam esset damnosa, quæ reliquorum ulcerum more suscipitur curatio : Nam Medicus, procul abjecto illo remedio, remollientibus, calefacientibus & attrahentibus usus, in tantam molem crevit tumor, ut præ distensione mamma se ruperit mediam, unde oborta hæmorrhagia effræni, in Medici sinum misella animam deposuit. *Paraus lib.* 6. *c.* 30.

XV. *Galenus* fatetur cancrosum tumorem in *mammilla* cujusdam mulieris ortum sanasse valenter & crebro illi atram bilem *expurgans*, in vere & autumno. 4. aph. 47. Nec dissimili curatione nos quoque Nobiliss. quandam Comitissam à carcinomate mammam occupante liberavimus. *H. Montuus.*

XVI. Non est quod dubitemus de *Sanguinis missione* iterum atque iterum repetenda: adest enim vitium in sanguine, ab eodem vitiato tumor dependet : Et licet cacochymia elective purgantibus potius expurgetur, ubi tamen sanguis calidus, exustus, melancholicus in toto adest, placuit semper *Galeno*, 3. de loc. aff. 7. & ad Glauc. 11. imo & *Hippocr.* ejusdem copiam per venam sectam imminuere; quod eo magis convenit si fervor in parte percipitur & rubor, ignis accensi, nondum tamen cineris indicio. *Fortis consult.* 86. *cent.* 4.

XVII. Occultus Cancer dextram *mammillam* Matronæ invaserat, biennio exacto in manifestum tumorem attollebatur : Consultus Medi-

cus *laminam plumbeam* imponi, continuoque gestari suasit, alternis diebus mercurio leviter oblinitam; sequutus exemplum *Galeni, Guidonis Parëi &c.* Assistentium vero culpa evenit ut laminæ plus damni quam commodi attulerint: crevit interea cancer, & ad suppurationem pervenit, unde usus laminæ improbatus, Rupto ex se tumore cessarunt nonnihil cruciatus, sed vehementiores mox redierunt, & pungitivi in omnem dimensionem aucto cancro: Admirationem meretur quod ex carcinomate mercurius sensim, & satis magna copia, extillarit per laminam olim imbibitus, qui vicinas partes suo splendore inumbravit, imo ex scapulis integra cute exsudavit: Auream ego laminam imponi jussi, quam mercurius sequi solet, & ulceri turundam auream: *Bartholinus cent.* 1. *histor.* 7.

XVIII. Addam Clar. *Sculteti* animadversionem, forficem, ad abscindendam particulam *Labii* Cancro affectam, valde esse incommodam, Ratio est, quia semper in parte aliquid mali relinquitur, unde fit ut iterum repullulet, quod bis se expertum ait in uno subjecto. *Idem pag.* 38. *vide Scultetum obseru.* 48.

XIX. Senem 84. annorum laborantem *Cancro exulcerato in labro inferiore*, magnitudine medii ovi gallinacei, curavi, novacula incidente radicitus resecans, sanguine cum impetu erumpente; quem ad decem circiter uncias data opera effusum, sine ulla inustione, at gossypio tantum usto, pulveribusque adstringentibus firmavi: post digerentibus usus optimum pus manavit, indicio totam cancri substantiam esse sublatam: Postmodum unguento ex cerussa camphorato, ducto in plumbeo mortario, spatio xx dierum cicatricem induxi: Sed triennio post novus cancer in faucibus subortus, ex quo brevi obiit: præter opinionem meam, & omnium, cum verisimile non esset ex ætate humorem melancholicum adustum iterum succrescere posse, novi Cancri in alio loco causam: Firmabat opinionem, quod viderim mulierem 70. annorum, cancro ulcerato nasi laborantem, cui idem ungu. præscripsi, potius ad dolorem sedandum quam curationis causa; quæ tamen præter spem, mensis spatio, nullo alio remedio adhibito, fuit perfectissimè sanata; Virum quoque 40. annorum laborantem Cancro ulcerato labii inferioris, magnitudine ovi palumbi, eodem modo (sectione) sanavi; addita præparatione & purgatione humoris melancholici, cancro tamen in nulla alia parte corporis suborto, ut propterea aliquando non sit omnino abiicienda spes sanationis istorum morborum. *P. Marchetti Observation.* 29. & 30.

XX. Nob. foeminæ tota pars faciei dextra Cancro, eoque ulceroso, obsessa fuit diutissimè: hæc cum variis auxiliis, à Medicis Italis, Gallis, Germanis, Hispanis, petitis usa esset, tandem vulgari hoc Barbitonsoris remedio sanata est: Pullos gallinaceos in partes tenues & latas concidebat, quas sæpiuscule commutando interdiu admovebat parti affectæ: Utuntur alii carnibus pullorum columbinorum. *Mauritius Cordæus com.* 7. *in lib.* 1. *de morb. mul. Hipp.*

XXI. Novi nonnullas mulieres cancros in *mammillis* habentes, solo bono vitæ ordine, absque ullo medicamentorum Topicorum irritamento, per longum vivere tempus, ita incolumitet ac si nullum paterentur morbum *Amatus Centur.* 3. *curat.* 32.

XXII. Matronæ ann. 51. biliosæ & melancholicæ, post mensium suppressionem, obortus est in parte inferiori *mammæ* sinistræ tumor subdurus & oblongus: paulò post in parte inferiori ejusdem mammæ, tumor alius exiguus & rotundus, qui intra paucos dies foveam effecit in eadem parte; exiguam & sine dolore, quæ sensim increscens, intra biennium dimidiam ferè totius mammæ partem ad interiora retraxit: Iudicatum hunc affectum ad cancri occulti naturam accedere, Cum enim maxima sit humoris atrabilarii natura, & varietas, fit ut ab illis humoribus variæ formæ ejusdem speciei morbi contingant: vulgo humor melancholicus adustus, Cancrum efficiens, crassus est & tumorem durum producit, qui tandem acrimoniam nactus partem ulcerat, & ulcus insanabile producit: In hoc casu autem humor ille tenuis est, ideo tumorem perexiguum efficit; Sed præterea humor ille malignam quandam dissolventem qualitatem habet, quâ partis substantiam colliquat & absumit, qualem habent salia erodendi & ulcerandi vi prædita, talia sunt ea ex quibus cauteria potentialia componuntur: aliis vis est dissolvendi durissima corpora, ex quibus sunt aquæ fortes, lapides & metalla dissolventes, imò acetum lapides dissolvit, cutem tamen non erodit: Sic in microcosmo generantur salia similibus facultatibus prædita, quæ humoribus permixta admirandos effectus producunt; Ita in hoc casu, humor partem mollem & spongiosam sensim dissolvit & absumit, ita ut fovea quotidie incrementum sumat: Affectus judicatus incurabilis, cui cura palliativa tantum deberetur, ne pars ulceraretur, inducta majori acrimonia &c. *Riverius cent.* 4. *obs.* 57.

XXIII. Notandum in hoc morbo, quod accidit aliquando ut Cancer non sanetur, nec augeatur, & tunc nihil moliri oportet violentum, nisi instituere victus rationem, & purgare bis in anno: quod etiam Hipp. præcipit in Cancris malignis & feris, qui à quovis medicamento exacerbantur; qui in partibus sunt profundis, & qui radices habent auctas, licet sint in superficie, & qui dolorosi admodum sunt. *Fonseca consult.* 43. *Tom.* 1. *Vide Tulpium l.* 3. *c.* 47.

XXIV. *Magius* ad Nob. quendam, qui *Tumorem in mammilla dextra* habebat, quem quidam Cancrum esse arbitrabantur, vocatus, hunc phlegmonem potius, cum diuturnus non fuisset, esse judicavit: Prius ergo farina tritici in aqua & oleo communi, ut Gal. docet, decocta, tumorem istum maturavit, postea cum signa maturationis apparerent, ferro apervit; Quo facto sincerum pus exivit: Senserat autem ante sectionem intus quasi palpitationes quasdam, quod itidem tumorem istum Cancrum non esse arguebat: Tandem digerentia adhibens, terebinthinam cum ovi vitello mixtam, ægrum sanitati restituit. *Schenckius.*

XXV. Si *manus* &c. *Cancro occulto* est affecta, abscinditur in parte sana, ad capita radii & cubiti: At supra incisionis locum fascia cubitus non ligandus, ut sanguis infectus ex vasis effluat, ne retentus cubitum distendat. *Scultetus Armam. Tab.* 54.

XXVI. Villica mihi monstravit *Tumorem in sinistra mamma*, qui à suppressis mensibus nullis remediis, sed sola sectione extirpari posse videbatur,

habebat

habebat enim omnia *Cancri* signa, *Duritiem* tandam, quæ, ut certissimum signum, digitis prementibus non cessit, *dolorem acutum*, *rotunditatem*, *inæqualitatem*, *lividitatem*, *calorem*, *vasorúmque* in ambitu nigricantium *protuberantiam*: Propositam Chirurgiam patiens recusavit, *Cancrumque* medicamentis exteruis attingere præter *Hippocratem Amatus* etiam cent. 3. curat. 32. prohibuit: Attamen quia quosdam novi, qui selectorum remediorum usu à cancris occultis, & nondum magnis, fuerunt liberati, patienti dedi potionem melanagogam ♃ *consect. Hamech* ℥ vj. *extr. helleb. nig.* ℈j. *crem. Tart.* ℈ ß. *decoct. flor. & fr. q. s. misce.* Et doloribus in dorso ingruentibus, e saphena sinistri pedis ℥ v j. sanguinis eduxi: dein corpus, ab atrabilariis humoribus quasi tinctum, decocto magistr. expurgavi, ℞. *aqu. fluviat.* ℥ x v i i j. *hordei int. purgat. man.* j. *bulliant in vase obturato usque ad crepaturam. hordei, adde fol. borrag. cichor. beton. card. ben. sonchi ana. man.* j. Iterum bulliant ad remanentiam ℔ x i j. abjectis herbis in colat. infunde per x x i v. horas *fol. Senn. s. s.* ℥ j ß. *pulpæ colocynth. in petia ligat.* ʒ i j. *rad. polypod. qu.* ℥ iij. *hellebor. n. præp.* ℥ ß. *Ireos florent. Agar. crudi ana.* ℥ j. *uvar. pass.* ʒ v j. *semin. anisi* ʒ j ß. *Infusa per dictum tempus ebulliant ad dimidiam liquoris consumptionem, & in fine ebullitionis addantur cinnam. opt.* ʒ i j. *nuc. mosch. incisæ* ʒ j, *colatura dividatur in* v i i j. *dozes, quarum una pendeat* ℥ v i j. Post exquisitam corporis expurgationem, Tumori mammæ duro applicui ceratum *Ioh. Prævotij* ♃ *far. milij* ℥ij. *ol. rosar. completi & in mortario marmoreo ducti* ℥ j. *pulv. plumbi crudi* ℥ ß. *virgæ aur. sonchi, solani ana.* ʒ ij. *ceræ novæ* ℥ i j. ʒ v j. *resinæ pini* ʒ x. *m. & f. Ceratum*, quod trimestri spatio tumorem resolvit: Interim cum menses, per biennium jam suppressi, nullis medicamentis internis promoveri potuissent, Patienti in utriusque femoris parte interna inussi fonticulum, ea intentione ut inter curam *Cancri* materia peccans ad inferiora revelleretur, quos, tumore resoluto, per annum apertos detinuit, ne humores in corpore denuo collecti aliam partem offenderent: Anno elapso, mulier infelix, quæ sibi ipsi sanissima videbatur, fonticulos consolidavit, & exin de novo tumore in mamma dextra conqueri cepit, quo per ferrum radicitus extirpato, repetiit decocti magistri usum, & ambos fonticulos renovavit, quos ad vitæ terminum gestare jussi. *Scultetus Armam. Obs.* 46.

XXIII. Narcoticorum usus non usque bene succedit, hoc facit morbus propter tenuitatem humorum, Ea enim non omnes humoris partes incrassant, sed tantummodo crassiores. *Frid. Hofmannus m. m. p.* 437.

XXIV. Volunt nonnulli ob levem illam quam sentiunt alleviationem, in dies ferme purgari, sed hoc pessimum illis est, & cito moriuntur, cum inde maxime lædi viscera certissimum sit. *Idem p.* 440. Vide §. 15.

XXV. Purgatio ab initio, si forte per hanc incrementum Cancri retardari posset, pro ratione redundantiarum in corpore, potius instituenda quam ut eam tantum melancholicis humoribus educendis, sicuti communiter ab iis qui atram bilem illius causam esse censent: fit, accommodemus quæ quidem, cum corpus durum rectius tractetur, hoc nomine potissimum nonnihil juvabit, cum alioquin venenatam Cancri causam auferre nequeat; Sicuti vero venenum aliud, ut quod luem veneream efficit, purgationes sæpe continuatæ & magnæ è corpore propellunt, quod in Cancro affectis, summe debilitatis corporibus, facere minime tutum est, nec si fieret prodesset. *Platerus Tomo* 2. *p.* 704.

XXVI. Cordialia, imprimis ea quæ venenis resistunt, meo videre plus in hujus veneni viribus retundendis quam aliis humoribus accommodata proderunt: Súntque hæc potissima inter ea quæ in hoc casu propinantur, potiúsque quam Potiones Vulnerariç usurpāda: quas tamen in ulcerato cancro aliqui, ut omnia in morbo desperato tentent, exhibere jubent, eámque quæ ex pyrola & hedera terrestri cum vino decoquitur, plurimi in cancro mammillarum aliísque faciunt. *Platerus.*

CANITIES.

Caute emendanda.

CAnitiem si tardare, aut volumus obscurare, quod calfaciendo, siccando, adstringendo, immutando fieri commode possit, cavendum ne apoplexiam, epilepsiam, catochen, catarrhum periculosum, aut mortem ipsam causemus. *Knoblochius comm. in aphor. pag.* 466.

CAPILLI.

SYLLOGE.

I. DEpilatoria quædam horrido algore perfusa sunt, quo materiam piliferam à cute arcent: Cautio adsit in horum usu, ne puellæ pubi admoveant hæc dum jam fluxuri sunt menses, nam ad viscera palindrome fieret nocui sanguinis, Nec frigidius cerebrum hæc feriant, maxime cum elucet in his hyosciami & opii vis. *Heurnius.*

II. Observabile illud quod notat *Avicenna*, falluntur, *inquit*, qui oleis immixta remedia illinunt; nam non pervadunt nisi cum his consocientur quæ traiiciunt se, ut acetum & vinum. *Idem.*

III. Si in morbo Gallico pili defluant, non debemus curare ut pili detineantur, quod quidam faciunt admotis adstringentibus, oleo mastichino, rosis, ladano, myrrha, hæc enim in causa sunt ut morbus Venereus sævissimus fiat, quia succus vitiosus impactus radicibus capillorum adhuc magis figitur, & lues illa in corpus retrocedit: quare post evacuationem totius & capitis, cum bibunt decoctum guaiaci, Luna augescente capilli abradendi, & his avulsis quotidie caput sequenti unguent. ungendum, renascuntur enim pili celerrime & admodum firmi. ℞. Pulver. corticum guaiaci, abrotani usti, vel radic. cannæ ana. ℥ ß. decoct. guaiaci ℥ i j. olei garyoph. unguentar. ℥ j. olei amygd. ℥ ß. cum vini albi subdulc. ℥ j ß. f. decoctio in duplici vase per 12. horas. *Capivaccius.*

CAPITIS AFFECTUS IN GENERE, INTEMPERIES.

(Vide Cephalica lib. 19.)

SYLLOGE.

I. **Q**Uænam *vena in capitis affectibus aperienda* sit, non idem sentiunt Medici, Omnino autem distinctione opus est, & quid leges evacuationis ex toto, quid revulsionis, & ex parte affecta evacuationis requirant attendendum: Etenim initio morbi non solum ad caput, sed etiam ad totum corpus, & partem à qua fit affluxus sanguinis, respiciendum, & ita venæ sectio instituenda ut capiti prosimus, non noceamus, idest, sanguinis affluxum ad caput prohibeamus: Ideóque initio talis vena aperienda, quæ simul sanguinem abundantem possit evacuare, & à capite revellere, Nullo modo vero vena in ipso capite in principio aperienda: Sed si proveniat plenitudo ab hepate & partibus ad illud attinentibus, & sit in toto corpore, vel interna vel mediana statim aperienda: Si vero à mensium vel hæmorrhoidum suppressione sanguinis abundantia, & capitis morbus proveniat, consideranda erit quantitas sanguinis abundantis, & morbi capitis hinc dependentis magnitudo, Etenim, si sanguinis copia sit minor, & morbus det inducias, venas in pede primum, & quidem sæpius si opus sit aperire licet, cum venæ hæ & sanguinem minuant, & revellant; si quidem vena ubicunque aperta sanguinem minuere potest: Cum vero hæ venæ in pedibus, ut minores, sanguinem tardius evacuent, si magna sit ejus copia, & morbus vehemens, ac præsens propterea auxilium requiratur, in cubito vena externa seu mediana primum aperiri potest, hinc deinde danda opera ut naturalis fluxus iterum concitetur: Si vero in toto nulla, vel non magna sit sanguinis abundantia, affluxus tamen ejus ad caput metuatur, statim cephalica aperiri potest: Tandem vero & corpore evacuato, & fluxu cessante, nisi malum cesset, vena in capite aperiri potest. *Sennertus Pract. lib.* 1. *p.* 1. *c.* 8. Vide §. 20.

II. *In frigida Intemperie cum pituita Sanguinis missio* quando locum habet? Illius quidem ratione, ac pituitæ congestæ non quadrat, at si reliquo in corpore redundantis sanguinis notæ adsint, consentiat ætas, caleat hepar, poterit detrahi; Hoc enim modo & vaporum ad caput exhalatio impeditur, & superfluum alimentum demitur; ut Natura postea quicquid crudum & pituitosum in sanguine est facilius & exactius concoquere possit, & medicamenta postea tutius usurpentur. *Idem cap.* 10.

III. An *Arteriæ* in affectibus capitis à sanguine *secandæ*? Veteres ubi sanguis calidior & fervidior ad caput fertur, & in eo abundat, & sæpe diuturnos capitis dolores, vertiginem, & alia mala diuturna, quæque alijs remedijs non cedunt, excitat, ad *Arteriarum* sectionem, tanquam præsentissimum remedium accedere solebant: Et quidem in temporibus, infestantibus oculos fluxionibus calidis; post aures vero in vertiginosis maxime, & qui diuturnis doloribus capitis ac spirituosis affliguntur: Experientiáq; comprobatum est, post varia diu frustra tentata remedia,

remedia, hoc auxilii genus tandem profuisse: Plerique hodie eam tentare metuunt. 1. Quod nostris Chirurgis ratio eas secandi non sit cognita, 2. Quod difficile sit erumpentem sanguinem compescere; 3. Quod etsi sistatur, aneurisma tamen fiat: At periculum & hæmorrhagiæ & aneurismatis vitari potest, si arteria tota præcidatur, alias difficulter sanguis sisti arteria secta potest. Sed nec plane impossibile est, etsi tota non dissecetur, sed ut vena aperiatur, sanguinem sistere, modo deligatio recte fiat, neque ea cito solvatur, ut *Paræus* Chirurg. l. 16. c. 4. docet, qui in diuturnis capitis affectibus à sanguine fervido, tenui, vaporoso, istam sectionem non solum in se ipso, sed & in aliis, feliciter & cum commodo instituit; Verum nisi aliis omnibus frustra tentatis ad hanc sectionem non accedendum.

Diligenter etiam perpendendum quibus in casibus ea necessaria sit: Plerique statuunt id tentandum esse cum certi sumus causam in arteriarum sanguine spirituoso esse, idque ex arteriarum pulsu vehementiore & calore ad tactum dignosci, idque etiam verum esse credimus, Etsi enim objiciat *Theod. Collado*, primo aliquem dolorem capitis ac oculorum pulsatilem, etiam materia fluente per arterias exteriores non requirere remedium hoc, imo id si adhibeatur malum esse, Secundo, In aliquo affectu, cujus materia fertur per venas & arterias internas, arteriotomiam utilem esse; At male carpit *Hollerium*, neque enim hic per dolorem pulsatilem, cui singulare remedium esse dicit arteriotomiam, proprie dictum intelligit, proprium partium inflammatarum, sed eum qui fit sine inflammatione, à sanguine arterioso flatulento, ob quem arteriæ in temporibus vehementius pulsant, & tactu calidiores percipiuntur, qui dolor sæpe tam pertinax est, ut nisi secta arteria vix tolli possit. *Sennertus cap.* 8. Vide *lib.* 19. *tit. de Arteriotomia.*

IV. *Cucurbitulæ* revulsionis gratia ubi adhibendæ? *Platerus* Tract. 2. cap. 3. scribit Cucurbitulas colli lateribus, summo humero, scapulis, brachiis, coxis, suris, natibus quoque applicandas, sensim à superioribus versus inferiora cucurbitularum applicatione procedendo, repetendóque eodem, vel etiam sequentibus diebus, adhibita postmodum scarificatione, si validius à parte trahere velimus: Nos diximus Cucurbitulas scarificatas, venæ sectionis vicarias, primum lumbis, deinde scapulis & brachiis, tandem cervici imponendas esse: Verum nulla hic repugnantia, Nos enim tantum de cucurbitulis scarificatis loquuti sumus, quas merito primo partibus remotioribus applicamus, *Platerus* vero & de scarificatis, & de non scarificatis loquitur, Et non scarificatas primo loco propinquo applicat, hinc sensim remotiori, ubi demum & ultimo scarificationem adhibet, atque ita non scarificatis saltem sanguinem versus locum scarificatum deducit. *Idem ibidem.*

V. *Hippocrat.* 2. Epidem. sect. 6. v. 36. pro Capitis repletione tollenda *Vomitum* proponit, quo feliciter & citò expurgatur: idque vomentes sciunt, quibus dum evomunt, ab ore, oculis, naribus humores magna copia erumpunt: Unde 4. Aphor. 18. *Affectiones supra septum transversum, quæ purgatione egent, per superiora purgari significant.* Et lib. de loc. v. 173. sect. 2. *Fluxione ex capite fluente vomitus conducit.* Valeant ergo illi qui vomitum in capitis affectibus adeo formidant, caput inde magis repleri existimantes: Quia etiamsi caput in actu vomitionis aliquomodo repleri videatur, nihilominus quia talis repletio est vaporum, qui cessante vomitu statim evanescunt, à vomitu caput repleri dicere non possumus. *Martianus comm. in eum locum.* Vide *Willis* Phrat. pag. 56.

VI. In omnibus Affectibus Frigidis Capitis observandum est ut dentur *Pilulæ* illico post clysterem, ante assumptionem syruporum; nam syrupi calidi humores ventriculi secum trahunt ad venas, unde sequitur obstructio. *Rondeletius lib.* 1. *cap.* 21.

VII. Ad Calidam capitis Intemperiem an calida admota valent? A recentioribus, Chymicis præsertim, id tentatum, qui in causa calida vini spiritum subtilissimum extra adhibent, quò pori aperiantur, fervidique spiritus substantiæ similitudine trahantur; idque locum habet in calida intemperie à causa calida inducta, non in omni, quod efficaciter præstat Camphora, ratione similitudinis calidos vapores evocans, non, ut vulgò persuasum, partium tenuitate aliis medicamentis viam sternens: calidam enim eam esse Medici, rei evidentiâ edocti, optimè statuunt. Pari ratione membris frigore constrictis nix & aqua frigida adhibentur, combustis non frigida sed calida; sic humiditates absorbet cochlearum caro extra admota.

VIII. In præscribendis *Opiatis* major est observanda cautio quàm vulgus facit, omnes enim opiatas ex odoratis faciunt, non revocantes in memoriam quæ scripsit *Hippoc.* de odoratis: Odorata enim muliebria ducunt, & capitis gravitatem faciunt, ut 3. κατ' τόπ. *Gal.* indicat, capite de croco & myrrha: Parandæ igitur erunt opiatæ ad capitis affectus, ut in epilepsia, doloribus capitis & vertigine, ex calidis exsiccantibus, vel consumentibus materiam, citra ullam effumationem; In quibus parandis hic servabitur ordo 1. Igitur recipiant quæ nullo modo odorata sunt, deinde quæ parùm admodum odorata sunt, quales sunt cineres odoratorum & aliorum quæ natura sua sunt inodora, ut corallum, cornua, ossa, lapides, & semina quædam pauco odore prædita, ut lactucæ, portulac. papav. coriandri. Conservæ prætereà nonnullæ, quæ non multum odoris habent, ut conserva violar. capilli v. salviæ, anthos, quæ paulo majorem spirant odorem: Conserva stæchados nimis caput tentat: myrobalani conditi cassiam olent, ob id lavandi. Pulueres omnes, dicti capitales, ambram vel moschum recipiunt, aut crocum & alia fumos excitantia: In morbis itaque qui per effumationem fiunt, non sunt dandi; aut, contra vulgarem consuetudinem, ante cibum, ut effumationem impediat cibus supra ingestus; sic vidimus multos dolores sedari ingesto cibo: Eandem ob causam tremulos & vertiginosos sumpto cibo meliùs habere experimur. *Rondeletius de Medic. compos. pag.* 999.

IX. Cerebri temperies naturalis cum sit maximè moderata, ideo magna cautione tum interna, tum externa remedia adhibere capiti oportet, ne ejus nativam temperiem imprudenter mutantes, nobilissimo huic membro gravem noxam inducamus: Quare non probanda eorum audacia qui tantum *Aquis vitæ* dictis, ex calidissimis rebus confectis tribuunt, ut omnes capitis morbos earundem aquarum usu tum præcaveri, tum curari posse asserant; non cogitantes plerósque capitis morbos potius ex calidis causis quàm ex frigidis nasci; præsertim in iis qui, vel in juvenili

vel in virili ætate constituti sunt, consuevisse. Accedit quod in Germania nostra ea sit plerorúmque victus ratio, ut vix sit centesimus quisq; qui non plethoram capitis particularem colligat: unde accidit ut si tali *Aquæ vitæ* usus imperetur, ea, cum tota vaporosa sit, caput statim petat, & humoribus variis repletũ conturbet, ac vel ad epilepsiam, vel ad apoplexiam disponat, vel ad catharros periculosos: Quod verò sententia hæc experimento non careat, inde intelligi potest, quòd ij apoplectici quibus aquæ istæ vitales propinatæ sint, ferè omnes moriantur aut deterius se habeant, id quod sæpe observavi, & ab aliis observatum animadverti. *Oethæus apud Schenckium.*

X. Maximam *consensionem cordis cum cerebro* existere Anatomici affirmant, & ipsa experientia ostendit: Cor enim spiritus vitales cerebro suppeditat, atque in deliquiis animi cerebro statim noxam communicari notum est, sic ubi cùm cerebro noxa accidit, cor quoque consentit: itaque epilepsias cordis quoque tremor consequitur, communicata quoque cordi ea malignitate quæ cerebro negotium facessit: Quæ cum ita se habeant, non inutile erit in maximis cerebri noxis cordi etiam topica confortantia imponere: sed experimentis etiam rem confirmabimus: Ego ex febre maligna, quæ me etiam in lethargum præcipitarat, revalescens, facili de causa in Vigilias subitò omnes vires dejicientes incidere consuevi: quare cum aliquando in summo vitæ discrimine versarer, ac vigiliis non tantum cerebri facultatẽ, sed & cordis vires atteri sentirem, Epithema cordiale cordis regioni applicavi, ac post ad capiendum somnum me composui: epithematis verò vi ad cor ipsum penetrante, illúdque roborante, sensi veluti radium quendam à corde ad cerebrum ascendere, ac mirificam capiti levationem afferre, postea suavis somnus obrepsit: Idem experimentum aliis profuisse postea observavi. *Idem ibidem.*

XI. Invaluit apud vulgus opinio plurimum prodesse *venæ quæ est inter pollicem & indicem* sectionem; at nullus ramus ex cephalica ad manum tendit, omnes propagines sunt basilicæ vel communis, ideo futilis hæc opinio. *Sennertus.*

XII. In singulis morbis Capitis *ventrem laxum* ac fluidum esse conducere plerique testantur, sed causas legitimas pauci explicant: Ego verò ventris occlusionem pernitiosam esse censeo, non præcipuè ratione materiæ in intestinis retentæ, quæ usum remediorum necessarium sæpe impedit, sed ratione vaporum ab illa materia retenta, & à reliquis humoribus inferiorum partium, perpetuò sese elevantium ad superiores corporis partes & maximè ad caput: Etenim ab ijs vaporibus efficitur ut dum continenter caput, alioquin afflictum, afficiunt, non solum copiâ illud prægravent, sed & pro diverso suæ qualitatis modo animales spiritus perturbent & corrumpant, vnde capitis mala omnia sunt graviora, & sepe nova symptomata capiti inducantur: quin etiam occlusa alvo, & reliquarum partium instrumenta, & flatuosi humores, denegato inferioribus partibus transitu, sursum feruntur, & caput totum periculoso impetu replent: Itaq; in omnibus capitis morbis ventrem apertum esse imprimis prodest. *Oethæus apud Schenckium.*

XIII. Multorum quoque est sententia per *Pilulas* efficacius quàm per Potiones aut, Bolos Caput depleri, quia fortius à distantibus trahant, ob diuturniorem in ventriculo moram: Id quidem certum Pilulas efficaciter caput purgare, & id non à forma, at à fortibus medicamentis, è quibus constant, obtinent: Error ex falsa hypothesi ortum habuit, purgantia scil. in ventriculum ingesta, è toto illuc vitiosos humores allicere, quod falsum, (aliàs enim epomphalia, aut manibus versata purgantia, naribúsve admota nequaquam purgarent) cum id præstent sui aliquid in corpus transfundendo, à quo humorum commotio & fermentatio exoritur, ad quam; lacessita expultrice, humores cum purgante in alvum præcipites agente, sequitur excretio. *Sennertus.*

XIV. In Capitis affectibus *Vomitoria* virtute sua non carent, In Cephalalgia *Iason* iis commendat qui ad eam proclives sunt, & ubi materia confluit ad ventriculum, ut fit cum per consensum ventriculi caput debilitatur: Verum nec *Gattinaria*, nec alij Practici de ijs mentionem faciunt: *Arculanus* omnino ea aversatur, quem etiam sequitur *Forestus* l. 9. Ob. 15. Si quis difficulter vomat, *inquit*, licet ad ventrem materia conflueret, tunc omnino prohibemus vomitum, quia caput repletur & magis offenditur: Quamvis facilè vomentes vomitus quoque juvare creditur, tamen ex ventre materia ad caput tendit: In Lethargo *Mercurialis* ea damnat, & *Forestus* lib. 10. Obs. 9. magis clysteres cõmendans, quia, juxta Oribasium, revulsio facienda est deorsum ubi succi ad superiora, sursum vero ubi ad inferiora vergunt: Verum vomitoria revellunt, non solum à partibus inferioribus, sed & simul à superioribus: notum enim est quod revelluntur humores, non qui jam sunt in parte affecta, sed ij qui ad partem aliquam fluunt, aut fluxuri sunt: qua ratione cavetur & prohibetur ne pars affecta humoribus affluentibus repleatur: *Sennertus Institut. p. m.* 1508. Proinde Vomitoria quæ evacuant ventriculum, ramos Portæ, hepar & lienem, revulsione præcavent ne humores in dictis partibus restagnantes, vel ad superiores, vel inferiores devehantur partes. *Alexand. Benedictus, Pract. fol.* 243.

XV. Febricitanti caput ne purgato, ne furiosus fiat; calefaciunt enim caput pharmaca purgantia, & ad caliditatem febrilem, accedente ea quæ in medicamento est, Insaniam facit, ait *Hippoc. lib. de loc. in hom.* Quæ mihi videntur admodum rationi consentanea, ac proinde, sive homo vehementer febricitet, & præcipuè secundum partes superiores, sive caput inflammatione tentatum sit: sive periclitetur tentari, sive phreniticus sit, sive magnum habeat ulcus, quod possit non sine periculo irritari, devito pharmaca quoad possum: Certò sciens his magnopere tentari capita, Indicat id somnus, qui iis qui expurgantur mox ingruit: Si possum, clysteribus acrioribus & tenui victu contentus sum. *Vallesius 2. Epid. 6. p. m.* 225.

XVI. *Paulus* lib. 7. cap. 4. scribit eos qui vesperi *Purgans* exhibent, aut à cibo, noxam inferre alimenti corruptione, minoríque quam par sit facta vacuatione: Confirmare videtur ratio, quia sic interrumpitur concoctio, vitiatur alimenti ἀνάδοσις, medicamentum imperfectè agit, retusa ejus ab alimento purgandi vi: Sed repugnat experientia, qua teste Pilulæ à coena exhibitæ Caput optimè expurgant citra recensita damna, ut ostendit J. R. *Saltzmannus* apud *Hildanum* centur. 3. Observat. 72. Incidi, *ait*, non ità pridem in *Damascenum*, inque ejus aphorismum, quo si à capite, vel alia aliqua remotiore parte, purgare volueris, pilulas post cibum exhibere jubet, Cum eo autem pugnat methodus nostra medendi, quæ purgantia, præsertim quæ elective talia dicuntur, jejuno ventriculo, vel si fortissima sint præsumpto saltem aliquo brodio propina-

pinare suadet: Rationes hic non addam, Experientia vero hoc *Damasceni* præceptum confirmat, sæpius enim à primariis nostris Medicis Pilulæ post coenam in ejusmodi casibus, foelicissimo cum successu exhibentur, quos & ego sequutus jam sæpius etiam exhibui, Et, ut verum fatear, in expurgando cerebro ab humoribus superfluis nullum præsentius remedium hactenus observavi, Et, quod mirum est, multo minore dozi exhibentur quam quæ mane iejuno ventriculo deglutiuntur: Sumuntur autem una, vel duabus horis à levi coena, superdormiendo; Circa 4. 5. vel 6. matutinam operatio subsequitur, lenta, & citra ullum grave symptoma, nauseam scilicet, vomitum, dejectionem appetitus, ventris tormina & alia, & reiterantur plerumque aliquoties subsequentibus, vel alternis vespertinis: atque hac ratione plures ex parva dozi jam fuerunt purgati, qui ante dupla, mane exhibita, & jeiuno ventriculo commoveri non potuerunt.

XVII. Sæpe credulitasne ægrorum magis, an temeraria stoliditas atque audacia Medicorum accusanda sit cogito, dum omnes morbos *Potionibus ex decocto Gajaci & Salsæ* extirpari posse arbitrantur. Illud affirmo nisi eiusmodi affectiones à morbo Gallico deveniant, non modo nihil decoctum vel Ligni, vel Salsæ prodesse, verum ea incommoda valetudinis interdum afferre quę ad extremum spiritum usque gravia sunt. *Crato apud Scholtzium cons.* 59.

XVIII. *Lotiones Capitis* (modo consuetudo aliud non suadeat) plus caput iuvant, & minori periculo adhibentur quam Thermæ: Sunt quidam in ea sententia Lotionibus frequentibus caput debilitari, Ea vera est de firmo capite, & non assueto ad lotiones; de infirmo autem, & sordes expurgare assueto, minime verum: Lavandum vero æstivis temporibus mane, nisi sit frigidior & humidior aura, hybernis ante coenam. *Idem Cons.* 59.

XIX. Cum non tam per consensum quam primario affectu Caput laborat, non video quomodo lotione prodesse *Thermæ* possint; Ac licet sit fortasse aliquis consensus, tamen eæ divertere tantum vapores impetentes, non intemperiem, nisi per Duceiam (ita vulgo stillicidium seu embrochas vocant) corrigere possunt; Tales autem Thermas & actu & potentia calidas esse oportet, ut materiam discutere, & temperiem corrigendo robur parti addere possint: Cúmque affectus totius erit capitis, & plura sensuum organa afficiet, vel catarrhus toti capiti communis erit, necesse erit ut bregmati, ubi suturæ coeunt, & cranium est rarius faciliorque penetratio, instilletur; Quod ad caliditatem attinet, inprimis commendantur Thermæ Sulphureæ: quod ad penetrationem Nitrosæ. *Idem cons.* 59.

XX. Circulatio sanguinis docet quomodo sit succurrendum capiti laboranti, Nam si sanguis per Carotidas tantum ascendat ad cerebrum, & descendat per Jugulares, E vena sæpius secta in brachiis plurimum proderit: atque cucurbitulæ cruentę siccæ, ac frequenter admotæ summis humeris, collo & inio, frictiones duræ artuum superiorum & inferiorum etiam conferent, ad revulsionem, derivationem, atque vacuationem partis affectæ: *Riolanus Anthropogr. in fine l.6.* At experientia teste plurimos affectus cephalicos, dolorem præsertim, promptius & citius sedat Saphenæ sectio: quam basilicę, medianæ aut cephalicæ: ratio forte quærenda ex eadem sanguinis circulatione, quod ibi venæ cum atteriarum osculis apertius conjungantur, hinc sanguis arteriosi naturam adhuc referens educatur: Eadem & Salvatellæ in manibus ratio potest reddi, de cujus efficacia nemo dubius est.

XXI. *Pili* in morbis capitis & oculorum *abraduntur* in multos usus, 1. Ut melius applicentur & penetrent medicamenta, nam Pili has operationes impediunt: Docet id *Gal.* 13. meth. c. 22. Commodius etiam fuerit, si & cum frictione id facias, aut Tonsis capillis, aut plane abrasis &c. Quare etsi corpus tunc sit impurum, & ex rasione confluxus humorum ad caput & oculos sit verendus, tamen in phrenitide, aliisque Capitis affectibus, vel etiam initio, ob maius periculum evitandum, ob causam dictam est exercenda, quia utilitas maior est quam noxa: In Ophthalmiæ fine, iam deposita plenitudine, & universalibus auxiliis administratis, utilis est Tonsio, quæ si non iuvat, Rasio exequenda: In initio vero præstat aliquando eam consulere ægris, si ii assueverint frequenter pilos removere. Quare cum consuetudo sit servanda eos, prolongari non permittemus, alioqui increscet morbus, & dolor capitis opprimet vehementius. *Zacutus.*

XXII. *Fonticulus in sutura coronali*, per Cauterium inurendus, à quibusdam præscribitur, ac ad humores e cerebro, & integumentis eius exterius avocandos evacuandósque commendatur, Hoc quamvis nonnulli in familiari habent praxi, pluribus tamen minus feliciter successive comperi, adeo ut multos Fonticulos ita in summitate capitis excitatos occludi præceperim, atque hoc non sine ratione æque ac experientia edoctus; quippe sanguis versus locum, ubi recrementa sua deponere assuefactus est, fæculentias plures transfert, easque in tota vicina, ac potissimum in parte affecta (utpote debiliori & magis susceptibili) deponit, unde sæpius morbum augeri potius quam sanari contingit: Ob eandem rationem, nempe ad humores à capite interiori ad extra derivandos, alii in Bregmate supra suturam coronalem, aliique in Occipite, circa initium lambdoidis Fontanellas excudunt, Verum eadem contra hæc ac priorem manet exceptio: Multo certe rectius materiam morbificam, περὶ τὸν ἐγκέφαλον deponi solitam, Fonticulus in Brachio anticipat, in crure revellit, & paulò infra caput excitatus eam inde derivat: Hinc ad graviores cerebri, aut meningum affectus, infantibus ac pueris, foveam nuchæ incidimus; adultis ac senibus cauteria ex utroque spinæ latere, inter homoplatas, excitamus, ibidemque duas fontanellas, plurium pisorum capaces, cum magno sæpe commodo procudimus: Quoad foramina pone aures incisa, vel inusta, aut setaceum lobo eius carneo trajectum, rarius hæc emolumento, sæpius vero molestiæ fuisse observavi; in quantum scil. solutio continui in his locis facta, ichorem nec multum, nec diu profundit, Etenim fovea, aut foramen, quamvis piso aut pilula oppleta, cuticula invitis omnibus succrescente obducetur. *Willis.* Cephaleæ pertinacis ejusmodi fonticulo curatæ exemplum vide *in miscell. Cur. anni* 1672. *Observ.* 81.

XXIII. *Avicenna* l.3. fen.1. tr.2. c.33. ad interceptionem vaporum qui per arterias cum sanguine arterioso ascendunt, proponit *Incisionem arteriarum in temporibus*, vel Adustionem earum per cauteria, modumque, & ea quæ in tali operatione necessaria sunt, pluribus describit, Et præcipit ut tria cauteria supra medium capitis applicentur, ut è cerebro humores extrahantur, duo super tempora, quibus via humoribus & vaporibus ab inferioribus ad

superiora ascendentibus intercipiatur, unum in nucha seu posteriore capitis & colli parte: At non sine causa in comm. addit *Iacob. de Partibus*, Cum plerique ægri vix suaves Medicinas admittant, quis toties se ustulari sinet? Ideóque consulit ne Medicus tot cauterijs uti attentet, nisi instanter ab ægro & amicis postulentur: cum incertum sit an eorum usu malum sit cessaturum, & metuendum sit ne sanatis ulceribus malum recrudescat.

XXIV. In omnibus Capitis affectibus per consensum commendatur *Oxyrrhodinum*: Sed in Aceti electione addimus, hoc attendendum esse ut in biliosa & calida materia, & ubi vigiliæ urgent, acetum minus acre (hoc enim caloris particeps est) eligatur; aut si acre sit, minor ejus portio admisceatur: Si autem materia sit crassior, acri & copiosiori uti licet. *Sennertus.*

XXV. Notandum illud quod *Galenus* lib. 1. κατ' τόπ. cap. 2. monet, In omni capitis morbo, à quocunque humore fiat, admiscenda esse phlegmagoga.

XXVI. In intemperie capitis cum atra bile purgantibus semper aliquid humectans admiscendum: Nec *purgantia* præscribenda nisi corpus prius humectatum fuerit.

XXVII. *Ptarmica* in usum si veniant, gratia deonerandi cerebrum in intemperie ejus cum pituita, abstinendum à vehementioribus, ut pulvere hellebori albi, radicis lilii convallii & simil. ob ingentem quam efficiunt in cerebro agitationem, veterno tantùm aut apoplexia detentis convenientem; satis sit fibram radicis in nares immittere iterúmque extrahere.

XXVIII. Si totum *Caput* sit *purgandum* paulò valentiora sint pharmaca: Si partem aliquam ejus, ut *oculos, nares &c. paulo debiliora*: juxta præceptum *Hippocrat.* libr. de locis, Medicamenta caput purgantia, quæ quidem fortia sunt, à toto capite ducunt; quæ verò debilia, ab oculis; & hinc à vicinis naso partibus.

XXIX. Quidam *Suffitum aromatum* commendant ad siccandum & roborandum cerebrum: alij damnant, quia fumis replent caput. Mesue litem hanc componit: *Moderatus usus aromatum*, inquit, *prodest cerebro, quia illud desiccat & roborat: immoderatus verò nocet*: Mallem dixisset, aromata immodica nocere capiti, ut odorem moschi: moderata vero (ut ambræ griseæ odoratum frequentem) plurimùm juvare: Notavit *Sylvius* nihil æque prodesse Epilepticis. *Iohann. Riolanus met. Med. lib. 1. cap. 1.* Notandum ex *Galeno* aphor. 28. 5. non convenire præsertim in affectibus ῥευματικοῖς capitis; in his enim semper conjuncta gravitas, quam adaugent: nam calida omnia superiora facilè petunt, fumis caput opplent, humores fundendo graves catarrhos excitant: Advertenda etiam est constitutio; quorundam enim capita tam facilè replentur, ut quilibet odor dolorem inducat: Temperati suffitus fiunt ex succino puriore: minus grave est, atque optimè siccat roboratque cerebrum, gummi Animæ.

XXX. In Capitis intemperie frigida, sunt qui *Fotibus* humidis & *Lixiviis* utuntur, quibus cum spongiis caput abluunt; Sed ab his abstinendum censeo, quia defluxiones excitant: Præferendum fomentum hoc siccum, omnibus naturis, ætatibus & sexibus accommodatum, quod attenuat, calefacit, resolvit, frigidam intemperiem emendat & roborat ℞. *milii* ℔ j. *sal. comm.* ℔ß. *fol. salviæ, rorisinar. lavend. majoran. ana. pug.* j. *semin. anis. fœnic. cumin. ana.* ℥ ij. *baccar. lauri* ℥ j. his in sartagine torrefactis, & sacculo conclusis, siccetur & confricetur calidissimè Caput per sesquihoram: magis efficaces sunt si rasis Capillis applicentur. *Encheir. Med. Pract.*

XXXI. Nonnulli putant *Ptarmicorum* usu fluxum humorum à capite in pectus potiùs augeri quàm revelli, nec iisdem nisi extrema necessitate urgente & præmissis generalibus utuntur: Sed ipsi, ut existimo, graviter falluntur, cùm in defluxionibus magnis suffocativis, & subitò supervenientibus, commodè admodum & feliciter exhibeantur: Natura enim hujusmodi canales dicavit cerebri vacuationi, quam ars imitata promovet ita, ut aperto & libero transitu, cursus serosorum humorum per eandem viam expediatur & revellatur: *Avicenna* usurpat sternutatorium quoddam vaporosum, paratum ex aceto fortissimo, in quo dissolvit parùm castorei, cujus vapor sternutationem vehementer prolicit. *Quercetanus Pharm. Dogm. restit. c.* 18. Vide *Zecchium Cons.* 72. *p. m.* 691.

XXXII. *Frictiones* partium externarum laudantur, fugienda vero frictio capitis quæ illud replet vaporibus, nedum vacuat: Præcedant eam vacuationes universales, post fiant hoc modo, primo fricetur collum & brachia fortiter, & spina dorsi, tandem femora & crura, ultimo caput; tunc enim non est periculum de attractione vaporum vel fumorum ad caput, cùm jam facta sit diversio ad partes longinquas; Hoc modo fieri potest cerebro prius evacuato: fiat frictio cum panno calido & aspero in aliis partibus à capite, in capite vero cum panno non multum calido, sed sufficit siccum esse, at non calidum, nam panni calidi frictio multum dissolvit, hoc in epilepsia, apoplexia, catarrho aliísque capitis affectibus observandum, incipiendæ semper frictiones à collo, sensim ad inferiora descendendo usque ad tibias & pedes. *Rondeletius Practic. Med.* 77.

XXXIII. Ad supprimendos vapores è ventriculo ascendentes in caput *Coriandrum* dari notum est: Quidam tamen ejus usum improbant, quod naturâ sua caput maximè petat, nedum prohibeat ascensum vaporum, cum potiùs secum eos ad caput ducat, imò delirium, ex *Dioscoride* inducat: Verum quidem id si immodicè sumatur, caput petere, quod illi cum croco, nuce moschata, thure &c. commune, moderatè tamen sumptum ob id non rejiciendum, præcipuè præparatum: Vaporosum enim illud & volatile, ut loquuntur Chymici, quod est in coriandro, quodque caput immodicè sumptum veneni instar lædit, ab aceto figitur & corrigitur, ut utile evadat ad coctionem juvandam, cor & cerebrum mundandum fiat remedium, quod experientia testatur. *Sennertus Pract. lib.* 1. *part.* 1. *c.* 7.

XXXIV. In *Lotionibus Capitis* tria sunt observanda, videlicet ut, contra communem morem, caput ita in occiput declinet ut oculi sursum aspiciant: Saponis loco amygdalæ amaræ tritæ usurpentur, & ne calidioribus pannis, neve nimia commotione caput plusquam par sit incalescat. *Zecchius Consult.* 27.

XXXV. Pro Epilepticis, aliísque Capitis affectibus, *Emplastrum* ex gummatibus *in nucha* gestatum prodest, quod magno levamine expertus est, consilio Empirici, Vir quidam Nob. Sive quia vaporum calidíque sanguinis ad caput impediat ascen-

cen-

sum, sive quod vellicantes humores à nervorum principio absumat: Tria successivè imponuntur, singula donec sponte excidant, in nucha relinquenda, quod ad aliquot hebdomadas protrahitur, deinde calida aqua locus abluendus, ut aliud applicetur: Sic temporibus utrinque & fronti emplastra ex tacamahaca, caranna &c. imposita, à dentibus, oculis &c. depluentes humores intercipiunt, vasaque in venis adstringunt. *Bartholinus Centur.* 5. *Histor.* 25.

XXXVI. Damnat illorum morem *Sanctorius* l. 4. meth. Vit. Err. cap. 5. & 13. qui *Cerata & Emplastra* tam diu relinquunt donec sponte cadant, quia nihil ab assuetis emolumenti: Sed ubi adstrictione opus est, & interceptione, non sine detrimento sæpius mutantur. *Idem ibidem.*

XXXVII. *Topicorum plantis pedum subditorum* in Capitis affectibus efficaciam rarissima observatione sum confirmaturus: Ab hinc aliquot annis juvenis Danus, ex longinquis & transmarinis peregrinationibus redux, ex mutata diæta gravissimam ophthalmiam, aut χήμωσιν potius, bulbis oculorum prominulis, & palpebris inversis pariter, nec lucem, nec ullum ventilatum aërem ferre valens &c. ita ut glisc enti eóque pertinaci huic malo neque Ego, neque Chirurgus, artis peritissimus, commodum ullum invenire possemus remedium, sed coacti fuerimus extrema illa capessere quæ ult. aphor. Hippocrat. commendat, quamvis nec æger quicquam levaminis ex omnibus iis perciperet: Quare ego cogitare mecum, aut prognosi esse relinquendum ægrum, ob sacram Hippocr. authoritatem, aut expedire ex ejusdem decretis ut medelam hujus χημώσιος alia aggrederer via: Inquiro ergo solicitius & sagacius in priorem ægri diætam, & fari mihi ille durissima quæque, & modo non fractum multo labore in Candia. cum militis peditis stipendia apud Venetos faceret, sese esse passum: Ingenue quoque fassus est nunquam se contaminasse iis vitiis quę fert adolescentia, & quibus alij Venerei nepotuli omnium nationum iter facientes fœde polluti quandoque redeunt, ceu canes cauda truncati: Cum ergo moribus intaminatis juvenis inter alia quoque conquereretur de insigni pedum æstu, præ quo somnum capessere non posset, porro ex illo quæro fugax an diuturnus esset ille dolor, & an recens an vetus? & diutinum & veterem affirmavit: Quæro ergo, an ne termini ex quo coepisset primum recordari possit? ac sese haud posse aiebat: his ego non acquiescere, ut veram ex illo hujus sive morbi sive symptomatis causam exsculperem, quare cum inter alia quoque mihi retulisset se magnis itineribus & summa celeritate peditem Patavio contendisse Hamburgum, & quidem se spatio quinque septimanarum hoc iter pedestre confecisse: Suspicabar ego intemperiem pedum facere ut justo calidior sanguis, citra tamen febrim, vel causaretur istam ἐγχήμωσιν, vel certe foveret. Hinc animo allibuit meo experiri quantum solers ratio opitulari practicis studiis posset, seu, quantum Anatomia inutilis quandoque ab authoribus appellata, vel quam videtur *Galenus* 4. Anat. adm. c. 1. Cavillatoriam, respectu utilis appellare, conferre practicæ Medicinæ studiis valeret, seu, Num circulatio sanguinis tantùm in Ophthalmia hac curanda quantum in ἀγρυπνίᾳ præstare posset: parui ergo *Hippocrat.* effato l. de loc. nempe *Morbos vetustos primum recentes esse faciendos*, id est, ut ego olim accepi, de novo novis urgendos esse remediis commodis, haud aliter ac si novi paroxysmi insultus accideret, & recentavi medelam hujus ἐγχημώσεως: quin cum Idem dicto loco præceperit, *In morbis quos quis minime cognoscit, medicamentum vehemens potius exhibendum &c.* quod præceptum instar Ariadnei fili sequutus sum: Præmissis ergo universalibus, ægro huic emplastrum imperiale Jac. *Fabritij*, ceu cujus egregias vires in mitigandis doloribus podagricis aliquoties comperi, commendo; Sed quia in hoc individuo nuda intemperies calida sine materia pedes obsedisset, Emplastri hujus unciæ uni, Nitri præparati & Gummi Carannæ ana ℥ ß. remiscui, & spatio quinque vel sex dierum non solum intemperies illa pedum correcta est, sed quoque casu inveni contra clavos pedum remedium; Etenim cum plantæ pedum horridæ & stipatæ hinc inde essent clavis innumeris, accidit ut ab usu hujus nitrati emplastri emarcuerint ad unum omnes: Vindicatus ergo hac methodo juvenis ab enormi ophthalmia, quæ ipsum xi. septimanis detrusum in tenebricosissimum cubile lecto affixerat, qui in hunc usque diem (triennium effluxit ab eo tempore) ne quidem leviculam τάραξιν passus est: Sileant ergo deinceps qui proterve sanguinis circulationem negant: Maxime cùm auguror fore ut venientibus annis Medicis facem ad multos abstrusos morbos, imo vel formæ dictos, præluceat: Sed hic hoc Problema enodandum, Cur vulgo illa credantur prodesse Capiti quæ pedibus applicamus, imo indignemur si quem nudis pedibus stantem aut ambulantem: necnondum iter facimus, ubi aliquem peregrinantium conspiciamus super strato dormire ocreatum? Ratio in promptu, quia applicatis calidis aut frigid. &c. pedibus aut eorum plantis, sanguis ob anastomoses venarum & arteriarum hic numerosas ocyus alteratur, qui dein alteratus, interveniente circulatione, ad caput ipsum defertur: Sic carpo applicata caustica vel tollunt, vel mitigant febrim: tollunt ubi fermentum febris, quod jam venas subiit, una cum sero effluit, pustula ad carpum excitata: Mitigant solum, ubi quidquam hujus remanet? Alterantia vero alterando sanguinem frigefaciunt, quod fit ubi verbi gratia nitrum in aqua lactucæ solutum, vel limonii mali pulpam carpo applicamus: Qui ergo valetudinem curabit, is optime sibi consulet ob anastomoses modo dictas, si manus & pedes probe adversus aëris injurias præmuniat, vitetque objecta & præsertim frigidissima: Quidam, inquit Celeber. *P. Marquardus Slegelius*, occupatus in everrenda glacie, ferreo instrumento utens, subito animo defecit, frigore ex manu ad Cor transmisso: Adde circa has extremitates, manus & pedes, excrementa plura quam alibi colligi: hinc manus sordescunt; pedes sordibus propemodum virulentis incrustantur &c. *S. Pauli Digress. de Febribus malignis p.* 83.

XXXVIII. An in intemperie cum humore bilioso *Resolventia* in usum ducenda? ℞. In declinatione morbi locus est discutientibus, eadem ratione qua in inflammationibus, quæ concedit *Galenus* 1. ad Glauc. 15. & alibi. Eorum usu intemperiem augeri quidam censent; at materiam calidam discutiendo, censendum est potius ea refrigerare ex accidenti: Neque metus est attractionis, cum præmissis universalibus & repellentibus in usum ducantur: Humor biliosus quidem, tenuitatis ratione, facilè exhalat, in capite tamen crassitiem ut acquirat facilè fieri potest, restitentque ejus reliquiæ, quæ discutientium ope indigent.

XXXIX. Cùm materia aliunde affluit, excu-

ti debet, aditúque prohiberi: hoc fit frigidis crassis, attamen vehiculo consociatis: Illud cavendum ne hic *stringentibus frigidis* utamur, sed potius oleo rosato completo; absit rhodostagma: Nec etiam convenit usus Adstringentium ubi obstructio adest capitis, quæ facile huic materiæ se iungit, eáq; eorum usu incresceret, maximè dum urente febre sursum fertur ad caput succus: Nec stringentibus caput fatigandum, dum se in pulmones uberrima effundit materies: Sin nec copia gravis, nec foeditate contaminata illa fuerit, licebit eam à capite repellere, non tamen adstringentibus: Quâ verò copiâ ac efficacia hæc admoveri debeant, doloris vis, pituitæque ubertas, & capitis densitas à structura indicabunt. Sed adsit cautio, ne occipitio adhæreant olea frigore imbuta, nam nervorum initio & spinalis medullæ principio bellum ea indixere. *Heurnius Cap. de Cephalalgia.*

XL. *Discutiendi vi prædita* nemine dissentiente administrantur, modò materia amplius non confluat: sed de medicamentis Acribus alia est ratio, nam *Galen.* 2. de compos. s. l. c. 1. 2. & 3. verba faciens de medicamentis metasyncriticis, ait fuisse antiquorum institutum indifferenter illis uti, se tamen non admittere eorum usum in intemperie calida, neque materia calida: Ac 6. de tuenda val. 9. scribit, In capite calido medicamentum ex thapsia & fimo Columbino minimè convenire: Ego tamen puto hæc tuto administrari posse, servatis quibusdam conditionibus, quod etiam comprobavi experientia: 1. regula est ut humor sit calidus, sed in capite existat potiùs per affluxum, quàm genitus ibi ob intemperiem calidam: 2. Ut humor jam fluxus sit, non amplius in fluxione: 3. Ut sit in partibus capitis profundis intra cranium; 4. Ut jam in capite sit confirmatus, neque aliis cesserit remediis: His servatis, puto *Galenum* quoque admissurum hæc; si quidem ipse in phrenitide, ubi jam est fluxa materia, iis utitur, ut & in lethargo 13. meth. 21. & 2. ad Glaucon. Vult materiam etiam calidam inflammationis, ubi jam est fluxa, calidis auxiliis esse evocandam: Ipse c. 13. l. 5. meth. utitur medicamento ex thapsia, sinapi & fimo columbino, in capite calido cum catarrho salso. *Saxonia Prælect. Pract. p.* 14.

XLI. Toto & capite expurgatis Humida Intemperies corrigenda; in quem finem nihil efficacius atque tutius in arte *Decoctis cum sudoribus:* Decoctum enim sine sudore quotidie caput magis implet, & intemperiem adauget, liquando atque fundendo humores in toto redundantes, qui fusi, si sudoribus non educantur, sursum petunt, Caput implent & in eodem morantur, unde ex usu decocti sine sudore caput semper in deterius labi observamus. *Fortis Consult.* 12. 13. *cent.* 1.

XLII. *a.* In Capite repleto, debili, cum apoplexiæ metu, damnat *Idem* cent. 1. Consult. 58. *Decoctum cum sudore*, quanquam exsiccatio necessaria, veritus ne liquatæ totius & capitis humiditates præcipites in cerebri ventriculos ruant, sicque inferant Apoplexiam, Quare libentius aliquo decocto, non valde liquante, & caput quidem exsiccante, sed & calidum innatum fovente, ac materiam nervis impactam dissipante præscribit, materia potius ad centrum per urinam, quam ad circumferentiam per sudorem (præsertim hyeme) derivata, ex lentisco, ligno rorismar. visco qu. & modico sassafras in jure columbi parato, præmissa terebinth. cum sale ivæ arthrit. & theriacali.

XLII. *b.* Quoties ab externo frigore aëris, aquæ aut nivis, male fuit affectum caput, sive *Gravedo* simul fuerit producta, sive animalium spirituum defectus imprimis urgeat, toties observavi feliciter ac brevi curari ægros, si quam citissime fieri potest foras propellatur iterum quicquid penetravit in caput, aliásve corporis partes noxam ipsis afferens, idque per Sudorifera semel, aut, quod præfero, sæpius & partitis vicibus assumpta, sed spirituosa & volatilia: quippe quæ non tantum alterant corriguntque frigoris, aliorúmque ipsum comitantium malorum causam, verum emendant quoque noxam in corpus continens contentúmque introductam: In hunc finem formulam commendo sequ. ℞. *aq. fumar. fœniculi ana.* ℥ *ij. theriacal. simpl. vel alterius aromat.* ℥ *j. spirit. salis ammon. gutt. xx. olei garyoph. gutt. iij. bezoart. min.* ʒß. *laud. op. gr. ij. syr. papav. errat.* ℥ *j. m.* Hujus medicamenti cochlearia duo sumat æger, atque mediocriter tectus expectet sudorem, quem facilitabit, exoptatúmque experietur, si semper post horam dimidiam tantundem ipsius assumpserit, donec erumpat sudor, tunc enim rarius & parcius eo utetur; usurpando subinde aliquid jusculi puri, aut cum tantillo vini ei admisti, quo vires recreentur, & ad sudorem diutius ferendum aptiores reddantur; Nihil enim æque iuvat ipsos ac sudor aliquandiu blande prolectus, quod me docuit sæpius Experientia: Quoties ab *interno frigore*, aut febrili, aut alio absque febrili paroxysmo subinde homines corripiente, spirituum animalium secretio naturalis & sufficiens impeditur, toties simili Sudorifero, rite usurpato, nunc citius, nunc tardius prodeunte sudore, restituitur citius tardiúsve desiderata spirituum animalium secretio, humanæ fœlicitati tam necessaria: Hujus námque, aut similis medicamenti, & spirituosi, & volatilis, & aromatici ope cum sudore, aut insensibili transpiratione, discutiuntur dissipantúrque halitus & flatus noxium frigus, quin sensuum stuporem; motúsque torporem producentes: Quotquot urgente tali, externo internóve frigore, sanguinem mittunt, aut per vomitum secessumve mali causam putant se educturos, in vitæ, graviorum saltem malorum, periculum coniiciunt ægros, sicut hoc non semel vidi factum &c. *Sylvius Praxeos Med. lib.* 2. *cap.* 1. §. 31. *ad* 36.

XLIII. Cum non tam per consensum quam intemperiem inductam in cerebro symptomata emergunt, non video quomodo prodesse lotione possint *Thermæ*: Ac licet sit aliquis consensus, tamen *Thermæ* divertere tantum vapores impetentes, non intemperiem, nisi per Ducciam corrigere possunt: Tales autem Thermas & actu, & potentia calidas esse oportet, ut materiam discutere & temperiem corrigendo robur parti addere possint: Cum vero affectus est totius capitis, & plura sensuum organa afficiuntur, Catarrhi etiam omnes toti capiti communes sint, necesse erit ut bregmati, ubi suturæ coeunt, & cranium est rarius faciliórque penetratio, aqua instilletur: quod ad caliditatem attinet, inprimis commendantur Thermæ sulphureæ, Quod ad penetrationem, Nitrosæ: Si itaque bene temperatæ ex utraque minera Thermæ essent, forsan prodesse possent, Et, forsan, scribo, quia nihil explorati in tali affectione de usu Thermarum habeo. *Crato.*

XLIV. *Lotiones Capitis* arte præparatæ plus caput juvant, & minori periculo adhibentur quam Thermæ: Sunt quidam in ea sententia Lotionibus frequentibus caput debilitari: Ea vera est de firmo

mo capite, & non assueto ad lotiones, de infirmo autem, & sordes expurgare consueto, minime verum: Lavandum vero æstate mane, hyeme ante cœnam, Eadem die pedes quoque abluendi. *Crato.*

XLV. Non raro successum vidi ex *decocti Salsæ* assumptione in affectibus gravibus Capitis, non ex Gallicana solum Lue contractis, dico doloribus aut abscessibus, quæ tolli ratione alia potuerunt nulla, ne Guaiaci quidem ipsius decocto, nisi hoc uno remedio; Verum etiam in doloribus aliis capitis diuturnis, catarrhis ac defluxionibus, ad quas salsa hæc peculiariter facere animadversa est. *Iul. Alexandrinus apud Scholtzium p.* 498.

XLVI. *Errhina & Apophlegmatismos* indicari aiebant Veteres ab excrementitiis humoribus in ventriculis & substantia cerebri collectis. Recentior ætas censet, non humores ibi collectos ab iis per nares & palatum evacuari, Nec quæ evacuantur esse excrementa nutritionis in narium mæandris, & palati fauciúmque membranis acervata, sed nonnullorum arbitratu, biliosos, pituitosos, melancholicos & serosos, partim ex arteriis, ex toto corpore, partim à ductibus salivalibus eo derivatos humores, Indicantur hac ratione à cacochymica impuritate sanguinis, sero plurimo diluta, ut caveatur ejus influxus in cerebrum, & ulterior cum circulato sanguine permistio, adque nobiliores partes delatio. *Rolfinccius meth. Med. specialis p.* 605.

XLVII. Illorum non possum probare sententiam qui *Tabaci* usum valde noxium esse censent, cum observaverim omnis generis homines, tenues, crassos, biliosos, pituitosos, aliósque nihil incommodi inde percipere, nisi ob immodicum usum: sic omne immodicum vertitur in vitium: *L. Mercatus* summis extollit laudibus, & variis in morbis commendat: Quibusdam perniciosus videtur usus, Primò, Quia naturæ contrarium est, nam susque déque purgat vehementer, at purgantia naturæ sunt inimica: Secundò, Cum quis primò eo utitur, Vertigines ingruunt, animi defectiones, sudores frigidi, quæ sunt malignæ qualitatis indicia: Hæc quidem vera dum in corpus ingeritur, sed quando solo suffitu assumitur, nec ultra fauces pervadit, cerebro prodest caliditate sua humores pituitosos vacuando: Cum igitur ostendat experientia sine noxa à plurimis sumi, cur illi repugnandum sit rationem non video: Censendum tamen primo, Moderatum debere esse illius usum: Secundò, Magis convenire crassis, pituitosis, catarrhosis, ob calfaciendi & siccandi vim: Verùm etsi calidi, tenues, melancholici moderatè utantur, non multum nocere solet; vix enim quisquam adeo emunctæ naris est, qui sæpe plurimis ad cerebrum ascendentibus vaporibus non infestetur: Nec vidi quenquam magnopere illius usu exsiccatum: Et miror eos qui scripserunt esse narcoticum, denegare tamen illius usum calidis & biliosis, cum tamen narcotica illis magis quàm pituitosis conveniant. Tertio, Quamvis multis consumptis & extenuatis profuisse sciam, minus tamen illis convenire credo quibus tabes ex rheumate contigit, quod in pulmones allicit. Quartò, Peccant qui illo utentes identidem potant; à potu enim cerebrum vaporibus repletur, quibus discutiendis non sufficit fumus *Tabaci*. Quinto, Observent qui huic fumo assueti, ne temere abstineant, nisi simul temperatam observent diætam, aliàs sentiunt sibi ex humorum abundantia caput corpúsque gravari, quos ante fumus *Tabaci* exhauriebat, plurimáque vitia pullulare: Unde senibus, & quibus natura frigidior ventriculus, consulendus illius usus, etsi inassueti fuerint: Eos enim à Podagra variísque affectibus frigidis præservare potest. *Primirosius Error. Pop. lib.* 4. *cap.* 32.

XLVIII. *Tabaci extractum* cum aqua vitæ paratum, ad pisi magnitudinem linguæ impositum, magnam pituitæ copiam elicit: Molem ne excedas, aliàs vomitum excitat molestum si in ventriculum illabatur. *Riverius.*

XLIX. Ab *Errhinis & Ptarmicis* in his cavendum est quibus nasus ad radicem constrictus est, videndúmque est ne acris materia capitis illac deducatur: nam inde contingit ut exeso nasi initio, è naso loquantur & vox vehementer vitietur: *Hollerius observat.* 3. Suspecta etiam Caputpurgia ubi caput acribus humoribus abundat, metus enim exulcerationis palati, multò magis ubi jam exulceratum: crebrò tunc purgandum &c. *Mercatus.*

L. De *Cucuphis, Pileolis &c.* notandum, quæ ex odoratioribus parantur facilè caput ferire, nec ab omnibus ferri: Id quod non solum de moschatis per se valet, verum etiam in genere de graveolentibus, etiam odore grato, enormi & eminenter tali; si quidem hæc dolorem capitis inferunt, & spiritibus motum turbulentum inducunt: Valet enim & hic, Omne sensile excellens lædere sensus, Unde aliquoties vidimus, præsertim in initio, non potuisse continuato usu gestari tales pileolos citra καρηβαρίαν. *Wedelius de Med. c. ext. p.* 202.

LI. Nec etiamnum calidiora nimis, nec nimis frigida & adstringentia sint ingredientia, Illa quidem ne liquent nimis, fundant & in vasa præcipitent materiam, exitum à natura consuetum affectantem, sic oleo succini intempestive bregmati applicato, febris ex catarrho periculosissima orta est: De Adstringentibus cavendum, ne potenti adstrictione cerebrum lædatur, & detineantur motus humorum. *Idem.*

LII. *Cucuphæ* maxime conveniunt in essentialibus cerebri malis; Id *alterant* & *roborant*, ne recipiendis defluxionibus & impuritatibus tam promtum sit, *Discutiunt* tum halituosas fuligines lymphæ confusas, tum exundantes humores serosos: *Intercipiunt*, & maxime quidem ex adstringentibus constantes, non tam quod caput sit fons primus & origo omnium catarrhorum, quod tamen volebant veteres, sed saltem quod non sit penitus immune, ut volunt recentiores: hinc catarrhos depluos remorantur: hinc in poros cerebri ruituram lympham retinent, & defluxionibus omnis generis obicem ponunt. *Idem p.* 206.

CAPITIS DOLOR.

SYLLOGE.

Non omni convenit Sanguinis missio. 1.
Aperta Saphena sedatus. 2.
Hemicrania pertinax, aperta vena inter pollicem & indicem curatur. 3.
Quando locus arteriotomiæ, *& quomodo juvat.* 4.
Ejus ope sanatus. 5. 23.

I. **H**ippocrates in Dolore capitis à cacochymia pendente, quæ & coctione & purgatione curatur, à S. M. abstinet, ut constat e lib. 3. de morbis v. 14. quia ab hac refrigerato cerebro coctio prohibetur, hinc summa ægri læsio, quam percepit *Halicarnassensis*, de quo 7. Epid. sect. 2. v. 462. *Halicarn. aurem hyeme dolebat, & caput non mediocriter, erat autem annorum circiter 50. vena secta est, læsum caput, evacuatum & perfrigeratum, non enim facta est suppuratio, phreniticus factus est, & mortuus.* Cum enim evadere ex hoc morbo æger non possit nisi, ut ait *Hippoc.* humor ex aure eruperit, V. S. hujusmodi eruptionem impediendo mortem inducit: Quæ recentiores Medicos, in sanguine mittendo adeo audaces, adnotare vellem. *Pr. Martianus comm. in v.* 34. *lib. 3. de morbis.* Capitis dolor vel est per idiopathiam, vel per sympathiam à subjectis visceribus, humorúmque æstu & evaporatione: Dolor per essentiam, cumulata in cerebro cacochymia, frigidâve colluvie, purgationem postulat; alter per sympathiam s. m. Sic 5. Epidem. *Mulier in Pheris, cui caput circumcirca dolebat multo tempore, & nullus poterat quicquam opis afferre, neque cum caput purgaretur, melius autem habebat cum menses illi facile prodibant, hæc cum caput circumdolebat, subdititiis bene olentibus ad uterum appositis juvabatur.* En dolor per consensum ab utero, qui solo sanguinis effluvio & subditis odoribus mitescebat: Sic 2. *de morbis.* In doloribus capitis, qui fiunt cum venæ superevomunt in caput sanguinem, nullam purgationis mentionem habet, sed solius sanguinis missionis beneficium recenset: Lib. autem de *Affect.* de dolore per idropathiam loquens, *Dolores incidunt à pituita, quum in capite mota cumulata fuerit*, ideo si dolor fugari debet purgandam fore pituitam; Et 2. *de morbis*, cum capitis repentinum dolorem proposuisset, cum vocis interceptione ac stertore, in sola purgatione curationis cardinem reponit: Cæterum, quod in capitis dolore per sympathiam à fervente aliquo viscere, aut ebulliente humore, phlebotomia non pharmaco opus sit, innuit *Hippocrat.* lib. de locis, *Febrienti caput ne purgato, ut ne furiosus fiat, calefaciunt enim caput pharmaca purgantia, & sane ad caliditatem febrilem accedens ea quæ in medicamento est, insaniam facit.* Talis enim capitis dolor per accidens est, à calore febrili, ideo capiti non purgatione, quæ insaniam pareret, consulendum, sed iis quæ febrem ipsam primario iugulent, inter quæ primum locum habet phlebotomia. *Sinibaldus Antiphon. lib. 3. Ant.* 15.

II. Quidam dolore capitis immani per totius consensum tenebatur, aperta dextra saphena sublatus ea capitis parte dolor, idemque post altera parte ad votum successit. *I. Rhodius cent.* 1. *Observat.* 73.

III.

III. Nec silendum præsens hemicraniæ pertinacis remedium, à *Spigelio* in semet ipso aliisque exploratum, Incisio venæ quæ inter indicem pollicémque excurrit. *Idem Observ.* 50.

IV. Confidere nos *Arteriotomiæ* tum vere debemus, ubi per exteriores ductus spirituosi sanguinis est excursus; quo tempore, quave occasione, & forte fortuna factas harum concisiones profuisse legimus: Prodidit *Mengus Faventinius* l. de ægrit. cap. de Cephalæa, dum foeminæ veteri dolore capitis afflictatæ per scarificatum partis medetur, arteriam forte discissam, & plurimo effuso sanguine, certam opem attulisse: Verum enim vero ubi per intima vasa decurrit idem, nil ferme fructus profert ea sectio, *Galeno* in oculorum laborantium curatione id confirmante 3. de loc. cap. 8. *Severinus Medic. Effic. pag.* 40. Arteriotomiam à veteribus in magno pretio habitam è modernis nonnulli adhibent &c. *De ea vide lib.* 19. *de Arteriotomia.* §. 9. *& Tit. praced.* §. 3.

V. Quidam dolens graviter ex capite, ob impetum sanguinis vitalis eò conversum, adhibuit quidem plurima remedia, at fermè incassum; sed emisso tandem sanguine ex temporibus, convaluit ex toto: Erat autem is colore floridus, sed substantia adeo tenuis ac levis, ut instar spongiæ sero suo innataret: superficies verò illius non minus glabra ac splendicans, ac si tecta fuisset à tela pingui: reliqua autem textura tam erat rara, ut vix attingeretur à cultri acie quin protinus discisceret in varias partes: *Tulpius libro primo cap.* 48. Quinquagenarius à duobus annis dolore capitis acutissimo, partem dextram à summo vertice ad tempus ejusdem lateris occupante, qui recurrens ter vel quater in anno, ægrum lecto affixum tenebat, ac in desperationem fermè adducebat sine febre, siti, aut phlogosi, sed cum insigni pulsatione ejusdem temporis: Multis frustra tentatis ad arteriæ temporis incisionem devenio, urgente dolore; sanguis cum impetu ac saltu exiliit ad ℥v: dolor intra dimidiam horam sublatus est, nec reversus. *Pachequus in observation. Riverio comm.* Pulsantibus arterijs dolor solùm est in exterioribus, quod Medico diligenter notandum. *Rhodius centur.* 1. *Observ.* 76. Vide *Pareum l.* 16. *c.* 4. *Severinum Med. Effic. p.* 47.

VI. *Vomitus* an conducit? Responde affirmativè cum *Galeno* 2. κατ' τόπ. *Avicenna* Tr. 2. cap. 29. quando per consensum ventriculi concitatur: sic enim hic *Vomitus est ex ijs in quibus non sit juvamentum in curis ægritudinum capitis, nisi sit per communitatem materiei in stomacho*, Qua ratione levis vomitus bis in hebdomada provocandus: Si verò sit per proprietatem cerebri, nocivus est. *Zacutus Pr. Histor. l.* 4. *c.* 1. *Consentiunt plerique authores: Martianus probat ex Hipp. capite essentialiter affecto convenire*, vide *Gregor. Horst. decade* 2. *qu.* 1.

VII. An omni *Purgatio* concedenda? *Rhases* purgat & in bilioso & in sanguineo, quod tenuis pars sanguinis facilè in bilem facessat: *Avicenna* in dolore ab immateriali capitis intemperie genito præcipit, ut ab ardore Solis, vel febrili æstu, quò detracto calido humore refrigeretur caput: Idem purgatione utitur in Cephalæa frigida immateriali, ut purgato frigido humore caput calidius reddatur. Purgat idem præservationis causa, imminens fluxionis periculum, quam concitat dolor, declinaturus. Animadvertendum monet *Hollerius* Perioche 2. in dolore qui à flatibus excitatur, num flatus ab alimento generentur, an à materia: Nam si ab alimento, frustra esse purgationem, si à materia, distinguendum jubet, nam si pauca & solo capite inclusa, alijs remedijs deduci debere: Si multa, vel etiam toto corpore collecta, purgandum ait, Sed si crassa & frigida, incidentibus & præparantibus prius præparandam: quæ si tota potest concoqui, & pituita dulcis est, non egere pharmaco dicit: si salsa, putris, aut corrupta, necessariò purgandum esse.

VIII. Si melancholia frigida sicca exsuperat, noxium est *Acetum* &c, syrupi ex eo concinnati, ut de 2. radicib. cum aceto, oxymel simplex, &c. etsi humoris crassitiem attenuent: abdicátque *Hippoc.* 3. acut. ab eo nigra aïens fermentari, attolli, & multiplicari: Non nocet autem si atra bibis exusta, calida, & acris, & potissimum à bile retorrida genita sit: Quomodo *Paulus* lib. 3. cap. 14. in melancholia morbo aceti quam acerrimi sorbitiunculam post omnem cibum porrigit, ubi jam dormire velit æger: naturam enim amaræ bilis retinet, quam *Hippocr.* loco citato, dissolvi desciscereque ait in pituitam, cùm ab aceto in sublime attollitur. *Zacutus.*

IX. Fidissimo experimento à me compertum est in ipsis temporibus x. aut xij. *hirudines* circulariter imponere; sic enim extracto sanguine limoso & multo, ægri à sævo cruciatu redduntur immunes, & est securius arteriotomia auxilium. *Zacutus Prax. admir. lib.* 1.. Notandum x. aut xij. eum affigere, quò tota materia morbifica exhauriatur, non duas vel tres, ut vulgo, *Riverius.* Vide *Misc. Cur. anni sexti, Obs.* 9.

X. Adolescens carnosus & rubicundus, truculento per multos annos premebatur dolore in toto capite: Flatui crasso, & humoris pituitosi copiæ adscriptum malum; ideo multa usurpata, frustra, remedia. Ego à calidissimo sanguine retento, calido, acri ortum habere credens, aperta cephalica, admotis cucurbitulis, tandem bis secta in fronte vena, dolorem denuo nullum est expertus; *Zacutus ibidem.* Notandum eam venam bis sectam fuisse, unde innuitur primam sectionem satis non profuisse: cùm tamen Practici nostri raro eam sectionem repetant si prima vice non successerit. *Riverius.*

XI. Quædam cephalæa diu concussa, sola sectione venæ quæ per angulos oculorum excurrit, curata est: hæc vena conspicua evadit si collum modificè, & axillas valide constringas: Proponitur ejus sectio ab *Avicenn.* 4. 1. c. 20. *Zacutus Prax. adm.*

XII. In dolore diuturno plus præstat caput frequentiùs *roborare* quàm pertinaciter vacuantibus insistere: Ideo conferent pulveres, cucuphæ & alia topica; magis tamen probantur pulveres, quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex sorditie ejusdem dolor excitari potest. *Riverius.*

XIII. In dolore capitis sæpe sanies subest inter cranium & pericranium: molliter digito contingendus locus, ut si quid illic puris, intelligatur; multò magis si fixus illic dolor est, aperiendus locus: Nam sæpe sanies aperto loco defluit, & liberatur, atque metus est ne os corrumpatur: Si qua illic vena est, aperiri vel ferro rescindi debet, nisi admodum sit insignis: In intolerabili cruciatu capitis, qui & assiduus sit, nec alijs cedat remedijs, ferro & igne utendum est: frustra enim pharmaca,

cucurbitulæ, topica, &c. comperta sunt, quia hectica quædam capitis intemperies atque infirmitas adest. *Hollerius Observat. Singular.* 3. & 1. Sectionis feliciter institutæ exemplum vide apud *Schenckium p. m.* 16.

XIV. Juvencula dolore capitis ultra annum veluti perforante ac fixo mirè cruciabatur: Medicus, quod erat, suspicatus aliquid membranis incumbere, bono eventu cranium terebrâ tentandum censuit: ipso enim aperto puris foetidi guttula, vix æquans milii granum excidit, Neque ex eo dolor unquam molestus fuit. N. acerrima plurium annorum cephalæa ab ictu conflictatus, quina cranij perforatione, quâ refrigeratis densatisque membranis, caput obtusioris sensus factum est, planè convaluit. *Ioann. Rhodius centur.* 1. *Observat.* 69. & 70. Dolor capitis sævissimus ex lue venerea, sine gummate, in septuagenario, repetita terebratione ejusdem (quæ detexit os totum corruptum, unde effluxit magna copia puris) sedatus, & recurrens per magna intervalla, cum gravibus quandoque symptomatis, tandem eodem præsidio omnino sanatus. Villicum dolore capitis immani, ex lue venerea, correptum, decrevi terebrare ubi gravior dolor, altera scilicet parte; facta terebratione, tribus aut quatuor post diebus coepit dolor mitescere, qui progressu xx. dierum fuit omninò sanatus. Quandam laborantem Hemicrania sævissima terebravi, quæ convaluit dum foramen patuit; quo paucos post dies obstructo omnino, in eandem delapsa est affectum. *Marchetti. Observat.* 18. 19. & 20. Senex per triennium immani capitis dolore torquebatur, hic terebrationi capitis se submisit, quæ in sincipite supra frontem, parte dextra, facta fuit, & brevi convaluit: Forte materia vaporosa caput petens, quæ egressum non habens dolorem excitabat, patefacto aditu quotidie egrediebatur. *Panarolus Pentec.* 5. *Observat.* 25. Ab hoc præsidio, *Calvariæ* scilicet *per trypanum apertione* nihil emolumenti expectandum credit *Willis* cap. de cephalalgia; Profecto mihi non constat, *ait*, quid certi ex Calvaria, ubi dolet, aperta expectare licebit; Si abscessus ibi latet, hæc unica esset curationis via, verum iste affectus soporosos, aut convulsivos lethales inferre, potius quam cephalalgiam auferre solet: Si *phlegmon*, aut *pustulæ*, vel *erysipelas* diploen occuparit, nescio an tumores isti, nudo aëri expositi, facilius evaporent, vel utrum remedia iisdem nudis applicata aliquid efficiant necne: Quod si dolores propter meningas *tuberculis*, aut *tumore scirrhoso*, vel *calloso* obsessas oriuntur, apertionem cranij parum aut nihil profuturum sentio.

XV. Mulier nimis nota capitis dolore atrocissimo laborabat, vago & noctu præsertim ingravescente, quem venereum esse suspicatus sum; quod præterea adessent spontaneæ corporis lassitudines, desidia, torpor ad motum, interdum gravis auditus cum tinnitu aurium &c. sed præsertim quod frictiones & pilulas mercuriales multoties usurpaverat: credidi ergò dolorem à mercurij, cerebrum impetentis & obsidentis maligna qualitate produci: indito ergo utrique nari nummo aureo circumvoluto, & per horas aliquot detento, uterque albicans extractus, ac mercurio tinctus apparuit: alter nummus ore detentus eodem modo albicans eductus, carbonibusque injectus pristinum colorem recepit: hócque remedio aliquoties iterato dolor capitis sublatus. *S. Iacos in obs. River. com.*

XVI. Nobilis Patavina solo usu sacchari rosacei veteris, à diuturno multorum annorum capitis dolore oborto ex bile, tandem liberata fuit, mitigata ejus acrimonia & repressa exhalatione cerebro infesta, rosa enim refrigerat & adstringit. *I. Rhodius cent.* 1. *obs.* 71.

XVII. *Sylvaticus* invalescentem diu capitis dolorem, vesicantibus coxarum interiori parti admotis superavit. *Iohann. Rhodius Observat.* 72. *centur.* 1.

XVIII. Juvenis robustus, cum à biennio truculentum pateretur capitis dolorem, parte dextra, excitato fonticulo in manu dextrâ summâ, inter indicem & pollicem, parte externa, omnino sanus factus: ob viciniam enim cum carpo, ubi ramus cephalicæ excurrit, humorem peccantem è capite promptius exhaurit, ab affectáque parte quàm longissimè revellit. *Zacutus Prax. adm.* Fonticulus inter pollicem & indicem admotus alijs experimentis comprobatus est, & rebellem capitis dolorem curavit. *Riverius de cap. dolore.*

XIX. Auxilium istud Chirurgicum, pro cephalalgia præsertim immani ac inveterata decantatum, solet esse *Fontanellarum* in varijs corporis partibus inustio aut incisio: Extra dubium est has in *brachijs* aut *cruribus* excitatas, & minus incommodas esse, & nonnihil emolumenti afferre, in quantum scilicet morbi fomitem ex parte subtrahunt, & longe à loco affecto avocant: Porro *Fontanella* in *nucha*, atque *setaceum in cervice*, etiam in *auricula*, vel prope eam; item clavus ex radicibus elleborastri auriculæ perforatæ infixus, in quantum serositates multas evacuant, aliásque versus emunctoria, scilicet glandulas invitant, sæpe cum emolumento adhibentur. At vero plurimus sermo, & major expectatio est, de Cauterijs loco dolenti, aut prope eum affixis, ita ut fontanella ampla supra capitis verticem, aut juxta suturarum commissuras excitentur: Si praxeos hujus fructum à successu metimur, parum & raro commodus, sæpius vero infaustus apparebit; Quippe nullum ego per ejusmodi cauteria sanatum, atque multos cephalalgicos inde deterius habuisse novi: Et quidem ratio hoc plane dictitat, nam ubicunque fontanella inuritur, illuc humor serosus è tota massa sanguinea, & per consequens e toto corpore affluit, ac uberius sæpius aggeritur, quam ut per emissarium illud constanter exeat; quapropter circa fontanellas, phlegmones, pustulæ, varijque humores passim oriuntur: Quid igitur minus suspicari volumus, quam quod cauteria juxta capitis locum dolentem applicata, ibi materiam morbificam plus congeri faciant? *Willis cap. de Cephalalgia*, Approbat *Heurnius*, firmat exemplo *Zacutus in Pr. Adm.*

XX. Mulier dolore capitis acerbissimo per dies xij. laboraverat: præscripti à Medicis clysteres, purgatio, venæ sectio in brachio, adhibiti pulmones arietum; malum restitit: applicitis tandem parti dolenti *cucurbitulis*, largior sanguinis copia scarificatione profluxit, cui sistendæ aspersi cineres nigri ex linteo combusto, dolore mox cessante. *Velschius Sylloges Observat.* 10.

XXI. Exercitatissimus vixit Patavij Arteriotomus, qui ad vehementes & pertinaces capitis dolores curandos, consilio Medicorum arterias carpi sæpissime incidit feliciter, emisâque ordinata sanguinis quantitate vulnus instrumento, (*Sculteti Armam.* Tabul. 32.) tam exacte compressit ut ne guttula sanguinis efflueret.

XXII. In vrbe Momphi *I. Veslingius* iuvenem Turcam vidit immenso capitis dolore excarnificatum, curatum ab alio sat magno clavo ferreo candente musculum temporalem adurendo, saliva sale imbuta deinde illinendo, qua ratione empyreum à statim ablatum referebat: At musculi temporalis inustiones caute adhibendas docebat M. A. *Severinus* Chir. effic. parte 2. Angiologiæ. *Velschius Sylloges observ.* 11. Vide *Poterium* obs. 8. cent. 8.

XXIII. Quidam pertinaci capitis dolore torquebatur, *Silvatici* consilio *stillicidiis* tandem aquæ calentis sulphureæ, ad decimum quartum diem, malum omnino devictum. *Ioh. Rhodius cent.* 1. *obs.* 75.

XXIV. *a.* Matrona diuturno & acerbissimo dolore sinistra parte capitis vexabatur, ante annos quatuor, spatio sex mensium, vehementi dentium dolore sinistræ maxillæ laboraverat, cui cessanti dolor capitis eadem parte cessaverat: Cognovi hinc hemicraniam ex corruptorum dentium radicibus ortum traxisse; quatuor enim dentes superioris maxillæ erosi, eorumque radices profundius cohærebant, quibus extractis plenissime convaluit. *Fabritius Hildanus cent.* 2. *obs.* 10.

XXIV. *b.* Contumacissimos externos dolores ab intemperie frigida cum materia, vehemẽtioribus medicamentis cum non possem superare, conjectura facta, vel pericranium, vel unà cum pericranio os ab ea materia malè affectum, ad Vstionem veni felici cum successu, in qua semper observavi ut candenti ferro facta ustio usque ad os, (quod plurima semper scatens humiditate inveni) profundè penetraret: aliquando verò os ipsum cariosum reperi, quo disquammato, omnis conquievit dolor: Vstio hæc non in occipite, vel sincipite supra suturam coronalem, qualis à multis ratione diversionis fieri solet, sed vel in dextra vel sinistra capitis parte, prout hæc magis quam illa dolore cruciaretur, feliciter à me tentata est: Vt autem cognoscant quaratione deprehendatur os, integrâ existente cute, cariosum esse, adeant Hippocr. lib. 2. de morbis, ubi monet in tali casu cutim de capite alia atque alia parte discedere: i. e. cutim ad tactum ab osse separatam persentiri, quod signum maximè animadvertendum, cum sit certum carici ossis indicium. *Salius Diversus Annot. in Altimar. cap. xi.* Si adhuc non cedat morbus, adurendus est locus dolens, non ad suturam coronalem, non supra sinciput, sed in parte sinistra (vel dextra) dolente, in qua inurenda duo cauteria, vel crustæ inducendæ: Quod remedium in doloribus capitis antiquis omnium præstantissimum videtur, etiam in affectionibus calidis, ubi alia medicamenta non conferunt; materia enim imbibita non aliter dissipari potest: unde *Arculanus* Deum testatur nullum aliud remedium præstantius esse in confortando cerebro, & corrigendis ejus pravis dispositionibus, sive per essentiam sive per consensum fiant, præcipuè tamen in affectibus frigidis. *R. à Fonseca Tom.* 2. *consult.* 63.

XXV. Mulier passa dolores frontis & superciliorũ aliquot annos, tandẽ quidam fricuit & vellicavit laxiorem partem auriculæ quoad appareret venula, ea particula silicis, ex quo excutitur ignis, incisa, profudit sanguinem nigerrimum, atque ab eo profusione sanguinis sanata est. *Solenander cons.* 15. §. 15. *sect.* 5.

XXVI. Nobilis xxx. annor. dolore capitis cum catarrho in pectus delabente, tussi continua, totiusque extenuatione per multos annos laboraverat: huic utrique brachio *Cauteria potentialia* cum applicuissem, à dolore capitis primo, deinde à reliquis quoque symptomatis omnino liberatus fuit: Plurima ejusmodi exempla afferre possem. *Fabritius Hild. cent.* 4. *obs.* 71.

XXVII. Quendam infestabat acerbissimus capitis dolor, invadens ac discedens quotidie statis horis, qui dolor periodicus durabat ad diem xiv. quamvis non omitterentur requisita remedia, uti neque cucurbitulæ scarificatæ, vel vesicatoria occipiti admota, à quibus postremis auxiliis vidimus non tantum hunc ægrum, sed etiam alios plurimum emolumenti percepisse. *Tulpius obser. l.* 1. *c.* 13.

XXVIII. Mulierem excruciavit acerbissimus dolor, proserpens cum manifesto caloris sensu, modo à pede in caput, modo ab hoc in pedis pollicem: in quem ubi descendisset, jussimus illico cucurbitulam illic imponi, ad eliciendum volaticum illum spiritum, qui tam pernici cursu permeaverat quotidie corpus universum, eoque extracto vidimus illico cessare reciprocos istos circuitus & ægram liberatam. *Tulpius observ. lib.* 1. *c.* 33.

XXIX. Quidam deploravit apud me suam ærumnosam vitam, ob pertinacem insomniam, quam gravis capitis dolor ei annum jam vertentem intulisset, qui tactu exacerbaretur & de nocte ingravesceret: Cum caput contrectassem, ac stagnantem sub cute humorem deprehendissem: doloris præterea acerbitas pervicaxque insomnia suspicionem alicuius cacoethias iniiceret, Ex adverso autem cum hominis jam viridi senecta famam quidem integram, & ab omni inhonesti morbi labe alienam nossem, temperies vero ejus atrabilaris, vitaque perpetuæ apricationi exposita ob oculos obversaretur, tum sane humorem tumoris illius causam continentem, aqueum illum quidem, sed acri & bilioso perfusum ichore sum suspicatus: Cum autem omnia incassum tentasset, actutum postico occipiti cauterium inuri curo: Dictum factum, aqua virore quodam insigni, & bili prassinæ finitima ubertim per plures dies dimanante sanitatem adeptus est. *C. Piso de colluvie serosa p.* 51.

XXX. Rusticus adiit matronam de gravissimo capitis dolore conquerens, consilium dedit ut myrrham electam carbonibus candentibus imponeret, & fumum tecto capite auribus exciperet, quod cum bis terve cubitum se conferens fecisset, tertia nocte vehementer ejulavit, & maritum e somno excitavit, qui accensa candela vxorem erexit, & vermem quendam in aure hærentem vidit & vi extraxit: ita mulier à doloribus est liberata. *Ioh. Francus apud Schenckium p. m.* 167.

XXXI. Vidit sedatum contumacem dolorem capitis ex cerato ventriculo imposito *Cardanus Artis parv. p.* 111.

XXXII. *Fr. Bonardus* Professor Patavinus narrabat se hemicraniam vaporum ascensu subortam, pane in succo granatorum intincto & exhibito intra triduum percurasse. *Velschius Sylloge obs.* 12.

XXXIII. Nob. Hispanus cum implacabili dolore capitis affligeretur, nullis remediis levatus, consultum iri sibi credidit si qua malum infestabat

vis scalpri alte adigeretur, donec vitium inveniretur: Qua sic apertura capitis & calvariæ confecta, nescio quis in cranio tumor & viror, sub ipso vero increscens caruncula fungi modo reperta est, quibus vitiis, & putrilagine detersis, liberatus à malo vir integre fuit. *Severinus Med. Eff. pag.* 137.

XXXIV. Notabis in basi cerebri serum vel sanguinem effundi in summis doloribus capitis inflammatoriis, quæ dum exitum quærunt per cavitates aurium, dolores acutissimos excitant, qui ad dementiam & mortem præcipitant: An in ista desperatione liceret terebra perforare occipitis alterutrum latus, ut detur exitus humori superfluo, putri, & corrumpenti cerebrum? *Riolanus Encheir. p.*249.

XXXV. *Salivatio* per Mercurium inducta, si forsan recte succedat, morbos nonnunquam difficiles, & plane Herculeos, aliisque remediis omnino surdos tollit: quatenus nempe operatio hæc sanguinem & succum nerveum, aliosque humores longa ἀγκαθάρσει penitus expurgat ;fermenta quævis exotica destruit, salium ac sulphurum enormitates subigit, quin & materiam morbificam ubivis impactam aut stagnantem exagitat, ac sæpe foras educit: Attamen hæc Medicina periculo non vacat, in quantum scil. Mercurius enormis factus, & fecum seri acerrimi, & quasi venenati, copiam ingentem ducens, in partes nobiles, ac præsertim ἐγκέφαλον, cum appendicibus medullari ac nervea, aut pulmones & præcordia impetuose irruens, iis noxam indelebilem, & quandoque lethalem infert: Quapropter in cephalagia veteri ac graviori, discrimen subest ne fibræ indispositæ, à Mercurio cum sero multo & corrosiuo eos pervadente, plus irritentur, inque majores spasmos & corrugationes dolorificas agantur: porro ne ab ingenti humorum in caput raptu cerebrum invadatur, & proinde, quod nimis crebro accidit, affectus soporosi aut conuulsivi accersantur. *Willis cap. de cephalalgia.* Quidam ad inveteratos capitis dolores, post unam aut alteram vacuationem, ad Hydrargyrum confugiunt, quo caput & cæteras partes dolentes ungunt: Hi etsi dolorem interdum tollunt, causam tamen semper augent, cerebrumque magis refrigerant & humectant *Encheir. Med. Pr.* Sunt qui emplastrum de Vigo cum mercurio commendent, quod multis pituitosis humoribus per sputa evacuatis inveteratos capitis dolores interdum finire visum est. *Ibidem: Riverius cap. de cephalalgia; Hollerius Perioche v.* Terrorem incutit multis ὕπλυς μαναγωγὴ, in excogitandis dissuasoriis rationibus occupatis: Sed inanem hunc metum discutit experientia: Cephalæa gravi laborans, & miserrime afflictus, inunctus sub nostro regimine convaluit, nulla venereæ luis oneratus nota. *Rolfinccius meth. special. pag.* 164. In Dolore capitis à lue venerea orto, concedit *Willis* loco supra citato, In reliquis improbat, adductis exemplis aliquot infelicis successus.

XXXVI. Vide Cephalæam diuturnam admoto *caustico potentiali* super arteriam temporalem, decisa enim eschara nullus sanguinis fluxus accidit, quia sub ea nova caro emergit, qua vasorum oscula teguntur: Alia ratio est hæmorrhagiæ vulneribus accidentis, quæ cauterio actuali admoto, vel cathæreticis vix sistitur, Eschara enim ab iis inducta tenuior est & citius excidit, ideo non intercidit sufficiens tempus ad novam gignendam carnem: A cauterio autem potentiali inducta solidior est, tardius secedit, ac novæ carnis regenerationi sufficiens concedit tempus. *S. Formius obs.* 31.

XXXVII. Immani capitis dolore juvenis robustus, noctu præsertim premebatur, usque ad aurium radices penetrante: Cum malo impurus concubitus occasionem dedisset, Medici expurgantibus, sudorificis & hydrargyro, sed frustra debellare conantur, Eò in casu satius duxi anceps remedium experiri quam nullum, Mercurialia ergo unguenta super totum caput, & ad aurium radicem (quas terebra perforari dicebat) ter apponi jubeo: Dolores remissi, febris sedata, nulla visus aut auditus sequuta noxa; Licet ergo Medici id vetent, tamen cum eo miseriæ ventum est ut cætera non juvent, tunc coacti necessitate, vetustiore morbo facto, ne humor virulentus in capite ulcera, talpas, ossium cariem & alia damna inducat, ad rigorosa remedia oportet devenire. *Zacutus Pr. Adm. obs.* 139.

XXXVIII. Non possum non meminisse salutaris illius Porriginis, quæ N. liberavit officiose ab inveterata cephalæa, expulsa per insensibilia cutis spiracula viscida pituita, adhærente instar glutinis capillorum radicibus, & producente paulatim veram porriginem: Discant hinc Medici naturam imitari, & observare cum judicio quantopere ex usu sint cum sternutamenta in tempore mota, tum ulcera capiti mature inusta: natura quippe dux optima. *Tulpius obs. l.* 1. *c.* 32.

XXXIX. Observavi quendam cum xl. annos laborasset hemicrania, frustra aliis adhibitis remediis, consilio Medici *frigida* sæpius *lavisse frontem*, atque inde persanatum, nisi quod materia derivata in œsophagum, & illic concrescens, prohibebat deglutitionem: Quia tamen cerebrum frigidum est & membrum princeps, à frigidissimis metuendum, aut cum judicio utendum: Cæterum topica quæ repellunt, tepida admoventur ubi materia frigidior & crudior: frigida ubi materia calida & biliosa. *Scholiogr. ad cap.* 1. *lib.* 1. *Hollerij.* Ab ejusmodi remedio, temere à Chirurgo præscripto in virgine xx. circiter annos nata, raræ texturæ & debilioris constitutionis, vidi ophthalmiam inductam, cum metu cœcitatis, visu debili hactenus superstite, Totum autem sinciput elotum fuerat.

XL. Id cognitum quosdam Empiricos omnis generis dolores capitis suis *aquis cephalicis, seu vitæ*, tollere se posse temere polliceri; unde multi ad perpetuos capitis cruciatus deducti: Novi Nobilem adhuc juvenem, qui ex ferventis sanguinis ebullitione, graves capitis dolores patiens, cujusdam suasione totum caput aqua vitæ fortissima perfundens, fere in insaniam imperito hoc consilio præcipitatus est. *Oethæus.*

XLI. Major quantitas medicamentorum danda est in dolore, tum quia humores sursum moventur, ut deorsum revellantur, tum quia sensus minus est exactus in partibus, ob spirituum resolutionem aut retractionem: *Rondeletius cap.* 7. Pr. Dum vehementiore flagrat à dolore caput, cuncti humores, quia

quia anarthopoi, non facile à pharmacis catarrhopoi fiunt, quare aliqua vi viuidiore opus est, ut purgatio votis respondeat. *Heurnius.*

XLII. Cum per idiopathiam dolor capitis fit, non temere, dum caput vehementer dolet, *vomitus* proritandus, eum per validum illum, qui vomendo fit, conatum, sanguine, spiritibus, humoribusque ad caput impulsis, capite concusso dolor exacerbetur: nisi hoc extra paroxysmum in quibusdam ad excrementorum proventum impediendum concedatur. *F.Platerus Pract.Tomo.2.c.3.*

XLIII. *Clysteres* in dolore capitis non admittant quæ caput replent, ut cuminum, fœnugræci semen, nitrum & alia odorata. *Ætius.*

XLIV. In dolore capitis, & febribus quoque, non simus nimis parci in exhibendis *syrupis* & potionibus: sed in adultis ad ℥x. potiones ex *syrupis & aquis destillatis* mixtas exhibeamus, cum in minori quantitate ad omnia membra & caput facile non penetrent. *Mercatus.*

XLV. In capitis dolore essentiali *Sudorifera* quidem non conveniunt, dum materia serosa morbifica magis magisque inde sursum ad caput movetur: In symptomatico autem magis necessaria sunt, præcipue si hypochondria fomitem subministrent, aut scabies intro repulsa fuerit: Id quod & in vertiginis curatione probe est usurpandum. *Frider. Hofmannus m.m.lib.cap.xi.*

XLVI. In eo qui fit ex serosis humoribus *Diuretica*, ad educendos illos qui ad caput raptum habent, magnarum virium sunt, dum eosdem secum per sanguinis massam circulandos derivant: postquam enim diuretica cum chylo ad cor, inde per arteriam aortam cum sanguine in totum corporis habitum deferuntur, attenuatam noxiam materiam, tartaream, arenosam, scoriasque fæcales salinas ad meatus vrinarios deducunt. *Fr. Hofmanus m.m. lib.1.cap.12.*

XLVII Quoties ab externo frigore aëris, aquæ, nivis male fuit affectum caput, sive *Gravedo* simul fuerit producta, toties observavi fœliciter ac brevi curari ægros, si quam citissime fieri potest foras propellatur iterum quicquid penetaravit in caput aliasve corporis partes, ipsis noxam afferens, idque per *sudorifera* semel, aut, quod præfero, sæpius & partitis vicibus assumpta, sed spirituosa & volatilia: quippe quæ non tantum alterant corriguntque frigoris aliorumque ipsum comitantium malorum causam, verum emendant quodque noxam in corpus continens contentumque introductam: E.g. ℞. aq. fumar. fœnic. ana. ℥ij. theria. simp. vel alterius aroma. ℥j. spir. sal. armon. gtt. xx. ol. garyoph. gtt. iij. bezoart. min. ʒß. laud. op. gr. ij. syr. papav. err. ℥j. m. dentur cochlearia duo, expectando sudorem, & post horam dimidiam tantundem &c. *Sylvius de le Boë p. m.400.*

XLVIII. *Galenus* ad coquendam calidæ aquæ fotu cruditatem, Temulentos altero die lavare, & à balneo somnum capessere jubet: Non tamen in quavis Cephalæa *lavacris* uti suadet, sed quando caput citra febrem incalescit, tum Lavare, & à balneo lactucis vesci, & prisanam sorbere præcipit: Quando vero à putridis in ventriculo humoribus flatulenti vapores ad caput exhalant, ac vertiginem commovent, tum balnei usum penitus dissuadet. *I. Langius Epist.30.lib.1.*

XLIX *Nitrum* singulari vi figendi spiritus furibundos præditum, intolerabiles aliquando *Capitis dolores* sistit: Mulier ann. 42. habitus gracilis, sicci, temperamenti biliosissimi & alvo adstricta, plerumque à cibo in facie & volis manuum molestissimas incalescentias sustinet: Tractavi illam hactenus solo victu refrigerante & humectante, & cum tempus fluxus menstrui appropinquat (tunc capitis & ventriculi dolor intolerabilis vehementer infestant) cum decocto hordei Nitrum (ut pote vi figendi spiritus præditum) depuratum in satis magna quantitate assumere iussi: quibus tantum effectum ut paroxysmus hoc mense non redierit. *Fr.Ignat. Thiermair Cons.9.lib.2.*

L. *Emplastra* commodissimi sunt vsus, & maximum sæpe commodum exhibent, hæc non impense calida sint, quæ humores ad locum affectum plus attrahant, sed modice discutientia & corroborantia: Præscribere soleo Empl. de minio, vel diasaponis, cum subdupla proportione Empl. *Paracelsi*, parti dolenti rasæ applicandum. *Willis.*

LI. *Linimenta* ex oleis & unguentis, crebro licet usurpata, minus efficiunt; in quantum, ut opinor, ea fibrarum tonos, si altius penetrarint, magis laxant, proinde ut materiæ morbificæ incursibus magis pateant; Insuper cutis poros infarciunt, quo minus effluvia evaporent. *Idem.*

LII Ob eandem rationem *Fotus* calidi è decoctis aromaticis, aliisve cephalicis parati, officiunt sæpius quam prosunt in quantum humores versus partes affectas, attrahunt, simulque poros & meatus aperiunt quo promptius admittantur: Propterea item est quod Capitis Balneatio, sive Embrocatio per antliam intra thermas calidas, cephalalgicis non meliori cum successu adhibentur, Cum e contra multis utile fuit tempora, frontem & sinciput, quovis mane & vesperi, frigida perfundere: imo totum caput omni aurora per antliam aqua frigida embrocare, aut saltem intra vas profundum aut puteum immergere. *Idem.*

LIII. In *Localium* usu cavendum omnino medicamentum ex *Euphorbio*, à compluribus indifferenter usurpatum, quandoquidem Euphorbium 4. ordine excalefacit, quo fit ut exulceret, ruborem inflammationemque inferat: quare Galen. 2. de Med.local. tali utebatur medicamento in hemicranicis, ex frigido pituitosoque humore: Quo circa eius loco unum occurrit, quod citra calorem redundantem omnem humorem doloris causam ex alto etiam mirifice evocat: conficitur autem ex cochlearum carnibus in mortario contusis, ac ad læuorem redactis, cum modico thuris in pulverem redacti, atque etiam portiuncula myrrhæ, cochlearum enim caro omnem superfluum humorem ab intimis ad externa evocat. *Zecchius Consult.56.*

LIV. Nobilis Lue Venerea laborans, inter cætera symptomata tum immani capitis dolore comprehensus fuit, ut singulis diebus circa vesperam non deliveraverit modo, sed & tam sævis convulsionibus, animique deliquiis ita constrictus fuerit, ut potius de morte quam de salute cogitarent adstantes: quod crudele symptoma nullis penitus medicamentis internis cedere voluit, donec tandem Empl. ranarum cum Mercurio temporibus adplicarem, ubi miraculi instar dolor ille penitus intra dimidiam horam recessit, at nunquam deinde rediit. *I.F. Treubler in Epist.Barthol.cent.3.Sp.55.*

LV. In *dolore capitis ab æstu* valent succi è portulaca, sempervivo, umbilico ven. & aliis ejus naturæ; sed hæc recentia esse oportet, nondum æstate duriora & sine succo: In liquoribus acetum, sed interdictum pueris & mollioribus corporibus. *Hollerius Perioch.2.*

LVI. *Repellentia* in dolore essentiali locum non

habent, quia dolor est essentialis, Et licet aliquam tenuioris excrementi portionem caput à toto suscipere possit, majus tamen damnum constringendo, & resolutionem inhibendo, quam emolumentum repellendo afferre possent. *Fortis consul. 7. cent. 1.*

LVII. *Capitis dolores ex utero Castoreum sedat*, inquit Hipp. lib. 7. Epidem. Et lib. 6. *Iuxta sinciput maximi dolores, & quicunque alij ab utero oriuntur*: Iam vero mala quæ per compassionem fiunt tolli curatione eorum quæ primaria sunt, & eam legitimam esse eorum curationem, res est notissima: Castoreum vero ad uterinas passiones (eas dico quæ antonomatice appellantur Vterinæ, quales sunt præfocationes, sive ex suppressione sanguinis, sive seminis, sive ex flatu fiant) commendatur uno ore à Medicis omnibus. Hippocr. in lib. de morb. mul. crebram eius facit mentionem: In eum usum lib. 2. castoreum aut conizam præscribit: Itaque Castoreum epotum soluit dolores capitis ex vtero, quin soluit uteri morbos quos solet dolor capitis comitari, suppressiones scil. menstruorum, & seminis retentiones, & succorum quorumcumque frigidorum, ac flatuum: Neque vero solet omnes passiones uteri, sed frigidas, inflammationes enim & erysipelata potius augebit; Quare cum ob uteri inflammationes possit etiam dolere caput, constat non omnes dolores capitis ex utero sedare Castoreum, sed eos qui ob frigidas passiones, quales esse præfocationes ex utero affirmat Galenus. *Vallesius Epid pag. 865.*

LVIII. Patulam desiderari extremam cerebri cerebellique substantiam, quo per ipsam penetret coleturque quasi sanguinis pars maxime spirituosa, probare videtur frigus aëris, aquæ nivisve caput vehementer afficiens, à quo non tantum gravedo, sed parcior quoque spirituum animalium productio sequi solet: Quotquot autem urgente tali externo frigore sanguinem mittunt, aut per vomitum secessumve mali causam se putant educturos, in vitæ, graviorum saltem malorum periculum coniiciunt ægros, sicut hoc non semel vidi factum à viris in librorum lectione, quam symptomatum ægris obvenientium observatione magis versatis: *Sylvius de le Boë p. m. 402.*

LIX. Frigus internum capitis arbitror ego fieri à frigus parientibus halitibus, una cum sanguine ad caput delatis, & partim sanguinem quidem austeritate sua cessioni partium spirituosarum ineptum reddentibus, partim cerebri substantiam externam compingentibus, porosve ipsius sinuosos angustantibus, sicque parti sanguinis maxime spirituosæ transitum, ex parte saltem denegantibus: Tunc sudorifero (sicut §. 47.) locus, cujus ope discutiuntur habitus & flatus molestum frigus producentes: noxium autem, ut & præcedenti, sanguinem mittere, aut vomitum secessumve movere. *Idem Ibidem.*

LX. Fieri potest ut capitis affectus, seu alterius loci, cum alterius partis aut loci affectu invalescat, & cum eo levetur, nec ideo ab illa parte per consensum afficiatur: nam potest accidere ut ex eodem foco, & eodemmet fonte, materia in partes diversas simul influat, & in parte mittente nullus dolor, nec aliquis affectus innotescat aut percipiatur: ut *Hippocr.* adnotavit accidisse Agesii filiæ 6. Epid. 3. 4. cui cum doleret coxendix asthmate premebatur, & dolore levato sedabatur etiam suspirium: Et cum nullus daretur consensus inter coxam & pectus, suspicari par erat ab eodem loco in utramque partem humorem confluere, & eodem etiam tempore dissipari: Iam confluxio esset à cerebro, jam ab vtero, Et ideo cum duo effectus simul incidunt, oportet diligenter attendere anacapite, an ab alio loco sit consensus: Licet *Galenus* in hujus sentent. comm. dicat tuberculum in pectore mulieris ruptum esse, & inde expurgata anacatharsi materia, hoc asthma quievisse, sed levi conjectura: nam in enixa potius suspicari par est ab uteri ligamentis coxendicem, & asthma à pectoris cum vtero consensu provenisse, & maxime non bene lochiis expurgatis, quæ utrumque affectum producebant, Vtrumque accidens etiam quievisse lochiis expurgatis: Etenim parturientium uterus omnium malorum occasio & radix, & maximus genitalium cum pectore consensus: *Caspar Caldera Illustration. & observat. Med. viij. lib. ij.*

LXI. *Liquor nerveus* intra meningum aliarumque capitis partium fibras aggestus, modo incongruitate propria, qua acris, aut alias degener fibris improportionatus evadit; modo qua cum alio humore, sc. nutritio aut seroso illuc affluente effervescit, partes continentes vellicat, inque spasmos aut distensiones dolorificas irritat, Quando ita est morbificus, vel in tota massa peccans capiti præ disposito affligit noxam: vel ex se ipse insons intra fibras affectus pervertitur, ac ita secundario morbificus evadit: Cujus tunc curatio à partium continentium restitutione dependet, nempe si fibrarum debilitates, aut conformationes læsæ emendentur, humor eas irrigans statim culpa vacabit: Interea si idem in tota massa degener, maiorem capiti ad dolorem præparato noxam impertit, ejusmodi medicamenta & methodus adhibeantur, quibus iste ad debitam crasin redactus fibras istas blande traiiciens parum aut minime irritet: In quem finem nec purgantia fortiora, nec phlebotomia larga aut crebra conueniunt, utpote quæ sanguinem & humores exagitant viresque atterunt, proindeque Nerveo liquori peccanti majorem acrimoniam imprimunt: Attamen blanda solutiva, & parca sanguinis detractio interdum ex usu erunt, quo viscera detergeantur & massa sanguinea nonnihil expurgetur, & medicamentis aliis melius successuris via struatur, Pharmaca autem quæ Liquorem nerveum, capitis membranis ab eo molestari solitis magis amicum & benignum reddunt, ejusmodi sunt quæ vulgo cephalica perhibentur, quorum scil. particulæ satis activæ, simulque tenues & subtiles, sanguinem absque turgescentia aut tumultu traiiciunt, dein liquori nerveo se insinuantes, eum blande actuant, ductusque nerveos adeo explicari faciunt, proinde corpora quæque tum sensibilia tum motiva liberius, ut spirus animales irradient, eaque sine deliquiis, spasmis aut distensionibus anomalis inspirent. *Willis cap. de cephalagia.*

LXII. Interdum *Succus nutritius* cephalalgiæ periodicæ causa existit, in quantum scil. iste sanguini suffusus, & non rite assimilatus, ob particulas discordes, ei turgescentiam infert, proinde ut cruor in caput ebulliens exuvias suas in meningas, aut illarum partes quasdam prædispositas ingerat, fibrasque adeo in spasmos dolorificos irritet: Ob hanc causam novi plures, post variolas, morbillos, aliasque febres aut ægritudines, quibus sanguinis massa vitiari solet, cephalalagiæ quotidianæ obnoxios fuisse, videlicet totidem à pastu horis, modo citius modo

tardius

tardius, primo ruboris in facie suffusio, dein capitis plenitudo & dolor eos infestabant, Insuper à vini potu, aut alimentis turgidis comestis gravius plectebantur: morbi accessio ab assumptis magis aut minus distare solet, prout chymus, aut paulo post primum in cruorem ingressum, aut post aliquantulam in eo moram turgescere incipit; Post totius provisionem, remedia quæ sanguinis crasin restituant, cujusmodi inprimis sunt antiscorbutica & chalybeata, maxime proficiunt. E. g. ♃. *conf. fumar. tanac. luiul. ana. ℥ij pulv. ari compos. ʒiij. ebor. ocul. canc. corall. ppti an. ʒiß. pulu. sant. citr. l. aloës, ana ʒß. vitr. mart. ʒj. sal. absynth. ʒiß. syr. de 5. rad. q. s. f. Elect. da m. v. ad magnitud. castan. superbibendo liq. seq. ℥iij. ♃. aq. fol. ari, verbenæ, flor. sambuc. ana. ℥vj. aq. limac. lumbr. magistr. aã. ℥ij. sacch. ℥j. m.*

LXIII. Quidam lue venerea infectus, curatus fuit per diætam sudorificam & litu ex hydrargyro, unde per aliquot tempus à morbo immmunis visus est: postea vero idem affectus recurrit, & iterum curatus est decocto sudorifico per aliquod tempus vsurpato, ac deinde suffitu cinnabaris iterum perfecte curatus visus est: Postea tamen tentari cœpit gravi Cephalæa sinistram capitis partem obsidente, quæ in mutationibus tempestatum, ac præcipue ineunte autumno, graviter eum excruciabat, & in eodem loco Clavi instar semper infixa permanebat: Multa remedia tentata sunt frustra, Nos statuimus gravem illam Cephalæam ex reliquiis Luis non perfectæ curatæ procedere: Causam tamen illius proximam & immediatam, aut saltem foventem & augentem illum dolorem, præter virulentiam veneream, esse vel humorem acrem ac mordentem, ad eam capitis partem confluentem, vel ipsum Mercurium in parte congestum, vel cariem in osse capitis contractam: Vt harum omnium causarum haberetur ratio, 1. præscripsimus evacuationem universalem per sang. missionem, & purgationem per apozemata ad iv. dies: deinde diætam sudorificam ex decocto ligni guajaci & salsæ ad 30. vel 40. dies; Sæpe enim lues quæ hydrargyro curari non potuit, longo usu decocti sanatur: Et si cephalæa ab humoribus tantum virulentis, membranas vellicantibus oriatur, sola diæta longiori curari poterit. Si vero decocto diu usurpato non cesserit, videndum erit num Mercurius in parte collectus sit, quod internosci poterit, si globulus ex foliis auri confectus in sinistram narem profunde immittatur, & post aliquam moram in parte albicans extrahatur, signum erit adesse Mercurium: Idem tentari poterit contegendo emplastrum cephal. foliis auri, & parti dolenti imponendo: Si enim albescat aurum, signum erit adesse Mercurium, qui paulatim extrahetur, si lamina aurea tenuis supra partem dolentem continuo gestetur, & globulus aureus solidior frequenter in narem immittatur: Si neque hoc præsidio cesset dolor, aperienda erit pars & terebello perforanda, sæpe enim ab acribus humoribus & virulentis corroditur cranium, eique caries inducitur, cute integra remanente: Et licet caries non appareat, trepanum tamen sæpe confert, educendo materiam virulentam supra meninges cerebri collectam. *Riverius cent. 2. Observat. 91.* Vide obs. 13. Simeonis Iacos annexam.

LXIV. Vtrum exhibendum sit *Vinum* in curatione doloris ab intemperie frigida & pituita facti, dissensus est inter authores: Hippocr. lib. de aff. agens de dolore capitis, ex pituita, ut apparet, de Diæta ita scribit, *Victus sit sorbitio, & potus aqua, vinum autem non exhibeatur donec dolor sedetur; quum enim calidum existens caput vinum attraxerit, dolor fortior evadit. Galenus* 1. ad Glauc. 3. cum vinum concedat in ephemeris, prohibet si dolor adsit capitis, Et 2. de comp. med. 1. in dolore capitis ex frigore, diserte vinum prohibet; ut & Serapio, Halyabbas, Avicennas, Rhasis: Atque hæ sunt quæ vinum prohibent authoritates, sunt autem & aliæ eorundem virorum quæ illud præcipiunt: Hippocr. 2. Epid. 6. *Si ex crapula caput doleat, vini meraci heminam bibat: si verò aliter caput doleat, panem quam calidissimum cum vino meraco edat.* Idem 6. aph. 31. Dolores oculorum meri potum solvere scribit, Et cur non etiam capitis? *Rhasis* 1. cont. *Cum accidit*, ait, *Soda alicui existenti in omnibus dispositionibus suis sano, detur ei panis madefactus in vino puro &c. Galenus* 2. loc. c. 1. cum ad dolorem capitis ex ebrietate & meri potu, aquæ omnino potu utendum esse dixisset, subdit mox. *Si verò moderatè habeant, & aquam bibere non possint, permittendus est iis potus aquosus ex aquosis vinis.* Eodem capite, in dolore a bilioso humore balnea temperata præcipit, unctiones & potum dilutum, ut & in dolore qui fit per consensum epatis aut stomachi. Paulus l. 3. cap. 4. in dolore ab intemperie frigida vinum subtilius propinandum jubet: Aëtius l. 6. c. 43. ad cephalæam & hemicraniam, morbi qui si vetustiores sint cum pituita infestare solent, vinum dat album, tenue, & non valde vetus, nec valde odorum: Trallianus lib. 1. de dolore ex frigida intemp. *His si vinum tenue dederis, aut aliud quoddam extenuans calefaciensque, non nocebit, nam omnia ipsos juvant quæcunque mediocriter extenuare & calefacere possunt.* Non dissentiunt *Halyabbas, Avicenna*, & plurimi è recentioribus: Pro conciliatione, considerandum primum tum morbi & causæ qualitas, tum vini facultas, mox si quid ex iis contraindicet: Morbus propositus frigidus est & humidus, causa itidem, nimirum pituita: illa igitur calefacientia & exsiccantia postulant: Symptoma, i. e. dolor, per se nec hæc nec illa, sed anodyna: Videndum igitur utrum ex iis sit Vinum quæ calefaciant & siccent, Si enim tale, ratione causæ & morbi convenit, veluti remedium & contrarium: ejusscemodi autem esse vinum validum & generosum satis manifestum est, At vero, inquis, de vino hic quæro non ut remedio sed alimento aut ejus vehiculo: At non multum interesse arbitror utro modo accipiatur, cum idem & medicamentum & alimentum sit, datur enim in medicina cibus: Vinum tamen, de quo loquimur, generosum, haud mixtum, sane vix potui sit aptum, mixtum autem, jam viribus amissis, non sit quale proposuimus, medicamentum, & in debilissimi naturam quodammodo transierit: De eo igitur jam quæritur, an in proposito casu conveniat: Sanè si illud sensibiliter refrigerat, de quo Gal. xi. lib. de cib. boni & mali succi, scil. oligophorum, non faciet ad morbum, nec ad causam, quæ excalefacientia postulant: Si autem moderatè est calidum, sicut ponitur l. 6. m. m. c. 6. ubi oligophori multæ species

memorantur, nec tale ad morbum, vel causam erit accommodatum, At ratione symptomatis (doloris) quid dicendum? Is profecto anodyna proprie dicta requirit, quæ in primo gradu sunt calefacientium, cum tenuitate partium: Generosum profectò, antiquum & vinosum vinum non est ejusmodi, calidum enim & siccum vehementius est, non ergo erit anodynum, nisi forte magnâ copiâ sumptum somnum arcessat, quo dolores omnes levantur: Oligophorum autem meritò tale censeri possit, ab eoque dolores sedari, quod & expresè scribit Gal. cap. 11. lib. de cib. boni & mali succi, *Quemadmodum fulva, quæ potentia calida sunt, statim caput, replent sic oligophora, præter id quod nihil unquam noxæ afferunt, etiam juvant, sedatis interdum doloribus paruis quibusdam, quos contenti in ventre humores procreare solent: Nam cum caput non solum tunc doleat cum ipsum proprio affectu laborat, sed etiam ob ventriculum qui humorum vitiosorum vapores transmittat, hujusmodi dolor vini pauciferi potione sanatur, cui pauca adsit adstringendi vis.* Id tamen non ut ad dolores qui ventriculi vitio aliquando, ita etiam ad eos qui primaria affectione in capite fiunt, æque valeat; in parte enim dolore vexata tale auxilium recipi necesse est, ut effectus suos edat, quod in capite fieri per eum modum vino non liceat: Non igitur ratione symptomatis ut sufficiens auxilium conveniat, Convenire igitur dicendum generosum, vetus ac vinosum, quod excalfacit & exsiccat, ad morbum & causam, quæ frigida & humida sunt, quo consilio à Rhasi & Paulo fuit propositum: oligophorum verò & imbecillius, quod tamen calefaciat, iuvat etiam licet non æque: Vtro autem utendum? Sanè generosum, eo quo dixi nomine magis accommodatum videtur, quod tamen timent aliqui ne impetu feratur ad caput: Sanè ferri ad caput vetusti & generosi vini vapores est manifestum, subtilis enim & calida substantia sursum facile ascendit, rapiens & secum vehens quæ proxima sunt, unde repleri caput contingit: Id verò est quod volumus, nimirum illud ferri ad caput, quod caput eo tempore juvat: si enim excalefieri & siccari caput morbo frigido laborans postulat, profectò calefacientia & siccantia eò delata medicina sunt, tales autem sunt illi vapores, & eo nomine prosunt: Sed cum, ex *Galeno*, nullum sit generosum præsidium quod noxam aliquam in se non contineat, Medici est tum metiri tum judicare: Igitur cum generosum & calidum vinum prosit, ut diximus, nocet sanè si immoderatè sumatur & majori mensura quam ferri possit & concoqui: Sic enim adeo non excalefacit & siccat, ut refrigeret & humectet & eiusdem qualitatis morbos procreet: Vbi enim non concoquitur, abeunte ac evanescente vi & spiritu vini, qui ipsius forma est, materia relinquitur frigida & humida, morbi causam augens: Igitur pro capitis robore admetiendum est, ut non plus offeratur quam recipi & concoqui possit: Sic autem nec mentem ferit, nec dolorem creat, quod nec excedentem intemperiem foveat, morbosam potius, quæ adest, sanans; nec solutionem continui ullam efficiat, vi naturæ & capitis domitum atque concoctum: Ab oligophori autem viribus debilioribus ut minus periculi, ususque tutior est, ita minus commodi & auxilij ad morbum & causam: *Hippocr.* libro de Affection. vinum quidem prohibet, sed capite calido existente, quod cum pituitæ præsentia fieri nihil vetat: excalfit enim pituita quoque; ejusmodi autem caput à vino maximè læditur, quippe à caliditate ipsius primum magis incalescit, & intemperatum redditur, ex quo augetur dolor: tum vino haud concocto, humida illius materia accrescit, unde capite magis repleto, ob distensionem & alias causas augeri dolorem necesse est. Galenus l. 1. ad Glauc. in febre Ephemera non concedit vinum cum adest dolor capitis, quia sub illa febre à materia calida & subtili obtinetur caput, & ab eadem dolore afficitur, qui à vini caliditate facilè augeretur: Verba ex 2. de com. Med. non Galeni sed Archigenis sunt, qui existimauit, sicut & Arabes, validum & vinosum vinum (hoc enim semper, ubi vinum simpliciter dicitur, intelligendum est, illudque aquæ haud mistum, tale enim proprie & est & dicitur vinum) elatis calidis, acutis ac subtilibus vaporibus caput ferire, nedum calefaciendo, tum continuum dissolvendo, dolorem creare: id verò non ita fit semper, sic enim absque capits dolore nunquam bibi posset: multò autem minus contingit ubi ei resistit intemperies frigida, vini caliditatem refringens: Sanè multâ copiâ si hauriatur, aut ea quæ concoqui haud possit, in calidioribus quidem naturis & morbis, caliditate primò feriens dolorem creat, sed in dolore frigido initio levamen potius quam noxam affert, contrariam oppugnans intemperiem: post verò abeunte caliditate, ac frigida & humida remanente materia, ab eaque dissoluto continuo, dolores augentur: Hæc autem sicut de dolore capitis à pituita a nobis potissimum allata sunt, ita in omni etiam alio capitis morbo frigido, ac multò magis valere quilibet intelligere potest. *Guastavinius loc. select. parte 2. c. 19.*

LXV. Quadragenarius phlegmaticus dolore capitis tam acerbo tamq; immani laboraverat, ut ne minimum strepitum sufferret, adeo vt ex ingredientium cubiculum gressu cultellum cerebro infigi videretur: Multa frustra adhibita, tandem ego ei *setaceum* adhibendum suasi, quod adeo feliciter successit, ut in dies manifestam doloris mitigationem senserit, Tandem elapso semestri Setaceum coalescere permisit, cui substitutus fonticulus in brachio &c. *Hildanus cent. iv. observ. 7.*

LXVI. Si dolor capitis sit ratione pericranij, tutius est pericranium quam fontanellam aperire, *Mercatus.*

LXVII. Quando in aphor. 64. sect. 5. *Lac* dare capite dolentibus prohibet, de eo non intelligit quod purgationis gratia in notabili quantitate exhibetur, id namque proprie loquendo non est Lac dare, sed potius lacte purgare, Sed de eo quod refectionis & alterationis gratia datur. *Vide infra. lib. xix. tit. de Lacte.*

LXVIII. Non in omni dolore capitis *oxyrrhodinum* imponendum; Abstine 1. cum catarrhus iungitur, admota enim frigida destillationem augent, humoremque ad inferiores thoracis partes exprimunt, siccitate sua: Concedit tamen *Trallianus* si originem habeat à vehementi capitis æstu, humores à toto cucurbitulæ instar trahente, quo pacto juvant ablatione causæ. 2. Cum crassorum humorum copia, aut vaporum, dolorem parit, quo in casu oxyrrh. plus obstruendo nocent quam repulsione juvant. 3. Si dolor fuerit criticus; criticum esse iudica si in diem criticum per febres incidat, si pepasmi signa præcesserint: Si tamen crisis per vomitum futura esset, impune possunt admoveri, alias si hæmorrhagia instet, retrudendo mortem inferes. 4. Nocent si san-

si sanguis, vel alius humor capiti sit valde impactus, tunc enim digerentia in usum ducenda sunt, de consilio *Galeni* 13. m. m. 6. 5. In dolore maligno, aut ex ictu animalis venenosi contracto; potius venenum ad extima rarefacientibus alliciendum & evocandum.

LXIX. Cum capitis dolor atrox adeo est ut de vita periclitentur ægri, nascetur tunc indicatio *auferendi sensum*, magna tamen cautione, cum caussam morbificam non abscindant: sed labentibus viribus, doloribus & vigiliis, ac delirij periculo incumbente, tantisper dolori occurremus, quo firmentur vires, horum meta sit virium robur; à mitioribus auspicandum, & primo foris, deinde intus eorum usum admittemus: Cautio adsit ne Opium suturæ coronali imponatur, plurimum enim illi subest cerebrum, ac facilis eo aditus, sed potius temporibus, naribus & fronti, quamvis *Rhases* etiam portiunculam auribus immittat: Sedatis doloribus, & evictis vigiliis ungatur locus oleo chamomillæ, nucis moschatæ &c. quo eluatur opij vis. *Heurnius.*

LXX. *Galenus* l. 2. de comp. medic. s. l. cap. 1. 2. & 3. verba faciens de *medicamentis ex alto trahentibus*, ait fuisse antiquorum institutum indifferenter illis uti, se tamen non admittere illorum usum in intemperie calida, neque materia calida, utilia tamen esse servatis servandis ostendit *Saxonia*, vide supra tit. de capitis affect. in genere §. 40.

LXXI. Puella septem annorum à duobus mensibus gravi dolore capitis tentabatur, circa frontem & supercilia, singulis prope horis recurrens, ita acutus ut cultro caput sibi aperiri cuperet: Ea paroxysmo epileptico è vivis erepta, in cerebri substantiam & ventriculos effusus serosus humor repertus: Virgo quædam cum simili dolore diu cruciata fuisset, à Chirurgo totum caput, deraso capillitio, *Vesicatorio* contectum est, instar cucuphæ, & vesiculis excitatis magna serosi humoris copia effluxit, & ita liberata est. *Riverius cent.* 1. *obs.* 37. Quod antiqui *phoenigmos & sinapismos* frequenter adhibuerint, & hodierna in praxi est contra atrociores cephalalgias, vesicatoria toti modo occipiti, modo sincipiti applicare; Si quando à calidioribus hisce topicis levamen successit, hinc fuit quod per administrationes istas seri acrioris copia ingens à parte affecta excerneretur. *Willis.*

CAPITIS VULNERA.

SYLLOGE.

I. AN capitis vulnera sananda per Suturam, an per Carnis regenerationem? Præstantissimi Chirurgi suturam omittunt, ne cohibita sub sutura sanies, pericranium & cranium corrumpat, hinc dolor & alia sequantur; demum ob metum pericranij læsionis in suendo, quod offensæ expers non esse verisimile est si cutis tota incisa est: Ineptè autem sutura carnis generationi opponitur, ac curatio per agglutinationem & suturam pro eodem habentur, non enim agglutinatio cutis capitis, quæ longius tempus requirit, sine carnis generatione contingere potest, quam puris generatio præcedit: quare in ejus, quæ in pus abiit, locum nova succrescat, necesse est: Chirurgus ergo primo id intendat vt vulneris labia per deligationem committat,

additis necessariis medicamentis, reliquum naturæ credens. *Sennertus.* Vulnus capitis ex sola & simplici cutis incisione ad pericranium, absque hujus detrimento deductum, unitur aut Sutura, aut medicamentis Agglutinantibus, aut Carne de novo genita impletur: Posterior curandi modus priori tutior videtur, quia cute per integrum incisa, fere impossibile est quin ob contiguitatem etiam pericranium lædatur. *Scultetus Armam. Tab.* 29. §. 1.

II. Ad vulnera, quæ ultra pericranium non pertingunt, curanda, Chirurgi plerumque indocti accersiri solent, quibus illud familiare est, ut vulnera omnia quæcunque in capite fiunt, magnâ crucis figurâ incisâ, adaperiant, & (ut illorum verbo utar) manifestent atque cranium detegant, quo an fractum incisumve fuerit, cognoscant: Ex quo errore multa sequuntur incommoda, 1. enim curatio tardior ac longior efficitur: nam secundum artem curata 8. vel ad summum x. die bene haberent, quamvis quantitate magna essent; contra isti vix altero vel 3. mense interdum curant: Præterea vulnus ad Cranium usque aperientes, ægrum invitæ discrimen conjiciunt, quippe non rarò exiguam ossis partem, aëre frigido tentante corruptam, extrahi hoc modo curatis necesse est, quod quidem neque corruptum alias neque incisum fuerat: Nec rarò evenit ut non superficies modo, sed ipsum os totum secundum crassitudinem corrumpatur. Cuidam vulnus in dextra capitis parte, nullam rupturæ significationem exhibens, in crucem tribus digitis quadratam dilatatum fuit: ex quo evenit ut non modo detecta cranij pars, sed multo etiam major undique portio corrupta fuerit. *Franciscus Arcæus lib.* 1. *cap.* 1. Si contingat ex aliquo ictu incidere patientem in mentis alienationem, cum privatione sensus & motus, nisi alia symptomata ab *Hippocrate* enumerata accedant, nullum periculum vitæ imminet, ac proinde prætermittenda quæcunque operatio, sectio scilicet, & perforatio ipsius calvariæ: vidi si quidem aliquos, ex prolapsu aut ictu læso capite, apparente solo hoc symptomate, sequenti die omnino liberatos. *Marchetti observat. xv.* Talis Contusio mirabili successu curatur pellibus recens mactatorum animalium, præsertim canis vel muris; illæ enim, dum adhuc calent loco contuso adhibitæ, & per xx. aut plures horas relictæ, tumorem egregie discutiunt: agninam præfero, facile parabilem, cui par digerendi facultas. Hoc uno, & expertissimo remedio, multos pueros & adultos curavi &c. *Scultetus Armam. Chir. Tab. xxix. paragr.* 14. *Cattierus obs.* 7.

III. An Cranio fracto sub cute integra, hæc incidenda? Refert *Vidus Vidius Perusinum*, Chirurgum celebrem, longo usu observasse eos magis servari qui, sine cutis incisione, partim lenientibus, partim siccantibus medicamentis curantur, quam quibus cutis inciditur & os aperitur: atque his longè aliam esse rationem cranij fracti nudati quam cute intecti docet: Etenim si cranium detectum sit, si absque sectione relinquatur, humor qui supra membranam cerebri delapsus est, à calore qui exspirat discuti non potest; quare putrescens hominem iugulat: ubi verò cutis integra est, calor non exspirat, ideo saniem digerere & ossa solidare potest: quod in aliis etiam fracturis, quæ carne & cute teguntur, quotidie cernimus. Concedi potest hæc sententia, si pauca sanguinis copia sub cranium effusa sit; si nullum os fractum membranas pungat si cranium fractum cerebrum non comprimat: A si sanguinis copia subest; si partium subditarum corruptio à pure metuitur; si membrana ab osse fracto, vel depresso, pungatur aut comprimatur, ex Pauli, Celsi, ac plerorumque Chirurgorum mente, cutis secanda est ut fractura pateat, & reliqua quæ debent, commodè peragi possint: Talia enim vitia natura emendare non potest, dato autem saniem per cutem exhauriri posse, ossicula tamen & squammæ in profundo hærentes non ita facile extrahuntur. *Sennertus.*

IV. Quidam casu retrorsum ab alto, quasi omnino mortuus remansit, nullus tamen tumor nec cavitas apparuit: quare D. Pimpernelle & D. le Iuif consilio, cataplasma ex farina fabarum admotum fuit toti capiti, deraso capillitio: Et quoniam res urgebat, cum æger loquelam amisisset, ut citius cataplasma exsiccaretur, lintea calida admovenda cataplasmati curarunt, sex horarum spatio: exsiccato eo & remoto, figuræ fissurarum cranij latentium optime delineatæ perceptæ: cataplasma enim non desiccatur in locis fissurarum & fracturarum: fissura ergo magna in medio crotaphiti musculi apparuit. *P. Borellus centur. ij obs.* 20.

V. Puella quædam cum ex scala decidisset, & parte capitis postica impegisset in lapideum gradum, insignem depressionem ossis passa est, cum contusione tantum: cum vero parentes non concederent sectionem, nec operationes necessarias, sed medicamenta duntaxat applicarent ad inflammationem & contusionem, præter spem à natura fuit sanata, superstite tamen insigni depressione ossis. Non proinde metuendum admodum pueris hoc modo contusis, ob mollitiem cranij. *Marchetti observ.* 5. *In Pueris depressum cranium quomodo elevandum vide apud Paræum lib.* 10. *c.* 5. *Fabritium Hild. cent.* 2. *obs.* 5. *& lib.* 6. *observat.* 39. & hujus censuram apud *Scultetum* Tabul. 32. In Depressionibus puerorum, sine rima & sævis accidentibus, ab omni Chirurgia abstineo: circa depressionem autem capillos abradi curo, & pellem agni calidam, cum decenti ligatura, adhibeo; aliam applico si prima non satis sit, Si fovea tactu parva, discusso tumore, deprehenditur, ceratum diapalma Galeni substituo &c. *Idem ibidem.*

VI. Notandum est nunquam *Trypanon*, nunquam *Vectem* ossi penitus fracto applicanda esse, ne ipsius compressione subjectæ lædantur membranæ: Ergo ossi quidem sano applicabuntur ea, sed quam fieri poterit, proxime fracturam, ut cranij quam minimum eximatur, ne cerebrum osseo suo operculo denudatum noxam contrahat: Nec verò Effracturas, ut nec Fissuras, si longius processerint, persequeris usque ad extremum, contentus saniei exitum procurasse, & id ossis avulsisse quod membranas pungebat; Callo enim genito & supposito, cranij, ut & reliquorum ossium, fracturas natura resarcire solet: in quem finem illa, providentia singulari, geminas cranij laminas alimentaria quadam & sanguinea materia infarcivit, ut hac tanquam medulla ossis jacturas repararet: Ejus rei nuper patuit veritas in servo. D. Grolo, gravi mulini pedis calcitratu Effracturam in coronali osse passo: Id ipse cum intelligerem, trigona sectione cutem musculosam eo consilio parte illa divisi, ut terebram liceret admovere: Sequenti die ergo terebrato osse; cum de illo extrahendo cogitarem, imo ipsum jam terebra divisum avellere conarer, Enormem effracturæ productionem, ex ossis sub manu vacillantis mobilitate cognovi; à media enim fronte usque ad mino-

rem

rem oculi canthum protendebatur: Itaque extrahendi & consilio & conatu misso, ægro satisfactum putavi, si os ipsum depressum erigerem altius, sic enim non jam crassæ meningi comprimendo molestum erat, & conclusis materiebus per divisionem serra factam exitus patebat: quo factum est ut tandem convaluerit, nisi quod inde altero lumine, quod ad fracturam erat, orbatus est, *Paræus lib. 9. c. 6.* Aliquando sectione admittit Effracturam noster Hippocrates, de ea accipiendum est cujus frusta acuta membranam vellicant ac urgent, quam nostri vocant *Embarrure:* In quo quidem affectu intuto sane, ut dixit, statim os scalpris excisoriis excidere, aut saltem frusta membranam urgentia ferramentis ad id accommodatis extrahere necesse est. Quod in cranij Effractura filioli Nob. felicissimè cessit, cujus cum bregmatis os ad nummi aurei latitudinem effractum esset, frustaque ossis membranam pungerent, statim illa detrahenda curavimus, ut etiamnum superstes incolumisque vivat Dei beneficio. *Vertunianus comm. ad lib. Hipp. de vuln. cap.*

VII. *Carpus capite de signis ossis pungentis panniculos & cerebrum hæc habet*, Quod cranium nutriatur à venis duræ matris, ego vidi experientia in quodam puero anno xij. qui fuit percussus à mulo cum pede, & cranium erat fractum ad quantitatem hostiæ magnæ, & intra per grossitiem unius cultelli compressum & undequaque separatum: Viso osse depresso, cum instrumentis aptis volebamus elevare totaliter illud, sed in elevatione vidimus unam notabilem venam ruptam, à qua multa sanguinis quantitas exibat, in qua cognovimus periculum magnum, & dimisimus os, quia retinebat sanguinem, cogitando illud deinde ad tempus removere, & curando vidimus os semper esse vividum, nec aderant mala indicia, & sic processi postea in cura, & vidi os à lateribus mediante *horosbors* consolidari, & dimisi os, & sic perfectè sanatus est, & alios vidimus prius & posterius quos relinquo narrare. *Hujusmodi venis*, quibus nutritur cranium, laceratis, eas interius retrahi contingit, ab eisdemque sanguinem manare, qui putrescens, nulla in osse manifesta labe conspecta circa initia, tandem sævis symptomatibus suborientibus, neci tradatur æger. Fieri præterea potest ut quamvis venæ non disrumpantur, ex vehementi tamen ictu & concussione, plurimus intra venas ipsas sub cranio latitantes evocetur sanguis, sanguineque in parte angusta conculcato & retento, nec debitè expurgato, ex mora & prohibita difflatione, calorem extraneum concipiente suboriatur inflammatio, ad quam mortem subsequi contingit, quamvis levissimum vulnus conspicientium oculis sese offerat. *Marc. Donatus l. 5. c. 4. histor. mir.*

VIII. Existunt persæpe in pueris septennio minoribus *Contusiones*, similes omnino jis vitiis quæ in æreis vasis conspicimus, ita ut cute illæsa, & posteriore etiam cranij tabula minimè rupta, prior tamen persæpe lædatur: namque ejus ossis per ætatem teneritudo quandoque in causa est, ut nonnunquam cranium illæsum, sæpe etiam læsum & ruptum deprimatur, & pelliculæ cerebrum ambientes rumpantur: Nuper puer quadriennis nobis curandus fuit oblatus, quem lignea porta è fenestra decidens gravissimè percusserat, juxta commissuram coronalem, ex quo ictu utrumque os, atque utraque etiam membrana rupta sunt, atque etiam cerebri pars ter per totum curationis spatium emissa est: Sanatus tamen est puer citra vulneris manifestationem, & sine ulla ossium jactura, neque ultra xx diem dilata est curatio: Ad hujusmodi autem compressiones in puerorum capitibus curandas, nulla vulneris majore (quam ipso casu facta est) manifestatione fuerit opus: & si nullum vulnus factum fuerit, nihil est aperiendum, quamvis omnia ossa læsa comminutaque esse cognoscantur: Atque hæc tutissima ratio curandi ejusmodi vulneribus erit: nam quicquid contra quam diximus vulgo fieri solet, id certissimum habet periculum: Hujus autem curationis hæc ratio est, Si contusio nullum manifestum vulnus ostenderit, prima curatione hoc remedio utimur. ℞ *ol. rosar. chamom. an.* ℥ß. *ol. myrth.* ℥j. *ovi unius album cum vitello, cum parte aliqua farinæ fabar. & hordei ana & myrtill. pulv.* ℥j. omnia misce ad modum emplastri, idque sub contuso loco ponatur, Postera vero die aliud emplastrum adhibemus, loco tamen prius novacula abraso. ℞ *Sorditiei alvear. apum, aut ceræ novæ sordidæ, mell. comm. pulveris.* ℥j *lap. hæmat. pulver.* ℥ß *lap. pumic. cymini, absynth. furfur. comm. aa.* ℥ij. *m. ad ignem & f. Empl.* loco depresso imponendum, latiore etiam ambitu duorum digitorum: mira hujus empl. vis est, ut intra xij dies ossa contusa compressaque tollat, nullumque ad eam rem medicamentum efficacius esse puto: Quod si præter ossis depressionem & rupturam, vulnus etiam fuerit, principio ovi albo & vitello simul agitato curandus est, additis petiis mollibus atque tenuibus, stupa, pulvillis, quibus vulnus tegitur: postera autem die utemur balsamo à nobis sæpe commendato: Vulnus autem hoc leviter ex pluma inungendum est, cujus præsentissima virtus facilè hoc in genere etiam perspicietur: mire enim concoquit, emundat, carnemque inducit: liquefactum autem esse oportet, non nimis tamen, ne quid æger uratur, aut ne quid de medicamenti vi calore decedat: (Illud vero maxime est cavendum ne quod omnino os extrahatur, quamvis omnia comminuta esse constiterit) filis autem siccis vulnus operiendum est, neque iis nimium pressis: super hæc vero id, quod modo descripsimus, emplastrum est addendum, calidum quidem illud, quod profecto magna cum curantis voluptate & admiratione, sine ullo discrimine, omne pus, quod intus conficitur, exsugit, & compressa quoque ossa brevissimè tollit, in eumque restituit qui secundum naturam fuerat statum: Possumus enim tuto affirmare nobis hac & aliis curandi rationibus frequentissimo experimento usis, semper ex animi sententia successisse, & Dei auxilio multos è gravissimis vulneribus liberatos testari possumus. *Arcæus de cur. vuln. l. 1 c. 6.*

IX. Notandum est, quod si contingat ictu valido, & ingenti vulnere ossis portionem sic excisam esse penitus, ut à reliquo cranio omnino distracta, pericranio tantum & cuti musculosæ pendula hæreat, haud à pericranio avellendum esse, & tanquam inutilem abiiciendam, sed ipsam suo loco & statui restituendam, callo mox genito, ossis velut cicatrice naturæ vi glutinandam, ut est à *Celso* adnotatum: Hujus rei veritatem certa experientia in Capitaneo Hydron non ita pridem comprobavi, illi ossis coronalis portio media, tres digitos longa lataque, ense valido sic excisa erat, ut jam vicinæ osseæ non cohæreret, sed vix pericranio & cuti musculosæ adhærens in faciem inversa procumberet, ac crassam meningem oculis subiiceret: itaque ipsam à sua cute avulsam parabam abiicere, nj Hippocraticum illud præceptum in mentem venisset, quo cautum est cerebrum operculo suo exarmare & nudum relinquere: quare sanguinem, qui in crassam memingem, cujus motum oculis erat percipere, exciderat, primo

quoque tempore absterſi, oſſis provolutam portionem ſuo loco reddidi, & ex ſuperna parte ſutura tribus punctis adacta acu ſtabilivi: atque quo reliquæ ſaniei pateret effluxus, interjectas vulneris rimas linamentis complevi: hac arte factum eſt ut etſi eodem illo tempore multis aliis & ingentibus vulneribus corpus confoſſum haberet, per Dei tamen miſericordiam convaluerit: Exemplo certiſſimo nihil neque cranij, neque pericranij, ac ne muſculoſæ quidem cutis quicquam, niſi poſcente neceſſitate abiiciendum, multo vero minus ut cerebrum ſuis operculis nudum maneat, committendum. *Pareus l. 9. c. 7.*

X. Chirurgus modiolis cranium perforans non imitetur *Glandorpium*, qui perforando pergit donec exciſa pars cranij trypano adhæreat; ſed ſi oſſiculum ferè exciſum vacillare incipit, vecte debiliſſimo immiſſo, volſellæ dentibus extrahat *Scultetus*.

XI. Si os detectum ab aëre ambiente, vel alteretur tantum, vel etiam nigreſcat, tunc demum undique abradendum, vel ad mutationem coloris, vel donec ſanguis ex eo dimanet, quando ſcilicet apparet pus bonum & vulnus deterſum: Hoc tempus ſi obſervet Chirurgus, unica vice deraſum, pulveribuſque cephalicis inſperſum, & filamentis aridis tractatum os, altera poſt deraſionem die carne obtectum inveniet, Neque enim audiendus eſt *Iac. Berengarius*, qui l. de fract. cranij c. 42. ſingulis diebus os ſuperficialiter raſpatorio abradere præcipit, quia deraſio dicto tempore peracta eſt ſufficiens: ante tempus vero debitum inſtituta ſæpius repeti debet, non ſine ægri periculo, quia hac ratione ferè ad diploidem paulatim devenit raſpatorium: Timidiores deſquammationem oſſis alterati naturæ negotio relinquunt, ſed curationem protrahunt. *Scultetus Tab. 29. par. 3.*

XII. Si *rima cranij penetrans* ſatis lata eſt, ut per eam pus liberè poſſit expurgari, neque perforatio cranij, neque dilatatio vulneris violenta, quæ ſcalpello fit, locum habet, Vnde animadverſione dignos rectè judicat *Chalmetus* l. 2. Enchir. c. 14. qui non tantum in parva cranij fiſſura (tametſi non penetrat) ſed etiam in magna, quæ ſatis hiat, audacter trypanum adhibent: quo errore non mediocri curatio in longiſſimum tempus protrahitur, cum ſummo ægri damno & famæ Medici naufragio. *Scultetus tab. 29. par. 7.*

XIII. Idem exiſtimo judicandum de quodcunque vulnus capitis ſcalpello dilatantibus, cum tamen ſectio unicè inſtituatur quando cranium vel trypano perforandum, vel ſcalpris abradendum haud ſatis eſt detectum. Quid tunc agendum ubi vulnus capitis cum fiſſura magna ſcalpellum & trepanum reſpuit, docet *Scultetus* parag. 6. confirmans exemplo cujuſdam, cui in ſiniſtro ſincipitis latere fractura tam erat lata, ut ei digitus index facile imponi potuiſſet; cui fracturæ duræ matris phlegmone jungebatur, quæ tamen præmiſſis univerſalibus, ex olei roſati linteolo ſerico tepide admoti & Hippocratis cataplaſmatis diligentiſſimo uſu poſt triduum evanuit.

XIV. Sine ratione procedunt illi, qui in quibuſcunque vulneribus capitis *ſectionem* inſtituunt *cruciformem*: Si vulnus ſincipitis parti dextræ vel ſiniſtræ inflictum ſit, Chirurgus id in triangulum dilatare debet, ut trypanum, ſi forte neceſſarium, tuto poſſit adhiberi: Facit ſectionem triangularem, quia cruciformem ſutura coronalis, & dexter temporum muſculus prohibet. Triangulum quærit in dextro fiſſi cranij latere, ut ibi trypanum (quod latus ſiniſtrum ob ſuturæ coronalis viciniam reſpuit) citra noxam poſſit uſurpare: Sectionem incipit â fronte, ne fibras muſculi temporalis evitandas transverſim incidat. *Idem Tabula 27.*

XV. *Cranium* in pueris *ſub integra cute*, & citra diviſionem oſſis ita *depreſſum*, ut vel intuentibus vel tangentibus fovea tantum mediocris (quam ſcilicet nulla prava ſequuntur ſymptomata) appareat, *Paræus* l. 9. c. 5. Cucurbita communi in ſitum naturalem optimè reducit: *Hildanus* cent. 2. obſer. 5. eundem in finem excogitavit duo præſidia, Cucurbitam corneam, & ſingulare emplaſtrum: quibus nihil conferentibus ad ſectionem cutis integræ, & elevationem oſſis depreſſi, per ſuam quoque ſingularem terebram veniendum eſſe cenſet: Quæ duæ poſtremæ operationes in pueris, meo judicio, neque Neceſſariæ, neque Fructuoſæ videntur: Non ſunt Neceſſariæ, quoniam depreſſiones in pueris magnæ, quæ ſcilicet cerebrum ejuſque ventriculos comprimunt, quo minus animales ſpiritus elaborari, elaboratique in totum corpus pro ſenſu & motu diſtribui poſſint, incurabiles ſunt: quia tam magnæ mitioribus præſidiis (quæ Hildanus initio validioribus præmittenda exiſtimat) non cedant, & pueri compreſſo valde cerebro citius intereunt: Non Fructiferæ ſunt in depreſſionibus puerorum mediocribus, quia 1. teſte Hippocr. vulnera capitis ſimpliciſſima, vel ex ſola cutis inciſione, Medico negotium faciunt & ægris periculum afferunt: augebitur autem abſque omni dubio dictum periculum & negotium, quando præter cutim ex inſtituto inciditur etiam pericranium & os. 2. Dum elevatorium centro depreſſionis infigitur, fovea facile increſcit. 3. Cum torcular cranio adhuc tenero & molli ad diploidem uſque vi quadam debeat infigi, certè timendum erit (quia inſtrumenti triploidis torcular ἀβάπτιστον non eſt) ne diploidem, ſeu internam cranij tabulam perforet, & cuſpide membranam craſſam lædat. 4. Os tenerum aëri exponitur, unde nigredinem concipit, quæ corruptionis certa nota eſt: hæc autem corruptio ſi naturæ ſeparanda relinquitur, paulatim interiora verſus ſerpit, & cura cum pueri periculo valde producitur: Qui vero os cranij puerilis, ſuperficialiter ſaltem corruptum, ſibi ſcalpris abradere proponunt, illi incrementum foveæ expectent. His rationibus commotus, ab omni Chirurgia abſtineo, & crebra experientia ſuffultus, circa depreſſiones tantum capillos abradi curo, & pellem agni adhuc calidam loco contuſo, cum decenti ligaturâ adhibeo, inunctis partibus vicinis, collo præſertim & temporibus, oleis adſtringentibus, ad præcavendam inflammationem & humorum affluxum &c. *Scultetus Armam. Chirurg. Tab. xxix. Paragr.* 15. Vide I. Cæſ. Arant. in append. comm. ad lib. Hipp. de vuln. Botallum cap. 17. de vuln. ſclop.

XVI. Monitos velim Chirurgos ne in perforatione Cranij elevandi, diploidem ſi fieri poteſt transgrediantur: Secundi enim tabulati, quod non adeo craſſum, ſed valde friabile, perforatio aſperitatem in cranio relinquit, quæ poſtea cerebrum pungendo, dolorem aliaque ſymptomata excitat. *Fab. Hildanus cent. ij obſ. v.*

XVII. Ad Cranium elevandum Chirurgi Elevatorio in formam Triploidis fabricato utuntur, At cum incommoda nonnulla in eo obſervaverim, aliud longè commodius excogitavi: 1. Suffulcra Elevatorij antiquorum, tripedis vel bipedis, ut in ambitu vulneris & prope ipſum collocemus neceſſe eſt, qui plerumque inflammatione, tumore & dolore afficitur. 2. applicatio valde difficilis, tria enim

suffulcra

suffulcra impediunt ne torcular commode in medio infigatur. 3. Illius structura valde difficilis, quam vix quisquam ex pictura assequetur; at nostrum quilibet rudis fabricabit: applicatio illius minimè est laboriosa; omnibus introcessionibus cranij, in quacunque capitis parte conveniens &c. *Delineationem vide apud Fabritium Hildanum cent. jj. obs. iv.*

XVIII. *Carolus Philippi* Hispaniarum Regis filius, per gradus delapsus grauissimum vulnus in capite accepit: Vocati Chirurgi vulnus obligant, consolidationique vulneris intenti, saniei effluxum negligunt, Itaque caput totum tuberis instar intumuit, & apoplectico similis puer aliquandiu jacuit: Tum demum Philippus Vesalium secum adducit, qui in deplorato unicam spem in sectione pericranij positam affirmans, data sibi potestate à Philippo, tuber decussatim aperuit, & pus foetidissimum sensim evacuavit: Rediit igitur ad se puer, tanquam è profundo somno excitatus. *Schenckius.*

XIX. Admirantur quandoque Medicinam facientes, vulnerum capitis quorundam sanationem nimium in longum protrahi; quod ex ossis portiuncula ad intra latitante provenire observatum, quæ nisi amoveatur nunquam sanatio ex voto succedet, quod nos non semel observavimus, & Carpensis per hæc verba testatur, *Quia ossa ut plurimum sunt frangibilia & vitrea, & fissura notabili facta in cranio penetrante ad intra, aliqua frusta ossium cadunt ad profundum supra panniculum, & notabilia sunt quia majora, i. e. cum majori fractura in secunda tabula, i. e. in inferiori quam in superiori, & pungunt sive gravant panniculos: Et Medicus in similibus debet serrare lateraliter cranium, fissuram ampliare, & os illud extrahere, quia aliter non curatur talis dispositio: Et hunc casum habui notabilem in quodam, qui steterat per annum cum magno frusto ossis sub osse, & vulnus erat notabiliter longum & consolidatum totum, nisi quod extrema vulneris nunquam potuit consolidare & perfecte claudere; & ibi erant duo parva orificia à quibus resudavit sanies ad minus per sex menses: Superveniens ego aperui totum vulnus secundum longum, & dilatavi secundum latum, & serra amovi partem lateralem cranij, & inveni frustum longum & grossum supra panniculum, quod extraxi, deinde mundavi panniculum, & brevi sanavi eum, & adhuc vivit in bono statu. Marc. Donatus hist. mir. l. 5. c. 4.*

XX. *Vulnera frontis* nonnulli per suturam conjungi debere docent, ut deformitas vitetur, idque ideo quod 1. statim sutura sicca adhiberi non possit, quare suendum censent vulnus, & 2. & 3. die suturam removendam, & glutinum adhibendum putant: At hoc modo deformitas non vitatur, puncta enim semel facta conspiciuntur, nec sutura usque ad vulneris consolidationem durat: Nec refert etsi in prima deligatione sutura sicca non adhibeatur, sufficit si in secunda id fiat. *Sennertus.*

XXI. Quando instituenda sit cranij perforatio docet *Aquapendens Chirurg. l. 2. c. 8. Perforatio*, ait, *facienda est cum hæc duo adsunt, 1. si timetur materiæ descensus, 2. si non abunde detur exitus materiei: Contra si rima sit patens, aut si fractura non penetret totum os, nec adsit contusio, ut nullus sit metus saniei intus contentæ, non est perforandum cranium, nec frustra meninx dura aëri exponenda.* Notandum si rima, aut sedes instrumenti descenderit usque ad meditullium, non sufficere abrasionē, sed omnino deveniendum esse ad terebrationem, nullo licet alio præsente symptomate; hac ratione, quia materia purulenta ex labiis vulneris ad meditullium defluens per ejus vasa, ad membranam etiam penetrat: inter quam & cranium congesta, patienti mortem infert: quod in plerisque observavi, qui propterea administrata perforatione omnes convaluerunt. *Marchetti Observat.* 15.

XXII. Quidam capite vulneratus parte dextra, vulnus totum cranium & membranas ipsas penetrabat, adeo ut frustulum laminæ vitreæ, ubi ferme vulnus desinebat, pungeret membranas & cerebrum ut, præter alia symptomata, hoc adesset proprium, paralysis in brachio opposito & lingua: Præter communia medicamenta, sequenti die terebravi cranium in media vulneris parte, nullo tamen juvamento; ut proinde novam terebrationem tentare statuerim, sed frustra: Tandem alias duas molitus sum perforationes, certior factus læsas esse membranas, & cerebrum à frustulo aliquo ossis vellicari, quod compertum: in ipsa siquidem operatione impegi modiolo in ossis frustulum, quod volsella apprehensum eduxi, cui annexa erat portio membranæ piæ & cerebri, unde vix media post hora motum linguæ & brachij recepit, vixitque diu incolumis. *Marchetti obs.* 5.

XXIII. Sexagenarius in bregma sinistrum percussus fuit cum cranij fractione & depressione: ad eum vocatus die x. morbi sub vesperam, ardenter febricitantem, delirantem & ἄφωνον reperi: facto prognostico curam aggressus, cutem & pericranium in formam crucis incidi, cranium denudavi: sequenti die ossiculis nonnullis, quæ à prima tabula separata erant, detractis cranium perforavi &c. Sic qui pro deplorato habebatur feliciter evasit. *Fabritius Hildanus cent.* 4. *obs.* 4. *Post annum ab accepto vulnere feliciter perforatum fuisse cranium asserit Paulus l. 6. c. 50. Vulneris per trepanum curati 29. septimana exemplum dat Scultetus Armam. Chir. obs.* 13.

XXIV. Negat musculum Temporalem impunè posse secari *Marchetti* Observat. 15. quoties vulnus aut contusio fuerit cum fractura ossis, eo quod plerique sic vulnerati moriantur: imo solam rimam in osse subjecto musculo temporali repentinæ mortis causam fuisse asserens: Non desunt tamen exempla sectionis feliciter institutæ, *Cattierus* Observ. 9. refert quandam fœminam juvenem in mensæ angulum impegisse, & contusionem in eo musculo expertam, absque vulnere, unde aphona evasit cum gravibus symptomatis: Chirurgum *le Large* ea retulisse ad illius musculi contusionem ejusque fibrarum dilacerationem, ac pericranij hunc musculum involventis compressionem: dubitantem tamen an fractura ossis subesset, incisionem parvam secundum fibrarum ductum fecisse, hinc paulo post febrem cæteraque symptomata sedata esse, exsudante sanie acri, quæ partem exquisitissimi sensus vellicabat. Et *Borellus* cent. 2. obs. 20. narrat de Comite Breviensi, qui ex casu ab alto fissuram magnam circa medium illius musculi passus erat, in eo D. *le Iuif*, contra doctrinam authorum, sectionem in musculo instituisse, nulla fibrarum ratione habita, id quod sæpius in aliis se fecisse asseveraverit; facta, ait, sectione, arteriæ sanguinem in altum fundebant, qui pulveribus adstringentibus, & linteis carptis repressus, osse autem nudato apparuit ossis squama satis magna prominens, quam dictus *le Iuif* spatula violenter extraxit, dicens non alio trepano opus esse, cum illud trepani locum obtineret, inde copiosus sanguis effluxit protinus, à quo effuso cerebrum urgebatur, ac vacuato statim loquela rediit, postmo-

dum firma sanitas, *Vide exempla apud Riverium in observat. comm. ab O. Aymar. obs. 4. A. Formio observat.* 19.

XXV. Meningi duræ nudatæ quando siccantia, quando humectantia imponenda sint dubium, Revera cum humectantia & siccantia è diametro sibi adversentur, multum interest hæc an illa in usum veniant: Vtuntur quidam spiritu vini, vel solo vel melle rosaceo, aut terebinthina &c. additis, his rationibus nixi, quod ulcera omnia siccari velint, quod olea nervis infesta sint, & nervosis partibus qualis est meninx; quod frigida jisdem non minus noceant, quale estrosaceum usurpari solitum. Humectantibus quidam utuntur, alij rosaceo, alij sanguine columbæ instillato, quod temperiei similitudine nativum calorem foveant, fluxiones arceant, dolorem, fluxionis causam leniant: Ad dilucidationem, Vulneris, corporis, & regionis examen habendum: Si membrana illæsa sit, inflammationis & doloris expers, alba, cephalica sicca usurpanda; tali in casu mel rosatum cum guttis iv aquæ vitæ feliciter imponi potest: Sin dolor & inflammatio metuantur, ac membrana non læsionis expers, commodissimum est oleum rosaceum omphacinum, ob levem adstrictionis vim frigusque modicum, quibus inflammatio præcavetur & suppuratio cito promovetur: Regionis habita ratione, *Meges Sidonius* Iside solo utebatur in capitibus Persarum, durissimis & robustissimis, Itali nonnisi duplo rosaceo addito uti audent: Corporum constitutionis respectu in mollioribus & humidioribus, sufficit solum rosaceum, In siccioribus, qualia sunt nautarum, agricolarum, adultiorum præsertim, quibus crispum capillitium, addenda resina abjetina vel oleum hyperici: Sic æstate utilius oleum rosaceum, hyeme eadem resina. Tanti fecit corporum distinctionem I. *Griffonius*, referente *Fabritio Hildano*, ut non veritus sit uti syrupo ex unguento Aegyptiaco, liquidissima scilicet parte quæ supernatat, non ex filamentis quidem eo imbutis, potuisset enim ad partes sanas defluere, ac gravia parere accidentia, sed pictoris penicillo eo intincto superficiem leniter illinens: In usum autem adhibuit in Helveto robusto, cui cerebri membranæ manifesta putredine seu corruptione infectæ erant, quæ statim ejus syrupi ope cohibita fuit: Monet autem idem *Fabritius* talibus remediis parcè utendum, ac desistendum statim ubi repressa morbi vehementia: Graviterque barbitonsores nonnullos increpat quod oxymel in capitis vulneribus, detectisque membranis usurpent: ab aceti enim acrimonia gravia accersuntur symptomata, dolor insignis, hinc statim membranarum inflammatio, febris, spasmus &c.

XXVI. *Celsus* lib. 8. c. 4. ait in omni fisso fractoue osse, protinus antiquiores Medicos ad ferramenta venisse, quibus id exciderent: multoque melius esse ait ante emplastra experiri quæ calvariæ causa componuntur. Sed plerique Celsum non sequuntur, quia iniquum censent expectare symptomata mala, quo deinde illis occurratur, nempe ut intendatur febris, vigiliæ accedant, apositia magnique dolores, & ob periculum ne os fractum nisi radatur, nigrescat: Quod si cranium detectum tantum, abradendum est, jubente *Galeno* de Tumor. p. n. c. 2. quantò magis fractum? idque quam primum agendum, quoniam in fracturis pus colligitur & potest os inflammatione tentari: dum autem abraditur, non colligitur pus, quia potest detergi & videtur quam altum sit vulnus. At *Celsi*, viri Chirurgiæ peritissimi, sententia non omnino reiicienda si regionis ratio habeatur; certum enim in quibusdam satis secura esse capitis vulnera, ac à natura ossa, ut aliarum partium, sic capitis absque omni rasura, consolidari: Testantur fissuræ longius procedentes, quas ad extremum investigare jubet *Galenus* 6.m.m. 6. ac natura sine rasura sana: Vulneris ergo conditio diligenter perpendatur, cujus labra si aspera non sint & inæqualia, si graviorum symptomatum sequela non metuatur, res naturæ permittatur atque medicamentis, ut pulveribus cephalicis, res transigatur: Rasuræ contra non parcendum ubi vulnus inæquale & asperum, ac ubi gravia accidentia imminent: facilè autem ex signis ab eo traditis judicaveris morbus in pejus an in melius vergat, nec semper ad 7. vel 8. usque diem res naturæ committenda, & gravissima symptomata expectanda, sed, eodem monente, quid sub prima curatione & primis statim diebus fiat attendendum. *Sennertus*.

XXVII. Ipso eventu sæpius verissimum deprehendi, cum in Nosocomio Florentino praxim exercerem, ex xl. quos uno anno habuimus in capite etiam leviter vulneratos, vix quinque evasisse: frequens enim hoc ibidem est ut levissimæ capitis plagę mortem inferant, cujus rei certum indicium habetur si vulneratus statim in terram cadens vomere incipiat: hoc enim meningas & nervos compati ostendit: crediderim fortasse ex nimia, & penè superstitiosa curandi diligentia hoc evenire, qua vulneratum statim ab hominum consortio separant, venam secant, præparant humores, purgant: non spernenda quidem intentione, interim tamen siti & fame ferè enecant, sola panatella exhibita: in vulnere perpetua putrefactione desudant, lumenque penitus arcent, quibus vel solis naturam debilitare possunt: Ipsi tamen aëris subtilitati adscribunt, quod sanè ut negari non debet, ita reliqua an tantopere conveniant cuivis judicandum relinquo: Vt sæpe multa fiunt negligenter, ita interdum quædam etiam cum cura citra necessitatem. *I. V. Rumlerus obs.* 76. Hanc curandi rationem Neapoli usitatam damnat *M. A. Severinus Chirurg. Trim. part.* 2. *c.* 21.

XXVIII. Dubitatur an secanda sit dura meninx, quò exitus pateat saniei supra piam & cerebrum collectæ: quia illa puncta convulsionum certum immineat periculum, ac proinde mortis: quod tamen nullum censemus factis duabus terebrationibus ossis, & patefacto usque adeo foramine, ut longa sectio fieri possit supra duram membranam: & quidem hac ratione, quia magna vulnera capitis, quæ non solum secant membranas, sed etiam cerebrum, sanantur: quando igitur certo constat materiam inter utramque meningem collectam esse, tunc tuto possumus devenire ad hanc operationem, utcunque periculi non expertem, cum alioqui nullo adhibito remedio certa mors immineat, atque ex Celso præstet anceps remedium experiri quam nullum. *Marchetti obseru.* 14.

XXIX. Quoties in adultorum capitibus apparet fovea aut depressio, certissimum statuitur signum calvariæ divisionis, quod verum nisi in iis quibus natura mollius dedit cranium: Hoc confirmavit ancilla, quæ xxx. ætatis anno vas aqua plenum supra caput gestans, de scala decidit in sinciput sinistrum, cui tumefacto Chirurgus pellem agninam calide applicuit: Altero die remota pelle, & fovea digitis percepta, depressionem cranij & necessariam cutis divisionem indicavi, qua concessa, integram cutim scalpello in crucem incidi, statimque oculis & specillo rotundo deprehendi parvam,

& in

& in exteriore lamina minime fissam depressionem: Obligato vulnere, de interioris laminæ integritate dubius, quia casus ab alto fuit vehemens, modiolorum operam proposui, quam patiens admittere noluit: Facto itaque prognostico quod hæc depressio, lamina interiore fissa, citra cranij perforationem tuto curari nequeat, Ea vero integra existente patiens minori cum periculo sanari, vulnus per xij. dies apertum detinui, quod, cum nec unicum appareret accidens, vel interioris laminæ rimulam, vel aliqualem cerebri læsionem arguens, per secundam intentionem curavi digerentibus, detergentibus, incarnantibus & epuloticis. *Scultetus Armament. Obs.* 20.

XXX. In multis cranij depressio curata est admota, post unam vel alteram phlebotomiam, supra depressionem cucurbitula cum multa flamma, addita interdum incisione, & multis interdum scarificationibus, & interdum sine illis: Quidam lapide percussus est supra os parietale sinistrum, & pro mortuo derelictus, sanguis ex ore & naribus excernebatur, ægre loquebatur nec oculos aperiebat: locum cranij depressum tantillum digitis premendo nausea statim excitabatur; Rasionem præcepi, & cucurbitæ satis magnæ applicationem cum multa flamma, quæ licet partibus sanis & solidis inniteretur, insignem dolorem ægro inferebat: Postquam cucurbitula avulsa, & incisio facta supra partem affectam, atque iterum admota cucurbitula, solatium inde maximum, ne dum dolorem consequutus est, vnde loqui cœpit & adstantes agnovit: Et quanquam per cucubitulas sanguinis ℥ vij. vel viij. eductæ essent, sanguinem tamen postridie iterum educi jubeo, sicque paucis postmodum diebus convaluit: *D. Des Grand prés, Observat.3. apud Riverium.*

XXXI. Notandum quod ad Fracturam cranij cognoscendam, non sufficiat ut æger frangat nuces vel officula alicujus fructus, quando non adest depressio cranij, quæ possit velamina cerebri pungere, atque adeo dolorem inferre gravem: Quidam enim acinace sauciatus fuit in posteriore capitis parte cum læsione ossis occipitis, cujus interna ossis fissi superficies post obitum corrupta reperta fuit: hic tamen potuit frangere nuces, avellanas & juglandes, officula etiam cerasorum & malorum persicorum, nec unquam conquestus de vel minimo capitis dolore. *Scultetus observ.* 19.

XXXII. Dum Chirurgus tentative scalpris operatur, Si invenerit rimam quæ secundam quoque laminam penetret, eam scalpris (quoniam tunc scalpra membranas cerebri facile possunt offendere) nequaquam delere tentet, sed relicta omni Chirurgia medicamentis procedat exsiccantibus, quibus solis ægri sæpe curantur: nec enim si mature instituitur derasio, timendum est quin natura resolvat eam materiam, quæ proculdubio per rimulam in parva quantitate ad duram matrem descendit: neque etiam dicta membrana, post cranij derasionem, aliquid per rimulam in secunda lamina remanentem denuo recipit, quoniam excrementa vulneris filamentis quotidie aridis exsiccantur: Quod si rimam in secunda lamina inventam gravia comitentur symptomata, quæ copiam collectæ materiæ arguunt, cranium incunctanter trypano perforetur. *Scultetus Armam. Tab.* 29. §. 5.

XXXIII. Animadversione ac reprehensione mihi dignus videtur eorum error. qui in parva cranij fissura, tametsi non penetrat: Vel etiam in magna, & quæ satis hiat, modiolum ita admovent, ut quo quis majorem cranii partem ademerit, eo maxime glorietur, quasi vero opus aliquod insigne ac præclarum effecerit: Adeo enim sunt plerique ignorantes, & in artis operibus ita cæcutiunt, ut non videant hac ratione vulneris curationem in longissimum tempus protrahi, atque ægrum in multorum symptomatum discrimen adduci, Quod hac ratione facilius cerebrum ab aëre alteretur, denique afflicto ea de causa mortis imminere periculum. *Chalmeteus Enchirid. pag.* 219.

XXIV. Idem existimo judicandum de quocunque vulnus scalpello dilatantibus, cum tamen sectio vnice instituatur cum cranium vel trypano perforandum, vel scalpris abradendum haud satis est detectum. *Scultetus Armam. Tab.* 29. *paragr.* 7.

XXXV. Trepanum fracto contusoque cranio imponimus, ut partim os depressum elevetur, partim ut pus vel sanguis in dura meninge stagnans facto foramine evacuetur: Sine Trepano tamen pus evacuatum vidit *Petrus Marchettus.* Juvenis ex fenestra prolapsus cranium contudit, unde convulsiones aliáque symptomata: Cutis facta incisione, per cranij poros pus exsudavit, sicut per cutem sudor solet. Puer cranio contuso sanguinem per nares, os, & aures emittebat: Trepanum mater refugit: neglecto puero post 30. dies, abscessu in capite orto & inflammatione, pus ex naribus copiose effluxit, Vocatus demum *Marchettus* apertionem cranij trepano feliciter quidem absolvit, sed quia 30. dies excesserat, mortuus tandem est puer, quum quartus dies ex *Hippocr.* non sit expectandus in cranij hujusmodi vulneribus, Alia soli coelique nostri frigidioris est ratio, quæ exactum Hippocratici coeli tempus non æque servat, nec generosas istas Chirurgias admittit: Frigidior aër inflammationem citam retardat, & corpora robustiora depressa cranij ossa, juvante natura, per se, concessis induciis, elevat: Vidi enim profundas cranij contusiones, sine Trepano in vrbe nostra restitutas, solo Emplastro magnetico, & de Betonica applicito. *T. Bartholinus cent.* 2. *hist.* 41. Somnambulo ætatis consistentis, non exigua corporis mole præditus, æstate 1673. ex secunda ædium contignatione in straturam siliceam, non pleno casu in caput ruit, sed præcipuum impetum truncus corporis primo sustinuit, alias vix omnium actionum animalium abolitionem & præsentissimam mortem evasisset, interea tamen etiam graviter caput allisit, quia cranium fissum fuit, non sine sanguinis intra cranium effusione, quæ perpetuus fissurarum comes est: Itali, aliique locorum calidiorum incolæ, protinus trepanum arripiendum statuissent, idémque Excell. Domin. *Burgovverus* facturus erat, nisi æger & adstantes ab auxilio his in locis insolito, & vel solo nomine plerisque terrifico abhorruissent, ipsiusque conatibus obstitissent: Itaque alijs remedijs sanguinis vlteriorem profusionem intra cranium prohibere, & jam extravasatum absumere annixus est: Venæ repetita sectione sanguinis copiam imminuit, Totum dorsum oleo discutiente innunxit; Truncum pelle arietina adhuc à recenti detractione calente involuit: Capiti sacculos cephalicos in vino coctos adhibuit, Vinum denegavit, Propinavit decoctum C. C. Sanguinis motum à casu, & à grumis hinc inde in toto habitu incendium capientibus perturbatum, & impetuosiorem factum cohibuit, venásque sanguinis quantitate aliqua detracta quasi famelicas reddidit, ut avidius effusum resorbuerint; quorsum etiam pertinuit victus tenuis & refrigerans: Exhibita

Tinctura Traumatica, & foris applicitis sacculis herbis cephalicis farctis, & in vino coctis, sanguinem extravasatum in grumos abiturum, ac putrilagine sua graviora damna allaturum, ita disposuit, ut vel vasa sanguifera, vel glandularum poros denuo subintrare potuerit: Idque fecit non sine felici successu, nec sine exemplo, cum etiam ab aliis, citra cranij perforationem, idem non raro ex voto præstitum sit: Sanguinem extravasatum in auras tenues abivisse, & halitus instar evanuisse credere nequeo, obstitisset enim cranii crassities, & duræ meningis densitas, ob quam pertinacissime etiam aquam meram in hydrocephalis detinet, ut nullo ingenio, citra incisionem, periculi plenissimam, auferri possit: Quotidie observamus in tenellæ ætatis puellis tumores in fronte, ad dimidij ovi gallinacei magnitudinem, ex forti allisione assurgentes, & atro-livescentes à sanguine suffuso, protinus admoto ferro frigido subsidere, aut, repercussione hac in principio neglecta, applicito carnis calefactæ frustulo, paucarum horarum intervallo, citra manifestam evacuationem evanescere: *Ioh. Iac. Wepferus Tractat. de Apoplexia pag.* 340. Vide exemplum insigne *Fracturæ cranii citra Trypani opem curatæ, in Ioh. Dan. Horstii Observation.* 1.

XXXVI. Quamvis ferramenta plerumque adhibentur Calvariæ vel fractæ, vel fissæ, conveniunt nihilominus nonnunquam etiam integræ, præsertim si metus sit disruptarum venarum: Educitur quippe hac ratione non tantum sanguis effusus, sed impediuntur simul inflammatio, putredo, delirium, febris, aliaque symptomata. *Tulpius lib.* 1. *Observat.* 2.

XXXVII. Quidam in sincipite accepit vulnus, quod Chirurgus, ob symptomatum absentiam intra xiv. dies per primam intentionem curavit (anno 1629. mense Septembr.) Curatus venit Ulmam anno 1639. mense Martio, de summo totius capitis dolore, vertigine, caligine, & paralysi dextri brachii conquerens. Huic ego, ob magnam fissuræ cranii suspicionem, post xx. à læsione septimanam, sincipitis cutim & pericranium scalpello in triangulum incidi, vulnúsque, separato ab osse pericranio, impositis filamentis stegnotico imbutis sufficienter dilatavi: Die xiij. Martij subsistente sanguinis fluxu, cranium fissum reperi, & illud ad latus rimæ angustissimæ bis trepano perforavi, & utriusque foraminis interstitium serrula versatili excidi: Evacuata materia, quæ paulatim per rimam cranij supra duram cerebri matrem descendit, dicta sympromata cesserunt, & æger mensis spatio unius sanitati restitutus. *Scultetus Armam. obs.* 13.

XXXVIII. In capitis ulceribus ego non tantum non moveo expurgatorium vomitum, sed ne purgationem quidem pharmaco per os ingesto facere soleo, præcipuè si tempus anni calidum sit, sed si possum clysteribus acrioribus, & tenui victu contentus sum, timens quod lib. de loc. in Hom. dicitur, *Febricitanti caput ne purgato, ne furiosus fiat, calfaciunt enim caput pharmaca purgantia, & ad caliditatem febrilem accedente ea quæ in medicamento est, Insaniam facit*: Quæ mihi videntur admodum consentanea: ac proinde sive homo vehementer febricitet, & præcipuè secundum partes superiores; sive caput inflammatione tentatum sit, sive tentari periclitetur; sive phreniticus sit, sive magnum habeat ulcus, quod possit non sine periculo irritari, devito pharmaca quoad possum, certo sçiens his magnopere tentari capita: Indicat enim id somnus qui iis qui expurgantur mox ingruit. *Vallesius comm. in sect. 6. lib. 2. Epid. p.* 225.

XXXXIX. Non reticendum censemus imperitorum Chirurgorum quorundam commune erratum, qui hyberno tempore, ut ambientis frigiditatem vulneribus adversam arceant, non solùm thalamos maximè calefaciunt, sed multis linteis fasciisque laborantium capita obvolvunt: Imò vidimus qui ignitas testas capiti superpendentes in medicatione adhibent; vnde ex levissimis vulneribus capitis mortem subsequi quandoque videmus, si quidem frigidi vicinia evitanda, sed moderatè id faciendum, dicente *Hipp.* l. de off. Med. Quod nisi fasciæ & panni tenues ac læves injiciantur, calor in parte & inflammatio movebitur: Et lib. de Fract. cum inflammationem timet, cavet à multitudine fasciarum & linteorum. *Marcellus Donatus Histor. mir. l.* 5. *c.* 4. *Horne Microt.* §. 3. *sect.* 2.

XL. Communis est opinio, si Cranij lamina utraque fissa sit, cranium aperiendum esse, ut saniei exitus pateat: Quidam tamen medicamentis extra appositis potiùs quàm ferri opera opus esse censent, 1. Quia per medicamenta nihil ampliùs destruitur, quod fit manuum opera, sed quod fractum statim reficitur: 2. Cranij apertionem sæpe inflammatio & alia sequuntur: 3. Inflammatio membranarum cerebri medicamentis tantum, non manuum opera sanatur. 4. Dantur medicamenta sagittas, spinas &c. extrahentia, nedum saniem. 5. Plurimi solis medicamentis sanati: At id quidem verum si certò constet cranium nec effractum, nec depressum esse, nihilque esse quod cerebrum lædat, sique saniei parva sit copia, quod symptomata ostendunt: At si sanies paulò sit copiosior; aut à cranio cerebrum membranæve lædantur, nullomodo omittenda sectio, satiúsque est prævertere symptomata, quæ succedentia operationem & difficiliorem & periculosiorem reddent. *Sennertus.*

XLI. Miles cestra duobus repertis ictibus in occipite percussus & humi prostratus fuit, hinc semimortuus delatus: Incruentum erat vulnus, nulla cranij aut fissura, aut evidens depressio: Elapsis novem septimanis, cum & expeditè loqui & ingredi valeret, nullósque ex contusione dolores sentiret, jámque discessum decrevisset, noctu salvus, ut omnibus videbatur, somnum atque quietem capiens, subitò in ipso sopore extinctus est: Aperto capite, ne minima in cranio rimula, neque ullum levissimæ depressionis vestigium aderat, at in percussæ parti subjecta cerebri substantia, ad digiti crassitiem enormis, & ad ventriculos cerebri adfuit putredo: Hac observatione notent Chirurgi, ut nullas capitis percussiones, etsi partes cerebrum continentes illæsas invenerint, leues judicent: In iis nunquam indubitatam salutem promittant: nullósque, in diæta præsertim, errores concedant, sed potius arte cauta, & prudente diffidentia ægros ita tractent, quò sacræ nostræ artis vera lumina existant. *Scultetus Armam. Chirurg. Observ.* 8. *Mortis sequutæ à neglecta cæca cranij fractura exemplum vide apud Langium Epist.* 5. *lib.* 1.

XLII. Fœminæ caput graviter contusum fuit ab assere, ac à Chirurgo divisa cutis & caro ad os usque, pericraniúmque abrasum vnà cum ossis substantia aliqua: vulnus diu relictum apertum, nec vlla ossis fracti indicia: cúmque os tandem abscederet, portio quædam ossis, quæ separabatur, vi ablata fuit à Chirurgo, mox sanguis resudare visus, hinc febris acuta, tandem mors, *Cattierus Observation.* 8.

Cùm

Cùm ossis testa vel ob contusionem, vel ob aëris iniuriam abscessura est, satis est sine Chirurgia pulverem inspergere quem κεφάλικον vocant: Subcrescente autem carne ex plagâ expelletur exsiccata, atque emortua testa, resolvetúrque à reliquo osse, quod vivit & humidum est; Id quod N. evenit, huic ex casu contusa calvaria est, post 40. autem diem ampla admodum atque insignis testa è reliquo osse resoluta est: hanc Chirurgus parvo negotio ex plaga ejecit, curaverat autem assiduè hominem, me authore, medicamentis illis quæ ad fracturas Calvariæ à veteribus componuntur; ex toto autem hominem liberavit. *Vidus Iunior. lib. 6. cap. 3. de cur. membr.*

XLIII. Secunda, vel ad summum 3. die (præsertim cum duram matrem acutum pungit ossiculum) à læsione, dum vires adhuc constant, admovendum trypanum: post triduum enim, & quamdiu adest aut imminet inflammatio, modiolorum usus est periculosus: Nec audiendi sunt qui juxta *Paulum* æstate diem 7. hyeme 14. expectant, quia perforatio tunc instituta serum præbet auxilium, vires enim sunt debiles, & suspicari licet cerebri panniculos à materia delapsa jam esse infectos: *Scultetus Tab. 29. §. 6.*

XLIV. Quantum simplicibus Capitis vulneribus, in quibus cranium læsum non sit, loci ad aperiendum consuetudo vulgata, tum nocumenti, tum mora ad sanandum afferre possit, præter alia exempla hoc unum confirmat, quod in *I. G.* editum est, qui altero dente ligonis obliquè, at non graviter percussus in dextra capitis parte, super os quod laterale dicitur: Huic imperitus Chirurgus vulnus adaperiens vehementer auxit, crucémque tribus digitis quadratam incidit, & cranium satis pro arbitrio detexit, deinde multos dies digestivis & oleo usus est; ex quo evenit ut non modò detecta Cranij pars, sed multo etiam major undique portio corrupta fuerit, quam extrahere opus fuit: Homo autem jam Divino beneficio & mea opera bene habet. *Arcæus de curandis vuln. lib. 2.*

XLV. Chirurgus rimam quo usque pervadat exploraturus, ex consilio *I. C. Arantii*, fuligine Typographorum potius utatur quàm atramento scriptorio, ob chalcanthi mordacitatem. *Scultetus Tab. 29. paragr. 4.*

XLVI. In quibusdam locis cranium est simplex, tenue & pellucidum, absque meditullio, Vnde falluntur Chirurgi nonnulli, qui in abstractione laminæ primæ putant tamdiu secandum & pungendum donec sanguis exeat. *Th. Bartholinus Anat. Reform. libello 4. cap. 5.*

CARBVNCVLVS.

SYLLOGE.

I. Etsi sanguis ille fervens, à quo oritur, *venæ sectione* sit tollendus, non tamen in omni temerè est usurpanda, sed si locum habet, præsertim in non pestilenti, de quo etiam *Galeni* 14. method. m. cap. 10. & aliorum authorum qui ad animi deliquium usque sanguinem mittendum censent, pronuntiatum accipiendum: In pestilenti verò Carbunculo nihil facilè tentandum, quòd vires, quarum maxima in peste & pestilentibus febribus habenda est ratio, deiicere possit; inter quæ primum est venæ sectio ad animi deliquium instituta, quæ humorem naturæ maximè amicum, & vitæ thesaurum præstantissimum, cum spiritibus evacuat: Imò ne quidem interdum erumpente carbunculo pestilenti venæ sectionem tutò satis instituere licet: Nam cùm interdum non mox in primo insultu pestis atque pestilentium febrium, sed sæpe postea quarto, aut aliis diebus erumpat carbunculus, venæ sectione tum vires non ferunt, quæ jam à morbo sunt dejectæ, & pugnam cum morbo inierunt. *Sennertus.*

II. Cavendum autem ne dum sanguinem evacuamus, illum seu ad membrum nobile, seu per membrum nobile ducamus & trahamus, ne id ejus malignitate afficiatur: ideo ea vena aperienda, cujus opera potius sanguis versus partem affectam trahatur quàm ab ea retrahatur: quare si is fuerit circa caput, axillas, vel in pectore, secanda est in brachio vena ejusdem lateris maximè vicina: Si infra epar, vena malleoli vel poplitis ejusdem lateris. *Idem.*

III. Cùm *Sanguinis missione* pravi humores vix evacuari possint, purgatione opus esse nonnulli censent, quâ pravi humores evacuentur, ne calidum innatum ab iis suffocetur & extinguatur, ac natura postea expulsionem rectius moderari possit, neque copia affluentis humoris pars affecta corrumpatur: Verum omnino metuendum est ne purgante humor, quem natura conatur ad externa pellere, ad interna trahatur: Et præcipuè in pestilenti hoc metuendum, In non maligno tutius institui posse videtur: verum cum febris conjuncta sit, & quidem acuta, cruditas materiæ id plerumque prohibet: & vix datur carbunculus in quo non aliquid malignitatis adsit, ideóque tutiùs per alexipharmaca materia maligna ad ambitum corporis protruditur quàm purgantibus ad anteriora trahitur. *Sennertus.*

IV. Facta *Sanguinis missione*, mox pars affecta scarificanda, & quidem plagis satis profundis, ut sanguis corruptus & venenatus, qui nisi ex parte mox vacuetur, vicinas corrumpit, evocetur: licet quoque loco scarificato cucurbitulas vel hirudines apponere: Si tamen magno impetu humor affluat, attrahentia non satis tutò adhibentur, cùm metus sit ne copiosè affluente materia dolor vehementior fiat, vnde vigiliæ, febris &c. augmentum. *Sennertus.*

V. Elapsis duobus à venæ sectione diebus, Catharticum exhibeto: id vero imbecillum non valenter purgans esto, ne immoderata fiat humorum agitatio, quam expertus sum maximo esse detrimento, ac propemodum exitiosam. *Chalmeteus Enchir. p. 15.*

VI. N. tempore pestis circa anum cruciabatur *anthrace pestilenti*, magno & nigro, qui quoniam interiora petens omnino evanuit, patienti mortem certissimam minatus est: Pro

retractione instrumenta optimè ignita alternatim ano admovi (ita tamen ut anus non irritaretur ferramentorum contactu, sed tantum ignis vim persentiret, ad bonam ægri tolerantiam) donec anthrax ad pristinum locum retraheretur: retracto, escharam induxi ferramento, & apposui cataplasma, quod bidui spatio escharam removit, ♃. Saliis comm. ℈ß. piper. ʒj. caric. pingu. n. iij. fol. rutæ vir. m. j. fermenti vet. & acidi ℥j. m. omnia in mortario marmoreo diligentissimè: bis in die appositum. *Adrian. Spigelij* majores habuerunt id pro secreto: Eschara retracti anthracis sublata, ulceri super filamenta carpta applicui ungu. citrinum, quod vim habet digerendi, attrahendi, carnem generandi & venenis resistendi: *Vngu. Citrinum* hoc est, ♃. Succi Nicotian. ℥vj. ceræ citrin. recent. ℥iv. resinæ pini ʒiij. terebinth. ℥ij. ol. myrth. q. s. f. ungu. molle: Id describit *Aquapendens* Pentat. Chirurg. cap. 20. *Scultetus Armam. Chir. p.* 1. *pag.* 28.

VII. Si qui sunt qui scarificationem ferre nolunt, aut si medicamentis *carbunculus* cedere nolit, atque corruptio, nigredo &c. augeri videantur, ad cauteria statim accedendum, cum in minima mora sit periculum: Potentialia autem non ita tuta sunt, cum crusta ab iis inducta tardius decidat, atque ita impediatur exhalatio humoris corrupti & maligni: Actuale tutius habetur, quod calor & siccitas ignis putredini maximè resistat, partes sanas præservet à putredine & à profundo trahat: Nec remedium adeo grave putatur, cum æger id vix sentiat, quia caro mortua est, & finis urendi est dum ex omni parte sensus doloris est: Habet tamen & id incommodi quod crustam inducit, quæ & ipsa impedimento est ne materia maligna & venenata exhalet: Si quis ergo eo uti velit, caveat ne crusta inducta impediat exhalationem humoris maligni, ideo removenda est vel xxiv. horarum spatio, non humectantibus & suppurantibus, à quibus putredinis imminet periculum, sed iis quæ valde detergunt, exsiccant, putredini resistunt, & fibras, quibus crusta adhæret, abrumpunt: *Fabritius Hildanus* hoc Unguent. utitur ♃. farinæ orobi, rad. aristol. rot. irid. Florent. vincetox. ana. ℥ß. Theriacæ ʒij. cum s. q. mellis rosar. f. Ungu. *Augenius* hoc laudat ♃. Misy, vel vitriol. ʒij. mell. opt. ℥ß. axungiæ porci ʒ.ij. m. Malim talibus medicamentis ad crustam, quam plerunque carbunculus contrahit, quàm cauteriis uti, quia non simplex adest putredo, sed humor malignus. *Sennertus.*

VIII. Curatio *Anthracis Pestilentis* exigit ut quam primum Suppuratio promoveatur, exitiosáque mali propagatio inhibeatur: Ad hoc præstantius medium nullum inveni cauterio actuali, quod etiam Cheirurgis plurimis valde arridet, Sed quibusdam hæc operatio nimium crudelis videtur, & ex perversa misericordia ejus vim magis sentientes quam ipsi ægri, cauterium potentiale aut vesicatorium eligunt, quo utroque etiam utor, quoties aut fortia satis videntur, aut medio alio uti non licet: Sæpius enim multisciorum adstantium voluntati obtemperare cogitur Medicus, etiam cum damno ægri. *Barbette Tractat. de Peste pag.* 197. Carbunculi curabuntur *sistendo serpentem* partium vicinarum *mortificationem*; *separando partem mortificatam*; *mundificando & consolidando ulcus relictum*: Nil hactenus novi quod potentius, & certius citiúsque serpentem carbunculorum *mortificationem* sistat quam *Butyrum Antimonij*: Si circumcirca illinatur parti affectæ, ad miraculum enim tunc sistitur partium omnium corruptio serpens, ac omnia depascens: Huic proximum censeo *magnetem Arsenicalem*, ex partibus æquis arsenici, antimonij & sulphuris paratum, & emplastris convenientibus immixtum: cujus ope ad sui separationem disponitur pars corrupta: quod idem præstat quoque *Butyrum antimonij*, cum non sistat tantum veneni pestilentis progressum, at insuper partes ab ipso corruptas separet à sana: Partes à Carbunculo pestilenti separatas *mundificat* efficacissime *Balsamus sulphuris* omnis, & imprimis *anisatus*! una cum *vngu. tetrapharmaco*, & basiliconis vocato mistus, & ulceri applicatus: Mundificatum ulcus *consolidant* idem *Balsamus* & alia Emplastra vulgo nota. *Sylvius de le Boë Append. ad Pr. Tr.* 2. *in fine.*

IX. In Carbunculo severe prohibetur somnus, quod per eum ad interiora virus rapi credatur, cum tamen ad exteriora in somno calorem vergere, ex calore & sudore quo dormientes citius afficiuntur, conicere liceat, ut non necesse sit adeo ægros à somno multis diebus sæpe, uti facere vidi, impediendo tantopere affligere & debilitare. *Platerus Pract. lib.* 2. *p.* 714.

X. Puer annorum quatuor *Carbunculo* afflictus, à triduo integro, in media fronte, cum tumore rubicundo, in medio nigerrimo; tota facies valde inflata erat: Jubeo primum ad eum fixandum, causticum inuri parti nigricanti, & imponi escharæ unguentum Basilicum cum Theriaca, oleo scorpionum Matthioli & vitello ovi; toti verò tumori cataplasma de Arnoglossa: præter venæ sectionem iteratam, & cardiaca, Vesicatorium cervici admotum; sequenti die febrem valde imminutam, tumoris inflammationem remissam & omnia mitigata invenio: Notandus hic vesicatorij usus, quod magnam humoris virulenti portionem derivans, præcipuam partem curationis fecisse credibile est: ideo in omni usurpandum censeo, & parti viciniori admovendum: Defensivum ex bolo non adhibui, ob noxam repellentium in affectibus faciei. *Riverius centur.* 4. *observ.* 9.

XI. In urbe Rupecurvensi, prope Castra, frequens est morbus, *Malvat* vocatus, qui species *Carbunculi* est, quo nisi ix. dies insomnes traducant, jugulantur; Interim circa carbunculum instituitur sectio, & cucurbitulæ admoventur, tandémque unguento basilico curantur: Contrahitur proculbio morbus à veneno in lanis ovium contagio mortuarum latente; omnes enim incolæ lanificio operam dant; ideo tantùm in facie vel manibus & pauperioribus accidit: Vigiliæ autem omnibus modis excitatæ conferunt, quia somno, huius mali comite, concentratur versus cor venenum. *Petrus Borellus centurat.* 2. *observat.* 12.

XII. Distinguitur à Gangræna, non sensu partis, qui utrobique perit, sed scarificatione loci: Si enim profundè incisa carne nigrescit, nec spumam aut tabum eructat, sed sicca permanet, cum interna duritie, Carbunculus est. (*Samuel. Closseus ad Gregorium Horstium libro septimo Observat. decima tertia.*) Cujus præcipua pars, quæ morbo denominationem dedit, & ita in carbones quasi conversa videtur, quare sensus penitus expers est, & sphaceli modo tractatur, aut medicamentis aut ferro siderationem circumscribentibus

tibus & limitantibus: alia tamen curatio Gangrænæ debetur, quia non raro fit ut gangræna corrigatur, & pars in statum naturalem restituatur vacuatis vacuandis, & admotis iis quæ partem à putredine vindicant.

CARDIALGIA.

SYLLOGE.

Aliquando sanguis mittendus. 1.
Legitima curatio. 2.
Si complicata febris quid agendum. 3.
Roborantia quando ori ventriculi debent admoveri. 4.
Roborationi ventriculi magis quam vacuationi studendum. 5.
Adstringentia & incrassantia quando locum habent. 7.
Diæta. 6.

I. Sanguinis missio locum non habet, cum bilis peccat sincera, tribúsque tantum casibus admittitur, præsente jecoris intemperie calida, fervidissimum sanguinem producente, ex quo neque carnosa, neque adiposa substantia progigni possit: Sic apud *Hippocrat.* 5. Epidem. Vir in Oeniade vehemētissimis ventriculi doloribus correptus, secta vena in utraque manu, & sanguine copiose educto, liberatus fuit; Secundo, Quando ichor sanguineus à jecore, vel à toto in ventriculum irruit, ex consueta aliqua hæmorrhoidali evacuatione. Tertio, Quando provenit à suppressis menstruis. *Fortis consult.* 68. *cent.* 2.

II. Legitima & propria Curatio, est causarum ablatio, hoc ordine peragenda, Ingruente accessione Vomitus statim provocandus, *Galeni* exemplo 6. in 6. Epidem. comment. 5. qui vel oleo simplici, vel aquæ misto vomitum ciebat, Nos jure carnium ad ℥vj. cum oleo amygdal. & Julap. acetoso ana. ℥iij. Concitato vomitu perdurans accessio signum exhibet bilis crassioris ventriculo adhærentis, ideo exhibendum Julapium ad ℥iv. vel v; & hora ab hoc assumpto, nisi sponte vomitus iterum procedat, exhibeatur oleum amygdal. recens ad ℥vi. ita enim incisa materia, & detersa à Julapio, & attenuata per vomitum aut per alvum facilius educetur: Nec ullum metum injiciat Julapium acetosum, bilem siquidem id in pituitam, & pituitam in bilem vertit, ut docet *Avicenna*: Statim vero à vomitu, morsu sedato, aliquod adstringens & roborans extrinsecus *Galeni* consilio apponendum. Ita vero procedendum Præservativis auxiliis, materiam iterum imminuendo, bilis fervorem & febrilem calorem contemperando, eandemque à ventriculo revellendo, atque in progressu intercipiendo, ósque ventriculi roborando: Curativis vero modo dolorem anodynis, vel etiam narcoticis demulcendo; modo laxantibus, vomitúmque cientibus materiam biliosam educendo, usque dum Cardialgia & febris imminuantur atque omnino auferantur. *Fortis consult.* 68. *cent.* 2.

III. In Cardialgia cum febre aliquando provocandus vomitus, aliquando non: Et aliquando magis expedit vel per infernas partes purgare, vel humoris acrimoniam obtundere. Si exiguus fuerit affectus, aut mediocris, vires tamen validæ, humorum purgatione prætermissa ex ventriculo, corroborantibus & obtundentibus utendum est: In magno affectu, obtundenda est acrimonia,& simul ex ventriculo purganda: mitigatáque Cardialgia corpus universum vacuandum, aut venæ sectione, aut purgatione; prout affectus natura videbitur postulare: Hanc dubitationem movit *Galenus* 1. ad *Glaucon.* c. 14. *Age enim*, ait, *Si quis febricitet, & adsit plethorica dispositio, verum ex recentibus cruditatibus sit, & morsum sentiat, afflictúmque os ventriculi: vel etiam si humorem aliquem malum evomuerit, & in hujus transitu non parum fuerit offensus, adeo ut graviter se habeat atque anxiè, nunquid hic ad febrem respicientes, solam multitudinem vacuare tentabimus, quod alioquin sine molestia faceremus? Vel potius ori ventriculi providebimus: deinde verò postquam circa hoc melius se habuerit, universum corpus, quantum res ipsa exposcit, vacuabimus? Mihi quidem ita agendum videtur. Multos itaque vidi, qui ita affecti erant, quosdam interiisse, nonnullos ad extremum periculum fuisse perductos, cùm Medici eos tentare curassent, antequam os ventriculi corroborassent.* Hæc *Galenus*: Hinc patet Cardialgia vigente vacuationem totius non esse moliendam, sed roborato ventriculo, humoris acrimonia hebetata, ad purgationes posthac veniendum: Tantum potuit hæc obtundendæ bilis acrimoniæ indicatio, ut *Hippocr.* 4. acut. in acuta febre, oris amaritudine præsente, futurum symptoma veritus, lac asinæ coctum dederit. In accessione hæc agenda sunt: in tempore autem intervalli, sedato iam symptomate, ad ordinariam curationem veniendum: Ubi verò magnus fuerit affectus, omnia simul agenda sunt, ventriculus scil. expurgandus, roborandus, & acrimonia obtundenda: Dubium tamen de via per quam purgatio tentari debet, De vomitu *Gal.* sic loco cit. *Qui vero*, ait, *ex vitiosis humoribus os ventriculi mordentibus dissolvuntur, hos, post aquæ calidæ aut hydrælei potum, fac evomere: quod si difficulter evomant, prius concalefacere oportet quæ os ventriculi circumstant loca, & manus, & pedes; quod si neque hoc modo possunt evomere, digitos aut pennas immittendo, irritare oportet: Quod si neque sic evomant, rursus his oleum calidum, quam optimum inveniri potest, exhibendum: Solet enim sæpius oleum non solum ad vomitum irritare, sed etiam ventrem molliorem facere; est autem hoc non parum bonum præsentibus rebus: quare nisi sponte accidat, arte procurandum est, præcipuè verò & appositis hoc tentandum est facere: hæc ille*: Ubi proponit remedia pro acribus & mordacissimis humoribus expurgandis; quæ simul obtundant acrimoniam, ac purgent, non solum per vomitum, sed & alvum leniendi vim habeant; Aqua & oleum humectant, leniunt, obtundunt, Oleum pro hac intentione optimum est, nam aliquando vomitum promovet, aliquando alvum subducit, imò utrumque facit, verum quia non roborat, potius laxat, idcirco absinthii comam exhibet melicrato incoctam: ac tandem omnibus modis expurgata copia ex ventriculo & intestinis, corroborationi dat operam adstringentibus, intus & extra: Hæc curandi ratio à superiori differt, in qua supponit leviorem affectum quam sit animi defectus ob morsum oris ventriculi: nempe Cardialgiam per circuitum invadentem, quæ tempore intervalli sanescat: Hic verò ingentem affectum ponit, nempe animi deliquium; Vult ergo *Galenus* in superiori curatione, ut confi-

mato ore ventriculi, accedamus postea ad vacuationem totius, venæ sectione, aut purgatione, hic autem nullam ejus vacuationis mentionem facit: deinde supra solam adhibendam providentiam circa ostium ventriculi voluit: hic verò mitigationem, vacuationem per vomitum, per intestina, & roborandi rationem explicat: Quæ igitur causa diversitatis hujus? haud equidem alia, nisi quod cardialgia, omnísque ventriculi morsus, magis obtundentibus & alterantibus corrigendus est, quàm vacuantibus irritandus: Ubi autem urgeat necessitas iisdem utendum, sed ipso in genere mediocribus, quæ simul obtundant, à locóque purgent, quemadmodum in casu proposito à *Galeno*, cum scil. animi deliquium expectatur aut est præsens. *Hor. Augenius Tom.* 1. *Epist. l*, 6. *p.* 128.

IV. *Celsus* lib. 3. c. 19. In cardiaci morbi curatione indicationem primam esse ait supra præcordia imponere quæ reprimant Cataplasmata: Secundo, Sudorem prohibere: Ob id graviter à nonnullis reprehenditur, quia cum hic morbus originem ducat, quandoque à sola humoris acrimonia, in stomacho existentis, quandoque, præter eam, à prava & venenosa qualitate, tamen priusquam humor peccans vomitu aut dejectione purgetur: vel si evacuari non poterit, eius acrimonia retundatur, & prava qualitas superetur, ori ventriculi adstringentia adhibeat medicamenta, quibus magis constipatur materia, rebelliórque vacuationi & alterationi redditur: Imò *Galen.* 1. ad Glauc. 14. dum pravus humor adhuc in parte læsa continetur, tantum quæ os ventriculi circumstant loca, & manus & pedes, initio jubet concalefacere, ad laxandam partem affectam, & ad facilius provocandam ac divertendam materiam: Quæ quidem omnia ut vera sunt cùm morbus præbet inducias, & locus hujusmodi remediis esse potest: ita cum spes in ancipiti, & vires labant (qui locus est Celsi, in qua corpus immodico sudore digeritur, & exigui imbecillésque pulsus sunt) statim ad roborantia currendum, ut præcipit ibidem *Galen.* (vide locum integrum supra) Adde quod quæ adstringunt, primùm roborant os ventriculi, deinde verò in causa sunt quòd id valentius redditum, ad fundum detrudat noxios humores qui prius sursum ferri consueverant: quibus inferius delabentibus, ac inferiorem ventriculi meatum stimulantibus, tandem fit eorum expulsio per inferiora: *Rubeus comment. in loc. citatum.*

V. *Galenus* 1. ad *Glaucon.* quærit num evacuationi materiæ magis, an oris ventriculi roborationi sit incumbendum? Respondet multos se vidisse defunctos, alios ad extremum periculum perductos, cum Medici eos magis evacuare quam corroborare tentassent.

VI. *Hippocrates* mulierem Cardialgia, qua citra intermissionem vexabatur, liberavit polenta, insperso succo mali Punici, & semel in die cibum exhibens. Sed si dolor ille ex frigore erat, quo pacto esse potuit succus mali Punici utilis? Si vero calidus, cur μονοσιτίην iniunxit? nam qui ita affecti sunt nulla re magis læduntur quam jejunio, usque adeo ut nisi summo mane cibi aliquid capiant ante consuetum prandii tempus, linquantur animo, aut saltem gravem morsum sentiant, atque nusquam melius habeant quam cum plenus cibis venter est, quibus bilis imbibatur & adstrictus ventriculus non recipiat: Certe affectus ille erat fluxio calidorum, & qui ita affecti sunt, debent cibos accipere, neque exigua quantitate, neque tenues, quia tales vitiantur & augent cacochymiam: Si vero accipiantur multi & crassi, liberant à fluxione & coquuntur: non tamen possent coqui multi & pluries accepti, à ventriculo præcipue male affecto: proinde semel & copiose pasci debent: Sed quia neque longum intervallum sine omni cibo possunt transigere, uti debent mane & vesperi cibis quibusdam levibus & medicamentosis, ut polenta cum succo mali Punici: Itaque *Hippocratt.* non vocat hic μονοσιτίην unicam degustationem cibi, sed unicum prandium, ut consilium sit semel bene prandere, & aliis horis aliquid medicamentosi, quod replere corpus non possit, degustare, ut si consulas primo mane accipere micam panis ex vino diluto, per hyemem; ex succo Punici mali, æstate, & coenæ tempore polentam cum illo succo, aut assum pyrum. *Vallesius sect.* 2. *Epid. lib.* 2.

VII. Perdurante cardialgia, & valde minorata materia, ad intercipientia humores ad ventriculum decurrentes tuto deveniri poterit, duabus horis ante accessionem (si febris adiuncta sit) præbenda: sunt autem adstringentia & incrassantia, ut ℞ *margarit. præparatar.* ℨj. *terræ sigill. veræ* ℈ß *aquæ scorzoneræ* ℥iiij. *vini granat.* ℥ij, da sæpe ex cocleari, *adde tincturæ corallor. gutt.* v. Si sit maligna, da theriacam recentem cum margaritis. *Fortis.*

CATALEPSIS.

SYLLOGE.

Vermibus exclusis sanata. 1.
Vinum an concedendum. 2.

I. PUellæ quæ octavum nondum compleverat annum, in febre ardentissima somno primum, deinde intentis oculis *Catocho* correpta est, diebus 7. continuis nihil hauriendo præter jus pulli in quo portulaca decocta fuerat, jacuit pallida, muta, sine sensu & motu, graviter respirans: In ea suprema filiæ desperatione mater ex melle glandem in alvum subdidit, qua sine sordibus 42. vermes in globi modum extulit, & statim ad vitam rediit: ex iis ventris animalibus caliginosi vapores cerebri sensus omnes comprehenderunt. *Benedictus lib.* 1. *c.* 26. *de cur. morb.*

II. *Galenus* 3. simpl. catalepticis extra accessionem concedit malvaticum, cuius exemplo *Amatus* permittit creticum, atque plerique aquam infensissimam putant, quia à frigiditate siccitatem superari supponunt: At ubi contra se res habet, vinum quidem concedatur, caute tamen ob siccitatem, sitq; album, tenue, aquosum, & potius salvia, vel rorema rino medicatum. *Fortis consult.* 34. *cent.* 1.

CATARRHUS.

SYLLOGE.

Caput sæpe est insons, neque remediis vexandum. 1. 13
Multi morbi perperam illi adscribuntur. 5.
Non uno modo curandus. 7.
Concoctioni attendendum potius quam vacuationi. 8.
Cerebri intemperies non semper accusanda. 18.
A frigore excitatus medicamentis non eget. 43.
An convenit Sanguinis missio *in frigido.* 2.

Quando

Quando sistendus. 9.
Purgatio *quando instituenda.* 3.
Si salsus fluit ad pectus purgandum. 16.
Si phthisin minetur validis purgandum. 17.
Vomitus *aliquando conducit.* 4.
In Suffocativo *quando ciendus.* 6.
Suffocativi cura. 32.
Revulsiones & derivationes *ubi instituendæ.* 33. *a.*
Vacuationibus & revulsionibus non diutius insistendum. 19.
In ventriculum delabenti an Errhina & Masticatoria. 33. *b.*
Cauteria *parum prosunt si decumbit in partes internas.* 44.
Conducunt in frigido. 45.
Vbi imprimenda. 10.
Inustiones *sincipitis an tuto fiant.* 11.
Salsus causticis inter duas scapulas admotis cohibitus. 12.
Setaceo *in nucha adhibito.* 46.
Fonticuli qua Lunæ φάσει inurendi. 47.
Sinapismi *in calido an conveniant.* 48.
Quando ruit ad pectus aliquando Vesicatoriis *locus.* 21.
Becchica *tempore defluxionis nocent.* 15.
At abusu dulcium *pertinacius decumbit in os.* 24.
Calido *an* Acidulæ & Thermæ. 11. 30. 49.
An serum lactis. 28.
Guaiaci decoctum &c. *non semper salubre.* 27.
An febris sit medela. 26.
Decoctiones *noxiæ.* 14.
Balnei *usus.* 42.
Stillicidium *an calido conferat.* 29.
Lotiones capitis *aliquando utiles.* 31.
Suffitus *quando prosunt.* 25.
Ceratorum *ad sistendum usus periculosus.* 22.
Frictiones *capitis noxiæ.* 23.
Inunctiones *in omni noxiæ.* 48. *a.*
Ungu. Horstii *caute utendum.* 48. *b.*
Non semper tenuem victum requirit. 34.
Siccans victus an semper utilis. 35.
Vinum *an concedendum.* 36.
Qualis forma decubitus & situs capitis. 37.
Caput mediocriter tegendum. 38.
Somnus *non debet esse brevis in calido.* 39.
Exercitium *partium inferiorum salubre.* 40.
Venus *an utilis.* 41.
Catarrhi *in pectus decumbentis curatio.* 50.
Pertinacis in partes externas depluentis curatio. 20.
Os interius exulcerans non semper Luis soboles. 52.

I. Galeni testimonio constat 2. de diff. febr. cap. ultim. aliquando nihil pati caput, sed solum sanguine vitiato fieri *Catarrhum*: Non ergo absolutè dici potest Catarrhum esse vitium capitis. Confirmatur, quob subjecta viscera, vel sæpissimè totum, præbere possint fomitem Catarrho, capite manente prorsus illæso; quia Catarrhus modò exoritur à corporis plenitudine, modo à subjectorum viscerum calore, & demum à capitis imbecillitate, ut ex *Galeno* colligitur ad *Glauconem* cap. 15. Dum ergo subjecta viscera copiosis scatent excrementis, in Catarrhi productionem conspirant; vel quia longo temporis tractu sunt malè disposita, vel quia in prima coctione error commissus, veluti dum venter refertus est excrementis, quo in casu potest esse salvum: Errant ergo qui auxilia capiti tantum per consensum læso admovent, stillicidia, lotiones &c. cum subjecta viscera sint curanda. *Sanctorius method. vit Err. libro primo cap.* 26. Non raro humores excrementitii à partibus inferioribus ad cerebrum sublati, Catarrhos efficiunt & motum acquirunt præter naturalem, obstructis meatibus ordinariis per quos expurgari solebant, Et tunc temporis opportunè curatur Catarrhus apertione viarum, simulque blanda & continua purgatione per iuscula aut alia decocta ad multos dies instituta. *Riverius Pract. cap. proprio.*

II. Aliquando in destillatione frigida à *Sanguinis missione* incipiendum est, cum annexa plenitudo, communis vel determinata, eáque notha: Id verò faciendum cùm materia decumbit in pulmonem & thoracem suffocationis metum, peripneumoniæ, falsæ pleuritidis aut anginæ inferens. *Saxonia in Practic. Prælect.* Sanguinis missio non convenit quia fluxiliores reddit humores: itaque nisi pulmones, vel latera malè afficiantur, aut mammæ doleant, sola Purgatione utendum. *Iowbertus.* Una è quinque conditionibus id optimè monstrat 1. Natura & qualitas fluentis materiæ; si fluxio, calida, acris, cum impetu fertur, detrahe, quod nosces si sanguis tussiendo eiiciatur cum sputo semi cocto, quod ex mora contracta ad coctionem constet exesionem fecisse: 2. Si fluxio feratur in partem à cujus læsione immineat vitæ periculum, cunctandum non est sanguinem mittere; Item 3. Si corpus plenum sit, Et 4. Si febris continua adsit, nec non interpolata, dum ex putredine oriatur; alias ab ephemera catarrhi solutio expectanda: 5. Mittendus est dum fluxio impetuosé dilabitur, ac si impetus adeo celer & subitus ut spuitioni locum non cedat; divertitur enim natura quò minus ad partem affectam mittat. *Mercatus cap. proprio.* *Rhases* vult secari venam in Catarrho, si post appositum pannulum capitis, passio nec tollitur, nec imminuitur: Respicit is ad Catarrhum calidum, in quo materia pellitur à capite refrigerato à causa externa refrigerante; nam novit in principio capitis frigiditatem quandoque vincere sanguinem, si sit remissa, ut cedat pannis calidis, nam ab iis brevi tempore usurpatis, non calefit caput, ut sanguis trahatur, sed solum frigiditas tollitur: & superata frigiditate malum superatur, hoc est expressio materiæ Catarrhalis cessat: Aliquando capitis frigiditas à sanguine vincitur, si frigiditas sit ita impressa ut pannis calidis non cedat, unde passio nec adimitur nec minuitur: ideóque necessarium est ea adhibere medicamenta quæ magis calefaciant quàm panni calidi: & tunc si sanguis abundaret, traheretur in caput; Cúm ergo sanguis magis possit quàm capitis frigiditas, primùm erit secanda vena. *Capivaccius.* Quia sæpissimè accidit ut Medicus incidat in Catarrhos præfocativos, existente plenitudine & incipiente materia figi in aliquo membro nobili, statim secanda est vena. *Claudinus Tract. de Catarrho.*

III. *Purgatio*, dum aliquod immineat vel suffocationis vel phthisis periculum, potest etiam ægrotantibus adhiberi, nulla præmissa præparatione, quicquid in oppositum sentiant ij qui verentur nè hæc purgantia agitent humores & ducant ad locum affectum, Quæ ratio nullius momenti mihi videtur, nam hanc ob causam internis locis patientibus nunquam liceret uti purgante, ne locus patiens motam susciperet materiam. *Saxonia Prælect. Practic.* Circa usum purgantium nota, primo convenire ea ubi præsens est materia purganda in toto, quoniam ex quar-

to acut. 85. non in omni Catarrho utendum veratro, cum interdum soli capiti sit prospiciendum, ubi nimirum materia non peccat in toto: Secundo, Dum purgantia exhibentur, semper supponi debere coctionem materiæ educendæ, saltem in toto; nam cum in præcipiti destillatione supponatur materiam peccantem pro maiori parte à toto ad caput propulsam esse, ut ad partem imbecillem, videtur colligi posse quicquid in toto remansit, id esse coctum & victum: nam si excrementa aliqua prava sint in corpore, eâque separata à bonis succis, pro maiori parte ad partes imbecilles transmittuntur, proinde tanquam cocta vacuari possunt: hac de causa *Galenus* 1. loc. 2. adolescenti alopecia laboranti, simul ac eum visitavit, colocynthidem dedit: Sed, An etiam licet in Catarrho frigido materiam ab initio citra præparationem purgare? aliquis inde confirmaverit, quod si esset copiosa, & moveretur ad pectus vel ad fauces confertim, eo modo quo potest, immineret certè periculum suffocationis & asthmatis, cui nonnisi purgando statim obviam iri queat: verùm, si purgans detur, quia materia hæc ob lentorem & crassitiem contranititur medicamento, facilè fieri potest ut agitetur, atque præcipitata in partes dictas, mala illa pariat, aut graviora in cerebro, quare clysteres acres substituendos credo. *Claudinus Tractat. de Catarrho.* Si plenitudo cogat nos vacuare corpus, utendum iis quę aliquam adstrictionem relinquunt. *Rondeletius.*

IV. Si Catarrhus admodum contumax fuerit, ad *Vomitoria* confugiendum est, quæ illius materiam potenter eradicant: *Riverius. Veratrum dare his oportet, quibus à capite fluxio fertur. Hippocr.* 4. acut. 302. Per veratrum dare, ea tantum purgatio intelligenda est quæ fit per vomitum: certum enim dum veratri simpliciter fit mentio, album perpetuo esse intelligendum, quo ad superiorem purgationem frequentissimè utebatur antiquitas: Lib. et. de loc. in h. s. 2. v. 133. Fluxione à capite fiente vomitum convenire testatus est, & ratio est, Quia partes superiores, ubi morbi radix viget, inaniuntur; humorúmque fit revulsio, qui deorsum ruentes partibus inferioribus morbos faciunt. *Pr. Martianus commentar. in eum locum. Vide supra. tit. de Cap. affect. in gen.*

V. Omnium Catarrhorum causa sunt cruditates, *Crato*, Et impuritates non tantum ob vitium primæ & secundæ coctionis, verum etiam tertiæ, quæ unice ob partium quarumlibet debitam nutritionem fit, cujus depravationis quoque causa est Archeus à causis externis lacessitus, & proinde munia appropriatæ digestionis negligens: Certum enim est axioma, ubi alimentum, ibi quoque excrementum, & ubi nutritio, ibi quoque excrementorum segregatio, vel, si expultrix langueat, eorundem collectio: Non ergo necesse est ut ad Catarrhos & humorum destillationes tam anxie refugiamus, cum quælibet pars, si infirmitate quadam laborat, propria sua excrementa præter naturalia manifesto congerere valeat, eo modo ut *Helmontius* exposuit. *Frid. Hofmannus m. m. l.* 1. *c.* 11.

VI. In *Catarrho suffocativo Vomitoria* multorum instar æstimantur remediorum, quod iis opportune datis, causa tum antecedens educatur, tum ipsa continens, Pulmonum intrusa bronchiis extrudatur: Notandum tamen si vitium in tota massa sanguinis hæreat, & per arterias cum sanguine humores vitiosi mixti magno cum impetu ad pulmones ruant, fermento quodam exotico concitati, ut Suffocationis periculum impendeat, quemadmodum sæpe in scorbuto & malo hypochondriaco usu venire solet, tunc Vomitoria non juvare sed venæ sectionem. *Frideric. Hofmannus m. m. lib.* 1. *cap.* 9.

VII. Magna cautela & distinctione in curationibus Catarrhorum opus est; Tractandus enim aliter calore nativo destitutus senex, perpetua cruditate laborans: Aliter fervidus juvenis, qui sero bilioso facile fermentante abundat: Aliter quorum viscera distemperata, capútque præhumidum hanc proluviem creant: Aliter qui ex crapula & cruditate hæc otia sibi ipsis facessunt: Aliter Catarrhus in principio, dum humores incalescunt, fermentantur, moventur; Aliter cessante ebullitione tractandus, Aliter demum respiciendo materiæ qualitatem, quantitatem, & motum incedendum erit. *Franc. Ignatius Thiermair. lib.* 2. *consl.* 1.

VIII. Κᾶταρρευμάτων concoctio & maturatio est illorum substantiæ & qualitatum moderatio, aut adæquatio, quæ præcipue fluxus curat & maturat, Proinde *Hippocrates* de Veter. Medic. Fluxiones, *inquit*, omnes quas propter humorum acrimonias & intempertantias ego fieri sentio, restituuntur & curantur ubi temperatæ fuerint & coctæ, id est, crassiores redditæ: ut in Ophthalmia ardor oculorum & phlegmon cessat, quum fluxiones fuerint concoctæ, & crassiores factæ, & lemæ, id est, oculorum sordes sublatæ fuerint: Fit autem concoctio ex permistione, temperaturáque mutua, quasi coctura, *Et subdit.* Quinetiam fluxiones in fauces decumbentes, ex quibus raucedines fiunt, anginæ, erysipelata, peripneumoniæ, omnes hæ primum salsæ humidæ acrésque descendunt, in quibus morbi firmantur: ubi vero crassiores factæ, & maturiores fuerint, & ab omni acrimonia liberatæ fuerint, tunc & febres, & quæcunque ex Catarrhi defluxu oblædunt solvuntur; Nec tamen initio medicamentis irritandæ sunt ante concoctionem, ut ait *Plutarchus libello ad Apollonium*; Neque, *ait*, optimi Medicorum ad copiosos humorum affluxus statim medicamentorum auxilia afferunt, sed sinunt gravitatem phlegmonis per extrinsecus inuncta ipsam per se maturescere, quoniam tempus omnia maturescere solet: Id non tantum in corporum morbis, sed in animi quoque affectibus verum esse *Oceanus* apud *Æschylum* tradidit, qui Jovem non in primo iracundiæ fervore, sed postquam iram concoxerit orandum & compellandum esse Prometheo suadet. *I. Langius Epist.* 160. *lib.* 2.

IX. Magna religione ad *sistentia* veniendum; nisi enim gravia urgeant symptomata, sistentibus non utemur ante humorum purgationem ac eorum revulsionem: attamen si ita effundat se humor in pulmones, ut gravissimam tussim, vigilias, metum suffocationis aut exulcerationis acerrima vi afferat, illico & ante purgationem sistimus hunc effrenem motum: Studendum ut sistentibus noctu & à coena utamur; quæ enim insedit jam spiritalibus partibus materia, debet expectorari: sed noctu eò fertur maximè, nam somno succi intro repunt. *Heurnius.* Quæritur an Catarrho sisti debeat, nefas enim est noxium humorem in principem partem, caput, regeri, & meatus, per quos evacuatur, occludi? At nolumus præcludere vias, sed humorem tantum incrassare ut facilius excludatur, ne majus malum afferat. *Enchir. Med. Pract.* Vide *Bruele* cap. de Catarrho p. 168.

X. Dubitatur num fluxionis compescendæ causa, *sinciput vel occiput Inurendum* sit? Quidam

dam ustionem iuxta suturam coronalem magis probant, quod per hanc partem capitis, omnium laxissimam apertissimámque, vis ignea in cerebrum latè profundéque promptius perfundatur: ac aperta ea parte cute, cerebri excrementa per hanc commissuram efferantur, inustæ cútis crusta detracta, & ulcere servato aperto; Aliis altera vstio magis arridet, quod collecta in capite excrementa ob situm decliviorem commodius per ulcus in occipitio factum vacuari possint, Ego distinctione hac utor, In fluxionibus quæ à capite feruntur duplici consilio caput urimus, vel exsiccandi, roborandíque cerebri justo humidioris gratia, vel destillationis præcipitis sistendæ, in oculos, fauces aut thoracem irruentis: qua ratione nos cum *Avenzoare* & *Paulo* Sinciput liberius inurendum mandamus, quia & ratio hoc persuadet, & *Gal.* in hunc usum medicamentum rubificans in nobili Romana anteriori capitis parti admovendum præcepit: Vel talis vstio adhibetur, ut crusta postea abjecta, ulcus ea in parte apertum diu detineatur (Cauterium appellant) per quod cerebri excrementa supervacanea ita deriventur, ut à subjectis partibus nobilioribus avertantur, Tunc ustio (ut emissarium diu gestandum in occipitio) conducibilior videtur, præsertim decliuioris situs ratione. *Zecchius cons.* 18.

XI. Fiat *Cauterium actuale in sutura coronali*, & candente ferro, uratur locus usque ad pericranium, & statim imponatur stuppa infusa in ovi albumine cum aqua rosarum in aceto: deinde ad viij. horas imponatur butyrum contusum cum folio caulis, & sic mane & vesperi locus emplastretur donec decidat eschara: quo facto indatur foramini granum ciceris, & supra folium hederæ, sicque diu detineatur locus apertus: hoc enim remedio multos actu phthisicos pristinæ sanitati restitui: Etsi autem videri possit abominandum medicamentum, tamen tutissimum est, & sine aliqua noxa adhibetur, cum quo etiam plurimos Catarrhos ad thoracem delabentes compescui. *Helidæus de Paduanis Consil.* 80. *apud Scholtzium.* Cauteriorum commodus usus est ob perennem materiæ generationem, ex partis fracta oëconomia: imprimatur id capiti sensim cum stilo tentando; Nam commodè capiti inferri debent, alioqui damno esse solent, ut prudenter monuit *Montanus* cons. 36. ubi ait, *A cauteriis capiti adhibendis, etiamsi viderim in his magnos effectus, abhorreo, nam rarò commodè ea posse fieri scio, & ut bene fiant, magnum semper adest periculum, Et vidi ego Venetiis puellam, & Patavii adolescentem, utrumque à Catarrho non desperato, ab admotis cauteriis miserè periisse, cùm tamen à præstanti Chirurgo & sine dolore fierent: Hujus causam existimo fibras illas duræ matris transeuntes meatus cerebri, & alligantes cerebrum cum nervis commixtis, qui sunt valde sensibiles, unde facta adustione ad os vsque, illæ partes facile læduntur, inde spasmus: Præterea sunt quædam capita quæ habent suturas valde largas, per quarum commissuras majores etiam duræ matris portiones transeunt, quæ proin facilè læduntur: Si tamen hæc bene imponantur, ita vt non adurantur nervi, prosunt:* Sed inde est periculum, propterea *Galenus* non meminit cauterij, sed vesicatorii, ubi de pulmone periculum est: Arabes potiorem cauteriis fidem dedere: sed illico agendum, periculi plena hic est mora. *Heurnius cap. proprio.* Tutum illius usum iudicat *Claudinus Respons.* 3. si hæc observentur 1. an Cerebrum per essentiam & læsa coctrice afficiatur; aliàs iniquum est si in Catarrho, ait *Vincentius Alsaravius* lib. 1. de morb. cap. 9. qui ab hepatis calidiore intemperie proficiscitur, caput usturæ supplicium luat quod non deliquit; adderetur sic continens Catarrho materia: 2. Ut mitiora prius tententur, pulveres, cucuphæ &c. 3. Ut diu apertum non detineatur, ne alia sequatur noxa, atque aliud in cervice vel brachio substituatur: Adde ex *Cæsalpino* 5. Artic. Medic. cap. 41. Ne in membranam cerebri, cum periculo Phrenitidis (quod vidit *Zecchius* consultat. 1.) transcurrat vis ignis exurentis, funiculo accenso, ut in nervosis locis consuevit *Hippocrat. Agitatam fusius quæstionem videre cui lubet, adeat Fienum lib. 3. de Cauter. cap. 22. Iulium Cæsar. Claudinum Respons. 3. Severinum Pyrotechn. lib. 2. part. 2. cap. 11. Apparatum vero & modum imprimendi apud Scultetum Tabulis. 1. & 30. Van Horne Michrotechn. sect. 2. part. 1. paragr. 7. Glandorpium Tract. de Caut. cap. xi.*

XII. Vidi ægrum xxxx. annorum, biliosum, macrum, laborantem Catarrho acri & salso à capite in pulmonem delabente à quatuor annis, cui ab initio curationis applicui duo *Caustica inter duas scapulas*, spina dorsi intermedia, latitudine duorum digitorum; jussique ut semel in hebdomada cucurbitula superponeretur: quod remedium tantum præstitit, ob serositates quæ in magna copia singulis vicibus educebantur, ut integram curationem illi ferè adscripserim. *Io. Marsin ad Riverium Observ.* 6.

XIII. A *Cauteriis* seu potentialibus, seu actualibus, in sutura coronali nil nisi damnum ingens expectare potest Medicus: quamvis enim commendentur ab *Aëtio, Avicenna, Aegineta*, nihilominus ea approbare non possumus: Nititur hæc commendatio veteri hypothesi, Cerebrum esse fontem Catarrhorum, quæ tamen nunc expiravit. *Rolfincius consult.* 1. *lib.* 5. Non generatur Catarrhus in cerebro eò quod excrementa privata & publica ibi congregentur, eáque defluant ad nares vel fauces: Pauca cerebrum habet excrementa privata: publica ab *Argenterio* excogitata, ex toto corpore ad idem confluentia, nulla, nec humida, nec vaporosa: figmentum est cerebrum esse instar cucurbitæ, aut alembici, aut instar tecti domus, quod vapores excipit; aut instar mediæ aëris regionis, in qua ex terra ascendentes vapores condensentur, instárque pluviæ aut nivis in microcosmum decidant: Occasionem horum Catarrhorum præbet totum corpus: hoc per arterias sanguinis atomos impuras, antequam ad cerebrum perveniat, aut in membranam nasi, aut faucium deponit: Imbibunt & transsudant membranæ hæ atomos has hoc modo: Arteriæ, ex parte etiam venæ, in spongiosis nasi & faucium carnibus araneorum telæ instar divaricantur, & roris in modum transsudant, eo modo quo alimentum, & liquor in ollis novis fictilibus: Catarrhus hoc modo penetrans, dum à membrana non alteratur, tenuis defluit &c. *Idem ibidem. Plura qui volet, legat. ejus Dissertat. Anatom. lib.* 6. *cap.* 56. *& Schneideri volumina* v. *de Catarrhis.*

XIV. Error est recentiorum qui ad fluxiones *Decoctionibus ex aqua* utuntur, cùm constet quæcunque sub forma potus assumuntur, etsi facultate sint sicca, humiditatem tamen semper augere in corpore, præsertim si inter cibum assumantur: *P. Martianus comment. in v.* 123. *lib.* 1. *sect.* 3. *de morb. mul.*

XV. In Catarrhi descensu, qui vehementem tussim plerumque excitat, initio vehementer irritantia nocere notum est: Verum etiam illud diligenter advertendum esse à me notatum, ne noctu aut vesperi, tempore decubitus, irritantia & *sputum vehementer moventia* sumantur: id enim si fit, tum commotione materiæ somnus impeditur, & sæpe periculum suffocationis excitatur, dum tussiendi conatu vehementi mota materia repente inferius præcipitatur: quare, ut & somnus promoveatur, & Catarrhi materia per quietem coquatur ac incrassetur, & vires capitis magis firmentur, proderit decubitus tempore vel saccharum rosaceum, vel aliud quiddam ore continere quod humores incrasset, & ab omnibus irritantibus tussim abstinere: Si tamen somni tempore peracto sputum facile efficientibus opus sit, adhibeantur moderatiora, ne nimis commota materia defluens molestiam evidentiorem concitet & Catarrhorum delapsus augeatur. *Oetheus apud Schenck.*

XVI. *Catarrhus salsus* si fluit ad pectus, non hæsitandum in usu *purgantium*, *Gal.* enim & ipse 5. meth. 14. purgationis causa exhibuit Pilul. ex aloë, scammonio, colocynth. agar. bdellio, & gummi arabico: quorum tamen tutior fuerit usus, si incepta evacuatione bibendum detur serum caprinum præpar. aut aqua hordei ad ℔ ij. vel iij. Purgant tenuem materiam, non expectata coctione, Elect. de succo rosar. diaselbesten solut. Troch. de violis cum scammon. &c. *Fortis Consult.* 14. *cent.* 2.

XVII. Visceribus & sanguine contemperatis, innoxie *Pilulæ capitales*, bis saltem exhiberi poterunt, ex cochiis simpl. aureis & mastich. compositæ: Si quidem *Gal.* pilul. validissimas ex aloë, scamm. coloc. & agarico admisit, etiam in ulcere pulmon. 5. meth. 14. Semper tamen aut sero, aut aqua hordei, à pilulis, epotis, ad viscerum exsiccationem & incalescentiam inhibendam. *Fortis Cons.* 18. *cent.* 2.

XVIII. Aliquando cerebrum temperatum est, Catarrhorum tamen ferax, ob meatuum, per quos excrementa in nares expurgat, angustiam, vel nativam vel adscititiam: hinc cum ejus excrementa per debitos canales non effluant, in cerebro aucta per alias vias destillationes efficiunt: quod patet iis quibus inter dormiendum nares resonant, & ore hiante dormiunt. *Zecchius.*

XIX. Omnibus morbis à Catarrho natis hoc accidit ut quo magis studemus *vacuationibus* & *repulsionibus*, eò magis irritemus humores: Quæ causa est? Non eunt humores quo nobis placet, sed quò via patet; argumento ἀφύκλῳ viarum laxitatem morbum esse proximum: Cur ergo utimur talibus? ut imminutis humoribus malum fiat brevius. *Hofmannus in Instit.*

XX. N. 55. annor. temperamenti cal. & hum. post multos in victu errores, maximè animi curas, studia, meri potum, parentibus natus catarrhosis, correptus erat destillatione à capite in dextram partem totius corporis, cum quadam immobilitate linguæ, brachij & tibiæ ejusdem lateris, qui tamen affectus omnes convenientibus remediis cesserunt, remanente quadam gravitate & ponderis sensu in brachio dextro & tibia ejusdem lateris; impediente quò minus munia solita obiret. Conquerebatur etiam de quadam imbecillitate capitis, ita ut cum sursum vel deorsum, dextrorsum aut sinistrorsum caput aut oculos converteret, rursúsque caput in naturali situ componeret, stupidus quasi atque attonitus remaneret, imò nonnunquam titubaret: Horum causa licet cauteria gestaret in inio & brachio dextro, vullum tamen inde fuit emolumentum, Incassum quoque aquis Plumberianis usus: Huic *Prevotius* fausto successu consuluit vina medicata, usum Terebinthinæ cum Castoreo: decoctum buxi, Chinæ, visci querni, lentisci cum salvia & chamæpyti: Theriacam præterea cum saccharo rosaceo; & inter externa, liquamen anseris cum spiritu rorism. panno coccineo applicandum, post stillicidium ad nucham. *Velschius obs.* 14.

XXI. Ad prohibendum Catarrhum descendentem in pectus, aliquando necesse est ut *Vesicetur totum caput*, quò dissolvatur Catarrhus, ut exeat extra cutem & non fluat ad pulmonem, quod nonnisi calidissima efficiunt, quæ afficiunt virtutem, calefaciunt totum corpus: ideo timorosum in febribus talia calida adhibere capiti: Quorum vice velim ut tunderentur capilli usque ad cutim, & velim imponere pulveres (ex quo non possunt caustica probare) ex sandaracha, mastiche, rosis, quæ non calefaciunt vehementer, sed exsiccant & confortant caput ne descendat materia. *Montanus Consult.* 145.

XXII. *Cerata* capiti admota retinent fluxionem usque ad tempus, postea tota materia repente decidit, unde repentina suffocatio: per duos aut tres dies manet, quia suspendit Catarrhum, interim multiplicatur, & in termino duarum horarum ex repentina descensione suffocantur. *Montanus.*

XXIII. In pervicaci capitis destillatione probo *Capitis Fotus*, assiduo usu ex sacculis, milio, furfure, sale, & maiorana imbutis, sed sine frictione, ex linteis calentibus, ut calor in profundum subeat, & humorem concoquat: In Catarrhis enim capitis frictionibus nequaquam utendum esse nemo est qui ignoret. *Zecchius cons.* 20.

XXIV. Interdum ex minus dulcibus *Formulas fluxiones inhibentes* parari oportet, ob ægri gustum, aut quia dulcia nimis detergendo, & celerando defluxionem excitent; Vt nos aliquando pro Cardinale à Turnone paravimus ex acacia aliisque acidis & minus dulcibus, ex quibus magnam percepit utilitatem: Foramina enim illa quæ post vvulam sunt, per quæ pituita expurgatur, laxa sunt, & continuo fluit per ea pituita: Constringenda itaque pars ea est: Omittantur autem spica, quæ ingrata, & cinnamom. tenue, quod excitat defluxiones: *Rondeletius p. m.* 984.

XXV. Nonnulli *Suffitus* improbant *Hippocr.* aphor. 28. 5. nixi: at si purgato corpore, venísque totius habitus pravis succis calidis minimè scatentibus in usum veniant, refrigerate cerebro aliquando conducere certum est, qualia sunt è nigellæ semine, thure, saccharo, aceto calente, pulvere stiracis cum saccharo & parum succini albi: Huc refer Tabaci fumum, qui phlegmaticorum humorum copiam in os prolicit, de quo *Heurnius* lib. 1. meth. ad praxin, *Mira vi, ait, suffitu admissa prædita est Nicotiana, etenim mira ubertate ore ac naribus pituitam evocat: arida folia carbonibus igne candentibus injiciuntur, ac fumus excipitur ore hiante, ex infundibuli angusta fistula: totum enim cerebrum pervadit, & in aures eadem arte infertur, & quoque uterum: Id affirmare possum hanc herbam peculiari ratione cerebro dicatam esse, faciléque eò viam affectare ac id ab omni inquinamento eluere &c.* Frequens verò ejus fumus naturæ vim infert, corporibus præsertim juvenibus & biliosis; ut frigidis & humidis nimis cerebris, quæ madore & pituitâ diffluunt, conducit: Inter cautiones, præcipua sit, ut ad necessitatem, non ad libidinem usurpetur, parcitas adsit & modus; purgetur priùs totum & caput sternutatoriis &c. vehemen-

hementes autem Suffitus damnat *Crato apud Scholtzium*, quos Catarrhosis cavendos esse ait, & quibus caput est infirmum: Italorum improbans morem, qui stuppam cannabis vellini, vapore thuris calefactam, aut succini &c. suturæ coronali imponunt; offendere asserens, materia Catarrhi cohibita, ubi scilicet copiosa est, ac præsertim si caput est calidum. Ne autem caput gravent, extra conclave linteamina &c. sufficiantur.

XXVI. In Catarrho *pituitoso* temeritatis sit à *febre* excitata auxilium petere, non tentata prius alia curatione per evacuationes, remedia incidentia, coquentia & aperientia; præcipuè si hominem esse cognoveris ex iis qui non solent leviter febricitare: Est tamen etiam aliquando veniendum ad febrem. *Vallesius meth. Med. l. 2. c. 13.*

XXVII. Nihil nocentius in destillationibus adhiberi potest, quàm ea quæ humores attenuare simpliciter possunt: quod notare vellem recentiores, qui in frigidis destillationibus ad *Gaiaci* & aliorum attenuantium decoctum tam libenter confugiunt, non animadvertentes ex horum usu destillationes in dies augeri, quas concoquentibus, & mediocriter incrassantibus curandas esse *Hippocr.* docet &c. *Martianus comm. in vers. 14. sect. 6. lib. 2. Epidem.* *Diæta Sudorifica an conveniat* vide *Tit. de Sudorificis lib. 19.*

XXVIII. *Serum caprinum*, pro superanda distillatione calida, quidam Medici proponunt: at noxium iudico, quia etiam si refrigeret, humectat tamen; &, quod magis refert, caput ipsum vsque adeo replet, vt destillationibus obnoxii ex vsu seri incurrant dolores articulares. *Saxonia Præl. Pract.* Acidulas sero caprino præfero, Serum enim humectandi facultate pollens non potest non augere fluxiones. *Silvaticus cons. 93. cent. 1.*

XXIX. Dubium est an *calido stillicidium* conducat? Per distinctionem sic solvitur: In calido materia morbifica in thoracem vel actu fluit, vel imminet ne fluat: Si actu fluat, prohibens præsens est materia, ut peccat secundum motum; ideo prohibet medicamentum actu frigidum: nam hujus vi augeretur vitium materiæ in motu, si quidem materia actu fluens in pulmones, per medicamentum actu frigidum magis flueret: Si autem immineat ne materia fluat, tunc materiæ motus non prohibet, quoniam non est præsens: quare quod prohibet, cùm necessariò sit præsens, est thoracis debilitas: Ob id *Aëtius* probat stillicidium actu frigidum, nisi thorax facilè offendatur: id est, dum ita est imbecillis, ut promptè suscipiat nec expellat: id est, dum thorax est vel humidior, vel laxior. *Capivaccius.* Quidam, vt *Aëtius*, proponunt stillicidium ex actu aqua frigida; Alij ex calida actu; Alii ex calida potentia, sive actu frigida sit, sive actu calida: Nos sic rem decernimus, In Catarrho calido fluente ad partes thoracis, potestate calida, acria & exulcerantia necessariò admoveri debent, frigidis omissis, ex quorum vsu materia promptius in pulmones laberetur: At vero ubi nullus est materiæ in pulmones defluxus, sed tantum corpus fuerit calidum, corrigere intemperiem, & reliquias materiæ digerere opus est lotionibus vel fomentis, & epithematibus potentia frigidis, actu verò potius calidis: hac ratione consueverunt Medici uti stillicidio ex aquis ferratis acidis. *Saxonia in Prælect. Practic.* Vide *Silvaticum centur. 1. Consultat. 93.*

XXX. Exhiberi poterunt in calido *Aquæ Thermales* frigidæ Villenses, vel Ficoncellæ xij. vel xv. diebus, ad lib. x. vel xij. dum enim per urinas transmeabunt, deobstruent, iecur refrigerabunt & caput, quod inde desiccabitur: Nec metus est in caput exhalaturas, quia caliditas hæc actualis & accidentalis non durat, potentialis autem frigiditas vires suas imprimit. *Silvaticus cons. 93. cent. 1.* Videant verò omnes quibus hepar calidius est, & defluxionibus ad pectus obnoxij, ne thermis Valesianis utantur, (aut similibus) excalefacto enim hepate protinus vapores multi ad caput mittuntur, unde defluxiones ad subiectas partes augentur. *Fabr. Hildanus cent. 5. 82.*

XXXI. Observavi in iis civitatibus quibus distillationes à capite sunt familiares, qualis Roma est, mulieres ex sola *capitis lotione* à doloribus, qui à distillatione à capite ortum ducunt, statim liberatas esse: ab ea enim capitis pori aperiuntur, per quos evaporationes, quæ à cutis densitate retinentur, unde destillationis materia augetur, exhalare possunt, humorúmque acrimonia mitigatur, quæ est causa ut fluxio perduret & dolorem inducat. *Pr. Martianus in vers. 14. sect. 6. lib. 2. Epidem.* Lotiones ex decocto frigidarum ac siccantium herbarum, cum in abstersione plerumque peccetur, parum probo: Verũ cum vel consuetudo, vel necessitas requirit, lixivium in quo folia rosarum rubearum, & folia myrthi sint cocta, adhiberi potest, modo postremo aqua frigida caput abluatur, & pannus calidus fumigatus pulvere rosarum atque stirace applicetur. *Crato apud Scholtzium cons. 21.*

XXXII. Qui frequenter defluxionibus laborant, in *Catarrhum suffocantem* interdum incidunt, qui non minùs periculosus est quàm Apoplexia: Sanguis verò, de consilio Medicorum, statim mittendus, frictiones in spatulis, collo, brachiis, item ligaturæ fortes faciendæ: Vesicatorium apponendum supra commissuram coronalem ex fermento, cantharidibus & aceto: loch de scylla cum oxymelite & ammoniaco dandum, si materia crassa est, vel, si tenuis, ad pilulas de cynoglossa (tamen ne ℈j. in dozi excedamus) perveniendum: Hæc ideo moneo, quia in subitis morbis sæpe animi Medicorum ita consternati sunt, ut de remediis cogitare nequeant. *Crato.* Sæpe Medicus incidit in Catarr. Suffocativos, circa quos moneo, ut existente plenitudine, & incipiente materia figi in aliquo membro nobili, statim secetur vena: præterea ad thoracis dilatationem, & pro dilatando anhelitu, super vertebras thoracis imponatur cucurbitula; ad hæc, & ad diversionem, partibus carnosis scapularum pariter cucurbitulæ affigantur: Sic enim plures evadunt, quemadmodum plures pereunt, si cum aliis remediis materiam agitantibus procedatur. *Claudinus.*

XXXIII. *a.* Cum per essentiam & primario in capite Catarrhus generatur, *Revulsiones & derivationes* fiant partibus superioribus, brachiis, occipiti, sincipiti: nam si infernæ partes irritentur, destillatio promptius in thoracem descendit: Contra verò, ubi ascendit Catarrhus vel à toto, vel à partibus inferis, congruæ sunt revulsiones circa crura, sive sint cucurbitulæ scarificatæ, sive non: Vulgus plantas, pedum allij succo fricat. *Saxonia.* Observandum dum humor fluit, & nihil in parte firmatum est, nec humeris, nec collo cucurbitulas esse affigendas, ut quidam volunt; nec ligandas aut asperius fricandas partes exteriores, id enim auget defluxionem & ad partem affectam humores trahit: Satius fuerit capiti raso cucurbitulas admovere, si modo possint adhærere, & fluentis humoris impetum sistere: Postquam vero consistit fluxio, expedit derivare ad partes vici-

nas, vel ab interna parte ad externam, & tum cucurbitularum usus circa illas partes utilis est. *Rondeletius lib. 3. cap. 1.*

XXXIII. *b.* Catarrho in ventriculum influenti an *Errhina* & *Masticatoria* conveniunt? Si suspecta sunt in distillatione è capite in thoracem, erunt quoque si in ventriculum decumbat, patentissimus enim meatus à naribus in palatum, & inde in os, unde in ventriculum per gulam facillime perveniet: at cum attracta per palatum in os materia facile per sputum, antequam ventriculum subeat, evacuari possit, eorum usus non formidandus: Alia est ratio de Catarrho in membra spiritualia incumbente, si quidem furtim sæpe irrepens, & insensibiliter per omnes asperæ arteriæ partes in pulmones defluit, ita ut per sputum foras detrudi tunc minime possit. *Zecchius consult. 72.*

XXXIV. Videntur omnes convenire *tenuem victum* omnibus competere; hæc tamen sententia universaliter non est intelligenda: Initiis quidem est accommodatissimus, sed vacuato jam corpore; & inedia vij. vel viij. dierum non modo frustra, sed & cum periculo injungitur; ratio est, quia calor naturalis ex defectu alimenti marcescit, ideo coctio non potest fieri: Accedit in Catarrhis calidis bilem fieri magis acutam & mobilem, confluere ad ventriculum, & caput replere: itaque post vij. diem desistant à victu admodum tenui: In frigido autem Catarrho tenuis victus vsque ad tertiam diem mirabiliter confert, & compescit, quasique illico extinguit imminentes destillationes, ut propterea scribat *Heurnius* se dum abstinuisset triduò à potione, destillationem statim sanasse: Cæterum ubi in longius tempus protrahitur, tenuis victus ratio non convenit: Itaque, quicquid alij sentiant, consulo vt non tantum moderatus præbeatur cibus, sed etiam post incrementum potus vini concedatur. *Saxonia in Practic. Prælect.* Consideratione dignissimum est inedia fluxiones moveri & augeri, & concoctionem morbi impediri; cum tamen nihil adeo à Medicis celebretur quàm cibo & vino fluxiones augeri, inediâ & aquâ cohiberi (ego morbos omnes pendentes ex fluxione à communi cibandi ratione excepi) & concoctionem morbi cibo prohiberi, ac proinde morbo consistente in summo vigore, & parum ante illum detrahere *Hippocrat.* jubet, ut natura vacet concoctioni morbi, quæ eo tempore magis viget: Sed etsi hoc ita sit, nihil faciendum est nimis: pleraque enim facta nimis, per accidens afferunt noxas, quas cum mediocritate suscepta nata sunt prohibere: Inedia solet morbi concoctionem promovere, ea si tanta sit ut elevet somnum, hanc ob causam eam impediet. *Vallesius commentar. in libr. de Acut. pag. 86.*

XXXV. *Siccans victus* videtur convenire ex lege contrariorum, cum Catarrhum faciat abundans humor: Sed quænam est causa materialis Catarrhorum? multitudo humoris, pituitosi, crassi, tenacis, & frigidi; Expende nunc num victus siccans futurus sit contrarius; nam multitudini debetur vacuatio; crassitudini attenuatio: lentori detersio seu incisio; frigiditati calefactio: Multitudinem non tollet vacuatio quam facit victus siccans, quoniam per hanc tenues tantum humores ac serosi euaporantur; crassi contumaciores fiunt: Neque hic humores attenuabit aut abstergebit; nam calor in humores agens, cum primo absumit qui in halitum transmutari facilius potest, segnius in crassum lentúmque, qui primus absumendus venit, cum morbum faciat & augeat: Neque calor hic utilis qui exsiccante victu comparatur, nam calor omnis ubi non habet in quod agat, humidum radicale adoritur: Inutilis ergo siccans victus, & quod corpus fraudet alimento, & quod contumaciores reddat humores. Non diversa sanè ratione fiunt fluxiles tenaces humores in corpore, quàm artificum gluten, quod liquidum fit, non aridis sed liquidis: *Galenus* de eorum quæ pulmonem obsident expectoratione agens, libro de atten. vict. rat. Non incidenda tantum, ait, aut calefacienda quæ è pulmone educi debent, sed moderatè etiam humectanda, ne siccentur sputa, ac lenta reddantur: atqui non aliter attenuandi humores qui ad caput feruntur quàm qui ad pulmones. Corpora quidem, in quibus humores frigidi, crassi ac lenti abundant, ciborum tenuantium usu levari, ait ibidem *Galenus*, Sed ea sententia à corporibus ad humores transferenda non est, qui non actu siccis attenuandi sunt, sed sorbitionibus quibus incidentia incoxerint, actúque liquidis. *Botallus de Catarrho cap. 10.*

XXXVI. In cujuscunque Catarrhi principio, sive calidus, sive frigidus existat, à *Vino* abstinendum esse censeo, quia magnam habet vim caput implendi & evaporandi; licet non exigua sit differentia vinorum in eo quod magis & minus consistens: In calida quidem destillatione, abstinendum usque ad remissionem symptomatis, In frigida verò, donec ab humorum excrementitiorum copia perpurgatum fuerit corpus; atque tunc primum utendum est oligophoro, aquæ mixtione refracto & contemperato; aut exhibendus post vinum statim aquæ potus, Hippocratis consuetudine, qui ad corrigendum vini generosi robur, (ita enim ille loquitur) aquam statim supra bibendam consulit. *Horatius Augenius Epist. & Consult. lib. 3. cap. 3.*

XXXVII. *Situs Capitis* convenientis electio, spectat vel materiæ ad caput ascensum, vel ejus è capite in subditas partes delapsum: Quoad ascensum, certum est, cum humores sponte propria gravitate deorsum ferantur, difficilius in erecta figura quam declivi caput petituros, quod facile quisque in propria manu, si pendulam teneat, experiri poterit: quanquam aliter *Mercuriali.* Aristotelem sequuto, visum, censenti figuram erectam vaporum & humorum ascensui favere, quod concedendum esset si ij liberè in corpore, instar vaporum in aëre vagarentur, at in homine similitudo non valet, quod ij valorum ductum sequantur: hinc *Oribasius* decubitum à pedibus altiorem organa sensuum replere ait. Descensum Catarrhi quod spectat, indubium est humores capite contentos, in erecta figura promptius, iuvante innata gravitate, descensuros: hinc, si partes Catarrhum suscipientes graviusquam caput transmittens afficiantur, declivis huic situs detur: Sin commodum in caput redundet, quod se in ignobiliores partes onere liberet, altum substernatur pulvinar: Monente autem *Celso* lib. 4. c. 4. si adsit difficultas spirandi, quod sæpe in destillatione accidit, caput in lecto sublime habendum est.

XXXVIII. Mulieres Catarrhos geminant dum volunt frigidum caput *Integumentorum* multitudine contegere; calefactum enim cucurbitulę instar è subjectis partibus attrahit. *Enchir. Med. Pract.*

XXXIX. *Somnus*, quicquid sentiat Salernitanorum schola, in Catarrho calido debet esse prolixior: refrigerat enim, tenuem incrassat & concoquit, idcirco à fluxione prohibet, *Saxonia Pral. Pract.*

XL. *Exercitatio* partium infernarum omnium maximè est necessaria, nam propter hanc causam textores & textrices minus abundant catarrhis quod pedes frequenter exerceant. *Idem ibid.*

XLI. Morbis quidē à pituitâ utilem *Venerem* scribit Hipp. 6. Epid. pituitæ copia resiccata, ubi vires adsunt: Inde tamen inferre nō licet catarrhosis conducere, uti nec ex Timocharis historia, cui ait destillationem accessisse hyeme, maximè in nares, Et cum Venere usus esset, resiccatas fuisse: Resiccatæ quidem illi nares, sed inde pravè elicitur morbum sanatum, cum subiungat Hippoc. successisse lassitudinem, calorem, capitis gravitatem, affectus catarrho pejores. Saxonia Hippocratis sententiam catarrhis calidis aptandam censet.

XLII. *Balneum aquæ dulcis Avicennas* probat in calido & frigido: Si sit præsens & frigidus, improbat ante maturationem: In calido probat, quia materia cedit, non autem in frigido, quia crassa frigida, viscida: Si catarrhus imminet, prohibet, quia movet materiam: dum autem usurpatur debet sudare, nam sic materia vitiosa vacuatur & retrahitur ad ambitum. *Capivaccius.* Pleno corpore, & destillatione adhuc cruda, non convenire censeo, quia fundit: alias revellit à capite & modice digerit. *Fortis.*

XLIII. Interdum nec copia nec qualitate peccantes humores, solum occasione frigoris densantis partem, optimis viribus munitam, promptè exprimuntur, qui alias longiori temporis cursu expellerentur: Qui vellet partem mittentem hoc modo dispositam medicinis tractare, posset patientem in malam valetudinem trahere: Nos vidimus aliquando optima valetudine præditos, ob aërem frigidum, aliquorum dierum cursu destillatione cerebri fuisse vexatos, qui intra breve deinde spatium absumpta materia, quæ non poterat contineri ob densatas particulas ab externo frigore, sanissimi conservarentur, quia pars mittens undequaque sana erat: Empirici dumii spræscribunt lotiones, stillicidia, cucurbitulas, & alia id genus pro curanda parte mittente, quæ omnino sana est, in manifestum errorem labuntur. *Sanctorius meth. vit. Err. l. 10. c. 2.*

XLIV. *Fonticuli* aliquando prosunt, aliquando inutiles sunt: Vt scias quando utiles sunt, cōsideranda est destillationis conditio, Materia enim fluit, aut per interiores partes, aut per externas: Interior fluxio vix quidem ex ejusmodi emissariis aliquod effatu dignum recipit commodum, quia viæ accommodatæ non adsunt, per quas materia ab internis ad externas partes possit demandari: Ob id laudare nunquam potui cauterium in cruribus, brachiis, occipitio, in asthmate, orthopnoea, tussi, empyemate, ac aliis ejus generis destillationibus: experientia enim comprobauit frequenter laborem inanem extitisse: At magnum certè nascitur commodum ex cauterio in externis destillationibus: Ea verò sunt quando humor supra pericranium cumulatus distillat in maxillas, dentes, extimam cutem, omnes articulos: Emissarium loco commodo factum intercipit fluxionem, quandoquidem humor ex illo foras educitur, neque ad affectum locum pervenit: *Horat. Augenius Epistol. lib. 3.* Catarrhi in pectus decumbentis, fonticuli in brachio ope cessantis, vide exemplum apud *Hild. cent. 4. obs. 41.*

XLV. In *Catarrho frigido* maximè convenire *cauterium* censeo: Statuamus materiam frigidam sub pericranio cumulari, eamque à natura expelli per inferiores partes, cur hanc revellere non poterit cauterium? si deorsum tendit, cur in origine fluxionis facto emissario sursum retrahi non poterit? cur ita non impedietur motus deorsum? At si in substantia cerebri humores frigidi continentur, eos quidem sursum attrahere ob distantiam majorem, ac ossis impedimentum, vix potest: at magna facilitate vapores, & citius & copiosius vacuabuntur ex fonticulo, quam ante cute integra vacuarentur: atque hoc quidem est revellere materiam fluentem, nam bona illius portio gignitur ex vaporibus, aut aliunde capiti transmissis, aut in eo genitis, qui si vacuantur antequam in humores pituitosos & frigidos convertantur, catarrhum sanabimus majori ex parte &c. *Horat. Augenius Epist. lib. 3. pag. 416.*

XLVI. Ego *Catarrhum in palatum fancesque* prolabentem ferocissimum, pessimaque symptomata minantem, nullisque remediis cedentem *Setaceo in nucha* compescui, domui, malittiamque eius refrænavi, Eo ad aliquot menses gestato, post vero sanitati restituto ægro, cauterium in brachio sinistro, aut etiam in femore dextro ad plures dies non improbandum. *Claudinus Cons. 15.*

XLVIII. Cum *Fonticulum* ideo excitemus, ut tam humorum motum eo alliciamus, quam inde evacuemus, præstabit utique tale tempus in ejus apertione seligere, quo humores suapte sponte eo ferri consuevere: secus enim si fiat, humores ægre eo assuescent, atqui hoc fit in novilunio: Sic Hortulani surculos stipitibus inserturi, novilunium seligunt, quia tunc temporis è stipite succus alimentarius abundantius influit, ac surculi cum stipite coalitum germinationemque promptius promovet: Nimirum Luna, humorum domina, influxum istum ejusque effectus moderatur: contra quæ decrescente Luna, aut paucis ante novilunium diebus seruntur vel plantantur, tardius crescere solent: Hanc forte rationem esse crediderim quod multi Fonticuli citra notabile emolumentum gestantur: Triennium est cum fœminæ cuidam Fonticulus parandus erat, Ex communi cum D. *Franco* consilio crescentem Lunam selegimus, Et ecce Fonticulus non tantum â primo initio, sed & hodie etiamnum probe fluit: *M. Doringius in Sennerti Epist. cent. 1. Ep. 53.* Quo tempore Fonticulus excitetur, sive nimirum crescat, sive decrescat Luna, non multum interesse putes: Mihi tamen ob rationem nuper scriptam, & ejusdem illustrationes, tempus crescente Luna multo videtur competentius: Nec refert quod Luna decrescens ex eo appareat utilior, quod tunc minor sit metus nimij affluxus humorum, atque hinc oriundæ inflammationis: Nisi enim corpus probe fuerit per universalia præparatum, & nimia humorum copia imminuta, tunc profecto non minus quam sub Lunæ incrementum de prædictis incommodis instabit periculum: Et licet aliquod dierum spatium requiratur prius quam eschara decidat, ipseque fonticulus sufficientem profunditatem acquirat, majus tamen momentum in eo positum esse arbitror, ut tale tempus seligamus, quo protinus humores ad locum affectum assuefiant: Namque & hic locum illud mereri videtur, A teneris assuescere multum est. *Sennertus Epist. 55. cent. 1.*

XLVIII. *Innunctiones à Tralliano* propositæ, tanquam inutiles in frigido, suspectæ in calido, omittendæ: *Rubificantia* ex stercore columbino & staphisagria apposuit *Galenus* felici successu in catarrho calido, 3. meth. 13. ad impetum fluxionis revocandum & divertendum, non vero ad causam tollendam, vnde *Trallianus* male eum

arguebat; Nobis tamen ab hisce duobus medicamentis abstinendum existimo, cum in omnibus non sit concessum eum imitari, præterquam quod tutiora quidem sunt in frigido, suspecta tamen in consensum ab infernis partibus habentibus: *Aëtij* quoque eadem est sententia, qui ipsi *Galeno*, 6. de san. tu. 9. contrarium statuenti adstipulatur: Quare tutius erit ad evacuantia, revellentia, alio divertentia & intercipientia in principio devenire, potissimum vero nulla urgente necessitate, nullaque apparente excretione cruenta, prout in matrona Romana: Ceratum tamen exsiccans, vel Pulvis suturæ coronalis inspersus non negligendus: Non desunt qui occipiti quinetiam, imo & suturæ coronali cauteria inurunt, à quibus tamen abstinendum, suadeo in materia & intemperie capitis calida, & ubi consensus ejusdem ab infernis partibus, quod ferme dixerim de Setaceo. *I.R. Fortis consult.* 14. *cent.* 2.

XLVIII. *b.* Bregmati adhibetur in catarrhis *Vnguentum Horstij*, ex gummi Elemi in oleo succini soluto, sed videndum ne hisce calidioribus materiam serosam, à natura illuc motam, in vasa præcipitemus, & febrem aliaque mala excitemus, id quod à nonnullis factum meminimus cum periculo. *Wedelius de Medic. comp. pag.* 181.

XLIX. Capite exsiccato, & quodammodo pulmonibus ipsis, eorundem exsiccatio atque roboratio perficienda *aquis sulphureis*, per os assumendis ad dies xij. cum vehiculo dejectorio: Nullum enim præstantius in arte dari potest remedium, Quod tamen nonnisi prius exsiccato capite convenire potest, cum id ipsum petat, impleat & fundat, sicque distillationes augeat; cum tamen capite exsiccato, nullo alio incommodo ipsum validius adhuc exsiccet. *Fortis cent.* 2. *consult.* 13.

L. *Calligeni* (lib. 7. Epid.) 25. annum agenti Catarrhus accidit & tussis multa: educebat cum violentia quod effluebat, nihil infra manebat, annis 4. perseveravit: helleborus non conferebat, sed modicus cibus, & corpus macerare, panem comedere, abstinere acribus, salsis, pinguibus, succo silphij, oleribus crudis, deambulare multum: lactis, potus non contulit, sed sesamum purum cum vino molli bibere: Hinc constat catarrhum non tam esse natum ex multitudine excrementorum in corpore toto, aut etiam in cerebro, quam ex intemperie propria cerebri, ita ut non tam excrementa intemperiem facerent, quam ipsa intemperies excrementa: Si enim prima morbi causa excrementa fuissent, expurgatio contulisset, at vero quia prima causa erat intemperies, atque intemperatum cerebrum, ex proprio alimento, quod male commutabat, sibi gignebat materiam distillationis, non conferebat helleborus, sed abstinentia à cibo & præ inedia gracilescere: nam ita detrahebatur alimentum cerebro, in penuria vero ejus minus erat quod distillaturum redundaret, & cerebrum inedia siccabatur, atque ita eveniebat intemperiem humidam cerebri emendari: Porrò lædebatur à calidis, ab acribus, salsis & pinguibus, quia talia præter calorem habent qualitates exasperantes spiritus vias, & moventes tussim: acria enim pungunt, salsa extergunt & rodunt, pinguia κέρχνον inducunt: Lædebatur à succo silphij, qui est acer, calidus, & flatuosus, hinc calefiebat & replebatur caput, atque ob id distillatio magis fluebat: Lædebant cruda olera, quia ab his crassus vapor & caput replens elevatur: Lactis potus non conferebat, quia caput dolentibus noxius est eadem autem ratione etiam quibus citra dolorem facile repletur, quare catarrhosis vitandus; Conferebat deambulatio multa, sicca enim causa est: subaudi vero, & tempestive, si quis enim ita affectorum mox deambulet, læditur multo plus quam si moveatur nunquam: Iuvasset itidem frictio, & vigilia non omnino nimia: Cibus erat panis, cibus sane mediocris omnibus modis, & noxa carens, nisi ingeratur multus: Pro potu vinum nigrum, quia, arbitror, succos minus facit fluere quàm albũ; Suspectum verò mihi hoc est, quia replet multo magis quam album, & per urinam ac sudorem minus vacuat: Iuvatus vero est potione ex vino molli, & sesamo puro & crudo: Vinum molle dulce est Hippocr. conferens tussiculosis, & iis qui indigent facili excreatione, ut etiam sesamum, ob blandam illam muccaginem quam habet. Quæ potio ad thoracis passiones accommodatior quam ad catarrhum ex cerebri intemperie: parum certe cerebrum juvare potuit, juvabat vero faciens ut nihil maneret infra ejus quod flueret. *Vallesius comment. in locum citatum.*

LI. *Inunctiones* à *Tralliano* propositæ, tanquam inutiles in frigido, & suspectæ in calido catarrho, omittendæ. *Fortis.*

LII. Solent aliquando à Catarrho fauces, gurgulio, nares, palatum & propinquæ partes ita exulcerari, ut Medicum non immerito in suspicionem trahant latentis malignitatis e lue venerea contractæ: quapropter circumspectus sit oportet, ne & sibi & ægro infamiam contrahat. *Hoeferus Hercul. Med. p.* 32.

CHLOROSIS.

SYLLOGE.

An sanguis mittendus. 1.
Quæ venæ aperiendæ. 2.
Diaphoretica *tarde usurpanda.* 3.
Chalybs *varie præparandus juxta partium affectarum diversitatem.* 4.
Quæ ejus præparatio maxime utilis. 8.
An Tartarum vitriolatum *conveniat.* 12.
Aperientia *non usurpanda ante totius vacuationẽ.* 5.
Saccharata *nocent.* 6.
An exercitium *conveniat.* 10.
An absurda quæ appetuntur concedenda. 11.
Efficacia conservæ artemisiæ. 12.
An connubium *utile.* 8.

I. *Sanguis mittendus* est in malo recenti, & quod à sanguine suppresso duxit originem, antequam malignam induat naturam, supposito viriumtenore & sanguinis copia: Alias affectus in pejus rueret, si jam radices fixit, si corpus refrigeratum, si pituitosi & crudi humores potius quam sanguis redundant. *Author. Encheir. Med. Pract.* Licet Hippocr. clare de virgin. morbis, proponit S. m. Omitti tamen debet si sanguis jam in cacochymiam abiit, & crudi humores prædominantur, si ventriculus affectus est, & calor nativus non ita viget. *Fortis conf.* 52. *cent.* 2.

II. *Vena brachij* ab initio erit aperienda, quamvis menstrua suppressa fuerint: Si enim ex pede sanguis tunc temporis detraheretur, majores fierent venarum uteri obstructiones, aucta earum plenitudine. *Riverius cap. de Chlorosi.*

III. Ad *cachexiam* intenti, carnosam partem, depurantia, & à pravis humoribus vindicantia administranda

ministranda forent], *diaphoretica* scil. sensibiliter evacuantia, & insensibiliter digerentia: cui intentioni satisfacere poterit sudor, præmisso convenienti decocto, vel viperini pulveris diuturnus usus: Verum quoniam uteri venas aperire, menstrua provocare, & universum corpus per vias illas naturæ proprias atque consuetas expurgare, potissimus noster debet esse scopus, ideo ne à centro divertantur ad circumferentiam humores, hac posthabita intentione, hystericorum aperientium & menses moventium usus erit prius usurpandus *Fortis ibid.*

IV Cum maximè in hoc affectu utilis & necessarius sit *Chalybs*, hic attendendum an Venæ circa ventriculum & in mesenterio, an verò Epar aut Lien magis obstructa sint: Si enim ventriculi propria vasa præcipua obstructa sunt, chalybs crassiore modo præparatus exhibendus, & vomitum moventia admiscẽda, vel vomitus ante usum chalybis, vel diebus intermediis provocandus est: Ita enim vitiosis illis humoribus vomitu rejectis, facile viscera convalescunt: Si autem humores in locis ventriculo vicinis hærentes, ad peniciores partes obstructione laborantes deferantur, morbus inde grauior redditur. Si verò Epar præcipue obstructum sit, chalybs subtiliter præparatus exhibendus, atque medicamenta Epatica, & quæ per alvum evacuant, nullo vero modo vomitum moventia admiscenda: Liene affecto splenetica medicamenta addenda. *Sennertus.*

V. Ante vsum *syruporum attenuantium* & *aperientium repurgentur* viæ communes, ventriculus nimirum & intestina, ab excrementis & humoribus crudis. Ne idem nobis contingat quod Medico cuidam, qui cum vellet provocare menses usu aperientium & attenuantium syruporum, deduxit mulierem ad paralysin. *Rondeletius lib. 1. cap. 31.* Ventriculus primo inaniendus potione ex manna clarif. vel el. lenit. cum Tartaro, hinc ad primarum viarum præparationem veniendum, repetendo alterutrum dictorum: Inde mesenterij & lactearum obstructiones attenuantibus, aperientibus & evacuantibus sunt curandæ: Ad accuratam vero ventriculi & intestinorum detersionem aqua Tettuciana tribus diebus offeratur: Cacochymia à sanguine per epicrasin auferenda, præparatione atque frequenti expurgatione; neque febricula pertimescenda, in hoc enim casu causæ omnino incumbendum, habita febris perexigua ratione: Tribus hisce purgantibus sumptis, totum venosum genus ab impuritatibus defæcatum esse fidendum non est, quare repetenda purgatio, quæ aperiendi quoquevim habeat. *Fortis lib. de Febr. p. 43.*

VI. In uterinis affectionibus & hypochondriacis, cum non multum conferant *saccharata aut mellita*, ideo in præparatione humorum succi herbarum depurati decoctionibus erunt infundendi. *Fortis consultatione 62. cent. 2.* Idem succos per arenam transcolat ut puri fiant.

VII. Pro contumacibus obstructionibus auferendis, principem locum obtinere *Chalybem* Medicorum schola profitetur, qui tamen nec nimis trituratus sit, nec nimis ignitus: Prior enim in argentum vivum degenerat, tuncque vomitum provocat, & alvum turbat: Posterior privatur suo sulphure & mercurio, qua ratione evadit crocus martis potius adstringens quam aperiens: Quare in hoc casu conuenientissimus erit crocus martis cum acido sulph. paratus. *Fortis.*

VIII. Vulgata est opinio virgines valetudinarias si *viro copulentur* meliorem valetudinem consequi, & sanè accidit interdum ut quæ virgines pallidæ & decolores fuerunt, si nubant vegetæ fiant, & roseum faciei & corporis colorem acquirant: contra compertum quasdam post nuptias non convaluisse, sed in peiorem statum conjectas fuisse: Ideo distinctione opus, etenim si ex mensibus vel semine retento valetudo illa adversa ortum habeat, tutissimum est virginem marito iungere, ita enim & semen retentum evacuatur, uterusque expurgatur: Si verò in viscere aliquo, præcipuè epate vel liene, aut etiam toto corpore, vitiosa aliqua dispositio adsit, illa veneris usu non tollitur, sed potius augetur, & vitiosi humores in toto corpore abundantes ad uterum alliciuntur & in eo obstructiones excitant, unde febres diuturnæ & alia mala excitantur. Accidit etiam ut cum in talibus sanguis sit vitiosus, nec semen bonum generetur, nec fœtui probum alimentum suppeditetur, inde fœtus debiles, partus laboriosi, molæ, abortus &c. oriantur, Tales ante conjugium primò curandæ; aut si morbus incurabilis satius est innuptas manere. *Sennertus.*

IX. An Tartarum vitriolatum in isto affectu competit? Affirmativam tenemus, eo quod talia medicamenta conveniant quæ frigidos ac viscosos humores incidant, attenuent, cruditates concoquant, obstructiones aperiant, & materias adhærentes abstergant, quæ omnia efficacissime insunt Tartaro vitriolato: Etenim si Tartarum per se consideratum vim aperiendi & abstergendi non levem possidet, multo magis hoc vitriolato concedendum est: (Vide Tit. de Obstructionibus §.) Notandũ tamen in hoc morbo temere ad usum hujus medicamenti & protinus procedendum non esse, sed primò primas vias per lenientia præparanias esse: quo peracto semel atq; iterũ, repetitis evacuationibus levibus, ad illius usum deveniendum esse, ita tamen ut pro diversitate naturã illius scrupulũ integrum, vel dimidium, cum appropriatis aquis destillatis vel brodiis, quibus convenientes radices & herbæ immaceratæ &c. fuerint, bis singulis diebus exhibeantur, hinc materia præparata interdum per dilutum rhei expurgetur, & resolvatur. *Gregor. Horstius cent. Probl. 9. Qu. 5.*

X. An *Motus & exercitatio* debent præscribi morbo virgineo laborantibus? Ex otio æque ac ex motu damna emergunt: ex otio quidem, quia ansam dat cruditatum congestioni, unde mali augmentum: Ex motu, præsertim vehementiore, excitata sic cordis palpitatione, suffocationis periculum sæpe inducente: agitatur quippe humores crudi, è quibus vapores ad cor elevantur: adde quod exercitationi ineptæ sunt chlorosi laborantes, quibus corpus torpet & vires languent, accedente difficili anhelitu: At sicut morbo progresso locum non habet, sic priusquam augmentum capiat, ut & ad declinationem cum vergit, omnino utilis est, suscitatur scilicet inde calor in visceribus languidus, coctio melius perficitur, juvatur alimenti διάδοσις, viscerum obstructiones aperiuntur, humoribus motus conciliatur, medicamentisque via patescit: Modus tamen tenendus est, ac vacuationes generales præmittendæ.

XI. *Absurda* quæ appetuntur an concedenda? Gravidis indulgere aliquando licet, quod cibi pravi, quos appetunt, remedij vices teneant, aut quod majus emergat damnum iis negatis, stigmatis scilicet in fœtu impressio: virginibus verò res eiusmodi prauæ & absurdæ nocent, quod malũ inde foveatur & augeatur, nec à talibus, putà calce, creta, cineribus, tritico, quicquam emolumenti corpori accedat, aut causæ morbificæ decedat: Tristitia orta à negata re optata momentanea est, at damnum ex talium usu ortum diuturnum est. *Sennertus.*

XII. Quædam Chlorosin per decennium, cum mensium suppressione erat passa, nec chalybe curari potuerat: assumpta *conserva Artemisia* per xxx. dies, superbibendo aquam stillatiam sabinæ, in qua per noctem rhabarbarum maduerat, sana facta est. *Zacutus Prax. adm. l. 2. obs. 99.*

De Chalybeatorum usu vide Tit. de Obstructionibus lib. 14.

CHOLERA.

SYLLOGE.

Aliquando sanguis mittendus. 2.
Gravida si accidat an vena secanda. 9.
Vomitoria *an exhibenda.* 1.
Purgantia *valida proscribenda.* 13.
Humoris impetum coercentia quomodo exhibenda. 14.
Caute adstringendum. 10.
Humida à ventriculi phlogosi ortum ducit. 12.
Hidroticis *quandò locus.* 15.
Laudano *quando utendum.* 11.
Curatio per epicerastica *assumpta & iniecta.* 16. 17.
Cucurbitularum *utilitas, & adstringentium jecori aut lieni admotorum noxa.* 3.
Sævissima curata. 6.
In septuagenario. 5.
Ab haustu vini ingrati excitata. 18.
Oxycrato sanata. 4.
Epidemica curatio. 6.
Sanguinea. 7.
Per narcotica purgantibus mista. 8.

I. AN Vomitoriis locus? *Hippocr.* 5. Epid. virum Atheniensem Cholera laborantem dato helleboro sanavit: lib. autem de *Affect.* curationem per *Potiones humectantes*, & per *balnea calida* absolvendam vult, quo si quid noxium in ventriculo sit, facilius evomatur, & ut alvus inferna promptius secedat, quia si evacuaveris violenter, h. e. humorum reliquias si vacuare volueris per medicamenta purgantia, evacuatio tam per superna quam per inferna violenta sequetur, unde æger debilitatus periclitabitur. Contradictio solvitur hac distinctione, Cum ex crapula & potationibus oritur, ut supponitur in præsenti casu, quia morbi causa, (cibaria corrupta) in ventriculo residet, nec vitium aliquod totius concurrit, ad medicamenta purgantia non est confugiendum, quæ humores trahunt à toto, ubi nullum est vitium, nam educeretur quod educi non debet, factaque humorum agitatione confluxus ad ventriculum augeretur, debilem ex morbo, & ab assumpto medicamento non mediocriter læsum: Quum verò morbus à bilis copia & aliorum humorum dependet, qui ad ventrem confluentes & sursum & deorsum symptomatice erumpant, tunc eorum totalis purgatio quam citius procuranda est, ducendique sunt per regionem minus periculosam, qualis est contraria illi per quam majori impetu feruntur sponte. In viro Atheniensi medicamentum forte, & sursum purgans dedit, quia humores morbum foventes in toto peccabant, & majori impetu deorsum quam sursum ferebantur. *P. Martianus comm. in v.* 12. *sect.* 2. *lib. de Affect.* Cum intestina magis affecta essent quam ventriculus, vomitoria expurgatoriis præstabant, ut totius corporis evacuatio, & à parte præcipuè affecta revulsio fieret: Id enim est quod in ventris affectionibus maxime timemus, non posse expurgari corpus nisi per partem affectam: vitandum ergo id est quam maximè potest, atque si ventris partes non æque laborant, per eam movendum quæ laborat minus: multo ergo magis in dysenteria vomitoriis utendum est. *Vallesius lib. 5. Epid.* Hippocrates Atheniensi porrexit helleborum, ac licet methodus probatissima mihi visa sit, medicamentum tamen non probo: tutiora quidem & utiliora existunt quæ longe mitius vomitum moveant. *Mercatus lib. 3. Pract. c. 8. quem vide de hac quæstione:* Graviter peccant qui scammoniata, elleborum, & colocynthidem in hoc affectu exhibent; ab his enim excitatur hypercatharsis, quam sequitur convulsio (*huic affectui familiaris*) syncope, mors. *Enchir. Medic. Pract.* Adde his *Oribasij* lib. 7. c. decretum, *Si ciborum corruptio per initia tibi appareat, & æger nihil fere per ventrem & vomitum excernat, sed nauseet velliceturque, tunc exhibere conabimur quæ promovere vomitum largius possunt, qualis est mulsa, quæ & alvum & vomitum incitare potest.* Si sedari nequeat vomitus (*inquit Sylvius de le Boe. l. 1. c. 15.* ob humores copiosos in corpore existentes, atque vi sursum exitum affectantes, Vomitorium blandum exhiberi nihil vetat, additis subinde quæ humores simul temperent, nimiamque ipsorum effervescentiam quodammodo sedent ac compescant, ipsisque adeo necessitate urgente opiatis, sed quantitate parva, e. g. *℞. oxysacch. vomit. ℥ij. laudan. op. gran. semis vel i. aqu. menthæ q. s. misce fiat Haustulus.*

II. Cohibito vomitu & alvi fluxu remediorum usu, viribusque aliquantulum instauratis, ægri à periculo liberati videntur, quod non solum adstantes sed & Medicos interdum fallit, symptomata enim post unum aut alterum quietis & intermissionis diem fortiora ac vehementiora resurgunt, & ægrum à priori insultu valde debilitatum de medio tollunt: Cui ingenti periculo occurrendum est, non solum vires instaurantibus & humoris fervorem mulcentibus, quæ etiam sedato insultu continuari debent, sed præcipuè venæ sectione, quæ sanguinem illum torridum & æstantem revellit & maximè contemperat; eaque semel, bis terve erit iteranda, si vires à prima vacuatione nullo modo debilitatæ sed potius recreatæ appareant: Quidam in ipso insultu, etiam valde prostratis viribus, venam secant, quas dicunt esse oppressas non exolutas: at id cum periculo, nam quidam à vacuatione è medio sublati sint, non sine remedij opprobrio: revera quædam oppressio adest, sed nec exolutio negari potest: satius ergo sit primò impetum cohibere, mox pacatis symptomatis ad venæ sectionem confugere. *Riverius.*

III. In hoc morbo multum iuvat *cucurbitula* inter umbilicum & stomachum affixa: retinet enim quod in vẽtriculo necessum est manere, sive cibus sive medicamentũ fuerit, humores retrahit & ventriculum firmat: Sed si vomitus, vel morbi choleræ excretio fiat ab hepate, supra hepar ponenda est: sin à liene, supra lienẽ, si materia sit retinenda: Nec probo eorũ consilium qui Iecori aut Lieni, cum humores in ventriculum reiiciunt, admovent adstringentia remedia; sic enim partes constringendo vim illis addunt, ut fortius sua propellant excrementa: Vtilius itaque esset ventriculum adstringentibus roborare, ne excrementa recipiat, & impositā lieni aut hepati cucurbitula inde erumpentes humores retrahere. *Rondeletius.*

IV. Mulier

IV. Mulier correpta est Cholera morbo mense Iulio circa meridiem, & ad vesperam usque vigesies alvum deposuit, cum gravissimis doloribus intestina & ventriculum infestantibus, ita ut seqenti etiam vomitu premeretur, multosque humores acres & biliosos excerneret: Vesperi accersitus, dum alia remedia pararentur, consulo ut ægra *oxycrati* cyathum assumeret, cuius adeo efficax fuit operatio ut vomitus & alvi fluxus statim sedatus fuerit, & alia remedia usurpata non fuerint, dictitante ægrâ se restitutam. *Riverius Centur.* 4. *Observat.* 8.

V. Septuagenarius gravi Cholera morbo correptus 4. præcipue remediis intra septem dies liberatus est, *clystere è lacte*, *confectione hyacinthina*; *conserva rosarum & vitellis ovorum*; *fotu ventriculi* adstringente & roborante cum sacculis in vino rubro maceratis, Iulepo ex decocto plantaginis & portulacæ, cum sympto cydoniorum & confectione de hyacintho mane & sero exhibito, Et Laudano, cujus granum j. singulis noctibus in iulepo dissolvebatur. Pro miraculo est habita hæc curatio in tam provecta ætate. *Riverius centur.* 4. *observat.* 53.

VI. Anno 1564. antequam pestis Nemausum adoriretur, grassatus est morbus Cholera vocitatus, multos intra quatuor dies interficiens: at qui primis morbi insultibus auxilium petebant, fere omnes hac methodo evadebant: Cum satis evomuisse ægros coniiciebam, mivam cydoniorum aromaticam, vel simplicem si febris intensa erat, vesperi duabus horis ante cœnam propinabam ex cochleari, omni proscripta potione, aut saltem parcissima concessa, etsi siti inextinguibili ægri torquerentur; Potio enim vomitum & alvi fluxum adauget, unde mors inevitabilis sequitur, Torpori & Convulsionibus tibiarum oleo chamæmelino calente succurrebam: Vomitui & Alvi fluori, embrochis ex oleo nardino, mastichino, cydoniorum, totius ventris regionē irrigabam, superaspersis pulveribus coriandri, mastiches &c. Opiatam etiam sumebant ex conserva rosarum, myrobalanis conditis, pulvere margaritarum, corall. rub. eboris, cum syrupo de ribes & cydoniorum formatam: Interdum, ubi vires validæ, morbi initio, rheum in substantia exhibebam; non posthabitis epithematis cardiacis. Sic ferè omnes sanitatem adipiscebantur: In pueris tali fluxu, aut colliquativo, emaciatis, æstate præsertim, iniectis maxime clysteribus, partim roborantibus, partim reficientibus vti suadebam. *Observat.* 26. *centur.* 4. *Riverij observationum addita.*

VII. Laterarius quidam, cum ad vxorem nouiter nuptam quotidie circa meridiem discedendo à fornace, quæ duobus ferè milliariis erat longe, proficisceretur, accidit aliquando media æstate, dum ipsam nimio libidinis ardore accensus cognosceret, ut copiosissimè per vomitum & secessum sanguis excerneretur, quia calor & motus ora venarum aperuissent: nec alio nomine istum morbum quam Choleram sanguineam appellarem: cum sanguine enim ad xij circiter libras ejecto maxima aderant symptomata, nempe pulsus deperditio cum deiectione virium; facies hippocratica, sudor frigidus & jam desperatus erat: At propinatis cum vino granatorum lapidis hæmatitis ℈iv. statim sanatus est, magna omnium admiratione. *Dom. Panarolus Pentec.* 2. *observ.* 11.

VIII. Vbi à doloris vehementia periculum imminet, ad *Narcotica* confugiendum, quibus prudenter exhibitis, admirandus non raro subsequitur effectus: Nonnulli ea cum purgantibus miscent, ut simul & dolor sedetur, & materia peccans educatur: Landat Forestus hoc Elidæi ℞. diaphoen. ℥ß. philonij Rom. ℈ij. cum aq. vel decocto camomillæ f. pôô. *Riverius Pr. l.* 9. *c.* 11.

IX. Si Cholera morbo tentaretur gravida mulier, septimestris vel octimestris, estne tuta *venæ sectio*? Si in non gravidis est suspecta, ne vires per magnam inanitionem attritæ & exolutæ magis disperdantur & fatiscant, multo minus in gravida, quæ copiosam & immodicam vacuationem ex venis perpessa est, Quoniam est abortiva, dum fœtum suo genio defraudat, & matrem suis opibus depauperat, *Sic mederi gravidæ periculosum & arduum*, Nam si in viro, & muliere non gravida, improbatur ab omnibus Practicis, multo magis repudianda in grauida septimestri vel octimestri, Nam parca manu facta inutilis; quid conferet vasculum unum sanguinis detracti ad compescendum orgasmum humorum & febrem extinguendam, cum sanguis soleat fluere pigro lapsu, & guttatim atque purissimus educatur? *Riolanus Encheir. Anat. lib.* 2. *cap.* 36.

X. In morbis hujusmodi quibus evacuationes p.n. conjunctæ sunt, frustra neque sine magno periculo tentatur *Adstrictio*, antequam copia excrementi vacuata sit, Quum ergo evacuationes videntur processisse satis copiose, & neque virtus adhuc labascit plurimum (ferendæ enim sunt aliquæ debilitatis notæ ob symptomata) neque cohibendum neque provocandum est, sed occurrendum solum aliis symptomatis: Sin autem jam videtur processisse plusquam pro excrementorum in corpore abundantia; aut plusquam pro virtute facultatis, sistendum mox: Sin autem irritatio, dolor & anxietas sit major quam pro magnitudine evacuationis, & evacuatio minor quam pro multitudine excrementorum, expurgandum est, ut copiâ affatim vacuatâ, valeas occurrere symptomati, quod in nimia expulsione est: Verum quia symptoma vel à principio urget, & irritatio nunquam per hunc morbum omnino tollitur, neque cum expurgamus symptoma negligere, neque cum cohibemus irritantis succi oblivisci debemus: sed expurgantibus debemus admiscere aliquid adstringens, & adstringentibus aliquid abstergens, aut aliquid mordacitatem hebetans, aut alternate iis uti. *Vallesius comm. in libr.* 5. *Epidem. p.* 467.

XI. Diligenter est animadvertendum, quod si non accesserit Medicus, nisi postquam æger vomitu ac dejectionibus, ad horas aliquammultas continuatis, puta decem vel duodecim, fuerit exhaustus, & jam, frigescant extrema membrorum; hoc, inquam, casu, omissis aliis quibuscunque auxiliis, recto cursu ad sacram huius morbi anchoram, Laudanum intelligo, confugiendum est, quod non tantum exhibendum est urgentibus symptomatis, sed etiam cessantibus vomitu ac diarrhea, mane & sero quotidie repetendum, donec pristinas vires æger, ac sanitatem tandem receperit. *Sydenham observat. de morbis Acut. p,* 241.

XII. *Cholera humida* præceps est ac copiosa bilis excretio susque deq;: à phlogosi ventriculi proficiscitur, quæ sedatur refrigerantibus & adstringentibus tam sumptis quam admotis, potissimum usu aquarum Spadanarum, & laudano prudenter exhibito: Abstinendum cardiacis & stomachicis pulveribus calidis, quia irritant & vellicant stomachum: Medici Parisienses venam secant avara manu, etiam deficiente pulsu, ad avertendum periculum gangrenę ex suffocato calore ventriculi. *Riolan. Encheiridii l.* 2. *c.* 23

XIII. Non citra perniciem fluxio *adstringentibus* cohiberi potest, nec eadem variis catharticis promoveri: Graviter ergo peccant qui scammoniata, elleborum & colocynthidem in hoc affectu exhibent: Ab his enim excitatur hypercatharsis, quam consequitur convulsio, syncope, mors. *Enchir. Med. Pract.*

XIV. Effrænatum bilis motum coercent Iulep rosatum mistum cum succo granatorum acidorum: Syrupi cydonior. myrtillorum, rosarum & similes; qui non debent dissolvi in aquis, ne magis relaxentur ventriculi tunicæ, corroborandæ potius & adstringendæ, sed ex cochleari sumuntur. *Encheir. Med. Pract.*

XV. Si metus sit malignitatem ultra primam corporis regionem sese jam penetrasse, pro meliori impressæ malignitatis discussione, hidrotica cum alexiteriis intrinsece assumere convenit. *Sennertus Pract. lib. 3. p. 1. s. 2. c. 13.* Sed simul adstringendi vim habere debent, qualia terra sigillata, c.c. ustum & præparatum.

XVI. Choleram patiebatur fæmina cum surarum convulsione conjunctam, Curata 1. abstergentibus deinde incrassantibus, roborantibus, & adstringentibus: Inter cætera tria profuere, 1. crystallum præparatum, quo vel unguentis permisto, vel iuri avis aut castrati, rhodosaccharove insperso utebatur: 2. Cucurbitula magna bene ignita regioni ventris sæpius imposita. 3. Ustio in humeris, cujus vi distrata natura fluxus cessavit omnino, quod auxilium in conclamato fluxu esse optimum usus edocuit. *Zacutus Prax. adm. l. 2. obs. 16.* Alia sanata fuit, (inter alia præsidia) syrupo de mespilis, qui prærogativas in sistendis fluxibus obtinet mirabiles, & lactis vaccini chalybeati potu. *Observ. 17.*

XVII. Sedula mentis applicatione, & multiplici experientia edoctus, quod si hinc acres istos humores, fomitem morbi, catharticis expellere conarer, idem agerem atque is qui ignem oleo extinguere satagit, cum cathartici vel lenissimi operatio, omnia magis perturbaret, & novos insuper excitaret tumultus: Et si ex adverso medicamentis narcoticis, aliisque adstringentibus in ipso statim limine primum humoris impetum compescerem, dum naturali evacuationi obsisterem, & invitum humorem detinerem, æger, inimico visceribus incluso, bello intestino indubie conficeretur: Has, inquam, ob causas media mihi via insistendum esse duxi, ut partim scil. humorem evacuarem, partim etiam diluerem: Morbum itaque hac arte, mihi à multis retro annis comperta ac comprobata, toties quoties in ordinem coegi: Pullus tenerior in tribus circiter aqua fontanæ congiis elixatur, adeo ut carnis saporem vix perceptibilem liquor referat: hujus decocti capaciores aliquot cyathos æger tepide haurire jubetur, eodemque tempore bona eiusdem quantitas pluribus enematis successive iniiciendis inservit, donec qua à per superiora, qua per inferiora tandem omne jusculum absumptum, ac denuo rejectum fuerit: Ita ventriculo insigni liquoris quantitate sæpius onerato, atque, ut sic dicam, subverso, ac reiterata Enematum injectione, humores acres vel foras eliminantur, vel retusa acrimonia ad debitam temperiem revocantur: Exantlato hoc eluvionis penso, quod tres vel quatuor horas sibi vendicat, medicamentum aliquod paregoricum curationi colophonem imponit: Mihi hoc crebro in usu est ℞. *aquæ paralys.* ℥i. *mirabilis* ℥j. *laudani liqu. guttas xiv.* cujus loco Narcoticum quodvis officiale succenturiari poterit. Atque hæc, quam proposui, diluendi humores via, multo tutius ac expeditius, quam quæ vel per evacuantia, vel per adstringentia vulgo instituitur, periculosissimo affectui occurrit, quippe cum ab *illis* tumultus concitatior & ferocior evadat, ac omnia susque déque evertantur. *hæc* e contra hostem in mediis visceribus detineant, ac ex advena plane reddant inquilinum: ut taceam protracto in longitudinem morbo, præter periculum ex ejusmodi mora, qua in massam sanguinis tandem humores vitiosi irrepunt, atque mali moris febrem facile accendunt, etiam ægris gravissimi mali tædium procreari. *Sydenham Observat. in morb. Acutis p. 239.*

XVIII. Vir Nob. ex vino sibi ingrato liberalius hausto, bilem sinceram ἄνω καὶ κάτω, summa nausea ab omnibus esculentis adeo tenebatur, ut & mentio saltem panis & carnis everteret ventriculum: Vocabar tandem, cum singulari desiderio julepi alicujus refrigerantis & sitim sedantis teneretur, aquam fontanam cum syr. rubi idæi vitriolato correctam propinabam: Potus erat gratissimus, sed tamen fermentationes ventriculum & intestina distensione ventosa vexantes non placabantur: parabatur emulsio ex amygd. dulcibus cum decocto ras. c.c. & rad. scorzon. Placebat & hæc palato, fermentationes tamen distensione dolorifica molestæ, & hinc vomitiones & dejectiones biliosæ nequaquam sopiebantur, etiamsi pro ventriculo roborando adhiberetur scutū stomachale: Quin anexietas inclinante die tantopere ursit, ut appellandum esset ad laudatissimum laudanum, cujus grana duo in pilulis deglutita noctem donabant placatissimam, redeunte diluculo vomitus meræ bilis sequebatur, cum εὐφορίᾳ tamen: hauriebatur hinc tantillum consummati e capone, ut sitim intolerabilem liceret potu solari, offerebatur paulo post haustus unus & alter emulsionis: post horam fere rediit anxjetas cum dypnæa suffocationem minante, qualis nunquam atrocior: Interim aquæ simplicis haustum optavit æger, facile consensissem, æstimans ætatis florem & affectum biliosum, Sed cum adstantes hoc quid insolitum, & ventriculo insueto funestum reformidare soleant, utrique parti satisfacturus, aquam quidem naturalem suasi, sed medicam, Acidulas nimirum Egranas: Interim ut moræ tædium solarer, acidulas laudavi Silesiacas: appellentibus iis, appetitui mox satisfecit haustus summe proficuus: postridie visitanti mihi laudabatur nox quietissima, acidularum gustus tam palato quam ventriculo gratissimus, & initium reconvalescentiæ lætissimum; perstitit hæc spes, adeo ut à meridie daret dormitionis licentiam: Octiduo transacto significatur mihi valetudinis reparatio, nisi quod restaret humorum qualiscunque effervescentia & sitis: urgebam responsoriis Acidularum continuationem: Hac methodo, sed ausu periculosiore, in febribus biliosis, diarrhoeis, dysenteriis, alpium Helveticarum incolæ scribuntur bibere glaciem: *Sigism. Grassius observ. xcix. miscell. curios. ann. 4. & 5.* Borellus cent. 2. Observat. 27. ait se mulierem curavisse solo aquæ communis potu, & admotione Cerati santalini regioni stomachi.

COELIACA

COELIACA AFFECTIO.

(Vide *Lienteria lib.* 10.)

Cognitio & Curatio.

VBi pro assumptorum alimentorum quantitate, nimia copia excernuntur per Alvum secreta, cum necessario pars utilis simul pereat, videndum an pro Lienterico, an pro *Coeliaco*, aliove affectu habendum sit illud vitium: Nam si paulo postquam assumpta sunt iterum excernantur alimenta, & Lienteria adsit, quoniam alimentorum mora & retentio necessaria in ventriculo læia est, & quidem Ventriculi male affecti, & assumpta mox iterum excludentis culpa, is aut roborandus, aut ab irritatione molesta liberandus, medicamentis tum actes humores temperantibus, tum eosdem, si redundent, evacuantibus: Quod si alimenta moram quidem necessariam nectant in ventriculo, ac sufficienter & rite in eodem fermententur, constituantque massam pultaceam, quæ talis quoque per alvum excernatur, adsitque ea *affectionis Coeliacæ* species, quam *Alvi fluxum Ictericum* appellari posse autumem (ob chyli alvinarumque fæcum secretionis defectum, & quidem ob bilis vel absentiam vel inertiam, Vide *Sylvij Ideæ Prax.* lib. 1. cap. 10.) ut hoc malum curetur, & nimia Alvi dejectio minuatur, promovenda erit ac restituenda dicta secretio, & quidem per *amara aromatica*, quippe quæ Bilem inertiorem, aut parciorem, acuunt vel augent, illius saltem vices supplent, & sic malum satis grave, ac ægros sensim conficiens curatur: Quod si non quidem pura puta Alimentorum fermentatorum massa pultacea excernatur, sed cum secreto ac innatante ipsi chylo permista vel confusa, quæ *altera est affectionis Coeliacæ species*, quoniam tunc impedita est chyli per crustam intestinorum panneam transcolatio in lacteas venas; sive illa ortum habeat à pituita orificia ipsius obducente, sive consequatur eadem Crustæ consumptionem, abrasionemve, atque cicatricem vias illas impedientem, vsurpanda erunt medicamenta Pituitam istam incidentia, abstergentia, evacuantiaque; Nam cicatricem tollere, atque crustam deperditam reparare, Arti denegatum est. *Sylvius de le Boë Append. ad Prax. Tract.* 5. §. 239. *&c.*

COLICUS DOLOR.

SYLLOGE.

Caustico ventri affixo desinens. 64.
Sanguinis missio *quando locum habet.* 69.
Cucurbitulæ *usus.* 18.
Cui ventris loco admovendæ. 13.
Specificum si flatus intra membranas concludantur. 43. *b.*

I. Κατωτερικὸν unum cum judicio adhibitum in Colico dolore, unâ resolvit clavâ quod vix decem attingent *Clysteres*, præcipuè in Colico dolore à fæcum obstructione supra valvulam. *Rolfincius Meth. l.* 5. Observatum est cum æger quidam triginta Clysteres sine fructu accepisset, alium Medicum mannæ ℥iß cum olei amygdalarum dulcium ℥ij in jusculo gallinæ pingui exhibuisse, & ægrum dolore liberasse. *Riverius Pract. cap. prop.*

II. Sæpe injecti *Clysteres* sursum non ascendunt, præclusis scilicet viis ob tensionem à flatibus excitatam: acciditque sæpissimè vt injecti plures clysteres intus subsistant ac penè suffocent: Itaque si uno aut altero clystere, aut etiam tertio, alvus nihil deponit, glande acerrima revocare præstat quam majore clysterum copia ventrem distendere. *Enchirid. Med. Pr.*

III. Errant rudiores dum in Colica prodeunte à materiâ vitreâ, proponunt *Enemata* diminutæ virtutis & improportionata, ut quod fit ex chamæmelo, anetho & laurino oleo, admista hiera: quippe in colicis levioribus solum aliquid possunt, in contumacissimis causas auferre non possunt: iterata injectio horum clysterum non est tanti, ut hostilem humorem evincere possit: indicatio assiduæ repetitionis non sumitur ab actione indicantis vehementis, sed à præsentia: ideo repetitio diminuta nunquam poterit insignem vim indicantium demoliri, quia vis & præsentia genere differunt: Valentiora enemata in colica passione omnium contumacissima, fiunt ex decocto carminativo, in quo ʒiß trochiscor. alhandal & centaureæ minoris manipulus ebullierint, & ex oleo amygdalino dulci, quod pharmacum contemperat. *Sanctorius meth. vit. Err.* Dom. N. dolore Colico vero corripitur, injicitur clyster, quo nihil operante advocor, invenio eam ex doloris gravitate clamantem: præscribo clysterem ex decocti emollientis libra una, diaphoenici ℥j aquæ bened. ℥iv. quo dolor omnino quievit, & ægra multa pituitosa, cum multis flatibus excrevit. Ego simili dolore vexatus, neque clystere emolliente, carminante & laxante admodum levatus, simili clystere curatus sum, ita ut statim eo injecto dolor omnino quieverit, quamvis nonnisi post duas horas rejectus fuerit. *Riverius Observa.* 12. *cent.* 2. Fortiores *Clysteres* dandi sunt, neque verendum est de attractione ad partem, quia vis injectionis, ob intestinorum obstructionem altius non potest penetrare, neque attrahere humores: Quod à Galeno dictum fuit de revulsione vel aversione facienda per partem contrariam, hoc de inflammatione dictum fuit, non de aliis affectibus partium, quæ meatus apertos habent ad evacuationem faciendam sufficientes. *Rondeletius lib. de Medic. int. pag.* 893. *Castoreum & Euphorbium*, si perseveret dolor, neque moveatur suo loco, ad id conferunt, & præsens extremumque est remedium, nam qui castoreis ex vino bibunt gr. vj. & vini parum, cito curantur, Euphorbium etiam infunditur eadem quantitate & alia. *Idem pag.* 855.

IV. *Lacrymæ* periculosæ ob lentorem, nec indendæ clysteribus, nam aliquando adhærent & non possint repelli, & occidunt, ut ex morte Nobilis Viri Gubernatoris Monspessuli D. Gaudeti, id nobis fuit compertum: nam Pharmacopola officio Medici cum fungi vellet, insciis Guilberto, Griffio & Falcone, qui illum tractabant, injecit sagapanum, ammoniacum & alia dissoluta; quibus immissis subito & repente mortuus est. *Idem Ibidem.* Turbith. colocynth. & agaricus pulverisata, & in panno ligata decoqui debent. *Idem.*

V. Mulier Nob. gravissimo dolore coli cum teneretur, ut nihil aliud ad manum esset, *Vinum hippocraticum* injiciendum curavi, & paulo post curata fuit: Rusticus qui vinum emerat aromatites ex melle ad hilaria celebranda, curatus fuit: vina autem hæc saccharum vel mel. ad detersionem; hippocraticum vero cinnamomum, piper, zinziber, grana paradisi recipit, quare non debet esse mirum si his remediis curetur: Curavi alium rusticum brodio, quod ex allio contrito in mortario: & oleo fit, nam quæcunque incidunt & attenuant, discutiunt, ob id curant, ut erysimi decoctum, quo multos curavi, quod etiam ex vino efficacissimum est remedium: In his clysteribus vinum nunquam prætermitti debet, quia concoquit materiam, sedat dolorem flatus discutiendo, & quodammodo reficiendo: eligendum autem vetus & tenuium partium: *Idem ibidem.*

VI. Existimo aliquando *Purgantia* valida esse necessaria: nam hæc duo plerumque connectuntur, Dolor & Alvi adstrictio insignis, ut neque Clysteres validi, neque lenitiva, etiam si copiosa, possint alvum subducere: Quid igitur tunc agendum? estne expectandus volvulus? si in volvulo, in quo vires imbecilliores, nemo purgantium usum recusat, cur ut ab hoc præserventur patientes, non præscribentur purgantia? profectò conveniunt, sed in materia frigida: Qui abstinendum censent, ut *Fuchsius*, ajunt *Galenum* scripsisse nunquam trahendos ad partem affectam humores, sed id nullius est ponderis, quod in ea parte via est per quam attracti humores excerni possunt: *Fuchsius* addit neque *Paulum* neque *Aëtium* aliis medicamentis usos quam mitioribus, Et recentiores hunc purgantium usum introduxisse: Sed deceptus est, quia fortè legit *Pauli* & *Aëtij* tantum sententiam de materia calida non frigida: nam *Paulus* loquens de frigida, proponit catapotia accipientia euphorbium, scammonium: *Aëtius* in eodem casu laudat Hieram *Archigenis:* Quod subjungit hunc usum esse à Practicis acceptum, ostendit illum aut non legisse, aut oscitanter, *Arabes*, qui utuntur Diaphoenicone, Elect. Indo, Hieris magnis, Pilulis validis: Et ego, ut ingenue dicam, uno die plures Colicos sanavi hoc medicamento, ℞. Diaph. ʒß. spec. hieræ ʒiij m. f. Bolus. *Saxonia.* Solve sic Quæstionem, Dolore valde urgente mitissimis solum vacuandus humor: cessante, aut mitiori facta fluxione, valida sunt imperanda, ut rebellis crassusque humor vi attenuantium medicamentorum incisus & coctus educi possit: Nam sæpe accidit febris, ut notat *Costæus* in Avic. 16. 3. tr. 4. c. 1. concalfacto jecore ex potionibus, fomentis & clysteribus, quæ deinde negotium facessit, expectantibus Medicis concoctionem & verentibus purgationem: *Zacutus Princ. Med. pag.* 344.

VII. Si ob vomitionem assiduam *Cathartica* retineri nequeant, apponatur umbilico, seu infimo ventri, ampla cucurbitula, ibique remaneat per horam unam si fieri potest: aut in balneo sumatur catharticum, hac enim arte retinetur. *Enchirid. Med. Pract.*

VIII. *Avicenna* fen. 1. doctr. 4. c. 1. ait quod Colica aliquando contingit ob meatum felleum occlusum

clusum qui it ad intestina, tunc enim impeditur transitus bilis, unde non irritatur expultrix intestinorum, & per consequens retinentur fæces & ob moram durescunt: Et quia colon intestinum est omnium maximum & imbecillum, colligit magnam fæcum copiam, & postquam est obfarctum & onustum, intensus dolor gignitur, qui non tollitur medicamentis soluentibus, quia attrahunt novam materiam, unde major fit humorum obfarctus, hinc major dolor, neque tollitur hiera vel cæteris siccantibus, quia magis siccantur & durescunt fæces: neque tollitur clysteribus, quia clausum est colum intestinum, sed solum tunc est fidendum oleo amygdalino dulci ad lib.ß. per os sumpto *Sanctorius meth.l.3.c.9.*

IX. Fugienda sunt *Cathartica* nimis violenta, ut elleborus, antimonium. Sed nec Cassia, quamvis leniter purget convenit, quia flatulenta est. *Enchir. Med.Pr.* Manna flatulenta est, eam non probo in colicis: Ne des Mannam, Rhabarbarum, vel Sennam, præsertim in potionibus, nisi prius bene roboratis intestinis. *Crato Epist.* 141. *apud Scholzium.* Si à pituita est, ea primum sic expurganda est, ut simul flatus, qui plerumque adsunt, digerantur; Ex purgantibus dari agaricus, mechoacanna, vel elect. diacharth. debet cum decocto anisi, fœnic. dauci; Vitare autem rhabarbarum & myrobalanos, itemque sennam & cassiam oportet, priora quod adstringant, posteriora quod flatum generent. *Hartmanus Praxis Chim. cap.*146, §.11.

X. Circa usum attenuantium accipiendum est Galeni consilium 12. Meth. 7. scilicet ne præsente copiosa materia valida attenuantia vel intrinsecus vel extrinsecus omnia accipiantur, nam humorem attenuatum in flatum vertunt, sicque dolorem augent: Hanc ob causam in consultationibus meis sæpe dixi flatum à calore fieri, non modo magno, sed etiam imbecilli, e. g. si pituita multa abundet, tunc enim flatus gignuntur. *Saxonia in Præl. Pract.*

XI. Præbeantur syrupi sine diluto, oxymel simplex vel compositum, admisto etiam scyllitico, syr. de betonica, de mentha: Nam si dilutum ex calorificis conficiatur, flatum augebit. *Idem ibid.*

XII. Cum causa antecedens sint vel crassi & pituitosi humores, intra coli membranas subsistentes; vel materia flatulenta; vel inflammatio coli, vel acer mordaxque succus, quæ causæ aliquando miscentur, si morbus diuturnior est, ubi frequenter una cum crassitie materiæ, iungitur etiam acrimonia flatulenta cum inflammatione; quam ob causam, juxta Hermeticos, ἄλγηθος κολική ex mucilagine Tartarea, stypticis & acetosis spiritibus permixta producitur: Ideo asseritur spiritum salis optimè convenire, præmissis præmittendis, tum quod attenuandi resolvendi simulque potestate polleat, peccantes humores corrigat: tum etiam quod discutiendi vi flatulentam materiam digerat: adde quod materiam putrescentem alteret & humores à putredine præservet: Imò vi aperiendi causam morbificam disponit, ut eò citiùs natura ab eadem sese liberet: tandem quatenus fervidas & sulphureas exhalationes deprimit, seu fixas reddit, eatenus optimum anodynum existit: Nec timendum ne calefaciendi vi nimis liquet & fundat humores, quod monet Gal. 12. meth. 8. Aut ne penetrandi vi peccantes humores magis exacerbet, cum eximium calorem abesse constet, eo quod hydropicis exhibitus sitim extinguat, nedum generet, Ac potius ferocientes spiritus consumat & colligat quam irritet. *Greg. Horstius Dec.* 6. *Probl.*1.

XIII. *Galenus* incantamenti instar Colicam è flatibus curari ait (probante Cratone) si cucurbitula magna, cum multa flamma, ventri ad umbilicum admoveatur. *Nota, Ad,* non *Supra* umbilicum, ne forte syncope oriatur ob commercium vasorum umbilicalium cum corde: Sicut homo necessario interit si circa umbilicum excoriatur, quamvis alias vivere possit totus pelle privatus: supplicij genus Ægyptiis familiare.

XIV. Sunt qui in colicis raro decoctis, sive per alvum, sive per os, utendum censent, quod quamvis qualitate prosint, ratione substantiæ noceant, ideo præstare Clysteres confici ex solis oleis vino potenti mixtis E.g. ol. Iunip. ℥ß. malvatici ℥x. *O. Heurnius in Fernelium.*

XV. Cum morbus invadit tria illa concurrere solent. 1. Obstructio alvi, propter aridorum stercorum copiam 2. Siccitas intestinorum, cum qua sæpe coincidit renum obstructio & caliditas, siccitatem illam fovens: Interdum etiam purgationes nimis crebræ vias post se resiccant, præsertim cum tenues materiæ expurgantur relictis crassis. 3. Affluxus humorum ex venis augens flatus, Hoc rerum statu, cum colo supra ab humoribus, infra à stercoribus obstructo, flatus nec erumpere aperte, nec ob crassitiem per occultos meatus transpirare possunt, oritur miserabilis illa intestinorum distensio, præsertim si arida simul sint intestina. Hic protinus aliqui festinant ad flatus discutiendos, adhibent fomenta, dant discutientia &c. quæ sanè in colica leviori faciunt quod debent, sed in vehementi plurimum nocent, dissolvendo pituitam in flatus: Habent ea suum locum, sed prius necesse est vias inferiores aperiri, & siccitatem intestinorum emendari: Ad hoc maximè idonei clysteres lenientes, mollientes, &, si viscida materia adsit, etiam incidentes & abstergentes, quibus insistendum donec obstructio à retentione fæcum exorta tollatur: Cur autem non recipienda sint olea in clysteres, non video, cum lubricent intestina eaque emolliant: Multò magis metuo siccitatem, quæ non usurpatis oleis relinquitur: Quædam cum præ doloribus colicis jam exspiraret, sanata est sola emollitione intestinorum exsiccatorum: Imposui rete castrati calefactum in lebete, & antequam illud cõsequerer, apposui vitrum cum lino incenso, inducias inde quærens in dolore: Emollitis intestinis, statim excrevit plurimum pituitæ vitreæ, & multum etiam biliosorum humorum, unde contra spem convaluit. Hinc apparet quanta res sit emollitio intestinorum in colica, quem in usum olea indi soleant: Galenus cum ex phlegmate vitreo intestina ipsi velut terebra perforarentur, iniecto per clysterem oleo rutaceo copiam pituitæ vitreæ excrevit & convaluit, &c. *G. Hofmannus apud Scholtzium cons.*173.

XVI. Cum ægri non levaretur dolor medicamentorum usu, neque is nisi admodum difficile movere se posset, in hanc ultimam devenimus deliberationem ut decoctum ligni Hujaci, corticisque ejusdem præberemus, in quo parum fœniculi tantum incoctum esset: quod magis si alia admisceantur medicamenta illius vires infringant quam sublevent: cum potius qualitate quadam coeca agat quam manifesta, si accuratè animadvertere voluerimus: deinde si, ut sperabam futurum, febris cessaret, quod tertia pars vini decocto adderetur, eo modo illud coquentes & præparantes qui nobis,

magis ægri saluti opportunus visus, illoque & manè & sero pro serapio & potu utentes, licet non ita tenuem victum decreverimus instituere, ac si non ita diutino morbo affectus fuisset, quamvis antea largiore, quam par erat, victus ratione usus fuerit: quo quidem remedij genere ab omni morbo incolumis factus: Qui nisi quidem subito ab illius assumptione convaluisset, majorem sanè corticis mensuram addidissem, cum efficacior ille sit, experientia teste, & in plerisque etiam aliis videre licet, ut sunt raphani, citri, ellebori, capparum, & multorum aliorum cortices: neque ad alia transiissem, sed per aliquot dies expectassem, cum hujus medicamenti talis sit natura, ut postquam etiam sumptum fuerit ad multum tempus vires suas exerceat: *Aloysius Mundella.*

XVII. Ubi parum nos clysmatis proficere cernimus, ad potiones, & ea quæ extra admoventur descendemus: prima igitur potio facile parabilis ex diacymino erit, vel electuario de baccis lauri ex forti vino calido, vel meraciore mulsâ: Secunda ex nuce moschata trita & vino cretico calido. 3. ex castorei ʒj. cum vino similiter. 4. est terebinthinæ potus. 5. salsarum & suphurearum aquarum. 6. lupinum stercus quod in spinis pependit. 7. galerita avis, obsonij vice in albo jure. 8. c. c. ustum in olla & in pulverem redactum, epotum. ʒj. pondere. 9. Ius galli veteris, incoctis carthamo, polypod. turbith, hyssopo, semin. dauci, anethi, ameos, sale gemmæ, aromatibus: clysteres ex eo decocto interdum parando: Nos concocta materia & parata, diacatholicone vsi sumus & diaphœnicone utiliter, & aliquando galli jure, & aliis remediis quæ non multum calefaciant. *Leon. Iacchinus.*

XVIII. *Cornea cucurbitula* plurimi fit ab Indis sub torrida zona habitantibus: qui curaturi juvenem dolore colico laborantem, infudere primum ore clysterem, mox applicuere abdomini cucurbitulas corneas: quarum spiritu, per exile foramen, ore educto, occlusere festinanter cavum id digito, cum vt cuti firmiter inheresceret cucurbitula, tum ad eliciendum flatum intestinis molestum: quem certè felicissimè huic juveni hac ratione subduxere Barbari. *Nic Tulpius lib. 3. cap. 49.*

XIX. Nonnunquam accidit ut pituita, in colo intestino congesta, in tumorem attollatur, qui specie externa turgidus, Medicos in errorem inducit, & curationes eorum eludit: nam conspecta tumoris duritie, protinus ad emollientia decurrunt, iisque insistunt, cum curatio vertenda esset ad ablationem causæ, h. e. ad pituitæ ex intestinis eductionem; Ac res tandem loquitur ipsa, deducta aliqua pituitæ parte tumorem ipsum desidere & minui: Vide apud *Fernelium* histor. de legato. *Caroli Qu. G. Hofmanus apud Scholtz. Cons. vj.*

XX. Expendere oportet Pituitæ vitreæ frigiditatem non solum esse doloris occasionem, si quidem diu ibi persistens eum non valuit inferre: quò fit ut non solis calorificis sedetur, sed ex motu prodeat dolendi occasio: nam dum quiescunt humores illi intestinis affixi, dolorem nullum inferunt, donec moti vim inferant subito & affatim in naturam ipsam, ac per consequens dolorem; quod manifestè constat, nam subito ab evacuatione humorum cessat dolor: qui si sola fieret alteratione, nec subito invaderet, neque subsideret, cui usui præstant ea clysteria quæ protinus evacuandi pituitam efficaciam habeant simul cum caliditate: Nam quę solum calfaciunt plus solent humorem movere, ac per consequens graviores dolores inferre: Adde quod prædictus humor per intestinorum venas & poros solet transsumi, & inter intestini tunicas congregari, idque sensim; Verum cum ad quantitatem devenerit notatu dignam, necesse est divelli tunicam atque distendi, ac dolorem inferre, tanto quidem majorem, quanto magis à se flatus produxerit, quos facile nec pellere natura nec discutere possit, qui ibi violenter detinentur, frigidi humoris contactu densatis tunicis. *Mercatus de Ind. Med. lib. 1. cap. 3.*

XXI. Observat *Heurnius decocto anisi* se fœlicius colicos dolores sanasse quam eius spiritu vel oleo: Idem quoque sæpe observavi, quoniam decoctum vires anisi omni sui parte imbibit: olei autem guttulæ tres vel quatuor, partem quam primum attingunt afficiunt potentissimè, sed vires suas ulterius non diffundunt: *Primerosius Error. Pop. l. 4. c. 3.*

XXII. In Colica præsentissimum auxilium reponendum in *Clysteribus ex fumo Tabaci* immissis, ait *Bartholinus* cent. 4. Epist. 92. Quid valeant expertus est Genevæ ante paucos annos Pharmacopœus peritissimus D. *Pueanus*, qui Ileo â fæcibus obstructo Colo graviter laborans, nec ullis præsidiis alvus solvi cum posset, ne quidē deglutitis globulis, uno plumbeo, altero aureo, imo ipso hydrargyro ad ℥iij. exhibito, tandem insufflato in anum per fistulam vulgarem Tabaci fumo, alvus commota est, aliquot scybala exclusa, atque aliis congruis accedentibus remediis, ad sanitatem redij.

XXIII. Notandum de *Carminativis*, hos majores sæpe solere excitare cruciatus ob sinistram adhibendi rationem &c. *Galenus* 14. meth. cap. 7. *Vide lib. 19. tit. de Clysteribus.*

XXIV. *Cingulum*, quo arctè venter constringatur, à nonnullis adhibetur, verum nullius esse usus, quin dolores potius augere quam minuere putamus: compresso enim ventre, colon quoque arctatur, materia autem flatuosa magis renititur, unde dolor exacerbatur. *Rolfincc. cons. 3. lib. 7.*

XXV. In *Colica phlegmatica & flatulenta* locum non inveniunt Acidulæ: intestina quippe refrigerant, doloremque conduplicant: Et quia ob constipatam alvum transitum non habent, ventrem distendunt, & cruciatus augent. In biliosa concedi fortassis possunt, cæteris paribus i. e. alvo aperta & ventriculo existente tali, ut earum potum tuto & facile ferre queat. Scribit enim Galenus 6. de loc. aff. c. 2. nauseam & vomitum in colica urgere, & longè quidem vehementius quam in nephritide, ægrosque pituitosa & corrupta vomere: rapitur enim ventriculus, affectis intestinis, in consensum. *Sebisius de Acidulis Sect. 2. dissert. 2. §. 44.*

XXVI. Ubi anodyna nihil proficiunt, & dolor vehemens admodum est, ut syncopes vel vitæ periculum immineat, ad *Narcotica* accedendum, quæ usurpantur commodius in mordaci & acri humore, non quod refrigerent, ut vulgo creditur, sed quod humoris acrimoniam mitigandi, eum incrassandi, morsumque & motum ejus inhibendi etiam vim habent: In frigidis autem & crassis ac lentis humoribus Opiata ita commoda non sunt, cum causam morbificam deteriorem & curatu difficiliorem reddant: Et quamvis quia frigidis humoribus Colicam

patiuntur, initio aliquid commodi inde percipiant, postea tamen dolores majores fiunt, humore ipso crassiore & ad motum magis inepto reddito, tunicisque intestinorum magis addensatus. *Sennertus.*

XXVII. Hoc tamen circa *Narcoticorum* usum monendum, ut cum iis opus est adhibeantur dum vires adhuc constant, nam si viribus jam prostratis, & ubi ferè morti vicinus est æger, usurpentur, non solum nihil prosunt, sed ægro etiam interitum accelerant & cum sensu vitam auferunt: Deinde per clysteres talia iniiciantur cum decocto conveniente, & clystere infuso æger in latus dolens recumbat. *Idem.*

XXVIII. Non semper illa ipsa materia quæ dolorem excitat, etiam obstructionem parit: sed quandoque diversa: Flatus enim copiosus, cum excrementorum retentione affluens, & continuum solvit, doloremque parit, & obstructionem generat: Dum vero flatus non est ita copiosus, fæces verò sunt induratæ, aliud est quod dolorem excitat: compertum enim est sæpissimè alvum ad multos dies fuisse obstructam, & fæces retentas sine dolore colico: accedentibus postea flatibus demum colicam excitatam fuisse. Si ergo à fæcibus alvi induratis, reliquis fæcibus & flatibus exitum præcludentibus fiat colica, usurpanda sunt emollientia, & postea acria expultricem irritantia. *Sennertus.*

XXIX. Quod vero G. *Fallopius* lib. de Medicam. Purgant. cap. 28. refert *Rufum* damnare *Clysteres* in torminibus ventris, ideo quia magis distendunt intestina, & velle loco eorum usurpemus *Glandes* &c. hoc paradoxon haud facile attendent Practici: attamen *Rufi* hæc cautela quandoque in aliquibus individuis admittenda videtur: Sic cum Perillustr. D. N. vehementi colica corriperetur, egoque illi ex pulegio, calamintha & similibus clysterem parare meditarer, fassus mihi est se usum clysterum ferre non posse, cum plerumque iis sibi exacerbarentur dolores, contra eos sibi mitigari à suppositorio: Imo se quoque observasse ajebat quod si quandoque ab usu clysterum dolores mitigarentur, eos tamen facile recrudescere, nec inducias ultra biduum aut triduum sibi concedi: at si suppositorium intruderetur, non solum incantamenti instar id sopire paroxysmi tempore intolerabiles dolores, sed quoque se ab usu illius per 5. vel 6. menses ab omnibus torminibus vindicari: Quæro anne specimen vel exemplar ipsi esset suppositorij quo uti consuevisset? ac id mihi communicavit. ℞. *mellis crudi ℥j. trochisc. albandal ʒß. olei stellat. ceræ ℈ß. salis gemmei ℈ij. coque mel ad spissitudinem vt digitis tractari possit, additis spec. & sale. f. Suppositoria*, Atque hæc in gratiam Medicinæ candidatorum afferre placuit, qui subinde in praxi illorum Hipp. nostri recordabuntur, ubi non illico mitescunt symptomata, *Cum quis omnia recta ratione facit, neque tamen pro ratione succedit, non est ad aliud progrediendum, si manet quod ab initio visum est*: Verum enim vero regerat Medicinæ candidatus, in veterum Græcorum, Hippocr. præsertim & Tralliani lectione versatus, probetque ex his authoribus non solum Clysteres, sed etiam ipsum flatum in intestina arte intromissum mitigare dolores & ventris tormina, imo servare ægros vitæ periculo expositos &c. Vnde inferre, sive contra *Rufum* sive *Fallopium* potest, vanum esse illum metum de Clysterum usu, & penitus intercidere illud paradoxum, quo defenditur, Quia intestina a clysteribus distenduntur, Ergo damnandos esse clysteres in torminibus ventris, Textus autem in Hippocr. duo insignes occurrunt, & prior ex lib. 3. de morb. sect. 5. In quo ex instituto de cura Volvuli agitur, & adversus eum varia subsidia adducuntur, ubi inter alia hoc consilium dat. *Quod si, inquit, recuset, fistula ad propendulum utriculi petiolum adalligata & inflata, multus flatus immitendus, ac tum ventrem tum intestinum contractum distendat, deinde extracto folle, infusum per clysterem iniiciendum. Posterior textus illi consimilis lib. de affect. sect. v. hic est Quod si clysterem recuset, fistula ad propendendum utriculi petiolum adalligata & inflata, multus flatus immittendus, intestinoque & ventre per flatum distento, detracta fistula confestim clyster iniiciendus*, quem si admiserit, alvum demittet & convalescet: Ejúsdem quoque Trallianus lib. 5. cap. 10. est sententiæ in colicis, qui ex stercoris duri obstructione dolent, ceu quibus eadem quæ Hippocr. præcepit remedia adhibet, qui ibidem modum aut encheiresin longe apertius quam Hippocr. nos docet, Cujus beneficio folle fabrili in anum flatus aut ventus intromitti debeat, & quidem tum temporis ubi nihil assumptis antidotis ac injectionibus magnum quod præstari potuit: Sane hæc & similia ex Hippocr. obiicenti, Respondendum per ipsum Hippocr. qui 1. aph. 6. inquit. *Ad morbos extremos, extremam ad unguem curationem præclare facere*: Quæ verba ita accipio, ut non solum Acuti, seu Acutissimi morbi, & omnino lethales sub extremorum, morborum, seu, ut Gal. loquitur, summorum nomine, seu ultra quos non sunt alij, intelligendi veniant, quibus annumeratur Iliaca passio, aut Volvulus Iliacæ passionis species, Vide in hanc sententiam *Hofmanni* Institut. lib. 3. cap. 47. Quasi Hippocr. dixerit, Volvulus conclamatum & extremum est malum, ergo recte consules ægro si extremam curationem non protollas, sed eandem urgeas, aut periclíteris, juxta Galenum 5. m. m. 15. Egregium monitum practicum, Qui ubi moriendum prorsus ægro est, alienissimum à ratione censet à mitioribus inchoasse medelis: Absit ergo insimulemus Hippocr. inscitiæ, aut quasi illum fugerint illa incommoda quæ sive à clystere, ut ita dicam flatulento aut pneumatico, sive etiam folle fabrili in anum intruso, ægros manent, aut quæ *Fallopius* una cum *Ruffo* ab omnibus clysteribus ægris inferri timet: Sed contra asserendum Hippocr. probe novisse omnia illa, ast præcepisse ex duobus malis, ægro in vitæ periculo constituto, minus esse eligendum, & præstare hoc in casu anceps quam omnino nullum remedium: Seu pneumaticum clysterem, aut ipsius follis flatum, noxium quidem esse intestinis, ceu quo magis magisque, ut observat *Rufus*, distenduntur, lancinantur, excruciantur, sed solum punctum quasi temporis, intestina, sed ita ut ea distentio intestinorum alvum torpidam solicitet, ac scybala adhæsu tenacissimo velut ab ipsis intestinis, vel intestina à scybalis divellat, quæ postea natura excernere potis est. *S. Pauli Quadri part. Botan. p. 461.*

XXX. *Colico dolori Bilioso* qualia Purgantia conveniunt? Mitigato aliquantulum dolore, expressio Rhei in aque cichorij, cum syrupo rosaceo exhibenda erit, & frequenter repetenda, donec tota humorum saburra vacuata fuerit: Si purgatio ista benignior morbo eradicando non sufficiat, confugiendum erit ad mercurium dulcem, qui aliquoties exhibitus cum purgantibus diagrydiatis, curationem absolvit: Quibus suspectum est diagrydium, solus exhibeatur mercurius dulcis in pilulam efformatus cum conserva rosarum, superhausta infusione sennæ & rhabarbari, addita manna & syrup. rosaceo *Riveri us.*

XXXI. Interdum doloris atrocitas uti cogit *Narcoticis*, Philonio Romano dissoluto in clystere, vel in bolo, vel dissoluto in decocto conveniente. *Rondeletius* parat pilulas ex opio, myrrha, castoreo cum mithridatio: Sed his Narcoticis temerè utendum non est. *Enchirid. Med. Pract.* Dn. *Dortes* vidua summa duritie & tensione abdominis totius à multis annis laborans, unde per intervalla dolores atrocissimos, colicorum instar patiebatur, eodem dolore corripitur, multò atrociori quam antea, circa noctem: Vocatus Pharmacopæus duos clysteres iniicit sine ullo fructu, quamvis eorum vi multum purgata fuisset: Vocatus ego mane præscribo pilulam ex laudani gr. v. & intra horam dolor penitus quievit nec amplius rediit. *Riverius Centur. ij. obs.* 12.

XXXII. *Mindererus* scribit se multis risui fuisse quod *Vinum* Colica laborantibus interdixerit: cum tamen ipse expertus sit omnes tales spuria paralysi immunes evasisse: Concedi tamen potest Hispanicum confortationis, non potus gratia: Austriacum solum sufficit ad generandum colicam, vel saltem ad tartari illius delitescentis ebullitionem. Cruditatis signum commune dat vinum bibitum, quod in iis qui Colicos patiuntur dolores statim acescit. *Hoeferus Hercul. Med. lib.* 3. *cap.* 5.

XXXIII. Iis qui tali colica laborant non concedendum *Balneum*, plerumque enim in iis viscera calidiora sunt, hinc magis calefiunt & dolor augetur: deinde in affluxu illius materiæ, quæ prius colicam generavit, antequam nervi afficiantur, replentur prius musculi, ita ut animalem spiritum, motus & sensus opificem primarium, recipere nequeant, vel, etiamsi recipiant, officio tamen fungi non possint ob effœtam & debilem constitutionem, quam augent balnea, adeoque iuvant ad deteriorem metastasin, juxta aphor. 5. 16. Si autem omnia frustra tentata fuerint, & dolor non cessaverit, nihil obstat quin ægrum in balneum ducamus, & metastasin studio inducamus, quia sic materia morbifica à nobilioribus ad ignobiliores partes transfertur, ubi locus non est evacuationi, morbus nimirum gravior per mitiorem curandus: Peralysis enim spuria succedens successu temporis per se evanescit, vel idoneis remediis pellitur. *Hoeferus Herc. Medic. lib. iij. c.* 5.

XXXIV. Superato catarrho quidam colicam passus est satis molestam, quæ circa vesperam incrementum sumpsit: ante invasionem, ab assumpto cibo per vomitum aliquot libras rejecit aquæ limpidæ, sine chyli crassioris admixtione: Causa coloci doloris mihi visa est chyli crassities, quæ liquidi seri defectu, quum libero cursu per intestina ferri non posset, tormina concitavit: Presbyterum novi colicis doloribus divexatum, qui superveniente vomitu aquæ à materiæ sanatus fuit: unde hydragogorum unus non rarò advocandus in colicis torminibus, quorum beneficio sæpe per alvum liberavi ægros. *Bartholinus cent.* 5. *obs.* 58.

XXXV. Puella bimula ordinatis doloribus torquebatur circa inguina, ut nec cubans, nec sedens, nec stans, nec ulnis gestata dolorum requiem sentiret: redibat iste dolor statis vicibus, à decima vespertina ad XII. interjecto tempore diurno nocturnoque sana erat, tertio paroxysmo finito, nulla manifesta crisi apparente, postea immunis vixit: vermium nulla fuere indicia: Flatulentam igitur colicam fuisse nullus dubitavi, in musculis potius abdominis delitescentem quam in colo, alvus enim ex voto respondit: Inunctione abdominis ex oleo absynthi & cumini destillato, & exhibita theriaca in aqua coru cervini, sublevavi ægram. *Idem histor.* 59.

XXXVI. Dom. *Puri*, Neocomensis Helvetius, octogenarius, sed pro ætate robustus, gravi dolore lateris sinistri correptus accersit Chirurgum vicinum, qui Pleuritide eum laborare existimans sanguinem demisit, unde exacerbatio doloris. Ejus filius, urbis Pastor dignissimus, urinam deferens à me consilium petit, Quæro num forte Pater vinum recens degustaverit (mensis erat November) quod eo anno, 1659. maturitatem nullo modo adeptum erat: Annuit ille, addens dolorem infra costas esse, nec uno loco consistere: Fatalem illi fore sanguinis missionem prædixi, revera triduo post obiit omne remedium respuens.

XXXVII. Digni sunt reprehensione qui in *Colica à duro stercore* prodeunte, illico acribus clysteribus utuntur, & calidis fotibus vel inunctionibus, quæ omnia magis constipant & exsiccant: docet enim Gal. prius emollientibus, & deinde acribus evacuationibus incedendum. Ego incidens in ægrum, cujus alvus à duro stercore erat constipata, & dolorem ventris patiebatur, exhibui prius ℥x. olei amygdal. & die sequenti jussi enema ex oleo & hiera iniiceretur: unde excrementa ab oleo liquata vi hieræ sunt educta: In tali colica multos magnis doloribus liberavi, spatio 24. horar. exhibens 30. uncias ol. amyg. dans manè x. vesperi alias x. sine diluto, & sequenti diluculo x. Hæc olei quantitas certò pervenit ad locum dolentem, inungitque omnia intestina: nullum alium cibum interea exhibens, quia oleum satis nutrit: minor quantitas inefficax est. *Sanctorius art. part. c.* 44.

XXXVIII. Si malum supra umbilicum est parum juvant *Clysteres*, ut vero semper periculosius intestina supra umbilicum quam infra laborant, ita Clysteria injecta, dum obstructiones in superioribus partibus sunt, parum materiam attingunt, & sæpe usurpata hoc incommodum afferunt, 1. quod segniorem expultricem reddunt, & efficiunt ut alvus nonnisi irritata sese exoneret, 2. quod istæ impulsiones subitæ materiæ enematum, vel nimis calidæ vel frigidæ, temperamentum intestinorum lædunt: 3. quod nullum enema applicari possit, quin non simul multi flatus intrudantur. Doloribus tamen urgentibus, cum pilul. &c. per superiora, crudis existentibus humoribus minime tuto exhibeantur, necessario ad usum enematum deveniendum. *Cratoconsf.* 169.

XXXIX. Si *Enemata* mitiora non facile redduntur, aut ventrem non laxant, quæ magis irritant, atque humores arteriolarum osculis exprimunt,

exprimunt, & quasi emungunt, adhibeantur: magnum iuvamen sæpius contulisse novi Enema cui terebinthinæ Venetæ ℥jß. indita sit: cuius ratio videtur, quod terebinthinæ particulæ balsamicæ intestina confortant, ac insuper à sanguine venoso acceptæ, & cum eo per totum corpus circulatæ, urinas movent: ita ut lotium à tali clystere sæpe copiosius succedat, & semper odoré violaceum reddat. Forsan etiam particulæ terebinthinæ ubique diffusæ materiam morbificam aut stagnantem movent, aut acetosam, aut alias degenerem ad crasin meliorem inclinant. *Willis.*

XL. Licet *Galenus* 1. ad *Glaucon.* 4. *Colicam à mordacibus succis* statim hiera picra sanaverit, Ego tamen Hiera nunquam ausus fui uti ante humorum contemperationem; Quare statim cassia exhibenda, & nocte sequenti clyster iniiciendus ex lacte, & flore cassiæ ad humores contemperandos Fortis *consult.* 93. *cent.* 2.

XLI. *Vomitio*, si congruat, in hoc casu nonquam omittatur, qua nempe viscerum emunctori à inanita, sanguinis & liquoris nervei recrementa, secus materiam morbificam auctura, uberius excipiant: insuper & plexus nervei, partesque omnes succutiantur adeo, ut nihil in mineram morbi cessui rum ibidem stagnare aut aggeri sinatur. *Willis*, Rever. N. Colicæ gravissimæ obnoxius, manibus contractus, sæpius per os ingestis, & per clysmata evacuato corpore, cum non minus dolor recurreret, cum valida compressione abdominis, exin conjectura sub hypochondriis delitescere copiam crassiorum humorum, tantam angustiam & recidivam parientium; Contuli me ad Emeticum, obtuli Diasari *Fernelij* ℥iij cum hydromel. ℥iv. ad revellendam materiam per vomitum; Vix unius horæ intervallo post vomere cœpit, non continue sed per intervalla: ingens copia humorum phlegmaticorum rejecta, ut non una matula repleta; tandem cloaca illa emundata vomitus desiit, nec dolor amplius rediit, ægro prius macilento post obesiore facto: Multi passim monachi in suis claustris, colica compressiva, contracto interius ventre cum violentia laborantes, quæ tandem in convulsiones epileptias, in sepulchrum descendunt, qui in vita conservari potuissent exhibitis emeticis, cum crassi illi ac tenaces humores intimius impacti, nulla alia ratione commodius averruncari queant, Sed cum vomitica adstantibus terrorem incutiant, & Medicum etiam formidolosum reddant, hinc rarior illorum usus. *Augustinus Thonerus observat.* 3. *lib.* 6.

XLII. Plerique persuasum habent non aliunde quam à calore *urinas* tingi posse, qui tali in colicis doloribus apparente, temere ad febris curationem confugiunt, neglecto coli dolore, quem etiam augent: Quod si autem isti legissent quæ *Galenus* scribit 1. ad *Glauconem*, non potuissent ignorare etiam urinas à cruditate, & in frigidis morbis rubicundas quandoque esse: Nam ubi de Quotidiana febre agit, quæ crudorum humorum soboles est, sic scribit, In Quotidianis aut albæ, aut tenues, vel crassæ, vel turbulentæ, aut rubræ urinæ apparent: Addit in comment. Akakia rubras fieri, ubi per imbecillitatem jecoris aut venarum, serum aut rubra sanies cum urina emittitur. *Dodoneus observ. cap.* 31.

XLIII. Specificum, & quidem extremum, quo quidem usus sum feliciter, est mixtura hæc, ♃ spiritus vini ℥j. spiritus nitri ℈ß. ad ʒß. aquæ fontis ℥iij. Sumat, & bene [illegible] ad sudandum se componat, quietem [illegible] , Quiescere enim vel inprimis opus, quamvis difficile sit; Valet hoc potissimum quum flatus sunt inter membranas conclusi. *Ioh. Hartmannus Prax. Chim. cap.* 146. §. 10.

XLIII. *c.* A quacunque causa dolor Colicus exstiterit, semper iis quæ offeruntur miscenda sunt quæ propria facultate adversus eum valent, cujusmodi sunt pulvis intestinorum lupi, vel stercoris ejus, & aqua ex fimo junioris bovis distillata: quæ & per se usurpata conveniunt, si sempe pulvis prior in vino detur ad ʒj. Vel posterior cruribus & pectini alligetur, vel aqua bibenda porrigatur ad ℥j. *Idem.* §. 20.

XLIV. *a. Elect. Diaphœnicum* eximium est ad dolorem Colicum, exturbat enim pituitam lentam & crassam: sed debet fieri ex dactylis maturis, quibus satis adstrictionis ad scammonij correctionem: Ex Galeno enim 1. ad Glauconem, absynthium calid. & sicc. non convenit in pituitosis affectibus ob adstrictionem: Eadem de causa vino potius quam aceto macerandi. *Rondeletius.*

XLIV. *b.* Si à *fæcibus diu retentis & induratis* est, iniiciatur primo Clyster emolliens, & ingrediatur patiens in balneum aquæ dulcis, cui incoctæ sint hærbæ emollientes, Postea purgans detur validum, Quod si his nihil proficitur, folle inflentur intestina, ut discedant à fæcibus, & mox subiiciatur clyster validus, cui immistus sit sal gemmæ à ʒj. ad ij. *Hartmannus Praxeos lib.* 2. *cap.* 46. §. 19.

XLV. Si una *cum Purgantibus Narcotica* in summis doloribus commiscere est animus, hac medicandi ratione triplex consequimur commodum; pituitam ipsam expurgamus, flatum discutimus, & dolorem sopimus, qua sane nulla commodior feliciorve curandi via in gravioribus his doloribus excogitari potest. *Fienus Physogr. cap.* 19.

XLVI. *a* Cavendum interim unicè ne *opiata* præbeantur nisi prius idoneis evacuationibus corpus perpurgatum sit, & aliquot horis ante pastum, jejuno stomacho, nec non in extremis doloribus, & cum alia anodyna sine utilitate sint administrata. *Fienus Physogr. c.* 19.

XLVI. *b.* Balneator Viennæ postquam tribus anni quadrantibus gravissima discruciatus fuisset colica, plurimaque perperam adhibuisset, malumque acidulatum usu exasperari videretur, imo ejusdem uxor juvenis etiamnum eodem affectu nuper defuncta fuisset, idem fatum horrens, me accersit, Hæc toto corpore convelli cœpit, ita ut ominarer materiam ad nervosum genus translatam Paralysin inducturam, hoc nobis mali facessere; Convulsionibus per medicamenta sedatis, Vinum Guajaci, ex *Amati* cent. curat. 32. præcepto, pro eliciendo sudore, per quinque dies ordinavi, & ex toto restitutus fuit: Sine dubio colica fuit à pituitosis humoribus flatuum seminariis, intestina occupantibus, qui à vino isto diaphoretico liquefacti & per sudores resoluti sunt: Interiiciebantur quandoque laxativa. *P. de Sorbait. Ephem. German. anni* 3. *pag.* 487.

XLVII. Frequenter dolor gravissimus excitatur à *Pituita & humoribus crassis & viscidis*, non in cavitate intestinorum, sed intra coli tunicas contentis, *Galen.* 12. *m. m.* 7. In tali colica, alvo prius aperta, pituitam attenuantibus, fundentibus, discutientibus utendum jubet, iis tamen non insigniter calidis, ne materia subitò resoluta flatus

multiplicentur, & materiam ad excretionem parantibus, ac denique evacuantibus: Clysteres fortes ab initio, atque iterati, nocent potius quam prosunt, materia agitata quidem, sed ob ejus ineptitudinem non vacuata, naturaque labefactata: Per os leniora quoque exhibeantur: Ab Agarico abstinere jubet *Avicenna* ob metum vomitionis: *Sennertus.*

XLVIII. *Succi isti frigidi & crassi*, intra tunicas intestinorum conclusi, incidendi & concoquendi sunt, & quidem ejusmodi medicamentis calidis quæ non plus resolvunt quam digerant, sed quæ flatus discutiendi simul vi polleant, in quorum censu Galenus *Allium* habet, Etsi enim nonnulli putant flatus gignere *allium*, *tamen rectè Gal.12.m.m.8. Allium*, inquit, omnium planè eduliorum flatus maxime discutit: habet enim manifeste excedentem calorem, & qui pituitosum humorem non gignat, sed manifeste ei repugnet. *Idem.*

XLIX. Noli illorum sententiæ inconsiderate accedere, qui solis *calidis* medentur cuicunque colico dolori, Respice attente ad oblati morbi causam, Mulieri colon vidimus tam libere bili flavæ innatans, ut licuisset eam cochlear inde eximere. Quam bilis affluentiam frequentius hoc loco quum animadvertant Anatomici, verisimile est eam transsudare paulatim per tunicas folliculi fellis, huic intestino quam aliis viciniores: Quare male sibi consulunt qui præ nimio studio validius comprimunt Iecur, exprimit quippe prona hæc flexi corporis incurvatio bilem; quæ ut interdum pungit ac vellicat extimam, sic insinuat sese nonnunquam inter utramque ipsius tunicam, excarnificans tam misere ægrum hac ratiome obsessum, ut millies exoptet mori antequam eo felicitatis devenerit. *Tulpius obs. lib.2.c.37.*

XLIX. *a* Cum singula *Colicæ Biliosæ* phænomena affectum hunc ab acri aliquo sive humore, sive halitu, e massa sanguinea in intestina excusso, nasci aperte doceant, Indicatio curativa primaria mihi hæc est, ut scil. evacuetur dictus humor, tam Antecedens in venis, quam Continens in visceribus conclusus, Altera vero ab hac, ut Anodynorum usu & compescatur humorum eo tendentium impetus, & mitigetur immitissimus humor, *Sanguinem* itaque e brachij venis paulo liberalius *educi* (si nempe id fuerit hactenus intentatum) & post horas tres vel quatuor *Anodynum* exhiberi curo: Postero die *catharticum* aliquod *lenitivum* præscribo, interposito die uno repetendum, ad tertiam etiam nonnunquam vicem, prout humoris reliquiæ plures mihi videntur, aut pauciores: *Sydenham observat. in morb. Acut.p.295.*

XLIX. *b.* Observandum est autem quod si malum hoc, sive fructibus horariis nimis avide ingestis, sive alij cibo cuicunque δυσπεπτῳ originem suam debeat, unde scil. succi pravi corruptique primum in sanguinem transmittebantur, atque ex eodem postliminio in viscera, Rebus inquam sic stantibus, *ventriculus* ante omnia *eluendus* est Lacte cerevisiato affatim hausto, & per vomitum rejecto, quo exantlato, Anodynum propinandum est: sequenti autem die primum vena secanda, & in cæteris eo, quem jam docuimus ordine procedendum est *Idem.*

XLIX. *c.* At vero cum & doloris vehementia, & vomituritio, ob quam intestina ad inversionem quasi feruntur, Catharticorum operationi obsistant, intendendæ sunt eorundem vires, neque Leo subere excipiendus, frustra enim mitius catharticum exhibueris, nisi forte æger alvo sit facile solubili, quod diligenter inquirendum est: Cum enim hujusmodi medicamen viam sibi facere per intestinorum canales non valeat, æger ab eo læditur magis, dum, scil. ab eiusdem inefficaci agitatione & vomitus & dolor augentur: Potio Cathartica Lenitiva ex *infusione Tamarind. fol. Sennæ* & Rhei, in qua dissolvi possunt *Manna & syrupus rosac.* catharticis aliis anteferenda, cum humores minus exagitet & commoveat, Cum tamen sive ob ægri aversationem medicamenti formæ liquidioris, sive vomituritionem, in ventriculo retineri vix queat, Pilulæ necessario in subsidium vocandæ, inter quas Cochiæ mihi præ cæteris semper placuere, utpote certissimo pede quam coeperunt, viam insistentes, tum in hoc casu, tum in aliis plerisque, *Idem.p.296.*

XLIX. *d.* Ubi vero tanta est sive ventriculi debilitas, sive etiam vomituritio, ut nec Pilulæ possint detineri, ibi remedium primo *Anodynum* impero, & paucis horis elapsis *catharticum*, eo temporis spatio interjecto, ut catharticum à narcotico tanto distet intervallo, ut ab eo non vincatur & pereat; eas autem in ventriculo moras trahat, quæ ad vim purgativam eidem communicandam sufficiant, ut suam demum exerat operationem cessante altero: Licet catharticum, modo id fieri possit, diu post anodynum rectissime propinatur, cum etiam ad horas xij. ab hoc assumpto, alvus isti ægrius respondeat, atque nonnisi operosius solvatur. *Idem.p.297*

XLIX. *e.* Cum autem hic, uti in aliis plerisque morbis, in quibus indicantur Narcotica, catharticum semper dolorem intendat (saltem finita jam operatione, qua quidem vigente mitius nonnunquam cum ægro agitur) idcirco solenne mihi est *Anodynum* ingerere ubi primum expiravit cathartici ἐνέργεια: Quale quidem mane & sero etiam quotidie hauriendum impero, spatio scil. omni inter Purgationes medio, quo certius dolorem consopiam, donec catharsis debite fuerit celebrata. *Idem.*

XLIX. *f* Peracta *catharsi*, humorum orgasmum compescere (quod jam solum restat agendum) *anodyno* mane & vesperi jugiter exhibito, contendo, quod etiam sæpius aliquando est repetendum: nec unquam mihi contingit dolores vehementiores posse sedare, nisi dozi largiori & reiterata: quæ enim: alteri malo debellando par esset, ab hoc evincitur violentia doloris remedij vim frangente, Tutissime autem repetuntur Narcotica urgente hujusmodi dolore, non item ubi ille desierit, quam ob rem doloris indicium sequutus *Narcoticum* repeto, donec vel cessaverit ille, vel admodum fuerit mitigatus: eo nihilominus interjecto temporis spatio, ut compertum mihi sit quid à dozi præcedente sperari debeat antequam alteram superaddam: plerumque vero, nisi ubi summe urget dolor, paregoricum mane & sero exhibitum sufficiet: Anodynum mihi familiare Laudanum est liquidum, cujus hæc est descriptio: ℞. *Vini Hispan.* ℔j. *Opij* ℥ij. *croci* ℥j. *pulver. cinnam. & garyophyll. aa.* ʒj. *infundantur simul in MB. per duos aut tres dies, donec Liquor debitam consistentiam acquirat*; Ejus guttæ xvi. in Aqua cardiaca stillatitia solvuntur, vel augetur dozis pro doloris magnitudine. *Idem.*

XLIX. *g* Simplicissima hæc methodus, qua primum humor peccans Venæ sectione & Purgatione evacuatur, deinde Narcoticorum ope conciliatur quies, semper mihi felicissime cessit præ aliis quæ mihi hactenus innotuere omnibus: Cum *Enemata carminantia*, eo fine injecta ut humores acres exterminent, crabrones irritent tantum, & concitato humorum.

humorum tumultu diuturniorem reddant morbum: Hic autem in primis animadverti volo, quod licet tam phlebotomiam quam catharsin huic sedandi methodo necessario esse præmittendam affirmavero, nonnunquam tamen, re ita postulante, ea utraque omissa à *Paregoricis* ordienda tela est, E.g. vbi ob prægressam ægritudinem aliquam, Evacuationes copiosiores non ita diu ante *Colicæ* adventum fuerint institutæ (non raro etiam ob viscerum debilitatem, maxime si accedat major caloris gradus à vino, vel spirituoso liquore alio immodice hausto, qui nuper alio convaluere morbo, in hunc præcipitantur) hoc, inquam, in casu non modo non necessarium, sed & noxium esse censeo alia insuper adiiciendo cathartica novos excitare tumultus, atque omnia denuo perturbare: Illud jam taceo, quod in hoc affectu æger vt plurimum, prius quam consulatur Medicus, repetito Enematum usu intestina satis proluit, ita ut partim hac de causa, partim ob diuturniorem morbi moram, Narcotica fere sola in usum videantur revocanda. *Idem.*

XLIX. *h* Quandoquidem autem Dolor hic præ cæteris quibusque ex sua natura recidivus sit, omnis ei revertendi ansa, Anodyno bis quotidie ad aliquot dies exhibito, præscindenda est: Quod si, quoties intermittitur Narcoticum, dolor subinde recrudescat (ut nonnunquam fit) nihil à me hactenus excogitari potuit quod ad persanandum ægrum ita certo faceret atque *Equitatio*, vel in curru vectio, Anodyno interim mane & sero propinato: Hujusmodi enim exercitiis materia morbum committens in corporis habitum deducitur, sanguis perpetua agitatione comminutus de novo quasi depuratur, ipsaque demum intestina, caloris nativi excitatione, haud parum corroborantur ac refocillantur: Nec pudet fateri me dicto exercitio in partes adscito morbum hunc, cui alio quovis modo evicendo par non fui, plus semel penitus expulisse: Neque vero illud tentandum est, nisi post evacuationes debitas sufficienter celebratas: neque ab eo nisi post dies aliquammultos desistendum. Et ut, quod res est loquar, non in hoc tantum casu, sed in morbis aliis chronicis quam plurimis, hoc genus exercitij nunquam non cum uberrimo fructu usurpatum memini, modo quis in illo improbius perseveraret: Si enim nobiscum reputemus ventrem inferiorem, in quo disponuntur organa secretoria, hoc maxime exercitio uibrari, eaque succussationibus aliquot mille uno in die exagitari solere, facile credemus eadem succum quemlibet recrementitium ibi impactum ope dicti exercitij posse excutere, & (quod majoris adhuc momenti) validiori ista caloris nativi excitatione ita corroborari, vt munere, quod iis mandavit natura, in sanguine depurando rite defungantur. *Idem.*

XLIX. *i* Observatione constat quod ubi hic morbus minus perite tractatus diutissime fatigaverit, ita ut viscera elanguescerent, atque æger extrema jam macie, atque debilitate tantum non esset confectus, In hoc inquam casu liberalior sive *Aquæ Epidemicæ*, sive *Mirabilis*, sive alius demum cujuscunque, qua sanus maxime delectabatur, usus, hoc tempore eundem ultra spem omnem juverit: hujus enim ope paucissimæ vstæ caloris nativi spirituumque reliquiæ excitabantur, & fermentum præternaturale, visceribus adhærens, & novis paroxysmis fomitem subinde ministrans, à liquoribus magis spirituosis extinguebatur. *Idem.*

XLIX, *k* Porro ut in morbi curatione, ita etiam eodem jam depulso, *Diæta Tenuis* adhuc aliquamdiu est obseruanda; Cum enim morbus hic recidiuam præ aliis omnibus affectet, atque insuper idem sibi delegerit præcipua coctionss instrumenta, (viscera intelligo jam ab eodem infirmata) vel levissimus hujus generis error malum haud leve confestim apportabit: Quocirca tam in hoc quam in cæteris omnibus viscerum affectibus, cibi δύσπεπτοι cane peius & angue sunt vitandi, & qui conceduntur εὔπεπτοι, ea tantum quantitate sumendi quæ ad vitam sustinendam possit sufficere. *Idem.*

L. Colici doloris à *pituita* & *flatibus* suborti præcipua indicia ab excretis desumuntur, Illique sedando & curando pituitam educentia, & flatus discutientia, calida omnia cum tenuitate partium, usurpantur. Temperiei tamen corporis potiorem esse rationem habendam, & ętatis, quam causarum illarum, pituitæ scil. & flatuum, ostendit recens hoc exemplum, Ante biennium, Vir. Nobil. Dom. de *Mommolin*, Serenissimi *Principis à Longavilla* in Principatu Neocomensi Quæstor, strigosus, temperie, ut videbatur, frigidus & siccus, senili prudentia in iuventute donatus, ætatis annorum circiter 35. Colico dolore frequenter laborabat, paucas inducias concedente, adeo ut vix bidui intervallum intercederet, Multos is Medicos in consilium adhibuit, quorum cura in id incubuit, ut crudus humor, frigidus & humidus alteraretur, concoqueretur, excluderetur, flatus dissiparentur, intemperies ventriculi & intestinorum frigidior ad calidiorem deduceretur, illisque tonus restitueretur: Diætæ & remediis Vir. Nobil. diligenter auscultabat, nec quicquam delinquebat, dolore tamen ferociente, nequicquam mitigato: Tunc temporis à Serenissi. Principe, Legatus mittitur ad subditos, Comite Nobili *Akakia*, Pronepote celebris *Akakiæ*, Medici Parisiensis, plurimis cõmentariis in *Galeni* aliquot libros insignis: Hic perspecta Nobil. Quæstoris corporis constitutione, alteri & contrarię viæ insistendũ judicavit, morbum non calorificis & exsiccantibus, sed temperatis & humectantibus impugnandum dixit, pituitæ & flatuum generationem æque intemperiei calidæ & siccæ ventriculi ac intestinorum sobolem esse, ac frigidæ: Si vellet à molesto & frequenti dolore liberari, remediis hactenus usurpatis valedicendum esse, solisque indulgendum temperatis & mulcentibus: in id apprime utile esse continuũ usum iusculi vel pulli gallinacei, vel carnis vitulinę insulsi, cum vini abstinentia, vel saltem summe diluti potu: vix paruit per triduum Nobil. Quæstor quin à dolore omnino liber evaserit, integerrima fruens sanitate. Vide quæ in id adducta sunt de concoctione læsa à calidiore jecoris intemperie, lib. 18.

LI. Pharmacopœus annos xl. natus retulit mihi se per multos annos colico dolore vexatum, nullum aliud remedium invenisse præter *hydroposiam*, & quamdiu in ea perseverabat, prorsus incolumem permanere, quoties vero ad vini usum redire voluerit, intra biduum eodem affectu correpum esse: Meo judicio non à bile simpliciter colicus dolor à bile excitabatur, sed majori parte ab humore melancholico, humori bilioso permixto, cum dictus Pharmac. temperamento melancholico à prædominio præditus sit: Cum autem melancholia jugiter à liene in ventriculum effundatur, aciditate sua vinum assumptum inficit, & ita uinum confestim in ventriculo acescit, ac morbi causam auget: Si vero humor biliosus morbi causa existeret, ab aquæ potu quidem corrigeretur, sed vini usu tam cito affectum non suscitaret, quia vinum bilis qualitates tam cito non inducit sicut melancholia, qualenus facile acescit non amarescit: Conjectu-

ram auget, quod dictus Pharmac. cum paroxysmo colicæ corripitur, acida per vomitum rejecit, non autem amara. *Riverius cent.* 4. *obs.* 49. Testari possum me sæpius observasse iis quibus cibi in ventriculo acescunt, omnia remedia irrita fuisse quamdiu vinum potarent, eo autem dimisso e vestigio sanatos fuisse, Et vice versa, quibus os amarescit, aquam admodum inutilem inveni, & nihil magis eis contulisse quam merum in pauca quantitate assumptum. *Martianus comm. in v.*434.*lib.de vet. Medicina.*

LII. Medicus quidam, referentibus *Paulo* l.3.c.42. & *Auicenna*, *Colicos dolores nothos*, jampridem in comitialem morbum & artuum resolutionem desinentes, cibis potestate & actu frigidis multoties, licet ἀλόγως curavit: Quod tamen & prunorum recentium, nec non vuarum largissimo usu feliciter cecidisse *Oethaus* in observat. testatur. *Matt.Martini de morbis mesent.p.*114. Expedit & quandoque per superiora bilem, & acres calidosque humores, aquæ egelidæ, & nonnunquam corpore rite expiato, frigidæ potu iterato compescere: Vel in qua sarmenta vitium recentia, succoque nativo prægnantia, mediocriter comminuta, balnei maris igne probè sint excocta. *Mercatus*, *Galenus* 12.meth. 7. quendam colicam patientem, æstatis temqore, situlosum, solo aquæ frigidæ potu sanavit, cui suscripsit quoque *Ætius*: Quorum exemplo ego quoque Venetiis Medicinam faciens, sæpius in colicis passionibus, felicissimo successu gelidam propinavi. *Fortis consultat* 93. *cent.*2. Quibusdam in summis angustiis, ex *Iulij Alexandrini* consilio, non displicet aqua frigida ventri, linteis triplicatis admota: constat enim ex illius usu dolorem illico remittere: qui tamen, nisi mature occurratur, in paralysin, materia fortius repulsa, & nervorum origini impacta, ut plurimum transire consuevit. *Martini ibidem. Taranta* & *Crato*, viri celebres, secreti loco habent gelidam aquam affatim ventri affusam: quod tamen ex *Hippocr.* 5. aph. 25. habent: nam frigida large affusa torpore inducto dolotem soluit: *Fortis cent.*2.*consult.*92.Id tamen soluta alvo, & fæcibus laxatis atque evacuatis tutius fieri poterit. *Idem consult.*93.Apud *Zacutum* Prax. adm. obs.25.lib.2. Adolescens biliosissimus Empl. ex nive ventri imposito curatur.

LIII Sin isthuc vehementia doloris peruenerit, ut aliis relictis scopis, iisdem opus sit advigilare, vtile fuerit uti *Narcoticis*, quæ frigiditate, & retuso sensu malum corrigere possunt, iisque sumptis & admotis: habita tamen ubiuis illorum in quantitate, qualitate, modo utendi, tempore, & subjecto, cui sunt administranda, provisione: corpori ingerenda admiscentur purgantibus, potionibus, clysteribus: Singula tamen hisce requisitis prædita esse convenit 1. ne ad partes principes effrænatius propenrando virtutem enervent. 2. probe sint correcta, 3. ut spiritus roborent, virtutumque omnium vitalium, hepaticarum & stomachicarum roborantibus sint permista; Nulla etiam alia, præter virium robur, istorum sit meta, Nimirum ut cessantibus doloribus vires recolligant ægri, morbo fiant pares, & sufficere curationis spatio valeant: Ideoque bis terve satis fuerit in exigua quantitate exhibere, quam ea copia quæ postea læsura sit propinare. Sedatis autem doloribus, placatisq; vigiliis illico removeantur, ne causæ morbificæ promovendæ inserviant: sedatoque dolore frigus eluatur, fovendo locum oleo chamæmelino & conservis temperatioribus assumptis. *Martini de morbis mesent.*

LIV. *A Clysteribus* medela ordienda ℞. decoct. malv. mercur. parietar. flor. chamom. betæ ℔j. mellis ros. sol. ol. chamom. ana. ℥iij. vitell. ovor. num. ij. m. sine sale: Si non succedat evacuatio, repetatur alius ex solis oleis, quem detineat Patiens tota nocte: Quod si nulla fæcum evacuatio sequatur, Leniens aliquod præbendum: quoniam vero plura Lenientia sæpe frustra exhibita fuisse vidimus, ideo ut tutissimum medicamentum, pluries à nobis expertum, mannam pinguem proponimus ad ℥v. in jure cinnam. alterato dissolutam: sua namque pinguedine, humectatione, & partium subtilitate, laxat, penetrat, & fæces emolliendo expellit: Cui si forte alvus non cedat, exhibeatur ol. amygd. ad ℥viij. usque ad integram libram. Expedito intestino fæcibus, pituita tenax est præparanda, melle ros. simpl. & oxymel. addita aq. vitæ anis. aut juniper. vel etiam aq. cinnam. Præparata vero evacuetur hiera picra Gal. ad ʒij. cum elect. lenit. reform. Quod si interim alvus rursus adstricta fuerit, tale præbeatur medicamentum ℞. Elec. diaphre. ʒß. spec. hieræ simpl. ℈ij. Philon. Rom. ʒß. m. f. Bolus. Sedato namque dolore, melius & facilius laxantur intestina & excrementa eiiciuntur, Quod si persistat affectio, repetenda est præparatio hoc modo, ℞. Decoct veronicæ, commendatæ à Cratone, menthæ vir. ab Ætio, rad. Impera. ℥v. olei zedoar. gtt. v. m. pro syrupo: zedoaria enim adversus vitream pituitam potentissima est: Inde validioribus repetatur Purgatio, quicquid dicant Massaria & Septalius, Iis enim uti licet sedato aliquantisper dolore, minorata materia, eademque satis præparata. Quare præbeatur essentia trochisc. alhandal, vel spiritus vitæ aureus Rulandi; quæ si præsto non fuerint ℞. Elect. Diaphoen. ℈ij. Pil. aloephang. ℈j. trochisc. alhandal, castor. ana gr. iij. m. *Fortis consult.*92.*cent.*2.

LV. *Flatus* potenter simul & blande discutiunt præ aliis multis *Salia volatilia, sed oleosa*, In quorum usu aliquid observavi notatu dignum, produci nempe ab iisdem flatus, quoties in ventriculo aut intestinis hæret pituita viscida, sed flatus mox eorundem vi dissipabiles ac erumpentes, aliterve disparentes: Vnde arguimus flatus ex humoribus in corpore vitiosis ortos, & plus minusve vicidos sensim à dictis salibus discuti posse & aboleri, quod ipsa etiam confirmat experientia. *Sylvius de le Boë. Prax.lib.*1.*c.*14.§.59.

LVI. In eorum usu id quoque notabile, Pituitam viscidam sensim ab iisdem incidi ac emendari, adeo ut quicquid fere ad sui curationem tum flatus ipsi, tum ipsorum materia desiderabant, id omne possint *præstare Salia* hæc *oleosa*. *Idem ibid.*

LVII. Flatus discutiunt *Aromatica* pleraque, ex quibus Olea possunt destillari, semina præsertim: Palmam interim cæteris præripit Spiritus Nitri, omnibus modis utilis, dum & pituitam & bilem corrigit, Flatusque in sui generatione impedit, & genitos dissipat. *Idem cap.*7.§.27. Flatus discutit, ad subsidendum saltem cogit, novumque ipsorum exortum impedit. *Idem c.*4.§.6.

LVIII. Si forte omnibus peractis recrudescat affectio, curatio duplex esse poterit, Coacta scil. & Regularis: Coacta locum habet atrocissimis doloribus urgentibus, Anodynis, imo & Narcoticis perficienda; unde *Gal.* 12. met. 1. ait, *Licet ego omnium maxime ab usu graviter sopientiũ abhorream, ea tamen in Colico vehementissimo exhibeo.* Quod reperit 3. per loca 1. *Cogente dolore stupefacientibus necessario vtor:* Ad quę tamen deveniendum nõ est nisi post alia medicamenta

medicamenta incassum adhibita: *Dolores enim sedant sed dispositiones non sanant.* 2. ad Glauc. 8. Hinc Ætius considerat stupefacientia calidis humoribus magis conferre, frigidis vero nocere, quia illos cogunt atque incrassant, & valde refrigerant, Ita Trallian. & Paulus scripserunt quod à stupefacientibus humor frigidus crassior, & ad motum ineptior evadit, intestinorum tunicæ densiores redduntur, & tandem aucta dispositione morbus prorogatur: Quare nobis anodynis utendum, missis quoad fieri potest Narcoticis. *Fortis consultat. 92. cent. 2.*

LIX. *Diuretica* multo commodius exhiberi solent quam sudorifica, à quibus cum sanguis funditur, ejusque serositates copiose præcipitantur, inde morbi fomes præscinditur, atque massa sanguinea inanita, partem materiæ morbificæ excipit, propterea ut reliquiæ ejus facilius discutiantur. *Willis* vide §. 66.

LX. Cavendum ne *calidorum* tum intro sumptorum, tum admotorum usu, humores exurantur & inflammationem excitent. *Enchir. Med. Pract.* Observavi in quibusdam constitutionibus & temperamentis, Epithemata ex calidioribus, aut calidius applicata, dolores exacerbasse potius quam lenivisse: Quare in his casibus ex re fore videtur fotus ex solutionibus nitri, vel salis armoniaci, aut aliis liquoribus chymicis, prout in doloribus arthriticis, quandoque (uti Septalius refert) ex aqua pura puta frigida instituere. *Willis.*

LXI. Fit aliquando angustia in sacculo illo qui à poro felleo descendit ad intestina, quæ transitum bilis impedit, unde non irritatur illorum expultrix, & per consequens retinentur fæces & ob moram durescunt; Et quia colon intestinum est omnium maximum & imbecillium, colligit maximam fæcum copiam, & postquam est obfarctum atque onustum, intensus dolor gignitur, qui non tollitur medicamentis solventibus (ut putant Empirici) quia attrahunt novam materiam, unde major fit humorum obfarctus, & per consequens major dolor: Neque tollitur Hiera, vel similibus, quia magis siccantur & durescunt fæces: Neque clysteribus, quia clausum est colon intestinum, sed solum tunc est fidendum oleo amygdalino dulci, ad semilibram per os assumpto *Sanctorius methodi lib. 3. cap. 9.*

LXII. In *Colica diuturna*, cum remedia quævis alia parum vel nihil iuvarunt, sæpius novi medicamentum hoc, semel aut bis exhibitum cum maximo ægri levamine Salivationem movisse, Etenim, si quando materies morbifica in plexibus nerveis, aliisve circa abdomen locis uberius aggesta, & penitius impacta, per alia medicamenta dimoveri nequit, particulæ mercuriales sese quaquaversus explicantes eam facile dissolvunt & in minutias dividunt, easque huc illuc varie dispellunt, & tandem prorsus dissipant: Quamobrem in colica diuturna ac pertinaci, Salivationis mitioris ergo nonnunquam feliciter exhiberi possunt. *Willis.*

LXIII. *Fallopius lib. de morbo Gallico* c. 100. notavit Aurium tinnitum gallicum cerebri affecti signum manifestum, quod in hoc morbo compatitur, si fides habenda *Fernelio*. *Rondeletius* l. de morbo Italico observavit dolorem sterni, qui pleuritidem sæpe Medicis repræsentat: Vidi dolorem Dentium Gallicum: *Colicum dolorem* bis notavi, *ab obscoeno concubitu* subortum, qui citra ullum prævium symptoma invasit, Is nec colicis præsidiis, nec sudorificis, nisi Mercurialibus unguentis succubuit. *Zacutus Prax. adm. l. 2. obs. 24.*

LXIV. *Venæ sectio* commendatur in *Colica Biliosa*, interdum & inpituitosa, cum metus est ne doloris atrocitate sanguis in calescat, febrisque generetur. *Author. Encheir. M. P.* Si febris adfuerit, statim celebranda: ad colici vero doloris, qui in paralysin degenerat curationem, non omittenda est ab initio morbi phlebotomia, eaque purgationi præmittenda, eaque sæpe iteranda si sanguis prava qualitate infectus apparet, aut si dolor rheumatismi particeps videtur. *Riverius.* Quatuor potissimum casibus convenire videtur, 1. quidem in affectu inflammatorio, 2. præsente febre, 3. si colicæ icteritia supervenit, 4. si in contumaci & diuturno dolore copiosum calidorum humorum affluxum metuamus. *Fortis consult. 95. cent. 3.*

LXV. Non raro *dolores hypochondriaci*, præsertim in temperamentis calidis & siccis, & habitu graciliori, à nobis observantur, *Colicos æmulantes*, quorum *Fernelius* se primum authorem prodidit, Colicos illegitimos appellans, in peritonæo, seu membranis sedem habentes: quod tamen cum aliis pluribus callidus deprompsit ab Hippocr. qui in Coacis hæc habet, *Quibus dolores hypochondriorum, hepatis & partium circumstantium, hi si sanguis excernatur, sanantur, si non, moriuntur,* quia metus est inflammationis. *Fortis consult. 93. cent. 2.*

LXVI. In *Colico* dolore *Notho*, ex censu resolventium externorum sunt Acidulæ, non quidem evacuationis, sed vitiosam intemperiem corrigendi gratia, moderatius haustæ, dummodo non adsit hydropis, asthmatis, suppurationis, aut vitiati alicujus visceris suspicio, & ventriculi aquam hanc digerere non valentis insignis percipiatur debilitas, *M. Martini de morbis mesent. p. 114.* In Colica diuturna ac pertinaci, cui adsunt temperamentum, ac viscera fervidiora, Acidulæ purgantes, vel serum lactis cum syr. Violac. sæpe magno cum levamine propinari solent: utrique enim liquores, ubi congruunt, copiosius epoti, stomachum ac iuntestina æstuantia refrigerant, eaque à spasmis & corrugationibus dolorificis contracta, aut flatibus convulsive extensa statim solvunt & laxant: insuper, unde potissimum, ut opinor, juvant, particulas salinas, alterius indolis, mineræ morbificæ insinuanter, alias hujus incolas salinas & irritativas edomant & subigunt, easque per catharsim excitatam sæpe foras educunt. *Willis cap de Colica.* Præ cæteris quibuscunque remediis Acidulæ minerales ferratæ, æstivo tempore per mensem epotæ, juvamen maximum conferre solent: Verum cum ista propinantur, sedulo cavendum est ut bene & celeriter per urinam ac sedes reddantur: ne forte si in corpore diutius morantur, in caput aut pedes incurrendo, uti crebro assolet, vertiginem au podagram inducant. *Idem ibidem.*

LXVII. In passione colica *Diaphoretica* & *Sudorifica* non sunt negligenda, cum observatum sit à *Car. Pisone* sect. 4. de morbis infimi ventris à colluvie serosa capit. 2. Sæpissime dolores hosce à sudoribus spontaneis maxime quiescere, & averti discutiendo flatus: Sæpe & sponte naturæ critico motu bilis, colici dolorie causa, ad externam cutem protruditur, abscessu universali: Videatur *Castrensis lib. Quæ ex quibus.*

LXVIII. *Balnea & sudorifica* in doloribus colicis passim solent præscribi, attamen quantum observationi nostræ constitit, rarius cum fausto successu: quippe hæc sanguinem & humorem nerveum exagitando, eos plus adhuc materiæ in mineram colicam deponere, quin & materiam ibi depositam magis effervescere & ferocire faciunt, eamque perraro integre discutiunt. *Willis.*

LXIX. Magnas, cum ulceribus diuturnis, in tota ventris regione erumpentibus, ex quibus per intervalla fœda emanabat illuvies, immani colico dolore erat oppressus, Cum enim Gallica scabie à multo tempore esset tentatus, Mercurio unctus ab ea sanus evasit, at remanentibus in ventre pustulis ulcerosis, ab eis nec sudorificis auxiliis, nec fonticulis in crure adapertis, & aliis auxiliis consanescere potuit, donec, ex consilio Chirurgorum, per totum ventrem ungu. ex hydrargyro parato quater unctus fuisset, vix tertia facta innuctio, cũ ad interiora restagnante humore, sævi exorti sunt per totum ventrem dolores, supprimitur urina, cum siti, anxietate &c. Plurimis factis citra levamen, cucurbitulæ tres profunde scarificatæ ventri admoventur, quo auxilio cum aliquantisper leniretur dolor, remedium esse necessarium rati sumus, quod ex profundo violenter attraheret, quare cauteriis quatuor latis bene ignitis, in circuitu umbilici ventrem inussimus, nec consilium spem fefellit, nam postea sale & aceto abluta ter in die, tantam humoris copiam citrini ex se effundebant quotidie, ut dimidiam libram posset æquare, qua sorditie triduo emanante æger, etsi viribus prostratus, sanus remansit, & postea optimo victus regimine, decocto similacis asperæ pro continuo potu, alvoque blande, conserue ope, deposita, ab ulceribus & dolore est præservatus. *Zacutus Prax. adm. obs. 31. lib. 2.*

LXX. Nulla propemodum affectio citiorem Medicinæ epem postulat, quam quæ in scorbuto frequenter accidunt, *Colica & ventris tormina:* contra hæc mala clysteres varij generis, fotus &c. adhibentur, Opiatorum usus hic valde necessarius deprehenditur: Certè in hoc casu illud *Riverij* præscriptum, ut catapotia purgantia cum laudano admixta exhibeantur, maxime locum habet; nempe à somno concitato, ac alvi solutione ulteriori proritata, non raro paroxysmus solvitur: Cæterum pulveres testacei, aquibus sales acetosi imbibuntur aut figuntur, causæ morbificæ profligandæ plurimum conducunt. E. g. ℞. Pulveris ocul. cancri, testarum ovorum aã. ℥iß. margar. ℨj. f. Pulvis pro iv. dozibus, dandus cum radic. & semin. bardanæ decocto, sexta quaque hora. *Willis.*

COLICA HISTERICA.

Descriptio & curatio.

FOeminarum nonnullas vexat *Affectus Hysterici* species quædam, *Colicam biliosam* ita ad unguem referens, tam doloris acerbitate quam situ, tum etiam humoribus coloris flavi viridisque vomitu rejectis, ut mihi tractanda veniat, ne à quopiam pro jam dicto morbo hæc habeatur.

Quæ habitu corporis laxo crudoque sunt mulieres cum hoc malo præ cæteris conflictantur, quæque alio aliquo Affectu hysterico iam pridem laboravere, aut (quod sæpenumero fieri solet) quæ à partu difficili ac laborioso ob natum infantem grandiusculum, qui vires & naturam maternas nimis exhausit, vix evasere: Regionem ventriculi, nonnunquam & paulo inferiorem, dolor haud paulo mitior quam in passione Colica Iliacâve primum obsidet, quem vomitiones sequuntur enormes, nunc viridis materiæ, nunc vero flavæ: His accedit (quod sæpe observavi) major animi dejectio desperatiove quam in morbo alio quocunque: Post diem unum alterumve facessit dolor, qui post paucas septimanas revertitur nihilominus sævius quam antequam solveretur paroxysmus: *Icterum* quandoque satis spectabilem comitem sibi adsciscit, intra dies pauculos sponte evanescentem: Cessantibus jam symptomatis omnibus, ubi ægra sibi satis valere videatur, levissima animi commotio, sive ab ira, sive à dolore ea fuerit excitata (quibus hoc in casu promptissime afficiuntur fœminæ) dolorem fere revocat, quod etiam & de ambulatione, & de alio exercitio quolibet præmature nimis suscepto dicendum est, cum ab hujusmodi causis eleuentur vapores in habitu corporis laxo atque imbecilliori: *Vapores* cum vulgo dico, cum sive istiusmodi sint, sive *Convulsiones* particularum partium, utrovis pariter modo solventur φαινόμενα: Hi Vapores, sive Convulsiones hæ, ubi hanc illamve corporis regionem invaserint, pariunt symproma ei quam invasere, parti accomoda: ac proinde licet unum atque eundem ubique morbum faciant, plerosque tamen quibus miseri cruciantur affabre simulant: quod vel ex hoc liquet Affectu, qui cum partes *Colo* adjacentes insederit, Colicam biliosam ad amussim imitatur: Neque minus id patet in multis aliis corporis partibus eodem modo tactis e.g. nonnunquam *Renum* alterum dolore vehementissimo afficit, unde vomitus immanis, atque etiam per ureteris ductum persæpe delatus, *Calculum* simulat, & cum ab enematis, aliisque medicamentis lithontripticis, & calculo exturbando dicatis exasperatur, uno eodemque tenore diutissime affligit, subinde etiam (præter morem suum, cum per se omni vacet periculo) ægram ad plures deducit: Vidi insuper & symptomata ab eodem prognata, quæ *vesicæ calculum* omnino referebant: Non ita diu est à quo excitabar noctu, ut Comitissæ mihi vicinæ, dolore in vesicæ regione admodum violento, & urinæ suppressione derepente correptæ consulerem: Cum ego illam affectibus hystericis variis obnoxiam certò scirem, atque ex eo augurarer non isto eam quem putabat, laborare morbo, Enemata, quæ parabat ancilla iniici non patiebar, ne ab iis cresceret morbus: at horum loco, atque emollentium, V. g *syrupi de althæa* &c. quæ adferebat Pharmacopola, *Nacooticum* exhibui, quod symptoma illud illico compescuit. Neque sane vel una aliqua pars corporis ab hujus mali insultibus penitus eximitur, sive interna fuerit ea, sive externa, ut sunt fauces, coxæ, crura, in quibus omnibus dolorem excitat intolerabilem atque, ubi discesserit, teneritudinem quandam quæ tangi recuset, perinde ac si carnes multo verbere fuerint remollitæ.

Quemadmodum autem quædam ad *Colicæ hystericæ* historiam pertinentia obiter tradidi, ne scil. illa pro *Biliosa* falso haberetur, ita & quædam etiam alia ἐν παρόδῳ attingam, ad symptomatis, doloris qui eam comitatur, curationem facientia: Curatio enim radicalis, quæ morbum sublata causa tradit, alterius est speculationis & loci.

Venæ sectio, & repetitæ purgationes, quæ in *Colica biliosa* incipiente apertissime indicantur, hic locum non habent nisi in casu infra dicendo: Docet enim experientia, & exasperari dolorem, & invalescere

lescere symptomata alia omnia, à tumultu, quem ista cient, adjuta: atque adeo plus semel animadverti Enematum, vel lenissimorum repetitionem, continuam symptomatum seriem invexisse: Experientiæ ratio etiam adstipulabitur, quæ morbum hunc à spiritum potius ἀταξίᾳ, atque inordinato motu, quam humorum vitio aliquo produci dictabit, si expendamus nempe circumstantias illas, quibus ut plurimum originem suam debet, Hujusmodi sunt magnæ atque indebitæ sanguinis profusiones, motus animi, uti etiam & corporis, violentiores & alia id genus: Quæ omnia remedia illa jubent proscribenda à quibus major spirituum perturbatio possit excitari, atque eorum loco *Anodyna* esse usurpanda, licet viridis, ac pravus materiæ vomitu rejectæ color, contrarium indicare videatur, Subtilior enim est ac minutior colorum speculatio, quam ut evacuationibus, quas ipso facto nocentes deprehendimus, authoritatem conciliare valeat: Nullusque dubito morbum hunc (licet acerbissimum dolorem, nullum tamen vitæ discrimen apportat) ob errores hoc nomine cōmissos, lethalem sæpenumero evadere: Adde quod si quis Emeticum vel fortissimum hodie propinaverit, ut scil. eam, quam putat, morbi mineram exhauriat, ægra postero die materiam æque viridem, aut pravi alterius coloris, atque erat prior illa, evomet.

Observandum est tamen, eam quandoque sanguinis atque humorum copiam reperiri, quæ Narcotici operationi eo usque obsistat, ut quamlibet sæpe repetatur orgasmum tamen cohibere nequeat, nisi secta prius ægræ vena, aut alvo subducta, quod in fœminis temperamenti magis sanguinei, atque viraginibus, mihi subiit notare: Si ita se res habeat, vel phlebotomia, vel catharsi, forte etiam utraque, Anodyno via aperienda est: Celebrata enim harum utravis, Narcoticum, quod prius summa licet dozi exibitum nihil quicquam profecit, jam etiam in mediocri dozi effectum obtinebit cui destinabatur, Raro autem hoc contingit, neque tum reiteranda sunt hęc remedia: Quibus præmissis, ubi iis opus fuerit, in Anodynis ea methodo, quam in Colica biliosa proposuimus, exhibendis progrediendum est, quæ crebrius parciusve sunt ingerenda pro doloris recedentis ratione: Quæ quidem methodus præsens atque instans vehementissimi doloris symptoma tantum respicit, cum non hic loci illam, qua morbi causæ occurritur, tractandam susceperim. *Sydenham l. c. pag.* 304.

COMA VIGIL.

SYLLOGE.

Narcotica utiliter exhibentur. 1.
Idiopathico alia curatio, quam sympathico debetur. 2.

I. COma Vigil raro morbus solitarius, sed plerumque symptoma est, aliisque affectibus, ut febri, phrenitidi, lethargo, & similibus supervenìens: quapropter methodum therapeuticam peculiarem non postulat, at vero tantum opus esse videtur vt remediis primario indicatis adjungantur alia cephalica, quæ nempe hæc cerebri meteora, quasi nubes & fulgura, dispellant, vel si utraque simul (*vigiliæ vel somnus*) exterminari nequeant, ipsum medicamentum unius partes foveat, quo iste superior factus, mox alterum vincat, adeo in somnolenta vigilia, aut perfectum somnum, aut perfectam Vigiliam accersere conveniat, Enimvero in hoc casu Narcotica sæpe bono cum successu exhibui. *Willis de An.Br. part. ij. c.* 5.

II. Curatio Comatis vigilis idiopathici iisdem instrumentis perficitur quibus phrenitis & lethargus curari consuevit, & si magis ad phrenitidem deflectat, illius remedia magis adhibentur: Si vero magis ad lethargum inclinet, ejusdem remedia magis usurpantur: Sympathici vero Comatis curatio à febris malignæ, a qua sumit originem: Peculiariter tamen remedia vapores illos à cerebro revellentia in principio sunt usurpanda: Et si quid cerebro infixum videatur, derivatio per apertionem venæ frontis, aut hirudines pone aures, & c. affixas molienda erit. *Riverius. Prax. lib. 1. cap.* 3.

COMBUSTIONES.

SYLLOGE.

Curatio an debeat fieri per refrigerantia. 1.
Remedium sanans absque cicatricis vestigio. 2.
Vesicæ an statim aperiendæ. 3.
Internis ardor extinguendus. 4.

I. QVidam ex trito Medicorum axiomate, contraria contrariorum sunt remedia, Ambusta refrigeranda, & proin ambustis partibus statim refrigerantia esse imponenda censent, verum ex vulgari, sed falsa opinione, hæc sententia ortum habet, nimirum Ambustionem esse saltem alterationem & qualitatis calidæ inductionem, cum tamen ipse ignis, ejusque atomi parti ambustæ communicentur, & empyreuma, ut omnes confiteri necesse habent, inducatur: Quid enim aliud est empyreuma hoc quam minimæ ignis particulæ quæ in ambustam partem sese penetrarunt? & ipsa experientia docuit frigidis ambustiones non curari, sed iis summopere, igneis particulis in penitiora retrusis, dolorem augeri, inflammationes, imo gangrænam & sphacelum excitari; calidis vero, quæ empyreuma evocant, prodesse: unde etiam vulgo notum est partes ambustas non frigidæ immergendas esse, sed potius igni parumper admovendas; attractionem vero facit similitudo, atque ignis externus intrinsecum & inustum à se parti ignem foras evocat, ut loquitur *Paræus*, *Sennertus Pract. l.* 5. Si à Combustione ignea oriatur convulsio, curabitur illa eliciendo foras, & temperando æstum parti communicatum, atque immutando emendandoque partes tam continentes quam contentas ab igne vitiatas: Eliciunt æstum igneum pinguia, utpote vera ignis pabula; Inter omnia autem commendatur oleum nucum iuglandium, & seminum rapæ: Temperant eundem æstum addita illis oleis acida, sale lixivioso fracta, qualis est solutio cerussæ, aut minij cum aceto stillatitio parata: Aciditas namque aceti frangitur plumbo in cerussam vel minium mutato, unde dulcescit acetum: hoc acetum plumbo imprægnatum & edulcoratum, si concutiatur cum oleo quovis, evadet mixtura instar linimenti: crassescit scilicet oleum ab acido spiritu aceti per plumbum dulcificati: Dum autem Linimentum hoc applicatur, & ignis reliquiæ in hoc oleum penetrant, frangitur amplius ejusdem vis ab aciditate juncta: Partes autem vitiatæ ab eodem igne corriguntur & emendantur, in primis spiritu acido pinguedini juncto: cum enim ignis externus partium corporis

pinguedinem & oleositatem primo aggrediatur, illa consumpta, sal eorundem lixiviosum, illa temperari solitum, evadit acrius, evanescente simul cum pinguedine spiritu acido, Unde patet utrumque & oleum, & acidum spiritum reparandum & restituendum, quo temperetur salis lixiviosi acrimonia: Utrumque autem in prædicta concurrit mixtura, in qua oleum copiosum reperitur, idque acido spiritu, sed fracto, temperatum: Quo fit ut sal in parte combusta retorridum non effervescat ad occursum spiritus acidi, ut pote fracti, verum ab ipso blande corrigi queat, & ad pristinam temperiem reduci: Atque hæc modo dicta non tantum in Ambustione convulsionem excitante, locum habent, verum in quavis: His enim & similibus remediis non semel curavi Ambustos. *Sylvius de le Boe Prax. Med. l. 2. cap. 23.*

II. ℞. album. ovorum n. ij olei rosar. ℥ij. misce diligenter, postea panniculus albus lineus, vel sericeus, raræ texturæ isto linimento madefactus parti ambustæ imponatur, & nunquam auferatur donec malum sanatum sit, sed quotidie bis aut ter saltem, linteum iterum illinatur & madefiat: quarto die elapso, loco albuminum ovorum vitelli eorum sumantur, & ita usus continuetur donec videatur nova cuticulæ regeneratio fieri; tunc vero forfice paulatim de die in diem, ubi nova cuticula generata fuit, panniculus abscindendus donec totus ablatus sit; quo ablato nullum vestigium læsionis apparebit: *Omnibonus Ferrarius Artis Med. Infant. l. 4. c. 25.*

III. Vesicæ & pustulæ si eleventur, nec tamen malum gravius, non statim aperiendæ, si enim statim aperiantur, ob cutem denudatam dolor excitatur, & curatio tardius perficitur, sed tertio demum die, ubi cuticula regenerari jam incipit, aperiendæ, non vero diutius apertio protrahenda, ne humor contentus acrior fiat & cutem erodat. *Sennertus.*

IV. Interius ardor restringi una potest, uti spiritum salis summopere in hunc finem commendat *Digby* tract. de Pulv. sympateth. ceu egregium quasi balsamum. *Wedelius.*

CONTRACTIO, CONVULSIO, CONVULSIVI MOTUS.

SYLLOGE.

Quando sanguis mittendus. 1.
Non omni purgatio *convenit.* 2.
An febris excitanda. 3.
An frigidæ perfusio valet. 4.
Calorificis quando locus. 5.
Frictione mercuriali sanata. 6.
Apertio venæ dorsi in Tetano. 7.
Universalis medicamenta singularia desiderat. 8.
Diuturna & rigiditas membrorum curata. 9.
A punctura nervi vel tendinis post venæ sect. curatio. 10.
Curatio obstipi capitis. 11.
Contracturæ à vermibus curatio. 12.
Convulsionis abdominis curatio. 13.
Rara species medicamentis luem curantibus sedata. 14.
Convulsionis; Tremoris *ex fumo hydrargyri curatio.* 15.
Sæva dextræ salvatellæ sectione curata. 16.
Flatulenta *ebeni decocto.* 17.
Post partum ferris candentibus sanatur. 18.

I. Ut scias quando in Convulsis *sanguinis missio* requiritur, distinguendum est sitne corpus humoribus plenum, febre tamen carens, vel febrem sibi comitem adduxerit simul cum torpida refrigeratione: Aut rursus corpus excarne existat & vacuum excrementis. Sic dum febris præfuit, aut succrescit ob humorum & prohibiti effluxus abundantiam, sanguis quidem mittendus est, non tamen semper mox ab initio: quippe differre oportet donec densa cutis aperiatur, ac humores vi & efficacia caloris febrilis liquentur, attenuentur & fundantur, alioqui læsuram sperabis sanguinis detractionem, nam hæc est potissima ratio ob quam vulgus veretur refrigeratis sanguinem mittere: Cæterum dum pleno accidit corpori, dubitandum non est à sanguinis detractione esse auspicandum, nam quantumvis refrigeratio præcesserit, constat hæc corpora convelli, quod quotidianus effluxus prohibitus sanguinem fundat, repletionemque majorem efficiat, & subinde convulsionen: præterquam quod nisi corpus prius vacuaveris, non sine periculo topicis auxiliis uteris. Media igitur incedendum via, sanguisque protinus parce mittendus, ut dum torpida refrigeratio magis urget (in qua Hippocr. in Coacis sanguinis detractionem vetat) etiamsi febris succrescat primo mali accessu calorificis auxiliis utendum, quibus humores frigore concreti, spiritu & calore exsortes, ob id velut immobiles facti, ad priorem & nativum statum redeant, ut per venæ sectionem libere possint fluere. *Mercatus.*

II. Convulsiones quæ citra phlegmonen ullam internam, aut ulcus, ex redundantia succorum fiunt, *Pharmacis* solvi possunt, verum quæ post ardentem febrem, aut phrenitidem, aut evacuationem ullam copiosam, aut inflammationem internam, aut ex ulceribus fiunt, nulla re magis læduntur; nam evacuatione siccat nervos, & mala qualitate irritat pharmacum: Ex febre autem ardente aut evacuatione sunt sicci nervi: A vulneribus qui convelluntur, sunt velut phlegmone tumentes: phlegmones autem crudæ læduntur ea agitatione quam pharmaca cient, & vacuationibus non cedunt: Memini certè cujusdam, qui cum à phrenitide convulsivis jam motibus teneretur, me invito, suasu alterius, pharmacum accepit, & paulo post, nulla sequente vacuatione mortuus est. *Vallesius 5. Epidem. 476.*

III. Hippocr. Aph. 57. 4. convulsionem superveniente febre curari dixit, & lib. 2. Epidem. sect. 5. Si puerperis spasmus superveniat, febrem excitare jubet, quod audiendum de spasmo ex repletione, quæ puerperis familiaris, uti non inutilis febris, ut quæ humores absumat & nervos siccet: At cum febrem semel accensam (quam Arabes Ephemeram concedunt) ita moderari non liceat ut limites non transiliat, (levis enim inutilis) ac morbum solum impugnet, naturæ non noceat, de aliis præsidiis cogitandum, in puerperis quidem de sanguinis missione, quæ tutius fiet, quia est citra putredinis suspicionem, quam febris inducere apta nata est: adde majori virium tenore opus esse ad febrem ferendam quam venæ sectionem.

IV. *Hippocr.* 5. aphor. 21. &3. de Morbis Largam perfusionem cum aqua frigida probat media æstate, in Tetano sine ulcere, quod *Galenus* ad alias Convulsionum species accommodat, ope scil. caloris nativis intro coacti, absumentis morbi materiam, aut per concussionem corporis, excusso humore nervis adhærente: *Paulus* improbatum ait esse à posteris hoc remedium: à *Valesco* tamen de *Taranta* usurpatum est l. 1. cap. 21. qui duos Tetano laborantes hoc modo curavit, Aegrum à quatuor viris erectum tenere jussit, & 24. urceos aquæ supra collum & omnia inferiora membra perfudit, & statim collocavit ante ignem & post sesquihoram inunxit, à collo ad ultimam vertebram & lumbos ac brachia, unguento dialthææ, martiato & Agrippæ ac oleo castorei, post jusculum pulli propinavit, hinc uterque hoc modo convaluit.

V. *Calida* non conferunt *Convulsioni factæ ab apostemate*; Neque illi quæ efficitur à duritie relicta in fine apostematis, quia sic crassi humores lapidescunt: Nec illi quæ ex aura calida vel morsu fit: relinquitur ergo ut conveniant factæ à crudis & pituitosis humoribus alimentalibus, non crudis & coctioni ineptis; quos calida duriores efficerent: quod explicat Galenus 2.] aphor. 29. ajens febrem curare convulsionem factam ab humoribus glutinosis & frigidis, quibus nutriuntur: tales enim vi calidorum liquescunt, & partem in sudorem & vaporem abeunt, partim in substantiam nutriti: crudi verò & vitrei calorificis in tophos & scirrhos abeunt: Errant quoque qui in convulsione facta à pituita alimentali utuntur calidis, quia spreta methodo non ponderant causam & urgens: sæpe enim fit ut virtus nervorum sit adeo debilis, ut magis possit in indicando sui custudiam, quam possit causa pituitosa sui ablationem: ait enim Gal. 5. aph. 2. calida resolvere substantiam nervosam: Sæpe experientia nos docuit convulsos ex repletione frigidorum humorum, usu calidorum fuisse interemptos. *Sanctorius meth. V. E. l.* 15. *c.* 8.

VI. Vir militaris ex ictu tormenti bellici vulnus accepit in brachio dextro, quo totum brachium abscissum est: Eo curato successit quædam convulsionis species, qua retrahebatur caput versus partem dextram, & mandibulas frequenter agitabat, Multos in consilium adhibuit, & cum forte ei occurrissem, & mihi sua incommoda narraret, in mentem venit aliquod virus venereum intus latens; hunc affectum forsan posse producere: ajebat enim se priusquam vulneratus fuisset, gravem gonorrhœam passum esse, quæ tamen curata prorsus fuerat: Ideo consului remedia luis experiri: præmissis ergo purgatione universali & diæta sudorifica, frictiones ex unguento mercuriali celebravi, à quibus ptyalismus provocatus est, & post tertiam diem ptyalismi contractiones illæ & convulsiones desierunt, neque amplius eo malo æger conflictatus est. *Ozias Aymar apud Riverium observ.* 10.

VII. In Tetano aliisque colli convulsionibus secari venam, quæ in prima dorsi vertebra conspicitur elata, ait *Rondeletius* l. 1. meth. c. 37. Confirmat *Mercatus* l. 1. Pract. c. 15. in convulsione ex crassis viscidisque humoribus orta, qua scissa ait, per derivationem à collo, quicquid humoris pituitosi musculos convellit, extrahitur: At obscura ea vena est ob exilitatem, dignitateque cedit axillari. *Bartholinus cent.* 4. *hist.* 33.

VIII. Quod spectat ad therapejas rationem in genere, pro Convulsionibus admirandis adhibendam, non facile erit aut remedia morbis his Herculeis paria, aut curationis methodum certam, & crebris experimentis comprobatam assignare, præterquam enim quod casus isti similes raro occurrunt, insuper observare est quod eadem medicamenta, quæ huic ægro hoc tempore profuerunt, alteri, aut eidem alio tempore adhibita, nihilum juvarent: Cujus ratio videtur esse, quod morbi causa in succi nutritij dyscrasiis consistit, qui liquor non uno semper eodemque modo pervertitur; verum à multiplici salium ac sulphurum combinatione, indolem varij moris ac generis morbidam adipiscitur, eamque subinde commutat: Quare in gravissimis ejusmodi affectibus medicamenta haud vulgaria, & ex Pharmacopoeis deprompta, sed magistralia & pro re nata, juxta symptomatum admirandorum apparentias præscribantur: Vomitio lenis, purgatio & phlebotomia imprimis celebrari, ac aliquoties, prout opportunum videbitur, iterari debent; Quoad medicamenta autem specifica, ac in casibus istis appropriata, cum præcipua indicatio fuerit *Succi nervosi* crasin emendare, plurima tentare, & ab effectu eorum virtutes rimari liceat, itaque experiri fas sit quid remedia sale volatili aut armoniaco prædita efficiant: In hanc rem spiritus & sales c. c. sanguinis, fuliginis, flor. & spir. salis armon. assumantur: His nihil juvantibus, ad chalybeata deveniendum est, tincturæ & solutiones corallij ac antimonij præbeantur: Cujusmodi medicamenta in tali dozi & forma, & tam crebro exhibeantur, ut ex iis alteratio quædam toti sanguini & succo nervoso inducatur: Porro, si talibus deerit successus, ad alexipharmaca, quæ contra venena & malignitatem humoribus impressam juvant, procedere oportebit: verisimile est quod ejusmodi medicamina, quæ demorsis à vipera, aut cane rabido, etiam quæ contra aconita & toxica ore sumpta prodesse solent, etiam in convulsionibus supra dictis ex usu esse possunt; Vide & methodum Gr. Horstij in tract. de morbo convulsivo epidemio. *Willis Pathol. cerebri c.* 9. Adde his cinnabarina, quorum efficaciam exaltant *Hofmannus* in clavi Schroder. contra Epilepsiam & quosvis graves cerebri nervosique generis affectus p. 291. &c. ubi descriptio specifici cephalici D. Ioh. *Michaelis* p. 293. *Wedelius in* Pharmac. &c.

IX. *Gaspar de Roulla* jacebat jam per annum integrum Contractus in lecto, sed supremis quinque illius anni mensibus totus immobilis, non pedem, non caput aut brachium movere poterat, neque aliud quicquam: præter dolorem enim ingentem membra ut lapis rigida obduruerant, & erat media hyems: Constat hunc à me intra 40. dies plane sanatum, stupore maximo eorum qui illum viderant: Hunc sic curavimus, Abstinuimus ab omnibus inunctionibus, quorum usu maximè, non rectè præpurgato corpore, in tantam morbi magnitudinem devenerat: Misimus ter sanguinem, quamvis maxima cum difficultate, quod brachia contracta essent nec possent extendi: induruerat enim, velut saxum aut lignum totua cervix, crura, dorsum & brachia: Sed & dum curarem sæpius de salute desperavit, adeo ut à cura me desistere vellet, primis enim xxv. diebus non allevatus est vel minimum, Sanatus autem est curâ Mareschalci, sed ut dixi, ter misso sanguine, non solum ob morbi magnitudinem, sed etiam quod ex vitæ ratione, & ipso morbo, conjectarem totam sanguinis congeriem corruptam esse: Nec fefellit me ulla ex parte de hac re judicium factum, siquidem totus, qui exiit sanguis, putridus erat: remansit

tanti mali vestigium, collum obtortum. *Hier. Cardanus.*

X. Quoties *particularis convulsio* habet ortum à nervi tendinisve punctura, sicut aliquando id per Chirurgi imperitiam, præcipitantiam, vel infortunium, animumve turbatum in venæ apertione fieri notum, toties quam citissime oleum terebinthinæ calens, cum vini rectificato spiritu in vulnus mittatur, sicut cum optimo successu in *Carolo* ix. *Galliarum Rege* factum scribit *Paréus* Chirurg. l. 9. c. 38. Id infortunium subiit uxor mea anno 1669. etsi peritissimus alias Chirurgus venam secuisset; nimis enim profunde adacta lanceola in medianā, substratum tendinem simul pupugit; paucis post diebus sequuta brachij rigiditas & inobedientia ad motum, hinc contractio & nodus, seu Ganglium. Ex consilio cujusdam, cui annui, excepit stillicidium sanguinis è vena colli equi secta manantis, unde paulo post explicare brachium valuit: superstes nodus discussus ab admoto desuper emplastro ex gummi Elemi. *Vide Nervorum Affectus lib.* 12.

XI. Puero ab ineunte ætate, obstipo capite, inclinabat cervix in humerum sinistrum, ob adstrictum curvatumque alterum musculorum secundi illius paris vinculum quod cervicem cum capite antrorsum flectit, qua deformi immobilis ac transversi capitis figura, nullis auxiliis deinde ad statum naturalem reducta, consultum fuit G. *Strateno* ut transversim præcideretur tenacissimum illud vinculum, quod caput tantopere in humerum contorqueret: Factum fuit curationis initium à crusta, per lixivium coctum, cuti inusta, deinde vero directum scalpellum supra claviculæ os, ab aure versus jugulum, at tardius certe, ob crustæ lentitudinem, ac timidius, propter venarum arteriarumque jugularium viciniam, quam natura tendinis ac nervorum requireret; quibus iccirco magis punctim quam cæsim læsis, sequebatur protinus vehemens cervicis, faciei, ac brachiorum convulsio, quæ tamen brevi iterum evanuit, adacto penitius scalpello, & præciso animosius integro, qui in vitio erat musculo: cujus amputatio capiti actutum restituit integrum erectioris figuræ usum, ac libertatem sese quocunque locorum movendi; qua tamen ne abuteretur, circumpositæ capiti fuere variæ fasciæ, quibus deinde, ob vulnus brevi consolidatum, amotis, permansit tamen aliquandiu inveterata illa inclinatio in latus affectum, adeo difficile est longam corrigere consuetudinem: Quisquis vero deinceps ancipiti ac periculosæ subiicieris aleæ, ne despetes iterum fieri posse quæ semel facta sunt, sed scito tria præcipue vitanda, & 1. quidem, ne crustam cuti inuras, ut pote quæ adeo non profuit dolori, ut potius multum nocuerit cum visui tum incidenti scalpello. 2. ne improvide secando magis jugules quam cures ægrum. 3. danda opera ne identidem, ac interpolatis vicibus, sed simul ac semel, attamen caute, integrum musculum præcidas, in quo potissimum hujus curationis momentum: quæ certe animadversio ut Chirurgo ex fama, sic ægro non parum ex usu erit. *Tulpius l.4.c.57.*

XII. Puer quinque annorum ad 4. usque annum bona erat usus valetudine, circa initium quinti male se habere coepit, cum virium & caloris nativi jactura, tandem febris lenta, & ventris tumor eum invasit, quibus subsequuta *brachiorum*, præprimis autem *Pedum Contractura*, ita ut neque stare neque ambulare amplius posset: Causam hujus metamorphoseos lumbricos esse ratus, curam, præeunte *Riverio* cent. 1. obs. 16. ad debellandos eos instituendam duxi, quod & felicissimo successu præstiti, & una vice ferme triginta; sequentibus diebus, partitis tamen vicibus, supra xl. expuli, adeo ut puer brevi tempore deinceps stare & ambulare potuerit: *Melchior Fribe m. cur. anni 72. observat. 63.*

XIII. Raro *contrahuntur* homini abdominis nervi, attamen frequentius quam animadvertant Medici nonnulli, confisi quemcunque ventris dolorem vel fieri à bile acri, vel ob spiritum intendentem intestinum colon: verum inæqualis ventris distensio, & adstricta rigidorum musculorum contractio, arguunt satis perspicue nervos magis quam intestina pati: Matronæ coacervavit frigidus & humidus ventriculus crudioris copiæ copiam, quam quamvis exhaurirent medicamenta, insinuabat tamen sese sensim in sensiles illos nervos quos spinalis medulla dispergit, cum per membranam ventrem succingentem, tum per musculos illi proxime incumbentes. Quibus à cruda hac materia obsessis, excarnificabat ipsam insignis abdominis convulsio, præsertim si foret gravida, & noctu; Qui tamen urgens dolor vix unquam ipsam deseruit nisi expurgata rite causa, per rad. mechoac. vel discusso acri ipsius vapore, utique & spiritu præcordia distendente, sive per mithridatium sub noctem potui datum, sive per clysterem ante tormentum hoc mature infusum. Quæ curandi ratio evincit hanc convulsionem originem ducere ex cruda ac flatulenta pituita. *Tulpius observ. 22. lib. 3.* vide *Hacstetterum dec. 5. obs. 1.*

XIV. Dom. N. ictu tormenti bellici brachio privatus est, Eo curato, & vulnere omnino consolidato *Convulsionis* specie correptus est, qua retrahebatur caput versus partem dextram, & mandibulas frequenter agitabat, ita ut lintea continuo intra dentes habere cogeretur: omnium opinio fuit in extremitate ossis, à tormento bellico præcisi, aliquam eminentiam acutam adesse quæ nervum aliquem feriret: Operatio celebrata nihil profuit: Mihi in mentem venit aliquod virus venereum intus latitare, ac cum æger passum alias se esse gonorrhoeam confiteretur, præmissis purgatione universali & diæta sudorifica, frictiones ex ung. mercuriali celebravi, à quibus ptyalismus provocatus est, post quem tertia die contractiones desierunt. *Ozias Aymar. obs. x.*

XV. Quidam fumum ex stanno fuso exhalantem ore & naribus cum exciperet, subito *Opisthotono*, & inde Tetano correptus est gravissimo, adeo ut nec os aperire nec quicquam deglutire posset: D. *Brambachius* aquam cardiacam Palmarij vi quidem infundere jubet, sed gula transitum ei denegat; Clysteres quoque præscribit, suffitus ex sulphure (hoc nimirum argenti vivi alexipharmacum putans) instituit, itemque inunctiones nuchæ ex appropriatis, sed omnia frustra, hora enim xx. moritur: Sic & Aurifaber quidam cum thoraces argenteos deauraret, fumumque minus caute observaret, tremore omnium membrorum corripiebatur, & solius aquæ theriacalis stapedianæ usu, frustra aliis tentatis, perfecte restituebatur. *Ph. Salmuth. cent. 3. Obs. 39.*

XVI. Sæva accidentia à bile æruginosa oriuntur, quæ à vehementi adustione oritur: Iuvenis excarnis, cum vigiliis corpus maceraret in pruritum incidit, cum mordaci calore in jecoris regione: post duos menses *Convulsione* quatitur immani: Malum ab intem-

intemperie calida jecoris emanare ratum fuit, omnia tentantur, tandem sang. missioni ex dextra salvatella succubuit morbus: hæc V. S. incantamenti est instar ex *Gentili* comm. in *Avicennam cap. 24. Zacutus Prax. adm. obs. 43. lib. 1.*

XVII. Anglus ex brevibus intervallis *Convulsione flatulenta* premebatur: post varia auxilia, quæ mucosum vacuarent humorem & roborarent nervos, solo *Ebeni* decocto ad xl. dies, cujus vi copiosus sudor proliciebatur, convaluit. *Idem obs. 44.*

XVIII. Fœminam quatuor ex partu horis, supresso omnino menstruo, dolor corripit in utroque genu, tibiis, cruribus & plantis pedum, cum neruorum retractione summa: Medici causam adsorpsere flatui, crasso, tenaci, & maligno, nervorum initiis adhærente: Sanguinem mittere ex talo vetabat partium debilitatus calor nativus, & humoris ex toto in partes inferas præceps delapsus: V. S. in brachio, cum lochiis retentis, erat absonum. Purgationi nullus erat locus, Injecti ergo clysteres, hirudines ter appositæ in sede; adhibiti fotus, litus: Cum omnia frustra essent ad cauterium actuale acedo: sed cùm toti pedes dolore essent concussi, & in ipsorum profundo vis mali sita esset, & illis unum solũ cauteriũ apponere esset inutile, totos à genu ad summos digitos, novaculis ignitis bene ignitis cauterizare satius visum est: hinc post duos dies factis escharis, ichore livido emanante dolor & reliqua symptomata desierunt. *Idem observ. 45.*

CORDIS AFFECTUS.

(Vide *Palpitatio. lib. 14 Syncope lib. 17. Et lib. 19. Cardiaca.*)

SYLLOGE.

I. Licet in *Ægritudinibus frigidis cordis* absolutè conveniant calida, in calidis tamen non simpliciter expediunt frigida, sed calida illorum remissiva: Ratio est, quia cum volumus permutare complexionem calidam, non sumus contenti infrigidantibus, propterea quod substantia cordis constat innata caliditate, quæ minimè extingenda, sed corroboranda est: Hinc maximè virium conservatio respicitur in præsentia, cum cor vitæ, calorisque sit officina: Licet ergo respectu morb. frigidi indicentur, nihilominus partis affectæ respectu, calidis opus est temperatis, non excessivis: Hinc ergo medicamenta cordialia, quamvis calida sint, nunquam negligantur in Cordis affectibus. *Conciliator Enucleatus* §. 196.

II. *Vermiculos & in corde & in capsula* ejus gigni extra dubium est, morbus hic virginibus familiaris est: Noscitur tum ex puncturis & doloribus cordis, tum ex lumbricis excretis vel non excretis: Signum diagnosticum est convulsio. In curando nihil aut parum possunt cordialia, sive vulgaria, calida aut frigida: Initio, antequam convulsiones adsint, aliquid potest lap. bezoar, si cũ sale tanaceti, aut dictamni Cretici vulgarisve detur à gr. 4. ad 8. Cura Specifica est talis, Expurgantur 1. lumbrici per hoc, ℞. Mercur. vivi purgati & mortificati cum saliva jejuni, vel succo limonum temperati usque ad ℈j, conser. rosar. ℥ß. benzoes pulver gr. ij. Quod si quis sumere timeat, solum ʒj. vel ij. infundat aquæ frig. per noctem, & defundat mane bibatque: vel aquam ex cæpis allioque distillatam ad ℥ij. vel iij sumat: hæc enim lumbricos certò si non expellit, saltem interficit. Lumbricis quidem excretis, sed convulsionum paroxysmis recurrentibus (quod certissimum, signum vermiculi cordialis deprehenditur) extracta specifica exhibeantur, ut allii, raphani sylv. & nasturtij aquat. singulorum pondere ℈j. ex brodio vel jusculo in quo raphanus sylv. fuerit præmaceratus: Ab hac cura citissimè curantur: Extracta si ad manum non sint, omnium succi & pari mensura misceantur, & cochlearia ij. aut iij. omni manè, Sed & idem præstant eorundem sales ritè parati. *Hartmanus Pr. Chymiatr. c.* 111.

INDICIS MEDICO-PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER QVRATVS.

De Affectibus à litera D incipientibus.

DEGLVTITIO LÆSA

SYLLOGE.

I. QVæ contra naturam deglutiuntur, aut in ventriculum deveniunt, aut in œsophago subsistunt: Prioris exemplum hoc est, Virgo 18.ann. inter comedendum deglutit aciculam æneam, cuspide primum κάτω tendente, quæ in œsophago hærens immanes dolores creabat: cum per annum integrum, multis tentatis, in hoc statu permansisset, suasu nostro detrusa est in ventriculū acicula per candelam ceream sartorum, eam quotidie bis terve leniter intrudendo, inunctam prius oleo amygd. dulc. quod sine dolore fuit, & hinc brevi ad stomachum delapsa, hactenus nihil molestiæ exhibuit amplius.

Fœmina cum licitando merces quasdam grossum ore contineret, illius oblita, de oblato libo comestura, eandem simul invita deglutivit. hinc dolor gravativus ventriculi & sapor cuperosus: Consultus, cum emeticum suis de causis propinare dubitarem, jussi lubricantibus & pinguibus sedulo uti, & propinavi spiritum salis rectificatum bis de die ad gtt. vj. vel ix. unde sensim, & sensim imminuto pravo sapore, mox & tristis sensatio desiit; Hic contingit quod *Theophrastus* lib. de Igne pag. 142. *Ventrem numismata liquare.* Spiritus autem acidi ventriculo adeo non nocent, æris vero & argenti vitriolum evocando atterunt pondus, ut dehinc facilius per intestina exire possit.

Puer 12. annor. Imperialem hispanicum capitatum dimidium, ori inditum deglutiit, qui in œsophago substitit, Chirurgus extractionem magno studio intendit, sed frustra omnino, ut coactus fuerit ad ventriculum eundem adigere, quo, non sine magno labore, facto, traumaticis & paregoricis mucilaginosis œsophago dolenti, & tantum non vulnerato prospectum fuit, hinc adhibita pinguia, lubricantia, purgantia, alia, absque omni tamen affectu. Æger interim, simul atque receptus est ventriculi capacitate nummus, optime, præter dictos dolores œsophagi, & deglutitionem difficilem, habuit, nec in hunc usque diem quicquam inde molestiæ sensit, per ix. annos firmiter sede sua incluso manente argento.

Puellus trium ann. cum orbiculos duos æneæ catenæ, vnciæ unius longitudine ori ingessisset, incaute eos deglutivit, qui cum adhuc in œsophago hærrent, præ doloribus valde clamavit, hinc vero simul ac in stomachum delati fuerunt, non est visus pejus habere, quin vegetus edit & bibit, Solliciti parentes quotidie excrementa omnia pervestigarunt per aliquot septimanas, sed frustra, ac nil penitus invenere, ut firmiter conclusserint absumptos fuisse sensim & sensim in stomacho: quin nec excrementa à naturali statu recessisse visa sunt: Puer adhuc vivit sanissimus.

Puer

Puer 5. ann. cum plumbum panno signaculi loco affigi solitum, itidem deglutiisset, dolore gravissimo, priusquam ad ventriculum delaberetur, prægresso, curatus fuit aceto stillatitio propinato, cum prius vitæ ipsius timerent parentes: nihil tamen de isto, satis lato tamen & crasso excerni fuit observatum, sed etiamnum optime valet; Optimo vero consilio stillatitium acetum propinatum fuit, quod compagem Saturni solvendo illum in saccharum commutat. *G. Wolfg. Wedelius misc. cur. anni* 1672. *Observat.* 141.

II. Famelicus pedem suillum elixum comedens, ejus frustulum cum ossiculo in oesophago substitit per biduum, Chirurgus filum ferreum oblongum in apice ad formam hami duplicavit, ac penitissime in oesophagum demisit, cujus unco frustum illud pedis arreptum est, & magna vi ab oeso[illegible]go avulsum foràsque extractum. *Riverius centur.* 3. *Observat.* 71.

III. Quidam Angina vera correptus, ita arcte occlusum habebat ab inflammatione superius orificium ventriculi, ut nihil omnino deglutire posset: Dum remedia usurpabantur, vt copiosas sanguinis missiones aliáque remedia ferre posset, ad vires reficiendas immissus fuit catheter in oesophagum, & syringa catheteri aptata, per quam juscula in ventriculum demittebantur, tum etiam alia remedia, quorum ope à morbo liberatus. *Riverius cent.* 3. *Observat.* 72.

IV. Quidam consuluit me dicens se Lupis in naso vexari, (lupos vocant Flandri sordes illas mucosas in naribus concretas, quas acicularum capitibus nutrices infantibus educunt) Insuper fauces molestia affici, quæ ad medium auris sinistræ pertingeret, Deglutire etiam vinum cum dolore: Dixi videri mihi Guttur vlcere affici, illique prius quam naso consulendum, cum speculo oris fauces diduci passus esset, totum palatum, maximámque vvulæ partem immani vlcere obsideri observamus: Ab illo auris pependisse molestiam nemo Anatomes gnarus ignorat: Aqua primum Fallopii vlcere faucium deterso, cum lentius curari sibi videretur, D. D. Nollens statim secretissimum remedium pollicitus, butyrum antimonii distillatum admovit. Hoc ego primo intuitu deprehendi, quia ad minimum liquoris contactum in niveum pulverem vertebatur: Sanè hic magnam in vlceribus Gallicis, carie & similibus vim habet, brevique percurat, vt & in hoc patuit. *Heers Obs.* 28.

V. Cùm ægri deglutire nequeunt, Cannula immittenda intra gulam, vt fiat cibariorum deglutitio: sed quando adest inflammatio in illa parte, nimis irritatur, ideo consulo vt non, nisi maxima vrgeat necessitas, ad cannulam hanc confugiatis: probo magis vt paretur aliquod instrumentum ad modum fistulæ, quod imponatur prope œsophagum, & præterea adsit vesica munda, repleta potu nutriente, & hæc vesica sit apposita fistulæ, vt in clysteribus fieri solet, post impetu quodam vesica comprimatur, vt etiam cum impetu potio illa deducatur in œsophagum: quosdam desperatos ob famem fistulæ hujus beneficio restitutos vidi. *Capivaccius l.* 1. *cap.* 53. *Pract.* Vide Angina.

DELIRIUM.

SYLLOGE.

Cibo exhibito sedatum. 1.
Vermium exclusione desinens. 2.

I. D. N. ancilla in delirium incidit, adeo vt nesciret planè quæ diceret: statim adstantes existimantes eam morbo gravissimo detineri, multa facienda curarunt, Sed postquam accepit cibum curata est subitò: hæc enim à solà inedia, quam per triduum, nescio cur, sibi ipsa præscripserat, procedere fassa est. *Petr. Borellus Observat.* 87. *cent.* 3.

II. Puella apud Seriam duodecim annorum incidit in Paraphrenitidem à vermibus, & subitò, quæ paulo post cessavit. *Ex Ioh. Bauhini Observat.*

DENTIUM AFFECTUS.

SYLLOGE.

Dolor *non vno modo sedandus.* 1.
Ejus causa purgationibus fere tantum cedit. 2.
Calorificis sæpe exasperatur. 11.
Narcoticis *an vtendum in dolore à flatu.* 5.
Ad ejus sedationem pyrotica & intercipientia *ubi admovenda.* 3.
Periodicus inustione vasis humorem deferentis curatus. 4.
Genuinorum eruptionem præcedens quomodo sedandus. 12.
Repellentia *non semper locum habent.* 25. *a.*
Gargarismis quando acetum addendum. 26.
Adstringens empl. temporibus quando admovendum. 23.
Non semper cessat evulso dente. 24.
Mors ab imposito dolenti & carioso Philonio. 17. 21.
Venæ in palato apertione sanatus. 27.
Cauterisatione Cartilaginis auris. 28.
Arteriæ antitragi apertionis in vehementi dolore efficacia. 25. *b.*
Dolor apertione Saphenæ curatus. 34.
Olei vitrioli vsus ad præservandos à carie. 15.
Cariosos *non emendat.* 16.
Carie *affectus quibus implendus.* 6.
An cariosi evellendi. 29.
Aqua forti non tangendi. 30.
An Cauterio adurendi. 20.
Cariei *correctio.* 31.
Nutantes *igne retinendi.* 8.
Longiores tremuli, superflui resectione confirmantur. 25. *a.*
Non statim eximendi. 13.
Præsertim in senibus. 14.
Cum pueris excidunt radices conservandæ. 10.
Caute evellendi. 19.
Quibus cautionibus. 7.
An in vicem evulsi alter substitui queat. 9.
A resectione longioris mors. 18.
Dentifricijs quando locus. 32.
Fungus enascens in alveolo evulsi, extirpandus. 33.
Ab evulso vi hæmorrhagia ingens. 22.

I. *DOlent Dentes* vel propter flatulentum spiritum inclusum ad radices eorum, qui sedatur decocto herbarum calidarum cum vino: Item Theriaca dissoluta cum vino: Aut propter calidorum humorum affluxum, quibuscum admiscentur frigidi, dolor quidem minus vehemens est, sed quædam intervalla quasi habet, sæpe ta-

men recurrit; Ista autem miscella humorum (sicuti etiam in podagrico dolore accidit) facit ut interdum remedia probatissima malum non tam mitigent quàm augeant, nisi Medicus probe naturam humorum, à quibus dolor excitatur cognoscat, & ad affectionem præsentem remedium contemperet. Accedit altera causa, quod in hoc malo, sicuti in cæteris omnibus quæ à fluxione pendent, ea remedia quæ in augmento valent, jam consistente fluxione nihil prosunt, multò minus ista initio convenient; Id cum animadvertunt imperiti, sæpe à suis experimentis, (nisi ea sint Narcotica, quæ semper dolorem tollunt, verum nunquam sine noxa illius partis quæ dolet, vel vicinæ) falluntur. *Crato apud Scholtzium cons.* 75.

II. *Dentium dolor* per plures dies aliquando exercuit me, appetente præsertim prandij consueto tempore, quo scilicet ventriculus cibis vacuus vndequaque è reliquo corpore succos sequi pronos solet allicere: Ejus levandi ergo cum purgans assumpsissem, statim everso stomacho aquam ad libram vnam & amplius, eamque sinceram & puram reddo, tanto cum successu, ut postea vel decem annis prorsus immunis vixerim. Quo edoctus experimento, quicunque deinceps apud me conquesti sunt de Odontalgia, semper author fui vt neglectis iis remediis quibus vulgi os colluitur, primo quoque hydragogum sumant, quod votis semper respondit. *Car. Piso de colluvie serosa lib.* 2. *c.* 3.

III. In maxilla superiore arteria perreptat antitragum auris: ibi vritur, & huic loco, atque supra tempora, emplastrum adstringens admovetur ad venas fluxionis intercipiendas: Arteria in maxilla inferiore prope angulum repit, & vbi pulsat vrenda: vel admovenda topica in dolore Dentium maxillæ inferioris. *Riolanus Enchir. l.* 4. *c.* 8.

IV. Ad *periodicam doloris exacerbationem* curandam & præcavendam *Spigelius* Scolopomachærio candente eam anthelicis partem, quæ superiorem tragi immediatè contingit, felicissimo semper successu incidit, vulnúsque deinde iterum consolidavit. Hac nova Chirurgia ille ramulus arteriæ carotidis, qui ab auris anthelice ad dentes pertingit, transversim inciditur, ita vt, intercepto humorum affluxu, dolor non amplius revertatur: Præsidii vim in se primum expertus est author post in aliis. *Scultetus Armam. Chir. Obs.* 28.

V. *Narcoticis* vti in *Odontalgia* neutiquam consultum mihi videtur, nimium enim congelatur & inspissatus flatus, nec aliud congelando efficimus quàm quod leve solatium in difficiliorem affectum abeat: verum si intolerabilis immensusque dolor ægrum percoquat, coactúsque sit Medicus eo remedij genere naturam consolari, suadeo vt narcotica vis calefacientibus refringatur, vtque eadem opera & symptomatis & causæ rationem habeamus, quod ita optime fiet; ℞. pyreth. piper. an. ℈j. opii ℈ß. illiga linteo, vt ad h. 2. vel 3. infund. in acetum acerrimum & super dentem applicentur: vel ℞. sem. hyosciam. staphis. pyret. an. ℈j. terantur in pulv. tenuiss. cujus ℈j. m. cum aceto fortissimo, & fiat pil. quæ super dentem teneatur unius horæ spatio: Mirificè quidem dolorem consopit, nec effatu dignam intemperiem procreat, tametsi solis resolventibus doloris acerbitatem lenire, si id fieri posset, magis pro voto esset. *Fienus Physographia c.* 14.

VI. Alimentorum, & præsertim dulcium, portio in cavo dentis retenta, putrescit, atque sic *dolorem* infert, vel *foetorem* & *erosionem* auget: Quare & ratione & experientia optimum reperies dentis cavum implere, ne quippiam ingrediatur quod partem illam sensilem contingat: repletur verò mastiche mansa & mollita: nam si apponuntur quæ dura sunt, dolorem excitabunt: Sunt qui cera opplent; sed, meo iudicio, malè, quia vim emolliendi habet, præsertim si recens fuerit: Si tamen ea velimus uti, admiscebimus salem vel alumen, vel aliud quod siccet & adstringat, præsertim si dens madeat: Vel ceram albam potiùs, ut quæ siccior est, ac vim quandam adstringentem obtinet à præparatione: vel rubram, quæ ob cinabrium dentes præparat ut faciliùs evellantur vel confringantur: viridis tamen magis laudanda est, quæ vehementer siccat ob æruginem: post hæc siccantibus alijs erit vtendum, ne ea quæ dentes extergunt tandem eos acrimonia sua erodant: Si putredo adsit, adde myrrham; si foetor moschum, aut gassypium in quo moschus asservatur: abstinendo in obnoxiis dolori capitis, aut vertigini, quia odoribus læduntur. *Rondeletius l.* 1. *c.* 83.

VII. Cavendum ne *Dens evellatur* eo tempore quo fluxio ruit, aut caput dolet, aut tumet gingiva, aut dolor atrox sentitur: Et monendus Chirurgus ne violenter & affatim, uno scilicet ictu, dentem evellat, ne violentam extractionem sequatur maxima cerebri concussio, & ossis maxillæ disruptio, quam sæpe magna hæmorrhagia, febris & interdum mors sequitur. *Riverius Pract. l.* 6. *c.* 1.

VIII. Multis advenire solet *Dentium infirmitas & vacillatio*, à destillatione acri: Omnes autem vulgò medentes tractant hoc malum stypticis solis, quæ vix proficiunt: Vnicum præsidium est ignis, indicatum ab *Hippocrat.* l. de aff. n. 5. & à *Rhase*, qui ferro ignito dentium radices exurunt: Clavo cupreo *Gariopontus*: quod à nullo factitatum video, à me in ducentis comprobatum; & in dolore dentium finiendo & iis vacillantibus retinendis: Hic exponam ferramenti formam, quod appensum longo stylo, est semidigitum latum, Duos transversos oblongum, sed recurvum, quatenus convexitati dentium bene coaptari queat & ritè congruere: Cæterum illud adverti debet hanc Chirurgiam opportunè primum languescentibus partibus esse experiendam, cum jam dentes à radicibus exoluti fuerint, vix quicquam ustione proficisci. *Severinus Med. Effic. pag.* 296.

IX. Volunt persuadere quidam Medici, ut faveant Normano Odontagogo, in locum *avulsi Dentis* posse alienum, alveolo intrusum, peræque tenaciter hærere, reddíque similem aliis dentibus, qui postea gingivarum carne vestiatur, masticationique inserviat: At qui considerabit Dentes vitam habere, venulas, arteriolas & nervulos recipere, sentire, dolere; vinculis adstringi & firmari, nunquam id affirmabit. *Riolanus Enchir. l.* 4. *c.* 8. Vide *Pareum l.* 16. *c.* 22.

X. Dentes in infantibus, sive sponte, sive ob violentiam aliquam *excidunt*, modo radices remaneant, sponte renascuntur: Quare cavendum, ne cum pueris dentes casu, atque aliquo ictu effringuntur, quæ reliqua est portio eruatur; sed accuratissime radix ipsa, quoad ejus fieri potest, servari debet, in ea enim, velut in semine quodam, ipsius dentis regenerandi spes residet, eáque radicitus evulsa, dentes non amplius, vel rarissime renascuntur. *Columbus l.* 1. *c.* 10

XI. Remedia *Dentium doloribus* mitigandis destinata pleráque calida existunt: sed usus artis ostendit plerosque tales dolores ex acri sanguine aut destillatione calida proficisci: Itaque cautè agant Medici, ne communi opinione decepti calidissi-

dissimis suis [illegible]utionibus ægris majorem molestiam creent, [illegible]àm levationem doloris efficiant. *Oethæus apud* [illegible]*nckium.*

XII. Genu[illegible]sunt illi qui primum ante pubertatem Veneris[illegible]usum hominibus, cum maximis subinde cruciat[illegible] prodeunt: Id quod Medici parum observantes[illegible] alios dentes evellunt, aut humorum vitio cos [illegible]estari sibi persuadentes, ægros catapotiis aut ali[illegible]d genus pharmacis obruunt, cum dolore affect[illegible]ullum levi gingivarum ad postremum dentem [illegible]ificatione, ac interdum ossis pertusione, præsent[illegible] remedium afferri possit: Id quod ipse etiam mo[illegible]xperior, cui hæc scribenti 32. dens, ætatis meæ 26 [illegible]nno succrescit: Atque id etiam permultæ calvar[illegible] arguunt, in coemeteriis occurrentes, in quibus [illegible]teriores illi dentes veluti in cavea quapiam adhuc [illegible]tant, quibusdam suæ basis apicibus os tenuissimu[illegible] perforantes. *Vesalius de hum. corp. fabr. l. 1. c. 2.*

XIII. Si lapsus aut ic[illegible] violentia *Dentes commoti labant*, minimè exim[illegible]di sunt, sed restituendi, & ad proximos, qui bene h[illegible]ent; vinciendi, tempore enim in suis alveolis confir[illegible]ntur; quemadmodum expertus sum in *Antonio de* [illegible] *Rue* vestiario, cui pugionis capulo cum maxill[illegible] fracta esset, & tres dentes concussi, ac ferè suis [illegible]lveolis excussi, restituta maxilla, redditi sunt su[illegible] loco dentes, & filo duplici ceratóque proximis adv[illegible]cti: de cætero expressis ac colatitiis, similibúsqu[illegible]iusculis hominem nutrivi, adstringentia gargarism[illegible]a ex nucibus cupressi, myrtillorum & pauco alu[illegible]ine in oxycrato incoctis concinnavi, eáque ore ver[illegible]re jussi, his artibus perfeci, vt mox illi æquè facili[illegible] esset atque antea in omnem dentium partem ma[illegible]sus. *Paræus lib. 23. c. 67.*

XIV. Duo eruto dente obierunt, ob [illegible]ultitudinem sanguinis, sed alter eorum erat decrepitu[illegible] in alio fuit vas satis amplum in radice dentis & lacera[illegible]io magna. *Cardanus de caus. & sign. morb. pag.* 155. Bononiæ dentarius in foro publico cum in sene deraheret dentem, subito extinctus est. *Pet. Forestus* [illegible]*ib.* 14. *Observat.* 4.

XV. Inter omnia quæ *Dentes præservant à putredine, & dealbant* maxime, commendatur oleum vitrioli si cum aqua misceatur, cum puræ & integræ carni sit innoxium, & corruptum saltem tollat: Vituperant autem qui verum illius usum ignorant: qui vero vti sciunt, feliciter in magnis morbis, non tamen omnibus adhibent; nam gutta vna vel altera, saccharo, vel melle rosaceo admista, mirifice deterget dentes, & gingivas putridas cum vlceribus oris plurimum juvat. *Crato cons.* 75.

XVI. Si Oleum vitrioli vel sulphuris *Denti carioso* imponas, interim caries non castigatur, sed dens ad sui vsque radicem eroditur, Spiritus enim illi admodum penetrant. *Fabritius Hild. cent.* 4. *Obs.* 95.

XVII. Dentium *doloris* vehementiam Patritius Venetus imposito oleo opiato quodam sopiturus, somni fratri, morti, se tradidit. *Alex. Benedictus lib. 6. cap.* 13.

XVIII. Monialis quædam *Dentem*, quem habebat præ aliis *longissimum*, quum ad deformitatem vitandam secari curasset, statim convulsa & epileptica concidit, In parte autem dentis abscecta nervi vestigium apparebat. *Gasp. Bartholinus in Inst. anatom.*

XIX. Quidam Lutetiæ dum Dentem evellit, simul & partem maxillæ, & vicinos dentes extrahit, hæmorrhagia sequitur periculosa: Vocatus in jus Chirurgus liberatur, quia inventi Dentes non inseri, sed omnino maxillæ contigui. *Hollerius Observ.* 31. Refert *Sennertus* se meminisse in puero dentem incaute extractum, & proculdubio in extrahendo nervum læsum: Hinc fungum enatum totum ós oppilentem.

XX. *Cauteria* admittit *Hollerius*; *Sennertus* vix eorum usum, ob exquisitum sensum nervorum, tutum credit, metuens ne partes aliæ, cerebrum in consensum trahantur: Nunquam tamen noxam exinde natam animadverti; metus tantum ne vicinæ partes, labia &c. adurantur, hac præcautione adhibita tuto ferrum candens cavernæ inditur; Chirurgus pedem patientis pedi supponat, quem hic premat, quo ille ferrum illico retrahat si forte læserit,

XXI. Quidam cum pluribus diebus *dolore dentis corrosi* concussus vehementer, multis adhibitis, levari non posset, amicorum consilio intra dentis cavum indidit Philonium Persicum, quo admoto stupidus veluti, sequuta auditus gravitate extinctus est. *Zacutus Prax. adm. l. 1. Obs.* 86.

XXII. Quidam cum *dentis dolore* premeretur, illum violento concussu ferri eduxit: extracto eo, ex dilacerata arteria gingivæ subdita, copiosa sequuta hæmorrhagia, quam nulla glutinantia & styptica cohibere potuerunt: ego locum pulvere gummi arabici implendum moneo, hinc post tres horas fluxus restrictus. *Idem Obs.* 90. In alio compescui *Galenico* empl. ex aloë, thure, pilis leporinis exacte tritis & cum albo ovi mixtis. *Obs.* 91.

XXIII. Confluit materia ad *dentes*, *doloris* causa, vel in membranas maxillarum & alveolorum dentium: vel ad nervulum in radice dentis, & membranam hujus internam nerveam, vel in ipsum corpus dentis è capite: Et quidem in superiorem maxillam per angulum oculi majorem, in inferiorem per venas temporum: Et principium hujus fluxionis plerumque est è capite, nonnunquam tamen & ex inferiore corpore, epate, liene &c. *Sennertus.*

XXIV. Si affectus fuerit in gingivis, dolor non removebitur dentis avulsione: Si in nervo, dolor exempto dente interdum cessat, cum materia antea conclusa exitum jam habet, tensióque remittit; Aliquando remanet, quando materia nimis crassa & lenta nervo adhæret. *Avicenna.*

XXV. *a.* Arteriolæ à carotidibus in auriculam procedunt, quarum major quædam antitragum & anthelicem perceptant, superiorémque maxillam conscendens singulis Dentibus sanguinem vitalem suppeditat, cum quo sæpe acres humores eodem defluentes acerrimæ odontalgiæ causa sunt, quam artificiose in anthelice dissecta hac propagine multoties mirabiliter sedatam fuisse vidimus; quod etiam bene notatur à *Bauhino*: & refert *Riolanus* se Parisiis virum vidisse, qui per illam curationem magnum quæstum faciebat, qualem virum & in Gelriar vidimus de *Diemerbreck. An. l. 5. c.* 13.

XXV. *b.* Dentes ut reliqua ossa fibrillis constant, sed diurissimis & maximè compactis, secundum illorum longitudinem exporrectis: per insensibilia & exilissima illarum fibrillarum interstitia excurrunt ab imo ad summum subtilissimæ alimenti particulæ, ad Dentium radices per arterias delatæ: Si quacunque de causa succus ille alimentarius fiat tenuior, eiusque particulæ majori quam decet impetu ferantur, haud facile hærent, sed superatis obicibus vltra

debitos terminos excurrunt, sicque cum quod de dentis crassitie continuo effluvio decidit, non resarciatur, dens necessario fit gracilior, cúmque alimentum ulterius excurrat, secundum fibrarum ductum, dens secundum longitudinem crescat: Ea de causa vt huic Dentis gracilitati occurratur, remedium optimum est dentem lima decurtare, donec fiat solito brevior, sic enim quod extra dentem non potest excurrere alimentum, intra breviora spatia cohibitum dentis crassitiem auget: Ita solent agricolæ arborum ramos amputare, vt truncus crassior fiat & validior, retento intra ipsum succo nutritio, qui in ramos amputatos fuisset distributus: Non solum contingere posse videtur nimius ille alimenti in dentibus excursus, ob ipsius tenuitatem, & partium quibus constat agitationem, sed etiam ob fibrarum, quibus dens constat, laxitatem, quæ accidere potest si alimento per aliquod tempus parcius affluente singulæ fibræ fiant graciliores, vel potest idem alimentum, partis aut affluentium humorum vitio, corrumpi. *Franc. Bayle Problemat.* 57.

XXV. *b.* Cautione in *Repellentibus* adhibendis opus est, præcipue si maxillis applicentur, nam licet si materia in ipsum dentem saltem fluat, repellentes oris collutiones sine periculo applicentur, tamen si materia sit copiosior, & ita ut etiam maxillas occupet, repellentia, præcipue maxillis, non tuto applicantur, cum materiam intro ad fauces repellere & ægrum suffocare possint. Ita refert V. de Taranta Medicum quendam, cum dolorem haberet dentium molarium cum inflatione maxillæ, apposuisse ol. rosaceum cum aceto, unde angina lethalis sequuta sit. *Sennertus.*

XXVI. Ubi Gingivæ simul sunt affectæ, acetum, monente *Aëtio*, tanquam hostilis gladius fugiendum est, ob mordacitatem qua gingivas erodit; Alias in dolore dentium, citra gingivarum inflammationem, sive nervulus denti substratus, sive corpus dentis doleat, *Galen.* in aceto medicamenta præparare jubet, & repellentia & discutientia: etsi enim dentibus per se nocet, tamen repellentibus admiscetur, quia penetrando eorum vim auget; Discutientibus etiam, & ob penetrationem, & quia incisoria vi discussionem juvat.

XXVII. Palati venarum exteriorum in vitiis capitis & faciei, maxillarum, dentium, gutturis, & oris aperiendarum quidam meminerunt. *I. à Ketham* in Fascic. Medic. scripsit historiam de muliere, quæ dolores acerbos Dentium perpessa, medicamentis repellentibus & aliis non adjuta, tandem hac phlebotome mirabiliter est levata: Sunt autem, *inquit*, hæ venæ manifestæ, quæ tamen præmissa cephalicæ sectione, ac materia jam digesta, non vero cruda, sunt aperiendæ. *Severinus Med. Effic. p.* 56.

XXVIII. Sola cartilago quæ in aure per transversum extenditur, cauterizata, solet Dentium dolorem removere. *Lanfrancus.*

XXIX. De *extrahendo dente* non satis convenit inter veteres Medicos, quanquam magna pars vitiosum & corruptum extirpandum credidit: *Erasistratus* non temerè extirpandum putat, ejúsque rei testimonium adducit, quod apud Belgas, in templo Apollinis, ὀδοντάγωγὸς, forceps dentarius, plumbeus suspenderetur, quo significaretur non esse tollendum dentem nisi vacillet, ut plumbeo forcipe excludi posset, id est, nulla vi: Qui, si qua parte cariosus fuerit & vitiosus, vitium scalpro atteratur, relinquatur quod est sanum, Ac rever n temerè evellendus est, sed si corruptus, totu bidus, vacillans, si nervi subjecti inflammatio ua periculum immineat: Sic enim excluso dent eratus nervus non apprimitur, sed transpirat & edia convenientia admittit: In corruptela vi dum quanta ea sit: aliquando enim superficiali t, aut extrema parte incedit, tunc pars quædam ciditur lima, radice incolumi. *Hollerius Perioc.* *Valescus de Taranta* non facile admittit De m extractionem, primo, Ob masticationem, s ndo, Quia Dente vno evulso sequatur fluxio ad rum, & sic continuo Dentes extrahendos esse onec tandem homo ad solas offas & pulmenta ligatur, Verum etsi hoc suo modo concedi poss n dolore dentium à fluxione, & ubi per vasa pl bus dentibus communias materia affluit, Tamen dentibus corruptis, & præcipue ubi ex iis exesis anans sanies in maxilla tubercula vel ulcus excit nulla alia curandi ratio est quam si Dens extrah r: neque tum metus est ne vicinus dens corrum ur, cum talis corrosio non sit à fluxione recenti, se uæ jam diu sæpe præteriit. *Sennertus.*

XXX. *Rondeleti* aquam fortem in cavitatem dentis cariosi immitt quod tamen vix tutum puto, cum ab ea & vicinæ artes, & nervus denti insertus facile lędi possint. *nnertus.*

XXXI. Infin s in hoc coeli tractu videmus *dentium doloribu* excarnificatos, ob dentes corrosos & cavos: go cavitatem dentium terebinthina impleo, & c terio actuali dentem inuro, foelicissimo cum ccessu. *Petr. Pachequus Observation.* 65.

XXXII. ontra *Dentium nigredinem* commendantur cinis abaci, Rorismar. radix polypod. in aceto & spir sulph. macerata, rursus exsiccata, quibus dentes fri ntur, farina silicum. lapid. pumic. s, Ossa sepiæ pis s cum corall. vel C. C. vstis &c. Notandum tamen vbi tartarus dentium deest, medicamenta hæc on quottidie esse vsurpanda, quia Dentes mirum antum absumunt. *Frid. Hofman. m. m. l.* 1. *c.* 19

XXXIII. Interdum *Fungus osseus*, ex alveolo de tis enatus, ita excrescit vt os repleat, tandémque sufocet, nisi provideatur per excisionem & ustionem. *Riolanus Encheir. p.* 309.

XXXIV. Uxor N. complexionis sanguineæ, facie rubicunda, ingenti dolore dentium exagitata, consilio cujusdam Medici Ulmensis, sedens in solio aquarum calidarum, venam saphenam in pede dextro sibi incidi curavit, sanguinem ad animi vsque deliquium effluere permittens, cum subitaneo levamento. *August. Thonerus Observ.* 5. *lib.* 2.

DIABETES.

SYLLOGE.

Sanguinis missio *non convenit.* 1.
Vomitus *quando conducit.* 2.
Purgatio *est utilis.* 8. 19.
Diuretica *an probanda.* 18.
Sudorifica *suspecta.* 16.
Succedaneum ubi non operantur. 17.
Narcotica *vtilia.* 7.
Adstringentia *non semper conveniunt.* 10.
Nimia noxia. 13.
Curandus tonum sanguini restituendo. 14.

Qui-

I. SCribunt omnes si morbus sit in principio *secandam esse venam*, Sed notandum affectum hunc cùm primum incipere videtur esse jam in statu: quando enim potus non immutatus educitur, multò antea venæ totius corporis & jecur fuerunt inanita & exsiccata, sed patientes non possunt principium & augmentum cognoscere, quia hæc attractio est opus naturale, & dum fit in venis tantum jecoris, est sine sensu indigentiæ, propterea corpori molestiam non infert. Et cum est in statu, tota humiditas serosa quæ in venis, jecore & ventriculo continebatur, jam est absumpta; alioquin neque sitis, neque attractio rei potulentæ impermutatæ fieret: at verò in hoc casu corpus jam est gracile, exsiccatum; Sanguinem mittere venis jam exsiccatis consultum esse non duco: Neque quis objiciat evacuato sero relinqui sanguinem in venis, fateor relinqui sanguinis portionem, sed ubi deficit serum, necessario deficit & sanguis: nam serum ideo admiscetur sanguini, vt illum in omnes corporis partes distribuat; Tolle serum, tollitur distributio: adde quod cùm magna pars sanguinis fiat ex re potulenta, si id quod bibimus statim excernimus per lotium, non potest verti in sanguinem: Itaque in vero Diabete numquam convenit sanguinis missio, quicquid dicant alij. *Saxonia Præl. Pract.*

II. Si in ventriculo pituita salsa contineatur, quæ ad renes delata affectionem augeat; aut si biliosi ferantur ad ventriculum humores, quò ij divertantur à renibus *Vomitus* potest concedi, ex aqua hordei cum succo raphani, pulvere asari aut similibus, aliàs vomitus provocatus, ex sententia *Aëtij*, largâ aquæ potione, statim ab ipso potu, inutilis est, quippe subita assumptio & rejectio os ventriculi tantùm refrigerabit & humectabit, ac nihil educet, nedum vis ad renes primariò affectos perveniet. *Idem.*

III. Vir 30. ann. post largiorem vini potum Diabete corripitur, cum calore intensissimo, siti vehementi, urinæ profluvio tanto ut potum ultra triplum per vrinam redderet, die æque ac noctu: At post venæ sect. & ex frequenti vsu Tinct. corall. decocto plantag. præsertim mistura illa quam *Fr. Sylvius Prax.* lib. 1. cap. 30. §. 183. pro temperanda succi Pancreatici volatilitate habet, intra x v. dies malum remittebat. *A. Hermannus comm. misc. Cur. anni 1672. Obs.* 183. Vide §. 14. *a.*

IV. *Balneum aquæ dulcis* potest convenire, humectat enim corpus jam resiccatum, præsertim si vi refrigerante donatum sit: Mineralis autem & exsiccantis facultatis, nequaquam; in marasmum enim ægrum promptè duceret; præsertim si sit temperiei calidioris. *Saxonia.*

V. Memoratu dignum de Cydoniis, frigida & adstrictoria facultate prædītis, quod scribit *Pascalius* in sua Praxi, c. 50. ex eorum usu *Alfonsum*, Neapolitanum Regem in Diabetem incidisse. *Saxonia.*

VI. Procedit aliquando ex nimia jecoris refrigeratione, Et hoc animadvertite, quia à nemine notatum est, quod sciam; Ratio persuadet, nam si fiat hydrops, cur non possit fieri Diabetes? quando Jecur aquam gignit potest æque transmittere in renes ac in capacitatem abdominis. *Saxonia Præl. Pr.*

VII. In Diabete *Narcoticorum* vsus salubris, quia refrigerat, incrassat humores tenues, motum impedit, somnum evocat; *Aëtius* adhibet augescente affectu, sed non est extra rem vigente morbo exhibere, præmissis præmittendis. *Augenius Tomo* 1. *Epist. l. l.* 12.

VIII. *Matthæus* ix. ad *Almans.* formidat *Pharmaca*, imò mitissima, ut rosaceum succum, veritus ne succi acres ad renes, vi medicamenti tracti à renibus, eo tempore fortiter trahentibus, rapiantur: At si Diabetes à bilioso acrique succo fovetur, cur mitia purgantia respuenda sunt, quæ corpus non agitent, quod mitia non efficient: Et quanquam moverent, non ob id erunt rejicienda, nam juxta *Galen.* aphor. 24. *Non propter febrem purgationem adhibemus* (*hanc enim scimus sui ratione nocituram*) *sed ob humores illam facientes; Quare majorem oportet ex noxiorum humorum vacuatione fieri utilitatem, quàm* (*id quod necessariò consequitur*) *ex purgantibus medicamentis detrimentum.*

IX. Statim medicamenta exhibenda, quia homines sæpe ob summam totius, præsertim hepatis, renum, generísque venosi caliditatem, in Tabem deducit; Rusticum eo potest febrem ardentem correptum refrigerantibus & humectantibus, additis adstringentibus & roborantibus, curavi, Inter alia emplastro quo totum corpus involuebatur. *Knoblochius in Aphor. p.* 409.

X. *Adstrictoria* conveniunt, quo vasa dilatata adstringantur, sed tantum morbo progresso, & quia retentrix etiam labefactatur: Arabes iis utuntur nulla notata temporis distinctione, noxia tamen futura sunt initio, cum renes noxiam materiam adhuc continent, & quia siccitatem augent, renúmque attractricem: satius est tunc temporis attemperantibus vti, & modice humectantibus. *Mercatus.*

XI. Ex urinæ profluvio primum me ipsum, post filiam adolescentem, & quotquot in manus venerunt, curavi, cùm in aliorum manibus omnes perierint, etsi primarii existimarentur: Cum verò quendam coram aliquibus illorum vna ferme die sanassem, qui jam pene per mensem curatus non solum nihil profecerat, sed pene interierat, admirabantur: Abstinebam à purgantibus, Illi dabant: Abstinebam à pinguibus, Illi ad eorum usum hortabantur: Dabam vvas passas, admittebant, lentes non admittebant nisi inviti: Calidis vtebar, Illi frigidis: Renibus adstringentia imponebam, Illi verebantur ne conclusa vi aqua redundaret ad viscera principaliora: Plumam detrahebam, hi non meminerant: Lavabam sæpe pedes, & hoc negligebant: Vinum dabam album, id jure non convenire dicunt: Prohibebam à cibo exercitationem, somnum injungebam: hæc duo solum cum illis fuere communia præcepta: Cæterum post hæc inveni ad hujusmodi affectum auxilium præstantissimum, succum radicis ejus quem ravanellum vocant, quo liberavi N. laborantem ex casu ab equo sanguinis mictu, paucis admodum diebus. *Hieron. Cardanus.*

XII. In spurio, per transmissionem, à refrigerantibus cavendum. *Capivaccius.*

XIII. Multum *adstringentia* interius & exterius cavenda propter exsiccationem. *Matth.*

de Gradi. Metuenda enim hectica: Ad spinam nimis frigida & adstringentia respirationem offendunt. *Rondeletius.*

XIV. *a.* Si à Sale volatili, eóque *Acri*, aut forinsecus assumpto, ad missóve, aut quocunque demum modo in corpore nostro secreto, ac existente, producatur Diabetes, vtique curatio ejus consistet in prædicti Salis volatilis Acrioris contemperatione, tum per *Oleosa*, Emulsiones puta hordei, amygd. dulc. semin. papav. albi, melon. cucumer. &c. per lac dulce vaccinum, ovillum, caprillum, humanum, asininum &c. Tum per *Acida*, sed per salem volatilem contemperata, spiritum salis dulcem &c. miscendo illa cum potu conveniente, iusculis &c. non item cum prædictis Emulsionibus, aut Lacte, cum ab omni acido concrescere soleant. *Fr. Sylvius Append. Tr. v. §. 339.*

XIV. *b.* Præcipuam & maxime crebram Diabetis causam in sanguinis Mistione Dissoluta nimis & laxa consistere credimus: ac pari ratione διάρροιαν minutam & debito pauciorem in sanguinis Compage nimis stricta: Si inquiritur causa hujus compagis laxæ & dissolutæ, inque serositates deliquescere aptæ, dicimus hujus, sicut & lactis, fusionem ex eo procedere, quod cum in massa ejus sales diversæ indolis conveniunt & associantur, reliquæ particulæ salinis (quæ eas ab invicem sejungunt, & in mixtione continent) liberatæ statim in partes secedunt: Plane autem constat massæ sanguineæ particulas salino fixas & volatiles naturaliter semper inesse, quibus si quando sal acidus, seu fluore potitus, satis ubertim accedat, prædictam affectionem facile excitabit: Hinc est quod vinum Rhenanum &c. & liquores acidi epoti, διάρροιαν copiosiorem provocant: propterea item in quibusdam valetudinariis, quorum sanguis sale acido abundat, medicamenta sale fixo aut volatili prædita urinam movere solent. Pharmaca Adstringentia proprie dicta, nimirum austera, acerba, & styptica, quæ viscerum fibras corrugando, inque spatium brevius contrahendo, vim illatum expultricem & excretoriam sistunt, proindéque ἄνω ϰαὶ ϰάτω catharsim impediunt, etsi vulgo præscribi solita pro diuresi cohibenda, parum aut nihil efficiunt, quippe horum virtus in massa sanguinea nihil valet, atque illa ad renes & vesicam minime pertingit; Quare in Diabete frustra est quod cortices granatorum, balaustia, fructus mespilorum, rad. tormentillæ & similia præscribuntur, uti ratio hoc dictitat, ita experientia confirmat: Quæ autem maxime juuare deprehenduntur, atque hypothesi nostræ satis exacte quadrant, Alia sunt quæ salium combinationes, & consequenter sanguinis fusionem, impediunt, cujusmodi sunt quæ vulgo incrassantia dicta particulas viscosas & glutinosas habent, quæ in massam sanguineam admissæ, particulis eius actiuis pertinaciter adhærent, easque dissociant, & ne mutuo inter se, & cum salinis aliunde suffusis combinentur inhibent, *Alia* quæ salium accretiones dissolvunt, proindéque sanguinis mistionem restituunt, cujusmodi sunt alterius indolis Salina, quæ sali acido cohærere, ipsumque adeo à combinationibus, intra sanguinem initis, avocare apta existunt, uti imprimis sunt medicamenta sale fixo, nec non volatili ac alchalisato prædita: Præter bina hæc primaria Ischureticorum genera, exstat aliud secundarium, scilicet hypnoticum, quod sç. œconomiæ animali sufflamen ponendo, regimen vitale multo sedatius, proindéque cum minori sanguinis fusione, aut serosi nutritiique humoris præcipitatione peragi facit. *Willis Pharmac. Rat. cap. 3. sect. 4. ubi curati exemplum.*

XV. Sitis est cavenda, *Tilemannus aphor.* 105. Imo bibenda liberaliter aqua frigidissima, providendo ne calor nativus nimio potu obruatur: *Duretus in Hollerium l. 1. c. 53.*

XVI. Arabes laudant usum medicamenti *Sudorifici*, vt divertant materiam à renibus in ambitum corporis. Sed hæc operatio mihi suspecta, Etenim vel in corporis ambitum ducere volunt serositatem jam in jecore contentam, aut rem potulentam nuper ebibitam: Serum perfectum non possunt educere, quia in venis non adest, cum sint exsiccatæ: In jecore non fit, igitur attrahent rem immutatam, potulentam scilicet. In jecore enim serum non retinetur; sed multo deterius est potiones immutatas distribui in omnes venas & habitum corporis quam per lotium statim educi. *Saxonia Prælect. Practic. part. 2. cap. 34.* Præmissis lenientibus &c. Sudores prolectari solent à quibusdam in balneo tepentis aquæ, licet hoc tempore melius in lecto cucurbitis aqua plenis id succedat, Aliqui vero præbent decoctum pentaphyli & chinæ, Verum consultius duco ut sumpta ℥ j. cornu C. Philosoph. præparati bibat, juxta Paulum, copiosam gelidam aquam, & statim in lecto calido cooperiatur æger, cucurbitis ad latera aqua calidissima repletis. *Fortis consult. 1. cent. 4.*

XVII. Si *Sudor* facile non procedat, & patiens ab æstu tum strati, tum cucurbitularum divexetur, ad *incrassantia*, *contemperantia* & *adstringentia*; imo cæteris non juvantibus ad *narcotica*, deveniendum: Atque adeo in usum revocetur *lac coctum*, de quo *Zacutus* affirmat se deploratos sanitati restituisse spatio vnius mensis, potu lactis asinini chalybeati, & Philonio Romano vel Persico per intervalla sumptis. *Fortis.* Facta detersione opus est refrigerare & demulcere humoris acrimoniam, Id præstat usus lactis asinini. *Saxonia.*

XVIII. Præmissa revulsione & evacuatione per alvum, *quædam diuretica*, frigida & humida, subinde abstersoria & epicerastica conveniunt: Sunt hæc primo serum lactis, in quo, vbi opus est abstersione, incoquatur hordeum cum cortice capparum & siliquis fabarum: Si opus majore abstersione, addatis etiam amygdalas amaras, aut lupinos, aut ervum, nam hæc valenter detergunt: facta detersione refrigeranda & mulcenda humoris acrimonia: Reprobant quidem omnes quæ urinam movent, frigida & calida, Sed si sunt affecti renes, salso & acri humore imbuti, qui fieri potest vt impacta materia expurgari possit nisi vrinam moventibus vtamur? *Galenus* quidem 13. method. cap. 12. prohibet ea affectis renibus, sed hoc tantum intelligit, non esse ducendos humores qui alibi sunt in illum locum; Nulli tamen docuit impactum humorem per eundem locum non esse ducendum. *Idem.* Sic vomitum vomitus curat, excitatum ab impacto ventriculo humore; Sic diarrhoeam purgatio sistit.

XIX. In Diabete exquisito, per attractionem lotij facto, *Cassia* confert, *Capivaccius*, At clysterem lenienti per os exhibito præfert *Matth. Iradi.* Is tamen refrigerans non semper conducit, *Capivaccius.* Tamarindi quantitate mediocri conveniunt, omissis pulver. diureticis. *Idem.* Manna &

& dulcia quævis omittenda, quæ in calidis affectibus in bilem vertuntur, *Theodor. Baronius de Oper. meiendi lib.* 2. *cap.* 5. Myrobal. citrini poros adstringunt, & soluto ventre exasperant viscera, ideóque post integram coctionem primum conveniunt. *Idem.*

DIARRHOEA.

SYLLOGE.

I. CAsus qui contigit *Stimargi uxori, quæ post ventris perturbationem paucorum dierum, cum multum curasset sistere, abortum fœtus quadrimestris ejecit, & à corruptione sana facta intumuit,* Nos admonet quantum periculi esse soleat in sistendo alvi profluvio: Ea mulier cum utero gereret, meritò multa & prava excrementa collegerat primis mensibus, unde factum est ut proxima quarto mensi, alvi profluvio corriperetur; quod quidem magnum erat abortus periculum: nam nisi sisteretur, irritatione intestinorum, vtero vicinorum, aut subtracto foetu alimento, abortus imminebat periculum: atque hoc forte timore Medicus aliquis sistendum omni ratione curavit, & cum nondum esset purgatum corpus, hoc enim evenit, nam conversa sunt excrementa ad uterum: Quoniam verò non minus est periculum nisi sistatur antequam nimius fiat, considerare cautè oportet in omni fluxu, an movendus magis, an permittendum ut fluat: Scopi verò in hac consultatione sunt Conferentia, Tolerantia, & Modus fluendi: nam si cum conferentia & tolerantia bene fluit, permittendum tantum: Si cùm illis tamen lentè fluit, Movendum: Si sine illis, Sistendum. *Vallesius lib.* 2. *Epidemion. sect.* 2. *Intempestive suppressæ diarrh. exemplum vide apud Fernelium Pathol. l.* 6.

II. Si communicetur materia à ventriculo, vel primario humorem gignente, vel à cerebro suscipiente, convenit *Vomitus*, revellitur enim materia, & vacuatur per locum decentem, juxta aphor. 6. 15. Vomitoria autem non debent oleosa esse aut pinguia. Si materia in mesaraïcis continetur, non sunt tentanda, quia ex *Hippocrat. & Galen.* 4. aphor. 12. quæ in intestinis sunt vomitu non debent excludi: at materiæ istæ aut continentur in intestinis, aut in venis magis distantibus à ventriculo quàm sint intestina: at hæc fluxu laborantia debilia sunt, ideo suscipient fluxionem & fluxus augebitur: Deinde quæ in venis continentur, sive lienis, sive simæ jecoris, aut alijs propinquis partibus, necessariò putria sunt, calida, corrupta, quæ satius ad intestina ignobilia quàm ad os ventriculi nobile & sensile ducere. *H. Saxonia Prælection. Practic. part.* 2. *cap.* 18.

III. Etsi videtur in hoc affectu formidabilis *venæ sectio*, tamen prodest interdum, ubi bilis effera per alvum educitur, quæ calida & sicca jecoris intemperie perpetuo nova gignitur, *Enchiridij Medico Practici pagina* 254. *cap. de Diarrhoea*; Si Diarrhoea contingat cum sanguinis redundantis indiciis & robore virium, phlebotomia initio celebranda est: at si febris adfuerit, sanguis detrahendus etsi nulla plethora appareat. *Riverius.* Si fluxus fiat existente plenitudine aut cacochymia in venis communibus, hic labor est, nam primo omnia adstrictoria sunt suspecta, quòd prohibeatur fluxio à parte nobiliore ad ignobiliorem, cohibita enim materia in venis communibus, febris & putredinis certum periculum imminet: Secundo, Purgantia nocent, quia jam alvus plus justo fluit, quæ scilicet materiam alimentalem, quæ in ventriculo & intestinis continetur, secum ducit: Nec tertio conveniunt vomitoria, primo, Quia priusquam ea materia trahatur ad ventriculum, pervenit ad intestina, quæ vtpote jam debiliora fluxionem prius quàm ventriculus suscipient: secundo, Illicitum est per partem adeo sensilem humores ducere. Ego in hac venarum plenitudine ante omnia laudo aliquam sanguinis missionem, primo, quia partem materiæ simul cum sanguine educit, sunt enim humores omnes simul misti: secundo, Revulsio fit ab intestinis sine periculo, neque enim materia quæ vacuatur, in alium locum transfertur, quod pleræque revulsiones faciunt: Tertio, Hæc venæ sectio expugnat causam augentem ipsum humorem, qui confluit ad intestina; nam in plenitudine adest intemperies calida & humida, venæ autem sectio refrigerat & siccat: ideo *Galenus* 7. method. x. in omnibus fluxionibus ad ventriculum, inquit corpus aut vacuandum (scilicet per sanguinis missionem quam contra distinguit à purgatione) aut purgandum. *Idem* 5. method. 3. in fluxibus alvi ad revulsionem

inquit ducendos humores esse ad uterum, quod ipsum est quod docuit 7. method 11. fluxiones aliquando ad ventrem ferri ob suppressos menses aut hæmorrhoidas, aut membrum mutilatum, aut aliam suppressam excretionem: quo in casu fluxus curatio est revocatio mensium, apertio hæmorrhoidum, brevi consuetæ suppressionis revocatio. Ideo *Avicenna* 16. 3. tractat. 2. cap. de Diarrhoea ex vitio Lienis, ait si opus fuerit missione sanguinis in hac Diarrhoea, mittendum esse, si licet in hac, quidni & in biliosa & atrabilari cum plenitudine totius? Objicitur *Galeni* locus ad Glauconem 14. & alter 4. acutor. 116. *Fluente alvo sanguinem non detrahes, nam si post detractionem perseveret fluor, virtutem prosternis &c.* Sed ibi loquitur de febrium accidentibus, inter quæ est fluxus alvi, qui si incipiat cum febribus ipsis, neque ego facile suadeo sectionem venæ, cum natura in febribus ipsis, sive critico modo expellat, non est impedienda; sive symptomaticè, non est irritanda: Sed extra febres alia est ratio, cum non sit necesse id fieri critico modo; sed, vt nunc supponimus, natura deponente plenitudinem totius corporis (quæ continuò fovetur à calida & humida temperie) in hunc imbecillem locum, vt si plenitudo non minuatur, si temperies non alteretur, nunquam cessaturus sit fluxus. *Saxonia Prælection. Practicar. pag.* 243. *Vide fusè de hac quæstione disserentem, & affirmativam adstruentem, plurimisque exemplis confirmantem Botallum lib. de curatione per sanguinis missionem cap.* 4. *Zacutum de Medic. Princ. histor. lib.* 2. *histor.* 81. *ubi exemplum juvenis biliosâ diarrhoeâ laborantis salvatellæ sectione curati &c.*

IV. Diarrhoeæ à materia in mesentericis vasis contentâ difficile est mederi: huic neque conveniunt vomitoria, neque adstrictoria, neque diuretica, neque revellentia ad ambitum corporis. Non Vomitoria, ob rationes allatas §. 81. Non Adstrictoria, nam si materia prava & corrupta jam circa venas istas est collecta, ea fluxionem impedient, ac in parte vel tumorem, vel obstructionem aliquam excitabunt: ideo 13. meth. 14. prohibentur initio inflammationis jecoris adstrictoria, ne retentis humoribus inflammatio augeatur. Non Diuretica, quod videtur paradoxon, quia *Galen.* 5. meth. 3. & 13. meth. 11. Docet *laborantibus intestinis humores ducendos esse ad urinas*, & ob aphor. vltimum 4. sect. Rationem sumo ex *Galen.* 7. meth. 11. qui universalem tradens rationem curandarum fluxionum, docet *nunquam esse deferendos humores à partibus minùs momentaneis ad magis momentaneas*: E prioribus sunt intestina, quæ ampla, & copiam qualitatémque humorum absque insigni molestia ferre consueverunt: E posterioribus, Jecur, venæ, renes, vesica, quæ omnes angustis viis præditæ, ut & colluvies, & acrimonia, aut calculos, aut vlcera, dysuriam, aut stranguriam gignere possunt. Et eò præsertim quod humoribus vltra gibbam jecoris partem existentibus, datum est intestinum ipsum tanquam locus ad purgationem accommodatus: Neque ducendi hi humores ad ambitum corporis, cum non possint eò migrare nisi per jecur & venas communes, partes momentaneas: Neque ferenda plurimorum sententia, qui locis à quibus fluxio incipit, quanquam nobiles fuerint, ad revulsionem cucurbitulas adhibent, vt si à jecore fiat fluxio, jecori, si à liene, lieni; sic enim non modò retinetur materia ibi congesta, sed & è propinquis nova allicitur. Quid igitur agendum? Tria sunt præstanda, Primo, Vacuanda est materia per alvum, clysteribus aut medicamentis adstrictoriis: Secundo, Si tenuis sit & calida, incrassanda & refrigeranda, Tertio, Expugnandi morbi ob quos generatur. *H. Saxonia Prælection. Practic. capite de Diarrhoea.*

V. *Galenus* 1. ad Glaucon. 14. generalem videtur constituisse regulam, quod si fluxus non fuerit pro multitudinis ratione, nil innovetur; aiens illos qui aliquid tentare voluerunt, vel sanguinem mittentes, vel alvum subducentes, in graviora pericula patientes conjecisse. Huic axiomati non acquiesco, sed rem per quasdam conclusiones dirimo. Prima est, Fluxum verè symptomaticum, licet imperfectum, nunquam esse juvandum: propriè symptomaticus fluor ille est, in quo educitur materia quæ morbum non facit, quæ longè est à morbi natura aliena, at cum non ea excernuntur quæ morbum faciunt, morbum non juvant & vires deiiciuntur: hinc *Galen.* aphor. 47. *Excretiones quæ morbum non juvant semper sunt exitiales*: Et quia fit magna ex parte ut ejusmodi excretiones accidant morborum initiis, hinc factum vt *Galen.* pluribus in locis excretiones tunc factas, vt inutiles & perniciosas, nec admittendas, nec juvandas censeat. Sed datur excretio, etiam in principiis, quæ morbo est proportionata, in quo talia dejiciuntur qualia oportet, hæc vocatur symptomatica ratione temporis, non est talis ratione exeuntis, quia talia deiiciuntur qualia oportet: Hæc igitur si imperfecta, juvari poterit, monente *Galen.* comment. 5. 3. in 1. Epidem. quò in loco cum videret *Hippocrat.* 5. die lavisse caput Metoni, ut sanguinem è naribus imperfectè fluentem juvaret, scribit hoc exemplo nos docuisse *Hippocrat.* excretiones imperfectas etiam in principiis esse juvandas: quod & ratio suadet è *Galen.* 1. aphor. 23. sumpta, *Sicut qualitas qualitati, ita quantitas quantitati respondeat*: Ideo cum talia dejiciuntur qualia expedit, quanquam initio, dummodo imperfecta sit, purgatione adjuvari debet, Confirmatur, Si initio licet materiam turgentem educere, materia turgens non tantum est illa quæ ad excretionis loca movetur, & tamen nullomodo educitur; sed etiam est illa quæ tendit ad excretionis loca, & incipit excerni, sed non quantum expedit: igitur omnino est juvanda: Ad *Galen.* qui prohibet hæc fieri, dico prohibuisse illam, quia suo tempore benigna remedia & facultate adstrictoria prædita non inveniebantur, quæ nobis hoc tempore concessa, ac tutò administrari possunt, Tertia conclsio: Si excretio critica fuerit, sed imperfecta, aut fit in die critico principali, cum omnibus signis optimæ crisis; tunc licet imperfecta videatur, non est tamen juvanda: fieri enim vix, ac ne vix quidem potest, quin natura cum omnibus optimæ crisis signis, in die decretorio præcipuo integram faciat excretionem: Si autem dies decretoria principalis non sit; aut omnia crisis signa absoluta & perfecta non adsint, tunc considerandum vtrum adsit aliquid periculi fluxionis materiæ ad partem principem, quæ vel faceret, vel augeret inflammationem: quo in casu, etiam die critico, licet nobis naturam juvare: Ratio est, cum enim non omnia adsunt perfectæ crisis signa, & quo tempore fit evacuatio, incipiunt augeri symptomata, indicium est plus materiæ fluere ad partem nobilem quàm ad vias excretionis, ideóque juvanda natura: Quod si nihil vrgeat, permittatis ut transeat dies crisis, in sequenti natura juvetur, iuxta *Hippocrat.* & *Galen.*

con-

silium 1. aphor. 21. *Saxonia Prælection. Practic. cap.* 18. *part.* 2.

VI. Alvo solutæ interdum *Purgantia* damus, ad excussionem materiæ intestinis affixæ, expultricem irritantis, non item præscribitur ad vacuationem affluentis materiæ; sed à naturæ infensis Pharmacis abstine, ne ad centrum à circumferentia humores ducantur. *Idem.*

VII. Ubi humor melancholicus abundat, qui siccus est, adstringentia omnino inepta sunt; humor enim noxius inde auctus fluori materiam præstat; quare potius incrassantibus & refrigerantibus occurrendum est: Quod præceptum non in hoc casu tantum observandum est, sed etiam in quolibet alio alvi fluxu, quotiescunque atræ bilis præsentia suspecta est: In quam sententiam observatio me compulit, anno elapso habita in muliere Vicentina, quæ cum dysenteria vnà cum febre laboraret, postquam sero cocto ad purgandum exhibito, & ablutionibus per clysteribus repetitis materia peccans non parum imminuta fuit, ubi ad adstringentia deventum est, ab illis evidenter læsa est: nam præterquam quod fluxus nulla ex parte remissus est, & febris non parum exacerbata, sapor austerus ori adeo infixus est, ut de hoc magis conquereretur quam de quovis alio symptomate: hoc autem contigisse cognovi quia atrabilario temperamento donata erat, quare adstringentibus omnino dimissis, sorbitionibúsque incrassantibus, & attemperantibus medicamentis adhibitis, sapor ille molestus non longè postea ab ore evanuit, fluxúsque & febris tandem cessarunt, & perfectè sanata mulier. *Prosp. Martianus comment. in vers.* 122. *lib.* 4. *Acut. Hippocrat.* lib. 4. Acut. vers. 122. *Si alvus humida fuerit ac colliquans, & mens turbata, & ægri pigrè ad interrogata respondeant &c.* quæ melancholica ait esse, tunc sorbitiones frigidiores & crassiores præscribit, & potiones sistentes, vinosiores magis quàm adstringentes; Potiones hæ, ut secundum qualitates nullum excessum habent, ita ut intensas humorum qualitates retundere possint, Sic virtute diuretica eosdem humores ad vias urinæ derivando, ipsi fluxioni occurrunt, adstringentia verò exsiccanti facultate eos acriores reddunt: Et si atra bile participant, eorum generationem adjuvant: Quæ autem vrinas provocant pro fluxibus alvi curandis, vbi adstringentibus non datur locus, convenientissima sunt. *Idem ad versum* 128. *Si vinosiores potiones quadrent, quod ad vias vrinæ humores deducant. cydoniorum vsus, succi præsertim, aptus videtur; quibus, præter vim adstrictoriam, diuretica adeo insignis est vt, teste Pascalio cap.* 50. *suæ meth. Alfonsus Neapolitanus Rex ex vsu eorum in Diabeten inciderit. At vero Alvum Sistentium hæc distinctio observanda*, Quæ sistunt alvum duplicia sunt, quædam adstringendo id faciunt, quædam citra adstrictionem, occurrendo fluxus causæ: velut si fluat alvus ob acrimoniam aut salsuginem succorum, Quæ extergent, tollendo quod intestinis hæret, solent sistere, & sorbitiones obtundentes eas qualitates, vt quæ sine sapore crassæ sunt, velut mazæ multa genera: Si ob ardorem vrentem, unde fluxus colliquativi, aqua nive refrigerata potest sistere alvum: Si ob multitudinem succorum influentium in alvum, in partem aliam derivantia, vt diuretica; quin & purgantia sæpe sistunt alvum, affatim vacuata copia & siccata alvo: Hæc sistentia sunt ex accidenti, quæ sæpe tutiùs opitulantur adstringentibus, hic enim, ubi materia vacuata non est, maligna præsertim si sit, periculosissima sunt. *Vallesius comm. in eum locum pag.* 202. Vir quidam robustus, biliosus, ætate media correptus est diarrhoea biliosa, valde vrgente cum siti intentissima: præscripsi illi sal. prunellæ in potu ordinario, tum etiam in julepis ex aqu. lactuc. & portulacæ ter in die sumendis & intra 24. horas convaluit. *Riverius centur.* 1. *obs.* 33.

VIII. Si à cerebro diarrhoea oriatur, dejectiones fiunt spumosæ, *Hippocrat.* 7. 30. aphor. At huic signo solitario non fidendum, vlterius disquirendum num cerebrum alias læsionis notas gerat, Si Catarrhus adsit, si surditas, insignis capitis gravitas vel dolor, in somnum inclinatio, præsertim si noctu magis quàm de die alvus feratur: Potest enim pituita de cerebro defluere nullis admistis flatibus, à quibus spumæ origo: Demum humores in ventriculo & intestinis contenti flatuum miscellam admittere possunt, apparentibus postmodum spumosis excrementis, sed illæso capite, quod proinde medicamentis non fatigandum.

IX. Prohibet *Hippocrat. Lac*, *malum* esse asserens *quibus biliosæ sunt dejectiones* 5. aphorism. 64. quia facile vertitur in bilem & cacochymiam auget, ventrêmque solvit: In diarrhoea tamen & dysenteriâ à multis in vsum ducitur, atque ipso *Hippocrat.* 7. Epidem. numero 7. Discordiam temperat *Galenus* 2. de simpl. medicam. facultat. 12. & 13. *Vnumquodque, ait, temperantium medicamentorum vbi valentius evaserit humoribus mordicantibus, morsum eorum retundit: verum si aut valentioribus facultatibus, aut multis paucum mixtum fuerit, vnà & ipsum corrumpitur, alitque cacochymiam succique malignitatem; quamobrem protinus evacuandi sunt qui ab iis quæ temperandi naturam habent irritantur atque exasperantur, vtpote qui multa nec facile mobili corruptione sint repleti:* Sic sanè Lac frequenter, simulatque sumptum fuerit, aliis acescit, aliis in nidorem vertitur, priusquam probe concoctum corruptionem temperet: in quibus vtique primum maxima cacochymiæ pars vacuari debet, atque inde sumendus chondrus, prissana, lac & alia. *Vide tit. de Dysent.*

X. *Avicenna* scripsit maximè conferre Narcotica, quod crassiorem reddunt materiam ac partem refrigerent, & somnum concilient doloremq; sedent: His tamen non utendum ni necessitas nos impulerit: vrget autem ea in corpore calidiore, & aëre ferventiore, & in fluxu ab acri materia: his miscebimus roborantia, vt castoreum, crocum, xylo aloën, quare Philonium laudatum est remedium, periculosus alioqui usus est opii: Meminit *Avicenna* quendam interiisse inferius admoto opio: Ad securitatem faciet hæc usus series, primo, vtemur foris, hinc suppositorio inferemus; tandem, vincente malo, per os. *Heurnius method. ad prax. lib.* 2. *cap.* 11. Filius D. N. post febrem tertianam diuturnam alvi fluxu corripitur, ita vehementi vt intra triduum vires omnino prostratæ fuerint & de vita periclitaretur, vocatus ego præscribo Rhei triti ℨj. quâ multò peius habuit: sequenti die horâ somni bolum ex mastiches & terræ sigillatæ ana. ℨß. laudani gr. iv. alvus cohibita est, non tamen dormivit, sequentibus diebus alvum deponebat tantum bis aut ter, & intra paucos dies omnino convaluit. *Riverius centur.* 2. *Observat.* 20.

XI. Venarum lactearum nullus est truncus, separatæ in cavam hepatis partem inseruntur, ne ipsarum tam facilis foret obstructio: ideóque fluores alvi humorales manant ab Epate, sive mesaraïcis intemperatis, vel sordibus inquinatis: Fluores cras-

siores à venis lacteis prodeunt, ex corrupto chylo: Utriusq; profluvij eadem curatio per ecphractica & expurgantia crassos humores: sed in fluore venarum mesaraicarum liquidiore, etiam roborantibus interdum vtendum: huicque fluori potius convenit venæ sectio & vomitorium quàm alteri fluori venarum lactearum. *Riolanus Enchir. Anatom. lib.* 2. *cap.* 18.

XII. An in *fluxibus Colliquativis* conveniat (sicut nonnulli celebres viri arbitrati sunt) exhibere medicamenta, purgantia quidem, sed quæ viarum adstrictionem relinquere post evacuationem apta sint, id nos doceat medendi ratio & recta methodus: Cum enim eductę per tales fluxiones non sint superfluitates ab humoribus ipsis, vel à partibus solidis decisæ; sed sint, vel humores ipsi, vel solidæ partes quę colliquantur, nemo ambigat vllomodo evacuandum esse, sed causis colliquationis tantum esse incumbendum asserat: Evacuatio enim per pharmacum tentata, nec materiei colliquatæ, (cùm natura eam sponte educat) debetur; nec à colliquanda indicatur, cum vera in hoc affectu ea sumenda sit indicatio quæ colliquationem inhibeat: quàm tamen colliquationem, non tantum non inhibere, sed eam augere solvens poterit: Quod quam periculosum existat, dicant qui audacter hoc tentantes in præcipitem casum ęgros deduxere. *P. Salius l. de Febre pestil. c.* 24.

XIII. Nec quoque in his *adstringentium* medicamentorum vsus probatur; quia si ea materia, quæ per colliquationem expressa, ex toto prava existit, ad intra ægri corpus retineatur, retenta majorem quàm excreta læsionem inferre posset: hæc enim præterquam quod continuè sui pravitate febrem ipsam foveret, etiam ex retentione ista deterrimam consequeretur qualitatem: unde & morbum augeret, vel ad cor & cætera principalia membra facilè motum caperet: quare materiei jam genitæ tota ipsi naturæ, ut eam sponte excludat, evacuatio dimittatur, causisque colliquationis à Medico, quantum licebit, incumbatur: *Idem ibidem.*

XIV. Inter varias fluxuum alvi differentias recensendus *Fluxus Virulentus* seu *venenatus*; qui si communiter tractetur omnes ex inopinato moriuntur: Differt à reliquis, non specie aut forma, sed causa tantum & more, quia ea est venenata, hic malignus: Ergo diarrhoea potest esse venefica, lienteria, dysenteria & fluxus hepaticus in genere & in specie: hinc *Galen.* 4. aph. 21. mentionem faciens illius fluxus qui vagabatur in pestilentia sui temporis, inquit excrementa fuisse, vel flava aut rufa, tandem que nigra. In curatione notandus est ipse fluxus, à veneno separatus, 2. venenum ipsum: huius ratione duobus solum opus est auxiliis, Trahentibus in cutem & Alterantibus: illis nihil præstantius, 1. Quia fit decens revulsio ab intro ad extra: 2. Quia trahitur venenum in partem ignobilem, scilicet cutem: Obii. Si in fluxibus curandis adsunt scopi desumpti à materia, à causis & affectionibus, absque veneno, Si etiam adsint scopi à veneno desumpti, cuinam primò incumbendum? Hic contemplari oportet modum & morem fluoris: nam si hic videatur esse velocis motus, quod docebit constitutio; & pręterea sit valde malignus, statim pugnandum contra venenum: Si fuerit chronicus & minus malignus, vt det aliquas inducias, primò communibus scopis satisfaciendum: Attrahentia trahunt vel à tota substantia, vel calidităte: priora omnia sunt venenata, quæ ita corrigenda vt apta sint ad attrahendum, non ad corrumpendum corpus. Caliditate trahunt Vesicantia, quæ primum locum tenent: convenientia etiam in fluore colliquativo, acri, calido; Sed causa colliquationis inquirenda, & caloris: nam veneno, pręter causam occultam, inest etiam vis calefaciendi, colliquandi, putrefaciendi, vt si venenum non statim educatur, frustra omnia adhibeantur: Igitur in fluore calido & colliquativo, modò sit cum veneno, licet vti vesicantibus, sinapismis, balneis aquę calidę, frictionibus, inunctionibus, cucurbitulis. Alterantia pariter agunt occulta vel manifesta qualitate: ex illa alia calida, alia frigida; vbi materia fluens, causæ & morbi perpendantur, si omnia ad calidum conspirent, quod in venenatis fluxibus maxima ex parte observabitis, agendum alexiterijs frigidis, cornu Unicornu, Cervi, margaritis, bolo Arm. succo citri &c. Nota in fluxu venenato magnam esse debere quantitatem remediorum, sæpiúsque repetitam. *H. Saxonia Præl. Pract. c.* 25. *p.* 2.

XV. *Fluoris Synthectici* (qui fit cum natura humores retinere nequit, ob debilitatem ex temperamenti immutatione) curatio stat in restitutione ejus: sic plures ex calore languentes frigidæ potus sanat: quibus & prosunt deambulationes per loca frigida, & edulia frigida, citra adstringentium vsum: Contra ijs qui frigida intemperie laborant, prodest meracum, & alimenta calidis condita: frictiones calorificæ & inunctiones, quibus item adstringentium vsus noxius. *Mercatus de Præs. m.*

XVI. *Diarrhoea inveterata*, quæ *Scorbuticis* frequenter accidit, haud quaquam adstringentibus sisti debet, nec etiam alterantibus, nec antiscorbuticis quibusvis facile curatur: Acidulæ ferro aut vitriolo imprægnatę huius affectus remedium optimum existunt: his succedunt artificiales aut med. chalybeata, quæ insigniter juvant: crocus martis recte pręparatus cęteris omnibus iure pręfertur. *Willis.*

XVII. Dum alvi fluxus tollitur vsu *Balnei*, tollitur per revulsionem: *Galen.* enim de rat. victus 58. ait, *Quibus plura per alvum subducuntur, Balneum sistit: qui verò supra modum alvum adstrictam habent, balneandi non sunt.* Ratio est, quia Balneum revellit à corporis centro: Nos propterea non semel antiquos fluxus sanavimus Balneo, quos multi ut incurabiles reliquerunt. *Sanctorius de Remed. invent. cap.* 16. Aliquando correptus sum diarrhoea biliosa, tanta acrimonia prædita ut anum eroderet dysuriámque pareret, translata materiæ portione ad vrinas: dysenteria erat in procinctu: ingressus tepidum semicupium, illico liberatus sum. *Riverius centur.* 2. *Observat.* 69. Sed debet esse cautio ne cacochymia major sit quam vt à balneo versus peripheriam revelli possit: eliquatis enim succis, laxatisque & humectatis intestinis, ac vasis ad ea pertingentibus, solvetur alvus effusius.

XVIII. Cum est *adstringendum*, oportet fortiter & tenuibus constringere, ut ad partem illam intestinorum facultas adstringens penetret: nam si constringantur partes externæ tantum, fluxus major fiet. quæ enim constrictio fit à musculis epigastrij, excretionem auget, vt *Gal.* ad Glauc. obiter annotavit: ob id oportet talia esse tenuium partium, vel acetum misceri, vt facultas descendat ad partes illas profundas: Ego sæpe in talibus medicamentis ab aliis præscriptis, solo addito aceto, fluxum ventris compescui. *Rondeletius cap. de diarrhoea.*

XIX. *Hippocr.* lib. 2. Epidem. sect. 3. meminit diarrhoeæ ægrotantes quadam tempestate infestantis, quæ neque alimentis, neque medicamentis sisti ullomodo poterat, cui potius medendum videbatur

batur præter rationem, ac remedijs quodammodo contrariis: cum quibusdam non permulta sed moderatiora prodirent si frigido in loco iabuissent strato supposito. Id casu quodam contigisse aliquibus ægrotantibus dicerem, qui dum morbi impatientes, modo huc, modo illuc se jactarent, modóque in lecto, modo extra jacerent, minus dejecerunt: Quod omnino præter rationem esse videtur, quandoquidem frigus ulcerat & mordet, ac proin fluxum augere natum est: Id autem non præstat quando sensim progreditur, ut in proposito casu, ob modum quo eò utebantur: Ex his colligimus refrigerationem exterius toti corpori sensim & leniter adhibitam, primò per caloris mitioris intro repulsionem, inde verò subsequenter per actualem frigiditatem ipsius remedij internum æstum temperari: quare, quotiescunque per refrigerantia interius assumpta id assequi non licet, per ea quæ actu frigida exterius admoventur id procurandum erit: Quod quidem remedium in diarrhoeâ ex colliquatione præstantissimum existimo. *Martianus comm. in eo loc. vbi vide plura.*

XX. Quidam nobilis consilium à me petiit pro alvi fluxu ab octo annis infestante, quo quinquies aut sexies in die, ac nocte dejiciebat, biliosa & pituitosa: Contraxerat malum in castris ex pravâ diæta, non inde multum debilis, color faciei ruber erat: potis thermis *Balerucanis* per sex dies, alvi fluxus omnino fuit cohibitus, ita vt deinceps per octiduum nunquam noctu surrexerit. Eædem in alvi fluxu duorum mensium, cum vlcere recti intestini, eundem præstitere effectum. *Riverius cent. 2. Obs. 47. & 49.*

XXI. Confectionem *Alkermes* vitandam monet *Rondeletius*, cum suspicio est de fluxu ventris, ob admistum scil. lapidem Lazuli.

XXII. *Mercurius diaphoreticus*, per aliquot dies ad gr. xij. exhibitus, omnes corporis impuritates aufert, quæ contumaces interdum alvi fluxus parere consueverunt, *Riverius cap. de Diarrhoea.*

XXIII. Sæpe observavi Alvi fluxum perniciosum, ex quo æger ad interitum ruere videbatur, in febribus malignis, potentioribus *Diaphoreticis*, magna dozi exhibitis, quasi momento cohibitum fuisse, qualia sunt bezoart. martiale cum C. C. usto & præparat. Theriaca A. cum spir. vitrioli &c. *L. Riverius de Febr. pestil. p. m.* 144.

XXIV. *a.* Quinquagenario octo aut decem diebus venter citra febrem copiose profluxit: huic si fluxus per se, aut medicamentorum ope forte cessabat, cum dyspnoea tumebat venter, si laxabatur, liquida excernens & flatulenta melius habebat: Cum febris supervenisset, contabesceret corpus, & mucosa dejicerentur, cum aperientibus curare proposui, quod fluxum pateretur oppilativum, hepar enim obstructione laborabat, cujus causa ad partes nutriendas alimentum non perveniebat: Aperientia & diuretica exhibui, quorum vsu cum aliquantisper venter constringeretur, chalybis usu ad xx. dies exhibiti omnino fluxus cessavit: *Zacutus Prax. adm. Observat.* 21. *lib.* 2. Initio praxeos meæ curandam habui Lotricem, *Claudiam* dictam, quæ ex suscepto frigore in similem diarrhoeam, aut potius coeliacum fluxum incidit: chylosæ enim apparebant dejectiones, & vrinæ tenues; hæc usu jusculorum aperientium ex ciceribus rubris, rad. petrosel. apij intra octo dies sana facta est, & usu tabellar. ex aromat. rof. raf. eboris & c. c. cum facch. & aq. cinnam. paratarum, ac litu ex ol. cappar. absinth. hyper. & sambuci.

XXIV. *b.* Temere non stringendum, nam, ut ait *Celsus* lib. iv. *Vno die fluere alvum sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat, purgatur enim corpus, & quod intus læsurum erat utiliter effunditur; verum spatium periculosum est: interdum enim tormina & febriculas excitat, viresque consumit.*

XXV. Frequens est morbus ventriculi in *dilatatione* & exolutione, tam in sanis quam ægris, dum jusculis, & potu frigido & humido liberali adeo dissolvitur ejus tonus, ut fluor alvi inde sequatur, qui tribuitur corruptioni alimenti ab intemperie fervida ventriculi, vel obstructioni mesaraïcarum; quod tamen symptoma sæpe referendum ad ventriculi nimiam laxitatem, cui roborantibus & adstringentibus consulendum. *Riolanus Encheir. l. 2. c.* 23.

XXVI. Paucis diebus ab affectu nephritico correptus sum *Diarrhoea biliosa*, tanta acrimonia prædita, ut anum eroderet ardorémque vrinæ concitaret, translata materiæ portione ad urinas, Dysenteria erat in procinctu, Ingressus semicupium tepidum illico liberatus sum. *Riverius centur. 2. Observat.* 59.

XXVII. Quendam alvi fluxu pertinaci laborantem multi Medici curabant, irritis auxiliis tandem *Averroës* lib. 4. Coll. cap. 5. percepit unum ex ægri brachijs alio frigidius, & macrius. Cui malo occurrens, & artificiosa conjectura morbi causam inquirens, in eam venit suspicionem, ut crederet brachij illius extenuati & frigidi facultatem esse læsam, adeo ut nec attrahere alimentum, nec id retinere aut concoquere posset; quo dato, natura illud licet futurum, brachii alimentum, tanquam onerosum remittebat in alvum, ex quo continuo fluxu, cum timor esset ne depauperato calore nativo vires in dies resolverentur magis, curationem tandem incepit ab ea parte quæ erat primario læsa: Intemperie ergo frigida diuturna brachium affectum commode alimentum ad sui nutritionem attrahere non poterat, Ergo brachium calefieri debebat & roborari. *Zacutus.*

XXVIII. Quidam à fluxu longo vexatus, apud *Rhasin* lib. 3. suorum aphor. Multa remedia incassum expertus est, unde cum is cognovisset quod post somnum fortius vexabatur à fluxu, perpendit causam ęgritudinis esse humorem calidum, acutum, à cerebro descendentem, & cum ad stomachum veniebat, fluere cogebat: Cum vero patiens excitabatur, fluxu carebat & spiritum assiduum habebat: Præcepit ergo vt caput raderet, & ut ipsum cum sinapi & moscho fricaret, & sanitati postmodum fuit restitutus: Duplex enim curandi ratio insurgebat, prima quæ caput respicit, præcavendo quominus hoc generet excrementa, quam complent roborantia capiti admota, quæ non solum vigorare cerebrum nata sint, sed superfluum humorem discutere queant: Secunda, Quæ ventriculum roboret, & evacuet quicquid in eo receptum: Quoniam vero habitualis cerebri intemperies, quęcunque ea sit, difficilius curari consuevit, idcirco hanc complevit author curandi rationem, Cum enim humor necessario ex cerebri debilitate debeat regigni, melius est eum jam genitum, facto sinapismo in capite, extra evocare, vlceribus excitatis quorum vi humor putris acrisque vacuetur, in intestina confluxurus, quam hoc non celebrato ęgrum gravioribus

periculis exponere: nam ex acri defluente humore intestinorum exulceratio timeri potest: Miraberis cur Rhasis in fluxu acuto & calido, consulat applicationem calidorum, irritantium facultatem, humores acriores reddentium, & fluxui aptiores, inflammantium, caput suapte natura calidum exasperantium? Dic ejusmodi juvare, quia acris hujus defluxus causa erat capitis debilitas & refrigeratio, cui, ceu causæ primariæ, nonnisi calidis applicitis potuit occurrere, evocato humore ad externas partes: *Ex Zacuto. M. P. H. lib. 1. hist. 77. Vide infra §. 29.*

XXIX. Quidam sæpius à cibo, noctu quoque, nunc tenuiorem, nunc crassiorem humorem evomere consueverat, caput dolebat ac erat grave, Visum tantam vim pituitæ de cerebro venire, varia remedia vsurpata, tandem etiam setaceum, at frustra, Aperto corpore fistula stomachi inveniebatur: Eo in casu verticem etiam quidam inurunt, quod præsidium quam triste tam est supervacaneum: Eo non curantur ægri, sed macerantur, & quidem communi inveteratóque errore illius opinionis, cerebrum quotidie liquore pituitæ se complere, istumque aliquando in stomachum evomere: Atque si cerebri humores hac via defluerent, eum cursum cauteria bregmatis inhibere haud possent, nam talem humorem (ita vulgaris fert opinio) emittunt venæ cerebri intimæ, quas ea cauteria haud tangunt, nec exinanire queunt, nec tangere: Si qui persanati ijs creduntur, diarrhoeam aut vomitum quidem passi sunt, minime cognomento Cerebralem. *Schneiderus l. de Cancr. spec. p. 439.*

XXX. Febris malignæ ardentis qua decumbebat N. die 7. & 10. fluxus alvi magno cum fœtore tam ingens supervenit, ut sesquihoræ spatio supra xxxviij. libras excretus fuerit per alvum sanguis niger, Ex quo æger sibi restitutus: Natura nempe sanguinem circa jecoris cavitatem corruptum deposuit, facultate excretrice admodum valida, Ideoque in Diarrhœa cruenta nequicquam animum despondere convenit. *Rhodius centur. 2. Observation. 85.*

XXXI. Si alvi profluvium tussim junctam habeat, abstinendum est ab adstringentibus: Verum cum medicamenta adstringant vel per crassam, vel per viscidam substantiam, dum adest tussis, admittuntur adstringentia quæ viscidam habent substantiam, vt est tragacantha, farina amyli, symphitum, plantago. *Capivaccius.*

XXXII. Dum homo correptus est Lue, & adest alvi profluvium, prodest salsa parilla, china & antidoti recentes; tunc enim non desistendum à salsa, quia malum pendet à virulentia venerea: Formula hujusmodi sit ℞. succi sonchi depurati ℥ ij. pulver. salsæ ℥ j. tragac. ℨ ß. spec. e santal. ℨ ß. misce & f. Boli: Hoc medicamentum virulentiam veneream, seu profluvium inde dependens alterat: quia autem sonchus & salsa aperiunt atque laxant, pro corrigenda bazi, & præsertim zarza, permisceamus ℨ ß. spec. vel tria-sant. vel tragac. *Idem.*

XXXIII. Cavendum à *dulcibus*, hæc enim quia calida & humida, reddunt materiam fluxilem, & laxam: potissimum ergo nocent quando fluxus fit à calida materia in corpore calido: Nec vtendum iis quæ recipiunt acetum, & potissimum ab acri & copioso aceto est abstinendum. *Idem.*

XXXIV. Venerem nonnunquam diuturnum alvi fluorem exsiccare credidit *Aristot.* 4. Probl. 18. nec non *Paulus* & *Aëtius*, at locum non habet præsente nativi caloris imbecillitate. *Fortis consult. 91. cent. 2.*

XXXV. Adstringentes cibi præassumpti an adstringunt? Adstringentia quædam alimentosa ante cibum assumpta alvum constipant, à cibo autem adhibita eandem laxant, id quod à fibrarum constrictione deduci solet; quatenus enim ante cibum dantur, pylorus roboratur magis; quando post illum, per accidens, constrictis ventriculi parietibus, magis laxatur: Valet id in specie de cydoniis; Ex quo etiam patet non commodè adhiberi quoque ipsa medicamenta adstringentia cum cibo. Quin observavimus per accidens etiam in tenerioribus & laxioribus texturæ, quoad ventriculum & intestina, hominibus, à pulvere quoque styptico alvum laxatam. *G. Wolf. Wedelius de Simpl. Med. fac. p. 42.*

DOLOR.

SYLLOGE.

Dolor calidis & frigidis admotis sanatur. 1.
Ossis sacri *vehemens caustico admoto.* 2.
Externus purgatione sedatus. 3.
Humeri *acerbissimus placatus.* 4.
In Calce pedum *admotione caustici potentialis.* 5.
Varii exteriorum partium, à Catarrho *non sunt.* 6.
Ab admoto dolenti Genu *narcotico mors.* 7.
Sævus genu *dolor admoto vngu. ex hydrargyro curatus.* 8.
Fonticulo infra inguen aperto. 9.
Ex lapsu curatio. 10.
Ex defluxione. 11.
Vis Bals. Peruviani. 12.

I. HAc nostra ætate affectus plurimos, & vitiorum molestias curare consueverunt indiscriminatim frigido, ex ovi aquata, quod frigidum est & adstringens etiam, quibus vtrisque qualitatibus vlceris opportunitati pugnat: debent nimirum ea quæ levatura sunt dolorem laxare, atque album ovi modis omnibus adstringit, quare incommodum apparet, tum ipsum, tum omnia frigida: calidum verò omne juvans, & benefaciens, & dolores leniens: *Fabio Columnæ* tuberculum θυρεοειδης, Carbunculi formam præ se ferens, ex summo femore natum, cum ego curans non semel qui inerant, & sinus, & oras callo inæquali stipatas rescidissem, doloris acerbitatem, quæ sectis evenire necesse fuit, non alia ratione sopivi quam torridis lateribus ex panno applicitis, & usu calidi: *Quidam* cum vlcere carcinode linguæ, parte superiore hujus tuberosa affligeretur, ut neque verbum formare posset, argenteo cochleari igne calefacto, per me ad dolentem locum imposito, & dolorem omnem continenter abjecit, & libere loquutus est. *Severinus Med. Eff. p. 154.*

II. Homuncio annos natus 40. dolorem atrocissimum passus erat per duos menses in *parte inferiore Ossis sacri*, Unde in maniam incidit: frustra varia vsurpata; Ego cucurbitulam vnam admovi parti dolenti, alteram paulo inferius, supra natem, cum

cum profundis scarificationibus, unde multus sanguis, quo deterso iterum cucurbitulas admovi supra loca scarificata, & sanguis iterum multus profluxit, Æger à dolore liberatus videbatur, tamen sequenti die magnum causticum inussi loco dolenti, supra ipsas scarificationes, idque ibi detinui per XXIV. horas, ita ut eschara capitonis latitudinem æquaret & ad os usque penetraret: Eschara decisa ulcus ad cicatricem perductum est, & æger à tanto malo liberatus. *Sam. Formius obs.3. apud Riverium.*

III. D.N. subito correptus est *doloribus vagis atrocissimis*, nunc crura, nunc genua, tibias aut pedes, nunc lumbos discruciantibus: Medicus sanguinem mittit ad V. vascula intra horam, & dolore non remittente dat pilul. ex laudano, qua dolores consopiti fuere usque ad meridiem sequentis diei: Iis recurrentibus pari acerbitate, Ego præscribo Bolum ex Diaprun. solut. ℥ß. jalap. ℈j. etiam noctu sumendum, quam insomnem alioquin & cum atrocibus doloribus traducturus erat: Purgatus est decies utiliter, nam dolores illi admodum imminuti, & brevi post omnino discussi: Erat vir quinquagenarius atrabilarius: multis ante animi pathematis agitatus. Ideo conjeci hos dolores provenire à serosa materia tenuissima & acerrima, quæ huc illuc velut orgasmo ferretur, eamque cito purgante esse educendam. *Riverius cent.2. Obs.52.*

IV. *Fernelius* cap. de Arthrit. scribit, Humeri arthritis dolore quidem insignis, non tamen, ut neque Ischias, tumore, rubore, vel calore manifesta: Hos dolores iter faciens, & corpus frigore sæviente non satis muniens expertus sum: *Est dolor atrox brachij* motum impediens, illudque tanquam vinculo corpori alligans: Usus sum tali cataplasmate, quod profuit, ℞. boli vulg. cretæ ana. ℥iß. ol. ros. ℥j. acet. ros. ʒvj. flor. lactis q. s. m. super prunas, adde croci ℥j. applicetur calide cum stupa cannabina bis in die: aliquando addidi pulv. rad. consol. major. & ol. chamom. Animadvertendum autem dolore cessante brachium aliquando tabescere, ideo fotus, ungu. & emplastra convenientia adhibenda sunt, muniendo pelle leporina &c. *Franc. Hildesius apud Schenckium. p.632.*

V. Cuidam in ipsa *calce pedum* adeo acutus, vehemens & continuus cum febre exortus est dolor, ut neque nocte neque die quiesceret, corpus per secessum vacuatum fuit, & in primis per vomitum, revulsionis gratia: Vena secta in brachio, anodyna omnia sine successu applicata, Pars affecta vix in tumorem elevata erat, ob densitatem scil. cutis, tandem loco dolenti cauterium potentiale applicatum, post horas aliquot novacula separata eschara, guttula una aut altera ichoris exstillavit, dolor mox cessavit, Ulcus post casum escharæ per aliquot dies servatum apertum fuit, & pulvis præcipitatus inspersus. *Fabritius Hild. cent.3. obs.98.*

De inflammatione plantæ pedis, vide ibid. observ.11.

VI. Ex Lymphæ, per vasa sua in corporis habitu distributa & obstructa, hinc rupta, effusione in partes vicinas producuntur Dolores varii, & Tumores quoq; Catarrhis vulgo adscripti: Inter quos haud postremum locum tenent qui partem brachij superiorem usq; ad humerum ipsum occupant, & quandoque collum simul affligunt: Ad quos etiam referendi qui dolorem Ischiaticum mentiuntur, atque incessum impediunt, in natibus hærentes. Horum dolorum quidam patiuntur partes affectas vestimentis multis tegi & ab ipsis incalescere; alij à tegumentis exacerbantur, unde quoque difficilius cedunt & curantur quam priores: Oriuntur fere ab externo frigore, partes illas prius ad sudorem usque calentes, ac in somno sæpius denudatas penetrante, atque post coagulatam in lymphæ vasis pituitam, obstructionemque in ipsis, mox & ruptionem factam, pro lymphæ diversitate Dolores varios, & variis duntaxat medicamentis cedentes producente: Quæ namque acidior est lympha, dolores magis rodentes, atque aromaticis oleis & unguentis cedentes parit: Quæ vero magis est salsa muriatica, dolores minus aromaticis oleis & unguentis auscultantes parit: Prævenietur eorum vasorum obstructio, cavendo ne corpus nimium incalescat; hoc si caveri nequeat, ne thorace denudato idem mox refrigeretur, ac per consequens pituita fusa, & quaquaversum diffusa, potenter in vasis variis, ergo & lymphaticis, concrescat & coaguletur: Curabitur eadem obstructio, si quantocyus, quando locum habuerunt causæ ipsius memoratæ, atque metus est ne malum fuerit productum, assumatur simul ac semel, aut vicibus partitis, sudoriferum attenuans & incidens: Vasa Lymphatica rupta, postquam obstructione fuerint liberata, consolidabuntur sponte, sicut observamus evenire in vasis sanguineis, cum conglutinandi vi præditum sit cujusvis partis alimentum proprium, quippe plus minus tenax & viscosum: Dolores in artubus, ac præsertim brachij parte superiore orti, atque noctu maxime molesti, postquam humoris serosi redundantia, si quæ adsit, fuerit hydragogis & sudoriferis quoque diminuta, tolletur illinendo partem affectam sequente linimento ℞. ungu. Martiati, ol. lumbric. ana. ℥ß. Succini ℈j. m. Quod si dolores ab hoc linim. vel solis tegumentis augeantur, sequenti utendum ℞. ung. Popul. Nervini ana. ℥ij. ol. lilior. alb. ℥iij. m. Quod si dolores iidem coxendicem affecerint, & imprimis partem spinæ inferiorem ita occuparint, ut vix erigi queat corpus & ad motum deduci, præstantissimus erit Balsamus sulphuris terebinthinatus, si paucis eius guttis pars affecta illinatur, quo sæpius una nocte curavi homines miseros. *Fr. Sylvius Prax. p.m.480. &c.*

VII. Quidam immani *Genu* dolore vexatus, ab emplastro ex foliis hyosciami, rad. mandragoræ, cum aceto & opio constructo, nullo alio adjecto calido medicamento quod frigidorum efficaciam corrigeret, post applicationem dolore ferocius invalescente, genu livescente, resolutis viribus, superveniente gangræna e vita discessit. *Zacutus Pr. adm. l.2. obs.174.*

VIII. In multis morbis, præter *Gallicum*, hydrargyrum administrari, testatur Avic. l.2. tr.2. c.47. Quadragenarius cum immani *Genu* dolore affligeretur, à frigido humore suborto, quia medicamentorum vim sæpius contempserat, Empl. ranino, triplicato mercurio partem inunxit: Aliquantisper remissus est dolor, Ego, ut certior fierem num aliquando luis venereæ primordia esset expertus, ab eo inquiro, negat obnixe, non desino tamen hydrargyrum, extinctum prius, & commixtum cum oleo laurino, stirace & terebint. unguenti forma apponere, mirum, dolor omnino quievit: Ne ergo in eo, in multis morbis aliis, non Gallicis, applicando sis meti-

culosus: nam resolvit duritiès, dolorem sedat, flatus discutit & tenacem humorem mira efficacia absumit. *Zacutus Pr. Adm. l. 2. obs. 175.*

IX. Quidam ob assidua studia & labores, defluente humore à capite in dentes & ventriculum, per multos annos harum partium acerbos dolores tulit: Postea truculento *Genu* dolore oppressus, ita contabuit ut nec igne mitesceret malum: Tandem lavacro ex simplicibus cephalicis & narcoticis, additis sulphure, alumine, sale nitro, stercore caprino, columbino in vino coctis, additis ol. vulpino, de castoreo, lumbricorum & Balsamo, levatus, Cum post tres menses fluxio ex habituali capitis intemperie in coxam irrueret, pluribus applicitis, nullo alio potuit omnino consanescere quam fonticulo excitato infra inguen, in parte domestica: cuius ope humor, qui e capite in genu confluebat, est vacuatus: quare intercepta fluxione in posterum alacriter vixit. *Zacutus Pr. Adm. l. 2. obs. 176.*

X. Mulier ex *lapsu*, *circa coxam* intenso dolore molestata decumbebat, Inunctio ex oleis nullum levamen afferabat: Ego Empl. de meliloto cum forte ad manum haberem, linteo extensum jussi applicare sub noctem: Hora matutina ægra sola surgere potuit, & mensæ assidere, cum ante ne minimum commovere quiierit: Idem in aliis ex casu dolentibus sæpius cum commodo admotum. *Thonerus Observ. 1. lib. 4. p. 201.*

XI. Cum eadem fœmina immenso *dolore circa scapulas*, per totum brachium dextrum decurrente, ex *Scarificatione* profundiore causata, scalpello altius impacto molestata, aliis non juvantibus ♃. *Olei lumbric. terr.* ℥ß. *pingued. taxi, vulpis aã.* ʒij. *m.* Inungat loca scarificata, Brachium autem inungat calide aq. dist. hirundinum cum castor. Idem. p. 202.

XII. Cum eadem illa ingenti *dolore brachij* dextri, die noctuque exagitata, ab humero incipiente, per totum brachium se extendente cum tumore, nec id elevare posset, paucis diebus dolor sopitus & tumor resolutus, ♃. *Empl. diaca ulcith.* ℥j. *melilot.* ℥ß. *m. linteo extende.*

Virgo *dolore brachij dextri* discruciata Empl. de gum. tacamahaca, alutæ ext. applic. eadem die liberata, prout complures alij ex causa non calida.

D. N. intenso *dolore lumborum* à defluxione molestabatur, ♃. *Medull. panis albi, lacte vacc. macerati, post traiecti per cribrum æneum, addit. (vitell. ovor. & butyr.)* rec. ac sequ. oleo, ♃. *Ol. chamæm. aneth. lilior. alb. aã.* ℥ij. *lumbric. terr.* ℥jß, *de quibus adde q. s. pro una vice, cal. linteo applic. Illico levamen sumsit.*

Vidua 70. ann. dolore *lumborum* intenso ♃. *ungu. dialth. anodyn. aã.* ℈ij. *pingued. cunic.* ℥iß. *ol.* scorp. ʒij. m. Illico dolor placatus.

In dolore *brachiorum* & *pedum* sæpius proficuum deprehendi stercus vacc. rec. cum ol. ros. compl.

Gravida dolore in *cruribus* quasi convulsivo agitata ♃. *ol. hirund. cum castor.* ℥j. *aq. theriacal. cephal. spir. lilior. convall. aã.* ℥ij. *m. calide unge*, cito convaluit.

Fæmina immenso totius *brachij dextri* cruciatu, à summo ad imum usque infestata cum ejulatione ♃. *ol. lumbric. terr.* ℥ß. pingued. cran. human. tassi aã. ℥ij. *m.* confestim restituta.

Nobilis à chronico *brachij* dextri dolore liberatus empl. oxycroc. appl. multis aliis frustraneis.

Duo primates haud levi *humerorum dolore* diu infestati, tandem hoc usurpato remedio, scil. facta in unctione smegmatis dissoluti in aqu. vitæ.

Fœminæ acerbo *pedum dolore* laboranti hoc profuit. ♃. *ungu. alabastr. anod. aã.* ℥ß. *olei lumbric.* ℥ij. *camph. gr. ij. m.* Idem p. 23.

XIII. In omnibus *doloribus nervosarum partium* mitigandis & propulsandis, à causa frigida pronatis, & à contusionibus concitatis, Balsamus Peruvianus palmam habere videtur, ob amicam & peculiarem facultatem nervos corroborandi, & materiam inhærentem resolvendi: Mulier ex sinistri lateris paralysi, sat acerbo dolore per totam spinam dorsalem, in Genu & *digitis pedis* sinistri exagitata, iis motu quasi spasmodico molestatis, tribus vel quatuor inunctionibus factis, immunis ab omni molestia reddita: Mercator dolore ischiatico sat gravi divexatus, aliis ungu. frustraneis, balsamo illo locum affectum calide inunxit, magno cum solamine.

Virgo in manu dextra ex fuso punctim læsa, à Chirurgo vulnere curato, cum dolor infestaret, & oleorum inunctio irrita esset, Balsamo illo illita restituta.

Cum ego ex *contusione manus dextræ* molestiam sentirem, ultra mensem durantem, vix trina inunctione cessit. *Idem pag. 204.*

DYSENTERIA.

SYLLOGE.

Refri-

I. SAnguinis *missio* à plerisque indubium revocatur, 1. quia neque à *Galeno* neque ab Arabibus de ipsa fit mentio, 2. quia fluente alvo sanguis non est detrahendus, 3. ne bilis effrænis fiat: At *Trallianus & Ætius* sanguinem mittunt, quos alij sequuti, & merito, quia dum adest indicans & permittens, sanguis omnino mittendus est: Indicans, sanguis substantia, quantitate & motu peccans, Permittens, uirim robur, Ad argumenta. 1. nihil concludit, 2. dictum *Galeni* fluente alvo &c. plures ægros occidit quam servat, inquit *Vallesius*; Dum enim vacuatio est alterius evacuationis curatio, omnino permittenda est, non autem quando critica fuerit: 3. Acres & biliosi humores prohibent quidem quantitatem sanguinis, at non eductionem omnino. *Fortis consult. 96. cent.2.* Alij reiiciunt S. M. quod bilis potius quam sanguis peccet, 2. quod ad ulceris curationem nihil faciat, 3. quod vires dejectionibus crebris debiles, vigiliis ac febribus, ulterius deiiciat, 4. quod alvo fluente nefas sit sanguinem detrahere, ex *Galeno*: At peritorum sententia est præsente febre, & intestinorum phlegmone (ulceri ut plurimum annexa) sanguinem initio morbi demendum esse, antequam vires amplius à profluvio atterantur; phebotomiæ enim ope humores acres, & sanguis ad intestina irruentes, revelluntur: phlegmones hinc metus tollitur, dolor sedatur, febris extinguitur, hepatis ferror sedatur ac mala diathesis tollitur. Ad rationes, 1. sanguis non semper ut causa principalis peccat, sed vel adiuvans, vel ut sine qua non; quibus vitiis occurrit sanguinis missio. 2. S.M. revellit humores ad locum ulceratum fluentes. 3. initio celebranda est, priusquam vires magis minuantur. 4. cuidam alvi fluori nocet V. S. & ei qui vires jam valde dejecit; huic nequaquam, initio instituta: Eius utiliter in usum ductæ vide exempla apud Botallum l. de Sang. miss. cap. 4. §. 5. 7. 8. 9. 10. 17. & cap. 32. §. 5. *Altimar.* c. 24. | *Amatum & Valescum de Taranta, hic, Valde* senex inquit, *dysenteria à tribus mensibus miserè torquebatur, vocatus in consilium, reluctantibus omnibus aliis Medicis, jussi venam aperiri. mox convaluit. I. C. Claudinus* Respons. 5. ait, se juratò affirmari posse, in Dysenteria sui temporis Epidemica, complures hoc præsidij genere servasse & citius sanitati restituisse.

II. Quibus suspectus *Vomitus*, ij Hippocr. sententia in Coacis nituntur, *Dysentericis*, inquit, *vomitio biliosa initio grave malum*: At illic de spontaneo vomitu agitur, revera malo, quod symptomaticus sit, indomiti humoris indolem notet, visceris insigne vitium, retentricis imbecillitatem, ac ventriculi coaffecti læsionem: Vomitus autem artificio inductus convenire potest, si æger sit nauseabundus, & humores in ventriculo stagnent, fit enim revulsio à parte affecta. Ipse Hippo. l. de affect. n. 2. Vomitum consuluit, *Huius ait, ubi purgaveris caput, pharmaco utere in potu exhibito, quod sursum pituitam purgat. &c.* iunge aph. 15. 6. Hunc sequitur *Amatus* centur. 2 curat. 44. in scholio, *Si ad intestina corrivantem biliosum & acrem humorem, dysenteriam gignentem, Medicus per superiora retrahere posset, & eum per vomitum vacuare, dubio procul ineptum esset, & contra Galeni præcepta, per intestina, ulceribus scatentia, materiam ducere, at cum hæc Medicus non sic assequi possit, tametsi tentare pro viribus debent, consequens est medicamentis purgatoriis, id efficiat:* Confirmat *Mercatus* his verbis, *Alio humores transferes, sanguinis missione, purgatione, vomitibus, maximè in salsa pituita, nam hac via diuturnas dysenterias curari conspeximus.*

III. Quorsum *expurget* quis in dysenteria, annon trahat ad partem affectam excrementa? Certè, Læserit ergo interim? haud dubie, tamen præservat expurgatio multos à maligua dysenteria, tempestivè extrahens multam copiam succorum: quia multo magis exulcerantur intestina, paulatim in ea excrementis influentibus, quam affatim per ea effluentibus multis: itaque expurgatio non tollit periculum quod à succis ipsis impendet, si quidem hos trahit ad intestina, sed quod à mora & lenta fluxione: proinde si expurgandum in dysenteria est, præpropere faciendum, quia ubi multum processerit malum, frustra suscipietur: Neque tamen hoc curationis genere in omni dysenteria utendum, temeritatis enim aliquid habet excrementa omnia eò vocare, quò, cum magno hominis malo sponte confluunt, sed tunc solum cum maligna dysenteria imminet, adeo ut non videatur mediocris alia curatio, quæ detergentibus & adstringentibus agitur, posse esse satis: *Vallesius lib. 2. sect. 6. Epidem.* Quæ occasio Purgandi sit, brevi dicam, Aut in dysenterico est cum cacochymia magna exulceratio

nondum magna: aut cum exulceratione magna, cacochymia exigua: aut utraque, cacochymia dico & exulceratio, exigua, aut utraque magna: Si primum, expurgari debet: si secundum, minime, sed urinas, & sudorem, & vomitum provocandum, & instandum localibus, interius & exterius, pro ulcere curando. Si tertium, ne tunc quidem opus est purgatione, neque localibus admodum, sed bono victu & facili ad alias evacuatione, derivatione. Si quartũ, insanabilis est: facies aut nihil, aut omnia tentandi gratia, velut in re desperata: Tales enim etiam curationes aliquando profuerunt; nec displicet illud *Celsi*, sæpe quos ratio non iuvit, temeritas adjuvat. *Idem comm. in lib. 4. Epid. in Leambij historia.*

IV. Qui à medicamentis *Purgantibus* alienus fuerit, vel qui aliquam ob causam iis uti noluerit, illico tamen ventris fluxus constringi minimè debet; per aliquot dies intestina iusculis carnium recentium, castratorum, gallinarum &c. abluere præstat; quibus admisceri poterit oleum olivarum, vel amygdalarum dulcium, aut butyrum recens insulsum: talia juscula multum nutriunt, abluunt & mundificant intestina, dolores mitigant, addito uno vel altero ovi vitello: postquam tres aut quinque dies æger jusculis usus fuerit, tandem ad ea quæ fluxum constringunt confugiat. *Hildanus libello de Dysenteria cap.* 8. Quidam Neotericus suadet orificium ventriculi & ventrem supra umbilicum unguento de arthanita inungi, vel orificio ventriculi exterius radices ellebori albi imponi: at periculum est ne vis medicamenti cutem & partes musculosas penetret, antequam ejus operatio expectetur: Porro, abdomine hujus medicamenti acrimonia & violentia imbuto, eoque per ventriculum & intestina diffuso, operationes violentæ sequuntur, quas sistere in Medici potestate non est: demum unguenti illius ingredientia caliditate & acrimonia summa suspecta sunt, maximaque vi operationem peragunt. *Idem ibidem.*

V. Non improbo *adstrictorios pulveres*, seu rosarum, seu acaciæ, aut balaustiorum: quod si quis morsum timeat, terram Lemniam aut Samiam recipiat, aut cornu cervi ustum: Exsiccant sine morsu & moderate adstringunt: Confido magis in his pulveribus quam in pilulis aut bolis, quos aliquando in Dysenteria integros & immutatos deiici in excrementis vidi. *Saxonia Prælect. Pract.*

VI. *Aqua, Lac & Vinum chalybeata* non planè reiicienda sunt, cum, seu spiritus aliquis coagulans, & humores fluidos sistens, seu scoria quædam adstringens liquori communicetur: Extinctionem tamen hanc cum Platero moderatam esse volumus, neque nimis sæpe fieri; cum certum sit, si multum de ferri substantia assumatur, alvum turbari, imò si copiosius sumatur, vomitum quoque citari: Et omnino parcius chalybs in dysenteria exhibendus, est quam in cachexia vel viscerum obstructione, cum adstrictione solum aliqua, non aliis chalybis effectibus hic opus sit: Neque distinctio inter chalybem recentem, & sæpius ignitum locum habet: partes ferri, quæ in prima ignitione liquori communicantur, saltem movendi vim aluum habent: sed quia chalybs homogeneæ naturæ est, omnes ejus partes eandem vim habent: & quo plus de ejus substantia liquori communicatur, eo magis alvum vel vomitum movet: Neque etiam aquam primam abiicere opus est, nisi forsan chalybs non purus sit, sed quandam rubiginem extra contraxerit: hæc enim cum aquæ in extinctione communicetur, eam abiicere non incommodum est: Monendum & hoc puto, liquores illos chalybeatos recenter paratos usurpandos esse, præcipue si chalybs ignitus sæpius in iis extinctus sit: chalybis enim substantia principio, & statim ab extinctione, scoriarum saltem naturam retinet: si verò diutius in liquore illo maneat, in rubiginem quasi mutatur, & tum vim potius alvum turbandi, vomitumque ciendi, ac humores fundendi quam sistendi habet: cujus rei indicium præbent Vina chalybeata, quæ ad obstructiones epatis & lienis exhibentur, quæ si copiosius sumantur, & alvum & vomitum movent: Non enim statim postquam chalybs in vinum injectus est exhibentur, sed in sole vel loco calido aliquot diebus agitantur, ut chalybs melius resolvatur. Si autem quæratur de croco Martis, & chalybe præparato in dysenteria exhibendo, cum crocum Martis usurpandum potius censeo qui solius ignis & reverberationis beneficio paratus est: Is enim nondum adeo vitriolatam naturam adeptus est, sed ut eam acquirat, alia adhuc resolutione opus habet, ideoque adstringendi potius quam alia vi pollet: Reliquæ præparationes chalybis omnes, sive sint chalybis præparati in vino vel alio liquore infusiones, sive per aquam fortem, spiritum vitrioli, sulphuris, acetum destillatum, solutiones, omnes jam vitriolicam naturam sapiunt magis, & croci hoc modo præparati aliquid de liquore solvente participant, salemque aceti & aquarum fortium sibi univerunt: Et proinde, etsi quandam adstrictionem habeant, & propterea in cachecticis viscerum laxorum tonum roborent, tamen quia vis aperiendi, humores fundendi & liquandi, ac si copiosius sumantur, alvum turbandi & vomitum ciendi in iis prævalent, in dysenteria locum non habent, sed potius in viscerum obstructionibus & cachexia: Cum enim præparationibus istis partes omnes, in quas alias vitriolum resolvi potest, separatæ non sint, sed instar vitrioli à terra crassiore separati, & parum calcinati sese habeant, & propterea in iis adhuc spiritus vitrioli cum sale mistus sit, non mirum est si & aperiant, interdum etiam vomitum & alvum moveant, cum salis vitrioli maxime proprium sit alvum movere: Et si omnino Crocum martis hoc modo præparatum exhibere liceat, dosis omnino sit minor, ne acrimoniâ intestina vellicet, aut vomitum cieat, ac alvum turbet, quod Empirico illi apud *Forestum* l. 4. obs. 4. in scholio, accidit. *Sennertus cap. de Dysent. Quæst. ult.*

VII. Cum alii *Lactis usum* probent, alij proscribant, certum est alias prospero successu alias infelici exhibitum fuisse; hinc *Amatus* cur. 44. centur. 2. ait veneni aliquando instar se habuisse. *Hippocr.* ipse multis noxium asserit 5. aph. 64. *Saxonia* contra in Præl. Pr. se eo non solum dolores sustulisse, sed & incipientes dysenterias sine alio auxilio sanasse testatur. Neque rationes desunt, nam lac imprimis bilis fervorem sedat, acrimoniam retundit, ac viscerum æstum mulcet: quâ infra purgat, biliosam colluviem deturbat: Sed hæc vel illa præparatio, aut hoc vel illa morbi constitutio salubre aut insalubre efficit: Tribus è substantiis constat, Caseosa, qua præcipue nutrit, ac ulcerata intestina glutinat: Pingui, quâ dolorem lenit, digerit oblinit

intestina

intestina ac adversus acres humores munit, serosa, qua abstergit & mundificat: multis ergo nominibus utile est, vices simul alimenti & medicamenti sustinens: Ejus tamen usus cautionibus quibusdam circumscribendus est: primis ergo diebus crudum ac recens mulctum in usum veniat, quo bilis deorsum trahatur, sic jubente Aëtio: Morbo progresso, ut fluxus sistatur, præparatione opus habet, ac serũ cuivis detergendi, tunc temporis inutilis, donatum, decoctione vel auri, silicum aut chalybis extinctione, absumatur, ita simul pingues ac igneæ partes, in bilem transire pronæ, aut alvum movere, dissipantur: Quid immersio chalybis conferat, vide supra: Quod si prohibentia ab Hippocr. 5. aph. 64. proposita symptomata, dysenteriam comitentur, capitis dolor, hypochondria μετέωρα, ἐξβορβορίζοντα, febris valida, biliosa colluvies affatim fluens, à lacte abstinendum, aut aquæ pluvialis quarta pars affundenda, ac à levi decoctione id exhibendum, modico mellis, ne in ventriculo computrescat, permisto: Ita præparatum, ex plurimorum sententia, præsentibus illis impedimentis, innoxiè præbetur. Nota maximam cacochymiæ partem purgantibus ante illius usum excludendam esse. *Hor. Augenius* tutissimum exhibendi modum, quique nunquam fefellerit, eum esse ait quem proponit *Aëtius*, quo tamen ad purgationem non utitur primis diebus, quod suppetant purgantia tutissima, lactis usu tutiora: Laudat vero in progressu, affusa, inter coquendum, quartâ aquæ parte; idque per tres dies: per tres alios dies lac ad tertias, vel etiam dimidiam partem decoctum exhibet; imo donec duæ partes absumantur: fatigante febre, admixta aqua pluviali, omne incommodum corrigi ait *Tomol. 1. lib. 10. p. 239. Epist. 5.* Lac præbeatur non obstantibus biliosis dejectionibus, aut febricula, modo bilis majori parte expurgata sit, præterquam quod tollitur incommodum si decoquatur vel cum aqua plantag. vel extinctis lapidibus aut cylindris candentibus; facultate enim imbuitur exsiccante & corruptioni resistente, febricula autem, si non vehemens, lactis exhibitionem non prohibet: hoc enim conceditur ab *Hippocr.* 5. aphor. 57. iis qui non valde multum febricitant. Idem 7. Epid. Critolai filio, cui febris, & alvi dejectiones biliosæ, qui sanatus, exhibuit. *Fortis consult. 93. cent. 2.*

VIII. Quæritur à quibusdam an *Cassia fistula* in usum ducenda sit pro alvi lenitione? Repugnant quidam, quia leniens sit & humida, sic nata potius augere fluxum & morbum quam sanare: accedit quod scribit Mesues, nocere eam iis qui imbecilla habent intestina, tandem addunt tutiora hoc tempore extare medicamenta: At pleraque commoda à Cassia expectare possumus, quæ ab aliis non haberemus, est enim medicamentum leniens, sed non ex iis quæ liquidiorem materiam faciunt, fæces enim duras excernit: Præterea, ut inquit Mesues, frangit calorem & acrimoniam sanguinis ac bilis, eorumque inflammationes, mulcetque phlegmonis dolorem, præsertim interiorum partium, inflammatio autem ferè semper adest, modò parva modo magna, quia in omni ulcere adest: Si enim ab Hippocr. & Galeno laudatur lac, probari multo magis hæc potest, præsertim si aliquid addiderimus quod exsiccet, cujusmodi esse possunt semina plantaginis, cornu cervi lotum, & alia: Dicitur autem intestinis obesse, quia humida est & lubrica, quod nihil mali facit in dysenteria, in quâ potius ob bilem & acrimoniam intestina sunt exsiccata & exasperata, quare prodesse potest, præsertim quia quasi loricam intestinis facit, & ab ulceribus sordes leniendo detergit: quæ eo magis evenient, si ob exsiccationem ulcerum addamus pulveres siccantes, & medicamenta siccantia, qualis est syrupus rosaceus (*adde tamarindos frigidos & siccos*) & cassia in minori quantitate exhibeatur. *Rubeus in Celsi lib. 4. c. 15.*

IX. Ego sanctè affirmare possum nihil præstantius *Conf. Kermesina* me unquam reperisse, etiam in ipsis infantulis dysenteria laborantibus: suspecta quidem quibusdam ob lapidem lazuli, acrimonia quadam & vi purgante præditum; Quoad vim purgantem, Mesues à ℨiß. ad ℨij. exhibet, Brassavvolus ad ℨj. An verò confectio ex illo facta, in tam exigua quantitate qua exhibetur, alvum movere possit, patebit ex compositione, Confectionis ℨj. grana duo cum dimidio circit[illegible] lapidis lazuli habet: In præscribendis autem medicamentis dozim ℨß. vix unquam excedo: hinc non video quomodo tantula quantitas alvum movere possit: De acrimonia lapidis audiatur Ioubertus, *Lapidis cyanei lotione contentus est author, primo aqua dulci post triturationem, idque tricies, quasi terendo, semperque innovando aquam, & postremo decies cum aqua rosacea: Nos ante lotionem ustum esse volumus, ut cathartica vis omnis absumatur, ea superstite quæ exhilarare & cor recreare creditur, absumptis forsitan aut repressis vaporibus melancholicis. Fabritius Hildanus centur. 6. obser. 23.*

X. In *Dysenteria ex pituita salsa* à capite defluente, cautè agendum circa adstrictoria remedia: cum enim hujusmodi dysenteriæ ultra 14. & plures dies protrahantur, non desunt ex Medicis qui putant ultra 14. diem adstrictoria tuto administrari posse: Sunt autem in magno errore, Dysenteria enim ex pituita salsa tamdiu perdurare potest quamdiu capitis intemperies, salsam pituitam gignens, eandemque ad intestina demandans: Itaque elapso anno duos curavi ægros, qui in ophthalmiam, & contumacissimos dolores articulorum inciderant ex importuno usu remedij adstrictorij, administrati in dysenteria ex pituita salsa. Igitur in hoc casu revellendus potius est humor ad nares, ad occiput aut sincipur, cauteriis, sinapismis, aut cucurbitulis: alteranda cerebri intemperies, tunc adstringentibus utendum. *Saxonia Prælect. Pract. cap. proprio.*

XI. Etsi *mel* abstergendi vim habeat, & à *Dioscor.* & *Gal.* in sordidis atque profundis ulceribus laudetur, quia tamen tenuium est partium, & facilè in bilem vertitur, nec non alvum sua acrimonia ad excretionem irritat, ipsius usus debet esse modicus: Multum præterea ut ipsi aquæ admisceatur, coquatur, & continuò despumetur, vult Gal. sic enim acrimoniam deponit, neque ita alvum irritat: Ex saccharo, finum non est eligendum, in depuratione enim additur lixivium ex calce viva confectum, à qua acrimoniam acquirit, ita ut sitim excitet, sanguinem adurat, bilem gignat & caput gravet. *Bauhinus Tract. de Medic præparatione:* Eligatur ergo saccharum miscellum, Gallis *Cassonnade dictum.*

XIII *Nux moschata* ob diversas facultates in hoc malo utiles valde commendatur; Terrestri enim substantia adstringit, roborat viscera, exsiccat, cicatricem inducit; oleosa substantia dolores lenit, intestina oblinit, ne ab humorum acrimonia lædantur: aromatica qualitate hepar & ventri-

culum ac ejus orificium roborat, flatus discutit: Vbi ob febrilem calorem aliquid mali ab ejus caliditate metuitur, stupis cannabinis involuta, sub cineribus calidis leniter torrenda, vel potius assanda; non vero, ut vulgo fieri solet, in lamina ferri candente torrefacienda, cum non solum oleosa pars hoc modo pereat, sed adustione quoque acrimoniam facile acquirere possit: *Sennertus.*

XIV. Remedium mihi frequentissimum, & felicissimum, pluribus etiam Medicis notum & consuetum, non reticendum esse duco, quod est administratio *Aquarum naturalium potentia refrigerantium*. ex his enim duo, & præcipuè in dysenteria biliosa, habemus, alterum refrigerationem jecoris; alterum (quoniam sunt hæ aquæ quoquo pacto adstringentes) quod prohibendo fluxum, dant tonum visceribus & faciunt ad curam ulceris: Harum tamen non indistinctus sit usus, non enim tutum est has exhibere ubi materia peccans multa ac copiosa in corpore abundaverit: nam si talis materia vi hujus medicamenti intercipiatur, alterum duorum sequetur, scilicet, vel quod hæc eadem materia retenta ad alias partes convertetur, & inde fient aliquando ægritudines lethales, conversa hac ad nobiliora membra: aut si non ad nobiliora, sed ad minus nobilia vergat, morbos quidem minus lethales, graves tamen prodit: vel detenta hæc materia acrior redditur, in majorique mole cumulatur, unde quandoque majori impetu postea ruens, est in causa deterioris dysenteriæ: quare usus talium aquarum erit cum pro parte evacuata materia in minori erit mole, quo tempore opportunum erit has exhibere, cum ex his tum & refrigerationem jecoris, & viscerum robur, & fluxionis interceptionem, & ulceris sanationem tutò habere possimus: Quod si à Dysenteriæ principio, nec copia excrementorum adsit, nec eorundem pravitas insignis appareat, tuto etiam tunc temporis exhiberi poterunt, mihique sæpe fuere in usu, qui adeo felicem harum thermalium aquarum administrationem habui, ut his oportune exhibitis, nunquam aliud pro curatione dysenteriæ efficacius remedium desideraverim: testorque me his aquis administratis fere nunquam spe concepta frustratum esse: Vtor autem aqua Imeldulensi, eam exhibendo & in potu & in ciborum præparatione & etiam medicamenti loco, in usu clysteriorum administrans: Maximam autem ventriculi rationem habeo, quem semper roborare, defendere contra frigus aquæ, procuro; si summè debilis sit, prætermitto. *P.S.Diversus Notis in Altimar.c.76.*

XV. Illud memoriæ mandandum, quod medicamenta omnia quæ ex *opio*, *hyoscyamo*, *mandragora*, aut *nigro papavere* cōponuntur, ob id suspecta sunt, quia licet somno dolorem levare videantur, ideoque ventrem firmare, tamen humores in unum collecti postea sine intermissione deiiciuntur; capiteq; gravato, ac viribus labefactis ventrē deterioris cōditionis reddunt; quare vitentur tur juxta Trallianū, nisi fortè maximè urgeat doloris aut vigiliarū necessitas, tunc enim ad Philoniū Persicū, aut Romanum veniendum, quod tamen innocentius clysteribus immiscetur. *Zecchius consult.37.* Opiatorum ritè præparatorum inopia, Narcotica hactenus suspecta reddit, at Laudani, debitè compositi, felix in pluribus morbis usurpatio, Narcoticorum usum abrogare vetat: *Narcotica per os aliquando exhibita*, ait Riverius in Pr. *mira præstant, dolorē sedant, fluxum cohibent, somnum conciliant, & sic quoque vires reficiunt: at multò erunt utiliora si adstringentibus & roborantibus misceantur:* Quo fructu in usum duxerit testantur ejus observationes 44.84. centur. 2. & 2.4 centur.iij.& 87.cent.4. Ejus efficaciam ostendit Horstius l.xi. obs. iij. *Quæ tormina*, inquit, *non tantum, sed etiam dejectiones excedentes sanguinis, nunquam non etiam laudabilis, dysenteriæ generent, notum est, quibus plures naturæ debitum solverent, nisi per opiatorum usum iisdem succurreretur: quod anno superiori Nobilis fœmina confirmavit, quæ judicio adstantium ad extrema redacta per grana 3. vel 4. Laudani nostri sic refecta fuit, ut brevi post sanitati restitueretur.*

XVI. *a.* Ut præproperus & nimius *Adstringentium* usus noxius est, cohibito intēpestive humorū fluxu, durataque alvo, unde perpetua ferè ejus adstrictio & siccitas superstes est, sic tempestivus omnino necessarius, quo restibilis ῥευματικὴ διάθεσις tollatur, & retentix, cujus infirmitas alvi fluxum fovet, roboretur. His autem conditionibus iis utendum, 1. monente Cratone, ante septimam diem in usum ne veniant, neque intus neque foris, priusquam ulcera intestinorum probe abstergantur. 2. aliàs frigida, aliàs calida eligantur, observata humoris indole. 3. refrigerantia calidis & coctionem roborantibus corrigantur, assiduo enim fluxu ventriculi & intestinorum calor minutus est, index est excrementorum cruditas. 4. parca dozi at crebrò exhibeantur; priùs, ne fluxus citius sistatur, ac quo medicamentorum vis facilius suscitetur à natura: posterius, ne à fluentibus humoribus abripiantur priusquam vim exserant. 5. à lenioribus & imbecillioribus semper initium fiat, dato solo dyacytonio, aut miva Cytoniorum composita. *In genere notandum* ait Hartmanus, *nullam subito reprimendam & retinendam esse, nisi forte in Phthisicis & Peripneumonicis.*

XVI. *b.* Hoc unum, illudque maximi momenti, minimè omittendum, Dysentericis interdum fæcalia recrementa in multos dies retineri; tum quia dolores & vigiliæ, morbo huic familiaria symptomata, impense siccant: tum quia adstringentia medicamenta, quibus ad compescendum fluorem utimur, pigram alvum ita reddunt, ut fœces maximo cum laborantium incommodo diu retineantur, licet cruentam saniem ab ulcere manantem sæpius venter deiiciat, quod quidem à nemine hactenus fuit observatum: quare hoc in casu ex temporum intervallis, vel laxantibus clysteribus, vel medicamento alvum blandè subducente per inferna vacuandum. *Zecchius consult.37.*

XVII. Monendum in dysentericorum *Clysteribus*, liberalius aridis non utendum, qualia sunt *sanguis draconis*, *corallium*, *trochisci albi Rhasis & de spodio*, nam dolores majores concitant, & sæpe novam fluxionem: quod si quis talibus uti velit, unguentum album Rhasis, aut unguentum ex pompholyge, vel ea quæ sicca sunt & *lenta eligere*, *ut bolum armenam*, *terram sigillatam*, *amylum* &c. Mercatus de Iudicat. lib.1.c.31

XVIII. Inutilia quidam judicant *Topica*, quod eorum vis cutem, musculos abdominis aliosque obices traiicere non valeat, imò noxia, expressione ab iis facta humorum in ambitu existentium, ad intestina: Galenum testem adducunt, qui 1. ad Glauc. c.14. quò magis cutis densata fuerit, eò magis fluxum augeri asserit. At his experientia opponenda, quæ sæpe ostendit ab eorum usu fluxum suppressum fuisse:

fuisse: Error est metuentium humorum ad intestina confluxum per vasa exteriores abdominis partes perrepantia, illac enim iis via non est sed per mesaraica, quæ adstringentium vi constricta humoribus transitum negant: Galeni autem mens est, ubi à toto habitu (constrictis poris cutis) humores corriguant, alvi fluorem posse contingere, atque ea de causa reserandos esse: Circa usum tamen monendum in obesis, ab iis parum opis expectandum esse, quod penetrare nequeant atque ὄχημα iis dandum, acetum scilicet, aut vinum album, ne crassitie partium vias sibi ipsis præcludant, aut frigore nimio actuali vel potentiali: Notandum quoque, ex Aetio, non innoxie ea adhiberi in dysenteria à bilis acredine genita, & in cancrosis ac malignis ulceribus, quod aquosam partem absumant, mordaci relicta *Senn.*

XIX. Urget ad prohibendum *Balnea & Insessus Hippocr.* authoritas, qui 3. *de rat. vict. in acut. t.* 59. Fluente alvo balneum non concedit, quia fundit & liquat succos, ac laxat & humectat intestina: Revera ubi excrementis corpus scatet, atque alvus sponte effunditur in fluorem, ad corporis ambitum illa revocanda non sunt, ne ibi cohibita malitiam ulteriorem acquirant, postea majori impetu & periculo ad intestina ruitura, vel morbum graviorem excitatura: Si autem humorum sarcina ex parte corpus levatum sit, ac à fluoris pertinacia periculum immineat (effusione utilium simul & inutilium succorum) intrepidè humores intestina petentes ad habitum retrahe, ope Insessus, si modo is actu frigidus non sit, quippe qui densata cute humores intro pelleret; at actu si caleat, ii ad habitum allicientur, dolores lenientur, ac adstrictoria vi fluxus sistetur. Annexus quoque totius marcor, ulceris intestinorum succedaneus, vel solus balnei usum insinuat; præsertim si calor hecticus jam sit impendens, quanquam ab ulcere foveatur, qui balnei tantum efficacia extingui potest? Hac tamen lege Insessus in usum ducatur, si fomenta, cataplasmata ac reliqua topica inefficacia fuerint; At si dysenteria sit maligna, si febris putrida juncta sit, nemini non patet ex balnei usu plus detrimenti quam beneficij accessurum.

XX. *Galenus* 4. aphor. 26. tres dysenteriæ gradus statuit, quorum tertius est cum intestinorum partes adeo magnæ excernuntur, ut ipsæ carnis appellationem mereantur; qui casus desperatus est, nisi ad valentissima fiat transitus: ubi enim corruptionis partis metus imminet, necessitas ad usum eorum quæ putrilaginem absuman impellit, Suadente *Galeno*. l. 9. de compos. medic. s. l. 2. & 9. de simpl. med. *facul.* c. 5. sequitur *Avicenna* & alii: Firmat exemplo *Rhases*: Quidam, inquit, nomine Ginazir clysteravit Notarium cum pulvere citrino, in quantitate aur. pond. 1. admixto in ℥j. ol. ros. crudi: unde præcepi ut clysterizaret eum cum sublimato: Dixit quod reversus est fluxus de centum sellis ad decem; & convaluit per decem dies; deinde rediit passio, & per eandem curam iterum convaluit. Increpat tamen veteres *Rondeletius* qui hæc per clysteria infundere imperant, quum in reliquas intestinorum partes æque agant ac in ulceratam, At quum ex acerrimo humore maligno viscera erodantur, & aliæ partes exulcerentur, ex multorum observatione; præstat in conclamato morbo caustica, ad inducendum crustam, infundere, correcta tamen & macerata, ac exigua quantitate, quia major est utilitas quam noxa; & hæc melior quam mors: Inter præsidia autem à Græcis proposita, quæ non sine delectu in usum ducenda sunt, numerantur trochisci Faustini, Andronis & Pasionis, alijque: In jis *Faustini* sunt adeo vehementes ut usum dissuadeat *P. Salius Diversus*, notis in *Altimar.* c. 84. Trochiscos autem *Andronis* valde probat, asserens se his feliciter in pluribus pravis & depascentibus uti. Dysenterici clysteribus ex lacte chalybeato, dissolutis arsenici gr. iv. & iij aluminis, sanati exemplum vide apud *Zacut. prax. adm. l.* 2. *observ.* 20.

XXI. An ad omnem dysenteriam convenit *Vinum austerum?* respondeo ad eam solum valere quæ accidit ex primigenia affectione laborantibus intestinis, ut in coacervatione putris pituitæ consentaneus est vini austeri usus: Non convenire illi quæ fit ex hepatis inflammatione cum febre, cujus febris focus est hepar: quia, ut ait Hippocr. hæc vini & carnis abstinentia curatur, soloque ptisanæ & syrupi violati usu: Rursus in critica dysenteria senum non exhibebis hoc vinum: Nec in dysenteria quæ est ex anadrome lumborum, quia in hac bilis est segregata à sanguine. *Heurnius comm. in text.* 7. *l.* 2. *de rat. vict. in acut.*

XXII. Quia curaturi Medici consilium non solum in præsentem ægri statum, sed etiam in futurum dirigendum, sciendum quod licet dysentericis *victus tenuis*, inediaque primis diebus ex usu sit, progrediente tamen tempore ex doloribus, vigiliis, atque desidendi frequentia cum vires deiiciantur, paulo plenius postea ægrum nutrire expedit: hunc in usum stillatitia ex carnibus, cum simplicibus adstringentibus assatis: vel juscula in quibus carnes contabuerint, consummata vocant, tunc utiliter propinantur. *Zecchius consultat.* 37.

XXIII. *Impudens scortatio* difficultati intestinorum medetur, ait *Hippocr.* 7. Epid. sub finem: quod absurdum, ut plerique intelligunt, in morbo qui suapte natura vires deiicit: Potuit fortasse, ut in illis temporibus, in quibus, ut ait Cicero lib. 1. de nat. Deor. cap. 10. concedentibus antiquis Philosophis, adolescentulis delectabantur; potuit, inquam, in tanto vitiorum cœno, casus talis fuisse quem notaverit Hippocrates &c. *Rubeus in Celsum l.* 4. *c.* 15.

XXIV. *Adstringentia clysteria* non æque tuta sunt ac *Potiones*, quapropter clysteribus admiscere quæ adstringunt, neque temere, neque cuiquam tentare licet, cum pressius quæ erodunt, eis adhibitis, adhæreant intestinis, majoremque subinde exulcerationem & majores cruciatus concitent: Audiatur Galen. lib. 9. c. 5. κατ. τ. *Si ulcera sint inflammationis expertia, idem genus ablutionum erit accommodatum, verum vis adstringendi erit parum intendenda, non tamen multo major esse debet, quandoquidem in his quæque adstrictio modum excedens, mordicationem affert, & ulcus proritat, & eo adigent ut vel inflamentur vel humectentur. Mercatus Pract. l.* 3. *c.* 12.

XXV. In omni ventris fluxu, una cum excrementis caloris nativi effluit plurimum, unde ventriculum refrigerari, & facultatem concoctricem labefactari contingit: Nec dubitandum in dysenteria, quin crebra refrigerantium clysterum injectione, per intestinorum continuitatem ventriculus quoque impensius refrigeretur: quod & flatuum multitudo, & cruda excrementa declarant: Ideo veteres dysentericis medicamentis adstringentibus calefacientia, & concoctoria addebant, absynthium, mentham, castoreum, masticheN &c. vel quæ nativum calorem frigidis extingui prohiberent. *Aug. Ferrerius castigationum cap.* 26. *ex Mercato cap. de Dysenteria.*

XXVI. Quemadmodum in Dysenteriæ curatione, revellendi gratia, utimur frictionibus & ligaturis partium seperiorum; ac similiter quærimus

elicere sudores & provocare aliquando vomitum; ita etiam juxta *Galeni* doctrinam, humores noxios per vicina loca, *lotio deducendo* famulantia, irritare expedit; sed cavendum ne periculum unum accersat alterum; duplex enim inde impendet, primum à Celso notatum l. 4. c. 15. *Si ea quæ urinam movent consequuta id sint, in aliam partem humorem avertendo, prosunt. Si non sunt consequuta, noxam augent: Itaque subjungit, nisi in quibus promptè id facere consueverunt, non sunt adhibenda.* Alterum periculum est ne loca & vasa uretera, multò intestinis angustiora, convocatis ad illa succis acrioribus, abradantur & ulcerentur, sicque dysuria dysenteriæ succedat: Præcavent periti pericula, diuretica longè à morbi initio exhibentes derivationis ergo, accisaque multitudinis humorum parte, præscriptisque, non verè diureticis, sed cum frigiditate & humiditate lenientibus: Lumbricos terrestres in id commendat *Hildanus*.

XXVII. In Dysenteria maligna & epidemica, *bezoartica & sudorifica* multum possunt, compertum enim eorum usu, vacuata materia, dysenteriam cessare, ideo mox ab initio, & dum reliqua fiunt, humoris peccantis natura advertenda est: si enim is malignus sit, ut in dys. Epidemica, frustra laboratur reliquis medicamentis, nisi simul, & quidem statim initio, alexipharmaca exhibeantur. *Riverius pract. c. proprio.* Cum intus administrantur frigida styptica, extra adhibenda quæ poros dilatant ac sudare faciunt: *Savonarola*: In id enim incumbendum ut acres vapores, qui in venis extremis continentur, liberè exspirent: vide Fabritium Hild. l. de Dysent. c. 10.

XXVIII. Nonnulli concisum *Rhabarbarum* in taleolas, in sartagine aut lamina ferrea, supra carbones candentes parum torrefaciunt; at sic ad purgandum inefficax evadit, (purgandi vi ustione exolutâ) acrimoniamque acquirit: Non sunt imitandi, *inquit Rondeletius l. 2. c. 20.* Medici quidam nostri temporis, qui solent purgare hoc modo, ℞. *Rhei* torrefacti ʒj Myrobal. citr. torrefactor. ℈ij aquæ plantag. ℥ij syrup. de rosis siccis ℥j. addunt etiam semen nasturtij: peccant enim, tum quod humorem vitiosum retinent nimis adstringentibus; tum quod semine nasturtij, & reliquorum assatione, medicamentum reddunt acrius ob empyreuma: adde etiam quod vis rhei & myrobalanorum exolvitur ustione: Initio soleo quandoque dare fortem expressionem rhei, deinde rheum in tota substantia: Si febris magna fuerit, aut ardor vehemens, addimus pulpam tamarindorum, vel semina berberorum, ad obtundendam bilis acrimoniam: Datur rheum infusum potius quam in substantia, vel assum, ut à venis aliquid trahat, cum syrupo ros. laxat. *Rondeletium* sequitur *Platerus* & alij, de assatione rhabarbari, morbi initio, non adeo sollicitì, qui potius viribus potitum integris meritò suadent, quia sic materia peccans melius eliciatur: quod si necessitas iteratam rhei exhibitionem postulet, atque adstrictio necessaria sit, eo in casu leviter torreri poterit.

XXIX. In sectione quamplurimorum dysentericorum, sanguis in intestinis tantum crassis observatus fuit: cur autem in crassis solum, & non in tenuibus, nulla alia ratione crederem, quam quod humor corrodens in superioribus intestinis facillimè fluit, unde non potest fieri excoriatio & corrosio, ut accidit in crassis, præcipuè in colo, ubi ob anfractus maximè stagnans morbificus humor, supra modum corrodit tunicas: Ideo clysteres abstergentes, aquasque Thermales optimas judicarem, sicut inveni: habita tamen, & non neglecta causæ morbificæ ratione, *Panarolus Pentec. 1. obs. 9.*

XXX. In fluxu Dysenterico statim ab initio *Clysteres ex decocto capitis vervecini* multi adhibent; quo ulcera sordescere dubium non est, quod ad cacoethiam & nomas plane ducit: satius est ab abstergentibus auspicari, & paulatim ad adstringentia & glutinantia gradum facere: pingues enim symptomatis tantum causa, id est doloris, in usum veniunt: Id notat Gal. 12. meth. *In Dysentericorum dejectionibus, ubi vehementer rodunt, vel tragi succum, vel hircinum sevum, vel rosaceum ceratum per inferiora infundimus: quibus utique præsidiis ipsa exulceratio intestinorum non sanatur, maximè si putrescens aliquid habeant, sed vires interim conquiescunt: atque id est contra symptoma instare, morbo ad id tempus neglecto.* Quo sermone non solum reprehenduntur qui purè pinguibus utuntur, sed & qui sevum hircinum, ubi dolor non infestat, cæteris admiscent; sed & qui sevum siccare putant. *Augerius Ferrerius Castigat. c. 25. Pinguium* censui vitellos ovrum adscribe, à quibus, & pinguibus, inflammatio augetur. De sevo monet Crato in Analogismo, ne unquam absque oleo Medici utantur.

XXX. *a.* Sequuta evacuatione, mox *alteratio*, & *biliosorum humorum contemperatio* procuranda; quæ tantæ est efficaciæ in Dysent. curatione, ut in admirationem traxerit *Amatum*, quod juvenis quidam Dysentericus, sine Medici consilio, solo gelidæ potu sanatus sit: At nobis cessat admiratio, Observantibus *Celsum* 4. 15. aquam frigidam Dysent. curandæ, ut remedium optimum proposuisse: Sed hic locum habent decocta herbarum, & succi, serum, Thermales aquæ, lac: ℞. *decoct. endiv. lactuc. violar. plantag. portul.* ℥v. *succi depur. plantag. portul. ana* ℥j m. pro syr. detur per quinque aut sex dies, vel. ℞. *aqu. lactuc. nymph. plantagin. ana* ℥ij *semin. papav. alb.* ʒij *m. f. Emulsio*, cui adde *succi cydonior.* ℥j *diamarg. frig.* ℈j m. pro syr. & sic pro aliis. A saccharo nempe abstinendum omnino, prout & à melle. *Fortis consult. 93. cent. 2.*

XXXI. *Galenus* 2. simpl. 12. & 14. irridet *Herodotum* & *Dioclem*, qui quovis tempore dysenteriæ *adstringentia* convenire crediderunt: imo profitetur illi intempestive suppressæ melancholiam, insaniam, pleuritidem &c. succedere posse, Opus est igitur humorum expurgatione & diminutione; Nec nos deterreat Avicenna, *Solvere ventrem supra ventris solutionem, timorosum est*, Id enim solum locum habet in fluxu ventris critico, qui, ex Hippoc. sinendus: at in dysent. fluxum fluxu sanare ipse jubet; Et cum à toto detruditur materia biliosa, non solum de lenientibus, verum & de purgantibus cogitandum, à Vallesio, Massaria damnatis, sed forsan in principio, quo & ab ipso Galeno 13. meth. 11. prohibentur, sicut probantur ab eodem & exhibentur sedato fluxionis impetu ad intestina; 4. enim acut. comm. 180. Cacochymiam valido medicamento affatim expurgat. *Fortis consult. 96. cent. 2.*

XXXII. *a.* Duas virgines consistentis ætatis, per aliquot dies, diverso tempore Dysenteria exercuerat dolorosa valde, ob exulcerata à bile flava, pituitæ salsæ permixta, intestina; materia primo abeunte copiosa, frequenti, liquida, varia, pinguedine post modum quadam permixta, quam carunculæ, seu portiones quædam veluti carneæ, manifeste in excretis conspicuæ insequebantur; Ambæ tamen liberæ evaserunt ope mea adjutæ, Inter alia salutaris admodum fuit *Balsamus Peruvianus*

vianus liquidus, ad intestina exulcerata à fæcibus actibus, putridisque vindicanda ac consolidanda, clysteribus permixtus: Singularem quoque nobilissimi exotici hujus liquoris virtutem sum expertus, tum in immoderatis Diarrhoeis, tum in dejectionibus cruentis, quando reliqua parum proficerent: Et sanè admirandus fuit ejus effectus in adolescente, qui atrocissimis ventris torminibus sæviter torquebatur, prodeunte cum excrementis valde foetentibus saniosa materia, intestinorum ulceris indice: Mitigari autem illa nullo pacto poterant, usque dum clysterem sequentem infundi, atque insuper istius Balsami, cum nucleis pineis dissoluti ℈ß. additis syrup. e cortic. arant. ℥ij. & sacch. clarif. ℥ß. exhiberi curavi: Clyster erat talis ♃. *rad. torment. symph. ā ā. ℥ß. h. plantag. burs. past. equis. menth. rub. ā ā. m. ß. fl. ros. rub. balaust. anthos ā ā. p. j. sem. sumach ℨij. coq. in q. s. aq. fontis. In col. ℥vij dissolve sacch. Thom. ℥ß. bals. Peruv. cum vitello ov. solut. ℨj. succi plantag. r. expr. ℥ j. m.* Cum patiens mox levamen sentiret, post bihorium iterari jussi. *Lucas Scroeckius Ephem. Germ. anni 3. pag. 126.*

XXXII. *b* Si valde progressa sit dysent. & febricula adsit, cautissime procedendum in usu *purgantium*: Ideo statim cassiæ ℥vj, cum ℥iij pulpæ tamarind. præbendæ erunt, quibus superbibendæ seri caprini *ppti* ℔ij: Neque verenda cum *Foresto Tamarindorum* aciditas, tanquam ulcus irritans, quoniam tum à flore cassiæ, tum à sero restringitur, ut consideravit Heurnius, atque interim adstringit & exsiccat ulcus: *Fortis ibid.*

XXXIII. *Ioh. Matthæus Faber* inter varias & doctas observationes notatu hanc dignam habebat, In longis *Diarrhoeis Dysenteriisque* intestina instar aranearum tenuia reddita esse, quare in cura ejusmodi symptomatum tempus diligenter attendendum esse; Initio enim purgationem per Rheum institui posse existimat; Si autem fluxio diu duraverit, à siccis ejusmodi purgantibus abstinendum censet: Sed si forte Medicus, indicatione illa innixus, curam sic velit absolvere, tamarindos, sy. rosac. in id sufficientem esse, alias siccitatem augeri, morbum morbo addi.

XXXIV. Dysentericus fluxus non statim est *supprimendus*, sed humor qui intestinis adhæret, eaque erodit & exulcerat, abstergendus & evacuandus statim, antequam intestina gravius lædantur, & major exulceratio sequatur, id quod commodius fieri non potest quam Rhabarbari beneficio: Notandum tamen, si vitiosi humores nimium sint fermentati, & orgasmo ferantur, ac metus sit ne ex levissimo laxativo irritentur, ac majori cum impetu ad partem affectam ruant, Rhabarbarum non prodesse, sed aliquando ægros in certam perniciem præcipitare. *Frid. Hofmannus in Schroderi Pharmac. p. 626.*

XXXV. *Augenius Rhabarb.* in aqua plantaginis per noctem macerat, mane, facta levi expressione, infusionem abiicit, substantiam ex syr. ros. fol. vel simili, ex sero felici successu præbet, sic rhabarb. caliditatem & trahendi vim hebescere ait *Septalius* animadv. lib. 7. n. 92. Rhei usum improbat ob igneas ejus partes, & quod in substantiâ sumptum, tunicis intestinorum, & ulceribus adhærescens, dolores pariat implacabiles: At nullus unquam ea de causa rheum suspectum habuit: partes autem illæ igneæ, quas metuit, sunt in succulenta parte, quæ facile à substantia separatur, si inde aliquid incommodi metuatur: Dolores autem illi implacabiles, potius sunt à bilis acrimoniâ quam à rhabarbaro: Neque ipsi assentior, scribenti mediocriter torrefactum vehementius & minore dosi purgare quam integrum, cum certum sit vim purgantem in subtili & volatili parte consistere, quæ etiam tritura aliqua ex parte dissipatur, *Sennertus.* Rheum vehementi ustione omnem vim purgandi amittit, & empyreuma contrahit: si vim ejus magis adstringentem desideres, in usum accersas partem remanentem post tincturæ ejus extractionem, cum aqua cichorij vel plantag. *Frid. Hofmannus Clavis Schroderianæ p. 627.*

XXXVI. *Detergentium Clysterum* tres sunt gradus, Primus est eorum qui parantur ex mulsa cum aq. hordei, & melle rosato: 2. ex aqua salita, Tettucciana vel montis Falconis, quæ sal gemmea est, addito puriter melle ros. 3. Ex muria, addito etiam Aegyptiaco, si ulcus sordidum adsit atque depascens: Et licet de Muriæ usu dubitatum sit, exemplo illius Medici qui ceparum usu (Galen. 12. meth. 1.) & clysteribus ex muria omnes dysentericos curabat, & convulsionibus interficiebat, amethodus enim fuit: attamen in depascente & putrido ulcere, non solum muria, sed caustica quoque conveniunt, ita consulente Gal. 9. per loca. 2. si callosum quoque fuerit; Caute tamen & muria & caustica sunt infundenda, tribus nimirum observatis conditionibus, 1. in viribus valentibus, 2. nonnisi narcoticis commistis, more Galeni, 3. ut clysteres non detineantur ultra horam, ut monet Aetius. *Fortis consultat. 83. cent. 2.*

XXXVII. Circa omnium *Clysterum* usum nos observare solemus materiæ redundantiam in detergentibus & abluentibus, paucitatem in exsiccantibus, mediocritatem in epicerasticis, & temporis brevitatem in causticis, Atque tandem successivum eorundem usum, adeo ut detergentem sequatur statim exsiccans, indeque anodynus, si dolores urgeant. *Idem ibidem.*

XXXVIII. De *Clysteribus Abstergentibus* monet *Septalius* §. 98. lib. 7. Medicos qui initio Dys. sæpe mucositatibus quibusdam apparentibus ad abstergentia confugiunt, in errore versari, quia mucositas ejusmodi adventitia non sit, nec p. n. à natura indita ut muniantur intestina à bile quæ cum fæcibus in dies evacuatur: Ideo curam adhibendam monet ut mucosi & vitiosi humores; à capite aut ventriculo defluentes ad intestina, ab ejusmodi mucositate distinguantur, quam à præternaturali distingui putat, quod hæc frequentius cum pinguedine conjuncta esse soleat, & cum rasura aliqua interioris tunicæ, atque tunc non solum esse abstergendum sed potius incrassandum pinguibus & viscidioribus injectis: At cum nulla sit in intestinis pinguedo, falsum hoc est signum, quo muscositatem naturalem à pituita p. n. discernere jubet: Et raro mucus ille naturalis copiosius excernitur, nec ita crassus est ut pituita vel pus quod in dysent. deiicitur: Et abstergentes clysteres, qui initio iniiciuntur, raro tam acres sunt ut intestina abradere, & naturalem istam mucositatem ab iis abstergere possint, sed abluendo potius intestina, ac detergendo bilem, præcavent ne ab ea intestina abra-

dantur, Non inutile tamen fuerit post abstergentes clysteres, eos qui ex emplasticis medicamentis componuntur, quique internam intestinorum superficiem contra affluentis humoris morsum & acrimoniam oblinunt, usurpare, quomodo omnia ea quæ metuit Septalius præcaventur, *Sennertus.*

XXXIX. Si ulcus adsit profundius, vel sordidius, non solum *abstergentia* usurpanda sunt, sed & mundificantia ulcus, implentia & glutinantia: mundificantia autem mitiora semper usurpare oportet, præsertim ubi exulceratio exigua est, ne fortiorum usu humores, sua natura mordaces, acriores ac deteriores reddantur, & temperies ac calidum nativum intestinorum lædatur. Si exulceratio superiora occupet, mitioribus quam in inferioribus utendum: Si ab eorum usu dolor exasperetur, reddito clystere alius ex lacte, dolorem leniens, iniiciatur. *Idem.*

XXXX. Nonnulli in Dysentericis *Opiata Clysteribus* indunt, sed male, *Minadous* enim, Patavinus Doctor, observavit omnes illos qui de consilio medicorum opiatis usi fuere clysteribus, mortuos esse; Ratio est, Quod ulcera intestinorum ab opiatis putridiora & sordidiora redduntur. *Frid. Hofmannus m. m l.* 1. *cap.* 10.

XXXXI. Dysenteriæ *D. Pilonus* nunquam *Adstringentibus* medebatur, quia observavit omnes quibus ita sistebatur, vel in recidivam incidisse, vel febres & pleuritidem: Nec sudoriferis utebatur, quod calorem membri transmittentis augere putaret; ideoque lenientibus tantum & V. S. morbum curabat. *Velschius.*

XXXXII. *Thomas Minadous*, Medicus & Professor Italus, se observasse asserit omnes Dysentericos, quibus ex consilio Medicorum *Laudanum opiatum* oblatum, defunctos: post eorum usum ulcera magis putrida & sordidiora reddita, ex longiore mora materiæ purulentæ & noxiorum humorum: Istud admonitum maneat alta mente repostum pro cautela. *Aug. Thonerus lib.* 3. *observat.* 10.

XXXXIII. Matronam ex suppressis mensibus Dysenteria corripuit: Pro ejus curatione, dubitatum inter Medicos ex qua parte sanguis hauriendus: nam si e cubito vacuas, menstrua retrahis, licet dysenteriæ occurras revellendo sursum: si talum seces, & si ad originem fluxionis revellis, naturam & sanguinem deorsum præcipitas & fluxum auges, *Mercatus* in ingenti plethora cubitum secat; in contrario casu talum tundere jubet, sed inepte, nam in grandi plenitudine, aut paulo suppari, semper saphena ferienda, quoniam plenitudinem demit, menstrua provocat, & superas partes evacuat, quæ exhaustæ ab inferis sugunt, & fluentem ad intestina sanguinem sursum revellunt: Sic celebrata est vacuatio in fœmina hac, quæ postea abstergentibus infusis, & rhei ustulati usu melius habuit. *Zacutus Pr. adm. l.* 2. *observ.* 19.

XXXXIV. Adolescens xx. annos natus circa finem Augusti 1643. laboravit dysenteria per xx dies, quam nullo remedio oppugnare conatus est, donec ad Xenodochium deductus sumpsit ex præscripto Medici salis vitrioli ʒ j, in aqua dissolutam, multa evomuit pituitosa & biliosa, sicque facta est revulsio humoris ad intestina defluentis, & hoc solo remedio curatus est. *Riverius cent.* 3 *obs.* 9.

XXXXIV. *a* Dysenteria tribuenda tum Bili abundantiori & acriori (aëris æstui debitæ, sicut alias plerumque ab eadem ortum habet Diarrhoea biliosa) tum Succo pancreatico acidiori, partim à similium nimio usu & abusu, partim à subsequente mense Novembri frigore acri, orto: In Dysent. namque ulcerantur exeduntur que intestina: fitque tum sanguinis, tum maxime puris excretio copiosa: unde à tali causa producantur quæ intestina exedere, atque ulcus excitare apta est nata, Ergo ab humore acido: Quotquot proinde à sola Bile, quoquomodo per se corrupta & acriore facta, Dysenteriam deducunt, toto coelo errant: postquam *sal lixivum bilis* acerrimum factum, gangrænam quidem tum alibi, tum in tenui intestino excitabit, nunquam ulcus; Est enim ulcus Acidi, non Lixivi effectum: unde nisi Acidus, & quidem Acris humor jungatur Bili, nunquam efficietur ab ipsa Dysenteria, quam solam humor valde Acidus & Acer ad intestinum delatus producet: Hinc quoniam illud acidum auctius ortum habuit, nunc à medicamentis acidis, perperam & nimia quantitate usurpatis, Nunc ab aëris frigore summo, mense Novembri valde urgente, illi Curandæ conduxerunt. 1. Vitatio aëris frigidioris & Acidi; 2. usurpatio medicamentorum Acidum concentrantium & absorbentium, *Corallior. Margar. Ocul. cancri, Cretæ*: quin ad erosa intestina, & vasa consolidanda citius, *sangu. dracon. lapid. hæmat.* &c. 3. Erosorum intestinorum Abstersio & Consolidatio per *Enemata ex lacte bub. Tereb. Venet. ovi vitello & melle rosָ. parata*, & semel aut iterum injecta, quin tamdiu in corpore retenta quamdiu commode fieri potest, quo illa mora plus commodi afferatur ægris. In quem finem interne poterunt usurpari *Theriaca rec. Diascord. Fracast. &c. Sylvius Append. Tract.* 10. §. 296. & 772.

XXXXV. Dum humores biliosi diminuuntur, eodem tempore humorum contemperatio nunquam omittenda, & ulceris ratio habenda: Utrumque vero præstare possunt *aquæ Thermales* acidulæ ferratæ; Inter quas nos sæpius Villensibus usi sumus feliciter, primis diebus cum vehiculo dejectorio, syr. ros. solut. cum decocto Tamarindorum pulpæ, ad ulceris detersionem & exsiccationem, Mox cum diuretico, nimirum spiritu vitrioli, quarum usui insistendum x. vel xij diebus. *Fortis consult.* 93. *cent.* 2.

XXXXVI. Satis indicat *Galenus* contra *Herodotum*, quantum noceat intempestivus *adstringentium* usus: Supprimitur quidem declinante morbo, & ne materia in partem nobilem versa injuriam afferat, imperantur adstringentia mistis aromatibus, & iis quæ urinas moveant: sic enim diverso humore ad urinas, ulcera celerius possunt sanescere: Et quantum licuit cognoscere experientia, alios vidi suppressa intempestive dysenteria in epilepsiam incidisse; alios in pleuritidem, Cuidam quoque conversa materia ad manus, fœdam densamque scabiem confertim invexit: Nonnulli medicamentis adstringentibus sic adstricti, ut inde siccatis intestinis, vix quarto quoque die postea dejecerint. *Hollerius in Coacas pag.* 876. Anno 1659. vagata est in Helvetia dysenteria epidemia, Ea prehensa uxor cujusdam nomine Bedoz, in pago Courcelles, ditionis Necomensis, Illico ad adstringentia confugit, quorum usu suppressa, sed recurrentibus

rentibus humoribus ad genu dextrum, id tumidum ad mortem usque remansit.

XLVII. *Ceræ* in pomo asso vsus multum laudatur, & medicamentum hoc hodie non infrequens: Valleriolæ lib. 3. obser. 4. innotuisse puto: Etsi autem Serapio scribat Ceram non esse ex medicamentis quæ corpus ingrediuntur, si tamen moderate sumatur, vim habet emplasticam qua agglutinare ulcera intestinorum, & lentore suo lenire potest: Ipse Dioscor. 2. 76. eam dysentericis in sorbitione dari dicit: Etsi vero putat Valeriola vim ceræ ad intestina ulcerata pertingere non posse, quod crassitie sua & emplastica vi in primis hæreat partibus, glutinis modo sese affigens, tamen quo minus id fiat, pomum assatum facit cujus substantiæ per minima permiscetur, quæ ipsi loco vehiculi est: Malum cydonium eligit Valeriola, ut simul adstrictoriam & glutinatoriam vim idem medicamentum habeat, sed forte Pomum convenientius est, quod aptissimum vehiculum est ad ceram per intestinorum gyrum deducendam. *Sennertus*.

XLVIII. *Cibi sint simplices*, facilis coctionis; qua in re vulgus sæpe peccat, qui dysentericis cibos durissimos & difficilis coctionis exhibet, modo vim adstringendi habere videantur, atque ita cruditates & malum auget: *Sennertus*.

XLIX. Quantum ad *Potum*, parce bibere præcipuum auxilium est: *Paulus* & *Aëtius* aquam pluvialem præbent, in qua fructus adstringentes sint decocti, præsertim sumach; acetosa, plantago, sed hæc nonnisi assuetis convenit: In nostris regionibus utilis est cerevisia pura: Amatus Lusit. cent. 2. Observat. 46. refert Iuvenem biliosum, cum biliosis dejectionibus, vigente æstate, dysenteria affligi coepisset, cumque Medicorum consilio destitueretur, copiosiore aqua frigida usum, atque inde sanitati restitutum fuisse; Quod tamen nonnisi in regionibus calidis, tempore calido, & bile valde abundante, imitari licet: Vbi vires deficiunt, vinum adstringens rubrum, aqua fontana, si opus sit, in qua chalybs vel aurum ignitum extinctum sit dilutum, aut in qua plantago cocta sit vel macerata commendatur: Et cum facultas coctrix hic laboret, vini usus sæpe utilis & necessarius est, eumque hac ipsa dysenteria epidemica aliquot bene cessisse observavi. *Sennertus*.

L. Quamvis Dysent. vox alvi fluxum cruentum denotet, salva tamen etymologia libet nomen istud morbo huic Londinensi applicare: Quotannis fere circa Autumnum ventris tormina, cum fluxu, increbescunt: sedes aquosæ, & quasi limpidæ cum subita virium prostratione existunt: Pro curatione hujus morbi nulla evacuatio juvabat, quinimo phlebotomia, vomitus & catharsis nunquam non nocebant, verum remedia tantum fere cardiaca, eaque calidissima, scil. spiritu, ac sulphure aut sale volatili abundantia, commoda fuerunt: in tantum ut spiritus vini cum saccharo parum deflagratus remedium populare, & quasi epidemicum fuerit, atque semper fere proficuum, etsi in altera cruenta indifferenter usurpatum sæpe noxium deprehenderetur. *Willis Pharmac. rat. sect.* 3. *cap.* 3. vide ib. morbi hujus aitiologiam.

LI. *Galenus* 4. de Artic. comm. 40. de Dysenteria loquens, *Plerique Medici*, ait, *neglecto jecore solum medentur ulceri intestinorum & ægrum tandem præcipitant.* O quam inconsiderate nostratum plurimi procedunt, dum in omni dysenteria, impetu communis opinionis abrepti, eligunt clysteres loricantes, qui vix ad initium intestini coli ascendunt: Vlcus tamen vel in tenuibus, vel in medio coli, vel in confinio cum coeco erit: Similiter spreto Iecore utuntur per superiora loricantibus, quæ efficiunt obstructiones, unde jecur magis incenditur. *Sanctorius de remed. inventione cap.* 14.

LII. Nobilis. Domina Dysenteria, nullis cedente remediis, in autumno diutissime torquebatur: quam cum viderem à bile flava ardentissima foveri, acidulas propinavi, & illico pristinæ sanitati illam restitui. *P. de Sorbait Misc. Cur. anni* 1672. *Obs.* 272.

LIII. De *Oleis* elegans est locus apud *Mindererum*. Med. milit. p. 246. Olea, *ait*, curiose excludenda pluribus de causis 1. quia consolidationem impediunt, experimento à venæ sectione desumpto, si enim à meridie vena iterum aperienda fuerit, pro impedienda consolidatione phlebotomo illinitur oleum, ne statim coalescat inde actum vulnus: Idem quoque fit in cucurbitulis, & verum est sane ulcera inde reddi sordida, quæ moderata potius egent desiccatione, & teste *Galeno* c. 3. m. m. c. 2. eadem ulceribus sunt inimica, ut vinum amicissimum: 2. quia omne oleum, excepto lini, papaveris, cannabino & amygdal. quæ id minus possident, aliquid acredinis habet secum, quod demonstratur si v. g. gutta vna olei olivarum instilletur in oculum, inde enim acredo excitatur, citri & limonum succo contra molesta. *Wedelius de m. comp. ext. p.* 87.

LIV. Ventris Tormina sine dejectionibus initio Augusti 1669. invadere coeperunt, & excurrente eo Autumno *Dysenterius*, quæ cum iisdem ingrediebantur, æquabant numero: Nunc cum rigore horroreque aggreditur hic morbus, quos sequitur totius corporis calor (ut in *Febribus* solenne est) atque hunc, brevi post tormina ventris, ista vero dejectiones, Sæpe vero nulla antecedit Febris præsensio: Dejectiones *mucosæ* sunt omnes, non stercorosæ, nisi quod nonnunquam stercorosa interponitur, idque sine dolore insigni: Mucosis hisce dejectionibus intertexuntur sanguinis quædam lineamenta: Interea temporis æger, si vel ætate floreat, vel cardiacorum ope incalescat, febricitat, lingua subalbida quadam mucilagine dense obsita, & si fuerit vehementius excalefactus, nigra etiam atque sicca: Prosternuntur admodum vires, dissipantur spiritus, nullum non adest *Febris male moratæ* indicium: Non dolores tantum summos, atque ægritudinem affert hoc malum, sed nisi perite tractetur, ingens etiam in vitæ discrimen ægrum perducit: Cum enim jam imminutæ caloris vitalis, ac spirituum copiæ, à crebris dejectionibus ante exhauriantur quam peccans materia possit è sanguine exturbari, & extremorum frigore superveniente, à morte periclitabitur æger: Cum fieri possit ut variæ enascantur *Dysenteriarum* species, ut sunt variolarum & Epidemicorum aliorum, diversis constitutionibus propriæ, proinde medendi methodum in aliquibus diversam sibi suo jure vendicant: Vt ad *curativas Indicationes* procedamus, cum varia quæ huic morbo accidunt symptomata diligenter pensitassem, *Febrem* eum esse (sui scil. generis) *in intestina introversam* deprehendis, cujus ope humores calidi atque acres in massa sanguinea contenti, atque

eandem exagitantes, per arterias mesentericas in dictas partes deponuntur, unde à vehementiori sanguinis, atque humorum eo contendentium impetu, patefactis vasorum orificiis sanguis per sedem effunditur: Interea temporis, importuno intestinorum nisu, quæ omnem adhibent operam ut humores acres continuo infestantes expellant, mucus iste, quo naturaliter obducuntur, singulis sedibus, nunc parcius, nunc copiosius, una egeritur: Proinde ultro Indicationes se offerre videbantur, ut primum acres istos humores secta vena immediate revellerem, quo facto insuper reliquam massam contemperarem, Tum etiam dictos humores per cathartica subducerem: Quo primum ergo accersebar die, *venam cubiti tundendam* suasi, Eadem nocte & *Paregoricum* propinavi, & sequenti aurora *Potionem* hanc *catharticam lenitivam*, mihi familiarem ℞. *Tamarind.* ℥ß. *folior. Senna ℥ij Rhei ℥iß. coque in s. q. aquæ, colatur. ℥iij dissolve Manna & syrup. rosar. solut. ãã ℥j m. f. Potio*: Hanc Electuario cuilibet, cum Rhei pauca quantitate, parato soleo præponere; Licet enim Rheum choleræ, atque acrioribus quibusque humoribus evacuandis sit dicatum, attamen nisi *Manna* aliquid, aut *Syrupi rosacei*, vel aliud ejusmodi ea quantitate admisceatur ut ad pleniorem catharsin assurgat, non admodum conducit.

Quandoquidem vero satis obvium est Cathartica etiam lenissima, & tantum ἐκκοπρωτικὰ, ventris tormina intendere, spirituum etiam dejectionem, atque ἀταξίαν universalem ægro inferre, adventitio nempe illo tumultu quo sanguinem & humores commovet inter operandum, Eapropter solenne mihi est *Paregoricum* temporius aliquando subiicere quam post cathartica consuevimus, hora scil. pomeridiana quacunque, modo Catharticum suo defunctum munere videatur, quo scil. quem concitavi motum denuo sufflaminare valeam: Deinceps ad duas adhuc vices dictum Catharticum præscribo, alternis scil. diebus hauriendum: Paregoricum etiam post singulas purgationes, quo supra monuimus tempore: Hoc insuper diebus à Purgatione vacuis, tam mane quam sero exhibendum curo, quo scil. symptomatum ferociam debellem, atque inducias impetrem, dum cum humore peccante exterminando mihi res est: Post venæ sectionem & catharsim semel celebratam, Aquam Cardiacam è temperatioribus subinde degustandam concessi: Anodyno autem utebar, *Laudano liquido*, (*descriptionem vide lib. 3. tit. de Colica Biliosa.* §. 49. *f.*) guttis nempe 14. vel 15. in aqua qualibet cardiaca, pro dozi una: Laudata methodus omnibus, quæ mihi hactenus innotuere, in hoc morbo vincendo facile palmam præripuit, qui perraro ultra tertiam Purgationem duravit.

Quod si morbus præfractior his non cederet, dictum *Paregoricum* ægro exhibui singulis diebus, mane & hora somni, donec omnino convalesceret; nec vel minimum quidem incommodi à tam frequenti medicamenti Narcotici repetitione mihi adhuc videre contigit (quantamlibet noxam inde sequuturam comminiscantur inexperti) licet plures noverim qui in morbo contumaciori idem ad septimanas aliquot continuas quotidie usurpaverint.

Hac methodo erant tractandæ *Dysenteriæ* in genere, Observandum autem, quod cum primo quæ ingrediebantur anno, indolis magis subtilis ac spirituosæ essent quam quæ sequentibus annis infestabant, idcirco non ita prompte patebant Catharticis medicamentis, atque illis quæ tam sanguinem diluebant contemperabantque, quam acres istos humores qui ex eodem in fistulam intestinalem excernebantur: Quamobrem primo autumno, quo *Tormina sicca* & *Dysenteriæ* invadebant, methodum sequentem constanter ad utrumque morbum abigendum adhibui, eventu ubique adstipulante, donec appetente frigore eandem etiam, anno eodem, minus efficacem esse sentirem, atque annis sequentibus, cum jam magis à subtilitate recederet morbus, prorsus inutilem.

Ita vero processi, Si Aeger ætate florens *febricitaret*, cubiti venam tundendam præcepi, atque elapsa hora una vel altera, eundem affatim ingesto liquore diluendum, vt in *Cholera morbo* factitatum, (*vide lib. 3. tit. de cholera* §. 17.) non vero, ut illic, jusculo è carnibus pullorum, aut lacte cerevisiato, at Lactis ipsius sero, quod eadem qua illic copia frigide propinandum, tepide vero inferius iniiciendum curavi, nec saccharo adjecto, nec alia re quacunque: Tormina & Dejectiones sanguine permistas, rejecto jam quarto Enemate, semper evanescere animadvertebam: Hoc labore exantlato, & transmisso sero lactis omni, quod duarum triumve horarum spatio fiet, si diligenter operam navaverit æger, lectulo protinus eum commisi, ubi brevi sponte sua in madorem solvebatur (à sero lactis sanguini immixto) quem ad horas 24. continuari jubebam: nihil interim concedens præter Lac crudum paulo tepefactum, quo etiam utebatur solo ad dies tres vel quatuor postquam è lecto surrerat: Si vel ob lectuli, vel Lactis usum nimis mature intermissum recidivam pateretur æger, eadem vestigia denuo repetenda erant. *Sydenham de morbor. Acut. curat. sect. 3. cap. 3.*

DYSENTERIA HEPATICA.

SYLLOGE.

I. QUamvis nullus vacuationibus locus esse videatur, cum fluxus immodicus sui tantum cohibitionem indicet; *Rheum* tamen vel solum, vel cum myrobalanis exhibitum, quomodo in dysenteria, interdum prodesse poterit, quia hepar roborat: idque imprimis si quædam impuritates dejectionibus permixtæ videantur: Imò verò nonnulli

nonnulli ægrotantes rhei ℈ j. cum conserva rosar. in multos dies exhibito, liberati sunt. *Riverius.* Quod si post ingentes sanguinis prodeat profusiones, licet cacochymiæ appareant signa, plurimum purgandum non est; quia cacochymia illa potius est ex defectu sanguinis, reliquos humores compescentis & corrigentis, quàm ex alicujus ubertate & malitia: quo tempore alimentis & debita victus ratione rem agere potius oportebit quàm purgationibus. *Mercatus Pr. lib. 3. c.* 14. Vide §. *9. a.*

II. In *fluxu sanguinis hepatico* improprio, qui fit ex robore expultricis irritatæ à copia, secanda vena cubiti, si neque menses, neque hæmorrhoides sint suppressæ, quo in casu *aperiendæ venæ inferiores*, provocandi menses & hæmorrhoides: Quoad materiam vel biliosam, vel atrabilariam spectat, etiamsi ex calida jecoris intemperie fiat, vel rarò, vel nunquam Sanguinis mission convenit; quia in fluxu hepatico, etiamsi calor abundet externus, deficit tamen innatus, & missio sanguinis hunc defectum auget: Altera est causa, quia Sectio venæ ducit humores, qui tantum citra jecur subsistunt, in ipsas venas; *Galenus* autem summopere abhorret à venæ sectione, cum humores in jecore existentes in venas deduci possunt: Neque aliam ob causam præcepit *Galenus* 3. de loc. affect. 7. In melancholicis, dum secatur vena, inspiciendum esse sanguinem, qui si ruber fuerit, statim claudendam esse venam, quia voluit nos monere succum melancholicum in jecore contentum, sed in venas non distributum, non posse vacuari per sectam venam: & quia hi humores abundant potissimum circa concavam iecoris partem; neque enim adesset fluor alvi nisi natura humores ad concavam partem depelleret: Docuit *Galen.* 7. meth. 11. & 13. meth. 16. humores in cava Jecoris parte existentes per alvum esse educendos. *Saxonia in Practic. Prælect.*

III. In *valde humida intemperie* satius est uti *Pulveribus* quam alia remedii forma: vel si quid præter pulverem præbendum sit, habeat etiam vim refrigerantem & siccantem, in qua classe est succus ribes, granatorum, limonum, arantiorum acidorum, berberorum. *Idem ibidem.*

IV. Cum *fluor antiquus* fuerit, remediis frigidis admisceantur quædam calida: nam ubi adest iecoris imbecillitas, adest defectus calidi innati, licet abundet adscititius. Igitur innatum calorem conservare oportet, vel absynthio, vel spica, vel cal. aromat. refrigerantibus addito. *Idem ibid.*

V. *a.* Si adsit obstructio simul cum caliditate, aperienda est vel temperatis, vel refrigerantibus, nunquam intermissis vacuantibus, per intervalla repetitis: In tali casu nil præstantius rheo maturo, exhibito singula hebdomada semel aut bis ad ℥ j. cum rosaceo saccharo; qua vnica materia auxilii sçio plures hepaticos ex obstructione sanatos. *Idem ibid.*

V. *b.* Clysteres hic parum prosunt, cum hepar affectum sit; Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leniter adstringente, interdum injici poterunt, ne intestina nimium relaxentur. *Riverius.*

V. *c.* Fit *Syrupus* præstantissimus ex Tinct. rosar. facta cum aqua rosar. & sacch. rosac. Commendantur Passulæ maiores, vel Corinth. quia hepati amicæ, magna copia cum seminibus comedendæ; vel in mortario marmoreo contundendæ: Eximius syr. corall. at præstantior illius tinctura: Succus ex tenerioribus surculis vrticæ, per se ad ℥ i j. vel cum aqua & aceto exhibitus mane per triduum, fluxum sistit, & sanguinem corruptum purificat. *Idem.*

VI. *Balneum* in ea quæ à calore ortum ducit, confert, humoribus ad cutem revulsis: etsi enim ad præsens fluxum augeat, in posterum tamen attemperando iecur, & ad cutem revellendo prodest, maximè si humores, ad vitam vtiles, cum summo virium dispendio excernantur: *Hippocrat.* quidem 3. de vict. acut. 59. Eos non lavandos monet qui alvum in morbis plus justo humidiorem habent, sed is de fluentibus excrementis loquitur, quæ ad vniversum corpus revellere non decet, vbi ijs redundat: Sic in redundancia crudorum succorum à Balneo abstinet *Galenus* 4. de sanit. tuend. 5. quod eos agitet, per corpus distribuat, atque in venas trahat: *Paulus* contra lib. 7. cap. 7. & *Avicenna* 4. 1. cap. 7. In fluxu vtilium humorum, à quorum nimia vacuatione labascunt vires, Balnei vsum suadent.

VII. His addimus, quod si cruentus alvi fluxus contumax fuerit, vt præstantissimum remedium à *Galeno* proponitur *Philonium Rom.* iterum, vel etiam tertio per intervalla exhibendum, licet Ipse 8. per loca 7. eodem semel tantum exhibito hepaticam intemperiem se sanasse profiteatur. *Fortis.*

VIII. Vir robustus, quadragenarius, dysenteriâ, aut potius fluxu hepatico, correptus fuit: Multum enim pituitæ & serosi humoris ad instar aquæ, in qua caro recens mactata fuit, excrevit, absque tamen difficultate & dolore: Ex suasu cujusdam, jejuno ventriculo, haustum magnum aquæ nivis liquefactæ, frigidissimum bibit: Eadem die fluxus ventris imminutus fuit, & die sequenti plane cessavit: In consilium adhibitus, manifestam duritiem tensionémque e regione hepatis inveni; juncta erat dyspnœa, dolor ventris, appetitus prostratus, artuum lassitudo; Aliquoties illum purgavi, ventrem inunxi, & vinum ex radicibus, herbis &c. præscripsi, vnde meliuscule habuit, Quid vero posthac contigerit, rescire non potui. *Hildanus centur.* 4. *Observat.* 43.

IX. *a.* Nobis experientia compertum *Aquas Thermales*, & *Villenses* potissimum, egregie huic morbo mederi: facultate enim pollent, ratione ferri & aluminis, quibus constant, & jecur refrigerandi, & subadstrictione roborandi; Præterquam quod in diuturno hujusmodi fluxu legitimo diureticorum vsus magnopere conferre solet: Præbeantur itaque primis diebus dejectoriæ, reliquis autem diureticæ, 1. sçil. præmisso syr. rosar. sol. cum decoctione pulpæ tamarind. postea succo limon. vel spiritu vitrioli, qui præter diureticam vim substantiam jecoris densare & cogere, nec non sanguinem quodammodo sistere poterit; in quorum vsu ad 15, imo 20. dies fuerit pergendum. *Fortis consultat.* *61. cent.* 3.

IX. *b.* Verus ac *legitimus fluxus* Hepaticus hunc peculiariter habet characterem, vt in eo deiectiones liquidæ ac serosæ, & loturæ carnium similes appareant, ab hepatis imbecillitate procedens, ob quam sanguificatio non recte perficitur, seu ab intemperie maligniori, calidum & humidum nativum partis vitiante, Datur præterea *Fluxus spurius*, qui à simplici intemperie, sine vllo humidi primigenii vitio procedit; à qua quidem intemperie ipsa facultas non læditur, sed tantum illius opus corrumpitur, ita ut loco puri sanguinis, impurus & corruptus proveniat; vel bonus sanguis in pravum degeneret, cum in legitimo nunquam bonus & laudabilis sanguis in hepate generetur: Corrumpitur autem, vel impurus

redditur sanguis, aut ex permixtione bilis flavæ; aut atræ, alteriusúe cujusdam materiæ impuræ: vel ex diuturniori in hepate, locisúe vicinis mora, ob quam crassior redditur, aut aduritur, vel etiam putrescit: Vel ob vitium Lienis fæculentam sanguinis portionem non trahentis: Et in hoc spurio Fluxu sanguis interdum crassus, interdum niger, interdum varijs humoribus, diversis coloribus infectis permixtus excernitur: *Curatio* hujus Affectus perficitur remedijs hepar roborantibus, Ejus intemperiem corrigentibus, fluxumque cohibentibus, Et quia longe frequentius, atque vt plurimum à calida intemperie ducit originem, ideo huic imprimis intemperiei curatio aptanda, Cum ille qui à frigida intemper. oritur, diuturnior esse soleat, ac rarissime contingat, & eandem cum hydrope curationem desideret. *Riverius lib.* 10. *cap.* 8.

X. In dysenterico fluxu, à calore Hepatis nimio, *Narcotica* vtilia sunt, calorem enim viscerum immodicum attemperant, incrassant, somnum movent, cujus ope fluxiones omnes cohibentur: Neque obstant vires dejectæ, quæ horum vsu amplius infringuntur, nam modica quantitate exhibenda sunt, ac ritè correcta, sic minus nocebunt fluxus perseverantiâ. *Zacutus.*

XI. In eo qui fit à *frigiditate* & *innati caloris defectu*, rerum dulcium vsus videtur noxius, quia cum à debilitate jecoris mucosus & lentus succus redundet, adsintque ea de causa obstructiones, dulcia inutiliter offeruntur, quæ difficulter coquuntur & natura obstruunt: *Galen.* 13. method. 13. dulcia omnia inflationem jecoris & lienis maximè producere asseverat: Ea de causa multi mel dulciaque omnia, obstructo jecore, detestantur: Ex adversa parte innoxia videntur, quia *Galen.* 8. κατ' τοπ. 7. Uvam passam in eo affectu mirè commendat, quod roboret hepar, aliquatenus concoquat crudos humores; *Idem ibidem* mel commendat, ob vim extergendi, vrinam ciendi, & aperiendi: Quare cum mel & dulcia concoquant crudos succos, roborent, nutriant, & jecur calefaciant, damnanda non videntur: Adde quod tunc ex vsu sint cum præcessit vacuatio lentorum crudorúmque humorum, Si ante offerantur, cacochymiam augent dictas ob causas: nam vacuata causa, ex mente *Avicennæ* 14. 3. tr. 1. c. 20. conveniunt hepati, quod impinguatur ijs, & magnificatur & confortatur: Si enim hæc mediocrem obtinent dulcedinem, succos crassos non gignunt, jecur roborant, vt sunt passulæ exacinatæ: Sed si dulcia vtilia sunt, cur vinum dulce damnatur? Dic quia præ majori tenuitate, citissimè ob dulcedinem attractum, penetrat & rapitur ad viscera, succos crassos & lentos secum deferens. *Zacutus Prax. hist. lib.* 2. *cap.* 14.

XII. A proprietate juvantia duo sunt celebratissima, *Cochlearum* & *jecoris Lupini* vsus; Cochleas tamen *Galen.* l. de cibis boni & male succi, c. 4. crasso succo constare asserit: At cum has l. 8. sec. loc. c. 8. ex antiquorum mente ad hepaticos laudet, non est quod illas repudiemus, sic enim ille ex mente Asclepiadis, *Scripsit & ex cochleis pharmacum Hepaticum Asclepiades hujusmodi, Cochlearum trium carnem valde probe terito, & affusis vini nigri cyathis tribus, calfacito & bibendum dato: Videntur autem hæc juxta totam substantiam efficacia esse, non solum vnam aut alteram qualitatem &c.* Deinde in fluxu hepatico optimæ sunt limaces, quia summè desiccant, vt notavit *Galen.* 11. simpl. *At cochlearum caro prius in mortario contusa, ac postea ad lævorem redacta, omnium valentissimè desiccat partes superfluo humore gravatas, adeo vt conveniat hydropicis: quare roborant, desiccant, nimium humorem per alvum fluentem coercent*: Argumento est, quod si totæ cum testis tritæ imponantur, & toti ventri aquam intercutem laborantium, & in articulorum tumoribus, ægrè quidem divellantur: Quantum ad tenacitatem attinet, quæ ventriculo gravamen afferre videtur, præparationis modum ita exquisitum docet *Galen.* eo loco, vt nihil amplius de lentore & tenacitate sit verendum, miscet enim gallas & piper, qua ratione dysentericis & alvi fluxui vtiles sunt. *Zacutus Prax. histor. l.* 2. *c.* 14.

DYSVRIA.

SYLLOGE.

I. SExagenarius multos annos vehementi dysuria laboravit, causam alij in vesica, alij in renibus collocarunt; Eo tamen ex apoplexia mortuo nihil vitij in renibus aut vesica repertum, sed hepar duriusculum: ita vt manifestè constaret id vitij ortum esse ex nimia acredine humorum defluentium ad vesicam; vrinæ enim satis tinctæ erant & puræ: Quidam ex hoc morbo tandem periit, huic inventus lapis in vesica pendens ℥ i j ß. cum magna renum putredine, fuit admodum venereus. *I. Hessus apud Schenckium.* In curandis senibus, dysuria aut stranguria laborantibus, videndum vt in illis excrementa fuliginosa ac serosa perspirent: Videndum quoque num Catarrhus aliquis à cerebro per spinam in vesicam decumbat; hic enim divertendus esset: Vidi quendam, qui cum dysuria laboraret, tandem excreto per vrinam humore albumineo dysuria liberatus est: hic erat declinantis ætatis; quantò ergo magis fieri possit dysuria in senibus ab illo humore? *Hollerius aphor.* 31. 3. Laborat quidam Dysuria, huic tota die fluit materia purulenta, à parastatis proculdubio. *Bauhinus apud Schenckium*: Interdum materia alba & lactea ea copia emittitur, vt dimidiam matulæ partem, vbi subsedit, occupet: Causa est tum debilitas ventriculi, chylum male elaborantis, tum renum debilitas, ad quos cum lacteæ quædam veniunt, chylum aquosiorem statim excipientes, hinc vbi renes debiles chylus tenuis, nec à scoriis salsis tartareis ritè liberatus, per eas allatus, simul cum vrina transit in vesicam: fœminis, & temperamento frigidis, malum familiare: Convenit pulvis stomach. Querc. addita tunica

tunica interiore ventric. gallinæ, vsus vini *Hippoc.* Extra Linim. vngu. stomachica. *Hofmannus.*

II. Monendi in vrinæ Ardore tyrones, ne conniventibus oculis causas hujus mali inspiciant: decipiuntur enim passim credentes ex vesicæ calculo oboriri, vnde Medicinas comminuendis calculis accommodatas miseris ægris præbent, quod in eorum perniciem vertitur: augetur enim per ea medicamenta, quæ calida facultate sunt prædita, vrinæ acrimonia: vnde vlcus aut in renibus, aut in vesica generari necesse est, ideo jugi cruciatu torqueri qui in tam impias carnificum manus inciderunt: vt cuidam meo tempore contigit, qui initio remedia necessaria fugiens, post empiricorum omnia remedia admittens, in diabeten lapsus est lethalem. *Paschalius Pract. c.* 50.

III. *Situs vesicæ* interdum *mutatur*, dum laxatur ea peritonæi portio qua includitur ac paululum devolvitur, quod meiendi difficultatem affert, nisi manu relevato hypogastrio. *Riolanus Encheirid.*

IV. Præstantissimum præsidium esse *Vomitum* in mictione ardenti, & viri docti scribunt, & ipsa experientia sæpius me edocuit. Vomitus enim humores biliosos ex hepate & venis mesaraïcis potenter reuellit & evacuat: à mitioribus autem incipiendum. *Fabritius Hild.* 6. 52.

V. *Altimarus* præscribit quæ *calfaciendi* ac *vrinam ciendi* vim habent, Scordii & artemis. decoctum, hyssopij, pulegij &c. *Salius* in notis, cap. 97. Ista, *inquit*, licet calefaciant, ducunt tamen copiosam materiam ad locum affectum, qui cum sit debilis, & male possit excernere, magis ex hac materiæ copia affligetur: Distinguit *Horstius* Probl. 9. dec. 9. Ubi cum frigida intemp. simul pituitosi succi redundant, talia minime danda, nisi præcedant præparantia & cathartica.

VI. In Dysuria, post pituitæ evacuationem, fortiora *diuretica* exhiberi possunt: Cum enim hæc & stranguria, ardorésque lithiasi familiares, non aliunde quam à vi acescente hostili in lotio, partibúsque illi inservientibus, lapis cancrorum diureticus optime corrigit. *Helmontius tract. de sede Animæ ad morb.* §. 25.

VII. Quidam difficulter vrinam mittebat, iis arefactis adenibus quæ parastatæ vocantur Variciformes, nec nisi pondere vrinæ ingenti exonerabatur uesica: sicque perfundi eas partes vnctionibus, atque vniversum corpus instaurare jussi, & ita libero vrinæ meatu, sanitati restitutus fuit. *Al. Benedictus l.* 24. *c.* 3.

VIII. Corpus vt per intervalla *Vacuetur* necesse est: fiet id medicamentis lenientibus & blandè purgantibus; à fortibus enim humores accenduntur, & ardor vrinæ augetur: Cassia hic ab omnibus authoribus cæteris præfertur: verum in quibusdam ægris post cassiæ vsum dolores adauctos fuisse observavi: Idem prodidit *Pigræus* Chirurgiæ l. 7. c. 4. *Hildanus centur.* 6. *Observat.* 52. Videatur *Ballonius* Epidem. lib. 2. pag. 190. *Horstius Observat.* 43. *l.* 4.

IX. Ad contemperandum dolorem & ardorem *Clysteres ex Lacte* puro, vel cum mucilaginibus admixto, ita efficaces esse consueverunt, vt quosdam viderimus ægrotantes qui in diuturnis doloribus ex hoc solo remedio, & semicupio, levamen acceperint. *Riverius cap. prop.*

X. Oleaginosa quædam materia sensim exstillanda rigat Urethram, in viro, & vaginam in muliere: hujus defectu vrina acrior lædit vrethram, nec potest libere effluere: plurimi liberali victu humectante, semicupio, & oleo amygdalar. per syringam injecto in vrethram sanati fuere. *Riolanus Ench. lib.* 2. *cap.* 5. Vide *Zacutum Pr. Adm. lib.* 3. *Observat.* 74.

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER QVINTVS.

De Affectibus à litera E incipientibus.

EBRIETAS.

SYLLOGE.

An iterato vini potu discutiatur. 1.
Medicamento Testibus admoto discussa. 2.
Balneo ad crapulæ medelam quando locus. 3.

I. EX præcepto Scholæ Salernitanæ, *Si nocturna tibi nocet potatio vini, Hoc mane rebibas & erit tibi medicina* : Quamvis autem id remedium repugnare videatur communi curationis Medicæ fundamento, contraria contrariorum debere esse remedia; atque *Hippocr.* Repletionem inanitione curari dicat 1. aphor. 3. Distinguendum tamen inter ea quæ fiunt per accidens & ea quæ fiunt per se: Repletio revera repletionis remedium non est, at juvat quatenus facultatem calorémque nativum excitat, hinc materiæ morbificæ ab eo consumptio contingit: Natura enim novi alimenti accessione coctionem aggreditur, quam ante perficere non valuit: Crudum quidem super ingestum nocet, si copia ventriculi vires superat, paucum autem naturam officij admonet, ac ad coctionem perficiendam sollicitat: *Hollerius* de morb. int. lib. 1. cap. 3. vini noxam iterata potione solvi statuit, quatenus noxam vini, vi calfaciendi & siccandi, vinum consumit; Eadem ratione quâ dolores oculorum, à crassis vaporibus ortos, meri potione sanari ait *Hippocr.* Cautionem addit A. *Villanovanus* comm. in citatos versiculos, præceptum scilicet locum non habere cum ebrietas calefactionem corpori induxit. quia tunc temporis vini iterata potio sit ignis igni additamentum.

II. Cuidam post largius epotum vinum Hispanicum, è scamno delapso & pro mortuo jacente, sempervivi succo, aceto acri, nitróque nostrate mistis, scrotum, adeoque totum pudendum involutum: Sic ebrietas, gravedine tamen capitis relicta, minimo tempore discussa. *Heer Observ.* 19.

III. *Galenus* ad concoquendam cruditatem, temulentos altero die lavare, & à balneo capessere somnum jubet: Non tamen in quavis cephalæa id suadet, sed cum caput citra febrem incalescit, tum lavare, & à balneo vesci lactucis, ac sorbere ptisanam præcipit: Quando verò à putridis in ventriculo humoribus flatulenti vapores ad caput exhalant, ac vertiginem commovent, tum balnei usum penitus dissuadet. *Langius lib.* 1. *Epist.* 30.

ECCHYMOMA.

SYLLOGE.

Pinguia *non admovenda.* 1.
Suppurantibus *caute utendum.* 4.
Non expectanda perfecta suppuratio. 5.
Spontaneum quomodo curatum. 2.
Si cutis violata, ea munienda ante cataplasmatis admotionem. 3.
Magnum in capite resolventium usu sanatum. 9.
In lateribus, ventre, dorso quomodo curandum. 6.
Circa costas quomodo tractandum. 7.
Curatio per sectionem. 11.
Semi contritæ partis curatio per sectionem. 12.
In ilio sinistro curatio. 8.
Mature non exhausta in ulcera sinuosa desinunt, sectione curanda. 10.

I. BAlneatores *Contusionibus membrorum* applicant medicamentum inter emplastrum

strum & cataplasma medium, ex adstringentibus, consumentibus, exsiccantibus, tendines & nervos roborantibus v.g. farina fabarum, molarum volatili, bolo Armena, symphyto majori cum album. ovi subactis: *Horstius* qui non absurdum esse ait, in principio contusi membri, etiam articulatione carentis, talia applicare, cum materia scilicet adhuc effluit: Tunc enim potentius illa affluens exsiccãdo absumitur, & repellendo impeditur. Si verò unguenta vel olea adhibemus, obturantur cutis & pori, quò minus id, quod exhalare debet, possit: Aliàs, si levior est contusio, initio nihil præstantius ad leviter repellendum & discutiendum linteo madefacto cum aq. rosarum & album. ovi conquassato, calide applicato: vel si cutis sola compressa, inungatur statim medulla suilla, Sanabitur citò sine macula. *Hoeferus Here Med. l. 5. c. 1.*

II. Sexagenarius, constitutionis plenissimæ, de fluxionibus capitis conquestus, subsequente nocte subitaneam cephalalgiæ remissionem observat: Ex improviso toto brachio sinistro, ejusdémque lateris regione superiori saturatè rubente sanguineo colore, sine omni dolore & inflammatione infecto: Vocatus *Ecchymosin* este statuo, ab interna causa, natura copiam sanguinis, apoplexiam ex plenitudine minantem, ad externas partes pellente: Pedetentim autem digerentibus, ac minimè repellentibus, affluxum hunc dissipandum esse pronuntio: qua ratione rubicundus color I. livorem aliquem, postea flavedinem acquisiturus sit, non secus ac ecchymoses relictas à V. S. à natura quoque dissipari videmus: Hac de causa far. secalinam cum polline sabinæ, flor. chamom. meliloti & c. comprehensam, quotidie bis applicari jussimus: adhibitis interius iis quæ plenitudo requirebat: Puellus sex mensium aliquoties Epilepticis convulsionibus prehensus, tandem instantibus aliquomodo paroxysmis, subito similem Ecchymosin circa sinistram palpebram ac genam patiebatur, quo ipso levatus quasi, & in cæteris melius habere videbatur: Hic à liquidis, vtpote ob actualem frigiditatem, quam promptè nanciscuntur, repellendi facultate præditis, abstinendum diximus, fomentationibus siccis digerentibus rem aggrediendo, queis pedetentim etiam, sicuti in priori dissipatio facta fuit. *Gr. Horstius lib. 9. Obs. 11.*

III. Ante *Cataplasmatum* admotionem cautio adsit, ut si integra cutis non sit, primùm tenue linteolum vnguento rosato vel populeo, vel de tutia illitum imponatur, hinc cataplasma. *Heurnius lib. 1. meth. ad Pr.*

IV. Si modis omnibus obtineri non possit *resolutio*, & suppurationis notæ adsint, ea juvanda est: In *suppurantium* tamen vsu cautio adhibenda, & ex ijs nonnisi moderata adhibenda: facilè enim hac in re si quid peccetur, vlcus sordidum & putredo in parte excitari potest.

V. Hoc cum viderent recentiores quidam Chirurgi, admonent, vt cum animadvertimus *Contusionem in Apostema* mutari, non expectetur perfecta suppuratio: nam si pus, quod ex sanguine concreto generatur, detineatur diutius in loco affecto, multa mala, vt febres, dolores & insignem putredinem excitare, partésque vicinas, nervos & ossa corrumpere potest, vnde postea vlcera κακοήθη, & fistulæ non raro originem sumunt. Neque etiam admittunt illa emollientia & suppurantia emplastra & cataplasmata, cum iis facilè putredo &c. excitari possit. *Sennertus.*

VI. Imprimis hoc observandum censent, si in *Lateribus*, *Ventre*, *Dorso*, *Contusio* facta sit: tum enim diligenter attendendum an 3. 4. 5. die in loco, in quo contusio facta est, tumor cum dolore oriatur & in dies augeatur, ac dolor pulsatilis excitetur, ægérque tactum ejus loci non bene ferat, in circumferentia rubedo aliena appareat, respiratio fiat difficilis, calórque aliquis se prodat in corpore: nam cum hæc apparent, licet nullus in partibus externis appareat livor, pus colligi & apostema excitari indicio est: quare ne pus ad interiora sese convertat, cuniculos agat & partes interiores erodat, ægróque hoc modo mortem, aut diuturnos morbos accersat, locus maturè aperiendus est, aperto siquidem loco facilè pus effluit: Emollientibus & suppurantibus vix aliquid profici censent. *Sennertus.*

VII. Notandum quoque quod *Paræus* monet, in *Contusione* musculorum, imprimis circa costas, carnem intumescere & quasi mucosam evadere, ut si comprimatur, aërem flatulentum reddat, cum tenui quodam sibilo, digitorúmque impressorum maneat vestigium: hinc in illo loco, quod caro, ab ossibus abscedens, reliquit spatio, purulenta sanies colligitur, à qua costarum fit syderatio: hoc si accidat, mature malo occurrendum, & pars arctissimè constringenda deinde oxycroceum, vel diachylum ireatum, aut similia digerentia adhibẽda.

VIII. Nobiles in rivulo aqua sese mutuo conspergebant, in his vnus vehementius se commoverat, hinc dolor ingens ilij sinistri, tandem *Ecchymosis* isthic loci spithamæ longitudinis, latitudinis v. digitorum, quæ omnino rupta vasa aliqua indicabat: vnde cura Ruptorum instituta per vnguent. herbaceum ad intra & extra, pulverem ad casum, pimpinellæ, necnon oxycraceum; brevi dolor cessavit & sanguis concretus exhalavit. *Phil. Salmuth cent. 1. Observat. 68.*

IX. Mulier 50. ann. à casu *Vulnus Contusum* in capite accepit, ita vt tumor ex sanguine extravasato, ovi gallinacei magnitudine ortus fuerit: præmissis præmittendis de tumoris apertione aut suppuratione cogitavi, juxta aphor. 5. 20. Ad hoc concurrebant materiæ copia, ætas, cutis durities, hyems: Quod incisionem renueret, suppurationis autem dolores aliásque molestias vitarem, resolutionem tentavi: 1. Partem affectam aqua calente per semihoram fovebam, post partem novacula radebam, adversis pilis, vt pori magis aperirentur, & sordes parti hærentes probe abstergerentur: tandem ol. lilior. & chamæmel. p. æq. applicabam, superposito cottone suffitu aromatum imbuto & calente, sic tumor præter spem omnino resolutus. *Riverius in Observat. communic.*

X. His qui medendi vitiis exterioribus sunt exercitati, sæpe occurrunt *Vlcera*, quæ *subtus cutem* aliquantulum decolorem & perparum exasperatam latitant perfracta vnitate, quæ in cacochymicis, aut cachecticis, suspicionem sui exhibent dolosoram, ac taliũ quę possint aut pervasionis in cavitatem, si is locus sit, aut obsessionis ac teredinis ossium, aut in musculos & nervos putridi lacessitus, & tum si hæc, tum articuli subjecti sint, aut detrimenti mutilationísque metus, aut imbecillitatis perpetuæ; Quæ etiam prudentis est prævertere, quippe corruptionis admiranda vis est si diutius insideat vitium, Vidi enim sub superstite cute, nedum etiam abscessum non passa, male curatos glomeres emarcuisse carnis, itemque lacertorum integros toros, tendinum longos funiculos &c. quin etiam solida ossa suum amisisse rigorem, ac nativum, ex ingenito concretóque sub ipsis adipe nitorem: Præclara ejus rei se obtulere exempla.

Quod cum admirabile quidem sit in vitijs exacte putridis, multo admirabilius est in *Contusionibus* & *Ecchymomatis*, quibus, si quidem in nervosas partes inciderint, principio non exhaustis neque absorptis per medicamenta, carnibus & vasis aliarúmque partium fibris tum contritu languentibus, tum suo effuso succo virosum quippiam expertis, ossa quæ circumsepiuntur, pusillo calore atque exili suo vigore non defensa, assiduo contagio pariter inficiuntur, temperamentóque suo sensim exuta nigrescunt, quæ absolutæ siderationis extremum est indicium: Ejusmodi fuit casus N. cujus manus baculo contusa, cum *Ecchymoma* perperam curatum ab aliis, jam in abscessum transmigrans à nobis apertum fuisset, apertam suam late diffusam putredinem ostendit, magnóque circumsuscitato tumore, nonnullum nobis curandi negotium obtulit, vsque dum ossa phalangis nudata & atra comparuissent: Sanatus autem est ab abscessu ossium longo labore. *Severinus Med. Eff. p.* 107.

XI. Sæpe videris e *Collisu ad carnosa corporis loca* facto, ad intercapedines horum e vasis expressum abunde sanguinem, quem digitorum adversorum contrectatu fluctuantem, suppurationum instar facile discreveris, vnde cogitandum est qua ratione exhauseris Abscessus, non semper eventus prosperi materiam. Discutientibus quidem longum opus, & absorbentibus vocatis medicamentis etiamnum difficile, efficaci vero festinæque Chirurgiæ facile: Hoc est si scalprum, aut interdum etiam phlebotomum latioris cuspidis, in cutem defixeris: sic enim, & expressu aliquo adjecto, fiet vt grumosus sanguis mirum in modum exiliat: Quæ res evenit in Auriga, qui ex calce mulæ suggilatum, atque extumescens & dolens impense brachium superius medendum obtulerat, fine curationis felicissimo. *Severinus Eff. Chir. p.* 97.

XII. Solet etiam *Colliso corpore* exigua parte findi cutis, quod vbi incidit, non alienum est scalpello latius aperire, nisi musculi nervique juxta sint, quos incidi non expedit: vbi satis diductum, medicamentum imponendum est. *Celsus Med.* 5. *c.* 26. Hanc *Celsi* sententiam damnat *Fallopius*, quia cutis servit tegmenti vsu, producitque testimonium *Galeni*, perhibentis non vnum experimentum de agglutinata etiam nigricante cute: Verum aliud & longe diversum est cutem semilaceram, & aliquomodo disruptam discindere, vt melius scilicet resarciri possit; aliud est contegentem os abstrahere; atque aliud est etiam capitis, aliud aliarum communiter partium cutem dissecare: Quippe caput, vt quod cavum & imbecille, mire subjacet externis injurijs, alia vero membra non item. *Severinus Med. Eff. p.* 98.

EMPYEMA.

SYLLOGE.

Sanguinis missio *quo in casu locum habet.* 16.
Leniter aliquando Purgandum. 15.
Diureticis & hidroticis *vtendum.* 17.
Abscessum *intro* rumpentia *tuta non sunt.* 19.
Expectorantia *pro puris varietate varia sint.* 18.
Decoctorum resolventium *&* exsiccantium *vsus noxius.* 13.
Eorum antiballomenon. 14.
Vtrum Lac *ex vsu.* 27.
Fotibus *diutius non insistendum.* 20.
Quod medicamentis, quod paracentesi curandum.
Paracentesis *periculi plena etsi recte facta.* 1. 4.
Virium robur ad eam ferendam vnde æstimandum. 2.
Pus vniversum simul & semel exhauriendum. 3.
Mature exercenda. 12. 21.
Morbi initio non facienda. 5.
Rite administrata tuta est. 22.
Locus apertionis legitimus. 23.
Non idem est in omnibus. 9.
Cautio circa sectionis locum. 7.
Apertio in costis fieri potest. 25.
Vstio sectioni, & vicissim, aliquando præferenda. 8. 24.
Apertione facta aliquando pus nullum egreditur. 26.
Paracentesis *succedaneum.* 6.
Pus intra mediastinum inclusum, perforatione sterni educendum. 11.
Si pus propria tunica continetur, vbi tumor eminet sectio facienda. 10.
Puris collectionis signa & eductionis ratio. 28.
Apertio per causticum potentiale omnium certissima. 29.

I. P*Aracentesis* magis est periculosa quàm vulgò creditur, cum enim pulmo semper lambat internam thoracis superficiem, & ab eadem in exspiratione admodum parùm recedat, vix poterit scalpelli aciem idem effugere: deinde non poterit commodè pus exire: Tandem si pus prodeat, probabile mihi sit ex ipso pulmone, post vulneratam ejusdem tunicam, provenire: quæ causa est cur rarò optatum scopum Medicus consequatur, sed æger plerumque paulò post intereat. *I. Van Horne Microtechn. p.* 2. §. 18.

II. Vires ægri nisi bene aut mediocriter constent, intermittenda erit *Paracentesis*, ne ægro mortuo diffametur alias præsidium nobilissimum & tutissimum: Metiuntur autem Medici vires constantes plerumque ex pulsibus, qui tamen Medicos in hoc casu decipere possunt, cùm materia in thorace ægri, adhuc satis validi, pulsus faciat virium debilitatem denuntiantes, vt pote parvos, celeres, frequentes & inordinatos: Certissimum tamen virium, si constant, signum est, cum ægri vel sedere, vel ambulare possunt, hócque aut naturæ beneficio valentis, aut scipionis alicujus subsidio. *Scultetus Tabul.* 35.

III. Emittatur Empyematis materia *paulatim & partitis vicibus*, quotidie sç. ad ℥vj. semel vel bis prout ægri vires ferunt: si enim qui ob confertim, & vnica vice emissam materiam, viribus exhausti non moriuntur, ob subitaneam tamen naturæ mutationem certe maius priori empyema expectare debent; Natura enim, si assueta sibi materia vniversim & simul tota evacuatur, ad correctionem vacui subitò exorti, transmittit multos ex reliquo corpore humores, adeo vt Empyema & maius, & deterius priori oriatur. *Scultetus Tab.* 35.

IV. Lateris suppurati *incisionem* frequenter vidi institutam, interdum quidem prospere, sed pluries infeliciter, sive quod adimat pulmoni motum, sive quod tamdiu plerumque continuet vt vix id sufferant vires, vel corporis totius, vel pectoris solius; cuius viscera vsque adeo infirmat frigidus ac indigestus aër, vt raro evadant mortem quibus hac via pus elicitur. *Tulpius Obs. l.* 2. *c.* 4.

V. *Hip-*

V. *Hippocr.* Ep. 7. Text. 9. *Hydropicos in thorace* θᾶσσον *secare oportet, Tabescentes vero* ἀθλίως *urere: Interpretes utrumque vocabulum verterunt, statim: sed* θᾶσσον *hic* minus significat, quasi dicat Hippocr. *Hydropicos minus citò, Tabescentes verò citissimè secandos aut urendos esse.* In hydrope thoracis non opus est ut statim ab initio morbi fiat operatio, quia materia serosa sensim colligitur in thorace, & tunc nocere incipit cum partes respirationi dicatas quantitate nimium aggravat: At tabescentibus & empyematicis purulentam materiam, rupta vomica, unico quasi tractu colligentibus, statim thorax aperiendus, 1. Ne ipsi suffocentur à puris copia, pulmonum dilatationem impediente, 2. Ne in ipsorum pulmonibus, aliàve thoracis parte, ob puris acrimoniam ulcus oriatur, quod aut nullius, aut difficillimæ est curationis. *Scultetus Tab.* 35. *Armam.*

VI. Cæteris non conferentibus, cum jam sectionem thoracis meditarer, jámque tricesimus dies à *Vomica* rupta præterjisset, deveni ad *fumum* Tabaci, qui sumendus more usitato per fistulam: & ad ipsius decoctum calidum cum saccharo, à quo fuit sequuta mira puris excretio per tussim & in multa quantitate, bisque tantum usurpatum: ℞. fol. Tabaci ℥ j. bulliant in aquæ dulcis ℔ ij. ad casum medietatis, adde in fine folior. malvæ, brancæ ursinæ & violar. Cola & da sæpius. *Epiph. Ferdinandus.*

VII. In ima interiore parte costæ sinu nonnihil excavantur, quo nervum, arteriam & venam intercostalem suscipiunt: Hic sinus in Empyicorum sectione maxime considerabilis existit, nam unice cavendum ne dicta vasa intercostalia lędantur: Hoc *Bartholinus* scribit evitari posse si sectio fiat à summo ad imum: Sic etiam olim nos docebat *Ottho Heurnius*, qui ad istam sectionem requirebat cultellum ab uno latere acutum & scindentem, ab altero obtusum, eumque ita immitti volebat ut pars obtusa respiceret inferiorem superioris costæ partem, id est, prædictum sinum, inferior vero acuta deorsum adigeretur, ad summitatem costę inferioris: Verum usus & experientia docent totam istam doctrinam esse magis theoricam quam practicam, nam in homine vivo costæ à se invicem tantum non distant, ut cultellus transversus ab infima parte superioris ad summitatem inferioris costæ immitti commode possit: Ac proinde, ut dicta vasorum læsio evitetur, soleo iubere ut Chirurgus sectionem faciat in parte superiore costæ, secundum eius longitudinem, non ascendendo ad costam ei desuper proximam: Dicunt nonnulli hoc modo fibras transversas musculorum intercostalium nimis discindi, quasi vero illę illęsæ manerent in priore sectione: Fibrę istorum musculorum sunt omnes obliquę, & interiores decussatim accumbunt exterioribus, ita ut quocunque modo sectio instituatur, fibrarum illarum lęsio evitari minime possit; quę etiam non est magnopere metuenda, cum in hoc casu vulnus non magnum infligatur, & usus doceat illud postea facili negotio rursus consolidari: nam tali modo hanc Chirurgiam multoties feliciter administravimus. *De Diemerbroeck Anatom. lib.* 9.

VIII. Pro diversitate materiæ, quę nunc tenuis est, nunc crassa in thoracis cavo colligitur, modus operandi variat iuxta *Paulum & Hippocr.* qui in crassa collectione pectus sectione, in tenui verò vel sectione, vel ustione aperiendum esse censent: Recentiores tamen periculosæ veterum ustioni & perforationi haud immeritò præferunt sectionem, quam minorem faciunt in hydrope thoracis, maiorem in suppuratis, & maximam in materiæ crassæ seu pituitosæ collectione. *Scultetus Tab.* 35.

IX. Ad *Locum* quod attinet, ubi sectio hæc est molienda, de illo non parum inter se discrepant docti, & hujus rei ratio facile excogitari potest: Nam aliquando diaphragma in illo homine altius ascendit quam in alio, adeo ut hoc in causa sit quare prolapsi in diaphragma humores in altero sublimiores quàm in alio reperiantur: 2. Quidam habent pectus protuberans, quidam vero planum, quod etiam multum mutationis exhibet: Præterea pulmo sæpius tam firmiter pleuræ cohæret, ut pus non facile in diaphragma possit dilabi, quare non bene feceris, si infimum circa diaphrahma locum elegeris; Et quandoquidem tum in hoc, tum in aliis tumoribus, locus excelsissimus sectioni maxime idoneus censeatur, non est impossibile si morbus Chirurgos impulerit nunc hunc, nunc alium pro loco convenienti eligere. Hac de causa *Hippocr. Guido &c.* pectus intra 3. & 4. costam ab inferiori parte numerantes aperiunt; *Fienus, Riverius &c.* inter 4. & 5. *Vidius, Aquapendens &c.* inter 5. & 6. qui locus ipsis, & etiam nobis, omnium tutissimus videtur; nam sectionem si altius instituas, pericardium, & inferius, diaphragma lædetur, uti tristissima huius rei exempla nobis fidem faciunt: Verum in turbida hac discordiæ scriptorum aqua, signa jam proposita re in tutissimum portum impellent. *Barbette Chirurgiæ* Part. 1. cap.

X. Hic etiam observandum est Empyema aliquando in propria contineri tunica, & hinc fieri ut se externe sua protuberantia prodat, & tunc à Latinis *Vomica Pulmonis* appellatur: quo in casu tunicæ disruptionem ne expectes spontaneam, nam postea pus quaquaversum fluens, multo difficilius ex thorace hauritur, sed prima se data occasione apertionem facito, neque alium locum quàm prominentiorem tumoris partem eligito. *Idem ibidem.*

XI. *Mediastinum* in homine tam magnam non habet cavitatem quàm in canibus aliisque animalibus: contingit nonnunquam purulentam materiam post inflammationem, intra duas ejus membranas colligi, quæ per pulmones eiici non potest: Trepano itaque hic sternum perforare cogimur, quo sic per foramen factum, penicillorum, spongiæ, aliorúmque instrumentorum ope, pus educi queat. *Idem Anatom. Practic. lib.* 3. *part.* 3. *cap. ult.*

XII. Id imprimis considerandum an morbi facti indicia certa sint vel dubia: In priori casu *pharmacia* haud multum opus erit, sed tantum corpore præparato, illico ad *lateris apertionem* procedatur: Itaque si à pleuritide, aut peripneum. aut à sanguine post vulnus intus suffuso, puris aut materiæ purulentæ, vel sanguinis intra cavitatem thoracis fluctuatio, cum sputo nullo aut diminuto percipitur, non opus erit ut medicamentis maturantibus, aut expectorantibus amplius immoremur; verum ad paracentesin deveniendum, in teneris & meticulosis cauterium imprimis inter 6. & 7. costam applicato: Quod si morbi hujus indicia minus certa, ac prorsus dubia sint, ad sectionem haud cito nimis ac temere procedatur: In aliquibus enim materiam purulentam, cum insigni dyspnœa & pectoris gravitate exspuentibus, paracentesin frustra, imo noxie celebratam fuisse novi: Expectorantibus ergo, vacuationem per urinas & sudores blande moventibus, frustra usurpatis, ad paracentesin procedatur. *Willis.*

XIII. Per *Decocta exsiccantia* atque *resolventia*, insensibilis tentari solet purulentæ materiæ exsiccatio atque consumptio, à quibus cum majus sit metuendum detrimentum, ob maciei & febris incrementum, quam juvamentum, pauca materiæ portione consumpta, ideo id genus remedii hoc casu, jure merito omittimus.

XIV. Cuius loco libentius *Aquas sulphureas*, si præsto sint, & dejectorias & diureticas, pluribus diebus exhiberemus, ad pulmones exsiccandos, & materiam ad utramque viam perducendam: Harum vero inopia, in usum ducatur decoctio radicis helenii, liquir. & chinæ quoque, si bona haberi possit; parata in aqua stillat. farfaræ, pulmonar. & capilli ven. addito spiritu tartari & terebinth. ad ℈ß. pro qualibet vice; cui quoque præmitti poterit bolus ex sale urinæ, butyro sulphuris & terebinth. efformatus. *Fortis consult.* 41. *cent.* 2.

XV. De exhibitione *Pharmaci* quid sperandum, cum materia peccans per sputum tantummodo educi queat? At *Hippocrat.* lib. de int. affect. Purgat per lac equinum, & aliquando per asininum: Trallianus autem præter hæc, in nonnullis etiam casibus, caprinum & bubulum probat, & jure sanè, quoniam ex lacte habemus corporis vacuationem, & refrigerationem ac humorum contemperationem, quæ omnia in suppuratis desideranda sunt; corpora enim puriora minùs laborant, humores contemperati minus lædunt, & habitu refrigerato febres minùs affligunt: Quare laudo tale purgationis genus, sed ad hoc copiosum lac, sicut ad ℔ iij. vel iv. dandum est: Sed quod singulis diebus faciebat *Hippocrat.* hoc agamus nos interpolatis vicibus: Quod si lactis vsus non placeat, vel æger id renuat, ad hanc eandem purgationem recipiamus vsum mannæ, cassiæ, syrupi violati solutivi & similium, quæ evacuare, refrigerare ac contemperare apta sint. *Pet. Salius Diversus comment. in Text.* 7. *lib.* 1. *de morb.*

XVI. Si *inflammatio in suppurationem* commigret, sit copia multa, acris & cruda, & facta disruptione sanguinolentus humor per tussim excernatur, virésque valeant, tunc sanguinis missio revulsionis gratia, vtilis est, ne ad partem tam præstantem, ob dolorem, calorem & ebullitionem, attrahentem ex universo, humores in ipsam possint confluere, qui alium affectum excitent, primario morbo peiorem: Si verò supputata vomica verum Empyema constituit, tunc vires validæ esse non possunt, quia puris fœtor, acrimonia & malignitas spiritus resolvunt, vitalem facultatem labefactant, naturales vires enervant, quare eo tempore sanguinis missio penitus fugienda. *Zacutus Pr. Histor. c. xi.* Nec minus erit noxia si suppuratio materiæ defluxionem aut congestionem sequatur, qualis fieri solet ex Catarrhis in thoracem decumbentibus: Vel si materia ad suppurationem deducta, non certo loco conclusa, sed thoracis cavo contenta existat, aut in asperis pulmonum arteriis; sui enim exclusionem indicat, non sanguinis: Alias ubi suppurationem præcessit inflammatio, symptomatáque urgent, pure nondum erumpente, locus est illius missioni.

XVII. *Vrinalia remedia* potenter iuvare solent; nam Catarrhus is qui ad pulmones illabitur, ibique putrescit, non solum ducit originem à capite, verum interdum excluditur à toto venarum ambitu in partem imbellem: huic itaque promptè remedio est sudor & urina: quare decoctum radicum Chinæ cum scabiosa, & aliis pectori urinæque dicatis rebus proderit. *Heurnius.*

XVIII. Materiæ expectorandæ in delectu medicamentorum habeatur ratio, Si enim pus fuerit biliosum, acre & erodens, eligenda quæ acrimoniam mitigant & leniunt; hordeum, iuiubæ, passulæ &c; Si pus non acre sed crassius sit, attenuantia & incidentia usurpanda, hyssopus, tussilago, radix enulæ &c. *Sennertus.*

XIX. Si non rumpatur *Abscessus* Practici imperant vt dentur quæ disrumpere possunt, Sed illa non perveniunt ad partem affectam: Melius esset medicamenta syncritica lateri apponere, quæ ad extra traherent, & postea ferro vel cauterio aperire, vt materia extra expurgetur, non intro rumpatur, nam ruptio interna periculosa est ob suffocationis periculum, & post ruptionem materia commodè vacuari non potest: Pulmone exulcerato fiunt Phthisici & moriuntur. *Rondeletius lib.* 2. *cap.* 15.

XX. *Externa Expectorantia* non sunt negligenda, musculíque thoracis liberandi sunt à tensione & duritie, inunctionibus & fotibus: his tamen diutiùs insistendum non est, ne mùsculorum robur, hic maximè necessarium, dissolvatur: & laxitatis causa fluxionibus iterum excipiendis opportunus thorax reddatur. *Idem.*

XXI. Ad omnes suppuratos, sive in thorace, sive in alvi regione pus collegissent, vtebatur *Hippocrates Vstione*: atque cum vstiones non erant satis, ad sectionem penetrantem veniebat. Et sanè mihi persuadeo hanc curationem futuram multis vtilissimam si tempestivè administraretur: Nunc verò paucis, aut vix vllis est auxilio, quia aut non fit, aut omnino tardius multò quàm oportet; partim quia ipsi Medici, quasi magna sint hæc, formidant: partim quia ægri nolunt obedire, nisi cum se mori apertè jam vident, tunc verò sero obediunt: tempestivus verò horum usus est cum adhuc sunt ægroto vires quæ ferant. *Vallesius libro quinto Epidem.*

XXII. Commendat *Paracentesin Hippocrates* 6. aphor. 27. & calculo probat *Galenus*, nec præter rationem, vulnera enim thoracis per se lethalia non sunt, & materiæ purulentæ commodior exitus non patet: Ita vt variæ molitiones, ad puris vacuationem, per vesicatoria, aut, ut vult *Paulus*, per varias inustiones in cute institutas, quò ad externos musculos materia alliciatur, supervacaneæ sint, ob temporis dispendium, quod virium jactura sequitur; Experientia veterum & recentiorum hac arte plurimos fuisse conservatos palam facit. Exemplum illustre habet *Marchetti in Sylloge Observat.* 44. Nobilis, *inquit*, Patavinus ex Pleuritide non expurgata incidit in Empyema: tanta puris copia in cavitate thoracis conclusa, ut iterum & tertiò per diem incideret in leipothymiam syncopi proximam: Proposui sectionem inter 5. & 6. costam, ab omnibus authoribus laudatam, atque propria experientia sæpissimè felici successu administratam, quam sequenti die mane inter 5. & 6. costam institui (quibusdam improbantibus metu læsionis vasorum intercostalium) immissa turunda crassa satis, quæ foramen patens servaret, quam sub vesperam eduxi, ac simul tres, & quod excedit, puris libras, à quibus N. à leipothymia convaluit: quem postmodum curavi, prout alioqui vulnera thoracis, educta scilicet quotidie materia purulenta, atque immissa, in vulnus, paucis post diebus, cannula plumbea, per quam tota sanies penitus exhausta: qua demum educta, ad cicatricem tandem vulnus spatio 28. dierum adduxi.

XXIII. De *sectionis loco* magnus sententiarum conflictus est, eligentibus aliis interstitium quartæ ac quintæ; alijs vero tertiæ & quartæ costæ: sed posterior sententia præponderat evidenter, educendo convenientissimè quicquid diaphragmati negotium parit: Sed dispar est vivi ac mortui hominis ratio; quippe in viventibus elevatur diaphragma multò altius quàm in mortuis: sed in diutinâ suppuratione languet, vel potius emoritur tantopere vis expultrix, ut multò facilius expellat onus suum per viam declivem quàm sublimem: vidit id aliquando valetudinarium publicum in homine verè infelici, cui viventi nihil puris subduxit superior, sed plurimum sectio inferior, post mortem instituta. *N. Tulpius lib. 2. Observat. 5.* Insuper necesse est invenire distantiam latitudinis, Si enim versus dorsum sectio instituatur, crassities musculorum dorsalium, multitudo tendinum, & nervorum à spina egressus, periculum ostendunt: Si antrorsum pectus versus, metuendum ne diaphragma lædamus: aut, si hoc evitemus, ne materiam (ob acclivitatem diaphragmatis) commodè expurgare queamus, vtpote quæ versus posteriora descendit: Hos vt effugias scopulos, sume filum, & metire à mucronata cartilagine vsque ad apices vertebrarum spinæ: hoc dein divide in tres partes, & quo loco duæ tertiæ fili partes (à sterno incipiendo) pertingunt, ille verus erit paracenteseos, locus. *Io. van Horne Microtech. p. 1. §. 18.* *Paulus* lib. 6. cap. 44. inter costam 5. & 6. numerando à supernis, *Hippocrat.* verò lib. 2. de morbis, inter costam 7. & 8. à supernis etiam numerando, thoracem aperit: Is quidem loco allegato ad paracentesin denominat interstitium costæ 3. & 4. ab vltima, infernè sursum numerando: quia tamen is ipse xij. vt tactu difficilem, haud numerat, suúmque numerum ab xj. incipit exclusivè, locus ejus coincidit cum interstitio quod est inter costam 7. & 8. Ille *Pauli* locus in quibusdam ferè rectam & perpendicularem lineam cum papilla mamillarum facit: *Hippocrat.* eligit eminentiam, seu flexuram costarum, ad vitandos tamen musculos nervosos, non super illam, aut retro versus dorsum, sed paulo anterius versus sternum apertionem suam instituit: Videtur quidem in hoc *Hippocrat.* loco periclitari diaphragma, in nullo tamen versatur periculo, quia materiæ copia depressum, vbi costis adhæret, tam altè non descendit vt scalpello lædi possit: In quo latere collecta sentitur materia, in illa paracentesis molienda est: Si igitur in parte dextra, in latere dextro aperiatur thorax; Si in sinistra, sinistro: si in vtraque, vtroque: Ex recensitis locis certè optimus est Hippocraticus, eo quod pus, aliáve materia in pectore collecta, ob decliviorem apertionis situm meliùs effluat quàm in Paulino: Paulinus tamen non simpliciter contemnendus est, si quidem re paulò diligentius considerata in latere dextro locus Pauli Hippocratico præferendus videtur, quia hepar gibba sui parte diaphragma sursum pellit: In latere sinistro, si administranda fuerit apertio thoracis, quia diaphragma ob humiliorem lienis situm minus ascendit, & copia materiæ ad inferiora truditur, eligendus est locus, vel Hippocraticus (vnde *Hippocrat.* lib. 2 de morbis ait, *Optandum esset vt in sinistra parte materia evacuanda semper decumberet*) vel ille qui inter Paulinum & Hippocraticum mediam occupat sedem: In vivis námque non ita altè ascendit diaphragma vt inde mortuis: His igitur in locis thorax aperitur sine læsione vasorum, pericardij, pulmonum, mediastini & diaphragmatis. *Scultetus Tabula 35.* Duo in loci electione administranda sunt, primò vt operatio tutò instituatur, id est, nihil in thorace (vnde ægro aliquod periculum imminere possit) violetur, pericardium scilicet, pulmones, diaphragma, venæ & arteriæ, aut nervi: Secundo vt per locum, in quo sectio instituitur, pus commodè vacuari possit. *Sennertus cap. prop.* Vidi qui thoracis musculum inter quartam & quintam costas secturus (quanquam ego semper maluerim, longa experientia edoctus, intra quintam & sextam fieri, vel potius infra membranam quæ sextam infernè vestit, ipsum pericardium omnino persecuit, vnde leipothymia correptus, redeunte postridie Chirurgo, mortuus inventus est: Vidi alium foramen in dextra parte fecisse, tam capax vt facillime tres meorum digitorum illi immitterem, vnde & vena ajuga & aliæ sectæ, vt miser inter Chirurgi manus exspiraverit. Vivit etiam nunc Leodii Sutor, qui à perito Chirurgo, me jubente, cum animam ageret suffocandus à nimio pure, inter 4. & 5. sectus: vigesimo post die infra sextam secari debuit, túmque brevi convaluit. *Henricus ab Heer Observation. 22.*

XXIV. *Sectio* probatur magis vbi conjectatur pus non esse malignum, nec partes puri circumstantes putredini esse obnoxias: at vbi pus pravum & malignum existat, suspicandúmque sit de corruptione partium internarum, pus ipsum continentium, præferatur Ustio. Ustio autem non vnica, sed duplici peragitur ratione: aliàs enim fiunt inustiones plures in pluribus thoracis exterioribus partibus, non ad educendum sed ad exsiccandum pus: aliàs autem vnica fit vstio, in loco eodem sectioni opportuno, non superficialis & cutanea, vt in primis inustionibus, sed profunda, & quæ penetret ad intra thoracis cavitatem, & vsque ad pus ipsum, quod fieri potest per secantem gladiolum ignitum: Prior inustionis modus est eligibilior in suppuratione incipiente, & non progressa, quoniam magis ad præservationem facit, exsiccando, quàm ad puris eductionem, evacuando: Secundus autem modus in facta suppuratione & puris collectione magis convenit, quoniam in hac præstantior est indicatio evacuandi quàm exsiccandi. *Salius comment. in tom. 6. lib. 1. de morb.*

XXV. Si costæ sunt robustę & latæ, & non exiguæ, in ætate provectiori, tunc ipsam *Costam Perforarem terebello*: & hæc esset operatio tutior reliquis operationibus, nam vasa ex inferiori parte oriunda nihil patiuntur, nam in media costæ parte fieret foramen, & sanies libere exire poterit; & fistulæ non impenderet periculum, quamvis sanies per annum integrum exiret, & tandem pulmo & thorax minus ab aere externo patiuntur: hanc operationem innuit *Hippocrat.* lib. de int. affect. tutissimam, quia sanguinis fluxus non timetur. *Epiphanius Ferdinandus histor. 32.*

XXVI. Monendi sunt Lectores sæpe hanc operationem ex arte institui, nullum tamen percipi puris egressum, quia illud hæret, non supra diaphragma fluctuans, sed inclusum sacco cuidam, efformato à connexione pulmonis cum succingente membrana. *I. van Horne Microtechn. p. 2. §. 18.* Civis Castrensis Empyemate diu detentus fuit, tandem natura sagax puri exitum quærens, tumorem in latere produxit, quo percepto Medicus aperturam jussit: qua facta, nihil manavit contra spem; quare æger relictus, vt vires repararentur, supra latus ęgrum (quia in sano quiescere nequeunt ob puris copiam mediastinum gravantis) dormivit, at in somno omne

dus exivit; Et cùm se curatum esse testaretur æger, quia levabatur respiratio, subitò mortuus est: Moniti hic sint Chirurgi vt nunquam sine turunda abscessus apertos relinquant, quoniam licet nihil ab illis erumpat in operatione, tamen quoniam materiam non attingunt, pus viam sibi quærens, foramen proximum invenit, & sic defectu turundæ exit totum, & mors sequitur subita. *Petrus Borellus Observat.* 72. *centur.* 1. Si vulnus præter intentionem angustius fuerit factum, aut materia crassior extiterit, tunc vel illud scalpello falcato, qui in extremo habet obstaculum argenteum, sufficienter dilatandum: vel hæc mulsæ simplicis injectione per siphonem attenuanda & educenda: Ego tamen in summo suffocationis periculo vulneris dilatationem, quæ citò & tuto fit, longè præferrem mulsæ injectioni, quæ non diminuta priùs injectionis materia, pectoris angustiam proculdubio adauget. *Scultetus Tab.* 35.

XXVII. Recusant *Lac* aliqui, quia est crassi succi, pus incrassat, & excretioni contumacius reddit: & cum tota spes curationis sit in repurgatione puris, magis amant vstionem vel sectionem: Sed si affectio diuturnior sit, imbecilles vires, febrilis calor vrgeat vehementer, tabescat æger, maxime si copiam non multam puris thorax contineat, tunc salubre præstat commodum lactis vsus, præsertim asinini, quod cum tenuius sit, pectus à pure repurgat, ipsius sorditiem abstergit, extenuatum corpus reficit & humectat atque incrassat. *Zacutus.*

XXVIII. Cum os aliquod, aut partes illi hærentes dolore afficiuntur, & vacuato expurgatóque corpore, & adhibitis idoneis medicamentis, quanquam reliquo corpore videatur æger sese habere melius, & secundum ipsam adeo partem juvatus; ac si quid tumoris carnei, aut inflammationis sublatum sit, dolores tamen durant, ac rursum augentur, & corpus debilitatur, quod vel ob dictam causam cum febricula fiet, vel etiam sine ea (vt erit pars) ob assiduum dolorem merito Chirurgus suspicabitur corruptionem subesse & pus, parabitque auxilia ad eam affectionem necessaria; Ea porro, vt ex *Hippocrat.* innumeris in locis accepimus, præcipue *lib. de int. Affection.* sunt duo *Vstio* & *Sectio*: nam medicamenta sola raro in his sunt satis: *Vstio* præterea est duplex, aut enim est penetrans vsque ad ipsum pus, vt simul sit vstio & scissio, velut si cultello aut stylo ferreo ignito pungas aut seces: Aut est *Inustio*, hoc est, Ustio vulnerans superpositam cutem, & crustam gignens, non penetrans tamen: Priori vstione, non minus quam sectione, educitur affatim pus, Inustione non ita, sed vlcuscula fiunt, vt per ea natura demittat ea quæ ad internam partem colligebantur; aut etiam quæ collecta erant paulatim trudat interna expurgans. Prosunt etiam *Inustiones* siccando ac firmando partes, quum sunt humidæ & laxæ, ac intercludendo viam fluxionibus, nimirum cicatrice durantur constringunturque partes: Hinc fit, vt cum educere pus quod in alto est volumus, sectione vti debeamus: si pus malignum non sit, nec pars putredini opportuna, solo incisorio: Sin autem sit, ferro candente, quia ignis cohibet & extirpat putrescentiam: *Inustione* vero vti tunc solum debeamus, quum fluxio nondum in pus mutata subest, aut mucores adsunt & laxitates partium, velut ligamentorum in dolore coxæ, & aliis articularibus: Aut nisi forte quum sectionem non audemus facere, etsi alioqui eam petat morbus, velut suppuratis intra thoracem jubet: *Hippocrat.* dicto libello sectionem facere penetrantem, qua pus effluat (nimirum id consulens quod morbus petit) Alij tamen inustionibus in spatiis intercostalibus contenti sunt, qui scilicet magnitudinem auxilij, & difficultatem in debili jam ægro reformidant. *Vallesius comm. in lib.* 5. *Epid. p.m.* 462.

XXIX. Hoc quod jam proponam, etiamsi anceps ac dubium sit remedium, tamen loquacitate relicta, longe præstantissimum est, Supra diaphragma, inter 4. ac 5. costam, musculi thoracis intercostales, *Cauterio* admoto *Potentiali* adurenda sunt, donec satis lata eschara oriatur, quod spatio circiter trium horarum fiet, dein istud satis lato vulnere pertundendum est, & hoc eo opus est, ne si sine tali cauterio incisio fiat, vulnus nimis cito coalescat, & citius quam necesse est; sed oportet vt labiis longissimè à se distantibus invicem (quod in rotundo vulnere fieri certissimum est) facilior exitus puri ac amurcæ isti fiat. Sed curandum ne pus confestim exeat, virium habita ratione: hoc remedio aliquos miraculi instar curatos vidi. *Bontius Medic. Indorum cap.* 13.

EPILEPSIA.

SYLLOGE.

I. **E**Pilepsiam à *sanguine* fieri ex Hippocrat. 4. acut. tom. 23. luculenter probat *Petrus Salius Diversus* lib. de affectib. partic. cap. 3. Causam statuit irruptionem sanguinis ad partes superiores, cerebrique vasorum affatim factam repletionem, qui cum naturæ sit, gravis, & qualitate forsan etiam molestus, Epilepsiam causat, insurgente natura ad ejusdem propulsionem & discussionem: Vocat Hippocrates, eo loco illam sanguinis suppressionem, τῶν φλεβῶν ἀπολήψιες, In Epidemiis, αἱματοφλοιβοις άσιες, sanguinis suo impetu exundantis ac intumescentis suppressiones interpretatur *Foësius* in Oëconomia: Per quas circulationem interruptam innuit Hippocrat. ipsi cognitam, vt patet ex lib. περὶ τροφῆς, *In pilos alimentum, & in vngues, & in extremam superficiem ab internis pervenit: & ab externis alimentum ab extrema superficie ad interna pervenit.* Ab hac vasorum repletione cum in extinctionis periculum eat nativus calor, ob multitudinem suffocationem minantem, non aliud tanto periculo antevertendo præsidium indicari videtur, quam larga sanguinis detractio: *Salius* dicto loco, Epilepsiæ hinc genitæ eandem curationem assignat quàm apoplexiæ, à simili causa oriundæ, sanguinis scilicet copiosam, ex interna brachii dextri vena eductionem, juxta *Hippocratis*, citato loco, sententiam: Vix tamen hodie, ait *Sennertus*, in ipso paroxysmo id suadeat & tentet quisquam, cum nec commodè tunc institui possit venæ sectio, nec, si posset, tutò ac cum vtilitate (ejus judicio) fieret: ob maximam naturæ cum causa morbifica pugnam, summè tunc oppressæ, teste respirationis læsione, aliarúmque actionum, ob interruptum spirituum animalium influxum: Temeritatis certe notam incurreret Medicus, ignominiæ pœnâ luiturus, si æger occumberet, facta venæ sectione dum is in paroxysmo est: *De venæ sectione in paroxysmo facienda bene distinguere Experti est Doctoris*, ait Paulus Barbette in Praxi: *In paroxysmo levem venæ sectionem aliquando profuisse, ad conciliandum nempe sanguinis (ab acido austero coagulati quasi) motum: alias semper ferè & in ipso, vt & extra paroxysmum, venæ sectionem institutam adeo nocuisse, vt graviores in dies post venam sectam paroxysmi redderentur, observavimus, & nobiscum varij Practici*, inquit *Franciscus Deckers Not. in eum locum*, Hippocrat. 2. Epidem. 5. ejus esse videtur sententiæ vt in ipso paroxysmo sanguis mittatur, τάμνειν τὰς ἔσω τῷ νοσήματι μεγάλῳ ἐν τάσει γινομένῳ: Secabis venas interiores si magnus morbus in Intensione est: Tutum videtur Zacuti consilium, *In præcipiti casu, ægróque conclamato, si ex sanguinis vbertate enata sit Epilepsia, sanguis mittendus, si cætera consentiant; Et licet auxilium dubium videatur. quia ægrum accessionum vehementia confractum debilitat, & naturam distrahit & interturbat, ne imminentibus accessionibus resistere deinceps possit, tamen si ex sanguinis copia excitaretur, satius est sarcinam levare, & confluxum humoris avertere phlebotomiæ ope, quàm spe omni adempta laborantem certo perire: quare cunctandum non est à communi, vel cephalica vena sanguinem exhaurire, dummodo in intervallo inter accessionem & accessionem celebretur. Praxis histor. lib. 1. cap.* 6.

II. Sunt qui *lignum Guaiacum* pro *ligno Heracleo Rulandi* habent, ducti tum similitudine nominis, tum quod sæpius decocto ligni hujus vsus fuerit in iisdem affectibus, in quibus extirpandis oleum profuisse gloriatus est: *Quercetanus* contra è ligno Buxeo destillatione extrahi putavit: alii ex Pino malunt; alij ex larice arbore, hac potissimum ratione quod oleum *Eraclium*, totidem literis inversum *Lariceum* sonet: Nos, inquit *Clossæus*, quamvis non nesciamus Heraclium Rulandi oleum parari ex ligno Coryli per descensum, atque inde conservam illius anti-Epilepticam confici, non solùm hoc argumento quod nuces *Avellanæ* ab antiquis *Heracleoticæ* fuerint vocatæ, sed præcipue quod *Valentinus Rulandus* scribens ad *Fabritium Hildanum, Observat.* 84. *centur.* 3. manifeste spiritum & oleum descensorium ligni Corylini Heraclinum appellet: Quamvis, inquit, hoc ita sit, tamen pro eo appositissime oleum ligni S. substitui constanter asserimus: habet enim easdem vires & facultates, eosdémque effectus edit liquor acidus Guajaci, quos & quas oleo suo corylino attribuit ille: Accedit quod, experientia teste, specificæ liquorum proprietates in descensoria destillatione pereant per adustionem; quibus igne depastis, elevatur spiritus vitriolicus fixior, una cum oleo fœtente & gummate, sive resina, quæ vt copiosæ insunt lignis omnibus, ita agendi potentia & virtute non multum à se discrepant, *Gregorius Horstius Problem.* 9. *Decad.* 2.

III. Puer quidam singulis quindecim diebus Epilepticus concidebat, Per affectum capitis hoc fieri præstantissimi Medici crediderunt; Sed quò plura pharmaca exhibuerunt, eò affectus magis crevit: Ita vt in xxiv. horis paroxysmos haberet plures 150, leves tamen, quia parva commotio capitis cum bulla, circa fræna labiorum aderat: vnde tamen cognoverunt morbum esse, non per affectum capitis, sed per consensum à ventriculo: quare cum illum pharmacis exagitare desisterent, & roborarent, puer egregie convaluit. *Trincavella lib.* 1. *consil.* 25.

IV. Gravida noninnestris, carnosa & juvenis, ex consueta hæmorrhoidali vacuatione diu suppressa in gravissimam incidit Epilepsiam, qua cessante melancholicum patiebatur delirium. Hæc præter acria enemata, & partium inferiorum diversiones, & sectas in vtroque talo venas, nonnisi hirudinibus sedi ter applicitis convaluit & felicissime peperit. *Zacutus Pr. adm. l.*1. *Obs.*19.

V. Mulier 24. ann. robusta, & sanguine plena, horribili Epilepsia corripitur: multis tentatis, metuens ne in apoplexiam rueret affectus, cessante accessione cephalicam aperio, hinc octavus paroxysmus multo mitior apprehendit: Iterum copiosius alterius brachij cephalicam tundo: his celebratis vacuationibus, & enematum acrium vi large exonerato alvo, à tanto malo evasit incolumis. *Zacutus Prax. adm. lib.* 1. *obs.* 21. Anno 1675. Nobilis puer Bernensis, ex terrore panico sævissima Epilepsia corripitur, rubebat facies & tumebat: cum paroxysmus jam ad tertiam horam esset protractus, ex consilio meo & D. D. *Crameri* aperta cephalica brachij sinistri, vnde tanto impetu erumpebat sanguis, vt intra x x. horæ partem totum exhaurire licuisset: Illico remisit paroxysmus, sanúsque citra recidivam postridie factus. In eo ferrum candens paulo ante fuerat admotum. *Hippocrat.* 2. Epidem. sect. 5. Si magnus morbus in intentione est, secare venas interiores jubet. *Vide Rhodium Observat.* 64. *lib.* 1. Puella xij. annor. Epilepsia frequenter corripiebatur, Pleuritide autem ea correpta pluries ei secta fuit vena, & ab eo tempore Epil. nunquam passa. Inde collige efficaciam S. m. in eo morbo. *Riverius centur.* 4. *Observat.* 38.

VI. Quidam *Pollicis sinistræ manus* tremorem diu habebat, hoc cessante (aura venenata inde ad cerebrum ascendente) illico Epilepsia corripiebatur: cum sæpius hoc vitium eum corriperet, multis irritis tandem cauterio actuali (ad priscorum morem) pollici laboranti apposito curatus est, nam ex vlcere saniosus ichor manavit copiose. *Zacutus Prax. adm. lib.* 1. *Observat.* 22. Vide *Mercurialem cons.*61.*Tomi* 1.*Schenckium lib.*1.*Observat.*196. *Hoechstetterum decade* 4.*casu* 7.

VII. *Ben. Silvaticus* malum excitari observavit perfricato *hypochondrio* dextro, quod longa obstructione tentatum. Adolescens è mesenterio Epilepticus, post accessiones insigni copia fœtidissimas alvi fœces deposuit, vacuato miræ colluviei excipulo convaluit. *Rhodius lib.* 1. *Obs.* 56. & 61.

VIII. Juvenis x x v. annor. morbo Sacro singulis mensibus invadi sueto, arteria temporum altera per me secta, jam quatuor lunis immunem spes erat fore, cum ipse meri potu, sibi familiari, morbum revocavit. *Vir* 43. annor. frequentes insultus sentire suetus, sublata *ab infima* respondente *manu* ad frontem vsque aura, Cui ego morbiferæ halituosæ causæ facta coniectura, eo quod rufus & impendio vinosus, arteriam frontis secui, detracto sanguinis plus triente. Sed vinculo soluto, sanguis manavit multus, à qua tamen fortuita vacuatione post longos dies belle habuit, vt liber à morbo videretur. *Alphonsus* N. per omnia melancholicus, qui vel ab ineunte ætate noveno aut quindeno, denis, vicenis, trigenísque diebus morbi vim sustinebat, levis cujusdam auræ modo, ex infimo brachio lente se attollentis ad superiora: plurimum autem resectis venis in fronte micantibus levatus. *Severinus Med. Eff. p.* 46.

IX. Si *Epilepsia* fiat per *primarium cerebri affectum*, & aliqua plenitudo sanguinis in capite appareat: vel in toto corpore plenitudo sanguinis adsit, quæ vel ad producendam, vel fovendam Epilepsiam faciat, virésque permittant, commodissimè in cubito vena aperitur, quâ sanguis vacuatur, & à capite derivatur: Si verò Epilepsia sit per consensum ab vtero, ac menstruorum suppressione, vel à suppressis hæmorrhoidibus, venæ in cruribus aperiendæ sunt, vt & sanguini motus suppressus concilietur, & materia à capite revellatur. *Sennertus.* Quum verò totus humor in capite fuerit impactus, tum à venis sub linguâ & frontis est extrahendus sanguis, appositis cucurbitulis dorso, imò occipiti. *Zacutus Prax. hict. lib.* 1. *cap.* 6. Locus pro præservatione vena crurum esse debet, ex *Galeno* lib. de Sangu. miss. cap. 10. Si tamen in toto niger sanguis abundat, dubitari potest num prius ex brachio, cum Aëtio, mox ex saphena educendus. Dic, si ætas x i v. annum excesserit, ex brachio primum, ad crassum sanguinem educendum, ne ad vteri venas irruat; secundo ex pede: Si x i j. annum non superat; quia repetitam sanguinis missionem tolerare non potest, is ideo è sola saphena educatur. *Fortis consult.* 43. *de Epilepsia ab vtero, Cent.* 1.

X. Fœminæ plures, in vltimo gravidationis mense constitutæ, *Epilepsia* sævissima *ab vtero* sunt correptæ: optimo erant corporis habitu præditæ, aderat febris non ignava, à fervente sanguine in vtero retento, excitata: Ex decreto Medicorum sanguis è gibbero demitur: binæ, revocato ad superna sanguine, subitò apoplexia periere: reliquæ ingravescente in peius Epilepsia, sævitie accessionum sunt extinctæ: plures aliæ Epilepsia acutissima prehensæ; secta iterum atque iterum in talo vena, citra aborsum feliciter pepererunt. *Rondeletius* in gravidis Epilepticis non formidat applicare cucurbitulas in inguinibus, Nonimestris gravida Epileptica hirudinibus sedi applicitis curatur, & feliciter parit. *Zacutus Med. Princ. hist. l.* 1. *Observation.* 26. & 27. & *Prax. adm. l.* 1. *Obs.* 27.

XI. *Septalius* neminem *Vomitu* sublevatum se vidisse ait, omnes autem gravatos animadvertisse: adstipulatur ratio, quod vomitus caput jam affectum amplius concutiat: Id autem verum vbi cerebrum primaria affectione laborat, aut ubi fomes in aliqua habitus corporis parte delitescit; illinc quippe id præsidium nihil elicit: consentiente experientia, quæ infaustum semper eventum ab exhibitis mochlicis, alvum supra infráque turbantibus exhibuit: Sin Epilepsia primos natales in ventriculo, partibúsve vicinis habuit, humórque, ejus causa, ad eum facilè corrivare potest: si ægri natura ad vomitum prona sit, detrimentum exinde aliud subsequi non potest, præter levem capitis concussionem, brevi cessaturam.

XII. Notandum est *Purgantia vsualia* in frequenti vsu habenda, nempe semel aut bis in hebdomada, Et per plures menses Purgationes esse continuandas; imò ad fortiora interdum purgantia esse transeundum, juxta præceptum *Massariæ*, qui hinc fieri dicit quod Epilepsia rarò curetur, quod Medici semper in levioribus hæreant. Hac ratione Chymici purgantia vsualia vsurpare solent, quæ à remotissimis humores trahunt: Si ab hujusmodi remedijs felix eventus sperandus est, ille imprimis pendet à Mercurio per se, vel cum auro calcinato, in furno arenæ longo ignis regimine: probè cavendo ne qua illius portio cruda adhuc & volatilis maneat, quæ

summam

summam vehementiam medicamento conciliaret, alioqui satis blandè purganti si cum pilulis cochiis, aut potius cum extracto aliquo phlegmagogo pondere granor. IV. vel V. detur. *Laz. Riverius.*

XIII. *Frictiones in paroxysmo* improbat *Erastus*, quod à loco affecto nihil detrahant, ac quia stupor membrorum earum vim non admittat: At ea de causa in usum ducuntur quo sensus sopiti ad officium revocentur, quod validæ in scapulis, brachiis, dorso & cruribus, cum pannis asperis institutæ, summa efficacia præstant: Id præterea emolumenti accedit quod ab iis partes calefiant, humores spiritusque eo alliciantur; hinc vaporum sursum irrepentium ad inferiora, ob partes frictiore attritas, fiat retractio, ad quam sensuum restitutio sequatur.

XIV. Quod nonnulli *affectos erigunt*, eorum *brachia & crura à motu convulsivo penitus cohibent*, vel in hoc vel illo situ constringunt: porrò, quod sternutatoria naribus inflant, & cardiaca fortiora ori ingerunt, aut cucurbitulas & scarificationes adhibent, aliisque administrationum modis caducos asperius tractant & paroxysmi morem interturbant, hujusmodi inquam praxis sæpe perperam instituitur, quoniam hoc modo duplex naturæ molestia, alia nimirum a morbo, aliaque non levior adstantibus & ministris intentatur; cum longè præstiterat paroxysmo, juxta morem suum transire permisso, laborantes una tantum plaga absolvi. *Thomas Willis Pathol. cerebri c.3.*

XV. Epilepsiam *Sternutatoria* & ciere & propellere possunt, Prius patet exemplis eorum qui continuato sternutatoriorum pulverum usu (in scotomia, auditu difficili &c.) Epilepticos motus induxerunt; alterum ex eorum efficacia, quod caput levent, & discutiant ipsi molestum insidens: Hoc loco & occasione, quod observavi sæpissime in Epilepticis recensebo, scil. sternutatio modo præcedit Epilepsiam, modo sequitur: Sive, vidi in aliis priusquam paroxysmus ingrueret, aliquot sternutationes, & eas quidem satis frequentes, 20. 30. 40. sæpe præcessisse, idque uno vel altero die, imo horis, ut etiam lactis calidi applicatione mitigare easdem necessum fuerit, subsequente postmodum ingrato & inviso morbo, quatenus nempe quod acrimoniam suam in meninges interius vibrat, & cerebri hinc tectum concutit, per consensum ad exteriores quoque partes, ipsosque narium nervos pervenit, ac à natura quasi excutitur, ut hoc se liberet infausto malo: In aliis vidi paroxysmum finitum hac ipsa explosione & excretione saltim intentata, quatenus reliquum, quod subigere potest natura, ad extimos fines eliminare, citra vellicationem majorem alio amandatur & exploditur: unde patet quantum natura in hoc morbo patiatur, & quam sui provida ipsam abhorreat: Hinc cum duo si faciant idem, non idem sit, Medicum quidem decet eandem adjuvare, ita tamen ne noceat, adeoque provide admodum his ipsis utendum v. g. 1. mitioribus, fortiora enim abhorret, & si ipsa sponte fortius impellitur, coacte quasi & invita id facit. 2. Cephalica quę simul suavi ἀναθυμιάσει caput roborant: Vel hervina sint, ut pulvis flor. lilior. conv. castor. ambra. 3. si æger abundet humoribus, nec adeo εὐάισθητος sit, quo casu facili negotio malum inducitur à quovis irritante. 4. si magis in paroxysmo affligat, & observetur ἀναισθησία, vel detentio functionum principum, quã convulsivus motus, 5. adeoque ad excitationem in paroxysmo vel ejus declinatione: Hinc est quod C. *Aurelianus* negat sternutatoria convenire Epilepticis. *Wedelius de S.M.Fac.p.*210.

XVI. Tetris Odoribus nonnisi urgente necessitate uti permiserim: præstat enim paroxysmum produci ac sensim solvi quam odoribus fœtidis caput complere ac gravare, atque cerebri spirituumque substantiam conspurcare: Iis ergo locus non sit nisi producto ad plures horas paroxysmo, & tentatis prius frustraque levioribus remediis. *C. Piso de morb à colluvie serosa part. 2. s. c. 7.* De lapide Gagate maximè controversia est, Dioscorides enim hujus suffitum sonticum morbum deprehendere, h. e. excitare ait: idem asserunt *Trallianus, Aëtius, Plinius Cælius & alij, In contraria* eunt Avicenna, *cum suffumigatur ex eo Epilepticus*, confert eis, & Mesue, Oleum ex Gagate Epilepticis &c. saluberrimum. C. Piso eximiè commendat, *Ejus odor*, inquit, *præsentissimum est remedium, ut in pluribus expertus sum, & in famosa illa viragine Galla Maturina, quæ pro mortua à Medicis etiam habita, hujus lapidis primo olfactu è lecto restituta, alacris extemplo præter spem ad mensam aleamque cucurrit.* Sedatur controversia distinctione Epilepsiæ, valet enim hic suffitus in ea quam suscitat vapor ab utero elatus, nam graveolentium ea vis est ut hystericas discutiant affectiones, si naribus admoveantur: Ab aliis verò causis genitam tetro odore suscitat. *Vide Zacutum P. Hist. p.m.*186.

XVII. A multis disceptatur an *Apium* Epilepticis sit noxium, per Apium autem *Petroselinum* intelligendum esse nullus dubitabit qui Plinij locum l.20.c.11. legerit, & *Galenum* 2. de alim. facult. hoc enim verum est apium hortense & domesticum antiquorum: nostrum quippe Paludapium est, seu apium palustre: Plinius loco citato ait in puerperio ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt: Avicennas è cibis præcipuè apium reiicit, quod innata proprietate Epilepsiam cieat: prohibent & alij hos sequuti. Obstat *Iacchinus*, *Galenum* opponens, qui in consilio pro puero Epil. Apium concedit. Et à tot doctis prolata sententia pro figmento habenda non est, experientiæ proculdubio innixa, quæ cõsulenda est. Quibus innoxium fuit, ij ad Eplepsiam proni non fuerunt, aut ut condimento tantum, non ut cibo, usi sunt; sic Galenus in eo consilio, degustare saltem permittit, sicut & smyrnium, à quibus tamen caput repleri scribit: citati autem veteres de eo in cibum assumpto verba faciunt. *Ex Sennerto.*

XVIII. Solus *Rhases* l.9.c.8. Oxyrrhodinorum meminit in *Epilepsia à sanguine* nata, qua de causâ à cæteris omnibus prætermissus eorum usus; qui præterea suspectus, quod humorem intro magis trudat: At nõ indistinctè in omni iis utendũ, iis quippe locus tantũ est cũ calidus humor mordaxve vapor veneficave qualitas aliunde elata cerebrum petit, nam eorum ope roboratum cerebrum, quæ affluunt, repellit: alias in usum traducta, primariâ affectione cerebro laborante, noxam non solatium allatura sunt: Emplastra ex gummatibus eum in finem nuchæ affixa commendat Clariss. *Bartholinus* histor. 25. cent. 5.

XIX. *Stupefacientia* nervos, quia sensum ipsorum obtundendo faciunt ut cum irritantur molestia afficiantur, minusque ideo convellantur, si leviora ex iis in gravibus & periculosis convulsionibus dentur, multum profuisse sæpe sum expertus: quo nomine Theriacam &c. convenire existimo, & quia venenatam Epilepsiæ vim infringit, & quia nervorum exquisitum sensum obtundit, ideoque exhiberi potius quam ut nervosum

genus roboret. *Platerus lib. de funct. læsion. p.* 77. Curatio, A paroxysmo liberetur æger, quod fit si quam primum ingruit pil. una laudani opiati, cum quarta parte olei camphoræ sumatur. *A. Schmitzius in Enchir.* Narcoticorum usus utilis est & noxius, bene distinguere experti est Doctoris. *P. Barbette.*

XX. *Adr. Spigelius* memoravit Nobilem unde viginti annorum sæpius epilepsia conflictatum, quum à gravi de scalis lapsu *Aquapendens* cranio terebram admovisset, numquam ex eo malum percepisse: Proinde hoc auxilium ad melancholiam in cerebro confirmatam non abs re probat *Rondeletius*, licet periculosum existimet *Forestus. Rhodius Observ.66.lib.j.*

XXI. Adr. *Spigelius* catellum milesium Epilepsia confectum aperuit, cujus intestina vermibus cucurbitinis ac tæniis scatebant. *Idem observ.59.*

XXII. Plures virli sævissima Epil. correptos, *serapio* ex melle & succo folior virid. *Nicotianæ* parato curatos, quo lambitivi modo, belle prius purgato corpore, tribus horis post cœnam, x l. dierum spatio assumpto, unciarum trium quantitate usi sunt citra recidivam. *Zacutus Pr. Adm. lib.* 1. *obs.* 23.

XXIII. Pro curanda Epileptica accessione nocentissimum esse *Vomitum* monet *Septalius* l. 6. caution. n. 50. At in præcautione generosissimum est auxilium: Quidam Epilepsiam sævissimam, ab stomacho concitatam, ex intervallis patiebatur: hanc præcedebant rugitus in ventre, sputum multum, crassū, tenebricosa vertigo, Triennio expertus fuerat innumera citra utilitatem auxilia; Vomitoriū ex ℥ i v. decocti Nicotianæ siccæ, adiecta ℥j. olei amygd. præscribo, cujus ope bis & ter ciebatur alvus, plurimam pituitam lentam & mucosam vomitu excernebat; hinc toto anno à morbo immunis evasit. *Zacutus Pr. Adm l.1obs.24.*

XXIV. Baiulus vehementissima tentatus Epilepsia plurima per annum tentavit auxilia, sed citra utilitatem, nam sæpius in mense paroxysmus invadebat: hic assumpto quater in vino stibij recte calcinati spiritu, vacuataque pituita tenaci, cum plurima atrabilarij humoris copia per utrumque ventrem, à tanto vitio securus est factus. *Zacutus Pr. Adm. l.1. Obs.31.*

XXV. Post partum, *aura venenata ab uteri ergastulo* ascendente, e suppresso putrefactoque menstruo elevata, funestos venenososque morbos oriri ostendit *Galenus* 3. Epid. sect. 3. comm. 73. Fœmina ex hac causa in truculentam Epil. lapsa est, cum ob urgens periculum bis secta esset saphena, quia purgatio post partum omnino erat minuta; & alia revellentia in infernis partibus ad originem fluxionis in eodem die essent celebrata, tandem impositis tribus hirudinibus internæ parti uteri, filo appensis, exhausta larga sanguinis copia melius habuit, & insultus epilepticus conquievit. *Idem observ.* 26.

XXVI. Quadragenatius robustus & rubicundus ex intervallis gravissimis accessionibus epilepticis premebatur, Remedia multa contra pituitosum humorem sumpsit, at *sanguine e talo* extra accessionem singulis mensibus emisso, transpiratis vasis, vacuataque copia, & distracto sanguine ad dissita, imposterum bene habuit: Recte ergo author lib. de cur. rat. per s. m. *Comitialibus morbis obnoxios ex cruribus esse vacuandos, quum præservare ab imminentibus morbis voluerimus. Zacutus ib. obs.20.*

XXVII. Iuvencula quadrata in gravem Epilepsiam lapsa, prægressa scotomia: menstrua accessionis tempore rite fluebant: hæc vacuationibus inferiorum partium levari non potuit: urgente vero affectu, post cucurbit. scarificatas dorso admotas, venæ frontis sectionem, tandem sectione facta in lepore nasi revixit. *Idem observ.30.*

XXVIII. Mulieri septuagenariæ in *lepore nasi*, tribus quibusque mensibus *ulcus* repullulabat *sordidum*, virulentum humorem emittens; fœditatis pertæsa, post xviij annos unguentum diapomphol. admovet, Non pertransivit dies quin præcedente immani cap. dolore, Epilepsia sæua quateretur; qua liberatur illico secta cephalica, balano acri, & crurum dolorificis vinculis; Cum tamen suppressa antiqua vacuatione per menses sex quasi fatua evasisset, purgationem cephalicam impero, qua non conferente, & ipsa narrante quando ichores per ulcus apertum manabant, primo die sentire se elevari humorem à partibus inferis, & excitari ardorem in regione pubis, ad originem fluxionis revocare humorem studui, sicque factis fontanellis in cruribus parte domestica, mananteque sanie, ab Epilepsia & ulcere antiquo liberata est. *Idem obs.32.*

XXIX. Quidam *Ischuriæ* obnoxius, ex gelidæ potu in eam recidit, urina septem diebus suppressa, putrefacta, vaporeque putrido elevato in Epilepsiam incidit, Quum jam disseminato sero per habitum similis cachectico esset, dato scrupulo Cantharid. ppr. cum oleo amygd. calculum cum mucore multo, & aquæ ℔iv. exclusit, sicque ab Ischuria & Epilepsia liberatur. *Idem observat.35.*

XXX *a.* In Epileptico paroxysmo dubius est *Vomitoriorum* successus, improbat omnino *Septalius* lib.6.n.5. Nec valet si per consensum ventriculi fiat, aliud enim est curare Epilepsiam ante accessionem, aliud in ipsa accessione, in hac negamus ob allatas à *Septalio* rationes: de illa autem nihil est quod moveamus, sed cum *Zacuto* potius commendamus, qui in Praxi Adm. lib. 1. observat. 24. Epilepticum vomitus ope præservavit. Num in morbis supra jugulum Vomitus sit ex usu, licet humores ad caput deferri videantur, affirmative respondet *Sontorellus*. lib.22. Antepr. cap.4. *Fridericus Hofmannus m.m lib.1.c.5.* Alia ratio est cum venenum, e. g. cicuta, intra ventriculum admissum Epilepsiam producit: Vomitoria enim, ex sententia *Septalij*, non tuta forent, Ita namque ille, *cave ne in paroxysmo Epileptico vomitum provoces; vidi aliquos in invasione hoc tentantes, scriptorum quorundam authoritate ductos, præcipitem in mortem aliquos duxisse, ex violento enim illo motu magis repleto capite, ac concitata materia in capite existente, ad perfectam obstructionem faciendam deducunt, unde apoplexia sequi solet.* Cl. D. *Frider. Hofmannus* lib. 1. cap. 9. quoque illa improbat, etiamsi Epilepsia per consensum ventriculi fiat, & licet extra paroxysmum concedere videatur, vix tamen ex illorum mente poterunt exhiberi, cum paroxysmi vel continui sunt, vel brevissimis intervallis invadunt: Verum hæc tanti non sunt ut Vomitoria prohibere possint, nam *Septalij* sententia quamlibet Epilepsiam periodicam respicere videtur, etiam illam cujus fomes intra cerebrum reconditus est: deinde niti videtur falsa, & jam à plurimis explosa opinione, illam scil. oriri obstructis cerebri ventriculis, commotisque humoribus à violenta agitatione, etiam capitis, à vomitoriis facta, ventriculos cerebri penitus facile obstrui

obstrui & apoplexiam accersiri: Præterea dum Vomitoria ad Cicutam v.g. ex ventriculo excutiendam exhibentur non inveteratæ Epilepsiæ, aut quæ alias radices egit, ac jam plurimis paroxysmis ægros defatigavit, sed recenti opponuntur: Denique causam proximam & primariam e ventriculo eliminant, qua sublata Epileptici insultus protinus aut paulo post imminuuntur, ac brevi penitus cessant: Atque hanc vomitoriorum in hoc casu necessitatem & fructum, non solum ratio suadet, sed quoque experientia probat; sex enim puellas, quæ uno eodemque tempore cicutam devoraverant, atque inde vehementibus & diuturnis paroxysmis epilepticis prehendebantur, Vomitus protinus vindicavit: dum pueri duo, qui simul eam ingesserant, quibus vomitus, quamvis ad illum stimulabantur, non promotus fuit, ob vehementiam & diuturnitatem paroxysmorum epilepticorum extincti fuerunt, qui proculdubio liberari potuissent à morte, si radicum cicutæ excretio, quam natura moliebatur, vomitoriis facilitata ab artis Medicæ perito tempestive fuisset: *Santorellus* antipr. lib.21.cap. 10. huic sententiæ favet, ac sumpto per os veneno vomendum suadet, & tutiorem illorum usum dicit, & magis commodum quia promptius venenum extrudatur: Vomitus tempestivi *Arsenico* inglutito profuerunt duabus puellis & duobus pueris: Iuveni ex *Fabro Lynceo* histor.12. Item *Mercurio sublimato* ingesto: Et nemo non Practicorum, susque deque habitis convulsionibus, vomitoria commendat, & si casus ferat, illa propinat post assumpta venena: atque usus docuit quo citius dabantur celeriorem & firmiorem valetudinem restituisse, si vero properatum fuit ad alexipharmaca, acceleratam fuisse mortem, aut morbum cum symptomatibus prolongatum, ut cuidam contigit apud *Timæum* lib.7.casu 4. *Wepferus Tract. de cicuta aquat. p.319.*

XXX *b*. Si propter Epilepsiam à Cicuta (*veneno*) excitatam, diutius continuantem, aut brevissimis intervallis paroxysmis increbescentibus, evacuationem seu expulsionem ex ventriculo moliri non liceat, Præses systematis nervosi à tumultibus istis avertendus, & aberrans in viam reducendus erit, illis quæ in paroxysmis epilepticis, & hysterica suffocatione vulgo dicta adhiberi solent, qualia sunt quæ sensus veluti sopitos expergefaciunt: Naribus admoveantur acrimoniam aliquam spirantia, ex h. satureia, pulegio, ruta, majorana, hyssopo, flor. lavendul. ruta, sem. angel. rutæ, levistici, sinapi, baccis lauri, juniperi, piper. garyoph. asa fœt. castor. & simil. parata, in nodulum ligata, ac aceto aut vino madefacta, Balsam. & oleum succin. rutæ: præstans ad hanc expergefactionem est spir. salis Armon. urinos. quem Exc. D.D. *Sylvius* semper secum gestasse aiunt, ut in repentinis huiusmodi casibus ad manum esset: Hujusmodi topica naribus quidem admoveo prope, neutiquam vero illis nares inungo, aut profondius indo, cum cessante paroxysmo illita, aut intrusa, diu postea illis molestissima didicerim: Admoveantur naribus cremiæ sulphuratæ, explicentur constricti digiti à viro robusto, suppositoria acria intrudantur, indatur clyster acris, dentes diducantur, &c. *Idem pag.*324.

XXXI. In Epilepsia (& vertigine) si à *toto* cumprimis materia suggeratur, hac prius imminuta, commode humorum reliquias Diuretica per urinæ vias expurgant, præsertim si sit sympathica, nec inveterata, & hujusmodi diuretica sint naturæ, quæ obstructiones una aperiant, mineram resolvant & educant, qualia Spiritus Antepilepticus Hartmanni, Spiritus vitrioli volatilis, qui peculiari facultate contrariatur. *Frid. Hofmannus m.m.lib.*1.*cap.* 12.

XXXII. Illud M. *Gattinariæ* silendum non est, qui *particulam, ex qua Epileptica surgit aura*, & excoriat, & quærit, quo malus humor exitum inveniat: quæ confirmata res est ab ipso per experimentum, cujus rei producit historiam.

XXXIII. Iuvenis XV. ann. doluit *ex Pube*, post converso doloris impetu versus latus sinistrum, illico male habuit Lien, & ex ipsius consortio Cerebrum, in vehementissimos enim morbi comitialis insultus incidit, qui pressa regione lienis solo digito invadebant: Inter plurima auxilia nihil præponderavit vel vino chalybeato, vel veratro nigro, à quorum usu ejecit continenter tantum atræ bilis, ut tandem ad se redierit. *Tulpius observ. lib.*1.*cap.*9.

XXXIV. Observavi in Epileptica mirandas *vermium formas*: biberat sitibunda in itinere, veniens ex Italia, sæpiuscule de obvia sibi aqua avidissime: gravissima erat Epilepsia, cum totius corporis tumore & tetro colore: ab antepilepticis non juvabatur; tandem ab exhibitis pilulis meis mercurialibus, usu repetito, multiformium vermium copiam rejecit; quamprimum hi hospitio suo rejecti, paroxysmi quoque epileptici desiere. *Bartholinus hist.*7. *cent.*4. Idem cent.6. hist.20. affert exemplum juvenis convulsionibus sæpe tentati, cui à deturbatis ascaridibus meliori cursu cura processit.

XXXV. Interdum accidit ut cum ingruente paroxysmo natura causa morbifica stimulata, per venas & arterias, malignam materiam expellere conatur, vis partium principum adhuc fortior ei occurrens, eam in loca ignobiliora & remotiora, crura & pedes, detrudat, ubi dolor & tensio percipitur, donec tandem cumulata vires acquirat, & vel per easdem vias, vel per venas & alias vias ad cerebrum fertur, Epilepsiamque excitat: unde sæpe Medici dubij redduntur an illa Epilepsia sit per consensum uteri, an verò crurum & pedum. *Sennertus. Exemplum vide apud Brunnerum cons.*14. & 15.

XXXVI. Hoc remedij (*Setacei*) genere, *Hollerij*, Medici undiquaque doctissimi, decreto, adolescentem quendam, xx. annos natum, morbo caduco, cujus insultibus ante crebro prehendebatur, liberavi: derivatis, ut credere par est, illa arte ichoribus mali fomitibus. *Pareus lib.*9.*c.*24.

XXXVII. Decrevi aliam *Fontanellam* aperire in brachio sinistro, quia intellexi morbum adeo diuturnum factum jam existere in cerebro, quod certum erat ipsum semper his succis abundare, quibus purgationes per ventrem non videbantur sufficere: Quod præsidium ejus fuit potestatis, quod deinceps rarius in accessiones incideret, & cum hoc erant mitiores, adeo ut assistentes crederent integram sanitatem esse adeptam. *Mercatus cons.* 3.

XXXVIII. Hortulani cujusdam ab *humore calido herpeti sanato* successit Epilepsia, quæ, brachij setaceo inserta hellebori radice, *Spigelij* consilio, fuit curata: *Rhodius* Observ.62. cent. 1. Hellebori tamen radicem vulneri inserere non semper tutum, nam humoribus attractis dum crescit dolor, vires nonnunqnam collabascunt, mea & aliorum observatione. *Idem Analectorum p.*621.

XXXIX. Puer octennis ob *Plenitudinem* Epilepsia correptus, omnibus auxilij frustra tentatis, sangnine tandem e vena cubiti aliquoties in menses educto convaluit, ob summam corporis mutationem ab hoc præsidio: Quod tamen vix admittendum, præterquam in morbo per consensum cum genere venoso, & sanguine plurimum fervido. *Rhodius cent.*1.*Obs.*64.

XL. Nobilem ætatis medicæ, melancholicum, ab epilepsia liberavit *Bene. Silvaticus* apertis quovis mense venis hæmorrhoidibus. *Idem obs.65.*

XLI. Hoc observent Medicinæ candidati *semen Pæoniæ radice* esse gratius, quare pultibus infantium hoc commiscetur; contra Enematis radicem esse convenientiorem: Pulveratam radicem fæcula satius est usurpare, nam in fæculis præparandis simplicium vires menstruo affuso diluuntur, imo, æque ac magisteria, calci inutili similia redduntur, vel adscititias à menstruo imbuunt.

XLII. Medicinæ etiam candidati sibi dictum putabunt, ubi si ex sententia & ex voto, Deo benedicente, Epilepsiæ mederi velint, ex vegetabilium numero *Pæoniam marem*, repertu raram: Ex animalium, Castoreum aut Hirundines, Ex Mineralium Vitriolum sibi commendata, ceu specifica habeant: Laudabunt quidem alij maximopere usum cinnabaris, antimonij, sed ubi per consensum vermium Epilepsia molesta est, alias mea est sententia haud esse Epilepticis conveniens medicamentum. *S. Pauli Qu. Bot. cl. 2.* De ejus viribus contra Epileps. vide Fr. *Hofmannum* Cl. Schrod. p. 291. *Wedelium* Pharmacop. 139. & alios.

XLIII. Ancilla Epileptica usu *oxycrati* liberata est, cujus cyathum sumebat mane singulis diebus, & ante tempus invasionis acetum purum: Curato morbo doloribus artuum correpta est, qui usu Thermarum curati sunt. *Riverius cent. 4. obs. 10.*

XLIV. Puella Epilepticis Convulsionibus sæpe corripiebatur: quidam fucum subesse ratus, & simulari morbum, fraudem detecturus carbones ignitos in volam epilepticæ congerit: ægra nihil sentiens omne carbonum incendium perfert: Hinc tantum in vola manus ab igne excitatum vulnus, ut Chirurgus spatio mensium vix potuerit persanare: Interea febricula invadit, qua accensa convulsivi motus postea cessarunt: Recte enim *Hippocr.* in *Coacis* & 2. aphor. 26. Convulsioni febrem accedere melius indicavit, quia frigidos lentosque humores in nervis farctos attenuat & discutit, sicut *Galenus* commentatur. *Bartholinus cent. ij. histor. 68.*

XLV. *Robur addentia nervoso generi* appropriata suntr emedia, quę ex capitalibus & arthriticis simplicibus parantur, quæ cum nervosum genus, ut validius iis quæ ipsum molestant resistere possit, novis quasi viribus instruant, non incommode cæteris, quibus in Epilepsia utimur medicamentis, addi consueverunt; Verum non ea mente aut intentione, sed quia à pituita cerebrum obturante epilepsiam fieri crediderunt, non tantum hæc appropriata nervis calida, sed & quæ, ut pituita crassa incidi attenuarique possit, calidissima sunt in curatione epilepsiæ plerumque remedia adhibuerunt: Quæ tamen nos, si ab Irritatione nervosi generis Epilepsia fiat, quia magis corpus accendit, uti eam hisce minime sanari videmus, sic magis irritare, illiusque accessiones promovere & exacerbare experti cognovimus, proin & hæc, nisi in frigida & humida constitutione corporis, vel quando alia insuper proprietate, qua venenis aut huic affectui resistunt instructa, plus illa prodesse quam calore obesse posse, vel comperimus, vel à fide dignis accepimus, non temere alias adhibenda arbitramur. *Platerus.*

XLVI. *Oleo succini* uti solitus in Epilepticis, convulsis, vomicosis, qui à lapsu in thoracem catarrhi, purulenti facti erant, cum non ægris tantum, sed & astantibus odio esse notarem, fastidiumque à plerisque ob fœtorem nimium, sive litu foris, sive intus tabella, vel pilulis vel quovis modo uterentur, jam ab aliquot annis Balsamum illi Peruvianum, optimis ægrorum rebus substitui: Scio Chymicos jam corrigere illud, tetritatemque odoris illi auferre repetita post lotionem destillatione: Cæterum lotione illa plurimum enervari, minimumque opis præstare comperi: Quare Peruviano potius, vel ex Syria allato naturali Balsano utendum puto, dum oleum succini validum sine fœtore distillare doceamur. *Heer Observat. 17.*

XLVII. In morbi hujus *Therapeja* à vulgari methodo recedere cogimur: enimvero dogmaticorum præscriptiones, quibus fere tantum per cathartica materiam morbificam educere ac penitus eradicare conantur, in caduco parum aut nihil prosunt, imo frequenter obesse solent: Novi quosdam insignes Practicos, omissa penitus intentionum therapeuticarum serie, ad remedia quædam empirica, absque ulla totius provisione se recepisse: Hujusmodi praxis licet interdum feliciter succedat, ea tamen multo certius propositam curationem assequeretur, si per alia itidem pharmaca, corpore rite præparato, impedimenta quævis summoverentur: Quare circa morbi Comitialis medelam Indicationes erunt vel Curatoriæ, quæ paroxysmum respiciunt, vel Prophylacticæ, quæ morbi causam spectant. Quantum ad priorem, Evacuantia generalia vix locum habent: id vero quod potissimum incumbit est Spiritus animales nimis efferos & volatiles figere, necnon eorum explosiones inceptas supprimere: in quos fines duo remediorum genera præcipue conducunt. scil. 1. quæ spiritus animales efferari & exilire aptos reprimunt, & velut suffitu quodam iis ingrato repellunt, inque ordines suos cogunt: quod medicamenta sale volatili & armoniaco, aut etiam sulphure vitriolico prædita efficiunt: Cujusmodi sunt sal & Oleum succini, spirit. Sanguinis, C. C. fuliginis, tinctura Castorei &c. hæc enim intus sumpta, aut naribus admota, sæpe levamen conferunt, quin & malos hujus morbi spiritus, non secus ac apud *Tobiam* fumus e felle piscis combusto dæmonem abigere creduntur: 2. Spiritus Animales ab explosionibus obeundis avocantur aut inhibentur, cum illi in opera quædam ipsis assueta alliciuntur & occupati tenentur: quare urgente paroxysmo Frictiones per totum corpus adhibitæ & continuatæ sæpe juvant. Maxima vero Medici cura circa *Prophylaxin* versatur, ut causa morbi sublata, seu radice præcisa, fructus omnes emarcescant, Medicamenta huic intentioni requisita ad duo hæc capita præcipua reduci queunt 1. ut morbi fomes immediate à sanguine vitioso, aut succo nervoso, atque mediatius à visceribus primisque viis suppeditatus pręcidatur. Dein 2 ut mala cerebri, & spirituum ejus incolarum diathesis, quæ nempe Epilepsiæ peculiaris est, tollatur. Quoad prius *indicatum*, hic vomitoria, purgantia, alterentia, venæ sectio, cauteria &c. locum habent, quatenus viscerum & humorum impuritates ab iis subducuntur, ac dyscrasiæ emendantur; Et quanquam Epilepsiam sanent, attamen hæc impedimenta tollunt, naturam erigunt, atque ad hostem aggrediendum excitant, etiam præparant vias, ut specifica certius vires suas exserant. Quod spectat ad remedia specifica, quæ quidem sola, licet non semper, Epilepsiæ causam attingere perhibentur, quandoquidem hæc sine quavis sensibili vacuatione, aut etiam perturbatione in visceribus aut humoribus subse-

subsequente assumuntur, mirum est qua agendi virtute in hoc morbo juvare solent: Si conjecturæ locus, cum Epilepsiæ procatarxin in copula heterogenea, spiritibus cerebri incois accrescente, eosque ad explosiones præternaturales incitante consistere asseruerimus, sequetur ea quæ talem causam expugnant, aut tollunt, ejus naturæ esse, ut cerebrum corroborando, ejusque poros constringendo, copulam istam excludant, spiritusque intra cerebri meditullium scatentes, eorum copulam exuendo ita figant, & quasi constipent, ut non amplius in explosiones irregulares apti & proclives fuerint: simili forsan ritu ac cum pulvis χρυσοκεράνιος cum sulphure tritus, aut spiritu vitrioli irroratus, virtutem suam fulminantem amittit: Et revera hujusmodi proprietates, nempe alterum, aut simul utramque in plerisque antepilepticis detegere licebit, nam Pæonia, viscus querc, ruta, lilium conv. cum multis aliis, manifesta quadam adstrictione pollent, ut verisimile sit eorum particulas intus sumptas, adeoque sanguinis aut succi nervosi vehiculo ad cerebrum delatas, poros ejus nimis laxos & apertos ita constringere & occludere, ut in posterum materiæ morbificæ aditui minime pateant: Porro, quoniam hæc concreta ἀναθυμίασιν quasi armoniacam, sive dissipativam spirant, idcirco eadem spiritus animales depurare, & copula heterogenea exutos figere & corroborare dicuntur: hæc virtus spirituum depurativa, a sale armoniaco procedens, in remediis quæ ex mineralium animalium familiis petuntur, qualia sunt cranij humani, sanguinis, succini & corall. præparata, elucescit, sicut alia adstrictoria in vegetabilium partibus & præparatis potior existit. *Willis*.

XLVIII. Affirmamus cum *Iacchino*, & aliis, *ligni decoctum* obnoxiis convenire, eo quod maxime sit respiciendum ad causam antecedentem, qua proxima fovetur & sustentatur: Illa autem frequenter consistit in crassis impuritatibus, in toto, aut cerebro, utero, ventriculo &c. collectis, quæ incisionem, attenuationem, solutionem, expurgationem per urinas, alvum, sudores &c. adeoque sui absumptionem indicant: his enim, tanquam subjectis & causis antecedentibus remotis, removetur quoque vis illa noxia cohærens, qualitas scilicet maligna, quæ exaltata, vel per evaporationes excitata, alias Epilepsiam producit, Plurimum vero decoctum ligni S. respectu præsentis indicationis inservit, quatenus incidendo attenuandoque causam ejusmodi antecedentem resolvit, detergendo evacuat, & sudores commovendo massam sanguineam defæcatam reddit, non sine roboratione viscerum, ob amicam adstrictoriam vim sibi connatam: Nec tantum ad eradicationem causæ proficuum est Guaiaci decoctum, sed & ejusdem spiritus acidus & oleum, ad sedandum & edomandum ipsius insultum plurimum valet. Notandum de hidroticis, cõvenire ea præmissis generalibus, 2. ipsum Guaiaci decoctum, pro diversitate natura subjecti, cum appropriatis morbificæ causæ præparandum: eo præsertim respiciendo ne inter decoquendum spiritus exhalent. *Greg. Horstius Decad.* 2. *Probl.* 9.

XLIX. Superstitiosum & nefandum remedium judicat Craniumhumanum *Erastus* in Antiparacelsicis: *Paracelsum* verò cum inanem observaret exhibitionem, ne superstitioni quid decederet, ossiculum quoddam in capitis vertice commentum esse ait, in certis tantum capitibus reperiendum. At quamvis multa de multis remediis inaniter circumferantur, à superstitiosorum tamen censu hoc eximendum est, cum saltem denegari illi facultas nequeat quam ossibus in genere adscribit Galen. l. 11. de simpl. Medic. facult. ubi se novisse quendam refert ossa combusta potui exhibentem, inscientibus quid biberent, ac multorum tum Epilepsiam tum arthritidem curasse: Efficacia verò spiritus è cranio eliciti, ad Epilepsiæ puerilis curationem, certissima est, si guttæ 5. aut 6. adultioribus plures præbeantur, ut & salis volatilis qui in distillatione liquoris hujus a cranio colligitur: Vide *Reusneri* obs. 154. in Episagm. *Velschij*: De osse Triquetro vide *Hildan.* Epist. 65. *Th. Bartholinum Anat. reform.* l. 4. c. 5. & alios, De hujus viribus sic *Schroderus* in Pharmac. Laudatur præcipuè os triquetrum temporum, ceu peculiare Epilepsiæ specificum.

L. *Coitus* an concedendus? Si ab humorum redundantia sit, siccatione & vacuatione conferre potest, Venus enim morbis a pituita utilis: Si a cerebri debilitate, semper erit noxia, debilitatem majorem allatura, cum Venus cerebro bellum indixerit.

LI. Novi quosdam juvenes ab hoc morbo curatissimos, qui cum vino abstinere nollent, incurabiles evasere: norunt omnes Epilepsiam maximè nervos tentare: *Vinum* autem, cum in omnibus qui imbelli sunt ventriculo, & cerebro imbecillo, acescat, acetum autem nervis bellum indixerit, hinc facilè colligent Epileptici quantopere vinum veneremque fugere debeant: accedit quod ex Aristotele & Averroe Epilepsia fiat ut somnus h. e. à vapore, quare vaporosa omnia, præsertim vina fortia fugienda. *Heer Observ.* 24.

LII. Etsi plerique in *præparatione & purgatione humorum* ad pituitam, quod ab ea Epilepsiam fieri credunt, respiciunt, tamen tutissimum erit considerare quis humor, vel plures etiam misti abundent, & ad eos curationem dirigere, cum humores tales vitiosi causas ejusmodi malignas foveant, & earum naturam facilè induant. *Sennertus*.

LIII. Si ab *utero* ortum ducit, notandum medicamenta suaveolentia exhibenda non esse, cum & caput gravent & paroxysmum concitent. *Sennertus*.

LIV. P. *Merenda* scribit in admodum vehementi, exiguo intervallo sæpius repetente, nec remediis cedente, se plurimos per admota collo prope scapulas rubrificantia medicamenta, donec vesicæ excitarentur, brevi temporis spatio ad pristinum rationis usum frequenter perduxisse & ab accessionibus liberasse, qui deinde decenti curatione ad integram sanitatem perducti fuerint: Nota autem ea, ut & cauteria & setones circa caput, admittenda tantum si morbus cerebro sit essentialis; ac demum post purgationem, nisi affectus urgeat *Iacotius*.

EPIPHORA.

SYLLOGE.

Cohibentibus *lacrymas non utendum ante capitis expurgationem.* 1.
Collyria *asperitate careant.* 2.
Vesicatorij *sincipiti admoti efficacia.* 3.
Non eodem modo curanda, si per vasa externa feratur, ac si per interna. 4.
Setaceum *ubi affigendum.* 5.
Olei vitrioli *usu in encanthin cancrosam abijt.* 6.
Iecori aliquando consulendum. 7.

OBturantibus *pharmacis* non utendum dum magnus est & copiosus humorum fluxus, nam tunc intercepta vi medicamenti, & quasi infarctâ eâ copiâ humoris, aut majorem dolorem excitat, aut exulcerationem ob acrimoniam facit: Itaque tunc adhibenda, cum aut aliquâ ex parte vacuatus fuerit humor, aut non magnus illius fluxus fuerit: alioqui id efficient quod *Galen.* 4. κατ᾽. τόπ. c. 1. scribit, *Potest pompholix lota, ut & etiam spondium & amylum, simul & moderate humores exsiccare, simulque ne per tuniculas evacuetur ea qua in magnis ipsorum venis superflua humiditas continetur prohibere. Rubeus in Celsum l. 6. sect. 6. p.* 220.

II. *Collyria* nullam in se asperitudinem habeant: nam quæ hujusmodi non sunt, quamvis curiosè terantur, naturam suam amittere non possunt, nunquam enim ut succus diluuntur, sed cum etiam ad summam subtilitatem perducta sunt, tamen quasi pulverulenta necesse est maneant, quæ oculorum partes velut configunt, & molestiorem concitant Ephiphoram si ab initio adhibeantur: Cum verò pluribus diebus quis vexatus fuerit, & perseverantia humoris, atque pituita glutinosior reddita fuerit calore oculorum, tunc proderunt collyria ex rebus metallicis, nam tunc facilius ea oculi ferent, modò exulcerationis expertes fuerint. *Heurnius c. de Epiphora.*

III. In contumaci affectu *Vesicatorium* Sincipiti admotum prodest: Narrat *Forestus*, obs. 11. lib. 11. de vetula, cui oculi lippientes, lacrymantes, saniosi, summè dolẽtes & prurientes vesicatorio solum admoto, ex cantharid. fermento & melle, cæteris irritis, curati sunt: Matronam sexagenariam, à sex mensibus ophthalmicam, curandam habui, quæ nullis remediis proficientibus sanata fuit intra horas XXIV. admoto sincipiti Empl. cephalico Schroderi: mero autem nunquam voluerat parcere per totum decursum morbi.

IV. *Fernelius* lacrymarum fluxus originem è syncipite & summo vertice ducit, in quo humorem extra calvam, & subter cutem congeri censet, quem per pericranium in adhærentem membranam destillare, hinc per oculos foras excidere vult. At omnino credendum ex internis fluxionem oculorum sæpe ortum ducere, quod *Paulus* expressit, & *Rhases* ait fluxionem hanc facile curari si per venas exteriores foveatur, difficulter si per intrinsecas veniant lacrymæ. *Plemplius Ophth. l. 5. c. 3.*

V. In defluxionibus & lacrymationibus oculorum, nullũ potentius, omnium consensu, remedium quam *Colli setaceum*: Vult autem *Hildanus* hoc figi inter 2. & 3. vel etiam inter 4. & 5. colli vertebram: *Aquapendentis* & Italorum morem potius sequendum duco, figentium inter 2. & 1. vertebram. Quod enim demissius positum est, dolorifice gestatur, ob continuum appulsum collaris & thoracis. Cur vero *Duetus* comm. in *Hollerium* transfigi cervicis cutim in longum, κατίξιν potius quam in transversum jubeat, equidem ignoro: Itaque à consueto modo non censeo recedendum.

VI. Cuidam ex fluxu lacrymali, per *Oleum Vitrioli* intempestive suppresso, usque eo luxuriavit glandula à narium parte oculis adposita, ut ejus excrescentia cooperierit non tantum malam, sed degeneraverit quoque in pernitiosissimum carcinoma, quod tentavit quidem filo comprehendere, & ferro convenienter exscindere Chirurgus, sed acquisiverat jam tum eam malignitatem tumor, ut vix potuerit attingi quin protinus profunderet plurimum sanguinis, ac proinde necesse fuit solis lenientibus uti, quibus dilatum ægri exitium magis fuit quam ablatum: Viderint itaq; illi quibus acria medicamenta in frequenti usu, quam facile comittatur error, nulla arte deinceps emendabilis. *Tulpius Obs. l. 1. c. 29.*

VII. Gignuntur aquosi humores non solum à frigida & humida cerebri, sed etiam à calida & sicca jecoris intemperie, à qua multa sursum evaporatio in caput fertur, atque ibi in aquam convertitur: Epiphora ab ea causa genita (cujus signa sunt lacrymæ acres, calidæ, quæ dolorem, ruborem inferunt, palpebrasque interdum & canthum minorem exulcerant) non curatur nisi hepatis & sanguinis fervor temperetur. *Enchir. Med. Pract. p.* 136.

ERYSIPELAS.

SYLLOGE.

Malignæ qualitatis adjuncta ratio habenda. 1.
Sanguis mittendus. 2.
Præcipue si faciem obsidet. 11.
Purgatio *sub finem tantum convenit.* 12.
Topicis *caute utendum.* 4.
Ad suppurationem *aliquando potest perduci.* 8.
In partibus mollibus suppurantia renuit. 10.
Cavendum ne ulcus succedat. 13.
Topica refrigerantia *crebro innovanda.* 15.
Somnus *cavendus si faciem invadat.* 5.
Coriandrum *quando utile.* 3.
Topicum expertum. 9.
Quidam obnoxius, ab usu meri immunis factus. 16.
Sanguisugæ *in Vlcerato valet.* 7.
Tibiæ ulceratum *illitu spiritus vitrioli sanatum.* 6.
Pustularum *curatio per* punctionem. 17.
Frequenter faciem invadens, Fonticulo *facto in brachio desinens.* 18.
Oleo inunctum gangrænam accersit. 18.
Aqua spermatis ranarum quomodo utendum. 10. *a.*
Exulcerati *curatio.* 11. *a.*

I. VVlgo creditur à bile flava habere ortum; at è recentioribus quidam potius ex sanguine tenui deducunt: nam 1. color potius sanguinis quam bilis indicium est, qui ruber est, cum pallidus aut flavus esse deberet, ut ex Ictero patet: 2. etsi calor satis vehemens sit, non adeo tamen est acer, ac in affectibus à flava bile ortis, unde nõ tam frequẽter exulceratur ut herpes & alij tumores ex bile nati, Et cum exulceratur, id non tam ex ipsius natura est quam ex transmutatione: 3. rarius obnoxij qui calido & sicco temperamento sunt, macri, fusci, nigri, quod bili flavæ generandæ accommodatissimum est, sed potius sanguinei, obesi, carnosi, rufi 4. carnosæ partes, femora, crura, facies, collum, mammæ & similes crebrius

crebrius quam aliæ afficiuntur, 5. plerumque invadit affectus ab anno 30 ad 40, quo tempore plurimum sanguinis corpori inest. Non tamen in plethoram simpliciter, sed potius depravatam & peculiarem sanguinis qualitatem, quæ à partis ejus tenuioris putrefactione & corruptione provenit, causa referenda: maligna enim illa qualitate natura stimulata humorem vitiosum ad ambitum corporis pellit: cujus signum est quod invadit hoc malum ut pestilentia, ut qui malum antea non sint passi, existiment lue pestifera se corripi, donec affectus aliquo in loco se prodat: Hinc vulgò usitatum, ubi paroysmus invadit, & rosa emicat, medicamenta assumere quibus naturæ motum adjuvant, & materiam ab interioribus ad exteriora excutiunt, theriacam aut mithridatium, vel aquam aut rob sambuci exhibere: hæc medicamenta ab initio usurpata probantur ubi humorum copia non urget, alias tutius est caussam antecedentem tollere. *Sennertus lib. de Febr. 2. cap.* 15.

II. *Celsus* imprimis *phlebotomiam* commendat, quem Paulus lib. 4. sequitur: *Galenus* 14. meth. & 2. ad *Glauconem* ab ea alienus videtur: At rationem potius quam authoritatem sequor, Est enim morbus acutus, cui citò occurrendum, ex inflammationum genere, à sanguine tenuiori aut ejus ichore, eoque ferventissimo, Sed in tanto fervore quis audebit phlebotomiam omittere, aut ad alia præsidia, ea relictâ, confugere, cum ea revellat à parte fluxione tentata, vacuet, transpirationem juvet, & biliosum sanguinem, vt jacet in venis, promptissimè educat: Si occurrat Erysipelas sincerum, à sola bile pronatum, quale fingit Galenus, ac si biliosa cacochymia in habitu corporis redundet, metu cholericorum ebullitionis, dimittatur venæ sectio.

III. *Coriandrum viride* cum farina hordei appositum, optimum est medicamentum, sed non ab initio, si quidem est calidum, quod amaritudo indicat, etsi participet de aquosa humiditate: Gal. invehitur in Dioscor. qui ait id cum pane aut polenta curare erys. Id autem non facit ab initio, sed in fine, cum frigidus est affectus. *Fonseca cons.* 44. *tom.* 1.

IV. Antiqui & plurimi Chirurgiæ scriptores adhibent valde *refrigerantia*, ipsam quoque aquam frigidissimam, imò etiam adstringentia & stupefacientia admiscent, ut hyosciamum, mandragoram, opium, cicutam: Verum hanc vulgatam curam, non sine ratione & experientiæ suffragio reprehendunt recentiores: cum enim materia Rosam excitans acris sit, malignitatis non expers, si illis valde refrigerantibus, adstringentibus & repellentibus ejus exitus prohibeatur, ad interiora regreditur, & membra nobilia & interiora occupat cum vitæ periculo, hinc phrenitis ab erysipelate in capite repercusso &c. Deinde per hæc materia in ipsa parte affecta concluditur, unde putredo & suppuratio, quam gangræna sæpe sequitur: Quod cum ex Græcorum & Arabum curatione non raro acciderit, monent illi ut pars hactenus refrigeretur, quo calor remittat, ac æger fateatur se non tam insignē calorem sentire, cum caloris rubicundi in lividum transmutatione: Sed facile fieri potest ut antequam satis cautionis hic adhibeatur talia pericula jam præsto sint, Quare res non multum aliter se habere videtur quam in ambustis: si enim membrum ambustum aquæ frigidæ immergatur, nihil aliud agitur quam quod calor concluditur cum doloris & augmenti periculo: Commodius calida admoventur quę cutem laxent, poros reserent, serosos humores in pustulas erupturos, resolvant: Eodem modo hic & illa intemperies in parte tollitur, non solum si per contraria illi obviam eatur, sed imprimis si causa tollatur. *Sennertus l.* 2. *de Febr. c.* 15. Prohibetur hic usus humidorum, nam promptè refrigerantur actu, quamvis potentia possint calefacere, atque ideo repellendi vim nanciscuntur: præstant itaque fomentationes siccæ, digerentes: Hinc fit quod si per incuriam ægri, initio Erysipelatis, morbum non cognoscentes lavent, ille summè exacerbetur & in tumorem attollatur, dolorque geminetur. Nihilominus legitur apud *Horstium* t. 2. p. 448. Thermarum applicationem nihil nocere; loquitur autem de thermis Bollensibus, quæ vim attrahendi & digerendi habent magis quam repellendi: *Hoëferus Hercul. Med. l.* 5. *c.* 1. Ab vnctuosis & vim emplasticam habentibus, imprimis à narcoticis cavendum, acres enim vapores exhalant, qui si intus detinentur, interdum partem corrumpunt. *Crato apud Scholtzium Cons.* 290. Nostratibus in more est si Erysipelate corripiuntur, ut partem affectam rubentem inungant cum oleo laurino, cum pauxillo Mercurij vivi commixto, quo medicamento morbum longiorem reddunt: dum enim oleum illud cutem laxat, erysipelas semper magis ac magis serpit, ita ut & totum corpus subito invadere videas, nisi malo huic ita prævenias, nempe loco oleo illinito circumpones pannum lineum, aqua tepida madefactum, qui cæteras partes defendit: *Valæus Meth. med. pag.* 8. Humores in carne hærentes, si planè extravasati sunt, ob crassitiem suam fluere non possunt: fluxiles ergo reddat Medicus medicamentis calidis: Sic Erysipelas in initio Sp. Vini applicatione tollitur. *Idem p.* 112. Exemplum Erysip. in scirrhum abeuntis ab usu refrigerantium, vide apud Galenum 2. ad Glauconem.

V. De *Somno* hoc tenendum, cum crura vel tibias Erysipelas occupat, somnum mediocrem convenire: cum verò faciem, à somno, quantum fieri potest, temperandum. *Crato cons.* 291.

VI. Quendam *Erysipelate tibiæ ulcerato* laborantem curabat Illustr. Veslingius prius purgato corpore, tangendo aliquoties ulcus cum plumâ spiritu vitrioli imbuta: Ajebat acres liquores illos Chemia prolectos, ulceribus malignis & serpentibus ideo admoveri, ut corrodentes humores quodammodo mitigentur & vis illorum refringatur, exemplo salis Tartari & spiritus vitrioli, quorum utrumque acerrimum, & mutua in se invicem actione, mixtura medicamentum haud parum benignius producat. *Velschius Observat.* 86.

VII. Sacro igni, mulieris melancholicæ crus exedenti, optimè profuit *sanguisuga*, eliciens ex proximis venis fervidum adustumque illum sanguinem qui perennem fomitem pervicaci ulceri hactenus suppeditaverat: quo exsucto facillimè cessit reliqua molestia soli pani aquæ immacerato. *N. Tulpius l.* 4. *cap.* 13.

VIII. Quamvis in Erysipelate pus movere pertimescit Hippocr. 7. aph. 20. dicens Ab Erysipelate putredo aut suppuratio malum, Ne quis tamen existimet nusquam esse tutum in Erysipelate pus movere, atque intelligat hanc sententiam tantum damnare id pus quod ex carnis corruptione, ab Erysipelate generaliter appellato, prout à flava bile nascitur, ut vulgus existimat, fit: Namque experientia compertum est tutò Erysipelas suppurari: At humores qui ex sola flava bile suboriuntur, qualis Herpes est, & ejus species, nusquam citra periculum, ab Hippocr. prædictum, suppurantur: præter id quod suppuratio carnis illius à flava bile exesæ & putrefactæ est, non ipsius bilis quæ nequit usquam sola

uppurаris, neque adhuc in venis concoqui. *Mercatus de Indic. Medica lib. 2. capit. 11.*

IX. Usu *Linimenti simplicis*, nondum rancidi, & frequenter immutati; innumerata extremorum Erysipelata felicissimè curavi: non neglectis universalibus & refrigerantibus internis: In hujus defectu nihil præstantius oleo amygdal. dulc. ex aqua solatri, in phiala vitrea, novies loto, quo frigidè inungitur pars affecta, donec calor vehemens minuatur: Alij commendant balsamum Saturni oleo lini paratum, & sæpius pluma illitum. *Linimenti simpl. descriptio ℞. Succi Solatr. recens expressi, ol. rosac. ãn. ℥ xx, coque s. a. ad consumptionem succi, colaturæ adde litharg. aur. cerusisæ ãn ℔ j m. f. s. a. in formam unguenti. Scultetus Armam. Chirurg. obs. 68.*

X. a. Vidimus *Erysipelas genæ dextræ* emplasticis suppurantibus tractatum in gangrænam abiisse: Iterum vidi Chirurgum necasse hominem Erys. podicis correptum iis emplasticis: causa est 1. quia detinentur vapores acerrimi: 2. quia genæ, mamillæ nates, ob mollitiem facile nativo calore privantur: Ubi igitur vires robustæ, & humores calidi, veniant in usum digerentia non suppurantia. *Sanctorius Meth. vit. Err. l. 8. c. 15. Vide Hildanum cent. 1. obs. 82.*

X. b. Nonnullis *aqua spermatis ranarum* ad extinguendum ignem sacrum familiaris est, sed malo sæpe successu, Est enim nimis frigida, quia habet in se mercurium cum saturnina quadam proprietate conjunctum. Itaque repercutiens quidem est, sed gangrænæ, aliorumque gravium symptomatum causa manifesta, Præstat vero ejus aliquid cum decocto myrrhæ & olibani ex vino & aceto miscere. *Hartmannus Prax. cap. 271. §. 4.*

X. c. *Erysipelas ulceratum* feliciter curavi, methodo à *Rulando præscripta Cent. 1. Cur. 43.* Quidam annos natus 63. patiebatur exulceratum Erysipelas, pedes corripiens, magno dolore ac tumore: 1. sic expurgavi corpus ♃. *syrup. ros. Mont. ℥ j extr. Esulæ ʒ ß. decocti pector. ℥ iß. m.* Lotio pedum. ♃. *rosar. man. iv. plantag. man. iij bulliant aliquantisper in aqua q. s.* Pedes extractos, ac molli linteolo abstersos & siccatos, bis quotidie seq. ungu. inungebat. ♃. *lithargyr. ℥ iij, ungu. popul. cerussæ ablutæ, Infrigid. Galeni ana ʒ ß. olei rosat. compl. ℥ j.* In mortario omnia bene ducantur donec fiat ungu. *Hartmannus ib. Nasturtium aquat.* in Erysip. singulare est. *Idem.*

XI. Quanquam de S. M. dubitari solet, cum *Galenus* 14. meth. 3. necessariam non esse dixerit, eam tamen non reprobavit, ubi autem faciem invasit, de hac dubitari non potest, si quidem phlegmonosum sit, & præterea in capite, quo casu *Celsus* 6. 26. & *Paulus* sanguinem educebant: Ideoque sanguis iterum atque iterum ex inferioribus & superioribus venis educendus. *Fortis Consul. 95. cent. 1.*

XII. Licet *Galenus* 13. m. m. videatur purgationem electivam approbare, ad hanc tamen valde caute deveniendum est, nonnisi in declinatione, ne agitentur humores, & in partem affectam irruant: quare post septimum præberi potest Elect. de succo rosar. cum cassia, & ab eo serum ad libras. *Fortis ibid.*

XIII. Interdum accidit ut si non rectè curetur, & *poros obstruentia*, ne humor difflari possit, intempestivè adhibeantur: aut humorum affluxus nimius fiat, pustulæ interdum, imò majores vesicæ in parte affecta excitentur, è quibus ruptis sanies aquosa effluit, parsque postea exulceratur, & nisi rectè tractetur, affectus in diuturna & cacoethe ulcera, præsertim in cruribus, imò in gangrænam sæpe degenerat: Quod si accidat, refrigerantibus, siccantibus & adstringentibus opus est: imprimis hic utile est unguentum diapompholigos, cui si libet aliquid Sacch. Saturni addere licet. *Sennertus.*

XIV. Rusticus *Erysipelate phlegmonode in sinistra manu* laborans, sibi inunxit per aliquot dies manum & brachium oleo rosaceo, unde dolores, inflammatio &c. ingravescebant, ita ut tandem gangræna correpta sit tota manus: Ex quibus perspicuum est oleum maxime inflammationibus adversari, quod innuit *Galenus* 15. de simpl. *Hildanus Cent. 1. obs. 82.* Anno 1668. uxor Lanij Genevensis, dicti *Bourdillat*, faciem erisypelate obsessam eodem oleo inunxit, hinc foedissima ac densissima crusta, lacteæ similis exorta est, quæ prope gangrænam accersivit: Ab oleosis & pinguibus omnino abstinendum jubet *Fortis* consult. 95. cent. 1. ut quæ partis fervore excalefacta magis inflammare possint.

XV. Errant qui dum Erysipelati *apocroustica*, & cætera *refrigerantia* semel vel bis in die applicant: deberent sane dum pars aliqua ardore deflagrat non bis, sed decies in die superlinire: tum quia topica quanto minus consueta sunt, tanto magis alterant, & per consequens juvant; tum quia singulis horis partes affectæ, ob perustos humores fluentes recandescunt; novo indigent refrigerio. *Sanctorius Meth. V. E. l. 4. c. 13.*

XVI. D. N. 25. annum agens sæpe afficiebatur *Erysipelate in tibiis*, coepit bibere *vinum* multo meracius solito, & paucissimæ aquæ permixtum: ab eo tempore nunquam erysip. affectus est, & bene habet licet 4. aut 5. anni effluxerint: Causam esse existimo quod à vino roborata facultate expultrice materia erysipelatis expellitur per alvum, urinas vel insensibilem transpirationem. *Riverius cent. 2. Observ. 41.*

XVII. In *Erysipelatum hydatidis*, quæ vi succorum ichorumque acrium & feruidorum erumpere consueverunt, præcipit *Fallopius* etiam principio suppungendum, illo etiam addito, ut loco ad effluxum humoris proclivi sit cuspis adigendus: Quæ opera & nobis placet, sed ut acu aurea vel argentea rem administrari malim: Sed & illud scire licet, has non suppungi leviter, sed etiam forfice rescindi, quo nihil relinquatur ejus ichoris, qui folliculo retentus particulam contactu labefactare queat. *Severinus Med. Off. p. 82.*

XVIII. Virum novi xxxv. circiter annorum, Senatorij ordinis, biliosi temperamenti, cujus faciem sæpe invadebat sanguis biliosus, qua inde oedematoso tumore perperim foedabatur, discussis tenuioribus partibus humoris: Ex Medicorum consilio multa auxilia tentata sunt, jusculorum alterantium usus, seri lactis, acidularum omnia incassum: Suasi *fonticulum in brachio* (in crure dextro excitatus fuerat, sed citra fructum) quem, urgente Chirurgo (cujus uxor in simili casu beneficium experta erat) admisit, neque deinceps ab anno 1673. ad hunc usque 1679. morbo illo occupatus fuit, subsidente omnino vultu, oedematisque vestigiis omnibus discussis.

EXANTHEMATA.

SYLLOGE.

Aliquando licet purgare & venam secare. 2.
Quando purgationi locus. 4.

Pest

Pestilentiæ tempore cordi epithemata non admovenda. 3.
Sine febre orta solius diatæ ope evanescentia. 1.

I. MOnialis nulla prægressa febre, nec ulla virium imbecillitate, nullisque aliis signis ex more apparentibus, subito *exanthematis* correpta est toto corpore, neque tum quicquam mali præterea sentiebat: hæc absque ullo medicamento sola *diæta* convaluit: Crediderim quod morbus Luna decrescente obortus esset, naturam potius menstruo illius motu adjutam excrementa, quæ pauca erant, ad circumferentiam propulisse, tanquam insensibilem transpirationem moliri voluisset; si quidem pustulæ non ut in aliis totæ rubentes conspiciebantur, sed ex nigredine quadam quodammodo virescebant: *Rumlerus* observat. 45. Quo rarius hæc obtingere constat, eo rarius quoque haberi debet benigna esse & sola victus ratione percurari: Occulta si quidem malignitas merito suspecta illa redidit. *Velschius in notis.*

II. *Galenus* 2. in 6. Epid. 30. expendens Simonis historiam, cui lata apparuerunt Exanth. dixit etiam in hoc casu convenire *purgantia* & *venæ sect.* Non quidem ad evacuandam materiam ad cutem transmissam, sed ad tollendam humorum superfluitatem, in venoso genere existentium, antequam topicis evacuetur materia ad cutem transmissa, *Silvaticus Cent.* 1. *cons.* 14.

III. Ubi *pestifera Exanth.* efflorescunt, cordi imponi non debent *Epithemata*, ne fiat palindrome ad partem nobilissimam, cujus officio vita carere nequit. *Heurnius Meth. ad Pr.*

IV. Non levis est difficultas An in morbis in quibus aliquid in cute efflorescit, primo efflorescentiæ impetu, & in motus principio, aut quovis alio tempore, sit *medicamento Purgante* utendum? Nonnulli perterriti copia humoris vitiosi in febribus malignis, cum maculæ erumpere incipiunt, temere ad expurgans confugiunt: conspicientes enim sanguinis detractiones non sufficere, sed accidentia adhuc crescere (& non raro sanguine non sufficienter misso, quod utilius foret) ad Purgans confugiunt, ut videantur magnis morbis magna auxilia opponere: urgens sic periculum censentes posse se vitare, posthabentes retrocessum lethalis materiæ ad viscera, majusque beneficium ex purgatione sperantes, dempta scil. humorum copia urgente & gravante, quæ coctionem non expectat: Seducti iidem *Galeni* decreto, qui in curatione pustularum *Simonis* non negavit purgante utendum: Vt veritas eluceat, Sciendum cutis Efflorescentiarum triplicem esse differentiam: Nam quædam fiunt natura à malitia humorum plurimum & ante tempus irritata: quæ coacta ac præcavens ne humores in membrum princeps irruant, ordinem consuetum, ac citra coctionem, evertens, lethalem humorem à se pellit; Hujus census sunt variolæ, morbilli, erysipelata, & maculæ febrium malignarum: Quædam rursus fiunt natura etiam pellente, cæterum benigniorem materiam, & quæ febrem interius non concitat: qualis naturæ sunt Gallicæ pustulæ, & scabiosæ Simonis eminentiæ, & reliquæ aliæ, quæ sese exonerante venarum facultate, per cutem ad modum scabiei erumpunt. Item aliæ sunt quæ ex ipsius carnis, seu tertiæ regionis vitiis, ob depravatum alimentum, in cute efflorescunt, ut in impetigine, vitiligine, scabie, psora, pruritu: Ex qua differentia sequitur quod id quod ad cutem pellitur, vel fit ex perniciosa humoris, febrem lethalem concitantis conditione: vel ob copiam vitiosi humoris, solum alitioni inepti, sive in venis præsit, sive in carne vigeat: Item, Id quod per cutem erumpit, vel in carne & cute impactum existit, pustulas ac tumorem efficiens: vel solum cutem foedat calore, tenuitate, ac morbositate maxima affectum, concitat in cute, præcavens majorem in visceribus: Quibus præmissis, Statuendum In nulla cutis defoedatione incipiente, & in ipso eruptionis impetu; Sive maligna sit materia, sive secus, utendum esse purgante: Idque præcipuè observandum in maculis febrium malignarum, morbillorum aut variolarum, neque adhuc post completum tempus apparitionis in variolis & morbillis: Cæterum aliquando, ratione urgentissimi periculi, in febribus malignis (quia adhuc ipsis apparentibus magna humoris perniciosi copia: & febris pergit in augmentum) post impetum eruptionis, & continuato naturæ motu ad extima, frictionibus & cucurbitulis, purgare nonnunquam licebit, licet id rarò & cum præmeditatione faciendum, At in aliis cutis foeditatibus, quæ in variolis & morbillis degenerant, neque initio, neque post completum eruptionis tempus, neque usquam purgandum est: quia humores, qui febrem concitarunt, sunt qui degenerant in variolas, & ob id cessat protinus febris quæ cutem foedavit, licet ex suppuratione alia subsequatur: In erysipelate tardissime, quia in his omnibus mobilis admodum est materia: Cæterum si quod in cute apparvit, (sive erysipelas, sive morbillus, sive variolæ, aut maculæ malignæ fuerint) subito retrocessu delitescit, introque vertatur, protinus purgandum erit, antequam in membrum princeps irruat, more turgentium humorum: Verum in certis eruptionibus scabiosis, quales in *Simone* Hipp. observavit, & in reliquis ejusdem census, quia impactæ sunt carni & cuti, & ex crassa materia, quæ lentissimè moventur, cum tibi visum fuerit licebit expurganti medicamento uti, non tamen in ipso eruptionis initio & impetu: Nam permittere oportet naturam finire inceptum motum, & postea quovis tempore purgandum: quia quod remanet intus, ut in dies magis ac magis generatur, ita & evacuari desiderat: quia nec tota materia simul est, neque expellitur, sed expellenda remanet citra succensionem ac febrem quæ coctionem desideret, aut ob urgentiam expellenda sit, sed in impetu ipsius motus nequaquam: Quippe statutum est apud prudentes, adhuc in evacuationibus, quas necessario oportet compescere, impetum irritationis & concitationis naturæ errantis permittere, antequam compescere incipias: nedum in his evacuationibus quas natura melioris gratia ex humore lethali movet à membris præcipuis ad ignobilia. In qua re, ratione & experientia ducti sapientiores, verentur naturam ab incepto munere expulsionis purgante dato revocare; quem motum securius sit mille modis juvare, cucurbitulis, scarificationibus &c. quippe ex violentia quæ infertur in naturam, medicamento trahente ad viscera, contra naturæ motum ad externa, plurimum labascit, defessa ex correpugnantia: Præterea ex retrocessu vereri oportet decubitum ad princeps aliquod membrum, Nihil enim lethalis turgentia est quam prædictus retrocessus ab intimis & à cute, contra motum naturæ ab intimis ad extima: Nec quoque est in potestate medicamenti commotum

humorem necessario ad intestina pellere. *Mercatus de Indicat. Med. l.1. c.6.* Vide Habitus corporis vitia, §. lib. vij.

EXCRESCENTIÆ.

SYLLOGE.

Excrescentiæ carnis in Palato curatio. 1.
In labio superiore. 2.
In scapula extirpatio. 3.

I. IN *Palati* anteriore parte, retro dentes incisorios, foramen adest ex palato in narium amplitudinem, venula atque arteriola, una cum tunica palatum succingente, desinens: Ex hoc foramine Matronæ nascebatur excrescētia carnea, instar fungi, ex qua sanguis copiose fluxit etiam ad levem linguæ contactum, ac ad nucis juglandis molem tandem pervenit: Via prius Pil. *Aquapendentis* aliquoties, quæ caput optime purgant, & bona diæta, Excrescentiam medicamento ex spir. vitrioli, succo portul. & tinctura rosarum tetigi & diminui; denique instrumento ad polypum residuum extraxi; sic spatio x. dierum sanata. Ante mali invasionem per biennium insignis dolor & gravitas auditus adfuerat *Scultetus Armament. obs.* 35.

II. Anus inspiciendum præbet *Labium* quod mitum in modum excreverat: in medio labio ulcus fuerat, ex eo principio caro fungosa ortum habuit: Sectionem anus recusat, consulo ut tumorem cum setis equinis fortiter apprehendat & indies arctius adstringat; facit, sed magno dolore, multis noctibus insomnibus, tandem decidit caro superflua; adhibitis ungu. consolidantibus convalescit anus. *I.D. Wincler Misc. Cur. anno* 76. *obs.*37.

III. Virgo Nobilis. cum jam per aliquot annos *Excrescentiam carnosam*, fungum referentem, in *scapula sinistra* fovisset, abscissioni propositæ annuit: Ejus crassities circa ortum trium digitorum erat: Chirurgus filo serico contorto excrescentiam constringendo tam diu tractavit, emplastris etiam idoneis circumpositis, ne aliquid mali emergeret cavit, ut tandem trium septimanarum, & quatuor dierum spatio à corpore feliciter separata, & nova cute superinducta, virgo à molestia ista (quæ ponderavit ℔ iij civiles & ℥ xij) liberata: Aliquoties ob dolores graves hoc opiatum datum ℞. syrup. papav. ℥j laudani op. vino dissoluti gr. iij aq. ciunam. cordial. ℥ ß. m. *Idem.*

EXCRETIO PURULENTA.

Excretio puris à colo ulcerato pro mesenterica habita.

SOlum intestinum colon præ cæteris obnoxium est Exulcerationi quæ pus producit, quod multi manare putant à mesenterio ulcerato, & infelciter utuntur purgantibus medicamentis & clysmatis, quæ magis irritant foventque malum & adaugent: Quia extremitas coli juncta intestino recto carnosior est, ibi abscessus dolorifici generantur, qui pure excreto ocyus sanantur quam si à mesenterio prodeant. *Riolanus Encheir. lib.* 2. *cap.* 17.

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER SEXTUS.

De Affectibus à litera F. incipientibus.

FEBRIS IN GENERE.

SYLLOGE.

Divisio ordinaria non omnes species comprehendit. 1.
Dantur Febres ancipitis naturæ. 3.
In affectibus quorum comes est non semper vena secanda. 4.
An in omni, saltem minorandi causa, sanguis mittendus. 5.
Nitri *efficacia in extinguendo febris ardore.* 6.
Stercoris suilli vis anti febrilis. 7.
Balneorum *usus an conveniat.* 8.
Curatio per Alexipyreta. 9.
Per Narcotica. 10.
Febris artificio excitata ad curam quorundam morborum. 2.
Febres epidemicæ aliquando invadunt citra humorum vitiosorum in corpore præsentiam. 11.
Non perpetuo quidam febricitantes in lecto debent detineri. 12.
Non omnis febris solutionem per sudores exigit. 13. 14.

I. IN ea sum sententia veteres scriptores non omnium *febrium genera differentiasque* assequutos esse: Ego quartam à nemine hactenus observatam, à me inventam proponam: Ea autem est febris Continua uniformis, sine ulla exacerbatione, thoracis Pulmonumque immodicum calorem citra putredinem consequens: calor autem hic ob aëris inspirati inopiam, angustiæ vasorum culpa, pulmones invadit: Quiquidem immodice excalefacti, geminam ob causam febrem in corde, dein in toto habitu excitant, Tum quia conceptum calorem cordi immediatè communicant, tum quoniam aërem quantumcunque frigidum inspiratum ita excalefaciunt, ut cordi pro naturæ præscripto refrigerando minimè sufficiat: hinc assidua febris, quæ nec Ephemera nec Putrida, nec Hectica propriè dici potest: qua affecti asthmate non intervallato, sed assiduo laborantes teneri non semel tantum animadverti: Si quis hanc febrem in Hecticam impropriè dictam, ex viscere præcipuo male affecto ortam referre velit, non à scopo declinabit, modo hujus generationis modum ab aliis non adhuc minimè observatum intelligat. *Zecchius consultat.* 52. Nob. infans febre corripitur putrida continuaque, cum sensuum omnium hebetudine, inquietudine, implaciditate, motibus convulsoriis, nausea continua, externarum partium frigore, licet internæ urantur, calent enim thorax & hypochondria, arida lingua nigraque est: Morbi acutissimi causa obscura erat, nisi à parentibus significatum fuisset duobus diebus ante morbi primum insultum, à Chirurgo, parentum jussu, ad tollendum linguæ impedimentum, sectum fuisse linguæ frænum: ab hoc opere pronum situm non datum fuisse infanti: unde statim conjeci sanguinem è loco vulnerato in ventriculum præcipitatum, ibique putrefactum, morbi & symptomatum commemoratorum causam fuisse: nec fefellit opinio: oleo enim amygdalino dulci ad ciendum vomitum propinato, sanguinis concreti purulentique notabilem copiam evomuit, hinc statim remisit febris cessaruntque symptomata. *Idem consultat.* 41. *Sennertus præter* ephemeras, continuas primarias vel symptomaticas, & intermittentes, certum quoque genus admittit, quod provenit v. g. à vermibus, lacte corrupto in ventriculo infantium, sanguine concreto

extra vasa putrescente, qualem comitatur aliquando hydrops: Addo ego illam febrim quæ ex pituita deglutita in ventriculo putrescente oritur. Tales febres lentè progrediuntur, quia cum materia longè à corde abfit, tardiores & pauciores fuligines ad illud mittunt, hecticasque mentiuntur. *Hoeferus in Hercule Med. l. 6. cap.* 1.

II. Si Lethargicis febris superveniat, Lethargus solvitur: Quod si febris sponte non accedat, licet eam arte facere inungendo pulsibus oleum è scarabæis lucanicis factum, ad modum olei scorpionum: Sic enim certo experimento febris excitatur Ephemeram æmulans, & altero statim die disparens. *Hoeferus Hercul. Med. l. 1. c. 6.*

III. Febres quædam, tum assiduæ tum intermittentes, artis usu notantur quodammodo *ancipites*, quas neque in *Ephemeras*, neque in ullum *Putridarum genus* certò referre possimus: quædam enim ultra diem tertium excurrunt, ac eodem interdum die sæpius exasperantur, idque aut dum cibus conficitur, aut sub vesperam, nullam intermissionem puram sortitæ, blandæ quidem,& quibus laborans vix se teneri putat, pulsus tamen celeritate ac frequentia, lassitudine, corporis gravitate aut exolutione, interdum etiam gravioribus symptomatis conspicuæ: Quædam verò ad puram intermissionem deductæ, sine horroris sensu, leviter ut dixi, aut dum concoctio fit, aut sub vesperam, aut quavis occasione recrudescunt; Ejus generis nonnullæ à vehementiore pruritu, à scabie, à furunculis, ab externis abscessibus, & ab acri destillatione fiunt: nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem effervescente, vel à semimalâ humorum qualitate, quæ aut primam aut alias corporis regiones obsideat: hæc enim vitiosa illorum qualitas media quædam ad putredinem via est, in qua plerumque affectio subsistit: Quocirca ejus generis febres omnes, aut tenui refrigeranteque victu sustuli, sub quo natura qualitatis vitium sola emendaret: Si victus parum profuit, huic insuper aut venæ sectionem aut purgationem accommodavi, quibus brevi est solutio sequuta. *Fernelius Meth. curand. febr. cap. 6.*

IV. Recentiores Medici in quolibet affectu, modo febris adsit, ad sanguinis missionem veniunt, contra mentem Hippocr. qui S.M. ob febrem adeo timuit, ut sæpe ejus gratia à s. m. abstinendum esse existimaverit: Sic sect. 3. Coaca. 79. *Dolores circa latus in febribus consistentes, venæ sectio lædit &c.* & 2. Epid. sect. 5. v. 10. *Si ulcus fuerit, internas venas secato, si non febricitet:* Et infra v. 18. *Quicunque derepente voce destituuntur, si sine febre fuerint, his venam secato.* Coacar. sect. 2. v. 72. *Quibus derepente, dum sine febre sunt, hypochondrij & cordis dolor &c. solvit V. S.* Ratio ex eo dependet, quia febris non solum bilis præsentiam attestatur, quando febres omnes, diariis exceptis, ex bile originem habere credidit Hippocr. l. de Nat. hum. v. 272. sed eam fervere indicat: Quare in hoc casu propter febrem s. m. plurimum lædit; Tum ratione signi, quia bilem vigere ac fervescere indicat: Tum ratione causæ, quatenus humores per v. s. tenuati, à febrili calore eo usque tenuantur, ut sanguis totus ferè in biliosum succum transmutetur; quando bilis nihil aliud est quam sanguis attenuatus & immodice excoctus, sive accensus à calore: Et hæc ratio est cur illi quibus sanguis fluxit immodicè, à febribus biliosis corripiantur: quod notavit Hipp. l. 2. de morbis mulier: Quæ omnia attendens prudens senex V. S. adeo suspectam habuit in febribus putridis (has febres ex bile vocat) ut pro earum curatione nullibi eam admiserit. Quam Hipp. doctrinam aliter excepit Galen. qui illud axioma constituit, Salubertimum esse in omni putrida Sanguinem mittere; quem sequuntur recentiores, qui in omni morbo sanguinem mittunt quoties adest febris, tanquam hæc præcipuum sit indicans S. M. *Martianus comm. in Coac. 79. sect. 3.*

V. An in omni febre, saltem minorandi gratia, *Sanguis Mittendus? Galenus* 2. aph. 29. annuit, dum enim *Hippocr.* inchoantibus morbis movendum præcepit, h. e. vacuandum, præcipue de s. m. intelligit: Idem in omni putrida v. s. minorat. 11. meth. 15. Ex quo loco tamen non inferas in omni febre particulatim sanguinem esse mittendum, plurimæ enim sunt in quibus sanguinem mittere minimè expedit, quum scil. vrina aquosa extiterit, aut quum citrina igneaque sit, ex *Avicenna* 1. 4. tr. 2. c. 7. Solum enim sensus est quod in omni febrium genere sanguis mitti debet, ubi cum humore peccante plenitudo aliqua fuerit adjuncta: copiosa quidem, si plenitudo fuerit ad vasa: minorans vero, si plenitudo fuerit ad vires, ut parte materiæ detracta natura reddatur potentior supra residuum: Si vero neutra fuerit plenitudo, aut impedientia adfuerint, aut defuerint aliqua quæ ad sanguinem mittendum adhortantur, sanguis detrahendus non est. *Zacutus pr. h. p. 570.*

VI. *Nitrum præparatum* contactu linguam frigoris specie imbuere solet, quam ob causam in ardentissimis febribus, de gravissimorum Medicorum consilio, & experientiæ testimonio, ad restinguendum calorem utilissime usurpatur, quippe exhalationes Sulphureas comprimit ac compescit, *M. Doringius apud Hildanum Epist.* 79. Præfertur autem Nitrum sine sulphure depuratum, quod ea præparatione refrigerandi vi exuatur. *Vide symptomata febrium.*

VII. Nob. per sex menses intermittente Tertiana laborabat, remedia à Medicis præscripta nihil proficiebant, Monachus Dominicanus consultus dari sibi petit libram semis spiritus vini Rhenani, in eoque infundit stercus suillum, quod in pera attulerat, digerit per horam, inde colat per linteum cum expressione forti; Colatum una vice sumendum propinat, qui inde in sudorem lapsus egregie sudat, hinc abiit febris: Idem experimentum in aliis nunquam fefellit, etsi recidiva in aliis contigerit. *Al. Hermannus Cummenus Misc. Cur. anni 1672. obs. 120.*

VIII. *Balnea* non conveniunt æque febribus, legitur quidem hinc inde apud veteres Balneum aquæ dulcis commendatum in febribus, verum id hodie plane exolevit, unde etiam *Galenus* inter contra-indicantia balneorum refert horrorem: Neque in aliis acutis locum habent Balnea, quia facile nocere possunt, vnde pediluvia immersiva quoque pro somno ciendo in malignis male ut plurimum cedere consueverunt, rarefacto inde magis sanguine & ad cor delato, unde malignitati facilis est victoria. *Wedelius de M. C. Ext. p. 10.*

IX. Febrium distinctionem causa Fermenti febrilis, quæ ex diversis elevatur subjectis, parit: In *Intermittentibus* enim causa occasionalis in primis hæret viis, ventriculo scilicet, intestinis, & reliquis adjacentibus partibus: *Ardentium*, proprie sic dictarum, continet ipsa sanguinis

massa,

massa, quæ vel aliunde corrupta, maligna & venenata est, vel intestinum gerit bellum: *Continuarum periodicarum* subjectum inhæsionis, seu minera, vel est in mesenterio, pancreate, vel in alijs organis sanguinis elaborationi & defæcationi destinatis: In harum autem omnium ablatione potissima cura dirigenda est ad magis vrgens, nimirum ad *Ebullitionem sanguinis*, quæ paroxysmum febrilem gignit, sedandam & impediendam, Id quod tamen immediate nec venæ sectione, nec purgantibus, hoc est virium diminutionibus, peragetur, sed *specificis anti-febrilibus, materiam febrilem præcipitantibus, diaphoreticis vna & diureticis*. Cui indicationi inserviunt in *Febribus intermittentibus, simplici & duplici Tertiana*, quædam quæ, vel fundendo & exagitando sanguinem, fermentum febrile præcipitant, & sic paroxysmum febrilem impediunt, ex quorum censu sunt *Sal C.C. vel viperinum fixum, Sal absinthij, Spiritus salis ammoniaci, Sal anti-febrile rubr. & album D. Mœbij, Tinctura Bezoartica D. I. Michaelis. Lazar. Riverius* ante paroxysmum *Tertianæ intermittentis* sequens offert, ℞. *aquæ cichor.* ℥ iij. *Salis absinth.* ʒß. *spiritus sulphuris* ℈ j, insequente sudore per horam, *Cent. 1. Observation. 20. 26. In duplici Tertiana Poterius* exhibet *Salis centaur. min.* ʒ ß. *cum spir. vitrioli gutt. v. in aqua appropriata: Præ reliquis Martialia in hisce Febribus vtramq; adimplent paginam:* Quædam *Alexipyreta* in dictis febribus *sanguinem figendo & constringendo* accessionem febrilem compescunt, qualia sunt *succus plantaginis, pulvis radic. tormentillæ, C.C. vstum & præparatum, alumen &c. in vino exhibitum. Fr. Hofmannus m. m. p. 368.*

X. Non desunt etiam qui ad minuendum, vel inhibendum paroxysmum *Opiata* exhibent, non solum in *Intermittentibus* febribus, sed etiam in *malignis* si magna adsit symptomatum vehementia, in morbi principio vel augmento illa alexipharmacis mixta ad aliquot grana propinant, eo quod illorum virtute narcotica & congelante ferventes fuligines, cordi infestissimæ, figantur quasi, & materia febrilis maligna compescatur, vt Natura à malignis humoribus & spiritibus non lacessita, recollectis viribus alexiteriorum virtutem facilius sibi applicet; Cui sententiæ subscribit *Zacutus M.P. 61. lib. 1. Riverius Tract. de febre Pestil. p. m. 136. Poterius cent. 2. curat. 49.* Qui in febre ardenti, cum vehementissimo ardore ventriculi, potum Cardiaco narcoticum præscripsit. ℞. *spec. diamargariti frig.* ʒ j. *syrup. de papav. n.* ℥ j. *aq. acetosæ* ℥ vj. *succi citri* ℥ ß. *m. pro vna dozi*, quæ finita actione repetenda: *Iisdem diebus*, inquit *Poterius*, *alios febri simili, cum iisdem symptomatibus, ejusdem potionis cardiacæ vi & beneficio feliciter sanavimus: Quo argumento Medicos quosdam timidos, Opiatorum vsus & facultatis ignaros monere volo, ne futili suo ratiocinio pellecti ejusmodi medicamentorum vsum reformident.*

Verum, quemadmodum nullum præsidium temere est aggrediendum, sed circumspecte omnia tractanda, ne in suspicionem audacis vel imperiti Medici incurramus; ita & in *Opiatorum* administratione eandem observemus cautelam: In *Febribus* quidem *intermittentibus*, si major materiæ febrilis pars jamdum quodammodo consumpta, & obstructiones fuerint sublatæ, exantlatis aliquot paroxysmis, non facile Opiata, & alia inde parata remedia, rite præparata, in minore dozi cum specificis anti-febrilibus, aperientibus & incidentibus permixta, hora vna & circiter ante paroxysmum exhibita, nocere possunt, teste *Riverio de Febribus, p. m. 84.* Ast in *ardentibus febribus* longe alia ratio est, in quibus fermentum febrile malignum & venenatum ex corpore elibrationem, & spiritus vitalis seu Archeus, sub illius tyrannide gemens, eventilationem flagitat, non autem fixationem, aut quandam congelationem, vnde & ab ejusmodi Opiatis narcoticis febris non solum non curatur, verum etiam gravius quandoque, magno ægrorum damno & periculo, malum accersitur, dum nihil aliud agunt quam vt facultatem expultricem ligent, obstructiones pertinaces creent, materiam febrilem in corpore retineant, eámque ad expulsionem magis contumacem reddant, vt hæc post modum collectis viribus, vel gravius exurgat, vel ipsa etiam stamina vitæ abrumpat. Anno 1650 Quidam cum Causone, cum Vigilijs continuis, per octiduum laboraret, pro Vigilijs corrigendis laudani Opiati grana aliquot circa vesperam assumpsit, sed fixata inde magis materia febrili, suffocatis spiritibus, & sufflaminata facultate expultrice, crisis fuit impedita, & pro naturali ęternam acceleravit crisin: *Poterij* allata quod concernit, sçiendum est primo, hunc affectum fuisse febrim symptomaticam, ab inflammatione ventriculi dependentem. Secundo, Syrupum de papavere in comparatione cum alijs narcoticis, mite esse remedium. *Idem ibidem.*

XI. Cum specificæ morborum Popularium differentiæ, nominatim Febrium, arcanæ annorum constitutioni innitantur, incassum desudant illi quotquot diversarum Febrium rationes à causa morbifica in humano corpore aggesta deducunt; nam liquido patet quemlibet, pancratice licet valentem, si certa quædam loca adeat, febre ibidem grassante, intra dies aliquot laboraturum: Vix autem credibile sit, manifestam aliquam mutationem ab aëre præfati viri humoribus tam brevi impressum iri: Neque minus difficile est generales regulas Febribus hisce debellandis accommodare, & certos aliquos limites figere, quos vltra citráque progredi, aut in iisdem consistere non liceat, In hac itaque tam spissa rerum caligine, nihil mihi prius est quando novæ Febres grassari incipiunt, quam cunctari paulisper, & ad magna præsertim remedia nonnisi suspenso pede ac tardius procedere: diligenter interim illarum ingenium atque morem observare, quibus itidem præsidiorum generibus ægri juventur vel lædantur, vt quamprimum his repudiatis, illis vtamur. *Sydenham Observat. in Acut. p. 18.*

XII. Multiplici experientia astipulante, sçio ægris optime solere vertere, in Febribus sçilicet omnibus quę inflammationis intensioris sunt participes, vt non semper lecto incarcerentur, sed quotidie lecto abstineant, saltem ad aliquot horas; vel si id vetat major debilitas, vestes saltem induere, & supra lectum cubare, capite paulo elatiori: quantumlibet autem ægris id conducat, animadvertendum est tamen eosdem si diutius quam par erat pro vna vice à lecto abfuerint, declinante præsertim morbo, in dolores vagos, qui in Rheumatismos desinere possint, nonnunquam de facili incidere: nonnunquam etiam superficiem corporis Ictericia deturpari: quæ si cui contingant, lecto addicendus est, quo apertis cutis spiraculis commode

diffiari possint istiusmodi particulæ, quæ malorum alterutri fomitem præbent; Hoc vero ad diem unum vel alterum tantum, sudore non provocato: Hujusmodi autem accidentia oppido rara sunt, nec nisi in febris declinatione comparent unquam, quo tempore, cum jam morbus mitior est, longe tutius ægro permittes ut in lecto assidue decumbat quam vel initio, vel in statu; quinimo per hoc tempus id magis confert ad materiam febrilem digerendam, quæ, si æger maturius lecto affigatur, magis efferatur atque incenditur: A circum-ambiente enim augescere calorem certum est, idque omnino fieri est necesse si in lecto continuo æger se contineat.

XIII. Hic si quis objecerit talem methodum minus expedire, eo quod Evacuationi per sudores, qua materia febrilis jam concocta eliminanda omnino erat, officiat: Respondeo nihil agere contra sentientem, nisi prius argumentis confecerit hujusmodi evacuationem omni Febri deberi, quod ita haud in proclivi est: Docet enim Experientia, non autem Ratio, quænam Febrium species per diaphoresin, quæ per catharsin &c. sit exterminanda, Quinimo est cur arbitremur dari quasdam Febrium species, quas Natura methodo sibi peculiari, sine visibili aliqua evacuatione ablegat, reducendo scilicet in sanguinis massam, eique assimilando materiam illam morbificam quæ cum eodem minus quadrabat: Qua ego nixus ratione, sæpenumero tam in hac Febrium specie, quam alijs, mox à primo insultu, totóque sanguine nondum inquinato, easdem in ordinem redegi, imperato tantum lactis cum aqua potu, esúque carnium, & jusculorum e carnibus interdicto, permissis interim & exercitij consueti vsu, & aura liberiore, nulláque prorsus evacuatione vel semel instituta.

XIV. Quod si demus Naturam non alia methodo quam per Diaphoresin morbum vincere posse, annon eos volumus Sudores, qui morbo jam fatiscente prorumpunt, & à prævia digestione fluunt, non vero istos qui primis morbi diebus protrusi, ab interrupta furentis naturæ œconomia nascuntur? Hujusmodi, opinor, sudores non erunt promovendi, at compescendus potius tumultus ille cui ortum suum debent, hujusmodi autem sudores multas Febrium species, licet non omnes, solent comitari; Neque enim sum nescius quasdam Febrium species ejus esse indolis vt in ἀκμῇ sudorem hunc criticum sibi postulent, Tales sunt particulares Intermittentium paroxysmi; magna item & frequentissima Naturæ Febris, ab illa pendens constitutione quæ ad Intermittentes Epidemice producendas unice facit: In his enim, si cui methodo insistatur quæ non eo tendit vt materia morbifica digeratur primum, dein per sudores eliminetur, augebitur morbus: quocirca nullæ hic evacuationes locum habere debent, nisi quatenus morbi impetum primis diebus, quibus aggreditur, sufflaminare valent, ne inter medentium operas æger fato succumbat: quin & febris Pestilentialis causa, cum tenuissima sit & per quam subtilis, vel primis morbi diebus sudoribus diffiari potest, suffragante vbique experientia: Istis autem in Febribus, in quibus ordinario symptomatum ductu, & si suo genio uti permittantur, nusquam videmus naturam materiam morbificam, jam præparatam tempore præfinito evacuare solere, nescio an non plus satis temerarius is fuerit qui sudore provocando vim morbo inferre cogitet, atque ægrum ea sola methodo restituere, Cum, ut docet senex, *Repugnante Natura irrita sint omnia:* Atque illud quidem vsu venire autumo in Febre hac particulari (*Vide tit. de Febre capitali* §. 2.) de qua hic agimus, quam, multiplici experientia edoctus, satis scio sine sudoribus fugari posse: Ægrum etiam, dum eosdem importunius sollicitamus sæpe nulla cogente necessitate, in manifestum vitæ discrimen conjici, à materia morbifica sursum in caput lata: Attamen neque in hac febre, neque in alia qualibet, vel ex eis quæ sudore critico solvi non solent, si forte hujuscemodi sudor morbo jam imminuto sponte supervenerit, quem ex symptomatum omnium remissione debitæ concoctionis sobolem esse arbitramur, Medicorum prudentissimus quisque eum contemnet; Vbi vero non ita sponte exit, qui certo scire possumus an non hominem e medio tollemus, dum humores regimine & cardiacis calidioribus ad ejusmodi sudores disponere nitimur? Quo vero cunque modo hæc se res habeat, mihi abunde constat solam Febrem calorem eum secum afferre, qui materiæ febrili ad coctionem præparandæ possit sufficere, neque eo intensiorem à regimine fervido forinsecus accersendum. *Sydenham Obs. in Acutis p.* 324.

FEBRIS PUTRIDA IN GENERE.

SYLLOGE.

Affectus

Affectus quam causæ aliquando potior habenda ratio. 31.
Senes & juvenes non æquali refrigerio indigent. 32.
Ad diversitatem anni temporum, potius quam ægrorum diversam temperiem respiciendum, Vbi de Febrium Autumnalium *indole.* 33.
Habenda etiam ratio discriminis vnius anni ab alio. 34.
Distinguendum inter Mιασμα *&* Fomitem. 35.
In Chronicis *procuranda solutio per Abscessum.* 6.
Qui emerserunt ab Epidemica, *temperantia in victu vti debent.* 16. *a.*
Initio febris Potui *non indulgendum.* 17.
Iis qui à sincera bile febricitant frigidæ potius noxius. 18.

I. QUæstio maxima est apud Medicos sitne Medicos *Sanguis mittendus* in omnibus Febribus Putridis? Dubium oritur ex *Galeno*, qui vult optimum esse sanguinem mittere in Febribus, non Continuis modo, sed & in omnibus quas putrescens humor parit, modo vires & ætas consentiant; Sed premitur illa sententia maximis dubitationibus, Primo, Sive indicatio petatur à plethora, multæ dantur Putridæ in quibus nulla est plenitudo: Sive petatur à morbi magnitudine, multæ Putridæ non sunt magnæ; non igitur in omnibus vena secanda: Secundo, Idem *Galenus*, nec tertianæ, nec quotidianæ phlebotomiam idoneam censet, nec quartanæ, nisi cum sanguis exit niger & fæculentus, si vero flavus tenuisque emanat, supprimendum jubet: Tertio, Si febris ex frigido humore fiat, cui bono vena secabitur? Quarto, Febrium intermittentium materia est mera cacochymia, eáque extra vasa consistens, vnde vacuari venæ sectione commode non potest; Nec febri competit, quatenus febris, sic enim omni conveniret; nec quatenus putrida, nam nec putredo, nec obstructio venæ sectione proprie curantur, ex xj. methodi: Varia afferuntur ad solutionem, Dicere autem possumus *Galen.* intelligendum esse, non de omnibus Febribus quæ in singulis individuis contingere possunt, sed de omnibus generibus Putridarum, nam v. g. etsi Quotidiana in Sempronio venæ sectionem non postulet, in Titio tamen ob alias causas eam admittet: sic de Quartana sentiendum est, vt nullum sit genus Febrium cui venæ sectio adversetur: Vnde lib. ad *Glaucon.* in Febribus continuis sanguinem mitti vult, Si rubor tumórque major sit quam pro consuetudine, modo vires & ætas consentiant: Alias non video quomodo servari queat *Galeni* sententia, sanguinem mitti debere in omnibus, non ratione plenitudinis, nec quia humores sanguini permisti sunt, sed quia obstructio illis remedijs tolli debet, quibus ante venæ sectione vti non est tutum; quia 8. method. cap. 4. Si obstructiones tollere ante venæ sectionem tentes, eas magis impinges. *Primirosius lib. 2. de Febr. cap. 9.*

II. Quantitas vix certo definiri potest, sed Medici judicio relinquitur, Spectandúmque an solus sanguis peccet, exuperetque quamplurimum, an cum eo reliqui humores: Si solus peccet, copiose detrahendus, solent enim vires esse robustæ. Monet tamen *Celsus* satius esse venæ sectionem bis terúe, quam semel affatim detrahere; totiésque iterare jubet *Argenterius* donec vrinæ crassities & rubedo adsunt; dum enim crassa rubráque permanet vrina, indicat plus esse sanguinis quam natura vincere possit: Si reliqui humores peccent, distántque plurimum à natura sanguinis, sintque à sanguine secreti, tunc aut nullomodo, aut parce detrahendus sanguis: Quod si sanguini permisti fuerint in venis, vel sanguis cacochymiam foveat, tunc mitti copiosius debet, habita semper ratione virium, non tantum præsentium, sed etiam futurarum. *Idem ibidem.*

III. Licet plures sanare quam occidere vulgatissimum illud axioma *Galeni* 11. method. 15. *Saluberrimum esse in febribus putridis sanguinem mittere* existimari possit, attamen ego quidem semper, sed multo magis proxime præteritis annis non ita obiter & inconsulto, sed nonnisi matura deliberatione observandum duxi: Sæpe namque in indicantis cognitione hallucinamur, Permittens accurate expendentes, sed Prohibens negligentes, sicque facile persuademur sanguinem per venam sectam educere in febribus Tertianis, Continuis, sub cane, in temperamentis calidis & siccis, præcedentibus laboribus, dum vires præsentes constare videntur: quod Tertianæ exquisitæ non sint veluti Ardentes, & tamen, sicut *Ardentes* (4. Acut. 1.) *fiunt cum æstivo tempore vena exsiccatæ ad sese biliosos humores attraxerint*, ita Tertianæ, seu duplices Tertianæ, in temperamento calido & sicco, post immodica exercitia, æstivo tempore, ab Ardentibus parum declinant, sapiúntque earum naturam, ut dicebat *Galenus* 8. de Decr. 6. unde sæpissime venæ sectionem & sangu. miss. non indicant, quin potius respuunt, vtpote productæ non solum à flava bile, verum & à vitellina; quinimo lethales à prassina & æruginosa: quę bilis species in continuis, non ab aliorum humorum mistione, vel assumptorum vsu, sed ob ipsius bilis majorem vstionem produci solent, quæ proinde crassiores redditæ, non exsiccationem sed humectationem postulant: vnde sang. miss. semper deteriores evadunt, si potissimum tempus caniculare accedit, cum constitutione valde calida & sicca: Quibus omnibus hoc singulare addamus; quod morbi occasio fuerit totius corporis transpiratio prohibita, ex obstructione à frigido ambiente producta, quæ aliquam prohibentis vim obtinet: Occasio vero morborum sit ex *Hippocrates* 2. Epidem. sect. 2. spectanda, qua neglecta nos hic Patavij non semel vidimus & nuper Nob. Patientem, post natationem in frigida vel diuturnam moram in frigido ambiente, secta vena frigidos toto corpore derepente evasisse, & ante septimum esse extinctos: Alios etiam observavimus, post cucurbitulas toti affixas, & exhibita diaphoretica, secta necessario vena ob viscerum inflammationem, sequenti die obiisse: quod acidisse putamus quia hac sævissima tempestate venæ majores à sanguinis missione inanitæ, & magis exsiccatę, biliosorum excrementorum copiam ad se trahant; adeo vt aut humorum quantitati, & pravitati, aut erysipelaceæ inflammationi succedat Græcorum Leipyria, & nativus calor extinguatur aut suffocetur. Verum neque permittens, nimirum futurum virium robur adesse potest, in temperamento calido & sicco, post immodica exercitia, biliosis humoribus redundantibus, in siccissima tempestate annique temporis constitutione: Quare Ego ita decerno, Quod biliosa corpora, pauco sanguine à natura donata, anni siccissima & fervidissima

tempestate sanguine magis non priventur, facillime enim ducuntur ad biliosorum ebullitionem, vt notabat *Avicenna*, Sed diaphoresis aperta servetur, & refrigerantibus ac humectantibus febricitantes curentur: Nec nisi totius corporis porositatibus occlusis frequentes cucurbitulæ parvæ incidantur: vel aliqua inflammatione interna ingruente, secta vena modice & caute valde sanguis mittatur, Nec interim potus miseris ægris à rigidioribus Medicis interdicatur: *Galeni* vero præceptum 1. de de diff. febr. 8. de sanguine mittendo in putridis ad vlteriorem putredinem inhibendam, rarissime locum habere in his febribus, quarum putredo ad siccitatem tendit, & in exustionem desinit, arbitramur. *Fortis Consultat.* 51. *cent.* 2.

III. *a.* Sanguinis missionem in pleniluniis factam plurimum prodesse vidimus, nam tunc ob Lunæ vim humores ebulliunt, & fluxilior fit sanguis: quo remedio tunc facto plures levatos, alios curatos testatur *Zacutus.* Et ipse in Religioso, ac instante paroxysmo duplicis Tertianæ, curationem subsequutam vidi. *Riverius centur.* 4. *Observat.* 83.

IV. Magni momenti est nosse Qua morbi parte, seu occasione, liceat sanguinem in Febribus extrahere? Dicimus in Acutis febribus tutissimum esse primis diebus sanguinem mittere, antequam natura moveat, coquat, conficiátque humores: ac esse à ratione alienum ingravescentibus symptomatis, properantéque morbo ad judicationem, sanguinem extrahere, quod timidis quibusdam Medicis contingit: qui perterriti symptomatum vehementia, deceptiq; vrinæ colore, ignorantes id esse ex naturæ pugna cum morbo ortum, sanguinem eo tempore mittunt, cum laborantium dispendio: Protinus ergo sanguis mittendus incipiente morbo, antequam critica accidentia superveniant: Quod si quapiam de causa id facere non licet, transactis primis diebus, non semper supersedendum à S.M. nisi dum criticæ vacuationes instant, quæ etsi maxima invehant symptomata, non ob id tamen ad eam nos cogere debent, etsi ante missus non fuerit, aut urina rubicundior apparuerit: In alijs verò accidentibus, & alijs morbi temporibus, alienum est ab omni ratione à S. m. supersedere? Ratio potissima est, quia eo tempore natura, etsi materiam aggrediatur, pugnámque cum morbo ineat, nequit tamen aut proficere, aut optimè morbum solvere, præ nimio onere pressa, quod sanè onus, quovis etiam tempore, tutius est deponere, quàm sinere laborantem miserè in perniciem tendere, præsertim cum quod sanguinis superest, nec potu aquæ, nec purgante aut aliter auferri potest: Monstrat enim quotidiana experientia levatam hoc onere naturam, promptius quàm antea nequiverat coctionem conficere, vrinam mutare, pulsum ex intermittenti in continuum & ordinatum vertere: Ideo non immerito *Gal.* de Sang. miss. c. 20. dixit, *Vsque ad 20. diem sanguinem licere extrahere*: Quod quidem præceptum non minus in acutis & continuis febribus, quàm in diuturnis & interpolatis, ipsa rei ratio intelligere docet, etsi tutius primis diebus id efficiatur: Verum necessitas deonerandi naturam cogit nos potius id aggredi extra debitum tempus, quàm timor turbationis naturam retrahat à necessaria vacuatione: Majus enim periculum imminet ex effræni plenitudine in acutis morbis, quos citò brevique tempore finituros speramus, nisi protinus auferatur, etiamsi paulò tardius debito sit, quàm naturæ turbatio quæ ex sanguinis missione intempestiva oriri potest: Quare posthabito rustico timore, dum recrudescere vrinam præ nimia plenitudine cognoscimus, pulsum intercidere, respirationem citatam esse, præsertim non prægressa sufficienti vacuatione, audacter sanguis mittendus: Nam qua ratione cruditas, & ventriculi acutus sensus, & alia pleraque sanguinis missionem remorantur, & Ars in his casibus eam permittit fieri adulto jam morbo, non capit intellectus qua ratione, dum ob aliquod aliud inconveniens prætermissum fuit debitum vacuationis tempus, mitti deinceps non possit: præsertim cum majus sæpe in periculum inducit morbus perperam initio curatus, quàm hi qui ob justam causam poscunt procrastinatam sanguinis missionem: Ob id præsentibus, aut instantibus criticis accidentibus, sanguinem non mittis: In alijs verò temporibus, aut accidentibus, poscente vsu, & facultate consentiente, liberè id facies: In reliquis verò sat est inspicere & robur, & venarum plenitudinem, aut periculi imminentiam: Sic in Interpolatis febribus quovis tempore mitti potest sanguis, præterquam in Duplici Tertiana, cujus initio id fieri necesse esse docet *Gal.* quia his febribus frequenter comes it plenitudo; ac ne vires onere deficiant, ut quæ diu sunt cum morbo pugnaturæ, mox à principio sanguinem extrahere tutius est, licet temporis tractu id secundo efficere non sit abs re; quin potius sæpe vtilius est, præsertim dum malum ex crudis humoribus ortum duxit; quos in morbi processu natura fortasse in sanguinem mutavit. Qua potissimum ratione in Pituitosis febribus à principio sanguinem mittere non oportet: nam quò morbus à principio recedit, & coctionem susceptat, quod coquitur & superatur venas irruit, & plenitudinis sæpe in medio cursu morbi est causa: quare commodius eo tempore ea deponitur quàm initio, ubi crudorum humorum copia corpus inundat. *Mercatus de Præsid. Med. c. 2. lib.* 1.

V. Soluta per crisim febre, materiæ morbificæ reliquiæ purgatione auferendæ, præcipue si per sudorem aut hæmorrhagiam contigerit, his enim vacuationibus tenuior tantum materiæ morbificæ portio educitur, crassior verò relicta novum concipit incendium & recidivam efficit: sola itaque crisis quæ fit per alvi fluxum solet esse secura: cui tamen non ita fidendum vt ab omni purgatione prorsus abstineamus: sordent enim adhuc præcordia & affluens alimentum corrumpunt, unde aut recidiva oritur, aut alterius morbi causa: Satius ergo semel aut iterum blando cathartico reliquias omnes ita abstergere, vt omnis recidivæ metus, omnísque alterius morbi occasio tollatur. *Riverius lib.* 17. *cap.* 1.

VI. Soleo ego mox ac febris aliqua videtur produci, & ex crassis succis pendere, estque laboriosa, si quæ pars ignobilis dolet aut doluit, in eam abscessum vocare: Sin nulla talis sit, omnes partes adenosas fovere calente oleo, aut etiam alia inunctione convocante: nam quibus cum juxta naturam morbi deberent erumpere, hęc manent interius, vel non satis erumpentia, etsi incęperint, vt cum fiunt abscessus minores quàm ut prosint, vel ne tentantia quidem erumpere, celerrimæ & certissimæ sunt recidivæ: nam si abscessum succorum natura facere non potuit, multò minus vacuationem: quæ verò relinquuntur in morbis, recidivas faciunt. *Vallesius comm. in sect.* 1. *lib.* 2. *Epid.*

VII. Medicos Florentinæ Etruscorum Academiæ, saltem aliquos, audio *Evacuationes* lenitivas, *minorativas* dictas, in principio febrium vniversali, materia morbi indigesta, concordi suffragio abdicasse,

& *Galeni* testimonio prorsus condemnasse, nempe quod harum frequentia ægri tabescerent, & frustra ideo macerarentur, cum in morbi principio nulla per concoctionem sit humoris noxij facta sequestratio, Medicus frustra illius excretionem pharmacis moliri videtur, cum *Hippocrat.* concocta non cruda medicari oportere edixerit, nisi turgeant; sed longe præstare incisivis alterantibus & aperitivis quam pharmacis vti, Et ob id *Hippocr.* præcipue in febribus fortibus medicamenta alvi dejectoria vetuisse aiunt: Sed horum dogma à vera febres curandi *Galeni* methodo longe discrepare paucis docebo, Nosti ea corpora febribus esse maxime obnoxia, quæ pravi, crudi, viscosi, aut putridi humoris redundantia onerantur: hæc enim in visceribus venarum & meatuum obstructiones, obstructio putredinem, hæc autem febres vt genuinam sobolem producit: Si igitur obstructionibus detergendis, nondum evacuata constipationis causa incubueris, periculum erit ne commota humorum redundantia meatus magis infarcias & impingas: Si vero alterantibus frigoriferis calorem febrilem extinguere voles, periculum erit ingens ne humores putridi copia ingrossata intra viscera detineatur, majorésque obstructiones aut abscessus pariat: In hanc, *inquit Galenus* 9. m. m. consilij ambigui inopiam deveniunt Medici Erasistratæi, qui non statim à principio corpora vacuarunt; Et ne arbitreris *Galenum* hæc tantum de evacuatione quæ per venæ sectionẽ fit statuisse, & eam quæ pharmacis fit dissuasisse, sed vtramque evacuationem in initio morborum competere, testimonio *Hippocrat.* probat. 2. aphorism. 29. Dum morbi inchoant, *inquit*, Si quid videtur movendum move; cum vero consistunt ac vigent melius est quietem habere; In expositione hujus aphorismi *inquit*, Circa initia morborum curabilium majora oportet afferre remedia, qualia sunt venæ sectio, nonnunquam vero & purgatio, quæ in morbi statu non competunt, in quo concoctiones maxime fiunt: vt igitur hæc citius eveniant, melius est circa principia evacuare, quo minore jam facta materia, facilius natura eam possit concoquere: nam vt ignis sub nimia congesta lignorum strue, sic calor naturalis, digestionis opifex, sub nimia humorum copia suffocabitur, quam si in principio pharmaco aut phlebotomia diminueris, tum natura reliquum facilius concoquet, & coctum in fuliginosas digeret exhalationes, per sudorem, vrinam, secessum, & emunctoriorum abscessus excernet: At *Hippocrates* medicamenta purgatoria tantum in febribus continuis & vehementioribus, vt synochis, vetuit; in quarum principio & nos V.S. pharmacis longe præferimus, Nemo igitur inficiabitur pharmaca redundantis & noxij humoris dejectoria, in principio febrium vniversali maxime conferre; quibus nisi putridi humoris copiam ademeris, tum non modo tantam crudi humoris copiam calor naturalis concoquere non poterit, sed præcipue in statu morbi & declinatione, resoluta per calorem febrilem & sudorem subtiliori humorum substantia, fæculentior pars derelicta, fungosam & raram hepatis & lienis substantiam ita infarciet & obstruet, vt tandem vtroque viscere, vel altero, scirrhis obsesso & indurato, hydrops, aut crurum oëdema, febrem excipiat, Quod tunc maxime accidet si alterantibus frigidis, citra evacuationem lenitivam aut evacuativam, usus fueris, quæ materiam plus ingrossant quam resolvunt: Quare ne in febribus interpolatis nimis diu frigidæ potu vtaris diligenter caveto. *I. Langius Epist.* 40. *lib.* 1. Vide *Epist.* 41.

VIII. Concocta medicari, ait *Hippocrat.* Coctio autem tantum fit in statu, cui succedit declinatio, in qua tantùm videtur purgandum: etsi enim morbus solutus videatur, purgandum tamen recidivæ metu: Cocta autem sunt purganda, quia materia sequax est, dein naturæ motus sequendus, quæ primum coquit, separat, dein purgat: Ex his quidam negant esse vnquam initio purgandum: Quidam purgationem distinguunt in Eradicativam & Minorativam, quæ partem tantum materiæ demit; dicúntque hanc initio convenire posse, priorem autem perfecta coctione: Sed in harum vacuationum explicatione non satis consentiunt: Quidam Minorationem derident, aut, si detur, negant eam ante coctionem convenire: Alij eam definiunt, Quæ partem materiæ morbificæ subtrahit; Eradicativam purgationem, quæ vniversum humorem: At si ita est, raró ea purgatione vtemur: etsi enim interdum quando humor paucus est, unico dato catharthico totus vacuari potest, tamen id raró contingit, cum sæpius cogamur catharsin iterare; nec satis tutum sit eam purgationem aggredi, quæ, præterquam quod non semper succedit, corpus præterea in multa pericula conjicit: Sed quid dicent de Epicrasi quæ paulatim tantum humores concoquit & expurgat? Præterea purgatio instituitur in morbis ad eorum curationem, vnde purgare tantum in declinatione, curato scilicet morbo, aut inutile est, aut saltem id non fit ad curationem, sed tantum ad præcavendam recidivam, quæ à priori morbo distincta est: demum per blanda & minorantia pharmaca, sed sæpius repetita, vniversum humorem morbificum sæpe expurgamus, ut apozematis in plures dozes institutis: & violentis pharmacis, aut semel tantum, aut minore dozi exhibitis, partem tantum educimus: vnde confundi possunt istæ duæ vacuationes, si minorando, vt loquuntur, eradicamus, totúmque humorem vacuamus. Aliter igitur istas purgandi rationes explicandas censeo, ut Eradicativa illa sit, Quæ humorem morbificũ totum educere apta est, sive id vnica dozi, sive pluribus exhibita præstat: vt rheum vniversam bilem, quæ tertianam committit, purgare aptum est, si sæpius exhibeatur: Minorativa, Quę non ipsum humoremmorbificum, sed quoslibet humores in primis vijs latitantes educit, ita vt hujusmodi medicamentum natura sua nunquam morbum ipsum curet, cum natura sua nullam morbi partem subtrahat; Dixi, *naturâ suâ*, quia etsi Minorativum (quod idem cum leniente facio) promiscuè quoslibet humores, non hunc illumúe seorsim, vacuet; Fieri tamen potest vt humoris morbifici portio quædam iisdem in viis latitet, quæ vna cum reliquis à cathartico expurgetur: Et sic, tum apozemata nostra in plures doses præscripta, tum *Galeni* Epicrasin ad Eradicativam purgationem reducemus: In id enim sunt instituta, ut humores morbificos seorsim funditus educemus, sicque morbum ejúsque radices à corpore evellamus: Id confirmatur ex purgatione materiæ turgentis, quam omnes fatentur initio Eradicativè purgandam: id autem raró, imò fermè nunquam fit, semel tantum exhibito cathartico, sed sæpius repetito: Unde concludere licet, etsi primo exhibito purgante vniversus humor vacuatus non fuerit, Eradicativam tamen purgationem fuisse institutam: His sic explicatis ad Quæstionem venio, Sit Prima Conclusio, Minorans vtiliter initio morbi datur, tum quia pri-

mam regionem purgat, cujus impuritas morbum potest fovere; cum quia aliàs nec venæ sectione, nec aperientibus tutò vti licet: Secunda, Medicus interdum regulariter operatur, interdum coactè: Regulariter non debet initio purgare, quia humores crudi, etsi, possint esse tenues, & parati ad expulsionem, à reliquis tamen secreti non sunt, viæque non solent esse apertæ: Coactè potest purgare initio, primo, Ubi materia turget, secundo, Cum venenata est & pestilens; putridum enim statim è corpore pellendum ne reliqua inquinet, *Galen.* 4. *de tue. valet.* 3. Conclusio. Non licet ante concoctionem perfectam purgationes repetitas, per apozemata &c. instituere: cum enim natura coctionem intendat, istis purgantibus interturbatur, nec purgatio succedit, sed sequuntur incommoda recensita à *Galeno aphorism.* 22. 1. huc spectat aphor. Concocta medicari non cruda. 4. Conclus. Non semper expectanda perfecta ad purgationem concoctio, sed sufficit qualiscunque: Ideo licet initio & augmento, vbi concoctio incipit apparere, catharsin instituere, quod plurimi volunt, *Fernelius* & alij: vt enim humor coquitur per partes, ita & per partes vacuatur: quod apparet in febribus longis, vbi alternis purgantibus & præparantibus vtuntur Medici, quod tutò facere licet, quia suppetunt benigna medicamenta, febrem non accendentia, humorésque non agitantia. *Primirosius lib.* 2. *de Febrib. cap.* 9.

IX. Quicunque à febribus fortibus corripiuntur, his medicamenta purgatoria dare non oportet donec remiserit febris: sin minus, saltem non intra xiv. dies. *Hippocr. lib. de Purgant.* Hic locus quamvis præceptum contineat vtilissimum & necessarium, multis tamen errandi occasionem in medicamentorum purgantium vsu præbet, existimantibus *Hippocrat.* purgationem probare maximè in acutis morbis, die xiv. transacta: Nam ea elapsa statim ad purgationem deveniunt, nullo habito respectu neque morbi temporis, neque humorum dispositionis; vnde sæpius in ipsius morbi vigore, & dum natura coctioni intenta est, pharmaco ægrum perdunt: Ut ergo præceptum hoc juxta *Hippocrat.* mentem observetur, tria veniunt considerandα, primo *Hippocrat.* prohibere pharmaca in febribus fortibus, toto eo tempore quo calor iste viget; ratio est, quia carnes à calore febrili impensius calefactæ pharmacum ad se alliciunt, & nihil purgat; hinc à caloris vehementia prohibetur purgatio: quæ quia in acutis tantum reperitur, quorum terminus dies 14. esse consuevit, ideo subjungit, *Sin minus non intra quatuordecim dies*, quasi dicat; Si hujus caloris febrilis vehementię remissio non ita conspicua fiat, & purgatio necessaria videatur, saltem 14. diem præterire permittendum est, sic enim certus eris febrem remisisse, etiamsi non adeo manifeste ad sensum appareat; nam febris vehemens & acuta, vltra dictum tempus produci non solet quin aliqua ex parte remittatur: quare 14. die transacta purgatio admittitur, non alia ratione nisi quia eo tempore febrem remissam esse rationabile est: alioqui semper viget eadem ratio ob quam prohibetur purgatio, calor scilicet vehemens pharmacum ad se alliciens, vnde purgatio impeditur, febrilisque calor augetur. Secundo, Notandum, quia *Hippocrates* jubet expectari donec dies xiv. transacta sit, supponit numerationem dierum eorum inchoandam ab ea die qua febris vehemens & acuta est facta; vnde si febris ab initio talis fuit; à prima die horum computatio facienda est: sin minus, ab ea die qua febris vehementiam & acutiem contraxit. Tertio, Notandum *Hippocrat.* die 14. transacta permittere purgationem, si alioqui necessaria videatur; non tamen imperare omnino vt administretur; nam aliquando superflua est eo tempore; aliquando multa concurrunt quæ eam impedire possunt. *Martianus comm. in eum locum.*

X. *Mundella* Epist. 10. & 22. *Purgationes* à febribus acutisque morbis omnino excludit, asserens *Galen.* lib. 26. meth. Med. nullam de pharmacis mentionem fecisse: multisque rationibus eorum vsum impugnat: Ipso verò eo libro *Galenus* expressis verbis purgationis in febribus meminit, Tanquam igitur, *ait*, in ijs corporibus quæ non vivunt ac putrescũt, primum quantum eorum jam computrescit, separant, dein ei quod reliquum est, in frigidum aërem sublato perspirationem refrigerantem moliuntur: ita quoque & putredinem, quæ in vivis est, sanabimus, scilicet id quod jam corruptum est omni ratione vacuantes; Et eodem lib. cap. 10. *dicit*, Quæ obstruunt, detersa dissectáque sunt, per alvum, vrinas, ac sudorem ea vacuare tentandum: Et quidem ea purgatio est, Vel perfecta & erudicativa, facienda vbi materia turget, aut vbi valde pestilens est, ita vt si movetur in corpore, periculum sit ne totum corpus violetur: Vel imperfecta & minorativa, locum habens initio, cum febres adeo sunt acutæ vt periculum sit turgentiæ humorum & decubitus in partem nobilem: Aut cum corpus plenum est, nec tamen ob aliud obstaculum sanguinem mittere licet. *Mercurialis lib.* 5. *cap.* 18. *de Febribus.* Vide *Zacutum Medic. Prax. hist. lib.* 1. *Quæst.* 31. *& Prax. histor. lib.* 4. *c.* 17.

XI. *Purgationes & Vomitus* prohibentur à Pulsu nimis citato & violento; etiam ab humili & depresso; quippe dum sanguis nimis fervet, vacuatio parum conducit; tum quia quod noxium est minimè secernitur, tum quia vires dejiciuntur: cum vires sunt fractæ, pharmacia eas magis prosternit: Cum ergo Medicus vacuationem ἄνω vel κάτω meditatur, prius pulsum exploret. *Th. Willis l. de Feb. cap.* 10.

XII. *Hippocrat.* prohibet *pharmaca* dari quibus Coctionis notæ in Vrina non sunt, *Si enim, ait* l. 4. de rat. vict. acut. *quid circa ventrem moveas, vrina non coquetur, sed sine sudore & sine judicatione febris multum tempus durabit.* Contra prorsus quàm vulgus expectat Medicorum, qui cum vrinæ cruditas durat plusquam vellent, mox expurgant, putantes fore vt minore facta materia, possit natura melius superare reliquum, die sexto purgantes vt judicationem melius exequatur natura: At falluntur, tunc enim solum redditur evacuatione potentior, cum vacuatio recte agitur & secundum artem, dempta copia sanguinis per ejus emissionem: alioqui nihil est quod concoctiones & indicationes magis possit impedire: nam non vacuantur quæ vacuari oportet, sed bonorum succorum maxima pars extrahitur, pravi commoventur solum, commotione interturbatur retentio, quâ sublatâ necesse est concoctionem tolli, & hac sublata, idoneam expulsionem & iudicationem. *Vallesius comment. in dictum locum.*

XIII. Quæ serositates tantum educunt *Pharmaca purgantia* duplex incommodum afferunt, 1. Quia humores peccantes non educunt, sed commovent tantum, vnde crudiores & sæviores redduntur. 2. Quia fit vacuatio minime peccantium, contra aphorism. Si qualia Purgari oportet &c. unde

æger fit debilis; Præterea sero educto, quod præsentia sua humores quodammodo retundit, cæteri sæviores redduntur, vnde febris non parum exacerbatur: id enim ex 4. de morbis, sect. 2. v. 113. febrili calori infestissimum, & febri maxime resistit; unde experientia docet, quoties dejectiones aquosæ fiunt, semper febrem exacerbari magis: Ejus naturæ sunt manna, & fortasse etiam rosarum infusio. *Martianus comment. in v. 90. lib. de Loc.*

XIV. In febribus à bile & pituita natis nunquam valide bilis, neglecta pituita, elidi debet: nam ab ardore bilis tepescit pituita: Novimus quibus tota corporis œconomia ad phlegma nutabat, à diuturno multóque vsu rhabarbari & mannæ, apoplexia objisse, nam sese mutuò succi frænant. *Heurnius meth. l. 2. c. 25.*

XV. *Oxymel* neque refrigerat, neque calefacit, sed acetum & aquam recipit, quibus mel inflammari prohibeatur: itaque detergendi & aperiendi beneficium citra caliditatis notam præstat: quò miror eruditis aliquot persuasum esse oxymelite, propter mel, febres accendi; Quod *Galenus* nunquam dabit, qui hoc vno remedio putridarum omnia genera efficaciter tolli posse credidit, vt nec continentes, nec continuas, licet ardentes, exceperit. Hoc autem ætatibus naturísque omnibus vtilissimum esse tradit. & aceti diminutione salubriter parari, vt neque radat, neque tusses excitet, neque nervosa lædat. *Augerius Ferrerius Castigat. capite xiij.*

XVI. *a.* Pessime faciunt Medici imperiti, qui non oleum febricitantibus exhibent tantum, sed & antimonium: Novi quendam Medicum qui Oleo vsus est in muliere febricitante, quæ postea relaxato ventriculo nihil retinere potuit. *Forestus lib. 2. cap. 10.* Ad provocandum vomitum in febribus oleum simplex, vt & alia pinguia sunt vitanda, tum quod ventriculi fermentum magis magísque obtundant, laxent etiam; hinc appetitum prosternant, qui potius tunc temporis est servandus. *Frid. Hofmannus m. m. l. 1. cap. 9.*

XVI. *b.* Ego aliquando verissimum deprehendi quod dicit *Fernelius* de corporibus cacochymicis, quibus purgatio necessaria est, eámque respuendo alimentis potius quam remediis sese reficere conantur, Non se, *inquit*, sed suam ipsi intemperiem alunt: Sic enim Natura, cum sit paucis contenta, ita suas functiones melius perficiet, nec putrescunt crudi humores in ventriculo collecti, aut aliunde illapsi actiones illius destruunt: Omnes quotquot à popularibus febribus anno 1651. evaserunt, temperantes erant, Et quicunque recidivam passi sunt (omnes autem fere patiebantur) hoc contingebat propter cibum largius quam par erat sumptum, licet etiam in minore copia, & alimenta facilis coctionis ac laudabilis succi sumere viderentur. quod certe omnes fere ægri fatebantur invito appetitu. *Riverius cent. 4. Observat. 98.*

XVII. In quovis *Putridæ febris* initio severe *Potu* interdicendi ægri, indulgendum vero manifestis jam concoctionis signis; hanc enim moratur prius exhibitus, Ea vero apparente recreatur facultas, diluuntur succi, ac ad expulsionem disponuntur: Augendus ergo Potus morbis ad vigorem tendentibus, contra minuendus Cibus: quod vt Arti congruum, sic ægris gratum, quos sitis vexat in incrementis febrium, cibi fastidium occupat: Nota valere præceptum in morbis non pendentibus à decubitu humoris in certam partem, v. g. Pleuritide; Tunc enim Ptisana augenda, Cum os madescit & procedit expectoratum, atqui tunc adest vel instat vigor. *Vallesius 7. Epidem.*

XVIII. Ij qui à sincera bile febricitant, à *frigidæ potu* prohibendi non sunt; Ejus enim succi alteratio, vstio potius est quam putredo; In talibus ergo auxilium ab attemperatione potius expectandum quam à concoctione. *Idem ibidem.*

XIX. An *Oxymel* in febribus pro præparandis humoribus crassis vtile? Respondet *Trallianus l. 5. cap. de Diaria ex obstruct.* non recte concedi ipsum pro præparandis humoribus crassis per adustionem, sed per cruditatem: quum enim sunt crassa per adustionem, redduntur tenuia si ea rebus tenuibus diluas & humidis: hac ratione lutum aqua permixtum tenue redditur, & bilis, vitellina assatione reddita, potione frigida & humida tenuis evadit & liquida, Crassa vero per cruditatem, aut humoris crassi permixtionem, qualis est vitellina bilis in tertiana notha, fiunt tenuia rebus calefacientibus, attenuantibus substantiæ crassitiem, & incidentibus lentorem: qua ratione viscidam pituitam, & crassam oxymelite & rhodomelite incidimus & attenuamus.

XX. *Acida* in febribus biliosis nunquam omittenda, quia amara dulcificantur per acida, quæ si sint in gradu suo intenso, vt spiritus vitrioli aut sulphuris, ipsius aloës amaritudinem delent; bilis autem flava suo amarore exuta mortua est. *Riverius.*

XXI. Vulgus Medicorum temere *Rheum & Myrobalanos* vsurpat, cum hæc biliosis morbis sint adversissima, nisi vi adstrictoria spolientur, vt si coquatur rheum, vel infundatur in aqua endiviæ, leviter exprimatur, misceatúrque alijs detergentibus & lenientibus. *Rondeletius.*

XXII. *Spiritus vitrioli & sulphuris* magnus est vsus, ob insignem refrigerandi, aperiendi vim, putredini resistendi, inflammabilitatem humorum prohibendi & sitim sedandi; In pleuritide tamen, peripneumonia, hæmoptoe, phthisi, cæterísque pulmonum vitijs (nisi à crassa pituita vasa illorum obstruente ortum habeant) ventriculi inflammatione, dysenteria, sanguinis mictu, renum & vesicæ vlceribus, plurimum nocent. *Riverius Practic. lib. 7. cap. 1.*

XXIII. In Febribus cum natura materiam febrilem, & in Intermittentibus in particulari declinatione, & in Continuis, in declinatione vniversali, spontaneo ausu & motu sepius per *sudorem* exterminare soleat, & vix aliqua febris sine sudore integre finiatur; nec vllus febricitantium perfectam sanationem sibi facile polliceri queat qui sudare non potest, monente *Sennerto* l. 2. febrib. c. 8. & *Helmontio* lib. de febr. cap. 9. §. 18. Medico inde facile est conjicere Naturam ducendam esse qua sponte vergit, id est, *Diaphoretica* sola esse febrium appropriata & specifica remedia, nisi interna vna inflammatio adsit: Cum enim fermentum febrile invisibiliter & odore tenus, vel instar aporrhœæ nos ingrediatur, vt totam spirituum & actionum vitalium oeconomiam invertat, vtique illud potestativam per diaphoretica elibrationem & eventilationem spiritus vitalis, sub hujus tyrannide gementis, & sic anxij, omnes functiones interturbantis indicat: Sine bezoarticis, inquit *Timæus* de Febrib. p. m. 351. raro febris aliqua perfecte & sine recidivæ metu curatur: E contra illorum recto vsu sæpe paroxysmus plane tollitur, discusso scilicet, & e corpore prorsus expulso inquinamento illo, quod à paroxysmo relictum humores reliquos iterum corrumpit: Adeóque moderno tem-

pore non amplius opus habemus communi illo, admodum prolixo ac periculoso, per syrupos, emulsiones, julepos aliáque saccharata, curandi in febribus hactenus vsu recepto processu: Divina enim munificentia jam largiter ditavit genus humanum medicamentis singularibus, quibus omnis febrium auscultat cohors: Unica falce, inquit *Helmontius* de Febrib. cap. 16. amputatur omnium febrium causa occasionalis: Id remedium est Sudoriferum, quod incidit, attenuat, resolvit, liquat, abradit, & simul abstergit causam occasionalem, vbicumq; demũ ea extiterit.

XXIII. *a.* Quoad tempus, sciendum quod Sudorifera, nisi vim humores à massa sanguinea segregandi & separandi vna habeant, in morbi principio, cruda adhuc existente materia adhibere, non liceat, sed potius coctio vel declinatio morbi est expectanda: Quod si autem ejusmodi sint quæ coctionem juvent, & humorum in massa sanguinea separationem & expulsionem promoveant, audacter exhibere licet, Sic in principio febrium pestilentialium, & aliarum malignarum, talia non sine magno exhibemus fructu: In intermittentibus, hora vna & circiter ante febrilem accessionem commode propinamus, quemadmodum etiam in continuis tempore apyrexiæ: Hæc tamen primo sint *specifica anti-febrilia* temperata, non nimis calida, quæ materiam febrilem non saltem agitent, sed etiam promoveant & evacuent, alias de loco movebitur, non discutietur, & alibi novum quasi fermentum febrile disseminabitur, multiplicabitur, & febris ipsa duplicabitur: Ideoque dicta specifica, præter moderatam suam temperiem, hujus debent esse affectus vt materiam febrilem figant, & per sudorem & vrinam expellant, Naturæ æmula, vnde paroxysmus profligabitur, fermentum febrile, paroxysmum causans, tolletur, & corpus ventilabitur: Deinde hisce omnibus diuretica aperientia, & abstersiva temperata etiam sunt intermedianda: &, si primæ viæ vitiosis scateant humoribus, semper prius sunt expurgandæ, Tertio, Profligato paroxysmo tum demum methodica curatione causa febrilis occasionalis est removenda, & recidiva præcavenda.

XXIV. Demum observandum vt *Sudorifera*, & in primis *alexiteria*, sint sufficientia, & materiam non saltem agitent, sed etiam è corpore expellant, debent nimirum contendere cum morbo in magnitudine & contrarietate: Nam nisi sudent ægri post sumpta medicamenta sudorifica, plerumque vehementius postea ęgri decumbunt: Ideóque ea moderatione sunt assumenda, vt nec præ nimia copia corpus oblædant, neque præ exiguitate à deleteriis vincantur. *Galen.* 5. simpl. 18. Et non semel tantum, sed quoties opus est repetantur, vnica enim sudatio totam materiam semper exhaurire nequit, imprimis si humores etiam superflui redundant, tunc præcedat diminutio certum est: Humorum hæc exuperantia facit vt Sudorifera sæpe istos neque attenuare neque digerere possint. *Frid. Hofmannus m. m. lib.* I. *cap.* II.

XXV. Non desunt qui in Febribus vereantur *Cucurbitulis* scarificatis vti, existimantes majorem posse concitare calorem attractionis vi: Ego tamen existimo ob eandem causam majus in febribus præstare beneficium, nam calorem & fuliginosa excrementa ab internis partibus ad externas evocant: Eo igitur fit vt partes interiores facilius eventari possint, ac maximum inde suscepent præsidium: Sic in malignis febribus, præsertim in his in quibus in cute maculæ apparent, vnicum est præsidium: Nam cum major ferè curationis pars in hujusmodi, consistat in extinctione venenosorum spirituum, in correctioneúe aut extractione ad extimas partes, hæc vltima solum perficitur hoc præstantissimo auxilio, præsertim dum è regione cordis in dorso adhibentur: sicuti dum caput periclitatur delirio aut phrenitides, prope cervicem, aut in brachiis prope humerum. *Mercatus de Præsidiis Medic. lib.* I. *cap.* 4.

XXVI. *Epithemata* in putridis ante declinationem non temere admoveri debent, nam cor illa systole & diastole, qua perpetuo micat has fuligines, pellit, tu retines has? Certe cutem densando, quam alioquin trajiciunt fuliginosa excrementa: inde putredo major & febris acrior, quia crisis impeditur: Causos tamen & Pestilentes excipe, nam cogimur interdum in Causis, noxis putredinis neglectis, & obstructionis, ad ardoris extinctionem in vigore nos totos convertere: At in Peste non solum in statu, verum & per initia, cor roborare stringentibus & repellentibus à venenatis halitibus tueri consilium est. *Heurnius meth. lib.* I. *Augerius Ferrerius Castigat. Med. Pract. cap.* 23.

XXVII. Non solum autem cordi & hepati, sed etiam vniversæ hypochondriorum regioni refrigerantia adhibere vtilissimum est: Illa enim non solum pepasmum promovent, sed & viscerum intemperiem emendant, & impediunt ne partes principes in marasmum incidant: *Testibus* quoque commode adhibentur, ob consensum qui illis intercedit cum partibus principibus. *Riverius Pract. lib.* 17. *cap.* I.

XXVIII. Qui *spinam* Putrida laboranti vnguento refrigerante *illinit*, materiam quæ foris pelli debet, repellit & in interiora retrudit: Cutem etiam densatam, vel obstructam, nova refrigeratione condensat, & transpirationis meatus præcludit: Sic putredo augetur, & febris vehementior efficitur, simul resolutioni materiæ & sudoribus via præcluditur. *Aug. Ferrerius Castigat. cap.* 28.

XXIX. Antiqui ad Putridarum curationem frequenter *Balneis* vsi; frigidis in vehementissimis, tepidis in declinatione febrium, coctionis notis pręsentibus. Verum jam in desuetudinem venerunt, atque solum vsurpantur cum febris protrahitur; aut cum corpus squallidum & marcidum occupat, in hecticam vergens. *Iac. Hollerius comm. ad aphor.* 12. 2. ait Balneum putridis febribus non convenire, nisi vacuatâ vel concoctâ putredine: *Conciliator* differ. 173. ita sentit, In febre putrida cum apostemate, à Balneo quidem penitus abstinendum, ne materia commota copiosius ad locum debiliorem transferatur, at aliter sese rem habere in ejusmodi febre simplici: hæc enim tunc erit in declinatione, materia jam digesta: & ita communiter præcipitur Balneum, propter intentionem aperiendi pororum cutis angustiam, & materiam evacuandi, quia totum corpus mediante cute per Balneum evacuatur: Nos cum eodem *Conciliatore* in præscriptione Balnei tria esse perpendenda dicimus, primo, Ut febris absque horrore sit, quia febris eodem generatur & augetur: Secundo, Ut nulla pars principalis imbecillitate quadam affecta sit, cum aliàs humores per Balneum resoluti in eam recipiantur. Tertio, Vt in primis vijs humorum & contentorum cruditas omnis absit: Quod si verò materia fuerit indigesta, Balneum humectativum tantum, ac temperatè calefactivum (minimè verò resolvens) convenit, Quod in quartana sæpius præscribitur, tunc temporis ubi

cru-

crudus humor adhuc peccat : Diverso igitur modo Balnea prosint & nocent. *Gregorius Horstius Exercit.* 4. *de Febr. Putrid. curat. Quæst. x.*

XXX. Ut primum vnus è popularibus Medicis febris curam hodie suscipit, palpatis *hypochondriis* proponit *hepatis & lienis obstructiones*, quæ putredinem & febrem efficiant: hinc statim Apozemata ad internas viscerum obstructiones parat: At si *Galenus, Avicenna*, aliique authores consulantur, omnes vno ore putridæ febris causam putredinem esse aiunt; putredinem verò ad transpirabilium excrementorum retentionem rejiciunt: retentionis verò & impeditæ transpirationis causam esse dicunt obstructionem & constipationem meatuum cutis: Nec viscerum obstructiones adducunt, nisi forte & hæ concursu quodam affectuum cæteris causis conjunctæ fuerint. Remedium ferè ad eas vnum est, Apozemata scilicet ex radicibus, herbis, seminibus &c. aperientibus interjectis clysteribus, purgantibus; admotis Epithematis &c. Dicimus nos veteres secundum rationem egisse, qui vacuata multitudine, crassos lentósq; humores, meatibus cutis infarctos, attenuarent ac detergerent, de viscerum impedimentis nihil solliciti, nisi forte eorum affectus socijessent: Sublatis autem cutis obstructionibus libera redditur transpiratio, per quam putredo cessat, & febris paulatim deficit: Desinant itaque Medici tam proclives esse ad aperienda viscera, neglectis interim cutis obstructionibus, ad quas febres putridas referri diximus: Nec singularibus illis Apozematis viscera irritent, sed in relaxandis aperiendísque cutis meatibus intenti sint: Iis ergo omissis vtendum mulsa, oxymelite, aut apomelite, remedijs veteribus tritis, ad tenuandos tergendósque crassos & lentos, qui cutem obstruunt, succos: Si quis caliditatem timeat, parentur dilutissima, ex aquis cichorii, endiviæ &c. *Augerius Ferrerius Castigat. c.* 14.

XXXI. Etsi, ex methodi legibus, causa omnis prius quam affectus rescindenda sit, accidit tamen interdum vt adeo intenso incendio æger detineatur, vt pernities immineat nisi cito obviam eat Medicus: Ex Aperientibus autem, causæ oppositis, quorum plurima sunt calida, ea debent in vsum duci quæ id citra insignem calefactionem præstent: Hinc *Avicenna lib.* 4. *Fen.* 1. *Tract.* 2. *cap.* 7. Sciatis, *inquit*, quod febris quandoque tantæ est vehementiæ vt regimine causæ vti non liceat, sed extrema refrigeratione indigeat: Plerumque vero vis causæ superior est, ea ergo temperatio adhibeatur vt remedia quæ febrem oppugnant, causam non augeant.

XXXII. Communis est medentium vsus, ratione firmatus, qui in sene æqualiter febricitante cum juvene, non æqualia infrigidantia propinant: Nam etsi æqualia morbo sint applicanda contraria, tamen ob virtutis debilitatem sunt adhibenda remissiora: Si enim juveni æqualiter febricitanti, medicamenta frigida propines vltra suum naturale temperamentum, ei non nocent, imo tum ob ætatem, tum ob febrim prodesse solent, quum eorum vis fortis existat, & idcirco ad gradum corrumpendi naturam non perveniunt, imo ipsam ad mediocritatem perducunt, quod senibus ob radicalium frigiditatem evenire non potest: Ob hanc causam gelidam juvenibus dare expedit, senibus vero nequaquam, 9. *meth.* 5. quia in auxiliorum applicatione, sive alterantia sint, sive vacuantia, non solum morbi magnitudinem attendere oportet qui præsidium expostulat, verum virtutem respicere est necesse quæ ipsum debet tolerare; Si ergo vires ob debilitatem tantum auxilium non ferunt, quantum morbus efflagitat, minus hac de causa applicandum quam morbi causa desiderat, Quare seni febricitanti exhibebis quæ præterquam morbo auxilientur, vires etiam infirmas lædere nequeant, etsi cum juvene æqualiter febriciret; illi, vt debiliori, frigida & humida auxilia remissiora sunt exhibenda. Si enim *Avicenn.* 1. 4. *tract.* 2. *cap.* 39. in Tertiana timet refrigerationem vltimam, quanto magis in sene, quia frigidus est natura suapte. *Zacutus Med. Pr. H. p. m.* 705.

XXXIII. In medela febrium diversitas quæ *ex ejusdem anni tempestatibus differentibus*, atque etiam *ex vnius anni ab alio discrimine* suboritur, non minus animadversione digna est quam ea quæ nascitur ex varijs ægrotorum temperamentis: Et sane inter præcipuas causas cur febrium medela vsque adeo fluctuet, virorúmque etiam doctorum conatus tam male cedant, hanc enumerandam existimaverim, quod Practici suas observationes, quas ex felici vnius pluriumúe febrium, in hac vel illa anni tempestate, curatione instituerunt, febrium omnium, in quavis tempestate, vel quovis anno, medelæ solent accommodare, id quod æque periculosum judico, ac si Medicus diversas ægrorum temperies, singulis peculiares, non respiciat, sed eandem omnibus, in eodem morbo medicinam promiscue exhibeat: Primum, vt de variantibus medendi rationibus, quæ diversarum anni tempestatum febribus sunt accommodatæ disseram, expendendum est, licet alia aliunde inter febres discrimina concedi possint, eas tamen præcipue secundum subjectam materiam, cui febrilis inhæret commotio, discrepare; istam vero materiam secundum diversam sanguinis diathesin, prout ea ab hac vel illa anni tempestate inducitur, discrimen suum nancisci, Ea quippe febrilis commotio, quæ tempore verno contingit, in sanguine nascitur, omnibus suis spiritibus vegeto; autumnalis vero in sanguine, à prægressæ æstatis calore, ejúsque vi atque effectibus ad pauperiem redacto: Ac prout accidit febrem, pro duarum istarum tempestatum vicinia, vel distantia, sanguinem invadere, ita morbus magis vel minus de fermentationis, ad hanc vel illam pertinentis, natura participat; Hisce consentanea sunt quæ in praxi nostra observamus, nempe, *cæteris paribus*, febres *autumnales* magis cæteris periculosas, pejorísque notæ symptomatibus stipari, quam *vernales*, cum decocti sint atque absumpti magis in sanguine spiritus autumnali tempore, quam verno; quæ causarum vna esse videtur quod evacuationes, maxime sanguinis, (qui non modo spirituum vehiculum est, sed & penu) adeo sint in autumno damnosæ, quamvis prodesse soleant tempore verno: Atque forsan ab illa degeneratione, quæ sanguini crebro in febribus autumnalibus, præcipue ex præmemorata spirituum pauperie accidit, sæpius venenata illa nascitur sanguinis qualitas, quæ non modo ista mali moris symptomata febrim comitantia, sed nonnunquam etiam febrim ipsam progignit: natura quippe vehementer ab ea irritata contra ipsam insurgit, neque alio consilio novam hanc ebullitionem auspicatur, quam vt malignitatem dictam eliminet; vnde potius incumbit Medico illam alexipharmacorum ope expugnare, quam evacuationibus & medicamentis refrigerantibus febri resistere, quam videtur in aciem produxisse natura ad venenatam pernitiem debellandam: Insigne hanc in rem exemplum suppetit in Peste, quæ febri destituta multo est pericu

losior quam si eandem haberet comitem; & sane quævis malignitas, quæ sanguinem adoritur, si ipse ex se non valet ciere ebullitionem, vel si quidem valet, impeditur quo minus id præstet, necessario vel lethalem, vel diuturnum morbum reddit; lethalem quidem, quando illa tota substantia contraria naturæ, humanam temperiem abdita proprietate corrumpit destruitque: diuturnum vero, quando licet natura sua, & occulta agendi ratione apta sit corpori magnopere nocere, illúdque sensim conterere, subito tamen interficiendi vim non habet: Interim malignitatem aliquam, quæ alias ex pravitate sua necessario mortem infert, esse posse salutarem, vbi sanguinis datur ebullitio ad eam eliminandam, pestis ipsa aliquando testatum facit: ac vbi nulla est ejusmodi ebullitio, ad illam vniversim & quaquaversum expellendam, ibi proinde morbum diuturnum reddi, itidem patet in Scorbuto, Lue venerea &c. Ut ad rem revertar, observavi in febribus *autumnalibus sanguinem* qualiumcumque febricitantium *mittendum* esse parce, non adultorum vero, vel ætatis florem egressorum, nequaquam: *Medicamenta refrigerantia* exhibentur cum periculo, nisi febris nimium exæstuet, ac æger sit juvenis: Valde necessaria *Vomitio*, vbi vomendi fuit propensio: At in febribus *Vernalibus sanguis* qualiumcumque *mitti* potest moderate, hominum ætate florentium, copiose; *Clysteres* & medicamenta refrigerantia valde prosunt, quando juvenis est æger, nec declinat febris, nec prolixa sanguinis missio præcessit: *Vomitio*, vbi vomendi fuit proclivitas, non absolute necessaria, satis tamen commoda; Nec vomitorij omissio diarrhœam plane infert in febris declinatione: Nunquam hactenus observavi ventrem durum, vel pedes tumefactos, excepisse febres vernales; post autumnales vero admodum frequens est vtrumque, maxime vbi copiose missus fuerit sanguis; vel in puerili ætate constitutus sit æger, vel etiam ętatem vegetam excesserit.

XXXIV. Secundo, Vt de eo porro inter febris discrimine loquamur, quod ex quorundam annorum ab alijs differentia oritur, proindéque de medelis ad ipsas eò nomine pertinentibus, notandum est differentiæ illius inter vnius & alterius anni febres rationem dari semper ex causis manifestis non posse, quandoquidem sæpe fit vt vnus annus sit epidemicus quoad febres (non pestem solum) nonnisi malignitate ordinaria minores, vbi rationem assignare non possumus ex alimentorum vitio, neque ex inferioribus exhalationibus in aëre putrescentibus, neque ex temporum tempestatúmque inordinatis atque inæqualibus mutationibus, in calidum & humidum vergentibus; sed istam constitutionem malignæ & inexplicabilis aëris pernitiei sobolem esse fateri cogimur: Neque minus difficile hic est certam aliquam atque determinatam curandi rationem proponere, quæ discrimini febrium, ex annorum varia temperie dependenti accurate respondeat afferre; Verum tamen quæ nobis sese obtulerunt hæc attente observantibus paucis exponere non gravabimur, In febribus igitur *Autumnalibus*, quæ in constitutione Epidemica, atque in anno quo morbi autumno peculiares, (e. g. quartanæ, tertianæque maligniores) solito maturius, puta mense Junio, vel Julij initio occurrerint, venæ sectio magno periculo non vacat: Id quod in Autumno annui (de quo jam loquuti sumus) verissimum esse experientia testata est, tunc enim temporis maximam partem lethifera visa, est præsertim in primo Autumno, nisi forte ægri in ipso ætatis vigore constituti, sanguinis jacturam quodammodo ferre poterant, quo quidem in casu, tametsi mortem non intulerit, morbum tamen longum, ac periculi plenissimum, atque symptomatibus sævissimis stipatum sunt experti: Ego certe ab alijs evacuationibus pericula paria sese obtulisse non memini, atque speciatim ab illis quæ per *Emetica* fiebant, quales plerumque tum in illa, tum etiam in similibus aliis constitutionibus malignis, exitum satis felicem habuerunt: Verum, vt vt hæc sint, jamdudum didici oportere vt Medicus hac in re pro re nata consilium capiat, h. e. pro temporum, atque ægrorum temperie praxin suam subinde mutando, vel leviter flectendo, huic scenæ, tot discriminibus variegatæ, commode quantum fieri potest inserviat: Illud interim affirmare possum, generalem illam methodum jam traditam (quantum quidem ego hactenus observatione attenta consequi potui) febrium omnium curationem suo ambitu commode satis complecti, licet non ignorem subinde varias anni tempestates, atque ipsorum annorum varietates, prohibere quo minus certos aliquos limites figere possimus, quos vltra citraque progredi aut consistere non liceat: Psæstiterit certe, quando febres grassari incipiunt, diligenter illarum impetum atque morem observare, quibus etiam præsidiorum generibus ægri leventur vel lædantur, vt quamprimum his repudiatis illis vtamur: Quod si illud fiat, existimo reapse aliquando facto periculo, compertum iri medendi rationem hactenus expositam quam minimum à scopo aberrare: Ad me certe quod attinet, rarissime ab illa mihi deviandum sensi, vel in casibus malignis, quibus egregie accommoda est, quod fermentationem debitam sustineat (Naturæ optimum organum) cujus ope omnem materiam venenatam, in sanguine latitantem, expellit atque amolitur. *Sydenham meth. cur. febres p. 41. & seq.*

XXXV. Distinguendum necessario inter *Μίασμα & Fomitem*: Tolle *μίασμα* & *σηπεδονώδες περίττωμα*, fomes febrem per se non gignet: attestatur huic doctrinę communis praxis, quoti enim quotidie nobis offeruntur curandi, qui citra febrem magnam, non in venis à cava tantum oriundis, sed mesaraïcis etiam, & primis vijs, cumularunt cacochymiam, duritie insuper alterutrius, vel vtriusque hypochondrij simul afficiuntur? Fomitem hic amplum esse, sed deficere solum *μίασμα* febrile nemo non confitebitur: Post febres diuturnas consequi cachexias & hydropes, extincta jam febre, res est admodum vulgaris. Non præter rationem ergo inter Fomitem & *Μίασμα* distinguo, Illud per Sudorifera expellendum, hic per Purgantia & Venæ sectionem præcidendus, obstructionésque, si quæ in visceribus hærent, reserandæ: De vsu autem Purgantium initio exhibitorum, sic sentio, *Μίασμα* putridum & febrile purganti non æque ac Sudorifero, & Epithemati, vt sic vocem, magnetico cedit: purgantibusque, præsertim vehementioribus, humores nimium commoventur & perturbantur; e quorum vtroque hæc consequuntur nocumenta, Per illud enim relicto *μιάσματι* febrili, putredo latius serpit, ipsásque deinceps intenditur febris & prolongatur: Per hoc vero *μίασμα* humoribus penitius imprimitur, & subtractis tenuioribus, (hæc enim ad expulsionem aptiora) crassiora vasis arctius impinguntur, atque obstructiones adaugentur, febrísque nihilo citius remittet, quin labefactatis inde visceribus, & novis subinde coacervatis

humoribus malum sæpenumero malo aggravatur: Testis est experientia, quę dudum docuit febr. Quartanas nimiis & violentis purgantibus sæpe exasperari potius quam jugulari &c. Ad μιάσματος ergo subtractionem omnis diligentia primario intendenda: subtrahetur vero id eo facilius quo cœperit recentius, vires magnas nondum acquisierit, humoribus altius immersum non fuerit, eosque impensius inquinaverit, aut etiam viscus aliquod obsederit: Cum ergo, vt ex dictis liquet, μίασμα illud vel per Sudoriferum ad intra exhibitum, vel Epithema foris applicatum, præ alijs fere omnibus optime ejiciatur, talium certe vsus nullomodo rejiciendus, sed quam ocyssime instituendus erit. *Doringius ad Sennertum in hujus Epist. 45. cent. 1.*

FEBRIS CONTINVA PVTRIDA.

SYLLOGE.

In Ardente *semper* mittendus sanguis. 1.
Quando iteranda Sanguinis missio. 2.
Ad animi vsque deliquium an mittendus sanguis. 3.
De vena aperienda in febribus biliosis. 7.
Quibusdam Continuis noxia sanguinis missio. 20.
Vena sectio aliquando satis fuit, vt purgatio fuerit inutilis, & vicissim. 8.
Ab intempestiva & largiori Sanguinis missione Ardens *exacerbata.* 9.
In summo Ardentis *statu aliquando* Sanguinis missio *convenit.* 12.
Non omnibus sanguis mittendus. 7. *a.*
Quæ vena eligenda. 13.
Arteriotomiæ *vtilitas in* Ardentibus. 15.
Incidentibus *ante totius vacuationem locus non est* 13.
An Purgandum *initio morbi.* 4.
Perperam eligitur sexta dies ad purgationem. 5. *a.*
In Acutis dies sexta non semper apta est purgationi. 5. *b.*
In Causo *quomodo* purgandum *juxta* Hippocrat. 10.
In illo alteratio *sufficit aliquando citra* purgationem. 11.
In Ardente Spuria *leve* purgans *quando dandum.* 16.
Rheum *correctum tuto potest exhiberi.* 6.
Emetica *quando locum habent.* 17. *a*
Quo tempore morbi exhibenda. 17. *b.*
Tumultus ab ijs excitatus in humoribus sedandus. 17. *c.*
Si Emetica *&* Sanguinis missio *sint ex vsu, hæc præmittatur.* 18.
Enemata *quando necessaria.* 19.
Qualia esse debent. 22.
Cardiacis *quando locus.* 21.
De Frigidæ potu. 24.
In Ardentibus *refrigerantes* Potus *magna dozi exhibendi, nedum denegandi.* 35.
Adstringentia *& plurimum frigida in Causo noxia.* 25.
Syrupi *&* Saccharum *parce exhibeantur.* 26.
Emulsionibus *quando locus.* 27.
Frigefactoriæ potiones *ex* Hippocr. 28.
Febris extinctioni *non nimis studendum.* 21.
In Ardentis *curatione* Acida *necessaria sunt.* 35.
Oxalidis *succus quando præbendus.* 23.
Saccharum Saturni *caute assumendum.* 31.
Epithemata, *& cætera refrigerantia, adhibita cautione admovenda.* 29.
Balneum *cui speciei magis convenit.* 33.
Ejus succedaneum. 36.
Edulia adstringentia & frigidiora noxia. 32.
Somnus *concedendus.* 14.
Protractæ *&* diuturnæ Continuæ *curatio.* 30.
Hypochondriorum *cura in* Acutissimis *habenda.* 34.
Elect. Dioscordij *idoneo tempore exhibiti efficacia.* 17. *c.*
Continuæ Epidemicæ *biliosæ curatio* Sylviana. 38.
Causi legitimi *Diæta qualis.* 39.
Causi à pituita salsa *Diæta.* 40.
Si huic fluxus alvi jungatur, plenior sit victus. 41.
In maligno Causo Sorbitiones attractoriæ *conveniunt.* 42.
Nimis infrigidantia edulia aliquando nocent. 43.
Vtriusque Synochi Diæta. 44.
In Synocho Putrida *quando locus* Potui. 45.
In hac largior sit victus quam in imputri. 46.
Edulia ex oleribus refrigerantibus in Synochis *nocent.* 47.
Adstringentia *cibis an commiscenda.* 48.
Hepata gallinaceorum *tosta non exhibenda in Continuis.* 49.

I. **A***Vicenna* in febre *Ardente* & *Tertiana continua Venæ sectionem* prohibet, nisi vrina crassa rubráque fuerit: metuens ne bilis magis ferveat, cujus frænum sanguinem esse dicit: Verum à sapientioribus exploditur hæc sententia, cum hujusmodi febres hæmorrhagia sæpe à natura ipsa judicentur, tum phrenitidas interdum aliásque inflammationes producant: Denique, cum sangu. miss. potenter refrigeret, ebullitionem potius cohibet quàm excitet, cum non solus sanguis, sed bilis etiam cum eo permixta educatur; ita vt in ea massa, quæ superest in venis majoribus, eadem maneat sanguinis ad bilem proportio quæ prius inerat: Imo vero cum vena secatur, si vegetæ sint ægri vires, & sanguis confertim erumpat, solus putris & naturæ molestus excutitur, remanente in venis puriore, quod à paucis authoribus est annotatum, quamvis in vsu practico passim observetur: Si enim sanguis è vena guttatim effluat, purissimus est, quia motu proprio egreditur: at si cum impetu erumpat, impurus & putris apparet, natura deteriorem massæ sanguinis partem expellente: Parcius tamen sanguis mittendus in naturis biliosis admodum, æstate media, & sub canicula, quam in alijs naturis & temperiebus. *Riverius Practic. lib. 17. cap. 1.* Signo ex vrina ab *Avicenna* proposito fidendum non est: nam interdum in Ardente vrina nulla admisti sanguinis signa habet, vbi phrenitis aut adest, aut imminet, & tamen sanguinem mittere tunc maximè necessarium est: Hic tamen considerandum quidam volunt, fieri Causon interdum ex bile in venis partium, vt ventriculi, pulmonis, jecoris, putrefacta: tunc veretur *Capivaccius* ne per venæ sectionem humores ex illis venis ad majores attrahantur, sicque morbus reddatur pejor; quasi verò id timendum sit, Videmus in inflammationibus viscerum tutò sanguinem mitti, etiamsi is è venis effluxerit; aut quasi ejusmodi ardens non sit deterior ea quæ ex bile in magnis vasis putrefacta

oritur; tum demum si attrahuntur humores in majora vasa, eorum tamen portio vacuatur, corpus refrigeratur, deinde natura commodius reliquum superat. Quod si causam Ardentis, ab *Hippocr.* l. de vict. Acut. allatam retineamus, scilicet fieri eam vbi venæ resiccatæ attraxerint ad se biliosos ichores, in ea neutiquam erit vena secanda: qui enim ab inanitione morbi fiunt, ij non inanitione sed repletione curandi. *Primirosius de Febr. l. 3. c. 4.*

II. Si ad vacuationem *Sanguinis missio* necessaria est, eodem die instituenda: Si revulsionis causa, diversis: nam vbi vacuandum, præsertim in Acutis, subitò corpus in alium statum transferendum est: Tum sæpe accidit vt morbus mox principium percurrat, vt postea venæ sectione non ita commodè vtiliceat: In revulsione verò respicimus ad motum humoris, qui rectius fit si diversis vicibus, & intervallo interjecto, natura contrario motui quasi assuescat: intervallo enim temporis sanguis in partes effusus regurgitat in venas, & iterata venæ sectione vtiliter extrahitur: Iterandam esse venæ sectionem intelligimus, si sanguis primo detractus valde putris fuerit, ejúsque in venis copia superesse videatur: Imò vero licet sanguis ab initio purus, ac minimè corruptus appareat, non tamen desistendum est ab illius detractione: quin potius ea continuanda est donec impurior & corruptus appareat: Et certè hic locum habet præceptum *Hippocrat.* l. de vict. Acut. de Pleuritidis curatione, vt scilicet sanguinis detractiones continuentur vsque ad coloris mutationem: vt si ab initio corruptus educatur, continuetur vacuatio donec purior appareat: Et contra, si ab initio laudabilis prodeat, eo vsque educatur donec impurus & corruptus educatur: Est tamen quædam diversitas adhibenda in vtroque casu, si enim ab initio sanguis laudabilis educatur, iteratio debet fieri ex eadem vena, vt sanguis putridus in profundo corporis residens, citiùs educatur: Si vero ab initio sanguis putridus educatur, ex altero brachio sanguis est detrahendus, & consequenter ex vtroque brachio alternandæ sunt phlebotomiæ: Si verò symptomata demonstrent putredinem subesse in interiore ramo venæ cavæ descendentis, vt æstus & dolor lumborum, vrinæ rubor & crassities, post duas aut tres venæ sectiones in brachijs celebratas, è saphena sanguinem mittere conveniet, eámque vacuationem bis aut ter repetere. *Riverius lib. 17. cap. 1.*

III. Vult *Galenus* in vtraque Synocho *sanguinem ad animi deliquium* educi, quod remedium tum ratione, tum experientia inniti asserit 9. meth. 4. námque corpus in contrarium statum deducitur, ab animi deliquio refrigeratum, cui succedunt alvi dejectio, vomitus sudorésque: quoniam natura humoris noxij vacuatione recreata, facilius reliquum pellit: Alijs remedium hoc suspectum est, volúntque *Galenum* animi deliquium non includere, sed excludere; cum tamen manifestè scribat loco citato, se de industria sanguinem mittere quoad æger animo deliquerit, includens non excludens leipothymiam: Libro de phlebotomia duos ægros recenset *Galenus* quos liberali hac vacuatione persanavit, triáque illius commoda recenset, 1. Totius refrigerationem. 2. Alvi purgationem, bilísque vomitum. 3. Sudorem mollem toto corpore manantem: Eodem tamen libro tres ægros narrat qui nimia sanguinis missione mortui sunt, Et 9. methòd. tria incommoda recenset tantæ vacuationis, 1. Ne repente vacuato sanguine moriantur: 2. Ne post breve tempus, nondum finito morbo & prostratis viribus id accidat: 3. Ne ægritudo diuturna permaneat, aut cachexia, aliaúe perniciosa dispositio introducatur: Præterea non videtur animi deliquium mensura idonea venæ sectionis, tum quia quidam adeo sunt animosi, vt plures sanguinis libras constanter sine deliquio ferre possint: Alij statim ante sufficientem sanguinis vacuationem animo linquuntur: Tum quia etiamsi ex larga vacuatione succedat animi deliquium, nihilominus tamen repeti etiam venæ sectio potest, vt sæpius experientia comprobatum est: Habebam nuperrimè ægrum Synocho laborantem, cui quinquies sanguis missus fuit satis abunde, tandémque ex vacuatione animo deliquit, nec successerunt vomitus, dejectiones, sudores, vt vult *Galenus*; hæc enim perpetuò non contingunt: illi tamen cum vrina rubra & crassa permaneret, sanguis sequenti die missus fuit iterum ad vncias ad minus decem, meliúsque habuit: Ex quo conjiciendum leipothymiam non esse terminum quo educendi sanguinis quantitas debet æstimari: Absurdum est, *inquit Thriverius* in aph. ægrum ad eum statum deducere quem Medici reformidant, contra quem perpetuò pugnant. *Hippocrates* terminum bonæ vacuationis ægri εὐφορίαν constituit, at animo delinquere & facile ferre contraria sunt. Non vero terreri debet Medicus si quando largæ sanguinis profusioni succedat leve deliquium: Satius est tamen sequi recentiorum consilium, sanguinísque missionem iterare, etiam sæpius, donec indicationi satisfactum sit, quam simul & semel tam abunde vacuare, quia periculosa est subita mutatio, nec vires eorum satis perspectæ esse possunt, cum quibus antea non sumus versati: *Primirosius lib. 3. cap. 1.* In *Ardente & Tertiana continua Vallesius* 7. controv. voluit mittendum esse sanguinem ad animi deliquium, authoritate *Galeni* 3. aphor. 23. vbi docet in febribus Ardentissimis tam copiosè esse mittendum: 2. Venam secat *Galenus* vt refrigeret, sed Ardentes omnium maximè egent refrigerio: Alij volunt *Galenum* per Ardentissimas febres intelligere tantum sanguineas, vt ipse explicat. 9. meth. & de cur. rat. per sangu. miss. Nec tantum sanguinem mittere vt refrigeret, sed vt plethoram & humores vacuet: Mihi videtur tamen *Galenus* etiam Ardentes febres complecti, tum quia generaliter in ardentissimis febribus hoc remedium celebrat, non sunt autem synochi ardentissimæ: cum quæ Ardentes vocantur synocho sint fervidiores: vnde quamvis inter calidissimas febres sanguinea sit referenda, tamen Causos semper fervidior haberi debet: Deinde addit post hujusmodi vacuationem subsequi sudores, vomitum, alvi dejectionem interdum; quæ spontaneæ vacuationes magis conveniunt Ardenti quàm sanguineæ, quæ sola plethoræ imminutione videtur posse sanari: Præterea in summis doloribus eandem vacuationem commendat, certum autem est horum plurimos & maximos esse à bile: Maneat igitur ratum, non tantum in Synocho, sed etiam in Ardente sanguinem ad animi deliquium ex *Galeni* sententia mittendum, asserentes iterum tutiorem esse repetitam vacuationem. *Idem cap. 4.*

IV. Maximè controvertitur apud authores an *Purgantia initio Continuarum Putridarum* exhibenda sint: Quod dissidium, missis disputationum ambagibus, ita componendum est, Ratione materiæ febrem putridam continuam immediatè producentis, quæ in venis majoribus continetur, Purgatio-

gationem initio non convenire, nisi ea turgeat, i.e. ita exagitetur à natura, irritata ob pravam ejus qualitatem, eámque expellere conante, ut inde excretioni magis disposita sit: & ex illa turgentia metuendum sit ne in aliquam partem nobiliorem irruat: Quod tamen, quia rarò contingit, ut plurimum illius concoctio expectanda est, antequam per medicamenta purgantia ejusdem vacuatio suscipiatur. Ratione verò materiæ in prima regione contentæ, si plurima adsit, quæ febrem augeat, naturam gravet, eámque à materiæ in venis contentæ coctione avertat, purgantia altero à venæ sectione die exhiberi poterunt, sed leviora, quæ primam tantum regionem evacuent: Humores autem vitiosos & excrementitios in prima regione, id est ventriculo, intestinis, mesenterio, aut circa præcordia redundare cognoscimus ex nausea, oris amaritudine, siti, dolore stomachi, aut alterius partis in ventre inferiori contentæ, alvi fluxu, aliísque symptomatis, quorum ratione aliquando Purgatio ipsi venæ sectioni præmittenda. *Riverius lib. 17. cap. 1.*

V. Vulgares Medici, *Hippocratem* imitati, qui *Cydis* filio sexta die alvum movit, omnes ægrotos qui continuis febribus tenentur, die sexta *Pharmaco purgant*, ut magna noxij humoris pars detrahatur, antequam prælium, quod dies sexta afferre solet, superveniat: verum id non est faciendum incautè neque temere, interest enim quæ sit morbi constitutio: Nam ne acutis quidem omnibus est septima iudicatoria, sed aliis xj. aliis xiv. aliis etiam xxvij: Sçire oportet an turgeat materia, an non urgeat multitudo, an sit aliqua concoctio, an cessaverint principii fluxiones, an secus: His omnibus perspectis, iuxta communes præceptiones expurgandum erit, aut secus, non sexta solum die, sed & quinta, & quarta, & tertia, aut etiam prima, si res ferat. *Vallesius lib. 7. Epidem. Andreas* febre acuta laborans, sexta die mercurialem accepit expurgationis gratia, & alvus bene quidem deiecit, nihil tamen iuvatus est, quin potius septima deterius habuit: Optimum sanè exemplum læsionum quas infert purgatio suscepta intempestivè & ante materiæ concoctionem: nimirum febres auget, & ex simplicibus duplices, & ex intermittentibus facit continuas; etiamsi alvus fluat, & purgatio iis qui adsunt videatur rectè successisse: quin etiam eò aliquando magis homo læditur, quò purgatio videtur abundantius facta, quia colliquatione fiunt tales deiectiones: Et vidi multos mox ab intempestiva expurgatione incidere in tabem: usque adeo vitari debet vulgaris praxis eorum qui die sexta omnibus febricitantibus pharmacum tribuunt, cum tamen ea die perpaucis possit utiliter dari: quia plerísque acutè laborantium sexta die finitum est, aut iam finitur principium, tempus verò concoctionis nondum venit: circa hæc autem tempora rarò, aliquando tamen vrgentiæ gratia, expurgamus. *Idem ibid.*

V. *a.* In Acutis dies decima quarta non semper apta purgationi, (Vide §. 8. *tit. de Febre Putrida in genere.*)

VI. Quidam Rhabarbarum rejiciunt, quia calefacit: tum etiam mannam & syrupum rosaceum, quia dulcia cum sint facile in bilem vertuntur: verum cum aquis vel decoctis refrigerantibus Rhabarbarum infusum, vel Manna, aliaque dissoluta, nullum afferre possunt incommodum, præcipue si in dictis decoctis addantur Tamarindi, ad hunc usum maxime commendati, vel pulpa eorum simul exhibeatur. *Riverius lib. 17. caput 1.*

VII. *a.* De vena aperienda in Febribus biliosis. (Vide *tit. de Febre Putrida in genere paragr. 17.*)

VII. *b.* Quoties mihi cum ægris res est, quorum sanguis, vel per se imbecillior existit (uti fere in pueris, vel justa spirituum copia destituitur, ut in ætate decliviore, atque etiam in iuvenibus diuturno morbo confectis) à *venæ sectione* manum tempero; Enim vero si phlebotomiam his imperarem, sanguis etiamnum citra ejusmodi imminutionem plus satis debilis, despumationi suæ obeundæ prorsus impar redderetur, unde totius massæ perversio, ac proinde forsan ipsius ægri interitus sequeretur, (quemadmodum si cerevisiæ, aut alius cujusvis musti fermentatio intempestive sistatur, liquores illi vitium plerumque contrahunt) Quippe particularum, quas semel exterminare cœperit, quæque, dum reliquæ cruoris massæ æquabiliter immiscerentur, puræ extiterant, jam vero putredinem deterrimam acquirere, & cæteros humores gravi inquinamento inficere habiles evaserint, consortium natura amplius ferre non potest; Quanquam haud me latet ægros temeraria sanguinis missione multatos, convenientium Cardiacorum usu aliquando servari, sanguinémque ad tenorem defæcationi suæ peragendæ idoneum restitui posse, sed præstiterat plagam non infligi quam sanari: Attamen ubi in contrariæ indolis sanguinem incido, qualis in juvenibus athletico habitu, & temperamento sanguineo præditis reperiri consuevit, primum in curatione locum phlebotomiæ attribuo, quę, prærerquam in casibus quibusdam, sine salutis periculo hic omitti nequit: Nam alias non solum, prę nimia sanguinis ebullitione, phrenitidum, pleuritidum, aliarúmque id genus inflammationum periculum imminere; sed prę copia etiam impeditio omnimoda circulationis, & totius massæ quasi strangulatus consequeretur. *Sydenham pag. 19.*

VIII. Qui *Febrem acutam* curandam susceperunt, statim ab initio vel *Venam secant*, & postridie *Purgant*: vel minorativo primum usi, post sanguinem mittunt; At *Hippocrat. Galen.* cęterísque injuriam faciunt, quibus frequens est altero tantum pręsidio, pacata curatione, morbos propulsare: Sic *Hippocrat.* 2. acut. Pleuritide ascendente sanguinem tantum detrahit; eadem descendente purgatione solum utitur: Et lib. 4. in primo Causo venam non secat, sed aut vomitu, aut clystere, aut purgatione miti contentus est: In altero mittit sanguinem, si magnus fuerit morbus cum virium robore: *Gal.* in methodo sola sanguinis detractione continentes & continuas sanat, nec purgationem adhibet, nisi magna cacochymia adjuncta sit: Quod & erudita posteritas diligenter observavit: Imò sępe accidit ut post V. S. purgans, alioqui necessarium, ob virium resolutionem, quam tum ex sanguinis detractione, tum futura medicamenti agitatione veremur, omittatur, substituatúrque tertio quoque die clyster, juxta Hippocrat. & Galen. consilium: Interdum virium metu sanguinem non detrahimus, sed purgamus tantum, licet morbi ratione V. S. locus sit. Non ergo semper huic purgatio adjungenda, quasi alterum sine altero inutile sit aut inefficax: multis satis fuit inedia; multis spontanea diarrhœa; aliis sang. missio; non paucis sola purgatio: quibusdam

soli clysteres: quæ conjunctim adhibita vires resolvunt. *Aug. Ferrerius castigat. cap.* 19.

IX. Mulierem vidimus, quæ cum pleniori & obeso esset corpore, & in Ardentem incidisset febrem, usa cujusdam imperiti Medici consilio, sanguinem ex vena copiosum emittit; quo statim graviter afflictata, in multò deteriorem prolapsa est valetudinem: nam ut in tenuioribus magis sanguis, ita & in plenioribus caro abundat: Nos igitur, cum ad mulierem vocati eam summo in discrimine videremus, alias omnino observationes adhibendas censuimus, eas videlicet ad quas dirigi curantis consilium debet: quare defectam dudum virtutem omni genere auxilii resumo, donec redeuntibus viribus materiam, quam exuberare cognoveram, medicamento deponendam censeo: quod cum ex frigidioribus rebus ægræ exhibuissem, illico extincta est febris, & mulier, de cujus funere jam cogitabatur, ritè curata convaluit. *Benivenius de Abd. c.* 58.

X. *In Causi secunda specie, à pituita salsa* in venis maioribus æstuante, *Hippocr.* 4. de Vict. acut. *Sorbitiones attractorias* dari jubet, i. e. Subducentia pharmaca sorbitionibus miscere: Quare sicuti in priore (quam parit biliosus ichor per venosum genus discurrens, & præsertim per venulas exteriores) purgationem tentavit primum clystere, deinde lacte asinino, quia materia tenuis existens, & ad motum concitata quolibet levi remedio subduci poterat; ita in hoc, in quo humor peccans est Salsa pituita, & longè crassior, purgatio per eadem subducentia fieri non poterat, unde necesse est medicamentum dare quod purganti facultate humores trahendo educat: verum ne fortitudine & vehementia lædat, in sorbitionibus illud exhiberi jubet: hoc enim pacto, per sorbitiones humoris peccantis salsugo retunditur; siccitas à febre inducta corrigitur: prohibetur non parum ea quam purgans inducere solet, & corpus tandem simul & semel reficitur: Per facultatem verò medicamenti injecti humor noxius ex parte educitur, à qua vacuatione sublevata natura facilius morbum iudicare potest: Has vero sorbitiones exhiberi voluit quoties alvus sponte non secedit nequaquam si lubrica fuerit, quia ejus solutio à natura potius quàm ab arte expectatur. *Martianus comm. in v.* 20. *cit. libri.*

XI. In *Causo* aliquando sola alteratio sufficit citra purgationem. Vide *Tit. de Tertiana* §. 21.

XII. In summo febris Acutæ impetu Sanguinem mittere ægrum jugulare est, dicebat *Celsus*, Consilium est particulare non præceptum universale: In summo ardore febris, cum permittentia adsunt, periculum impendet vel cerebro, in vigiliis, doloribus, deliriis, interdum non est non necessarium sanguinem demere, ob flabellationem & refrigerium sanguinis, sæpius per perspirabiles redeuntis & remeantis venas: Ardentes implacabili furore sævientes, & graviora minantes, exleges tum sunt, & vel in statu admittunt: Periculum effreni plenitudine, illud quod ex intempestiva evacuatione, supergreditur. *Rolfincius methodi Med. p. m.* 358.

XIII. *Sanguinis detractio* in *Putridis continuis* locum habet, tum ut causa morbi minuatur, tum ut accidentia mitigentur, Causam minuet, si vena aliqua patens generalis in brachio aperiatur, sanguisque inde extrahatur, Quod certe primarium in hisce febribus, (cum causa in sanguine & venæ cavæ ramis lateat) est remedium, cum & una cum sanguine putredinis portio evacuetur, sicuti manifeste talem fere initio dum effluit prodire videmus, natura ad extremitates portionem aliquam huius causæ febrilis in venas majores cutaneas, quæ & eo nomine tumidæ sunt, iis in locis ubi maior eius est copia protrudente: quod & cum talem venam mox primo ictu effluere solere viderem, occasionem mihi præbuit talem potius venam, quæ hæc materia turgeret, eligere, quam discrimen aliquod inter brachii venas, cum uno in loco omnes à cava vena iuxta iugulum prodeant, facere: *Platerus.*

XIII. *a.* Meminisse oportet in Continuis febribus, ubi suspicio est de pororum obstructione, ante totius evacuationem incommoda esse quæcunque *aperiunt & incidunt. Brudus de victu Febr. lib.* 3. *cap.* 9.

XIV. *Somnus*, qui à multis toto febris tempore quo calor ad exteriora vergit, ne per eum ad interiora rapat, improbatur, concedendus quia admodum vires reficit: Verum cum calorem per somnum ad externa potius quam interna rapi, quod somni tempore plus calere & sudare soleant, satis ostendat, eóque nomine, uti & quod sitim sedet quoque prosit, non necesse erat hoc quod potius juvat metuere, & ob id à somno eos arcere, sicque magis debilitare, cum nec per somnum natura ab officio, quod tunc magis concoctioni ciborum intenta sit, cum minus tempore somni, ut alibi ostensum est, (*Quæstione* 24.) concoctio fiat, revocetur, sed naturæ vis in morbi causa elaboranda, minime cum dormit, quiescat: Interim tamen in ipsa febris exacerbatione satius est à somno abstinere. *Platerus.*

XV. Ex optavit *Heurnius* ut in febribus Ardentibus alicubi tuto *secarentur arteeiæ*, quia vasculum istius sanguinis magis refrigeraret quam decem venosi generis, Et *Idem comm. ad aphor.* 23. *sect.* 1. In febre Hungarica stillante sanguine è naribus rubicundo profuisse, si aliquantulum ab arteria eductus fuisset sanguis: sed quis audeat? doctiores quæso, *inquit*, hac de re judicent.

XVI. In *Ardente spuria*, apparentibus manifestis coctionis signis, nimirum febre declinante, aliquod leve *purgans* exhiberi poterit, audacius quam in legitima, Et in hac potissimum existimarem *Hippocrat.* proposuisse sorbitiones attractorias; ita ut attrahenti pharmaco sorbitiones misceamus, vel statim post medicamentum eas præbeamus, ad calefactionem nimiam & exsiccationem evitandam: *Fortis l. de Febrib. p. m.* 10.

XVII. *a.* Si quis quærat, quo tempore Febris velim exhiberi *Vomitorium*, dico in ipso plane febris initio, si quidem optio daretur, Emeticum propinarem; ita enim fiet ut ab horrendis illis symptomatibus, ex humorum in ventriculo, locisque vicinis delitescentium illuvie ortum ducentibus, ægrum præmuniamus; Imo vero & fortasse in ipsis quasi incunabilis opprimamus morbum, qui alias cum ægroti periculo grandescet ac longævus evadet: nutritus nimirum dictis illis humoribus, qui vel substantia sua in penitiores corporis partes transmissi cum sanguinis massa commiscentur, vel ex ipsa mora peiores facti, atque venenata pravitate inquinati, ex foco suo jugiter pertranseunt; sanguini malignam auram afflabant: Huius rei Cholera morbus exemplum nobis exhibet, fit enim aliquando ut intempestiva opera vomitum in illo morbo cohibere satagentes, (sive illud laudano fiat, sive adstringentibus medicamentis) eo cohibito non minus periculosam malorum carervam invehant, Humores enim acres corruptique, quorum exclusionem tantisper permittere oportuerat ut satis evacuarentur, hoc pacto repulsi

pulsi, vires suas & sævitiam in sanguine exercent, febremque accendunt, quæ vt mali moris, & gravibus symptomatis stipata esse solet, ita nisi propinato emetico tolli vix poterit, etiam ægro iam ne quidem vomituriente: Quod si nobis, vt sæpe fit, sero accersitis non licuerit Emeticum propinando ægrorum saluti sub febris initium consulere, certe tamen convenire existimaverim vt quovis morbi tempore id fiat, modo vires eo vsque morbus non attriverit vt Emetici vim ferre iam amplius nequeant; Equidem ego die febris xij. vomitum imperare non dubitavi, etiam cum æger vomiturire desiisset, neque sine fructu, Eo namque Diarrhœam sustuli, quæ sanguinem in peragenda despumatione impedivit: quin & serius idem facere minime dubitarem, nisi virium attritarum ratio prohiberet. *Sydenham Tract. de Febrib. p. 24.*

XVII. *b.* Vesperi jam celebrata *Vomitione*, semper illud ago ut tumultum ab Emetico in humoribus excitatum consopiam, & quietem conciliem, ideóq; sub noctem, vel hora somni paregoricum quempiam haustum exhibere jubeo, E. g. *℞. aqu. papav. rub. ℥ij: aqu. mirab. & syrup. de mecon. ana. ℥iij. syrup. papav. errat. ℥ß. m. Haustus.* Idem.

XVII. *c.* At si vel ob copiosam sanguinis jacturam, quam curationis decursu passus est æger, vel ex vomendi frequentia, dejectionibúsque ab Emetico hoc factis, vel ex præsenti ejusdem ἀπυρεξία, vel ex ejusdem debilitate, vel ex Febris jam declinantis vetustate, nullum jam supersit in posterum concitandæ nimiæ ebullitionis periculum, tum metu procul habito, vice haustus præscripti, *Diascordij* satis largam dozin, vel impermixti, vel aquæ alicui cardiacæ sociati exhiberi jubeo: Præclarum sane medicamentum, modo ea quantitate exhibeatur quæ remedij potius quam tituli mensuram impleat. *Idem pag. 25.*

XVII. *d.* Post Sang. miss. sedulus inquiro nunquid ægrum vel vomitus, vel inanis aliqua vomendi propensio sub febris initium interturbaverit: Id si contigerit, omnino Emeticum præscribo, nisi vel ætas tenella, vel insignis debilitas prohibeat. Sane id propinare, ubi istiusmodi pręgressa vomendi proclivitas, adeo est necessarium, ut nisi humor ille expellatur, in sentinam complurium malorum difficilium sit abiturus, quæ crucem figent Medico toto medicationis tempore, unde non leve periculum: Ex horum præcipuis & maximè solitis est Diarrhœa, quæ ut plurimum in defervescentia febris consequitur, quoties Emetica, si necessaria, omissa fuere: In febris quippe progressu, ubi malignum in ventriculo humorem nonnihil subegerit natura, & ad intestina amandaverit, illa ab acri humore, ex hoc fonte perpetim scaturiente, usque adeo corroduntur, ut non possit non sequi Diarrhœa, eò periculosa, quod æger jam morbo debilis factus enervatur ulterius; & præterea in febris declinatione, quo tempore contrahere se sanguis, ac vim suam exserere debebat ad despumationis officium peragendum, penitus prępeditur hac emissione. Sæpius autem observavi Diarrhœa semel oborta, medicamenta adstringentia vel nihil vel parùm admodum conferre, intro vel extra usurpata. Notavi nihilominus in febribus quæ ineunte vere grassantur, omissionem vomitorij, etsi talis vomendi propensio præcesserit, Diarrhœam necessariò non inferre, quam tamen alia quavis anni tempestate infert; ideo tunc non adeo necessarium, etsi proficuum, illius usum arbitror. *Sydenham lib. de Febrib. pag. 21.*

XVIII. Illud notandum, Si ægri conditio Sanguinis missionem & *Emeticum* postulaverit, illam hujus exhibitionem præcedere debere, alias enim dum vasa sanguine distenta sunt, periculum imminet ne ex violentis illis vomendi conatibus, vel rumpantur vasa Pulmonum, vel cerebrum lædatur, effuso cum impetu sanguine atque affuso, adeóque æger apoplexia correptus pereat. *Idem pag. 23.*

XIX. Perpendendum quoque utrum evacuationibus prægressis non obstantibus, sanguis etiamnum adeo exæstuet, ut illius effervescentiæ limites adhuc ponendi sint: quo in casu, ut vitentur pericula inde imminentia, postridie *Emetici Enema* præscribo, idémque repeti pro re nata jubeo; quo sæpe fit ut sanguine nonnihil ventilato, fervor ejus satis compescatur: Nisi S.M. repetere semel atq; iterum cogamur, ob temperamentum admodum sanguineum, ætatem florentem, aut sanguinis inflammatoriam dispositionem à vini nimio potu inductam: Prædictos autem casus si exceperis, fervorem illum Enematum ope satis reprimemus. Quare si sanguis nimium æstuet, alternis diebus Enemata injici jubeo, adque ad 11. diem vel circiter, Si tamen magna vis sanguinis missa fuerit, vel æger sit ætate provecta, tunc nulla præscribo, etsi sanguis multum efferbuerit, Certum enim eorundem usu sanguinis vim minui, tonúmque ejus, (ut ita dicam) relaxari, eatenus quidem ut naturę opus, in senibus præsertim, interturbetur atque impediatur. *Idem pag. 27.*

XX. Quidam post intermittentes Autumnales, febribus continuis, expurgationis in præcedentis morbi fine defectu, corripiuntur; His si sanguinem miseris, periculum est ne sedimentum illud, quod prægressa fermentatio deposuerat, in massam sanguineam resorbeatur, novásque turbas excitet: Tunc S.M. loco *Clysteribus* utor ad diem usque xii. modò æger sit juvenis ac fermentatio nimis exaltata. *Id. de Feb. p. 28.*

XXI. *Cardiaca* quod spectat, quoniam usu mihi compertum est ea properè nimis exhibita non contemnendam noxam inferre, ideo curæ mihi semper est ea non offerre initio, nisi æger ex profusis vacuationibus languidus, vel ætate fuerit provectus: morbi autem die xij. negotio tunc ad secretionem vergente, medicamentis calidioribus liberalius indulgendum censeo, modò metuendum non sit ne febrilis materia in partes principes agatur: Nam hoc tempore quò magis calefecerim eò magis concoctionem acceleravero. Neque assequi possum quid sibi velint Medici, cum sua præcepta toties ingeminant de remedijs ad promovēdam coctionem administrandis; At interim eodem ipso tempore medicamenta imperant quæ febrim ipsam temperare possint: Profectò febris ipsa naturæ instrumentum est, quo partes impuras à puris secernit, quod initio morbi non adeo manifestum; apertius in ἀκμὴν, apertissimum in declinatione; quod indicant urinæ. Materię febrilis concoctio nihil aliud significat quàm peccantis materiæ à sana separationem, hanc igitur ut acceleres, non satagendū nescio quibus attemperantibus, sed febris effervescentia tandiu permittenda est quamdiu salus ęgrorum passa fuerit: cum autem finem spectat atq; declinationem, secretione jam conspicua, tunc calidioribus illam à tergo insequemur, ad rem celerius ac certius perficiendam: Atque hoc reipsa est febrilis materiæ concoctionem promovere, cum evacuationes & refrigerantia moram nectant & curationem impediant, quod à me sæpe observatum. Si fermentatio satis progrediatur, despumatio circa diem xiv. peragetur; At si refrigerantia quælibet serius adhibueris, atque ita eorū ope effervescentia sufflaminetur, non mirū si febris ad diem xxj, imò lōgius excurrat. *Sydenh. Tr. de Feb. p. 30*

XXII. Circa *clysteres* notandum & initio mor-

bi & toto decursu iniiciendos esse, singulis vel alternis diebus, si alvus liberè non fluat, ex decocto emollientium & refrigerantium: In febre tamen intensiori satiùs esse olea non addere quia facile inflammantur: 2. Circa *Refrigerantes*, in decocto vnius, sempervivi maioris squammas iij vel iv tantum esse præscribendas, quia potentissimè refrigerat, & maiori copia vsurpatum intestina labefactare posset. 3. In omni biliosa febre Clysteres non *actu calidos, sed* levem tantum teporem adeptos esse iniiciendos. *Riverius.*

XXIII. In acutis febribus *oxalidis succus* promiscue exhibetur, & horis & diebus quibus natura sæpius crises movere solet; Quam consuetudinem probare minime possumus, tunc enim adhibenda sunt pauca & cocta, ne ab officio natura avocetur: sic si vnica tantum vncia, aut semiuncia adhiberetur dicti succi probe cocti, & per se purificati, cito in actum deduceretur, & natura tantopere ab his minime lederetur, nec eos aversaretur. *Poterius Pharmac. pag.* 373.

XXIV. Vt est auxilium optimum & iucundissimum *Frigida potio*, Ita etiam & periculosissimum & maximè positum in occasione; Non enim vtcunque febris vrat, & ægrotus sitiat, ac multum sibi posse bibere videatur, offerenda est frigida: multis enim hæc habentibus oblata primum quidem iuvare visa est, ob intemperiem quam extinxit, deinde verò causa fuit vt denuo excitaretur alia febris, & maior & contumacior priori, quod oblata, cum adhuc materia morbi erat cruda, eius & concoctionem & discussionem prohibuerit: aliis etiam incurabiles passiones, & pro inflammationibus brevi resolvendis, indissolubiles humores manere facit: Alios vna aliqua parte læsos, reliquum vitæ misere fecit transigere, quosdam etiam vita repente privavit, naturali simul cum igneo calore extincto: Neque igitur phlegmonem quampiam internam habentibus, neque nisi cocta materia, neque nisi robustis, & secundum partes omnes internas, præcipuè nobiles, abundantibus naturali calore offerenda est: Ego proinde raro febricitantes ad copiosum frigidæ potum cogo, sed cruda adhuc materia, aut phlegimone viscera obsidente, abstinere iubeo, quantum citra tabescentiæ periculum possunt. *Vallesius lib.* 4. *Epid.* Non admodum tamen arcendi ab aqua sunt ii qui ex sincera bile febricitant: Eius enim succi alteratio vstio est potius quam putrescentia: quare cum concoctio non sit contraria ustioni, vt putrescentiæ, in talibus ab attemperatione expectandum *auxilium est potius* quàm à concoctione, quare aquâ largiùs vtendum. *Idem libr.* 5. Obsolevit id remedii genus hoc ævo, cum à præpostero frigidæ vsu tot & tanta immineant pericula, ac exhibendæ occasio tot sit circumsepta conditionibus, è quibus vnâ violatâ, non auxilium ægro futura sit aqua, sed pernicies: Satius itaque sit abstinere, aut si magnitudo æstus febrilis eam exposcat, permittente consuetudine, alterâ natura, spiritu vitrioli corrigere, eius haustum ad ℥x. vel xii porrigendo: ab ea enim interdum ii prodeunt effectus quos *Galenus* aquæ ad ℔ iij vel iv exhibitæ adscribit, sine metu periculorum ex tanta copia emergentium: Illius enim spiritus maximus in febribus vsus est, vtpote qui maximam attenuandi, incidendi, obstructiones aperiendi, sitim & inflammationem extinguendi vim habeat; Ob cum aqua viscera pervadit, nec moratur in hypochondriis, vt aqua frigida simplex, sed aquis mineralibus & acidulis effectu similis evadit, quæ magna copia haustæ, citò excluduntur, obstructionesque simul efficaciter reserant: cautè tamen procedendum si suspicio sit quædam læsionis pulmonum, rupturæ vasorum, aut internæ exulcerationis. Aquæ vitium alii emendant incocto cornu cervino, ob vim diaphoreticam insitam: Alii Nitri præparati additione, quod secat & attenuat crassos humores: Vide apud *Benivenium & Hildanum centur.* 3. 48. observ. exempla mortis sequutæ frigidæ potum, etiam dextrè adhibitæ.

XXV. Ne *adstringentibus* in *legitimo Causo* vtatur Medicus, neque plurimum frigidis, si quidem & fluxu sanguinis & sudore vt plurimum solvitur: Talia autem vtrique terminationi obstant, multò minus eis licet vti in non Legitimo, si quidem humor huius febris difficilis est coctionis; à frigidis quippe crassa & glutinosa pituita gignitur, quare abscessu solet hæc febris terminari, vt ait Galen. 4. de rat. v. *Mercatus lib.* 1. *de* Præsid.

XXVI. Notandum *Syrupum violaceum, aliosque dulciores* solos non esse exhibendos, tum quia laxant stomachum, tum etiam quia antequam in venas penetrent, ventriculi calore in vaporem calidum convertuntur, qui postea sitim intendit, Idcirco aliquid syrupi cuiusdam acetosi semper admiscendum, vt facilius penetrent in venas, & magis calori febrili resistant. *Riverius.* A syrupis & conservis in peste, febribusque omnibus, & dysenteria consultò abstineo, saccharo enim facile bilescente, febri fluxuique disenterico pabulum præberi certo scio. *H. ab Heers observat.* 22. *Galenus* xi. meth. dicit in Synochis plerunque deterius curari divites quam pauperes, cuius etsi ipse alias rationes asserat, certum est qui in his febribus sæpe syrupos, conservas, alia saccharo medicata sumpserũt, ad plures abivisse: Nimis facile bilescit saccharum & mel, sicque febrem febriumque symptomata auget: Expedit ergo succis herbarum recentibus, aut in vsum siccatis vti, præeuntibus nobis Massaria, Bucephalo, aliisque Italorum doctissimis. *Idem observat.* 5.

XXVII. Iulepis gratiores ferè sunt *Emulsiones*, tum maximè vsurpandæ vbi febris siccam viscerum intemperiem habet comitem, vel catarrhum tenuem, vel pulmonis & partium spiritualium phlogosin; *Riverius.* Perpendendum monet *Martianus* comm. in lib. 2. de Diæta 164. quod de semine Cucumeris ait eo loco Hippocr. humectare & vrere ob pingue & oleosum: Inde concludit errare recentiores qui talibus seminibus refrigerandi gratia vtuntur: quia si cucumeris semen vrit, quia pingue, multò magis melonum semina id præstare poterunt, quorum caro, omnium consensu, minus frigida est quàm cucumerum. Illo ergo iudice, eorum vsus in Prisana & Emulsionibus minime tutus erit in febribus, & potissimum vbi vehementia caloris vigeat.

XXVIII. Nob. *febre continua* laborans tribus diebus ita viribus exhaustus fuit, vt vitæ exitum timuerit: nesciebat ipse præsenti aliquo remedio inextinguibilem *sitim* compescere, ardoremque mitigare. Erat in castris, vbi quies & cura deficiebant, sibi ipsi procuravit remedium: Iussit bonam quantitatem favi mellis virginei adferri, & sex stoffos aquæ, quæ invicem mixta vno haustu absque intermissione ebibit, dormivit, maxime sudavit & convaluit. *And. Cnoffelius misc. cur. anno* 76. *Obs.* 86. Ex *frigefactoriis potionibus*, quas Hippocr. lib. 4. de morbis, in febr. ardentibus præscribit, prima est quæ ex favorum siccorum heminarum duarum mensuram aquæ habet: Compositio habetur apud *Galenum* 2. de Fract. 1. 29. & lib. 4. de

de san.tu. Favos electos, & nequaquam viciatos, expresso melle in ollam mundam aq. fontanæ puræ & dulcis iniiciebat & macerabat, eatenus decoquendo quoad nulla spuma fieret: Vide comm. *Salij* in dictum Hippocr. lib. pag. 340.

XXIX. *Epithemata & Innunctiones* ad cerebrum, cor & hepar usurpari solent, cum ad statum aut declinationem pervenit febris. Prius quidem adeo tutum non est refrigerare damotis: ut potius verendum sit ne per ἀντιπερίστασιν, ex cutis constipatione, in visceribus ignis magis accendatur. Sed neque prorsus aliis temporibus, mea sententia, (nisi fortè in declinationis processu) conveniunt; quia fuliginum hic certè copiosissimarum, liberam dissipationem prohibeant, itaque febrem foveant diutius: Et placent quidem ægrotantibus ipsis apposita, quandiu sensum frigoris exhibent, atqui paulo post nocent, calore ex conclusione ardentiore facto: Præstaret, arbitror, capiti raso, thoraci, hypochondriis, admovere pipiones, catellos, pulmones animalium &c. quò fuligines eliciantur, unde refrigeratio multò convenientior fit. Verum enim verò nonnunquam adeo vehemens æstus infirmum debilitat, ut nisi aliquantum indulgeas mitigando ardori etiam per admovenda, pessima invadant symptomata, quæ sane curâ, non regulari vocatâ, præoccupare satius est: licet enim paulo post noxam leviorem illatam emendare. *Ioubertus Med. Pract. lib. 2. cap. 5.* In Ardentibus experientia comperi nihil utilius ardorem pulmonum & thoracis obtundere, nam cum pulmones minus calent, aerem attractum minus calfaciunt: obtunditur ergo humidis & frigidis, cum febris corpus exiccat, & caloris acrimoniam auget siccitas: Ex humidis igitur parantur, quæ à me primum inventa, ex oleis scilicet & aqua hordei mundati, leviter cocti, ne suo lentore obstruat, & eventationem prohibeat, sicque fiat error peior priore: fiunt etiam ex decoctione quatuor seminum frigidorum majorum, vel ex cucurbitæ decoctione & aliis &c. *Rondeletius Tract. de Med. Externis p. 108.* Epithemata refrigerantia hepati & universæ hypochondriorum regioni admovere utilissimum est: illa enim non solum pepasmum promovent, sed etiam viscerum intemperiem emendant, & impediunt ne partes principes in marasmum incidant. Testibus etiam refrigerantia, ob consensum quem habent cum partibus principibus, utiliter adhibentur: Ob eundem consensum cum toto, manuum & pedum refrigerationes juvant, nec excrementorum difflationem impediunt, pauca enim ex illis partibus diffluunt, ideo majus ex refrigerio juvamentum quam nocumentum emergit. *Riverius.* Nota quod frontalia die critico, 4. scilicet & 7. tollenda, ne hæmorrhagiam è naribus, quæ ardentem febrem solvere consuevit, impediant. *Enchirid. Med. Pract.*

XXX. Si febris protrahatur, *Purgatio* erit identidem repetenda, interjectis præparantibus & concoquentibus, donec tota minera sublata sit, ad vitandam recidivam: Hoc tamen præceptum restrictione eget, Si enim post repetitas plures purgationes febris lenta perseveret, quæ ægrum sensim absumat, & in tabem præcipitare videatur, optimum erit purgationes intermittere, & febrem sola victus ratione, alterantibusque remediis oppugnare: contingit enim aliquando ubi prava quædam est viscerum affectio, diuturnitatis febris causa, ut quamdiu medicamenta exhibentur, tamdiu morbus persistat; fatigatur enim Natura, quæ deinde vires resumens morbi causam concoquit, & concoctam expellit. *Riverius.* Si fermentatio sanguinis rite præcesserit, fiet omnino materiæ morbificæ despumatio intra tempus consuetum: At si remedia refrigerantia, vel enemata serius exhibita fuerint, multo longius excurret febris, præcipue in hominibus grandævis, male curatis: ad quos quandoque accersitus, postquam febri per XL. dies & amplius laboraverant, nihil non expertus fui quo despumationem sanguinis inducerem, sed nempe usque adeo debilitatus erat sanguis partim senio, partim enematibus & medicamentis refrigerantibus, ut neque cardiacis neque ullis aliis corroborantibus scopum meum assequerer, sed vel febris virium suarum tenax permanebat, vel etsi adesse videretur ἀπυρεξία, vires ægrorum admodum erant prostratæ, & tantum non emortuæ: Aliorum autem remediorum successu frustratus, alio consilium vertere sæpe coactus fui, cum successu non vulgari, nempe adolescentulorum vivum vegetumque calorem ægris applicando, Nec est quod quis miretur hac methodo, licet inusitata, ægrum tantopere corroborari, Naturamque debilitatam juvari, ut semet à materiæ secernendæ eliminandæque reliquiis exoneret; cum proclive sit intelligere insignem effluviorum vegetorum copiam, à sano & vegeto corpore in corpus ægri exhaustum transfundi: neque unquam comperi iteratam calentium linteorum applicationem ullatenus id præstare valuisse quod modo præscripta methodus præstitit, ubi calor applicatus tum magis est humano corpori congener, tum simul blandus, humidus, æqualis perennisque. Atque hæc ratio spiritus & halitus, forsitan balsamicos, in ægri corpus transmittendi, ex eo quo ipse illam adhibui tempore, licet aliena primum videretur, ab aliis cum successu felici fuit adhibita &c. *Sidenham Tract. de Febr. p. 39.*

XXXI. *Saccharum Saturni* nonnulli in febribus ardentibus, & dysenteria à gr. iij ad IV. exhibent, Verum ejus usus non ita tutus, virilitatem enim adimit. *Sennertus.*

XXXII. Cavendum à plurimum *frigidis eduliis* (nisi dum caloris sævitia, posthabitis aliis malis id exposcit) Nam hæc & humores incrassant & vias arctant: atqui tota curandi ratio in fervoris humorum extinctione consistit, aut bullientes humores per corpus hæc transpirare docet: nam febris remissio ex ferventium humorum transpiratione fit, quam moliri possumus, aut pororum apertione, aut æquali humorum minutione: quo fit ut nimis frigida & adstringentia in victus ratione (secus se res habet de potu) omnino à ratione & usu aliena sint: quare ante judicationem iis non oportet uti nam sæpe contingit crises fieri infelicius, natura ex frigiditate obtusa & poris ferè occlusis, *Mercatus.*

XXXIII. *Avicenna*, de cura Causi agens *balneum Ardenti nothæ* utilius ait esse quam exquisitæ: *Galen. 3. acut ult.* Ardenti ex pituita salsa adversissimum esse dicit: Conciliabis adversos si dixeris præscribi balneum, vel ad temperandum ardorem, & fervorem humorum sedandum, vel ad humoris reliquias discutiendas: Exquisitæ ardenti balneum frigidum quadrat, ante & post coctionis signa, concedente ipso Galen. 1. ad Glauc. cap. de

Tertian. Exq. Causo autem notho destinatur ab Avicenna calidum balneum, salsa enim pituita, ejus causa, pertinacius resolvitur, balnei ideo modico calore egens. *Fortis l. de Febr. c. de Ardente spuria.*

XXXIV. In febrium Acutissimarum & perniciosarum curatione hoc diligenter advertendum, rarissimè eas fieri sine interna & peculiari visceris cujusdam affectione, & plerumque inflammatione, quare nunquã omittenda cura hypochondriorum, capitis, thoracis, uteri, renum & vesicæ, ut omni ratione investigemus quæ harum partium insigniter laboret, & ei, quoad fieri potest, subveniatur. *Riverius.* Mox ego ac ustionem maximam in febricitantibus intueor, si phlegmones internæ signa, quæ diligenter inquiro, non apparent, de aliqua tamen tali affectione cogito, etiam eo curationis rationem dirigo &c. Vix unquam occurrit ulla earum febrium quæ vehementer ardent, ut per quas lingua exusta est, & per quas exeunt de ventre torrefacta, quin aliquod internorum viscerum præcipuè patiatur, phlegmonen, erysipelas, aut saltem phlogosin, sentiunturque hæc duritie, tumore, dolore, aut calore insigni in ea regione qua viscus locatum est. *Vallesius 3. Epid. 1.*

XXXV. In Febre Ardentissima si *Iulepi*, aliique *Potus refrigerantes*, aut denegantur, aut parca dozi exhibeantur, corpus à calore febrili exsiccatur, & arescit, unde non parum damni ægris imminet: Talia enim quæ ad humores præparandos exhibentur, non sunt de natura eorum quæ in minima dozi vires possident maximas, sed contra cum agant qualitatibus primis & secundis, nisi in quantitate proportio adfuerit inter humorem alterandum & medicamentum, frustra illud præscribitur; si quidem si non superat humorem, ab ipso superatur & corrumpitur. Copiosius ergo & sæpius præbeantur, eoque audacius si coctio præcessit, Naturales enim vacuationes criticæ per sudorem, alvum, vomitumque sic juvantur. *Primirosius Error. Popular. lib. 4. c. 40.*

XXXVI. *Balneum* est Ardentis febris tertium præcipuum remedium, ex aqua duci, malva, violis, lactuca, nenuphare alterata paratum: tepidum initio, pro resolutione acrium humorum, ulcerosam lassitudinem causantium: frigidum in fine administrandum, licet robustis corporibus, æstivo tempore, frigidum quoque statim & semper permittat Galen. 2. meth. 9. Sed quoniam Balnei usus hisce nostris temporibus jam obsolevit, Capiti, Cordi, Iecori, Renibus & Testibus refrigerantia apponenda substituantur. *Fortis l. de Febr. c. de Ardente legitima.*

XXXVII. Licet *Massarias* reprobaverit *Acida*, ut adstringentia, forsan non cognovit quod stypticorum alia sunt crassæ substantiæ, ut pontica & austera, sorba, corna, & hujusmodi alia adstringentia, Alia tenuioris, ut acida, succus citri, limonum, acetosæ, vitriolata omnia: hæcque non adstringentia sed aperientia sunt, quæ ideo potionibus refrigerantibus, imo & aperientibus immisceri possunt. *Fortis lib. de Febrib. p. 8.*

XXXVIII. Ad febris *Continuæ* constitutionem requirimus ut ejus causa Vel in ipsis vasis sanguinem vehentibus, ipsoque adeo sanguine, ipsiusque partibus multifariis, Vel in tali corporis parte alia consistat quæ continuam cum dicto sanguine, ipsoque adeo corde habeat commercium, sed ita ut illud nonnisi in totum impediri possit ac interrumpi, nec certis temporibus ab internis causis (quod Intermitt. febribus evenire solet) denuo restitui: Addimus Sanguinem nunc ab externis, nunc ab internis causis posse ita affici, ut continuam producat Febrem: Inter causas externas istius Epidemicæ notavimus Aërem valde tunc æstuantem, atque tam per cutis poros quaquaversum, ergo ad sanguinem quoque penetrantem, quam in Pulmones inspiratum, ibidemque sanguini junctum, nec ipsum secundum naturam effervescentem blandè iterum temperantem, verum eidem partes suas & igneas & Salinas volatiles communicando ipsum nimium dissolventem, liquantem & rarefacientem, sicque vitalem in corde Effervescentiam, cum aucto calore plurimum vitiantem, atque febrem continuam producentem: Inter Internas causas culpavimus *Bilem* ab iisdem aëris partibus, igneis & salinis volatilibus, sed acribus, & acriorem & volatiliorem & abundantiorem factam, ideoque tam in tenui intestino, quam corde ipso effervescentiam vitiosam, & quidem cum calore notabili conjunctam, ideoque sine dubio Febrilem excitantem: Qui necessario ex massa sanguinea universa paulatim corrupta producti sunt humores varij, multifarie vitiosi, non tam dici possunt causa febris Continuæ tum urgentis, quam symptomatum variorum multifarie Ægros diversos vexantium, Curatio proinde Continuæ, qua talis, constitere debuit 1. in Ære vitioso vitando vel corrigendo: 2. In Bile Acriore temperanda, Volatiliore figenda, & Abundantiore minuenda, 3. in Effervescentia vitiosa, & quidem cum notabili & molesto calore conjuncta moderanda, compescenda, & ad temperiem naturalem reducenda, 4. In Sanguine nimis soluto blande coagulando, nimis rarefacto condensando, & nimis æstuante refrigerando, aliterve vitiato ad integritatem laudabilem reducendo. *Fr. Sylvius Append. Tract. 10. §. 692. & sequ.* Quamvis autem in Febris nostræ curatione, nullam fecerimus sanguinis ex aperta vena missionis mentionem (quia illa omnino carere possumus, & absque illa plures fuerunt feliciter curati) non est tamen illa hic contemnenda, cum presertim utilis fuerit temperando sanguinis æstui, ac præveniendæ in plethoricis suffocationi: Vtilis ergo fuit in plethoricis, utilis in juvenibus, in consuetis, in æstum magnum patientibus, in eam desiderantibus, atque ex imaginationis formæ vi commodum inde majus percipientibus. *Idem §. 726.*

XXXIX. *Hippocrates* in *Causo legitimo mulsæ coctæ & aquosæ* quantum æger voluerit concedit, hocque potu ægrum ad crisis horam ducit; id quod manifestum est ex eo quod in hunc modum scribit 4. de v. Acut. Et sorbitiones, *inquit*, nisi dies iudicatorij transierint, non dabis: Subaudies cum *Galeno*, si virtus esse robusta videatur ægri: Quod si de ejus viribus non fidas, ut solo potu perdurare possit ad crisis horam, aut etsi in præsenti vires constent, times tamen futuram imbecillitatem, aut quia raro habitu est, aut consuetus est multum ingerere, talem exhibebis victum, Hordeum plenum, album, utroque cortice exutum, coque in aqua fontis, quæ aut coctione, aut mora longa residentiam fecerit, sitque hordei pars, aquæ xx, bulliat tam diu ut infletur hordeum & rumpatur (*Hic Potus erit ægri victus. ubi virtus erit robusta, sine imbecillitatis metu*) linteo raro suscipito, fortiterque exprimito, ita ut totam hordei medullam exire facias, hanc multa aqua hordei misceto ut tenuis fiat sorbitio, & cum pauco saccharo exhibeto, Syrupi Acetosi acris si tantum misceas, ut aliquid acetosi habeat

habeat dicta sorbitio, optimum cibum huic febri efficies. *Brudus de victu Febr. l. 3. c. 1.*

XL. Si *Causus à materia pituitosa Salsa* fuerit, *crassiori Victu* alendi sunt ægri, nempe sorbitione tenui, Potus non erit iis victus idoneus: quare sorbitionibus in hunc modum uteris, si virium adfuerit robur, habitúsque talis sit ut non facile corpus effluat, parceque sit assuetus vivere secunda valetudine: Sorbitionem ex hordei medulla, cum syrupo acetoso, eo quo supra dictum est modo præparato: Hunc victum (& similes) intellige iis convenire qui maligno Causo non laborant, qui noscitur ex assidua extremorum frigiditate: Iis ergo qui Causo à pituita Salsa laborarint, sorbitionem dato ex hordeo, aut ex mica panis ter loti, bona syrupi acetosi quantitate injecta, ita ut palato effatu dignam referat repræsentationem: Quod si facultas debilis fuerit, aut futuræ imbecillitatis suspicionem præstet corporis habitus, aut consuetudo, aut si alvus ab initio liquida fuerit, corpus absumens, præbeatur victus ex pullo pingui cocto ad lentum ignem, additis prunis & hordeo præparato, cum mali granati acidi granis quantum manu capere possis. *Idem cap. 2.*

XLI. Cæterum scire oportet *Causum* cum à *Salsa pituita* generatur, si cum alvo ab initio perturbata fiat, vires naturæ multum absumere: quapropter *victu crassiori* eos indigere qui hujusmodi Causo laborant, præsertim si habitu sint raro & assueti multum edere: Natura siquidem hujusmodi Causo laborantis, symptomatum pravitate, & humoris contumaci resistentia, coctrici facultati repugnantis exolvitur. *Idem ibidem.*

XLII. Prudentissime *Hippocrat.* in *Maligni Causi* curatione *Sorbitiones attractorias* ministrare jubet; 4. de rat. V. acut. h. e. vult ut Sorbitiones attrahenti pharmaco misceamus: pharmacum enim sorbitione mixtum melius nuncupare non potuit, nomen ab utroque simplici compositum efficiens: Sic *Galenus* in phlegmones jecoris curatione, cortice hellebori in ptisana, mercuriali & filicula utitur, Idque non vulgare præceptum est in vehementi febre aut maligna; Nempe cum purgatio admodum necessaria sit, timeatque Medicus invalidis ægri viribus, consulte aget ut cum pharmaco uti velit, id simul cum sorbitione ægro offerat: Sic enim pharmacum minus commovebit, minusque calefaciet & exsiccabit, quæ omnia in vehementi febre aut maligna fiant, diligenter observandum est. Pharmacum præterea ita exhibitum vires naturæ minus exolvit: In febre maligna aut pestilenti optimus fuerit exhibendi pharmaci modus, quo nullus alius certior, minorique damno. *Idem cap. 3.*

XLIII. Nonnulli Medici in *Causo medullam cucumeris, citrulli*, alii lactucam, portulacam, alii lac amygdal. scariolam cum aceto, aut agresta, vel succo berberorũ, aut acetositatis citri, utrique Causo concedunt; Sed quantum adstringentia adversa sunt legitimo Causo, tantum frigida potentia Notho; quod ex hoc maxime intelliges, *Legitimus Causus* fluxu sanguinis aut sudore solvitur, ut ex *Hipp.* discimus, Quæ autem potenter nimis frigida sunt, tum ea quæ adstringunt, utrique obstant terminationi: Quod *Notho* non conveniant ea quæ potentia valde frigida sunt, ratione manifestum fit, Humor si quidem hujus febris difficilis coctionis est, idque maxime ob id quod frigida, glutinosa & crassa pituita sit quæ hanc febrem generat, quapropter abscessu solet hæc febris terminari, ut à *Galeno* 4. de rat. v. scriptum est, quare omnia quæ potentia frigida valde sunt, huic febri incommoda esse quivis percipiat: At quæ adstringunt, nisi symptomatis gratia exhibita, utrumque Causum perniciosum aut dyscritum efficiunt. *Idem cap. 4.*

XLIV. *Utriusque Synochi Victus forma* similis est ei quam Causo convenire diximus; Cum enim uterque febris sit nullas habens intermissiones, Indicat ægrum Potu fore nutriendum Et quia hæc febris raro accidit cum imbecilli facultate, aut calido & sicco temperamento, neque habitu raro, ob id solum in hac febre de consuetudine queremus; quem ergo parvo vivere in bona valetudine scieris, solo Potu nutrire oportet. *Idem cap. 5.*

XLV. In *Synocho putrescente* observandum est ante missionem sanguinis, aut ventris subductionem, aut clysterem, bono temporis intervallo exhibendam non esse aquam hordei, ut docet *Hippocrates. Idem.*

XLVI. Non prætermittendum est in hoc *Synocho à putredine*, paulo solidiorem debere esse *victum*: nam dispositio ex corruptione humorum, indicat ciborum adjectionem, ex *Galeno* aph. 8. Natura insuper citius labitur à febre & putredine simul invadentibus quam ex sola febre. *Idem.*

XLVII. Nostri juniores Medici cibos ex cucurbitis, spinachijs, lactucis, portulacæ virgulis, citrulli medulla conficiunt in *Synochis febribus*, At hæ cum valde acutæ sint, natura eas diu ferre non potest; cito enim fit crisis, qua aut natura vincit, aut vincitur, ut scribit *Galenus* 1. *ad Glauc.* Summa ergo diligentia curare Medicus debet ne aut humoris, aut corporis vias ad crisin indisponat: Victus autem ex frigidis herbis potius efficere hoc valeat quam humoris igneam qualitatem refringere, aut sitim ægri sedare, quæ alioquin magna aquæ frigidæ quantitate uno haustu ebibitæ vix sedatur: In Continentibus igitur febribus verendum est ne victus ex hujusmodi refrigerantibus valde herbis, aut mortem, aut pravam crisin inducat, ad fluxum sanguinis e naribus, & ad sudores corpus laborantis & humores simul indisponendo. *Idem cap. 6.*

XLVIII. Est qui (*Avicenna*) *jujubas & lentes* " cum aceto, & cum granatis, & cum sumachiis " concedat, quando intentio esset ingrossare sanguinem, aut cum natura esset nimis mollis: *Et subdit* " Et si sit aliquod horum per quæ constrictio metuatur, scilicet ne ventrem stringat, frangatur " ejus constrictio cum siraiost, & prunis, & cibetur " tunc cum cibo facto de cucurbita & herba acetosa. Et convenit olus frigidum factum de acetosa, endivia & lactuca. Sed forsan contra hæc quis " objiciat, Quodnam magnæ dignitatis commodum in Continenti febre ex sanguinis ingrossatione sequitur, Ut ejus gratia sumach condimentis miscere ausus fuerit in Synocha febre? Videtur tamen duplici de causa id concessisse, nempe aut ingrossationis, aut symptomatis gratia, ut cum alvus liquida præter modum fuerit: At ingrossandi sanguinis gratia haud quaquam rectum esse opinor, Nam prudentis Medici non videtur esse in fluxione quæ à toto, aut ab aliqua parte in aliam fit, biliosum sanguinem crassiorem reddere cum iis quæ valde adstringunt, ne superfluum humorem fluentem in parte aliqua maioris forte momenti detineamus, Aut ne id quod in parte affecta est magis impingamus, In Synocha vero febre sanguis fervens in altum tumet, more aquæ ebul-

lientis in olla; huius fervorem, igne non remoto, compesces si igneam qualitatem ab aqua remittas; id efficies aut aqua frigida iniecta, aut si os testæ discooperias, vt aëris refrigerium capiat; Sic in Synocha, aut potu frigidæ ferventem humorem compescere oportet, aut conandum vt per corporis poros ebullientes fumi libere transpirare possint, hæc enim via ad salutem certior est, nam febris remissio ex affervescentium humorum transpiratione fit, quæ duplici arte fieri potest, nempe cum aut pori totius aperiuntur, aut humores æqualiter minuuntur, docente *Galeno* in m. m. Adstringentia autem, ex quibus vnum viribus valens est rhus, tantum abest vt perspirationes liberas efficiant, vt eas prohibeant corpora constringendo: nam e triplici causa prohibitæ transpirationis vna constrictio corporum est: Ex iis igitur manifestum est rhoen, & cætera adstringentia, nimis esse continuis febribus infesta, eo quod transpirationes, quæ remissionis febris sunt causa, prohibeant: Symptomatis gratia vti possumus iis quæ potentia mediocria sunt. *Ibidem*.

XLIX. Sunt qui *assa Gallinaceorum hepata*, post sorbitiones, laborantibus febre continua exhibent, quod minime probo. Nam cibus longum in laborantium ventriculis immoratur, Quod non parva occasio est vt ob id corrumpatur: præterea hepar assum inter cibos exsiccantes numerandum est, quapropter febricitanti non convenit, cuius argumentum est sitis quam excitat. *Idem cap*. 8.

FEBRIS INTERMITTENS IN GENERE

SYLLOGE.

I. QVo naturam febrium Intermittentium atque genium coniectura saltem assequamur, advertendum est in Paroxysmo hæc tria spectanda esse 1. Tempus *Exhorrescentiæ*, 2. *Ebullitionis*, 3. *Despumationis*: Quoad *Exhorrescentiam*, ego illam exinde oriundam arbitror, quod materia febrilis, quæ nondum turgescens à massa sanguinea vtcunque assimilata fuerat, iam tandem non solum inutilis, verum & inimica naturæ facta, illam exagitat quodammodo atque lacessit, ex quo fit vt naturali quodam sensu irritata, & quasi fugam molita, *rigorem* in corpore excitet atque horrorem, aversationis suæ testem & indicem: Eodem plane modo quo potiones purgantes à delicatulis assumptæ, aut etiam toxica incaute deglutita, horrores statim inferre solent, aliaque id genus symptomata: Natura itaque hoc pacto irritata (vt ad tempus *Ebullitionis* transeam) quo facilius hunc hostem à suis cervicibus depellat, fermentationem aggreditur, solennem nempe machinam qua in febribus, aliisque quibusdam morbis acutis vti consuevit, cum sanguinis molem ab intestinis inimicis liberare conatur: Huius enim Effervescentiæ beneficio disiunctæ illius materiæ peccantis partes, quæ sanguini æquabiliter admistæ fuerant, aggregari quodammodo incipiunt, atque adeo leviori opera subigi possunt, vt ad despumationem opportunæ evadant: *Despumationis* nomine nihil aliud significatum volo, quam materiæ febrilis iam subactæ, & quasi devictæ, expulsionem seu separationem: atque illud quod separatur, partim (vt in aliis liquoribus cernere licet) florum, partim fæcum rationem & sortem obtinet: Redit autem Paroxysmus, quia nempe febrilis materia nondum tota emigravit, sed quemadmodum apum embrya statis temporibus sensim succrescunt, ita latens hæc materia pro typorum ratione denuo caput effert, ac novum negotium naturæ facessit, idem stadium decurrens quod ante ostendimus. *Sydenham Tract. de Febribus p*. 69.

II. Febrium autem Intermittentium quædam *Veris* sunt, quædam *Autumni*: Quamvis enim in tempestatibus intermediis nonnullæ oboriuntur, quoniam tamen illæ & minus frequentes sunt, & ad prædictas reduci possunt (illas nempe quibus magis appropinquant) ideo illas sub duobus his generibus complectar: Et quidem vsque adeo necessaria est hæc febrium distinctio, vt nisi in praxi eandem sedulo contemplemur, neque de earum duratione progno-

prognostico aliquo rite facto quicquam pronuntiare, neque commodo regimine ægrorum corpora curare poterimus, habita tum tempestatum, tum naturæ febrium diversæ ratione: Verum quidem est febres utriusque tempestatis ingenium non plane dissimile nancisci, sive modum spectes primi insultus, qui cum horrore primo incipit, mox in calorem erumpit, ac tandem per sudorem solvitur, sive typorum discrimina, quorum respectu quædam *Tertianæ* sunt, tum vere, tum etiam autumno, Interim tamen non dubito quin febres istæ tota sua natura, sive essentialiter distinguantur. *Idem p. 72.*

III. Atque ut de *Vernalibus* primo dicam, illæ omnes vel *Quotidianæ* sunt, vel *Tertianæ*, & ut ocyus vel serius ingruunt pro vario tempestatis apparatu: Nam per frigus brumale spiritus concentrati, vires in suo recessu sibi acquirunt, quos appropinquantis postea solis calor jam vegetos evocat, qui cum viscidis humoribus (minus tamen viscidi sunt quam quos in Autumno prægressi fervores excoxerunt, ac torrefecerunt) commisti, quos durante hyeme natura in sanguinis massa congesserat, dum avolare nituntur, implexi detinentur, & quasi irretiti, adeóque vernam hanc ebullitionem concitant: Eodem plane modo quo vasa cerevisia repleta, atque in cella frigida diutius reposita, si igni admoveantur tumultum statim concipiunt, & liquor ad volatum pronus est; Sanguis hoc modo affectus purgationem sui molitur, atque spirituum volatilium ope negotium hoc fat cito peragit, nisi forte nimia viscidorum succorum vi instructus fuerit, qui fermentationem cœptam remorentur: & licet hoc ipsum accidat, Effervescentia tamen verna raro continua suíque similis manet, verum dissilire, atque in diversos quasi paroxysmos solet findi: Sanguine enim opulentis hisce spiritibus jam turgido, natura negotium suum quasi præceps aggreditur, & quarundam partium secretionem, ad modum perfectæ solutionis per paroxysmos particulares peragit, priusquam universali separatione defungatur: Atque hæc ratio non inidonea videtur quod verna tempestate, præsertim illa quæ æstatem propius attingit, paucæ febres continuæ occurrant, (nisi forte constitutio fuerit Epidemica) fermentationes enim tunc temporis obortæ, vel subito consopiuntur, vel ad intermissionem properant; vel denique partes humorum ad separationem proniores, præmature & cum vi quadam alio transferuntur, ex quo mox anginæ, peripneumoniæ, pleuritides &c. succrescunt, desinente potissimum vere caput exerentes: *Idem pag. 73.*

IV. Has itaque Febres Intermittentes variis modis, & quidem optato cum successu aggredi licet, uti mihi non infrequenti observatione abunde constitit: Nonnunquam *Emeticum* tempestive propinatum, ut nempe ante paroxysmum, ut negotio suo defungi possit, felicissime successit, præsertim si largam *Diascordij* dozin post finitam emetici operationem exhibueris, immediate ante paroxysmi insultum: Est ubi sanitatem videas institutam per *Diaphoretica*, quæ sudorem in paroxysmi solutione obortum promoveant, ægro interim optime stragulis cooperto: id quod tantopere ac tamdiu faciendum est quamdiu vires ægri patiantur: Atque hoc in veris intermittentibus, præcipue *Quotidianis* sæpe obtinuit: Humoribus enim in hac tempestate non admodum crassis existentibus, solutio, alias imperfecta futura, in perfectam adolescit, quod quidem in Autumno nunquam accidit: Quid quod *Clysteris*, in diebus intermittentibus, per triduum, vel quatriduum exhibiti beneficio Tertianas aliquando curaverim? Verumtamen si ob phlebotomiam, liberaliori manu celebratam, quo tempestas ipsa parum cautos inclinat facile; vel ob ægri debilitatem antecedaneam, spiritus illi qui subito ad despumationem se accingerent, pauperiores facti minus valeant, accidere potest ut hujusmodi febres vernales Autumnalium diuturnitatem æmulentur; Sed sane non solent illæ eo usque durare, quippe quæ vel sua sponte desinant, vel leviori remediorum ope facile in fugam vertantur. *Idem pag. 74.*

V. Intermittentes autem *Autumnales* non tam levi opera se amoveri patiuntur: Si Autumnalis constitutio fuerit Epidemica, circa Iunium adultum solent invadere: Sin minus Augustum præstolantur & Septembris initium, In subsequentibus vero mensibus rarius occurrunt: Cum earum ingens aliquod agmen simul primum invaserit, observare licebit earum paroxysmos plerumque una eadémque diei hora contingere; accessionibus nunc prævertentibus, nunc postponentibus, simili plane modo atque eodem tenore, nisi quod accidere queat ut ordo ille medicamentis adhibitis, quæ retardandi vel præcipitandi vi pollent, in quibusdam corporibus immutetur, vel pervertatur, Typorum ratione, vel Tertianæ sunt, vel Quartanæ: atque de Quartanis quidem illud merito affirmari potest eas genuinam esse Autumni sobolem: Vtræque profecto ea affinitate connexæ sunt, ut sæpenumero vices permutare, saltem ad tempus, deprehendantur, mox fortassis ad pristinum genium redituræ: Sed Tertianæ vernales nunquam Quartanarum typos induunt, cum toto cœlo à se invicem distinguantur: Neque porro observavi unquam hac tempestate Quotidianam contigisse, nisi quis Tertianam duplicem, vel triplicem, Quartanam hoc nomine censuerit ἀκυρολόγως appellandam. Has autem Febres intermittentes hoc modo fere originem suam nancisci arbitror, Nempe anno progresso sanguis etiam pro rata proportione exaltatur (haud secus ac vegetabilia quævis augmentis atque declinationibus suis anni cursum referunt) donec ad ἀκμὴν suam ultimúmque vigorem pervenerit: hinc parallelis motibus cum tempestatibus anni pergens, eo declinante relaxari tandem & ipse incipit, ac tum præcipue cum ab accidentali aliqua causa promotus fuerit, puta sanguinis immodica jactura, frigore admisso, cibis crudis atque excrementitijs, balneorum usu intempestivo &c. Jam si sanguis in hoc decidentiæ statu constitutus, eo usque prolabatur ut œconomiam suam tueri, atque præsenti sorte fortunas suas tueri nequeat, Natura novum consilium meditata eo tandem inclinat, ut novam quandam texturam effœtæ massæ præparet, adeóque novas res molitur, id nimirum agens ut partes sanguineæ molis, quæ immutationi magis inserviunt, quam commodissime separentur: Atque huc spectat Ebullitio mox inducta, qua liquorem sanguineum quandoque valde degenerem corripiens, febris inde oriunda mali moris esse solet, & malignis atque horrendis symptomatibus plenissima: Illud utcunque accidit, ut sanguis spiritibus suis magnam partem exutus, & ab æstate præcedenti plurimum exustus, ebullitione sua nonnisi tardissimis motibus defungatur, suæque despumationi longissimam periodum postulet: *Idem pag. 76.*

VI. Jam vero ut manifestum evadat quam difficulter hæ febres curationem admittant, hoc loco perpendendum est *Continuarum* hujus tempestatis, atque *Intermittentium*, discrimen in eo maxime versari quod Continuæ conceptam semel effervescentiam συνεχῶς, uno eodémque tenore perficiant, Intermittentes autem partitis vicibus, ac diversis temporibus eadem defungantur: Interim in utrisque fermentatio Naturę ductu peragitur spatio horarum cccxxxvj. aut circiter: neque enim citius aut tardius massa sanguinea in humano corpore ordinatio repurgatur, si negotium naturæ permiseris, haud secus ad Pomatium suam, vinum atque cerevisia suam ac peculiarem habet periodum qua depurentur: Quamvis autem in febribus Intermittentibus sanguis nonnunquam (ut in Quartana contingit) sex mensium spatio despumationem suam moliatur, ac tandem perficiat, non tamen (si recte calculum ponas) plus temporis in eadem absolvenda impenditur, quam quod in Continuis impendi naturaliter solet: xiv. enim νυχθημέρα, sive dies naturales, efficiunt horas cccxxxvj; tribuendo nempe horas quinque cum dimidia cuilibet paroxysmo Quartanarum, habebis in Quartana valorem xiv. dierum h. e. horarum cccxxxvi: Iam si quis dixerit Quartanam, v. g. (eadem enim reliquarum intermittentium ratio subintelligenda est) ultra sex mensium spatium aliquando excurrere, antequam periodum suam absolvat, Respondeo idem etiam non raro in continuis febribus spectari, quæ sæpe ultra dies xiv. protrahuntur: In utroque nimirum casu, si effervescentiam (præsertim circa febrium finem) rite atque ex ordine decurrere ac sustineri vegetam curaveris, despumatio intra prædicti temporis spatium, h. e. xiv. dierum, aut cccxxxvi. horarum peragetur: Quod si vero effervescentiam illam, seu fermentationem refrigerantium medicamentorum, aut clysterum usu tunc temporis (sçilicet versus febrium declinationem) importune inhibueris, & quasi frænum illi injeceris, mirum non est si in longum evagentur, ordine quippe naturæ perturbato: namque hoc modo relaxatur quodammodo sanguinis tonus, unde se ad despumationem accingere cum affectu nequit, imo vero in corporibus debilibus & effœtis idem aliquando vel sponte accidit, nisi cardiacorum ope naturam in illis languentem adjuveris, quo sanguini despumando par sit. *Idem pag.* 77.

VII. His positis, mirum non erit si illis non aliam medendi rationem superstruant, quam quæ in febribus continuis ad despumationis debitum opus rite perficiendum adhibenda videtur, cum nimirum illæ à continuis nullo discrimine sejungantur, si ordinem spectes quo natura earundem materiam expellere solet, sçilicet per effervescentiam certa periodo comprehensam: Etsi quod ad earum speciem, atque naturæ proprietatem attinet, illas & & continuis, & à se invicem plurimum differre non diffitear: Itaque vel methodum qua se natura liberare ab hoc morbo solet, caute sollicitéque observando, indicium sumere oportet quo fermentationem obortam acceleremus, atque ita ad sanitatem ægros perducamus: vel in causam specificam penetrando, danda erit opera ut remedijs efficacibus ac specificis morbo obviam eatur: Ab horum altero indicationes sumendæ sunt, Ego utramque viam ingressus aliquando fui, atque illæsa verecundia profiteri possum, non sine summa cura atque attentione animi, sed nondum eam felicitatem adeptus sum ut Autumni febres intermittentes certa aliqua praxi, atque medicandi ratione tollere possim, antequam statas illas fermentationes peregerint, utcunque molestum hoc febricitantibus videatur, qui cousque sanitatem suam expectare inviti coguntur: Revera autem si quis reperiatur qui, sive methodo aliqua certa, sive remedio specifico adhibito febrium harum intermittentium cursum non solum inhibere, sed etiam omnino abrumpere novit, existimo eum omni jure teneri ut rem patefaciat, Ego autem rem illam ut satis difficilem arbitror, ita etiam periculosam esse non dubito: Cujus rei exemplum luculentum à pulvere illo, quem *Iesuitarum* appellant, sumere licet; quamvis enim Pulveris illius usu fermentationem ad præsens inhibere possimus, materia tamen adhuc residua, quæ fermentando dissipari debet, intra breve temporis spatium vires suas redintegrat, novúmque bellum naturæ indicit: Novi Quartanam per aliquot annos durasse, dum hujus pulveris repetito usu subinde interturbaretur: Imo quosdam pulvis ille immediate ante paroxysmum exhibitus è vita sustulit, etsi inficias ire nolim hujusmodi medicamenta in febrium harum declinatione prudenter & caute adhibita aliquando profuisse; imprimis vero si tempestate quoad istos morbos minus Epidemica usurpentur: *Idem p.* 80.

VIII. Verum tamen, etiamsi ex iis quæ hunc annotavimus vix aliqua spes sanitatis ocyus restituendæ nobis affulgeat, Medico tamen docto & sagaci locus relinquitur, qui sanguinis debitam depurationem procuret, quo vel intra limites à natura definitos ea peragatur, atque etiam ut symptomatibus illis occurrat quę in hoc morbo contingere solent ac supervenire; De hac re igitur paucis, & quatenus illius natura fert, brevissime dicam, utrumque genus eodem capite complexus, quod eadem fere medicatio utrique, Tertianæ sçilicet & Quartanæ conveniat. *Idem pag.* 82.

IX. Si itaque harum Febrium alterutra correptus æger, vel *infans* sit, vel *ætate floreat*, convenit omnino (quantum ego hactenus edoctus sum) nihil medicamentorum quorumvis ope, aut aëris, ac diętę mutatione moliri, Nihil hinc enim mali natum huc usque intellexi, si modo totam rem naturæ permiserim: Id quod ego non sine admiratione, præcipue in infantulis, sæpe observavi, sanguine námque depuratione sua defuncto, febres illæ sponte sua evanuerunt. Quod autem e contrario si vel strictiori aliquo vitæ regimine utaris, vel medicamenta purgantia subinde adhibeas (adhiberi sçil. solent eo prætextu ut obstructiones expediantur, atque humores in primis vijs stabulantes exturbentur) vel si, quod præcipuum est, in constitutione Epidemica V. S. celebretur, fiet ut morbus in longissimum tempus procurrat, atque interim ut ægri mille symptomatibus, iisque periculosissimis exponantur. *Idem ibidem.*

X. Si vero febricitantes *provectioris ætatis* sint, ex utroque morbo, non solam diuturnitatis, verum etiam ipsius mortis grave periculum imminet: Hic itaque Medicum illud agere oportet ut naturæ suppetias ferat, eámque illis adminiculis sublevet quibus ad negotium suum peragendum opus habuerit: Certe enim in effœtis corporibus, nisi fermentatio cardiacorum, & diætæ corroborantis beneficio sustineatur, illud accidet ut ægri incertis ac frustraneis paroxysmis divexati debilitentur, atque morbus eousque duret donec languida prius natura, graviore aliquo paroxysmo correpta,

repta, ad ebullitionis tempus pertingere non possit, adeóque in ipso exhorrescentię tempore diem suum obeant ægroti: atque hoc in senibus non raro usu venit, qui longa Cathatticorum serie debilitati fuerunt, imo (ut aliquando visum est) in ipso vel primorum paroxysmorum rigore penitus defecerunt, cum exhibito cardiaco satis forti saltem ad tempus aliquod sustineri potuissent: Cum sanguis tempus illud èxegerit quod ad despumationem suam perficiendam requiritur, necessarium est ut *Provectioris ætatis ægri* eodem ipso tempore, vel paulo antea, insignem aliquam aëris mutationem subeant; sive (quod potius optandum esset) in calidiorem aliquam regionem commigrando, sive mutando saltem locum in quo primum hoc morbo correpti sunt. Mirum sane est quantum valeat hæc aëris mutatio ad morbum hunc prorsus abigendum; Interim ut ante hunc temporis articulum aër mutetur, non tantum non necessarium est ad sanitatem ex hoc morbo restituendam, sed & minus convenit; etiamsi enim quis in regionem quantumcunque Australem & calidam migraverit, sanguis tamen ejus in morbido hoc motu semel constitutus, depurationem suam ut peragat necesse est, quod quidem beneficii frustra expectabitur ab insitato novóque aëre, priusquam procedente atque adulto jam sanguinis motu sanitatis recuperandæ capax fuerit: Insignis ergo illa aëris mutatio tum demum adeunda est cum primum æger à paroxysmo liberari potest, e.g. in Quartana, quæ primum in Autumno invasit, non citius aër mutandus est quam circa Februarii initium: Interim si æger mutare locum vel nolit, vel commode nequeat, oportebit ut hoc ipsius temporis articulo forti aliquo medicamento utatur, cujus eæ sint vires, ut uno quasi ictu languescentem illam depurationem potenter promoveat, &, si fieri potest, perficiat: Ad hanc rem consulerem ego ut Elect. de Ovo, vel Theriacæ Androm. ℥jß. in aq. cœlestis, vel aq. vitæ cōmunis ℥ij. dissoluta exhibeatur: Id quod à me cum successu non infelici in morborum hujusmodi declinatione factum est: Licet agnoscam calidiora hæc citius exhibita, vel morbum duplicare, vel in febrim continuam permutare, quod ab alijs jamdudum observatum est. Idem in juvenibus hoc morbo detentis potest fieri, cautela adhibita: Ut autem in puerili ætate idem fiat, non tantum non convenit, verum etiam periculo non vacare pridem observavi. *Idem pag.* 82.

XI. Notandum est in horum morborum principio, (Tertianæ præcipue) nonnunquam contingere ut Effervescentia in juvenibus ac robustis cousque adaugeatur, ut merito tutius existimes ingruenti tempestati occurrere quam rem totam Naturæ committere: Hæc autem commodissime fiet Emetico in die aliquo intermissionis propinato; Illud enim medicamentorum genus plerisque Autumnalibus morbis apprime convenit, & symptomatibus illis præcavet quibus iidem in vigore sunt obnoxii, Verum hoc facto res tota naturæ permittenda est: Quandóque autem accidit ut præ vehementia Effervescentiæ atque motu effero. Tertianæ Autumnales (in juvenibus præcipue) depuratione sua ante destinatum tempus defungantur, adeóque post paroxysmos non multos evanescant, opere nempe naturæ præcipitato, Quartanæ autem non tam cito pede cursum suum peragunt, nisi forte æger eodem morbo jam antea defunctus fuerit: namque in hoc casu, licet paroxysmis aliquot exerceri possit, Medicus tamen rei conscius fidenter morbum illum subito evaniturum prædicere poterit, quod observatu dignum est. *Idem pag.* 85.

XII. Sublato morbo æger sedulo *purgandus* est, ex purgationis enim defectu post morbos Autumnales morborum magna vis subnascitur: Diligenter autem attendendum, si cessantibus paroxysmis cito nimis purgationem aggrediaris, periculum esse ne illi redeant, nimirum ex tumultu quem Cathartica, etiam leviora, in humoribus excitare solent. *Idem pag.* 88.

XIII. *Accessionis febrilis inhibitio* instituitur per remedia quæ *sanguinis fermentationem* sistunt; Licet autem hoc remedium empiricum, à methodicū & valde infidum apud Medicos audiat certum tamē has febres hoc modo sæpenumero curari, cum pharmaca non omnino prodessent, Qualia sint & quo ritu absque veneficii suspicione iuvamen præstent *Vide supra* §.27.*tit.de Febre Putr.in genere*: hic solum animadvertimus horum usum post pharmaca & V. S. si opus ea fuerit, esse maxime proficuum; & nisi hæc rite præmittantur, isthæc altera raro paroxysmum inhibere. *Willis de Febr. c.* 4.

XIV. Ut sanguis ad temperiem naturalem reducatur, Vomitoria, Venæ sectio, & Purgatio magni sunt usus, præcipue si in morbi initio celebrentur: Juvant *Vomitoria*, tum quatenus ventriculum expurgant, ut coctio primæva melius perficiatur, indéque chymus nutritius pro materia sanguinis purior suppeditetur, tum præcipue quatenus bilem e meatu choledocho copiose exprimendo cystin felleam inaniant, ut exinde bilis e massa sanguinis plenius elutrietur, adeoque sanguis à recrementis salis & sulphuris adustis depuretur: *Venæ sectio* sanguinem refrigerat & ventilat, ut propterea minus torrefiat, aut præassetur, atque liberius sine adustionis periculo in vasis circuletur: Item *Purgatio* bilem e vasis felleis, & consequenter e cruoris massa ubertim emulget, & proritando exprimit: In hunc finem (scilicet cruoris reductionem) conferunt digestiva, acetosa, attemperantia, quatenus sanguinem fundunt & alterant, ejúsque fervorem attemperant: Vomitus autem, Purgatio & venæ sectio, nisi ab initio statim celebrentur parum opis præstant, imo sæpius obesse solent, dum enim sanguis spiritu vitali pollet, ejus mala diathesis facili negotio corrigi aut emendari potest: quare si bilis circa initia copiose emulgetur, aut cruor eventilatur, ad crasin naturalem reducitur: postea tamen in morbi progressu (spiritu jam plurimum exhausto, atque sale & sulphure nimium exaltatis) si ejusmodi evacuationes adhibentur, sanguinis crasin plus debilitant, Ideóque observatione constat, ab his remediis sero admotis febrem raro aut vix omnino curari: Novi ego verno tempore quosdam satis integra valetudine fretos, ab emetico fortiori præcautionis gratia sumpto, & evacuationem violentam ciente, e vestigio in tertianam incidisse; Atque alios à febre hac aliquandiu curatos, cum purgationem pro exterminandis materiæ febrilis reliquiis fortiorem inirent, illico recidivam passos: In promptu erit dicere mineram morbi prius sopitam hoc modo à pharmaco exsuscitari, & in actum deduci: attamen si recte rem hanc consideres, potius dicendum videtur quod à pharmacia fortiori sanguinis crasis plurimum læditur, cúmque prius fuerit in dyscrasiam biliosam pronus,

ut succum alibilem ægre assimilet, à causa hac evidenti illico magis degeneret, ut protinus nutrimentum in materiam fermentativam pervertcrit, adeóque diathesin febrilem susceperit. *Idem ibidem.*

Curatio Sylviana.

XV. QVia *Febrium Intermittentium*, quæ Intermittentium, causa nobis est constituta *Succus Pancreaticus*, ob Ductuum suorum lateralium, à pituita in ipsis coagulata, productam obstructionem, factus stagnatione *acidior*, *acriorque*, hinc post perterebratam obstruentem pituitam in Tenue intestinum delatus, ibidémque vitiose cum occurrente *Bile*, atque *Pituita intestinali* effervescens, mox cum iisdem quavis demum forma usque ad dextrum cordis ventriculum serpens, ac in eo non tantum acrimonia sua, vel flatulentia, cor irritando frequentiorem pulsum excitans, verum insuper vitalem effervescentiam, ipsámque sanguificationem modis variis alterans & turbans, tum plurima symptomata variis in locis proferens: Curatio illarum absolvetur, Si primo, *Pituita obstruens*, plus minusúe *glutinosa* & *coagulata*, incidatur solvatúrque, quin inde, loco nimirum peccans, removeatur, & ad tenue saltem intestinum deducatur, aut in totum è corpore educatur. Secundo, *Succi Pancreatici Aciditas* & *Acrimonia* aucta temperetur & corrigatur: Tertio, Ejusdem ac bilis effervescentia in tenui intestino vitiosa impediatur aut emendetur. Pituita obstruens inciditur Aromaticis & sale volatili quovis, sed ita præsertim usurpatis ut corpus universum simul incalescat, quo vis medicamenti quaquaversum dispersa pertingat quoque ad ipsum Pancreas, ejúsque Ductus laterales, Locúmque adeo affectum & morbi focum, Quæ conducunt imprimis Pituitosis & Melancholicis: Exempli loco esto Mistura sequens, aliquoties in die ad cochleare vnum assumenda: duabus vero tribusúe ante novi paroxysmi adventum horis, ad cochlearia tria vsurpanda, calorem corporis, vel motu, vel tegumentis, vel igne balneóve blande simul augendo, etiam usque ad sudoris mediocris eductionem, sic enim plus præstabit, & nonnunquam febrem feliciter tollet, ♃. *aquar. petroselini* ℥ij. *fœnicul.* ℥j. *theriac. simpl. vel vitæ Matthioli* ℥jß. *salis volatilis succini* ℈j. *syrup. card. ben.* ℥j. *misce.* Quoties ęgri constitutio observatur Biliosa, usurpari poterunt solventia, incidentiáque acida ♃. *aquar. fumar.* ℥iij. *salis armonn. vel tartar. vitriol.* ʒj. *antimon. diaphor.* ʒß. *syrup. fœnicul.* ℥j. *misce.* Quoties simul pituitosi & biliosi humores in eodem abundant ęgro, ex binis modo laudatis subcontrariis parari poterunt hæ Misturę ♃. *aquar. card. ben. cichor. ana.* ℥jß. *theriac. simpl. aceti stillat. ana.* ʒvj. *ocul. cancr. pulver.* ʒß. *syrup. V. radic.* ℥j. *m.* Si obstruens pituita non fuerit valde glutinosa, una sæpe sudatione tali solvitur in totum obstructio, deducitúrque ipsius causa in tenue intestinum, & curatur febris: Potest in corpore pauca pituita, sed copiosiore bile scatente, tribus quatuorúe ante paroxysmi reditum horis, Vomitorium exhiberi, cujus ope non tantum bilis redundans, sed simul pituita obstruens, ad tenue intestinum, hinc ad ventriculum, & tandem per gulam & os expellitur, febrísque sic jugulari dicitur: In quem finem sępe usurpavi cum successu *Sapam Vomitoriam*, ex antimonii vitro à me paratam, & alia ex antimonio, hic præ aliis omnibus conveniente, similiter paranda medicamenta: Idem præstabunt subinde Purgantia per alvum; sed additis semper quæ simul incidant & educant pituitam viscidam e. g. ♃. *massæ pilul. fœtid. mai.* ℈ß. *troch. alhand. Mercur. dulc. ana. granor.* v. *olei succini gutt. ij. m. f. Pilul. numero* v. Hæ iiij. aut v. ante futurum paroxysmum horis assumantur, corpusque blande moveatur: Aucta succi Pancreatici aciditas & acrimonia temperabitur felicissime Salibus volatilibus, & aromaticis omnibus, non neglectis opiatis: Conveniet proinde mistura supra proposita ex *aquar. fœnicul. petroselin. &c:* quæ erit magis efficax si eidem addantur *laud. op. grana iij. olei garyoph. gutt. ij.* 3. Ejusdem succi Pancreatici & Bilis effervescentia vitiosa, impedietur, corrigetur saltem, laudata modo mistura, præsertim ob Opium, oleositate sua utrumque Acre mire leniens ac temperans: Atque ex paucis hisce formulis facile quivis junior Practicus alias excogitabit pro re nata: *Sylvius de le Boë Prax. Medic. libro primo cap.* 30.

Pituitam glutinosam solvunt ubique & incidunt tum Acida, tum Aromatica, & Salia volatilia: Eadem ipsam in notatis Ductibus solvent, *si eo deferantur:* Deferuntur citius & potentius quævis medicamenta, si fuerint Evacuantia, vel Evacuantibus juncta, Id enim videtur peculiare in *Evacuantibus* per Vomitum, Alvum, Vrinas, Sudores & Salivationem, quod in ventriculo ac intestinis longam non nectant moram, sed, nisi impediantur ab humoribus & alimentis, cito pergant in venas lacteas & cor, hinc quaquaversum cum sanguine: In nostro vero casu, *Febribus* scilicet *Intermittentibus*, observata sunt longo rerum usu præ omnibus alijs facillime ad causam ipsarum superandam conducere *Sudorifera*, quorum ope ipsi plebei curant Intermittentes.

Videntur autem idcirco præ alijs conducere *Sudorifera*, quoniam sudor non excitatur nisi commoto simul sanguine universo, qui tunc quoque fit solito fluidior, unde cum ipso quaquaversum facilius, & citius, & abundantius feruntur quævis sanguini immista, Ergo & medicamenta Pituitæ solvendæ destinata.

Quemadmodum vero Pituitam solutura medicamenta imprimis Sudoriferis sunt copulanda, ita medicamenta eandem loco illo motura, præferuntur tam *Purgantia* per *alvum* quam *Vomitoria*: Est enim brevis inde via ad tenue intestinum, hinc ad ventriculum, quo sursum expellatur illa pituita, & sæpe uno Vomitorio jugulet Tertiana, pituitæ non valde tenaci aut copiosæ originem suam debens: Sic ordinaria & facilis est humoribus, ad tenue intestinum delatis, via deorsum, imprimis quando eo detruduntur à Purgantibus: Sic & Ego sæpissime observavi Sudore, Vomitu & Alvi dejectione cito tutóque curati Intermittentes, ac pręsertim Tertianas, quippe quę omnium facillime curantur, utpote ortum plerumque habentes à leviori Obstructione, h. e. à pituita minus tenaci Ductus notatos obstruente: Ad solvendam igitur & fluidam reddendam Pituitam Ductus dictos obstruentem, conducunt prę aliis omnibus *Sudorifera*, ex Aromaticis

ticis & Salibus volatilibus, ut & Acidis subtilioribus parata, & sæpius quovis tempore assumpta, etiamsi non urgeatur semper sudor.

Ad eandem solutam loco inepto removendam conducunt 1. eadem Sudorifera, sed non diu ante paroxysmi adventum assumpta, corpore ad sudorem promovendum rite constituto. 2. *Vomitoria* & *Purgantia* per alvum, quatuor aut circiter horis ante proxysmi adventum assumpta, quo interea temporis Humor, prius Sudoriferis fluidior factus, ad exitum amplius præparetur, sicque una cum stagnante succo exturbetur ac e corpore eliminetur: 2. *Succum Pancreaticum*, mora & stagnatione *Acidiorem* factum, mitigant & temperant efficacissime *Salia volatilia*, cæteraque *Aromatica*, quippe quæ quaquaversum penetrant facillime, nec tantum notatam infringunt *Aciditatem* auctiorem, verum insuper pituitam incidunt solvuntque obstruentem, sicque diversis nominibus conducunt: Quia salia volatilia puriora, nec oleosa, nullum æstum, sæpius in paroxysmorum augmento excitari solitum & molestum, fovent angentve, quod de Aromaticis non potest dici, cum ab ipsis non parum sæpe augeatur Æstus febrilis.

Quapropter in medicamentorum, febribus intermittentibus curandis convenientium delectu, attendendum est imprimis ad cujus-vis Ægri constitutionem naturalem ac præternaturalem, Humoresque adeo in ipso magis abundantes ac peccantes, Et magis adhuc ad symptomata cum ipso paroxysmo febrili excitari solita, & præsertim ad frigus & calorem, utpote molestissima ægris.

Summa sane est *Volatilium Salium efficacia*, sed & insuper *vis* eorundem maxime *tuta* est & *innoxia*; quæ de variis plantarum partibus, & medicamentis ex iis paratis non semper dici potest, quippe quæ manifestiorem, ac sæpe molestum in nobis producunt calorem, ut de frigore nunc nihil addam, quod similiter à vegetabilibus excitatur frequenter, non item à Volatilibus animalium salibus, sed minime Oleosis, qualia parari possunt facillime. Ex quibus amplius patet *Salium volatilium* in curandis *Intermittentibus* utilitas, quippe quæ sola pluribus satisfaciunt indicationibus, & quidem 1. Solvendæ pituitæ obstruenti, ut & eidem Loco movendæ. 2. Succo Pancreatico temperando Acidiori facto, quod postremum non fiet ab Acidis, ut ut spirituosis: Diximus autem ad Intermittentium febrium curationem requiri. 3. ut *Effervescentia febrilis, tam in tenui intestino quam corde compescatur, sedetur & corrigatur*, id quod in specie faciunt *Anodyna* & *Narcotica*, sive Opiata, (*vide supra tit. de Febre in genere* §. 10.) vt & alia quævis ad illorum naturam vergentia, qualia sunt *sulphura mineralium metallorumque fixa*, & ideo nunc *Anodyna*, nunc *Narcotica* dicta: Eatenus vero *Effervescentiam vitiosam*, & propter *Acidum auctum* nimiam, compescunt corriguntque Anodyna, & in primis Narcotica, quatenus potenter, licet blande quoque, *Acidum illud* Acrius infringunt, tam sui olei quam sui salis volatilis opio inexistentis ratione: Multum autem Opiatis præstant *Sulphura mineralium metallorumque fixa*, quoniam operationem habent blandiorem & sunt narcotica vi destituta, Somnum tantum blandissimum inducentia, neutiquam Stuporem, utut majori usurpentur quantitate, quod de opiatis vere dici non potest: Illa vero addi possunt cæteris medicamentis ad *Febres intermittentes*, qua tales, curandas semper laudatis, & aliis ad symptomata comitantia mitiganda tollendave.

XVI. Dubium autem videtur hic movendum, *An in Febribus Intermittentibus, qua talibus, institui debeat Sanguinis eductio?* postquam plures ipsam urgent, quin ad ipsam, veluti sacram febrium quarumvis rite curandarum anchoram confugiunt, existimantque non fuisse curaionem adhibitam debitam, si neglecta fuerit S. M. Verum ipsorum assertum falso nititur fundamento, Febrem scil. omnem consistere in Calore in Corde, hinc & corpore universo nimium aucto: Quod licet observetur in plerisque Acutis & Ardentibus febribus habere locum, non est tamen universaliter ac semper verum, postquam non tantum occurrunt in Febribus Intermittentibus, quin Continuis quoque, tempora, quibus tantum abest ut deprehendatur Calor nimium in corpore auctus, ut contra Ægros tunc urgeat frigus, non tantum leve, ast sæpe numero algentissimum, & ad horas plures ipsos crucians: Ne nunc loquar de *Febribus* vere ac semper *Algidis*, ac frigus continuum patientibus: Quoniam vero secundum eorum præceptum, Uno absurdo dato multa absurda sequuntur, non mirum si hic quoque processerint perperam in Ægrorum suorum cura Medici, falso illi innisi fundamento ac principio: Quamvis enim multi Febrientes optime habuerint à vena secta & Sanguine misso, non sequitur tamen omnibus idem remedium esse utile: cum præsertim haud infrequentia occurrant exempla eorum quibus non tantum inutilis, sed plane noxia extitit sanguinis extractio: Ex quo gemino, & quidem contrario experimento, vere tantumque concludi potest, aliquando conducere, aliquando nocere in curatione febrium, non tantum Intermittentium, sed Continuarum quoque, sanguinis eductionem: Quapropter Medicorum, si Rationales haberi volunt, interest intelligere rationem cur aliquando prosit, cur aliquando noceat in Febrium curatione sanguinis diminutio, ut præceptum formari possit, quando venæ apertionem instituere liceat, quando eandem omittere debeat Medicus: Ut proinde de hoc quæsito aliquid certi concludam, non dubito asserere, postquam non semper profuit, verum nocuit non raro venæ in Febribus Intermittentibus administrata sectio, sanguinisque missio, ipsam Interm. Febri, qua tali, non competere, ast certis duntaxat symptomatibus, huic vel illi febri Intermittenti copulatis conducere, atque hactenus conferre: Sed instabit sanguinis humani effusor prodigus, non semel unica venæ sectione, largaque subinde sanguinis eductione, curatam Febrem intermittentem, ideoque aptum fuisse ipsi curandæ auxilium ac remedium? Cui respondeo, multos affectus leves sponte curari, sola Diæta rite instituta, unde non mirum si præter sanguinis evacuationem commodam in plethoricis, laudabilis observetur Diæta, curari nonnunquam febrem Intermittentem, quam sola potuisset curare laudata Diæta, Hæc vero curat sæpe Febres Intermittentes leviores, quæ consistit 1. in *Alimentorum* paucorum, facile fermentabilium, ac præsertim liquidorum, Sudorique mediocri promovendo conducentium assumptione: 2. In *corporis motu* aliquantum vehementiore, &

quidem ad sudoris eruptionem usque. 3. in Aëre calidiore, atque corporis tegumentis variis sudorem blandum promoventibus: Quibus omnibus ritè observatis, nec pituitam obstructionem facientem, aut facturam augentibus, facile à succo Pancreatico hactenus potentiore facto solvitur Pituita obstruens, quin eadem sudore levi accedente propellitur in tenue intestinum: Non mirum proinde si aliquando, ubi levior est Febris Intermittens, Ubi adest plethora, Ubi modo laudata ex parte saltem observatur Diæta, curetur in principio talis Febris, evacuato per venam sectam sanguine: Quæ curatio minime misso sanguini debetur, sed mutationi laudatam Diætam imprimis consequenti: Non negaverim tamen promoveri à dicta Venæ sectione istius Febris curationem, quoties adfuit plethora, & Paroxysmis copulatus calor ardens, nam tantum tollitur ejus ope periculum suffocationis, extinctionisque ignis vitalis à nimio sanguine, vasa ita opplente, ut eidem in corde rarefacto desit spatium quo excipiatur, imprimis quando durante calore febrili acuto idem solito magis rarescit; verum minuitur quoque in sanguine incendium noxium, Hæc vero pericula præveniuntur instituta in tempore V. S. eductoque sanguine satis multo: quin facile succedit tali evacuationi sudor, curandis Intermittentibus semper vtilis, præsertim quando fit cum ægri levamine, atque ipsam fert idem facile, & ipsi confert. Videtur proinde sanguinis eductio non per se, sed per accidens tantum convenire, non semper, ast aliquando tantum in Febrium Intermitt. curatione.

XVII. Dixi convenientem esse Intermittentis febris curationi *Sudorem*, postquam omnibus notum esse potest, imo debet Medicis, malum signum esse quoties in Febrium Intermitt. paroxysmis nullus prodit sub finem, h. e. in declinatione, Sudor: solent namque Febres tales esse diuturnæ, sicut contra breves quarum paroxysmi singuli desinunt cum sudore, dummodo talis tunc instituatur Diæta, quæ nec impediat istum sudorem, nec quosvis humores vitiosos in corpore foveat augeatve. *Fr. Sylvius Append. Tract. X. §. 667. & sequ.* Vide §. 13. & 14. tit. de Febr. in genere.

XVIII. De Quotidianarum, Tertianarum, Quartanarum &c. cura hoc monemus, postquam ipsas non tam humoribus diversis, pituitæ, bili &c. quam Pituitæ obstruenti, succove Pancreatico diversimode se habentibus adscribimus, non tam esse attendendum ad recursus uniuscuiusque intervallum, quam symptomatum comitantium, & frigoris præsertim calorisve diversitatem: quamvis enim e. g. Tertianæ ut plurimum contingant æstate, ætate juvenili, & maxime biliosis, unde habenda jure ratio bilis, non desunt tamen Tertianæ, quæ urgente gelu senes puerosve corripiunt, in quibus scatet pituita, quo casu si quis ad bilis temperationem aut eductionem attenderet, toto cœlo erraret: nam sicut in plerisque æstus magnus, bilis effectus, observatur, ita in nonnullis nullus vel paucus æstus observatur, pro cujus præsentis vel absentis varietate cura varianda: Attendendum ergò semper ad humores quosvis, quovis modo in corpore simul peccantes, cum ipsi causa sint cur pituita obstruens magis vel minus sit acer, ac proinde paroxysmus in omnibus suis variet circumstantiis & symptomatibus, Quoties namque bilis habet in corpore dominium, toties pituita erit minus viscosa, succusque pancreaticus minus acer, ideóque facilius citiusque curabitur hactenus febris, dummodo curetur ritè: Quoties autem pituita in corpore humoribus dominabitur cæteris, toties obtusiores erunt & succus pancreaticus & bilis, adeóque pituita ipsa obstruens magis glutinosa, unde segnius, licet satis facile curabitur illa febris, leviora fere habens omnia symptomata: Quoties tandem *acidum* redundans humoribus cæteris præcellit, toties bilis erit magis fracta & iners, pituita vero nunc glutinosior, & imprimis quando ad austeritatem uergit acidum: nunc fluidior & serosior, præsertim quando acrius existit acidum, & bilis parti salinæ penitius junctum, atque una cum pituita fluidiore serum efformans salsum, sed muriaticum, Vnde tum segnius tum difficilius tunc curabitur febris: Qua ratione autem procedendum ex supra dictis colligat Lector &c. *Idem. ibidem. Vide Append.* tract. x. §. 654. & sequ.

XIX. Non desunt qui ad minuendum vel inhibendum paroxysmum *opiata* exhibent (Vide §. 10. tit. *de Febre in genere*) Ex altera parte sunt etiam qui statuunt febrium intermittentium paroxysmos ab initio non statim esse profligandos, sed illarum accessionem ad tempus aliquod esse permittendam, Hinc febris incœpta, si intra modicum tempus finitur, vulgo dicitur medicina potius quam morbus; nam hac ratione sanguinis impuritates deflagrant, viscerum obstructiones expediuntur, & revera totum corpus ventilatur; ita ut à materia quavis excrementitia, & nascentium morborum seminario prorsus liberetur: Verum hoc ex parte concedimus, si scilicet intra modicum tempus finitur, si vero diu protrahitur, plurimarum ægritudinum, & diuturnæ invaletudinis causa existit: hinc enim sanguinis massa spiritu vitali plurimum spoliatur, & instar vini nimis fermentati vapescit; interim partes salinæ & terrestres nimis exaltantur, quare Icteritia, scorbutus, hydrops, aut cachexiæ aliæ hanc febrem sero curatam excipiunt; Quemadmodum enim domus ab extrinseco aliquo incendio invasa, facicilius à combustionis periculo liberatur quam si jam interiora receptacula depascat Vulcanus luculentus, sic quoque facilius est febres à corporibus humanis à principio arcere, quam post quam Febres jam interiorem viscerum œconomiam invaserint; Et ex fermentatione depurativa humorum, si modum excedat, facile etiam corruptiva fieri potest *Frid. Hofmanus m. m. pag.* 371.

XX. *Vomitus* febribus logis & contumacibus unicè confert: Testatur *Galenus* 1. *ad Glaucon.* quosdam solo vomitu fuisse persanatos. Nonnisi autem præmissa s. m. tuto exhiberi multiplici ægrotantium damno innotuit: hac enim neglecta quosdam repente cœcos redditos obseruatum est, alios sanguinem vomuisse, nonnullis venam in oculis disruptam. *Velschius Observat. 8. in Syll.*

XXI. In Febribus πτυαλαγωγα locum habent, si putridę, benignę, intermittentes: hujus curationis nullá habemus experientiam, licet per criticá saliuationé ter vel quater ardentes visæ sunt terminatæ ad salutem: Observavere tamen alij in Quartana profuisse. *Rol-*

Rolfinccius meth.gen.l.6 sect.3.c.1. In uliginosa nostra Hollandia terminat plerumque, ceu fidissima crisis, febres etiam vehementissimas. *Tulpius lib. 3.cap.33.*

XXII. Intermittentibus febribus non conducunt *Diuretica* nisi cum immodicus præcessit potus: humor enim continens intermittentium causa, in prima corporis regione collectus cómodissimam viam in alvum, non in venas majores, renes aut vesicam habet, per quam expurgetur: At cum non in prima solum corporis regione, sed etiam in majoribus venis magna adest serosorum & crudorum humorum copia, ea regio diureticis commode exoneratur, Adde quod ea viscerum obstructiones solvunt, & crassos humores attenuant, ut vel hoc solo nomine, si modò acriora non fuerint, valde sint profutura, sed non ante 4. accessionem in Tertiana legitima, ante 7. in notha sint usurpanda, idque prius antegressis multis purgationibus: Quibus neglectis, si Diureticis æger utatur, excrementij humores è prima corporis regione in secundam transferuntur & pro intermittente fit continua. *Enchir. Med. Pract.*

XXIII. Vix febris aliqua integrè nisi *Sudore* finitur, Et nemo febricitantium perfectam sanationem sibi facilè polliceatur qui sudare non potest: Atque inter causas febrium ἀδιαπνευσία, seu transpiratio impedita, potissima causa est, atque sola sufficere potest ad febrem inducendam, aliæque causæ sine hac vix febrem inducere possunt. De *sudoriferis* autem notandum ut sufficientia sint, & materiam non saltem agitent sed etiam è corpore pellant, nam nisi sudent ægri post ea sumpta, plerumque vehementius postea febricitant: Deinde ut non semel saltem, sed quoties opus repetantur: unica enim sudatio totam materiam semper exhaurire non potest, sed si in ea subsistatur, agitatur potius materia quam ut perfecte vacuetur: Et natura per ea repetita est assuefacienda ut ipsa sponte & semper, quod excernendum est excernat, unde si rectè non exhibeantur sæpe febres simplices duplices evadunt. Vulgus sæpe quamprimum paroxysmum aliquem febrilem ingruere sentit, mox sudoriferis utitur, quod nec Medici quidam improbant, cum experientia testetur ingruentes febres hoc modo præcaveri. In omnibus tamen corporibus tutò non exhiberi, & nonnisi in principio usurpari rectè puto: nam si colluviei magna sit in corpore copia, vel putredo & humorum corruptio jam aliquousque progressa sit, vix aliquid proficiunt; nisi quod Rulandum in centuriis facere videamus, fortioribus sudoriferis aliquoties continuatis materiam discutere animus sit. *Sennertus de Febrib.l.2.c.* 8. Vide supra Tit. de Febre in gen. §.13. & 14.

XXIV. Remedia *Empirica* quæ febres intermittentes curant, ea sunt quæ sine quavis vacuatione paroxysmum ingruentem arcent, intus sumpta, vel exterius vbi pulsus præcipuè micant applicantur, regioni cordis, carpis manuum aut plantis pedum præcipuè alligantur: Effectus ratio in hoc consistit, quod eorum usu sanguinis cúm materia febrili turgescentia ac fermentatio inhibeantur: nimirum à pharmaco circa vasa alligato, corpuscula quædam, sive effluvia, sanguini communicantur, quæ ipsius particulas valde figunt & constringunt, aut fundendo & exagitando velut præcipitant: utroque modò spontaneus sanguinis fervor impeditur, non secus ac cum frigida ollæ ebulienti instillatur, aut veluti cum acetum aut alumen cerevisiæ novellæ & fermentescenti infunditur, illico fermentatio cessat, & liquor novum saporem & consistentiam acquirit. *Interius assumpta eò tendunt* ut habitualis paroxysmorum habitudo abrumpatur, *quod si consequimur*, natura se recolligit & pristinum valetudinis statum proprio nisu facilè recuperat: Atque hujusmodi intentio licet à vomitoriis, paulò ante accessionem exhibitis, interdum perficiatur (hæc enim motum sanguinis febrilem, motum alium huic contrarium ciendo, non raiò sistunt) tamen hæc indicatio longè certius peragetur iis medicamentis quæ non omnino è visceribus evacuant, verum sanguini aut fixationem quandam, aut materiæ febrilis præcipitationem pro tempore inducunt. Quos curandos suscepi, præmisso vomitorio aut solutivo, tribus horis ante paroxysmum, epithemata carpis admovi, simulque pulverem febrifugum in vino generoso propinavi, ac ægros intra lectum in levi diaphoresi detineri jussi: raiò evenit quin prima aut secunda vice hoc modo accessio febrilis inhiberetur, & eodem *remedio aliquoties iterato tandem* morbus integrè cessaret: Hic de cortice *Peruviano, China Chinæ* alias dicto, celebri ἀντιπυρετῷ quædam dicenda: Vulgaris exhibendi modus est ut hujus in pulverem triti ℥ij, vino aut tenui aut generoso, in vase cooperto per duas horas infundantur, ac dein ingruente paroxysmo, ægro intra lectum composito, liquor cum pulvere propinetur: hæc potio non raiò imminentem accessionem tollit: sæpe tamen isthac solito more habita, proximè succedentem præcavet: Vtcunque prima sive 2. aut 3. periodo paroxysmus inhibetur, atque morbus curari visus sit, intra xx. aut xxx dies redire solet: dein pulvere rursus exhibito, pro temporis circiter ejusdem spatio morbi insultus denuo protelatur, atque hoc ritu novi plures quartana laborantes toto autumno & hyeme accessiones febriles tantum rariores pertulisse, hostemq; ita in procinctu detinuisse, donec vere ineunte, tempestatis anni, & alius pharmaciæ ope, sanguinis diathesis in melius alteretur, adeoque affectus iste sensim evanesceret: Qui ea ratione crebras inducias quartanæ procurabant, alacres & viuidi ad negotia quævis expediti degebant, cum secus enerves & pallidi in languorem & vitiosum corporis habitum redigerentur: vix unus è centum hoc remedium incassum tentavit: Non tantum in febre Quartana, verum in aliis intermittentium speciebus cum fructu adhibetur: Sed qui hoc pharmaco tantum eas supprimunt, medicinam dolosam instituere videntur: hujus verò vsus tantum erit oportunus cum paroxysmorum assiduitate nimia ægrorum vires plurimum atteruntur, induciæ hoc ritu procurantur: quo natura se recolligat, & deinceps hosti potentius adverseiur. *Willis de Febr.cap.6.*

XXV. Aquam sale tartari imprægnatam *febrifugam* vocavit *Riverius*, Sal tartari, & spiritum sulphuris infundebat cum Sennæ ʒj vel ℥ij, aliquando radicis Ialapæ ʒß. in aqua fontis sola, aut decocto appropriato: Sic Febres diuturnas intermittentes, & ipsam Quartanam curabat: Idem *Calomelanos* nomine donavit Mercurium dulcem sexies sublimatum, qui certe laudabile, nec unquam noxium efficit catharticum, dozis ad ℈j cum resinæ Ialapæ, vel scammonij ℈ß, quorum dozis minui vel augeri potest, Et nunquam alium nisi optatum ex hoc remedio vidisse se effectum in casibus innumeris, & omni ætate asserit Centuria 4. observ. 97. Vide & cent. 3. observ. 54. & sequ.

XXVI. Præter ea quæ vitiosam Effervescentiam, per efferuescentium acrium contemperationem coercent & compescunt, Anodyna & Narcotica, sulphure & oleo abundantia, utilia quoque sunt spirituosa & Aquea; Illa quidem dum utrumque acre demulcent, (alkalinum & acidum) Hæc dum utrumque diluunt & enervant, quod pluribus experimentis non semel ostendimus verum esse: Hinc est quod non raro cum successu laudabili exhibeantur ægris Febre intermittente corripiendis, ipse *vini spiritus* & *aqua varia* cum vini spiritu paratæ, qualis est juniperina, theriacalis &c. observandum autem hic opus esse circumspectione, cum non omnibus æque conducat vini spiritus qualiscunque datus; nec facile, nisi iis quos frigus molestius & gravius infestare solet, sit dandus: Vti commode solent exhiberi Acetum stillat. aliave acida, quibus gravis solet adesse calor: denique utraque simul mista, quibus & frigus & calor solent esse molesta. *Syvius de le Boe Tract.* 7. *append.* §. 106.

XXVII. Specifica febrium locum præcipuè habere videntur in Intermittentibus: Eorum quædam figunt causam morbificam, non solum narcotico sulphure, vel, ut aliis placet, sale, sed etiam resolvunt & constant ex opiatis, Alia præcipitando, abundant sale fixo, & fermentationem ebullitionemque sistendo: Talia sunt lapides gammarorum: Alia agunt per διαφόρησιν, & sudore commoto antifebrilem suam exserunt vim: Sunt eorum quædam interna, ante paroxysmum exhiberi solita, una vel altera hora, prosuntque imprimis in corporibus non adeo impuris: Nisi enim focus universalibus sit exhaustus, atrocissimam parere possunt offensionem: vulgaris notitiæ est Pulvis ex card. ben. fol. ad ʒß. ex cochleari vini calidi sumptus: Quædam specifica antifebrilia agunt Evacuando, quale illud *Riverij* in appendice Centuriar. *Rolfinccius de Febrib. c.* 103.

XXVIII. Etsi hoc in more positum multis, ut incidentes in febres Intermittentes, neglectis tum venæ sectionibus tum purgationibus, statim ad curas illas experimentales, quibus paroxysmi recursus inhibetur, accedant, sed memini ex hac negligentia quosdam in varios abscessus, impetigines, icterum hydropi junctum, colicam & dolores insanabiles incidisse. *Oetheus apud Schenckium.*

XXIX. Quia Febre detenti potius ad Agyrtas quam ad Medicos recurrunt, hanc historiam affero, quo *Pericarpiis* nemo utatur; Senator quidam febre detentus sibi Pericarpium applicari permisit, è sinapi, pipere, aceto, fuligine, &c. confecto, quo in brachio inflammatio producta est, cui gangræna successit, quæ vix curata fuit *Petrus Borellus cent.* 2. *Obs.* 9.

XXX. Intentiones (ut mihi videtur) curativæ Febrium Intermittentium videntur esse hujusmodi, 1. Sanguinis ad temperiem naturalem restitutio, 2. Depravationis succi nutritij præcautio: 3. Fermentationis febrilis, ne paroxysmus suscitetur, inhibitio. Circa *primam* Vomitoria, Venæ sectio, & Purgatio magni sunt vsus, præsertim si morbi initio celebrentur. *Secunda* intentio, exacta Victus ratione perficitur. *Tertia*, per remedia quæ sanguinis fermentationem sistunt: Licet autem hoc remedium empiricum, amethodicum & infidum apud Medicos audiat, tamen mihi compertum est has febres hoc modo sæpenumero curari cum pharmaca non omnino prodessent, si modo in usum veniant post pharmaca & venæ sectionem. *Willis Tract. de Febrib. cap.* 4. De alexipyretis vide §.

XXXI. An tempore frigoris febrilis, aut quando alias undecunque universum corpus valde friget, Sanguis quoque valde frigidus existat, ego saltem non possum determinare, qui nunquam eo tempore sum ausus sanguinis eductionem præscribere, atque tunc sanguinem eductum contingere potui, quod testari poterunt qui non dubitant eo tempore quoque Venam secare, sanguinemque mittere. Hoc si fiat, & tunc sanguis observetur frigidus, non puto facile Medicum prudentem ad similem venæ apertionem venturum, cum per ipsam quoque minuatur sanguinis calor, augeaturque proinde in ipso frigus, quo nihil nocentius, & ad vitam tollendam præsentius ac potentius, cum calore namque consistit vita, uti cum frigore mors. *Sylvius de le Boë. m. m. lib.* 1. *cap.* 6. §. 23. & 24.

XXXII. Si quid agitur metu ipsius paroxysmi, à quo forte timeas ægrum non evasurum, aut non sine læsione inemendabili, vel symptomatis alicuius quod in eo valde urgeat, constat tunc agendum maxime cum urget; velut si ad revocandum calorem, qui per invasionem ita reconditur ut timeas ne nunquam homo recalescat, frices, foveas extrema &c. aut ob dolorem ingentem: aut solum febris magnitudinem sanguinem mittas, differendum non est ad remissionem, quia timemus ne nunquam sine illis remediis ventura sit. *Vallesius meth. Med. lib.* IV. *cap.* 3. In putridis intermittentibus, Tertianis & Quartanis, etiam in statu sanguis mitti potest. *In summo febris impetu sanguinem mittere, ægrum jugulare est*, ait *Celsus*, sed in summo ardore febris, cum periculum impendet vel cerebro in vigiliis, doloribus, deliriis, interdum non est non necessarium sanguinem demere, ob flabellationem & refrigerium sanguinis, sæpius per perspirabiles redeunti & remeanti venas: Ardentes implacabili furore sævientes, & graviora minantes, exleges tunc sunt, & vel in statu admittunt: Periculum ex effræni plenitudine, illud quod ex intempestiva evacuatione supergreditur. *G. Rolfinkius.* l. *de Febr. cap.* 81. Mortis subsequutæ ad s.m. factam in accessione, vide exemplum apud *Zacutum* Pr. adm. lib. 3. obs. 56.

XXXIII. Si in Intermittentibus quibuscunque apparente aliqua, etsi non perfecta, in Vrinis coctione, die paroxysmi purgans dederis ita ut effectum ante paroxysmi invasionem compleat, (horis scil. 4. aut 5. antequam paroxysmum adventurum putas) videbis febrem post illum paroxysmum non amplius reverti, sed prorsus tolli quasi incantatione quadam: Probavi jam sæpius, & in pluribus, semper eventus respondit: In Tertianis post tertium aut quartum paroxysmum, hoc facio: in Quotidianis tardius; in Quartanis tardissime & vix ante xxx. diem. *Petrus Monarius in Consiliis Scholtzij Epist.* 212. & 248.

XXXIV. Medici omnes ex *Vrinis* cruditatis coctionis notas sumunt, sed certe fallax prorsus est qua inde sumitur conjectura, quia febrium Intermittentium causa non est in venis majoribus, in quibus, ut & renibus & vesica, urinæ concoctionem nanciscuntur, sed in prima corporis regione: Enimvero urinæ malæ in intermittentibus significant multa excrementa, e prima corporis regione per accessionem in venas majores irrepere, quæ sanguinem

sanguinem corrumpunt, unde metuendus transitus intermittentis in continuam, ex raptu humoris è prima corporis regione in venas majores; at minime ostendunt quam crudus aut coctus sit humor qui in mesenterio, vesica fellis, hepate, & liene delitescit: Sæpe autem secunda & tertia accessione tinctæ admodum videntur urinæ, cum biliosa sanies e primis sedibus in venas irrepit, unde multi Sanguinis missionem perquam necessariam esse contendunt, quasi incensus sanguis eo remedio restringui postulet, cum tamen bilis detractionem per alvum, & obstructionum reserationem potius demonstret: Neque enim detracto sanguine morbi focus expurgatur, nec bilis in eo ferocantis fervor extinguitur: contra enim, nisi adsit plethora, quam solvere expediat exinanitis vasis maioribus, maior humoris excrementij biliosi è prima regione in eas fit attractio, unde intermittentis in continuam fit transitus: Ergo urinæ croceæ & rubræ, aut crudæ, aut aliter vitiosæ in intermittentibus, docent inesse in primis sedibus tam copiosum humorem excrementitium, ut multa ejus portio in venas & reliquum corpus per accessiones transfundatur, qui nisi repetita purgatione vacuetur, metus sit ne intermittens continua fiat, aut diutur na. *Enchirid. Medico Pract.*

XXXV. Quorundam Arabum sententia receptum est ut in Intermittentibus V. S. vel plane intermittatur vel in processu morbi tantum fiat: Sed innumeris experimentis cognovimus eam opinionem ad curandas febres minus accommodatam esse: nam usu multorum annorum experti sumus eos fere omnes, quibus ante tertium paroxysmum vena secta fuit in Tertianis, ab accessionibus febrilibus maturius fuisse liberatos: sed illos quibus post hoc tempus id auxilium adhibitum fuerit, etiam tardius adiumentum sensisse: Nec ratio deest, quod præsente plethora, quæ raro abest in nostrorum hominum corporibus, mora, & neglectione evacuationis, omnia fiunt deteriora: Quod verò in intermittentibus febribus materia vitiosa tota extra vasa majora venarum consistat, (ut quibusdam placet) dubito sane an id cum iis quæ in ejusmodi febribus evidenter apparent consentiat. *Iac. Oethæus apud Schenchium.*

XXXVI. Dicet quis, Qui per febres vomunt initio paroxysmi his lenior illa evenit, semper igitur *vomendum*? ℞. interdum metum syncopes incumbere cum pravior materia ventriculum vellicat, id sentit cor; Quare ita hæc re tractanda, Si mitescat à vomitu febris, vomat: quod si ante in syncopen inciderit cum vomeret, ante paroxysmum clysmis potius subducatur materia morbifica, ac roborantia ventriculo admovebimus, ne ruentem à jecore accipiat materiam. *Heurnius meth. lib. 2. cap. 21.*

XXXVII. Notandum quod in omnibus Intermittentibus diuturnis ad *Antimoniata* & *Mercurialia* confugere liceat; latet enim illorum fomes cum alibi tum maximè in mesenterio: unde nisi uno è dictis medicamentis, quæ penetrare per omnia solent, educantur, vix unquam fomitem rectè expelles, nisi longo tempore. *Hartmanus Prax. Chymiatr. c. 244. §. 19.*

XXXVIII. Incredibile dictu quanta morborum vis ex purgationis defectu post febres autumnales subnascatur: ideo sublato morbo æger sedulo purgandus est: quandocunque enim Tertianam aut Quartanam paulo provectioris ætatis hominibus accidisse vidi, atque purgationem etiam omissam, certò prædicere potui periculosum aliquem morbum eosdem postea adoriturum, de quo tamen illi nondum somniaverant quasi perfectè sint sanati. *Sydenham Tract. de Febr. p. 87.*

XXXIX. Intermittentes ex fundamento non curatas vagus articulorum dolor aliquando sequitur: quod in virgine observavi, quæ per tres septimanas intermittente Tertiana laboraverat: qua sua sponte remittente paulo post recidivam gravem patiebatur, cum tantis extenarum partium vagis doloribus, ut impotentia manum pedumque sæpe concurreret: Cui aliter succurrere non potuimus quam præmissis vacuantibus, & mensium excretionibus promotis, convenientia sudorifica præscribendo, quibus convaluit. *Greg. Horstius Observat. 20. lib. 1.*

XL. Auriga quidam non paucos febre diuturna febricitantes, aut alias male affectos, haustu vini exhibito, in quo manip. salis prius dissolvisset, liberavit: per vomitum & dejectionem purgati sunt magna cum violentia qui hauserunt: Quidam à diuturno capitis dolore, & febribus Tertianis nothis, postquam diu eas sustinuissent, hac ratione convaluere: Sed multi alij quibus intempestive exhibuisset fuisset pharmacum, aut debiliores extitissent, gravissime hinc offensi fuere, imò nonnulli interierunt. *Erastus Quæst. de Purgant.*

XLI. Quidam Medicus in vomitus fluxu, & intensa febre, ægro derelicto à Medicis, & jam jam morituro, dedit ℥iij aq. vitæ, & ita mutata diæta de frigido in calidum, sumptis cibis & vino odorato, interpolatis horis, restitutus intra triduum convaluit. *Solenander sect. 5 cons. 15.*

XLII. Cum Somnus naturalis initio accessionum febrilium sit noxius, an idem de arte excitato dicendum? Plurimas febres intermittentes, præsertim quartanas, post preparationes & purgationes debitas, cum tartaro vitriolato, extracto hellebori, antimonio diaphoretico &c. auxilio *Laudani Opiati* sublatas fuisse testatur Amicus quidam: quem effectum sua ratione non carere statuit: cum enim *inquit*, in omnibus Intermittentibus, contumaciter perseverantibus, sit inquinamentum aliquod putredinale, quod post singulas accessiones in foco relinquitur, & novo paroxysmo repetente incandescit, cum fluxione vel per venas vel per totum, fit ut si Laudanum alexipyreton duabus tribusve horis ante invasionem detur, omnes ardores deinde mitigentur, fermentationes humorum sistantur & fluxiones in singulas partes coërceantur, sicque febris una cum dilatione sua penitus intercipiatur: Huc forte quadrat quod apud *Petronium* reperitur, ubi *Quartilla* inquit, Ipsa quidem ea nocte vexata tam periculoso inhorrui frigore, ut tertianæ etiam impetum timerem, & ideo medicinam somno perij: *Greg. Horstius Probl. Decad. 1. Quæs. vj.* Si malū non recedat post vacuationem electiuam, omnino Philonium ante paroxysmum præberem: hoc sanè non solum ad tertianam notham deturbandam, sed etiam dolores demulcendos commodum erit. *Abr. Seyller apud Scholtzium Epist. 3.* Hippocratem Narcoticis usum in quartana, quo motus humorum compescatur, disgregatio eorum prohibeatur, quæ proxima *ipsi febris est causa, constat ex lib. 2. de morb sect. 2. vers. 206. Seminis hyosciami magnitudinem milii, & mandragoræ tantundem, & succi silphij trium fabarum magnitudinem in vino &c. Vide Martiani comment. in cit locum. Platerus* obser. l. 2. p. 173. *Tertianario* dedit ante paroxysmum syrup. de papavere.

FEBRIUM SYMPTOMATA.

SYLLOGE.

I. NOb. N. ardentissima febre correptus, refrigerationis causa vetulam adstantem situlam frigida plenam apportare rogavit, quo facto manus aquæ immersit, & cum incendij æstum deliniri extinguique animadverteret, diutius ita retinuit, his tandem extractis, nigredo ambas livida deturpat cum sensus privatione: anxiè laboraratum pro calore natiuo revocando, sed incassum omnis labor, vitam enim & digitos pro delectamento refrigerationis amisit. *Horstius lib.9. Obser.* 23. Mulier nequiens bibendo febris ardentis restinguere incendium, colluit os frigidâ adeo effuse ac frequenter, ut nullis monitis pateretur se deterreri à gratissimo hoc algore; perstrictis adventitio hoc frigore palati gutturisque venis ac arteriis, ac inspissatis vaporibus, suppressisque adeo spiritibus ad cerebrum viam affectantibus, labascit ipsi non tantum mens, verum contractis etiam nervis incidit tandem in inevitabilem mortem. *Tulpius l.4. Obs.*10.

II. Aliqui tenent quod in *febrientibus* cum *Advi fluore* nunquam sit sanguis mittendus, vel pharmacum exhibendum, quamvis vacuatio non sit præ multitudinis ratione: Alij dicunt quod si natura non integre moveat, utrique remedio locum esse: Vtraque secta errat, à fundamentis Galeni deflectens: quia moveat natura integrè vel non, potest fieri ut modo conveniant modò non: ratio est, quia indicantia magis indicant quam prohibentia prohibent: modò prohibentia magis prohibent quam indicantia indicant: E.g. sit aliquis febre correptus cum alvi fluore, & periculo ne ob alvi fluorem robur cadat, tunc haud dubiè prius attendendum viribus: Si vero febris illa admodum esset maligna, & fluor non esset præ multitudinis ratione, tunc si metus esset ne malignitas furiose obreperet cor in cor seu cerebrum, cum certo mortis periculo, tunc haud dubiè magis urget furiosa malignitas, quam timor ne cadat virtus ob medicinam vel s.m. quo casu, si verum quod ei quod magis vrget sit attendendum, coacti utrumque præsidium admittemus. *Sanctorius meth. vitand. error. l.15. c.12.* Cum alvi profluvium intermittentem febrem comitatur, multi à purgatione abhorrent, sed tantum abest ut illud purgationem dehortari debeat, ut etiam illam accelerandam insinuet: nam vel crudum est & lientericum, vel biliosum, vel cruentum: crudum parcè bibendum hortatur, ac rheum postulat, à quo detersis crudis humoribus, & roborato ventriculo, facile fluxus conquiescet: Cruentum, ejusdem Rhei usum postulat, quo expurgetur acris & mordax bilis intestina rodens, Biliosum, seu symptomatice fiat, ob multitudinem humorum & agitationem, seu naturæ pellentis robore, vacuationem arte factam requirit, ut

detracta

detracta oneris parte, reliquum natura facilius concoquat. *Enchirid. Med. Pract. pag.* 384.

III. In *Alvi fluxu*, febri pestilenti supervenienre sistendo, prudentia necessaria est: Si cohibeatur præposterè, materia venenata intus cohibetur, vires deiicit, ægrumque perdit: Sic procedendum, Si ita moderatus sit ut vires non deiiciat, cohibendus non est, sed clysteribus roborantibus tantum moderandus: Si immodicus sit, vires admodum deiiciens, colliquativus esse consuevit, & audacter cohibendus: quod summa efficacia præstabit theriaca recens ed ʒß. vel laudanum opiatum ad gr. ij vel iij. Sæpe observavi alvi fluxum perniciosum, ex quo æger ad interitum ruere videbatur, potentioribus diaphoreticis magna dozi exhibitis, quasi momento cohibitum fuisse: fugato scilicet veneno, quod intestina aliaque viscera vellicando fluxum illum syntecticum efficiebat. *Riverius lib. 17. c. 1.*

IV. *Ad Dolorem Capitis* narcotica nonnisi maxima urgente necessitate præscribenda, & reliquis non conferentibus, Oxyrrhodina &c. ne instante crisi in usum ducantur, alias motus naturæ interturbaretur & crisis impediretur. *Enchirid. Med. Pract.*

V. Quidam febre hemitritæo correptus fuit cum *capitis dolore* gravissimo, eoque continuo: quatuor phlebotomiæ inutiliter in brachiis celebratæ, at intra horam sublatus est sanguinis missione ex malleolo dextro, in fine diei sextæ usurpata: Videant hic tyrones quam bona fiat revusio à capite per saphenarum apertionem. *Riverius centur. 3. Obs. 40.*

VI. *Cardialgia* duplex est, una quæ fit à sanguinis ichore in venis coacervato, cum alias per venas podicis evacuari consuevisset: de qua Galen. 1. Prorrhet. sect. 3. aph. 38. Altera quæ fit ab humore, & præsertim biliolo, quem aliquando venenatum esse scribit idem 1. ad Glauc. 14. Qua stante divisione dico, quod etsi ratione febris esset secanda vena, nihilominus prius cardialgiam refringere oportet, nam hac præsente, & ex bile facta, non adest indicans nec permittens, quia non fit à sanguine, & virtus languet: accedit quod humorum acrium, in ventriculo existentium, ad venas fieret attractio, unde majus malum. Quod si cardialgia fiat ab ichore sanguinis, etiamsi ratione hujus adsit indicans, abest tamen permittens: nam in omni cardialgia virtus est imbecilla, cum sit dolor, cui qualitas dolorifica vehementer infesta conjungitur, ut hinc sæpius syncope cardiaca suboriatur: At quia ichor sanguinis, qui solitus erat per hæmorrhoidas expurgari, retinetur, ideo in febre cum hoc symptomate, à tali causa, non erit inconveniens venas podicis aperire, per eas enim sanguis eductus vires non adeo infringit: An verò cessante cardialgia, & febre adhuc perseverante, sectionemque venæ exgente, liceat sanguinem mittere, si quis quærat? Dico, quod si ex toto cardialgia, causa extirpata, fuerit finita, proculdubio ratione febris, viribus permittentibus, vena seccari potest: Quod si cessaverit cardialgia, nec Medicus sit certus an reviviscere debeat, quia causam adhuc latitare dubitet, cautè admodum agere debet & ab ea potius abstinere: Hinc patet hoc in casu Medici dexteritate opus esse: quia etsi viribus nunc valentibus ad usum deducatur, ægri tamen pro majori parte postmodum perduntur, aut vix ad se redeunt, accedente denuo card. ut sæpius observavi: Ego verò semper à V. S. abstineo, & feliciter succedit curatio. *Claudinus Respons. ix.*

VII. Febribus malignis si superveniat *delirium, aut capitis dolor*, repellentia fronti admota, & oxyrrhodina suspecta, quia venenatorum vaporum omni arte difflatio procuranda, non intus cohibendi: ideo leviora prius admoveantur. *Enchir. Med. Pract.*

VIII. Quæ in magno *Pectoris ardore* admoventur, juxta *Tralliani* præceptum, rarò frigida, quia intus calorem repellunt, nec tepida: quia laxant, sed actu calida, potentia verò frigida esse debent. *Ibid.*

IX. *Singultus* in febribus nonnunquam sequitur intemperatum refrigerantium usum julepo-rum: quomodo affectos, inconsulta temeritate Medicorum, plures vidi: idque symptoma, contra omnium opinionem, vini potu sustilimus. *Lemnius.*

X. Accusatione digni nostrates Medici, qui ægros febricitantes in opportunas iti macerant; non paucos enim inani *sitis tolerantia* perdunt: *Langius lib. 1. Epist. 20.* Quidam eandem ferè legem in omnibus febricitantibus servant, nimirum cavent magnoperè à frigidæ potu, quam ob causam anno 1649. infinitus propemodum ægrorum numerus è vivis sublatus est: cum tamen febres essent continuæ, cum mixtione diversorum humorum, & præcipuè bilis, non tamen solæ: qui cum siti maxima torquerentur, exusti obibant: Sectis cadaveribus, ventriculus, cor, pulmones, & reliqua viscera tanquam exusta apparebant, quapropter refrigerando & humectando miseros ægros sanitati restituimus. *Panarolus Pentec. 4. obs. 8.*

XI. Plurimi ægris, magna *siti* ferè enectis, proponunt plurima saccharo condita, ut conservas ex acido citri, jujubas, quæ licet sine saccharo sitim fortè arcerent, saccharo tamen mistæ impossibile est ut sitim auferant: Mulieres vident, & sciunt pueri quod saccharum intendat sitim: satius esset nihil sumere, quia lingua non polluta iis dulcibus, aliquot horarum spatio minori tentaretur siti. *Sanctorius Meth. vit. Err. lib. 13. cap. 3.* In febribus omnibus à syrupis & conservis consulto abstine, saccharo enim facilè bilescente, febri pabulum præbetur. *Heer observ. 22.*

XII. In febribus *Ventriculi* ratio & cura singularis habenda: debilitatur enim is aliquando supra modum, ut inde nata cruditas novam præbeat febri materiam: Tum utilissimum, Sennerto teste, bis in septimana, id quod crudum est in ventriculo & primis viis, ex alimento vomitu vacuare; quo remedio pertinacissimæ febres felicius quam ullo alio remedio tolluntur: Nihil obstante quod lien quartanæ, hepar tertianæ febris sedes statuatur: nam & sic vicina ipsis materia vacuatur, ipsaque viscera à cacochymia liberantur: hinc fit quod vulgus febres putridas subinde curet assumptione vini adusti, piperis &c. quæ omnia febrili calori fomentum quidem præbent, ventriculum tamen confortant cruditatesque absumunt. *Hoeferus Hercul. Med. l. 6. c. 1.*

XIII. Cum aliàs sæpe, tum semel infra diem quintum, observavi duobus febrientibus *narcotica* data, in necrotica Medicorum culpa abiisse, & qui requiē sempiternam sopore æviterno ligati concesserunt. H. ab Heer Obser. 5. In febribus proderit pudibunda & aures abluisse: quia hæ partes nervosæ refrigeratæ & humectatæ cerebro communicant. Nam, ut calx cum humectatur fumati, sic membra hæc ardore febrium siccata & calfacta,

effumant mitem & benignum vaporem quo conciliatur somnus. *Rondeletius de Med. Extr. pag.* 1123.

XIV. *Vomitus* interdum *febre maligna* correptos ita devexat, ut omnia injecta statim reiiciant: Et quamvis sitis, & linguæ siccitas & nigredo adsint, nullum tamen potulentæ materiæ genus ferre possint, sed omnes julepos, emulsiones, ptisanas, aquam etiam simplicem, statim post assumptionem evomant. Huic symptomati gravissimo statim medetur quasi miraculo sal absynth. ad ℨj in succi limonum recentis cochleari exhibitum, ut experientia didici. *Rieverius Pract. lib.* 17. *c.* 1. *sect.* 3. *Vide exemplum cent.* 1. *obs.* 15.

XV. Febricitantes hæc præsertim symptomata vexant, *Dolor, Vigiliæ, Vacuationes immodicæ:* Materiæ *Indicatorum* variæ sunt: omnibus tamen palmam præripit laudatum opij medicamentum: in quo si justa observetur dozis, & temporis occasio, error committi potest nullus. Sin deliretur, contingere potest quod nouissima ipsi imputetur debilitas. *Rolfinccius de Febr. c.* 106. In febribus continuis *per vigilia & inquietudine*, viribus ferè dissipatis, ad usum laudani opiati rectè me sæpius accessisse memini: Testis est juvenis, qui desperatus ob virium lapsum, hoc modo somno provocato pristinam salutem recuperabat, dissipatis impetum faciendo spiritibus invicem recollectis. *Greg. Horstius lib.* 10. *obs.* 3.

XVI. Si consultus Medicus an expediat ægrum, qui *sudaere* incipit, pannis contegi ac sudare quietum; an contra ventilatione & motu sudorem prohibere debeat; consideransq; sudorem calidum esse, atque ex toto incipere fluere, dubius tamen, ita ut fit, principij morbi & diei, neque morbo satis cognito, iubeat ægrum, stragulis neque additis neque detractis, in quiete contineri, & sudare tantisper sini: Dubius cum sit, revisere ægtum debet, & observare an angatur plurimum? an difficilius incipiat spirare? an pulsus languoris quandam speciem præ se ferat? si quid succedat tale, moveri illum jubeat ac flabello ventrilari: Si nihil horum adsit, dicatque se potius sublevari quam premi, procedat non unam aut duas horas sed multas etiam, sumptis interim, si res plurimum protrahatur, jusculis ad refectionem: Si contra non solum angatur, & pulsus debilitatem indicet, sed etiam linquatur animo, aut extenuetur secundum faciem, non solum ventilatione occurrat, sed & obturante aliquo illinet corpus, ut ol. myrthino, insperso pulvere myrth. balaust. &c. Signa autem exsolventis & syncopalis sudoris sunt dicta, & postremò eum refrigerari, & secundum frontem & jugulum in grandes guttas concrescere, excavari oculos, livescere faciem & ungues: hæc cum adsunt, haud longè ab ea abest syncope & mors. *Vallesius Meth. Med. l.* 2. *cap. ultimo.*

XVII. Raninarum sectionem *ad Linguæ nigredinem* nulli unquam suasi, etsi Barbitonsores interdum suadeant: Et quid illa præstare possit, præsertim ubi nulla adest angina, sed saltem lingua scabra & nigra ob ardorem in visceribus, non video: Tollatur æstus ille in visceribus, symptoma hoc facile cessabit. *Sennertus Epist.* 28. *cent.* 1. Admittit tamen *Franc. de le Boe Syluius, Praxeos lib.* 1. *cap.* 30. Febris, *ait*, puniceo nigricantem Linguæ, Fauciumque colorem, caloremque aridum comitem habens, curabitur, si præter universalia, isti febri satis ardenti convenientia, in specie usurpentur ea quæ huic oris partium ardori, ariditati & vitiato colori observata sunt conducere, inter quæ laudantur præsertim gargarismi ex decocto h. Prunellæ (quod nomen ipsi ab hoc effectu inditum ajunt) conducit quoque ut plurimum apertio *venarum raninarum*, & quidem quoties tumere observantur, atque Anginæ instantis, vel vrgentis signum præbent: Nam novum non est huic affectui copulari Anginam.

XVIII. Qui febribus intermittentibus biliosis & malignis laborant, præsertim duplici tertiana, ob multitudinem materiæ biliosæ furentis in *Choleram* incidunt, recurrente paroxysmo, cujus impetum si non frenaveris, moritur æger intra duos aut tres paroxysmos: Quidam ab Orci faucibus horum ope rediit: Ut crastinam tempestatem averterem, jussi panatellis crassiusculis & gelatinis recreari, ut frænum inii ceretur humoribus sequenti die sævituris: Epithemata & opiatas præscripsi ex conserva rosar. bugl. borrag. myrobalam sacch. conditis, margaritis: tribus verò horis ante paroxysmum Clysterem hunc mirabilem iniici en dum curaui, sine quo ni fallor, actum erat de ægto. ℞. ros. rubr. m. j. coq. in iusculo cap. & pedum vervecis, In colat. ℔j. dissolve theriac. rec. ℨij. vitell. ov. n. j. f. clyster, quem retinuit ad reditum usque paroxysmi, qui alvi fluxum reduxit, sed minorem multo: Huic methodo inhærens multos deploratos servavi. *P. Pachequus obs* 4. *in Riverij observat.*

XIX Ad *Angores* arcendos panem lotum, frigida agresta aspersum offerebat ante accessionem *Areteus*: *Tralliani* vero experimentum temerarium quodammodo mihi videtur, qui hora una ante accessionem pepones impense refrigeratos comedendos offerebat, mox statim frigidam copiosam propinabat, atque se frequenter accessionem præcavisse, dum aliis sudor, aliis copiosa bilis per alvum fuit excreta. *Fortis cap. de Tertiana feb. exquisita.*

XX. An in omni *capitis dolore* Oxyrrhodinum semper imponendum? Sæpissime non est admovendum 1. quando cum dolore catarrhus jungitur, frigida enim imposita capiti humorem in inferiores thoracis partes exprimunt siccitate sua, distillationem adaugent: nisi catarrhi causa sit vehementissimus ardor, cucubitulæ instar à toto ad caput humores trahens, tunc etsi oxyrrhod. noceat expressione sua, juvat tamen auferendo causam, ut ait *Trallianus*: 2. Quando capitis dolor ex multitudine crassorum humorum aut vaporum ortum ducit, ex *Avic.* 1. 3. tr. 2. cap. 10. 3. Si sanguis vel alius humor valde sit in capite impactus, tunc enim resolventia solum sunt ex usu: 4. si dolor capitis sit malignus, aut ex ictu animalis venenosi contractus, tunc enim dilatare meatus cutis oportet, rarefacientibus, ut veneni vis in ambitum corporis evocetur. *Zacutus P. hist. p.* 612.

XXI. a. *Capitis dolorem*, durante calore febrili quandoque maxime urgentem, deducimus præsertim ab acrimonia salsa lixiva, hinc observavimus eundem cessisse imprimis Emulsionibus, sæpius à nobis laudatis, quas scimus acrimoniæ omni, sed maxime salsæ temperandæ conducere; Conveniunt tamen hic nontantum anodyna, sed narcotica quoque. *Syluius de le Boe Append. Tract.* 9. §. 101.

XXI. b. *Frontalia* die critico. 4. scil. & 7. & 14. tollenda, ne hæmorrhagiam e naribus, quæ Synochum imputrem solvere consuevit, impediant. *Ench. Med. Pract.*

XXII. Symptoma febrium ardentium frequens est *Linguæ nigredo & siccitas*, cum inflammatione vehementi, propterea quod æstus febrilis immodicus, una cum acribus vaporibus ex inferioribus partibus exhalet, & in spongiosa linguæ substantia promptissime suscipiatur, cui concurrentibus defluxionibus scabritiem ac nigredinem inducit: Austriaci & Hungari, ubi talia symptomata faucium sæpissime occurrunt, ob ardentissimarum febrium frequentiam, ut singulare & specificum remedium Trochiscos é nitro, cum floribus sulphuris præparato, in aqua dissolvunt, quam non tantum copiose bibunt ad febrilem æstum extinguendum, sed etiam eadem gargarismi forma, pro linguæ scabritie & nigredine corrigenda utuntur, non propter frigiditatem quandam elementarem, heterogenea cum homogeneis coagulantem, quæ hoc loco fingi nequit, sed propter aciditatem armoniacalem & vitriolatam, quæ corpora dissolvere, & spiritus ferocientes compescere & coagulare potest. quod ex mercurij præparatione, aliisque rerum naturalium mutationibus facillime demonstraretur: Vulgaris illa Salis prunellæ (ut notat *S. Clossæus*) cum sulphure præparatio, ad prunellam, aliosque externos affectus potest sufficere: ad internos autem vsus, & febres causonides minus prodest, contra eorum sententiam qui Salpetræ tum demum ad Medicinam belle paratum esse contendunt si scil. quater ad minimum cum sulphure detonet, totiesque filtretur & coaguletur: Aiunt enim ei inesse crudos spiritus, qui nisi exhalent & dissipentur, ventriculo non levem noxam sint allaturi: Sed non animadvertunt ij, totam petræi lapidis substantiam ejusmodi spiritibus firmis & ponticis abundare, quos si crudos appellent, non multum repugnavero: per hanc detonationem autem tantum abest ut corrigantur, quin una cum sulphure subtiliores, & refrigerio aptiores partes in auras avolant, & si conflagratio illa diu duret, tandem nihil aliud sit restitutum quam sal amarum, fixum & porosum, calefaciendi & siccandi virtute præditum: id quod illis divinare non erit difficile, qui Cerberi hujus Chymici spiritum per injectionem particularum sulphuris evocare didicerunt: Itaque totum artificium in depurgatione hujus salis consistit, atque in legitimo exhibendi modo: Cape igitur Salis petræ nitidioris q. p. funde in crucibulo igne mediocri: postea proiice in lixivij communis barbitonsorum bonam quantitatem, (sit autem & hoc utcunque calens, aliquin resiliret in faciem) fac in eo dissolvatur, filtra & evapora ad medias, dein repone in frigido, & ad fundum congregabuntur crystalli purissimi, qui bonitate & elegantia secundos & tertios subsequuturos longe antecellunt, hos separa, & denuo in aq. rosar solve: Ex alia parte etiam tantundem sacch. in aqua cordiali, vel eadem, solutiones confunde & coque s.a. ut in cella colligantur crystalli, quorum usus est ad ℥ß. vel ℈ij in ptisana vel decocto pectorali sic enim palati sensum effugiunt: Alias si in aquis stillatitiis exhibeas crystallum minerale, urinosum & mordicantem saporem persenties, qui ventriculo molestiam pariet. *G. Horstius in Probl.* Vide §. 17.

XXIII. Vt D.D. *Ol. Borrichius* Tertianam exquisitam lagenis aqua calente ferventibus, corporisque hinc inde circumdatis, & sudorem excitantibus plane sustulit, Ita nos anno 1674. conjugem N. primis mensibus ingravidationis, Rigore & Frigore totius corporis insolito aliquoties correptam, indeque valde debilitatam, per lagenam aqua calida plenam, plantis pedum suppositam, post sudorem copiose erumpentem ab eodem symptomate liberavimus. *Simôn Schulzius in m.c. anni 1676. obs. 140.*

XXIV. Nonnulli vehementius *Rigoris* initio eum qui conflictatur in Balneum deducunt, in quo etiam calidiores herbæ incoctæ fuerint. At certe, ne quid in eo peccetur, néve calor acrius invalescat, commodissimum sit ventriculum atque præcordia fovere, fervefacto jure calidarum stirpium, ut menthæ, absynthij, rutæ, origani, chamæmeli & anethi, cum anisi & fœniculi semine, cui etiam vini albi paululum sit adjectum: concalefacta febris origine horror sæpe discutitur, simulque melior fit præcordiorum status. *Fernelius lib de Febrib. cap. 12.*

XXV. In paroxysmo, postquam rigor desiit, Potu, ut fere fit, non adeo arcendi sunt ægri, cum, sicuti & *Fernelius* testatur & *Ioubertus*, æger calore accensus & sitibundus, si diutius sitim perferat, & sic incendio non subveniatur, eo facilius corporis colliquatio, calore solidas corporis partes invadente & depopulante, sequatur, Et sudores quoque, qui à potu materiam desumunt, hac ratione impediuntur, qui frigido potu copiosoque promoventur. *Platerus. Vide de Diæta Febr. & in genere. lib. 19.*

XXVI. *Galenus* 1. ad Glaucon. cap 4. vetat si quis febricitet, & adsit plethorica dispositio, verum ex recentibus cruditatibus sit, ac morsum sentiat, afflictumque os ventriculi, Vel si etiam humorem aliquem malum evomuerit, & in hujus transitu non parum fuerit offensus, *Multitudinis vacuationi attendere*, sed prius *ori ventriculi* providere jubet: Multos *ait*, sæpius vidi qui ita affecti erant quosdam interiisse, alios ad extremum periculum fuisse perductos, cum Medici eos vacuare tentassent antequam os ventriculi corroborassent. Ventriculi quippe os in putridis febribus cruditatibus repleri experientia constat, cum enim præter naturalis calor in causa sit ut ventriculus male conficiat alimentum, fit hinc ut crudum succum gignat flatuque plenum. Deinde sæpissime in febribus contingit humorem acrem & mordacem in ventriculi os confluere e jecore & venis, qui ipsum vellicat & ad vomitum stimulat: In hoc statu si adsit plethorica dispositio, nec purgans exhibendum, nec venæ sectio imperanda, antequam ventriculi os roboremus: non illud, nam 1. crudi humores tenaciter impacti ventriculo, citra magnum damnum initio purgari nequeunt, 2. Ex concursu humorum, qui attractione medicamenti ad os ventriculi convocantur, aucto novo fervore & morsu, anxietas, syncope, imminere solent: Non venæ sectio, quia 1. innatum ventriculi calorem debilitat, & ad crudi præexistentis coctionem, & biliosi mordentis impetum frænandum & attemperandum ineptum reddit, unde humores crudiores redduntur: hic enim eos præsentia sua, calore & benignitate fovebat: Hæc est causa ob quam Gal. xiij meth. 3. in febre syncopali sanguinem non emittit nec purgat, Vide 4. de sanit. 4. c. 5. 2. quia venæ inanitę sectionis vi crudum humorem rapiunt è ventriculo febremque conduplicant: At quæres. Cur si in persentia crudorum humorum sanguis non est mittendus, Gal. lib. de cur. rat. per s.m. cap. 11. iis in quibus crudorum copia inerat, sanguinem bis

velter exhausit? Quia ij non valde alieni erant à natura sanguinis, in cuius absentia nullo modo est è vena secanda, imo purgatio exhibenda: Adverte autem Galen. inhibere solum purgationem fortem & violentam, quæ ab ambitu ad centrum humores convocet, non eam quæ à solo ventriculo leniter supra vel infra eos educat, quæ rationi & experientiæ consona est: Sed quâ de causa roborantibus ventriculum prius curare intendit, quæ vi adstringente humores arctant & resolutioni ineptos reddunt? Dic Gal. roborantia int. & externa consuluisse, quæ si applicentur flaccido debilique ventriculo, & crudorum mordaciumque succorum copia gravato & lancinato, tantum abest ut noceant, ut potius ventriculo roborato, & horum ope vegetiori facto, melius præexistentes humores coquantur, attenuentur, domentur, expulsioni reddantur paratiores, & fluxuri à toto impediantur: Iterum, Quomodo recentes cruditates ventriculi morsum facere queunt si acrimonia carent? Dic, recentes crudos humores morsum facere posse cum sunt biliosi, acres & mordacitatis participes: hos autem vocari crudos patet ex Gal. 2. acut. comm. 44. *Biliosa cruda ita appellavit*, nam quod à natura devictum ac superatum non est, crudum est, sive frigidus sive calidus humor, sive etiam excrementum sit &c. *Ex Zacuto &c.*

XXVII. Quibusdam *Somnus initio paroxysmi* convenire videtur, eo quod sit recreator corporum & redintegrator virium: quod melioris concoctionis author dicatur: at vero tempore paroxysmi requiritur virtus intensa & fortior, quod tunc temporis materia peccans commota attenuanda sit, resolvenda ac discutienda, ut eadem hoc modo tandem absumpta, paroxysmi finis eo citius subsequatur. At negativa potius statuenda, quod vigilandum sit in ipsa accessione, eo quod sanguis & spiritus, adeóque calor nativus versus interiora per somnum moveatur, qui tamen motus contrarius est illi quo virtus naturalis in paroxysmo materiam discutere & ad exteriora transferre conatur: Concentratus enim calor per somnum internam humorum effervescentiam majorem, adeóq; febrem vehementiorem efficere potest: Finita tamen accessione somnus non improbatur, ubi postea debilitatis viribus per morbi & naturæ pugnam egregie succurrit. *Horstius Probl. Decad. 1. Quæst. 6.*

XXVIII. Cum *somnus* naturalis initio accessionum febrilium sit noxius? quæritur an idem de *arte excitato* sentiendum sit? Plurimas febres intermittentes, præsertim Quartanas, post præparationes & purgationes debitas, cum tartaro vitriolato, extracto ellebori, antimonio diaphoretico, &c. auxilio laudani opiati sublatas fuisse testatur amicus quidam meus, quem effectum sua ratione non carere statuit: Cum enim inquit, in omnibus intermittentibus contumaciter perseverantibus, sit inquinamentum quoddam putredinale, quod post singulas accessiones in foco relinquitur, & novo paroxysmo repetente excandescit cum fluxione, vel per venas, vel per totum, fit ut si laudanum alexypureton duabus tribusve horis ante invasionem detur, omnes ardores deinde mitigentur, fermentationes humorum sistantur, & fluxiones in singulas partes coerceantur, sicque febris una cum dilatione sua intercipiatur. *Idem ibidem.*

XXIX. Levi tertiana laborabat quidam, *paroxysmus cum vomitu* ita erat molestus, ut vel sola recordatione incideret in animi deliquium, Duarum horarum intervallo ante paroxysmum exhibitæ pilulæ aloëticæ in majori dozi, (quam ℈ß) officium faciebant alvi lenitione in paroxysmo, ut brevi liberatus fuerit. *Rolfinccius Meth. pag. 456.*

XXX. In febre putrida circa *ventriculum* & primas vias, toto morbi decursu molestiæ & inordinationes, uti sunt nausea, vomitus, inapperentia, apepsia, diarrhoea, oris & linguæ scabrities, sapor amarus infestare solent: hæc ut plurimum humoribus in stomacho prius congestis, ibidemque putrescentibus attribuuntur, at præterea quod chyli recrementa nimio calore perassata, in materiam noxiam degenerant: non raro ejusmodi accidentia eueniunt, eo quod sanguinis & nervosi succi, dummodo effervescunt, purgamenta & sordes intro feruntur, atque intra viscerum membranas deposita spasmos cient, etiamque humoris vitiosi, & valde infesti colluviem faciunt: Sæpius observavi quod circa febrium initia sanguis effervescens, cum ægrorum commodo recrementa sua usque interius deponeret, ubi licet magnæ molestiæ circa primas vias accrescerent, tamen effervescentia propterea fuit mitior, pulsus moderatus, & urina laudabilis: atque hoc modo febricitantes cum victu tenui, & lenium ἐκκοπρωτικῶν usu brevi convalescebant, Sin vero in hoc casu, pro exstirpandis humoribus, vehemens catharticum adhiberem, præpedita isthac naturali cruoris purgatione, statim febris intensa, cum urina rubicunda & turbida, pulsu alto, vigiliis, aliisque horrendis symptomatis evasit: Etiam non raro post morbi statum, hujusmodi lustratione interiori materia adusta & excrementitia à cruore secernitur: Hinc aliquando diarrhoea, interdum crustacea oris & gutturis oblinimenta succedunt, quare circa accidentia quæ in primis viis contingunt cautione opus est, ne dum iis occurrimus naturæ pervertamus motum: & dum has partes contra materiæ morbificæ incursum munimus, ne perperam in cruoris massa eandem occlusam servemus. *Willis de Febrilus cap. 10.*

XXXI. In exhibendis medicamentis cautiones & regulæ non levis momenti e *Pulsu* desumuntur: *Purgatio & Vomitus* prohibentur à pulsu nimis citato & violento, etiam ab humili & depresso; quippe dum sanguis nimis efferuescit, evacuatio parum conducit, tum quia quod noxium est minime secernitur, tum etiam quod à perturbatione vires nimis debilitantur: cum vero spiritus sunt fracti, & vires dejectæ, pharmacia eas magis prosternit, & quandoque magis exsolvit: Quare cum Medicus evacuationem ἄνω vel κάτω meditatur, prius Pulsum exploret, & hos motus aggrediatur solum modo cum natura est fortis & sedata, ut una medicamenti operationi vacare, & viribus possit sufficere: Nec minori circumspectione opus est in *Diaphoreticis & Cardiacis*, quæ si in febrili paroxysmo adhibentur, cordis motum prius violentum nimis intendunt, & sæpissime ejus robur frangunt: Etiam cum Pulsus valde languidus sit, si cardiaca calida & validiora adhibentur, (ut cum exilis flamma fortiori spiritus afflatu urgetur) facile vita extinguitur, quare vulgaris observatio est, quod Cardiaca non raro mortem accelerant, eo quod cruorem nimis exagitando, vires citius atterant: Adhuc maxima opus est cau-

cautela & pulsus directione in exhibendis *Narcoticis*, hæc enim (quia spiritus vitales nimium feroces extinguendo & fingendo opus suum perficiunt) si in pulsu debili, aut vacillante usurpentur, aut spiritus vitales diminuendo, eos morbo omnino impares reddunt, aut eos nimis suffocando somnum perpetuum accersunt: Quare in pulsu languido, inæquali, aut formicante *cane pejus & angue opiata vitentur. Willis l. de Febr. cap.*10.

XXXII. Si æger vel calidiora medicamenta minus prospere atque intempestive sumendo, vel calido nimis temperamento sua natura fretus, in *Phrenitidem* prolapsus fuerit, morbo & symptomati opera danda erit, id quod fiet narcoticum aliquod in largiori paulo dozi exhibendo; Quamvis enim febre vigente quæ narcotica vi prædita sunt non omnino prosint, neque destinatum à Medico scopum feriant, tamen opportune, & in declinatione morbi adhibita, præclaros edunt effectus; antea vero prodesse non possunt, partim quia fermentationem vi atque impetu procurrentem sistere nequeunt, etiam in maxima dozi exhibita; partim vero peccanti materiæ, tunc temporis massæ sanguineæ æquabiliter admistæ, neque versus separationem adhuc vergenti, ab adhibito hujusmodi medicamento manus iniicitur, adeoque depuratio illa, tantopere expetenda impeditur: Ideoque ut rem certissimam pronnntio, Laudanum, vel alia quævis Narcotica, in principio, augmento, vel statu morbi, ad symptoma hoc levandum, vel non prodesse omnino, vel, quod sæpe accidit, etiam obesse; Verum in ejusdem morbi declinatione eadem mediocri dozi adhibita non sine successu usurpari: Semel equidem narcotico die morbi xij. usus sum, nec frustra, citius autem nunquam prospere exhibitum novi: quod si illius usum ad xiv. usque distuleris, tanto magis proficuum evadet, separatione nempe perfectiori tum facta: Neque vero hæc mora, tametsi forte adstantes perterrefaciet hoc symptoma, mortem statim sub infert, cum sæpe observaverim hanc rem plerumque inducias ferre posse ac solere, donec ad narcotica descendere fuerit opportunum, saltem si caveatur ne cardiacis, calidisque medicamentis adhibitis, intemperies cœpta accendatur vberius, in quo casu ægri subito pereunt. *Sydenham methodi cur. febres pag.*51.

XXXIII. Illud hic addere placet, si symptomata hoc eousque inducias ferat, ut æger ante sumptum Narcoticum commode purgari possit, medicamentum illud tanto felicius effectum suum editurum: quocirca imperare soleo Pilul. cochiar. mai. ℈ij. in aq. beton. dissolut. atque hoc x. vel xij horis ante narcotici exhibitionem; Neque metuendum est à tumultu illo quem calidior illa massa Pilular. alias excitare solet, subsequentis enim narcotici vis pensabit illas turbas, & quietem suavissimam blandissimamque inducet. *Idem pag.*52.

XXXIV. Quod si *Vigiliæ* ultra febrem excurrant, cessantibus aliis symptomatibus, observavi linteum in aqua rosar. immersum, & frigide sincipiti ac temporibus applicatum, plus quam Narcotica quævis prodesse. *Idem.*

XXXV. Sæpe accidit per totum febris decursum *Tussi* molesta ægrum divexari, nimirum commota vehementer tumultuante sanguinea mole, omnibus jam ad seditionem spectantibus, fit ut humores quidam soluti, diffluentesque e massa sanguinis per vascula pulmonaria, vel etiam per diapedesin in trachææ membranam interiorem, teneriorem atque exquisito sensu præditam, transferantur: hinc Tussis oboritur, quæ primo sicca est, quoniam tenuis adhuc materia vim expultricem eludit, mox crassescit atque expectoratu difficilis evadit, & quod sensim febrili calore torreatur, hinc fit ut suffocationis metu percellatur æger, utpote cui vires desunt ad viscidam materiam eliminandam: Ego in hoc affectu raro alio aliquo medicamento utor præter ol. amygdalarum dulcium, recenter expressum, nisi forsan acciderit ut æger oleum penitus aversetur, tunc enim vulgaribus pectoralibus opem ferre conamur: Illud vero becchicis anteponendum censeo, quod cum necesse sit hæc liberalius & majori quantitate exhibere, modo prodesse velimus, hoc pacto ventriculum, jam debilem, & ad nauseam proclivem oneramus, nonnunquam etiam eadem opera præpedimur ne reliqua eodem ipso tempore tangenda procuremus: Nec vero assequor, aut experientia edoctus sum, cur ab usu hujus olei abhorreamus, fac enim illud sua natura calidum esse & inflammabile, calor tamen ille non est tantus ut aliunde non abunde pensetur, præ cæteris enim manifesta vi pectori conducit, aperitque vias ac lenit, adeoque expectorationem promovet, qua (præsertim si copiosior acciderit) tum exoneratur sanguis à molesto humore, commode jam excreto, tum eadem opera nonnihil refrigeratur, adeoque me non admodum male habet si quando viderim symptoma hoc intercurrere, cujus beneficio etiam non parum ægro accidit beneficij: Illud unicum moneo, una eademque vice non esse tutum totis cochlearibus hoc oleum exhibere, periculum enim est ne & ventriculo nauseam, & alvi fluxum inducamus; parce itaque, sed frequenter interdiu noctuque propinandum, quo non solum facta expectoratione Tussim leniemus, verum etiam ægri attritas vires blando nutrimento nonnihil solabimur. *Idem pag.*58.

XXXVI. Fit nonnunquam ut *Hæmorrhagia narium* superveniat, sive quod medicamenta nimis calida morbi initio fuerint exhibita, sive quod ebullitio non satis coercita fuerit, ægro nempe vel in ætate florenti constituto, vel anni tempestate coadjuvante: Hoc si fiat, nec admodum juvabunt ea quæ ad sistendum sanguinis motum vulgo fieri consueverunt, v. g. ligaturæ, medic. adstringentia, agglutinantia, sanguinis acrimoniam temperantia, &c. quamvis enim pro Medicorum consilio ac prudentia his vel illis uti liceat, in eo tamen cardo vertitur ut idoneo aliquo medicamento sanguinis ebullitioni frænum imponatur, quod sistat figatque illius impetum: Verum quidem est, si symptoma seorsim sistatur, ea quæ

enumeravimus, V. S. præsertim, accommoda satis esse, nec ego dubitarem iisdem uti, sed nempe symptomatis hujus causam (si saltem V. S. exceperis) non satis attingunt, quam profecto non majori ratione per prædicta tollere, quam si gladio ignem extinguere satageres, Ego itaque in hoc casu, frustra aliis tentatis, tale quidpiam adhibere soleo ℞. *aqu. portulac. papav. errat. aā. ℥iß. syr. de meconio ʒv. syr. paralys. ʒß. m. f. Haustus.* Nolim autem hæc ita intelligi, quasi hæmorrhagiam quamlibet ita statim curari velim, quin potius illa sæpe permittenda est, atque ægro plurimum prodesse potest, partim nimiam ebullitionem reprimendo, partim etiam critice aliquando morbum solvendo; Atque revera parum proderit huic symptomati fænum prædictum aptare priusquam illud aliquantisper excurrerit, vel etiam priusquam vena in brachio secta fuerit: Illud diligenter advertendum est hanc ipsam, atque immodicas hæmorrhagias, peculiare illud obtinere quod quam primum illæ quomodocumque sedatæ fuerint, nisi leniens aliqua purgatio celebretur, metus est ne recidivam æger patiatur, proindeque purgandum erit, quamvis (si febris tempora spectentur) serius aliquanto id fieri soleat, atque debeat nisi symptoma hoc acciderit. *Idem.p.60.*

XXXVII. Observavi sæpe *Singultum* ex turbis ac tumultu ab asperioribus medicamentis in ventriculo locisque vicinis excitato ortum ducere: quibus sedandis, atque in pristinam pacem reducendis, cum naturæ vires non suffecerint, fit ut ingens periculum immineat: Cura ergo dirigenda ut quod natura per se nequibat, arte perficiatur, *Diascordium* igitur larga dozi exhibens, nempe ad ʒij, à scopo meo non aberravi, cum sem. anethi, aliisque specificis. *Idem.*

XXXVIII. Si in morbi hujus decursu *Diarrhoeam* obortam conspexeris, quæ accidere tunc solet cum vomitorij exhibendi prætermissa est occasio, Dico in hoc casu convenire ut quovis morbi tempore (nisi vires contra indicent) Emeticum exhibeatur, etiamsi iampridem illa ad vomendum propensio præterierit. Quia autem, hac de re (*tit. de Febribus Continuis* §. 17. *a.*) actum est, illud hic adnectam quid facto sit opus, si exhibito licet Emetico nihilominus *Diarrhoea* supervenerit: quod tamen rarum est, nisi in febre symptomatica, ubi vomitorium hoc symptoma non solum non impedit, sed quandoque creat: Eo in casu, præ quibusvis adstringentibus, profuit hic clyster ℞. *cortic. granat. ʒß. rosar. rub. pug. ij coque in lactis vacc. q. s. in colaturæ ℔ß. dissolve Discordij ʒiij.* Non suaserim ut majori quantitate iniicias, adeoque fluxum alvi, quem consopire animus erat, ulterius provocet. Obiicies magis e re videri ut, præsertim declinante morbo, diarrhoeam permittas potius quam sistas, cum nonnunquam critica sit morbumque solvat? ℞. me non inficias iturum fieri aliquando ut febris per hanc portam viam sibi faciat atque effugiat, verum illud rarius accidit quam ut illius spe quicquam moliamur; Nuncautem id addendum ad genuinam sanguinis depurationem, non tantum necessariam esse illam quarundam partium secretionem, quæ per fæces fit, sed requiri etiam ut secernantur aliæ, tanquam flores, id quod in etiam aliis liquoribus opulentis atque heterogeneis quotidie cernimus; Itaque si *diarrhoeæ* nimium indulseris, mediam solummodo depurationem, tantopere expetitam procurabis, atque etiam forsan quod postremo loco reiiciendum erat, primo excernetur: Fateor equidem separatione illa per flores jam facta (quæ sensim & sine sensu peragi solet, plerumque paulo pleniori diapnoë, potius quam sudore manifesto) *diarrhoeam*, si forte acciderit, periculi non multum interminari, Sciendum tamen est illam tum non aliunde accidere quam quod purgatio, subducendis fæcibus dicata, non opportune exhibita fuerit, qua quidem fæces mora sua, fermenti alicujus maligni morem adeptæ, intestina jam ad excretionem irritant stimulantque; ut omittam dicere liquidissimam illam excrementorum consistentiam (tali enim forma plerumque visuntur) satis indicare ea pro critica morbi solutione habenda non esse. *Idem pag.63.*

XXXIX. Accidit intendum, maxime in senibus, ægrum, febri jam curata, & corpore jam satis superque purgato, nihilominus valde debilem esse, & quandoque tussi, interdum screatu, magnam glutinosi, viscosique phlegmatis copiam expectorare, Quod symptoma non tantum ægro terrorem iniicit, sed & ipsi Medico, præsertim minus cauto imposuit, eumque in opinionem induxit quasi affectus iste *Phthisi* viam sterneret, licet observaverim ego rem non adeo periculosam esse; Hoc in casu ægrum iubeo vinum Malaganum annosum, vel Falernum, sive muscatum, cum pane tosto ei immisto bibere, quod crasin multum, prægressa æstuatione, sanguinis debilitati (proindeque nuper ingestorum succis assimilandis imparis) corroborans, symptoma illud pauco admodum dierum spatio abigit, ut crebra mihi constat experientia. *Idem pag.58.*

XL. Sæpe accidit *Hydropas*, si sedulo post febres Antumnales intermittentes purgatus non fuerit supervenire: Verum illi facile aperientium & catharticorum ope sanantur, si quidem recens affectus fuerit: Neque mihi molestum est, quoties hinc natum morbum audio, atque intelligo, nempe de rei exitu omnia bona tunc temporis animo concipiens. Nonnullos enim vsu Apozematis sequentis, vel sine admistione hydropi magis appropriatorum sanavi, ℞ *rad. rhab. monach. ℥ij. rad. aspar. brusci, petros. & polypod. querc ana. ℥j. cortic. median. frax. & tamar. ana. ℥ß. fol. agrimon. ceter. & cap. vener. ana. man. j. sennæ mundat. irroratæ ℥iii. vini albi opt. ℥jß. agar. troch. ʒij. semin. fænicul. ℈iv. coque in aqu. font. ad ℔jß. In colat. dissolve syrup. cichor. cum Rheo, & magistr. ad melanch. ℥jß.* Dozis ℔ß. singulis matut. per triduum, Et repetatur quoties opus fuerit. *Idem p.* 88.

XLI. Halitus flatúsque ex humoribus in intestino tenui produci posse ex concursu *pancreatici succi, bilis & pituitæ* docuimus, sed copiosius ac nocentius incipientibus febrium intermitt. paroxysmis, vt & iisdem ad augmentum tendentibus, imo vigentibus: quamvis pro temporibus illis variis varij soleant attolli halitus flatusve, prout scilicet nunc hic nunc ille dominium tenet humor, quod notum

iis qui ad querelas ægrotorum attendunt, observantque ipsarum circumstantias plurimum sæpe inter se discrepantes, Incipiente namque paroxysmo, & vrgente frigore qui attolluntur Halitus, magis solent esse austeri, acidi, & glutinosi, quemadmodum qui calore incipiente, aut vrgente, quaquaversum propelluntur, subtiles magis sunt æstuantesque, atque ad inclinationem vsque ac Sudoris eruptionem valde angentes: unde diversis quoque discutiendi sunt singuli medicamentis: quemadmodum enim conducunt incipiente ac durante *Frigore* salia volatilia, & olea aromatica, & in specie garyophyll. sic vrgente æstu præferendus Nitri spiritus, tam purus quam dulcis potui admistus, à quo simul promovetur exoptatus Febrientibus sudor, paroxysmum solvens, dummodo non sit nimius, virésque exolvens: Ubi vero talium halituum metus est, propter similes jam in præcedentibus paroxysmis observatos, bonum est longo ante paroxysmi adventum tempore assumi, quantitate parva, medicamenta illis corrigendis discutiendísque, atque adeo præveniendis accommodatissima; quorum ope observavi semper habuisse melius ægros, atque paulatim superasse anxietates inexplicabiles: *Sylvius de le Boë Appendic. Tractat.* 10. *paragr.* 598. *&c.* Oportet Medicum ad symptomata cum ipso febrili paroxysmo excitari solita attendere, & præsertim ad *Frigus & calorem*, vtpote ægris molestissima: Et in his agnoscet quivis summam Salium volatilium efficaciam; insuper vim maxime tutam & innoxiam, quæ de varijs plantarum partibus, & medicamentis ex iis paratis non semper dici potest, quippe quæ manifestiorem, ac sæpe molestum producunt in nobis calorem; Vt de frigore nunc nihil addam, quod similiter a vegetabilibus excitatur frequenter, non item à volatilibus animalium salibus, sed minime oleosis, qualia parari possunt facillime: Quin Salia volatilia puriora, nec oleosa, nullum æstum sæpius, in paroxysmorum augmento excitari solitum & molestum, fovent augentve, quod de aromaticis non potest dici, cum ab ipsis non parum sæpe augeatur æstus febrilis. *Idem Tract. x. Append.* §. 666. 667. & 668.

XLII. Vbi *Dolores* graves exercent ægros, ubi *Inquietudo* ex humorum agitatione in ipsis deprehenditur, solent ad Opiata & Narcotica, tanquam ad sacram anchoram recurrere prudentes Medici; quod fit quatenus omnia Narcotica & anodyna sulphure abundant, cujus vis est omne acre, tam acidum quam lixiviosum temperare, id quod infinitis experimentis Medicis comprobari potest: Hinc est, meo saltem judicio, quod circa febrium Intermittentium, à vitiosa effervescentia ortarum, initia exhibita Narcotica & Opiata, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, &c. Febris vehementiam minuant compescant, & quandoque sistant, quod norunt etiam plebeij. *Idem Trattat.* 8. *paragraphis* 104. 105. Vide supra *paragr.* 13.

XLIII. Manifestum est ex *Hippocrat.* 1. de rat. Vict. qui pleuritico valde sitienti aquam concessit, vt cum symptomata ad eam magnitudinem deveniunt vt in morbum addant, aut vires naturæ exolvant, ab eis potiorem sumendam esse victus indicationem: danda nihilominus est opera vt ea ministremus quæ aut morbo, si fieri possit, conveniant, aut saltem non sint incommoda. Sic enim *Hippocrat.* loc. cit. *Ubi autem dolor aliquis vexaverit, oxymel bibendum dabis, hyeme calidum, æstate frigidum: Quod si multa sitis fuerit, melicrato utendum & aqua:* Ratio id ipsum suadet, vt non à symptomatum quacunque magnitudine, sed ab effatu digna curationis scopus mutandus sit: nam cum symptomata morborum effectus sint, ablatione causarum evanescunt; sin effatu digna sint, indicationem curationis præstant: Eorum autem magnitudo definienda est, cum alicuius p. n. dispositionis sunt causa, quæ aut morbo addat, aut naturæ vires exolvat: Quæcunque horum eveniat symptomatis magnitudinis causa, iusto tunc symptomata victus rationem & curativam indicationem suppeditant: Vt Pleuritico parum sitienti, oxymeli, aut melicratum, quæ ipse morbus exegerit, offeres: Quod si multa siti vexetur, non ijs quæ morbum & ejus causam respiciunt, sed iis quæ *Sitim* mitigant vteris; nam multa sitis sputum exsiccat, & morbum incoctilem reddit, febrísque calorem auget, quapropter melicratum & aquam exhibebimus, indicatione à symptomate sumpta, nam aqua morbi gratia exhibenda non esset, ob id quod doloris maturationi adversa est: Sic ergo symptomatum magnitudo definienda est, vt ab ijs ratio curationis & victus indicationes sumantur: Cæterum hujusmodi symptomata ad dictam magnitudinem cum perveniunt, hoc est vicem habent causæ ad morbũ relata, aut vrgentis, aut causę sine qua non morbus curari non possit, vicem habent; quapropter potior est quæ ab ijs sumitur indicatio quam à morbo, vt ex dogmate de complicatis affectibus colligitur. *Brudus de victu Febr. l.* 3. *c.* 27.

XLIV. Omnium maxime quæ *Sitim* vincunt Aqua frigida est; Secundo loco est Aqua hordei, Tertio, Syrupus violaceus multa aqua dilutus: Aqua Zucari multoties nostri recentiores vtuntur: Sed considerare diligenter oportet ne in vehementi Linguæ, totiúsque corporis squalore vtamur ea, nec abstergente vllo, Nam talia corpus siccius reddunt, vt me olim docuit experientia. In Anglia Hispanum puerum periodica febre laborantem invisi, habitu gracili, & præter modum squallido: Ejus lingua præ nimio squalore arida vltra modum erat, vt vix loqui posset, indomitamque sitim patiebatur: Frigidam puero exhibere mihi visum est, zucarumque imposui ut aquarum crassitiem corrigeret: Cumque à potu frigidæ non levaretur sitis, vitio aquæ illud tribuens, aquam distillationis buglossæ, utpote in qua nil crassum est, cum saccharo ministravi, Cumque à copioso & crebro illius potu siccior etiam evaderet, intellexi tandem in vehementi squallore nimium adversa esse quæ abstergendi facultatem habent, ex eo quia corpus & humores sicciora reddunt; nam quæ abstergunt adhibentur, quam si lintea sordida absque aqueo humore sapone detersorio unguento diligenter perfrices ut sordes detergeas; quanto enim plus detersorij adhibueris, eo minus perficies, nam sordes magis & tenacius impinges, Oportet enim lintea aqua prius macerare, ut sordities, quam abstergere cupis, humecta fiat; sic fœminæ diutius lintea in aqua macerari permittunt, rem in illis usu monstrante: Cum igitur homini corpora vehementer exsiccata sunt, cavendum est ab usu abstergentium, non sunt enim eo tempore

abstergendi humores sed potius humectandi, at cum humectos satis reddideris, abstergentibus secure uti poteris; sic docente *Hippocrat.* lib. 1. de Vict. Acut. *Dandæ Sorbitionis quantitas hoc observabitur modo, nempe si morbus siccior quam ut quippiam existimet fuerit, non multum dare oportet, sed præbibere ante sorbitionem vel mulsam, vel vinum, utcunque magis conveniet*: *Galenus* in expositione signa commemorans quibus cognoscitur siccus affectus, ita scribit, *Et sane*, inquit, *superfluitatum nihil excernere, siccorum omnium morborum nota est*; *Non immerito igitur* Hippocrat. *humectantium aliquod ante ptisanam assumi jubet &c. Idem cap.* 28.

XLV. Nec solum ea quæ abstergunt in dicto affectu fugienda sunt, verum & quicunque cibus & sorbitio, Nam solo Potu humectante utendum est in iis quorum Linguæ, totúmque corpus ultra modum arida sunt: Si enim iis cibum aut sorbitionem dederis, partes sorbitionis, quæ crassioris sunt substantiæ, ventriculi tunicis præ nimia earum siccitate adhærentes, à febrili calore devrentur potius quam coquentur; Non aliter quam cibus ollæ adhærens comburi solet, humore aqueo deficiente. Hæcque fuit mens *Hippocrat.* loc. c. supra, cum morbo ultra modum sicco existente, ante sorbitionem præbibere mulsam vel vinum ægros jubet; Volens in tali affectu solo potu humectante prius nutriendos esse laborantes donec ariditas solvatur, deinde ad sorbitiones devenire. *Idem.*

XLVI. Sunt autem quatuor de quibus agit libro de Vict. Acut. *Aqua hordei, mulsa, vinum, oxymel*: In sicco affectu nec oxymelitis, nec aquæ hordei mentionem fecit: prius, eo quod nimis incisivum est sicco affectui non convenit: Posterior, prout potus est, parum nutrit ob tenuitatem: Mulsæ autem & Vini meminit, tanquam eorum quæ magis nutriunt & humectant: Electionem vero alterutrius Medico relinquit, ac si intelligat in sicco affectu posse aliquando alterum lædere, & eorum alterum convenire; Si enim à bilioso humore, ob ejus indomitam qualitatem, siccus eveniat affectus, vitanda magnopere est Mulsa, Vinum vero exhibendum, quod citra abstersionem incisionemúe humectat, & vires naturæ ministrat: Quod si à nimis crasso humore, coctrici facultati repugnante, morbus siccior evadat, mulsa potius quam vinum ministranda est; tum ad humoris extenuandam crassitiem, tum ad humectandum corpus, plus enim humectat mulsa quam oxymeli: *Idem.*

XLVII. Sed & illud certo sçimus quod siccitas, quæ Linguæ & toti corpori advenit ob bilis ardentis qualitatem, multo validior est, quam quæ à crassitie sola humorum provenit: quare recte supra (*paragrapho* 44.) additum est in siccitate vehementi vitandam aquam Zuccari, & quę abstergendi vim habeant, potúque solo humectante utendum esse. *Idem.*

XLVIII. In Febribus quæ à causa calida ortum habent, absque pituitæ mixtione, æstate præcipue, aquæ communis usus amplectendus est; Cæterum latere non oportet, ubicunque crudi humoris, de pituitæ genere, coctionem quærimus, ut febri medeamur, magis lædere potum aquæ destillatæ quam aquæ naturalis: Illa quidem, si frigida offeratur, duplici nomine infrigidabit, actu & potentia: magis præterea penetrat in corporis interiora, ratione qualitatis igneæ: Vnde ab aquis hujusmodi magis pati nativum calorem quam à naturali manifestum est: quapropter in causa frigida, & iis qui alicujus interiorum viscerum imbecillitatem patiuntur, vitandas esse distillationum aquas opinamur. *Idem.*

XLIX. Non prætereundum Sitim quandoque à Ventriculo, quandoque à Jecore, & Pulmone, & Renibus evenire posse, ut à *Galeno* in lib. de loc. Affectib. scriptum est: Quæ à pulmone ortum habet, aqua hordei cum syrupo violar. sedatur: Ab hepate, aquis destillatis frigidis; A ventriculo, potu frigidæ, A renibus, aqua decoctionis liquiritiæ compescitur. *Idem.*

L. Patiuntur Febricitantes aliquando *dejectionem Appetentiæ*, ut eorum corpora arescant atrophia: Cúmque multiplices habeat causas, nullus cibus simpliciter commendandus est ad eam inducendam: Non solum intemperies oris ventriculi eam dejicit, sed & humor quicunque sit, qui aut sensum oris hebetet, aut constrictionem partium ejus prohibeat: Intemperies autem ut plurimum calida est, cum utraque contrarietate sicca & humida, humori conjuncta, & absque eo: Cum *caliditas & humiditas* causa sunt, cappares cum aceto, conditæ olivæ, & jus lentium prosunt: Sed cum *siccitati* conjuncta est *caliditas*, Aqua frigida maxime iuvat, nisi quid prohibeat, lactuca, cucurbita, melones &c. qua de causa æstate his prius ad mensam vtimur, vt calorem & siccitatem ventriculi reprimamus, vnde ab iis nosmet ipsos ad cibos promptiores sentimus: *Dejicitur* etiam *Appetentia ob defectum constrictionis partium oris ventriculi*: huic contraria dispositio est quam quidam *ventriculi remollitionem* aut *relaxationem* dixerunt: Ortum habet ab humore pituitoso diu ventriculo insidente, & ejus tunicas irrigante, cuius meminit *Galenus* 7. m. m. ubi in remedium huius vitii *absynthii* potionem concedit: hæc relaxatio superficiem ventriculi lævem reddit, vnde *appetentiam* deiicit; hæc enim aut sensus exasperantis rei est, aut ex eo nascitur, quamobrem absynthium recte appetentiam inducere dicitur: nam sua siccitate laxum ventriculum corrigit, amaritudine & adstrictione lævem eius superficiem exasperat; quare cum ob relaxationem ventriculi deiicitur appetentia, absinthio vtemur; *Pisces* quoque *Saliti* in id efficacissimi.

Fit & aliquando vt *humor crudus ventriculi tunicis diu inhærens* fastidium inducat: quæcunque ergo hunc excernendi, & ventriculum exasperandi vim habent, Appetentiam proprie inducere dicuntur, ob id quod vt plurimum à dicta causa nascuntur *cibi fastidia*: Talia sunt in calidis *Allium & Cepa*: Allium siquidem excernendi vim habet, ventriculúmque mordet, & exsiccat, ex *Dioscoride*: Vanum est quod de eo dicitur, flatuosum esse, & cibi fastidia inducere, nam experientia quotidiana sçimus adversus flatum non leve remedium esse, & appetentiam excitare, assentiente *Galeno* 4. de rat. Vict. Quicunque igitur à crudis humoribus, diu ventriculo insidentibus, cibi fastidium patiuntur, Allio in succo vuæ acerbæ, aut acetosæ macerato efficacissime vtentur: Sed & *Cepæ* expurgandi vis inest, ex *Dioscoride*, ventriculumque mordet, qua de causa appetentiam excitat: quicunque igitur ob

exer-

exercitii defectum, aut ob debilem expultricem, obdormientem oris ventriculi sensum habent, hácque occasione cibum fastidiunt, cepa cruda vtiliter vti possunt, cum aqua, sale & pipere in tenues laminas, incisa: *Sinapi* etiam cum aceto & pane contusum sensum ventriculi acriorem reddit. *Petroselinum* cum cibo coctum, citra eam quæ à manifestis sumitur qualitatibus actionem, appetentiam excitat: crudum item cum aceto & pane contusum mirum in modum prodest. *Idem cap. 29.*

L I. Ex *Arabibus Vnus* ita scribit, *Ex eis quæ conferunt illis quorum appetitus prostratus est propter debilitatem, sicut convalescentium, aut propter materiam humidam viscosam, est ut comedant Olivas, & aliquod de piscibus salitis.* Sed sicut *Olivæ* læsioni sunt iis quorum ventres humido & viscoso humore abundant, ita & *Pisces Saliti* convalescentibus iis qui ob debilitatem cibum fastidiunt, Nam, juxta illius Medici sententiam, propter sanguinis penuriam iis dejicitur appetentia, vt convalescentibus accidit, *inquit*, aut iis qui evacuantur plurima evacuatione: Vtrisque cum cibum fastidiunt, piscium salitorum vsum potius incommodo fore quam adjumento opinor: Sed neque olivæ conditæ hos meliores reddunt. *Idem ibid.*

L I I. *Fluxus ventris* si statim inter morbi initia eveniat, sistendus ideo videtur esse, quia eo tempore vi morbi potius quam naturæ regulariter agentis evenit, hinc necesse est vt ex eo labor & virium jactura sequantur; quarum enim natura per seipsam author est effluxionum, non morbi initio, sed post crisin fiunt: Roborare igitur Naturam, à morbi violentia oppressam expedit cibo crassiori quam pro morbi acuminis ratione, nam symptomati illud indulgendum est; vt si *Socratem* ponas Causo laborare cum alvo liquida, non potu solo, (quem victum alias exposcit) sed sorbitiuncula ex ptisanæ cremore hunc nutries, Sic jubente *Hippocr.* lib. 4. de Vict. Acut. vbi de Causo alio agit; Sic ergo manifestum est ex *Hippocrat.* & *Galeno*, quibuscunque in febribus alvus ab initio liquida est, crassiori victu febricitantes quam morbi acumen exposcat alendos esse; nam vt plurimum huiusmodi ventris fluxus, inter morbi initia evenientes, si permanent, corpus absumunt contabefaciúntque; quamobrem colliquantium febrium indicia sunt & effectus: Quod à *Galeno* lib. 4. de Vict. Acut. in expositione illius, *Quibus alvus per febres &c.* scriptum est in hæc verba, *Nam vt cætera omittam, cum alvus liquida esse possit, tum propter phlegmonem, tum propter contabefacientem colliquantémque febrem, frigidæ potus phlegmonæ contrarius est &c.* Objicies illud *Hippocr.* lib. 2. de rat. Vict. *Ingens si quidem malum est, si ob laborem morbique acumen imbecillitato porrexerit quis potum vel sorbitionem?* Resp. duplicem imbecillitatem in febribus contingere posse, alteram quæ ex sola spiritus substantiæ resolutione fit, de qua intelligendus *Galenus.* loc. c. cum dixit, *Ob dolores sæpius ægri sine pulsu sunt, animique deliquia incurrunt, & nullo pacto queunt moveri:* Alteram vero ex defectu materiæ ad eorum generationem, quam tetigit loco citato, *Sunt autem*, inquit, *quibus non ob hæc virtus offenditur, sed ob vasorum quomodo libet factam evacuationem:* De primo imbecillitatis modo intellexit *Hippocrat.* cum dixit, *Ingens siquidem malum &c.* vbi ostendimus ex mente *Galeni*, qui laborantibus huiusmodi imbecillitate cibum exhibent, maximum operari malum: Eos vero qui ob defectum materiæ ad generationem spiritus infirmiores fiunt, cibari quam celerrime oportet: Imo si quis tenui victu hos alat, non parum lædet: In febribus autem quæ cum alvo liquida imbecillitates fiunt, eas partim ab evacuatione illa ortum habere suspicari Medicum æquum est: quare quantum evacuationi occasionis dat, eo magis tenui victui parcendum est, & crassiori indulgendum. *Idem cap. 39.*

L I I I. Sed non abs re fuerit mulieris curationem referre, quæ ardenti febre correpta est, Alvus perpetuo liquida erat, vigilias patiebatur, & ventriculi immoderatum ardorem: dejectiones febrilem æstum non extinguebant: Huic aquam hordei solum propinandam aliqui suadebant, morbi namque acumen crassiorem victum non exposcere iudicabant: Alii medicaminibus peracuti morbi vim compescere melius esse: Alii immoderatum ventris profluvium iis quæ adstringerent sistendum existimabant, ea de causa quia nullum ex eo ægrotans levamen perciperet, Mea quidem prævaluit sententia, vt nec adstringentibus ventris fluxus cohiberetur, nec ad vlla medicamenta tunc adesse occasionem, nullóque alio eos tempestivius vti posse remedio quam crassiori, pro morbi ratione, victu laborantis naturam roborare: posse siquidem eo modo citæ alvi symptoma minori ferre incommodo: quare crassa sorbitione ex pulla gallinacea, convenientibus herbis temperata, mulierem per aliquot dies nutrivi, nullo alio vtens remedio, Sic quidem illa acutum morbum evasit, solo victu competenti: Vnde collegi in febre acuta, cum ventris fluxu immoderato, saluberrimum esse id solum Medicum curare vt naturam crassiori victu roboret. *Idem.*

L I V. Sed quando *adstringente cibo & potu* vtendum sit deinceps considerandum est: In acutis febribus morbi causam effectricem extra corpus pellere modis omnibus damus operam, cum autem aliqua evacuatio sponte evenit, etsi intempestive fiat, ideo sistenda non est, quia noxii humoris superabundantis excerni portionem suspicandum est, Et si in hujusmodi intempestivis alvi dejectionibus multum eius quod vtile & naturæ conveniens est evacuari certo sçiamus, non ob id alvum citam compescere oportet, nam maius ex retentione pravi humoris solet incommodum sequi, aucta febre, & increscentibus ob id symptomatibus, robur virtutis devorantibus, quam sit imbecillitatis damnum, quod contrarium operantes vereri possent; quare consulentes febri, & ejus symptomatibus, fluxum ventris non sistimus, virium robori crassiori victu providentes: Intelligendum tamen est quod in solo eo, qui ob liquefacientes febres fit fluxu, sorbitiones frigidiores & crassioris substantiæ offerimus, potúsque qui adstrictoria participant facultate, vt liquefactioni plus obstent, non vt alvum sistant: quod enim jam dissolutum ex membris est à violento febris incendio, retinere intra corpus consilium non est: Ob id *Hippocrat.* cum in libris de Rat. vict. multis in locis meminisset fluxus alvi in febribus, semel tantum potus adstringentis, & crassioris substantiæ sorbitionis meminit: Nempe cum alvus liquida fuerit & liquefaciens, *Videtur mihi*, inquit, *Sorbitiones frigidiores & spissiores offerendas esse, & potus qui sistant vinosiores vel etiam adstringentiores:* In reliquis autem aliquando purgationem adhibere suadet, tantum abest vt fluxus eos inhiberi consulat, Vt in eo, *Liqui-*

dam alvum habenti &c. præterea in eo, *Sorbitiones attractorias* &c. quandoque pedes calefacere jubet ceromatis & fasciis obvolvens, ita vt reliquo corpore frigidiores non sint. *Idem.*

L V. Cæterum scire oportet omnem Ventris Fluxum à duabus evenire causis, nempe à noxa facultatis expultricis aut retentricis: Ubi ab irritata expultrice fit, fluxum adstringentibus compescere haud tutum est, in morbis præsertim acutis; Cum vero ab imbecillitate retentricis, cibo & potu adstringentibus cohibenda est, in omni febre & in omni morbo: In colliquantibus igitur febribus, ob id quod liquefactio retentricis imbecillitatem, magis quam expultricis fortitudinem aut irritationem arguit, non immerito *Hippocrates* crassiores sorbitiones frigidioresque, & potus qui sistant, vinosiores adstringentiorésque ministrare jubet: Quibuscunque igitur in morbis alvus liquida ob retentricis imbecillitatem fiat, adstringenti cibo & potu vti oportet, à symptomate potius quam à morbo sumpta indicatione. *Idem.*

L VI. Febri, Autumno 1675. epidemicæ, Dejectiones Dysentericæ superveniebant, quandoque & Diarrhœa, Istas ego statim perspexi symptomaticas fuisse huic febri, non vero, vt in constitutionibus quibusdam Originales & primo ortas: quo non obstante, cum morbi causa in sanguinis massa clauderetur, Venæ sectionem ea indicabat, quæ quidem, propinato etiam post narcotico ad duas vices, symptomati huic debellando par erat. *Sydenham Observation. in Acut. pag.* 334.

L VII. Haud raro accidit in Febribus, convalescentibus, ijs maxime quos illæ diutius maceraverant, nec nisi post longas magnásque evacuationes tandem dimiserant (præsertim si invalidiori essent corporis habitu) vt noctu in lecto cubantes incalescerent primum, mox *Sudore* diffluerent, à quibus vehementer infirmabantur & vires tardius recipiebant, nonnulli etiam præcipitabantur in tabem: Cum symptoma hoc non aliunde nasci existimarem quam à sanguine, ob morbum contumaciorem, eo vsque depauperato debilitatóque, vt succos quos recenter advectos nequiret assimilare, per sudores ejicere moliretur, ita affectis author semper fui, vt singulis auroris noctibusve, cochlearia tria quatuorve vini malacensis annosioris haurirent, cujus vsu ægris vires crescebant jugiter, & sudores evanescebant. *Sydenham Observ. in Acut. pag.* 335.

FEBRIS ALBA

Seu

AMATORIA,

(Vide *Chlorosis lib.* 3.)

Descriptio & Curatio.

HAnc Febrem, *Hippocrates* libro de Virginum morbis *Erroneam*, non sine ratione, alij *Albam Icteritiam* nuncuparunt: Albi namque & frigidi humoris plurima symptomata indicium præbent; primo si quidem menstrua suppressa, in juvenili ætate, temperamento calido & humido, nativum calorem suffocando in toto frigiditatem induxerunt, non parum ad id conspirantibus obstructionibus in mesenterio & vtero, forsan etiam in cava Iecoris, quæ naturalis caloris ventilationem prohibentes, ejusdem suffocationem fovent, vnde symptomatum plurima frigidam intemperiem attestantur.

Hujus affectus Virginei Causa Primitiva fuit intensa meditatio hujus Virginis, qua avocato calore nativo & spiritibus à ventriculo, cruditates genitæ fuere, obstructionum in venis lacteis & mesentericis origo, unde ortus affectus hypochondriacus, & de ventriculo male affecto & hypochondriorum rugitibus querelæ: inquinata quin etiam massa sanguinea, quæ crassior reddita, nec vteri venas statutis temporibus libere permeans, ac in iisdem stabulans obstructiones in vtero quoque congessit, & menstruam purgationem diminutam reddidit; quibus adauctis perfecta eorundem suppressio subsequuta fuit, *Sanguis enim effluxum non habens*, inquit *Hippocrat.* lib. de Virginum morbis, *præ multitudine resilit in cor & septum; quando vero hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium apprehendit; sicut cum aliquo longo tempore desidente, sanguis ex coxis & femoribus depressus, in tibias & pedes torporem inducit; à torpore autem pedes ad iter faciendum impotentes fiunt, donec sanguis ad seipsum revertatur* &c. *Revertitur autem celerrime, cito enim propter venarum rectitudinem refluit, & locus corporis non est periculosus; at ex corde & septo tarde refluit, venæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus, & ad delirium ac insaniam paratus, quum enim hæ partes repletæ fuerint, & horror cum febre ingruit, quas* Febres erroneas *appellant: His autem ita se habentibus, præ adaucto calore insanit, præ caligine timet atque formidat; præ compressione circa cor strangulationem & præfocationem patitur; præ sanguinis malitia animus moërens & anxius, malum attrahit:* Nos vero addamus quod totum, non solum cacochymicum, sed cachecticum quinetiam redditur, vt patet ex colore totius vitiato, virium languore, palpebrarum ac pedum intumescentia.

Verum, nec à solis menstruis suppressis, Sed à retento quoque semine malum hoc provenire posse innuere videtur *Hippocrat.* dum Virgines liberari asserit si aut viro cohabitent, aut menses suboriantur; præserrim si Virgines temperamenti sint calidi & humidi & boni habitus.

Ut ab hac Febre vindicetur patiens, massa sanguinea purificetur necesse est, & ad laudabiliorem statum redigatur, Ideo primo, Ventriculi & primarum viarum expiatio præmittenda. Secundo, Mesenterii & Lactearum Obstructiones reserandæ. Tertio, Totius venosi generis cacochymia est auferenda. Quarto, Incipienti Cachexiæ insuper prospiciendum. Quinto, Menstrua hystericis aperientibus sollicitanda, Ac tandem Viscera roboranda.

De *Sanguinis missione* sicut dubitari non potest, cum hic peccet copia, substantia & motu,

motu, ita præsenti in casu caute agendum circa quantitatem, jam enim sanguis in cacochymiam descivit: Et licet *Hippocr.* doceat quod huius affectus curatio sit sanguinis detractio, id tamen jubet in principiis esse faciendum, antequam totum corpus cacochymum, & minus adhuc cachecticum reddatur: vnde in diuturna & confirmata oppressione, *idem* 1. *de morb. mul.* 10. ventrem sursum atque deorsum purgat, quoniam cacochymia non sanguinis missione sed purgatione tollitur: Hinc à copiosa diarrhœa *Ancilla* 4. Epidem. restituta fuit: Locus autem sit jecoraria dextra, vt detrahatur non subtrahatur sanguis, priusquam vteri obstructiones reserentur & perviæ venæ reddantur, Tunc enim & saphena aperiri poterit, sanguinem educendo tantum ratione motus; Interim *Cauterium* coxæ inurendum.

Pro *Ventriculi* exinanitione, Potio cum manna clarif. vel Electuar. lenit. cum Tartaro; Ad primarum viarum præparationem Oxym. simpl. mel. rosat. simplic. ana ℥ j ß. aqu. cinammon. ℥ ß. m. pro uno syrupo, & sic pro alijs V. mox repetatur alterutrum jam dictorum medicamentorum:

Inde Mesenterii & Lactearum Obstructiones attenuantibus, aperientibus, & evacuantibus sunt curandæ; Præparans ita paretur. ℞. *Succi cichor. depur.* ℥ i j. *succi borrag.* ℥ j. *tartar. vitriol. gran.* x. *decocti cichor. borrag. endiv. pentaph. petrosel. agrimon.* ℥ v. m. pro syrup. cui præmittatur *Oxymel dilutum ad* ℥ i j. quibus dies decem insistendum, Atque medio intervallo præbeatur hoc ℞. *Pilul. de tribus cum rhab. de hiera cum agar. ana.* ℈ i j. *Elect. Lenit.* ʒ v j. *m. f. Bolus.* Decem vero transactis diebus ℞. *Elect. Cathol.* ʒ i v. *rosat. Mesues* ʒ i j. *Pilul. de Tribus* ʒ j. *m. f. Bolus*, quibus transacta hora superbibat jus hordeo alteratum, vel aquam hordeaceam.

Cacochymia à sanguine, per epicrasin auferenda, præparatione, atque frequenti purgatione. Neque febricula pertimescenda, In hoc enim casu causæ omnino incumbendum, habita febris perexigua ratione: Præparationi autem diebus x i j. insistendum, sed quarto quoque die Purgans præbendum: ℞. *Decoct. epith. Mesues* ℥ v j. vel si Bolos mavult, ℞. *Extr. Sennæ* ʒ j. *helleb. n.* ʒ ß. *Elect. lenit.* ʒ ß. *m. f. Bolus*, Quibus superbibat serum depuratum, *Veratrum* quippe *vim in se obtinet valde exurentem.*

Tribus hisce *Purgantibus* assumptis, totum venosum genus ab impuritatibus defæcatum esse fidendum non est, Quare repetenda Purgantia, quæ aperiendi quoque facultatem habeant: syrupi forma præscribenda, cujus ℥ i j. quotidie præbeantur in semicyatho vini albi, persistendo in usu ad dies x x.

Hinc ad *Cachexiam* intenti, carnosam partem depurantia, & à pravis humiditatibus vindicantia, administranda forent, Diaphoretica scilicet, sensibiliter evacuantia, & insensibiliter digerentia: Cui intentioni satisfacere potuerit Sudor, præmisso convenienti Decocto, vel viperini pulveris diuturnus vsus: Verum quoniam vteri venas aperire, menstrua provocare, & universum corpus per vias illas naturæ proprias atque consuetas expurgare potissimus noster debet esse scopus, ideo ne à centro divertantur ad circumferentiam humores, hac post habita intentione, hystericorum aperientium & menses moventium vsus erit prius vsurpandus:

Ad vteri contumaces obstructiones reserandas Chalybis vsus ab omnibus extolli solet, & præsertim Potabilis M. D. cujus vis ut ad uterum perveniat vehiculo indiget: Paretur itaque Decoctum, quod & id præstandi, & totum exsiccandi facultatem obtineat. ℞. *Salsæ opt.* ℥ j. *gaiaci pingu. rad. gentian. ligni sassafr. ana* ℥ ß. *aqu. stillat. cichor. capill. ven. artemis. ana* ℔ j. *m. fiat* infusio per horas x x i v. post bulliant ad consumpt. dimidii; servetur colatura pro secundis vicibus, summo mane exhibenda, cui addantur chalybis pot. M. D. guttæ x. aquæ sabinæ cochl. j. vel olei eiusdem gutt. v. Cujus loco præmitti potest Bolus ex Troch. de myrrha ℈ j. salis artem. gr. v j.

Extrinsecus quoque venarum apertio procuranda, non pessariis aut injectis, sed foris admotis, parato Fotu per spongiam magnam vteri regioni admovendo: post illinendo oleo lilior. alb. aromatizato, Insessiones quoque in Aquis medicatis efficaces.

Hystericis symptomatibus occurrentia esse poterunt *Aqua theriac. cum aq. totius citri: Oleum succini ad gutt.* i j. *in aqua cinnam. Theriaca mediæ ætatis, vel Triphera sine Opio, cum aqua pulegij aut matricar.*

Tandem viscera roborabunt *magnæ Antidoti, sales theriac. sal. absinth. menthæ*: Vinum ad mensam roremar. ligno Indico, sassafras, medicatum sit. *Ioh. Raim. Fortis Tractat. de Febribus p. m.* 42.

FEBRIS ALGIDA.

Natura & Curatio.

FEbres Algidæ observantur nonnunquam, non tantum Frigore præsertim, sed Frigore tantum molestæ, adeo vt aliquando, & frequentius levis, aliquando & rarius nullus sequatur calor: Tales in Nosocomio Academico habemus, ita manifestas, vt non tantum incipiente, atque augescente, sed & vigente ac declinante, imo cessante paroxysmo, moleste vbique frigerent, nunquam teperent, minus calerent vllibi ægri.

Ortum suum debent Succo Pancreatico acidiori, & Pituitæ satis copiosæ ac viscidæ juncto, Bile interim existente valde inerti.

Frigori, cæterisque symptomatibus ipsam comitari solitis, conducet mistura hæc. ℞. *Aquar. petrosel.* ℥ i j. *fœnicul.* ℥ j. *Theriacal. simpl. vel vitæ Matthiol.* ℥ j ß. *salis volatil. succini* ℈ j. *syrup. card. bened.* ℥ j. quæ erit magis efficax si eidem addantur *laudani Opiati gran.* i v. *olei garyoph. gutt.* i j. Quo nihil observavi hactenus æque frigus temperare: Potest autem quamdiu febris angit, terve, quaterve in hora dictæ misturæ, aut similis, cochleare vnum assumi ab ægro *Sylvius de le Boë Praxeos lib.* 1. *cap.* 30.

FEBRIS ANGINOSA.

Descriptio & Curatio.

QUolibet anni tempore aggreditur, maxime tamen illi quod ver atque æstatem interjacet, iuvenes præ cæteris, & temperamento sanguineo præditos: Rufos etiam, quod non semel observavi, præ reliquis omnibus: Rigent, horrentque mox à primo morbi insultu, sequitur Febris, & paulo post dolor & Faucium inflammatio, cui nisi mature succurratur, æger statim nec deglutire valet amplius, nec spiritum per nares ducere, sed cum sensu quodam strangulationis præcluduntur Fauces, ab inflammatione uvulæ & tumore tonsillarum, laryngis;

Sanguinem cum primis copiose è brachio detraho, mox ex ranula vtraque; dein partes inflammatas melle rosac. spir. sulphuris tango: mox Gargarisma sequens, ore, sine vlla agitatione detinendum donec incalescat, præscribo ℞. *aqu. plantag. rosar. rubr. & sperm. ranar. ana.* ℥ *i v. album. ovor. in aquam agitatione redact. n. iij. sacch. cand. alb.* ℥ *i j.* Emulsionem quoque vt in morbo laterali præscribo: Sequenti mane, nisi febris & dolor remittant, venam in brachio rursus ferio, catharsi in diem posterum rejecta: Si vtraque hæc minuantur, Catharticum Lenitivum statim exhibeo, quod post sanguinis missionem præ aliis omnibus necessarium, experientia teste: Si forte, etiam post Catharsin febris & symptomata bellum minentur, iterata venæ sectione perdomanda sunt: Lectulo interim per horas aliquot quotidie absistat, cum huius tepor tum febri, tum reliquis symptomatis vires addat:

Animadvertendum autem, quod istiusmodi Anginæ, quæ *Febris*, mihi *Stationariæ* dictæ, symptoma tantum est, illa ipsa methodo curari amat quam Febris ea sibi vendicat, ac proinde vel per diaphoresin, & cutis spiracula exterminanda est, vel per aliam qualemcumque methodum, quæ febri primariæ, cui inhæret, debetur. *Sydenham Observat. in Acut. sect. 4. cap. 6.*

FEBRIS ANGLICA.

(Vide *Febris Elodes & Sudatoria.*)

Nec Sanguinis missio, nec purgatio convenit.

PRo evacuatione, sanguis nullomodo convenire potest, eius namque missio non educit venenum & vires resolvit: Et licet in peste Asiatica *Galenus* sibimet ipsi per scarificationes libram sanguinis eduxerit, acutissima tamen non fuit affectio illa, provt febris hæc: ideo neque audiendus *Avenzoar*, qui phlebotomia juvenem illum à febre pestilenti liberavit: Sunt quoque qui medicamentis purgantibus statim ab initio venenum expurgare etiam feliciter tentarunt: Sic *Matthiolus* narrat se plures liberasse antimonio crystallino, in vino albo infuso; quod certe genus remedii tunc admitti posset si humores veneficos in corpore, non in ventriculis dignoscere possemus: verum quoniam incerta valde hæc conjectura, nec vires satis constant tanto remedio ferendo, ideo omittendum, considerantibus veneficos humores facilius per sudorem quam per alias vias evocari atque excerni posse, in hac præsertim febre, quæ sudorem potius expetere nobis significat: quæque exacerbatur atque citius patientes interficit si Medicus sudorem cohibere tentaverit. *Fortis.*

FEBRIS ANHELOSA.

Natura & Curatio.

FEbres *Anhelosæ* à difficili & anhelosa respiratione nomen habent, & mire misereque, cum vel sine cordis palpitatione ægros angunt: Has observavi non semel cum abdominis distensione, atque præcordiorum anxietate incipientes, pulsu mox existante parvo, debilique ac frequentiore, frigore ac dolore lumborum regionem simul vrgente: Quod si tunc flatus, vel sursum per ructus, vel deorsum per crepitus aliqui erumperent, paroxysmus existebat levior, sin minus gravior: nam postquam per vnam pluresve horas duraverat illa distensio & anxietas, sensim vtraque minuebatur, atque simul respiratio difficilis, & anhelatio summa excitabatur, & quidem tanta vt corpus vel minimam sui agitationem motumve ferre non posset, Pulsu sensim maiore magis quam robusto existente, ac continuo frequentiore, vna cum venis vbique valde turgentibus, quæ extra paroxysmum erant exiguæ ac vix conspicuæ: Anhelatio hæc aliquando gravius, aliquando levius, diutius vel brevius angebat, vnde nonnunquam Præfocationi hypochondriacæ convenientia medicamenta simul vtiliter vsurpabantur, Tandem vero madore magis quam sudore solvebatur paroxysmus, donec novus accederet, rarius quotidianus, crebrius tertianus. Has (*vt & Præfocantes, de quibus infra*) halitibus, sed minus austeris, modo simili ex succo pancreatico minus austero, sed pituitæ viscidæ in tenui intestino concurrente misto eductis, & ideo magis flatulentis acceptus puto referendas, è quibus facile symptomata enumerata possunt deduci & satis commode explicari: Anxietas illa anhelosa, cum eandem, ast leviorem agnoscat causam, medicamentis curabitur minueturque similibus, tam instante paroxysmo, quam incipiente, sæpius minore quantitate vsurpatis. *Sylvius de le Boë Praxeos l. 1. c. 30.*

FEBRIS ARTHRITICA.

Natura & Curatio.

AD Catarrhales Febres revocant aliqui Practici *Arthriticas*, quoniam existimant ortum suum debere catarrhis arthritidem; Quoniam vero ego judico vna cum sanguine per arterias deferri ad articulos humorem diversum arthritidem parientem, omnino distinguendas existimo Arthriticas febres à Catarrhalibus: Cæterum quoniam satis accurate observare

servare potui ex fideli ægrorum narratione Arthritidis ortum & progressum, toties quoque notavi ipsam vna cum febre Synocha vel intermittente fuisse productam; vnde novis redeuntibus Intermittentis febris paroxysmis, non parum augebatur arthritis, donec aut in continuam mutaretur, aut cessaret sponte, tolleretur ve arte intermittens, perseverantibus nihilominus articulorum doloribus: *Arthriticas febres* quæro in succo Pancreatico ita corrupto, vt articulis potissimum sit infestus, sive *acrimonia* simul, quod frequentissimum, insigni præditus *bilem*, cum qua vitiose efferbuit, vna secum eo deducat, & dolorem atrocissimum producat; sive *minus acer*, atque pituitam viscidam, non item bilem acrem offendens, ab eadem assumpta plurimum obtundatur, atque tumore œdematoso quam dolore acuto affectæ partis motum potius impediat: Vbi notandum sæpe in dies, alternísque diebus qui repetunt, paroxysmos febriles nullo vel notabili, vel molesto frigore, caloréve, aut potius levi capitis dolore, ac subinde siti ægros vrgere, concurrente pulsu aliquanto frequentiore, atque minore primum; deinde aliquanto maiore, ex quibus quoque paroxysmus novus notatur, exacerbatis post aliquot demum horas doloribus arthriticis, & quidem ita vt, quamvis tardius citiusve ipsi ex parte iterum remittant, non tamen in totum intermittant, verum sublato licet paroxysmo febrili persistant nihilominus articulorum dolores, nunc graviores, nunc leviores, donec tandem aut sponte aut arte discedant. Arthritidis, febres Intermittentes comitantis, curatio consistet Primo, In succi Pancreatici emendatione vniversali. Secundo, In bilis per se, aut per accidens vitiosæ correctione aut eductione, Tertio, In Pituitæ qualiscunque simul peccantis alteratione aut diminutione, Quarto denique in articulis affectis, tam contra futurum dolorem muniendis, quam præsente ac vrgente dolore liberandis &c. *Sylvius Prax. Medic. lib.* 1. *cap.* 30. vbi vide *reliquam curationem.*

FEBRIS ASTHMATICA.

Natura & Curatio.

NOn infrequentes sunt febres *Intermittentes Asthmaticæ*, à comite Asthmate nunc graviore, nunc leviore ita dicendæ, In quibus itidem abdominis anxietas & distensio præcedere solet, atque illis remittentibus difficilis respiratio & vere asthmatica sequi, quæ vna cum paroxysmo vtplurimum satis diu, & aliquando ad vnum vel plures dies durante minuitur, & tandem cessat, nonnunquam illo sublato perseverat: Hujusmodi Asthmaticam febrem vidi xiv. die aliquando recurrentem, atque per plures dies vicibus singulis ægrum satis moleste afficientem, ni convenientibus & quoad anxietatem, & quoad durationem, minueretur medicamentis. Asthmaticas febres, meo judicio, producit Pituita viscida in tenui intestino reperta, & à succo Pancreatico, febrilem paroxysmum excitaturo soluta, quin vna cum ipso ad cor ac pulmones delata, ibidem hærens, atque stertorosam respirationem proferens, dum multi paucive flatus simul ex ea parte prodeunt, & paroxysmum graviorem aut leviorem, longiorem aut breviorem faciunt. Asthma Intermittentis febris comes curabitur, post humoris pituitosi glutinosi incisionem, vomitoria aliquot ante paroxysmum futurum horis & quandoque die ipsum præcedente assumpta, ac præcipue in facile vomentibus; Possunt enim alias phlegmagogis potentioribus ac efficacioribus (qualia sunt Mercurialia omnia, colocynthis, hermodactyli) per alvum evacuari per epicrasin. Quoad humores pituitosos, è capite nonnunquam tunc simul delabentes, atque asperam arteriam implentes, conducent eadem phlegmagoga, sæpius minore quantitate, vna cum incidentibus, pituitámque corrigentibus vsurpata, & imprimis forma Pilularum: Quoad Halitus flatulentos, Asthma tam frequenter, si non in totum producentes, magnopere saltem augentes, convenient omnia quæ tum illorum materiam impediunt, tum eosdem productos discutiunt ac dissipant. *Franc. Sylvius Prax. l.* 1. *cap.* 30.

FEBRIS ANXIOSA.

Purgatione sanatur.

FEbris *Anxiosa* ea est in qua, vt ait *Galenus* l. 7. aph. 56. Ægri accubitum non ferunt, sed jacendi figuram evariant, quia semper aggravat eos. Quidam ob humorem turgentem, malignum, huc illuc irrequieto modo, nunc pectus, ventrem; nunc præcordia vellicantem, febrem valde malignam patiebatur cum angustia multa; nam humor hic turgidus ægri quietem interturbat, cor pungit; concusso totum animal commovetur & anxiatur: Huic ægro, præter alexipharmaca, venæ sectio adhibita (nam cum furente humore multa sanguinis portio in venis erat commixta: Hac facta, quum cacochymia etiam juxta ventriculum esset, quod à pravis mordebatur humoribus, unde Anxietas, Et vomitus infestaret inanis, idcirco attracto à prima regione ad venas ichore, febris est exacerbata, quod timuit *Avicenna* 4.1. cap. 20. *& cave ne ægrum ad cholericorum ebullitionem perducas*: quamobrem levibus clysteribus pugnatum est, sed cum his humor tunicis ventriculi immersus non cederet, purgatione exhibita succubuit. *Zacutus Prax. Admir. l.* 3. *Obs.* 17.

FEBRIS BRACHIALIS.

Sicut cæteræ febres curanda.

MArtin Genger in dextro brachio certe admirandum Febris monstrabat ludibrium; Totum brachium dextrum circa horam 7. matut. primum frigore maximo corripiebatur, ad tactum etiam perceptibili, reliqua corporis parte naturali calore participante: Circa horam circiter 8. rigor & tremor quasi digitorum & manus conspiciebatur, tandem tribus horis elapsis calor præter naturalis vrgens totum brachium quasi excandefactum relinquit: Durabat febris vsque ad xij. continuabat jam sexta septimana: Notabile hoc erat, vomitus sæpius comitabatur febrem, & punctiones circa mammillam dextram sentiebat, qui tamen emplastro de Santalo cedebant: Curata ista febris æque tali methodo & via sicut alii febricitantes. *Andreas Cuoffelius in misc. cur. anni* 1672. *p.* 381.

FEBRIS CACATORIA.

Causæ & Curatio.

OBservantur quoque Febres alvi dejectione mulcta, vel frequenti, & quandoque simul torminosa, diverso accessus tempore ægros valde molestantes ac debilitantes, ideo *Cacatoriæ* vocandæ, aut *Dejectoriæ*: Bili quoque, sed minus volatili & magis acri, ad succi pancreatici accessum adhuc acriori factæ, hinc & post solutam intestinalem pituitam ipsa intestina mordenti, & ad contentorum propulsionem deorsum irritanti & cogenti omnino puto assignandas, Eas curabunt omnia figentia bilem, & ad potenter effervescendum ineptam reddentia, uti sunt quævis austera, ipsam inspissantia & coagulantia, ut & opiata ipsam obtundentia, simul juncta, & partitis vicibus exigua quantitate sæpius usurpata, e. g. ℞. *conserv. ros. rub. ℥ij. Diascord. Fracast. ℥ij. conf. hyacinth. ʒj. terræ sigill. ℈j. sang. draconis ℈ß. m. f. condit.* Sunt autem hic præferenda medicamenta forma sicciore parata, quoniam humida diluunt nimium bilem, succúmque pancreaticum, eaúmque excitant effervescentiam potius quam sistunt. *Sylvius de le Boë Prax. Med. l.* 1. *c.* 30.

FEBRIS CAPITALIS.

SYLLOGE.

Natura & Curatio. 1.
Constitutio Epidemica. 2.

I. NOn omnium Febrium sedes in ventre inferiore quærenda, sæpe enim partibus quibusdam, vt Capiti, Lieni, Pulmonibus &c. inusta obstructio, aut impactus mordicus humor, aut corruptio contracta est, vnde febris Cephalica, Lienosa, Pulmonaris oritur &c. Febrium ardentium focum *Hippocrates* in Capite videtur constituere; *Si in ardente febre*, ait 1. Prorrh. 18. *Sonitus aurium cum caligine, proveniátque in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant.* Hunc locum explicat *Galenus* de febre ardente cuius focus est in cerebro, ob collectam in eo bilem quæ inflammationem ibi excitat: Ejusmodi febris, præmissis generalibus, iis curanda quæ specialiter caput onere levant; apertione venarum narium, iugularium, admotione hirudinum temporibus, fronti, retro aures, arteriotomia &c. Anno 1678. æstate vagatæ sunt ejusmodi febres pro malignis à plerisque Medicis nostratibus habitæ, quod calor in toto mitis esset, Capitis autem repleti ex symptomatis cephalalgicis, paraphoricis, cataphoricis evidentes erant nothæ: Plerique evasere quibus mature apertæ jugulares, aut supervenit hæmorrhagia; quibusdam, his neglectis, usurpatisq; tantum bezoarticis, ab obitu cruor naribus, ore, imo auribus erupit.

II. Circa initium mensis Julij 1673. quædam Febris species est vagata, quæ mox ab ingressu socia habebat symptomata, quæ indicia haud obscura dabant maiorem & spirituosam magis tunc esse inflammationem quam vbi morbus magis adoleverat; Præterea quæ Febribus vniversis sunt communia, febrem sequebantur istam, Vtplurimum afficiebatur æger *Dolore capitis* & dorsi satis atroci, *Stupore* item, Eminebat & affectus quidam *Comati* haud dissimilis, quo correptus æger obstupebat delirabátque, imo ad septimanas aliquot dormitabat nonnunquam, nec nisi valido clamore expergiscebatur: Convalescentis *Caput* ad dies aliquot *debile* atque infirmum, nunc versus hanc partem, nunc illam nutabat, aliáque aderant signa quæ Caput plurima fuisse passum ostendebant: Quandoque non tam dormitabat æger quam tranquille delirabat: Autumno 1675. febris hæc per Dysenteriam sibi fugam quærere, nonnunquam & per diarrhœam affectabat: Curationem quod attinet, nihil mihi potius fuit quam oculos ad *Iuvantia & Lædentia* attendere: *Atrox Capitis dolor*, propensióque quam habebat hic morbus ad dolores lateribus infigendos, tum etiam sanguis Pleuriticorum similis, me statim edocebant inflammationem haud mediocrem huic Febri subesse, nec tamen eam ferre posse largiorem istam evacuationem quæ Pleuritidi convenit: Sanguis enim post primam, aut secundam saltem vicem detractus glutinis colorem, quo tegebatur superficies, protinus amisit, nec repetita adhuc V. S. levabatur æger, nisi forte morbus in Pleuritidem veram transiret, quod nonnunquam accidebat post regimen iusto calidius: Cum vero & experientia & exemplo à repetita phlebotomia deterrerer, licet clarum esset Febrem hanc haud parum inflammatoriam fuisse, nihil jam restabat, quo ejus calor restingui posset, præter Enemata sæpius repetenda, & medicamenta refrigerantia; At præter hos affectus inflammationem aperte prodentes, illud *Stuporis* phænomenon, febri huic familiare, omnino indicabat continuo repetenda esse Enemata, quibus materia febrilis, quæ ita prompte caput petebat, ab eo diverteretur; quin & venæ sectioni repetitæ, quam ægre tulit propria hujus morbi natura, substituebantur illa, atque eius pensabant defectum sanguinis fervorem placide ac sensim contemperantia, & causam eliminantia morbificam: Porro judicabam *Emplastra Epispastica* satis ampla, cervici posteriori applicita, in hac febre potius ex usu fore quam in aliis, quibus materia febrilis haud ex æquo caput tentabat: Etenim à cruciatu & fervore vehementibus, quos dicta Epispastica parti cui imponuntur solent imprimere, materia quæ secus in caput ascenderet, in locum affectum corrivatur: His, & regimini, ad eundem refrigerandi sanguinis scopum facienti, tandem morbus quasi naturaliter spontéque sua cedebat, quantumlibet sæviret si methodo ab hac diversa eum quis aggrederetur, quod mihi ab experientia liquebat: morbi enim acie per ebullitionem prægressam iam retusa, atque ægro ἔξω βολῆς constituto, & à symptomatis violentioribus quæ ab eo pendebant, securo, nihil prius erat quam ut morbum suo uti genio, & quasi sensim deflagrare, ac suis viribus mere sineremus: quod mihi semper cessit melius quam evacuationem qualemcumque violentiorem hoc tempore moliri: Ægro interim carnibus interdixi, cerevisiam vero tenuem ad libitum concessi: Restabat & aliud, quod quia multiplici experientia stipulante ægris optime solebat vertere, in describendo huiusce morbi regimine mihi minime prætereundum fuit, nempe vt æger quotidie lecto abstineret, saltem ad horas aliquot: vel si id vetaret maior ejus debilitas, vestes saltem indueret, & supra lectum cubaret capite paulo elatiori: Etenim cum magnum illum impetum, quo Febris in Caput ferebatur, & inflammatoriam simul sanguinis diathesin contemplarer, subiit mihi in mentem ægrum à corporis positura nonnihil emolumenti capere posse, si nempe ea talis fuerit vt à circumambiente nullatenus augeretur calor (quod omnino fieri necesse est si in lecto jugiter se contineat) nequsan-

sanguinis in Capitis arcem tendentis impetus promoveretur, cum illinc cerebri fervor intendatur, proindéque spiritus animales calefiant atque exagitentur, à quibus & vehementior cordis vibratio & febris augmentum.

Præfatam methodum, per venæ sectionem atque enemata, felicissime succedere comperiebam, eam vero, quoties à Diaphoreticis lacesseretur, non solum anomala, malique moris symptomata, sed etiam dubium semper exitum habuisse: Interea eminebat tacitum illud Delirium, quod licet nonnunquam sponte sua ortum viderim, à nimia Curatricum diligentia in provocandis sudoribus male posita, vt plurimum invitabatur; Hoc enim pacto materia morbifica, quæ in hac febris specie sudoribus morem ger ere recusabat, vehementer exagitata in caput tandem elevabatur, cum ingenti ægrorum discrimine.

Stuporem (pueris maxime familiarem) vbi primum ingrederetur morbus, edomare non potui, licet nullum non lapidem moverem repetitis venæ sectionibus, in brachiis, cervice & pedibus, vesicatoriis, cucurbitulis, enematis, diaphoreticis omnis generis &c. in partes adscitis: tandem statu, post sanguinem è brachio eductum, epispasticum cervici applicatum, atque enemata duo vel tria è lacte & saccharo injecta primis morbis diebus, nihil quicquam amplius moliri, nisi quod ægrum & à carnibus, & à liquoribus spirituosis quibuscunque arcerem: Ad naturæ methodum interim attendebam, cujus ego vestigiis inhærens symptoma hoc superare tandem discerem: morbus interim cui invigilabam tuto, licet tarde, recedens, tandem evanuit: Huic itaque methodo insistendum mihi esse duxi in febribus quas deinceps tractavi vniversis: Illud scio ex diligenti observatione, quod in hac febre dictum symptoma, post vsurpatas vacuationes generales, V. S. dico & enemata, solo tempore feliciter solebat vinci.

Huic Febri, at rarius, *Phrenesis* superveniebat, in qua æger insomnis dies noctésque agebat, nulla ratione poterat regi, intra paucos dies illum tollens nisi inflammatio cohiberetur; Atque hic mihi suppetias præ cæteris tulit *Vitrioli spiritus*, quem post Ven. Sect. atque Enematis vnius alteriusve injectionem, cerevisiæ tenui instillatum pro potu ordinario concessi; qui intra dies paucos & somnum conciliabat, & sanitatem, superatis symptomatis, ægro reddebat; quod quidem nulla alia methodo efficere valebam: atque hoc reiterata sæpe experientia abunde mihi constabat. *Sydenham Observ. in Acut. p. 317. &c.*

FEBRIS CARDIACA.

(Vide *Febris Syncopalis.*)

Descriptio & Curatio.

Cardiacæ occurrunt Febres Intermittentes, inexplicabili sæpe intolerabilique circa superius ventriculi orificium dolore comitatæ, atque hoc præsertim symptomate graves, sive vomitus simul concurrat, sive absit; aliquando Epidemicæ: Eas parit Succus Pancreaticus stagnatione sua corrodentem vim nactus, imprimis quando bilis concurrit acris, atque potens contingit ex ipsorum confluxu effervescentia, vnde halitus acerrimi ad superius ventriculi orificium assurgentes ipsum acriter mordent ac rodunt.

Cardialgia tam acerba curabitur imprimis Opiatis, quæ pro cæterorum symptomatum simul concurrentium diversitate medicamentis diversis sunt addenda, quoniam vtrumque acre, mali causam, demulcent: Sumantur sæpius & quantitate minore, donec obtineatur quod quæritur. *Sylvius de le Boë Prax. lib. 1. cap. 30.*

FEBRIS CATARRHALIS.

SYLLOGE.

Descriptio & Curatio. 1.
A mesenterio orta. 2.

I. Novissimæ æstatis calorem immodicum hyeme insequente æquè intensum gelu excepit: erat tellus nive obtecta, Borea jugiter sufflante vsque ad Calendas Iunii: Durante hyeme status erat mediocriter salubris: Circa finem Aprilis anni 1658. derepente emicuit affectus qui quamplurimos vnâ corripuit, vt in quibusdam oppidis vnius septimanæ spatio plusquam mille homines simul decumberent: Symptoma huius morbi pathognomonicum, & quod primo ægros invasit, fuit Tussis molesta cum sputo copioso, nec non catarrho in gulam, palatum & nares decumbente: aderat etiam intemperies febrilis, cum calore & siti, inappetentia, lassitudine spontanea, & dolore gravativo in dorso & artubus: Erat ea febris in nonnullis remissior, vt foras obambularent; in aliis intensior, cum ardore, siti ingenti, vigiliis, raucedine & aliis symptomatis: Hujus morbi origo & formalis ratio in duobus præcipuè fundantur, quod nimirum una contigerint Sanguinis effervescentia solito major, à tempestate verna inducta, Simulque magna pororum constrictio, à tractu temporis præcedaneo, nimis impensè frigido excitata, vt ideo sanguini in vasis efflorescenti haud liberum concederetur spatium: Res ita se habuit, ac si vinum fervere incipiens vasis strictim occlusis imponeretur: námque hac ratione, tum vasa, tum liquor, disperdi periclitantur. Ventum autem Borealem producendis Catarrhis aptissimum esse, præter *Hippocrat.* testimonium, experientia communis suffragatur: Quoad symptomata huic morbo adjuncta, à sanguine plus effervescente, nec satis eventilato inducebantur: hinc in plerisque, tenuioris cruoris parte excalefacta, ac reliquo cruore solummodo in confusionem acto, *Synochus Simplex*, sive plurium dierum inducebatur: In nonnullis vitiosa sanguinis diathesi, aut malo corporis habitu præditis, in putridam & lethalem transiit. Tussis cum catarrho, hanc febrem comitata, ab humore seroso, ob transpirationem præpeditam, diu in sanguine coacervato, & dein, effervescentia oborta, arteriolis intus dehiscentibus, magis exsudante, originem traxit: cum enim pori constringuntur, serositates in sanguine superfluæ, exterius evaporare solitæ, propiori sanguinis lustratione,

in pulmones suffunduntur: quare à frigore suscepto, h. e. à transpiratione extus præpedita, tussis, vt plurimum concitatur: Quoad *Therapeian* attinet, Quando hic morbus levius infligitur, eius cura vt plurimum naturæ relinquitur, etenim hęc febris, cum sit tantum *Synochus simplex*, intra paucos dies per diaphoresin iudicari solet: Quare à sudore copioso, plerumque circa tertium diem aut quartum, calor ac sitis, lassitudo ac dolores gravativi sedantur: deinde tussis diutius protracta postea paulatim remittitur: Affectus altiores radices si egerit, juxta leges in putrida observandas, sanetur: at cum hoc discrimine, vt quoniam transpiratio præpedita, & humoris serosi in pulmones suffusio in culpa sint, ideo diaphoretica & thoracica crebrioris sint vsus, hæc enim seri è vasis intus exundantiam cohibent, ipsamque aut poros reserando foras convehunt, aut à cruoris sinu præcipitando per ductus vrinarios amandant: Auxilia ergo quæ nunc crebra experientia in hoc morbo opem præcipuam contulisse vulgo perhibentur, Sunt diaphoresis, sive provocatio sudoris, & sanguinis missio: Etenim vasis hoc aut illo modo depletis, tum immodica sanguinis effervescentia, tum seri exuberantia cohibentur. *Thomas Willis lib. de Febr. cap.* 16.

Catarrhales Febres vocat *Sylvius de le Boë Pr. Med. l.* 1. *cap.* 30. à catarrho, non tantum ad Pulmones, verum ad alias quoque partes ruente, atque vna cum paroxysmo febrili moto ac cessante, humor námque novus non delabitur ad partes extra febrilem paroxysmum; qui verò jam defluxit, non recedit aut deserit partem affectam, licet desinat febrilis paroxysmus. Debentur autem humoribus in capite paulatim collectis, atque ab intermittentis febris causa, eo delata, solutis, & ad sui destillationem & defluxum quaquaversum commotis: Catarrhi vna cum febrili paroxysmo ad sui delapsum concitati, provt materia constant diversa, & partes diversas afficiunt, medicamenta desiderant diversa: In genere corrigenda eorum qualitas vitiosa, minuenda eorum copia, & corroborandæ partes ab ipsis affici solitæ: Catarrhi proinde crassi & viscosi attenuandi & incidendi aromaticis; Serosi vero & salsi temperandi oleosis & opiatis: Evacuandi crassi phlegmagogis, serosi hydragogis: Corrobandæ partes affectæ, afficiendæve, contra pituitam viscosam & crassam per aromatica ipsis grata: contra Serum salsum per glutinosa; tum externa tum interna.

II. Recte dicebat *Galenus* 6. de Sanit. tu. 9. quod destillationibus obnoxii in multos & varios morbos proni sunt, pro variarum partium imbecillitate: Cerebrum enim dum ipsum de seipso plurimum liquefecit (lib. de Carnib. 17.) si pulmones à natura invalidos patientes sortiti sint, si id à prægressis febribus imbecillum sit redditum, & catarrhali materiæ producendæ idoneum (vnde *Galen.* 3. de sympt. caus. 4. dicebat, Catarrhum fieri dum cerebrum, vel nimis perfrigeratum, vel nimis æstuans, debile redditur, & ita male concoquit, & plurima excrementa gignit, quibus retentrix facultas cedere cogitur, vnde necessario fluxio ad inferiora concitatur, quæ ad pulmones delabens tussim excitat.) Aliquando longe maior catarrhi quantitas per oësophagum in ventriculum & mesenterium illabitur, quam per tracheam in pulmones: In mesenterio autem hæc diuturno tempore detenta nec ventilata, calorem putrefacientem frequenter concipit, & febrem excitat, non parum ad putredinem adminiculantibus obstructionibus, accedente ad eas catarrhali defluxione quæ eas fovet: A partibus autem infernis naturalibus vapores; tum per venas, tum per spatia in caput ferri non est dubitandum, necnon cruditates à toto venoso genere, qui circulus est ab *Hippocr.* deterrimus habitus: Nec cui mirum videatur febrem hanc, putridam at non humoralem dici debere, siquidem alimenti aquosum sputum, & serositates à cerebro destillantes, *Galen.* excrementitias humiditates, at nunquam pituitam appellare voluit, quod sit succus à sanguinis perfectione declinans, Cerebralis vero succus, sive impropria pituita, tertiæ coctionis est excrementum, & ideo inter humores pituitosos recenseri non debet: Sed dantur quoque aliæ febres putridæ, non humorales, vt quæ ab interno aliquo vlcere procedunt, Omnes tamen proprie *Symptomatica* dicendæ: Ad harum curationem primo, Primæ viæ mundandæ. Secundo, Obstructiones aperiendæ, Tertio, Calor febrilis moderate contemperandus. Quarto, Venosum genus & caput leniter expurgandum. Quinto, Capitis humida & calida intemperies remittenda: & tandem Destillatio omni arte à larynge & oësophago divertenda. *Fortis l. de Febribus.*

FEBRIS COLICA,

Vel TORMINALIS.

Descriptio & curatio.

FEbres *Colicæ* aut *Torminales*, à torminibus ventris gravissimis, ejusdemve distensionibus mire angentibus, & una cum intermittentis febris accessu accedentibus, ejusdémque discessu discedentibus denominandæ subinde visuntur Febres; Fiunt à succo Pancreatico stagnatione sua tum acriore tum austeriore facto, atque acrimoniam suam nunc in tenuia, nunc in crassa quoque intestina exerente: Cum quo si concurrat pituita viscida, & Bilis mediocriter saltem acris, flatus excitantur, qui una cum intestinis abdomen distendant, & colicum dolorem importunum febris comitem pariant. Iis febribus conducet mistura sequens ℞. *Aquæ menthæ* ℥ij. *vitæ Matth.* ℥j. vel ℞. *Tinctur. cinnam.* ʒß. *olei garyoph. gutt.* vj. *syr. cochlear.* ℥j. subinde cochleatim assumatur. *Sylvius de le Boë Prax. Med. l.* 1. *cap.* 30. Vide & *cap.* 14. §. 45.

FEBRIS COLLIQVANS.

(Vide *Febr. Symptomata* §. 52. 53.)

SYLLOGE.

I. *Hip-*

I. Hippocrates 4. Acut. textu 43. *Si venter liquidus sit & colliquans, sorbitiones frigidiores crassioresque exhibendas esse jubet, potiusque qui sistant*: Juvenis ob ardorem viscerum nimium, & adustionem humoris, febrem patiebatur cum extenuatione & liquida alvo, Colliquantem vocant: nam excernebat is biliosa, sincera, spumosa, pinguia, fœtida: Medici consulunt attemperantes clysteres, abstergentes, sistentes; Cum vero internæ partes flagrarent incendio, illas ceratis & epithematis roborant, Cui velut tabido, & valde excarni, ob fluxum, febrem, maciem, lac chalybeatum eorum vnus consuluit, alio renuente: nam si hic perniciosissimus humor, cum fœtore insigni cohibeatur, horrenda symptomata & mortem inferet: Si autem *Hippocrat.* l. c. sistentia propinat, hoc præceptum non esse magni *Hippocratis* asserit; At hic cum ignoraret quanto intervallo distent sistentia, quæ *Hippocrat.* exhibuit, ab adstringentibus, merito ad libitum doctrinam *Hippocrat.* sic pejerare ausus est; nam hæc, *quarto simpl.* 78. incrassant, adstringunt, contrahunt, meatus densant, repellunt, partesque distantes colligunt, vinciunt. 4. K. T. 5. Sistentia vero dicuntur quæ tam adstringendo quam attemperando motus humorum firmant & cohibent: His Medicus acquievit, Lac propinatur, sed quoniam hoc in corpore impuro cacochymiam auget, exhibetur prisana ex hordeo prius tosto parata, addito succo plantag. aut rosatum: expurgatur corpus myrobal. citr. & torrefacto rheo, deinde aqu. ros. lotis; nam hæc medicamenta leniter devsta, miram propemodum vim obtinent in roborando & retinendo fluxu. Quare majori parte cacochymiæ vacuata, ex *Galeno* 2. simpl. 12. ad lac chalybeatum accessimus cum vtilitate summa, nam ejus ope internæ partes sunt attemperatæ, nutritum corpus, febris evanuit, restrictus fluxus, quod epicerasticum apud veteres optimum est. *Zacutus Prax. Adm. lib. 3. Obs. 24.*

II. Quoniam omnia ad vnicam colliquationem rediguntur, ideo huic incumbendum, non quidem frigida potione, quam propinabant *Aëtius*, *Paulus* & *Oribasius* adversus colliquantem, sed potius remediis cogentibus, densantibus, substyptica facultate præditis, qualis erit terra sigilla vera, ad ℈ j. sic & bolus Armena: pulvis item smaragdi ad gran. x. aut xij. omnia in aqu. plantag. & succo cydonior. exhibenda: Et vrgente necessitate ad Opiata gradatim erit ascendendum, & primo quidem ad syrupum de papav. inde ad laudan. & tandem ad theriacam recentem cum margaritis reformatam. *Fortis lib. de Febrib. cap. de maligna à tota substantia.* In Colliquativa autem ardente, cui adsunt duo pathognomonica signa, Calor deurens & inexhausta Sitis, frigidæ potio principem locum habere videtur, & ratio est, quoniam ardenti calore febrili, simulque colliquanti remedio est. *Idem cap. de Colliquativa.*

III. *Galenus* omnes conditiones, ad frigidæ potionem requisitas, ad tres redegit, vires valentes, signa coctionis, & ardentissimam febrem: quæ postrema conditio se habet loco Indicantis, Vires permittentis, Coctio prohibentis. Non apparentibus tamen etiam manifestis coctionis signis, frigidam statim exhibeamus; exemplo *Averrois*, qui frigidam propinabat non expectata coctione: *Æger si quidem, dicebat ipse, mori potest ante coctionem exsiccatus*: nos autem dicamus, colliquatus atque consumptus: Præbeatur itaque, sed non adeo copiosa ut possit calorem nativum obruere, ad ℔ scilicet v. vel vj. summum: sequentibus vero diebus substituantur aquæ stillat. ex succis herbarum refrigerantium. *Idem.*

IV. Victum infrigidantem, & modice adstringentem ac crassiorem quam pro morbi ratione esse oportet, docente *Hippocr.* 4. de rat. Vict. qui de Febrium curatione agens, cum alvo liquida absumente & contabefaciente corpus, iis sorbitiones frigidiores & crassiores exhibendas docuit, Potusque vinosiores & adstringentiores, delirio non obstante, propinare jubet: Vnde colligimus eum esse victum exhibendum qui corporis dissolutioni valeat subvenire; etsi in morbum aut eius symptomata addere videatur: Quæ autem dissolutioni corporis obstant triplicia sunt, nempe quæ *corpus*, & quæ *humorem* respiciunt, & quæ utrumque; Ad primum spectant quæ multum præstant corpori nutrimentum, & facilis sunt coctionis: Quæ potestate infrigidant, ad secundum; Infrigidantia vero cibaria quæcunque adstrictoria participant vi, ad tertium: Optimus igitur in Colliquantibus febribus cibus fuerit is qui nutriat, infrigidet & modice adstringat, Sic panis infusus in succo mali granati acidi convenit: Aqua frigida commodissimus potus & remedium est, utrumque respiciens, & corpus & humorem.

V. Sciendum præterea rectam Victus administrationem, & frigidæ potum præcipuum esse remedium, parumque auxilii præstare medicamenta; Quare diligenter observandum ut boni sint nutrimenti & facillimæ coctionis cibaria, quibus admiscenda quæ refrigerare & parum adstringere valeant: quæ enim insigniter adstrictoria vi pollent ex eo incommoda sunt, quod causam morbificam intra corpus detinent, cum ad omnem evacuationem vias obstruant. Optimus autem omnium, quem sciam, est Prisana hordei, sequenti modo parata: Duos pullos crassos coquito cum tribus hordei excorticati pugillis, portulacæ uno; modicum antequam ab igne amoveas, immittito granorum mali granati acidi pugillum unum, sinito ut coquatur tamdiu quoad rumpatur hordeum, & adjecto pauco zuccaro administretur iis quorum vires ob imbecillitatem laborant. *Brudus de Victu Febr. l. 3 c. 21.*

FEBRIS CVLICVLARIS.

Hirudinum suctu curata.

Hujus febris idea habetur apud *Hippocrat.* 2. Epidem. sect. 3. *Fiebant, ait, in febribus æstivis circa vij. viij. & ix. diem asperitudines in cute miliaceæ, culicum morsibus maxime similes, non valde pruriginosæ &c.* Hac vexabatur piscator, qui post exercitium multum valde obriguit: reversus domum febre ardente est concussus, cum lingua sicca, nigra, cephalalgia; In 8. totum corpus pustulis est obsessum, ac si a culicibus esset demorsus. In papulis istis ingens aderat rubedo cum pruritu summo, deinde veternosus est factus, inquietus, delirus, Plenitudo deposita phlebotomia, cucurbitulis: à sudorifico oblato peius habuit: Cum in xi. esset, & humor in cerebrum rueret, & ille nec lenibus clysteribus, purgatiunculis clementibus, aut cucurbitulis; aliove revulsionis genere diverti posset, solum hirudinum suctu super marisca, Coma remissum, febris decrevit, cessarunt angustiæ, & paucis applicitis, xx. est sanatus. Hæc enim animalcula ex profundo sanguinem

ducunt ex *Avicenna* 4. 1. cap. 22. revellunt à corde; & fæculentum, citra virium dispendium, sanguinem, in quo magis radicatur venenum, promptissime exhauriunt: Culicaris autem febris à Pulicari tantum differt quantum culex à pulice. *Zacutus P. Adm. l.* 3. *Observat.* 14.

FEBRIS DELIRA.

Natura & Curatio.

QUemadmodum Synochæ, ita frequenter Intermittentes occurrunt *Febres Insanæ* aut *Deliræ Vocandæ*; rarius quidem durante frigore, crebrius vrgente calore apparente Delirio: Quas febre, præsertim jam per se satis acri, ad occursum tamen succi Pancreatici novum paroxysmum febrilem parientis acriori factæ tribuendas, cætera symptomata ipsa, fere comitantia evincunt. Curabunt quæcunque bilis acrimoniam, tum potenter, tum blande corrigunt temperantque, qualia sunt imprimis Oleosa, Emulsiones & opiatæ, intus & extra &c. *Sylvius de le Boë Prax. Med. l.* 1. *c.* 30.

FEBRIS DYSENTERICA.

Descriptio & Curatio.

INitio Autumni anni 1669. cum Dysenteria sæviebat & *Febris* quædam illi simillima quæ accidere Dysentericis sæpe solebat, vna exorta est, (Vide *tit. de Dysenteria* §. 54.) quæ quidem non eos tantum quos jam sauciaverat Dysenteria, sed ab illa prorsus immunes pariter incessit; Ejusdem enim vbique προφάσεις, seu causas manifestas & apparentes habuit quas Dysenteria, Eadem etiam per omnia symptomata quæ Dysentericorum febrem comitabantur, Ita vt si evacuationes per alvum Dysenteria laborantium excipias, & quæ ab istis necessario pendebant symptomata dicta, Febris ejusdem naturæ prorsus cum ipsis Dysenteriis videretur, Hæc itaque *Febris Dysenterica* mihi audiebat, Hæc nonnunquam cum alvi torminibus, sed mitioribus ingrediebatur, vel ista ad eam post accedebant, sæpius vero nulla erant, &c.

Pro hujus *Febris curatione*, cum observassem phænomena *Febris Dysentericorum* quamplurium eadem plane esse cum illis quæ hujus anni Febres solitarias comitabantur, consentaneum mihi videbatur sanatos iri ægros meos, si evacuationem illam quadamtenus imitarer, qua natura materiam illam corrosivam atque acrem, quæ & ipsius Dysenteriæ, & supervenientis Febris causa continens est, solet ablegare: Ac proinde eadem ipsa methodo, tum quoad venæ sectionem, tum repetitas purgationes & cardiaca Febrem hanc aggressus sum, quam in Dysenteriç curatione supra (Vide *Paragr.* 54. *tit. de Dysenter.*) Nisi quod paregorica purgationibus interjecta, non tantum non hic juvare, sed & obesse deprehenderim, secus atque in Dysenteria, cum ab his detineretur materia illa quæ catharsi eliminari deberet, Pulticula avenacea, hordeacea, Panatella, & similibus, sub primis morbi diebus victitabat ęger: Potus erat cerevisia tenuis parum tepefacta: Post celebratam vero semel iterumve catharsin, nulla suadebat necessitas pullorum carnibus, aut similibus eupeptis ægro interdicere: cum hæc per purgationem medicatio ea indulgeat, quæ non poterant concedi si alij viæ insisteretur: Tertia vt plurimum Purgatio, interposito semper die, morbum absolvit: neque tamen perpetuum id fuit, sed aliæ insuper nonnunquam instituendæ erant: Si febre jam pulsa fractiores adhuc essent ac magis effoetę ægri vires, atque is tardius convalesceret (quod Hystericis frequenter accidebat) *Laudano* in parva dozi exhibito easdem restaurare, & spiritus transfugos ac dissipatos in desertas stationes revocare conabar: raro autem remedium illud repetebam, neque unquam præscripsi nisi biduo triduóve à postrema catharsi: Nihil vero æque ad renovandas vires, refocillandósque spiritus faciebat, atque auræ vsus liberior mox ut Febris recesserit. Ansam autem ad praxim hanc instituendam hinc arripui, quod nascente ferme constitutione hac, ad Iuvenculam advocabar, febricitantem quidem illam, atque acerbissimo sincipitis dolore fere enectam, aliisque symptomatis quibus Febrem Dysentericam onerari jam diximus: Hæc cum à me interrogaretur, & de modo quo Febris primum invadebat, & de ejusdem duratione, fassa est se à Dysenteria à 14. retro diebus fuisse liberatam; cui sive sponte sua discedenti, sive medicamenti ope depulsæ, protinus dicta Febris successit cum dolore capitis: Quibus ego me rectissime occurrere posse conjectabam, si Dysenteriæ loco aliam evacuationem substituerem, ejus simillimam, qua præclusa Febris oborta est, ac proinde methodo supra laudata eam restitui: Atque huic quidem se promptissime dedebant hujus Constitutionis Febres; In Adolescentibus, aliquando & in paulo provectioribus, Febris hæc caput nonnunquam petebat, vnde delirabant, non quidem vt in aliis febribus, phreniticorum more, sed quasi stupore, ad Carum proxime accedente, perculsi: Hoc illis præ cęteris accidebat, qui sub morbi principio in sudoribus quoquomodo extorquendis operam inauspicato collocabant: *Sydenham Sect.* 3. 4. *Obs. in morbis Acut.*

FEBRIS EPHEMERA.

SYLLOGE.

I. AN *Balneum* in Febribus Ephemeris utile? Pro resolutione sçiendum quod Balneum aquæ dulcis consideretur respectu partium diversarum, quarum *Galen.* l. x. method. quatuor enumerat, 1. Aërem Balnei, cujus vi sudor evocatur, 2. Solium aquæ calidæ, 3. Solium frigidæ, 4. Eam partem in qua Sudor detergitur. Cum autem Ephemerarum causæ sint variæ ac diversæ, notandum aërem Balnei calidum, ijs Diariis convenire quæ ex cutis densitate,

densitate, meatuum obstructione, vel glandularum tumoribus fiunt: Noxium verò esse iis quæ fiunt ex animi commotionibus, ex lassitudine, fervore Solis & similibus: Aquæ calidæ solium tutò magis adhiberi in omni Diaria: Solium frigidæ non sine cautela esse concedendum: Tandem sudoris detersionem nulli non convenire. Foresti limitatio tradita lib. 1. obs. 6. observanda est, quod omnia illa procedant de Ephemera quatenus talis est; vbi enim obstructiones, internæ cruditates, nauseæ, catarrhi, alvi fluxus &c. concurrunt, à balneis abstinendum est: Notandum quoque recentiores quosdam Practicos Balneis alia remedia substituisse, quod apud nos apparatus antiquis familiaris desit: Ea præterea de causa, quod plerique in victu delinquant, hinc crudorum congestio corpora ad balneorum vsum inepta reddat. *Greg. Horstius.*

II. Dubium an Potus frigidæ conveniat Synocho imputri, Sed notandum quando *Galenus* frigidam dari vetat, ante signa coctionis, de febribus putridis esse audiendum: in hac enim febre, putredinis experte, potest administrari, etiam initio, modo requisitæ conditiones adsint, absentia obstructionum viscerum, phlegmonis, ventriculi debilitatis &c. At, iuxta Riverium, cum obsoleverit hoc remedii genus, vixque liceat conditiones omnes observare, ac ex præpostero vsu damna emergant, satius est tutis rem agere;

III. Plurimi madidi pluvia in morbum incidunt, & in febrem continuam sæpissimè, prohibita transpiratione, quæ febribus excitandis valde est idonea: Post venæ sectionem nihil inveni vtilius quàm decocto sudorifico corpus relaxare ℞. salsæ par. ℥j semin. cardui ben. ℥ß fol. scabios. calendulæ an. m. ß. f. omnium decoctio, quam calidè hauriatur, addito vino albo, aut aquæ theriacalis guttis aliquot: Vidi multos Medicos qui nullo modo de sudorificis cogitaverant, videntes autem potionis nostræ effectum, laudarunt illam. *P. Pachequus in Observ. River.* 61.

IV. Educatur sanguis in Synocha vsque ad animi deliquium, quicquid dicat *Averroës* contra *Galenum & Hippoc.* ipsum, forsan non distinguens animi deliquium à syncope, vt distinxit *Galenus* 1. de S. m. cap. 12. dicens, Quod dum educitur sanguis vsque ad animi deliquium, pulsus mutationi attentos esse oportet, ne syncopen incurrant: Hac evacuatione redundans ferventis sanguinis copia minuitur, totum corpus perfrigeratur, & ad naturalem temperiem deducitur, vnde sublevata natura reliquum expellere & separare valet. *Fortis* 1. *de Febr. p.* 4. *&* 5.

V. Secundum Continentium febrium maximum remedium est Frigidæ potio, quam omisit Galenus in curando juvene illo libero 9. meth. 5. quia sola S. m. sufficiens fuit: Hoc autem remedium ægro copiosa sanguinis missione egenti perniciosum esset, quia copiam intra corpus incrassando, coerceret atque firmaret: Et calor innatus à multo & crasso sanguine veluti suffocatus, à frigidæ potu obrueretur: Cum tamen aliqui medici hæmophobi falso crediderunt frigidæ potum esse remedium S. m. substituendum, licet sine detractione sanguinis administrari non possit: adeo vt V. S. sine frigidæ potu admitti quidem possit, non autem frigidæ potus sine præcedente sang. missione. *Fortis ibidem.*

VI. Carpit *Galenum Trallianus* præscribentem 8. meth. med. c. 5. *Diatrionpiper.* simplex, vbi alvo adstricta alimentum crudum in ventriculo moratur: 4. autem de Sanit. tuenda, In ipsa etiam cruditate nidorulenta, cum nec ratione febris vtile sit; nec respectu causæ, quæ effectus est caloris intensi: At Galeni scopus est eo medicamento, acrimonia donato, expultricem sollicitare, quo corruptum alimentum ad alvum secedat; & quod crudum superest vlterius concoquatur & digeratur. Præterea id purgato corpore exhibitum non nocet, quod calor in primis viis extinguatur, nec venas subeat, interea debilem ventriculum roboret. *G. Horstius.*

VII. Notandum *Tralliani* remedium, Potum aquæ calidæ commendantis vbi cibus est in stomacho: eluit enim, absterget, & ad inferiorem ventrem cibum propellit, spiritumque incensum temperat, & melius remedium se non nosse ait, Et revera est optimum. *Primirosius de Feb. l.* 1. *c.* 5.

VIII. Suspectum est quibusdam Oxymel mellis ratione, cuius caliditas febricitantibus noxia videtur, quippe quod facilè in bilem transeat: At revera congruit, quia quæ crassa glutinosaque sunt dissolvit, meatusque obstructos liberat: In eo præterea perpendenda omnia ex quibus constat, nec solum mellis qualitates examinandæ (quod à *Quercetano* Pharm. Dogm. c. 10. saccharo præfertur, vtpote purius ac defæcatius; id enim dulcedine non correcta in bilem facile transit, & viscidate viscera obstruit) sed aceti quoque vitriolata qualitas, iuncta aqueæ humiditati, mellis calorem ita retundit, vt vis detergens & aperiens sine insigni calore emicet: Morsus intestinorum, & tussis excitatio non *multum* verenda sunt, si acetum modicum sit. *G. Horstius.*

IX. Discrepantes videntur Galen. & Avicenna in Diæta constituenda: Ille 10. meth. m. c. 3. probat alicam integram ex aqua calida, cum granis mali Punici: Hic cibum facilis coctionis, vt panem cum vino præscribit: Sed notat hic Capivaccius l. 6. c. 11. *Galenum* ibi ad imminentem syncopen in stomacho bilioso, Avicennam autem ad nutritionem totius corporis respicere.

FEBRIS EPIALA

SYLLOGE.

Qualis victus forma *observanda.* 1.
Euporisto remedio curata. 2.
Aperientia cuiusmodi conveniunt.

I. Decipiuntur qui credunt tenuiorem victum esse debere in Epiala quam in quotidiana simplici, cum tamen debeat esse omnino plenior, & ratio est, quia in quotidiana peccat pituita dulcis, quæ per vlteriorem coctionem in sanguinem & nutritionem converti potest, quod de vitrea sperandum non est. Eademque ratio est habenda in reliquis pituitæ speciebus præter naturam. *Fortis l. de Feb. c. de Epiala.*

II. Epialæ causam *Galen.* l. 2. de febr. 6. ait esse pituitam crassam & amaram bilem, Ergo instar Tertianæ nothæ est curanda: Laboravit quidam diu hac febre, qui nihil proficiens, auxilio hoc, cocto humore & vacuato corpore, fœliciter vsus sum, ℞. *flor. chamæm. pug. iij. comar. absinth. Pontici* pug. ij. coque in lib. iij. aq. ad medias, colat. adde sacch. ℥iv. sumat ℥v. vel vj singulis diebus: De viribus vide *Galenum*, *Avicennam* &c. *Zacutus Prax. adm. lib.* 3. *observation.* 26.

Sylvius de le Boë Prax. lib. 1. cap. 30. Epialas iudicat esse duplices Intermittentes, sed vtrasque à succo Pancreatico acriore, bileque itidem acri productas, Et ita quidem vt continuo vnius frigus concurrat cum alterius ardore, atque prioris paroxysmus novus, & frigus revertatur quando posterioris calor incipit augeri: Medicamenta autem præscribit ex prædictis subcontrariis composita, quæ simul pituitosos & biliosos humores, in eodem ægro abundantes respiciant. Exemplo sit hæc mistura, ℞. *Aquæ card. bened. cichor. ana ℥iß. theriacal. simpl. aceti stillat. ana ʒvj ocul. cancri pulver. ʒß. syr. v. radic. ℥i. misce.*

III. Hoc proprium iis febribus inest, omnia nempe quæ aperiendo exsiccant iis febribus incommoda ideo esse quod materiam crassiorem reddant, tenuioribus partibus in halitus digestis; cumque febrium, quæ calorem & frigus simul operantur, materias crassos humores esse Medici asserant, fit vt qui ius cicerum, & muriam iis concedunt, febrientibus parum salubriter consuluisse videantur: Rectius profecto fuerit iis uti, quæ humida existentia abstergere & incidere possint: *Brudus de victu Febric. lib. 3. c. 25.*

FEBRIS EPILEPTICA

Natura & curatio.

PVella decem annorum motibus convulsivis irritata fuit, cum moderata febre, sed alysmo implacido, vt nullibi consisteret, & maxime cardiaca ventriculi lacessita: mox intra breve spatium accidens Epilepticum vidimus incepisse, contortis oculis & membris corporis vniversi convulsis, cerebri potentiis oblæsis, & omni abolita pene sensatione, à quo valde delassata quievit, sed non à dolore ventriculi: Mox illi vomitum imperavimus, vt sit bilis æruginosa, aut alia ventriculi os pungeret, & epilepsiam per consensum excitaret, ea excluderetur, Vomitus quidem concitatus, sed infida levatione, nam protinus revertitur crudele accidens Epilepticum, cuius ingressum ægrota sentiebat, semper implacida, sed afflictionis causa in ventriculo persistebat: sic pariter alternatis symptomatis totam hanc egit diem, quorum sævitiem oblinere curavimus frictionibus, ligaturis, cucurbit. mica panis succo agrestæ imbuta; hæc omnia in febris accessione erant, quæ ad noctem parum levata, placidam illam egit, de morsu tamen ventriculi querebatur, vrina ad flavam declinabat, crassa, moderate confusa: *Postridie* irruit fraudulenter accessio, dolores ventriculi incipiunt clamosi, epilepsiæ accidentia revertuntur, & sic deinceps hora x. sequentium dierum inceperunt reliquæ omnes accessiones, intermittenti tertiana periodo, vt merito illam dixeris duplicem Tertianam, cum vomitu pituitæ & bilis in principio, exurenti ardore, linguæ siccitate, oris amaritudine &c. *Febrem* dixi *Epilepticam*, non *Febrim* cum epilepsia, talem ab accidere dictam, quod cum febre complicatur, non determinato tempore concitata, quod in Febre Epil. servat, quia eadem febris causa, eadem minera, & putredinis focus idem: nam præter causam fixam, focum determinatum habet, in loco, quo quadam veluti necessitate cum cerebro consentit, in venis nempe quæ os ventriculi circundant; ibi enim ramus insignis nervi à sexto pari cerebro derivati: Consensum ergo Epileptici accidentis in hac febre, non tantum fuisse os ventriculi causam censemus, sed singularem humoris apparatum, acerrimi nempe & mordacis, cuius appulsu cerebri & membranarum substantia vellicetur; focum autem peculiarem Febris in venis quæ os ventriculi coronant: Hanc Febrem ex talo sanguinis missione repetita curavimus (non tantum vt fieret valentior revulsio, sed quia in hypochondriis pravorum succorum sentinam, & fluxionis originem censuimus) hirudinibus hæmorrh. venis admotis, vnde mitiora accidentia; hinc vena in carpo secta, ob materiam iam capite receptam: frænati intus humores cordialibus aquis cum pulvere crystalli præparatæ, addita interdum ʒj confectionis hyacinth. quibus febre reddita mitiori protinus remisit Epilept. accidens; hinc syrupo regio & Persicor. repurgata ex singulari morbo evasit. *G. Caldera Tribun. Med. pag. 225.*

FEBRIS ERRATICA.

SYLLOGE.

An nullus remediis locus donec constiterit, vt vult Hippocrates. 1.

Chalybis vsu curata. 2.

I. HIpp. l. 4. de vict. Acut. Inconstantes febres vsque dum constiterint sinere iubet; cum autem constiterint, occurrere victu, & curatione convenienti secundum naturam habita consideratione: Scilicet dum non constant, non agnoscuntur: ignorata verò morbi specie, non potest curatio rectè suscipi. Dices videri non satis tutum esse febres, quod inconstantes sint, sinere, neque cibum tribuentes, neque auxilia aliqua porrigentes: At licet occurrere communibus auxiliis quæ multis morbis simul occurrunt: vt si dubites homo laboret quotidiana an tertiana duplici, sive intermittente sive continua, & robustus & florente ætate sit, nihil prohibet mittere sanguinem, aperientibus vti & incidentibus, clysteribus subducere fæces, vsque dum morbi idea innotescat &c. *Vallesius lib. de rat. vict. in acut. pag. 211. Quid medicus agere teneatur dum ignota est morbi idea, vide titulo de eius officio lib. 20.* Hoc præceptum in omnibus febribus inconstantiam præ se ferentibus non est observandum, sed in iis tantummodo qui acutiem habent: quam conditionem non apposuit Hippocr. quod hæc tractatio ad morbos acutos spectet: Observandum autem in morbis acutis, quia hi cum celeriter moveantur, non possunt diutius cum hviusmodi inconstantia permanere, ideo tutius esse (iuxta illud. In hoc te exerceto vt si non prosis, saltem non noceas) à remediis saltem generosis aliquantisper desistere, quàm malè agendo ægros tantum in discrimen perducere. *Martianus comm. in v. 157. dicti libri.*

II. Erraticæ febres fiunt ex humore melancholico ob adustionem facto, & ex cineribus aliorum humorum, qui difformes sunt, ita vt vna parte moveantur ad putredinem, alia ad motum sint inepti, quia crassi, terrestres & fæculenti: In his licet ex præscripto Hippocr. 3. Progn. 27. nullum sit adhibendum auxilium donec constent, quia

quia occasio cathartici captari nequit, tamen quia non ignoratur materia mali, præstat humorem hunc crassum corpore eximere, quam obstructionibus adauctis, à quibus fere dependent, ægros naturæ relinquere, alias imminet scirrhus lienis, hydrops &c. Quidam triennio hac febre oppressus, multis tentatis, solum chalybis vsu à febre & tumore liber evasit. *Zacutus Pr. adm. l. 1. Obs. 33.*

FEBRIS ERYSIPELATOSA.

SYLLOGE.

Descriptio & Curatio. 1.
Cum Pestifera febre affinitatem habet. 2.

I. NVllam non corporis partem, idque nullo non tempore incessit hic morbus, ac præ reliquis faciem, exeunte præsertim æstate; quo tempore sæpe dum sub dio versatur, corripitur æger: Facies siquidem ex improviso in tumorem attollitur, qui subito exortus cum calore ruboreque summis, denso minimarum pustularum ordine distinguitur, quæ aucta magis inflammatione in vesiculas subinde facessunt: At vero quamcunque corporis partem obsederit, vt etiam quocunque anni tempore, rigor atque horror, nisi præcesserint, huic se inflammationi vt plurimum adiungunt, sitis, inquietudo, ac reliqua Febrium indicia.

Est & alia huius morbi species, licet rarius occurrens: hæc quolibet anni tempore invadit, hac vt plurimum προφάσει, quod æger vinorum subtilium magis magisque attenuantium potationi paulo liberalius indulserit, aut liquoris similis spirituosi: *Febriculam*, quæ agmen ducit, mox excipit pustularum per vniversum fere corpus eruptio, quæ vrticarum puncturas referunt, & nonnunquam in vesiculas attolluntur, mox recedentes, tuberculorum more sub cute se condunt, cum pruritu mordacissimo & vix tolerando.

Hic materiam peccantem sanguini permixtam rite vacuandam, sanguinis ebullitionem remediis illum contemperantibus sufflaminandam censeo, eam denique quæ iam partibus impacta est materiam avocandam discutiendamque: Hæc vt fiant statim largam satis sanguinis quantitatem e brachio extraho, qui pleuriticorum sanguinem fere semper æmulatur: Die sequenti blandam Potionem catharticam exhibeo, & hora somni (si frequentius paulo deiecerit æger, haustum aliquem paregoricum: Peracta catharsi partem affectam sequenti Decocto foveo. ℞. *rad. althææ & lilior. ana.* ℥ij. *folior. malvæ, sambuci, verbasci ana. man. ij. flor. melilot. summit. hyper. & centaur. min. ana. man. j. semin. lini, fænugr. ana.* ℥ß. *coq. in* 5. *q. aq. ad* ℔. *iij.* coletur Liquor, & vsus tempore adde libris singulis Decocti *spir. vini* ℥ij. Stuphæ e panno laneo levis texturæ hoc decocto immersæ & expressæ, calide admoveantur partis bis in die: A fotu quotidie illinatur sequenti mixtura ℞. *spir. vini* ℔ß. *Theriac. Androm.* ℥iij. *pulv. piper. longi, garyophyll. ana.* ʒij. m. charta emporetica hac mixtura madida parti circumvolvatur. Aeger hordeatis, avenaceis tantum iusculis vtatur, pomis assis: cereuisia tenuissima, & per horas aliquot singulis diebus à lecto sibi temperet: Hac methodo tum Febris, tum alia symptomata citissime vt plurimum fugantur. Sin aliter, rursus venam seco, quod & tertium nonnunquam fieri debet, interposito semper die vno, si prava nempe adsit sanguinis diathesis, & *Febris* intensior: vt plurimum vero vnica venæ sectio, & subsequens catharsis, si tempori adhibeantur, rem expediunt:

Quæ vrticarum puncturas, cum pruritu, refert species, pari modo est amolienda: nisi quod hæc remediis ad extra applicandis minus egeat. *Sydenham Observat. in morb. Acut. sect. 4. c. 6.*

II. *Ignis Sacer.* apud saniores medicos, *Febris* est continua, à sanguinis parte tenuiori corrupta ac inflammata originem ducens, qua vt natura se liberet, eam in corporis partem aliquam externam expellit, in qua tumor, aut potius (cum tumor aliquis notabilis non appareat) macula rubra, lata, dispersa, quam *Rosam* appellant, oritur: Solvitur autem ista *febris*, postquam vno atque altero die ægrum afflixit, critice per hunc tumorem, & proinde aliquando in Glandulis, sub alis vel in inguinibus dolor, vt etiam in Peste, fieri consuevit: Et fere invadit hoc malum vt Pestilentia, cum horrore & insequente calore febrili, ita vt qui ante ipsum non sunt passi, existiment Lue pestifera se corripi, donec tandem in crure, aut alio loco se affectus prodat: Quibus accedit quod & maligni aliquid huic morbo inesse nonnulli suspicantur, ac proinde curationem in sudoriferorum atque alexipharmacorum vsu constituunt: Hæc quidem flamma vbi Ebullitionem commoverit, cuius ope particulæ sanguinis leviusculæ vstulatæ, ac quasi syderatæ, brevi spatio foras ablegantur sponte sua, nec vlteriorem noxam molita extinguitur. *Idem sect. 2. cap. 2.*

FEBRIS ESSEROSA SEV SVDAMINOSA

Curatio.

PVstulas, Græcis & Celso *Epinyctidas* dictas, *Essere* vocant Arabes, Galenus 3. aph. 21. Sudamina, dicitque esse Pustulas in summa corporis parte hærentes, instar ulcerum cutem exasperantes, ob multos sudores vel biliosiores, vel mordaciores, cutem mordentes, *Avicenna* intimius explicat, *Essere est pustula parva, superficialis sicut vesica, & aliquantulum tendens ad rubedinem, & pruritum faciens & angustiam, eveniens subito, & accidit quandoque vt currat ab ea humiditas &c.* Vocati 4. medici ad curandos duos puerulos, quibus, cum febre valida, dolore totius corporis & lassitudine, vna nocte pustulæ hæ in superficie corporis affatim apparuerunt, & ita increvere vt matutino tempore pueri scalpentes eas disrumperent, à quibus emanavit tenuissimus ichor: Omnes variolas prædixere, quare cubiculum obserare jubent, pueros pannis rubris operire, & nullum auxilium præterquam frictiones in cute lenes celebrandas imperant, & quæ in curatione variolarum vsurpantur: Post eorum discessum puerulis febris exardescit: pruritu vexati per lectum insiliunt, & nova materia ad cutem confluente, aliæ repullulant pustulæ, aliis resiccatis: Cum in agone pueri essent, vocatus, præsentibus medicis, probavi neque esse variolas, neque ægros operiendos, imo esse pustulas ex ichoroso sanguine, tempore æstus, in corporibus præsertim biliosis subortas: Nam variolæ nonnisi post longum tempus ab ortu suo emittunt pus aut humiditatem; subito non fiunt,

nec ita subito accrescunt; contraria observantur in Essere: deinde in hac pustula, & venæ sectio quolibet morbi tempore celebratur, & purgatio exhibetur, vt monuit *Avicenna*, In variolis solum initio phlebotomia convenit, & purgatio non ita vtilis est, imo, vt Arabes dixere, in variolis debet alvus esse adstricta: Ventilatum ergo est corpus sanguine misso, julapiis, ptisana, & leni solutivo vlcera sponte siccata: Tu vero in opere practico hanc Essere curationem bene observa, in cuius præsagio & curatione primæ notæ medicos etiam deceptos novi. *Zacutus Pr. Adm. l. 3. Obs. 16.*

FEBRIS FAMELICA

Causæ & Curatio.

FAmelicas liceat eas nominare *febres*, quibus est coniuncta fames rabida & inexplebilis, adeo vt nisi concedatur exhibeaturque, durante licet paroxysmo, cibus, in animi deliquium aliaque symptomata incidat æger. Eas deduco à succo pancreatico ob stagnationem aciditate gratiore, potenti tamen prædito, quæ ad ventriculum vsque ascendens, tum famem illam immanem, tum aliquando, si denegetur cibus, animi deliquium &c. inducat: Ad eam compescendam convenient omnia quæ acidum potenter infringunt concentrantque, Oculi cancri, margaritæ, corallia, creta &c. in pulverem duntaxat redacta, & misturis alias conducentibus addita, vel seorsum ex alio liquore, vino, cerevisia jusculove, ad aliquot grana subinde, donec Fames minui observetur, exhibita. *Sylvius de le Boë Prax. lib. 1. c. 30.*

FEBRIS HÆMORRHAGICA, HÆMOPTOICA.

Descriptio & curatio.

DAntur Febres *Intercurrentibus* merito annumerandæ, quæ quoniam aliquo modo immediate abitum sibi parant, & in hoc vel in illo symptomate desinunt, vulgo febres non habentur, licet tales ab origine vere fuerint, atque Affectus ille, à quo morbus nomen mutuatur, Febris tantum sit symptoma, quæ in illo demum terminatur. Impræsentiarum duas tantum, *Hæmorrhagiam narium*, ac *Hæmoptoen* perstringam.

Hæmorrhagia narium quavis anni tempestate infestat, præcipue sanguine præfervido, temperamento vero debiliore præditos; idque magis ætate ingravescente quam adolescente: Primo vt plurimum appulsu *Febris* præ se fert indicia, qua derepente sibi per nares, qua data porta faciente viam, dolor & calor sinciput adhuc torquent; Sanguis ad horas aliquot adhuc profluit, dein aliquandiu sistitur, mox denuo erumpit, atque hæc vicissim, donec tandem vel remediorum vsu, vel sponte sua, ob imminutam copiam deperditamque cohibitus, omnino cessat, ita tamen vt ægro singulis annis à recidiva metuendum sit, si vel à liquoribus spirituosis, vel alia occasione qualibet æstuare contingat.

Eum hic mihi scopum propono, vt sanguinis fervor nimius, atque Ebullitio, vnde oritur dicta præter naturæ modum extravasatio, frænis omnibus compescatur, eiusque impetus alio vertatur: Eapropter frequenter venas brachii tundo, & sanguinem liberaliter extraho, Pleuriticorum sanguini colore semper respondentem: Victus rationem refrigerantem atque incrassantem iniungo, vt Aquæ font. part. iij. lactis vnam simul coctas, & frigide hauriendas, poma cocta, juscula hordeacea, & similia à carnibus abhorrentia: Lectulo item vt absistat per aliquod spatium cottidie, moneo, tum vt nullo non die iniiciatur Enema leniens refrigeransque, nec vel semel quidem omittatur. Haustu quin etiam hora somni paregorico e Diacodio ceu catena constrictus sanguinis furor coerceatur.

At vero quando hujusmodi Hæmorrhagias non raro comitatur Lympha acrior, quæ sanguini permista eius motum adjuvat, venarum orificia reserando, præter revulsionem & refrigerationem, solenne mihi est catharticum blandius, vel in ipsius morbi ἀκμῇ propinare, cuius operatione finita Anodynum exhibeo præter solitum viribus auctum, & vbi symptoma penitus evanuerit, aliud demum catharticum.

Hæmoptoe etiam, quæ in æstatis ac veris confinio homines calidioris temperamenti, vt minus robusti, adoritur, & quorum pulmones minus recte valent, præ senibus item juniores, ejusdem fere indolis cum hæmorrhagia est, cum & hæc quoque *Febris* sit, quæ tam nomen quam essentiam exuit suam illa qua soluta est crisi, hoc fere tantum discrimine, quod in morbo *priori* sanguis nimium agitatus in narium venulas, in *hoc* vero in pulmones impetum fecit: vtque in illo durante fluxu dolor & calor sinciput jugiter lancinant, ita in hoc pectus vterque obsider cum debilitate quadam: Quin & hoc vitium eandem fere quam Hæmorrhagia methodum medendi sibi vendicat, nisi quod catharsin minus ferat, à qua, præsertim repetita, æger facile in tabem coniicitur: At phlebotomia crebro celebrata, enema quotidie injectum, diacodium hora somni propinatum, diæta insuper & medicamenta incrassantia, refrigerantia, opus pro voto absolvent. *Sydenham Observat. in morbis Acutis sect. 4. c. vlt.*

FEBRIS HECTICA.

SYLLOGE.

Frigi-

Frigidus aer omni arte conciliandus. 23.
Hecticæ à semiputri viscerum substantiæ *ortæ curatio.* 2.
Ranarum esu curata. 17.
Putridæ complicata *Balneo curata.* 18.
In marasmode Picationes *non conveniunt.* 19.
Lui venereæ connexæ curatio. 20.

I. CVm initio facilis sit curationis, vix autem dignoscatur, ideo medicus attentus esse debet investigationi signorum incipientis: *Sennertus* hoc proprium & inseparabile tradit, Si vna vel altera hora à cibo sumpto calor augeatur, & pulsus ad magnitudinem & velocitatem mutetur, sine frigore, rigore, horrore, quæ putridis familiaria. Prioris symptomatis hæc est ratio, Hecticorum calor partibus solidis impressus est, vnde parum ab iis vaporis specie excluditur: quicquid id est, accessione cibi humidi aut tenuioris alimenti, citò distributi, vaporibus augetur: hinc sudor levis exprimitur, & ventriculus compressione quadam gravatur, vt cibum molestè ferat, calore nempe aucto vsque dum alimenti perfecta sit anadosis: At quia fieri potest vt in putrida, etiam non præcedente frigore, cibum assumptum aliqua sequatur exacerbatio & caloris augmentum, ne erret Medicus in cognitione Hecticæ, horam cibi per triduum mutabit: si deinde calori idem accedat incrementum, firmatur Medici sententia.

II. Species Hecticæ, ex labefactata ac semi-putri pulmonum, iecoris, aut alterius visceris substantia frequenter occurrit: Nonnulli duos tresve annos febre lentâ conflictantur, quæ nonnisi cibo sumpto ex pulsu innotescit: hæc ob invalescentem in dies corporis extenuationem & febris diuturnitatem, Hectica à quibusdam putatur: sed tamen victu humectante & refrigerante, purgatione bis terve mense repetita è syrupi de cichorio composito cum Rheo &c. & iis quæ impressum in visceribus calidam & siccam intemperiem delent, curatur: Sic affectos malè habet non hectica febris, sed prava quædam iecoris affectio, caloris & siccitatis particeps, obstructionibus tum ipsius tum venarum mesaraïcarum implicita: quæ obstructio febrem lentam fovet, vnde fit vt alterata calida & sicca hepatis intemperie, ejusque obstructionibus detersis sensim febris evanescat; *Enchirid. medic. Pract.*

III. Tabificæ & marcescentes febres, sine tamen Pulmonis vlcere, curari interdum possunt, dum non ad extremum marcorem pervenerunt, nec vlla jecoris vel lienis durities est: A tali genere febris tabescere & consumi videbatur vir in Oeniadis 5. Epid. n. ij. vt & illa mulier cui Galenus tribus diebus sanguinem detraxit ad l. ij. cum dimidia. Ex his febribus aliquando etiam & nos curavimus missione sanguinis, at purgationibus nunquam: Puellum xij. annorum ab hectica febre multorum mensium arescentem, cum hydropis initio, repetita sanguinis missione & alvi solutione per Sennam pristinæ valetudini restituimus: Sanguis erat corruptissimus, subtus scilicet nigerrimus, non concretus, superius pallidus & tenacissimus, qui triplo sero innatabat: Marcidam febrem nemo felicius evasit per S. M. Dom. N. *Ab ardente* dierum xx in hecticam abierat, quæ nocturnam & putridam febriculam, cum levi frigore accedentem, adiunctam habebat, hæ adeo hominem consumpserant, vt alterutrum crus iuxta genu manu comprehenderet. Huic mitto sanguinem ad ℥x fœculentissimum & maximè serosum: Eo ipso die febricula desinit, perseverante Hectica, quæ etiam hominem minus lædebat: Post octo dies detrahitur par modus sanguinis ex altera parte, qui simillimus priori: febris sensim inclinatur & triduo post in totum resolvitur. Impugnatur autem phlebotomia 1. quia Hippocr. & Galenus apertè non commendant. 2. corpora exhausta infusione potiùs sanguinis egent quam eductione. 3. quia cacochymiâ abundant, cui purgatio destinatur: Ad 1. multa sunt in Medicina à posterioribus inventa: Ad 2. multa corpora arescunt vitio sanguinis, sicut etiam alia eodem intumescunt, vt cachectica: vtraque ablationem superflui postulant, quò possit vtile substitui. Ad 3. Humorum vitium venis conclusum per earum apertionem educendum. *Botallus l. de Sangu. missione c.* 17.

IV. *Lac* ab omnibus præscribitur, & meritò, cum hecticis debeatur alimentum facilis digestionis, quia calor nativus debilis: atque id quod siccitati caliditatique febrili obsistat, quale est lac: Sed si eæ dotes in eorum alimento requirantur, cur iisdem cancri fluviatiles quoque præscribuntur, qui difficilis coctionis perhibentur? ♃. Notandum hecticæ duplicem assignandam diætam pro diversitate temporis; In incipiente enim victus requiritur crassior & diuturnioris coctionis, etsi difficulter concoquatur, quia tunc temporis calor nativus adhuc fortior est, nutrimentum crassius superare potens: Si provecta sit Hectica, hincque calor nativus, omnium coctionum parens, summè debilis, vitanda δύσπεπτα: exhibitis quæ sine negotio conficiuntur, optimè ac citissimè nutriunt. Calor quippe solidis partibus impressus, de corporis substantia multùm absumit, quam alimentis crassis glutinosisque reparare studendum, sed quæ simul probi sint succi; *Gr. Horstius.*

V. Falluntur, aliquando rudiores, dum hectici primi vel secundi gradus hypochondriorum minimis obstructionibus; vel levi putrida febre vexantur, lac omnino interdicunt: Nec vident quod interim lacte non exhibito, saltem in pauca quantitate, ad tertium gradum properant, vnde mors: Dicimus & nos cum Hippocr. 5. aph. 64. quod lac habentibus obstructionem, & putridam febrem, exhibere malum sit, Sed quod longè majus sit permittere vt certo æger pereat: vrgenti enim magis attendendum quàm causæ: *Santtorius meth. l.* 15. *c.* 7.

VI. Hippocr. 3. de vict. Acut. 54. scripsit. *Neque potu neque cibo saturatum lavare est æquum*, Ne cruda materia ex alvo in venas & habitum corporis rapiatur: Cur igitur hoc ævo Medici, modo lac asininum exhaustus ægèr biberit, statim in balneum immittunt? respondebunt, vt rapiatur in habitum corporis: At nos, non assimilabitur, cùm non coctum fuerit: Rectius igitur post quatuor horas id fiet, Et dixit Hippocr. *Neque confestim à balneo sorbendum, neque bibendum*, nam excitato calore, vis caloris attrahendi eripit occasionem mitificandi. *Heurnius meth. ad Pr. lib.* 1. Galenus tamen 14. meth. 15. 5. à balneo debilioribus; lac exhibet, Trallianus ptisanam.

VII. In Hectica serum lactis etiam habere locum confirmare videtur Galenus, cum 10. m. m. c. 11. asininum lac præ cæteris ait esse opportunum, quia ὀῤῥώδης: Ergo serum magis conducit: *Rolfinecius lib. de Febr. cap.* 100. Modo intelligo quare lac

hecticis debeatur, & quò serosius eò sit vtilius, proptereáque Asininum cuicunque *Galenus* præmittit, non quia frigidius, hac enim de causa foret convenientior aqua, sed quoniam in Hecticis consumuntur partes solidæ, quas Serum, earum veluti nutrimentum, restaurat: Hoc enim non simplex alimenti vehiculum est, ut opinabatur antiquitas, sed & ipsum nutrit; lentè enim admotum igni concrescit, certissimum alimenti signum: cujus rei facto centies experimento, vidi semper serum ipsum non modò leviter incrassari, sed agglutinari fierique membraneum, hincque illico conjectavi sero sanguinis spermatica ali membra &c. *Hieron. Barbatus lib. de Sanguine & Sero pag.* 10.

VIII. Non est silendum Ius parvæ pullæ, omni pinguedine semotâ, ad ℥v. vel vj. immediatè ante cibum utiliter propinari, quo solidæ partes humectentur: Sic cœmentarij aqua parietem aspergunt priusquam calce incrustent, quo hæc tenacius ac firmius hæreat. Ejus loco aquam quidam potandam imperant, sed hæc inepta est ad partes solidas humectandas. *Zecchius consult.* 28.

IX. In usu Refrigerantium hoc observandum ne potentiora statim & frequenter usurpentur, calorem enim debilem possent extinguere: utilius autem est sensim quàm subito refrigerare: humectantia verò semper tutiora sunt quàm refrigerantia, quia lentè perficiunt suas operationes. *Riverius cap. de Hectica.*

X. Inter remedia externa, Balneum aquæ dulcis primas obtinet; potenter enim refrigerat & humectat, partésque externas relaxat vt promptius alimentum excipiant: Apud veteres vsus erat frequentissimus, qui jam obsolevit, nec satis tutus, metus enim ne frigidæ occursu repentino corpus læderetur: Consultius & compendiosius æger in balneum aquæ moderatè calidæ conjicitur, in quo morari debet donec sponte tepescat & tandem refrigeretur: cum enim *Galenus* Balneum frigidum adeo necessarium existimet, vt calidum sine frigido inutile credat, eo pacto frigidæ vices supplentur: acceleratur refrigeratio frigidæ affusione; sed mora in frigido sit parva. Nota vtilius humectantia effici incoctis emollientibus & refrigerantibus, hordeo, amygdalis contusis &c. *Riverius.*

XI. Juvenis ex ardente febre in Hecticam lapsus, nec lacte, nec Balneo aquæ dulcis juvabatur: Tandem Balneo, olei admixta quantitate, reiterato convaluit: Id tensas partes emollit, siccas & arefactas humectat; poros obstructos & præ siccitate conniventes aperiendo, ad extimas partes & dissitas alimentum trahit. *Zacutus Observat.* 35. *lib.* 3.

XII. *Galenus* aquam maxime commendat lib. de Marcore, & 10. meth. in prima specie, in qua humor tantum effervescit, nondum absumptus est, corpúsque adhuc, etsi calidum & siccum, sanguine tamen abundat & est succi plenum: hujus enim vsu scribit *Galenus* se multos præservasse à marasmo & à tabe; hicque sequendum *Alexandri* consilium, qui frigidam dare præcipit post cibum, quantum ægro libuerit: Sed si ex febre putrida, humorum cruditate, aut præcordiorum inflammatione hectica contigerit, vitari debet aquæ potus, præsertim si vires sint imbecillæ, inflammatio mediocris, coctióque nondum appareat: Sed in vehementissimâ maximéque vrgenti inflammatione, vt erysipelaceâ, dari frigida poterit, extinguetur enim inflammatio, etsi morbus in longius tempus protrahatur: quod si putrida admista sit, coctio expectetur: Sed in hectica quæ ardentibus succedit, aut in ipso marasmo, cavendum à frigida, ne in excarni & imbecillo corpore calor nativus extinguatur, senectus præmatura accersatur, quam senium ex morbo vocant, in quo calor nativus aut nullus est, aut exiguus; Ideo non refrigerantia, sed calefacientia; humectantia & analeptica postulat. *Primirosius lib.* 1. *de Feb. cap. ult.* Pro hectica primi gradus curanda duo generosa remedia proponit *Galen.* lib. de Marcore, Frigidæ potum & Balneum: Diximus autem hujus hecticæ primi gradus remedia esse, quia Hecticæ initio multo magis vrget caliditas quam siccitas, cum non adhuc corpus exsiccatum fuerit, ac proinde refrigerantia potius quam humectantia indicentur; In progressu vero, quoniam augetur & invalescit siccitas, & corpus absumitur, ideo tunc vice versa humectantia magis quam refrigerantia conveniunt: quinimo à refrigerantibus eo statu læduntur corpora graciliora, naturali calore destituta: vnde in progressu lactis vsum frigidæ substituemus: quod expressit *Galen.* lib. de Marcore dicens, Primis diebus frigida convenit, dum vires validæ & sanguis copiosus in corpore existit, non sic in progressu: *Fortis.*

XIII. Tandem, vice decocti cujuslibet (nisi Catarrhus copiosus, aut phthisica pulmonum flacciditas adsit) ad Lactis asinini vsum devenire non dubitarem, Et quoniam ab *Hippocrat.* febricitantibus prohibetur, quia bilescere & ad nidorosam corruptionem desciscere posset, ideo tantum in accessione febrili erit ab eodem abstinendum, & cæteris diebus præbendum, quod etiam concedit idem *Hippocr.* 5. aphorism. 65. ijs qui non valde multum febricitant, quod tamen de putrida intelligendum, de eius vsu enim in hectica quis dubitat? Nec obstabunt obstructiones, si quidem, ut siccæ, easdem emolliendo auferre poterit, cum nec caseosam, nec butyrosam substantiam ipsis coacervandis contineat: vnde Aëtius ad tophos dissolvendos lac asininum præbet, & nephriticos præservandos, Et potissimum cum idem in quartanis, ab humore exusto, etiam absque vlla hecticæ suspicione, lac asininum aut caprinum, ab heminis tribus vsque ad sex, purgationis causa propinaverit; quinimo & frigidum instante accessione ad heminas duas, tanti fecit ipsam exustionem. *Idem Consult.* 57. *cent.* 2.

XIV. *Galenus* 10. method. 11. Balneum tepidum proponit in hecticæ progressu; sicut tepidum, deinde vero frigidum, dum vires valde debiles & corpus gracilius ac emaciatum fuerit: Qui Balnei postremus modus, utpote tutior, à nobis eligi solet, nam humiditas aquæ tepore facilius insinuatur, & detinetur si illico affatim superaffundatur frigida: Demum post levem linteis mollibus & detersionem & exsiccationem, inungimus oleo amygd. & violar. mistis: toto abdomine vng. rosac. Mes. illito: Præterquam quod à tepido Balneo facilior quoque redditur alimentorum distributio: Efficacius reddetur alteratum fol. malvæ, violar. nymph. &c. *Idem lib. de Febr. cap. de Hectica primi gradus.*

XV. *Balneum*, ut quod maxime totum corpus humectat, alimenti quoque distributionem valde adjuvat, si fiat cibo iam concocto, sicut statim à cibo parit cruditates, & à longa inedia vires diminuit: Quare tribus horis à lacte assumpto in Balneum duci poterit patiens: *Fortis lib. de Febrib. cap.* de

de Hectica secundi gradus: A Balneo autem dormiendum non est, sed potius alimentum assumendum: Ideo *Galenus* 14. meth. 5. à balneo lac exhibet imbecillioribus. *Idem.*

XVI. Juvenis gracilis ex ardente febre in hecticam lapsus est, siccitatem morbosam conjunctam habentem; citra opem præsidia trita expertus est, tandem Balneo, admixta olei quantitate, reiterato convaluit: *Zacutus Prax. adm. lib. 3. Observat.* 35.

XVI. Habui Hecticum in curatione diu, qui tabidus nec balneo, nec lacte, nec alijs potuit restitui: Tandem ad Ranarum usum (aquaticarum) accessi, stillatitiam aquam ex illis extractam in Balneo mariæ, cum syrup. violaceo permixtam, pro quotidiano potu bibendum obtuli, Eas elixas cum oleo, sale, saccharo & salsamentis edebat: Sæpe vtebatur jure albo, facto ex illarum carne contusa, cum amygdalis, lacte, butyro, hordei farina, saccharo, vitellis ovorum, cinnamomo: Sic gubernatus æger, trium mensium spatio pristinam recuperavit sanitatem. *Zacutus Pr. A. lib. 3. Observat. 36.*

XVIII. *Hecticæ cum putrida* complicatæ exemplum & signa tradit *Galenus* 10. method. m. quinto, & primo de Febr. cap. 10. Hanc cognoscere laboriosum, maxime si putrida ex continuarum sit genere: Curatio difficilis, nam Hectica refrigerantia & humectantia: Putrida reserantia & abstergentia expostulat: Difficilioris curationis vbi cum febre pituitosa complicatur, ob diversas indicationes, hæc enim calefacientia efflagitat, hecticæ contraria: Quidam Tertiana notha diu correptus, transacta accessione, cæteræ corporis partes temperatiores erant, arteriæ vero loca calidiora conspiciebantur: Hic ob fixum in solidis calorem sensim extenuabatur, calor enim hecticus de novo introductus, ob durationem adeo se in solida insinuaverat, ut absumpta humiditate corpus tabesceret: Ideo curavimus putridam purgatiunculis, aperientibus, & hæc accessione cessante, vel remissiori, propinavimus: Pro Hectica lac dedimus caprinum; obfuit multum, nam ex eo corrupto febris aucta, aphthæ in ore ortæ: quo abstinentes Balneum consuluimus, & interpositis duabus horis prisanam obtulimus: hinc sanus evasit, quod auxilium putridis febribus convenire ostendit *Galen.* pluribus in locis: De curatione Putridæ cum Hectica Vide *Theodosium Epist.* 35. *Zacutus Pr. Adm. lib. 3. Observ. 37.* Ejusmodi febris complicatæ curatæ exemplum, vide apud *Riverium cent. 2. Obs. 12.*

XIX. Quia difficillima in hoc casu evadit alimentorum distributio, ideo Frictiones manibus oleo amygdal. inunctis, quatuor horis ab assumpto cibo administrari solent, corporis cutem manibus inunctis contrectando atque humectando: Ab aliquibus quoque Picationes institui solent, quas nos reprobamus vtpote nimis resolventes. *Fortis.*

XX. Si contingit Hecticæ febri Luem complicari, curandum statim vt Lues debelletur, quo febricula quoque, cum cæteris Luis symptomatis auferatur, antequam æger vere tabidus evadat: Et licet intentionibus implendis obstet totius atrophia, difficultatem tamen, at non impossibilitatem id infert: Qualitas autem hujusmodi cum sit occulta, alexipharmaca requirit ut extinguatur, quæ tamen sola non sufficiunt, sed exsiccantia p.æterea in manifestis sint oportet; Nec validis purgantibus tolli potest, vt falso quidam crediderunt, & longe minus laborantibus partibus solidis: Quare ad Guaiaci medullam, tanquam ad sacrum & tutum alexipharmacum est confugiendum: quod licet calidum & siccum gradu secundo, oleaginosum tamen & pingue, dummodo odorum, recens & nigrum sit: cui addenda quoque salsa, vt quę parum aut nihil calefaciat, & humores non modo congelatos verum & exsiccatos emolliendo, attenuet atque fundat: China quoque admittenda, cui tamen parum aut nihil fidimus, cum citissime eximias suas vires amittat: Nec ab horum vsu nos deterreat insignis totius gracilitas, cum animos addant Cardanus, qui solo jure ex Guaiaco parato febrem gallicam duplicem tertianam curavit: Sed magis *Scholtzius*, qui tabidum gallicum decocto gaiaci & salsæ sanavit, prout hecticum alium *Solenander*, quod tamen nostra non semel experientia confirmatum vidimus: De modo autem cogitandum cum sudorem quoque, ad materiam putridam solidis partibus infarctam, attenuandam, emolliendam atque educendam necessarium existimemus: Decoctum itaque primo paretur quod nutriendi facultatem obtineat, ℞. *Salsæ el.* ℥j. *medullæ gaiaci, chinæ rec. ana.* ℥ß. *aq. stillat. acetos. borrag. ana.* ℔ j ß. *misce f. infusio per horas xxiv, deinde adde dimidium pulli junioris, bulliant lente, & cum operculo, ad consumptionem dimidij*: colatura servetur pro 2. vicibus, hora una ante sudorem sumenda, Inde ℞. *residuum, fol. rec. endiv. borrag. acetos. ana. man. ij. aqu. opt.* ℔ *xij, pullæ junioris dimidium, misce bulliant ad consumptionem quartæ*, deinde MB. distilla, vt fiat stillatum pro potu consueto: Transacta vnica hora à sumpto cibo, sedeat patiens in labello aqua cal. pleno, malva, meliloto & mercurial. sive parietaria alterato, & linteis superpositis cooperto: ita proliciatur sudor ut minus gracilitate officiat, atque materia putrida, Lue infecta, solidis partibus inhærens, crassefacta emolliatur atque liquetur, & ita mox facilius educatur in hypocausto, quod viij. post diebus subire debet, exigua tamen ineo mora, prolecto potius in lecto sudore, rursusque aliis viij. diebus transactis, ad labellum descendat, & alternatim sic prosequatur ad 40. vsque diem: Sudandi modus iste respicit gracilitatem corporis; & duplici ratione materiam infectam educendam: quæ si crassa sit reddita, humectatione eget vt dimoveatur, cumque & ipsa pituita crassefacta sit quoque humectanda, vt facilior ad motum & evacuationem reddatur, provt notavit *Trallianus* à *Galeno* edoctus; qui ideo anhelosis copiosum potum exhibebat: At quoniam putrida hujusmodi infectio omnino exsiccationem indicat, ideo in hypocausto ut alternatim sudet patiens necesse est. *Fortis lib. de Febribus p. m. 76.*

XXI. Balneo vt melius assuescat æger, vaporem primum experiatur linteo implicitus, & à quatuor robustis hominibus supra labrum detentus, eo situ vt facile respiret, & corpus reliquum bene obvolutum per lintei raritatem Balnei vaporem sentiat: Cum id aliquoties repetitum fuerit, & intermedia quiete homo vires satis resumpsisse videbitur, aquæ immergatur & in ea pro virium ratione moram trahat: Observent diligentissimè ministri vt nulla corporis agitatione æger fatigetur, sed ita molliter tractetur, vt nullus ei sit labor dum, aut è lecto surgit, aut labrum (lecto proximum) ingreditur, aut ab eo exiens lecto sese accomodat: Neque

opus esse video, hac præsertim ætate, ut in frigidum solium à tepido immittatur æger: quippe frigida nervos, non satis carne munitos pessimè afficit; nec nisi carnosis ac juvenibus, æstate media, (quando affectui competit) unquam præscribi debet: satius est corpus suaviter inungi oleo rosaceo aut nenupharino. *Ioubertus lib. 2. Practic. cap. 1.*

XXII. In Hecticis experientia comperi nihil utilius Epithematis ardorem pulmonum & thoracis obtundere: nam cum pulmones minus calent, aërem attractum minus calefaciunt: obtunditur ergo frigidis & humidis; Ex humidis igitur parantur, quæ à me primum inventa, ex oleis scilicet, & aqua hordei mundati, leviter cocti, ne lentore obstruat & evacuationem impediat; fit etiam ex decoctione quatuor semin. frigidorum, cucurbitæ decocto &c. *Rondeletius Pr. pag. 1108.*

XXIII. *Galenus* 10. method. cap. 8. æstatis tempore, aëre existente calidiori, ægrum degere præcipit in loco subterraneo, qui frigidissimus sit, maximè perflatus & ad Septentrionem vergens. Quo solo remedio nos Hecticum, extrema macie confectum, intra mensem restitutum vidimus: Quando verò aër frigidissimus est, eum admittendum præcipit *Galen.* quatenus respirando attrahitur, ut qui calorem cordis maxime refrigeret; quamvis minime conferat qua extrinsecus ægrum contingit, ne transpiratio prohibeatur: Adverte tamen si Hectica fuerit ex ulcere pulmonis, aërem frigidum non convenire ratione ulceris, sed temperatum in activis &c. *Riverius.*

XXIV. Pro *Balneo* oleum olivarum quibusdam commendatur; Verum sciendum est si adsit febris Lenta, hoc nequaquam esse adhibendum, non modo enim nihil adjuvat, sed & plurimum lædit: Cæterum in hectica febre, nisi putridam habeat conjunctam, prodesse nemo artis peritus ignorabit. *Fr. Hofmannus m. m. p. 308.*

FEBRIS HEMITRITÆVS.

HORRIFICA.

SYLLOGE.

I. IN *præparatione humorum* eo ordine est procedendum, ut prius præparetur & minoretur bilis, mox pituita; vicissim tamen & alternatim, ut tantundem bilis quantum pituitæ, utpote æqualiter peccantes, præparentur atque evacuentur; Verum, quod potissimum est, non sunt miscenda simul, uno eodémque tempore, præparantia bilem atque pituitam, ac si misti essent humores, ut in Tertiana notha fieri solet, Vtque decepti multi faciunt; sunt enim hi diversi atque contrarij, duobus in locis putrescentes, quibus vno eodémque medicamento, ex calefacientibus & refrigerantibus composito, vtrúmque præstare minime possemus. *Fortis lib. de Febrib. p. m.* 27. Conducit præsertim Julep acetosum, vtrumque humorem respiciens, vt quod bilem in pituitam, & hanc in bilem vertat. *Idem.*

II. Symptomata communia sunt inflammationes, internæ vel externæ; quibus, cæteris omnibus posthabitis, est succurrendum. Et si Internæ, revellentia, repellentia, & alterantia conveniunt, & ideo Sangu. miss. substypticorum appositione, & internis refrigerantibus opus erit; Si vero *Externæ*, ex humorum metastasi, aut crisi per decubitum à natura procurata, Sive materia, ex continuato decubitu diuturno, ad partem aliquam attracta, hæc quam maxime à Medico erit observanda, à diversionibus abstinendo, tum sanguinis missione, tum medicamentis, præcipue purgantibus procuratis: sed levioribus præparantibus, alterantibus & clysteribus insistendo; Interim Chirurgo partis recipientis cura incumbit, ne inflammatio in gangrænam migret, nativo totius & partis calore in febre diuturna imbecilli reddito. *Idem.*

III. *Victus ratio* non adeo facilis est, unde dicebat *Celsus*, quod sub errore perperam cibati ægri facile moriuntur: & ideo subdit, quod talis esse debet ut non incitet febrem, sed longum ejus spatium sustineat: Sic die alterius paroxysmi copiosior cibus exhibendus, sequenti vero parcior: memores quod error maior committitur in tenuiori quam in paulo pleniori victu: *Idem.* Fructus ratione corruptionis in ventriculo vitentur. *Gainerius de Febr.* Pariter lactuca, portulaca, cucurbita. *Idem.*

IV. *Venæ sectio* parcè instituatur, ob copiam crudorum humorum in venis, & biliosorum in primis viis: *Sennertus lib. 2. cap.* 20. Et ob morbi longitudinem. *Rudius.* Maxime si febris futura sit acuta, nisi ventriculi cruditas, aut cibi plenitudo impediat. *Rondeletius.* Imo vires symptomatum vehementia sic affliguntur, vt de venæ sectione vix liceat cogitare, nisi ingens sanguinis copia sit, & symptomata parvi momenti: *Mercurial. lib. 5. cap.* 15. Venæ sectione omissa succorum substantia fervidior fiet, aut præ nimia plenitudine crudior. *Mercatus lib. 6.*

V. *Absynthium* ne detur ante coctionem, quia nauseam infert, humoribus in ventriculo commotis. *Rudius l. 3. c. 33.*

VI. Ex qualibet putredine rigores horroresúe excitari vbivis tradit *Galenus*: In suppurationibus Rigores accidere, *ait* 2. Progn. 58. & 2. aphorism. 47. In Progn. autem, *Malignis vlceribus, aut cuilibet putredinosæ affectioni, rigere & febricitare contingit*: Nec vero humores solum, sed & vapores putridi rigere faciunt & horrere, 10. method. 4. Sic halitus maligni, acres, mordaces, à materia venenosa elati, partes nervosas pungunt, quos, utpote à natura alienos, hæc expellere satagens, pugnam movet, refugit & contrahitur, hinc horror, & à fortiori causa, rigor: Quare Medici accessionem horrificam putantes, in initio remedia prætermittunt, quum hæc inordinata horripilatio, à fervore & interna putredine profecta, etiam vigente febre affligens, illorum postea ignorantiam patefaciat: quo pacto hujusmodi rigor in continuis accidens, humorum malitiam internam ostendit, ideo auxilia in medio rigoris fervore administranda: si enim ea præ-

prætermittas, ebullientibus succis, venenata qualitate affectis, ęgros, subortis venenosis symptomatis, certo perire est necesse. Sic multos mori vidi, quibus initio morbi auxilia interdicta ob hanc causam, qui in augmento morbi, sæviente interna putredine, & victo interno igne, occubuere. *Zacutus Pr. Adm. lib. 3. Observation. 19.*

VII. *Hemitritæus Verus*, nempe Quotidiana Continua, & Tertiana interpolata Victum exposcit subtiliorem quam qui febribus interpolatis convenit, crassiorem vero quam continuis ab uno simplici humore, cum singularum qualibet longior sit; Cúmque naturæ duobus qualitate & substantia contrariis humoribus pugna sit, viribus & tempore indiget ut ambos vincat: utriusque igitur causa, nempe ut ad longum servetur tempus, & ut vires contra utrumque hostem habeat, ampliori opus habet alimonia: Oportet ergo aut simul ea miscere cibis quæ peccantis humoris qualitates reprimant, & contrariarum sunt qualitatum, aut cibis uti temperatis; Ea quæ alterum illorum solum respiciunt administrare non licet, nam utriusque febris Medicus sit sollicitus oportet; *Cibum* dico *temperatum*, qui à naturali calido solum patitur: hunc Hemitritæo laborantibus idoneum non esse ex eo intelliges, quod sanguinem, qui ab eo in febribus generatur, vitiosæ fore qualitatis necessum sit: Nam in Tertiana febre, ob bilis putrescentis calorem & acredinem, pars effectiva sanguinis extra naturalem temperiem est, nempe calidior & siccior: quapropter cibus temperatus, ob id quod à naturali calore solum patitur, nec particulæ intemperiem contrariis qualitatibus valet corrigere, eisdem afficietur, quare sanguis qui ab eo generabitur calidior & siccior evadet, pro visceris intemperie, qui statim brevi momento in bilem vertetur: Simile judicium in febre quæ à pituita, corpus præter naturaliter humectum efficiente, ortum habet; quare miscenda sunt in cibo quæ contrariarum sunt qualitatum, aut id accipiendum in quo utraque qualitas reperiatur, quod magis probo: quod si prẹter hæc incisivum sit, ante alia eligendum: Simplicium medicamentorum unum est Acetum, quod præfatis sit facultatibus insigne: Vtrique enim convenit humori, partibus insuper tenuibus præditum est, quibus incidit: sin id cum abstergente quopiam miscueris, habebis id quod quærimus: Moderate abstergentium Zucarum unum est, quod febricitantibus plus convenit: Quare mixtionem ex Zucaro & acri aceto, quam syrupum acetosum Medici nuncuparunt, hemitritæo maxime convenientem esse putato, quo uteris in hunc modum: ℞. *thymi, petroselini*, hordei ab uno cortice exuti ana. man. j. passular. enucleat. man. j. corticem unum raphani acris, salis parum, bulliant cum pulla crassa q. s. Huius decocti accipito lib. 1. syrupi acetosi acris, ad palati tolerantiam, Iterum bulliant quousque misceantur, dato ut bibat cum oportuerit, ex reliquo fac sorbitionem, Hac utere ante accessionem vehementiorem, & in ejus inclinatione; in die vero mitiori eisdem utitor, pullæque extremitates ægro ministrato. *Brudus de victu Feb. lib. 3. cap. 24.*

VIII. Quidam ex *Arabibus hemitritæum* patientem alit in die accessionis cucurbitis, spinachiis, atriplicibus & similibus: sed errat, quantum sentio, duplici ratione, una ab ipsa *natura corporis* desumpta; altera ab ipso cibo: Hora qua natura intenta est separationi, frigida non sunt exhibenda cibaria, ne naturæ obstent, & expulsionem periodicam, quæ ab internis ad exteriora fit, ad contrarium repellant, porósque occludant, quorum causa paroxysmus longior efficiatur, ut ijs qui diligenter cibariorum naturas, quid horis singulis valeant efficere scrutantur, manifestum est: Iis adde cibos qui ex oleribus parantur, corruptioni obnoxios esse, eo quod aquosum generent sanguinem, qui promptissime calorem extraneum concipiat: Prudentis consilij igitur non est hujusmodi cibos tunc ministrare, cum causa corrumpens validior est. *Idem ibidem.*

FEBRIS HVNGARICA.

SYLLOGE.

An arteriotomia *convenit* 1.
Sanguis *an* mittendus. 4.
Purgatio *prudenter instituenda.* 2.
Frigida *an præbenda.* 3.
Cucurbitulæ *ubi admovendæ.* 5.
Die decretorio per temulentiam sanata. 6.
Vomitoria *ipso statim initio exhibeantur.* 7.

I. OBservavi interdum quædam excreta, mole parva, attamen vi magna fuisse, ac ægros liberasse: Id evenit quamplurimis dum pestilens illa febris, quam Hungaricam appellant, grassabatur anno 1572. Manabat sanguinis substillum e naribus exiguum, verum illud erat purpureum roseóque fulgore micans, merus namque sanguis erat arterialis, nimia flamma incandescens; ita illi evadebant; Vnde sæpe mecum cogitavi num salutariter in his arteria aperiri posset, Sed quis audeat? Doctiores hac de re judicent. *Heurnius comm. in aph. 23. 1.*

II. Quidam misso sanguine, & apparente humorum turgentia, ad cor potissimum, *purgans* exhibent medicamentum, ut Electuar. de succo rosar. vel ros. Mes. cum flore cassiæ, sero copioso superepoto: Verum hoc magna indiget præmeditatione, ideo *Celsus* in huiusmodi febre curanda dicebat, Non facile sanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fame aut nimia siti convenit: Quod si purgans præbendum videtur, id fiat die secundo, aut summum tertio: primo, quoniam ultra secundum diem humores non amplius turgere solent: & præterea, quoniam progrediente putredine vires deficiunt, unde dicebat quidam, Cui vita cara est, transacto tertio die à purgatione, omnino à sanguinis missione abstineat: *Idem.*

III. Ubi urget effervescentia febrilis, *Celsus* in hisce febribus frigidam quoque potionem præbebat, transacta tamen tertia die, & expectata aliqua humorum concoctione: Nos vero libenter eam omittimus, ob virium imbecillitatem, ac caloris nativi labefactationem, ob veneni præsentiam, qui facile obrueretur, Quæ præterea prohibetur à ventriculi dolore non sine tumore: quare tutiorem censemus usum aquarum stillat. refrigerantium. *Idem.*

IV. Monet *Celsus* 3. de re med. in hac febre, etiam cum aliqua temeritate remedia esse adhibenda, statuitque optimum esse *sanguinem mittere* si vires constent; adest enim plenitudo in venis, & natura à sarcina exonerata, facilius quod reliquum est ejicit & vincit: Parcior tamen debet esse sang. miss. ob veneni præsentiam, & habita futurarum virium ratione. Locus autem sit vena pedis, ut fiat à capite revulsio, *Galen.* lib. de scarif. exemplo, qui in febre pestilenti per crurum scarificationes libram sanguinis sibi mitti jussit. *Fortis.*

V. Quarta transacta die convenire possunt *Cucurbitulæ* siccæ, quinimo & scarificatæ, sanguine redundante & constantibus viribus: applicentur autem non solis infernis partibus, ut quibusdam consuetum, verum & dorso, cum non ad profunda, sed à profundis attrahant: Omittantur tamen si abscessus quispiam ad aliquam partem apparere inceperit: *Idem.*

VI. *Lucas* N. anno 1656. mense Aprili Hungarica febre correptus graviter decumbebat, sed cum à nobis Natura ejus fortis medicamentis idoneis adjuvaretur, quotidie maiora concoctionis signa circa urinam animadvertimus; tum ille xiv. morbi die, hora vespertina, à me petiit ut ipsi concederem haustum unum vel alterum vini Rhenensis; cui cum, ut vino assueto, permiserim, ille non tantum haustibus, sed totis mensuris illud bibebat, & ita per tres dies exhauriebat, inde quasi e crapula dies & noctes dormiendo, copiosissime sudabat, & vix non sudore diffluebat: expergefactus interim vinum largiter sorbebat, iterúmque somno se dabat, donec tandem morbi die xvij. viribus post sudorem recollectis, eóque cessante, ad se rediit: Suffragatur nobis hac in parte D. *Sachsius* in Ampelographia, Non semper ægris denegandum esse vinum, modo absque insigni noxa fieri possit, si avide expectatur, cum in hoc gratia Medici consistat: (Vide tit. de *Febrium Diæta* §. 12.) *Simon Schultzius Ephemer. German. anno* 3. *p.* 266.

VII. Quidam in febribus Hungaricis Infusum croci metallorum in principio exhibent, antequam fermentum febrile sese penitius insinuet: Sed citissime per *Vomitus* curari volunt, cum in castris ex mala diæta ut plurimum suam trahant originem, Sed Medicus statim in principio exhibeat necesse est. *Fridericus Hofmannus Clavis Schrod. p.* 301.

FEBRIS LASSITUDINARIA.

SYLLOGE.

Vacuandum *exactè.* 1.
Curatio *à nimio exercitio orta.* 2.

I. MAxima præcautio est in febribus gravioribus, difficilisque iudicationis, quales maximè sunt Lassitudinariæ, vacuare satis inter initia, Ne abscessus, qui in talibus, si facultas fortis est, meritò expectantur, post aures, aut ad articulos, aut aliam particulam, quam contigerit esse debilem, fiant adeo magni ut hominem interimant, cum videretur à morbo præcipuè liberatus: aut partem corrumpant, ut nonnunquam oculum, aut manum, aut pedem: *Vallesius meth. Med. lib.* 2. *cap.* 13.

II. Multiplicem esse Lassitudinis speciem docet *Galen.* Earum causa varia, sed manifesta, quando à nimio labore excitatur: tunc enim spiritus incenduntur, attenuantur humores & igneas fuligines cordi communicant, Ob exercitium validum incidit quidam in ardentem febrem, ob quam Medici multoties venam secandam imperant: Accitus phlebotomiam vetui, refrigerantia obtuli, somnum & quietem procuravi: his celebratis febris ex toto remissa; Nam ut recte *Hippocrat.* lib. de nat. hum. *Morbos quos fecit labor curat quies, & eorum contrarietas.* *Zacutus Pr. Adm. lib.* 3. *Obs.* 21.

FEBRIS LENTA.

Oritur à mala Sanguinis diathesi.

INter febres symptomaticas refertur quæ vulgo *Lenta* appellatur: qui hac laborant plus debito incalescunt, præsertim à pastu, motu quovis aut exercitio: urina plerunque rubicunda est, spiritus sunt debiles, & vires deiectæ, circa appetitum & somnum se mediocriter habent, tussi aut sputo copioso carent: verum in dies, tabidorum instar, & sine causa manifesta emarcescunt: Vitium plerumque adscribitur obstructionibus in viscere quodam, cuius culpa alimentum non bene coquitur, nec ritè dispensatur: Videtur autem mihi quod huiusmodi affectio immediate fundatur in mala sanguinis diathesi, qua in temperiem nimis salsam & acrem vergit, ideóque nutritioni & æquali circulationi minus aptus redditur: Etenim sanguis in corde, non secus ac oleum in lampade, si particulis salinis nimium redundet, non placide & æquabiliter, sed cum crepitu & magna partium evaporatione accenditur, quo quidem citius dispenditur, & flammam nonnisi languidam & imbecillam exhibet: Quendam tali morbo defunctum olim aperui, in quo viscera coctioni dilata satis belle se habuerunt, Pulmones vero erant exsucci & aridi, necnon materia sabulosa instar cretæ per totum obsiti: Non rarò item in hoc affectu mesenterium glandulis tali materia argillacea repletis obsidetur: Vtrum verò sanguis salsior factus eiusmodi viscerum affectiones primó intulerit: vel an viscerum dyscrasia sanguinem prius infecerit, incertum est: Probabile est quod alterutra affectio ab altera dependeat, & mali utriúsque causæ reciprocæ fuerint. *Thomas Willis l. de Feb. c.* 11.

FEBRIS LEIPYRIA.

SYLLOGE.

Curatio Hippocratica *per frigida admota est methodica.* 1.
Aliter curanda Leipyria Arabum, *aliter* Græcorum. 3.
An ortæ ab humore maligno frigida exhibenda. 4.
Sorbitio quando danda. 5.
Epithemata *cordialia noxia.* 2.
A ventriculo inflammato orta, cucurbit. parti admota curatur. 6.
Victus in Leipyria Arabum. 7.

I. HUjus febris curatio ab *Hippocr.* proposita l. de Aff. v. 107. (*Huic conducit,* ait,

ait, *frigefactoria* adhibere, & ad alvum, & forinsecus ad corpus, cavendo ne inhorrescat) primo aspectu satis inepta apparet, frigefactoria, h. e. medicamenta actu & potentia frigida exterius admoveri jubens, cùm noxia summè videantur æstuantibus internis, & frigentibus exterioribus: ea enim exterius adhibita calorem intus revocant, unde morbus augmentum suscipit: At hoc remedium ratione minimè caret: nam quoties biliosus humor, in interioribus flagrans, extremorum refrigerationem facit, non autem caloris innati penuria, frigida exterius admota nihil obesse possunt; imò sæpius repetita, vi refrigerandi internis partibus à parte post partem communicata, internum bilis fervorem extinguere possunt. Nec timenda est caloris retractio, quia hanc facit frigidum multum & confestim adhibitum, non quod paulatim admovetur & frigiditate non intensa præditum, quale hoc casu usurpandum esse supponit, dum horrorem caveri præcipit: Experientia confirmare possum Præceptoris authoritatem: Observavi enim taliter affectos, quò magis calefactoriis ad naturalem statum reducere procuramus, eo impensius refrigerari: Præ aliis id vidi in N. quem ex febre ardente externis partibus summè refrigeratum, postquam adstantes per totam diem pannis laneis, & pellibus pelliceis extremè calentibus, toti corpori adhibitis calefacere tentarunt, vesperi tamen frigidiorem quàm ante invenimus: ratio est, Quia si hujusmodi refrigeratio ex penuria humidi substantifici & spirituum defectu provenit, si dum calefactorijs ad superficiem trahere & humidum & calorem intendimus, illum dissipantes exhaurimus, quid mirum si corpus inde impensius refrigeretur; & si hac ratione calefactoria lædunt, eo magis suspecta erunt quæcunque plus dissipare possunt quàm calefactoria, verbi gratia frictiones & cucurbitulæ, quæ sunt in frequenti usu pro curatione harum febrium. *Prosp. Martianus comment. in v. 107. lib. de Affectibus.*

I I. Error est Medicorum qui ubi in febribus Continuis exteriora frigent, aut tepida sunt, statim absque ulla distinctione ad cordialia confugiunt, epithemata &c. cordi admoventes, aliáque exhibentes quæ plurimum spirituosæ substantiæ, cordis actionem roborando, producere queunt: Quæ quidem in refrigeratione extremorum, ab interno æstu sanguinem & spiritus ad interiora convocante, tantum abest ut quicquam auxilij præstent, ut summopere lædant: quia si localia respicimus, in his dupliciter peccant, Primo, Quia calidis & actu & potentia utuntur, quæ & actu & potentia frigida esse deberent: Secundo, Quia his mediantibus copiam augent spirituum in partibus internis, quæ minuenda esset: Quia dum spiritus vitales per totum corpus diffusi, vi caliditatis ad interiora convertuntur, ibi adeo abundant ut suffocationis caloris immineat periculum: hancque spirituum abundantiam manifestant pulsus magni & celeres, qui deficientibus iisdem parvi, rari & intermittentes apparent: quare spirituum generationi incumbere in his, nihil aliud est quàm imminens periculum suffocationis spirituum vitalium in corde, ad certam calidi innati extinctionem perducere: quare spirituum vitalium generationi tunc solum incumbendum præfatis medicamentis quando spiritus deficiunt, quod cognoscemus ex pulsu: Ideo dicta medicamenta cordialia tantummodo usurpanda erunt in ea refrigeratione quæ ab immodica spirituum dissipatione aut corruptione ortum ducit: *Idem commentario in versum 104. ejusdem lib.*

I I I. *Avicennas Leipyriam* inter Pituitosas recenset, ortum pituitæ vitreæ adscribens, dum ab ea putrescente vapores crassi elevantur, qui nequeunt ferri ad exteriora & illa calefacere: Aut quia in partibus externis frigidi adsunt humores, qui à pituitæ in alto putrescentis calore non possunt calefieri: In hujus curatione utitur syrupo acetoso, oxymelite tum simplici, tum diuretico, ad humorem crassum frigidúmque incidendum & præparandum: Purgat aloë, hiera, rheo; brevi, curationem Epialæ instituit: A *Galeno* inter ardentes recensetur, easque malignas, fierique dicit ab inflammatione vel erysipelate interni alicujus visceris: *Hippocrat.* quoque inter ardentes numerat: sed quælibet ardens non habet hoc symptoma, at ea tantum quæ maligna est & pestilens; *Galenus* malè ad phlegmonem vel erysipelas viscerum retulit, cum plurimas malignas febres viderim, in quibus exteriora tepebant, interiora ardebant, nulla tamen aderant signa & symptomata viscerum inflammatorum: Duplex igitur meo judicio causa est hujus symptomatis, prima est, cùm hujus febris natura in maligna venenatáque qualitate consistat ac putredine, sitque omnis veneni proprium cordi insidias struere, natura ut partem nobilissimam tueatur, illique suppetias ferat, undique sanguinem spiritúsque ad cor partésque nobilis transmittit, unde per accidens ejusmodi refrigeratio sequitur: Secunda causa est, quod febris hæc fiat ab humoribus valde putrefactis in præcordijs stabulantibus, qualis est bilis æruginosa & summè putrescens, cujus occursum cum natura ferre non possit, conatur per vomitum & secessum eos evacuare, ideóque viribus omnibus id contendit, fitque inde humorum ad interiora concursus: Hic addendam censeo peculiarem humorum malignorum proprietatem, ut potius ad interna vergant quàm externa. Curatio hic à sangu. miss. auspicanda est, præmisso clystere, deinde refrigerantibus ac cardiacis utendum, ut succo citri, limon. granat, Cataplasmata ex farina hordeacea, cum succo sempervivi similiúmque refrigerantium subacta, hypochondriis applicentur & sæpe commutentur: Demum eadem huic febri quæ ardenti malignæ curatio debetur, additis à proprietate malignitati resistentibus: Notandum autem ex *Hipp.* 2. de morb. & l. de Aff. Solis sorbitionibus utendum dum febris desierit: in potu exhibendam mulsam dilutam, solísque clysteribus, non autem aliis catharticis purgandum antequam febris abierit. *Primirosius l. 3. de Febrib. c. 8.*

I V. Alterantia quam maxime ab hac febre expetuntur, adeo ut *Paulus* & *Aëtius* frigidæ potum convenire asseruerint: non tamen initio, sed in statu, h. e. apparentibus signis coctionis: Et licet gelidam propinaverit *Aëtius* cuidam mulieri, non expectata coctione, erat tamen illa Leipyria impropria, ab erysipelate ventriculi excitata, cujus proprium remedium gelidæ potum esse docet *Galenus* 9. meth. 5. Nos autem libentius in hoc casu eligimus aliquod alterans, quod sua quantitate calorem nativum obruere non possit, sed qualitate vim refrigerandi & humectandi obtineat; cujusmodi sunt aquæ stillat. ex succis acetosæ, cichor. imo & anguriæ, quæ ad ℔ j ß. propinantur, additis tribus

aut quatuor unciis aqu. scorzoneræ: quæ potio v. aut vj. horis à febris initio erit exhibenda: *Fortis lib. de Febr. cap. de Leipyria.*

V. Ut autem facilius calor ad externas partes feratur, aut saltem ne ab eodem adeo graviter viscera suffocentur, aut affligantur, abs re non erit tribus horis ab initio accessionis dare, non quidem jus sem. citri alteratum, ut perperam fieri solet, nihil enim tunc quod alimenti naturam habeat est offerendum, sed ℥ iij. aut iv. aqu. cordial. dentur, totius citr. scorzoneræ, & Saxon. potione alterante mox, ut dictum, exhibita, & ab ea, duabus aut tribus transactis horis, Sorbitione; nimirum ex jure alterato cichor. borrag. endiv. pentaph. & torment. additis syrup. de acido citri & de succo limon. nec non convenienti portione juris alterantis. *Idem.*

VI. Internam in ventriculo inflammationem patiebatur robustus miles, qui ex potu generosi vini vehementi dolore in regione ventriculi cruciabatur, cum vomitu bilioso, lingua aspera, pulsu duro, totius corporis algore, ut syncope correptus in horas moriturus videretur: Cum nullis auxilijs malum cederet, ad resolutionem humoris in parte affecta contenti, cucurbitulam magnam cum multa flamma impono, eámque mediocriter scarifico: hoc levatus est dolor, febris remissa, evanuit delirium, & omnino sublato dolore in declinatione expurgatus convaluit: Cum corpus exquisitissime esset vacuatum, metus non erat de attractione humoris ad partem: Supra cor cucurbitulam imponit *Galenus* l. de rem. fac. par. c. 6. supra hepar. 13. l. m. m. c. 9. & lib. 11. cap. 11. Approbant *Aëtius, Avicenna, Rhasis*, qui in pleuritide, aliisque inflammationibus internis, vacuato corpore ad hoc præsidium tanquam ad sacram anchoram confugiunt. *Zacutus P. Adm. l. 3. Observat.* 25.

VII. Cum hæc Febris (*Leipyria Arabum*) ab uno simplici accidit humore, ut à pituita valde crassa, quæ putrescens exteriora non valet calfacere, aut suæ crassitiei, aut levis putredinis occasione, ad febres phlegmaticas, aut melancholicas, aut cholericas pro victu eliciendo recurrendum est: A singulis enim prædictorum humorum originem posse habere doctissimis viris placitum est; Vnde bene dixit Arabs, Tu vero, *inquit*, non debes ad paroxysmos respicere, nam potest esse quod sit quotidiana, tertiana, & quartana, & quæ quinto & septimo periodicant. *Brudus de Victu Febric. l. 3. c.* 25.

FEBRIS MALIGNA.

(Vide *Petechialis.*)

SYLLOGE.

I. Censeo ego malignitatem eam omnem quæ Epidemicis competit (qualiscunque tandem fuerit specifica ejus natura) particulis ac spirituosissimis humorum, in humano corpore contentorum naturæ plus minusve adversantibus, consistere ac terminari, quia solæ istiusmodi particulæ humores ita subito alterare valent atque in *morbis* fieri videmus: Censeo item calidas illas & spirituosas particulas assimilando maxime agere, cum ex naturæ lege quodlibet principium activum sui simile procreare satugat, & quæ ei cunque obsistunt, ad propriam indolem inflectere atque accommodare: Ita ignis ignem generat, & maligno infectus morbo socium inficit, spirituum scilicet emissione, qui humores mox inficiendos sibi assimilant, & in naturam suam perducunt trahuntúe: Hinc omnino sequitur nihil esse prius quam ut dictæ particulæ sudore eliminentur, hoc enim modo morbus confestim funditus extirparetur: At hic reclamat experientia, docétque hoc in omni malignitatis specie fieri non posse: Quamvis enim in ipsa *Peste* particulæ pestilentiales, tum quod admodum fuerint subtiles, tum etiam quod sanguinis partibus maxime

me spirituosis insideant, dissipabiles sint, atque excitato sudore non interrumpendo eiici queant, In aliis tamen Febribus, ubi particulæ assimilantes non in eam subtilitatem sunt evectæ, atque etiam humoribus magis crassis incorporantur, minera illa maligna non tantum sudoribus difflari non potest, sed sæpenumero etiam augetur, quibus isti sollicitantur, Diaphoreticis: Quanto enim magis usu calefacientium actuantur particulæ hæ calidæ ac spirituosæ, tanto magis intenditur ea quam habent assimilandi facultas, quantóque etiam magis excalesiunt humores isti in quos agunt, tanto libentius in assimilantium castra migrant, earundem impressionibus cedentes; cum ex adverso ratio dictare videatur, medicamenta illa quæ contrariæ sunt naturæ non tantum particularum calidarum atque acrium vim inhibere, sed etiam humores condensare obfirmareque, quo spirituum morbificorum fortius sustineant impetum, vel etiam frangant, Atque appellanda hic mihi venit experientia, qua magistra edoctus sum, *& Purpureas Febrium maculas, & variolarum pustulas nigras, eo promptius sumpsisse incrementum quo magis calefieret æger, Easdem vero pro ratione moderatioris regiminis, quod iis omnino debetur, decrescere solere ac minui.* Sed qui fit ut, cum malignitas in ejusmodi particulis calidis ac spirituosis consistat, haud raro ita parca Febris signa conspiciuntur, etiam in morbis summe malignis? Dico 1. in præcipua illa, & maxime insigni malignitatis instantia, ipsa *Peste*, abunde constat particulas τοξηρὰς ita supra modum subtiles esse atque aculeatas (præsertim ubi primum incipit grassari) ut auræ ad instar sanguinem pervadant, ac syderatis quasi ejus spiritibus, nec in ebullitionem quidem illum attollant, unde æger sine febre perit: At vero in mitiori isto malignitatis gradu, qui in aliis Epidemicis reperitur, symptomata febrilia ita parum conspicua redduntur, nonnunquam à confusione in sanguine atque humoribus excitata à particulis inimicis eorum in gremio conclusis; unde Natura quasi oppressa non potis est symptomata illa magis regularia excrere quæ morbo competunt, at anomala sunt φαινόμενα fere omnia ob œconomiam penitus eversam dirutamque, quo in casu deprimitur sæpe Febris, quæ obtinente genuino Naturæ ductu omnino vigeret; Quandoque etiam pauciora se ostendunt Febris indicia quam pro morbi genio, ob metastasin materiæ malignæ, vel in genus nervosum factam, vel in alias partes corporis, vel etiam humores extra sanguinis pomœria, dum turgeret adhuc materia morbum committens: Quicquid vero id fuerit, ne hariolari quidem possum quænam alia medendi methodus *Malignitati* qualicunque adhibenda sit, præter eam quæ *Epidemico*, cui inhæret, debetur: Ita ut sive Epidemicus de eorum sit numero qui primo concoctionem materiæ febrilis, mox eiusdem ritè dispositæ eliminationem per sudores sibi quærunt; vel etiam eorum qui ab Artis præsidio viam sibi aperiendam præstolantur, in singulis his, inquam, generalibus *Malignitas* morbi comes, cum ipso morbo stabit cadetque, pari usa fortuna, & pari etiam passu recedens: atque ex consequenti, quæcunque Evacuatio Febri in genere competit, eadem & malignitati debetur, quantumlibet evacuationes istæ sibi invicem fuerint contrariæ: *Malignitati* itaque isti quæ *Febres autumnales intermittentes* comitatur, ut & *Febrem continuam*, quæ ejusdem est indolis, medebitur *Diaphoresis*, quæ concoctionem subsequitur, ceu ejus effectum: *Variolarum* malignitati subveniet tempestive Abcessulorum maturatio, atque ita de reliquis; in quibus omnibus peculiaris malignitatis species, istis præsertim modis ac methodo illa optime superatur quibus libentissime cedunt peculiares isti morbi ad quos illa spectat, sive hac methodo procedendum fuerit sive illa: Hoc mihi dictat ratio, nisi pro Iunone nubes; atque etiam huic Experientia jugiter suffragatur. *Sydenham Observat. in Acut. pag.364.*

I. *a.* Variæ sunt *differentiæ malignarum febrium*: neque possumus determinare a qua causa fiant, nisi distinguamus differentias, deinde sigillatim inquiramus remedia: Valeant igitur Medici qui conantur afferre unam causam harum febrium, cùm tot sint causæ quot malignitatis differentiæ: Medicus igitur ut inveniat remedium, causas specificas prius debet invenire, & ex illis specificum remedium. Invenio autem octo opiniones, & nostra est nona, 1. est *Montani*, qui putat malignitatem febrium provenire ab humoribus putrefactis in corde. 2. est *Fernelij*, *Saxoniæ* &c. qui venenatæ qualitati adscribunt. 3. est *Capivaccij*, qui censet fieri ab humoribus alimentariis putrefactis in corde. 4. *Fracastorij*, qui deducit à sordida & profunda putredine: 5. *Augenij*, qui putat provenire à putredine cum corruptione: *6. Eustachij Rudij*, qui ait oriri à vehementi putredine, à veneno parum differente: 7. *Iouberti*, credentis in iis & pestilentibus sanguinem putrescere, in ceteris putridis tantùm accendi & inflammari. 8. Eorum qui arbitrantur fieri ab aliqua gangræna interna: 9. Est nostra Quod à qualibet ex istis causis possit fieri. Prima opinio potest defendi ex ipso Galen. 1. diff. febr. 4. qui tenet febres pestil. & malignas fieri ex humoribus putrefactis in corde: alias ex fuliginibus putridis extra cor, sed petentibus ipsum cor. 2. opinio confirmatur ex Gal. 3. in 3. Epid. in histor. ægri 4. qui ita citò mortuus est phreniticus ac si sumpsisset pharmacum deleterium: Præterea, cum detur pestilentia sine febre, malignitas non semper à putredine fiet, nam quantò major est putredo, eò intensior febris. 3. potest defendi, quia per feb. malign. confestim cadunt vires, quod significat alimentum mutare formam, quæ mutatio per putredinem fieri solet. 4. 5. & 6. opinio defendi possunt cum *Galeno* multis in locis, præsertim 3. in 3. Epidem & 1. de diff. febr. cap.5. vbi dicit malignas febres fieri à putredine: 7. opinio potest & defendi, quia etiam sanguine putrefacto cadunt derepente vires: imò casus virium character est malignæ febris: 8. probatur, quia nos non semel apertis cadaveribus à febre maligna interemptis, invenimus in hepate exiguam gangrænam omnino nigricantem: Eo in casu observantur tria illa signa à Gal. proposita 3. de præsag. ex pulsibus, 1. similitudo pulsus cum naturali: 2. urinæ similes urinis sanorum 3. carentia febris, ægri judicio, sed aliquod grave symptoma comes: *Sanctorius de rem. jnvent. c.6.*

II. Etsi plerumque febris maligna cum exanthematis, ex sanguine crasso malignè putrescente nascatur, non tamen semper, sed ut morbi alij plerique, differentiam accipit ex materia; estque aliquando pituitosa, aliquando biliosa, aliquando etiam atrabilaria, unde curatio variat: Atque aliquando non tam crassorum quàm acrium ad est redundantia, quod indicat ustio & pervigilium (solent enim quibus admista pituita est, comate premi) In talibus

adversissimum theriacâ uti, aut decoctis ex herbis calidis, quantumvis sint alexipharmacæ, ut dictamni & scabiosæ, & cardui benedicti, quæ tamen in aliis ægris simili morbo laborantibus solent utiliter præscribi: Sic Nicoxenum ait Hipp. usum esse potu aquæ in qua farina crassior macerata fuerat, succo mali Punici, decocto lentis frigido, lotura farinæ cocta & frigida, h. e. aqua cocta, per quam colata sit farina, & ea quidem post cocturam refrigerata: quæ potiones ad extinguendum fervorem & obtundendas acres qualitates videntur idoneæ, non tamen adeo ad incidendum & aperiendum, & diducendum in corporis habitum, quod ille morbus videtur desiderare. *Vallesius* 7. *Epidem. p. m.* 878.

III. Maximè convenit *Sanguinis missio* ratione magnitudinis morbi, calidæ intemperiei, & putredinis: At in quantitate metienda summa prudentia necessaria est, cum ratione malignæ qualitatis potius noceat, ab ea enim facultas vitalis maximè labefactatur, & qui veneno assumpto sanguinis missionem patiuntur, in exitium præcipitari solent, Ideo si venenata qualitas putredini prævaleat, minori copia sanguis mittendus: si putredo magis, majori: Atque ita si ex morboso apparatu præsertim, & putridis humoribus intra venas coercitis oriatur, iterari potest s. m. semel, bis aut ter, donec sarcina humoris vitiosi in venis contenti exonerata sit: idque imprimis si visceris cujusdam inflammatio adesse aut imminere videatur, quod non rarò solet contingere: Maturè autem & à morbi initio instituenda est s. m. Si enim malum progressum fuerit, & in totam massam sanguineam malignitas diffusa, non solum non confert, sed etiam naturam maximè debilitat, ita ut authores plurimi transacta die quarta sanguinem mittendum non esse censeant: Imo verò cùm in variis temporibus diversæ sint naturæ, ex diverso malignitatis gradu ortę, sedulò observandum quodnam ægri ex s. m. emolumentum capiant: Nonnullæ enim de synochorum genere, & in quibus intensior est putredo, malignitas verò remissior, s. m. valde imminuuntur: Aliæ verò, quarum natura in una propemodum malignitate consistit, secta vena magis perniciosæ fiunt: Circa tempus & intervalla in v. s. iteranda, nota ut si morbus lentè procedat, sanguinis detractiones accelerandæ non sint, franguntur enim vires ante tempus, morbo toti non suffecturæ, Prout igitur morbus movetur, sic tardius aut celerius ea celebranda est. *Riverius*, *videatur de hac quæstione Horstius Tomo ij. lib. 1. Obseru. 36. & Exercit. 4. De Febr. Quæst. 12. ubi elenchus authorum qui s. m. probant.*

IV. Sanioribus Doctorum sententiis sancitum est maculis purpureis apparentibus, morbi initio, & iis diebus quibus venæ sectio celebrari consuevit, si antea sanguis sufficienter detractus non fuerit, etiam tunc temporis quantitate moderata esse detrahendum, neque ullum imminere periculum: cùm illa eruptio quæ fit initio morbi, critica non sit sed symptomatica, ex insigni sanguinis ebullitione & humorum malignorum ac putrescentium fervore oriunda: atque adeo non possit impediri naturæ motus qui tunc temporis nullus est: Si enim corpore existente plethorico, lotium crassum ac rubrum emittente, exanthematum apparentium ratione habita sanguinem non detraxeris, vix natura tantam humorum copiam superare poterit, & periculum erit ne illi in partem aliquam irruant interiorem, in eaque perniciosam inflammationem generent, Sanguis tamen eo tempore cautius & minori copia detrahendus, non ut venæ admodum inaniantur, unde retractio humorum ab exterioribus ad interiora posset succedere, sed tantum ut nimia earum plenitudo tollatur, quâ dempta venæ novum sanguinem non attrahunt, sed in se concidunt, ac nonnihil laxantur & coarctantur, ut melius sanguinem in iis relictum continere ac regere valeant, sicque juvatur motus & expulsio naturæ ad superficiem corporis; levata enim natura parte oneris qua premebatur, reliquum facilius expellit: Quod nobis in facienda medicina passim innotescit, dum sæpe eadem die qua secatur vena in acutis febribus, imò paucis interdum post v. s. horis, copiosos sudores, eosque criticos ac salutares erumpentes conspicimus; Imo verò quamvis valida satis esset natura ad totum sanguinem redundantem regendum, cùm in corporibus plethoricis sanguis plerunque crassior esse soleat, & per ejusmodi ecthymata tenuissima tantum sanguinis portio exhalet, crassior in venis remanens magis ac magis computresceret, & longè periculosiorem morbum efficeret: Consultissimum tamen existimo paulo post v. s. plures cucurbitulas admovere, ad motum sanguinis ad exteriora juvandum: Paucis; Si initio morbi, & ante quartum diem id fiat, quo tempore eruptio critica esse non potest, si nullum inde levamen, sed potiùs symptomata ingravescunt, v. s. nullo modo impedienda: Si post quartum & magna copia erumpunt, æger melius habet, & symptomata remittunt, v. s. loco curbitulæ admoveantur plures cum scarificatione, quò motus ad exteriora juvetur. Hæc autem de s. m. dicta intellige de facta in brachio, quæ confestim multitudinem imminuit: Aliquando tamen sectio venarum inferiorum utilissima est, si vires impares ulteriori s. m. Vtilis est præsertim in mulieribus, etiam extra tempus naturalis purgationis: utilis quoque ubi metuitur translatio humorum ad cerebrum: Conducit quoque apertio hæmorrhoidum per hirudines, quæ parvo fit virium dispendio, facta interim ab interioribus visceribus sanguinis reuulsione, ac præsertim confert melancholicis. *Riverius.*

V. Italorum mos est inferioribus partibus *cucurbitulas* admouere, ad veneficæ materiæ à corde ad distantissima revocationem: scapulis ac dorso nequaquam, ne versus cor adducatur ab aliis partibus: Sed in omnibus illis locis utiliter applicantur, incipiendo à partibus inferioribus, ob rationem dictam: quæ admotio cum venenatos humores & vapores non satis efficaciter à corde & partibus vicinis retrahat, ideo in scapulis, & dorso facta necessaria est, Audiatur Mercati de his judicium, *Consultissimum est cucurbitulas scarificare quæ in dorso è regione cordis affiguntur: Quod sane inventum tanti sæpe esse momenti usus demonstravit, ut anxietates, & pulsus inæqualitatem, ac alia sævissima accidentia ab iis protinus subsidere visum fuerit: quamobrem donec veneni accidentia quodammodo mitescere ac supersedere visum sit, ab iis desistendum non est.*

VI. In *sang. missione* opus est cautione, nam tanto pleniore manu sanguinis extrahi debet quanto putredo venenum superat: ac vice versa, tanto parcius ille mittendus est, quanto venenum putredini præpollet: qua de causa liberaliorem phlebotomiam quandoque nocentissimam fuisse dictavit experientia, ita ut peste, febris experte, laborantes, pariter ac illi qui venenum ebiberunt, Medicos exoptent sanguinis, ut dicam, abstemios. *Mevjotius.*

VII.

VII. *Venæ sectionem* non dissuadet color sanguinis extracti non floridus, id namque contingit quod focus putredinis profundus sit atq; angustus, puta exiguum venæ cavæ spatium occupet, vt vel inde probatur quod repetito sæpius sæpiusque hoc remedio ἡγεμονικῶ, ipsa quoq; morbi scatebra tandem exhauriatur, sanguisque putridus effluat. *Menjotius.*

VIII. Et, quod sedulo notandum, mota febrili camarina assueverunt ægrotantes animi defectione corripi, sed quæ Medicum in artis operibus exercitum ac detritum haud terrefacit nec dimovet ab incœpto. *Idem.*

IX. Hic autem aberratur à recentioribus quibusdam Medicis, qui jubent *sanguinem mittendum esse usque ad animi deliquium*: mihi certè maximè suspecta est hæc vacuandi ratio: 1. quia licet vires valeant in hac febre, non tamen ita valent ut ferre possint ejus generis vacuationem: 2. verò urget quod non expedit venenosam materiam ad cutem demandatam rursus in venas trahere, quod facilè fieret ob copiosam sanguinis detractionem: Vices igitur debemus multiplicare, ac utentes iteratione tutissimè vacuabimus: fieri autem ter aut quater debet spatio duorum dierum, nisi quid impediat, aut saltem bis eodem die. *Hor. Augenius Tom.1.l.5. Epist.1.*

X. Hic sese offert error eorum qui statim ad *Cucurbitulas* accedunt siccas, nonnulli etiam humidas adhibent, imò numerosas adeo imponunt ut viderim supra xxv. in coxis, natibus dorsoque fuisse applicatas cum scarificatione cutis: Et quod deterius est, repetunt bis ac etiam tertio: Perniciosam esse hanc medendi rationem multa sunt quæ persuadent, 1. quia ubi vires valent, & magnus sit ex plenitudine morbus, neminem esse putaverim qui statim non secet venam, si fuerit in artis operibus exercitatus: præstat quidem prius incidere venam, mox, siquid superest, cucurbitulis absolvere cum opportunum fuerit: Est prorsus, ut sentio, impossibile tantam sanguinis copiam, quantam detrahi postulat febris hæc perniciosissima, ex cucurbitulis vacuari posse: Hæ enim febres basim habent in sanguine crassiori, eoque fervente: ac licet majori ex parte sit biliosus, est tamen crassus in eo genere: at ex cute nonnisi tenuis & ichorosus educitur: Deinde magna fit exolutio spirituum, quos conservari expedit: quia nulla propemodum febris est in qua frequentiores contingant Syncopes & animi exsolutiones quàm in hac ipsa: ac postremo, cùm basis sit in majoribus venis, non potest vacuari usu cucurbitularum. *Augenius ibidem.*

XI. Παράδοξον se propositurum ait *Aquapendens*, quod evacuatio per hæmorrhoidas magis conferat ad febres malignas curandas quàm venæ sectio in brachio: Rationem subjungit, Cavæ enim majores propagines, in quibus materia peccans hæret, sic depleri possunt: Addimus nos, dum ex arteriis sedalibus trahunt, cor inde mirificè sublevatum iri verisimile est. *Rolfinccius lib. de Febr. c.82.*

XII. Censeo sanguinis vacuationem ex *inferioribus venis* longè præstantiorem esse quàm ex superioribus, præsertim si aut menstrua restiterit purgatio, aut hæmorrhoidum solita vacuatio fuerit suppressa; posterioribus enim hisce casibus nullam habet difficultatem: Verum etiam si defuerint, in ejusmodi febribus observavi longè tutiorem esse poplitem aut malleolum incidendo vacuationem: Quia si à corde præstat venenum revellere; si attrahere ad infernas ac imbecillas partes, nihi tutius excogitari potest: At, dicunt nonnulli, tanta celeritate non vacuatur multitido ex inferioribus venis quanta ex superioribus? Respondeo primùm me id facile non admittere, quia a vena cavâ æque distant venæ crurum & cubiti, si bene judico: 2. ponamus differentiam esse, admodum certè levis est & exigua: utilitas verò, ob dictas causas, longè major. *Idem.*

XIII. Statim in principio febris hujus generosum hoc administrari debet præsidium, dum scil. vires vigent, & sanguis nondum concepit corruptionem ac venenum: Imò hoc unum profiteor, nullam esse febrem in qua majori damno prorogetur auxilium: nec etiam aliqua febris est quæ fortè magis ignaros decipiat Medicos: Ubi enim prorogatur V.S. corrupto jam existente sanguine, observavi sanationem ferè impossibilem reddi, ob summam virium imbecillitatem quæ statim apparere solet ante vigorem morbi: Porrò si quispiam morbus est qui decipiat Medicos, hic præcipuus est cum febris hæc ab initio appareat adeo mitis, tum in calore tum in accidentibus, ut ignari contemnant ipsam: hinc verò postea repente mortis apparent signa: quam ob causam opus est artificem exercitatum esse, diligentem ac doctum. *Augenius.*

XIV. *Vena sectio* prætermitti potest, quando vires fuerint imbecillæ & nulla adfuerit sanguinis plenitudo, aut admodum exigua, & ex sanguine tenuiori constiterit: Tunc, quia non datur posse vacuari totum corpus venæ sectione, hisce contra indicantibus causis, cucurbitularum humidarum usum admitterem: Ex quibus magna utilitate cacochymiam illam virulentam, sanguine tenuiori permistam, vacuaremus. *Augenius.*

XV. Anno 1648. febres malignæ epidemicæ & purpuratæ grassatæ sunt, cum maxima clade, in quibus cucurbitularum siccarum admotionem frequentem valde profuisse, ac vesicantium mediis artubus & pone aures observavi sæpe, etiam in desperatis, & lethargo vel phrenitide detentis: At si nimius calor, vel impetus sanguinis adesset, à cucurbitulis scatificatis erat abstinendum, mortales enim fuerunt, sed cardiacorum usus fuit valde utilis. *P. Borellus cent.1.obs.60.*

XVI. Curabam baiulum febre ardente & maligna detentum: Cum in maxima esset anxietate, jussi hirudines ano admoveri: sed an ex incuria ministri, an ex ignorantia ægri, applicatæ mammis fuere, quæ sanguine repletæ concidentes, copiosæ sanguinis missionis occasionen dedere: accedens juvenio hominem ex morbo convaluisse, huicq; remedio succedentem sanitatem adscripsi. *P. Salius Diversus comm. in tit.22.lib.3. de Morbis.*

XVII. Damnantur à quibusdam *Vesicantia* 1. quod æstum & incendium augeant, 2. quod interventu doloris vigilias inducant, 3. quod sæpe impediunt motus naturæ criticos ad nares. ℞. ad 1. Inducunt solum calorem in externis partibus, quo ipso internus minuitur: Ad 2. Vigiliæ & dolores per se adsunt: Ad 3. Naturam à salubri proposito non divertunt, quia criticum nullum molitur motum: Revera autem sunt necessaria 1. ut calor velut suffocatus sublevetur 2. ut materia venenata circa cor existens attrahatur. 3. ut materia ὀργασμώδης, rapta ad cor & cerebrum, cum magnam habeat urgentiam & deliria inducat, pulsusque prosternat, ad longinquas partes retrahatur. Hæc omnia præsenti auxilio præstant vesicatoria. *Rolfincc. Cons.9. lib. 4.* Experientia edocti remedium in hoc casu conveniens esse judicavimus, quod maximus internus æstus deprehenderetur, exterioribus

interdum perfrigeratis: quodque ob malignas evaporationes sanguinis æstuantis symptomata gravia partium principum imminerent: Eo pacto ad exteriora fit revulsio, qua in parte Medicus naturam imitatur, quæ exanthemata, bubones & carbunculos in pestilentialibus febribus ad partes externas transferre solet. *Horstius l.1.obs.30.* Potenter pravos ac venenatos ichores attrahunt & revellunt Vesicatoria variis partibus admota: Vulgo adhibentur posteriori parti cervicis: hinc enim & materiam veneficam eliciunt, & à capite derivant, comatosisque affectibus, qui non raro in his febribus contingunt, percurandis inserviunt: Attamen ubi maxima est malignitas totum corpus occupans, & sævissima symptomata urgent, unicum non sufficit, sed plura admovenda sunt: Soleo ego in maxima morbi sævitia quinque locis admovere, cervici nimirum, utrique brachio, parte interiore inter cubitum & humerum, & utrique femori, parte etiam interiore inter inguina & genua, cum felici successu. *Riverius. Qui plura volet consulat Saxoniam, Massariam, Sanctorium Lælium à Fonte, Augenium & alios.*

XVIII. Vt *Enematum* injectio non initio solum morbi utilis est, sed & toto morbi decursu, si alvus sponte non fluat, ut quotidiana excrementa exeant, ac quædam materiæ morbificæ portio sensim detrahatur, humoremque ad superiora tendentium revocatio fiat, Ita noxia evadunt purgantibus inditis, cùm alui fluxus, huic affectui familiares, concitent: Vice fomenti interioris esse debent non remedij laxantis: Ac quamvis per morbi decursum alvus liquidis feratur, non tamen ab iis abstinendùm, sed modicè detergentibus & refrigerantibus utendum. *Idem.*

XIX. Dices, Qua ratione Medici, & præsertim Germani, statim morbi initio, existente humorum crassitie & cruditate, exhibent *Potiones sudorificas*, & sanè cum manifesto juvamine & allevatione ægrotantium? Respondeo scopum illorum esse solum ichorem sanguinis, in quo tanquam præcipuo subjecto putredo fundatur, exhaurire: Cum enim ichor ille omnibus in venis, etiam capillaribus, una cum sanguine, cui ob penetrationis necessitatem immixtus, & tanquam ductor & comes inseparabilis est, stagnet, expeditissimè certè sudorificis, ob ejus tenuitatem exprimitur, & per cutis poros extra corpus transcolatur: Sed non credas solis sudorificis confidentes ob omni medicamento abstinere &c. *Ioseph de Medicis Cretensis, apud Gr. Horstium lib.1. Observ.*

XX. Alexipharmaca maximè varianda sunt, & miscenda pro vario malignitatis aut putredinis gradu, pro varia febris intensione vel remissione, & varia ægrorum temperie, sexu, ætate aliisque circumstantiis, Medici prudentiæ expositis: Hoc tantum monebimus, ubi febris vehementissima refrigerantibus & acidis præcipuè inhærendum; vitatis calidis & diaphoreticis, quibus locus ubi febris remissior & maligna qualitas præcipuum facessit negotium. Alexipharmaca tertiæ classis, Diaphoretica, scilicet & Sudorifica, nonnisi in statu morbi & declinatione exhiberi debent, nisi venenata qualitas putredini prævalere videatur, eligendo quæ minùs calefaciunt: Horum autem varij sunt gradus: alia enim calidiora, ut angelica, zedoaria, dictammus, theriaca, aqua theriacalis, quæ nunquam exhiberi debent ubi febrilis ardor maximè viget, sed tantùm eo plurimum remisso, & malignitatis signis valde prævalentibus: Alia verò minori caliditate prædita sunt, ut scabiosa, carduus benedictus, ulmaria, scordium, quæ tutius, etiam vigente febre, administrari possunt: Et hæc in usu practico maximè distinguenda sunt: Si magna sit vehementia symptomatum, recens Theriaca convenire potest, ob vires opij adhuc vigentes, unde vehementia symptomatum temperatur humorumque fervor coërcetur: Ipsum etiam laudanum Opiatum ad gr. ij, alexipharmacis mistum, præsertim morbi initio vel augmento, ubi theriaca suspecta, multum prodest: vi enim narcotica & figente ferventes spiritus, cordi infesti, coagulantur quasi, & materia morbifica (quædum est in fluxu pernitiosissima est) sistitur ac penè immota manet, hinc ut natura non lacessita, collectis viribus, alexipharmacorum virtutem facilius ipsi applicet. Medicus autem varia habere debet in promptu alexipharmaca, eaque per vices immutare, ne natura uni & eidem assidue usurpato nimium assuescat, illusque vires temnat: Adde quod non una & eadem semper est veneni natura, sed pro varietate corporum admodum diversa, ita ut quod uni profuerit alteri non conferat. Si quando natura veneni malignitate oppressa & quasi devicta, nihil prorsus agere, sed vinctis quodammodo manibus collum submittere videatur, fortissima quæque Diaphoretica, etiam majori dozi, exhibenda, ut consternatæ cordis vires, quasi stimulis quibusdam, concitentur. Tum aquæ theriacalis, aut bezoatrica, & potentiora & majori penetrandi vi prædita (quæ etiam addita camphora intendi poterit) usurpanda sunt. *Riverius.*

XXI. Novatores hodierni *Gemmas*, *Margaritas*, *Corallium* & omnia cardiaca in universum ab usu Medico præscribere conantes, Et febres omnes, etiamnum malignas, sola venæ sectione & apozematis simpliciter refrigerantibus curantes, hoc saltem experimento, circa corallium & margaritas convincantur, quod illa in pulverem redacta, si in aceto, succo limonum, spiritu vitrioli aut aqua forti infundantur, omnem horum liquorum acrimoniam tollant: unde videre est eadem medicamenta intus assumpta, humorum acrimoniam & malignam qualitatem mulcere, & ad moderatam qualitatem reducere: Qui solutiones perlarum aut corallorum, in succo limonium &c. factas degustarant, hoc probè norunt. *Riverius* Hic nonnullorum Medicorum futilitas redarguenda, qui vim margaritarum & coralliorum, ad dulcorandam, ut loquuntur, humorum feritatem, exinde jactitant, quod acetum peracta earum dissolutione dulcescat; patet enim salem, quo imbuitur disolvens, margaritis vniri, ac liquorem relinqui quidem dulciorem, verum margaritas liquefactas ab adiuncto sale adeo acres reddi, ut post præcipitationem accurata indigeant ablutione: Ponamus igitur succis eiusmodi dissolventibus ventriculum infici, ac post assumptarum margaritarum dissolutionem, præsto esse in ventriculo alterum humorem respondentem oleo Tartari, quo ipsæ præcipitentur, sal profecto istis dissolventibus humoribus commixtus, misso, ut dici solet, menstruo, unionibus copulabitur, atque unà cum illis labetur in fundum ventriculi, sed inibi haud leviora quam prius movebit incommoda, quippe qui servata priori acrimonia sedem solummodo permutaverit: At, quod imprimis notandum, tam alte decantata perlarum magisteria, quemadmodum extra corpus à nullo amplius liquore etiam acerrimo solubilia sunt

sunt; ita haud dubie intra corpus à nullo humore ut ut acri denuo dissolvi queunt: Tandem nihil ista omnia ad humores in venis longè à ventriculo commorantes. *Meniotius Dissertat.1. Vide Titul.de Cardiacis.* lib. *xix.*

XXII. Si accidit frigus extremorum, magnæ malignitatis est suspicio & languoris facultatis, nam utrique causæ attestatur ea frigiditas, Nimirum maligna putrescentia succorum in visceribus, aut ulcera, vel inflammationes magnæ, doloresve graves intestinorum, hæc omnia calorem ad interna cogunt accurrere & destituere externas partes: Hoc casu maxima cautio est omni ratione curare ut calor quacunque ratione revocetur, & partes quacunque arte in calore aliis partibus æquali contineantur: Nam etsi frigus illud pedum causa non est morbi, sed symptoma, tamen tollitur revocatione caloris, i. e. sanguinis & spirituum: nihilque magis ex usu est quam ea revocari, ob noxam illius ad interna concursus, qui inflammationes & alias viscerum affectiones auget, & ipse calor constipatione illa sibi ipsi suffocationis causa fit: Neque tamen proinde oportet frigida admoveri pedibus, ne calor urens in interna repellatur (in colliquantibus enim febribus corpori, quod est inter alas & inguina, melius admoventur) satis sit si caveatur ne refrigerentur. *Vallesius in lib.3.de vict Acut.p.198.*

XXIII. Notandum *Oxyrrhodina* minus convenire in febribus malignis quàm in putridis simpliciter; quia venenatorum vaporum difflatio omni arte procuranda, non autem impedienda: Ideo leviora repellentia admovenda, aut urgente symptomatum vehementia: ad usum fortium si veniendum, diu hæc non detineantur. *Riverius.*

XXIV. *Vini usus* in hac febre aliquando proficuus, insigne enim est cardiacum & malignæ qualitati maximè adversum: sæpe tamen valde nocet intensione caloris febrilis; quare ægri temperies & morbi natura perpendenda: Si febris admodum sit exigua, venenata qualitas intensa, æger pituitosus, lymphatum tuto & fœliciter exhibetur: In febre intensa, bilioso corpore, perniciosum est vinum. Hæc à nobis observata infinitis experientiis, præsertim in febre purpurata qua Menspelij grassata est anno, 1623. à vera peste solo bubone distincta: Ægris enim quibus pulsus erat parùm frequens, & pulsui sanorum fere similis, lingua humida, nulla sitis, vinum exhibuimus felici successu, illiusque continuationem indicabat levamen inde emergens, & quod ex illius usu febris non intendebatur, nec sitis aut linguæ siccitas excitabatur: quibus contraria inerant, vino prorsus interdicebamus: Advertendum tamen primis morbi diebus vinum nunquam esse exhibendum, ne materiæ crudæ nimium exagitentur, sed tantùm circa statum, cùm malignitatis signa sese magis exserere incipiunt. *Riverius.*

XXV. Ubi sufficienter per brachia sanguis detractus, convenit *sectio venæ frontis*, educto sanguine ad ℥vj: affigantur etiam hirudines pone aures, quod remedium utile quidem est, sed priori minus efficax, quia per hirudines tenuissima tantùm sanguinis pars educitur, cùm per venam frontis aliquando in phrenitide sanguis impurior & magis corruptus educatur quàm e brachio. *Riverius.*

XXVI Quid præstent in declinandis curandisque malignis morbis, imo vero peste ipsa Fonticuli. Ulcera, *Vesicatoria*, jam inde ab ævo *Galeni* cognitum fuit aliquatenus, dignum exactiore inquisitione: Sub climate nostro ubi humores plerumque crassi & pituita segnes, aliquando præsens e *Vesicatorij* solatium notamus, præsertim si ante septimum morbi diem applicentur internæ brachiorum crurumque faciei, secundum procursum venarum ampliorum: Est tamen cum totis mensibus frustra admoventur, imo toto quandoque anno nullum ab iis evidens auxilium: Ratio à diversitate μιάσματος petenda videtur: quoties particulæ illæ malignæ non admodum firmiter cohærent, & tenacem non amplectuntur humorem corporis, excluduntur facilius vesicatorio, & virus fugax cum sero prorumpente secedit: Quando autem in viscida nidulantur materia, aut ipsæ mutuo facierum lævore sibi arctius iunguntur, ludunt fere vesicarum conatum: Sed quid internoscendum in quales se malignitas armarit particulas? temperamenti ratio inspecta non sufficit: enim vero adverti vesicatoria nonnunquam segnissime pituitosis oppido fuisse salutaria, contra bile tumentibus nil attulisse levaminis: Admovenda opportune, præsertim ubi exemplis constiterit aliis eodem modo & prope tempore laborantibus fuisse utilia: quod si frustrentur expectationem, persistendum in alexipharmacis, quæ nihilo secius adhiberi solent. *Olaus Borrichius Actor. Danic. anni 1676.pag.77.* Cum quorundam medicorum sit cacoethia, ut in febribus malignis passim grassantibus, si dolor capitis & deliria infesta, multum spei ponere soliti sint in applicatione *Vesicatorium*, ut mihi constaret de successu percontatus sum quosdam Chirurgos, ex quorum relatione mihi innotuit ægros plerosque, quibus illa admota, defunctos: Et sane plures ipse noui qui sic in tumbam sepulchralem præcipitati: Iuvencula plethorica, febre continua afflicta, cum dolore & deliriis, ex consilio junioris Medici, prolixum instituentis de usu vesicat. discursum, à vesicatorio cervici admoto, paulo post vociferari cœpit & quiritari de ingenti capitis incendio, & postridie supervenientibus convulsionibus epilepticis vitam cum morte commutavit: Si lethargus aut sopor superveniat, ad excitandum, & materiam à capite revellendam haud reprobanda existimarem, non autem in principio vel augmento, ubi omnia exardescunt & flagrant, & caput per consensum tantum inferiorum afficitur. Si unus vel alter evaserit, id non tam vesicatoriorum ope contigit, quam naturæ, vel aliorum medicamentorum &c. *Augustinus Thonerus lib. 1. Obs.20.*

XXVII. In adhibendis *Frictionibus* ad promovendam eruptionem peticularum in febre pestilenti (etiam vehemente febre præsente necessariis) animadvertat Medicus an pure symptomaticè, an purè criticè, an medio modo eæ emittantur: Si primò modo, nihil omnino movendum, quia ejusmodi expulsio nihil juvat, docente Galen.4.aphor.47. Si secundo, tunc diligenti Medici judicio est opus, quia, ut ibidem habetur, magna est ipsius latitudo & plures ordines: Itaque necesse est ut videatur an ea excretio magis criticum sapiat an symptomaticum: id autem internoscetur ex bonis & malis symptomatis, utra superent, & signa cruditatis aut coctionis præstent: consideratis etiam viribus ægri, illiusque facili difficilive tolerantia: ubi enim malis signis bona præstant, & constant vires, majoraque sunt concoctionis signa, juvanda erit: ubi tamen criticè fieret, sed imperfectè, nempe aut in statu aut declinationis initio, ipsa quoque erit omnino iuvanda, naturæque imbecillitas ope frictionum roboranda. *Rubeus in Celsum lib.2.c.14.*

XXVIII. In feb. malignis cavendum ab *Epithematis*; nam nulla ratione in venenosis affectibus adhiberi possunt, & ob id tanquam à pernitioso veneno ab eisdem fugiendum est. *Mercatus tr.4.de cura feb. malignæ.* In febribus mal. cavenda omnino Epithemata, cordi quidem debita, frigida, quæ potius tepida applicanda: alias quippe metus est ne malignitate ad centrum à peripheria translata & retropulsa, major noxa remedio inde resultet: Hinc & sacculi cordiales non æque præterquam spirituosis liquoribus resperguntur, ob metum repulsionis. *Wedelius de medic. comp. ext. p.*170.

XXIX. Plurimum inter Practicos controvertitur, Vtrum in Febrium malignarum initio *Purgandum* sit? Multi negant, & ob *Hippocr.* præceptum, *Concocta esse medicanda non cruda*, Et quia in hoc morbo humores maligni à purgantibus nimis exagitantur, malignam qualitatem latius diffundunt, naturamque acriter stimulantes pernitiosos alvi fluxus inducunt: cum alioqui in hisce febribus fluxus colliquantes familiares sint, ut plurimum lethales: Alij contendunt tantam esse interdum pravorum ac venenatorum humorum copiam in primis viis, ut nisi purgante initio tollatur, aut valde imminuatur, reliquam humorum massam inficiat, ut à natura, quantumvis alexipharmacis roborata superari nequeat. Existimamus nos hujus morbi initio quantum fieri potest á purgantibus abstinendum, ob rationes supra allatas, & illuviem in primis viis stagnantem clysteribus frequentibus potius quam purgante esse educendam: Si tamen tanta sit in prima regione cacochymia, ut clysteribus sufficienter educi non posse videatur (quod præcipue contingit cum humores pravi in ventriculo redundant, tumque adest summa inappetentia, oris amaritudo, nausea & vomitus, vel quando adest lumbricorum copia) utilissimum est tunc purgante eam educere, ut materia morbifica in venis contenta postmodum commodius edomari valeat, quæ quidem materia ante concoctionem educi non potest, & in illa tantum locum habet sententia Hippocr. *Concocta &c.* Sed materia in prima regione contenta, & excrementorum illuvies nulla præmissa præparatione aut concoctione educi potest. *Riverius Pract. l.17. sect.3.c.1.*

XXX. Aberrant qui frustra expectari *mitificationem humoris* dicunt, quæ nulla futura est, nam verum est quidem in maligna lethali materiam haud solum incoctam esse, sed etiam incoctilem, propriaque culpa ac pervicacia τὸν ἐκ φύσεως κόσμον gratiam & ornamentum naturæ nunquam suscipere; Sed in febre non lethali succos malignos à natura utcunque coqui ac subigi indubitatum est, cum hujus victoria in humorum pepasmo posita sit, ac variolæ suppurent, imo carbunculi bubonesque pestiferi, si res ægri prosperæ sunt ac secundæ, ad maturationem perducantur, neque etiam Bubones Venerei naturæ gratiam detrectent: Purgatio autem in hisce febribus, non mochlica sit, sed blanda, & si fas cum vulgo βαρβαρίζειν, *Minorativa*, quam συρμαϊσμὸν vocant antiqui, ex tamarindis, pulpa siliquæ Ægyptiæ, foliis orientalibus, rheo, syrupo diarrhodon, ac è floribus mali Persicæ, manna calabrina, ad expurgationem serosæ immunditiei, per febres malignas uberrime luxuriantis, vixque licet sennam, & rhabarbarum transcendere, aut saltem nonnisi exigua quantitate, magna urgente necessitate. *Meniotius Dissert. de Febre maligna.*

XXXI. Præfiscine dixerim, Omnes eos oleum camino addere qui *valida Purgantia* in febribus continuis, maxime vero ubi vel minima suspicio malignitatis imperant, Consulantur Medicinæ practicæ Doctores, illorumque observationes, & doceberis febri maligna laborantes ut plurimum inauspicato purgarier, vel perpauculos ex iis, qui sinistre purgati sunt, servatos esse, & quidem ob naturæ robur, observabis: Nec per rerum naturam aliter fieri potest, Quid enim Purgatio aliud quam artificiosa humorum turbatio & fermentatio? ut docet *Sennertus* Instit. Med. 5. cap. 11. Quid item febris synochos aliud, aliæque febres, quàm p.n. ζέσις aut ebullitio sanguinis? Pulchrè ergo, sed scil. per fermentationem purgantis ebullitioni sanguinis medeberis? Contra cum omnis sit movendus lapis ut gliscentem in synocho, ob hanc sanguinis ζέσιν, malignitatem sopiamus: Rectius verò ægris consulunt qui *Vomitoria*, usu probata, nec nimis vehementia, habito delectu individuorum, à prima statim morbi invasione imperant. Quos inter primo loco prodeat *Rulandus*, qui c.6. de L. Vngar. docet, *Qui sunt* εὐέμετοι, & ad vomendum *faciles, viriumque robore adhuc valentes, citius à fomite malignitatis liberantur, minusque periclitantur sævitia luis vomitorio accepto; hoc enim exturbatur prava humorum congeries, ut plurimum principium malignitatis pessima (cardialgia plerosque infestante, locuplete teste) suscitantium sine magna virium jactura, minoréve humorum exagitatione, quam dejectoriis etiam mitioribus. Rulandum* sequatur celeb. *Hartmannus* Prax. Chymiatr. p. m. 389. qui in febribus malignis curandis feliciorem modum invenire fas non esse dicit, quam quia vomitione incipit: Trium Imperatorum Medicus *Crato* cons. 275. in eum finem flores antimonij albos commendat: Ego vero ingenue fateor me ut semper à primordiis praxeos meæ aversatus sum Gillam *Theophrasti*, Mercurium vitæ, & similia valida vomitoria, ita aqua Bened. *Rulandi*, necnon oxysaccharo A. *Salæ* cito, tuto & iucunde cum tertianas, tum malignas febres sæpius abegisse. *S. Pauli Digress. de Febrib. malignis* §. 72. 75. & 76.

XXXII. Præsente nausea, nec deiectoriis sat proficuis, juxta ῥοπὴν humoris, arte concitetur *Vomitus*, quò non solùm primæ, sed secundæ quoque & tertiæ corporis regionis impuritates emundentur. Nam si ventriculus, juxta maris facultatem dat omnibus, & ab omnibus accipit, *Hipp. 1. de Diat.* Si mediante jecore universis corporis partibus copulatur, recipitque earum excrementa, juxta doctrinam Galeni, ac uno verbo, si totum corpus ac ventriculus συμβάλλει ex lib. 4. de morb. quis non videt partes omnes etiam remotissimas ab humorum vexantium sarcina per ventriculum posse expediri? Nec immeritò observatum esse ab Aristot. 4. Probl. 7. ipsam lassitudinem, etsi ejus materia per musculosum genus longissimè dispersa sit, vomendo sedari: præsertimque soporati ægri sumpto emetico evigilant, seu cataphora sympathica fuerit, à plenis fumantibusque præcordiis, seu idiopathica, cerebro humorum multitudine inebriato: dum enim lancinatur vomitorio ventriculus, cerebrum simul proritatur, ac communi quassatu atque ξυμμαχίᾳ humorum moles utrumque hoc viscus opprimens excuritur; His rationibus concinit experientia permultorum febribricitantium, qui in carum, cæteris præsidiis inexpugnabilem jam delapsi, ex ipsismet orci faucibus, citato vomitu, quasi virgula divina revocati sunt &c. Sed de Vomitorij delectu disceptatur: Alij enim stibium,

stibium, utut artificiose præparatum, tanquam stygium traducunt: Alij in vino albo infusionem, ceu augustissimum artis Phœbeę Palladium venerantur, inquo spes inclinata recumbit: Hippocrates prociendo vomitu plurimum utebatur veratro albo, qui venenatus & πνιγηρὸς, verùm cùm ejus castigatio posteris fuerit invisa, non est cur tutissimum ejus ἀντιβαλλόμενον, Antimonium, repudiemus &c. *Meniotius Dissert.* I.

XXXIII. Anno 1623. post Monspelij obsidionem, grassata est per plures menses febris admodum maligna, ex qua media ferè pars ægrotantium interibat: Peculiariter verò quibus superveniebant *Parotides* (quod circa 9. vel x. morbi diem solebat contingere) omnes interibant: cum autem plures hujusmodi vidissem, neque ullis alexipharmacis liberare potuissem, cogitare cœpi ideo censeri lethales Parotides, quod pars illa non sit capax recipere totam materiam morbificam, quæ intus manens interimit, & supplendum esse naturæ opus: Ac quanquam ægrotantes pulsum haberent parvum & frequentissimum, ac pene formicantem, ut in agone mortis versari viderentur, quæ etiam brevi succedere solebat: attamen hanc Celsi sententiam animo revolvens, *multa in præcipiti periculo rectè fieri quæ alias essent omittenda*. Et *Satius esse anceps remedium experiri* in uno aut altero, *quam tot ægros certo exitio relinquere*, sanguinis missionem præscripsi partitis vicibus, ob virium imbecillitatem, bis aut ter eadem die, & sequenti die purgationem. Qua via omnes quibus hæc remedia administrata sunt, fœliciter evaserunt, neque ullus deinceps interiit. *Riverius centur* I. *Observat.* 43. & *Pract. lib* 19. *sect.* 3. *c.* I. Ego non gravabor dicere quid facere soleam in ægris quibus per febres malignas Parotides oriunturi, quandoquidem censeo multos ita esse servatos qu alioqui interiissent: Mox ac oriri incipiunt, partem, laxante oleo foveo, ut chamæmlino: atque si exire cunctentur, loco ipsi cucurbitulam affigo, ne abscessus sit minor quam ut possit conferre: Vbi autem satis manifestus jam factus est, si brevi increscat plurimum, mitto rursum sanguinem, ne sit major quam possit sustineri: mox vero durum adhuc tumorem, neque ulla suppuratione expectata, ignito ferro aperio: altera quidem in parte, si alteram solum obsederit umor: in utraque verò, si utramque, & cataplasma suppurans appono: Plerumque res cedit bene, nam brevi computrescit cum inusta eschara tumor, & manare pus incipit, Et per id orificium caput & reliqua viscera perpurgantur: Neque hoc debet cuipiam videri atrox, pars enim adenosa per sese quidem vilis est, quamque ob id licet secare, & urere, & utrumque contemnere. *Vallesius Epid. lib.* 7.

XXXIV. *a.* In febribus Malignis, ante *eruptionem Lenticularum* nonnunquam advertas febricitantium manus longe ultra carpum, vel pedes longe ultra malleolum, vel utraque, alieno & toti corporis dissimili, aut diverso, momentaneo ac fugaci colore colorari: quandoque vero manifeste rubere, ac illi ægri tunc temporis de ingenti extremorum calore, frigida, vel crystallum aliquem poscentes, conqueruntur, licet reliquum corpus non æstuet insigniter, quod sane signum lethale est: Sed sæviat adhuc magis calor, ac febrilis æstus in illorum artubus, viresque acquirat, tum bidui aut tridui spatio, febricitantium manus, scitra ullam aliam, manifestam causam tanta atrophia consumuntur, quanta solet comparere in illorum manibus qui phthisi contabuerunt; hos rarenter convalescere observabis, eos præsertim quibus extremi hi artus ita decolorantur ut liveant, luridi, helvi, gilvi, fœdique compareant: Cujus rei hanc do rationem, sequutus Exc. *Spigelij* vestigia, nempe *Complures ac luculentiores circa extremas partes venarum ac arteriarum anastomoses esse solere, tanquam in partibus remotis a fonte caloris, & quæ propterea sanguine calidiore spirituosoque indigebant; Atque hinc fieri ut sanguis qui ex manu evacuatur multo sit pulchrior & rubicundior quam ille qui ex brachio, quod semper arteriosus hic simul vacuetur:* quarum anastomoseon beneficio naturaliter admiranda illa Circulatio sanguinis obitur: Quod si ergo hæc impediatur in his extremitatibus à p. n. febrili calore, veluti excocto, fibroso, lentoque reddito sanguine, strigmentorum olei simili, qui non, *Vt capiunt vitium ni moveantur aqua*, ita ipsius quoque sanguinis in corpore humano tota substantia corrumpetur, cum vel in paludosis locis, stagnis &c. modo virides, modo nigras, modo rubras aquas seu colligi, seu corrumpi observemus, frequentissime autem omnium paludes & suggrundiis, aut stillicidiis subjectæ ædium ligneæ partes, aut parietes intergerini calce incrustati virescunt, ob pluviam sale volatili graminum & similium herbarum, Solis calore prolecto abundantem, sed & cæterarum corruptarum aquarum eadem est ratio: A sale enim volatili terræ (qui ei non est denegandus) sed jam à calore Solis in paludibus corruptæ, variatim tinguntur, mentientes quasi & falso repræsentantes ferruginem, bolum Armenam, ochram: Ne ergo quoque in vivo corpore maligna febri laborantium, vitiosissimus ille & corruptissimus sanguis livens apparebit, deperdito suo roseo colore, necessario nitorem cutis in externis manibus pedibusve fœde fœdabit? Vbi ergo dicto modo sanguis, seu sanguinea massa à calore p. n. lentescit ita ut Circulatio sanguinis, non dico omnino, cesset, sed ex parte prohibeatur, duo quasi phænomena eveniunt, & Vel occulta obsidentur nominatæ partes gangrena, & hinc vix salvantur ij quorum artus extremos manifestus & pertinax calor primo obsidet, qui mox insignitè rubent, nigricant livent, quæ omnia adhuc suam latitudinem & gradus habent, & tunc ubi hæc præcesserunt, non adeo impense ut antea uruntur ægri, aut non advertunt se uri, sed falso mitescit calor blandiorque apparet; pulsus item apparenter melior, sed falso, quia sanguis lentior & ad motum tardior, & quoque præsto adest mors: Vel momentaneus, facile evanescens, fugaxque alienus calor in extremis artubus febri maligna laborantium conspicitur: Atqui hunc portendere fientem, aut futuram illam sanguinis corruptionem auguror, quæ analogia est aut similis ichori gangrenoso, nisi Sal illud, & præsertim dictis in locis, à corde remotissimis, in sanguinea massa fixum ex parte redditum, alexipharmacis v. g. C. C. precipuè preparato, itemq; rasura c. c. crudi, rasura unicornu Gronlandici, Sale volatili c. c. Sale viperino, urinæ, fraxini, succini, aut similium iterū volatile reddatur: Vnde celeberrimus ille Rulandus, ignarus quidem circulationis sanguinis, nihilominus tamen in lue Vngarica apprimè salia chymice præparata commendat, asserens rite exhibita tantum hic præstare quantum ulla alia, quo fomitem illius latitantem expellant, inquiens *Quantumcunque symptomata* demulcere sategeris, corpus oppido confirmare recreareve laboraveris,

laterem lavabis, fonte intus adhuc latitante: His ergo alexipharmacis, seu salibus volatilibus adjuta natura valida, sal illud in massa sanguinea ex parte fixum, jam iterum volatile redditum, per arterias in venas amandat, unde non una insignis lata macula, sed complures & innumeræ, circulatione sanguinis restaurata, sudore universi corporis largo interveniente, comparent ac efflorescunt, de quibus Practici ambigunt symptomatice an per crisin excernantur: Ego vero eas quandoque pro copia & qualitate sanguinis, serique corrupti, quibus corrigendis natura non suffecit, sinistre excretas, mortemque ipsam portendisse: Easdem quoque per crisin, æque ac variolas & morbillos non malorum motum, erupisse sæpicule observavi: Sunt vero recensitæ illæ maculæ in febribus malignis effectus pessimæ causæ, seu quæ arguit tantam in vivo corpore fieri sanguinis corruptionem, ut fermentatio causetur ejusmodi diacrisin aut apocrisin in massa sanguinea, ut sal volatile sese in conspectum det, quod aptum natum est de subjecto in subjectum transire, & per consequens venenum est, & tota substantia agit, atque hæc est νοσηρὴ ἀπόκεισις Hippocratica, &c. *S. Pauli Digressione de Febribus malignis* §. 52. & 58.

XXXIV. *Antimonium diaphoreticum* in Febribus malignis, Variolis, Morbillis, imo ipsa in Peste, etiam à ℨß ad ℨj oblatum, miræ est efficaciæ: Sed unde hæc vis diaphoretica juxta vim suam adstrictivam emergit? *Simon Pauli Quadr. Bot*, p. m. 225. ζέσιν, sanguinis ebullitionem, sistere asserit, non ut sudores moveant adhiberi; quemadmodum enim longe satius est in scintillam expuere, ne exardescat, nec mox ingenti flamma integras depascat ædes, sic consultissimum frigidis ac siccis, (cujusmodi est Antimonium diaphoreticum, item nec non rad. tormentillæ, bistortæ, quæ adstrictivæ & diaphoreticæ, bolus Armena, terra sigill. c. c. ustum, calx Antimonij &c.) prohibere sanguinis incendium, sive id insequentem ζέσιν, quæsi modum excedit, ita ut turbata omnimode sanguinis circulatione, sanguis ἄῤῥητως corrumpatur, nec is redire amplius ad habitum naturalem possit, ac corruptionem illam insequatur contagium, quam plurimos e medio tollens, pestis ea audit, cujus fomitem, seminarium, aut contagium denique, nonnisi aut alexisteriis aut sudoriferis foras e corpore eliminabis. Sed hæc ratio nondum satisfacit, nam si hæc valeret, non tuta foret curatio, dum causa istius incendij seu ebullitionis hac ratione non tolletur, & Opiata valentius idem effectum præstare valerent; Imo unde sudoris eruptio consueta post enumeratorum Medicamentorum, diaphoreticorum frigidorum & siccorum usum? Quapropter statuo Antimonium diaph. prout & reliqua, non equidem ex illorum sudoriferorum censu esse quæ vim attenuandi & resolvendi crassos humores obtinent, sed talia esse quæ Naturæ æmula, vi sua figendi & præcipitandi, à textura peculiari partium dependente, fermenta morbifica, vel salia volatilia sulphurea, figunt & præcipitant, unaque tonum roborant, quo facto vis Archei tumultuans sedatur, illud quod molestum est per sudorem vel urinam, ex lympha vel massa sanguinea exterminat. *Frid. Hofmannus clavis Schrod* p. 303.

XXXV. Ne quis grandem dicam scribat impingatque, quasi nos ignari simus methodi medendi, quod cum calida siccaque intemperie, eaque satis insigni, tactu quidem miti & blanda, febri maligna laborantes infestentur, ad sudorifera, ad diuretica, ad salia denique (addo & largior illi hoc ultro, licet id universaliter verum non sit hæc omnia esse calida) sceu ad sacram anchoram illico confugiamus, febris cum frigida poscat &c. Ego *Hofmanni*, cur nempe calidis medicamentis calidæ intemperiei morbi curentur, rationem ex illius de Medicam. Officin. lib. 2. cap. 128. petitam hic introducam, Quippe ea non solum in lue Venerea, cujus medelam loc. cit. pertractat, sed in malignis febribus & multis aliis, Occultis morbis dictis, & in quibus τὸ θεῖον Hippocrat, cum (quod vocabulum complures perperam accipiunt) delitescere dicitur & creditur, locum habeat; Ibi post *Fallopium* in illos invehitur qui lignum Guaiacum, amarum & mordax, atque adeo calidum & siccum esse fatentes, tamen velint idem temperatissimum, & tam simile esse corpori nostro quam ullum alimentum, ideo quod à ligni usu cernant quosdam corpulentiores fieri, *Qua contradictione constricti quidam*, inquit Hofmanus, *dixerunt Lignum hoc curare quidem Luem, sive ex calidis pendeat humoribus, sive ex frigidis substantiæ proprietate, sive, occulta proprietate, conjunctos autem illi alios morbos manifestis qualitatibus. Sed revera hi multo magis decipiuntur: Si enim maxime ita est, si substantiæ proprietate curat ipsam luem, deponitne manifestas qualitates? Non dicent, spero: propterea problemata etiam manent indiscussa cur calidum pugnet calido & siccum sicco? Quod si tale est in morbis adjunctis, cur in ipsa radice non est? Sed & calidum, & humidum perfecteque & plus nutrit quam jus pulli consummatum? Stat igitur hoc, Guajacum est calidum & siccum, & quomodo pellit morbum calidum & siccum? Discussis & absumptis calidis & siccis humoribus*, (Ego addo, ejusmodi apparere, aut ideo existere calidos siccos, ob sal, quo lue Venerea infectorum sanguis necessario & extra controversiam exuberantissime abundat, quia nempe contagiosa hæc illorum lues est) *quæ est refrigeratio per accidens: ita Rhabarbarum refrigerat purgatis ejusdem generis humoribus: facit autem non sine discrimine & absque methodi legibus, absque quibus qui tentarunt, insigniter læsi sunt: Tamen nutrit? recipiunt enim corpus? Neutiquam nutrit, cum enim alimenti vox sit passiva, hoc est sit rei quæ vincitur, quis credat medicamentum tam calidum posse vinci & in substantiam aliti posse converti? Tamen fiunt habitiores? Enecas, jam enim dixi per accidens fieri, discussis calidis humoribus, & expeditis viscerum obstructionibus quæ generationi sanguinis obstabant; Tamen, quam malus es Logicus qui non distinguis quod per se ab eo quod per accidens &c.* Summa autem hæc est, ex accidenti luem veneream, calidum & siccum morbum, curari calido medicamento, & quidem ligni Guaiaci & simplici decocto: Quod quoque in febri maligna & petechiali fieri, dum sudoriferis, diureticis, & in specie salibus utimur, affirmandum est, nempe acria hæc & calida ex accidenti iis prodesse. Cur? quia dum in ea, crisi nulla aut imperfecta interveniente, in sanguinea massa jam ex parte fixum

fixum redditum Sal, in manibus aut pedibus, aut potius anastomosibus venarum ac arteriarum dictarum partium, & corde remotissimarum, liberam circulationem prohibet, salia ista id volatile reddunt, quo vel attenuato, & volatili reddito, per sudores, vel fixiori & veluti fuso, ac ad vias urinarias, beneficio circulationis amandato, illa ipsa libere iterum officium suum facit, qua procurata, elutriatur vere sanguis & veluti ventilatur, non solum in dicta febri, sed aliis morbis malignis & contagiosis: hinc sanitas obtinetur & malignitas abigitur: ast ubi in morbo hoc acuto, & febri maligna, natura adjuta non fuerit, tum demum quicquid cessante febri, aut ζέσει in sanguinea massa, corruptum est ac remanet, abscessus & tumores varios variarum partium gignit. *Idem Ibidem* §.60.& 62.

XXXVI. Quando in continuis, imo quoque Malignis febribus, vbi *delirium* imminet, aut *Vigiliis* laborant ægri, *Plantis pedum topica* applicamus, quę revulsionis gratia applicari perhibentur, næ hic insignis committitur fallacia causæ? Ea vero omnia sunt calida, salibus suis abundantia, & valde tenuium partium, Columbæ vivæ discerptæ, haleces muria conditi dissecti, raphanus, fermentum cum sale, sinapi &c. Hinc dictis in corporis extremitatibus, dum uterque venosus & arteriosus sanguis febrili calore exustus, gravior lentiorque factus est, libere circulari nequit, illa ipsa plantis pedum subdita, beneficio salium subtilium & volatilium quibus pollent, fixum illum sanguinem serumq; attenuant liquefaciunt fundunt, & sic ex accidenti, dum procuratur libera sanguinis circulatio in pedibus, nec restagnare is in caput potest, somnus obrepit naturalis. *Idem Ibidem* §.62. *Vide Tit. de capitis affectibus in genere.*

XXXVII. Atque ut summo cum periculo in febribus Malignis instituuntur *Purgationes*, sic notum tam illa medicamenta quæ adversus febres, quam quæ adversus venena commendantur, sæpe sibi è diametro esse contraria, Cur? Quia quædam *Antifebrilium* medicamentorum non per indicationes sed per empeiriam inventa sunt: atque cum modus corruptionis sanguinis nostri in febribus, & præsertim malignis & petechialibus variet, & veluti eludat solertiam Medicorum, hinc vsu venit ut cum intermittentes, tum maxime malignæ & petechiales febres, ubi ad antifebrilia & specifica dicta perveniuntur, usque adeo curatu quoque difficiles sint ut casu potius quam ratione curentur; Causa autem, præter illam quam de sanguinis corruptione attuli, hæc est, Quod febris nulla sine fermentatione aut ebullitione existat: Hinc si v.g. nux moschata, alumen, tormentillæ pulvis, antifebrilis *Crollii*, ex longis testis cochlearum cum aceto vini paratus margaritæ, corallia, lapis Bezoar, pretiosi lapides & similia febricitantibus propinantur, quandoque accidit ut febris desinat, Cur? Quia ebullitio illa per ea ita sistitur, ęque ac ardorem stomachi usu solius simplicis cretæ pulverisatæ sisti novimus. At si simplicia hæc ad rationis stateram examinaveris, & exsiccando, & partibus suis terrestribus id agere quod agunt, vero maxime videtur simile: Frustra enim illi sunt qui putant hæc & similia ideo propinari, vel ut per se sudorem moveant, vel ut cor corroborent; in quo errore plurimi versantur, quos refellit *Platerus* quæst. therapeut. 91. Cum ergo ζέσις illa à febrili fermento excitata, in febribus malignis longe dolosior & occultior quàm in tertiana esse advertatur, hinc quoque in ea longe fructuosius recensita simplicia ad fermentum illius figendum, aut ζέσιν sistendam, quam in malignis febribus propinantur: hæ quippe occultius quidem ad statum, attamen celerius properant: hinc quoque ocyus in illis quam in Tertiana, (inducias concedente nobis) ex visceribus fermentum febrile in venas, vel aliunde nobiscum communicatum μίασμα contagiosum, ex capillaribus & cutaneis venis & arteriis in majores rapitur: & per consequens, quia principium in malignis febribus velociter transigitur, parum vel nihil recensitis antifebrilibus, exsiccandi vi solum præditis, quoque efficies: Segnius enim agunt quæ sunt crassarum partium quam ut febribus his resistere ea queant: Quid quod hæc & similia ex accidenti quoque solum Cordialia sint applicanda? quanquam *Sennertus* vim illis cardiacam & alexipharmacam assignet: Meo vero arbitratu nihil aliud hæc & similia agunt aut præstant, quam quod ebullitionem sanguinis concitatam sistant si possunt: qua cessante sanguinis circulatio in corde suum officium rite facit, & cor hoc in casu aliis cordialibus non indiget, suppar sibimet ipsi gignendis spiritibus: at secus si accidat, ac malignitas si accesserit, syncope cardiaca supervenire solet: De altera vero Antifebrilium specie dicendum, quæ contraria sunt prioribus, impense terrestribus & siccantibus, & vulgo quoque magis quam dogmaticis Medicis usitatiora, quæ hæc sunt, Piperis scil. genera, zinziber, vinum adustum, vinum absinthites & similia; quibus per empiriam quoque felicius tertianæ quam continuæ extirpantur, Cur? Quia ex accidenti ab usu horum medicamentorum vomitus cieri, camarina vel saburra ventriculi sub paroxysmum commota, atque ita una fermentum febrile excerni solet, vel ratione robustiorum individuorum, per calida & diuretica hæc, idem fermentum ad vias urinarias deducitur, aut abripitur ocyus quam ut massam universam inficere possit; quæ contra in continuis febribus, & nullis induciis intervenientibus facillime corrumpitur: Si vero ad vias vrinarias fermentum & abripiatur, & turbidæ, male coloratæ, graveolentes urinæ mingantur, plerumque febris levamen eæ portendunt: Hæc ergo cum ita se habeant, quis deinceps ubi vomitoriis locus non est, potius non eliget in febribus malignis diuretica & sudorifica certa, quam ut vel sexcenta incerta, antifebrilia dicta, eventu vel nullo vel dubio periclitetur? Quare celeberrimi *Rulandi* nunquam satis laudata solertia magis ac magis confirmari meretur, quod in hisce, & in specie salibus, omne præsidium adversus febres malignas collocare videatur: Sic lapis prunellæ, aut sal, præterquam quod ζέσιν sistit, insigne est diureticum: Balsamus sulphuris, ζέσιν quoque sistens, insigne est sudorificum: utraque vero adversus pestem & malignas febres decantatissima sunt remedia: Hic vero lubet modum tradere, per quem, vel solius naturæ motu, in cute nostra maculæ erumpunt, vel adjutæ alexipharmacis & sudorificis, cutis nostra iis obseratur, iterumque emaculetur, Natura vel lacessita, vel adjuta alexipharmacis, sibi noxium, & tota substantia, plus minus, corruptum sanguinem expellere pertentat; quod dum facit, vero fit mihi simile idem sanguineæ massæ accidere, præsertim ad anastomoses venarum & arteriarum, manuum pedumve, quod flumini frigore conglaciato acri soluta hyeme: Nam ut glacies tunc temporis Solis calore blando & miti liquefit, ita natura à febrili

calore inspissatum ac lentescentem in venis, ac veluti ob salis copiam in extremitatibus manuum pedumve coalescentem sanguinem, beneficio ignis animalis, seu calidi innati, præsertim post morbi statum defervescentis, nec amplius ita p.n. ut antea urentis morbum superatura fundit, & ut torrens aut flumen secundo flumine, rapide & frustatim glaciei fragmenta abripit, ita sanguis in venis, salis p. n. fixi redditi portiunculas, quæ maculæ sunt aut maculas constituunt: Unde non mirum si natura ab usu alexipharmacorum aut sudoriferorum, ex mineralium, vegetabilium, & præsertim animalium genere paratorum, salibus volatilibus abundantium magis vel minus, serius ocyus, sensim vel ἀθρόως, pro subjectorum diversa temperie, petechias ratione coloris, magnitudinis, numeri denique variantes ad cutem protrudat, quas quidem *Rulandus* venarum capillarium extremitati affigi observavit; Sed quæ nihil aliud sunt quàm sal seri & sanguineæ massæ, volatile factum, quod per poros cutis exsudans proxima & unica omnium macularum, parvarum & lenticularium, vel etiam magnarum & palmarium, in febribus malignis est causa, dum nempe id in cute efflorescit, & iterum in ea figitur, usque dum meliorescente valetudine, id sensim per insensibilem transpirationem evanescit, vel etiam durante morbo aut febri, in atomos uisum effugientes resolvitur, quas μιάσματα appellamus, & contagij proximæ sunt causæ. *Simon Pauli Digressione de Febr. malignis* §.74.75.77.& 78.

XXXVIII. Apud Germanos *Sudatoria* seu *Diaphoretica* magno in usu sunt, & *Paracelsus* in peste & febribus malignis hoc remedium egregie laudat, & inter cætera aquam vitæ pluries distillatam, cum tali artificio ut medium phlegmatis relinquatur, quod ita probatur, mittendo scilicet aliquantulum istius aquæ in patina stannea, & apposito igne incendatur; si post flammam nulla in patina pinguedo relinquatur, non amplius distilletur: Si vero relinquatur, rursus distilletur quousque nihil remaneat, & ex hac detur ʒß cum ℥iv aquæ hordei calidæ: Nos in hanc intentionem usi sumus Elixir vitæ *magni Ducis*, deinde Essentiæ theriacalis ejusdem in eadem quantitate ad gtt. ij: Nec est quod quispiam reprehendat usum horum medicamentorum, ut valde calidorum, quia calor illorum facilè dissolvitur & penetrat ad membra principalia, per sudores labem humorum educit, præterea his utendum calidis post frigidorum assumptionem: nam febres malignæ & pestilentes per vim ignis aliquando curari debent. *Fonseca consult.* 47. *Tom.* 1. In maxima virium ruina roborantia calida non multum metuenda sunt, ut febris augmentum formidantes, ægrum ab imminenti mortis discrimine liberare nolimus, quandoquidem urgentioris perpetuo major habenda ratio: Refectis enim aliquantulum viribus cordis, quod roborantia calida plus æquo inflammarunt, refrigerantibus validis, ut sale prunellæ, & spiritu vitrioli in julepis & potu ordinario permistis, postmodum contemperari potest: Hæc methodus à prudenti Medico observata, etiam in alexipharmacorum & sudorificorum calidiorum exhibitione fœliciter succedit. *Riverius*. Quoad medicamenta bezoartica, venenatam humorum qualitatem extinguentia, Theriacam, mithridatium, confectionem hyacinth. omnibus aliis citra omnem controversiam præstant: quæ licet nonnullis in pestiferis febribus reprobentur, quia calida sunt, observaui tamen horum usu plus commodi quam incommodi comparari: Hinc *Galenus* lib. de Theriaca ad *Pisonem*, in malignis & pestilentibus theriacam concedit: Cujus consilium probo, modo febris non sit de genere earum quæ maxime urunt. *Zecchius consult. ult.*

XXXIX. Grassantibus Epidemiis malignisque febribus, vel non iisdem grassantibus, si eductus sanguis frigefactusque colore dissimilis non sit optimæ notæ sanguini, sitque impense veluti rutilans, ad floris cardinalitij trachelij illius Indici colorem proxime accedens, imo propemodum superans, perpauco sero conspersus, Mortem aliquammultis portendisse abservavi aliquoties, astantibus & imperitis, sibi ob roseum hunc & coccineum colorem gaudentibus, ægro vero gratulantibus. Ego autem jam pridem condocefactus sum, diffidens semper ejusmodi suspectæ sanguinis bonitati, propinare in ejusmodi casibus ægris alterantia una cum alexipharmacis, & præsertim hoc decoctum rasuræ c. c. meæ descriptionis ♃. rasur. c. c. ʒß. rad. fœnic. contrayervæ, scorzoner. carlinæ ana ʒij semin. aquileg. fœnic. ãã. ʒj zibebar. exacinat. ℥ij coque in s. q. decocti hordei: sub finem coctionis adde conserv. rof. rubr. ℥ij borrag. bugl. ãã. ℥j. *Simon Paulli Digress. de febr. Malignis* §.11.

XL. Quidam *Purpurata febre* graviter laborabat ann. 1622. vomituq; molestissimo urgebatur omnis materiæ potulentæ simul atque ebibita fuerat, sola iuscula retinens: per quatriduum febris sævierat cum ardore & siti ingenti, quæ potu non poterat sedari: Interiora adeo exsiccabantur & adurebantur ut lingua summam nigredinem & ariditatem præ se ferret: Tam grave symptoma hoc levissimo remedio sublatum ♃. salis absynthij ℈j succi limon. recent. cochlear unum, mixta fuerunt in ipso cochleari & exhibita: Statim vomitus sedatus est, & ab eo tempore bibit quantum voluit, neque aliquid deinceps vomitu rejecit. *Laz. Riverius centur.* 1. *Obs.* 15.

XLI. Cum manus pedesque magis quam aliæ artuum partes excrementis tertiæ concoctionis, secundum naturæ aut circulationis motum scateant, quotusquisque jam est qui non affirmabit credibile esse in febribus, & præsertim malignis, circa has partes maxime corrumpi humores: nec expedire Medicis aut adstantibus maligna febri laborantium, manus ut contrectent justo frequentius, aut eorum suis foueant diutius, nisi velint sponte sua contagio infici: Hujus vero rei hoc à me experimentum accipite, quod aliquoties pulsu in maligna febricitantibus explorato, meæ mihi manus ita prurire cœperunt ceu urtica Romana fuissent perfrictæ, quas domum reversus ubi lavissem, ecce de improviso insigniter & incredibiliter digiti intumuerunt, tumore unius quadrantis horæ spatio evanescente: *S. Pauli de Febr. mal.* §.63. Simile quid hic sum expertus anno 1669. quo epidemicæ fuere variolæ; Illis obsessæ Nobili Matronæ cum assideret vxor mea (ab iis hactenus immunis) de statu ægræ clam aliquid monitura, in aliud cubiculum me subduxit, at vero dum me alloquitur, evibratas quasi ex ore in faciem persensi aciculas, faciem vero & os præcautionis gratia mundare & abluere jussi, cardiacisque se munire, sic impune præsentiam, per Dei gratiam, infectæ amicæ intimæ pertulit.

XLII. In iis pestilentibus & malignis febribus curandis duæ habentur viæ, altera Græcorum, jubet enim *Galenus* aperire, vias reserare, & totius corporis expiramenta patefacta habere, ut videre

est

est 2. de diff. febr. Altera Arabum, qui res frigidas & stypticas, ac constringi facultatem habentes potius concedunt: Nos optimam utramque viam censemus, Donec namque pestilentis febris caliditas viget & fervet, rebus frigidis, stypticis ac acidis utimur, ut putredo infringatur, coerceatur, nec amplius serpat: item ne hoc veneno lancinati spiritus brevi deficiant, ad quorum difflationem & resolutionem uita amittitur & mors introducitur: Cæterum remisso hujus pestilentis febris incendio, furoreve, tunc ad ea quæ aperiendi, & sudorem evocandi facultates habent confugimus, *Amatus cent. 6. curat. 23.*

FEBRIS OCTONA.

Curatio

QVintanorum, *Sextanorum*, Septimanorum, *Octanorum* & *Nonanorum* circuituum meminit Hipp. 1. Epid. sect. 3. Ego febrem octonam in vxore N. observavi: In eam incidebat, vigiliis & curis ob morbum mari semestrem confecta: Affligebatur autem x. vel x i. paroxysmis, iisque non obscuris & levibus, sed satis manifestis atque gravibus, singulis octo diebus accurate redeuntibus: Vnde memor eorum quæ *Lusitanus* cent. 7. cur. 26. monet, quod ejusmodi febris ob tarditatem motus ad quartanæ naturam potissimum vergat, tanquam quartanam hanc quoque curavi: Et cum menses (qui & ipsi alias mœrori indulgentibus, & pigri, melancholici, quasi desides reddi solent) minus responderent, venam in talo secui, sicque integræ sanitati restitui. *Ph. Salmuth. Obs. 13. cent. 3.*

FEBRIS PEMPHYGODES

SYLLOGE.

Balneo curatur. 1. *Alexipharmacis.* 2.

FEbrem *Bullosam*, seu *Ampullosam*, voco in qua totum corpus efflorescit, quæ ab spiritibus attenuatis & excandescentibus, cum sanguinis portione calidissima ad cutem transmissa, originem ducunt: Existimo autem hanc febrem comitari Pustulas illas quæ à Gracis dicuntur Exanthemata; Sic enim vocat Hipp. 2. Porrh. s. 2. t. 25. & *Celsus* lib. 5. c. 28. *de Pustularum generibus*, quo loco Pustulas dicit oriri vernis temporibus circa totum corpus, asperas, modo rubentes, modo cutis colorem non excedentes, similes illis, quæ ex sudore, vel ex vrticis nascuntur: Adde quod repullulant in modum verberis in humano corpore remanentis, prisci vibices appellabant: His pustulis cum febre ingenti affectus quidam, cui ter sanguis missus est, deposita sarcina, expurgatum corpus, refrigerantia adhibita, hinc remisit febris, sed hepatis ardor ita increvit, ut de novo, pruritu in cute excitato, ulcera renascerentur, quæ nec sero lactis, nec salvatellæ sectione, aliisve applicitis, præterquam balneo succubuere: Sic *Simon*, cui latæ pustulæ, non admodum pruriginosæ per corpus eruperant, cum calida lavabatur, juvabatur, 6. Epid. 2. t. 50. *Galenus* in comm. Succi, *ait*, ad cutem vergentes per eam sunt evacuandi, nam iterum ad intima corporis revulsio ipsi valde longinqua est, ut per alvum aut vomitum vacuentur. *Zacutus Prax. adm. l. 5. obs. 15.*

II. Licitum erit sequentem casum ad *febres Bullosas* revocare, quantumvis ampullæ non tantum fauces, sed alias etiam corporis partes externas occuparint: Anno 1667. 25. Aug. Quinquagenarius vicino suo in tegenda domo nova suppetias fert: in culmine autem constitutus malignaque quadam aura perculsus, inopinato dolorem capitis gravissimum cum calore p. n. conjunctum persentiscit: sequente mane accersitus, audio querentem de immanissimo capitis dolore, cum interiorum horripilatione: ad nobiliora bezoartica, cum præcipitantibus commixta, confugiendum ratus; & pro calore p. n. & fermento febrili compescendo, antimonium ad modum Poppij, debito modo calcinatum, cum oculis canc. pptis commixtum, singulis 4. horis in aq. ulmariæ exhibebam: Circa Solis occasum refert vxor faciem mariti mirum quantum intumuisse; Cum vires constare scirem, continuationem pulveris impero, Aug. die 27. patientis fauces & faciem bullis adeo fœdatam deprehendo, ut vix cognoscibilis esset, imo ipse collum, manus, thoracem, & partes libero aëri expositas, bullis majusculis, instar globulorum pueris ludentibus usitatorum contectas monstrabat: calor vero p. n. nonnihil remiserat, ut & symptomata, sic per usum prædictorum remediorum intra octiduum convaluit: usus quoque Iulapio sambuci myrrhato, cum spir. Salis sulphur. acuato. *Christoph. Scliger in misc. cur. anni 1677. obs. 56.*

FEBRIS PERIPNEVMONICA.

Descriptio & curatio.

SVb hyemis exitum, vereque adhuc nascente, quotannis emergit Febris *Symptomatis Peripneumonicis* haud paucis conspicua: Paulo habitiores ac crassos præ cæteris aggreditur, virilem ætatem vel assequutos, vel etiam (quod sæpius accidit) prætergressos, liquoribus spirituosis (vini maxime spiritui) plus æqu. addictos: Cum enim in hujusmodi hominibus sanguis humoribus pituitosis, brumæ tempore congestis, fuerit oneratus, atque idem ab ineunte vere in novum motum cieatur, Tussis hanc nacta occasionem mox subingreditur, qua ministra dicti humores pituitosi in pulmones irruunt: quo tempore, si forte æger, nullo vivens consilio, liquores ejusmodi spirituosos adhuc liberalius hauriat, crassescente jam fere quæ tussim excitabat materia, & ab ea præcluduntur Pulmonum aditus, & Febris omnem sanguinis massam depascitur: Primo febris insultu nunc incalescit æger, nunc friget, vertiginosus est, de capitis dolore conqueritur lancinante, quoties Tussis importunius fatigat: Potulenta omnia vomitu reiicit, nunc sine tussi, nunc illa vexatus, urina turbida cernitur & rubens intense; sanguis detractus Pleuriticorum sanguinem refert: Anhelus sæpenumero spiritum crebro ac celeriter ducit: Si moneatur ut tussim provocet, haud aliter dolet caput ac si in partes mox dissiliret, (qua loquendi formula ægri ut plurimum loquuntur) dolet thorax omnis, vel saltem pulmonum coarctatio autibus percipitur, quoties tussit æger, Pulmone non se satis dilatante, præclusis adeo ab intumescentia, ut videtur, meatibus vitalibus, unde intercepta circulatione, sanguineque quasi præfocato, nulla fere, præsertim in habitioribus, Febris indicia sunt; licet accidere hoc etiam possit ob materiæ pituitosæ copiam, qua horum sanguis gravatus in plenam ebullitionem nequit assurgere.

In curanda hac Febre id mihi negotij dari sentio, ut sanguinem istum, qui ad Pulmonum & suffocationem & incendium facit, phlebotomia revellam;

Ipsos pulmones remediis pectoralibus deobstruam atque eventilem, & Diætæ refrigerantis ope totius corporis calorem compescam: Cum vero *hinc* materiæ pituitosæ saburra in venis contenta, Pulmonum inflammationi quotidie fomitem subministrans, venæ sectionem sæpe repetitam videretur inculcare, *illinc* vero observatio, quã facere potui, diligentissima, me doceret phlebotomiam sępius repetitam febricitantium iis qui crassiore essent corporis habitu (præsertim ætatis florem prætergressis) pessime cessisse, atque adeo ab ejusmodi repetitione haud minus absterreret, Catharsin ego crebriorem venæ sectioni succenturiabam, quæ ei satis recte substituitur in illis qui à largiori & iterata sæpius phlebotomia abhorrent: Ad hunc itaque modum processi, Sanguinem e brachio, in lecto, jacentis extrahendum præcepi, nec passus sum ut ex eo surgeret ad duas tresve horas, cum omnis sanguinis eductio, quæ vniversam corporis compagem labefactat quadamtenus concutitque, hoc pacto facilius tolleretur; ita ut mitius cum ægro agatur, cum in lecto cubanti unciæ decem fuerint detractæ, quam si sex septemve tantum amiserit postquam e cubili surrexerit: Die sequenti Potionem sequentem mane sumendam propino ℞. *Cassiæ extr.* ℥j. *glycyrr.* ʒij *ficus pingues n. iv. fol sennæ* ʒiiß. *agar. trochisc.* ʒj, *coque in s.q. aqua, colat.* ℥iv. *dissolve mannæ* ℥j *syr. rosar. sol.* ʒß. Postridie sanguinem secunda vice mittere soleo, atque interjecto die uno Potionem catharticam modo præscriptam iterum exhibeo, diebus alernis jugiter repetendam, donec omnino convaluerit æger: Diebus à purgatione vacuis, Decocto Pectorali, Oleo amygdal. dulc. ac id genus aliis ut utatur consulo: A carnibus & earum jusculo, maxime vero à liquoribus spirituosis quibuscunque ægrum interim inhibeo; quorum loco ptisanam ex hordeo & liquiritia (cerevisiam item tenuem, si eam efflagitet) pro Potu ordinario concedo.

Atque ista quidem methoda vincenda erat *Peripneumonia* hæc *notha*, orta ab exundanti colluvie pituitosa, in sanguine aggesta ob hyemis analogiam, in qua non tantum iterata venæ vectio, sed & catharsis etiam indicabatur, secus atque in vera peripneumonia, quam ego eiusdem plane indolis cum Pleuritide esse arbitror, atque ab illa in eo tantum differre, quod Peripneumonia Pulmones universalius afficiat: Quin & urtique morbo pari omnino methodo medemur, Venæ sectione scil. præ cæteris, & medicamentis refrigerantibus. *Sydenham Observat. in morbis acut. Sect. 4. cap. 4.*

FEBRIS PESTILENS, PESTIS.

SYLLOGE.

I. Quoad

I. QUoad ad *morbi Essentiam* spectat, eam enucleate definire in me non suscipio: Sed quoniam similarium omnium morborum ortus à qualitatum vel primarum, vel secundarum vitio (quod solum in hac rerum caligine nobis licet) deducere solemus, prope est vt credam *Pestem* peculiarem ac sui generis *Febrim* esse, quæ à particularum sanguinis spirituosiorum *Inflammatione* ortum ducit, utpote cujus naturæ subtilissimæ, prę tenuitate sua, maxime proportionatæ ac adæquatæ videntur: Quod si subtilitate qua potest maxima pollet (vt in principio & statu constitutionis epidemicæ) subito, & quasi ex improviso calorem nativum dissipat, & ægrum è medio tollit: Cadaveribus interim, huius morbi ferocia tam subito extinctorum, maculis purpureis vndiquaque conspersis, nempe fibris cruoris præ intestini conflictus violentia dissilientibus, & compage ipsius prorsus dissoluta: Atque hæc tragœdia præ huius quasi flammæ subtilitate eximia, etiam sine aliqua sanguinis febrili ebullitione, vel alterius ægritudinis præsensione cietur: Secus quam vt plurimum accidit, vbi causa morbifica minus subtilis existit, & quasi obtusiori telo vitam impetit. Verum eiusmodi subitanea extinctio rarius occurrit, Etenim vt in aliis febribus plerumque rigor atque horror invadit primum, quem calor mox excipit, & tantisper excurrit donec particulæ cruoris inflammatæ ad emunctoria amandentur, ac ibidem ad instar phlegmonum communium in pus vertantur: Iam si remissior adhuc sit inflammatio Febres, quas Pestilentes vulgo vocant, producere solet, vt in fine pestilentis constitutionis sæpe accidit, donec ista febrium species prorsus disspareat. At non modo febris præsentia, sed & sanguinis detracti color, qui pleuriticorum ac Rheumatismo laborantium sanguinem plane æmulatur, huic sententiæ suffragatur; & adusta Anthracum facies, pyrotici actualis impressioni non absimilis, Nec non Bubones ipsi, qui inflammationem æque solenniter excipiunt, ac eandem alii cujuscunque generis tumores consequi solent, vti & inflammationes pleræque in abscessum terminantur: Quin & anni tempestas, qua epidemica pestis vt plurimum exoritur, ad hanc rem symbolum suum conferre videtur, Eodem enim tempore pleuritides, anginæ, aliæque inflammati sanguinis affectiones populariter ingruere consueverunt:

Sed perquirat hic aliquis, Si Pestis in inflammatione quadam consistat, qui fit vt medicamenta calidioris census, qualia sunt Alexipharmaca prope omnia, ad therapeian & prophylaxim tanto cum fructu vsurpantur? Cui respondeo illa duntaxat per accidens auxilium præstare, nempe Diaphoreseos, quam suscitant, beneficio; quo particulæ sanguinis inflammatæ dissipantur, atque exterminantur: Quod si forte exhibita Sudores commovere non valeant (vt persæpe accidit) mox sanguinis incendium ab addititio calore magis efferatum eorum noxam palam proclamat: Prophylaxin etiam ad illam Antidotalium calidiorum vsum passim deprædicari scio, at quo emolumento adhuc probandum restat: Imo vinum liberalius ingurgitatum, aliaque fortiora præservativa, statis horis dietim assumpta, complures qui alias salvi intactique verisimiliter permansissent, in hunc effectum conjecerunt. *Sydenham Obs. in morbis Acut. p.* 132.

II. An ratio curandæ *Pestiferæ febris putredinalis*, ante vel post alexipharmaci vsum *vtramque* exigit *Evacuationem*, Et quæ *alteri est præmittenda?* Quum hæc duo problemata ita cohæreant vt alterum ab altero ægre divelli possit, simul dirimantur: Constat non modo plethoram & cacochymiam, sed potius ipsam morbi magnitudinem, tam phlebotomiam quam purgationem & indicare & exposcere: magnus vero aut levis morbus quivis trifariam dicitur, vel ob afflicti visceris præstantiam, vel ob affectus magnitudinem, quam symptomatum sævitia indicant, vel ob eius malignitatem, vel virulentiam: Atqui cum *Febris pestifera* primum cor infestet, veneni contagione particeps, horrendis symptomatibus, delirio, bubone, & anthrace æstuet, ac triplici ratione non magnus modo sed maiorum maximus dici debet, vtramque certe vacuationem exposcere videtur: Atque hoc divi *Hippocratis* & *Galeni* præceptum, in omnium magnarum ægritudinum cura non est perpetuum, nam si quis venenosorum animalium, vel telo virulento externe intoxicatus fuerit, tum horum curationis tantum duplicem indicationem *Galenus* & *Damocrates* statuunt, vel virus evacuando, vel alterando, Evacuationem vero non pharmaco, vel phlebotomia, sed eorum medicaminum ope fieri statuunt quæ vi calorifica virus attrahant & eliciant, velut sunt cucurbitulæ, cauteria &c. Altera vero curandi venena methodi indicatio in Alteratione consistit, per medicamenta quæ vel qualitate, vel tota substantia sunt veneno contraria. Has duas curandi virulentos morbos & Toxica rationes, dum pestiferis medemur febribus quamprimum observandas consulo: quippe cum omne venenum ex sua genuina proprietate quam primum Cor, fontem & domicilium vitæ, petat, ac tum derepente per vniversa corporis viscera & molem dispergitur, quid magis necessarium quam vt primum omnium Cordi cum his alexipharmacis, quæ qualitate aut tota substantia huic exitiali pestis veneno repugnant, subsidium & opem feras? At si circa emunctoria cerebri, cordis, aut hepatis, id est, iuxta aures parotis, sub axillis abscessus, in inguinum adenibus bubo, virtute expulsiva cooperante, eruperit, aut interim carbunculus in brachiis aut cruribus efferbuerit, tum festinanter velut in vulneribus virulentis medicamenta quæ virus extrahant ad locum affectum applicato, & abscessum ante maturationem scarifica, aut aperi vel cauterio adurito, actuali vel potentiali, si patiens ignem veretur, quæ sua vi calorifica & ardente non solum noxios humores attrahunt, sed etiam non raro factas ex his collectiones aperiunt: An vero præter hæc, hujus morbi noxij humores phlebotomia aut pharmacis sint evacuandi, hic adhuc sub judice lis est: Verum cum morbi causa intra venas sanguini commixta commisceatur, quid vetat x. vel xij. ab assumpto alexipharmaco, & finito sudore, hora, refectis ante viribus, venam in eodem latere sub abscessu vel anthrace, in competenti membri loco, ætate & viribus suffragantibus, incidere? quum phlebotomia non tantum infectos humores educat, sed & obstructiones aperiat fervoremq; febris remittat: Nec est quod verearis humorum ad interna revulsionem, quum abscessus validis medicamentis attractoriis sint cooperti, quæ revulsioni resistunt: Unde *Gal.* & *Paulus* curam anthracis à sectione venæ vsq; ad animi deliquium, exclusive tamen, inchoare suadent, quod nec ego improbo: An vero in cura hujus febris fortia purgantia æque competant, non

facile dixerim, quippe quum ea humores noxios magis conturbent, & per corpus dispergant, & rursum per viscera ad intestina revellant, roburque corporis dissolvant, & venenosa quoque qualitate participent, ac non raro dysenteriam ventrique fluorem proritare soleant, qui alioqui huius febris peculiare, & ut plurimum lethale est symptoma, quo omnes fere in illa diuturna Romanæ urbis peste correptos, quos bolus Armenus non iuvit, interiisse *Galenus* 3. Epidem. refert: Cæterum si alvus obstructa sua excrementa non deiecerit, quis clysteris lenitivi vsum dissuadebit? Et si morbus statum excesserit, vt reliquiæ morbi extirpentur medicamen purgatorium ex rheo, agarico, cassia, tamarindis, manna, obesse non poterit: perinde ac illa fortia, diagridium, colocynthis &c. quum venenum redoleant, prodesse non possunt: Multos de quibus etiam conclamatum erat, in hac pestifera Lue hac methodo curavi, primo, si alvus aliquot dies ante morbi initium parum, vel nihil excreverat, tum glande imposita, aut levi enemate eam exoneravi, postea alexipharmacum sudoriferum exhibui, quod pro ratione ætatis & virium, sudorem duas vel tres, aut etiam plures etiam horas promoveret: Cordi epithemata applicui; Et si abscessus vel anthrax eruperat, confestim emplastra quæ virus attraherent & emungerent, accommodavi; Tandem à sudore hora sexta, vel septima, refectis tamen prius aliquo iusculo viribus, venam opportunam secui: at mox ab alexipharmaco, aliis singulis diebus, mane & vesperi, potagia alterantia, quæ sua qualitate & tota substantia veneno morbi resisterent, exhibui, & quoque cor confortarent, qualia sunt quæ ex succo citriorum, limonum, arantiorum, acetosæ & luiulæ, cum momento aceti & saccharo decocta conficiuntur: Ac in morbi declinatione, si appetitus edendi languebat, vt corpus tuto nutriri posset, sanguinem à reliquiis contagionis pharmacis paulo ante commemoratis expurgavi, Postremo Chirurgis, ne Vlceris aut Carbunculi consolidationem præcipitarent, Cocis vero vt præscripto tempore commoda esculenta & potulenta ægro suppeditarent edixi; qua curationis via ingens ægrorum numerus convaluit. *Ioannes Langius lib.* 1. *Epistol.* 18. Hinc patet eos errare qui solis alexiteriis contenti, omni ætati ea exhibent, sine methodo, sola nixi experientia, Nec omnem respuendam methodum, cum non vnam habeat *Febris Pestilens* curandi indicationem, sed geminam triplicémve, febris enim refrigerationem poscit; putredo alterationem, vacuationem &c.

II. *a.* An *Sanguinis missio* conveniat in curatione Febr. Pestilentis, in contrarias planè sententias itum est, aliis Venæ sectionem in Peste suadentibus, aliis improbantibus: At neutra sententia simpliciter admissa tuta censetur *Petro Salio*: meritò enim in vtraque invenit quod improbet: Qui enim solis alexipharmacis in curatione Febris Pestilentis procedendum iudicant, repudiata prorsum sanguinis missione ii solam, *inquit*, pernitiosam qualitatem attendunt; putredinem autem (seu fermentationem potius) nihili pendunt, cujus tamen in talibus casibus maxima est habenda ratio: nisi enim hanc tollas, nec curari febris, quæ est putrida, poterit; hanc autem vix curare queas nisi multitudinem, quæ & obstructiones causat & fovet, & quæ naturæ gravis est, minuas: Quare antidotos quidem exhibebimus, *inquit*, ad infringendam pravam labem, tamen tollendæ etiam putredini incumbemus, cuius causam removere conabimur, dum eventationem, exoneratâ naturâ & imminutâ materiâ, tentabimus: Eorum autem sententia, *inquit*, qui in pestilenti febre Venæ sectionem admiserunt & laudaverunt, vereor, *inquit*, ne in perniciem humani generis invecta fuerit: Nimirum perpetuæ veritatis hoc axioma esse censet, *Nunquam ratione pestilentis affectus secandam esse venam*, Seu; *In febre pestilenti Venæ sectionem nullatenus esse admittendam*: Cæterum, cum aliquando onere levanda sit natura, corpusque eventandum, aliam viam præter Venæ sectionem ostendit quâ huic indicationi satisfacere absque virium dispendio liceat, scilicet per applicationem hirudinum venis hæmorrhoidalibus, vel per scarificationem partium inferiorum. Nos equidem sentimus in Peste genuina ac simplici Venæ sectionem plerumque noxiam esse, ut pote quæ sæpius pestilent. febribus nocere quàm prodesse per experientiam frequentem deprehenditur, statuamusque præsidia illa, venæ sectionis vicaria, commodius plerumque in peste simplici adhiberi, Venæ sectionem ipsam tamen in peste coniuncta cum febre, aut pestilentibus febribus ipsis, nequaquam in totum improbamus: Vbi enim corpus plethoricum est, ac à copia sanguinis vel uires premuntur, vel dispendium imminet, vel vbi febris adest pesti socia, aut ipsa Pestil. febris affligit, secanda quandoque vena est, præsertim in assuetis, quando vicaria non videntur sufficere, sed mox initio post alexipharmaca propinata, primámque duntaxat sedationem peractam. Atque hic omnino *I. Palmarii* consilium probamus cap. 23. Vbi sic de Venæ sectione statuit, In Peste quæ putridæ constitutioni implicita est, vnde capitis dolor, vigiliæ assiduæ, iactationes, sitis, linguæ torrefactæ, molestæ arteriarum pulsationes, ingens præcordiorum æstus, aliaque symptomata ab humorum fervore & putredine profecta insint: Si venæ humorum copia turgeant, sanguinem mitti debere plus minus, vt fert vasorum plenitudo, ætas, anni tempus, corporis habitudo & symptomatum sævitia: modò vires valeant & morbi initio accitus sit Medicus, ducaturque multò quàm in aliis febribus parcius. Ac iudice eodem. *Palmario*, ducendus est sanguis, è pede quidem ac poplite, si Bubo protuberat in inguine aliáve parte infra lumbos sita; E brachio verò, si in faucibus, aut axillis, aliísve partibus quæ renes superant, atque etiam in ipsis lumbis, idque semper ex eodem latere. Veluti rectè monitum ab eodem quoties Pestil. febris imbecillitate virium, aut etiam syncope territat, à Venæ sectione abstinendum: Præterea quæcunque simplices ac legitimæ pestes nulla putredinis signa in vrinis aut aliis excrementis ostentant (seu quæ febres socias non habent) eæ, *Palmario* iudice, à Venæ sectione abhorrent, quantumlibet sæva vrgeant symptomata: In Peste ergo, qua pestis est, nil prodest venæ sectio: at quâ à sanguinis copiâ periculum imminet, dum quidem vires constant, ac aliæ circumstantiæ non obstant, ea minuenda est. *A. Deusingius lib.* 5. *de Peste cap.* 2.

III. *Manardus* in Peste Pestiferáque febri inferiorum partium vacuationi adeo fidit, vt vel in internis inflammationibus pestilentibus, phrenitide, pleuritide &c. è *talo moliendam esse semper Venæ sectionem* constanter asseveret *libro duodecimo Epist.* 5. Cum enim pestilentialis, *inquit*, fuerit, pleuritis,

pleuritis, quantò fieri potest longissimè à principibus membris sanguis est detrahendus, quod melius per malleoli quam alterius loci venæ apertionem fieri credit *Galeni* loco nixus libro de Sanguinis missione cap. 7. vbi crurum venas secat in sontico vertiginoque morbo laborantibus; in quibus minus timendum ab humoribus sursum latis quàm in pestilentiali pleuritide: *Idem* 13. method. cap. 5. manu patiente ex cruribus secat venam: At errat eximius vir, nam si auxilia debent contendere cum morbo in magnitudine & celeritate, cur iis in affectibus, præceps exitium minantibus, eæ venæ non reserabuntur quæ vitiosum sanguinem à foco, profundóque corporis citissimè & revellere & vacuare queunt? quod certe præstabit basilicæ sectio: Licet enim vacuationes ab universo animalium corpore fieri possint, tamen non ita celeriter atque similiter ex omni vena fiunt; non ergo remotæ quærendæ venæ ubi locus particularis affectus: Præcautionis quidem gratia, in superiorum partium affectibus sectionem venæ in distantissimis partibus suadet, vel ubi affectus simplex est, vel venosum genus occupat solum; at cum non revulsio solum, sed & vacuatio in præcipiti periculique pleno morbo requiritur, ea tundenda vena quæ citissime à parte affecta pravum humorem eliciat: Recursus humorum ad superiora inanis est timor, moram enim non trahunt, nam velociter venæ sectionis beneficio educuntur: Sic pus è fracta Pulmonis vomica innoxie per leves arterias ac sinistrum cordis ventriculum transit: *Pestilenti angina* (inquit *Ioseph de Medicis*, *apud Horstium libro primo Observation. ultimum sub finem*) *ferè enecatus in peste quæ anno* 1629. *Amstelrodami vagata est, tertio vel quarto die (tentaveram enim multa remedia) jussi venam medianam dextri cubiti mihi secari & sanguinis sesquilibram mitti, à qua cum nihil detrimenti, vel virium languorem percepissem (quamvis neque etiam morbi remissionem) sequenti die tantundem ex altero brachio exhauriri imperavi: Quo solo præsidio, Deo annuente, totam virulentiam è corpore emisi, atque hostem jugulum petentem profligavi: Quod salutare medicamentum plurimi postea adhibentes, ac mea vestigia sequentes, verè è mortis faucibus erepti sunt.* Vide *Zacutum Princip. Medic. histor.* 89. *lib.* 2.

IV. Suadet *Oribasius* non venam secandam in *Curatione*, sed *Crura scarificanda*: quod Ægyptiis in vsu, ubi Pestis fere Endemia, teste *Alpino*: Id recte fiet cum generali vacuationi operam damus, copiose enim effluet sanguis (novacula apud eos scinditur carnosa trium musculorum suræ moles, recto tramite; quatuor vel quinque vulnera satis profunda infliguntur, diúque ne coëant cavent, ita fœda exspuitur eluvies) Et ita recessit ille locus à corde ut non æquè id injuriam hanc sentiat; Id etiam bene fiet si ad regionem cordis carbo consederit, & sanguinem emittendum esse existimaveris: Sin alias partes à corde dissitas occupaverit ille, proxima à tumore pars erit secanda: Si carbunculi vel bubones ad inguina apparent, inferna secantur. Si in collo apparuerit, vena frontis pertundatur, vel narium venæ recludantur: vel externæ jugulares feriantur, aut sub lingua vena reseretur, & cucurbitulæ brachiis, scarificatio alta cervici præbeatur. Ex jam dictis rationibus (usui tamen fidite) ferè auderem hoc apotelesma inferre, Tumor malignus ultro obortus, si febrem antecesserit pestiferam, in sui principio, vegeta adhuc virtute, admittit validam venæ sectionem, ex proximâ sibi venâ, ut venenosa materia exhauriatur, febrisque futuræ metus arceatur: Sed tamen, si nullum putredinis signum alvi excrementum aut urina habet, vena non est secanda, etsi symptomata vrgeant: Si verò hoc apostema consectarium fuerit febri pestiferæ, nocebit phlebotomia: Ergo antequam pestifera sit febris secare licet: Cum tamen à contagio nascitur pestis, ob venenosam putredinem jam conceptam, à sanguinis exhaustione abstinendum putarem. *Heurnius lib. de Febribus cap.* 19.

V. An Sanguinis missio competit in Febre Pestilent. ad præservationem? Ferè omnes scribentes, plethoram quoad vires (quia ea est à qua periculum corruptionis imminet) venæ sectione tollendam docent: at hæc sententia non semper & in omni casu convenit: Hac autem distinctione veniat in usum: Sub cœlo salubri, vere & autumno admittatur; non item media æstate vel hyeme; regionibus ac constitutionibus, calidioribus, frigidioribus: hinc corpus nimis refrigeratur, illinc nimis absumitur, nec tutum est corpora sana tunc vacuare: Si pestilens aëris status fuerit, nunquam ob eam plenitudinem instituatur sanguinis missio, quia plurimum exhaurit spiritus, humores commovet; facilius inspiratus aër pestilentem imprimit actionem: difficilius morbus, si superveniat, superatur ob vires dejectas à sanguinis missione. Nam ut qui post sectam venam venenum hauserunt, facilius id penetrat, difficiliúsque superatur; Pariter sani, qui sub cœlo pestilenti venæ sectionem admittūt, aëris pravam qualitatem facilius concipiunt, deterius habent, difficiliúsque evadunt: Adde quod talis plethora facile parciori ac tenuiori victu, lubricantibus alvum, mundificantibus sanguinem exhauriri potest: Qui autem docuere secandam esse venam abundante sanguine, vel errarunt, si loquuti sunt de hac plenitudine; vel superflui fuere, si de copia boni sanguinis sermonem habuerunt: tum quia ab hac febris pestilens non impendet, tum quia bonum est sanguinem abundare, cum ab hoc præsertim vita pendeat: Qui si redundet adeo ut vasa distendat, licet conveniat venæ sectio, tamen non est casus noster, quia hinc non febris pestilens, sed vasorum disruptio, caloris nativi extinctio &c. subsequi solet: Quamvis autem sub cœlo pestilenti plethora quoad vires venæ sectione tollenda non sit, tamen considerantes hujus Causas, aliquando admittimus aliquas hujus minutiones, ut si ob victus rationem superfluus sit, vel suppressam aliquam vacuationem; hac de causa in mulieribus laudo inferiorum venarum sectionem, quæ quod minus quam superiorum vires minuat, absque impendente discrimine potest simul levare naturam mensésque proritare: Idem dico de his quibus cohibitæ hæmorrhoides, aut suppressa hæmorrhagia consueta &c. Ad quas tamen vacuationes nusquam absque nova & instante indicatione descenderem. *Petrus Salius Diversus cap.* 20. *lib. de Feb. Pest.* Etsi sanguinis missio μικρομαλα non exhauriat, in Putrida tamen feb. pest. curanda & præcavenda, plurimùm adjumenti afferre, modò tempestive fiat, fateor; In contagiosa verò, quæ per inspirationem seminarii excitatur, etiam atque etiam, cum in virium conservatione una spes salutis sit, videndum ne quid temere & absque ratione fiat. *Crato apud Scholtz pag.* 1252.

VI. Confirmat experientia *Vomitum* vtilem esse in peste, vbi morbus hic Epidemius famem sequitur: vnde sæpius etiam illa, quæ sudoris gratia præbentur, initio, ob cacochymiam primarum viarum, vomitum movere solent: quod maximè confirmat vsus pulveris Saxonici, qui toties iterandus est donec *ventriculus per vomitum* à saburra peccantium humorum sit liberatus: *Horstius lib.* 7. *Observation.* 33. Quidam, cui demandata fuerat cura tertiæ partis vrbis peste afflictæ, omnes ferè curavit vomitorio composito ex ℨ ij. cuiuslibet vitrioli, mellis ℥ ij. & aqu. communis ℥ vj. simul mixtis, quod exhibebat statim atque apparebant aliqua signa morbi imminentis vel præsentis: ita vt vix x. aut xij. obierint in suis partibus, cum in reliquis pauci evaderent: *Riverius centur.* 4. *Observat.* 99. Vide *Observat. commun.* 19. *à S. Iacoz. & à S. Formio Observat.* 37. 38. *Vomitoria* nisi mox in principio exhibeantur nauseabundis ac satis robustis, nec dum capere possum qui vlli queant conducere. *Fr. Sylvius Tract.* 2. §. 617. Vide infra §. 46. 47. 48.

VII. Suspecta est *Purgatio in pestilenti febre*, tum ob virium imbecillitatem, tum quia celerrimè alvi fluor, isque colliquans, accidit: Notandum vero hunc semper non adesse: Vbi verò adest, sive colliquans is sit, sive quia peccantem materiam natura tentet expellere, non vnam esse Medicorum sententiam: Si quidem plerique purgantia quidem, sed quæ adstrictionem post se relinquant, exhibenda censent. Alij secus judicant, & iure, cum enim in hoc casu sint vel humores ipsi, vel partes solidæ quæ colliquantur, vacuatio per pharmacum, nec colliquatæ materiæ debetur, cum eam natura sponte educat: nec à colliquanda indicatur, cum potius sit ea inhibenda vacuatio: Neque vero quasi censeam adstringentibus eam inhibendam, quia si ex toto prava sit, retenta, maiorem quàm excreta læsionem inferret, sed laudo naturæ totam dimitti, dum Medicus causis colliquationis occurret: Si vero fluxus minimè fuerit colliquativus, sed natura per alvum materiæ peccantis excretionem tentaverit, tunc, aut erit symptomaticus, & materia cruda ac prava: aut criticus, materia concocta: Si symptomaticus, aut mediocris erit, aut nimius, à quo virium imbecilitas timetur: Si mediocris, neque iuvandus, neque inhibendus, nam symptomatum, per se, nulla est curatio: Si nimius, cohibendus est cum his, quæ & materiam peccantem & morbum præsentem respiciunt: In quibus vero febribus Pestil. alvus non fluxerit, Alii purgandum volunt, alii non: Ex affirmantibus, alii statim initio morbi, alii nonnisi cocta materia: Qui initio, illud alii in turgente solum faciunt, alii etiam in quiescente: Iterum alii vtuntur strenuis purgantibus, alii lenibus: Qui initio purgant, quiescente materia, verentur ne evadat turgens ac impetat membrum præcipuum: confirmant ex *Galeno* 5. method. 12. scribente in eâ pestilentiâ, quæ suo tempore viguit, ex iis qui sanati sunt, nonnullos vomuisse, omnibus ventrem profluxisse: Addunt non expectandam crisim quæ fit in statu vel declinatione, nam, vt ait *Galen.* 2. aphorism. 13. plures ad salutem crises desinunt, nisi forte pestilens sit cœli status: Adducunt etiam experimenta eorum qui in diuturnis pestilentiis, innumeros sanitati restituerunt pharmacis valentibus initio & augmento datis. Qui putant purgandum non esse, eò moventur quod magna statim ab initio virium imbecillitas est; dein quia juncta colliquatio, aut phlegmon internus, vbi obest plurimum purgans: ideo celebriores Medici, Græci Arabesque, nullum de purgatione verbum fecerunt: Addunt alii omnem materiæ motum esse ad cutem, nec ad interiora abducendum: Hac in difficultate illud primo notamus, in his febribus multiplicem esse differentiam: Prima sumitur à forma: alia enim pestilens simplex, alia mixta: simplex est quæ sine aliorum humorum putredine, ortum habet ex venenata materia putrente: Mixta, cum alii etiam putrescunt humores. Secunda, A Subjecto, nam venenata qualitas vel est in spiritibus, vnde Pestilens Ephemera; vel in humoribus, & est humoralis: vel in solidis & est Hectica. Tertia, à materia, quia venenata qualitas hærere potest vel in bile, vel pituita, vel melancholia, vel sanguine, quorum etiam humorum periodos servant. Quarta, à loco materiæ, vnde aliæ continentes sunt, aliæ intermittentes: Continuarum materia, alia in venis est, alia in parte determinata: habemus enim ex *Galeno* febres ex cerebro affecto malignas esse; Item quæ à membranis cerebrum continentibus, & quæ à pulmone & corde affecto fiunt: Quinta, A gradu putredinis & venenatæ labis, cum in plerisque febribus ingens sit putredo, venenata autem labes exigua, in aliis contra: in quibusdam vtraque magna; in nonnullis vtraque parva. Sexta est à symptomatibus, cum aliæ quietæ sint, ita vt nulla ex parte sese prodant, aliæ maxime inquietos ægros reddant, præsertim interius: colliquantes aliæ alvum, aliæ lotio abundantes: aliæ cum maculis, aliæ sine. His positis, dicimus in Pestilent. Ephemera & Hectica, purgandum non esse; nisi ingens esset cacochymia, cum metu ne labes eò serperet: 2. Affirmamus non omnem materiam turgere, videmus enim eam ferè semper firmam stare vel in corde, vel circa cor, aut alibi. 3. Id verum vbi humores labe inquinati sunt, ut ferè semper, necessariò parandas esse vias & materiam, ea coctione cujus est capax: quod certè accidere in iis pestilentibus dicendum in quibus ægri convalescunt; cum nullus morbus absque indiciis coctionis dissolvi possit: 4. Cum in huiusmodi febribus vires aut statim concidant, aut paulò post, levioribus pharmacis vtendum esse patet, abstinendo ab iis quę veneni naturam sapiunt, illisque correctis: Quod si incendium esset, aut phlegmon interius, cum frigore partium externarum, periculosa foret purgatio: at antequam ad eam frigiditatem perveniatur, conceditur ab *Hipp.* 2. de Vict. acut. 10. purgatio, vt initio pleuritidis ac peripneumoniæ videtur: nisi esset inflammatio in partibus naturalibus, vt stomacho, jecore &c. in quibus partibus tamen aliqua permittitur purgatio levis, tantum vt propinquas inflammationis partes vacuet: Quod autem materiæ motus semper sit ad cutem, vt dicunt aliqui, id falsum, nam ex historia pestilentiæ *Gal.* tempore, videmus materiam irrepsisse quandoque ad stomachum, unde vomitus, quandoque ad intestina, unde alvi fluor: imò vidimus aliquando ad inguina descendisse, ubi bubones; aliquando ad cerebrum ivisse, & fecisse putridos lethargos, comata, melancholiam; petiisse aliquando cor, & successisse syncopes: interdum genitos fuisse subitos hydropum status: Vnde patet omnino utile esse eam vacuare, ne ad partes nobiles tendat: Hinc in *Hipp.* pestilentiâ 3. Epid. 3. t. 80, dejectiones alvi multos

tos liberasse legimus: Nec obstat quod labes sit venenata, si quidem à *Dioscoride* & alijs antiquis in curandis venenis generatim vacuari scimus. Eadem autem die in acutis purgandum dicit *Hippocrates* si materia turget, turget autem quæ ad exitum parata, nec firmam aliquam inclinationem ad vnam partem habet: at in febre pestilenti maximam partem materia certo loco hæret, nec ad excretionem parata est, nec ad exitum properat: Sic *Galenus* 6. Epidem. 2. tract. 9. & alibi, In pestilentia, *inquit*, quibus alvi fluor initio accidit, illis male successisse; quibus in statu, illi sanabantur. Cæterum de crisibus, quas in hujusmodi febribus malas accidere aiunt ex *Galeno*, atque idcirco vacuatione esse initio præveniendas, nihil est, quia peiores acciderent si cruda materia agitaretur pharmaco: præsertim cum bonæ etiam crises succedant aliquando: Itaque dicamus vacuandum esse in febre pestilenti, quia vt docet *Galenus*, in omni morbo magno vacuandum si vires & cætera permittant: hic autem morbus est magnus, suapte natura vehemens, occupans & oppugnans partem principem, cor scilicet, & cacoëthia. *Rubeus lib. 3. in Celsum c. 7.*

VIII. Febres malignæ, etsi multis exitiosæ, tamen tantisper sunt privatæ donec putredo eum gradum assequuta sit vt morbida expiratio emanet, & ita contagiosæ fiant: hic gradus verò non est putredo amplius, at potius corruptio substantialis, quam seminarium contagij sequitur, quod non à sola putredine sed maligna qualitate est, naturæ prorsus adversa; ideoque nisi subito tollatur, hominem tollit: Ideo in his cavendum ne illico vehementia calida expulsiva, qualia in verè pestilentibus dantur, ab inspiratione ortis, quæ sudoribus & diaphoresi curantur, adhibeantur, cum sola expulsio, & meatuum apertio ac corroboratio cordis satis sit, & quæ putredini resistant, nisi natura per exanthemata se exoneret, quo in casu expulsiva, sed non fortia, conveniunt; Ideo magnum errorem admittunt Medici, qui inter privatas & publicas, contagiosas & non contagiosas nihil discernunt; ita vt ex privato pestilenti morbo sæpe publicus fiat, imperitiâ eorum qui putredinem augent, & naturam fortibus remediis debiliorem reddunt, (fiunt enim privatæ pestilentes contagiosæ, cum putredo ad eum gradum pervenerit, vt morbidam exspirationem, tota substantia, tanquam venenum humanæ naturæ exitiosum habeant) certè natura cùm in morbo nihil expellit, nec abscessus vel exanthemata conspiciuntur, quomodo Medicus naturæ minister id audebit, & illico ad expulsiva & sudorifera (ut de calidis taceam medicamentis) in curatione festinabit? Vnde sæpe iis qui non sunt à pestilenti seminario infecti, humores ad caput ascendunt, vnde deliria, febris augmentum, & virium naturæ, solæ morborum medicatricis, diminutio; Etsi vero sæpe ex hac causa petechiæ apparent, non sequitur ideo ab infectione esse: quanquam vbi verè pestilens constitutio, & seminaria in aëre sunt, omnes morbi malignitatem contrahunt. *Crato apud Scoltzium pag. 1097.*

IX. *Theriacam* maximè convenire dico, sed hac distinctione: Febris pestilens, vel qualitate manifestâ, calore inquam, magis offendit quam occultâ, id est venefica; Eam indicat sitis magna, lingua sicca, scabra & nigra, calor ad tactum aliquando apparens (nam sæpe hæ febres tactui mites) tunc Theriacam denegare soleo: Vel magis venenoso quam calido vapore ægros affligit, quod ex supradictis absentibus, præsentibus vero symptomatis, venenosum quid redolentibus, distinguitur: tunc Theriacam magno cum fructu exhibeo: Vel tertio, ex æquo tum venenata, tum calorifica qualitates junguntur, quod nosco ubi accidentia & calidum & veneficum vaporem æque sapiunt, ac Theriacam, castigatam tamen conserva rosarum, violarum, acido citri &c. præscribo: Quæ de Theriaca dixi, ea quoque de Mithridatica confectione intelligi volo. *Claudinus Respons.* 4. Quod multi Theriacam cum thure & camphora miscent, non possum laudare, cùm sæpe gravatum sit caput, ideo materia ab ea parte divertenda est. *Crato apud Scholtz. cons. 274.*

X. Vbi magni sunt dolores Capitis vel ventriculi, & ægri non dormiunt, *Camphora* cautè adhibenda est: aliàs hæc reliquorum medicamentorum quasi vehiculum est, facitque vt ea in totum corpus penetrent, pestilentique veneno sese opponant: non magna tamen copia ejus opus est, sed duo vel iij. grana satis esse possunt.

XI. Rejicitur à *Ioanne Baptista Sylvatico* vsus *spiritus Vitrioli*, Primo, quia Vitriolum, teste *Galeno* & *Dioscoride*, erodentis & septicæ est facultatis, at tale medicamentum in morbo pernitioso non tutum? Resp. non omnia competunt spiritui quæ vitriolo: Non omne quod ex aliquo educitur retinet primigeniæ substantiæ naturam, non ergo easdem possidere possunt qualitates: præparatione multæ partes vitrioli à spiritu separantur: Erodendi vim habet solitarius, non cum aliis mistus, id commune illi cum aceto, succo limonum &c. Acidulæ à vitriolo efficaciam habent, vtiliter tamen bibuntur. Secundo, Crebrior vsus suspectus, alias necessarius domando tanto morbo? Resp. Nullum periculum si convenientibus liquoribus misceatur. Tertio, Naturæ molestiam faciet, ab opere distrahet, cum efficax sit medicamentum parva in copia? Resp. Non magis impedit quam Medicus dum medicamentis cacochymiæ resistit. Quarto, Medici calidissimum ajunt? Resp. Caliditas corrigitur dum atomi ejus segregantur liquoris admistione, in ea proportione vt 100. atomi aquæ intermisceantur x. vel xij. spiritus. Quinto, *Galenus* x. method. vitriolatarum aquarum vsum in febribus putridis suspectum habet, quia cuti admotæ adstrictionem pororum faciunt & corpori calorem impertiunt? Respond. Externum usum rejicit, quia transpiratio ab iis impeditur. Sexto, Alia sunt medicamenta tutiora putredinem impugnantia? Resp. Tutum est medicamentum, justa sumptum mensura & cum judicio: Juvaminis infiniti testes, nocere pauci aiunt: Tutiora dari nondum evictum. 7. Adstrictio nimia quę est in vitriolo, reperitur etiam in oleo, adstringentia autem in febribus noxia? Resp. Tanta non est quæ noceat, nulla potius inesse videtur: At non omnia acida adstringunt, quin attenuant, detergunt, obstructiones aperiunt: Concesso autem adstringere, nil inde periculi, nam partes incidentes, tenuantes & deobstruentes pręvalent. Octavo, Etsi putredini resistat, obstructiones aperiat, & sudores cieat copiosos, non tamen convenit in pestilentibus febr. quia tutò non agit, cum per acrimoniam febrem augeat & naturæ vim inferat? Resp. Sudorificam vim caliditati & tenuanti vi junctam noxiam negamus; vt ἱδρωτικὸν adhiberi non solet, sed vt putredini resistens, nec caliditate nocet si diluatur. Nono

Incerta est minera è qua eliciendus spiritus, ac Chymici quodnam eligere debeant non sunt concordes. ℞. Consentiunt commodum esse Goslariense, Nobilius verò factitium quod ex marte vel venere paratur, nobilissimum Hungaricum: 10. Discrepantia est inter eos de eius forma; alii oleum, alii spiritum, alii aquam seu phlegma appellant. ℞. Distinctio inter hæc peritis Spagyrici est nota: Oleum vt plurimum crassius est, nec vllum hic timendum periculum, x j. Præparatio dubium reddit medicamentum, nam vel citra additionem elicitur, vel alia adsciscit, sic nescitur unde effectus, ℞. negotium illa nullum facessit sive id solum, sive cum aliis Vulcani examini subiiciatur &c. *Rolfinccius lib. de Febrib. cap. vltimo.*

XII. *Cauteria* ad præcautionem præclarè faciunt, plurimìque clinici horum beneficio intacti, ac impunè pesti implicitos homines tractant: plurima hi sibi inurunt: Sed ad curationem repudiamus, quia antequam beneficium edant, quod fit post x. diem, vi pestis abripiuntur ægri. *Heurnius.* Laudamus post solennem totius corporis expurgationem, iis qui admodum cacochymi sunt, tibias vel brachia ferro candenti inurere, vt assiduè pravi humores à visceribus avertantur: Atque vsus nos docuit eos à peste tutissimos reddi quibus scrotum setone transfixum fuerit. *Ioubertus libro de Peste, cap.* 17. *Galenus* 5. method. cap. 12. scribit in pestilentiâ quadam sui temporis illos omnes evasisse quorum corpora vlceribus scatebant: Testatur *Mercurialis* se neminem vidisse peste extinctum qui cauterium haberet; Vtilia ideo judicantur à Massaria, Mercuriali, *Nicolao Florentino*, *Fabritio Hildano Centur.* 6. *Observat.* 92. Brachiis cruribusque inusta, quò ichores per ea continuò effluant. Nequaquam verò tamdiu differenda est applicatio quousque pestis incrementa & vires acceperit, aliàs metus ne vlcus malignitatem & inflammationem concipiat: Consultum ergo sub ortum pestis illa applicare: Sed cui loco? Quidam suris imponi volunt, sic enim humores deorsum evacuari & majorem revulsionem fieri censent: Alii brachiis, quod tunc cordi viciniora, cui bellum indixit pestilentia, unde humorum *præstantior derivatio*: Dissidium componit *Paræus* lib. 21. cap. 2. Primo quoque tempore purgatione & sanguinis missione humores ad putredinem & pestis semina concipienda aptos sibi detrahent: duo sibi vlcera, tanquam excrementitiorum humorum emissaria, quæ quotidie generantur, sibi patientur, vnum in brachio dextro, paulò infra epomidem musculum, alterum trium. sub genu digitorum intervallo, parte externa cruris sinistri.

XIII. *Herculanus* habetur omnium primus qui *Cauteria* pestis tempore applicanda censuit, Hoc tamen remedium ab arte veterinaria videtur esse depromptum: *Columella* enim ut pestem & contagium à bobus avertat, aures iubet perforandas cum radice consiliginis, hellebori specie: Quod in hunc vsque diem ab armentariis observatur: Quod autem ad tempus attinet, nequaquam tamdiu illorum differenda est illorum applicatio, quousque Pestis incrementa sua & vires acceperit: Tunc enim Chirurgo magnopere timendum esset, ne vlcus malignitatem quandam & inflammationem conciperet, quod plerumque verum esse multi doctique Medici attestantur: Melius ergo consultum fuerit sub ortum pestis jam grassantis, & pernitiosos admodum suos fructus germinantis, eadem applicare. *Glandorpius Gazoph. cap.* 16.

XIV. *Venæ sectio* Peste laborantibus admodum noxia est: iis itidem qui à peste præservati volunt periculosa: Venenum sæpius ad dies aliquot, septimanas aut menses, in corpore extra vasa delitescit, antequam per vsum sanguinem commoventium medicamentorum sese manifestet. Quod si venæ sectione id ad cor trahas, tuum est inquirere annon sanguinis, spirituum, viriumque imminutio, te authore, causa sit cur suffocetur cor hostémque fugare haud valeat: Medici quidam fide digni, & in arte exercitatissimi in locis calidis venæ sectione, cautem & in initio institutam mediorum antipestilentialium præcipuum semper fuisse referunt: Sed qui in hisce frigidis regionibus eos imitabantur facile ab eadem abstinebant, imo Medici nostrates de venæ sectione prorsus nunc silent. *P. Barbette Tractat. de Peste pag.* 173.

XIV. *a.* Pharmaca circa Pestis curationem sunt vel *Evacuantia* vel *Alexiteria*, Priorum intentio est, ut latex serosus in sanguine, & humores excrementitii qui scatent in visceribus, foras deturbentur, & una cum iis plurimæ venenati miasmatis particulæ vbivis in corpore dispersæ, Hæc autem tum Vomitoria & Purgantia, quorum vsus est rarior, & tantum morbi initio, tum *Diaphoretica*, quæ nullo non tempore, quoad vires sufferre valent, à Peste indicantur, hæc enim plenius, & à toto simul corpore evacuant, quin & sanguinem exagitando à coagulatione vindicant, & cum à centro vsque ad circumferentiam movent, fermenta venenata, necnon humorum & sanguinis corruptelas procul à corde arcent, & hostem extra castra propellunt: Hæc autem medicamina, sive catharsi, sive diaphoresi operentur, ejusmodi sint oportet quæ particulas habent miasmati venenato potius quam sanguini, aut spiritibus nostris congeneres: Tale enim pharmacum varios corporis nostri anfractus, cum viribus integris & illibatis pertransit, & ob vtriusque similitudinem virulentam morbi materiam certius prehendet, illamque mutua partium adhæsione, qua natura irritata ducit, secum foras rapit: quare medicamenta, sive Cathartica, sive Sudorifica, præ cæteris commendantur quæ ex mercurio, antimonio, auro, sulphure, vitriolo, arsenico, & similibus parantur, quæ cum à calore nostro minime subigantur, aut superentur, contra virus Luis Pestilentialis optima evadent remedia: hæc enim non modo superflua potenter evacuant, sed cum particulas valde fortes & indomitas exserant, & quaquaversus in corpore explicent, veneni fermenta hinc inde gliscentia dissipant, & à maturatione impediunt; & cum ipsa remedia, à natura insuperabilia, necesse habeant per patentes corporis exitus amandari, quicquid extraneum & hostile occurrit vnà foras educunt. *Willis de Febribus cap.* 13.

XV. In febre Pestifera *Sanguinis missionem ex inferioribus* esse tutissimam & vtilissimam multis de causis ex decreto veterum est sancitum. *Galenus* peste affectus scarificatione copiosa crurum ab ea feliciter evasit. Infinitos pestiferis & maleficentissimis febribus curavi: Plures secta saphena, aut scarificatis cruribus evasere quam illi quibus initio morbi Basilica scissa; nam ex illa parte vacuatio facta plenitudinem levat, distrahit halitus veneficos à corde, & ad partes distantissimas divertit, viscera transpirat. *Zacutus Prax. Adm. lib.* 3. *Observat.* 45.

XVI. Circulatio sanguinis humores omnes venenatos pravosque, qui vel a natura ipsa ejiciuntur, vel forinsecus adveniunt, primo statim tempore, ope medicamentorum attrahentium, ex glandulis ipsaque cute extrahi debere jubet, ne exiguo interjecto tempore sanguis totus inficiatur, ipsumque cor obruatur ac vim patiatur. Satis hæc doceat quam periculosum sit venam secare, & corpus purgare in bubone pestilenti & venereo, imo in vulneribus omnibus venenatis: quam contra necessarium sit sudorificorum attrahentiumque usu materiam peccantem educere; Ac propterea circulationis sanguinis doctrinam summæ utilitatis esse in arte Medica. *Barbette Anat. Pract. cap.* 14.

XVII. Circa *Purgationem* hoc 1. tenendum, nullo purgante, ut *Cratonis* verbis utar, seminarium pestis ejici, nisi fortè magna naturæ commotione facta, quod fit satis periculose: nimirum, licet fieri possit ut natura fortioribus, ut ex antimonio & mercurio paratis irritata, humores vitiosos è corpore pellat, atque ita quod eos occupavit venenum ejiciat, indeque ægri sanentur, id tamen ex accidenti fit in naturis robustioribus: ipsum verò purgans primario veneno pestilenti non opponitur, ideo sæpe talia purgantia plurimum lædunt, & humorum motu citato periculosas & lethales vomitiones & diarrhoæs excitant; quare præsertim in alexipharmacis non in purgatione spes est, quæ si rectè adhibeantur, sæpe purgantibus opus non est: Ideo duo perpendenda, 1. Diligenter corporis constitutio consideranda, & quomodo sumpta antidoto æger se habeat, qualisque febris pesti accidit videndum: nam si corpus purum sit, nec de febre aliqua putrida metus, sola alexipharmaca sufficiunt, atque unicè danda opera ut per sudores pestilens venenum ejiciatur ad corporis ambitum, sicut sæpe compertum est homines à peste unico sudore largiore liberatos fuisse: Si verò corpus cacochymicum sit, & metuendum idem ferè periculum ex febre putrida atque à peste, sumpto alexipharmaco purgans exhibere inutile non est, ut pars aliqua materiæ, putredinem concepturæ, febremque auct[illegible]ræ subtrahatur, quò natura reliquum faciliùs vincat, Deinde videndum An pestis quæ grassatur, magis ab aëris vitio aut contagio ortum habeat, an vero potius ab interno humorum vitio pendeat, ut fit post annonæ caritatem 2. Si prius, purgatione opus non est, sed alexipharmaca sufficiunt, nisi forsan pestis in corpus cacochymicum valde incidat, tum enim interdum purgatio inutilis non est; licet non pestis sed febris tantum putridæ sequuturæ ratione: Si posterius, Purgationem instituere non solùm utile sed & necesse est: Nam si corpora pravis & corruptis humoribus scateant, purgandum, ne illi aliorum medicamentorum usu inflammentur, aut ab humoribus corruptis venenum fortius evadat, ac sese latius disseminet, aut humores illi copiosi agitati in nobilem aliquam partem irruant & inflammationem lethalem excitent, & omnino ne febris putrida periculosa accendatur: unde si purgatio omittitur, licet pestilentis veneni vires per alexipharmaca fractæ sint, malum non raro in alium non minus periculosum morbum degenerat. *Sennertus*. Vomitoria & Purgantia minus universaliter diaphoreticis evacuant, & materiam malignam sæpe concentrando intus deducunt, & visceribus affigunt. *VVillis de Febribus cap.* 13. *Vide supra* §. 7.

XVIII. Quamvis & rationes & validæ & plures afferri possint, non exhibendum *Pharmacum solutivum in Bubone pestilenti*, tamen quia necessarium est ut experimento multum adscribamus, præcipuè in morbis periculosis, & in his in quibus ars exerceri non potest, ideo in istis necessarium est ut experimentis fidamus: Quare ego incipiam ab experimentis aliorum, postea mea adducam: Habemus multos qui felici successu testantur usos fuisse Pharmacis, & ego moveor communi quadam opinione: Scioque tantæ authoritatis Bononiæ, Ferrariæ, Regii, & in patriâ meâ fuisse *Iacobum Carpensem* Chirurgum, ut suo tempore omnes alios Italos superarit, quique in universa Europæ peste, à 27. ad 31. annum, sanavit omnes quos tractavit: Scioque ipsum exhibuisse Pharmacum solutivum in principio & augmento, robustissimum, dummodo morbus non esset in declinatione: Præter hoc habeo aliud experimentum *Gentilis* in 4. canon. Fen. 1. in quo loquens de medicamentis Purgantibus exhibitis in peste, dicit quod suis temporibus Medici utebantur scammoniatis & validissimis medicamentis cum felici satis successu, & plures sanati sunt: Adjungitur authoritas *Avenz.* qui lib. 3. Theisir. Tract. 3. c. 4. exhibet medicamentum solvens, euphorbium continens satis copiosum, quo nihil validius ad calefaciendum & siccandum, Est enim calid. & siccum in 4. satis intenso: Et Gentilis ipse hoc idem testatur: Possum ergo ab authoritate doctorum horum virorum testari quod exhibendum sit pharmacum solutivum in peste, sed ego addo proprium experimentum, cui magis fido: Exhibui xxx. vicibus pharmacum in proximè superiori peste. lv. anni, & paucos vidi obiisse: maxima pars bonum exitum habuit, dummodo bonam quantitatem humorum eduxerit medicamentum, nam si parva aut nulla educta fuit quantitas, malus successit finis. *Gabriel Fallopius*.

XIX. *Purgationes* alterum Argum requirunt: nam ut in maligno hoc morbo nequaquam locum habent, ita in benignis aliquando summopere necessariæ sunt: Verum hos rectè distinguere cujusvis non est: Præterea etiam experimur peste grassante non esse licitum tam fortia aut acria medicamenta purgantia exhibere quam peste non grassante; nam præterquam quod ipsum corpus tam vehementia medicamenta non ferat, facillime etiam dysenteriam excitant. *Paulus Barbette Tract. de Peste p.* 174.

XX. Peste jam laborantibus *purgans* ante diem xiv. febre reliquisque symptomatibus remittentibus, exhibere nunquam ausus sum: Sunt qui Carbunculi suppuratione durante, aut Bubone nec dum curato, eo utuntur, sed eorum exemplum, quæcunque etiam commisceantur *antipestilentialia*, ne imiteris. *Idem ibidem.*

XX. *a* Anno 1645 Pestis (licet haud immanis) grassaretur, D. *Henricus Sayer*, aliis hanc Spartam renuentibus, laborantes quoscunque audacter invisebat, iis pharmaca quotidie propinabat, Bubones & ulcera virulenta propria manu tractabat, atque ægrotantium plurimos sanabat; ut seipsum à contagio muniret, antequam domos infectas adibat, solummodo vini generosi haustum pleniorem ingerere, dein perambulatione sua circa ipsum mortis limen peracta, idem antidoton repetere solebat; Ille autem intra breve spatium cum Duce quodam (cujus societatem intime colebat) à Peste correpto in eodem lecto ausus discumbere, ejusdem morbi contagium suscipit, nec profuere tunc Do-

mino quæ omnibus aliis emolumento fuerunt artes, quin cum magno ibi degentium luctu, ex eo morbo desiderabatur: Circa alios Pestilentiâ affectos hujusmodi medendi methodum instituere solebat, si priusquam Exanthemata aut Bubones exterius apparerent vocaretur, vt plurimum Vomitoria exhibuit, quorum præscripta erant ex infusione croci metallorum, cum vitriolo interdum albo, ac interdum Romano: Vomitione finita, à diaphoreticis statim exhibitis in sudorem conjiciendos præcepit: & deinde, intervallis quibusdam pro virium refectione concessis, vsque ad morbi declinationem diaphoresin continuandam: Sin post stigmata apparentia ad affectos accerseretur, Vomitione posthabita, tantum sudorificis insistebat. *VVillis lib. de Febribus c.13. Vide* §.46.

XXI. Si æger ad aliquot dies *Alvi constipatione* molestetur, cum anxietate cordis, & ex purgatione solamen expectat? Anxietatis causa alvi obstructio non est, sed venenum ipsum, Itaque sudorifera exhibere perge: Cor roborato, & de alvi suppressione non magnopere sis sollicitus: Quod si tamen molliorem eam reddere placeat, suppositorium vsurpetur, nam clysteris vsus non adeo tutus est: multis hoc tempore nocuit, aliis parum profuit, malignitati interim nullo modo occurrens: Si vero neglecta hac admonitione, experientia rationibusque confirmata, clysterem injicere placeat, â scammoniatis abstineas quæso, præsertim in mulieribus aut virginibus menstruis laborantibus *Barbette l. c.*

XXII. *Iulapia* valde necessaria sunt, non tamen iis vbique & semper vti conceditur: nunquam ea nisi sudoriferis additis præscripsi, quod sequentia declarabunt, Et hæc tutissima via est: Quod si enim simpliciter potione refrigerante vtatur æger, sudore copiose profluente, & sudor sæpius ad interiora regreditur, & venenum cordi communicatur, vnde tandem mors ipsa sequitur. *Barbette Tract. de Peste p.* 175.

XXIII. *Diaphoretica & Cardiaca*, præsertim Accida, hoc in casu summopere necessaria, certissima ac proinde sunt optima, nam sanguini consistentiam afferunt, & malignitatem expellunt, pituitam in ventriculo atque intestinis dissolvunt, bilem, multorum malorum causam attemperant: Nihilominus varietas morbi atque symptomatum ea varie mutari desiderant, cum alias haud præstent quæ in morbo acuto præstare debebant, *Idem ibidem.*

XXIII. *a*. Venenum pestilens, cum non tantum expelli debeat, at insuper, ratione suæ *volatilitatis & acrimoniæ lixivæ*, sui alterationem ac correctionem h. e. *fixationem ac contemperationem* indicet, non sine causa soliciti sumus de materia remedii Indicati, atque *Salem*, imprimis *volatilem figentis*, *Acrem* autem *contemperantis*; cum inter *vegetabilia* vix vlla talia noverim quæ id præstare possint, vt nec inter *animalia*, adeo vt ad *mineralia* forsan, tanquam ad sacram anchoram cogamur recurrere: Inter quæ vnum forsan *Tartarum*, vel potius ipsius oleum destillatione paratum, sed ob fœtorem, & alia plura, non satis commode in vsum revocandum: Inter mineralia vero *Sal Petræ*, sive Nitrum, plurimum potest ad salium volatilium fixationem: Quis enim ignorat Arsenicum, Auripigmentum, Antimonium, & similia sale volatili constantia, figi beneficio Nitri, tum crudi tum in spiritum acidum prius mutati? Potest id circo idem in Peste vsurpari cum bono successu: Præstantissimum autem, atque altioris indaginis est *Sulphur minerale*, idque prius arte *fixatum*, cujus in figendo sale volatili præstantiam efficaciamque pauci observarunt: Illud autem omnibus commendo, & vt ex quocunque demum subiecto parare discant optimum consulo: Habebunt enim & in Peste, & in plurimis aliis morbis gratissimum medicamentum & excellentissimum: Non solum figere aptum salem volatilem, sed eundem quoque Acriorem temperare. *Fr. Sylvius App. Tr.* 2. §. 560.

XXIII. *b* Omnia symptomata in Peste observabilia, Salem lixivum, eundemque Acrem & volatilem peccare confirmant vel probant: Illud idem ex medicamentis, tum ad præcautionem, tum ad curationem, cum maximo successu vsurpari solitis nunc ostendendum: Quisquis vero e medicamentis vsurpatis aliquid certi volet elicere, necesse habebit *Simplicia* duntaxat, vel saltem *minime composita* considerare: Ego ante novennium cum quotidie visitarem plures Peste affectos, præcautionis loco aliud non sumpsi medicamentum quam vulgaris *Aceti* cochleare vnum, mica panis exceptum, & quidem mane antequam inviserem ægros: Id genus remedii vsurpavi per octo menses continuos, nec vnquam percepi toto illo tempore ab infectione noxam: Postquam vero, sublato sensim hoc malo, desiissem ab illo Aceto diutius assumendo, sensi postmodum aliquem capitis dolorem mihi contingere, quoties infectam ingrediebar domum, licet id ignorarem, nec tamen mihi metuerem: Novi equidem paucos potuisse meo exemplo Acetum per aliquot hebdomadas vsurpare, dum aliqui, ob peculiarem sui constitutionem melancholicam, ne quidem per plures dies potuerint perseverare in eius vsu: Solent alii vini Rhenani, aut cerevisiæ veteris, adeoque sub-acescentis haustum mane assumptum commendare: Novi non deesse qui vini spiritum aut simplicem aut theriacalem laudent, sed novi quoque multis ipsum fuisse noxium, quod de Acidis dici non potest, saltem ratione ipsius Pestis: Laudatur quoque Elixir proprietatis, Spiritus salis, vitrioli, sulphuris, ex pauca cerevisia vel vino assumendus. Laudantur etiam fructus acidi, mala citria, aurea, granata, ribesia, &c. confortat quoque aceti spongia excepti odor, sive fuerit Acetum simplex, aut aliquo aromate plantave aromatica imprægnatum: Adeo vt si quis omnia in Pestis præcautione efficacissima contulerit, comperiat pleraque Acida esse, aut cum Acidis parata: Vnde patere puto Acidum non tantum desiderari contra Pestis venenum, sed ipsum imprimis ab eodem impeti ac impugnari: Quibus vero Acida meraca esse solent molesta & gravia, iisdem temperari possunt vini spiritu: Sic Salis spiritus ejus ope ita temperatur, vt omnis pené ipsius aciditas obliteretur, si sæpius cum eodem cohobetur, nec tamen desinit conducere in Peste: Interest proinde vt in hoc casu ita cujusque temperamento ac constitutioni peculiari accommodentur medicamenta vnde nihil noxæ ipsis accidat, plurimum auxilii: In hunc finem variis modis ac formis concinnari possunt medicamenta: Potest quoque in hunc finem tum Tartarum crudum, tum ejus cremor, vt & sal tartari vitriolatum, quovis modo ex jusculo, vino, cerevisia, Iulapio &c. vsurpari: Vno verbo, præ cæteris omnibus ad pestis præcautionem conducunt Acida, modo cujusvis naturæ maxime accommodato assumpta: Hæc cum verissima esse hactenus docuerit Experientia, non parum eo ipso mea confirma-

tur sententia Impugnari à Pestilenti veneno Acidum nostrum; cui postquam nil magis observatur contrarium quam Sal lixivum, merito in Sale lixivo venenum consistere indicatur: Quoniam vero velox est idem venenum, atque valde efficax, idcirco idem in Sale volatili & acti consistere iudicavi. *Fr. Sylvius Tract. 2. Appendicis §.485. &c.*

XXIV. *Sudorifera* bis ad minimum quovis die sumantur, imo xxiv. horarum spatio ter vsurpare magnopere conducet: Reperiuntur qui tempore sex horarum effluxo novum sudorificorum magno cum fructu exhibent: Nec est quod ab vsu horum medicorum facile desistas, etiamsi sibi bene esse clamitet æger: brevi enim morbum vtrumque vestrum decepisse constabit. *P. Barbette Tract. de Peste p.* 181. In Peste correptis qui spatio xxiv. horarum quater vel sæpius Sudorem non excitat, parum sane proficiet. *Rolfinccius meth. Gen. & part. p.* 576.

XXV. Sudor manans linteo calido abstergatur, pectorique linteum simile imponatur, nam hactenus observavi indusia, aliaque linteamina, nonnisi cum damno mutari, sed nimia humiditas nos aliquando cogit. *Barbette. l. c.*

XXVI. Observavi in peste Bernensi, quæ vagata est A. C. 1629. multis, ne dicam omnibus, ægris (quotquot mihi videre contigit) obfuisse, paucis profuisse *Essentias, Aquas, Elixiria &* medicamenta calidissima Pseudo chymicorum: Ab iis enim corpora nostrorum hominum, qui vt plurimum carne vescuntur, lauteque & in otio vivunt (& proinde aut plethorici aut cacochymi sunt) ad venenum recipiendum reddita fuerunt perquam idonea. *Fabritius Hild. cent. 5. Observ. 29.*

XXVII. *Lapidem Bezoar* in Peste præstantissimum esse cùm in me ipso, tum in ægris meis non rarò expertus sum: Duplex est, Orientalis & Occidentalis: Ille præfertur, modo genuinus fuerit: plerumque enim tam artificiose adulteratur vt dolus vix cognosci possit: Quare Occidentali libentius vtor, tam facile enim vt Orientalis adulterari non potest: cùm enim ex multis corticibus, sive laminis constet, non video quomodo ars naturam facilè imitari possit: Superiori æstate peste correptus cum vxore, felici successu Occidentali vsus sum. *Idem ibidem.*

XXVIII. *Celsus lib. 3. c. 7. In Pestilentium* febrium curatione *Vinum* calidum & meracius dare jubet: Quod in peculiari ac privata alicujus pestilentiæ natura ab eo, vel superioribus medicis, observatum fuisse putandum est: Quando nostra etiam ætate plerique peste ægrotantes, & sanati reperti sunt, qui vinum maximè appetiverunt, & maximum à vino commodum se accepisse testati sunt. nullumque majus levamentum in ipso morbi vigore dicebant sensisse, quàm cum vinum potabant: quod & medici ipsorum confirmarant, cùm alioqui, etsi vires & spiritus restituat, maximè noxium esse pateat ob caliditatem: Ideo *Galenus* in exhibendo bolo Armena, frigida & sicca, distinguit diligentissimè sitne febris, aut non: verum parva aut magna: Quod vero plerique medici scribant vinum ideo non dandum, quia venenum deducat ad cor, præcordia aperiat, & aditum patefaciat, hæc ratio non valet, quia aliàs in venenis non conveniret, cùm tamen *Dioscorides* illud non modò permittat, sed imperet, etiam liberalius sumptum, contra serpentum morsum, & omnium ictus quæ refrigerando nocent: Quæ autem Pestilentis febris natura potuerit esse in qua Celsus vinum laudaverit? Certè illa in qua multum veneni & parum admodum putredinis adfuerit; idque in materiâ frigidiore: Potest enim aliquando in febribus pestilentibus ita remissa esse putredo, vt ferè nulla sit: perniciosa autem & prava illa qualitas admodum intensa: *Rubeus in cit. locum.* Vide de vini vsu in Feb. maligna.

XXIX. Pro peste an *Bolus Armenus* conveniat, quæritur, Si haberemus Galeni bolum, quem tantopere prædicat, ob exsiccationem sine adstrictione, nihil haberem prius: Sed noster ille (quem rubricam Synopicam esse inter doctos iam convenit) exsiccat cum adstrictione, quare ne periculosus error committatur, abstinendum censeo: vtemur ejus vice cornu cervi vsto. &c. *Montanus consult.* 116.

XXX. Id Scio *Opii* vim contra pestem præcipuam esse, testatur etiam solanum sylvaticum, quod in pestilentia porcorum efficacissimum est remedium, vt Tragus scribit, vim autem habet opii: *Gesnerus Epist.* 34. Opium nonnisi calidissimis antidotis addendum censeo, sed tales fere sunt quæ in pestis curatione dantur; nam, vt alia omittam quæ opium disertè recipiunt, nobilis ille Saxonicus contra venena pulvis, herbæ Paris, i. e. Aconiti primi *Fuchsii*, folia & fructus recipit, quæ non minus strenuè quàm opium refrigerant; Summè autem antidotus illa etiam in peste facit, vt audio ab expertis: Sed & Elect. de ovo recipit vomicam nucem, cui vim refrigerandi in quarto attribui video, dubito tamen adhuc. *Idem fol.* 32. Mirum autem hæc vtcunque peramara, minimè tamen frigida esse, sicut & cocculos Levanticos: Hoc etiam mirum frigidissima hæc sudorem movere, quod sæpe obseruavi. *Idem fol.* 33. Cum autem præferenda mihi videantur remedia destillata, quòd ea citius penetrent; citissimâ autem penetratione opus est in hac lue, Soporifera tamen, vt opium & similia, aliis distillandis non admiscerem; tum quod ea nollem ad cor penetrare, tum quod destillata ea deteriora, & nostræ naturæ nocentiora fieri mihi videantur; calida non item &c. *Idem fol.* 30.

XXXI. *Locus in quo æger decumbit* foramen apertum habeat superius, vt halitus pestilentes exeant, præsertim eo sudante, Id foramen alternis aperiri poterit & claudi: cùm enim suffumigia idonea fient cum aq. rosar. camphorata, aliaque, claudetur aliquandiu locus, deinde rursus aperietur. *Idem fol.* 30.

XXXI. *a* Si alicubi, certe in Peste, affectu acutissimo & maxime fallaci, valdeque maligno, exacta habenda ægrorum ratio, ne quamprimum symptomata molestiora & sensilia videntur tantillum levata, putetur affectus quoque curatus: hic namque sibi relictus, adeoque neglectus, cuniculos agit, atque ægros ex improviso opprimit: Omnes proinde medicos serio monitos velim ne facile fidant Pesti, vtvt videatur aliquod symptoma prius ægro molestum sublatum; latet enim semper anguis in herba, incautos inopinato indies tollens ac necans. *Sylvius de le Boe Append. Tr. 2. §.* 328.

XXXII. *Amuleta ex Arsenico* plurimi commendant: & sunt qui juratò asserant nullos peste fuisse extinctos qui talia ad cordis regionem gestarunt; *Fallopius* ait medicamentum factum esse à Deo: Sed videndum, ait *Zacutus*, num experientia sit bona; cùm enim multa in pestis præcautione applicentur auxilia, videndum ad quæ sit referenda salus: Ego tunc credam cùm videro hominem ad pestem recipiendum aptum, cum pestilen-

tibus conversantem, reprobo vtentem regimine horum solum antidotorum vi præservatum: Bonâ tamen fide testari possum me anno 1600, in vasta illa pestilentia quæ Lusitanos, Cantabros &c. afflixit, plurimos vidisse peste correptos: imò alios repente, velut fulmine ictos, emortuos, non sine livore in regione cordis: in quorum parte læva iuxta cor, sacculus plenus arsenico diu fuit gestatus. Aliis hydrargyrum testæ nucis avellanæ inclusum placet: *Beguinus*, Tyrocinii Chym. c. 13. ait quamvis in vicinia Istriæ singulis ferè annis lues pestifera grassetur, illam tamen semper immunem manere, copiosè autem ibi provenit Mercurius: vnde concludit Mercurium esse summum omnis corruptionis & putredinis alexipharmacum: Refert quidam sibi notos esse quibus peste per contagium correptis disruptæ illo ipso momento testæ, quibus inclusus Mercurius fuerit. Liberum cuique iudicium, *inquit Horstius Decade* 10. *probl.* 9. hactenus reliqui: posterioribus autem annis duplicia semper amuleta ordinavi, tam ex iis quæ balsamica & aromatica virtute robo rant, quàm etiam ex arsenico, Mercurio & aliis, pro iis præsertim qui cum infectis ægris conversari coguntur præscripsi; vbi etiam ex solo Mercurio, per fusum Saturnum calcinato, experientiam habuimus non contemnendam ℥ij. istius pulveris in sacculis coriaceis circa cordis regionem gestatis, hoc observato vt in sudore & balneo removeantur: Quare cum adhuc anceps de his experiẽtia, maxima securitatis spes in alexipharmacis collocetur, iis adhærendo quæ fidâ experientiâ ante probata sunt, cùm huic potiùs quam rationi fidem debeamus. *Vide de his Iordanum, Theodosium, Montuum, Fallopium, Simonium, Saracenum & alios.*

XXXIII. Quamvis vnum remedium in quadam pestilenti constitutione auxilium attulisse certum sit, in alia tamen inutile fuisse compertum, quod veneni pestiferi diversitati adscribendum: Hinc quidam rectè modò viperæ, cicutæ, napelli, modò dipsadis naturam æmulari dicunt: Videatur *Quercetanus* in Pestis Alexicaco: Id ad curationem rectè instituendam perutile est, ait *Sennertus*, Hinc forsan, ignorato specifico auxilio, tot centena hominum occumbunt, vulgaribus tantum antidotis, Theriaca, Mithridatio &c. exhibitis: specifica scilicet pestis natura non ante innotescente quàm plurimi interierint: cogente autem necessitate cognita in vsum ducantur: Vni ergo remedio non insistendum, sed varianda sunt, quousque certum & specificum manifestum fiat:

XXXIV. Difficile est his febribus *Victum* præscribere, Tenuis enim non conveniri 1. quia eo exhibetur vt natura vacet circa materiæ morbificæ pugnam: at in pestil. febribus id diligenter curamus vt bellum inter naturam & pestilentem humorem caveamus: nam vt plurimum ex tali certamine natura vincitur: 2. victus tenuis & facillimæ coctionis promptius à pestilentis contagii vi quàm à natura vincetur: quapropter etsi id plurimum esset vtile & necessarium ob spirituum generationem, quos in hujusmodi morbis maximè amat natura, cum hoc tamen non licet iis vti: Crassa verò cibaria exhibenda non sunt, quia à naturali calore, vtpote languido, vinci non possunt, etiam quia spiritibus materiam non suppeditant, & mali causæ addunt, licet necessaria sint ob maiorem in corrumpendo resistentiam: Qua ratione consulo ea miscere quæ spirituum maximam copiam præstant, & facilioris coctionis sunt, cum iis quæ pestilenti contagio obsistunt: qualia esse constat quæ natura sunt sicca, & in altum corporis cita penetratione se immergunt, exsiccantem facultatem toti communicantia; cum levi adstrictione: Quare sal & salsuginosa omnia, præsertim quæ tenuis sunt substantiæ, vt & acetosa omnia mirè prosunt: Illa quidem febrem intendunt, at præstat putredinem compescere, & substantiam potius reparare quam febrem nonnihil intendere: Nec præter rationem sitim intendere, ea enim optabilis, indicat enim primò actionem sensoriæ facultatis oris ventriculi incolumem esse, 2. sitiens frigida delectabitur, & ipsam copiosius ingeret, quæ summum præsidium, *Mercatus de Præsid.* Quidam dicunt plena manu pastum esse ineundum, periclitantur enim à virium casu; nam, aiunt, scribit *Hippocrat.* 3. *Epid.* 3. 59. eos evasisse qui strenuè comedebant; Maleam hi feriunt, nam vires titubant, nec cibis pares sunt: Et prædia virium hic absumuntur, non ab inedia, sed a morbi pravitate, Et corpora impura quò plus alimenti assumunt eo pluribus damnis augentur: Et languet hic ventriculus, nec coquit, ergo non eget plurimo cibo: Nec servabantur, inquit *Galenus*, qui plurimum edebant, sed qui moderatè, h. e. qui viriliter quidem comedebant, sed ita tamen vt tenuem diætam non violarent: author est *Galenus* eos mortuos fuisse qui maluere mori quam comedere: vtantur ergo non multo cibo sed pauco, pesti adverso &c. *Heurnius l. de Febr. c.* 19.

XXXIV. a *Sal* in primis locum habere vsus ostendit, quo corpora incorrupta ad longum tempus servat: In eo igitur iam dicta (*quæ supra* §. 34. *adducta sunt ex* Mercato, *qui cuncta hinc desumpsisse videtur*) percipimus, exsiccationem, penetrationem & adstrictionem, Secundum locum habent omnia *Acetosa*, ex quibus *Acetum* imprimis se offert, deinde succus *arantii*, & succus *mali granati* acidi: Ab iis *Amara*, sed quia calida sunt minus conveniunt: *Ova recentia* facillimæ sunt coctionis, & ad generationem spiritus materiam præbent: Ne ergo in pestilentem materiam convertantur, ea hoc modo exhibere conveniet, Ovum recens integrum immittito in aquam frigidam, mixtam cum aceto, ibique esse sinito tribus horis, tandem ovum rumpito, & album extra mittito, succo arantii aut aceto albo capacitatem impleto; salis tantum addito vt mediocriter salsum efficias, coquito supra cinerem calidum, misceto que donec crassum reddatur: Item *Perdicis*, Phasiani, *Columbæ* junioris viscera effodito, eamque sale condito, ita vt mediocriter salitam efficias; Eam sic esse sinito die vna in æstate, aut duabus in hyeme: postmodum in eam mali citrei frusta immittito, & petroselini folia, vt quod inane in perdice est impleatur, eamque ad ignem lentum coquito: cumque humor intrinsecus extra erumpat, & perdix tota humecta fiat, super eam sal vndique inspergito: Cumque mediocriter assa fuerit, humorem qui ab ea deorsum destillaverit digito excipito, experireque an salsus sit: quod si non, adhuc iterum sal inspergito, vt tandem succus mediocriter salsus reddatur: Tamdiu ad ignem perdicem esse sinito quousque humor exsiccetur, postea ab igne remove, & in parva frusta seca, & in linteum demittito, duobusque in contrarium retorquentibus, pro viribus totus succus extrahatur, quem ægro ministrato: Multum quidem nutrit, spiritus substantiam auget, ventriculum roborat, & pestilenti infectioni valde obsistit: Idem e capo, aut pullo gallinaceo efficere pos-

sis: Neque quis miretur nos & ovum & succos ex carnibus, salsa ex consulto efficere, Cum enim obiiciens animo volvat Pestilentem febrem naturales privatim actiones corrumpere, nempe cordis, jecoris & ventriculi (vt ex vomitu, fluxu ventris, vrinis rubeis conturbatis, & ex inordinato pulsu ostenditur) pestilentemque infectionem citius iis partibus quæ humidiores sunt communicari (humiditas enim pestilentis contagii fomentum est) haud quaquam præter rationem esse ea quæ diximus existimabit: quinimo ab ipsa rerum natura in id ducimur: Eas siquidem corporis partes quæ pestilenti contagio affectæ sunt, scimus p. n. humectas esse, actionesque earum ob id resolvi: quare vel cibaria ipsa natura sicca esse oportet, aut si talia ob duram coctionem non conveniant, saltem cibis ea quæ exsiccare valeant sunt miscenda; Sal autem, vt diximus, omnium est efficacissimum adversus omnem corruptelam, maximeque humano generi familiare: Quare salsa omnia huic febri convenire rationalis methodus docet: Neque ob id quod sitim generant rejicienda sunt &c. (vide supra §.34) *Brudus*.

XXXIV. *b* Ad hæc in Pestilenti febre diligenter prospiciendum *est ventriculo*, vt id quod assumit æger retinere possit, alioquin neque virtuti opitulari, neque morbo occurrere possimus: Quare eo me adduxit ratio, vt mihi persuasum sit *Salitos pisces* iis fore ex vsu, si sint ex iis qui facile coquantur: hos siquidem ventriculum valde exsiccare, roborare, appetentiam excitare, sitim immoderatam inducere, subversum ventriculum & nauseantem componere certum est: Cum hæc scriptis mandarem, mihi relatum est Chirurgum senem in Anglia solitum esse piscibus salitis, quos *herinches* (Galli *Anchoyes*) Angli vocant, pestilentia laborantes feliciter nutrire: quorum si copia non detur, eorum loco ex parvorum piscium genere vtitur, quod sal & fumum melius recipiat: Cæterum oportebit ab esu eorum ægrum monere vt à potu hora vna abstineat, postmodum frigidam quantum haustu bibere possit dato: vsus hujusmodi piscium adversus humiditatem tenuem corruptam in ventriculo efficacissimus est: Quantum autem hujusmodi Pisces saliti ventriculum roborent, & nauseantem reprimant, & appetentiam excitent, odor eorum declarat, quo non parum ventriculi appetentia elicitur: Qui ergo iis consentit rationibus, iis vtatur assis, infusis in aceto, aut in succo acetosæ. *Brudus*.

XXXIV. *c Carnibus* autem *Sale conditis*, quibus Borealior Hispaniæ pars vtitur, ob id quia duræ sunt coctionis, vti consilium non est: Earum tamen succo, cum decenter assæ sunt, vti melius erit; Spiritus abunde carnium succus generat & ventriculum roborat: Proinde id summopere cavendum est ne eundem cibum toties offeramus vt eum fastidiat æger: Quare oportet Medicum diversa cibaria mente concipere, vt eorum singulis vtatur cum oportunum fuerit: Dulcia omnia, & vnctuosa, & quæ calida sunt & humida, diligenter cavenda sunt: Lentes cum multo aceto, sale, croco & petroselino coctæ conveniunt &c. *Brudus de victu Febricit. lib. 3. c. 19.*

XXXV. *Allia* an conveniunt in Pestilentia *Præservationis* gratia & *Curationis*? Quo ad *præservationem*, si quis iis assuetus sit in bona valetudine, haud dubio dimittenda non sunt, nam imprudentis fuerit consuetudinem in pestilenti constitutione dimittere, cum ægrotandi occasionem tunc temporis porrigere nefas sit: Quod si ex iis fuerit qui alliis aliquoties vtatur, & quandoque non, neque capitis gravitatem, nec præter solitum se calidiorem ab eorum vsu sentiat, huic concedenda fore, prout eis alias vsus est, censeo, præsertim hyeme: Exemplo sint messores, qui æstate fervente ea vorant cum pane, vt minus ab æstu offendantur & in sudores minus solvantur; nam allii vi fortius obsistunt qui vtuntur quam qui abstinent: Adde quod ab externo frigore idem corpora tuetur, & ei minus obnoxia reddit: hos effectus sola qualitate non præstant, sed qua calidum roborant naturale, adeo vt à quavis causa corpus difficilius postmodum vincatur: Iis autem qui Allii vsi non sunt, in pestilenti constitutione incipere iis assuescere tutum non est, vt nec calidis temperaturis, iis qui gracili sunt habitu, pueris, imbecillibus, iis quorum facile digeruntur corpora: qui autem crasso sunt habitu, aut frigido temperamento, & difficulter in halitus solvuntur, hyeme, eos arbitror votum consequuturos, Adde Allium, *ex Hippocr. & Galeno* 4. de r. vict. à crapula optime præservare, quantum autem hæc corpora ad quamlibet impressionem externam disponant, declarant malæ habitudines quæ iis exinde nascuntur, Demum *Dioscorides* magnas Allio vtilitates assignat contra aquarum mutationes, & præservationis & curationis gratia: Porro, longa experientia scimus Allium naturale roborare calidum, appetentiam excitare, coctiones & reliquas actiones naturales acuere, cibumque corrumpi non sinere, Horumque omnium contrarium corpora pati à pestilenti febre, vnde ob dicta Allium cum cibis, ei qui *Febre Pestilenti laborat* citra temeritatem miscebimus: Quod si id exsiccare, vt scripsit *Dioscor.* consideres, in Pestil. vero febre humiditatem pravam esse in ventriculo, à qua omnes ejus actiones corrumpantur, præsertim qua cibus coquitur, & ea qua retinetur, an rejicies ideo quod plus justo calefacit? minime, cum minus mali patiantur laborantes à caliditatis quam à pestilentis putredinis additione: Caliditas præterea Allii in terrestri parte non est, vt caliditas rei amaræ, sed in parte aquosa, quæ statim in habitus solvitur, ab internis ad externas partes statim migrans; id quod in Pestilenti febre non parum conducit: Objicies Hippocr. 4. de v. Ac. dicere Allium flatum parere, caliditatem in thorace, & capitis gravitatem cibique fastidium; Nam contrarium asserit *Galenus* ipsa experientia edoctus; quinimo ait solvere capitis gravitatem si post evacuationem detur: Omnibus igitur febre Pestil. laborantibus Allii virtutem in cibis miscendam vt saluberrimum consulo, vt exsiccatione sua, naturaleque calidum roborando, corruptioni exitialiter grassanti obstet, Et vt quod corruptum est, aut per vias vrinæ, aut suo violento motu ad circumferentiales partes detrudat; Nec minus symptomatum ventriculi gratia, vomitus, ciborum abominationis; seruata tamen & consuetudine, & vehementia febrilis caloris, pro ætate, temperie, anni tempore. Nec ob aliquam qualitatem contrariam protinus rejiciendum, *Difficile enim est aliquid invenire quod citra læsionem magnifice prosit*, ait *Galenus*: Allii ergo caliditas coctione plurimum evanescit, tradente *Avicenna*; quare qui eo integro vti velit, citra aliam præparationem cum cibis id coquat: Si frangere quis velit, in acetum, aut succum acetosæ, die vna infusum sinat: Formidinem præterea pellere ajunt Allium, quæ pestil. febre affectos ma-

xime concutit, spiritusque absumit: *Idem cap.* 20.

XXXVI. Non obscurum est ex præceptis medicorum intelligere, aliam fere in curatione Pestil. febris methodum observandam ab ea quam in aliis febribus tradiderunt, Id quod ex cibis siccantibus, ex iis quæ adstringunt, ex crasso victu, & indulgentia ad pleniorem cibum & potum colligere est, Quæ omnia aliis in febribus diligenter prohibemus, vnde *Celso* sitim excitandam esse in hac febre recte visum est: *Idem ibid.*

XXXVI. a Naribus] adhibeatur odor aceti rosati & rutæ, vel in ore corties citri teneantur: Nam qui zedoaria & garyophyl. se munire volunt in præservando plurimum sibi nocent: *Crato. Cons.* 268.

XXXVII. Quibus fugere expedit, caveant prudentissimè ne per aërem pestilentem iter agere cogantur; siquidem multis accidit vt dum per cœlum pestilens fuga periculum antevertere studuissent, ad optatam regionem pervenientes illico morerentur; aut quia præter consuetudinem festinantius iter agentes fatigantur & debiles evadunt; succi immodicè commoventur & turbantur, vnde ad noxiæ qualitatis susceptionem fiunt paratiores: accedit ex labore frequentius & amplius respirandi necessitas, cujus ratione copiosior aer venenatus, qualis occurrit, excipitur: repentina præterea omnis mutatio gravis naturæ, Et non paucis plethora & cacochymia laborantibus humores ex itinere supra modum incalescunt, & ferventes pernitiosam induunt qualitatem: Qui autem ab infecto aëre se subtrahit, priusquam patrium solum vniversum ea calamitas occupat, in regionem situ ab ea diversam vnde malum oritur, proficiscendum erit, sed lento gradu, metu conturbationis prædictæ. *Ioubertus l. de Peste cap.* 10.

XXXVIII. *Fracastorius* seminaria Pestis effundere negat cadavera, *Mortuum animal* ait l. 1. de contag. c. 12. *contagem eam non servat qua tenebatur vivens, quoniam seminaria contagionis vna cum calore innato extincta sunt*, Idem sentit Rondeletius l. de febr. *Dissecuimus* inquit, *corpora mortuorum ex peste, multis spectantibus studiosis, sine aliquo damno, præterea quod mortuo animali perit omne venenum*; venenum autem extingui mortuo animali asserit *Langius*: Revera si cadaver virulentiam proferre debet, caloris adminiculo opus habet, quo mediante vapor ad corpora vicina diffundatur: isto autem si destituatur, contagiosum esse nequit: Verisimilia quidem hæc, at si ex cadaveribus in prælio occisis, nec sepultis, pestis oriatur (concedentibus omnibus medicis, qui ideo cremari uolunt) quis contagiosa negaturus est? Desit enim innatus calor, corpus actu frigidum sit, expulsio fuliginum ab arteriis cesset; putrescens tamen materia per transpirationem putridum efferet vaporem aerem infecturum: Indicium dat fœtor ingens, effumantis caloris vaporumque copiæ soboles, quam peperit sordida in præcordiis putredo, emergens ex absentia calidi nativi, singulas mixti particulas ante coercentis: Quod si vapores à cadavere elati aërem putredine inficiunt, an ab iisdem corpora vicina intacta manebunt? Quod autem quædam corpora contagii vim non susceperunt, pendet id ab eorum ineptitudine, *Nulla causarum*, inquit Galenus l. 1. de diff. febr. c. 4. *sine patientis aptitudine agere potest*, Alioqui ex iis qui peste infectorum consuetudine vtuntur, nemo illius vim posset eluctari. *Vide Ioubertum de peste cap.* 3. *Capite.*

XXXIX. In Peste, malignis & contagiosis morbis, vt protinus inhumentur cadavera rectè quidem suadent Practici: Simile enim quiddam, inquit Lemnius, corporibus recens extinctis evenit quod cereis lychnisque ac funalibus, quæ accensa nullam graveolentiam naribus offundunt; ac extincta, flammaque sopita, tetroque vndique fumantique odore cœnaculum complent: Verum neque id semper tutum esse, & hominem Christianum minimè decere exempla testantur. *Fabritius Hildanus centur.* 2. *Obs.* 95. & 96. *vbi multa exempla adducit funeri destinatorum reviviscentium.*

XL. Chirurgos in Galliis memini sæviente lue vestem singularem induisse, non ex panno vel lana consutam, cui veneni semina facile inhærent, sed ex lino compresso & æquali, simplicem & glabram, quam deponunt ab ægrorum infectorum cura redeuntes: Idem artificium æmulantur Itali, & in nupera pestilentia Romana, quæ anno c. 1656. vrbem vastavit, singulari habitu medicos succinctos accepimus: Illis in sinistris baculus non nodosus, commercii cum infectis nota: Vultui larva cerea inducta prætenditur, & vniverso capiti, ne capilli miasmata imbibant. Paropia oculos muniunt, & nasus rostro longius protenso involvitur, vt alexipharmaca & benevolentia contineantur. Habitu hoc necessario, & tuto magis quam decenti Medici infectos invisunt, & chirurgi secure bubones tractant, & exanthematibus fœdum corpus palpant: Sique eminentia hæc senserint, singultu superveniente, certum exitium prædicant, quod perpetuum mortis fuisse signum in pestilentia nostra magna anno 1619. Chirurgus in vrbe ad curandos infectos conductus mihi asseveravit. *Th. Bartholinus cent.* 5. *Obs.* 7. His adde rem majoris admirationis, accensis facibus, carbonibusque bene succensis, qui manibus assiduo gestentur ab his qui Pestilentia correptos invisent, eosdem tutos à contagione reddi, *Marsilio Ficino authore. Epid. antidot. cap.* 24.

XLI. Pestilentis veneni nullum alexiterium esse qui contendit, naturalis philosophiæ principia subvertit, quibus omnia ex contrariis per contraria fieri, humanarumque rerum vicissitudinem atque instabilitatem ex principiorum repugnantia & dissidio pendere constat: Quum igitur peculiare pestis remedium, propriumque venenatæ perniciei alexiterium adhuc in naturæ sinu abditum delitescat, ad communia venenorum alexiteria, & ad cardiaca confugere necesse est. *Palmarius lib. de Pest. febre c.* 17.

XLII. Cuidam febre pestilenti correpto imperatæ fuerunt frictiones ex Nitro, à quibus tantùm sensit ardorem vt exclamaret ante diem ad mortem se rapi, quod & factum fuit. *G. Melichius de Med. composit. p.* 319.

XLIII. *Alvi fluxus* in Peste instantis plerumque mortis nuntius est: Non raro tamen vbi nec solus sanguis excernebatur, nec materia sanguinea, sequentia profuisse expertus sum: Abstineat æger & medicus ab omnibus acidis salsisque, magni alias in peste vsus: similiter & à potu liberaliore; sitim valde vexantem quod si tolerare nequeat æger, sumat mixturæ hujus cochleare j, 2. 3. ♃. *rad. torment.* ℥j. *flor. rubr. r. p. j. ras. c. c.* ʒß. *semin. acetos. myrtillor. ana.* ℥j. *coque ex aqua ferrata, Colaturæ* ℥ix. *adde conf. hyacinth.* ℥j. *syr. myrth.* ℥j. *misce.* Sola Theriaca multis quoque profuit, si singulis 4. horis particula ejus assumatur, vsque dum ʒj. absumpta

pta sit: Enemata adstringentia, exsiccantia atque emollientia valde hic necessaria sunt, imo quovis sæpius die bis terve injicienda: Fæx vini albi aut magis rubri, abdomini calide illita profuit. *Barbette Tract. de Peste p.* 189.

XLIV. *Vigiliæ* me nunquam sollicitum reddunt, etiamsi primis tribus diebus continuæ adfuerint: Dolor sæpius primo die imminuitur, altero tolerabilis est, 3. solo sudoriferorum vsu prorsus sublatus est: Opio vis est sudorifica, Theriacam, Diascordium, Mithridatium &c. magna ex parte constituit: quæ etiam, me iudice, virtute ea sudorem movendi haud pollerent, si eo destituerentur quo iam gaudent: Imo alexipharmacis ipsis ab autoribus annumeratur, cuius vsus singularis in omni maligna febri: Et certe haud crediderim medicamentum vllum reperiri, quod tam subito tantum levamen ægro afferre possit quam Opium, & de cuius etiam operatione certiora prædicere queant, quicunque frequenter & circumspecte eo vtuntur, quam de Opii: Parce nihilominus eo hoc tempore præter consuetudinem vsus sum, quia Somnus primis duobus aut tribus diebus valde suspectus est: At vero vbi ad dies sex vel septem Vigiliæ tentaverint, cum virium consumptione, valde profuit sequens singulo quadrante, cochlearis quantitate assumptum, vsque dum in somnum inciderit æger: somnus eo producitur placidus & sudor largus, ♃. *aqu. prophylact. nostra* ℥ijß. *borrag.* ℥j. *cinnam.* ʒiij. *conf. hyacinth.* ʒj. *sacch. perlat.* ʒiij. *laud. Opiat. gran.* ij, *misce.* Dicto itaque modo Opio vti poteris: Nec est quod hic vel audax nimis in corporibus cacochymicis, debilitatis, & ventriculo impuro præditis idem vsurpes; vel meticulosior iusto nullo in casu id adhibere contentus, vires enim eius tibi ignotas esse evidentissime hoc modo declaras: Ad Laud. Opiatum antequam deveniam, Capitis dolorem sequentibus mediis tollere studeo: Apponatur cervivi hedera terrestris contusa, Plantago itidem: Pedum plantis & volis manuum hoc aut simile, ♃. *fol. rutæ man.* jß. *fermenti acris* ℥ij. *fimi columb.* ℥ j. *Salis comm.* ℥ß. *aceti sambuc. q. s. misce f. Catapl.* vel, ♃. *boli Armenæ, terræ sigillat. cretæ vulgar. albæ an* ℥jß. *aceti calendulæ q. s. misce applicetur vt præcedens*: Fronti quoque applicavi quandoque caryophill. pulverem, spiritu vini madefactum, Acetum enim nocere censeo. *Barbette Tract. de Peste p. m.* 185.

XLV. Formulæ fiunt ad aëris pestilentis castigationem, aër enim pestilens dum attrahitur, in ore elaboratur, & horum medicamentorum ratione castigatur: Tales autem formulæ non vno eodemque modo parari debent: Nam si constitutio aëris pestilentis sit calida, vt æstate, odoratis frigidis castigabimus, hyeme vero calidis odoratis: ♃. *rosar. rubr. flor. violar. nymph. ana.* ʒj. *cortic. citr. sicci & semi. citri ana.* ʒß. *coriand. santal. citr. & albi ana* ℈ij. *cum mucilag. gummi tragac. extr. cum aqua rosar.* fiant Formulæ: In hac compositione eligantur odorata minus calida, nam hæc tempore calido ephemeram excitare possunt: Omnes autem morbi tempore pestis contagiosi fieri possunt & pestilentes, Summopere igitur cavenda humorum commotio & agitatio: quia autem hæc deglutienda sunt, parum boli addimus, qui inspissando impedit humorum agitationem & infectionem. *Rondeletius.*

XLV. *a. Cibi Appetitus* prostratus restituetur *Acidis*, quovis modo assumptis, & imprimis spiritu Salis dulci, vt & Elixirio proprietatis, aut cum potu ordinario, aut cum mixturis cardiacis vsurpatis: Vbi notandum, cum paucis vt plurimum diebus vim suam deleteriam exerere soleat venenum Pestilens, non esse operæ pretium vt mox in principio de Appetitu restituendo sit valde sollicitus Medicus, quandoquidem superato per Acida quoque veneno, idem sponte quoque redit: quod si tamen segnius revertatur, prædictis sæpius vsurpatis citius reparabitur. *Franciscus Sylvius Tractat.* 2. *paragr.* 621.

Methodus curandi Febrem Pestilentem Sydenhamiana.

XLVI. Quod ad harum Febrium Therapeian attinet, primus quidem locus *Indicationibus curativis* debetur, quæ eo in vniversum dirigendæ sunt, aut vt Naturæ ductum in exterminando morbo accurate sequentes, eidem subsidiariam porrigamus manum, aut vt Methodo, qua Natura in intestino hoc hoste debellando vti solet minime fidentes diversam substituamus: Si quis regerat rem per Pesti fuga alexiteria geri posse? at dubium an auxilium quod præstant manifestæ ipsorum facultati, qua sudores affatim proliciendo simul materiæ morbificæ exitum aperiant, quam occultæ cuidam indoli, qua à Natura ad Pestil. labis malignitatem delendam donata fuerint referri debeat: Quocirca, Intentionem illam priorem expendamus, quæ eo spectat vt Naturæ in materiæ morbificæ exterminatione suo more & modo auxilium suppeditetur, notandum in vera *Peste* Naturam, neque aberrantem, neque coactam, per Abscessum aliquem in emunctoriis erumpentem, vnde materiæ exitus patescit, negotium suum exequi: In *Febre* autem *Pestilenti* dicta, mediante diaphoresi per vniversam corporis superficiem idem effici: Vnde colligere est pro diversa, quam Natura in vtroque morbo præmonstrat, via ac ordine, etiam diversam medendi rationem instítui debere: Nimirum, si quis materiam veræ Pestis, ope sudoris amoliri satagat, is diversæ à naturæ via insistit, vtpote quæ id per apostemata molitur: Contra vero qui aliàs quam per sudores Febris Pestilentis materiam eliminare tentat, is cursum instituit cum Naturæ ductu ac ῥοπῇ nequaquam convenientem: Cæterum in *Peste vera*, quoniam idoneo ac certo remediorum genere naturalis morbificæ materiæ eiectio, i. e. *Apostematum eruptio*, promoveri possit nondum constat, Nisi quis forte victum corroborantem, atque Cardiaca ad illud conferre posse existimet: quæ tamen multum dubitarem ne ægrum, iam iam plus æquo calescentem, in maiorem æstum coniiciant: Certe sudores in hoc casu frustra esse compertissimum habeo, quanquam haud inficior post magnos sudores, ad trium quatuor horarum spatium productos, ac deinde abruptos, Tumorem se in conspectum dare; quem ego à sudore minime proficisci arbitror; vtpote quo vigente nullum appareat eruptionis indicium; finito quidem veluti per accidens consequatur, nimirum cum iam aliquam sarcinæ partem, quæ naturam plus satis gravabat, sudores abstulerint, ac corpus à cardiacis ad diaphoresin suscitandam propinatis vehementius incalescat: Verum quam fallax & infida sit hæc peccantis materiæ per Apostemata à sudoribus foras evocata exterminatio, testor funestos eorum exitus qui hoc modo tractati fuerunt, è quibus vix tertius quisque medicationis ac morbi periculum evasit: E contra vero multi, quibus laudabili ritu Tumores eruperunt sanitatem brevi recuperarunt: Verum lubricam

atque aleæ plenam esse huius morbi per Tumores iudicationem ex eo manifestum est, quod interdum Bubo, qui primum laudabiliter, ac cum symptomatum remissione protuberavit, postea ex improviso dispareat, eiusque loco maculæ purpureæ, certissimi mortis indices, succedant: cujus retrocessionis causa magnis illis sudoribus, ad eruptionem promovendam destinatis, iure tribuenda videtur, vt qui bonam materiæ partem, quæ tumoris molem infarcire ac sustentare debuerat, aliovorsum per ambitum corporis distrahendo ac dissipando difflaverint: Utut sit, hoc saltem planissime constat, cæteris affectibus, à Dei O. M. benignitate, certam amoliendæ causæ morbificæ rationem, huic autem nonnisi lubricam & versatilem adiunctam esse: Ex his sequitur Medicum, qui in aliorum morborum medicatione Naturæ ductum ac propensionem pressim sequi tenetur, hic eiusdem auspiciis renūtiare debere.

Quare cum minime securum sit in exterminando hoc morbo Naturæ vestigiis insistere, iam dispiciendum venit qua arte *Secundæ intentioni* satisfiat, nempe aliam, atque à naturali diversam, solutionem aggrediendi: Hoc autem dupliciter fieri posse existimo, sc. vel per *Sanguinis missionem*, vel per *Sudores*: Priorem quod attinet, non sum nescius sacram apud plerosque audire *Venæ sectionem*: Verum vulgi prę-iudicia parum moratus, primo quidem Medicorum, qui grassante nupera lue in vrbe perstiterunt, fidem appello, Numquis eorum V.S. larga manu, ac repetitis vicibus, nec non Tumore nullo adhuc protuberante celebratam, Peste laborantibus funestam esse animadverterunt? Parcam quidem, vel tumore iam conspicuo, sanguinis detractionem semper damnosam esse neutiquam mirandum est: Siquidem cum mediocris tantum quantitas cruoris adimitur, hinc Naturæ, quæ tumori protrudendo totas intendit vires, rei administratio e manibus eripitur, nec interea alia satis efficax materiam morbificam evacuandi ratio substituitur: Apparente autem iam Tumore celebrata venæ sectione, cum à peripheria ad centrum trahat, motui naturæ, qui fit à centro ad circumferentiam, inducit motum plane adversantem: *Venæ sectionem* autem in *Peste* convenire complures, iique gravissime Scriptores iampridem senserunt, Verum qui totum curationis negotium in copiosa, qualem nos postulamus, sanguinis detractione collocaverit, vnus, quod sciam, repertus est *Leonardus Botallus*, Medicus superioris sæculi celeberrimus, *Ego*, inquit, *nullam Pestem esse puto cui hæc non possit esse salutaris supra omnia remedia, modo opportune & quantitate convenienti vsurpata sit: ratus eam aliquando inutilem inventam fuisse, propterea quod aut tardius, aut parcius quam opus esset, aut quod vtroque modo circa eam vsurpandam peccatum esset*: Et paulo post, *At in tanta timiditate, & parca detractione, qui fieri potest vt quis recte possit judicare quantum ea in Pestilenti morbo prodesse valeat aut obesse: Non enim morbus pro cujus curatione requirebatur detractio ℔ iv. sanguinis, in quo vna tantum detrahitur, si hominem interficiat, ideo interficit quia sanguis est missus, sed quia non justo modo missus est, nec forte etiam opportune*: Quæ omnia experientia confirmat, & ad curationum exempla descendit: Sed libet hic rei, in nostra Britannia gestæ, historiam oppido raram hic loci apponere; Cum inter belli civilis calamitates Pestis etiam multis in locis grassaretur, ac forte in Castrum *Dunstur*, in Provincia *Sommertonensi*, aliquot præsidiariis cum macularum efflorescentia derepente exanimatis, complures alios corripuisset, Chirurgus quidam, qui à longis in regionibus exteris peregrinationibus redux, tunc temporis stipendia inter alios faciebat, à præsidij Præfecto rogat ut sibi liceret commilitonibus suis pro virili succurrere; quo annuente, singulis ægris, statim à primo morbi insultu, atque nullo adhuc Tumore conspicuo, Sanguinem ingenti copia detraxit, donec pedibus deficere inciperent, nam stantibus, ac sub dio vena pertusa est, nec aderant vascula quæ cruoris in terram effluentis mensuram definirent: hoc facto eos in tuguriola sua ad decumbendum dimisit: Et quanquam à venæ sectione nullum omnino remedium adhibuit, tamen ex compluribus iis quos hoc modo tractasset, mirum dictu, ne vnus quidem desideratus est.

Huius autem Praxeos vtilitatem etsi non mente tantum ac judicio assequor, verum etiam reipsa atque editis experimentis dudum exploravi, tamen Pestilentis fermenti per *Diaphoresin* dissipatio, præ eiusdem per V. S. evacuatione mihi multis nominibus arridet, vtpote quæ nec ægrorum vires æque prosternat, nec Medicum infamiæ periculo obiiciat: Atqui & hæc difficultatibus suis non vacat, primo enim multis, ac præsertim calidioris temperamenti juvenibus, sudores ægrius proliciuntur: cujusmodi ægros, quo hidroticis fortioribus, ac cumulatiori tegumentorum pondere diaphoresin conciere satagas, eo in manifestius Phrenitidis periculum adduces; aut, quod tristioris adhuc ominis est, vana spe aliquantisper lactatus, tandem pro sudoribus *Exanthemata pestilentia* elicies: Cum enim præcipua huiusce mali labes in spirituosiori massæ sanguineæ parte resideat, vnde crassiorum particularum exagitatio nonnihil languidior quam in aliis inflammationibus plerumque existat, tenuior illa portio novi caloris accessione in maiorem rabiem acta, impetu demum facto omnes cruoris fibras, vltra texturę modum distensas, prorsus frangit ac comminuit, à qua fibrarum sanguinearum dissolutione *Macularum Pestilentialium* causam petendam esse censeo: quippe non secus ac vibices à plaga fortiore in partem aliquam corporis musculosam inflicta, primo intensius rubicundæ in cute efflorescunt, ac brevi post tempore livorem aut nigredinem induunt: Deinde vero in corporibus, quæ satis prompte in sudorem solvuntur, si diaphoresis justo præmaturius (nempe tota materia morbosa nondum penitus dissipata) abrumpatur, Bubonum, qui laudabiliter quidem sub finem sudoris prodire inceperant, postea deterior evadit conditio; nam subducta, quæ eos in molem attollere deberet, materiæ parte, aut de facili intro remeant, aut saltem ad legitimos abscessus nunquam perducuntur (quemadmodum etiam in Variolis accidere solet, quoties æger per primos dies impensius sudavit) recepto autem denuo intra muros hoste ferali, in sanguine commotio excitatur, cuius opera eo, quo superius innuimus modo, sæpe ecthymata, imminentis lethi indicia foras propelluntur.

Hunc autem ritum imminuendi liberalius sanguinem (cui etiam Prisanæ ac Diætæ id genus refrigerantis vsus accessit) in multis ægris miro profectu continuari, donec tandem in nonnullorum tractatione solito successu destitutus, præ adstantium protervia, qui præiudiciis inanibus destituti, debitam sanguinis quantitatem auferri non patiebantur, magno ægrorum malo, quibus (saltem dum in hoc cardine curandi scopus versaretur) sanguis aut suffi-

sufficienti quantitate, aut non omnino detrahendus fuerat, insignem obicem conatibus meis oppositum sensi, ac proinde alium à venæ sectione huic morbo occurrendi modum reperiri, magnopere an ex vsu futurum iudicavi.

Primo, si quidem Tumor nondum protuberaret, sanguinem pro ægri viribus, ac temperamento modice detraxi, quo facto Diaphoresis, cuius alias sollicitatio in nonnullis corporibus non modo summam habebat difficultatem, verum etiam maioris incendii, proindeque Ecthymatum purpureorum periculum minabatur, facilis erat atque expedita: Atque hanc sanguinis jacturam, quæ vtut exigua alias gravissimum incommodum attulisset, diaphoreseos immediate insequentis beneficium abunde compensavit: Post venæ section. (quam in lecto celebrandam curavi, cum iam omnia ad Sudores proliciendos in promptu essent) ne vel minima interposita mora stragulis ægrum obrui, ac laciniam laneam sincipiti alligari iussi: quæ quidem capitis obtectio ad sudorem ciendum plus proficit quam quis facile crediderit: Deinde si Vomitus non adessent, hæc & similia hidrotica exhibui. ℞. *Theriac. Androm.* ℥ß. *El. de Ovo* ℈j. *pulver. è chelis cancr. compos. gr. xij. cochinell. gr. viij. croci gr. iv. cum s. q. succi Karmes f. Bolus*, quem sumat sexta quaque hora, superbibendo cochl. vj. seq. Julapii ℞. *aq card. bened. & scord. compos. ana.* ℥iij. *aq. theriac. still.* ℥ij. *syr. caryoph.* ℥j. *m.*

Quod si Vomitio interpellaret, vt in Peste ac Febribus Pestilentialibus sæpissime accidit, medicamentum sudoriferum tantisper propinare distuli, donec solo tegumentorum pondere (nisi quod linteaminis pars ad colligendos halitus vultui superinduceretur) sudor promanare inciperet: Nam (quod quidem observatu summe dignum est) cum materiæ morbificæ radii versus ambitum corporis sese exporrigant, illico alvi profluvium & vomitiones, ab eisdem introrsum reflexis, ac in ventriculum & intestina decumbentibus provenientes, vltro sedantur; adeo vt quantacunque ventriculi subversio præcesserit, assumpta deinceps medicamenta probe retineantur, ac ad sudores ex voto proliciendos conducant: Inceptam autem Diaphoresin, haustibus zythogalæ salvia alteratæ, vel cerevisiæ cui macis aliquantulum incoxerit, subinde repetitis, ad naturalis diei spatium continuari præcepi, Abstersione interim omni religiose interdicta, imo nec infra xxiv. horas à sudoribus finitis indusium, vtcunque madidum ac immundum mutari permitto; Id quod summa cautela observari velim: Quod si sudatio angustiori temporis limite circumscribatur, recrudescit illico symptomatum sævitia, atque ægri salus, quam prolixior diaphoresis extra aleam constituisset, in acie novaculæ relinquitur; Et profecto *Diemerbrochium*, aliosque nequeo satis mirari, quoties adverto eos tam levi prætextu ad diaphoresin interpolandam adduci, vt scil. ægrotorum viribus consulatur; primo enim ægrum sudore diffluentem viribus melius quam antea constare, nemini in huius morbi medicatione vel tantillum versato non potest esse animadversum; Quod me hac in re vsus atque experientia docuit palam propugnare non verebor, Multi, me authore, in 24. horarum diaphoresin conjecti, tantum abest vt se exinde debiliores factos quererentur, quin potius quantum supervacanei humoris sudando decessisset, tantundem novi roboris sibi accrevisse profiterentur: Circa horas autem aliquot posteriores, non sine stupore observavi erumpentem Sudorem quendam, priore illo, quem vis medicaminum expresserat, magis naturalem, genuinum, copiosum, quique multo plus levaminis afferret, plane ac si vere Criticus foret, ac totius morbi eradicativus: Porro in summo Sudoris vigore, iusculis ac sorbilibus confortativis ægrum reficere, quid secum incommodi trahat non video, ideoque ad nihilum recidit illa obiectio de virium ad longos sudores perferendos impotentia: Videre autem est (quod hujus praxeos vtilitatem proclamat) quod quamdiu æger sudore diffluit, bene se habere existimet; neque minus ex adstantium iudicio res tota in vado constituta videatur: atqui quamprimum corpus arescere incipit, ac sudor abrumpitur, omnia in peius ruant, morbo quasi postliminio redeunte;

Per horas à finito Sudore xxiv. moneo vt frigus caute vitetur; indusium sponte sua in corpore arescere permittatur, potulenta omnia calidiuscule hauriantur, & zythogalæ salvia alteratæ vsus etiamnum continuetur: Insequenti luce Catharticum exhibeo, Atque hac medendi ratione complurimis Febre Pestilentiali correptis sanitatem restitui; adeo vt ne vnus quidem ex eo morbo mihi desideratus est postquam eandem exercere inceperam.

Verum vbi *Tumor* jam enatus fuerit, venam aperire, etiam in corpore ad sudandum quantumvis inhabili, hactenus non sustinui, veritus ne materia morbifica, in depleta vasa confertim remeante, subitaneus ægri interitus destinatam diaphoresin anteverteret: Nihilominus fortasse satis tuto administrari poterit phlebotomia, modo confestim ab ea peracta, ac nulla mora interiecta eliciantur Sudores, qui ad spatium superius requisitum producti, omnem Tumoris molem paulatim absumere & dissipare valeant; idque longe minore salutis periculo, quam si legitima apostematis maturatio, quæ in præcipiti affectu admodum incerta ac fallax existit, serius expectaretur. *Sydenham Observationum de morbis Acutis sect. 2. cap. vlt.*

Methodus curandi Pestilentem Luem Sylviana

XLVI. *a.* Quemadmodum ex symptomatum omnium Pestem comitari solitorum examine, atque remediorum ipsius præcautioni inservientium consideratione lethalis plerisque veneni naturam in Sale volatili & acri consistentem deduximus (vide *Paragr. 23. a.*) ita idem ex eiusdem curatione confirmatum iri putamus: Ut autem Methodica & Rationalis instituatur Pestis curatio, considerandæ non tantum *Functiones*, quæ primario ac potissimum labefactantur, verum *Partes* quoque, tam continentes quam contentæ, quæ præ aliis tunc afficiuntur: Functiones sunt potissimum vitales dictæ, & inter has, quæ Sanguinis mutationem in corde contingentem spectant, & à quibus vita proxime pendet: Inter *Contenta* igitur, vel *Sanguis* vniversus, vel quædam ad Sanguinis massam producendam concurrentia, vel vtraque sunt in Peste male affecta: Inter *Partes continentes*, solidásque, observamus tum Glandulas conglobatas, à *Bubonibus*, tum externam cutim cum partibus adjacentibus, à *Carbunculis* & *Maculis* corripi ac corrumpi: Sanguinem ipsum in Peste plurimum immutari constat, quando ipsum consistentiam suam sæpenumero amittere, ac solito fluidiorem fieri affirmavimus: Cum autem ab

Acido succo sanguini consistentiam omnem accedere credamus, merito Acidum sanguini admistum, admiscendumve, præ cæteris contentis omnibus plurimum in Peste pati & corrumpi conclusimus: Cum amplius à nullo tam potenter infringi, adeóque corrumpi Acidum ostenderimus quam à Sale lixivo, merito ab ipso venenum Pestilens nos deduxisse existimamus: Denique cum hujus operationem velocem, ac vim acerrimam ad rationis trutinam expenderemus, Sal illud Lixivum & Volatile & valde Acre pronuntiavimus: Cumque inter omnes in corpore nostro hactenus observatos Humores, Bilis sola deprehensa sit participare de Sale volatili, existimamus plane secundum rationem nos iudicasse, non raro ipsam vitiari à veneno pestilenti, reddíque solito actiorem magísque volatilem: Adeo vt venenum pestilens Bili, tanquam humori sibi maxime homogeneo, se jungat, illámque vitiet: in Acidum vero, tanquam in heterogeneum atque oppositum, vim suam exserat, ipsumque potenter infringat & corrumpat: Venenum Pestilens dico, quia saltem quantum plerique Medici statuunt, haud in humano corpore generatur, sed forinsecus ipsi accedit, atque aliis quoque postmodum per contagium communicatur: *Indicationes* proinde in pestis curatione observandæ, petendæ sunt primo ab ipso veneno forinsecus in corpus admisso, atque tum Bilem inficiente, tum *Succum acidum* corrumpente ac infringente, tum Sanguinem ipsum colliquante, tum Partes solidas, per Bubones, Anthraces, ac Petechias destruente: 2. Ab ipsa Bile, à pristina sua integritate degenerante, atque Pestilentis veneni naturam induente: 3. Ab Acido in corpore nostro Succo, & fracto & corrupto. 4. Ab ipso Sanguine liquato & consistentia sua destituto: 5. A Glandulis Conglobatis Bubones patientibus: 6. A partibus quibusvis Anthracum virulentia correptis corruptísque: 7. Ab vniversa corporis superficie multifariis Petechiis & maculis inquinata, & quandoque simul corrupta.

Primo, Ipsum *Venenum Pestilens*, quatenus præter Naturæ leges in humanum corpus admittitur, reciprocam sui ex eodem expulsionem indicat: Idem quatenus omnia in corpore occurrentia inficit, & à statu laudabili in noxium mutat, sui alterationem & correctionem indicat. Secundo, *Bilis*, quatenus à Veneno Pestilenti Volatilior redditur & Acrior, sui fixationem & contemperationem indicat: Tertio, *Succus corporis* Acidus, quatenus à Veneno Pestil. Acrimonia eius Acida infringitur & corrumpitur, eiusdem Aciditatis reparationem ac restitutionem indicat: Quarto, *Sanguis*, quatenus à Veneno Pestil. consistentiam suam amisit, eiusdem redintegrationem indicat. 5. 6. 7. *Bubonum*, *Anthracum*, ac *Petechiarum* peculiares Indicationes seorsim prosequemur, Nunc præmissorum Indicantium Indicata proponamus.

1. Venenum Pestilens, cum frequentissime per cutis poros penetret ad Interiora, commodissime per eosdem expelletur, adeóque per *Sudorifera*. Idem cum aliquando vna cum aëre forsan inspiretur, atque Salivam tunc simul alteret ac corrumpat, quæ continue deglutita in Ventriculo Nauseam excitet, non incommode tunc *Vomitorio*, ex parte saltem, iterum è corpore propelletur: Ubi autem pars eius vomitione eiecta, reliqua cum aëre ad Pulmones, mox & sanguinem transiens prædictis Diaphoreticis convenientissime cum sudore extrudetur denuo foras: Idem Venenum quatenus qualitate sua noxia, quævis in corpore occurrentia vitiat & in peius mutat, & quidem qualitate sua Salsa, Volatili & Acri, medicamento potenter figente, atque Acrimoniam demulcente corrigetur: Quoniam vero nil æque figendi demulcendique vim habet ac Sulphur, sed fixum, idcirco illa vis merito expectatur à quovis Sulphure simili, hoc est fixo & figente, metallico puta vel minerali. Secundo, *Bilis* Volatilior & Acrior à pestilenti veneno reddita iisdem quibus & illud medicamentis figetur denuo ac temperabitur: Tertio, *Succus Acidus*, à Pestilenti veneno fractus & corruptus, reparabitur vsurpatione *Acidorum*, vniuscuiusque constitutioni singulari convenientium. Quarto, *Sanguis* consistentiam suam perditam recuperabit assumptione Acidorum, non confertim, at per vices atque parva semper quantitate assumptorum, Postquam vero tam multa sunt in Peste curanda Indicationes, prudentis Medici erit illam remediorum materiam seligere, atque in vsum revocare, quæ quamplurimis satisfaciat Indicationibus, quo vna sæpe fidelia plures dealbentur parietes, atque minime compositis medicamentis curentur Peste infecti. *Franc. Sylvius Tractat.* 2. *Append.* §. 485. *& sequ.* materiam Medic. vide *ibidem*.

XLVII. Si quis omnia quæ docuimus de varia in Peste curanda Indicatorum materia Medica, inter se conferat, non ita difficulter observabit admodum paucis posse primariam Pestis curam institui medicamentis satis simplicibus, *Vomitoriis* puta, sed Antimonialibus præsertim, *Sudorificis* multifariis, ac itidem antimonialibus præsertim: *Salem* ac *Bilem* nimis volatilem *figentibus*, inter quæ haud postrema sunt *Antimonialia*: Salem Bilémque acriorem temperantibus, Inter quæ plura quoque sunt Antimonialia: *Acidum*, & in sanguine, & alibi *deficiens* reparantibus, quæ non desunt in Antimonio, adeo vt ex vno, & forsan solo Antimonio, parari possint medicamenta omnibus ac singulis Pestis Indicationibus satisfacientia: *Salia Volatilia* oleosa, & sudori movendo, simulque veneno pestil. foras propellendo & Sali Bilique nimis acri temperandæ conducent: *Acida*, & imprimis ex nitro paratus spiritus, Sali & Bili volatilitate nimia & acrimonia peccanti corrigendæ, vt & restituendæ sanguini consistentiæ, Acidóque in corpore inertiori reparando servient: adeo vt quivis ad summum triplicibus medicamentis opus habere videatur ad Pestis curam internam fœliciter absolvendam, & 1. quidem *Vomitoriis*, quoties ipsis locus concedi potest aut debet. 2. *Sudorificis*, sed sale volatili oleoso imprimis constantibus, veneni nempe Acrimoniam simul temperantibus: 3. *Acidis*, quibus præferendus spiritus Nitri, Cum simul figendi vi sit præditus, sed Aqueis convenientibus diluenda sunt pleraque, ne noceant.

XLVIII. Quinimo aliquando simul coniungi possunt Vomitoria Sudoriferis, & Sudorifera Acidis, vel saltem in medio Sudore mixturæ sub-acidæ cochleatim exhiberi: Dico coniungi posse nonnunquam *Vomitoria Sudoriferis*, nam nil nocet illa simul assumi & simul operari, postquam non sunt motus sibi contrarii, sed diversi, per Vomitum & Sudorem. (Vide *lib.* 19. *tit. de Vomitoriis.*) In Pestis ergo curatione tuto potest mox in eius initio, vrgente nausea, & constantibus adhuc viribus, exhiberi Vomitorium ex Antimonio paratum, sed quod simul vim habeat Sudorem movendi, Antimoniū puta diaphore-

phoreticum dictum, sed haud nimis fixatum, aut aliud præstantius, cui tale suppetit, Vel potest cum quovis alio vomitorio Antimoniali conjungi aliud sudoriferum, aut ex eodem antimonio, aut ex eadem materia paratum. *Idem* §. 593. *&c. &* 607.

XLIX. Hoc assumpto medicamento Æger se componat in lecto ad Sudorem promovendum, tegendo se mediocriter, h. e. tot vestibus quot sine anxietate potest ferre: Post horæ dimidium, si nec sudor, nec vomitus vel alvi dejectio sequatur, assumat jusculum, vel cerevisiam, vel vinum calens, idque subinde repetatur, donec alterutra observetur evacuatio, eáque satis sufficiens: Quod si post horam vnam vel alteram neutra consequatur, nil obstat novum ægro exhiberi medicamentum, quin & vrgentibus angustiis tertium: Illud enim observandum, nisi ab assumpto sæpius medicamento, vel sudorifero, vel vomitorio, sequatur vel sudor, vel vomitus alvíque dejectio, aut tollatur, saltem minuatúr cordis anxietas, plurimum periclitari ægrum: signum enim est venenum pestilens aut copiosum, aut valde volatile, aut valde acre existere in corpore, quare spes est in angusto: Quod si contra sursum, vel deorsum fiat excretio, sudor saltem copiosus profluat, cordis anxietas & nausea minuatur, atque Pulsus major & robustior reddatur, bene sperandum de Cura felici: Hæc autem vt festinetur, & finito sudore, & ipso adhuc durante, mixturæ cardiacæ & Acidis præsertim constantes, cochleatim & per intervalla brevia ægris exhibendæ sunt; quo restituatur Acidum in ipsis fractum, Sanguinique sua conservetur restituatúrve consistentia, sine qua diu superesse in vita homini nulli datum: Quandiu vero adhuc Pestis vrgentis signum in ægro remanet, tamdiu in *medicamentis Salem volatilem figentibus, acrémque temperantibus*, & *Acidum* restituentibus pergendum, ne venenum neglectum, ac sibi relictum novas vires acquirat, & inopinato ægrum nimis securum opprimat & è medio tollat. Hac certe ratione & methodo felicissime Ægros multos curavi: At illa neglecta multos pereuntes vidi, atque non raro immorigeros, ac sui negligentiores, quamvis frustra monui, ac meæ conscientiæ sic satisfeci. *Idem* §. 609. *& seq.*

L. Fit nonnunquam vt *Tumores* prorumpant, nec Febre, nec graviore aliquo symptomate prægresso: quanquam suspicor rigorem & horrorem leviusculum, ac minus perceptibilem semper præcessisse: Quibus autem hoc obtingit, iis integrum est per publicas plateas pro libitu obambulare, ac communia vitæ munia, sanorum more, spreta omni regiminis cura, obire. *Sydenham Observat. in Acut. p. m.* 126.

FEBRIS PETECHIALIS.

SYLLOGE.

An Exanthematis *erumpentibus* vena secanda. 1.
An purgandum. 2.
An Vomitus *ciendus*. 3.
Vinum *fuit salutare*. 4.
Iudicatio est imperfecta. 5.

I. Apage αἱμοφόβους conspectis in cute *Papulis* venæ sectionem superstitiosè abhorrentes: Nam vt sileamus naturam oneris parte levatam, majoribus ausis adversus reliquias materiæ alacrius insurgere, certissimum est cutaneas illas efflorescentias esse symptomaticas atque ἐκβράσματα sive rejectanea sanguinis æstuantis, proindéque phlebotomiam expostulantis: At demus eas esse criticas, tamen sine dubio crisis erit ἡμίῤῥοπος semiflua, & abscessus quasi dimidiatus, morbóque impar, quem adjuvare æquum est, eundo semitam naturæ, ἀκτέα ᾗ ῥέπει διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων: Atqui idem est motus exanthematum & venæ sectionis, E centro ad circumferentiam, è corporis penetralibus in ejus superficiem; tantum abest vt aperta vena resfentur succi ad cutem evocati itérq; relegant: Annon enim inanitis per V. S. artuum venis, sanguis è maioribus interioribusque vasis continuitate quadam illico affluit, vacuum locum repleturus? Quis igitur negare ausit à phlebotomia sanguinem ferri, non foris intro, sed intus foras? unde etiam in inflammationibus internis, item in moerore & timore improviso vena statim ferienda est, ad sanguinis & spirituum in visceribus collectorum explicationem: Et quanquam post phlebotomiam somnus interdum premat, ob dissipatos spiritus quos natura resarcire satagit, is tamen jure interdicitur, ne præsidium suo frustretur fine, nempe diffusione sanguinis ab internis ad externa. *Menjotius de Feb. maligna.*

II. Minimè est *Febri Ardenti cum maculis* congruens *evacuatio* per *ventrem*, tametsi aliquando etiam prosit: Vidimus certè nonnullos ita affectorum alvi fluxione liberatos, tamen multò melius, tutiusque liberantur sudore, quia avertuntur à visceribus succi maligni: Deiectiones verò ita affectis multò sæpius vidimus prodesse citatas pharmaco, quam sponte fluentes: neque immeritò, quia in talibus natura extrorsum nititur; introrsum ergo ire sponte succos, magnæ signum est debilitatis; trahi verò pharmaco non item: quia quod à causa externa fit non debet imputari affectioni: Expurgare ergo inter initia plurimos horum juvit, atque adeo per totum morbum procurare ne alvus adstricta sit, quia nulla ratione melius præcaventur symptomata, à quibus omnes ferè hujusmodi periclitantur: Tamen cum spontaneis dejectionibus ingruere hunc morbum, aut per alvi fluxionem judicari periculosum esse, & dicta ratione, & plus satis jam longo experimento didicimus. *Vallesius lib. 4. Epidem.* Non expurgandum per ventrem est nisi magna succorum multitudo videatur subesse, cujus non possis expectare per cutem discussionem. *Idem 6. Epid. sect.* 2.

III. *Vomitus* in *malignis cum Exanthematis* vniversim sunt inutiles, nisi forte plurimum humoris in cavo ventriculi contineri sentiatur, tunc enim licebit quod ibi continetur vomitu rejicere, præcipue si qui ægrotat vomat facile, alioquin ad vomitum cogendus nullus est, ne motus humoris, alioqui vitiosi, introrsum revocetur. *Valles. 6. Ep. s.* 2. Nimirum os ventriculi acrioris sensus est, & cordi ac capiti vicinior quam vt maligni succi in illud debeant convocari. *Id. 7. Epid.* Curandam habui N. Virginem ann. 36. biliosissimi temperamenti, anno 1659; huic in febre vehementi oborta sunt vbertim exanthemata purpurea, rubra, livida. Variolis non laboraverat, tunc temporis epidemiis: quo momento exanthemata eruperunt, maxima accessit anxietas, cujus causam exprimere non poterat: bilem os ventriculi vellicare suspicatus, cujus vomitui erat assueta, tepidam exhibeo; huius potum paulo post sequitur æruginosæ bilis per os excretio, evanescentibus illico exanthematis, succedentibúsque Variolis, quibus feliciter defuncta est.

IV. *Vini usum* damnat *Galenus* 1. ad Glauc. c. 14. in febribus, præsertim ardentibus, & cum delirio: *Petechiali* febre anno 1659. populariter in urbe nostra grassante, eo devenerat N. ut nulla spe superstite de vita esset conclamatum: Ille vero qui mori se intelligebat, misso ad Episcopum nuntio, supplex vini haustum expetit ante fatalem horam, quod illi illico concessum fuit largiore quam expetierat mensura: Post haustum vini Rhenani in sudorem solutus quievit, & judicata est cum salute febris, quanquam aliquoties ob diætæ vitium recidivam postea passus sit, innoxie tamen. *Bartholinus cent.6. histor. 7.* Pro vino acriter pugnat validis rationibus *Helmontius de Febr. cap. 12. §. 7.* vt etiam pesti concedat, Invitis Medicis in Petechiali febre vino convaluit *Cæsar Crivellatus*, ut fatetur cap.22. de usu vini in Acutis. Anno 1676. Burgi Segusianorum febris maligna epidemia fuit, è qua plures interibant quam evaderent; lumbrici vivi ex omnium ore prodibant: Medicus periculum facturus quid citius illos interimeret, quosdam oleo rigavit, alios succo citri, aceto, nec tamen necabantur; tandem vino aspersi celerrime moriebantur; hinc audacior factus ægris vinum intrepide porrexit, quod deinceps illius febris alexiterium fuit gratissimum, unde omnes fere salvi evasere.

V. Nunquam observavi in hanc vsque diem, naturam perfecte judicasse hanc febrem expulsione facta ad cutem harum macularum, quod rationi consonum: Nam si minera hujus putredinis conservatur in massa sanguinis, qui fieri potest judicari febrem ex illis infectionibus cutaneis? certum illud est naturam non benè vacuare cum parum euacuat: Infectiones autem illæ admodum exiguæ sunt, in relatione ad humorem corruptum & venenatum: Deinde materia efficiens infectionē longè tenuior est quàm sit basis putredinis, & certè minimè ad illius extirpationem sufficiens: At maxima spes salutis in hoc affectu reponi debet in vacuatione sanguinis statim ab initio factæ: mox in vacuationibus alvi, ac in ijs quæ fiunt per sudorem, & aliquando etiam per urinas. *Augenius.*

FEBRIS PLEVRITICA, PERIPNEVMONICA.

Descriptio & Curatio.

Cum tempestas æstatis simillima ad postremos usque Octobris dies perseveraret anno 1675, eam vero mox exciperet frigida & humida, *Tusses* ubique numerosiores grassabantur, quæ Febri sternebant viam, atque in eam quam libentissime commigrabant: Interea, vt *Tussis* Constitutioni opitulabatur in febre producenda, ita etiam *Febris* occasionem ex Tussi natam arripiens, jam *Pleuram* ac *Pulmones* haud aliter invadebat, ac caput invaserat septimana illa quæ harum Tussium exortum fuerat prægressa: Quæ tamen improvisa symptomatum mutatio nonnullis ansam præbuit (qui minus diligenter animum adverterant) *Febrem* hanc pro *Pleuritide essentiali*, aut *essentiali Peripneumonia* habendi, licet eadem omnino illa maneret, atque fuerat per integram hanc constitutionem: Et quantumlibet lateris dolor punctorius, dyspnœa, color detracti sanguinis &c. essentialem Pleuritidem subesse innuerent, non aliam tamen medendi methodum postulavit hic morbus, quam quæ febri hujus constitutionis quadrabat, ab illa vero quæ veræ pleuritidi conveniebat, abhorrebat admodum: Adde quod Pleuritis, cum est morbus primarius, eo plerumque tempore anni soleat invadere, quod inter ver ac æstatem ambigens, vtriúsque quasi fibula est: Hic morbus alieno prorsus sydere natus, pro symptomate tantum Febris, isti anno propria quæ fuit, ducendus est, atque accidentalis Tussis sobole.

Vt ad eam methodum rite procedam, quam hujus anni Tussibus deberi monuit experientia, Animadvertendum est Effluvia ista quæ à sanguinis massa per insensibilem transpirationem ablegari solent, à frigore cutis spiracula subito contrahente intro verti, & in Pulmones deponi, quos irritando Tussim mox excitant: Cúmque hoc pacto detineantur calidæ istæ & recrementitiæ sanguinis exhalationes, quo minus per cutis poros exeant, *Febris* in sanguinis massa facile accenditur: Vbi scilicet vel tanta est halituum copia vt pulmones iis eliminandis haud sufficiant, vel calore adventitio, sive remediorum, sive regiminis justo calidiorum, quasi adiecto oleo ignis augetur, & qui in febrem jam erat plus satis erat proclivis, in eandem præceps agitur: Hac innixus basi, si Tussis nondum Febrem, atque alia symptomata quæ vtplurimum se adjungere diximus, accersiverat, satis esse arbitrabar ægrum à carnibus & liquoribus spirituosis quibuscunque arcere: hortabar vt exercitiis vteretur moderatis & frueretur aura liberiore; Prisanam pectoralem refrigerantem subinde hauriens: Sufficiebant hæc paucula & ad *Tussim* perdomandam, & Febrim, aliáque symptomata prævenienda: Sicut enim abstinentia à carnibus, & liquoribus spirituosis, tum etiam refrigerantium vsu, ita contemperabatur sanguis vt impressioni febrili ineptior esset; Ita etiam exercitii ope, fervida illa sanguinis effluvia, quæ, quoties corporis pori à repentino frigore occluderentur, intro acta Tussim excitabant, via sibi naturali ac genuina exhalabant opportunius, & cum bonis ægri rebus difflabantur: *Tussim* quod spectabat sedandam, haud vacabat periculo Narcoticis atque Anodynis illam aggredi: Nec minus periclitabatur si quis liquoribus spirituosis, calidísque medicamentis idem moliretur, cum vtroque modo inviscata, atque indurata Tussis materia, halitus isti, qui à sanguine placide ac sensim discedentes tussiendo in auras evanescerent, jam exitu negato, in cruoris massa præclusi Febrim ibidem ciebant: Atque hoc sæpenumero non paucis pessime cessit, qui cum spiritu vini vstulato, aliisque calidis liquoribus Tussi obicem ponere niterentur, affectus Pleuriticos & Peripneumonicos invitabant: Nec minus hallucinabantur qui provocatis sudoribus morbi causam exterminare volebant; etsi enim sudores sponte prorumpentes, haud raro præ cæteris quibuscunque præsidiis causam morbificam expellere possint, liquet tamen nos, dum in ijs extorquendis sumus, sanguinem incendere, & quem servare volumus ægrum letho dare posse.

Febri, & pessimis ejus symptomatis rectissime occurrebatur V.S. in brachio, & Epispastico nuchæ applicato (Tussi enim superveniebat capitis, dorsi, atq; artuum dolor) Clysteres item quotidie iniiciendo: Ægrum interim monebam vt singulis diebus ad horas aliquot lecto absisteret, abstineret à Carnibus, Prisanam aliquam &c. refrigerantem & lenientem sorberet: Elapso jam biduo triduóve, si nondum minueretur dolor lateris, sed adhuc vehementer vrgeret, sanguinem secundo detraxi, & vt in vsu enematum adhuc persisteret suasi.

Dum

Dum hoc pacto spatium morbo concederemus, quo sanguis calidas illas particulas, quæ in pleuram ac pulmones impegerant, sensim excuteret, symptomata vniversa placide solebant evanescere; cum qui morbum hostili quasi manu aggrediebantur, ingenti remediorum molimine bellum inferentes, vel suos ægros amitterent; vel saltem phlebotomia sæpius repetita, quam vel postulabat morbi genius, vel etiam tuto ferebat, eorundem vitam redimere cogerentur: Cum enim in vera Pleuritide venæ sectio repetita omnem numerum absolvat, solaque ad curationem sufficiat (modo non obstiterint medicamenta & regimen calidiora, quæ contra militant) ex adverso in hoc symptomate satis erat semel, vel vtplurimum bis venam secasse, modo ægro concederetur vt e lecto exurgeret, & potu refrigerante vteretur: Nulla autem cogebat necessitas sanguinem sæpius educere, nisi vbi à calore foris accedente admodum intenderetur dictum symptoma: neque etiam in hoc casu periculo id omnino vacabat: *Sydenham Observat. in Acut.*

FEBRES PVERPERARVM.

SYLLOGE.

Febris Lactea descriptio & curatio. 1.
Febris Putridæ. 2.
Febris symptomaticæ. 3.
Febris initium vnde ordiendum, à partus die an febris invasionis. 4.

I. PVerperarum tres veluti species Febrium recensentur, *Febris Lactea, Putrida, aut Symptomatica*: *Lactea* oritur eò quod mammis lacte repletis & valde distentis, vasa *sanguinea* comprimantur, adeo vt cruorem illac confluum non facile transmittant: vnde cruor in circuitu suo præpeditus, iuxta totam ejus massam tumultuari incipit; & spiritibus inordinatè commotis, & penitus confusis, efferuescentiam concipit, Synochumque simplicem constituit: Aut quod lactis materia sanguinem trajiciat, vteroque relicto, ad mammas latex iste transferatur, cujus magna portio in cruoris massâ subsistat: quæ si quidem debitum succi nutritii penum excedat, adeoque tota assimilari nequeat, insuper partibus heterogeneis scateat, velut extraneum quoddam & non miscibile, sanguini molestiam creat, proque ipso foras excernendo, effervescentia febrilis triduana impenditur: Febris hæc omnino naturæ committitur, & quamdiu lochia se rectè habent, sine ope medica vtplurimum sat feliciter procedit; quippe post effervescentiam sanguinis, per 3 aut 4 dies peractam, aut sudor copiosus, aut liberalior transpiratio hunc affectum solvit: Interea tamen circa lactis admissionem, notandum in iis quæ lactare nolunt, vsitatum esse primo aut tertio à puerperio die, ceratis modicè adstringentibus (vt pote emplastro de minio &c.) totas mammas obtegere: sic enim glandulosa mammarum substantia nonnihil constringitur, quo humorem lacteum illuc scaturientem minùs promptè suscipiant: hoc tamen remedii genus cautè adhiberi debet, ne si lac omnino excludatur, aut nimis confertim è mammis abigatur, in cruorem subito restagnans, ejusdem inordinationem, febris putridæ sive malignæ prodromum, inducat.

II. Circa curationem Putridarum febrium Medico difficile admodum incumbit pensum, quoniam puerperis pharmacia quævis non modò inutilis ac insuper noxia apud vulgus habetur; quare Medici rarò accersuntur nisi cùm remediis nullus relinquitur locus, & vtilis operæ omnino præterit occasio: Methodus autem medendi (non secus ac in morbis contagiosis) duplex debet institui, Prophylactica & Therapeutica. 1. Licet hæc febris, quantumvis maligna fuerit, contagio minimè accersatur, & accumbentibus nullus venenati miasmatis ab extra suscipiendi incumbat metus, attamen Puerperæ omnes indigenam habent virulentiæ mineram: quare iis exacto regimine opus est, quo nimirum à partu, sine febris periculo, impuritates sanguinis & humorum ritè expurgentur: Ideo hæc tria medicis inculcanda. 1. Exactissimam victus rationem imperari debere, nimirum vt jusculis avenaceis, modo ex cerevisiâ, modo ex aquâ, vino albo admixto, paratis, necnon panatellâ, aliisque levioris nutricatus, per septimanam vt minus, omnino vescantur: Quia multùm inaniuntur, ideo iis crebrius sorbere licebit, at nihil solidi aut fortioris alimenti exhibeatur: Etenim diligenter observavi quod has febres sæpissime induxit præpropera carnium aut esculenti lautioris comestio: quippe puerperæ, non solùm vti graviter vulnerati, verum sicut indispositionem febrilem, ex perturbata sanguinis crasi & temperie nacti, tractari debent: apud ipsas enim cruor pridem nimium evectus, & velut impuro miasmate tactus, pabuli cujusvis sulphurei accessu, citissimè flammam concipit.

Secunda post victum erit cura ne à frigore externo incautius admisso constipentur pori aut sistantur lochia: etenim à levissima occasione, immutato διαιτης modo, sanguis prius effervescens inordinationes concipit: necnon vterus auræ afflatu tactus se contrahit, & vasorum ora, quo minus lochia fluant obserat; quare per quinque ad minus dies mulieres in lecto detineri omnino velim: Tertius restat scopus, vt facta leni sanguinis proritatione lochiorum fluxus continuetur: Therapia à methodo in putridis vsitata longè recedit. Enimvero in ista non expectandum est vt sanguis incendio febrili tactus gradatim deflagret: dein recrementa adusta in sinu ejus sensim congesta subigat, eademque crisi secernat; quin potius (vt in maligna fieri amat) quamprimum immodicè effervescit cruor, à remediis blandè diaphoreticis ipsum exagitari, ejusque mixtiones heterogeneas & impuras foras eliminari convenit: quare inter vulgares, (idque haud perperam) in more est statim sudorifica exhibere: hoc ritu sanguine eventilato ejus effervescentia sedatur, necnon ob agitationem ejus lochia, cohiberi apta, in effluxum proritantur: Cùm itaque hac febre puerpera quædam primò afficitur, protinus danda opera vt sanguini flagranti vberius detrahatur pabulum, per præscriptam diætam, proscriptis carnibus aut earum jusculis: Interea frigida quævis & styptica æqua sanctione arceantur: hæc enim sanguinem figunt & constipant nimis, ejusque expurgationem, valde requisitam, tum per lochia, tum per transpirationem cutaneam, impediunt: quin potius, febre licet vrgente, moderatè calida exhibeantur, decocta aut aquæ stillatitiæ florum calendulæ, fol. pulegii, artemis. rad. scorzoneræ, necnon pulv. bezoartici, spir. cornu cervi, saleis herbarum fixi &c. Si lochia sistantur, vt eorum fluxus denuo cieatur omni modò eniten-

dum erit: Si alvus non respondeat, clystere emolliente blande subducatur: à proritatione fortiori cavendum, quia in puerperio, non secus ac in febre maligna, à copiosa dejectione, cum spirituum deliquio, vires subitò exsolvi constat: Si quando, cum lochiorum suppressione, sanguinis perturbatio insignis, cum vomitu, siti & vigiliis adfuerit, sæpe laudanum croco admixtum, felici successu exhibitum novi: 2. Si non obstante horum remediorum vsu febris vsque ingravescat, & cum pejori symptomatum apparatu sensim augeatur, vt præter sanguinis inordinationes, cerebrum & nervosæ partes percelli inceperint, medicamina, licet plurima cujusque generis tententur, sæpe minus possunt, quinimò in hoc casu indicationes cum istis in ipsa peste adhibendis ferè coincidunt: siquidem lochia aliquandiu suppressa haud facile, aut vix omnino, in magna sanguinis & humorum confusione reduci poterint, Ideo per diaphoretica citatiùs movere convenit: nimirum vt corruptelæ sanguini & succo nervoso impressæ, & ab vtero restagnantes, per sudorem & transpirationem insensibilem quodammodo eliminari poterint: Quare hic pulveres & confectiones bezoarticæ, Spiritus c. c. aut fuliginis, tincturæ è coralliis aut margaritis conducunt: Vidi aliquoties hujusmodi medicamentorum ope, in casu deplorato, cum pulsu aliisque symptomatis paulisper melius se habentibus, aliquantulum spei affulsisse, curatio tamen rarius successit: quin cum iste cardiacorum vsus remitteretur, cum pulsu debili, & diarrhœa statim oborta, laborantes in lethum præcipites ivere. 3. Cùm adhuc in deterius res ægrorum vergant, vt cum febre auctâ, pulsus debilis & inæqualis fuerit, ac crebri horrores & motus convulsivi in toto corpore, cum delirio aut stupore infestent, tunc Medicus, facto prius lethi prognostico, remediis paucioribus, iisque ferè tantum cardiacis insistat; & à S. m. scarificatione, vesicatoriis, aut cucurbitulis omnino abstineat: tales enim administrationes solum odium & opprobrium accersunt, vt propterea à fœminis quibusvis malefici & crudeles habeantur.

III. Acuti *Puerperarum morbi nunnunquam symptomate quodam* insigni, scilicet angina, pleuritide, peripneumonia, dysenteria, variolis aut alius generis stipantur, & tunc temporis affectuum istorum appellationes sortiuntur: cuncta hæc symptomata à sanguinis coagulatione quadam & exinde ejus extravasatione procedere arbitramur: Dum verò sanguis extravasatur in vnâ parte, ejus effluxus quilibet naturalis & criticus cohibetur in aliâ, quare periculum est ne dum cruor, aut in particulari assueroque congelationis foco, aut vniversum in tota ejus massa coagulari incipiat, protinus lochiorum dimanatio sistatur, quod revera vt plurimum accidit, ideoque affectus isti puerperis sæpissimè lethales existunt: Ex his *Angina, Pleuritis, & Peripneumonia*, ob causæ & curationis analogiam, vna considerari poterunt. Cùm puerpera qualibet harum afficitur, a primis statim initiis enitendum erit vt sanguis alicubi defixus, & extravasari cœptus, circulationi restituatur, nec Apostema faciat, quoniam raro admodum puerperæ, febribus istis symptomaticis correptæ, materiæ abscessu aut Sputo sanantur, Quare remedia interna, quæ sanguinem fundunt & à coagulatione liberant, erunt vsurpanda, Cujusmodi sunt imprimis diaphoretica Sale volatili referta, vt spiritus c. c. fuliginis, vrinæ, necnon sales ipsi: item pulveres testacei & bezoartici, lapis prunellæ, decocta & Iulapia è vegetabilibus, menses aut vrinam moventibus, quibus admisceri debent vtero appropriata: non neglectis externè discutientibus: Interim sanguinis impetuosior motus & effervescentia immodica procul inde amandentur, & purgamenta ejus, quibus fieri possit modis, usque inferius transferantur, frictionibus &c. Sanguinis missione, si ingens plethora in toto, & inflammatio valde acuta fuerit in parte: Sin verò necessitas vrgeat ipsam in brachio fieri; ab ista, altera (si admitti poterit) in crura subsequatur: At monendum erit V.S. cautè admodum in his casibus institui debere; nisi enim juvamen præstat (quod rarò contigisse novi) statim, pulsu debiliori facto, res ægrotantium in pejus ruit. *Dysenteria* à simili ferè causa cum prædictis affectibus ortum ducit: verùm in hac, quia sanguis extravasatus illico profunditur, nec in corpore retentus illic molestiam facit, & plus adhuc corrumpitur; cumque hæc ἐκκείσεως via prope vterinum effluxum fiat, eumque postea non alio derivat, hinc minus ab hoc morbo quam à prædictis periculi timetur: Sæpenumero tamen hic affectus puerperis lethalis est, quia à dysenteriâ sanguinem attemperantia & modicè adstringentia indicantur, hæc verò lochiorum fluxum inhibere nimis apta reperiuntur: quare in hoc casu, donec puerperæ diutino fluore ferè satis expurgantur, alterius morbi curatio omittatur, & tantùm demulcentibus symptomatum ferocia compescatur: *Variolarum* indicationes non modo à supradictis dissident, at sibimetipsis contrariis stipantur: Etenim lochiorum fluxus modicè cohiberi postulant; interea tamen vt sanguinis efflorescentia & blanda diaphoresis continuari debeant; Cùm enim in hoc morbo fermentum venenatum duplex extiterit, & particulæ sanguinis corruptæ in duplicem extrinsecus ferantur viam, cavendum est ne minor & angustior porta, materiam, aut totam, aut plus quàm extra mittere poterit, ad limen suum attrahat: Itaque ne lochia copiosius fluentia venenum, exterius efflorescere aptum, intus revocent, erit diæta nonnihil immutanda, atque imprimis ægrarum jusculis, quæ vi alexiteria, simulque adstringenti pollent (vti sunt radix tormentillæ & bistortæ) incoquantur; Etiam pulveres, Iulapia, & tali virtute prædita, debitis intervallis exhiberi convenit, quin etiam in hoc casu nullo modo fœminis indulgeatur vt carnibus earumque jusculo vescantur, aut lecto exsurgant: at quiete tum animi tum corporis procuratâ, & diætâ ex iis quæ sanguinem minimè exagitant imperatâ, res ferè in totum Deo & naturæ committatur. *Thomas Willis lib. de Febribus cap.* 15. & 16.

IV. Plurimum disceptatur vnde hujusmodi febrium initia computari debent, scilicet an ipso partu, an ab ipso febricitationis sensu: Attamen parùm intererit sive hoc aut isto modo hujus solutio statuatur: Nam, si quidem hæc febris solita putridarum studia haud æquabiliter decurrat, nec crisin habitura sit, neque remedii cathartici vsum omnino admittat, non est vt de periodo ejus, aut mensuratione quoad dies omnino solliciti simus. *Idem.*

FEBRIS PVNCTICVLARIS

Cucurbitulis supra emunctoria scarificatis curata.

Febris Puncticularis est continua, ardens male morigenata, cum diris symptomatis, ex interno

no fervore & prava humorum corruptione: Quibus autem signis Pulicares maculæ (vnde illi nomen) à pulicum morsibus distinguantur, dubium est; quidam dicunt ex sævitie & malitia symptomatum hæc cognosci facile posse: sed puncticularia stigmata cum febre miti & benigna sæpe apparent, & interdum citra febrim: Ego in dignotione facili experimento vtor, nam pulicum morsus apposita farina lupinorum, aceto aut oxymelite subacta, statim evanescunt. Pestiferæ vero maculæ, quum à causa interna, eaque vehementi, ortum ducant, at magis radicata, nequaquam: Insuper color morsus pulicum non est sincere purpureus, sed dilutus; puncticularum vero color est mere ruber. Hac febre torquebatur quidam, horrendis symptomatis affectus, oblata alexiteria, 5. die expurgatio mediocris, sanguis emissus, cucurbitæ frequenter cutis applicitæ &c. Tandem die 17. Comatosus factus, præ debilitate & sævitie morbi interni æstuans, e lecto inquietus surgebat: Applicitis omnibus auxiliis in xx. levari non potuit, tamen in inguinibus, & juxta alas affixis cucurbitulis scarificatis, febris est remissa, & paucis adhibitis omnino convaluit: *Hoc enim auxilio ego soleo, quum febris est laboriosa, & aliis non cedit, ad partes ignobiles maleficum succum convocare, ad quas natura sæpe illum detrudere satagit cum vtilitate mira.* Zacutus Pr. ad m. lib. 3. obs. 13.

FEBRIS QVARTANA.

SYLLOGE.

I. NOn audiendi illi qui *Sanguinis missionem* non admittunt in Quartana, nisi illius redundantia per venarum turgentium aliaque signa apparuerit: perpetuo enim ab initio est plethora ad vires, nisi aliis febribus longis successerit. Ac summa commendatione dignum est *Galeni* præceptum 1. ad Glaucon. quo vult vt si sanguis primo detractus niger & impurus appareat, maior illius copia educatur si vero ruber & purus, parca manu detrahatur, neque amplius phlebotomia irritetur. *Riverius lib.* 17. *cap.* 10. Hoc autem præceptum etsi vt plurimum, non semper tamen verum, nam, vt ait Avicenna 1. 3. tract. 4. *Multoties incipit exire sanguis tenuis, processu vero evacuationis crassus & niger*, quia sanguis existens in exterioribus erat probus, in interioribus corruptus, ac putredo in interioribus est recondita: Repetendam autem Sangu. missionem *Author Enchiridii med. Pract.* monet, cùm incalescentibus humoribus metus est ne ob cacochymiam è prima corporis regione in venas majores fiat humorum metastasis, ac quartanæ succedat aut continua, aut pleuritis, aut alius morbus: vel ne iidem in venis & arteriis lienis incalescentes & putrescentes, inflammationem ejus accersant, tuncque majori profectu mitti ait sanguinem quàm per initia morbi. Sanguinis missionem liberaliorem instituit in spuria quàm legitima *Ioubertus*, eo quod non perinde metus est à refrigeratione corporis.

II. *Botallus* contra *Galeni*, omniumque Medicorum placita, S. M. frequenter iteratam quartanam curare asserit, etiam quæ hydropem minetur, suamque sententiam rationibus & exemplis confirmare nititur: Quæ tamen veluti paradoxa rejicienda est, cùm per refrigerationem, quæ toti corpori multo sanguine detracto inducitur, materia morbifica crassior & contumacior evadat. *Riverius.* Adolescens Quartanæ pertæsus cœgit Chirurgum plus sanguinis sibi detrahere quàm vel morbo conveniret, vel vires ipsius forent ferendo: quo temerario auxilii genere tantùm abest vt vel tantulum sit imminuta, vt potius plurimum increverit, exhaustisque vitæ fontibus privaverit corpus colore, decoreque, relictis præcordiis inflatis, cruribus turgidis, stomacho infirmo, pertinacique ciborum fastidio: mansitque perpetuò viribus adeo effœtis, vt etiam ex levissimis morbis incideret continuò in gravissima sympromata: Noli itaque, quisquis es, Quartanam, quæ neminem jugulat, temerè irritare: non feres id impunè, sed reddes illam facilè deteriorem, *Nicolaus Tulpius lib.* 4. *cap.* 53.

III. Non brachii tantùm sinistri venam tundemus, lienis gratia; verùm etiam dextri, cùm in hepate præcipuè vsti sint, vel adhuc vrantur humo-

res qui Quartanam Spuriam fovent: quare partienda erit S.M. sic vt vno die aperiatur basilica dextra & emittantur sanguinis circiter ℥iv. sequenti, si placet, salvatella sinistra. *Ioubertus*. Hæmorrhoidum fluxus vtilissimus, & multi Quartanarii hac vacuatione liberantur, cùm enim venæ hæmorrhoidales sint rami mesaraicarum, in quibus morbi hujus materia continetur, dum aperiuntur, causam hujus morbi vacuant: Quibus fluere nunquam consueverunt, malleoli vena, post brachii phlebotomiam, vtiliter aperitur: vnde sæpe febris mox cessat, vel citiùs desinit, præsertim in mulieribus quibus menstruæ purgationes suppressæ sunt, aut parcius fluxere: Apertio salvatellæ à plurimis rejicitur, ac non omnino negligendam censemus cum plurimis experimentis celebretur: Alii in ipso Lunæ coitu aperiendam censent, alii inclinante Luna, duabus horis ante accessionem, & per tres vices, tribus accessionibus consequentibus, quod nonnullis feliciter successit. *Riverius. vide Exemplum in observ. comm. à Pachequo obs.* 47.

IV. Ridenda est eorum sententia qui expectandam volunt concoctionem antequam sanguis mittatur, quod tunc temporis fluxilior & tenuior sit: melius enim concoquitur & præparatur si priùs quantitas illius imminuta fuerit *Riverius*.

V. Dies accessionibus vacui *Sanguinis missioni* opportuni sunt: Nonnulli tamen ipso accessionis die sanguinem detrahunt, 5 aut 6. horis ante invasionem illius: quod satis commodum est, cùm tunc temporis humores moveri incipientes facilius educantur. Zacutus in plenilunio celebratam plurimum conferre ait; quod tunc ob Lunæ vim humor terrenus ebulliat, fluxilior sit, promptiusque vena secta educatur. *Idem*.

VI. Quanquam *Purgationem in paroxysmo* probet Hippocr. de Affect. n. 17. audienda potius ejusdem sententia lib. 4. de morbis, vbi veteres Medicos reprehendit quod diebus imparibus purgarent: quia illis diebus humor movetur: vnde non mirum si corpori, à motu humoris pertubato, accedens novus se pharmaco labor, ægrum in certam perniciem præcipitet: Revera aliquid periculi in purgatione, cùm inceptam superveniens horror intercipiat: fiatque in paroxysmo humorum motus alius ab eo quem ciet pharmacum, vnde conturbatio ingens in corpore excitari potest. Sed si eam præscribamus, non quidem instante paroxysmo, sed 5. vel 6. horis ante, ita vt eo ingruente peracta sit vacuatio, proculdubio in ægri commodum cedet, quod humoris paroxysmum inducturi pars rescindatur, onerisque parte natura levetur: Eligantur autem cathartica benigna naturam minimè exagitantia: Ita motum contrarium ei quem natura instituit non inducet pharmacum, quod aliis temporibus fiunt nec concurrant; supponitur enim purgatio peracta ante paroxysmi adventum: Audiatur hic solidum *Fernelii* judicium, l. 3. c. 12. *Tranquillo die tutior purgatio, expeditior perturbato: quum enim morbus minus fatigat, & collectæ vires melius constant, facilius medicamenti vis & impetus tolerari potest: at quo die morbus exasperatur, agitataque ejus materia in motu est, promptius detrahitur,* Et paulo post. *In febrium intermittentium quiete medicamentum tanto ante accessionem tempore offerendum quo possit purgatio compleri: per accessionem quippe materia non in alvum, sed sæpe in diversum ruit, & plerumque accessionis vehementia purgatio subsistit: præstat tamen ante accessionem quàm mox ab ea, & pridie quartanæ, quàm postridie medicamento vti.* Possunt tamen purgantia leviora hora vna ante paroxysmi insultum, ad eum cohibendum præberi, quæ naturam irritando potius quàm purgando humores revellunt: In id celebres pilulæ de Sagapeno *Camilli*, à Quercetano commendatæ, & Stockero in Empirica, quarum vna tantum exhibetur initio paroxysmi, ad dies aliquot continuando, vis enim illis humores crassos & tartareos dissolvendi, nec solùm purgandi.

VII. Major & communior est Medicorum consensus in *Vomitoriis* initio paroxysmi exhibendis, quia natura eo tempore ad eam vacuationem magis prona est; Nec dubium vomitum initio paroxysmi excitatum, & pluries, cùm paroxysmi incipiunt repetitum, mitiorem, brevioremque morbum efficere. *Riverius*: Magno profectu vsurpantur Vomitoria, quæ propria febris Quartanæ sunt remedia, maximè in iis naturis quibus Iecur & lien se in ventriculum exonerant, & nauseam aut vomitionem accessionum initiis incitant: In id dabitur pulvis azari ad ʒj. dissolutus cum vino albo, ea tamen cautione vt si semel datum febrem non ademit, semel in hebdomade repetatur, interjecta præparatione & purgatione. *Enchirid. med. Pract.* Per Vomitum vacuare convenit maximè si æger ad vomitum sit pronus: quamvis enim humor melancholicus videatur potius per inferiora quàm superiora expurgari debere, quia crassus & terrestris, tamen quia quartanarii ob coctricis debilitatem, & morbi longitudinem plurimos coacervant in ventriculo crudos humores, qui vomitu debent expurgari, sic fomes subtrahitur quartanæ, quin etiam humor melancholicus à liene sæpe regurgitat in stomachum, vnde commodè potest evacuari: *Saxonia* singulis fermè paroxysmis vomitum movet summo cum fructu, & ostendit experientia nihil esse hoc remedio vtilius: Vtebatur autem *Galenus* elleboro albo, primum cum raphano, deinde solo: At recentiores blandis suis vomitoriis vtuntur, vt oxymelite cum decocto raphani &c. Quod si valde robusti sunt patientes, Helleborismus *Heurnii* poterit in vsum vocari: Estque extractum hellebori albi per decoctionem paratum: Sed aut nunquam, aut saltem rarissimè in vsum veniat: De tempore exhibendi, oportet *Avicennæ* consilium sequi, qui vomitum præscribit à cibo & ante cibum: A cibo quidem facilius vomit æger, sed minori cum fructu, Si vero sit ad vomitum propensus, satius erit ante cibum: sic attrahit melius ex venis, quia emetici vis cibi permistione non hebescit: optimum igitur non semel sed & sæpius vomitoriis vti, & die intervalli si præbeatur, facilius à cibo vomitur, minorique cum molestia: sed die paroxysmi, quoniam humor facilè movetur & cibum dare noxium est, satius erit jejuno dare, ex Tralliani consilio: vnde malè faciunt Angli qui potum plurimum hauriunt quando vomitoriis vtuntur in ipso paroxysmo, quod est valde nocivum, vt experientia ostendit sæpius inde paroxysmos fieri graviores & longiores, stomachumque debilitari. *Primirosius l. 3. c. 10.* Cùm in Quartana peccet segnis & crassa materia, quæ commotioni medicamentorum valde reluctatur, ea eo tempore quo agitatur à natura, & à putredine alteratur, evacuanda erit: quod cùm sit tempore exacerbationis, eo tempore etiam erit evacuanda; Quod & experientia suadet, nonnullos enim quartanarios per ellebori exhibitionem sanavi: Subiecto tamen robusto egemus, aliàs damnosum esset medicamentum.

camentum. *P. Salius Diversus comm. in text. 86. l. 2. de morbis.*

VIII. Si alvus sit adstricta, rectè adhiberi *Enemata* humectantia, ex decocto veronicæ & cardui bened. judico: ac verè affirmo me magni nominis virum solo vsu enematum (cùm alia remedia omnia aspernaretur) liberasse, sed hoc fit in illis qui initio paroxysmorum tormina ventris sentiunt. *Crato Cons.* 256.

IX. Si vllus est morbus qui festinantem eludit Medicum, Quartana est, quæ crises suas non per dies, sed per menses ferè molitur. Notanda est historia à *Borello* centur. 4. observ. 33. citata, Dn. N. *ait*, non semel Patris sui mortem mihi enarravit, qui Medicorum nimiis purgationibus & phlebotomiis, dum quartana laboraret, periit, Morbus hic illis remediis exacerbatur, ac in duplicem aut triplicem mutatur, quare potius ad specifica recurrendum. Natrat *Zacutus* l. 4. Prax. histor. robustum quendam virum diuturnitatis febris pertæsum, ℥v. diasennæ & tres confectionis hamech, die intermissionis assumpsisse in decocto melanagogo, ac 24. post horis occubuisse.

X. Cum vulgares Medicinæ methodos incassum adhiberi cernerem, virgini cuidam perillustri, curationem subitam quovis licet modo perficiendam exigenti, proposui vt si à pharmaco minerali per aliquot dies *Oris fluorem* pateretur, inde morbum brevi profligatum iri speraret: Cum huic facile assensisset, pharmacum ei mitius & omnino tutum exhibui, à quo sputatio tantùm levior, eademque xij. die finita, ciebatur: A quo *salivatio* incepit, paroxysmis statim caruit: quibus verò temporibus accidere solebant, perturbationem in toto corpore cum cordis oppressione & leipothymiæ metu persensit: postea tamen sputatione finita planè convaluisse videbatur: Cumque iterum post bimestre spatium hujus morbi leviores quasdam accessiones pateretur, à pulvere emetico, bis aut ter exhibito, sine recidiva integre curabatur. *Thomas Vvillis l. de Febr. cap. vj.*

XI. Duplex Quartana statuenda est, *vna genita ab humore melancholico frigido*, vi ignei caloris torrefacto, quæ *Exquisita* dicitur. Altera ab *humore atrabilario*, quæ aliis febribus solet succedere, continuis vel intermittentibus, non integrè solutis, cui convenit ferè curatio Tertianæ nothæ: Ad prioris curationem *Galenus*, eumque sequuti recentiores, calefacientibus & attenuantibus vti metuunt ante concoctionis signa & declinationem febris; quorum sententiæ non possum accedere, nam præterquam quod eorum vsu, adjectis & repetitis catharticis & vomitoriis, incipientes, aut etiam jam diu grassantes quartanæ, nullis signis coctionis comparentibus, profligari visæ sunt, ratio etiam edocet eorum vsum tunc esse tutiorem cum adhuc humores crudi sunt, quàm cum his incalescentibus concoctionis signa elucent: data enim concoctionis signis jam comparentibus, nisi statim succedat vacuatio conveniens, hæmorrhagias, febres continuas, aliosque pravos affectus, in perniciem ægrorum concitant. *Enchirid. Med. Pract.*

XII. *Salvatellæ* apertio maxime prodest: Domina N. secta hora vna ante paroxysmum salvatella confessa est paroxysmum multum imminutum fuisse, secunda vice ferme extinctum esse; post 3. apertionem omnino desiisse accessiones. *Petrus Pachequus observ.* 47.

XIII. Cum conspicerem sæpe, imo semper, Medicos in curanda Quartana oleum & operam perdere, *venam secui in talo*, hirudines mariscis affixi, præmissa corporis providentia, contuli nihil: Secui ramum Ischiaticæ inter minimum digitum & vicinum, profui multum; nam ex duplici facta est simplex, ex simplici evaserunt plures: non quia sanguis in pauca quantitate ex hac exili vena ad longinquum, vel crassior fuit extractus, sed quia annularis digitus in manu maximum cum visceribus, & in pede cum liene & hepate obtinet consensum: *Zacutus Pr. histor. p.* 596. Vel potius quia hæ venæ proximæ sunt anastomosibus arteriarum, educiturque sanguis arterioso non absimilis.

XIV. Quartana ob humoris crassitiem vix succumbit, quare coacti Medici in accessione purgantia exhibent, vt rigore, motuque terrestris humor attenuatus facile per vtramque viam expellatur, quod expertus *Amatus* cent. 8. Obs. 1. Ob eam rationem felici eventu, quum morbus aliis non cedit auxiliis, in plenilunio, ex basilica, aut salvatella læva, si vires non ita robustæ, sanguinem demo; tunc enim ob Lunæ vim terrenus humor ebullit & fluxilior fit. Hoc remedio tunc celebrato plures levati, alii ab eo omnino immunes evasere, Lunæ vis in inferiora omnibus nota &c. *Zacutus Pr. Adm. l. 3. Obs.* 32.

XV. *Purgans* per initia non debet esse validum, nam cum Quartana clementer agendum initio morbi vniversali: quod humor, illius causa, cum sit contumax & expulsioni rebellis, nisi abunde præparatus fuerit, à validis purgantibus irritatur, & irritatus ferocius exultat, & pro simplici duplicem profert: In initiis ergo antimonio locus esse non debet, nec similibus. *Encheir. med. Pract.* Non semper tamen vereri oportet purgationes in initiis Quartanarum, nam si ex alio affectu non purgato suboriuntur, protinus purgare radicitus malum oportet, quod consulit Hipp. 2. de morbis; Alias tanta religione quidam hic incedunt, ut purgandum omnino non esse asserant, quod observarint purgantia omne nihilū quidem prodesse, imo massam sanguineam magis depauperando sine medela vires sæpe atterere, Præferentes quæ quod fixum est exaltant & volatilisant, & in tota sanguinis massa πνευματῶσιν inducunt, qualia spiritus salis Armon. flores salis Ammon. cum fæcula aronis, sale tartari, spiritus salis marini volatilis &c.

XVI. *a* In eo Quartanarum curationem à cæterarum Intermittentium curatione differre statuimus, quod in Quartanis requirantur medicamenta Pituitam glutinosam efficacius incidentia, hinc & subinde minuentia, sed diligenter vsurpata, donec paulatim superata Pituitæ glutinositate solvi possint obstructiones: Præter quæ, pro cæterorum humorum, simul plus minus peccantium diversitate, alia sunt præscribenda medicamenta illis corrigendis, & quandoque simul minuendis convenientia: Quali methodo qui vtuntur Medici, quali methodo qui auscultant ægri, atque Diætæ rationem habent exactam, felicem intra septimanas paucas experiuntur Quartanæ curationem, Sicut contrarium evenit quoties, aut ex præjudicio inveterato, aut ex contradicendi libidine contemnunt quæ aut ignorant, aut imitari nolunt Medici altum sapientes; aut negligunt ægri morosi, nec satis obedientes. *Sylvius de le Boë Tract. x. Append.* §. 875.

XVI. *b* Quoniam melancholici plerumque cruditatibus abundant, ideo ante humorem me-

lancholicum pituitosi est habenda ratio, qui a primis viis detrudendus, primo vomitu, secundo clystere, tertio leniente medicamento. *Fortis.*

XVI. *c.* Cæterum, *Alterantia* medicamina cibis immiscere melius esse censeo quàm si nuda exhibeamus, vt consuevere triviales nostri temporis Medici, quorum nisi quis syrupos, apozemata, distillationum aquas, electuaria, purgantia medicamenta exhibeat, se nihil bono Medico dignum fecisse existimat: Et hinc fit vt ex iteratione multiplici illa fastidientibus infirmis, in ventriculo non recte ad actum reducantur, quæ causa est vt infeliciter operentur: quapropter non solum non prodesse tunc temporis, sed nocere certum est, cum multoties ob illa cibos fastidiant infirmi & imbecilliores ideo reddantur: Quicunque igitur medicam artem ita exercent, est necesse vt multoties ægros lædant, præsertim si corporibus imbecillibus, & à longis ægritudinibus tabefactis obvient: Qui vero Hippocr. sequuntur, & ejus 1. Epid. acquiescunt consilio, dicentis, *In hoc te exerceto vt saltem si non prosis ne quid noceas*, longe melius esse existimabunt vt hujusmodi corporibus, non tenuem victum, non medicamina alterantia sic nuda offerantur, sed iis quæ nutriunt, & bonum generant chymum, ea miscere quæ paulatim valeant morbificas partium intemperies evertere: (*Hæc intellige* de Quartana quæ aliis morbis succedit) *Brudus de victu Febricitantium cap.17.lib.3.*

XVII. Et si *Galen.* expresè non consulat sæpius *repetendas purgationes*, tamen non interdicit: Medici tamen hujus sæculi eas omnino verentes plus justò timidiores fiunt; non enim est in quartanâ & quotidianâ, citra optimam rationem paulatinâ vti vacuatione, saltem transacto initio, quæ sæpius repetita partem humoris jam cocti extrahat, atque ad coctionem residui viam sternat, evacuatâ eâ materiæ parte quæ difflationem quodammodo impediebat: quare consultissimum esse existimo in legitimâ singulis mensibus adhibere confectionem hamech simplicem, aut diasennæ debitam quantitatem &c. In hoc enim affectu, & spleneticis, minimè oportet copiosas efficere vacuationes ob humoris renitentiam, sed servato consilio *Hippocr.* l. 1. de morb. vt scilicet non lenissimis solum medicamentis fiat vacuatio, sed vehementioris addito modico: Parum nempe prosunt lenientia, nisi illis quid violentius admisceatur, nam sola citra vllam vacuationem potius corpus turbant: quod in omnibus melancholicis effectibus mihi est observatissimum: Verum si Quartana ex spuriis fuerit, in quibus pituitæ plurimum ob ventriculi vitium sæpe redundat, vtilissimum credo bis in mense vti pilulis ex hierâ cum agarico, vel similibus. *Mercatus de Indic. med. c. 8.*

XVIII. *Andream Argolum*, Mathematicum insignem, jam valde senem, & febris Quotidianæ genere (cum destillationibus longis, nondum tamen in consuetudinem adductis, adulto jam vere) cum Illustri Veslingio aliquoties invisimus decumbentem, Ex qua non tam medicamentis quam abstinentiâ deinde convaluit, Concoctione crudorum humorum hac calidi nativi roboratione procurata: Nec enim quicquam aliud quàm pilulas aloëticas aloëphanginas dictas, & juscula cichoracea acceperat: Rariora quidem ad nostra tempora exemplo, sed vett. institutis optimè conformato, quibus ejusmodi mediæ & Diatriti observationes vsitatissimæ erant. *Velschius observ. 5.*

§. hic & sequ. ad febrem Quotidianam referantur.

XIX. *Sangu. missio* omissa fuit à *Galeno*, quia neque adest indicans neque permittens, nisi adesset plenitudo in toto, tunc enim in omnibus febribus eam commendat Gal. dum sç. apparet rubor non consuetus, tumor in toto, venæ eminentes, quibus addit Avic. ruborem in vrina, omnia totius plenitudinem denotantia. *Fortis l. de Febr. p. 29.*

XX. *Sennertus* lib. 2. de febr. c. 19. præmissis præmittendis, ex *Pedemontano* singulariter commendat asari pulveris. ℥ij. ex vini Cretici poculo vno, calide ebibendo horâ vna ante paroxysmum, sudorem tegumentis eliciendo: quo cessante, jubet sumi salviam, rutam, bursam pastoris ana. p. j. contundi cum aceti parum, carpisque alligari, 24. horarum spatio detineri, vnde febris cessatio contingit: Sic sumptum azarum, præter sudorem, vomitum quoque, ac sub finem paroxysmi, alvum etiamnum ciet.

XXI. Qui per initia impensè *calida, & multùm extenuantia* dederunt, aut omnino ante morbi statum, ex simplici quartana duplicem sæpe, aut sine dubio majorem ac difficiliorem; ex duplici verò triplicem, aut omnino duas ipsas difficiliores ac majores reddiderunt: Novi enim Medicum quendam qui tribus quartanis laboranti medicamentum ex viperis ante morbi vigorem dare sit ausus: deinde omnibus, vt par erat, adauctis, assidua febris successit, quæ hominem jugulavit. *Galenus 1. ad Glauc. ij.* Colligere hinc est, quàm rectè in febribus, naturisque biliosis vetusta Theriaca ac Mithridatium præscribantur, aut ante morbi vigorem: Hanc tamen Galen. l. de Theriac. ad Pisonem concedit; quod melancholicis vitiis succurrat atram bilem exhauriendo: Plurimi subscribunt, excepto *Tralliano*, qui lib. 12. cap. 8. siccum morbum humectantibus potius quàm siccantibus expugnandum ait, quia concoctio calidi & humidi, potius quàm calidi sicci effectus sit: At meritò à Mercuriali impugnatur, cùm non omni tempore talia medicamenta à *Galeno* exhibita sint, sed præpurgato corpore, humoreque ex parte dissoluto, ac, vt ita dicam, emollito: Apparentibus ergo coctionis signis, morboque cruditatis terminos egresso, præmisso die præcedente vomitu, succum absinthii exhibet *Galenus*: hinc duabus ante accessionem horis, theriacam cum liquore appropriato: quo remedio plurimos quartanam evasisse asserit.

XXII. *Spiritus vitrioli* portiunculam concedi posse non negaverim, ad extenuandum magis atque dissipandum melancholicum humorem, frigidum & siccum: quæcunque enim frigida & sicca sunt, à calidis & siccis tenuibus dissolvuntur, vt inter metalla in auro & argento cernitur, quæ non calente aqua, sed igne, calido & sicco, tenuiumque partium dissolvi solent, dummodo eo tempore medicamentum vsurpetur quo *Galenus* docebat, loquens de Theriaca & aliis, non vt concoquentia aut præparantia, sed vt melancholici humoris reliquias dissipantia ac insensibiliter vacuantia. *Crucius de Quæs. Cent. 4. p. 368.*

XXIII. Quamvis dentur remedia quæ *paroxysmos sistere* & febrim sic occultare possint, h. e. impedire quominus natura suo destinato tempore, per ebullitionem humorum, purum ab impuro segreget & tandem vincat, periculosa tamen ea sunt, & plerumque ægrum in graviorem morbum deducunt, nisi ipsa simul evacuent, aut vacuantia, vt decet, præcesserint. *Hoëferus Hercul. med. lib. 6. cap. 3.* Narcotica equidem eximiam vim

vim habent ad cohibendum paroxysmum, Sed nisi major humoris morbifici portio ante vacuata sit, & obstructiones plurimum imminutæ, noxam inferre possunt, cum humores vitiosos in corpore retineant, & obstructiones aliosque morbos graviores generent. Attamen in exigua quantitate exhibita, & aperientibus incidentibusque permixta, minus nocere possunt. *Laz. Riverius. Pr. lib.17.c.5.* Fuit nouissimus annus Quartanarum ferax: remedia quæ sæpissime opem contulerunt fuerunt ejusmodi quæ paroxysmum febrilem inhibent: etenim mala sanguinis diathesi à mutata anni tempestate nonnihil emendata, si modo habitualis paroxysmorum consuetudo abrumpatur, natura se recolligit: atque hujusmodi intentio, licet à vomitoriis paulo antè accessionem exhibitis interdum perficiatur (hæc enim motum sanguinis febrilem, motum alium huic contrarium ciendo, non rarò sistunt) tamen hæc indicatio (paroxysmi inhibitio) longè certiùs, & quidem feliciùs, peragitur ejusmodi pharmacorum usu, quæ non omnino è visceribus evacuant, verum sanguini aut fixationem quandam, aut materiæ febrilis præcipitationem pro tempore inducunt: Quare quos curandos suscepi, facta totius provisione, interdum usus emetico, interdum solutivo trib. horis ante paroxysmum, epithemata carpis admoveri, simulque pulverem febrifugum in vino generoso propinari, ac ægros intra lectum in levi diaphoresi detineri præcipere solebam: rarò evenit quin prima aut 2. vice hoc modo accessio febrilis interciperetur, & dein eodem remedio aliquoties iterato, tandem morbus integrè cessaret: *Th. Willis l. de Febrib. cap. 6.* Quando pertinacior febris ægrum fatigat, plurimi ad incantationes & Periapta confugiunt, quæ plerisque prosunt, febrilesque circuitus abscindunt, Alia evidenti ratione & physica, vi admotorum medicamentorum: alia ex sola opinione, quando scilicet firmior assensus & certa spes imaginationi adstipulatur: etenim spiritus & calor nativus, præcipua animæ instrumenta, ab animo, tali imaginatione confirmata & roborata, excitati vegetioresque redditi, naturalem vim ante languidam & sopitam exsuscitant, quæ deinceps obsistit morbo, qui si jam magna ex parte sit fractus, ut in declinatione, facile expugnatur & prorsus deletur vi naturę, quę omnium morborum medicatrix: Per initia autem & incrementa morbi, cum materia copiosa & contumax, usurpata, locum non habent, natura enim quamvis potens impar est superandæ causæ morbificæ: Non sunt itaque negligenda ejusmodi, morbo ad declinationem properante, ac aliis medicamentis ex parte jam fracto. Alterum genus est eorum quæ physica ratione conducere possunt, carpis scilicet admota, quorum vis ad cor permeat, mediante sanguinis circulatione (cui interruptæ febrium origo à plurimis assignatur) huiusque ac materiæ febrilis turgescentiam & fermentationem inhibent: nimirum ab iis corpuscula quædam sive effluvia in sanguinem transeunt, quæ ipsius particulas validè figunt & costringunt, aut etiam fundendo & exagitando velut præcipitant; utroque modo spontanea sanguinis effervescentia impeditur, non secus ac cum aqua frigida ollæ ebullienti instillatur: *Idem De Febrifugorum viribus vide Martianum comm. in lib. de Affectionibus vers. 175. & 188. & comm. in v.206. sect.2. lib.2. de morbis. Rolfinccium lib. de Febr.*

XXIV. Incusso *timore* hora paroxysmi multi curatam viderunt: Id verò fit quia is alio impetu humores commovet, motu qui in paroxysmis fit vehementiore, unde natura motus consueti obliviscitur: Accedit per eum non rarò turbari alvum, ac deici fæces, tum ex toto corpore tum præsertim ex Liene.

XXV. Conveniunt *Balnea aquæ dulcis*, quæ paulò calidiora esse debent in Quartanis legitimis quam spuriis ab atra bile enatis, ita tamen ut copiosum sudorem non eliciant: Nec probo eorum sententiam qui ab initio, dum humor adhuc crudus est, balneum tepidum commendant: cùm verò concoctus, ut in statu & declinatione, imponunt quæ calefaciunt, incidunt & attenuant: contraria enim curatio ineunda est, nam quò frigidior est, crassior & crudior humor, eo magis attenuari & calefieri debet: quo verò calidior & siccior, eo magis humectari: Adde quod Quartana, quò statui propior est eò materiam calidiorem, tenuiorem, & acriorem habet, vehementia tunc apparent symptomata, rigorem pro horrore sortita: ideo nisi calefacientia & attenuantia diminuas, facilè eo tempore duplex aut triplex Quartana fiet: ideóque optimè fecerit qui quartanam legitimam in statu, eo modo curat quo Tertianam spuriam in principio tractamus. *Enchir. med. Pract.*

XXV. b. Sunt qui *balneo* non inepte utuntur, redundantibus potissimum in hac febre exustis & melancholicis humoribus, parato ex aqua dulci, malva, lauro & calament. alterato, etiam ante manifesta signa coctionis: Tempore autem frigido, balneo substituendę universales frictiones, & inunctiones oleo amygdal. cum quo vinum malvat. ebullierit. *Fortis Lib. de febr. c. de Quartan spuria.*

XXVI. Audivi à Medico excellentissimo, qui quartana confectus ferè, ab Empirico isto modo est curatus: primum parti quæ initio paroxysmi afficiebatur *Fomenta* adhibebat: processu temporis quod materiam educeret: Diligenter enim observandum est quæ pars corporis in ipsa invasione laborare videatur, eaque diligenter fovenda. *Crato Consil.256.*

XXVII. Multis diebus Quartana laborantibus solum *decoctum raparum* do: admonitus sum de hoc Excell. *Gainerij* consilio, qui scripsit se Abbatem quendam felicius rapis quàm aliis medicamentis curasse. Mundentur ab exteriore cortice, coquantur, primum jus tempestive abiice, aliam aquam puram affunde, & donec diffluant rapæ coque, exprimè succum accuratè, adde butyrum recentissimum absque sale cum saccharo: si flatulentus est æger, adiice garyophyllos leniter incisos. *Crato cons.256.*

XXVIII. Sunt qui urgente febre *vrinas & sudores* movent, & ad id Gajaci decotum dilutius imperant, cujus lib.ß. macerant in lib.xij aquæ, coquendo ad tert. verum suspectus est Gajaci usus in omni febre, quacunque causa præcesserit: Vtiliter tamen sudores in fine accessionis excipiuntur, qui quò copiosior, tardius recurrit paroxysmus. *Enchirid. Medic. Pract.*

XXIX. Perseverante morbo, cùm plerumque diuturnus sit & pertinax, interdum quiescere oportet, & à remediis per mensem aut circiter abstinendum, ut interim natura diuturno eorum usu fatigata sese colligat. *Riverius.*

XXX. Nec perpetuo iisdem remediorum formulis insistendum, ne natura assuescat, æger verò nimio eorum tædio afficiatur: tum quia à mitioribus

ad validiora tum purgantia tum aperientia transeundum est. *Idem.*

XXXI. Si est adeo contumax Quartana ut nec catharticis nec vomitoriis cedat, usus sit hujus aquæ stillatitiæ, quæ fit ex rad. gentianæ, cortice capparis, fraxini, rad. aristoloch. rot. mithridatio, theriaca, asaro, vino albo, conclusis in alembico vitreo, in MB. aqua elicitur, cujus ℥ij dantur in accessionis horrore, cum ℥ß. syrup. de epithymo seu de scolopend. Hæc aqua melancholicum succum, frigidum & crassum, cõcoquit, attenuat, & ad purgationem & vomitionem præparat: videndum tamen ne hujus usu calida jecoris intemperies, si insit, exasperetur, aut sanguis exuratur: quare his solum conveniet qui frigido sunt totius habitu: Idem judicium esto de theriaca, castoreo, myrrha &c. *Enchir. Med. Pract.*

XXXII. Licet variæ de *Victus ratione* opiniones reperire sit, semper mihi ut optimum consilium probavi, in iis quæ ex aliis degenerarunt affectibus, crassiusculum victum porrigere: virtus enim præcedente febre fatigata tenui victu non est exsolvenda: in tali enim febre semper ab intemperie aliquod viscus molestari comperimus, quo morbus fovetur & durat, quò fit ut duplex sit sanandi scopus, unus virtutem custodire, ex præcedenti morbo languentem & præsenti fatigatam, victu eo qui virtuti urgenti debetur: alter verò alterantia medicamenta porrigere, quibus viscera ad pristinam reducantur temperiem, quæ misceri alimentis debent: nam satius est quam si nuda exhibeamus: hac enim ratione viscera simul renutriuntur, & simul quod præter naturam est aufertur: fugiendum igitur à solis medicamentis, & præsertim ab iteratione, quam non solum non prodesse tunc temporis sed nocere certum est, cum multoties per illa cibos fastidiant laborantes & imbecilliores reddantur, quo fit ut res improspere succedat: At in Quartana quæ repente & à se ipsa incipit, tenuem victum, ut pote qui facilioris coctionis sit, usque ad dies viginti, qui septem periodos continent, probo. *Mercatus lib. de Præsid.* Scimus omnes Quartana detentos à morbi principio appetitum habere maximè dejectum, antequam ad ventriculi fundum melancholicus humor à liene transmittatur, cum ratione intemperiei febrilis, tum pariter ob redundantiam crudorum succorum qui in primis viis abundant; quæ cruditates quò tenuior offertur cibus, eo promptius & citius absumuntur, veluti si plenior, inde magis augentur, & ad venosum genus demissæ obstructiones ingeminant, ac febrem deteriorem efficiunt, ideo Avicenna vult ut usque ad tertiam septimanam victus ratio prætenuis instituatur. *Crucius de Quæsitis centur. 4. pag. 370*

XXXIII. In *victu* admittit *Galenus salsamenta*, sinapi & piper; hinc orta quęstio inter eum & *Trallianũ*: Ille 1. ad *Glauc.* à frigidis & humidis ęgros arcet; Hic unicè commendat: Nos dicimus quod ea quæ refrigerant & humectant humores crassiores ac crudiores reddunt, ac fœculenta sunt, ideo *Galenus* calida, tenuantia & salita laudat, hæc sunt calida & sicca, nam talibus opus erat: quæ enim à frigido sicco congelantur, dissolvuntur tum à calido humido, tum à calido sicco, ut glacies: Hinc *Aristoteles 1. Probl.* quartanariis multum ignem immittendum esse ait. *Heurnius meth. ad Praxin lib. 2. 2. cap. 10.* Quartanas contumaces aliquando cessisse esu *Harengorum salitorum* memoriæ proditum, quemadmodum & Quartanam datis salsamentis curatam observatum ab *Alexandro Tralliano lib. 12. cap. 12.* Ita *Corn. Celsus lib. 3. de Re Medica.* cap. 16. in vetere Quartana acres cibos admittit, & sinapi cum vino Græco salso propinat: Unde & *Ludov. Mercatus l. 6. de Putrid. febr. nat. & curat.* in quartanis salsamenta laudat: Non quod salituræ *Harengorum* usum promiscuum in sic affectis probare velim (in biliosis enim & adustis humoribus contraria adhibenda) sed morbo ex crassis, frigidis humoribus genito, iisdemque stomacho oppleto, atque ubi Lienem multa urget obstructio, apparente pepasmo, corpore eusarco, aut certe frigido & humido: Ab usu vero *Harengi saliti* potu, quantum licet, abstinere ægros convenit, mandato *Tralliani*, quo vis salsamenti potentius in corpore operetur, hinc siti intoleranda excruciante vinum dilutum, quantum libet dare: Historiam affert *Trallianus* l. c. cujusdam quartana laborantis ex terrestri & frigido humore, hujus rationis victu liberatum, excreto per alvum humore exuperante, & liene, qui maximus ante erat, inde parvo reddito: Concedatur is victus si locus videatur, &, quod interdum fieri solet, ęgri salsuram talẽ anxie desiderent. *Neucrants de Harengo.*

XXXIV. Quidam liberati usu copiosiore *piscium salitorum, nucum, alliorum, ficuum*, aliarumq; rerum mali nutrimẽti, ex quorũ usu alij quartanarij obeunt: Refert *Amatus* e duobus quartanariis unum prava diæta evasisse, alterum obiisse: Diversi eventus causa refertur, quod natura torpens excitatur per usum prædictorum, excitata humorem, longo temporis tractu coctum & obedientem, per sudorem, vomitum, secessum, aut insensilem transpirationem vacuat: Si contingat humorem non esse coctum & expulsioni paratum, inde mors subsequi solet. *Enchir. Medico Pract.* Quidam annuam Quart. patiebatur, is nescio cujus consilio multos cibos ad satietatem devoravit, ad xx. insuper vini meri calices ebibit: mane adventante diffusus per omnia membra sudor, quo finito vomitu quicquid in cœna comederat rejecit, & cum eo pituitosa plurima, unde consequuta sanitas: Post quatuor annos iterum invasit Quartana, quam eodem auxilio, inter morbi initia, cruda adhuc materia, tollere credidit, Sed ante Solis ortum, eodem quo decubuerat loco, mortuus inventus est. *Benivenius de Abd. c. 59.*

XXXV. Rever. N. sanguineus, annor xl. ex alia febre autumno in quartanam incidit: à qua ubi circiter vernum tempus nonnihil respirasset, huic, neutra adhuc valetudine freto, prædixit N. graviter quidem laboraturum, evasurum tamen si à medicamentorum usu caveret: Confisus hic prognostico, opem Medicam tamdiu respuit donec à capite & finitimis partibus primum circa sinistram scapulam decumberet humoris copia, qui neglectus, lento defluxu musculos ventris sinistros intersecuit, ubi excitata phlegmone, pus genitum copiosissimum putidissimumque &c. paulò post obiit. *Wierus lib. obser.*

XXXVI. *Transfusionem sanguinis* primus *D. du Verney*, Anatomicus Regius, in canibus Lutetię expertus est, postea etiam in homine desperato, qui Quartana per biennium laboraverat, qui immisso vitulino sanguine, quasi Medeæ arte recoctus, revixit, & melius habuit, quamvis non plane in integrum restitutus. *Caspar. Bartholinus Thomæ Filius, in Actis Medicis ann. 76. &c. p. 87.*

XXXVII. Si una cum Quartana juncta febris lenta continua, aut altera febris erratica, ex impuritate viscerum & sanguinis corruptela nata affligit, non prius remediis propriis Quartanæ tentanda curatio quam pura & simplex fit, primum enim & sanguinis

sanguinis missione, & frequenti purgatione, & præparatione idonea, quicquid quartanæ curationem remorari potest circumcidendum. *Encheir. Med. Pract.*

XXXVIII. Quartanam diuturnam, præmissis ex arte universalibus, exhibita potione ex theriaca, spec. diapiper. & vino Cretico statim in icterum transiisse, curatamque vidimus; planè ad mentem Celsi l. c. 16. Per hæc enim similiaque corpus agitandum est, ut moveatur ex eo statu quo detinetur. *Velschius obs.* 3.

XXXIX. Empiricum Parisiensem plurimos quartanarios decocto radicis lappæ majoris, seu bardanæ, ex vino albo, magno curare successu accepimus: Nimirum eadem quartanæ & luis venereæ quandoque remedia observantur: Sic illam cum tibiarum ulceribus hydrargyrosi curatam narrat *Gulielm. Ballonius* 2. Epid. p. 131. *Velschius obs.* 4.

FEBRIS QUINTANA.

Curationis cautiones.

CUratio hujus febris similis esse solet curationi Quartanæ, Nonnulla tamen peculiaria habet, 1. quod major in ea, intensior & longior requiritur attenuatio & incisio: minor vero & tardior humorum purgatio quam in quartana: quia humor sicuti crassior, ita paucior existit. 2. quod vomitum commendat Avicenna die paroxsymi, ex validioribus, modo æger ad vomitum fuerit pronus 3. Avic. proponit sudoris provocationem in progressu, & balneum: Quibus tamen caute utendum monet Arculanus, si quintanæ accedat ad hecticam propensio: Tandem notandum quod Zacutus sanavit puerum, per annum integrum quintana laborantem, decoctione eupatorij quotidie adhibita. *Fortis.*

FEBRIS QUOTIDIANA, PHLEGMATICA.

SYLLOGE.

I. AN convenit s. m? nam nec à *Galeno Ætio* &c. probatur, *Actuarius* ex professo improbat, cum enim humor sit frigidus, crudus, à natura sanguinis valde alienus, vires debiles, piaculum est cum sanguine calorem nat. profundere; *Avicenna* non improbat si urina sit crassa & rubicunda, Gal. in omni febre putrida sanguinem mittit, si sit morbi magnitudo, & virium robur: Neque adeo meruenda est humorum crudorum copia, siquidem cum duobus prædictis non possunt adeo humores crudi dominari ut hoc auxilium prohibeant: Spectandum igitur num vires & ætas consentiant, quod raro in exquisita quotidiana accidit, quia ab humore crudo in senibus, pueris, anni tempore frigido contingit, at v. s. corpus magis refrigerat, inde sanguine vacuato humores recrudescunt; inde ait *Avicenna, Cave ne ægrum perducas ad frigidorum incrudationem, si igitur ex urinis sanguinis permistionem indices, fiat phlebotomia, alias non*, At non solet tunc esse Exquisita, Raro igitur sanguis mitti debet. *Primirosius de Febr. l. 3. c. 5.*

II. Prout magis aut minus frigida est pituita; ita debent esse *Præparantia* calida & sicca, fortiaque aut debilia attenuantia & incidentia: Salsam autem præparantia temperata debent esse in activis, & effectivè humida: quamvis enim specie humida sit hæc pituita, reipsa tamen sicca est, ut aqua marina: caliditati adstipulatur vis rodendi intestina: præterea, docente *Tralliano*, à calefacientibus & siccantibus attenuari nequit & diffundi, quin potius crassitiem adipiscitur, ut in sale contingit.

III In hac febre levis *attenuatio* ab initio utilis est, qualis fit melle rosato, oxymelite simplici &c. fortior; ea quæ simul sunt diuretica; ut syrupum de radicib. acetosum compositum &c. Ante universalem per alvum vacuationem noxia est, quoniam obstructiones augentur, deductis humoribus ad vias angustas, quanquam *Galenus* 1. ad Glauc. 12. diureticorum usum, initio, præscribat. *Vide* §. 16.

IV. Ventriculi peculiarem habendam rationem ab initio, atq; roborandum omnes jubent: quod consilium intutum est, ubi is vomitu exonerandus est, tunc enim temporis, si roboretur, ad vomitum ineptus fit: Sæpe autem contingit ut saburra humorum onustus depleri postulet: hinc summa vomitoriorum tali in febre utilitas: Distinctione ergo hic opus, si ab epate & venoso genere materia præsertim suppeditetur, vomitoriis validis non nimis fatigandus ventriculus: At si hic pituosos humores, febris fomites, generet, tunc commodè vomitus instituitur, quod facilis ad eorum exclusionem via sit; nec ante de ventriculo roborando cogitandum.

V. Fotus circa viscera naturalia conveniunt, ad eos tamen, ex *Tralliano*, non est deveniendum corpore pleno, ne fusi humores à visceribus calefactis trahantur, hinc inflammationes aut obstructiones excitentur. *Fortis Tract. de Febribus.* Inter externa laudantur Fotus, ex decocto absynthij, menthæ, rosarum, corticis citri, macis, galangæ, &c. Post Fotum ungatur oleo de nuce moschata, anethino, nardino, de absynthio, mastichino, cum garyoph. nuce mosch. Tela araneæ imbuta his oleis applicetur stomacho: Sed, consilio *Tralliani*, hæc calida non dentur ante coctionis signa & corporis purgationem, alias inflammationem pariunt, humoresque attrahunt, sicque viscera reddunt imbecilliora, inquit Avicennas. *Primirosius l. c.*

VI. *Zacutus Decoctum Chinæ & Gaiaci.* ad xxv dies exhibitum ait febres pituitosas contumacissimas expugnare; Id licet à Medicis timeatur in hujusmodi febribus, ob nimiam calefaciendi vim, maximè tamen commendatur ab Indicis scriptoribus: Notandum tamen *Zacutum* in regione frigida & humida medicinam fecisse, ubi tutius remedia hæc usurpari possunt: Ideo in aliis calidioribus, nonnisi in corporibus valde pituitosis & cachecticis

exhibenda. *Riverius.* Non prætermittendum est Indicæ radicis Decoctum maximo iis fore remedio, Cujus si detur copia, vnciam unam in lupinares, sed multo subtiliores formulas scissam, in x. aquæ libris, in qua nocte ante eam maceraveris, coquito, sequenti die ad lentum ignem ad medias ebullire permitito; Propinato in aurora quantum uno haustu bibere possit calidum, sed ægri corpus prius fricare linteo aspero oportet; A potu vestimentis cooperiatur, & sudet quantum pro virium ratione: Cubiculum perpetuo calidum, undique clausum servare oportet: Nullus alter Potus melius sudores ciet, partes insuper ab humore assiduo laxas roborat, Sed iis qui jam sunt imbecilli caute exhibendus est, quia plus justo exsiccat. *Brudus de victu Febr. lib.3. cap.10.* Timent medici in febribus diuturnis, aliisque ex crassiore bile subortis, *Decoctum Eboeni*, smilacis asp. chinæ propinare, quod in his productis morbis pro admirabili auxilio consuluere qui de Indicis aromatis scripsere: Ego postquam biennio cum Quotidiana luctatus, plura pro roborando stomacho, mucosa pituita vacuanda celebravi, decoctum chinæ & Ebeni 24. dierum spatio exhibui: hac antidoto præter omnium spem æger convaluit: horum enim decoctum omnes complet indicationes quæ in vacuatione humoris crudi expetuntur. *Zacutus Pr. Adm. l.3. obs.30.*

VII. In hac febre plures intentiones in considerationem veniunt: nimirum ut ventriculus humorum saburra expurgetur, viscerum infarctiones liberentur, infirmitates roborentur, atque una cum his dyscrasia sanguinis emendari queat, & accessiones febriles inhiberi possint, omni ope niti decet: Unde ob uarias hujusmodi intentiones longiori via ad curationem Proceditur: Præter vomitoria & purgantia, digestiva, deobstruentia, quæ fermenta sanguinis & viscerum restituunt, & dyscrasias corrigunt, erunt crebrò adhibenda: quare sales herbarum fixi, eorundem extracta, spiritus mineralium acidi, ac interdum chalybis præparata optimè conducunt: Circa hæc media difficile incumbit pensum, cum ob multiplex malum simul plura sint agenda, attamen ob paroxysmi febrilis assiduitatem paucioribus saltem ægro uti vacat: In affectibus ita complicatis, licet methodi ratio postulat impedimenta primò amovere, & dein morbum sanare, tamen hujusmodi febrem in corpore cacochymico, plerisque aliis affectibus stipatam, sæpe ἀμεθόδως & empirico modo curatam novi: scilicet, post levem aptotius provisionem, remedia febrifuga exterius applicata accessionem febrilem primò sublevarunt, ut dein reliquis affectibus curandis, & medendi occasiones felicius concederentur, Invisi fœminam Illustrem, quæ cachectico corporis habitu diu prædita, post mensem à puerperio, languida, quotidiana febre corripiebatur, à cujus 6. aut 7. accessionibus vires in tantum erant prostratæ ut lecto exsurgere nequiret, alimenti, licet tenuissimi, ne tantillum capessere, quin maximæ inde molestiæ stomacho crearentur: insuper regio ventriculi, & hypochondrij sinistri, erat tumore duro, renitente & immaniter dolente per totum obsita: præter enematum usum, ob vires prostratas, nullus vacuationi fuit locus: remedia quævis vel gratissima ventriculus aversabatur: In difficili hoc casu, atque intra angustos medendi limites circumscripto, pauca hæc consului, nimirum ut bis in die sumeret aquæ magistralis lumbricor. ℥ij Elixir. propriet gtt. vj. Insuper fotum ventriculo adhibendum institui, ex foliis absynthii Pontici, centaurij, abrotani, cum radicibus gentianæ vino albo in vase cooperto incoctis: etiam ut post fotum placenta ex pane tosto, & eidem liquori intincta, supra ventriculi regionem gestaretur Præterea epithemata febrifuga carpis alliganda curavi: atque his solummodo remediis die tertio paroxysmo febrili caruit, & ab eodem postea immunis perstitit, dein remediorum chalybeatorum usu intra breve tempus integrè convaluit. *Th. Willis cap.3. lib. de Febr.*

VIII. In *Latica febre purgationes* vereri oportet, aut minutas & maxima cum cautione efficere, nam humor febris causa, per totum ad minimas usque partes dispersus est more naturalis humiditatis, cujus coctionem ac separationem natura non curat. sed eum ob mixtionem ad minima cum naturali humiditate servat: unde hos neque vacuatione ventris, aut fluxu sanguinis sanatos vidimus: Quinimo si sponte aut à Medico alvus moveatur, deteriores redduntur, & vacuato bono simul cum malo, separatione non facta, moriuntur, quare proba victus ratione potius quam medicamentis agendum. *Mercatus lib. de Præsidiis.*

IX. Hic dubium esse potest An *perfecta coctio sit expectanda ante Purgationem?* Nam *Galenus, Paulus, Ætius* nonnisi completa coctione evacuant, *Trallianus* & *Auicenna* laudant frequentes & repetitas purgationes per epicrasin, etsi humor non sit perfecte coctus, Quam sententiam merito amplectuntur quidam recentiores, nam, ut docet *Saxonia*, coctio maxime longa esse solet: deinde materia in tanta est copia, ut post coctionem unico non possit expurgari cathartico. Præstat itaque levi apparente coctione, sæpius & paulatim vacuare, nam propter longitudinem debilitantur ventriculus, hepar, hinc prima & secunda coctio male perficitur, quo fit ut & pedes & crura intumescant, immineatque aquæ intercutis periculum, quæ mala prædictis remediis frequenter repetitis præcaveri possunt, ut jusculis, quibus incoqui possunt rad. apij, fœniculi, adiantum &c. *Avicenna* laudat acetum & oleum: Acetum quidem confert, quia aperit, attenuat, sed forte oleum minus prodest, quia laxat ventriculum, etsi hepati sit amicum. *Primirosius l.c.*

X. Quæritur num *Aloës* usus in ea præscribendus? videtur probabilis negativa, quod *Aloë* dicatur medicamentum cholagogum, at hic non bilis sed pituita peccat, phlegmagogo potius excludenda, juxta aphor. 25.1. Sed contrarium videmus in libris Practicorum, qui fere ubique hieram simplicem præscribunt: Hiera picra, ait *Heurnius* 2. meth. c.23. liquefacit & attenuandi vi abstergit, & educit mediocrem pituitam, si *Gal.* credimus: qui asserit pituitam purgare scammonium adjecto castoreo, nam calore suo fundit pituitam: Nota pro decisione quæstionis, quod Aloë sit medicamentum & leniens & purgans; Leniens, prout in minori dozi exhibetur, qua ratione alvum laxat, & excrementitios humores ex prima corporis regione deiicit: Purgans verò, prout in majori dozi exhibita, biliosos humores è remotioribus etiam partibus vi substantialis qualitatis occultæ attrahit & expurgat: Cum autem quotid. febris potissimum à pituitosis humoribus, circa primas vias collectis foveatur & continuetur, quod vel maxime ventriculi imbecillitas coniuncta comprobat, ideo recte conceditur in ea usus Aloes, respectu suarum qualitatum manifestarum, quatenus calefaciendo & siccando extergit, discutit, primasque vias purificat, non sine singulari gratia qua ventriculo amica est præ aliis omnibus evacuantibus, ut habet Gal. 6. simpl. *Gr. Horstius Decade 1. Probl. viij.*

XI.

In *febre pituitosa* cauendum est protinus à principio ab iis quæ *poros aperiunt*, præsertim ante corporis vacuationem: Cæterum ea transacta, cibariis alia tenuium partium admiscere convenit, & alimentum parare actu siccum & solidæ substantiæ, tamen potentia humidum, quale est quod ex assis carnibus paratur: Quo fit ut more febris hecticæ cui valde simillantur, præsertim quæ apud vulgus *latica* appellatur, victum qui maximè virtutem corporis augere possit poscant: quia harum febrium caliditas & humiditas per totum ad minimas usque partes dispersa est & more humiditatis naturalis vagatur: oportet ergo totum id quod de humiditatibus est superfluum sensim absumere, ciboque salubriore reficere & præstantiores inducere qualitates, quę eas humoris conditiones, quibus corpus affectū est, successivis evertant. In cibis miscere Allium suadeo, quod febri huic accommodatissimum. *Mercatus lib. de Præsid. Vsu.* In febre phlegmatica, quam Arabes *Laticam dicunt* aut Latentem, humidi nativi multum exolvitur, cibum ideo multi nutrimenti dare oportet: Corpus humiditate madefaciente & laxante affectum est, ab humore frigido & humido, sed ob putredinem calido & sicco effecto: Unde non aliter ab hac febre corpus quam pars aliqua ab occursu aquæ ebullientis afficitur, vnde Ebullientem hanc febrem nonnulli dixere, Cibum convenientem iis qui hac detinentur, actu frigidum & siccum esse oportet, potentia autem humidum: Hoc autem est ut humiditatem madefacientem exsiccet, & ut corpus ab humido innato exolutum reficere valeat, ut laxa membra induret: Hoc autem difficile est in simplici invenire quare Sorbitionem iis ita parabis, Phasianum, aut Perdicem, aut Hœdum (hæc enim ex carnibus optimæ iis sunt) coquito cum radic. & corticibus citri, cauliculis altilis cardui, simul coquantur ex jure, fiat sorbitio cùm pane: Carduus humiditatem madefacientem, laxantem maxime removet, membrum laxum indurat, idque citra nativi humidi abumptionem; Adhæc aperit & vrinam provocat, & in altum penetrat, quod ad hujus febris sanationem expetendum est: humor siquidem ad minimas corporis partes est dispersus: Vnde crassam urinam copiosamque, & sudorem, duo esse hujus febris remedia ratione quis arbitrabitur: Nec prætermittendum solam hanc febrem ex humoralibus indigere victu qui maxime virtutem corporis augere possit, more hecticæ cui valde assimilatur.

XII. Nec silentio prætereundum est iis qui ita laborant, commodo esse in eduliis sorbitionibusue, præsertim iis qui assueti sunt, Allium ut simul bulliat immittere, nam prærogativam habet in roborando naturales facultates, corrigendoque damna quæ in iis à duarum qualitatum immoderantia fiunt: nempe à frigore & humiditate: Putridi insuper humoris, cum per totum spargitur corpus, vitia corrigit; habet etiam facultatemque à centro adcircumferentiam pellendi: Verumtamen propter calorem & acrimoniam modicum in sorbitionibus miscendum est, macerare tamen prius oportet in succo acetosæ. *Brudus de victu Febric. lib. 3. cap. 10.*

XIII. *Potus* iis conveniens sit *vinum* album, panciferum, defæcatum, clarum, cujus sumito partes duas, succi granatorum medij saporis partis unius semis, aquæ in qua decocta est capillaris herba recens, aut polytrichum, unam misceto. Sed diligenter observare oportet ut vinum sit maximę imbecille quod iis propinaveris: alias non parvæ iis læsionis erit. *Idem.*

XIV. Summa diligentia observandum est ne iis *alvus liquida* fiat, quin potius hujus contrarium, nempe adstrictam alvum efficere conamur iis quæ poros cutis aperiunt & sudores movent. *Idem.*

XV. Inter *præparantia* laudat Galenus *oxymel simplex*, sed quando conveniat dubium, ob variam lectionem verborum *Galeni* 1. ad *Glauc.* 12. *oxymelite*, inquit, *utitor*, quidam legunt μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, alij κτ &c. At nulla causa videtur cur oxymel simplex, vel aliud remedium simile, primis diebus exhiberi non possit, cum pituita, qua corpus scatet, attenuari, calefieri, incidi moderate desideret; At quia id nocet ventriculo, admiscenda erunt quæ ejus robur tuentur, ut mel rosat. quod ratione mellis absterget, ob rosas adstringit. *Primirosius l. c.*

XVI. Eadem difficultas moveri potest de *syrupo v. rad.* & aliis incidentibus & attenuantibus, quia ut plurimum per urinas vacuant, Diureticis autem non est utendum in principio: At si iis non utamur humorem non præparabimus, cum omnia pituitam præparantia ferme sint diuretica. Respondeo incipiendum esse à levioribus, minus calidis, minusque aperientibus, ne si fortioribus utamur crudus humor in venas deducatur, obstructionesque plurimæ contingant: Præterea Diureticum potest fieri incisivum tantum variis modis. *Primirosius l. c.*

XVII. Dubium est an *Vinum* competat, periculum enim est ne febris augeatur; concedunt tamen *Valescus* & *Averroes*, quia concoquit, aperit, urinam provocat, modo sit album tenue; Etenim si calida concedantur, ut cinnamamum petrosel. anisum, &c. quidni vinum, quod naturæ est magis amicum & familiare ac ventriculum roborat? Alij vinum quidem non probant, mirantur tamen cur Medici ab eo abstineāt, cum remedia vino calidiora interdum præscribant, ut mulsam cum origano, thymo, aromatibus, quæ vino diluto & aquoso sunt calidiora; Alij id fieri respondent ob summam penetrandi vim quam vinum possidet, cum prompte in venas & arterias rapiatur, caputque vaporibus repleat: Sic Podagrici jubentur à vino abstinere, cum tamen interea calidioribus utantur: At hæc vini incommoda minus percipiuntur in melancholicis & pituitosis febribus ob humoris crassitiem & frigiditatem, quare tuto tum vino, tum reliquis calidioribus utemur in his febribus. *Idem ibid. Vide* §. 13.

XVII. *Trallianus* lib. 12. cap. 7. in Quotidianis febribus, jecore aut ore ventriculi refrigerato, pituitoso vomitu, salsamenta aliaque calidiora probat: humidus enim & frigidus stomachus universa extenuantia citra noxam tolerat; Ausus igitur, *ait*, ego quandoque sum in quodam, qui quotidie febris accessionem experiretur, & pituitam vomeret, salsis uti, & pisce sale condito qui Græcis ἐγκάσπρα dicitur, item hydrogaro, porri decocti jure, & mirifice convaluit &c. Quo in casu *Harengum* salitum præ cunctis aliis salsuris laudaverim, quod εὔπεπτος, & stomacho languenti minus gravis sit, succique bonitate ac gratia nulli facile cedat. *Paulus Neucrantz de Harengo p. 76.*

XVIII. Quatenus attinet ad *tempus nutriendi*, & *quantitatem alimenti*, *Celsus* triduo primo ab omni cibo jubet abstinere, quæ erat Diatritariorum consuetudo: *Avicenna* quoque primis diebus tenuem victum instituit, & sola ptisana contentus est, sed post diem septimum transit ad pleniorem

victum, quod adversatur *Hppocrati*, qui jubet ægros in principiis morborum plenius, circa statum vero tenuius nutriendos esse: Quod si pituita fuerit acida aut dulcis, tenuior victus imperandus ut à natura coquatur, si vero fuerit salsa, plenius, est enim coctioni inepta *Primirosius l. c.*

XIX. Unum notandum est quod scripsit *Aristoteles, Coitum* morbis à pituita plurimum conferre, nocet tamen febri Quotidianæ: Est enim sententia *Philosophi* vera, quando calor innatus plurimus est fortis, ita ut spermatis emissione non debilitetur, & quando in corpore nec putredo adest, nec ad putredinem præparatio; Cum autem ægrorum corpora in pituitosis corporibus, & calorem habeant debilem, & sint putridis referta humoribus, atque ad ulteriorem putredinem valde disposita, ipsis omnis Veneris usus nocivus erit & exitialis. *Idem.*

FEBRIS RHEUMATISMI comes.

(Vide lib. 15. *Rheumatismus.*)

Descriptio & curatio.

AVtumno maxime incessit hic morbus, hac ut plurimum occasione, æger scil. sive exercitio vehementiori, sive alio modo excalefactus, mox repentinum frigus si admisit. A rigore atque horrore orditur tragediam, quos statim excipiunt calor, inquietudo, sitis, & reliqua infœlix symptomatum caterva quibus stipantur Febres, elapso die uno alteróve (est & ubi citius) æger atroci dolore, nunc in illo artu infestatur, in carpis, humeris, genubus præsertim, qui locum subinde mutans, vicissim illos occupat, rubore quodā & tumore in parte quam postremū affecit adhuc residuis: Primis aliquot diebus Febris, & symptomata jam memorata raro coincidunt: Febris autē sensim evanescit, manente dolore, quin & nonnunquā immanius ſęviente, materia scil. febrili in artus translata, quod satis arguit Febris ipsa, sæpius recrudescens ob materiam morbificam ab intempestivo externorum usu repercussam: Morbus hic quoties à Febre sejungitur, *Arthritis* sæpe audit, quamvis essentialiter ab illa distinguatur, prout cuivis facilius constabit, cui uterque morbus intimius fuerit perspectus: Si minus perite tractetur, non ad menses tantum, sed annos etiam aliquot, imo per omnem adeo vitam miserum haud infrequenter discruciat, quamvis in hoc casu non eodem semper vigore, sed paroxysmis quibusdam periodice repetitis, adinstar Arthritidis subinde lacessit: imo vero fieri potest, ut ubi diu multumque vexaverint dicti dolores tandem sponte desistant, atque interim æger omni membrorum motu ad mortem usque privetur, digitorum articulis quasi inversis, & protuberantiis, ut in arthritide, nodosis, in interna magis quam externa digitorum parte se prodentibus, stomacho nihilominus valeat, & cætera sanus vitam toleret.

Est & alia hujus morbi species, huc pertinens, *Lumbago Rheumatica* aptissime dicetur, *de qua lib. x. tit. Lumborum affectus* §. 6. Cum hæc utraque morbi species ab inflammatione videatur oriri, quod tum jam dicta arguunt phænomena, tum præsertim sanguinis venæ sectione educti color, ut pote qui pleuriticorum sanguini tam est similis quam ovum ovo, neque quisquam reperiatur qui hos inflammatione laborare vel quidem dubitaverit: His ita se habentibus, censeo ego curationem non aliunde quam à phlebotomia debere sumi, sanguine interim contemperato, ejusdemque nimio fervore represso, tam medicamentis refrigerantibus atque incrassantibus, tum etiam conveniente regimine.

Ac proinde statim sanguinis ℥ x è brachio lateris affecti mitti jubeo, & Iulapium refrigerans incrassansque præscribo, de quo bibat ad libitum: Ad dolorem, cataplasma è mica panis siliginei, & lacte croco tincto, sæpe renovandum: Carnibus autem &, earum jusculo prorsus interdico: Volo autem ut per horas aliquot singulis diebus lecto se abstineat, cum calor, qui à jugi decubitu nascitur, morbum promoveat intendatque. Die sequente sanguinis tantundem detraho, atque intercalato die uno alterové pro ægri viribus, tertio, deinde interjecto trium quatuorve dierum intervallo (prout ægri vires, ætas &c. suadent) quarto, atque ultimo ut plurimum Venæ sectionem repeto: raro enim usu venit ut ultra quartam vicem venam incidamus, nisi vel regimen justo calidius præcesserit, vel medicamina calidiora præter necessitatem fuerint ingesta: Quin & Anodyna effusionem sanguinis missionem postulant.

Quamobrem, ut ut sæviat dolor, per omnem decursum religiose ab his temperandum existimo, cum illorum usu figatur morbus, neque tam facile venæ sectioni cedat: quæ ideo ob hæc ipsa medicamenta officiose nimis exhibita, sæpius quam erat opus celebranda est: Quid quod & in morbi statu, neque eam quam titulo pollicentur ἀναλγησίαν valeant præstare: Interim diebus à phlebotomia vacuis Enema è saccharato lacte subinde iniici curo, & ut omni ad dies minimum octo ab ultima venæ sectione diligenter observentur horror; quibus elapsis potionem catharticam è lenitivis hauriendam præscribo, & insequente vesperi dozin paulo liberaliorem *Syrupi de meconio in Aqua flor paralysis*, quo sanguinis orgasmus, unde & recidivæ periculum, penitus reprimatur.

Notandum non adeo consultum esse, quando Rheumatismus aliquot annorum diuturnitate altas egit radices, sanguinem tam brevibus ac sub ejusdem primordiis fiebat, intervallis mittere, quin præstare septimanarum aliquot intercapedine repetitas illas venæ sectiones determinare, quæ tandem vel penitus materiam morbificam averruncabunt, vel saltem eo conducent ut Fontanella in crurum alterutro excitata, & spiritu volatili D. D. *Goddard*, in vino canarino mane & sero exhibito, reliquiæ ejus extirpentur. *Sydenham Observ. in morb. Acut. sect. 4. cap. 5.*

FEBRIS.

FEBRIS SCARLATINA.

Descriptio & Curatio.

SCarlatina Febris licet nullo non tempore possit incidere, ut plurimum tamen exeunte æstivo se prodit, quo quidem integras familias, infantes vero præcipue infestat: Rigent, horrentque sub initio, ut in aliis Febribus, qui hac afficiuntur, neque vehementer admodum ægrotant; postea cutis universa maculis parvis rubris interstinguitur, crebrioribus certe & multo latioribus, magisque rubentibus, at non perinde uniformibus ac sunt illæ quæ Morbillos constituunt: Ad duos tresve dies persistunt hæ maculæ, quibus demum evanescentibus, decedenteque subjecta cuticula, restant furfuraceæ quædam squamulæ, adinstar farinæ corpori inspersæ, quæ ad secundam aut tertiam vicem se promunt, conduntque vicissim.

Cum hic morbus nihil aliud mihi videatur quam mediocris sanguinis effervescentia, à prægressæ æstatis calore, aut alio aliquo modo excitata, nihil quicquam molior, quo minus sanguis sibi despumando vacet, & materiæ peccanti, quæ satis prompte adjungitur, per cutis poros ablegandæ: Quamobrem tum hinc, & à venæ sectione, & ab Enematum usu mihi temperans (quibus remediorum formis facta revulsione, particulas sanguini infestas cum eodem intimius permisceri, & motum Naturæ magis congruum sufflaminari autumo) tum ex altera parte ab exhibendis cardiacis, quorum æstu impetuosius forte exagitabitur sanguis, quam pro pacata & leni illa separatione, in qua jam totus est, (quid quod & vehementior febris hoc fomite possit accendi?) satis habeo ut æger à carnibus in solidum abstineat, & à liquoribus spirituosis quibuscunque, tum ut neque usquam foras prodeat, neque se perpetim lecto affigat: Cute jam penitus desquamata, & cessantibus symptomatis, è re fore existimo ut purgetur æger levi aliquo medicamento, ætati & viribus accommodo: Simplici hac & naturali plane methodo, hoc morbi nomen (vix enim altius assurgit) sine molestia aut periculo quovis facillime abigitur: Cum è contra si plus negotij ægris facessamus, vel lectulis continenter incarcerando, vel cardiacis aliisque remediis supervacaneis, nimis docte (& ut vulgo dicitur) secundum artem, supra modum ingestis, morbus statim intenditur, & æger non raro, nulla alia de causa quam nimia Medici diligentia, ad plures migrat. *Sydenham Observat. in morbis acut. sect.* 4. *cap.*2.

FEBRIS SINGULTUOSA.

SYLLOGE.

Curatio Hippocratica. I.
Venæ sectio *aliquando convenit.*2.
Sinapismus *an conducit.* 3.
Opiata *quando locum habent.* 4.
Cucubitulæ *admota vis.*5.

FEbris hæc de acutarum genere est, in cujus curatione animadvertant Medici, qui ex Hippocr. curatione permoti medicamenta valde calida, singultus gratia, in tali febre exhibent, si hęc ab eo usurpantur ut humores ventriculi tunicis infarctos abstergere valenter possint, in reliqua tamen curatione refrigerantibus illum uti, tum gratia febris, tum ut abstergentium caliditas retundatur: nam & ptisanam pro cibo, & aquam hordei pro potu, aut oxymelitis exiguum præbet: quare præter Hippocr. consilium esset, & ægrotanti parum utile, ad sudorem provocandum decocta calefacientia exhibere, quæ à Neotericis adeo facilè recipiuntur: nam cum citò per venosum genus diffundantur multum obesse ob febrem possent, & parum afferre utilitatis affectioni singultuosæ ventriculi, qui, ut diutius in eo morentur medicamenta, formam solidiorem exposcit: ideo Hippocr. ea exhibet in eclegmate, non in potu, ut ventriculo majorem opem ferat, nec cito ad venas perveniat, unde febrilis calor augeatur: præterea hujusmodi decocta, potè actu humida, parum stomacho conducunt, ideo monet Hippocr. ut potus sit exiguus, nisi ob sitis vehementiam copiosum dare expediat, Vbi notandum Hippocr. contra austeritatem Medicorum, qui ægros siti cruciari permittunt, tanti fecisse accidentia, ut morbo dimisso ad eorum correctionem statim devenerit, nam ob sitim longiorem potum permittit, quamvis morbus pauciorem poscat. *Martianus comm.inv.229.l.4.vict.acut.*

II. Mulier annor.xxx. corporis habitu crassiori, cibis multis & crassis assueta, ut ostreis, caseo, piscibus, prope mensium defluxum febre corripitur continua, cum qua simul accessit singultus qui perpetuò adest. Quæritur an conveniat sanguinis missio? quod non videatur in tanta humorum multitudine, & ob symptoma quod vires debilitat, Sed cum morbus magnus sit auctus, adsint etiam calidi humores acres, & magna illius origo fuerit, sanguis menstruus suppressus, sanguinem minuendum judico ex vena saphena &c. *R. Fonseca consult.27.tom.2.*

III. *Avicenna* Sinapismum proponit, qui convenit nisi obstet calor febrilis, aut imminens inflammatio: Cucurbitula sicca ventriculo imposita, repetita, tanquam remedium ingentis profectus proponitur ab Ætio, ut quæ possit materiam impactam ventriculo suo calore attenuare, & motu deturbare atque dimovere. *Fortis l.de Febrib.p.37.*

IV. Singultum contumacem respiciunt Opiata, quæ tamen in causa calida tutiora sunt, ideo in frigida caute valde adhibenda: Philonium Rom. apud Galenum. 8. K. T. cap.3. quam maxime commendatur, sicut à nobis Theriaca recens, vel laudanum cum pulv. tormentillæ, in bolum reformanda. *Idem.*

V. Febrem Singultuosam vocavit *Galenus* 4. acut. 69. quando per totum morbum simul cum febre Singultus exacerbatur: Estque ventriculi concusio, qua tunicæ ipsius id, à quo pertinaciter molestantur, excutere laborant: Singultu quidam vexabatur ita molesto ac continuo, ut nec edere nec loqui posset, cum febre lenta, biliosorum vomitu, & aphthis in ore: Cum omnia incassum fierent, cucurbitulam maximam cum multa flamma supra ventriculi regionem imponere, & deinde scarificare jussi, quo auxilio celebrato, evasit. *Zacutus Pr. adm.lib..obs.20.*

FEBRIS SITICULOSA.

Natura & curatio.

A Siti valde importuna & inextincta sic vocantur, non tantum & frequentius calore urgente, verum & frigore urgente, adeo ut licet continuo bibant ægri, nihilo tamen sitiant minus; ægra & Medico ipsi negotium facessentes. Causam adscribo sali acriori in bile existenti, cui si comes adsit oleositas multa, urget sitis maxima durante calore: sin eadem fuerit parcior, etiam vexante frigore, vis autem ipsius nocens manifestatur magis ad succi pancreatici, post stagnationẽ febrilem erumpentem occursum, effervescentiamque vitiosam. Compescatur Sitis per Apozema sequens ♃. *acetosæ cum fol. man. ij. fol. fragar. violar. ãã. m. j. coque ex aq. hordei, ad colat. ℥xx, adde syr. acetos, citr. ℥iij spir. salis dulc.* ℈ß. m. Ad emendandam *bilis oleositatem* inflammabilem, sequens usurpetur. ♃. *rad. plantagin. ℥j. fol. semperv. mai portul. ãã. man. ij. coque ex aq. pura, ad colat. ℥xx. adde syr. portul. ℥iij. ol. sulph. per campan. q. s. ad gratam acidit.* Durante calore potus concedatur copiosior, at urgente frigore satis est aqua pura os colluere, atque satius sitim fallere quam multum bibere: Iuvat & tunc lapis prunellæ potui additus. *Sylvius Pr. Med. l.* 1. *cap.* 30.

FEBRIS. SPUTATORIA

Natura & curatio.

OBservantur febres intermittentes, quas durante paroxysmo Sputatio & salivatio gravis & molesta comitatur, ideoque *Sputatoriæ* aut *Ptyalodes* nominandæ, quas ab eodem Succo Pancreatico deduco, stagnatione sua ita vitiato, ut in paroxysmi febrilis productione ad salivares glandulas copiosius deferatur, salivæ tum copiosiori materiam, cum fluidiori ansam præbeat. Has puto vix aliter curari posse quam succum pancreaticum vel ad alvum, vel ad vesicam, vel corporis superficiem, ante paroxysmi adventum, aut eodem inchoante assumptis, deducendo ac educendo. *Sylvius Pr. Med. l.* 1. *c.* 30.

FEBRIS SUDATORIA.

(Vide *supra* Anglica.)

SYLLOGE.

Natura & curatio. I.
Vacuatione mitescit. 2.

I. NOn tantum singuli plerarumque intermittentium paroxysmi desinere solent ac solvi Sudore ægris utili, sed nonnunquam durante bona vel maxima cuiusvis paroxysmi parte sudor multus & noxius, ideoque symptomaticus, sæpius calidus, rarius frigidus, ex universo corpore, aut parte privata manant, *febres* constituit *Sudatorias*, quales etiam observantur Synochę, nomine *Sudoris Anglici* celebres: Illas succo pancreatico magis volatili quam acri, & ideo sanguinis massam solventi potius quam coangulanti censeo adjudicandas Curatu difficiliores sunt, nec nisi austeris cessuræ: usurpanda sunt autem illa in pauco liquore soluta, & quidem tum sæpius in die, tum quantitate parva, quo succi Pancreatici volatilitatem paulatim & continuo emendent, e. g. ♃. *Aq. plantag. ℥iij cinnamom. aceti stillat. ãã. ℥ß syr. portul. ℥j corall. r. pulv. ℥j. m.* hæc mistura cochleatim detur; si quis potentiorem vult, addet acaciam, aut succum hypocyst. ad ℈ß. vel j. *Sylvius de le Boe Prax l.* 1. *c.* 30.

II. Febris *Elodes* quasi *palustris* dicitur, sudans enim quasi in palude immersus videtur: Æger robustus, febre vehementissima detentus, copiosissimo oborto sudore, calido, universali, in secundo morbi die erat cum æstu & incendio multo: Medici sudorem promovere tentarunt naturam imitantes, at perperam, cum enim succenderentur viscera, & hæc acutissima febris, & perniciosa, ex interna aliqua affectione profecta, gravatam & irritatam à copia & humoris prava qualitate naturam, oborto copioso sudore, attamen citra levamen ullum ostenderet, sanguinis missionem salubrem esse prædixi, Reclamant ipsi, dicentes cum *Galeno* 6. Epid. 2. 30. *Succos* ad cutem vergentes per eam esse vacuandos, quare sudorificis insistunt, At quum peius haberet, affines in sectionem quarta, illis renuentibus admittunt, Quater in 4. & 5. die sanguis extractus, omni labe fœdatus, In 6. purgatio adhibita, quorum ope natura levata, regulato humore, & oborto sudore, morbum in 7. finivit. *Galenus* in citato comm. historiæ *Simonis* sic ait, *Sed forsan me dicere putabis nunquam purgatione per alvum in talibus utendum, Ego vero non id dico, nam in libris de arte curandi, in quibus corporibus permulta humorum copia est, iis utiles esse purgationes didicisti, priusquam ita redundantem materiam aut purgatione quis eduxerit: si fovens, h. e. calidis vtens, ipsam discutere conetur, plus attrahet quam per cutem evacuabit &c.* quare hæ symptomaticæ evacuationes parvifaciendæ, quum sint casus p. n. earum quæ in corpore sunt dispositionum. *Zacutus Pr. adm. lib.* 3. *Observ.* 18.

FEBRIS SUFFOCANS.

SYLLOGE.

Cognitio & curatio. I.
Exemplum curatæ. 2.

I. OBservantur aliquando Febres Intermittentes, à comite suffocatione hypochondriaca, vulgo Hysterica dicta, cum paroxysmo febrili gravius (& fœminas præsertim) afficiente, *Præfocantes* nominandæ, cum revera nonnunquam ægras tunc suffocent ac interimant, licet non valde graves simul existant quoad cætera symptomata febres ipsæ

psæ: Has tribuo Halitibus austeris, à succo Pancreatico, ob sui stagnationem austeriore facto, in sui cum bile efferuescentia excitatis, nec tantum ad ventriculum & œsophagum, verum per lacteas venas, ductumque thoracicum, ad cor etiam & pulmones assurgentibus, atque in œsophago suffocationis sensum, in Pulmonibus autem suffocationem veram nonnunquam producentibus. Curabitur oleis aromaticis, & salibus volatilibus quibusvis, sed maxime oleosis, sed multis merito præfertur castoreum, eiusque cum rectificato vini spiritu elicita Tinctura, & salis armoniaci spiritus: Vbi frigus interne, vel externe vrget, præ aliis omnibus laudo oleum garyophyll. stillatium, imo oleum terebith. minus gratum, &c. *Sylvius de le Boë Prax. Med. l. 1. cap. 30. & 19. §. 70. 71.*

II. Nob. Domina annor. 16. sub canicula vehementissima febre Tertiana, cum terrifico symptomate suffocatorio [illegible] divexabatur, nam instante paroxysmo spi[illegible] jam efflare credebatur: Contingebat dirum hoc symptoma initio rigoris, in præcordiis validam & intensissimam oppressionem præsentiente ægra, unde coniicere licuit illic mali fomitem delitescere, Quapropter specificum nostrum stomachicum (*flores salis armoniaci, ex quorundam sententia*) cum aqua cinnamomi exhibendum certa indicatione conieci, idque non frustra, eo enim bis exhibito, cum antipyreto nostro, febris & symptomata evanuerunt: *Pet. Poterius cent. 2. cap. 49.*

FEBRIS SYNCOPALIS.

SYLLOGE.

In Humorosa *aliquando* sanguis mittendus. 3.
An vomitus *provocandus*. 6.
An purgandum 2. 4.
Adstringentia *quando danda*. 14.
Natura & curatio. 3. *b*.
Foribus *ventriculi quando locus*. 15.
Aër *qualis convenit*. 16.
Somni *regimen & vigiliarum*. 17.
Vini *usus*. 7.
Aquæ vitæ *quando locus*. 8.
Facies frigida quando aspergenda. 9.
Frictiones *non in omni locum habent*. 12.
Adhibendarum coctiones. 13.
Mulsæ ope curata. 1.
An in Minuta *Sanguis mittendus*. 5.
Tamarindorum beneficio curata. 18.
Victus ratio *in Humorosa*. 10.
In Minuta. 11.

I. QVidam pro curatione hujus febris illico v. s. imperabat, Sed ego accitus illam omnino interdixi, nam humor lentus, frigidus, crassus pituitosus occupabat os ventriculi, unde cruditates, obstructiones, putredines, & ex copia humoris pituitosi calor naturalis erat valde minutus: quare, ut *Fernelius* ait, 2. de venæ sect. 4. *Pituitosa plenitudo minime postulat v. s. quum enim impense frigida sit, s. m. aversatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix ut unquam concoqui emendarique possit*: Æger ergo præter diætam, frictiones, calefactionem extremorum, cucurbitulas cum multa flamma, roborantia ventriculo imposita, Mulsæ usu est curatus: hujus enim ope crassi succi coquuntur, absterguntur & vacuantur, nam non adstringit, densat, exasperat, cum non sit acris, imo meatus aperit, flatus dissipat, crudum humorem coquit & in sanguinem vertit, & frigidis nervosarum partium morbis remedio est. *Zacutus Pr. Adm. l. 3. obs. 23.*

II. Et si *Galenus* nullam commodiorem vacuandi rationem se invenisse statuat quam quæ fit per frictiones, quod ægri purgationem non sustineant, Quia tamen nostro sæculo multa innotuerunt medicamenta, quæ nulla vi naturæ illata alvum solum laxant, citra humorum qui in venis sunt perturbationem, qualia sunt mel rosat. sol. cremor tartari, &c. præter clysteres leviores, licebit iis uti. *Sennertus.*

III. *a* Quanquam Galenus 12. meth. 3. sanguinis missioné omnimo renuat, quod sine maximo virium dispendio fieri nequeat, sola vacuatione quæ per frictiones fit contentus, *Trallianus* tamen, cui ad stipulantur *Rhases* & *Averroes*, venam secandam consulunt, ubi scilicet semicoctus humor est, & abundat cum præsentia sanguinis: At si valde ab hujus natura humores recedunt, frigidi sint, crudi, hyeme, natura, regione, & ætate frigidis, si sanguis paucus & bonus, omnino s. m. futura noxia est, quod sic deducatur æger ad frigidorum cruditatem, ex Avicenna 4. 1. c. 20. Atque de hac summa cruditate explicandus Galeni locus: Alias s. m. imperare licere ubi humores non extremè crudi, constat ex lib. de s. m. c. 12. *Vbi multa, inquit, vacuatione est opus, verum vires sunt imbecilliores, in his vacuationem partiri expedit, uti nimirum & me fecisse vidistis in iis quibus succorum crudorum copia inerat: nam pauco sanguine detracto, protinus melicratum exhibeo probe coctum, cum incidentium medicamentorum aliquo, ac sic rursus sanguinem minuo, vel ipso eodem, nonnunquam die postero, in quo rursum exhibito propositorum medicaminum quodpiam, iterum de sanguine quid aufero, ac rursus tertio die similiter his.* Nam ut ignis lignorum viridium copia obrutus suffocatur, nisi aliqua detrahatur portio, qua dempta flamma emicat, idem judicium esto de nativo nostro calore, qui crudorum congerie marcescit, nisi humorum superflua sarcina levetur, ope sanguinis missionis.

III. *Syncopales Febres*, à Syncope ægros una cum febre invadente nomen sortitæ occurrunt nonnunquam: Succo Pancreatico debentur, sed stagnatione sua volatilem magis quam acrem aciditatem nacto, Bile interim exstente pauca vel inerte, unde idem absque mora per lacteas venas versus cor penetrans, non tantum quaqua versum prorumpit, ac sudorem frigidam excitat, verum sanguinem quoque mox ita coagulat, ut ad tempus sensilibiter traiici non possit, nec proinde Pulsus observari, donec cessante hujus succi nocentissimi accessu paulatim aliquid virium recipiat bilis, atque videatur æger tunc à mortuis redire ad vivos. *Syncope* ut præcaveatur commendo hanc *Misturam*, cochleatim per intervalla brevia assumendam ℞. *aquæ menthæ* ℥ij. *vitæ Matth.* ℥j. vel ℞. *Tinctur. cinnam.* ʒß. *olei garyophyll. gtt.* vj. *syr. cochlear.* ℥j. detur aliquot ante paroxysmum horis. *Sylvius de le Boe Pr. Med. l. 1. cap. 30.*

IV. *Galenus* in curatione hujus febris ab omni vacuatione abstinet, sed solum procurat humorum coctionem & attenuationem, partim revellendo per frictiones, quæ simul attenuant & vacuant: à quibus inungit oleo anethino, ad resolutionem: nec ullam evacuationem tentat sensilem, nisi aliquando per clysterem, vel exhibendo mulsam crudam & oxymel cum hyssopo, ut attenuentur humores, nec aliud exhibet usque ad 7. diem, quia ubi

adest pituita cruda, facile fertur inedia: Hanc curationem confirmat Hipp. 4. acut. 47. qui in febribus anxiosis, ubi æger quietem non invenit, & extrema sunt frigida, nihil aliud exhibet præter oxymel aquosum, nec sorbitione utitur usque ad declinationem: Contra Arabes, *Trallianus* & sequaces, prædictam curationem reprehendunt, quod frictio leve sit præsidium & longum: nec cum victu illo tenuissimo possit æger perdurare ad statutum usque morbi: quare judicant satius esse materiam paulatim vacuare, & sensim lenitivis pharmacis, Galeni tempore ignotis: Præterea plenius alendum, ptisanæ succo cum pipere & pauco melle: nec abstinendum vino, ad prohibendam & curandam syncopen: Pro decisione dicendum tutiorem esse curam Gal. qui non vacuat nisi per clysterem, nam ex pharmaco dato, etiam levi, commoto humore potest subito interire æger, & mortis culpa ægro tribuetur: Sed dum clysteres iniiciuntur, æger non surgat à lecto, ne excitetur syncope, fiant in declinatione paroxysmi, non sint acres: quod si aliquid exhibendum est per os, id non per pharmacum, sed per mulsam, oxymel, & ptisanam cum melle mistam administretur. Hanc curationem probat magnæ doctrinæ & experientiæ vir *Arculanus*, qui ait toto suæ vitæ cursu tantummodo 4. casus hujus mali vidisse, 1. in quadam sene, cui datum fuit pharmacum, & commota est syncopis adeo valida ut ferè perierit, & 4. die mortua est: reliqui tres erant juvenes, quorum alteri supervenit fluxus ventris cum frequenti syncope & virium debilitate, qui tamen servatus est: In alio supervenit sudor, & cum eo tandem sanatus est: in 4. fuit solum processum clysteribus & frictionibus, postmodum cessante syncope fuit datum pharmacum, & evasit: Et ideo ego teneo, ait, *Arculanus*, quousque durat syncope procedendum esse clysteribus, qua in totum cessante, propinandum aliquod pharmacum leve. R. *à Fonseca Conf.* 19. *Tom.* 1. Cautissime in hoc magni momenti negotio procedendum, adeo ut si syncope toto paroxysmo perseveret, impossibile sit medicamentum solutivum exhibere, qualecunque fuerit: ventriculo namque perpetuo afflicto afflictio addenda non est, alioquin stomachicæ syncopes irrevocabiles fiunt atque lethales, ut observavit Gal. 5. de loc. aff. 6. At si in accessionis declinatione cedat ipsa syncope, ut frequentissime accidit, prius roborato ventriculo, aliqua crudæ materiæ minoratio procuranda, clystere prius, mox etiam vomitu, si ad vomitum pronus sit patiens: Interim attenuantia & concoquentia præbeantur, ut medicamentum leniens, si non ante quartam, paulo post tamen exhiberi possit: Exercitatum autem Medicum, vel saltem valde cautum, desiderant hujusmodi febres. *Fortis.*

V. Indicatione sumpta à causa morbi, quæ bilis est in venis & in ventriculo contenta, imprimis evacuandus est & revellendus humor, qui veluti causa antecedens in venis continetur, quod per Sanguinis missionem optimè fieri potest, ex brachij dextri vena basilica: Sed huic remedio obstat Galen. 1. ad Glauc. 14. *Si quis febricitet eorum qui sunt habitu pleniori, verum ex recentibus cruditatibus angorem quendam sentiat ac morsum, atque os ventriculi afflictum: vel si etiam humorum aliquem malum evomuerit, & in transitu hujus non parum fuerit offensus, adeo ut graviter se habeat & anxiè, nunquid hic ad febrem respicientes solam multitudinem euacuare tentabimus? quod alioquin sine molestia faceremus, vel prius ori vetriculi providebimus, deinde postquam circa hoc bene se habuerit, quā contigerit totius corporis faciemus vacuationē: mihi quidem ita agendum videtur: Multos itaque vidi qui ita afflicti erant, quosdam interiisse, nonnullos ad extremum periculum fuisse perductos, cum Medici eos curare tentassent antequam os ventriculi corroborassent.* Propterea corroborandus est ventriculus intus & extra, & leniendus dolor; quod si succedat, tunc mittendus sanguis potius ex annulari manus dextræ quàm ex brachio. R. *à Fonseca Consult.* 20. *Tom.* 2.

VI. Per vomitum tentari potest vacuatio humoris in ventriculo contenti, sed lenibus medicamentis, ex Gal. 1. ad Glauc. 14. exhibito oleo amygd. d. rec. ad ℥viij, cui adderem ad robur ℥ij succi citri vel limonis: atque ut facilius vomitus procedat, calefaciendo, [illegible] Gal. manus, pedes & os ventriculi: Hic t[illegible] dubitationem facit Gal. qui l. c. à principio prohibet vacuantia medicamenta antequam roboretur ventriculus: rursus in fine scribit eos qui ob vitiosos humores ad os ventriculi resolvuntur, cogendos esse ad vomitum ex hydræleo, nec ullam roborandi ventriculi mentionem facit: ℞. quod supponit humores mordaces esse in cavitate ventriculi, non in tunicis impactos: 2. ubi prius roborandum ventriculum esse scribit ante vacuationem, intellige de insigni vacuatione quæ fit per s. m. vel valido pharmaco, non de lenibus, quo in casu etiam roborat ventriculum intus & extra. *Idem ibidem.*

VII. Omnium maxime spiritus revocat & vires reficit *Vinum*, ut pote quod quam celerrime nutrire dicat Galenus: citissime namque concoquitur atque distribuitur, quia minima indiget alteratione, unde maximum penetratorem hoc appellabat Avicenna: Vt jure merito Aretæus in solo vino refrigeratis spem vitæ reponat: Sit autem neque aqua frigida dilutum, quo uti solebat Galenus ad Glauc. neque meracum: Non primum, ob insignem ventriculi imbecillitatem & frigidæ materiæ præsentiam: Non secundum ob febrilem calorem, metum inflammationis internæ: sit insuper nigrum austerū, & substypticum non generosum, *Fortis* Vbi humores copiosissimi, ab eo abstinēdū juxta. *Galen.*

VIII. Quandoque Syncope adeo diuturna atque pertinax est, ob crudi humoris copiam, frigiditatem, atque lentorem, ut posthabito febrili calore ad validiorem attenuationem & calefactionem *Aqua vita* quoque uti cogamur, quæ ita paranda, ℞. fol. melissæ, puleg. major. anthos, rosar. rub. ana pug. j. garyoph. nuc mosch. macis, cardam. ana ℨj. ossis cordis c. n. ij santal. citr. ℨij mosch. gr. v. præp. s. a. macerentur in s. q. vini albi opt. distillentur M. B. cujus cochlearia frequenter præbeantur. *Idem.*

IX. Mos invaluit ut in syncope fiat *aspersio in faciem*, vel aqua frigida simpl. vel rosac. vel vino albo adstringente, quam proponit Gal. reprobat Avic. Galenus quidem, in defectu spirituum, ut retrahantur in auxilium cordis: Avic. vero reprobat merito, cum à spirituum suffocatione pendet syncope. *Idem.*

X. *Victus ratio* valde tenuis sit, ex Hippoc. Gal. nihil enim ab initio præter oxymel aquosum offerebant, addunt tamen dum vires constent: Nos tribus primis diebus solam ptisanam offeramus, secundis, addamus pulli instaurans, postremis, attenuata valde materia, ova recentia & pulli contusa. *Fortis.*

XI. Ad *Præservationem* non requiritur alimentum tam subitò nutriens, velut in curatione, præsente syncope, ubi necesse est ad faciliorem penetrationem & nutritionem actu calidum detur: Si tamen aër fuerit calidus, ad præcavendum colliquationis humorum à caliditate periculum, 1. saltem vel etiam 2. atque 3. vice actu frigidum exhibeatur, nisi syncope calidiora efflagitet, Et quidem majori copia, & frequentius, præsente leipothymia actu, quam syncope, quum in illa magis quam in hac vires dissolvantur. *Caprilius*. Spirituum regeneratio procuranda odoribus, at quia essentia virium in solidorum temperamento quoque consistit, ideo utraque integra conservanda: Ideo partes solidæ quam celerrime instaurandæ, quæ enim longo tempore extenuantur corpora, lente reficienda, quæ brevi breviter: Cum ergo odores spiritus non solida nutriant, ideo solidis, alimento, succurendum, & quidem potu, quia facilius impleri potu quam cibo. *Fortis*.

XII. *Galenus* in *Syncopali humorosa* nullam aliam se invenisse ait vacuationem idoneam præter eam quæ ex *Frictione* paratur: at tunc tantum Frictiones convenire possunt, quando totius corporis habitus cruditate refertus est, non ventriculus tantum, aut unum aliud ex visceribus, in quibus longe maximam crudi humoris portionem per hujusmodi affectum contineri supponimus: hoc siquidem in casu à Frictionibus nonnisi frustra inanjuntur cæteræ partes, aut in eas perperam allicitur crudus humor, quem in visceribus coqui præstaret: Attamen licet utrumque præstare, purgatione inquam viscera primum inanire, ac deinceps tuto Frictione adhibita tumentem corporis habitum curare. *Joubertus cap.* 19. *lib. de Febr.*

XIII. Sed ne error aliquis committatur circa *Frictionum* usum in hac febre, quæ nullum vel minimum errorem admittere potest, quinque sunt consideranda, 1. finis ob quem instituuntur, 2. quæ partes fricandæ, 3. quales frictiones esse debeant, 4. quo instrumento. 5. quamdiu. Primum quod attinet, frictiones facultatem emorientem excitant, 2. humores crudos & copiosos, spiritus & calorem suffocantes, à corde divertunt: 3. eosdem humores attenuando ac resolvendo diminuunt. 4. porositates aperiunt, ut facilius insensibiliter resolvantur. Quoad ad ij. imprimis crura & coxas fricare oportet, ad inferiora trahendo, ut major fiat diversio: 2. brachia & manus, à spatula incipiendo: 3. à collo ad spatulas, per latera: quoad iij. incipiendum à fortioribus, nam materia in principio frigidior & crassior est, prout & porositates obstructæ valde: unde Avic. usque ad abrasionem cutis, nos autem usque ad ruborem: in progressu vero, materia magis attenuata, leviores sint. iv. fiant panno aspero, fumigato potius suffumigio ex ligno aloës, moscho & cinnam. ex Avic. vel cum Galeno, laxantibus oleis atque digerentibus: quibus nos & spiritum vini addi posse credimus. v. Licet Avic. jubeat perpetuo frictiones esse faciendas, vel cum somni exclusione, caute tamen agendum, ne ægri pereant fricantium inscitia, ut observavit Trallianus. *Fortis*. Frictionum loco prodesse ait *Mercatus* cucurbitulas minutas frequentiores, sine scarificatione, ut humor ad exteriora evocetur, & calor sopitus possit excitari. *Pract. l.* 5. *cap.* 16.

XIV. *Adstringentia* non habent locum nisi corpore purgato, ob crudos humores in ventriculo contractos. *Rondeletius*.

XV. *Ventriculo fotus* illico primo die non adhibeantur, sed præmissis frictionibus, materiaque magna ex parte concocta & evacuata, *Capivaccius*. Ventriculus nempe initio nunquam fovendus, sed facta aliqua materiæ crudę cöcoctione, ne fusi crudi humores ventriculum magis onerent. *Mercatus. l. c.*

XVI. *Aër sit* temperatus, ad calidum nonnihil inclinans, lucidus, purus, siccus. D. *Liddelius lib.* 2. *cap.* 14. non frigidus, *Heurnius de Febr. c.* 18. Calidior enim succos pituitosos, crudos colliquat, qui postea cum præsentaneæ mortis discrimine partes principes petere possunt, frigidior corpora densans, obstructionibus adauctis viscera gravat. *Caprilius l.* 2.

XVII. *Somnus* immodicus crudos humores ad interiora revocat, ipsorum digestionem impedit: *Liddelius l. c.* viscera graviora reddit, *Mercatus*. Sit ergo brevis, & syncopes tempore nullus. *Fontanon.* & *Heurnius*. Vigiliæ multæ vires debilitant, concoctionem impediunt. *Liddelius*.

XVIII. Biliosa febre correptus est juvenis, cum siti, amarore oris, nausea, & bilioso vomitu, ob quas causas facile in syncopen incidebat: cum nulla remedia proficerent, aquam decoctam cum tamarindis bibendam impero, & eorum pulpam cum saccharo in bolos redactam offero, ex qua, cum refrigerantibus decoctis commixta, clysteria ex intervallis immitto: his x. dierum spatio celebratis febris est remissa, sitis evanuit, cessavit nausea & vomitus, & vacuato humore bilioso per alvum, temperatisque visceribus à syncope factus est immunis. *Zacutus Pr. adm. lib.* 3. *obs.* 22.

FEBRIS SYMPTOMATICA.

SYLLOGE.

Multæ Febres symptomaticæ judicatæ, sunt essentiales. 1.

Symptomatica ab obstructione viscerum. 2.

Symptomatica vernalis ab occulta inflammatione *partium thoracicarum.* 3.

Lenta symptomatica à Viscerum corruptione. 4.

I. ADvertendum diligenter (quod maximi est in praxi momenti, & à paucis animadversum) non omnes perpetuo febres, quæ cum partium inflammationibus junguntur, esse symptomaticas, sed quasdam etiam esse essentiales, quibus inflammationes prædictæ succedere soleant: Fit enim plerumque ut sanguis corruptus, aut pravis humoribus refertus, postquam febrem excitavit, exagitetur à natura, & tanquam sibi noxius expellatur ad partes debiliores, aut humori recipiendo magis idoneas, unde in iis inflammatio producitur, quæ febrem istam non efficit, sed illi potius succedanea est: Sic nobis frequenter in usu practico videre licet ægros, ab initio febre continua laborantes per unam aut alteram diem, antequam dolor lateris & alia pleuritidis signa appareant: Sic multi tertio vel quarto die febris in phrenitidem incidunt; sic arthritici fere omnes, antequam dolore, tumore & inflammatione articulorum afficiantur, febre continua per unam vel alteram diem laborare solent: Sic qui erysipelate tentantur aliquandiu febre afficiuntur antequam id appareat: Id ipsum ostendit urinarum dispositio, quæ in hujusmodi inflammationibus notas putredinis in venis contentæ manifeste produnt: initio enim crudæ apparent, in progressu vero signa coctionis in dies increscentis ostendunt: Tum san-

guis e vena admodum corruptus educitur, quæ non fierent si ejusmodi febres essent tantum symptomaticæ, aut ab illis inflammationibus simpliciter dependentes. *Riverius Praxeos lib*. 14. *sect*. 2. *cap*. 1. Vide *Platerum* in praxi, *Sennertum*. *Willisium* l. de febr. cap. 11. & inferius *lib*. 14. *tit. de Pleuritide*. Curatur eodem prorsus modo quo tumor à quo pendet, Et quamvis refrigerari & humectari febris postulet, à balneo tamen & aquæ frigidæ potu abstinendum, quia balneum humores commovet ad partem affectam, aqua frigida coctionem remoratur: Sed *Trallianus* scribit se frigidæ potu erysipelata & febrem extinxisse, Et sane in erysipelate non nocet, sed in phlegmone: *Ætius* vero Balneum prohibet, sed post statum & coctione peracta, frigidissimam aquam & multam imperat, cui *Paulus* consentit c. 31. lib. 2. Vterque applicat præcordiis refrigerantia, ut lactucam, portulacam, intybum, sempervivum, atriplicem, solanum, plantaginem cum pane trito, rosaceo & omphacio, ac sæpe renovant ne incalescant: Historiamque narrat *Ætius* mulieris cujusdam, quæ frigidis potibus ex diacodio, cum vino & aqua curata fuit, cum mors ferme instare videretur. *Primirosius lib*. 3. *de Febribus. cap*. 14. §. 4.

II. Est & aliud genus Symptomaticarum Febrium, quod febrem Lentam, non acutam, complectitur, propterea non ex partis inflammatione aut erysipelate, sed vel obstructione, vel visceris alicujus putrefactione generatur. Obstructio fit ex crassis viscosisque humoribus in aliquo viscere latentibus, præcipue in Mesenterio, ob venarum exilitatem, quia est universi corporis veluti sentina, Interdumque in Iecore, Splene, Pancreate, Ventriculo, imo & toto corpore, ut in cachexia pallidisque virginum coloribus: Hi crassi lentique humores cum putredinem sortiuntur febres has ingenerant, placidas mitesque, nullo graui symptomate infestas, sed diuturnas, quas videtur sub *Latica* nomine *Avicennas* intellexisse, atque ut in hecticis æger vix sese febricitare percipit, tamen debilitatur & cōtabescit: Putredinis quædam vestigia urinæ proferunt, pulsusque nec magnus est nec vehemens ob virium imbecillitatem sed tamen celer & inæqualis, viresque sensim & sine sensu labefactantur, ac quamvis eupepton, euchymon, polytrophon copiosumque sumatur alimentum, corpus tamen eo non sustinetur, sed universa illius moles absumitur & colliquescit: Oritur autem interdum per se, alias acutis febribus succedit, quando humor intempestive refrigeratus, ita retunditur & incrassatur ut quasi pituitescat, nec facile deinceps aut concoquatur & ardescat, sed solet febris ejusmodi iterum redire ad pristinam ferociam, accenso ut prius humore: Igitur quando ex inscitia Medicus, aut frigidæ potum intempestive præscripsit, aut coquendi purgandive occasionem neglexit, morbus acutus retusus in Lentam febrem hanc degenerat; Quoties igitur hujus febris suspicio est, diligenter omnibus expensis signis investigandum quænam pars præcipue affecta sit, morbique hujus fomitem contineat; sæpissimè tamen, ut diximus, mesenterium affligitur ob humorum crudorum copiam quæ illic stabulatur, atque dejectionibus liquidis, chylosis, subalbis cognoscitur, quia non potest chylus obstructis viis ad hepar deduci: Ad *Curationem*, humores crudi & crassi incidi debent & præparari syrupis aperientibus &c. dein purgari, postea partes idoneis remediis roborandæ: *Celsus* cap. 19. lib. 3. *Nonnunquam*, inquit, *Lentæ febres sine ulla remissione corpus tenent, neque ulli remedio, neque cibo locus est: In hoc casu Medici cura esse debet ut morbum mutet, fortasse namque curationi opportunior fiet*. Ad id vtitur balneo, aquæ mulsæ potu, inunctione ex oleo & sale. Sed an per Lentam, febrem nostram intellexerit ignotum est, quicquid sit, non est temerarie hoc consilium sequendum, ne acuta febris succedat ægro jam debili. *Idem*.

II. Verno tempore, præcipue vero anni tempestate quæ finem veris & initium æstatis complectitur, Febris quædam tum temporis invadere solet, quæ tametsi pathognomonicis pleuritidis, aut etiam peripneumoniæ signis destituitur, symptomatis tamen rationem habet, inflammationis cujusdam respectu circa partes spirituales alicubi delitescentis, nempe nullus adest lateris dolor, nulla insignis respirandi difficultas; unde nudam febrem adesse suspicatus, illuc aliquando omnino propendi, ut ægros eadem methodo tractarem qua in medicandis febricitantibus uti soleo: Verum tamen postea mecum reputavi hanc anni tempestatem ejusmodi febribus producendis inidoneam esse, quæ in continuitatem excurrant, Illæ enim vel sua sponte quasi dissiliunt, & in intermittentium classem se reponunt, vel in pleuritides, atque idgenus alias inflammationes præcipites ruunt, & quidem porro attente emissum in hac ægritudine sanguinem spectavi, qui pleuriticorum sanguinem æmulari visus est, ruborem etiam genarum adesse observavi, atque propensionem quandam ad sanguinem è naribus emittendum, etiam venæ sectione prius celebrata, quin & tussim aliquam, & obscuros quosdam in partibus vitalibus dolores nonnunquam deprehendi; His igitur omnibus rite perpensis, eo tandem deveni ut eadem omnino methodo mihi procedendum in hoc casu decreuerim, qua in pleuritide sæpe cum singulari successu usus sum, id quod feliciter atque è voto cessit. *Sydenham meth. cur. febres p*. 57. *Vide lib*. 14. *tit. de Pleuritide* §. 1.

IV. Est alia *Lenta symptomatica*, quæ non ex viscerum obstructionibus, sed ex ipsorum putredine corruptioneque emergit, de qua *Fernelius*; Fit autem non ex humore ullo putri, sed a tetra expiratione quam putrescentia viscera in cor (*potius à sanie cum reduce sanguine ad cor delata*) emittunt; Estque continua, & instar hecticæ mitis & lenta, ideoque illam hecticam plurimi volunt, qualis est quæ Pulmonum ulcus in phthisicis sequitur: Dignoscitur quod sensim invalescit, multoque tempore procedit, aliisque fere morbis succedit, raro per se incipit, vacuationibus non mitescit, & remediis potius exacerbatur, corpus sensim marcore conficit & extenuat, syncopenq; accersit: In primo principio forsan sisti potest ne ulterius procedat, sed in progressu sanari non potest, ideo remedia adhibenda potius protrahendæ vitæ causa quam sanandi spe; pars enim interna & princeps corrupta redintegrari non potest, nam putredo est interitus substantiæ, privatio, à qua ad habitum non datur regressus. *Primirosius lib*. 3. *de Febr. c*. 4. Si quid auxilij sperandum, quærendum in usu balsami sulphuris, præsertim terebinth. Decocti traumatici, spet Antihectici *Poterij*. *Vide de hac specie febris symptomaticæ tit. de Hectica* §. 2. *Aliam speciem tit. Febris Lenta*.

FEBRIS

FEBRIS SYNOCHVS PVTRIS.

SYLLOGE.

Febris protinus *supprimenda*. 1.
Sanguinis *excandescentia cavenda*. 2.
Naturæ *motus circa crisin attendendus*. 3.
Symptomatis *quomodo occurrendum*. 4.
In Febris *declinatione quæ diata*. 5.
Cum crisis imperfecta quid agendum. 6. 7.
Re desperata æger tamen non deserendus. 7.
Nimis tenuis ne sit Diæta. 8.

I. CIrca primum insultum danda erit opera vt Febris protinus supprimatur, atque sulphuris effervefacti inflammatio inhiberi possit, cui venæ sectio inprimis conducit; hoc enim modo sanguis eventilatur, & particulæ calidæ nimis agglomeratæ, & incendio jam proximæ ab invicem dissipantur, veluti cum fœnum exardescere aptum, si aperto aëri exponatur, ejus accensio prohibetur: Insuper tenuis instituatur victus, in quo nihil spirituosum aut sulphureum debet adhiberi: Viscera & primæ viæ materiæ excrementitiæ saburra liberentur, quare enemata erunt vsus necessarii, quandoque etiam Vomitoria & lenia Cathartica, quibus aliquando tempestive & cum judicio adhibitis, febris inter ipsa statim initia, detracto accensionis pabulo extinguitur: quod si non obstante hac methodo, incendium latius serpit, & sulphureas sanguinis particulas magis in dies & magis corripit, procuretur (qua fieri possit) vt sine magno tumultu deflagratio procedat. *Willis de Febrib. cap.* 11.

II. Quare cum febris in augmento fuerit, si cruor nimis effervescat, & cum pulsu forti & vehementi vasa plurimum distendat, si vigiliæ, phrenitis, aut dolor capitis immaniter vrgeant, sanguinis missio denuo repetatur, & transpiratio (quantum licet) libera procuretur: quare in lecto vt plurimum ægri decumbant, victus sit parcus, ex alimentis admodum tenuibus: item potus tenuis & copiosus, vt sanguis exardescens sero vberiore diluatur: Enemata satis tuto & commode adhibentur; Cathartica autem, vel diaphoretica, & quæ sanguinem nimis exagitant, eadem industria vitentur qua ventorum flamina ædibus incendio flagrantibus: quin potius Opiatæ & anodyna, quæ sanguinem & spiritus figunt & constipant, erunt vsurpanda, Item Julapia & decocta quæ viscera æstuantia refrigerant, cruorem attemperant, & spiritus refocillant erunt crebro exhibenda: Liquores acetosi vegetabilium, aut mineralium, necnon nitrum purificatum, quia sanguinis æstum cohibent, & sitim extingunt rite conveniunt: Aquæ ardentes, spirituosæ, pulveres cardiaci, & bezoartici (quamdiu morbus malignitate caret) procul habeantur: si modo sanguis inæqualiter circuletur, & magis impetuose versus caput quam pedes feratur, conducunt Epithemata ex tepidis animalium carnibus, aut visceribus plantis pedum applicanda. *Idem.*

III. Quando febris in statu est, diligenter attendatur naturæ motus, num sit crisin factura necne? quare nihil temere à Medico tentandum, Venæ sectio, aut Purgatio omnino prohibeantur, postquam vero à sanguinis deflagratione aliquatenus remittitur febrile incendium, & signa coctionis in vrina apparent, si modo segnior sit naturæ motus, diaphoresis, aut lenis purgatio procuretur, quæ tamen melius & tutius à Medico peraguntur, cum prius natura motu critico materiæ morbificæ seclusionem fuerit aggressa: Quod si omnia sint cruda & perturbata, vrina adhuc turbida, absque sedimento, aut partium secretione, si vires sint languidæ, pulsus imbecillis, si crisis nulla, aut tantum irritata præcessit, non sine manifesto vitæ periculo, aut sudore, aut catharsi, evacuatio quævis tentatur; quin diutius expectandum est vt spiritus cruoris se recuperent, materiam excrementitiam & adustam aliquo modo subigant, & dein paulatim secernant: interim cardiacis temperatis vires refocillentur, immodica sanguinis effervescentia (si adsit) inhibeatur, & debita ejus fermentatio sustentetur: quod revera à coralliis, margaritis, & ejusmodi pulveribus optime perficitur, quæ quidem à viscerum fermentis dissolvuntur, & dein cum sanguine fermentescunt, ejúsque motum imbecillem & vacillantem valde restaurant: Interim (natura laborante) obstacula quævis & impedimenta removeantur, & præcipue excrementorum proventus, in primis viis congestus, crebro enematum vsu subducatur. *Idem.*

IV. Qua ratione aut methodo symptomata maxime vrgentia tractari debent, non facile erit certis regulis præscribere, quoniam ipsamet eadem aliquando protinus compesci & sedari, interdum citatius promoveri postulant, ac quorum maius quiddam est, alio forsan tempore Naturæ erunt prorsus relinquenda: Horum nonnullis cum remediis demulcentibus & lenitivis, aliis vero cum pharmacia asperiore & irritativa occurri poterit: Interea tamen præceptum in omnibus tenendum sit, vt naturæ vestigiis religiose insistatur, quæ si agat perperam, ejus inordinatio reducenda: Si recte ac vehementer nimis, refrænanda; si vero recte ac debito segnius aut debilius operetur, e re erit vt ejus nixus ope Medica incitetur atque adjuvetur. *Idem ibid.*

V. In febris declinatione, cum à crisi perfecta natura fuerit morbo superior, res in vado est, nec multum negotij Medico relinquitur, solummodo restat exactam victus rationem proponere, vt sine recidivæ metu cito vires ægri recuperent, Etiam leni purgatione materiæ febrilis reliquias exterminate conducit; Circa victum recidivæ scopulo sæpissime alliditur, scilicet à præpropero carnium, aut cibi fortioris comestu ægri in febrem relabuntur; cum enim viscera sunt debilia, & alimenta (nisi admodum tenuia) non facile coquunt, cúmque & sanguinis crasis sit debilior, vt succum nutritium fortiorem non assimilet, si alterutri quid offeratur improportionatum, iterum naturæ œconomia pervertitur, & omnia pessum eunt; Quare à carnibus convalescentes, vt diu temperent, iisque demum vtantur nonnisi postquam vrina fuerit sanorum similis, neque amplius à frigore turbatur, & quidem tum satius erit à diluto carnium jusculo incipere, atque dein pedetentim ad alimenta fortiora ascendere. *Idem.*

VIII. Cum à crisi imperfecta res in du-

bio versatur, & adhuc sub iudice lis est, tunc Medico difficile pensum incumbit: Sedulo attendantur naturæ motus, & vires, num morbo prævalere incipiat, an eidem succumbat: Si coctionis adsint signa, & vires constent, evacuatio lenis, & tantum per epicrasin erit celebranda: Interim symptomatis maxime vrgentibus cum remediis idoneis succurratur, impedimenta quævis tollantur, cardiacis & recta victus ratione (quantum fieri possit) vires sustententur: *Idem.*

VII. Cum à crisi aut mala, aut nulla, omnia in deterius vergunt, cumque de morbi curatione fere desperat Medicus, eventum ejus suspectum & valde timendum prædicat: Neque tamen nudo prognostico adeo fidendum vt reliqua omnia metus occupet; verum adhuc, quantum artis est Medicæ, pro salute, conclamata licet, consulatur, symptomatis maxime infestis remedia adhibeantur; spiritus cruoris fere extincti cardiacis redintegrentur; Cum de sanitate despondemus, quamdiu potest protelетur vita, & saltem euthanasia procuretur. *Idem.*

VIII. In Synochis Febribus (cum semper hæ viribus robustis jungantur) tenuem licet porrigere victum, Sed postquam putredo inceperit, vlterius oportet laborantem alere, id exposcente humorum corruptione, juxta *Galeni* decretum lib. 8. meth. & 1. aphor. 17. *Mercatus de Præsid. Medic. lib.* 1. *cap.* 1.

FEBRIS TARTAREA.

Curatio.

FEbris *Tartareæ* rara fit mentio apud Doctores, reperitur tamen imprimis in hypochondriacis, ex Tartaro hypochondriorum laborantibus, & typum *Quotidianæ continuæ* assumit; In his sæpe, fermento febrili turgente, per motum symptomaticum & μυλάσαιν, vna scoriæ Tartareæ tum ad superioris ventriculi partis vasa præcipitantur, vnde lateris sinistri dolor, nausea, vomitus, singultus aut convulsio infestant; tum etiam ad inferiora detruduntur intestina, hinc variæ symptomatum oriuntur clades: Hoc in casu ejusmodi antifebrilia conveniunt, quæ juxta vim suam Diaphoreticam, etiam Tartarum resolvunt & per vrinam expellunt: Cujusmodi sunt Salia antifebrilia, D. Moëbij Bezoarticum martiale, spir. Salis tart. volatilis, Tinctura aperitiva Moëbij, spir. Martis cum decocto rad. Scorzoneræ, cichor. flor. genistæ &c. *Frid. Hofmannus m. m. pag.* 374.

FEBRIS TERTIANA.

SYLLOGE.

I. GAlenus venæ sectionis non meminit in cura Tertianæ primo ad Glaucon. nec eum sequuti *Paulus & Aëtius*: Solus inter Græcos Actuarius admittit l. 3. c. 19. *In omnibus*, inquit, *febribus sanguinem mittere convenit, nam cum is post spiritum primus fervorem concipiat, & totum corpus afficiat, si aliquid ejus effluxerit multum caloris vna detrahitur: Et quamvis à flava bile fiat, tamen sanguis, qui prompte succenditur, ei materiam subministrat; & cum vniversum corpus permeet, illud calefacit: quare si quid ejus evacuatur, multa quoque febris difflatur portio: quare si ab insensili transpiratione febrientes opem sentiunt, febrémque densata cute magis accendi constat, an non melius ægris fuerit si humoris, qui eam in corpus distribuit, sensibilis fiat evacuatio? Sanguis igitur mittendus bis vel ter, & interdum ad animi deliquium*, Nec metuenda est bilis effervescentia, cum Arabibus, non minus enim bilis educitur quàm sanguinis, quia tenuior est: deinde vniversum corpus, tum hepar, quod tertianę fomes est, temperantur, quò fit vt deinceps pro fervidiori succo temperatiorem procreet; Tum etiam natura reliquum materiæ morbificæ concoquit expellitque facilius, crisisque acceleratur, febrísque in ardentem mutatio præcavetur: Observandum tamen febrem hanc fieri æstuoso cœlo, quo tempore V.S. cautè est administranda: Ridiculum autem quod dicunt, *Galenus* omisit S.M. ergo non debet fieri, Etenim si noxia est in hac febre S.M. quanta fuit in *Galeno* negligentia id non indicasse quod tanti est ad artem momenti? verisimile est igitur id supposuisse, cum alibi docuerit in omnibus putridis venam esse secandam. *Primirosius l. de Febribus.*

II. Arabes, authore *Avicenna*, venam non secant ante tertium paroxysmum, quod experientiâ potius quam ratione niti videtur: Venæ sectio si quidem, ex præceptis *Galeni*, semper in principio celebranda quantum fieri potest: Cùm

Cum enim hæc febris septem circuitibus terminetur, post tertium paroxysmum status vel adest, vel instat, quo tempore, secundum *Hippocrat.* nihil movendum: Itaque si venæ multo sanguine turgeant, statim sanguis mitti debet: Quod si verò sanguinis non adsit copia, sequendum *Avicennæ* consilium, quod experientia verum esse sæpissimè comperi: Jubet autem *Avicenna*, vt si possibile sit S.M. fiat ante quartum paroxysmum: *Si possibile est vt phlebotomes vsque ad tres periodos, fac*, inquit ille: Ubi notandum quod observat *Gentilis*, estque verissimum, Tertianam exquisitam primò incipere ab humore bilioso qui sanguini commistus non est; sed postea in sequentibus paroxysmis vitiare solet sanguinem, ideóque in primis paroxysmis non esse necessariam S.M. sed tantum in sequentibus, quod cognoscetur si vrina primò citrina & flava, postea tendat ad rubedinem: Si igitur mittatur sanguis post tertiam accessionem, quoniam quarta proxima est, quæ status est morbi, ideóque omnium gravissima futura est, id erit *Gainerii*, *Gentilis* aliorumque *Arabum* consilio prædicendum, ne gravitatis illius morbi culpa in Medicum transferatur, *Primirosius.* Cavendum in Tertianis ne primo insultu, aut post primum statim paroxysmum, sectio venæ instituatur, differt enim tum sanguis nihil à sano; & postea iteranda erit venæ sectio, vbi ad universam sanguinis massam diffusa fuerit intemperies calida; quod iis non ita commodum accidit qui vel plethora nulla onerantur, vel debiliores sunt: Observatum id in febre Tertiana paucis ab hinc annis in urbe nostra sæviente, primis statim venæ sectionibus emissum sanguinem sanorum similem apparuisse, nullo ægrorum emolumento; post secundum verò vel tertium insultum saluti fuisse: *Th. Bartholinus cent. 6. histor.* 42.

III. *Si Tertiana febris tenuerit, si quidem non omissis tribus invasionibus quarta corripiat, pharmacum deorsum purgans bibendum dato, Hippocr. 2. de morb. sect.* 2. v. 194. Lib. autem de Affection. accessione quarta purgationem instituit, quæ in diem septimam cadit: causam diversitatis exprimit verbis, *Siquidem videbitur tibi non purgatus esse, quarta die pharmacum dato: Si verò pharmaco non videbitur opus habere &c.* Quare purgandi ratio in febre Tertiana erit hæc, Si æger pluribus humoribus repletus in Tertianam incidat, quarta die purgari debet; periculum enim esset ne ob copiam humorum febris in continuam & acutam transmutetur: Sin minus, purgatio à principio non est necessaria, quia, vt citato loco dicebat *Hippocrat. Si à febris initio dederis, postquam purgatus est, febris repetit & rursus medicamento opus habet:* Expectandum ergo quousque morbi vigor pertranseat, qui in Tertiana febre, quæ septimum paroxysmum non transcendit, ad summum in quartam accessionem cadit. *Prosp. Martianus comm. in vers.* 173. *l. de Affect.*

IV. Syrupus rosarum pallidarum, etsi mitis sit & gratus, quia tamen sola excrementa serosa detrahit, nullum locum habere potest in biliosis febribus, nisi seroso humore æger scateat: alioquin detracto sero, bilis fræno, sitis, ardor & siccitas magis efferantur: adde quod benignorum medicamentorum actionem sic præcipitat, vt ea fine suo frustretur. *Enchirid. Medic. Practic.*

V. Humorum illuvies in ventriculo, mesenterio, & cavis hepatis contenta, hujusmodi febres solet producere, quæ per vomitum aliquando educitur, cum catharticis pluries exhibitis deturbari non potuerit, annotante *Fernelio*: atque ita si initio paroxysmi æger vomitibus torqueatur, naturæ motum rectè sequetur Medicus: Chymici ad aquam benedictam transcendunt, quæ vt materiam in primis viis stabulantem feliciter vacuat, ita prudentem desiderat Medicum, qui videat ne contumaces viscerum obstructiones adsint. *Riverius.*

VI. In Tertiana duplici difficile est horam exhibendi medicamenti eligere, cum non rarò iij. aut iv. tantùm horæ duobus paroxysmis intercidant; qui interdum adeo longi vt alter incipiat antequam prior desierit: commodior exhibendi hora ita eligenda est, vt in non subintrante in fine paroxysmi exhibeatur, ea ad sequentem paroxysmum distantia, vt antequam ille invadat, operatio medicamenti absoluta sit: In subintrante autem, in declinationis principio, simulátque tantillum remittere incipit: Et in vtroque casu tribus horis à sumpto medicamento jusculum exhibendum est: ita tamen vt tres aliæ supersint horæ à sumpto jusculo antequam paroxysmus invadat: atque adeo sex horis ad minimum exhibendum medicamentum ante proximum paroxysmum. *Riverius.*

VII. Licet *Hipp. l. de Aff.* pharmacum deorsum purgans exhibendum proponat tertia solum transacta accessione, cui subscribit quoque *Celsus*, eo tamen vtebantur magni isti Viri aliqua tantum coctione prægressa, cum nostra lenientia & minorantia non cognoscerent: quibus & in principio nonnunquam copiam biliosorum humorum, cum tenues sint, & ad expurgationem paratissimi, mira cum vtilitate educimus: Nec tamen ideo purgans ab initio exhibendum, vt perperam *Rhasis*, quem carpit *Avic.* Et licet tenues humores purganti medicamento educi posse asserere videatur *Gal.* lib. Quos & Quando, intelligit tamen tenues, serosos & aquosos: Imo & nos neque post tertiam accessionem exhibere purgans audemus, nisi appareant manifesta signa coctionis: tuncqúe rhabarb. infusum vsurpamus, cum syrup. rosar. solut. superhausto sero caprino, aut aqua hord. ad libras. *Fortis cap. de Tertiana exquisita.*

VIII. Experientissimus *Platerus* omittit *Sanguinis missionem* in exquisitis, aliísque quæ à vehementi calore ob bilem magis adurentem excruciant, Et quia sinistre vel temere instituta, rapta materia intra venam cavam, ex intermittente continuam facit: vel puriore sanguine, ob exhaustos venæ cavæ ramos, ex venis mesaraïcis retracto, is qui remansit biliosus putrisque, cujus frænum sanguis erat, quo contemperabatur, magis ferocit: Unde plus in febribus venam aperiendo quam eam negligendo, (nisi hæc, quod gravius aliquod symptoma, vt ex sanguine accenso partium internarum inflammatio metuitur fiat) peccari observavit: Concedit interdum in plethoricis & cacochymicis: in *illis*, si summa plethora adsit, ex constitutione corporis, & vrinis admodum rubicundis & crassis dignoscenda, Etsi quoque permanens post febrem in corpore calor, non tamen febris adsit: In *his* scil. *Cacochymicis*, quia non tantum sanguis venarum mesaraïcarum est impurus, sed & ille qui in venæ cavæ ramis continetur, vel antequam febris incepit, (facile enim impura corpora hisce febribus corripiuntur,) vel febre jam vigente, vt tunc quoque aliqua illius portio educatur, venæ

sectio, ne febris augeatur, aut nova accedat, conceditur, Etsi emissus sanguis putris quoque appareat, longius fluere sinitur, imo reiteratur. *Capivaccius* concedit sanguinis missionem, quia bilis peccat in venis, vnde necessario sanguis incalescit, hinc potest putrescere, nisi immineat periculum *ebullitionis cholericorum*, quod tunc phlebotomia esset mortis causa; Imminet autem dum bilis putrescit in venis, non totius corporis, sed alicujus partis determinatæ, tunc enim post venam sectam deducitur in venas communes totius, quarum sanguis est imminutus: dum ergo bilis post venę sectionem petit venas communes, miscetur cum exiguo sanguine qui restat, & sic post V. S. major copia bilis reperitur in venis quam ante, vnde necessario fit ebullitio cholericorum. *Fortis* eam omnino prohibet, quia per eam in continuam, imo in ardentem abit; hanc enim, & exquisitam tertianam, materia convenire ait, loco tantum differre: quod si in hac sanguis detrahatur, inanitis venis, bilem à toto ad se trahet, vnde ardens sequi potest, quæ fit cum æstivo tempore venæ exsiccatæ ad se biliosos humores attraxerint: hæc autem venarum inanitio & exsiccatio S. M. facillime induci potest in corpore cujus temperamentum, habitus, ætas, anni tempus, regio sunt omnes conditiones exinanientes, ideo bilis per vniversum dispersa facillime à venis exinanitis attrahi poterit: Excusari potest *Actuarius*, &c. si intelligunt de Tertiana ab exquisita recedente: Defendi non potest *Avicenna*, qui S. M. post tertiam accessionem exercet; quia concesso convenire S. M. peccat contra aph. 2. 29. Initiis morborum si quid videtur movendum move, quando consistunt melius est quiescere, neque concoctiones turbare: Sed status Exquisitæ est circa tertiam accessionem, Ergo &c.

IX. *Hipp.* l. 2. de morb. in Tertiana, loco vacuationis sudores ciere iubet: quod notandum, sc. Non semper necessarium esse purgationem aut aliam totius evacuationem præcedere antequam balneum administretur, aut sudorifica exhibeantur medicamenta, quod tam religiosè observant recentiores: Quare, quoties magnæ cacochymiæ non adsunt indicia in Tertiana, vigente morbo, sudorifica tutò adhiberi possunt: Sed quæret quispiam, num semper balneum præcedere debeat? Cui respondeo, balneum necessarium esse quò corpus balneo rarefactum exudet facilius: alioqui non subsequente sudore æger à sudorifico excalefactus plus incommodi quàm vtilitatis percipere posset: verum quia nostri ob insuetudinem non facilè balneum tolerant, ideo in febribus à balneo tutius est abstinere, & ejus loco humida evaporatione, ab aqua calente per fistulam à Caldario transmissam, corpus ad sudorem disponere, si hunc in diuturna febre provocare sit omnino necessarium. *P. Martianus comm. in v. 194. lib. 2. de morb. sect. 2.*

X. Nob. ann. 25. incidit in Tertianam notham verno tempore, Maio appropinquante Schalvvabacensium aquarum vsum expetebat, quare eò se conferens, evacuatione præmissa, die intermittente, sequenti die paroxysmum per horas duas in lecto patiens, sitibundus tandem acidularum aquarum ℔ j ß. sensim pro siti restinguenda bibit, atque mox bene coopertus sudare incipit, brevi paroxysmo in totalem intermissionem desinente: post acidularum vsum continuando, sensimque ad majorem dozim ascendendo, semel atque iterum aliquid invasionis febrilis tempore paroxysmi sensit; vbi semper declinante febre potionem acidularum-convenientem assumendo, sudorem provocavit, qua ratione, nullis aliis adhibitis remediis, febris totaliter intermisit, vires languentes redierunt, ac pristina sanitas restituta fuit. *Horstius lib. 1. Observat. 12.*

XI. Qui de cura febrium libros ediderunt, in Tertianis, aliisque febribus intermittentibus, Julepos humectantes & refrigerantes præscribunt, quasi febribus omni tempore refrigerantia ex vsu sint: contra enim sæpe diuturnitatis & contumaciæ febrium causa sunt, cùm videlicet post septimam accessionem humoris fervore represso eorum vsus est: hi enim humorem magis impingunt, & caloris nativi, qui solus concoctionis humorum author est, robur atterunt: cum igitur in vetustatem degenerat, viscerum constitutio ex facie totiúsque corporis habitu noscenda: Qui firmo est corporis habitu, vegetúmque habet calorem, refrigerantium & humectantium vsum diu sustinet innoxiè, ac inde juvatur, si calidior est & siccior jecoris intemperies, acrésque & ferini humores: contra verò si languidior est calor insitus, & humores pituitosi & melancholici, refrigerantibus & nimium humectantibus in longum protrahetur febris: Distinguere ergo convenit quibus in febribus calor & sitis refrigerantibus ac humectantibus restingui postulant: quibus verò attenuante victu & potus abstinentia absumi: Crudi & crassi humores victu tenui, potus abstinentia, & concoquentium vsu, à calore nativo evicti, facilè difflantur & evanescunt, vel in corporis alimoniam cedunt: at humores calidi & acres refrigerantibus & humectantibus leniri postulant; ita tamen vt neque visceribus, neque calori nativo vis inferatur. *Enchiridion Medicinæ Practic.*

XII. Quia in loco putredinis, in diuturnis febribus, inquinamentum quoddam, fermento simile, relinqui & produci solet, à quo humores, licet non adeo pravi, fermentantur & corrumpuntur: ideo ad hujusmodi fermentationem delendam, humorésque sistendos, congruis præmissis evacuationibus, devenire licet ad Chinam Chinæ, in principio accessionis, cum vino malvatico exhibendam, modo & quantitate jam cuilibet Medicorum notissima. *Fortis.*

XIII. In accessionis fervore, ad ardorem leniendum Hepati admoveri poterunt Epithemata refrigerantia, ex aquarum cichorii, rosarum, plantag. aceto rosac. &c. Vide tamen ne hæ aquæ Hepati insideant dum imminet sudor: ejus enim eductionem inhiberent: *Enchirid. Med. Practic.*

XIV. Omni mane darem succi plantaginis depurati, cum vino, non potenti, sed oligophoro ℥ j. Ita enim non solum apertionis habebitur ratio, sed etiam membris naturalibus robur addetur; Quantum ventriculus & epar solis aperientibus labefactentur, si ipsorum vsus nimium continuatur, experientia abundè testatur. *Abr. Seyller Epistol. 4. apud Scholtzium.*

XV. Febris Tertianæ longitudo à calida & sicca jecoris intemperie aliquando fovetur, quæ humorem biliosum, novarum accessionum fomitem, continuò producit: Quod sæpe observatur in multis, qui sicco & squalido corporis habitu, omnino biliosis, citra tensionem viscerum, & citra humoris copiam, per tres aut quatuor menses, calidiori præsertim anni tempore, tertianam passi sunt: his valida purgantia, validè aperientia & calefacientia

tia nocent: Sed victu refrigerante & humectante, julepis & iusculis simili facultate præditis, tractandi sunt: Et superflui humores clysteribus emollientibus & refrigerantibus, cassia tamarindis, catholicone & syrupo rosaceo sensim expurgandi: sed præsertim balnea aquæ tepidæ hic mira præstant, calidam & siccam intemperiem visceribus impressam extinguendo, quibus vtatur æger citra sudoris profusionem: Interdum etiam Tertianæ longitudo à prava quadam visceris alicuius diathesi, jecoris præsertim aut mesenterii dependet, quæ purgationibus, quantumvis repetitis, curari nequit, quia prava illa qualitas in viscere remanet, humorem novum quotidie cumulat, qui accessiones fovet: quæ quidem prava qualitas diureticis, sudorificis aliisque resolventibus aufertur: His facultatibus prædita sunt, absinthium, centaurium minus, carduus benedictus, dictamni rad. pimpinellæ, tormentillæ &c. ex quibus fiunt decocta perplures dies exhibenda ante accessionem. *Enchirid. Medic. Pract. & Riverius.*

XVI. Non omnino reiicienda sunt ea remedia quæ vulgo carpis applicari solent: non solum enim hisce vulgi opinio expletur quod plerosque hisce remediis sanatos existimet, sed etiam aliquid præstare possunt vires suas cordi communicando per arterias insignes quæ ad carpos decurrunt. *Riverius*, vide *de his* §.24. fit. *de Febre Interm.*

XVII. Contingit sæpe ob *Victus* indexterum, vsum, vt ab accessione iterum incalescant ægrotantes; quod factum suspicor quia diversa vtuntur victus forma: nam die quietis caro præbetur, pulli &c. die accessionis lactuca aut quid tenuius; vbi error, si quidem eadem victus forma toto morbi tempore esse debet, etiamsi ab omnimoda inedia (qua in accessionibus vtimur) ad crassius alimentum transire non detur; sed parum ante integrum prandium quid tenuius porrigere oportet, cæterum consulere semper vires decet: In Tertianis verò exquisitis, cùm ingens sit calor; ac cùm non sit tanta meatus ac poros aperiendi necessitas, vt in continentibus, in quibus maior præest plenitudo, audacius licebit refrigerare: licet etiam in hoc modum servare oporteat ne in notham transeat: prodest enim iis panem præbere infusum aqua cichorii per horas duas, superserso saccharo & succo arantiorum, est enim præstantissimum alimentum & medicamentum: Cęterum duplex illa siccitas, quarum altera positiva, ex bilis natura; altera verò privativa, ex sanguinis consumptione est, duplicis naturæ alimentum præscribit; primum, non tenuem ac exquisitam, vt multi falsò existimant, sed pulli carnem præbere oportet à quâ facile reficiatur quod continuâ dissipatione disperditur: Secundum verò humidum, vti ius est, & ex oleribus plurima, quæ quod flavæ bilis actione exsiccatum est, humectent & refrigerent; fructuum autem horariorum, facilè corruptibilium, parcus sit vsus: Fit autem vt ij qui vtraque die, accessionis & quietis, laborantes tenui victu nutriunt, in marasmum (præsertim eos qui gracilis sunt habitus) facile ducant, alios verò in notham Tertianam: quare, licet die accessionis minus sit exhibendum, ejusdem substantiæ sit oportet. *Mercatus libro primo de Præsid.*

XVIII. *Aquæ potus* Tertianis maximè convenit, quia bilis incendium apprimè restinguit, modò conditiones adsint quas requirit *Galenus* 9. & 11. method. & alibi: Ante coctionis autem signa exhiberi vetat, quod lentos humores attenuari & digeri prohibeat, imbecillas partes concutiat, nonnullis dyspnœam inferat, convulsionem & tremorem: *Averroës* autem id tempus non expectat, quia æger interea extinctionis caloris nativi à febrili periculum subit: & quod damnum à frigida inductum minus est quàm ab incendio: à ψυχροποσία enim sola morbi longitudo imminet, à caloris vehementia mors: præterea coctio nota est superati morbi, extincto autem fervore, inutilis est aquæ potus: fervente ergo bile frigida tutò concedi potest: Ea vbi deferbuit, transactóque morbi statu, inutilis futura est, quod humores ab aqua iterum incrudescant, obstructionibúsque nova occasio præbeatur, ac febris in longius tempus productioni, maximè in iis naturis quæ viscerum obstructionibus obnoxiæ sunt, vt melancholicis.

XIX. *Galeni* artificium quale fuerit in exhibendo absynthio in Tertianis febribus ignorant multi; In curandis his hæc inter alias adest indicatio, expurgare copiam humoris biliosi per alvum & vrinas: alia, Corroborandi ostium ventriculi à bile non parum lacessitum: Hæc præstat absynthium, de quo *Galen.* 6. simpl. *Absynthium adstrictoriam & amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalefaciens pariter & extergens, & roborans & desiccans: proinde biliosos ventris humores per egestionem infernam propellit, ac per vrinas vacuat: magis autem quod in venis est biliosum per vrinas expurgat, ob hæc contentam in ventre pituitam oblatum nihil juvat;* Et *Dioscorides* lib. 3. cap. 23. *Adstringendi & calfaciendi vim habet, bilem expurgat quæ & stomacho & ventri inhæsit, vrinam ciet;* Datur itaque absynthium ob causas hasce duas, ob Expurgationem bilis & Confirmationem oris ventriculi: Non obest quia calidum: non enim exhibetur ejus substantia, sed ipsum dilutum in melicrato, vt dicebat *Galenus*; adde quod coma duntaxat maceratur; exigua nempe quantitas ad inducendam caliditatem: vt omittam, quod si obest quicquam, in relatione ad commodum, debet illud incommodum nihili fieri: Aberrant qui succum propinant. *Augenius lib. 7. Tom. 1. Epistol. 8.*

XX. Non pauci juvenes atque robusti in tertianæ simplicis & exquisitæ accessione, trium horarum spatio, ab iis qui causam solam intuerentur, vestibus multis extincti, & siti & sudoribus exhausti. *Fernelius meth. Cur. Feb. gener.*

XXI. In Exquisita, Causo & aliis æstuantibus febribus, citra aliam considerationem multi bilem purgantia exhibent, juxta præceptum *Hipp.* l. de Purgant. Biliosis quæ bilem, pituitosis, quæ pituitam expurgant, dato: At non omnes biliosi morbi ex purgantibus sunt tractandi, cum plures solis alterantibus & aliis præsidiis cedant: *Gal.* enim 2. de cris. refert in tertianis bilem vehementer moveri, & per singulas corporis partes disseminari, ac delationis impetu per seipsam expurgari: hinc vacuandi indicatio nos adeo sollicitos reddere non debet vt indicatio alterandi: in quibus tormina & alia ventris signa ad expurgationem moliendam desiderat *Hip.* 3. de morb. ait enim, At si os non afficiatur, verum ad imum ventrem tormen irruat, pharmacum deorsum purgans dato. *Mercatus de Indic. Med. c.* 6.

XXII. Statim erit consideranda facilitas materiæ educendæ, naturæque inclinatio: etenim si materia circa viscera naturalia putrescit, per vomitum aut per alvum: si in ambitu corporis, per sudorem

educenda: Per Vomitum autem nunquam est educenda materia adeo mordax, ob oris ventriculi sensum exquisitum, nisi quando natura eo vergat, vt nimirum celerius è ventriculo educatur; & tunc vtendum aqua tepida, vel paretur Vomitorium epicerasticum, ex jure pullæ malva alterato, additis oleo amygdal. & julapio acetoso, omissis antimonialibus & valentioribus vomitoriis, à *Chymicis* propositis, & à *Sennerto* admissis: *Fortis capite de Tertiana Exquis.*

XXIII. Multis experimentis nobis innotescit plures Tertianas febres curatas fuisse spiritu sulphuris cum aqua, in summo accessionis æstu & vrgente siti exhibito, vnde copiosi sudores provocabantur, à quibus non solum paroxysmus, sed etiam totus morbus integre solvebatur: In minori aquæ quantitate spiritus quantitas minuenda est, ne nimium acescat. *Riverius cent.* 1. *Obs.* 19.

XXIV. Mulier 45. annorum ex inordinata diæta corripitur sub finem Maij Febre tertiana, Ego relicta febri, ad acrioris salis in ægra redundantis ferociam coërcendam me accinxi, nec sine successu; postquam enim salis c. c. volatilis ℈ß. cum salis card. ben. gr. vj, & sal. absynth. gr. v. prima vice, idque hora vna ante paroxysmum exhibui, iste non tantum ad bihorium tardius, sed & multo mitius invasit ægram: vnde huic medicamento insistentes, atque vbi illud ob saporem ingratum nauseam excitare cœpit, cum pauxillo medullæ panis in pilulas id transformantes, ægrum sanavimus. *Georgius Segerus miscellan. Curat. anni* 72. *Observation.* 244.

XXIV. *a.* Vulgo increbuit opinio febrem Tertianam sine *Vomitorio* vix sanari posse, quare solent nonnulli medicastri, sub necessitatis prætextu, quibuscunque hoc morbo laborantibus (languidis & infirmis licet, non sine magno vitæ periculo) pharmacum emeticum propinare & quos tali remedio omnino impares censent, tanquam non facile sanabiles naturæ relinquunt: Verum (Vti mihi sæpius experto contrarium satis constat) huiusmodi praxis perperam instituitur: quin potius existimo pro curatione febris Tertianæ, nisi in corpore robusto, & ad vomitum facile proclivi, & cum contigerit ventriculum materia excrementitia aggravari, raro aut nunquam Vomitoria requiri, sed vice hujus levem purgationem, qua humorum saburra blande subducatur, rectius ex vsu fore; quippe purgatio in hoc casu idem præstat quod vomitorium, nimirum vasa choledocha evacuat, vt bile è sanguine vberius exhausta, dyscrasia febrilis emendetur: Cum autem humor felleus in ventriculum exantlatus sursum educitur, gravis inde noxa stomacho infertur, ac insignis perturbatio in toto corpore excitatur; sin vero à leni cathartico humor iste deorsum proritetur, sine quavis molestia foras excernitur. *Willis lib. de Febribus cap.* 4.

XXV. Illust. fœmina corripitur Tertiana exquisita, quæ præscribo pertinaciter renuit, interea grassatur malum, & octavo jam paroxysmo invalescit singulis accessibus ferocius: assisto paulum ante paroxysmum nonum, & cum ore refutaret ingesta omnia, jubeo lagenis, aqua calente ferventibus, ægram hinc inde circumdari, vt vel invita ad sudorem componatur: Illa contra removeri lagenas jubet, nil ego clamore ægræ commotus, iubeo ancillas pergere mandata, & vel invitam cogere ad sudandum, memor illius *Hippocrat.* 2. Epid. *Curandum vt in pallescentibus excandescentia oriatur*, Quod si (inquiebam mihi) excandescentia procuranda vt sanguis diffundatur per habitum corporis, & pallorem exturbet, exturbabit etiam fortassis febrim, solvétque intestinas obstructiones, mali præsentis fomenta, Nec fefellit augurium, cessavit febris è vestigio, & illa licet magnopere ferociente, quievit, nec vnquam postea reversa est. *Olaus Borrichius miscell. Curat. anni* 1672. *Observat.* 234.

XXVI. Cibandi tempus, apud veteres, erat tempus intermissionis: Apud *Avicenn.* novem horis ante accessionem: Apud nos, si patiens facile resolubilis, annique tempus æstivum, quatuor horis ante febris insultum, vt à cibi præsentia etiam bili forte ascendenti iter intercipiatur. *Fortis ibidem.*

XXVII. Si febris Tertiana ob malam ægri constitutionem, vel propter errata in victu, aut pharmacia commissa altius radices egerit, vt post diuturnam affectionem paroxysmi vsque ingravescant, & cum viribus deiectis, siti, & æstu fere continuis, inappetentia, vigiliis, pulsu debili, vrina rubicunda, & contentis valde saturata laborantes summe oblanguescant, methodus therapeutica paulo aliter debet institui; In hoc casu primo enitendum erit vt sanguinis dyscrasia tollatur; quare alimentis solum tenuibus, vti sunt juscula hordeacea, aut avenacea, cum radicibus aperitivis incoctis (jure carnium omnino posthabito) ægri vescantur: enematum emollientium vsu (si opus fuerit) alvus lubrica servetur, insuper (Catharticis omissis) medicamentis solummodo digestivis, quæ sanguinem fundant, & serosas impuritates blande per vrinas educant, necnon remediis confortativis, quæ viscera corroborent, & spiritus refocillent, præcipue esse insistendum videtur: In hunc finem Apozemata ex herbis & radic. leviter diureticis concinne parata, Item opiatæ ex conservis temperatis, cum sale nitri, aut herbarum fixo, cumque pulveribus testaceis, & spiritu Vitrioli admixtis, apprime conducunt: Quando sanguinis crasis nonnihil emendatur, vt vrina sit flavior & minus colorata, etiam somnus quietior, cum sitis & æstus remissione succedat, tunc remedia paroxysmum febrilem inhibentia vtiliter adhiberi poterunt; quare epithemata febrifuga carpis, aut plantis pedum applicentur; etiam pulvis è cortice Peruviano, aut ex succedaneo ejus, aut etiam è corticibus fraxini, tamarisci vel gentianæ, cum salibus admixtis è vino albo propinetur: Postquam accessiones tolluntur, & ægri viribus constare, ac alimenta appetere, & aliquomodo concoquere incipiunt, purgantia lenitiva ex vsu erunt: vsque tamen à victu lautiori, aut carnium participe ægri abstineant; atque non dubitandum erit quin absque catharsi violentiori, aut phlebotomia, integram valetudinem propediem sint recuperaturi. *Willis de Febr. cap.* 4.

XXVIII. Plures à Tertianis liberari, Juvenes & adultiores ætate, sequenti cibo vidi, absque pharmaco aut alia potione: oportet tamen diligenter advertere ne adsit pororum obstructio, aut condensatio, aut constrictio corporum: Quare in continuis febribus, à bile ortum habentibus, in quibus de pororum apertione solliciti sumus, ante totius evacuationem exhibendus non est: A V. S. in continuis febribus secure exhibebitur. ℞. Panem album trium dierum, in subtiles partes planas dividito, & in aquam endiviæ infundito; acidum succum arantij desuper exprimito,

exprimito, saccharum deinde radito, tantum vt dulcor & acetositas manifeste in gustu sentiantur: Pane in hunc modum vtatur die tranquillo bis aut ter, & in maxima inclinatione paroxysmi ante sorbitionem, Magna huic cibo vis est in refrigerando biliosi humoris acuitatem; ventriculi præterea & jecoris immoderatum ardorem extinguit; robur eis addit. *Brudus de victu Febric. lib. 3. c. 11.*

XXIX. Hispanis multum in vsu est hic cibus, frigidus & aliqualiter exsiccans, *Lentes Hispanas coquito in aqua cum petroselino, coriandro viridi, oleo, sale & aceto, cum modico croci*, Febricitantibus quibuscunque sorbitionem ex Lentibus exhibent, exceptis Quartana laborantibus, Quos etsi nulla laude ob id dignos esse existimem, ita eos non absque erroris crimine qui Lentes omni prohibent ægro; Id ex *Galeno* 2. de r. v. asserentes, qui eas cibum hominum non esse dixerit, cum de Pleuritide ageret, in qua lentes prohibuit; Sed relicta Pleuritide, febricitanti febre Tertiana à cholera citrina certe convenient, si febris effectricem causam, & qualitatem in partibus derelictam consideres: Cholera citrina, humor calidus & tenuis substantiæ est, maxime omnium humorum penetrans: Ius Lentium contrarias operatur qualitates, nam refrigerandi & inspissandi vim habet: cholera insuper citrina eam in quam incidit partem, totam sua acuta penetratione macerat: Ius Lentium non solum partem cogit, vt minus prompte penetrationi fiat pervia, verum id quod humidum est tollit æquali sua siccitate: Iis præterea qui ex hac febre immoderate sudant, & non ob id allevianțur, non parum cibus ex lentibus confert: Quod si adhuc Lentes oculorum aciem obtundere, & ægre concoqui, & somnia tumultuosa excitare ex *Dioscoride* dicas, hæc omnia lentibus non eorum decocto tribuit: Hæc damna in Hispana lente non percipimus; stomachum male habere ex ea scripsit *Dioscorides*, Hispana vero Lens ventriculum roborat & minimè inflat; Lens Italica major & candidior est, minor vero Hispana, calore ad rubeum vergente, nec tumultuosa excitat somnia vt de ea proditum est; Et si quod vitiosæ qualitatis Hispanam habere contendas, à viridi coriandro castigatur: Vbicunque ergo humores corporis inspissare, aut corporis particulas cogere citra calefactionem mens est, jus Hispanæ lentis in cibis recte porrigitur: quod si id cum petroselino, coriandro viridi, oleo, aceto, sale & croco paraveris, conficies cibum ad jam dicta convenientissimum, in passivis qualitatibus temperatum, in activis ad frigiditatem declinantem. *Idem ibidem.*

XXX. Ex Arabibus quidam in Tertiana pura à cibis in quibus est *caro* abstinendum censent, imo aves parvas vetant vsque ad inclinationem vniversalem febris: Et si quidem has in die accessionis prohibent, recte agere arbitror: quod si nec in die quietis vtendum esse asserant, non concedo: Tertianam puram ex Hippocr. asserunt intra septem periodos iudicari, h. e. dies xiij. continere, terminum vero acutorum xiv. esse: omni autem morbo intra. xiv. dies iudicando tenuis victus debet exhiberi, Carnes igitur nullæ dandæ sunt, quia tenuis victus limites transcendunt: Porro in ea febre bilis, vt pote nimium acris, membra plus justo calefacere solet, exsiccare & corrodere: his vero symptomatibus ventriculum & jecur plus justo affici, eorumque actiones imbecilliores ob id fieri certum est: quapropter victu facilis coctionis, qui contrariæ qualitatis sit, nutrire eos oportet: Carnes vero cum non facile coquantur, & qualitate humori contraria non vigeant, sed media, à ventriculo & jecore male parantur, vnde fit vt ad humoris morbum efficientis naturam bona earum pars convertatur: danda igitur quæ facillimæ sunt concoctionis, & quæ humori qualitatibus contrariis vigeant, Hæc non in carnibus, sed in herbis, fructibus, seminibus invenire est: At nos qui concedere solemus gallinaceum vnum aut duos, paratum cum hordeo, violis, endivia, hepatica, prunis, succo mali granati: hoc jus in febris declinatione exhibentes, positoque temporis intervallo sorbitione ex pane in aqua endiviæ hora vna infuso: in die vero quietis præter jus & sorbitionem pulli, ægro indulgemus, arbitramur sic jubentes recte consulere; Nullum equidem alium salubriorem quis victum inveniat, quique magis naturam roboret, & corpus ad temperiem efficacius, morbifica qualitate eversa, reducat. Quod ita ostendimus, In Tertiana pura duplex corpori siccitas advenit, altera positiva, qua bilis natura sicca corpus afficit; altera ex consumptione humiditatis naturalis à sanguine ortum habentis, Vtrique siccitati subveniendum: Sed secundæ citius occurrere Medicum posse jure pulli, refrigerantibus herbis temperato, & sorbitionibus ex eodem, quam herbaceo quocunque cibo inde manifestum est, quod in sanguinem bona illius cibi pars vertatur, minima ex oleribus & fructibus: Quod si mente concipias corporis cuivis minimæ particulæ concessam esse facultatem qua conveniens trahat, & molestiam eijciat, intelliges jus pulli, aut sorbitionem ejus, quia humanæ naturæ magis familiaris est, multo magis humectare exteriores & interiores particulas: Adde quod cibus ex herbis & oleribus, cum minime ad sanguinem laudabilem convertatur, jecoris gibbum transmeans, ad vrinam demittitur, aut in habitum evanescit, vnde minimum est id quod conversum in sanguinem humectare singulas corporis particulas possit: quare si vtrique velimus obstare siccitati, non cibum ex herbis solum aut fructibus exhibebimus, sed cum iis simul quæ bonum præbeant alimentum, indigenti naturæ opem ferentes, per hoc enim herbarum vires efficaciores erunt, cum ad minimas corporis particulas deferantur: quam autem facilis sint coctionis jus pulli, aut ejus sorbitio constat: Adhæc in inclinatione paroxysmi, & ante accessionem, ex infrigidantibus herbis & cibis alendos ob id non esse febricitantes opinor, quod illæ febrilem caliditatem intro pellant, hi expulsionem naturæ retardent, quo in tempore infrigidantia & constringentia corpus ministranda non sunt, sed potius quæ à centro ad circumferentiam educant, vt naturam imitemur regulariter agentem: Hoc discimus à *Galeno* 8. m. m. qui à balneo ægro, ante accessionem, aquam in qua apium incoctum ministrabat: In die quietis pulli carnes exhibentes nihil peccabimus; nam à paroxysmo præterito, & ab instante intersunt horæ xviij, quibus natura à labore præterito quiescens, vires resumpsit, vt pullum tenellum, rite coctum, coquere possit: superestque idem temporis intervallum ad initium instantis paroxysmi, quo tempore metus non est ne paroxysmus cibum adhuc incoctum offendat: quanto enim citius anticipatio fit, tanto & citius febris de-

finit in Tertiana pura: Adde quod cibi ex herbis & fructibus citissime putredinem ferventis humoris concipiant: quare recte à Medicis in febribus prohibentur horæi fructus: Quod autem de numero dierum quibus judicatur Tertiana dictum est, nihil obstat, formam enim victus a constitutione morbi & robore ægri deducimus, dicentes eum cujus virtus parum ob imbecillitatem vrgeat, crassiori victu quam morbi dispositio exposcat alendum esse: Dicimus insuper iis qui raro sunt habitu, & humores tenues habent, & naturæ sunt calidæ & siccæ, ob id quod eorum corporum cito resolvuntur vires, crassiorem cibum exhibendum esse: vnde manifestum est Medicos, qui in Tertiana pura tenui victu febrientes vtraque die nutriunt, in marasmum eos qui gracili sunt habitu, & natura calida & sicca deducere: Aut si alio sint temperamento, ex pura notham Tertianam, administratione frigidarum herbarum & olerum, deducere: Quorum vtrumque Medico cavendum, ne morbum periculosiorem aut diuturniorem efficiat; Quod si *siti* vexetur æger, multo sane commodius fuerit si frigidam propines (si ea vsus fuerit) quæ multo magis sitim sedabit quam cibus ex refrigerantibus herbis. *Idem cap.* 12.

XXXI. An crassiorem victum exposcit Tertiana quam Quotidiana? Videtur crassiorem exposcere hæc quam Tertiana simplex, eo quod longior sit, cumque crassities victus, & ejus contrarium, à distantia status sumenda sint, fit vt morbi qui brevius finiuntur magis tenuem poscant victum, & contra: 2. Labores & symptomata majora cibum magis quam remissiora prohibent: Sed eos errare ostendo triplici ratione, duabus ab ipsa febre, tertia à morbi causa, conjuncta & antecedente; Ponamus e. g. duos temperatura, ætate, habitu, &c. similes, vnum phlegmatica, alterum cholerica febre laborare; positis cæteris paribus, præter febres & causas vtrasque earundem, Victus à virtute sumitur, morbo non prohibente, vnusque alimoniæ scopus est virtutis custodia, vbi ergo virtus magis exolvitur, plus alimoniæ requiritur, vt servetur, quam vbi minus, si per morbum liceat: At in Tertiana plus exolvi virtutem quam in phlegmatica manifestum est; plus igitur in illa ministrandum est si per morbum liceat; at licet, nam vna integra die & nocte sunt à morbo liberi ægri, & placide quiescunt: In phlegmatica autem contrarium accidit, ita vt neque tanta fiat exolutio, neque tantum per morbum liceat, quotidie enim febre corripiuntur, & non raro prima adhuc non evanescente proxima subintrat: aut parum est id quo quiescunt temporis, & id, quantumcunque est, absque motione aliqua intrinseca non est, incipiente ad instantem paroxysmum disponere; vnde fit vt necessum sit febrientem alere priore febre adhuc non soluta; aut si id spectes, intra limites dispositionis ad futurum paroxysmum nutrias; cumque hoc deterius sit, reliquum est vt primum sit eligendum: at febre adhuc non evanescente, minus cibi & tenuioris dandum esse constat; plus & crassioris, cum corpus ab ea liberum est, vnde fit vt tenuiori victu in phlegmatica vtendum sit, crassiori in cholerica, Demum, humorem pituitosum vlteriori coctione in sanguinem converti, & nutrire posse fama est) nam in hac febre detentis abundant pituitosis excrementis ventriculus, intestina & mesaraicæ, quę resolutioni causæ antecedentis & conjunctæ obstant: Hæc nullo alio melius quam subtili victu consumes: Quoad *antecedentem causam*, ob inæqualitatem substantiæ pituitosæ, & qualitatis ejus diversitatem, multo plus habet hic natura quod separet, coquat & convertat, quam in cholerica, in qua ob causas contrarias æqualiter putredo concipitur: Hinc manifestum tenuiori victu alendos qui à pituita quam qui à bile febricitant; Iis adde, ob multitudinem materiæ, quæ vt plurimum in hac febre coincidit, cibum non parum obstare ejus subtiliationi, incisioni, & consumptioni, In Cholerica vero, quantum ad biliosi humoris sinceri dispositionem attinet, non solum cibum non lædere, verum & juvare, & ad reprimendam humoris acredinem, & ad inducendam humori nimis tenui crassitiem debitam; Ad rationem allatam de *distantia & propinquitate status*, Sciendum non omni febri instituendam victus rationem penes status distantiam, sed solum in iis quæ aut continuitate, aut symptomatum causa periculum intra dies aliquot vitæ afferunt; At Tertiana, præsertim exquisita, citra periculum est, ex *Hippocr.* 1. Epid. quanto autem ab hac degenerat, mixtione phlegmatis cum bilioso humore, non absque periculo aliquo febris est; nam Quotidiana, sive nocturna sive diurna sit, eo non vacat, vt ab eo discimus, quare ratione periculi quod in phlegmatica febre est, tenui magis victu eos qui ea detinentur alere oportet, ex Hipp. 1. de v. acut. *Quod si dolor aliquis, vel periculum aliquod comparuerit &c.* consentit *Galenus*, qui aves, ova, pisces petrosos, gallorum testiculos, &c. concedit Tertiana laboranti; At 1. ad *Glanconem* in Quotidiana victum incisivum dare jubet, talem autem minus nutrire quam prædicta manifestum est: Ex iis recte quis colliget in Tertiana non pura, vbi bili pituita est admista, subtiliorem victum competere quam in exquisita: Id quod docet Galenus l. 1. *In non certis Tertianis prohibere oportet magis, in quantum possibile est, ita vt neque ægritudinem augeamus, neque prosternamus patientis virtutem tempore ampliori affligendam*: Id pręterea ab eo percipimus, cum in hujusmodi non certis Tertianis, singulis alternis diebus febricitantes solummodo agere jubet, quod in pura Tertiana non consuluit: Ergo tenuiori victu febre phlegmatica affecti alendi quam qui à Tertiana detinentur. *Idem. c.* 12.

XXXII. Diæta in Tertiana debet esse tenuis & parca: quare vulgò dicitur Fames optimum esse hujus ægritudinis remedium: & communi constat experimento à parciori victu accessionem febrilem vltra tempus consuetum sæpissimè protelari: Duo sunt imprimis circa victum observanda, 1. vt alimenta sint tenuia, nihil exhibeatur sulphureum aut spirituosum: sic enim conflagratio sanguinis minoratur. 2. vt ingruente aut vrgente paroxysmo nihil alimenti ingeratur: quare in jejunis paroxysmus est levior & citius finitur *Th. Vuillis l. de Febr. cap.* 4. Circa victum recidivæ scopulo sæpissimè alliditur, scilicet à præpopero carnium aut cibi fortioris comestu, ægri in febrem relabantur: cùm enim viscera sunt debilia, & alimenta, nisi admodum tenuia, non facilè coquunt: cumque & sanguinis crasis sit imbecillior, vt succum nutritium fortiorem non assimilet; si alterutri quid improportionatum offeratur, iterum naturæ œconomia pervertitur, & omnia pessum eunt: Quare à carnibus convalescentes diu sibi temperent, iisque demum vtantur nonnisi postquam vrina fuerit sanorum similis, neque amplius à frigore turbatur; & quidem tum

ſatius erit à diluto carnium juſculo incipere, atque dein pedetentim ad alimenta fortiora aſcendere, *Idem cap. de Synocho putrida.* Victus ſolummodo tenuis & minimè opimus inſtitui debet: edulia quævis ex carnibus animalium parata omnino vitentur, hæc enim ſulphure cùm abundent, ſanguini accenſo pabulum (velut oleum flammæ ſuffuſum) vberius præſtant: nihil præterea ſpirituoſum, vt vinum, cereviſia fortior, concedatur: quin decocta, aut juſcula avenacea, aut hordeacea, herbis refrigerantibus alterata maximo ſunt vſu; ſerum lactis pro libitu propinetur; etenim hac ratione cùm ſuccus alibilis admodum tenuis & aquoſus ſanguinis maſſæ convehitur, ſolutæ ſulphuris particulæ citius & cum minori tumultu deflagrant: etiam materiæ aduſtæ recrementa è cruoris ſinu faciliùs eliminantur: ſin è contra ditior & vberior nutricatus adhibetur, efferveſcentia cruoris inde plurimum augetur, & materiæ aduſtæ confuſione ſanguis magis inficitur, *Idem capite de febr. Epidemicis.*

FEBRIS TVSSICVLOSA.

Cauſæ & curatio.

NOn tantum Aſthmaticas comitari ſolet Tuſſis, ſed alias quoque, à qua Tuſſi, præ aliis ſymptomatibus omnibus ægros valde tunc moleſtante, Tuſſiculoſas ipſas non incommode vocari poſſe duxi, mox enim atque ingraveſcit paroxyſmus, vrgere quoque incipit Tuſſis: rarius à flatibus, ſæpius halitibus, non tam viſcidis quam acribus; partim ſucco pancreatico, partim pituitæ inteſtinali, ſed acrioribus & mordicantibus adſcribendis, quoties illi ad pulmones pertingunt, ipſoſque irritando ad continuo tuſſiendum irritant & cogunt: Ejuſmodi Tuſſim curabunt quæ halitus acriores tum temperant tum diſcutiunt: Id autem faciunt opiata volatilibus oleoſiſque ſalibus juncta, ſæpius inſtantibus paroxyſmis quantitate parva vſurpata, quo felicius, citius, tutius certiuſque id præſtent, e. g. ℞. *aq. menthæ ℥iij. ſpir. carmin. noſtri ʒj. ſalis armon. g. xx. laud. op. gr. iij. ſyr. fœnic. ℥ij. ß. m.* Sylvius de le Boë. Prax. l. 1. cap. 30. Vide ſymptomata Febrium §. 35.

FEBRIS VERMINOSA.

Curatio.

FIlia N. annor xij. febre continua laborabat cum alvi fluxu moleſtiſſimo, quo materias excernebat colore cineritio infectas, quales apparere ſolent plerumque in verminoſis affectibus: Injecti clyſteres detergentes ex rebus dulcibus, dati potus vulgares contra lumbricos, rheum pulverat. iteratum, ſed febris & alvi fluxus in deterius vergebant, Tandem præſcriptus ſequens Iulepus ℞. rad. acetoſ. cichor. gramin. ana. ℥j. fol. endiv. cichor. acetoſ. portul. & hyper. ana. man. j. ſcord. & abſynth. pontici ana. man. ß. flor. 3. cordial. ana. pug. j. coq. in aq. hordei ad quart. v. In colat. diſſolve ſyr. limon. ℥iv. ſpir. vitriol. gutt. aliquot ad levem aciditatem, fiat Iulep. pro iv. doz. m. & v. ſumendis: Intra illud biduum quo Iulepo vſa eſt, febris & alvi fluxus omnino quieverunt: Remedii efficacia pendet à vj ſcordii & hyper. quæ mirabili efficacia putredini & lumbricis, reſiſtunt, vt etiam veſtes à tineis & blattis defendant: *Riverius cent. 1. obſ. 16.*

De hac Febre monet *I. R. Fortis Tract. de Febribus, pag. m. 31.* recte ſic poſſe vocari ſi Vermium, qui eam comitantur, copiam conſideremus, non vero quod a Vermibus febris ipſa procedat, ſiquidem vermes in febribus vt ſignum, non vt cauſa locum habent: Vrinæ, *ait*, ſunt pallidæ & tenues, pueris quidem conſuetæ, crudæ pituitæ indices: Pulſus inæquales, ob pugnam caloris febrilis cum pituitoſa materia gravante, & putridos vapores ad cor elevatos, à putrida minera, à vermibus inæqualiter commota; Lingua ſaliuoſa, ſive copioſa ſaliva madens, à cujus præſentia oris ventriculi ſuctio atque corrugatio inhibetur, vnde inappetentia, nauſea; Hi vermes nonniſi à pituita excalefacta & putrefacta gigni poſſunt, vt ait *Galenus 5. ſimpl. 20.* dum probat amara neque facile putreſcere, nec vermes generare poſſe: Et licet in febribus quoque acutis, bilioſis ac malignis vermes generari videamus, non tamen à bilioſis & malignis excrementis, nec in eodem loco vbi putreſcunt generantur, ſed in primis viis, inteſtinorum ſcil. regione, ex pituitoſis & crudis excrementis: Pro hac Febre curanda, intentiones ſunt dirigendæ 1. ad febrem. 2. ad Vermes, non quia ſunt febris cauſa, ſed quod alia ſymptomata inducere poſſunt: Quare 1. materia pituitoſa attenuatione, inciſione & deterſione præparanda, 2. vacuanda. 3. calor febrilis temperandus. 4. partes producentes roborandæ: Vermes vero prius deturbandi atque necandi. 2. expellendi. 3. ſi irritati morſum aut aliquod aliud grave ſymptoma inducant, eorum ferocia mitiganda. *Vide lib. x. tit. de Lumbricis.*

FEBRIS VOMITORIA.

Cauſæ & curatio.

A Vomitu, aut mox incipiente, duranteque adhuc frigore, aut mox inchoante, accreſcenteve calore, nunc continuo nunc per intervalla multum moleſto, febres Intermittentes occurrunt, *Vomitoriæ* dicendæ, tanto graviores quod plerumque inde non levantur ægri ſed gravantur magis: Cauſa eſt bilis valde volatilis, & quandoque ſimul acris, ad ſucci pancreatici affluxum, ipſumque conſequentem vitioſam efferveſcentiam multum agitata & ad ventriculum aſſurgens: id quod bilis nunc flava, nunc æruginoſa ſimul excreta confirmant: Tales febres optimè curabunt omnia bilem figentia, & ad potenter efferveſcendum ineptam reddentia, uti ſunt quævis auſtera ipſam inſpiſſantia & coagulantia, vt & opiata ipſam obtundentia. *Sylvius de le Boë prax. med. l. 1. c. 30.*

FEBRIS VRETICA.

Cauſæ & curatio.

VReticas febres à ſucco pancreatico, ſed minus volatili quam Sudatorias produci ſum perſuaſus, poſtquam non tantum eadem eſt ſudoris quæ

vrinæ materia, verum ab externo frigore impeditus sudor vrinas reddere solet copiosiores: Observantur verò febres intermittentes continua fere mictione, & quidem symptomatica, ægros infirmante, non critica & ipsos levante, quas proinde *micturientes* aut *vreticas* vocaveris: His conducent medicamenta pro sudatoriis memorata, postquam vtrarumque causæ gradibus tantum differunt. *Idem ibid.*

FISTVLÆ.

SYLLOGE.

I. Filia N. post acerbum lumborum dolorem incidit in molestam *Inguinis fistulam*, quæ perenni cursu corpus consumpsit, & vt brevi excesserit e vita: Ostendit anatome evidentem cariem in costa spuria, emittentem continenter in subiectas carnes acrem ichorem; quibus erosis prodiit fistula longa & anfractuosa, eludens opem medicam: Eandem artis impotentiam videas in ani fistulis, quarum principium excurrit nonnunquam altissime, sive ad lumbos, sive ad thoracis vertebras, imo interdum ad ipsas scapulas: quarum inaccessa caries, quo minus exploretur specillo impedit tortuosus ipsarum flexus; qui etiam remoratur clysteres eluendo vlceri dicatos, excluditque manum exempturam os intus vitiatum: quo tamen minus manente sublato tollitur immatura morte homo, & obstat obnixe ne à Medico sanetur fistula, à remotiore carie originem trahens: Cujus oras licet forfice diducas & amplies (quod tamen ad cutaneas summe vtile) operam nihilominus ludes, nec pervenies vnquam ad remotissimum sinuosorum flexuum initium, à quo descendunt tot ramuli, & tam frequentes rivuli per profundiores musculos ac tendines, vt licet specillum vel dexterrime immitatur in attortuosam ejusmodi fistulam, neutiquam tamen attingat, vel tollat cariem perennis vlceris causam. *Tulpius observ.* 28. *lib.* 3.

II. Fistularum curatio est duplex, vna ficta, falsa & palliativa, altera vera: *Palliativæ* meminit Galen. lib. de Tum. p. n. c. 4. & Avicenna 4. 4. tr. 4. c. ij. cum Fistula intus exsiccatur, extra consolidatur, remanente interius sinu; quod perficitur inditis huic medicamentis desiccantibus, optima diæta, & superfluorum in toto humorum expurgatione: Hoc pacto sinus ad tempus concluditur, clauso ejus orificio: sed postmodum collecta in eo quapiam humiditate, formatur iterum abscessus reditque fistula; Falsa hac cura aliquando vsum me esse non diffiteor ad ægrorum consolationem: Purgato enim corpore, instituta tenui diæta, à turundis abstinui, (quas diu fistulis ejusmodi incurabilibus imposueram) admovique spongiam novam aqua quapiam minerali imbutam & expressam, aut lixivio quopiam, aut aqua calcis: Hoc pacto occludebatur foramen exterius, adeo vt fistula sanata videretur, ægris postmodum dimissis: Cura ejusmodi aliquando successu caruit, aliquando non, Ad curationem enim morborum externorum multum confert cutis integritas & incolumitas, per aperturam enim exspirat calor naturalis, functionesque partis naturales non obeuntur: Occluso autem orificio, concluditur calor naturalis, tunc rite concoctionis munere fungitur, digerit & discutit excrementa: ita vt contingat aliquando sinum occludi, quod aliter factum non esset, fistula remanente aperta: Fistularum ergo curatio palliativa non omnino repudianda: *Aquapendens Pentateuchi Chirurg. lib.* 3. *cap. xi.*

III. Cuidam ante 27. annos crus perfractum: vulnus non ita solidari potuit quin perpetuo stillicidio ichor inde emanaret, desinente in *fistulam* plaga: Post annos aliquot Madritum legatur, neglecta propter negotia cura illa intentiori corporis, advertit tamen elapsis aliquot mensibus stare serum invisum, nec amplius profluere quicquam triennio integro: Vt rediit Hafniam paulatim aperitur fistula, & more veteri sero quotidie madet ad annos aliquot: Iterum in Hispaniam negotiorum causa mittitur, rursum coiit vulnus, nec toto sexennio, quamdiu Madriti substitit, scaturit quicquam: Tandem redditus patriæ in paucis mensibus apertum rursus foramen videt, quod hodieque nondum coiit, aëre Arcto humidiore reserante quod Hispanus siccior occluserat. *Simile quod notatum à DD. de Mayerne Tract. de Arthrit. cons. de Phthisi. Olaus Borrichius in Actis Danicis ann.* 76. *p.* 76.

IV. Nunquam deveniendum ad inustionem ipsius ossis sterni, quia non abscedit aliorum more, quæ licet ex toto corrupta non sint, sed aliqua tantùm parte, si inurantur, sola illa labefacta abscedit, superstite alia laudabili: quod non contingit ossi sterni, quod lentum satis non potest ita facilè in squamulas dirimi: quin potius inustione ad internam vsque ipsius partem pervadente, totam partem corruptam abscedere necesse est, non quidem spatio xxx. aut xl. dierum, provt alia ossa, sed trium aliquando annorum; vnde consulo vt nunquam os sterni inuratis: observavi siquidem in multis non abscessisse, nisi 2. vel 3. annis exactis: vt propterea tutior & facilior sit curatio per abrasionem. *Marchetti Observ.* 39.

V. Matrona defluxione ad dentes inferioris maxillæ diu vexata, nec dentem, ad quem catarrhus decumbebat, extrahi sibi cum curasset, tandem circa radices ipsius orta inflammatione & dolore maximo, genitus est abscessus, quo exterius rupto, remisit dolor: vlcus in fistulam degeneratum per annos xiv. apertum mansit: Curationem aggressus, superiorem partem dentis, ad cujus radicem fistula erat, ad alveolum ferè vsque erosam inveni: radi-

radicem dentis extraxi, post turundam vnguento meo ad callositatem absumendam imposui; erosa callositate pulverem præcipitatum quotidie inspersi, & empl. palmeum applicui, nec medicamenta mutavi ante perfectam vlceris sanationem, quod intra mensem contigit: Radix autem dentis erosa, inæqualis, & materia quadam lapidosa per laminas disposita obducta erat. *G. Fabritius Hildanus centur. iij. observat. 33. Vide Forestum Observat. 7. lib. 14.*

VI. Quædam curari non debent, ex Hipp. 6. Epid. 3. 39. & lib. de Humor. 3. Eæ scil. quæ corpus à superfluis humoribus exonerant, ac ab aliis morbis præservant: tales sunt in locis inferioribus, antiquæ, à partibus principibus remotæ: Eæ claudendæ non sunt, imò potiùs reserandæ si occludi contingat: Plures vidi fistulas circa anum innoxiè tulisse per annos xxv. imò salubriter: Quædam præterea fistulæ curationem propria natura respuunt, juxta *Albucasin.* lib. 2. cap. 88. quæ grandiores venas attingunt, arterias aut nervos, peritonæum, intestina, vesicam, dorsi vertebras, & costas; eæ tandem quæ articulationem aliquam obsident, manus aut pedis: nec enim medicamenta convenientia admittunt. *Fabritius ab Aquapendente Pentateu. Chirurg. lib. 3. capite xi.* Non semel vidi *fistulas prope oculos* & circa *podicem* sanatas, & inde perniciosa symptomata & mortem fuisse sequutam: vidi etiam exterius sanatas, interiùs verò sinum relictum, & præcipuè circa podicem, à quo sinu ichores acres, per transumptionem pervenientes ad collum vesicæ, illa excitasse symptomata quæ in vesicæ calculo contingere solent: *Sanctorius de Remed. invent. cap. 25. An sint curandæ vide supra Tit. de Abscessibus lib. 1.* De Fistularum ani curatione legantur observat. *Marchetti*, tract. propr.

VII. Quidam laboravit duabus *Fistulis profundis sub axilla*; irritis omnibus eum sic curavi: vtramque fistulam ad fundum vsque (ad subjectas vsque costas penetrabat) inussi ferramento candente, absque cannula, repetitis vicibus, donec omnino & æqualiter toto fistularum sinu callus attereretur: escharæ verò detergendæ, turundis, primò longis & crassis butyro illitis, postmodum digestivo vsus: pure apparente laudabili alias immisi, inductas vnguento ex betonica, quas quotidie breviores paravi: quibus omnino remotis, pulvino ex linteolis sub ali, compressa parte ligatura satis arcta, spatio viginti dierum ægrum omnino sanavi, *Marchetti Observat.* 38.

VIII. Cuidam tumor erat cum fistula supra claviculam sinistram, cujus orificium tam angustum vt vix aciculæ cuspidem admitteret, ante semestre laboraverat febre per abscessum in illam partem judicata: Vlcus relictum apertum per iiij septimanas, tandem consolidatum, remanente tumore & duritie: Hæc narranti præscripsi vacuantia biliosos humores, quibus abundabat, nam flava erat materia quam fundebat fistula: Demum Fistulam angustissimam dilatavi, non ferramentis incisoriis (*quibus non solum musculus pectoralis, ex præcedentibus incisionibus satis læsus, magis offenderetur, verum etiam timor erat ne iis sinistre adhibitis vasa jugularia dissecta, vel parum læsa, vitam cum sanguine effunderent*) sed turunda ex radice gentianæ siccata, filo alligata; Sequenti die eam ab ichore bilioso tumefactam, & imo apice denigratam exemi, & specillo sinus qualitatem & coloris causam inquirens, ossis claviculæ portionem asperam reperi & mobilem: Post radicem priore crassiorem immisi, inungens partes vicinas ad prohibendam imminentem inflammationem, 3. *die* gentianam iterum majorem intrusi, & sic consequenter, vsque dum foramen sufficiens visum: 6. *die* fistulam globulis ex spongia præparata factis, filo alligatis, implevi: 7. *die* iis remotis, fistula fuit amplissima, perquam ossiculum extraxi: 8. *die* subsistente sanguine, ossi sano & detecto pulverem hunc inspersi, ℞. *rad. irid. flor. aristol. rot. peuced. ana.* ℈ß. *euphorb.* ℈ß. *myrrhæ* ℈j. filamenta carpta & sicca apposui, donec firma carne fuit obductum: Vlcus sacch. albiss. pulvere, (quod bilis acrimoniam mitigat) quotidie insperso detersi, & Empl. diapalmæ ad cicatricem duxi: Duritiei relictæ admotum empl. oxelæum, cum linteo triplici, in vino decoctionis roborantium expresso; addita convenienti ligatura, vt reliquiæ discuterentur & novus humorum affluxus prohiberetur: Sic intra mensem & xiv. dies Patiens liberatur. *Scultetus Armam. Obs.* 51.

IX. Adolescens 18. ann. in dextro latere habuit tumorem durum, qui ad suppurationem ductus: male tractatus in sinum callosum seu Fistulam abiit: præmissis vniversalibus, ad explorandam ejus quantitatem & qualitatem, orificium angustissimum medulla sambuci admodum contorta dilatavi, adeo vt admitteret specillum rotundum, quo blande immisso ex corruptione asperam costæ marginem tetigi: Ad consumendum callum Fistulæ immisi penicillum ex linteo convoluto, hoc vngu. imbutum, ℞. *pulv. semin. hyosciami* ℈j. *alum. vsti, vitr. vsti ana.* ℈ß. *butyr. aq. plantag. loti q. s. m.* Extirpato callo, turundam lineam (cujus apicem, decocto divino madefactum, euphorb. pulver. conspersi, ad corrigendam costæ cariem: reliquum vero turundæ, ad calli regenerationem prohibendam, hoc vnguent. oblinivi ℞. *vnguent. de betonica* ℥j. *vnguent. ægypt.* ℥ij. quotidie imposui, donec costa corrupta post duos menses squamulas aliquot protruserit, quibus exemptis turundam cottidie minorem, betonicæ vngu. infectam applicui, donec vlcus solida carne repletum cicatricem beneficio cerati Divini acquireret: *Scultetus Armam. Obs.* 42.

X. Puerpera ex concretione lactis in mamma dextra passa est inflammationem, quæ resolventibus nimiis indurata abiit in abscessum, hinc in fistulam cum callo angusti orificii, profundam: Purgato corpore, fistulæ orificiũ angustum turundis ex gentiana sufficienter dilatavi, postea callum semel imposita turunda linea & vng. seq. imbuta indita cõsumpsi, ℞. *mercur. præcip. alumin. vsti. vir. æris, salis nitr. ana. p. q. album. ovor. agitat. q. s. m.* Fistularum callos cito (sed in partibus præcipue nervosis, & exquisito sensu præditis non adeo jucunde & tuto) extirpat, Eoque consumpto vlcus vng. ægyptiaco mundificatum, vngu. de betonica incarnatum, cerato Divino consolidatum, Tumoris duri reliquiæ cerato oxæleo resolutæ: *Tumoribus ex lacte coagulato duris medetur Empl. ex spermaceeti Mynsichti.* Scultetus Armam. Obs. 43.

XI. Quando vlcus est antiquum & fistulosum, deveniendum ad mirabilem illum syr. Magistralem, ab Excell. *Fallopio* descriptum lib. de Vulnerib. c. 38. qui ad Thoracis quasvis Fistulas inveteratas plurimum felicissimo successu conducit, Cujus hæc est descriptio, cui quoque Chinam addimus ℞. *rad. alth. fol. millefol. marrub. artemis. lapat. caulium*

valde virentium, pimpinellæ, cimarum rubi, rad. rub. tinctor l. cum fol. aristol. rot. frugar. matricar. centaur. min. matrisylvæ, beton. salvia, rad. garyophyll. ana. man. ß. thuris masc. ℥ß. sarcocollæ ℥j, sem. plantag. anisor. foenic. cannabis ana. ℥ß. croci, rhei, rhapont. centaur. mai. ana. ℥ij. vini albi odorif. ℔. *vv. chinæ* ℈*vj*, terantur omnia, infundantur in vino per xxiv. horas; bulliantque sine aqua & colentur, adde mellis opt. ℔iv., iterum bulliat hoc decoctum cum melle vnica ebullitione; dozis ℥v. mane. *Epiphanius Ferdinandus hist.* 32.

XII. Quidam jubet Fistulam helleboro impleri, sicque tres dies fieri; cum tamen semel id fecissem in fistula spinæ dorsi, proxime cordis regionem, frequens accidit ægro leipothymia: Proinde id remedium minime tutum puto, maxime si fistula sit in aliqua thoracis parte: *Chalmeteus Enchir. p.* 266.

XIII. Quando Ani fistula in intestinum penetrat, digitus oleo rosaceo illitus in anum immittendus, ac simul falceolus qui fistulam incidat: eoque digito in anum immisso ita ducatur falceolus vt non erret in callosam substantiam incidendo, venas hæmorrhoidas etiam simul incidat: Incisio autem magis mihi probatur, quam calli detractio quæ fit ligatura &c. Animadvertendum vero ne callus in intestinum vltra quatuor digitorum longitudinem penetret: alioqui curatione tantum fucata erit vtendum; vel cum ad vesicam, vel os sacrum pervenit, vltra sphincterem progrediens, siquidem incideretur sphincter, atque sequeretur involuntaria fæcum excretio: Tunc itaque vino decoctionis tapsi barbati quotidie bis fovebitur, ipsumque decoctum intro injicietur. *Chalmeteus Enchir. p.* 295.

XIV. *Fistula Perinai* si ex causa interna facta fuerit, nunquam perfecte sanatur, obducitur quidem nonnunquam cicatrice, sed facillime à causa aliqua interna recrudescit, imo & quandoque, si ad tempus clausa persistit, gravia sequantur symptomata: Sexagenario cuidam cum fistulam, post caruunculam & vrinæ retentionem ortam, vix cicatrice obduxissem, æger vero post curationem iterum difficultate vrinæ aliisque symptomatibus continuo fere fuisset vexatus, post menses sex à curatione fistulam aperire coactus fuit, vnde non tantum convaluit, sed & 77. annum prætergressus est, Hinc ediscant ægri ne adeo de curatione harum fistularum sint solliciti, sunt enim via apta pro excretione multorum excrementorum, quę beneficio naturę ex epate, renibus, vesica & vasis spermaticis eo extruduntur: hinc ægros ejusmodi fistulis laborantes ab aliis gravioribus morbis vt plurimum immunes esse observavi: Vlcera in perinæo, quoties ad ductum vrinarium perveniunt, fere insanabilia censeo, ob excrementorum quibus senes scatent, copiam, & excretricis debilitatem, ex venere vel aliunde ortam, adeo magnam vt vrinam, excrementitiis humoribus refertam, per anfractuosum penis ductum expellere nequeat: In pueris & juvenibus de curatione non desperandum. *Hildanus cent.* 5. *Observ.* 75.

XV. *Fistulam Ani* non penetrantem *Celsus* l. 7. c. 4. & ejus sequaces, perrupto ejus fundo, vtramque fili ex serico contorti (sericum tamen simplex & rubrum, ob tenuitatem & tincturam citiùs incidit & erodit) extremitatem colligunt, illudque parvo quodam & transverso ligno arctissimè stringentes, totum sinum, seu amborum foraminum interstitium, incidunt: Hanc tamen fistularum ani per filum incisionem meritò rejicit *Aquapendens*, quia nimis tarda est, illique continuus dolor iungitur, nec locum habere ait nisi in iis qui ferrum expavescunt: Novam, & quæ *Celsi* recentiorumque Chirurgorum opiniones jungit, per syringotomi aciem & filum curationem proponit *Scultetus Tab.* 45.

XVI. Absque Cauterio actuali, quod alii ad callos fistularum consumendum, commendant, fistulæ penetrantes facillimè & tutissimè curantur, si syringotomo trajecto sanguis sistatur, hæmorrhagia prohibeatur, & callus hoc medicamento absumatur ℞. Mercur. præcip. ℥ß. mell. ros. col. ℥ß. Sphincter enim, ex Hipp. lib. de hæmorrh. tutò potest incidi, quovis modo, sine læsione sui officii, si saltem octava ejus pars relinquatur intacta, aliàs sequeretur involuntaria fœcum excretio & hanc certissima mors. *Scultetus ibid.*

XVII. *Fistula* tamen *Ani* in senibus, ex antiqua fluxione ortum habentes, vt hæmorrhoides diuturnæ, tutò non curantur nisi, ante consolidationem vulneris, femori inuratur fonticulus, 3. vel 4. digitis suprà genu in parte domestica, pro evacuatione materiæ quotidie collectæ, & per fistulam antiquam expurgari consuetæ. *Idem ibidem.*

FLVOR MVLIEBRIS.

SYLLOGE.

A Gonorrhœa quomodo dignoscatur. 2.
Non semper vterus culpandus. 4.
Venæ sectio *aliquando conducit.* 9.
Ptisanæ laxantis vsu intra mensem desinens. 13.
Diuretica *an conveniant.* 10.
An semper vtilia. 1.
Non omnis per diætam sudorificam *curandus.* 6.
Adstringentibus *&* roborantibus *opportune vtendum.* 12.
Caustica *tibiis admota juvant.* 11.
Catharticorum *&* Thermarum *vsu aliquando inducitur.* 8.
Mulieres emunctæ naris vt plurimum obnoxiæ.
Vterus roborandus. 3.
Malignus Medicis imponens. 5.

I. SVnt qui omnem *vterinum Fluorem* emendari posse contendunt diureticis medicamentis, sed errant apertissime: distinguendæ sunt causæ, & pro varia ipsarum conditione variæ instituendæ sunt curandi rationes: Affectus hic aliquando originem habet vitio totius corporis, aliquando autem vteri: Cùm totum corpus malo habitu cùm cacochymia fuerit refertum, aut epar obstructum, aut lien, aut ventriculus debilis, aut caput excrementa suppeditaverit, Tunc ex vtero fluxiones ejusmodi fieri possunt: Contemplandum qui humores abundent, calidi an frigidi, & quomodo affecti sint: Nam calidos indicat excrementum illud acre & adurens, vt quascunque partes attigerit exedat ferè, ac aliquando pruritum & vlcuscula, aut rimulas procreet cum sensu caliditatis, adde quod tetrum est & graveolens, quodque colorem luteum refert: Præstabit hic meminisse temperamenti naturalis & acquisititii, causarum prægressarum, habitus corporis, anni temporis: Frigidos humores contraria indicabunt signa: Fluente

te igitur utero ab hisce causis, vbi calidi biliosique humores abundaverint, hanc medendi rationem per uretica habeo maximè suspectam: Quis enim putaverit calidum affectum calidissimis & admodum siccis auxiliis removeri posse? nam pone vacuationem ab vreticis factam aliquid prodesse posse, maius certè damnum erit ex adaucta qualitate: Sane corpora ejusmodi, præmissis universalibus, ptisana optimè præparata, additis seminibus frigidis maioribus soleo ad bonum statum reducere: Atque in habitu gracili, cum humoribus acribus, lacte asinino & caprino desperatos jam à multis Medicis uterinos fluores sanasse profiteor: Modus mihi peculiaris est; Quatuor primis diebus heminas duas exhibeo lactis, quo purgetur optimè totum corpus, & rursus aliis quindecim heminas duas, sed coctas: sequentibus verò diebus, usque ad 41. (quem curationis terminum absolvere utplurimum cognovi) chalybeatum lac dari jubeo: Auxilium certissimum ac rarum: At verò si frigidi humores extiterint, obstructionésque in visceribus adsuerint; intemperies frigida totius aut principum partium adsit, quis negabit vretica artis ordine propinata? An aliquis ambiget quod vim habeant deobstruendi, calefaciendi, incidendi, expurgandi? annon hisce omnibus in proposita materia indigere auxiliis ignorabimus? *Hor. Augenius l. 10. Tom. 1. Epist. 4.*

II. Sunt mulieres quæ cum Gonorrhœa virulentâ laborent, honesto nomine culpam prætexentes, fluore uterino se laborare mentiuntur, quod in utroque affectu ingens profundatur eluvies: Sed ex purulentiâ facile id affine malum distinguet Chirurgus, ac nisi salivatione sudoribusque citatis sanari id non posse sibi persuadebit. *Pareus l. 23. c. 60.*

III. Vtero aliqua tandem adhibenda corroboratio atque exsiccatio, licet enim uterus in profluvio muliebri per se non lædatur, progressu tamen temporis & ipse labem aliquando gravem adeo ducit, ut succedat etiam fluor muliebris simul cum profluvio, qui tunc ægre discerni potest. *Fortis.*

IV. Causa quæ corruptum humorem assiduo gignit, alias in utero, alias in principibus partibus consistit: Graviter proinde hallucinantur qui omnium ex utero prodeuntium, quemadmodum & omnis suppressionis mensium causam, ab uno requirunt vtero: Etenim quibus mulieribus viscera refrigerata, vel obstructa, vel scirrho dura, cruditates, malum habitum aut leucophlegmatiam invexerunt, corruptus humor in varias partes effusus sæpe in uterum procumbit, & illac decumbens corpus expurgat, quod aliis quibusdam per renes aut alvum fieri contingit. *Fernelius Pathol. lib. 6. c. 15.*

V. Fluor mul. humoralis si malignus fuerit, & humor acris exulcerans, pravi coloris, periculosus, interdum à virulenta, externa & contagiosa causa proficiscitur: ideóque prudenter ea de re interrogandæ sunt mulieres, ut fateantur morbum, nec imponant Medico specie fluoris ordinarii, suo quidem damno, nisi culpam agnoscant, vel referant ad maritum, quem accusare potius oportet si levis suspicio sit, quam lædere mulieris pudicitiam. *Riolanus Encheir. l. 2. c. 36.*

VI. *Hipp.* 2. de morb. mul. vers. 116. inter fluoris vterini varias species *fluxum Fulvum* proponit, quo quæ excernuntur similia sunt ovo vitioso & corrupto, quale est cum luteum & albumen invicem confunduntur, ex quorum permixtione fulvus quidam color oritur, qui bilem vitellinam indicat; Hunc fluxum curat sic *Hipp.* Primo, Sursum veratro purgat; deinde deorsum, ut totum corpus à cacochymia liberetur. Secundo, Diætam constituit humectantem & attemperantem, quæ humores calidos & acres, mites & benignos reddat: inde medicamenta adstringentia exhibet, quæ fluxum ipsum comprimant, diætamque in contrarium permutat: Si his morbus non cedat, ad priorem diætam se convertit, quam tamdiu servari iubet quousque humorum acrimonia remittatur, quod vlcerum sanatio, inflammationis solutio excretaque ipsa indicabunt: Tunc enim curationem per exsiccantia & adstringentia absolvit. Hanc curandi rationem considerent recentiores qui opposito modo procedunt, primo enim diætam exsiccantem constituunt, decoctaque eiusdem facultatis in potu exhibent: postquam verò hac curatione humores siccos, acres & mordaces ad summum acrimoniæ perduxerunt, ad contrariam se convertunt, totamque intentionem ad refrigerationem & humectationem convertunt: Non enim advertentes per medicamenta, quæ à principio exhibent, humida actu, & sicca potentia, duplex peccatum ab ipsis committi: nam actuali humiditate humorum copiam augent, quæ potiùs imminui per evacuationes deberet: à facultate autem exsiccanti & calida eorundem humorum qualitas calida & acris intenditur magis, viscerumque intemperies calida, si adest, augetur: atque hoc pacto morbo & ejus causæ suppetias ferunt: Cum verò posthæc ad refrigerantia & humectantia se convertunt, alia duo errata committunt, nam corpus humoribus acribus repletum constipant refrigerantibus, humectantibus verò humores, per præcedentem exsiccationem in se coactos diffundunt, vnde malum in dies in ægri perniciem adaugent. *Martianus comm. in cit. locum.*

VII. Arteriæ narium, ex parte etiam venæ, deponunt excrementitias humiditates in spongiosas narium & faucium carnes: ea enim vasa in narium & faucium carnibus aranearum telæ instar, divaricantur, & roris in modum transsudant, non aliter quam aqua per fictiles ollas crudas adhuc & nondum incrustatas. Sed qui fit quod multi parum vel nihil emungant? ℞. Paucos reperiri ea temperamenti moderatione beatos ut sint ἀμυξώδεις, immunes ab excrementis: Siccitas hæc narium & palati non tam signum est cerebri temperati, sed potius optimæ ad justitiam temperaturæ: Qui verò impuro sanguine scatent, hujusque vacuationis per nares aut palatum destituuntur beneficio, illi certè id impunè haud ferunt, sed multis subjecti sunt ærumnis aliis: Franciscus Galliarum Rex ἀμυξώδης aurium vlceribus vixit obnoxius &c. Novimus matronas quibus gratioso hoc arteriarum ad nares pituitam evehentium destitutis beneficio, continua à partibus hymenæo sacris dependet stiria, albumque molestum est profluvium. *Rolfinccius Dissertat. Anatom. l. 6. c. 57.*

VIII. Mulieribus nunquam hunc fluxum passis, assumptis catharticis, natura eorum vsu ad alias excretiones moliendas excitata, supervenisse observavimus: multásque dum thermis aliquandiu insedissent hoc vitium contraxisse, non ob contagium, sed quod vsu earum continuo, sicuti per sudores natura excrementa deponit, sic & per eam excretionem, eadem, maximéque quæ ob crassitiem sudore exhauriri nequibant, expellit. *Fel. Platerus Tomo 3. c. 7.*

IX. Cum hic fluor à cacochymia pendeat, & illa per *phlebotomiam* ad venas attracta massam sanguinis inquinare possit, nullus videtur V. S. locus: adde quod, cum in chronico hoc affectu vires valde dejiciantur, & corpus non rarò ad tabem perducatur,

V. S. amplius labefactandum & alimento fraudandum non videtur. Ita tamen deciditur, Quod si fluor iste non sit solitarius & purus, sed sanguini aliquomodo permistus & subruber appareat, tunc celebrari potest V. S. Tum etiam si insignior sit jecoris caliditas, & biliosi succi acrimonia huic fluxui coniuncta: In aliis verò casibus, præsertim cùm affectus inveteravit, melius est à S. M. abstinere. *Riverius Pract. l. 15. cap. 4.*

X. Non minor est difficultas de *diureticis* an conveniant? illa enim non solum vrinas sed & menstrua provocant, calefaciendo & tenuando humores in venis contentos: Ab omnibus tamen authoribus probantur, & à *Galeno* ipso, qui iis vsus in vxore *Boëthi*: Ratio est, quia Diuretica vrinas primariò provocant, menses verò secundario & quasi ex accidenti: deinde renes continuò serosam materiam attrahunt, vterus verò excipit tantum: vnde credibile est maximam istarum humiditatum partem ad vias vrinæ profecturam. *Idem ibid.*

XI. Non malè consulunt quicunque in *vterino profluvio Cauteria*, in coxis, & subter genua, interna parte, imperant: ita namque hujusmodi fluxum corrigi affirmant, dum serosior illa materia ad crurum venas avertitur: valent præsertim si sit inveteratum. Per *Galenum* 5. aph. 56. constat inter causas menstruę purgationis impeditæ, quæ corporis totius vitio enascuntur, eam haud infimam esse quoties humores ad alias partes quam ad vterum inclinent: quemadmodum ipse dicebat nonnullas excretiones, seu naturales, seu arte paratas, vti vlcera, sanguinem ab vtero revellere ac derivare, inque alias partes transferre: Idem judicium esto de vitiosis humoribus ad vterum decumbentibus: An non etiam sçimus per *Hippoc.* quod mictio noctu plurima, exiguam fore dejectionem significat? *Crucius de Quæsitis cent. 14. p. 287.*

XII. *Adstringentia* nunquam adhibenda donec antecedens materia probè evacuata & derivata sit: alioqui humores illi retenti ad partes nobiliores ruunt & graviora symptomata excitant; quemadmodum scribit *Galenus* vxori *Boëthi* contigisse, cui, ab vsu adstringentium præpostero, venter intumuit, retentis serosis humoribus qui ante evacuari solebant: Illud etiam advertendum, vt dum vtimur adstringentibus materia antecedens aliò divertatur, illiusque generatio prohibeatur. *Riverius ibid.*

XIII. Mulier quadragenaria diuturno *Fluore albo* laborans, post multa remedia frustra tentata, *Ptisana laxante* per mensem integrum, singulis diebus vsurpata, protinus liberata est: Compositio talis fuit ℞. *Sennæ mundat* ℥j. *semin. coriand. præparati & liquir. rasæ ana.* ʒiß. *aq. fontis, in qua tamarind.* ℥iij. *& ligni lentiscini* ℥j. *bullierint, cyathum vnum*, infundantur frigidè per noctem, & colaturam capiat manè duabus horis ante pastum. *Idem cent. 3. Observ. 81.*

FRACTVRÆ.

De Fracturis Cranii.

(Vide *Lib.* 3.)

SYLLOGE.

Nimis tarda non sit deligationum solutio. 2.
Cortices arborum ferulis *substitui non debent.* 3.
In iis, & Luxationibus *nimis siccantia nocent.* 9.
Vsus Emplastri Oxycrocei *non semper tutus.* 4.
Vsus alimentorum *viscidorum ad calli* generationem *noxius.* 5.
Lapis Osteocolla *prudenter exhibendus.* 7.
Electio *illius lapidis.* 8.
In gravidis tarde adglutinantur. 6.
Callus *jam confirmatus frangi nequit.* 11.
Fractæ Patellæ *conglutinatio.* 10.
Tibiis fractis *conveniens situs dandus.* 1.
Emplastra *ne nimis tenacia sint.* 12.
Nec vincula nimis arcta. 13.

I. IN *Fracturis Tibiarum* curandis nonnulli Chirurgi non levem committunt errorem, quum volunt tibiam erectam insistere talo, vnde temporis progressu maior dolor percipitur in talo quàm in ipsa fractura, idque propter tendines magnos & nervosos qui talo inseruntur: dolor autem ille multos ad se trahit humores, qui in ipsa junctura, & spatiis inter ossa pedis fracta atque ligamenta retinentur: Et quia ex hoc situ venæ & arteriæ comprimuntur, & proinde pars affecta suo calore quodammodo destituitur, necessariò condensantur & refrigescunt hi humores in ipsa junctura & spatiis inter ossa pedis: inde curata fractura pes nova afficitur molestia: ægrè enim & difficulter movetur junctura: sequuntur & nonnunquam alia quam pessima symptomata. Involuta ergo tibia fasciis, spleniis & stupis, & in capsula ad id apta collocata, is eligendus situs qui minimè sit dolorosus: Itaque modò in hanc, modò in partem alteram collocanda est tibia, vt æger aliàs in hoc, aliàs in alterum decumbere possit: sic enim multa accidentia vitabuntur. *Fab. Hildanus Cent. 1. Observat. 93.*

II. Ex tardiori solutione deligationum in fracturis multa accidisse observavi; Quidam æstate brachium sibi ad cubitum fregit: fractura soluta emplastróque ablato, brachium non solum tribus in locis ulceratum offenderunt, verum etiam tam fœtens ut hinc inde vermes, quales in carne putrida, conspicerentur: decimo autem tertio demum die ablatæ fuerant ligaturæ. Vir decrepitus, ex equo delapsus, tibiam sibi paulò supra malleolum fregit: quinto die soluta fractura pustulæ multæ ac lividæ, gangrænam minantes, conspectæ. Rusticus pedem adeo sibi fregit, ut à junctura separatus sit & mirum in modum contractus: negligentia eorum, quibus commissus, fasciis & medicamentis non mutatis, post dies aliquot dolore acerbissimo, inflammatione ac fœtore subortis, miser ille extinctus. Ego quoque quum in solutione fracturæ cuiusdam nobilis non satis diligens essem, ac à 14. ad 21. diem medicamenta minimè mutassem, callus adeo magnus procreatus est, vt inde maxima deformitas tibiæ sequuta fuisset, nisi protinus callum repressissem. *Hildanus cent. 2. Observat. 91.*

III. *Cortices arborum* in fracturis ossium loco ferularum in usum receptas improbo: Nob. N. ex ictu equi fracturam tibiæ cum vulnere contraxit: ego reponens fracturam, suasu, aut iussu ægri, loco ferularum cortices recentes salicis applicueram: solutis fasciis impressio quædam in parte musculosa, haud longè à poplite conspecta fuit, quæ empirico specie alterius fracturæ imposuit: Ego qui impressionem & foveam ratione corticum accidisse sçiebam, totum crus & femur oleo rosaceo & myrtillorum inunxi, additis guttis aliquot aceti rosac. penetrationis gratia, quò influxi humores repellerentur: crus quoque à pede ad genu fascia, decocto adstringen-

gente madefacta, involvi: altera die solutis fasciis, nulla inæqualitas, nullàque depressio apparuit: Ab eo tempore cortices arborum, imprimis recentes, loco ferularum nunquam applicare volui; cùm enim exsiccantur, circa fracturam contrahuntur, dolores excitant, ossáque nonnunquam suo loco dimovent. *Idem cent.* 4. *Observat.* 98.

IV. Vulgus Chirurgorum in fracturis, absque distinctione, statim ab initio, aut paucos post dies Empl. oxycroceum fracturæ applicare solet, quod non sine ingenti periculo aliquando fit. Adolescens, tibia fracta, in manus barbitonsoris incidit: is reposita fractura primo apparatu Empl. ex bolo armena, farina hordei & albumine ovi applicuit: tertio die soluta tibia oxycroceum admovit: eodem die exortus pruritus, & post dolor vehemens: post dies aliquot vocatus, tibiam inflammatam & pustulis liventibus refertam; paucis, gangræna infectam reperi: Periculosus ergo vsus ejusmodi emplastri, præsertim ab initio fracturarum & dislocationum: eóque periculosior quò corpus ægri biliosius, calidius aut cacochymia refertum: eius enim ingredientia ferè omnia calida: hinc pars affecta calesit, alliciuntúrque humores: meritò ergo à *Vigone* lib. 8. c. 16. Diabolicum vocatur, cuius ceratum maximè probo. *Idem cent.* 4. *Obs.* 99.

V. Quadragenarium & bonæ complexionis hominem novi, cui in fractura tibiæ victus ratio præscripta fuit ex viscosis, veluti pedibus, capitibus, & intestinis vaccarum, ovium &c. Curata quidem fuit fractura spatio 40. dierum, sed paulatim in cachexiam incidit; jam icteritia, iam dolore renum aliorumque viscerum laboravit, donec tandem hydropicus obiit. *Idem cent.* 1. *Obs.* 92.

VI. Matronæ annor. 30. septimum mensem graviditatis egressæ, ab equo ictæ, os tibiæ inter genu & talum in medio fractum fuit: fractura feliciter reposita fuit, sed maximas circa generationem calli habuimus difficultates, adeo vt 23. septimana ossa fracta adhuc vacillarent: Lapidem sabulosum, in fracturis ossium adeo celebrem, per os exhibuimus, & fracturæ adhibuimus, nullo profectu: Tandem à 23. septimana ad 30. callus genitus & fractura firmata fuit: Causa tarditatis generationis calli in fœtu, meo iudicio, quærenda est, qui alimentum, calli generationi destinatum, ad sui nutritionem attraxit: præterea deficiente calore nativo in parte affecta, natura osteocollam, aliáque medicamenta præstantissima, de potentia ad actum traducere non potuit. *Idem cent.* 5. *Obs.* 87.

VII. Lapidem osteocollam singulari quadam vi generandi callum præditum esse certum est, quâ de causâ ausus sum omnibus fractura affectis exhibere: At eo cautè & in senibus tantum, aut extenuatis, & quibus languet calidum innatum, vtendum: Nobili annorum 14. robusto, sanguineo, ambo focilia ad malleolum fracta fuerunt: fracturam feliciter reposui, Osteocollam exhibui & exterius applicui: 3. 7. 11. & 14. diebus solutis fasciis nulla excrescentia aut deformitas calli apparebat: 20. verò cum fascias solvissem, invenio callum, præcipuè circa spinam tibiæ, adeo magnum & elevatum, vt perpetua inde deformitas sequuta fuisset, nisi protinus ab eius vsu destitissem &c. *Idem cent.* 1. *Obs.* 90.

VIII. Is qui extra terram reperitur nullius est momenti, qui verò in visceribus terræ, optimus: Illi tamen inter se, sive colorem, sive formam spectes, vix distinguuntur; ac proinde qui venales circumferuntur, etsi non adulterini, nullius tamen efficaciæ: Statim ac erutus, altero mollior est, friabilis & fusci coloris, per diem vnum aut alterum solum aëri expositus, paulatim indurescit & albescit. *Idem cent.* 3. *Observ.* 90.

Femoris fracturam, non superstite claudicatione, methodum curandi vide apud *Hildanum cent.* 5. *Obs.* 86.

IX. Cuidam genu *Rotula transversim fracta*, vt partes à tendinibus sursum deorsumque traherentur: Cum persanata iam omnia Chirurgus putasset, ægrotus tamen non citius erecto corpore stare & deambulare cœpit, quam rotula in duas partes denuo dissiliret: Nimirum in luxationibus & fracturis, nimio siccantium vsu sæpe vidimus ligamenta breviora reddi, & tendines contrahi, vt deinde motus non vno modo lædi soleat. *Velschius in Mictomim.*

X. Incommodi non parum infert *fracta vel abducta Patella*, sine cujus firmitudine dissultat genu, non aliter quam janua dirupto cardine, Ad summam retinaculi cuiusdam vices explet patella, qua pedis imbecillitate incessúsque; maxime vero descendendi ascendendique detrimento laborans N. ex casu fracta μύλη, neque multis iam mensibus coalita occurrit ad me remedii gratia, quod nullum aliud esse respondi, nisi adaperta cute refricarentur oræ fractarum ossis vtrarumque partium, ac demum arctè conglutinandæ colligarentur, colligatæque sufficienti tempore detinerentur: Quam curationem in N. cui ex igneo sclopo fractum os genæ coalitum in tuber excreverat, exercitam competi felicem. *Severinus Med. Eff. p.* 141.

XI. Fracturas non ritè coaptatas, & callo iam vnitas, frangi ineptè quidam præcipiunt, quâ parte callus iam concrevit, hoc prius emollito fotuum &c. laxantium ope: at si spatium temporis præterierit, iamque ille confirmatus sit & induruerit, os potius ad latera calli quàm ipse callus dissiliet: Os quoddam fractum, & mirum in modum contritum, post menses tres (ait *Hildanus*, tr. de vulnere gravissimo) ab accepta fractura ad manus meas pervenit: In ipso cum decoctionibus & fomentationibus, oleis & similibus emollientibus experiri vellem an callus emolliri posset, multum sed frustra laboravi: neque vllus, quamvis robustus, ambabus manibus frangere potuit.

XII. Cavendum in vsu *Emplastrorum contra Fracturam*, ea non omnino ac vniversaliter tam firma tam tenacia & adhæsiva debere esse in infantibus, fœminis &c. ac alias, vti eo nomine Empl. contra Fracturam *Wirizii* ex rad. vlmariæ laudatissimum est. *Wedelius de Med. comp. ext. p.* 197.

XIII. Cavendum vero in his ipsis fortioribus, ne vel ipsa vel superaddita vincula nimis stringant membrúm fractum, & adeo gangrænam vniversaliter post se trahant, quod aliquoties observavimus: Hinc & in deligationibus harum fracturarum Chirurgi accuratiores monent vt spatium aliquod liberum relinquatur; ratio est, vt vasa, venæ & arteriæ, quæ in hac contusione non potuerunt non contorqueri, vna non constringantur, & hinc interclusa spiritibus & sanguini via ad internecionem partis conspirare cogantur. *Idem.*

FVLMEN.

SYLLOGE.

Fulmine tacti Curatio. 1.
S i Fractura *adsit ossium quid agendum.* 2.

Eschara *quomodo removenda.* 3.

I. IDibus Junii anni 1671. puella xv. ann. fulmine domo tacta concidit quasi attonita, domestici eam vt mortuam tractant; In lectum collocata corpus denudo, & primo mamma tota cum aliqua intermista nigredine rubebat, ac si pulvere pyrio combustio facta fuisset: sub mamma striæ subfuscæ in longitudine se acuminantes per transversum ventrem ad pubem vsque penetrabant, quæ pilis privata & excoriata erat; aderant & striæ in crure sinistro: Ad manum erat aqua aliqua apoplectica, cuius cochlearia duo infundo, ex quo statim ad se redibat & ad interrogata bene respondebat, conquesta de insigni ardore faucium & dolore in parte læsa: Exhibitus statim fuit pulvis Bezoarticus Anglicus ad ʒß. in aqua chærefol. ex quo bene sudavit, & æstus faucium diminutus fuit: hinc parti læsæ applicatur vngu. ex cremore lactis & cerussa, vnde insigne dolorum levamen; cum autem febricula persisteret, data Emulsio ad ℥viij. ex semine papav. albi, aquilegiæ, milii & card. bened. cum ʒ i j. pulv. bezoart. Angl. Optime inde habuit, & febris cessavit: Mammæ excoriatæ cuticula Emplastro diaSaturni meo restituta. *Al. Hermannus Cummenus miscell. cur. anni* 1672. *Obs.* 182.

II. Si quæ ossa fracta sint, non illa vulgata Cataplasmata adstringentia vsurpanda, ne veneni evaporatio impediatur, sed aliud ex *farina fabarum, lupinorum, radice angelica*, vincetoxici, folior. rutæ, scordii, theriaca; Idque singulis diebus renovandum, donec veneni vis victa & dissipata sit: Supra vero locum defensivum apponendum, ne vapores venenati per vasa sursum ad cor ascendant. *Sennertus.*

III. Si Eschara inducta sit, ea scalpello mature removenda & tale Vnguentum admovendum. ♃. *Pulver. rad. vincetoxici, angelica ana.* ʒß. *folior. ruta, scordii, ana.* ʒj. *theriaca* ʒij. *spirit. theriac.* ʒiij. *mellis rosac.* ʒij. *misce*: Vlcere mundato Pulvis hic sanoticus inspergendus. ♃. *radic. angelica, vincetox. ana.* ʒj. *myrrha, mastich. thuris, fol. scordij an.* ʒß. *aloës socotr.* ʒij. *f.* Pulvis, qui irroretur succo *Nicotiana vera* & saniculæ, fiant Trochisci. *Idem.*

FVNGI IN VULNERIBVS CEREBRI.

Corrodentibus non sunt curandi.

MAgnam aliquando difficultatem pariunt in cerebri meningúmque vulneribus excrescentiæ spongiosæ, *Fungi*, appellatæ, quæ fiunt duplici ratione 1. cùm exempta particula cerebri, & dura matre læsa, statim humores circa plagam affluunt, & externa frigiditate condensantur, inque tumorem attolluntur: Secundo, Cum dura matre læsa, pia per flatum extenditur, ob cerebri calorem debilem, qui cum in materiam affluxam agere cupit, flatum excitat; Is fungus momento quasi generatur, & tardissimè recedit: nullis autem corrodentibus vult attingi sed mitè tractari v. g. ♃. *Betonic. cum toto, chamameli, meliloti, rosarum, majoran. rorismar. ana. m. j. semin. anisi, fænugr. ana.* ʒj. incidantur, & in linteum intersutum inclusa, coquantur cum aqua & vino, & sic cooperiatur calidè vulnus & maior pars capitis, donec refrixerit: tunc linteis siccis absterge vulnus, & ipsi, fungoque insperge hunc pulverem ♃. *radic. garyophyllat. angelica, calam, aromatic. ana.* ʒß. *aristol. rotund. irid. ligni gaiaci ana.* ʒij. *florum salv. summit. majoran. rorismar. ana pug. j. f.* Pulvis subtilissimus, deinde superpone Empl. de betonica &c. his fungus curari poterit intra 14. dies. *Hoëferus Herc. Med. l.* 1. *c.* 4. *Cosmus Slotanus* Nob. iuvenem curandum habuit, cui cranium fractum, portióque quædam exempta fuit, vnde fungus exortus: Ille, ægro ferè ab omni periculo libero, à curatione desistere coactus, barbitonsori eum committit: hic contempto consilio & medicamentis *Slotani*, nulláque habita ratione loci affecti, pulverem aluminis & vitrioli vsti inspersit fungo: inde exortis dolore vehementissimo, febre acutissima, delirio & inflammatione, paucis post diebus obiit. *Hildanus Centur.* 1. *Observat.* 14.

FVROR VTERINVS.

Strenuè vterus refrigerandus.

SVmma curationis in eo consistit vt vterus valde refrigeretur, Fidem facit historia ab *Harvæo* proposita tract. de Partu Nob. fœminæ, à furore & melancholia vterina vltra decennium delirantis; cui, cum omnia frustra tentata essent, contigit vteri prolapsus, qui non fuit repositus donec à frigore externo illius intemperies deferbuisset, successit res ex sententia, brevique convaluit, atque vterus demum loco restitutus: Frequens ergo sit vsus balneorum, aut saltem semicupiorum, incoctis foliis lactucæ, salicis, nymphææ, portulacæ, vmbilici veneris &c.

Crebra Venere extinctus, vide *Titul. de Mania lib. xii.*

FVRVNCVLVS.

Furunculus repellentia non admittit.

IN *Furunculo* curando tibi repellentibus minime erit vtendum, quod humor hujusmodi tumorem efficiens sit crassus: Sed cum *Galeno* triticum ore ieiuno præmansum in formam cataplasmatis applicabis; vel empl. diachylum adipe anserino vel gallinaceo dissolutum: Vel Macedonicum ex *Aëtio*, quod plurimum huic affectui conferre sum expertus &c. *Chalmeteus Enchir. p. m.* 13.

INDICIS
MEDICO--PRACTICI,
SIVE
Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER SEPTIMVS.

De Affectibus à litera G. incipientibus.

GANGRÆNA, SPHACELVS.

SYLLOGE.

Defensiva *in omni locum non habent.* 1.
Imminentis præcautio ex Hippocrate. 2.
Narcotica *caute admovenda membris quibus imminet.* 6.
Oleosa *& pinguia suspecta.* 7.
Arsenicum *non convenit.* 4.
Cauterium actuale, *etsi potentiali securius, non semper locum habet.* 5.
Ab interna causa nata vix curationem *admittit.* 9.
Imminentis à punctura *medela.* 10.
Ejus quam parit maligna inflammatio. 11.
Sphacelus *à febre curationem respuit.* 12.
Gangrænæ *per caustica ablatio.* 13.
Siderata loca non cutis solum, sed carnis ablationem postulant. 14.
Si vires amputationem *non ferunt, quid agendum.* 15.
Chirurgus membri amputationem *nonnisi rogatus adgrediatur.* 16.
Ad eam non properandum. 3.
Aliquando est inutilis. 8.
In ipso articulo an fieri debet. 17.
Per Scalprum *&* Botalliana *non admittenda.* 18. *a.*
In parte mortua an viva fieri debeat. 23. *a.*
Præparatio *corporis præcedat.* 19. *b.*
Narcotica *an præbenda.* 20.
Æger *operatione facta sedulo custodiendus.* 23.
Hæmorrhagia *sequens quomodo cohibenda.* 19. *a.*
Vinculum *superiori parti injectum, abscissione facta removendum.* 21.
Pars nimis calidis non munienda. 22.
Abscissio *medii & annularis digiti quomodo peragenda.* 18. *b.*
Cautiones *circa* amputationem *manus* cancro *non* vlcerato *affectæ.* 24.

I. IN Gangræna *ex affluxu sanguinis & humorum*, quamdiu durabit fluxio, Defensiva locum habent. Ea cessante, possunt intermitti, quò calidum innatum partem affectam penetrare queat: Sin corruptionis aliquod initium se exserat, pergendum erit in eorum vsu, vt via præcludatur vaporibus, è putredine suscitatis, partes nobiles impetentibus: In ea quam peperit intemperies frigida & humida, nulla præsenti fluxione, iis non est locus, nisi proximè sphacelus immineat, vt coërceantur vapores: Gangræna intemperiei siccæ soboles, penurieque alimenti, Defensiva planè excludit, ea enim adstrictione sua spiritus & nutritionis vias ad partes arctant & intercludunt: Sed si sphacelus in procinctu, non repudiantur, quò vapores arceantur aditu ad partes principes, Sin originem debeat materiæ malignæ, corpori ingenitæ, ac ad extima protrusæ, iis nullus planè locus.

II. *Quæcunque Sphacelo corripiuntur, intercepta vena exulcerare & sanare oportet. Hipp. sect.* 5. *l.* 2. *Epid.* Id est, Non sanatur aliter quàm intercepta vena & exulcerata parte: Intercipi autem venam dicit, eam, aut eas, quę ad partem gangrænâ tentatam deferunt sanguinem, in viâ, scissione, vstione aut laqueo intercipi: Exulcerare dicit, altiùs partem scarificare: Oportet ergo cum Gangrænæ notæ in parte incipiunt apparere, citissimè toti corpori prospicere; & si qua vena videatur tumidior & nigricans, eam intercipere cauterio; ac morientes jam particulas altis scarificationibus vlcerare, aut vrere; aut partim exulcerare & exedentia medicamenta admovere, partim vrere: minora verò his inutilia in hac affectione sunt. *Vallesius comm. in eum locum.*

III. Fermentum quod cerevisiæ calenti post v. vel vj. horas demitur, sphacelum sistit, experimento mulier-

culæ *Batavicæ*, quæ pistori, cui crus sequenti die am-
putandum erat, fermento super linteum illito, non si-
ne Chirurgorum admiratione, naturalem cruri colo
rem conciliavit, continuatóque ejus per aliquot dies
vsu, ab omni labe miserum vindicavit: Imminentem
ex frigore Gangrenam fæce cerevisiæ melioris extin-
ctam in ancilla nostra vidi. *Th. Bartol. cent.* 5. *hist.* 41.
Quidam patiebatur Gangr. per totam noctem atq; de
amputatione decretum per totam noctem partem
fovit, in sequentem diem, accedens Empiricus aq. in
qua calx & creta alba decoctę fuerant: matutinis ho-
ris gangręna apparuit prorsus ablata. *Riv. obs. comm.*
p. 74. Alii tibia amputanda erat ob gangrænam, post
dolorem acerbissimum ejúsque inflammationem: de
rustici consilio arena humida tota tibia cooperta, sę-
péque renovata, sic adeo levatus æger vt cum Chi-
rurgi venerint, illum curatū repererint. *Borellus Obs.*
65. *cent.* 3. Quidam patiebatur dolores intensissimos
cruris, ac eo pervenerat vt denigraretur cutis, ita vt
jam sphacelo affici inciperet, & Medici de sectione
solliciti essent: tandem supervenit Sacerdos, & to-
tum crus, & maxime locum ex affectu nigricantem
humectavit Elixir, seu aq. vitæ Juliani, & super asper-
sit pulv. myrr. & aloës ana: & linteum madefactum in
dicto elixir imponebat pulveribus, superinducta lata
fascia: desiit dolor, & in loco qui niger factus erat ex-
citatum vlcus, ex quo exempta plura frusta ossium, &
his medicamentis consolidatum; licet toto curatio-
nis tempore vinum meracum biberet. *Solenander*
sect. 5. *cons.* 15. Mulier ex morbo diuturno gangrænam
patiebatur in tibia, quæ cum esset adhuc incipiens,
protinus sublata est fotu diuturno cum decocto vul-
nerario ex aristol. rot. rhapont. zedoar. myrrh. aloë &
vino albo, colat. addendo aq. vitæ in qua camphora
dissoluta: *S. Formius Observ.* 23. & 24.

IV. *Arsenicum* nec purum & tritum, vt docet *Fal-
lopius*, nec vnguento Ægyptiaco permixtum tutò in
Gangræna applicari potest: Est enim *Galeno* in nu-
mero septicorum & vstoriam vim habentium: Au-
diatur *Avicenna*, *Putrefactiva est illa medicina, cu-
jus proprietas est vt corrumpat complexionem spiri-
tus pervenientis ad membrum, & complexionē humi-
ditatis membri ejus cum resolutione, ita quod non est
conveniens vt sint pars illius membri, & non perve-
nit ad hoc vt adurat ipsum, & corrodat & resolvat
humiditatem ejus: imò dimittit in ipso humiditatem
corruptam, in qua agit aliud à caliditate naturali,
quare putresit: Et hujusmodi quidem exemplum est
Arsenicum.* Gangræna autem cum sit putrefactionis
initium, à calido & humido, quæ simili vi agunt re-
medio esse non possunt. Quod si ad cauteria poten-
tialia veniendum, vsurpentur parata ex fortissimo li-
xivio, è cineribus sarmentorum & calce viva: hæc
ruptoria tutò operantur & præsentissimè, levíque
cum dolore, vix ad horulæ spatium perseverante:
contra arsenico cruciatur ęger ad hor. 24, imò biduo,
cum symptomatis gravissimis. *Hild. de Gangr. c.* 13.

V. *Cauterium actuale*, scilicet ferrum ignitum,
dignitate cauterio potentiali præponitur; 1. Quia
actio ignis simplex est, omnis alienæ qualitatis ex-
pers, empyreuma tantum post se relinquens: Po-
tentiali, præsertim arsenico &c. qualitas mali-
gna inest: 2. Ignis actio determinata est, non
item potentialis Cauterii: 2. Ob ignis vim mo-
mento operatur, potentiale tardè, vnde in Gan-
græná, morbo acuto, non convenit: 4. in Gan-
græna copia adest excrementitiorum humorum,
medicamentum in summo gradu calidum requi-
rens, quale ferrum ignitum: Arsenicum verò,
etsi calidum, relinquit à se humiditatem corrup-
tivam, ait *Avicenna*; 5. Pars Gangræna la-
borans, debilis & laxa, corroborans & siccans
requirit, qua vi pollet cauterium actuale non
potentiale: 6. Operatio potentialis tarda &
dolorifica est, hinc affluxus humorum, dolor ab
actuali inductus momentaneus est. Damnatur
à *Virizio* ea solum de causa, quod nervi à cau-
terio actuali lædantur contrahanturque: At exer-
citatus Chirurgus eum errorem non errabit, cui
discrimen inter nervos, venas arteriásque perspe-
ctum: hæ cuti proximè adjacent, nervi
profundius siti: sed etsi contractio aliqua eo-
rum immineret, certæ tamen morti præferenda
est: In biliosis tamen inflammationibus, natura
calidis & siccis, cautè actuali vtendum, nec ni-
si summa vrgente necessitate: cauterii enim vi
vlterius desiccantur, maligniorésque evadunt:
Sin eo vsque putrilago perducta, à dolorisque ve-
hementia copiosè concitati humores, in vsum quo-
que duci poterit. Damnandum etiam in Gangræ-
na ex intemperie calida sine affluxu, vt & in illa
quæ ex siccitate & penuria alimenti orta est; sum-
ma enim extenuatio & siccitas remedium impensè
siccans non admittit, nec vsurpandum nisi ampu-
tatio membri necessaria sit. *Idem.*

VI. Partibus malè affectis, tumentibus, & vitio-
so habitu præditis, vel ob incisionem illis adhibitam,
vel ob quamvis aliam causam, præ nimio dolore,
cum inflammatione, gangrænæ opportunis, *Narco-
tica* nisi admodum exigua copia, atque modicè cali-
dis castigata, non sunt applicanda: quod partis af-
fectæ imbecillum calorem violando, gangrænam &
tandem sphacelum promoveant. *Zecchius cons.* 20.

VII. De *Vigo* emplastris oleum rosac. chamæ-
mel. & spicæ addit: Verum *oleosa* & *pinguia*, poros
obstruendo & perspirationem impediendo nocent.
Fabritius Hild. A digestivis abstine, vt puri resi-
statur & putredini, quamvis vnguento suo digesti-
vo vtatur *Hildanus* cum rosaceo confecto in gan-
græna celerrime totum corpus pervadente. *Hoë-
ferus in Hercule Medico.*

VIII. Vidimus nos aliquos, quibus in *febre ma-
ligna* integri artus corrumpebantur, quorum de-
ploranda erat conditio: Si sectio non fiebat, cor-
ruptio brevi cæteras partes occupabat; Si secaba-
tur, carnificina erat, & postmodum moriebantur,
Tales incuratos relinquere satius est. *Panarolus
Pentec. vlt. Obs.* 48.

IX. *Gangrænæ ex inflammatione*, vel ex *refrige-
ratione externa productæ*, longe facilius extinguun-
tur & curantur quam cum illius sponte natum in
corpore venenum causa fuerit: quippe in his nun-
quam ita ad extimas partes vel per se decumbit, vel
illuc ex robore naturæ propellitur, quin semper re-
linquat in vasis sui radicem ac malignitatis aliquod
miasma: Ferrum in iis parum proficiet, quamvis
enim post amputationem, ad extinguendas veneni
reliquias, alexipharmacis pugnes, id tamen forte si-
ne fructu ages, adeo scilicet in his casibus veneni
species & individualis proprietas latet: Ignem fer-
ro tali in casu præferendum censeo: Si tamen con-
tingat materiam illam venenatam à natura robusta
ad particulam quampiam propelli, quæ ferro possit
resecari, eo in casu amputatio securum remedium
est, Id quod aliquando observavi Neocomi, in ancil-
la juvencula, cui erumpentibus Variolis, frigi-
ad tempestate ad colligenda in vineis ab incle-
mentiori hera transmissæ, auricularis digitus
manus

manus dextræ gangræna fuit eadem die correptus, ac feliciter extirpatus, citra superveniens vllum symptoma: Dispar fuit eventus anno 1675. mense Augusto, in puero octo annos nato, filio militis Præsidiarii, cui male à variolis curato, materia venenata in Os, scilicet linguam, maxillam & buccam sinistram decubuit, ac, excitato sphacelo, dentes illius lateris excussi, 4. die morte superveniente.

X. Lusitantibus invicem sponso & sponsa, hæc strophiolum acicula transfixum in sponsum macilentum, venis interim latissimis, projicit, qui punctim ita feritur vt ex acicula manui infixa strophiolum dependeret: Paucis elapsis horis non solum ingens exoritur dolor, sed quoque sinistra adeo intumescit vt postridie Chirurgum accesseret, qui perterrefactus periculosorum & insolentium symptomatum vehementia me sibi consultorem & socium jungi optavit: Contrecto manum ægri, vestigio aciculæ ei inflictæ nullo, manu integra jam ad carpum rigente aut inflexibili: Quæro ex eo an recordari posset cui potissimum parti manus, inflicta esset acicula, ac indice dextræ demonstrat locum, aut eam regionem qua tertium os metacarpii digitum annularem fulcit, aut sustinet: quem cum pertento valde prætumidum extendere flecteréve, Bone Deus vt ille exclamare frendereve? interim videbar mihi videre vestigium aciculæ, comparandum ad atomum aliquam Democriti, & quidem ea in parte manus qua digitus annularis, ac modo dictum os metacarpii articulantur, attamen non ipso in ἀρθρῷ sed infra eum aut circa, vbi ibi os & epiphysis illius inter se confervent: Nulla interim signa extravenati sanguinis, sed discolor, livescens, aut potius ἀῤῥητος fugax color: Consilio hic & subsidio opus erat, non proletario adversus malum quod gangrænam portendebat: Quare hoc dedi, non expedire singulari hoc in casu, vt quod adstantes vrgebant, abiretur ad scorpionum oleum & similia, sed post largam venæ sectionem (febricitabat enim impense & latis erat venis æger) pinguibus omnibus interdictis, decoctum partim anodynum, partim discutiens, partim nervosis partibus gratum imperabam, ex æquis partibus vini Gallici & aceti vini, flor. sambuci & camomillæ vulgaris odoræ, partibus quoque castorei, myrrhæ æqualibus ac tantillo camphoræ parabatur, in quo colato & fortiter expresso lintea imbuebantur, iisque calidis manus circumvolvebatur: à cujus fotus vsu insequente nocte omnia symptomata mitigabantur, sic imminens gangræna depulsa. *S. Pauli Digress. de Febr. malignis* §. 32.

XI. In *malignis inflammationibus* & Gangrænis non expectandum est serum auxilium, ex solis remediis vniversalibus vocatis, tametsi hæc debeant topica antecedere; sed citissimè veniendum ad sectionem, vstionem & siccationem maximam: Quin etiam considerandum an materia sit venenosa, tuncque à pharmacis abstinendum, quæ cor versus trahere possunt, nisi toto in corpore plurimum redundet: & vtendum missione sanguinis, quam ita affecti possunt tolerare, & diaphoreticis, quæ simul sint alexipharmaca, vtendum, moxque in ipsa parte ferro, igne & siccissimis medicamentis conandum putrescentiam exstirpare: Nam hac ratione in pestilentibus constitutionibus servantur plurimi. *Vallesius* 5. *Epid.*

XII. N. à febre ardente impense extorrefactæ, effudit se circa 70. ætatis annum tanto impetu pestifer morbi humor in brachium sinistrum, vt facto initio à commissura humeri præcipitaretur vna nocte in immedicabilem sphacelum, vsque ad extremos digitorum apices: Noli ò Chirurge ejusmodi brachia inconsiderate incidere, satagens vel calorem in cutem denuo evocare, vel medicinæ locum facere, quod enim semel emortuum id nunquam redit ad vitam: Et licet malum videatur nonnunquam stare; ac scalpellum exigere; vires tamen à maligna febre victæ, & pars ex toto vitiata, non patiuntur scindere, nedum abscindere membrum hac ratione infectum: maturares quidem mortem, sed nihil interim juvares ægrum: Satius itaque circumspecte potius mortem præsagire, & quà licet protogare, quam non potes conservare vitam. *Tulpius Lib.* 3. *Observ.* 48.

XIII. Nonnulli carnem mortuam prope sanam scarificant, profunde vsque ad os, postea inspergunt vulneribus pulverem ex arsenico vel sublimato; aut vnguentum Ægyptiacum indunt arsenico fortificatum, vt pars mortua à sana separetur: Verum quàm dira & sæpe periculosa symptomata inferat arsenicum & sublimatum, eo quod in septicis censeatur medicamentis, notum est, ac proinde alienum ab hujus mali curatione: Alii cauterio actuali quod corruptum est adurunt, vsque dum dolor percipiatur in parte: verùm quam periculosa etiam sit hæcce cauterisatio ostendit *Fallopius*: Alii sectione amputant corrupta, idque vel novacula vel serra, aut modiolo vel securi: Verum & hæc operatio quam violenta & crudelis sit, ac proinde rationali Chirurgo indigna, ægris vero exitiosa, propter maxima quæ ipsam sequuntur symptomata, docet Hild. de Gangr. & Sph. cap. 17. Hujus autem loco magis arrident ruptoria facta ex cinere sarmentorum & calce viva: Nec minus bonum est butyrum antim. oleum calcis vivæ; hæc enim illico & ferme sine dolore profundam gignunt escharam; & cùm nulla qualitate maligna prædita sint, nequaquam partes principes lædunt, vt facit Arsenicum: Hæc autem prope partem sanam carnis applicanda sunt, nec necessaria est scarificatio carnis: per se enim satis valida sunt & alte penetrant: Eschara vero facta, non est ejus casus expectandus, naturæ aut medicamentorum ope, sed removenda aut separanda est novacula, aut alio instrumento idoneo. *Frider. Hofmannus m. m. lib.* 2. *cap.* 2.

XIV. Siderata jam loca corporis tractare quidam consueverunt hodie leviter, ac perinde vt livores simplicesque collectiones & abscessus, quos si loco vno punxerunt sic vt parum humoris effluxerit, satis videtur, voluntque inde periculis omnibus occursum, vt polliceantur salvum hominem futurum: Ego vero velim excisione, & vsque ad sanas partes tractandas necroses esse, quod plerique vel negligunt vel non advertunt. *Severinus med. eff. p.* 112.

XV. Quidam ambo cruris dextri ossa in medio fregit, cum vulnere, profusione sanguinis ad syncopen, & superveniente sphacelo. Pedem Sphacelatum *Exc. Petrus de Marchettis*, ob virium ex sanguinis fluxu imbecillitatem, noluit resecare, sed ferramentis candentibus sæpius adhibitis prohibuit ne putredo serperet; cordi interim prospiciens: Tandem insciо patiente partem demortuam novacula, in confinio vivi circumcirca incidit, quâ decidente, reliquum putredinis absumpsit Cauteriis actualibus: ad removendam verò escharam vng. ægyptiacum simplex apponens, 3. post resectionem die Chirurgus patienti, qui de insigni dolore pollicis dextri pedis conquestus est, subridens re-

ſpondit ſe mirari querelam de pollicis dolore ante triduum ſepulti: quibus verbis æger ita perterritus fuit, vt iis perceptis ſtatim in grave animi deliquium inciderit: ablata eſchara, muſculiſque, vt fieri ſolet, ſurſum retractis, oſſa fracta quatuor digitos tranſverſos prominebant, quæ filamentis quotidie aridis, & pulvere catagmatico diligenter tecta, duorum menſium ſpatio à ſanis ſeparabantur. Hinc collige quod ſi vires ægri ob vapores putridos, & antecedentem ſanguinis fluxum adeo debiles ſint vt certi ſimus eum in ipſa operatione defecturum, tunc abſtinendum eſſe à ſectione, quoniam magis excuſabile eſt ægrotantem relinquere quàm ipſum ſcienter occidere: Cùm autem nulla ſpes vitæ ſit reliqua niſi pars abſcindatur, id Chirurgo incumbit partem demortuam manè & veſperi ferramentis optimè candentibus quotidie tangere, ad imbibendos humores putridos, ne ſurſum verſus repat ſphacelus, ac cardiaca præbere &c. *Scultetus. Tab.* 54.

XVI. Si pars in ſphacelum & necroſim inciderit, mox ſerra erit reſecanda ne pars ſyncera trahatur in ſimilem affectum: quanquam id ſummo cum periculo fiat, nam ſæpe in ipſo opere vel profuſione ſanguinis, vel animæ defectu moriuntur: Nunquam tamen tale quid aggredietur rationalis Chirurgus, niſi multis & crebris, cum familiarium, & amicorum cum ægrotantium pulſibus impulſus, ita vt magis invitus quam volens id aggreſſus videatur: *Chalmeteus Enchir. p.* 24.

XVI. *b* Si ſphacelus ſit ſupra malleolos, Tibia prope Genu eſt auferenda, quod enim relinquitur nullum vſum præſtat, imo magnum incommodum ægro adfert, cum ligneo crure ipſi vtendum eſt, nam pars otioſa in poſteriora vergit, adde quod in tendinoſa muſculorum, & excarni Tibiæ parte inſtituta ſectio, conſolidationem faciat longe difficilem. *I. Van Horne microtech. p.* 188. *Qui alias ſectionem in carne ſana faciendam eſſe ſuadet, proxime tamen ad ægram, ſpatio vnius digiti tranſverſi, quia, inquit, certi non ſumus illud, quod relinquitur, malum, non ſe multiplicaturum, imo nullus fidem faciat os ipſum, quod carni ſubeſt, non eſſe altiori in loco corruptum.*

XVII. In hac Aphæreſeos ſpecie diſpiciendum eſt ante omnia de loco Amputationis: Hunc multi è recentioribus ſtatuunt ſatis commodum eſſe in ipſo articulo, quamvis communiter in praxi, vbivis fere locorum, contrarium ferè obſervetur: tum ob difficultatem quæ in ipſa ſectione occurrit, quia non tam promptè inveniri poteſt locus conjunctionis duorum oſſium, tum quia cicatrix tarde admodum & difficulter inducitur: *I. van Horne microt. p.* 192.

XVIII. *a* Monitos velim Chirurgos Rationales, fideles, ne in abſciſſione manuum & digitorum, eos (niſi magna vrgente neceſſitate, vt infra dicetur) ſequantur, qui membrum in ſcamno collocant, & appoſito ſcalpro aut ſecuri, ictu mallei, carnem & oſſa, ſimul & ſemel, abſcindunt: Operatio hæc violenta eſt & crudelis, Chirurgo indigna, ægro planè exitioſa: Non enim ſolùm in hac operatione partes nervoſæ & muſculoſæ ſupra modum contunduntur & conquaſſantur, verùm etiam oſſa ipſa ad proximam articulationem vſque, vt plurimum finduntur: hinc, etſi oſſa nullum habeant ſenſum, ratione tamen perioſtii dolores graviſſimi, aliaque ſuborientur ſymptomata, imo & nova gangræna: quæ quamvis omnia non ſupervenerint, vlcus tamen, & nonniſi maxima cum difficultate, ad cicatricem perducitur, idque ob maximam confractionem & contritionem oſſium, quæ hinc inde per carnes muſculoſas remanent, & ad tempus perioſtio adhærent: tandem verò paulatim à natura rejiciuntur, Ex his manifeſtum quàm ineptus periculoſuſque ſit modus abſcindendi membra quem proponit *Leonardus Botallus* l. de vulneribus Sclopetorum, Fiant duæ columnæ ligneæ, *ait*, ponderoſo cippo infixæ & vtrinque per longitudinem interius ſulcatæ: In inferna parte cippi infixus ſit firmiter latus culter, acie ſua ſurſum ſpectans, & alterius cultri, per ſulcum mobilis, aciem ſibi oppoſitam habens: Vbi detruncandum eſt membrum, ſuperior ille culter, plumbo oneratus, è ſuperiore parte deſcendit, aut malleo gravi adactus, carnem ſimul cum oſſe ſecat: Infelicis ſucceſſus exemplum vidi in juvene, cui cùm crepitu bombarbæ ſiniſtra manus perfracta fuiſſet, Chirurgo ſe commiſit: Is in ſcamnum collocata manu, ſecurim, quâ ruſtici findunt ligna, parti, vbi abſcindenda erat manus appoſuit: deinde juſſit ponderoſo malleo ligneo tergum ſecuris fortiſſimo ictu percuti revera manus vnico ictu fuit abſciſſa; nec ab initio gravia ſymptomata adfuerunt; poſt longum tempus tamen, & ingentes dolores evaſit: vlcus verò, difficulter cicatrice claudi potuit, ob oſſiculorum fractorum & comminutorum abundantiam, quæ menſtruales ferè moleſtias, novaque ſymptomata ægro paraverunt. *Fabr. Hildanus l. de Gangræna c.* 17. Scultetus bono ſucceſſu manum ſcalpro amputavit.

XVIII. *b* In abſciſſione medii atque annularis digiti, ſi corruptio aut caries eo vſque pervenerit vt ad tertiam articulationem, ſive poſtbrachiale os, abſciſſio inſtituenda neceſſario fuerit, hactenus non exigua fuit difficultas; idque ob ſeptum digitorum (i. e. partem illam carneam quæ ſita eſt inter tertiam ſive poſtremam juncturam digitorum, & ſecundum articulum verſus, vti videre licet fig. 2. cap. 25. l. 1. Veſalii à litera R. ad D.) Tertio enim iterandus eſt ictus ſcalpri ſeu novaculæ: primus ictus digitum in poſtrema articulatione à metacarpo ſeparat: ſecundus & tertius ſeptum digitorum, ex vna atque altera parte digiti incidit: In hac operatione, tertiò repetita, ictu ſcalpri facillimè carnoſum aut membranoſum quid à ſcalpro intactum remanere, & operationem difficiliorem longioremque reddere poterit: Hæc perpendens, inſtrumentum excogitavi quo digitus, in extrema articulatione, vnâ cum ſepto, ex vna atque altera parte, vnico ictu, facillimè abſcinditur: Eſt autem ſcalprum peracuminatum & alatum, cujus poſtica pars ſemicircularis, ejus eſt magnitudinis, vt cum oſſe amputando juſtam habeat proportionem: At etſi ante vſum ſcalpri & tenaculæ in abſciſſione membrorum improbaverim; in hoc tamen caſu, quia aliter fieri nequit, è duobus malis minus eligendum. *Idem ibidem cap.* 19.

XIX. *a* Facta amputatione, ſi magna ſanguinis adfuerit hæmorrhagia (quod tamen, modo fortis inſtituatur ligatura, rarò fit; adeo vt nonnunquam ad aliquot cochlearia non profundatur, aut ad tres quatuorve vncias ad ſummum) aliqui cauterio actuali vtuntur ad vaſa inurenda, & carni cruſtam inducendam: Sed metuendum eſt ne eadem decidente novus fiat ſanguinis fluxus, & antequam ad eum ſiſtendum advocetur Chirurgus, jam æger ad plures abierit: adde quod Paræus l. 12. c. 35. aſſerat dolores ingentes & convulſiones hoc modo excitari

citari: quare idem suadet c. 31. & 33. tenacula vel volsella apprehendenda esse vasa & acu transfigenda, adductoque filo deliganda: sed optimo jure hunc modum improbat *Gourmelinus*, syntagm. artis Chirurg. p. 125. vti nos etiam cum Hildano rejicimus *Paræi* methodum descriptam c. 32. Cum 4. locis cutis fimbrias, acu & filo traducto, ad se invicem adducit & denudatum os obtegere satagit, ne ab aëre lædatur: Quorsum enim opus ægrum, non profuturis carnificinis, excruciare? Longè felicius absolvitur curatio si fungum, *Crepitum Lupi* dictum, in vsum ducamus: nimirum vt in spatio, intra duo ossa medio, portiunculas ejusdem, pulveribus sanguinem sistentibus plenas, & ovorum albumine madefactas, applicemus: Imo ex eodem fungo excavato veluti scutellam conficiamus, pulvere stegnotico repletam, cui tunc extremitatem membri immittamus: qui apparatus detinetur in situ beneficio cruciatim eam ambientis emplastri, defensivi & glutinantis: quibus omnibus vesica bubula superinducitur (donec hæmorrhagiæ metus transierit) tandem vero cruciata fasciatio inducitur &c. *I. van Horne microtech. p. 2. §. 32.* Interim per laudanum opiatum fervor sanguinis sistendus, *Hœferus Herc. med. lib. 4. c. 10.* Quidam supplicio adjudicatus, cùm antequam in 4. partes divideretur, manum vtramque in platea, in qua ædes sitæ erant, vbi scelus commiserat, illi carnifex amputasset, ne ex larga hæmorrhagia moreretur, hac ratione à subitanea morte præservatus fuit: Carnificis vxor gallum gallinaceum vivum, interea cultro à podice versus illius sternum scindendo, aperiebat, & brachium mutilatum, statim post ictum in hanc aperturam intrudebat, postea fune circumducta, alis complicatis, arctè ligabat, sicque sanguis in altum saliens repressus fuit, adeo vt nihil inde postea effluxerit, & vltra horam, donec interemptus fuit, non debilior factus ex mutilatione, vixerit. *Platerus observationum lib. 3. pag. 772.* Cùm equus cuidam mordicus digitum abstulisset, sanguinisque fluor, multis tentatis, non sisteretur, jussi eum in pulli gallinacei vulnus, recenter juxta podicem secti, intrudere, & sic quamdiu caleret retinere, fluorque statim substitit. *Idem ibidem. Vide tit. de hæmorrhagia vulnerum. lib. 8.*

XIX. b Secandum cuidam erat crus, Chirurgusque jamjam operationem aggressurus erat: dissuasi ego, ob nullam corporis præparationem præmissam: Ego operi interesse nolui, ne consensisse viderer: Abeo igitur, Illi verò secant, re, vt arbitrantur, optimè peracta: accedunt studiosi nonnulli, qui interfuerant, opus optimè successisse referentes: moneo tertium vel quartum diem advertant: Tertia die mane vincula ob vehementem sanguinis impetum rumpuntur, vasa aperiuntur: hæmorrhagiam, priusquam sistit Chirurgus, pectus animam cum sanguine fudit; *Phil. Salmuth. cent. 1. Obs. 80.*

XX. Quidam ægro ante operationem soporiferum aliquod præbent, vt minus sentiat dolorem patiens: At nos ex Guidonis sententia abstinebimus, ob pericula narcotica sequi solita. *Fabritius Hild. cap. 19. l. de Gangræna.* Quidam ante membrorum amputationem semper exhibent Philonium Persicum, metu hæmorrhagiæ, Et cum successu quidem cùm sit narcoticum: at Philonia vnico tantùm die valere notum est: quotidie ergo illud assumendum foret, cum magno detrimento: Satius verò est, ex Hippocr. sententia, venam tertio vel quarto die secare. *P. Salmuth. ibidem.*

XXI. Solent nonnulli Chirurgorum vinculum ex superiori parte amputationis in secundum apparatum relinquere, quò constringantur oscula vasorum, sed perperam, id enim maximos continuosque cruciatus excitat: hinc inflammationes, febres, vigiliæ, &c. attrahit enim cum impetu sanguinem ac humores è toto in partem: Hac de causa primus apparatus, si vllomodo fieri possit, ad summum 2. aut 3. die removendus est: fasciæ enim & vesica bubula, vbi exsiccantur, dolores pariunt. *Hildanus ibid.*

XXII. Nonnulli ab initio linteaminibus ac culcitricis calidis ita solent obvolvere truncum, vt inde, magno damno ægrorum, incalescat, sicque sanguinem ac humores attrahat. *Idem ibidem.*

XXIII. Monitos hic velim juniores Chirurgos vt interim dum æger dormit, vigilans & diligens ipsi adsit minister, ne æger ob falsas imaginationes, quæ aliquando supervenire solent, truncum commoveat, iterumque sanguis erumpat: Quod cuidam accidit, cui cùm brachium ad cubitum amputassem, ille vero tertia die, (me absente, brachium, quod minimè sibi amputatum esse persuadebat) extendere vellet aliquid apprehensurus, denuo aperta vena hęmorrhagia magna supervenit, quæ ipsum paucos post dies sustulit. *Idem ibidem cap. 23.*

XXIII. a G. *Fabritius Hildanus* doctissimo tractatu de Gangræna & Sphacelo. c. 17. pluribus rationibus & authoritatibus probare conatur partem demortuam citò, tutò & jucundè abscindi non posse si aliquid putridi relinquatur ferramentis candentibus absumendum: Illæ tamen meo judicio non vincunt amputationem membri siderati, juxta *Aquapend.* institutam, nunquam bene succedere: multò minus demonstrant hanc *Fabritianam* illi, quæ secundum veteres peragitur in vivis, postponendam esse, considerando amputationem membri siderati in loco sano Jucunde fieri non posse, sive novacula sive cauterio cultellari partes osse molliores incidantur: Neque etiam Tutò, quia sana vivaque pars sub fascia loris arctè constricta facili negotio emoritur: imo sectio in parte sana tam accuratè fieri nequit quin aliquando partes profundiores altiùs (quam exteriores visui objectæ) corruptæ relinquantur: quod si fiet, vel nova sectio erit instituenda, quæ esset horribilis, vel reliquiæ ferramentis candentibus, juxta *Aquapendentem*, comburendæ: Non Citò, quia majus temporis spatium requiritur ad extrahendas forcipe arterias filoque constringendas (*& si fascia removetur, nonnunquam tale sanguinis profluvium sequitur, quod nisi & reliqua vasa cauteriis actualibus tangantur, compesci nequit*) quàm ad vulnus statim ferramentis ignitis inurendum: Ne dicam magis protrahi operationem, si post resectionem, ab *Hildano* & veteribus præscriptam, aliquid putredinis remanet, dictis tandem cauteriis absumendum: vnde his rationibus ego adductus, & felici experientia fretus, resectionem partis sideratæ, juxta Patavinos & *Aquapendentem* institutam (quæ etiam P. *Salmutho* cent. 1. obs. 80. probatur) veterum rationi & modo amputandi non postponendam, sed potius præferendam statuo. *Scultetus Armament. Tabul. 54.*

XXIV. Manus cancro non exulcerato affecta abscinditur in loco sano, ad capita scil. radii & vlnæ, quibus carpum respiciunt: Notandum au-

tem, vt sanguis adhuc infectus, quem vasa vicina continent, effluere possit, retentus enim cubitum afficeret, neq; cubitum supra incisionis locum fascia constringendum, neque partes molliores scalpello ignito, quod Barbari vocant Cauterium cultellare, incidendas esse. *Scultetus Armam. Tab. 53. fig. v.*

GANGLION.

SYLLOGE.

Ganglion, Lupia, *caute resecentur.* 1.
Ad suppurationem non deducendum. 2.
Curandi ratio vetus & nova. 3.

I. SI Ganglium medicamentis nequaquam cesserit, ferro est resecandum, nisi sit in manibus aut pedibus; aut periculum immineat ob nervos, venas & arterias, quibus nonnunquam implicatur: Lupia quoque sectione amputanda, vt & Glandula, Quemadmodum nos fecimus his diebus, etiam prope jugulares venas, successu felicissimo. *Chalmeteus Enchir. p. 64.*

II. Ganglium interdum radices altius agens articuli motum impedit; matuare ergo occurrendum, quod præmissis decentibus evacuationibus molimur, topicis emollientibus & digerentibus, Cavendo quantum fieri potest ne suppuratio hic aliqua sequatur, cum ea vel sponte facta, vel incuria inducta, vlcera perversa & sæpe incurabilia secum trahat, à quibus nervosæ hæ sedes adeo interdum corrumpuntur, vt illius articuli motus deperdatur vel depravetur. *Platerus.*

III. Ganglia in quibusdam partibus curantur ferro, aliis, vt pedibus & manibus, nonnisi cum periculo cultro vulnerantur: Ammoniacum ergo, aut aliud malacticum, admovendum, vt totum ganglium comprehendat, superdanda plumbi lamina, eaque arctissimè constringenda alligandaque, vt nullomodo Ganglium divertat: Alii solam laminam alligant; atque, vbi dierum aliquot interjecta mora emollitum videatur, detracto plumbo & pharmaco, statim pollicem dextrum ganglio infiges, reliquos digitos ambitu constitues, omnino premes, & quanta vi poteris ganglium vrgebis donec solutus diffluat: Hæc quidem veterum jam exoleta ratio est. Nostri meliùs pediculum membranaceum, glandulas, venarum novam propaginem, vnde ganglium coit augeturque, annotant, viam ferro aperiunt, nudant omnia, filo vasa intercipiunt, nervos declinant, pediculum, glandulas, venas, vnde nutritur vitium, ligant, siccant, tabefaciunt, vrunt, præcidunt, atque ea ratione quasi radicem mali extirpant, vt ne postea nova regenerata suffectaque materia, novum ganglium renascatur: Quanquam hæc curandi ratio non sine periculo est, si quidem & Ganglium magnum est, & eo loco vbi insignium vasorum nervorumque coitio fit: Subsunt quoque aliquando putrefacta corruptaque vasa, insignes venæ aut arteriæ, quæ nudatæ sanguinem effundunt, quem nemo supprimat, vnde æger paulò post extinguitur, Terebenthina, calx viva, adeps anserinus, bene temperata ganglium dissolvunt. *Hollerius Institut. Chirurg. l. 3. c. 1.*

GIBBOSITAS.

SYLLOGE.

A causa interna orta, curatio. 1.
Depressarum vertebrarum elevatio. 2.
Λορδωσις musculorum vitio orta, non ossium, quomodo curanda. 3.
Febri succedens resolventibus curata. 4.
Ope thoracis ferrei restituta spina. 5.

I. GIbbus originem trahit ex spina dorsi, cum vertebræ è loco naturali extrorsum, aut ad latus recedunt, cui aliquando causa externa, sed plerumque interna occasionem præbet, præsertim cum humor aliquis pituitosus circa eas colligitur: Humor hic oleis atque emplastris dissipandi vi præditis auferendus, antequam vinculo ferreo, cujusvis ægri corpori accommodato, quod prominet sensim in locum naturalem reducatur: Reductio hæc non adeo pressione peragitur, quam vi ferri emolliente: Hæc causa est cur iam curatus æger vinculo alio, ad annum vnum pluresve, vti debeat, ne ossa molliora iterum protuberent. *Paulus Barbette Anat. Pract. lib. 3. cap. 1.*

II. D. *Ranchinus* curavit luxationem spinæ Dorsi in Illustr. N. quæ contigit ex catarrho è cerebro in spinam decumbente, quo duæ vertebræ, in medio spinæ, luxatæ fuerant: Post vniversalia vsus est torculari Chirurgorum, quo comprimunt lintea complicata, capillorum tonsuræ destinata, tabularum vnum dorso, alterum pectori admovens, sed destitit ab vsu, quia pectoris compressio respirationem intercipiebat. Tandem vsus eo instrumento, cujus vsus in carrucis attollendis, dum viæ concavæ infiguntur (Gallicè *vn Criq*) cujus extremo circulari admovebat lignum aptandum vertebræ luxatæ, intermedio pulvinari lineo: alterum extremum hujus instrumenti parieti admovebatur, mox ægra firmiter circa scapulas continebatur, postea instrumentum blandè impellebatur, donec ægra amplius dolorem ferre non posset, quo tempore ab opere desistebatur: idque bis in die iterabatur, atque ita sensim luxatio illa perfectè curata est: *Riverius in observat. comm. pag. 101. Vide Hildanum cent. 5. obs.*

III. Proceræ staturæ Vir quidam Nobilis, xl. circiter annorum, sic incurvabatur, vt silicernium potius nonagenarium quam id ætatis homo occurrentibus videretur: Adiit iste varios, qui se vel dislocata membra restituere, vel male conformata ad debitam figuram revocare profitentur, sed irrito omnium conatu: Aegre id habebat hominem, & dum malo suo remedia quærit curiosius, me quoque adiit: Visa est non tam ex ossium quam musculorum malis humoribus obsessorum vitio orta esse hæc mala corporis conformatio: Præparandis igitur & purgandis humoribus dum operam do, eaque fomenta adhibeo quæ isti morbo censebam idonea, cœpit ille non præter spem, sed opinione tamen mea citius se erigere, & intra sex hebdomadarum spatium ita sanari, vt corpus illud procerum rectum sanumque circumferret. Observatio hæc admonitio sit, ne anatomia incautos decipiat, dum existimant omnem deformationem externam solum ab ali-

quo interne distorto osse originem sumere. *Theodorus Kerckoringius Observat. Anatom.* 45.

IV. Spinæ totius à summo ad imum inflexionem & scoliosin vidi anno 1668. in puero & puella, per decubitum humorum à febre factum: Adhibiti chirurgi restitutionem tentarunt machinis & thorace ferreo: Ego resolventibus & roborantibus solis, iis reluctantibus, illam perfeci, discusso humore musculos & ligamenta imbuente, eo per metathesin compulso, necdum impacto.

V. Gibboso puero cuidam Nobili, cui spina dorsi extrorsum admodum extuberabat, in infantia thoracem ferreum, qualem armati ferre solent, ex laminis tenuissimis fabricatum, atque intus forisque, ne nimium illum premeret, pannis suffultum, inductum vt gestaret, docui: Quo facto, cum eum integri anni spatio dies noctesque gestasset, eique sic assuevisset vt non magnam inde sentiret molestiam, sensim pressa illa curvatura, spina iterum rectitudinem suam naturalem est adepta, posteaque recto semper corpore incidens, procerus admodum est factus. *Platerus observat. lib.* 1. *pag. m.* 164.

GINGIVARVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

Earum vlcera *sæpe à Dentis carie pendent.* 1.
Ab Epulide imprudenter resecta, mors. 2.

I. AD abscessus Gingivarum majores, quos vocant Epulides, fortibus etiam opus est auxiliis, nam plerumque corrumpitur os, & malum ortum trahit ex radice alicujus dentis, & fit Fistula quæ mandibulam totam solet perforare: In quo casu nunquam perficitur curatio nisi avulsione dentis corrosi, igne actuali foramini ipsius abscessus adhibito: Ego quendam curavi frequenti vsu olei ex chalcantho; nam tota corrupta caro gingivæ, hujus olei vsu, & lotionum, quibus vtebatur post oleum, fuit separata, & os mandibulæ corruptum magnitudinis avellanæ sponte exiit: *Saxonia Prælect. Practic. part.* 1. *cap.* 18.

Sæpe vlcera Gingivarum in Fistulas abeunt, vnde radix dentis cariem contrahit, & tandem vlcus foras penetrat, & sub mento, quod vlcus strumam esse quidam falso sibi persuadent: Hoc cum fit, evellatur Dens, sic enim Fistula exstirpatur, reprimitur Gingiva, & quod reliquum erit facillime curabitur, quia putridus dens vlcus illud fovebat. Vide *Celsum* lib. 6. cap. 13. *Enchirid. med. Pract.*

II. Mulieri habitus melancholici in gingiva inferiori externa *caro excrevit dura, quæ* paulatim in ovi molem excrevit, cum dolore & odore gravi, exudante inde sanie: Adhibitum consilium, vnicum in incisione remedium, quam tanta hæmorrhagia sequuta vt e vita discesserit. *Zacutus Pr. adm. l.* 1. *obs.* 93.

GONORRHOEA, POLLVTIO NOCTVRNA.

SYLLOGE.

Causa non semper in genitalibus subsistit. 1.
Pro diversitate causarum varianda curatio. 2.
Seminis à pure & pituita discretio. 3.
Virulenta *adstringentibus nunquam curanda.* 8.
Adstringentium *vsus sæpe noxius.* 5.
Temere non sistenda. 5. *a.*
Semen extinguentia *non semper locum habent.* 4.
In virulenta *vena pedis secanda.* 6.
Venæ sectio *periculosa est primis mensibus.* 16.
In spuria hidrotica *diureticis potiora.* 7.
Diuretica *valent.* 9.
Virulenta *venere immodica aliquando sistitur.* 10.
Muliebris, *à seminis copia, cienda non sistenda.* 11.
Gonorrhœæ excitatæ ob orificium vesicæ vlceratum & abscessum renum frigidum curatio. 12.
Seminis emissio citior ob vlcus recti intestini. 13.
Gonorr. diuturna Balneis naturalibus *curatur.* 14.
Venerea *cum tabe, febre, & membrorum omnium contractione Ebeno curata.* 15.
Nocturna Balneo & aliis sanata. 16. *a*
Semen imminuentium *diversitas.* 17.
Externe agentia ex plumbo efficacissima. 18.
Varianda ratione temperamentorum. 19.
Non omnia omnibus conveniunt. 20.
Cavendum ne noceant. 21.
Mercurialia *an juvent.* 22.
Externe Oleis & Vngu. *parum proficitur.* 23.
Tincturæ martis antiphthisicæ abusus noxius. 24.
Gonorrhœa virulentæ *curatio Sylviana.* 25.

I. SCribit *Rondeletius* cap. 57. Gonorrhœam difficulter curari nisi causa cognoscatur, additque se novisse nobilem quendam, qui ab abscessu frigido renum diu hoc morbo laboraverat, & multò semper habuerat deterius cùm semen extinguentibus, frigidis vel calidis, vteretur: Se verò instituisse contrariam victus rationem, & jussisse vt biberet vinum generosum, & vesceretur alimentis optimis exsiccantibus & non flatulentis, quo modo curatus est: Et omnino non semper causa gonorrhœæ hujusmodi in membris genitalibus hæret, sed interdum etiam in aliis partibus, vel toto corpore; vnde idem ea quoque exhibere jubet quæ ventriculi cruditatem corrigant, *Sennertus.*

II. Tergemina Gonorrhœæ divisio, nec *Galeno* nec aliis Medicis perspecta satis: sunt homines qui renum, hepatis ac vasorum seminalium calore semen genitale copiosum & calidum concervant, quos non raro per nocturna insomnia ad excretionem proritat: Hæc species (cui vterque sexus obnoxius) si modum excesserit, vires corporis ad tabem vsque exhaurit, Altera Gonorrhœæ species producitur ex putrilagine phlegmatis, vel salsi, vel etiam crudi copia, quæ non raro cum momento genituræ permiscetur, ac præcipue à cerebro, per spinam dorsi, lumbos & renes, & etiam ab hepate per venas, ac nervos, qui ex omni corporis parte ad pudenda vergunt, per vasa seminalia ac cremasteras coleis annexas ad vterum & penem defertur, à quo non sine horum excoriatione sensim destillant: Hujus fomentum est sanguis crudus ac impuris humoribus permixtus, quorum colluvies non, vt alii censent, ad vesicam, sed ad vterum ac verenda defluit, ac per meatum spermatis in penem excernitur: Horum humorum ante & post menses profluvium(tum enim facta sanguinis in principio ebullitione copiosius erumpunt, quamvis etiam in medio temporis, in quibusdam non subsistant) Græci in vtroque sexu Gonorrhœam, Latini vero in mulieribus Menstrua pituitosa appellant, de quibus Hippocr. 1. de

M. mul. At hoc quod idem 2. de morbis monet, memori mente depositum velim, Nisi, *inquit*, in hoc ex catarrhi & genituræ à capite per spinam dorsi defluxu, quem formicarum motu sensim delabi plerique sentiunt, caput & corporis molem bene expurgaveris, patiens marasmo, quem tabem dorsalem appellant, marcescet ac morietur: Qui vtramque Gonorrhœæ speciem iisdem curare remediis volunt, errabunt; primæ namque quæ refrigerant, adstringunt, ob vasorum imbecillitatem, & sperma exsiccant, sunt salutaria; quæ plane huic secundæ sunt noxia; quæ non adstrictoria & ingrossantia frigore indiget, sed ob humorum cruditatem & putrilaginem, sui per vomitum aut alvi dejectionem, ablationem indicat: qua methodo solis purgationibus, ac sobria victus ratione, plures sanitati restitui: Tertia species Gonorr. ex lue venerea, Virulenta dicitur, in qua principio, vigilanti pariter & dormienti, virus album aut subcitrinum e vasis seminalibus sine sensu destillat, ac non raro penis cannam exest: Hæc autem species non melius quam Guajaci decocto, aut ex hydrargyro vnguento curatur. *I. Langius Epist.* 5. *lib.* 2.

III. Notent juniores Medici, à paucis enim observatum invenio Practicis, Semen, Pus, Pituitam, etsi sæpe eodem candore in vrina se exhibeant, facilè tamen à perito ita discerni: Semen ab aliis separatum circa summa nat constanter, nec sidit agitatum, ne quidem in gonorrhœa: Pus & Pituita fundum petunt; Sed ad minimum motum Pus omnino dissilit, vt pene visum fugiat, vrinamque galactoidem exhibet: Pituita gyratur: Puriformia partim dissiliunt, partim rotantur, cæterum vtraque, quiescente lotio, statim subsident, semine semper nante, nisi magnam à virulentia putredinem contraxerit: putredine enim subeunte, ab extraneo calore evaporato, & consumpto aëre, gravius ipsum fieri necesse est, atque ideo fundum petere, eique, dum moveatur hærere. *ab Heers Obs.* 18.

IV. Fit aliquando ob flatuum copiam, cruditates collectas, vel vigilias, vel vsum flatus generantium: quam si medicamentis semen extinguentibus sistere coneris, multò magis provocaveris, cùm talium medicamentorum genus summæ frigiditatis sit particeps, vnde augetur intemperies illius profluvii causa. *Rondeletius.*

V. Nec temere, nec protinus, aut vtcunque Gonorrhœam sistere expedit, nam sæpe visum est eos qui studuerunt hujusmodi seminis profluvia importune & violenter sistere, præsertim antequam corpus ab spurcitiis purgetur, bubonibus fuisse correptos, inflammatione testiculorum, renum & lumborum doloribus, & mille aliis afflictionibus vexari: Quapropter priusquam parti affectæ manus adhibeamus auxiliatrices, corpori vniverso providendum est, ne nobis quid simile aut deterius contingat: Ea igitur erit potior medendi ratio quæ vnamquamque causarum illidat, initio sumpto ab ea quæ potissima est: hæc namque retentricis facultatis vaporum impotentia existit. *Mercatus.*

V. *a* Circa curationem ejus quæ ex *semine aquoso & tenui* fieri dicitur, diligenter observandum an verum sit semen quod effluit, etsi aquosius, dilutius & crudius: An verò, quod *Langius* monet l. 2. ep. 5. humores corrupti & vitiosi, qui in corpore congesti, ad partes genitales confluant, & per meatum per quem aliàs semen ejicitur, excernantur: sicut interdum vitiosi humores in corpore cumulati per vterum, & menses albos dictos, evacuari solent: In primo casu iis vtendum quæ semen incrassant, stabile reddunt & detinent: In secundo, non incrassantibus & adstringentibus vtendum, sed vacuantibus, cacochymiam corrigentibus, & bonâ diætâ. Hinc *Langius* l. c. Ausim dejerare solis purgationibus, ac sobria victus ratione, plures sanitati restitui. *Sennertus.*

VI. In prostatis & vesiculis seminariis sedes est *Gonorrhœæ virulentæ*, quæ si intempestive suppressa fuerit, virulentia toti corpori communicatur, vel ad testes refluit, ibique tumorem facit: vel si extendatur ad perinæum, nisi mature repellatur, abscessum facit, eroditque vrethram: Non tutum e brachio venam secare, si ardor his in locis sit levis ac sine febre: potius e pede educendus sanguis, quia saphena oritur juxta inguen, & partibus illis duos ramos impertit, ideoq; larga V.S. erumpentibus bubonibus potenter revellit: Pauci vel nulli, exceptis *Palmario & Fallopio*, sanguinem mittunt e brachio, quod suspectum, metu luis venereæ, ob refluxum virulentiæ in viscera habitumque corporis. *Riolanus Encheir. l.* 2. *c.* 35.

VII. Hoc tempore quidam materiam in toto expurgandam, imo & divertendam censent ad vias vrinæ, *Galeni* forsan exemplo qui in vxore Boëthi diutius, post hydragoga, diureticis feliciter vsus fuit: atque adeo præbent terebinthinam nostram, lotam aqua malvæ cum pulvere liquir. Verum in praxi ego ex diureticis nihil laudabile sequutum vidi: nec terebinth. præbeo, nisi in vasorum & penis contractionibus & convulsionibus: Quare felicem curationem successisse vidi materia ad ambitum corporis derivata, diaphoreticis & sudoribus, decocti alicujus accommodati ope. *Fortis consult.* 25. *cent.* 4.

VIII. Gonorrhœa vulgò ab omnibus statuitur vitium vasorum spermaticorum vitio excitatum: veriori sententia *Virsungius* vlcus id potius prostatarum existimabat, non tam semen quam saniem & affluentes humores corruptos eructans: quod & copia materiæ satis ostendit, sæpe congii quartam partem excedens, & odor quoque cum colore, aliud quàm semen referentes: imprimis cum diutissimè aliquando perduraverit: Vixit Patavii vir xxx. annis continuis ejusmodi proluvie laborans: Ipsa præterea materiæ, vrinæ permistæ, substantia, à semine diversum quid repræsentat, cùm fundum petere soleat: illius autem natura est in superficie natare; & confusa vrina, non tamen divelli: Imò cadaverum sectio frequenter id comprobat, quâ vlcera in Prostatis talia deprehensa, vt hac de re vix vltra liceat dubitare: videantur *Rondeletius* Pract. lib. 2. c. 9. *Palmarius*, 2. de lue c. 9. Fluxum autem menses annosque durantem, sine corporis debilitate, in muliere, non gonorrhœam sed catarrhalem vocandum censebat *Camillus Thomajus* Meth. cur. cap. 57. Nec multum dissentiens *Veslingius*, vnicum ritè curandi scopum sæpius nobis commendabat, abstergere & siccare potiùs quàm adstringere: hinc ipse plurimorum commodo cons. malvæ, & decocto althææ cum terebinthina & pulv. rhabarbari feliciter vtebatur: Ejusmodi Gonorrhœam Patavii curatam vidimus exhibitis bolis ex cassia cum terebinthina & Mercurio dulci ex arte præparato: necnon emulsionibus ex semine cannabino, aliisque refrigerantibus cum spiritu Terebinth. Injectionibus mundificantibus ex sero lactis, cum præcipitato albo quatriduum continuatis: denique

que opiata ex Theriaca veteri, extracto juniperi, conf. hyacinthina & croco Martis parata: Nec alia magis, præterquam siccandi intentione, decoctum radicis Statices (genus est garyophylli montani) mire laudabat *G. Harduynus de S. Iacobo. Velschius Observ. 67.*

IX. Doctor quidam hujus urbis Gonorr. Virul. solis cantharidibus feliciter curat, quas vino Rhenano macerat: infusionem alio liquore temperatam propinans: sed cum initio non sine summo cruciatu & exulceratione vesicę curam absolveret, miscuit tandé cum oleo amygdalarum dulcium, syrupo Fernelij, succo tapsi barbati, & intra triduum beneficio copiosæ vrinę malum suaviter tollit. *M. I. Matthiad ad T. Barth. cen. 4. Ep. 55.* Infusum cantharidum alibi laudavi Gonorrhœæ virul. & Ischutiæ remedium, cujus felicem successum non semel ipse sum expertus: Notandum verò ne noceant Cantharides integras esse sumendas: ubi vesicis exulceranda cutis, extrema abiicienda, in quibus benignior facultas latet, quæ servanda sunt in infuso hoc, vias urinæ expurgaturo: legitimo modo mistum infusum, quam, quantum ego viderim, vel cruciatum vel exulcerationem vesicæ provocaverit, ut nec pinguioribus abstergentibus opus fuerit. *Th. Barth. ibid. Epist. 54.*

X. Venus immodica commendatur, ut sane quibusdam profuit, profusa cum semine venenata labe, quæ nondum in similarium partium substantiam altius penetraverat: Quia tamen undecunque humores in partem affectam rapit, & phlogosin excitat, intermittenda est. *Enchirid. Med. Pract.*

XI. Si fœminæ uterus ex continuo coitu semine repletus sit, non concipit, nisi uterus tanquam deposita sarcina eiiciat: quod stagnans per longam, imò longiorem temporis usuram immoratur: hinc quandoque oriuntur molæ, hydrops, ventositas uteri & fluxus, fluori muliebri similis, cùm tamen non sit: Neque etiam sit Gonorrhœa, quam si semel patiuntur mulieres, inposterum sterilescunt, frustra tentatis omnibus remediis: Cognoscitur hæc excretio, frigida enim exit materia, & fit sine dolore & corporis emaciatione: Fluxus porro iste supprimendus non est, imo ciendus. *Panarolus Fasciculo 1. pag. 211.*

XII. Quidam cum febre exigua laborabat Gonorrhœa, succedente febre continua, quæ eum extinxit: Reperta sunt ulcera in orificio vesicæ & vicinis partibus, nec tamen de his querebatur. *Ballonius Epid l. 2. p. 160.* Alius ab abscessu frigido renum diu hoc morbo laboravit, qui multo semper deterius habuit cum semen extinguentibus frigidis uteretur. Institui contrariam victus rationem, iussique biberet vinum generosum, uteretur alimentis optimis exsiccantibus non flatulentis & curatus est: Et ob tumorem renum frigidum humores frigidos colligebat, à quibus flatus multi colligebantur: hi vero dilatabant meatus spermaticos, distendebant & dilatabant semen: Talibus qui ob flatus laborant danda sunt discutientia, siccantia, parum alentia & quæ non multos flatus gignant: convenit optima victus ratio, & medicamenta probam concoctionem promoventia. *Rondeletius Pract. cap. 57.*

XIII. Quidam Spadam venit impotentiæ remedium quærens, quia ad primum labiorum contactum semen emittebat, sed aqueum & sero simillimum: Cum in corpore sano id accideret, nec aliam causam invenirem, dixi videri mihi illum intestini recti ulcere laborare, inde vasa semini præparando, & ejaculando necessaria, putri aura in auras afflata semen generare, quod longæ tensioni colis & florido coitui non sufficeret: mox encolpismum ex solo melle concinnatum imponi curo, statimque multo pure crasso oblitus reducitur, hinc vocatus Chirurgus digito se medio ulcus & magnum & profundum sentire: Cui cum medicamenta adhiberentur manifesto proficientia, secessit neglecta cura. *Henr. ab Heers observat. Med. x.*

XIV. Non raro ab inundante humiditate in universo corporis ambitu, & venoso genere, Gonorrhœam concitari, laxatis & imbecillioribus factis vasis spermaticis compertum est, hac de causa laboraverat quidam hoc morbo biennio, cui ut retineret semen, quod erat serosum & incoctum, & excrementitia humiditas exsiccaretur, plurimis præmissis, tandem Balneis naturalibus aluminosis omnino curatus est: hæc enim fluxiones ad partes inferas accommoda sunt, ex *Galeno* 1. ad *Glauc.* 14. roborant superfluum humorem absumunt, adstringunt, fluentem succum mire compescunt. *Zacutus Pr. Adm. lib. 2. obs. 126.*

XV. *Th. à Vega* de diff. febr. comm. 8. hæc habet, *Sæpe creditur hectica quæ ab humore dependet, propter exiguitatem febris cum duratione, quod sæpe accidit in habentibus morbum Gallicum, & interna ulcera, & obstructiones: Quibus licet tenues sint, non est timenda purgatio, & ligni exhibitio, si creditur juncta qualitas Gallica fovens febrem, frequentissimo curantium experimento: cessat enim febris quæ hectica credebatur, ablata causa, aut humoris, aut deleteriæ qualitatis &c.* Medicus in Gallicoso juvene, contracto, extenuato, valde febriente, & virulentam Gonorrhœam diu experto, solum ob febrim sudorifica auxilia, ex ebeno & smilace aspera renuebat: at ejus febris, tabes, purulenti humoris per penem excretio assidua, ex venenata qualitate luis Gallicę, tanquã à prima origine, scaturiens, satius duxi, non sperta febre & emanciatione illius efficaciá cardiacis & à tota sustantia operantibus retundere: sicque refocillatis viribus, refrigerantibus prius exhibitis, alternis diebus tum emollientia unguenta contractis pedibus & brachiis impono, tum lenia expurgantia do: his per epicrasin celebratis ad sudorifica accedo, primis tamen diebus decocto ligni in aqua endiviæ parato: in postremis, quum minueretur febris, eam detraxi: hic æger l x x. diebus his remediis usus, x x. diebus evanuit febris, x l. cessavit effluvium, quinquaginta artus movere cœpit, l x. omnino contractio ablata: l x x. obesior factus, totum negotium naturæ & victui commisit, & pro præservatione usus Ebeni decocto convaluit. *Zacutus Pr. Adm. l. 2. Obs. 128.*

XVI. Quidam conquestus est quod patiebatur fluxum spermatis in somno vehementer, & in æstate cessabat penes abundantiam sudoris: unde feci ipsum sequi balneum, & cessavit quod in eo nocivum erat, & feci post sanitatem perfectam assiduare bonam diætam, & in totum curatus est à gonorrhœa. *Rhasis lib. 24. contin. 3. c. 1.* Sed cum aquæ dulcis balneum enervet, relaxet, & sic humiditate sua retentricem debilitet, qua de causa Hippo. 3. acut. 59. id interdicit debilibus? & Galen. 11. meth. 20. in partium inferiorum imbecillitate denegat, quia movet, liquat humores, & aptiores reddit ut in partem debilem procumbant, quo pacto *Rhasis* balneum consuluit? Die 1. esse intelligendum *Rhasin* de Gonorrhœa orta ex seminis vitio in vasis contracto, cum enim semen vitiosum est, acre, calidum & mordax, tunc vasa excitat ad expulsionem, & corpus colliquat, cujus calorem balneum mirum in modum attemperat, & humorum fervorem com-

pescit. Dic. 2. *Rhasin* consuluisse Balnea naturalia, quæ fluxiones retinent, 1. *ad Glaucon.* 14. roborant, nimiam humiditatem absumunt & adstringunt, 1. de san. t. 7. & præsertim aluminosa, 4. κ. γ. cap. 5. 6. Balneorum loco sudorifica ex ebeno; smilace aspera & china sunt ex usu *Zacutus*.

XVII. Semen imminuentia, seu antivenerea, vel *seminis proventum imminuunt*, non tam subtrahendo alimenti quantitatem (quod equidem multum ad imminuendam Venerem facit) quam illius collectionem remorantia, sive *constringendo*, unde saturnina interius principem habent locum, inprimis sacch. Saturni per evaporationem paratum, quod intensivum quidem dulcorem linguæ stimulat, revera tamen partibus aceti destillati, cum metallicis conjunctis concentrat quasi serum (ex nostra enim sententia semen seri flos est subtilissimus) quo minus turgere, vel ad partes genitales, præterquam minus vegetum, possit pertingere, unde evirat, copiosius scil. adhibitum idemque constringit: Hinc & tinctura Saturnina, vulgo antiphthisica dicta, rectius styptica & antivenerea audit. Tum *dissipando & consistentiam semini-formem destruentia*, difflationem spirituum procurantia, qualia inprimis sunt camphorata, & inprimis *amaricantia*, unde absinthiaca, aloetica ex parte huc spectant, sic vitex, folia rutæ &c. Vel *stimulum*, *orgasmum*, & acrimoniam tollentia: qualia inprimis *aquea*, refrigerantia, ut nymphæa, lactuca portulaca, emulsiones &c. Uti enim renum calor, vel sanguinis potius, & seri vigor multum facit ad seminis conquassationem in testium pampini formibus canaliculis & poris, ita quæ calorem diluunt temperantque minus vigorosum semen fœnerant: hinc ebriosi, qui nimio potu obruunt corpus, ad generandum inepti sunt. Tum *terrea*, quæ præcipitant & imminuunt motum sanguinis, & consequenter seminis, sic ex vegetabilibus fragaria, agrimon. &c. terra sigillata, corallia, bolus Arm. os sepiæ, quod, ejusque magisterium, gonorrhœæ curandæ non inconsulto adhibetur, santala omnia &c. Tum *acida*, quæ obtundunt sulphur vividum sanguinis, & una glutinosæ seminis συςάσει impediendæ apta nata sunt, hinc commendantur acetosa omnia: Sic observavimus hepaticum rubrum, seu crystallos tartari vitriolatos & sunt alatos in pollutione nocturna minuenda egregium tulisse auxilium: Cuidam ex familiari spiritus vitrioli usu, quo infirmitatem stomachi corrigere allaborabat, pudendum una cum testibus exhaustum & extenuatum fuit. Tum *nitrosa* & *mercurialia*, quatenus fluxile reddunt semen, sic in genere nitrosa, quæ una invertunt sulphur, unde apud *Timæum* quidam extreme libidinosus tandem nitri exhibitione largiori talis esse desit: Mercurialia vero præter idipsum, sal acidum intime possident acidulum, serum & semen fluxile reddens, nervos rerum gerendarum exhauriunt, & musculosis ac nervosis partibus debilitandis parata sunt; hinc mercurius dulcis in gonorrh. simplici & virulenta imprimis commendatur: Vel denique *media*, quæ motum seri alias corrigere & fluxiones sistere apta nata sunt, adeoque affluxum moderantur, acrimoniam mitigant, consistentiam balsamica sua vi integram servant, & vascula seminalia roborant, exulcerata, laxata & virosa abstergunt, & aliorsum divertunt, qualia quidem in universum debentur catarrhis, seu notis seri quibuscunque fluctibus, v. g. succinata; unde observavimus talismodi divertentia, v. g. essentiam succini, cum bezoardica & anodyna maritatam, felicissime gonorrh. abegisse; quo pertinent & sudorifera ex lignis &c. Notandum enim semen imminuentium classem late patere, ad castitatem inducendam facere, vitiis, fluxionibus & ichorescentiæ seminis deberi, unde conveniunt, selectu quidem adhibito, in gonorrh. omni, simplici pollutione nocturna, & virulenta, effræni libidine, imo ipsis fœminis fluore albo affectis. *Wedelius de sem. fac. p.* 225.

XVIII. Ex prædictis exterius multa ad calorem temperandum faciunt, Ita fol. vitis, salicis, agni c. exterius substernere quidam solent, folia nymph. quæ tamen sunt minorum gentium: Præ aliis hic memorari merentur Saturnina, quæ ut intrinsecus veneri sunt adversa, ita & extrinsecus insignem huic rei præstant opem, hinc laminæ plumbæ usitatæ, non solum ob frigiditatem nativam, ob quam repellunt & temperant, verum & quia magnetice quasi acrimoniam salinam extrahunt, id quod inde licet deprehendere, dum quælibet pars affecta sub plumbeo hoc tegmine semper madere solet, in quo sudore sal acre calorem intendens continuo egreditur, & sua acrimonia Saturnum solvere tentans visibiliter adhærescit, quæ ipsa attractio salis copiosa fit beneficio Mercurij quo Saturnus abundat: Mercurius autem deperdite quasi contubernium salinum amat, adeoque exhalationem procurat, & facta prius refrigeratione actuali potentialem inducit. *Idem.*

XIX. Variat semen imminuentium virtus ratione temperamentorum, ut enim in genere quodvis agens agit secundum receptivitatis modum, ita quando apud authores contraria occurrunt, v. g. viticem, rutam, mentham venerem imminuere eandemque lacessere, semen imminuere & producere, effectus illi diversitati corporum sunt adscribendi. Sic mentha recens venerem auget, sicca minuit. *Idem.*

XX. Variat eadem horum vis pro seminis statu & absumptione simplici indicata, vel adstrictione, Neque enim omnia omnibus conveniunt, Sic in pollutione nocturna refrigerantia acida, aquea & leniter styptica conveniunt: In gonorrhœa simplici, acida & nitrosa, & lixiviosa, quicquid etiam in contrarium tradant Practici, magis vitanda: In virulenta mercurialia in principio, acida vero & nitrosa minus prosunt; nitrosa in libidine auferenda potentiora, in fluxu vero exulare debent: media fluxioni magis quam quieti debentur. *Idem.*

XXI. Imminuendo semen cavendum ne in alterum extremum vel contrarium ruamus: hinc & in genere absinthiaca, saturnina, & alia recensita, in maritatis & recens nuptis minus locum habent, largiori scil. quantitate propinata, Et in juvenibus, pollutione nocturna præsertim affectis, caute cum his est mercandum: Pollutio nocturna morbus est ætatis, unde imminui quidem semen, & ejusdem ὀργασμὸς & acrimonia refrænari potest, sed non extingui debet: Novimus senem septuagenarium calidioris temperamenti, qui à prima juventute pollutiones nocturnas in extremum usque senium passus est, & nihilominus copiosa prole beatus est. *Idem.*

XXII. Mercurialia fluxum seminis adaugent potius quam refrænant, sibi scil. relicta fluxile magis reddunt semen, unde observavimus ab eorum usu, ut & à purgantibus adhibitis, fluxum semper quasi augeri, Vt ut igitur in principio gonorrh. virulentæ & simplici etiam specie cum purgante datus locum habeat, v.g. mercurius dulcis, illud tamen magis fit abstergendi, mundificandi & divertendi gratia quam adstringendi, Unde ut commode hoc modo datur, quo ulcus vesicarum seminalium, quod à coitu impuro contracta acrimonia exortum est, mundificetur & ad consolidationem aptetur, ita si quis his solis velit pergere, & rem exhaurire, frustra erit: Tunc enim præmissis scil. hujusmodi, roborantia ex agrimonia, fragaria, succinatis & similibus, quæ laxos parietes firmant, acrimoniam mitigant, & fluxilitatem cœrcent, commodius subiunguntur. *Idem.*

XXIII. Externis oleis & ungu. pro absumendo & inhibendo semine non fidendum, Hæc ipsa enim tonum partium genitalium magis laxant, fluxumque adeo potius promovent quam remorantur, Unde vng. rof. *Mesues*, refri. *Galeni*, ol. hyoscyami, & quæ alia solent commendari, habent quidem aliquando suum locum, lumbis præsertim inuncta, ast præstat internis potius quas his insistere, neque testes iisdem vngendo profeceris, ut taceam olea calorem quoque partibus fœnerari. *Idem.*

XXIV. Tinctura vitrioli Martis Saturnisata, antiphthisica vulgo dicta, feliciter nostro experimento succedit, si in via humida acetum stillatitium Saturnisatum, seu quod ex minio dulcedinem saturatam sibi comparavit, affundatur vitriolo martis, vel integro vel pulverisato, & hinc post aliquot dies certa proportione addatur spiritui vini: vel in via sicca, vitriolo martis & sacchara saturni ana affundatur acetum & Spiritu vini mixta. Ab hac Tinctura solent ægri ut plurimum pollutione nocturna laborantes, præsertim largiori & continuata dozi, perdere appetitum. *W. Wedelius de S. M. Fac. p. 100. & Pharmac. p. 231.*

XXV. Vbi *Gonorrhoea virulenta* sola ægrum urget, nec ab ipsa infecta est adhuc sanguinis massa, illi soli curatio adhibenda: Ubi vero ulterius serpsit malum, & sanguinis massam totam simul infecit, tum præmittenda, conjungenda saltem universalis cura: Instituetur autem hujus Gonorrhoeæ curatio rationalis, si consideraverimus consequi eam ulcus in Prostatis & vesiculis seminariis: Quamvis enim non negem solam istarum partium debilitatem, post nimium coitum non raro remanentem, posse Gonorrhoeam parere, multis sæpe annis permanentem, nunquam tamen erit ulla Gonorrhoea virulenta, nisi accesserit quod non tantum semen, verum sanguinem quoque, ad partium harumce nutritionem accedentem, corrumpat in humorem acrem ac virulenlentum, qualis effundi solet in Gonorrhoea venerea, & virulenta ideo dicta: Illud vero quod tum semen, tum sanguinem ita corrumpit, partem quoque continentem plus minus corrumpet, ac proinde ulcus, qualecunque tandem, in ipsa excitabit: Pars igitur illud virus continens, cum præter Prostratas, & Vesiculas seminarias nulla alia esse possit, merito dicuntur illæ, aut simul aut seorsim saltem, ulcere laborare: quod hic minime prætereundum, ubi huius symptomatis curationem instituimus, quæ nunquam feliciter absolvetur nisi sublato ulcere, ac morbo quem sequitur illud symptoma: In virulentæ ergo Gon. dogmatica curatione, cogitandum de ulcere illo qualicunque mundando & iterum consolidando, atque causa ejusdem corrigenda vel tollenda: Ulceris hujus causa est humor acris & virulentus coitu communicatus, & circa hæc vasa spermatica hęrens, sanguinem ac semen corrumpens, atque post ipsius corrupti effluxum aliqua sui parte in solidis & continentibus partibus exulceratis remanens, atque novæ materiæ affluentis corruptione nova tum ulcus tum fluxum virulentum perpetuans: Curabit ergo ex arte ac feliciter Gonorrhoeam virulentam, qui 1. Fermentum illud virulentum & acre, ulcus excitans fovensque, atque sanguinem cum semine corrũpens correxerit, aut è corpore plane exturbarit. 2. Ulcus ab ipso productum mundaverit ac consolidaverit: Atque hisce paucis indicationibus satisfaciunt medicamenta omnia, vulgo in Gonorr. Virul. curatione commendata, uti facile observabit qui hæc omnia mente attenta consideraverit, quamvis pauci curam instituentes hæc omnia satis observent, unde non mirum si tam sæpe nulla vel tardior contingat ejus curatio: Humorem acrem ac virulentum corrigunt Emulsiones variæ hic usurpari solitæ; Decocta emollientia & lenientia dicta, ex liquirit. hordeo &c. Ipsa terebinthina ejusque oleum, Balsamus Peruvianus, ol. de Copiva &c. 2. Eundem humorem Acrem virulentumque per vias urinæ exturbant eadem fere Decocta, Emulsiones, Olea, & ipsæ cantharides &c. dum vi diuretica prædita una cum urina extrudunt fermentum illud virulentum: Hæc autem medicamenta omnia si quis attenta mente consideraverit, facile agnoscet illa humori acido acriori temperando expellendoque convenire, ac proinde Gonorr. virul. ab ipso pendere ac produci, quemadmodum ex omnibus Luis ven. symptomatibus id probavimus, nunc medicamentis huic Gon. curandæ convenientibus, & talibus vsu solo compertis confirmamus: Omnia certe quæ potentius alterant, humoremq; in, Gon. Vir. corrigunt, sunt vel Aromatica, vel saltem plus minus acidum temperantia, inter quæ haud postremum locum occupant *Oculi cancri*, in hoc affectu curando tam utiles, ac necessarij: *Methodus* ergo *curandi* consistit partim in alteratione ac contemperatione humoris acris, ulcus in spermaticis vasis & Glandulis tum parientis tum foventis, partim in ejusdem plus minus contemperati expulsione cum urinis, proxima nempe via & commodissima: In quem finem usurpari quoq; possunt decocta sudorifica, in vniversali luis curatione laudata, Quippe quæ non tantun per sudores, verum per urinas quoque humores peccantes expellunt, quinimo acres quoque acidos temperant: partim in *ulceris mundatione*, hinc & *consolidatione*, tum per terebinthinam lotam, tum per eandem coctam, tum per ipsius oleum, tum per Peruvianum Balsamum, oleum de Copiva, balsamum sulphuris multiplicem &c. Partim in earundem glandularum prostatarum, & vesicularum seminalium, hoc maligno fluxu debilitatarum, *corrobo* ratione, per blande adstringentia & aromatica, sale saltem fixo & Acidum frangente donata, Castoreum, succinum, myrrham, mastichem, corallia, lapidem hæmatiten, laccam &c. interne assumenda, & similia, Olea mastichinum puta, & alia forinsecus circa perinæum usurpanda: Atque tali methodo curabitur feliciter Gon. Virul. qua neglecta, vel non satis observata, redditur quandoque, ex parte saltem, incurabilis, ac præsertim ratione partis longo fluxu extreme debilitatæ. *Fr. Sylvius de le Boë Append. Tr. 3. §. 332. & seq.*

GURGULIONIS AFFECTUS.

SYLLOGE.

Tumido *inspersio pulverum aliquando nocet*. 1.
Quando juvat. 2.
Ad excisionem elongati *non properandum*. 3.
Caute exscindendus. 4.
Vlceratus *cum studio curandus*. 5.
Imprudenter resectus mortis causa. 6.
Pulveres gargarismis præferendi. 7.

I. CVrandum est ne corpore existente impuro, aut inflammatione & affluxu humorum tentata parte affecta, medicamentis calidioribus & erodentibus facile utamur; Vti etiam si maligna aliqua qualitas, ex humore atrabilario progenita, quæque cancrum sapit adfuerit: Cancrosa enim ulcera à medicamentis erodentibus exasperantur irritanturque: In his potius medicamentum ex cineribus gammarorum, cum eorum menstruo confectum applicarem: Vxor N. ab equitatione sub ardenti sole, catarrho ad Vvulam & fauces correpta fuit: Advocatus barbitonsor, cum Vvulam tumidam deprehenderet, pulverem summe calidum & acrem quotidie ter quaterve insufflavit: hinc exorta inflammatione & abscessu periculosissimo, non solum Vvula, sed & cartilagines narium erosæ fuerunt, ulceraque hinc inde in facie eruperunt: Matrona cum ob catarrhum Vvula relaxata inflammataq; fuisset, & aqua regia indiscretè applicata esset, ingens sequuta est cum vitæ periculo inibi inflammatio: Ex pulvere piperis longi & croci, gulæ & faucibus insperso, angina periculosissima sequuta. *Hildanus Cent. 6. Observ.* 15.

II. Quod si ad formam acini degeneret, ac gurgulionem angustari ad supernas partes videris, tunc amplius refrigerantibus & restringentibus non est utendum, sed dissolventibus mediocriter est pugnandum, ut gargarismata ex sola aqua calida; vel in qua sit coctum aliquid fœnugræci ac fœniculi, & cum spatha, respersa pipere, cumino & fœniculo tenuissimis est contrectandus: Nec piper hoc in loco est metuendum, nam plerumque usurpatur solum felicissimo successu ubi gurgulio flammeus est: unde plebei audent dicere, hoc argumento suffulti, piper potentiæ frigidæ esse, putantes calida tantum expelli à frigidis, ignari inflammationum præcipuam curam absolvi à calidis, resolventibus id quod parti hæret. *L. Botallus l. de Catarrho c.* 8. §. 16.

III. Non statim est præscindendus ac tenuior fit pediculus pallescereque incipit, sed tentandæ prius scarificationes, quæ propemodum emortuis partibus extemporaneam ferre opem consueverunt: nec enim unquam gangræna membrum suffocabit si hæ tempore sint administratæ: At Vva constituta in gangrænam labitur, vel jam lapsa est: At cur id scarificare formidabis ubi spes adhuc restitutionis, quod amputare statueris? *Idem ibidem.*

IV. Non nimis præcipitanter facienda abscissio, si ullo alio remedio possit sanatio absolvi, quod aliquando ex ejus ablatione & vox lædatur, aut tabes sequatur, aut excitetur sanguinis profluvium quod ægerrimè sisti potest. Antequam autem abscindatur, videndum est qualis sit figura & color: Non enim tangenda est si sit rotunda inferiore sui parte, & superiore gracilis, veluti ex pedunculo pendente. Aut etiam si valde rubicunda sit & veluti cruenta, i. e. guttis sanguinis perfusa, aut si dolorem inferat: talis enim si tangitur in carcinoma facilè transit: contra si tenuis sit & oblonga, & ima sui parte nec valde rubicunda, sed albicans, tuto potest abscindi, ita tamen ut id solum abscindatur quod præter naturæ modum eminet: Non ita pridem à Chirurgo columellam compressam vidimus instrumento, Rostro corvino dicto, ore ægri prius valde aperto, dein altera manu partem columellæ, quæ erat infra instrumentum, forcipe abscidit, indeque nullus dolor, nulla inflammatio aut hæmorrhagia sequuta est. *Enchirid med. Pract.*

V. Quantopere oporteat Medicos in Gurgulionis ulceribus curandis esse sollicitos hoc exemplo fiet manifestum: Septem vidi ex hac causa Tabidos effectos occubuisse; præter plurimos qui illo corroso & præciso vocis insignem læsionem, asthma &c. passi sunt. *Zacutus Prax. Admir. l.* 1. *Obs.* 18.

Instrumenta ad Vvulam abscindendam vide apud Hildanum cent. 2. *obs.* 21. *Thom. Bartholinum hist.* 88. *cent.* 2. *Sculteium Tabul. ix.*

VI. Presbyter habebat apostema in Vvula, cui alius presbyter abscidit Vvulam totam cum forfice: qua abscissa, corpore patientis multum plethorico existente, sanguis & humores in tanta quantitate ad pectus defluxerunt, & sequuta tanta pectoris & pulmonis strictura, quod patiens vix poterat anhelare, & finaliter non potuit spuere nec pectus purgare, & tertia die suffocatus mortuus est. *Valescus c.* 5. *l.* 3.

VII. Gargarismata, etsi eadem esse debeant in ejus relaxatione qualia in gingivarum & faucium ulceribus, initio adstringentia & repellentia, post resolventia & exsiccantia, tamen ubi nulla est inflammatio pulverum usus efficacior est, sic enim potentius constringitur & exsiccatur. *Riverius.*

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER OCTAVVS.

De Affectibus à litera H. incipientibus.

HABITVS CORPORIS VITIA, Cutanei Affectus.

(Vide *Scabies lib.*15.*Cosmetica lib.*19.)

SYLLOGE.

Habitus corporis vitiari potest illæsis visceribus 8.
Parce vena secanda 1.
Impetigo fera *curationem Luic similem poscit*.2.
Retrocessio cavenda. 3.
Repellentibus quando utendum 4.
Hirudinibus parti admotis cessit. 5.
Varis *facies delitescentibus, Paralysis oborta*. 6.
Rubor pertinax faciei *vena frontis aperta curatur*. 13.
Guttæ rosaceæ *an Acidulæ*. 12.
Pustulæ vlcerosæ fontanellæ in crure cedunt 11.
Fonticulo in crure sanata 15.
Herpeti *hidrotica an conducant*. 9.
Admotione hirudinum curata Gutta rof. 16.
Corrosivus *in tibia, admoto styptico in lethalem ventriculi phlegmonen desinit*. 18.
Mundificationi corporis studendum. 16. *a*.
Exanthematis *an v. s. vel pharmacum*. 14.
Nigrores digitorum *suffitu deleti*. 10.
Pedum fœtori *caute medendum*.7.
In Doloribus externis, catarrho adscriptis, convenit sangu. missio, etsi causa sit frigida. 15.

I. Hippocr.lib. de Humor.etsi Revulsionem in opposita parte jubeat fieri, excipit tamen *humores in Cutem effusos*, quos intro revelli prohibet, quia Partes internæ externis sunt nobiliores, præterea quia humores semel ad cutem effusi malam suscipiunt qualitatem, ita ut si interna petant sint semper pernitiosi: Hoc præceptum præ oculis habeant Medici, dum morborum summam cutim infestantium curationi incumbunt, ne sanguinem in ea copia mittant ut revulsionem faciant ad interiora, ne forte contingat quod Rev.N. qui psorâ laborans, sanguinem secta vena ad quatuor libras sibi extrahi voluit: Vnde eo ipso die facta per V.S. humoris in cute corrupti in venas majores revulsione, febre maligna correptus est quæ illum die 5. è medio sustulit. Ego enim in hujusmodi affectibus sanguinem non mitto, aut saltem in minima quantitate, tum ratione prædicta, tum quia cacochymia potius viget quàm plethora. *Pr. Martianus comment. in cit. loc.*

II. Medicus quidam *Impetigines feras*, aliis desperatas, feliciter percurabat exhibito per 40. dies in jure pulvere ex zarzæ, rhabarb. & sennæ p. æq. confecto, partique læsæ illito unguento solo ex succis: Nimirum ejusmodi vitia, Lui cognata, eandem curationem ferè postulant, quod olim I. B. Montanus monebat: Similes pulveres commendant alii, quemadmodum decocta quoque ex purgantibus & sudoriferis permixtis N. *Massa* p.1.Ep.30. quem alij sequuntur; quanquam improbent *Rondeletius, Sennertus* & *Chalmetæus*, qui iis nunquam vsi, quod minus commoda periculo non careant, ob motus contrarios; quos etiam purgationi sub cane comparandos censet Ballonius l.1.Epidem p.41. Experientia tamen utilia ostendit. *Velschius observ.*84.

III. Puer annos decem natus *Impetigine* affligebatur quæ ichorosam materiam sudabat: succedente boreali constitutione suppressa est fœda illa materia & in pulmonem conversa, quæ horrendum excitauit asthma, quod desiit recurrente statim australi constitutione. *P. Pachequus ad Riverium obs.* 53.

IV. *Galen.*14.meth.c.17. loquens de *Herpete*, ait Si modicum excrementi repellatur ad partes

principes, hoc modicum non lædit, quia hoc à visceribus resolvitur, Ibi loquens de herpete Matronæ Romanæ, quæ nunquam sanari poterat medicamento ex alga, nisi postquam Gal. clanculum in serum lactis scammonium iniecerit: causa est, quia non erat modicum quod ad partem læsam confluebat: Repellentia ergo ante excrementi evacuationem semper nocent, nisi casu quo illud sit modicum. *Sanctorius de Remed. Inv.c.*15.

V. *Sacro igni* mulieris melancholicæ crus exedenti, optime profuit sanguisuga, eliciens ex proximis venis fervidum adustumque sanguinem, qui perennem fomitem pervicaci ulceri hactenus suppeditauerat: quo exuto, facillime cessit reliqua molestia soli pani aquæ immacerato. *Nic Tulpius lib.*4.*obs.*13.

VI. Quidam *Varis faciei*, ob hepatis caliditatem, parumper saltem infestatur, qui secundas celebraturus nuptias certis remediis illos abegit, paulo post arthritide primum corripitur, deinde paralysis utriusque brachij sequitur ac brevi mors. *Ph. Salmuth.cent.*2.*obs.*35.

VII. Aliquando *Pedum sudores* mulieres mirificè torquent, quos cohibere nituntur: cui morbo facile veloxque remedium indicabo, nempe si in calceo lineo pulverem foliorum myrthi imponant, sed advertendum ne in morbos pejores incurrant, quod sæpius vidi: A pluribus morbis liberat ista excretio, juvanda potius quam coërcenda. *D. Panarolus Pentec.*3.*obs.*16. Nob. Germanus, Aulam Serenissimi Principis sectatus, consilium petit à Medico contra Pedum sudorem & fœtorem: Hic udones indui juber immersos vino rubro in quo dissolutum foret alumen, & simul pilulas ex aloë alisque præscribit, cum Opiata ex exsiccantibus & diaphoreticis concinnata, quę corpus à putredine & humiditate superflua immune tueretur: Insigne præstant & præsens juvamen udones, adeo enim pedum denssatur cutis ut post hac nullus eruperit sudor: Pilulæ vero & Opiata impares sunt Medici scopo; Paucis post mensibus succedunt leves leipothymiæ & insolitæ vertigines: Serenissimi Principis Comes Genevam venit anno 1674. atque à me remedium quærit contra molesta & periculosa hæc symptomata: Non renuit Vir Nobiliss. præsidia quæ in priorem statum deducerent: Præmissis universalibus, excitantur duo fonticuli in tibiis; Pedes per mensem abluuntur lixivio ex detergentibus & chalasticis parato, pedestri exercitio frequenter utitur, eo pacto solenni revocato effluvio symptomata verenda desierunt.

VIII. *Habitui corporis* peculiaris constituta est & respublica, & regimen, habet idem etiam suos morbos ab interiore regimine non dependentes: vocatur ὄγκ⊕ τοῦ σώματος à Coo, & Galeno, Totius corporis moles: Ad eam pertinent arteriæ & venę ad musculos & cutim pertingentes. Scabies cutanea sæpe oritur visceribus nihil peccantibus, quæ solis etiam curatur externis: Contingit etiam ferina scabie cutim infestari, diro manantibus tabo, & fomitem subministrantibus arteriis, dum cum sanguine fæces impuras advehunt, eæque à venis non receptæ & revectæ in poris relinquuntur. *Rolfincius Dissert. Anat.p.*1283.

IX. *a.* Scopus esse debet humores per centrum educere, totius enim corporis humores excrementitios ad circumferentiam per hidrotica ducere in particulari, non universali, affectu cutaneo, è re nobis non adeo videtur: facile namque affectus crustaceus, qui peculiarem & ignobilem partem obsidet, universalis totius corporis evadere posset. *Fortis.*

X. Angelica N. aliquot jam annis *Nigrores in digitis* manus, non sine aliqua corruptione & unguium officulorum decessu fuerat passa: frigidioris hæc constitutionis, segnis & torpida: Nigrores suffitu peti, atque eiusdem cerato deleti sunt illo anno: mox altero recurrentes, vulgaris cinnabaris suffitu sunt omnino discussi, sic ut non recurrerent amplius: *Severinus med. Eff. p.*195.

XI. An *nimio Rubori faciei, tuberosisque & vultuosis bibonibus.* Aquæ Spadanæ utiles sint? R. cum tubera illa, sive pustulæ, ut plurimum ab hepatis calore immodico pendeant, hæ autē aquæ hepar insigniter calefaciant, ut patet in hydropicis, cachecticisque & menstruorum retentione laborantibus, quorum hepar frigere in confesso est, eoque ab his aquis concalfacto plurimos curari vidimus, certum est si quis diu has aquas biberit, rubicundiori & tuberosiori quam in Spa venerit, vultu abiturum, ut in multis observavi: Cæterum cum tuberones isti bibaculi fere semper à sanguinis adustione hepatis insignem aliquando, alias minorem, mesaraicarum, obstructionem contrahant, ad decem pręter propter dies, tuto acidos fontes potabunt, ut nimirum obstructione aperientium horum fontium usu ablata, frigidorum auxilio, hepar ad temperiem revocent: *Heer p.m.*156.

XII. Aliquando accidit *Rubor in facie* ex multitudine sanguinis, qui defertur per venam magnam quæ est in medio frontis, & subito per intervalla spargitur per totam faciem, & illinc paulatim recedit, statim tamen redit: Ill. Comitissa ob hanc causam me vocavit, & dum mecum loqueretur, statim effusus est sanguis ex illa vena in totam faciem; Aspiciens venam illam magnam in fronte sanguine plenam, suasi ut apertionem pateretur, feci ei radere capillos super commissura coronali per latitudinem unius scuti, super ipsa vena, dimittendo de capillis in parte suprema frontis, & sub loco raso, ne facies deformaretur, & in loco raso super prædicta vena feci applicare ruptorium, & dixi Chirurgo ut solum per horam super dimitteret, quo post bihorium remoto facta est tanta sanguinis effusio ut Chirurgi faciem fœdaverit; qui debebat comprimere venam à naso ad vulnus, ut sanguis qui ea erat in parte vacuaretur, & super eum locum defensivum apponere; Ipse vero territus, statim vulnus compressit & ligavit, & sanguis qui erat in loco prædicto descendit in nasum, qui inde intumuit, sed apposito emplastro sanatus: Curato itaque vulnere, stante tota vena abscissa, ipsa remansit libera, disparente rubore &c. *Petrus Bayrus Pract. lib.*7.*cap.*3.

XIII. Geminę sunt morborum constitutiones, una quorum essentia in facto esse subsistit, non amplius à causa præcedente dependens: de hac perinde ut pro catarctica nulla sumitur remediorum indicatio, quoniam evanuit: Altera est quorum esse adhuc à generatione causæ præcedentis & efficientis dependet: ut virus ex canis rabiosi morsu conceptum, ac per corporis molem diffusum diu delitescit, donec viscerum & cordis naturam infecerit, tum subito rabies canina in hydrophobis emergit: Pariter menstrui sanguinis impuritas, quo viscera embryonis cōcreta sunt, ut puriore ejus parte fœtus alatur, aliquot annos intra viscera latet, donec ejus contagione, ebullitione in sanguine facta Variolas & morbillos producat: *Hinc patet* hos morbos, quorum essentia non amplius à causa præcedente dependet, nec amplius eorum materia in alto corpo-

corporis sanguini permixta præcordiis aut venis insidet, sed ad externã corporis molem naturæ viribus integre protrusa est, nec s.m. nec purgatio negere, nisi aliqua illius portio, aut contra naturam ... in corpore adhuc reliqua fuerit: Unde *Hippocr.* 1. aph. 20. recte monuit, Quæ judicantur & recte judicata sunt, neque movere, neque novare aliquid, sive medicamentis, sive aliter irritando, sed sinere oportere: Has vero integras humoris noxij excretiones in his morbis plurimum accidere videmus quæ cum sanguinis ebullitione oriuntur, ut est febris bubonum, ephemera, sudor Anglicus, erysipelas, puerorum exanthemata: & hanc sanguinis ebullitionem, ut in succis & musto, ob aquosa & cruda excremẽta, vel putrescentia, fieri constat: nam quum in omnium rerum naturalium succis tria excrementorum genera contineantur, unum terrestre, quod in vino fæx est: aliud aëreum, quod dicto quoque flori in vinis respondet; tertium aquosum & crudum, quod tempore aut calore fervescens, in humoribus & succis ebullitionem facit, Sic quum puerorum viscera, materno sanguine nutrita & concreta, qui ob desidem mulierum vitam, & caloris imbecillitatem plus æquo aquosior minusque concoctus existit, quis non illius contagione & sordibus tenerum pueri corpus conspurcari & superfluitatibus redundare credat? Quæ cum in massa sanguinis, aut præcordiis, calore febrili incalverint, tum eas natura, velut mustum ebulliens, fæces ad externa corporis eructat, unde Exanthemata fiunt: Sic quoque sanguis in hepate, aut venis, utriusque choleræ putredine effervescens, illius sordes ad ambitum corporis expellit, unde in inguinibus Bubones, in aliis membris Erysipelata, Serpigines, Anthraces & Phlegmones oriuntur, Et cum corpus per crisin à noxiis humoribus integre expurgatum fuerit, quod urina, sanguinis serum, tanorum lotio similis facta indicat, tum frustra phlebotomia aut pharmaco sanguinem purgaremus, & tum potius præfata morborum exanthemata, ac reliquiæ & symptomata facile externis remediis aut fomentationibus curarentur: Quemadmodum in illa diuturna peste quæ Romæ *Galeni* temporibus sævijt, His, *inquit lib.* 5. *meth.* qui mortem evasuri erant, pustulæ, quas exanthemata vocant, nigræ toto corpore confertim erumpebant: eratque intuenti perspicuum reliquias eas esse sanguinis qui in febre putruerat, quas velut cinerem quempiam natura ad cutim trusisset, verum, *inquit*, medicamentis ad ejusmodi exanthemata opus non fuit, cum sua sponte siderent: Sic quoq; ego Scabiem, & Crurum œdemata, cum post aliarum febrium, tum præcipue quartanæ febris, crisin oborta, sponte exolescere, citra omne medicamentorum subsidium plus centies vidi; Quod si tum phlebotomia facta fuisset, aut pharmacum exhibitum, ingens fuisset periculum ne per eas venas, per quas materia morbi expulsa fuerat, rursum ad interna viscera retraheretur: nam & stomachus famelicus alimoniam visceribus & membris transmissam, per easdem vias repetere, aliosque humores e visceribus in sinum suum allicere potest: At quum illa fœda cutis asperitas, vulgo scabies dicta, ex impuro sanguine cholerico, vel adusto aut fæculento, salsi phlegmatis liquore permixto oriatur (qualem hepar ob suam dyscrasiam, vel non raro ex esculentis & potulentis mali succi producit) quem natura non confertim, sed sensim cum corporis alimento citra sanguinis ebullitionem ad corporis membra dispergit, & illa sua contagione inficit & alterat, unde fit ut ejus successiva regeneratio non modo ab hepatis dyscrasia, velut ab interna causa antecedente, sed non raro quoque ab obstructione splenis, cujus officium est sanguinem expurgare, & à membrorũ contagione quoq; dependeat, proinde hic opus est ut non modo incisa vena, crebra alui dejectione sanguis expurgetur, sed ut quoque hepatis intemperatura splenisque obstructio detergatur corrigaturque: Et tandem corpore sic prius bene expurgato, operæ pretium erit ut externam quoque corporis molem potionibus ex theriaca sudoriferis, aut balneis thermisve sulphureis, aut unguentis ex hydrargyrio confectis exsicces, & ab hac cocepta contagionis lue membra externa quoque vindices: Quandoquidem vero recentis morbi venerei pustulæ cum scabiei, præcipue ferę, exanthematibus magnam habent affinitatem, quam communia utriusque remedia arguunt, ac, præter externas contagionis causas, ambo ab interna corrupti sanguinis & humorum infectione & sordibus dependeant, quis obsecro etiam post expulsas ad corporis superficiem pustulas, sanguinis per phlebotomiam & pharmaca evacuationem in utriusque cura plurimum momenti habere inficiabitur? *Ioh. Langius Epist.* 15. *&* 16. *lib.* 1.

XIV. Iuvenis faciem *Pustulæ ulcerosæ* deturpabât, ut metus esset ne inelephantiasin abiret affectus; Cum malum à jecore excalfacto & retorrido, ob nimium piperis usum, oriri intelligerem, multa tentaui ad id refrigerandum & roborandum, à quibus cum malum insolesceret, ut humor ex partium diuturna debilitate genitus ad imas contrariasque corporis partes deferretur, spiraretque jecur, Fontanellam in dextro crure aperiendam curavi, ex qua cum impura sordes emanaret, pristinum faciei nitorem recuperavit. *Zacutus Pr. adm. l.* 1. *Obs.* 74.

XV. Optimum in his casibus, (Herpete &c.) ad mundificationem corporis præcipue respicere, sæpe aut cacochymia, aut mensium cessatio suppeditare causam solet: Vtrobique igitur faciendum quod res jubet: Præter quæ etiam sudores sunt necessarij. Quibus præmissis felicior à topico cura expectanda. *Hartmannus Pr. cap.* 273. §. 2.

XVI. Quemlibet *Dolorem contumacem*, corporis aliquam partem infestantem, sine manifesta inflammatione, vulgus Medicorum excludit ab ope missionis sanguinis, eo quod affectus hi fiunt à causa frigida, defluente, inquiunt, à cerebro; Cui causæ subjiciunt non modo dictos dolores, sed etiam *Tusses* omnes diuturnas, de quibus omnibus Medici se satisfecisse rogantibus ægris putant, cum dixerint dictos affectus esse catarrhos, à cerebro decumbentes in partes subjectas, quibus nullo modo propositum auxilium potest convenire, sed purgationes tantum, & victus tenuis, & id genus alia: Qui cum Medici tum ægri decipiantur ipsa res docet & exempla. Dom. de *Varennes* annos natus lxxv. ad cervicem & humerum à multis mensibus detinebat dolor assiduus, & lentus, quem Medici frequenti purgantium usu, & calefacientibus litibus curare studuerunt: à quibus cum ille parum aut nihil levaretur, illi salutarem dixi sanguinis missionem, Ille contra objicit inconsuetudinem mittendi sanguinis, senilem ætatem, inchoantem hyemem, morbum à frigidis humoribus & flatibus ortum: sed morbi incremento & perseverantia impulsus remedium admittit: mitti sanguinem jussimus ex brachio affectæ partis ad ℥x: post aliquot dies parem modum ex adverso, cum maxima utilitate, tandem iterum ex altero, & sic liberatus est: Non tamen interea contempsimus purgantium, & lituum calefacientium & discutientium usum: Simili contumaci *dolore*

ceruicis, cum capitis gravitate affectum Rev. N. Medici purgationibus & aliis remediis inutiliter curare laborabant, quem nos ter secta vena, ad sesquilibram sanguinis pro una vice, percuravimus, contra spem & consensum aliorum medicorum. Non semper igitur in frigidis, aut à nobis creditis frigidis morbis, utilis est abstinentia missionis sanguinis, sed adversa: Quare in morbis contumacibus (quamvis fiant à materia frigida) funditus aut iniusto parcius à S. M. abstinere prudentis Medici nō est: cum certum sit quamlibet corporis partē nutriri ab ea materia quæ in venis est, quæ quanto frigidior & crassior fuerit, reliquum etiam est affectum, à dicta materia concitatum, graviorem & contumaciorem reddi: quam materiam dicimus partim minuendam missione sanguinis, & partim etiam purgatione & attenuante victu, quo repurgata & renovata massa sanguinis morbus curetur. *Botallus lib. de curat. per S. M. cap. 12.*

XVI. *Guttam rubidam, seu rubram, vocant Medici, quando cum maligno tumore facies intense rubescit, cum molestia summa.* Hoc vitio importune quidam vexatus multa expertus erat, quæ bilem torridam purgarent, & maleficam vim retunderent, ipsa ungenta mercurialia (quia luis suspicio) Cum adesset in facie calida intemperies, optimum etiam affluens alimentum corrumpens, octo hirudines in facie apponendas curo, hinc sanguine educto crasso, fœdo & nigro, pustulæ evanuerunt, nec affectus recruduit, cui exsiccantia & refrigerantia admota non erant ex usu. *Zacutus Pr. Adm. l. 1. Obs. 75.*

XVII. Incautus Medicus ad curationem *Herpetis* exedentis, crura & tibia depopulantis, in juvene robusto, tempore verno natura ad extremas partes humorem biliosum propulsante, citra totius providentiam adstringentia & exsiccantia, 1. levia ex pompholyge, deinde fortia ex alumine & sublimato ustis, parti ulceratæ imposuit; vix ter remedium admotum quando coërcito humore, suborto in regione ventriculi immani dolore cum vomitu, febre, &c. ventriculi inflammatio exorta est, quare revocandum humorem ad partes inferas consului, frictionibus, ligaturis &c. sed nullis præsidiis juvantibus occubuit. *Zacutus Pr. Adm. l. 2. Obs. 178.*

HÆMOPTYSIS.

SYLLOGE.

An vena secanda. 2.
Locus venæ sectionis. 1.
Caute secanda præsertim cum sit à bile. 16.
Cucurbitularum *usus* 3.
Fonticulorem *locus.* 40.
Mulieribus hæmoptoicis an provocandi menses. 4.
Complicatæ cum pleuritide curatio. 38.
Ortæ à frigore peculiaris debetur. 39.
Ligaturæ extremorum *inefficaces.* 14.
Grumos dissolventibus *caute utendum.* 9.
Vsus eorum. 42.
Posca *quando exhibenda.* 18.
Narcotica *tuto possunt exhiberi.* 19.
Adstringentibus *internis non diutius insistendum.* 6.
Calida & tenuia iis addantur. 21. 23.
Mala Punica *an commoda.* 7.
Acidulæ *quæ conveniunt* 29.
Ab iis quando cohibetur. 32.
Eclegmata *parum juvant.* 28.
Spirituosa *& tenuia non prosunt.* 24.
Tinctura corallorum *suspecta est.* 25.
Pulvis Scaligeri. 43.
Vrticæ succus *an conveniat.* 26.
Olei lini *vis.*
Non omni Amylo *utendum.* 17.
Galenica curandi ratio, methodica est. 30.
Purgandi *methodus.* 31.
Cum affatim prodit sanguis citius non adstringendum. 41.
Sanguinis *conversio in pus præcavenda.* 34.
Concreti solutio promovenda, vel concretio impedienda. 35.
Etiam curato malo in usu remediorum persistendum. 36.
Medicamenta unicuique indiuiduo congrua quærenda. 37.
In inquisitione causarum medicus sit sagax. 13.
Revulsionis ad distantissima pro præservatione præstantia. 11.
Externis adstringentibus *non semper locus.* 5.
An Balneum *possit concedi.* 10.
Vis sudorum *per stupham siccam.*
Si sit ab erosione *vehementer siccantibus utendū.* 8.
Inedia *an utilis.* 20.
Victus tenuis & attenuans *nocet.* 22.
Qualis aër *convenit.* 12.
Aquæ sulphureæ *noxiæ cum causa est à capite.* 33.
Curandi ratio, si adsit simul sanguis coagulatus. 44.
Decocta & sympi ad consolidanda vasa & sanguinem sistendū minus conveniunt quam mixtura. 45.
Etsi nullus amplius sanguis, aut Pus e pectore extundatur, a remediis tamen non desistendum. 46.

I. GAlenus 5. meth. c. 8. internam cubiti *venam secat*, eamq; iterum sequenti die ferit: *Trallianus* 1. 7. c. 1. sanguine è talo misso se plus profecisse ait quam è brachio; quòd fortior fiat reuulsio: Mesuës & Avicennas in præservatione saphenam aperiunt, in curatione venam cubiti, & rectè; ubi enim materia jam affluxit, & adhuc copiosè fluit, ut inflammationis metus sit, vena in talo secta nimis tardum affert auxilium, ideo cubiti vena ferienda; Si ex hepate venit sanguis, dextri, authore Archigene: Si ex liene tumente, salvatella sinistra; ut & eadem si ex thorace & pulmone fluxerit, non magno impetu. In mulieribus autem menstrui fluxus ratio habenda, cujus libertas multis commodis beat: Hic verò distinctione utendum: Cum stato tempore contingens utilis sit, extra id vix concitetur, si hæmoptoicæ, suppressis mensibus vel non, ij sint in procinctu, Saphena pertundatur: sic Medicus, naturæ minister, ei suppetias feret, revocatione sanguinis ad uterum, quo pertinet aphor. 5. 32. Si distet mensium fluxus, distinctione iterum opus, nam si congesti circa uterum sanguinis indicia sint, necdum is ad pectus cum impetu irruat, è talo sanguis ducatur: Si ad pulmones magno impetu influat; copiosior præterea in uteri venis contineatur, inferiores & superiores venę tundantur: distante autem mensium fluxu, cubiti vena primò aperiatur, quæ aperta præsens auxilium allatura est, à venæ sectione in Talo non expectandum. *Sennertus.*

II Vehemens est hoc vitium, nam prædium vitæ, sanguis, effunditur: quare & prompto & valido remedio hic opus est, tale est *venæsectio*: Galenus emisit sanguinem in juvene, qui refrigeratis spiritus organis sanguinem reiiciebat: Suscribit Aretæus, Si sanguine, *ait*, distentæ sint venæ, in qualibet sanguinis profusione secentur, sive ex fractura aut erosione sanguis profluit: conducit & cum rarefactio in causa

causa est, ne copia frangatur vena: Si tamen, *ait idem*, Æger fuerit tenuis & inops sanguinis, venam ne scindito: Monet quoque prudenter Trallianus, Omni modo, inquit, in cubito secanda vena: At ubi jam exspuunt sanguinem ab erosione, vita f. m. nam exsuccum est horum corpus, & in tabem pronum. *Heurnius l. de morb. Pect. c. 6.*

III. Si vires aut ætas non admittant S. M. *Cucurbitæ* admoveantur natibus, lumbis (modò ab infimis partibus non prodeat sanguis) vel hypochondriis, non pectori: Si ab utero, infernis: Qui cucurbitas jecori aut lieni sine scarificatione admovent, id interdum bonis ægrotorum rebus efficiunt, interdum cum calamitate eorum faciunt: Nam si ex ictu vel lapsu vas fuerit in his partibus ruptum, hincque natura sanguinem rejecerit per os aut nares, tu si id impedis, visceribus phlegmonem accerses insignem: Quod si in his vas fuerit reclusum, non autem ruptum, aut erosum, tuto tunc cucurbitæ admovebuntur. *Heurnius ibidem.*

IV. Mulieribus sanguinem spuentibus menses provocari jubet Avicenna l. 3. fen. 10. tr. 3. c. 6. Sanguis, *ait*, inferius reclinatur in mulieribus per provocationem menstruorum in hora suâ: Audiendus verò is de provocatione mensium quæ fit ope frictionum partium inferiorum, cucurbitarum admotionis, imò saphenæ sectionis: non de ea quæ fit internis medicamentis exhibitis: Ipse enim sibi contrarius esset, cum moventia (à quibus sanguis incalescit, attenuatur, effervescit ac acrior redditur) ægris his interdicat.

V. Videndum ne dum prodesse cupimus, vehementer lædamus, Nam *Galenus*, *Maximè*, inquit, l. de const. art. c. 17. *lædere eos novi qui sanguinem ex pulmone extussientibus adstringentia per totum thoracem medicamenta in orbem circumponunt, nam præter id quod eorum facultas in pulmonem non penetrat, sanguinem etiam, qui in thorace est, ad viscus compellunt.* Idem sentit l. 5. meth. c. 6. de frigidis citra adstrictionem: Neque tamen hæc ita accipienda ut nunquam possint adhiberi, tutò enim post derivatam vel revulsam fluxionem possunt in vsum duci, ipso annuente *Galeno* eodem loco, Ergo, *ait*, omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore, loca quæ circa particulam vnde sanguis fluit, sunt posita refrigeranda suaserim, imò posteaquam in alia prius averteris. Noxia quoque adstringentium admotio si simul angustia, aut compressio, ac quævis respirandi difficultas comes est.

VI. Si *Stringentium* vsu sanguis in pulmone retentus inceperit putrescere, da aperientia & resolventia, quò prodeat sanguis niger & putidus, ac postea mundum viscus reddatur & glutinantibus curetur, *Heurnius c. 6. l. de morb. Pect.* Ubi spuit æger sãguinẽ in tussi, urgẽt duę indicationes, nã ob respirationis necessitatẽ sese expandere debẽt alę pulmonum, unde expectoratione opus est: sed sanguinis effusio adstrictioni pectoris studendum esse suadet: his duabus, non sine mirabili quadam proprietate, satisfacit syrupus myrtinus: addatur syrupus portulacæ quo crassescat sanguis *Idem. meth. l. 2. c. 8.*

VII. *Trallianus* l. 7. c. 1. in sanguinem spuentibus se *lapide hæmatite* feliciter usum *ait* cum succo polygoni: Sed dubitabis qui fieri possit ut acida, de quibus loqui intelligo, prosint si ea aperiunt & incidunt: quoniam acida frigiditas subtilium est partium, sic docente Galeno l. 4. de simpl. med. facult. c. 3. 7. 8. & 17. Dic cum de succo mali Punici cum nucleo assumpti esse intelligendum, hoc enim modo alvum sistit, citra nucleum secedit & provocat, ut ait Hippocr. lib. de affect n. 49. Solve 2. dicendo Trallianum de succo mali Punici nimis acerbo intelligendum, qui cum acerbus sit & intensè austerus, vehementer adstringit &c. *Zacutus med. Princ. histor. v. lib. ij.*

VIII. *Galen.* cap. 6. l. 5. meth. ait si Erosio exigua sit exhibendos Pastillos *Andronis*, *Polydæ*, pastillos è charta combusta, qui habent vim absumendi materiam fluxam & purulentam, c. 1. lib. 3. κατ τόπους, & conficiuntur è vehementissimis medicamentis, tũ ex aliis, tum è chalchanto: unde aliqui habent pro secreto oleum destillatum è chalchanto, cuius gtt. j aut ad summũ ij exhibent cum aqua plantaginis: Medici nostri his nunquã utuntur: dant saccharum rosatũ, bolũ Arm. aq. ros. & omnes ægri moriuntur, quoniã nisi fiat exsiccatio ex integro, non est possibile tolli solutam unitatem: urget igitur maximè purulenta materia, quæ siccans indicat, ob id solis pastillis utebatur Galenus: Soluta unitas indicat uniens seu adstringens vehementer: Si igitur sanguis fluat paulatim, magis potest quod indicat siccans, quam quod indicat adstringens; quia ubi sanguis paulatim fluit, soluta unitas est exiqua, quare non multum potest: magis igitur potest quod indicat siccanis: sufficit ergo solis uti Pastillis: At si sanguis in magna copia fluat, & vitium producatur ex erosione, primò oportet uti solis adstringentibus, quoniam magis potest soluta unitas quàm purulenta materia: soluta enim unitas magna est, cujus signum est magna sanguinis profusio, ideo magnum imminet periculum, & proinde nisi illico occurramus vehementer adstringentibus, tanta potest fieri profusio sanguinis ut homo illico moriatur: Ideo Galenus 1. utitur solis adstringentibus, 2. vehementer adstringentibus & pastillis, quia utrumque indicans est æquè vehemens, est præsens utrumque, nam eo tempore æqualiter potest materia abradens & soluta unitas, ideo cum adstringentibus miscentur pastilli siccantes: Tandem utitur solis pastillis, quia eo tempore ita imminuta est soluta unitas, virtute adstringentium, ut occurrendum saltem sit materiæ abradenti: propterea utitur solis, non despiciens tamen solutam unitatem. *Capivaccius Pr. lib. 2. c. 7.*

IX. Difficultas est de tempore exhibendi *grumos dissolventia*, quippe quæ vasa reserent non claudant: Ad examen ergo revocandum utrum plus urgeat sanguinis impetus, an ejus concretio: Si ῥῆξις sit vasorum pulmonis, cum phlegmones metu, aut sanguis impetu feratur, illico is sistatur: illo autem retuso ex parte, sanguine scilicet minus affatim fluente, aut colore ejus non adeo florido existente, grumos dissolventibus locus est, post quæ ad glutinantia veniendum, vel ad ea quæ ex utrisque constant, e. g. oxymel & syrup. portulacæ cum bolo Armena: Sin hæmoptysis vasorum thoracis ruptionis succedanea sit, cum inde phthiseos metus non immineat, sanguis ante agglutinationem priùs expurgandus & dissolvendus: Eadem methodus esto, ejusque concreti dissolutioni incumbatur, si is ob ἀναστόμωσιν è pulmonibus efferatur, nec enim ullus inflammationis metus imminet: De iis quæ propinantur, monet *Aretæus* ut tenacia sint, quò concretio succedat: Inter hæc laudatur coagulum leporis, quod parca manu exhibendum, nam copiosa coagula interimunt, ait idem *Aretæus*.

X. *Galenus* 5. meth. c. 13. mulierem ex destillatione sanguinem spuenti in *Balneum* duxit ac lavit: quod absonum videtur, si de dulcis aquæ lavacro audiatur, hoc enim, eodem judice multis in locis, cum emolliat, vasa dilatet, fundat, liquetque sangui-

nem ineptum videtur, quare id ad prouocandam hæmorrhagiam ut remedium strenuum consuluit l.3.de vict.acut.com.59. Imò nec frigidum conveniens videtur Benetto Theatri Tabid.p.87. Frigido lavacro, *inquit*, si immergatur hæmoptoicus, aut narium hæmorrhagia correptus, exinde malum incrementum sumpsisse deprehendet: A calore verò superficie tenus, vel extremorum intenso, remedium: Id autem de momentaneo & parco intelligendum: Si enim frigidum sit, largum & longum, eum effectum edere potest, hoc enim cutim cogit, contrahit, inspissat sanguinem, constringit & ad motum ineptum reddit: Galenus ergo sequutus morem & consuetudinem sui temporis, in tale balneum deduxit mulierem.

XI. Novenni puellæ vlcus, parentum precibus inductus, *Spigelius* cùm glutinasset, ea paulò post exspuit sanguinem: In consilium vocatus ille, ulcerato priùs loco fonticulum infixit, propinatoque simul decreto juvenculam non à tabe modo, sed in meliorem statum reduxit; quæ diu superstes fuit: Itaque sedulo expendendus venarum & arteriarum consensus. *I. Rhodius cent.*1.*Obs.*35.

XII. *Frigidus aër* vitandus videtur, tum quod sæpe ejus efficacia vas aliquod in pulmonibus abrumpapatur: tum quod tussiculam aliquam inducere possit, à quo vas magis dehiscat: At revera à calido majus periculum imminet, quia dilatando fluxum augere potest: à diuturnitate autem fluoris major dilatatio: Tussicula autem quæ à frigido inducitur, spiritus cohibitione facilè sedari potest: neque aër domesticus tanto frigore stringit ut inde vasorum ruptionis sit periculum: cum tantùm effectum edere frigidus aptus natus est cùm plenitudo corpus obsidet, qua dempta nullum subest.

XIII. Imponit sanguinis valida sputio cum tussi bonis Medicis: vel à cunctis notis falsi existimant eum à pulmone proficisci, cum ex capite illabatur, vel jecore circumfluo sanguine, ob solennem aliquam vacuationem interceptã, effundit Cava suam copiam in venam azygos, ac expectoratur. *Heurnius comm. in aphor.*15.7. Quidam hæmoptoide magna à satis longo tempore detentus, nullis remediis levari potuit: conquerebatur autem tantummodo de frustulo quasi carneo gutturi hærente, Tandem æger equum ferocem cùm conscendisset, tussi tanta correptus fuit ut ejus vj hirudinem expulerit, unde subito sanatus. *Borellus centur.*1.*obs.*24. Multi Medici interrogant ægros nunquid in catarrho salsum aut acrem percipiant saporem; Si negant, statim ij pronuntiant ex thorace ac pulmonibus sanguinem expui non potuisse: At refellit eos Galenus 4. loc. aff. 8. dicens plerosque Tabidos factos sputo apparente minime acri: Itaque fieri potest ut putris materia, sed non acris, pulmonis vasa putrefaciat, & erosione consumat, ut sanguis excernatur. *Saxonia Prælect. Pract.c.*24. I. Prevotius copiosum Sanguinis sputum observavit sine tussi, cum quadam veluti exspiratione: nimirum temperatę substantiæ sanguis facilè, adeoque sine tussi excernitur, non secus ac destillatio quandoque per asperæ arteriæ cavitatem, non irrigatis lateribus ipsius, sine tussi fertur. *Rhodius cent.* 2.*observ.*30.

XIV. Partes extremæ sanguinem extussientium, ut & narium hæmorrhagia detentorum, non rarò incassum ligatæ fuere: Ejus tamen motum fricando, blandoque adhibito *calore* in exterioribus suscitasse proficuum semper invenimus. *Bennettus Th. Tabidor. Exerc.*26.

XV. Hæmoptoicos, peracto per dies aliquot extravasationis negotio, repetitis in stupha sicca sudoribus, non posthabitis specificis, ultra recidivæ metum perfectè sanatos collocavimus. *Bennettus Th. Tabid. Exerc.*30.

XVI. Hipp. lib. de Humor. tria esse ait quæ sanguinis missioně in cruenta spuentibus prohibent, Tẽpus anni, Pleuritis, Bilis. Aliquis enim credere potuisset tutò mitti sanguinem posse quoties sputa cruenta apparent, cum ex iis constet à sanguine morbum esse, nec adhuc factam esse transmutationem quæ V. S. impediat: Primum impedimentum est in tempore æstivo, in quo sectionem venæ communiter cavebant antiqui pluribus de causis, præsertim verò quia eo tempore sanguis tenuissimus est, ac humori bilioso quam proximus: unde cum per V.S. adhuc magis attenuetur, periculum est ne calore æstivo perseverante totus succus in biliosum succum transmutetur: Adde etiam eo tempore corpora plurimum difflari ac exhauriri à calore ambientis, ut V. S. ferre haud posse videretur, Quod si in omnibus morbis timendum est, longè magis id vereri oportet in sanguinis sputo: nam cùm sit verisimile vitium sanguinis consistere eo tempore, non in multitudine, sed in prava qualitate, quæ ipsum tenuiorem & acriorem constituat, si ulterius per. V.S. attenuetur, ejus excretionem augeri potius quàm cohiberi necesse est: Quæ quidem rationes, quò magis vigent dum Bilis dominatur in corpore (quod erat secundum impedimentum) eò minus sanguis mittendus est; non in sputo sanguinis tantũ, sed etiam in quolibet alio morbo qui à bile originem habeat: aut teneat eum qui succo bilioso abundet, ut mirũ nõ sit si Hipp. in biliosis nunquam ausus sit secare venã. *Martian. com. in cit. loc.*

XVII. Vtile est *Amylum*, quia emplasticum, vasaque obturat hiantia atque humores crassefacit: est enim succus tritici, aqua prius macerati, deinde expressi: Ab eo autem abstinendum quod ex furfuribus in aqua immersis & expressis paratur, tale enim aperit potius & abstergit: Pessimum est quod, ut candidius evadat, calcem admixtam habet, ut pote inflammans, oraque vasorum reserans, potius quàm obstruens. *Riverius.*

XVIII. *Galenus* & *Aëtius Poscam* concedunt, solus *Averroës*, eam damnat, quod cùm fiat ex aceto aqua diluto, illius ratione causæ & affectui noxia fit, concitans tussim, fluxionemque extenuatione sanguinis augens: Revera priusquam sanguis in grumos concrescat, non ineundus illius usus ne pericula dicta incurramus, Ubi vero concrevit, atque hinc lethalia imminent symptomata, urgentioris ratione habita exhiberi potest, modò tussis absit, cujus causa tutius est uti coagulis, theriaca, diacurcuma cum aqua scabiosæ, decocto capilli veneris &c.

XIX. Si adstringentibus, glutinantibus non sistatur sanguis, confugiendum est ad *Narcotica*, quæ tenues humores incrassant, somnum, qui fluxiones omnes cohibet, accersunt: Experientia enim docuit pilulas ex opio, in rem præsentem paratas, nulli unquam fuisse noxias, modo illius quantitas singulis naturis accommodetur, & nonnisi validis naturis exhibeatur. *Enchirid. Med. Pract.*

XX. *Inedia* hæmoptoicis videtur noxia, quia affectui huic naturæ calidæ & siccæ sunt præsertim obnoxiæ, quæ sanguinem congerunt biliosum & acrem, facilè effervescentem & ora vasorum recludentem, talibus autem, ex Gal. 10. meth. 5. inedia adversa est: Ab hac præterea corpora exsiccantur-aph. 7.59 hinc vasa siccata & indurata ruptioni, accedente fervore sanguinis, paratiora sunt: Contra eadem utilis videtur, quia juxta Gal. lib. de V.S.c.3. Sanguis ciborum inopiã arefit & densior seipso efficitur, eamque

eamq; ob causam ad fluendum ineptus, deinde omnia presidia revellentia adhibentur, frictiones, ligaturę, cucurbitulæ, sanguinis missio, quò sanguis à spiritualibus locis procul abducatur: negato autem alimento, aut parcius exhibito, natura indiga sanguinem retinet nec ad thoracem transmittit: quare jure non plenus, sed tenuis victus præcipitur, ni virium languor adsit, à fluoris diuturnitate contractus: aut calida & humida sint corpora, vel febris comes sit, unde negato humido alimentali tabes succedere parata est: In his mediâ incedendum viâ, cibus non omnino denegandus, sed parcus exhibendus, cujus vi vasa humectentur, non indurentur ac fragilia fiant.

XXI. *Adstringentia* omnia contrahunt ac densant meatus, adhæc vinciunt ac continent partium sibi invicem cohærentium substantiam, atque minus magisque hoc pro adstrictionis quantitate efficiunt: cæterum adstringēdo ac densando summa corporis, quod adstringitur, virtus illorum excluditur & in altum ire prohibetur: Ob quam rationem pulchrè nonnulli medicorum hujusmodi pharmacis alia partium subtilium, & acri potestate prædita indere excogitarunt, à quibus veluti ductæ adstringentium vires in profundum corpus perueniant. Verùm cùm ex locis circa stomachum, aut alvum, aut aliquod intestinum sanguis effunditur, hujusmodi pharmacorum mistura opus non est. *Galenus 4.s.loc.c.5. & lib.7.cap.4.*

XXII. *Victus ratio* sicuti non valde tenuis esse debet, ita minime attenuans sed valde incrassans: Perperam enim opinantur cum Erasistrato, victum tenuem his casibus convenire in eum finem ut sanguinis copia minuatur, sic enim tenuior, biliosior, effrænis magis & effluxui semper magis opportunus fit. *Fortis consult.17.cent.2.*

XXIII. Circa curationem methodicam notanda est cautela *Pergameni* 4.m.m.& 7. de comp.med.K.T.scil. sanguinem exspuentibus quæ adhibentur medicamentis, miscenda esse tum calida, tum tenuium partium existentia, ut medicamenta adstringentia distribui melius possint: hinc v.g. mel admiscendum monet: Innuere vult non adhibenda esse pro sistenda hac excretione terrestris crassioris substantiæ medicamenta, quæ solum constipant, anxietatem præcordiorum & respirationem difficiliorem pariunt, sed quæ simul liberum aëri relinquent motum, & quæ simul sanguinem effervescentem refrænant. *W. Wedelius misc.cur.anni 1671.obseru.43.*

XXIV. In Hæmoptoicis, & affectibus illis ubi adstrictione, corroboratione indigemus *spirituosa, attenuantia, aperientia, acria* suspecta sunt: *Incrassantia* vero & *terrestria*, quę non in spirituosis, sed in ipsa materia & substantia corporea consistunt, videntur esse necessaria: Quare corallia in similibus casibus si quid agunt, præstant illud terrestri corporeitate sua, qua moderate refrigerant & adstringunt, ac forte insuper virtute aliqua occulta, quæ tamen haud dubie toti substantiæ inhæret: Integra & substantifica medicamenta si à proprio corpore separaveris, alienum ac diversissimum non raro corpus induunt, atque adeo quæ prius profuerant prodesse nunc desinunt, vel etiam nocere incipiunt. *Fr. Ign. Thiermair consil.4.lib.2.*

XXV. Hinc judicium ferendum de *Tinctura Coralliorum*, in qua putant Chimiæ artifices eminenter vigere virtutem illam quę toti Corallio attribuitur, dum scil. purum ab impuro, & fæcibus suis liberatum longe facilius vires suas exserit: Illi autem *Dioscorides* l.5.c. 97. assignat vim mediocriter refrigerandi, adstringendi, ac contra sanguinis rejectiones magnam efficaciam: De ipsius autem Tinctura audienda Ph. Grulingij sententia in suo Floril. Hipp. &c. part.19.c.3. In coralliorum, margaritarum & lapidum pretiosorum præparatione attendendum ne quis decipiatur, & se Tincturam veram pro falsa & aliena habere putet; vel menstruum obtineat: Sunt enim quædam Tincturæ, ut ex lapide Lazuli, quæ rubedine cum Tinctura Coralliorum certent: Et sunt quædam menstrua quæ sua sponte rubescunt: Sic spiritum vitrioli tinctum cum rosis rubeis pro corallina Tinctura exhibere quidam non erubescunt: Quamvis igitur Coralliorum sic dicta Tinctura colorem sæpe satis rubicundum habeat, & corallia in fundo relinquantur alba, hunc colorem tamen vel à sale aceti, uti vult Sennertus; vel sulphurea salis huius parte, quæ facile spiritui vini ob cognationem se associat, ut in Tinctura salis Tartari apparet: Vel per longam digestionem, cujus beneficio menstrua plurima rubescunt, acquirit, & corallia, quæ post extractionem alba apparent, paulo post rubicundum suum recipiunt colorem, nec intimum suum colorem amiserunt, imo ex albis coraliis, & oculis cancri, similibus menstruis eadem Tinctura fieri potest: Observandum præterea in communioribus coralliorum solutionibus pro menstruo accipi Spiritum mellis, qui ob acrimoniam suam etiam aurum aliquo modo solvit; hinc non video quomodo hic qualiscunq; Corallinus liquor, vel alius huic similis, ex spiritu vini, salis tartari, aceti vel similibus constans, prodesse possint: Hi enim intentionibus plerumq; non correspondent, non contemperant, non adstringunt, non consolidant, non sistunt sanguinem, sed humores fundunt, acuunt, aperiunt, & subinde etiā largius & incōsideratius sumpti accendunt, sitim faciunt, partes quas immediate attingunt acrimonia sua non parum offendunt. Adde his Pharmacopœorum quorundam avaritiam nocivam, qui ut Coralliorum Tincturam augeant, ea cum saccharo in sartagine miscent, ad rubedinem usque torrent, dein digerendo in aliquo menstruo solvunt, & Tincturam non tam à coralliis quàm à saccharo torrefacto eliciunt: *Idem ibidem.*

XXVI. *Vrticæ succum* ad aliquot dies mane, tanquam experientiam quidam consulunt: Sed non pauca remedij hujus veritatem mihi suspectam reddunt; Et quanquam species, quæ plures sunt, non determinetur, urentem communem intelligi credo: hæc vero 1. admodum tenuium est partium & digerentis naturę, unde ex *Dioscor.* aperit, urinam movet, obstructosque menses mulierum egregiè pellit: 2. intrinsecus sumpta facultatis est acris, abstergentis, titillantis, 3. Semen in frequenti usu est ad crassorum viscidorumque humorum, imo etiam puris in empyemate thoracis eductionem: 4. Illa & semen, ex Galeno, flatulentum quid obtinet, & Venerem stimulare dicitur: Si ergo Vrtica adeo tenuium est partium ut aperiat, menses urinasque pellat, titillando alvum moveat, pruritum intus faciendo pectus expurget; Ob acrem flatulentiam Venerem excitet, Semen ob excedentem fervorem inter erodentia enumeretur, Quomodo ad uncias quatuor, per aliquot continuos dies succus epotus hic prodesse poterit? Ego verò hæmoptoicis & empyematicis prodesse censeo, nempe quo sanguis, in diu laborantibus, extravasatus, in pectore coagulatus, vel qui in pus jam abiit, mature detergatur, expectoretur: Vnde haud probabiliter dixerim Vrticæ urentis succum hæmoptoicis in principio, tanquam peculiare sanguinem cohibens remedium, opitulari. *Idem ibidem.*

XXVII. Magnarum virtutum alias oleum Lini in peripneumonia commendatur, phthisi, colica, maxime autem in pleuritide, adstipulante *Gesnero* 1. Epi. 49. *Ego*, inquit, *multoties in istis pleuriticis doloribus nil melius expertus sum quam oleum lini propinatum, hocque statim respirationem facilitavit, sputumque promovit*, proinde studiose asservatur apud nos ad solem depuratum, quæ clarificatio melior quam quæ per lixivium aut cepa assata: Ventrem eodem inungendo aut linteo imbuto tegendo, ventrem laxant, At nuspiam observavi

quod conducat in *Hæmoptysi*, sub initium tamen anni 1675. visitavi sępius quinquagenariam, à longo tempore fluxum patientem menstruum, non largum sed continuum, Iam vero catarrho satis molesto divexabatur, cui, ex meo consilio, medebatur *jusculo ex hedera terrestri, chærefol. pulmonar. matrisylva, liquir* &c. Aliquando summo mane ad illam vocatus, inveni cum stupore ultra mensuram excreti sanguinis floridi, qualis e pulmonibus solet egeri, hunc inter 4. & 5. matutinam sputo rejecerat, statim curavi aperiri venam in brachio, & dedi tinctur. lap. hæmat. aliquot guttas in syr. de symph. *Fernel.* sed redit circa vesperam sputum, respuente omnia remedia ægra: Venit in mentem *oleum lini*, quod ipsi placuit, sumpsit cochleare unum, ejusque usũ per aliquot dies cõtinuando penitus cõvaluit: Credidi ex rupto vase pulmonum ortã hæmoptysin, quod vi basalmica & emplastica olei lini consolidatum: Non sine successu in aliis postmodum tentavi, data prius tinctura lapidis hæmatitæ. *Car. Rayer m. c. an. 76. obs. 209.*

XXVIII. Ut vasis apertura claudatur, remedia adstringentia & agglutinantia imprimis conveniunt: Horum præcipua in forma Linctus exhiberi solent, ita ut inter degluriendum quædam ex iis particulæ, asperæ arteriæ illapsæ, virtutem suam parti affectę immediatius communicent. Verum hæc ἐπιρροίας ratio haud magni momenti esse videtur, quia medicaminum ipsorum efficacia potissimum, ac fere tantum, sanguinis commeatu ad morbi sedem pertingit: Quare non solum Eclegmata, sed etiam decocta, pulveres & pilulæ, ex traumaticis & balsamicis, cum fructu præscribuntur. *Willis.*

XXIX. De sputo sanguinis referam quod vidi dum essem in Hetruria, & ad *balneum Villense*: Dico igitur quod plures ex potu illius aquę vidi sublevatos à sputo sanguinis & præservatos à phthisi: sed observavi unum scitu dignum, & est quod qui aquam illam potabant pro sputo sanguinis, & statim aqua egrediebatur per secessum, non juvabantur ex potu talis aquæ: qui verò retinebant tres v. g. horas, & postea excernebant ipsam, non per secessum, sed per urinam, summopere iuvabantur: unde colligo, quod nisi aqua labatur per venas, non prodest excretioni sanguinis nec præservat à phthisi: ad hoc autem ut transeat per venas, requiritur ut non statim excernatur. *Gabriel Falloppius.*

XXX. A sanguinis sputo, antequam prorsus tabescerent, multos curavi ac liberavi: cura fuit qualis à *Galeno* describitur l. 5. meth. hoc uno addito, quod super renes lintea madefacta in succo plantaginis imponebã, quo auxilio curavi virũ prope septuagenarium, qui libras sanguinis supra decẽ euomuerat &c. *Hier. Card.*

XXXI. Si sanguis plurimum aqueus & serosus sit, ut plerumq; in omni hæmorrhagia contingere solet, *Rhabarb. pulver.* ℈j singulis diebus mane, hora una ante pastum, à sedata hæmoptysi conveniet: Sic enim sanguis expurgatis paulatim serosis illius humoribus, pristinam crassitiem recuperare poterit: vel poterit idem Rhabarb. sumi ad ʒj semel in septimana: Alias purgantia hic plane exulare debent: *Cæsalpinus in Catoptro Art. med* .l. 6. 16. Peractis quæ revulsionem & interceptionem spectant, ad evacuationem excrementorum deveniendum, Et licet Galenus exhibuerit valida purgantia, nos tamen solo Rheo immaturo, & cortic. myrobal. citreor. cum cassia contentos esse decet; Imo sola cassia cum pulpa tamarind. quousque ulcus omnino agglutinatum sit: periculum enim alioquin foret ne humorum agitatione sanguis rursum erumperet, & ulcus à calidioribus medicamentis inflammationem contraheret. *Fortis consult. 15. cent. 2.*

XXXII. Si emergat aliquod prohibens usum diuturnum lactis ubi sanguis reiicitur è pulmonibus, ad Aquas confugiendum, Inter quas proponuntur Beatæ Virginis, Villenses & Noceræ, quę posteriores mihi per placent, tutiores enim sunt, quia non minerales, refrigerant, & adstringunt, quia terra Sania earũ minerã cõstituit, nec ita caput tentant ut Villenses: B. V. licet ab aliquibus proponantur, nullũ tamen usũ habent cũ salsa à capite distillatio malũ facit aut fovet, sale enim nõ sulphure egemus: Quanquam si rursus erumpat sanguis, ad Brandulenses aquas, tanquã ad sacrã anchoram, deveniri possit, in agro Mutinensi sitas, quibus peculiaris sanguinis supprimendi prærogativa est, multo enim alumine constant, pauco sale & minimo sulphure, ideoque frigidæ erumpunt. *Fortis consl. 30. & 81. cent. 2.* Circa medium mensem Iulium de aquis thermalibus acidulis exhibendis cogitamus, quæ non solum jecur, renes & totum venosum genus refrigerare, verum & ulcus exsiccare valide, atque vasa roborare, neque ullo modo laxare possunt, & multo minus caput replere: In hunc finem proponuntur aquæ B. V. Patavinæ, quæ moderate quidẽ refrigerare solent, & hac quidem intentione sæpius à medicis usurpantur, verum ratione sulphuris atque salis suspectæ à nobis censentur, ut quæ proculdubio caput replere, & forsan etiam venas reserare nec valde exsiccare possint: Quod si ratione refrigerationis tantummodo sint exhibendæ, tutiores multo fuerint aquæ Nocerianæ, quia neque caput tentabunt, neque venas aperient, cum sulphureæ non sint, & ratione terræ Samiæ nonnihil adstringant: Nos tamen quia epotis aquis in Pulmonum vitiis non parum tribuimus, & fidem non dubiam præstamus, cum ex Hippocr. lib. de corde constet potus portionem ad Pulmones delabi, quod confirmat Galenus 8. de Decr. ultimo, Aquas, & quidem vitriolatas, ut pote præstantiores, cęteris omnibus pręferendas censemus, quum refrigerãdi vi pollere apud omnes in confesso sit: Adde quod vitriolum venas constringens, & sanguinem sistens, mirabile secretum est, ab Aquapendente primo, si non inventum, saltem observatum, de cujus insuper valida exsiccatione non est quod dubitemus; præterquam quod nullomodo eędem caput tentare soleant, cũ sulphureę non sint: Quare quomodo hæmoptoicis infensus esse possit earum usus non videmus, cum alioquin omnia adstringentia & exsiccantia facultatem irritandi & tussim mouendi habeant, sicut iis contraria leniendis propterea si aliqui phthisici ab aquarum harum usu hæmoptoici obierunt, non in aquas, sed facilius in alios errores, aut morbi magnitudinem potius causam referendam esse credimus: Sed quia insignis inest ipsis aquis exsiccandi facultas, ideo post harum potum ad lactis asinini, hinc caprini usum deveniendum. *Idem consl. 27. cent. 2. Sebisius* l. de Acidulis, concedo tantum in ea hæmoptysis specie quæ fit à calido, acri sanguine & fervido: quanquam nec necessarias iudicet, cum incrassatio aliis mediis obtineri possit.

XXXIII. Omnibus peractis cogitandum de *Pulmonũ exsiccatione*, atq; *vasorum roboratione*, in quem finem Thermales aquæ, sacræ ab efficacia dictæ, à quibusdam usurpantur, quibus nos quoq; subscribimus, quæ tamẽ magna cautione semper eligendæ: Sulphureæ namque omnes, ut quãmaxime caput implentes, catarrhali fluxione laborantibus omnino prohibentur ab Andrea Baccio: Verum addimus nos, quod licet sulphureæ aquæ pulmones possint exsiccare, sint tamẽ hæmoptoicis infensę, & nonnisi in secunda Phthisi *Hipp. 1.* in Epi 17. ex flacciditate Pulmonũ tuto locum habere videntur: Cujus causa & Calderianas, & Masini, hypochondriacis alioquin accommodatas, omitterem, Et ad Acidulas potentia & actu frigidas devenirem, qualis est Engaddina apud S. Mauritium, à quarũ usu non semel vidimus, non solum hęmoptoicos, verum etiam phthisicos ipsos sanitati restitutos; Sunt enim vitriolatæ, ideo ad sistendum sanguinem efficacissimæ, & ad siccandos Pulmones opportunissimæ, nec ut sulphureæ & calidæ enascentes caput petunt: Ejusdem facultatis esse feruntur scaturientes in valle Solis agri Tridentini. *Fortis consult. 28. cent. 2.*

XXXIV.

XXXV. Sanguis idem in asperam Pulmonum arteriam vndecunque delatus, ne ibidem coaguletur, hinc & corrumpatur, mox convenientibus medicamentis servandus solutus, vel iterum solvendus excernendusve. In quem finem multis aliis præferendi sunt, vna cum Antimonio diaphoretico, Cancrorum oculi, pauco aceto stillatitio ex parte saltem soluti, & gratis additis assumpti, postquam omnem hic absolvunt paginam, E. g. ℞. *aqu. hyssopi, fœniculi, ana.* ℥j. *vitæ Matthiol.* ℥ *i j. aceti stillat.* ℥ß. *ocul. cancri* ʒ ß. *antimon. diaphor.* ℈j. *syrup. capill. ven.* ℥ *j. M.* Cavendum autem in talibus misturis Oculos cancrorum, aceto solutorum capientibus, ne syrupi ex mucilaginosis parati eis addantur, quales sunt de Althæa *Fernelii*, Iujubinus, Violaceus, & similes, quoniam mox, aut paulo post redduntur inde mucaginum adinstar spissæ & ad vsum ineptæ, quod non facile fiet si ex aromaticis parati vsurpentur syrupi, ac præsertim satis recentes, cum multi temporis tractu evadant viscidiores. *Idem paragr.* 37. *&* 38.

XXXVI. Ubi ex Pulmonum affectu proprio sanguis purus, vel in pus Corruptus tussi excernitur, maius vrget periculum, quare ad ipsius curationem magis festinandum, ne procrastinando pereat occasio, facile nàmque inficitur & corrumpitur, difficulter autem restauratur singularis Pulmonum substantia: Non desistendum proinde ab vsu medicamentorum sanguinis è ruptis Pulmonum vasis effluxum ac corruptionem curantium, donec in totum sit sublatum malum: Quinimo auctor sum, vt aliquandiu post curatum ad sensum affectum, perseveretur in blandorũ medicamentorum vsurpatione parciore, quo adversus novi mali accessum roboretur pars semel affecta, ideóque facile iterum afficienda. *Idem* §. 39. *&* 49.

XXXVII. Quemadmodum vero alias semper, sic & attendendum sedulo ad medicamenta vnicuique individuo maxime conducentia, quo hæc cæteris præferantur, & quandiu prosunt, in eorum assumptione continuetur: Quamprimum autem minus proficere observantur, alia in eorum locum eunt substituenda, atque sic ægrorum sanitas modis omnibus promovenda. *Idem ibidem* §. 41.

XXXVIII. *Hipp.* 6. *Epid. sect.* 3. *t.* 44. Impedimentum esse *ait* in cruenta spuentibus, tempus anni, pleuritidem, bilem: *Galenus* exponit quasi hæc tria Sanguinis missionem impediant, nempe *anni tempus*, quia prope *canis ortum* à venæ sectione cavemus: *Bilis*, quia biliosis etiam venæ sectio est noxia: Pleuritis, quia si hæc & hæmoptysis jungantur, sanguis mittendus est, juxta regulas Pleuritidis, non juxta regulas missionis sanguinis. At hæc explicatio erronea est, quia, & sub cane, & biliosis hominibus venam secamus: numquid quoque non fiunt æstate plurimæ hæmorrhagiæ salubres? Reddi autem bilem effrænem evacuato sanguine licet concedatur, hoc solo inserviet vt moneamur moderatè, vbi peccat bilis, sanguinem mittendum esse: Ratione Pleuritidis, quocunque ex latere secetur vena, nullum est impedimentum, semper enim sanguinis sputum rectè curabimus: Veritatem assequutus *Vallesius*, qui intelligit Impedimentum, non quod missioni sanguinis, sed quod curationi simpliciter obstat: quasi diceret *Hippocrat.* Cum quis sanguinis sputo laborat, tempus anni, aut valde calidum, aut valde frigidum, impedimento est quominus rectè curetur; quia vterque temporis excessus, frigus inquam & calor, sputum cruentum auget, frigus rumpens, calor laxans: Bilis deinde expostulat vsum expurgantium, quæ aperientia sunt & irritantia: Tandem pleuritis non aliter curari potest quam exscreando: neque sanguinis sputo quicquam magis confert quàm thoracis quies, ipso fatente *Galeno* 1. aphorism. 16. *Contraria*, inquit, *indigent curatione sputum sanguinis & pleuritis.* Porrò cum hæmoptysis fiat vel per anastomosin, vel per diaresin, vel per diabrosin, vel per diapedesin, omnium curationi hæc tria impedimenta obsunt: Anastomosi primo, obest tempus anni calidum, vt etiam obesse potest fluxui qui fit per diapedesin, laxatis omnibus meatibus & venarum osculis, sanguineque reddito acriori & calidiori: Fluxui per diæresin frigiditas nocet. 6. Epidem. sect. 3. t. 14. Frigidum enim venas frangit & tussim movet, tussis concutiendo easdem rumpit: Secundum impedimentum *Bilis*, quæ corrosione sua impedit curationem fluentis sanguinis per diabrosin; nam quæ dabitur medela vbi adest causa quæ semper malum auget? Tertium est Pleuritis, quæ si cum hæmoptysi contingat, impedimentum & porrigit & accipit, ita vt alia sine altera curari nequeat: non loquor hic de sputo sanguineo, quod in pleuritide sanguineâ; sicut flavum in biliosâ apparet; sed de ægro; prius hæmoptoïco, postea pleuritide prehenso: Hi duo affectus sese invicem augent, ac in curatione impediunt: Augent sese invicem; quoniam pleuritis tussim facit, quæ spuentibus sanguinem nocet: rursum, sputum sanguinis partes thoracis debiles & ad recipiendum faciles reddit, inde copiosior pleuritidi materia suppeditatur: Impediunt sese in curatione, pleuritis enim non aliter quàm expectorantibus curatur, vt oxymelite; alias à sputo retento suffocatio imminet: quæ curatio contraria est ei quæ hæmoptysi debetur; cui omnimoda quies convenit, nedum inhibenda tussis; quæ vasa potest rumpere: Hic Medicus in bivio constitutus, *Galenus* 1. aphorism. 16. occurrendum esse ait ei quod magis vrget: Verum ego ei offerrem ægrum aliquem in quo vtrumque malum gravissime vrgeret, in quo ab hæmoptysi periculum immineret ne vita cum sanguine funderetur: à pleuritide non expurgata, strangulationis metus: hic Medicus consilii inops. Dum hanc difficultatem mecum pervolutarem, occurrit inprimis posse aliquando vtramque curationem convenire, Nempe si materia pleuritidis sit adhuc cruda ac tenuis; si simul sanguis ob tenuitatem transsudet, aut ob acrimoniam sibi exitum faciat, tunc enim tam Pleuritis quàm hæmoptysis incrassantia postulant: Pleuritis quidem, vt per sputum facile educatur, quippe per impulsum educitur, videlicet tussim, qui commodius fit vbi aliqua est resistentia; tenuis enim humor, ait *Galen.* 4. de loc. aff. cum sublevatus est, inter tussiendum à spiritu divisus refluit: hæmoptysis autem, si ob tenuitatem acrimoniamve accideret, nullo commodiùs fræno regeretur quàm conciliata crassitie: Si verò materia pleuritidis, non ob tenuitatem, sed ob visciditatem restitet, tunc quia non possumus sputo cruento non nocere curatione pleuritidis, (incidentibus enim egemus) moderate id præstandum est, nec nisi præhabito prognostico tentandum: quippe in hoc casu res pene deplorata, non ita tamen vt deserendus sit æger ac prognostico relinquendus. *Step. Rod. Castrensis l. de complexu morborum cap.* 22.

XXXIX. In ea quæ fit ob disruptum vas aliquod à frigore, præter alia remedia, calfacientia & modicè exsicantia dentur, vt contrarium affectum inducant ei quem adstringens facultas induxit; nam etsi caliditas omnino sit sanguinis fluxibus adversa, huic tamen casui plurimum esse proficuam ratio ipsa docet: cui etiam adstringentia medicamenta, vt quæ partem compressam pressius comprimant, adversissima esse ratio docet. *Mercatus de Præsid. lib.* 1.

XL. In ea quæ fit à pituita salsa è capite delabente, Cauterium vsurpari potest in sutura coronali: In brachio non probo, sic enim detraheretur materia è capite deorsum. *Bernardinus Paternus.*

XLI. Non valde adstringentibus sanguinis suppressio tentanda cum affatim è gula excernitur, ita enim ab illorum, & coagulantium vsu, extra venas concrescit atque sistitur in via, sicque è vestigio suffocare solet. *Fortis Consultat.* 25. *Cent.* 2.

XLII. *Grumi sanguinis* in principio sunt dissolvendi ne glutinatio impediatur, quod fieri potest oxycrato tepido, bis vel ter vna die ad ℥ iij. vel iv: Sit autem ista mistum vt potu sit jucundum, ne ob acetum tussim copiosius excitet: Si his nihil efficitur, ad fortiora veniendum, coagulum leporis, hœdi, oculos cancror. mumiam, sperma ceti, antimon. diaphoreticum, Hæc exhibenda statim ab initio, si malum proveniat ab ἀναςομώσει; Si autem à ruptura, primo est sistendus fluxus, nam ille hic plus vrget quam concretio, deinde Sanguis dissolvendus.

XLIII. Sistitur sanguis pulvere *Scaligeri* & *Heurnij*, cujus ingredientia sunt semen papaveris albi, hyoscyamus albus, lapis hæmatites: Hujus autem vsus diu non est continuandus ob semen hyoscyami, quod valde noxium. *Fridericus Hofmannus m. m. l.* 1. *c.* 21.

XLIV. Sanguis vtiliter ex Pulmonibus per os nunquam excluditur, nisi quando metus est Suffocationis, quando in aspera subsistit arteria coagulatus & grumescens: In hoc casu prudentia est opus magna, ne præter sanguinem in aspera arteria subsistentem, alius eo feratur, & cum ipso vita efferatur: Danda proinde tunc opera vt Sanguis coagulatus quidem dissolvatur, & ad evacuationem aptus reddatur, Sed vasa quoque aperta & rupta simul consolidentur, sicque novo sanguini affluxuro via præcludatur; quin quo facilius hoc contingat, quoties licet Sanguis alio avertendus, imprimis quando concurrit plethora, vel sola sanguinis æstuatio & motus in corpore ac per vasa impetuosus: Tunc igitur confestim vena in brachio aut pede aperienda, & sanguis pro sua vel abundantia, vel æstu, vel motu diversis copia sufficiente educendus, adeo vt illam missionem ferre possit æger, nec valde inde debilitetur: Interim parandum medicamentum, quod & coagulatum sanguinem blande dissolvat, & aperta vasa, ruptave potenter consolidet: Nec obstat diversum hoc & subcontrarium medicamentum componi & simul exhiberi: Sanguinem coagulatum blande solvunt Oculi cancrorum, Antimonium diaphoreticum, sperma ceti, mumia &c. Vasa consolidant potenter *Sanguis draconis*, *Lapis hæmatites*, variæque plantarum partes vulgo notæ:

XLV. Quoniam vero ex plantarum partibus Decocta, & Syrupi præsertim, parari, & illa quantitate majore solent assumi, non ita commode in hoc præscribentur exhibebunturque casu: Vbi satius est minori vsurpare medicamenta mole ac dozi: quapropter quas aptiores comperi commendo præ aliis medicamentorum formis *mixturas*, cochleatim nempe assumendas, cum præsertim modo laudata medicamenta plurimum efficacia commode jungantur misturis: Possent igitur in eadem mistura componi oculi cancri & antimonium diaphoreticum, similiaque, sanguini draconis, lapidi hæmatiti, coralliis & similibus: Et quod mireris, proderit tale medicamentum utrique Indicationi, dum confusi medicamenti partes diversæ, ac vere confusæ, tantum præstant singulæ quod ab ipsis desiderabatur: Sic possemus eodem medicamento, non tantum arte composito, sed tali nobis à Natura quandoque concesso diversos, imo contrarios effectus producere, quod magni faciendum in complicatis affectibus. *Sylvius de le Boë method. Medendi libro secundo capite decimo octavo.*

XLVI. Vbi ex Pulmonum affectu proprio Sanguis purus, vel in pus corruptus tussi excernitur, majus vrget periculum, quapropter ad ipsius curationem magis festinandum, ne pro crastinando pereat occasio, hic, aut nullibi præceps: facile namque inficitur & corrumpitur, difficulter autem restauratur ac restituitur singularis Pulmonum substantia: Non desistendum proinde ab usu medicamentorum Sanguinis è ruptis Pulmonum uasis effluxum ac corruptionem curantium, donec in totum sublatum sit malum; quinimo author sum, vt aliquandiu post curatum ad sensum affectum, perseveretur in blandorum medicamentorum vsurpatione parciore, quo adversus novi mali accessum roboretur pars semel affecta, ideóque facile iterum afficienda. *Idem cap.* 24.

HÆMORRHAGIA.

SYLLOGE.

Escha-

I. SAnguinis *missio* inter revulsoria remedia princeps est: Debet autem detrahi sanguis larga manu & lato foramine. Omnes pene exiguo foramine & parva quantitate educunt, sic melius fieri revulsionem censentes: Sed, vt sanguini motus contrarius concilietur, vehementiori is motu agitandus, quia vehementior debiliorem rapit: ideo quò ampliori foramine, & magis confertim sanguis effluit, eò citius profluens è naribus sanguis abducitur: ita vt non rarò hæmorrhagia vehemens, venæ sectione, hoc modo celebrata, sine plethora, in instanti fuerit cohibita. *Riverius cap. de Hæmorrhag.* An vnâ vice, an partitis sanguis mittendus? putamus si vnâ vice mittatur conducibilius fore ægro: confertim enim per venam sectam dum effluit, citiùs revellitur è naribus effluxurus sanguis. *Rolfincc. Cons. 2. lib. 3.*

II. Duplex est consultatio, prima *An sisti debeat*, quæ difficillima, secunda *quomodo*; Non enim omnis sisti debet, sed quædam sisti, quædam etiam juvari; quædam tantùm sini, cum quædam valde salutaris, quædam perniciosa: Certè si ob ictum aut casum fluit sanguis, cum ex causâ externa pendeat, non est periculosum sistere: quare mox adhibere licebit adstringentia & moderate frigida: nisi contigerit hominem plenum esse, tunc enim fiet sanguinis missione, aut effluere ex parte sinemus: Cum ob multitudinem fluit solum, non est quod sistas; copia enim fluendo minuitur, & sublata multitudine sponte is sistetur: nisi interim ruptum sit vas insigne; tunc enim opus erit emplastico & adstringente, quale est *Galeni* medicamentum, omnium præstantissimum: Cum fluit ob malignam qualitatem, vel solam, vel cum multitudine, tum est Medicus consilii inops, quia habet res vtramque viam periculosissimam: Si enim non sistitur, ob impotentiam retentricis, quam irritatio facit, fluit vsque ad syncopen, cum præcipue qui valde cacochymus est non possit vllam magnam vacuationem sustinere & citò deficiat: Si sistitur, cum malignus sanguis non possit aliqua in parte pacatus consistere, capere solet in pectum in partem aliquam internam, quam contingit esse debiliorem, vt seni cuidam, cui cum satis multum sanguinis tenuissimi fluxisset (erat verò tota facie ὑπόχλωρ☉) & auxiliis idoneis fluxus cohiberetur, pleuritide superveniente mortuus est: Quid igitur in periculo adeo ancipiti agendum? Certè quod *Hippocrat.* monet 6. Epidem. sect. 3. *Quùm parum remiseris, oportet incrassare siccè; circa partem verò vtendum sicco albo*, vt forte pulvere ex galla & alumine: *Parum remittendum* dicit, scilicet non statim oportet sistere sed parum permittere vt fluat: Certe quacunque causâ, etiam externâ, fluere incipiat sanguis, permittendum est fluere nonnihil, antequam sistas: nam non ad plethoram solum, sed & ad cacochymiam vtilis est aliqua sanguinis missione & ob ictum & casum ea fit; & ex quocunque vulnere recenti volumus mediocriter sanguinem fluere: In cacochymiis autem, vt sanguinis missiones parcè faciendæ sunt, quia non habent vnde reficiantur, ita & spontaneæ fluxiones sinendæ sunt parum: Si cui ergo vides cum plethoræ signis sanguinem fluere, sine fluat donec sponte cesset, etsi interim homo linquatur animo: Si verò cuidam fluat qui sit ex pallido virescens, aut subpallidus, aut ex subpallido colore nigricet, cave sinas multum fluere, aut vsque ad animi deliquium, nam tales maximo cum periculo linquuntur: Sed si non sinis multum vacuari, quo pacto facies ne in partem aliam feratur? Certe *Incrassando siccè*. Quod sic explico: Evenit homines vtroque modo periclitari, & fluxu sanguinis copioso, & lento ac exiguo: novi enim mulierem cui plus quàm sex menses sanguinis guttulæ continenter fluxerunt; atque cum tantum temporis spatium auxilium expectaret; nihil vtilitatis ex omnibus quæ Medicus molliebatur percipiens, mortua est: Vtrosque ergo curari oportet, & quibus affatim, & quibus paulatim fluit, eadem curationis ratione, præter id quod exposcunt diversæ indicationes: Sanè est his differentia quædam indicationum, communis cum aliis omnibus affectionibus, celerius affligentibus celerius occurrere, aliis verò lentius: Præter hanc & in ipso modo occurrendi differentia est: nam in his quibus paulatim fluit, haudquaquam censeo permittendum vt paulatim fluat; sed potius secta vena in brachio, aut crure, vt alia indicare videbuntur, sanguis ille vacuandus est qui crastina die fluxisset, si permisisses: quia

cùm lentè fluat, si expectes, magis lædetur homo consuetudine fluendi, quàm juvabitur vacuatione redundantis: Ob hanc ergo primam præceptionem videtur *Hippocrates* de fluxu confertim facto agere: sed quod sequitur, *In aliis autem minus incrassandum est, sed medicamento sicco albo vtendum, quale est galla & alumen*, de vtroque fluxu intelligi potest: In vtroque enim, sive inquam paulatim, sive confertim fluat, cùm ob corrupti & tenuis sanguinis qualitatem fit, utile est uti crassitiem inducentibus, & retundentibus sanguinis motum: atque cùm præter hæc opus sit localia admovere, quæ obturent, censendum est *Hippocrat.* intelligere ultimis verbis, *Localia*: prioribus, *accipienda per os*: Itaque dicit, *Incrassandum siccè*, hoc est, utendum medicamentis & cibis siccantibus & crassitiem afferentibus: Sunt verò quæ id præstant duplicia, alia partium crassitie aut adstrictione, vt pultes ex amylo & lente, syrupus myrtinus &c. alia sine crassitie & adstrictione tardant sanguinis motum, ex accidenti quandam crassitiem illi inferendo, refrigerando, aut refrigerando pariter & siccando: prioribus illis utimur ad fluxus lentos, posterioribus ad repentinos: nam in copioso sanguinis fluxu, serum expectatur auxilium ex esu amyli aut pyrorum: potest tamen tunc conferre potus aquæ gelidæ, aut decoctum pentaphylli, quo vtor frigidissimo: Vsus tamen crassorum aut adstringentium paulatim facit sanguinem crassiorem, & ita in paulatinis fluxibus auxilio esse potest: At talium vsus videtur noxius, quod obstructiones faciat, vel præcedentes augeat, vnde multiplex læsio sequi potest, atque si qua fortè expurgatione vtendum postea est, impedit: ob id, quoad fieri potest, vsum talium devito: neque vulneratis, neque fluxione laborantibus, permitto, præterquam ijs qui nulla magis causa id patiuntur quam sanguinis tenuitate, quales maximè sunt quibus corruptus: In his, nisi obstructiones viscerum manifestæ sint, vti licet victu & medicamentis incrassantibus: Magna verò pars victus ita instituendi, est potu vti parcissimo, quia siccitas reddit crassiorem sanguinem: Si tenuitas sit sanguinis sine vlla obstructione manifesta, licet vti crassis cibis, & cum crassitie adstringentibus, & cibis & medicamentis: Si verò vlla obstructio sit, satius est agere victu sicco, sine crassitie, & medicamentis frigidis & siccis: Quod si viscus etiam aliquod intemperie frigida laboret, abstinebimus ab illis omnibus, solum vtentes victu sicco, vt assis carnibus, bonis illis & tenuibus, & exiguo potu: ac si res exigat, dabimus potiones dictis contrarias, calidas scilicet ac tenues, vt aperiant: Totam verò spem collocabimus in aliis auxiliis, revellentibus scilicet, frictionibus, ligaturis cucurbitulis, tandem localibus: Ego soleo pulvillum facere ex galla, alumine, balaustiis, cytinis, symphyto & mastice, quem insufflare jubeo in nares fortiter: evenit enim mox, ejus mixtione, sanguinem concrescere & vehementer venas obturari, est enim ipse sanguis fibrosus & obturans. *Vallesius comment. in eum locum.*

III. Ubi causa fluxionis fuerit *nimia sanguinis serositas & tenuitas*, præter purgationem serosæ humiditatis, opus est medicamentis calorificis & siccantibus, contra quam fieri consuevit in cæteris omnibus fluxionibus, quæ refrigerationem requirunt: Ideo *Matth. de Grad. comment.* 35. scribit se curasse vsu Theriacæ fluxionem sanguinis serosi: Itaque non solum Theriaca, sed etiam Mithridatium, & trochisc. cypheos, & omnia aromatica sanant hanc sanguinis fluxionem. *Saxonia Prælectionem Practic. cap.* 4. *Heurnius lib. de Morbis ocul. cap.* 10.

IV. *Galen.* quinto method. & multi eum sequuti, *Cucurbitulas regioni hepatis* applicari volunt, quod absque periculo fieri non posse historia sequens fidem facit, Aulicus quidam maxima hæmorrhagia narium laborans Chirurgum in consilium adhibuit, Is præter alia subsidia cucurbitulas magnas ad regionem epatis applicuit: Sanguis quidem substitit, sed inflammatio Hepatis sequuta: Ego Hepati & Lieni medicamenta frigidiuscula potius applicanda censeo, consilio *Hippocr.* 5. aphor. 23. *In his vnde sanguis fluit, aut fluxurus est frigido vtendum &c.* Præsertim ad loca vnde initium motus, nisi obstructiones adsint, quæ inde magis impingerentur, vt hæc enim condensant, constringunt, sanguinémque minùs fluidum reddunt, sic cucurbitulæ sanguinem & spiritus cum violentia quidem retrahunt, sed quia is in magna hæmorrhagia effervescit, atque vt plurimum in ipso epate est in motu, facillimè ope cucurbitularum cum impetu ad epar trahitur ibíque coërcetur. *Fabritius Hild. Centur.* 2. *Observ.* 47.

V. Hæmorrhagiæ tam interius, ad ebullitionem sistendam, quàm exterius, cum aliquo liquore dissolutum *laudanum opiatum*, & naribus attractum, præsentissimum est remedium: Viro cuidam hæmorrhagia symptomatica, à febre maligna, laboranti, ejus grana iij. cum conserva rosarum feliciter exhibui. *Horstius lib.* 10. *Observ.* 3.

VI. Vir generosus Sanguinis narium profluvio cum extremè laboraret, nec remedia juvarent, Ejus vxor Cucurbitulas, quas hypochondriis admoveri jusseram, supra pedes applicat, vnam supra dextrum, alteram supra sinistrum &, dictu mirum, sanguis præter spem subito restrictus est. *Forestus Obs.* 14. *lib.* 13.

VII. *Cucurbitulæ Scapulis admotæ*, tum siccæ, tum humidæ, fluentem sanguinem è naribus retrahunt: attamen non est vsquequaque tutum remedium, possunt enim à partibus inferioribus ad superiores sanguinem attrahere, & novo fluxui occasionem præbere. Brachiis quidam admovent, supra musculum bicipitem, quibus sanguis ad nares profluens revellitur. *Riverius cap. de hæmorrh.*

VIII. Mulier gracilis & excarnis intra septem dies ad xxx. libras sanguinis effudit, irritis omnibus apposito *cauterio actuali* in vtraque planta pedum sanata est: Eodem præsidio magna sanguinis excretio per os, ex venæ raninæ apertione, cessavit. *Zacutus Prax. adm. lib.* 1. *Obs.* 72.

IX. Juvenis robustus & plethoricus, canicula vigente, cum vxorem arctius amplecteretur, hæmorrhagia maxima correptus est: multis frustra tentatis, cùm in periculo esset à sanguinis fervore, immergi eum jussi *in labrum frigida plenum*; sic frigefacto ac inspissato sanguine fluxus paulatim constitit. *Fabritius Hildanus Centurat.* 1. *Observat.* 17. Domino N. cùm narium hæmorrhagia sæpe vrgeretur, ac de vita periclitaretur, curatus est oxycrato, cum pannis eo madidis toti spinæ admotis & sæpe renovatis. *Petrus Borellus cent.* 4. *Observat.* 7.

X. Do-

X. Dominus N. vsque ad annum xxx. hæmorrhagiæ obnoxius, adeo debilitatus & emaciatus fuit, vt mors in propinquo esset: curatus tandem fuit vino moderatè sumpto, abstemius enim erat; sicque ad viridem senectutem devenit: hepar enim nimio aquæ potu & sanguinis effusione non parum refrigeratum fuerat. *Borellus Cent.* 2. *Observat.* 87.

XI. Non semper sanguis ex venis capitis fluit, sed sæpe è vasis à tertio crassæ meningis sinu prodeuntibus gracilioribus, his dehiscentibus maxima hæmorrhagia quandoque oritur: In tali profluvio non fronti, sed vertici & suturæ coronali remedia adhiberi debent: *Bauhinus Th. Anat. lib.* 3. *cap.* 8. In tali narium profluvio occipiti topica admovenda, per sinus enim posteriores sanguis ascendit antequam in tertium derivetur: Ideo *Hippocrates* Metoni occiput tepida fovendum jussit, quò cruor liberalius manaret. *Sennertus cap. de Hæmorrh.* vide *Rhodium Cent.* 1. *Obs.* 90. *Sanctorium meth. vit. err. l.* 3. *c.* 12.

XII. *Turunda ex fungo ἰχαίμῳ*, lato, plano, vulgari parata, narium cavitati vsque ad locum vulneris immissa, incantamenti instar sistit & in momento omnes hæmorrhagias: ἐγχείρησις singularis hæc observanda, formatur inde turundula, hac observatione ut glabra pars interius vertatur, exterius spongiosa, pulverulenta: inferior pars filo lineo, quod inferius extra propendeat, leniter constringatur, inspergatur pulvis singularis coctorum laterum: intrudatur sensim in nares; si ab ea impediatur respiratio, tum pennulæ anserinæ frustulum in turundæ medium indi & recondi potest, sic vtrique satisfit. *Rolfinccius cons.* 2. *lib.* 3.

XIII. Ad sanguinis ῥύσιν à naribus devocandam, quandoque expedit venam in brachio aut pede aperire: Quippe quò plus sanguinis per arterias ad venæ sectionis locum feretur, eò minor erit affluxus ejus ad nares: Attamen hæc administratio non usque adeo semper juvat, quin effectus ejus contrarius nonnunquam accidit, cujus ratio est, quod vasa subito & non satis depleta, humores incongruos prius ejectos, & intra poros stagnantes, denuo resorbent, à quibus sanguis illico in majorem turgescentiam eruptivam accietur. *Willis*

Venæ sectionem in pede factam, ad sistendam hæmorrhagiam narium, efficaciorem esse quam quæ in brachiis instituitur, nuperrimo exemplo, eóque repetito, didici: Præterito Martio anni 1681. Vir xxx. circiter annorum, biliosus, raræ texturæ, febrem Quartanam ab æquinoctiali autumno præcedente ad vernale subsequens pertulit: hanc excepit duplex tertiana, cum tensione hypochondriorum totiusque abdominis, ac hæmorrhagia pertinaci, & ad omnia remedia rebelli, Missus fuerat sanguis è brachio, aliáque præstita, nec minus tamen profluebat; ab admotis anacollematis redundabat in os, quem concretum & copiosum exspuebat: Concidere videbantur vires, tum à prægressa febre, tum ab exhausto sanguine, vultúsque subsidebat decolor; At vero cum ardor in præcordiis esset molestus, pulsus plenus & validus, ac sanguis ἀθρόως effunderetur, jussi venam in malleolo maxime tumentem aperiri, vnde rivulose prodiit sanguis; paulo post sequutus somnus placidus (quo ante caruerat, quod vespertinæ essent invasiones febriles) ad noctem productus: dehinc hæmorrhagia simul cum febre omnino desiit, vtraque ope missionis sanguinis in pedefacta defunctus: Ad superstites obstructiones Pilulas aperientes præscripseram, quas non assumpsit, cum paucis post diebus, accedente diæta convenienti, nulla earum vestigia apparuerint; adeo ut quarto post sanguinis missionem die pristinæ valetudini restitutus sit: Alterum exemplum eodem tempore se obtulit in Juvene (cui nomen Fridericus) Illustrissimis Comitibus à *Waldeck*, à servitiis, hypochondriaco; Et hunc male habuerat Quartana tota hyeme; Remissis frigoribus, quæ ad adultum Aprilem exporrecta sunt, hæmorrhagia larga correptus fuit, sanguis è nare dextra fundebatur: Huic salvatellam dextram aperiri curavi, è qua rivulose erupit sanguis, hæmorrhagia non remittente; Linteis exceptus floridus videbatur, non loturæ carnium similis, & ichorosus: Jussi & venam malleoli in pede dextro tundi: inde sanguis ad vncias circiter septem scutellis exceptus est, qui corruptionis evidentes notas dedit: Copiosus etiam in vas aquam continens effusus est, quem cohibere, etiam detracta ligatura, vix potuit Chirurgus: Eventu, vt in priori casu, simili, nam & hæmorrhagia suppressa, & febris:

Hinc collige indolem humoris Quartanam committentis, quem sola redeuntis Solis vis edomare potest: Febrilis ille ignis tanquam in cineribus demersus latet, qui accedente ejusmodi flabello in flammam erumpit, sed innoxiam, imo salutarem, suum enim tantum pabulum & fomitem depascit & absumit, intactis solidis partibus cæterísque humoribus: Id videre mihi licuit in Illustrissimo, prædicti *Friderici* Domino, Juniore *Comite à Waldeck*, qui patienter & obstinate Quartanam à mense Augusto præcedente passus est: Mira Ipsi cum medicamentis quibusvis ἀλιπάθεια, Tandem cum adventante vere cachexiæ & leucophlegmatiæ in vultu signa se proderent, pauca prodirent lotia, plurimam hypostasin tartaream in fundum vasis deponentia, hydropem præ foribus esse prædixi: Territus ille Pilulas admittit, (à quibus minus quam à cæteris remediis abhorrebat, ex massa Pilul. de Sagapeno Camilli, cum Mercurio dulci concinnatas, ac Tartareis *Bontij*) & Prisanam laxantem, quam superbibebat; vnde mira colluvies educta est; ac febris quæ è simplici triplex evaserat, tandem iterum simplex, & paucis post diebus omnino desiit: Succedente tamen tertia, ab omnimoda ἀπυρεξία, die febre diaria, & hanc crisi; per alvum, vrinas & sudores simul, quam omnimoda excepit sanitas: Deflagravit scilicet à postremo hoc & miti incendio tota materia morbifica, Sed hæc παρέργως.

XIV. Matrona Nob. ann. 59. intermissa ætatis decrescentis ratione Venæ sectione, subito enormi sanguinis fluxu è naribus infestabatur, sanguis quasi vena tusa emanabat: Præscripsi epithemata refrigerantia & repellentia pro fronte & collo, at fluxus concitatior factus: Chirurgus turundis pulveribus sanguinem sistentibus impraegnatis narem implevit, at inde suffocationis periculum imminebat: iis remotis sanguis enormiter effluxit: Deliquia animi venæ sectionem dissuadebant: Itaque ventosam magnam prius hepatis regioni, mox & alteram nuchæ adhibeo, & confestim fluxus sublatus: Id remedium aliis profuit: A ventosa periculum initio hæmorrhagiæ. *Gothof. Christ. Winclerus Miscell. cur. ann.* 76. *Observat.* 90.

XV. *Applicationem Cucurbitularum* ad scapulas & nucham præstantissimum esse præsidium notum est, nonnunquam tamen in pernitiem ægri adhibitam fuisse aliquando observavi; Plethoricus cum hæmorrhagia narium laboraret, & ex consilio Medici cucurbitulas ad ignem sibi applicandas curaret, adeo auctus fuit fluxus vt intra paucas horas ad aliquot libras sanguis effluxerit: Vocatus jubeo vt illico à foco recedat, dorsum linimento refrigerante inungatur, ligaturas fieri brachiorum ad cubitum, & tibiarum ad poplitem, fronti linteum aqua & aceto imbutum applico, naribus pulver. meum lib. de Gangræna cap. 19. descriptum, turundis album. ovi imbutis impono: Ex his ediscant tyrones in Hæmorrhagia omni corpus non esse excalefaciendum, nec dorsum linteis calidis fricandum, nedum igni exponendum. *Fabritius Hildanus Centur. 6. Observat.* 13.

XVI. Hæmorrhagiam Vulnera venarum sequentem fascia egregie sistit, sed nimis arcte constricta facile sphacelum inducit.

XVII. In Hæmorrhagia *Narcotica* summa cum prudentia, & nonnisi cogente necessitate in vsum sunt vocanda: Calorem enim nativum extinguunt, spiritusque figunt & congelant circa membranas cerebri, vnde Apoplexia, & interceptio vasorum & vitalis spiritus inter cor & cerebrum. *H. Petræus Nosol. Harmon. p.* 230.

XVIII. Chirurgorum candidatis singulare de *radice symphyti* hic loci revelabo secretum, cujus olim *Tragus*, sed paucis solum meminit, nempe dissolvitur siccata Symphyti pulverata radix in aqua tepida fontana, probe invicem agitanda, vsque dum à visco symphyti lentescere ex parte aqua advertitur: Quod simplicissimum medicamen, cum adversus hæmorrhagias, tum fracturas & luxationes artuum solertiores Chirurgorum multis aliis compositis anteponunt: Ast si pulveratis his radicibus remiscueris vel ovi albumen, vel bolum Armenam, illico grumescent hæc mixta, bolo consumente, aut veluti imbibente τὸ κολλητικὸν symphyti. *S. Pauli Quadrip. Botan. p. m.* 274.

XIX. Solus arteriosus sanguis nutrit cerebrum, & per nares effluit: Propterea non tantum collo postico refrigerantia & adstringentia sunt admovenda, sed etiam antrorsum supra carotidas arterias. *Riolanus Encheir. p.* 251.

XX. In nares *turundæ* omnino non immittendæ, cum ad orificia vasorum pertingere non possint: quarum loco per cannulam pulveres adstringentes insufflentur, parati ex chalcantho vsto, galla cõbusta & putaminibus ovorum: sic si præsto erit pulvis ex spongia nova, pice imbuta & combusta, mirabilis à nobis compertus fuit. *Fortis Consultat.* 92. *cent.* 1.

XXI. *Pulvis rosar. & myrtill.* per nares attrahendus mihi suspectus est, prout & cæteri omnes, ob metum sternutamenti, omnino vitandi; quorum loco extrinsecus potius interciliare spatium oleo Martis inungi poterit. *Idem Ibid.*

XXII. *Frigida Fronti, ac temporibus*, etiam *nuchæ*, vbi arteriæ vertebralem ascendunt, *applicata*, vasa constringi, & sanguinis affluxum nonnihil reprimi aut repelli faciunt, Attamen male est quod nonnulli venis Iugularibus Topica infrigidantia adhibenda consulant: ita namque sanguis in recursu tardatus, vberius è naribus effluet. Porro quod vsitatum est lintea, aut spongiam aceto madefactam, pubi & genitalibus applicare, haud alia ratione quam ligatio membrorum juvat, in quantum scil. sanguinis venosi refluxus impeditur. *Willis.*

XXIII. Inter liquida non modo prima, sed instar omnium habetur *solutio vitrioli aqua fontana* facta: quidam hanc pro magno secreto, & certissimo ἰχαιμῷ venditant: Profecto eadem vulneri recenti applicata, quatenus vasorum descissorum extremitates corrugando occludit, sanguinis fluxum cohibet ac potenter sistit: Verum applicatio ista in hæmorrhagia narium, vbi sanguis ad arteriolarum oscula dehiscentia delatus, excipi debet à venis, quatenus has æque ac potius quam illas occludit, minus, ac sæpe non omnino prodest, prout sæpius expertum novi: At vero siquidem aqua nari injecta vasorum osculis non satis adhæret, sed à sanguine erumpente eluitur, priusquam virtutem suam exerere possit, idcirco potius expedit vel pulverem stypticum insufflari, vel Turundam aquæ vitriolicæ intinctam, aut per se, aut pulvere adstringente imbutam ad naris summitatem intrudi: Ego sæpe vtor, aut croco Martis, ad summam rubedinem calcinato, aut pulvere vitrioli camphorati, aut fuligine vitriolica de fundo cacabi ænei veteris derasa, cujus pulverem in hoc casu sæpe cum successu expertus sum. *Willis.* Est sane cur inventum laudemus in vulneribus cæsim inflictis, sed in punctim non perinde experimur vtilem: Quin & in hæmorrh. narium compescenda sæpe inutilem deprehendi, scilicet quoties ora vulneris vbique attingere licet, est suus ipsi honos, cæteroquin hebescere exempla docent. *Olaus Borrichius Actor. Danic. ann.* 74. *Obs.* 45. Vide *Anat. Pract. lib.* 1. *sect.* 20.

XXIV. *P. Caimus*, Professor Patavinus, juveni annor. 26. unius ac dimidii diei spatio sanguinis xviij. libras è naribus fluxisse vidit: Monuítque remedia externa fronti neutiquam, sed coronali suturæ applicanda, quandoquidem sanguis è venis jugularibus, sub eam suturam excurrentibus, erumpit. *Rhodius cent.* 1. *Obs.* 90.

XXV. Num hoc opus naturæ sit committendum, an potius (ut ego reor) medicam poscit opem? Etenim, jacto firmo hoc fundamento quod exuberans & qualitate peccans sanguis statis temporibus deponi debeat, tutius ab arte quam à natura inposterum id præstari poterit, Namque si *Galenus* de symptom. causis 6. hæmorrhoidalem evacuationem, naturali quam proximam, in usum ducendam negat, etsi tempestive fiat, scilicet quando id quod contristat expellitur, quantò minus hæmorrhagiæ narium assuescendum fuerit? Cum frequentissime accidat ut excreto sanguine qui contristabat, probus quoque cum vitæ discrimine succedat, venis nimirum laxatis, & natura in operibus suis, vtpote cœca, modum non servante, unde & nativi caloris imbecillitas, à qua mox coctiones & nutritiones vitiantur, & in immodicis singultus quin etiam, convulsiones & animi deliquia tandem consequuntur; Nec obstat naturam morborum medicatricem & præservatricem Medico esse anteponendam, quoniam tuta non est irritatæ naturæ operatio, quæ debitam mensuram vasis apertis servare non poterit, prout Medicus. *Fortis Consult.* 92. *Cent.* 1.

XXVI. *Galenus* quinto aphorism. 30. consulebat ut sanguinis profluvia præveniamus sanguinis potissimum detractione sub veris initium, quam si recusent patientes ipsi, purgandi sunt medica-

medicamento omnes humores educente, ita enim ad libitum sequetur humorum, ac sanguinis potissimum eductio, cujus pravi per sectam venam vncias bis per annum mittentes, probi libras lucrari poterimus: tuta enim non est irritatæ naturæ operatio quæ debitam mensuram apertis vasis servare non poterit prout Medicus, qui præterea purgationes arte dum molitur, in consuetudinem non ducet: etenim remissis intemperiebus partium regenerantium, eadem opera Medico purgandi, & naturæ improbum sanguinem deponendi atque expellendi cessabit occasio, quam nobis operantibus augmentum potius suscepturam metuendum esset, ob arteriarum pulsationem consueto fortiorem atque frequentiorem, in ipso capite postremo observatam, naturæ gravius afflictæ & vehementius operantis indicio. *Fortis consult. 92. cent. 1.*

XXVII. *Quibus sanguis multus fluit e naribus, si quidem decolorationes immoderatæ adsint, iis parum prodest; qui autem præ rubro sunt colore, in iis non ita se res habet. Et quibus capita facile tolerant, prodest, quibus vero secus, minime. Hippoc. 6. sect. 6. Epid.* Coloris illa sublatio sanguinis penuriam & succorum in aliam speciem mutationem significat: quare ita affecti missione sanguinis non juvantur: color vero ruber significat abundantiam sanguinis, quare ejus evacuatione juvantur: Quoniam autem non est satis vt evacuatio juvet, & eam affectio postulet, nisi etiam facultas ferat, considerandum etiam an habeat homo firmum caput an debile: Nam cum missio sanguinis partes omnes, & omnes facultates quæ corpora nostra regunt, possit debilitare, quæ omnium maxime penuriam sanguinis persentiscit, caput est; quia est pars princeps & exanguis cerebrum, & ex sanguine habet animalium spirituum refectionem: Qualia autem sint capita quæ fluxum sanguinis bene tolerent, explicat Hippocr. sect. 1. lib. 2. Epid. dicens Capita firma esse magna cum magnis cervicibus; nam magnitudo & amplitudo partium, cum est cum bona figura, & bona partium concinnitate conjuncta, robur facultatis formatricis indicat: Ergo magnitudo capitis concinna, & cum idonea figura, significat non solum animalis, sed & naturalis facultatis robur: illius, quia ejus facultatis origo est: hujus, quia ab ea est formatum: Si vero ambæ hæ robustæ sunt, vitalis etiam robusta, quæ calorem naturalem illis impertitur, calore enim aguntur omnia, & calor omnia dilatat. *Vallesius comm. in citata loca.*

XXVIII. Si pendet ab intemperie jecoris fervida, ea est corrigenda, In quem finem aquas Acidulas præ cæteris remediis eligendas censemus, & potissimum in Valle Solis agri Tridentini scaturientes, singulari prærogativa, quæ vtpote vitriolatæ, præterquam quod jecoris & viscerum calorem contemperare, vapores & sanguinem sursum influentem sistere poterunt; per nares quoque ductæ vasa firmabunt: Reliquas omnes Acidulas, licet refrigerantes, calidas erumpentes, suspectas, imo noxias habemus, vaporibus enim sulphureis caput replent, humores sursum compellunt, verbo, hæmorrhagiam narium facilius excitare possunt. *Fortis Centur. 1. Observat. 91.*

XXIX. Aestate bibantur Acidulæ chalybeatæ per mensem, quibus in hoc casu non datur præstantius remedium. *Willis.*

XXX. Quæstio est vtrum αἱμαρρογῶντας in, vel extra lectum detinere oporteat? Extra dubium est languidos, & crebræ hæmorrhagiæ obnoxios, nisi forsan tentaminis curativi gratia, excitandos non esse; quoad alios minus imbecilles ita statuendum videtur, Quorum sanguis ob poros constipatos non facile transpirat, atque à lecti calore incitatus iste in turgescentias majores & eruptivas aptior est, expediet eos non tantum extra lectum, donec sanguis effluet, manere, verum insuper nonnunquam per applicationes externas, in toto corporis habitu, aut saltem in plerisque membris infrigidandos esse: Quamobrem *Fabritius Hild.* narrat se quendam maxima narium hæmorrhagia correptum, post multa præsidia ordinaria incassum tentata, labro aqua frigida impleto immersisse & subito curasse: Cum pari item successu *Riverius* alium simili modo affectum, lecto exemptum, & super mattam laneam in pavimento recumbere jussum, linteis oxycrato madidis per totum corpus fovebat: Attamen hæc methodus non passim omnibus, aut omni tempore convenit, verum e contra, quorum sanguis halituosus, & poris apertioribus potitus, facile evaporat, & à calore moderato ambiente in sudorem exolvi, & proinde sedatius habere solet, eos intra lectum manere convenit, non modo dum sanguis erumpit, sed quandiu eruptio ejus subinde redire periclitatur; Profecto ob hanc rationem est quod plures hæmorrhagiis immanioribus obnoxij, durante æstate, quando liberius transpirant, eo morbo immunes degunt: vrgente vero frigore brumali, ob poros constrictos, insultus eos magis crebros ac diros patiuntur. *VVillis.*

XXXI. Inter alia symptomata quæ ab affectu hypochondriaco & scorbuto producuntur, non minimum est hæmorrhagia narium crebrior: Scorbuticus 55. ann. variis symptomatibus scorbuticis afflictus, tandem & insigni narium hæmorrhagia corripitur, quæ frequentius redeundo vires admodum frangebat, omnia erant frustra; vt igitur serum sanguinis nimis fluidum & acre temperaretur, ejusdem à reliquo sanguine διαχώρησις impediretur, propinavi spiritum vitrioli cum essentia violarum, pro aciditate moderanda mixtum: Dictum factum, hactenus per duos amplius annos perfecte malum emansit: Alii bini hypochondriaci, cum alter singulo mane cum ἀναῤῥοπία humorum ex ventriculo, alter vage hæmorrhagiam narium pateretur, ab eodem medicamento auxilium sensere: In quartana vero, ad hydropen inclinanti, duplici, conjuncta narium hæmorrhagia, novis in dies paroxysmis ebulliente sanguine, non ita feliciter adhibitum medicamen, nihilominus sensim & sensim fluxus cruentus narium destitit: Adeo laus hæc debetur acidis, quod & sanguinem coagulent nimis fluidum, & attenuent grumescentem, *G. Wolfg. Wedelius misc. Cur. anni 72. obs. 106.*

XXXII. *Fab. Bartoletus*, Professor Mantuanus, retulit desperatam narium hæmorrhagiam, se præsente intra medium horæ quadrantem quasi miraculo cohibitam à cribellario quodam, postquam digitis narium interstitium valido nisu compressisset: Quin hæmorrh. vulneris desperatam sola pollicis appositione iterata repressam perhibet *Thuanus*. lib. 75. histor. *Rhodius cent. 1. Obs. 91.*

XXXIII. Nobilis sanguinis eruptiones crebras & immanes, modo ex venis sedalibus, modo ex naribus passus; post multas venæ sectiones, vsum Iuleporum, decoctorum refrigerantium &c. tandem vsu pulveris sequentis, cujus dozin sexta quoque hora cum Iulapio sumebat, ℞. *paoniæ mar.*

coralli rub. margarit. ana ʒj. eboris, ocul. cancri, lapid. hæmat. ana. ʒß. lap. prunell. ʒj. f. Pulvis, dozis ʒß. ℞. *aq. cerasor. nigr. ℥viij. meliss. cinam. hordeati ana. ℥ij. theriacalis ʒj. syr. e corall. ℥iß.* additis ligaturis quibusdam locis ex ritu constanti, & subinde aliis pro data occasione, tum ad sistendos, tum adintercipiendos vasorum spasmos, Sine vlla morbi recidiva brevi convaluit: Reperi enim affectionem mere, aut potissimum spasmodicam fuisse, quippe cum sanguis quotidie erumperet, pulsus erat debilis, extrema frigebant, & vasa omnia, quasi nimis inanita conciderant, Porro æger vertigine fere continua, ac cordis tremore, & subinde leipothymia, aut metu ejus afficiebatur: Profecto tantum aberat vt sanguis ob plenitudinem, aut turgescentiam nimiam e vasis erumperet, vt potius e contra rivus ejus admodum depressius & tenuis vix circulationis fluento sustinendo par videretur; Attamen, quod res fuit, sæpius in die persentiscebat in corpore suo aliquid, modo sursum modo deorsum sub flatus specie confestim obrepere, & plerumque motus istius tendentiam, sanguinis è naribus aut hęmorrhoidibus effluxus sequebatur; hinc vt facile concludere esset vasorum sanguiferorum fibras, quibus contrahuntur illa, motrices, spasmo affectas, sanguinis fluvium, vtvt tenuem, illuc inordinate corripuisse, & subinde in eruptiones compulisse. *Willis.*

XXXIV. Sanguis per nates excretus semper purus apparet, quia guttatim effluit, sic statim refrigeratur: vnde impuriorum partium secretione non facta, puriores toti ruborem conciliant: Sanguis è brachio detractus, quia affatim effluit, calorem in vasculo diu retinet, à quo partes impuræ separantur, vnde fæculenta fundum petunt; biliosa verò & pituitosa supernatant, ideo sanguis impurus apparet. Si sanguis è brachio guttatim efflueret, purus appareret, quia concretio fieret illico, non secretio partium heterogeneatum: Imo si sanguis copiosè effluens pelvi latiore excipiatur, purus etiam apparet, quia citò refrigeratur. *Riverius è Zacuto Princ. med. hist. l. 1. qu. 33.*

XXXV. Vtuntur plerique Ligaturis hæ minus probantur, licet à Galeno proponantur 5. meth. 6. Ligatura enim cùm primùm solvitur caput implet, partesque omnes ex quibus sanguis fluit: is enim sub ligatura retentus, vinculo soluto, effraenis factus, in imbecillem labitur locum: *Saxonia Pral. Pr. c.* 24. Ego non libenter ligaturis vtor, tum quod subjectas partes spiritu & calore influente privent, tum quod compressione musculorum sanguinem fluentem exagitare & impellere videantur. *Enchir. med. Pr.* Has iam olim exagitavit Asclepiades, citante *Scribonio Largo. Vide Auger. Ferrerii castigationes, cap.* 27.

XXXVI. S. Clericus, sanguineus & robustus, hæmorrhagiæ narium à juventute obnoxius, adultior factus metuens aliquod inde periculum, ad ejus præcautionem amuleto quodam appenso fluxum inhibuit, vnde apoplexia correptus: 12. horis ab obitu sanguis copiosè & è naribus & ore manavit. *Hildanus cent. 3. obs.* 11.

XXXVII. Animi deliquii interventu (quo potenter sanguis & spiritus ad interiora retrahuntur) contumacissimam hæmorrhagiam curatam vidi in Illustriss. N. Hic remediis nihil proficientibus, se alvum velle deponere dixit, è lecto surgens animi deliquium passus, à quo excitatus, sanguis multò minori fluebat impetu: & exhibito sale prunellæ ad ʒß. in aqua frigida, statim fluxus omnino cohibitus: Propositum id remedium jam ab Hippocr. 3. Epid. 7. circa quod notandum ait Galenus 5. meth. 5. tantùm convenire quando sanguis effluit è venis quæ ad corporis superficiem desinunt: quando enim ab interioribus profluit, vt in hæmoptoë, mensium fluxu immodico, aut vulneribus partium interiorum, fluxum potius augebit, retractione caloris ad interiora, & ad eas partes à quibus sanguis fluit. *Riverius cap. de hamorrh.*

XXXVIII. Quidam hæmorrhagia correptus quam nulla remedia sistere poterant, timore tandem magno suborto, ea suppressa: Iussi ad iram incitari, ac indignato craterem magnum frigida plenum in tergum cum strepitu projici; hinc statim timore oborto, sanguis constitit. *Dom. Panarolus Pentec. 5. Obs.* 27.

XXXIX. Quamvis plerique sanguinem, ex brachiis aut pedibus resectis fluentem, ferramentis candentibus sistere soleant, pulveribus tamen potiùs adstringentibus id faciendum notavit Paulus Marquardus Slegelius, quia venarum atque arteriarum extremis jam adustis, sanguis tam facilè non inveniat viam ad motum, quem tanquam in circulo quodam obtinet, conservandum, vnde gangræna oriatur: hinc factum vt suo tempore Parisiis, in Nosocomio dicto *l'Hostel Dieu*, è quinque hominibus quibus brachia & tibiæ amputatæ, vnicus evaserit, cui scilicet ignis non fuerat admotus, sed pulvis D. Bonneto. Chirurgo Exercitatissimo familiaris, ℞. boli Armen. sangu. dracon. gypsi, terræ sigillat. aloës, mastichis, gallar. vstar. ana. ℥ij boli vulgar. ℥iv. farin. volatil. ℥iij. pic. resinæ, sang. ℥ij. myrrh. ℥iß. f. pulvis. Nos tamen *Patavii vstionem* feliciter vsurpatam vidimus. *Velschius Observ.* 93.

XL. Profecto *ferri candentis admotio* ab ἀκρολιεαζμῷ res horrenda est, quare remedium propono sanguinis impetum, quasi incantamento sistens, Alumen solum est, è quo turundulæ fiunt, & post membrorum extirpationem, eæ in magnarum venarum orificia intruduntur quantùm licebit; deinde spleniis multis admotis & pulveribus adstringentibus res peragatur: Sic fuit alius qui venæ brachii sanguinem sistere non poterat, quam ego imposito alumine constrinxi statim. *P. Borellus. Centur. 4. Obs.* 50. vide plura. tit. de Gangræna.

XLI. Iuvant *quæ escharam inurunt*, vt colcothar, cujus vnius præsidio Illustr. Princeps Auriacus à fatali sanguinis profluvio revocatus fuit: Is cùm singulis diebus immensam sanguinis copiam profunderet, à vulnere quod venis jugularibus illatum fuerat, nullis auxiliis ab hæmorrhagia liberari potuit quàm strepto, ex digestivo, vt ajunt, illito, ac pulveri colcotharis affatim involuto, quod vulneri intrudebatur; Voco colcothar vitriolum vstum. *Heurnius cap. de hæmorrhagia.*

XLII. Legi in historia Batava vulneratam jugularem venam in collo Celsissimi *Arausionum Principis Gulielmi* primi, imposito supra eam digito obturatam, sanguinisque ex eadem fluxum inhibitum fuisse: hoc artificium jam olim à M. Gattinaria propositum: vicem digitorum præstare possunt ferramenta comprimentia. *I. van Horne Michrotechn.* §. 14.

XLIII. Quidam cùm in paroxysmo Epileptico, linguam, illic vbi venæ majores sunt, mordicus læsisset, tanta hæmorrhagia sequuta est, vt nullis remediis sisti potuerit, jamque viribus collapsis mors

mors immineret, Chirurgus insignis Pilulam formavit ex lana, eamque in aqua aurifabrorum intinctam, stylo in vulnus & venam illic apertam penitius intrusit, paulò post sanguine omnino subsistente. *Platerus Observ. l. 3. pag. m. 773.*

Hæmorrhagiæ exemplum à vulnerata grandi arteria in femore, per huius ligaturam suppressæ, vide apud Severinum Chirurgiæ Efficacis part. 2. p. 51. An per arteriarum suturam possit cohiberi vide Zacutum med. Princ. l. 2. hist. 42. &c.

XLIV. Quidam vulneratæ carpi arteriæ argenteam superligant monetam: ligatura tamen ista, quam satis strictam esse oportet (laxior enim sanguinis profluvium neutiquam cohibet) valde periculosa videtur, ob imminentem manus extremæ gangrænam, & huic facile succedentem sphacelum: Vnde saluti hominum magis consultum fore existimo si omnes Chirurgi (in fortuitis carpi vulneribus, aut arteriis ibidem studio apertis), paratum habeant instrumentum ex variis è ferro laminis confectum, pluribusque foraminibus perforatum, vt gossipio & linteo induci, ac cubito instar manicæ adaptari, claudi atque aperiri possit: hoc vmbellata sua cochlea, comprimendo fortiter vas incisum, periculosum sanguinis arteriosi fluxum subitò sistit: Meo tempore Patavii exercitatissimus vixit Arteriotomus, qui ad vehementes & pertinaces capitis dolores curandos, consilio medicorum arterias carpi sæpissimè incidit feliciter, emissaque ordinata sanguinis quantitate, vulnus prædicto instrumento tam artè compressit, vt ne guttula quidem sanguinis efflueret, nullaque ex valida vasorum compressione metuenda alias affectio superveniret. Si itaque præter spem, aut Chirurgi aut ægri, ab imperitis & festinantibus barbitonsoribus, pro vena basilica comes arteria secetur, vnde plerumque vel vita cum sanguine aufugit, vel exoritur aneurisma, quod malè tractatum mortis causa esse potest, suadeo vt præter remedium à D.D. Greg. Horstio Chirurgic. observ. 1. propositum, arteriæ in flexura cubiti læsæ instrumentum, rostro ad carpum simile, statim adaptetur, quod arteriam comprimendo fluxum sanguinis protinus sistit & periculosi aneurismatis generationem tutissimè prohibuit. Ego hujusmodi defectu instrumenti, arteriis in cubito ex imprudentia læsis integrum, suoque lapideo cortice adhuc vestitum nucleum mali Persici, felicissimo successu superligavi: In Helvetia arterias temporum, casu vel arte ruptas & incisas, convexa parte corticis ligneæ, quam nux juglans habet, apposita feliciter comprimunt. *Scultetus Tabula 18. & 55. Observatione 96.*

XLV. Cauterium actuale extremum est remedium, quod subito vrendo, si venas vel arterias, per quas sanguis emanat, tangere possit, eum sistit: Fitq; hoc ferro candenti pro ratione vulneris fabricato, & vel extremitate qua vrere debet, in acutiem, si in angustum locum immitti debeat, vt dentis evulsi spatium, vel globulum rotundum majorem minoremve desinente; Vel lata superficie in amplis vulneribus prædito: Qua ratione in membris abscissis vulnus lamina ardente vrere solent: Quod tamen parvo interdum successu, præsertim si in ipissa partis carnosa sede sectio facta sit, perficitur, cum venarum amputatarum & retractarum vstio hæc orificia minimè, sed solum fere carnem tangat, & in mora hac, antequam emplastra apponantur *magna fiat sanguinis profusio. Platerus.*

XLVI. *Si ex Arteriis sanguis effluit*, medela difficillima est, 1. itaque impediamus V. S. ne sanguis in arteriam fluat, sic enim impetus ruentis sanguinis cohibetur: deinde occludamus arteriam, in qua totius negotii difficultatis cardo vertitur, Locum enim quo arteria est, vel tangere possumus, vel non, Si tangere possumus arteriam, digito vel premimus & claudimus: Ita in hæmorrhagia narium, pressa arteria jugulari carotide fluxui medemur; aut si ligaturam facere possumus, ad illam recurrimus: Si vero locum in quo arteria est, tangere non possumus, vtimur refrigerantibus in vasis, adstringentibus in carne: Sic *P. Borellus* cent. 1. obs. 95. linteum frigida madidum testiculis obvolvit, & à vena secta solo alumine aut colcothare tangit, cent. 4. obs. 7. *Hartmannus* arteriam funiculo sericeo, si tangere potest, constringit, postea aperturam colcothare replet, ac decenti ligatura emplastro diasulphuris in plusculos dies cooperit: tandem vt omnis putredo arceatur, membrum affectum linteolis madidis, ex calido lixivio lapidis salutis infusis, aliquando fovet. *Frid. Hofmannus, m.m. lib. 1. c. 20.*

XLVII. An ad sistendum sanguinem arter. arteriæ sutura est ex vsu? Quæstioni respondet *Nicolus* serm. 7. sum. 1. tr. 4. c. 33. negative, quia arteria cartilaginosa est & dura, quo fit vt quamvis divisa labia jungantur, non coalescant: hocque expresse sensisse Galenum affirmat in lib. 5. meth. cap. 3. *Neque enim suere fas est arteriæ venæve vulnus, veluti dixerunt qui nullam à vulnerata partis substantia naturaque* sumi indicationem *ajunt* &c. Sed obstat *Guidonis* authoritas, in venis & arteriis suturam concedentis, quod veritatem obtinet si sola arteria suatur, non autem conjunctim cum carne ipsa, sicut suimus peritonæum cum ipso abdomine: qua ratione si non per primam, saltem per secundam intentionem agglatinabitur, Ex quo patet solutio ad Nicoli argumentum. *Zacutus.*

XLVIII. Notissimus hodie *liquoris* illius *styptici vsus*, quem Gallus ante triennium per Europam circumtulit: Est sane cur inventum laudemus in vulneribus cæsim inflictis, sed in punctim non perinde experimur vtilem: Quin & in hæmorrhagia narium compescenda sæpe inutilem deprehendi: Scil. quoties ora vulneris vbique attingere licet, est suus vbique honos, cæteroquin hebescere quod sequitur exemplum docet: Quidam in duello saucius ictum gladii excepit interna brachii dextri parte, paulo suprą cubitum; penetraverat autem ferrum largo & profundo vulnere ad ipsam vsque alam, fissa quoque arteria: Chirurgus vulnus tractavit ad xi. vsque diem, quo improviso tanta vis sanguinis subito prorupit vt æger in deliquia ageretur: ideo ventum ad aquam stypticam, qua per aliquot dies subinde injecta sistitur tandem sanguis, sed succedunt spasmi, tumores brachii & mors xviij. die: Aperto cadavere, deprehenditur arteria adhuc quidem aperta, sed via quam gladius fecerat, circa arteriam grumis ab aqua styptica genitis obsidetur, quo minus cruorem profundat &c. *Olaus Borrichius in actis Medicis Th. Bartholini annor. 1674. 75. & 76. p. 78.* In Hæmorrhagia narium vsurpatam vidi anno 1677. mense Decembri, a qua constitit quidem sanguis, sed subsequentibus terrificis symptomatis: Virgo xviij. annos nata, filia Mercatoris Genevensis nomine *Volaire*, incidit in febrem continuam, cui intra xxiv. horas binæ exacerbationes aderant; secunda die accessit diarrhœa biliosa, cum hæmorrhagia narium, e quibus libræ duæ sanguinis ea die prodierunt, Tertia die

accersitus, me præsente, intra horulæ spatium duæ scutellæ impletæ sunt, quarum quæque unciarum novem erat capax: Aperiri jubeo venam brachii, anacollemata admoveri, collum linteis posca madidis circumdari &c. Cum omnia essent irrita, & sanguis rivulose flueret, Chirurgus turundam gossypinam dicta aqua madidam in nares intrusit, unde substitit quidem sanguis, sed successit ingens capitis dolor, & gravedo insignis ad imum frontem, febre ingravescente; sed misso e talo sanguine, cucurbitulis dorso & lumbis admotis cum scarificatione: educto sanguine hirudinum ope, fronti, infra auriculas & temporibus affixarum, desiit xi. die febris, capitis dolor, & pulmonum oppressio, quæ his se adjunxerat, Hinc constat temere non sistendam hæmorrhagiam, ac potius per revellentia quam styptica.

XLIX. Caput non perfundendum frigida, nisi revulsiones præcesserint, quibus sanguis vel ad inferiora corporis, vel ad posteriora capitis retrahatur, alioquin intro compulsus per refrigerantia, venæ, quæ in alto sunt, implebit: Galenus 5. *met. med. c. 6.* Itaque augebitur fluxus tum hac de causa, tum quod calor, per antiperistasin intus collectus, sanguinis motum & impetum adjuvat: Aut si sanguis retineatur, convulsio, apoplexia, parotis, aut, sanguine in asperam arteriam procumbente, dyspnœa sequetur.

L. Quin & hoc suspectum est quod vulgus linteum frigida madidum toti collo mox inter initia injicit: Etenim metus est ne viis inter cor & cerebrum præclusis apoplexia aut syncope accersatur: *Sennertus.*

LI. Si pulvis aut liquor in nares immittendus est, os aqua frigida plenum teneatur, præsertim ubi medicamentum vim causticam habet, ne de hoc per palatum aliquid in os incidat: Sed & aliàs æger quoque supinus jaceat, reclinato priùs capite: Quod si naribus obstructis sanguis intus per gulam defluat, repurgatis naribus, ore frigidam etiam contineat. *Sennertus.*

LII. Ad Hæmorrh. etiam arteriis incisis, nihil præstantius inveni Empl. *Galeni* (cujus encomium vide apud *Zacut.* Pr. adm. l. 1. c. 85.) ex aloë, thure, pilis leporinis exactissimè tritis, & ovi candido permistis, quo vulnus impletur ad obturandas arterias: Quod si hoc pretiosissimo remedio non sistitur, optimo successu exhibeantur gr. iv. *spernioli compos. Crollii*, nec non circa collum (ob vulnus musculi temporalis &c.) applicetur Empl. cujus mentionem facit *Ionstonus* Id. med. l. 8. tit. 6. c. 2. ex argilla furnacea & aceto rosar. acerrimo compositum, fasciæ quatuor digitis transversos latæ inductum, & quoties exsiccatur renovetur, donec sanguinis fluxus consistat: consistit autem sæpe post horam dimidiam, vel etiam citius mirabiliter: Hæc tria remedia annotare placuit, quia omnem deploratam hæm. sistunt. *Scultetus Tab. 29. parag. 11.*

LIII. Præsupposito immoderata sanguinis profluvia contingere, vel *mobilis* ipsius, *seu sanguinis culpa*, vel *continentium vehentiumque vasorum*, Dicimus Ischaima vel ipsum respicere cruorem, interius quidem, quatenus v. g. tum *rarefactionem & ebullitionem inhibent*, seu *præcipitantia*, terrea omnis generis, ex coralliis, lap. hæmatite, spodio &c. seu *temperantia*, *aquea & refrigerantia*, aqua bursæ past. plantag. portulac. nymph. sperm. ranar. phlegma alum. &c. seu *coagulantia & congelantia acida*, tinctura rosf. violar. spir. acidi: Sic aliquos curavimus scorbuticos, hæmorrhagia narium corripi frequenter solitos, solo spiritu vitrioli cum tinctura violar. maritato; acida enim obtundunt & invertunt volatiles & nimis mobiles particulas, figunt quasi, concentrant & exundare prohibent (*vide* §. 31.) Tum *ichorescentem incrassantia & adstringentia*, quatenus serosior est, acrior, fluxilior, unde à roborantibus partim & tonicis, partim fortius adstringentibus & concentrantibus auxilium speratur: Sic omnes fere radices rubræ sistunt sanguinem, tormentilla, bistorta, alkanna, Eximius pulvis Heurnij ad omnem, inprimis hæmoptysin, ℞. *sem. hyoscy. albi, papav. a. ana.* ℥j. *lap. hæmat. corall. r. ana.* ʒß. *camph.* ℈ß. da mane & vesp. ʒß. addit quandoque terram Lemniam, & cum cons. rosar. facit Electuar. Tum *figentia*, communia omnium fluxionum præsidia, laudanum opiat. &c. *Wedelius de 5. m. Fac. pag.* 531.

LIV. Exterius valent tum revellentia atque motum inhibentia in contrarium, Sic *v. S. in adversa* parte instituitur sæpe commode; sic cucurbit. sicca ad nucham applicatur, arcanum recentiorum remedium, fiunt ligaturæ extremorum &c. Tum *refrigerantia*, sive actu talia, repellentia, sive potentialia, uti oxycratum: S. *Pauli* Quadr. bot. p. 508. amylum mixtum cum bolo Arm. ovi album. exceptum, inductum stuppæ lini carminati, tantæ longitudinis ut ultra coronalem ad glabellam aut nasi radices pertingat, si applicetur vertici secundum ductum suturæ sagittalis, frequenti experientia hæmorrh. inhibere ait: Terror subitaneus, quatenus sanguinem à peripheria ad centrum desubito revocat: leipothymia superveniens sanguinem sistit; Frigidiss. aquæ, aceti vel glaciei subita applicatio ad nucham: Tum *adstringentia & comprimentia*, uti lapis hæmatites & alia; tam actuali frigore, quam potentiali constrictione à particulis martialibus terreisve, manu vel sub axillis detenta: Rad. speudomelanthij linguæ aliquandiu subditam leviorem tantum hæmorrh. cohibere novimus, non graviorem: Moneta aquæ frigidiss. prius injecta fronti arcte adalligatur, ad vasa comprimenda & refrigerationem. *Idem.*

LV. *Ischaima* quæ respiciunt canales & vasorum oscula, quibus quovis modo reseratis necessum est absolute sanguinem sibi relictum fluere, *Interius* quidem eadem sunt quæ jam diximus consolidantia, adstringentia & glutinantia, *Exterius* vero tum *comprimentia*, licet enim compressio ipsa hiatus videatur momentaneum saltem afferre auxilium, qua cessante redeat proruptio, attamen hoc pacto labiis continuo compressis, natura consolidationi invigilare potest, unde & satis commodum est remedium (*vide* §. 32.) Sic venæ sectæ vulnus toto die solo comprimente spleniolo, sic sola deligatione aliorum vulnerum cruentationes, si modo accedere possit manus Chirurgica, tolluntur, Sic exemplum habet *Verulamius* histor. nat. cent. 1. n. 66. per succedentes pollices obturato orificio vulneris *Principis Auriaci* bidui spatio, saltem consuetudine repressum fuisse, aliis irritis: quæ tamen consuetudo citra consolidationem hoc modo procuratam fieri non potuit: Sic arteriarum hæmorrhagiæ aliæ non possunt nisi sola compressione curari principaliter: Tum *Inhibentia sanguinem*, & consequenter *obturantia*, quo nomine crepitus lupi celebris est, unde *Hernius* microtech. scribit, si tenax fuerit & molliusculus, lami-

laminatim dissectus, ejusque laminæ prelo sint compressæ, sufficienter quamque hæmorrh. sistere posse, imprimis si pulvis stegnoticus aspersus fuerit, Quidam apud *Griuligium* cent. 1. cur. 42. pulvere testarum ovorum, e quibus pulli exclusi, curatus est, Tum *adstringentia*; aquea, austera, acidula, sic fungi betulini ramenta ad miraculum hæmorr. externam sistunt, teste *Crollio*, Tum *sang. coagulantia & in crustā quasi redigentia*, glutinosus enim est, vnde occurrens alteri erumpenti eundem demulcet & vasa conglutinat, Exemplum vide apud *Platerum* Obs. l. 3. p. 725. amputatis malefici manibus, brachio mutilato in vulnus galli gallin. recens factum intruso, hæmor. penitus suppressa; Sanguis animalium calidus in dysentericorum intestina clysteris loco inditur: Sive *fortius crustam inducentia*, tum actualia tum potentialia. Hæmorrhagiam contumacissimam subsistentem vidit Willis vapore sanguinis elabentis in ferrum candens excepto: Sic cauterisatio torrefaciendo sanguinem, & vasa crispando ac occludendo, vltimum est remedium, *Vide* §. 48. Refer huc pulv. sympateth. in quem sanguis stillans hinc adstrictionem producit, sed in casu tantum leviori: Vel respiciunt *Vias sanguinis liberas*, vnde improprie sanguinem sistunt & mediate *Aperientia*, quæ circulationem sanguinis impeditam in integrum restituunt, quæ ipsa in nimio fluxu mensium, & aliis hæmorrh. sæpe deprehendimus proficua. *Idem.*

LVI. Hæmorrh. simplici magis conveniunt ischaima, complicatæ secundum quid: Sic locum habent in hæmorrhagia narium, vulnereum, arteriarum, mensium, hæmorrhoidum, hæmoptysi mictu cruento, dysenteria &c. Sin conjungatur alius affectus specialis, ille adhibitionem limitat, & ipsi prospiciendum est principaliter: Sic dysenteria, & mictus cruentus a calculo, propria quoque sibi deposcunt, non absolute sanguinem sistentia & figentia, habito nimirum ad calculum, & vt vbique ad alias quoque causas respectu, quibus dum ex debitis loculis satisfit, hæmorrh. quoque illa sedatur, Quin nec omnibus sanguinis fluxionibus eadem alio fine deberi constat, quam vbi indicant primario adstrictionem, vti ineptum foret v. g. in pleuritide vel sputo cruento, remoras ponere, Par ratio est aliorum. *Wedelius de s. m. fac. p.* 237.

LVII. Topica illis locis applicanda, vbi vel immediate id opus est, vel sanguis magis refrigerari potest: Ibi enim contactu immediato, si possibilis est, orificia vasorum & hiatus obturant, hic vero intimius alterando sanguinis impetuosum motum coercent, Sic, vt summatim id repetamus, applicantur bregmati, fronti, sub lingua, nuchæ, naribus, collo, sub axillis, hypochondrio dextro vel sinistro, testibus, plantis pedum. *Idem.*

LVIII. Tandem hæmorrhagia pertinaciter obsistente ad Escharotica veniendum est, quæ venarum extremitates comburendo crustam inducunt, & sanguinem inhibent: In iis tamen magna cautio adhibenda, quia dum eschara decidit, vasorum apertio plerumque renovatur & sic fluxus redintegrari solet: Inter ea autem principalem locum obtinet vitriolum vstum, quod præterquam quod escharam inducit, ad quemvis sanguinis fluxum cohibendum est efficacissimum. *Riverius cap. de hæmorrh.* Caustica & corrosiva, vt Mercurius sublim. arsenicum, aqua fortis, colcothar, non æque adhibenda, quia tum irritant vulneris parietes membranosos, tum quoque maxima Symptomata, mortemque adeo ipsam sæpe inducunt; cogunt quidem initio venas & adstringunt, ob partes quas habent ponticas, stypticas, sed hinc corrosionem, qua pollent, explicant, & cum parte communicant: Notabile tamen est horum quædam locum habere posse, leniora, vti colcothar, & aqua fortis quandoque, deinde magis tamen in minoribus vasis & hiatibus quam majoribus: Denique id ipsum ad ferrum candens, quod nonnulli faciunt extendendum non est, quippe ignis; præter momentaneum illum contactum ceteroquin est innoxius, vel saltim nonnisi facile corrigendam notam post se relinquit. *Wedelius.*

LIX. Luigaturæ crudeles, sanguinis impetuoso motu conjuncto, inutiles, vtut enim leniores istæ ligationes extremorum, & constrictiones frontis pro remorando aliquantum sanguine & constringendis vasis non sint de nihilo, eoque nomine quoque frigida, vt lapides & similia, præter effluvia quæ præstant, arctius manu vel sub axillis detenta commendare quis posset, attamen si in his excedatur, & gratia, quæ decet Medicum, deperditur, & tantum abest vt hoc pacto fluxus sistatur, vt potius arctato spatio ferocius exundet: Legi de hoc dignus est *Heer* Obs. 13. *Idem.*

LX. Referri huc quoque potest ipsa obturatio narium fortior, per hanc enim illo casu nihil amplius proficitur quam vt in os regurgitet cruor: hinc idem hoc est ac si quis fermentantis musti vim orificio vasis obturato velit reprimere: præstat internum illum orgasmum tollere ac præcipitare: quo ablato facilis est hinc occlusio. *Idem.*

LXI. Sunt quædam quæ in hæmorrhagiis sistendis opem ferunt, v. g. acetum, spiritus vitrioli, quæ v. g. in hæmorrhagia faucium à venæ sectione &c. contracta sistunt sanguinem: sic & vitriolum album & alumen hoc passu prosunt, constant enim simul vi constipante: Acribus vero solis non est fidendum, vnde si quæritur *An caustica & corrosiva ad hæmorrhagiam sistendam sint adhibenda*; v. g. Mercurius sublimatus, arsenicum? negat sancte *Mindererus* Medic. militaris p. 319. quia 1. irritant vulnus, 2. maxima symptomata mortemque ipsam sæpe inducunt: cogunt quidem sæpe initio, *addit*, venas, & adstringunt corrosivitate sua, sed postmodum corrodunt instar ignis infernalis. *G. W. Wedelius de m. s. fac. p.* 64.

HÆMORRHOIDES.

SYLLOGE.

I. Memini me *Annam*, e *Ducibus Clivensium* prognatam, Illustrissimam *Comitem à VValdeck* gravissimo Hæmorrhoidum, diuturnoque fluxu curantem magna diligentia summoque nixu, quum viderem, viribus labefactatis, spiritibusque dissolutis summum discrimen imminere, profluvium obfirmasse, Verum cum illa inde primo die recreata, sequentibus mirifice gravari, atque circa præcordia tumere atque inflari inciperet; Vocatus sexto die, coactus venis reclusis profluvium rursus movi; neque potui tuto & secure stringere, priusquam corpori levibus vacuationibus, hepatique necessario aliis alterantibus atque corroborantibus prospexissem: Itaque dextre hic agendum, ne volentes, quod dicitur, vitare Charybdim, in Scyllam incidamus, hoc est, prospicientes minori malo, aliud gravius conciliemus. *Solenander. sect. 4. cons. 20.*

I. *a* Cùm sæpenumero nonminus sit periculum ex nimium fluentibus quàm plus æquo suppressis, iis qui ex consuetudine statisque intervallis eo modo repurgari solent, advertendum ne diutius quàm conveniat supprimantur; Itaque *sanguinis missio* utilis est, ex iis quæ in cruribus circa malleolum internum, aut sub poplite sunt venis: nam iis pertusis provocantur suppressæ hæmorrhoides, docente *Gal.* l. de V.S. Quod si corpus non admodum gravatum appareat, nec ex suppressis istis illud adhuc periculum timendum videtur, providere tamen velit, & valetudini prospicere, ne ex nimium suppressis malum aliquod generetur, profuerit præservationis gratia venam aliquando in brachio alterutro aperire: nam ita hæmorrhoidis necessitatem, causa scilicet ejus profluvii aliqua ejus parte sublata, antevertere, & naturæ in iis, certis vicibus, commovendis operam minuet: atque incommodum aliquod, quod evenire possit, vitabit. *Solenander sect. 4. conf. 20.* Pro curatione quidam docent secandam esse malleoli venam ex *Galeno*, quoniam hæc vena secta hæmorrhoides provocat: In qua re non sit præceps Medicus, stante sanguinis plenitudine, quia ex hac sectione sæpe maximo adeo impetu ruit sanguis ad partes inferiores, & præcipuè locum affectum, ut inde pejor succedat affectio; hincque viderim ego in tali casu maximas successisse inflammationes, & aliquando etiam gangrænas: Quare stante plenitudine, non secentur inferiores sed potius superiores venæ: Et hoc præcipuè servandum ubi sit intentio tantùm leniendi dolorem non provocandi hæmorrhoides: ubi enim non sit intentio provocandi eas, tutius est in omni casu secare superiores, & eo magis si eas cohibere volumus; *P. Salius Diversus Ann. in Altimar. cap.* 76.

II. Medicamenta *adurentia*, à *Celso* & *Paulo* proposita, parum tuta: Mitissima hic medendi ratio, Præmisso leniente, vaporare hæmorrhoides alternatim spongiis duabus expressis è lactis vaccini libra, chalybeati, in qua foliorum hyosciami manipulus semis ad quartas ebullierit, additâ succi cydoniorum ℥j. perseverante autem dolore vim ejus remissiorem deprehendi, si pro hoc fotu rad. althææ ℥j. folior. verbasci m. ß. ex aquæ chalybeatæ percolatæ, vinique rubri ana. ℥viij. ad consumptionem tertiæ coquantur, additis colaturæ expressæ succi hypocistidis ʒij. & opii gr. v. Lamina candente mox admota cominus hæmorrhoides contrahuntur ac veluti corrugantur: quæ in suum repositæ locum, ne denuo procidant, annulo ferreo dextrè cohibentur: quem summi ingenii viro, Paulo Servitæ, plures magno commodo acceptum referunt: Annulum verò aluta utrinque continet, quæ perinæum & clunes versus fasciis quatuor ejus capitibus adsutis lineo cingulo innexis firmatur. *Ioh. Rhodius centur. ij. obs.* 94.

III. *Galenus* hæmorrh. evacuationem, naturali quam proximam, in usum ducendam negat. 6. de caus. symptom. dicens, Quod si tempestive fiat non est toto genere p. n. tempestive autem fit quando id quod contristat expellitur, & nihilominus, Evacuationi per hæmorrhoidas non est assuefaciendum, quoniam uterque excessus est periculosus, sive nihil fluant sive nimis.

IV. In curatione quæ per medicamenta fit hepatis & lienis ratio habenda est, cum mesaraica vasa visceribus his inserantur, præsertim si calidiora sint aut debiliora: Solvendæ quoque obstructiones viscerum & venarum mesaraicarum, si huic malo dant originem: Et nos aliquando fluxum hunc contumacem pilulis ex chalybe omnino sustulimus: Eodem tempore, præ cæteris omnibus, summa cura sanguinis vitium emendandum, quod primaria fluxus causa videatur: qui si acer & biliosus, infuso rhei sæpe repetito corrigendus est, Tamarindis præsertim, docente Mercuriali, ad compescendum mitam facultatem habentibus, & decoctis & in substantia datis: quibus substitui possunt pruna nostra acidula, frequenter ante alios cibos esitata: Si

Si calidus sanguis & tenuis, incrassetur is & refrigeretur; si aqueus, desiccetur: si multus, victus sit tenuis: Nam frustra de sistendo fluore consilium suscipitur, nisi mali origo tollatur prius: Notandáque hic historia *Solenandri sect.* 4. *Conf.* 62. Memini, *inquit*, me Annam ex *Ducibus Clivensium* prognatam, gravissimo hæmorrhoidum diuturnóque fluxu curantem, magna diligentia, summóque nisu, quia viderem viribus labefactatis, spiritibusque dissolutis summum discrimen imminere, profluvium obfirmasse: Verum cum illa inde primo die recreata, sequentibus mirè gravari, & circa præcordia tumere inciperet, revocatus sexto die, coactus, venis reclusis, profluvium rursus movi: Neque potui securè stringere prius quam corpori lenibus vacuationibus, hepatique necessariò aliis alterantibus roborantibúsque prospexissem. *Riverius.*

V. Ad provocandas hæmorrhoides proponuntur clysteria vehementia & acria; ea non probo, cum ad ciendas hæmorrhoides non tantum faciant, quantum intestina & venas mesaraicas lædant. *Crato apud Scholzium, Consult.* 174.

VI. Sunt qui gladioli cuspide hæmorrhoides aperiunt, sed quibusdam immodice erumpit sanguis, vix vllis remediis cohibendus: adde quod in cacochymia vlcus à gladiolo relictum cacoëthes evadit: Præferendæ hirudines à limo suo depuratæ; sed ante admotionem emolliente fotu cutis emollienda & attenuanda: sic enim facilius partem vulnerant: Si recusant partem rostro vulnerare, ea sanguine gallinæ illinenda est. *Enchir. Med. Pract.*

VII. Tandem ratione derivationis, & vt hepatis intemperies corrigatur, maxime quia hydropis erat initium, deveni ad decoctum ex Zarza parilla Hispana, cujus xv. assumpsit decocta. ℞. *Zarzæ* ℥ ij. *infunde per* 24. *horas in* 12. ℔. *aq. fontis, bulliant ad medias: sub finem adde fol. plantag. m. j. dozis* ℥ vij. Hoc intemperiem hepatis corrigit, est diureticum, & mensibus muliebribus convenit; Et sic in casu nostro desiderabamus, vt scilicet fluxus hæmorrhoidalis comprimatur, & menstrualis vacuatio fiat: vnde nescio qua ratione hæc curatio per derivationem visa fuerit suspecta & perniciosa Massariæ, Cum potius maxime conveniat in hoc casu: Et si forte timeretur de aliquali caliditate, quæ esset in Zalza, quam paucam video, fuit ob id plantago adiecta: deinde hoc decoctum, corroborabat, derivabat, & nimiam sanguinis humiditatem exsiccabat. *Epiphanius Ferdinandus histor.* 16.

VIII. *Fernelius* lib. 6. de Part. morb. & symptomat. cap. 10. annotavit, quod quoque observavi, interdum è podice, sine dolore & sanguine, prodire mucosas quasdam & subalbidas sordes, quas falsò quidam pro pure habent: Ille veluti limum fæcemque sanguinis melancholici esse putat, quam podicis venæ eructent interdum multo tempore, post diuturnos ferè morbos melancholicos, durámque equitationem: *Platerus* hoc eadem ratione fieri scribit vt in albis vterinis fluoribus: vt sicut in illis per venas menstruas, sic hic per hæmorrhoidales natura ab alba illa materia, menstruis albis tenacibus non absimili, se repurgat: Et omnino non pus est illa materia alba, cum in ijs etiam prodeat qui nullo vlcere eò loci laborant, sed sanguis quidam crassior in materiam talem albam & viscosam, albumini ovi non absimilem mutatus. *Sennertus libro tertio Practic. capite de hæmorrh.*

IX. *Hippocrat.* lib. de vict. acut. & lib. de Hæmorrhoid. *deligationem, sectionem & vstionem* hæmorrh. proponit, vnâ servatâ: quæ tamen operatio, tanquam laboriosissima & valde periculosa, nostris temporibus obsolevit: Massaria tamen hanc operationem vidisse se semel refert, cujus historiam proponere vtile est, cum ex ea operandi modus atque eventus constet: *Fridericus Corsicus* laboraverat primum dolore, deinde immoderata fluxione hæmorrhoidum, Et cum ille multa præsidia frustra expertus fuisset, tandem *Patavium* se contulit, vbi Medici communi consensu statuerunt sanguinem esse cohibendum manus operatione; Advocatus in id Chirurgus *Neapolitanus* qui hanc rem profitebatur: hæmorrhoides incisæ, ligatæ & combustæ fuerunt: Summa operationis hæc est: Hominem primo accommodate vinciunt: deinde extrema capita hæmorrhoidum, quotquot illa fuerunt, ab intestino excarnant leviter & separant, tum propria quadam acu forti, obducta filo, fere ad extremum tota perforant, & stricte obvinciunt consuuntque; hoc pacto demum forcipe amputata venarum portiuncula, quæ ex sutura superest, ignito ferro eam comburunt: Opus sane dolorificum & fastidiosum, à ligatura, sectione & vstione: *Federico* febris atque insignis dolor supervenere, sed nonnulla sua præsidia adhibente Chirurgo, ille paucis diebus à febre, dolore, fluore, multis admirantibus, liber fuit. At prætermittendum non est eum, cum nimium sibi fideret, neque solum prætermisisset sanguinis missionem & purgationem, imò & diætam probam, proximo anno febre pestilenti objisse: Vnde observandum præceptum *Hippocr.* aphorism. 12. 6. vt vna hæmorrhois aperta servetur: Nisi, juxtà *Aëtium*, æger imminentia pericula victu frugali, exercitio, V. S. & purgatione cohibere malit.

X. *Pilulas de bdellio* rejicit *Rondeletius*, quod bdellio vero Pharmacopæi myrrham substituant, quæ sanguinem movet: At illi propriam experientiam opponit *Solenander*, quâ sibi compertum ordinario modo præscriptas, effectum promissum præstitisse, adeo evidentem vt de compositione non dubitet: Nisi siccantibus adjectis & adstringentibus adscribendus ille sit.

XI. Ego invictos hæmorrhoidum fluxus illico conpescui asperso colcotharis (vitrioli vsti) pulvere. *Heurnius lib. de morbis ocul. cap.* 10. *Aphorism.* 12. 6.

XII. Videtur sistendus *fluor diuturnus*, 1. Fluxus est toto genere p. n. 2. Resolutione spirituum debilitatur natura. 3. Corpus inde refrigeratur & alimento fraudatur: Videtur non constringendus 1. Testimonio *Hippocr.* 6. aphorism. 12. 2. Metus est recursus sanguinis ad jecur & viscera nobilia. 3. Occlusionem varia sequuntur, præsertim quartana, & ex liene icterus, vt habet *Ioubertus* lib. de Quart. cap. 9. Pro resolutione notandum, eum fluxum, quatenus fit ab expultrice coacta à sanguine superfluo & noxio, proprie & absolute loquendo fieri p. n. quare eo differt à fluxu menstruo; quod hic communiter sanis etiam constitutionibus conveniat, quatenus natura provida probi sanguinis redundantiam concessit, eandémque per vterum ablegare voluit, vt suo tempore fœtui inserviret: Hinc optime valentibus & constitutis hæmorrh. fluxus non accidit, nec procurari debet, vt ait *Solenander* sect. 3. c. 20. Quibus autem peculiaris est, & per consuetudinem naturalis, in iis singulari prudentia Medica ita

regatur, ne vel diutius supprimatur quàm corpori sit vtile, vel copiosius humorem fundat quàm valetudinis præcepta requirant: Recte igitur *Iacchinus* in 9. *Rhas.* c. 72. ait, Nunc permittendum esse, si per periodos recurrat, neque superfluus sit; nunc supprimendum, si vires lædat, vt inde concoctio vitietur & hydrops sequatur. Imò notandum hic quod habet *Salvus Sclanus* comm. in Art. Med. Gal. l. 3. per hæmorrhoidas in multis morbis & febribus vacuationem fieri, per hirudines adhibitas, quæ affigendæ, non solum iis quibus aperiri solitæ, sed & quibus vacuatio hæc insueta, si conjectamur adustum sanguinem redundare, quippe quæ corpus inutili isto levat onere & morbos simul omnes arcet quibus melancholia præbet materiam, quos *Hipp.* lib. περὶ χυμῶν recenset; Ad argumenta dicendum, Affirmantia concludere de fluxu laudabilis sanguinis, in non consuetis naturis, sine periodis accedente, Negantia loqui de ijs hæmorrhoïdibus quæ sanguinem peccantem in naturis consuetis, & neutrali quadam corporis constitutione præditis certis temporibus vacuant. *Gr. Horstius Dec. 6. probl. qu. 8.*

XIII. Sunt hæ venæ non vnius generis, vt hactenus à multis creditum, sed aliæ Internæ à Porta oriundæ, aliæ Externæ à Cava, quibus arteriæ hæmorr. sociantur per quas humores vacuandi deferuntur. Internæ solæ veteribus notæ, tanquam in splenicis & melancholicis morbis commendatæ, & aperiri possunt circa podicem, vel iis hirudines admoveri; cum aliàs Portæ intus latentis rami nulli ad cutem exeant qui incidi queant: Differunt hæ 1. Ortu, nam internæ à Portâ, aliquando à ramo splenico, vnde vas breve: Externa à Cavæ ramo hypogastrico. 2. Insertione, nam Interna inseritur in recti intestini substantiam, Externa in musculosam ani substantiam. 3. Numero, interna vna est, externæ triplices. 4. Sanguinis contenti Qualitatibus; Internæ sanguis crassus est & niger: Externarum tenuior, rubicundior. 5. Vsu, internæ deplent Portam, & splenis obstructiones juvant: Externæ Cavam, Epar, per accidens, primariò verò arteriam magnam, cor: imò earum vacuatio morbos sanguineos curat, capitis, thoracis &c. quod & *Hipp.* in aph. monuit; hinc Internæ dicuntur cacochymiæ mederi, Externæ plethoræ. 6. Sanguinis profusionis copia: Internarum fluxus non ita copiosus: Externarum adeo quandoque vt mors aut morbi graves sequantur. 7. In externarum vacuatione non adest dolor & torsio ventris, aliquando etiam nullus dolor in ano, at in internarum fluxu affligit: 8. Internas arteriæ non comitantur. Externæ cum arteriis ad musculos ani descendunt; hinc rectius dicuntur Vasa Hemorrhoidalia. *Thom. Bartholinus libello 1. cap. 4.*

XIV. *Tumoribus Hæmorrh.* sæpissime dolor & calor jungitur: tunc medicamentis potius internis & externis tractandi sunt quàm qualicunque Chirurgia exasperandi: Inter externa eximium Linariæ vnguentum; Vide *Horstium libro quarto Observat.* 42. & scrophulariæ radix recens collo appensa. Si absque doloris sensu & phlegmone intumescant, præpræm. accipio ferramentum latum, optime ignitum, hæmorrh. ita adhibeo vt non ignis contactum, sed saltem calorem percipiant, ad bonam ægri tolerantiam. In timidis hirudinibus aperio, & extracto satis sanguine, ad robur partis, spongiam vino nigro austero imbutam & expressam admoveo. *Hippocrates* ad prædictam Chirurgiam requirit cauterium capite rotundo, seu ovali, præditum. Meo judicio hic magis probatur latum, quia eodem citius finitur operatio: Quando autem non saltem intumescunt, sed vna quoque vel altera tumentium fluit, Ovale *Hippocr.* ferramentum præstantius est lato: illud enim hęmorrh. sanguinem cum conferentia fundentes facile prǽterit: hoc verò tam fluentes quàm simpliciter tumentes indifferenter quandoque exsiccat, non sine magno patientis detrimento: quod ex animadversionibus Spigelianis monere volui. Aliquando Hæmorr. internè intumescunt, ob altiorem tamen in intestino recto situm, nullo dictorum modo in conspectum trudi, multò minus repetito ferri igniti, sive lati, sive ovalis, contactu curari possunt; Quid tunc medicamentis, etiam frustra vsurpatis faciendum? Nonne aliud auxilium ex Chirurgiæ promptuario repetendum? Imò certe? requiritur enim cannula omnino solida, quæ actu frigida, & albo ovi agitato tantum illita leniter ano immittatur, ac stylo ignito sibi sæpius intruso calefiat, vt calefactas hęmorrhoides tam altè sitas paulatim exsiccet. *Scultetus Tabula xxi. Figura v. & Tabul. xlv. Fig. ij. Armament. Chir.*

XV. Hęmorrhoidum fluxus quandoque tam pertinax est vt eum, facta etiam revulsione, medicamentis adstringentibus sistere nonnunquam impossibile sit; Talem pertinaciam expertus sum Venetiis in Nob. xxvj. annorum, temperamenti sanguinei, tempore veris, laborante primum (antehac enim nunquam) hæmorrhoidibus externis nimium fluentibus: ad quem vocatus, cum nec sanguinis missio, nec cucurbitulæ siccæ dorso admotæ, nec ligaturę, nec medicamenta adstringentia, interna & externa, quicquam conferrent, jamque de vitâ æger periclitaretur, juxta *Hippocr.* & *Aëtium*, contra Aquapendentem, venarum sanguinem fundentium adustionem proposui; propositam confirmavi aphor. 6. sect. 1. & aphor. 6. sect. 8. Patiens autem cum sentiret mortem non longe distare, Chirurgiam admisit: vnde domum festinans instrumentis me instruxi punctualibus seu ovalibus, quæ retrocedens famulo, vt ea ignita redderet tradidi: quibus optimè ignitis, omnium venarum hęmorrhoidalium ostiola sanguinem fundentia sigillatim tetigi, ipsisque crustam induxi; à superioribus adustionem incipiens, ne sanguis ex intactis qui defluit, ferramenta ignita ante operationem extinguerет: Sic Nobilis pristinam consequutus sanitatem: Si natura antehac hæmorrhoides sæpius aperuisset, & ad hanc solum partem superfluum sanguinem transmittere fuisset assueta, vnam intactam reliquissem, emplastris & adstringentibus occludendam, ita vt sponte vel arte facillime reserari, & data quasi porta sanguis (qui in corpore in dies aggregatur, statisque temporibus vacuari solet) per eam expurgari posset, ad præcavendos illos affectus quorum meminit *Hippocrat. 6. aphor.* 12. & 6. Epidem. sect. 3. text. 33. & 34. *Scultetus Armam. Ch. Tab. xliv.*

XVI. *Fonticulos in brachio* dextro, femore sinistro, tandémque ad spinæ caudam quamprimum inustos proponit *Claudinus Consult. 95.* Atque vt fonticuli magis magisque prosint, pilas in ijsdem gestari jubet ex pulvere ellebori nigri & agarici simpl. cum cera excepto paratos: Ego sub cura matronam habui honestam, quæ intensissimis hæmorrhoid. cæcarum doloribus à multo tempore vexabatur, cui fonticulum subtus genu, in domestica parte excavavi, hinc cruciatus sopiti, & rarissimè nisi ex inordinata diæta infestarunt. *M. Glandorpius Gazophyl.*

zophyl. cap. 16. Vide *Zacutum Prax. Adm. l.* 2. *Observat.* 82.

XVII. Hæmorrhoidalis dolor provenit à pravis humoribus, ad venas sedis transmissis, non tantum melancholicis, vt credidisse visus est *Galenus* lib. de atrabile 4. sed & aliquando biliosis & pituitosis, ex *Avic. Fortis Consult.* 97. *Cent.* 2.

XVIII. Dolores leniendi, & meo judicio ab elective purgantibus abstinendum, ne magis humores exagitentur & incalescant, ac ad partem affectam perducantur. *Fortis ibid.*

XIX. Inter *anodyna*, primo sedi adhibeatur fotus ex decocto lactucæ, malvæ, violar. hyosciam. & papav. mox inunctio, vel injectio: Quæ tamen varianda, Cum quæ vni prosunt non omnibus prodesse observentur, quinimo nec quod vni profuit in hujusmodi affectu perpetuo eidem vtile sit. *Fortis ibid.*

XX. In *Hæmorrhoidum præt. natur. profluvio*, etsi vena aperienda sit in cubito, eo quod quæ ad caput vergit fluxio, revelli possit vena in cruribus secta; quæ ad pedes vel ad anum, vena brachii secta: Si enim impetuosius fluat per arterias sanguis ad inferiores partes, secetur autem vena aliqua brachii, non potest, non minore impetu ferri sanguis ad inferiora ob sanguinis defectum, multo nempe ejus ex vena secta profluente: Et cum faciliorem habeat exitum qua vena est aperta, necesse est sanguinem per illas arterias potius fluere quæ prompte deplentur per venam sectam, quàm per illas ex quibus in venas minus impeditus est exitus: adeóque is qui per arterias deorsum ante fluebat sanguis, vena brachij secta, non potest non cursu mutato sursum & in brachium per superiores arteriarum ramos pergere: Notandum tamen si in hæmorrhoidibus jam inflammatio facta sit, tunc potius in cruribus quam brachiis instituendam venæ sectionem, eò quod hic non tam ad humorem qui affluit respiciendum sit, quam ad illum qui affluxit, & evacuatione & derivatione indiget. Vide *Gal.* l. cur. r. per s. m. c. 18. & 13. m. m. c. 6. & 11. l. 2. ad *Glauc.* c. 2.

Sanguinis missio per venam sectam tunc competet, si ob illius redundantiam in venis meseraïcis fluor nimius ille hæmorrhoidum proveniat, licet enim tunc sanguis ab illis per venam apertam minime effluat, cum nullibi hæ venæ cutem attingant, quia tamen vena cava per eam aliquo pacto a sanguine exhausta, à meseraïcis sanguinem rapit, eo pacto per revulsionem aliqua fit illius inde quoque evacuatio, præsertimque per largam aliquam è vena patente in brachio aut manu secta factam sanguinis detractionem: vel etiam alicujus in crure aut pede apparentis & manifestę venæ sectionem, è qua sanguis extractus non hæmorrhoidum vti fluxum menstruum concitat, cum hæ venæ cum hæmorrhoidalibus minime, vti vero cum iis è quibus menstrua prodeunt, continuentur, & proin non attrahendo sed, vti dictum, revellendo, per sanguinis hanc emissionem hæmorrhoides hæ potius sistantur quam commoveantur. *Platerus Prax. lib.* 3. *cap.* 5.

XXI. In viro cui à quatuor annis immoderatior factus est fluxus, adeo vt non modo id quod molestum erat supprimeretur, sed ipse quoque sanguis probus, vitæ thesaurus, ejusdem suppressionem molitus sum, fabulis Medicorum illorum spretis qui huic profluvio modum se statuere posse dictitant, quasi pro arbitrio, & cum opus fuerit, eundem excitare & supprimere penes eosdem sit; dum interim miseros ægros in cachexias, atrophias, hydropes & interitum præcipitant; Nec minus dercidendi qui *Hippocraticum* aut *Galenicum* dogma tueri sibi persuadentes, non melancholici & crassi sanguinis solum, in cujus gratiam ab initio natura excitare solet excitare hæmorrhoides, sed probi quoque effluxum permittunt, prout progressu temporis sæpissime contingit, imo semper, præterquam in paucis qui statis temporibus moderate per venas sedis expurgantur, & a quamplurimis morbis, ab *Hippoc.* enumeratis, præservantur & vindicantur: Alij quin etiam inepte *Hippocrat.* interpretati sunt, qui inveteratam hujusmodi affectionem Chirurgica manu sanare volentibus, vnam apertam servandam videtur præcipere aphorism. 6. 12. (quod tamen non facit lib. de Hæmorrhoid.) vnde suspecta habent revellentia, incrassantia & adstringentia, quasi facillimam putent hujus vacuationis suppressionem: Ego verò cum validis præsidiis parum, levioribus vero nihil profecisse in praxi observaverim, omnem medicamentorum apparatum suppressioni ejusdem adhibeo, dummodo tamen non sit moderata, periodica, & sanguinis crassioris ac melancholici, quæ ægris molesta non est, cum levamen potius quam detrimentum ex illa percipiant. Cuius præstantissimæ doctrinæ non me, sed *Galenum* doctorem exhibeo, dum ait 4. aphor. 25. Sanguinem superne efferri qualiscunque sit malum, inferne verò per hæmorrhoides profluere bonum, quum nigra vacuantur, id est, quum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat: alioquin temere non est vacuationi per hæmorrhoidas assuefacienda: quippe quæ vtrumque excessum periculosum habeat, & quum vltra modum sanguis excernitur, & quum ex toto sistitur. *Fortis Consult.* 100. *Cent.* 2.

XXII. *Hippocrat.* 6. aphor. 12. Diuturnas curanti h. nisi vna quæpiam servetur, periculum aquæ intercutem vel tabis impendere ait: Ideo non audiendus est *Aëtius* qui omnes sanandas esse dicit; Nam si vera, inquit, fiat præparatio corporis ante sanationem, & post illam debita victus ratio accedat, non erit timor tabis, aut hydropis, aut alterius majoris mali: quod si vna servetur, non dicetur curatio, & nihilominus affliget, quia prudentissimus senex, etsi omnia ita fiant quæ dicit *Aëtius*, tamen vult quod vna servetur: si quidem 4. acut. t. 126. vbi curationem proponit hæmorrhoidum, vnam, inquit, perpetuò relinques, postea purgabis elleboro, exercitetur deinde, & sudet, & multum perfricetur: vomat ter in mense, vinum fulvum bibat, austerum, aquosum & paucum; Quibus verbis docet modum evitandi pericula etiamsi vna servetur: Nec audiendi sunt illi qui conciliant *Aëtium* dicentes, quod vbi fluxus est melancholicus, vna debet servari semper; vbi verò pituitosus, tunc possunt sanari omnes: si quidem sanguis, qui per hæmorrhoidas venit, vel quantitate peccat, vel qualitate: quovis modo eveniat, nisi vna servetur, magnum imminet vitæ periculum, & licet vna servetur, multò minus affligit quàm plures. *Fonseca Consultat.* 27. *Tom.* 1. Medicus dogmaticus in æterna memoria habere debet vrgentię scopum, qui omnes superat; quare, fluit immodice sanguis & diu, multum, superque multum fluxit, ergo cohibendus, nam imminet mors repentina, vita enim stat in sanguine, statim igitur cohibendus, nam omnis sanguinis excretio est toto genere p. n. & si repentina mors non sequitur, sequitur hydrops, cachexia &c. Quid igitur cunctandum vbi vires jam debiles sunt effectę, ac notabilem læsionem persentit

æger, & maxime quando exit sanguis à venis externis in ano? Sunt enim prope anum duo rami venarum, alij interni, seu in tunicis intestini recti, à ramis Portæ orti, ab ipso scilicet venoso vase Lieni destinato, qui cacochymiæ & fæculenti sanguinis sunt vacuationes: Alij sunt Externi, qui in musculis ani sunt, & à vena cava ducunt originem, qui plethoram evacuant, & sanguinem purum & laudabilem: Si igitur superfluus est sanguis, & à venis externis ejectus, neque est niger, vt ille qui est à venis illis internis, tunc cohibendus est omni ratione ob supra dicta, Sed si sanguis adhuc ejectus est multus, verum ab internis venis, & niger erit, quid agendum? An omnes venæ sunt occludendæ, an vna aperienda? Si hic fluxus sanguinis superfluus ex internis venis, & niger, non est multorum annorum, neque naturæ adeo consuetus (cum ea quę consueta sunt fere sint naturalia) & initio consistentis ętatis, possunt omnes claudi, si duas, vel tres, vel quatuor habuerit æger, vel etiam unam; Nam verisimile est interna viscera nullam contumacem & insignem lęsionem, vel intemperiem contraxisse, & maxime si melancholicis morbis non laboraverit homo ille; dummodo tamen quotannis per intervalla, ab exquisita & curiosa ratione victus, phlebotomia & pharmacia non abhorreat? E contra si hic fluxus est inveteratus, ac diu & diu occalluerit senectute, tum neutiquam omnes claudendæ, sed una derelinquenda; nam non poterit quispiam tam curiosa ratione victus, phlebotomia & pharmacia inviolabiliter uti, quin in corpore reliquię humoris efferi melancholici regenerari, cum in chronicis morbis in visceribus insignes semper necessario fiant intemperies, ac rebelles & contumaces læsiones, quare sine dubio major erit portio humoris melancholici, qui in dies postea regenerabitur, quam fuit artis efficacia vt totus evacuetur, cum ea est hominum conditio, & maxime temporibus nostris, ubi multo majora fiunt errata in victu quam antiquorum temporibus, Et si *Hippocrat.* unam semper servandam voluit, cur tempore nostro idem non faciendum? *Epiphanius Ferdinandus histor.* 16.

XXIII. Observandum est pessime illos errare qui *Cucurbitulas* in nimio Hæmorrhoidum à vasis apertis fluxu, cum vario ac multiplici tractu à coxendice ad collum aut scapulas facto, spinæ dorsi applicant, arbitrantes sanguinem hac ratione retractum iri: Cum tamen hoc modo, stante motu sanguinis circulari, plus sanguinis ad locum affectum alliciatur, & vasa aperiantur, augendo sanguinis fluxum in venis maioribus, qui postmodum concitatior ad cor factus, auget eius fluxum in arteriis. *Fridericus Hofmannus m. m. lib.* 1. *cap.* 20. Scarificationes, cucurbitulæ, ligaturæ, frictiones, licet revellendo in hæmorrhagiis aliis, in quibus è venæ cavæ ramis sanguis promanat, competant, hic tamen cum neque sanguinem è vena cava exhaurire, aut à mesaraïcis alio eum derivare queant, parum proderunt. *Platerus* 3. *pag.* 570.

XXIII. *a.* Quia *Dolor* sæpius negotium facessere solet, ob id illius diligentissime cura habenda est, Inspiciendúmque an pars cum inflammatione, vel solum cum calore & exarsione doleat; nam si primum, refrigerare solum ac laxare partem opus est; quippe ea quæ cum adstrictione aut repulsu refrigerant summopere lædunt, nisi dolor cum fluxione sit: Si acrimonia, ardor & dolor acerbius infestent, in semicupium descendere iubeto; mox ulceribus, si quæ fuerint, hoc medicamen impone, ℞. *Olei rosarum* ℥ i v. *cerussæ* ℥ j. *lithargyr.* ℥ß. *ceræ novæ* ℥vj. *opii gr. iv. f. vnguentum.* Quod si ne hęc quidem omnia prodesse videantur, *Narcoticis* uti oportebit, dummodo à sedatione doloris partem vino calido, aut calida aqua abluas. *Mercatus.*

Pro hoc malo tollendo *Balsamum sulphuris ad* ℥ß. exhibeo, quo calido Hæmorrhoidas sæpe, maxime post excretionem perunxit, N. ac statim ab acerbissimo & odioso isto dolore liber sanusque factus est: Nam valet hoc *Balsamum* certo in hoc vitio, nec unquam fallit, ut experimenta innumera docuerunt. *Martinus Rulandus curatio* 87. *centur.* 1.

XXIV. Illis qui *hæmorrhoidali* obnoxii sunt *fluori* obsunt clysteres, imo frequens ac nimius illorum usus fluxum hunc causare potest: Et nonnunquam ex regurgitante sanguine horum vasorum in intestinis ulcera parere.

XXV. *Hæmorrhoides* compungi multi sanguinis affluxu distentas novum non est: *Massaria* ferro magis quam hirudinibus aperiendas statuit: ubi scalprum asperius videatur, præsertim pueris, mulieribus, uno verbo mollioribus, omisso ferro capietur hamulosum pericarpium dipsaci cardui, ad illud globuli plumbei frustulum accommoda, quo certius impelli possit, sic particulam feries, humore quantum opus est exhausto: Tuto autem hanc rem modicam inferri testes plurimi. *Severinus Med. Eff. p.* 81.

XXV. *a.* *Cæcas*, ante earum apertionem quæ manu fit, imminuere consulit vel copia sanguinis ibidem jam fluxi, qui per majores venas imminui non potest, vel consuetudo, quæ suppressa nunc est, vel grandioris affectionis per eas partes curatio, vel ipsarum hæmorrhoidum dolor & tumor, qui alioqui subsidere nequeunt: Id quod tentandum est facere per insessiones, fotus, mellis appositionem pulveris zarzæ parillæ, imo succi cepæ, fellis porcini, succi ciclaminis &c. asperiori linteo vel ficulneis foliis, postea vel insessione aquæ calidæ, vel fomento calido laxabis cutim, donec quod satis sit sanguinis exierit, cavens ne fluxio ultra quam sit pergat: Si tamen nimium necessitas urgeat, & corruptionis timor, vel doloris immanitas, aut majoris mali imminentia præsit, hirudines eisdem præfigere oportet: Quod etiam facere potes *acutissimo scalpello*, & minutissimo facto foramine; quod caute & prudenter fieri debet, nam sæpe major succrescit sanguinis fluor quam opus sit, aut compesci facile possit. *Mercatus.*

XXVI. Hæmorrhoides venæ quandoque exterius prominent, non raro interius latent: fundunt sanguinem quædam, aliæ non, sanguinis excretionem præcedit aliquando dolor, sæpe citra dolorem profluit, dolent vero etiam nullo sanguine succedente: Dolor tam magnus esse potest ut per sympathiam vesica laborante urinæ succedat stillicidium: Viro cuidam *Coeca* ac *interna hæmorrhoides* molestę erant: Medicus enemata adhibuerat, quibus salem & hieram picram admiscuerat, hinc dolor & inflammatio adeo intensa, ut non minus quam hæmorrhoidum labor urinæ quoque molestum esset stillicidium, & cui prius adhibendum remedium foret, in deliberationem caderet: Huic autem mox olei violacei vncia in anum injecta bene fecit, dolore primum hæmorrhoidum, deinde & vesicę levato: Eodem vero postea aliquoties imposito, omnis dolor cito

cito conquievit. *Dodonæus cap. 50. Observat. Med.*

XXVII. *Gaspar Scioppius* longis Hæmorrhoidum doloribus cum fluxu vexatus, adhibitis frustra clariss. in Italia Medicis, Monachi cujusdam Dominicani consilio, cum sua urina partem lavisset, fumumque sulphuris per tritorium excepisset, plane convaluit. *Velschius.*

XXVIII. Vena quæ inter minimum & annularem digitum pedis excurrit, venæ saphenæ soboles est: Nos sectæ ejus venæ beneficium experti sumus in doloribus hęmorrhoidum sopiendis, quibus & implacidos dies, ac insomnes noctes permultas duxerat N. *Severinus Med. Eff. p. 65.*

XXIX. Ego sub cura matronam habui, quę intensissimis hæmorrhoidum cæcarum doloribus à multo tempore vexabatur, cui Fonticulum subtus genu in domestica parte excavavi, hinc cruciatus sopiti, & rarissime, nisi ex inordinata diæta infestarunt. *Claudinus Cons. 95.*

XXX. Extrinsecus sistunt folia verbasci & plantaginis tusa & apposita: Insessus in aqua cum alumine & aceto, in qua ebullierit ferri scoria. His non sufficientibus ad ignem confugiendum, ferrum scil. ignitum immissum intra cannulam multis foraminibus perviam, quod remedium est *Hipp.* lib de Hæmorrhoidibus. *Fortis.*

XXXI. Sæpe ex hæmorrhoidibus sponte fluentibus humores crassos & atros evacuari videmus: At sciendum sanguinem illum nequaquam ex Liene venire, sed à plethora totius corporis in vasa illa, utpote ignobiliora deponi, ubi ob moram facile in corruptionem & putredinem cadere potest, ita ut apostematis speciem præ se ferat, & hęmorrhoides hę ex genere varicum videantur. *Walæus met. Med p. 86.*

XXXI. *a.* Sexagenarius *dolore* hæmorrh. molesto conflictabatur, cum tumore & inflammatione partis, qui multis remedijs non cessaret: Pręscripsi fotum ex aqua rosar. in cujus ℥vi. salis Saturni ʒj. dissolvebatur; qui fotus plures in die iterabatur: Postmodum cataplasma admotum est ex cepa alba sub cineribus cocta, & cum butyro subacta partibus æqualibus: intra biduum inflammatio sedata est & tumor magna ex parte resolutus.. *Riverius Observ. 38. Cent. 4.* Si vero sine insigni calore aut acrimonia, pressæ aut tensæ doleant, tum non utile est refrigerantia adhibere, ea enim difflatum impediunt, & impactum sanguinem magis compingunt; sed tum prodest laxantia discutientiaque admovere, quæ si pręter istas facultates etiam habeant quod dolorem sopiant, profutura sunt magis: Hic convenit Semicupium in aqua mediocriter calida, quę incoxit rad. & fol. althææ, malvæ, rad. scrophular &c. inde abstersus locus dolens illinitur oleo momordicæ, quod efficacissimum est, vel oleo ex floribus arboris Persicæ, quo ego sum in isto casu usus magna cum laude. *Solenander Cons. 20. sect. 4.*

XXXI. *b.* Facit aliquando *Doloris* acerbitas ut *stupefacientia* adhibere necessarium sit; Sic opium aliquando admiscemus linimentis: Dextre tamen id agendum, ne podex Narcoticis refrigeratus non præstet officium: *Avicenna, Philonium Tharsense*, quod describit, applicat: Ego sæpenumero recentibus Theriaca vel Mithridatio admotis, & dolorem compescui, & siccata discussáque influxa materia tumorem sustuli. *Idem.*

XXXI. *c.* Si *Profluvium* grave est, *internam venam* in brachio *secare* poterit, quod remedium expeditum est & efficax: Si Profluvium *diu duravit*, virésque attrivit, ne spirituum fiat subita eductio, partiri sectionem in vices decet, ita & viribus minus incommodi infertur, & revulsio fiet iteratis retractionibus evidentior.

XXXI, *d.* Sin nec ita impediatur profluvium, *Cucurbitulæ* sine vel cum scarificatione affigendæ: Affixæ hypochondrijs, potissimum sinistro, profluvium egregie retinent, illud præcipue quod ex venæ portæ ramo derivatur, Et scapulis primum, deinde lumbis admotæ, efficaciter fluxum retinent qui ex cavæ venæ propaginibus derivatur. *Idem.*

XXXII. Quidam à diuturnis hæmorrhoidibus (mediante tubulo & stylo ignito in anum immissis, ad exsiccandas internas & tumentes) tandem liberatus, toties recidivam passus est, quoties medicamentum purgans, quod ingrederentur vel folia sennæ, vel scammonium, ore assumpsit: Quare illi interdixi usum sennatorum & scammoniatorum: qui inde ab acerbo hæmorrhoidum dolore per multos annos immunis saluberrime vixit. *Scultetus Armament. Chir. Observat. 76.* Vere & Autumno leves laudo purgationes, omissis omnino purgantibus medicamentis, ab Authoribus propositis, dum falso innixi fundamento melancholicum & atrum sanguinem expurgare contendunt ne ad venas sedis detrudatur, non animadvertentes quod calefactione, agitatione, & motu violento purgantium medicamentorum effluxum, quem evitare intendunt, excitant potius, &, quod gravius, non atri sed probi sanguinis: Procul ergo purgantia, & sola cassia sat nobis sit, vel cum portiuncula myrobalan. addito secunda vice lenitivo. *Fortis Consult. 100. Cent. 2.*

XXXIII. Solet præterea in hunc usum usurpari pulpa Tamarindorum, quæ tamen, quia dolores excitat, quos sequi solet desidendi cupiditas, nec obstructionibus prodest, suspecta: Neque potiones ex syr. rosar. violar. solut. quia nimio impetu ducunt humores ad locum affectum, suspicione vacant. *Idem.*

XXXIV. Quæ humores purgant propinantur si obbilis in sanguine venarum meraraïcarum, aut alterius nimiam illuviei copiam immoderatius hæm. fluant. Ad præcautionem antequam hę superveniant, in illis qui hisce obnoxij sunt, frequenter & decenter purgando, proventum horum excrementorum, & ne illæ congerantur impediendo, idque medicamentis bili tam flavæ quam atræ, quam ex flava in atram degenerante potius quam fæce sanguinis nasci putamus, expurgandæ dicatis, quod eo mitius antequam illæ fluere incipiant perficietur, majoreque successu, cum humores illi excrementitii, in primis hisce vijs latentes, citius purgantibus datis à natura ad intestina propellantur. *Platerus.*

XXXV. Si propter obstructiones aperientibus utendum, Rhabarbaro tamen uti non licet, ut quod venas sedales reserare aptum sit. *Fortis Consult. 63. Cent. 3.*

XXXVI. Unguenta Hæmorrhoid. minus conveniunt, quod dilatent magis folliculos venarum, sorditiem ibi collectam, vel sanguinem etiam floridum fervidiorem exasperent, transpirationem prohibeant &c. Vnde licet apud omnes adeo Practicos deprædicentur unguenta, & in specie de Linaria in eo casu, nescio tamen quibus observationibus id confirmati scripserint, siquidem aliquoties observavimus hæmorrhoidibus cæcis dolorificis minus id profuisse, quin potius dolorem fervorémque intendisse. *Wedelius de Med. comp. ext. p. 185.*

HEPATIS AFFECTUS IN GENERE.

SYLLOGE.

Atonia Hepatis, Hepatitis.

Hepatis Dolor.

Hepatis Inflammatio. Tumores.

Hepatis Intemperies.

Hepatis Obstructiones.

Hepatis Ulcus.

Hepatis Vomica.

I. ALtimarus Epaticis frigidis negat convenire *Amygdalas & Pistacia*, 1. Quia quæ facile corrumpuntur non possunt ijs convenire: 2. quod Oleaginosa sint, at frigida jecoris constitutio his maximè læditur, eò quod obstructiones, quæ ut plurimum junguntur, ejusmodi qualitate augeantur: 3. Quod promptè in bilem convertantur. Contra affirmativa potius defendenda; ex *Savanorola*, qui amygdalas inter alia medicamenta convenientia præscribit: Confirmatur 1. Quia amygdalæ, præsertim amaræ, vim habent extenuandi, & crassos viscidosque jecoris humores expurgandi, *Gal.* 2. de alim. fac. c. 22. & 30. ubi de pistaciis idem affirmatur. 2. Juxta *Dioscoridem* l. 1. c. 136. de mat. med. illæ & pistacia urinam ciere possunt; at quæ urinam movent frigidis epaticis optimè conveniunt, à quibus & jecur roboratur & obstructiones solvuntur. Rationibus *Altimari* satisfacit *Salius* in ann. c. 82. Ad 1. Negatur, eò quod amygd. & pistacia difficulter concoquuntur: quæ autem difficulter conficiuntur, illa quoque difficulter corrumpuntur, quatenus omnis coctio alimentorum fit mediante corruptione, terminum à quo considerando: Ad 2. Ab humido oleagineo non admodum timenda est obstructio, quia oleagineum accedit ad caliditatem: Ad 3. Nec nocent quod citissimè in bilem convertantur, quia nihil timendum in epate refrigerato, quod alimenta & medicamenta calefacientia & abstergentia requirit, quod præstant amygdalæ & pistacia. *Gr. Horstius Decad.* 7. *Probl.* 1.

II. In Puella quadam primum *Intemperies* erat *calida*, cujus ratione *Hepatica* dicebatur: erat *Extenuatio*, qua in tabem tendere videbatur, aderat & *Siccitas solidorum*, quæ incrementum corporis tardabat: Cui succurri etsi non posset, prohiberi tamen augmentum erat opus: Debuit ergo in complicato affectu ad causam respici: Ea erat *intemperie calida sicca*, cujus ratione cum plurima biliosa congesta essent, ideo cœpi vacuationem medicamento, non calfaciente, aq. ſç. Villica, septies propinata ex arte: Purgationem sequuta alteratio, quam per succos efficere volui, cichorij & sonchi: Cichorium visceri gratissimum, & refrigeratione & abstersione venarum hepatis, ut & adstrictione, quam requirit: Soncho eadem vis, sed plus refrigerans: Eorum succum dedi cum sacch. per dies x. atque remitti signa caliditatis omnia visa sunt: Diæta fuit refrigerans, usus oxalidis lactucæ, portulacæ, intybi, prunor. cerasor, mepeponum: Vitavi salsa, dulcia, pinguia omnia:

Extra admota cataplasmata earundem virium, ex farina hordei & succis supra dictis: Illitiones ex cerato santalino &c. Demum ad extenuationem curandam accessi exhibito lacte: His adeo profecit vt & non modice carne repleretur, & colorem supra quam credi potest mutaret ad melius. *Iacchinus cap. 50. ad ix. lib. Rhasis.*

III. *a Doloribus* variis, & variis à causis tentatur Iecur, à Flatu distendente incluso crassoque qui difficulter dissolvitur, & nonnunquam resolventibus fit intensior ob majorem rarefactionem: aliquando copioso, qui plus justo distendat vel vasa jecoris vel ipsius involucrum: nam in carne raro contingit adesse: Præterea ipsum concitat vel gravior cujusvis partis ipsius visceris obstructio, vel inflammatio, aut solutio continui. Si *Gravativus* fuerit dolor, arbitrandum est ei plenitudinem causam præstare, maxime si tensionis sensus accedat: nam licet tensio soboles sit flatuosæ substantiæ, cum hoc tamen si gravitati adjungatur, longe certius plenitudinem arguit: quapropter sanguinis detractione protinus vtendum est (nam ex hac causa concitati dolores ocyus inflammationem accersunt) si plenitudinis totius signa sub sint: Verum si humores biliosi, acres, mordaces commoti, aut in cavis Iecoris partibus interclusi dolorem concitaverint, tunc quidem cautius & prudentius agendum est; nam facile auxilio importune adhibito affectio visa est commigrare in inflammationem: quippe tunc licet sanguis non abundet, mittendus tamen ex basilica lateris dextri, tum vt visceris calor mitescat, tum vero vt nihil sanguinis, dolore concitante ad eam partem evocetur, quo citius fiat inflammatio: tum etiam vt expeditior subsit ad expurgandos humores via: Quod sane opus non confertim & subito, sed paulatim lenteque & per vices fieri debet, subsistendo parum infra, quod membrum affectum ex præcipuis sit, copiosamque vacuationem non admittat. *Mercatus.*

III. *b* Triplici modo Epar calidis repletum humoribus hypochondrium attollere solet in morbis acutis, 1. quando humores e propriis conceptaculis egressi per visceris parenchyma diffunduntur, tumoremque constituunt durum simul & dolorificum, qui proprie Inflammatio appellatur: 2. quando iidem humores vasa epatis majora tantummodo replentes, distensionem faciunt quandam, ob quam hypochondrium elevatur: 3. Cùm venæ omnes per epar discurrentes replentur adeo, vt tumorem tactu manifestum efficiant: Et sicuti in his partes affectæ sunt diversæ, ita etiam & tumoris conditio & symptomata consequentia varia sunt, ac proinde varia curandi ratio: In primo enim humores tumorem constituunt durum & dolorosum, orbicularis plerumque figuræ. Cùm vero iidem humores vasa majora tantummodo replent, id pluribus fit modis, quia aliquando ibi consistentes, fervoremque sive putredinem concipientes, febres acutas & malignas inducunt, licet tumorem nec oculis nec tactu conspicuum in hypochondrio constituunt: Aliquando copia & motu tantummodo peccantes, dum ab infernis regionibus supernas petunt, cumulatè irruentes in epar, venas ejus majores & proximiores, a quibus ligamentorum instar suspenditur, supra modum replent, vnde breviores effectæ epar sursum trahunt, indeque hypochondrium elevatur: Quam tumoris speciem hypochondrium revulsum vocat Hipp. Signum raptus humorum ad caput: Distinguitur tumor hic ab aliis, quia in superiori parte magis ad costas apparet, & sub eo vacuitas quædam persentitur in parte vbi extremitas epatis naturaliter situatur: durities tamen in tumore non persentitur, neque dolor: quia in epate non est affectio quæ ipsum lædat; aut in magnitudinem attollat; tactui tamen tensio quædam persentitur in parte tumescente; & tandem hæc affectio brevi tempore permanet, humoribus ad superiora iter affectantibus: Si vasa tandem per totum viscus dispersa calidis humoribus repleantur, fit tertius tumoris hypochondrij modus, qui & ipse duplex est: nam vel simpliciter incalescunt succi, nec putredinem adhuc contraxerunt, vel in venis putrescunt: Si primo modo id rursus duplici modo fit, nam aut quieti manent, sola copia prædicta vasa distendentes, fitque tumor quem φλεβονώδεα ἴρόπον i.e. venarum intentarum modo appellat Hippocr. vbi tumor quidem apparet, & oculis & ad contactum, sed qui compressus tactui non resistit, non mollitie tantùm, sed etiam quia materia tumorem efficiens compressa manu, cedit loco, ad proximiora recedens instar sanguinis venam replentis, vbi digito comprimitur: quod quidem indicat solum vitium esse in repletione venarum, non in substantia ipsa, qui tumor citò & sponte dissipatur: Si verò iidem humores, eadem vasa replentes, ob admistionem spiritus flatuosi agitentur, idem tumor submollis oritur, verùm cum pulsu aut palpitatione, de quo Coaca sect. 2. v. 55. *Pulsus in hypochondrio cum tumultu, mentis emotorius est.* Si denique iidem humores vniversa hepatis vasa replentes putrescant vlterius; oritur tumor qui distensionem submollem efficit, non admodum dolorosum, figuraque plerumque sublonga, ad differentiam exquisitæ Inflammationis hepatis, quæ facit tumorem durum & dolorosum, figuraque orbiculari circumscriptum: Is tumor fit cum putredo omnes venas hepatis obsidet, & maxime si ipsæmet venæ inflammentur: atque Inflammatio est talis naturæ, vt nihil sanguinis puri generari permittat; qui cum materia sit generationis spirituum vitalium, vnde animales fiunt, hinc oritur delirium & phrenitis: submollis vero est tumor, quia substantia visceris, quæ primo tangenti occurrit, in naturali dispositione & mollitie adhuc permansit: durities vero sive tensio intimius persentitur, vbi venæ majores repletæ & inflammatæ consistunt. *Prosp. Martianus comm. in v. 348. lib. 4. Epid.*

IV. Mos est Medicis ferè omnibus in affectionibus Hepatis & Lienis, cum vacuationes alias tentaverint, ad sectionem venæ illius quæ in extrema manu est, inter digitum auricularem & annularem, tanquam ad sacram anchoram confugere, quæ tamen vacuatio multis in locis videtur a *Galeno* nunc in alios authores relata, nunc damnata. Videtur tamen is inclinare in sectionem venæ cubiti, quasi ea potior sit, ac profectò meritò videtur ita sentire, nam vena interna cubiti ad effundendum sanguinem commodior est, quia amplior: paratior etiam ad vacuandum, quia affectæ parti vicinior: In rectitudine videntur plerisque nihil differre, sed omnino esse secundum eandem diametrum, & secundum idem latus: veruntamen revera hæc vena extremæ manus accepit iam aliquid, Communis & Externæ, quare videtur ad exinaniendum hypochondria incommodior facta; nulla ergo re vena hæc extremæ manus venæ internæ cubiti præstare videtur: Atque ego olim ita censui, quia nulla causa succurrebat

qua ea evacuatio posset esse accommodatior quàm quæ ex cubito: video tamen omnes qui Medicinam factitant hac f. m. vti, vt experimento comprobatissima: Neque sectio hæc commendanda ob necessitatem extrahendi tenuem sanguinem, aut metum effundendi multos spiritus, quia amplitudo aut tenuitas venæ non tantùm confert quantùm scissuræ ipsius tenuitas aut amplitudo: igitur facilius est vena interna cubiti educere tenuem sanguinem, & spiritus interiùs continere, facta scissione brevi, quàm venarum istam permutationem facere: Sed subest alia causa, certè Extremæ partes internarum sunt emunctoria naturalia, non tamen quæque quarumcunque, sed earum cum quibus habent rectitudinem, velut extremæ manus hypochondriorum, dextra hepatis, sinistra lienis, atque membri cujusque excrementa naturaliter vergunt in illius emunctorium, Et quò natura vergunt per loca conferentia, eò oportet duci: Ergo maximè expedit laborante Hepate venam secare in manu dextra, quia facilè trahetur quò secundum naturam consuevit pelli; at non initio, cum magna est copia, sed post alias vacuationes. *Vallesius controvers. lib. 7. cap. 5.*

V. Diligenter attendendum vt semper iis quæ *obstructiones* solvunt & attenuant nonnulla adstringentia admisceantur, substantia visceris roboretur, & aperientia diutius hic detenta efficacius agant: Compertum verò est ex nimio & diuturno vsu aperientium epar non parum læsum fuisse. *Sennertus.*

VI. Digni reprehensione sunt qui ℥ißs. oxymelitis exhibent: quæ exigua quantitas vix ventriculi fundum irrigat, partim detinetur in paristhmiis & post assumptionem exspuitur, partim in oesophago, quare antequam ad epar perveniat, ita absumitur in itinere quantitas & ejus vis, vt neque materia prima oxymelitis ad epar veniat: Soleo ego ℥iv. & quandoque vj. oxymelitis quotidie dare, sed diversis horis, scil. ℥ißs. summo mane, paulò ante prandium, & ante cœnam tantundem: si enim totum manè daretur, nimis læderet ventriculum. Aristot. imitatus, qui 1. probl. 57. quærens cur febrientibus parum & sæpe sit danda potio, dicit multam præcipitem deferri, paucam tardè & profundè irrigare, vt pluvia quæ paulatim defluit magis humectat quàm quæ cum impetu. *Sanctorius Art. part. c. 95.*

VII. Hepar, nobile viscus, magna cautione erit tractandum: neque enim susque deque habendum quibus illud alteres remediis, vt ad symmetriam naturæ revoces; sed videndum ne cùm calida intemperie æstuat, eò frigore tincta admoveas, quo obstruantur exiles hepatis venulæ: nam inde putredinis magna calamitas oriri possit, & seges spargi maximis febribus: Sint igitur infarctus liberantia quæ calorem modestè spirant & mitiora: est enim hæc pars tanta authoritate vt ejus officio vita carere nequeat: *Heurnius meth. ad Pr. l. 2. c. 6.* Ego quidem nimium & protervum vsum frigidorum super hepate vito: quia id membrum, etiam cum ardet, labitur facilè in contrarium lapsum, maneturque non rarò subjecto frigidum & ignitum, cinerum & carbonum more: Tamen quibus naturale robur in ea parte constat, & intemperie calida flagrat hepar, vtiliter admovetur oxyrrhodinum actu frigidum, vt infunditur in sinciput: aut etiam cataplasmata ex eo cum farina hordeacea, aut contusis herbis parata, virtute æque atque actu frigida: atqui profectò hoc reperi peropportunum in ardentibus febribus cum ejus phlogosi. *Vallesius meth. med. l. 3. cap. 5.*

VIII. Vbi Hepar incanduit æstu, perpendendum erit num id à simplici intemperie, vel num adsit bilis: si bilis affluxerit, leniter apetientibus erit refrigerandum, ac lenissimè stringendum, vt conserva capillorum veneris, cum cichoraceis, buglosso, & seminibus frigidis majoribus. *Heurnius meth. ad Pr. l. 2. c. 6.*

IX. In refrigerando Hepate plus est periculi quàm in calfaciendo, Admiscenda ideo quædam calida, sumpta indicatione à vi sanguificandi, quæ calore perficitur: Fiant igitur refrigerantia cum quadam levi adstrictione: nam post febres Tertianas refrigerare oportet, nec multùm constringere ob obstructiones, vt in Ictero: Non leviter itaque peccant qui ceratum Santalinum vsurpant in hisce causis, refrigerat enim & adstringit non leniter: quare cùm refrigerare oportet citra magnam adstrictionem, vngu. rosaceum santalino præstat; quod si nimium constringat, violac. vel nenuphar. addemus. *Rondeletius de Medic. Ext. pag.* 1049. Omnino in calida jecoris intemperie abstinendum ab iis quæ nimis refrigerant: quin potius leviter refrigerando laxanda cutis est, vt vapores transpirare queant. *Matthæus Martini de morbis mesenter. p. 306.*

X. Quibus Epar calidius obtigit, his dextri lateris decubitus insalubris est, nisi minutus admodum fuerit & consuetudine confirmatus. *Idem ibid. pag. 189.*

XI. Postquam cibus è ventriculo egressus fuerit atque coctus, vtile est bibere, præsertim bene coctam & defæcatam cerevisiam, ita enim ventriculus, vt testatur Avicenna, abluitur: intestina, quæ humido ab epatis caliditate exhauriuntur, humectantur, alvusque laxa efficitur; chylus etiam in venas rectè penetrat, cùm potus nihil aliud sit quàm nutrimenti vehiculum. *Crato.*

XII. Quam citissimè *secanda vena* est, & copiosus sanguis detrahendus, non quidem semel & vniversim, sed partitè: neque priùs ab hac vacuatione desistendum quàm præsens dolor hypochondrii quieverit, vel maxima ex parte sit remissus: alioquin quod reliquum erit, vel in abscessum degenerat, vel in scirrhum immedicabilem: Moriuntur ferè omnes quibus aut parcè, aut post quintum diem sanguis detrahitur: neque enim tertia sanguinis detractio, quamvis copiosa liberat, si adhibeatur cum humor tenacius hepati impactus est, aut cum ad suppurationem vergit: Ideoque si primo aut secundo die sanguinis quod satis est ducitur, intercipitur eâ phlegmone, modo reliqua remedia non negligantur. *Enchirid. med. Pract.* Si sanguis in magna copia mittatur vnica die desinit inflammatio, vt verè Medicus dicere possit se febrem jugulasse: Quod si hæmorrhoides sint suppressæ, aperiantur: Si menses, & instet purgatio, aperiantur primò venæ inferiores, mox, durante malo, etiam superiores. *Saxonia Pral. Pract. cap. 24.*

XIII. Veteres in hoc affectu *Cucurbitulas cum scarificatione* hypochondrio dextro admovebant; à quibus abstinendum censeo, quia illæ nihil ex affecta parte educunt, contra verò in eam humores è venis attrahunt, adeoque inflammationem augent: *Enchir. Medic. Pract.* Si nullus detur s. m. locus, adhibeantur cucurbitulæ, non tamen vt aliqui

aliqui volunt, scapulis & dorso: hoc enim esset inflammationem jecoris ad pulmones & cor ducere: apponantur igitur natibus & lumbis, *Saxonia Pral. Pract.*

XIV. In *Purgantibus* animadvertendum quænam Iecoris pars sit inflammata: Si pars gibba, non sunt exhibenda, secundum *Avicennam*, sed evacuantia per lotium: Si Sima, vtendum vacuantibus per alvum; aliàs debilis fiet natura, irritabiturque inflammatio: Quare si gibba est inflammata, dentur lenientia, non solventia; nisi fortè natura diminutè tentaret vacuationem per alvum; vnde apparentibus coctionis notis poterit natura juvari, non ante; nam ex 13. meth. qui inter initia purgant inflammationes reddunt pertinacissimas: Si inflammata sit pars sima probat *Galenus* c. 14. 15. & 16. l. 13. meth. carthamum, vrticam, radicem polypodii: possumus miscere aliquid epithymi; & vrgente necessitate inquit *Galenus* se exhibuisse veratrum nigrum cum ptisana hordeacea colata: Nos exhibere possumus rheum, si redundat bilis: agaricum, si inflammatio sit pituitosa: Si melancholica, sennam, epithymum, polypodium, nigrum veratrum: vnde in praxi notandum ad valentiora ascendendum esse, non in inflammatione biliosa, sed præsertim in melancholica, quia hæc potest degenerare in scirrhum, morbum incurabilem, *Capivaccius l. 3. c. 24.*

XV. Purgantia cum cibis mista probat Galenus locis dictis, *Procedente, ait, tempore vbi phlegmone jam concoquitur, licet per ventrem vacuare, si cavum afficitur, cnico cibis admisto &c. & iis quæ modice alvum dejiciunt: magisque in remissionibus his ipsis audacius quàm antea vtendum; tum verò quæ his sunt valentiora, partim in ptisana incoctis, partim in mollissimum pulverem redactis: exhibenda verò & hæc sunt, vel ex aqua: Ego namque filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri veratri corticem.* Subscribit Massaria l. 3. Pract. c. 13. dum inquit, *Digna est maxime annotatione ratio dandi medicamenta purgantia quam tenebat Galenus, qui solitus fuerat illa permiscere cum cibis: idque dupliciter, vno modo simul coquendo alimenta & medicamenta: altero contusis medicamentis, eorumque pulverem tenuissimum permiscendo cum ptisana vel aliis medicamentis: Quæ sane vtraque ratio, cùm in aliis morbis, tum maximè in inflammatione jecoris videtur præstantissima: nam cum cibus descendit è ventriculo, non tantum ille, sed medicamentum quoque vna trahitur ad jecur, vnde verisimile est facile admodum & minori labore expurgationem succedere: Ac fortè id venit in mentem authori lib. de vict. acut. 4. text. 18. dum dicit Sorbitiones attractorias dandas esse: Quare mea sententia optimum foret hanc medendi & purgandi rationem, hoc tempore inusitatam, suscitare &c.* Improbatur quibusdam, quia si cibis misceantur purgantia, eorum sequatur corruptio, & proin membra convenienti alimento destituantur: 2. quod præscripta calida sint, jecori inflammato maximè adversa: At 1. ratio concluderet aliquid si semper & quotidie cum cibis medicamenta propinarentur: at verò non admodum obest si semel aut iterum assumpta alimenta non nutriant, quia & ipsa inedia vacuatio est: 2. etsi medicamenta à Galeno præscripta vtcunque calida sint, temperantur tamen admista ptisana & similibus.

XVI. In Topicis observanda forma, locus, magnitudo, tempus inflammationis, officium & situs partis: Forma quidem & Locus, quia si inflammatio fuerit Erysipelacea & legitima, vel in parte concava, Præterea Tempus, quia si fuerit in principio principiante, sine dubio conveniunt refrigerantia & actu & potentia: Sed si magna sit inflammatio, aut sit in gibba parte, refrigerantia actu & impermista sunt omnino suspecta, nam indurabunt inflammationem, quæ tandem in scirrhum degenerabit: Initio actu frigida in duobus tantùm casibus admoveri possunt 1. si inflammatio sit erysipelacea, nam ex Galen. 13. meth. 8. in erysipelate scopus refrigerandi superat scopum digerendi, contra in inflammatione: Idem cap. 9. de reprimentibus in principio principiante agens, ait *Hæc partem vacuare, quia materiam adhuc in vasis existentem ad vicinas partes propellunt:* Sed vbi transierit id principium, & vbi inflammatio non sit erysipelacea, Reprimentia debent habere tres conditiones, 1. vt sint actu tepida. 2. vt sine mista illis quæ sunt tenuium partium & penetrationem habeant, vt acetum, aut succus limonum & arantiorum: 3. vt habeant mistionem eorum quæ partis robur servent. Nam ratione Situs, quia jecur est satis profundum (habet enim musculos, peritonæum & alias suprapositas partes) ob id necessaria sunt remedia tenuium partium: Ratione officii, servandum est robur quibusdam remediis adstrictoriis: *Saxonia Pral. Pract.* Graviter peccant recentiores dum toto ferè morbi tempore epithemata adhibent ex succis, decoctisque tum refrigerantibus tum adstringentibus: unguentum santalinum inde apponentes, quod absque vlla emollitione exsiccat, adstringit & refrigerat, vnde humores impinguntur magis, & viscus constipando, resolutioni & discussioni ineptiores redduntur. *Pr. Martianus comm. in vers. 151. l. 4. de vict. acut.*

XVI. *à Inflammatione* in gibba parte existente, vbi non purgare (nisi copiosa admodum fuerit materia) sed vrinam movere consulit *Galenus ad finem 7. meth.* caute considerabis quid administrare, quando & quomodo oporteat: si quidem ex imprudenti *Diureticorum* administratione proculdubio majus sequitur damnum, quam ubi recte adhibeas beneficium: quapropter si cogaris mox à principio (vacuato tamen corpore) his uti, tantum ea adhibebis quæ simul calorem attemperent & vrinas moveant, qualia sunt melonum semina, cucurbitæ & ejus generis alia: Postea vero affectione eunte vel ad suppurationem, vel ad resolutionem, ex valentioribus sensim & paulatim aliquid admiscebis, velut est apii aut radicis ejus decoctum: Verum si magis naturam cognoveris suppurationem moliri, eis parcius uteris, donec jam aliquod suppuratum comperies, quo tempore tutius erit pus, aut purulentam materiam paulatim per vrinam expurgare, quam permittere eo collectionem pervenire quo ferro candenti opus habeat; tunc enim (aut si evidentius constiterit per resolutionem majorem materiæ partem abire) ex diureticis ea adde quæ majorem habeant efficaciam, *petroselinum, asarum, nardum celticam, meam*, & reliqua hujus ordinis, quippe non æquum est ea excedere: Inclinante tamen affectu, sive per resolutionem, sive per repulsum inclinet, ad ea quæ vias urinæ abstergunt veniendum esse rei conditio consulit, tunc enim decocto hordei & fœniculi cum saccharo & melle utendum erit: In omnium tamen administratione rimari diligenter oportebit, majoremne efficiant hæc pharmaca commotionem;

aut dolorem, vel majus incendium, quam quid vitiosum excernant aut per alvum vel per urinam: quippe tunc abstinendum esse arbitror ab eorum usu, & mitioribus utendum, donec sensim efficacioribus additis, citra turbationem & damnum eis uti possimus: nam indiscriminatim adhibere, aut in adhibitis citra conferentiam aut tolerantiam persistere, nec prudentis est Medici, nec citra damnum facies. *Mercatus.*

XVI. *b* Si Hepar non sit infirmum, dum foras evocare materias nitimur, maxime fluxione cessante, tunc quidem maxime *Cucurbitulam* supra partem affectam cum scarificatione adhibebimus; si vereamur medicamenta tantum humoris resolvere non posse, & iterum sequenti die reiterata cucurbitula magni esse momenti assilet; non quidem, vt multi consulunt, in principio, ob doloris vehementiam, quippe tunc majorem concitat fluxionem. *Idem.*

XVII. Alterantia exhiberi possunt, Serum asininum, vel depuratum vel destillatum: Decocta cichor. endiv. acetos. sonci, hepaticæ; Succi depurati atque filtrati, sonci, endiviæ, in decocto præscripto, Verum Aquas potius stillatitias, de succo cichor. endiv. acetosæ, exhibere soleo ad ℔ß. vel ij. cum vehiculo diuretico, Syr. de succo limon. Etenim decoctiones & succi diutius in ventriculo morantur, cum aliqua coctione egeant, sicque refractis viribus refrigerantia ad hepar perveniunt: Serum vero depuratum non adeo facile permeat, Et destillatum igneam quandam qualitatem in destillatione acquirit, quæ Aquis, vt pote impensius refrigerantibus, non inuritur nec conservatur: Observanda autem Galeni 1. acut. 43. cautio, Ne quicquam actu frigidum exhibeatur, frigida enim partem densant & crudos reddunt humores. *Fortis consult.* 57. *cent.* 3.

XVIII. Contra *Hepatis inflammationem* prodest Tinctura mea parata ex Marte & saccharo Saturni in aqua plantaginis: Saturnus enim omnibus inflammationibus contrariatur: Cavendum autem ne nimis creber hujus sit vsus: Externe idem misceatur cum aq. plantag. rosar. fragorum s. v. vel solani: *Petraus Nosol. harmau. l.* 2. *p.* 211. Si vis explorare vtrum in eo, vel parte quadam inflammatio adsit, annon, applica tepica calida: Si ista pars ferat, nulla adest inflammatio: Sin autem non ferat, certo credas inflammationem adesse & inde subsequuturum abscessum: *Laz. Riverius Cent.* 1. *Observ.* 51.

XVIII. *b* Initio inflammationis Arabes solis repellentibus, succo portulacæ, solatri, rosar. santal. camph. oleo myrtill. omphacino vtuntur: Græci imponunt mastichen, anethum, chamom. &c. discutientia: Conciliabis dicendo Illos contemplari initium morbi, quando paucissima humoris copia in parte inflammata est recepta, & plurima adest humoris fluentis & fluxuri; quo pacto timor est ne humor impetu magno in cor & spiritalia membra repulsus restagnet. Græci considerant principium simpliciter, quo tempore cum adhuc humor fluxus sit in parte contentus, tutius est repellentia mixta cum discutientibus admovere: Neque ea admovenda sunt actu frigida, vel potentia frigidissima, nam indurant, meatum bilis obstruunt, penetrare nequeunt, & fuligines ex inflammato jecore exhalantes retinent, quo calido cohibito effluxio febris augetur, excandescit jecur & inflammatio deterior fit. *Zacutus.* Vide *Mercat. Pract. l.* 4. *c.* 2.

XVIII. *c* Rimari diligenter quovis præsidio exhibito opus est, quo se vertat natura in debellando humore; quippe si ipsum resolvere nititur, auxiliis profecto juvanda est quæ vim habeant id munus exsequendi: Si vero suppurare, raro & caute Medicus huic muneri incumbet; ac semper in resolutione perstandum, iis tamen auxiliis quæ non omnino naturæ actibus adversentur: Quapropter cataplasmatis quæ mixtas resolvendi & suppurandi vires habeant, quale illud est quod Recipit, *mala cydonia purgata & contusa n. ij. in aqua pluviali, & cum farina hordei & fœnugr. f. Catapl.* Idem facito incoquens ea in absynthij decocto. *Idem.*

XIX. Repellentia interna si ritè administrari debent, respiciendum ad inflammationis formam, locum, tempus, magnitudinem & partis officium: Formam, Nam si inflammatio sit erysipelacea aut legitima, audacter statim initio utendum refrigerantibus: licet enim possint aliquam jecori obstructionem inferre, nihilominus majus est periculum, cui occurrimus per frigidæ potionem, quàm damnum quod sequitur; nam si non dentur hæc frigida, tabes sequitur, aut abscessus: Locus, vel est pars sima, tunc refrigerantia nullo modo debent esse adstrictoria, si enim adstringant locum affectum, indurabitur materia & constringetur porus felleus, & retenta bilis in jecore augebit inflammationem, vel gibba, tunc adstringentia non improbantur, habent enim vim prohibendi fluxionem à parte gibba ad simam, sicque illa ab inflammatione præservabitur: Partis officij ratione, toti communis, permiscenda robur servantia: Si inflammatio sit pituitosa vel melancholica, abstinendum ab adstrictoriis & admodum refrigerantibus. *Saxonia Præl. Practic.*

XX. Vir robustus & carnosus Inflammatione Hepatis laboravit: transacto 4. die remisit febris & symptomata leviora facta: at dolor ita truculenter sæviit, vt febris denuo accreverit cum virium debilitate: variis tentatis, cum dolorem à sanguine crasso, præ caloris incendio adusto ducere conjicerem, cucurbitulam scarificatam super partem apposui, à *Galeno* commendatam 13. meth. 19. vnde tantillum levatus: altero die appositis binis cucurbitulis siccis super partem, & admotis quatuor magnis hirudinibus, à quibus sanguis limosus & crassus extractus in magna copia, omnino à magno dolore salvus remansit. *Zacutus Pr. histor. l.* 2. *c.* 13.

XXI. Eorum quæ extergent meatus, tam in calida quam frigida dyscrasia, hæ debent esse prærogativæ & conditiones 1. vt propter angustias viarum, Penetrent, veluti cyperus, squinantum, crocus, iris Florentina &c. 2. Aperiant, ceu marrubium, absynthium arom. pistacia, rad. petrosel. 3. Concoquant & leniant: passulæ, ficus, vinum granator. dulce, Rhenanum, oligophorum 4. Abstergant, vti mel, saccharum. 5. Roborent, ceu eupatorium absynthium, schoenantum, rosa, spica. 6. Præservent à putredine, ceu cassia lignea, calamus aromaticus, cinnamomum, myrrha, electrum, lignum aloës, Rhodium, & aromatum genus omne. 7. Siccent moderatè vt rasura cornu cervi, eboris. 8. A proprietate conferant, vti Rhabarbarum, hepar Lupinum, passulæ, cochlearum & limacum carnes: 9. tandem etiam Adstringant, malignitatem corrigant, nec facilè corrumpantur. *Matthæus Martini de morbis mesent. p.* 309.

XXII. Rhabarbarum est quidem vita Epatis, sed

sed calidiotis Epatis mors, quia calidum est & siccum ad tertium gradum: *Riolanus. Pract.*

XXII. *a* Si *Obstructio* vel in parenchymate Iecoris fuerit, vel in finibus vasorum ejus, cum in primordiis sanguinem redundare frequentius contingat, tum ob jecoris calidius intemperamentum, tum ob suppressam aliquam sanguinis vacuationem, tunc sanguinem vacuare expedit: Quod si in declinatione aut fine febriculosæ alicujus affectionis malum oriatur, contemplari tunc oportet an æger potulentior justo antea fuerit, aut jecur fervidum, aut sanguis nimio æstu attenuatus, vel affectio prægressa ex frigidioribus: Tunc enim conjectandum est, non ex jecoris nimio calore, sed ex vberiori potius humiditate, ex potu nimio contracta, obstructionem hanc ortum duxisse: quo tempore abstinendum esse à sanguinis detractione consulit affectus, & causæ, ac occasionis ratio: Verum si præcedens affectio calida fuerit, & æger potui non admodum deditus, conjectabile est morbosæ causæ humiditatem jecur præcalidum traxisse, quo tempore opportunissima est ex salvatella manus dextræ sanguinis detractio (si quidem ex venis majoribus in præcedentis morbi curatione detractus jam sit) vt attemperetur jecoris fervor, sicut dum ex itinere, vel quovis alio labore præcalidum factum jecur, quicquid in sanguine tenue est ad se traxerit, ex brachio: At si sano homini, nulloque præcedente morbo prædicta obstructio accidat, ex suppressa aliqua sanguinis profusione, vt plerisque fœminis ex menstrua purgatione cohibita contingere scimus; aut viris ex hæmorrhoidibus suppressis, protinus quidem extrahendus sanguis, si plenitudo magna sit, ex brachio, & mox ex talo: aut si levior sit abundantia, ex talo semel aut bis: Postea suppressam vacuationem revocare studebis, ne sanguine exuberante Iecur quod tenuius est ad se trahat, & moliatur hoc, & graviora mala quæ protinus sequi solent. *Mercatus.*

XXIII. *Avicennas* dicit in Iecoris obstructione esse secandam venam quando sit antiqua: quod non superficialiter intelligendum: nam si semper expectare vellemus donec antiqua fieret obstructio, hæc certè ita augeretur vt valde esset periculosa: Avic. ergo insinuat vehemens in sanguine peccatum: ideo si fiat obstructio à sanguine, non cedente levioribus præsidiorum materiis, vena est secanda. *Capivaccius l. 3. c. 20.*

XXIV. Laboret Hepar, sive Lien *Obstructione* humorum crudorum, tenuium & incoctorum, seu scirrho, hunc affectum citò auferet Medicus si valida *Purgatione* materiam educit: quod si ex meticulositate, ob aphor. 22. 1. eam differt, tum vitiosi hi humores miscent se toti massæ sanguineæ, ita vt postea longissimus oriatur affectus. *Walæus m. m. p.* 8.

XXIV. *a* Si nulla mittendi sanguinis fuerit occasio aut causa, curandum est sanguinem a spurcitia serosi aquosique humoris exuere, ea *Purgantia* porrigendo quæ serosam humiditatem expurgandi vim habeant; Cui vsui & seminis carthami succum, & agar. ac rhabarb. dilutum profuisse experimento diutino didicimus: Quæ sane exequeris per breve intervallum, tertio nimirum aut quarto quoque die: Nam hac lege purgare oportet Iecoris obstructiones, eas maxime quæ in gibba vel cava jecoris parte sunt: nam copiosius purgare, vel irritum vel periculosum est, cum per obstructas cavitates majorem copiam permeare sit impossibile; at in hac obstructione, quæ non fit in viis ductuum, licentiosius aliquando vacuare licebit: Quod quidem vbi sexies feceris, ad ea medicamenta quæ vim habeant evacuandi Iecoris humiditatem, & corrigendi ipsius vitium te conferes, & sic sex aut octo dierum spatio porriges summo mane confectionem de Iecore lupi in forma tabellarum redactam: pulverem etiam vel tabellas radicis chinæ & rumicis cum duplo saccharo; vel diarrhodon cum pulvere schoenanti; trochiscos rhabarbari cum modico dialaccæ cum saccharo: Et sic per intervalla purgabis quod aquosum est, & jecur ipsum roborabis, ac de abstruere prædictis pharmacis studebis: *Mercatus*: De hac obstructionis specie vide §. 22. a.

XXIV. *b* Fugiendum præterea est in hac obstructione ab apozematis & potulentis medicamentis, vt quæ plus causam augere quam malum minuere nata sint. *Idem.*

XXV. In vsu *Rhei* à plerisque error committitur: Si à bile sit obstructio, probatur; si à pituita vel melancholia, nequaquam, præsertim quia pituita est tenuis: quod si peccet pituita crassa, vel melancholia, nocebit, vacuat enim bilem, quæ sui præsentia habet rationem materiæ sanantis, cum sua caliditate remittat frigus pituitæ & melancholiæ; attenuet etiam & quodammodo detergeat. Est alius error, cum hic morbus diuturnus sit, præcipiunt Medici vt æger frequenter, i. e. singulis vel alternis diebus masticet rheum & devoret: at malè, vacuatur enim bilis quæ non peccat, & intenditur obstructio, quia non administratur in infusione sed in substantia, quæ ob crassitiem intendit obstructionem: Errant etiam qui præcipiunt mandendum cum passulis vt injucunditas tollatur: sed hac ratione ejus substantia perducitur ad jecur, ad locum obstructum; dulcia enim sunt vehiculum aliorum, unde vasa illa magis obstruuntur: *Capivaccius lib. 3. cap. 20.*

XXVI. Curandi ratio quæ docet *Vrinas movere* commoda existit, at non omnibus vrinam moventibus utendum, quæ enim multam aquosam humiditatem gignunt, potius causæ augmentum præbent & obstructiones augent: quare perperam in obstructionibus quæ supersunt ab acutis morbis, lacte seminum frigid. multi utuntur: quare iis tantum utendum arbitror, quæ vel à proprietate vrinas educunt, ut rheo & sem. carthami, vel abstergunt, ut terebinthina & chalybeatis medicamentis: nam quæ propriè uretica sunt, ut quæ humores fundunt, quodammodo suspecta videntur: licet utilia aliquando esse possint, quod ad ducenda alia pharmaca non parum profutura sint. *Mercatus Pr. lib. 4. cap. 1.*

XXVII. Obstructiones Hepatis, à quacunque causa profectas, expediunt quæ Tartarum ubicunque corporis natum resolvunt: Sicut enim macrocosmi, sic & microc. obstructiones à Tartaro fiunt: Istis vero accedant quæ communiter à Practicis præcipiuntur: Quamvis enim expedire negotium nequeunt, certa tamen vehicula sunt quæ medicamenta deobstruentia, i. e. Tartarum resolventiá, citissime ad locum affectum devehunt & ad operandum efficaciora reddunt: Itaque aquæ stillat. apozemata, infusiones, syrupi &c. negligi non debent: Principes in hoc negotio partes tenet ferrum ejusque præparata varia. *Hartmannus Pract. chymiatr. cap. 171. n. 283.* Ejus præparationes excogitatæ sunt multiplices, sed quo simpliciores eo

meliores: Martis scobs cruda a ℈ß. ad ʒß. quotidie bis terve ingesta mirum quantum valeat in talibus affectibus. *Idem* §. 3.

XXVIII. a *Essentia croci Martis* (quæ fit si ejus ℔ß. candens semel atque iterum extinguitur in malvat. ℔iv. sic enim ejus essentia vitriolata vino communicatur: dozis ab ʒß. ad ℥ij. ex jusculo &c.) quia leniter aperit & adstringit, tutius in fine, post alia aperientia exhibetur: præsertim quum præcedentium exhibitione alvus aliquibus cieatur vehementius: Est divinum alias Hepatis auxilium. *Idem* §. 6.

XXVIII. b In progressu, & prope finem *Inflammationis*, valent olea laxantia, ut amygdal. lilior. alb. chamæmel. Semper tamen omnibus laxantibus & resolventibus adstringentia aliqua commiscenda, ne in *Attali* Thessalici errorem incidamus, qui *Theagenem*, Philosophum Cynicum, Iecoris inflammatione laborantem solis laxantibus enecavit. Observanda item *Galeni* 1. Acut. 43. cautio. Ne quicquam actu frigidum exhibeatur: frigida etenim partem densant & crudos reddunt humores. Observandum etiam quo natura vergat, materia enim, inflammationis causa, non solum insensibiliter digeritur, verum & sensibiliter, per alvum, si cava, per vrinam, si convexa pars laboret, expurgari solet: Nos itaque naturæ imitatores esse decet: Hæc vera est atque legitima inflammationis cura, ejusdem suppurationem omnino prohibens, ad quam si transeat, actum est de salute. *Fortis consult.* 57. *cent.* 3.

XXIX. *Opiata* aliqui ad Epar refrigerandum, vt Philonium, sed nullo successu cum calida recipiat, exhibent. *Platerus.*

XXX. Vsitatum etiam *vngu. Rosaceum*, quod ex rosis illarumque succo & oleo amygdal. dulcium paratur, cui opium aliqui addunt, quod cum non refrigerare sæpius jam ostenderimus, eo nomine nihil juvabit, nisi cum durities adest, ad eam emolliendam, quod narcotica præstare docuimus, cæteris permisceatur. *Platerus.*

XXXI. Tandem ad contemperandum Iecoris & sanguinis fervorem, duo magna remedia sunt vsurpanda, Internum alterum, alterum Externum. Internum est *lac asininum* cum saccharo, consuetis legibus præbendum ad xl. dies & plures: Externum vero, *Balneum aquæ dulcis* toti corpori adhibendum, ex decoctione fol. malvæ, violar. salicis, nenuph. &c. *Fortis consult.* 47. *cent.* 4.

XXXII. A *calidis Inunctionibus*, hepatis lobus, ventriculo incumbens, prius ipso ventriculo calescit, quod equidem miror in praxi à magnis viris perpetuo observatum non fuisse. *Fortis consult.* 23. *cent.* 3.

XXXIII. A Jecoris *intemperie calida* diarrhœam, aut dysenteriam, oriri biliosam novum non est, cum hæc pars igneum humorem & acrem ad intestina mittit, tunc si frigida exhibeas, vt fervidus jecoris calor temperetur, relaxas, debilitas intestina, & alvum amplius moves: Ex hac etiam causa sanguinis sputum cum tussi aliquando emanat, quod, vt curetur, incrassantia sunt ex vsu, quæ squallidum Epatis calorem temperent: Sed cum insuper ea quæ id refrigerant, & nativa quadam sorte ejus ardorem leniunt, sit lactis caprini serum, & hoc provocet alvum, hoc huic vsui videtur ineptum! Quare vt utrique succurramus, idchalybeandum quo evadat adstringens, fluxum compescat, & calidam intemperiem emendet: Obiicies, liquores ideo chalybeari quo tenues partes & serosæ ignis vi absumantur, at vero serum totum ex partibus aqueis componi, ℞. quod chalybs vim adstringentem liquori communicat, & sic serum promptius alvum compescit, vt docet *Galenus* 10. *simpl. tit. de Sero lactis*, Idem confirmat *Hippocr.* 7. Epidem. qui Eratolai filio dysenteria laboranti serum & lac exhibuit, sed silice candefacto immisso, vnde dolores & subcruentæ egestiones moderatiores fiebant: Ergo serum lactis chalybeatum in alvi fluxu bilioso, aut ex obstructione profecto, offerendum, quia sic parum adstringit & roborat. *Zacutus.*

XXXIV. In Iecoris *Obstructionibus* expediendis hoc ordine procedendum, vt prius concava, mox gibba ejusdem pars deobstruatur. Et quidem in concava præparatio instituatur succo depurato cichorii, eupatorii & agrimon. ad ℥iij. in decocto cichorac. agrimon. lupuli. asparag. & rad. graminis; præmisso bolo ex ʒß. pil. de tribus cum cassia, persistendo plures dies, vt simul viæ aperiantur & excrementa crassiora educantur, non omisso tamen medicamento purgante ex agar. rhab. senna &c. Cava expedita, gibba Iecoris pars curanda validioribus aperientibus atque purgantibus, e. g. ℞ Extr. Rhei ℈j. tart. vitriol. ℈ß. m. f. Bolus, cui superbibat patiens aq. stillat. agrimon. cui in progressu instillari poterit spir. tartari rectific. gutt. x. *Fortis consult.* 55. *cent.* 3.

XXXV. Prædictis preparantibus atq; aperientibus *purgantia* in proportione respondeant, in quibus cum rheum prærogativam habeat, ideo ab eodem recedendum non est, hoc tamen discrimine observato, quod sicuti substantia cavam magis quam gibbam, ita Infusio gibbam magis quam cavam jecoris partem expurgat, cum tenuiores partes infusione amittat; Infundatur ad ʒij. in aqua agrimonii, spica addita, senna, & polypod. qu. & expressioni, syrup. rosar. solut. *Idem.*

XXXVI. Ab aperientium usu non prius desistendum est quam dolor omnis remittat, & hypochondria fiant leviora, cum chronicum malum sit, & plerumque non una septimana, sed vix integro mense reserari possit Hepatis obstructio: cui tollendæ diligenter incumbendum, ibi enim est initium & fundamentum omnium morborum, & nisi cito, diligenter penitusque tollatur, corruptionem sanguinis, inflammationes, febres, scirrhos, alvi fluxus varios, cachexiam, icterum, hydropem &c. inducit; 2. In omnium medicamentorum exhibitione ordo debitus observandus, semper universalia particularibus & topicis præmittenda, 3. medicamenta nonnisi à cibo longissime propinanda sunt. 4. debent esse liquida, vt penetrare queant. 5. attenuantia, resolventia & discutientia, præterquam quod moderata esse debeant, sint etiam insuper hepatica & adstringentia. 6. Dulcibus in hepatis affectibus non vtendum est, ut cibis sed vt condimentis, si pristinus sanitatis vigor redierit; ipsi autem adhuc male affecto plane offerenda non sunt. Externa topica nunquam sint affectu frigida, sed semper calida vel tepida. *Petræus Nosolog. p.* 165. *Frider. Hofmannus m. m. p.* 388.

XXXVII. Ventositas in corporis cavitatibus, intestinis videlicet & ventriculo collecta conclusaque, si exitum non reperiat, impetu sibi viam faciens per cœcos conniventesque ductus, in Iecur ambientes membranas, venasque capillares, per cava & gibba Epatis disseminatas effunditur, easque

prorsus

prorsus in modum scirrhi obsidet, sine scirrho tamen tantopere distendit vt magnus plerumque tumor circa Iecoris regionem se efferat, iisdemque notis ac scirrhus se proferat, nisi quod minus renititur, breviorique tempore genitus est: Etenim tantus plerumque apparet, vt vniversum hypochondrium replens, neque costarum extrema percipi, neque sub hæc digiti infigi possint, neque jecoris vlla figura sit aut circumscriptio: Cognoscitur hunc à vaporosi & crassi flatus multitudine factum, quod non modò gravitatis sed etiam distensionis sensum ægri percipiant, Haud dissimiliter Splen nonnunquam ex flatuoso spiritu distenditur, Tralliano teste; ἐμπνευμάτωσι & ἐμφύσημα vocant: Hos vtriusque visceris tumores à flatu fieri cum Medicorum vulgus non intelligat, Deus bone, quam cœco judicio curam huius mali ignorata causa aggrediuntur? Iuleporum ibi tum myriades præscribuntur, curatio in longum protrahitur, ac demum, cum plus damni quàm commodi dederunt, scirrhum vel jecoris, vel lienis esse magna constantia immedicabilem affirmant: verum ignorantia hæc turpiter suum illudit authorem, flatus enim hic nebulosus visceri impactus, cum temporis successu à calore nativo fomentis, inedia, extenuante calefacienteve victus ratione à mulierculis empiricisque administratis discutiatur, evanescit hypochondrij tumor, dolor omnis consopitus silet, & dolores isti cum sua falsa persuasione, ignominiose rejiciuntur, Hortor itaque ingenuos veritatis amatores, quique nomini & famæ consultum volunt, ut sedulo addiscant flatuum symptomata ab alijs internoscere: Difficile quidem id sed pulcherrimum, quodque multam laudem doctis conciliat: Multi namque ægri, veluti jam jam acturi animam præ nimio dolore & molestia, non aliunde quam ex flatuoso spiritu procreatis, miserè exclamant: qui si corruptus fuerit, à materia putrida & venenosa excitatus, & cum dolore intolerabili per membra discurrat, tum viro in artis operibus bene exercitato opus est, qui & flatus molestantes, & materiam vnde elevantur noscat, hocque genus mali ab aliis morbis discernat. Porrò à solo flatu distensio hypochondrij diuturna non est sine pituitæ affluxu; dolor enim assiduus hanc prolicit, meatuum extensio admittit, & illius, imò vtriusque frigiditas jecoris hæmatosim debilitat, vnde sensim crudi humores coacervantur: quare suadeo vtriusque rationem perpetuo Medicus habeat, potissima tamen cura versetur circa id quod magis vrget: Cautè tamen calidioribus vtendum, ijs potissimum qui vel plethorici sunt, vel jecur natura, vel victus ratione calidius sortiti: Cucurbitula larga bis terve cum multa flamma apposita valet, non prius tamen quam pituita perfectè sit evacuata, alioqui periculum est ne pituitam multò contumacius impingat & veri scirrhi causa fiat: Flatulentæ Lienis obstructioni eadem prope remedia debentur quæ Iecori, at valentiora cathartica, si humores grossi, desiderat: Quod si flatuum non tanta copia sit, iique sint tenues sine fervente materia, habitusque corporis rarior, leviora tum intus tum extra administranda, sæpeque sola cucurbitula satis fuit administrata. *T. Fienus Physographia cap. 9. & 19.*

XXXVIII. Locus internorum assumendorum commodus est os: defertur virtus cum chylo ad cor, & post ad jecur: Recentiorum inventum est per apertam venam aliquam brachii infundere hepaticum liquorem: asseritur hoc modo, vena clausa & deligata, ad cor, & ex ejus sinistro ventriculo, per arteriam magnam in hepaticam cum sanguine delatum singularem suam roborandi vim parenchymati communicare. *Rolfinccius Method. libro nono sect. 2. cap. 20.* Vide *Tit. de Cardiacis.*

XXXIX. Est alius *Epatis tumor*, qui simplex, & ὄγκος ἄνευ σκίῤῥυ nominatur, qui à scirrho non parum differt: hic enim brevi tempore nascitur, minus renititur, & fere tantum ambientem membranam epatis occupat: plerumque & totum hypochondrium dextrum replet, nulla epatis circumscripta figura apparente, & digiti manus sub extrema costarum infigi nequeunt: Oritur tumor hic simplex interdum à flatu, interdum à cruditate tenui, quam vel immoderatus frigidæ potus, vel intempestivus fructuum vsus, vel crapula satietasque nimia peperit, & sensum infert non gravitatis, sed tensionis; interdum à crasso & viscido est humore, quem epar validum à se excludens in membranam suam deposuit, quod sæpe post febres diuturnas accidit; qui accidat, juxta *Iohann. Langium libro primo, epistola trigesima nona*, si alterantibus frigidis citra evacuationem æger vsus fuerit, quæ materiam incrassant: Curatur autem aperientibus & humores crassos incidentibus, purgantibus & flatus discutientibus, & fere vt scirrhus incipiens. *Sennertus.*

XXXIX. *a.* Præter *Obstructionem* quæ in cavis Iecoris fit, illius meminisse oportet quæ vel in *parenchymate* ejus fit, vel in *finibus vasorum*, vt quæ & gravior, & curatu difficilior existat: sciendum enim longe diversum exposcere curationis principium prædictam Obstructionem, cum febrem secum habeat adjunctam, ab eo quod per se solum expostulare comperimus: Nam febre accedente quæ majoris sit momenti quam febriculæ, quas prædictæ obstructiones generare assolent, protinus à sanguinis detractione, & mox à purgatione, victu tenui ac extenuante principium curationis auspicari oportet, prævalente febris indicatione, non tamen omnino posthabita ipsius obstructionis natura: Verum si vel febris levior fuerit, vel nulla, longe aliam expostulat curandi rationem & methodum quam reliquæ obstructionum sortes: quippe illæ, vt quæ causam habeant lentam, crassam, viscidam, & copiosam, vel vacuari protinus desiderant, vel incisionem attenuationemque mox à principio, exonerato leniter corpore exoptant: Vtcunque tamen sit, semper *abstersoriis medicamentis* gaudent, sive in gibba, sive in cava Iecoris sita obstructio sit; ex præcepto *Galeni 11. Method. & quinto ac sexto simplic.* At Obstructio hæc cum longe diversas sortiatur causas, proculdubio curationem diverso modo exoptat fieri: Nam cum plerumque fiat à tenuibus succis, considerandum est aliquid eorum adhuc habere rationem causæ antecedentis, & quod in morbum nitatur commigrare, vel jam ipsum actu parit, juxta quam divisionem curationem instituere oportebit, Primo, Quod in Iecoris vasis tenue redundat vacuando; quod vero impactum est

imbibitumque in viscere discussorijs extenuantibus, abstergentibusque cibis & medicamentis digerendo & resolvendo. *Mercatus.*

XL. Caute valde procedendum vbi *Inflatum Hepar* in præparantium vsu atque purgantium, ne plus æquo agitata, fusa atque liquata materia, jecoreque intensius excalefacto, è venis effluat, & parenchyma ejusdem subeat, sicque tumorem, forsan etiam inflammatorium, tandem excitet: Purgans autem in usu habendum eligerem, quod quidem humores solum in jecore conclusos educere, non vero à toto venoso genere ad illud attrahere posset, quod malum à validioribus quibusque purgantibus metuendum foret. *Fortis Consultat.* 52. *Centur.* 3.

XLI. Patavij quidam deplorato *Iecoris ulcere* laboravit, homo alias robustus & nauticis laboribus addictus: Huic Medicus Venetus clariss. H. S. præter reliquorum Medicorum consilia, curavit abdominis partem in regione jecoris novacula aperiri, ut plurimum puris per vulnus efflueret: Unde postmodum bene curato vulnere homo superstes mansit, & triennio post saltavit ac laboravit nihil sentiens incommodi. *Capivaccius.*

XLII. Ne quis miretur qui fiat quod permulti ex *Oleis Chymica arte paratis* non solum levamen non percipiant, ut ex decoctis, verum etiam offendantur, hujus rei verissimas rationes ex *Hofmanni Præfat. in lib. de Medic. officin.* has accipiat, Olea stillatitia, quæ fere Essentias vocant, tam aperte inimica sunt, ventriculo quidem membraneo absumendo humidum illius radicale, Hepati autem aliisve visceribus sanguineis, inflammando, aut, vt distinctius loquar φλόγωσιν excitando, vt quidam sitim perpetuam sibi accersiverint, quidam cachexiam biliosam, quidam hydropem calidum. *S. Pauli Quadr. Bot. p.* 255.

XLIII. Vxor N. *Scirrho Hepatis* laborans, tam multa adhibuit emollientia, vt tandem inflammatio, deinde etiam abscessus maximus factus sit, cui ulcus & mors successit: Ex quibus perspicuum fit scirrhosis tumoribus emollientia non esse adhibenda, quod *Galenus* quinto simpl. cap. 1. monuit. Nec solum scirrhosi tumores internarum partium, sed & externarum ab ijs exasperantur & in cancros abeunt. *Fabritius Hildanus cap. 4. lib. de Gangr.*

XLIV. Si *Scirrhus* fuerit contumacior, omne punctum fert Empl. è Cicuta *Hildani*: Hoc feliciter usus sum in Iurisconsult. *Marpurgensi*: Inter initia dolorem licet moveat, tamen relinquendum est, & tertio quoque die renovandum. *Hartmannus Prax. cap.* 174. §. 3.

XLIV. *a.* Considerabis an aliquomodo in *Scirrho Iecoris* ex usu futura sit sanguinis detractio: qua in re arbitrandum est eis tantum profuturam quibus vel hæmorrhoides suppressæ fuerunt, vel menses: ijs tamen ne affectus amplius crescat potius quam curandi gratia: Verum si possibile fuerit, ipsum sanguinem fæculentum per easdem hæmorrhoides hirudinibus affixis revellere, aut menses evocare, satius profecto erit quam vena scissa sanguinem detrahere: Sin aliter, ex sinistro crure non erit ab re modicum sanguinis fundere; aut si copiosior apparuerit plenitudo, ex sinistro brachio vena basilica scissa quod adhuc in venis partis affectæ continetur, & paulo post tumori accessurum est educere: Quo facto reliquum melancholici succi per ventrem aut vrinam imminuere curabis: Quippe ulterius sanguinem fundere periculo non vacat in ea affectione quæ in hydropem plerumque degenerat ob jecoris frigiditatem. *Mercatus.*

XLIV. *b.* Verum quia præcipua curandi ratio ejus quod factum induratumque est, in emollitione discussioneque consistit, ob id totis viribus id, quoad prudentius fieri possit, exsequendum erit; tum per externa, tum per intus sumpta medicamenta, vicissim enim se ad invicem juvant: Quapropter primo extrinsecus ea adhibebis auxilia, quæ non calida & sicca sed mollientia sint: nam si aliis diutius vtaris, durius reddes quod induratum fuerit: Neque obstet *Galenum* varie loquutum esse de mollientium natura, quippe ea refert 5. *simpl. c.* 8. calida esse, sed moderata, hoc est, quod moderate à medio versus caliditatem & siccitatem recedunt, licet non plurimum. Item 2. ad *Glauc.* scribit mollientia esse calida & humida, vt oleum, adeps & medulla; ac licet sibi contrarius videatur, intelligi debet vtrisque ad scirrhi emollitionem opus esse: nam qui siccitate induruit humidis emollientibus opus habet: qui vero frigiditate concretam habet humiditatem, calidis quæ fundant, & siccis quæ quod liquatum est ebibant & resiccent, & ob id utrisque vicissim vtitur. *Idem.* Vide §. 43. *supra.*

XLIV. *c.* Verum in administratione horum auxiliorum observandum summopere est, ne diu ac imprudenter vni innitamur auxilio: satius enim arbitrantur peritiores ea immutare, quo magis prosint; minus assueta alicui eorum natura. *Idem.*

XLV. Quidam in ea sunt sententia *Hepatis vomicam*, aperienda non esse, quia *Fernel.* 6. de Part. morb. cap. 4. & *Forest. lib.* 19. *Observation.* 10. vlcus ex abscessu contractum, quod alimento continenter alluitur, perpetuò colluvie multa sordescat, neque unquam sanescere possit, cùm Iecoris substantia spermatica sit, nec magis quàm aliarum partium reparari possit: Is ergo affectus cùm per se sit lethalis, Medicus abstineat ab externa incisione vel ustione, ne occidisse videatur quem affectus vehementia tollit. Contra, ubi possibile non est per urinam, vel alia ratione, pus vacuare, per peritum & cordatum Chirurgum apertionem per ferrum candens institui posse *Mercatus* innuit Practic. lib. 4. cap. 2. *Si, inquit, extra feratur abscessus, ipsum non secari vtique malum, quia si prætermittatur incisio, à pure Iecur eroditur, nullàque mortis dilatio est: Si secare autem malis,* (*sine ferro candente*) *profluvii sanguinis periculum instat, statimque hominem perdi continget*: Feliciter tamen aperti exempla dant *Capivaccius libro tertio Practic. cap.* 23. *Saxonia lib.* 3. *Panthei cap.* 29. Tumores quidam ad Suppurationem veniunt, & quia Iecur pauci est sensus, nervulis quippe gibba tantùm sui parte donatum, non ita facilè propterea, nisi progressu temporis, crudi à suppurabilibus dignoscuntur: tunc enim qui suppurant, gibba potissimum ipsius parte in acumen prominent & sectionem indicant, nullo vitæ discrimine, prout ego in multis sum expertus: sectis licet integumentis communibus, musculis & peritonæo: Quod si in cavâ delituerit, per vrinam expurgandus, vt observavi in Vestali: Quod non contingit Tumori partis gibbæ, cui secto imponenda turunda imbuta ovi albumine: tum digerentibus vtendum, prout in vulnere illius partis; postmodum sarcoticis, tandem epuloticis cicatrix inducenda,

cenda, vacuata tamen prius tota materia purulenta, turundarum ope, nec non cannulis plumbeis, quibus vt pote citius & commodius expurgatur: qua ratione multos sanavi qui adhucnum incolumes degunt. *Marchetti Observat.* 52. *Hippocrates* 7. aphor. 46. nos docet quomodo purulentum jecur possit sanari: At omnes prope eos qui purulento Jecore afficiuntur, judicant conclamatos: Curatio non est, vt credo, adeo difficilis vt non possit cum aliqua salutis spe tentari; Sed Medici timentes ne pus subcruentum & fœtidum inveniatur (quo casu certò pereunt) verentur ne ipsis mortis causa adscribatur. Ego visitavi quendam cujus jecur inflammatum & purulentum statim judicavi: Alij febre maligna vexari crediderunt: Putabam secandum esse locum è regione, vt pus egredi posset, quod remedium fuit derisum: post obitum jussi vt aperiretur locus, quem miser vivens digito ostendebat summa torqueri afflictione, inventaque jecoris tunica à parenchymate separata, & inter illud spatium ℔ v. puris albi, sicuti prædixi. *Sanctorius Art. parv. c.* 94.

Licet *Hippocrat.* 7. aphor. 42. dicat si amurcæ simile pus exeat rem desperatam esse, non omnino tamen à bona spe desistere oportet, cum potius ex suppurati jecoris nativa conditione, quam ex solo caloris vitio id proficisci videatur, cum Jecoris substantia inflammata nullus sit calor, neque tantus qui substantiam ipsius in pus album vertere queat, Cum hoc tamen non temere & vtcunque id opus aggredi oportet: Foramen vero, si id tentaveris, exterius amplius facito, interius vero angustius. *Mercatus.*

HERNIA.

SYLLOGE.

I. Medicamenta manifesta qualitate agentia ea sunt quæ per insignem constringendi & exsiccandi vim processum peritonæi contrahunt viamque intestinis occludunt: at eorum usus in adultis valde suspectus est, à diuturno enim vsu hepar aliaque viscera læduntur & obstruuntur: deinde non video quomodo eorum facultates, ob vim adstrictoriam, ad locum affectum excurrere possint: Venter præterea maximè exsiccatur; at siccitas alvi quantum herniosis periculosa, omnibus notum. Specifica tamen qualitate agentia sequentia præstantissima esse non semel expertus sum; Radic. consolid. mai. Herniaria, lumbrici terrestres, pulmonaria maculosa, priapus cervi, semen perfoliatæ &c. *Hildanus cent.* 6. *Observ.* 73. Vide de his *Solenandr. sect.* 4. *Cons.* 13.

II. In Splenio fasciæ aptato, vt illud concinnum sit, potissima cura esse debet, ne pilæ in modum rotundum sit, vti illa ab imperitis Chirurgis plerumque confici solent: nam ita internè nimium extuberantia inguina propellunt, vt fieri haud possit quin lacera membrana continuò dehiscat, neque vnquam aptè conjungatur: ita etiam fit vt ad intensiorem motum quemlibet intestinum crepet, & non obstante isto turgidiusculo rotundiore splenio præterlabatur & in scrotum descendat: Itaque Splenium triquetrum sit, satis pro affecto inguine largum, ita molliter suffultum, & exterius laminula leviter convexa, vel alioquin duriore & renitente materia inductum, vt interna superficies non planè extuberet, verum ita effecta ut quasi firma sit & leniter concava, quod eleganter inguen excipiat, atque undique apte comprehensum leviter comprimat. *Solenand. s.* 4. *c.* 13.

III. Nob. I. I. *à Diesbach* spatio xx. ann. insigni ac maxima hernia intestinali laboraverat, ad cujus curationem multos expertissimos adhibuerat, sed frustra: Tandem cum de sanitate recuperanda nequidem cogitaret, in morbum incidit, à quo vltra vj. menses lecto affixus fuit: post hunc ne minimum quidem indicium præcedentis Herniæ sensit, nec amplius vtitur perizomatis: constantem verò sanationem fuisse indicio est, quod cum biennio post ob ischuriam & contumacem alvi adstrictionem balneo emolliente vsus fuisset, inunctionibusque laxantibus, ne minimum tamen Herniæ indicium apparuit. *Fabritius Hildanus Centur.* 5. *Observat.* 54. Præter multorum expectationem quendam qui her-

niam intestinalem decem annis passus fuerat curavi sic: Imperavi ut in lecto se contineret mensem vnum, simul quantum fieri posset adductis cruribus, non divaricatis: victu siccante vteretur, nisi forte prunis elixis ex saccharo & aqua, ad alvum subducendam: nullis crudis, flatuosis & coctu difficilibus, præter suum, hædorum, aut arietum pedibus, vesceretur: his autem medicamentis vsus est, ℞. *terræ sigillatæ, rad. consolid. mai. boli armen. veræ ana. ℥ij. c. c. usti ℥j. capiat per xiv. aut xv. dies ℨjß. aut ℨj. manè ex jusculo capi*: deinde ℞. *Sang. drac. mumiæ, mastiches, thuris, radic. consolid. mai. boli arm. limac. rubr. erinac. terr. pulveris. ℥j. incorporentur omnia terebinth. & f. Empl. admovendum inguinibus.* Vniversalia tamen præcedant. *Riverij Observ. cent. 4. in annexis Obs. 16.*

IV. Inguina sunt locus Hernijs consuetus, verum noli tibi persuadere Peritonæum etiam in aliis locis non posse dilatari aut disrumpi, & ibi Herniam efficere. Supra vmbilicum contingit, sed rarissime: Infra vmbilicum, & ad ejus latera, & longe supra inguina, non duntaxat ego, juxta alios hernias vidi, sed cum illis tanquam cum abscessu agebatur, Et Chirurgus non aliam sui erroris rationem in medium producebat quam quod ibi herniis consuetus locus non esset: Praxis nobis plures alias Hernias, præter simplices & compositas demonstrat, quæ apud scriptores non reperiuntur. Nam experientia me docuit peritonæum etiam in parte posteriori versus dorsum posse disrumpi & ibi herniam efficere, Experimur etiam processum peritonæi in inguinibus ita posse disrumpi, vt intestina non in scrotum, sed inter cutim & musculos versus femur sese vrgeant, Præterea non semel tantum observavimus vas deferens corrugatum in scrorum descendisse, & ibi Herniam effecisse, quæ manuum ope facillime reduci poterat: imò quæ, si corpus resupinaveris, sua sponte intro recedit, à qua tamen nihil mali expectandum aut metuendum. *Barbette Chirurg. cap. 7.*

V. Non esto immemor crepidines disrupti peritonæi, in senibus & vetustis hernijs, callo subinde adeo esse induratas, vt sibi invicem concrescere nequeant, licet accuratissime ad mutuum contactum sint adductæ, sed in hoc casu subligaculis res peragenda est: sed in primæ ætatis infantibus facillimo negotio concrescunt, & fasciæ hic aptiores videntur quam commodissimà subligacula. *Barbette Chir. c. 7.* (1261.)

VI. Qui sectione Hernias curare instituunt, videant prius & diligenter inquirant an intestina per processus peritonæi in scrotum delapsa, viæ angustijs quasi strangulata, gangrænam contraxerit: Tunc enim, etsi rectissime secuerint, postridie certissime morietur: Chirurgus autem eum necasse videbitur. Cujus rei exempla in Gallia notavit Slegelius. *Velschius in Sylloge Obs. 49.*

VII. *V. de Taranta*, ait, qui cacochymicum, aut imbecillem, vel senem &c. præsumpserit per incisionem curare, manifestissime desiderare homicidam vocari: *Hildanus* tamen *Cent. 6. Observat. 73.* in decrepitis, in maxima necessitate, dummodo viscera sint integra administrari posse exemplo ostendit.

VIII. Multos curavi tum viros, tum fœminas Enterocele laborantes, quorum nonnullis à iij. aut iv. diebus intestinum extra peritonæum exierat, vt jam ad Iliacam passionem pervenerint: Mensam vel asserem satis latum juxta lectum ita dispono vt vna illius extremitas pavimentum attingat, altera verò lecto innitatur: deinde ægrum supra asserem tali situ colloco, vt caput ad pavimentum, crura ad lectum vergant: mox linteis quadruplicatis, frigida maceratis, diu partem foveo, eam interim digitis leniter contrectando, & fotu per mediam horam continuato, linteum multiplex ad triangularem formam effingo, & frigida imbutum applico, superinducta ligatura contentiva: sic intra paucas horas vtplurimum intestinum sponte reponitur: quod si post primum fotum, & sequentem lintei applicationem, intestinum non reponatur, eandem operationem repeto bis in die, & secunda aut tertia iteratione affectus curatur. *Riverius Observat. à Samuele Formio commun. xv.* Vir quinquagenarius Enterocelem gravissimam per quartuos dies continuos passus erat: Pulsus valde languidus erat, cum extremorum frigore: pars affecta valde frigida percipiebatur, vt de necrosi metueretur: Inter alia remedia præscribo fotum ex aqua vitæ calente, inguini admovendum, quo per horas duas continuato, repositum est intestinum blanda impulsione & æger ab imminenti exitio liberatus. *Riverius Centur. iij. Observat. lxxxij.* Fotus fiat ex stercore ovillo lacti incocto: Idem in cataplasmatis modum apponatur. *Solenander sect. 4. cons. 13.*

IX. In quibusdam serius vocatus, cum intestinum esset inflammatum, vt præ tumore angustum ruptionis peritonæi foramen denuo ingredi non posset, dilatato illo foramine per incisionem tres ægrotos à propinqua morte liberavi sic, Primò ægrum colloco vt pro repositione supradictum est, probè alligans ne in operatione sese commovere possit: postmodum lineam transversalem duco cum atramento, supra lineam strangulationis intestini, ubi est ruptura peritonæi: deinde alteram lineam duco perpendiculariter supra dictam secantem, juxta ipsum locum strangulationis, & in medio ipsius, postmodum cutem duobus digitis vtrinque adduco, secundum lineam transversalem, eamque novacula incido secundum perpendicularem, ita vt incisio sua longitudine duorum digitorum transversorum latitudinem æquet: postmodum musculi rupturam tegentes hamulis sensim elevantur, & scalpello separantur, donec productio peritonæi detegatur: eáque detecta hamulo elevatur, eodemque scalpello inciditur, & hoc modo intestinum reponitur. Quod si intestinum ab inflammatione aut flatibus ita intumuerit vt in abdomen protrudi nequeat, apertio jam facta amplificari poterit immisso in vulnus cathetere cannulato, supra quod lithotomia solet fieri: & supra ipsum abdomine forcipibus inciso, in parte superiori aut inferiori, prout à Chirurgo melius visum fuerit. *Riverius Observat. 15. commun. à S. Formio.* Vide *Observat. commun. ab Oz. Aymar.* In Patavina vrbe crebriores observavi Hernias intestinales incarceratas, vomitibus nigris subsequentibus, cito cursu ad lethalem metam tendentes: Aperui defunctos tres, & prolapsum ilei intestini intorti, fæcumque in carcere incuneatorum rationem summa cum attentione examinavi: Inde audentior factus, rogatu ardentissimo ægri & astantium, ancipitem, dubiæ plenam aleæ, sectionem aggressus, benedictionem cœlicam expertus sum: liberavi intestinum incisa cute, processibus musculorum & peritonæo: Illo reposito, suturis adhibitis, sanatum vulnus nulla subsequente hernia. *Guernerus Rol-*

Rolfinccius Dissertat. Anatom. libro primo capite decimo tertio.

X. Quidam ætatis consistentis à latente causa hydrocele laborabat; cum nullis medicamentis humor posset discuti, de educenda aqua cogitatum: Junior Medicus eductionem cum scalpello proposuit, juxta *Paulum* libro sexto cap. 62. At hæc sectio periculosa, multis gangræna inde mota, alijs mors; Videatur historia apud *Hollerium* cap. 62. Secundus *Setonem* consuluit, juxta *Guidonem*: Sinistrè succedit sæpe hæc curatio, nam ex diutino dolore, confluentibus in declivem locum succis, mortificatio contingit: Tertius caustica medicamenta, aut cauterium actuale ex auro paratum probavit. At ex horum usu pars suapte natura debilis enervatur, gangræna contingit, ut bis evenire cum morte notavi: nam hæc pars cum sit posita in medio sordium confluxu, fluxionibus valde est obnoxia: Chirurgus senior Siphonem ostendit, seu acum cannulatam argenteam, intus cavam, in cuspide perforatam, qua immissa fœliciter ab scroto & hydropicorum ventre omnis aqua tutò educitur: de qua *Galenus* 14. method. cap. 13. Assentiuntur omnes: in partem declivem immissa est acus, omnis aqua ℔ v. pondere semel extracta: æger à tumore liber evasit: Ne in similem morbum relaberetur cautum est victu, vomitu assiduo, sudorificis, roborantibus, fonticulis in tibiis: Acus effigies extat apud *Antonium Crucium* tractat. 2. cap. 18. *Zacutus Praxeos Adm. lib. 2. Observat.* 82. Peragitur hodie eodem instrumento quo paracentesis abdominis, beneficio sçilicet cannulæ perforatæ, circa extremitatem acuminatam cuspidem habentis: videatur *Ioh. van Horne Microtech. pag.* 68. & 141. *Scultetus Tabul. xxxix. Figur. ij. & iij. Felicem curationem vide apud Hildanum Cent.* 4. *Obs.* 66.

XI. Nobil. juveni hydrocele laboranti, spatio quatuor annorum varia medicamenta præscripta: petierunt à me parentes ut tentarem an aliqua alia via reddi sanitati posset filius absque testiculi jactura: Parui, intra tres septimanas curationem feliciter posse me absolvere sperabam: nihil enim exterius aliud præter aquam apparebat, absque vlla duritie, ita vt præter aquam subesse nihil putarem: At cùm præparato & purgato corpore caustico meo scrotum indolenter perforassem, & tertio die post escharam separassem, præter aquam etiam carneam quandam substantiam & induratam circum vasa spermatica inveni: post excisionem ergo escharæ cum nonnihil humoris serosi effluxisset, dolor ingens in imo ventre, præsertim inguine dextro, loco affecto, subitò exoritur, sed momentaneus: nocte sequenti scrotum aliquomodo intumuit & tumor durissimus in superiori parte vaginæ circumcirca vasa spermatica plenius percipiebatur: Tunc gravissima & periculosa symptomata, quæ ex hujusmodi apertionibus aliquando provenisse sçiebam, mihi in mentem venerunt: Idem contigit *Griffonio* Medico Chirurgo Excell. qui Sabaudo cuidam Scrotum cùm aperuisset, præter hydrocelem carnea aquoque materia ijs vasis adnata reperta, quæ in cancrum malignum abiit, ubi medicamenta, ferrum & ignem inutiliter adhibuit. *Fabritius Hildanus centur.* 4. *Observat.* 65. *Curata Hydroceles feliciter, cui talis carnea substantia juncta erat, vide ibidem exemp.*

XII. *Gallus* quidam, cui feliciter medicanti spectator adfui, multos methodo sanavit tutissima, cum sine dolore, aut saltem exiguo, fiat; ac vasa sanguine neutiquam tingantur, ideóque meliùs conspici & tractari queant: eóque magis optanda in masculis, quod citra testiculi ablationem perficiatur. Cauterium potentiale, paulò supra testiculi regionem lateris rupti, ubi peritonæi processus saccum subit, apposuit, ea quantitate ut semi-digiti longitudine cutem mortificando escharam inusserit: quâ mox discissâ, aliud cauterium imposuit, donec cute integrè ablata pinguedo apparuit, quam forcipe discidit, eo usque ut processus vasa seminaria deferens pateret: quibus biduo peractis, vasa illa digitis à processu artificiosè separavit, & acu curvata filum subduxit, processúmque leviter strinxit, nullum plane dolorem tunc inferendo: filo postmodum successu temporis sponte elapso, admotis vng. sarcoticis, carnem calli instar sensim illic producit, quæ eo facilius huic processui, cum tunica illa elythrois rubra carnosa musculosáque sit, accrevit; & sic premendo ac opplendo locum deperditæ substantiæ, viam prolapsuris visceribus occlusit, sicque curam integrè & feliciter absolvit. *Platerus Tomo tertio capite secundo, ex quo Geiger Cylygraph. cap.* 11.

XIII. Nuperum Hispanorum inventum est, Intestinales Hernias curare sine vlla Testium amputatione, qui dilatati processus secundum longitudinem simplici sectione facta, affecti lateris testiculum in capacitatem abdominis intrudunt, indéque injecta punctura aurea vulnus consolidant: Cæterum quia post hanc curam steriles omnino redduntur, si in vtroque fiat latere, consilium Roma expetitum est circa matrimonium, an licitè contrahi posset ab ijsdem, vtpote generandi proli ineptis: difficultatis solutionem expectamus. *Henricus à Moinichen Observation.* 24. Hunc autem curandi modum peritiores Chirurgi minimè laudant, tum quia testiculus, si eo majus fuerit foramen, facile excluditur, vt æger antiquum obtineat; vel quia testiculus, si major fuerit foramine, coarctatus dolore afficitur: vnde inflammatio, vel sterilitas, vel mors. *Scultetus Arm. Chir. Obs.* 67.

XIV. Si cum inflammatione concurrant fæces, quæ repositionem intestini impediant, casus quidem maximè est desperatus, nihilominus tamen fæcum tentanda exclusio balneis aut fomentis distensionem relaxantibus, clysteribus lenientibus, omissis purgantibus per os exhibitis, quę majorem aliàs humorum ad partem affectam affluxum causarent, & vt ipsa mors, teste Fallopio, ægris acceleretur. *Sculietus Tab.* 39.

XV. Negant quidam clysteres injiciendos quando intestinum in scrotum prolapsum est, sed prolapsio intestini distinguenda est, quæ vel est in fieri, vel jam facta & inveterata, In fieri illam esse judico, quando ab initio intestinum descendit in scrotum, & symptomata nondum gravia sunt, tunc clyster non protinus infundendus, ne forsan vnâ cum intestino quoque ad scrotum descendat & malum augeat: tunc satius alvum constipatam suppositorio laxare, mox sacculum ex radic. herb. flor. & semin. emollientibus &c. applicare: Inveteratum prolapsum intelligo, cum intestinum jam per dies aliquot in scroto fuerit retentum, ita ut symptomata pessima, durities, tensio scroti, dolor, vomitus, anxietates, &c. ægrum torqueant: In his enemata non

tantum conveniunt, sed & necessaria sunt, neque verendum vt facile in scrotum descendant; intestinum enim quia foramini peritonæi & vaginæ inclusum, & proinde compressum est, vt ad scrotum perfluat clyster vix fieri potest: interim injectus intestinum emollit, lubricum reddit, dolorem lenit, & flatus discutit, quæ omnia tunc desiderantur. *Fabritius Hildanus Centurat. 6. Observat. 73.* *Platero* usus clysterum suspectus redditur in Enterocele: & quamvis ex contactu apparuerit non ab excrementis sed flatibus intestinum adeo intumuisse, cum tensus esset tumor, & compressus rugitum ederet, & curatio bene cesserit, non tamen his absolute prolatis oraculis fidem adhibere licet: Non semper enim commeatus liber, sed interdum interceptus, & tum purgantia magni nocumenti, clysteres semper tuti. *Rolfinccius Diss. Anat. l. 1. c. 13.*

XVI. Cum in Enterocele intestinum aliquod quasi captivum detinetur, ita ut etiam volvulus accedat, & mors sit proxima, Peritonæum, cum subita dilatatione ruptum, secandum: quæ sectio ab antiquis usurpata, nuper renovata est, in præsens ob Chirurgorum ignorantiam rara, quod multis exitio est: Vide *Francisc. Roussetum de Partu Cæs. sect. 3. cap. 3.* Videant tamen qui sectione Hernias curare instituunt, & diligenter inquirant an intestina per processus peritonæi in scrotum delapsa, vel delabentia, viæ angustiis quasi strangulata gangrænam contraxerint: Tunc enim etsi rectissime secuerint, postridie æger certissime morietur, Chirurgus autem eum necasse videbitur. *Velschius in Episagmate Observat. 49.* Vide *Operandi rationem apud Geigerum Chelegr. capite nono.*

XVII. Castratio ægros manifesto mortis periculo exponit; Castratores enim dum timent ne curatione absoluta superstes sit relaxatio, violento tractu peritonæi processum à partibus quibus adhæret, divellunt, unáque nervum à sexta conjugatione, qui ad testem pergit; eandémque vim spermaticis vasis inferunt, quibus ex rebus dolor excitatur ingens, convulsio, hæmorrhagia, inflammatio, putredo, mors: hæc pericula qui evadunt genitrice tamen vi privantur: Quare nunquam exsectioni testium subscribam, nisi forte sarcocele aut gangræna ipsos invaserit. *Pareus lib. 7. cap. 16.*

XVIII. Cuidam Hernia completa laboranti, inter cætera congrua subligaculo descensum cohibere jussi, quo sexennij spatio usus est, tandemque se sanum asseruit, revera examinatis genitalibus nullum Herniæ vestigium comparuit: Eo defuncto inquisivi quibus repagulis natura descensuris intestinis obviam ivisset: Fidem testor, me circa foramen productionis peritonæi invenisse substantiam adiposam, magnitudinis mediocris globuli sphęristerij, tam arcte dicto processui adnexam, ut vix sine dilaceratione adjacentium locorum divelli potuerit: Alios novi qui à pertinaci subligaculi gestatione, eaque sola sanitatem consequuti sunt: quibus prius macilentis, post obesis factis, circa intestina colligitur pinguedo à qua intumescunt, unde nullus in scrotum patet transitus: Ex quibus patet temere instituendam non esse castrationem. *Pareus Operum libro octavo capite decimo quinto.* Vide *Sculteti Armament.*

XIX. Cingulum accommodari debet utrique inguini, si enim alterutri tantum, tumefacere facit proximum, unde Bubonocele facile excitatur. *Fortis.*

XX. Præcipua quidem Herniarum cura consistit in remedijs externis, & bona bracherij ligatura: his autem non conferentibus, necessaria est corporis universi expurgatio, ab humoribus præsertim serosis & pituitosis, qui peritonæi rupti consolidationem, & constrictionem dilatati, quamlibet perse difficilem, valde impediunt: Adde quod corpus excrementitiis humoribus scatens, internáque adstringentia sumens, omissa universalium administratione, facile viscerum obstructionibus corripi, & in febres inde, aut alios morbos incidere possit. *Scultetus Armam. Tab. 39.*

XXI. Dominus N. quinquaginta annos prætergressus, dicebat se curatum subligaculo & crebro usu consolidæ Saracenicæ & perfoliatæ in jusculo, cum axungia gallinæ, melle & butyro majali: Sed per annum his usus est. *Observ. 306. misc. cur. anni 72.*

XXII. Etsi ea curandarum Herniarum via quæ aureo puncto fit, dolore ac periculo non vacet, tutior tamen est quam illa quæ fit per castrationem, quæ ægros remedij crudelitate enectos manifesto mortis periculo exponit: Castratores enim dum timent ne curatione absoluta superstes sit relaxatio, violento tractu peritonæi processum à partibus quibus adhæret divellunt, unaque nervum à sexta conjugatione qui ad testem pergit: eandem vim vasis spermaticis inferunt, quibus ex rebus dolor excitatur ingens, convulsio, hæmorrhagia, inflammatio &c. Hæc pericula qui declinant, illi tamen generandi facultate per omnem vitam privantur: Quare nunquam exsectioni testium subscribam, nisi forte sarcocele aut gangræna ipsos invaserit. *Pareus libro septimo cap. 16. Scultetus Armament. Tabul. 39.*

XXIII. Quidam cum rupturam inguinalem antea passus esset, ac intestina in rupturam excidentia aliquoties facile reducta essent, forte sensit aliquid denuo in eandem rupturam excidere. Dum vero illud reducere frustra conatur, animadverto nullum intestinum, sed omenti quandam partem exterius excidisse. Signa ejus rei erant quod neque colicos dolores haberet, neque motiones, neque febrem, neque alvi obstructionem, Itaque deprehenso omenti egressu, à fomentis & emplastris destitimus, & jussimus eum ligaturam loco affecto adhibere, imposito emplastro adstringente, ac ita factum est ut nihil incommodi deinceps sentiret. *Oëtheus apud Schenckium.*

Hernia opinionem faciens testiculus in inguine latens.
Vide *Testiculorum affectus lib. 17.*

XXIV. Intra tunicam erythroidem, vel exterius inter ipsam & adjacentes tunicas, comprehenditur aqua: Colligitur autem cum collisis aut fractis vasis in puerperio, sanguis subinde alimenti ratione defluens, in aquosam serosamque substantiam mutatur, quæ tandem discutitur ob ætatem ad sicciorem & robustiorem naturam transmutatam: Id quod observavi in filio meo, quem cum enterocele laborare non sine tristitia putaremus, ætatis progressu liberatum videmus. *Adrianus Alemannus in Hippocratatis lib. de Aëribus, Aq. & Locis pag. 72.*

XXV. Suadent Chirurgi solicite admodum, & dextre, ut incisio in scroto pro aquoso humore

humore deponendo fiat, & recte mea sententia: At quod non decliviori in parte scroti hæc incisio fieri debeat, absurdum mihi videtur: Elevato enim in totum testiculo, incisio parte ima adhibita securior evadit: Nec inde documentum oboriri huc usque animadvertimus: Nec est quod quis dicat turundam, per emissarium decliviori loco factum immissam, testiculum pungere, quum id à Chirurgo diligenti cavetur: *Amatus centur.* 2. *curat.* 84.

XXVI. *I. Veslingius* olim perhibuit se in Ægypto observasse sanatum ab Hydrocele sexagenarium, ustione per linum, Ægyptiis familiari, utrinque supra scapulas in cervice; similiterque eodem modo supra inguina ad radicem processus peritonæi peracta, sine aliorum externorum adminiculo, evanescente sensim tumore aqueo. *Rhodius cent.* 3. *Obs.* 38.

XXVI. a *Pneumatocele* fit aliquando vel in quatuor vasis testiculos alentibus, vel in arteriis Darton intercurrentibus: Ille (tumor) durior, nec compressu digitorum evanescit, recipitque curationem; Hic appresso digito intro recurrit & evanescit, vixque curatur, periculo ab incessabili sanguinis profluvio imminente: *Geiger Kylygraph. cap.* 3. Chirurgia, seu sectione, Flatus etiam tolli possunt: Notandum tamen duplicem ventosi ramicis esse generationem, aliam &c. (vide supra) Hunc quidem, (qui ex arteriis) ceu desperatæ salutis repudiamus, Illum priorem scalpello curamus ut in varicosis ramicibus (vide §.36. a. *Idem cap.* 13.

XXVII. In Sectione facienda cautus sit Chirurgus ob mala symptomata supervenire solita; Præsertim operationem hanc nonnisi prius bene præparato corpore instituat: Quod si intemperiem aut vitium aliquod in rene subesse cognoverit, aut ab operatione abstineat, aut Scrotum in inferiori tantum parte incidat ut serosus humor effluat: via tamen nullomodo (ut fit cum testiculus abscinditur) obstipetur, ne serosus humor, qui à rene attrahi non potest, in abdomine retineatur, sed si opus, illac defluere possit: Vidi ego Byzantii sexagenarium, cui ob hydrocelen singulis annis scrotum inferiori parte perforabatur, & serosus humor vacuabatur, postea ulcus ad cicatricem perductum, venit autem ad summam senectutem: Sin autem in rene vitium non fuerit, & defluxum planè sistere volueris, incisionem in superiori parte scroti, prope inguina, fieri expedit: duplex enim Chirurgo est scopus, 1. vacuare serosum humorem, 2. prohibere ne de novo in scrotum influat: At cum aqua hæc ut plurimum ex corpore in tunicam erythroideam defluat, eamque extendat, necesse est ut incisio superiori parte scroti fiat: sic enim tunicæ dilatatæ corrugantur, & cicatrix impedit ne aqua postea facile in scrotum defluat: Ut autem rectius procedat operatio, non super scammum ligandus æger, nec supinus decumbere, sed in sella sedere debet, ut melius aqua deorsum descendat, & tunicæ in inguine facilius separari & acu apprehendi possint. Præterea Chirurgus diligenter signa omnia quæ de Herniis à Celso, Paulo & aliis proponuntur examinet, essentiamque morbi diligenter examinet antequam manus operi admoveat, ne malum in pejus ruat: Præterea videat ne corpus multis humoribus pravis scateat, aut vitium aliquod insigne in renibus subsit: Quoties verò Chirurgus unà cum aqua carnem circumcirca Testiculum concretam subesse cognoverit, præstat scrotum incidere, testiculum & quicquid circa ipsum concretum separare atque abscindere, dummodo id radicitus fieri possit: Si enim scirrhosa illa materia processum, sive didymum, jam occupat & abdomini adhæret, frustra tentabitur incisio, & Chirurgo infamia, ægro immatura mors afferetur. *Hildanus cent.* 4. *Obs.* 66. & 67.

XXVIII. Si Scrotum insigniter intumuerit, ad paracentesin deveniendum erit, ita tamen ut statim post aquam eductam cicatrix inducatur, neque cannula aut turunda linea foramen apertum conservetur: hinc enim gangrænæ periculum impendere potest. *Silvaticus centur.* 1. *consil.* 17.

XXIX. Sæpius observavi in magnis herniis scroti, ruptis aponeurosibus musculorum, peritonæum supra suam apophysim relaxatum & instar sacci distentum ac protuberans: Idcirco ad curationem herniæ, reductis intestinis, appressum latum cauterium, modò subjecta vasa non offendat, præstantius esse puto remedium puncto illo aureo inutili & fallaci. *Riolanus Anthropogr.* lib. 2. 8. *Geigerus* Chelegr. cap. 11. Cauterio actuali, quia terribile & horrendum, ideoque intermissum nec amplius in usu, operationem per cauterium potentiale præfert, de qua infra.

XXX. Operationem tutam instituit Aquapendens Pentateuchi chir. lib. 1. cap. 29. dummodo herniæ carnosæ accedat aquosa: Quod si non observatur aqua, supersedendum erit operatione illa, si quidem sive sectio fiat sive non, res periculi plena est, solaque perforatio gangrænam inducere posset: *Silvaticus cent.* 3. *cons.* 74. vide quæ supra adducta sunt ex Hildano.

XXXI. Nob. N. conquestus est de magna sinistri testiculi Sarcocele, quam præmissis universalibus & bona victus ratione, sequenti emplastro, & pulvere radicum ononidis, quem Matthiolus l. 2. c. 18. commendat, insensibiliter resolvi. ℞. G. Ammoniac. galb. bdellii aceto solut. ana. ℥ß. adde adipis anatis liquati & colati ℥ß. ceræ citr. ℥ij. ol. lilior. alb. medullæ cruris bovis ana. l. ℥x. misce in formam Empl. quod linteo inductum scroto applicetur & 4. quoque die renovetur. Ononidis pulverisatæ sumpsit singulo mane ℥j. in haustu vini absynthitis: Parti domesticæ dextri femoris 4. digitis supra genu sibi inuri passus est fonticulum, dictorumque præsidiorum usum continuavit, ita ut 4. mensium spatio pristinam sanitatem consequutus fuerit: Plures alii beneficio solius hujus pulveris sensim & sensim convaluerunt. *Scultetus Observ.* 74. *Vide Aquap. Pentat. Cheir. lib.* 1. *cap.* 29. & *Silvat. cons.* 74. *cent.* 3.

XXXII. *Hydroceles* facilis est curatio per simplicem puncturam: ast semper revertitur, nisi ficciori diæta redundantis aquæ copia absumatur, ut in nonnullis observatur: Solertiores Chirurgi, quò omnem recidivæ metum tollant, facta punctura cereolum, ad digiti longitudinem, pro turunda immittunt, eoque peritonæi processum leviter vellicantes aliquam inflammationem in superiore ipsius parte inducunt, post cujus suppurationem magis unitur ac contrahitur processus, nec tam facile, ut antea, recipit humorum in eam prolapsum: Sunt qui pro cereolo plumbeam immittunt cannulam: at ejus infelicia vidi experimenta, quippe acrius pungendo majores produxit inflammationes, unde (ut nihil dicam de symptomatica febre, quæ interdum præter utriusque expectationem ægrum è medio tollit) major ad eam partem factus est humoris confluxus, ita ut totus testiculus eum imbibere

coactus Sarcocele tandem laborare incœperit. *Henricus à Moinichen Observat.* 18.

XXXIII. *Herniæ carnosæ* causa haud est sanguis impurus, cùm etiam optimus eum producere queat: nec simpliciter abundans, cum etiam in corporibus macilentis se exhibeat; licet in his nec celeriter adeo generetur, nec ad eam magnitudinem deveniat quàm in illis: Sed enim veram hujus herniæ causam in eo consistere existimo, Cum membranæ, quæ vasorum capillariũ oscula, ac ne sanguis nutritius nimis subito in partem perfluat, claudere solent, vel erosæ, vel disruptæ aut dilatatæ sint: quo tunc contingit plus sanguinis in partem ruere quam ad ejus nutritionem requiritur: Natura interim sanguinem, qui alias putresceret, in carnem mutat. Notandum vero carnem hanc quandoque adnasci tunicarum scroti communium secundæ, non vero testiculis, quo in casu sine horum læsione aut excisione tolli potest: In principio, vbi sanguinis nimiam copiam exire permittunt membranulæ vasorum, erosæ, ruptæ, aut dilatatæ, venæ sectione, repellentiumque ac adstringentium usu multum efficimus: At augmentum si sumere inceperit, medicamenta illa ad malum averruncandum non sufficiunt, tamen sequentibus mediis res est tentanda: Fiat foramen exiguum in scroto, superiore magis quam inferiore in parte: per illud, petiæ ope, medicamenta applicentur suppurantia, ut hoc modo, si possibile sit, caro ea tolli possit: quavis tamen visitatione omne pus non est emittendum, vt tanto melius carnis reliquiæ consumi possint: Quod si nec hæc successerint, testiculus simul cum hernia est extrahendus. *P. Barbette Chirurg. part.* 1. *cap.* 24. *vide Platerum.*

XXXIV. Causa tamen diligenter investigari debet antequam ad operationem accedat Chirurgus: Parastatæ enim adeo quandoque intumefactæ, testiculis imprimis scirrhosis existentibus, vt herniæ carnosæ specie facile te deciperent. 2. vasa spermatica scroto detenta, sæpius naturæ lusu ipsos testes magnitudine excedunt, nihil incommodi præter metum solum afferentia, quod verum in non vno observavi. *Idem ibidem.*

XXXV. Observandum in ligatura, quæ fit cum testiculus simul cum hernia est auferendus, eam quam fieri poterit tumori vicinissimam esse debere: quo enim altiori loco peritonæi processus perforatur, eo crassior observatur; quæ res efficiet vt suppuratio & fili casus retardetur. *Idem ibidem.*

XXXVI. Notandum carnem hanc, quæ *Sarcocelen* producit, quandoque adnasci tunicarum scroti communium secundæ, quo in casu sine testiculorum læsione, aut excisione tolli potest. *Barbette Chirurg. cap.* 25.

XXXVI. *a Hernia Varicosa* facile noscitur, cum in superficie Scroti appareat multitudo venarum & arteriarum, cum extensione magna totum Scrotum involvente, sicut vitis arbori involvitur; Curatio ejus, vt & Carneæ, inquit *Avicenna*, est curatio Apostematum durorum, & multoties quidem sufficit in ramice varicoso inunctio cum adipibus lenibus & medulis: Quod si autem nec illis quæ ad Herniam carnosam valent aliquid efficiatur, ad Chirurgiam deveniendum, & aut Incisione aut Caustico potentiali cura instituenda: Incisio hoc modo fit, vbi apta figuratione fuerit æger collocatus: attrectato scroto nervum, à quo testiculus dependet, in inferiorem partem depellimus; qui quidem ex eo facile dignosci potest, quod cum fortis ac valens sit, venis tenuior solidiorque sentitur, ac magis renitens, majoremque dolorem affert si comprimatur, estque præterea juxta colem constitutus, quo depresso venas digitis & nostris & ministri in scroto hinc inde apprehensas vehementer extendimus, deinde cutem contra ipsas venas acie scalpelli leniter atque oblique ducta incidimus, tum hamis infixis subjectas partes à cute subsecantes diducimus, venasque ipsas nudatas, acu duplex linum ducente trajicimus, easque sinu inciso duobus locis, & qua incipit & qua desinit varicatio, laqueis constringimus, prius tamen facta in longitudinem incisione, ac sanguine emisso, postea pus citantibus curamus, quoad vna cum venis vincula quoque ipsa excidant: Ita faciendum *Leonides* jubet, cum aliquæ ex iis quæ testiculum alunt venæ varicatæ sunt: nam si ita omnes affectæ sint, vna cum ipsis etiam testiculus erit avellendus, ne alimento amisso contabescat. *Cauterio* quoque *potentiali* hæc Hernia curari qoterit, nisi fuerit magna nimis varicatio: Si itaque magis fuerit in venis illis testiculum ambientibus quam in scroto (tunc enim in corrosione venarum illarum amplarum nimis magna hæmorrhagia, quæ succedere potest, timenda) cauterium eo copiosius super ponendum, vt non solum venas illas, sed vna testiculum inurat & absumat: nam sic crusta fiet fortior & crassior, quæ hæmorrhagiam sanguinis vehementiorem impediet. *Geiger Chelegr. c.* 13.

XXXVI. *b* Cum *Herniæ varicosæ* materia sit melancholicus sanguis, à superioribus partibus effusus ad scrotum, vel critica transmutatione materiarum melancholicarum, aut earundem ægritudinem terminatione: aut fiat ob splenem debilem in attrahendo fæces melancholicas ab hepate, Vel hoc minus expellente sanguinem melancholicum ad Lienem, præter causas externas sanguinem melancholicum multiplicantes, vt recte curetur abstinendo 1. ab ejusmodi causis, præcipiendum vt fæcibus communibus eductis sanguis copiose dematur ex vena lienari; nam plerumque taliter Herniosi in liene obstructionem patiuntur, & dolorem in hypochondrio sinistro experiuntur; deinde vtendum decoctis sanguinem depurantibus & obstructionem Lienis tollentibus &c. *Idem c.* 14.

XXXVII. Quoniam dubitari potest ne in scroto vena varicosa forsan evadat, ideo scrotum ipsum illinatur oleo Saturni. *Fortis.*

XXXVIII. Cum adolescens vnum Testem altero majorem in se observaret, ostendens hunc testem Operatio, ille dixit se habere Herniam, & brevi moriturum nisi extrahatur Testis: Atque eo ligato, dum testem extracturus esset, accurrens pater adolescentis, videns horribile id spectaculum retinuit Operarium ab opere, dicens se velle vt prius ego viderem patientem, qui propterea solutus est, Et cum me adiret, dixi ipsum nullo prorsus malo detineri, & ita fuit. *Aquapendens oper. p.* 1. *cap.* 73.

XXXIX. Descensus intestini observandus per foramina tendinum, quæ alternatim disposita sunt, ne in reductione intestini quæ fit per operationem Chirurgicam, reponatur inter aponeuroses, nam discindi debet foramen tendinis postremi, vt intestinum intra capacitatem abdominis repellatur, qua in re à multis peccatum fuit Chirurgis, etiam peritissimis, cum vitæ dispendio. *Riolanus Enchir. p.* 161.

XL. Si scrotum insigniter intumuerit, ad paracentesin deveniendum erit, ita tamen vt statim post aquam eductam cicatrix inducatur; neque cannula aut turunda linea foramen apertum conservetur, hinc enim gangrænæ periculum impendere potest. *Silvaticus cent.* I. *consult.* 17.

HYDROCEPHALVS.

SYLLOGE.

Apertio in infantibus periculosa. I.
Occipitii per cauterium apertione sanatus. 2.
Artificio inductus. 3.
Solius fasciæ Guidonis ope curatus. 4.
Necessaria cutis dissectio. 5.

I. Puello trium mensium caput paulatim accrescere cœpit, ita vt antequam octavum attigisset, magnitudinem capitis cujusvis hominis longè excederet; ita enim aqua impidissima extendebatur cranium, vt cutis omnesque subjectæ partes pellucidæ redderentur: Chirurgus inciso bregmate aquæ claræ ad ℔j. circiter pro prima vice extraxit, mox turundam imposuit & emplastro vulnus obturavit: sed quia caput turgebat aqua, ita vt & continuo & copiosè effluerer, vires adeo debilitatæ fuere, vt intra horas 36. è vita discederet: Vides itaque periculosam esse apertionem cranii in hydrocephalis, & aquæ vacuationem; continetur enim, vt bis observavi in dissectionibus, aqua in ipsis ventriculis cerebri, quam si quis vacuare tentat, meninges simul & substantiam cerebri vt incidat necesse est. Quid ergo agendum? morbum hunc incurabilem censeo, quod ratio & experientia suadet: D. Cosmus Slotanus in infantulo suo omnem diligentiam & industriam; consilia quoque clariss. Medicorum adhibuit, sed oleum & operam perdidit: Demum morbus hic magnus extremis indiget remediis, sectione, vstione, vacuationibus fortibus, quibus impar est infantium ætas: in quibus preterea tanta est cerebri labefactatio & imbecillitas, vt major pars alimenti ejus in serum abeat, ad quod præterea ex toto confluit. *Fabritius Hild. centur. iij. Obs.* 17.

II. Vir in viridi senecta constitutus conquestus est apud me de pertinaci insomnia, quam gravis capitis dolor ei annum jam vertentem intulisset, qui tactu exacerbatur & noctu ingravescebat: Cùm caput contrectassem, ac stagnantem sub cute humorem deprehendissem; abessetque omnis luis suspicio, humorem, tumoris continentem causam, aqueum quidem, sed acri & bilioso perfusum ichore, suspicatus sum: Cùm frustra omnia remedia tentasset, actutum postico occipiti cauterium inuri curavi: dictum factum, aqua virore quodam insigni, & bili prussinæ finitima vbertim per plures dies dimanante, sanitatem recuperavit. *Car. Pis. de morbis ab slu. Ser. cap.* I. *sect.* 2.

III. Anno 1593. Parisiis puer 15. aut 18. annorum visus, cui capitis ita erat extensa cutis vt naturalem multum excederet: de oppido in oppidum à parentibus circumducebatur, vnde maximum lucrum recipiebant: Magisstratus Parisiensis fraudem subesse suspicatus parentes in vincula conjecit, qui fassi se cutem capitis infantuli circa verticem ad musculos vsque incidisse foramine parvo; ac per illud ipsum, intra cutem & musculos immissa fistula, inflasse, vnde paulatim caput in ejusmodi excrevisset magnitudinem: detracta fistula cera foramen obturabant: Morte parentes mulctati fuerunt. *Fabritius Hidanus centur. iij. Obs.* 18.

IV. Infans recens in lucem editus Hydrocephalo laborabat, totum caput occupante, cum magna suturarum dilatatione, Ego sola fascia *Guidonis*, in formam cucuphæ concinnata, qua totum caput obvolvebatur, duabus extremitatibus in globulos obvolutis, curavi: quotidie dicta fascia renovabatur, & intra xx. dies dictus tumor evanuit. *Sam. Formius Obs.* 6.

V. Necessaria est cutis capitis dissectio ad exhauriendum Hydrocephalum, quam cum vereretur aliquando aggredi *Gul. Placentinus*, metum postmodum comprobavit inanem, Chirurgiamque vtilem salubrem: vide *Pareum*, *Forestum* &c. *Severinus med. Eff. p.* 85.

HYDROPS THORACIS.

SYLLOGE.

Caute purgandum. I.
Calomelanos efficacia. 7.
Sudorificis *curatus.* 2.
An paracentesis *vtilis.* 3.
Curatio per costæ terebrationem. 5.
Diureticorum *vtilitas.* 4.
Resolventium *vsus non noxius.* 6.
Faustæ curationis exemplum. 8.

I. Diligenter observandum quod si morbo jam confirmato, & multa serosi humoris copia in thorace collectâ, *purgans* validius exhibeatur, humores illi valde exagitantur, vnde suffocatio ingens ægro contingit, quæ illum subitò de medio tollit: ideo cautè agendum est, & in minori dozi, atque iteratis vicibus medicamenta exhibenda sunt, eaque cum potentioribus aperientibus ac diureticis miscenda, vt simul viæ aperiantur, & serosæ materiæ portio ad vrinæ vias deducatur: Inter hydragoga ea quæ ex mineralibus desumuntur in hoc affectu maximè conveniunt, qualia sunt Mercurius dulcis, & Mercurius vitæ ita correctus vt per inferiora tantùm evacuet. *Riverius lib.* 7. *cap.* 5.

II. *Sudorifica* ad serosam illam materiam educendam vtilissima sunt, & nos vidimus virum sexagenarium vsu decocti sudorifici ea gaiaco & salsa parato per dies 15. sudores excitando cum vapore spiritus vini fuisse liberatum. *Idem ibidem.*

III. Tutissimum videtur vt materia sensibiliter vacuetur *aperto thorace*, Et quidem maturè id faciendum, secundum præceptum Hippocr. 6. Epid. s. 7. ὑδαλώδεας θᾶσσον τάμνειν, ne ab aqua pulmones corrumpantur: *Curati hydropis pectoris per apertionem vide exempla.* infra §. I. 7. a. & 8.

IV. Seri pectus occupantis *vacuatio per vrinas* tentanda: Ab hoc auxilio Cæsar Maximilianus II. plurimum commodi sensit, qui cùm pectoris hydrope cum cordis palpitatione ad annos xx. la-

boraſſet, vno interdum die ad ſex libras minxit: cumque ille motus materiæ impeditus eſſet, ſuffocatus eſt. *Videatur Epiſt.* 136. *Cratonis apud Scholtzium.*

V. Prætereunda non eſt ingenioſa, quam proponit *Hipp. l. de Nat. mulieb. Pectoris ſectio*, dum mediam coſtam terebello perforari jubet: ita enim facilius aqua linamento immiſſo contineri poteſt ne confeſtim tota exeat, quàm ſectione in muſculis intercoſtalibus facta: quare dum aqua educenda eſt, ſatiùs eſt coſtam perforare. dum pus in pectore collectum, ſectio in muſculis præſtabit. *Pr. Martianus in verſ.* 76. *loc. cit.*

VI. Adverſus *reſolventia* opponit *Mercatus*, citatiorem reddi pulmonis motum, inde plus trahere quam calorifica poſſint diſſolvere: Sed reſpondeo, 1. pulmonis motu non trahi in pulmonem illam materiam: 2. idem periculum ex iis quæ adhibentur localibus calidis auxiliis, non magis hic thoraci quàm in aliis morbis aliis partibus admotis imminere, quod tamen timendum & cavendum ſit cum corpora repleta ſunt, nec prius vniverſalibus evacuationibus exinanita. *I. Guaſtavinius Loc. ſelect. l.* 2. *c.* 10.

VII. *a* Quinquagenarius maxima *dyſpnoea* à tribus menſibus laborabat, nec a remediis iuvabatur: cenſui eum Pectoris hydrope laborare, quia aberat tuſſis, ſtertor, ſputa nulla viſcida & craſſa, vt in vero aſthmate: tibiæ etiam oedematoſæ erant & venter intumeſcere incipiebat: In lecto a duobus menſibus non decubuerat, ſed in cathedra ſedens anhelabat & extremos pene ſpiritus præ ſuffocatione exhalabat. De ſalute deſperans nolebam remedia præſcribere, ſed precibus victus exhibui ſequenti die Bolum ex calomelanos ℈j. cum diagrid. ℈ß. in conſerva roſ. Septies purgatus eſt & magnam ſeri copiam excrevit, vnde maximum levamen eadem die, atque liberius reſpiravit; Poſt biduum iteratum idem remedium pari cum ſucceſſu, & ſequenti nocte in lecto decubuit, ſine vlla pectoris oppreſſione: ventris tumore imminuto hypochondria contrectare licuit, & lienem magnum atque ſcirrhoſum inveni, ideo præſcripſi apozemata cum ſale Tartari & ſpiritu ſulphuris, tum etiam fotus & linimenta hypochondriis admovenda, cum iterata tertio quoque die purgatione prędicta: Quibus per xv. dies continuatis ad longe meliorem ſtatum revocatus eſt, vt ſe curatum omnino putaret; at elapſo vno menſe ſymptomata omnia rediere, venter magis intumuit, & poſt duos alios menſes è vita exceſſit Hic notanda ſumma calomelanos efficacia, quod in morbo lethali tantum juvamen afferre potuit. *Riverius cent.* 4. *Obſ.* 3.

VIII. Adoleſcens ſanus & robuſtus, exercitiis corporis immodicis dudum aſſuetus, tandem in thorace plenitudinem, ſeu velut inflationem quandam perſenſit, in tantum vt pulmonis latus ſiniſtrum intumeſcere, & cor extra locum ſuum dextrorſum protrudi videretur: poſtea quodam die cujuſdam quaſi vaſis intra thoracis cavitatem diſrupti ſenſum habuit, indeque per ſemihoræ ſpatium in regione iſta humoris velut ab alto in pectoris fundum cadentis ſtillicidium non tantum ab eo percipi, ſed etiam ab adſtantibus audiri potuit: Hinc cum extra dubium fuerit Nobilem pectoris hydrope tunc affici, quod lymphæductus (quorum ingens ſatellitium totos pulmones perreptat) ad eorum latus ſiniſtrum ſpectantes, diſrupti, humorem ſuum in thoracis cavitatem extillarent, poſt tentata quædam ſine fructu pharmaca, communi conſenſu lateris ſectio decernitur: Itaque poſt factam totius proviſionem, Chirurgus inter vj. & vij. vertebram cauterium applicuit, & poſtridie foramini in pectoris cavitatem ſecto canalem indidit, quo facto ſtatim liquor craſſus, ac inſtar chyli albeſcens, & quaſi lacteus effluebat: hujus prima vice tantum ſex circiter vnciæ detrahebantur, & poſtridie tantundem: die tertio cum paulo major quantitas exire ſineretur magno ſtatim languore affectus, & dein febricitans per diem vnum aut alterum male habuit: quare donec temperiem & vires recuperaret, materiæ iſtius exitum inhibere viſum eſt: poſtea vero ejuſdem evacuatione tandem parca quotidie facta, pectoris cavitas fere in totum inaniebatur: ad hæc vero canalem cum epiſtomio in foramine gerit, quo ſemel nycthemeri ſpatio aperto humoris vſque tantillum emanat: interim ſtomacho, vultu & viribus valens exercitia aſſueta obit: Poſt ſectionem cardiaca, & poſtea decoctum traumaticum quotidie bis ſumendum præſcripſimus; Sed neceſſe incumbit, ad præcavendam pectoris illuviem, foramen iſtud quaſi lacunam conſtanter pateſieri. *Willis.*

Navarchus, ex incauto victu aſſiduis laboribus & vigiliis, in difficilem incidit reſpirationem, quæ per os excreta mucoſa pituita ceſſabat aliquantulum: Exercitium maritimum dimittens, & in otio vivens, in cachexiam lapſus eſt, anaſarcæ prænuntiam, Aucto malo, facie, ſcroto, pudendo & ſummis pedibus intumuit: Gravato præ humoris copia thorace difficilior crebriorque reſpiratio facta eſt; Aderant tuſſis ſicca, febris continua, lienis durities, inappetentia, gravis capitis dolor, caligo oculorum, & aurium tinnitus: Suſurrus quidam, ſeu ſonitus ad latus ſiniſtrum in latere percipiebatur, ebullienti materiæ perſimilis: Quatuor is convocat Medicos: horum quidam aſthmaticum eſſe prædixit, alius orthopnoicum, alter cachecticum, vltimus tuberculum adeſſe in pulmone affirmat, Flatum tamen in cavitate pectoris incluſum eſſe fatebantur omnes, ab humore craſſo glutinoſoque elevatum: In harum opinionum varietate affines me & alium ſeniorem vocant, collatiſque ſententiis concluſum eſt ſonitum illum in thorace perceptum, non eſſe flatum, ſed aquoſum humorem, velut in vtre ſemipleno incluſum; qui ab vna ad aliam partem agitatus & fluctuans ſonitum illum edebat: Hunc, cum jam ſatis vacuatus eſſet, nullo alio præſidio quam ſectione thoracis curandum prædixi: Sic enim hydropem pulmonis perſanat *Hippocrates*, dum hunc morbum depinxit l. 2. de *int. affection.* n. 26. & lib. 2. *de morbis num.* 66. ſic inquit, *Secato autem inter coſtas per novaculam primum cutem, deinde ſcalpello acuto, quod panniculo ſit alligatum &c.* Et ſupra ſic dicebat, *Et quidam ab inferna alvo id eſſe putant, quum videant ventrem magnum & pedes tumentes: Intumeſcunt enim hæc ſi ſectionis tempus tranſgrediaris: hunc ſi quidem, ſi extra intumuerit, intra coſtas ſectum curare oportet: Si vero non intumuerit, multa calida lotum velut ſuppuratos collocato, & qua parte ſtrepitum perceperis ea ſecato, quam potes in infimo loco, quo effluxio facile contingat.* Sequitur *Avicenna* 20. 3. *tract* 4. *cap.* 15. & alii viri in arte clariſſimi, qui aquam thoracis cavitate contentam ſectione eduxiſſe gloriantur. Aſſentiente ægro, refectiſque viribus, Chirurgi ſectionem inter tertiam & quartam coſtam in ſiniſtra parte, cum novacula, deinde ſcalpello profunde cele-

celebrarunt, eo modo quo in suppuratorum sectione ipsi sæpius fuerant experti: Aquæ cruentæ copia insignis effluxit, loturæ carnium recenter mactatarum assimilis: Semel ob virium exhaustum aqua tota educta non est, sed paulatim quindecim diebus continuis extracta: Inde æger post mensem alacrior redditur, remissius febricitat, respirat facilius, appetit melius, dormit suavius, pedes aliquantisper detumuere, sanus evasit homo in tricesimo quinto anno constitutus: Præcautionis ergo, ne viscera interna regeneratis iterum præ habituali intemperie aquosis humoribus, cauteria duo in brachiis, vnum in crure affigenda curo, quorum ope evacuarentur superflua & partes spirarent: Elect. ex diagalanga, diacymino, diacinnamomo, theriaca & mithridatio excepta, mixta cum syrupo de absynthio & eupatoris per mensem assumenda præcribo, cum victu attenuante & exiccante: Sudorifica ex radice chinæ & ebeno xl. dierum spatio propino, quibus celebratis nullam passus est recidivam. *Zacutus Praxis adm. lib. 1. Observ. 14.*

HYDROPHOBIA, RABIES.

SYLLOGE.

Vena *an* secanda. 1.
Quando. 5.
An Purgandum. 2.
Quo tempore. 3.
Cauteria *etiam longe ab initio sunt vtilia.* 9.
Inustio sit profunda. 10.
Escharæ casus cito promovendus. 11.
Cauterium statim ab initio imprimendum. 7.
Non tuta natatio in frigida. 12.
Vtilis conjectio in mare. 15.
Remedio ex Cancris *an fidendum.* 13.
Pars demorsa non statim amputanda. 14.
An superstitiose fanum D. Dodoni *&* Bellini *adeantur.* 4.
Faustæ curationis exemplum. 8.

I. IN morsu canis rabidi venæ sectionem minimè convenire quidam existimant, quippe quæ venenum per totum corpus trahat in venas: Avicenna tamen l. 4: fen. 6. tr. 4. c. 9. scribit post quartum diem sanguinem mittendum esse: & non solùm semel, sed bis, præsertim vbi à vulnere initio non fuerit detractum, in eo præsertim qui sanguine abundet: Recentiores tamen quidam Medici in demorso à cane rabido, vt præcaveatur rabies, ita à sanguinis missione abhorrent, vt omnino affirment vitandam esse, vt quæ exinanitis venis altius penetrare virus permittat: Sed hi videntur existimare rabiosi morsus venenum non esse per totum corpus sparsum nisi cùm advenit metus aquæ: quod tamen falsum esse gravissimi authores docent, Avicenna & Celsus, Dioscorides quoque l. 6. c. 39. dum post primos dies scalprum & vstionem in loco demorso, perinde ac inutilia rejicit, Sudores autem ante cibos, ac post etiam imperat, palam ostendit venenum per corpus esse diffusum: quod confirmare videtur dum dropaces sinapismosque alternatim per corpus totum adjicit: Imo Avicenna loc. cit. inquit non solùm fieri posse vt post quartum diem venenum sparsum sit, sed etiam minori temporis spatio: Igitur hac in re adeo necessaria distinguendum, quia si in primis diebus simus, cùm adhuc in vulnere venenum, aut inde haud procul contineatur, tum sanguinis missio nulla ratione adhibenda est, militantque rationes istorum: traheret enim à circumferentia ad centrum, à venis parvis ad magnas, ideo à partibus nobilibus ad principes & ad cor ipsum: Si verò jam sparsum est, tunc mittendus sanguis, vt docet Celsus: Neque verò e loco viciniore ipsi morsui, quia tunc minimè convenit, vt docet Avicenna, Dioscoridem imitatus: nulla enim tunc istius rei est occasio aut vtilitas, sed incassum corpora doloribus sternerentur, sed è brachio, vt è majoribus venis, & toto ipso corpore virus jam diffusum detrahatur. *Rubeus in cap. 27. sect. 2. l. 5. Celsi.*

II. Qui Purgationem instituendam negant, eo potissimum argumento nituntur, quod veneni hujus natura, non in qualitatibus primis & manifestis, sed in occultis consistit: & nec qualitatum primarum alteratione, nec purgantibus, sed alexipharmacis ac tota substantia agentibus curatur: quod purgantia calori nostro sunt adversa, ideo vires potiùs frangere quàm conservare videntur: Alii contra purgantia admittunt, qui quidem fatentur purgantia non rectà veneno huic adversari illudque expurgare, sed hoc solum à peculiaribus alexipharmacis fieri; interim tamen mediatè hoc præstare posse statuunt; dum nimirum vitiosos humores, in quibus venenum residet, educunt, atque ita venenum simul evacuant, cui sententiæ ea ipsa de causa & nos subscribimus, præsertim cum venenum hoc sit lentum & diu in corpore hæreat. *Sennertus Pract. l. 1. p. 2. cap. 16. qu. 3.*

III. Rhazes tr. 8. ad Almans. statuit initio statim purgandum medicamentis humorem melancholicum vacuantibus: verum alii Græci & Arabes vetant in principio, i. e. quando adhuc venenum in partibus externis residet, purgatione vti: At hic considerandus modus quo venenum hoc in corpus immissum: Si enim labris & lingua venenum in corpus attractum sit, statim initio purgare licet, cum aliis auxiliis venenum alias evocantibus locus tum non detur: Si verò morsu venenum partibus externis immissum sit, in principio purgare non licet. Ideo cum Rhases statuit statim initio purgandum, id de priore casu intelligendum est: de posteriori vero cum alii Græci & Arabes omnes vetant in principio purgantibus vti, ne venenum ex vulnere ad interiora corporis rapiatur, sed tum tandem purgans exhibendum est cum omnia circa vulnus ritè peracta sunt: Et licet ritè omnibus peractis spes sit venenum extinctum esse tamen cùm facile fieri possit vt aliqua ejus portio ad interiora penetraverit, ea, quàm minima etiam fuerit, humores corrumpit & in sibi similem materiam immutat: Ideoque corrupti illi humores evacuandi sunt, vt venenum simul evacuetur, & alii humores à veneno & corruptis humoribus non inficiantur, alexipharmacis interim non neglectis: Antiqui omnes ad purgationem Elleborum album commendant, atque ea quæ melancholicum & atrum humorem respiciunt: Qui elleborum album formidant, nigro vtantur; vel Agarico, cui vis alexiteria adscribitur. *Idem ibidem.*

IV. Perpauci nostro tempore à cane rabido demorsi Medicos consulunt, nam est tanta religionis vis vt omnes quos rabidi canes momorde-

rint, partim ad D. Dononi templum confugiant, partim verò ad D. Bellini sacellum, vbi quibusdam exorcismis, & panibus characteribus obsignatis, à sacerdotibus perquam facile curantur, vt plurimorum testimonio equidem fateri possum. Cogitanti mihi quonam pacto id tam facilè eveniat, nonnullæ se obtulerunt rationes: Haud dubie imprimis divina auxiliatur gratia, quippe cum non parum molestiæ malique morsu canis rabidi affectis inferre possint cacodæmones, vt qui in atrabilariis humoribus suam habeant sedem, iique exorcismis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, sublato secum veneno: Illud præterea addiderim quod fortè Sacerdotes ipsi aliquam nobis occultam habent antidotum, quam panibus illis admiscentes, ægros devorandam præbent: His denique accedit magna laborantium fides quam suscipit D. O. M. cujus solius munere omnia nostra delentur incommoda, atque omnes auferuntur ægritudines. *P. Andreas Matthiolus in cap. 37. l. 6. Dioscoridis.*

V. Aliqui ad vsum Antimonii deveniunt, vt quod agitatione & valida humorum commotione ab alto trahere & educere venenatos humores valeat: *Revera* præmissa aliqua humorum præparatione per 5. aut 6. dies purgans quod validum sit exhibendum: Ita scribit Dioscor. quendam hydrophobiæ proximum sumpto helleboro convaluisse, & Oribasius quotidie porrigebat purgans ex colocynthide ad fabæ quantitatem: Nos præbere possumus Electuar. Diaphoen. cum conf. Hamech. vel Extr. helleb. ad ℈ß. Cassiæ immistum: Quæ cholagoga medicamenta conveniunt cum caninum virus exustionem contineat, præsertim vero si temperamentum calidum sit & siccum, aut habitus gracilis & cacochymus: A quibus tamen omnibus purgantibus serum depuratum copiosum est semper præbendum, quorum etiam repetitus debet esse vsus: Nec vllomodo audiendus *Rhasis*, qui valida purgantia, non modo in progressu, sed etiam initio exhiberi consulit, contra communem tum Arabum tum Græcorum sententiam. *Fortis consult. 21. cent. 2.* Vidimus Iuvenem à rabido cane nuper commorsum, ab exhibita infusione Antimonij eadem die extinctum, quamvis vis veneni nondum delirium intulisset, proximos enim monebat ne accederent, ob inclinationem ad morsum.

VI. Sanguinis missio in principio nullo modo convenit, prout convenit veneno jam in humores propagato: *Avicenna, Capivaccius, Fortis, cent. 1. cons. 22.* In morsu animalium non convenit venæ sectio nisi venenum per universum fuerit sparsum, aut plenitudo adsit *Iac. Pons.* Sin autem acuta febris accedit, non intra dies xl. educendus, sed inferiorum partium scarificatione, etiam venarum apertione in partibus à morsu remotissimis. *Sanctacrux de magn. auxil. imped. l. 3. c. 9.*

VII. In Hydrophobia exacto morbi principio, post 2. 4. & plures dies, non inurendum est cauterium: quia altius se venenum insinuavit. *Heurnius Fortis cons. 20. cent. 1.*

VIII. Matrem & Filium vidi Venetiis à cane domestico, uno eodemque tempore dentibus æstate demorsos: Filii pollicem & indicem dextræ manus vulneravit, matris brachium paulo supra carpum: Rabiei autem signa in cane deprehendi, macilentus enim erat & solito gracilior, oculis rubicundis, causa demissa, spumam ex ore profundens, lingua exerta, veluti bile crocea infecta, huc & illuc nullo ordine discurrens, inde subito consistens, cibum & potum aversabatur, licet anhelans magnam sitim proderet: Sic de Rabie certiores facti, curationem aggressi sumus intercipiendo, revocando & extrahendo venenum, 2. prohibendo ne ad interiora serperet, & per totum diffunderetur; 3. veneni qualitatem alexipharmacis oppugnando: Statim igitur deligatio supra partem affectam facta fuit, adstringente subdito ex pulvere constrictivo, ovi albumine & aq. rof. parato, quod & puero adhibuimus dum interim matri medebamur: Inde labia vulneris orbiculariter scarificari jussi, & mox cucurbitulam magnam cum multa flamma apponi: Vulneri tandem, prius meraco vino calido abluto, cum aqua sit valde noxia, Empl. apponendum præscripsi ex allio, & cepa contusis, additis nuce juglande, ruta, fermento, sale, melle: Interim canem interfici jussi, jecur extrahi, meraco ablui, ac medicamentum à Galeno. 3. K. T. cap. 5. descriptum parari jussi, de quo scribit neminem se vidisse qui illo sit vsus defunctum, ℞ Picis ℔j. aceti acerrimi ℥viij. opopan. ℥iij. m. f. a. huic addi jussi pulverem hepatis dicti ad ℨß. quod à proprietate evocat virus caninum, Puero autem in duobus manus digitis vulnerato, quia cucurbitula opponi non patuit, nec scarificationes minusque ustionem permittere voluit, hirudines plures circa vulnera applicari jussi, deinde Empl. idem apponendum quod matri, Et vtrique præscripti decoctum alyssi & gentianæ, in aq. stillat. cardui s. addita semiuncia aq. cinnam. & præmisso bolo ex theriaca Matri, & ex mithrid. Puero, reformato cum pulv. terræ sigill. veræ: Pulsus etiam omnes temporum, manuum & pedum, 3. aut 4. quaque hora, illini præcepi oleo M. Ducis Hetr. & de Scorpion. Matth. simul mistis: vino non interdixi, somnum usque ad noctem prohibui: Die sequenti inveni matrem omnia executioni mandasse, nihil autem Puerum, ita ut vulnuscula ex toto fere sanata & parvi facienda viderentur: nihilominus utrique præscriptum Gal. medicamentum apposuimus, & Illi quidem iterum eadem interna: Interim pro 3. intentione, omissis dubiis ad verum alexipharmacum confugi, Pulverem cancrorum fluviat. qui ab Arno fluvio Florentino huc deferuntur, ℞ pulv. cancr. fluv. ℨx. gentianæ ℨx. thuris ℨj. m. dozis magnum cochlear ad duo: Pro toto anno parari volui, Nunquam vero cancri urendi sunt ante ortum canis, sed cum Sol Leonem transierit, Luna xviij. in patella æris rubri, quam dabat Gal. ad dies xl. Hæc ad diem usque vij. post hanc pulv. cancrorum in aq. scorzon. & card. b. sumere cœperunt; & interea vulnera ut cætera tractavit Chirurgus, unionem tamen inhibendo & rotunditatem servando supra 40. dies: Sed ut in omnibus obtemperans fuit mater, (quæ 40. diebus pulv. cancr. sumpsit, vulnus apertum servavit ad 50. appositis interim frequenter vulneri nucibus juglandibus contusis, quæ gallinis objectæ primis diebus, duas interfecere, post septimam innoxiæ fuere, nullius prorsus veneni indicio) ita in omnibus deliquit filius, quem observavit mater primis diebus sitientem, & ultra consuetudinem & extra tempus bibentem, qui tamen circa diem 20. à potu abstinere, atque mœstus & taciturnus fieri cœpit, 14. aliena loqui, cibum aversari, singultire, & tandem præeuntibus motibus convulsivis ex siccitate 27. obiit, salva matre. *Fortis cent. 1. consult. 20.*

IX. *Heurnius* l. de morb. cap. 21. *Dioscoridem* sequutus (qui post primos dies scalprum & ustionem in loco demorso tanquam inutilia reiicit) ubi morbi principium præteriit (quod varium esse ait, duorum quatuor & plurium dierum) à cauteriis abstinere jubet, quod altius jam se insinuaverit venenum: Hildanus tamen cent. 1. obs. 97. in adolescente caustico excitatũ fonticulũ ad mẽses tres apertũ retinuit: atq; obs. 86. recenset historiã puellæ, cui à citius cicatrice obducto ulcere (ab admoto caustico) post trimestre hydrophobia contigit. Neque is ab inustione sollicitus est de leniendo dolore, improbans usum unctuosorum & escharam relaxantium, & similium, quod difflari & exhalare venenum prohibeant: à dolore auxilium sperans, (dum mediocris fuerit) quod ad se trahat sanguinem & humores ex corpore: Itaque ab inustione vulneri imponit gossypium aqua vitę, in qua soluta theriaca, madefactum, emplastrum ex cæpis, fermento, sinapi &c. postridie scalpello escharam undique incidit, citum illius casum procurans, pisum imponit, fonticulum hiantem ad menses tres sinit.

X. Hic monitos velim Tyrones Chirurgos, ut diligenter prospiciant ne nimis leviter & superficialiter *inurant* hujusmodi morsus, sed ut potius in excessu quam in defectu peccent: Cum enim morbus sit extremus, extremum quoque requirit remedium: Expertus loquor, Puella ann. xiv. à rabido cane vulnuscula quinque in tibia accepit, parentes vetulæ curandam committunt: Illa vulnera ferro candente inussit, postea nescio quo unguento 15. dierum spatio curationem absolvit: Sed quia non satis profundè immissum fuit cauterium, & maturè nimis obductæ cicatrices, post tres menses hydrophobia correpta est, pauloque post è vita decessit. *Fabritius Hildanus cent.* 1. *Obs.* 68.

XI. Eschara nisi prima aut secunda die auferatur, retinetur in ipsa aliqua portio veneni, quæ vi ignis inspissata fuit, iterumq; dum putrescit eschara in liquorem dissolvitur, & per venas capillares ad majora vasa transit, partesque nobiles serpendo paulatim inficit. *Idem cent.* 4. *obs.* 88.

XII. *Celsus* l. v. c. 17. sect. 2. unicum remedium esse ait hydrophobia affectum nõ opinantẽ in piscinam non ante ei provisã proiicere: quod tamen remediũ periculum excipit ne infirmum corpus, in aqua frigida vexatum, nervorum distensio absumat: Nec solum ob id periculosum est, sed quia visum est strangulari hujusmodi rabidos aquæ potu, cum esset illis vis illata: Vidi ego Ravennę Nautam, qui cum aquæ libras circiter quatuor pluribus vicibus ebibisset (magnis enim convulsivis motibus ad aquæ aspectum & potum torquebatur, sic ut sudore copioso perfusus viribus pene destitueretur) nocte tamen insequenti obiit: Itaque scribit Avicenna expertum esse si cum aqua permixtum ad medietatem vinum exhibeatur mirabiliter profuisse. *Rubeus in cit. locũ.*

XIII. Galen. x 1. simpl. fluviatilibus cancris combustis, thure & rad. gentianæ admisto pulvere, morsus canis rabidi feliciter se curasse ait: Idem Dioscor. Avicennas, Ætius tradunt, quod remedij genus præ aliis antidotis efficax esse tradunt; Ego, quia cancri isti fluviatiles, quorum Galenus & Dioscor. meminere, his in regionibus, nec nisi in Syria, Sicilia, Romæ, aliisque quibusdam Siciliæ locis inveniuntur, usum eorum præscribere nolui, ne forsan aliquis, cui sævitia hujus veneni non satis cognita, huic remedij generi tantum fideret, interim aliis remediis neglectis æger periclitaretur: Quamvis enim de effectibus cancrorũ fluviatilium non dubitemus, in his tamen non exigua occurrit difficultas: nimirum an ex remotis regionibus cancrorum fluviatilium, an verò eorum loco marinorum cineres, quorum effectus non æque ac fluviatilium laudatur: item an eorum cineres recentes, an exoleti ad nos perveniant? *Fabritius Hild. cent.* 2. *obs.* 96.

XIV. Nonnulli, si partis conditio id ferat, partem demorsam statim amputandam censent, exemplo illorum qui ab aspide aut viperis demorsi digitos amputaverunt & salvi evaserunt: Verum non ita necessarium hoc videtur, cum venenum canis rabidi non sit tam celeris activitatis ac venenum aspidis & viperæ, & aliis modis satis evacuari possit. *Sennertus.*

XV. Ex venenato canis rabidi morsu oritur aquæ metus, in quo siti enecantur, nec tamen bibunt ægri, cuius miseriæ unicum remedium est (ex Celso l. 5. cap. 27.) nec opinantes in piscinam coniicere, præsertim, eo si deveniant, antequam aquam metuant, alias, ex *eodem*, foret spes in angusto, imo usu, efficacissimo omnium rerum magistro: Quod auxilium tanti in hoc morbo fit nostratibus, ut eo solo ferme contenti vix expectant aliud, Neque sane injuria, sanat quippe mare quoscunque: neque vidi hactenus quemquam (licet viderim plurimos) cui tempestive in mare projecto quicquam sinistri postmodum evenerit. Sed hoc remedio vel flocci facto, vel tarde ac timide adhibito, dedere multi incuriæ pœnas. *Tulpius observ. lib.* 1. *c.* 20.

HYDROPS ANASARCA.

SYLLOGE.

In simplici fortiter purgandum. 1.
Aliquando convenit Sangu. missio. 2.
Deobstruentia & roborantia *Purgantibus interserenda.* 3.
Diuretica *qualia conveniunt.* 4.
Diaphoretica *larga manu exhibeantur.* 5.
Litus ex oleo scorpionum efficacia. 6.
Balnea *quæ & quando utilia.* 7.
Laconicum quando obest. 8.
Cauteriis, *&* Vesicatoriis *cum cautela utendum.*
Curatio per Acu-punctionem. 10.
Chalybeatorum *efficacia & electio.*

I. In simplici Anasarca fortiter *purgare* licet, & non raro multum juvat: Et quidem ab hoc morbo interdum per catharsin sanato Empirici de medelis suis plurimum gloriari habent, eorumque medicamina quędam pro curandis hydropicis multum decantata existunt: quippe si forte unum aut alterum Anasarca laborantem specificis hydragogis, aut elateriis eos uspiam sanasse contigit, satis est de quo se & artem suam semper venditent, etsi eodem medicamento centum asciticos jugulabunt: Quapropter licet esulæ aut elaterij præparata, aliaq; hydragoga in quibusdam casibus nonnunquam profuerunt, tamen si indifferenter hydropicis omnibus, aut omnino ulli constitutione debili, & visceribus toni præfracti, aut conformationis læsæ prædito exhibentur, sæpius necem quam remedium afferunt. Ratio autẽ cur cathartica in hoc morbo operantur felicius & efficacius quam in aliis hydropis speciebus, est quia in anasarca materies ὑγρὴ (quæ lympha est) partim in massa sanguinea, partim in habitu corporis, intra poros & vacuitates, vasorum finibus interjectas subsistit: quare catharticum

ortius exhibitũ illico massam sanguineam exagitat, fundit, & ad superflui cuiusvis excretionem ciet, simulque arteriarum oscula versus intestinorum cavitates dehiscentia initat, ut per hæc potius emissaria humor è sanguine rejectus exitum inveniat: hinc imprimis aquæ intra sanguinem fluctuantes copiose elutriantur, dein vasa inanita aquam mox intercutim resorbent, & partim per sedem illico, partimque per urinas aut diaphoresin foras amandant: nullus interea metus est ne, ut in Tympanite, ob ventriculi & intestinorum fibras, à pharmaco nimis irritatas, viscera ista in extumescentias τελανώδεις accieantur: Quippe donec viscera erunt firma & bene constituta, medicamenti particulæ nullam iis noxam infligunt, verum exinde in sanguinem traductæ, non modo aquas ex eo eliciunt, sed massam ejus exagitando, particulas activas prius obrutas exsuscitant, & versus δύναμιν suam ζυμωτικὴν disponunt. *Willis.*

II. Interdum vero venæ sectionem exposcit, ubi ex frigidi sanguinis frigidi copia nascitur: frigiditatis quidem ratione illa non indiget, sed quia copiæ detractio naturam levat, ut hæc facilius affectum superet, non alienum, sed rationi consentaneum est hic v. s. uti: Videmus enim quod etiam ignis externus, cum à lignis viridibus propemodum extinguitur, refocillatur rursus si quæ ipsum suffocabant auferantur: Evacuare autem post s. m. oportet, quæ sane s. m. ante omnem aliam curationem tentanda est, modo vires permiserint: Si enim debiles extiterint, tametsi copia sanguinis adfuerit, tamen nisi reparatis viribus sanguinem mittere non decet. *Trallianus lib, 9. cap. 1.* Vtiliter ea administratur si vel menses vel hæmorrhoides suppressæ causam dederint, aut si biliosa sit cachexia: Multo tamen religiosius sanguis demendus quam in aliis affectibus, ob caloris penuriam: *Enchir. Med. Pract. Scholtz. sect. 2. aph. 1125.*

III. Hoc diligenter notandum, quibus diebus in Anasarca, sicut & in hydrope, evacuantia, sive sint purgantia sive diuretica, non exhibentur, iisdem semper *Alterantia deoppilativa*, & calorem viscerum nativum *instaurantia*, ut facultates, imprimis alteratrix & attractrix confortentur, usurpanda: his enim neglectis evacuantia parum prosunt. *Knoblochius in aphor. pag. 368.*

IV. Pro curando Anasarca *Lixivialia diuretica*, (prout nostra obsevatione semper constitit) cæteris diureticis longe præstant: Enimvero tritum & vulgare remedium nunc est, ut quispiam membra habens tumida, post purgationem præmissam, sumat bis vel ter in die lixivij ex cineribus absinthij, vel genistæ cum vino albo facti ℥vj ad viij, ejusque usum per aliquot dies continuet: medicamentum hoc, uti in pluribus notavi, urinas potenter movet, adeo ut ægri fere ad miraculum usque breui convaluerint: Quod vero medicamina sale fixo & lixiviali, plusquam salè acido alkali, aut volatili prædita urinas pellunt, ratio ut opinor hæc est, vid. in morbo isto affectis, postquam deficiente sanguinis ζυμώσει & virtute sanguifica, humores aquosi & crudi tum in ejus massa, tum intra corporis habitum aggesti, ibidem fere immobiles aliquandiu permanserunt, tandem illi, (prout succorum aqueorum paulo stagnantium mos est) coacescunt, quapropter medicamenti particulæ lixiviales in sanguinem suffusæ illico cum aquarum acidis effervescunt, quas insuper dum exagitant & fermentant, in tota massa sanguinea ζύμωσιν insignem & excretivam cient, proinde ut particulis omnibus in motum concitis, non tantum aquosæ ac recrementitiæ cæteris extrusæ per renes amandentur, sed & ipsius cruoris insitæ & activæ crassioribus quibus obvolvuntur sese extricent, & denuo emergentes virtutem suam fermentativam resumere & sanguificare incipiant. *Willis.*

V. *Diaphoretica* non raro egregie conferunt, ac in hoc morbo confirmato melius quam in aliis hydropis speciebus convenire solent: Et quamvis ab initio, propter habitum corporis crassiori velut palude obsessum sudores movere nequeant, utcunque dum sanguinem exagitant, particulas eius insitas activas antea sopitas & semiobrutas exsuscitari, & versus ζυμῶσιν disponi, quin & recrementitias quasque, & præsertim aqueas in motum accieri faciunt, proinde statim ut illæ è receptaculis suis exundantes promptius ac facilius abscedant: Hidrotica autem in dozi paulo largiori exhibeantur: quorum enim quantitas perexigua est, particulæ eorum activæ aquis immersæ obruuntur, priusquam in sanguinem diffusæ vires suas in sanguinem exserere incipiant. Quamobrem spiritus sive armoniaci, sive vini, nec non tincturæ & elixires, imo ac pulveres contra morbum istum rarius in usum veniunt, quia nimirum in dozi minori minus efficiunt, atque in perampla si exhibentur, efferatione sua viscera sæpe lædunt: quin ea potius seligantur quæ haustu pleniori, & calide assumpta, sanguinem totum illibata permeare possint, cujusmodi imprimis sunt decocta ex lignis & radicibus, quorum particulæ sanguini satis congruæ, ab eoque indomabiles, totam ejus massam pertranseunt, & vim elasticam, humores omnes commovendo exerunt. *Idem.*

VI. Inter Administrationes externas quibus aquæ intra corporis habitum aggestæ commoventur, *Oleum scorpionum* (modo sit genuinum) per se adhibitum, vel linimentis (ex sulphure puratis, & salibus diversi generis, vel ex calce viva, aliisque mineralibus, quæ pulverisata, & herbarum acrium extractis mucilaginosis excepta, in unguenti formam redigantur) additum, opem non raro insignem præstat: Novi puerum ab Anasarca universali valde tumidum, unico hoc remedio sanatum fuisse: mater enim (nescio quo consilio) totum corpus mane & vesperi oleo scorpionum illinebat, partes omnes cum mau calida valide fricando: quo facto intra triduum cœpit urinę copiam ingentem profundere, cumque per aliquot dies ita meiere perstitisset, intumescentia sensim evanescente sanus evasit. *Idem.*

VII. *Balnea* hydropi vix ulli præter *Anasarcam*, atque huic nonnisi in diathesi aut declinatione conveniunt: quippe cum ab hujus calore totum corpus ambiente sanguis effervefactus & incitatus aquas prius stagnantes ubique commovet, & in se resorbens varie transfert, periculum est ne (uti frequenter assolet) eas è corporis habitu in massam suam excipiens, è vestigio in præcordiis aut cerebro deponat: quippe nihil usitatius est quam partium istarum affectus, vid. asthma vel apoplexiam, hydropicis à balneatione intempestiva supervenire: Attamen cum morbi causa conjuncta (videl. intumescentia) moderata aut non multa fuerit, Balneum ex aqua salibus ac sulphure impregnata, aut etiam laconicum, à quibus blanda ἱδρῶσις provocetur, non raro cum fructu adhibetur. *Idem.*

VIII.

VIII. *Stuffæ siccæ* calefaciendo humores subcutaneos, fundendo & colliquando, meatus aperiendo & sudores eliciendo prosunt, Ab iis tamen abstinendum si immodica sanguinis evacuatio huic affectui originem dederit: illæ enim sanguinem calefaciunt, cōmovent & ex venis evocāt. *Ench. med. Pr.*

IX. In Anasarca probantur *Canuteria* in tibiis, sed initio morbi, alias eo inveterato facile fiunt fluxiones & gangrænæ: Idem judiciū esto de vesicatoriis, & incisionibus, quarum una satis erit pro una tibia, quæ aliquatulum elevata teneri debet, nam paulatim aqua fluit procul ab omni periculo. *Epiphanius Ferdinandus pag. 93.* Vesicatoria aquas intercutes copiose & non raro profuse nimis emittunt, atque caute admodum hydropicis adhibenda, quia scil. ejusmodi epispasticum locis tumidis applicatum, emissarium nimis patens facit, quo aperto aqua primo erumpens, sæpe magnam post se illuviem è tota vicinia trahit, unde statim sequitur magna spirituum concidentia: Porro nonnunquam locus ita subito inanitus, si quidem caloris & spirituum orbus, brevi in sphacelum labitur: quapropter medicamen hoc raro hydropicorum tibiis, aut pedibus, ubi calor debilis, & tumor maximus est, sed interdum femoribus, & brachiis secure applicatur. *Escharotica* paulo tutius quam vesicatoria locis tumidis adhibentur, quoniam ex hoc emissario aquarum fluxus non tam præceps & copiosus statim in initio contingit: verum iste moderate incipiens, deinde paulatim ad fluentum ingens accrescit, quod natura (postquam ei sensim assuefit) melius tolerat: Porro minor ab escharotico quam à vesicatorio gangrænæ metus est, quoniam in ista applicatione pars, cujus continuitas solvitur, contra caloris exolutionem per escharam munitur. *Willis.*

X. Restat adhuc alius (prioribus non inferior, etsi minus usitatus) aquas intercutes educendi modus, scil. per *Acus puncturā*, quæ itidem, ne præceps ac nimius accieatur aquarum effluxus, caute admodum ac minutim celebrari debet: Accipiatur Acus ordinaria (quali sartores utuntur) & super locum maxime œdematosum, in cutim punctim adigatur, eousque tantum ut sanguis non sequatur, adeoque fiant uno tempore vi vel vij foraminula, pollicem latum ab invicem distantia, ex unoquoque foraminulo aqua guttatim erumpet, adeoque continue exstillabit, donec circumcirca loca puncta tumor omnis evanuerit: dein proxima vice, post horas modo xij, modo xviij aut xxiv eiusmodi punctura in alia cruris ejusdem, aut alterius parte celebretur, adeoque deinceps semel, aut bis in die, in membro hoc, aut illo, unico vel duobus, vel simul in pluribus talia aquarum intercutem emissaria excitentur: Enim vero hoc modo uberius ac tutius quam ab alia quamvis ἐγχειρήσει exteriori illuvies hydropica ex hauriri possit: cujus interea proventus novus, si per internam pharmaciam præcavetur, morbus facilius sanabitur: Porro in hydrope deplorato optime per administrationem istam vita prolongatur, inquantum scil. aquis per emissaria isthæc externa continue elutriatis, inundatio interna vitalis diutius protelatur. *Willis.*

XI. *Chalybeata* in hoc morbo, uti in Pica virginum, sæpe egregie prosunt, in tantum ut non raro totus, aut saltem præcipuus medendi scopus, in hoc remedii genus devolvatur; Attamen advertere est hujusmodi medicamenta non omnia in istis casibus ex æquo convenire: nam quæ maxime in usu sunt, vid. *sal. chalybis*, sive *vitriolum martis*, aliaque cum acidis præparata, ac sulphure in totum spoliata, nequicquam juvant, ut pote quæ sanguinis ζύμωσιν minime promovent, sed potius è contra eum nimis efferum aut elasticum figunt: Attamen ad *Anasarcam*, & quamcumque in habitu corporis cachexiam œdematosam, ejusmodi chalybeata admoveantur, in quibus particulæ sulphureæ relinquuntur, & pollent, uti imprimis sunt ferri limatura & squammæ in pollinem redactæ, item chalybs cum sulphure liquatus & pulverisatus: horū pulveres assumpti, illico à salibus intra corpus nostrum acidis dissolvuntur unde particulæ sulphureæ metallicæ manumissæ, & in sanguinem traductæ, totam ejus massam fermentant, particulas ibidem symbolas, antea sopitas exsuscitant, ipsisque adjunctæ sanguinem vigorant, ejusque vim ζυμωτικὴν, sive sanguificam prius depressam redintegrant: Quare observare est ab hujusmodi chalybeatis, vel paulisper usurpatis, faciei χλώρωσιν in vultum floridum mutari. *Willis.*

HYDROPS ASCITES.

SYLLOGE.

Oriri potest illæso jecore. 1.
A causis calefacientibus sæpe inducitur, refrigerantibusque curandus. 2. 44.
Vrinæ rubedo hepatis ardorem non semper indicat. 3.
Convenire potest sanguinis emissio. 5.
Vomitoria *quando ex usu.* 4.
Validis purgationibus *eliciendum serum extra venas diffusum.* 6.
Purgantibus validis roborantia *intermiscenda.* 7.
Mercurialibus *medicamentis superandus.* 10.
Elaterij *succedaneum.* 9.
Rheum *convenit.* 8.
Purgantia, præparantia &c. sint potius solida quam liquida. 8. *a.*
Clysteres *oleo careant.* 53.
Epomphalia *periculosa.* 11.
Diuretica *convenienti tempore exhibenda.* 12. *a.*
Lixivia sumpta non omnibus conveniunt. 12. *b.*
Vrina si supprimitur dandæ cantharides. 13.
Inutilia in perfecto hydrope diuretica. 35.
Quo delectu adhiberi debent. 36. 38. *b.*
Si vitio renum excitetur sunt inutilia. 37.
Inter eorum usum crebri clysteres iniiciendi. 38.
Materiam in abdomine collectam educunt. 39.
Acidulæ *quando utiles.* 14.
Hidrotica *non semper præscribenda.* 15.
Diaphoretica *quantum valeant.* 40.
Sudores non movendi per decocta. 56.
Non omnia chalybeata *æque utilia.* 41.
Per hydrotica *sola curari nequit.* 43.
Narcotica *hydropicis lethalia.* 27. 42.
Paracentesis an tentanda. 16.
Ἐγχείρησις. 17. 20.
Quibus conditionibus uti licet. 18.
Cauterio actuali apertio ne fiat. 20. *a.*
Non fiat nisi tumeat umbilicus. 21.
Qua quantitate aquæ educendæ. 22.
In hydropicis peritonæi tunicæ valde crassescunt. 28.
Gangræna apertionem scroti sequuta non semper metuenda. 27.
Scroti paracentesis. 23.

I. Hydropis principale subjectum Iecur olim habitum, unicum venosi alimentarij sanguinis instrumentum, eâ prærogativâ nobilitatum à *Galeno* 5. de loc. aff. c. 7. & 2. progn. t. 1. ubi etiam docet non esse necessarium ut initio semper afficiatur per essentiam, principio affectionis in ipso existente, verùm etiam posse per consensum aliarum partium affici: Imò nullum hydropem absque Iecoris vitio, consensu & conspiratione oriri posse judicat. Coüs non solum Iecur sed & alias nominavit partes, Ita 2. Progn. *Incipiunt plerique hydropes vel ab ilibus seu inanibus locis, vel ab hepate*: τῆς ὀσφύος nomine intelligit venas; per τὰς κενεῶνας, lienem, mesenterium, uterum: Idem 4. de morbis agnoscit hydropem à liene, quando ægrotans potum ex ventriculo trahit. Recentiores non semper Epar in hydrope primario, αὐτοψίᾳ in cadaveribus innixi, affici testati sunt: Nullo sæpe in Iecore vitio hydrops observatur: Sæpe renes, mesenterium, abscessu, tumore laborare visa, jecore florido: nonnunquã pallidius quidem, ut potè aquis immersum, observatum, aëris autem contactu statim refloruit. Nos non inviti à *Galeno* recedimus, Cordi ut αἱματώσεως potestatem regiam adscribimus plenissimam, ita & illud affici in læso hoc opere inficias ire non possumus: Imprimis tamen viscerum ministeria, quæ cordi famulantur, accusamus, Tale est imprimis Iecur, colatorium & cribrum, bilisq; separatorium, Lien frigidarum & siccarum, Renes serosarum atomorum secretorium, Hæ partes dum debiles officio non satisfaciunt, acervatæq; per renes & vesicam aquositates non effluunt, in cavo abdominis restitantes, vel in habitum corporis transfusæ, vel in flatus resolutæ, hydropem ejusque species constituunt. Causa immediata est partium chylificationi & sanguificationi destinatarum, tum principum tum ministrarum, ἀτονία: chylificatio pręcipuè ventriculi & intestinorum, si ob facultatem læsam, à quacunque intemperie, conformationis, aut communi vitio, vel errorem externum lædatur: Si ἐξαιματώσεις cordis & arteriarum non succedat ad votum, serosæ aquæ à lymphaticis non separentur, áque renibus & ureteribus attrahantur, restitant in corpore, & in Ascite in cavitatem deponuntur abdominis: Viæ sunt non solùm vena Portæ, quæque eam comitantur arteriæ, per omentũ mesenteriumq; dispersæ propagines, sed & Lymphatica vasa, oneris enim pertæsa aquas expellunt, sponte sua exitum affectantes, expellunt autem per anastomosin, diairesin, diapedesin: διοδοῦ etiam præbent membranæ hepatis in hydatides sæpe fatiscentis raritas: ruptio aquę ex lobo epatis minimo, circa portas jecoris, ubi tenuissima membrana: Renum & vesicæ, ureterum ulceratio & erosio: dignæ sunt omnes hydropis nomine, Mediatæ causæ plures sunt &c. *Gu. Rolfincius. Epit. meth. l. 3. c. 9.*

II. Ordinaria curatio aliquando minus conveniens est, si nimirum Hydrops in calido & sicco temperamento à causis calefacientibus, calorem nativum dissipantibus, productus est, ut in febribus biliosis & vehementibus solet accidere: Tunc enim hepatica frigida, cum aperientibus minus calidis conveniunt, qualia in febribus diuturnis usurpari solent: Pro potu sumatur decoctum cichorij & calcitrapę, vel aliorum aperientium temperatorum, sed liberaliori quantitate; quæ nimirum sitim leniat, jecoris ardorem temperet, idque resiccatum humectet: Quam doctrinam (quamvis ab Avicenna, Tralliano, aliisque sancita est, quia tamen à nonnullis paradoxa videtur, & magni est in usu practico momenti) non erit inutile insigni exemplo firmare, à Baptista Montano relata consilio 263. *Vidi, inquit, Venetiis Religiosum hydropicum ex ascite & tympanite, qui fuit curatus: adfuerunt mecum Papiensis, Eugubinus, Trincavella & alij: habebat is Tympanitem cum Ascite, & tabem cum hectica: oportebat tum exsiccare & humectare, quare eramus in maxima discordia: Ego volebam ut multùm biberet sed quæ aperirent, quia habebat plurimas obstructiones: præterea ut humectaretur, quia ad tabem pervenerat: ordinabam ego syrup. acetosum cum omnibus quæ provocant urinam: Eugubinus nolebat quicquam esse bibendum, & narrabat de quodam historiam qui per sicca fuit curatus: Papiensis, ut litem dirimeret, conclusit neque liberaliter, neque omnino nihil esse bibendum: res extrahebatur usque ad noctem, deducebant Nobiles unumquemq; Medicum ad suam cymbam: Ibi tum Papiensis, quod antea dissimulaverat, conversus ad Magnificum quendam dicit. Si vultis curare hunc Dominum, profecto non aliud faciendum quam quod consuluit B. Montanus.* Hic conveniunt medicamenta ex chalybe, tartaro, vitriolo, quia citra insignem calefactionem potenter aperiunt & urinas movent, præsertim aquæ minerales, acidulæ & vitriolatæ: narrat Avicenna historiam mulieris curatæ usu granatorum: Videatur Christ. à Vega l. 3. Art. med. sect. 8. c. 12. *Riuerius l. xi. c. 6.*

III. Medicus hydropicum ex acuto morbo curaturus in quo febrilis calor restabat, ob hunc, rabedinem urinæ frigidis exhibitis ad extremam maciem deduxit, urinæ rubedinem ex hepatis ardore ac phlogosi, ut in febribus ardentissimis, oriri existimans: Nos contra ex Iecoris & venarum imbecillitate rubrã hanc saniem, ob quam tingebatur urina, ortum ducere arbitrantes, medicamentis ventriculum & hepar roborantibus & calefacientibus persanavimus. *Zacutus Pr. adm. l. 2. obs. 63.*

IV. De *Vomitu* extant aliquot exempla, præsertim apud *Forestum* l. 19. obs. 29. cujusdam hydropici qui mari iter faciens superveniente vomitu sanatus est: *Ætius* quoque vomitoria proposuit: Mihi aliquomodo suspecta sunt validiora: 1. quia si vomitus ex voto non succedat, posset disrumpi peritonæum: posset quoque impetus aquæ superiores partes petentis suffocationem inferre: nam in hydropicis, ubi est ingens aquæ copia, pulmones & diaphragma

diaphragma usque adeo angustantur, & ad superiora ita comprimuntur ut nullus amplius videatur thoracis locus. *Saxonia Prælect. Pract. l. 2. cap. 27.*
Per *Vomitum* evacuatio, quia ventrem nimis concutit, & dyspnœam auget, quibusdam noxia, aliquibus tamen si per vomitum aliqua revulsio à venis meseraicis ad ventriculum & intestina fiat; vel ob causæ, unde seri fit proventus, aliquam ablationem, eo nomine, si præsertim ad vomitū faciles sint, prodesse potest, uti & si aquam copiosam siti evicti ebiberint, ad illius revomitionem, quam & ut facilius vomant aliqui ut affatim interdum vomant, sed mox iterum revomant, concedunt. *Platerus Prax. lib. 3. c. 3.* Statim ad vomitum devenimus, nam facilis erat ad vomendum: procurabatur vomitus ex aqua tepida & syr. acetoso & oleo: Pluries dedimus de industria, ad libras iij, vel plus vel minus aquæ frigidæ, & statim ut evomeret procurabamus, & sic exibat aqua viridiuscula, & in fine excrementa biliosa & amara: à vomitibus melius habebat. *Epiph. Ferdinandus Histor. 37.*

V. Ab Artis præceptis, & a ratione alienum videtur asserere in Hydrope interdum posse convenire *sanguinis missionem*, quod tamen *Hippocrates* commendavit II. *Epid. sect. 5. & lib. Acutor. n. 62.* Scio multos dicturos hanc admitti solere in hoc affectu, dum is, ut ait *Hippocrates*, ab inflammatione exoritur, Tamen ex iis multis, id confitentibus extra occasionem, paucos videas, & magno ægrorum malo, dum opus est facto, aut illam proponere, aut propositam recipere: At si in tempore & convenienti modo uti scirent hac medicina, ex hujus defectu aut tarditate, jecur, aut lien, aut utrumque, non affligerentur à sanguinis exuperantia uel vitio, quarum partium affectionem potissimum hydrops sequitur: Sed num *Galenus* hanc perpetuo sprevit in hoc affectu? Is adversus *Erasistratum* cap 5. de V.S. hęc habet, *Sæpe spasmum hydropemque sanguinis evacuatione sum medicatus*: Ergo cum lienis aut jecoris intemperantia, aut imminens, aut jam concepta, egregie emendari, aut tolli persæpe soleat sanguinis evacuatione, seu spontanea seu arte facta, non propterea tam promte & universim, ut à plerisque fit, ubi de hydrope aliqua suspicio, aut initium est, improbanda est, præsertim cum *Hippo. l. de Affection.* n. 21. frequenter ex vena splenitide repetendam esse dicit lienosis, ad hydropem propensis: Verum quid me olim, & præceptores meos, & alios Medicos in hanc formidinem adduxerit, fas est dicere, Est sane primum mala consuetudo, per manus suscepta, cum plerisque sufficiat pro doctrina aut ratione communem usum inpatrocinium habere, Tum fallax consequutio, deducta à vera quadam *Galeni* sententia, *l. 2. de Natur facult. c. 8. & lib. 6. aph. 12. A diuturnis sanato hæmorrhoidibus &c.* & aliis locis, quibus asserit se multos vidisse factos hydropicos, cum mares tum fœminas, à menstruis purgationibus, aut hæmorrhoidibus suppressis, vel parcius procedentibus, aut ab iisdem abunde nimium fluentibus, unde jecur refrigeratur, & ejus sanguifica facultas imminuitur: quo fit ut idem jecori & venis contingat, in sanguine conficiendo & retinendo, quod accidit refrigerato ventriculo & intestinis, in concoquendis & retinendis cibis dum diarrhœa conficimur, Hinc Medici parum perspicaces, fallacia similitudinis decepti, inducunt Sanguinis missionem, dispositis ad hydropem non solum non satis esse tutam, sed maxime adversam, qui quam male colligant, & pejus connectant, ipsa artis experimenta evidentissime testantur, Cum sæpe hydrops eos prehendat quibus neque sanguis ullus detractus est, neque etiam sponte emissus, imo potius eos quibus est detentus ex suppressis mensibus aut hæmorrhoidibus: & contra nihil rarius quam simplices sanguinis effusiones sequatur: simplices dico eas quæ sine ulla sanguinis impuritate & jecoris vitio eveniunt, ut eas quæ vulnera sequuntur, quod exemplis comprobare est multorum, qui tum à vulnere, tum à crisi, insignem profunderunt sanguinis copiam, quorum tamen nullus hydrope prehensus est, Ergo non sanguinis evacuatio Hydropem accersit, imo inutilis ejus redundantia vel impuritas, à quorum alterutro, vel utroque juncto, innatus jecoris calor suffocatur, vel imminuitur, vel incenditur, hinc natura stimulata, & onere & vitio ejus quod corporis esca esse debuerant, tanquam hostem adversissimum expellere tentat per venas narium, aut ani aut uteri: Verumtamen cum his spontaneis vasorum apertionibus non semper natura statam & convenientem moderationem servare possit, hinc fit ut ab iis non raro, præsertim si sanguinis aut jecoris vitium adsit, ut *Galenus* dixit, hydropes fiant: quamobrem primus & præcipuus scopus imminentis hydropis vitandæ, aut inchoantis, seu jam conceptæ curandæ, erit penes ea auxilia quæ inutilem sanguinis multitudinem imminuunt, & impuritatem corrigunt, & jecur ab intemperie, (præsertim calida, cui inter corporis partes cæteras est maxime obnoxium) vindicant; Inter quæ sanguinis missionem prærogativam habere convenit inter eruditos, & usu artis est compertissimum: Porro tamen facilius, arbitror, concedi mihi poterit à multis propositi auxilij vsus, in imminenti, aut jam auspicanti, quam in confirmata & vehementi hydrope, in qua tamen non prorsus inutilem judicavit *Hippocrates* II. Epid. sect. 5. qui imperat venas internas secari *dum is morbus magnus in intentione est*; Verum ubi jam hydrops confirmata est, & à jecoris vel lienis vitio inchoata, ut nulla est spes curationis hujus, ita neque temere calumniæ subiiciendum est dictum auxilium Quod quidem, etsi levare ægrum suffocationi proximum potest, unde vita in aliquot dies producatur, non est tamen aut proponendum, aut exequendum, nisi significato fructu qui ex eo speratur, ne allecti falsa spe curationis, crimini dent & auxilium & authorem. *Leonardus. Botallus l. de curat. per S. M. c. 15.*

Zuacus quoque *M. P. H. lib. 2. histor. 118.* statuit in omni hydropis specie interdum sanguinem posse emiti contra communem Medicorum sententiam, 1. ob authoritatem *Hippocr.* supra adductam ex 4. *acutor.* textu 3. & *Galenum* approbantem in commentario. 2. quia in *Anascarca*, orta ex vacuatione suppressa, *Galenus* & *Avicenna* sanguinem jubent mittendum, ne præ copia retenti sanguinis calor suffocetur: at ex *Avicenna*, omnis hydrops à retenta vacuatione oriri potest. Ac licet s. m. virium robur exhauriat, tamen majus damnum minore noxa est redimendum, nam hoc aliis omnibus affectibus commune est, in quibus tamen ob multas causas sanguis emittitur. 3. *Tympanitis* ratione, in multis morbis à flatulento spiritu ortis s. m. commode fit; Apud *Galenum* 14. m. m. c. 7. in priapismo, ab halituoso spiritu orto, genito ab humore subfrigido, glutinoso, ab igneo & aucto calore in halitus crassos dissoluto, probat s. m. ad exuperantem calorem attemperandum: Dices in hydrope læsam esse partem principem? at in palpitatione, quæ omnis à flatu originem ducit, in qua

cor patitur, sanguinem mittit *Galenus* 5. de loc. c.5. In flatuosa melancholia, in qua inclusi flatus in ventriculo, venis mesaraicis, pyloro, negotium facessunt, sanguinem idem mittit 3. *de locis cap.* 7. ut igneus adurensque calor mitescat; Ideo cum Tympanites & Ascites post ardentes acutasque fiunt febres venæ sectio utilis esse potest ad ventilandum: cum enim non quicunque calor sit naturæ instrumentum, sed tantum commensuratus, si noster præ febrili calore effervescat, ad id præsidium est confugiendum. 4. Quis negabit in *Ascite* adesse obstructiones, ob quas non transpirat jecur, negatoque commeatu sanguinis & spirituum, hinc refrigerio, id exardescit & hectica intemperie laborat, hinc enim sanguis aduritur, & caloris nativi substantia resolvitur? hic autem optimum præsidium venæ sectio. 5. *Galenus l. de curat per s. m. cap.* 12. in crudorum succorum copia sanguinem mittit ac v. s. iterandam, vel etiam bis eodem die consulit, adhibitis prius incidentibus, subtiliantibus, & calefacientibus auxiliis; cur ergo in Ascite, in quo pituitosus humor exuperat, sanguis non emittetur? maxime si pituitosa plenitudo non est valde remota à sanguinis natura, sed exacte aut mediocriter cum eo permixta: Obiicies non posse fieri ut hoc morbo laborantibus virium adsit robur, ob crudorum succorum copiam? concedit morbo valde jam progresso, sed in incipiente possunt adesse vires pro exigua aut mediocri venæ sectione, præsertim si malum non paulatim intemperatis partibus, sed affatim ingruerit, suffocari incipiente calore, à suppressis mensibus, hæmorrhoidibus &c. Neque *Galeni* loca contrarium suadent, *Anasarca enim cum incipit solum indiget v. s.* ait loco supra citato, subintelligens in hac hydropis specie audacius & copiosius quam in aliis esse venam secandam, *Nullum vero asciten & tympanitem sanare ausum fuisse per venæ sectionem*, intellige per solam venæ sectionem, nam hydrops solo auxilio hoc non curatur, quoniam expurgantia desiderat & deobstruentia: Phrasis hac usitata est Galeno, sic enim loquitur lib. 11. m. m. cap. 14. *Neque putredo, neque obstructio sanguinis missione curatur*, h. e. non sola, quoniam vacuantia & extergentia expostulant, alias evidens esset contradictio cum 8. *m. m. cap.* 4. in febre orta ex obstructione & putredine, sanguinem emittat.

Lupens comment 89. in lib. 4. de rat. victus, in Ascite & Tympanite, quando ex hepatis phlogosi oritur hoc malum, ex salvatellis sanguinem emitti jubet ad remittendum jecoris fervorem.

Petrus de Peramato l. de vacuandi rat. cap. 29. firmat, nec siluit *Mercatus* lib. 3. de morbis int. cap. 6. *Posthabita*, ait, *sanguinis detractione*, quæ in Ascite nulla lege exercenda venit, nisi jecore evidenter inflammato, idque parce & caute &c. nam, ut notat *Iacotius* 6. *Coacarum* sect. 2. §. 18. *Inchoata caloris extinctione, Venæ sectio juvat per initia morbi, quando per suffocationem accidit, ut in initio hydropis à suppressione hæmorrhoidum, mensium aut solennis, vacuationis.*

Ioh. Marquardus lib. 3. *Prax. cap.* 11. probat in hoc affectu phlebotomiam.

Auicenna V. S. approbare videtur etiam in ascite & tympanite, nam cap. de Ascite inquit, Si hydrops sit ascites, & homo correptus sit pleuritide, quamprimum esse secandam venam, deinde curandum esse hydropem: Et in *hyposarca* dicit Aperiendam esse venam, & magis in hoc quam in reliquis: Quare in reliquis etiam admittit v. s. In Tympanite ait v. s. locum habere, quamvis raro: Hic ad fundamenta confugiendum ait *Capivaccius* Pr. lib. 3. cap. 19. Vena secanda si adsit peccatum sanguinis, peccatum hoc perpendendum vel 1. ut est origo hydropis, tunc tantum redundat in hyposarca, ideo si ab eo obruatur calor, sicque jecur refrigeretur ob retentum sanguinem vel mensium, vel hæmorroidum, vel alium, cum sanguis originem & fomentum præbet anasarcæ, & nisi occurramus, usque adeo suffocabitur calor ut etiam fiat ascites & tympanites: Oritur ergo indicatio vacuandi sanguinem, & quidem valido auxilio, quia validum vitium: Vel 2. consideramus sanguinem qua fovet morbum cum hydrope conjunctum; Ponatur quis Ascite correptus, qui simul anginam patiatur; Si venam aperiamus, jecur magis refrigerabitur, & augebitur hydrops, si non aperiamus venam, illico homo strangulabitur, quare necesse est venam aperire ut imminenti morti occurramus.

Hydropum duæ sunt naturæ, quorum Hyposarcidios, si aggreditur, vitari non potest: alter vero cum flatibus multa indiget fælicitate &c. Si autem defficulter spiret, fueritque anni tempus æstivum, & ætas vigeat, & robur adsit, sanguinem è brachio auferre oportet &c. ait Hippocr. 4. acut. vers. 373. Primam Hydropis speciem, ut omnino insanabilem, solo prognostico pertransiens, alterius Ascitis (quem hic intelligere vel sola hydropis vox, aquosi morbi innuit) curationem aggreditur, & inter cætera v. s. proponit, quam necessariam existimo quotiescunque conditiones in textu propositæ concurrunt, videlicet si spirandi adsit difficultas, tempus æstivum sit, ætas ægrotantis vigeat, & virium robur: Spirandi enim difficultas in hydrope dupliciter contingere potest, vel à copia aquæ ventrem inferiorem replentis, quæ diaphragma comprimendo ejus liberum motum impediat; Vel ob tumorem hypochondriorum, eodem modo diaphragma comprimentem: In primo casu nullo modo convenit s. m. sed hic excluditur per conditionem appositam, *Si virium robur adsit*, impossibile enim est cum res eò devenit, ut à tumoris magnitudine spirandi difficultas inducatur (quod hydrope jam confirmato tantum succedit) virium adesse robur: Nec semper in secundo casu convenit v. s. quia quoties tumor à frigidis succis dependet, inutilis est, sed tantum cum tumor à crasso aut multo sanguine in visceribus conculcato ortum ducit: quam causam concludunt conditiones recensitæ, excluduntque eam quæ in humorum frigiditate consistit: Impossibile enim est tempore æstivo, juvenem tantam frigidorum humorum copiam coacervare, ut hypochondrium in eum tumorem tollat qui spirandi difficultatem faciat; Quia igitur conditiones in textu appositæ, simul concurrentes, indicant hydropem originem habere à tumore hypochondrij, ab humoribus in eo conculcatis, quique, natura sanguinis non multùm recedant, ideo summa cum ratione ante omnia vena secanda est, ex brachio, quam in affectibus hypochondriorum semper secare consuevit. *P. Martianus comm. in citatum Hippocratis.*

VI. *Hippocr. aphor.* 14. *l.* 6. *curandi viam aperit* (Hydropicis si aqua è venis in ventrem influxerit, solvit morbum) ab imitatione naturæ ductam

ductam. Sed notandum id fieri non posse ut invalida medicina trahatur in intestina humor ille qui natat infra peritoneum & intestina: Qui enim succo ireos, vel diaturbith, aut bryoniâ, vel soldanella existimant se id facere posse, falluntur: hæc enim venis conceptam aquam facili nisu effundunt, non abdomine natantem, quare Elaterio opus est: hujus grana aliquot remiscere cum pilulis alephanginis: vel euphorbium remistum in parva copia, cum cassia recens extracta præbeo. *Heurnius comm. in eum aph.* Ruente nimium alvo, propinentur duo vel tria grana opij cum theriaca & syr. citreorum; nam motis sudoribus, sedatur immanius profluvium. *Idem comm. in aph. 29. 7. Vide* Capivaccium *Pract. l. 3. c. 19.*

VII. In omni *Purgantium* administratione observandum est validiora saltem non esse frequentius usurpanda, ut docet Gal 9. κατ᾽. τόπυς, quia corpus debilitant, ut postea major aquarum copia succrescat: ideo roborantia & aperientia frequentius quam purgantia erunt præscribenda: Experientia docet vacuationem per vrinas melius succedere ea quæ fit per alvum. *Riverius.*

VIII. De *Rhabarbari* usu in Hydrope Medici dissentiunt, Plurim id commendant, scribitque *G. Placentinus cap.* 12. se multos exhibitione ℈ij rhei pulver. in aurora cum ℥ij oxymel. cōpos. & ℥iij vel ℥iv vel decocti lactuc. scariol. & rad. fœnic. curasse, danda de 3. in 3. pro viriū ratione, diebus intermediis, ante prandiū & cœnam ℥ß oxymel. scyll. vel compos. in aq. decoct. lactucæ, scariol & rad. fœnic. Idem remedium probat *Erastus*: Improbat vero *Massaria*, ideo quod *Galenus* scribit libel. de med. purg. fac. cap. 2. ea quæ flavam & nigram bilem purgant dare inutile esse: verum hic ad hydropis causas respiciendum, nam si habet originem à bile, quæ per venas meseraicas, ipsumque hepar dispersa calorem nativum viscerum corrumpit, & sæpe etiam, si sit crassior, pertinaces obstructiones parit, imo in calculos quandoque degenerat, quod fit sæpe post ictetum longum & diuturnam febrem, tunc non incommode id usurpatur, quod humorem biliosum vacuandi visceraque roborandi vim habet, Et cum absynthium, quod in hydrope plurimum prodesse omnes concedunt, non parvam cognationem, (etsi vis aperiendi in hoc minor sit) habet, Et ratio illa *Massariæ* de bile, aquam quodammodo temperante, saltem locum habet ubi in vena cava illa consistit, serum vero in abdomine contentum temperare non potest: In aliis vero causis non sine discrimine usurpandum, sed magis hydragogis fidendum, etsi rheum roborandi viscera gratia addi possit. *Sennertus Pr. l. 3. part. 6. sect. 2. c. 4.*

VIII. *a.* In hujus mali curatione, & in omni etiam Hydropis specie, instituendum est potius humorem præparare, educere, ac viscera roborare iis quæ sicca sunt medicamentis & pulvisculis, quam potionibus: Et ob id *Galeni* imitatione, ac hyberno tempore (nam æstate non inconvenit aliquid potulentum præbere) præstabit inter vnam & alterum purgationem porrigere tabellas &c. *Mercatus.*

IX. Ego *Elaterio* utor, incipio à gr. jß. quia est validissimum medicamentum, & postea exhibeo gr. ij, iij ad v. sed sensim, nec augenda dozis nisi materia evacuanda postulet & vires tolerent: formula ℞. Elaterij gr. ij pil. alephang. ℈j cum succo irid. f. pil. Quidam hydropici non possunt admittere Elaterium, sed in syncopen labuntur: ideo his non est dandum. Ii neque antimonium ferent, neque succum tithymali: Ego tunc imitor Ætium, Sumo radicem cucumeris radicis, & incisam redigo in pulverem, immitto in vinum generosum, vt malvaticum ad ℥xij vel xiv. macero per triduum, & exhibeo vinum hoc cum pulvere, tribus vicibus, per tres dies continuos: postea intermitto per 3. vel 4. dies; & rursus exhibeo per triduum, rursus intermitto, & rursus exhibeo: Sic enim tumor citra molestiam minuitur, radix enim illa vino corrigitur, quod etiam corroborat ventriculum & iecur. *Capivaccius l. 3. c. 19.*

X. Licet, suadente *Sennerto*, ad educendas aquas *Mercurio vitæ* uti, etsi vomitorium sit, modo longa digestione fixior reddatur: in hydropicis enim non facile vomitum movebit: cujus ratio esse videtur, iuxta eundem, quod in tanta aquæ copiâ partes solidæ non ita vellicari possint: vel quod salsedo seri volatilitatem vomitoriorum figit: quod fit in G. Gotta, si cum spiritu salis vel vitrioli misceatur: *Hœferus Herc. Med. l. 3. c. 2.* Non dubito quin plures ex orci faucibus liberarentur, si paulò fortioribus, imprimis mineralibus remediis, natura juvaretur: Puer novem annorum, per menses aliquot hydropicus ex cachexia factus, ab aliis pro desperato linquebatur: asciticus erat cum anasarca: Ego suadeo primum vacuationem per mercurium dulcificatum cum diagrydio, qua semel atque iterum repetita, fontem medicatum in vicinia nitrosum, ac sulphure & vitriolo perfusum, cum spongiis novis primum, post etiam in balneo & potu adhibeo: simul aliquoties adhibito purgante, quod fiebat infusione fol. sennę, agarici, mechoacæ nigrę, sem. carthami cum passulis minoribus, aniso &c. in prædicta aqua minerali, cuius beneficio non tantùm alvus laxabatur, sed etiam urina copiosè profluebat, detumescente paulatim abdomine, ut paucorum mensium spatio valetudini restitueretur: Similiter filiola trium annorum, anasarca totius corporis inflata, penitus abhorrens ab omni medicamento, per usum mercurij dulcificati, cum granis aliquot magisterij Ialapæ, restituta fuit morti proxima, quæ repetitis vicibus sine molestia copiosè prædictis vacuata fuit. *Greg. Horstius lib. 4. Obs. 32. ubi alia observationes Hydropicorum mercurialibus medicamentis curatorum.* Potioris heic momenti sunt quę ex antimonio parantur, ut *Mercurius vitæ*, cujus dozis ab initio sint gran. iv. in extracto helleb. vel colocynth. postea, si vires ferant, auctior usque ad xij, usus autem per aliquot dies continuetur, præsertim in hydrope confirmato, & tono ventriculi non collapso; In hoc casu nullos generat vomitus, sed tantum per inferiora purgat: In senioribus autem facit procidentiam ani. *Hartmannus Pr. p. m. 228.*

XI. *Fernelius* in Pharmacopæa *Vngu.* describit quod illitum hydropicorum aquas potenter detrahit, & distentum abdomen remittit: sed illius & similium vix periculum facias citra famæ iacturam: inserta namque musculis & membranis vis purgatoria lethale sæpe alvj profluvium ciet. *Enchir. Med. Pract. Riverius.*

XII. *a. Diuretica* prius non exhibenda quam corpus purgatum & fluidum factum est: usu enim comparatum est quò magis Diuretica, & quæ fundunt materiam, dantur hydropicis, eò magis ipsos intumescere: Cava Epatis pars prius liberanda ab aquositate per sedes quàm gibba per urinas: vidi ipse malè cessisse potiones diureticas, in quibus erant soldanella, ubi primis membris non erat prius

prospectum & adempta repletio : Sed post evacuationem totius mire utilia sunt. *Gaspar Hofmannus apud Scholtzium cons. 337.*

XII. *b. Lixivia* in interno usu Hydropicis non promiscue conveniunt : pro externo, mundandi, putredini resistendi & aliis pollent virtutibus: Conveniunt quidem quod diuretica virtute urinam liquant, in qua reddenda ut plurimum sunt *Euclionesnes* hydropici, sed non promiscue omnibus : non qui consummati sunt, & urinam reddunt rubicundam, saturatam, non qui debiliori sunt ventriculo, Et in genere semper his observandus est tonus ventriculi, quippe qui lixiviosis maxime facile læditur, intermoritur fermentum, quod acidula volatilitate gaudet, & salia, quæ copiosâ jamdum adsunt, ac visceribus νέκρωσιν minantur, augent : *Wedelius Pharm. p.* 150.

XIII. Interdum hydropici patiuntur *lotij suppressionem*, unde non tantùm augetur aquositas in abdomine, sed & imminet mors repentina : quare in promptu habere oportet remedium aliquod potens, ut est usus cantharidum quæ maxime in ascite per os exhibendæ: Hippocr. eas probat 4. de vict. acut. t. 124. Sed dandæ servatis quibusdam conditionibus : 1. si in hydrope (& etiam aliis casibus) lotium ita sit suppressum ut non cedat aliis auxiliis : quia ergo mors imminet, cogimur ad valentissima confugere : supponendum autem lotium esse suppressum vitio renum, quod in hydrope solet contingere. 2. Cantharides propinandæ integræ : lotij enim provocandi gratia ventrem exhibemus, at ne inferant insigne detrimentum, permiscemus alas & pedes, quæ partes in causa sunt ne venter ita noceat vesicæ : Servandæ quoque conditiones à Galeno propositæ c. 23. l. 3. simpl. ut dentur parvâ in copiâ & permistæ cum aliis medicamentis, præsertim iis quæ defendunt vesicam : Quare poteritis exhibere cantharidem unam integram cum ℈j vel pulveris rutæ, vel spicæ, vel alio simili : Et superbibendum detur aliquid pingue, ut juris pulli pinguis ℥iv vel vj : Hoc modo utiliter & tutò dantur. Ego ab omnibus desertos cantharidum usu restitutos vidi. *Capivaccius lib. iij c. 19. vide Hildanum cent. 6. obs. 98. Zacutum Med. Pr. hist. 117. P. Martianum comm. in v. 431. l. 4. Acut & Tit. de Diureticis.*

XIV. Ascites si natus est ex nutrientium partium refrigeratione & cruditate, *Acidulæ* missæ sunt faciendæ; causam enim, frigiditatem scilicet, fovent: Si quam ob causam *Fernelius* tradit, ex solutâ continuitate viscerum, aut vasorum, quibus humores continentur, manavit, itidem deserendæ; tale vulnus, quanquam superficiarium, acidulæ consolidare non valent : ut nec ulcus ab hepatis aut lienis suppurante phlegmone relictum : ulceratis enim partibus acidulas minimè convenire omnibus est in confesso, nam ob calchantum vim rodendi habent: Nec quoque siccitatem viscerum à calidorum ciborum, præsertim vini meracioris liberaliore usu, vel ardentibus febribus contractam, emendant: præ siccitate enim, & humoris penuria, ceu rimis quibusdam dehiscunt, præsertim si scirrho obduruerunt, quod frequenter jecori & lieni, præsertim mesenterio, ob infinitas quibus abundat glandulas, usu venire solet : In hac verò illorum siccitate etiam ambiens membrana diffingitur, ut non amplius tenue serũ continere possit, sed id renum more elabi sinat, atque sensim, quasi ex fissa olla, in vacuum spatium abdominis stillare : neque hic acidulæ locum inveniunt, quia siccant malumque conduplicant : Quod si Ascites ab epatis aut lienis oppilatione contumaciore prodiit, si tamen ventriculus adhuc validus atque robustus, ita ut earum usum ferre possit, nullum dubium quin aperiendo, attenuando, incidendo, abstergendo, vacuando prosint : etenim obstructionibus reclusis, & oppilantibus humoribus excretis, caloreque viscerum, qui per obstructiones veluti strangulabatur ventilato, viscera ad pristinam temperiem redeunt, modo non ἐκλικὴ sed χυλικὴ solum sit dyscrasia. *Balneum acidularum* cum calefaciat insigniterque siccet, frigido forsan hydropi opis aliquid afferre poterit, si præmissa universalia : verum cautum hic decet esse Medicum, omnesque circumstantias diligenter pensitare. *Sebisius part. ij. qu. 34. de acidulis.* Inter hydragoga medicamenta primas tenet thermalium aquarum potus : in his omnium præstantissima Spadana, quæ hydropicis, vel confirmatis, certam salutem pollicetur : hæc enim redundantem aquam in abdomine per urinę vias deducit, & ventriculo, jecori ac cæteris partibus naturalibus amissum robur mirè restituit, ac restitutum adeo confirmat, ut homo post ejus aquæ usum, pluries quotidie repetitum, deperditam prorsus recuperet sanitatem: De ejus præstantia in hydrope videantur *Henricus ab Heers Spadacrenes cap. ix. obs. 1. Zacutus Med. Princ. hist. l. 2. hist. 117. & Pr. adm. l. 2. obs. 55.*

XV. Inter vacuantia remedia recensentur *Sudorifica*, quæ ut in Anasarca perpetuò prosunt, sic in tympanite & ascite aliquando nocent : si nempe hepatis siccitas, ut non rarò fit, morbo originem dederit, adde quod in hydropicis sudorem elicere ut plurimum impossibile est : Si tamen illa hepatis siccitas absuerit, sudorifica in omni specie hydropis convenire possunt, præcipuè in declinatione morbi, ad serosi humoris reliquias per habitũ discutiendas: Sic Valleriola refert à se curatum asciticum decocto ligni s. per 40. dies exhibito. H. Reserus apud Scholtzium cons. 131. gloriatur se multos pueros, & nonnullas mulieres anascarcâ laborantes, curasse usu syrup. S. Ambrosij, qui fit ex milij excorticati ℥ij aq. fontis lib. ß. coctis ad medias, colaturam exhibens cum æquali vini albi generosi portione. *Riverius l. 11. c 6.* Si Ascites ortus sit ab immodico aquæ potu, sudorifica non sunt ita noxia : neque enim in hac causâ metus est ne siccantium usu jecoris constitutio fiat deterior, contra absumptis aquis pristinas vires recipiet. *Enchirid. Med. Pract.*

XVI. *Abdominis perforatio* est maximum præsidium, quo utendum quando præsentes sunt scopi & indicantes & permittentes : Indicantes sunt materia aquosa : in solo ascite licet perforare : Avicennas non perforat abdomen nisi corpus fuerit valde forte : dum ergo acceditis ad patientes, non expectetis donec fiant debiles, quia frustra postmodum hoc auxilio utemini : De tempore dicit Avicenna, *Non audeas perforare abdomen quandiu possibilis est alia cura* : hoc moderni ita explicant, omnia prius esse tentanda quam ferrum : at maximus hic est error : nam Avicennas etiam post perforationem aliis auxiliis utitur: Quare id vult docere non esse veniendum ad perforationem abdominis, nisi præcognoscamus malum aliis levioribus tolli non posse : dum ergo videmus tumorem celerrimè increscere, & alia accidentia, illico confugiendum ad hoc remedium : Quod si omnia prius voluerimus tentare, proculdubio gracilis reddetur patiens & virtus prohibebit. *Capivaccius lib. 3. c. 19.* Hydropicos celeriter secare oportet. *Hippocr. 6. Epid. s. 7.* Quod plurimi moriantur, dicit Aurelianus causam non esse quicquam eorum quæ alij obiiciunt, sed quod ea curatio serius semper

ſemper tentetur; & cum jam morbus eſt diuturnitate factus incurabilis. *Valleſius comm. in eum locum.* Quod utilis ſit hæc punctio demonſtrari poteſt, quia per eam aqua vacuatur, quę per aliam regionē perfectè non poteſt vacuari: Nec adeo periculoſa eſt ventris apertio, modò rectè fiat, Nam videmus eos quibus vulneratus eſt venter, evadere, niſi vulnus penetret in gracilia inteſtina: præterea utilem eſſe conſtat ex eventu, quibus enim caſu quodam per Vmbilicū aqua erumpit, hi ſunt curati. Quod ſi quis obiiciat hoc remedio tentato multos interiiſſe, huic reſpondebimus id contigiſſe, vel quia facultas hepatis in illis erat emortua, ut poſtea ſanguinem bonum giguere non potuerit: aut quia remanſerat ſcirrhus hepatis aut lienis: vel quia morbus natus erat ex pulmonis ulcere, (phthiſici enim propemodum omnes in hydropem incidunt) vel quia in thorace fuerit etiam collecta aqua, quæ vacuata non eſt, quod ex tuſſi deprehendi poteſt: *Rondeletius Pract. c. 37. Enchir. Med. Pract.*

XVII. Conſiderandum naturam ipſam, quæ à nemine edocta tamen ea quę conveniunt facit, hanc ipſam Operationem nobis digito monſtraſſe, dum per umbilicum in tumorem elatum & reſeratum, ſæpe ab aſcite, imò præſente morte ægrum liberavit: quanquam verò difficillimè pertundi poſſit umbilicus, tamen ubi is protuberat, alius locus quærendus non eſt: Quod ſi contingat umbilicum non attolli in veſicam, alius locus commodus eligendus: Is autem eſt in ſiniſtro abdominis latere, tribus digitis ſub umbilico, totidemque ab eo remotus: priùs tamen, ægro ſtante erecto, ſi non adfuerit magna ſeri copia, aut eodem ſedente, aut jacente, quando inſigniter tumidum eſt abdomen, diligenter locus atramento notetur: Olim ſcalpello fiebat ſectio, per cutim, muſculos & peritonęum, non ſine metu lęſionis inteſtinorum: deinde poſt ſectionem indebant vulneri cannulam argenteam, lævem & alatam, exactè foramini facto reſpondentem: Quod cum difficile factu eſſet, Recentiores alium longè commodiorem locum invenerunt, idq; beneficio *Canulæ perforatæ*, circa extremitatem acuminatam cuſpidem habentis, quam depingit *Barbette* Chirurg. p. j. c. 15. hac enim ſenſim perforatur abdomen: ubi verò jam penetratum eſt uſq; in cavum, protinus ſolet aqua promptè effluere per foramina quæ ſunt ab utroque cuſpidis latere: cujus fluxum nimium ſi velimus ſiſtere, ſtylo argenteo exactè cannulę cavitatem occludimus, eoque extracto, ruſus aquam pro lubitu effluere ſinimus: Vbi ſæpius repetere hanc operationem animus eſt, aut de novo foramen fit, aut reſeratur illud quod prius factum erat: occluſionem ſecuram præſtat particula lini carpti cum emplaſtro glutinante deſuper impoſito. *I. Van-Horne Michrotech. pag. 2. §. 20.*

XVIII. Licet & ab *Eraſiſtrato*, & ab *Avicenna*, & à *Gordonio* exitioſa exiſtimetur, attamen ſi omnes adfuerint conditiones, ad tuto eam peragendam neceſſariæ, libenter illam ſtatim præciperem: Hæ autem conditiones ſunt ſex, 1. quod non ſecentur deplorati, ſed vires valeant, 2. febre multa non laborent, 3. non adſit ſcirrhus in viſceribus: 4. morbus ſit recentiſſimus, nec viſcera ab aqua corrupta ſint. 5. non evacuetur tota aqua. 6. non ſit tempus æſtivum aut hybernum, ſi poſſibile eſt. In hydrope autem plurium menſium ſuſpecta labes viſcerum, quæ ſola poteſt dehortari à tanto remedio, cujus infelix eventus medicis facile adſcribi ſolet: hinc apparet Rhaſis error, qui ſolum in morbi progreſſu ad paracenteſin deveniendum cenſet, cum tamen tunc potius convenire poſſint Inuſtiones, ab Avicenna, Albucaſi, Celſo propoſitæ. *Fortis*

XIX. Puer annor. xij hecticus, aſciticus, leproſus, putrida febre laborabat, curabatur à Medico non vulgari: Verùm in melius non proficientibus remediis, advocatus ſum: vix erat ubi inciperemus, Iecoris dolor præterea urgebat: Conſilium fuit noſtrum ut pane uteretur ex zea cùm aqua cineris confecto, ſemineq; fœniculi, & dimidio triticeæ farinæ. Curationis autem via fuit, ſuccus cichorij cum erythrodani pulvere, atque ſpicæ: Eo devenit ut ſingulis diebus ad lib. x aut xij urinæ mingeret, atque ita perſanatus eſt. *Cardanus.*

XX. Feſtinandum eſt ad *Paracenteſin*, non quidem illam vulgarem periculi plenam, at novam & tutiſſimam per acum argenteam, ſed cavam, & blande 4. circiter transverſis infra umbilicum digitis, totidemque ad ejuſdem latera in abdomen immiſſam, & poſt ſufficientem aquæ emiſſionem iterum extractam, ſimiliterque alio tempore, aut die, in idem foramen intruſam, niſi conſultum videatur novum alibi excitare foramen: Periculo vacat hæc operatio, quia educta acu, nihil ampliùs effluet liquoris, quin empl. admoto diapalmæ &c. non tantum contra ambientis iniurias munitur locus apertus, ſed ipſius cōſolidatio promovetur. *Sylv. Pr. l. 1. c. 17.* vide §. 17.

XX. *a.* Obſervandum porro eſt ne ferro candente abdomen perforetur, nam Peritonæum inflāmatur, ut experti ſumus. *Panarolus Pent. 1. Obſ. 17.* Sed neq; cauſtico, cum enim eſchara fiat magna & rotunda, ex facto inde foramine tanto impetu exitura eſt aqua, ut nullis repagulis cœrceri queat: Impoſitum id fuit me renitente Nob. Do. *Alexandro de Harſy*, Iuris conſ. Genevenſi celeberrimo, pridie ante obitum, qui niſi anticipaſſet, ad primum aquarum erumpentium impetum exſpiraſſet, Eo enim defuncto, adacta ſcalpelli extremitate vix appoſito pollice reprimi poterant, Inſpecto autem loco cui admotus lapis cauſticus, pervaſerat is omnia integumenta ad peritonæum uſque, magno hiatu, quod niſi craſſitie ſua obſtitiſſet (in hydropicis enim id craſſeſcere obſervatum) mors ſubita prę foribus erat.

XXI. In hac operatione advertendum ne hydropici aperiantur niſi *exomphalos* appareat, quaſi natura viam illam ad excluſionem aquarum affectante: alioqui omnes qui aperiuntur, non prominente umbilico, intereunt: Hæc autem umbilici prominentia arte procurari poteſt, admotis frequenter umbilico cucurbitulis ſiccis cum multa flamma, tum etiam fotibus emollientibus & attrahentibus, quæ intra triduum, plus minus, uſurpata prominentiam faciunt, in qua apertio adminiſtrari poteſt. *S. Formius inter obſ. Riverio communicatas obſ. 4. Aſciticum ſex menſium, ea operatione ſervatum ait.*

XXII. Practici moderni dicunt mane & veſperi aliquid vacuandum eſſe, verùm illa vacuandi ratio pernitioſa mihi videtur, poſtquam ego ſic ſemel vidi aquam eductam, & ægrum intra biduum mortuum: puto enim ſolum mortis cauſam fuiſſe tam parvam eductionem aquæ: ea namque via facta, exitum tentans ad foramen, magno impetu prorumpit, & mole ſua vulneri incumbens, partem jam ſectione debilitatam, debilitat magis: Inde 1. ſurgit magna difficultas in aqua retinenda, quæ vi retenta metum gangrænæ affert, quod in illo, de quo loquor, contigit 2. quid utilitatis ex tam pauca vacuatione? nam in ventre aſcitici jam perfecti 30. aut 40. pocula aquæ continentur, quæ autem alleviatio ex dimidij poculi vacuatione: Meum verò judicium eſt 1. magnam quantitatem eſſe ducendam ad medicta-

tem, vel tertiam saltem partem, ac donec venter notabiliter detumuerit: interim ne ab effluvio æger debilitetur, oleo garyoph. aq. cinnam. &c. refocillandus postridie iterum quantitatem duorum aut trium poculorum, tertia die iterum, sed deinceps minus & minus: quia enim partes jam tanto tempore præsentiæ aquæ assuevere, ideo existimo postremam diu relinquendam, primam autem confertim educendam, quo natura statim manifestam sentire possit alleviationem: Tunc enim imprimis non erit tanta difficultas in aqua retinenda: non erit tanta moles aquæ supra vulneratam & debilem partem non erit necesse tentã & fistulas tam arctè intrudere cũ dolore, aut vulneratã partem adeo fortiter comprimere: Quod non sit tantum periculum simul ac semel factâ aquę vacuatione, docent exempla plurimorũ quibus ultro aliquando, vel casu, erupit aqua, ut tota ferè simul effluxerit, & tamen convaluere: Ita audivimus nuper hic Lovanij mulieri asciticæ aquã brevissimo tempore totam fere simul erupisse, & tamen convaluisse: *Fienus de contr. artis Chirurg. Tract. 6. c. 7. Vide P. Borell. cent. 2. obs. 76. Rhodium cent. 3. obs. 17*

XXIII. Secundum *Aëtium* acubus interdum licet *pungere scrotum*, in quod aqua descendit, & experientia hoc remedium optimum fuisse ostendit: Setaceum fit ferro candente, quo perforatur cutis scroti: possumus igitur punctionibus vel setaceo uti, prout ægri magis unum auxilium quam aliud admittunt. *Capivaccius lib. 3. c. 19. Inutiliter aperti scroti vide exempla apud Tulpium l. 2. cap. 39 Th. Bartholinum cent. ij, Hist. 64. Sanati paracentesis scroti ope vide exemplum apud Zacutum Pr. adm. l. 2. observ. 54.*

XXIV. *Scarificatio*, ex sententia *Asclepiadis*, proponitur tantùm circa suras prope malleolos: jubet tamen ut profunda sit, ut commodè universa aqua sensim vacuari possit: Cæterum Leonides, referente Aëtio, concors cum Hippocr. probat scarificationes, non modò circa suras, sed etiam circa femora, & scrotum & brachia: Al. Benedictus, cui alij quoque adhærent, laudat has scarificationes supra ventrem, sub umbilico, eodem loco ubi fit paracentesis: multiplici experimento comprobatum est scarificationes istas mirificè hydropicos juvare, aquam sine virium dispendio educi: Sed sicuti scarificationes abdominis ac scroti absque periculo administrari possunt, Ita scarificationes femorum, ac crurum, in maximo œdematoso tumore, in summa caloris innati refrigeratione, periculosæ sunt, & in gangrænam facilè desinunt: Itaque consulo, ut cum calor sit valde languidus, ab his abstineatis. *Saxonia Pract. l. 2. c. 27. Vide Platerum Tomo 3. c. 3. p. 265.* Probantur à *Vuiero & Langio*.

XXV. *Vesicantia super malleolos* internos applicare jubent nonnulli: At tutius est abstinere 1. quia parum liquoris solet exsudare 2. ægri ut plurimùm de dolore circa illas partes conqueruntur. 3. ulcera non possunt claudi ante perfectam curationem, cum ulcera hydropicorum 6. aph. 8. sint incurabilia 4. nec gangrænæ periculum est leve: *Hildanus* refert historiam de gangrænã *cent. 1. obs. 49.* natâ ex usu vesicantium in hydrope: *Platerus* etiam in sponte excitatis vesiculis vix prohiberi posse observavit. *Septalius* lib. 7. Caut. eadem reiicit; C. *Piso* de morbis à colluvie serosa funestum eorum eventum deprehendit. Suadet Hildanus centur. 6. Obs. 43.

XXVI. *Valleriola* componit *Empl. è stercore bubulo, caprillo* in aceto fervefactis, adjecto sulphure, alumine, sale, baccis lauri, ebuli succo, omnibus subactis cum pice navali: cujus empl. mirabiles vires ad solvendas hydropicorum aquas se observasse testatur: Sed videndum ne his & similibus nimium exsiccetur jecoris substantia, *Enchir. med. Pract.*

XXVII. Laboret quis hydrope inveterato, accedunt in fine *Vigiliæ perpetuæ*, has qui narcoticis medicamentis curare velit, ille ægrotum, jugulat. Hydropici unius grani opij exhibitione moriuntur. Si æger auxiliũ ad Vigilias imploret, præscribat med. medicamentum notissimum, ne cùm æger mori necesse habeat, mortis acceleratio medicamentis adscribatur. *Valæus m. m. pag. 5.*

XXVIII. In Hydropicis peritonæi tunicæ valde incrassescunt, imo temporis successu cartilagineam duritiem acquirunt, quod in paracentesi abdominis scitu necessarium est. *P. Barbette Anatom. Pract. p. m. c. 44.*

XXIX. Qui paracentesin respuunt, *apertionem scroti* instituunt, sed visceribus etiam adhuc salvis & viribus robustis, quod turgidum vel scalpello vel lancetta, aperiendum, & postmodum setone apertum servandum est: Accidit nonnunquam Gangræna sed hæc magni non semper est momenti, facta enim sic via aquę facilius effluunt, & tales gangrænæ cutaneæ non adeo curatu sunt difficiles: *Hildanus* cent. 1. obs. 48. Exemplum mihi suppeditavit Faber ferrarius anno 1653. cui ab hydrope postquam intumuisset scrotum, obortis in eo pustulis exhaustę sunt aquæ abdominis, succedente in scroto gangræna, à qua curatus industria mag. *Sabourin* Chirurgi Genevensis: supervixit ille annos tres, & orto iterum hydrope ob pravam diætam extinctus.

XXX. Novam *aquam Hydropicorum educendi rationem* affert *Hollerius*, dicens quendam *unguium in pedibus & manibus* ad vivum usq; *præcisione*, hydropem & mortem ipsam aufugisse: Verum quanto cum periculo hæc cura sit coniuncta patet ex *Henr. ab Heer* obs. 12. qui hydropicum annorum 59. cum ungues pedum sibi resecuisset, atque ad vivum penetrasset, mox gangræna correptum fuisse, nec longe post interiisse testatur.

XXXI. *Scarificatio crurum* celebre fuit apud veteres remedium: H. *Saxonia* ex *Alex. Benedicto* lib. 15. cur. morb. commendat quidem scarificationem cutis in abdomine, In talis autem & cruribus, ob metum gangrænæ, ab iis abstinendum esse præcipit: Sed eandem *Langius* sua experientia confirmat, & præsidium scarificationis malleoli interni memori animo condendum esse monet. Quam experientiam etiam ante quinquennium in quodam, cum ex tertiana duplici cum delirio conjuncta, postmodum in Ascitê incidisset, & nihil conferentibus aliis remediis ad hanc crurum scarificationem proprio suo ac temerario ausu accederet, veram deprehendi: Aqua enim summa cum εὐφορίᾳ inde vacuata fuit, & etiamnum vivit septuagenarius fere, cæteroquin salvus, & ab omni morborum insultu incolumis. *Fridericus Hofmannus m. m. l. 1. c. 21.*

XXXII. Si medicamenta nihil præstant, solent Medici confugere ad remedia proposita à *Celso* & *Aëtio*, scil. ad *cauteria in cruribus* facta, fiunt enim cauteria in utroque crure juxta malleolos, quibus apertis diu servatis aqua, quæ alioquin suo pondere in partes inferiores fertur, longo tempore dissipatur. *Mercurialis lib. 3. cap. 24.* Ego Ascitici tibiis infra genu fonticulos apposui, unde incredibilis aquæ citrinæ copia excreta, hinc & sanatus, non neglectis tamen interim remediis viscera roborare valentibus, quos & ad multos annos deinde gestavit, usque quo sponte exsiccati, nec mors ad aliquot annos insequuta; donec post tandem extinctus.

Glan-

Glandorpius de Cauteriis pag. 109. interrogatus Hildanus (observ.42.cent.6.) an Fonticuli in hydrope locum habeant, Quum internæ partes, *ait*, remediis congruis paulo magis adhuc levatæ atq; curatæ fuerint, in ambabus tibiis, vel ad minimum in dextra, confici fonticulus absque periculo poterit, atqui tum illius auxilio internæ partes ab excrementitiis humoribus non sine maximo valetudinis commodo expurgabuntur: Quia vero tumor tibiarum Domino suspectus esse videtur, haud abs re erit si ante applicationem causticorum eas fasciis, imo à pede incipiendo, & usque ad genua progrediendo stricte deligaverit: antea tamen in decocto absinthij, centaurij, scordij, salviæ, betonicæ, origani, rosmar. gran. juniperi & sim. cum aqua & sale purato, eas madefacere calideq; applicare convenit, idque vesperi potissimum in ingressu lecti: interdiu vero, præcipue vero cum è domo exire foras, aerique frigidiori se exponere voluerit; consultius est ut tum sicca applicentur. Hactenus *Hildanus*. Hinc constat non omnibus hydropicis sine discrimine applicanda esse cauteria: Decisionem hanc affert *Capivaccius* Pract. l.3.cap.19. Cauteria in hydrope locum non habent si tumida sint crura, Vlcera enim in hydropicis difficulter curantur, aph.8. sect.6. quia exsiccationem postulant, cum interim hydropica corpora humidiora sint, Præterea calor in hydropicis languet, ut periculum sit ne ulcera cancrosa evadant: In uesicatoriis autem alia ratio est, quæ potius excoriationes sunt, & tantum partes superficiarias corrumpunt, cauteria autem altum subeunt: Ego vidi tumore pedum præsente & ascendente supra genu factum esse cauterium, indeque obortam gangrenam & miserum obiisse: Quod si crura nondum sint tumida, nondum labefactata, possumus cauteriis uti, sic enim homines præservantur, & mitior hydrops tollitur, & forsan etiam sævior: *Avicennas* proponit cauteria, prius tamen abdomen perforat, & sic proculdubio iis utitur ratione præservationis non curationis.

XXXIII. Ego Ascitici *tibiis infra genu fonticulos* apposui, unde incredibilis aquæ citrinæ copia excreta, hinc & sanatus: non neglectis tamen interim remediis viscera corroborare valentibus, quos & ad multos annos deinde gestavit, usque quo sponte exsiccati: *Veikardus c.12.*

XXXIV. Nostra tempestate Patavij, à duabus tantum incisionibus malleoli, aqua tam copiose effluxit ut mulier protinus exspiraverit: subtracto etiam sanguine, caloris fomite, nonnunquam gangræna succrescit. *Rhodius cent.3.obs.17.*

XXXV. Facile quispiam existimet *Medicamenta urinas moventia*, propter aquas ê quocunque loco, aut corporis specu educendas, plurimum conferre: Revera hæc Anasarcam frequenter sanare, & præ aliis quibusque remediis juvamen præstare experientia satis crebra liquet: Videndum igitur quid pro abdominis cavitate eluttrianda efficiant: Super hoc imprimis constat nullum ad renes à stagno ascitico, quamvis vicino, ductum immediatum patere, sed quicquid aquarum hinc inde transfertur, necesse erit primo in massam sanguineam resorberi, & deinde è sinu ejus in cloacam urinariam effundi: At vero quantulum est quod venarum oscula, cina superficies viscerum (si forsan omnino patent) dehiscentia excipere possunt? atque hoc unicum diuretica efficere queunt, ut sanguinem fundendo, ejusque serositates ad renes copiosius pellendo, ipsum adeo inanitum aquas in ventre fluctuantes ad se allicere faciant: interim haud minus periculum est, ne diuretica intempestive exhibita, dum cruorem nimis fundunt, serum abscedere coactum in Ascitis nidum plusquam in renes adigant, adeoque ventris diluvium augeant potius quam tollant: Enimvero ita interdum evenire observatione crebra mihi satis compertum est: quare cum diuretica ad Ascitem curandam præscribuntur, à tali affectu contrario summopere cavendum erit: Profecto ob hanc rationem est quod remediis hydropicis (ex veterum authoritate & praxi per experientiam inventa) adstringentia & corroborantia semper admiscentur, non quod talia hepatis tonum (uti vulgo dicitur) confirmant, verum sanguinis crasin siue mixtionem; ne fusione nimia penitus dissolvatur, præservent: Itaque in Ascite, quæ propter viscerum & vasorum compages, ac imprimis tunicas, glandulas, ipsasque fibras, earumque interstitia ab humore seroso infarctas, proindeque summe intumefactas, potissimum aut ex parte contingit, quemadmodum cathartica, ita & diuretica conveniunt, non raro cum fructu sumuntur!, in quantum scil. horum usu massa sanguinea (sero ad renes copiosius derivato) inanita, aquas istas juxta ipsorum oscula ubique stagnantes facile in se recipit, & versus cloacam urinariam convehit: Verum è contra in mera Ascite, ubi viscerum texturis à seroso infarctu immunibus, aquarum illuvies ventris cavitatem inundat, Diuretica aut frustra aut incommode exhibentur: quatenus nempe nihil è ventris stagno exprimunt, & sæpissime cruorem fundendo, aquas illic instillari aptas impetuosius adigunt. *Willis.*

XXXVI. *Diuretica* in Ascite non omnia cujusque generis ex æquo conveniunt, neque indifferenter exhiberi debent, quippe observare est morbo isto affectos plerumque urinam paucam, rubicundam quasi lixivialem reddere, quod equidem indicio est sanguinis crasin à sale fixo & sulphureo exaltatis, & simul combinatis, nimis strictam in iis existere, proindeque serum ejus intra renes haud debite secerni: quod tamen circa viscerum obstructorum anfractus exuitur, adeoque in ventris cavitatem deponitur: quapropter in hoc statu ad urinas ciendas, ea tantummodo propinare oportebitquæ sanguinis constitutionem ita restituunt & emendant, ut salis fixi & sulphuris enormitatibus sublatis, pars serosa intra renes separari & uberius amandari possit: In quem finem non acida, aut lixivialia, verum sale volatili prædita destinantur: Nam sæpius observavi in ejusmodi ægris, cum spiritus salis, aliaque mineralium stagmata acida, cumque salis tartari, genistæ, aliorumque deliquia, aut solutiones, noxæ potius quam commodo extitere, succum plantaginis, beccabungæ, aliarumque herbarum sale volatili abundantium, nec non mille pedum expressiones plurimum juvasse, propter eandem rationem sal nitri summe purificatus, siue crystallum minerale, non raro insigniter prodest. *Idem.* Vide §.38.

XXXVII. Sæpè sine vitio hepatis, *ex imbecillitate Renum* attrahentium serum, hydrops producitur, nec ullis diureticis etiam generosis viæ istæ aperiri possunt: ideoque expurgandis istis partibus & vicinis imprimis elaborandum, atque etiam fomentis facultatem deperditam restituere conandum. *Riolanus Encheir. p.149.*

XXXVIII. Tandem ducatur aqua ad urinæ vias *jure diuretico* parato, ante cujus usum cyatho instilletur vel spiritus terebinth. ad ℈j, vel vitrioli ad gtt.vj. Inicio vero ægro parari poterit urina pueri

destillata exhibita ad ℥vj, cui immiscentur guttulæ vj. spir. salis, aut olei juniper. quod erit efficacissimum diureticum: In diureticorum vero usu iniiciantur frequentes clysteres, ex decoctione mercurialis, soldanell. centau. fœnic. baccar. lauri, cum elect. aliquo hydragogo, aut melle ros. solut. &c. *Fortis cons. 69. cen. 3*

XXXVIII, *b*. Quoniam rarius bilis acrimonia aucta simul cum pituita peccat, illa præsertim *Diuretica* conducere pituitę ac sero, in Hydrope imminente exsuperanti, quæ Aromatica sunt, & Sale volatali prædita: rarius autem quæ sunt Acida, Subinde ex utrisque mista. *Sylvius de le Boë Tract. 6. 6. append. §. 261.*

XXXIX. Communiter statuunt *Diuretica* in Hydrope eam tantum materiam ad vasa urinaria deducere quę potest decumbere in cavitatem, non eam quæ jam ibi collecta est, hanc enim per urinam evacuari nullo modo posse, eò quod materia in cavitate residens, si per urinam evacuanda esset, ut rursus ingrederetur viscera necesse esset, quod tamē impossibile: Verum hic metus de nihilo est, sed magno cum fructu exhiberi possunt, ut quę non solum materiam serosam, quæ in vasis adhuc continetur, & ad ventrem confluxura est, derivare, sed etiam illam ipsam quæ in abdominis cavitate restagnat, in venas aut vasa lymphatica resorbere atque evacuare possunt: Ita Rondel. c. 36. l. 2. vidit hydropicam per urinæ fluxum sanatam: Sed sciendum 1. corpus prius purgandum & fluidum faciendum 2. hoc commodi habere ut possint una viscera ab obstructionibus liberare, ex quorum censu sunt spiritus salis, urinæ, ejusq; sal volatile, spiritus aperitivus Penoti, Tinctura aperitiva D. *Moebij*, Sal absynthij cum spiritu salis coagulatum: fel vitri cum decocto cancrorum fluviatilium, &c. Quadrant huc quæ Helmontius lib. de Potest. Medicam §. 32. notavit, *Sensi*, inquit, *cuncta salia simplicia recedere per lotium atq; intestina, & interim resolvere sordes in illis meatibus, ac expulsivam sui memorem officij reddere* 3. In frequenti usu esse habenda: 4. sæpius esse permutanda, ne natura iis assuescat, 5. in pulvere esse exhibenda, 6. ab iis esse abstinendum in anastomosi venarum & colliquatione humorum. *Frider. Hofmannus m. m. l. c. xij.*

XL. *Diaphoretica*, licet in Anasarca potissime, in Ascite tamen aut nullius aut rarioris usus existunt: quippe intempestive adhibita, sine ullo juvamine magnam sæpe ægro noxam afferunt: quatenus nimimagnam sanguinem excalfaciendo, aquas in ventris cavitate fluctuantes æstuare & velut ebullire faciunt, propterea ut spiritus & humores à vaporibus exinde elevatis valde perturbentur, adeoque functionum omnium inordinatio consequatur, ipsaque viscera velut elixata plurimum lædantur, Porro à diaphoresi ita perperam instituta, cruor in fusionem & seri præcipitationem coactus ipsum amplius in Ascitis nidum deponit: Quod igitur nonnulli fotus & linimenta, ventris tumidi aqualiculo applicanda, & balneationem præscribunt, laborantibus fere semper in deterius cedit, nam præter febricitationem, cephalalgiam, vertiginem spirituum deliquia, aliaque cerebri & cordis mala symptomata ita sæpissime excitata, etiam venter exinde magis intumescit, in quantum sanguis agitatus & fusus serum ibidem amplius deponit: quinimo & vasorum ora proinde magis laxantur & aperiuntur, ut aquas è massa sanguinea abscedere aptas promptius exstillent. *Willis.*

XLI. Vt in therapia hujus morbi prima *indicatio* ab authoribus practicis inculcata, materiam unde flatus elevantur evacuandam spectat, & causam quę eos attollit removendam, flatusq; qui jam ventrem distendunt, discutiendos & dissipandos, Ita *secunda* remedia alterantia requirit, quæ nempe in visceribus imi ventris humorum fermentationes, & spirituum orgasmos & excursus irregulares sistant, quæ insuper chyli & succi nervei mixtiones æquabiles & motus debitos procurant: in quos fines *Chalybeata* imprimis accientur: At frequenter accidit cum illa, quorum magna varietas & operationum diversitas est sine ullo delectu, aut in patientibus temperamenti, constitutionis & morbi status respectu & discrimine exhibentur: (*Differentias vide tit. de Obstructionibus §. 4.*) Ad morbum hunc, si ulla omnino ex iis, certe omnia non conveniunt, ea namq; in quibus mixti compage reserata sulphur usque remanet, & solutum cęteris prędominatur, ab hoc censu prorsus exulent, quippe ζυμώσει sua insigni viscerum succos valde fermentant, atq; sanguinē & spiritu adeo exagitant ut tota imi ventris regio, quasi à spiritu quodā impetum faciente in majorem molem attollatur: Nec minus hìc conveniunt, à quibus particulæ sulphureæ una cum salinis prorsus abiguntur, ut fit in Croco martis, per calcinationem fortissimam ac diuturnam pręparato, Hoc enim medicamen cum ad fluxiones omnes sistendas utile sit, ita & humorum & spirituum impactiones quasvis figit magis, & obstinatiores reddit. Verum restat medij generis pharmacum Martiatum, in quo sulphure in totum, aut maxima ex parte abacto, sal vitriolicus remanet ac præpollet: uti quidem habet in ferri limaturæ solutione, aut infusione simplici, aut acidulata, in sale aut vitriolo martis, & aliis, ex quibus pharmaca præparata, aut composita, in nonnullis casibus opem insignē contulisse experientia satis crebra liquet: Hæc enim viscerum fermenta exotica destruunt, & genuina restituunt, obstructiones eorum reserant, sanguinem figunt, ejusque compagem à dissolutione nimia cohibent: quapropter remedia chalybeata, quemadmodum etiam alterantia quædam alia, contra Tympanitis causas procatarcticas & remotiores aliquantum forsan prosunt, verum ad causam ejus conjunctam parum aut nihil opis conferunt: *Willis.*

XLII. Qui Hydropico *theriaca* ʒß exibet, ille & ægro & sibi maximum vitæ & famæ accersit periculum, etiā ūnius grani exibitione: Sopiunt enim ejusmodi opiata nō solum spiritus, sed & dyspnœam difficiliorē reddūt, quibus symptomatibus omnes fere hydropici sunt obnoxij. *Frider. Hofm. m. m. l. 1. c. 4.*

XLIII. Magnum errant errorem qui absolutam & plenam cacochymiam, vt pote in Hydrope, *Sudoriferis* expellere conantur: hoc interdum in lue venerea conducit quidem, verum in hoc casu & interdum tantum: Accidit hydropicis interdum ut bullæ vel vesiculæ in eorum abdomine compareant: ex his apertis duarum vel trium horarum spatio non raro plus aquę exsudat quam optimum sudoriferum per integram noctem educere potuisset. *Frider. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. xi.*

XLIV. *Galenus*, ceteriq; post ipsum omnia qualitatibus elementorū tribuentes, non à Spiritibus Hydropem, verū potius ab intemperie Iecoris frigida & humida oriri dicunt: Sed quā apte ad bene medendū conijcere licet: Etenim dent quantum velint calida jecori, nihil efficiunt, sitim augent, frangunt vires & morbo alimentū & incrementū prębēt: At spiritibus impetum frangant, obseratos meatus aperiant, intus cōgregatę aquę spōte effluent & sanabitur Hydrops, Quæ praxis nobis feliciter successit in omnibus: Verum in nonnullis ubi substantię adest corruptela, aut saltem suspicio aliqua, viam hanc inire non audeo, & tantum prognostico caute deferendum judico. *Frider. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. xix.*

XLVI. Hydropicus xlvi. annorum assumptis purgantibus nihil excrevit, *Decoctum ligni S.* exhibuit *Mich. Angel. Rota*, peius se habuit æger, partes enim hepatis solidæ magis exsiccatæ fuere, unde humido caloris subjecto deficiente, ac debilitato simul calore, qui sanguificationis organum, malum augebatur. *Nic. Benzo Actor. Med. anni 76. Observat. 27.*

XLVII. Quis *oleo Lini* tantum tribueret vt Pleuritidi sæpe solum sufficere crederetur persanandæ? Placet meminisse quod Illustriss. quidam prognostico relictus, à Tumore ventris chronico per continuatum olei Lini destillati vsum plenissime fuit liberatus: Cura hæc literato cuidam diu ex hydrope decumbenti innotescit, cui venter inde detumescit, rejecto per alvum coagulato & copioso cruore; sentit levamen, sed ob hepatis apostema fatis concedit: In gratiam mariti, in actu curationis adhuc versantis, vxor semel iterumque guttulis aliquot prædicti vtitur olei, hinc suborto fragore in abdomine, excretóque per muliebria cruore etiam coagulato, infelix se vidit abortum pati. *Ehrenfridus Hagendornius Miscell. cur. anni 1672. Observ. 216.*

XLVIII. *Camerarius* Iurisperitus ex hydrope periculosissime decumbebat, petiit à *Packischio*, Medico suo, vt *halecis usum* sibi indulgeret, Annuit *Packischius*, sed hac lege ne intra duarum horarum spatium quicquam potulenti super assumeret, Æger paret, Quid fit? Æger tandem ad vrinæ emissionem stimulatus, tam largiter ipsam profudit, vt per horæ fere quadrantem nulla mictionis quies interveniret, ipsumque abdomen sensibiliter magis magísque subsidere deprehenderetur: *D. Bucretius* etiam solorum halecum continuato per aliquot dies & septimanas vsu, potusque parcitate imperata, tres hydropicos se sanasse fassus est. *Sennertus Cent. 1. Epist. 8.*

XLIX. Remedia quæ prope loca affecta maximè cum fructu adhiberi solent, sunt *Enemata* ac *Emplastra*: Priora absque totius massæ sanguineæ fusione (quam cathartica fortiora cient) serum è vasis & glandulis intestinorum ac mesenterii proliciunt, quæ proinde inanita lymphas extravasatas aliquantulum imbibunt, In hunc finem clyster sequens egregie convenit, quatenus nempe vna fibras intestinales vellicat, atque serum à sanguine imbibitum, aut in eo prius contentum, versus renes prolectat, ℞ *Urinæ hominis sani & vinum bibentis* ℔ j. *terebinth. Venetæ cum vitello ovi solutæ* ℥ ß. *Salis prunellæ* ℥ j ß. *f.* Enema, repetatur quotidie: Emplastra nonnunquam in Ascite juvamen conferunt, Illa tamen eiusmodi sint quæ virtute quadam restrictoria & confortativa viscera corroborant, & vasorum ora, ne serositates exspuant nimis, constringunt; In hunc finem Empl. Diasaponis sæpe cum fructu ventri tumido applicare soleo. *Willis.*

XLIX. *b.* Inter *Topica*, nihil potentius aquas ad se attrahit quam *Sal*, & quidem tostum, sicque omni humiditate aquea pene privatum, in cujus locum venit aqua in corpore contenta: Idem forsan, & potentius, præstant cineres, & imprimis clavellati, cineresque omnes multo sale lixivo turgidi, qui potentissime aquas ad se alliciunt; Imbecillius id Arena præstabit. *Sylvius de le Boë Tr. 6. Append. §. 125.*

L. In vsu *Topicorum* quæ ventri apponuntur cavenda est regio Epatis, nam illa sæpe sunt admodum calida, Epar ab iis nimis incalesceret, eiusque robur omnino dissolveretur, sed ne ea noceant, regio Epatis aliquo vnguento, vt Santalino &c. erit munienda. *Chalmeteus Enchir. p. 153.*

LI. *Cochlearum terrestrium*, seu *limacum* caro contusa, abdomini applicata valde convenit, cui opercula admiscere jubet *Dioscor.* Quod vt commodius fiat in pulverem prius redigi debent, quod facilius fit cum friabilia sint: Si testas admiscere etiam velimus, vti aliqui docent, rectius prius in cineres rediguntur, cum ægre contundantur: Mucus quoque cochlearum convenit. *Platerus.*

LII. *Vina per macerationem*, aut etiam decoctionem facta, & tutius & melius operari cæteris remediorum formulis, illisque maxime hydropem, si modo curari possit, sanari experientia longa comperimus. *Platerus T. 2. p. 255.*

LIII. *Hippocrat.* 5. Epid. hydropicis *vinum album & tenue* concedit: at lib. de int. affect. num. 24. iubet hydropicum vinum bibere nigrum, austerum, quam crassissimum ac acerbissimum: Confirmat. l. de vict. acut. nu. 62. At perpendendum in Epid. hydropis curam proponere qui à viscerum refrigeratione, infarctu, calorisque strangulatione ortum ducit; cui, nemine discrepante, album vinum conducit, quod calefacit, coquit ac deobstruit: At lib. de int. aff. de hydero verba facit, qui à febrium colliquatione exoriri solet, cui summa extenuatio ac tabescentia fit brevi comes: Tali corpori crassius alimentum, necnon vinum nigrum, austerum & crassissimum convenit, id namque amplius nutrit, vberiusque reficit, vt quod producendo sanguini commodius existit. In tali hydrope causæ magis, nempe colliquationi, quàm effectui, aquarum collectioni consulendum. *Sinilbaldus Antiph. l. 4. antiph. 15.*

LIV. *Michael Sterpinus*, insignis Chymicus, curavit hydropem cum tumore maximo, *perforata cute in vno pede & inducto Setone*: eò enim omnis aqua defluxit & exstillavit tanquam per alembicum. *Erastus* curavit primò tres longas incisiones fieri in planta pedis, vt aq. efflueret; quo facto tumor ventris mox desiit, tum vsus est suis vinis hydragogis: Alii scarificationes longas adhibent: quanquam hi modi non careant periculo: Ego expertus sum nihil tutius esse quàm applicare suris escharotica, & dum aqua effluit, prospicere hepati imbecillo: sic enim aliquot hydropicos curavi. *Hier. Reusnerus Obs. 88.* *De vesicantium vsu, fonticulis, & incisionibus*, vide *quæ collegit Rhodius in Analectis ad Septalij Cautiones lib. 7. §. 56.*

LV. Observavi frustra esse si quis *hydropem, ex febre intermittente* natum, medicamentis tollere conetur, febre illa adhuc durante: febris enim hoc pacto profectò radices profundius agere deprehendetur, non autem amovebitur hydrops: Expectandum itaque donec febris exulet, actum demum negotium properè suscipiendum. *Sydenham Tract. de Febr. pag. 88.*

LVI. *Sudores movendi* non per decocta, quæ humiditate actuali nocent, sed per extracta *Gaiaci*; Sassafras, cardui benedicti, antidotis magnis &c. *Claudinus.*

LVII. *Clysteres* hydropicorum oleum ne recipiant, vel saltem rutaceum parva quantitate. *Rondeletius.*

HYDROPS TYMPANITES.

SYLLOGE.

Refrigerantibus *aliquando curandus.* 1.
Purgantia *plus nocent quam juvant.* 3.
Flatus discutientibus *modeste utendum.* 4.
Topicorum, *quæ parum efficacia, natura.* 5.
Vinum meracum *&* diatrionpiper. *quando danda.* 6.
Ortus à flatibus in ventriculo & intestinis coërcitis. 2.
Per paracentesin *curatio.* 7.

I. FLatus crassus hujus hydropis causa est, ad cujus generationem duo requiruntur, 1. Materia crassa, & quidem plerumque bilis atra: cum enim ij quibus atra bilis ventriculo substrata est, flatibus abundent, & ructus plurimos interdum edant, imò sæpe maxima pars ciborum in flatus commutetur, si illi flatus retineantur, abdomen distendunt & hanc hydropis speciem facere possunt: Nec in hepate solùm hujus causa quærenda sed sæpe in primis viis juxta aphorism. 4. 11. Secundo, Efficiens, quod statuitur calor debilis: at is simpliciter talis non est, verum ratione materiæ, utpote quam vincere & discutere non valet: Imò sæpe præternaturalis & satis magnus est, ac in materiam totam subitò & violenter agit, eamque agitat, quod in Tympanite plerumque fieri existimamus. Etenim si calor planè infirmus esset, in materiam non ageret, neque flatus excitarentur: Atque ita Ascites & Tympanites differunt ratione materiæ & efficientis: materia enim in Tympanite est melancholica magis: calor verò torrefaciens & adurens: Vnde etiam interdum ad remedia frigefacientia confugiendum est; Scribitque *Mercatus*, Si hæc omnia præsidia (calefacientia sçilicet) non prosint, utendum esse *Hippocrat.* consilio & prudentia, qui cùm multis diebus usus fuisset in hisce doloribus calefacientibus, & nihil commodi inde percepisset, transiit ad frigida magna cum utilitate. *Sennertus cap. proprio*, vide *Christoph. à Vega & Mercatum.*

II. In intestinis & ventriculo retenti flatus necdum in spatium abdominis procidentes, non solùm colicos cruciatus pariunt, sed & si adeo inclusi sint, ut nullo patente exitu ea in immensum adeo attollant ut totus venter inde distentus appareat, Tympanitidis quoddam genus, & forte frequentius quam aliud quod illis in ventrem erumpentibus fieri communiter docent, procreari possunt: Sicuti in illis quos tympaniticos esse putabant, deprehendimus flatum nullum in sectis post mortem è ventris cavo erupisse, nec ventrem subsedisse, sed intestina, tenuiora præsertim, adeo flatibus turgida & convoluta prosiluisse, ut in eundem ventrem retrudi nequiverint: Ejus tympanitis causa eadem quæ alterius. *Platerus Tomo 3. cap. 3.*

III. Tympanitidi *Purgationes* adeo non conveniunt, ut potius exasperent: Qui vero conjunctus est cum Ascite eum sæpe purgantia tollunt, præsertim Mercurialia: *Hartmannus cap.* 187. §. 37. Fere totus medendi scopus contra flatus dirigitur, materiam unde flatus elevantur evacuando, quapropter purgantia contra humorem maxime suspectum destinata cum magna confidentia, etsi minimo plerumque, aut malo cum successu præscribi solent: Namque hic morbus (uti nostra observatione consistit) à catharticis, præsertim fortioribus, fere semper exacerbari, & raro aut nunquam alleviari solet, cujus ratio satis evidens est, quia fibris nerveis à pharmaco acriori irritatis, spiritus animales excursus suos irregulares reiterant, & magis ac magis usque intendunt, potius quam remittunt: quare licet dejectiones crebræ ac copiosæ, cum sedibus aquosis & flatuosis inde procurantur, venter tamen plus intumescit: At vero licet medicina contra hunc morbum adeo minime valeat, non tamen (quasi nihil aut malum tantum efficeret) prorsus negligenda est, quin ægrotanti vt quoquomodo succurratur, omnem movere lapidem oportet, vt demum ei aut cura, aut saltem alleviatio obtineatur: Itaque etsi cathartica fortiora semper obsint, atque tenuiora ad causam conjunctam educendam vix vnquam polleant: attamen posteriora hæc, quatenus morbi fomitem nonnihil subtrahunt, etiam quo medicamina alia energeias suas liberius exserant, viam sternant, in praxi Medica vices suas, videl. semel. intra vj. aut viij. dies habere debent, atque alijs temporibus enemata (quorum vsus multo præstantior est) crebro exhibeantur. *Willis*

IV. Evacuatis humoribus, viribúsque refocillatis, summo studio veniunt flatus excutiendi, quod mirificè præstabit decoctum sequens. ℞. *albi gr. hordei integr. ana.* ℥ j ß. *coque lento igne in* ℔ iij. *aut* iv. *vini albi Gallici, ad hordei crepaturam: colaturam per residentiam defœcatam denuo coq. ad medias, postea clarificetur & aromatizetur cum cinnamom. q. s. & dulcoretur sacch ro.* Dozis ℥ v. ter de die jejuno stomacho, emittetque mirabiles bombos & sensim venter subsidebit: Verùm moderatè hisce vtendum est, alioquin gravissimè offendunt: Muliercula quædam Tympanite miserè afflicta curam sui Medico commiserat, hic flatuum discussioni duntaxat attentus, sine alterius medicamenti prægressu, elect. aliquod admodum calidum administravit, illa paulò post sensit rugitum solito multò majorem, torsionesque molestiores, difficilius spirat, & ventris tumore pristino remanente, novus accrescit, qui à malo Punico, vbi prior terminabatur, se elevans, totum pectus mirabiliter distendebat; tumores verò mediante fossula distendebantur: hæc tertio die, à quo vocatus sum, obiit: Recentis tumoris causam fuisse judico calefacientem & extenuantem vim medicamenti &c. *T. Fienus Physograph. cap.* 1. Ad flatus dispellendos, discutiendos aut compescendos, vis plusquam Æolia conscribitur: medicamenta carminativa vulgo dicta, cuiusque generis vel formæ, intus ac extus, supra ac infra, ac super partem affectam sedulo adhibentur: quibus tamen omnibus hic morbus plerumque obsurdescit: vnde plurimum suspicari est veram hujus morbi causam adhuc latere, quia medicamina per aitiologiam eius ordinariam indicata aut suggesta minime prosunt. *Willis.*

V. A *Topicis* magna expectantur, quoniam ipsi morbo immediatius & per contactum adhibentur: & quia tumores in aliis locis optime dissolvunt aut discutiunt: Attamen non omnia dissolventia, nec quidem in aliis tumoribus maxime proficua hic conveniunt: calidiora enim pro discutientibus habita, sive per fotum, linimentū, aut sub cataplasmatis, aut empl. forma adhibentur, in Tympanite sępius noxam quam iuvamen præstant, nam & fibrarū ductus aperiunt & dilatant,

dilatant, proinde ut spirituum incursibus magis pateant, simulque particulas impactas rarefaciunt, proinde ut cum spatium amplius occupent, ventris inflatio ac intumescentia augeantur. *Willis.* Topica eadem conveniunt quæ in Ascite, modo causam consideres num calida, num frigida; nam cum causa calida, in omnibus mediocriter calida sunt exhibenda & applicanda: Cum autem causa frigida, calidioribus utemur tuto: Cavendum etiam ne acria medicamenta ventriculi calorem imbecillum resolvant, aut ubi magna est pituitæ copia, majores flatus excitent extenuando. *Chalmeteus Enchirid. pag.* 155. Dum remedia intus sumuntur, etiam Topica & applicationes externæ sedulo adhibeantur, non calida & discutientia, sed particulis Salis volatilis & nitrosis prædita, quæ nempe salium aliorum combinationes destruunt, & spirituum impactiones dissolvunt, in quos fines sequentia proponimus: Si fotus omnino in usum admitti debent, ne calide nimis applicentur, item non è carminativis vulgo dictis, sed imprimis è salibus & mineralibus parentur; *Cabrolius* (citante *Helmontio*) se octuagenarium sanasse narrat, cujus ventrem bis in die fomentabat lixivio, cui sal, alumen, atque sulphur incoxerat, ac inde Vaccino fimo pro cataplasmate utebatur. *Willis.*

VI. Ad flatuum discussionem *Hippocrat.* 4. acut. 7. præbuit *vinum tenue meracum*: *Galenus* vero *diatrionpipereon*, qui ideo à *Tralliano* redarguitur, licet immerito, primo enim notandus *Hippocr.* meracum proponens, ut prudenter consideravit Salius: Quare licet flatus acrimoniam contraxerint, modo ob eorum attenuationem & resolutionem, jure *Hippocr.* meracum, & *Galenus* diatrionpip. proponunt, dummodo æstus in ventriculo non amplius percipiatur. Præstantissima vero suggerunt Chymici ol. cinnam. de mentha, aq. theriacalem &c. *Fortis Consult.* 71. *Cent.* 3.

VII. Ubi omnia nihil efficiunt, nec medicamentis superari possunt flatus, tunc commodum foret *Acu argentea cava* ipsum perforare abdomen usque ad ejus cavitatem, à peritonæo formatam, & instrumento isto cavo viam flatibus parare; aut alio instrumento magis apto eosdem allicere atque elicere. *Sylvius de le Boë Prax. Med. lib.* 3. *cap.* 7. §. 192.

HYPERCATHARSIS.

Præcautio & Curatio.

Hypercatharsis accidit cum purgans qualitate aut quantitate improportionatum fortius & diutius operatur, & quatenus fibras nerveas nimium irritando spiritus animales in excandescentias non facile sedandas adigit, & quatenus sanguinem & humores fundit & quasi liquat, proinde ut liquamina eorum in viscerum cavitates deposita irritationes excretorias adhuc faciant majores: Methodus therapeutica tum præcautionem, tum curationem respicit; quoad prius (ante pharmaciam, in operatione ejus, & post eam, consideratione & cautela opus est: primo namque imprimis perpendere oportet tum corporis purgandi constitutionem, robur & consuetudinem, tum medicamenti exhibendi naturam, dozin, operandi modum & effectus ordinarios; dein symbolis collatis, agentis virtutem juxta patientis tolerantiam proportionare: 2. Dum pharmacum operatur coctionis viscera, sanguis & spiritus animales à quavis alia perturbatione immunia serventur: quare hoc tempore nec alimenta crassa, viscosa, aut copiosa, quæ molestant ventriculum, ingerantur: frigoris externi occursus, quo poti corporis constipentur, sedulo vitetur; denique animus placidus usque ac serenus curis & studiis severioribus vacet. 3. Pharmaci operatione finita, & spirituum animalium excandescentiam sedari, atque sanguinis & humorum effervescentiam compesci oportet, in quos fines medicamentum anodynum; aut blande hypnoticum exhibeatur: Quod si omissa, aut non obstante hujusmodi cautione, purganti hypercatharsis supervenerit, illico Patiens lecto calenti impositus sic tractetur: Imprimis ventriculi, & totius epigastrij regioni, aut empl. ex theriaca, aut fotus ex decocto absynth. menthæ cum aromatis in vino rubro, cum stuphis laneis calidissime intinctis, & expressis adhibeatur: Ore protinus assumantur aut bolus è theriaca Andromachi, vel solutio ejus in aqua cinnamomi facta: Porro vinum ustum, & aqua menthæ dilutum cochleatim crebra vice propinetur: Si alvi tormina infestent, enema ex lacte tepido cum theriaca dissoluta injiciatur: Interim membris exterioribus frictiones calidæ, ac interdum ligaturæ, quibus sanguis extra devocetur, & à nimia colliquatione, inque viscerum cavitates effusione detineatur admoveri debent: dein vesperi, si vires constent, & pulsus satis robustus sit, aut diascordij, aut laudani liquidi dozis cum vehiculo idoneo sumatur. *Willis.*

HYPOCHONDRIORUM AFFECTUS.

SYLLOGE.

Hypochondrij *dextri* Tumor *curatus.* 1.
Inveterata *obstructio expedita.* 2.

I. Foeminæ robustæ consistentis ætatis, fusci coloris, jam 6. & 40. die febre continua afflictæ, dextrum hypochondrium cum tumore rubicundo valde tensum erat: musculorum fuisse, non uteri vel jecoris, persuasit doloris ad contactum exacerbatio: Pulsus nequicquam frequens aut celer, qualis indicat visceris inflammationem, quæ sine abscessus, imo sine morte tanto tempore vix perdurasset: Sanguinem è venis majoribus duci vetuit virium imbecillitas: Itaque è salvatella duas sanguinis uncias placuit extrahi, deinde è saphena, ne materia in locum affectum duceretur, inde malagma emolliens impositum; sexto hinc die *Petrus de Marchettis* ferro abscessum aperuit, ulcusque curavit, ægra convalescente. *Rhodius Cent.* 3. *Observ.* 1.

II. Nob. N. feminæ consilio, rhabarbari in aqua leviter decocti potu inveteratas hypochondriorum obstructiones removit: Jamque hoc ipso remedio ex eo tempore familiam suam à diversis affectionibus incolumem servat: Nec immerito *I. Bapt. Montanus de Febr. Cons.* 10. in obstructione pertinacem ejusdem usum ex aqua endiv. imperat. *Rhodius Cent.* 2. *Observat.* 100.

HYPOCHONDRIACA AFFECTIO.

(Vide *Melancholia Lib.* xi.)

SYLLOGE.

I. VT *Sanguinis detractio* ex venæ Portæ ramis in podice saluberrima est, sic reliquas venas cutaneas incidere, nisi plethora, vel sanguis contaminatus, aut cohibita quædam ex consuetis vacuatio id suaserit, supervacaneum, idq; ob debilitatem virtutis ac spirituum, sanguinis benignioris penuriam nimiam, & exsiccationem sequentem: *Platerus Prax.* 2. fol. 136. Sanguine verò in toto exuberante, primo instituenda diversio per venæ sectionem in cubito, in latere fortiùs dolente, Postmodum vacuatio per saphenas, aut ex vena quæ ad pollicem pedis prorepit, tentanda: inferiorum enim harum venarum incisionem suadere videtur pronior sanguinis crassi ad inferiora motus, necnon expeditior à partibus superioribus revulsio: Ex Rhase verò attendatur qualis vena secta sanguis profluat; rubens enim ac subtilis sine mora coërcendus: crassus verò dimittendus erit: ad cujus facilius effluvium satis ampla infligatur plaga, præmisso fotu ex aqua tepente, consulente *Mercuriali cap. de melancholia.* Plethora non urgente venæ sectione supersedendum, nisi præcautionis gratia id fiat: vel quando sanguis ex aliquo viscere, liene vel epate, ad ipsum ventriculum, venas mesaraïcas, aut mesenterium sit derivatus, quo in casu alterutrius brachij interna vena secanda. *Forestus lib.* 10. *Observ.* 118. Commonstrare videtur hoc auxilii genus natura, quæ subinde repentinos & copiosos sanguinis nigricantis fluxus vomitu, per alvum, aliósque ductus moliri visa est in spleneticis. Sin vires attritæ, vena inter annullarem ac medium pertundatur: Neque à scopo aberraverit qui venas, quæ ad lienem nigricant, interdum aperuerit, eo quod experimentis cognitum diuturnum & contumax exinde sæpius curatum fuisse malum; quibus itidem hirudines, vel cucurbitulas cum scarificatione tuto admovere poteris. *Hollerius de morb. int. cap.* 40. Quod si gravis ac repentinus dolor ventriculum urgeat, isque in scapulas ac dorsum protendatur, difficilis adsit respiratio, & ructus ægrè solvantur, febrisque metus quidam subsit, operę pretium fuerit, exemplo *Archigenis & Hippocrat.* 5. Epidem. internam utriusque brachii venam aperuisse, vel in utraque manu. *Martinus de Affect. Hypochondr. pag.* 296. Vbi sanguis melancholicus conclusus in genere venoso, nec tamen libere expurgatur, cum ob crassitiem, tum venarum angustiam, & in corpore profunditatem, Si sanguis ex sola saphena educatur, potius officit: Si verò ex brachio & pede, facta universali magis evacuatione, juvat. *Sylvaticus Centurat.* 2. *Consultat.* 67.

II. Licet humor melancholicus & adustus, qui primas in hac palæstra sibi vendicat partes, nulla putredine sit inquinatus, nec eandem facile concipiat, ac ob id coctioni minus sit idoneus, *præparatione* tamen & adæquatione decenti in curationis exordio prætermissa, non minus à catharticorum actione,

ctione, quam cancer à subsidijs quæ digerendi & abstergendi vi pollent, sinistrè ac perperam admotis exacerbatur, vel terrestrior crassiorque efficitur, ac propterea exclusioni ac concoctioni ineptior redditur. *Mercatus.* In censu omnium succorum atrabilarius præparatione maxima indiget; eáque diuturna, ob contumaciam qua naturæ ac remedijs validissimis ægerrimè cedit. *Martini p.* 212.

III. Si succus atrabilarius redundat, veniat in usum *Syrupus de pomis Borstorfianis* decocto raparum exsiccatarum dilutus, frequenter usurpandus: non modò insigniter roborat & succo atrabilario adversatur, verum etiam ob mediocrem, qua pollet, humiditatem, Epatis calorem retundit: rapas tamen, ad flatulentiam deponendam probè elixare convenit. *Martinus pag.* 203. Et hoc diligenter advertendum quoties affectio hæc ob splenis obstructionem; vel menses suppressos invaluerit, decoctis præparantibus admiscenda infarctus expedientia & aromaticam vim possidentia, ratione cujus partes internas & viscera corroborare possint, ut sunt Valeriana, Asarum, Cyperus, Spica, cum radicibus aperientibus, id quod in aliis speciebus non tantopere curandum: Si per consensum ab epate defluxerit, addendæ species diatrionsant, ac cichorium, vel succi ejusdem maior quantitas: ut & in ventriculi sympathia absynthium ac mentham reliquis adjecisse nihil è re magis fuerit. *Idem pag.* 205. Si humorum in ventriculo pravitas, ac effervescentiæ impetus, alterationi & meatuum præpeditorum expeditioni incumbendum suaserit, ea potissimum seligantur quæ humorem tenuant, fæculentum, tenacem, colliquant, attenuant, emolliunt, incidunt ac dissipant; neque ad lotii rivos derivando, epati vel infarctum aut intemperiem transitu suo aut mora conciliant. *Idem pag.* 297. Ab absinthio tamen (aromatico; non vulgari) ut & medicamentis ex eo paratis, ceu ejus essentia, melicrato, syrupo &c. maximopere cavendum pituita ventriculi tunicis tenaciùs inhærente. *Idem pag.* 298. Extergendi meatus gratia *Hippocrati* ac veteribus melicratum, vel solum, aut radicibus filicis incoctum adhibere visum est, quod tamen à recentioribus in calida jecoris intemperie, haud sine iactura, usurpatum fuisse constat. *Idem pag.* 308. Præparatio attenuantibus & aperientibus perficitur, sine insigni tamen calefactione & exsiccatione, propterea quod plerumque ardor quidam & siccitas mesaraicarum adsit, & inflammationi quid simile partes illæ, & inferiori orificio ventriculi vicinæ obtineant: Qua in re non rarò peccatur ab iis qui ad flatus tantum, quibus hypochondriaci etiam abundant, habito respectu, valde calidis & siccis medicamentis utuntur, quibus morbus potius exasperatur: Contra nec nimis refrigerantia & humectantia sine aliqua apertione conveniunt, cùm in partibus illis sint obstructiones quas tollere semper convenit: Vbi tamen plus aquosi admistum est, calida non omittantur: Atque ita prout varia conditio est humoris in hoc morbo, & aliud atque aliud membrum magis læsum est, ita curatio aliàs calida, aliàs minus calida postulat, aut etiam moderatè refrigerantia & humectantia, quæ omnia tamen sint aperientia & attenuantia. *Sennertus.* Duo sunt præcipui ægrotantium casus quibus remedia magistralia, secundum eorum vires & qualitates, accommodari debent, Nempe, aut sanguis est crassus & sub frigidus ac terrestris cum Liene obstructo, qui medicamenta calidiora, fermentantia, ac imprimis chalybeata requirit: Vel sanguis plane adustus ac fervidus supra modum fermentescit, simulque hypochondria valde æstuant, in iisque sanguis & vapores ebulliunt, in quo statu remedia solum temperata, humorum ζέσιν immodicamque ζύμωσιν sedantia indicantur, vbi chalybeata omnino fugienda sunt. *Willis.*

III. *a.* Humorum peccantium *Alteratio* varia erit, & pro humore vario, & pro utriusque vitio vario: Humor tam pituitosus est quam biliosus: *Pituitosus* peccat imprimis *aciditate* aut *visciditate* aucta: *Aciditas humoris pituitosi* aucta corrigetur & 1. imprimis Sale lixivioso, rebusque omnibus sale lixivioso prædictis, Qualia sunt Sal omne è cineribus plantarum extractum, vt & corallia, margaritæ, oculi cancri, limatura ferri & similia; Horum enim ope dum instituitur cum Acida pituita Effervescentia, coagulatur cum ipsis Acidus humor: Quoniam vero urget jam in hoc affectu Effervescentia nimia, pleraque symptomata inducens, cavendum sedulo ne irritetur magis quam compescatur & emendetur illa per assumpta hæc novam Effervescentiam producentia, quod fiet usurpando primum ea cum quibus concentratur potius spiritus acidus, quam coagulatur, qualis est creta, cui succedunt oculi cancri, corallia, & limatura ferri: Quod si cui Sale lixivioso uti libuerit, quo minor ab ipso fiat Effervescentia, temperet ipsum prius medijs aliis, Spiritu puta volatili, vel Oleo, unde Sapo Venetus & vulgaris magnarum est in Effervescentia compescenda virium: *Visciditate* quoties peccat humor *pituitosus*, toties incidendus attenuandusque, tam *acidis* quam *gummosis*, prout his vel illis magis auscultabit humor peccans, quod facile est experiri vel tentare: imo prudentis Medici est nunquam putare se omnia sçire, Est enim prudentis non temere incipere, verum observato in casibus dubiis à quo imprimis juvetur æger, tunc non timide progredi ast generose: postquam ergo lente progrediendo inventum est remedium, cujus imprimis ope auxilium affertur ægro, tunc in illius usurpatione procedendum est cordatius: *Gummata* autem occurrunt varia, convenientissima in hoc affectu, *galbanum, sagapenum, ammoniacum, opopanax*, & similia, quæ omnia & singula pro re nata usurpari possunt, & imprimis pilularum forma usurpari: Inter *Acida* quæ exhiberi quoque possunt, varii occurrunt arte parati *Spiritus*, Salis, Nitri, Vitrioli, Sulphuris, ipsumque adeo Acetum vini distillatum, & quandoque non distillatum, cui si bulbus scyllæ infundatur, vocabitur Scylliticum, Egregium in hoc, & similibus à pituita viscida ortis affectibus, remedium: Eidem pituitæ viscidæ corrigendæ conducit Mastiche, Succinum, & ex ipso paratus Sal volatilis, ut & Cornu Cervi sublimatus, Castoreum, Myrrha; quinimo Chalybs vulgari modo præparatus, aut ejusdem vitriolum, cum quo parantur quorundam *Pilulæ aperitivæ*: Pituitæ viscidæ corrigendæ atque emendandæ, conducit ante omnia Sal volatile quodvis, vim habens humorem illum insensibiliter ad mediocritatem reducendi: unde omnibus commendo talium Salium preparationem & usurpationem, sive forma parentur sicca, sive humida: Illud interim notandum, Salia volatilia sicca forma parata, ubi subtilia existunt, vix posse asservari, verum facile abire in auras: præstat proinde ipsa humidiore forma parare, aut humidis saltem & aquosis dissoluta servare ad usum: *Biliosus Humor* peccat imprimis ratione Salis lixiviosi fixi, quod emendabitur ac temperabitur potentissime quidem per *Acida*: quoniam autem simul tunc

excitatur Effervescentia, cujus ratione producitur hæc Affectio Hypochondriaca, non ita tuto vel commode videntur in usum revocari *Acida*, nisi temperata, & quidem *Spiritu volatili*, cujus ope non parum infringitur spiritus Acidi ferocia, ut minor tunc excitetur ab ipso Effervescentia. Ad *Salis lixiviosi* contemperationem vsurpari quoque possunt *Acida oleosis* mixta; pinguibus enim omnia temperantur acria, tam salina quam acida, Cavendum interim ab *Acidis oleosis*, quando præter Sal lixiviosum exuperat in bile oleum; quod imprimis patet ex conjuncto in corpore calore, ardore, & febrili incendio majore. *Sylvius de le Boë Append. Tract. 7. §. 240. & sequ.*

IV. Cum humores, morbi causa, in Portæ ramis consistant, si ij eodem modo vt Cavæ rami passim in corpore aperiri possent, commodissime per eas cum sanguine vitiosi humores vacuarentur: verum ea commoditas non datur, nec vllus portæ ramus ad extrema corporis pertingit, nisi hæmorrhoidalis ad intestinum rectum pertingens: Hic ergo si aperiatur, affectum hunc felicissime curat, cum vitiosos humores in portæ ramis collectos evacuet: Verũ hoc vix unquam feliciter accidit, nisi natura sponte hæmorrhoides eas aperiat, aut humores eo protrudat, & per eas vitiosos humores vacuare consueta sit: Hoc enim nisi fiat, & *externæ hæmorrhoides arte aperiantur*, tunc id, quod *Riolanus* monet, accidit, & sanguis qui in Porta peccat non vacuatur, sed bonus è Cava, qui non peccat: Hæmorrhoides vero internæ, modo commode id fieri possit, etiam in ijs aperiri possunt quibus nunquam fluxerunt vel tumuerunt, vt latentes in vicinia vitiosi humores per eas vacuentur, & natura sanguinem vitiosum per hanc viam vacuare assuescat, quæ sæpe etiam sponte per hanc viam humores vitiosos in portæ ramis collectos cum ægri commodo vacuare solet: At quamvis discrimen Hæmorrhoidalium venarum à doctissimis viris positum concedimus, Internarum scilicet, à vena Porta oriundarum, & Externarum, à Cava, Atque hoc etiam admittimus has non satis commode aperiri ad humorem melancholicum evacuandum, nisi sponte à natura aperiantur; censemus tamen per hæmorrhoidas externas etiam atros, & alios vitiosos humores, qui circa lienem & epar colliguntur, evacuari: Cum enim antiqui has venas non ignoraverint, utpote quas oculis obvias habuerunt, ac sæpe asserunt, interim affirment per hæmorrhoidas evacuari Epatis materiam fæculentam, bilem atram, hæmorrhoidas esse maximum melancholiæ remedium, & ab atra bile vexatis esse bonas, lienem induratum sanare, facile hinc patet experientiam ipsam eos edocuisse atros & alios vitiosos humores circa lienem & epar, in venæ portæ ramis collectos per eas evacuari: Idque ita se habere quilibet qui volet in praxi quotidie observare poterit: Si enim in eos qui ex hæmorrhoidibus commodum percipiunt inquirat, omnes hypochondriacos esse animadvertet: Si porro quæratur Vtræ hæmorrhoides fluant, internæ vel externæ? in plerisque externas fluere, ægrisque etiam hypochondriacis commodum afferre, internas vero rarius aperiri, & proinde per illas non solum plethoram, sed & cacochymiam & vitiosos humores evacuari intelliget: Licet vero interdum etiam tenues quidam humores, & sanguis rubicundior per eas evacuari videatur, tamen is non purus est, sed serosus & salsus, ac ichor etiam sine sanguine profluit: Colliguntur vero in Portæ ramis, non solum humores crassi & nigri, sed & etiam sæpe serosi & salsi: Etsi vero à diversis venis hæmorrhoides internæ & externæ ortum habeant, tamen quia eidem intestino recto inseruntur, communicationem quandam horum vasorum esse, & osculis sibi mutuo occurrere, & ex hæmorrhoidibus internis humores vitiosos externis etiam communicari, & per eas effundi, res ipsa, & quæ quotidie circa ægros accidunt, loquitur, cum videamus affectibus hypochondriacis laborantibus hæmorrhoidas etiam externas fluentes plurimum prodesse. *Sennertus.*

V. Pro secunda & accuratiori *Præparatione*, ego libenter à syrupis dulcibus, saccharatis & mellitis, sicut & à valde acidis abstineo, cum illi inflent viscera & æstum augeant, atque hæc humoribus fermentationem inducant: quare præbeantur succi depurati borrag. endiviæ, pomor. dulc. &c. ad ℥ iij. in jure alterato malva, borrag. cichor. rad. pentaph. cichor. &c. *Fortis Cons. 7. & 47. Cent. 3.*

VI. In vsu *Præparantium* perpendendum an acida, an verò nidorosa cruditas plus ægro molesta sit & ad hoc malum conferat: Etsi enim ex vtraque generari possit, tamen secundum hanc vel illam vt accidentia variant, ita etiam curandi ratio variat, Etenim in acida cruditate calidioribus uti licet: In nidorosa verò, & ubi insignis adest φλόγωσις, temperatioribus utendum. *Sennertus.*

VII. In *Purgando* idem quod de præparantibus dictum attendendum: nam si cruditas acida adsit, & humor aliquis pituitosus ac viscidior admisceatur, paulò fortiora, & pituitam etiam purgantia, ut agaricum, turbith, species diaturbith; Episcopi, & similes admiscere licet: Ea tamen lege ut ægri sumpto medicamento ultra ij. vel iij. horas non jejunent, ne vis fortioris medicamenti ultra epar & lienem, ad remotiores partes penetret, sed solum id quod circa ventriculum & epar ac lienem est evacuet: Si verò nidorosa cruditas præcesserit, lenientibus utendum, ut manna, syr. rof. vel violar. solut. rheo, fol. sennæ, Et ne calor viscerum purgantium usu quocunque modo augeatur, vtile est sumpto purgante, paulò ante cibum, haustum bonum seri lactis caprini sumere, quod & purgans abstergit, & calorem illum in visceribus temperat. *Sennertus.*

VIII. *a. Educendi* sola alteratione inemendabiles humores prædicti, & exuperantes per vias convenientes, atque imprimis per alvum, utpote via Naturæ commodiore & faciliore; rarius per *Vomitum*, nisi deorsum expelli nequeant, aut sursum viam affectent humores peccantes: *Pituitosum humorem* deorsum evacuant varia, inter quæ primas tenet colocynthis, & ex ipsa parati trochisci Alhandal dicti, &c. Ex Chymicis laudantur omnia *Mercurialia*, tam *præcipitata varia*, alba, flava, rubea &c. quam *sublimatum dulce*: A Corrosivo namque vt omnes abstineant moneo, cum minima duntaxat exhiberi quantitate possit, & præter ea *Vomitum* fere semper soleat movere, corpusque vehementer agitare: Conveniunt etiam hic *Antimonialia* varia & excellentia, quamvis pleraque simul Vomitoria existant: *Bilem* expurgant Rhabarb. Scammon. Aloë, Tamarindi &c. ubi *Salina bilis* pars imprimis peccat, usurpari possunt commode *rad. Ialappæ & Mechoac. Gummi Gotte* &c. Inter *Chymica* conveniunt *Antimonialia*: *Bilem* per *Vomitum* evacuant commodissime Antimonialia, quæ cum non minus Pituitam educere soleant, & simul

deorsum

deorsum utrumque humorem propellere, atque insuper tutius quam Mercurialia queant exhiberi, illa cæteris omnibus præfero, si parentur ex Antimonij vitro, regulo, croco metallorum, vitæ Mercurio, (qui medicamentum antimoniale) floribus antimonii, & similibus. *Sylvius de le Boë Append. tr. vij. §. 258. & sequ.*

VIII. *b.* In *purgantibus* exhibendis ad causas generantes vitiosos humores respiciendum: Etenim si crudi, frigidi humores in ventriculo generentur ex solo caloris innati defectu, id quod in literatis & studio nimio deditis accidit (& tum ructus ac flatus aciditatis & nidoris expertes sunt) à frequentibus purgationibus abstinendum, cum ab iis calor nativus amplius debilitetur, Sed calor nativus augendus & fovendus & bona diæta ordinanda: Si verò à causis refrigerantibus ortum habeat malum, humoremque frigidum, & acidam cruditatem comitem, frequentius purgandum, neque una vice facilè crudi humores evacuantur: Ita si ex calore viscerum insigniore humores adusti geniti sint, ac ab eo adhuc foveantur, omnino à valentioribus, quæ illam intemperiem augent, abstinendum: Si verò humor crassior sit & viscerum intemperies calida minor, fortiora tutiùs usurpantur. *Sennertus.*

IX. Austerus si producatur succus Pancreaticus (quod frequens suffocatio Hypochondriaca, cum strangulationis metu, ut & austerorum humorum vomitus arguit) usurpanda sunt frequenter *salia volatilia*, & præsertim *aromatica*, & quidem quantitate parva, ad guttas puta iv. v. vj. ex vini cochleari; postquam nil hactenus, quod sciam, tam potenter ac efficaciter, tamque cito emendat in nobis Austerum quam sal volatile quodvis, sed imprimis aromaticum, quod millies expertus testor &c. *Fr. Sylvius Prax. p. m. 501.*

X. Licet *chalybs* cal. & siccæ naturæ sit, sicque humorem atrum ferociorem reddere videatur, tamen non alterandi causa exhibetur, sed ut obstructiones aperiantur & humor ater educatur, Ex quo patet vix locum habere quod *Claudinus* scribit, Aurum & Argentum eundem usum adimplendis scopis illis, quos adimplemus usu chalybis, habere posse, sunt enim illa metalla diversæ naturæ, neque eandem cum hisce humoribus cognationem habent. *Sennertus Pract. l. 3. p. 5. sect. 1. c. 6.*

XI. *Cappares* laudantur vulgo, verum rectè usurpandi, nam non solum difficilis coctionis sunt, sed & acetum, quo condiuntur, humorem melancholicum fermentat & exaltat: Commodissime præparantur si condiantur addita tertia parte passularum corinthiacarum, sacchari eadem quantitate, & momento aceti. *Sennertus.*

XII. Præmisso leniente, primum *Præparans* sit Iulap. acetosum ad ℥iij. cum ℥ß. cremor. Tart. tenuissime pulveris. simul enim rite miscentur: Transactis quinque diebus rursus Leniens repetendum, super haustis aut sero depurato aut aqua hordeacea ad ℔ij. Inde ad obstructiones expediendas, & humores in venis hærentes præparandos erit deveniendum: In quem finem præscribantur succi depurati aperientes & mundantes, cum saccharata & mellita medicamenta paucissimis hypochondriacis conferre soleant, Sic succi depurati borrag. cichor. endiv. malvarum, lupuli & ceterach præbeantur sequenti die à medicamento, altero vero præbeatur rhabarb. ad ℨß. ʒij. flor. cassiæ mistum, à quo bibatur cyathus integer aq. cichor. & agrimon. Inde postero die repetantur succi, sic alternato succorum & Rhei usu. *Fortis consf. 24. cent. 3.*

XIII. Frigida & humida alterantia non metuenda, aut attenuantia medicamenta ob *Flatuum* præsentiam; sunt enim exhalationes siccæ, à calore ex sicca minera elevatæ, non autem vapores ab humida, ut falso plerique opinantur, qui ideo hierum & alia aloetica, atque calida medicamenta perperam proponunt ægris infelici successu. *Fortis consult. 28. cent. 3.*

XIII. *a* *Ut Flatus* discutiantur, ad *Cucurbitam* fugiendum esse aliquando consulit indigentiæ ratio, dummodo & corpus & meseræi venas satis purgatas esse constet: tunc enim incredibili efficacia flatus discutit, dolores lenit, & calorem naturalem ad partem evocat: Neque placet in hac re ipsam scarificare, nam licet discussis flatibus & humoribus aliquid prodesse possit, nocet profecto magis calore diminuto, (ubi adest acida cruditas,) ventreque frigidiore facto: nisi dum partes externæ, & abdominis musculi venas habent humore melancholico plenas & conspicuas: hoc enim præsidio nonnullos deploratos præ dolore & tensione ventris restitutos vidimus: Cavendum tamen est ne laborans sit ex his qui vel hæmorrhoides habent, vel tumentes varices, aut suppressum menstruum: quippe tunc majus solent accersere affectæ parti damnum quam beneficium. *Mercatus l. 1. c. 17. Prax.*

XIV. Consultum erit *clysteres* alternis diebus injicere, ut vapores sursum vergentes revellantur, & humoris peccantis portio educatur: Si enim intestina penitus subierint, à venis mesaraicis majorem illuviei partem exhauriunt: Novimus enim quendam Nob. qui ex frequentibus clysteribus ita levatus fuit ab inveterata affectione ut omnino curatus videretur, cùm multa alia remedia frustra usurpata fuissent. *Riverius Pract. l. 11. c. 5.*

XV. Si qua in curationis progressu ad exhauriendam alvi latrinam oblata fuerit necessitas, *Glandibus* eandem subducere quàm *Clysteribus* sollicitare satius fuerit, ne exinde sublatus vapor dolorem adaugere possit. *Martini.*

XVI. Nonnunquam moram trahente malo ad *Vomitus* procurationem in adsuetis deveniendum esse ratio docet: quos enim non sanat purgatio, sæpe vomitio curare visa est: Procurari potest levioribus primum, mox, ubi nihil profecerint, fortioribus, nullam tamen, ut vult Aëtius, ærumnam ventri ac stomacho afferentibus: docuit enim una cum experientia *Aëtius*, ex fortiorum Emeticorum usu, citra aliarum causarum vehementiam, non paucos in melancholiam incidisse. *Idem p. 237.* In Splenetica tamen hypochondriacâ, natura per superiora suas expediente evacuationes, atque impetu humorum sursum vergente, vomitum utique sæpius procurasse operæ fuerit pretium: neque mitioribus saltem, sed & valentioribus istis emeticis, quorum usu gravissimos ac desperatos morbos fuisse profligatos constat. *Idem pag. 322.* Incipientem plerumque curat *Vomitus*, præsertim ex *aqua benedicta*; hac enim ratione saburra ex ventriculo & vicinioribus partibus eliminata faciliorem reddit curam, quæ tota deinceps in obstructionibus demoliendis esse debet. Aperientia itaque vel præmittenda sunt vomitionibus, vel postponenda: Utrumvis decernere prudentia Medici debet, quæ vel imprimis hic desideratur, quum ab ea pendeat omne curationis momentum, & successus felix. *Hartmannus Pr. chym. c. 184. §. 1. & 2.* Ratio hic ventriculi habenda, Si enim is sit debilis, vix

habent locum vomitoria, & ventriculo ex morbo afflicto ærumnam addere non licet, vt ait *Aëtius*.

XVII. *Hippocr.* 2. de morb. sect. 3. v. 248. in cura *morbi siccatorii*, qui affectio est hypochondriaca, evacuationem primò deorsum inchoat, inde sursum per vomitum eam perficit: ratio est, quia vacuatio ab eâ parte incipienda est quæ parti affectæ proximior est; ita ut morbis partes infra diaphragma infestantibus, ab inferna purgatione inchoandum sit: à vomitu verò si partes superiores morbus obsideat, juxta aphor. 18. 4. Quod intelligendum ubi morbus utraque vacuatione eget: Quia igitur in hoc morbo pars affecta septo transverso est inferior (nam particulæ facultati naturali inservientes præsertim laborant in hoc morbo) ideo vacuationem per inferiora incipit: Quæ curandi via rationi consona est, 1. enim partes morbo proximiores vacuare oportet, tum quia, ut ait *Celsus* l. 2. c. 9. materia quæ in partibus sedi affectæ proximioribus viget, malignior est quàm quæ in reliquo corpore abundat, unde statim per viam proximiorem vacuanda est, ut promptius educatur, & ne longo itinere educta totum corpus inquinetur: 2. ne contrarium operantes, materia in loco affecto remota, à medicamento agitata, ad partem laborantem attrahatur, indeque morbus adeo increscat, ut vel ægrum è medio tollat, vel in posterum remediis non cedat: Contrarium observant practicantes: *Pr. Martianus comm. in eum locum.*

XVIII. Ne legitimæ expiationis metas excedere contingat, & in evacuando neque fluctuans & incerta juniorum formido, aut priscorum ac pseudochymicorum temeraria audacia locum sibi vendicent, triplici charactere humores evacuandos esse manifestos, omnibus recto iudicio præditis constat: quorum singuli peculiarem in medicamento solvente conditionem & administrandi rationem sibi vendicant: Humor enim purgandus ex sanguinis proventu uberiori, caloris abundantia, ac visceris alicujus intemperie fervidiori originem ubi traxerit, in ambiguo utique nemini esse debet quin violenter. solventium usu præter modum perturbentur ægroti, exindeque succus melancholicus haud vulgariter accumuletur: Quo sanè in casu clementer exolventia reliquis præferuntur, ac tali quidem usurpata quantitate, quæ & humores citra agitationem nimiam copiosè fundere, & ad morbi causam exscindendam sufficere queant: Ideoque modis omnibus cavendum ne ex turbatione ista corporis, majus dispendium quàm ex superficiaria, aut violenta ista evacuatione emolumentum sperare liceat. Sin verò, quod minimè rarum est, crassus ac terrenus humor, citra sanguinis aut aliorum succorum commercium effervescentiamque in causa fuerit, valentiora utique humoris indoles requirit exolventia, quæ tamen neque vires supra modum fatigare, neque corpus nimium conturbare nata sunt: ea propter ex Hippoc. oraculo lib. de morbis, minori dozi propinanda, ac frequentius repetenda sunt. Corpore denique jam contabescente, viribusque accidentium sævitia majori ex parte accisis, & adustione siccitateque enormi in humoribus contracta, tunc non immeritò solventibus blandioribus concedatur locus, copiosius tamen quàm in primo casu assumptis, & hac potissimum lege ne ad humorum agitationem vel minima præbeatur occasio. *Martini ibidem p.* 207.

XIX. *Purgantia*, ex consilio *Avenzoaris*, ne sint vehementiora, μοχθηρὰ & quæ laboriosam subitamque præstant vacuationem, quæque membris naturalibus molestiam afferre possunt, ne in usum ducantur; semper enim ventriculus hic vel per consensum, aut idiopathiam laborat: *Rondeletius.* Ideo fortioribus medicamentis temere non est exasperandus, etsi morbi contumacia postulare videatur vehementiora. 2. Exiguo passu à benigniorum gradu recedant, tam quoad occultas quàm manifestas qualitates: *Leonius art. med. p.* 1. *l.* 2. *c.* 8. A fortioribus semper abstinendum ne à corporis partibus remotioribus succi in ventriculum & vicina membra copiosius deriventur. *Crato cons* 10. *l.* 2. 3. Eadem humectantibus, & quæ moderato calore leptomeriam gerunt perpetuò admista esse debent: *Leonius: Heurnius l.* 2. *meth. ad pr.* Ideo præstantiora forma liquida solidioribus. *Leonellus* Pr. c. 13. Squallidus enim succus à sicco remedio ægerrimè trahitur, *Heurnius ibid.* Ac ventre per se facili pilulæ rarissimè exhibendæ, *Arculanus in* 9. *Rhas. c.* 16. 4. Neque desint ipsis quæ spiritus & membra principalia roborent. *Heurnius ibid.* 5. A validè siccantibus & calefacientibus cavendum. *Solenander*, Iisdem enim morbus augetur, *Platerus Pr. tr.* 2. *f.* 187. Et ne materia jam præparata in alvum citra laborem excidat, obstaculo sunt, *Heurnius lib. c.* 19. 6. Purgationes quæ materiæ è venis propellendæ inserviunt, per epicrasin, ac certis intervallis, in mali diuturnitate, repetendæ sunt, facto sensim ac per gradus fortioris subsidii, præmissa humoris digestione, augmento: Idque cum primis in corpore humoribus adustis diffluente, & quibus brevi temporis intervallo iidem rursus accumulantur: Vbivis tamen & naturæ impulsum, aut ὁρμὴν humoris, necnon meatuum conditionem advertendam esse ratio suadet. 8. In solutivis saccharum & mel copiosiùs admixta bilescere faciunt humores, & purgationem vel turbant aut proritant. *Mercatus*, *Capivaccius*. 9. In hujus mali curatione naturæ interdum concedenda remissio: videtur enim una cum curationibus affligi; in quiete verò sese recolligere, & morbos jam antea attenuatos superare, *Aetius*. 10. Vicissitudo quædam ac permutatio purgantium semper est instituenda: *Erastus. in cons.* 11. Myrobalani, licet in aliis melancholiæ speciebus non rejiciantur, in hoc tamen affectu, qui obstructionis soboles est, minimè probantur, uti neque in suppressis mensibus aut hæmorrhoidibus: omnes enim vi adstrictoria pollent, & adstringẽdo educunt id quod tenuius est, crassioribus partibus remanentibus: *Rondeletius* Pr. l. 1. c. 42. *Crato in cons.* 12. Expedit & vitare aloën ejusdemque extractum, jecore morbo huic incrementum subministrante, & magno interaneorum æstu urgente: Ea enim illi inimica, *Avicenna*: hac commotus ratione Rhases hieram picram damnat: At quò minus simpliciter rejiciatur non pauca dissuadent: tutissimè namque in usum trahitur, cum plurima flatuum copia urget, pituitæ in ventriculo copiosus est proventus, neque viscera præter modum æstuare videntur, 13. Improbatur quoque à multis cassia, & quæ eam ingrediuntur compositiones, quod flatus gignat: At si quando sub curationis initium minorantis loco usurpari debet, huic defectui mederi licet addita ʒß. pulv. sem. anisi aut Elect. hieræ picræ; aut, quod melius, extractum rhei cum guttis aliquot olei anisi vel carvi stillat. 14. Iecore impensius æstuante serum caprinum in decoctis semper usurpandum. *Capivacc.*

15. Cir-

15. Circa ultimam Lunæ quadraturam, cum amica Veneris configuratione, purgationes vires suas melius semper expediunt quàm in aliis cœli locis; *Fernelius consil.* 45.16. Cumque usu jam pridem id monstrante, affectus hic mirè sit refractarius, ideo ne gravius inde periculum emergat, aut molestiora pathemata invalescant, ad veratrum album descendendum, quod non infusione modo, sed & urgente necessitate in substantia concedendum esse *Galen.* 1. *ad Glauc.* præcipiebat, quem sequuntur *Rondeletius, Hollerius, Heurnius, Mercatus, Salius, Capivaccius*, qui non infusione modò, sed & in clysteribus securissimè utebatur: copiosissimè enim materias per alvum & vomitum educit, ducto simul in consensum ventriculo, vacuando & pituitam & humores qui causa fuerant infarctus. 17. In *Hepatica hypochondriaca* videndum num vitiosus humor altiùs insederit, vel citra Iecur, aut in vicino mesenterio sit reconditus, ac febrem lentam, vel intermittentem, diarrhœam, aut obstructiones concitarit: quibus in casibus protinus est detrahendus, nisi crassus nimis aut lentus fuerit, aut ventriculi impuritas adfuerit: quæ sanè cum adsunt, leviter ante omnia detergendus est ventriculus, deinde attenuatus humor vel universim vel partitim vacuandus: In calida intemperie levibus utendum pharmacis, non ut intemperiem cures, sed ut vacues excrementa per intemperiem collecta: 18. *In Splenetica hypochondriaca*, hæ sint conditiones purgantium, 1. Epaticis majori ex parte viribus respondeant, sed gradus quodammodo sint intensioris, *Hollerius* 2. fugiantur nimis calefacientia, quorum facultas frigidis semper moderanda. 3. intervallis certis repetantur, intermixtis aperientibus, mollientibus, incidentibus: lentus enim ac restitans est humor, qui lente purgari postulat: alioqui, crudior cum sit, medicamentis non cedit. *Heurnius m. m. l.* 2. *c.* 24. 4. Cum affectus hic rarissimè citra Lienis tumorem invalescat, si in superiori parte inhærescat, melanophyga purgantia præsentius succurrunt: in inferiori autem enemata emolumenti plus afferunt *Hollerius*. 5. Aegri medicamenta sumentes in latere sinistro reclinent. *Idem* 6. Ne uni natura assuescat, eadem sæpius immutentur. 7. Singulis mensibus circa plenilunium, maximè tempore humido & pluvio, propinentur. 8. Nonnunquam & valentioribus Lien lacessetur, quibus, *Galeno teste* 10. *meth.* à superfluis evacuari gaudet. xix. *In hysterica hypochondriaca*, ac in deliramenta jam degenerante, & siccitate ac frigiditate habituali, non in massa tantum sanguinea, sed & membris potioribus invalescente confirmataque, tunc fœminæ validissima sustinere solent medicamenta, eò quod viscera, una cum ventriculo, protinus ita vitiantur, ut crassorum ac viscidorum excrementorum, humori melancholico permistorum, pleonexia penitus diffluant. xx. *In stomachica hypochondriaca.* Si quantitate solùm molesta ac tenuis est materia, fluctuationem concitans, vomitu ejicienda est: Sin tunicis ejusdem imbibita, & qualitate maligna imbuta fuerit, pharmaco leni repurganda erit: Quod si qualitate solùm affluit, ac ventriculum cum orificio ejus præter modum dissolvit remollitque, corroboretur is; humore verò crasso ac viscido exsuperante, profundiusque impacto, non oxymelite tantùm simplici & composito, aliisque incidentibus & tenuantibus præparandus, sed & medicamento, ceu hiera picra, exolvendus est. *Matt. Martini de Aff. hypoch.*

XX. *Hollerio* judice *Diuretica* minus commodè usurpantur, cùm à liene ad renes non ita comparata sit via: possunt tamen conferre incidendi & aperiendi vi: Hippocr. cum Galeno lienem cum renibus per urinarios meatus evacuari scribunt. Neque desunt quibus multorum annorum decursu, sub autumni & veris initium, prominens lienis tumor, cum hypochondrii dolore molestus est, livescente simul universo corpore, ac deterius habente, qui tamen sensim nigricantium & atramento respondentium urinarum, per septimanam ferè copiosè erumpentium, profluvio corrigitur. *Martini ibidem. p.* 321.

XXI. Non imitandus medicorum nostri sæculi error, qui vel insigniter calefacientibus & exsiccantibus, rugitibus saltem ut consulatur, flatusque discutiantur, rem agunt, intemperiem epatis interim negligentes, quo sane in casu malum eximiè promoveri verisimile est: Aut urgentibus in liene obstructionibus, intensius refrigerantibus & humectantibus medelam exercent, digerentibus, & quæ ejus infarctus discutere ac remollire queunt longum valere jussis. *Idem pag.* 168.

XXII. In hoc casu fœminæ validissima sustinere solent medicamenta, eo quod viscera, una cum ventriculo, protinus ita vitiantur, ut crassorum ac viscidorum excrementorum, humori melancholico permistorum, pleonexia penitus diffluant. *Martini de morb. mesent. p.* 344.

XXIII. Post *fortium solutivorum* usum, ne portiones medicamenti tunicis ventriculi adhærentes læsionem, erosionem, aut alvi fluorem diuturniorem concilient, ante pastum exhibeatur decoctum hordei, & cum aqua saltem, non brodio carnium, paratum, addito saccharo in q. s. vel brodium pisorum aut cicerum nigrorum: Detur & pro roborando ventriculi orificio ac detersione, iis cum primis qui ad vomitum sunt proclives, ptisana, somnoque paulisper indulgeatur. *Martini de morb. mesent. p.* 116.

XXIV. Si *cruditas acida* adsit, & *humor* aliquis *pituitosus ac viscidior* admisceatur, paulo fortiora, & pituitam etiam purgantia admiscere licet, Ea tamen lege ut ægri sumpto medicamento ultra duas vel tres horas non jejunent, ne vis fortioris medicamenti ultra Epar & Lienem ad remotiores partes penetret, sed solum id quod circa ventriculum & epar ac lienem est, evacuet. *Sennertus.*

XXV. Cæteris remediis præstant *Aquæ minerales acidulæ & vitriolatæ* quæ viscerum intemperiem corrigendo obstructiones reserant potentissimè: Tales sunt in Occitania nostra Meynenses & Vallenses: illæ magis refrigerant: hæ calidiores quidem, at obstructionibus tollendis, & humori terreno attenuando ac detergendo multò efficaciores: *Riverius l.* 12. *c.* 5. Inter alterantia non possum non laudare Acidulas jam experientiâ probatas ex usu: præstat enim medicamentum expertum non experto, quanquam in affectibus melancholicis ego libentissimè abstineam ab omnibus aquis mineralibus. *Silvaticus cons.* 63. *cent.* 1. Siculi commendantur summopere acidulæ, ad deobstruendum, exsiccandum & roborandum, ita in intemperie sicca substantiæ ventriculi, & melancholica dispositione, cum universali tum hypochondriaca, easdem non admitto. *Idem cons.* 36. *cent.* 3.

XXVI. De potu *Aquarum Thermalium* non levis est inter authores discrepantia: Nonnulli, vt *Sennertus*, omnino probant, quod ob mineralia,

à quibus vires habent, & primas vias eluant, & vitiosos humores, qui in iis hærent, per alvum & urinas educant, ventriculum calefaciant, hepar & lienem roborent: calefactionem autem & exsiccationem ab hujusmodi aquarum externo usu, non interno, esse metuendam: Alii, ut Claudinus, omnino rejiciunt ob dictam exsiccandi vim: Montanus rejicit & admittit: convenire sentit ob frigiditatem ventriculi, hujus affectus comitem individuam: ratione autem hepatis calidioris, & fervidi sanguinis, vult muniendum epar & lienem unguento refrigerante, ac universam lumborum regionem: hoc modo ait non nocere aquam, quia magis figitur in ventriculo & locis frigidioribus: alia verò viscera solum pertransit nec in iis moram facit: Nos conducere censemus si ventriculus frigidior magnam crassæ & viscidæ pituitæ copiam cumulet, & non admodum insignis fuerit hepatis caliditas: cujus partis noxa majori ex parte declinari poterit admoto prædicto unguento, & jusculo refrigerante post exhibitas aquas exhibito, & post integrum earum usum balneis refrigerantibus & humectantibus per aliquot dies usurpatis. *Riverius l. 12. c. 5.*

XXVII. A nonnullis in dubium movetur an *Chalybis* usus conveniat: cum enim hæc affectio ab humore sicco, &, si ater sit succus, etiam calido proveniat, ei domando ineptus videtur chalybs: præterea vim adstringendi & siccandi alvum vim habet: At etsi ita hæc se habeant, experientia tamen diuturna & multa constat chalybem ad affectionem hypochondriacam, cachexiam in mulieribus ex mensium obstructione, aliosque è pertinacibus lienis & venarum mesaraicarum obstructionibus ortos morbos esse probatum remedium, & merito ideo magnifaciendum: videantur inter antiquos Plinius lib. 34. c. 15. Aegineta l. 3. c. 49. Dioscorides l. 5. c. 53. Aetius Tetrab. 3. s. 2. cap. 11. Oribasius, Rhases & alii: Inter Neotericos Claudinus Respons. 29. & de ingr. ad inf. in append. s. 2. Mercatus de morb. mul. l. 2. c. 6. & aliis. *Sennertus l. 3. part. 5. sect. 1. c. 6.*

XXVIII. Convenit *Lac asininum*, dejectorium redditum cum diagridio, & octo aut decem dies singulis matutinis horis ad libras tres sumptum: contemperabit enim fervorem jecoris & humores calidos educet: Neque suspectum erit ob aphor. 5. 64. dum enim datur dejectorium, ut fiebat Hippocr. tempore, etiam in febribus tutò exhiberi poterit. *Silvaticus centur. 1. cons. 72.* Præter rem non erit usus lactis asinini ad ℔ij. cum ℥ij. cremor. tartari, tantopere commendati ab authore lib. 4. acut. & à Galen. l. de Tabe & lib. meth. quanquam ab eodem Hipp. proditum, quod hypochondria tensa habentibus lac dare malum: cum de pauco tantum ejus usu, ut alterante & nutriente hæc sint intelligenda, non vero de eodem liberalius sumpto, ut detergente, quod in hypochondriis non hæret, sed permeat, reserat, alvumque blandè subducit. *Idem centur. 4. Cons. 92.*

XXIX. De *Aceto* est dissensus. Hippocr. 3. de vict. acut. 38: ait ab Aceto τὰ μέλανα ζυμοῦται καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται: *Galen.* in comm. melancholicis adversissimum esse ait: *Aëtius* tamen tetr. 2. serm. 2. c. 10. & *Paulus* ex *Posidonio* & ex his *Altimarus* sub ingressum lecti melancholicis acetum acerrimum cochlearis mensura propinant: verum aliter hoc admitti non potest, nisi in melancholia, ut vapores præcipuè ex humore adusto ad caput ascendentes supprimantur, non verò simpliciter in affectione hypochondriaca: aliàs *Hippocr.* sententia verissima. *Sennertus cap. de aff. hypoch.* Est Acetum, ex *Averrois* 7. coll. 31. sententia, Lieni amicum & conveniens, eo quod morbi Lienis à crassis producantur humoribus, unde extenuatione indigere videntur, & adhæc humor ille, quo nutritur lien, aceto sapore non dissimilis est: præterea, *Avicenna* authore, non tantùm medicamentis vehiculum præstat acetum, sed & in morbis ab adustis vel atris humoribus, aut à Liene provenientibus commendatur: Haud itaque præter rationem fuerit acetum indidem usurpasse, atque, ex *Herculani* decreto comm. in 9. *Rhasis c.* 16. acetum scylliticum ad humorum crassitiem & viscositatem reprimendam, putredinemque febrilem, si quæ fuerit, compescendam, communi addidisse: cui passulas & radices buglossi non inutile erit infundere: Atqui parcius, nec nisi ad saporis gratiam, & in biliosis potius quam pituitosis, isto utendum esse ratio suadet, ne succus melancholicus exuberans ab acore nimio fermentetur, tumor lienis augeatur, vel ad oxyregmiam via sternatur. *M. Martini p.* 181. Non quia acetum interius sumptum adversum melancholicis, sic & exterius admotum: quin potius hypochondriaci & lienosi fotu aceti acerrimi juvantur, & lienosis medicamentis admisceri debet semper acetum: neque solum prodest penetrandi vi, ut quidam putant, sed & quod per se affectibus illis medeatur: nam quæ penetrationis gratia solum admoventur, nunquam admisceri debent sola: at hypochondriaci juvantur solo aceto acerrimo, quia exterius admotum non penetrat ea copia qua possit per venas cum melancholia deduci & eam fermentare: sed qua possit siccando resolvere, & refrigerando ardorem atræ bilis extinguere, & adstringendo partes roborare. *Vallesius comm. in lib. de rat. v. in acut. p.* 125.

XXX. Si *caliditas & æstus* magnus percipiatur in *hypochondriis*, hora una ante cibum seri lactis caprini ℔ß. vel ℔j. commodè exhibetur, quod & calorem istum temperat, ac venas mesenterii refrigerat, & materiam obstructionis causam eluit: usus vero debet esse 8. aut 14. diebus continuatus: Et ne ullum damnum afferat, & magis sit efficax, pulveres vel pilulæ convenientes ante serum usurpentur. ♃ rad. filic. mar. quinque fol. absynth. card. ben. chamædr. ceterach, agrimon. ana ʒj. cum syrup. acetos. citri f. pilul. majores, dentur 6. vel 10. vel ex his pulver. f. Extract. Sic major vis aperiendi & penetrandi conciliabitur sero, & minus refrigerando nocebit: Necesse verò est ut sumatur majori copia, præsertim ventriculo non admodum debili. nimirum ad ℔iij. vel plures; & ebibatur calix unus post alterum pitissando, & post usum seri deambulandum, quo id se insinuet, & materiam obstructiones facientem per alvum & urinas deducat. Neque magna copia pertimescenda, Si enim per venas penetrare, & iterum per alvum & urinas statim dejici debet, magna copia requiritur; in minore verò nihil præstat: sic thermæ & acidulæ magna copia ebibuntur. *Sennertus.*

XXXI. *Chalybem* hypochondriacæ melancholiæ quasi proprium alexipharmacum dico, quia ex ejus usu felicem semper successum consequor: in reserandis enim obstructionibus, (in quibus ejus curandæ cardo consistit) nulli medicamento cedit: temperatus enim est in activis: at in hoc affectu à propriè aperientibus, calidis in tertio, est abstinendum,

nendum φλογώσεως metu: hinc *Galenus* hypochondriacos frigidis juvari dicit: Ejus vero siccitas cum juvet aperiendo, non timenda, cùm emendari possit conservis borraginis &c. vel ante cœnam ptisanam assumendo: Ideo aquis thermalibus præfero, quæ non ita commodè corrigi possunt. *Claudinus in Respons. Med.*

XXXII. De *spiritu vitrioli Martis* dubium num is in hypochondriacis idem quod chalybeata reliqua præstet? Si quidem non levis substantiæ videatur mutatio, atque acida alia melancholicis inimica sint & atram bilem exaltent: Existimo vero idem per omnia quod chalybeata reliqua non præstare, ratio est, quia chalybeata cætera alvum movent, hic vero non; id quod substantiæ mutationi adscribendum: Quin tamen ob vim aperitivam hypochondriacis sit utilis non dubito: Nec obstat ipsius aciditas, nimius enim solummodo acidorum usus melancholicis obest, atramque bilem exaltat, moderatus contra commodus existit. *Sennertus. Epist.* 35. *cent.* 2

XXXIII. *Elixir proprietatis* omnino illis utile esse censeo, Obstructiones enim ob aloëm & spiritum sulphuris egregie reserat: Putredinem humorum, non ob ista solum, sed & crocum & myrrham, emendat, Flatus, præcipue propter myrrham & vini spiritum, eximie discutit, cor & ventriculum tota sua substantia roborat: *Idem Epistola* 30.

XXXIV. *Antimonium diaphoreticum* in hypochondriacis affectibus commendari scribis: Equidem, si apud id Nitri aliqua portio relinquatur, non plane id repudiarim, ita enim ad obstructiones vasorum reserandas foret multo aptius: absque hoc autem si fuerit, vereor ne humoribus tenuioribus absumptis crassiores & terrestriores magis per se indurentur & obstructiones adaugeantur, *M. Doringius ad Sennertum Cent.* 2. *Epid.* 30. An solum humores tenuiores absumat, An vero crassos simul attenuet & fundat. dubitas? Prius ego affirmavi, Iam vero idem ad crassos etiam utiliter dari posse, sed per distinctionem assero: Crassi enim humores, vel tartarei actu jam sunt, vel mucilaginosi saltem & pituitosi: De his igitur concesserim, de illis negaverim: Curatus à me scorbuttius, cujus sanguis V.S. eductus instar gelatinæ in aqua concreverat: Et inter cætera antimonium diaphoreticum exhibui. *Sennertus Epist.* 35.

XXXV. Adeo hodie *cremor & crystalli Tartari, & Tartarum vitriolatum* sunt adeo vulgaria, ut à non paucis vix ulla medicamenta præscribantur quibus hæc non admisceantur, imo à *Crollio* Tartarum vitriolatum universale Digestivum appellatur: Et fateor sane e tartaro parata medicamenta in humoribus melancholicis crassisque incidendis & attenuandis, ideoque obstructionibus aperiendis magnam vim habere: Cum vero sæpe accidat ut in affectione hypochondriaca bilis atra, humoresque salsi & acerbi, atque omnino acres, & qui ignis seminaria quasi in se continent, reperiantur, talibus certe humoribus tartarum vitriolatum, & hujusmodi acria medicamenta non conveniunt, cum eorum acrimoniam non retundant; sed ea potius usurpanda quæ pravas qualitates talium humorum temperent, & omnino contrariæ qualitates contrariis opponendæ. *Sennertus Pract. l.* 3. *p.* 3. *cap.* 3.

XXXVI. In hac affectione *ventriculum* perpetuo *lædi* tradidit *Galenus* 3. de loc. aff. 7. ex *Dioclis* sententia, quinimo docet quotidiana experientia: cujus tamen læsio sæpe non idiopathica sed sympathica potius censenda, unde Idem 2. de locis 4. nos monuit ut coctione in ventriculo laborante statim consideremus circumsitas eidem partes, nimirum jecur, lienem, mesenterium, omentum & cæteras, antequam in ventriculum ipsum culpam referamus: sæpissime namque fit, & potissimum in hoc affectu legitimo semper, ut ventriculus privative non positive afficiatur, à circumfuso fervidiori & extraneo tum hepatis tum hypochondriorum calore, propter obstructiones infarctas, à venis lacteis ad mesentericas tandem propagatas, non solum ex cruditatibus, verum & ex crasso sanguine, quo phlogosin sub pyloro adesse putamus à qua in ventriculi fundum diffunditur calor, coctionibus improportionatus, qui proinde alimenta non concoquens, sed corrumpens, in nidorulentam & peregrinam qualitatem convertit, ob quam concoctioni omnino inepta, tanquam onus inutile, etiam à facultate expultrice, ab acido quandoque irritata, per vomitum excernuntur, unde juxta Galenum, sicut anxietas à cibo, ita levamen à vomitu Patienti contingit: Neque corruptioni huic nidorulentæ adversantur crudæ & viscidæ materiæ, biliosis atque amaris commistæ, quia cujuscumque læsæ ventriculi concoctionis finis & effectus est cruditas: minusque repugnat aciditas, cum plerumque à calore procedat, ex Tralliano, dum invehitur contra Medicos aciditatem frigiditati perpetuo adscribentes, aceti exemplo adducto: quinimo & atra bilis acidissima, terram corrodens atque fermentans, licet frigida, calidam tamen, imo exurentem causam, acoris ratione cognoscit, sic acetum frigiditatem, qua pollet, soli calori debet. *Fortis consult.* 1. *cent.* 3.

XXXVII. Extrinsecus vitentur *calidæ Inunctiones*, tum quia si læditur ventriculus, non fit essentialiter sed per consensum ab hypochondriis, & potius ab halitibus calidis & siccis quam à frigiditate & humiditate: Vnde hoc casu & affectu, luta & aquas sulphureas omnino suspecta & hypochondriis noxia existimo: Tum quia ab iis hepatis lobus, ventriculo incumbens, prius ipso ventriculo calefit. *Fortis consult.* 23. *cent.* 3.

XXXVIII. Non prætereundum circa illa verba aph. 64. 6. *Lac dare malum est quibus hypochondria suspensa murmurant*, Hæc duo symptomata simul copulasse, ut indicaret Lac dari posse etiam iis quibus suspensa tantummodo sunt hypochondria, Et quibus murmurant solùm: Nam si à bile intumescat epar, lac convenit, sic lib. de int. aff. v. 225. In Hepatitide secunda, à bile in hepar confluente, à qua durum & dolorosum fit, non lac asininum modo aut caprillum ad purgandum præbet, sed etiam bubulum ad bilem attemperandam, per plures continuos dies exhibet: Similiter murmurante absque tumore ventre, lac non prohibetur, quia si bilioso succo per ventrem discurrente murmur fiat, lac datum utile esse potest. Quare lac dari vetat Hippocr. quando elata hypochondria simul murmurant: hæc enim à flatuum copia, generationem in hypochondriis habentium, dependent, cui affectioni lac noxium est, non solum quia flatuosum est, sed etiam quia cùm taliter affecti acidæ corruptioni subji-

ciantur, lac in ventriculo ob analogiam facillimè iis acescit. *Martianus comm. in cit. aph.* Post usum validorum deobstruentium ad usum *Lactis asinini* ægrum perducerem, xxx. aut xl. dies, recte & rite administrandi: Hoc enim exsiccatas humorum reliquias humefacere, (qua ratione deobstruens evadet) & hypochondriorum atque viscerum calorem egregie contemperare poterit; nec coagulari, cum butyrosa & caseosa substantia careat: Neque post reseratas & attenuatas obstructiones corruptionis adeo facile periculum subibit: Ejus tamen usus, si forsan à catarrhi præsentia prohibeatur, succus borraginis depuratus ad ℥iij. in jure borraginis, malvæ & melissæ illi substituatur. *Fortis Consult.* 4. *cent.* 3.

XXXIX. Sumatur autem statim mulctum addito saccharo, nullo vero modo cum buccella panis, ne in ventriculo diutius hærendo caput replendo lædat: usus continuetur supra dies xl, Interim ne ejusdem pars aliqua crassior in mesenterio cogatur & hæreat. x. quoque die sumat cremor. Tart. ℥j. in jure dissoluti, quo viæ illæ abstergantur. *Idem. cent.* 3. *cons.* 29.

XL. *Fotus* in diuturnis affectibus præparationis genus exhibent accommodatissimum: eò quod tepore ac vapore suo quamvis partem, ac nativum ejusdem calorem erigunt ac sustinent; humores p. n. iisdem insidentes, impactos consopitosque exsuscitant, emolliunt, colliquant, & quo trahenti medicamento facilius obtemperent, fluxiles reddunt. *M. Martini p.* 241. Cavendum tamen ne sudores inde proritentur, sed humor exhauriendus duntaxat emolliatur. *Fernelius m. m.*

XLI. Loco fotus *Balneum aquæ dulcis*, non naturalis cujusdam, ceu ad lotionem minimè facientis, singulis septimanis semel aut bis usurpandum, in quo tamen mora haudquaquam nectenda ne major sequatur resolutio. *Solenander sect.* 1. *cons.* 10. In Hepatica hypochondriaca ejus vi humores minutissimis venarum capillamentis impacti, fuliginososque indidem expromentes halitus, funduntur, fluxiones avocantur, & ex intimis corporis regionibus, crasso terrenoque succo tantum non oppressis, dissipantur: Solium autem aquæ calentis movendis sudoribus haudquaquam debet esse destinatum, sed in quo resupinus æger à genubus ad umbilicum usque demergatur: cavendum tamen ne quid crudi humoris in primis viis hæsitet: neve in visceribus ulla adsit impuritas, quæ balnei ministerio per universum corpus distribui queat. *M. Martini p.* 307.

XLII. Sunt qui *vaporarium* commendant, cui maximam vim inesse sunt ad crudos humores melancholicos attenuandos & concoquendos: cautio tamen adhibenda est ne ejus usu humores nimium incalescant, neve tenui portione per sudores dissipata reliquum aut circa viscera occalescat, aut calore in atram bilem degeneret: cui incommodo occurres si 4. quoque die, intermisso vaporario sumantur quæ præparatum humorem vacuent. *Enchirid. med. Pract.*

XLIII. Continuo *foveri* debet *ventriculus*, non ceratis, ne magis exsiccent, sed summitate purpuræ, vel sacculo ex plumis, perdicis scilicet, vel vulturis, vel cygni, vel catulo pingui supra ventrem detento: Accommodatissimum est stillicidium ex oleo mastichino, absynthite, nardino, amygdal. amar. abstinendo ab omnibus aquis thermalibus, cum internis tum externis, ne magis exsiccent quàm conveniat. *Silvaticus cent.* 1. *cons.* 66.

XLIV. Non conveniunt *Inunctiones* calidæ, vel temperatæ, non aperientes, vel emollientes, sed neque roborantes: Non calidæ, quia harum vi aliunde nova trahitur materia, & pars calore exuritur atque torretur, præterea indurant magis, partibus tenuibus resolutis: Non temperatæ, quia si erunt Emollientes, partem laxabunt, & nova in partes, tanquam in cloacam excitabitur proluvies: Non adstringentes vel roborantes, quia hæc antevertent evacuationem illam sensus nostros fallentem: *Sanctorius meth. lib.* 2. *c.* 8.

XLV. Si inveteravit malum, minus quidem *Aperientia* levia possunt, præmittenda tamen sunt: Etenim experientia docuit aperientia ista (crem. Tartari, Tart. vitriolat. vinum Martiale, pulver. cachecticum) quandoque acerbius malum stirpitus sustulisse, ut ut eradicare nequiverint: Par ratio Acidularum est, Etenim quotannis usurpatæ aliquam viscerum apertionem faciunt, sed morbum ipsum penitus non tollunt: Necessarium itaque ut adversus inveteratam hypochondriacam talia arcessantur quæ ipsam morbi radicem evellant: Talis est aqua Philosophica, seu spiritus vini Tartarisatus, si in convenienti liquore, à minima dozi ad maximam, à gutta una ad xii. sic exhibeatur, ut pro ratione circunstantiarum præcedenti dozi nunc inhæreatur, nunc gutta usque & usque adjiciatur. *Hartmannus Prax. Chym. c.* 284. §. 5. 6. & 7.

XLVI. Nota, subinde usu venire ut ab exhibitione horum, præsertim solutis jam obstructionibus, ita alvus proritetur ut quasi dysenteria subsequi videatur: Tunc providendum corroborantibus, præsertim tinctura corallorum & elixire proprietatis. *Idem.*

XLVII. Ne autem initio ea usurpentur quæ fortius *urinam movent*, ne materiam vitiosam è primis viis ad epar & venam cavam deducant, malum augeant aut morbum aliquem in renibus excitent: Aut ne subtilioribus partibus eductis crassiores, quæ in melancholiam convertuntur, remaneant, *Rondeletius*: Ea reiicit aliâ de causa *Hollerius*, quia scilicet desit consensus & via communis lieni cum renibus: sed vias monstrant recentiores Anatomici, (vide Laurentium qu. 38.) & per arterias emulgentes è liene ad renes commoda patet via: Præterea, experientia teste, sæpe nigra planè, & cum ægri commodo, per urinas excluduntur: Id ante annum in Nob. Iureconsulto animadverti, qui hypochondriorum & lienis obstructionibus obnoxius, post ventriculi triduanum dolorem urinas, bidui spatio, colore & consistentiâ atramento similes cum euphoria effudit: In diureticorum tamen exhibitione, ex *Capivaccii* mente, intra cancellos consistendum, & in discutiendo, urinamque movendo, citra calorem insignem procedendum. *Aëtius* ea admittit. l. 2. serm. 2. c. 10. prius tamen exactè purgato corpore & primis viis.

XLVIII. *Præparatio per syrupos & aquas stillatitias*, humoribus attenuatis, & ad obstructas partes fluentibus, graviores assiduò molitur obstructiones: ægros enim ac naturam nimiopere fatigant, ventriculum graviter oblædunt, & concoctionem manifestò evertunt. *Crato in microtech.*

XLIX. Affe-

XLIX. Affectus hypochondriacus duobus casibus *Balneo sulphureo* obstare videtur, Primo, Præsente phlogosi & æstu insigni hypochondriorum: Secundo, Duro aliquo tumore laborantibus hypochondriis: quanquam eo tempore abdomen infarciri possit inunctione copiosa vnguenti rosacei Mesues, inhibendæ ergo penetrationis aquæ. *Fortis.*

L. Hic morbus omnino varius & ob symptomatum discordiam, à frigiditate ventriculi & calore jecoris ortorum, contumax est: Hac de causa Medici citra fructum ægros macerant: Remedia præscribuntur passim, si fueris expertus, invenies nulla: Miraberis si dixerim pluries Eboris vsu hunc Herculeum morbum me domasse; nam cum in flaccido resolutóque ventriculo roborando, eximendis obstructionibus, discutiendis tetris flatibus, maligna aura retundenda præstantissimum semper inveni: Cardiacum est medicamentum, cujus subtilissimam scobem in pollinem redactam, cum sacchar. in tabellas efformatam, diluculo vnam: drachmæ unius quantitate assume, desuper vinum, aut naphæ vel melissæ aquam: Si febris adsit, aut viscerum squalor, rosacea satis esto. *Zacutus Prax. Adm. lib.* 2. *Observat.* 9. *Idem Observat.* 10. *lapidem bezoar* commendat, xl. dierum spatio vsurpatum.

LI. *Antimonium* opitulatur omnibus in vniversum morbis quos atra bilis excitavit, iisque præsertim qui hypochondriorum obtinent inflammationem, Equidem vidi Pragæ Parochum qui melancholicus factus plane desipiebat: huic exhibitum fuit Stibium granorum x. pondere, quod paulo post copiose atram bilem per alvum eduxit, cui erant admista ramenta veluti carnis, quæ magnos varices in particulas dissectos præ se ferebant; namque excrementa ista sanguinem nigerrimum repræsentabant potius quam vllum ex aliis humoribus: Hoc vtique illi tantam opem tulit, quod postera visus est die pristinam mentis sanitatem recuperasse; Et quoniam erat corpore robusto, & animo forti, ideo non mirum si facile tulerit tantam medicamenti quantitatem, Rite autem sit præparatum stibium. *Matthiolus l.* 5. *c.* 59.

LII. Cavendum est ne fermentationem humorum *Emulsionibus* promoveamus, & consequenter ne, dum siti, debilitati virium &c. mederi volumus, plus noceamus: vnde in genere quandocunque ὀργασμὸς humorum est in infimo ventre, consultius ab iisdem abstinetur, τὰ ἀνόμοια γὰρ σπαδίζει, inquit *Hippocrat.* inæqualia fermentescunt: Hinc in hystericis quoque, vbi sopire magis interest symptomata, item in hypochondriacis, non possunt commode locum invenire. *Wedelius de Med. comp. ext. p.* 66.

LIII. *Crocus Martis*, inprimis sulphuratus, ructus nidorulentos parit & fæces tingit; Vti enim per mechanicam videmus, in vitrioli Martis præparatione, accessione acidi stagmatis in bullas & halitus fieri resolutionem, ita non minus id fit ab acidis humoribus in corporibus hypochondriacis abundantibus, qui à Martialibus quasi saturantur & consequenter edulcantur: Atque hic sane modus agendi Martialium demonstratu est facillimus: Oriuntur hinc ructus, etiam à limatura Martis simplici, indicio stomachum in eadem agere, & à reactione horum, & mutua resolutione oriuntur ructus, ceu halituum proditores & fœtus, effectus enim testatur de sua causa: Hinc itaque croci Martis aperitivi consulto dantur cum stomachicis & aromaticis: Sic solemus è pulvere stomachico *Quercet.* ex rad. ari & croco Martis, ac olei cinnam. accessione parare pulverem nostrum cachecticum; Ea quippe corrigunt Martem: & naturam in subigendo juvant: Inprimis vero id præstat sulphuratus, ceu paulo crudior, vnde in vsu nobis est non tam crocus Martis niger, crudo modo præparatus, sed prius calcinatione nova à sulphuris atomis liberatus, qui melior, subtilior, & calori ventriculi obtemperantior, id quod præcipue in delicatis, & raræ texturæ hypochondriacis est observandum, redolent enim ructus illi ovum fœtidum: laudat hunc *Septalius lib.* 9. *caut.* 58. aceto hinc in pulverem præparandum: *VVedelius Pharmacop. pag.* 114.

LIV. Idem *Crocus* fæces tingit, quod vitrioli extractionem, saturationem humorum austerorum, &, vno verbo, medicamenti actuationem notat, non aliter ac ex vitrioli & gallarum communione affusa aqua emergit atramentum: Quod si vero fæces non tinguntur, indicio id est, nisi dozis satis exigua ipsa quoque satis fuerit, non actuari æque medicamentum. *Idem.*

LV. Si cui libeat addere *Paroxysmorum sedationem*, aut *symptomatum* maxime *urgentium* contemperationem, illi non repugnabo, Consistit autem illa medicatio imprimis in *Effervescentiæ contemperatione, Halituum elevatorum discussione*, Dolorum lenitione &c. *Effervescentia* contemperabitur imprimis medicamentis vtriusque humoris (Acidi pituitosi & Biliosi) Acrimoniam corrigentibus & contemperantibus, quod pinguibus debetur & spirituosis, sed pro Effervescentiæ modo in singulis vario varie cum alijs contemperatis; Vnde quod vni prodest medicamentum, nocet non raro alij, nisi omnis qualitatum excessus observetur in ipso: vnde imbecillius quidem erit tale medicamentum, sed simul tutius, Opus est autem vt tale *medicamentum temperatum aqua multa* simul constet, atque simul *pauco oleo*, Sed ita *Sali volatili* immisto, vt *aquæ simul queat conjungi*: In eo namque consistit primarium artificij, (quod repeto) Temperatum medicamentum constare debet aqua multa, vtpote quæ per se & salem lixiviosum, & spiritum acidum diluere apta est, atque sic ejus vim infringere: Huic aquæ conjungi debet *Oleum, sed paucum*, vtpote quod iridem & Salem lixiviosum, & spiritum acidum contemperare aptum est: Quoniam vero *aquæ commisceri nequit Oleum, nisi mediante Sale lixivioso*, hoc simul adesse debet, ast spiritu volatili correctum & volatilisatum, postquam idem & volatilis spiritus iridem lixiviosum salem & Acidum spiritum temperare solet. In tali ergo medicamento temperato tria occurrunt, *bina acria*, Salem lixiviosum & Spiritum acidum temperantia, Aqua, Oleum & Spiritus volatilis &c. *Fr. Sylvius Tract.* 7. *Appendicis* §. 272. *& seq.*

LVI. Inter symptomata nostri Affectus notavimus *Suffocationis & strangulationis sensum* ac metum, neutiquam fœminis proprium, quamvis frequentius ipsas, & rarius mares corripiat: Hanc molestiam ortum habere censemus ab halitibus multifarijs, & imprimis Austeris, ex Intestino tenui ad orificium ventriculi superius hinc & oesophagum assurgentibus, atque in partibus his suffoca-

tionis vel strangulationis sensum producentibus: Quoties autem halituum eorundem pars per Lacteas venas tendit ad Ductum thoracicum, penetrátque in dextrum cordis ventriculum ac Pulmones, atque in ipsis hærens amplius angit respirationem, non mirum si tunc, aut defectu medicamentorum convenientium, aut ob halituum abundantiam nimiam, aliquando suffocentur extinguanturque ægri; quod semel alicui ex meis ægris memini accidere, translatis ad Pulmones halitibus austeris copiosissimis, cum suffocatione hypochondriaca vehementi, tanquam maxime tunc vrgente symptomate, atque tanta vehementia singulis paroxysmis redeunte, vt nullis medicamentis cederet, quin mortem afferret: Illud autem malum neglectum fuerat initio; Tantum interest in tempore omnia sanare: Vtique nimis sæpe negligitur hoc malum, multis Medicis non satis notum, ideoque rarius rite curatum. Cui curando vtilissima sunt salia volatilia, & inter ipsa *spiritus Salis Armoniaci*, cujus si nullæ aliæ forent vires, hujus saltem affectus gravissimi causa omnibus Medicis deberet is esse valde commendatus: Extra hunc casum non memini à suffocatione hypochondriaca extinctum vllum ex meis ægris, quibus soleo in tempore præscribere, atque inculcare Salia volatilia, quibus vti possunt omnes facile, etiam in potu ordinario: cum *Castoreum*, quo alias omnes vtuntur feliciter, valde sit ingratum & à multis fastidiatur. Cura siquidem multifarij hujus Affectus absolvitur primo, Halituumque qualiumcunque discussione ac suppressione. Secundo, Humorum, ex quibus exsurgunt, Correctione, Tertio, Et vbi copia quoque excedunt, Diminutione: *Halitus* quosvis discutiunt Salia volatilia omnia, & imprimis Oleosa, vt & Aromatica; Inter quæ ipsum quoque referendum Castoreum, cum sit animalis pars, vel excrementum, quod perinde, postquam animalium partes omnes ac singulæ abundant sale volatili: Humores autem singuli, prout qualitatibus peccare possunt diversis, corrigendi sunt diversimode, minuique suis purgantibus: Quoties vero strangulationis sensus manifestus ægros vrget, præter hunc Salis Armoniaci spiritum, convenit quoque Castoreum, ejusque Tinctura, vt & oleum Macis & Succini stillatitium, ad guttas j. ij. iij. similiter vsurpatum: Quoties *halitus* illi sunt magis *glutinosi*, aut etiam *acres*, toties præter salia volatilia vsurpatur Spiritus Nitri dulcis, oleum cortic. arant. rorismar. &c. Quoties magis *Aquei*, adestque animi languor magis quam sensus strangulationis, toties salibus volatilibus adduntur vtiliter Tincturæ aromaticæ, cinnam. croci, nucis mosch. maceris &c. cum vini rectificato spiritu paratæ, non neglectis hydragogis, subinde ad humores aquosos minuendos vsurpatis. *Sylvius de le Boë Append. Tract.* 10. §. 785. *&c.* Vide *supra* §. 9.

LVII. Locum & habet *Respiratio difficilis*, multisque satis gravis, cujus causa non postrema minimáque sunt culpati *Halitus Flatusque* multifarij, ex notatis sæpius humoribus in tenui intestino producti, ac per lacteas venas, ductumque thoracicum ad dextrum cordis ventriculum, mox & pulmones delati, ibique moram nectentes, ipsósque adeo Pulmones tum distendentes, tum distentos tenentes, sicque ipsorum complicationem, atque ideo expirationem quoque, ac proinde inspirationem similiter impedientes, iisdem remediis discutiendi. *Idem ibidem.*

INDICIS

INDICIS MEDICO---PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER NONUS.

De Affectibus à litera I. incipientibus.

ICTERUS.

SYLLOGE.

I. ETSI *Galenus lib. de Purg. Medic. facultat.* dicat, *Si morbo Regio laborantibus sanguinem miseris, extremam in perniciem ages*: multis tamen rationibus & modis *sanguis utiliter mitti potest*, primò quidem malo incipiente, retractionis humorum, qui obstructionem moliuntur, gratia: Ideo *Paulus* venam in dextro cubito secat ubi meatus bilis utrique sunt obstipati, vel alter duntaxat: Item si simul sanguis abundet, aut sit præcipua ægritudinis occasio: unde *Aëtius* duo maxima ait in hoc affectu remedia, Venæ sectionem & Purgationem: Sed venæ sectio tunc ex usu est cùm sanguis abundat, aut bilis copia ibidem coacervata: At dum mensium fit suppressione, licet inveteratus sit morbus, ex utroque talo sanguis mittendus: nam *Conciliator*, etiam in viris, tanquam peculiare præsidium jubet utriusque pedis venam sçindere, existimans hoc solum præsidium sufficere: Item, licet inveterato jam morbo non liceat sanguinem mittere, maximè jecore indurato, ne in hydropem commigret affectio, jubet *Avicenna* sanguinem per scarificatam cucurbitam extrahere, vel sub scapula dextra, aut in dextro hypochondrio, paulò inferiùs à iecoris regione, præsertim in inveterata obstructione; & ubi bilis copia ibidem infarcta est: præterea ex salvatella utraque iubet idem sanguinem mittere, dum icterus mixtus est ex flavo & nigro: unde infertur in flavo licere ex dextra salvatella sanguinem mittere. Sed rem hac legé colliges, ut certum sit quid agere oporteat: Si ex morbo acuto ante 7. prodeat, sanguinem mittes: Si post accidat, & diu duret, ex salvatella: Si per se incipiat, mox à principio idem facies ex basilica dextra: Vel si suppressione sanguineæ alicuius excretionis prodeat, vel ipsam revocabis, vel iuxta membrum, per quod sanguis fluebat, sanguinem mittes: ex talo nimirum si menses supprimantur, aut improbè fluant, & ex eadem etiam parte si varices aut hæmorrhoides delitescant, aut hæmorrhoidas excitabis: Si hic affectus dolorem colicum comitem habeat, proculdubio sanguis mittendus, nam talis icteriosus dolor verè colicus non est, sed solùm ab effervescente bile in iecore, reiectâque in ventriculum & partes vicinas, ob id citò sanguis mittendus, differendaque purgatio, nisi urgeant primæ regionis excrementa, donec dolor mitior fiat: Est namque prædictus icteriosus dolor inflammationis iecoris præludium, quare abstinendum à pharmacis vim iecori inferentibus, & protinus veniendum ad S. M. quò magis dolor videatur urgere: nam citra hoc præsidium, etsi ventrem inungas, aut mille aliis præsidiis utaris, ægrotantem tantum in peiorem statum duces: *Mercatus Pract. l. 4. c. 5.* Quidam ex venis subtus linguam sanguinem fundunt, quod solum prodest inveteratis, ob iecoris cum venis illis consortium. *Idem ibidem.* Cum bilis exuperat, si prius non minuatur ejusdem copia, non est mittendus sanguis, cum bilis frænum sit

Si venæ tundantur ad contemperandum jecoris feruorem, parce mittendus erit, cum sanguinis missio non sit remedium obstructionum proprium; obseruandumque an niger effluat, cuidam enim Icterico missus sanguis totus luteus apparuit: *Fortis Consult.* 55. *Cent.* 3.

II. An *Cholagoga* præscribenda dubium est, Affirmativa confirmari potest quod adsit bilis superabundans, hinc *Iacchinus lib.* 9. *cap.* 51. præscribit purgationes ex scammonio, Electuar. de succo ros. & simil. *Mercurialis m. m. lib.* 3. *cap.* 33. ejusmodi proponit cathartica quæ bilem educunt, quò subducantur humores qui fovent bilem ad cutem effusam: Negativa concluditur ex *Hippocrat. lib. de intern. affect.lib.* Vbi dissuadet Cholagoga ne corpus magis conturbetur: adde quod frequenter in Ictero non copia bilis, sed ob obstructionem meatuum vesicæ felleæ succedens bilis effusio noceat, at illas obstructiones per ea non tollimus: Nota pro decisione juxta *Mercatum lib.* 4. *Practic. cap.* 4. in Ictero duobus modis purgandum esse, Primo, Iis catharticis quæ crassos & obstruentes humores ducunt, abstergunt & repurgant, ut, aperta obstructione biliosus humor, qui gignitur, ad naturalia sibi loca liberè permeet: quo solo auxilio, si exactè attenuantia & incidentia adhibueris, morbum curabis: Deinde eiusmodi medicamentis etiam opus quæ bilem, quam naturalia vasa capere nequeunt, imminuant & vacuent, idque post obstructionis apertionem: Prius *Hippocrat.* dictum innuit, posterius *Iacchinus* & *Mercurialis* volunt: *Gregorius Horstius Problemat. Decad.* 7. *Quæst.* 5. Est vbi *Purgatio* admodum suspecta, nam bilis à medicamento agitata morbum deteriorem reddit: nam si bilis ab hepatis inflammatione genita Icterum effecit, vigente inflammatione ad purgationem devenire prohibemur: Si per modum crisis ad cutim diffusa est, eam medicamento ad interiora revocare pernitiosum est; quod prohibet *Hippocrat.* lib. de Humor. *Humores effusi ne intro revellantur*: Si tandem bilis absque hepatis inflammatione ad cutim effusa Icterum faciat, neque tunc purgatio tutò adhibetur: vnde *Hippocrat.* lib. de locis. in hom. *Medicamenta bilem ducentia ne propinato, ne corpus magis conturbes*; vnde patet eum non statim nec frequenter ad purgationem confugere: Quod si *lib. de int. affect. sect.* 2. *vers.* 345. ad Purgationem statim devenit, id ab eo factum quia bilis in eo Ictero non peccat, vt in Ictero vero, sed pituita, vt ipse testatur, colorque albus, non qualis in Ictero vero communiter observatur. *Prosp. Martianus comm. in v.* 396. *l.* 4. *vict. Acut.*

III. An *fortibus Catharticis* opus? *Altimarus* ex sententia *Aëtij* affirmativam tenet, quod ob ventris siccitatem debilia nihil præstent, & natura materiam ad corporis circumferentiam transferens non admodum has vacuationes adjuvet: E diametro concludit *Mercatus*, statuens validas purgationes admodum noxias esse, eò quod in obstructo corpore satius sit paulatim à longinquo bilem allicere, & crassum humorem ab obstructo vase educere, quàm subito evocato excremento maiorem & pressiorem efficere obstructionem, vt non rarò incautis & imperitis accidit: quare per vices aliquot leviores adhibere purgationes, quàm violentia quadam morbum reddere deteriorem consultius erit. *Horstius ibidem.*

IV. Invisebamus tres Medici quinquagenarium qui scirrhosa viscerum dispositione laboraverat: hic Ictericus factus, post duos menses per nares sanguis lente effluebat, qui linteo exceptus colorem referebat dilutum, non secus quam rubra proluvies quæ in hepaticis per alvum excerni solet: hoc mortis præludium dixi, ob hepatis imbecillitatem coniunctam, eamque vehementem, cujus facultas retinens languida, laxatis vasorum osculis sanguinem ichorosiorem exire permittit: Alii Medici, ob febrem auctam, quæ ex maiori obstructione ingravescebat (*nam dignoscitur obstructionis magnitudo ex ipsa magnitudine febris, vt quæ ex majori obstructione major, ex minori minor incidat*; ait *Galenus* 8. *meth.* 4.) ad deponendam sarcinam sanguinis missionem consuluere, ad quinque vncias sanguinem exhauriunt, quem corruptum & non concretum inveni, quod signum fibras sanguinis putrefactas, dissolutas, & omnimodæ corruptionis: Vrgente fluxu iterum imperant illi V. S. qua facta illico oborta syncope, in Medicorum sinu periit æger. *Zacutus Prax. adm. Observat.* 52. *lib.* 2. Vide *Fernelium lib.* 2. *de vena sect. cap.* 4.

V. *Lenietur alvus* Elect. Lenit. cum cremor. Tart. *Præparabitur materia* in primis viis conclusa *melle ros. & julapio acetoso*, vel cum *tartaro*, si dulcia suspecta sint, ad ℥ß. in iure dissoluto: Expurgabitur prima vice cassia cum Lenit. & pilul. de tribus, vel *infus. Agar. Rhei, Sennæ* &c. Secunda præparatio fiat *syr. de succo borrag. de cichor. byzant. simpl.* Sed quoniam saccharata in biliosis morbis non valde tuta sunt, ideo *succi præferendi ad* ℥iij. *in decocto ex cichorac. cum cuscuta, agrimon. pentaphyll. chamædr. prassio, absynth.* & præmisso bolo ex extr. *Rhei cum Tartaro vitriol.* Et purgabitur deinde paulo validioribus, crassos potius humores quam biliosos spectantibus, cuiusmodi sunt *Diaphœn. Pil. de tribus &c.* Tunc vero opportuna erit *Decoctio Epith. Mesues* ad ℥vj. iij. vel iv. quoque die, cui tribus post horis superbibat ℔j. seri capr. diebus vero intermediis assumat succos cichor. borrag. fumar. malvæ præparatos in præscripto jure: Et quidem quoniam debilioribus purgantibus non cedit hoc malum ex *Gal.* Et quia bilem purgantia ante humorum attenuationem pessima, ex *Aëtio*, cui assentitur *Galen. lib. de nat. Homin.* qui deobstruentibus, postea bilem educentibus vtitur, ideo ad validiora aperientia erit progrediendum: Et licet *Galenus lib. de Purg. Medic.* glorietur se vnica purgatione illico Ictericos, persanasse, Icteritia fuit ex jecoris fervore & bilis redundantia, absque viarum obstructione: accommodatissimus itaque fuerit *Syrupus Fernelij Cachecticus* ad ℥ij. in iure aperitivo, cui si iusta succedat evacuatio, eius vsui insistendum xij. aut xv. dies: Sin minus, efficaciora exhibenda aperientia, vt crocus Martis aperitivus, cum acido sulphuris paratus, cum extr. rhei & ammoniaco &c. *Fortis Consult.* 54. *Centur.* 3.

VI. Etsi inter Scorbutum & Icterum nigrum sit quædam convenientia, quatenus vterque morbus fit vitio potissimum Lienis, ob cujus imbecillitatem in vtroq; reliquum corpus afficitur, verum tamen cum modus læsionis, vt ex diversis signis patet, maxime diversus sit, ideo sequitur πρῶτον παθητικὸν vtriusque affectus, ipsum scilicet lienem, diversimode laborare: Diversitas hæc curationis diversitatem introducit, quatenus in Scorbuto non simpliciter ad copiam melancholici sanguinis & lienis obstructiones,

vt

ut in Icteritia nigra, respicimus, sed maxime solliciti esse cogimur de specifica quadam corruptione, Scorbuti materia propria, quæ peculiaria & appropriata sua remedia requirit. *Gregorius Horstius Problemat. Decad. septima Quæst. sexta.*

VII. In Ictero recenti *Pharmaca Emetica*, dum viscerum tonus & vires constant, sæpissime juvare solent: quatenus nimirum & ventriculum phlegmatis viscosi saburra in hoc morbo fere semper aggravatum alleviant: insuper & vasa choledocha irritando, atque ductus omnes hepaticos succutiendo, & infarctiones eorum expediunt, & bilis per vias prius assuetas transitum sollicitant. *Willis.*

VIII. Puer Ictero laborans *pediculos* septem vel novem *devoravit*: disparet sensim morbus, successit invicem pallor, appetitus nimius, atrophia, mors: Aperto cadavere, obtulit se in ventriculo monstrosæ magnitudinis inusitata pediculorum in unum conglobatorum colonia: Si quid contra Icterum valent, expediunt certe omne illud negotium Sale suo volatili, qui præstat vt & inimicæ amoliantur obstructiones, & corporibus nostris necessarij alacrius se moveant liquores &c. *Georgius Hannaus Actor. Danic. anni 74. Observat. 91.*

IX. Suasum ut decrescente Luna lotium ægri in panno lineo non loto exceptum nocturno aëri exponeretur, donec linteum exsiccaretur, totiésque repetendum illud donec Icterus cessaret, Votis respondit effectus. *Iohann. Ludovic. Hannemannus in Actis Danicis anni 1675. Observat. 23.*

X. *Hippocrat.* 2. de morbis numero primo, *hypoglottides venas* elidi voluit in Ictero nigro:) *Petrus Salius* in commun. curationem hanc symptoma spectare censet non causam, quæ bilis nigræ est proventus in venis amplioribus; Verum hæc cum jugularis externæ sit productio, quæ superclaviæ, ac deinde cavæ ascendentis est ramus, quid prohibet multum exhausta, quominus de majori sanguinis fonte tangere hauriréque postremo debeat, quin multum etiam hæc ipsa malum levabit, cùm & propius & celerius quam venæ brachiorum evacuet. *Severinus Med. Effic. pag. 57.*

XI. Si calida Iecoris intemperies fuerit causa, alteranda erit, sive cum sive citra inflammationem: Hoc verò moneo non esse accipiendum illorum consilium, qui exterioribus remedijs actu frigidis & adstrictoriis utuntur supra jecur: nam impediunt transitum bilis ab eo ad totum corpus, sicque erysipelaceum affectum pro intemperie excitabunt. *Saxonia Prælection. Practic. pagina 2. cap. 26.*

XII. Etsi potissimum vitio Lienis Icterus niger fiat, non omnino tamen rejiciendam judico sententiam *Plateri Practic. libro primo, tractat. 3. cap. 2.* Dum statuit eius causam bilem præternaturalem in venis mesaraïcis corruptam, indéque nigricantem, propterea quod non probabile videatur bilem ejusmodi à liene prodire, cum inibi nullam cavitatem vel sinum habeat in quo colligatur: neque etiam adsit è liene vena quædam per quam ad cavam deferri possit: *Sennertus* communem sententiam cum hac conciliare nititur, statuens bilem atram, cum in venis mesaraïcis copiosè colligitur, ubi ad hepar pervenit, cum bile flava misceri, & in vesicula fellis colligi, bilisque flavæ colorem inde mutari, quæ nisi per convenientes vias evacuari possit, in totum corpus cum sanguine diffundatur & icterum nigrum faciat: Nec obstare quod nullus ramus à liene ad cavam pertingat, quia, mediante vena portæ, humores circa lienem collecti ad jecur etiam pertingere & in reliquum corpus derivari queant.

XIII. Cum difficile sit calculos ex Bile ortos dignoscere, non mirum si eorundem curatio res inaudita videatur multis Medicis: Quoniam tamen ubi calculi post obitum reperiuntur in fellis folliculo, reliqua bilis amurcam imitatur, sordibúsque scatet ac fœcibus subsidentibus, qualem non semel vomitu excretam observavi, existimarem in talibus metum esse ne aliqua bilis pars concrescat in calculos, dum in tales fœces abiit alia: ideóque usurpanda tunc medicamenta hosce biliosos calculos solventia, ut & concretionem quamvis impedientia: Inter calculos biliosos dissolventia non dubito referre graminis radices ac herbam, vel destillatam, vel, quod præfero, decoctam contusamve, succumve ex ipsa expressum, addito saccharo ad gratiam, postquam notum est multiplici experientia Boves & Oves, quibus hyeme alimentum est fœnum, atque concrescit in ductu bilario lapidea vel calculosa crusta, ubi Maio mense iterum gramine utuntur viridi, sensim ab illo liberari affectu: Certo argumento inesse viridi ac recenti gramini calculos dissolvendi vim, quæ perit quando idem in fœnum exsiccatur: Conducit quoque spiritus Nitri, quem proinde commendo in hoc casu, & imprimis postquam cum spiritu vini factus est dulcis & blandus, qui tuto cum hoc illove potu ad guttas x. xij. usurpari potest, idque aliquoties in die: Concretionem novam impedient Salia volatilia, & imprimis oleosa. *Fr. Sylvius Prax. p. 436.*

XIV. Censeo, sive locum habeat cujusvis Ductus Bilarii obstructio, sive talis fingi nequeat, *Bilem subire tunc mutationem mutabilem, propter quam moveatur & feratur impetuosius & copiosius versus sanguinem, cui tamen nihilominus permisceatur minus solito, sed ipsi duntaxat confundatur,* ideóque facilius ab eodem recedat, & non tantum cuti, partibusque externis, verum musculis quoque atque visceribus se jungat, & illa colore suo inficiat & tingat: Bilis enim naturaliter se habens tum in tenui intestino, tum cordis ventriculo dextro, haud laxe tantum, sed intime admiscetur ac permiscetur occurrentibus humoribus, & ita quidem ut ab illis amplius separari nequeat: quæ unio fit propter ipsius effervescentiam in loco utroque, cum confluente Acido institutam: Bilis autem ista in Ictero cum cæteris humoribus intima conjunctio deficit, quia *Effervescentia* vtraque memorata minuitur vel tollitur &c. In eo ergo consistet Icteri *Curatio*, ut primo remotiores causæ tollantur: Secundo Mediæ, Pituita glutinosa, ductum bilarium obducens, aut obstruens, quoties locum habet; aut Venenum qualecunque Bilem immutans & vitians, corrigantur ac emoveantur: Tertio, Causæ proximæ, Bilis corrupta & vitiata, nimium scilicet spirituosa, & ad rite effervescendum ineptior facta, emendetur, & ad intestinum iterum deducatur: Quarto, Cutis fœdus color separetur: *Pituita glutinosa* corrigitur & inciditur aromaticis & salibus volatilibus: Correctam educunt Phlegmago-

ga, quæ Correctioni quoque inserviunt: E. g. ℞. *radicis rubiæ tinct. chelidon. mai. apii ana.* ℥ß. *florum genistæ man.* ß. *semina aquileg. petroselini, anisi ana.* ℥ij. *tartari crudi* ʒjß. *coquantur ex vini albi & aquæ ana. q. s. In colat.* ℥ x x. *dissolve syrup. diacnicu, de cichor. cum rheo ana.* ℥ j ß. *misce.* Sumat æger bis terve in die huius Apozem. ut bis terve inde dejiciat, & una cum pituita bilem excernat. Quoties à *Veneno* viperæ, vel alio, fit Icterus, toties ad illud corrigendum expellendumque conducunt omnia Sudorifera, volatili Sale abundantia, quæ utrique satisfaciunt indicationi: Huc facit Antimonium diaphoreticum ad gran. x v. Bezoarticum mineral. ad ℈ ß. Sal volatile c. c. aut ex quavis animalis parte distillatione prolectum: & si potentius fuerit ad guttas, vel grana v. aut vj. ex liquore conveniente aliquoties exhibitum: Valent & Theriaca, variaque ex viperis. 3. *Bilis depravata* & vitiata, nimiumque spirituosa facta Ictericorum, emendabitur potissimum per Oleosa & pinguia; quorum ope videtur insuper Bili ad rite effervescendum aptitudo restitui: Sic à solo Cannabis semine in lacte bubulo pingui, ad crepaturam circiter cocto & colato, atque bis terve in die ad ℥ v. aut vj. sumpto plures curavi Ictericos: Sic à quovis *Sapone* ad ʒ j. circiter in calente lacte dissoluto cum saccharo, bis aut semel in die dato, aliquoties feliciter curavi Icterum, præmissis præmittendis: Videtur quidem prodesse Sapo quatenus Sale suo lixivo solvit in ductu bilario intestinali Obstructionem; quod quia de Cannabis semine, eundem affectum curante, dici nequit, censeo conducere, tum primo, Ratione sui *Salis lixivi*, sed fixi, ex quo paratur, quatenus idem Bili secundum spirituositatem auctam corruptæ junctus, eiusdem volatilitatem & spirituositatem nimiam minuit & corrigit; assumendo in se Spiritus volatilis in eadem luxuriantis partem aliquam. Tum secundo, Ratione *pinguedinis* vel *olei*, sed crassi ac minime volatilis vel aromatici, cuius ope obtundit acumen salis volatilis & spirituosi in Bile dominantum habentis: Confirmare videtur sententiam meam *Crocus*, in curatione Icteri familiaris, qui cum laudetur pinguis, eo ipso favet opinioni meæ; Crocus enim facile iungitur spiritui volatili: A pinguibus igitur & oleosis cogi & vinciri possunt volatiles spiritus, & ad tranquillitatem deduci: Vnde patere videtur, si quoties quantitate nimia bili iunguntur, aut in ipsa exaltantur, ipsam volatiliorem mobilioremque faciendo, Icterum producunt, toties superata per oleosa, somnumque blande conciliantia medicamenta, ipsorum volatilitate ac mobilitate notata, curandum eundem Icterum: *Cutis color fœdus* sponte quidem aboletur, citius autem tollitur per Sudorifera subtilia, & volatili sale prædita, sive sequatur Sudor, sive non &c. *Sylvius de le Boë Pr. l.* 1.

XV. In hac medicaminum, quibus sanguinis dyscrasia Icterica emendanda intenditur, classe, etiam *remedia chalybeata* jure locum vendicant: hæc enim non tam viscerum obstructiones reserando, quam sulphuris & salis fixi efferationes deprimendo, & cruorem volatilisando, in morbo regio, haud minus quam in alijs cachexiæ affectibus insigne juvamen præstant: Itaque Decoctis, Infusionibus ferri limatura, aut pulvis ejus (compage minerali quoquomodo resoluta) præparatus, aut Sal vitriolicus extractus, commode adjiciantur.

XVI. Hinc est quod *Acidulæ* Ictericos prognostico relictos, interdum ad miraculum usque sanant: quanquam & hæ prælarga quantitate epotæ, quatenus vasa omnia permeant, etiam ductus hepaticos quantumvis occlusos aperiant. *Willis.*

ILEVS.

SYLLOGE.

I. De vomitoriis est aliqua dubitatio: nam si volvulus inter reliqua symptomata habet vomitum illum lethalem (stercoris) non videtur is irritandus: convenit tamen circa initia inflammationis tantum, quando sc. in ventriculo & superioribus intestinis multa sint collecta corrupta, atque acria excrementa, quæ ad inflammationem transmitti possunt: nam si humores in primis his viis non redundaverint, periculosus est vomitus: Conveniunt quoque volvulo facto ex humoribus acribus; nam si in ventriculo & intestinis, ob prava alimenta, aut medicamenta, fuerint congregati, hi quoq; vomitu sunt purgandi, Sint autem vomitoria placidissima & epicerastica, aq. hordei, tepida &c. *Saxonia Præl. Pr. p.* 2. *c.* 29

II. Quia fæces retinentur in principio inflammationis, satis est medicamenta frigida, & inflammationem reprimentia præbere, Cassiam, El. Diapr. simpl. serum capr. maxima copia &c. ubi vero inflammatio est aucta, hæc nihil prosunt & fortioribus est agendum: Conuenit El. de succo ros: Rosat. Mesues ad ℥ß. cum ℥iij. cassiæ: oleum amygd. d. cum gr. iv. aut v. diagrid. in modico sacch. ros. Licet in hoc casu omnia prius tentare quàm permittere ut fæces per superiora deducantur, idcirco licet etiam ascendere usque ad Antimonium & Elaterium, quæ in modica quantitate ad iv. vel v. gr. in vino, in quacunque materia præberi possunt: Nec quis obiiciat Inflammationem prohibere hæc, nam inflammatio facta tractatur calidis & digerentibus: itaque, quamquam calida, non obsunt, & plus nocet copia excrementi retenti quàm medicamentum, si purgaverit: Ideo non incelebres Medici deploratis in casibus hydrargyrum dant, quod pondere alvum quamprimum movit. *Idem ibidem.* Vtiliter quidam exhibent pilulam ex vitro Antimonii, quod pondere viam vi facit, & vi cathartica excrementa deturbat.

III. Fœ-

III. Fœmina xxx annorum hernia inguinali leviter tumente per biennium laborans, post inordinatum corporis motum vomitibus corripitur crebris, fit etiam merdivoma, excretaque fœtore & ægræ & adstantibus molestiam præbent: hæc quinque antimoniatis clysteribus liberata, subsequente aliquot dierum diarrhœa, quæ excedens tandem laudatorum opii beneficiorum opem implorabat, & propitiam experiebatur: Similia χειρυργήματα tentari possunt, si virium jactura, & inflammationis desperata salus non obsteut. *Guern. Rolfinccius consf.* 4. *lib.* 7.

IV. Clysteres, imò & glandes vomitu rejectæ, satis testantur in Ileo viam intestinorum non ita occlusam esse ut vulgò statuitur, sed potius adesse motum expultricis intestinorum inversum: Tenuit hanc causam Galenus satis clarè 2. de sympt. caus. c. 3. ut mirum sit à Practicis non esse animadversam, cum tamen non sit parvi ad curationem momenti, sed laxatis fibris motus hic remittat: ipsaque experientia testetur vacuationes tales sæpe per roborantia & adstringentia augeri, contra prohiberi per laxantia & mollientia. *Sennertus l.* 3. *p.* 2. *S.* 2. *c.* 1.

V. In affectu Iliaco causa inversionis peristaltici intestinorum motus ut plurimum ita se habet: Ex tumultuante sanguine in febre nuper concepta, in ventriculum & intestina proxima deponuntur humores acres & maligni, ex quibus ventriculus primò motum invertere, ac violento impetu materiam molestam contentam per os rejicere cogitur: Ventriculi tandem motui validiori intestina tenuia, ipsi continua, jam debilitata cedunt, & cum his demum majora in consensum trahuntur, vomiturіente ventriculo quasi choream ducente: Hunc affectum *verum Ileum* voco. Methodus cum curandi hactenus incognita fuit, quicquid nonnulli jactent de usu argenti vivi & globulorum, quæ præterquam quod parum conducunt, noxam sæpe haud contemnendam inferunt: Ego cum successu hac methodo utor. Quando liquet ex clysteribus per os rejectis, & aliis signis, verum esse Ileum, tunc in hæc tria enitor 1. ut contrarius iste ventriculi motus, qui similem motum in intestinis efficit, impediatur: 2. ut intestina acri humore debilitata corroborentur: 3. ut ventriculus ac intestina ab istis humoribus liberentur. Quibus indicationibus ut satisfaciam, curationem hoc ritu institui, 1. salis absynthii ℈j. ex cochleari uno succi limonum mane & sero sumendum præscribo; intermediis verò temporibus aquæ menthæ stillatitiæ sine saccharo, aliove quovis additamento, cochlearia aliquot bis quaque hora propino, cujus vel solius repetito usu, & vomitus & dolor ex eo natus subito evanescent: Dum hæc fiunt catulum viventem nudo ventri indesinenter accumbere jubeo: Postquam verò dolor cum vomitu, per spatium diei unius vel alterius, omnino cessaverit, tum pil. cochiar. mai. ʒj. in aqua menthæ dissolutam exhibeo, quam aquam (quo certius vomitus recursum prævertam) toto catharseos tempore sæpius sumendam injungo: neque catulus removendus antequam usum pilularum æger aggrediatur: Observavi frustra pilulas istas, vel quodvis aliud catharticum, utcunque forte, propinari, donec ventriculo corroborato, atque adeo ad motum naturalem reducto, intestina etiam ad proprium motum æque reducta fuerint, aliàs enim cathartica omnia intus assumpta emetica evadent, & plus damni quàm commodi afferent: Inde est quod remediis purgantibus vim facere non aggredior, donec per spatium quoddam medicamentis istis ventriculum respicientibus usus fuerim. Victum valde tenuem præscribo, ita ut nonnisi cochlearia aliquot jusculi, ex pullo gallinaceo parati, sorbenda bis vel ter in die permittam: Interim vero ut per totam ægrotationem in lecto decumbat jubeo, donec perfectæ sanationis signa appareant, ac etiam post sanationem per longum tempus in prædictæ aquæ usu persistere, & laneis duplicatis ventrem à frigore bene defendere impero, quò minus recidiva fiat, cui hic affectus præ omnibus est obnoxius, *Sydenham Tract. de Febr. pag.* 68.

VI. Ad valde attenuantia ratione Pituitæ devenire non licet, ut ad vinum generosum cum aqua vitæ, Elixir vitæ cum aqua cinnam. præscripta à Mercato & Salio, Sed 1. detur statim ol. amygd. rec. ad ℥v. cum ℥iv. ol. de lino: vj. aut vij. horis exactis in balneum ex oleo descendat æger, cui suffundatur decoctio emolliens & laxans: Balneo egressus & detersus, dentur cassiæ recent. ʒx, à qua si vomitus nullus fuerit metus, bibatur jus malvis alteratum; inde somnus permittatur, exigua quidem copia sed multi nutrimenti, & à cibo rursus somnus captetur, ut aliis iv. post horis clyster fæces emolliens & evacuans injiciatur. ℞. decoct. malv. betar. mercur. chamom ℔j. mell. ros. sol. ol. amygd. d. ana. ℥iij. Salis gemmæ ʒij. vitell. ovor. n. ij. m. His peractis supersedendum opere, vel potius iterum laxantia, ol. scil. amygd. rec. oleo amygd. amar. vel pauco Cretico commistum repetenda, & patiens rursus in balneum immergendus: Quibus si non cedat affectus ad tumefacientia, & stercus induratum dimoventia, ac pondere detrudentia est deveniendum. *Fortis consult.* 94. *cent.* 2.

VII. *Hydrargyrum* non pauci authores innoxiè sumi posse testantur: pondere enim intestinum veluti vinctum expedit & evolvit: fæces induratas & obstruentes infra deturbans. H. ab Heers asserit sæpe se vidisse datum sine noxa, crebro per corium transitu perpurgatum, eo momento citiùs, eductis secum fæcibus obviis, excreto: à cujus usu, ne frigore interanea læderet, statim clysterem ex puro Cretico indebat; cujus ope aliquot, coli nimia tensione, morituros servavit. *Pareus* multos liberatos ait haustis ejus ℔iij. in aqua sola: at tanta quãtitas suspecta est, imminet enim caloris nativi extinctio ab ejus frigore, & concretionis metu sanguinis in venis: Quidam dant ℥ij. ex ovo sorbili, unius tamen unciæ exhibitio feliciter successit. *Petrus Pena*, referente *Velschio Obs.* 43. purgabat hydrargyrum à plumbagine, coquendo cum vino & aceto, post per alutam trajiciendo: tum tenuissimam membranam, in qua aurum extensum erat, in nodulum compingebat filo ligatum: eâ hydrargyri sic defæcati sesquunciam includebat, & glutine ex tragacantha lacryma facto obserabat, lentoque igne siccatam, educto filo, melle aut syrupo intinctam pilulam ægro devorandam exhibebat: sic glutine in ventriculo statim dissoluto hydrargyrum copiosè alvum ducebat: bis sumpto tali sanatus quidam fuit.

VIII. Extremum remedium proponit Hippocr. 3. de morbis, *flatus immissionem* in ventrem *per follem fabrilem*, quam sequi debet injectio clysteris emollientis cum trochiscis alhandal, quo fæces educantur: Hoc remedium improbat Aurelianus, quod ventus à folle immissus frigore læde-

re possit: Valet tamen hoc remedium, experientia *Amati Lusit.* cent. 1. obs. 100. & *Epiphanii Ferdinandi* hist. 74. qui filium I. *Altimari* ex colica & Iliaca pereuntem, ejus ope ab Orci faucibus eripuit. Iuvat enim non solum convolutorum intestinorum evolutione, sed & obstructionis gravis & contumacis reseratione, per dilatationem intestini.

IX. *In Volvulo tenui frigidum vinum multum merum, secundum rationem dandum, donec somnus aut crurum dolor oboriatur. Hippocr. 2. Epidem. sect. 6.* Pulcherrimam, & mihi jam experimento probatam docet curationem volvuli, non omnis, sed ejus qui fit à flatu crasso distendente, aut fæces duras ad intestina gracilia afferente, aut à succo frigido impacto: Talem enim nihil solvere potest melius quam vinum merum: coquit enim cruda, extenuat crassa, dissipat flatus, digerit deducitque per corpus: quare aut coquendo, dissipandoque causam, aut in aliam partem trudendo liberat ab hoc malo: accersere enim somnum solet vinum, aut artuum sollicitare dolores, & utraque harum est in hac affectione causa salutaris: Somnus quidem, quia per quietem & indolentiam facultas reficitur, & revocato intro calido causa coquitur: Dolor articulorum, aut artuum, quia facto tali abscessu cessare solet morbus prior, velut in podagricis habemus observantissimum, vix est morbus à quo non liberentur podagrâ superveniente; nimirum, juxta Hippocr. non potest fieri ut omnia simul doleant: Igitur vel iis rationibus est utile vinum, quod somnum conciliet & dolores crurum afferat, & cum horum aliquid fecerit, satis putetur datum: Si enim in his doloribus stupefacientia sæpe sunt utilia, quod somnum faciant, ipsa alioqui per se noxia morbo, quanto utilius fuerit vinum, quod somniferum etiam est, & per se utile ad morbi causam tollendam? Non tamen utcunque datum hæc faciet, sed ut quàm optime hoc possit facere, dato satis multum & merum: dilutum enim, aut exiguum, neque somnum neque crurum dolores affert: multum, si affatim detur, non potest retineri, sed statim evometur, aut retentum non coqui posset à debili facultate, acesceret ergo & factum acetum augeret morbum: Dandum ergo multum merum, paulatim, crebro & exiguo haustu, sic retinebitur, coquetur & coquet, & reliqua præstabit bona. &c. *Vallesius comm. in eum locum, vide Horstium Dec. 6. Probl. 2.*

X. In Ileo, ab humoribus acribus & malignis, laudat *Aëtius* theriacam à vomitu, cui adhærent omnes posteriores, Ego verò theriacam, aut alia alexipharmaca, tunc tantùm laudo cum venenum fuerit frigidum, In calidis enim venenis utamini potius lacte aut sero, misto cum aqua acetosæ, cum terra Lemnia, aut alio alexipharmaco, sed refrigerante. *Saxonia Pract. p. 2. c. 29.*

XI. Observatum cum interdum plures *clysteres*, & satis fortes, nihil fecissent, externas alvi emollitiones per fotus, inunctiones &c. plurimum profuisse: clysteres etiam mollientes injici possunt: Neque fuerit inutile talia mollientia, ut oleum amygd. d. juscula pinguia, incoctis malva, althæa, ore sumenda exhibere; Cum puella illa apud Matthæum de Gradibus, cap. de vomitu, quæ Ileo affecta, & clysteres & glandes vomitu rejecit; frustra aliis medicamentis adhibitis, jusculis pinguibus curata fuerit: Et quamvis semel atque iterum talia vomitu rejiciantur, continuandus tamen eorum usus: ita enim fibris intestinorum laxatis, perversus eorum motus sedatur. *Sennertus Pr. l. 3. p. 2. sect. 2. c. 1.*

XII. In *Ileo ab inflammatione balneum* toti corpori administratum minimè laudo, tametsi *Rondeletius* illud probaverit: nam frigidum intropellit humores: calidum fundit & colliquat, illosque ad locum affectum proclives reddit: ut etiam notavit Galen. 12. meth. cap. 3. Convenit autem in Ileo à fœcibus induratis, sive sit ex aqua emollientibus alterata, sive sit ex oleo. *Saxonia ibidem.*

XIII. Cum affectus sit gracilium intestinorum inflammatio, *acres clysteres* non sunt ex usu, ne ad partem affectam excrementa trahantur à partibus remotis: Neque etiam qui nimium detergunt, ne dolorem irritando augeant: Noxium etiam quando magna quantitas injicitur, quæ fere ad affectum venit: *Rondeletius de medic. int. p.* 898.

XIV. Hernia intestinalis si tanta sit ut per foramen angustius excidentia intestina, per idem foramen reponi nequeant, ut nec contentis allabentibus transitum deorsum præbeant, inflammationi & gangrænæ ansam præbent: Quæ mala non raro augentur, aut producuntur à fomentationibus perperam & nimis calentibus applicatis, ut & à præpostera fortique frictione partis tumentis: denique à vi. tumentibus intestinis, ad illorum repulsionem illata. *F. Sylvius Prax. lib. 1. c. xv. §. 22. & 23.*

XV. Iuvenis 24. annor. melancholici temperamenti in colicam passionem incidit, quæ multis frustra tentatis in iliacam degenerebat, cum angustiis circa præcordia, Globulum plumbeum ponderis ℥ij. cum mercurii vivi ℥j. illitum & probe obductum; & ne fauces læderet, aut ptyalismum excitaret, nebulis artificiose involutum deglutiebat: finitis tribus horis præmittebat nonnullos crepitus cum levamine, hora vero quarta, duabus subsequentibus dejectionibus, ultra sex libras materiæ variegati coloris cacavit, sine noxa tamen post restitutus. *Melchior. Fribe in misc. cur. anni 1672. Obs. 96.*

XVI. Paupercula à prava victus ratione incidebat in alvi obstructionem, in tertiam septimanam durantem, ita ut fæces alvi, ut in ileo, per os rejiceret: usurpata varia sine emolumento, Tandem succum è pomis Bordoffiensibus putridis expressum sæpius bibit, ad libras sex, unde alvus soluta, mulierque è mortis faucibus excepta. *Got. Christ. Wincler In misc. cur. anni 76. Obs. 114.*

XVII. Si *Herniæ* conjunctus sit Ileus morbus, cujus signum epigenomenon mortale est chyli stercorisque vomitio, cum in scrotum prolapsum est Ileon intestinum, à quo prolapsu qui sospes evaserit *Hippocr.* vidit neminem, unica curandi ratio, si aliqua sit, est ut simulatque sinistri lateris scroti doloris acerbitas, nausea, vomitio, cæteraque opinionem tibi fecerint prolapsi Ilei intestini, Tum sine mora, eodem die novacula discindatur ligamentum, seu vinculum inguinis, quo scil. peritonæum cum inguine tunica conjungitur, vel etiam testiculus ejusdem lateris exsecetur: quanquam id non sit absque periculo, sed dubia salus potior certa desperatione: si hominem enim relinquo, certa est desperatio; sin ei opitulor, remedii crudelitatem pertimesco: quia tamen à remedio spes est aliqua vitæ probabilis, præstat ægro opitulari cum dubia salute, quam certa cum desperatione

tione hominem relinquere. *Duretus comm. in cap. de Hernia, pract. Hollerii.* Vide *Paraum l. 7. c. 15.*

IMPETIGO.

Curatio per Salivationem non tuta.

Plerisque remediis nihil juvantibus, multi Salivationem, quasi athletam fortissimum, ac tanto hosti unice parem commendant, Attamen prægrandi huic expectationi eventus non semper respondet: fateor enim me hoc remedium in quatuor personis Impetigine graviori, & medicamentis aliis obstinata laborantibus, sine commodo expertum fuisse: Quidam ex his per Inunctionem ex hydrargyro, aliique per catapotia ex præcipitato solari, in spurationem copiosissimam, quam per xx. circiter dies pertulerunt, ciebantur, quo temporis spatio elapso eruptiones omnes squamosæ, & papillatum corymbi evanuerunt: nihilominus ad therapeian confirmandam potus diureticus ex decocto sarsæ, cum crebra sudatione subtus cratem, & debita purgatione interjecta, institutus per mensem continuabatur: attamen hoc cursu finito, cum nulla tunc impetiginis vestigia relinqui viderentur, intra mensem alterum nova ejusdem morbi seges pullulare incipiens brevi tempore ad solitam maturitatem accrevit: Porro cum unus ex iis hanc medicinam repetere, atque alter post duas morbi recidivas eam vice tertia experiri voluit, uterque demum post immanes tot ærumnarum perpessiones de curationis spe decidit: Unde constat luem veneream, quamvis summe malignam, atque ulcera fœdissima & cacoethea, carnes ac ossa depascentia excitantem, multo facilius & certius quam Impetiginem sanari posse. *Willis* Operis *posth. sect. 3. cap. 7. ubi causæ difficultatis curationis adducuntur.* Vide lib. vij. tit. de Habitus vitiis. & lib. ix. tit. de Elephantiasi Græcorum.

INAPPETENTIA.

SYLLOGE.

Pituita, ejus causa, paulatim calefacienda. 1.
Vitii hepatis correctionem potius quam ventriculi requirit. 2.
An spiritus vitrioli Appetentiam revocet. 3.
Venæ sectio *quandoque ex usu.* 4.
Balneum *an conducat.* 5.

I. Præcipue bilis & pituita appetitus sensionem impedire solent: De Pituita hoc notandum eam etsi, quatenus frigida est, calefacientia indicare, non tamen id confertim & subito faciendum, ne humores subito fusi flatus generent, & in universum corpus distribuantur ac obstructiones pariant: quare caute hic agendum, & primo curandum ut æger parce comedat & bibat & victu attenuante utatur: Possunt etiam in prima mensa concedi ea quæ salsa sunt, quod sal incidendi & attenuandi vim habeat, & postea ea quæ vim detergendi habent usurpari, quale est jus brassicæ leviter coctæ: Ad extenuandam vero primo exhibeatur oxymel, cum mellis rosarum parte quarta, postea medicamentum quod Diatrion pipereon appellatur, & quidem simplex, quod tantum ex tribus piperum generibus conficitur: Etsi enim validius calefacit piper, tamen tenuis substantiæ est & tenuium partium, quæ propterea citius discutiuntur, nec epati inde calor imprimitur. *Sennertus.*

II. Caliditatem Jecoris immodicam inappetentia, & carnium maxime nausea sequitur (erant enim Medici qui dum ægri carnes aversantur, ut odorem earum vix ferre possint, ventriculum solum laborare existimant) Dandi flores cichorii vel conditi saccharo, vel recentes, & obstructionibus in Mesaraicis subveniendum: Nam cichorii flores non solum Epati calidiori prosunt, verum ventriculi vim excitant, & ab obstructionibus liberant. *Crato.* Radices cichorii, maxime sylv. eadem vi & eminentiori pollent.

III. Plurimi reperiuntur qui usum *vitrioli spiritus* angue pejus fugiendum statuunt, ut patet ex Sylvatico controv. 48. & aliis, qui ex noxiis qualitatibus vitrioli communis non præparati, & à suis impuritatibus minime separati, plurima deducunt inconvenientia, sed frustra, aliud enim est considerare dicta Galeni, Dioscor. &c. ubi tantum de vitriolo crudo loquuntur, aliud est perpendere vitriolum præparatum, cujus magna est varietas, ita ut illud solum pluribus Hermeticis sufficiens videatur ad officinam Pharmaceuticam exornandam: De spiritu Vitrioli, cujus hodie frequens est usus, quærimus: hunc plurimum ad maximas putredines inhibendas inservire cum experientia testatur Crato p. 146. apud Scholtzium; quamvis in siccioribus naturis cautio major quam in humidioribus observanda sit: Hunc etiam in appetitu dejecto plurimum præstare quotidie experimur, tunc temporis potissimum ubi fæcibus pituitosis & mucilaginosis internæ partes ventriculi quasi obvolvuntur & obstruuntur, ita ut spiritus famem producentes, h. e. innatus ventriculi calor obruatur, & ad operationem suam perficiendam ineptus reddatur: quatenus in se continet vim penetrantem, incidentem & mundificantem, eatenus materias & cruditates illas mucilaginosas attenuat, digerit & absumit: unde consequenter spiritus esurientes, antea quasi sepultos excitat, qui fructus consuetos in exstimulando orificii sensu producunt & famem generant. *Gr. Horstius.*

IV. *Venæ sectio* concedi potest, eaque repetita, sed parca; licet Avicenna moneat quod nauseantem phlebotomare non oporteat, convenit tamen si sensus fiat suctionis non fiat in ore ventriculi, & si non percipiatur; non fiat autem, quia naturalis partium exanitio non fiat & præcedat, ob exercitii defectum: Non percipiatur autem, quia os ventriculi cruditatibus, ex liberaliori vivendi ratione congestis; obsideatur: Tunc enim causam auferenso s. m. utilis est. *R. I. Fortis consil. 72. cent. 2.*

V. *Balneum aqua calidæ* cutem rarefacere, humores insensibiliter resolvere & discutere ac exinanitionem juvare constat: Et licet Hippocr. 3. acut. cibos fastidientes non esse lavandos pronuntiaverit, intelligendus tamen de iis in quibus adest succorum defectus ob metum syncopis. *Idem ibid.*

INCUBUS.

SYLLOGE.

I. AN sanguinem mittere licet? Diligenter considerabis an is quodammodo abundet, vel humor abundans sanguini commixtus sit; tunc enim, & maxime si suppressa fuerit aliqua sanguinis consueta vacuatio, si neque ætas, neque vires, aut quicquam aliud vetuerit, prudenter oportebit sanguinem mittere, parce quidem & per longissima intervalla: Verum si ex suppressa aliqua sanguinis evacuatione affectio suboriatur, tunc eam vel ad locum consuetum revocabis, vel a parte proxima ei per quam sanguis fluere assueverat liberalius sanguinem mittes. *Mercatus.*

II. Corporis & capitis crassi viscidique humores aut melancholici præparandi, & per commodam regionem evacuandi: Sed providendum est parti consentienti, nam si venter mali causa fuerit, non erit abs re à *vomitu* principium curationis auspicari; sin aliter à peculiari purgatione: Quam sane curationem (modo in capite malum firmatum sit, modo ab aliquo inferiori membro præstetur) potius per *epicrasin* & repetitas vices instítues, quam per confertas & subitas vacuationes, ut paulatim præparatis peccantibus succis, citra virium dispendium, ne ob id, & humorum magnam agitationem, in gravius malum affectio degeneret. *Idem.* Dum affectus in capite viget, topicis frequentius uti oportebit, parcius tamen & per intervalla purgare: At si ex consensu totius corporis vitium suboriatur, uberius est purgandum: *Idem.*

III. Tres causæ hunc affectum pariunt, 1. quando halitus quidam caliginosus & densus irruit cerebrum. orta ex infimis corporis sedibus, à crassis, crudis frigidisque humoribus: Secunda causa, crassus etiam est & nebulosus vapor, non aliunde transmissus, ut in præcedenti, sed ab eodem capite ex alimento improbe confecto, aut humoribus ibidem immorantibus. Tertia vero & ultima causa, paucis tamen nota, plenitudo est multorum & crassorum humorum, existentium intra venas, præcipue thoracis & partium vicinarum, earum maxime quæ respirationi subserviunt: aliquando vero fit à paucis, sed crassis, easdem partes, & eas quæ prope cerebrum sunt, obsidentibus, quos cum subigit movetque calor inter dormiendum, majorem infert in respiratione pressuram, 1. ob novum morbum in prædictis partibus, quo fit ut cum nequeant instrumenta hæc respirationi libere inservire, suffocatio vere subsequatur. 2. Quia conjectabile est non dilatari tantum dicta instrumenta inter dormiendum modo prædicto affecta, ac tempore vigiliæ: Cujus dilatationis defectu, & ob primam etiam causam, periculum imminet suffocationis: Si affectio ex hac causa prodeat, expergefacti laborantes, licet mente constent, diu tamen difficulter respirant, quasi à citatiori cursu excitati: argumentum profecto mali principium esse in respirationis instrumentis: Eandem autem curandi legem observabis quam capite de difficili respiratione. *Idem.*

IV. Cuidam quamprimum somno oppresso, sibi videbatur canes nigros in pectus illabi, & cor violenter comprimi: Hic multis celebratis, sola stibii ope, vacuato per ventrem tetro humore, convaluit. *Zatutus Prax. adm. l.* 1. *Obs.* 46.

V. Vidit *Sylvius* duos quadragenarios, habitu melancholico, qui de hoc affectu inter se conquerebantur: Conjecit id fieri propter succum melancholicum multum, opplentem vasa Lienis ad ventriculum attinentia; conjecturam veram probavit exitus, nam purgato succo melancholico conquievit. *Dovynetus Apologia lib.* 3. *cap.* 2. *Dioscorides* laudat xv. grana nigri fructus pæoniæ, trita & sumpta cum aqua aut vino, quod est *Pauli* & *Aetii* experimentis comprobatum.

VI. Quia sic affecti vel corde contremiscunt, vel timidiores sunt, providendum etiam cordi, epithematis, sacculis &c. *Mercatus.*

VII. Incubo non confirmato fonticulus nequicquam inurendus, nec torquendus æger hoc remedio, velut ineo qui fixus in capite. *Prevotius in Prælection.*

VIII. Vitentur attenuantia valde & incidentia, ne materia vapores excitet *D. Fontanonus l.* 1. *cap.* 14.

IX. In melancholicis cavendum à calefacientibus, ubi refrigerantia & humectantia expediunt. *Duretus in Enarrat. ad Hollerium.*

INFANTIUM REGIMEN.

SYLLOGE.

AFFECTUS.

Ani Procidentia.

Aphthæ.

Apoplexia.

Atrophia.

Aurium dolor, inflammatio.

Catarrhus.

Claudicatio.

Convulsivi motus.

Dentitio.

Diarrhœa.

Dorsi vertebrarum quassatio.

Epilepsia.

Febris.

Hernia.

Hydrocephalus.

Imperforati.

Labiorum Affectus.

Regimen recens natorum.

I. OBStetrices imperitę solent nonunquam infantium *Vasa Umbilicalia*; aut nimis stricte ligare, ut citius abscindantur; aut nimis laxe, ut ligatura non satis retinere possit sanguinem: Id quod accidit in duobus infantibus quorum vires ab hæmorrhagia adeo fuerunt exhaustæ ut nullo-modo refici potuerint: Erunt itaque filo sæpius duplicato diligenter liganda vasa illa: Ad majorem quoque securitatem, postquam abscissa fuerint vasa, hunc pulverem aspergant, quo semper instructæ sint, ℞ *Aloës, thur. sang. drac. ana.* ℥j. *c. c. usti, terræ sigill. far. volat. ana.* ℥ij. *pil. lepor. minut. incis.* ℥ß. *misce. Hildanus.*

II. Recens natum obstetrix manu leviter abstergat, & fasciæ ac tegumenta mollissima, quantum fieri poterit parentur, quippe vel corpus plurimum lavare, vel pluries, aut pulveres adstringentes, vel ex sale super aspergere, majoris mali solent esse causæ quam beneficii, qua ratione jure optimo recesserunt ab usu, satis enim est aqua tepida corpusculum mundare ad summum, quam vel siccis cutem densare, aut calefacere, vel refrigerare, ac supra modum emollire mollissimum corpus, ut antiquitas assueverat: Quod si sit frigidior, mucosis plenus ac viscidis excrementis exeat puerulus, satis erit vino

vino calido abluere, quinimo necessarissimum: Verum si macilentus, calidus & summe extenuatus exierit, sapientissimum est consilium, non solum nuper ab exortu, sed & spatio trium aut quattuor mensium oleo sesamino ipsum inungere, post emundationem excrementorum singulis diebus dum puer it dormitum: Sed in talibus corpusculis consultissimum est puellum Virgini cuidam tradere, quę juvencula sit, carnosa, boni habitus & vegeti coloris, quæ secum in lecto puerum caloris illius beneficio foveat, & halitu ejus veluti refoveatur puer: Plures enim cognovimus hoc solo beneficio restitutos. *Mercatus.*

Septentrionales quædam gentes aquâ frigidâ abluebant corpora recens natorum, imò immergebant ad robur conciliandum: quem morem reprehendit *Galenus*, ob subitam ex calore in frigus mutationem, & pororum cutis constipationem, quæ putredinis, exanthematum aliorúmque affectuum causa esse potest: Nec tepida ij sunt abluendi; Observavit *Fabritius Hildanus, Centur.* 14. *Observat.* 56. puerulum ab ejusmodi ablutione catarrhis obnoxium vixisse. *Galenus* infantulum, cujus corporis constitutio omni noxa vacat, antequam fasciis obligetur, sale tenuissimo per totum conspergit, lib. 1. de san. t. cap. 6. Ab *Averroë* carpitur, quod ea ætas salis acrimoniam non ferat, & ob periculum ne ex salis adstrictione vitiosi succi, qui per cutim transpirant, cohibeantur, Satius est ex *Avicennæ* consilio corpus abluere vino in quo rubentes rosæ prius efferbuerint, vel vrina ejusdem.

III. In quibusdam regionibus & familijs infantuli *fascijs arctius stringuntur*, hinc sæpe fit vt ijs corpus & artus, gibbis alijsque deformationibus genuum, tibiarum &c. protuberent: Ossa enim adhuc tenera, mollia & cartilaginea facilè contorquentur, extra sedem naturalem dimovētur, quæ indurata vitiosam figuram servant: Rusticorum pueri amplo sunt pectore, quia non ligati, vel saltem laxius in cunis jacent; Strictiùs circa pectus ligatis costæ comprimuntur pectusque acutum evadit: Puellæ quæ nimis arcte pectora comprimunt quò graciliores evadant, vel tabidæ moriuntur, vel gibbæ fiunt: Obstetrix quædam, notante *Borello Centur.* 2. *Observat.* 59. pro saga habita fuit, quod quicunque puelli ab ea fasciarentur vel tabidi, vel languidi viverent, quod tamen à nimia tantùm compressione ortum ducebat: Nutrices quoque capita nonnunquam, decoris gratia (quod acuta elegantiora illis videantur) fascijs strictè ligant; hinc cranio compresso & in longitudinem abeunte, cerebrum ejusque ventriculi comprimuntur, quo sic debiliori reddito, fit catarrhis obnoxium: hi si adolescant, hebetiori sunt ingenio, quod spiritus non ritè elaborentur, aut liber commeatus per cerebri anfractus præpediatur. Error quoque est nutricum eodem semper brachio infantes gestantium, vnde sçævolæ fiunt; vel per crura tantùm, vnde claudi.

IV. Optimum erit si matres suos infantes nutriant, quia eorum lac fit ex eodem sanguine quo fœtus alebatur: Nutricis vero lac, quanquam etiam lac sit, & quidem humanum, tamen omnino in hoc non minor est differentia quàm constitutionis corporis ac temperamenti matris & nutricis; neque vllius nutricis lac eam convenientiam habet cum corpore infantis quam lac maternum: cùm ergo vnumquodque animal sibi similibus nutriatur, præferendum maternum, quia similius: Multas elegantes in id, sed morales, rationes affert *Phavorinus* apud *Gellium* lib. 12. cap. 1. At quia plurimæ matres probo non sunt temperamento prǽditæ, morbosæ, interdum etiam malis moribus, aut quia magnates aliæque imbecilliores tædia lactationis non ferunt, eligenda nutrix bene morata, quæ pathematis minus afficiatur, animo tranquillo, non stolida, iracunda, ebriosa, melancholica, salax, optimi habitus, ætatis vegetæ &c.

V. Quibusdam superstitiosum videtur *Lac* recens eligere, quod lac propriè loquendo nunquam vetustum sit, quia novum singulis diebus gignitur, cujus natura pro varia mulieris temperie & alimentorum diversitate varietur, non autem ex ipso lactandi actu: Satius tamen est vt nutricis partus cum prolis lactandæ nativitate coincidat, neque vltra mensem distet: Si quidem recens natis lac serosius & dilutius debetur, quale matri recens puerperæ natura indulsit, vt magis abstergat sordes in ventriculo tenelli fœtus hærentes: vetustum autem proculdubio crassius est, adeóque minus aptum.

VI. C. *à Vega* censet *Lac* purius evadere si fæculentus sanguis vacuatur, cujus mixtione in corpore præexistens inquinatur: Exemplum affert lactantium, quibus cùm rarò fluant menstrua cacochymia succrescit in corpore: Lactans quædam, apud *Hippocrat.* 2. Epidem. sect. 2. Papulas per totum corpus habebat: cum autem cessavit lactare subsederunt æstate: Si ergo suppressio menstruorum, etiam in lactantibus, est causa cacochymiæ, cur quæruntur nutrices quibus non profluant? videtur enim esse satius vt singulis mensibus purgentur quàm vt impurus sit sanguis? Respondet *Vallesius*, Cùm non possit fieri expulsio excrementorum quam non præcedat secretio, necessè esse singulis mensibus tempore excretionis (quum ex doloribus totius corporis antecedentibus agnoscimus) totum sanguinem perturbari, eóque perturbato vitiari lac: Satius ergo sit temperatam nutricem eligere, & bonos succos ei idoneo victu procurare, quam cum illius conturbatione crebrâ sanguinis expurgationem à menstruâ vacuatione expectare: Accedit quod naturæ opera ordinem habent: cùm ergo menstruus sanguis sit generationis principium, cum is apparet, ad aliam jam prolem natura convertitur, quare ad priorem inepta esse incipit: quare & puerum oportet transferre ad aliam nutricem: Quod si non adest copia nutricum, sed vna adest menstruam habens vacuationem singulis mensibus, dum profluit vitet, quoad fieri possit, lactationem, magis autem vitet vnum aut duos dies antequam erumpat, quod tempus secretionis est, quam cum jam fluit.

VII. Quidam minores *mammas* improbant non sine ratione, quia lactis minorem copiam generant: Majores verò cur vitiosæ credantur nescio, nam majorem lactis quantitatem suppeditant, quod probum esse potest: Non enim capaçitas mammarum lac mutat, sed temperies.

VIII. A Coitu prorsus abstineat *Nutrix*, lac enim conturbat, sanguinem ad vterum allicit, vnde vitiosum lac redditur, eiusque copia imminuitur: Concedit tamen *Varandæus* ijs quæ cum viro degunt, ne gravi ejus desiderio perturbentur, Et videmus matres quæ cum maritis suis degunt, & coitu vtuntur, innoxie tamen fœtus suos alere. Scribit *Bonaciolus* matri lac non corrumpi si ab eodem viro concipiat. *Primirosius de morbis Puer. pag.* 4.

IX. *An pueris morbo aliquo correptis liceat statim* (vt in reliquis corporibus morbo aliquo acuto cor-

repris alimenti formam ad tenuiorem mutare) *nutricem mutare, & aliam eligere quæ tenuioris necessario sit lactis?* Hic primo considerandum est, qua occasione puer laborare cœperit: nam si ab externa causa, sive cibus, sive potus, sive aër sit, frustra videtur lac familiare & amicum mutare in inconsuetum, tempore quo minus vires ferre videntur posse consuetudinis mutationem: In quo casu, licet in aliis morbis non opus sit mutare si morbus fuerit ex acutis, in quibus consueta alimenta, quantumvis sint amica, in tenuiora oportet mutare, nutricem eligere convenit quæ tenuius lac porrigat: quod quidem non ita necessarium existit in morbis minus laboriosis, minus acutis, & qui parum ob accidentium levitatem aut privationem vires labefactant: At in acutis morbis, aut si puer laboraverit ob vitium lactis, sive id sit propter morbum aliquem nutricis, sive quia mammarum temperies eversa est, vel diuturnitate lactationis, vel alimenti aut vitæ mutatione, vel quod gravida facta sit, aut ob casum subitum, vel quavis alia causa, vel quia lac non est adeo purum & selectum sicut à principio fuit; vel infanti jam adultiori non convenit, licet antea convenerit, tunc quidem citra cunctationem nutricem mutare oportet in eam quæ lac habeat simile præcedenti, si morbus fuerit parvi momenti: Verum si ex Acutis, in eam quæ lac habeat tenuissimum, quantum sævitia mali postulaverit, ob adductas rationes: Quippe cum pueri laborant, non laudo studere lac in eadem nutrice corrigere medicamentis aut purgationibus, nam longe magis evertitur, & sub spe futuræ salutis deterius alimentum puero laboranti præbemus, Et ob id satius erit nutricem mutare quam morbum morbo addere: Certum enim est alimenti mutatione mala corrigi quæ ex alimento prodierunt, & quæ non prodeunt non crescere: At cum infans renuit vbera vlterius sugere, tunc profecto teneris coacte lac in ipsa nutrice tenuare & corrigere, non quidem purgantibus, dum puer laborat, sed alterantibus versus eam qualitatem quæ morbo sit contraria, aut ad tenuitatem, vt in acutis necessum existit: quippe extenuabis ferculis nutrici præstitis ex petroselino, fœniculo &c. cum mediocri exercitio: Quod si lac prævaluerit sapore aliquo salso, amaro &c. magis laudo nutricem mutare quam frustra conari corrigere. *Mercatus.*

X. Depulsorum ab vberibus infantium vsitatus cibus est *Puls*, ex farina, præsertim triticea, & lacte parata, mediam inter solidam & liquidam consistentiam nacta, etsi ad illam propius accedat, nec enim sorbilis est: Ob visciditatem, qua angustos meatus vix permeat, in iis subsistens, plurimorum morborum author est, præsertim obstructionum: Si enim ex farina & aqua tenacissimum gluten conficitur ad vsus externos, quod ex lactis, viscidi & crassi, additione non producendum est? alimentum scilicet inde fiet & δύσπεπτον, & ἐμφρακτικόν: Vitium emendare quidam student diuturniore coctione, quo cruditatem exuat farina; At eo pacto serum, quod fluiditatem aliquam illi conciliabat, exhauritur, superstite butyrosa parte, quæ viscida est & lenta; ac caseosa, crassa & terrestri lactis portione: Alij sola subactione & versatione, cum levissima ebullitione Pultem conficiunt, ne excludatur serum, à quo vis permeandi & alvum movendi obtinet; At ne sic noxa vitatur, cruda enim permanet farina, ἀτέραμνος, cruda & indomita; Hæc vero sit parandi ratio, non infantibus tantum congrua, sed & in vsum culinarium, vnde ἐπόδειγον ferculum emergit, lacti scilicet, jusculo carnium &c. admiscendo: Accipiatur farina hordeacea, vel avenacea; sacculo ex tela densiori includatur, coquatur in aheno per horas xij, adeo vt aqua semper emineat, depresso sacco pondere gravi imposito, Exemta farina furno calenti, sed exempto pane, committatur, & ad vsum reponatur massa: Vitium Pultis vsitato modo confectæ optime pertingit Clariss. D.D. *Theodorus Zvvingerus* in Thesibus inauguralibus anno 1680. habitis περὶ παιδὸς τροφῆς: Materia, *ait*, Pulmentorum farina est atque lac; imo & hujus loco sæpe aqua, ex quibus sine fermentatione, simplici tantum coctione pasta conficitur, qua tenellos quotidie ad nauseam vsque saginant: Jam vero cuilibet, si non propria, saltem aliorum experientia constat à pane, vel leviter, vel nihil fermentato, ventriculum etiam robustissimum gravari insigniter, coctionem turbari ac cruditates colligi acidas: hoc cum contingat robustis hominibus, quis mirabitur amplius & pulmenta istiusmodi in tenellorum stomachis, longe debilioribus, sæpius corrumpi, ac in pastam glutinosam atque acidam verti?

XI. Si Lac *Purgandi gratia* puero dare expediat, quo tempore medicamentum mulieri propinabimus? Resp. Si vera esset *Galeni* & sequacium opinio, lac scilicet ex solo sanguine omnino generari, ad minus per diem ante dandum esset medicamentum, quia antequam per tot coctiones pertranseat, minus temporis intercedere non potest, At ex *Hippocrat.* doctrina constat, lib. de Natur. Pueri v. 250. materiam lactis duplicem esse, alteram quidem copiosam, quæ ex cibis & potibus, nondum concoctis in ventriculo, exprimitur: alteram exiguam, sanguinem ab vtero ascendentem ad mammas, quæ agentis potius quàm materiæ rationem habere videtur: Ego enim observavi minus horæ spatio lac purgatorium evasisse in D. N. quæ assumpto purgante statim mammam porrexit puellæ anniculæ, non existimans tam citò virtutem medicamenti ad mammas pervenire posse (nam id à me vetitum fuerat) quæ adeo fortiter purgata fuit vt de superpurgatione lethali dubitatum sit, matri vero ne semel alvus subducta est &c. Vide *Martianum comm. in de Nat. Puer. v.* 250. *Th. Bartholinum Cent.* 2. *Observat.* 43.

XI.*a. Ablactationis* tempus neque vnum potest in omnibus præfiniri, nec rursus certa haberi potest lex & regula, cum distet corpus à corpore & natura à natura; insuper non sit par tolerantia in ablactatione in omnibus, sed qualis cujusque fuerit carnium soliditas, robur, conditio & appetitus lactis, vel secus, ita profecto citius vel tardius consulere ablactationem poteris: Multi pueri ante tempus ablactati ita graviter tulerunt, vt coëgerint Medicos, metu tabefactionis & morborum futurorũ ad vbera recurrere: Item cum diutius protrahitur ablactatio, difficile deinceps fieri potest & non sine periculo; In qua re sciendum est nullũ puerum esse ablactandum ante perfectam dentitionẽ, aut parum ante illam: nam ea est lex naturę in appetendis solidioribus cibis: Insuper non ablactabis subito & affatim, sed vt dentes nasci incipiunt, ita sensim & paulatim solidiori cibo alendus est puer: Præterea neque ablactabis sine ea firmitate, ciborum coctione, alacritate ad actiones, quæ sufficiat ad tolerandam lactis ablactionem: Verum autem ratio stat in eo quod alios cibos appetat, digerat, noctu dormiat, & lactis veluti nihil curet, nam difficillimum est lactophagos pueros ablactare &c. *Mercatus.*

XII. In Infantibus semper tutius est minore quan-

quantitate exhibere *Purgantia* quam majore; quoniam, si post aliquot horas nulla sequatur dejectio, ejus plus dari potest infanti, atque sic medicamenti cujusvis vires in quovis absque periculo experiri dabitur: Quod enim adultis evenit, idem quoque Infantibus, vt non omnes, nec semper æque facile, cito, copiosè, à quovis pharmaco purgentur: qua de causa ne aliqua ipsis noxa creetur à medicamento potentiore, bonum est partitis potius vicibus, atque parum singulis, exhiberi purgans blandissimum, quam simul & semel quodvis: Non potest namque Medicus nimis esse cautus; nam si vnquam, vtique circa Infantes non licet sæpe bis peccare, cum delicati sint, atque facile pereant. *Sylvius de le Boë Append. Tract.* 1. *cap.* 2. §. 24.

XIII. Observandum est Infantes omne genus medicamentorum avertere, ea propter sicuti aversantur medicamenta, ita etiam cogendi sunt omni ingenio vt ea sumant: loquor de medicamentis quæ ore capiuntur, quoniam extrinseca facile admittunt: Modus cogendi pueros indicatus est à *Paulo* lib. 4. cap. 55. Vbi instrumentorum mentionem facit quibus vtendum est ad cogendum pueros: Et est cochleare, quod primum intra dentes ponitur vi, quo scilicet dentes à se invicem abscedant: deinde fistula, angusta quidem ex vna parte, latissima vero ex altera, & longa: hæc qua parte angusta est mittitur in os vsque ad fauces, & qua parte latissima est infunduntur medicamenta, sic enim fit vt velint nolint sorbeant pueri medicamenta. *Mercurialis lib.* 3. *cap. vlt.*

XIV. Duo sunt quæ in Medicina maxime me habeant anxium sollicitúmque, in quibus maximis angustijs premor, difficultatibus scateo, & fere titubo, scilicet cum gravidis & *Infantibus* medeor: Nam hi doloris situm, speciem vel quid aliud nesciunt explicare: Vt certissime dixerit *Galenus* 2. *de Alimentis ex Platone*, Pueros esse maxime intractabiles ferarum omnium. *Epiph. Ferdinandus Histor. xiij.*

Ani Procidentia.

XV. Si *Ani Procidentia* sit cum inflammatione, loco Venæ sectionis vtendum Cucurbitulis, præsertim dorso adhibitis, & etiam frictionibus: Quod si fuerit grandior natu, possunt scarificari cucurbitulæ: Præter hæc erit puer blandissime *Purgandus*: Sed si Purgans exhibeamus, proculdubio inflammatio magis excitabitur in exitu fœcum: In hoc ergo casu, vt alvus fluat blandissime est providendum, & per vrinam potius est purgandum corpus quam per alvum, Itaque pro purgatione laudo vt capiatur lib. j ß. seri caprini optime depurati, vel bubuli, & misceatur ℥ j ß. succi seminum melonum: Hoc enim medicamentum purgabit maxime per vrinam, & si etiam alvum moverit, id aget blandissime & sine vlla mordicatione. *Mercurialis lib.* 1. *cap.* 10. *Mercatus lib.* 2. *cap.* 10.

XVI. *Anum prolapsum* cohibent Pulveres & Olea, vt ♃. *Olei Myrthini & rosat. Omphac.* & hoc Anus illinatur, deinde aspergatur modicum hujus Pulveris ♃. *Cerussæ, antimon. gallar. alumin. ana.* ℥ iij. pulverisentur & adhibeantur: Laudatur hic Pulvis à *Rhaze*, & ego expertus sum esse efficacissimum, sed advertendum est quod admonuit *Aëtius*, in Infantibus & in Pueris tractandis tenerioribus, minime vtendum esse istis Pulveribus, maxime adstringentibus & efficacioribus, propterea quod magnopere exasperant, & dolores pariunt; quare nisi puer sit adultus prædicto pulvere vti erit inutile. Habentur 9. K. T. multa medicamenta vehementiora quam conveniant pueris tenerioribus, ideo magis laudo consilium *Galeni* 3. Euporist. scilicet vt utamur aqua fabrorum & pulvere cochlearum vstarum. *Idem.*

XVII. Scribit idem *Galenus* 2. de simpl. Medic. à multis scriptum esse Torpedinem appositam Ano prolapso vtilissimam esse; sed subdit sese hoc remedium incassum esse expertum: Pulvis quoque ex spolio serpentis maxime prodesse solet. *Idem.*

XVIII. Quod si remedia hæc ex toto malum non auferant, Arabum sectatores commendant vt fiant duo cauteria in fine spinæ, id est prope caudam; vnum ex vna, alterum ex altera parte: Quod tamen remedium tantum in adultioribus vsurpandum consulo, & vbi cætera non conferunt. *Idem.*

XVIII. *a.* Non raro impeditur in suum locum redire ob mucorem quo obducitur, quem absterges, non muria, vt nonnulli consuluerunt, quia partis sensus non tolerabit, sed aqua saccharata, maxime si aqua sit pluvialis, aut aqua mellis plurimum diluta, quod sæpius facies, & anum linteis aqua madidis involves. *Mercatus.*

Aphthæ.

XIX. Quia *Aphthæ* magnas sæpe solent inflammationes conjunctas habere, atque consequenter humores à corpore attrahere & malum augere, ea propter vtile erit *Cucurbitulas* apponere, sed natibus aut in fine dorsi, per quas licebit evacuare tantum sanguinis quantum ætas & corporis habitudo permittet. *Mercurialis lib.* 2. *cap.* 14. *de morbis Pueror.*

XX. *Si Aphthæ malignæ* fuerint, est quidem pravitati occurrendum, verum & ætatis & teneritudinis corporis ratio est habenda: Itaque non licebit in hac ætate ijs remediis vti quæ sustinere grandior poterit, Poterit autem medicamentum institui hoc modo, ♃. *Scordij subtil. triti* ʒ j. *cortic. granat. subtiliter pulveris.* ℈ ij. *alum. combusti* ℈ j. *mellis q. s. misce. Idem.*

XXI. Cæterum advertendum est, sive Pulveres, sive aliud quid sit administrandum, necessarium esse vt cum aliquo misceatur quod sit ori gratum, nam in palato posita est facultas gustatoria, vt maxima sit habenda ratio gustus; propter quod, vt videri potest apud *Galenum* 6. de Medic. local. Veteres componebant medicamenta ad Aphthas vel cum sapa, vel cum melle: *Idem.*

XXII. Si sit infans grandiusculus, quoniam maximi refert vt statim mali pravitas compescatur, ne vlcera evadant serpentia, statim studendum est medicamentis gravioribus pravitatem omnem auferre; ad quod mirifice potest succus granatorum, & præsertim acidorum; Quem dicebat *Theophrastus* mirum in modum a-

putredine conservare: Et quanquam à *Dioscoride* ἄστομος dicatur, non ob id ori Punica, cum *Ruellio* inimica dicenda sunt, quod quidem falsissimum est, sed ori ingrata: revera experientia constat esse quid insuave & ingratum, verumtamen maxime potest ad compescendas putridas Aphthas. *Idem.*

XXIII. Sed sæpe usu venit ut hoc medicamentum non sufficiat, vnde ad valentiora deveniendum, In quo casu in grandioribus vti licet vel Aqua aluminis magistr. vel vnguento Ægyptiaco, vel flore æris castigato cum diamorone, qua omnia non sunt vsurpanda nisi in magna necessitate, Ratio est, quia ex *Galeno* 6. K. T. in palato duæ sunt latissimæ viæ, quarum vna ad pulmones, altera ad ventriculum incedit, propter quod periculosissimum est si venenatum aliquod medicamentum ad eas partes præcipitetur: Ideo idem dicebat in medicamentis stomachicis haud vtendum chalcantho, ob periculum quod imminet si hujus medicamenti pars aliqua vel ad ventriculum, vel ad pulmones labatur: Præterea etiam, quoties vtendum erit his medicamentis, præstabit vti in ea forma in qua nihil possit vltra palatum ire, sicut fit quando Aphthæ malignæ tanguntur vel oleo chalcanthi, vel sulphuris, vel aqua sublimata. *Idem.*

XXIV. Aphthis an convenit *Butyrum*? Convenit quatenus in principio considerantur: Sed dubitatur primo quod pinguia reddant ulcera sordida. 2. Caliditate inflammationem augere posset. 3. Nec convenientiam habeat cum reliquis medicamentis in progressu vsurpandis: Respondeo argumentum procedere in vlceribus profundis, vbi detergendum. 2. Butyrum recens temperatum statui, ob serosam humiditatem adhuc permistam. 3. Nec obstat quod reliqua medicamenta sint aliarum qualitatum, quia in progressu magis exsiccandum & detergendum est. *Gr. Horstius Tom.* 2. *lib.* 6. *qu.* 2.

XXV. Puer iv. annor. passus est fluxionem acerrimam in linguam & fauces, vt infinitis vlceribus scaterent albicantibus, admodum dolorificis, cum magna inflammatione, nil poterat deglutire, ejulabat insomnis, macilentus ac fere consumptus: Non profuit mel rosac. cum spiritu vitrioli, alias vtile: aderat fluxus alvi bilis porraceæ & copiosus: Vesicatorium valde profuit, sed dolores & clamores valde perseverabant, & continuo ex ore effluebat humor serosus & acris, dolore & inflammatione magis & magis attrahente: Tandem exhibui Laudani gr. j. cum jusculo, quo dolor sopitus est, somnus levissimus conciliatus, qui postmodum perseveravit moderatus, & suis horis adveniens: hinc fluxio per os cohibita, cœpitque convalescere. *Riverius Cent.* 2. *Observat.* 43.

Apoplexia.

XXVI. Puellus inter xij. & xiij. ætatis mensem, ob difficilem Dentitionem Apoplexia forti mortuus: Quarto ante obitum die parentibus Inustionem occipitis, alias valde proficuam, mihique vsu compertam proposui, quam recusarunt parentes: Convenientia quidem adhibui remedia, at sine manifesta membrorum convulsione, clamore & dentium stridore Apoplexia correptus obiit. *Scultetus Observat.* 29.

Atrophia.

XXVII. Plures causas tradunt authores *Contabescentiæ Puerorum*, vna indicta, quam frequenti experimento, sicut & remedium adinveni: Ea à vermiculo intus prognato scaturit, qui totum alimentum infantis depascit. Malum cum quo Medici sæpe laboriose luctantur, ex quo contabescunt pueri: Aniculæ ad fascinationem referunt: Medici plura medicamina præbent ad impinguandum, sed incassum: Plurimos ad sanitatem reduxi ter exhibito scrupulo Castorij in lacte dissoluto: Hi per alvum excreto verme obeso, simili illi quem in caseo corrupto occultari videmus, vixere, & deinceps renutriti, pingues sunt facti: nam Castorium mucum expurgat & fœtore suo vermes strenue necat. *Zacutus Pr. Adm. lib.* 1. *Observat.* 133.

XXVIII. *a.* Perfrequens est regionibus hisce malum, quo pueri lactantes & ablactati, lenta *Atrophia* tandem instar sceleti consumptissimi videntur, solo abdomine (quasi ob subtus hinc inde jacens mollicellumque parenchyma) tumente: Rachitidi aliquovsque forsitan (præterquam quod ista artuum tensio hactenus absit &c.) in tantum similis: de cætero citra omnem Dracunculorum aliarumve causarum concursum, solo potius manifestarioque Lacteorum ductuum & Glandularum vitio: Siquidem vulgaris Tabis in Ascitem descendentis, Tympanitidis, ac consimilium affectuum ratio atq; cura, nonnullibi huc tracta, nondum sufficit: Nec tamen etiam curatiori postmodum circa mesenterij scirrhos & abscessus (qui vero potius inveterati mali producta sunt) methodo communiter præscripta remedia, laxantia, purgantia, aperientia, ac roborantia, Externique litus, balnea &c. expectationi passim satisfacere vel impedire deprehensa sunt, quominus sic affecti hectica demum, cum superveniente epilepsia, fluxu colliquativo, lienteria, aliisve symptomatibus abripiantur: Obserebatur nobis superioribus annis filiola N. qua consumptiorem per totam praxim non vidimus, infinitis vsa remedijs: Rogatus, re desperata, factóque prognostico, nescio qui demum in Tincturam Martis aperit. Vitriolatam, & in Arcanum illud duplicatum incidi, fortassis mali fontem propius quam vsualia alia, inter notam eorum energiam, aggressura: Dedimus proin prima quidem septimana continuis, sequenti vero alternis saltem diebus, mane de Tinctura guttas duas in singulos ætatis annos: hora iv. pomeridiana similiter pro singulis annis granum vnum arcani: Atque sic paucis diebus elapsis habitior fieri cœpit, brevi post (Natura sponte se recolligente) integre restituta, hodiéque vegeta satis ac corpulenta; Qua Observatione, ratiocinio amplius confirmata ducti, plurimos postmodum eodem modo, citra aliorum fere remediorum accessum feliciter huc vsque percuravimus: Paratur autem Tinctura illa Martialis, è vitrioli Martis (cum spiritu vini facti) & Acidi Tartari ana ℥ iv, in aquæ f. libris iij. debita intensione coctis, ac sensim inter agitandum ad mellaginem exhalatis, quæ superfusis spiritus vini commun. libr. iij. digerendo solvitur, pauco sedimento (si cuncta rite sunt peracta) relicto, Liquor autem ita saturatur, post nullam aut exiguam saltem abstractionem seu exhalationem, usui reponitur, Essentia papav. errat. si placet, ulterius tinctus: Arcanum vero duplicatum habetur apud *Schroderum* Pharmac. lib. 3. pag. 474. *Hofmannum* in Clavi pag. 344. *Dan. Ludovici Ephemerid. German. anni* 3. *Observ.* 251.

XXIX. Oblatus fuit mihi anno 1657. puellus biennis, filius Nobilissimi Domini *Davidis Merveilleux*, Seren. Principi Longavillæ à Consiliis, amici intimi, Atrophia insigni consumptus, cum alvi fluore: Diaphanum erat pectus si admoveretur candela; deploratus erat apud omnes, præsertim Pastorem Vrbanum, Medicinam factitantem: Non desperatum credidi quod nitor oculorum constaret; Restitutus vero fuit is usu lactis, cui silices candentes immittebantur, addito saccharo rosaceo & pauca terra sigillata: Intra mensis spatium habitior factus, nunc robustissimus, Marti devotus.

XXIX. *a.* *Macilentiæ* Puerorum quatuor sunt causæ, Primò, Alimenti ineptitudo, Secundo, Caloris, cui munus est ipsum conficere, impotentia: Tertio, Obstructio viarum per quas alimentum ad officinas permeat, aut ab eis ad partes alendas defertur: Quarto, Omnis causa quæ potens existat pinguedinem & carnes conterere, dissipare, ac liquare. Ad Alimenti ineptitudinem pertinet *Lactis* conditio, quod vel in minori præstatur quam decet copia; vel adeo tenue vt ab actione caloris dissipetur: vel ex propria natura paucissimi est alimenti, quia parum habet butyrosæ substantiæ, & reliquarum longe magis: Aut cum amarum, salsum est &c. quod ideo aversatur natura: Sic caloris nativi defectus mille modis Atrophiam concitat, quia nec laudabile alimentum adhuc valet conficere; aut si conficiat, non apponit, aut appositum non assimilat &c. Sic & Puerorum corpora emaciantur, eo quod viæ, canales, & pori officinarum & carnium sint vel obstructi, vel corrugati, vel collapsi, compressi, vel quovis alio modo coarctati: Cujus causæ maxima habenda est providentia: Tandem causa quæ pinguedinem & carnem conterit, aut interna est aut externa, Interna, quæcunque impotens sit continere alituram substantiam, vt contingit in fluxibus sanguinis, vel alterius optimæ substantiæ: vel dissipat sudoribus diaphoreticis, aut insensibili halitu, vel per urinam, alvum: Sed hæc raro in pueris visuntur, nam in his vel calor dissipans, vel siccitas absumens nutrituram humiditatem, plerumque contabefaciunt: Hinc *Galenus* lib. Art. Medic. dixit, *Gracilitatem esse firmissimum alimentum sicci intemperamenti:* Externa causa est, vel æstuosus calor dissipans, vel impensa frigiditas calorem extinguens, vel salitorum usus.

XXIX. *b.* Nec desunt qui asserant Strygias fœminas puerulos suctu emaciare: In qua re, quam alijs disserendum remitto, sat est scire etiam emaciari, quia comperimus effascinari pueros, quod forsan tactu, visu & halitus alicujus infecti & malefici corporis inficiuntur: tenerrima enim eorum corpora facile à quavis re in deterius mutantur.

Sed qui fieri potest vt *pulcher & sanus puer subito in deteriorem statum delabitur, & decolor ac macilentus efficitur?* Sciendum est hujusmodi subitam mutationem posse in pueris contingere, vel quia ad summam perfectionem & sanitatem puer deductus ex innatis principiis juxta suæ ætatis indigentiam est, ultra quam nequit gradum facere, neque in eadem permanere, quo necessum est in deteriorem statum abire: Quo tempore nullo vtendum fore præsidio arbitror, sed sperandum optimo vitæ & victus moderamine, quousque natura firmior fiat, & corpus ad solidiorem statum perveniat eadem naturæ actione, in quo ad ultimum suarum ætatum, quas transigere possit deducatur: sic enim nobis omnibus contingit, dum nullum in vita committimus erratum, alioquin mutatio illa præludium est instantis morbi.

Vel rursus contingit prædicta corporis sani & morbosi mutatio ex halitu, aut ex oculorum depravato spiritu & aspectu, tenerrimam pueri substantiam permeante, dissipante aut inficiente, vel quovis alio modo permutante: Quo tempore si quid superstitiosum, aut maleficum ex dæmonum pravitate accesserit, Ecclesiæ S. S. adjutorio expetito prius, ad ea auxilia quæ halitum, flatum, spiritum tetrum & contagiosum dissipare & resolvere ac infirmare possunt, devenire oportet: Cui usui vulgatum expertum, & ratione confirmatum est ad *Suffumigia* confugere; e quibus quędam membra præcipua & corpus universum corroborant, & præcavent ne pueri à maleficis vaporibus lædantur; aromata fere omnia & grati odoris: Quædam pravum halitum, humorem, flatum aut spiritum, conterunt, resolvunt, dissipant, E. g. vinum odoratum, lignum aloës, aqua rosacea, laurus, juniperus, mastix, ruta &c. quæ calore actuali fumi dissipant, potentiali attenuant, odore obumbrant & obscurant atque infirmant vires & potestatem halituum, & quicquid sit substantiæ aut qualitatis quæ puerum debilitat. Quo factum est ut ex consilio antiquorum, & experimento millies confirmato, nutrices fœtus suos frequentibus suffumigiis pręcaveant & curent ab his fascinationibus, Rursus alia scribuntur suffumigia, vt experiuntur Exorcistæ ad depellenda veneficia & ejiciendos spiritus malos; *Aëtius Serm.* 13. *c.* 119. refert suffumigium Berenices dictum: Apud *Tobiam* ex corde piscis ad fugandum Dæmonem *Asmodeam:* Hujus naturæ sunt fœtida & odorata simul, thus, myrr. stirax, ladanum, galbanum, asa fœtida, ruta &c. Qualis per hæc spiritus malos fugent, non disquiro, sat est hac in parte consulere his adjungenda sacrifica, orationes &c. quæ suffumigia ex se fundunt optimum & efficaciorem halitum qui à malefica expiratur: Nec parum valent *Inunctiones* in prædictis fascinationibus, ex ol. oliv. amygd. dulc. per dorsum, ventrem, articulos, cum pauco vino odorifero; Inter plurima commendantur ruta, hypericum, semen herbæ Paridis, pæonia, sulphur. &c. *Idem.* Vide *tit. de Venenis lib.* 18. §. 37. *b.*

XXIX. *c.* Si ex frigido affectu, aut humore extinctus veluti videatur calor, tunc quidem plerumque famescunt infantes (licet aliquando fastidio premantur, cum sç. pituita putrescit, aut mucilaginosa evadit &c.) & quo plus alimenti ingerunt, eo magis emaciantur: insuper colore albidiore sunt, & etsi corpus extenuetur, oculi & facies intumescunt ac pedes, præludium alterius mali: Affectioni medeberis, non per mutationem aut augmentum alimenti, sed per ea quæ vel pituitam conterant, concoquant, & calorem vegetiorem reddant: Quo casu in ablactatis prodest summopere vsus vini modicissimi, cum pane biscocto, aut in potu, dum plurimum diluatur, nam pituitam coquit, & crudos succos conficit, ac frigidi intemperamenti inclementiam compescit, caloremque suscitat: Prosunt præterea aromatica, quæ si lacteanti porrigere non possis, nutrici præstabis omnibus cibarijs admista:

Lac enim tenuant, & permeare facilius faciunt &c. *Idem.*

XXX. Pueris *Atrophia* quandoque est à *Dracunculis*, sive *Vermiculis*, qui sub cute in partibus carnosis ex vitiato nutrimento oriuntur: In hac cura approbata hæc est, *Radicis bryoniæ* ℥ j. vel i j. incoque lixivio è cinere querno, donec fiat instar pulticulæ: hac pueri vel in balneo, vel in calido loco corpus line: hinc vermiculi poris caput exserunt, tunc protinus novacula cutis radenda est, sic enim & vermiculis capita deciduntur, & causa defectæ nutritionis aufertur: Hæc vero operatio semel iterumque repetenda, donec nempe constiterit Vermiculos omnes esse sublatos: Exinde pueri balneentur aliquoties in balneis, ex decocto capitis & pedum vervecis, malvæ, althææ, parietar. semin. lini &c. *Hartmannus Praxeos Chimiatr. cap.* 185. *§. 6. & 10.*

Aurium Dolor, Inflammatio.

XXXI. Solent *Aurium* dolores vsque adeo contumaces esse & graves, ut opus sit descendere ad aliquas operationes Chirurgicas, Ideo, si ætas ferat, ad divertendam materiam, quam dolor attrahit, conveniet uti cucurbitulis, primò natibus, deinde etiam ipsis scapulis affixis, Et ego quandoque in extremo dolore expertus sum contulisse mirifice vlcera in capite pueri excitata; tum quia retardatur fluxus materiæ ad Aures, tum quia ipsæ humiditates cerebri, quæ alioquin ruerent ad aures, fere per ipsa vlcera consumantur. *Mercurialis lib.* 2. *cap.* 12.

XXXII. Debet observari Auribus nunquam infundendam esse aquam, quamtumcumque doleant, eo quia aqua maxime noxia est auribus: propter quod dicebat *Aristoteles* urinatores, dum subtus aquam permanere debent, oleo aures opplere ne lædantur. *Idem.*

XXXIII. Dubitari potest an *Aurium inflammationi* albumen ovi conveniat, quia primo, vim habeat repellendi: Secundo, Facultatem expultricem impediat, Tertio, Quod materia producens inflammationem potius calida humida, resolventia requirere videatur; Sed cum vehemens Aurium dolor lenitivum aliquod necessario requirat, candidum ovi cum lacte mulieris subactum probamus, cui modicam vim repellendi concedimus, respiciendo maiorem affluxum qui ratione doloris perseverantis aliàs fieri solet: Imò expultricem in materia pauca non impediendam esse statuimus: at ubi magnus affluxus, non tantùm ad humores affluxos, sed & affluendos respiciendum est, quâ ratione tertia instantia solvitur, ubi materia parti laboranti jam impacta resolvendum atque attenuandum esse indicat, non autem ea quæ adhuc in fluxu est. *Horstius ibid. qu.* 11.

Catarrhus.

XXXIV. *Paulus lib.* 1. *cap.* 7. cujus authoritatem producit *Avicenna*, scribit ad consumendam Capitis humiditatem, prodesse si capita puerorum perfundantur aqua calida, quasi hoc sit efficacissimum remedium ad destillationes & tusses puerorum finiendas: Sed, pace *Pauli* & *Avicennæ*, huiusmodi consilium mihi probari non potest, quia calida aqua affusa, si nimium calida sit offendit, quoniam & materias magis liquat, & sensus infantis imbecillos vehementer percutit: Si autem tepida sit, clarissimum est eam magis relaxare, magis humectare, & consequenter ægritudinem augere: Puto autem *Paulum* deceptum esse ex male intellecta sententia *Hippocratis & Galeni*, qui quinto aphorism. 22. dixerunt calidam capiti affusam κεφαλαλγίαν, id est, Capitis gravitatem tollere, Ubi *Galenus* dicit calidam capiti affusam dissipare & consumere graves humiditates, à quibus capitis gravitas inducitur: Sed multum differt, & Capitis gravitatem curare, præsertim in viris, Et curare vel tusses, vel gravedinem, vel difficultates anhelitus in pueris; Quo circa, si esset capiti aliquid adhibendum in hac curatione, potius adhibenda essent ea quæ cutim blande exulcerant: quoniam sicuti videmus ulcera in capite sponte nota pueros à similibus ægritudinibus vindicare, similiter rationi consentaneum est Vlcera arte facta posse easdem curare. *Mercurialis lib.* 1. *cap.* 11.

XXXV. Puellus vndecimestris tentabatur Catarrho cum tussi assidua & febre: pituitam frequenter evomebat, multum lac sugebat & parum mingebat: post multa remedia perexiguo cum fructu tentata, jussi vt inungeretur regio renum Oleo Scorpionum Matthioli ter in die, vnde vrinæ copiosiores redditæ, & catarrhus diminutus; Dicit enim *Mercatus lib. de morbis Pueror.* in pueris contingere Catarrhum aliquando ex vitio & imbecillitate Renum non trahentium serosum humorem, unde fit ut ille sursum translatus fiat materia Catarrhi. Si symptoma illud perseverasset, usurpata essent remedia ab eodem *Mercato* proposita Cap. de suppressione vrinæ in Pueris, vt clysteres, juscula aperientia &c. *Riverius Cent.* 1. *Observat.* 55.

Claudicatio.

XXXVI. Infantes licet multis aliis innumeris periculis sint expositi, illorum tamen in eo præcipue misera est conditio, quod capita ossium, imprimis autem ossis Femoris, à reliquo osse recedant & divellantur, levi interdum de causa: Laxam hanc esse conjunctionem infantium, tenellorum agnorum &c. si coquantur, res ipsa docet, solis primis digitis leviter impressis σύμφυσις à διαφύσει sua liberari queunt: Securitas parentum si accedat, & nutrices nimis mature pedibus incedere & inniti jubeant infantes, jam huic malo aperta porta; In pueris & adolescentibus sæpe eadem separatio capitis ossis femoris ab ossis cervice occurrit, & communiter habetur pro luxatione; magno cum ægrorum detrimento διαγνώσεως error felicem impedit curationem, In utroque quidem casu extensio necessaria est, sed tamen conducibilius est rem exacte tenere, & judicio comprehendere. *Rolfinccius Dissertat. Anat. lib.* 2. *cap.* 49.

Convulsio.

XXXVII. Ne quis miretur me in teneris Infantibus venæ sectionem instituendam suadere, cum sanguis, quantum ego hactenus potuerim observare, haud minus tuto ex eorum venis quam ex adultorum extrahatur: Et profecto ita est illa necessaria,

ut

ut quibusdam symptomatibus, quæ infantibus accidere solent omissa S. M. certo mederi non valeamus: E.g. quo pacto Puerorum *Dentientium convulsionibus*, quæ nono decimoque mense superveniunt (cum gingivarum intumescentia doloreque, à quibus comprimuntur nervi & irritantur, unde etiam paroxysmi isti nascuntur) sine venæ sectione opem feremus quæ sola in dicto affectu specificis quibuscunque, vel decantatissimis, quæ hactenus innotuere, longe est anteferenda: quorum nonnulla adventitio calore nocent etiam, & dum occulta aliqua qualitate morbo adversari creduntur, manifesto calore eidem militant, atque ægrum ad plures deducunt. *Sydenham Observ. in Acut. p.* 278.

XXXVIII. In Pueris ac infantibus *Affectiones Spasmodicas* aut imminentes præcavere, aut aut jamjam exorsas curare incumbit, Nam si ejusdem parentis nati priores Convulsionibus obnoxii fuerint, malum illud cæteris postnatis tempestivo remediorum usu præveniri debet: In hunc finem solenne est fœtui recens edito medicamentum aliquod antispasmodes ori ingerere, nonnulli guttas quasdam mellis purissimi, alii cochleare vini Canarini, sacchаro imbuti; alii cochleare olei amygd. dulc. recentis exhibent; alii olei succini guttam j. aut aquæ epilepticæ semi cochleare: Quidam die tertio aut quarto post partum excitant fontanellam in nucha, dein, si vultus sit floridi, parum sanguinis ad ℥iß. vel ij. à venis jugularibus hirudinum suctu exhauriunt, cavendo ne inter dormiendum sanguis copiose nimis effluat: Tempora & cervix blande fricentur tali Linimento ℞. *Olei nuc. mosch. expr.* ʒij. *Capivii* ʒiij. *succin.* ℈j. periaptum ex *ungula Alces & rad. pæon.* appendatur: Nutrici medicamenta antispasmodica quotidie exhibeantur. *Willis de morbis convuls. cap.* 4.

XXXIX. Quod si Infans quispiam *Convulsionibus* actu afficitur, quia Fontanella minus & tardius operatur, Vesicatorium in nucha, aut pone utramque aurem applicari expedit, & nisi temperamentum frigidius obstat, sanguis hirudinum suctu venis Iugularibus extrahatur: Linimenta circa tempora, nares & cervicem, Item plantis pedum Emplastra admoveantur: Enemata quæ copiose alvum subducant quotidie injiciantur: Sexta aut octava quaque hora specifica remedia intus sumantur. *Vnizerus* valde commendat fel catelli lactantis, nempe ut totus succus cysti fellea exemtus cum pauxillo aquæ florum Tiliæ propinetur: Nuper mihi retulit Medicus eruditus se novisse plures hoc remedio curatos. *Idem.*

XL. Cum ob *Dentitionem* difficilem *motus Convulsivi* eveniunt, symptoma hoc quemadmodum secundarium & minus periculosum existit, ita in Therapeja non semper primam aut præcipuam exigit medendi operam, sed nonnunquam de dolore sedando, & intemperie febrili summovenda potius solliciti sumus: Quare & patiens & nutrix victu tenui & refrigerante uti debent, Dentibus erupturis gingivarum aut frictione aut sectione exitus patefiat; quin & partibus istis inhumefactis & dolentibus Anodyna applicentur; Enemata & *sanguinis detractio* non raro hic locum habent. *Idem.*

XLI. Somnum conciliare, & sanguis ferociam attemperare decet: Interim remedia Antispasmodica usurpentur, verum temperatiora, & quæ sanguinem & humores minus exagitant: *Vesicantia*, quia serum in caput nimis suffundi aptum evacuant, sæpe juvamen conferunt: *Idem.*

XLIII. Quando Pueri nec statim à Partu, neque ob dentes erupturos, sed propter alias occasiones & accidentia motibus convulsivis tentantur, talis affectionis causa ut plurimum vel *in capite*, vel alicubi circa coctionis viscera subsistit: Quando prioris suspicio habetur (uti liquere solet à signis quæ colluviem serosam intra ἐγκέφαλον nimis congestam arguunt) remedia superius citata in paulo majori dozi exhiberi debent: Insuper in istis qui catharsin bene ferunt, interdum vomitus & levis Purgatio instituantur: *Vinum & oxymel scylliticum*, item *Mercurius dulcis Rhabarb. & resina Ialap.* insignis sunt usus. *Idem.*

XLIII. Quoties Affectionis spasmodicæ causa in *visceribus* subesse videtur, aut *Lumbrici*, aut acres humores ventris tormina cientes in vitio deprehenduntur: Contra Lumbricos purgatio ex *Rhabarbaro*, aut *Mercurio dulci*, addita *resina Ialapæ* instituitur: Olim puero convulsionibus mire afflicto, ut jamjam moribundus videretur, dozin *Mercurii dulcis* cum *resina Ialapæ* exhibui: cum alvi dejectionibus, quas quatuor habuit, lumbricos duodecim excrevit, & derepente convaluit. *Idem.*

XLIV. Si *motus Convulsivos à ventriculi & Intestinorum* irritatione per *acres humores* facta procedere suspicamur, lenis catharsis aut vomitu, aut secessu, aut successive utroque institui debet: In hunc finem blanda Emetica ex vino scyllitico, aut sale vitrioli propinentur; Si quando scilicet laborantes vomendi nixa sponte tentantur: Sin evacuatio potius κάτω tentanda videbitur, *Rhabarbari infusio*, aut *Pulvis*, *syrupus* de cichor. cum rheo, aut *Rosar.* cum *agarico* propinari debent: Et non raro hisce remediis, tempestive adhibitis, affectionem convulsivam in pueris sanatam vidi: Porro in hoc casu Enemata sint crebri usus: cæterum non omittantur medicamenta externa, Fotus, Linimenta, aut Emplastra abdomini applicanda. *Idem.*

Dentitio.

XLV. *Eruptioni dentium* confert *cerebrum Leporinum*, teste experientia, frigiditate enim calorem gingivarum temperat, ac adstrictione partes eas roborat: fortè etiam specifica proprietate id peragit: verum dubitari potest quod hic potius vis attenuandi calida quàm adstrictoria frigida requiratur, vtpote cum dentium egressus juvari debeat iisdem? Resp. temperatè frigida, modiceque adstringentia naturam roborare, quò calor hoc modo temperiem nactus commodius operationem suam perficere possit. *Horstius Ibid. qu.* 1. *ad aph.* 25.

XLV. a *Strobelbergerus lib. de Dentium Podagra*, Dentitionem aliquam notham proponit, Cum tumores quidam in gingivarum posteriori parte in acumen protuberant, unde Infantes in lactis tractu aliqualiter impediti, suctum sonorum ac sibilantem reddunt: Hujus spuriæ Dentitionis certior erit Medicus, si infantem ad posticam aurium partem digito compresserit, statim enim ille ob doloris magnitudinem ejulabit: Hoc malum periculo sæpe non caret, cui profligando imprimis conducit externam aurium regionem, præsertim posticam, axungia leporis frequenter inungere, & gingivas oleo amygdalarum dulcium sæpius demulcere.

XLVI. Non raro fit vt omnia remedia, pro-

per gingivarum ex duritie contumaciam, aut naturæ puerilis infirmitatem, nihil proficiant: Itaque in tali casu, antequam lethalia symptomata superveniant, suaserim Chirurgo vt scalpello gingivas, quà se tumore produnt dentes, aperiat, rupta sic, & illis aperta vi & ferro via, vnaque tensione gingivarum leni hæmorrhagia citata: cujus ego remedii periculum secundo & optato successu ipse feci in aliquot ex meis liberis: Id satius & expeditius etiam quàm quarundam nutricum, naturæ solo instituto edoctarum more, unguibus & scalptu gingivas pueriles laniare & atterere: Duci Nivernensi mortuus est nuper octimestris puer, mortis causam cum anxiè vnà cum Medicis qui illi ægro adfuerant exquireremus, non aliam invenimus quàm gingivarum ex duritie contumaciam majorem quàm quæ ætati illi conveniret, sic enim prorumpere & viam sibi moliri dentes ipsi per se non potuerant: cujus sententiæ id extitit argumentum, quod rescissis scalpello gingivis, dentes omnes velut in procinctu ad egressum apparuerunt, si tantum illi hoc remedium & auxilium non defuisset. *Pareus l. 23. c. 67.*

XLVII. Puellum trium circiter annorum ex longo & desperato *alvi fluore*, modo dysenterico, modo lienterico, curandum habui, cui multa tam interna quam externa adhibui sed frustra: Tandem cum parum spei superesset, & mater de novo peperisset, suasi vt puellam recens natam nutrici alicui committeret, & puellum triennem, à longo morbo confectum, denuo lactaret: Paruit consilio, resque tam feliciter successit, vt paulatim constricta alvus, viresque ita recuperatæ, vt nunc vividus omnino & robustus sit. *Hildanus Tr. C. de Dysenteria cap. 7.*

XLVII. a. *Fluit* aliquando in pueris *venter* ex Lactis corruptione, quæ degenerat in porraceum seu viridem colorem: In qua fluxus forte licet dubitari possit an compescenda sit, quia videtur eo colore affecta qui toto genere censetur p. n. in pueris tamen non ita conjectandum venit, siquidem viridis ille color non prodit ex colore assante, qui pernitiosam semper præstat significationem, sed ex lactis facilitate & tenuitate, ac biliosi seri admistione: quo fit vt compescendus non sit, sed roborato ventre in melius mutare curandum erit, sua enim sponte melius sanescunt: *Mercatus de morb. infant. Curat. lib. 2. cap. 11.* Quia aliquando *acida excrementa, viridia*, citra grumescentiam, aut cum ea solent apparere, considerandum *quanam ratione talia in pueris* (alioqui sanis) *appareant & acorem referant*? cum certum sit viriditatem in his non proficisci ab vstione, sicut in affectionibus jecoris & venarum inflammatoriis: Ego audeo asserere virorem illum à frigiditate quidem fieri, cæterum non solum ex frigida materia, neque à sola frigiditate, sed ab his omnibus, nimirum à calore & frigore, à biliosa & pituitosa materia: plerunque enim hujusmodi excrementa apparent in his pueris qui calido sunt jecore, & bilis plus generante, & ventriculo frigido ac incrudante & acorem efficiente in excrementis: quia certissimum est neque bilem posse solam in pueris virorem efficere, neque acorem, & ob id jecoris calore fit bilis; neque à sola pituita & lacte crudo, sed ab vtrisque simul, admista nimirum bile cum lacte in ventrem euntibus; calore ventris ex albo lacte, & flava bile, per actionem caloris naturalis ventris, fit ex inepta materia ad chylum corruptio illa dictorum excrementorum, qua corruptione degenerat excrementum in viridem colorem &c. *Idem cap. 2.* Dictam alvi dejectionem viridescentem deducit *Franc. Sylvius Append. tract. 1. cap. 3.* à Bile ab acido acri corrupta, & in virorem deducta, quales mutationum colores haud ignotæ sunt Tinctoribus: *Acido* autem viridem colorem deberi patet, *ait*, partim ex odore acido, semper ipsius comite; partim ex bilis mutatione in colorem viridem à quibusdam Acidis facta: Illud autem Acidum statuit in succo Pancreatico acidiore, partim ex prava matris diæta contracto, partim nutricis, Curationem ponit in Acidi correctione & temperatione: *Vide plura loco cit.*

Dorsi vertebrarum Quassatio.

XLVIII. *Galenus* 3. de Artic. text. 2. quatuor enumerat *vertebrarum dorsi luxationes*; inter has σεισμὸν, i. e. quassationem, cum compages dimovetur iis in sede manentibus: malum huic cognatum est quod Germani *das Webethun* dicunt: Eo affecti de dolore dorsi & circa ventriculum queruntur, appetitus dejicitur, nonnulli vomunt, caput dolet, calor febrilis corripit, imo febris satis sæpe magna ob symptomata malignarum æmula: Oneris gravis gestationi malum imputatur, & inordinato spinæ dorsi motui: Curandi rationem hanc habent, Candelam ceream accensam vmbilico infantium applicant, & ollulam imponunt, eamque instar cucurbitæ affigunt, & adhærere permittunt donec sponte decidat. *Sennertus Pract. lib. 2. p. 2. cap. 21.*

Epilepsia, *vide supra Convulsio.*

XLIX. *a* Infantes plerique multo meconio bilioso, quod omnibus recens natis solenne, abundant, quod à me studiose expurgari solet, alias insequens nutrimentum corrumpitur, lac coagulatur, vnde tormina, & ob exhalantes malignos vapores oritur Epilepsia: hoc excrementum connatum si robore naturæ vel medicamentis rite expurgetur, infantes præservantur: sin minus, epilepsia vel vexantur vel enecantur: Vtor syr. rosat. mosch. vel elect. de manna: *Car. Rayger. miscell. cur. ann. 6. 7. p. 696.* Epilepsia infantes correptos vidi cum alvi torminibus & dejectione fæcum viridium: hos juvit, non vsus pulverum antepilept. non occipitis inustio, sed primas vias detergentium medic. mellis ros. solut. cum syr. de cichor. mistis guttis spir. vitrioli, donec corrupta minera sit exhausta.

L. *Ad Epilepsiam* infantium Itali urunt occiput & fonticulum in eo efficiunt ad humoris vacuationem: Probatur id *Celso* l. 3. c. 23. & *Rondeletio*, quod in Idiopathica prodesse potest, minus in sympathica: Alii, vt *Sennertus*, improbant, ob dolores in mollissimis infantium corporibus, quæ ideo nec purgationem nec v. s. commodè ferunt: Verum non par est ratio: nam cathartica in viscera vires suas exercent, & ob malignitatem ac infantium facilè resolubilem substantiam nocere possunt: Caustica autem partibus externis semel tantum apponuntur, & humores noxios sensim absque magno dolore vacuant. *Primirosius de morb. Puer. p. 39.* Vidi apud Italos cauteria actualia ad suturam coronalem applicata bimulis & trimulis, ac contulisse. *Navius apud Scholtzium consult. 309.* Pro hujus morbi tam curatione quàm præservatione Medici præsentaneum invenere auxilium, Inustionem

nem occipitis, quæ sicuti est tutissima, ita etiam pituitam aggravantem sæpe manifesta cum utilitate evacuat, revellit, intercipit, derivat: hinc dicta ustio (licet eam dissuadeat *I. B. Sylvaticus* contr. 87.) tam frequens est Florentiæ, vt paucissimi reperiantur pueri qui eam non sustinuerint: abrasis igitur capillis ferramentum, occipitis cavitati respondens, ovale sç. & oblongum candescat, eoque cavitas in tenella ætate, ad præservandum, semel tantùm & leviter saltem tangatur: ad curandum verò, in ætate puerili, in ipso paroxysmo; & ubi per multos dies ulcus conservandum idem ferrum bis vel ter altius imprimatur: *Scultetus Tab. xxx. Domin. Panarolus* Pentec. 4. obs. 37. damnat eos qui ἀδιοεςῶς adhibent, non perpendentes sitnè Epilepsia per idiopathiam an consensum: quo præsidio intempestivè adhibito plurimos interfici infantes asserit, non vi morbi, allecta sçil ad partem affectam, ignis vi, materiâ, quam aliorsum, sç. ad ventrem divertere oportet: Nota non statim font. excavandum ubi semel infans passus paroxysmum; cum ob dentitionem vel variolas Epilepsia, unica saltem invasione contingat; Ferro autem candenti ustionem moliri dum paroxysmo tenentur tutò licet, cùm tunc stupidi sint absitque sensus doloris.

L. *a.* Quo saluberrimo auxilio, vt legaliter quando & quomodo utaris, sçito his pueris ex usu esse in quibus accessio aliqua Epileptica apparuit longioris durationis, & quam etiam præcessit sensibilis præparatio ad eam: secundo etiam expedit, citra expectationem accessionis, nec primæ, in his qui hæreditarium portant characterem, protinus fontanellam excavare: Id enim expostulat mali urgentia, & (ubi habitum contrahit) sævitia, nam postea difficilius curatur, & minus fontanella prodest; & etiam id postulat tenerrima substantia, quæ faciliter, vel ex una accessione habitum contrahit. *Mercatus.*

L. *b* Sed & ad rectum usum hujus auxilii, vel denegandum, considerabis quod ubi levis aliqua affectio epileptica, de cujus essentia dubitatum fuerit an sit epileptica, vel ex animi deliquio orta, non statim mox uti hoc præsidio decet, occiputque illico apetire temerarium: 1. quia si in capite nulla præfuit affectio quæ hoc præsidium postulet, solo timore incerti eventus id præstare erroneum. 2. quia Medici qui id auxilium adhibent, tenentur servare apertam per majorem vitæ partem: Ratio est, quia quod per eam eo tempore expirat & purgatur, vel est epilepticus apparatus, quem scimus 3. aut 4. annorum spatio ex toto purgari, comparato novo & simili parti capitis sanæ, quo habito fontan. occludimus securissime: At si hujus apparatus nihil fuerit in capite, evidens est solum posse purgari quod ex naturali cerebri coctione resultat; quod cum tota vita succrescat, necesse quoque erit fontanellam eodem prorsus tempore duraturam; quam si occluseris, ut certum haberi debet, posse faciliter succrescere epilepsias, apoplexias, convulsiones, paralyses &c. vel excrementa illa decumbere ad thoracem, ventriculum aut cor, ut experimento fidissimo comprobatum habemus. *Idem.*

L. *c* *Fontanella* quoque manu peritissimi artificis fiat, nam sæpe conspeximus ex indextero modo adhibendi fonticulum in occipitio, mille mala & mortem supervenisse: Nam si tentaverit Chirurgus cutem totam ferro urere, non raro conspeximus, convulsione superveniente, puerum inmaturissima morte periisse: quod si id non sequatur, majori aut profundiori aperto foramine, fluxionem concitari ad dorsum & nervosas partes, qua distorquentur pueri: Qui enim voluerit hoc securissime uti præsidio, expendat satis esse ad curationem & præservationem in pueris cutis partem urere: quippe satis est caput expurgari per venulas quæ terminantur ad extimam cutem, citra id quod per majores & profundiores aliquid effluat à capite, quo sæpissime imbecillimum redditur, & mille aliis affectionibus obnoxium: præterquam quod dum opus fuerit fontanellam occludere, id sine periculo fiet, quod non contingit cum profundius excavatur, *Idem.*

LI. In numero eorum quæ pluribus medentur symptomatibus, haberi omnino potest *semen anisi* in Epilepsia infantium: Cum enim plerique horum morbi, maxime Epilepsia, suum ducere ortum queant à pituita, flatibus, ac vermibus, magnæ videtur commendationis hoc semen, quod vi aromatica pituitam incidit, flatus discutit, & vermes sua enecat acrimonia: Non citra fructum igitur potest pulveribus infantium admisceri. *Grube de simpl. med. Facult. p.* 28.

LII. Non enim audiendi sunt qui citra discrimen pulveres commendant ex mere adstringentibus, corall. c. c. usto, oculis cancror. cranio hum. &c. quamvis hæc vi sua adstrictoria partes infantium debiles roborent, & sic multum prosint, ad mali tamen hujus causam, trigam nempe humorum ante memoratam, quibus abundant præprimis, eaque propter crebris catarrhis ac tussi expositi sunt infantes, oportet respiciamus. Quibus ita se habentibus pulvere sequenti utor, cujus usum non semel mihi expertus sum, dando grana aliquot pro ratione ætatis. ℞. c. c. usti ℈jß. pulv. rad. pęon. ireos flor. sem. anis. ana. ℈ß. vngul. alceę præpar. gr. iv. lap. bezoar. orient. gr. iij. magist. cran. hum. ocul. cancr. ana. gr. j. sacch. parum misce *Idem.*

Febres.

LIII. Mense Iulio, Augusto, & Septembri magnus infantium numerus moritur lactantium, quos mulierculæ vermibus laborare asserunt: Ego vero assevero mortem provenire ab acriusculo nutricum lacte quo inflammatur ventriculus, nam frigus extremorum adest, sitis inexplebilis, anxietas ingens, nausea, vomitus, diarrhœa; quare vena secanda: post regioni ventriculi admove cataplasma ex farina hordei cocta in lacte caprillo, addito succo solani & oleo rosaceo: nutrix mutanda, & mucilago semin. psyllii cum saccharo rosat. exhibenda: juscula pullorum alterata portulaca, acetosa, lactuca: item animalium per dorsum divisorum admotione calor foras alliciendus. *Pet. Pachequus obs. 56. Riverio communicata.*

LIII. a *An sanguis mittendus in Infantibus Acuta febre laborantibus*? Ad solutionem prius inquirendum, An morbus qui succrescit ex his sit qui s. m. expostulant, an secus? Nam si sors id tulerit inquires, priusquam auxiliares manus adhibeas, an puerulis simul cum copioso sanguine intra vasa, aliquid crudum insit in ventre & intestinis, ut plerumque contingit: quinimo sæpe pueri robusti & pleni in has febres incidunt, principio habito à cruditate succensa, aut vagante in ventre: In quo statu duo considerabis 1. an natura, conditio, signa

febris attestentur, vel monstrent aliquomodo morbum terminandum in variolas aut morbillos: quo tempore, etiamsi præsint cruditates, si tussiant, si catarrho premantur, citra cunctationem sanguinem detrahes: nam evidentissimum est cruditates illas, catarrhum & tussim, ex conditione horum malorum potius prodire quam quod cruditates ipsas generent aut foveant: Quinimo scito, si deceptus his cruditatibus purgaveris, maximum inde sequuturum damnum: Idem præceptum servabis in angina, & in quovis affectu inducias non concedente: Verum si citra suspectionem variol. aut morbill. febris cruditatibus adjuncta fuerit, proculdubio principium curationis auspicari oportet ab evacuatione earum, quando urgentia febris sanguinis detractionem non plurimum differre, aut expectare donec coquantur permiserit: quinimo vel clysmatis, vel levi aliquo purgante cruditates depones, mox sanguinem mittere curabis, prout permiserint vires, ætas & cætera quæ metiri solent sanguinis detractionem. *Mercatus de morb. Puer. lib. 2. cap. 15.*

LIII. b. Quo in opere exequendo, Dubium *an liceat protinus venam aperire in quavis ætate; an sufficiat crura, brachia scarificare?* Apud veteres dubitatum nusquam fuit An liceret Pueros scarificare, aut venam scindere, *sed an in eis hoc aut alio modo liceat sanguinem mittere?* Si quidem apertissimè consuluerunt cavendos esse pueros à quavis sanguinis detractione: Qui vero temeritate, ex ignorantia naturæ & modi substantiæ puerorum orta, audacter venam tundere jubent, interpretantur horum virorum decretum de copiosa quantitate: At certum est illos non certare de auxilii quantitate, sed de ejus natura, noverant enim metiri quantitatem: Interdicunt ergo auxilii genus, quia id pueri non possunt ex innata substantiæ tenuitate & virium imbecillitate perferre: At his crudele videtur cutem tot scissuris perforare, & mitius censent venam scindere: At certissimum est nec scarificationem esse adeo crudele opus, nec venec scarificationem esse adeo crudele opus, nec venam scindere prorsus secutum: quippe ex scarificatione neque interim dum fit, neque postea, ullum sequitur vel sequi potest incommodum, si ea leuissima sit & superficiaria, unde non majus damnum infertur quam ex frictione aut scalpellatione vngulis facta: At venam in illis scindere, præterquam quod alienum ab ipsis est præsidium, in ipsa venæ sectione, cum ipsi non quiescant, non raro aut nervus pungitur, aut arteria scinditur, aut plusquam decet vena scinditur, aut minus, ita ut sanguis summopere percolatus exeat; aut si plus justo aperiatur, copiosum fiat spirituum dispendium, quo longe majus fit damnum ex impotentia contractum quam beneficium ex sanguine misso: Sed quis non considerat nec possibile esse in Pueris ita venam scissam custodire quin aliquando inter dormiendum sanguis prosiliat, & vel puerum interficiat, vel ad minus imbecillum relinquat? Sed præterea constat Infantes omnes vasa semper habere crudo sanguine plena, ut probant voracitas, exercitii defectus, & urinarum impensa cruditas: At omnibus sapientibus statutum est sanguinem non esse crudo committendum: Et quod majoris est momenti, ex conditione tertiæ regionis corporis, expostulatur & circumscribitur, ubi opus est sanguinem mittere, id debere esse scarificata carne, & non aliter; Ratio est, quia in prædictis tertiæ regionis partibus carnosis sanguis jam proximus est alimentosæ naturæ & conditionis, vt ostendit vividus color & rubicundus, ac externus calor; quo fit ut citius & tutius subveniamus per scarificationem quam venam scissam; licet ploratus major sit & excandescentia per scarificationem, sed sæpe ex usu est ploratus ille, & calor eo contractus ad coctiones crudorum: Quare statuendum toto tempore lactationis, si sanguis extrahendus sit, solum per scarificationem extrahendum esse, non aliter, idque maxime usque ad tertium annum: ac si ante hunc ablactatus fuerit, raro venam scindes, nisi puer ex his sit quos robustos depinxit *Celsus*, aut affectio sit vel angina, vel pleuritis, aut alius ex periculosissimis &c. *Idem.*

Vtrumque incommodum, molestiæ scil. à dolorificis scarificationibus, & virium dispendii per venam sectam, declinari videtur per hirudinum admotionem: Sed nec periculo carent, nam præterquam quod sanguinem arteriosum potius quam venosum trahunt, ex *Wallæi* sententia in sua med. methodo, difficillimum est illum compescere, adeo vt Medici qui sanguinem per illas minuendum præcipiunt, semper minorem quantitatem detrahi jubeant, quia scil. illis invitis nimius sæpe profunditur: Id expertus sum in filio meo natu majore, cui cum annum quartum agenti, & febre ardente prehenso, hirudines tres flexuræ brachii mane admoveri curassem: represso ut videbatur sanguine, noctu vi viam sibi fecit, eaque copia exiliit vt illi omnino immersus esset, tanto virium detrimento, ut morti vicinum crederem; vixque repressus est mixtura ex ovi albumine & fabrili rubrica, quam obviam forte ea die inter deambulandum nactus eram: Sed malum, Deo juvante, in bonum cessit, postridie enim febris omnino expers fuit, Pallor autem vultum ad aliquot dies foedavit.

LIV. Si febris *Lenta ab obstructionibus* oriatur, nil melius, juxta *Montanum* cons. 10. infusione Rhabarbari in aqua endiviæ: Nunquam vidi, ait, febrem ex obstructione hoc remedio non esse sublatam, si modo pertinaciter in ejus usu quis perseveraverit: Iam communi in usu est Bocherum rhei, quod fit ejus ℥ß. vel j. crassè tritam, & nodulo inclusam infundendo in aq. fontis ℔ij. vel iij. frigide per diem integrum: continuandus usus per mensem aut amplius pro morbi contumacia.

LV. Infantibus lactantibus spiritum sulphuris, vitrioli & similes, in febribus vel aliis affectibus, ne offeramus, quemadmodum hos in Practicorum libris hinc inde commendari videmus, cum illorum vsu lac in ventriculo coaguletur, *Frid. Hofmannus m.m.l.1.cap.xii.*

LVI. Puella annorum xij. *febre continua* laboravit cum alvi fluxu molestissimo &c. *Vide reliqua lib. 6. Tit. de febre verminosa. p. 296.*

Hernia.

LVII. Colligitur interdum aqua inter tunicam erythoridem vel exterius inter ipsam & adjacentes tunicas, collisis scil. aut fractis vasis in puerperio: unde sanguis subinde alimenti ratione defluens, in aquosam serosamque substantiam mutatur; quæ tandem discutitur ob ætatem, ad sicciorem & robustiorem naturam transmutatam; Id quod sumus experti in *Adriano* nostro, quem cum Enterocele laborare non sine tristitia putaremus, ætatis progressu, multis non ita sperantibus, liberatum videmus, *Adr. Alemannus comm. in Hippocr. de A. A. & Loc. pag. 72.*

LVIII. Advertendum licet *Herniæ*, sive tumoris Scroti, facilis sit curatio, tamen non esse inveterandum malum, nec etiam facilè permittendum, quod facere amant isti Chirurgi, ut Testes auferantur; quia præterquam quod ablati testes generationi incommodant, dicit *Avenzoar*. perdere etiam intellectum, ut castrati homines sapientissimi pene dimidium intellectus habeant. *Mercurialis lib.* 1. *cap.* 8.

LVIII. *a* Vnum differentiæ solum in his Rupturis proprium & peculiare existit præsidium, quod sive in inguinibus, sive in scroto sit tumor, si omenti sit aut intestini, raro expostulet purgantia medicamenta, (bene tamen cum varicosus, aquosus aut carnosus existit) aut sanguinis detractionem, sed satis solent esse alia auxilia. *Mercatus.*

LVIII. *b* Aliud habent peculiarius *Omenti tumores*, quod si præsidia ordinaria non prosint, antequam malum ad vetustatem properet, oportet Chirurgi periti in hac re manibus committere, & nova apertione facta antiquam conjungere, consolidare & unire, sive id fiat extractione testiculi sive secus. *Idem.*

Hydrocephalus.

LIX. In *Hydrocephalo* si aqua copiosa sit extra cranium collecta, vanus solet esse usus remediorum externorum & internorum; quia sicut Interna remedia valentia non conveniunt in hac ætate, sic vel mediocria vel exigua nihil proficiunt, idem quoque est de Externis: Quapropter nulla alia superest spes nisi in sensibili humoris aquosi evacuatione: Fit autem hæc evacuatio per Chirurgiam, i. e. per sectionem, in qua peraganda illud imprimis observandum quod *Aëtius* & *Paulus* docent, scil. vt si tumor magnum apicem habeat una sectione apex secetur: quod si major sit, non una sectione, sed duabus atque tribus pertundendum est caput: *Mercurialis.*

LX. Observari quoque debet ut semper fiat sectio in parte decliviore, eo quia facilius multo & promptius evacuatio fiat vbi aqua locos declives habet per quos labatur. *Idem.*

LXI. Facta sectione ne semel, sed paulatim vacuetur aqua; quod si in hydrope ventris id faciendum est, multo magis in hydrope capitis debet fieri, quod sedes est spirituum animalium. *Idem.*

LXII. Illud advertendum est quod *Aëtius* monet, si pueri sint robustiores medicamenta esse arcte deligenda; sed si sint teneriores & debiliores, sat esse leviter locum pertusum tegere molli lana, aut pileo mollissimo & levissimo, & hoc modo intelligendus est sermo de ligatura apud *Avicennam. Idem.*

LXIII. Contingit interdum vt educta aqua, & curato ipso vulnere, tamen caro supercrescere non possit, quod quia contingit aliquo ossis vitio, ideo blandissime os ipsum est radendum, vt scil. parte vitiosa sublata facilius caro supercrescere possit. *Idem.*

LXIV. Si Aqua fuerit collecta intra cutem & musculos temporales, aut inter musculos & cutem, medicamenta nihil prosunt, pertundere enim musculos temporales est lethale: quare *Aëtius* ex sententia *Leonidæ* monet tantisper expectandum esse donec aqua subter musculos existens ad latera restagnet, quo tempore in ipsis lateribus musculorum faciendas esse ait sectiones, intactis tamen musculis, atque deinde manubrio cultelli segregandas esse partes illas ab osse, vel à cute, atque paulatim aquam vacuandam. *Idem.*

LXV. *Celsus* lib. 4. cap. 2. aliam curationem videtur instituisse, vbi scribit primum vsque ad cutem tondendum esse caput, deinde apponendum aliquod medicamentum causticum, illudque retinendum quoad locus vlceretur; quod si hoc vlcus parum prosit, inquit tum scalpello esse vtendum: Quem sectati plerique Chirurgi, satius esse ducunt curare hydrocephalum medicamentis causticis, atque non vnum sed plura vlcera capiti inurenda; Eo quod si sectio periculosa est in hydrope ventris, multo est periculosior in hydrope cerebri: Et *Gul. Placentinus*, magni nominis Chirurgus, testatur se neminem vidisse hac medicina curatum: Adde & Hippocr. 2. de morbis, antequam ad sectionem deveniat prius tentare omnia alia remedia: Sed negari non potest hanc medicationem periculosam esse ratione ætatis & affectus magnitudinis: Verum tamen alia est ratio hydropis ventris, & alia hydropis capitis; quandoquidem vbi aqua est extra cranium, potest multo facilius evacuari quam aqua in ventre existens: Præterea non video quomodo vlcerationes in capite toto pene aqueo non sint etiam periculosissimæ, quia sicut vlcera in partibus siccis facile sanescunt, sic in corporibus humidis aut nunquam, aut vix; Quapropter non sum ex iis qui abhorrent hanc medicinam à veteribus propositam: Illud verum est illam aquam esse paulatim vacuandam, neque faciendam sectionem in nuperrime natis, sed in grandiusculis, in quibus adeo periculum magnum imminet. *Idem.*

LXVI. Si sit factus tumor ab ichoribus aliorum humorum, qui tumor *Atas* ab *Avicenna* dicitur, monet ipse vt nutrix alatur rebus refrigerantibus, vt ptisana & aqua hordei; vt capiti supponatur oleum violaceum, & vt caveat omnino à balneo, Eo quod balneum aquæ calentis solet caput alioquin calidum plus calefacere. *Idem.*

LXVII. Infans recens in lucem editus *Hydrocephalo* laborabat, totum caput occupante, cum magna suturarum dilatatione; Ego sine vllo medicamento, aut alio remedio, hunc affectum curavi sola fascia *Guidonis*, in formam cucuphæ concinnata, qua totum caput obvolvebatur, duabus extremitatibus in nodos obvolutis, quæ Gallice *Capeline de Guidon* nominatur; quotidie dicta fascia renovabatur, & intra quindecim aut viginti dies Tumor evanuit. *Samuel Formius Observ.* 6.

LXVII. *a* Nonnulli *causticis* medicamentis vlcuscula movent inanantia, quam curationem puerorum capita non ferunt, licet aliis prodesse possit. Alii *vstiones* in circuitu capitis & variis ejus partibus consulunt, quod auxilii genus longe minus tolerare possunt, quia cerebri substantia tenerrima est: præterquam quod neque cito, neque probe aqua resolvetur neque expurgabitur: cum certum sit, si aqua ibi immoretur cranium alterari, quo periculosius malum efficitur: *Mercatus*: Qui sectionem à Mercuriali (§. 59.) propositam duplicem aut triplicem, improbat, quia subito aqua copiosa profunditur, quod vetitum est in hujusmodi sectionibus.

LXVII. *b* Cavebis insuper apertionem juxta musculum temporalem, donec aqua ad ejus latera decumbat, & tunc in parte distantiori caute curabis apertionem efficere, & appones supra apertio-

nem filamenta cum albo ovi & oleo omphacino. *Idem.*

LXVII. e Cavebis & in hoc casu Fontanellam in occipitio aperire, nam facile per communitatem venarum aqua prolabetur ad tendones & musculos cervicis, quo convulsiones lethales & alia mala succrescere verendum est: Satius est in robusto puero fontanellam in altero brachio aperire, vbi alia auxilia non prosunt. *Idem.*

LXVIII. Contusio in Capite infantis aliquando accidit, cujus causa oboritur insignis & eminens Tumor sanguine plenus, cui improprie *Hydrocephali* nomen competit: Generatur, aut culpa Obstetricis, caput infantis dum vtero egreditur contundentis: Aut ratione vasis cujuspiam adaperti per conatus infantis ad exitum, egresso inde sero aut parte sanguinis tenuiore: Vitium & Nutrici adscribi potest, si infans ceciderit, aut caput alliserit, aut etiam à nimia ejusdem per operimenta constrictione, quamobrem venarum & arteriarum adhuc molliorum compressio facta fuerit: Id serum & sanguis cranium inter & cutem diffunduntur, imo quandoque supra meningem crassam, quandoque supra cerebrum: Si Contusio levis fuerit ope fotuum & linimentorum discuti potest, ex *decocto rosar. flor. chamom. & meliloti*: addito litu *ex oleis rosato & hypericon.* commixtis: vel admotis Empl. *Diachalcit. & Diachylo Ireato.* Sin insignis fuerit Contusio, inanis fuerit illam per discutientia dissipandi conatus, Tumor enim scalpello aperiendus; experientia comprobante. *Guillemeau de Educatione Infantium cap.*17. Filiam habeo, nomine *Elizabetham*, annos xiij. natam, præcoci partu & fere abortivo editam, scil. xv. ante septimum mensem diebus: Quod in partu præ debilitate nullos conatus adhiberet, negotium omne in Matris enixibus & obstetricis officio situm erat; Hæc puellam per vim educens, caput adeo contudit, ut per bimestre integrum à nativitate sanguinem concretum & nigrum per os, nares, imo aures excluserit: Quicquid alimenti interea suxit, id non ex uberibus porrectum sed cochleari; Duplex fasciarum convolutio totum corpus ambiebat, vngues adhuc dum aberant: Absoluto vero tempore incrementi, quod intra vterum perficere debuit, & sugere ex uberibus cœpit & augeri; Octavo mense verba aliquot proferre, Iam præsente anno 1681. vegeta est, robusta & pene nubilis.

Imperforati.

LXIX. Fuit sententia *Albucasis* debere Obstetrices statim natos infantes accuratissime perspicere, & si foramen clausum habeant, digito blandissime, vel ferro aperire, & deinde laminam vino & oleo perfusam superponere, tum vnguentis curare, ac cannulam plumbeam immittere & retinere: Quod dico de Meatu Vrinario clauso, idem dicendum est de Ano, & primo diligenter notandum numquid possit Anus perforari citra periculum Sphincteris: quia si forte fortuna coaluerit totus musculus, atque sit facta via à natura ad ipsam vulvam, ut in puella quadam vidimus, non est tentanda perforatio, quoniam certissime musculus læderetur, & ex uno malo aliud deterius sequeretur: Sed si appareat aliqua ratione tantum pellem supra musculum esse obductam, tunc signato loco diligentissime, ferrum rotundum est immittendum, & vt in aliis hic agendum est medicamentis & cannulis. *Mercurialis lib. 1. cap. 9.*

Labiorum Fissura, Tumor.

LXX. *Fissuræ Labiorum* curatio in duobus posita est, In instauratione humidi continuativi, & in agglutinatione seu vnione partium divisarum: Sed quia neque humidum continuativum restaurari potest, neque partes vniri, nisi provideatur ne materia nova ad eas partes fluat, videtur esse maxime necessarium vt corpus parum reddatur, & pro hoc scopo adimplendo, si puer lactens sit, optimum est, nisi cutis capitis aperta sit, aliqua ratione blande aperire cum vitice, vel sinapi, deinde superponendo malvam: Nam, vt docet **Hippocr. l. de** *morbo Sac.* quoties in pueris capita manant aliquo humore ex vlcere, semper retrahitur fluxus ab aliis partibus, quæ consequenter incolumes remanent. *Mercurialis lib. 1. de morb. Puer. cap. 6.*

LXXI. Accidit sæpe in pueris, & aliis corporibus tenerioribus, vt blandiora (quæ modica adstrictione, & exsiccatione sine vlla asperitate cum lentore aliquo pollere debent) nihil prosint, Cujusmodi sunt in causa calida Oleum rosatum omphacinum, tragacanthum, succus gallæ, granatorum, adeps gallinæ antiquus, medulla vitulina &c. In causa frigida mel rosatum, tragacant. gummi Arabic. mastix &c. Accedendum ergo ad ea quæ magis siccant, sed tamen in illis cavendum est à valde siccantibus: Laudat *Aegineta* terebinthinam cum melle & adipe porcino: propositis non cōferentibus, addantur paulo magis siccantia, ut cerussæ lotæ ℥ß. vel lithargyri plus minusve: Si dolor maxime infestet, Opii tantillum cum modico lactis mulieris poterit admisceri. *Idem.*

LXXII. Filium habeo septennem, cui ex obstructionibus viscerum & abdomine tumido *Labrum superius* admodum *tumebat*, cum crusta fœdissima, vt ipsis parentibus exosus esset, Cum remedia omnia interna respueret, in interscapulio duplicem fonticulum ope lapidis caustici excitari curo; quibus sanie multa manantibus, subsedit paulo post omnino Labrum, deciditq; crusta, Anno 1680.

Linguæ frænum.

LXXIII. In *Linguæ frænuli* sectione partes vicinæ, & venarum ramuli magna adhibita cura sunt vitandi; Imo Ductus salivales in sexto nervorum pari huic vinculo tam prope adiacent, ut profunda sectione facillime lædi possint, vnde salivatio continua excitatur. *Barbette Chirurg. p. 1. c. 13.* Sæpe fit vt simul vicinæ partes lacerentur, hinc dolor & inflammatio, ita vt lac pueri sugere non possint, vnde fiunt morosi, extenuantur & debilitantur. Imprimis autem explorandum si ancyloglossus operatione hac indigeat necne, sæpe enim pueri aliam ob causam, quam vinculum linguæ, vocem articulare non possunt, In his sectio periculosa. *Hildanus cent. 3. Obs. 28.*

LXXIV. Hoc Chirurgum interim scire oportet, inter centum infantes vix vnicum reperiri qui hac Chirurgia indigeat, & istas obstetrices tam leves quam ignaras esse quæ sectionem hanc in omnibus infantibus recens natis instituunt, qua sæpius integras partes lædentes, infantes lacte, & subsequentibus accidentibus, vita privant. *Barbette Ibidem.*

LXXV. Vsus fere ubique invaluit vt *vinculum Linguæ* in pueris, statim post ortum, vel digito frangant

gant obstetrices, vel phlebotomo vulgari imprudēter indicant barbitonsores: Existimant enim, juxta opinionem etiam doctissimorum Medicorum, authoritate confirmatam, loquelam integram non futuram si integrum remaneret hoc vinculum, sed multum errant; negandum quidem non est quod vinculum Linguæ nonnunquam correctione indigeat, ausim tamen affirmare intolerabilem esse obstetricum imprimis errorem, quæ fractionem in omnibus tentant, cum sçiam quamplurimos sine hac perfectissimè loquutos, plures verò ex sanguinis profluvio statim suffocatos, & non paucos paulò post esse mortuos, ob excitatam inflammationem, quæ dolorem efficiens suctionem impedivit: Quod si igitur tale vitium in lingua suspicamur, expedit Chirurgiam vel in tempus loquutionis differre, vel petitam statim administrare juxta modum ab *Aquapendente* propositum. *Scultetus Tab.33.*

LXXVI. Puellæ Obstetrix ligamentum Linguæ unguibus more suo incidit, Successit dolor & inflammatio, quæ papillarum apprehensionem prohibuit: Parentes, existimantes quod obstetrix linguam nondum satis à vinculo liberarit, vocarunt Chirurgum, qui pari imprudentia ligamentum & vasa linguæ incidit, è quibus sanguis in asperam arteriam defluxit, & fœtum tertia die suffocavit: Extincto infante cœpit conqueri nutrix de tumoribus mammarum à lacte concreto, quorum dexter male tractatus degeneravit in cancrum exulceratum: *Puella* recens nata vinculo illo secto ob dolorem linguæ parum lactis sugere valuit: Lacte in mamma dextra concrescente, tantisper fœtum admovit papillæ sinistræ per aliquod tempus: Paulo post in filiola observavit vertebras dorsi versus dextram distortas, cui distorsioni vix emendabili ansam dedit fœtus unicæ papillæ admotus. *Scultetus Armam. Observ.30.*

Maculæ, Nævi.

LXXVII. *Maculas & Tuberbula* in utero matris contracta curari posse, neque omnino insanabilia esse quæ cum pueris nascuntur, nisi prope oculos fuerint, existimo; In excisione autem Tuberculorum & macularum diligenter prospiciendum ut omnino excidantur, neque quicquam de cute aut carne colorata remaneat, solent enim recrudescere: *Fabritius Hildanus Cent.5. Observat.46. ubi methodus nævos & tubercula delendi, cum exemplis felicis successus.*

LXXVIII. Rationem dictos Nævos abolendi per illitum sanguinis secundinæ improbat *Georgius Segerus Ephemeridum Germanicarum anno iij. Obs.198.* Virgini, ait, sinistræ manus dorsum fere totum rutilus occupavit color, à matre gravida incendium subito ortum advertente, atque ex terrore sinistram suam contrectante ei impressus: hæc ex consilio vetulæ sanguine secundinæ infectum locum obleverat, sed tantum abest ut nævum absterserit, ut potius jngentem inflammationem, cum insigni tumore ac dolore excitarit, quam Chirurgus non sine multo labore compescuit, remanente tamen nævo. *Georgius Segerus Misc. Cur. anni 167. Obs.197.*

LXXIX. Nævos maternos sectione tolli optimum, quæ facilis est si tumor filo circa radicem constringi possit, apponique parti talia quæ humores affluentes commode intercipiant aut revellant: cavendum ne arteria, aut vas aliquod majus, maxime vero nervus lædatur; nam si sine vitæ periculo nasum, aurem, oculum evelli natura permittit, cur in spuriis filiis ejusmodi non eadem facilitate utetur? Oblatus mihi infans, supra cujus oculum utrumque, perque totam frontem, exuberantiæ molles, rubræ extendebantur, Ego curam tentavi, & remotis hisce quisquiliis omnibus brevi felicitate infantē restitui: nec hæc hirundo mihi sola &c. *Ioh. Petrus Willius Actorum Danic. anni 74. obs.85.*

Obstructiones.

LXXIX. *b* An in omnibus Obstructionibus affectis Aperientibus necesse est præmittere *Purgantia*? quod multi Medicorum religiose admodum nulla distinctione facta observant: Cum constet ex ratione medendi, & fidissimo experimento, corpora obstructa raro medicamenta purgantia, ante aliquam obstructionum apertionem sine discrimine admittere, quippe iisdem longè magis ad obstructam partem commotos humores trahunt, quo magis laborantes læduntur, quia partes sic affectæ nequeunt eos recipere, neque permittunt permeare, quod grauissimum solet esse; præterquam quod aut frequentissimè purgantia pharmaca evomunt, aut nihil purgant, aut molestè ferunt, ac nonnunquam in ictericum affectum commigrant, Statuendum igitur in iis qui grandioris sunt ætatis, utile & necessarium fore purgare, quia plerumque ex pravo vitæ instituto recrementa præsunt, quæ nisi ante aperientium exhibitionem purgaveris, longe magis lædes: Voraces enim sunt omnes qui obstructiones patiuntur, maxime grandiores, fœminæ: Insuper ea corpora purgabis, in quibus propter obstructiones succi non distribuuntur, redundant, & in viis ductuum vagātur, cujus naturæ hi succi sunt; in quibus omnibus, prudenter tamen, curandum est purgare his quæ postulaverit regio in qua supervacui illi humores præfuerint, & quæ expostulauerit humorum idea, dummodo medicamētum non sit ex his quæ à longe humores alliciunt, quia erroneum est, neque copiosa quantitate exhibitum, quia protinus per vomitum erumpit; illud verò magis ad obstructas partes attrahet; quæ cum obstructæ sint, succos illos capere non possunt, & verendum est ne corpus magis turbetur, ac deterius se habeat: cæterùm in pueris & puellis, & in reliquis omnibus qui abstinent à pravis & copiosis eduliis, non semper necessum erit corpus purgare, quinimo vel præmissis cruditatum vomitibus, vel injectis clysmatis, aut exhibitis serapiis modice extergentibus, aut concoquentibus, libere possumus deobstruentia medicamenta porrigere, eo maxime cum preteriit aliquibus ante diebus parca & legalis victus & potus institutio, præsertim cum deobstruens chalybem receperit; nam id auxiliū solum in partibus ubi recipitur suas vires exerit & operatur non in distantibus ut reliqua deobstruentia, quæ ad urinæ instrumenta, & uterum usque permeant, nam illud ad ventrem descendere conatur, & vias illas abstergit, licet vi sulphurea reliquis sine damno vires suas communicet: Verum si in prima regione plurima abundaverint excrementa, aut aliter usu venerit, vel placuerit vulgo satisfacere, leviter facito, aut per vices, interim dum uteris deobstruente quarto aut quinto quoque die: Namque omnes indifferenter purgare ante deobstruentium pharmacorum usum, aut nullum purgare, erroneum est: *Mercatus de morb. Infant. l.2. cap.6.*

§. 79. *c.* An licet in omnibus ante usum aperientium sanguinem mittere, an in nullo, vel in aliquibus? Ea in re statuendum est in his qui maturiori

ſunt ætate, & aliqua ſanguinis vacuatio conſueta diminute exeat, aut ſuppreſſa fuerit, aut febre tentantur moleſta, vel conſuetis exercitiis non utuntur, ſignum aliquo modo reluceat ſanguinis abundantis, aut caloris viſcerum, moderatam ſanguinis detractionem oportebit inſtituere; non quidem quæ vires infirmet, ſed quantum par ſit ut locum præſtent vaſa medicamentis aperientibus, caventes ſemper ne corpus malo habitu aut cachectico ſit infectum aut inſinuatum: Namque aliter corpora ſic affecta exercitio committere grave eſt & ſuſpectum: At in pueris & puellis, ut qui frequentius vitioſis ſuccis, & longe frequentius crudioribus abundant, raro aut nunquam ſanguis mittendus eſt, tum quia ſic affecti non habent robuſtas vires, tum etiam quæ humorum ſors ceſſura non eſt niſi purgationi, qui nimo ſanguinis detractione longe deteriore & crudiores redduntur, præter id quod vires amplius infirmentur, eoque maxime quo pueri fuerint albidiores; molles carnium, oculis tumentibus, aut principium ſortiantur mali habitus, aut excarnes & qui diminute nutriantur: Cum hoc profecto pueri qui boni ſunt habitus, cum pulſuum conſtantia, non animi dejecti, non vomituriunt, au nauſeabundi ſunt, neque alvum habent ſolutam, non renuerem, maxime ſi febris adfuerit, crura aut brachia ſcarificare: renuerem tamen ex vena ſanguinem fundere, niſi ultra quintum annum fuerit puerulus, idque tunc parce, aut ſupplere indigentiam hujus auxilii parciori victus inſtitutione. *Idem.*

LXXIX. *d.* Quod ſi neque opus fuerit, aut libuerit ſanguinem mittere, dubium qua via liceat corpus præparare quo ſecurius poſſimus aperentia pharmaca porrigere: In qua hæſitatione ſcito ſatis eſſe his qui ventre ſunt frigido, crudis abundant, mellis roſacei ſeptem aut octo diebus, ante uſum prædictorum pharmacorum, modicum præbere, maxime ſi addideris aliquod decocti cinnamomi, ſaſafraſæ aut fœniculi, cum hauſtu aliquæ calidiſſimæ, aut ejuſdem decocti &c. In quibus omnibus commendare ſoleo eiſdem diebus ſummo mane exe rcicium: Et majoris uſus exiſtunt fomenta, quæ tertio quoque die ventri & obſtructis viſceribus adhibeantur, ex decocto capparorum, abſynthii, epithymi, chamæmeli &c. Si jecur male habuerit, ſatis erit ad corporis præparationem uſus ſyrupi cichorii, de duabus radicibus cum aceto, cum aqua graminis & ſonchis, aut ſcorcioneræ; nec diſplicebit ſi addideris aquæ rhabarbarbari unciam, quo aliquod abſtergatur, & non moveatur ad vacuationem electivam: Sin ſplenem ſtudueris deobſtruere, conveniet porrigere ſerapium lupulorum, eupatorii & de byzantiis, & borraginis cum aqua myricæ: ac ſic affectis non improbo aliquod purgatorium admiſcere, quale eſt decoctum pulegii ad ℥ i; vel infuſionem ʒ ij pulpæ ſeminis carthami in ligatura: quibus maxime quoque fomenta regioni ſplenis adhibita conferunt. *Idem.*

LXXV. *e.* Corpore præparato, in controverſiam, & longe majorem vertere licet? *An ſemper & ubique expediat obſtructa corpora medicamentis quæ chalybem recipiant aperire? an ſufficiat in aliquibus uti his quæ antiquitas huic miniſterio commendavit?* In qua re ego quidem ſentio in his qui vehementi exercitio uti nequeunt ob aliquod impedimentum, ſatis eſſe, & multis experimentis confirmari, medicamenta quæ chalybem non recipiunt; nam in his opus eſt laborioſo exercitio, in illis vero minime: nam vis aperientium, & forma medicamenti poteſtatem habent adimplendi exercitii defectum, aut quam leviſſimum ſufficere, quo conſtat pueris & puellis hæc propria & utiliora eſſe, ac minus moleſta & ſecuriora; niſi jam conſtiterit adeo eſſe antiquatas & rebelles obſtructiones, quod illa nil videantur prodeſſe, quo tempore rei neceſſitas & urgentia cogit ad chalybeata pharmaca devenire. *Idem.*

LXXIX. *f.* Docendum autem *quibus & quomodo chalybeata medicamenta liceat præparare & præbere?* Conſulo in teneris his ætatibus, prius ſine chalybe præbere aliquod aperientium ex prædictis per aliquot dies; quod ſi non profuerint, tunc ad ea quæ ipſum recipiant rei urgentia cogit pervenire: Si ab iis ergo incipiendum, aliquibus diebus ante corpus exerceri jube, ſolo exhibito cohlleari uno mellis cum modica aqua ſuperbita: Componuntur autem chalybeata vel 1. in forma potabili, ad modum ſerapii, vel 2. ad formam opiatæ, vel 3. in forma ſolida: Serapium conficies ex chalybis ſpuma, quæ exſurgit ex decoctione limaturæ ſæpius lotæ, facta in aqua graminis, lupulorum, linguæ cervinæ) additis aquæ & ſpumæ ſuccis pomorũ cichor. & lupulorũ, & ſaccharo: vel ♃ *aquar. myricæ, gramin. lupulorum & radic. rumicis ana.* ℥iij. in his extingue chalybis limati & igniti ʒ. ß. iterum aliam limaturam ejuſdem quantitatis ad ignitionem calfacito, & in eadem aqua extingue, & ſic quinquies cum novo chalybe facito: tunc hujus aquæ ℥ i. pueris dato, & ex ea confice ſerapium cum ſucco lupulorum, borraginis & cichorii, & ℥ i. ß. præbe: *Opiata* ſic fiet. ℞ *mivæ ſcorzoneræ* ℥ *iij. ſyrup. adianti* ℥ *ij. pulv. lapidis bezoar* ℈ *j. pulver. diamarg. & triaſant. an.* ℈ *ii. m.* moneo autem opus eſſe, diebus aliquot inter mediis, *aqua rhabarbari* (quæ ſic fit.) ♃ *aquar. lupulor. gramin. adianti*; *aut cinnam.* ℔ *ii. infunde rhabarb. triti* ʒ *iij.*) modicum præbere cum ſyrupo cichor. aut ſcorcioneræ: aut cochlearia tria vel quatuor ſyrupi cichor. cum rheo; mirum enim in modum ſupervacuos humores ventris aut meſerei ad ventrem ducit; maxime ſi addideris decoctionis ſemin. carthami parum: In quorum medicamentorum uſu hanc legem ſervabis, quod puerulus aut ante ſumptionem ejus medicamenti in forma ſolida, capiat hauſtulum alicujus aquæ ex diureticis calidæ, aut ipſam ab aſſumpto ſuperbibat: Verum quod ego magis probarem, eſt deſuper parum dormire, quantum videatur ſufficere ad liquationem medicamenti, & mox exercitio utatur. *Idem.* Omnibus intentionibus ſatisfaciet *ſpecificum Intatrophum*, Scaphuſionis medicis uſitatum, ♃, *ſacch. cand. albi* ℥ *ii. ſalis volatilis fuligin.* ℥ *ß. rad. ireos flor.* ʒ *ii. rad aronis præp. diaphoret. Iovial. diaphoret. mart. ocub. præp. ana.* ʒ *i. m. f. Pulvis ſubtiliſſ. ſi addas ſem. aniſ. nue moſch. vel cinnam. ana.* ʒ. ß. habebis pulv. ſuccos viſcidos incidentẽ, reſolventẽ acidos & auſteros temperantem & abſorbentem: dozis à gr. v. ad ʒ. cum ſyrupo bellíois &c. man & veſperi. *M. Th. Zuvingerus Theſ. inangum* c. 9. §. 7.

LXXIX. *g* In pueris, & maxime puellis sic affectis (*obstructiones mesenterij intelligit*) dum excarnes non sint, si non biliosæ, si jecur non habeant calidum, & siti molesta non crucientur, sed mollium sint carnium, ventrem sortiantur frigidum, nauseabundum aut vomitosum, refertum insuper cruditatibus, & obstructiones constent ex condensata, pituita, saluberrimum censeo fore *modicum vini* porrigere, nimirum quantū par fuerit calorem ad viscera revocare, crassa excrementa attenuare, coctionem crudorum juvare, quo obstructiones atq; accidentia longe melius curantur quam quovis alio auxilio, quod fidissimis experimentis atque exemplis probatum habeo: Verum si porrexeris, sat est semel in die, non quidem merum, sed aqua leviter cocta admistum. *Idem. lib.2.cap.6.*

Oris inflammatio.

LXXX. An *Oris inflammationi* convenit *mel rosatum?* Affirmatur, quia medicamenta quibus admiscetur respectu mellis vim abstergendi, & respectu rosatum vim refrigerandi adipiscuntur. Quibusdā tamen suspectus est usus 1. ob mellis qualitatem calefacientem & igneam. 2. quod prompte in bilem vertatur. 3. quod pituitosis affectibus potius conveniat: Respondeo ad 1. calefacientem mellis qualitatem per rosas temperari, ob quas cum refrigeratione detergendi vim acquirit: unde etiam 2. in bilem non tam facile convertitur ac si solum esset. Imo 3. phlegmatis affluxus hic jungitur. *Gr. Horstius observ. lib.6. Qu.3.*

Pavores.

LXXXI. An *Pavoribus* Absinthium convenit? Affirmatur ea ratione qua succus, saccharo temperatus, antecedenti causæ, nimirum corruptioni ciborum in ventriculo competit: Nec obstat quod absynthium caput gravare dicatur, quod calefaciendo exhalationes augere queat, quod somnum ante tempus hoc maxime noxium inducat: Etenim primam noxam corrigit additio sacchari, dum in syrupum præparatur: unde 2. justo modo & tempore usurpatum altera quoque noxa non timenda, 3. Nec somnus intempestivus hic verendus, ut pote cujus causam corrigit. *Gr. Horstius lib.6. Observat. Qu.8.*

Respiratio læsa.

LXXXII. *Asthmati* Puerorum an *Syrupus de hispidula* conducit? Videtur noxius, eo quod illa planta vim adstrictoriam habeat, cum tamen aperiendum & attenuandum esse videatur, 2. viscidam materiam nec præparare nec incidere possit. At vero quod Syrupus hic maxime faciat ad pectorales affectus experientia confirmat: Responde ad instantias, & 1. quod vis adstrictoria per alia temperatur, ita ut eo melius Pulmonum corroborationi succurrat. 2. digestione per corroborationem visceris viscidam materiam præparet. *Greg. Horstius lib.6. Observat. Quæst.4.*

Scabies.

LXXXIII, Caveant matres ne *Scabiei* in infantibus, quamcunque corporis partem occupet, nisi oculos, aures, nares & similia corrumpat, manus medicas adhibeant: Filius meus primogenitus ad 7. usque annum nulla unquam pustulā corpus defœdatum habuit, unde sæpe prædixi subitum affectum & lethalem invaliturum: revera ischuria prehensus septimo die morbi obiit, ab insigni renum partiumque vicinarum inflammatione, quæ in gangrenam abierat: Natura scilicet per scabiem corpus à vitiosis humoribus expurgare non valens, anno 7. velut per expulsionem criticam, subitò è capite, thorace aliisque partibus in lumbos decubuerunt &c. Sæpe affectus p. n. plurimi, interni & externi, in infantibus mihi curandi occurrerunt, quibus vel natura scabiem non expulerat, vel quasi vi lacessita natura sanata fuit. A remediis ergo pius Medicus abstineat, & si fortè, necessitate, dolor scabiei in infantibus mitigandus sit, butyrum recens per se, aut aq. rosacea lotum sufficiens erit, aut cremor lactis, &c. *Hildanus de lithot. c.2.* Puerulli frequentissime, salvis cæteris artubus, *scabie* pedum manuumque, & quidem ob ἀδδηφαγίαν corripiuntur, cui si lithargyrio, mercurio vivo, lauri oleo cum tantillo sulphure, empiricorum more medeberis, à scabie quidem actutum eos vindicas, sed in præsentissimum vitæ periculum ideo conjicis, quod partim circulationem sanguinis ipsam retardes, partim quod excrementa tertiæ coctionis repellas, veluti seu in venis seu arteriis, cunces. *S. Pauli in Quadripart. Botanico.* In ea affectionis sorte parentes perpetuo quærunt & à Medicis & à mulierculis subsidium, At si quis rem maturius consideret, ex natura rei sumpto principio, reperiet nihil minus opus esse quam auxilium aliquod præstare; quippe ex adhibitis nihil magis acquirimus quam vires infantium debilitare, ut concepta recrementa sævius furiant, & forsan ad principes partes lethaliter (ut sæpissime contingit) irruant: Quare censeo curationem præsentis affectus, & providentiam internorum recrementorum Naturæ solum fore committendas, quippe ipsa solā sensim, paulatim, & securissime separabit à nutritiis substantiis vitiosa illa recrementa, & sensim etiam in ignobiles partes (videlicet in cutem proximiorem ei parti ubi magis vigent) ea vitia transmittet, Et cum jam optimi alimenti plurimum generaverit, & pravi excrementi paucissimum superfuerit, ipsa curat freditatem ad cutem transmissam exsiccare, separare & decidere cogit, subtus sana & robusta manente cute, amplius non susceptura, quia nihil superest quod discerni possit; & si quod sit, aut conterit in loco, aut sanajam cutis digerit & resolvit, ac effluere libere permittit, citra id quod moram ibidem contrahat, qua possit in scabiem commigrare ut assueverat: Qua sola prudenti patientia perplures pueros ad integram sanitatem & pulchritudinem restitutos vidimus; sicut & alios in præcipitium deductos, importunis & inutilibus præsidiis adhibitis.

LXXXIII. *a* Verum ne quis existimet, nullo modo nulloque casu huic malo subveniendum fore, expendat quod si cum recrementis aliquod etiam ex venoso genere subsit, cujus abundantia calore ac fervore & decubitu cum ipsis recrementis partes scabiosas inflammatoriis affectibus & ruboribus insigniverit, maxime si febris accesserit, tunc profecto curandum est scarificationibus brachiorum, cucurbitis scarificatis in scapulis & brachiis, aut, ob maiorem revulsionem, in cruribus ad eas allicere quod in corpore redundat: Quo facto

puerulo & nutrici præstabis quæ attemperandi vim habeant alimenta: Quod si constiterit venosum genus, præter sanguinis fervorem aliquid etiam biliosum obtinere, aut salsum vel prave affectum, non erit abs re leviter purgare : hoc tamen uno animadverso, quod nusquam parti scabiosæ aliquid apponere tentes, cum certum sit raro ex vsu esse, nam sæpe partem teneriorem & molliorem reddes, quo facilius si quid in corpore subest, recipiat, & recepto, deteriorem scabiem efficia, licet præexistentes crustæ & pustulæ decidunt.

LXXXIII, *b.* Verum si adeo creverit pustulosa scabies, quod neque ætatis mutatione, neque alimenti, neque præsidiorum cesset, quinimo pruritu incompescibili, & timore leprosæ dispositionis nos cogat ad majora auxilia confugere, maxime si si laboranti contabescentia immineat, tunc profecto providendum erit aliis præsidiis, quæ præter id quod radicitus purgent, jecur substantialiter moderentur, attemperent ac nova nutritione reficiant, & cum hoc vim habeat fœdam cutim ac densam rarefaciendi, repurgandi & abstergendi. *Idem.*

LXXXIII. *c.* At ne quis credat nusquam esse tempus in quo liceat scabiosis partibus adhibere, quo præexistentes crustæ, squammæ atque botores, vel maturescant, vel exsiccentur, separentur & decidant, expendat id tunc maxime oportere fieri si malum constiterit in declinationem tendere, & minus scabiei & pustularum erumpere, & eruptum facilius decidere; signum quidem paucitatis materiæ & efficaciæ virtutis, si quidem insensibiliter magis resolvit, & minus generat, aut ex contracto à natali longe minus superest: Quo tempore iuvanda est natura iis quæ neque repellant neque attrahant, sed solum crustosa emolliant, ut erosa & manantia exsiccent & sordida detergant. *Idem.*

Scrophulæ.

LXXXIV. Advertendum est in tractandis pueris maxima prudentia opus esse, 1. ut semper mitiora adhibeantur, 2. ut valentissima medicamenta fugiantur, quia periculum est ne & febres accendantur, & carnes ipsorum teneriores valde lædantur. 3. neque igne neque ferro in illis tractandas esse Strumas quæ sunt prope arterias aut nervos præcipuos, præsertim circa collum, ne nervi reversivi lædantur. *Mercurialis de morb. Pueror. l.1. cap.5.* Vide lib.17.

Siriasis.

LXXXV. *Avicenna* errorem de puerorum *Siriasi* detegere cogor: Is omnia à *Rhase* & *Paulo* de infantium Siriasi conscripta in capitulum de erysipelate cerebri ad verbum congessit, ac Erysipelas in cerebro definivit, qui tamen affectus è diametro pugnant, si quidem est erysipelas ex flava bile cum inflammatione abscessus, qui si cerebrum, ut Avicenna arbitratur, obsederit, febre ardentissima corpus affliget, & ut cerebri sphacelus 3. ægrotum die perimet ut plurimum. *Cap. 7. 51.* quorum singula *Siriasi* non competunt, nam erysipelate longè est mitior capitis morbus & ardor, qui sanguine pituitoso, vel ipsa pituita circa panniculos cerebri putrescente, ac spiritus in arteriis inflammante cum levi febricula, ut plurimum in æstatis fervore infantibus accidit. Obiicies eadem remedia quibus *Dioscorides* & *Paulus* Siriasis fervorem extinguunt, cum frigida & humida sint, Erysipelati, morbo calido & sicco, æque profutura: Sed falleris, ratione enim concoctionis morbi, quæ est alteratio faciens cessare putredinem remanente substantia, eadem exigunt medicamenta. Si sane frigida sincipiti, arteriis temporum, & metacarpij ac frontis, in quarum conceptaculis siriasis dilitescit ac fervet, tum extincto vel alterato in panniculis cerebri & arteriis calore externo, qui putredinem incendere potuisset, certè eam jam prohibuisti & morbum concoxisti: hoc idem eisdem remediis in Erysipelatis cura præstare poteris. Sed quantum ad causam & morbi substantiam spectat, longè diversis opus est remediis, quæ morbi substantia & illius causa tibi indicabunt: Nutrici prius diæta frigida & humida indicta, postquam urticas in mortario contusas, addito momento unguenti populei arteriis temporum ac metacarpij applicueram, singulis verò horis innovaram, ille sirasis fervor plus minus biduo extinguebatur citius. *Langius lib.1. Epist.54.*

LXXXVI. Extrinsecus laudant fere omnes vitellum ovi cum rosaceo: Succus heliotropij mirifice commendatur à *Dioscoride* & aliis, Convenit etiam succus solatri, lactucæ, sed præsertim succus citrullorum, qui melones ab Arabibus vocantur, & succus curcurbitarum. Sed notandum ut non transeantur hæc remedia refrigerantia, quia periculum est ne vitantes ardorem incidamus in glaciem, h. e. ne ex gravi morbo fiat alter gravior. *Mercurialis.*

LXXXVII. Aliud observandum est, ut hæc medicamenta, quemadmodum omnes monent, assiduo mutentur, atque semper vel tepida tempore hyemis, vel frigida actu, tempore æstatis usurpentur: Eo quod si diutius detineantur solent exsiccare & incalescere, unde postmodum tam obsunt quam juvant. *Idem.*

Tussis.

LXXXVIII. Tussim aliquando sine magno pulmonum vitio, propter materiam morbificam nervis pneumonicis illapsam, excitari indicat historia puellæ paroxysmis convulsivis, ac insuper vertigine gravi & continua laborantis; cui cùm fotus ex decocto cephalico capiti adhiberetur, illico scotomia cessabat, inque vicem ejus Tussis inanis, sine ullo sputo, sed dies & noctes fere perpetuò molesta succedebat, quod proculdubio contigit ob materiam spasmodicam à cerebro in nervorum origines depulsam: Hæc Tussis merè convulsiva in adultioribus rarò occurrit, in pueris valde frequens est, & aliquando epidemica: quæ cum primo & simplex & moderata fuerit, postea vehemens & convulsiva evadit; Ita nimirum vt inter tussiendum, diaphragmate sursum contracto, ac in systole longiori, aut creberrimè repetita, detento, pulmones valde coarctati, in motu suo plurimum inhibeantur: interim ob respirationem impeditam, & sanguinem intra præcordia cohibitum, proindeque in aliis locis stagnantem, laborantes suffocari periclitentur, & non rarò vultum lividum ac cadaverosum acquirant. In hoc casu, præter spasmos cum tussiendi impetu circa præcordia excitatos, non raro etiam ventriculus in consensum adductus quicquid sinu suo continetur vomitu reiicit Quin & novi in quibusdam tenellis, morbum subinde in alias parte grassatum, motus convulsivos in facie, oculis ac artubus excitasse,

ac

ac demum lethalem evasisse: Affectus curationis difficilis & nonnisi longioris ut plurimum existit: Præcipuæ indicationes erunt, tum humores serosos & acres, pulmones inundantes, è sanguine & visceribus expurgare, ut illorum ῥοπὴ ac decubitus in cerebrum, ac forsan aliquando intra pectus, præcaveatur; Tum has partes, ne seri æstuantis superfluitates facilius admittant, corroborare: In hos fines vomitoria & carthartica leniora ferè semper conducunt, & aliquatenus iterari debent: Vesicatoria sæpe proficua sunt: imò, si morbus contumacior, fontanella in nucha aut brachio, vel circa axillas excitetur: Potus & alimenta liquida quantitate solito minori sumantur, istius vice bochetum ex zarza, china, santalis, rasura eboris, cornu cervi cum ingredientibus diureticis & antispasmodicis usurpetur: In hoc casu remedia quædam, velut specialia, valde commendantur, cujusmodi sunt muscus pixidatus in pulvere exhibitus, vel lacti incoctus, adeoque crebra dozi quotidie exhibitus: decoctum vel syrupus ex castoreo & croco, decocta rad. pæoniæ, visci qu. item hyssopi multos juvarunt, aquæ cerasor. nigr. saxifragiæ, aqua limacum cum sero lactis ac ingredientibus appropriatis distillata sæpe cum fructu adhibentur. Thomas *Willis Patholog. cerebri c.* 12. *Vide Ejusdem operis posthumi sect.* 1. *cap.* 6.

LXXXIX. Pectus an debet ungi in *Tussi infantium?* Negativa videtur probabilis, 1. quia omnis Inunctio poros cutis obstruit 2. Nec vis linimenti ad intima penetrat: 3. ipsa inunctionis frictione calida maior fit ad locum affectum affluxus: Sed affirmativam retinemus, qua ejusmodi Linimenta vim molliendi, digerendi dissipandique possident: Hinc ad 1. respondemus, Inunctionem actu frigidam poros cutis obturare, minime quæ potentia & actu calida est. Ad 2. sufficit ut naturam juvet, quo citius ad externa per occultam etiam transpirationem peccantem materiam promoveat. Ad 3. Conceditur quandam attractionem fieri, sed ad exteriora partemque sanam. *Gr. Horstius Obs. lib.* 6. *Quæst.* 6.

XC. Ingens solatium adfert v. s. Infantum Pertussi, quam nostrates vocant *Hooping cough*, in qua remedia quælibet pectoralia longo post se linquit intervallo. *Sydenham Observat. in Acut. p.* 279. Vide supra tit. de convulsione §. 37.

Varæ Tibiæ.

XCI. Sæpe pueri in ætate duorum annorum, cum progredi incipiunt, *Vari* esse consueverunt, de quo matres sollicitæ auxilium quærunt à Chirurgis, plerumque variis machinis tibias & crura erigere conantur, sed frustra, quia sponte naturæ ut plurimum circa ætatem trium aut quatuor annorum tibiæ & musculi firmantur, & partes ad naturalem statum redeunt. *Sam. Formius Observ.* XXX.

Ventris Dolor, Tumor.

XCII. *a.* Quod à sectione umbilici superstes est, necrosin contrahit, ac sponte spatio quatuor aut quinque dierum abscedit: hinc particulæ, frigus insigne contrahenti, nisi linteum duplicatum aut triplicatum supposueris, ventris dolores, aliis causis adscripti, exoriuntur: Inde pendere indicio est quod ab admotis calorificis mitescunt & desinunt.

XCII. *b.* Frequenter Infantibus accidit *Ventris Inflatio* ex crudo Lacte, quod nec per vomitum, nec per alvum probe purgatur: sed adest etiam tum cum eadem intumescentia ventris, tum citra ipsam affectio quædam huic simillima, quam Hispani vocant *ahito*, affectio frequentissima, sed maxime cum pueri lacte & solidiori cibo simul utuntur, Est quidem cruditas ex copia alimenti, quæ vires ventriculi superat, proveniens, quæ profecto, nisi cito præveniatur, vel in febres diuturnas, aut in fluxum ventris importunum, fastidium vomitum, vigilias & inquietudines degenerat: Affectionem comitatur levis febricula aut pulsus celeritas, coarctata respiratio, color faciei subplumbeus aut subpallidus, & oculorum ac vultus intumescentia: In quo intendendum multo magis in evocatione superabundantiæ quam in ventris roboratione neque alteratione: Ego quidem clysmatis, suppositoriis, & lactis vel alterius cibarij parsimonia prima die rem minuere studeo: si affectio protinus non quieverit, non est cunctandum levi potiuncula ventrem deonerare: A quibus ventri apponere consulo quæ vim habeant attenuandi, incidendi laxandique ea quæ in ventre sunt, quo facilius secedant &c. *Mercatus l.* 6.

XCIII. In pueris, imo & adultioribus, frequens *Abdominis induratio* atque *inflatio*, cujus causa Glandularum mesaraicarum durities: chylo hæc nonnisi tenui ad venam lacteam magnam transitum concedit, unde musculorum caro flaccescit, corpus ponderosum redditur atque lassum, imo tandem febris & extabescentia oriuntur: Limento hoc absque labore malum tollere soleo ℞. ungu. alth. compos. unciam j. arthan. matiat. ana drach. ij ol. lilior. alb. chamom. an drach. ij. m. Interne prosunt hæ rotulæ, toto morbi tempore masticandæ ℞. Chaybl. præp. Ocul. concr. præp. ana scrup. j. Tartar. Vitriolat. ʒß. lap. prunell. gr. xvj spec. aromat. rosat. ℈j. sacchar. albi ℥ij m. f. s. a. Rotulæ: Purgationes hoc in casu nonnisi cassia; cremore tart. syrupisque laxantibus perficiuntur, fortiora enim purgantia glandulæ non ferunt. *Barbette Anat. Pract. c.* 14.

Variolæ Vide lib. XVIII.

Vermes.

(Vide *Lumbrici lib.* 10.)

XCIV. Ex sententia *Galeni*, 4. meth. Scopus in curandis *Lumbricis* præcipuus est ut ipsi è corpore educantur: Sed quia educi non possunt faciliter dum vivunt adhuc, ideo prius necesse est ipsos interimere, aut saltem ita hebetare ut medicamentis resistere nequeant: Quæ vero interimunt, vel hebetant, sunt amara omnia, acria, incidentia adstringentia, acra & oleosa. *Mercurialis lib.* 3. *morb. Pueror. cap.* 10.

XCV. Quia hæc animalia sunt fallenda, & cum rebus dulcibus delectentur, præsentaneum est remediis interimentibus semper delectantia commiscere, Et ideo male agunt qui amara sola, aut acida exhibent, eo quod lumbrici non fugiunt venenum apertum: Sed si venenum commisceatur rebus dulcibus, ludificantur lumbrici, ut dicebat *Lucretius* de pueris, & ideo venenum cum melle & dulcibus trahunt: Quare semper medicamenta quæ offerentur in vermibus immisceantur saccharo, lacti, melli, aut mulsæ; Domi meæ pro pueris jubeo parari oxymel, factum ex melle

& aceto acerrimo, & decocto absynthij: hujusmodi enim oxymel conservat mirifice pueros à lumbricis. *Idem.*

XCVI. In iis medicamentis quæ per alvum *infunduntur*, semper dulcia aut sola esse debent, aut valde prævalere aliis: ratio est, quia facile hæc animalia tracta dulcedine inferiores regiones petunt. Ex adverso in his medicamentis quæ ore capiuntur, debent semper prævalere medicamenta acria, aut amara ipsis dulcibus: Ratio est, quia si plus dulce esset quam amarum, traherentur facile hæc animalia in stomachum, nec commode possent interimi. *Idem.*

XCVII. Est observatione dignum medicamenta lumbricis interimendis accommodata, nequaquam vehementia esse debere: Ratio est, quia si vehementia sunt, præterquam quod ventriculus ab ipsis offenditur, fit etiam ut lumbrici agitati vehementer acerbiores & crudeliores evadant. *Idem.*

XCVIII. Hora utendi medi camentis omnibus est ubi ventriculus exinanitus, eo quod si pleno ventriculo offerantur medicamenta, facile eorum vis, alioquin imbecilla, obtunditur & pene extinguitur. *Idem.*

XCIX. Nulla est Medicina quæ communiter omnibus Lumbricis enecandis conveniat, nullumque est magis præsentaneum remedium quam *Corallina* vocata, & muscus marinus: Hac enim in pulvere utuntur Medici circumforanei, & miracula faciunt: adeo ut viderim incredibilem copiam humorum interdum deiectam hoc solo medicamento. *Idem.*

C. Interdum ægri *febre* tentantur *cum lumbricis*, interdum vero sunt sine febre: Vbi febricitant, quantum fieri potest eligenda medicamenta frigidiora: Vbi autem sine febre sunt, licebuti etiam calidioribus. *Idem.* Si febris adest, clysteres debent laxare, vermes occidere & refrigerare; Fiunt autem ex amaris & frigidis, ut cichorio, endivia, scariola, portulaca: fit decoctio in sero lactis, vel aqua fontis, & in ℔. ʃß. dissolve mellis rosat. colat. ℥ij succi rosar. ℥ß. Hic Clyster refrigerat, laxat & occidit vermes. *Rondeletius de medic. int. p.* 887.

CI. Est autem aliquando necessarium *occidere vermes*, & fluxum ventris cohibere, quem vermes excitant: Quare detergentibus amaris, non autem adstringentibus utendum, ne vermes occisi retineantur & putrescant: Fiant ergo Clysteres ex decoctione lentium vel lupinorum, & decoctione aquæ caulium, quibus addere possumus rosas, vel myrobalanos &c. *Idem.*

CII. Quæritur num medicamenta quæ evacuant insensibiliter conveniant in his casibus, veluti est inter cæterea *Decoctum Ligni?* Proculdubio si locum spectemus vbi materia lumbricum posita est, nequaquam convenire videtur hujusmodi medicamentorum usus, eo quod ipsum evacuat materiam in ambitu corporis existentem, Lumbrici autem gignuntur in intestinis: Verum tamen cum lignum amarorem habeat, & ejus decoctum & acre & amarissimum sit, puto ego inter alia remedia ipsum esse utilissimum, eo quod non solum exsiccando potest consumere crudos humores ventriculi & intestinorum, verum etiam amarore illo insigni, & acrimonia, potens est ipsa animalia jugulare: ut ob hæc omnia, tam in curatione quam in præservatione, *decoctum Ligni* utilissimum sit. *Mercurialis loco citato.*

CIII. Nostrates mulierculæ putant omnes pueros *Vermibus* laborare, Sed cum nullus reiicitur, eos dicunt in humores putridos fuisse conversos; nec male, nam ut Vermes in phiala conclusi, & fimo calente obruti brevi convertuntur in pastam, cur in corpore nostro, cujus calor fimi calori respondet, non idem fiet, vermibus enecatis à medicamentis amaris? *Pet-Pachequus ad Riverium observ.* 57.

CIV. Interdicit quidem *Galenus* Theriacam pueris, ob raram corporis texturam calorisque copiam, metu dissipationis spirituum: Vidimus tamen Romæ Exc. Doctorem H. *Savianum* pueris bimulis exhibentem: Eum ipse imitatus & liberis meis, vermibus vexatis, magno certe emolumento non semel præbui: quare non tantopere illius usum formidandum censerem. *Iordanus de peste Tract.* 3. *cap.* 7.

CV. Prodest *hydrargyrum* in *puerorum vermibus*, sed à tertio demum anno, dozis in his grana tria: primo septennio gran. 7. vel 8 grandioribus ad ℈ß Qui habitu sunt admodum molli & gracili, vix ferunt: facilius qui pingui ac denso: febricitantibus cum aqua graminis, aliis cum vino, Datur vivum non extinctum, sic enim ventriculo hæret & intestinis, sævaque excitat symptomata: lotum tamen prius sit aceto acerrimo, hinc per corium densum traiiciatur: Eo sic usi Brassavolus, Matthiolus, Frisimelica: Idem præstat aqua ejus macerationis, nec ullum incommodum affert. *Augenius.*

CVI. Pueros nihil æquè à vermibus præservare novi quàm cum cibo *aloën* frequenter miscere: Id fit inaurando parvas pilulas quæ ob exiguitatem sensum fugiant: dentur 4. aut 5. pro *eorum natura. Augenius.*

CVII. Quoniam pueri vermibus obnoxij esse solent, qui generantur facile ex cruditatibus, ab infarctis cibis productis atque corruptis, ideo aliquod Medicum auxilium, quod tamen graviora mala non excitet, in usu habendum: validiora enim, præsertim rebus dubiis, nunquam usurpanda. Sufficiat itaque aqua stillatitia de succo rutæ caprariæ, ad ℥iv. vel haustus aq. rosar. cum acido citri aut limon. vel jus acetosa alteratum, addito succo citri. *Fortis* 71. 2.

Ex usu semin. contra vermes gravissimos morbos pueris accidisse, febres acutas, inflammationes &c. compertum est.

Vigilia.

CVIII. *Vigilia* infantium diversus sunt morbus à vigiliis adultorum, quia absurdum est existimare posse hunc in infantibus oriri ab ea causa: nimirum propter siccitatem, à qua fiunt vigiliæ in adultioribus: Ea propter jure hoc constitutum fuit ab omnibus Medicis, ubi infantes nimium vigilant, id non aliunde proficisci quam à corruptis cibis in ventriculo, à quibus cum vapores acres jugiter in cerebrum ferantur, ij membranas pertundentes somnum impediunt, posita ergo est tota curationis ratio in eo potissimum ut ventriculus corrigatur, quo cibos non corrumpat, tum ut omni arte somnus provocetur. *Mercurialis, l.* 2. *c.* 10.

CIX.

CIX. An *crocus* in *vigiliis* convenit? Videtur non convenire, quia calefacit siccatque, 2. imo sensus excitat 3. spirituum mobilitatem inducit, unde cor recreare dicitur: Sed nota quod solus non præscribatur in hoc casu, at permixtus cum syrupo refrigerante cui penetrationem addit: Ergo ad 1. calfacit siccatque solus, permistus tamen cum aliis, citius, vaporibus gratis excitatis, somnum conciliat: 2. hinc per se solus sensus excitat. 3. cum cordialibus calidis, non autem frigidis permistus, mobilitatem spirituum introducendo, cor recreat. *Horstius l.6.qu.7.*

CX. *Somnum conciliantia* non ita tutò infantibus exhibentur, cum eorum ingenia stupida reddant, ideo malè nutrices syr. de papavere exhibent quo sibi consulant: his potius quàm pueris hipnotica propinanda, sed & ea moderata, ut amygdalæ dulces, lactuca, semen papav. &c. *Sennertus de morb. Puer. p.2.c.9. Mercurialis cap.10.l.2.*

Vmbilici Inflammatio, Tumor.

CXI. Prominet aliquando Vmbilicus carnosa substantia adnascente, quod vitium licet rarissime pueris accidat, est tamen difficilis, ne dicam impossibilis curationis si crescat: mox à principio carnis generatio inhibeatur, solum enim tunc medelam accipit; Primo accessu factis cruribus scarificationibus, leviter purgabis, mox repellentia & roborantia parti adhibebis: Quibus factis, non consulo ad caustica medicamenta, ut in scroto consulunt authores, pervenire, sat enim est in pueris paulatim quod emollitum attenuatumq; est resolvere: Sed in hac curatione expende alternatim esse procedendũ, nempe 1. utendum repellentibus, & postea his quæ resolvant ac digerant, quod si his nõ proficeris, crede incurabilem fieri affectionem, nisi forsan aliquid exulceratum fuerit sua sponte, cui adhiberi potest aliquid quod paulatim carnem exedat, cavendo ne vena aut arteria attingatur, metu hæmorrhagiæ. *Mercatus.*

CXII. Prominet & umbilicus sanguine aut spiritu arterioso aut venoso, quo tempore cave ne ulla persuasione audeas umbilicum aperire, aut scarificare, sed solum ut aneurismata vel chemosin curabis repellentibus, adstringentibus, & emplastris contra rupturam. *Idem.*

CXIII. Inter omnia ad umbilici rupturam proficua, illud probatissimum habeo, quod fieri gratia magni Principis institui, ℞. *Ceræ novæ lib. iij. resinæ coloph. picis naval. olei ovor. ãã. ℥ij. sangu. drac. ℥iij terebint. ℥ij. rad. nenuph. & flor. eius ãã. ℥ß. rad. consol. ma. ℥j nuc: cupressi ℥ß. gallar. ℥j boli Arm. ℥ß. cortic. thur. ℥ß. alvoes ℥j. lap. hæmat. ℥ß. litharg. utr. ℥iiß. mastic. mumiæ. myrrh. ãã. ʒij. carab. balaust. verm. terr. combust. rosar. rub. ana. ʒijß galban. amoniaci, ãã ℥iv. f. Empl. s. a.*

CXIV. In *Vmbilici tumore* ab Intestini vel omenti exitu, ubi remedia externa non conferunt, deveniendum ad Incisionem vel ustionem: Circa Incisionem modus fere uniformis traditur à *Celso, Paulo &c.* Illud vero memoria tenendum quod docuit *Celsus*, nequaquam incidendos esse infantes lactantes, sed pueros adultiores: Præterea non omnia corpora puerorum idonea esse Incisioni, sed ea quæ sunt boni habitus, quæ sine papulis & omni impetigine sunt: nam corpora mali habitus, & malorum succorum si incidantur, difficulter coalescunt, imo periclitantur ne ad gangrænam perveniant. Præterea observandum non quod libet tempus idoneum esse incisioni, sed tantum vernum, non autumnale, non hyemale, nec etiam æstivum. *Mercurialis lib.1.cap.7.*

CXV. In *Inflammatione Vmbilici* oleum rosarum cum oleo lumbricorum supra umbilicum commode adhibetur, donec inflammatio remittat: Quod tamen quibusdam suspectum est, quia alias in frigidis nervorum affectibus præscribi soleat, unde metus ne caliditate majorem inflammationem reddat: Sed notat quod ea invicem permista inflammationẽ temperent, & nervosæ umbilici substantiæ competant: Solitarium potest inflammationem augere. *Greg. Horstius Obs. lib. vj quæst. ix.*

CXV. Nonnunquam recens natis pueris ovi magnitudine *umbilicus intumescit*, quod perperam sectus aut vinctus fuerit, vel humores serosi eo confluxerint, vel quod ejulatu, ex torminum puerilium doloribus, ea pars se amplius æquo dilataverit; Nonnunquam ab utero eum tumorem cum *abcessu* conjunctum secum afferunt: Sed abscessum illum nequaquam tentabit aperire Chirurgus, facta enim apertione intestina prodeunt & effunduntur, quemodmodum in multis observavi. *Paræus lib. 23. cap. 66.*

Vomitus.

CXVII. Vomitus in infantibus uno è duobus modis succrescit, 1. cum adeo copiose lac sugunt, quod cum ventriculus capere, conficere non possit, protinus nititur à pondere & molestia sese liberare; & tunc à suctione vomit quantum gravat, & mox quiescit, ac reliquum concoquit & bene perficit; Quæ Vomitio à lactis ubertate & ventriculi robore prodit, & ob id in salutem infantis refunditur: Alio modo vomunt, cum licet lactis non multum suxerint, nihilominus tamen mox ubi ab ubere separantur, sensim & paulatim vomunt & revomunt, non semel nec bis sed pluries, donec nihil lactis in ventriculo supersit: Et ut illi primi nihil mali ex vomitu persentiunt, quinimo augentur & nutriuntur prospere & alacriter vivunt, longe magis quam eis diebus in quibus nihil evomunt; Ita hi ultimi ex revomitionibus supersunt excarnes, veluti tabescentes, & citra augmentum afflicti: Quæ vomitio semper morbosa est, vel 1. ob Lactis conditionẽ, alienam à pueri natura, acidam, salsam vel amaram, quod mox à suctione horrens, pellit vomendo & revomendo, non quiescens donec ex toto ab inimico alimento libera supersit: Vel 2. quia puer adeo sit sensibilis ventriculi, imbecillis, & ad vomitum facilis, quod à familiari alimento non minus alteretur, irritationeque magna protinus conetur expellere, donec liberetur à molestante. Si lactis vitio evomit puer, ubera renuit & nequit sugere, quasi fugiens ingratum alimentum; Si vitio ventriculi, ubera quidem summe affectabit, suget avide ac alimento delectabitur, cæterum mox insurgit natura ad pulsum, non quidem nocui alimenti, sed quod in ventre vitium sit, quo invitatur ad id ministerium: Si *Lactis abundantia* sit, facile est parsimonia alimenti nutricem moderari: Si *Lactis vitio*, erroneum iudico medicamentis aut alimentis emendare, ideo semper probavi magis nutricem in selectiorem mutare, idque protinus, quam inutiliter tempus conterere: Si *ventriculi sit vitium*, considerandum 1. sitne in eo aliquid vitio sum retentũ, quod commotum à lactis suctione facultatem lacessat ad excretionem: quod nosces quia mox à lactis suctione puer anxius est, nec dormire nec quiescere potest,

donec per vices & intervalla lacte toto excreto, somno & quiete corripitur, hinc placidus superest: quo in casu pueri ventriculum levi aliquo levi modo purgare decet, melle Persico, rosaceo &c. Quo facto audacius intus & extra, tum roborare, tum comprimere ventriculum, & vomitum coërcere poteris, maxime si laxior apparuerit, eo quod & per inferna semimutatum lac exeat: Sed in his non plurimum est perstandum, nam facile obstructionibus infestantur pueruli. *Mercatus de Puerorum morbis cap.*4.

CXVIII. Hæc in adhibitione ventriculum roborantium auxiliorum observanda, mane & ante prandium posse ventriculo adhiberi; Tamen cum hoc ratio convincit longe utiliora fore si ante cœnam & prope somnum ventri adhibeantur: Nam in omnibus vegetabilibus actionibus somnus maxime juvat, excepta alvi evacuatione. *Item. cap.*3.

INFLAMMATIO.

I. HVmores in carne hærentes, qui planè extravasati sunt, ob crassitiem fluere non possunt: fluxiles ergo reddat Medicus medicamentis calidis: Sic erysipelas, sic quævis Inflammatio, in initio spiritus vini applicatione facillimè tollitur: Imò si angina laborans in principio affectus spiritû vini se gargarisét, omnis gutturis inflammatio cessabit trium horarum spatio. *Wallæus m.m.pag.* 112.

II. *Inflammationi* tenacia & dura emplastra non conveniunt, quia impediunt ne sanguis liberè confluat ad spatia & in pus convertatur. Galenus 13.meth. c. 5. docet cur ab emplastris duris in phlegmone sit abstinendum, quia scilicet contrahunt reliquias phlegmonarum, & rursus phlegmonem in ægra parte excitant. Debilitant partem, quia duritie lædunt, dein excitant dolorem dum evelluntur, quo excitato confluunt humores & rursus inflammatio in ægra parte promovetur: Insuper contrahunt reliquias, quia prohibent ne egrediatur sanguis è tunicis capillarium venarum, quo non egresso alio tempore promovetur & inflammationem efficit. *Sanctorius meth. vit. Err. l.* 15. *cap.* 8.

III. In *Inflammationibus Erysipelatosis* simul, quæ ut plurimum artus invadunt, & magnum sæpe tam Medicis quam Chirurgis negotium facessunt, nihil præstantius unquam expertus sum sequenti remedio, quod Excell. *Spigelio* Chirurgus quidam Germanus pro summo secreto, ut certè est, communicavit, ℞. *lixivij ex ciner. sarmentor. vitis mediocr. lib. j. nitri* ℥iß *salis comm.* ℥j *aceti ex vino opt.* ℥j *f. mixtura*, quæ post universalem curam splenio duplici tepidè excepta, locoque affecto, fasciis strictè superligata, spatio trium dierum, vel ad summum quatuor, insignes tumores, qui etiam periculosam minantur gangrænam, mirè discutit atque absorbet. *Scultetus Armam. Chirurg. observ.* 98.

IV. Hippocr. multas notas scripsit in prognostico *internæ* in alvo *Inflammationis* in suppurationem abeuntis, Quod sanè etiam posse cognoscere plurimum refert, Estque hæc una earum rerum quibus periti Medici ab imperitis maximè præstant: Nam multi ex internis inflammationibus, ad suppurationes mutatis, moriuntur lentè, cum putarentur jam esse à morbis liberati, atque à Medicis dimissi: Cum enim facto jam pure dolores & febres magnopere remittantur, putantur multi ad maximam morbi remissionem & securitatem pervenisse, quibus pus interius vomica aliqua collectum subest: Quorum quidam, beneficio ipsius naturæ fortis, rupta vomica & excreto pure liberantur: quidam pure malignius putrescente, & computrefaciente partes internas, aut assidua febricula, quam putridæ, ex loco in cor delatæ, fuligines fovent, tabescentes intereunt: aut vomica rupta, sed tardius, & cum jam debilitata virtus est magis quàm ut possit ipsam puris excretionem sustinere: multum ergo refert scire notas internæ inflammationis in suppurationem abeuntis: Ac multi quidem has ignorant, quia ne ipsas quidem internas inflammationes dignoscere sciunt, & affectionum latentium cura deposita nihil ferè considerant præter ea quæ sensibus comprehenduntur, citra ratiocinationem ullam, & affectas partes nosse, posseque eas ab aliis dolorosis affectibus dignoscere & magnas ab exiguis: An enim facturi sint abscessum, seu suppurationem, agnosco ex tribus, Loco, Magnitudine & Modo inflammationum ipsarum: Nam inflammationes partium calidiorum, nisi anticipent resolvi, magis suppurantur quàm frigidiorum, ac proinde, ut dicitur in prognostico, *Tumores in ventre minus faciunt abscessus quam qui in hypochondriis, minimè verò qui infra umbilicum sunt.* Porrò exiguæ inflammationes pleræque resolvuntur, præcipuè si in locis calidis sint: magnæ in calidis quidem locis suppurant, in frigidis manent crudæ & invictæ. Quod ad modum attinet, quæ sunt rotundæ & eminentes, & proprio loco circumscriptæ, & in unum collectæ, futuræ suppurationis significationem præbent, quæ verò extentæ & latæ, effusæ, non admodum suppurant: Sed si exiguæ sint, aut ex materia tenui, resolvuntur: Si magnæ, aut ex crassiore, iudicationem subeunt fluxu sanguinis, aut alia evacuatione, si modò bonum exitum habeant. *Vallesius* 4. *Spidem. p.* 422.

V. Nostri Medici multi usum partis inflammatæ scarificandi tutò frequentari posse negant, cò majorem defluxi sanguinis copiam in partem affectam ferri asserentes, ex quo non posse juvari ægros autumant: Quod tamen vanum esse existimo, corpore prius probè vacuato: Cui etenim dubium est in omnibus vel inflammationibus, vel fluxionibus humorum, ex plenitudine obortis, binas indicari vacuationes, alteram totius, universalem appellatam, atque alteram partis in quam humor decubuit? qua vacuationis distinctione in his affectionibus, vt in primis necessaria est totius vniversalis vacuatio, sic postea inflammatæ partis particularis, illa enim

enim causam respicit abigendam, atque hæc affectum ipsum: Quinimo in iis etiam cucurbitularum usum Galenum laudasse certum est, quibus facilius ex prævalida, quam præstant, attractione, ad læsam partem humorem copiosiorem deduci posse, atque exinde inflammationem vel fluxionem perauger i suspicandum esset. *P. Alpinus Med. Ægypt. l.3.c.12.*

VI. 2. Sanguinis fluxus & refluxus reciprocus motus circularis nomine jam cluet. 3. Impeditur nonnunquam in suo Refluxu sanguis, quoties is vel stagnat subsistitque in suis vasis & viis, vel effunditur extra ipsa, sive hoc fiat intra vicinarum partium substantiam, vel corporis cavitates, sive id accidat extra corpus ipsum. 4. Stagnat in vasis suis sanguis, vel ob plethoram summam, ad vasa dictam, vel ob Angustiam, nunc ab ipsorum compressione, nunc obstructione factam. 5. comprimuntur venæ à tumoribus vicinis durioribus, nunc à vinculis circumjectis, venasque quam arterias arctius stringentibus. 7. Obstruuntur venæ nunc ab ipso sanguine pituitâve in ipsis coagulatis, nunc, sed rarissime, à calculo in ipsis genito, sensimque amplius aucto. 8. Ad venas referri velim Cavernosam singularum partium substantiam, per quam ex arteriis sanguinem in venas existimo maxima sui parte transmeare. 9. Sanguis coagulatur & à frigore aëris vel aquæ intenso, partes valde afficiente, & à medicamentis potenter adstringentibus, austerisque forinsecus aut intrinsecus sanguini communicatis & ipsum congelantibus: 10. Pituita coagulatur in dictis vasis iisdem causis, frequentissime tamen à frigore aëris, aquæ potu aliorumve, partes prius calentes aut externe aut interne subito infestante, atque pituitam viscosam imprimis, quacumque tandem de causa, in tenui præsertim intestino solutam, hinc ad sanguinem deductam, & una cum ipso quaquaversum propulsam iterumque inibi cogente ac inspissante: 12. Vbi notandum, quo plures causæ concurrunt, peccantque excessu majore, eo facilius, citius & copiosius solvitur, & sanguinem versus transfertur pituita. 13. Sanguis autem in dictis suis vasis stagnans, & paulatim collectus, eadem magis magisque distendit, & ita quidem ut aliquando rumpantur, aut quovis alio modo ipsi exitum concedant, unde contingit nunc sanguinis è vasis suis effusio, sive idem hæreat in partium adiacentium substantia, sive colligatur in cavitate corporis propinqua, sive effundatur in totum extra corpus: 14. In vasis capillaribus, & forsan intermedia quoque ipsis partium quarumvis substantia sinuosa conclusus adhuc & subsistens; aut extra easdem vias suas consuetas, sed apertas & patentes in qualemcumque partium ipsarum, vicinarumque substantiam porosam, & carneam præsertim membraneamve, aut earundem interstitia effusus, & copia mediocri saltem collectus sanguis, sponte mox excandescit, & caloris sensum molestum in parte sensili producit, ac sensim corruptus in pus vel saniem abire solet, unde prior quidem mutatio vocatur *Inflammatio*, sicut posterior *Abscessus*. 15. Arbitror autem incendi ac inflammationem parere sanguinem, quatenus ex ipso in vasis suis valde distentis, partibusque quibusuis aliis subsistente, h.e. stagnante, mox incipiunt evanescere partes spirituosæ magisque volatiles ac subtiles, tum acdias tum salinas temperare solitæ, unde utræque acriores factæ acrius in se mutuo insurgunt, Effervescentiamque ob partes sanguinis oleosas præsentes calidam excitant, quin paulatim sanguinem ita corrumpunt ut in Pus vertatur, & quidem pro sanguinis corrupti varietate varium: 22. *Fr. Sylvius de le Boë Disputat. Medic. ix.* Ad Inflammationis, hinc & abscessus sequuturi curationem requiritur 1. ut Compressio vel Obstructio vasorum tollatur. 2. ut Stagnantis sanguinis motus restituatur. 3. ut Sanguis effusus ante suppurationem, si licet, inde removeatur, 4. Si removeri, atque adeo suppuratio impediri nequit, ut eadem promoveatur, 5. ut Puris producti eductio festinetur 6. ut ulcus relictum mundetur consolidetur: Quoad primam indicationem, & obstructionem, consule Tit. de Pleuritide §.40. vbi unum incidit addendum circa externa, Salia volatilia hic externe posse usurpari cum magno successu, si usus tempore jungantur fotibus, catapl. unguentis &c. quantitate parva, quorum beneficium incredibile est. *Ad ij. indicationem*, utilia sunt *sudorifera*, quatenus ipsorum ope non tantum fluidior fit sanguis, sed insuper actu movetur idem magis magisque rarefactus à volatili sale iisdem inexistente. *Et Venæ Sectio*, quatenus in educti sanguinis locũ transfertur vicinior, atq; facto sic universo sanguini spatio ampliore movetur quoq; sanguis omnis tũ celerius tum potentius; quare & ille qui prius in vasis suis stagnans subsistebat, nunc sublata plethora non sistitur amplius ad motum interruptum redintegrandum concitatur. *Ad iij. Indicationem*, Sanguinis coagulationem impediunt interius data Oculi cancri, Antimonium diaphoreticum, Mumia, Sperma ceti, G. Galbanum, Sagapenum &c. Opium &c. Parti affectæ inungi potest Vng. martiatum, de althæa compositum, aliudve aromaticum quodvis, butyrum majale, atque cum plantatum aromatic. succo paratum, additis quandoque oleis aromaticis, etiam stillatitiis, Inter Emplastra, merito laudatur de spermate ceti, *℞. Ceræ alb. ℥iv. sperm. ceti ℥ij. Galb. aceto dissol. ℥j. m. f. Empl. seu Sparadr.* quod non tantum sanguinem in externis corporis partibus omnibus, sed lac quoque in mammis à coagulatione præservat, imo leviter coagulatum solvit & discutit. *iv. Indicationi satisfit* medicamentis emollientibus & maturantibus: At ubi humores pituitosi & viscosi conjuncti sunt sanguini, illis addenda sunt cæparum, scyllæ &c. bulbi, & aliquando g. Bdellium, galban. ammoniacum &c. Stirax liquidus, cera, terebint. mel & similia, Vbi æstus magnus adest in parte inflammata, nec pinguia ferre possunt ægri, cavendum sedulo ab omnibus oleis & oleosis, quin tunc semper utile observavi Lac ebutyratum, h.e. lactis cremoris ebutyrati serum, in quo si fiat decoctio, cataplasma hujus vi æstum temperabit egregie, quin ne inflammationi facile copuletur erysipelas impediet. *Ad V. Indicationem*, Puris geniti non est procrastinanda eductio &c. *Ad vj Indic.* via puri facta pergendum ad ulceris mundationem ac consolidationem: In quem finem sæpius cum admiratione Balsami sulphur. terebinth. effectum vidi. &c. *Vide Tit. de ulceribus: Idem Prax. lib. 1. cap. xl.*

VII. Non possum autem laudare *Repellentia* vulgo dicta, & a plerisque tantopere in principio Inflammationis commendata, cum illa ex præjudicio duntaxat commendentur, ipsaque cura sine ipsis longe felicius absolvatur: quamvis enim curentur Ægri multi, quibus initio inflãmationis usurpantur *Repellentia*, non tamen curantur quia illa fuere administrata, sed quia alia, & discutientia & emollien-

tia simul fuere ipsis conjuncta: Observatum enim est sæpius ab illis solis Repellentibus, aut cæterorum respectu maiore copia administratis, notabilem noxam ægris allatam, quin aliquando ipsam gangrænam in partibus inflammatis excitatam: Cujus nullus est metus si nostra methodo talia in totum omittantur, & modo laudata à nobis usurpentur: *Idem ibidem.& Disputat med.ix.§.20.*

VII. Quo tempore adhibenda *Derivatio?* In principio quidem inflammationis, non tamen in primo morbi insultu sed versus augmentum jam vergente principio, quando scil. reuulsione & evacuatione jam adhibita & præmissa, sanguis amplius non adeo copiosus est, nondum tamen partibus tenaciter hæret, sed adhuc fluxilis est, nondum extra venas in partis spatia effusus est, sed adhuc in venis fluctuat; neque enim jam parti impactus, aut qui jam concoqui, aut in pus mutari incipit, derivari potest, cum & crassior evaserit, & ad locum in quo non facile refluere possit, consistat, atque ita ad motum ineptior sit, & natura ad coctionem avidius retineatur: Quare & illud quod passim usurpatur, consistente Inflammatione Derivationem adhibendam esse, id non de ipso statu, aut declinatione morbi accipiendum est, sed potius de posteriore principij parte. *Sennertus l.v.Pract.part.1.c.5.*

VIII. Mulier à marito baculo ad humerum percussa, inde pars affecta in tumorem eleuata fuit, Cataplasma ex bolo Arm. farina hordei, aceto & ovi album. admotum: successit febris, dolor lateris, tussicula, quin & respirandi difficultas: Ex quibus materiam propter intempestivum repellentium & refrigerantium usum ad pectus defluxisse colligere potui. Vnde manifestum recte dixisse Hipp. 6. aph. 25. Erysipelas ab exterioribus ad interiora verti malum, id quod & in *inflammationibus* & reliquis abscessibus locum habet, præsertim si in emunctoriis & locis vicinis fuerint. *Hildanus cent.3.observ.* 78.

IX. Aureum documentum ab *Hippocr.* 4. Acut.12. traditum, & à *Galeno* receptum, in omnibus inflammationibus ad memoriam revocandum, *Quicunque ea quæ inflammantur, inter initia morborum medicamento solvere conantur, ij non solum ab intensa inflammatque parte nihil adimunt, cum non cedat nec obsequatur ea quæ cruda est affectio, verum quoque & quæ morbo resistentia ac sana sunt absumunt atque colliquant*, ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superior evadit: qui ubi corpus vicerit, remedium non habet.

IX. *a.* Si quæ Inflammatio vel podicem, vel partes obscœnas, vel vesicam, vel alterum inguen, infestabit, modo veneni particeps non sit, ex superioribus cubiti venis multitudo summovenda, inhibendaque fluxio est: verum derivatio particularius directiusque ab inferioribus fiet: Cui similis est in mittendo sanguine crurum inflammatio. *Lud. Mercatus de Indic. Medica lib.2.cap.2.*

IX. Quantum ad *Scarificationem*, quam adhibendam censet *Galenus cap.95.artis parvæ (vide* §. 5.) Sciendum hic diligenter attendendum esse an materia in pus mutari possit, necne: Si enim suppuratio speranda est, scarificationes locum non habent: Si vero materia in pus non mutetur, nec tamen etiam spes sit medicamentis eam plane discuti posse, scarificationes & cucurbitulæ adhiberi possunt: Sunt enim hæ plane efficax remedium ad ea evacuanda quæ in alto hærent, & quæ jam in scirrhum abitura videntur: Nullo modo ergo inter initia sunt adhibendæ, sed demum postquam corpus evacuatum fuerit, & phlegmone iam substiterit, ita ut amplius metuendum non sit dolore illo qui ex scarificatione oritur novam fluxionem posse excitari, Et tum solum cum illud quod, post aliorum auxiliorum usum superest extrahere animus est. *Sennertus Prax. lib.5.p.1.cap.5.*

IX. *c* In iis tamen partibus locum habet *Scarificatio*, quæ alias eam ferunt, nam si Inflammatio in parte fuerit cui alias scarificatio adhiberi non potest, nemo tam temerarius est ut post phlegmonem, pro evacuatione reliquæ materiæ, ipsi cucurbitulas & scarificationes adhibere ausit. *Idem.*

X. An semper in declinatione *Resolventia* sunt ex usu? ℞. In declinatione nihil influit, quare solis resolventibus & luxantibus locus, nisi conditio partis toti necessariæ id postulet, quæ roborantia velit: Sic *Galenus* 11. meth. 16. colo, peritonæo, musculis abdominis, ipso vtero inflammatis, in declinatione adstringentia interdicit: Affecto vero ventriculo & jecore semper adstringentibus locus, In pectore & renibus medio modo incedendum: nam in harum partium affectibus adstringentibus locus, ut robur partis servetur, si pus educere ex pectore aut pulmone sit opus, ut in empyemate; Causam autem cur uterum & vesicam inter ignobiles partes connumeret, pro quarum curatione eam roborandi providentiam non exoptat, est, quia Renes partem serosam separando, Pectus respirando, in multam materiam valde operantur, & hoc virtutis robur efflagitat: aliæ vero partes in exiguam materiam operantur, & sic illarum robur non ita attente à Medico contemplandum; ex harum enim debilitate notabilis noxa non emanat: Sed cur in declinatione inflammationis cerebri, partis principis, non utitur Galenus adstringentibus? ℞. Sanationem ea retardare, quod in cerebri plegmone ob summum periculum valde noxium, & licet id sit pars jecore & ventriculo præstantior, tamen ejus robur non ita est in morbo necessarium sicut jecoris & ventriculi: De Liene major est dubitatio, qui pro toto assidue operatur, pro cujus tamen curatione adstringentia necessaria non sunt: Si nullum atræ bilis excrementum adsit, aut nequaquam, aut parcissime adstringendum, licet enim splen pro toto operetur, ejus tamen operatio est in paucum excrementum expurgandum, & ideo non valde robur expetitur, ni lienosos excipias; *valde* dixi, quia in affectibus lienis simpliciter & semper resolventibus adstringentia miscere fas est: nam Galen.13.meth.16. Lienem solis relaxantibus non esse curandum asserit. *Zacutus P.hist p.m.163.*

XI. Inflammationibus *Vnguenta* minus conveniunt, præterquam ad suppurationis promotionem, unde ungu. in Erysipelate proscripta sunt, licet sint, v.g. *Rondeletius*, qui & in hoc affectu ungu. præscribant: Certum quoque est inflammationibus externis, scil. gravioribus, ungu. improvide applicata sæpe gangrænam excitasse: hinc & in anginosis non promiscue, uti in libris Practicorum fit, locum habent. *Wedelius de med.c.extemp.p.185.*

Inguinum Dolor *Salvatellæ sectione curatur.*

Studiosus vigiliis corpus macerans, calidissimi temperamenti, in febrem incidit ardentissimam, qua curata in pertinacem & immanem Inguinum dolorem incidit, A remediis exasperabatur dolor, narcotica dare animus erat, sed secta 1. salvatella dextra, incan-

ncantamenti instar à dolore leuatus est: Mira est in productis hepatis morbis Salvatellarum vtilitas *Zacutus Pr. Adm. l. 2. abs. 81.*

ISCHIADICVS DOLOR.

SYLLOGE.

Venæ sectio *convenit*. 1.
An probanda sectio Venarum retro aures. 2.
Hirudinibus *ani margini admotis curatus*. 4.
Earum adomotine supra partem affectam sedatus. 5.
Vomitus *purgatione potior*. 6.
Clysteres acres summe utiles. 7.
Fonticulorum & *pyroticorum utilas*. 10.
In Ischiade nota *ubi admovenda*. | à *Coxa dolor sanatus setaceo*. 11.
Pertinax ferro candente *sedatus*. 11.
Vesicatoriorum *utilitas*. 3.
Cucurbitularum. 9.
Doloris à materia fluxili orti, ex mente Hippocratis curatio. 14.
Curatio doloris à materia fixa, ex eiusdem sententia. 15.
A causa calida prognati curatio. 14. a.
A bile interdum oritur. 16.
Ischias a siccitate. 17.
A frigore orti compendiosa curatio. 18.
Si à causa externa, provisione generali non eget 8.

I. SAnguine non abundante, affectuque inveterato, sanguis ex venæ poplitis vel malleoli lateris affecti detrahi debet, nemine contradicente, quod misso ex hac vena sanguine insignis derivatio obtineatur: Cæterum, quoniam poplitis vena difficulter admodum secatur, hujus loco vena quædam paucis abhinc diebus à Romanis Chirurgis inventa, quæ paulo supra calcaneum, nonnihil versus malleolum, ad exteriorem partem vergit: ramus profectò venæ poplitis, si secetur, illincque sanguinis unciæ octo vel novem detrahantur, eadem ferè hora, quod mirum, cœxendicum dolorem, vel etiam vetustissimum delere. Sanguis quoque è venis quæ in sede sunt, per hirudines admotas evacuatus, mirum in modum ischiadicis opitulatur, harum enim partium maximus est per venas consensus. *Zecchius cons. 43. Riverius lib. 16. cap. 2.* Quibusdam forte non probabitur missionem sanguinis debere fieri ex pede, quia 6. Epidem. sect. 5. ait Hippocr. In fluxionibus ad coxam venas post aures secato, Et *Galen. 2. de comp. med.* dicit à cubito primum sanguinis detractionem faciendam, ac vomitoriis utendum: Hic tamen *comm. in aphor. 36. 6.* increpat dicentes in cubito secandas esse ob *Ischiadem* venas, negans consentanea Hipp. loqui: Sed si Galenus alicubi hoc faciendum esse dicit, alibi negat, ne intellige eodem modo esse utrobique dictum, sed in aphor. curari firmatam jam in parte ischiadem, in aliis locis Imminentem & jam jam parti minantem, quo etiam tempore vomitiones quam dejectoriæ purgationes meliores sunt, contra verò firmao jam malo. *Vallesius lib. 5. epid. p. 465.* Sang. missionem omnino convenire posse credimus, ex brahio laborantis lateris, parcam tamen, vt ab hæmorrhoidibus tandem reperi possit, ab ischiadica namque pedis affecti s. m. rarissime profuisse observavimus, cum tenuior solum & calidior effluat, crassiores vero & frigidiores humores hæreant in vasis partis affectæ, & præterea quia pars ipsa ad crudos attenuandos humores calore indiget, ut propterea juvenibus tantum, & plurimo sanguine abundantibus ex usu esse soleat. *Fortis consult. 80. cent. 4.* Virgo 22. annorum, chronico ultra annum durante dolore coxendico infestata, ne plumas tolerante, ut in lecto cubare nequierit, cum omnia essent irrita, à coxa autem incipiens dolor per totum crus ad infimum pedem pertingeret, magno conatu materia exitum quærente, conieci non tam à frigida intemperie id mali concitatum, quin potius à copia sanguinis crassioris ac fervidioris exire gestientis: Suasi apertionem venæ pedis loco dolenti respondentis, circa minorem digitum; Ea reserata cum admiratione sanguis magno impetu exiliit, in sublime euectus: cum eius portio in vasculo excepta, ubi coaluit, admodum crassus & rubicundus deprehensus, ne guttula seri mixta, ipsa etiam ægra sanguinem fervidum in effluxu percipiente: Dehinc dolor quasi uno ictu profligatus: *Augustinus Thonerus lib. 4. Observ. 2.* Totas sex hebdomadas lecto afflixus fuerat, præ vehementia doloris Ischiadici, crus sinistrum infestantis, Dom. *Puri*, Neocomensis, vir sexagenarius, sanguinarius, ut ipse dicebat, qui sanguini congerendo insignem navabat operam: Toto illo decubitus spatio inanem credidit Medici operam, ideoque meam neglexit: Tandem diuturnitatis & vehementiæ doloris pertæsus me accersit: Illico venam pedis oppositi tumentiorem, (mire autem omnes turgebant) aperiri jubeo, hinc rivulose sanguis effluxit, niger & præ mora crassior, ad libram unam, tanto levamento ut die sequenti lecto valedixerit, tertio autem à venæ sectione, ipsi cubiculo. Recentius vero dabo efficaciæ Sanguinis missionis in Ischiade exemplum, dum hæc prelo mandátur, Mense Aprili initiante anni 1681. vocor ad virum 28. annos circiter natum robustum sanguinei, & biliosi temperamenti, quadratum, militem strenuum Is à quindecim diebus lecto afflixus erat, Ischiade sinistri lateris dolorifica laborans: Ante octiduum, ex consilio Chirurgi, ad revulsionem, ut aiebat, vena brachij dextri aperta fuerat, unde sanguis vitiosus prodiit, sed nullo solatio: Affectú à copia sanguinis illuc decumbentis originem ducere ratus, laxata prius alvo, sanguinem detrahi copiosum ex crure opposito jubeo, perendie ex ipso crure affecto, tanto successu ut postridie officiis solitis vacare potuerit: linimentum ex ungu. dialthæa, nitro & oleo sambucino, aliis proficuum, dolorem exasperavit.

II. *Hippocrates* lib de A.A. & L. commendat sectionem venarum retro aures. Scythis usitatam, quam improbo 1. quia ipsos effœminabat 2. quia cerebro imbecillitatem conciliare potest, absque affectæ partis levamine, id quod aliquando experientia comperi. *Benedictus Silvaticus cons. 90. cent. 3. Vide Zacutum Pr. Adm. lib. 2. Observat. 169.*

III. N. homo valde obesus, doloribus Ischi correptus, sibi statim, neglectis vniversalibus, venam in pede extremo popliteam secari jussit & crescentibus ischiadis doloribus suspicionem concipit Chirurgum juvenem in eligenda vena errasse: quare patiens erroris commissi correctionem, dolorumque mitigationem optimè sperans, seniorem vocavit qui ex ramo venæ prius apertæ

sanguinem emisit: doloribus iterum magis auctis miser imploravit auxilium Medici, qui variis frustra exhibitis malum veneficio adscripsit. Meo consilio tres uncias emplastri vesicatorii Horstii latissimo corio induxit Chirurgus, & ischio dolenti applicuit, horis xij. elapsis vesicam forfice dissecuit, ulcerique, excepto ultra libram flavissimo liquore, folium brassicæ butyro recenti illitum apposuit: Ab eo tempore æger mitigatos sensit dolores, & primum supinus decumbere ac dormire cœpit, quatuor menses insomnes numerans: consolidato ulcere præscripsi extractum Esulæ Rulandi ad ℨi. in vino absynthii, à cujus usu multum seri & bilis patiens excrevit. Ad extrahendas humorum reliquias loco tolerabiliter dolenti tandem appositum fuit Empl. Ischiadicum Noribergensium, eique post triduum remoto vesicatorium, ægro non animadvertente, substitutum, quod extracta liquoris viscidi magna quantitate, dolores in tantum mitigavit, ut æger, Ischii curata ulceratione, baculi & conjugis beneficio, de mensa ad mensam lente progredi potuerit: usu petrolei externo per trimestre continuato, dolor contumax omnino evanuit. *Scultetus Armament. obs.* 73.

IV. Coxendicis dolore diuturno vexabatur quidam melancholicus, frequenti v. s. quoties invadebat dolor à medicis excruciatus: sed cum esset resolutus valde, loco v. s. mariscis hitudines apponi curo, his usus, per annum omnino sanus evasit, nam fluxio, irruens ad coxas, ad sedem derivata, quoniam hæmorrhoidum apertio à coxendice præservat, sic menstruorum provocatio hunc morbum sanat, sicut retentio creat, ex Hipp. 5. Epid. num. 33. *Zacutus Pr. adm. l.* 2. *obs.* 171.

V, Coxendicis dolore intolerabili premebatur quidam nullis juvantibus auxiliis, tandem ex *Pauli & Cælii* consilio coxæ octo magnas hirudines impono, sequuta insigni vacuatione; post decem horas sine dolore remansit æger: Id auxilium in podagra, chiragra, gonagra, sæpe post vacuatum corpus feliciter sum expertus, *Zacutus P. A. l.* 2. *obs.*168.

VII Vomitoria à multis præferuntur purgantibus per alvum, cum per locum à parte affecta remotiorem humores vitiosos evacuent: Asarum reliquis præfertur à *Rondeletio. Riverius Pract. lib.* 16. *cap.* 2. Ischiadici dolores purgationes non ferunt, nam humores magis in ea loca decumbunt. *Crato apud Scholzium cons.* 240. At de insufficienti purgatione hoc est accipiendum, *Sennertus.*

VII. Alvus cienda clysteribus acribus, adeo ut etiam provocent sanguinem, ita enim conferre nonnihil visum est in ischiade, *Crato cons.* 245. *apud Scholtz.* Clysteres detergentes multum prosunt, ob consensum quem habet intestinum rectum cum periostio, venis, nervis & illius juncturæ ligamentis: Ego uno clystere curavi dolorem coxendicum brevissimo tempore, qui sic habet: ℞. maluæ, bismalæ, cum rad. cardaminæ, vel nasturtii, vel erysimi *an.* m. i. semin. lini. fœnic. *an.* ℥ i. sem. sesel. rutæ agr. *an.* ℥. ß. flor. chamom. centaur. min. stœchad. aneth. *an.* p. i. agar. asari *an.* ℥ ß. f. decoctio ad ℔ i i. dissolve terebinth. abjetis ℥ i. ol. rutac. aneh. *an.* ℥ iij. vin. malvat. ℥ i i. m. f. clyster: adde bened. hieram. &c. si alvus sit adstricta. *Rondeletius Pract. l.* 3. *c.* 82.

VIII. Datur aliquando locus curandi Sçiaticam per cauterium paratum in eodem pede, sub genu vel supra; in eodem partis affectæ latere, si sçilicet viscera superiora sana sint, & tota mala valetudo consistat in junctura coxendicis: quod solet contingere dum sçiatica fit ob casum ab alto, vel ob externum frigus, nimiam equitationem & alia hujus generis: Qui ejusmodi Ischiadem curare voluerint corpus ab excrementis vindicando, potius lædent juncturas, nec ægrum liberabunt. Causa est, quia præcipua occasio quod humores insident partem affectam, non est plenitudo, sed solum dolor ab aliqua causa externa excitatus: Itaque unicum & singulare est remedium, ut à parte affecta avertamus stabiles & infixos humores vesicantibus coxendici applicitis, vel cauterio dictis locis excitato: Audias casum similem, Strenuus quidam miles ob externum frigus & nimiam equitationem incidit in sçiaticam sinistri lateris, quamvis eucrati esset temperamenti, hic fuit à medicis non semel pharmacis, decoctis, cauteriis in cubito & sub genu dextri lateris, revulsionis gratia, tractatus sine ullo levamine: tandem administrato cauterio supra genu in eodem latere, post duos menses ad perfectam sanitatem illum transtulimus. *S. Sanctorius meth. vit. err. l.* 14. *c.* 8.

IX. Hippocr. in contumaci quatuor his magnis auxiliis utitur, Venæ sectione in crure, Purgatione; Cucurbitularum super ipsâ coxâ admotione, sive cum scarificatione, sive sine ea, Inustionibus quæ siccent mucores qui sunt in ligamentis articulorum, & firment partes: maxime autem extrahunt ex ipsissimo articulo in extimam cutim cucurbitulæ, quæ profecto magni sunt usus in omni profundo dolore, in hoc vero præcipuè: nam qua ratione vitari jubet Gal. 10. κατ' τόπ. c. 2. repercutientia, & uti in initiis solis anodynis, deinceps ex alto trahentibus, eadem adducimur ut cucurbitulis crebrius quàm in alia affectione articulari utamur: Nam quid aliud est cucurbitula quàm potenter extrahens auxilium. Si igitur admota cutem valde rubram reddiderit, scarificabimus: Sin minus, scarificatione dimissa, trahens medicamentum imponemus: *Vallesius* 5. *Epid.* In progressu, ~~& cor-~~ pore perfecté expurgato, cucurbitulæ cum multa flamma coxæ apponendæ, ex Paulo & Celso; densatis enim humoribus quam manifeste conferre observavit *Galenus* libro 10. de locis capite 2. *Ioh. Raimondus Fortis consultat.* 80. *centuria* 4.

XIX. Si suspicio fuerit catarrhi à cerebro defluentis, alterum causticum occipiti admovendum est, id enim aliquando ischiadicum dolorem antiquum curavit qui nullis aliis remediis vinci potuerat. *Zacutus* cauterium retro aures inustum, fluxione à capite irruente, miro successu in usum se vocasse asserit. obs. 160. l. 2. pr. adm. *Riverius.* Empiricos quosdam vidi Ischiadicis omnibus internam auriculæ partem, qua cartilago velut replicata tumorem quendam habet, cauterio urere, & eorum quosdam esse juvatos: causa est quod multis ischiadicis ex capite fluat materia, & ejus loci ustione intercipiatur materia. *Vallesius* 6. *Epid. s.* 5. *p.* 21. In diuturno affectu causticum tibiæ lateris dolentis materiam morbificam

derivat & morbum interdum tollit: *Zecchius* admovendum esse vult parti tibiæ exteriori. *Riverius.* In crure tribus in locis fonticuli fiunt, in externâ, internâ, & posteriori suræ parte. Hic fontanellam infigere solebat *Spigelius* in dolore ischiadico, non sine felici successu, quia vena ibidem excurrit poplitea: *Glandorpius Gazophill. pag.* 73. Cauterium sub genu quibusdam contulisse sçio. *I. V. Rumlerus Observation.* 98. Posticum femur perreptat magnus & crassissimus nervus, ex tribus aut quatuor portionibus in exortu suo conflatus; quo affecto Ischias notha oritur, quæ tota in eo consistit; dolor atrox non solum in coxendicem, sed in femur & suram atque extremum pedem exporrigitur, quocunque nimirum affecta coxendice deductus nervus pertingit, inquit *Fernelius*, Ideo in nothâ hac Ischiade pyrotica ad flexuram natium apprimi debent. *Riolanus Enchir. lib.* 3. *cap. vltim.* Fonticulum, qui suræ inter principia musculi gastrocnemij inuritur, mitigare dolores ischiadicos summo & felicissimo successu expertus sum in me ipso: vide §. Notissimum eum qui semel doloribus ischiadicis torquetur, non facile ab iis ita liberari, vt sibi polliceri possit se in posterum ab hujusmodi cruciatibus fore immunem: Ego tamen sanctè testari possum me memet ipsum, post vsum balnei in agro Vlmano, Thalfingensis beneficio hujus fonticuli per novennium, &, si vixero, forsan vlterius à paroxysmo præservasse, frustra cæteris præsidiis adhibitis. *Scultetus Armament. Observat.* 72. Cauterium paulo subtus genu, in parte exteriore lateris affecti inustum derivationis causa summopere commendamus. *Zecchius consult.* 43.

X I. In articulo femoris, circum cavitatem ossis Ischii, generatur Arthritis quæ Ischias dicitur: Si humor influat in acetabulum, & exorbitare cogat caput femoris, morbus hic in situ curatu difficilis claudicationem tandem afferet: Si ad exortum magni istius nervi, qui posticas pedis partes perreptat, humor influat, Notha Ischias excitatur, in qua dolor atrox non solum in coxendicem, sed in femur & suram atque extremum pedem exporrigitur, quocunque nimirum affecta coxendice deductus nervus pertingit, *inquit Fernelius*, Ideóque in hac pyrotica ad flexuram natium apprimi debent & partes illæ illini, & emplastro epispastico inungi. *Riolanus Encheir. p.* 407.

X I I. Diuturnos coxendicum dolores *Adrianus Spigelius* brevi tempore sustulit setaceo ex rad. hellebori, musculi gasterocnemij gemelli insuris infixo: Nimirum venæ subpopliteæ beneficio, Cujus incisio cæteroquin eo in casu magnos effectus habet. *Rhodius Centurat.* 3. *Observat.* 88.

X I I I. N. collapsus in coxæ dolorem nihil non molitus quo evaderet hunc cruciatum, decrevit devenire ad ferramenta candentia, ceu vltimum inveterati morbi remedium. *Hippocrat.* 60. 6. *Celsus* lib. 4. cap. 22. fecitque animosus hic juvenis Chirurgo copiam adurendi, non tam cutem coxæ impositam, quam exulcerandi eodem ferro carnem ad ipsum usque os: Satagens hac ratione elicere materiam delitescentem sub membrana ossi circumdata: Insigni animi fortitudine pertulit æger candens hoc ferramentum, non cursim, sed lenta manu femori identidem impositum, à quo malo ipsum ex ter toto vendicavit crudelis hæc medicicina, per perenne profundi vlceris profluvium, quod sane tamdiu servavit, donec vacuata omni materia fuerit extra omnem recidivæ metum. *Tulpius lib.* 3. *cap.* 26.

X I V. *a.* Dom. D. N. sævo & pene immedicabili dolore Ischiadico coxæ dextræ infestatus, varia, etiam validissima, purgantia assumpta, vesicatoria admota, opiata exhibita, vena in talo aperta, omnia irrita, ratus cruciatum illum concitatum à causa frigida & crassis phlegmaticis humoribus: Ego vero observans excreta admodum biliosa, & in abdomine advertens dolorem pulsatilem & φλογωσιν, curandi rationem invertens ad refrigerantia me contuli, & Acidularum potum consului, hinc magna felicitate cura processit, vt intra biduum φλόγωσις illa recesserit, etsi dolor non totaliter remiserit: Cum autem observarem dolorem vagabundum, modo in regione mesenterij angustiam causare, modo à coxa in crus descendere, ratus id mali prodire à copioso crasso & fervido sanguine, qui quærens exitum & non inveniens tantam pariat molestiam, proin suasi (eo magis cum intellexerim ipsum alias fluxui hæmorrhoidali fuisse obnoxium) applicationem hirudinum: Obsequium præstitutum; quinque hirudines venis hæmorrhoidalibus admotæ, quæ cum sanguine farctæ, insperso sale & cinere, ad ℥ v j. sanguinis dimiserunt: deprehensus sanguis rubeus & admodum crassus, omnis seri expers: Ex his ingens ille cruciatus, aliis invictus, evanuit. *August. Thonerus Libro quarto, Observation.* 1. *pag.* 198.

X I V. Quamvis ratione loci affecti quilibet dolor ad Ischion coxendicus morbus dici possit, propriè tamen hoc nomen meretur ille de quo lib. de affect. tractatur ab *Hippocrat.* vers. 25. *Coxendicus morbus quum fit, dolor corripit coxæ juncturam &c.* In quo sçilicet dolor viget ad coxæ articulationem, ad summas nates, & ad eminentiam musculosam suppositam natibus; extenditurque jam confirmato morbo ad inferiorem coxam, & per crus totum divagatur ad pedem vsque: Morbum hunc fieri ait, quum bilis & pituita per sanguifluam venam incubuerit, & sanguinem in ea existentem compegerit, & morbosum reddiderit: vnde evenit ut plures partes, & inter se distantes, dolor infestet: quia ubicunque sanguis ille morbosus constiterit, ibi dolorem facit; sic remedia adhibere jubet *Hippocrat.* quæ sanguinem illum coactum emolliendo dissolvunt & diffundunt: Vnde patet quantum errent qui doloris extensionem ad nervos referunt qui à spinali medulla illac diffunduntur: Hanc sententiam verissimam agnovi per ea quæ observavi in quodam hoc morbo laborante, qui dum à vehementia doloris afficiebatur (quod per paroxysmos quosdam contingebat) venæ omnes per exteriorem partem coxæ læsæ & cruris disseminatæ mirum in modum intumescebant, remissoque dolore subsidebant statim, nec earum apparebat vestigium. Huic Ischiadici doloris speciei convenit curatio tradita ab *Hippocrat.* Nam sanguinem ab affluxu bilis & pituitæ compactum emolliendo & calefaciendo dissolvit, eodemque tempore dolorem lenit: alvum subducit clysteribus, & simul & semel sanguinem circa regionem coxendicis compactum dissolvit, materiamque antecedentem sensim derivat ad alvum: Dolore remisso medicamentum exhibet purgans, quò bilis & pituita morbum facien-

tes educantur: quod ante præstare non audet, ne materia à medicamento agitata & commota, ob doloris vehementiam ad partem affectam magis flueret quàm evacuaretur: Inde verò lac asininum præbet, quo mediante corporis habitus temperetur, humorêsque mitiores reddantur: Illud coctum exhibet, vt simul & semel humorum fluxibilitas auferatur: Nostri decoctum *Gaiaci* exhibent, aut quid simile quod humores tenuet acuatque & ad motum aptiores reddat, non in hoc solùm sed in omni alio dolore articulorum: Tandem doloris gratia exhibet medicamenta, quorum natura qualis sit non constat: verisimile est constare ex varijs, partim vrinas moventibus, partim roborantibus, & potissimum stupefacientibus & incrassantibus, quorum mixtiones Medicamenta ad dolores inscribebantur; quibus analoga sunt Theriaca, Mithridatium, Philonium, Pilull. de cynoglossa &c. quorum caliditatem & siccitatem corrigo victus ratione: His absolvitur curatio hujus affectus adeo exactè vt alia omnia remedia irrita habeam: *Martianus comm. in illum locum.*

XV. Si quis dolores omnes ad Ischium attinentes præfata curatione curare velit, ea voto non respondebit; quia in doloribus coxendicis à materia fixa circa articulationem, alia debetur curatio ab iis in quibus dolores vagantur huc & illuc, nam vt principalis intentio in illis est ut materia dissolvatur & abducatur à juncturâ: ita in his plurimum viget intentio vacuandi humores ad partem irrentes & compescendi eorum motum: Quæ omnia considerans *Hippocrat.* longè diversam curationem instituit hujus morbi lib. de Affectib. internis, ac fecerit in præsenti; Ibi enim clysteres injicit acerrimos, quos hoc loco mollientes probat: Ibi frequenter articulum moveri jubet, quod non est necessarium quando materia non est fixa: Vstionémque super juncturam proponit, quæ in præcedenti casu locum non habet, nisi postquam dolor pertinax aliquâ in parte constiterit: quam circa juncturam non semper necessariam censet sed vbi dolor constiterit: consistit autem modò in hac modò in illa parte: Vstionem autem facit per linum crudum & fungos. De qua vide *Tit. de Cauteriis, libro 19. Idem ibidem.*

De fluxione in Ischium & articulos, quæ κίδ'μαλα *vocat. Vide ibidem, & Tit. de Arthritide.*

XVI. Dolor Ischiadicus interdum à bile & humoribus calidis generatur, qui quidem dignoscitur cum dolor est acerbissimus & pungitivo similis: exacerbationes diebus alternis sæviores efficiuntur: habitus est gracilis, temperamentum biliosum, ætas iuvenilis, regio & tempestas calida, dolor à calefacientibus exacerbatur, morbi præcesserunt biliosi: tunc ad bilem & intemperiem calidam remedia dirigi debent: Ideo conveniunt venæ sectio, purgationes cholagogæ, nunc lenientes, nunc vehementes, additis diagrydiatis, vt materia morbifica educatur: julepi refrigerantes, clysteres mollientes & refrigerantes, lac, balneum &c. Hoc perpetuò cavendo vt aperientia vitentur: incrassantia potiùs eligantur, qualia in catarrho calido & tenui proposita; Narcotica, laudanum per os & in clysteribus &c. *Riverius Pract. lib. 16. cap. 2.* Vide *Salium lib. de aff. part. c. 16.*

XVII. *Hippocrat.* lib. de Affect. meminit coxendici doloris à siccitate articuli: Per siccitatem autem ne intelligas intemperiem siccam partium solidarum articulum ipsum constituentium, sed consumptionem ejus glutinosæ humiditatis quâ naturaliter nutritur & ad faciliorem motum subungitur: Si contigerit humiditatem hanc quacunque ex causa exsiccari, tunc motus impeditur cum dolore: Tales affectus in constitutionibus siccioribus *Hippocrat.* lib. 3. aphorism. 16. fieri monebat: Curaturus has affectiones, amota omni causa externa & præcedente, tentet naturalis humiditatis restitutionem: præscribat diætam actu & potestate refrigerantem; balneum aquæ dulcis incoctis capitibus & pedibus castratorum, malvâ, althæâ &c. modicam deambulationem, vnctiones mollientes &c. Vitetur vacuationis omne genus &c. *P. Salius Diversus de affect. particul. cap. 17.*

XVIII. Bajulus magno vigente frigore tibias in aquam per multas horas demerserat, vnde ingens dolor in Ischio ad femur & tibiam se exporrigens, ita vt incedere non valeret: A clystere missus sanguis è brachio eiusdem lateris, die sequenti purgatus vehementi cathartico, triduo sequenti accepit mane singulis diebus spiritus theriac. gutt. 8. cum aqu. card. ben. hinc copiosissime sudavit, dolórque omnis sublatus. *Riverius Cent. 1. Observat. 4.*

ISCHVRIA.

SYLLOGE.

I. Si

I. SI nullo securo auxilio Ischuria sedatur, sit autem Propria, i. e. non facta suppressio supra vesicam, oriri quæstio solet, an catheter potius per vim sit immittendus, an sectio in loco vbi lapis extrahi solet, administranda? An escharoticum medicamentum superponendum, inde locus perforandus? Semper enim in deploratis casibus quamlibet rationem, quamvis non tutam, modò in ea spes aliqua sit, tentandam esse, quàm certæ morti ægrum destinare præstat: Itaque ex cathetere per vim immisso dolores, vlcera phlegmonæque oriri solent: Escharoticum medicamentum seriùs agit quàm occasio postulet; Sectio incerta est: Ob id plurimum refert quàm præstans sit lithurgicus, quàm mundum sit corpus, quàm sanguine plenum, in omnibus ratio excessus habenda est: Nos tamen vidimus perforatam cathetere carnem in N. optimè cessisse, tametsi sanguinis & saniei multum profluxerit: Sed si callus sit, sectio expeditior: in imperitis artificibus tutius est Escharoticum. *Cardanus comm. ad aph.* 437.

II. Percussus quidam valde in perinæo, inflammationéque suborta in vulnere, vrinam reddere non potuit, ac vesica plena manifestè intenta videbatur: huic ne irritaretur inflammatio, æneam fistulam adhibere noluimus, sed aqua calida affusa oleum perungere satius esse putavimus: quumque tribus horis sic eum tractavissemus, tumore non parum relaxato, ac dolore non ita graviter infestante, jussimus vt vrinam reddere tentaret, interim quum nos vesicæ tumorem ad inferiores partes impellendo sensim premeremus, juvenis reddidit vrinam: atque in his qui sic afficiuntur causa suppressæ vrinæ facilè deprehenditur, etsi in alijs quibusdam non sic facilè deprehendatur. *Galenus 6. de loc. aff.*

III. Retinetur quoque vrina duris fæcibus in intestino subsistentibus: comprimitur enim ab his vesicæ cervix, qua compressa vrina retinetur: atque idcirco dum exoneratur alvus, vrina tum demum procedit cùm rectum intestinum liberum est: Cuidam lx. annorum triduò cum vrinæ via præcluderetur, nullo lotio subsequente, huic balneum, mox enema profuit: emollitis siquidem & expurgatis alvi excrementis mox successit vrina; atque ita paucis horis liberatus, cui vrinæ suppressio totum triduum fuerat molestissima. *Dodonæus cap.* 47. *Observat.*

IV. Ægri in quibus aut imminuta, aut suppressa est vrina, diligenter intromissione syringis tangendi sunt: partes enim illæ sæpius tactæ facilè læduntur: sæpius quoque vesica sanguinis grumis repletur, vt mortem etiam inferat. *Dom. Panarolus Pent.* 2. *Observat.* 20. In retentione vrinæ syringa minus dextrè immissa gravissima induxit symptomata, inflammationem, convulsionem &c. Suppurationem ab ejus errore in perinæo obortam aliquoties vidi, quæ in gangrænam tandem degeneravit, nulla arte emendabilem. *H. à Moinichen Observat.* 17. In hac Chirurgia maximè animadvertendum ne in immissione fistulæ argenteæ valvula carnosa (quæ vasorum seminalium commune orificium, in meatum vrinarium desinens claudit, violetur, hæc valvulæ læsio cognoscitur ex intrusionis difficultate, dolore, & sanguine emanante: his enim signis apparentibus retrahenda est paulukum fistula, rursusque leniter intrudenda donec valvula intacta vesicam ingrediatur, per eamque vrina reddatur. *Scultetus Tab.* 40.

V. Vbi vrina supprimitur ob vesicæ inflammationem, catheteris immissio non caret periculo, lacerata enim cervice augetur inflammatio, & ea cessante sequitur quasi inemendabilis vrinæ incontinentia. *Idem.*

VI. Cum valida adest vesicæ inflammatio, vrinam supprimens, validè refrigerantibus & reprimentibus ne vtamur: sed antequam ea intercepta fuerit, reprimentibus exiguo tempore vti licet. *Heurnius meth. ad Pr. l.* 2. *c.* 13.

VII. Septuagenarius cum succussorem equum conscendisset per aliquot milliaria, incidit in vrinæ suppressionem, quâ ægre & guttatim vrinam excernebat: Vocatus ego adverto tensionem & duritiem in regione vesicæ, cum dolore, qui comprimendo tantum percipiebatur: præterea aderant dolores in pectore, dorso & scapulis, vt æger ægrè se commoveret: tempestas erat austrina & pluviosa: Conjicio hæc omnia fieri à catarrho é capite delabente, & influxum humorem vesicæ corpus invasisse, ibíque tumorem quendam excitasse, à quo sphincter vesicæ comprimebatur, ejusdemque vesicæ meatus angustior evaserat: Ideo ad fluentis humoris diversionem & vacuationem, præscripsi apozema purgans & temperatum per triduum: Vesicatorium posteriori parti cervicis, & fotum emollientem ac parum resolventem regioni vesicæ admovendum, cum linimento earundem virium: Per apozematis vsum vrinæ in dies melius procedebant, ita vt triduo elapso multò commodius & liberalius eas redderit: postea datus bolus ex terebinth. & pulvere liquirit. per triduum; factus fotus, clyster emolliens & magis resolvens injectus; cataplasma admotum ex residentia decocti cum farina fabarum & fœnugræci, oleo aneth. & chamæm. sanatus his fuit. *Riverius Observat.* 82. *Cent.* 2.

VIII. Infusum Cantharidum Ischuriæ remedium est, cujus felicem successum non semel ipse sum expertus: Cantharidum ℈j. in pulverem redactus infundatur vini Rhenani, vel spiritus vini ℥ iij. vel iv, stet in infusione per aliquot dies, deinde per chartam bibulam filtretur, vt ex substantiâ cantharidum nihil admisceatur: Ex colato liquore cochlear vnum septem alijs seu vini, seu cerevisię admisceatur: & ex hoc mixto primo die vnum, altero duo cochlearia, & sic deinceps propinentur. *Th. Bartholinus Centur.* 5. *histor.* 82. *Epist.* 54. *Cent.* 4.

IX. Cuidam vrinæ retentione laboranti Vesica valde intumuerat; Nihil conferentibus alijs præsidijs quibuscunque, Chirurgus Parisiensis phlebotomum in ipsam Vesicam feliciter adegit per medios abdominis musculos pyramidales, Fallopianos dictos: Hoc autem nunquam faciendum monuit nisi vesica intumuerit, cùm cæteroquin in adultis citra os pubis adsurgere non soleat. *Velschius Observat.* 59. Vide *Riolani Enchir. Anatom. l.* 2. *c.* 30.

X. Nob. N. sexagenarius, sanguineus, athletico habitu, cum diebus æstivis calidissimis iter habuisset multo potu sitim ab æstu contractam sedaverat: quatuor diebus à reditu in omnimodam Ischuriam incidit, quæ variè à Medico seniore oppugnata; imò catheter in vesicam immissus: Vocatus ego, quæro num dolor in lumbis aut pube perciperetur, aut nephriticis affectibus obnoxius fuisset? quod negavit: Hinc colligo Ischuriam à nullo renum aut vesicæ vitio pendere, sed potius ab obstructione emulgentium, quam humorum multitudo peperat, ratione cujus vasa nimis repleta & distenta non pos-

sunt sese contrahere ad expulsionem, quod apparet in vesica, à diuturniore vrinæ retentione præter modum distenta, quæ difficillimè interdū vrinam excernit, ob contractionis defectū. Huic sententiæ inhærens, phlebotomiam proposui larga manu celebrandam, ad solvendam venarum plenitudinem, ac educta sanguinis ℔ j: Vix hora elapsa à venæ sectione sensit æger profluentem vrinam à renibus ad vesicam per vreteres, & se brevi redditurum prædixit: paulò post matulam petiit, quæ cùm vnica mictione repleretur, alia vasa fuere afferenda, ita vt intra horæ spatium plures vrinæ libras excreverit: Sic omnino liberatus est, neque voluit sumere hydragogum in crastinum præscriptum. *Riverius Pr. l.* 14. *cap.* 8. *Centur.* 1. *Observat.* 1. *&* 89. Vide *Tulpium lib.* 2. *cap.* 43.

XI. Iuvenis cæteroquin sanus, primo bis terve vrinam copiosam & turbidam reddens, deinde in ejusdem suppressionem per integrum quinquiduum incidit: Tentata omnia remedia, quia *Galenica* scopum non attigere. Ita cum miser valde excruciaretur, Medicus imperitus magnopere ipsi consultum iri sibi persuadebat si stupefactivis exhibitis somnum induceret: Quod etiam exsequutus tam bene perfecit, vt à ℥j. Philonii Romani semel sumpta statim obdormiscens nunquam postea evigilarit. *I. V. Rumlerus Observat.* 58. Narcotica enim malum augent, paralysin vesicæ inducunt, cerebrumque vaporibus opprimunt. *Velschius in Notis.*

XII. Quidam *filo argenteo* (quod fistulæ cavitati exacte respondet) gossipii floccum alligant, in catheteris cavitatem immittunt, eamque cum fistula in vesicam impellunt: vbi fistula in vesicam pervenerit, filum cum lana alligata ex fistula trahunt, & ita quasi per siphonem eliciunt vrinam: Sed neque gossipium est necessarium, quia per syringam, ad latera perforatam, vrina libere fluit: non Filum, quia ob dictam rationem magis officit quàm prodest: dum enim filum è cannula trahunt, non rarò fistulam educunt, cum majori difficultate iterum immittendam. *Scultetus Tab.* 40.

XIII. Summa cura prospiciendum, eo tempore cum vrina graviter retinetur, ne sumantur ea quæ ad movendam vrinam à Medicis exhiberi solent: quæ quia calida sunt & acria, & serosum sanguinem à crasso segregant, multam materiam ad vesicam deducunt: quare solent aliquando grave & lethale periculum inferre iis, qui cum vesicæ expultricem vim debilem habent, multam vrinam collegerunt, omnibus modis, diureticis vocatis, solent illam sollicitare: quod vt est gravissimum & capitale crimen, ita ferè à plerisque Medicis, non sine errore, solent statim committi in suppressa vrina, diuretica, quæ vrinam moveant & expellant, quærentibus. *Solenander cons.* 18. *sect.* 1. *Hartmannus Pr. Chymiatr. c.* 198.

XIV. Quidam annos 80. natus, ex nimio vini recentis vsu suppressione vrinæ corripitur & bimestri spatio moritur; aperto cadavere scirrhus magnus in vesica ante collum reperitur: Id vero in eo notandum fuit, etsi difficulter catheter immitteretur, crassiori, imo qui crassitiem cygni pennæ adæquabat, facilius me in vacuum vesicæ pervenire potuisse quam parvo & exili: Ratio est, quia cum ductus vrinarius circa vesicæ collum, imo & sphyncter ipse ob scirrhum tumefactus esset, necessario in perinæo coarctatio & angustia ductus vrinarij sequebatur: Porro exilem & minutum catheterem hanc angustiam dilatare non potuisse rationi consentaneum est, quod crassior facilius facere potuit. *Hildanus Cent.* 2. 65.

XV. Neque medicamentis, neque catheterismis interdum obtinetur ut lotium, quod urinarii meatus vitio multos usque dies sit moratum, elici possit, homine ad obitum continuo properante: Difficile-ne igitur tibi videtur fortasse si ad collum vesicæ, qua lithotomia conficitur, per scalpellum angusto foramine cæsura dextra incidatur? Hanc curationem tradidit *I. Arculanus*, comm. ad *Rhazen* c. 103. Quam ego rem in extremis hominis ægri, aliorumque præsidiorum nil præstantium casibus, non refutandam, aut detrectandam admonere volui. *Severinus Med. Effic. p.* 88.

XVI. *Cardanus* comm. 43. aph. sect. 7. testatur vidisse se perforata cathetere *caruncula* in quodam, rem optime cessisse, tametsi sanguinis & saniei multum profluxerit: quæ res & mihi comperta in Tonsore, bidui suppressione laborante: huic enim dum catheterem in renitentem illam carnem inprimo, tum sanguinis primum, tum deinde lotii plurimi facta est effusio, liberumque ad hunc diem se sentit. *Severinus Med. Eff. p.* 125.

XVII. Puer 8. ann. laborabat Variolis, conquerebatur de *urina suppressione*: de causa eramus solliciti: Vidimus in extrema penis parte Variolam, de interna idem cogitamus: quæ ad urinæ promotionem faciunt interne damus; à balneo & fomentis ob variolas prohibemur. Nihil efficientes, penem ipsum inspicio, video quid albi in orificio, existimo esse variolam pure plenam, acum accipio, duram offendo, moveo, motumque eximo, lapillus est, profluit urina: Ab emulsionibus expellentibus in variolis dari solitis, simul diureticis, illuc protrusus fuerat. *I. D. Winckler Misc. Cur. anni* 76. *Observat.* 36.

XVIII. Quibus ob *diutinam moram*, *ebrietatemve*, amplius jam excerni nequit urina, licet conentur ac velint, facilem modum excogitavi, & aliquoties cum successu egregio institui, per immissam in vrethram usque ad vesicæ cavitatem candelam ceream tenuissimam, quali uti consueverunt Sartores, si prius in sui extremo obtusa reddatur & oleo illinatur: Hoc vero utor loco Catheteris, qui quoniam, maribus præsertim, intrudi nequit, nisi cum aliqua difficultate, aut comite dolore, ad ejus imitationem hanc tentavi candelam, & successum egregium observavi: quod artificium tanto faciendum majoris, quod ubique ad manus fere sit; atque ab omnibus usurpari queat talis candela, dum catheter nonnisi à peritis, & tunc quidem cum molestia intrudi possit. *Sylvius de le Boë Append. Tract.* v. §. 275.

XIX. Vrinæ suppressionem agnoscere forsan aliquando pro causa sua ipsum *Sanguinem* censeo, ita scilicet affectum, & secundum varias sui partes confusum ac mixtum, ut à cæteris secedere aut secerni nequeat in Renibus serum: Quod fortassis frequentius accidit, quam quod ipsæ Renum Carunculæ sint male affectæ, cum præsertim nulla noxa in Renibus observatur, quando maxime ipsi culpantur: Et certe ipsum sanguinem ita affici posse, ut partes ipsius serosæ, ac urinæ materiam subministrantes cæteris misceantur intimius, ac ideo ab illis secerni nequeant, plurima sunt quæ persuadere videntur, sive quis ægrorum sympto-

symptomata tunc vrgentia consideraverit, sive curandi rationem per salia volatilia expenderit: Nam vt de solo sale volatili, non sine gravi causa, propter non contemnendam virtutum in ipso existentium notitiam, per experientiam multiplicem mihi comparatam aliquid proferam, certum est ipsum vim habere solvendi omnem humorem viscidum, à quo partium fluidarum, æque ac solidarum connexus vitiosus ortum habere solet; Soluto autem humore viscido secedere possunt facilius ab invicem partes sanguinis haud ita intime sibi invicem conjunctæ: Quod si quis putet, si humori viscido in sanguine existenti, atque partium secessum impedienti adscribi debeat Vrinæ toties lethalis suppressio, posse non incommode ab eadem visciditate deduci qualem qualem in Renum carunculis obstructionem, vrinæ secretionem aut transcolationem impediendo, ejusdem suppressionem causantem, vtique cum illo non pugnavero, quin potius vtramque causam conjungendam, & sæpius conjunctam putavero, adeo vt ab illa cujussvis humoris in sanguine existentis visciditate, tum cæteræ sanguinis partes colligantur simul intimius, & ad sui secessum reddantur ineptiores, tum Caruncularum pori obstruantur, atque sic vrinæ transcolatio, secretio, atque excretio aboleatur. *Idem* §. 294. & *sequ*.

XX. Calculos minores orificium vesicæ occupantes non semel immissa candela cerea, modo mox §. 18. memorato removi, & suppressam vrinam mox curavi. *Idem* §. 283.

XXI. Vbi suspicio est calculum alterutri vreteri esse impactum, ni inverso in caput vniverso corpore, ac sursum elevatis cruribus, mox concusso & agitato aliquoties corporis trunco removeri queat grandior calculus ab ureteris orificio, pro desperato habendum hoc malum. *Idem* §. 290.

XXII. Sæpius in Renibus ipsis putatur consistere *suppressi Lotij* causa, quatenus naturalis Renum, aut Caruncularum in ipsis existentium constitutio qualis qualis, & ad serum vrinosum à reliquo sanguine secernendum, requisita dispositio ita vitiatur ut dicta secretio cesset: Festinandum hic ad curam quando ejus aliqua spes superest: Curabitur inprimis hoc malum usu & Diureticorum, & præsertim Sale volatili Succini, aliisque salibus volatibus aromaticis: quorum ope non tantum curatur, sed prævenitur tam gravis, & tam sæpe lethalis urinæ suppressio, in qua plurimum anguntur circa præcordia ægri; An ob serum copiosus in vasis redundans, & omnes functiones, ipsamque succi Pancreatici præparationem vitians? Vnde forsan idem succus vitiosus existens, vitiosam in tenui intestino efficit effervescentiam, anxietates & angustias inexplicabiles in ventriculo, intestinis, ipsoque corde ac pulmonibus parientem. *Idem* §. 291.

INDICIS MEDICO-PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DECIMUS.

De Affectibus à litera L. incipientibus.

LABRO-SULCIUM Seu CHEILOCACE.

Curandi Curatio.

MORBUS hic, cui Græcum nomen à parte affecta, Latinum à præcipuo ac maxime conspicuo symptomate fecimus, in Anglia familiaris est, infantes duntaxat adoritur, eosque fere ab altero ætatis anno ad iv. aut v. quanquam & teneriores & adultiores non semper immunes: Labra in eo admodum tumescunt, tumore duro & nonnihil rubicundo, sed nequaquam fervido, aut inflammatorio, & qui nunquam suppuretur, aut caput fœdet; Vergit autem aliquanto magis introrsum quam ad exteriorem partem, vnde labia à gingivis & dentibus abscedunt longius, & foras aliquatenus replicantur cum magna deformitate, quam conspectiorem reddunt foveæ binæ in vtroque labio, sanie madentes aut crasso pure obsitæ; interdum quoque crustulæ in iis succrescunt: Vtplurimum hunc morbum comitantur aphthæ & vlcuscula oris, in palato, lingua, buccis, labiis, gingivis: Malum hoc nonnullis sponte aut levibus remediis sanescit, ast plerumque si diutius negligatur, aut perperam curetur, contumacissimum evadit.: Ad peragendam feliciter curationem, corpus purgandum est repetitis vicibus, interposito idoneo temporis spatio: Purgationes pro captu corporum & ętatis satis validæ esse debent, præcipue ex Senna & Mercurio dulci, quæ duo cæteris hoc in casu præferenda: Sed præsertim magnopere conducet Purgare decoctis e fumaria, betonica, phylliti, radic. lapathi, cichor. polypod. senna, agar. coriand. tamar. cujusmodi decocti bini ternive haustus die dandi, per sat longum temporis spatium: Quod si grandior sit infans, sanguis quoque è brachiis detrahendus, vel hirudinis suctu, vel scalpello aperta vena: Interea Labra fovenda remediis quæ tumorem minuere, sordes detergere, sulcos emendare atque implere valeant, Inter cætera præcellit decoctum chærephylli, quinque folii, myrrhidis, rosar. ac salviæ, in quo sal vitrioli albi sat magna copia dissolutum sit, ac linimentum factum è sacch. Saturni, aq. plantag. & ol. rosac. Vtilissimum quoque hirudines faciei admovere, iisque sanguinem tum ex fronte & temporibus, tum ex labiis ipsis affatim deplere, idque bis aut ter facere: Quę si non iuverint, tandem in alterutro aut vtroque brachio excitandæ fontanellæ, & per multos dies potui dandum decoctum zarzæ, chinæ, fumariæ, phyllit. lapathi integri, semin. card. rad. scorzoneræ, & passulis mai. dimisso omni alio potu per id tempus: Si tenellus infans clementiora eligenda. *Arnoldus Bootius de affect. omissis cap.* 10.

LEPRA ARABUM.

SYLLOGE.

I. Resiccationem tardare convenit, quia essentia in siccitate consistit: sanguis serosus est & salsus, ob id partibus assimilari non potest, neque nutrire, quia finis nutritionis est assimilatio:

milatio: Ob id mulieres, pueri & eunuchi raro hoc morbo tentantur, sunt enim humidiores, humiditas ea exsiccationi resistit: multi, ait Aëtius, castratione se ab hoc morbo vindicarunt: hac ratione juvenem hoc anno liberavimus qui incipiebat & vltra principium fuerat progressus. *Rondeletius.*

II. Refert *Galenus* aliquos fuisse curatos vsu *viperarum* in vino suffocatarum: quidam carne earum in theriaca vtuntur, & eam assumunt, quod à me non probatur ob summam vim siccandi quam habet: Neque trochiscos etiam probo: magis laudo carnis aut juris usum, non quod efficiat quod *Galenus* significat, nempe digerat valenter per cutem; sed quod ventrem instar medicamenti laxantis ducat: Eam ob causam mihi magis probatur quam si ad cutem excrementa deduceret, regio id non patitur: adde quod excrementa sua natura crassa & terrena ad habitum corporis vi medicamenti deducta, non possunt per eam & tam angustas vias commodè expurgari: Ea si quidem quæ in carne & cute recepta sunt, per poros cutis vacuari debent, tanquam per propriam regionem: Quod si tantum à viperis expectatur auxilii, oportet eas ineunte æstate capere & autumno: his enim temporibus pingues esse solent & obesæ, æstate autem sicciores & calidiores, quare istis duobus temporibus venandæ ad theriacam & trochiscos parandos: *Rondeletius ibidem* I. *Palmarius* propria & *Fernelii* authoritate nixus viperarum vsum omnino improbat, lib. de Eleph. c.9. quod nullo prorsus profectu Elephanticis exhibuerit. *P. Poterius cent.* 3. *cap.*81. In Lepra viperis se vsum esse ait citra vllam vtilitatem, etsi ad longum tempus: Psoram antiquam diuturno earum vsu omnino superatam fuisse ait ibidem. *Feliciter curata per Trochiscos viperinos & alia remedia vide exemplum apud Scultetum Observ.*98. *Vide Vidium med.part.*2.*sect.* 2.*lib.*5.*c.*8.

III. Qui proclives sunt ad Lepram, non debent vnctionibus *hydrargyri* subjici, nec aliis quibuscunque medicamentis σπαλοκινηδικοῖς vti; quia his Lepra sepulta in facie mox se prodit: Eo enim tendit hydrargyri vis omnis, & sursum commotis humoribus vitiosis, proclivis ista affectus latentis retectio. *Velschius in Mictomim. cent.* 2. §. 29.

IV. Venit ad me juvenis rufus, cholericus, lacerrima & altis rimis pervia per totum corpus cute: leprosiorem per totam vitam vidi neminem, Gajaci decoctum septies, qualibet vice ad dies xl. potarat, vnde perfectam lepram incurrerat: Illi, calidissimum à natura hepar habenti, tot calidis potionibus ferè cinerato, præscribo vsum crystal. montani præparati, quotidie mane sumpta ʒß. cum succis foliorum nymphææ, ribes & berberorum, (consulto vitato saccharo & saccharatis) superbibendo seri lactis cum tantillo salis prunellæ, quantum posset deinde in stramineo lectulo, sub altissimo molendino jacentem, stillicidium ex alto in hepatis regionem cadens excipere, aquæ gelidissimæ, neque motu, neque radiis solaribus calefactæ: hoc cum mane & sesquihora ante cœnam aliquot dies fecisset, sanissimus & pulcherrimus factus. *H. ab Heer Observat.* 22.

V. Narravit mihi M. *Schipanus*, Neapoli Medicus, Principem *Caraffam* pro curanda lepra vesci solitum carne asini pulli: Alii carnem asininam provocare credunt, vt *Ballonius* l. 2.Ephem. p.187. hæc quidem durioris est coctionis; at pullorum caro melior molliorque, quam ideo per alvum citius secedere ait Hippocr. 2. de v. rat. hac ratione forsan lepram curat, vel tenaci alimento malam labem contractam emendat, nam & phthisicis asinina caro medetur teste Plinio l. 28. c. 17. *Th. Bartholinus hist.*33. *centur.* 6.

VI. Cuidam huic implicito multa remedia frustra adhibui, ipso helleboro albo vsus: tandem vsu cucumerum evasit: his etiam conditis vtebatur toto anno. *Heurnius comm. in aphor.* 20.3.

VII. Plerique ægros mox ad naturales & minerales aquas amandant, verum cum valde siccent, sæpe plus nocumenti, maximè initio morbi, vbi calor & siccitas adhuc vigent, inde oritur, commodius est aquæ dulcis balneum. *Sennertus.*

VIII. Vna Elephantia præ aliis morbis longis remediorum varietate & vicissitudine gaudet: suntque in hoc affectu, si quo in alio, ab omnibus ferè remediis induciæ quædam & intermissio sæpe ægro concedenda; deinde eadem repetenda & nova addenda, cùm vix vnquam convalescat qui in vnico remedio, quamlibet generoso, spem salutis collocat. *Palmarius.*

IX. Anno 1675. mense Septembri, Quidam origine Italus Lepræ suspectus erat, Furfures ex toto largissime excidebant, Vox erat subrauca, anhelitus fœtidus, macies magna: Sylva remediorum ante adhibita fuerat, tandem præscripto ptyalysmo, & præmissa diæta ex china & salsa, plenissimam sanitatem brevi tempore consequutus est, quanquam radices egisset affectus.

X. Alia longe ratione curari debet Elephas quàm ab antiquis factum est: Quia facta distinctione à qua materia antecedente fiat, & quamdiu perdurarit, sitne incipiens an inveteratus, instituenda erunt remedia pro diversitate humoris qui eum excitavit: Incipiens, in quo obscurè adhuc apparent notæ, vt in quo nulla adhuc est exulceratio, tuberculum nullum apparet, & præsertim circa faciem, curabitur sanguinis missione primum, deinde vsu opiatæ ex refrigerantibus & lenientibus factæ: curabitur quoque frequenti vsu balneorum tepidorum & frigidorum: Qui verò notas habent manifestiores, vt in quo exulcerationes narium, & tubercula carnosa apparent, sanguis è naribus fluit, non est curandus amplius vt incipiens: Sanguis si quidem in hoc, non è venis majoribus mittendus, ne laudabilis adhuc sanguis in his contentus (quem tamen omni studio & cura conservare debemus) educatur: Est enim veluti frænum omnium humorum, sua temperie reliquos contemperans & ad mediocritatem reducens: Quare cum paucus sit in Elephantiasi, omnibus modis retinendus & conservandus. *Rondeletius.*

XI. Eligenda medicamenda ad purgationem quæ cum delectu humorem noxium & peccantem purgant: Non sufficiunt igitur illa quæ citra delectum purgant, vt Antimonium à Chymicis præparatum, quod sua acrimonia, vellicando, vel potius vlcerando ventriculum, humores quos reperit vacuat: Hoc si dandum, statim initio, ante alia remedia, vt recrementorum copiam minuat: dozis erit ad gr. iij. iv. vel v. pro ægri viribus, cum saccharo rosato tabulato ad ʒß. debebit autem illud sumi ventriculo cibis pleno & corpore (juxta præceptum Hippocr. in sumendo helleboro) prius agitato & commoto: sumendus postea syrupus qui antimonii erratum castiget, & humorem cum delectu purget, factus ex borragine, cichor. endivia, scariola, lactuca, violar. lenticula, polypod. car-

tham. sennâ, epithym. &c. quo vtendum erit in multos dies, ut continua ac frequenti purgatione materia antecedens educatur, & à carne & habitu coporis avertatur per partes interiores. *Idem.*

XII. Graviter accusandi nostri Practici, qui præmissis aliquibus leniter purgantibus, medicamentis sudorificis, & syrupis aperitivis & incidentibus, materiam ad cutim mittebant, cum tamen earum partium sit affectus: hoc enim est deducere excrementa ad partem affectam & morbum augere; satius itaque erit materiam per interiora derivare: morbus hic est partium externarum & cutis potissimum effectus: retrahantur ejusmodi corporis recrementa, & per ventrem frequentissimè deducantur & expurgentur: Expellantur à partibus externis ad internas vsu balneorum aquæ frigidæ: nam cum affectus sit in cute & carne, arcenda sunt excrementa. *Idem.*

XIII. Victus ratione præscripta analeptica & eadem quæ Hecticis debetur, venis repletis, viribusque restauratis, vt sanguis partium externarum vacuetur, & novus minusque siccus regeneretur, aperiantur venæ omnes externæ; primum duæ venæ malleoli vtriusque pedis; & quæ est inter primum digitum & annularem; vel inter medium & indicem, idque sequenti die: tertio vero die aperiantur venæ frontis, & harum qualibet vice extrahatur sanguis ad ℥ij. tantum, vel tres, si corpus sit plenum: *Rondeletius apud Scholtzium Cons.* 293.

LEPRA GRÆCORUM.

(*vide Habitus affectus lib.* 8.)

SYLLOGE.

Remedia tantum magna conveniunt. 1.
Sanguis edulcorandus. 2.
Acidulæ ferratæ *efficaces.* 3.
Decoctum ex lignis *quibus competit.* 4.
Medicamenta chalybeata *sola efficacia non sunt.* 5.
Salivatio an *aliquid præstet.* 6.
Scorbuto si succedat quid agendum. 7.
Cucumeris *esus præstantia.* 8.
Acidulæ *purgantes conveniunt.* 9.
Vitriolatæ *juvant.* 10.
Medicamenta è viperis *qualia vtilia.* 11.
Impetiginis *venereæ luis socia curatio.* 12.
Topica *per se nihil juvant.* 13.
Balnea sulphurea *an conveniant.* 14. 7.
Linimenta *per gradus admoveantur.* 15.
Ex mercurialibus facta suspecta. 16.

I. IMpetiginis, sive Lepræ Græcorum, causa materialis non est humor mere cutaneus, propter μίασμα ab extus susceptum, aut ob alias occasiones depravatum & à crasi sua degenerem, at vero pustulæ circa morbi initia primo erumpentes inde procedere videntur, quod in massa sanguinea concretiones quædam acido salinæ (instar tartari in vino) contingunt, quæ cum subigi, aut rursus dissolvi nequeant, hic in cutem, quemadmodum illic in dolij parietes, depelluntur: Respectu causæ conjunctæ, duæ sunt præcipuæ medendi indicationes, nempe vt viscerum & humorum impuritates cito expurgentur, item vt sanguinis dyscrasiæ acido salinæ in melius reducantur, propter quos fines medicamenta tum evacuantia diversi generis, tum alterantia præscribi solent: Attamen quia non omnia, sed *remedia* fere tantum *magna*, ideo quæ potissimum in vsu, & maxime proficua sunt deprehenduntur, hic subdemus: Imprimis itaque Purgatione vniversali & phlebotomia celebratis, Infusio sive Tinctura Cathartica sequens instituatur, cujus dozis ℥vj. ad viij. intra vj. vel vij. dies repetenda ♃. *rad. oxylapat. siccat. polypod. qu. ana.* ℥ß. *Sennæ* ℥x. *epith.* ℥vj. *rhabarb. mechoac. ana.* ℥ß. *santal. citr.* ℥ij. *spicæ celticæ* ℥ß. *salis tart.* ℥iß. *ponantur in vitro cum vini albi* ℔. *iv. dein in vsum depromantur, effundendo quotidie liquoris clar. q. s. Adde aq. flor. sambuci* ℔ij.

II. Ad sanguinem edulcorandum, ejusque sales cluendos, *serum lactis* simplex, vel cum fumaria, cichoraceis, & oxylapat. infusis, bibatur omni mane ad ℔ij. vel iij. per dies xx. vel xxx. si stomacho congruet, Simulque vesperi & mane primo sumatur dozis Electuarii sequentis ♃. *Conserv. rad. oxylapat.* ℥vj. *oculor. cancri, corall. præp. ana.* ℥ij. *eboris* ℥j. *pulv. ligni aloes, santal. citr. ana.* ℥iß. *salis prunellæ* ℥ij. *vitrioli martis* ℥iß. *syrup. e succo lujulæ q. s. f. Electuar. dozis* ℥ij.

III. Propter eandem rationem qua serum lactis, etiam *Acidulæ ferratæ* contra hunc morbum præscribuntur, & non raro insigniter juvant, quippe cum cætera quævis medicamenta incassum cederet, cum his solis Impetiginem gravem, & fere leprosam aliquoties curavi: Porro his etiam majoris efficaciæ gratia salis prunellæ, aut vitrioli martis, aut modo descripti Electuar. vsus commode adjungatur.

IV. In quibusdam sero nimio, & constitutione aquosiori præditis, vbi seri lactis aut acidularum potus minus convenit, nonnunquam expedit *decoctum* ex lignis horis Medicis, ac insuper pro potu ordinario constanter sumi ♃. *ligni salicis* ℔ß. *rad. salsæ par.* ℥viij. *santal. alb. ligni lentisc. ana.* ℥ij. *ras. eboris c. cervi ana.* ℥v. *stanni, antimon. crudi ana.* ℥iv. *in petia ligat. liquirit.* ℥j. *s. a. infundantur & coquantur in aq. fontanæ lib. xvj. ad medietatem, Colatura ad vsum servetur.*

V. *Medicamenta Chalybeata*, quoniam inter remedia præstantiora passim habentur, raro in his morbis omittantur, quamvis non sepius cum fructu solent exhiberi: pleraque enim ferri præparata, in quibus particulæ sulphureæ præpollent, quatenus sanguinem fermentant, inque effervescentias ἐκκριτικὰς cient, eruptionis impetiginosas augeri potius quam diminui faciunt, attamen sal, syrupus, tinctura, & infusiones vitriolicæ, quatenus sanguinem figunt, & salium efferationes nonnihil cohibent, medendi intentioni modo propositæ satis apte quadrant, sed potentia minores contra morbum adeo Herculeum minime valent.

VI. Quamobrem his & aliis plerisque remediis nihil præstantibus, multi *Salivationem* quasi athletam fortissimum, ac tanto hosti vnice parem commendant, Attamen prægrandi huic expectationi euentus non semper respondet: fateor enim me hoc remedium in quatuor personis Impetigine graviori, & medicamentis aliis obstinata laborantibus, sine commodo expertum fuisse: Quidam ex his per inunctionem ex hydrargyro, alique per catapotia ex præcipitato solari in sputationem copiosissimam, quam per xx. circiter dies pertulerunt, ciebantur, quo temporis spatio elapso, omnes eruptiones squamo-

squamosæ, & papillarum corymbi evanuerunt; nihilominus ad therapejam confirmandam, potus diureticus ex decocto salsæ, cum crebra sudatione subtus cratem, & debita purgatione interjecta, institutus per mensem continuabatur: attamen hoc cursu finito, cum nulla tunc impetiginis vestigia relinqui viderentur, intra mensem alterum nova ejusdem morbi seges pullulare incipiens, brevi tempore ad solitam maturitatem accrevit: Porro cum vnus ex iis hanc medicinam repetere, atque alter post duas morbi recidivas eam vice tertia experiri voluit, uterque demum post immanes tot ærumnarum perpessiones de curationis spe decidit; Vnde constat luem veneream, etsi summe malignam, atque vlcera fœdissima & cacoethea, carnes ac ossa depascentia excitantem, multo facilius & certius quam Impetiginem posse sanari: Quare non immerito olim plerique Medici celebres morbum hunc confirmatum, ac ad Lepræ confinia evectum, vix ac ne vix curabilem censuerunt.

VII. Hunc morbum Scorbuto inveterato supervenientem eventus nequicquam melior attendit; forsan hinc medendi intentiones paulo certiores eliciantur quando hic affectus istius basis sive radix supponitur, nempe vt indicatione therapeutica primaria inde sumpta, remediis antispasmodicis potissimum insistatur: Verum hujus generis acria & calidiora, vti cochlearia, nasturtium, raphanus sylv. piperitis, aliaque sanguinem nimis incitantia, quatenus crasin ejus plus dissolvunt, & coagula tartarea ad cutim vberius propellunt, semper noxæ potius quam emolumento esse deprehenduntur, Atque ob hanc rationem *Thermarum* vsus, sive Balneatio in aquis calidis, quæ siquidem per diaphoresin copiosissimam totius corporis humores evacuat, atque cutis poros absterget, ac summe mundificat, in hoc morbo valde proficua videatur, sæpissime in tantum à juvando abest, vt eruptiones exinde plurimum augeri & exasperari soleant: novi enim plures haud graviter impetiginosos, Bathoniam nostram ad balneandum in aquis calidis profectos, inde prorsus leprosos rediisse: Quapropter si quando hic affectus symptoma scorbuto ἐπιγιγνόμενον existit, acrioribus & elasticis quibusque vitatis, temperatiora solum, atque sale nitroso, aut vitriolico, aut volatili prædicta exhibeantur; Sale nitroso in primis præpollent crystallum minerale, herbarum quarundam succi, vel decocta, & acidulæ quædam purgantes.

VIII. Fructus *cucumeris* virtute nitrosa præditus, & per experientiam contra hunc morbum vtilis probatur, quare loco acetarij vbertim & sæpe comedatur: Porro tres aut quatuor eorum, in taleolas incisi, aquæ fontanæ libris iv. per noctem clause infundantur, liquori claro effuso adde salis prunellæ ℥ij. vel iij: dozis ℔ß. aut ter aut sæpius in die: In eundem vsum etiam decocta ex foliis, vna cum fructibus, in aqua fontana facta conveniunt. *Vide Titul. præcedentem* §. 6.

IX. *Acidulæ*, sive aquæ quædam minerales catharticæ, cujusmodi inprimis sunt istæ *de morth. Hall.* analysi per evaporationem facta, salem nitrosum quo imbuuntur manifesto referunt, earumque potum per plures dies ad iv. circiter libras assiduum contra Impetiginem leviorem juvare aliquoties comprobavi.

X. At vero *Acidulas*, sale vitriolico præditas, cujusmodi sunt Spadenses, istis nitrosis, imo & quibusque aliis medicamentis longe præstare, & pro curanda Impetigine plus valere superius innui: Quibus his vtendi non datur opportunitas, aquas communes chalybe nostro impraegnatas, adeoque acidulas istas exactissime referentes, bono cum successu contra hunc morbum propinare soleo: Propter sales minerales, aut saltem ob particulas in iis Mercuriales, vsu venit quod stannum & antimonium pro curanda Impetigine à multis prædicantur, & cum aliis remediis præscribi solent: Rasura stanni, & Pulvis antimonij crudi in cerevisia pro potu ordinario infundantur, Item Decocta ex sarsa cum lignis contra hunc affectum instituta ingrediantur.

XI. *Salis volatilis* pro Impetigine graviori, imo plane leprosa curanda, virtutem insignem satis commendat *Viperæ* ejusque præparatorum vsus: Hoc morbi istius antidotum experimento casuali primum inventum fertur à Galeno: Huc etiam refertur analogia, ab animalis natura desumpta, vnde colligitur ipsum in hoc morbo juvare; quandoque enim vipera exuviam suam squamosam quotannis deponit, ideo putaret quispiam particulas ejus ad excutiendam leprosi pelliculam crustosam valere; Verum his vt non multum tribuamus, quandoquidem ex crebra observatione constat remedia viperina in impetigine ac lepra prodesse, juvaminis ratio sali volatili, quo plurimo animal hoc præditum est, adscribi debet: Hujus enim particulæ salia fixa, & acida in affectorum sanguine præpollentia destruunt, eorumque combinationes dissolvunt: Attamen *Sal, spiritus & oleum*, è viperis chymice extracta, ob particulas quas ab igne extrahunt empyreumaticas, & summe elasticas, in hoc morbo minime conveniunt; vti etiam nec *spiritus*, aut sal *volatilis c. c. fuliginis, sanguinis*, aliique consimiles ammoniaci, quia nempe sanguinem & humores supra modum exagitando eorum crases plus dissolvi, & corruptelas vberius in cutim propelli faciunt, Quare simpliciora viperarum præparata, vti juscula ex earum carnibus aquæ incoctis, Potus earundem infusionibus, aut incoctionibus impraegnati; inque pulveres ex iis exsiccatis & tritis confecti, contra hunc morbum vtilius præscribuntur: Porro non tantum viperarum, sed alius generis anguium oviparorum carnes elixæ, & loco cibi ordinarii comestæ, opem sæpe egregiam præstant.

XII. Impetigo, sive papillarum eruptiones squamosæ, & in figuras velut corymbeas efformatæ, Luis venereæ inveteratæ adeo frequens & familiare est symptoma, vt quosvis affectione ista laborantes, annon aliquid istius malignitatis, cujus conscii sunt, lateat inprimis interrogemus; atque ita rem habere si deprehenditur, statim specificis contra hunc morbum quibusque, ac antiscorbuticis omissis, protenus ad decocta ex lignis; iisque parum aut minime juvantibus, ad medicamenta ex hydrargyro deveniendum erit: Et quidem hac methodo plures pro impetiginosis & leprosis habitos, cumque aliis remediis ad hos morbos appropriatis diu incassum tractatos, & misere divexatos, facile ac cito curavi.

XIII. Indicatio secunda curatoria morbum ipsum & symptoma primarium, scilicet Eruptiones squamosas, & pustularum corymbos respiciens, remedia *Topica* cuti exteriori, propter affectus hosce tollendos adhibenda præscribit, In quem finem Balnea & Linimenta imprimis conveniunt; quæ tamen nisi causa procatarctica,

videl. sanguinis diathesis tartarea prius expurgetur, raro aut nunquam per se juvant: E quibus universis Balnea, aut Linimenta e pice liquida confecta, cæteris quibusque vtriusque generis remediis longe præstant: revera vt illis vnicis, nisi quod odorem valde tetrum emittunt, vtendum fuerit: Itaque pro Balneis vsitatum est aquas doliis, in quibus pix liquida immittebatur, aliquandiu contentas & infusione imprægnatas adhibere.

XIV. *Balnea sulphurea*, tum naturalia tum artificialia minus convenire, imo priora sæpius officere (*vide supra* §. 7.) crebra experientia deprehenditur; quin etiam *Balneatio* quæcunque caute admodum admoveri debet; nam quatenus administratio hæc sanguinem exagitat & effervefacit, crasin ejus (vti modo dictum est) plus dissolvere, & corruptelas in cutim uberius suffundere periclitatur.

XV. *Linimenta*, quorum vsus & tutior & commodior est, triplicis sunt generis, sive gradus, *Lenia, Mediocria, & fortissima* 1. In Impetigine leviori, ubi eruptiones & papillarum corymbi pauciores & perexigui sunt, commendatur *saliva jejuni*, item liquor ex lignis viridibus dum vruntur exudans: Item mera fricatio cum radicibus oxylap. contusis & aceto maceratis. ℞. *Olei tartar. per deliq. olei nuc. vel amygd. amar. ana p. aq. f. Linim.* bis in die adhibendum. *Secundi gradus* Linimenta pix liquida ingredi, ac instar omnium solet adhiberi. ℞. *vngu. rosac.* ℥vj. *pic. liquid.* ℥ij. simul liquefacta misce. ℞. *Portionem carnis vervecinæ pinguiorem, quæ frustis radic. lapat. acut. consita, & veru infixa assetur*; atque interea dum pix liquida sensim instillata continue imbuitur, vtriusque deliquium in vase supposito exceptum, pro vngu. ad Impetiginem præstantissimo servetur: Linimenta contra hunc affectum *Fortissima*, sunt Mercurialia, quæ nimirum aut hydrargyro, aut præcipitato constant, Prioris Formula hæc sit. ℞. *hydrargyr. cum acido in minutias reducti, ac (vti dici solet) extincti* ℥iß. *pinguedinis porcin. recent.* ℥vj. *incorporentur optime, diu terendo in mortario lapideo, aut vitreo*: Quoad alterum ℞. *præcipit. albi* ℥ij. *vngu. ros.* ℥iij. *m. pro Litu partium maxime affectarum.*

XVI. Horum vsus in hoc morbo maxime suspectus esse debet, nam si forte sputatio burra perquam immensa movebitur, quæ si tota confertim nimis versus ductus salivales irruens, circa gutturis partes aggeretur, suffocationis periculum incurretur. *Willis Operis Posthum. sect.* 3. *cap.* 7.

LETHARGVS.

SYLLOGE.

I. Antequam *purgantia* medicamenta instituas, considera sitne ascensus humorum ad caput potius ex bile deferente pituitam, quam ex vbertate pituitæ ipsius: nam si primum, etsi affectio pituitosa videatur, cholagogis purgabis, ad exclusionem bilis pituitam ad cerebrum deferentis: *Oribasius* refert nil lethargicis æquè vtile ad purgandam pituitam, quam bilis admixta in caput detulit, ac scammonium cum castoreo exhibitum: Si pituitam prædominari compertum sit, vt in plerisque febribus spuriis, & lethargo incipiente, phlegmagogis rem ages. *Mercatus Pr. l.* 1. *c.* 12. Vide *Borellum* cent. 1. Obs. 52.

II. Etsi febris continua hoc malum comitatur, non tamen in *Purgando* cunctabundus nimis aut timidus esse debet Medicus, cum materia ad caput ruens valde vrgeat: & consultius sit eam vacuare dum in motu est quam dum in capite firmata est & sedem ibi fixit: Et omnino periculum aliquid periclitari permittit: Et si accidat vt Lethargus per crisin eveniat, humoribus qui morbum produxerunt ad caput ruentibus, & febris præcedens facta sit remissior, tum totius & febris non magna habenda est ratio, sed necesse est caput respicere, & materiam fluxam & hærentem præparare. *Sennertus.*

III. *Suffitus*, quibus nonnulli ad excitandum vtuntur, satis commodi hic non sunt, cum cerebrum valde repleant: rectius ex pulegio rutâ, serpillo, hyssopo, origano, in aceto coctis, additâ particulâ castorei, vapores calidi ægri naribus excipiuntur. *Sennertus.*

IV. Vbi tenuis ac acris humor vel vapor cerebrum ferit, repercutiendum est frigore stricto: At vbi crassus est vapor vel succus (ut in lethargo, in quo omnia tenebras esse ait Aretæus) repercutiendum est vsu rerum refrigerantium sine adstrictione. *Heurnius m. m. l.* 3. *c.* 10.

V. *Hippocr.* 3. de morb. n. 6. *vino* intercidit, & meritò, quod capitis plenitudinem augeat ac narcoticum sit, febremque comitem augeat: At idem 2. de morbis n. 63. Huic, *inquit*, aquam demacerata in ipso farina crassa bibendam dato, & vinum album vinosum postea bibendum: Conciliabis dicendo à vino semper esse abstinendum lethargi initio, ne major fiat anathymiasis ad caput: sic intelligendus locus 3. de morb. In declinatione probari potest, quod urinam ciere possit, aut capitis colluviem repurgare: Dic. 2. de morb. 2. idcirco vinum probari, quoniam in lethargo, quem ibi proponit, aderat putredo & corruptio humorum universalis, quod significatur iis verbis, *Et recrementum malè olens egerit*: Vbi vero in corpore succorum insignis putrilago atque corruptio inest, vinum tanquam alexiterium commendatur: 3. au-

tertio autem de morbis, ubi vinum improbat, lethargum sine putredine describit, Adde, vinum, cum farinâ illâ & granatorum succo, ut medicamentum præscribi, in gratiam virium, quæ à putrida diarrhœâ fatiscunt ocyùs: nec interim capiti offensat, quia granatorum succo atque ptisana temperatur: Quod si *Trallianus* in Phrenitide vinum probat, quantò magis laudandum erit in Lethargo, ubi calefaciendi & exsiccandi sunt scopi, adeo ut vel castoreum exhibeatur. *Sinibaldus 14. Antiph. l. 4. Asclepiades* apud *Aurelianum* vinum porrigit, quia furor ex vino iis accedere nunquam potest, cum sensus omnes sint apprehensi & vigor mentis oppressus: *Aëtius & Celsus* probant aquosum, tenue, album & subadstringens, & meritò, nam vinum crudos humores concoquit, flatus discutit, roborat vires, sic frigidis affectibus remedio est: Hoc modo *Avicenna* in affectibus cerebri, in quibus reprobatur, vinum concedit in declinatione: quod licet videatur nocere, quia vapores ad caput elevat, tamen affectionem deinceps sanat, calefaciendo & exsiccando, quam effecerat: *Galen.* 5. aphor. 5. Quare in modica quantitate, apparente coctione in urinâ, exhibitum, non parum confert: crassos enim vapores attenuat & humores somnum efficientes concoquit. *Zacutus Prax. histor. lib. 1. cap. 5.*

Vinum in declinatione concedendum, Sic *Trallianus*, ubi morbus concoqui cœperit, ita *Celsus* & *Aëtius*: Sic *Hippocr.* 2. de morbis, ait, *Vinum album vinosum postea bibendum* dato: Aquosum caput replet, nec resolvit, vinosum vero adjuvat coctionem & materiæ resolutionem. *Fortis Cons. 28. Centur. 1.*

VI. Causa antiquis est pituita in capite collecta, quæ humiditate & frigore torporem, calore putredinali vigilias facit, Sed impossibile est hoc: Causa potius est vapor narcoticus in febribus comitatis, ut quotidiana, continua, tertiana notha & semi-tertiana elevatus: Vel, si citra febrem ingruat, pituitosus sanguis inflammationem faciens, cum, ex observatione *Foresti*, adsit sæpe talis inflammatio quæ in sphacelum abit, Sicque duplex est causa Lethargi: Vide *Platerum*, *Vidum Vidium*, *Sennertum*: *Hippocrates* l. de morb. sect. 3. Lethargi sedem in Pulmonibus constituit, nec à Peripneumonia multum differre statuit, hujus Causam asserens sanguinem biliosum, Lethargi pituitosum: Vide *Ballonium Epid. & Ephem. l. 2. p. 118. & P. Martianum comm. in illum Hippocr. locum.*

VII. Sanguinis missionem *Galenus* 13. meth. 21. confirmat, Eum omnes sequuntur, sic enim commoda fit humoris revulsio ne in cerebrum confluat, quod calore doloréque affectum fluxionem facillime suscipit & trahit, unde nobilis membri inflammatio præcavetur: Improbare eandem idem videtur l. 3. cris. c. 3. *Non tamen Lethargus aut Peripneumonia fluxum sanguinis amant*: Subscribit Mesües, quia sanguinis missio refrigerat, ideóque humoris pituitosi copia augetur: Sed ibi loci *Galenus* causæ respectum habet, pituitosi scilicet humoris & crassi, purgatione potius vacuandi: *Mesues* autem id auxilium interdixit, cum Lethargus ad alios subsequitur morbos, à quibus vires jam attritæ, aliàs ob priores causas commoda est.

VIII. *Trallianus* se quosdam Lethargo laborantes *Balnei* vsu levatos vidisse asserit: Quod remedium ineptum videtur; cum somnum profundum faciat & humorem crudum resolutioni ineptum reddat: aqua enim actu calida, potentia refrigerat: At vt noxium initio morbi, fusione crudorum, vnde metus gravium affectuum, eo tamen declinante, coctóque humore, majorique hujus parte discussa, non inutile erit, lentum humorem coquendo, ac in halitum digerendo maximam fuliginum partem: Quod si *Tralliani* sententiam de balneo actu & potentia calido explices, argumentorum vim effugies; Si enim ex discutientibus medicamentis paretur, neque soporem inducet, neque humorem crudiorem efficiet: Balnei succedanea possunt esse stillicidia & capitis lotiones: Si cum *Platero* & aliis febrium quarundam statuas comitem & symptoma, qua ratione febribus convenit, eadem illi erit vtile.

IX. *Venam jugularem* præ brachiali pertundendam censeo, quoniam hoc modo sanguis intra capitis sinus plurimum coacervatus, & forsan stagnans, in circulationem æquabilem facilius reducetur.

X. Hic considerandum est annon *Catharsis* per vomitum aut secessum mox ab initio celebrari debeat: Scio hoc inter Autores varie controverti, etiam vario cum successu in praxi adhibitum novi: quibus perpensis & in se collatis, quid nostra fert sententia breviter proponam: Si Lethargus à crapula aut ebrietate recenti, vel si ab incongruis & narcoticis assumptis exortus fuerit, statim vomitio excitetur: quare Sal vitrioli cum vino & oxymelite scyllitico, vel in robustis infusio croci metallorum, aut Mercurij vitæ cum aqua cerasorum nigrorum exhibeatur, & postea ni sponte operetur, penna gutturi intrusa vomitus excitetur: Sin morbi insultus febri aut affectibus alijs cephalicis supervenerit: Vel si ipse primario, aut per se, ob procatarxin in sanguine & cerebro prius jactam excitetur, vomitoria & cathartica statim ab initio, dum materia in fluxu est exhibita, sæpius plus officere quam prodesse solent; quatenus nempe dum humores in motu sunt magis exagitant, cumque adhuc subigi & educi nequeant, eos in partem affectam adigant. *Willis.*

XI. Ob sævam hujus affectus naturam novum præsidij genus propono, *Fontanellam* aut *Setonem* in occipitio; In iis scilicet affectionibus quæ vel diuturnæ sunt, vel per intervalla repetunt, quia vel apoplexiæ, vel epilepsiæ sunt præludium: Hinc in Caro, & Catalepsi, præservationis & curationis gratia, vtile judico præsidium brachiis fontanellam affigere: In Lethargo vero, quod sit inflammatio, & brevior affectio, minime posse beneficium præstare certum est: Sicut neque in his comatosis affectionibus quæ febrem habent comitem, aut per consensum fiunt. *Mercatus.*

XI. Antiqui tam præparantia quàm purgantia satis fortia & calida usurpabant, ut febris conjunctæ nullam ferè rationem habuisse videantur; idque ex eo fundamento, quod putarunt febrem esse saltem symptomaticam, & sequi putredinem pituitæ in cerebro, quâ sublata febris cesset: Verum cum febris non solum sit symptomatica, sed ex materia febrili vapores narcotici in caput ascendant, & calor pituitam in capite fundat; vel ex universo corpore pituita in caput ruat, febris planè non negligenda est; & prout est intensior vel remissior, medicamenta, quæ aliàs Caro competunt, in Lethargo ob febrem ita temperanda, ne periculum, quod aliàs imminet, auctâ febre per talia medicamenta, duplicetur. *Sennertus.*

XII. Si affectus perseveret, & æger ægrè excitetur, *Sternutatoriorum* usus commodissimus est; non tamen continuò in eo persistendum, ne caput re-

pleant, humores nimis fundant ac moveant: Initio præsertim morbi ab iis abstinendum, cum magis ab iis materia tum fundatur, partibus impingatur, unde apoplexiæ successio, vel morbi productio & contumacia: Mala quoque dum febris viget aut præest: In usum ducantur in incipiente à seipso, aut cum per viam decubitus originem traxit, atque eo inclinante. *Idem.*

XII. *a.* Quidam post dies xxx. inexpugnabili dormiendi necessitate correptus cum febricula lenta: A variis revellentibus & vacuantibus cum non juvaretur, ad cauterium accessi: ferro candenti crustas in vertice capitis excitavi, in occipite unam, & circumcirca multas, à quibus excitabatur æger, fluentibus multis ulceribus expergefactus ad mentem rediit. Hoc auxilio, præter omnium spem, memini me bis caroticos persanasse, ignis ope liquata pituita, & per multos dies, per os & nares excreta. *Zacutus Pr. Adm. l.* 1. *Observat.* 17.

XII. *b.* Præ cæteris Topicis maximum juvamen *Vesicatorio* amplo, vlcuscula plurimum manantia in toto ambitu capitis excitante, collatum novi: Duos ego Lethargicos, post morbum diu protractum, & non solum memoriam sed & notitiam fere omnem deperditam, ab hoc potissimum remedio sanatos vidi: quippe in vtrisque loca excoriata, cum ijs cicatrix haud facile obduceretur, ichoris tenuis copiam ingentem, nempe quotidie circiter libræ semis profuderint. *Willis.*

XIII. Tentanda quidem materiæ in capite contentæ per insensibilem halitum resolutio, dummodo lege sancitum sit resolutionem non esse indistincte aggrediendam in quovis somno profondo, sed prius distinguendum est an somnus ex irrigatione cerebri proficiscatur, vel ex apostematosa affectione: nam licet idem sit symptoma, cum diversa sit affectionis ratio, diversæ quoque conditionis præsidia esse oportet: Nam in Tumore p. n. cavere oportet acria & vehementer discutientia: quippe in hoc casu neque Dropacismis, neque Sinapismo, aut alio ex fortioribus discutientibus utendum est; Sed ea tantum præstabis quæ nativum partis calorem adaugere sint nata; nam quæ acriorem sortiuntur naturam, majorem efficiunt inflammationem & majora mala. *Mercatus.*

XIV. Verum si soporosa affectio ex eis fuerit quæ ex irrigatione cerebri proficiscuntur, audacius oportet quæ authores scribunt præscribere, etiam ad Sinapismos transitu facto; Sed licet hæc, & longe graviora à veteribus Medicis præscribantur, Ego tamen, consilio *Aureliani* persuasus, summopere Lethargicis esse adversa arbitror: Is enim *l.* 2. *Acut. pass. cap.* 9. loquens de Sinapismis antiquorum, ait, *Hæc peccanter ex Epilepticorum curatione, atque præfocationis matricis transferenda jussit: cum constet etiam in ipsis adhiberi non oportere sinapin, etiamsi chronicas passiones quadam corporis novatione excludat; acutas autem vel celerius irritans acribus in magnitudinem tollit: omnis enim acrimonia tumoribus incongrua: nam aliquo temporis spatio æger omnis tanquam adustus igne excitabitur, sed rursum gravius opprimitur,* Et paulo inferius de Sinapi, *Addunt ad semet materiam, sicut inflatæ, atque in ruborem deductæ ejus appositione paries demonstrant; dehinc odore penetrando membranas adurit, & tanquam acre collyrium oculorum membranas inflammat.* Quapropter persuasum mihi habeo prædicta pharmaca tantum Lethargo esse adversa, quantum proficua Caro & reliquis soporosis affectibus quæ calore aut inflammatione careant: Præterea si malum urgeat, loco prędictorum Dropacismis uteris, quæ postquam semel capiti adhæserint, violentia quadam sunt extrahenda, ut evocato calore, & commota etiam pituita, facile per insensibilem halitum evanescat: Verum si pituitæ ubertas atque frigiditas sinapismis vti coëgerit, ipsa subiges ex aqua, ut vult *Oribasius*, non ex aceto: Valet hic *mel Anacardinum. Idem.*

XV. Vacuato universo corpore ad vacuationem capitis veniendum est, quod opus prudenter aggrediendum esse consulit rei difficultas: quippe protinus à principio utendum non est his quæ *caput purgant* (neque dum febris viget aut præest, si ipsam sequatur Lethargus, nam solum in incipiente à seipso, & dum inclinat proficua sunt, aut cum lethargus perviam decubitus originem traxit) nam sternutamentis, gargarismatis, & quovis alio caputpurgiorum genere plus ad ipsum trahes quam ab eo detrahere possis: Præterquam quod Gargarismata & Masticatoria nullum præstare possunt beneficium, quod laborans omnino mente non constet: Sternutamentis vero, si affectio apostematosa non sit, Irrigationibus & Linimentis uti solum conceditur (dummodo laborans Epilepticus non sit) quod hæc plerumque accessionem accersant, prętreterquam quod ante ipsorum administrationem corpus inanire oportet, & si affectio apostematosa sit, caput ipsum, *Mercatus.*

XVI. Si *affectio apostematosa* sit, viribus constantibus, ex vena quæ est in carpo manus, vel ab hæmorrhoidibus (quod maximi usus esse experimentum monstrat quotidianum) vel ex vena nasi, ac si probe non fluxerit, hirudinem sçissioni adhibebis quæ suctu sanguinem demat; vel Cucurbitulam occipitio cum multa flamma adhibebis & scarificabis, curans ne nimia sanguinis profusione cerebrum refrigeretur, cum hac lege sæpius in profundiorem somnum laborantium plures prolabantur. *Idem.*

XVII. Quo casu ex usu erit *Cucurbitulas* summitati capitis affigere, eamque partem calorificis præsidijs perfricare, Quod si in tumorem & ruborem elevata pars videatur, tunc quidem cucurbitam scarificabis, & iterum eandem partem vel fricabis, vel ablues calorificis lavacris: quod facito si affectio ex febre maligna non prodierit, aut jam sufficienter corpore evacuato, adeo ut constet solum caput vitium suscepisse, nihilque in corpore manere, aut in partibus capiti vicinis, quod vi cucurbitarum in caput deferatur: quippe si ea prudentia hoc præsidio usus fueris, non parum beneficij afferes. *Idem.*

LIENIS AFFECTVS.

SYLLOGE.

Quando è superioribus aut inferioribus vena secanda. 13.

An sinistræ venæ sectio magis quam dextræ conducit. 1. 23.

Hæmorrhoidum *apertio an utilis.* 12.

Venarum in regione Lienis apertio. 10.

Fonticuli, Seracea, Vesicantia *an ibidem admovenda.* 14.

Vomi-

I. Etsi in aliis revulsionum generibus illam rectitudinem partium, quâ dextra dextris & sinistra sinistris opponuntur, minimè negligendam putamus, in *venae sectione* tamen magis ad rectitudinem ductuum vasorumque continuationem esse respiciendam dicimus: Quam ob causam, posthabita veterum authoritate, cum quibusdam recentioribus, *Thaddaeo Duno* l. de v.s.c. 3. *Reusnero* lib. de Scorbuto Exerc. 7. *Sennerto* in qu. med. disp. 6. qu. 5. statuimus in Lienis affectibus venas brachii sinistri nullam habere praerogativam, propterea quod artificiosa corporum dissectione manifestum sit nullum esse ramum venarum sinistri brachii qui magis cum liene convenientiam habeat quàm venę dextri brachii; vt pote cum omnes venae superiores cum liene beneficio jecoris jungantur, quatenus eędem à vena cava ascendente oriuntur; quae tamen vena portae mediante tantum lienem attingit, ita vt sanguis circa lienem abundans per sectam venam in brachio revellatur vel evacuetur, non immediate, sed mediante jecore propter anastomosin qua rami venae cavae & portae in jecore coeunt & vniuntur. *Greg. Horstius l. 7. Tr. de Scorbuto, & Tom. 1. disp. 18. quo 21.*

II. *Hippocr.* lib. de affect. n. 21. in Lienis affectibus *Vomitum* probat; Ibi scilicet antecedentis causae rationem habet in ventriculo contentae; lienosi quippe cruditatibus multis scatent quas lien allicit, vnde turgescit: Exinanito ergo per vomitum ventriculo materia lieni subtrahitur, obstructionum occasio futura: Ipse lien vomitu sublevabitur, quia arteriae gastricae sordes suas in coeliacam deponunt: Licet quoque ater humor ob gravitatem sequax non sit, à mesaraicis tamen visceribusque, quibus altè defixus pertinaciter haeret, vomitionis agitatione impetuque evellatur, postea per inferna rejiciendus.

III. *Hippocr.* l. 4. acutor. v. 396. *Lienosos à Purgatione* excludit: per Lienosos eo loco intelligi: qui lienem diu induratum habent, atque eo sensu vsurparunt veteres, & *Galenus* ipse 6. aphor. 43. His purgationem prohibet Hippocr. quia materia in viscere jam diu conculcata purganti non cedit, quae vero in reliquo corpore continetur à medicamento agitata ad partem affectam irruit, & tensio augetur: Et certè, vt verum fatear, cum saepius purgationibus, etiam validioribus, in inveteratis tumoribus lienis, à communi consuetudine impulsus fuerim vsus, neminem inde adjutum esse cognovi; vt mirum non sit, si Medici illi antiqui, quorum curationes celebrarunt Galenus, Aëtius, *Celsus* & alii, in hoc casu solis diureticis, iisque quae lienem extenuant & molliunt vsi fuerint, nulla purgationis facta mentione, vt videre est apud Galenum 9. de comp. med. *Aëtium*, *Celsum* & alios *P. Martianus comm. in dictum locum Hippocr.* Si à flatibus distensio est, à purgantibus abstinendum: sufficit infusum *rad. filiculae cum tantillo Sennae*, adjectis semin. carminantibus. *Hartmannus pr. Chym. c.* 178.

IV. Quod *Enema* Lienem potius quàm Hepar purget, causa haec videtur, quod vltra intestinum colon non transcendit, sed in illo tantum & in ejus vasis vim suam peragit, vti est mesenterium & ramus haemorrhoidalis qui tendit ad lienem, & per quem humores evacuantur ex liene: *Walaeus meth. med. p.* 39. & 52.

IV. *a* In Lienis affectibus *sanguinis missione* abstinendum, non urgente necessitate: Est enim pars frigida, quae inde magis refrigeratur, *Scholtzius sect. 7. aph.* 1154. Sanguinis missionem instituas vt revellas ab obstructione sanguinem pravum, nempe melancholicum. Quod si non fuerit melancholicus, à sanguinis missione abstinebis. *Pereda in Pasch. cap.* 45. *lib.* 1. Si praecesserit scirrhus eadem periculosa, quia hydrops sequitur. *Capivaccius lib.* 3. *c.* 26. Imo quaecunque s. m. si adsit cachexiae initium: *H. Saxonia in Prael. Pract.* c. 28. Si scirrhus à causa frigida, raro vel nunquam, potissimum vbi mali occasio potus intempestivus. *Mercatus*.

V. Qui in spleneticis incipiunt ab *aperientibus*, & non adstringentibus, aberrant, quia pluris faciunt indicationem praeservatoriam quam vitalem; quod nullomodo in partibus flaccidis, vt est lien, faciendum: vtimur in iis chalybeatis, tamarisco, scolopendrio &c. quibus omnibus vis roborans: roboratus lien redditur valentior in expellendis

excrementis: deinde eadem virtus adstrictoria defendit ne fluentes humores à liene recipiantur; Ideo *Galen.* 2. method. 16. ait in Lienis affectibus esse medicamentis miscenda adstringentia: ratio est, quia omnia aperientia destituta virtute adstrictoria inflant lienem; testantur dulcia & saccharata, quæ aperientia sunt, à quibus turget. *Sanctorius meth. Vit. Err. l.* 15. *c.* 8.

VI. Interdum in venis Lienis continetur humor atrabilarius, qui nullum manifestum tumorem exhibet, quod non tantam illius copiam, quæ tumorem accersat, natura ferre possit: Ille enim humor exigua sui portione, perinde ac scintilla ignis vires habet maximas & sævissima producit symptomata: Longè enim diversa est curatio obstructionis à tali humore, ab ea quæ fit ab humore melancholico, crasso, terreno, fæculento; aut ab humore crudo, flatulento & pituitoso: neque enim siccare, calefacere, incidere & aperire convenit, sed humectare, concoquere & malignitatem humoris domare: *Enchirid. Medic. Practic.*

VII. Qui omnes Lienis tumores *extenuantibus* perpetuò curant *Hippocrat.* damnant, qui lib. de locis in Homine sect. 2. vers. 62. Edulia offert pituitosissima: non considerantes Lienis tumorem generari sæpissimè quia corpus liquatur à febre, ejusque colliquatio in aquam conversa à liene attrahitur, vnde in tumorem assurgit, pro cujus curatione, vt ejus causa removeatur, ea sunt exhibenda quæ extenuationi resistunt, talia autem sunt quæ hic pituitosissima vocat. *Martianus comm. in illum locum.*

VII. *a.* Hujus visceris *Obstructionibus* opitulaberis his quæ incidendi & attenuandi vires valenter obtinent, ac post modum his quę vehementius abstergant & repurgent: Quapropter si constiterit obstructionis occasionem esse improsperam mensium purgationem, aut suppressionem alicujus sanguinolentæ vacuationis; aut vltimo si constiterit corpus & ętatem, atque humorum abundantiam non plurimum dissidere à sanguinis natura, *sanguis mittendus* est quantum sat est, vt vitiosus imminuatur, ac rursus vt subsit purgationi & reliquis auxiliis locus: Quippe suspectum est inscindentibus & aperientibus vti pharmacis, ni prius aliqua vsus fueris vacuatione. *Mercatus.*

VII. *b.* Lieni *Indurato* prosunt & cucurbitulæ cum scarificatione, sed id caute agendum, & dum ad extimam partem vergit etiam tumor. *Idem.*

VII. *c.* Item ferro candenti vlcuscula efficere super partem oportebit; verum cavendum est ne scirrhosus tumor in cancrum degeneret: Nam hæc solum ex vsu existunt, vbi in tumore & partibus circumstantibus copiosa pituita abundat: quip pe aliter tutiora semper mihi visa fuere alia auxilia, sicut setonem eidem parti affigere. *Idem.* vide §.34.

VIII. *Hippocrates* in omnibus Lienis affectibus pro potu *Vinum* nigrum albo præponit, vt observavi: An quia vinum nigrum magis exsiccat quàm album, vnde eo semper in diæta exsiccante vtitur Hippocr. Lienosique maximis scatent humiditatibus, quarum gratia exsiccantia sunt præferenda? An potius quia tale vinum facit ad robur, vt lib. de affect. sect. 2. v. 115. testatur, quo lienosi egent, cum sint imbecilles & carnes admodum laxas habeant. Quomodocunque sit, certum est tale ab Hippocr. probari, & ideo temere sese gerere posteriores, qui contra Hipp. doctrinam in omnibus Lienis affectibus album nigro preferunt. *Martianus* 7. *Epid. sect.* 2. *v.* 496.

IX. Vsui *Aceti* obstat *Hipp.* authoritas *l.* 3. *de vict. acut.* & similitudo aceti & melancholiæ, cujus respectu intempestivus acidorum vsus melancholiam generat: Contra convenire diserté asserit *Galen.* l. 11. meth. vbi spleneticis medicamentis aliquid aceti commisceri vult. Quæstionem soluit *Mercurial.* l. 3. de morb. c. 22. Quod melancholicus humor possit augeri à medicamentis vel alimentis, dupliciter; vel secundum qualitatem solam, vel secundum substantiam: primo modo acetum auget melancholiam, eò quod faciat aciditatem, quæ est propria melancholiæ, sed non secundo, quia hac ratione potius diminuit eandem, quatenus aciditate sua penetrat obstructionesque dissolvit: Hoc vt magis intelligatur distinguendum inter melancholicum sanguinem, qui secundum naturam generatur, & inter impuritates varias ex quibus obstructiones & scirrhi lienis generantur: Illum, quoad qualitatem, auget acetum: has verò dirimit & resolvit. *Horstius Probl.* 10. *Dec.* 7.

X. Non à scopo aberraverit qui *venas* quæ ad Lienem nigricant interdum *aperuerit*, eò quod experimentis cognitum diuturnum & contumax exinde sæpius fuisse curatum malum: Sin ex prædictis venis sanguinem minuere quid dissuaserit; iisdem & hirudines vel cucurbitulas cum scarificatione tutò admovere poteris. *Hollerius l. de morb. int.* 1. *Exerc. in cap.* 40.

X. *a.* An in *Scirrho Lienis Sanguis mittendus*? Galenus lib. de cur. per l. m. c. 16. laudat venæ sect. miraturque antiquos qui in hoc affectu eam omitterent: Ego vtrumque fieri posse credo: Quum enim scirrhus jam totum corpus vitiaverit, adsitque principium cachexiæ & hydropis, prętermittenda v. s. imo vero quæcunque Sanguinis missio; Vbi reliquæ corporis partes integrum servent robur, secanda vena est in cubito sinistro si vires constent, in manu sinistra si minus firmæ fuerint. *Saxonia Prælect. Pract. P.* 2. *cap.* 28.

XI. Vetus est traditio *Lienem eximi posse* cursoribus: At nobiles ejus vsus dissuadent, quæ in sanguine acido depurando versantur, & metus hæmorrhagiæ, abundat quippe venis & arteriis: Ad hæc tam arctè per peritonæi membranas & vasorum commercium partibus vicinis nectitur, vt sine metu inflammationis & vicinorum damno eximi non posse videatur. Optandum tamen vt tot malorum fomes extirpari posset: Sed meo judicio parum proficeremus, si quidem humorum pravorum est vitium, qui illo ablato aliam partem eodem damno inficerent. In scirrho tamen proficua foret illius ex sectio, vbi pondere nimis est molestus & sæpe hydropem advocat: Id tentavit Fioravanti, qui lienosæ mulieris ventrem dissecuit, atque lienem extraxit pendentem libras xxxij. sicque à maximo & interficiente scirrho mulierem liberavit: Post Fioravantum operationem aggredi in homine ausus est nemo, quanquam in animalibus, quorum lien minor & liberior, feliciter successerit &c. *Th. Bartholinus cent.* 4. *histor.* 51.

XII. Hi-

XII. *Hirudines* recti intestini termino admotæ censentur magno fructu fœculentam lienis fœturam, fomitem obstructionum, deplere, nec alia commodiori ratione expurgari: Sed ad credulam perplexæ hujus spei auram non est quod anchoram levent Splenitici: Nihil per venas ex Liene commuicari potest sedi, Refragatur experientia. *Rolfinccius lib. de Febr. cap.* 82. Vide *Tit. de Melancholia*, §. 4. *lib.* 11.

XIII. Differentiæ Lienosorum sumuntur ex parte Lienis, in, quam præcipuè inclinat tumor, & ex tumoris figurâ: Quibusdam enim tumet magis superna pars, quâ septum est, aliis inferna, quæ spectat ad umbilicum: rursus quibusdam est tumor rotundus, aliis in longum productus: Cùm ergo tumor supernam obsidet partem, supernas hypochondriorum partes afficiet, & respirandi difficultatem faciet, & fluxum sanguinis crassioris è naribus, & cujus curatio *misso ex sinistra manu sanguine* melius succedet: Cùm verò obsidet infernam, ea potius afficietur, vt ren sinister, & ad hæmorrhoidas aut varices inclinabit potius sanguis crassus; cujus curatio procedet potiùs ex sinistro crure misso sanguine. *Vallesius libro sexto Epidem. sect.* 2.

XIV. *Fonticulum*, seu *Setaceum*, *regioni Lienis* inuri volunt doctissimorum Medicorum aliqui in ejus affectibus, vt & *vesicantia*, imprimis verò *Aëtim* & *Aretæus*, non tamen adeo facilè eorum vsum suaserim metu inflammationis illius partis, quæ non rarò dolore afficitur, non sine ægri discrimine: præter propriæ experientiæ fidem quâ nulli vsui eam comperi in his affectibus. *Silvaticus Centur.* 4. *Consult.* 77. Loquitur verò eo loco de Lienis obstructione, At vbi scirrho obsidetur, eoque contumaci, efficacissimum remedium ait esse *Capivaccius* l. 3. c. 26. *Saxonia* in Pract. prælect. l. 2. c. 28. propriâ experientia fretus *Inustiones* in 4. aut 5. locis super ipso liene vtilissimas asserit: Neque ab eo præsidio *Hipp.* abhorret *l. de int. aff.* t. 35. qui decem crustis, iisque magnis, splenem elevatum per fungos oleo ferventi intinctos inurit. *Fortis* consult. 43. cent. 3. cum *Aetio* & *Paulo sinapisinos* commendat, vt pote partis calorem vivificantes: Nescio tamen, *addit*, qua ratione *Aretæus* Igne duritiem emollire sibi persuadeat: Crustas potius Inustionibus excitatas admitterem cum *Hippocr.* & *Aëtio*, verum, cæteris omnibus incassum administratis, nisi adsit cachexia, nec multum redundaverit atra bilis; in his enim vlcera cancrosa facile, excitarentur: ita. *Quos morbos medicamentum non sanat, quæ ferrum non sanat. ignis sanat. &c.*

XV. *Locus applicationis externorum* est sinistrum hypochondrium: qui inferius, ita vt digitis admotis in inanibus spatiis sub costis nothis, vel anterius ad medium abdominis, protendi, & an mollis an durus tangi posse existimant, hæc loca observant: Sed in naturali situ, quantumvis parum intumescat, tangi nequit nec inferius nec anterius, elatiorem enim habet situm: Applicatio circa ea loca est inanis: At in statu p. n. cum elevatur & intumescit, & ὑπαρρόω inferiùs protuberat, vel anterius ad medium abdominis loco motus est, topica eò loci conveniunt: In loco autem applicationis nihil delinquendum: Stillicidium, embroche, seu fomentum cum spongia, commoda sunt: Minoris penetrationis est sacculus speciebus refertus, in vino vel aqua coctus: In vesica detenti liquores minori fulmine operationem exserunt: Intercipitur virtus à membraneo sepimento: Ipsæ herbæ decoctæ, licet molestæ, efficaciùs agunt: Emplastra, licet poros videantur obstruere, perenni tamen incubatu resarciunt incommoda inde enata. *Rolfinccius Method. lib.* 9. *pag.* 798.

XVI. Notavit *Petrus Asselinæus*, cum Castrofranci Medicinam faceret, ibidem scirrho lienis cohibendo, à rusticis quibusdam miram & planè ἄλογον operationem celebrari solitam, quâ tamen ægrotantes se sublevatos fassi sunt, interque illos Eques quidam Melitensis, qui eam, spectante se, passus fuerit hoc modo institutam, Extenso ægroto in mensa, chartâque munda lieni apposita, securim adaptabant subtilissima acie præditam, quam totis viribus bis terve percutiebant: Ab ictu dolor maximus percipiebatur, & charta illæsa permanente scirrhus in duas partes difissus tactu sentiebatur, cujus hoc pacto incrementum putabant impediri qui in se ipsis experti fuerant: Ejus diverberationis meminit Aquapendens, Cui absurda, ut & Cardano, Massariæ, Riolano &c. *Velschius Observat.* 57.

XVII. Situs Lienis interdum mutatur, dum laxatis suis ligamentis pondere deorsum propendet, vel ruptis propendet in hypogastrium; quod mihi quater visum: Tunc fallit incautos Medicos specie molæ, vel scirrhosi uteri in mulieribus: in viris specie tumoris glandulosi, instar steatomatis in mesenterio latitantis: Nonnunquam visus alteruter ren eo prolapsus: Utriusque facile discrimen: Renis prolapsi index est tumor rotundus; procidui lienis index est tumor oblongus & vacuitas hypochondrij sinistri: quod si mobilis fuerit tumor, ut est in suo principio, & facile lien vel ren reducitur ad suum locum naturalem: alioqui ultra semestre spatium ita firmiter adhærescit peritonæo antrorsum, fundo vesicæ, intestinis, & in mulieribus utero, ut necessum sit ibi putrescere: quod fiet ocyus si emollientibus remediis utaris: protrahes vitam si sæpiùs detrahas sanguinem, atque subligaculo seu fascia convenienti tumorem sustineas: An si Lien è sede sua naturali exorbitet, ferro Candente urendus? An in isto prolapsu ad hypogastrium consimili remedio tractandus? Opus periculosæ plenum aleæ, quamvis veterinarij authores antiqui equis sic consumptum lienem scripserint, & servis, vilibus animabus, in quibus fas & licitum existimarunt crudelissimum istud remedium experiri. *Riolanus Enchiridii. libr.* 2. *cap.* 26.

XVIII. ℞. Radic. mandragor. q. j. divisæ in partes coquantur in oleo semin. lini vel sesamin. vel amygdal. addito pauco aceto, Contundantur & per cribrmm passentur; quibus adde opopanac. dissol. in aceto scyllit. ℥ i j. stirac. myrrhæ, bdellij, semin. alkeking. ana. ℥ ß. ceræ novæ vel propol. & terebinthin. q. s. croci ℨ i j. spicæ Celticæ & schœnant. asari, vel viticis ana. ℨ j. misce, ungatur splen præmisso fotu: Tantam vim habet emolliendi ut etiam ebur emolliat: Nec vituperandum ob mandrag. nam etsi frigida, est etiam sicca: huc accedit quod calefacientia ingrediuntur quæ frigiditatem obtundunt: Intumescit splen plerumque ob flatus, quia

membrum laxum est, & huic causæ optima sunt exsiccantia & modicè constringentia. *Rondeletius l. de med. Ext.*

XIX. *Hipp.* 2. de morbis n. 53. & *Sero & Lacte Lienosos* interdicit: confirmat 2. de morb. mul. n. 12. & 17. Suadet & ratio, nam nil magis parit & auget lienis obstructionem quàm lac, caseosa præsertim portione: Contra lib. de int. aff. n. 35. de lienis morbis loquens, lac præbet: rursus 2. de morb. vbi Icteri nigri curationem adducit, asininum lac aut serum exhibet. Neque rationes desunt, si quidem lac hujusmodi vberrimo poculo propinatum viscera, lienemque maximeque abluere valet, atros humores non minus temperare quam deturbare, excrementa quoque omnia serosa ducere, atque adeo splenem vel abstergendo vel diluendo imminuere: Conciliabis dicendo in lib. de morb. muliebr. *Hippocr.* loqui de iis quæ sunt à natura lienosæ: quare ob genuinam lienis imbecillitatem nequeant lactis & seri eximiam copiam admittere, quæ purgationis gratia ad multas heminas hauriri solet: Libro verò de int. affect. lienosos intelligit quibus vel ex malo victu, vel alia quapiam extrinsecus occasione viscus intumuit, adeo vt primigenium robur servet adhuc, ideoque repurgari potius quàm attolli ex lacte poterit. Cæterum lib. de int. affection. lac non in omni Splenico affectu probat (recenset enim ibi quinque splenis morbos) sed in illo præcipue qui fit à sanguine splenem replente, ac dolorem, caliditatem atque vlcuscula, necnon dysenteriam in corpore parit: quare ad hunc debellandum, & sanguinis missionem, & lactis vberem haustum commendat: Sed equini, melleque affuso; quomodo cum longè magis dejectorium reddatur, non tamdiu in ventre morabitur vt queat à liene attrahi unde mox intumescat: Ita & alibi vel muria admixtum propinat, quæ salis effectus præbet, abstergitque, vel post pharmacum exhibet, quo prævio exit liberius, effluitque, nec moram faciens tumefacto lieni addere potest: Adde laudari in Lienosis lac Equinum, quod tenuissimum est. *Sinibaldus Antiph.* 17. *l.* 3. Cum Hippocr. 2. de morb. sect. 3. v. 110. ait Lienosos non purgandos neque lacte neque sero, neque succis, sed iis quæ pauca assumpta multum educunt, per Lienosos intelligit, non eos qui quovis morbo lienis laborant, sed eos tantum qui diuturno tumore cum visceris imbecillitate sunt affecti; nam taliter affecti propriè Lienosi dicuntur. *Martianus comm. in v.* 140. *Sect.* 2. *l. de nat. Mulieb.* Hippocr. lac exhibet in morbo splenis, l. de int. aff. Sed animadvertendum id illum facere in morbo à sanguine, qui est lienis inflammatio; illud exhibens non simplex, sed modò cum melle, modo cum muria, & in magna quantitate ad purgandum, non vt alimentum. *Rubeus in cap.* 9. *l.* 4. *Celsi.*

XX. Morbi qui ab *Obstructione* ejus nascuntur, in hominibus nullomodo melancholicis, humori melancholico imputari non debent: ideo melanogogis ægri non fatigandi, sed Lienis debilitati adscribendi, non attrahentis chyli crassam & terrestrem portionem: vel chylosæ fæcis vbertati, quâ lien obruitur ac velut suffocatur. *Riolanus in Anthropogr.*

De Lienis Emphysemate vide Tit. de Epatis affectibus §. 37. *libro* 8.

XXI. In ejus *Inflammatione* post venam sectam statim repellens aliquod admovendum, sed non valde frigidum & adstringens, ne humor condensetur, aut lieni magis impingatur, & is induretur: sed aliquid ex incidentibus est admiscendum, quale est acetum. *Sennertus.* Purgatione facta aliquid reprimentium visceri apponere oportebit, quo & dolor mitescat, & minus membrum recipiat, dummodo aliquid ipsis admisceatur quo impactus humor discussioni futuræ facilius cedat: Ob idque non licet frigidis & adstringentibus vti adeo libere ac in reliquis inflammationibus *Mercatus.*

XXII. Curabis insuper, si vitiosior crassiorque sanguis appareat, corpus *Purgare*, nulla vel levi expectata coctione, præparatione vero sufficienti præmissa, vt ejus, quod in corpore spurcum abundat, evacuetur, quo minus ad inflammatam partem confluat: In his enim non purgamus ut ab inflammata parte quicquam demere possimus, aut liceat, sed minus fluat. *Mercatus.* A purgantibus omnino abstinendum jubet *Sennertus*, nisi in declinatione: namque licet Lien validissima medicamenta ferat, id tamen admitti citra inflammationem, quæ a purgantibus recrudescat.

XXII. *a. Splenicum purgabis* modico ingesto multum eliciente *Hippocrates cap.* 2. *de morbis t.* 68.

XXII. *b.* Inflammationis Lienis curatio eadem instituenda est quæ in hepatis inflammatione, si sequentes tantum adhibeantur differentiæ, 1. Quod *venæ sectio Liene inflammato* in brachio sinistro celebranda est, sed non ita frequenter vt in hepatis inflammatione: Quod vero de apertione *Salvatellæ* ab autoribus circumfertur, quam Lienem peculiariter exonerare ajunt, superstitiosum est, & jam fere in vsu practico exolevit: Vtilius vero e vena basilica, ad omnes implendas indicationes, sanguis detrahitur: Secundo, quoad *Topica*, quæ in inflammatione hepatis hypochondrio sinistro admovebantur, hoc sinistro applicentur: Tertiò, quod in dictorum *Topicorum* vsu, *adstringentia* non sint tanta cura, & tamdiu continuanda: quia cum Lien sit pars minus princeps, illius robori tantopere non est studendum. *Laz. Riverius Pract. l.* 12. *cap.* 1.

XXIII. In *Lienis Inflammatione*, aliisque affectibus quos efficit collectio aut motus sanguinis p. n. ad illam partem, ideo v. s. præscribitur, vt sanguinis in Liene congesti copia minuatur, & qui ad eandem partem ulterius confluit, ad partes oppositas, & quam fieri potest distantissimas retrahatur: Sic enim memoratis affectibus medela adhibetur ex lege Hippocr. Per contraria: Verum illa contrarietas, seu vacues, seu præcipue revellas, qui ad partem aliquam copiosius fertur sanguis, non debet æstimari per rectitudinem lineæ ductæ à parte, à qua fit revulsio, ad partem per quam fit vacuatio, sed per rectitudinem, ut ajunt, aut potius, ut clarius & verius loquamur, per continuitatem fibrarum vasorum communium illis partibus: Illud est κατ' ἴξιν *Hippocratis*; vix enim fieri potest revulsio per viam absolute rectam, cum necessariò sanguis deferatur per vasa multis anfractibus flexuosa. Spectanda itaq; est rectitudo, aut continuitas fibrarum, & vasorum communitas: nec enim sine vasorũ communitate fibrarũ rectitudo aut continuitas dici potest: Subit tamen mirari quod tot præstantissimi Medici ab Hippocr. ad hoc vsq; sæculum putarunt se intelligere qua ratione fieri potest revulsio à Liene per v. s. in brachio sinistro celebratam, cum quæ desideratur rectitudo hic minime reperiatur, impe-

impediente illam hepate, in quo venæ cavæ, & venæ portæ rami capillares mire impliciti, per capillamentorum extrema connectuntur, aut mediate communicant: Hæc quisquis accurate perpendet, facile perspiciet, in *Galeni* hypothesi, qui volebat sanguinem deferri ab Hepate per venas, in omnes corporis partes, à Liene revulsionem per venę sectionem in brachio sinistro celebratam, non melius perfici quam per venæ sectionem in brachio dextro factam: Nec enim in ista hypothesi potest sanguis revelli à Liene nisi quatenus extrahitur ab Hepate: Verum sanguis facilius extrahitur ab Hepate per venæ sectionem in brachio dextro factam, quam in sinistro; illam enim præscribit *Galenus* & ejus sequaces, Ex his manifesto sequitur, aut tantos viros inepte sanguinis circulationem rejecisse, aut inepte præscripsisse venæ sectionem in brachio sinistro, ad revulsionem à Liene instituendam: Si sanguinis circulatio admittatur, facile est demonstrare venę sectionem in brachio sinistro esse omnium maxime commodam ad vacuandum Lienem, cum nimia sanguinis copia distenditur, aut ad revellendum, cum uberius fluit ad Lienem, Etenim, cum secatur, perinde est ac si secaretur arteria, à qua vena secta sanguinem accipit; Idem enim sanguis, & ex iisdem fontibus hauritur (Vide *lib.* 14. *titul. de Pleuritide* §. 4.) Quis autem nescit fibras arteriarum ab arteria splenica, per aortam ad arteriam brachii sinistri continuari: Servatur itaque fibrarum rectitudo, aut continuitas, in memorata venæ sectione, ex hypothesi quod sanguis distribuatur per arterias in omnes corporis partes: Vtilis itaque est venæ sectio in brachio sinistro celebrata ad Lienem vacuandum, aut ad revellendum sanguinem qui copiosius fertur ad Lienem. *Fr. Bayle Probl. Medic.* 8.

XXIV. Licet *Avicenna* videatur præcipere Salvatellam apertam sinendam quo vsque sanguis ex se sistatur, id tamen intelligendum cum *Galeno*, in gravissima *inflammatione*, & *vehementissimis doloribus*, quanquam & tunc quoque caute agendum. *Ioh. R. Fortis Consultat.* 39. *lib.* 3.

XXIV. *a.* Tandem febre, siti & doloribus sedatis, si tumor aliquis ac tensio in liene superstites fuerint, nunquam deserenda curatio, licet patiens imaginatus fuerit se sanitati omnino restitutum, etenim in scirrhum facile desciscere posset: *Idem ibidem.*

XXV. Monialis gracilis à xx. anno ad xl. alternis mensibus in *lienis dolorem* adeo sævum incurrebat ut præ doloris sævitie è vita discedere videretur: Imminuto dolore circa Lienis regionem scabies repullulabat rotundo schemate sicca; Menstrua stato tempore recurrebant, Pulsus debilissimus, cui animum adhibentes Medici, neglecta fuit phlebotomia ob vires valde dejectas, Vocatus ego, illam extenuatissimam cum parvissimo pulsu contemplor, sed præditam rubicunda facie, venis sanguine plenis, vividis oculis: quare hanc pulsus parvitatem non ex defectu sed ex gravante humoris melancholici copia, ac plenitudine nimia in liene conculcati ortam existimans, omnibus reluctantibus, aufero è basilica sinistra eo usque de industria sanguinem, vt animi deliquium fere incurreret: hoc detracto, fœculento illo quidem, limoso & crasso, refocillatis viribus ad se rediit: Hæc sanius deinceps degens, dolore revertente, spretis cæteris auxiliis, nullo alio quam phlebotomiæ antidoto levabatur. *Zacutus Prax. Adm. lib.* 2. *Observat.* 49.

XXVI. *Magno Lieni* os graveolens, putridas gingivas, sanguinis eruptionem, ac cruris ulcera attribuit passim prior ætas: sed distinguunt perperam inter morbum auctæ magnitudinis & ulcus, seu partem à putredine vitiatam: Vtroque enim vitio laborat Lien, sed signa à veteribus commemorata indicant magis putredinem quam magnitudinem auctam: atra quippe bile circa lienem putrescente, vitiatur non tantum os, sed erumpunt utique varices, & læduntur crura exortis in iis ulceribus: Infans male habitus à nutrice, & loco lactis altus graviore cibo, collegit inde plurimum lenti ac viscidi succi, infarcientis usque eo angustas mesenterij, pancreatis ac lienis venas, ut inde viscus illud summe tumens distenderit abdomen ac lumbos, ac emaciarit corpus totum: Verum sublata obstructione, & imminuta uberioris succi copia, decrevit tam manifesto distentum hoc viscus vt clare apparuerit. Tumorem hunc non tam fuisse à mala conformatione quam à redundante alimento, quo subducto renutriebatur iterum infans, nec apparuere unquam illa signa quæ magno Lieni tribuit *Hippocrates* 2. Prorrh. *N. Tulpius Observat. lib.* 2. *c.* 30.

XXVII. *Lingua Cervina*, seu *Phyllitis Dioscoridis*, adstrictoriæ, & ut *Galenus* 8. simplic. loquitur, acerbæ est qualitatis, ob quam *Galenus*, æque ac *Dioscorides*, ad Dysenterias commendat: Asplenium contra, teste *Galen.* 6. simplic. 61. tenuium est partium: Quis ergo, aliquis inquiet, Phyllitidem ad Lienis vitia commendaret, ad quæ tollenda toto anno & omni die cerevisiam Phyllitide conditam à Medicis & vulgo usurpari cernimus, imò quibus nulla hac ipsa majori in pretio sit? Respondeo, Lien viscus est imbibendis humoribus instar spongiæ aptissimum, usque adeo ut nimia repletione sæpicule indurescat, quod roborari discupit: Si itaque vniversalia præmissa sint, si aperientia adhibita, si tamariscus, si cappares, si gentiana, si aristolochia &c. usurpata sint, nihil certe tempestivius lienoso quam cerevisia lingua cervina, seu phyllitide, condita propinari potest: Non ut reseret porro Lienis obstructiones, sed ut iis reseratis eundem corroboret, ac novis incommodis injuriisque vindicet. *S. Pauli Quadrip. Botan. Class.* 2. *pag.* 77.

XXVII. Si *Lien doleat ex flatu* à crassis succis ibidem impactis elevato, aut aliunde transmisso, Fomentis sine Aceto uteris, Oleis & Inunctionibus: Quem quoque vsum præstat *Cucurbitula* supra partem dolentem, aut parum infra apposita; maxime corpore ab excrementis & copioso sanguine immuni: Quod si ipsam aliquando scarificaveris, non parvum beneficium præstabis. *Mercatus.* Vide §. 32.

XXVII. *b.* Lienis *Obstructionibus* reserandis conducit *Crocus martis apertivus*, cum acido sulphuris paratus, qui efficacissimus esse solet, ad duo vel tria grana cum vehiculo purgante, Pilula nimirum de tribus aut Senæ extracto; decoctionem deobstruentem superbibendo: Verum quia non parum ventriculum labefactare longa praxi observavi, libentius eligere soleo *Circulatum aperiens*, quod medicamentum in se continet *Sal martis*, *Sal vrinæ pueri* & *Sal tartari*, quibus ad-

ditur spiritus Tartari rectificatus, & omnia quadraginta continuis diebus in pelicano circulantur; sicque evadit efficacissimum Aperiens; cujus dozis ad ʒß. in aqua stillat. fumariæ & agrimoniæ per 15. vel 20. dies. *Fortis Tomo 2. Consult. 35. Cent. 3.*

XXVIII. *Diaphoreticorum* vsu in Lienis affectibus nihil magis proficuum esse scribit *Gasparus Hofmannus* de usu Lienis cap. 16. ex *Hippocrat. & Vallesio, Mulier quam Cranone primum curavit Hippocrat.* (*6. Epidem. sect. 3. v. 5. Fœs.*) *febre Causo deprehensa, cui Lien magnus erat, critice per sudorem fuit liberata: decimo die, ex superioribus partibus profluxit, ex inferioribus desimo quarto. Vallesius* 3. in 2. Epidem. 20. iij. in 3. Epidem. ægr. 3. ij. in 6. Epidem. 32. ab experientia desumpto argumento, in melancholicis splenelicis crebros esse sudores docet. In hisce enim Lien sese exonerat & liberat à lixiviosis, salinis scorijs, & tartareis cruditatibus, quarum proventus sæpe est maximus. *Fridericus Hofmannus Method. Medic. lib. 1. cap. 11.*

XXIX. An in Lienis affectibus per *Vrinas evacuandum?* multi dubitant authoritate *Galeni* 13. m. m. cap. 17. adducti, ubi dicit Lienem esse purgandum per alvum & non per urinam: patet ratione Anatomic. nam ad lienem ramus insignis venæ portæ pervenit, per quem materia debet transmitti ad jecur & inde ad cavam, ex qua ad emulgentes: Si vero quidam per loquium copiosum curati sunt, ut *Bion* 2. Epidem. 2. id vel tanquam rarum, & per vias occultas factum recenset *Hippocrat.* Vel sane alijs adhibitis remediis emollientibus & dissipantibus & alvum moventibus, cum multa fæculenta per venas superesset materia, qua foveri & renovari humor ille poterat, per urinas ea subducta præservatio potius quam curatio facta est: Quod imitari Medicus poterit ubi nigras, crassas, fæculentas urinas adesse cognoverit: diureticis enim tunc tuto vti poterit, ad antecedentem materiam per eam partem evacuandam: Verum Lienem sæpe sese exonerare & liberare à lixiviosis salinis scorijs, & tartareis arenosis cruditatibus, dum attenuantur & per vrinam excernuntur, clarum est; Inde Medicus Liene laborantibus diuretica dandi occasionem nanciscitur, & *Hippocrat.* cum curam affert Lienosorum lib. de affect. dicit esse purgandos per urinam: Falsum etiam est nullam à liene ad renes & vesicam viam manifestam esse: Lieni enim insunt plurimæ arteriæ, imo quintuplo plures quam venæ, ortæ à cœliaca, à qua facilis transitus ad emulgentes; sed præterea vasa lymphatica per illum disperguntur tendentia ad renes; hinc *Galenus* 2. ad Glaucon. cap. 2. renes & lienem per urinam vacuari ait: Falsum quoque est præservationis saltem gratia, & materiæ antecedentis, diuretica esse exhibenda, sæpe enim observatum ab hypochondriacis & lienosis nigerrimas urinas ex ipso liene, & locis circa lienem, per arterias emulgentes reddita fuisse cum εὐφορίᾳ. *Valesius* Exercit. in cap. 40. *Hollerii*, refert se novisse Religiosum, cui ter aut quater in anno, maxime vere & autumno, lien intumescebat, dolore hypochondrii tum manifestus, qui sublividus fiebat toto corpore, tandem profusis vrinis atramento simillimis, per v. aut vj. dies, sanus evadebat: *Fridericus Hofmannus m. m. lib. 1. cap. 12.* Id à nobis quoque annotatum in Jure-Consulto quodam, Dom. de *Harsy*, eximie Lienoso, cui per intervalla excretio urinarum, atramento colore & consistentia simillimarum, accidebat, quam juvabamus emulsionibus diureticis. Probantur eadem à *Forti Cent. 3. Consult.* 38.

XXX. Sciendum Lienem fortiora perferre medicamenta, ut *Hippocrat. lib. 2. de morbis* omnium primus observavit: *Fortis Consultat.* 38. *Centur.* 3. Lien eo fortioribus eget auxiliis, ex *Aëtio Tetr. 3. serm. 2. cap.* 11. quo crassiorem continet sanguinem: Ideo docuit *Galenus* 2. ad Glaucon. 5. quod tum foris, tum intus fortissima tolerat medicamenta. *Idem Consult.* 40. Lien exiguum sensum habet, ejusque substantia est durior, & humor qui in eo generatur crassior, ideo acria satis, & fortiora fert quam Hepar. *Sennertus.*

XXXI. *Quies* hoc malum auget, ex *Celso*, Vnde *Aëtius* vidit aliquos solis deambulationibus & cursibus sanatos. *Fortis Consult.* 45. *Centur.* 3.

XXXII. *Cucurbitulæ* Lieni frequenter applicari poterunt, statim post fotus emollientes, quas sicuti semper contulisse observavimus siccas, ad materiæ motum, & calefactionem partis, ita scarificatas à *Galeno 2. ad Glaucon.* 2. præscriptas, nunquam admittere potuimus, ne humor humiditate exhaustus facilius in scirrhi naturam facessat; pace *Aëtij*, qui plurimum sanguinem per easdem extraxit, quarum tamen usum moderatur *Paulus*, *Fortis Consultat.* 43. *Centurat.* 3.

XXXIII. Peracta accurata expurgatione, ad validiora *attenuantia* & *aperientia* deveniendum, in quibus ius galli antiqui aliqui præbent, cum chalybe: Nos autem qui hunc parum aut nihil profuisse in scirrhosis tumoribus observavimus, potius utimur decocto ex salsa parilla, quæ mirabilis habetur ad duros tumores dissolvendos: ℞. *Salsæ par. optime incisæ* ℥ ij. *cortic. medij salicis* ℥ j. *cort. rad. cappar.* ℥ß. *aqu. fabr.* ℔ iij. *misce f.* infusio per hor. xxiv. dein bulliant ad consumptionem dimidij, sub finem ebullitionis adde asplenij, urticæ mortuæ ana. pug. j. fiat colatura pro tribus vicibus mane sumenda, præmisso bolo. ℞. *Trochisc. de cappar.* ℈ j. *croci mart. aper. gran.* iij. aut iv. *aceti scyll. q. s. misce f. Bolus*: In usu persistendum xxx. aut xl. dies: quinto quoque die dando, ℞. *Pilul. de tribus, extr. sennæ ana* ʒ ß. *Extr. veratri* ℈ j. *misce. Ioh. Raim. Fortis Consult.* 40. *Centur.* 3.

XXXIII. *a.* In *Lienis duritie*, multis frustra tentatis remediis, æger tandem hoc *vnguento* sanus factus est, ℞. *Olei comm.* ℔ iij. *medullæ cruris bovis* ℔ j. *succi bryoniæ, succi cyclamin. ana.* ℔ j. *bulliant ad lentum ignem vsque fere ad succi consumptionem; Colaturæ adde pulver. ceterach. cortic. cappar. tamarisci. sem. agni casti ana.* ℥ iij. *m. f. Vnguentum*: Est hoc vngu. mirabile quo omnes doctissimi Medici Ferrarienses vsi sunt, inter quos numerare est *Savonorolam, Vgonem de Senis, Leonicenum, Bonaciolum, Manardum, Brassavolum*, & omnes hodie artem Medicam ibi exercentes; cum quibus nos per septennium ibidem agentes eo quoque sæpe vsi sumus, & magnum ex ejus vsu percepimus juvamentum, *Amatus cent. 1. curat.* 86.

Mirabi-

Mirabile est *Emplastrum ex cicuta* cum ammoniaco aceto dissoluto, *Accipe Cicutæ manip. iv. ammoniac. lib. semis, infunde aceto acerrimo dies octo; deinde bulliant dum ammoniacum solvatur, hinc per pannum fortem linteum valide exprimatur, iterumque expressus liquor ebulliat quinquies, & adjecta cera cum oleo amygdal. dulc. fiat Vnguentum.* Hoc sit pro secreto, nam omnem duritiem mollit. *Heurnius 2. meth. ad praxim cap. 10. §. vide §. 18.*

In *Lienis scirrho* remedium habeo probatum, Ceratum nimirum compositum *ex duabus partibus ammoniaci in aceto soluti, una succi tabacj, dimidia resinæ pini, terebinthinæ & succi ebuli, una olei de capparibus & ceræ novæ q. s. ad Emplastri seu Cerati formam adipiscendam*, quod emolliente & digerente sua facultate plurimos obduratos Lienes sanavit: Dicam vobis & aliud, quod ostendit aliquando experientia; Curabam quendam Nobilem, cujus custos domus erat hydrope affectus ex scirrho lienis, quem habebat permagnum: Cui ego ordinavi spongiam ex aqua calcis vivæ expressam: Sanato Domino non amplius accessi, neque ille me adivit, sed expertus in dies magis spongiarum earum utilitatem, perpetuo usus est spongiis jam propositis, quousque tum ex hydrope tum ex scirrho lienis fuerit curatus. *Aquapendens Chirurgiæ lib. 1. cap. 51.*

XXXIV. In quodam *scirrho Lienis* affecto, postquam varia fui expertus citra utilitatem auxilia, nullo alio usus sum quam cauterio ad ejus regionem affixo: Excitatis namque crustulis, & ulceribus fluidis factis, ille à tumore levatus est: Auxilium ex *Avicenna* desumpsi, 15. 3. tr. c. 7. *Et quandoque oportet quum dominatur humor melancholicus, ut fiant cauteria quinque aut sex supra loca splenis, deinde non permittantur sanari: Quod si non tolerat ignem, administrentur cauteria ex medicinis, sicut emplastrum de ficubus & sinapi, Zacutus Pr. adm. l. 2. Obs. 50.*

XXXV. Viro annos quinquaginta nato, & Tumorem in sinistro hypochondrio prægrandem, inæqualem durumque, brachium æquantem, ac dextrorsum secundum frequentissimum coli situm protensum, atque Lieni ab aliis Medicis adscriptum habenti, una cum aliis hypochondriacæ affectionis symptomatibus, sequens Linimentum ac Emplastrum toti superiori abdominis regioni applicandum præscripsi, præter pilulas ex Gummi paratis, quorum ope paulatim emollitus, atque maxima ex parte sublatus est idem Tumor. *℞. Vng. alth. compos. ol. cappar. ana. ℥j. Philosoph. ʒij. m. Fr. Sylvius Pract. lib. 1. cap. 14. §. 58. Emplastri Carminantis* hæc est descriptio *℞. Gummi Galbani, Bdellii, Ammoniaci, ana. ℥ß. thuris masc. myrrhæ rub. ana. ʒij. Opii Thebaici ʒj. dissolvantur in aceto squillino, iterumque inspissatis adde ceræ citrinæ, colophoniæ ana. ʒiij. Balsami Peruviani, Olei Philosoph. ana. ʒj. Terræ ʒß. Carvi stillat. ℈ß. Terebinth. Venet. q. s. m. f. s. a. Emplastrum.* Hoc extendendum super alutam, eamque formatam prius secundum Tumoris amplitudinem & figuram, charta ei imposita & dissecta observandam.

XXXVI. Splen intumescit, non ob melancholiæ copiam, sed potius ob flatus circa illam partem congregatos & retentos: Paranda itaque remedia ex constringentibus & flatus discutientibus, Adstringentia enim prohibent ejus inflationem & elevationem, & quod receptum est discutiunt. *Rondeletius p. 996.*

XXXVII. *Cauteria* in sinistro crure, licet humorem crassum non evacuent, serositates tamen expurgando præservant ab affectibus melancholicis, à cordis tremore & palpitatione, ut notant *Aëtius* Fernelius, Zacutus: *Fortis consult. 38. cent. 3.*

LIENTERIA.

SYLLOGE.

I. SI ex hydrope oriatur fluxus, non est sistendus, ne forte natura tentans se exonerare per eam regionem, coacta ad principalius membrum irruat: præstat ventriculum roborare & laborantem optimis reficere alimentis. *Mercatus.*

II. Si fiat alimentorum vitio, aut vi purgantis medicamenti, vitanda sunt adstringentia, ne extrinsecus compressi humores ad interiora recurrant: sedabitur fluxus mutatione alimenti, & retusa medicamenti acrimonia. *Mercatus.*

III. Duplex est Lienteria ratione loci affecti, Ventriculi scil. vel Epatis: ab Epate, cùm ventriculus quidem bene coquit & debito tempore expellit, id autem jecur non attrahit, sed sinit præterfluere ob ἀτονίαν aut ἀρρωστίαν, cum ob frigidam intemperiem laxata est ejus retentrix. *Hofmannus in Institut.* Si ob imbecillitatem Epatis non attrahentis alimentum fiat fluxus chylosus, applicetur cucurbitula supra jecur: dentur syrup. & opiatæ quæ imbecillitatem attractricis castigare possunt, qualia sunt calida medicamenta & aperientia: Nam jecur non attrahit ob frigiditatem: vel propter obstructionem aut satietatem: quare ista calida & leviter aperientia, levibus quibusdam adstringentibus permixta, aperiunt obstructiones & distributionem alimenti ad jecur juvabunt, & intemperiem frigidam emendabunt: Hic magis aperiendum quam constringendum est, quia medicamenta adstringentia morbum augent: Sed quæ nimis fortiter aperiunt, ventriculumque laxant, ut asarum &c. sunt fugienda; sic & dulcia & alia nimis detergentia, quia alvi fluorem augent. *Rondeletius.*

IV. In unguentis &c. acetum ponendum, vel aliqua tenuium partium, ut penetrare faciant adstringentia, & terrea, quæ sibi aditum præcludunt constringendo, & sæpe fluxionem ventris augent apposita, ut aliquando vidimus: quia constipata cute & partibus superioribus, comprimendo expellunt: Quam ob causam non vitupero eos qui in ungu. spicam vel cyperum vel cinnam. pauca quantitate addunt, quo alia nimis crassa penetrare faciant, ac ventriculi calorem juvent. *Rondeletius pag. 1059.*

V, Magna est difficultas de præparantibus materiam crassam: nam ex una parte scriptores proponunt mulsam, mel rosat. oxymeli, at verò hæc omnia quæcunque incidunt, alvum subducunt, atque

adeo ſuſpecta ſunt: Sunt ergo illa eligenda quæ incidant & ſimul calefaciant, exſiccent atque adſtringant: inter cætera probatur acetum ſcylliticum, ſyr. de mentha, de abſynthio: ſed præ cæteris omnibus laudatur ſal theriacale, vel ſales confecti, extracti ex pulverib. ſtomachicis, calorificis, vt ſal ex abſynthio, ex mentha, ſpica; quæ ſi deſint, lixivia ex eorum cineribus parare facile erit: Quantum poſſint lixivia ad abſtergendum & ſiccandum docet Gal. 2. de antidot. c. 7. Puretur lixivium ex cineribus ſtomachicis, urendo abſynthium, mentham, coriandrum, ſpicam & ſchoenanthum, pulegium & calaminth. præbeatur ℥j. aut ſimplex aut miſtum cum aceto ſcyllino, aut ſyrupo de mentha, aut ſimilis: Poſt abſterſionem calefiat ventriculus additis adſtrictoriis, inter quæ mirificè facit 31. pulver. coriandri ex vino odorato: Dandæ ſunt antidoti opiatæ, vt Philonium ad ʒß. cum enim ſomnus conciliatur, cibus retinetur & ſic coquitur. *Saxonia Prælect. Pract. p. 2. c. 17.*

VI. Lac noxium videtur, quia alvum ſubducit jam fluidam. 2. ob vim refrigerantem, quæ ſuſpecta eſt in affectu in quo facultas coquens debilis: At notandum ei ſpeciei lienteriæ competere quam faciunt tenues & acres humores expultricem irritantes, qui ejus vſu temperantur, aut ubi intima ventriculi tunica excoriata eſt ſuperficie tenus, quâ de cauſa cibi moleſtiam & mordicationem efficiunt, ita vt non retineantur: quo in caſu lactis vſus maximè conveniens erit 1. quia eo reſpiciendum vt detur alimentum facilis alterationis; quod ob imbecillitatem retentricis alimenta in ventriculo & inteſtinis diu manere nequeunt, at tale eſt lac, quod teſte Galeno 6. de plac. citra alterationem converti poteſt: 2. quia reſpectu caſeoſæ ſubſtantiæ ſuperabundantis aliquomodo vim obſtruendi tenet. Nota 2. lac non ſimpliciter exhibendum, ſed coctum, quò per coctionem abeunte ſeroſa ſubſtantia (ob vim nitroſam & detergentem noxiam) ſola ſuperſit caſeoſa ad nutritionem aptior.

VII. An vacuatio inſtitui debet per ſuperna an per inferna; Rhaſes commendat vomitum, &, vt videtur, non immerito, maximè enim revellit ab inferioribus. Hipp. 4. aph. 12. contrarium docere videtur, Quibus ob levitatem ventres cibi ſunt incontinentes, hyeme ſupra purgare malum: Gal. in comm. confirmat, & minus ſecurum vomitoriorum uſum innuit in lienteria ab imbecillitate, copioſè reſtagnante pituita acida ipſis in inteſtinis: Sola enim per vomitum vacuanda in ventriculo quę continentur: Eorum vero quæ continentur in inteſtinis nihil per vomitum vacuare expedit: In ea vero quæ fit ab exulceratione ſuperficiei ab humore acri & tenui, concedere videtur vomitum, non tamen hyeme illum eſſe inſtituendum: Difficultatis ſolutio conſiſtit in eo, Quæ in inteſtinis continetur materia, illa per alvum: quæ in ventriculo, per vomitum vacuetur: *Rolfinccius Epitom. curatoria l. 3. c. 15.*

LINGVÆ AFFECTVS.

SYLLOGE.

I. Z*Acutus* hiſtor. Princ. med. l. 1. obſ. 40. in caſu valde præcipiti, ubi linguæ tumor in molem ingentem excreverat, ut inde ſuffocationis metus fere impenderet, fruſtra vacuantibus & revellentibus tentatis, hirudines quatuor linguæ affixit, vnde brevi, copioſa ſanguinis profuſione ſequuta, lingua detumuit exiliſque facta eſt: *Idem* Obſerv. 48. puero x. annorum, cui ex catarrho lingua adeo intumuerat vt vix ore contineretur, præmiſſis generalibus, cum tumor mollis laxuſque eſſet, profunde eam ſcarificavit, aquâ ſalitâ ablui juſſit; hinc magna ſequuta aquoſi humoris vacuatione, illico ſanitas conſequuta: Vide ſimilem hiſtoriam apud Ioach. *Camerarium* in obſervat.

II. Ranula peperit iuveni tantum negotii vt vix potuerit eloqui, nedum deglutire vel ſpiritum commodè ducere: Decreverat Chirurgus ſcalpello elicere pituitam illic concluſam, ſed induruerat jam firmius quàm vt inde effluxiſſet: ac proinde mutata ſententia conſumpſit eam ferro candente, impediendo ſimul ne reverteretur: At ſi mollis & ſequax ſit ranulæ materia (quod facilè tactu dignoſcitur) miſſa vſtione, excide duntaxat ſummam ipſius tunicam, & effluet ſponte, vel exprimetur ſaltem digito limpida ac viſcida pituita, ſimillima ovi albumini. *Tulpius lib. 1. c. 52.* In puero curabat Veſlingius pulvere adſtringente & ſiccante, ex oſſibus ſepiarum, ſpodio, corallis, tartaro, balauſtiis & roſis. P. Marchetti, inciſo tumore folliculum, miro ſucceſſu, integrum eximebat, applicito chelidodoniæ ſucco. *Velſchius Obſerv. 26.*

III. Linguæ vulnera tranſverſim facta ut plurimum incurabilia cenſentur, ob ejus mobilitatem, humiditatem & laxitatem ſummam: Suadeo tamen vt (niſi planè abſciſſa fuerit) curatio tentetur, non enim ejus vulnera omnino ſunt incurabilia: Puellam trimam curandam habui, quæ extenſa lingua in terram cadens, partem quæ inter dentes erat, ferè ex toto abſcidit & planè abſcidiſſet niſi duorum dentium defectus obſtitiſſet: Vocatus putabam diſciſſas partes ſutura conjungere, ſed non permiſit puellæ impatientia, ideo curationem ſequentibus abſolvi ℞. fol. & flor. liguſtri, plantag. roſar. tub. ana. m. j. corticum granat. balauſtior. ana. ʒß. coqu. in ℔ij. aq. chalybeat. ad conſumpt. 3. partis, colaturæ adde acaciæ ℥ij. ſyr. roſar. ſicc. ℥ij. f. gargariſma: ore ſæpe tenebat ſyr. roſar. ſicc. cydoniorum, rob. cydonior. vtebatur cibis liquidis: his pleniſſimè curata fuit citra loquelæ vitium. *Fabritius Hild. cent. 1. Obſ. 28.* Linguæ partis innoxiè abſciſſæ dat exemplum *Velſchius Obſ. 25.*

IV. Puero decenni ex catarrho adeo Lingua in ingentem magnitudinem accrevit vt ore contineri non poſſet: Cum revellentia auxilia eſſent irrita, & tumor mollis laxuſque eſſet, ſcarificari linguam profunde juſſi; quo facto, linguaque cum ſalita aqua ablura (ne glutinarentur ſciſſuræ) tanta aquoſi humoris vacuatio facta eſt, vt illico æger ſanita-

sanitatem recuperaverit. *Zacutus Pr. Adm. lib.* 1. *Obs.* 8.

V. Nob. hirudinum singularem effectum in contumacissimo Linguæ tumore est expertus, Induruerat lingua ad partem sui dimidiam, idque ex bilis atræ defluxione, ita vt aridi instar ligni immobilis in ore hæreret: præstantissima remedia in id infeliciter vsurpata sunt tribus septimanis, verum solis hirudinibus, quas Medici dissuaserant, linguæ admotis, humor ille crassus viscosusque fuit eductus, & æger liberatus: *Ioel Langelottus in miscell. cur. anni* 75. *Obs.* 9.

VI. Leidæ puella quædam manus magnitudine amplam grossamque habebat, vt ore vix contineretur, A Medicis restituta fuit sanitas, qui particulas superfluas in extremitatibus absciderunt, donec ad consuetam perduxissent molem, quod *Ioh. Walæo*, magni judicii viro, acceptum refero. *Bartholinus cent.* 2. *histor.* 22.

VII. In ardore Linguæ non sufficit gargarismus, sed pingue quiddam exigitur, ea namque probe lota subito successit. *Mindererus medic. mil. cap.* 5.

VIII. Oportet tyrones esse memores consilii *Aquapendentis*, qui monet ne temere ad hanc operationem (*Excisionem*) nos accingamus, quæ inter alia symptomata aliquando continuum induxit ptyalismum, dissectis extremitatibus ductuum salivalium, vt testatur *Riolanus* 4. Anthropogr. cap. 10. *I. Van Horne microt. parte* 2. §. 12: Vide tit. de morbis Infantium §. 73. lib. 9.

Notandum quod interdum *Lingua contrahi*, adeoque apparens ἀγκύλωσις generari possit ex humore lento & arefaciente, quod in febribus acutis frequenter apparet, vbi omnino noxia & perniciosa est sectio, cum potius violaceum oleum, malvæ decoctum, aliaque similia humectandi & emolliendi vi prædita conveniant. *Gregorius Horstius Probl.* 1. *Decade* 4. Adhæc quibusdam incisum est filum, sed mansit intermedius callus, non caro mollis, vnde nihil effectum fuit, Quod Chirurgis diligenter considerandum, *Scholiogr. ad Hollerium lib.* 1. *de morb. inter. cap.* 13. In mediam incisionem inducatur linamentum, ne rursus pars ligamenti reliquo ligamento consuescat.

IX. Vxor N. catarrhis obnoxia qui ad fauces præsertim ferebantur: aliquando materia ad linguam decumbens membranas sub ea ita occupabat & dilatabat vt vera oriretur Ranula: cumque sanguis simul esset (dolor enim, pulsus & color id indicabant) suppurationem promovendam statui, quod intra septendium contigit vnde vox & respiratio liberior: Pus vero effluxit 1. fœtidum, mox purum: Duas alias vidi ferro apertas Ranulas, quibus egrediebatur materia albumini ovi simillima, vnde & ex materia potius frigida quam calida antecedente illas ortum duxisse patuit: Disputatum tunc an etiam renasci soleant Ranulæ: Id vero experientia comprobatum fuit: Potior ergo mihi videtur cura per suppurantia, quod cystis simul ita auferatur. *Ph. Salmuth. cent.* 1. *Obs.* 36.

X. Si discutientibus *Ranula*, seu tumor sub lingua ortus discutientibus curari nequit, quod raro contingit, ad apertionem veniendum, quæ exigua esse non debet, quia materia in folliculo contenta iterum colligitur & folliculus impletur (summa accedente partis laxitate & mollitie, unde ad receptionem fit idonea) sed per summum tumorem longissima sectio facienda est in vtraque eminentia, quo tota materia simul effluat. *Riverius*, Iuvenculæ post febrem epidemicam sub lingua congestus fuit Tumor ovi columbini magnitudine, rotundus, durus rubensque, ut dolore molesto lingua retrorsum protrusa, & loquela impedita sit, & deglutiendi facilitas: Chirurgus apertionem prudenter subterfugit, quia abscessus necdum maturus, totusque rubeus si aperiatur, vel inflammationem vel cancrum minaretur: Interea corpus debita methodo præparatum fuit: Transactis hebdomadibus sex vidi Ranulam pallidiorem, digitisque vtrinque appositis deprehendi suppuratam esse, materiamque in tunica crassa fluctuare, unde apertionem suasi: Levi scalpelli incisione rupta tunica, qua à venis libera conspiciebatur, profluxit illico ovi albumini simillima materia, quantum cochleari non ita angusto excipi poterat: Detumuit Ranula, & paucis inde diebus in altero latere nova incisione pertusa, parem ejusdem liquoris copiam egessit, sicque libertati suæ reddita lingua & loquelam & deglutionem more solito promovit. *Bartholinus cent.* 1. *histor.* 89.

XI. Verbi Divini minister concionari amplius non potuit ob linguæ laxitatem seu semiparalysin: Varia incassum tentata. Tandem hæc mistura vtramque paginam perfecit, ℞. *Mithrid.* ℥j. *extr. acori* ℈j. *rad. aronis pulv.* ℈ij. *essentiæ castor. gr.* vj. *olei carfunc. g.* iv. *m.* semper paratam habebat hanc misturam, & si in concionando hæsitaret, ad misturam confugiens illico sermonem sic absolvere poterat. Tandem apoplecticus obiit. *Got. Christ. Winclerus miscell. cur. anni* 76. *obs.* 92.

XII. Adolescens in paralysin totius linguæ incurrit, gustumque, vocem & loqutionem amisit: Tentatis quæ resolutionem vniversalem spectant, cauterium nuchæ affixum, decoctum ebeni datum, &c. Tandem cum esset robustus, plethoricus, & maxillæ ruberent, ex venis sub lingua bis sanguinem exhaurio, *Avicennam* sequutus. 6. 3. tr. 1. c. 7. *Si existimatur quod cum humiditate dominetur sanguis, phlebotomentur venæ linguæ, & ventosetur mentum.* hinc aliquali sanguine manante, & ope medicamentorum quibus abluebatur lingua, subjecto humore resoluto, æger sensum & motum recuperavit. *Zacutus Pr. Adm. l.* 1. *Obs.* 82.

XIII. Casu cum olim multa fuere reperta, tum moderno die adhuc in lucem veniunt: Cuidam cui insignis præsecta linguæ portio, contigit vt aliquando cum messoribus in agro ex scutella lignea biberet, cumque ab adstantium aliquo titillaretur, subito in articulatas voces erupit, qui rem novam miratus, eandem scutellam eodem quo ante situ in os indidit, atque sic vt ab omnibus intelligeretur loquutus est: Hanc postea aliquandiu circumtulit, & mentis interprete vsus est, donec egregio ingenii invento, aliud instrumentum ligneum optime formatum impetraret, quo semper collo appenso, animi sensa edebat: Vide instrumenti figuram apud *Paræum lib.* 22. *cap.* 5.

LVES VENEREA.

SYLLOGE.

Cautus sit Medicus in iudicio de infectis. 12.
Balneorum siccorum ad latentis dignotionem facultas. 13.

I. Sanguinis missio conveniens erit, modò ætas, regio, tempus & vires consentiant, & morbus sit in principio, & cum pustulis, scabie vel ulceribus: Nam si dolores capitis & articulorum adsint, m. s. tunc non competit, quia refrigerando morbum auget ac deteriorem reddit, latitemque frequenter deregit: quare cum summa animadversione videndum an sanguis mitti debeat: Hic affectus in plethorico corpore ut lassitudo curandus est, in qua Galenus iterat S. m. ad animi usque deliquium, quod nunc non censeo faciendum, sed quantùm vires ferre poterunt: Si morbus sit adhuc in principio, & materia sanguini permixta, materiam illam ab habitu retrahere non possumus nisi evacuatione magna: quæ etiam ratio instituenda erit in iis quibus sanguinem mittere non licebit, eos enim purgabimus multum & frequenter. *Rondeletius l. de morbo Ital..* Si Lues inguina petat, sanguis

guis non est mittendus, nam experientia comprobatum est interdum per bubones suppuratos & apertos luem è toto esse extirpatam, vt non opus fuerit aliâ medicatione: modo Medicus summâ prudentiâ animadvertat num hæc vacuatio per inguina futura sit sufficiens necne: sufficientem noscet si malum sit recens, si non conjuncta alia symptomata, si copiosa effluat materia: Quod si ex oppositis judicetur non sufficere, eodem tempore vena secanda est, nec enim tunc lues prohibet: Quod si Bubo sit præsens, si adest spes suppurationis, infimas venas secare oportet: Si spes suppurationis nulla restet, respiciendum ad subsistentiam circa jecur, & basilica dextra secanda. *Capivaccius Pr. c.6. l.5.* Crebro, atque à diversis corporis partibus, & ab iis potissimum quæ magis acriusque torquentur, sanguinem educere consului, quod in eo præcipuè qui per venas ab hepate remotiores vagatur hujus luis seminium insideat, & in iis maximè quæ partibus affectis inhærent, à quibus, vel à maximè proximis (si fieri queat) perpetuo sanguinem eximere par est: audi, vbi jam morbus in corpore firmam sedem habeat; ob idque non hic, vt plerique temerè faciunt, in adversas partes humorem peccantem revellere fas est, perinde vt in phlegmonibus, quæ ex sola sanguinis abundantia excitantur; nam in iis, etsi retrahas quod affectæ parti est proximum, id cum nondum putredinem vllam adsciverit, non habet vnde reliquum coinquinet; quod secus accidit in hoc morbo; in aliis item omnibus quos pernitiosus succus concitat vel fovet. *Botallus de Lue ven. c. 26.*

II. *Evacuationem per cutim* non ante tentare oportet quàm corpus sit mundatum à recrementis, ne major fiat attractio quam per cutim vacuare possit: Quod si fiat, vel non curabitur, vel brevi recrudescet morbus, vel deterior reddetur: Novi ego multos qui post inunctiones & diætas dolores vel exostoses passi sunt, quia materia fuit attenuata, liquefacta & ad partes externas attracta, non autem evacuata: Quare multum vel frequenter corpora illa vacuanda censeo in principio: Si vero minus liceat tantopere vacuare, post tres certè inunctiones exhibendum medicamentum, vt quæ liquata sunt evacuentur. *Rondeletius l. de morb. Ital. Montanus consultatione. 66.*

III. Quandoquidem non pauci, præter omnem adhibitam diligentiam, etiam reiteratis curationibus, perfectè non sanantur, Quæritur, annon præter Ligni curam, quæ in incipiente lue plurimum præstat, in radicato verò & inveterato morbo vix sufficiens esse videtur, (imprimis apud Germanos, quorum corpora εὔσαρκα, magis compacta solidioraque, retinendæ radicandæque malignitati venereæ aptiora quam Italorum & similium, in quibus ob raram habitus musculosi constitutionem citius malignitas ejusmodi vi sudoris discutitur) simul etiam Mercurialia & metallica remedia sint adhibenda, sive per convenientem inunctionem, sive per suffumigium, sive per exhibitionem turpethi mineralis, vel similium ritè præparatorum: Id in Rebus publicis Imperialibus observatur, vbi quò restitutio laborantium in Nosocomiis exquisitior, brevior & certior sit, vniversalibus, nimirum digestione, purgatione & v. s. præmissis, Mercurialia administrantur, nempe suffitus aut vnguentum, prout lues externas & internas partes occupaverit, in tophis Gallicis & doloribus artuum simul aqua Mercuriali caustica vsurpata, imò sæpius turbith minerale interius propinatur, potissimum processu qui sequitur: Nimirum ante dictorum mineralium exhibitionem, ad Mercurii malignitatem reprimendam, & principes partes tutandas, alexipharmacum quoddam exhibetur, nempe cochlear vnum atque alterum aquæ theriacalis cum antidoto quadam permista: postea Suffitus aut Inunctio suscipitur in Laconico: dein decoctum Ligni datur, & in lecto sudor provocatur; à meridie vicissim haustu decocti sudoris causa propinato: Talis Suffitus & Inunctio, tum etiam Turpethi mineralis exhibitio ter quaterque, vel etiam pluries iteratur, donec operatio maximè per Salivationem subsequatur, quousque malignitas morbi per eandem exhausta sit; singulis diebus interim, mane vesperique, decocto ligni pro sudore movendo nihilominus assumpto, non neglectis convenientibus gargarismis, & aliis quæ faucium incommoditatem inde provenientem leniunt: Respondemus itaque, præter curationem decocto ligni Guajaci diligenter administratam, commodissimè quoque mercurialia & antimonialia ritè præparata introduci posse; cum experientia testetur ejusmodi remedia ritè propinata radicitus luis istius malignitatem extirpare &c. *Greg. Horstius l. 7. Obs. 2.*

IV. N. annor. 21. promiscuæ scortationi dedita, tandem vndique, tam in capite quàm in reliquo corpore, pustulosa redditur, rhagadibus & condylomatibus exulceratis circa partes obscœnas horribiliter affecta: Malo itaque nodo malum cuneum inquirendo, Mercurius vitæ se offerebat, quo purgationis gratia protinus initium fiebat 12. die novemb. 1625. hoc modo ℞. mercur. vitæ gr. viij. cum mucilag. tragac. f. pilula, qua sumpta sæpius alvus dejiciebatur, copiosa materia superabundante, sed sine molestia; quâ de causâ dozis eadem 13. Nov. iterabatur, vbi quater tantum operatio subsequuta fuit: Augendo dozin 14. ℈ß. exhibebatur duabus confectis pilulis, quibus deglutitis sexies purgabatur: Hoc modo mediocriter evacuata, Sudoriferum decoctum quotidie bis sumpsit cum gr. xii. sulphur. aurat. diaphoretici per quatriduum: postremis diebus, exterius etiam Aqua caustica Mercuriali simul administrata: 19. Nov. iterata fuit purgatio, Mercurii vitæ gr. xi. exhibitis, qua moderatè subsequente, 20. Nov. decocto sudorifero cum additamento sulphur. Aurat. diaphoretici repetito: xxij. Nov. vacuationis gratia Mercurii vitæ gr. xii. exhibita fuerunt, tolerabili vacuatione subsequente: 23. Nov. iterum sudorem provocavit. xxiv. Nov. iterum gr. xii. Mercurii vitæ, sexies purgatur: 25. Nov. aqua caustica, ob profundas & sordidas exulcerationes in partibus obscoenis & aliis, iterum adhibetur: xxvj. Novemb. ob laxationem alvi sequens sumit. ℞. Mercur. dulcific. ℈iß. diagrid. correct. ℈ß. cum cons. rosar. m. 27. 28. 29. 30. Nov. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Decemb. decoctum sudorificum cum sulphure aurato continuatur: 10. Decemb. purgatur sequenti quod ℞. Mercur. dulcific. ℈iß. diagr. corr. gr. x, vbi sexies alvum deposuit: 11. 12. 13. 14. repetiit sudoriferum vt antea. xv. ℞. Mercurii vitæ gr. xii. aliquoties operando sumpsit. 16. Dec. quievit: 17. iteravit præcedentem dozim Mercurii vitæ, septies subsequente purgatione: 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. naturæ quies concessa, cùm penitus restituta videretur: xxvj. Dec. ex abundanti repetiit Mercurii vitæ gr. xii. tribus tantum secessibus subsequentibus: 27. repetitum medicamentum vnicam tantum sedem provocavit: xxx. verò nullam operatio-

nem sensit, totaliter à gravissima lue perfectè restituta. *Idem Observat. x.* Fundamentum curationis in Mercurio collocat *Hartmannus*, vide cap. 223. ejus Pr. Chymiatricæ.

V. Eximio medendi compendio, & ægrotantium levamine, divinum pene auxilium præbet *Mercurius dulcis*; qui ritè paratus, post s. m. ac syrupos præparantes, alternis vel ternis diebus, cum Elect. Lenit. ℥iij. ad xxx. vel, si opus, ad xl. dies exhibitus, pondere vt plurimum xij. granor. homini vegeto commodè alvum solvit, sine dolore tamen, nec salivam movet: Ne tamen malefici quidquam intestinis adhæreat, omissis aliis medicamentis, melle rosar. solut. cum tamarindor. decoctione ex aqua cichor, addito sem. citr. quavis hebdomada ea fuerint detergenda: Sic enim plures posthabito ligni decocto, præter secundum potui destinatum, sine longæ sudationis tædio, penitus convaluisse memini, ex eo integerrimæ valetudinis prole fœcundos: Puer bimulus, apud *Riverium* cent. 1. Obs. 95. nihil proficiente ligni decocto, Mercurio dulci ad gr. 8. dextrè dato luem à nutrice contractam superavit: Alius ex infectâ natus à 15. partus die Mercurii dulc. gr. ij. vel iij. cum sacch. & lacte ad mensem assumptis convaluit, asserente Formio apud River. Obs. 26. *Rhodius cent. 3. Observ.* 84.

VI. Antequam vnguenta præscribantur, diligenter considerandum num affectus sit in cute, carne, ossibus, periostio aut capite, costis, surâ, brachiis, vlnâ: Si enim in cute sit, vlcera excitabit vel papulas, vel scissuras manuum, vel cutis efflorationes: Si sub cute, alopecias: si sub periostio, dolores membrorum: si in ossibus, exostoses: Deinde consideranda est humoris consistentia, sit ne tenuis an crassus: Nam tenuis in cute efflorescit, crassus sub cute latitat, periostio vel osse; Deinde videndum num humor alicujus partis substantiam corruperit; vlcus fecerit in carne, vel cariem in osse: nam secundum horum diversitatem vnguenta varia sunt præscribenda: Nam quæ vlcera curant & scabiem, mitiora sunt, sed sicciora: Quæ dolores curant, calidiora & magis relaxantia: Quæ exostoses, fundentia & resiccantia &c. Animadvertendum vnguentis diutius vtendum esse: primum enim inungendæ sunt omnes partes sanæ, vt humores eò trahantur: In declinatione verò partes tantum affectæ, vt quicquid in parte collectum est discutiatur exactè: Et diutius sunt inungendæ, vt humor altè latitans sensim liquescat ac trahatur, & crassum cum tenui vacuetur: quod pauci nostri temporis faciunt, & hinc fit vt post vsum remediorum plerumque morbus major appareat, vel recrudescat; vel qui non apparebat sese manifestet. *Rondeletius lib. de medic. Ext. vbi vide formulas vnguent. cuique differientiæ enarratæ accommodatorum. pag.* 1064.

VII. Præmissa vniversali purgatione, & decocto ex ligno Indico deraso cum zarzâ parilla exhibito, sexto quolibet die purgante medicamento cum *sublimato dulci*, ad subducendam humorum saburram, deveniendum ad inunctionem ex hydrargyro saliva extincto, linimenti forma, cum axungiâ suilla, iva arthriticâ, oleo viperino & cera: inunctis alternis diebus artubus superioribus & inferioribus, (qui calidi fovendi) tertium & sæpius, donec procedat purgatio, sollicitanda per alvum, cum os, lingua, nares & partes superiores sunt affectæ, vnde suspectum reddi potest præsidium: Quod mihi sæpius experientia compertum, non sine felici eventu; injectis quotidie clysteribus, modò solventibus, ex melle rosar. solut. oleo chamæmel. cum decoctione carminativa: modo laxantibus, ex oleo simplici; quibus prolicianturhumores ad inferiora, succedente diarrhœa, imo dysenteria quandoque: cui tamen occurrimus clysteribus ex lacte & sevo hircino, veluti epicerastico & intestina muniente ac obducente. *Silvaticus centur. 4. cons.* 82. Cum quendam inungi curassem, tanta in ore excitata est inflammatio, vt pene in desperationem venerit: quæ irritis aliis remediis, solo jusculo ex pullo comparato, sine vllis herbis, omnimodum levamen accepit, retusa, vt puto, virulentiâ mercurii à benigniori pulli substantiâ. *P. Pachequus apud Riverium Obs.* 36.

VIII. Sollicitato per 8. dies sudore, quò attenuentur humores, & corpus purius reddatur; nullum præsentius remedium censeo inunctione ex hydrargyro: cum solo hujus vsu omnes convaluisse observaverim; citra vllum periculum; coërcito tamen humorum ad fauces impetu modo supra dicto: quæ curandi ratio tuta fuerit, ab artis peritis administrata, qui supervenientibus symptomatis accommodata præscribant, erosioni gingivarum, linguæ, labiorum tumori, dentium vacillationi &c. gravioribus, non tamen formidandis, nullo (Deum testem appello) ex plurimis à me inunctis, extincto: quinimo à pertinacissima lue omnibus convalescentibus, irrito vsu decocti tertium & quartum repetiti: Cessante verò sputo, & viribus recreatis, iterandum censeo idem decoctum, decem dies circiter cum sudore, quò vacuetur quicquid ex hydrargyro & humoribus corruptis in corpore superstes fuerit. *Silvaticus cent. 4. Obs. 90. Vide Hildanum cent. 5. Obs.* 96.

IX. Cùm tutius sit morbum præcavere quàm eundem curare, nonnulli Medici, inter quos Fallopius, Saxonia, Minadous & alii, docere conantur qua ratione quis, etsi cum infectâ rem habeat, se immunem præstare possit: At non credo bonâ conscientiâ ista doceri posse, quibus tot homines ad libidinem animantur, quos ab ea forsan hujus morbi metus absterrere potuisset: Eos ipsos tamen qui talia docent falli existimat Minadous, qui fundamenta Fallopii subvertit, putantis luem hanc saltem communicari per minima corpuscula saniosa, quæ si abstergantur, extrahantur, dissipentur, morbum hunc averti posse, Docetque contagium non solum per externas pudendorum partes, verum etiam maximè per internas ingredi, & corpus permeare, vaporesque infectos & spiritus per porositates quoque internas pervadere, & à venis admitti, & ideo ablutione, quæ solum partes externas attingit, aliisque medicamentis extra impositis salutem & incolumitatem neminem sibi polliceri, nec talia externa medicamenta intus conceptam inquinationem tollere posse: Tutissima ergo cavendi ratio est abstinere à scortis, & meminisse quod scortatores judicabit Deus. *Sennertus.*

X. Quidam in ea sunt sententia quod Lues ista tolli possit etsi sudores non provocentur, 1. quia sita est in qualitate quadam abdita, cui sola sufficit alteratio, quæ ab antidotis præstari possit: 2. experientia constat multos, iis sumptis, sine sudore convaluisse. 3. decoctum ligni bibentes non semper per sudores, sed sæpe fœliciter per vrinam & alvum vacuantur: Hos impugnat Minadous, qui se observasse ait nunquam Medicos decoctum præscripsisse sine sudore sumendum, ad quem omnia alexi-

alexipharmaca suâ natura inclinent: Statuit vero mali essentiam in qualitate consistere, sed in corpore mala qualitate affecto: hæc vt alterationem, sic corpus vacuationem indicat, quę per sudorem præsertim instituenda, cum corpus hoc sit vaporosum: Addit in infectis magnam excrementorum copiam redundare, imo in toto corpore, quę per sudores commodissimè evacuantur: Atque hepati sudores plurimum prodesse, quod officina est omnium humorum. At vtraque opinio curationem imperfectam tradit: Etenim cum detur indicatio duplex, Præservatoria, quæ sumitur à causa, Et Curatoria, quæ à morbo, illi qui sine sudore morbum hunc curari posse censent, quod consistat in abditâ & malignâ quadam qualitate, de Curatoriâ quidem indicatione rectè sentiunt, cum illa qualitas non sudore vel aliis vacuationibus, sed propriis alexipharmacis tollatur, Præservatoriam tamen indicationem & causam negligunt; Cum enim certum sit in lue non solum malignam in partibus, præcipuè epate, esse dispositionem, sed & omnes humores esse inquinatos, eorum vacuatio requiritur, quæ commodissimè per sudores fit: licet autem insensibiliter aliquid discutiatur, ea tamen vacuatio non satis est, & nimis tarda est: *Aur.* vero *Minadous* de causæ ablatione & vacuatione humorum, quæ rectissime fit per sudores, bene sentit, morbum vero ipsum seu qualitatem malignam, humoribus; & partibus ipsis impressam, negligit: Itaque quamvis concedimus recte humorum evacuationem, etiam per sudores, institui, tamen alexipharmaca etiam ad dispositionem illam delendam necessaria sunt. *Sennertus.*

X I. Quidam *Gajacum* quod albicat reliquo præferendum esse censent, cum quo minus adoleverit eo magis albicet, quo vero magis adoleverit eo magis nigricet, siccius autem esse quod est annosius; quod vero minus annosum humidius & succo magis abundans: At cum duplex sit in viventibus humor; vnus primigenius, calidi innati, seu spiritus insiti subjectum, etiam ad flammam concipiendam aptus: alter alimentarius, aquosior, & ad inflammationem minus aptus, vires hujus ligni, vt & aliarum plantarum, non æstimandæ ab illo alimentario & aquosiore, sed à calido illo insito & humido primigenio: qui cum in ætate primâ, cum in infantibus tum in plantis humido multo obruatur, multæ actiones prima ætate debiles sunt, quæ post humido illo nonnihil absumpto, & calore vegetiore reddito, progressu ætatis fortiores fiunt, solétque hic calor, omnium actionum præcipuum instrumentum, vsque ad florentem ætatem & ἀκμὴν immutatus consistere: Itaque, etsi in *Guaiaco* etiam idem calidum innatum & humidum radicale semper sit, à quo vires ejusdem dependent, tamen quia in tenello adhuc ligno vis ista à copiâ humoris obruitur quasi & cohibetur, minus efficax est adolescens adhuc lignum eo quod jam adultæ & confirmatę ętatis est: Ac proinde ad hujus morbi curationem non lignum subflavum, vel quod buxei coloris est, & vel ab immatura arbore, vel à ramis decissum est, minúsque efficax, sed potius eligendum nigricans, vtpote magis resinosum & pingui illa & balsamicâ vi abundans, in qua virtus virulentię Venereę adversa maximè residet: Æratem ergo hujus ligni internoscere vtile est vt efficacissimum eligatur: nam quod internam quidem partem nigram habet, sed fissuris, veluti lineis quibusdam, colore fusco, in orbem vt nigrum actis, per longum intersectum est, efficax quidem illud est, sed quod tamen vel ex arborum ramis decisum est, vel certe ætatem maturam nondum attigit, atque ideo minoris efficaciæ est: idcirco enim comparent lineæ hujusmodi, quod præpinguis illa substantia, quæ in medio arboris caudice maxime residet, nondum ita redundat vt internas ligni partes omnes impleat: quod vero totâ interna parte nigricat, superficie duntaxat albicante, id si integrum, ponderosum & odoratum existat, levique acrimonia linguam vellicet, & vel nullis lineis intersectum est, vel iis resinâ plenis, ideoque dum accenditur præter odorem, quem spirat gratum, resinam etiam reddit subnigram, id summum maturitatis gradum assequutum, & ex arboris caudice decisum, ac ideo efficacissimum est: Si vero distinctum lineis & foraminulentum est, & nec pondere, nec odore, nec acrimonia valet, nec incensum resinam sudat, id senectutem jam attigisse, ideóque vires jam hebetescere indicio est. *Sennertus.*

X I I. Lues nisi se manifeste tuberculis & pustulis, quæ hinc inde per totum corpus, præsertim vero circa frontem & partes obscœnas ac femora, maximéque genua solet prorumpere, sæpius occulta est, faciléque imponit, & facit vt quamvis recens haud recte curetur, inveterata vero difficulter cedat: Accurato igitur indicio opus est: Hoc vero vnice dependet ex confessione ipsius patientis: Medicus ergo sit in interrogando πολύμορφος, ne æger diffidat: Sunt enim præter illos manifestos gradus, quos *Fernelius* quatuor fecit, etiam alii qui, ob communia cum aliis morbis symptomata, difficile cognoscuntur: Eos omnes & singulos significabit concubitus cum scorto; quem si patiens fatebitur, vt symptomata fuerint communia, recte tamen vt infectus curabitur. *Hartmannus Praxis Chymiatr. cap.* 223. §. 1.

X I I I. Non tantum in cura Luis *Balneâ sicca*, ut rectius perficiatur, adhibentur, sed & antequam illius cura suscipiatur, si de ea, quia signa non adeo aperta, sed obscura solum se patefaciunt, dubitetur, balneis ejusmodi sudatoriis, aliquoties iteratis, latentia huius luis semina ad superficiem evocando, ex maculis, pustulis, aliisque vitiis, si quæ tunc se prodant, Luem hanc cognoscimus, de eaque eo magis certi sumus. *Platerus.*

XIV. *Vinum* quidam planè prohibent, idque non minus quàm in Pleuritide, ac toto curationis decursu; Ac tale esse vinum ligno quale cicutæ scribit *Fernelius* lib. de lue cap. 13. Causa prohibendi est, quod corpus & humores, qui antea adusti sunt, & qui ab usu ligni incalescunt, ejus usu inflammentur: At hæc ratio sufficiens non videtur, etenim & decoctum illud secundarium, pro potu concessum, tantum calefacere potest quantum vinum aliquod tenuius & dilutius moderate haustum: Ideo perpendæ vires, Et cum vinum insignem cum corpore convenientiam habeat, cor & omnes partes roboret, ita vt natura morbo facilius resistat, ejus vsus non rejiciendus simpliciter, imo concedendus minus calidis, pituitosis & crudis humoribus refertis: vsus tamen vini ita moderandus ne corpus inflammet, & cum metus est ab inflammatione faucium.

X V. Cavendum ne *Salivatio* vel adstringenti-

bus sufflaminetur, vel citò nimis absolvatur: Non fiet si aqua Salsa calida os abluatur ac in isto gargarismo continuabit: Tantum enim abest vt fluxum impediat, vt potius promoveat: Ne verò saliva per somnum devoretur, nodulus muria imbutus dentibus interseratur, vt ita patente ore colluvies effluat liberius. *Hartmannus Prax. Chym. cap.* 223. §. 10.

XVI. *Cinnabari suffumigati*, si tunc vinum bibant (quo facile imbecilliores jam prius facti nervi læduntur) in tremorem sæpe incidunt; Quod & illis frequenter evenit qui hydrargyro inuncti fuere. *Platerus.*

XVII. L. *Septalius* lib. 7. animadv. numero 204. eos reprehendit qui solo vino decoctum *Ligni* fieri posse negant, quod nihil aptius sit ad extrahendum medicamentorum facultates ipso vino & ejus spiritu: Ideoque ille decoctum cum vino parat, quo in morbo inveterato, cum malo habitu, & materiâ frigidâ prædominante vtitur: At concesso vinum ad extrahendas vegetabilium vires commodissimum esse, tamen hoc negari non potest coctione vires vini evanescere, & vbi spiritus exhalavit phlegma nauseabundum, & ipsa aqua simplici minus commodum relinqui: Ideo in ea sum sententia, vel lignum in aqua coquendum, & sub finem decoctionis vinum addendum esse: vel lignum saltem in vino diutius infundendum; aut in duplici vase coquendum esse, vt nihil pereat, nullo verò modo ad tertiæ partis consumptionem. *Sennertus.*

XVIII. *Ligni* ad aquam diversa observatur proportio, pro ætatis, corporis constitutionis, anni temporis ratione, sumunturque ad aquæ ℔xij ligni ℥ iij. vsque ad xij. Si enim anni tempus & corpus sit calidius, tutissimum est minorem ligni quantitatem sumere, & longiore tempore curationem tuto perficere, quàm medicamento potentiore damnum aliquod afferre, præsertim primis curationis diebus, & priusquam humores superflui imminuantur, & sudor facilè ac exquisitè fluere incipiat, ægerque decocto assuescat: Scribitque *Eust. Rudius* lib. 5. de morbis Occultis cap. 13. se vidisse ægros qui ob hunc errorem, nimiam scilicet ligni quantitatem primis diebus adhibitam, in febrem inciderint, ut postea ab vsu decocti fuerit abstinendum magno cum damno. *Sennertus.*

XIX. *Fallopius* lib. de lue cap. 46. eos reprehendit qui statuunt *decoctum* in B.M. factum esse dilutius seu minus potens: atque decoctum factum in balneo præstantius illo esse quod fit igne aperto, probare conatur exemplo aquarum destillatarum, quæ per Balneum præstantissimæ parantur, cum in his nulla adustio fiat, sed major eliquatio, quæ fit in calido humido, decoctum præstantius reddat: Verum aliud docet experientia, quam ratio confirmat: Etsi enim è quibusdam plantis humidioribus, vt rosis, violis, lilio convallium & similibus recentibus, quarum vis in parte volatili consistit, optimæ aquæ fiant, etiam sine aquæ affusione, in balneo; tamen in plantis calidioribus, præsertim radicibus & lignis, quorum vis in parte oleosâ consistit, nunquam earum vis per balnei calorem nimis mitem elici potest: id quod etiam in multis seminibus accidit; sed opus est destillatione per vesicam, per quam, vehiculo aquæ, partes illæ fixiores elevantur: Cum ergo tota vis *Guaiaci* in parte illâ oleosâ & resinosâ consistat, atque vt ea eliciatur forti coctione opus sit, eam calor balnei lentus præstare non potest, sed coctione in igne aperto opus est, quæ tamen si sufficiens aquæ quantitas addatur, nullam adustionem inducit. *Idem.*

XX. A. *Minadous* l. de lue c.4. melle inprimis decoctum dulcorandum statuit, mellis enim exiguam quantitatem, si simul coquatur & despumetur, omnem amaritudinem infringere; decoctum majorem vim abstergendi, attenuandi, aperiendi fundendique humores, ac membra roborandi acquirere censet: Quod vt in corporibus pituitosis, imprimis ventriculo frigido locum habere concedimus: ita cum mel facile bilescat in corporibus biliosis, calidis & siccis, non tuto vsurpari putamus, sed commodius & tutius passulas, glychyrrizam aut saccharum, saporis gratia, & ut amaritudo & acrimonia minuatur sub finem coctionis addi censemus. *Idem.*

XXI. Nonnulli in iis quibus epar calidius & siccius, sub finem decoctionis unam atque alteram radicem cichorij, endiviæ, sonchi man. j. vel ij. addunt: At cum talia decocta diu sint continuanda, cavendum ne talium admistione ingrata reddantur ęgroque nauseam pariant: Deinde cum decoctum ad plures dies sufficiens plerumque coquatur una vice, tales autem herbæ additæ faciant ut decoctum minus diu duret, ut hoc præcaveatur, non toti decocto, sed ejus saltem ℔j. herbæ tales addendæ. *Idem.*

XXII. Monent quidam decoctum istud ligni cum vehiculo esse exhibendum, quod vim medicamenti ad membra magis affecta deducat: Id ut planè non improbamus, ita absolutè necessarium non putamus, cum facile vis decocti totum corpus permeet: Id vero cavendum ne talium additione decoctum nauseam pariat: Ideo rectius quidam talia medicamenta, pulveris, boli &c. forma exhibent. *Idem.*

XXIII. Extractum ligni, censente *Saxonia*, vix tam validas vires habet vt possit morbum antiquum & maximum vincere, sed ijs meritò decoctum præfertur: Si cui tamen uti libeat, post ejus vsum liquore aliquo supersumpto opus est, cujus vehiculo extractum in totum corpus diffundatur. *Idem.*

XXIV. Chymici metuentes ne longa decoctione, quæ fit vel ad dimidias, vel ad iij. spirituosæ ac subtiles partes exhalent & dissipentur, atque ita virtus medicamenti minuatur, scobem *Gajaci* retortæ indunt, & aquæ s.q. affusa retortam in cineres ponunt, & recipiens vas applicant, ac igne supposito primò digestionem, deinde destillationem perficiunt, ad dimidiæ partis aquæ consumptionem; destillata aqua exhibetur ad ℥iv: Commodissimum tamen est si aqua destillata cum reliquo decocto in retorta colato misceatur: ita enim integræ vires habentur: Supra decoctum in retorta reliquum iterum aqua affundi, & per horas xij. digeri, ac post destillari potest; liquórque destillatus potus loco exhiberi: Et cum interdum accidat vt infantes infecti lue Venerea nascantur, vel à nutricibus inficiantur, destillatum hoc, sacchato dulcoratum, loco julepi ipsis exhiberi potest. *Idem.*

XXV. De Salsæparillæ decocto notandum, eos qui sumptui parcere nolunt, & decoctum efficacius expetunt, solum corticem, ut qui efficacior radicis pars est, sumere, medullam vero interiorem abjicere debere, vtpote quæ minus efficax est: imo, vt à nonnullis perhibetur, frigidior, & quandam adstringendi vim habet. *Idem.*

XXVI. Si *primo decocto* herbę aliquæ additę fuerint, secundarium ex ejus reliquiis non parandum, cùm nauseabundum foret, sed dilutius parandum & recens: Nōnulli etiam sub finem decoctionis vini quintam partem adjiciunt; Id tamen non solum faciendum

dum censet *Fallopius*, cum vel æger domo egreditur, vel cum ventriculus debilis est, præsertim si decoctum sit è Salsa paratum. Ex China autem etsi aliqui secundum decoctum conficiant, *Palmarius* tamen prima coctione totam facultatem transfundi credit; Imo nonnulli primum decoctum in prandio & cœna propinant, cum gustui non ingratum sit. *Idem.*

XXVI. *a.* Quamvis autem exoticorum medicamentorum quadriga, (*China, Salsaparilla, Guajaco, Sassafras*) soleamus omnes Practici plerumque vti, non desunt tamen apud Nos tum Radices, tum Ligna, tum Cortices, quæ idem tam *potenter*, tam *facile*, tam *tuto* & tam *jucunde* præstare possint quam ista exotica, & subinde suis ex parte viribus privata & exoleta: Talia vero nostratia sunt *Radices Smilacis asperæ*, petasitidis &c. *Radices, Cortices & Lignum Iuniperi*, vna cum ejusdem baccis, Lignum quercus & similia plura: Vtique non contemnenda exotica, sed nec negligenda nostratia, quæ sicut nata sunt in nostro solo, ita cum nostris corporibus majorem habent affinitatem, faciliusq; imo efficacius in eadem operari observantur quam exotica. *Sylvius de le Boë App. Tract.* 3. §. 193.

XXVI. *b.* Modus autem tam Decoctis Aromaticis, quam cæteris Acidum spiritum temperantibus medicamentis vtendi optimus est, Si sæpius in die assumantur, & quidem quantitate minori, quo lentam, eoque laudabiliorem mutationem ac emendationem introducant in sanguinem, Omnis enim mutatio subita, & præsertim magna, periculosa; Quinimo licet, atque vtile est, eadem alterantia alimentis admiscere, atque tum in prandio, tum in cœna, potus alterius loco, prædictis Decoctis, vti, quo alimentis admista vna cum chylo, quem præstantiorem faciunt, facilius, blandius, & vtilius toti massæ sanguineæ admisceantur, ipsamque insensibiliter emendent, sicut id sæpius tum in Lue venerea, tum in alijs affectibus, cum magno ægrorum commodo à me factum novi. *Idem* §. 205.

XXVI. *c.* Quo *Sudor felicius prodeat*, attendendum vt eadem Decocta, quæ prius ad solam humorum alterationem fuerant exhibita, si sudor obtineri debeat, vel majori copia exhibeantur, vel fiant potentiora: Sumantur proinde in quantitate dupla vel tripla, & quidem aut simul, aut vicibus partitis, sed per intervalla brevia, è. g. intra horæ dimidium: Sic enim non tantum aucta Sudoriferorum vi, sed liquore ipso aucto, sudoris eruptio promovebitur. Quod si Aegro grave sit majore copia sæpiusque assumere, idem Decoctum potentius paretur, quod fiet si minus Liquoris plantis affundatur, & quandoque diutius decoquatur: Longiori namque coctura, plus virium elicitur è plantis, ac præsertim è Lignis solidioribus, ac segnius vim suam aquæ concedentibus: Notum insuper multa aqua dilutius ac debilius reddi cujusvis rei decoctum, pauca vero spissius ac potentius:

Multum quoque ad promovendum Sudorem facit si Decoctum calens vsurpetur, longe namque citius, longe potentius quovis penetrant medicamenta calentia quam tepida vel frigida: Adde quod calenti decocto comes Ignis, solvat quoque pituitam in corpore viscidam, temperetque Humores Acidos, in hoc affectu debellandos expellendósque.

Sed vtile est vt præterea corpus disponatur ad Sudorem ferendum, vel componendo corpus in lecto, operiendóque, stragulis, vel ingrediendo Laconicum; vel currendo, aliasve corpus vehementer agitando: Vt enim sola hæc Sudorem excitare solent, ita eadem ipsum non possunt non promovere. Imo segnius ipso adveniente Iusculum calens assumere conducit. *Idem* §. 237. *& seq.*

XXVI. *d.* Hæc *Sudorifera Decocta* per vrinas quoque operantur in multis, ac præsertim quando simul seorsim quædam Diuretica dicta vsurpantur: Simul commodius vsurpantur Diuretica, si radices, aperientes dictæ, aliæve plantarum diureticarum partes, baccæ, semina &c. incoquantur cum cæteris Sudorificis: Tunc enim & Sudores & vrinæ simul propelli possunt: neque putem aliquem hic metuere impedimentum alterutri evacuationi futurum à diversitate medicamentorum, postquam plerique iudicant vtrique Indicationi promovendæ inservire vtraque, Et tam sudorifera promovere quodammodo vrinas, quam Diuretica promovere sudores: Non est proinde vt in Luis curatione per Diuretica instituenda diu hæream, cum nullam difficultatem insignem habeat conjunctam: Imprimis observandum est Medico, An æger assumptis Decoctis, ex diureticis vel sudoriferis paratis, magis vergat ad sudores vel vrinas, quo illa evacuatio maxime promoveatur quæ facilior est ægris, & à qua exinde plus commodi expectari potest: Quoties igitur notamus Aegrum difficilius sudare, copiosius autem vrinam tum crassam, tum sedimento multo & laudabili plenam excernere, non decet in tali Sudorem vi propellere, verum ex sola vrinæ expulsione curationem primariam expectare: Quin non erit extra rem vt in tali casu augeatur in decoctis diureticorum quantitas, vel subinde seorsim assumant, ægri Decoctum ex convenientibus Diureticis paratum: Humor namque pituitosus convenienter à reliquo sanguine secretus, vel in renibus ipsis, vel in corde, emendata effervescentia in dextro ipsius ventriculo, à diversis eo confluentibus orta, deponitur feliciter cum lotio, proditque facilius quam cum ipsis sudoribus. *Idem* §. 150. *& seq.*

XXVII. Specificis solis *Alexipharmacis* quidam non confisi, communia addi volunt: *Fernelius* primum decoctum hausturis Opiatæ seu antidoti alexipharmacæ suæ prius ℥ß. vel ℥j. exhibet: *Palmarius* hunc sequutus Antidotos duas concinnavit, & *Rondeletius* commendat aquam suam Theriacalem: *Ant. Minadous* existimat Theriacam contra virulentiam veneream alexiterium esse præstantissimum: verum vt non dissuadeo vsum talium in hac lue, cum alias etiam moris esse soleat, cum quis venenum hauserit, vel quocunque modo acceperit, & quale sit ignoretur, theriaca & communia alexipharmaca propinentur, ita nulli author esse volo vt in hisce medicamentis solis confidat, & propria illa negligat, Et à paucis etiam Medicis id factitatum video, quos experientia docuit sine *Guajaco* &c. morbum hunc planè non elui. Neque sequitur quod ideo, quia quidam lue incurabili laborantes *Guajaco* curari non potuerunt, plus spei in his medicamentis ponendum sit; Qui enim proprijs illis alexipharmacis curari non potuerunt, multò minùs his communibus curabuntur. *Sennertus.*

XXVII. *a.* Hydrargyrum alij frigidum, alii calidum esse statuunt, ac frigidum esse exinde quidem probare contendunt quod damnum ab eo corpori humano illatum calefacientium vsu curetur, puta salvia, hyssopo, origano, hormino, ruta, castoreo &c. Sed ista medicamenta non ideo ad affectus p. n. ex hydrargyro adhibentur quod solum calida sunt, sed quia cerebro & nervis sunt amica: & præterea, quod ipsi concedunt, specifica proprietate Mercuriali virulentiæ

adversantur: Præterea, si qua calida sunt adhiberentur, non quà neurotica, alia calida, quæ ea vi specifica destituuntur, id præstarent. *Idem.*

XXVIII. Vnguentorum ad inunctionem basis est *hydrargyrus*, qui eligendus est purus, aut ex cinnabari vivificatus, miscendúsque cum pinguedine porcina, gallinacea, butyro, ol. terebinth. vt vivus amplius ad visum non appareat, quod mortificare vulgò dicunt: Nonnulli quædam varia alia ad ejus malitiam corrigendam, & quidem pro varia morbi constitutione alia atq; alia miscent, quæ tamen parùm prǽstant, hærent enim illa, seu oleosa & unctuosa, seu alia, in cute & corporis superficie, nec hydrargyrum in penitiores partes sequi, nec ejus malitiam corrigere possunt: Quæ verò admiscentur, necessariò eo fine admiscentur vt hydrargyrum in minima corpuscula redigatur, & ita facilius sese in corpus insinuare possit: Nonnulli ad varia respiciendum censent, ideo *Saxonia*, si tophi adsint, addit quæ emolliunt, ut axungias & adipes anseris, anatis, medullas crurum bovis, butyrum, ol. amygd. dulcium: Si vlcera adsint, addere jubet pulveres siccantes, thus, myrrh. aloën, lithargyrum, cerussam: quæ si prava sint, cinnabarin & præcipitatum addit: Præterea admiscere præcipit medicamenta quæ partes roborent, & quæ partes magis læsas & principales respiciant: Ideo si articuli laborant, ivam addere; si hepar, hepatica; si ventriculus, stomachica jubet: præter cætera verò ipsi probatur vt inunctioni addatur oleum è ligno S. Quæ omnia vt non improbamus, ita explicatione indigent: Primo, si tumorum, vel ulcerum imprimis gratia inunctiones instituantur, commodè ipsis medicamenta admisceri possunt: verùm si præcipuè Salivatio & ptyalismus intendatur, operosa ista compositione opus non est: Deinde hydrargyrus ipse si sit ad minima redactus, facilè penetrat nec adjuvantibus opus habet, nihilque est quod eo facilius penetrare possit: 3. vix persuaderi possum quod medicamenta extra inuncta ad ventriculum & epar penetrent: hoc mihi præcipuè probatur quod vnguentis istis oleum *Guajaci* admiscendum censet. *Idem.*

XXIX. Ante inunctionem corpus vel purgantibus, vel V.S. vacuandum: etenim si vitiosi humores plurimi in corpore abundent, metus est ne usu inunctionum harum confertim ad fauces irruant, ægrumque suffocent: vel ad cerebrum rapti, apoplexiam aut paralysin excitent; Ideóque prius pars eorum evacuanda est: Si etiam sanguinis adsit copia, ne ęger faucium inflammationem vel febrem patiatur, sanguinem minuere vtile est: *Fallopius* quoque, vt pars materiæ absumatur, viscera roborentur, & ob hydrargyrum non offendantur, ante inunctionem diebus 8. vel 10. decoctum ligni exhibet. *Idem.*

XXX. Cum salivatione sudores nonnulli promovendos censent: verùm si natura ad salivationem tendat, sudorem ciere non convenit, ne contrarij motus fiant: Si verò natura sponte ad sudores tendat, nec id prohibendum. *Idem.*

XXXI. Multus in hoc morbo sermo passim est de *Victu tenui*: At cum hic vires quodammodo imminuat, aut parum debilitatas servet, talis acutis saltem convenit, qui cum non diu durent, vires etiam nonnihil debilitatæ ad eorum finem persistere possunt: Cùm verò morbus Hispanicus sit morbus chronicus, & curatio ad pluris septimanas extendatur, si vires tenui victu dejiciantur, ad finem morbi durare non possunt: Quod verò Medici pane imprimis & uvis passis ægros cibant, causam hanc esse puto quod simplicissimum cibum, eumque boni succi exhibere volunt: cum enim varietas ciborum facilè vitiosos humores suppeditet, carnes verò & pisces, similésque cibi, facilius corrumpantur quàm panis & uvæ passæ, ægris etiam varietatem ciborum & carnes prohibere eósq; solùm pane & uvis passis cõtentos esse voluerunt. *Id.*

XXXII. Plurimi *Panem bis coctum* commendant, imò solum admittunt: quem ut corporibus fortioribus, humidioribus, pituitâ & excrementis ad putredinem inclinantibus potiùs quàm adustis abundant, non improbamus, ita panem semel rectè coctum, non nimis humidum, vt alimentum maximè familiare omnibus naturis, concedimus: Imò biscoctus sua videtur habere incommoda, nec enim facilè coquitur, at plerísque lue laborantibus languet ventriculus: hi præterea exustis humoribus abundant, qui pane bis cocto augentur, contra à vulgari pane, tanquam humidiore, temperantur, ac tandem plus alimenti & sanguinis boni ab eo accedit, pote temperato, at temperatum intemperato præferendum. *Sennertus, Fonseca Consult.* 34. *Tom.* 1.

XXXIII. Quamprimum radix Chinæ innotuit, à plurimis ligno *Guaiaco* prælata est: verum experientia illam famam postea minuit, scribitque *Palmarius* c.14. multos magno suo incommodo radicem hanc *Gaiaco* prætulisse; seq; experientia comperisse, quod, etiam in magna victus parsimonia, adversus hanc luem inefficax fuerit: sæpe etiam ejus decocto ita humescere ventriculus visus sit, & calor nativus opprimi, vt lienteria gravis, magnáque cruditas non raro subsequuta fuerit, quibus imbecillus insiti caloris fomes fuerat. Præterea non raro etiam lienis tumores atque duritiem diutius vtentibus inducere scribit: Neque etiam occulta qualitate adversus luem hanc præcellentes vires habere concedit, cum post ejus vsum in morbi recidivam, qui sibi jam bene esse crediderunt, quotidie relabantur. Quod & confirmat *Fallopius*, qui & ter & quater se ista radice ad hunc morbum curandum vsum esse, nihil vero ea efficere potuisse scribit: Et si forsan vnus aliquis qui neque *Guaiaci* decocto, neque hydrargyri inunctione servari potuit, Chinæ decocto ad sanitatem rediit, ejus rei hanc putat esse causam *Palmarius*, quod natura varietate remediorum gaudens, & fortiorum pertæsa, tandem minus efficacibus allevata fuerit. *Sennertus.*

XXXIV. Monent nonnulli, vt non plus decocti semel paretur quàm vna die absumi possit, cum refrigeratum facile acescat: Ideo etiam id in cineribus tepidis asservari jubent: Sed experientia docuit etiam ad iv. dies durare: Quia tamen acescit, id ipsum docet radicem hanc aliquid spirituosi & alimentarij, quod fermentationis, & hinc aciditatis causa est, in se habere. *Idem.*

XXXV. Etsi plura Luis alexipharmaca sint, ex ijs tamen alia alijs efficaciora sunt, atque alia alias qualitates habent, quibus nunc huic, nunc illi scopo inserviunt: Ideo raro unum ex his sed sæpe plura usurpanda sunt: Equidem, si morbus sit simplex, neque viscus aliquod laboret, & intemperies aliqua insignis in parte aliqua sit, quæ vsum *Guaiaci* prohibeat, præstantissimum id est inter omnia, quod & occultis qualitatibus & manifestis resistit: Si vero affectus aliquis jungatur, Salsam, Chinamque addere sępe vtile est. Circa alterantia addi solita, cavendum ne additione cichoraceorum & intibaceorum ac refrigerantium, quæ ad calorem ligni *Guajaci*, qui tamen ita formidandus non est, temperandum adduntur, sudores qui vnicè expetuntur, & qui plus commodi afferunt quàm levis calefactio damni, impediantur: Ideo his missis, ut saltem de alexiphar-

lexipharmacorum mistione dicamus; si ægri natura sit valde calida & sicca; humores à capite ad pulmones & thoracem, aut alias partes impetuosè ruant, solum *Guajacum* non commodè adhibetur; cum partes ampliùs calefaciat & siccet, & humores caliditate sua fundat & moveat: sed tum Salsa tutior est, & China adhuc commodior, quæ caliditatem simul temperat, adstringendique vim habet, quâ fluxiones sistit: Contra si virtus sit imbecillis, & oculorum debilitas adsit, Salsa non commoda est, cùm ventriculum laxet & oculorum aciem obtundat: Si magna adsit atrophia (modò non à lue ortum habeat, tunc enim hac, vt causa, ablata, ipsa macies quoque cessat & corpus meliùs nutriri incipit) *Guajacum* & Salsa non satis tuta sunt: China verò tum longè vtilior est, utpote quæ substantificè humectat: præ cæteris ad tabem à nonnullis commendatur Salsa patilla: Nonnulli de *Guajaco* scribere sunt ausi ejus decoctum non minus nutrire quàm pulli, at hi nimij esse videntur; etsi enim aliquid forte succi alimentalis in decoctum deponit, tamen in pullo plus esse alimenti nemo sanæ mentis negabit: Si quidam ab ejus vsu corpulentiores sunt facti, id ex accidenti est, sublatâ virulentiâ luis quæ nutritionem in toto lædebat: Ita si atroces dolores ægrum infestant, aut gummatosi tumores, aut insignia vlcera junguntur, Salsa vtilissima est: Ita pro ægri constitutione, & morborum conjunctorum natura, nunc hoc nunc illo alexipharmaco; nunc omnia, in majore vel minore quantitate, admiscere vtile est: *Sennertus.*

XXXVI. Quidam Purgantia in decoctis planè rejiciunt, & ea nec decocto admiscenda, nec seorsim vsurpanda esse statuunt, eò quod corpora antequam accedant ad vsum horum decoctorum diligenter purgari soleant; 2. Quod purgantia & sudorifera motus contrarios efficiant: Alii hæc misceri volunt, quò alvus continuò laxetur & sanguis mundetur: Alii hæc misceri nolunt, sed certis intervallis, vt 8. vel 10. die purgans dari, quod optimum, Etsi enim corpus ante horum usum purgetur, tamen facilè aliquid restare potest, & subinde etiam colligi: ac sudores tantum tenuiora educunt, relinquunt crassa: Neque sic contrarij motus fiunt, eo enim die quo purgatio instituitur, sudorifera non exhibentur. *Idem. felix esse conjugium purgantium cũ hidroticis* vide *Tit. de Purg.* §. 51.

XXXVII. *H. Saxonia* l. de lue c. 38. singulis diebus posse *Purgationem* institui statuit, in ijs in quibus sudor vel non potest vel non debet excitari: Non posse sudorem provocari censet in iis quibus cutis adeo dura & densa vt nullomodo possint sudare: vel quibus, quam primum sudorifera dantur, leipothymia vel syncope accidit. Non debere verò eos sudare putat quibus lues artus non obsidet, nec habitum corporis, sed potiùs circa viscera posuit sedem: At mihi consentanea non est hæc opinio, quod enim putat ideo quibusdam esse exhibenda purgantia, quod non possint sudare ob cutis densitatem, vel quod leipothymia incidat, nec rationi, nec experientiæ consentit, Etenim vix cuiquam cutis adeo densa vt pori ad sudorem nullomodo pateant: qui licet primis diebus statim non succedat, vsu tamen decoctorum, humoribus attenuatis & laconicorum ope, tandem prorumpit: quem potest Medicus ita moderari vt leipothymia non accedat: Et qui sudores non ferent, ij nec purgationem: Tandem purgantia idem quod sudorifica præstare nequeunt: Quod verò in quibusdam hidrotica exhiberi non debeant, falsum: Etsi enim circa epar & viscera lues primariam sedem habere possit, tamen fieri non potest quin simul vitiosi humores in toto corpore abundent, cùm epar hac lue infectum virulentum sanguinem generet, eumque in totum corpus distribuat. *Idem.*

XXXVII. *a.* Præter Sudorifera & Diuretica, in blandiore Luis cura usurpanda quoque *Purgantia* per alvum, quæ, cum ex præmissis constet requiri Phlegmagoga, non parum nostram sententiam confirmat hic Experientia, omniumq; Practicorum consensus, *Colocynthidis pulpæ* inter vulgaria, & *Mercurialibus* inter Chymica primas tribuens: Sunt autem ista præcipua humori pituitoso viscidiori evacuando dicata; Non male proinde colligebamus Pituitæ viscidæ admisceri venenum Venereum, quin illam etiam tum producere, tum augere, atque nunc cum eadem commode evacuari, sed postquam prius fuit quodammodo saltem correctum. *Sylv. de le Boë App. Tr. 3. §. 257 &c.*

XXXVII. *b.* Sunt, inquam, *Colocynthis*, & plerumque ex *Mercurio* præparata medicamenta, tum Humori pituitoso viscido, tum Lui curandæ omnium Practicorum, per experientiam doctorum, Calculo convenientissima remedia: Cui autem vulgaria videntur magis tuta, illi commendamus ipsam Colocynthidis pulpam, in Decocti Sudoriferi parte, aliove Apozemate decoctam, & bis terve in hebdomade, ad humores crassiores viscidioresve, nec facile vna cum sudore per poros corporis expelli aptos, per alvum deturbandos usurpatam: Nam præterquam quod admodum difficulter humores pituitosi, sanguinis massæ confusi, expelli possunt cum sudore per poros corporis, accedit quod Pituita multa, tum una cum Saliva, tum una cum succo Pancreatico deponatur ad intestina; unde satius est ipsam aliquoties in hebdomade deponi per alvum, quam continua solâque sudoriferorum usurpatione reduci ad sanguinem, atque sic curam reddi tum longiorem tum difficiliorem. *Idem* §. 259.

XXXVII. *c.* Cui non libet ob summam colocynthidis amaritudinem illa vti in Decocto, licet *Trochiscos alhandal*, ex ipsa paratos, vsurpare in Pilulis, additis quæ Pituitam eandem simul incidant & educant, Gummatibus præsertim, galbano, sagapeno, opopanace, ammoniaco, bdellio, mastiche &c. Quales Pilulas non semel præscripsimus in Nosocomio ægris. *Idem* §. 262.

XXXVII. *d.* Potest quidem sola Colocynthide evacuari humor pituitosus in Lue peccans, longe autem felicius faciliúsque id fiet si *Mercurialia medicamenta* illi copulentur, aut sola vsurpentur, postquam & blandius & potentius illud efficere solent Mercurialia quam vulgaria omnia. Merito igitur non tantum à Chymicis, sed à *Galenicis* quoque dictis Medicis, laudantur tum in omni pituita viscida educenda, tum maxime in Lue curanda, medicamenta ex Mercurio, & quidem tam sublimatione quam *præcipitatione* parata. *Sublimata* bina occurrunt, *Corrosivum* & *Dulce* dictum: Illo neglecto ob summam acrimoniam, & summæ noxæ futuræ periculum, & magis temerarijs relicto, laudo & commendo vnicuique Mercurium sublimatum dulcem (Vide *supra* §. 5.) qui paratur ex prædicto corrosivo, vna cum Mercurio crudo trito, & sic simul sublimato, vnde blandus & dulcis, non vero corrosivus amplius elevatur. *Idem* §. 263.

XXXVII. *e.* Præter dictum Mercurium Sublimatum, tam Corrosivum quam dulcem, commendantur plurima *Præcipitatorum Mercuriorum* genera, quæ ut colore different ita & viribus & operandi modis, dum alia per alvum

duntaxat operantur, alias etiam vel imprimis per vomitum, aut salivationem; Unde pro re nata modo his modo illis convenit uti: Vsurpari possunt commodissime quando *pilularum* forma exhibentur, ne salivatio tam facile, nondum quæsita promoveatur: Cum hoc loco *Præcipitatum* laudemus ad Pituitam, Luis Venereæ veneno infectam, per alvum expurgandam, sciendum conducere in hunc finem maxime fixum; nam quo fixior est Mercurius præcipitatus, eo minus vel vomitum vel salivationem promovet, & contra: Inter autem omnes *Mercurios præcipitatos* commendatur valde *Corallinus*, ab eleganti colore nomen habens, atque iterata sæpius spiritus acidi abstractione paratus: Tali ergo Mercurio diversimode Præcipitato, (Vide *Lib.* 19. *tit. de Purgantibus* §. 50. *a.*) & pro re nata, h. e. ægri constitutione diversa, humoribusque in ipso repertis variis selecto, uti convenit ad Luis eradicationem. *Idem* §. 275. *&c.*

XXXVII. *f.* Tamdiu autem perseverandum est in Mercurialium medicamentorum usu, donec omnia Luis symptomata primaria ejus ope fuerint sublata: Imprimis autem cavendum ne quid nimis fiat, & nimia copia exhibeantur, quin satius est eadem minori quantitate, ac sæpius assumi, ne potentius commotis humoribus plus noceant quam prosint: Mirum enim præ alijs medicamentis effectum habent Mercurialia, dum cætera vt plurimum brevi opus suum perficiunt, Mercurialia vero lente inchoatum opus diu continuant, nec semper facile aut tuto sisti queunt. *Idem* §. 285.

XXXVII. *g.* Majus autem à Mercurialibus imminet ægris periculum ob Salivationem, quam tum facile, tum una cum evacuatione per alvum vomitumque cient, vnde quoque plus periculi ægris accedit ob suffocationis metum, pituita viscida turgentibus glandulis circa fauces: Prudentia igitur opus est in *Mercurialium* administratione, quæ consistit præsertim in lento eorum usu, & accurata observatione turbarum & agitationum quas excitant nonnunquam in corpore prius quam potentius expurgent humores: Solent, inquam, præ cæteris medicamentis omnibus Mercurialia, tum circa regionem lumbarem, tum circa gingivas, genas & fauces singulares alterationes excitare, atque operationis sequuturæ certa signa exhibere: Quoties igitur post sumpta Mercurialia ægros suos audit Medicus aliquid molestiæ in prædictis partibus percipere, toties observabit attente num aliqua evacuatio inchoetur, atque illa molestia per nauseam, similemve irritationem spondeat futuram brevi excretionem: Quæ idcirco lentius procedere solet, quoniam in humore pituitoso viscidóque superando occupatur Mercurius, quem solvi ac dissolvi oportet priusquam expellatur: Quamdiu ergo agitatio illa humorum pergit, vel augetur, tamdiu ab vlteriore Mercurialium vsurpatione abstinendum, nec nisi jusculum forsan, aut decoctum conveniens dandum, cujus ope dissolvatur facilius & magis humor viscidus, sicque adjuvetur Mercurialis medicamenti operatio. Decoctum in hunc finem conveniens erit laudatum (*ex hidroticis & diureticis, radicibus &c.*) sive sumatur debilius, & soli humori alterando dicatum, sive vsurpetur potentius & sudoribus simul propellendis serviens, sive præferatur quod simul per alvum evacuare aptum est, quo magis deorsum, minus sursum ferantur humores à Mercurio ad evacuationem moti & agitati. *Idem* §. 285. *& sequ.*

XXXVII. *h.* Quamvis in *Vomitu* ad Luis curationem ciendo, haud incongruentia putem varia ex Antimonio parata medicamenta, non possunt tamen cum Mercurialibus conferri ac his æquiparari, si vnum forsan excipias *Vitæ Mercurium*, medicamentum vere Antimoniale, in Regulum quippe facili negotio, & sola cum sulphure fusione reducendum: Nisi quis ergo ad ciendum Vomitum uti malit vitæ Mercurio, ad Luis curationem optimo medicamento, vsurpare poterit varia ex Mercurio ipso parata medicamenta, eáque jam memorata præcipitata & sublimata: Inter priora præferantur minus fixa, Inter posteriora, potentius efficaciusque existit corrosivum, sed vtique magis periculosum. Quin facilius frequentiusque Vomitum cient Præcipitata minus fixa, quam sublimatum dulce, illa igitur præferenda quoque: In quorum omnium vsu legitimo attendendum sedulo ad cujusvis ægri constitutionem peculiarem, hancque consequentem operationem Mercurialium diversam: *Idem* §. 297. *&c.*

XXXVIII. An *Vomitus* convenit? Creditu difficile est quod à remotissimis partibus, nempe pudendo & juncturis, possit humor ad ventriculum remeare: Adde quod violenta emetica, etsi tenacem humorem excernant, deleteriam tamen vim morbi non retundunt, imo vehementia & acrimonia naturæ nocent, os ventriculi, hinc cor lancinant: Attamen vomitui locus est cum morbus præ contumacia purgationi iteratæ, sudorificisque auxiliis non succumbit, tunc robustis exhibenda quæ per vomitum venenatum hunc succum expurgant: Demum constat morbos chronicos, à crassis humoribus ortos, vomitus ope sanari, podagram, epilepsiam, melancholiam, hydropem, lepram, ut testis est *Paulus* lib. 7. cap. 10. Sed eligantur vomitoria, quæ præterquam quod terrestres humores exhauriunt, proprietate sua etiam veneficam morbi qualitatem coërcere valent: In hunc vsum pulvis *Iohann. de Vigo*, Præcipitatum dictum, valet, ℞. *Dicti pulver. gran. iv. infunde per noctem in aqu. rosar.* ℥ *ij. colat. adde pulver. diarrh. abb. aromat. rosat. diamarg. f. ana.* ℈ *j. diacath.* ʒ *j. misce f. Bolus.* Valet & Antimonium præparat. &c. *Zacutus.*

XXXIX. Sed cave ne *Pulverem* hunc *Vigonis* cum pilul. fœtid. aut fumar. misceas, ne à motibus contrarijs diversimode alteretur natura. *Idem.*

XL. Non adultis solum, sed pueris *Mercurium in potum* esse exhibendum in varijs morbis, ex pluribus authoribus constat: Nos sæpissime in contumaci lue, cæteris non conferentibus, pilulas ex Mercurio cum theriaca vel ex præcipitato cum cardiacis fœlici cum eventu propinavimus, quæ tenaces humores vomitu & secessu expurgant: sumat quotidie pilul. unam, sex horis ante cibum, xxx. diebus: ℞. *Pulv. præcipit.* ℈ *jß. hydrarg. extincti* ℈ *jß. theriac. magnæ* ʒ *ij. scammon.* ℈ *ß. diamargar. arom. rosat. margar. præpar. ana.* ℈ *j. moschi gr. x. ambar. gr. v. zibetti gr. iv. misce f. Pil. xxx. Zacutus Prax. adm. lib. 2. Observat.* 133.

XL. *a.* Laudamus non fine causa imprimis *Mercurium crudum*, axungiæ porcinæ &c. immistum, & forinsecus variis articulationibus affrictum, quoniam Pituitam omnem in corpore vniverso solvit, hinc ad Conglomeratas tum Salivares, tum Pancreaticas Glandulas ipsam deducit

deducit, atque tum ptyalismum, tum quandoque nauseam, vomitumque vel alvi fluxum excitat: Cum Pituita vero quia Spiritus Acidus in corpore occurrens se facile vnit & conjungit, vna cum ipsa quoque solet tunc evacuari & è corpore exturbari, atque vna eademque opera Lues curari. Præter pituitam vero in humano corpore occurrentem, nil forsan est extra ipsum cui facilius ac penitius se viribus integris admisceat Spiritus Acidus, quam ipse Mercurius: Nec proinde mirum si Pituitæ tum naturaliter admisceatur spiritus Acidus ad ipsius constitutionem, tum præter naturam, quoties in corpore redundat, idem spiritus Acidus admisceatur copiosius & facilius: Sed nec mirum quoque si ob eundem spiritum Acidum, & naturaliter & præter nat. pituitæ admistum, eidem pituitæ admisceatur Mercurius facile, in quem vim suam mox & potenter exerit Acidus spiritus, atque se illi vniendo Pituitæ admistæ itidem se adjungit: Hanc igitur rationem puto Mercurii in Lue venerea curanda vtilitatis: Ptyalismum autem promovet idem Mercurius, quia pituitosæ sanguinis parti se admiscens, h. e. materiæ salivari, vna cum ipsa saliva secedit in Glandulis salivalibus, quinimo salivæ copiosius secretæ, h. e. ptyalismi causa existit: Quoties autem à Mercurio similis materiæ pituitosæ secretio accidit in Glandulis Pancreaticis, toties secretio humoris Pancreatici, & quidem viscidioris, contingit copiosior, vnde non tantum nausea & vomitus, sed alvi fluxus quoque satis gravis & periculosus consequi solet nonnunquam. *Sylvius de le Boë Append. Tract. 3. §. 15.*

XLI. Nonnulli post purgationem vniversalem sequentibus Pilulis affectum curant ℞. Rhabarb. ℥x. (ʒx.) Scammon. ʒiij. terantur succum vel syrup. de limon. affundendo, Argenti vivi panno conclusi, vt granis minimis effluat ℥ij. & ʒvj. extinguatur diligenter eodem succo; cumque satis extinctum & mixtum fuerit, sæpe de eodem succo vel syrupo affundendo, adde farinæ triticeæ ℥ij. moschi ʒj. fiant Pilul. v. pro drachma, diligenter deauratæ; nam Aurum Dioscoridi mirifice noxam hydrargyri reprimit: sumat quotidie vnam sex horis ante prandium, illisque xxx. dies vtatur: Interea vero nullo alio vtatur medicamento, nec cathartico nec topico, Sed bis in hebdomada tantum bibat aquæ fœniculi ℥j. & aquæ vitæ ʒß. *Chalmeteus Enchir. p. 337.*

XLII. *Narcotica* necessitate vrgente ad dolores compescendos magno interdum successu propinantur, cum præterquam quod dolores sedent, somnum simul conciliando sudores provocent, atque innoxiè, sicut sæpissime observavimus, sæpius assumi queant; Quo nomine & theriaca exhibita tantopere in doloribus hisce, non solum sudores movendo, sed & dolores sedando prodest. *Platerus*: In Lue venerea adsit prudentia quoad frequentiam, quia humor crassus, cui inhæret virulenta qualitas, attenuationem potius quam inspissationem indicat: Concedatur tamen sævientibus nocturnis doloribus, nec non etiam cum alexipharmacis exhibeatur, vt cum extracto anticephalico &c. Mulier tophis & nocturnis doloribus ad desperationem redacta, Laudano vsa est per annum integrum bis in die: vnde factum est tandem vt paulatim aucta dozi Natura sibi familiarissimum hoc medicamentum reddiderit; postea cum illa dysenteria laborans vteretur Laudano, Opium crudum sumpsit etiam ad ℈j. singulis diebus, Inde tandem sopitus calor nativus, effœtæ vires, facultates omnes prostratæ; facta ipsa hebes obortus fluxus alvi, contabuit & mortua est. *Dom. de Moent* exostosin circa femoris interioris partes habēs, cum summis doloribus, summè debilis, & à sola salivatione aridus, imo contabescens marasmo, ad somni provocationem, & doloris sedationem Laudanum sæpius sumsit: Postea instauratis viribus bona diæta, multis pilulis mercurialibus & vino anticephalico, vsque quo convaluit: Melancholicus totus à sudorifico Iovis habuit optime, licet prius admodum erumperet sudor, verum à proprietate Mercuriali. *Theod. de Mayerne Tract. de Laudano M.S. §. 23.*

XLIII. Quod nonnulli etiam doctissimi viri *hydrargyri* vsum improbare conantur, multis modis quæ ex illius vsu sequuntur incommoda demonstrantes, ea certe potius humoris acrimoniæ, aut eorum qui vtuntur ignorantiæ tribuenda existimo quam Mercurio: multa enim sunt medicamenta quæ plurimam nobis vtilitatem afferunt si recte illis vtamur; contra vero jacturam maximam, mortem immaturam, veluti opium &c. Aliorum tamen rationes refellere, aut contrarias in medium proferre mei non est instituti, sed affirmare ausim eos qui tantopere Mercurii vsum improbant, aut nunquam, aut non vt decet illius periculū fecisse, sed vt vt sit, ego tamen confirmo illius vsum me nunquam fefellisse, qui quamplurimos ab hac detestanda lue, etiam inveterata, Dei beneficio liberaverim. *Chalmeteus Enchir. p. 334.*

XLIV. In Vnguentis non sunt ponenda quæ valenter siccant, nisi vlceribus laborent patientes, quibus siccantia prosunt, sed sudores cohibent, qualia sunt præcipitatum, tuthia, litharg. Sed vsurpanda quæ molliunt, laxant & leniter discutiunt, vt adipes, medullæ, butyrum: olea lilior. chamæm. anethi, amygd. laurin. lumbric. vngu. resumpt. dialth. & similia cum argento vivo; quod frequentissime sum expertus, etiam si absque præparatione applicaretur profuisse, modo eo recte vtamur, h. e. justa quantitate atque totius corporis perspecto temperamento & viribus ægri: Non improbo tamen illius præparationem ex aquis calefacientibus & tenuantibus, imò vero puto potius ita esse præparandum quam cum aceto. *Chalmeteus Enchir. pag. 333.*

XLV. Facta *Inunctione ex hydrargyro* saliva extincto, linimenti forma, cum axungia suilla, yva arthritica, oleo viperino & cera, alternis diebus artuum tam superiorum quam inferiorum, qui calidi fovendi tertium & sæpius, quoad procedat purgatio, sollicitanda per alvum; cum os, lingua, nares & partes superiores omnes sunt affectæ, quæ suspectum reddere possunt hoc præsidium: Quod mihi sæpius experientia compertum, non sine felici eventu, injectis quotidie clysteribus, modo solventibus ex melle rof. solut. oleo chamæm. cum decoctione carminativa: modo laxantibus ex oleo simplici, quibus proliciantur humores ad inferiora; succedente diarrhœa, imo dysenteria quandoque, cui tamen occurrimus clysteribus ex lacte & sevo hircino, veluti epicerastico & intestina muniente ac obducente. *Ben. Silvaticus cons. 82. cent. 4. Et cons. 90. 95. 96. Ibid.*

XLVI. Quidam sunt in ea opinione non esse vtendum vnguentis Mercurialibus nisi transactis duobus aut tribus mensibus, quia sic peracta fermentatione mala hydrargyri qualitas melius corri-

gitur: quum enim pinguedine suilla temperiem symmetram habente effrænis Mercurii vis debeat temperari, & necesse sit vt calida frigidis misceantur; ac oporteat vt per moram Mercurius in minutissimas partes secetur, vt prompte penetret, hinc fit vt perfecta fermentatio videatur expectanda, quæ parvo tempore expectari nequit: Verum enim vero cum Mercurius summa partium tenuitate & mobilitate præditus sit, quam ex sulphurea & aërea participat materia, omnibus metallis communi, si præterquam quod multoties saliva humana præparatur, oleosa ac pingui adipis substantia insuper corrigatur ac fermentetur, ineptus reddetur ad penetrationem, ac calidorum medicamentorum admistione, mutuaque actione, partes aëreę dissolventur per quas est efficax & crassum humorem secat, nec ad longinquas partes pervadet.

XLVII. Toto illo tempore *vnctionum*, quo humor noxius per os excernitur diebus singulis, matutino tempore esse offerendum rhodomel ad ℥ij. vt pravus humor, qui sæpe confluit in ventriculum, deorsum suaviter expurgetur est in praxi receptum: Sed in hunc vsum ex intervallis movendum esse corpus expurgantibus, à recta methodo mihi videtur alienum, nam duo motus contrarij debilitant naturam, perturbantque quominus humorem per os excernere possit: Cum vero vnguenta sunt administrata, & facta jam est ablutio, tunc purgante aliquo est vtendum, Nec est necessaria aliqua præparatio, quoniam sufficit illa quæ cum rhodomelite facta est: Hoc tamen intelligendum dummodo Mercurius per alvi fluxum non evacuet, tunc enim aliis evacuationibus non est præcipitanda natura, sed solum sudorifica celebranda, vt maligna qualitas ex Mercurio contracta foras extrahatur: Sin æger ea recuset, vtatur auri foliis minutim incisis, cum aqua cardui ben. nam aurum est Mercurii antidotus, ex Dioscor. 5. 69. *Zacutus.*

XLVIII. Si vlcera sint recentia, & impetus fluxionis sit vehemens, vnguenta reprobanda sunt, humor enim noxius per sputum vacuatus vlcera reddit deteriora, quia longissime a parte tentata fluxione revellendum: Si vlcera sint antiqua, & sedatus est fluxionis impetus, quæ sudorificis & alia via sedari non possunt, tunc summa cum vtilitate vnguenta Mercurialia admovenda: Et licet humor convocetur ad partem, major est vtilitas ex correctione vitiosæ qualitatis, & humoris deterrimi vacuatione, quam sit quod ex confluxu humorum sequitur detrimentum. *Zacutus. vide Prax. adm. lib.* 1. *Obs.* 88.

XLIX. Pro vlcerum curatione, quæ apparent in ore ex transitu humoris virulenti, non est illico adstringentibus lavacris vtendum, ne retineatur sputum; sed iis quæ abluunt & abstergunt, vt aqua hordei, sero lactis, melle rosf. vino &c. Quod si vlcera sint sordidiora, ducatur in vsum vng. Aegyptiacum vino dilitum &c. *Zacutus.*

L. Aeger inunctionem Mercurialem patitur, præparato corpore post 12. vnctiones, nulla per alvum, sudorem aut sputum vacuatio succedit: ad xiv. vnctionem perductus animo linquitur cum anxietate: Quidam vltra progrediendum, alius cessandum ab vnctione, ob imminentia symptomata dicebat, Ego stabilivi cessandum, ægrum abluendum & alia via curandum; quum enim dira hæc symptomata eveniunt, signum est quod non penetrat Mercurius, Nec probo *Massæ* consilium, qui 37. continuis diebus vnctiones dedit, Sed nos ob dictas causas ab eis supersedentes, iteratis sudoribus ægrum ad sanitatem perduximus. *Zacutus Pr. Adm. l.* 2. *Obs.* 138.

LI. Tentanda prius sunt decocta ligni, salsæ & chinæ, maxime morbo non multum existente confirmato: deinde tanquam extremo morbo extremis remediis deveniendum, juxta aphor. 1. 6. Non enim possum commendare quorundam Medicorum praxim, qui statim post corporis purgationem ad inunctionem Mercurialem deveniunt, sed hæc praxis mihi non multum arridet, nam satis est empirica, & omni ratione caret, & sexcentorum periculorum plena: Tentavimus nos quandoque in vno vel altero rustico impatiente qui statim curari anhelabat: impatiens erat pro assumendis decoctis, & ægre, & maxima difficultate, & diris supervenientibus symptomatibus ab inunctione liber evasit, & sanus, prius tamen purgato corpore, & in actu inunctionis, quantum fieri potest, adhuc bibebat decoctum ligni vel salsæ: Quare, vt diximus, non statim in hoc morbo ad inunctionem est deveniendum, & minus ad suffitus, sed nonnisi vrgente necessitate, extremo morbo & cæteris regiis prius longe lateque peractis, & non juvantibus, nullo contra judicante, *Epiph. Ferdinandus hist.* 17.

LII. Cum videamus decoctum Gajaci non sufficere ad hunc affectum profligandum, quod tenues humores absumat, crassos vero frequenter relinquat, post hujusmodi decocti vsum, nos levioribus solemus vti inunctionibus ex hydrargyro & aliis, quibus quod reliquum erat crassorum humorum absumitur, & partim per os, partimque per alvum & vrinas educitur. *Chalmeteus Enchir. p.* 332.

LIII. Glandula magna colli, ex qua Ductus salivales originem trahunt, vbi inflammatione corripitur, Mercurii vsum non permittit, nam facillime salivatio noxia hinc excitari posset. *Barbette Anat. Pract. c.* 14.

LIV. Dum adest vlcus aut morbus aliquis in partibus oris, prohibetur Inunctio: Quod si harum partium affectus aliquis non amplius præsens sit, sed prægressus, siquidem ortum traxit e lue, vt vlcus linguæ oris, labiorum, non prohibet inunctionem, quia non adest imbecillitas quæ prohibeat: Si vero quis non detentus lue obnoxius sit anginæ, & postea lue corripiatur, nequaquam est inungendus, excitaretur enim angina: *Capivaccius.*

LV. *Nervorum* quoque virtus inunctionem prohibet, si enim lue affecti obnoxii sint stupori, paralysi, vel doloribus articulorum (qui tamen non sint venerei) prohibetur inunctio, alias enim e toto vis nervorum adimeretur. *Idem:*

LV. *a.* Optimum certe atque tutissimum Luis remedium est *Mercurius crudus*, cum porcina axungia vel aliis vnguentis oleisque mistus, & forinsecus illitus, imprimis in pedum plantis manuumque volis, aliisque articulationibus quibusvis: quamvis prudentia opus sit si & *Dorsi spina* eo illinenda sit; quod ego saltem fieri nollem, nisi quando frustra illitæ fuerunt articulationes aliæ: nullaque potest excitari salivatio, quam tamen vi excitare non semper tutum. Finis namque scopusque Illitus cum Mercurio est ptyalismus, cujus ope, vna cum pituita copiosa, expurgatur ex vniverso corpore virus venereum: *Sylvius de le Boë Append. Tract. iij.* §. 148. 149.

LVI. Quod

LVI. Quod de Mercurio crudo dictum §.40.a. de eodem *Præcipitato vel sublimato dulci*, imo *corrosive* etiam dicendum, Nam quod Mercurius crudus efficit deducendo Acidum in sanguine dispersum ad Glandulas, idem efficit Mercurius per spiritus acidos tum Præcipitatus tum Sublimatus: Spiritus enim Acidi in Mercurio concentrati Effervescentiam in tenui intestino cum bile atque Pituita excitant talem, vnde vel Nausea vomitusque, vel Alvi dejectio vel vtrumque producitur: Talis enim effervescentia requiritur quæ confluentes ibi humores turbet, agitet, & ad sui expulsionem Intestina ventriculumque irritet: Ad quam effervescentiam concurrunt semper humores Acidi, vel in corpore contenti, & ad intestina deducti, vel forinsecus assumpti: Ad ptyalismum vero excitandum magis conducunt medicamenta Mercurialia, minus Acidi continentia; quemadmodum Alvum vomitumque movent potentius quæ copiosiore & Acriore abundant spiritu Acido: Hinc est quod Mercurius sublimatus corrosivus, vix ad granum vnum exhibitus vomitum potentissime cicat & alvi fluxum, Mercurius vero dulcis, & ex corrosivo cum Mercurio crudo superaddito paratus, tuto ad grana xxx. & plura exhiberi queat, qui rarius vomitum, sæpius alvum tantum movet, rarissime Salivationem: Excitatur autem felicius Salivatio cum Mercurio Præcipitato, & quidem non nimis fixato, quo vis Mercurii magis libera permanens, facilius se immisceat Pituitæ in corpore redundanti: Ergo ratione spiritus Acidi, Mercurio præcipitato sublimatove admisti, facilius se pituitę admiscet idem medicamentum, quo per vices, ac intervalla sufficienti quantitate assumpto, ad Glandulas salivares Pancreaticasque movetur Pituita corporis corrupta, quo e corpore exturbetur, & Lues venerea sensim curetur. *Sylvius de le Boë l. c.*

LVI. *a.* Ex crudo argento vivo etiam *Emplastra* ad curationem hujus Luis fiunt: vsurpanturque hæc rarius, & tantum fere in illis qui delicatiores cum sint inunctiones respuunt, quia majorem molestiam afferunt, & vt diligentius inclusi maneant requirunt; & potius hæc emplastra, quia tunc illis libertas major cōceditur, gestare cupiunt: Verum cum hæc tardius quam vnguenta, quæ affectis lue fortiter inuncta penitius imprimuntur, cura, si hæc sola vsurpentur, nisi plus argenti vivi quam vnguenta recipiunt, diutiusque illis vtantur, vix succedit vel imperfecta erit. *Platerus.*

LVII: Quidam post tres horas à cœna *vnctiones* applicant, quia alimenti ope roborata natura hydrargyri efficaciam malitiamque contemnit, & ad excernendos humores robustior redditur: Securior tamen & experimento magis firmata est altera curandi via, quia mane vires constant, præcesserunt coctiones, excrementa crassa & halituosa repurgata sunt, tempus aptissimum. *Zacutus.*

LVIII. Si cum pustulis & vlceribus se offerat hæc Lues, adduntur inunctionibus siccantia quædam: quæ tamen vnguenta si horum validorum permistione admodum siccent, quia sudores impediunt; non statim ab initio, sed post illorum quæ rarefaciunt vsum, tandem administrari debent: E. g. argento vivo, axungiis, resinis, gummatis, adde olei laurini, de lateribus ana. ℥ij. ol. hyperici ℥j. myrrh. ℥ß litharg. cerussæ ana. ʒij. ciner. sarmentor. ʒß. ceræ q. s. f. vngu. Efficacissimum erit si cinnabar. vel minii ʒij. addas: Alii æruginem æris similiter addunt ad ʒj. vel sublimatum; Sed hæc tutius illis particularibus vnguentis immiscentur, quæ solum illic vbi vlcera vel pustulæ sunt adhibentur, cum vndique illinere non adeo conveniat. *Platerus.*

LIX. Notandum vt ne, quod fieri à quibusdam solet chymicis, Mercurius cum spiritu vini inungatur; sic enim & sanguinem inflammat, & à locis distantissimis ad cor venenum defert, hinc vero sputa cruenta, aliaque symptomata gravissima superveniunt, vnde tandem mors: *Hartmannus Prax. Chymiatr. c.223. §. 27.*

LX. In *Bubonum* cura, vt & cujusvis alterius symptomatis, nihil remittendum est de interiore cura: quin observatum est sæpe ejusmodi tumores solo repetito Mercurio, vel oleo ejus, in totum disparuisse; minera nempe mali per occultam mineralem operationem funditus eliminata. *Idem ibid.* §. 33.

LXI. Sunt qui recens correptos non prius audeant *balneis* committere quàm absoluta sit curatio, quod virus quoquoversum diffundant, & in solidas quoque partes deducant: Ego vero in media quoque curatione fœliciter eo sæpe sum vsus in siccioribus naturis: ejus enim tepore non solum copiosus sudor è squalido corpore facilè elicitur, quo cum venereum virus emanat, sed & viscerum ac partium solidarum calida & sicca intemperies sic emendatur, vt sudorum eruptionem & siccantium remediorum vsum innoxie tolerent. *Palmarius de Lue v. cap. 2. lib. 2.*

LXII. Quum primum me ad praxim Chirurgicam accinxissem, diu in ambiguo fui, an prægnantes & pueri lue infecti, sine discrimine sanitatis aut vitæ, per illitiones Mercuriales sanari possent? Nodum hunc tandem mihi solvit Exc. Nicol. Massa; qui id sine periculo fieri posse asserit lib. de Lue ven. tr. 3. c. 9. Id quoque verum experientia propria confirmavit; Mulier gravida, infantem xx. mensium lactans, lue inficitur: ipsi præscribo apozema alterans & syrupum magistralem purgantem, quo dum vtebatur infans simul purgabatur: Satis purgato corpore, articulos semel in die, ad salivationem usque, sed lenissimè, inungere jussi: unde infans, etsi non inunctus, multum pituitæ exspuebat: quare ablactari jussi, ne amplius vapores Mercurii à matre susciperet: Sic feliciter & mater & infans convaluerunt, & post circiter sex menses infantem sanum peperit. *Hildanus centur. 5. Observat. 97.*

LXIII. Lue venerea affecti tantis cruciatibus olim vexabantur, ut morbus ferè remedio præstaret: nunc verò facilè sequenti remedio curari possunt, absque sudoribus & ptyalismo, absque inunctionibus, licet nec cubili nec cubiculo immorentur: Modus hic est ℞. Antimon. & salsæ par. ana. ℥vj. antimonium nodulo inclusum in vj. aquæ amphoris, in quibus sit salsa par. cum 40. nucum putaminibus & hylis suspensum coque ad tertias: ejusque decocto vtatur æger, capiendo ter in die, mane, meridie & vesperi haustum ejus sumendo procul à cibis: Antimonium autem quater vtile esse poterit. *P. Borellus cent. 2. Obs. 96.*

LXIV. *T. Campanella* consultus aliquando à Principe viro Germano, si facultas aliqua esset, vbi sibi, qui ex hærente ossium medullis hydrargyro, quo perunctus fuerat, langueret, metallum excutere corpore liceret; certissima futurum id ratione respondit, si aureis cucurbitulis artus per omnes defixis uteretur; quam Germano viro viam

sequenti facile fuit à doloribus omnibus ac morbo liberari. *Severinus Pyrotech. lib.1 pag.221. Zacutus vngu. ex auro vtitur Obs. 136. pr. adm. l.2.*

LXV. Chirurgos interdum errare contingit in curatione, cum post ordinaria remedia convenienter vsurpata ægros perfectè curatos non esse existimant, unde eos in nova tormenta conjiciunt, & in atrophiam & tabem præcipitant: Cum tamen illa symptomata vt plurimum post aliquod tempus sponte dispareant, aut levibus quibusdam topicis discutiantur. Nobilis quidam præter dolores nocturnos, aliaque luis symptomata, tumorem in cervice patiebatur ex pituita & melancholiâ genitum: ab inunctione omnia symptomata penitus abolita, uno excepto tumore, cujus duæ tertiæ partes discussæ fuerant: credebat æger se non esse curatum, admoto tamen solum empl. de *Vigo* quadruplicato Mercurio tumor discussus mensis spatio: Alter absoluto ptyalismo se non curatum credebat, quod vlcus in cervice & regione oesophagi remaneret: hoc tamen ulcus remediis vulgaribus intra mensem curatum, sine ullo remedio luem respiciente: Alius inter alia symptomata dolorem insignem patiebatur supra os tibiæ, biliosus erat, quater frictiones passus à quibus ad summam maciem perductus erat: diæta humectante per mensem vsus est: postea frictio ex Mercurio universaliter usurpata; hac vnica dolor sedatus est, ptyalismus provocatus humorum flavorum, tenuium & fœtidissimorum per mensis spatium, mox per xv. dies pituitam crassam excrevit: tandem supra locum ante dolentem incisione facta, caries reperta, quâ cauterio actuali, & pulvere catagmatico ablata, æger omnino curatus: Nobili, methodo ordinaria curato, supererant dolores insignes omnium artuum, vt membra sine clamore commovere non posset, D. de *Lort* censuit eos dolores non à lue procedere, sed potius ab intemperie sicca, ligamenta articulos nectentia & partes nervosas annexas occupante; victu humectante, & balneis diu continuatis omnino illum curavit. *Dyonisius Pomaret apud Riverium Obs. 16.*

LXVI. Vtrum citra *Antidota* potest curari? Licet maligna & deleteria qualitas adsit, solis medicamentis à proprietate agentibus expugnabilis, tamen si recens & levis sit morbus, & virus in tenui corpore consistit, citra ea aliquando mitescit: Imo vehementi & laboriosa exercitatione solet extirpari, vt ludo parvæ pilæ, armorum exercitatione, venatione: quarum operationum auxilio humorum reliquiæ discutiuntur, internæ partes roborantur, & sensim ac sine sensu malam qualitatem deponunt. *Zacutus.*

LXVII. Si aliquis curatus ungu. Mercurialibus, deinceps *recidivet*, aut ex nova occasione iterum morbo prehendatur, potest de novo Inunctionibus vti; At discrimen est in hoc, quod secundo applicita vngu. non ita ex voto respondent: Cum enim vniversum corpus ex prima curatione sit imbecille factum, curatio redditur difficilior. *Zacutus.*

LXVIII. An præsente febre *sudorifica* usurpanda. Si enim est humoralis, iis oblatis excandescit valde: qua exacerbata timor est ne alii graviores morbi de novo succrescant, vel in hecticam commigret: Insuper si hac existente calida & resolventia, quæ huic contagio conducunt exhibueris, in marasmum retorridum corpus deduces: Quid ergò agendum? Ante sudorificorum usum corpus calidum siccum, exustis humoribus plenum, frigidis attemperandum: purgationes lenes exhibendæ; biliosus & calidus humor leniter vacuandus per serum lactis, in quo madescant flores cordiales, cassia, myrobal. citr. radix Chinæ, smilax aspera, hordeum &c. Si corpus sit calidum & siccum, præcedat balneum, epar per unguenta refrigeretur.

Si vero ægri macie Gallica contabescant, coquenda Medicamenta in sero lactis caprini, vel potius in jure gallinæ aut caponis, quo decoctum sit alexipharmacum & instaurans: alternis diebus, & semel in die excitetur sudor, mane ægro mediocriter cooperto, parvaque sit mora: Victus ratio non sit tenuis. *Zacutus Pr. hist, p. 271.*

LXVIII. *a.* Quam periculosa sint *Suffumigia* ex *cinabrio* expertus sum: Etiamsi enim in Lue inveterata à viris doctis adhibeantur, neque ea omnino improbem, ita tamen mihi semper fuere suspecta vt ea hactenus non adhibuerim: Nihilominus tamen multos, quamtumvis inveterata Lue laborantes, sanitati restitui: Sunt autem in desperata tantummodo Lue, & robustissimis, ac antea diligenter præparatis, nec non ab omnibus excrementis aliquoties expurgatis corporibus adhibenda: Qui secus faciunt, non curant sed destruunt corpora, & ad summam miseriam perducunt ægros: Iuvenis robustus, & optimo corporis habitu præditus Coryza, cum magna obstructione narium laborans, Empirico se commisit, qui catarrhum hunc per nares & palatum se evacuaturum promisit; Impuro itaque corpore nudum juvenem sub conopoeo in labrum collocavit, ac totum corpus cinabrio in prunas conjecto suffumigavit, & quidem per dies aliquot: Hinc maxima virium prostratio sequuta est, adeoque pituita ad os & nares confluxit, vt circa ossa cribrosa sordidum ac fœtidum vlcus sit genitum: hinc nasi interstitium omnino, reliquæ vero cartilagines ex parte erosæ fuere, ita vt maxima cavitas ac nasi depressio adsit: Continuo quoque pus fœtidum e naribus exstillat, olfactus plane abolitus est: Alias a duobus Nobilibus in consilium adhibitus fui, quibus similiter post suffumigia vlcera sordida fœtidaque circa ossa cribrosa remanserant. Cuidam Nobili ozæna ex Suffumigiis contracta setaceum adhibui: Oculis præterea adversissima sunt, id quod in quodam cæmentario vidi, qui ab Empirico suffumigatus, ophthalmia gravissima correptus fuit. *Hildanus cent. 2. Observ. 23.*

LXIX. Ardor vrinæ statim profligabitur si fieri possit; nec audiendi qui dicunt profuturum esse si diu perseveret, quod eos continuo fluxu à Lue præservati putent: Imo vero sæpe visum est eos in luem prolabi propter venenum, quod humoris acrimonia augetur, & partes principes conscendit, vel in iis partibus generantur vlcera quæ vix aut nunquam curantur. *Chalmeteus Ench. p. 343.*

LXX. Aliquando decocto adduntur quæ calorem ejus contemperant, immiscendo intybacea, lactucas, similiaque: Verum cum licet acrimoniam levem habeat, non tamen tantopere calefaciat vt corpus inde accendatur, & si hæc qualiscunque illi dematur, minus commode sudores promoveat, vti nihil utilitatis, sed potius impedimentum inde sequitur, sic ingratus gustus inde conciliatur vt decoctum fastidiant. *Platerus.*

LXXI. Variorum permistione decoctum invalidius

validius interdum, vel vt alias vires consequatur, maxime vero vt minus ægro sapiat, nauseamque illi pariat, & sic continuum illius usum ferre nequeat, efficiunt: Si tamen vel caloris contemperandi, vel sudorum promovendorum, vel alterius rei gratia aliquid addere placeat, minus ingratum reddetur si in aq. illarum plantarum, quæ illud præstant, vel saltem aliqua illarum quantitate decoctio hæc fiat. *Id.*

LXXII. Quidam jam quinquennio morbum Indum pertulerat, à diversis Medicis excarnificatus: Erat is hecticus, duplici tertiana laborabat, vlcera in capite serpentia & insanabilia, nec ossa detraxisse profuerat: vigil, tabefactus totus, nihilominus vnico præsidio Vini Indici ligni, diebus in 80. planè plenéq; liberavi, restituta carne, colore, viribus, ut postea plures susceperit liberos: Indici vini descriptio hec fuit, Vinaciola optima, cortex ligni in pulverem redactus, cinnamum nostrum, garyophilli, lacryma abietis lota, rosmarinus, salvia, sem. sampsuci, thlaspi, buglossa, borrago, melissa, radix enulæ, stæchas, betonica, chamæpytis, santalum, sulphur non expertum ignem, sena, cyclamen, colocynthis, caphura, mel, serapium è fumaria, modo ex infuso cum rore, modo ex succo, thus, elleborus, cardamomum majus, piper, eupatorium, xyloaloës: prandebat, passam uvam edens, cœnabat comedens elixum pullum & panem in jure intinctum, sumebat tum vuas passas. *Cardanus.*

LXXIII. *Tumores Gallicos*, scirrhosos, duros, Gummata, Talpas, Nodos & alia tubercula, ex pertinaci, terrena gypseaque substantia pronata, vix sanari ob tenacissimam substantiam qualitati deleteriæ junctam, palam est, hinc fit vt Medicorum operam sæpe eludant: his salutarem opem attuli super tumorem aut tophum causticum imponens: Si non suffecerit, imponendum ferrum candens, & immisericorditer premendus ignis, inurendus Tophus, ita vt sæpe os subjectum oculis exponatur: sic enim impatibiles cruciatus, e profundo emanantibus ichoribus quandoque levantur: Si ita non feceris, materia mucosa & virulenta in periosteum sese dispertit, intus cruciat, ossa terit, cariem, nigredinem, siderationem denique minatur. *Zacutus Pr. Adm. l. 2. Obs.* 130.

LXXIV. *Thermarum* quarundam potenter exsiccantium vsum in certis hujus speciebus convenire aliqui docent, quas tamen nullomodo juvare, sed plurimum nocere sæpe observavimus: Nisi forte hisce, vel aliis etiam balneis, post curam prius exacte absolutam, ad refectionem aliquam corporis, vsu tot medicamentorum defatigati, & membris robur addendum uti velimus, tuncque artificialibus balneis, quæ artubus appropriata sunt, veluti ivam &c. addimus. *Platerus.*

LXXV. *Aquis Spadanis* tuto qui morbo vel Gallico, vel suo verius, laborant, vtantur: Si enim metalla, fatentibus omnibus, vim specificam ad hunc morbum debellandum habent, hujus autem aquæ facultas tota ex metallis est, cui dubium quin Adonidis nepotuli propitiis his aquis vsuri sint: Sane hoc ipso anno quidam aphthis Gallicis, vnguis latitudinem æquantibus, os linguamque obsitam habens, ejus vsu convaluit: Gonorrhœæ venereæ, quicquid alii dubitent, certo auxiliatur: Parastatatum dyscrasiæ hinc natæ, etiam vtilissima est: Sensit idem Solenander cons. 37. sect. 3. Ita scribens, *Et Gonorrhoëis, & carunculæ in virga vtiles hæ aquæ, meatu virgæ vnguento camphorato libero reddito potus acidulæ ipsum eluet, refrigerabit, siccabitque vlcus quod in eo remansit; quod deinde eò modo roboratum facilius obducetur cicatrice: Heer de Acidulis Spad. c.* 9.

LXXV. a Sed non immerito quæritur hic, Vtrum *mineralia* & *metalla* etiam vim quandam medicatam per decoctionem suis impertire possint menstruis, an secus, eo quod hæc in sua substantia non alterentur facile? Verum hæc quandam virtutem, quantilla etiam sit, beneficio decoctionis suis communicare menstruis, vel in particula metalli, vel mineralis, vel lapidis, vel odoretenus etiam negari non potest: nam præter solutiones metallorum, ac mineralium & lapidum aquis factas corrosivis, decoctiones etiam demonstrant vitri Antimonii, croci metallorum, Iovis, Mercurii vivi &c. simplici ac nuda aqua factæ, ex viribus quas præstant in vomitu ciendo, lumbricis abigendis & aliis affectibus: Exemplo etiam sit *Decoctum Antimoniale* D.D. *Lud. ab Hornig*, in quo certum est dotes eximias & arcanas vires contra diros morbos latere, si crudum saltem Antimonium, in minutas particulas confractum, ac in petia ligatum, aquosis saltem decoctis largiter superaddatur, nequaquam vero ex vino propinetur: *Cl. Zvvelferus* nunquam decoctionem Antivenereàm vlli propinasse scimus, nisi prius in illa Antimonium crudum, in petia ligatum, incoctum fuisset, prout & sequens ejus Decoctum in Lue venerea evincit, ♃. *Ligni Sancti* ℥ioj. *cort. ejusdem* ℥v. *salf. par.* ℥ij. *sassafras* ℥j. *Mercurii vivi in petia ligati* ℔j. *Antimonii crudi in petia ligati* ℔j. *Incisa incidenda coquantur in aquæ mensur. xij. in olla ad tertias, & colentur; cooperculum ollæ foramen habeat.* Vsus, Colaturæ dantur singulis diebus mane ℥vj. pro potu sudorifero, Sudor proliciatur vel in lecto, vel in hypocausto: Residuum coquitur cum aqua & vvis passis, addito pauco *ligni sancti* novi, ut & corticum, & in fine aliquid cinnamomi, & etiam priori addi potest pro Potu ordinario: Vsus ejus continuandus per 14. dies; Præcedant autem sequentes Pilulæ ♃. *Extracti Cathol.* ℨiij. *Arcani corall. cinnabar. antimon. ana.* ℈iß. f. Pilulæ, quarum dozis xx. *Frid. Hofmannus clavis Schrod. pag. 60. & 62.*

LXXVI. *Dolores circa ossa nuda* in tibiis, homoplatas, circa claviculas, in scapulis, in capite fronte & tempore, erumpentibus simul interdum & nodis, Lavatoria ex argento vivo sublimato dolentibus partibus, in tibiis præcipue admota, dolorem maxime compescunt, atque in ea specie luis, tum ad curam generalem, tum ad particularem, si generali, non sufficiat, tollunt: Aliis quoque sine argento vivo paratis, fotibus & inunctionibus hosce dolores mitigari posse docent, eaque proinde adhibent tum quæ moderato calore anodyna esse dicuntur; tum quæ admodum calefaciendo nervoso & membranoso generi sunt amica: Verum cum calore & actuali & potentiali dolores isti, ab ea luis specie contracti, secus atque aliis potius irritentur, non solum nullo levamine, sed potius cum molestia majore hæc adhibentur, nisi hujus luis antidotum illis additum vires eorum augeat. *Platerus.*

LXXVII. Quidam a xvj. annis Lue venerea laborabat, cum *exostosibus* in vtraque tibia, à quibus dolores insignes patiebatur, vt noctes insomnes transigeret: A me perfecte curatus intra mensem instituta venæ sectione vtriusque brachii, purgatione per apozem, & diæta sudorifica ex decocto gajaci & antimon. per 20. dies continuata bis in mense: Sudores autem eliciebantur cum vapore

ſpiritus vini: 5. quoque die exhibebam antivenerei dozin: Exoſtoſes vero ſublatæ admotis veſicatoriis, iiſque bis aut teriteratis, cum fluere deſinebant & exſiccata erant. *Riverius cent. iv. Obſ.* 22.

LXXVIII. Dux ſævis doloſiſque quaſſus vlceribus, totum ambitum occupantibus, ſæpe vnctus hydrargyro, & vſus ſudorificis citra commodum, apertis tandem ſponte vtroque in inguine fontanellis, per quas, veluti per emunctoria, corrupti humores paulatim vacuari coeperunt, omnino à tantis malis immunis evaſit: Argumentum optimum ab iis quæ vtiliter à natura fiunt deſumptum, probans in hoc morbo fonticulos adapertos ſummo eſſe ex vſu, quos fœlici experimento aperui. *Zacutus Prax. adm. lib.* 2. *Obſ.* 131.

LXXIX. Laudantur *cauteria*, maxime in Gallico veteri, nam experientia confirmatum eſt eos qui cauteria habent minus tentari à Gallico morbo, verum ſi peccat caput, in brachiis, ſi partes infra hepar, in tibiis: ſi vterus, in parte interna tibiæ: *Epiph. Ferdinandus Hiſtor.* 17.

LXXX. Poſtquam putamus nos probaſſe, ac abunde eviciſſe *Venenum venereum* conſiſtere in ſpiritu Acido, ſed Acriore, ſanguinis maſſæ admiſto, illamque non minus quam cæteros humores ex ipſo genitos inficiente, manifeſtum fit *Univerſalem Luis curam* ponendam in *Spiritus iſtius Acidi & Acris correctione, Ac, cum toto genere ſit p.n. in Ejuſdem expulſione:* Spiritus Acidi *Acrioris correctio ac emendatio* abſolvetur omnibus Acrimoniam Acidam temperantibus, tam ſimplicioribus quam magis compoſitis: Inter ſimpliciora numero 1. *Spirituoſa volatilia*, Spiritum vini, frumenti, ac quemvis alium, poſt debitam miſtorum fermentationem diſtillatione prolectum: 2. *Oleoſa & pingua omnia*, vti ſunt olea ex fructibus, ſeminibus expreſſa, Pinguedines animalium variorum: 3. *Salia lixiva fixa*, ex combuſtarum rerum plantarum maxime cineribus: Quibus ſi quis 4. adjungere velit *Aquea*, per me licebit, quamvis non tam temperent quam diluant Spiritum Acidum, quo nomine etiam conducunt prædictis tribus conjuncta, notabiliter Acidi vim frangentia, Inter magis *Compoſita* numerantur 1. *Salia volatilia* ex ſale *lixivo fixo*, & Spiritu volatili vel arte vel natura junctis orta, qualia ſunt ſal volatile c. c. vinæ, cujus ſpecies exiſtit ſpiritus ſalis Armoniaci, Sal Tartari volatile &c. 2. Huc referuntur *Olea Aromatica* omnia, ex ſale lixivo ſed volatili, & Oleo genita, e. g. O. ſuccini, c. c. aniſi, cinnam. macis, garyophyll. majoran. roriſm. &c. galbani, myrrhæ, maſtiches &c. 3. Huc ſpectant *Tincturæ* Aromat. ex plantarum præſertim partibus aromaticis per vini ſpir. extractæ, ſive id fiat ſola infuſione, aut decoctione, ſive accedat diſtillatio. 4. Huc pertinent *Apozemata aromatica*, ex plantarum partibus aromaticis, cum aqua, cereviſia, vino, decoctis parata, qualibus frequenter vtimur in Luis curatione. 5. Ad compoſita medicamenta, ſpiritum acidum temperantia, reducendus quivis *Sapo*, ex ſale lixivo cum aqua ſoluto, & oleo ſive pinguedine decoctione longa paratus, & humores Acidos, vtriuſque componentis nomine mire temperans, imprimis ſi cum aliis liquoribus apte jungatur, Lacte puta & aliis, 6. Huc refer *Emulſiones* ex aqua & ſeminum parte ſolubili & ſatis oleoſa conſtantes, Ex quibus omnibus ad Luis curationem, in frequentiori vſu ſunt Decocta ex binis Radicibus, totidemque Lignis parari ſolita, China, Salſaparilla, Guajaco, Saſſafras, quibus tum ad gratiam, tum ad comitum Affectuum humorumque emendationem plura ſolent addi: Temperant quidem *Humorem Acidum* debilius Radices, potentius Ligna: Quæ ligna præterea Humorem pituitoſum, (cui ſe admiſcet ac inſinuat venenum venereum, Aciditate acriore peccans, ipſumque in corpore auget & viſcidiorem efficit) hactenus efficaciter corrigunt, atque ſic quoque Luis curam promovent; poſtquam Experientia quotidiana conſtat ſegnius & difficilius curari in quibus dominium habet humor Pituitoſus valde viſcidus, humoris melancholici nomine notus: Tamdiu autem perſeverandum in Alterantium, & tam Humorem Acidiorem, Acrioremque contemperantium, quam Pituitoſum & viſcidiorem, quoties ſimul concurrere deprehenditur, Emendantium vſu donec obſerventur ex functionibus prius læſis, & nunc integratis, ad ſtatum bonum & laudabilem redacti: Tunc enim, ſi *Copia* illorum *nimia* in corpore obſervetur, *Educendi* ſunt ac *Evacuandi* per convenientes vias, ac medicamenta convenientia. *Viæ* humoribus, tam pituitoſis quam ſeroſis evacuandis aptæ ſunt tum os, ſive hoc fiat per Vomitoria, vel Salivationem moventia, tum Alvus, per Purgantia deorſum; tum veſica vrinaria, per Diuretica; tum Cutis pori, per Sudorifera: Tutius quidem, ac jucundius & blandius eſt, curam Luis, peccantiumque humorum evacuationem inſtituere per ſudorifera, diuretica & deorſum purgantia; Citius autem, at difficilius, eadem perficitur per ſalivationem moventia, & quandoque vomitoria, quippe quæ ſalivationi ſimul promovendæ ſunt aptiora: Quoniam vero ſemper obtineri non poteſt curatio per ſola ſudorifera, diuretica & purgantia deorſum, idcirco recurrendum eſt nonnunquam, imo ſæpius ad ſalivationem, tum ſolam tum aliis junctam. *Sylvius de le Boë Append. Tract.* 3. §. 377. *& ſequ.*

LXXXI. Corrigendæ Aciditati in Lue peccanti conducere novi, & quidem per experientiam, non tantum radicum, corticum, lignorum, & præſertim aromaticorum decocta, ſed *Salia* quoque *Lixiva*, & præſertim *volatilia*, quæ medicinam facientibus commendo, quæ & valent pituitæ viſcidæ in Lue peccanti correctione. *Idem* §. 201.

LXXXII. Modus autem tam Decoctis aromaticis, quam cæteris Acidum ſpiritum temperantibus, vtendi optimus eſt ſi *ſæpius* in die aſſumantur, & quidem *quantitate minori*, quo lentam, eoque laudabiliorem mutationem ac emendationem introducant in ſanguinem: omnis enim mutatio ſubita, & præſertim magna, perículoſa; quod ſicut per experientiam edoctus docuit Hippocrates, idem obſervant veri ejus imitatores: Quinimo licet, atque vtile eſt, eadem alterantia alimentis admiſcere &c. *Idem* §. 205. *vide* §. 26. *b.*

LVMBORVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

I. NVm in lumborum doloribus *Saphenæ sectio* ex talo interno an externo est celebranda? Dubij solutionem quæremus in celeberrimâ illa venæ cauæ descendentis diuisione, quam *Gal.* proponit *l. de art. & ven. distribut. c.* 1. Nam dividitur cruralis ramus in sex conspicuos surculos, Saphenam, Ischiadem minorem, Musculam, Popliteam, Suralem & Ischiadem majorem; quas omnes ad varios vsus prisci secabant, quæ nostris temporibus in desuetudinem venerunt; Poplitea enim in morbis vesicæ, uteri, & testium aperiebatur, cujus vice secatur saphena in talo interno: qua non apparente, ramus illius ad radicem pollicis secari solet: In talo vero externo, & prope, solet secari ea quæ Ischiadica dicitur: quâ non apparente ramus illius prope digitum minimum tunditur: Si ergo dolor lumbos occupet, tunc ad sectionem ischiadicę accedere oportet, si verum est vacuationes secundum rectitudinem factas citissimam afferre utilitatem, quod vult *Gal. lib. de cur. rat. per v.* 5. *c.* 16. Ergo si Ischiadica per partem externam porrecta majorem rectitudinem & consensum habet cum lumbis, ut Saphena cum vesica, utero & testibus, sic illa in lumborum morbis & ischij affectibus securissimè tundetur, nam in coxendico dolore *Avicenna*, *Rhasi*, *Serapio*, *Mesue &c.* in talo externo secandam venam monent. Videatur quoque *Hippocrat. l. de oss. nat. n.* 12. Objicies *Galen.* 6. *aphor.* 36. dum inquit, *Secare autem interiores, hoc dictum parvam vim habet, ab vnâ enim ambæ nascuntur, in poplite trifariam divisæ, quoniam & vna vena ad hoc pervenit membrum, non sicuti ad manum duæ*: Sequutus *Avicen.* Saphenam & Ischiadicam assimilis esse juvamenti ait: Sed hi authores originem venarum attendunt, non rectitudinem, cujus causa externa cum extimis facile consentiunt; Vicem harum teneat hæmorr. per hirudines apertio. *Zacutus Med. Princ. l.* 2. *dub.* 69.

II. Vt Diascepsis de Lumborum doloribus bene disposita sit, necesse est distinguere partes Lumbos constituentes, & vicinas occasionem præbentes: Lumbos constituunt & sunt subjecta dolorum, cutis cum panniculo carnoso; musculi ossibus quinque vertebratis tam foris quàm intus supertensi, cum osse sacro: Intra vertebrarum cavitates, spinalis medulla cum suis membranis & numerosa nervorum sobole: deinde ligamenta membranosa vertebras inter se nectentia: Partes vicinæ quæ lædere possunt jure viciniæ, vel gravitate sua, vel per depositionem materiæ, sunt, Mesenterium lumbis adnexum, pars inferior Coli intestini: Renes bini lumbis contigui & adhærentes per membranam suam adiposam: Venæ cauæ & Aortæ trunci lumbis instrati, & vasa ab ijs enata, quæ in musculos lumbares & spinam traducuntur: cujusmodi sunt lumbares venæ & arteriæ, quin etiam hæmorrhoidales venæ, quæ secundum longitudinem lumborum descendunt ad podicem: ut & vasa spermatica seminali humore turgentia, quæ in progressu suo ramulos lumbis impertiunt: In mulieribus uterus cum suis ligamentis & testiculis Lumbis nocere potest, sed magis in muliere gravidâ, ob pondus uteri & fœtus, Venæ & arteriæ iliacorum ramorum, quæ per os sacrum disseminantur, vexare possunt Lumbos: Remotæ partes quæ Lumbis nocent, sunt Jecur per venam Portam & mesenterium: Caput dum se exonerat in spinalem medullam, ex *Hippocratis lib. de Glandul.* hic humor per cavitatem medullæ spinalis descendit usque ad Lumbos, nec ultra potest facile pervadere ob ejus divisionem in myriades filamentorum: Sunt notandæ causæ dolorum communes, quæ reperiuntur frequenter in doloribus lumborum, ut rheumatismi humorum interni per venas, aut intercutem humorem è capite delabentem, inter musculos & panniculum carnosum: Sæpius propagines venæ cavæ & aortæ portionem æstuantis & exuperantis sanguinis ex canalibus majoribus deferunt in Lumbos, quos afficiunt, vel in musculosis partibus, vel in membranosis, vel in spinali medulla, unde paralysis post colicam, vel arthritis quæ in colicam degenerat, & vicissim colicus in ischiadicum transmutatur: Præterea abscessus externi renum, & affectus coli intestini distenti vel exulcerati lumbis communicantur: Intus & foris in lumbis formari possunt tumores, abscessus & ulcera: quin etiam Lumbi distorquentur à fluxione vel tuberculo: A Spasmate divulsionem fibrarum patiuntur: Sæpe dolores excitant externæ causæ, ut lapsus in dorsum, percussio à corpore graui contundente. Si inchoantibus morbis dolor lumborum adsit, cum gravitate & febre, sanguinem intra majora vasa, quæ per dorsum & lumbos feruntur, fervidum vel copiosum contineri certum est, qui magis accensus, nisi maturè provideatur, potest rapi in cerebrum vel in pulmones, quod fit liberali venæ sectione, potissimum è pedibus celebratâ, ad impediendam ejus anadromen: Præterea suspectos habere oportet dolores lumborum in febribus perseverantes, etsi sanguis multoties fuerit eductus, quia in alvina regione profundissimè delitescunt humores, qui impetum aliquem facere possunt nisi diligenter fuerint expurgati. In Lumborum doloribus *Hippocrat.* secabat venas poplitis vel pedis internas: confirmat in Coacis, *Dolorifica in lumbis mala, sanguiflua, Et quæ ex lumborum dolore cientur hæmorrhagiæ, largæ sunt & copiosæ.* Purgationem insinuat *aph.* 20. 4. necessariam quò sentina alvinæ regionis saburratæ eluatur: Quamvis scripserit *Hippocrat. Lumborum querulos profusiorem habere alvum*, necessitatem purgationis non adimit. Hæmorrhoidum fluxus ut renibus, sic quoque Lumborum doloribus prodest, ideóque provocandus: Lumborum dolor pervicax absque calore & inflammatoriâ dispositione, nisi fomentis discutiatur post purgationem & sanguinis missionem sæpius repetitam, cucurbitulis cruentis, vesicantibus admotis humor exhauriendus: vel aperta cute caustico in utroque latere spinæ appresso; quin etiam balneo aquæ tepentis, herbis medicato, vel aquarum thermalium insessu, cum duccia supra partem affectam: Sunt enim dolores Lumborum vehementiores & contumaciores, si intra musculos contineatur materia serosa vsque ad vertebras: atque deteriores & curatu difficiliores si ad spinalem medullam perveniat. Cæterum quæ symptomata creduntur orta à partibus lumbaribus, non ab illis quæ lumbos constituunt emanant, sed à partibus vicinis, quæ lumbis instratæ dolorem excitant, & suos humores transferunt in alias partes, lento gradu vel celeri, per venas & arterias, quales sunt cava & aorta, venę hæmorrhoidales, venæ mesaraïcæ, Ex *Galeno. Riolanus Enchirid. anatom. lib.* 2. *cap. vltim.* Vide *Zacutum Medic. Princip. lib.* 2. *qu.* 59. De Lumborum inflexibilitate, ob vasorum summam repletionem, quam Tetanum vocat *Hippocrat.* videatur *liber de Vict. acutor.* & *Vallesij comment. pag.* 52.

III. Uxorem N. sæpe male habuit serosa lumborum distensio, orta ex tenui destillatione à capite, per dorsi longitudinem, versus Lienis regionem confertim descendente, quo loci biduum triduumve plerumque subsistens, inveniebat tandem viam exonerandi se à renibus per tenuem crudamque vrinam affatim emictam: Quam lumborum distensionem, à Medicis hactenus præteritam, etiam in aliis memini me vidisse, quibus vel per ℥j. radic. Gialap; vel per xv. gr. diagrydij ac cremoris Tartari, dolorificam hanc distensionem brevi vidimus sublatam: adapertis proculdubio capillaribus osculis venæ sine pari, quæ vti pus ex thorace, & juxta aphor. 54. 7. pituitam expurgatum it ex cavo illo loco qui inter diaphragma ac ventriculum reperitur, sic etiam serosos hosce humores à lumbis per vesicam expellit &c. *Nic. Tulpius l. 4. Observat.* 28.

IV. Venit ad me mulier quædam vrinans vrinam nigram, & conquerebatur de dolore lumborum, Et cum incipiebat vrinare talem vrinam, cessabat dolor; & post incidit in febrem nocturnam cum rigore, & erat complexionis melancholicæ, & curavi ipsam cum rebus provocantibus vrinam, & liberata est. *Rhases lib. de mirab. curis.*

V. De ingenti Lumborũ dolore quidam querebatur, cui cum venarum inferiorum & superiorum apertio esset inutilis, aliaque præsidia, solum hirudinibus super lumbares musculos appositis, & nimia sequuta sanguinis copia levatus est. *Zacutus Prax. Adm. lib.* 2. *Observat.* 65.

VI. Est Rheumatismi species (vide *lib. 6. tit. de Febre Rheumatismi comite,*) licet non hujus esse prosapiæ vulgo credatur, quæ *Lumbago Rheumatica* aptissime dicetur: Immanis dolor scil. idemque fixus circa Lumborum regionem, ipsumque aliquando ad os Sacrum se demittens, paroxysmum nephriticum mentitur, nisi quod æger non vomituriat: Nam præter dolorem atrocissimum & vix ferendum circa ipsos renes, aliquando & vreteres per omnem eorum ductum ad vsque vesicam, eodem, licet minori, tentantur; Qui & mihi olim imposuit, tanquam à materia aliqua sabulosa in iis partibus hærente penderet, cum revera materiæ Rheumatismi peccanti & inflammatæ ortum suum debeat, quæ quidem partes illas jam solas urit, intacto reliquo corpore: Immanis hic dolor, nisi abigatur eodem modo quo prior species, pariter etiam perdurat, pari sævitia excrucians, adeo ut miser nequeat procumbere, sed vel è lecto exiliat, vel super eodem erectus sedeat, corpore interim perpetua agitatione, nunc versus anteriora, nunc posteriora inclinato reductóque. Cum utraque hæc morbi species ab inflammatione videatur exoriti, quod tum jam dicta arguunt phænomena, tum præsertim sanguinis venæ sectione educti color &c. Vide locum supra citat. *Sydenham Observ. circa morbos Acutos pag.* 407.

LUMBRICI.

(Vide *Lib.* 10. *titulo de Infantium Affectibus.*)

SYLLOGE.

Anthelminthica agunt vel interimendo. 1.
Vel suffocando. 2.
Vel liquando & destruen do. 3.
Vel purgando. 4.
Aqua in qua agitatus Mercurius an eos exturbet. 3.
Cinnabarina necant vermes. 3.
Dulcia an necent. 5.
Lumbrici terrestres, & è corpore expulsi an necent. 6.
Medicamenta è plurimis mista, optima. 7.
Maritanda dulcibus. 8. 23.
Propinanda jejuno ventriculo. 9.
Mercurialia stimulo egent, quæ infantibus tuto non præscribuntur. 10.
Aliquando mutanda. 11.
Vbi applicanda externa. 12.
Anthelminthica non sunt vniversalia præsidia. 13.
Simul & semel necandi & excludendi. 14.
Per dulcia ad inferiora alliciendi. 15.
Potentissima interdum requiruntur medic. 16.
Rheum aliquando noxium. 17.
Semen contra sæpe nocet. 18.
Aliter medendum præsente quam absente febre. 19.
Ad latos necandos inutilia purgantia. 20.
Clysteres an conveniant. 21.
Amaris aut dulcibus quando vtendum. 22.
Vermes facile in corpore dissolvuntur. 24.
Ori ventriculi adhærentes quomodo exturbandi. 25.
Aqua Mercurio imbuta an necet. 3.
Spiritus acidi non vbique conveniunt. 22. a.

I. Officium faciunt Anthelminthica potissimum vel 1. *Interimendo, putredini resistentia*, Sive enim statuamus per generationem æquivocam mediante putredine gigni eosdem, sive ex animato charactere & seminio, seu ovo, attamen in & cum putredine eosdem foveri certum est: hinc talia ipsa sunt tum 1. amaricantia & balsamica, vt enim hæc apprime corpus à putrilagine defendunt, ita quoque hic omnino primas tenent, & omnia amara sunt anthelminthica; vt inter composita elixir propriet. pilulæ Rufi &c. Tum 2. *acida*, ut acetum, inprimis spiritus acidi, vitrioli &c. non tantum quia itidem putredinem disjiciunt, sed & quód motum & calidum quasi eorundem eminenter pessundent ac destruant, pro interno potissimum usu conveniunt: sic vel sola tinctura violar. vitriolata egregie se gessit in puero vermibus fere ad mortem excruciato: Sic etiam nitrosa omnia vermes necant, tum ob amaritiem, tum quid putredini resistant, tum ob Sal acidum in iisdem emicans: hinc pulvere pyrio indusia inficiunt contra pediculos milites. Tum 3. *acria, & sale volatili vel sibi relicto, vel oleo prægnantia*, unde allium ad vermem cordis vulgo dictum celeberrimum est: camphora, quam quicunque secum gestat nunquam pediculis corripitur: item spir. c. c. ejusque sal volatile potentissime vermes necat: Neque hæc solum irritando vermes necant, sed & interficiunt, ob summam penetrantiam qua vitæ ipsorum & putredini adversantur. Tum 4. *terrea, alkalina & lixiva salia alia*, vt corallina, cujus pulverem empirici lumbricis terrestribus inspergunt, eosque sic necant; c. c. vstum, sal absinthii, card. ben. licet non adeo potenter id præstent, attamen non minus ad hanc quoque classem spectantia. 5. *Aquea* vero magis vehiculum præbent reliquis, nisi eminentiori charactere Mercuriali signata sint: Hæc omnia animatum seminium pessundant, annihilant, eidemque quam maxime resistunt. *G. W. Wedelius de s. m. facult. p.* 178.

II. Vel 2. *suffocando*, transpirationem, in qua vita vermium & insectorum consistit, impedientia, qualia sunt oleosa & pinguia omnia, quæ poros obstruunt & ventilationem inhibent, adeoque quasi suffocant, vti sunt oleum oliv. amygd. dulc. & amar.

Licet vero hæc sola debiliora fere sint, neque iis solis æque ad interimendos vermes tuto fidere possumus, attamen egregium quoque habent vsum, vt reliqua eo magis possint operari: hinc & exterius in plattulis enecandis oleum olivarum affrictum prodest: Hinc in clysteribus ad vermes illiciendos pinguia proprie dicta (nam iuribus & decoctis pinguibus delectantur) & olea non debent recipi, aversantur enim eadem vermes, & inde potius repelluntur: Ast si olea sint penetrantia, aërea, quam maxime vermibus sunt infesta, ut inprimis oleum tanaceti, spicæ, succini. *Idem.*

III. Vel *liquando & destruendo*, quæ substantiam eorundem mucosam & glutinosam resolvunt, annihilant & corrumpunt, simulque acrimonia sua quasi veneni loco iisdem sunt, qualia sunt imprimis *Mercurialia*: Nihil sub sole vermibus, & cuivis animato seminio tam inimicum est quam hæc ipsa, absumunt enim ipsorum nutrimentum, & quasi in ideali saltem antidoto eosdem necant, vt in decocto Mercurii vivi patet, Non solum enim in substantia ipsis adversatur, licet crudus plane non tam facile expellat, quia facile dilabitur: unde cum sacchari duplo potest teri, & per minima in mortario vitreo agitari: Item *Mercur. dulcis* apprime contra eosdem exhibetur, verum etiam, quod experimentum est *Helmontianum*, aqua sive simplex, sive specifica, cum Mercurio cocta, ceu Mercuriali sidere tacta, licet coctione hac de Mercurii substantia nihil decedat, contra lumbricos admodum sit valida. Notandum vero quod agitationem Mercurij vivi cum aqua vel cerevisia factam damnet *Glauberus* p. 2. *Furni* phil. p. 79. & inprimis quod non corporaliter, sed virtualiter saltem irradiata dicatur, innuens particulas subtiles Mercurialis agitatione hac cum sulphure confundi, & per subsidentiam hinc demonstrari posse; Addit etiam nunquam se vidisse bonam operationem, sive ab hoc infuso, sive Mercurio dulci: verum ipsa hæc virtus negari nequit, licet negari non possit promtiorem esse Mercurium necandis quam expellendis vermibus, Sic etiam *Cinnabarina* necant vermes, unde, licet minus concinne, nonnulli eo progrediuntur ut cinnabarin antimonii, si qua virtus antepileptica in ea sit, nonnisi in sympathica epilepsia, à vermibus oriunda prodesse affirment. *Idem.*

IV. Vel *purgando exturbantia*, unde certum quoque est omnia purgantia proprie dicta esse anthelmintica; inprimis vulgo dicta chologoga: Hæc cum duplici modo agant, non solum ut amara, acria & resinosa, quæ omnia vermibus inimica, sed & ut evacuantia, & ad exitum irritantia, ad vermes è corpore fugandos omnium sunt optima & nobilissima, inprimis aloë, colocynthis, seu troch. alhandal, rhabarb. spec. diaturbith cum [illegible], quas probatissimas esse *Heer Observat.* 26. recte scribit, unde si qua exempla vermium grandiorum eductorum præstant, omnia, vel pleraque saltim illa purgantibus fuere præstita. *Idem.*

V. His ordinariis duo adhuc alia anthelminthica, quibus tuto fidi non potest, nec debet, addenda, ab authoribus tamen sat gravibus commendata, 1. *Dulcia*, quæ licet nauseabundo alimento vermes quasi ex repletione per accidens necare possint, attamen hoc ipso regerminationem ipsorum non impediunt; Sic quidam passulas infantibus verminosis concedunt, & *Sennertus* decoctum sebesten expertissimum medicamentum dicit, singulis diebus infantibus ante cibum propinandum: Sic mel & alia dulcia non nocere, sed prodesse verminantibus asserunt, quidam quod facile bilescant, & adeo vermibus potius adversa fiant: Verum non in omnibus æque bilescere dulcia constat, adeoque ad vermes abigendos non prosunt, nisi decipiendo, vt ipsis his inescati pro melle fel & venenum hauriant. *Idem.*

VI. Vtut à varijs traditum sit *lumbricos terrestres* torrefactos & exhibitos vermes microcosmicos proprietate quadam expellere, quod à contraria ipsis mucilaginositate, resoluta transpiratione consequenter prohibita, vel Sale volatili deduci posset, attamen, ut taceamus hujus rei experimenta nondum sufficientia facta desiderari posse, lumbricos ipsos è corpore expulsos denuo propinatos alios sui generis expellere, non solum incertum est, quin potius inde contrarium producatur, cum vermium semina hoc modo propagari, & lumbricos produci potius experientia plurimorum authorum certum sit; non obstante quod sumpto tali pulvere plures dejiciantur, unde ab agyrtis id pro potissimo remedio solet venditari. *Idem.*

VII. Vbi vis includenda medij ordinis, seu è reliquis mixta: sic Italis euporiston ad vermes est non contemnendum, si lixivium cum oleo olivarum commisceatur, idque magno cum successu propinatur. *Idem.*

VIII. Maritanda sunt dulcibus, sic clystere ex lacte mire alliciuntur versus inferiora, sic & cum lacte commode exhibentur calido, ut hoc vehiculo hauriant venenum: sic melle pani illito excipitur semen sanctum, ut hoc modo inescentur: Sic vitrioli spir. Philosophicus cum saccharo miscetur eodem fine. *Idem.*

IX. Propinanda sunt jejuno ventriculo, neque statim desuper aliud comedendum, alio enim suppetente alimento ingratius quod est & adversum ab ipsis negligitur. Hoc vero maxime valet in lumbricis teretibus, illi enim promptissime necantur, in tænia vero non minus quoque id locum habet. *Idem.*

X. Mercurialia stimulo egent, infantibus vero non æque tuto propinantur: hinc *Glauberus* l. c. Mercurius dulcis, *inquit*, infantibus datus à x. ad xxx. grana contra vermes, plerumque (nisi robustiores sint) debilitatem membrorum causatur, Omnia quippe in hac ætate fluxilia & laxa sunt, inprimis ossa & nervi, hisce vero Mercurius inimicus est, adeoque ex facili lædit. *Idem.*

XI. Aliquando mutanda sunt ne adsuescant hisce vermes, in graviori præcipue casu, ubi copiosior verminosa proles infixa intestinis hæret; & quando dato uno minus ex voto res succedit, neque vermes secedunt. *Idem.*

XII. Externa umbilico applicanda, minus ventriculo, nisi ad hunc approximent; Non solum quod umbilicus perspirabilis magis, sed & quia centrum abdominis, adeóque ubi hæreant in intestinorum volumine, ad eos facilius potest ferri virtus, licet externis hisce nonnisi in subsidium utendum. *Idem.*

XIII. Anthelminthica non sunt universalia præsidia: Nota est hypothesis *Dangii* & *Haupmanni* de verminosa putredine, omnium quasi morborum, dolorum, affectuum, & tantum non mortis ipsius causa, de quo extat *Haupmanni Pathologia animata*: Verum uti non negatur vermes militare in classe causarum morbificarum, ita ad omnes morbos hanc extendere causam inconveniens est. *Idem.*

XIV. Non placet illud *Galeni* & aliorum consilium ut vermes teretes primum interficiantur, postea educantur: Nam quæ interficiunt, aut amara sunt, aut acria, aut acida & austera: Amara & acria suo calore lædunt, & vermes jam necatos in putredinem agunt, qui etiam sua sponte putrescunt: austera & acida pariter adstringunt: in vermibus autem adstrictione non est opus, si alvus vltra modum non fluxerit: Sed concedamus amara & acria vermes interficere & non officere, nonne melius est, si id fieri possit, quamprimum vermem educere quàm illum necare, & postea medicamentum exhibere quod illum educat? Dicunt isti, ubi mortuus est facilius educitur? Hoc plerumque falsum est, nam evacuatio per tria medicamentorum genera fieri solet, aut per quædam dulcia & lenientia, aut per agentia à tota substantia, vel per purgantia valida: Lenientia dulcia mortuos vermes non educunt: dulcia ideo educunt quia alliciuntur, & simul cum escâ illâ dulci, quæ alvum solvit, educuntur: Quæ agunt à tota substantia indiscriminatim & vivos & mortuos ducunt: validiora autem purgantia sunt amara, ita vt vno & eodem tempore & interficere & subducere possint, frustra ergo præmittuntur necantia purgantibus. *Saxonia Prælect. Pract. P. 2. c. 32.*

XV. Vermibus naturaliter insitum est vt amara fugiant & dulcia persequantur: hanc ob causam cautio est adhibenda ne per exhibita amara lumbricos ad partes nobiliores & principes depellamus: Non igitur inconveniens erit primò statim clysterem ex lacte, melle & saccharo, sine oleis & amaris medicamentis infundere, vt vermes eò magis inferiora petant, & consequenter citiùs expelli queant: Et cum dulcedine illecti facilius id quod necem inferre potest devorent, ideo quæ amaritie vermes necare possunt cum lacte saccharato per os exhibere conveniet. *Paræus Chirurgiæ l. 19. c. 5.*

XVI. Errant qui pro necandis lumbricis vtuntur levissimis quibusdam remediis quæ diminutam habent vim necandi, quia vermes sua expultrice levia amara & alia leviora expellunt: Hoc enim observamus dum pueri tentantur lumbricis & diarrhœa biliosissima: bilis enim sua natura amara eos non occidit, quare nisi ad valida præsidia confugiamus, vt ad aloën non lotam, vel ad Mercurij scrupulum, cum aloës & terebinthinæ pauxillo, ad pilulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit. *Sanctorius meth. Vit. Err. l. 5. c. 11. & l. 13. c. 2.* Reliquis omnibus remediis fortè præstaret Mercurius crudus si per os exhibere auderemus, quod tamen magnorum virorum suffragia fieri posse testantur: *Matthiolus Ep. 4. Fallopius, de morbo Gall. c. 76. Platerus, de cura lumbric. Hildanus Cent. 2. Obs. 71. Zapata l. de Secret. c. 5. Baricellus in hort. gen.* Qui crudi vsum formidant præparato vti possunt, nempe Mercurio dulci, non ter sed sexies sublimato: vlteriori enim præparatione malignitas magis retunditur, admixtis aliquot granis diacrydii vt citiùs è corpore elimінetur, simulque lumbricos & materiam eorum pellat. ℞. *Mercur. dulc. gran. xij. dacryd. gran.* vj. Pulvis dandus cum pomo asso saccharo asperso, vel panatella, puero 8. aut 10. annorum. *Riverius Pr. l. 10. cap. 9.* Præstantissimus est Mercurius vivus, vel per se crudus à ℈j. ad drachmas aliquot devoratus, vel cum succo limon. prius mortificatus, sed dozis sit minor, quia mortificatus in corpore diutius manet. *Hartmannus.*

XVII. Pro vacuandâ materiâ è qua vermes generantur, scilicet pituitâ, probantur *species hieræ*, si resideat tantùm in primis ductibus: Si in toto agaricum, non rhabarbarum (quod plerique vsurpant) licet enim amarore prosit ad necandos vermes, nocet tamen vt allicit, non pituitam, sed bilem, inde enim relinquitur pituita, quâ dominante sopores, epilepsiæ, apoplexiæ & mortes succedunt: Valet ergo agaricus, quia ejus vi educitur pituita, & amarore vermes necantur. *Capivaccius l. 3. c. 14.*

XVIII. Mulierculæ vulgo pueris exhibent *Semen contra saccharo* incrustatum, vel nudum semen cum melle permistum: Id remedium præstantissimum est, lumbrici enim dulcium avidi mel devorant, & cum melle semen quo necantur: Quia verò illud valde calidum est, temperari potest si in aceto infundatur per duas horas, post verò cum melle cocto misceatur ad formam opiatæ, quam *Amatus* prædicat tanquam primum adversus lumbricos remedium. *Riverius ibidem.*

XIX. Quando Vermes rejiciuntur in morbis acutis, vt in febribus ardentissimis, & alijs morbis senum & puerorum, non statim debemus ad illos totam nostram intentionem convertere, vt mulierculæ faciunt, & Medici mulieribus inservientes; quod facit vt ægri intereant neglecto morbo; aut cum magis ad vermes curationem convertunt quàm ad morbum, vt si febris continua, aut alius morbus biliosus, aut fluxus ventris aliquem occuparit, aut in morbis acutis in principio vermes rejecerit, semen contra dare solent, quod febrem magis accendit; vel corallum, & alia quæ adstringunt ad vermes occidendos opportuna solent administrare, quæ omnia affectibus præcipuis adversantur, vt multum amara febri & fluxui ventris, adstringentia & siccantia febribus: Quare oportet Medicum diligenter distinguere num febris à vermibus pendeat, vel vtrum vermes rejiciantur ob aliam causam, qui semper continentur in ventre: Quod si cognoverimus febrem aliunde fieri, quia quartana, vel tertiana, vel vera quotidiana est, nullumque quod vrgeat symptoma ostendit, negligendi sunt, vel ea tantum medicamenta præscribenda quæ affectui præcipuo & vermibus conveniunt. *Rondeletius cap. de vermibus.*

XX. Etsi in teretibus *purgantia* cum *interficientibus* commodè admisceantur, præstat tamen in latis nulla ijs purgantia primum admiscere, cum purgantia non sinant medicamenta vermes interficientia diu in intestinis hærere, sed ea citò per alvum secum educant: Si verò prius exhibeantur medicamenta quæ ipsum debilitant, totus rotundus factus ad pilæ figuram exit, & homo sanus evadit, vt author lib. 4. de morbis scribit. *Sennertus.*

XXI. In teretibus *Clysteres* non conveniunt, nisi sint mortui; nam dum percipiunt vim medicamenti, superiora versus repunt, & varia mala excitant: Qui ijs vtuntur dulcia & pinguia magna copia admiscent, quò alliciantur; At in latis rectiùs conveniunt; non enim ita facile versus superiora moventur, sed intestinis pertinaciter hærent. *Sennertus.*

XXII. Medicæ intentiones sunt Vermes necare, eos expellere, novum eorum proventum inhibere, & symptomatibus occurrere: Verum omnium 1. statim ventriculum & intestina ab excrementis, quinimo

quinimo & vermium pabulo expedire convenit leniente aliquo medicamento, vomitum enim provocare non licet, ne vermes ab intestinis ad ventriculum proliciantur, vbi graviora mala possent inducere: Scio quidem communem esse sententiam ad amara confugiendum esse, verum ab ea dissentio, dulcia his longe præferens, vt vermes ab intestinorum morsu revocentur, & ad exitum per sedem disponantur: quare mannam ad ℥ iv. in jure cinnammomo alterato dissolutam statim exhiberem, epota tribus post horis mulsa diluta, ex aqua hordei parata, vt vermes ad inferiora alliciantur & intestina abluantur, horis vespertinis clystere injecto ex lacte, butyro & saccharo; Ad enecantia postmodum erit deveniendum, inter quæ oleum amygdal. amar. nucleor. Persic. vinum infusionis scordij, spiritum salis, oleum sulphur. spirit. chalcanthi, vermium venenum, aquam destillatam ex allio vel cæpis, maxime probo: Symptomatibus occurro, & præsertim morsibus, aliquando enim ore ventriculi commorso mortem inferunt, quo casu blandioribus agendum, & ab amaris, acidis, aliisque molestis abstinendum, quorum loco lac copiosum ad libram & amplius cum saccharo exhibendum, prolectati enim à morsibus desistunt, & ad lac se convertunt, vt pote dulce ac sibi amicum. *Fortis Cent. 2. Cons. 96.*

XXII. *a.* Ad necandos Lumbricos vsurpantur vulgo spiritus Acidi vitrioli, sulphuris, & similes, quos agnosco & pituitam incidendi & Lumbricos necandi vi pollere, si guttæ ipsorum aliquot potui ordinario admisceantur, & ipsorum vsus aliquandiu continuetur, Verum in omnibus non æque conducunt, cum Acidum simul in corpore augeant & appetitum; qui plerumque nimius est in pueris: quapropter nisi vrgeat simul sitis, malim usurpari Salia volatilia & sub amaricantes plantas. *Sylvius de le Boë Append. Tract. 1. cap. 10.*

XXIII. Medicamenta contra vermes semper cum dulcibus exhiberi debent, vt alliciantur & fallantur, cum amara valde refugiant, Vel dulcia aliquot diebus ante, vel præcedente vespera exhibenda sunt: Cavendum tamen ne per dulcia supra exhibita eos qui in inferioribus intestinis sunt sursum ad nobiliores partes invitemus, vbi majus creant periculum: Supra igitur amara, inferius dulcia ad provocandum potius apponere consultum videtur, Et si fuerint infimis locis amarissima, vt eo vis ipsorum penetret: Si vero in recto subsistant, amaris illico suffocari possunt. *Fr. Hofmannus p.m.m.326.* Monent etiam Practici in cibis & potibus frequenter oleum immiscendum esse, cum in eo pereant & suffocentur. *Petræus Nosologiæ T. 2. p. 143.*

XXIV. Monitum *Laz. Riverij Obs. comm. p. m.* 308. observandum, Pueri, *inquit*, vermibus sæpe laborant, etiamsi nulli rejiciantur, nam in humores putridos facile convertuntur; Sicuti enim vermes phiala conclusi, & fimo calente obruti brevi convertuntur in pastam, sic in corpore nostro, cujus calori fimi calor respondet, idem fieri potest, vermibus enecatis ab amaris medicamentis.

XXV. Si forte fortuna vermes ori ventriculi morsu pertinaci adhæreant, tunc minime sunt irritandi, sed potius à morsu revocandi atque alliciendi; hinc *Aëtius* vtebatur oleo, quod tamen nos non adeo tutum putamus, cum ab *Arist.* proditum habeamus quod olei tactus infecta omnia interficiat, Ideo *Avic.* carnes, & carnium contusum offerebat; mox carnibus enecantia commiscebat, ut vermes deciperet: Nos autem Lac omnium præstantissimum judicamus, vel cum saccharo ipso, & quidem copiosum, vt ventriculum distendere, & diutius in eodem manere possit, simulque vermes prolectare valeat, sicque ad lac conversi ventriculum mordere desistant, quod etiam clysteribus erit injiciendum. *Fortis de Febr. p. m. 33.*

LUXATIO.

SYLLOGE.

I. NOn sine causa *Celsus* l. 8. c. 11. monet in *dislocationibus* quicquid suo motum est loco ante inflammationem esse reponendum: Quod si ab initio Chirurgus vocatus non fuerit, ita vt membrum affectum jam intumuerit & inflammatione torqueatur, victus tenuis præscribendus, corpusque à pravis humoribus repurgandum: vena item, si necesse, tundenda, loco verò affecto repellentia applicanda, donec sævitia inflammationis aliquomodo sit sedata, tum operatio tentanda, sed blandè ut fiant omnia prospiciendum, Qui secus faciunt, non leviora solum symptomata, imò & mortem nonnunquam inferunt. Puella sepe in terram prosiliens pedes sibi aliquantum contorsit, exorto dolore inflammationéve Empiricus adhibitus, qui pedes adeo extendit, & hinc inde contorsit, vt aucto dolore & inflammatione sequuti sint abscessus, & circumcirca articulos pedum, & quidem diversis in locis, vlcera sinuosa, ex quibus serosus humor effluebat: dolor in ipsis articulis adeo magnus ac pungens erat, vt pedes vix movere, nedum incedere posset. *Fabritius Hildanus Cent. 2. Observat. 90. ubi multa alia exempla.*

II. Antequam Chirurgus repositionem Luxatæ alicujus partis intentet, probe prius perspiciat necesse est num ligamentum ruptum sit: nam si hoc ex eo quod pars moveri non possit intelliget, consultius vt manum de operatione retrahat quam temere curationem in artis ignominiam instituat. *Walæus meth. Med. pag. 141. Frider. Hofmannus m. l. 2. cap. 2.*

III. *Luxationem spinæ* introrsum factam resti-

tui non posse omnium est opinio: Chirurgus tamen ingeniosus & expertus ægrum non derelinquet absque præsidio: Reductionem tentat in adultis *Hildanus*, primo quidem Extensione, & spinæ nunc in dextrum, nunc in sinistrum latus concussione, & ventris in altum elevatione per instrumenta ab *Oribasio lib. de Machinam. c.* 35. & *Paræo* descripta: Deinde dorsi incisione usque ad vertebram luxatam, & vertebræ (quæ post incisionem tenaculis aptis in appendice apprehendenda est) in altum elevatione. *Videatur Cent.* 5. *Observat.* 69.

IV. Si quando *femur loco moveri* contingat, non potest id nisi integrè fieri: cum enim caput illius rotundum sit, in labris sinus, sive acetabuli, consistere non potest, ut ita παράρθρωμα tantum, seu distorsio fieret, quæ vulgo semiluxatio vocatur: sed necesse est illud vel intra sinum recedere, vel extra cadere, ut & corpus aliud quodcunque, globosæ figuræ, in labris vasis alicujus constitutum ibidem firmari nequit, sed necessario aut intra prolabitur, aut extra: Sic autem perfectè luxatum femur, licet non reponatur, ægroti tamen progressu temporis ita convalescunt, ut sine scipionis ope incedere possint; quod B. *Iordanus*, Chirurgus *Patavinus*, in viro quodam expertus est, cui femur luxatum reponi non poterat ob tibiæ fracturam, cujus tum potior ratio habenda erat. *Velschius Observat.* 80.

V. Admonet sapienter *Fabr. Hildanus in Cent. fol.* 167. incautiores Chirurgos, ut in contusionibus articulorum, (*Foulures de nerfs*) ubi non manifesta luxatio apparet, non temere membrum hinc inde torqueant, & non dislocatum conentur reponere: Nam tales ineptas operationes sequuntur facile magnæ inflammationes, dolores, ulcera, ossium caries & mors. *Hoëferus Hercul. Med. l.* 4. *c.* 2.

VI. Fasciæ, ut præter constrictionem etiam inflammationem arceant, ex mistura vini austeri & ol. rosar. madefiant, quoniam siccæ multo tempore inter se non cohærent: Alij moderatè oblinunt, felici successu, Cerato *Hippocrat.* humido, quod describit *Galen. l.* 6. *de Comp. Med. per gen. c.* 4. Vitanda autem sunt hic illa medicamenta quæ fiunt ex pulveribus adstringentibus & albumine ovi, quoniam articulum vel nimis refrigerant & exsiccant, ut flexura impediatur, vel humoribus influxis exitum excludunt. *Scultetus Tab.* 56.

VII. *Hildanus Cent.* 5. *Observ.* 86. monstrat modum restituendi humerum sub alam luxatum, quem recentiores Chirurgi summopere commendant: Ostendit ibi varios suæ Remoræ, quam invenit, cingulique & machinæ tractoriæ usus: Collocat ægrum supra spondam, ego autem super scamnum *Hippocrat.* ut tyrones addiscant quomodo *Hildani* Remora adhibenda sit in scamno dicto, Ex quo 1. removetur axis medius & priapiscus. 2. Remora cum suo globulo suavibus linteis involuitur & scamno infigitur. 3. Æger supinus collocatur, & ad remoram ita adaptatur ut ejus globulus alæ cavitatem repleat: 4. Cingulum carpo alligatur, ut unus hamulus ad internam, alter ad externam carpi partem spectet. 5. Hamulis cinguli injicitur laqueus validus, cujus extremitates, circa apicem digiti medii conjunctæ, recipiunt uncum superiorem machinæ tractoriæ. 6. Inferior machinæ tractoriæ uncus annectitur clavo scamni annulato: His omnibus factis Chirurgus utraque manu funem ductorium ad se trahendo, brachium rectissime extendat, donec caput humeri in suam sedem inciderit: Tum machinam paulatim relaxatam removeat, ægrum erigat, cavitatem axillæ pila, quæ ex linteis fit convolutis repleat, articulumque fasciis ita stabiliat ne iterum ex loco suo prolabatur. Mea tamen experientia teste, humeri luxationes ad inferiora factæ, si reponi manibus nequeant, facilius Spatha *Hippocr.* quam Remora *Hildani* restituuntur. *Scultetus Tab.* 47.

VIII. Repositam partem felici successu quidam deligant fasciis, moderate oblinitis cerato *Hipp.* humido, quod *Galenus* describit 6. de compos. κ. γ. c. 4. dicitur Ceratum à cera, & humidum, quia ob oleum est molle: Illius fit pars una, hujus duæ, e. g. ceræ albæ ℥j. ol. rosi ℥ij. vitanda sunt hic illa medicamenta quæ fiunt ex pulveribus adstringentibus & album. ovi, quoniam articulum vel nimis refrigerant & exsiccant, ut flexura impediatur, vel humoribus influxis excludunt exitum. *Idem.*

IX. Articulus recidit tribus de causis 1. cum male reponitur, & ligamenta non bene exsiccantur. 2. cum tumor aliquis ex inflammatione superest. 3. cum humor ad articulum fluit ligamenta laxans: Prima causa majora exsiccantia requirit, 2. emollientia & discutientia, 3. pessima, post provisionem totius, adustionem, qua nihil præstantius: nam hæc absumet, 1. humiditates illas per crustam, quæ cavum facit vlcusculum, quod cicatrice obductum partem relaxatam contrahit: per inustionem enim calefacimus, siccamus, & humores digerimus: sed Nota 1. vrendum locum ad quem cadit os, ut si humerus sub alam cadat, sub axilla fiat vstio. Si caput femoris ad anteriorem partem luxetur, anteriora pluribus in locis vrantur. 2. Ne vrantur partes nervosæ, ligamenta, venæ, arteriæ & glandulæ, quibus ignis inimicus. 3. Vstio fiat ferramentis quæ parvas faciant escharas. 4. Post articulus quiescat per multos dies. *Idem.*

X. Extensionis tempus ab *Hippocr.* proponitur de Articul. §. 64. statim post Luxationem, dum pars adhuc calet: Quod si ob Chirurgi absentiam statim fieri non possit, fiat secunda die vel tertia, nisi cogamur ob inflammationem, quæ prius supervenit, desistere: In quarta vero, ob exacerbationes, nihil tentandum: Observatum enim quod si tentetur Extensio, restitutio feliciter non succedat, sed eam multa sequantur incommoda: Vnde *Fallopius* de Luxat. c. 3. Moneo vos, *inquit*, vt habeatis semper rationem temporis, ad summum non excedentis diem tertium: Et si dies tertia jam esset præterita, expectandus est terminus inflammationis, & tempus vsque quo periculum non sit de inflammatione, estque *Hippocr.* 4. de Artic. 65. monente, dies 7. ad quem vsque æger victu tenui extenuandus est, Ergo si tribus primis diebus fieri non possit Extensio, expectate vsque ad septimam. Tempus in quo potestis restituere, est 1. 2. & 3. vel saltem 7. 8. & 9. in 10. vero 11. & reliquis non est tutum, quia tum generatur callus. *Scultetus Armam. Tab.* 56.

XI. Nobilis supinus prolabens, podicem sub finem ossis Coccygis lapidi acuto tam vehementer affligit, vt inde os hocce luxatum: inde plane immobilis redditus: Mane sequenti, 17. post lapsum horas, invenio ægrum acute febricitantem, crura pedesque immobilem, & non procul à convellendo existentem: imprimis querebatur de dolore intolerabili circa anum: De fractura ossium mihi suspicio, sed sana cuncta invenio, sed circa podicem omnia sugillata: digitóque in anum immisso, extremitas coccygis, quæ intus recesserat, me de luxatione certum faciebat: Illi statim propinata

pinata ℥ß. salis viperarum fixi in aqua chærefol. Rom. postea patientem loco pronum corpore & natibus elevatis, pedibus vero deorsum pendentibus; post, (juxta *Paulum* l. 6. c. 98.) indicem sinistræ manus pinguedine aliqua insalita inunctum podici immitto, eumque sensim sensimque incurvo, denique pollicem exterius admoveo, hoc modo trahendo & premendo tantum præstiti vt ossa creparent, inque situm naturalem redirent, vnde dolorum &c. levamen: Ne os iterum excideret, podicem sæpius vino rubro, in quo fol. quercus, cupulæ gland. flor. rof. rub. balaust. cocta erant calide fovendum suadeo; locus affectus cerato *Vigonis* muniebatur.

Matronæ primiparæ, post partum difficilem, ossiculum hocce adeo retro cesserat vt fęces semper involuntarie prodirent: Post decendium consulor, suadeo vt obstetrix admoto exterius digito an ossiculum hoc repelli posset tentaret; tentat sed sine effectu, neque enim ossis crepaturam exaudire potest: sed hacce regione oleo lumbric. & lilior. alb. sæpius inuncta, & hoc modo mollificata, facile negotium processit, postea locus empl. contra rupturam *Fel. Wurtzii* munitus *A. Herm. Cummenus Misc. cur. anni 72. obs. 35.* Adr. *Spigelius* os coccygis à partu luxatum matronæ sola fascia restituit. *Rhodius Obs. 80. cent. 3.*

XII. Vinum per omne tempus interdixit *Celsus*: Concedit sub sarcoidis calli generationem *Avicenna*, & alii qui successere: Nec de Hippocrate dubito, quod consenserit in austero & nigro, quando tale & in acutis permisit 3. de diæt. Acut. part. 39. Sed quod per omne tempus vinum alienum esse dixerit, equidem manente suspicione inflammationis (ob quam magnum luxatis ex longa fame præsidium definivit) interpretor: Et quod ita statuerit factum inde puto, quod in Hippocr. comm. de Fract. patr. 47. scriptum legerat absolute, *A vino & carne sibi temperent*, Sed eo quo dixi modo non videtur loquutus Hippocr. etenim continuo subdit, *Postea tamen progressu facto reficiendi*: Hic igitur sic compositis, vinum aliquando concedi luxatis non alienum est. *Severinus Chir. trim. pag. 1. cap. 8.*

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER VNDECIMVS.

De Affectibus à litera M. incipientibus.

MACIES.

(vide *Atrophia* lib. 1.)

SYLLOGE.

Salsa *an maciem inducant.* 1.
An Pinguia *impinguent.* 2.
Diuretica *quomodo conducant.* 3.
Potus inter pastus confert emaciatis. 4.
Papaveris vsus, hyoscyami, illis quomodo conducit. 5.

I. DVbitatio est quomodo ex sanguine salso membra tabefieri & emaciari possint, nam *Plutarchus* in Quæst. natur. 1. scribit Plantas nequaquam nutriri rebus salsis, quia hujusmodi alimentum terrestre est, & consequenter accommodum pro alendo esse non potest: *Theophrastus 6. de Causis Plant.* 14. causam quærens propter quam in plantis non inveniatur sapor salsus, sed alii sapores, inquit propterea esse quod hujusmodi sapor ineptissimus est alendo: Ad instantiam de Piscibus, qui nutriantur in mari, inquit non nutriri aqua salsa, neque succis salsis, sed aut dulcibus aut acidis, aut aliis quæ inveniuntur in mari, quare constat ex hac parte optimo jure à me dici sanguinem salsum extenuare, emaciare, eo quod ineptissimus sit restituendis partibus quæ quotidie consumuntur: Ex altera parte est idem *Plutarchus*, eodem libro, qu. 3. vel 4. vbi scribit Pastores ad saginanda pecora vti sale; quare si pecora saginantur sale, non est dicendum à sanguine salso necessario consumi corpora: Imo addit *Apollonium* Medicum, *Herophili* discipulum, consuevisse corpora emaciata reficere & impinguare rebus salitis: *Dicendum* Salem, & res salitas posse aliquomodo conducere ad saginandum & nutriendum, & aliquo ad consumendum & tabefaciendum per se & principaliter, scil. propter causas à *Plutarcho* & *Theophrasto* allatas, quandoquidem res salitæ sunt siccæ, & ideo alimento contrariæ, quare exsiccant corpora, neque in substantiam amissam convertuntur: Per accidens autem posse conducere ad saginandum & nutriendum, scil. appetitum excitando, & quod maximè contingit, devehendo nutrimentum in partes ipsas: Si quidem res salsæ, si aliis alimentis commisceantur, veluti vehicula quædam sunt, atque quidam cunei, qui ducunt alimenta ad partes, & illa in ipsis infigunt. *Mercurialis lib.* 1. *de morbis Pueror. c.*3. Plinius lib.10. c. 73. scribit dari pecori sal vt sitiat, & multum potando pinguefiat.

II. Circa victus rationem alia oritur dubitatio, nam *Hippocr.* lib. de salub. Diæta, tradens rationem macrefaciendi corpora obesa, dicit esse alenda *cibis pinguibus*, & adfert rationem, quia pingues cibi citissime saturant, propter quod saturantur quidem corpora, sed non replentur: Subnectit etiam eo in loco, si crassefacere placet, contraria ratione medendum esse: Contra hanc sententiam est *Rhases*, *Avicennas*, & omnes fere Græci, qui consulunt vt ad corpora pinguefacienda in vsu habeantur cibi pingues: Pro resolutione dicendum, vsum ciborum pinguium, vel posse esse moderatum, vel immoderatum; Et cibos pingues, vel esse parum, vel multum pingues: Vsus ciborum pinguium immoderatus, seu eorum qui sunt admodum pingues, multum abest vt conferant ad pinguefaciendum, quia illud præcise agunt quod ait *Hippocr.* Cæterum cibi parum pingues, atque vsus horum moderatus, confert plane ad corpora pingue facienda, & de his interpretanda sententia Arabum & Græcorum. *Idem ibidem.*

III. Ad perducendum autem cibum ad membrum, conferunt omnia remedia *Diuretica*, quæ & vias omnes maxime recludunt, & sunt veluti vehicula deferentia succos & alimentum ad membrum. *Idem.*

IV. Sic

IV. Sic etiam confert *Potus inter cibos factus*, id est inter cœnam & prandium, vel cœnam & prandium, Et qui indiscriminatim in corporibus emaciatis damnant omnino inter cibos potum, longe falluntur, quia & *Galenus* ipse in tabidis corporibus 7. *Meth.* laudabat vt etiam à cibo biberetur: Et fere hoc perpetuum est vt qui inter cibos potare solent obesi sint. *Idem.*

V. Ad affigendum autem cibum ipsis partibus, conferunt ea potissimum quæ humectant humiditate quadam viscida & tenaci, in corporibus scil. frigidis calida, in calidis & siccis frigida: Et hæc est ratio propter quam *Rhases* & *Avicennas* laudant ad impinguanda corpora papauer, hyoscyamum, & alia multa quæ impensè refrigerant: Hac etiam ratione dicit *Lucretius* capras pinguescere cicutis, quod scil. hæc animalia sint calida & sicca, & ideo frigidis temperetur eorum calor & siccitas, ita vt nutrimentum conficiant: Non enim existimandum est sola cicuta aut capras aut sturnos pinguescere, sed his præstatur via & modus naturæ ad pinguefaciendum. *Idem ibidem.* Ex vulgata sententia, papaver, hyoscyamum &c. frigida esse hæc infert *Mercurialis*, cum ex neotericorum decreto ejusmodi calida sint; Iuvant autem vel somnum conciliando, quo pinguefieri corpora certum est; vel quia tenuiores succos, & difflationi habiliores incrassant, & vt melius partibus affigantur efficiunt.

MAMMARVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

Incrementum nimium *prohibentia caute admovenda.* 1.
In inflammatione *nimis refrigerantia & repellentia vitanda.* 2.
In Erysipelare *eadem cavenda.* 3.
Oedemati *nimis calida non admovenda.* 4.
In Scirrho *topicis caute vtendum.* 5.
Aceto parce vtendum. 11.
De mammarum cancro vide l. 3.
Tumor à lacte *discutientibus & repellentibus curandus.* 12.
Strumosus *non attingendus.* 6.
Apostema *cito aperiendum.* 15.
Vlcera *in lactantibus & puerperis vix sanantur.* 7.
Aliquando nonnisi ferro candenti cedunt. 8.
Lactis abundantia *attenuantibus admotis minuitur.* 13.
Cucurbitulis dorsi admotis. 14.
Menthæ & apii vsu. 10.
Lacte gravatæ sunt deplendæ. 16.
An iis dolentibus lac exsugendum. 18.
Si vna affecta, altera siccanda. 17.
Pulverum calefacientium & siccantium vsus ineptus ad Lactis generationem. 9.
Cum Frictio mammarum instituitur, cavendum ne asperior fiat, metu inflammationis. 19.
Procurandum vt quam minima formentur Apostemata, si impediri nequeat illorum generatio. 12. a.
Allaborandũ vt suppuratio ad superficiẽ feratur. 12. b

I. AD *incrementum Mammarum* nimium prohibendum, cicuta, hyosciamus & similia narcotica, caute & nullomodo iis adhibenda quæ olim liberos suos suo lacte nutrituræ sunt: calorem enim nativum in mammis debilitant, & vim γαλακτοποιητικὴν extinguunt: Adstringentia autem commodius in juvenculis vsurpantur, in mulieribus verò, quibus ob oblactationem nimis increverunt mammæ, exsiccantia & discutientia commodiora sunt, quibus excrementitia humiditas relicta absumitur & discutitur. *Sennertus lib.* 4. *pag.* 3. *f.* 1. *cap.* 1.

II. *Inflammatis mammis* reprimentibus initio vtendum, minimè tamen validis, ne cor nimis infrigidetur, aut ad ipsum humor retrocedat, sed temperatis, quibus etiam admixta sint ea quæ digerendi ac discutiendi vim habeant. *R. A Castro l.* 1. *c.* 16. *de morb. mul.*

III. Si *Erysipelas* occupet, primo morbi insultu curatio instituenda quæ Erysipelati debetur, & nullo modo parti affectæ refrigerantia, adstringentia, repellentia vel pinguia imponenda, sed resolventia: exhibitis statim ab initio sudoriferis, quò subtilior pars sanguinis, quæ φλόγωσιν concepit discutiatur: *Sennertus.*

IV. In *mammarum Oedemate* topica resolventia ac discutientia, simulque partem nonnihil roborantia, vsurpanda; cavendum tamen ne nimis calefacientia & resolventia fortiora adhibeantur: Si quidem Topica calidiora sanguinem ad mammas, partem fungosam, facilè trahunt, qui pituitæ permixtus, diuturnis & periculosis tumoribus materiam præbet: fortia verò Resolventia subtiliores partes discutiunt, & crassiores relinquunt vnde scirrhi, *Sennertus c.* 4.

V. Duo circa Topica ad Scirrhum mammarum legitimum observanda, 1. ne nimio calefacientium & attenuantium vsu partes tenuiores discutiantur, crassæ relinquantur, vnde durities lapidea & incurabilis, 2. ne humectantium & emollientium vsu, præsertim si materia sit mixta, quasi fermentetur; & ex scirrho cancer generetur: Ideo quæ hic adhibentur mollientia, calida sint & ferè in 2. in passivis temperata, vt neque siccent neque humectent, quæ eo ipso à maturantibus differunt, quod hæc humidiora sunt: Et ista cautione magis opus est in scirrho a melancholia orto quàm qui à pituita, qui enim à melancholia est scirrhus facilius in cancrum abit: Itaque tutissimum antiquorum consilium, vt nullum vel siccans vel humectans solum medicamentum vsurpetur, sed vel alternis vicibus humectantia & emollientia cum digerentibus vsurpentur, vel emollientia cum digerentibus misceantur: Si scirrhus nothus sit, metusque sit ne in cancrum abeat, cum dolor quidam adsit qui affluxum humorum concitare valet, emollientibus quædam addenda quæ influxum humorum prohibeant. *Sennertus cap.* 5.

VI. Maturationem tentare in *Strumis mammarum* non semper tutum, cum facile fieri possit vt maturantibus materia corrumpatur, & tumor in Cancrum abeat: Sectionem quoque fœminæ rarò ferant; & præterea tales tumores sine insigni incommodo multos annos durent, neque hoc loco oculis, vt in gutture, pateant, Præstat plerumque tales tumores intactos relinquere, quam valde molestæ & periculosæ curationi fœminas subjicere: Et ipsæ fœminæ plerumque malunt cum aliquo incommodo & leniore molestia vitam trahere, quàm graviores curationis molestias & cruciatus sustinere. *Sennertus cap.* 6.

VII. *Mammarum vlcera* non satis feliciter nec facile curantur si fœmina sit puerpera vel lactans, antequam lac absumatur & motus sanguinis ad mammas sistatur: cùm enim nullum vlcus, nisi sordibus careat & siccetur, curari possit quandiu humorum hic affluxus fit, curatio non rectè procedit. *Sennertus cap.*8. Sciendum quoque mammillam affectam rarò ad sanitatem perduci ni alterius sanæ lac exsiccetur, quoniam æque sanguis ex venis ad vtramque ducitur: Exsiccabitur autem si infans non sugat; si linteamina aqua madefacta superponantur &c. *R. à Castro l.2. c.16.*

VIII. Advertendum mammillam spongiosam & cavernosam esse; propterea humorem in ipsa contentum, neque à natura planè evictum, haud facilè ad vnum locum dirigi: hinc fieri vt plerumque variis in locis aperiatur, & vno curato foramine per alterum materia erumpat, variisque in locis, duobus tribusve, sæpe etiam quinque, ad suppurationem veniat: vt rectè quidam dixerit adversus eas quæ in eam fortunam inciderint, plerosque Medicos se Medicos non invenire, Quo in casu ferro candenti sæpe vti oportet. *R. a. Castro cap. 16. l. 2.*

IX. Non audiendi Practici qui pulv. ex semin. fœnic. & aliis calfacientibus & attenuantibus & resiccantibus componunt, vt corallo &c. Quid enim potest corallum ad generationem sanguinis, cum non concoquatur, nec in sanguinem vertatur ob siccitatem & duritiem: neque propter ejus qualitatem, cum sit frigidus & siccus, potest juvare concoctionem neque sanguinis generationem: fœniculi herba virens multum valet ad sanguinis distributionem, proinde ad lactis generationem. *Rondeletius l.2. c.19.*

X. *Mercurialis*, *Platerus* & alii quidam Practici, *mentham & apium* fomenti & cataplasm. loco ad sanguinem ad mammas trahendum admovent: Iidem iisdem ad lac exsiccandum & absumendum vtuntur: *Dioscorides* de mentha scribit quod mammas, si tendantur, aut lacte turgeant, compescat: de Apio, quod mammarum duritiem ex lacte concretam reprimat; Recentiores quoque Botanici mentham commendant ad duras mammas, ne lac coaguletur: nutrices petroselinum vulgare, seu apium hortense, post ablactatos infantes mammis imponi jubent, ad lac dissipandum ejusque concretionem inhibendam: Ideo causam non video cur *Platerus* scripserit mentham contusam mammis impositam lac allicere: nisi forsan eo fine adhibeatur, cum pituitosus & crassus sanguis venas in mammis obstruit, qui hac ratione attenuatur. *Sennertus cap. 2. sect. 2. l. 4.*

XI. Dum *Scirrhus in mammis* contrahitur cautè aceto est vtendum, faciliter enim hujus partis substantiam aceto demoliemur: quo fit vt initio scirrhosi tumoris hujus partis nulla ratione liceat id adhibere: indurato tamen admodum tumore, mixtione aliorum medicamentorum, in mediocriter robustis corporibus, non erit abs re modico vti: periclitantur enim hujusmodi partes ne ocyssimè in majorem duritiem tumor degeneret. *Mercatus de Indic. med cap. 6.*

XII. Primiparæ cuidam ex nimio lactis affluxu obortus est tumor cum rubore, tensione & dolore molestus: Hunc *Mayernus* intra biduum perfectè sustulit inunctis melle calido mammillis, ter aut quater, quotidie inspergens pulverem suberis: Pari successu in aliis ol. myrtillor. & pulv. hippuridis vtebatur, sed dispari intensione: hæc enim repellunt, illa discutiunt. *Velschius Obs.* 53.

XII. *a* Danda sedulo opera vt non tantum præveniantur in totum, sed quantum licet, minima producantur vbique, ac imprimis in Mammis Apostemata, quin quantocyus ad Suppurationem perducantur Inflammationes, quæ impediri non possunt, Et quidem 1. vt multiplices noxæ Apostemata subsequentes, aut comitantes tollantur. 2. ex minore spatio apostemate occupato, pauciores partes noxam patiantur: 3. à pure diutius in partibus quibusvis hærente, ac sensim magis magisque corrupto & acriori facto, plures non lædantur partes, & imprimis vasa, quippe quorum noxa hominis sanitati longe nocet magis quam carnium quarumvis corruptio. Notandum enim in quavis Suppuratione, præter ipsum sanguinem, aut Lac in pus mutandum, corrumpi quoque sæpenumero partes vicina & circumjacentes, sed primum carnosas & molliores, segnius membranosas, ipsaque adeo vasa, quæ vtpote firmiora & tenaciora diutius solent resistere corruptioni & corrosioni suæ: Hinc quoties post inflammationem, & subsequentem suppurationem, facta est arte aut sponte Apostematis in Mammis apertio, atque læsi sunt simul quidam tubuli lactiferi; sive hoc acciderit ratione ipsius suppurationis grandioris, sive idem factum sit Chirurgi lanceola penitius intrusa, accidit vt effluat Lac per vias minime convenientes, apostematis puta aperti orificium, non item papillarum tubulos. *Sylvius de le Boë Praxeos lib, 3. cap.* 11.

XII. *b* Quemadmodum autem allaborandum vt hæc omnia fiant, sic danda quoque opera vt Suppurationes omnes, quantum possibile, ad externas trahantur partes corporisque superficiem: nam quæ in loco profundiore fiunt Apostemata, nec sponte nec arte aperiuntur, nisi cum partium plurium læsione: Vbi sponte aperiuntur, id evenit quoniam segnius ad corporis superficiem viam sibi facit pus, quod interea temporis partes vicinas plures similiter corrumpit, ipsaque subinde vasa: Vbi *arte* aperiuntur Apostemata idem evenit, quoniam dum profundius adigendum est scalpellum, facile Ductus aliquot lactiferos simul disseccat Chirurgus, sicque Lactis effusioni per viam indecentem ansam præbet: Illud autem ideo cavendum maxime, quoniam tunc apostematis, vel potius Vlceris post apertum Apostema remanentis curatio est longe tardior: difficulter namque, atque segnius consolidantur aut carne concluduntur vasa & Ductus Lac continuo effundentia, quia segnius mundantur, & carne implentur Vlcera ex Apostemate cava remanentia: Non prius autem curari potest illa Lactis effusio per notatum vlcus, quam carne nova, vel consolidata sint dicta vasa discissa, vel erosa, vel saltem ea ita munita, vt denuo transitum Lacti naturalem concedant, dummodo tale quid locum habere possit. *Idem.*

XIII. Molesta interdum fœminis, quæ pepererunt, nimia *lactis copia*; quam certo experimento seu dissipat, seu vi peculiari, absumit inunctus mammillis adeps serpentinus: Nimirum non repellentia tantum affluxum cohibent, sed etiam attenuantia efficiunt vt cito aut per papillas effluat, aut intra primum septiduum ad vterum remeet. Quo scopo Theod. Mayernus Reginæ Angliæ Med. diachylum Ireatum cum pulvere salviæ & ol. rosac. feliçi successu admovit. Quidam laudant herb. petroselini

selini aut anagallidis flore cœruleo tusam & impositam. *Velschius Obs.* 3.

XIV. *Hippocr.* 2. Epid. sect. 3. A cibis & potibus humeros & mammas inflari ait: quibus verbis primam generationem lactis exhibet, quod ex succo dulcissimo generatur, quem mammæ circumsitæque partes, & humeri potissimum à ventriculo expressum à se trahunt & in lac transmutant: quod sensato, præ aliis, nutricum testimonio probari potest, quæ statim ac cibum, & potum maximè, sumpserunt, materiam lactis ad mammas descendere manifesto sentiunt; quæ testantur vlterius hujusmodi humorem ab humeris descendere per claviculas ad mammas ipsas, idque evidentius persentire ajunt dum actu sugit puer: Ex quo evenit vt nihil magis vbertatem lactis nutricibus tollere possit quam applicatio cucurbitularum dorso, quod nutricibus experimento agnitum, est causa vt hoc remedium sæpius recusen, ne lac ipsis deficiat. *Pr. Martianus comm. in cit. loc. Et lib. de Nat. pueri v.* 250. Lacti materiam præbere non sanguinem, sed succum chylosum lacteumque, per peculiaria vasa lactea ad mammas earumque tubulos delato, constans est multorum opinio; Ad illam verò, pro ejus generatione, materiam advehendam facit fortasse insignis ille ductus chyliferus, à Pancreate per thoracem, juxta aortam ac vertebras, ad jugulum vsque assurgens, qui ramos aliquot in venam subclaviam & jugularem inserit.

XV. Mulieres incisionem in *Apostemate Mammarum* quantum possunt differunt, sed maximo damno, primo enim membrana nimis extenditur, 2. fibrilla corroditur, 3. os exeditur, unde perpetuus fluxus. *Frid. Hofmannus. mm. p.* 440.

XVI. Mammarum muliebrium frequens in lactantibus ex lactis affluxu *Induratio dolorifica*, diei vnius spatio curari potest vng. Alth. compos. modo suctione materia aquea sæpius educatur. Evacuatione hac neglecta aut dilata, in dies magis magisque mamma induratur, imo inflammatur; adeoque conveniunt hic venæ sectiones, purgationes, refrigerantia &c. *Barbette Anat. Pract. lib. 3. cap.* 1.

XVII. Mammilla affecta raro ad sanitatem adducitur, nisi altera sana à lacte siccetur: Siccatur autem si sugenda non præbeatur, & farina fabarum ac lentium cum aceto decocta imponatur: Hoc enim remedio nihil convenientius expertum, sive mammæ, sive testiculi minuendi sint;

XVIII. An vbi mammæ dolent lac exsugendum? *Aëtius* id fieri vetat, quia, inquit ille, quanto magis exsugis eo magis augetur, quod sçil. dolor sponte trahat sanguinem, vnde lac multiplicatur, cui nisi detur exitus metus est ne concrescat. *Enchir. med. Pract.*

XIX. Deficit aliquando *Lactis productio* Sanguinis culpa, si præsertim vasa nimis exilia sint quæ ad Mammas tendunt, vitio conformationis, & forsan solidiora; quod malum vix putem nisi lente paulatimque posse curari, ex parte saltem emendari, & quidem frictione frequenti blandaque loci per quem ad Mammas tendunt vasa sanguinea, additis vnguentis & oleis emollientibus, quorum ope emolliri laxarique possunt tunicæ arteriarum, sensimque aptæ fieri vt magis explicentur, grandioresque factæ plus sanguinis transferant ad ipsas Mammas: Cavendum autem sedulo ne frictione vehementiore, aut diuturniore, quassentur lædanturque Mammarum glandulæ, sicque inflammationi ansa detur: Non festinandum proinde, ast procedendum lente in partium, præsertim continentium, emendatione & mutatione à statu nativo, quippe quæ difficilius & segnius obtinetur. *Sylvius de le Boë Prax. lib. 3. cap.* 10.

MANIA.

SYLLOGE.

I. QVa ratione alios morbos, à maligna quadam materia genitos, *multis vacuationibus* interdum sanari experientia, vt in lue venerea, docuit, ita & in Mania, à maligna materia prodeunte, maximis & frequentibus vacuationibus Empiricos multos sanasse, à reliquis Medicis relictos, sæpenumero vidimus, nosque ipsi experti sumus: Sangu. missio cum non tantum sanguinem, sed vna cum ipso morbi materiam in venis latentem vacuare possit, primum remedium in melancholia & mania, ac præcipuum erit: Quod etsi plerosque non docuisse, aliquos etiam improbasse sçiam, longa tamen observatione innumeros hac ratione sanatos fuisse ab iis, qui ex professo hisce morbis sanandis operam dabant cognovi: qui vicies, sexagies quoque venas tundendo, insanos penitus, vel melancholicos ita restituerunt vt postea incolumes adhuc longam vitam vixerint: qui in vena certâ eligenda nihil laborarunt, sed nunc brachii vel pedis, hanc illamve nunc alibi sine discrimine aperiebant: Quod remedii genus nos quoque, sed majori cum providentia, minimè negligere debemus: *Platerus Tomo* 1. *cap.* 3.

II. Ad generosiora *Purgantia*, maximè ad frequentiorem vsum hellebori nigri, imò & albi veniendum, non tamen in substantia, sed in infusione facta cum vino: ita tamen vt prima vice solum infundatur ℥j. rad. ellebor. alb. in vino absque ebullitione: sec. fiat etiam ebullitio, sed levis; deinde & validior cum expressione, vt sic sensim ad validissima progrediamur: nam in hac curatione diutius persistendum; atque vt facilius educantur humores sine suffocationis periculo, emolliendi & attenuandi sunt immersione totius corporis in aqua dulci parum calida, alterata malva, althæa, chamæm. fœnugr. &c. ac post vsum hellebori superbibere poterit ℥v. aut vj. ptisanæ hordeaceæ. *Silvaticus cent.* 1. *cons.* 53. Quendam ex melancholico Maniacum redditum purgationibus & v. s. curabat. Veslingius: cum parum proficeret postremò ad helleborismos progrediebatur; & vsum pulveris semin. vrticæ

mortuæ, vvæque Lupinæ (herbæ Paridis) quo multos etiam Dæmoniacos, liberatos ajebat. *Velschius Obs.* 15.

III. Evacuatio totius corporis per *salivationem Mercurialem*, quamvis à multis planè rejiciatur, in Mania tamen coercenda cum fructu institui poterit. In hac, si alia non juverint, magna spes locatur. *Rolfinccius Cons.* 8. *l.* 2. Maniacus levi salivatione arte facta salvus evasit & incolumis, ante ligatus & in vinculis detentus. *Idem meth. spec. p.* 590.

IV. Laudatur *Nitrum* non sine causa, cum enim malum hoc ab impuris, fervidis & inquietis spiritibus ortum habeat, Nitrum non solum omnem fumum crassum & flammam fumosam clarefacit, sed & volatilia figit: ferventi cerevisiæ injectum puram eam reddit &c. *Sennertus Pr: l.* 1. *p.* 2. *cap.* 15.

V. Maniâ nonnullos ex his qui in Nosocomio nostro incurabilium aluntur, *Arteriotomiam* liberasse memini, inter cæteros adolescentem Bononiensem &c. *Severinus Angiologia p.* 45.

VI. Vltimum in hoc morbo refugium est admovere capiti, intra coronalem & sagittalem suturam, *cauterium potentiale*, quod relinquitur donec tanta erosio facta sit vt os nudum appareat: hinc trepano aperiatur cranium, atque locus apertus per mensem maneat; *Hartmannus Pr. Chym. cap.* 3. *l.* 2.

VII. Adolescenti Maniaco, post vsum potentissimorum remediorum, antimonii, arteriotomiæ & Trepani, tandem Castratione facta Mania cessavit, quæ in melancholicum delirium *desiit. Formius apud Riverium Obs.* 32.

VIII. Patavii Maniaca de rebus venereis semper loquens, in Nosocomio detenta & à ministris sæpius compressa, convaluit. *Bartholinus cent.* 2. *hist.* 69.

IX. In Mania & Phrenitide *cauteria actualia* à multis tam veteribus quàm neotericis commendantur, neque à suturâ coronali abhorrent, vapores enim ferventes & accensos adustâ cute verticis, ex capite exhalatione dissipari persuasum sibi habent: Maniacus, ait *Gordonius*, dum vulnus capitis apertum gereret, à furore liber: illo sanato in hunc iterum incidit: *Gariopontus* vtrasque occipitii partes cauterisare jubet: *Dodonaus* cauterio in nucha posito Maniacum vidit sanatum: *Severinus* l. de effic. med. v. imo vii. cauteria furiosis felici successu admovit: absterrere videtur fervor igneus spirituum, qui illis accenditur magis, sed Epiph. *Ferdinandus* provocans ad experientiam, Mirum, ait, quàm refrigeretur cerebrum & pravi tetrique vapores dissipentur: Etsi primis diebus aliquem caloris gradum concitare valeamus, magis tamen inde emergit emolumentum quàm pusillum ex impresso igne ortum damnum. *Rolfinccius meth. p.* 413. Nec solum cauterium vnum vel alterum in capite juvat, sed & in ambolus & brachiis & cruribus mirificum afferunt juvamentum: Iuvenis furens Patavii post infinita remedia tandem rediit ad mentem vsu iv. cauteriorum in brachiis & cruribus. *Glandorpius Gazoph. p.* 110. Quod expertus sum magnopere contulisse, est cauteriorum genus: nam si fiat cauterium, & apertum detineatur, vel in nucha, vel supra suturam coronalem, certe vtile est, quia non tantum vapores atri & feruidi per ea foramina dissipantur & educuntur, verum etiam refrigerat, & consequenter succus ille ater & adustus exinanitur: Sed non solum cauterium vnum vel alterum in capite juvat, sed si sit etiam in ambobus & brachiis & cruribus, mirificum adjumentum afferunt: Et ego scio quandoque hic, Patavii, nobilissimum juvenem furentem, post infinita remedia, tandem rediisse ad mentem vsu quatuor cauteriorum in brachiis & cruribus. *Mercurialis l.* 1. *c.* 16. In muliere, ex phrenitide facta maniaca, fuere facta tria cauteria, alterum ratione evacuationis in capite, circa suturam coronalem & sagittalem: alterum ratione derivationis & revulsionis in brachio sinistro, & alterum in tibia dextra ratione revulsionis; & in duobus his vltimis cauteriis secunda die statim ciceres admovere jussi ratione doloris: Neque hæc pertimescenda, his enim maxime in capite nos usque ad præsentem diem tres Insanos curavimus, & erant vere amentes. *Epiph. Ferdinandus Histor.* 91.

X. Vidi Medicum Empiricum, qui ad locum Suturæ coronalis & sagittalis medium, derasam cutem scalpro obverso diffinderet dum os occurreret, & conservato diu vlcere nonnullos liberavit. *Severinus med. Eff. p.* 84.

X. *a. Laudanum* detur Maniacis ad somnum conciliandum, temperandum cerebrum, & prohibendam fumidarum exhalationum anathymiasin: Quoniam autem medicamenta vulgo isti ægri respuunt, & solidam pilulam ingerere difficillimum, potest Laudanum dilui quolibet liquore conueniente. *Theod. de Mayerne Tract. de Laudano M. S.*

X. *b.* Ego arbitror nihil inconvenire crassioris aut copiosioris *alimenti* institutione vti; nam quibus virtus valida est cum humorum defectu, jubet *Galenus* 1: *aphor.* 17. multum & frequentius victum porrigere: Neque inconvenit crudius aliquid aut pituitosius manere; quinimo conducit humectationis ac refrigerationis gratia: Nam ob id profecto hujusmodi laborantes raro sanitati restitutos conspicimus, quia plerumque longe minus comedunt quam par sit: quinimò blandimentis aut imperio ipsos ad alimenta capessenda cogere non raro opus est. *Mercatus lib.* 1. *Prax. cap.* 18.

XI. Patiens 34. annor. Dementia capitur abhinc annis septem octove, originem accipiens ex offensione paulo ante accepta in facto amoris, vnde spem conceperat ingentis fortunæ: Prima illa exorbitantia erat valde violenta, & durabat 10 menses sine vllo bono intervallo, sed postea per detentim pristina mente restituta, conjugio fuit copulatus: Nondum vero exacto primo conjugii anno ille reincidit, & diversis vicibus ad sanam mentem rediit novissimis his 7. vel 8. annis: Observandum autem 1. indispositionem illam nunquam minus 8. vel x. mensibus durasse sine vlla relaxatione, non obstante omni cura: 2. Virum magni nominis suscepisse curationem ejus, & venam secuisse in pedibus, brachiis, capite vel octodecies, & balneo quadragesies, vt taceam de applicationibus ad sinciput & potionibus: Sed loco emendationis morbus videbatur per ista remedia provocari: Phrenesis ejus semper fuit periodica, & nunquam remisit nisi sensim: Et remissio potius contigit ei sibi soli relicto quam medicamentis afflicto: Novissime omnium ab hinc quatuor mensibus circiter relapsus est in delirium, in loco distante 12. milliaria Lutetia Paris. quare reclusus, imo vinclis detentus: Sed nil obstante omni cura, ipse aliquando evasit & erupit, penitus nudus & directo cursu petiit Lutetiam nocte obscura: Misericordia commotus D. Montmorius

morius constituebat ipsi procurare locum in vno Prodochiorum, sed simul volvebat animo Transfusionem, experimentis jam de ea habitis: Quod vero concerneret medelam tanti delirii, prout nobis apparebat non satis instructos esse Experientia vt eam ausimus promittere, & conjecturas nostras non vlterius progredi quam vt arbitremur *sanguinem vituli* recentem fortassis emolliturum calorem & ebullitionem eius sanguinis cum illo commixti: Decembris ergo 19. Domin. *Emmeresius* aperuit *Arteriam cruralem vituli*, & fecit quascunque præparationes necessarias, & exhaustis ex Patientis dextri brachii vena decem vnciis sanguinis, non poteramus reddere illi vltra quinque vel 6. circiter vncias sanguinis vitulini, quia positus eius violentus & turba spectatorum Operationem interrumpebant: Interea Patiens, vt dicebat, in brachio & sub axillis summum sentiebat calorem, & percipientes ipsum pati animi deliquium, statim coërcuimus sanguinem influentem, & vulnus occlusimus: Attamen cœnabat post duas horas, & quanquam per vices torperet & dormituriret, tamen noctem illam transegit cum solitis exorbitantiis: Proximo tamen mane eum minus delirare comperimus, vnde credebamus reiterata Transfusione alterationem in eo inductam iri majorem: præparavimus itaque nos ad iteratam Transfusionem hora sexta vespertina, coram pluribus peritis Medicis, *Bourdelot, Lallier, Dodar, de Bourges, & Vaillant*: Verum quoniam vir iste apparebat admodum macer, nec erat probabile sanguinem peccare in quantitate, post trium quatuorve dierum continuam insomniam & famem frigusque, quæ passus erat discurrendo nudus per plateas, saltem duas tresve vncias sanguinis ex eo exhausimus, & postquam eum in commodiorem situm posueramus, hanc secundam Transfusionem perfecimus in sinistro brachio copiosius quam antea: nam considerato sanguine in vitulo post operationem remanente, necesse est Patientem recepisse plusquam libram sanguinis; Prout hæc secunda Transfusio fuit largior, ita effectus ejus fuerunt citiores & majoris momenti: Simul ac sanguis in ejus venas intraret, eundem calorem per totum brachium & sub axillis sensit quem ante senserat: Pulsus ejus extemplo erigebatur, & paulo post observabamus ingentem per faciem eius sparsum sudorem: Pulsus ejus hoc momento admodum alterabatur, ipse vero conquerebatur de ingenti dolore & mala constitutione stomachi, & quod tantum non suffocaretur nisi liber dimitteretur: Fistula qua derivabatur sanguis in ejus venas statim extrahebatur, & dum occupati essemus occludendo vulneri, vomuit ante ingesta, præterea micturiebat & cacaturiebat: mox lecto imponebatur, & postquam duabus horis multum violentiæ sustinuisset, evomendo varios liquores qui stomachum eius disturbaverunt, arcto somno obruebatur circa horam decimam, & dormiebat totam illam noctem sine intermissione, vsque ad horam 8. proximæ diei Jovis: apparebat experrectus mirum in modum tranquillus, & sanæ mentis in expressione dolorum & vniversalis lassitudinis quam sentiebat in omnibus suis membris: Vitrum magnum mingendo replevit vrina tam nigra vt diceres commixtam fuisse fuligini caminorum: Dormituriebat totum illum diem, loquebatur parum, & vt in quiete sineretur rogabat, totam noctem sequentem etiam bene dormivit; Die Veneris mane mingendo aliud vitrum vrina non minus nigra quam ista diei prioris replevit: Ex naribus copiosum stillavit sanguinem, ideóque commodum iudicabamus duas tresve patellas sanguinis ex eo emittere: Interea vxor eius, quæ eum per Vrbes quæsierat, venit Lutetiam, ipse vero simul ac eam vidit magno gaudio afficiebatur, eique referebat constanti mente diversos casus qui ei accidissent vbi per plateas vagabatur &c. Nunc admodum quieto spiritu agitur, negotia optime agit, diu dormit sine interruptione, quanquam ait se quandoque somniare somnia turbulenta & molesta: *Excerptum ex Epistola I. Denysi Medicinæ Doctoris & Professoris Philosophiæ & Mathematicæ Lutetiæ Paris.* De Transfusione sanguinis & Chirurgia Infusoria.

XII. In Mania *Avicenna* & *Mesue* Diuretica plane excludunt, Verum cum ob memoriæ non raro & sensus læsionem, aut loci stimulum Maniaci non sentiant, aut mingere obliviscantur, cum *Paulo* & *Aëtio* mediocriter vrinam provocantia admittimus. *Fridericus Hofmannus meth. Med. pag.* 180.

MELANCHOLIA.

(Vide *Hypochondr. Affectio lib.* 7.)

SYLLOGE.

I. Nihil magis in actionibus Medicis vereri oportet quàm in melancholicis plus minusve quàm par sit *detrahere sanguinem*: Expedit enim in his hoc auxilium formidare ob timorem & moestitiam, quibus necessario semper afficiuntur, ob spirituum vitalium (quibus tantopere opus habent melancholici) dissipationem, suffocationem aut imminutionem: & ultimò, quia plerumque quod crassius est intus asservatur, subtiliori & utiliori sanguinis parte evacuata: Neque placet, ut multi consulunt, vena scissa inspicere an sanguis crassus sit, vt libere permittatur fluere: & sistere, si tenuis: Satius enim est exacta & certiori conjectura, vbi sanguis mittendus sit aut secus, expendere: Sæpe enim ob permissam sanguinis effervescentiam, nullo sanguine extracto, malum ex melancholia in Maniam degeneravit: Quamobrem considerare in hoc opere oportet an Iecur intemperie siccâ cum calore plus hujus humoris gignat: aut copioso sanguine genito, ipsum exurat ob calidum ipsius intemperamentum, vel totius corporis, ab internâ aut externâ occasione: vel hæmorrhoidum, mensium aut varicum sanguis suppressus sit, vel quovis alio modo: tunc profectò sanguis protinus mittendus est, non tamen ea quantitate, quam sanguine redundante cum alijs humoribus permitteremus fluere: condonandum aliquid est melancholiæ morbo qui, ob adductas rationes, id minimè admittit, Verùm vbi vel animi affectiones, aut inedia, cura, vigilia, amor & reliqua id genus melancholiam excitant, omnino à sanguinis detractione abstinendum esse consulit rei natura; maximè si diutinas vacuationes, sive sanguinis, sive ventris præcessisse compertum sit: præsertim si constiterit corpus excarne, hirsutum, aridum, curis contabefactum esse ac nigri coloris esse: aut si comperias adusti, crassi, frigidi ac sicci humoris plurimum redundare, sanguinem verò non item: quorum omnium occasione censeo à veteribus dictum fuisse, sanguinis detractiones melancholicis parùm prodesse. *Mercatus lib*. 1. *c*. 17.

II. In affectibus, quos à sanguine melancholico nasci putamus, observandum est vt *Sanguinis missionem* præcedat exercitatio, quò sanguis crassus & ater agitetur & facilius extrahatur: Motio autem sine defatigatione esse debet, ne vires debiliores reddantur. *Rondeletius lib*. 1. *c*. 41. Proderit forsan aliquando vbi sanguis caput irruens nimis crassus sit, vti capitis lavacro, si frontis aut nasi venas tundere, aut per hirudines aperire animus: Aut corpus balneo prius mundare, si quavis brachij vena scissa sanguis non fluat: *Mercatus ibid*.

Liberalem esse debere Sanguinis missionem in melancholicis, vide *Titul. de Mania*.

III. Profluvium sanguinis per hæmorrhoidas, ut dicit *Hippocrat*. & *Galenus* 4. *aphor*. 25. est remedium curatorium & præservatorium Melancholiæ, si nigra dejiciantur, aliter non est assuefacienda natura huic vacuationi: Profluvium ergo sanguinis floridi coloris in Melanchol. nec curatorium, nec præservatorium remedium esse potest: quia illa vacuatio sola est salutaris quæ est solius humoris peccantis: O quoties parùm versati in Medicina vacuant sanguinem per hæmorrhoidas verè floridum in ijs qui succo melancholico vexantur: quæ vacuatio quàm sit pernitiosa quisque ex proposita *Hippocr*. & *Galen*. doctrina colligere potest. *Sanctorius de Rem. Inv. c*. 14. Vide §. 27. *a*.

IV. In melanch. essentiali summopere laudo *sectionem venæ frontis*, pro evacuatione sanguinis vitiosi in cerebro redundantis, & refrigeratione cerebri; Quod si renuerit patiens, aperiantur venæ retro aures vtrinque cum hirudinibus, & permittatur fluere donec sponte sistatur, nisi fluxerit in majori copia quàm oporteat: Solet namque facile sisti vacuatio prædicta, & summopere prodesse ad somnum conciliandum, vt notat *Hippocr*. lib. de A.A. & Locis. *Silvaticus Cons*. 56. *Cent*. 1.

De Sanguinis missione in melancholia hypochondriaca, vide *Titul. de Affectione hypoch. l*. 8.

V. Ne te decipiat in *purgandis melancholicis* juniorum timiditas, aut priscorum audacia temeraria (quippe illi ne humor, vt solet, medicamentorum vehementia vt crabro irritetur, ac majus subinde perpetrent malum, levioribus consulunt, citra vllam distinctionem, vti pharmacis: Hi verò considerata humoris duritie & renitentia, longè vehementiora viribus laborantis porrigunt pharmaca:) Diligenti animo expende neque hoc neque illud committendum aut omittendum temerè esse: Triplicem enim humores purgandi nanscìscuntur naturam, quarum quælibet peculiarem requirit in pharmaco conditionem & vtendi modum: Quippe si humor ex sanguinis abundantia, vel calore, aut alicujus membri calido intemperamento, vel externa causa humorem melancholicum propagante, sese offerat purgandus, mihi non est dubium quin vsu violenter purgantium nimis offendantur laborantes, & copiosior fiat melancholiæ proventus: quapropter hoc solo casu blanda neotericorum pharmaca vsu venire proculdubio censeo, dummodo seligendi humorem vires habeant, ac ea copia eis vtaris quæ sufficiat crassum & rebellem humorem, citra mitiorem fervorem aut agitationem copiosè fundere: alioqui verendum est, quod antiqui proferunt, nimirum majus damnum ex purgatione, quam beneficium ex levi purgatione subsequuturum: Verum si humor terrestris crassusque, citra sanguinis aliorumque humorum effervescentiam aut commercium steterit, vt levia hæc nullius sunt momenti, ita profectò valentioribus vtendum esse pharmacis consulit prædicti humoris conditio, dummodo (ne vires sufficere tanto medicamento non possint) in minori adhibeas copia, & frequentius repetas; juxta illud *Hippocrat. lib. de morbis*, qui in prædictis humoribus educendis consulit, *Id medicamentum porrigere quod modicum ingestum plurimum educat*: quippe

quippe quantitatis modestia ejus frænatur inclementia, & vsus frequentiâ conteritur & minuitur durissimus humor. At si diu jam corpus contabuerit, humoremq; plus aridum esse quàm copiosum comperias, & vires accidentium vi collapsæ sint, tunc profectò blandioribus vteris purgationibus, in longè tamen majori copia, quæ leniendo potius partes corporis alvum moveant, & humores exagitent, quàm electione & efficacia. *Mercatus Pr. lib. 1. cap. 17.* Experientissimus *Crato* vehementibus se nunquam vsum, atque lenioribus repetitis melancholicos curasse asserit *Conf.* 174. apud *Scholzium*, In Elleboro, *ait*, siccitas & humiditas quædam venenata est corrigenda, de qua correctione possem multa dicere, nisi illud Mesuës mihi in animo esset, Istum esse gradum sapientiæ ne ad Medicinas fortes deveniamus, nisi vbi debiles non contulerint: Etsi autem sciam omnes ferè Practicos consulere fortissima & validissima medicamenta adhibenda, tamen à Mesuë persuasus, idem facere debile medicamentum repetitum, & minori periculo, quod forte semel & confertim facit, atque experientia multorum annorum hoc verum esse didicerim: Nihil dico quot & quos similiter affectos curaverim, licet hoc verè possem, sed nunquam me lapide Lazuli, vel scammoneatis usum esse vere affirmare possum: Sennam non modo tutam esse, sed & ventriculo non noxiam, cordi gratam scio, ea crebro utetur, sicut aliàs in melancholicis affectibus usus sum. Hæc *Crato*: Si cui tamen lubet ad δραςικὰ confugere, ac affectus pertinacia, aut ægri indoles μοχλικὰ requirat, *Silvaticum* ducem habeat *Cent.* 1. *Conf.* 58. Antimonii, *ait*, vsum nunquam familiarem habui, cùm ex ipso, etiam diligentissimè præparato, insignes in ventriculo noxas fuerim expertus; nec peculiari facultate polleat ducendi magis humorem melancholicum quàm pituitosum: Cujus pituitæ eductio magis effrenes reddit humores calidos: addo quod ferè semper evacuat per vomitum, quo frequentius excitato facillimè caput repleri posset. Magis arridebit vsus Ellebori albi, ab omnibus medicinæ scriptoribus miris laudibus celebrati in affectibus melancholicis & maniacis: quem censeo aliquando in usum revocandum, non in substantia, prout vidi præscriptum à viro Doct. cuidam Maniaco, ad quem invisendum, me præsente, dum accessit die subsequenti ipsum inueni mortuum: Consultum autem est exhibere ipsum dejectorium, potius quàm vomitorium, Melancholici enim infra vehementius purgandi sunt, *aphor.* 4. 9. Modusque præparationis erit ut decoquatur in aqua melissæ ad consumptionem medietatis, & in prædicta colatura decoquantur pruna Damascena, & cum flore cassiæ nuper extractæ per setaceum transmittatur, & cum cinnamomo & saccharo fiat Electuar. Vel infundatur radix ipsius in pulpa cydoniorum, ac deinde sublatis radicibus exhibeatur cydonium: Vel infundatur in decocto Epith. Mesues, & cum syrup. de polypod. composito dentur. Sed ante ipsius exhibitionem humores per triduum sunt præparandi attenuantibus & incidentibus, corpusque humectandum cibis boni succi & copiosis, somno, quiete & universali corporis inunctione, alvusque cienda clysteribus ex oleo, vel ex lacte & butyro. *De Helleborismo* vide *Tit. de Mania.*

VI. *Catharsis* in quantum morbi fomitem à primis vijs subducit, atque aliorum remediorum impedimenta summovet, ab initio celebrari & intervallis repeti debet: Quod autem nonnulli ad morbum citius eradicandum helleboro aut elaterijs præcipue utendum esse censent, Et *Hippocrat.* authorem citant, ea, si successus spectatur, non ita passim convenire, quin ægrotis sæpe plurimum officere deprehendemus: Enimvero purgantia fortiora morbi causam, nempe sanguinis dyscrasiam minime tollunt, sed augent potius: Insuper spiritus animales prius dejectos amplius debilitant & prosternunt: Helleborus autem ita crebro ab *Hippocr.* præscribitur, quoniam ejus sæculo vix alia cathartica innotuere, saltem in frequenti usu non fuerunt: Iam vero longe præstat lenioribus & mitioribus humorum receptacula blande emulgere, atque viscera tantum & primas vias sine magnis sanguinis & spirituum commotionibus abstergere. *Willis.*

VII. Undecunque morbus primam traxerit originem, notandum primo, Ut totum corpus ab humore melancholico, omnique aliorum humorum illuvie liberetur. Secundo, Ut ad hypochondria curatio præcipua semper dirigatur, cum in hepate & liene prima humoris melancholici generatio, & in iisdem partibus, totaque hypochondriaca regione illius collectio fieri consuevit: ideo curatio pro affectione hypochondriaca ad reliquarum melancholiæ specierum curationem sufficere potest. *Riverius lib.* 1. *c.* 14.

VIII. Ex *Pilulis* oportet eligere quæ facile & sine molestia evacuant, non autem quæ fortius: Præeligendæ tamen sunt potiones, ut quæ minus exsiccent quàm pilulæ: nam pilulæ multum & fortiter evacuant, & corpus supra modum exsiccant, ex qua exsiccatione pejus habet æger. *Rondeletius cap. de melanch.*

IX. Nihil est quod magis conveniat in humoris melancholici *Coctione & præparatione* quàm quæ humida sunt: Ob suam enim siccitatem resistit curationi, nec facile cedit medicamentis: Vinum, nisi tentaret caput, & calidius esset, convenientissimum esset ad humorem melancholicum coquendum, maturandum & præparandum, quare in omnibus morbis melancholicis, in quibus caput non est affectum, vinum commodissime exhiberi poterit. *Rondeletius ibid.* Melancholici potius cibis & balneis, aut potionibus & irrigationibus humectandi, quàm horum corpora medicamentis laxantibus calfacienda & exsiccanda: *Galen. 3. de loc. affect. cap. vlt.* vsu balnei aquæ dulcis, cum victu humido, melancholicum curasse scribit, cum *ait*, Interim monendi amici, qui me curantem viderunt, frequentius balneis, & victu humido, & boni succi, nullo adhibito præsidio, hujusmodi me morbum curasse, ubi nondum ob longum temporis tractum nocuus humor multum vacuationi resisterat: Humectatio autem longa, si ab intemperie fiat, morbum curat & evincit: Si ab humore fiat, materiam ad evacuationem præparat: Sola enim siccitas est quæ morbos siccos curationi contumaces reddit: Tum enim curantur cũ pinguescunt, quod est signum certissimum humectationis: Quare danda est opera vt totum corpus humectetur balneis, præsertim si à toto corpore ortus est morbus: Quod si vitio cerebri fiat, humectandum erit caput, & irrigandum irrigationibus humectantibus, aut humiditate substantifica per cibos humidos & euchymos: incipiendum ab humectatione madefactoria; utilis enim est ad meliorem nutricationem, hoc est, ad humectationem substantificam. *Idem ibid.*

X. *Oxyrrhodina* digerentia modicè calida esse debent, nam qui caput resiccant ex stulto Insanum faciunt. *Rondeletius.*

XI. Commendant nonnulli *fonticulum* factum *supra concursum suturæ sagittalis & coronalis*: Existimo aliquos impuros vapores per illud ulcerosum foramen exhalare posse; judicamus tamen multa exinde fieri incommoda, præterquam enim quod ad nobilem partem vapores ex imis partibus trahuntur, excitatur abscessus supra morbum: Scripsit autem *Hippocr. abscessus*, qui sunt velut naturæ emissaria, *Si sint infra morbum & longissimè infra ventrem*, seu remotissimi à morbo, solùm juvare. *Rolfinccius lib. 2. Cons. 6.*

XII. Si rugitus adsunt & ptyalismus, non ideo statuendum melancholiam esse hypochondriacam, cùm hæc accidentia consequi possint cruditates in ventriculo, genitas ob vigilias diuturnas: *Silvaticus Cent. 1. Cons. 56.*

XIII. Melancholia non humorem hoc loco, sed morbum ab humore melancholico factum significat, quia hunc solum humorem illius causam esse multi putant, ad hunc solum remedia omnia dirigunt: Non tamen semper ab hoc humore ejusque vaporibus fieri plurima ostendunt, Videmus enim primo hoc symptomate vexatos sæpe non habere humoris istius prædominantis signa, imo cujuslibet temperiei homines sic affici interdum posse, ex sola intemperie aut cerebri, aut spirituum: *Hippocrat.* solius timoris & mœstitiæ meminit, cum signa rerecenset: *Matthæus comm. in 9. Almans.* autoritate *Rasis*, vult cogitationes fortes & longas adducere ad hanc passionem, non immutando realiter complexionem, & homines fieri tristes quando non possunt consequi effectum rerum de quibus cogitant: Videmus quam sæpe irrito conatu ejusmodi melancholicos torqueant Medici purgationibus variisque aliis remediis, qui statim postea curati sunt, mutata solum imaginatione: Qui sine capite se esse persuaserat, imposito capiti pileo plumbeo sanatus fuit, absque ulla purgatione, alteratione &c. quod non fieri potuisset si tenax ille & contumax humor adfuisset: Variæ occurrunt ejusmodi historiæ, unde patet non esse semper ejusmodi imaginosos remediis vexandos, quæ corpori noxam, menti nullum afferunt solatium: non enim semper in humoribus, sed in sola intemperie, aut etiam spiritibus causa latitat, quibus vel sopitis, vel alio procul à corde & cerebro ablegatis affectus cessat, tristitiæ succedit gaudium: nihil enim ejusmodi subitis motibus obedire potest præter spiritus: Intemperies tam cito abire, aut humor tam contumax evacuari, naturæque suæ perniciem amittere nequit, maximéque in malo per longas temporis moras confirmato, hinc *Rhasis* 1. contin. inquit, Dico, *Quod aliquando existit melancholia humoribus existentibus bonis, & non indiget habens hanc dispositionem aliqua medicina, & hoc est quando aliquis cum aviditate cogitat de aliquo facto, & mutata sola phantasia, verbis vel alio ingenio curantur*: *Avicenna* etiam fatetur fieri posse ab intemperie sine materia. Sed præterea est altera melancholiæ species, quæ nequaquam ab humore procedit, Amor est, cui obnoxij sunt omnis temperiei homines, maxime sanguinei & calida testium intemperie laborantes, non melancholici sunt, qui rarius minusque valide ab ejusmodi obiectis fatigantur: Non fieri ab humore aliquo, quatenus humor est, inde patet quod nulli humori parcat, & quolibet prædominante esse possit; tum quia eos invadit qui proba sunt humorum constitutione, quicunque demum illi fuerint, ex sola apprehensione obiecti amabilis, raro eos qui ex humorum putredine aut corruptione ægrotant, sed alias maxime sanos, sanabiles nequaquam elleboro vacuationibusque aliis: Si ex longa eiusmodi phantasia morbus demum succedat, præcessit illa insania morbum, & hic ab ea, non illa ab hoc pendet &c. *Primirosius Error. pop. lib. 2. cap. 25.*

XIV. Quoniam melancholici constantes tantummodo sunt in inconstantia, facile evenit vt renuant medicamenta, quo casu flores Antimonii, ut specificum melancholiæ remedium, à *Fonseca* commendatum, & à nobis pluries expertum laudo, ad gr. xv. saltem. Vel semi-cyathum vini albi tenuis, in quo per noctem infusa fuerint gr. vj. vitri Antimonii, ut tandem ad usum Ellebori devenire possimus. *Fortis Cent. 1. Consult. 24.*

XV. Ante *Ellebori* exhibitionem corpus sufficienter humectandum, per hebdomadam propinando serum depuratum ad ℔jß. cum succo borraginis; aut serum destillatum cum semin. melonum emulsione: exhibendum vero extracti forma, incipiendo à ʒß. cum tantillo cassiæ, & post horam præbendo copiam seri præparati, maxime quippe vrens helleborus est. *Idem.*

XVI. Quid in melancholia *Extractum Colocynthidis* valeat, ostendit exemplum virginis quæ per annum fere integrum melancholia taciturna detenta fuit, & postea exhibito à me Extracto Diacolocynth. in jure prunorum dissoluto, præter omnem spem ac expectationem ad sanam mentem rediit, Per alvum cum murmurationibus in magna copia materiam morbificam detrudebat, cujus excrementa tota mucosa & pituitosa, atque adeo lenta & viscida erant, vt in altum longe extendi potuerint: Postquam paulum ad se rediret, corpus totum humore atro & melancholico esse refertum putabat, ac propterea alvi excrementa sedulo despiciebat, quibus excretis attramentum scriptorium infundi ac permisceri curavi. 2. Mulier natura & constitutione melancholica atque sterilis, melancholicis pathematis afflicta, expectans subinde lictores atque carnifices, tandem adhibito extracto trochisc. alhandal, & alio arrepto dolo bono, à me curata fuit. *Ch. Frid. Garmannus misc. cur. anni 1672. Observ. 202.* Eundem effectum prospere consequutus sum ex sola sennæ infusione cum tartaro. in aq. meliss. borrag. &c. per triduum exhibita, citra admistionem alterius purgantis; Gravi melancholia laborabat Nob. Iuvenis *Bernas*, ex Illustr. *Wattenville* familia, tum essentiali, tum hypochondriaca; Medicinæ studio se addixerat, ac plurima adsumpserat remedia: Ex Ptisanæ illius laxat. usu adeo fœtida, crassa, viscida, nigra excrevit, ut se particulas intestinorum effudisse firmiter credens, me advocandum curaverit, imo Pastorem qui animæ consuleret: Erexi in spem, ac trophæa de morbo indicavi, fœdam illam proluviem ex vasis mesaraïcis, liene vasisque finitimis exturbari ostendens, citra ipsorum viscerum aut intestinorum labem: Animo confirmatus & hilaris quatriduo post, (anno 1658.) patriam repetiit, ac per literas de firma valetudine, cum gratiarum actione certiorem fecit.

XVII. *a.* Primas in hypochondriaca melancholia à bile adusta tenet Cassia, Catholicum, Neque enim, vt plerisque visum est, Cassia ideo alvum solvit quia lubrica est, & mollis. sed quia peculiari dote purgatoria pollet, qua vtramque bilem & pituitam crassam, non ex intestinis tantum & primis venis, sed etiam è toto infimo ventre copiosam detrahit, maxime vbi per balnea ejus præparatio ante-

anteceſſit: Ea ergo melancholicos atrabilarios frequenter vti expedit, vel ſola, vel rheo miſta: melancholicis enim omnibus commodiſſima eſt, quia viſcera humectat, refrigerat, & atræ bilis ferociam demulcet: Si efficaciter non purget, ſuperſorbeatur juſculum comparatum ex foliis Sennæ. *Encheir. Med. Pr.*

XVII. *b.* In Melancholia à toto, & hypochondriaca lienari, *Diuretica* præcipue conveniunt: In vtraque enim ſeroſæ humiditates abundanter reſtagnant, quæ non minus ac craſſi humores ſunt avertendæ: craſſi in habitum & ſubſtantiam corporis convertuntur, ſeroſi natant vbique, Et poſſunt eſſe modo calida, modo frigida: Calida, vbi hepatis caliditas non prohibet, Frigida, vbi fervor epatis fuerit inſignis, ne abuſu calidorum noxa percipiatur: Hæc continuato temporis tractu vſurpata humores peccantes, nec in corde nec in liene ſatis elaboratos, feliciter per renes evacuare ſolent: Compendioſa etiam via ex lacteis vaſis (à quibus in emulgentes via reperta) & lymphaticis dictis, ſeroſitates melancholicas exturbant. *Fridericus Hofmannus m. m. lib.* 1. *cap.* 12.

XVIII. Hoc notandum, ex præcepto *Aëtij*, interdum ab omni medicamento abſtinendum eſſe aliquandiu, & naturæ requiem, aliquam concedendam, quæ aliquando continuis remediis afflicta, quieſcens recreatur,& validius morbum aggreditur & ſuperat.

XIX. Quia etiam humor melancholicus circa veſperam moveri ſolet, commodum videtur circa veſperam hora quarta exhibere purgantia, eáque mitiora, atque aliquot diebus continuare: Præparantia verò horis matutinis exhiberi poſſunt. *Sennertus.*

XX. In *Sanguinis miſſione* diligenter attendendum ne craſſior ſanguinis epars intus relinquatur, ſubtilis verò & vtilis evacuetur: Monet quidem *Galenus* ſi ſanguis affluens non ſit melancholicus ſtatim ſupprimendum eſſe: verum monent hic alii ſæpe accidere, vt licet ſanguis primò ſubtilis exeat, craſſus tamen poſtea ſequatur.

XXI. Inter roborantia magna vis eſt confectioni Alkermes, quæ exhilarat ac reſiſtit timori & mœrori, modò rectè præparata ſit, qualis è Monteſſulano affertur: Et lapis lazuli, quem nonnulli in hac confectione omittendum cenſent, non ſolùm vim purgandi, teſte *Avicenna*, ſed & ſegregandi à ſanguine vapores melancholicos habet. *Sennertus.*

XXII. Licet delirium melancholicum nunquam accidat niſi cerebro primariò affecto, tamen cum ſemper, cum aliquo animi affectu conjunctum ſit; animi verò affectus cor valde alterent ac afficiant, vix fieri poteſt vt id non ſimul afficiatur, ideo ſimul ad cor in curando reſpiciendum: præſertim quia ſi ſpiritus vitalis impurus ſit & tenebricoſus, vitium hoc ſpiritibus animalibus & cerebro communicatur. *Sennertus.*

XXIII. An melancholicis *Venere* vtendum? Diſtingue, Si quis à retento ſemine corrupto talis evaſerit, ſive hypochondriacus, ſive non, necdum debilis in eſſentia redditus ſit, ſine dubio ex illius vſu juvamentum percipiet: nam morbos ex repletione vacuatio ſanat, cum qualia decent excernantur, h. e. propria cujuſque morbi materia & cauſa: Cæteris verò inutilis eſt & noxia, refrigeratione, ſiccatione, & ſpirituum exhauſtu: Si iuvat, id contingit à flatibus quibuſdam reſolutis & alacritate quadam inducta, ſique rara fuerit, nec debilitas multum progreſſa ſit.

XXIII. *a.* In melancholicis qui non dormiunt, Laudanum cum helleboratis & colocynthiatis detur, vt poſt ſomni conciliationem humores educantur: At vide ne mora hellebori inducat convulſionem: Quod ſi alvi ſolutionem impediat Laudanum, corpus ante exhibitionem præpara humectantibus, victu, lacte, balneo. *Theodor. de Mayerne Tractat. de Laudano M. S.* De mixtione Narcoticorum cum purgantibus, vide *lib.* 19. *titul. de Hypnoticis & de Purgatione.*

XXIV. In melancholia per eſſentiam *Vomitoria* per ſe non convenire videntur, ſed per accidens, ad tollendum impedimentum curationis: In Hypochondriaca etiam videntur ab *Hippocrat. aphoriſm.* 9. 4. excludenda, Melancholicos infra vehementius purgabis: *Galenus in comment.* rationem aſſignat, eo quod cum humor hic ſua gravitate inferiora petat, non videatur per alia loca quàm inferiora duci poſſe: Verum Vomitoriorum vſum approbarunt non infimi ſubſellii Medici, qui meminerunt melancholias ſolis vomitoriis fuiſſe curatas. Sic *Avicenna* meminit Ellebori: Viſæ etiam fuere melancholiæ terminari ſpontaneo vomitu biliosæ nigræ materiæ ſuperveniente: hunc ergo naturæ conatum Arti licet imitari: Et dubium nullum eſt mitiora vomitoria ſumme eſſe ex vſu, tum ad evacuandos melancholicos, tum pituitoſos communiter dictos humores, qui fere ſemper in ventriculis melancholicorum reperiuntur & multiplicantur, inque melancholiam, ſi relinquuntur, facile converti poſſunt. Mediocria etiam conveniunt in hypochondriaca & ſympathica à toto, niſi os ventriculi ſit adeo ſenſile vt ægri ex ἐμέσει facile incidant in animi deliquium vel cordis palpitationem; Adhibentur tamen commodius, inquit *Rolfinccius* in diſcurſu de melancholia, in hypochondriaca quàm in ſympathica à toto; Non enim facile humor peccans ex corpore trahitur ad ventriculum, ſed rectius per alvum dejectoriis expurgatur: Neque *Hippocrat.* videtur hunc vſum explodere in aphoriſm. allegato, Vehementius melancholicos infra purgabis, id eſt, crebrius eos purgabis, tempeſtivis vomitoriis locum tacite relinquens, Id quod ipſe in curationibus obſervavit quando veratro vſus eſt.

XXV. *Vomitoria* (ſicut in pleriſque morbis cephalicis febre vacuis) peculiari modo in affectibus quibuſque inſanis iuvare ſolent: Hujus ratio partim in eo conſiſtit quod ventriculi viſcoſa saburra, quæ animum valde aggravat, expurgata, ſpiritus proinde liberiores ſe vegetius & alacrius expandunt: Porro in quantum vomitio vicina humorum receptacula, nempe cyſtim felleam, pancreatis ductum & meſenterii glandulas comprimit & evacuat, ne contenta illorum in caput transferantur procurat. *Willis.*

XXVI. *Aquæ acidulæ* ferratæ pro sanandis melancholicis maximum sæpe commodum præstare solent, quatenus nimirum copiose epotę sanguinis tincturam salino-sulphuream eluunt, ejusque mala fermenta destruunt: Porro illæ viscerum sordes abstergent, obstructiones reserant, &, quod insignis emolumenti est, adstrictione sua tum viscera debilia aut laxa nimis corroborant, tum vasorum in cerebrum dehiscentium ora occludunt, quo minus in ipsum una cum succo nerveo materiæ extraneæ aditus patescat: Atque ob hanc rationem, nempe viscera corroborando; & ductus in cerebrum obserando, vitriolica ferri præparata utiliter exhiberi solent in melancholia, etiamque in *Vertigine. Willis.*

XXVII. *Præmissis præmittendis, in Melancholia ab humore exusto cum obstructionibus viscerum*, ad vsum *Lactis asinini* erit deveniendum, cum saccharo tamen, vt quod possit pertinaciores obstructiones exsiccatas emollire, & jecoris atque venarum fervorem contemperare absque capitis noxa, ob brevem ejusdem in ventriculo moram, vt pote substantiæ tenuissimæ, nec butyrosæ minusque caseosæ. *Fortis Consult.* 24. *Cent.* 1. Nec asininum solum sed & caprinum, imo & vaccinum cum fructu usurpat Excell. & Experientissimus *Wepferus.*

XXVII. *a.* Non solum populi, sed etiam Medicorum quorundam hic error est, *Hæmorrhoides semper prodesse melancholicis*: Multi sunt melancholici Hypochondriaci, & alterius generis, quibus, inter præcipua remedia, Hæmorrhoidum venarum apertio imperatur, quasi venæ illæ sanguinem crassiorem quam aliæ venæ evacuent, quod prorsus absurdum esse credo: Veterum authoritas, recentiorum, & mea experientia id persuadent: Inter vetustissimos *Hippocrates*, non hæmorrhoidum per hirudines, aliove modo apertionem (quod pauci considerarunt) sed earum vi & impetu naturæ reserationem plurimis morbis à tenui sanguine generatis, præcavendis & curandis vtilem censuit 6. *Epidem. section.* 3. Vt pleuritidi, peripneumoniæ, phagedenæ, furunculis, lepræ, aliisque ejusmodi: Non negandum tamen melancholicis, atra bile laborantibus, insanientibus easdem prodesse, ex sententia *Hippocratis aphorismo* 11. *section.* 6. Melancholia, *inquit*, & nephritide laborantibus hæmorrhoides supervenientes bonum: De provocatione earum ne verbum quidem apud illum extat, sed solum probantur si natura sponte eas reseret: Non solum autem fiunt à sanguine melancholico, sed etiam à quolibet alio: hoc enim fluxu natura sæpe abutitur ad sanguinem expurgandum, si quid pravi in ipso sit, aut si copia exuberet, vt in nimia sanguinis abundantia, in gravidis, aut quibus suppressi sunt menses, & in mutilis, vnde sanguis copiosus fluit: Hinc *Actuarius method. Med. cap.* 20. observat pręter melancholicum sanguinem aperiri has venas iis qui solita exercitia intermiserunt, qui pleniori victu vtuntur; quibus consuetę ex aliis partibus excretiones, vt ex naribus, vtero supprimuntur, aut quibus mos erat venam secare, copia sanguinis non minus per has venas quam per nares interdum vacuatur: Recentiores observarunt duplices esse hæmorrhoides, quasdam à vena Cava, alias à vena Porta oriri: Illas tenuiorem & puriorem sanguinem, has crassiorem vacuare: Verum neque id semper, nam etiam satis purus per has excernitur, & interdum crassior per illas: Vnde nisi Natura ostendat se vacuationem illam moliri, non sunt temere hæ venæ aperiendę, & si purus rutilansque sanguis fluxerit, statim supprimendæ, ex ejus enim vacuatione melancholici pejus habent: Cum quispiam eas aperit, non potest certo sibi polliceri melancholicum sanguinem solum vacuatum iri, non purum rutilantemque: Quod si consuetæ quibusdam fuerint, & ex earum suppressione facti sint melancholici, insani, ac nephritici, aut epileptici, eas iterum aperire non fuerit inutile, vt humor qui refluxum habet ad superiora, per loca consueta, quorum aditus præclusus fuerat, tutius effundatur: Quod si Natura viam hanc non affectarit, non est facienda consuetudo, vt docet *Galenus* 4. *aphorism.* 25. non esse assuescendum ei quæ per hæmorrhoidas fit vacuationi, & recte *Hollerius* aperiendas esse negat si non tumeant, & nunquam fluxerint: Sed si Natura eo inclinaverit, ejus imitatione possumus eas aperire, alias nequaquam: Etsi enim Natura interdum per hæmorrhoidas vtiliter sanguinem vacuet, non tamen semper licet eam imitari, vt in febribus interdum per narium hęmorrhagiam, sudores morbum solvit, quis audebit venas narium aperire, aut sudores provocare ante signa concoctionis, aut antea quam natura inclinationem suam ostenderit, Idem de hæmorrhoidibus sentiendum: Quæ tamen non sunt intelligenda de affectibus particularibus, nam in illis venæ particulares secari possunt; sic hæmorrhagiam in phrenitide, capitis dolore, vtiliter provocamus, quia habent hæ venæ cum parte affecta communionem: Sic in nephriticis & splenicis possunt Ani venæ aperiri, at in aliis nunquam, nisi natura hunc motum sequatur. *Primirosius de Vulgi Error. lib.* 4. *cap.* 51. Vide *supra* §. 3.

XXVIII. Chalybis præparatio vtilior & tutior apud me illa est, quæ fit cum acido sulphur. qui Crocus Martis aperitivus nuncupatur, dandus ad gr. iij. cum ʒß. pilul. de tribus cum rhabarb. cui hora post superbibat libram aquæ hordeaceæ, vel seri caprini depurati: Nec metuendi flatus, cum calidiores & sicciores, non autem frigidi & humidi sint, vt vulgo creditum; in cujus vsu ad xij. dies persistendum. *Fortis Consult.* 23. *Cent.* 3.

XXIX. *Catharticis* nec continue, nec nimis frequenter vtendum erit, quin sufficiat ea intra 6. aut 7. dies exhibere, atque aliis temporibus: alvus si adstricta fuerit per enemata subducatur: Quod spectat ad alia medicamenta, quę non sunt evacuantia, etsi veteres in ijs minimum, nos maximum curationis negotium ponimus: Enimvero illi (quibus etiam moderni plures consentiunt) ad melancholiam sanandam nihil amplius agendum statuebant quam humorem atrabilarium expurgare: quapropter catharsin pręcipui momenti facientes, hujus tantum gratia pharmaciam reliquam, ab iis præparatoriam dictam instituebant; In eum nempe scopum collimantes, vt quamprimum per medicamenta alterantia humor ad consistentiam idoneam redactus, viæque pro excretione ejus satis apertæ fuerint, dein iste per cathartica foras educatur: Cujusmodi hypothesis tum rationi, tum experientiæ Medicæ minus

minus congrua videtur, quatenus nempe melancholici à crebra purgatione, vtvt methodice instituta, noxam potius quam levamen recipiunt: Itaque nos morbi hujus causam in sanguinis & spirituum dyscrasiis, atque in viscerum & cerebri debilitate, aut mala conformatione ponentes, alterantia & corroborantia pro remediis primi census habemus, atque horum gratia tantum cathartica nonnunquam intercalamus: Purgatione igitur propter impedimenta amovenda rite & ex debitis intervallis præscripta, ad alterantia & corroborantia procedatur per varias formulas E. g. ℞. conserv. flor. tunicæ, borrag. ana. ℥ijß. cortic. myrobal. condit. ʒvj. corall. præparati margar. ana. ʒ iß. eboris, ocul. cancri ana. ℥j. confect. de hyacint. ℥ij. syr. e coralliis vel papav. rhœad. q. s. f. Elect. dozis ℥ij. mane & vesperi, superbibendo Iulep aliquod cardiacum. *Willis*.

XXX. Post purgationes *alterantia* repetenda, quibus addi possunt margaritæ, fragmenta lapidum pretiosorum, lapis bezoar, corallus, bolus armena; non solum, vt nonnulli putant, gratia exsiccandi ichores qui in arterias penetrarunt, sed etiam ob peculiarem vi spiritus defæcandi & illustrandi qua prædita sunt. *Sennertus*, Diamoschus dulc. & amarus, Electuar. de Gemm. lætif. Rhasis, conf. hyacinth. suspecta videntur siccante vi, quà cerebri & totius intemperiei siccæ infesta videntur: At hæc medicamenta excrementorum reliquias digerendo, spiritus innatumque calorem recreando; visceraque roborando plus commodi afferunt quàm incommodi modice siccando: Sic Gal. inclinante quartana Theriacam exhibet, quia à frigida & sicca intemperie frigidorum & pituitosorum humorum proventus suboritur *Zecchius cons.* 80.

XXXI. Monialis xxx. ann. virili pene pectore, voceque, denso nigroque capillo, sylvoso supercilio, sanguinosis genis, recurrentes capitis graves dolores passa, post hæc melancholiæ morbi cerebro assidui: Irritis ordinariis remediis, præcisa arteriæ (temporum) portiuncula sanguinem ad selibram detraxi: Res mira, omnia ex tempore sedata, & integra reddita est: Et velut injecta in ignem aqua, sic ad æstuantem cerebri noxam ejus remedii fructus fuit. *Severinus Med. Eff. p.* 46.

XXXI. *a Vniversalibus præmissis*, videndum an aliquid humoris melancholici cum sanguine adhuc supersit in capite, quod ex ipsius gravitate & oculorum rubore disces facile; Tunc suadent autores non contemnendi reliquias conterere *Cucurbitulis, vel sanguine misso ex venulis nasi vel frontis*: Verum licet auxilia hæc multis probentur, ego arbitror per venas adeo minutas crassum humorem extrahere esse perdifficile: Proderunt tamen vbi capitis cutis plurimum præbet, aut oculorum venæ tument vel livescunt: Alioqui satius fore arbitror varices vel hæmorrhoides aperire hæmorrhoidibus: quippe per easdem tutius & facilius in caput irruentem humorem retrahimus, quo facilius quod in capite est natura conterat. *Mercatus*.

XXXII. Iuvenis xxx. ann. melancholia detinebatur pertinacissima: cranio diligenter aperto à I. Cass. Placentino, etiamsi nulla esset putris membranæ incumbentis suspicio, cerebro eventilato ad sanitatem rediit, quam sine dubio sanguinei humoris evaporatio infestabat: *Rhodius Obs.* 43. *cent. j.*

XXXIII. In *prima humorum præparatione* decoctis aut aquis stillatitiis addi potest cremor. Tartari ℥ß. qualibet vice: sympathia namque quadam movet, fermentat & ad se trahit acidos succos; vnde chymici melancholiam assatam Tartarum vocant: Secunda præparatio melius perficitur succis depuratis quam syr. saccharatis: calorem enim excitant, vt pote dulces, & viscera inflant. *Fortis consult.* 23. *cent.* 1.

XXXIV. Melancholico qui sunt habitu, ii commode *cauteria* gerunt, quia sanguinem, teste Hippocr. valde ichorodem habent, *Claudinus Resp.* 43. Cauteria commendantur, sed in ea quæ est cum materia; infigantur autem in partibus infernis, cruribus aut coxis. *Saxonia l.* 1. *c.* 16. Solemus quoque in hypochondriaca parare cauteria cruribus, quæ expertus sum nobile auxilium tulisse: *Mercurialis lib.* 1. *c.* 50. Femoribus autem adhibenda sunt. *Claudinus cons.* 136.

XXXV. Quidam diu hæmorrhoidum dolore vexatus, singulis mensibus per mariscas fæculentum sanguinem expurgabat; supprimitur consueta hæc vacuatio, fitque melancholicus: Hirudinibus sæpe aperiuntur mariscæ, iteratur saphenarum sectio, fontanellæ tibiis affiguntur, &c. cum omnia frustra tentarentur, & morbus ferocius invaderet, adessent flatus & gurgulationes circa lienis regionem, supra ipsum cauterium impono: vix duo pertransierant menses, quando nigerrimi & fuliginosi humoris copia vacuata sanus evasit. *Zacutus Pr. Adm. lib.* 1. *Obs.* 50.

XXXVI. Balneum hypochondriacis inutile judicamus, nisi ablatis prius obstructionibus, tunc enim poterit quoque prodesse maciei & melancholiæ à toto. *Fortis consult.* 17. *cent.* 5.

XXXVII. Professor Patavinus diu plurimis medicamentis quolibet anno sine efficacia tantum non confectus, mutato demum consilio, jusculis cichoraceis in prima mensa haustis morbum profligavit. *Rhodius Obs.* 44. *cent.* 1.

XXXVIII. *a* In *Hypochondriaca* nunquam est secanda vena brachii, licet Practici hoc non observent: fundamentum est, nam sanguis subsistit infra jecur, & præterea sanguis ille sursum mittit vapores, ut oporteat deorsum retrahere, non ad brachia: Adhæc, cum sanguis vitiosus pertineat ad hypochondria, & bonus ad totum attineat, per sectionem venæ cubiti sanguis bonus vacuatur & non melancholicus, & facta hac evacuatione, me detur vacuum, fit attractio ad superiora sanguinis melancholici. *Capivaccius*. In *Hypochondriaca* Iecoraria aperienda (*vt exploretur*) venosi generis status, vt medicamenta purgantia recta mensura possint adhiberi, & quidem Medico præsente, vt monet *Galenus* 1. ad Glauc. & 3. de loc. aff. 7. educendo ad ℥v. vel vj. si niger & crassus effluat: Sin minus fere statim supprimatur. *Fortis cons.* 20. *cent.* 3.

XXXVIII. *b* An *Acetum* prædictis humoribus & corporibus melancholicis prodesse aliquomodo potest? *Galenus* enim 5. *simpl.* melancholicis id adversari ait, & *Hippocr.* 5. de rat. Victus 39. *Acuta, ait, vis Aceti his magis conferre solet quibus magis amara quam bilis atra exsuperat: quippe amara ab ipso dissolvitur & agitatur, ac in pituitam degenerat; atra vero bilis attollitur & multiplicatur, nam acetum atram bilem parit.* Accedit similitudo aceti & melancholiæ, quo fit vt facile in ejus naturam acetum commigret: probant mille testimonia, maxime muliercularum quæ acidis intempestive vtuntur; quas scimus facile in melan-

choliam prolabi: Ex altera parte est *Galeni* authoritas qui xi. meth. med. aperte consulit in splenetícis medicamentis semper esse aceti aliquid admiscendum: Et *Aetii* ac *Pauli* sententia, qui in melancholia morbo aceti quam acerrimi sorbitiunculam post omnem cibum porrigunt, vbi jam dormire velit æger, *Hac in re* statuendum est, corporibus melancholia abundantibus summopere Acetum nocere, auget enim acorem & humorem ipsum, ac præexistentem in fervorem movet; præterquam quod cæteros humores frigidiores ac licciores reddit: Cur à coena exhibeatur ab *Aetio* & *Paulo* vide §. 29. tit. de Affect. hypochondr. lib. vij. ad vaporum scil. in cerebrum irruentium repressionem: Si tamen melancholicus affectus ex indurato aut obstructo splene prodit, maximi est momenti, *Mercatus*. Vide lib. 10. §. 9. tit. de Lienis Affectibus.

XXXVIII. c *Cranii terebratio* vltimum est remedium, omnium tutissimum & vtilissimum: nam si vlcera superficialia in capite suborta melancholicos sanarunt, vt testantur Hollerius & alii, quantò majorem vtilitatem allaturam sperare possumus vlcus illud quod cranium penetrat? mihi tamen sufficiet illa perforatio quæ pervenit ad meditullium, cum remotione exterioris laminæ cranii, absque læsione duræ matris, ne cerebrum nimis refrigeretur: hocque præstabitur per cauterium prope suturam coronalem inustum, ferro candente, ac simul incidente & ad meditullium vsque penetrante, potius quàm per veram terebrationem: dico prope suturam, ad vitandam læsionem membranæ per suturas erumpentis: Hoc si fiat, globulo que cereo conservetur apertum, quam maxime prodesse poterit. *Silvaticus centur. 1. cons. 58. Exempla vide apud Rolfinccium meth. spec. pag. 413. Rhodium centur. 1. Obs. 43.*

XXXIX. *Irritationes* etiam atque etiam cavendas monemus. Magis enim quam æger insaniunt, qui cum in authoritate constituti videantur intempestivè ea vtuntur; perterritum terrent, & à pertinacia & protervia, quæ morbi initium est, pertinaciter & proterve abducere student: non enim eversa evertenda sed erigenda sunt. *Crato apud Scholtzium Cons.* 174. Interdum aliquid indulgendum, præsertim vbi cognoscimus Phantasiam in hoc vel illud esse intentam: vt enim imaginatio imperat humoribus & spiritibus, ita fieri potest vt illius ratione calor innatus excitetur, & sua sponte morbificam causam interdum expugnet. *G. Horstius Decad. 2. Probl. 10. vbi plura.*

XL. De *confectione lætificante Rhasis* notandum, quod accipit apud Rhazem pro tribus partibus mellis vnam pulverum: At nostri pragmatici vnciæ sacchari aut mellis drachmam ascribunt aromatum, sed sæpe nullo successu. *Heurnius meth. lib. 1.*

XLI. De *Confectione Hamech*, eam à Medicis nonnullam improbari: de ea Solenander section. 5. cons. 22. Hamech, inquit, in sua confectione mirificam farraginem contulit, & non coquenda decoxit, longeque dissimilia simul confudit, tandemque confecit horrendam confectionem sine vlla Medicorum arte, quæ nulli grata esse potest: Nihil dico de acribus, scammonio, colocynth. medicamentis *admistis*: Idem ferè sentit Rondeletius, qui eandem saltem ad ichores pravos humorum vtilem esse docet: Eandem improbat Fernelius: Et revera non videtur satis commoda confectio, præcipuè ob myrobalanorum, quę adstringunt, copiam. Etsi enim Arabes frequenter iis vsi fuerunt, recentes tamen habuerunt quibus nos caremus, Et commodius omnino, si cui vti libeat, ad ichores pravos, scabiem & similes cutaneos affectus, quàm ad melancholiam vsurpantur. *Sennertus.*

XXXIX. Nihil novi magis periculosum in morbis omnibus chronicis, & melancholicis præsertim, quam iteratis solutivis corpus expurgare, nam destruunt virtutum mineras, & licet prima facie videantur prodesse, nam fortassis ægri ab excrementis deoneratis hilariter vivunt, tamen temporis tractu res est in contrarium, nam magis ac magis corpora exsiccant, excalefaciunt, torrent humores ac destruunt naturam. *Epiph. Ferdinandus hist. 36.*

MEMORIÆ,

MENTIS LÆSIO.

SYLLOGE.

I. GAleni sententia, quod oblivio ab intemperie frigida pendeat, non levem penes me difficultatem habet, quod noverim plures insigni frigiditate cerebri laborantes sine memoriæ noxa, quæ tamen succedere deberet si Galeni argumenta à similitudine causarum efficientium, & à similitudine animalium frigidorum, vllius essent roboris: Oppositum contra vidi in nonnullis obliviosis quos curandos suscepi, in quibus nullum frigoris manifestum indicium: in aliquibus adesse insignem cerebri calorem perspexi, quos adhibitis circa suturam coronalem refrigerantibus auxiliis juvi: Non nego in plurimis adesse insignem frigidam intemperiem, sed dubito an ab hac sola intemperie memoria vel minuatur vel aboleatur: Dubitationem augent casus quidam, à me observati: Ab ictu cerebri valido novimus in aliquibus memoriam abolitam: Galenus ex Thucydide refert nonnullos qui à peste evaserunt omnium præteritorum oblitos esse; At quæ hic frigida intemperies accusanda? Præ manibus mulierem omnium rerum obliviscentem habui, quæ ex spontanea per alvum vacuatione, per quam biliosa, sanguinolenta, viridia, mucosa & similia educebantur, amissam memoriam, nullo adhibito ipsi cerebro particulari medicamento, recuperavit: *Petrus Salius Div. Annot. in Altimar. c. 1.*

II. Damnanda est perniciosa tum Medicorum tum hominum quorundam consuetudo, qui cum à prima constitutione debili memoria præditi sint, student violentis medicamentis quod non amiserunt recuperare: Quippe non paucos studiosorum juvenum reperias, qui seducti cupiditate & vtilitate felicis

licis memoriæ efflagitant sibi precibus & pretio *Anacardinam confectionem* dari: hinc non pauci, vel judicio confracto vacillant, vel memoriæ nihil amplius recuperant, vel capitis ingentibus doloribus cruciantur: Quis enim non intelligit naturalem cerebri, vel cujusvis partis temperiem, si in meliorem mutari oporteat, sensim & paulatim esse agendum, non vehementibus & efficacissimis auxiliis, vt quæ ex anacardo conficiuntur? quæ cum nihil præter naturam crassum, frigidum & humidum in capitibus & corporibus juvenum reperiant, conterunt & infirmant naturalem tempetiem & substantiam, vnde mille læsionum sortes & forte memoria deterior: Prosunt quidem talia his quibus læsa memoria, quæ ex nativâ constitutione felix fuerat antea. *Mercatus Pract. lib. 1. cap. 19.* Confectio sapientum appellatur: Caute tamen ea exhibenda, præcipue in sanis, ad memoriam roborandum: vnde nonnulli ejus ℨß. vel minus eum aqua calida exhibent, vt nimia ejus exsiccatio remittatur: Iis vero qui membra principalia calida habent, nullo modo exhibenda; Docuit enim & hoc experientia, nonnullos quidem memoriam admirabilem sibi hac confectione comparasse, sed parum vitales fuisse, & in ipso ætatis flore, corpore nimis exsiccato, extinctos. *Sennertus Practicæ libro 1. Parte 2. cap. 5.*

III. In memoria & confirmanda & restauranda mirifice valet Aqua magnanimitatis, (quam vide apud *Schroderum* Pharmac. lib. 2. cap. 38. Et *Hofmannum* in Clavi pag. 50.) Potentior] erit si cum ea extrahantur species anacardinæ: Cujus Essentiæ grana tria ad sex, in septimana semel, vel bis terve exhibitæ in vino vel aqua lavendulæ, vnice prosunt: Nota vero aquam hanc valde exsiccare, ideoque in biliosis & siccioribus debere ejus vsum esse rarum & cautum, adeoque convenire potius pituitosis & melancholicis. *Hartmannus Prax. cap. 14. §. 2.* Vide de ejusdem efficacia, & aliam præparationem miscellaneor. curios. Anni 3. qui 1672. pag. 605. *ex Wedelio*, Vbi consilium pro Memoria labefactata elegantissimum.

IV. Iuvat in his casibus vsus *cauteriorum*; quia vbi abundant humores in cerebro, juvat eos evacuare paulatim & deflectere à cerebro, Sed advertite, sicut laudo cauterium in brachiis, sic me illud damnare in occipite, quia ille locus est sedes memoriæ, & perniciosum est evacuare totum caput per partem affectam. *Mercurialis lib. 1. c. 18.*

V. Felicissimo successu in Memoria abolita, & Ratiocinatione diminuta, vti soleo *cauteriis in capite*, maxime vbi frigida & humida viget intemperies, optime tamen purgato corpore: Et testor Deum melius cauteriis in capite, quandoque tribus, quandoque quatuor & quinque, factis in locis suturarum, curasse annis elapsis socrum m. Gentilis, cui jam erat memoria ablata, & duos alios stolidos & insanientes juvenes, e quibus alter septem habuit cauteria, & ambo sanitati restituti fuere. *Epiph. Ferdinandus histor. 47.*

VI. *Theriacam & Mithridatium* commendant, quæ nos propter opium, quod omnes sensus stupidos vel languidiores facit, etsi vetus sit compositio: malumus omittere, cum alia non desint, & nullus dolor hic aut necessitas requirat, nec humoris adsit malignitas. *Platerus.*

VII. Insana erat Monialis, vt assidue flagitaret se sacro fonte lustrari; hæc vna semel arteriotomia temporum per me & excogitata & administrata, quasi divinitus ordinata mentem recepit. *Severinus med. Effic. p. 46.*

VIII. Pulveres minus conveniunt siccis, vnde in melancholicis, hecticis & aliis id ipsum quoque valet: hinc de martialibus recte monetur, illa in siccioribus hypochondriacis, metu scirrhorum, hepatis calidi & siccioris, minus commode quam in malis laxioribus conducere. *Wedelius de comp. med. ext. p. 137.*

MENSES MULIEBRES.

SYLLOGE.

Cur vena sectio in brachio aliquando suppressos restituit, aliquando fluentes sistit. 1.
Actu iis fluentibus an sanguis mittendus. 2.
An clyster possit injici. 3.
An ante consuetum tempus purgans possit dari. 4.

I. Magna est inter Medicos controversia quæ sit vena secanda; an basilica an saphena, ad sanandum fluxus menstrui suppressionem? vtraque sententia illustres habet defensores, quisque experimentis suas partes tuetur; sed experimenta litem non dirimunt: Cum contingat menstrua suppressa provocari tum basilicæ tum saphenæ sectione, vtraque vidi ejusmodi suppressionem illico sublatam, sed ea erat variis ex causis orta, ita vt si mutata medela pro saphena basilica secta fuisset, & vicissim, menstrua nullatenus fluxissent: Imo contingit aliquando menstruorum suppressionem aliis quam v. s. auxiliis sanari, & misso per quamcunque venam sanguine difficiliorem reddi curationem: Causa scil. morbi est accurate investiganda, ut ad eam removendam convenientia remedia adhibeantur: Ea enim sublata sponte morbus evanescit: Si contra, remedio perperam adhibito causæ morbificæ vires adjiciuntur, morbus invalescit: Considerandum itaque est, cum sunt restituenda menstrua, vtrum causam suppressionis v. s. tollat, an eandem augeat, quid ad id conferre possit v. s. si fuerit in brachio facta, quid cum in malleolo: Certe inter causas suppressionis menstruorum censentur tum sanguinis paucitas, tum etiam copia, quia dum vteri vasa distenduntur, se mutuo comprimunt, & contenti liquoris effluxum impediunt: Si itaque à plethora, vteri vasa distendente, menstrua supprimantur, non est tutum venam in pede secare, hac enim aperta sanguis citatiore impetu fertur ad inferiora, ac proinde & vberius & validius in arterias vteri influit, vterum magis implet, majoremque vasorum compressionem inducit, suppressionis menstruorum sanationem difficiliorem reddit: quod maxime contingit si non modo in vtero sed etiam in toto corpore sanguis abundet, His itaque in circumstantiis sanguinis copia quam primum est imminuenda: & qui fit sanguinis ad vterum impetus ad superiora revocandus: His duobus scopis satisfacit sectio basilicæ, qua, seu semel celebrata, seu pluries repetita, si copiosa fuerit, non solum sanguinis exuberantia è toto corpore

tollitur, sed etiam à partibus inferioribus ad superiores sanguis revellitur, sicque vterus sarcina, qua premitur, cito sublevatur, vasa minus distenta fluenti sanguini liberiorem transitum præbent, menstrua fluunt, Si vero concitato semel fluxu menstruo, iterum Basilica secetur, facta vehementiore revulsione ad superiora, vterus conveniente sanguinis copia privabitur, vasa concident, menstrua sistentur, quæ deinde revocare non semper ita facile est, cum enim vasa sunt constricta, ægre relaxantur: Si ob sanguinis modicam copiam menstrua fuerint suppressa, saphenæ sectio ea restituit: Ea enim vena aperta sanguis majore impetu fertur ad inferiora, velocius & copiosius influit in vasa vteri, ea proinde distendit, & spectantia in vteri cavitatem oscula aperit: V. s. itaque medetur menstruorum suppressioni quando eam efficit sanguinis vitium in quantitate aut motu, si excipiatur summa sanguinis paucitas, aliquando etiam vitium qualitatis, qua menstrua supprimuntur, v. s. emendatur: Ne quis tamen putet, accurate spectatis omnibus circumstantiis v. s. effectum cito se assequuturum, multa enim tum à causis internis, tum ab externis sæpe accidunt quæ v. s. effectum impediunt, quæ nec Medicus prævidere potest, nec si contigerint impedire: Animi pathemata, quibus obnoxiæ sunt mulieres, tum ratione sui, tum ratione humorum, quorum cursum pervertunt, perperam sistunt, aut intempestive promovent, insperato vasa vteri ipsumque vterum laxant, ac constringunt, vti reliqua viscera, sicque fit raptus sanguinis modo ad superiora, modo ad inferiora: Hinc inferre licet eos Medicos qui ex hujusmodi remedio certo sanationem pollicentur, parum nosse corporis oeconomiam, humorum varietatem, ac vim pathematum: vt nimia in prognosi & pollicitis securitas hic ignorantiam potius arguat & stoliditatem quam scientiam: Ipsa etiam v. s. ratione sui, ob occultas, & nulla ratione investigabiles corporum proprietates effectum sperato contrarium producit, dum in hac muliere excitat leipothymiam, in illa pravum quendam humorem delitescentem & quietum, ac eatenus innoxium commovet, in vasa rapit, & per vniversum corpus dispergit. *Franc. Bayle Problem. med. x.*

II. An actu fluente menstruo s. m. aliquando potest celebrari? *Avicenna* sic respondet 4. 1. cap. 20. *Menstruata non minuatur nisi propter magnam necessitatem, sicut est necessitas retinendi forte sanguinis sputum, quum virtus fuerit conveniens:* Et sanguis menstruus, qui in fœmina sana ad vterum singulis mensibus defertur, non differat ab alio sanguine, sed solum sit quantitate excrementum, ex Gal. quia tamen quando vitiosi humores redundant, simul cum eo expurgantur, & licet non exuperet, propter moram in vasis vteri vitium contrahit, nihil mirum si hæc vacuatio à veteribus & Galeno Purgatio appellatur: quo tempore ergo procedit vena secanda non est, ne naturæ motum impediamus aut præcipitemus: Hoc autem intelligendum modo ea vacuatio intra naturæ modum sit, Si enim excedat, tuto sanguis ex brachio mitti potest: Deinde ea procedente gravis incidat morbus, postulans citam vacuationem, superioresque partes afficiens, ex superioribus locis sanguis sine dubio educendus. Rursus, si diminuta menstrua purgatio sit, ad partes superas restugnet, & sputum aut vomitus sanguinis sequantur, ex Hipp. 5. aph. 32. venas tali tutissimum est tundere: Demum, si fluens actu menstrus sanguis non sit pro multitudinis ratione, qua ratione motum illum imperfectum supplebimus nisi misso sanguine? *Zacutus*

III. An Clyster actu fluente menstruo potest admitti? Plures negant, quia tunc alvus non est conveniens regio perquam humores noxii sint deferendi, sed vterus: Et natura ad partem contrariam distrahitur promptissime, quia ob viciniam ex recto intestino, cui vterus incumbit, citissima fit attractio: Dic, Si morbus vrget clyster vtilis est, tum ad vacuandos humores qui in viis ductuum stabulantur, tum vt cætera auxilia commodius celebrentur: Neque clyster trahit ab vtero, aut naturam avocat, cum ab intestinis solum evacuet, si mollis sit & non acutus, quem non esse fluente menstruo administrandum ratio dictat, nisi periculosissima adsit affectio, suapte natura lethalis, vt apoplexia, epilepsia, vertigo, quæ celeritatem auxilii postulant: vrgente enim necessitate malo vrgentiori subveniendum, balanis, clysteribus acutis: quibus si nimis alvus profluat, tunc de salute ægri non desperandum; sæpius enim alvi fluxus menstruæ purgationis loco excernitur, & plures fœminæ post partum, excitato alvi fluxu, à morbis gravissiis evaserunt, natura defectum purgationis vteri alvo citata supplere studente, quod frequenti experimento compertum est. *Zacutus.*

IV. *Sennertus* dissuadet Purgantia paulo ante consuetum fluxum mensium exhibita, quasi ea, humorem alio divertendo, impedirent magis fluxum: Cui equidem assentiri non possum, crebra ductus experientia, plerumque sic institutam purgationem irritare potius menses quam divertere; Eo quod pleraque, si non omnia, purgantia vim ducendi menses habeant, idque vel per se vel per accidens, ideo gravidæ tantopere ab iis abhorrent: *Hoeferus Herc. Medici lib. 7. cap. 1.*

MENSES DECOLORES.

Attenuantibus validioribus non vtendum.

CVm malum hoc ab humoribus vitiosis menstruo sanguini admistis dependeat, generalis indicatio est humores illos vitiosos esse evacuandos, juxta aphor. 5. 35. Hoc saltem hic monendum, cum humores crassi, vt commodius vacuentur, attenuatione indigeant, cavendum esse ne pro attenuantibus menses vehementer moventibus vtamur, cum talia serosos humores ad vterum moveant, atque ita vasis angustioribus magis impingant: sensim itaque & paulatim attenuantibus primo vtendum: Et si aliqua eorum quæ menses vehementer movent vsurpentur, mitioribus sunt temperanda: Acetum autem & acida hic locum non habent. *Sennertus.*

MEN-

MENSIUM FLUOR NIMIUS.

SYLLOGE.

Sanguinis missio *eximie confert.* 1.
Sæpe Purgandum. 10.
Vomitoria *quando locum habent.* 11.
Clysteres *adstringentes aliquando noxij.* 2.
Diuretica *inepta ad derivationem.* 3.
Qui artus, superiores an inferiores fricandi *&* ligandi. 4.
Cucurbitulæ *sub mammis cum scarificatu admovendæ.* 5.
Adstringentia *&* incrassantia *diu vsurpata nocent.* 6.
Opiata *conducunt.* 7.
Adstringentia *an admovenda.* 8.
Aliquando non sistendus. 9.
Constrictio mammarum *ad revulsionem admittenda.* 12.
Cum hysterica suffocatione juncti curatio. 13.
Actu frigida frequenter non admovenda. 14.
Causa & curatio Sylviana. 15.

I. PHlebotomia revulsionis gratia in brachio celebranda est, partitis vicibus, & digito per vices foramini admoto: Magna copia sanguis detrahendus quantum vires ferre possunt: *Riverius lib.* 15. *cap.* 3. Multas vidimus quæ detracto sanguine multo è vena convaluerunt, cum nullis aliis remediis posset reprimi fluxus sanguinis. *Hollerius aph.* 50. 5.

II. Cùm menstrua purgatio largior est, *Clysteribus* vtendum quibus vis infrigidandi & agglutinandi: nam in calidis temperaturis, aut tenuibus humoribus, aut quibus viæ admodum sunt patulæ, nullum est commodius auxilium: nam frigiditate vias coarctat, humores tenues cogit ac densat, calorem compescit, ac si quid ictu aut casu dilaceratum, conglutinat: Cavendum tamen ab iis rebus quæ comprimendi vim obtinent: nam cum hæ partem, cui adhibentur, comprimere habeant, repellent necessariò in affectum & fluentem vterum humores inibi morantes, ac per consequens maiorem excitabunt fluxionem, sicuti & calida omnia actu vel potentia: quò fit vt vtilius sit initio frigidis, mox verò, vacuato corpore, iis quæ agglutinandi vim obtinent vti. *Mercatus de Præsid. l.* 1. *c.* 3.

III. Si fluor nimius ex seroso, tenui & aquoso sanguine ortum habeat, is vacuandus: eo enim vacuato, cum ab eo sanguis fluxilior reddatur, hic sponte subsistit, quod commodè fit hydragogis, mechoacanna & rhabarbaro, ac hidroticis: Nonnulli *Diureticis* hic ad vias vrinæ derivationem fieri posse putant, verùm diuretica sanguinem ipsum non derivant: Etsi verò tenues humores sanguini admixtos ad vias vrinæ derivare possunt, tamen metus est ne sanguinem fundendo eum magis fluxilem reddant, ejusque ad vterum impetum augeant. *Sennertus cap. prop.*

IV. *Galen.* 1. *ad Glaucon.* 14. curans immoderatos sanguinis fluores per vterum, aut hæmorrhoidas, nexus fieri plures ac fortiores circa manus imperat: Contra *Paulus lib.* 3. *cap.* 62. Extremi artus, *ait*, ab alis & inguinibus, vinculis excipiantur: Idem sentiunt *Avicenna*, *Aëtius* & alij: Conciliabis dicens in incipiente fluxu superiores artus ligandos esse & fricandos: At in progressu, postquam jam magna copia humoris est vacuata, præsertim si momentaneus & immodicus sit fluxus, tunc ne vires subito satiscant & extinguantur, non solum brachia, sed crura esse liganda & fricanda, quoniam in immoderato sanguinis fluxu per vterum, non solum sanguis, reliquique, arrepto impetu, humores ex partibus superioribus, sed etiam inferioribus ad ipsum confluunt: Et si fluxio revocanda est ad suam originem, ad manus, ad crura, impetum sanguinis in vterum irruentis revellere oportet. *Zacutus Prax. Histor. lib.* 3. *cap.* 11. *Hippocrat. lib.* 2. *de morb. mulierum.* Ligaturas cubitis & supra genua, supposità tamen lanâ, faciendas jubet, quod *Galeno* non videtur consentaneum: Respondeo quod hoc sequeretur si ligatura fieret solum in infernis, at *Hippocrat.* dicit faciendam esse etiam supra, hac enim ratione sanguis, qui deorsum vergit, sursum trahitur: qui verò à magnis venis crurum ad vterum regurgitat, retinetur. *Fonseca Cons.* 56. *Tom.* 1.

V. Mulieri si vis menstrua cohibere *Cucurbitulam* quam maximam ad mammas appone: *Aphorism.* 5. 50. Sed ea non *apponenda* mammis, at juxta illas, quod innuit *Hippocrat.* verbo *ad mammas*, quod vt melius fieri possit, mammillæ sublevandæ, & vnicuique cucurbitula lati orificij cum multo igne affigenda: Quò verò efficacius trahant, eæ scarificandæ; citiùs enim revellitur humor cum simul trahitur ad partem contrariam, quàm si tantum attrahitur: quod *Galenus* videtur innuere in comment. *Melius autem est non ipsis mammis, sed sub ipsis partibus inferioribus firmare cucurbitulam, vbi maximè sunt ea quæ ad ipsas venæ desubter veniunt*; quasi dicat, Cum venæ in ea parte sitæ sint, ab iis non solum revellere sed vacuare oportet: Deinde si fluxio ad partem contrariam est revocanda, & si *Galenus* suppressis mensibus scarificat femora & crura, cur in immodicis non scarificabit brachia & partes superas cum multo commodo? Quare scarificatio celebranda sub mammis, sanguisque pro virium tenore educendus. *Zacutus ibidem.*

VI. In affectu inveterato multum adstringentia & incrassantia non diu vsurpanda, periculum enim ne meatus offarciant, occludant & constringant, atque ita obstructiones generent, & visceribus præcipuis (quæ insigne damnum in hoc affectu recipere solent) plurimum officiant: sed multo satius est in hepar roborantibus insistere, quæ quidem adstringunt, attamen ita moderatè vt adstrictione obesse nequeant. *Lazarus Riverius lib.* 15. *cap.* 3.

VII. *Opiata* medicamenta conducunt: ut enim in superpurgantibus irritata natura, non pellit modo excrementa propriorum humorum, quæ à medicamento trahuntur, sed præterea & vtilia simul; sic & hic evenit, vt incipiat quidem natura purgare, inutile sed ex irritatione quasi furibunda opere expellendi excedat, vt opus naturale symptomaticum evadat: Hic necesse est vt motus naturæ depravatus sistatur, quod post alia communia medicamenta per vsum narcoticorum fieri potest: Notandum tamen in hoc casu Opiatis caute vtendum, quod mulieres naturâ, quoad calorem innatum, debiliores sint, ideo stupefacientibus vehementius afficiantur; Non enim dubitamus quin

vrgente necessitate, bene consideratis circumstantiis, tribus vel quatuor granis laudani Opiati, ritè præparati, plus præstemus ex voto, quàm si potiones istas adstringentes, & quamplurimis ingredientibus constantes, nauseam absque fructu iteremus: At vero temporis tanto spatio, ad vsum tot remediorum requisito, quanta virium jactura non sequitur? *Gregorius Horstius Decad.* 10. *Problemat.* 2. Menstruis superfluis, omne reliquum medicamentorum genus eludentibus, dextre per correctum opium succurritur: quod ante sexennium coniux experiebatur, quæ mortis ferè faucibus hoc modo erepta, fervore sanguinis ad temperiem vicissim vsu laudani reducto. *Idem lib.* 10. *Observat.* 3.

VIII. Cavendum ab iis rebus quæ comprimendi vim obtinent: nam cum hæ partem cui adhibentur comprimere habeant, repellent necessario in affectum & fluentem vterum humores inibi morantes, ac per consequens majorem incitabunt fluxionem: *Mercatus de Indicat. Medic. lib.* 1. *cap.* 3.

IX. Cum naturæ modum plurimum non excedit, etsi gravissimis prorumpat accidentibus, nequaquam supprimendus ne deterius quid contingat: At si alia jungatur vacuatio, eam supprimere convenit, menstrualem vero aut amplius provocare, aut, si id non tolerent vires, permittere, quia vtilior est, etsi debitum tempus pervertat, quare aliam eo tempore provocare, quæ contrarium inferat naturæ motum, alienum censeo. *Idem.*

X. Non est inconveniens aliquod *leniens* medicamentum, quod serositates affatim per alvum ducat, nam præterquam quod diversionem præstare poterit, primas vias emundabit, & ad vsum adstringentium eas præparabit: Sit itaque aut manna, cum syrup. rof. solut. aut cassia cum pulver. myrobal. citr. & magist. mechoac. *Fortis.*

XI. In Hæmorrhagia vteri *Vomitoriorum* vsum quamvis *H. Petræus Dissertat.* 47. & *Lazarius Riverius lib.* 9. *Practic. cap.* 3. ceu remedium maxime revellens vtilissimum fore suadeat, nos tamen in ipsa accessione eadem plane reiicimus: Extra accessionem vero, si humoris conditio & motus id exigant, eorundem vsum cum maxima cautela admittimus, suadente *Galeno* in comment. Epidem. *Fridericus Hofmannus m. m. lib.* 1. *cap.* 9.

XII. *Alex. Massaria* inter auxilia quæ faciunt ne vteri vasa nimis aperiantur, recenset *Animi deliquium* à vehementissimis doloribus constrictis mammis, quæ maximum cum vtero consensum habent inductum: Verum, quæ fœmina ferret tam dolorificas ligaturas vt deliquium animi inducere possint? Annon inflammatio aut cancer ex tam violentis ligaturis excitari possent? Alias partium extremarum, vt brachiorum, manuum &c. Ligaturæ dolorificæ suo hic non destituuntur effectu, si ob contra indicantia aliis generosis remediis non datur locus. *Galen.* 1. *ad Glaucon. cap.* 14. Vide *Tit. de Ligaturis.*

XIII. Ancilla mensium fluxum ita copiosum patiebatur, vt intra duas horas sanguinis libras iv. aut v. excreverit, unde sequuta affectio ita gravis ut aphona & quasi mortua jaceret, cum tamen apertos haberet oculos & manu se strangulari indicaret; Sed hac potione utrique affectui medebar. ℞. *Aq. naphæ, rosar. & plantag. ana.* ℥ j. *sanguinis dracon. gran.* xij. *salis prunell.* ʒj. *misce f.* Potio, quæ post tres horas interiecto iusculo iterabatur, Post primam exhibitionem omnia symptomata remissa sunt, in secunda vero omnia cessarunt. *Riverius Cent.* 1. *Observat.* 94.

XIV. Semper cavendum ne frequenter actu frigida utero admoveantur, solent enim transpiramenta cutis obserare, ac subinde majorem fluxum concitare; Exemplo sunt menstruatæ mulieres quibus vberius menses profluunt, si cum iam sisti incipiebant munda indusia accipiant. *R. à Castro de m. m. lib.* 1. *cap.* 5.

XV. Diutius solito perdurat *Fluxus menstruus* primo, Ob sanguinis laudabilis abundantiam, viasve angustiores. Secundo, Ob eiusdem fluiditatem ac serositatem auctam, viasque simul angustas. Tertio, Ob vias uteri patentiores, nec sat cito denuo se contrahentes & coarctantes, uterumque adeo imbecilliorem. Quarto, Animi affectum gravem, Iram, Terrorem. Quinto, Ob Aëris æstum, præsertim cum humiditate conjunctum. Sexto, Nimium corporis Motum ac defatigationem, ut & Vigilias simul copulatas. Septimo, Alimenta nimis aromatica, vel abusum medicamentorum menses nimis potenter moventium. 1. *Quoties* sanguis est abundantior in corpore, atque viæ modo se habent, si notabile sanitati detrimentum non affertur, non habendus tum Fluxus pro præternat. quamvis hactenus molestus sit fœminis, quem proinde patienter ipsas ferre oportet, cum periculum sit ne. si mutari tentetur, cum majori potius detrimento id fiat quam ægrarum commodo: Nam vel minuendus erit sanguis abundans per ejus missionem, vel Viæ aperiendæ sunt magis per Incidentia vel Emollientia: Sanguinis autem missione non raro sistitur instans fluxus, si fiat in brachio, vel nimium promovetur, si fiat in pede: Sin per Incidentia medicamenta tentetur major apertio viarum, periculum est ne sanguis reddatur simul tenuior & fluidior, Menstruorumque fluxus nimius: Sin per Emollientia tentetur earundem viarum apertio major, periculum ne simul labefactetur uteri robur, & plura sequantur incommoda priori mutando longe graviora: Satius ergo est illam molestiam ferre patienter, quam præter mutationis optatæ incertitudinem incurrere forsan in periculum evidens affectuum gravissimorum: *Quoties* 2. Viæ uteri sunt tam angustæ, ut segnius per eas fluere possit sanguis, mediocriter tum in quantitate, tum in qualitate se habens, Fluxusque menstruus diu perseverans non tam existit gravis & noxius quam molestus, nec tunc videtur quoque habendus pro Præternaturali, quare, vti modo dictum, hortandæ sunt potius sunt ad justam patientiam, quam multo labore incerti eventus in affectus gravioris periculum conjiciendæ mulieres: Nam sive Incidentibus & Aperientibus dictis, sive Emollientibus id tentetur, periculum modo memoratum incurret mulier: à quibus proinde suadeo cuivis medicinam facienti vt abstineat. *Quoties* 3. Sanguis existit *fluidior & serosior*, concurrentibus simul viis angustioribus (alias enim per satis patentes vias efflueret sanguis abundantius, ac proinde citius quoque, copia sui exsuperante) toties fluxus menstruus diutius perseverans curabitur usurpando medicamenta tum *Sanguini* consistentiam debitam restituentia, tum *Vias* lente blandeque magis aperientia: Sanguinis consistentiam sensim augent, tum quæ humiditatem superfluam in sanguine minuunt, tum quæ ipsum magis incrassant: Minuunt humiditatem superfluam

fluam hydragoga, sudotifera & diuretica: Ejusdem proventum præveniunt alimenta solidiora, pauco potu diluta, parcus potus, exercitia corporis, sed mediocria: Sanguinem blande incrassant præ aliis omnibus commodissime subaustera, sæpius, ac minore quantitate usurpata: Vias uteri blande lenteq; aperient, conducentque in hoc casu *Externa* potius quã *Interna*, hæc enim sanguinis fluiditatem facile augerent, hic peccantem: Externa vero erunt tum Incidentia, tum Emollientia, quæ fotus & balnei forma usurpabuntur: Iungi posse Incidentia cum Emollientibus dixi, quia pleraque Incidentia sunt simul Aromatica, ideoque uterum roborantia, quem quodammodo infirmant Emollientia: Ne proinde dum affectus unus curatur, alius producatur, bonum est vti medicamentis quæ nova præveniant mala: Addidi forma Fotus Balneive usurpari commode posse prædicta, conjunctaque cum Incidentibus Emollientia, quoniam intactis, illæsis saltem partibus cæteris, recta sic pergent ad vterum, ipsiusque vias sensim aperient & blande: Tempus illis utendi commodissimum est antequam ingrediatur fœmina lectum, quoniam excitatur facile sudor levis tum à fotu, tum præsertim à balneo: *Quoties* 4. *Viæ vteri patentiores*, nec sat cito iterum se coarctantes sunt causa, toties usurpanda quæ sensim blandeque vterum, vna cum vasis suis roborant & adstringunt, imprimis externa. *Quoties* 5. *Animi affectus* grauis causa existit, tum Animus ad tranquillitatem revocandus, Si ob Iram vehementiorem sanguis acrior & fluidior factus fuerit, temperabitur imprimis Austeris, sæpius & minore quantitate usurpatis, Vterus denique ex Animi affectu gravi multum infirmatus & laxatus, roborabitur adstringentibus, tum austeriusculis, tum aromaticis, præsertim simul mixtis: *Quoties* 6. *Aëris æstus magnus*, cum humiditate conjunctus, causa est diuturnioris Fluxus, toties mutato tunc aëre corrigitur: *Quoties* 7. *Motus corporis* multus, imo nimius præcesserit, Quies erit imperanda & observanda: quo in casu somnus conciliandus blandus tum Emulsionibus, tum Opiatis, non nimia assumptis quantitate, sed iterato: *Tandem* 8. à *Condimentis medicamentisve* aromaticis sanguis acrior fluidiorq; si fuerit factus, blande is corrigatur, temperetur ac incrassetur, præsertim austeris & acerbis sed blandioribus, subinde minore quantitate vsurpatis, quæ non tantum sanguinis fluiditatem nimiam tollunt, sed vterum quoque nimis patentem hiantemque blande roborant constringuntque: His jungi velim Aromatica, sed minus acria, Nuçem moschatam & similia, quo austerorum vis magis temperetur, nec sanguis coaguletur nimis, aut vterus coarctetur præter modum. *Sylvius de le Boë Prax. l. 3. c. 3.*

MENSIVM SVPPRESSIO.

(Vide *Menses moventia lib. 19.*)

SYLLOGE.

Sanguis *an semper* mittendus *è malleolo*. 1.
Quo tempore vena secanda. 4.
Extenuatis quibusdam sanguis mittendus. 2.
An omni suppressioni S. M. debetur. 5.
Hæmorrhoidum apertio *quando tentanda*. 3.
Venarum cervicis *uteri per sanguisugas reseratio*. 7.
Humectandum corpus ante sanguinis missionem. 17.
Aliquando purgandum. 8.
Vomitoria *non omni conveniunt*. 9.
Ob vasorum angustiam subsistentes quomodo movendi. 5. *a*.
Aperientia *medicamenta sæpe noxia*. 10.
Noxia in suppressis à compressione. 18.
Non movendi in sanguinis penuria. 11.
Nec in benevolentibus solo affecto vtero. 32.
Emmenagoga *succedant vniversalibus*. 12.
Magna dozi exhibeantur. 13.
In Balneo *exhibita felicius operantur*. 14.
Temperamenti ratio habenda. 15.
Naturam ducem sequatur Medicus. 19.
Hypochondria liberanda ab obstructionibus. 16.
Cassiæ fistularis *cortex an provocet*. 30.
Non omnia emmenagoga *vbique locum habent*. 26.
Multum humiditatis possideant. 21.
Generosa aliquot remedia in pertinaci obstructione. 24. a.
Non semper requiritur prævia vniversalis purgatio aut V. S. 5. b.
Deobstruentibus *sudorifera addenda*. 23.
Chalybis internum vsum renuentibus, exterius vnguenti forma adhibeatur. 25.
Pessaria & clysteres *vterini quibus conveniunt*. 28.
Suffumigiorum *præstantia*. 29.
Ijs cum cautela utendum. 33.
Cauteria *an vtilia*. 6.
Ijs prodeuntibus ab acidulis *abstinendum*. 21.
Non festinandum in curatione. 20.
Suppressorum cum hæmoptysi curatio. 27.
Ab obstructione genita curatio Sylviana. 24.
Inferiorum partium calor excitandus. 31.
Providentia debetur iis quibus per ætatem supprimuntur. 35.
Curatio suppressionis ob sanguinem ad hæmorrhoidas translatum. 34.
Specifica *quomodo in vsum ducenda*. 24. *b*.
Salium volatilium *præstantia*. 23.
Balneorum *efficacia*. 24.
Conditiones in eorum vsu observandæ. 14. 24.
Thermæ *sæpe nocent*. 24.
Fotuum & halituum *excepsorum per inferiora virtus*. 24.

I. SI à nimia copia sanguinis suppressio oriatur, illius quantitas minuenda est *phlebotomia* in brachio largâ manu celebrata: Si enim venæ inferiores prius aperirentur, traheretur magis sanguis versus vterum, vbi majorem obstructionem & vasorum distensionem efficeret, cum ruptionis eorundem aut etiam vteri inflammationis periculo: *Lazarus Riverius Pr. l. 15. c. 2.* Mulier quædam extera sanguineo temperamento donata varios affectus patiebatur, à mensium præcipuè suppressione oriundos: quibus cùm præsentes Medici multa adhibuissent remedia, & illi contumaces apparerent, petitum est à Medicis Monspeliensibus consilium: In relatione autem hoc inprimis notaverunt Medici ordinarij, de quo mirabantur, & rationem sibi reddi postulabant, Quod nimirum quoties secabatur vena malleoli menstrua cohiberentur: dum verò ex vena brachij sanguis mittebatur, ea largiùs profluerent, Qui eventus rationi, & vulgaribus Medicorum placitis adversari videbantur, quibus sancitum est venarum inferiorum apertione mensium fluxum provocari, è venis autem superioribus apertis eundem cohiberi: Huic dubitationi responsum hos eventus cum ratione &

Galeni doctrina congruere: Cum enim illa mulier plethorica esset, ac suppressionem mensium pateretur à nimia sanguinis copia, vasa adeo distendente ut comprimi sufficienter non valerent, attracto sanguine ad ea vasa per venarum infernarum apertionem augebatur obstructio: Quando verò sanguinis à venis superioribus retractio fiebat à vasis uteri, eorumque plenitudo & distensio minuebatur, tunc illa facilius sese contrahebant ad expulsionem naturalem & ordinariam quæ per uterum solet fieri: Quæ ratio fulciebatur *Galeni* sententia 10. method. 2. Obstructionem fieri non solum à crassitie humorum, sed & à multitudine: Ideo monebantur Medici præsentes vt largâ phlebotomia, in brachio celebrata, plethoram imminuerent: post apertis venis inferioribus sanguinem ad inferiora retraherent, præcipuè circa id tempus quod prius laborans purgari consueverat. *Idem Observat.* 2. *Cent.* 1. Vide *supra* §. 1. *Menses muliebres.*

II. Fit interdum ut menses suppressi, & in venis retenti, pravam accersant qualitatem, ob quam alendis partibus minimè idoneus sanguis efficiatur, unde corporis macies & extenuatio succedit, licet venæ multo sanguine, sed pravo, refertæ maneant: tum temporis *venæ sectio*, etiam larga manu celebrata, plurimum conferre solet: Quod luculento *Galeni* exemplo confirmatur, qui 3. 6. Epidem. mulierculæ jam octo menses purgationis menstruæ suppressione laboranti, extenuatissimæ, haud exiguo detracto sanguine, brevissimo tempore proprium habitum restituit. *L. Riverius. l.* 15. *c.* 2.

III. Si *apertio Saphenæ* fieri non possit, quia tument pedes, aut ægra renuat, vt & popliteæ venæ apertionem, aut appositionem cucurbitularum internæ femorum parti, applicentur saltem hirudines venis sedalibus, & moderata sanguinis copia inde detrahatur: Nec obstat quod hac ratione ab vtero fiat derivatio, quo nomine suspecta videtur operatio, ne scilicet avocentur menses: dum enim vacuatur inde sanguis crassus & fæculentus, facile fiet vt qui superest fluxilior redditus confluat ad loca consueta: si præsertim ab hoc remedio fovebitur vterus, & cucurbitulæ siccæ coxis applicentur: Observandum tamen ne fiat operatio hæc præsentibus vel imminentibus mensibus. *Silvaticus Centur.* 1. *Consult.* 27. Si diu perseveraverit mensium suppressio, derivationem ab vtero *applicatione hirudinum venis sedalebus* valde profuturam sperarem, inculcatus enim in vtero sanguis movetur & imminuitur, Cujus speculationis author habetur *Aquapendens*, quam mutuatus est à *Galeno*; parce tamen sanguis educendus, & potius repetitis vicibus. *Fortis Cons.* 22. *cent.* 3.

IV. Dubium vtrum *vena sit secanda* ante, an post menstruationis tempus? *Galenus* l. de *V. S.* cap. 18. *Quæ verò fiunt ex cruribus, tantum abest vt retrahant, vt etiam menses promoveant: ac ubi id facere volueris, tempus consueti mulieri circuitus, tribus quatuorve diebus avertens, aut vena incisa, aut scarificatis malleolis cruris vnius, pauculo vacuato, deinde postero die similiter facito in altero crure.* Tunc enim magis fluxilis redditur sanguis & impetus naturæ amplius promovetur; adde quod eo tempore incipit fieri secretio & agitatio. *Paulus l.* 3. *c.* 61. non ante, sed decem diebus post transactam purgationem menstruam sanguinem mitti voluit, *Itaque si ætas non prohibet, aut habitus, aut aliud quippiam, venam oportet incidere, idque non ante statum mensium tempus, sed ubi jam præterierit, decem dies super adjiciantur?* ℞. *Galenum* loquutum de suppressione omnimoda, in qua præstat ante tempus consuetum sanguinem emittere, vt natura pigra ad munus explendum incitetur: *Paulum* vero intelligendum demenstruis diminute fluentibus: Cum enim natura imperfecte evacuat, quod deficit supplere nos convenit, juxta aph. 1. 20. *Zacutus*: *Galenus* sanguinem mitti vult 3. aut 4. diebus ante tempus consuetum menstruæ purgationis: Nos autem in praxi observavimus, ex hoc *Gal.* præcepto, aut minorem aut nullam menstruorum expurgationem fuisse sequutam, facta forsan diversione: Quare consultius duximus naturæ opus relinquere: transacto vero tempore, & hiantibus adhuc vteri venis; defectum supplere vena in talo secta, vt sensit quoque *Paulus*, *Fortis.* At præterito stato tempore, & nulla memorabili sequuta purgatione, malleoli vena secetur, & repetita detractio fiat, si juvenile corpus & temperamentum sanguineum. *Idem.* De tempore aliquid occurrit dubium, *Gal.* enim tribus aut quatuor diebus ante tempus expurgationis jubet venam pedis aperiri, mox prębet sabinam & dictamnum, imo & picram, cum tamen experientia comprobaverit hac ratione sequi ab vtero diversionem, sanguinis diminutionem, & proinde sæpissime menstruorum suppressionem: Et ideo nos tribus aut quatuor diebus ante tempus menstrua provocantia adhibemus: mox sub finem ejusdem menstrųę purgationis naturę deficienti succurrimus, & eandem ducimus, sanguine misso ex pede, quod & *Paulum* agnovisse observamus. *Idem.*

V. Hac methodo (vide §. 24.) perfacili blandaque, absque omni violentia, plurimis puellis menses movi, nulla instituta in eum finem *Sanguinis missione & vacuatione*, nisi concurreret, quod rarissimum, sanguinis Abundantia, quæ quidem aliquando in mensibus postea suppressis observatur, vix vnquam in iisdem nondum fluentibus, nec nisi ob grande in diæta erratum commissis circa tempus imminentis primi eorum fluxus: In gratiam juniorum rem explico, censens sanguinem vix vnquam redundare in puellis, quibus pubertatis tempore sponte non fluunt menstrua, nisi tunc grande in diæta erratum patrarint, quamvis in adultioribus plethoricis sæpius supprimantur: Iuniores namque puellæ accuratius observantur à suis matribus aut præfectis, nec facile ipsis conceditur tanta diætæ libertas, propter quam in notabile incidant erratum: Aliter autem se res habet in adultioribus, quibus tanquam in rebus humanis magis exercitatis major conceditur libertas & peccandi occasio: Dixi rarius in puellis circa pubertatis tempus observari Plethoram, quoniam eo tempore augetur maxime earum corpus; in illo igitur augmento multum sanguinis consumitur, adeo vt ejus abundantia vix vnquam concurrat; sed postquam excrevit ad convenientem staturam corpus, non mirum si in corpore sano, animo existente hilari, & assumptis alimentis laudabilis succi, & quidem satis magna quantitate, plethora producatur sanguinisque abundantia: Existente autem in adultioribus, ac pubertatis primos annos superantibus plethora, non mirum similiter si accidente in ipsis mensium suppressione, venæ sectio habeat subinde locum, non tam ad ipsos iterum movendos quam plethoram minuendam: Quod si nullo existente in vteri vasis notabili affectu ac vitio, non fluant nihilominus menses, propter sanguinis plethoram, & inde impeditum sanguinis motum, quis non videt, si tunc educatur

educatur sanguis; & minuatur simul ejusdem plethora, motum eiusdem augeri ac redintegrari, vnde facile ipsius quoque ad vterum, perque vterum motus promovetur: Nec mirum si in tali casu æque, aut etiam plus prosit aliquando vena in brachio quam pede aperta, & maxime propter sanguinem maiori copia vehementiâque quam ex pede vtplurimum profluentem, ideoque potentius sanguinis motum redintegrantem augentemque, Quo enim potentius per vniversi corporis vasa movetur sanguis: eo etiam potentius & facilius exitum sibi parat per vterum, quod hic quæritur: Hæc igitur ratio est cur instante pubertate vix vnquam observetur plethora, vix vnquam vtilis aut necessaria sit ad menses promovendos sanguinis eductio, aut contra; postquam in pubertate fluxerunt menstrua, & ob nominatas causas plethora est facta, si tunc eadem supprimatur, sæpius cum commodo instituatur sanguinis missio: Quamvis autem fieri possit aliquando, vt propter solam plethoram segnius tardiusque prodeant menstrua, & idcirco venæ sectione sola tunc rite instituta eadem excitentur, quoniam tamen plerumque concurrit aliquod in vteri vasis vitium, ex diætæ pravitate obortum, idcirco desiderantur vtplurimum medicamenta Obstructionem vasorum istorum solventia, sive hæc sola sufficiant, sive vrgente plethora venæ sectio ipsis jungatur, *Sylvius de le Boë Praxeos libro tertio cap.* 3. Quoties in vtero subsistunt *Menstrua*, vel *Lochia*, toties illa commodissime per ipsius collum, tam internum quam externum evacuari solent, & quidem partim per Remedia Externa, partim per Interna: Inter interna fit merito mentio *Venæ sectionis* in pede instituendæ, cum non raro, & imprimis quando plethora vrget, ideoque segnius movetur, atque ad sui affluxum naturalem præparatur sanguis; Observata sunt menstrua & lochia, ejus causa subsistentia hujus ope mota, & ad fluxum naturalem deducta: Sed quoties vtraque subsistunt propter Obstructionem in vteri vasis, vasorumque orificiis existentem, toties, nisi concurrat plethora, plus detrimenti quam emolumenti attulit Venæ sectio, quippe quæ minuendo sanguinem laudabilem, copia non excedentem, mulieres tantum debilitat, neutiquam desideratum fluxum alterutrum restituit: Tum autem opus est medicamentis internis & externis, quæ noxan, si quæ ab externo frigore aëris, aquæ, nivis, pavimentique &c. vtero fuit introducta, tollant ac emendent, Et Pituitam coagulatam & obstruentem incidant, attenuent fluidamque reddant, quin & moveant emoveantque &c. Vide *infra* §. 24. *Fr. Sylvius de le Boë Method. Med. lib.* 1. *cap.* 17.

An omni retentioni venæ sectio convenit? Non, nam si sanguis, aut humor quispiam, in quo adhuc sanguinis servatur idea, exuperet, de sanguinis missione ceu de adæquato auxilio deliberandum: Sin humor peccans à sanguinis natura sit valde alienus, imo cacochymia amplius affligat, sitque sanguis omnino corruptus aut putridus, nullatenus in ipso servata sanguinis specie, tunc de purgatione determinandum, maxime si suppressio sit antiqua & diuturna: Deinde locum non habet quando subsistunt tota vteri substantia densata ob frigidam causam, vt 5. *aph.* 28. probat *Gal.* ij. eam respuunt plurimi affectus materiei exortes, vt qui in simplici intemperie consistunt: deinde morbi in situ, figura, & numero aucto, cum situs & figura vteri vitientur aliquando in partu, aborta; tum a formatione, dum stricta effecta fuerint vasa, vel cavitas occlusa; cum adnascitur vteri osculo membrana: iv. vbi penuria sanguinis, v. in iis quæ ob nimium pinguedinem vteri osculum comprimentem non expurgantur. *Zacutus.*

V. *a.* Menses instantes in nonnullis viraginibus, ob vasorum angustiam restagnantes, multum negotii facessunt fermento cum primæ tum secundæ digestionis, vt exinde faciei decoloratio, cæteraque symptomata febrim albam virginum repræsentantia oriantur, inprimis si fortis influxus astralis menses impediens hisce accesserit, dicta symptomata non solum ingravescunt, verum etiam difficilis suboritur curatio, Interea ab initio plane exulent vehementer expellentia, materiam morbificam tantum agitantia, non autem promoventia, verum sint moderate moventia, & simul primæ & secundæ coctionis fermentationem juvantia, ex quorum censu est. *Extractum centaur. min. junip. artemis. species dialaur. Minsichti, Extract. splenis bov. Elix. propr. Parac. Vterinum Crollij, si loco spir. vini spir. melissæ, salv. surrogeretur, admista sub finem Sal. artem. s. q.* Hæc enim moderate movent menses, roborant coctiones viscerum, resistunt putredini, & lumbricis, si qui adsunt, sunt aduersa. *Fridericus Hofmannus m. m. pag.* 360.

V. *b.* Deinde non semper opus est prævia vniversali purgatione, aut per saphenam S. m. Sed tota curationis ratio consistit in *obstructis meatibus*, coagulatum tartarum dissolvendo, aperiendis, quo liberius spiritus ad propria munia obeunda per totum corpus vagari possint: Spiritus enim velut radius solaris totum corpus permeans, mediante sanguinis motu, ipsum regit, nec in sua desinit operatione, quoad intercipiatur per objectum ei resistens, microcosmi aër Hermeticis dicitur. *Petrus Poterius Centur.* 1. *Curat.* 6.

VI. Quoad *Cauteria*, si gratia revulsionis ab infernis partibus vnum brachio sinistro; gratia verò revulsionis à partibus supernis, & derivationis, præcipuè ab vtero, alterum in femore inureretur, maximè illa conducere possent: Nec ab illorum vsu nos dissuadet ratio, quod in brachio menses aliquando suppressos cauterium magis supprimet: in femore verò, copiæ illi aliquoties fluenti majorem dabit occasionem: Nam quod cauterium in brachio officeret quidem, si aliqua subesset spes evacuationis mensium secundum naturam, aut si nunquam fluerent, vt propterea majus sit illius adjumentum quàm nocumentum. De cauterio femoris dicendum, etsi fluorem quando viget, augere possit, nihilominus quia alia commoda, & hæc ipsa maiora præstat, nam à partibus supernis revellit, materiam obstruentem vasa vteri derivat, videtur oportunum: præterquam quod & id addendum quod hæc duo cauteria propria nocumenta sibi invicem corrigere possunt. *Claudinus Consult.* 143. In ambobus cruribus subtus genua, in mensium imminutione, *Mercurialis consilio octavo*, atque in parte interna duo cauteria magnopere laudat; *Idem consil.* 108. cauterium in vtriusque cruris interna parte subtus genu factum valde efficax dicit.

VII. Ad motum humorum in vtero stabulantium proponit Gal. 13. meth. 19. *cucurbitulam pubi & inguinibus* applicandam: at tutior & felicior ab vtero repleto derivatio haberi poterit hirudinibus vteri cervicis venis applicitis: commode namque satis copiose educitur: quam operationem in vsum ducere cœpit *Hieron. Nigrisolius. Fortis.*

VIII. *Galenus* dum menstrui retentionem sanare intendit, à sanguinis missione illico curationem orditur, nulla purgationis facta mentione: *Hippocrates* contra ea vtitur, sic aph. 5. 35. *Mulieri menses decolores, nec per idem semper tempus venientes, purgatione indigere significant:* Idem 1. de morb. mulv. 11. *Quum menses fuerint occultati* &c. primum ventrem *purgare oportet sursum & sursum.* Dic *Galeni* doctrinam de omni recenti mensium suppressione esse intelligendam, *Hippocratis* autem de antiqua & diuturna: Ratio dictat, nam initio morbi sanguis integer abundat, qui venæ sect. sola exhauriri debet, quia suam formam servat, & in quantitate sola exuperat; vbi vero processu temporis (cum post diutinam retentionem prohibetur difflari) ob putredinem formam deposuit, haud alio præsidio quam purgatione deplendus, quia in alium humorem transit. *Zacutus Med. Princ. hist.* 4. *lib.* 3.

IX. In mulieribus & virginibus, menstrui retentione laborantibus, quæ non ex viscerum impuritate, sed ex sola venarum matricem ingredientium obstructione oritur, monente Minsictho, Vomitoria vitanda sunt. *Frider. Hofmannus m.m. lib.* 1. *cap.* 9.

X. Duplex est suppressionis menstruorum modus, primus partum non expertis peculiaris, in quo viam invenire non possunt: alter earum proprius quæ aliquando pepererunt: Qui suppressionum modi licet multum inter se differant, causæ tamen vtrique sunt communes, quæ ad has tres reducuntur, Quia os vteri Conclusum est, aut Distortum; aut aliqua pars pudendi Contorta aut est. Cõplicata Nec alias suppressionis menstruorũ causas *Hipp.* l. de morb. mul. recenset, quæ ad aliquam prædictarum non reducatur, etsi lib. de steril. concedat aliquando stomacho vteri recto, molli & sano, ac probè se habente, & in debito loco sito, menses supprimi: verum quia id rarissimè evenit, ideo de ea causa mentionem non fecit iis in libris, vbi quæ communiter eveniunt tantum recensentur: Quare animadvertant Medici recentiores quam facile sit eos errare in suppressionis mensium curatione, cum de vteri dispositione nullam habeant considerationem, hujus symptomatis causam in venarum obstructionem perpetuò rejiciunt, vniversamque curationem attenuantibus & aperientibus absolvere contendunt: At concesso hanc causam concurrere aliquando, id tum rarissimum erit, & in ea suppressionis specie tantum in qua menses viam invenire non possunt; quia si venæ sanguinem deferentes obstructæ essent, quomodo menses in vtero occultari possent? Quare quamlibet suppressionem potionibus, aliisque medicamentis deobstruentibus curare nimis periculosum est: ex hac enim temeraria curatione evenit vt Medici non modo intentum finem rarò assequantur, verum etiam gravissimis aliis morbis miseras ægrotantes perdant: Quum enim menses in vtero occultantur, ejus osculo male sese habente, hi aperientium medicamentorum (calidorum & siccorum) vsu, humores adurunt, & ad atræ bilis naturam perducunt, eosque copiosiores ad vterum perducunt, vbi conculcati, quia non habent exitum, ore vteri concluso existente, ipsi vtero & ejus orificio impinguntur, tumoremque durum in ea parte inducunt, qui tandem in exquisitum cancrum conversus ægras perdit. Taceo errores quos Cancro jam genito quamplures eorum committunt, dum variis decoctis ex gajaco, sassafras & aliis eos curare conantur. *P. Martianus comm. in vers.* 41. *lib.* 1. *de morb. mul.*

XI. Si propter sanguinis penuriam menses non procedant, vt post febres diuturnas, magnas vacuationes, & in quavis insigni corporis extenuatione, eorum provocatio molienda non est priusquam convenientibus alimentis & analepticis corpus instauratum fuerit, ac sufficiens sanguinis copia genita, morbusque, extenuationis causa, expugnatus, quibus præstitis, vt plurimum contingit menstrua sponte præfluere: quod si non fiat, quò natura ad officium revocetur, educetur sanguis è venis inferioribus pro virium modulo: Notandum autem non quamvis extenuationem penuriam sanguinis indicare, sed eam tantum quæ causis consumentibus succedit. *Riverius.*

XII. Nunquam vtendum *remediis menses moventibus* nisi præmissis vacuationibus vniversalibus, ne humores ad venas vteri copiosius promoti obstructiones augeant: aut valde attenuati ad partes alias irruant & gravia mala producant: Sic narrat Schenckius Medicum Venetum mulieri, suppressione mensium laboranti, non vacuata prius pituita venas obstruente, apozema dedisse, cujus assumptioni successit paralysis. *Riverius. Fortis.* Vide §. 5. b.

XIII. Ea autem magna copia sunt exhibenda, quod virtus in viâ à ventriculo ad vterum retundatur. *Riverius.*

XIV. Si in ingressu vel egressu *balnei* exhibeantur, vires potentius exercent, quod in solutum ac calidum corpus illabatur Medicina; Et multò adhuc efficacius si ante venarum inferiorum apertionem illa exhibeantur. *Idem.*

XV. In biliosis aut melancholicis temperamentis calidiora omnia medicamenta vitanda sunt, mitioraque tantum vsurpanda, iisque aperientia temperata, & humectantia atque emollientia permiscenda. *Idem.*

XVI. Si sinistri hypochondrii tensio & renixus occurrat, cathartica idonea infundantur in decocto splenetico; vt in hepatico, si in dextro hypochondrio & toto mesenterio mali focus latet: ferè enim visceribus & venis, quæ illinc in vterum pertinent, obstructione liberatis, natura per consuetam viam sese expurgat: cum vero nulla viscerum & præcordiorum ratione habita, in ipso curationis initio menses moventia dantur, impuritas in primis venis stagnans in altiores venas deducitur, vnde difficilior morbi curatio. *Enchirid. med. Pract.*

XVII. Observandum vbi *v. s.* locus est, vt diebus sex vel octo, antequam vsus ejus ineatur, mulieris sanguis fluxilis reddatur, ac meabiles viæ, partim per pedum lotiones, quæ fiunt ex decocto pulegii &c. partim jusculis, quæ vim bibere pulegii, salviæ, croci, & hinc secetur vena. *Heurnius meth. l.* 2. *c.* 14.

XVIII. *Galenus* 5. aphor. 46. ait Si os vteri comprimatur à tumore non esse movendos menses, ratio est quia tumores increscerent, & affectus fierent

fierent sæviores exhibitis menses moventibus: Sic errant qui dum vel à tumore, vel à nimia pinguedine comprimuntur vteri vasa, secant saphenam, nec vident tumores increscere: Basilica igitur est secanda: *Sanctorius de Remediorum Inventione.*

XIX. Exhibeantur medicam solito fluxus tempore: nam si Medicus naturam in novilunio excernere consuetam, in plenilunio stimulare velit, tunc incassum laboraret, nisi vehementissimis vtatur medicamentis, in quibus plus noxæ quàm commodi. *Walæus method. Medic. pag.* 87. Oleum & operam perdunt qui extra tempus menses provocare nituntur, quia natura nusquam vtiliter movet nisi statutis sibi temporibus. *Mercatus de Indic. Med. l. 1. c.* 15.

XX. Observavi hactenus festinandum hic lente, ac plus profici blandis quam vehementibus medicamentis, à quibus ni tunc fallatur, non parum gravari solet malum: vt proinde tuta sit curatio, cavendum ab omnibus quæ conjunctum habent periculum. *Fr. Sylvius.*

XXI. In *provocantibus menses* oportet multum humiditatis accipere, quia medicamenta hæc non facile perveniunt, neque distribuuntur in partes affectas, sed aliquando humores absumunt & exsiccant; ob id commode dantur post vsum balnei, vel post fotum, vt facilius penetrent ad partem affectam, & sanguis trahatur in eam partem. *Rondeletius.*

XXII. Mensibus prodeuntibus ab acidulis & alijs acidis abstinet sexus fœmineus, alias sequetur cephalea, febris, delirium; Ante eruptionem autem tuto iisdem vti licet. *H. ab Heer l. 1. Obs.* 1.

XXIII. Viæ ab humore viscido sensim infarctæ atque obstructæ medicamentis idoneis reserabuntur, nisi quod sub finem vtile sit addere *sudorifera*; vel diuretica saltem sale volatili abundantia, & sudorem subinde promovere: Sic enim penetrabit facilius medicamentorum vis ad extremos vasorum viarumque sinus. *Fr. Sylvius.* Vide §. *sequens.*

XXIV. Vt plurimum Mensium suppressio cum fiat ab *Obstructione infarctuque vasorum* ad vterum ac per vterum delatorum, hanc speciem magis medicam persequamur: Cum autem docuerimus vel à Pituita viscida & glutinosa, vel à sanguine simili *Obstructionem* notatam produci, facile patet ad ipsius curationem, menstruorumque provocationem, indicari & desiderari humoris tenacitate peccantis, incisionem & detersionem: Incidunt quidem humores glutinosos tum Acida, tum Aromatica, & Sale Lixivo, tam fixo quam volatili abundantia, ipsaque adeo Salia fixa & volatilia: Quoniam vero Acida producendæ glutinositati serviunt, imprimis quando vergunt ad austeritatem, idcirco merito præferuntur in hoc affectu curando Aromatica, quæ ipsa quoque Experientia testatur Acidis præstare: sive simul Amara sint sive minus amara; sed sub varijs saporis specie, Aromatica vocanda &c. Quisquis autem in Chymicis naturalium rerum mutationibus versatus fuerit, longe plura inveniet *quam vulgo vsitata*, tum potentiora, tum vsurpatu faciliora, Salia puta volatilia, ex infinitis rebus parabilia, ossibus omnibus, cornubus, vngulis, pilis, sanguine, vrina, carnibus, & omnibus omnino animalium partibus, conducunt scil. omnia Salia volatilia, licet cæteris præferam *Oleosa*, quippe quæ blandius feliciusque opus suum absolvant: Vnde quoque patet *Salia fixa* minoris facienda; quippe quæ puriora cum sint, vehementius quoque operantur: Vsurpantur autem commodissime Salia dicta volatilia quovis tempore, ac imprimis (quando sanguis vniversus est glutinosior) inter prandendum ac cœnandum, ex haustulo vini, cerevisiæ, jusculi alteriusve liquoris ab ægra eligendi: Vbi vero vniversa sanguinis massa non est glutinosa & pituitosa, licet possit pastus quoque tempore usus esse dictorum Salium volatilium, cum majori tamen fructu vsurpabuntur extra illud tempus, ac imprimis quando pituita corporis motu, aëris æstu &c. prius soluta & ad vterum propulsa, mox ibidem à frigore subsequente rursus fuerit coagulata, tunc enim bonum est stomacho vacuo sumere salia volatilia, quin ad *Sudorem corpus ipsum disponere*; Sic enim penetrabit facilius medicamenti vis ad extremos vasorum viarumque fines: Præ cæteris autem, quoties subito ac nuper contigit ob corporis, hinc mox refrigerati vicissitudines, menstruorum suppressio, omnibus commendo *Spiritum Salis armoniaci*, cujus vnius ope plures brevi ac commodissime restitui, exhibendo ejus, provt potentior existit, aut debilior, guttas iij. iv. v. vel vj. ex vini cochleari quidem bis terve in die: Non solum vero Sal volatile ipsum, sed omnia eo quoque abundantia, vel sudorifera, vel diuretica, apprime conveniunt: qualia etiam in suppressione sensim oborta, adhibitis deobstruentibus sub finem, addere vtile erit: E.g. sequens fiat Apozema, ℞. *Rad. apij levist. ana.* ℥ß. *rasur.* ℔. *guai.* ℥iij. *sassafras* ℥ß. *baccar. junip.* ℥ij. *lauri* ℥ß. *h. scordij, pulegij ana. man.* ß. *summit. centaur. min. m.* ß. *semin. milij* ℥ij. *coq. ex aq. pura, ad colat.* ℥xxv, *adde syr. artemis. card. ben. ana.* ℥jß. *Tinct. cinnam. & castor. ana.* ℥ß. *ol. succini gutt. viij. misce.* Hujus Apoz. haustulum calentem sumat ægra summo mane, atque stragulis commode tecta sudorem expectet; quin post horulam, si nondum prodeat, sumpto jusculo istum promoveat; idque sæpius repetat, atque circa tempus consuetum fluxus mensium, quo simul ad vterum propellatur denuo sanguis: Quod si redundet non tantum in sanguine, ast in capite etiam ac intestinis notata Pituita, bonum est ac vtile ipsam subinde minuere ac evacuare per phlegmagoga, inter quæ vulgo laudantur agar. turpet. hermodact. colocynt. &c. Ex chymicis autem primum locum merentur omnia ex Mercurio parata, tum præcipitata, tum sublimata, & imprimis dulce. *Fr. Sylvius Pr. l. 3. c. 3. §. 76. & seq.*

Inter Externa medicamenta laudantur merito Balnea, Fomenta, Suffitus; à quibus vel assurgentes halitus, vapores, fumi, vel penetrans liquor, pituitam, aliosve humores glutinosos in Vteri orificijs & vasis hærentes, atque Obstructionem facientes, incidant & attenuent, adeoque fluxiles faciant & aptos vt Sanguini tunc, aut postea exitum quærenti cedant, vel cum eodem effluant: Balnea certe, quibus tunc supra Vmbilicum saltem insidere solent mulieres, sese humiditate sua insinuant in collum vteri externum; mox & internum, atque humorem qualemcumque glutinosum tam frequenter in colli interni cavitate subsistentem solvunt ac dissolvunt; mox illo inde remoto ad interiora penetrant; & ibidem orificiis uteri adhærentem, inhærentemque humorem similiter glutinosum incidunt & dissolvunt, sicque ad effluxum aptum reddunt: usurpantur autem Balnea calentia, quo sic & facilius & citius, & efficacius exoptatum effectum producant: *Quoad liquorem Balnei*, aqua potest commode usurpari, quin usus tempore vini generosi & albi, non rubri, aliquid addi, ut & vini spiritus, & Sal volatile, quamvis hoc non tam li-

quorem augeat quam cæterorum simul decoctorum vim promoveat & intendat. Quoad decoquenda, laudo & commendo plantas aromaticas, h.e. odoratas & sapore acri & grato prædita s, sed maxime hystericas dictas. Postquam vero observatæ sunt *Thermæ* siccantes non semper promovere, quin sæpe impedire mensium fluxum, merito ad humorem glutinosum, non tantum incidendum, ac per aromatica nimis eum sæpe exsiccantia, ideoque inspissantia commode attenuandum, verum simul emolliendum, convenient hic simul decoctæ radices lilior. sem. lini, fœnugr. &c. Sic enim humores glutinosi partim attenuati, partim emolliti, facilius fluidi redduntur, quin ad fluxum effluxumque deducuntur, sicque subsistenti sanguini ordinaria via libera restituitur & aperta.

Bonum autem est non nimis calere *Balnea*, ne sudor multus promoveatur, cum quo exhaustis partibus sanguinis magis serosis, humores glutinosi redderentur glutinosiores: Nec diu continuandum est in Balneorum usu, ob easdem rationes; nisi enim eorum ope brevi solvatur obstructio, vix ipsorum continuatione idem obtinebitur beneficium.

Fotus ex iisdem parantur ex quibus Balnea, applicanturque pudendis, & quidem aptissime cum spongiis, pannisve laneis, non item lineis; illi enim eque ac spongiæ imbibunt plus liquoris quam linei, nec permittunt illum tam facile effluere aut diffluere; quin præterea diutius servant in se liquoris calorem, sine quo plus nocebit quam proderit Fotus: cui affinis est vapor ex calefacto decocto assurgens atque in sella patente pudendis exceptus, sicque ad interiora penetrans. Sic quoque valent *Halitus*, qui commode parari possunt ex *Sale Tartari*, aliove fixo, & *Sale armoniaco*, qui cum sit penetrantissimus, plurimum hic præstabit, & multis aliis merito præferetur. *Sylvius de le Boe meth. med. tr.1. cap.17.*

XXIV. Præmissis aliis, deducatur patiens ad duo magna remedia, Internum unum, alterum externum: Internum erit decoctum aperiens & exsiccans, 30. aut 40. diebus usurpandũ, externum vero insessus in aquis sulphureis Aponitanis per tubulũ excipiendis; vel applicatio, dum decoctum assumitur, pectini & regioni uteri filorum cannabinorum, coctorum cum cineribus, Decoctum hoc est ℞. lign. *Gujaci pinguis, salsæ el. ana ℥i. ligni sassafras ℥ ß. aq. comm. ℔ iii. f. inf. per horas 24. adde fol. cap. ven. dictam. Cret. calam. mont. ana pug. i. bulliant ad consumpt. dimidii, fiat colat. pro 2. diebus: cui decocto adde vel cochlear unum aq. sabinæ still. vel ol. sabinæ ad gtt. v. Fortis.* In casibus desperatis *accipe scoriarum reguli antimonii ℥iv. coque in s. q. lixivii ex cineribus artemisiæ parati ad extractionem: postmodum recipe colaturæ ℥vi. vini malvatici ℥ ii. & misce, de qua mixtura cochlearia duo superfunde ferro* vel silicibus ignitis, & vapor excipiatur. *Henr. Petræus Nosolog. T. 2. p. m. 377.* Scrupulus unus grosso modo pulverisatus radicum hellebor. nigri, nodulo inclusus indatur vulvæ; Sed diu non retinendus, alias fiet exulceratio: Efficacia spiritus salis Ammon. salsi per instrumentum Glauberianum uterino communicata, uterinas obstructiones melius resolvunt. *Glauberus Furni Philosop. p. 2. c. 88.*

XXIV. *b.* Specifica medicamenta commodissime aliquot ante consuetum fluxum diebus propinari consueverunt, post balnea & fomenta, quibus uteri vasa calefaciunt & reserantur: *Deinde* à sumptis hisce medicamentis utile est pedes in decoctum plantarum convenientium immergere, & deinde inambulare: Mulier sedeat in fomentis umbilico tenus, & coctas herbas sacculo inclusas ventri imponat; à fomentis vicinæ uteri partes oleis, unguentis illini possunt, ut ungu. martiato, pinguedine colubrina, cum oleo destillato sabinæ, lavendulæ, lauri, lilior. albor. Externè induatur indusium recenti mēstruo alterius *adhucdum conspurcatum, quod teste experientia probatissimum est; ferme enim sanguinis mumiale interius uteri fermentum per symbolum excitat. F. Hoffmannus. m. m. p. 61.*

XXV. Mirabilis est utilitas *ferri* aut *chalybis* pro menstruis provocandis & aperiendis obstructionibus contumacibus, sed quia plurimis in substantia hoc medicamentum propinari nequit, quia debiles exerceri nequeunt, vel quia morosum habent palatum, ac communia ad obstructiones unguenta vix afferunt utilitatem, tunc utere unguento hoc, quo si nocturno tempore, tribus horis à cœna, præcedente frictione levi, molliter ventrem inferiorem illinas, mirabilem opem senties, iterando quousque durities ex toto emolliatur, aut obstructio aboleatur, cujus usu scirrhosas viscerum durities sæpe curavi. *Zacutus P. M. historia lib. 3. quæst. 8. ubi quære dicti unguenti descriptionem.*

XXVI. Ut mictio plurima parvæ dejectionis causa est, ex aphor. 83. 4. sed & tardantium mensium obex non levis, ob crassitiem sanguinis vasorumque angustiam, humore seroso, sanguinis vehiculo, ad renes potissimum derivato; quod *Sennertus* quoque inculcat l. 4. pract. Cavendum (inquit) ne menses moventia in horum suppressione indiscriminatim usurpentur, nam cum multa ex iis sint quæ urinam simul movent, exhibita intempestive potius nocent. Virgo nubilis, urinæ incontinentia laborans, liberatur usu musculorum, in clibano exsiccatorum ac pulverisatorum, ovo frixo inditorum: mensibus post modum qui in 18. ætatis annum usque substiterant, prorumpentibus &c. *Ioh. Mich. Fehr. misc. cur. anni 76. obs. 88.*

XXVII. Præcipit Avicenna quod mulieribus cruenta spuentibus, etiam ob mensium retentionem, provocentur menses sanguinis missione, cucurbitulis, frictionibus, & aliis hujusmodi, non tamen medicamentis menses moventibus, sed prope tempus consuetum addere possumus decocto ex santalis albis, guiaco, buxo, rad. ligni rhod. &c. cochlear aquæ sabinæ stillat. vel ol. eiusdem gutt. v. Sicut extrinsece eo tempore efficax remedium sunt fila cannabina nuper decocta adhuc calentia uteri regioni per horam bis die apposita, nec enim ad majora devenire licet. *Fortis cent. 2. consult. 10.*

XXVIII. *Pessaria & clysteres* uterini nuptis & viro utentibus duntaxat præscribi debent. Virginibus vero nascalia, fomenta, insessus & suffumigia *Riverius.*

XXIX. Præ omnibus modis probantur *Suffumigia*; sic enim medicamentum efficacissime agit, & ipse etiam suffitus aromatum muliebria ducit, aph. 28. 5. hebescit enim vis medicamentorum in trãsitu, dum exhibetur forma pulveris, potionis, pilularum, boli, antequã perducantur in uterum, quod non fit si modo suffumigii administrantur: præterea cum menses moventia sint calida, sæpe transitu suo lædunt iecur calidius, ideoque tutius suffumigium, quia sæpe menses supprimuntur ob sanguinis crassitiem, qui crassus sanguis generatur in jecore calido: anteponitur etiam hic modus reliquis, secundum Galenum, quia reperiuntur quædam fœminæ quæ non per-

Permittunt clysteres, pessaria, admittunt autem suffumigia, suffumigium etiam magis penetrat: solum prohibens est capitis imbecillitas: sunt enim fœminæ quibus cerebrum facile turbatur ab aromatibus. In administrando autem suffumigio duo notanda ex Galeno 1. ut cingantur fœminæ: 2. ut fumus per cannulam ascendat in cervicem uteri, ita enim suffumigium non facile petit caput. *Capivaccius l.4.c.1.*

XXX. *Cortici pulpæ cassiæ* vim movendi menses quidam adscribunt, nominum similitudine delusi, sed ea virtus Cassiæ aromaticæ & odoratæ debetur, quam nos Cinnamomum vocamus, quæ tenuitate partium & calore aperiens & dilatans meatus, humoremque attenuans crassum, ei operi apta est. *Sennertus.*

XXXI. Inferiores partes debent esse calidæ, superiores frigidæ; peccant in hoc fœmellæ non raro cum totum corpus stragulis *tegũt, hinc omnes* partes simul & sursum & deorsum trahunt. *VValæus m.m. p.88.*

XXXII. Peccant qui dum fœminarum corpus bene se habuerit, victusque ratio purgationi cõgrua fuerit, & cum hoc mulier non purgatur, protinus quæ menses movent porrigere audent: nam considerandum an uterus aliqua affectione laboret, quod si fuerit, nullum medicamentum omnino adhibere consuluit Avicenna l.4. fen.4. c.62. neque aliqua potione menses ducente uti eo tempore necessum esse monstrat, ne attracto ad uterum sanguine, dum locelli ob affectum laxari non possunt, dolores molestos veluti in partu inferat, quod in plerisque ab his medicamentis contingere solet: quamobrem primo affectionem curare, deinceps menses movere oportebit. *Mercatus de indic. med. l.1.c.15.*

De Cucurbitularum coxis admotarum in evocandis mensibus efficacia vide Titul. de cucurbitulis lib.19.

XXXIII. Suffitibus non sine cautione uti debemus, tenerrima enim acetabula siccitate facile arescunt, hinc infœcundæ fiunt: præterea his utemur ubi neque inflammati, vel perversi uteri, neque senilis ætatis, neque graviditatis, lactationis aut anteacti morbi excusatio afferri potest, hæc si absint, cùm omnis obstructio fiat copia, materiæ crassitie & facultatis infirmitate, hæc naturæ vim excitant, quia grata, & materiam attenuant. *Heurnius meth. l.1. & comm. in aph. 28.5.*

XXXIV. Si per hæmorrhoides fluat sanguis, & ab utero avertatur, difficillima erit curatio: sive enim trahentibus ad inferiora utaris, eadem ad sedem trahent: Sive vero adstringentia sedi adhibeas, ea etiam ob viciniam repellent quæ feruntur ad uterum. Hæc igitur una medendi ratio conferre poterit, ut postquam trahentibus ad inferiora usus fuerit, localia utero adhibeas, quæ humorem commotum magis ad uterum alliciant. *River.*

XXXV. Fluxus qui ratione ætatis sua sponte supprimuntur, etsi iterum revocari non desiderent, necesse tamen est aliqua vacuatione naturam deonerare; nam etsi graviora mala huiusmodi suppressio non excitet, diuturna tamen & ægre curabilia frequenter solet moliri: Per annua intervalla, donec natura dissuescat, ea vacuationibus lenibus deoneranda. *Mercatus de præsid. med.*

MENSIUM STILLICIDIUM.

SYLLOGE.

I. NUllum præstantius remedium *Sanguinis missione* si fiat à crassitie & viscositate sanguinis, sed statim adhibita, imo & repetita, ut frequens fiat ab utero revulsio, quã cæteris omnibus intentionibus antecellere semper observavimus: Laudat etiam Aetius cucurbitulas pectini & inguinibus appositas 1. sine scarificatione, deinde durante affectu etiam scarificatas: quæ tamen non admittendæ nisi in affectu iam confirmato, In quo casu & hirudines ab eodem propositæ conferre possunt, post cucurbitulas admotæ ad derivationẽ. Quinimo si sanguis crassus & viscidus uteri vasis fuerit impactus, uteri venis apponantur: *Fortis.*

II. Mulier quadragenaria tribus continuis mensibus perpetuum mensium stillicidium passa est, cum hæmorrhoidum fluore, huic Clar. *Fortis* evacuationem sanguinis per illam partem nullo modo admittendam censuit, ut pote quæ venæ cavæ, non portæ sanguinem effundat, sæpe cum ægrorum discrimine: ideo hæmorrhoides exsiccandas & prorsus supprimendas fotibus ex decocto rosar. plantag. & balaust. addito sale & alumine jubet, *Consult. 44. cent. 4.*

MESENTERII AFFECTUS

SYLLOGE.

I. Medicamenta *infarctus solventia* firmitatem ac robur tam hepati quam ventriculo concilient; nam, ut præclare dicebat Avicenn. l.3. fen.14. tr.1. c.1. Affectibus mesaraïcarum medelam adhibens, nulla simul hepatis, ceu fontis earundem habita ratione, haud absimilis est illi qui pedes, ex nocumento spinæ dorsalis oblæsos, emplastro munit, & curationis principium, quod in spina residet, prætermittit.

II. Nebilis proventu adaugeatur, vel hepati aut lieni ad intumescentiam detur occasio, à dulcibus, quantum fieri potest, caveatur. *Mercatus t.1.p.417.*

III. *Purgatio* non sit larga neque continens & assidua, nedum moderatæ limites excedens: Suadere idipsum videtur meatuum conditio, nec non naturæ, moderationis & securitatis servantissima, & humoris infarctum molientis indoles: *Mercatus.* Cum morbus hic maxima ex parte insigniter sit φυσώδης, ex mente *Hippocr. 4. acut. t. 115.* valde erroneum erit purgantibus vti medicamentis, flatibus ab imbecillæ facultate genitis, & materiâ in quantitate & substantia adhuc mediocri existente: Ita namque

vlterius infringitur ac dissipatur facultas naturalis, quæ deinceps præ impotentia, ex quavis materia, producit copiosiores flatus, qui, facultate jam imbecilliori, vnâ cum humoribus, redduntur immorigeri, levioribus difficulter cedunt subsidiis, à vehementioribus autem effrænatiores fiunt & maligniores: Ex quo tandem hoc resultat incommodi vt à purgantibus ægri multò gravius afficiantur, tum quia hæc medicamenta nec flatus exhauriunt ac dissipant, nec morbum demoliuntur; tum quia virtutem prosternunt, & ad flatuum generationem aptiorem reddunt: Secus autem faciendum vbi iidem crassioris materiæ, quæ ex corpore profliganda est, vitio potius quàm virtutis languore producuntur. *Mercatus de vero præsid. vsu fol.* 104. *Aubertus Progymn. exerc.* 44. *Schenckius Obs. l.* 2. *Hartmannus Pr. Ch. c.* 166.

IV. *Præparatio* per syrupos, humoribus extenuatis, & ad partes infarctu obsessas fluentibus, fortiores dubio procul molitur obstructiones, *Mercatus de morb. mul.* Eandem etiam hyberno tempore, *Gal.* imitatione, Electuariis potius administrasse satius est quàm liquoribus. *Fernel. cons.* 47. Viscidi & lenti humores, exemplo *Gal.* 15. *meth.* 12. attenuantibus & extergentibus corriguntur: Biliosi verò, exusti, & qui ad phlogosin tendunt, moderatè refrigerantibus ac detergentibus, ad evacuationem idonei redduntur.

V. *Balneorum* aq. dulcis vsus cum moderamine adhibitus, ad intercutanea spiracula laxanda, humorum reliquias calefaciendas, fluxas fundendas, eliquandas & eluendas, mesaræi tubulos ampliandos & aperiendos, sordes iisdem impactas detergendas, & crassam terrenamque illuviem removendam, à plerisque innoxius censetur: Hæc tamen adhibenda sunt cautione ne quid crudi humoris in primis viarum ductibus hæsitet, quod momento ad corpus rapi queat: neve in visceribus effatu digna adsit impuritas, aut præcedentis cibi elaboratio nondum sit absoluta. *Martinus de morb. mesent. p.* 22.

VI. Si malum ex venarum angustia originem traxerit, *Cibus*, ex *Aëtij* sententia, *tenuis*, ter aut iv. de die, modica tamen quantitate subministrari debet.

VII. Licet ex decreto *Gal.* 11. *meth.* 14. infarctus interiorum *S. M.* haud quaquam curentur, reliquis tamen subsidiis, plenitudine imprimis in corpore id flagitante, obstaculo esse potest quominùs tuto administrentur: Adde quod in confesso sit, cum materias exagitet, locoque moveri cogat S. M. eandem etiam obstructioni à crudis humoribus conferre. *Sylvius meth. Med. f.* 167.

VIII. Peracta humorum præparatione, haud inscito consilio *Aëtius*, ventriculo haud planè elanguido, ac vbi humorum inclinatio ac motus ad illum adsint, *vomitum* commendat: noxios enim humores ex ipsis fontibus elicit: & quæ purgatio in prima corporis regione non eluit, extirpat vomitio: duplici itaque nomine conferre potest, eo quod non expurgantis modò subsidii, sed & derivantis rationem sustinet. *Mercatus de Præs. l.* 1. *c.* 9. Confertim autem, nisi copiosus adfuerit materiæ biliosæ & acris proventus, obstructiones vomitu exsolvendæ non sunt, ne ventriculo impensius lacessito crebra concussione præcordia debilitentur, aut caput plethoricis causis repleatur. *Martini pag.* 34.

IX. *Expurgantia*, initio *Inflammationis*, raro aut nunquam tutò adhiberi possunt: necnon diuretica: metus enim, authore *Gal.* 14. meth. 11. ne vel citius aut gravius epar ac mesenterium inflammentur, evocata nimirum materia per partem affectam, vel eadem vehementius commota irritataque: Materia tamen copiosa præsente, & phlegmone ad coctionem properante (explosis omnibus catharticis, quorum irritatione fluxiones promoventur, & interiora de novo succenduntur.) lenientis alicuius concedendus erit vsus: missis myrobalanis citrinis, tamarindis, & quæ facultate pollent nimis adstrictoriâ, quod, judice *Avicenna*, partibus subtilioribus explosis, crassiores in tophos aut abscessus convertantur: Vt & cassiâ, in curationis auspicio, quod fervore suo fluxiones suscitet, *Platero* asserente.

X. Vehementer agitantibus mesenterii morbi non gaudent, idque cum jure societatis ac vicinitatis cum corde, liene, & ventriculo; tum officiorum vitiorumque communicatione, quâ promptissimè invicem afficiuntur. *Martini p.* 84.

XI. Contra *Mesenterii dolorem*, si ille vrgeat, convenit interne laudanum Opiatum, dissolutum & mistum cum purgantibus, quod dolorem sistit purgando. *Fr. Hofmannus m. m. l.* 1. *c.* 19.

XII. Satis commune erratum est plurimorum, qui omissa omni cognitione Anatomica, dicunt tensionem abdominis vtrinque in longum exporrectam, quæ revera est rectorum musculorum, esse mesenterii vel hepatis: Error sanè est inexcusabilis, quia mesenterium jacet sub intestinis, & nulla mesenterij pars supra intestina ascendit, quæ possit in abdomine manibus tangi & contrectari: musculi verò isti recti non modò sunt supra intestina, verum supra omentum & peritonæum, & supra transversales musculos abdominis: quare nemo tangendo quamvis partem abdominis poterit de statu mesenterii aliquid certò decernere: nimium sanè distant situ & origine hæ duæ corporis partes: Millies in hominibus, optima valetudine præditis, tensio ista in longum reperitur: Iste error in cognitione transit in operationem, nam ægri topicis variis malè tractantur. *Sanctorius meth. vit. Err. l.* 2. *c.* 8.

XIII. Si abscessus mesenterii ad suppurationem deductus fuerit, Acidulas, aliasque virtute metallica imbutas aquas exulare jubet ratio: licet enim visceribus nutritioni dicatis, crassitiem humorum tenuando, emolumenti plurimum conferant; quia tamen vi penetrante & abstersoria, nec non dote peculiari ex chalcanthi, ferri, salis, aliisque mineris contracta, quævis in visceribus internis vlcera erodunt, ob ejusmodi scelera, vt *Plinius l.* 25. *c.* 3. loquitur, repudiari debent.

XIV. Inter Balsamica principatum obtinet Terebinthina Cypria, *Galeni* testimonio, in multos vsus conveniens remedium, atque ad phlegmonas maxime idoneum: cum primis vbi peccans materia in lumbis ac circa renes delitescit doloresque exsuscitat: Ijs tamen qui ad Epilepticas, vel alias cerebri affectiones graviores sunt proclives, non satis tutò adhibetur. *Martini de morb. mesent. p.* 88.

XV. Solum *Colon* præ cæteris intestinis obnoxium est exulcerationi quæ pus producit, quod multi manare putant à mesenterio vlcerato, & infeliciter vtuntur purgantibus & clysmatis, à quibus ferocius fit malum. *Riolanus Encheirid.*

XVI. Facta viarum primarum exinanitione, ad obstructiones expediendas erit caute deveniendum, tum præparantibus & aperientibus, tum purgantibus ipsis; Aperientia quippe & attenuantia paulo validiora, humores non solum præparant, sed & ad hepar perducunt, eodem incommodo quo & valide purgantia. *Fortis Consult.* 55. *Cent.* 3.

MIC-

MICTIO DIFFICILIS.

(Vide *Dysuria lib.* 4.)

SYLLOGE.

Ob situm vesicæ mutatum, quomodo succurrendum. 1.
A nimia ejus amplitudine & dilatatione. 2.

I. VEsicę vrinarię situs mutatur dum laxatur ea peritonæi portio qua includitur, paululum devolvitur, quod meiendi difficultatem affert, nisi manu elevato imo hypogastrio. *Riolanus Encheir. lib.* 2. *cap.* 30.

II. Dilatatur & amplificatur pro quantitate vrinæ: quod si amplificatio tanta fuerit vt excedat modum naturalem, tum ruptis, vel nimium laxatis fibris tunicarum, non potest vrina eliminari, quia motu caret hæc membrana carnosa, quæ pellendo lotio dicata est, nec nisi cathetere immisso potest educi: quod interdum per vnum vel alterum mensem quotidie bis repeti debet, donec pristinum tonum recuperarit. *Idem ibid.*

MICTVS SANGVINEVS.

SYLLOGE.

Ob calculum renum contingens non statim sistēdus. 1
Si sit à suppressibus mensibus an venæ inferiores tundendæ. 2.
Fit aliquando renibus illæsis. 3.
Cucurbitulæ vbi applicandæ. 4.

I. CAve ne in vrina cruenta ex calculo renum, temerario statim ausu adstringentia & cruorem sistentia propines: Iunior practicus dum Matronæ nephritidi laboranti cum vrina cruenta medicamentum propinavit quo illico cruor stetit, inde statim nausea, vomitus, apepsia, cachexia; atrophia & demum hectica consequuntur: Ante obitum per extremum naturæ conatum, ipsa jam tum quasi agonizans, per easdem vias sanguinis excretionem tentavit, qua ipsa anima vna mundo & corpori valedixit. *Fr. Hofmannus m. m. pag.* 354.

II. In Sanguinis mictu ob suppressos menses videtur vena in pedibus secanda, quia secta vena inferna menses juvat: Ex alia tamen parte trahit ad renes & vesicam; consultum enim non est sanguinem ducere ad locum affectum: Ego sic rem decerno; Vbi vterus magnum habeat fluoris obstaculum, obstructionem veterem, scirrhosum tumorem, vel callosum, nunquam aperiendæ sunt venæ infernæ in suppressis mensibus: sanguis enim cum ad inferiores partes irruperit, effluet potius per patentes locos, renes scilic. & vesicam quàm per obstructos, compressos & densatos: Si possit Medicus aliis medicamentis vteri impedimenta superare, tunc sectio infernarum venarum convenit, sublatis enim impedimentis facile sanguis ad consuetas redibit vias & venas: vbi enim non possunt tolli impedimenta, laudo vt venis hæmorrhoidalibus vteri sanguisugæ admoveantur. *Saxonia Præl. Pr. p.* 2. *c.* 35.

III. *Fernelius l.* 3. *Path. c.* 13. scribit in errore versari eos qui vrinam cruentam, sive vineam, quæ recentis carnis loturam repræsentat, jecoris imbecillitati tribuunt; vix enim intelligi posse sanguinem alicunde cum vrina præterlabi citra renum affectionem: Sed revera multa sunt quæ ipsius opinioni obstant: nam videmus sæpissimè juvenes plethoricos, neque vlli manifesto morbo obnoxios, per diapedesin emingere vrinam cruentam, qui sola s. m. & applicatis emplasticis regioni hepatis (circa quam se molem quandam & distensionem ad claviculam vsque sentire dicunt) curantur: Quis renes hic accusabit, cum præsertim nulla difficultas mingendi adsit? *Reusnerus ad cap.* 22. *Willichii de vrinis.*

IV. Præmissa V. S. in brachio, & hæmorrh. reseratione, tandem Cucurbitulæ siccæ lumbis apponendę à pluribus proponuntur, quanquam nobis suspectæ, ne potius sanguinem è vasis majoribus ad renes attrahant. *Fortis Consult.* 3. & 4. *Cent.* 4.

MOLA.

SYLLOGE.

Temere extractio non suscipienda, sed potius medicamentis expulsio tentanda. 1. 4.
Per pedem griphii extrahendi ratio ex Paræo. 3.
Per forcipem dentatum, ex Hildano. 2.
Ad Chirurgiam temere non accedendum. 4.
Medicamentis deturbata. 7.
Phlebotomia est vtilis. 6.
Exercitium an conveniat. 5.

I. CUm de Mola plerumque non certi simus, etsi suspicio illius magna sit, tamen validioribus rem aggredi, & per vim conceptum eiicere velle (cum si verus conceptus esset eum perderemus) res est periculi plena, nec temere suscipienda, & cum vel minimum dubitamus omittenda; satiusque tunc vel naturæ negotium committere, donec certiores ea de re fiamus, eventum expectare, vel saltem per s. m. nutrimentum illi nonnihil detrahendo, incrementum illius impedire; vel purgantibus exhibitis naturam, vt cum alias immunditics expellit, etiam forte hanc illi gravem & alienam molem propellat, sollicitare: Nec ab illis administrandis metus nos, ne si forte verus esset conceptus, abortus inde sequatur, absterrere debet, cum hoc minime factum fuisse in multis mulieribus gravidis, sæpe sic evacuatis, vel diarrhoeis diu laborantibus observaverimus, naturáque non facile ad ea quæ naturalia sunt, sicuti præternaturalia illique onerosa excernenda commoveatur: Sin de ea certo constet, ex pluribus indiciis concurrentibus, maxime si tempore partus elapso tumor ventris & durities etiam tactu deprehenditur, tunc vt natura excretionem moliatur, eam exhibitis admotisque, inditis & injectis excitabimus, viasque, vt ex vtero emergere queat, aperiemus atque dilatabimus. *Platerus Prax. l.* 3. *c.* 14.

II. In *Extractione Molæ* nonnulli hamulis acutissimis, sive pede Griffonis (vt vocant) vtuntur, sed meo judicio non sine ingenti periculo: Si enim hamulus excideret, facillime matricem dilaceraret: Hanc ob causam forcipem excogitavi, cuius extremitates in cochlearis, aut rostri anatis formam, sed profunde satis, vt dentes excipere possit, fabricatæ sunt: In quorum cochlearium medio exurgunt dentes tres, quadrati & acutissimi, ejus longitudinis vt hic vnum depinximus; ita tamen vt secundum lineam rectam positi, vnus sit ad latus alterius: Hinc fit vt clausa forcipe nullus horum dentium appareat, nullusque præterea, quantumvis forceps effugeret, collum matricis lædere possit. *Hildanus cent.* 2. *Obs.* 52.

III. Si ab vtero divelli, & velut eradicari molam contigerit, neque hanc divulsam natura expellere possit, mulierem eo situ locabit Chirurgus quo collocandam esse diximus in infantis ab vtero extractione: Tum diductis obscœnis partibus, immissoque extractorio organo, cui à similitudine pedis griphij nomen impositum est, & cum in vteri capacitatem pervenerit, reserato ac dilatato, molam com-

prehendat: Neque aliter, si præsertim crassior sit, propter rotunditatem comprehendi potest, ansam enim qua prehendatur non habet: Itaque cum sola id tentatur manu, lubricitate sua elabitur, & per vteri capacitatem globi instar diffluit: facilius vero griphii pedis vnguibus comprehendetur, si alvus mulieris hinc inde comprimatur, & tandem in angustum locum, vbi diffugium non sit, compellatur, sic enim demum comprehensa facile extrahetur, Extracta mola, mulieris eadem quæ & puerperæ cura adhibenda est. *Paraus Oper. l. 23. c. 35.*

IV. Medicamentis si non cedat chirurgia quidam vtuntur, verum id temere non est faciendum, nisi mola ab vtero & ligamentis laxata & divulsa fuerit, adeo vt ad os vteri declinet, alias periculum est ne noxa vtero inferatur, ne laceretur, distorqueatur, aut insignes succedant hæmorrhagiæ: nam sæpissime mola adhæret vtero, nec inde facile evelli potest, imo & per totam vitam interdum gestatur. Interdum tamen, si firmiter acetabulis non connectitur 3. aut 4. mense excidit. *Primirosius de m. m. l. 4. c. 5.*

V. Plurimi *Pauli* & *Avicennæ* authoritate *exercitium* partium infernarum vetant, quia motus fluxionem concitat, Sed non advertunt *Paulum* ibi eam molam curare quæ, iuxta ipsius sententiam, tumor est p. n. induratus invulvæ ostiolo, ac prolabi non potest, imo ad motum augeatur prolabentibus humoribus: At cum vera mola interdum exercitio avellatur, non est quod illud impediamus: Alii dicunt hos autores in mola exercitationem prohibuisse, quando educenda est, non tamen in fœtu, qui hic naturaliter exitum parat, & humorem secum habet, os vteri & ejus collum lubricantem, qui fœtui viam faciliorem parat, At mola humore eo caret, & accedente exercitio, siccatis ductibus, vix avelli post modum potest, Respondent alii prohiberi id initio dum adhuc corpus plenum est, ne plures menses descendant & materia fiant qua mola augeatur, sed non interdici corpore jam evacuato & in fine curationis. *Rod. a Castro de m. m. l. 3. c. 8.*

VI. Pro molæ curatione *phlebotomia* est multi vsus, hæc enim copiam demit, præparat ad reliqua auxilia corpus, cotyledones laxat quibus vtero adhæret, irritat facultatem: Deinde causam habuit semen imbecille & sanguinis menstrui copiam immodicam; & hæc vltima causa actu semper officit dum nutritionem & augmentum parat, & simul fovet, Quare quicquid valet causam efficientem & foventem tollere, & vna avulsionem præstare, optimum erit auxilium, talis autem est S. M. ab vtero enim revellit, pabulum detrahit, partum abigit: At cum affecta pars vterus sit, ab ipso proxime sanguinem retrahemus, & vacuabimus, & in ipso maximam circa sanguinem commotionem excitabimus: Has omnes indicationes sola V. S. ex infernis partibus celebrata adimplere potest: Neque plurium Medicorum assertiones, approbes prius in cubito esse feriendam venam, deinde in talo, quia hæc retrahit ab utero non provocat; ex infernis vero partibus directe revellit, vacuat commode, commotionem in utero non levem præstat, dilatationem uteri facit: Demum anuit *Hipp. l. de steril. n. 20.* qui lumbis sectas cucurbitulas consuluit; subditia per utrumque aluum ad sanguinis euacuationem commendat: Præstantior ergo multo est S. M. ex infernis partibus quam è gibbero. *Zacutus P. H. p. 508. Primirosius de m. m. p. 285.*

VII. Chirurgus hamulis molam extrahere satagebat, sed sequuta hæmorrhagia illum ab ista curatione deterruit: Ægra post xx. dies meo consilio ℥j. euphorbij, cum syr. de artemisia in pilul. redactam, quater spatio xij. dierum, iij. horis post cœnam devoravit, quarum ope, magno labore & dolore, parturientium instar, excrevit octo molas, venulis & membranis constantes. *Zacutus Pr. Adm. lib. 2. Obs. 154.* Molarum multiplex statuitur differentia inter rariores autem ea reponenda est quam mihi videre licuit anno præsenti 1681. mense Martio: Nobilis mulier, (oculatus sum testis) annos nata circiter 32. quæ prolem ante feliciter excluserat, à trimestri gravidam se credidit; toto illo tempore valetudinaria fuit; ex Medici præscripto purgante medicamento assumpto, parturientis doloribus correpta est; hinc affatim ex utero prodiere varia, cruenta, membranosa, aquea, sanguis concretus & niger, & quod maxime mirandum, Ovorum, pisi magnitudine, infinitus numerus sibi cohærentium, non secus ac in Ovario Lucii piscis maioris, aut Truttæ; Sed præterea frustum Oviforme, parenchymati Iecoris capi pinguis exterius simile, intus sanguine atro concreto infarctum: promiscua erant hæc omnia, capacem pelvim implentia, Verisime est Ova illa membranis laceris (quæ in aquam calentem coniectæ non dissolvebantur) conclusa fuisse: Apud *Schenckium* similia aliquot exempla reperiuntur.

MORBILLI.

(Vide *Variolæ lib. 18.*)

SYLLOGE.

Mala curatio interdum lethales reddit. 1.
Tuta curandi methodus. 2.
Calidius regimen nocet, & vsus medicamentorum cal. 2. 6.
Tussis illis familiaris mitigatio. 3.
Præcautio ne in peripneumoniam degeneret. 4.
Diarrhœæ subsequentis curatio. 5.

I. Morbus hic à rigore atque horrore, calorisque & frigoris, quæ se mutuo primo die expellunt, inæqualitate tragœdiam orditur, tandem effulgente die secundo in febrem consummatam desinit, vehementi ægritudine, siti, lingua alba, (non vero sicca) tussicula, capitis atque oculorum gravedine & somnolentia perpetua stipatam; plerumque etiam è naribus & oculis stillat humor, sternutat æger tanquam à suscepto frigore, intumescunt palpebræ (paulo scilicet ante eruptionem) vomit, sæpius tamen laborat diarrhœa cum deiectionibus coloris subviridis, Ingravescunt vtplurimum symptomata ad quartum vsque diem, quo tempore plerumque circa frontem & reliquam faciem maculæ parvæ rubræ, pulicum instar morsibus persimiles prosilire incipiunt: Evanescunt die fere 8. quo tempore vulgus (à spatio quo perdurare solent Variolæ deceptum) easdem introverti affirmat, licet revera illi cursum à natura destinatum absolverint, & symptomata quæ iisdem recedentibus superveniunt ex eo nata autumet, quod justo citius se intro morbilli receperint: Observare enim est Febrem atque spirandi difficultatem tunc temporis augeri, importunius urgere tussiculam; Infantes præsertim sub regimine calidiori, aut qui calidioribus usi sunt medicamentis ad promovendam morbillorum eruptionem, huic malo sunt obnoxij, quod morbillis jam facessentibus se ostendit, vnde in Peripneumoniam conjiciuntur, quæ plures jugulat quam aut Variolæ ipsæ, aut symptoma quodcunque ad eum spectans morbum, licet omni prorsus vacent periculo morbilli si modo perite tractentur: His etiam non raro accidit *Diarrhœa*

rhæa, haud sine magno ægri discrimine: Aliquando etiam post regimen intense calidum Exanthemata livescunt primo, mox nigrescunt, Id vero adultis tantum contingit; de quibus conclamatum est vbi primum nigredo ista conspicitur, nisi phlebotomia & temperatioris regiminis refrigerio iis actutum subveniatur. *Sydenham Obs. in morbis Acut. p.* 276.

II. Morbillis vt natura, ita & medendi, quam sibi poscit hic morbus, ratione, cum Variolis satis convenit: medicamenta & regimen calidiora periculi plenissima sunt, vtut frequenter in vsum revocentur ab ignaris ægrorum curatricibus, eo animo vt morbus à corde procul submoveatur: Feliciter præ aliis mihi cessit methodus illa, qua æger ad dies binos ternosve ab eruptione lecto adstringebatur, quo sanguis leniter, pro morbi genio, particulas inflammatas, facile separabiles, à quibus offendebatur, per cutis spiracula difflaret, nec lodicibus, nec igne, præter modum quem sanus tenebat, adjectis: A carnibus quibusque arcebam, Iuscula avenacea, hordeacea & similia, nonnunquam & pomum coctum concedebam; Potus vel erat cerevisia tenuis, vel lac cum aquæ triplo coctum: *Tussim*, quæ huic morbo fere assidua est, decocto aliquo pectorali subinde hausto, delinitam volui: Rarissime perit qui hoc vtitur regimine, nec præter necessaria atque inevitabilia morbi symptomata, novis insuper malis atteritur.

III. *Tussis* præ reliquis fatigat, à qua tamen nihil est periculi, nisi morbo sublato: cumque adhuc per septimanam vnam aut alteram persistat, auræ liberioris vsu, decocto pectorali, syrup. violar. capill. Veneris cum oleo amygd. dulc. aliisque pectori dicatis, haud difficulter fugatur, quinimo sponte sua, & paulatim decrescit, & tandem fatiscit. *Idem.*

IV. Si autem æger à Cardiacorum, vel regiminis justo calidiorum vsu, vel morbillis adhuc vigentibus, vel post eorum discessum (quod magis est familiare) febre vehementi, atque dyspnœa aliisque accidentibus, qualia peripneumonicos solent affligere, in vitæ discrimen adducatur, felicissimo semper eventu, vel tenerrimorum infantum venas in brachio secui, educta ea sanguinis quantitate quam ætas viresque indicarent: Quandoque etiam, vrgente morbo, phlebotomiam iterare haud sum veritus: Profecto haud paucos infantes, hoc statim symptomate enecandos, benedicente S. Numine, misso sanguine eripui: Infantibus autem accidit illud post morbillorum recessum, quibus ita est exitiale, vt inter præcipuos Parcarum ministros jure habeatur, plures iugulans quam vel ipsæ Variolæ, necdum mihi visus est qui certa alia methodo eidem potuerit occurrere. *Idem.*

V. Quin & *Diarrhœa*, quæ morbillos sæpe excipit, V. S. pariter sanatur: cum enim halitibus inflammati sanguinis, in intestina ruentibus, ortum suum debeat, (quod etiam in pleuritide, peripneumonia, aliisque qui ab inflammatione creantur morbis, vsu venit, à quibus illa ad excretionem stimulantur, sola venæ sectio levamen afferet, à qua tum revelluntur acres isti humores, tum etiam sanguis ad debitam redigitur temperiem. *Idem.*

VI. Quod de horum symptomatum, morbillis decedentibus supervenientium, curatione jam diximus, nonnunquam etiam iisdem florentibus potest competere; si nimirum artificiali, si fas est dicere, atque adscititio calori ea debeantur: Hoc anno 1670. famulam hoc morbo laborantem, vna cum febre, dyspnœa, maculisque purpureis corpus omne deturpantibus, aliisque symptomatis quamplurimis periculosissimis, Medicus invisebam; cum regimini & medicamentis, quæ satis multa vsurpaverat, calidioribus ista omnia tribuerem, sanguinem è brachio extrahendum curavi, & Prisanam pectoralem & refrigerantem sæpe assumendam præscripsi, quorum ope, & regiminis simul temperatioris, & maculæ, & alia omnia symptomata evanescebant pedetentim. *Idem.*

MVSCVLORVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

Rupta quomodo curanda. 1.
Male remediis caput vexatur in quacunque actione læsa. 2.

I. RUpta, seu ῥήγματα, *Dioscoridi* aliisque antiquioribus sæpe memorata sunt: Illorum exemplum hic habes, Quidam Parisijs pilam parum peritè retrorsum torquens, fibras in musculo epigastrij recto disrupit: Hunc *I. Sylvius* sic percuravit, ℞. *Rosar. rubr. p. ij. coq.* in vino austero & foveatur pars, facta prius leniori frictione, siccando à fotu linteo calido: deinde applicetur bis in die ceratum sequens donec curetur, alvo lubrica servata: ℞. *Ceræ novæ ℥iij. ol. amygd. d. chamæmel. ana. ℥ß. far. lupinor. semin. cymin. ana. ℥ij. f.* ceratum extendendum in aluta, tegatur linteo tenui, & admoveatur parti: Si non juvet, adhibeatur hoc, ℞. *Flor. chamæm. melilot. ana. man. ij. contundantur, & cum furfuris p. iij. f.* sacculi duo: hi admovebantur sub vmbilico vbi fibræ ruptæ erant, convaluit. *H. Reusnerus Observ.* 140. Rupta in veterum gymnasiis frequentissima, Vulsa, cum fibræ ruptæ apud Veterinarios, notante *Petro Ruellio*, ferè omnibus neglecta: At *Veslingius* docebat dolores qui circa os sacrum brachio elevato sentiantur, ab illis qui incurvi pondus aliquod magnum attollere adnixi sunt, non aliam causam habere quam rupturam fibrarum in musculo dorsi latissimo, vt qui ab osse sacro ortus in humerum terminetur. *Velschius ibidem.*

II. Errant turpiter nonnulli ex illis qui profitentur dogmaticam scholam, dum in omni musculorum actione læsa, si primis inunctionibus non tollitur affectus, confugiunt ad capitis purgationem, ad stillicidia, ad errhina & similia: aliter *Galenus* curans hominem venientem Roma, percussum post septimam vertebram, cujus digiti læsi licet non curarentur topicis, non est vsus caput expurgantibus, sed adhibuit post septimam vertebram cervicis emollientia, quæ tollerent scirrhosam dispositionem, & illico ipsum liberavit &c. *Sanctorius meth. vit. Err. l. 2. c. 11. Vbi multi notantur errores circa curationem musculorum per consensum læsorum.*

INDICIS
MEDICO--PRACTICI,
SIVE
Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DVODECIMVS
De Affectibus à litera N. incipientibus.

NARIVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

I. CELSVS Polypum interdum inarescere ait, quod forte verum in parvo, incipiente & molli polypo: alioqui vsus ipse ostendit nihil talia medicamenta proficere, tum quia propter humiditatem è naribus manantem nequaquam hærere diu possunt; tum quia si vrendi facultate pollent, interiores narium parietes inflammant & dolore afficiunt: solaque excisione ob id feliciter sanari compertum est. *Rubeus ad c.* 8. *l.* 6. *Celsi.* Medicamenta adhibita plus molestiæ quàm vtilitatis afferunt: ideo Polypus per Chirurgiam auferendus, beneficio instrumenti apud *Scultetum tab.* 12. *fig.* 1. & 2. depicti: cui hoc potest superaddi, nimirum vt fiant in concava parte superiore duo aut tres dentes quadrati & acuti quò firmius apprehendant: Extracto Polypo inurantur ferramento per cannulam naribus immissam traiecto. *I. van Horne Microtech. p.* 2. §. 8. *Medicamentis curati exemplum* vide *apud Platerum Observ. pag.* 663. vide *Tulpium Obs.* 26. *l.* 1.

II. Vlcera narium Suffitibus optimè curantur, quare conducit candelas parare ex cera rubra: nam fuligo talis candelæ plurimum iuvat exsiccatione, maximè si contineatur in cubiculo bene clauso & angusto: Quod autem fuligo recipiatur, experimur cum diutius in studio moram trahimus noctu, nam postea sputum, & excrementa narium, fuligine illa denigrata redduntur. Hac ratione nos vlcus curavimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis Medicis curari potuerat. *Rondeletius l.* 1. *meth. cap.* 65.

III. *Hæmorrhoides* quæ sunt molles, sine dolore, licet omnes scribentes laudent eas debere incidi cum ferro, aut vri cum cauterio actuali, ego tamen reperi modum multò faciliorem & securiorem, cum quo non solum hæmorrhoidas narium, sed & polypum, & omnem carnositatem superfluam in naribus & aliis locis excrescentem, absque molestia patientum, curatas vidi. Hic est modus, Accipe ruptorium, (lapidem causticum) habeas postea instrumentum factum ex plumbo, longitudinis vnius digiti vel circa, tantæ verò crassitudinis vt possit ingredi narem, quod in extremitate quæ in naribus ponetur sit cavatum in forma pyxidis, & in ea cavitate ponatur in nare, ita vt carnositas recipiatur in concavitate vbi est ruptorium, & latera concavitatis narem à læsione ruptorii custodiant: patiens autem teneat dictum instrumentum cum manu firmum in nare per horam: remoto instrumento à nare, applicetur butyrum donec fiat eschara & caro combusta remota: postea iteretur ruptorium donec caro tota superflua sit absumpta, applicando semper butyrum post ruptorium: quod si casu remaneret aliquod vlcus, curetur cum his quæ ad vlcera spectant narium: Experimentum feci in N. qui habebat carnositatem in nare, quæ non solum narem explebat, sed extra pendebat per medium digitum; caro illa totaliter fuit consumpta nulla sequuta deformitate. *P. Bayrus Pr. l.* 5. *c.* 3.

IV. Intra nares ad imam cartilaginem obortum tuberculum aliquando se obtulit, quod Polypum aliis vocari placuit, at non mihi, propterea quod rubicundius & carnulentius, minime pendulum aut loco mobile, sed confixum cartilagini, extansque in ipsa veluti naricula, lauci baccæ semissis magnitudine: Omnibus autem modis Arabum Hæmorrhoides suspicari licuit: Verum has, sive hæmorrhoidas, sive polypum, attrectare ferro cum Medici nostri non auderent, punctione per scalprum ego repressi: quam cum primum exhorruisset Monialis, facta mox securior à levamento percepto non levi post primam incisionem, vltro deinde ipsa ad alteras puncturas novosque exaniatus me compulit; quibus in dies factis perpetuo recedens, abolitus est tumor omnis. *Severinus Med. Eff. pag.* 80.

V. Sunt qui, vt fama est, tres acus prælongas simul deligent, & inverso capite tantisper aculeorum mucronibus lancinent, dum omne vitium punctim exemptum extabescat, deinde oleo protinus eluunt: hoc idem sequentibus diebus tentant, donec restituatur homo. *Hierocles Veter. l.* 1. *c.* 2. Quæ levis opera nostris hominum Polypis quid vetat quominus accommodari queat; Equidem, quod mea experimenti fide testari possim, recens ortum ejusdem tuberculum Religiosæ cuidam solo phlebotomi adactu multoties experto, facta nonnulla sanguinis effusione discussi. *Severinus Med. Eff. p.* 80.

VI. Post frequentes destillationes occupavit vxorem N. insignis *Polypus*, colore albus & substantia pituitosus, conspicuus non tantum in naribus, sed & in gutture, cum duplici caruncula, altera alba ac leni, altera livida ac dura, imo parum distante à natura carcinomatis: arrepta autem forcipe illa parte quæ in faucibus carcinoma minabatur, & potentius vellicata, sequebatur protinus integer polypus, octó pedibus donatus, omnes autem tecti membraneo velamento, sub quò continebatur concreta pituita, in plerisque mollis ac pellucida, instar pulpæ pruni albi, in aliis vero duro ac opaca, ad instar cornu adusti: Argumento certe evidenti metuendum non tantum à lividis ac melancholicis, sed etiam à polypis albis ac pituitosis: præcipue si vel à fervido sanguine, vel ab æstu incluso degenerent in naturam carcinomatis, vt hic: Errant ergo qui omni periculo credunt carere polypum pituitosum, quod non semper verum. *Tulpius lib.* 1. *cap.* 26.

VII. Cave credas noxium illum & redundantem humorem, ex quo hoc malum nascitur, semper de cerebro per foramina ossis cribriformis depromi; sed illa materia ex vasculis in intimas nares porrectis eo concurrit: Quare curationem ad viscera quæ sanguinem conficiunt commodius quam ad cerebrum dirigimus: Apertum caput defuncti hominis, qui Polypum in vita sæpius passus fuerat, omni ex parte quam diligentissime consideravimus, in hoc cerebrum salvum, nervosa illa filamenta, quæ ad foramina dicti ossis excurrunt, integra, hæcque foramina integra deprehendimus, contra abdominis viscera, hepar & lien vitiose affecta erant. *Schneiderus lib. de Osse cribrif. pag.* 437.

VIII. Si lubeat medicamentis rem tentare, confugiendum erit ad *pulverem vitrioli calcinati*, vel ad *radic. hermodactyli albi*, *exceptam melle rosacceo aut aqua sabinæ*: quibus remediis corrugatur magis quam aperitur Polypi tunica: nec penetrat hic pulvis per angustiam, prope nasi finem, ab excrescentia hac obturatam: Vnde tamen nisi eduxeris carunculas illic stabulantes, luxuriabit continenter eadem seges, Et ex affluxu novi humoris intumescet assiduo quæ in exsiccata tunica remanserat pulpa: Nisi forte involucrum ipsius sit adeo teres ac molle, vt à pulvere hoc absumatur non minus pulpa quam tunica illam succingens: quem ipsius successum alicubi aliqui experti, credidere propterea, sed satis temere; pulverem commemoratum vbique locorum idem pollere, & infallibiter sanare quemcunque Polypum. *Nicol. Tulpius lib.* 1. *Observ. cap.* 26.

IX. Petro N. *Lichen narium* (volaticum ignem sylvestrem, & Guttam rosaceam ab affectu apparenti alias nominatam) facta temporum arteriotome visa est plurimum elevari, quæ nullis medendi rationibus poterat comprimi: *Severinus Med. Eff. p.* 48.

X. Non simplex venarum sectio, sed & earundem abruptio ad pleraque vtilis est genera decurrentis humoris intercipiendi, Primum autem defluxus malignos qui sunt ad nares præsectio venæ frontis vnice tollit, experimento in nonnullis facto: N. præsecta hac vena, velut succendiculis igne subtractis, *Lichenem malignam* semel finivimus, quam non crebræ venarum sectiones, non purgationes fonticuli &c. sedare valuerant: *Severinus Med. Eff. pag.* 67. Administrationem vide *titul. de Sangu. missione.*

XI. Nascitur in extremo naso *Tuberculum*, interdum quidem molle & rubellum, interdum durum & lapidescens, fuscóque colore, sic vt aspectu seipsum quasi referat malignum: Posterius hoc non oportet attingere nisi fortasse igne: Prioris generis alterum amputare etiam ferro licebit: Atque ea est excisio quam primus proponit *Albucasis*: Sectæ autem particulæ curatio per repellentia, quæ communis mos imponit; per exsiccantia atque adstringentia vult Arabs ille. Ægyptijs consuetam hanc Chirurgiam ait *Alpinus*. *Severinus Med. Eff. p.* 115.

XII. Cuidam *decisus* Nasus, qua os in cartilaginem desinit: Rusticus prope dentem partem alteri digitis conjunxit, herbam tusam, &c. vino nigro tritam, quod mille folium appellant, impegit, rudius omnia colligavit, vnde celeriter restitit profluens sanguis, & vulnus pulchra cicatrice brevi cojit. *Hollerius Institut. Chirurgic. lib.* 3. *cap.* 5.

XIII. Anno 1590. cum Dux Sabaudiæ Genevensibus bellum inferret, incidit in manus militum puella casta, quam cum stuprare frustra tentassent, Nasum ira perciti absciderunt. Post annos duos venit Lausannam ad Domin. *Iohann. Griffonium*, Chirurgum felicissimum, qui Nasum restituendum suscepit, & omnium cum admiratione restituit: Operationis & curationis primus inventor *Gaspar Taliacotius*, in Bononiensi Gymnasio Professor &c. *Fabritius Hildanus Centur.* 3. *Observat.* 31.

XIV. Mulier *rubrum Nasum* perpetuo habebat, potissimum tempore hyemali, hæc ventris lenitione præmissa, hoc vnguent. quo *Gisibertus Horstius* Romæ vtebatur, commode inunxit, ℞. *Sulphuris vivi* ℥ iij. *zinzib. albi* ℥ j. *cum vino albo Rhenensi* & aqua rosar. leviter calefiant, ebulliendo ad liquoris consumptionem, deinde cum axungia porcina recenter colata fiat

Vngu. Sub cœna inungebat, mane cum aqua rosar. fabarum & decocto furfuris tepide abluebatur: Hoc etiam valet ad Pustulas faciei, & nasi rubriusculas: Valet & hoc expertum. ℞. *Litharg. auri, cerussæ ana.* ℥ij. *thuris, mastich. ana.* ʒj. *camphoræ* ʒß. *cum oleo rosat. & aceti* modico fac Linimentum. *Forestus Obs.* 3. *lib.* 13.

XV. Ad *Erysipelata & Phlegmones narium*, post vniversalia confert egregie Vngu. Nutritum dictum, vt & ad *Vlcera narium*, quæ præsertim fiunt in alis, quæ fortiter resiccantibus citra morsum, & sarcoticis sufficienter curantur, quibusdam adstringentibus additis: Mineralia diligentissime lota, cum cortice mali granati, & aloë lota talia vlcera curant: Prodest & frequenter lavare partem decocto adstringente, addito alumine; Postea vtere fumigio præscripto à *Rondeletio.* Vide §. 2. *Idem.*

XVI. *Vlcerari Nares* intus consueverunt, eique malo vix succurri potest cum inveterascit: Mihi puella nubilis & nobilis ostenditur quæ eiusmodi morbo diu tenebatur, nec inventus est Medicus qui id malum tollere potuisset: Erant enim vlcera circa Nares pluribus crustis fœdata, è quibus etiam malus consurgebat odor: Primo igitur alvum duco, humores æquo, & cucurbitulis scapulis affixis, carnéque ferro incisa sanguinem mitto: Tum & frictionibus divertentibus vsus, nares calida aqua spongia expressa confoveo, deinde cerussam & argenti spumam oleo myrthino & & omphacino excipiens, ad crassitudinem mellis reduco, eóque illiniri sæpius nares jubeo: quo auxilio crustis omnibus excisis, cerussa demum, olibano, cadmia, scillæque interiori parte diligenter attritis, & melle addito, medicamentum conficio, quo specillum lana obvolutum intingens vlceribus admovebam; & his repletis linamentum, eo quoque medicamento illitum demittebam in nares: Idque bis die vel ter faciendum curabam; quoad his præsidiis malo, quod plurimos Medicos fatigaverat, paucis etiam mensibus sublato, puellam pristinæ reddimus sanitati. *Benivenius de Abditis cap.* 27.

XVII. Curavi sartorem *Ozæna Gallica* detentum, quæ etiam post internum decocti ex ligno guaiacino vsum, per duos annos continuos, à barbitonsore fuit tractata medicamentis ex antimonio & Mercurio præparatis: His nihil conferentibus, D.D. *Spigelii* consilium æger petiit, qui eo tempore valetudinarius, me Chirurgo ordinario adiunxit, mihique præcepit vt turundam ex linteo puro conficerem, eamque nari læsæ immitterem, ibi per diem naturalem relinquerem, vt ozænæ situs, quantitas & qualitas addisci possit: Mandatis obtemperavi & turundam extraxi, quam fere in apice ac in dextro latere, velut in orbem maculatam summeque fœtentem inveni & *Spigelio* monstravi, qui hanc subitò atque vidit, dixit vlcus esse in summo ferè naris loco, supra scilicet partem cartilagineam, idque in latere dextro, non adeo quidem magnum, sed cum ossis corruptione coniunctum, quod inustionem postulet: Quærenti rationem dictorum, dedit sequentem, Quia turunda ferè in apice est contaminata, vlcus situm habet in summitate naris: Quia eadem exterius est solum commaculata, necessario sinistrum duntaxat latus afficitur; Vlcere non adeo magno, quoniam macula est parva: Cum osse tamen corrupto, quia turunda est nigra & valde fœtet, Chirurgia opus habet, quoniam huic affectui hactenus medicamenta talia incassum fuere adhibita, quæ si os corruptum non fuisset, vlcus jampridem ad cicatricem duxissent. Quam Chirurgiam, seu Inustionem naris, per cannulam mihi perficiendam reliquit, vtpote facilem, Quare cannulam elegi idoneam, quæ in latere foramen habuit, illamque linteo quod vino nigro austero erat imbutum & expressum, pro illæsarum partium defensione, involvi, ac nari exulceratæ immisi, vt foramen dictæ cannulæ vlcus æquaret: præparata & nari immissa cannula, recepi ferrum optimè candens, quod per cannulam immisi vsque ad locum affectum, idemque statim retraxi, repetendo styli candentis immissionem & retractionem ad summum quater vel quinquies, quam citissime tamen, unde ad minimum duo ferramenta ignita requiruntur: Post inustionem natura, (mitigato prius dolore & eschara ablata) medicamentis adiuta, intra 14. dies particulam ossis separavit, & vlcus, applicitis exsiccantibus, fuit cicatrice obductum. Hanc Chirurgiam posthac in pluribus felici cum successu expertus sum: Ozæna narium, cum, vel sine luis venereæ suspicione, absque tamen ossis carie, si medicamentis curari nequit, exposcit cannulam omnino solidam. Immittendam jubet Aquapendens cannulam ferream omnino solidam, non involutam linteo, sed albumine ovi probè agitato oblinitam, tam longam vt vlceris longitudinem adæquet nariumque cavitatem æmuletur, & per ipsam ferrum candens immittendum, quod tamen nonnisi cannulam attingat: Sic fiet vt ferrum candens calefaciat cannulam, & hæc nares & ozænam: Nolo tamen vt nares ex hoc calore doleant, sed locus exulceratus citra dolorem calefiat, ad bonam laborantis tolerantiam; qua perspecta, tunc cannula è naribus è vestigio eximenda, rursumque immittenda, totiésque ferramentum candens, quod tantum calefaciat, repetendum, quousque exsiccata sufficienter pars extiterit: ex pluribus enim iteratis vicibus fit, vt sine dolore iterata calefactio suppleat vicem adustionis, partem scilicet exsiccando & corroborando, & tumores digerendo, atque ita vlcus sanando. *Scultetus Tab.* 32.

XVIII. Puella xiij. annorum *nares* supra modum *vlceratas* habebat cum insigni fœtore, Labia quoque dura, nigra: Hæc etsi curata videretur, semper eodem malo deinde corripiebatur: Adhibita autem purgatione convenienti, & cephalica secta, cucurbitulisque scapulis affixis cum incisione, per sex septimanas victu tenui observato, & decoctum hagioxyli bibens omnino restituta fuit, Vsa quoque est Linimentis §. 14. & 15. descriptis. *Forestus lib. c.*

XIX. *Cancer in naribus* vix curabilis est, sed præmissis vniversalibus, & bile atra evacuata, mitigantia saltem requirit: Adhibenda ergo oleum rosaceum, modico camphoræ addito, solani succus; Antiqui dracontij semen tritum cum melle immittebant: Vtile est hoc medicamentum. ℞. *Succi solani* ℥iv. *pomphol.* ʒj. *cerussæ lotæ aqua rosar. & iterum exsiccat.* ʒß. *m. pauco oleo rosac.* adjecto, & cera alba liquata in mortario plumbeo, cum pistillo plumbeo. Chimici commendant *liquorem Arsenici*; *Sennertus Practic. lib.* 1. *pag.* 3. *sect.* 4. *cap.* 2. Ibi vide *Descriptionem illius Liquoris.*

XX. Cuidam cum *Nasi rubedine instar cancri* aliquot annis vexato, consului vt secta vena,

vena, & corpore repurgato ab atra bile, à cibis atram bilem gignentibus abstineret, & hoc Linimentum præscripsi. ℞. *Succi Solani ℥iv. pulv. diapomph. ℥j. cerussæ ablutæ cum aqua rosac.* & iterum siccatæ ℈ß. ducantur pauco oleo rosac. adiecto, & cera alba liquata in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo, donec ad spissitudinem linimenti concrescant; Hinc miraculi instar curatus est. *Forestus lib. 13. Obs. 6. in Schol.*

NATTA.

(Vide *Tumores lib.* 17.)

SYLLOGE.

Insignis in femore feliciter extirpata. 1.
In Capite. 2.

I. IOh. Ferber circa 24. ætatis annum, in dextri femoris parte interna exortum est tuberculum, quod spatio bienni in tantam molem excrevit, ut sua magnitudine tria hominis adulti capita facillime adæquaret, & ingressum impediret: Hanc excrescentiam Chirurgus quidam caustico medicamento corrodit, vt materiæ exitum procuraret, vlcus postmodum escharoticis consolidaturus: Sed cum nullam invenisset materiam fluxibilem Empiricus aufugit, & ægrum omni auxilio destitutum reliquit. Patiens anno 1634. Ulmam venit, ibique Chirurgi *I. G. Bauleri* operam imploravit, qui cum nullis medicamentis vlcus fœdum consolidare potuisset, meo & *G. Riedlini* consilio, *Nattam* exulceratam, & valde dolentem forfice apprehendit, & cauteriis cultellaribus abscidit, escharaque ablata vlcus *Cerato divino* ad cicatricem pulcherrimam deduxit: Inspecta Nattæ resectæ substantia, quæ omnino erat carnosa, suisque venis & arteriis prædicta, quæsivimus ex Patiente, an à natura tam macilentus fuerit? hic respondit se ante huius Nattæ exortum & augmentum corpus habuisse mediocriter crassum: Ex qua responsione fuimus edocti, quod excrescentia omne fere alimentum, quo totum corpus nutriri debuisset, per venas & arterias observatas attraxerit: Restituto consului vt moderato victu vteretur, singulis mensibus dorso sex cucurbitulas scarificatas adhiberet, donec corporis habitus paulatim iterum assuesceret sanguinem sibi assimilare, quem natura prius ad nutritionem tumoris transmittere consuevit. Hoc consilium iuvenis per semestre observavit, & postea incolumis vixit. *Scultetus Armam. Observat.* 76.

II. *Natta*, tumoris cum folliculo species, non infrequenter caput occupat: Omnes arteria quadam, à qua nutrimentum & augmentum capiunt, præditæ sunt: Succinguntur intus peculiari tunica: contenta non vnius generis sunt, in quibusdam inveni substantiam pinguem flammam concipientem, in plurimis cretaceam solam vel sero perfusam: Familia hic est huius generis tumoribus obnoxia: Si basis angusta sit, seta equina sensim magis magisque constricta decidunt, quod aliquoties à me factitatum fuit: Si vero basis amplior, ac constrictionem respuat, in summitate vulnus oblongum infligo, contenta exprimo, ac basi, ubi ceu per pediculum nutrimentum suscipit, inde cum pauxillo gossypij butyrum antimonii solum, vel cum linimento digestivo permixtum, vt scaturiginem obturem: nisi enim pediculus abscindatur, aut erodatur, brevi repullulant: Tumores hujusmodi à Chirurgis temerariis & imperitis vno ictu amputatos novi, largissima subsequente hæmorrhagia, quæ vix sisti poterat, non sine virium prostratione: Antimonii butyrum nullos dolores, nullum pruritum excitat, nisi imprudenter labia cutis capillatæ attingantur; interna enim pellicula sensus expers est. *Wepferus Dissert. de Apopl. pag.* 330.

NEPHRITICVS DOLOR.

(Vide *lib.* 3. *tit. de Calculo Renum.*)

SYLLOGE.

Laudani vsus confert. 1.
Efficacia Mercurij dulcis. 1. *a.*
Frigidæ potus *cuidam vtilis fuit.* 2.
Alteri frigidæ fotus. 3.
Cassiæ medulla quando conducit. 4.
Aperta vena malleoli *desinens.* 5.
Clystere *valido sedatus.* 6.
Nephritis Spuria, Scorbutica, *quomodo curanda.* 7.
Terebinthinæ vsus eximius. 8.

I. IN dolore Nephritico, & Colico à bile, Clysteribus misceatur Laudanum, atque etiam per os assumatur, non tamen nimis frequenter, ne præsertim in vltimo affectu concentrata materia morbifica, incrassati humores, difficiléque mobiles reddantur, atque ita exultante hoste intestino tandem æger fatiscat, Natura consopita virtutem remediorum sibi applicare nequeunte, præsertim catharticorum; idque in Comite de Hault contigit. *Theod. de Mayerne Tract. M.S. de Laudano.*

I. *a.* Convenientius in hoc affectu nihil est quam si *Mercurius dulcis* semel atque iterum iusta dozi exhibeatur: quinimo raro infestare solet eos qui Pilulis Mercurialibus singulis mensibus vtuntur: hac nimirum ratione ductus amplificantur, & calculi deinceps excernuntur. *Hartmannus Pr. Chimiatr. pag.* 255.

II. Quidam singulis noctibus *aquam frigidam* bibebat, atque gravissimos cruciatus calculi, quos antea perpessus fuerat effugit: Mane vero ne frigida potio noceret, aliquot grana piperis assumebat. *I. Crato Cons.* 9. *lib.* 1.

III. *I. Bellonus &c.* cui jam seni calculus insignis magnitudinis excisus, dolores nephriticos non alio remedio quam *frigido fotu* compescuit. *Aldr. de Alderighettis* pariter *aq. frigidæ* communis stillicidio dolore sedato lotium provocavit. Cuidam dum cymba veheretur nunquam vrina processit, nisi prius loro in frigidam vel nivem immisso. Viden ut frigoris objectu calor excitatus materiam extenuet, adeoque dolorem compescat, simulque expultricem roboret? Rarissimum quod *Pet. à Castro* memoravit, partibus in vrinæ ardore contractis quum nihil excerneretur, ab injecto ex

decoctione & oleis convenientibus clystere nive perfrigerato, laxatis viis cum lotio turbido, ingentem Calculorum copiam laborantis commodo prorupisse. Nec hoc præsidium in febre ardente aliquando damnavit *Mercurialis*: Ægre tamen in exemplum admiserim, nisi ętate vegeta, firmis viribus & favente anni tempore: Cujus infelicem eventum *Th. Bartholinus Cent.* 1. *hist.* 76. consulto narravit. *Rhodius Cent.* 3. *Observat.* 23.

IV. Hic unum maxime necessarium minime prætereundum duco, Videlicet *Cassiæ* medullam, passim ubique locorum in proposito affectu ab omnibus indifferenter usurpatam, non usque adeo tutam esse, nisi ventriculo primaque regione prius vel inedia, vel vomitu, vel ventris dejectione expurgatis, quandoquidem inter diuretica medicamenta hæc non ignobilem tenet locum. *Zecchius Consult.* 13. vide *l.* 3. *tit. de Calculo Renum* §. 3.

V. Vidua dolore Nephritico vehementissimo vexabatur, cum urinæ acrimonia & frequenti micturitione: Huic neque clysteres cum aqua benedicta, neque cum terebinth. neque cum laudano, neque semicupium, neque laudanum assumptum quicquam profuere, dolore clamoso per biduum perseverante: tandem *aperta* fuit *vena malleoli*, & statim sanguine misso dolor ingens quievit, superstite tamen dolore obtusiori. *Riverius Cent.* 2. *Observat.* 15.

VI. Medicinæ studiosus correptus est dolore nephritico valde ingenti: urinæ erant rubræ & cruentæ: primum injectus est clyster *ex decocto emoll. cum diaphoen.* ℥j. *aq. bened.* ℥iv, qui parum præstitit: Sequenti die missus est sanguis ad ℥x, quia erat plethoricus, dolor tamen perseverabat: Tertio die iteratus est prædictus clyster, qui eum toto die purgavit, blande & per dilucida intervalla, eodemque die à doloribus prorsus liberatus est, excretis duobus calculis perexiguis: Clyster prædictus ad dolores colicos & nephriticos præstantissimus est: In hac autem curatione hoc annotandum quod si prima vice iniectus clyster votis non respondeat, semel atque iterum repetendus sit. *Idem Cent.* 4. *Observat.* 7.

VII. Symptoma illud Scorbuticum mendaci specie calculum fistens, de quo *Dravvisius* de Scorbuto pag. 346. non solum Scorbuticis sed & malo hypochondriaco infestatis familiare toties animadverti, sç. Lien excrementitiam Saburram, seu tartarum hypochondriorum per renes evacuare solet: Tartarus iste sub specie Sabuli rutilantis utplurimum in urinæ subsidentia se prodit, in atomos subtiles adeo divisus ut visum primo intuitu effugiat: variis tamen iisque acutis angulis ejusmodi atomos gaudere inde patet, quod lateribus vasculi vitrei adhærentes nonnisi vi inde ablui possint: Aliquando dum confestim evacuantur, sanguineum præ se fert urinæ colorem: arenulæ istæ Lieni & partibus vicinis impactæ, ardorem concitant: ad renes autem, ureteres & vesicam delatæ, nervosas has partes aculeis suis vellicant, convellendo torquent, & tormenta ipsis nephriticis graviora & sæviora concitant: comitem his se adjungit stranguria intolerabilis & continua, partim ab atomis istis collum vesicæ vellicantibus, partim ab urina ad aciditate vergente: Acida autem facile stranguriam concitare *Helmonthii, tract.* Pleura furens *numero* 14. probat experimentum: Parum levaminis à *Dravvizio* præscripta ægris afferre comperi: calidiora diuretica, v. g. spir. terebinth. iuniper. &c. malum exasperarunt: Spiritus salis comm. strenuum hic se præstat averruncum, ut & spiritus lumbricorum terrestr. Essentia item nephritica è ligno nephritico cum spiritu salis comm. & fragorum extracta: Vehiculi loco aqua petroselini & urticæ, in qua lapis crystalli candefactus extinctus (quam commendat *Strausius in Theatro sympatet. pag.* 138.) utor felici cum successu. *Ch. Frid. Garmannus misc. Cur. anni* 72. *Observat.* 44.

VIII. Monachus articulari morbo & Nephritidi obnoxius, cum nullo remediorum genere ex multis tentatis benevaleret, tandem assiduo usu terebinthn. intra vj. menses liber evasit: assumebat autem nucis magnitudine, singulis diebus, jeiuno stomacho, cum saccharo. *Amatus Cent.* 1. *Cur.* 63.

NERVORUM AFFECTUS.

SYLLOGE.

Vinum intra & exterius noxium. 1.
Vulneratis *an oleum utile.* 2.
In Punctura *indicationes curativæ.* 3.
Oleum terebinthinæ mature infundendum. 8.
Dissecti *non sunt suendi.* 4.
Acetum & oxymel an nocent. 5.
Vulneratis qualia siccantia conveniunt. 6.
Puncturæ curatio in Lue venerea affecto. 7.

I. IN meipso expertus sum *Vinum*, etiam exterius adhibitum, in nervorum affectibus noxium esse: Quum post reditum meum Basileâ manifestissimam intemperiem frigidam in universa manu persensissem, explorare volui quid vinum exterius adhibitum posset in affectibus nervosarum partium: manum itaque in tertium usque diem spiritu vini inungo, bis in die, Quid fit? Exacerbatur dolor, & adeo quidem, ut per dies aliquot vix digitum minimum sine dolore movere potuerim. *Sabaudo* cuidam Nobili cum crura paralysi resoluta essent, & balneum ex herbis, appropriatis quidem, sed in vino coctis, per dies aliquot usus fuisset, Lethargo correptus & post triduum extinctus fuit. *Hildanus Cent.* 6. *Observat.* 86.

II. Inter calorifica auxilia *Nervis discoopertis* utilia, *Gal.* oleum Sabinum, præsertim bimum trimumve, cum sit calidum & profundam crassamve nervi substantiam penetrans, recenset: At *6. meth. c.* 3. id reprobat; *Sane oleo perfundere tale vlcus non oportet, quia sordidum vlcus reddit &c.* Resp. *Avic.* 44. tr. 4. c. 2. *Dico quod oleum rosac. & maximè quod fieri debet ex olivis immaturis, non est vnctuosum, sed siccum, & vocatur oleum omphacinum, & maximè cùm rosæ cum eo commiscentur, acquirit oleum illud aromaticitatem confortantem spiritum animalem, & siccitatem & expressivam virtutem, per quod confortatur cerebrum, dolores sedantur, sanguis ingrossatur, & si quis est subtiliatur &c.* Tale in curatione vulneris apponendum ob dictas rationes. *Zacutus Med. Princip. l.* 2. *hist.* 15.

III. In eo omnes consentiunt, atque praxis docet, in *Puncturis nervorum* abstinendum à frigidis, adstringentibus, humidis; & utendum calidis siccis, tenuem substantiam habentibus; seu, ut *Galenus* ait, Eo omne consilium dirigendum ut medicamentorum facultas sit tum tenuis, tum mediocriter excalefaciens, & quæ siccare citra dolorem possit: Nam

Nam sola hæc trahere ex profundo saniem, neque contracta, neque demorsa particula possunt: At etsi hoc sit extra dubium medicamenta talia esse debere ut saniem exsiccent, discutiant, ac ex alto trahant, Existimo tamen ea alio fine adhibenda esse: cum enim, meâ sententiâ, Sarcoticorum is præsertim usus sit, ut calorem cujusque partis roborent, quo natura in carnis generatione melius officium præstet, hoc præsertim in nervis, tendinibus & ligamentis, partibus minus calidis quàm carnosis, necessarium; quo alimentum affluens rectè coquere & sibi assimilare possint, nec id in saniem mutetur: quo enim major debilitas, eo copiosior talis sanies effluit: ideo parti temperies naturalis restituenda, per medicamenta quæ calidum nativum nervorum roborent & augeant: *Galenus* in corporibus sicciori bus emplastrũ parat ex ceræ part.j.terebint.picis an.part.ß.euphorbij part.12.de quo, vide *Gal.6.m.m.c.2.* vbi prolixè de euphorbii in nervorũ vulneribus usu agit, cujus mensuram, eo iudice, nemo cõprehendere possit, ob variam euphorbii ætatem, & varias naturas corporum: Sed recentior ætas longè tutiora medicamenta, tam Chymice parata, quàm exotica, imò & apud nos obvia, & quæ citra dolorem, quem facile fortiora illa antiquorum inducunt, officium suum faciunt, quæque, seu nervus denudatus, seu tectus sit, tuto applicantur: (cum in nervo nudato antiqua illa omnia tuto adhiberi non possint) invenit, Talia sunt *Balsamus Peruvianus, Oleum destillatum resinæ terebinth. & abietinæ, ceræ, oleum seu balsamum hyperici &c.* quibus omnia à *Galeno* requisita insunt, cum vi Balsamica, quâ illa destituuntur, & corrodendi vim habent; ac non solum excrementa absumunt, sed & calorem nativum partis vulneratæ valde roborant. *Sennertus Practic. lib. 5. p. 4. cap. 15.*

In *Nervis punctim & cæsim vulneratis*, post universi corporis procurationem, Medicorum quidam prius incidunt cutim ad angulos rectos, vt sanies liberè exeat, & topica ad puncturam usque nervi penetrent: Alii facta cutis in angulos incisione, etiam nervum transversim dissecant bono successu, antequam remedia externè adhibent, ut humorum affluxus inhibeatur, qui dolorem auget, inflammationem efficit, ac convulsionis causa fit: Quia tamen hanc cutis incisionem, vel etiam nervi punctim læsi dissectionem, ægrotantes raro vel nunquam concedunt, in Barbitonsorum gratiam, (qui non raro, dum venas phlebotomo incidunt, nervos vicinos, vel venis subjectos imprudenter lædunt) Topicum sæpius expertum apponam, ℞. *Euphorbii opt.* ℈j. *resinæ terebinth.* ℥ß. *ceræ parum, misce f. Ungu.* extendatur super linteum & calide applicetur: hoc solo statim adhibito plures ejusmodi puncturas tutissimè curavi. *Ioh. Scultetus Armam. Chir. Obs. 64.* Vide *Sylvium de le Boë Prax. l. 2. c. 23.*

IV. *Brunus, Lanfrancus, Guido*, volunt ut nervi in transversum dissecti consuantur: *Theodoricus* suturam nervi improbat: *Rulandus* vult vt ambo capita nervi cæsi cauterisentur: Quid in hac opinionum diversitate faciet juvenis Chirurgus? Sequatur *Hippoc. l. 1. de morbis*, ubi ait, *Nervus præcisus aut dissectus non coalescit*, & *Galen.* l. de const. Art. *Nervus aut ligamentum dissectum refici non potest*: Si nervus præcisus ac dissectus non coalescit, ad quid proderit ægrum incautè periclitari? *Hildanus Epist. 90.* Vide *Marchetti Observat. 63.*

V. Etsi *Acetum* sit nervis inimicum, tamen, ait *Saxonia*, inimicum non est cum melle, Et inimicum est nervis exsiccatis non pituita repletis, Verumtamen quia etiam oxymel nervos, si sit acrius, vel ejus usus nimius, vellicat, acidorum usus omnino parcior sit. *Sennertus.*

VI. *Galenus*, vt ex *3. de compos. Medic. sec. gen. c. 2.* videre est, in *Vulneribus nervorum* sulphur vivum usurpat, calcem vivam lotam, arsenicum, sandaracham, pompholyga, squamam æris, chalcitidem vstam, Sed in his omnibus saltem vim siccandi spectavit, & talia solum medicamenta componere voluit, quæ excrementa è vulneribus nervorum evocarent & absumerent; At mihi probabilius videtur talia medicamenta esse eligenda quæ calidum nativum nervorum, quod tum per se, tum maximè in vulneratis nervis debile est, simul roborent & augeant. *Sennertus*, vide *supra* §. 3.

VII. Quidam manu inversa mensam percutiens acum in eam infixit, tertio die insignis dolor obortus est, nullus medicamentis cedens: Contumaciam advertens, inquiro & disco eum ante triennium gonorrhœa & carie pudendi affectum fuisse, sed perfecte curatum: Præscripsi statim suffumigium ex cinnabari, storace, benzoino, thure, & semine hyosciami terebinthina exceptis, quo manus tantum suffiebatur, & statim melius habuit, paucisque diebus continuato remedio curatus est. *D Des Grandprés Obs. 5.*

VIII. Fieri potest ut huic remedio (vide §. 3.) non cedat malum, quod fiet imprimis si serius applicetur, (*oleum therebinthinæ*) unde frustrà tum expectatur ejus medela, uti contigit ante annos xviij. Medico & Chirurgo Amstelodamensi; *Theod. Van der Noën*, cui cum aliquando circa meridiem excidissent ex manibus forfices, & ipse illos festinaret apprehendere, forte fortuna acutæ ejus parti allisit dextri pollicis extremam juncturam; in qua cum levem tantum dolorem sentiret, per aliquot horas malum neglexit, verum circam decimam nocturnam, & in ipsa parte affecta, & in universo corpore leves convulsiones percepit: Cum autem natura esset biliosus, mox assumpto pharmaco eandem evacuavit, perseverantibus nihilominus cum dolore convulsionibus ita molestis, ut mihi mane ad se vocato significaret sibi esse pereundum, postquam nullum curatum vidisset, cui non mox in principio oleum penetrantissimum in vulnus esset immissum, quod ipse neglexerat ob dolorem non ita magnum, Evenit autem uti prædixerat, invasit enim totum brachium erysipelas grave, cum eiusdem tumore notabili &c. *Franc. Sylvius Prax. l. 2. c. 23.*

NOCTAMBVLVS.

Balneo Curatus.

Adolescens biliosus inter dormiendum repente è lecto surgebat, arma capiens &c. Huic cum morbus ex nimia spirituum tenuitate, musculorum & nervorum robore, cerebri intemperie sicca oriretur, præter incrassantem victum, retorridi humoris vacuationem, Balneum maximo fuit auxilio. *Zacutus Prax. Adm. l. 1. Observat. 47.*

INDICIS MEDICO-PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DECIMVS TERTIVS.

De Affectibus à litera O. incipientibus.

OBESITAS.

SYLLOGE.

I. CHIAPINIVS *Vitellius*, Generalis castrorum Præfectus, sub mediam ferme ætatem, increscente adeo mole ut fascia è collo demissa sustinendus esset venter, videns inde tardiorem quotidie se reddi ad belli munia, vino sua sponte sibi interdicto, acetum exinde bibere ad vitæ vsque finem perseveravit, effecitque vt detumescente abdomine, defluenteque ventris pelle, qua ipse se thoracis instar involvebat, octoginta septem librarum pondo decrevisse compertus sit. *Strada de Bello Belgico lib.* 8.

II. Ne quid mali gravioris contingant, tentandum vt quam exuperantiam victus parcior ac tenuior prorsus absorbere non potuit, medicina subtrahat; quandoquidem observatum est alvum sive sponte, sive arte solutam emolumenti non parum contulisse: Id autem sensim ac lente præstandum, quod minime tutum sit tantam illuviem vi & impetu concutere, ne vniversa corruat: Itaque accommodatissima *Purgatio* fuerit per catapotia ex rhabarb. & aloë ana. ℥ ij. agar. ℥ j. cinnam. & santal. citr. ana. ʒ ß. quæ concinnentur cum syrupo de cichor. Hac autem lege vtendum, vt primum quidem ℈ j. offeratur mane sesquihora ante pastum: duobus tribusve diebus interjectis ʒß. aut ℈ ij. dentur horis ij. ante cibum; Sic sæpe repetenda erit purgatio ex intervallis brevioribus, dum omnem videatur cacochymiam sustulisse. *Fernelius Cons.* 17.

III. An autem præsente obesitate *incidendum* fit *abdomen* pro imminuenda pinguedine, vt innuit *Plinius lib.* 11. *cap.* 37. de Filio *Lucii Apronis Consularis* viri, cui fuere adipes detracti, & levatum fuit corpus ab immobili onere? Equidem dicerem periculosam esse operationem, & timore maximo plenam, Nam si praxis vtilis & necessaria fuisset, nec ab *Hippocrate, Celso, Galeno, Paulo, Avicenna &c.* fuisset alto silentio involuta: Nisi dixeris pro *Plinio* pinguedinem non esse partem corporis sentientem & animatam, ut suum patet exemplo, qui perforantur usque ad interna & non sentiunt, & sic posse secari abdomen innoxie, Sed utcunque sit, hodie hoc remedii genus ab aula recessit. *Epiphan. Ferdinandus histor.* 82.

IV. *Pharmacia* maxime convenit quando non adest Obesitas sed timetur; sed ea præsente, ex *Avicenna*, non multum convenit, Inquit enim, In ventris solutione est timor, fortasse enim non movebit humores eorum, & non erit possibile ut penetrent in venas redeundo propter coarctationem eorum, ut ob id sint corpora eorum obtusi sensus,

Idem

Idem ibid. Quidam volunt incipiendam esse attenuationem à *venæ sectione*, quod non probo, quia sanguis non peccat, & in venis ob angustiam pauca est illius copia: & si multum detrahatur debilitat vires: Si in parva quantitate nihil prodest: Sed nec medicamenta Purgantia conveniunt, quia ex illis debilitantur, & quia crassis non pravis abundant humoribus: Alvus tamen humida servanda est per vsum pilul. ex hiera *Caleni*, quæ non solum leniendi alvum, sed & attenuandi vires habent. *Fonseca consult.32. lib.1.*

V. Nob. Dominæ adeo obesæ vt vix incedere posset, à Medicis consultum est vt iter vnius miliaris subinde jejuna pedestri itinere absolveret, sed cum præ æsthmate ambulare amplius non posset, magis ei præfuit *Purgatio* frequentior. *Forestus Obs.20. lib.31.*

VI. Auri faber quidam cum extreme obesus foret, ita vt proximus suffocationi videretur, huic sequens Pulvis etiam in cibo datus est, & ita liberatus fuit: ℞. *Tartar.* ℥ij. *cinnam.* ℥iij. *zinzib.* ʒj. *sacchari* ℥iv. f. Pulvis: *Idem.*

VII. *Gilbertus Horstius* sequentia maxime extenuare Obesos expertus erat, cepe, allium, nasturtium, porrum, semen rutæ, & potissimum acetum scyllinum: Vtantur larga ventris solutione; Vrinam ac sudorem provocent: labore tum multo tum veloci vtantur antequam comedant: famem tolerent, diu vigilent, sitim patiantur, in balneo aëreo sudent, dormiant parum, & morentur sub sole. *Idem.* Abstineat à potatione inter cœnam & prardium, nam talis corpora multum pinguefacit. *Epiph. Ferdinandus hist.* 82.

VIII. Purgato corpore, quoniam præcipuus scopus propositus est vt caro & pinguedo deterantur, simulque continuo perspirationi & exinanitioni via paretur, ad eos absolvendos conducturum id remedium esse confido, quod hæc faciendi insignem potestatem habet: Cujusmodi est ligni *Gajaci & sarsæ decoctum* pluribus diebus cum tenui & exsiccanti diæta, sudorisque provocatione assumptum: hoc enim (si modo prudenter administretur) minime dubitare oportet quin blande exsiccet, sudoremque provocando, cutis meatus aperiat, & consequenter faciendę insensibili transpirationi magnopere auxilietur:

IX. Post cujus vsum non parum mihi arridet eorum consilium qui *Diureticis* vtendum esse commendant, vt asparago, apio, fœniculo, porro.

X. Similiter quoque facere non possum quin laudem vsum ejus *lavacri*, *quod vim habeat exsiccandi*, quale est aqua marina, qua tepida vtantur. *Mercurialis consult.* 122. *Tomo* 3.

XI. Laudant aliqui, maxime in æstate, per plures dies cyathum vnum *Aceti*, mane, nam potenter corpora siccat & emaciat. (Vide §.1.) Sit ejus vsus ergo assiduus, maxime in condimentis & acetariis: Verum & hoc fugiant qui imbecillos habent articulos, nec non & vterum; hyeme, vt ejus nimia acredo refrangatur, immiscendæ sunt vvæ passæ: Sint in assiduo vsu cappares cum aceto conditi, & olivæ. *Epiphanius Ferdinandus l. c.* A quibusdam vsus aceti commendatur, sed ventriculum & intestina lædere potest, cum sit membranosis omnibus partibus infensum: Eo tamen feliciter vsus est ad sui corporis extenuationem & imminutionem *Chiapinius Vitellius*, de quo §.1. *Isaacus Cattierus Observat.* 13.

XII. *Cauteria* maxime probantur, præsertim in tibiis, cum sensim evacuent totum corpus: Frictiones etiam commendantur asperæ, pannis asperis, donec cutis rubeat. *Epiphanius Ferdinandus loco c.*

XIII. Nobilem virum adeo pinguem vidi vt equo insistere nequiret quin statim sopiretur, nec loco fere moveri posset: Ille tamen nunc huc & illuc vadit mole illa deperdita, & pristinum habitum recuperavit, quod sola masticatione foliorum Tabaci peractum fuit, vt ipse mihi asseveravit: pituitosis enim & frigidis corporibus vtile est: Folium lauri linguæ impositum aquas multas etiam educit. *Petrus Borellus Observ.* 11. *cent. ij.*

XIV. Multi quibus crassior est corporis habitus, & pinguior aqualiculus, ejus extenuationem summopere exoptant, vt deambulationibus & variis corporis motibus, & inflexionibus liberius & absque molestia vacare possint: Tenuis sæpe Diæta sæpe parum profuit, imo plurima multis intulit damna, febremque excitat. *Isaacus Cattierus lib. c.*

XV. Novi ego hominem qui ex Obeso & crassissimo gracilior evasit, detracta scil. panis portione, quem quotidie copiosum comedebat: Huic in panis locum major carnis quantitas ad esum exhibita est. *Idem,*

XVI. Assiduas sit vsus linguæ avis, id est, seminis fraxini, ad ʒj. cum vino exhibiti: Ex *Plinio* hydropicos curat, & corpore obesos ad maciem reducit. Arabibus etiam maxime commendatur. *Ferdinandus l.c.*

OBSTRUCTIONES
IN GENERE.

(vide Aperientia libro 19.)

SYLLOGE.

I. Obstructionum *causæ* admodum variæ sunt, quas ad tria genera reducimus, *Primum* est ineptior partis permeabilitas, quæ oritur à frigore, à rebus adstringentibus, à nervorum rigore & tensitate aliquo modo nimiis; à compressione, à ligatura, à contusione denique vel luxatione: *Secundum* est materiæ ad permeandum

ineptitudo, quæ talis redditur ob ejus duritiem, copiam aut figuram; à frigore etiam & stupore, sive qualitate narcotica, *Denique* à crassitie & viscidi-tate: *Tertium* genus est partis à plenitudine oppressio, quæ evenit à victu pleniore, ab intermissis exercitiis, & ab evacuationum quarundam suppressione, sive istæ à natura, sive à consuetudine oriantur, sive aliter ortæ fuerint. *Glisson Anat. Hepatis cap. 7.* Sex differentiæ sunt morborum in Angustia, Obstructio, Compressio, Constipatio, Occlusio, Subsidentia, Coalescentia: *Obstructionem* Galenus 8. met. 4. vult fieri 1. ab humore viscoso, tenaci, lento, 2. ab humore crasso, 3. à copia peccante: Notandum hic errare eos qui dum loquuntur de putredine, dicunt ipsam fieri à prohibita perspiratione; hactenus recte; sed inferunt, Ergo ab obstructione, Quasi prohibita perspiratio non possit pendere à cæteris Angustiæ causis: Quoad *Compressionem*, hæc à tumoribus p.n. à nimia pinguedine, & à quacunque alia causa comprimente meatus sensibiles vel insensibiles fieri potest: Hanc tangit *Galenus* 2. aph. 42. dicens Apoplexiam fieri propter dispositionem similem inflammationi in cerebro; hæc inflammatio comprimit meatus & facit apopl. Eandem compressionem tangit 7. aph. 17. dicens Iecur inflammatum comprimendo os ventriculi singultum efficere: Eadem fit ab osse luxato, vertebra: Fit & à parte percussa, humoribus imbuta, nervos premente, sic Pausanias, (2. de loc. aff. 6.) percussus circa cervicem à casu, amisit sensum trium digitorum summæ manus, quibus sensus restitutus applicatis remediis cervici: *Idem* 13. m. m. 11. damnat Aperientia, dum Angustia fit ob compressionem, sic cum Renes & Vesica inflammatione tentantur, diuretica eam augent eo ferenda excrementa, vnde meatus angustiores fiunt: Subdit de vtero inflammato, quod menses moventia, quæ aperientia, inflammationem augeant: Conveniunt tamen menses moventia, seu diuretica, facta prius purgatione, in obstructione, constipatione & subsidentia; Sed in compressione facta à tumore, nimia pinguedine, inflammatione, potius nocent quam juvant, longe magis meatus occludendo: 5. aph. 46. ait *Galenus*, Si os vteri comprimatur à tumore, non sunt movendi menses, quia aperientia augent tumorem: Quoad *Constipationem*, hæc differt ab obstructione, quæ solum fit in meatibus sensibilibus, Illa vero in insensibilibus; sic *Galenus* 2. in 1. Epid. comm. 7. dicit causas frigidas externas constipare cutim, & vetare ne halitus humorum digerantur: 4. de locis 7. habentur duo casus paralysis factæ ob constipationem ab aëre & aqua 1. Cuidam qui ambulabat sub pluvia & vento, ob pallium madefactum & refrigeratum circa cervicem, fuerunt constipati cervicis nervi qui præbent sensum pericranio, vnde amisit sensum: Alii Medici vt sensum revocarent, calefaciebant atque exulcerabant pericranium; *Galenus* vero applicando cervici calefacientia, illum hominem statim sanavit: 2. Piscator ob moram in frigida amisit retentricem sphincteris ani & vesicæ, vnde fæces & vrinam retinere non poterat, non ob obstructionem, sed constipationem ab aquæ frigiditate factam, facultas animalis ad musculos illos non excurrebat: Quoad *Occlusionem*, hæc fit dum meatus sensibiles occluduntur, non ab humorum copia, à lentore vel crassitie, obstructionum causis, sed à re solida, vt cum meatus vrinarius, vel vreteres, occluduntur à lapillo vel caruncula: Quoad *subsidentiam*, hanc *Galenus* fieri ait 5. de sympt. causis 2. dum contrahuntur ora venarum, quod fit ob tres causas, atrophiam, frigiditatem, mollitiem: addimus nos virium imbecillitatem: stertor in moribundis fit tantum propter subsidentiam vasorum pulmonis, per quæ aër cum difficultate transiens efficit stertorem: Quoad *Coalescentiam*, hæc fit à callis post vulnera antiqua, vel vlcerum sanationem, aut alias causas facti efficiunt angustiam: Hinc *Galenus* 3. meth. vlt. videns callos impedire humorum confluxum, dicit Si cerebri fluxus fiat ob debilitatem venarum vel arteriarum, illas excidimus; quia facta cicatrice & callo, non amplius fluunt humores in cerebrum: Ecce quod calli, seu cicatrices impediunt fluxiones, si fixi, duri & firmi sint, quia tunc nullus relinquitur locus recipiendi excrementorum confluxum, quod Chirurgi non omnes intelligunt: *Collige igitur ex dictis* Aperientia, cujusmodi sunt Diuretica, Menses moventia, & Aperientia meatus mesenterii, in meatibus angustis interdum juvare, & interdum ita nocere ut ægros interimant: Collige quoque quod Aperientia in ipsa Obstructione sunt admodum diversa & varia, Nam si sit ab humore crasso, non convenient ea quæ tollunt viscosum, aut copia peccantem: nihil enim magis auget obstructionem factam à copia, quam aperientia quæ auferunt crassitiem & viscositatem: quæ enim fit à copia, indicat vacuantia, nullomodo aperientia: Imo si quis vellet ante evacuationem vti aperientibus, incidentibus vel detergentibus, maxime læderet, quia magis impingeret: Hinc *Galenus* 8. meth. 4. Si prius tolleremus obstructiones ante sanguinis evacuationem, magis eas impingeremus: *Compressio* vero nullo modo aperientibus, sed revellentibus Gal. 13. m. m. 11. *Occlusio* similiter est omnino diversa, quia fit à re solida & non ab humoribus: Qui hic vellet indiscriminatim vti aperientibus, sæpe læderet vel interimeret: *Subsidentia* tria remedia poscit, ob Atrophiam alimentum, ob Frigiditatem calefacientia, ob Mollitem roborantia: *Coalescentia* vero neque aperientibus, neque evacuantibus, sed callos auferentibus tollitur: A medendi ergo scopo deflectunt qui sic inferunt, meatus sunt clausi, ergo aperientibus vtendum, credentes dari remedium vnum aperiens quod tollat omnem angustiam: Exemplo sit *Tussis*, quæ juxta *Galenum* 2. de sympto. causis, est vehemens efflatio impellens inequalitatem, nonne hæc fit ab aliqua asperæ arteriæ angustia? Dicimus igitur hanc inæqualitatem asperæ art. fieri vel ab *Obstructione* bronchiorum pulmonis, quam non juvabunt remedia quæ tollunt tumores, sed oxymel. sacch. candum, jujubæ &c. vel à *Tumore* comprimente, quam non juvabunt remedia ad obstructionem, sed quæ tumorem diminuunt; Vel à *Constipatione*, ob potionem valde frigidam, tunc solum juvat jusculum parvi pulli valde calidum, quod multoties fuimus experti: Vel ab *Occlusione* à re solida, tunc becchica juvabunt: Vel à *Subsidentia*, quæ in atrophia, vel in refrigeratis, vel relaxatis nimium fieri solet; Tunc juvabunt alimenta calida, roborantia & facilis coctionis, Expectorantia vero maxime nocebunt quia magis laxant: Si fiat inæqualitas & tussis à *Coalescentia*, orta à præcedente vlcere vel vulnere, nisi auferatur vel diminuatur callus, tussis erit insanabilis. *Sanctorius de Remediorum Inventione c. 7.*

II. *Hipp.* 4. de vict. acut. *Satietatem hypochondrio* tribuit, quæ ad ventriculum solum pertinere videtur: Ita enim indicat nobis eam intelligere satie-

satietatem quæ non à ventriculo provenit, cibis aut crudis cibis repleto, Sed ab epate vel liene affecto: Quoties enim viscera hæc malis succis repleta intumescunt, ab assumpto cibo etiam levissimo, & in pauca quantitate ingesto compressa, gravitatem maximam ægris inducunt, similem gravitati eorum qui immodicè & cibis & potibus se implevere, & ideo *Satietatem* eam appellat; Hoc igitur signum nobis considerandum proposuit *Hippocr.* quia illius præsentia affectum esse hypochondrium indicabit, etiamsi aliquando nec dolor nec tumor in ea parte manifestus appareat: Hunc affectum obstructionem viscerum appellant recentiores, quam adeo propriè & firmiter præfatus satietatis sensus indicat, vt hoc solo signo innixus, sæpe sæpius hujus morbi præsentiam ante hypochondriorum obtrectationem affirmare non sim veritus. *P. Martianus comm. in v. 169. loc. citati.*

III. Non placet quorundam Medicorum vsus qui exhibitis septem aut octo *syrupis*, & expurganti aliquo pharmaco, protinus vtuntur agarici aut rhabarbari diluto singulis diebus, existimantes eo solo curari obstructiones: Ego tamen magnifacio horum medicamentorum per crebra intervalla vsum: cæterum consulo prius longo temporis tractu vti serapiis aut apozematibus extenuantibus & incidentibus: Nam purgantia illa medicamenta, parva quantitate exhibita, censeo nihil posse agere in humorem viscidum, tenacem ac crassum: quamobrem incidentibus & extenuantibus præmissis plurimum prodesse citra dubitationem existimo, præterquam quod experientia mihi frequenter compertum est: *Mercatus de Indic. med. lib. 2. cap. 7.*

IV. Apertionem obstructionum viscerum commodè fieri posse per ea medicamenta, quæ, vt nonnulli censent, virtutem habeant sua gravitate deorsum ferre omne id quod in viis antestat: quale est medicamentum quod ex *Chalybe* præparato conficitur: quod quidem indicio nostro, non solum auxilium hoc suo pondere & gravitate præstat, sed vt ex *Caleno* colligi potest, ob alias etiam quas mirè obtinet facultates: namque eo loco nonnihil caliditatis obtinere refert, plurimum abstersionis (præter adstrictionem maximam quam obtinere, vt ex vino aut sero chalybeato constat apertè, omnibus compertum est, licet eadem privetur præmissa præparatione) quo fit vt his tribus de causis aperiendis cujuslibet visceris obstructionibus plurimum præstet, namque calore sibi viam parat, ac humores etiam attenuat, præsertim dum his præparatur quæ calida sunt & tenuium partium: pondere quidem celeriter quosvis, vel minimos meatus permeat: abstersione verò humores abradit, ac à parte cui adhærent, separat & secum defert. *Mercatus de Indic. med. lib. 2. c. 7. vide lib. 19. tit. de Præpar. §. 39.*

V. *In morbis* omnibus chronicis & contumacibus ab obstructionibus ortis, experientia & lectione vbique didici, vel *hidrotica* & *sudorifica*, vel præcipuè *aperientia* valida præstantissima esse, qualia sunt *Sal Tartari, spiritus sulphuris per campanam* elicitus, & *Mercurius dulcis* sexies sublimatus, & his similia ad longos dies vsurpata, vt centies observavi & præscripsi, exemplo Præceptoris mei, qui sæpe ita Sal Tartari, & spiritum sulphuris infundebat cum ℥j. vel ℥ij. Sennæ (aliquando rad. Ialapæ ʒß.) in aqua fontis sola, aut decocto appropriato, vt videre est in ejus observationibus, (Riverii). Sicque febres intermittentes diuturnas, & ipsam quartanam, chlorosin, cachexiam, melancholicos affectus, & contumaces viscerum obstructiones, irritis aliis sæpissimè curavimus: Aquam autem tale Tartari impraegnatam Febrifugam jure meritoque vocat D. *Riverius*, in observationibus vbi, *Calomelanos* nomine donavit Mercurium dulcem, vt supra sublimatum; qui certè laudabile, nec vnquam noxium efficit catharticum ad ℈j. cum ℈ß. resinæ Ialapæ vel scammonii, quorum dozis minui vel augeri potest: Et sanè nunquam alium nisi optatum ex hoc remedio assumpto vidimus effectum in casibus innumeris & in omni ætate. *Riverius Cent. 4. Obs. 97.*

VI. Hoc mihi compertum est quod ea quæ valida flagrant à tenuitate destillata, vix pervadunt obstruentes succos, nec valido nisu eos extrudunt, nec validam actionem tenuationis edunt; sed his quasi inviolatis se trajiciunt & tenues evanescunt in auras: Evenit nobis in colicis id doloribus, & in vrinæ difficultate, quæ cum oleis anisi minimè superabantur, ita decocto anisi facilè superabantur: ignis enim vino ardenti linteum imbutum non impetu quodam absumit sed lambit, at ferri lignorumque ignis amburit. *Heurnius meth. ad Pr. lib. 1.*

VII. Si quis magnis gravetur obstructionibus, præscribunt quidam ℥iß. *Oxymelitis*, quæ diminuta dozis vix ad ventriculum pervenit; partim enim detinetur in paristhmiis, partim in œsophago, & partim per sputum illico ferè rejicitur: quomodo ergo obstructiones mesenterii, splenis & hepatis reserabit, vix odor hujus perexiguæ quantitatis oxymelitis perveniet ad has altiores partes: Ego igitur manè tres vncias, & vesperi eandem quantitatem repeterem: Et si impenderet periculum ne oxymel ventriculum vellicaret, cibis illud permiscerem: hoc enim modo quotidie oxymelitis ℥vj. & viij. possent exhiberi illis qui pertinacissimo humorum infarctu detinentur. *Sanctorius meth. l. 13. cap. 2.*

VIII. An Sanguinis missio potentissimum est deobstruens ad reserandas viscerum nutritiorum obstructiones, cum levi febre vel nulla? Hanc quæstionem satis difficilem explico per circulationem, credunt multi Medici reddere corpus εὔροον, fluxile, quia desiderat Hippocr. in morbis vt sit εὔροια, fluiditas humorum, sive sanguinis intra vasa, qui si careat isto fluxu, putrescit, & suffocat, vel cor, vel pulmones aut cerebrum, cujus remedium est liberalis v. s. ex Hippocr. quæ prævertit isthæc pericula imminentia: Cum autem viscera nutritia, Hepar, Lien, Pancreas & mesenterium, sint obstructionibus obnoxia præ cæteris partibus, quia partes sunt culinariæ, quæ præparant alimenta toti corpori, ideoque facile sordescunt, vt in culina ad nutritionem amplissimæ familiæ non possunt alimenta præparari, coqui, dispensari sine sordibus huc & illuc dispersis, sic in corpore humano id frequenter accidit, ita vt nisi diligenter & sedulo sordes evertantur, culinam totam ejusque penuaria inquinari necessum sit: Item canales & tubuli Portæ, qui pertinent ad alimenti distributionem eodem vitio tenentur: itaque obstruuntur illæ partes commemoratæ ab humoribus, vel intra vasa majora fluitantibus, vel intra viscerum carnes conclusis & hærentibus, vel venulis capillaribus incuneatis: Viscera autem illa ex substantia venis & arteriis intertexta componuntur: vasa ista sunt exigua & capillaria, ideoque humores intra illos canales hæ-

rent, vel fluidi, vel incrassati & fixi: Si fluidi, facile expurgantur & sponte secedunt; Si crassi & fixi, per calorem febrilem magis incrassantur: Si humor diffusus fuerit per carnem parenchymatis, vel est tenuis & serosus, & secernitur, Si crassior, per æstum febrilem inspissatus firmius adhærescit, nec sponte potest separari, i. e. coqui: propterea incidentibus & attenuantibus mediocriter calidis veteres vtebantur, vt appararent istum humorem ad purgationem, i. e. secretionem: Tota ista doctrina nititur duobus aphor. Hipp. *Concocta medicari oportet, non cruda*, & altero, Corpora cum quis purgare voluerit fluida facere oportet: Ex hoc discursu verissima peti potest indicatio purgationis convenientis, sive per vomitum, sive per secessum: Quod spectat ad vrinas, quæ religiose & sollicite observantur à Medicis, sæpissime sunt fallaces, siquidem non sunt perpetuo derivatæ ab istis humoribus, qui contumaciter obstruunt partes illas, sed excipiunt & devehunt sordes obvias per emulgentem venam & arteriam ad renes, at Pancreas & mesenterium per refluxum in Epar, nec sunt aliæ viæ per quas derivari possint ad renes: aliarum partium, puta Pulmonis, sordes possunt per vrinas derivari ad renes: atque massa sanguinea vasorum circulantium defæcatur per vrinas: Itaque si perturbatæ & confusæ fuerint initio morbi, indicant summam sanguinis confusionem, & potissimum bilis, quæ fundum, ob levitatem, non petit; Atque hæc præmittenda duxi ad faciliorem intelligentiam obstructionum alvinæ regionis, præparationem & coctionem humorum, & vrinæ judicia de tali negotio, quod perficitur in prima regione: In istis obstructionibus resolvendis, id est, ad Deobstruendum, merito quæri potest An expediat v. s. sæpius repetita, si febris nulla compareat, aut levissima: Vt veritas hujus quæstionis facilius innotescat, considerare oportet in Epatis substantia duas partes distinctas, vasa quoque diversa, superiorem gibbam, quæ radices venæ Cavæ excipit, alteram cavam, quæ radices venæ Portæ admittit; Vnumquodque vas ex Epate elicit sanguinem sibi proprium & familiarem: Vena Portæ crassiorem trahit, vt Cava tenuiorem & puriorem: In omni morbo, nisi vires deficiant & langueant ab exhausto, sanguis demi debet si corruptus appareat, & vires ferant, morbusque postulet, audacius iterabitur venæ sectio: Hac arte deplentur vasa circulatoria, & obstructio majorum vasorum secundæ regionis, defectu liberi excursus sanguinis liberatur, vt minorum vasorum per corporis habitum sparsorum obstructio ex prohibita transpiratione, solvitur per inediam, inopia pabuli, sanguis venæ Portæ minuitur, quod si regurgitet, vena pedis secta subtrahitur plenitudo securius & felicius quam secta vena brachii pro 3. & 4. vice ne impuritas illius sanguinis, in morbis ut plurimum impuri, in venas majores secundæ regionis rapiatur, inficiatque massam sanguineam, ac proinde etiam quarta v. s. ex altero pede conducibilior erit, quam è brachio, ob rationes jam allatas: Sed perseverante morbo cum levissima febre, vel nulla, si suspicio fuerit alicujus visceris insigniter obstructi ab humore crasso, uiscido, An v. l. per apophæresin sæpius repetita obstructiones illas sæpius resolvere queat, dubitare licet? Neutiquam: imo vires disperdit i. e. calor nativus, ad sustinendam morbi longitudinem necessarius, minuitur: præferenda purgatio per epicrasin, cum aliis remediis attenuantibus, aperientibus infarctus, etiam emollientibus tam intus assumptis, quam admotis opus est. *Riolanus Encheir. lib. 6. in fine.*

IX. Gravissime peccant ii qui in quacunque obstructione Epatis, solo Rhabarbaro pro purgante utuntur: Sic enim si fuerit ab humore adusto tartareo obstructio, non educetur hic crassus humor, sed saltem tenuior, & qui ad solutionem obstructionis plurimum conferre potest. *Petræus Nosolog. Tomo 2. p. 165.*

X. Cum obstructiones terreæ ac melancholicæ sunt, ac proinde siccæ, humectantibus egent, ut exsiccati humores, humectatione præparati, mox expurgentur & obstructiones auferantur: quod nunquam præstare potuit, mea observatione, chalybis usus, nisi jam dicta humorum humectatione prægressa: quare sequens modus accommodatissimus est, per succos depuratos borrag. cichor. endiviæ ad ℥iij. in decocto cichor. borrag. melissæ, malvæ, agrimon. capilli Ven. mane saltem, quatuor horis ante cibum: postridie detur ʒß. Rhei opt. masticati cum passulis, hausto ab eodem jure cichor. & malvis alterato: mox die sequenti succos repetat, & ita alternatim ad dies xx. Quibus transactis chalybs præberi poterit, cujus præparatio vtilior & tutior apud me, illa est quę fit cum acido sulphuris, qui *Crocus martis* apericivus dicitur: dozis ad gr. iij. cum ʒß. pil. de tribus cum rhabarb. cui hora post superbibat lib. aq. hordeaceæ vel seri capr. depurati: Nec metuas flatus, cum calidiores & sicciores, non autem frigidi & humidi sint, vt vulgo creditum, sicque in hujus usu ad xii dies persistendum. *Fortis consult. 23. cent. iij.*

XI. Ad obstructiones vasorum à *pituita viscida* solvendas, vel sanguinem in ipsis congulatum fluxilem faciendum, inter interna conducunt præ aliis omnibus *Salia volatilia*, ex variis animalium partibus parata, quippe quæ omnia & singula vi egregia pollent congulata & conglutinata omnia in corpore humano dissolvendi, eademque ad pristinam fluiditatem reducendi, atque insuper sudorem movendi; quo simul blande promoto, multò facilius citius, feliciusque obtinetur coagmentatorum resolutio: Hinc est quod exhibito tempestive vnico sæpe sudorifero ex laudatis salibus volatilibus, aut similibus parato, Pleuritis absque ulla venæ apertione fuerit felicissimè curata, atque similiter aliarum partium inflammationes: Vbi laudata illa sudoriferorum vis usque ad obstructionis locum pervenit, materiam obstruentem quamcumque aggreditur, incidit, attenuat, solvit fluxilemque facit, unde accedente sanguinis potentius agitati & adpulsi impetu, facilius fœliciusque vna cum ipso propellitur vlterius. *Franc. de le Boë, Sylvius Pract. l. 1. c. 34.*

XII. Iecoris fervori contemperando vsus lactis asinini præstantissimus fuerit, tantum enim abest vt obstructiones adaugeat, quin potius superstites & exsiccatas obterere poterit: *Fortis consult. 68. cent. 4.* Hippocr. 5. aph. 65. concedit iis qui non valde multum febricitant, quod de putrida intelligendum, de usu ejus in hectica quis dubitat? Nec obstabunt obstructiones, si quidem vt siccę easdem emolliendo auferre poterit, cum nec caseosam, nec butyrosam substantiam ipsis coacervandis idoneam contineat. *Idem consult. 58. cent. 2.* Postmodum ad viscerum & sanguinis fervorem contemperandum (in febre Erratica diuturna) instituatur vsus lactis asinini, quod præterquam demulcebit humorum

morum acrimoniam, exsiccatas ac rebelles quoque obstructiones humectando emolliet & expugnabit, cujus usui insistere debebit saltem ad xl. dies. *Idem ibid. consult.* 55.

XIII. In obstructionibus fundendis, inquit *Wallaeus*, interna medicamenta parum faciunt, vix enim vigesima illorum virium pars ad partem affectam pertingit: praeferenda itaque sunt *externa*, & inter illa *Sal*, quod vehementissime fundit: huc quadrat etiam spiritus vini cum sale. Verum dantur ejusmodi Deobstruentia seu Aperientia moderno tempore, quae omnem è venis amurcam & obstruentium contumaciam detergunt, etsi sua soluta anatice homogenea deserant digesta in nobis, illorum tamen aliquot vires mutuata sunt, quas intro deferunt plurimorum morborum domitrices, qualia Sal Tartari volatile, spiritus salis Armoniaci volatilis, salsus, Spir. salis volatilis mar. Spiritus martis volat. & alia salia volatilia vegetalium specifica, quae instar saponis cuncta abstergunt, & fermenta viscerum, propter symbolum, mirum in modum confortant. *Frid. Hofmannus m.m.p.m.*396.

XIV. Dn. N. annum lx. praetergressus, obstructionibus viscerum, imbecillitateque ventriculi adeo graviter laborabat, ut etiam abdomen & crura tumore oedematoso extenderentur; sitis magna, cibi fastidium &c. Instituta optima victus ratione, & praeparato humore peccante, corporeque expurgato, additis quae partes nobiles roborant, tandem cauterio potentiali fonticulum ad poplitem dextrum effinxi; inde serosi humores tam copiose effluxere, ut brevi praeter omnium spem sit restitutus aeger: Natura enim humores excrementitios ad fonticulum, veluti ad cloacam tam copiose protrudebat, ut ab eo tempore & quidem ad finem vitae paucis medicamentis sit usus: *Fabritius Hild. cent.* 4. *Obs.* 74.

XV. Obstructio in *venis lacteis* generatur cum propellitur pituita intestinalis in illas, quoties ipsa a corporis motu, exercitio vehementi, aestu quovis solvitur, imprimis accedente potu calente, aut tepido dissolvitur, sicque fluxilis redditur, postmodum coagulatur eadem in dictis venis, rarius ab aëris frigore mox calorem subsequente, cum corpus ex loco calido transfertur in frigidum, frequentius autem potu frigidiore aut gelido affatim assumpto, mox ad intestina properante, atque tum ipsa intestina, tum partes vicinas omnes, ipsasque adeo Lacteas non tantum potenter refrigerante, verum contenta quoque in ipsis incrassante & coagulante: Obstructio in iis ex dictis causis contrariis se mutuo excipientibus jam facta, vel prudenter conjectata, curabitur medicamentis potenter Incidentibus, praesertim sudoriferis aromaticis, potius iterato quam simul & semel assumptis, Observavi namque sic foelicius, facilius, citius & tutius solvi obstructiones: Usurpari poterit proinde Mistura sequens, brevibus intervallis ad sudoris eruptionem usque cochleatim usurpanda, quin eodem proinde subinde adhuc, licet rarius exhibenda: *♃. aquar. petrosel.* ℥ij. *foenicul. theriac. simpl. ana.* ℥j. *spir. salis armon. gutt. xx. syrup. card. bened.* ℥j. *misce: vel ♃. aquar. fumar.* ℥iij. *cochlear. vitae Matth. ana.* ℥j. *aceti stillat.* ℥ß. *ocul. cancr. pulver.* ℥ß. *salis absynth. antimon. diaphor. ana.* ℈j. *syrup. v. rad.* ℥j. *misce. Sylvius de le Boë Prax. lib.* 1. *cap.* 27.

OCULORUM AFFECTUS.

SYLLOGE.

Oculorum dolor, Inflammatio, Ophthalmia.

Gutta Serena, Visus imminutio.

Suffusio, Cataracta.

Maculæ, Cicatrices, Phlyctænæ &c.

Oculi Procidentia.

I. Sanguinis missionem visui non obesse in me expertus sum, qui cum à septennio visum mihi turbari sentirem, neque mihi sanguinem misissem à sex mensibus, venam mihi aperui, & ad ℥ x. sanguinis impuri, & à meridie tantundem detraxi, ex quo restitui mihi cernendi integritatem cognovi: verum quia etiam postremus sanguis fœculentus erat, postridie ex altero brachio, nempe sinistro, similiter vt pridie, sanguinem detraho: Ab eo tempore vbi percepi visum mihi labefactari, statim ad istud auxilium confugi, nec aliud reperio præsentius auxilium. Visum autem lædi à sanguinis missione credere licet, vt reliquarum totius corporis partium munia afficiuntur: At instrumenta sensuum, quamvis

vis integra sint numero, figurâ, collocatione, obnoxiæ quoque sunt morbis intemperiei & solutæ vnitatis; at hæc magnâ ex parte eveniunt ex ijs quæ aut quantitate, aut qualitate in corpore redundant, quæ certè aliter non nocent quàm per venas delata: Afficiuntur amplius & sensus omnes à suis objectis, vt gustus à re gustabili nondum in venas recepta; auditus à sono &c. crede ergo similiter sensum visus affici: Læditur igitur visus eodem modo quo flamma faxve, dum lumen non fundunt, nempe, aut quia superflua esca suffocatur, aut quia hæc vitiosa est, aut quia idonea deest: Sic oculi nunc rectè non vident, persistente interim integro organo, aut ob redundantem humorem in cerebro, aut à vitioso, aut à deficiente: Sic lippis non constat visus, non quia desit eorum oculis alimentum, sed quia in nimio illi innatent, aut in inutili, aut in vtroque simul: hæc itaque duo postrema sunt quæ sæpius visum lædunt, non tertium: rarò enim quisquam defectu alimenti malè videt, sed nimio vel vitioso: rarò igitur in ijs inutilis est S.M. *Botallus l. de S.m.c.19. Galen.* l. de curand. rat. per S.m.c.7. *Sunt quidam imbecillioribus oculis, aut vertiginosi, in quibus sanguis abundare dicitur: hos omnes vacuabis vel medicamento purgante, si alij à sanguine humores sint, aut diminutione sanguinis:* Et sic detractio sanguinis convenit, nec hebetat visum, sed vividiorem reddit. *Bacchanellus de Conf. & dissens. pag.* 15c.

II. Neque vulgi opinio timentis ex *cephalicæ sectione* visum caputque lædi est contemnenda: nam cerebro & oculis insigne quandoque attulit detrimentum, quod in aliarum venarum sectione evenire non conspicimus: ratio est, Cum V. S. omnes corporis facultates debilitet, quæ inter has penuriam sanguinis extracti magis persentiscit cerebrum est, molle, exangue, spirituum animalium ope maximè egens, ob quorum tenuitatem, & citissimam resolutionem à qualibet vacuatione fatiscit: Quare *Hipp.* 6. Epid. 6. 18. ad tolerantiam fluxus sanguinis è naribus firmum caput requirit: Maxima ergo præmeditatione cephalica est ferienda, nam pluries fuimus experti ex hujus intempestivâ sectione ęgros fuisse occæcatos, præsertim debiles, in quibus sanguinis copia non adest: alioquin hæc sectio visum non debilitat & hebetat, sed vivaciorem reddit, docente *Galeno* lib. de S.M. c. 7. *Zacutus l.* 1. *Princip. Med. hist.* 53.

III. *Errhina* oculis affectis quidam reprobant quia humores ad oculos trahunt, cum per eosdem poros deferantur ad angulos oculorum & ad poros nasi: At post coctionem, atque exquisitam totius & capitis vacuationem, nasi fusoria, præsertim levia, in oculorum affectibus summopere præstant, hoc enim tempore per eandem affectam partem vacuare sæpe docet *Galenus*, & eò magis per viam proximam: quod vacuationis genus derivationem rectius dixeris. Tam enim nasus quam palpebræ oculi expurgationi in statu naturali deserviunt, teste *Galeno* lib. 1. de san. tu. cap. 18. *Hippocrat.* lib. de loc. numero 21. *Quum in oculos paulatim fluxerit, ad nares medicamentum adhibebis.* Videatur *Galenus* 6. Epidem. 2. comment. 33. & 6. de sanit. tuend. cap. 17. *Hippocrat.* 7 Epidem. numero 37. *Zacutus Princip. Medic. Histor. lib.* 1. *cap.* 13.

IV. Nos hic Romæ pluries observavimus in oculorum morbis suspecta esse quæ acredinem & mordacitatem quandam habent: acria enim & mordacia sursum petunt feriuntque oculos mirificè: Quod si proveniat morbus à frigidis humoribus aut vaporibus, sursum ascendendo alios vapores humoresque secum defert ad partem affectam: Si verò humores fuerint ignei & calidi, ignem igni addimus: etenim natura exusta non suffert eam, quæ à medicamentis purgantibus provenit acrimoniam, juxta illud *Galeni* commentarium in aphorismum, Sub cane &c. *Sub cane & ante canem difficiles purgationes* &c. Experimento observavi Catapotia ex scammonio & similibus suspecta esse. *Dominicus Panarolus Pentec.* 4. *Observation.* 9. *Iohann. Crato Consult.* 61. *apud Scholtzium.*

V. Visum debilitat frequentia Balnei, sive nimium exsiccando, sive fumosis vaporibus visum obfuscando, vt loquitur Schola Salern. fol. 302. Hinc evenit vt incolæ Rheni plurimi oculos præmaturè perdant, quia balneis nimiis frequenter vtuntur, proculdubio Laconicis. *Hoeferus Hercul. Medic. lib.* 1. *cap.* 8.

VI. Nonnulli multi sunt in externis describendis: verum etsi vbi vitium est in cornea, atque illa obscurior est talia accommodatissima sint, tamen vbi causa mali est in penitioribus oculi partibus, ad quas penetrare non possunt, non video quid vtilitatis afferre possint, nisi materia forsan circa pupillam, mox sub corneâ, contineatur. *Sennertus lib.* 1. *part.* 3. *sect.* 2. *cap.* 44.

VII. *Collyria* acria oculis non sunt imponenda sed palpebris tantum, nam illa omnia habent morsum & acrimoniam, quæ oculus non potest ferre ob εὐπάθειαν & plurimum sensum: Quare graviter peccant qui in oculos talia injiciunt, vt quotidie vulgus Medicorum factitat. *Rondeletius lib.* 1. *cap.* 55. Acria omnia oculis ad versissima esse sæpissimè expertus sum, nam vellicando oculos exquisitissimo sensu præditos, excitatur dolor protinus, qui cum impetu humores ad oculos trahit, vnde inflammationes, erosiones membranarum &c. *Fabritius Hildanus Cent.* 5. *Observat.* 28. Illud perpetuo observandum, vt si quando fortiori collyrio vtendum fuerit, præstabit oculos priùs vel lactè muliebri recenti, vel mulsâ admodum dilutâ abluere, non equidem per spongiam hoc liquore imbutam, sed per vitream ampullam rostri os arctissimum habentem, instillato sensim in oculos liquore. *Zecchius Consult.* 95.

VIII. In productis venosi generis morbis, febre ardenti, tertiana & eraticis, *Salvatellæ vtriusvis sectio* plurimum prodest; In oculorum morbis, qui à partium interiorum squallore, & viscerum calida intemperie fere dimanant & foventur, proficum est auxilium, quo ventilato jecore, plurimos quibus cæcitatis periculum imminebat ad sanitatem restitutos felici experimento conspexi. *Zacutus M. P. H. lib.* 1. *Quæst.* 27. vbi multa de vtilitate harum *venarum sectionis.*

IX. Licet plerique Practici multis vacuationibus corpus mire, in *Suffusione* præsertim, quam existimarunt aquæ descensum in oculos, macerent tam per alvum quam per sudores, & per os & nares factis vacuationibus: Item scarificationibus, cucurbitulis & frictionibus, dein & per cauteria, setones factis revulsionibus & derivationibus, Nos tamen qui causam horum in oculo consistere, & defluxionem aquę in oculi capacitatem

ferri minime posse demonstravimus, hæc sine fructu, nisi quatenus corpus purum servare possunt, in corporibus administrari multoties vidimus & experti sumus. *Platerus*.

X. *Vomitoria* & *Errhina* in oculorum affectibus detestatur *Hollerius*, tanquam ad oculos trahentia, quod admittitur quidem impuro existente corpore, & capite catarrho laborante: At præmissa accuratissima totius & capitis expiatione vtrumque ex vsu futurum censeo, & præsertim valida sternutatoria ad repellendos humores qui confluxerunt, præmisso fotu oculorum ex vino albo alterato eufrasia, scordio, & fœnugræco. *Silvaticus Cent.* 2. *Consult.* 12. vide *de Ptarmicis Schneiderum l. de catarr. special. pag.* 92.

XI. Si quod remedij genus in quavis obstructione & *repletione humorum nervorum opticorum*, *masticatoria*, seu *apophlegmatismi* maxime juvant, nam licet materiam conjunctam non attrahant, deflectunt tamen humores ad palatum, & quoquo pacto à parte affecta trahunt, cum nervi optici ab inferiori cerebri parte oriantur, vt ex anatome habemus, suntque omnium mollissimi & amplissimi; quare masticatoria saltem ratione vicinitatis conducere solent, cum pituitam per os eliciant. *Epiphanius Ferdinandus histor.* 18. Prohibita tamen à *Zecchio Consultat.* 27. Cuidam Ophthalmia à calida fluxione laboranti masticationem præcipi, sorbitiones solas concedens, ne maxillæ inter manducandum agitatione oculum moveret: nam membra per motum recipiunt influxus à cerebro & à toto etiam provenientes.

XII. In præscribendis *Collyrijs* quibus *Tuthia*, c. c. corallia & similia ingrediuntur, diligenter prospiciendum est vt omnia quam exquisitissime super marmore sint lævigata, alioquin oculos vellicant: Id enim aliquoties mihi cum ægris meis accidisse memini: quare hujusmodi pulveres in Pharmacopoliis, priusquam præscribantur, examinandi sunt. *Fabritius Hildanus Centurat.* 5. *Observat.* 28.

XIII. *Hieronymus Fabritius ab Aquapendente*, de Chirurgicis operationibus animadvertens medicamenta quæ oculis imponuntur non tamdiu inhærere donec vires suas exserant, sed facile effluere, vascula vitrea, instar cucurbitularum, orbitæ oculi respondentia excogitavit, quæ liquore repleta illi admovet, Eorum descriptio illo loco videatur, & apud *Scultetum Armamentum Tabul.* 8. *Fig.* 11. & *Tabul.* 31. *Figur.* 6. Ijs vsi *Silvaticus Cent.* 2. *Consult.* 11. *Capivaccius in Consil. Scholtzij Consult.* 58.

XIV. *a.* An *Vomitus* confert oculis? Respondet *Conciliator*, Si in Oculis nulla læsio, dicendum nocere quocunque modo, cum materias & vapores infestantes deducat versus ipsos in extrinseca propellendo: Si læsio oculis à seipsis, vel à cerebro acciderit, magis nocet, cum plus peccantis materiæ ad eos elevet, & ad caput quasi evacuet: Si læsio sit per consensum à stomacho, Vomitus cum medicamentis incidentibus & subtiliantibus suadetur. Attendendum tamen quod is vomitus nocet in ipso fieri, eo quod materiam & vapores dirigit in ipsum cerebrum & oculos, & ideo studium debet adhiberi vt ab eo parum nocumenti causetur, fiat ergo præparata materia, si debilis, particularis nec admodum frequens: imo nisi humor in stomacho existens, & oculos lædens, omnifariam sursum vergat, consultius est per alvum eundem vacuare. *Horstius Conc. Enucl.* §. 131.

XIV. *b.* Quæ oculos lacessunt ac *lacrymari* cogunt, illa prosunt: Prosunt, inquit *Aristoteles* 31. *Problemat.* 9. interdum quæ mordent, lacrymamque evocant, vt cepæ; In σκληροφθαλμία, *inquit Paulus* Æginet. & ξηροφθαλμία conveniunt medicamenta acria, per quæ & durities remittetur & siccitas humectabitur; talis autem est & panchrestos Erasistrati, & collyrium diacenteton, & quod stratioticon vocatur: Vnde *Octavius Horatianus*, Si vero siccitas palpebrarum emerserit, linteolum mundum butyro infusum superimponito: aliquibus vero humorem convenit procurare per lacrymas, quas aut fumo, aut terrore vel plagis extorquendas esse credimus: Sane si in prima oculi tunica sanguinea nimia veluti caro apparuerit, quam chemosin appellamus, hoc adjutorio curatur, muscas quamplurimas cum ovi vitello conterimus, & in linteolo mundo superimponimus: Impetiginosos dicimus oculos asperitatum vitiis laborantes, sic curare consuevimus, Allium accipimus, cujus interioribus melle contritis, oculis postquam ex eo humore vel succo rapuerit, inungito, & ex eo pruritus & supradicta vitia depurgabis. *Hæc ille*, Sequuntur *Aristot.* omnes, vti inde *Plinius* oculos sese lacrymis purgare affirmat.

XV. *Vinum* vehiculum est medicamentorum exsiccantium ad caput, in contumacibus ad oculos fluxionibus ab *Hippocrat.* 6. aphorism. 31. commendatum, vtpote quod humorum reliquias rebelles attenuare atque resolvere possit: In quem finem vinum, sed oligophorum, in suffusione cum ophthalmia, medicatum ad mensam in doliolo parvo parandum, ita vt quælibet vini situla excipiat ℥ij. santali rubri raspati, & ℥j. ligni rorismar. Eo pacto materiæ crassioris, in capite contentæ, exsiccatio aliqua & roboratio tentanda: *Fortis Consultat.* 85. *Centur.* 1.

XVI. Omnes fere *Botanici* in *caligine oculorum*, *vinum* in quo *Euphrasia* maceratur ad cœlum vsque attollunt; Est autem, vt illius sapor subacris subarguit, manifestè calida, & quia oculorum fluxiones sistit, quoque siccam probabile est: Circumspectè ergo agendum, ne promiscue vino Euphrasiato vtamur: Etenim sect. 6. aphorism. 3. docemur, *Dolores oculorum, vel vini potum, vel balneum, vel phlebotomiam, vel pharmaciam solvere*, Non vero docetur omnes dolores oculorum solum & vnicum vini potum solvere posse, ita quasdam oculorum caligines, non omnes, vinum euphrasites dissolvere posse statuendum: Hinc eruditè post *Camerarium Hofmannus* defendit *Euphrasiam non quamvis caliginem curare, sed illam quæ est à frigiditate*; neque hanc omnem, sed positivè à pituita: Vbi enim ab inopia spirituum est, officit potius dissipando: Calidam enim & siccam esse plantam ostendit gustus, qui amarorem quendam præ se fert: *Hoc mali augent qui vel illam legunt quæ siccior, parva, vncialis, & ex succo vel vino infundunt generoso, Ideo suspectus mihi est vsus conservæ quotidianus.* Quare cum forte nequiter, posthabitis nempe indicationibus, vinum Euphras. vsurpatum sit, nemo obstupescet notare Lobelium, quod quantumvis commendetur à multis non perinde ei esse fidendum, quippe testatur ex trimestri

tantum

tantum potu, socium suum pene ambobus orbatum fuisse oculis, & fluxionibus modo non oppressum, cum duntaxat levi cataphora & lacrymatiunculis laboraret: Ast si, teste *Frider. Hofmanno*, valet ad eam oculorum caliginem quæ à positiva pituita est genita, plurimum quoque valebit ad Guttam serenam &c. *Sam. Pauli Quadrip. Botan. Cl. 3. Tit. Euphrasia.*

XVII. *Capiti* quoque *exsiccantia roborantiaque* medicamenta sunt adhibenda, ea tamen lege vt id citra calorem insignem præstent: Quare lixivium parari poterit ex simplicibus cephalicis & ocularibus, siccantibus quidem, sed non impense calefacientibus, pro capitis ablutione, bis saltem in hebdomada vesperi: In quo quidem opere tria sunt observanda, sçil. vt contra communem morem, Caput ita in occiput declinet vt oculi sursum aspiciant. Saponis loco, amygdalæ amaræ tritæ vsurpandæ, & ne calidioribus pannis, neve nimia commotione caput plusquam par sit incalescat: dein capite probe exsiccato ceratum seq. coronalæ suturæ imponatur, continue gestandum, quod citra calorem siccando roborat, & supervacaneas humiditates evocat, ℞. *Carnium conchiliar. exacte contus.* ℥iv. *thuris* ʒß. *myrrh. elect.* ʒij. *cum ol. mastich. f. Cerat. Zecchius Consult.* 27.

XVII. *a.* An *Somnus* convenit in Oculorum affectibus? *Avicenna* statuit salutarem esse, & *Dominicus Leonus*, maxime in biliosa Ophthalmia, *Sennertus* & in pituitosa: Refragabuntur omnes illi qui Somnum pituitosis catarrhis nocere opinantur: Cæterum *Celsus somni* ergo vinum bibi præcipit, *Vinum*, inquit, *bibere lene, subausterum, modice vetus, neque effuse, neque timide, vt neque cruditas ex eo, attamen somnus fiat, leniantúrque intus latentia acria*: Paulo post, *Sæpe post hæc* (Balnea) *gravis* somnus, *sæpe sudor, sæpe alvi dejectio pituitæ cursum finit*: Schneiderus *lib. vlt. de Catarrhis pag.* 149.

XVII. *b* Per ill. Eques dum sex superioribus annis ex fervida fluxione acerrimum dolorem per sesquimensem pateretur, reiteratis sanguinis missionibus, purgationibus, sanguisugis, cauterijs, vesicatorijs, & alijs tormentis cachecticus & imbecillis factus, vltra dolorem acerrimum vigilias, animi mœrorem, ventriculi imbecillitatem & alia complurima acquisivit: Ego morbi specie, causis & affecto loco rite examinatis, ægri conditione & statu cognito, brevi sanitatem illi polliceor: Imprimis *Diætam*, quam humectantem & refrigerantem servabat, immutavi, loco aquæ vinum; loco lactis seminum melonum & similium inassuetorum, optima & ejus naturæ consentanea edulia porrigens, Cum vero ejus sanitatem in vnico auro diaphoretico consistere cognoscerem, cauteria, setones &c. dimittere imperavi: his explosis triduo vsus est præfato medicamine, hinc cito pristinum robur recuperat. *Petrus Poterius Centurat. secunda cap.* 63.

XVIII. *Topica* rarefaciendi, attenuandi & resolvendi facultate polleant, in quibus medicamentum à *Galeno* propositum lib. 4. κατ' τόπ. cap. vltim. & à me frequenter vsurpatum in vsu esse poterit, nempe aqua ex succis eufras. fœnic. chelidon. prassij, additis fellibus & melle cum favis, aut sine ijsdem B. M. destillata: Vel Ophthalmicum Quercerani ex croco metallor. in aqu. chelidon. aut euphras. dissoluto: Et quoniam non adeo facile penetrare possunt ob corneæ tunicæ densitatem, ideo monet *Avenzoar* vt prius rarefiat tunica suffumigio ex vino malvatico in quo globulus croci sit infusus, quod vinum in vas, seu phialam vitream injectum calefiat, cujus orificium oculo accommodetur, & ita aperto oculo fumus ille recipiatur: mox statim à suffumigio jubet ophthalmica esse apponenda. *Ioh. Raymund. Fortis Centur.* 1. *Consult.* 81.

XIX. In oculis affectis remedia *inspiratu* hominis anhelantur: declinatur frictio capitis & pectendum partem posteriorem: Quod si abluendum caput, reclinatum abluatur, atque oculi muniantur. *Hollerius libello Observ.* 2.

XX. Pro Oculis semper vsurpanda medicamenta placidiora, nam experientia comprobatum quod quanto magis medicamentis, etiam mitioribus, tractantur, eo magis exasperantur. *Claudinus ex Avicenna.*

XXI. Quidam à multis annis assuetus singulis matutinis abluere faciem & oculos aqua frigidissima, hinc paulatim debilitatus & *offuscatus visus*: nec sine causa, cum frigus, teste *Hippocrat.* condenset & incrasset, hinc spiritus visorius, & humores oculorum, imprimis cornea crassitiem compararunt, ita vt res objectæ ad crystallinum vix penetrarent. *Fabritius Hildanus Centurat.* 1. *Observat.* 27.

XXII. Diligenter in omni oculorum affectione cavendum ne suppuratio intus fiat: metuendum enim tum foret ne à detenta sanie cornea, aut cæteræ oculorum tunicæ corrodantur. *Sennertus cap. de Ophthalmia.*

XXIII. Non omnibus visu læsis (quod existimant aliqui) commodum est *Setaceum*: Si enim siccoculis imprimas, magnopere læsionem adaugebis. *Plempius.*

XXIV. *Setaceum* in oculorum affectibus insigne. quia spinalis medulla primum ingreditur primam vertebram, oculorum vero nervi à medulla: secundo adde omnes membranas terminari juxta vertebras, Oculi vero partes membranosæ: Hujus etiam remedij vsus est insignis medulla spinali per consensum affecta, & quidem noviter, secus in affectu idiopathico & inveterato. *Observatio Nic. Benzoni Medici Aalburgensis.*

XXIV. *a.* Corpore rite præparato, retractóque fluxionis impetu, diligenter inquirendum est subsitne in capite plenitudo à qua oculorum affectio foveatur, an solum in ipsis oculis humores præsint: Nam si primum, ipsum quoque caput præparare evacuando derivandóque ab ipso inundantem humorem oportebit: quo casu, non longe à corporis præparatione sanguinem mittere ex venis quæ caput respiciant erit opus, ne malo inveterato postea nihil prosit, aut forsan obsit: Ob idque ex venulis nasi, aut quæ sub lingua sunt, mittere sanguinem tunc oportebit, si in intimis ejus venis sanguis abundet: Verum si in extimis, satius erit venam frontis aperire: Quæ sane auxilia multi ex autoribus nonnisi jam inveterato malo adhibere audent, quo tempore nullius esse momenti comperimus: quia tunc satius erit eas quæ in angulis oculorum existunt aperire, quo exspiret commodius quod in ipsis oculis continetur. *Mercatus.*

XXIV. *b.* *Cauteria verticis ac cervicis, Avicenna, Mesuës, Albucasis* admodum efficacia esse

tradunt: Fiant, *inquit Rogerius*, duo cauteria in frontibus, juxta oculorum angulos: vel fit cauterium in collo, vel duobus fontibus iuxta oculos, inter collum & nares sub tenuitate aurium: Quidam, ait *Lazarus Riverius* in observation. laborabat à longo tempore inflammatione adnatam & vtramque palpebram occupante, affectus non erat continuus sed recurrens; frustra vsurpata remedia, Tandem præscripsi duo cauteria inter duas scapulas gestandas necnon cucurbitulam vtrumque amplectentem applicandam, vrgente nimirum fluxione, quod cum præstitisset, sani omnino illius oculi evasere.

XXIV. c. Quidam biliosa Ophthalm. vrgente *Diuretica* abdicant, quod talia (sunt illorum verba) materiam præparant ad fluxus: Nec hæc cuilibet ophthalm. & omni ejus tempore conveniunt, Quapropter *Corn. Celsus* in hoc *Hippocratem* reprehendere videtur, Curari, *inquit hic*, Oculos sanguinis detractione, medicamento, balneo, vino vetustissimus author *Hippocrat.* memoriæ prodidit, sed eorum tempora & causas parum explicuit, in quibus Medicinæ summa est: *Mox subjungit*, Solet evenire nonnunquam sive tempestatum vitio, sive corporis, vt pluribus diebus neque dolor, neque inflammatio, & minime pituitæ cursus finiatur: quod vbi accidit, jamque ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo & vino: Hæc vt in recentibus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt & accendere, sic in veteribus, quæ nullis alijs auxilijs cesserunt, admodum efficacia esse consueverunt, videlicet hic quoque, vt alibi, cum secunda vana fuerint, contrarijs adjuvantibus.

XXV. Non est semper necessaria in hoc affectu *Venæ sectio*, nisi solum quum sanguis redundaverit, aut alijs humoribus exactè remistus fuerit, ex *Galen.4.de sanit.t.4.* At cum humores à natura sanguinis valde alieni sunt, acres, biliosi, tenues & erodentes, ij purgatione excludendi; plethoram autem à cacochymia distinguere non difficile est. *Zacutus Pr. Med. hist. l. 1. c. 55.*

XXVI. *Serapio* & *Avicenna sanguinem mittunt ex cephalica*, *Mesuës* & *Rhasis* ex *Saphena*, Responde, Sectionem venæ communicantis à loco affecto citius trahere, non æque tamen fluxum prohibere; Ob necessitatem ergo celeritatis in inflammationibus, incipimus à communicante: In externis doloribus, ab adverso vel remoto loco: In ophthalmiâ magnâ & sævâ, ob periculum & dolorem, ab affecta parte prius exhauriendus sanguis: In miti, licet à remotiori incipere: Vel dic, Serapionem in pauca plenitudine gibberi venas velle feriri, Reliquos in multa plethora ex talo vacuandum jubere, maximè si consueta vacuatio per hæmorrhoidas, aut menstrua, sit suppressa vel minuta: Nam eam prima sanguinis detractione revocare conaberis, vacuato sanguine è talo: sæpe enim, licet distantior videatur locus, longè vtilior existit; quia semper consultum fuit accedere ad originem & fluxionis principium. *Zacutus Pr. Hist. l. 1. c. 13.*

XXVII. Purgationem commendat *Hippocrat.* aphorism. 17. 6. & *Galenus* in comment. *Est hoc & exemplum vnum eorum quæ sponte & vtiliter vacuantur, quod Medicum imitari oportet*; Consentit ratio & experimentum, quia oculorum inflammationes & dolores, ab acerrimis & salsis succis fiunt, qui purgatione ab oculis & revellendi & educendi; quod feliciter vtplurimum contingit: Rejicienda contra videtur, quia sanguis non cacochymia peccat, testes sunt rubor & inflammatio: Ideo *Hippocrat.* 2. Epidem. sect. 2. tractat. 18. *Anginam & lippitudinem solvit venæ sectio.* Adde quod purgantia humores turbant, fundunt, agitant, in partes debiles, phlegmone, dolore obsessas impellunt: Pro solutione sciendum Ophthalmiam, oculorumve dolorem, vel esse à rheumatismo, vel à congerie: vbi à capite, subjectisve visceribus, ac toto corpore humores affluunt, & caput & totum à colluvie repurgandum: Ideo *Hippocrat.* libro de Visu: *Ad lippitudinem annuam & popularem conducit purgatio capitis & ventris inferni.* Talis quippe perennem indicat fomitem à cacochymia, vel à toto, vel à capite transmissum, vnde purgationis emergunt scopi, Sanguis autem plethora tantum vrgente mittendus, juxta *Hippocrat.* eodem loco consilium, *Ad quosdam hujusmodi dolores sanguinis detractio confert, si corpus sanguine redundet.* At vbi morbus per συναθροισμὸν est, manifestè lædunt purgantia, nedum prosunt: ab iis enim oculi debiliores efficiuntur, hinc præ debilitate proprium alimentum in malum succum degenerat: Rectè quoque dicere licet tales Oculorum passiones, solius capitis intemperiei ac plenitudinis soboles, à purgantibus irritari, concitata majore humoris fluentis parte in oculos: Cerebrum namque oculis, tanquam propriis emunctoriis, ad sui repurgationem nonnunquam vtitur, qui si malè affecti fuerint colluviem promptè excipient: At vbi malum à subjectis visceribus & ventris impuritate exoritur, tutum esse pharmacia vti: Insuper nec malè dixeris *Hippocrat.* in aphorismis de medicamentis levioribus verba fecisse, ac de spontanea diarrhœa, Alibi verò de fortibus & elaterijs, quæ acrimonia & caliditate oculis adversa.

XXVIII. Monent saniores Practici, ne primis statim diebus *Collyria repellentia* oculis admoveantur, quia plerumque humorem in oculos impetu irruentem in parte retinent, vnde augetur dolor & inflammatio: *Galenus* enim aphorism. 31. 6. Ocularium quendam reprehendit qui his remedijs ab initio vti proposuerat, Suspecta enim esse *ait* ab initio, quod vehementes fluxiones non reprimant, sed ne excernantur prohibeant: vnde si acres sint humores, vlceratur cornea: si multi, distenditur, imò interdum disrumpitur. *Avicenna* fen. 3. libro tertio tractat. 1. cap. 9. *Et oportet, quantum possibile est, vt retardetur in ophthalm. collyriorum administratio vsque ad tres dies*, Et paulo post, *Oportet vt initio non adhibeantur inspissantia fortia, & quæ sint vehementer styptica, quoniam inspissant tunicas, & prohibent resolutionem, & augent dolorem*: Non tamen ita exactè dierum numerus definiendus, cum morborum tempora in his breviora, longiora in alijs sint: vtiliter tamen fronti & temporibus adstringentia admoveri poterunt. *Riverius lib. 2. cap. 8.*

XXIX. Id moneo tam in *Ophthalm.* quam *Epiphora, repellentia* fluentem materiam, fronti aut temporibus adnota, valde suspecta esse, vbi scilicet per venas & arterias intra calvam fluit humor, quippe quæ materiam in nervos opticos impingant: Tuta autem erunt si fluxio per venas & arterias extra cranium irruat. *Zecchius Consult.* 41.

XXX. Caveto ne simul ab oculis repellas, & temporum venas cataplasmatis aut frigidis pharmacis adstringas: Quippe certum est si per adstricta his medicamentis vasa remeare tenentur repulsi humores, impossibilem esse eorum recursum, cum viæ angustiores redditæ sunt. *Mercatus Cap. de Ophth.*

XXXI. Vsus *Topicorum* sit parcior, monetque *Mercatus*, etsi plurima passim præscripta sint, non omnibus aut semper vtendum esse, cum plus sæpe promittant quàm præstent; additque, Sçio profecto plurimos in omnimodam coecitatem deductos esse copia medicamentorum potius quam defectu: Neque enim oculi semper vtilia medicamenta sine incommodo ferunt; nedum quæ inordinatè & sine ratione adhibentur. *Sennertus.* Imprimis Collyrijs medicamentis vti oportet: appellantur enim Collyria quæ humorem contra fluere efficiunt; quæ in oculum indita materiam ab eo repellere nata sunt: hæc autem frigida esse oportet & parum adstringentia, nam plurimum frigida renuit *Galenus 2. loc. & 12. methodi,* Lenia igitur & mulcebris substantiæ ea esse oportet in ea affectione cujus generatio & affluxus materiæ nondum cessavit: Sed antequam hinc discedam, magnifacere studui quanti periculi sit & indistincte in Oculorum affectionibus repellere: licet revera nulla sit in oculis deterior pars, & ignobilior ea quæ in ophthalmia patitur: Item quia ejus tunicæ conditio, & natura duræ, solidæ & densæ est substantiæ, à qua postquam aliquid receptum habet, pellere difficillimum sit: Quinimo arbitrandum est hoc præsidij genere in plerisque laborantium fieri *Vngues & Nubeculas*, ac reliquia vitia, quæ semel facta, non sine magna Medicorum & adstantium miratione, in cœcitatem ducunt immedicabilem: Quare licet passim hæc frigida scribantur, & adstringentia, caute administrare oportebit: nimirum dum fluxio nondum venas ipsius tunicæ est egressa, sed ibidem adhuc manens, facile repulsu & compressione retrocedere potest, vt vsu venire solet mox à principio: Verum si acciderit dolores denuo exacerbari, fluxione revertente, & adhuc quod fluxerat in poris tunicis impactum manserit, adstringentia renues, quia eis sæpe, vti dictum, fiunt vngues & nubeculæ, vel vnius solum noctis spatio: Tunc quidem ea adhibebis vel actu calida, vel concoctorijs aut discussoriis admista; nisi doloris vrgentia actu frigida adhibere cogaris: Itaque si sola necessum sit repellentia adhibere, actu calida adhibenda esse consulit rei natura, si vero alijs admisceantur, frigida tuto adhibebis: Sed præter particulæ naturam ratio etiam habenda est humorum sortis, nam etiam variæ sunt humorum sortes quæ prædictorum medicamentorum contactum etiam renuunt: Hujus naturæ est corporis plenitudo, humoris in parte contenti copia, crassities, tenuitas, & dolor oculorum acerbissimus: crassities enim repellentibus non obsequitur, neque copia; tenuitas compressionem eludit, præterlabitur & ob id pressius in parte figitur: dolor ab adstringentibus compressa materia augetur &c. *Mercatus.*

XXXII. *Mesuë* de curatione ægrit. Aurium hanc regulam tradit, *Medicamenta quæ oculis instillantur semper actu frigida esse debent: Quæ auribus, tepida aut calida, sive affectus sit calidus sive frigidus*: Sed actu frigida oculis sanis potius conveniunt ad præservationem à morbis: In oculo autem phlegmone affecto, actu tepida magis ex vsu sunt; vergentia ad frigiditatem, si repellendum, ad caliditatem, si discutiendum; quo utroque etiam dolor mitigatur. *Sennertus.*

XXXIII. Lac muliebre recens, vel aliud, instillatum, vel impositum oculo, facile primas tenet inter medicamenta dolorem lenientia; In ejus tamen vsu hæc cautio, ex *Aëtio* & *Avicenna*, adhibenda, ne lac oculo diutiùs inhæreat: facile enim à calore oculi corrumpitur & acrimoniam contrahit; Ideóque singulis ferè horis mutandum est; Id quod de albumine ovi metuendum non est. *Sennertus.* Si lac adeo vtile, ac tantopere à *Galeno* commendatur, quare *Aëtius* condemnat, dum ait, *Quidam porrò dolorem obtundere volentes, & caliditatem & acrimoniam edulcare, lac pro ovo infundunt; decipiunt autem seipsos ex ignorantia, pro parvo solatio diuturnam affectionem ægro propinantes &c?* Quasi dicat, lac licet dolorem leniat, cum tamen sit crassi succi, humores arctat & resolutioni contumaces reddit, & hanc ob causam in longum tempus protrahitur morbus: Explica ergo Authores, dicendo *Galenum* loqui de vrgente dolore, *Aëtium* de modico: Cum enim vehementer hoc symptoma insolescit, vires enervat, dejicit, ac tandem capite debiliori reddito, & ad id plurima hac de causa humorum copia attracta, lethales sequuntur oculorum & capitis morbi, qui sæpe ægros ad necem perducunt. *Zacutus Prax. Hist. l. 1. c. 13.*

XXXIV. *Collyria* quæ ex *Opio* fiunt vehementissimos oculorum dolores remittere omnes norunt, vtendumque his est cum maxima necessitas vrget, illud minime ignorantibus particulas ipsas nonnihil lædendas, imbecillioresque in reliquam vitam ex refrigeratione futuras: cæterum saluti hominis in præsens, ipsam postea futuram noxam posthabentibus, Si quidem non paucos eorum qui his sunt vsi eò infirmitatis venisse, vt alij ferè nihil viderent; alij propemodum surdi forent, id omnibus jam notum est: Itaque nos, si quando cogimur his vti, postmodum in sanitatis tempore particulas ipsas excalfacimus &c. *Galenus 12. meth. cap. vltim.* Opium & opiata nonnisi necessitate vrgente vsurpentur: sitque eorum vsus neque frequens, neque multus: Etsi enim (quod vulgo putatur) frigiditate non noceant, tamen non saltem acrimonia sua & mordacitate dolorem augent, sed etiam spiritus opticos incrassant & hebetant. *Sennertus.* Vide *Chr. à Vega Art. Med. l. 3. sect. 2. c. 1.*

XXXV. Ad *dolentes oculos* etsi rectum quidam putant nihil adhibere, tamen non est dubium quin affluxu humorum oculi corrumpantur & debilitentur, ita vt promptè vim humorum irrumpentium admittant: Itaque post diversiones & evacuationes, omnibus modis ea quæ intemperiem mitigant & partem roborant applicanda. *Crato consil. 6. apud Scholtzium.*

XXXVI. In hoc maxime vulgus & mulierculæ peccant, quod vno collyrio omnibus ægritudinibus oculorum mederi volunt, & singulis quasi *vitriolum album* remiscent, idque non in minima quantitate, quod medicamentum alias est laudatissimum: Punctus erat mulieri oculus à fissura ligni, Chirurgus imponit aquam ophthalmicam, medicamentum alias laudatissimum, fortiter camphoratam, inde vero non solum affluxus adauctus est, dolor increvit, verum quoque per consequens humores ipsi brevi post effluxe-

bant, irritato nimis hiatu non adeo grandi: Alia sç. in principio, alia in progressu, alia in declinatione conveniunt. *Wedelius de Medic. Comp. ext. pag.* 208.

XXXVII. *Ophthalmia inveterata*, & quæ per multos sæpe annos perseverat, diversam aliquantulum & longiorem curandi rationem postulat; & illa non rarò magnum Medico curanti facessit negotium, cum difficillimè impedire possit quò minus pars delicatissima, à longo tempore debilis, fluxionem recipiat: Adde quod non solum per fluxionem fovetur hic affectus, sed etiam sæpenumero per congestionem, ex intemperie in parte contracta, quæ difficillimè corrigi potest: Ad illius curationem, primo advertendum est num à calidiori epatis intemperie, quod non rarò fit, affectus iste foveatur, & tunc remedia calidam illam intemperiem corrigentia administranda sunt; Et imprimis post sanguinis missionem & purgationes convenientes, maximè conferunt balnea, serum lactis & aquæ minerales vitriolatæ, tum etiam hirudines hæmorrhoidibus affixæ: Si verò Ophthalmiæ materia à sola cerebri intemperie oriatur, cujus ratione humores pituitosi ad oculos defluant, cum aliqua sanguinis portione permisti, Tunc cerebri expurgationi incumbendum per pilulas vsuales (post vacuationes vniversales) bis, ter aut quater in mense vsurpatas: Si purgationes prędictæ, cum aliis remedijs, ad curationem non sufficiunt, ad purgationes Mercuriales per intervalla repetitas, tanquam ad sacram anchoram confugiendum est. *Riverius.*

XXXVIII. Singulare *Ophthalmiæ* remedium, ab amico mihi communicatum, lectoribus non invidebo; *Auris lobulus* lateris affecti *perforetur*, perque foramen factum trajiciatur turunda longiuscula ex inverso & convoluto cortice radicis laureolæ: Sinenda eo loco turunda donec auris & vicinæ partes intumescant: tum leviter turunda commoveatur, vt aquæ copia collecta effluat: quâ exhaustâ detumescet auris & Ophthalmia sedabitur. *Th. Bartholinus Cent.* 4. *Obs.* 80. *Exemplum* vide apud *Riverium Centur.* 4. *Obs.* 100.

XXXIX. Audaci Empiricorum conatui sæpe eventus respondet; *Oculis* cum *inflammatione dolentibus* nonnulli *cucurbitulis cum scarificatione* pone aures, advenæ cephalicæ in humero initium appositis, ex voto subvenere, Quod tamen vix imitandum, ad vitandam humoris attractionem. *I. Rhodius Cent.* 1. *Obs.* 79.

XL. Medicus Ophthalmicus magnas divitias sibi Lutetiæ comparavit, *cauteria actualia venis oculorum* debilium & rubrorum admovendo; quod sæpe ei feliciter cessit, proque novo habetur remedio, quod tamen in libello *Hippocr.* de Visu reperitur. *P. Borellus Cent.* 2. *Obs.* 97.

XLI. Miror, *inquit*, *Guido de Cauliaco* multum de *Gordonio*, qui dixit quod omnes sapientes conveniunt quod *Sarcocolla* non competit nisi in declinatione, & tamen in ipsa est dissolutio parva absque mordicatione, quod est necessarium in augmento; præterea Rhases & alij in augmento eam commendant: Forte credidit, quia *Iesus* eam in pulvere prohibuit in principio, quod etiam & in alijs temporibus prohiberet.

XLII. ἀκρηλοποσίην *Hippocrat.* 6. 31. ad dolores oculorum commendat: Verum cum, vt rectè *Gal.* & *Avicenna* docent, alia ratione vinum prodesse vix possit, nisi quia sanguinem crassiorem attenuat ac dissipat, nonnisi in declinatione vino vtendum, & vbi materia est crassior: alias metuendum ne major humorum fluxus ad oculos fiat: Ita de *P. Ramo* scribit *Zvvingerus* in Theat. vol. 17. l. 3. eum ex immodicis vigilijs in Ophthalmiam incidisse, quem cum *Iac. Sylvius*, ex dicto aphor. vino vti jussisset, ita crevit malum vt vix tandem multis remedijs extingui potuerit: *Celsus* alium adhuc vsum meri potui addit, vt somnum conciliet; Vinum autem bibi jubet leve, subausterum, modicè vetus, neque effusè, neque timidè, vt neq; ex eo cruditas, & tamen somnus fiat, leniantur q; intus latentia acria. *Sennertus.* Quidam rusticus quinquagenarius ophthalmiâ inveteratâ laborans, ex Medici præscripto victu refrigerante & aquæ potu longo tempore vsus fuerat sine vllo levamine: Tandem ab alio rustico persuasus fuit vt victum illum refrigerantem desereret & meri potui indulgeret: post assumptum primum meri cyathum se oculis melius habere sensit, & intra paucos dies eodem potu continuato ab ophthalmia prorsus liberatus est. *Riverius cent.* 3. *Obs.* 25. Vide *Borellum Cent.* 2. *Obs.* 77.

XLIII. *Balneo* alij in humoribus calidis & acribus vtendum censent: Alij in crassis & pituitosis: Alij in declinatione: Alij fluente adhuc materia ad sistendam fluxionem: Verum in vtroque casu locum habere potest: Nam vbi à biliosa materia orta est Ophthalmia (si tamen in toto capite illa non redundet, sed corpus jam purgatum sit, nullâque adsit corporis plenitudo, & materia non amplius sit in fluxu) balneum evocat & temperat acres humores, & maximam partem inter lavandum excreta sistitur fluxio, reliquumque contemperatum à natura faciliùs vinci potest: Ita etiam Balneum convenit ijs quos phlegmone Oedematodes, ab humoribus minus calidis, infestat: Corpore enim prius evacuato humores crassi per balneum attenuantur: Si verò corpus adhuc plenum sit, & materia ad oculos ruat, metuendum ne calore balnei fusa materia ad oculos magis ruat. *Sennertus.*

XLIV. *Victus* sit non tenuis, vt quidam imperant, (hic enim omnibus inflammationibus maximè noxius est, quia humores inflammantur) sed refrigeret & humectet. *Enchir. Med. Pr. ex Celso lib.* 6. *cap.* 6.

XLV. *Acida & dulcia*, vt acetum, mala Punica, syrupus acetosus &c. reprobantur à *Mesue* & *Avicenna*; hic enim 3. 3. tr. 1. c. 9. *Canon communis in regimine ophthalmiæ materialis est minoratio cibi, & alienatio omnis vaporosi, & alienatio comestionis acetosi, salsi & acuti &c.* Probantur à *Rhasi* & *Hali.* Dic valde acida, copiosè sumpta, noxia esse quia mordent membrum sensile: parcè sumpta prodesse, modica adstrictione humores & vapores reprimendo ne caput petant. Dulcia vitanda, ex consilio *Rhasis*, quod calidum humorem, ac proinde evaporantem, gignant. *Zacutus Pr. Hist. lib.* 1. *cap.* 13.

XLVI. Vix credi potest quam multi Medici cum summo suo dedecore & ægri detrimento fallantur: Quoties enim oculum tumescentem aspiciunt, sine alia distinctione Ophthalmiam appellant, & quod longè deterius est, statim curant quemadmodum simplices ophthalmiæ curari solent, non inspicientes num quis humor corneam quoque invaserit & palpebras, & nunquid in ipsis palpebris asperitas, quæ frequentissimè asperrimos dolores & novos defluxus excitat: & nunquid aliquod tuberculum, aut vlcus, aut pustula parva è directo seu diverso pupillæ appareat? Hæc & alia complurima cum

cum Ophthalmia complicari solent sæpissime, quibus, nisi diligentissimè occurratur, non est mirum si postea cœcitas & multa alia incommoda sequantur. Miserum Ophthalmicum novi, cui in ea parte quæ pupillæ opponitur pustula inerat admodum exigua vt vix sensu perciperetur: Huic imprudens Medicus occurrens, tanquam solam ophthalmiam curaturus, pomum ferventi cinere maceratum sachararoque conditum temere applicavit: ea nocte dolor omnino sedatus est, probeque obdormivit: mane lætus surgens Medicum accersivit de sanitate gratulaturus: Medicus soluto oculo propereque abluto cataplasmate, subsequutus est humor aqueus, qui crystallinum præcedit, vt æger altero oculo privaretur: Illo enim cataplasmate, disrupta pustula profundiori quam sensu apparuerat, ulcus subortum est. Ergo si quid aliud hoc maximè intueri oportet Ophthalmiam curaturum, sitne alius in oculo morbus, vel alia pars læsa præter conjunctivam: & præcipuè advertendum an in corneâ & circa pupillam sit nocumentum: in hoc vero totus discriminis cardo vertitur: Partis enim nobilitas & imbecillitas, & erroris nocumentum nunquam nos satis cautos reddit: Si ergo affectus aliquis in ea parte consistat, videndum an vlcus, vel pustula, an nubecula appareat, & singulis occurrere rei natura considerata. *Montanus consult.* 46.

XLVII. *Tutiam*, si rectè præpararetur, & veram haberemus, laudarem: sed quia non rectè præparatur, & semper videmus quod quotiescunque vtimur dolorem excitet, cum tamen ipsi antiqui dicant eam minimè esse mordacem, ideo omittitur. *Montanus consult.* 142.

XLVIII. *Mercurialis* conf. 87. post s.m. ad *Cauteria* veniendum monet, vnum præcipiens in crure dextro, alterum in capite pro revulsione & exsiccatione: Idem in *Præl. Patav.* l. 1. c. 33. cauterium ad præservationem summè utile asserit: In nuchâ quidem, quia humores qui fluunt ad oculos per eam partem, tanquam per aquæ ductum expurgantur: Et in suturâ coronali, cum periculum imminet à vaporibus continuò ascendentibus ab inferioribus ad superiora: Ego, vt dicam id quod in praxi observare licuit, ad curationem Cataractæ nihil conferre fonticulos assero, hoc unicum præstant quod maturationem retardant: consulerem itaque hoc in casu abstinendum, & naturæ opus committendum, quò eò citius senescere, atque postmodum manuali operatione deponi possit: In principio autem, vbi imagines oculis obversari animadvertuntur, nullatenus rejiciendi. *Glandorpius Gazophylacii. c.* 16. *p.* 105. *Vide Hildanum Epistola* 67.

XLIX. *Dolore* admodum urgente eum mulcentibus rosaceum recens, aut butyrum, aut cremoris lactis ℥vj à quibusdam adduntur: At talia pinguia oculo non utilia, ne aridum factum medicamentum oculum premat. Sunt qui fronti potius applicari volunt: *Platerus*.

L. Si ex crassiusculo, minusque calido humore oculi infestentur, ad roborandum caput & oculos, fluxionemque exiccandam, sudorifica ex China, vel smilace aspera aut Ebeno valde excellunt. *Zacutus*.

LI. Circa *localium* admotionem maximè indicationes à loco affecto desumuntur: partis enim laxitas, sensibilitas, patiendi aptitudo, consensus & vicinitas, maximè pupillæ & humorum oculi, hæc omnia non sinunt nos applicare aliqua quæ sunt vel repercutiendo vel resolvendo efficacia: Quæ enim nimis acerba adstringentiaque sunt, licet validissimè repercutiunt, has tamen oculi partes irritant, exasperant, maioresque dolores excitant: Quæ verò nimis calida & acria, potenter quidem resolvunt, sed inflammationem augent, & à propria oculorum temperatura partem exterminant: In vtraque igitur facultate, tum repercutiendi tum resolvendi, applicari debent moderata. *Montanus consultat.* 46. Repellentia ejusmodi sint ne nimia frigiditate & adstrictione tunicas oculorum densent porosque claudant; siccitate verò oculos exasperent, doloremque ex vtraque causa augeant: cum enim à phlegmone semper aliquid resudet, præsertim in membro raro, materia acris detenta morsu majorem dolorem excitabit; multa, tensione dolorem intensiorem faciet: Ideo lenientia quædam frigidis & adstringentibus admisceantur, vt lac, crocus, sarcocolla. Eadem ne nimium lenta sint, ne crassa nimis viscididate pertinacius oculis adhærendo indurentur: ideoque etsi albumen ovi cum aqua rosarum, vel simili conquassatum, sit convenientissimum remedium ad repellendum, tamen videndum ne talia admisceantur vnde indurescat & oculis pertinacius adhæreat: quod incommodum vt præcaveatur, *Septalius in Animadv.* liquore ex albumine ovi ad duritiem cocto expresso vti mavult: verum cum liquori huic desit vis illa emplastica quæ albumini conquassato inest, quæ, teste *Galeno* 3. meth. med. c. 11. in lippitudine utilis est vt diutius hæreat, & longiore tempore refrigerando repellat, consultius est albumen ovi vsurpare, nihil tamen ei admiscere ob quod indurari & oculo pertinacius adhærere possit. Sint etiam remedia quæ oculis induntur à sordibus diligentissimè mundata, & levissimè trita atque cribrata, vt asperitatem deponant, mordacitatis quoque sint expertia: Et proinde si mordacitas à calore dependeat infundantur illa sæpius in aqua rosarum, endiviæ, hordei, lacte muliebri. Si à frigiditate, in decocto passularum, fœnugr. meliloti cum vino subdulci. *Sennertus*. In vsu collyriorum anodynorum & emplasticorum, quę ex cerussa, amylo & papavere parantur, sollicitudo necessaria: Rejicit ea ab initio *Calenus* 6. *aph.* 31. Neque enim fluxiones vehementes reprimunt, sed ne excernantur prohibent. *Rolfinccius meth. pag.* 663.

LII. Monitos velim Chirurgos *Collyria* in quæ ingreditur *lac*, æstate singulis, hyeme vero alternis diebus iteranda esse, acescit enim lac & acre efficitur, hinc dolores & inflammationes excitat. *Hildanus*.

LIII. Ophthalmia plurium mensium spatio laboraverat juvenis, qui omnium auxiliorum vim fuerat expertus, post quæ ad cauterium in nucha accessit, ad arteriotomiam temporum ter celebratam; ad sectionem venæ frontis; hirudines temporibus applicitæ, apertæ mariscæ, administratum balneum, varia topica admota; Originem autem mali in hepate squallido invenimus; quumque hæc pars nec epithematum infrigidantium ope, nec aliis auxiliis roborari posset, quin calidum, acrem biliosumque humorem gigneret, ad oculosque tanquam ad partem debiliorem transmitteret, dextra salvatella bis tusa, humore ad longinqua avocato, ventilatoque Epate, æger dolorem posthac nunquam sensit. *Zacutus*.

LIII. *a.* Si perseveret affectus, & cæteris præsidiis resistat, tunc conjectura est quod sanguis calidiusculus in arteriis sit infixus: tunc ergo vtere consilio *Galeni* 13. meth. vlt. *Rade, aut seca arterias temporum*, Id docuit *Avic. Et fortasse non sufficit phlebotomia ex cephalica, & est necessaria phlebotomia arteriæ temporis & auris, ad abscindendam viam per quam advenit materia, Et illud quando advenit materia oculo per arterias extrinsecus.* Quod si suspectus sit arteriotomiæ vsus, in ea parte hirudines appone ex *Paulo: At si humores in capite fuerint impacti, hirudines fronti, qua oculus dolet, adhibere oportet. Zacutus.* Multos varie Lippientes, vt ne palpebras quidem aperire possent, facta semel arteriotomia in temporibus è vestigio levatos vidimus: Eam arteriot. felicitatem chemosis magno discrimine conflictatus sensit N. sensit & N. Medicus, cui ad alterum novo xx. post diebus facto defluxu, quod sub ardente sole itare cogeretur, cum illo temporum latere rursus administrata micantis venæ sectio fuisset, in promptu gravitas omnis capitis, lacrymarum fluxus, tunicarum inflammatio &c. desiere. *Severinus Med. Eff. p.* 47. Arteriarum sectio non temere aggredienda est, sed vbi inflammatio ex sanguine fit spirituosiori & fervido, cum gravi oculi dolore & pulsatione ac tentatis prius aliis auxiliis, vt *Galenus* docuit lib. de *cur. per s. m. cap. vlt. & 14. meth. ad finem*, Cucurbitulis autem scapulis affixis & cervici, ac superioribus brachiorum partibus, & prope humerum scarificatis, sectionem arteriarum supplere poteris. *Mercatus.*

LIII. *b* Si Topicis ex arte adhibitis non quieverit importuna affectio, conjectabile est plurimum adhuc humoris existere in partibus affectæ parti vicinis, quod per vicina membra etiam derivare oportet, sanguine extracto à venis quæ è directo caput respiciunt, vt à venulis nasi, à vena frontis aut syncipitis, vel ab eis quæ post aures & in temporibus existunt: è quibus eligenda est quæ tumentior rubicundiorque extiterit: Harum tamen scissionem caute facito, & cum perito artifice, ac nonnisi reliquis præsidiis frustra tentatis, ne tibi quid deterius accidat: Conterit etiam reliquias humoris scissa oculi ea vena quæ est in majori angulo, cui hirudines affigere sæpe magni fuit momenti: Præstat & scissio ejus quæ est inter pollicem & indicem; qua etiam in principio scissa, plurimum derivando divertit à parte affecta quod jam fluxurum erat, & longe minus imbecillitat. *Mercatus.*

LIV. *a* Prudenter & caute Repellentia (*vide* §. 31.) adhibere convenit, cum ex indextero eorum vsu multa mala succrescant; Inquit enim *Aëtius serm. 7. cap.* 14. prudenter esse adhibenda his qui Oculos habent glaucos, vel venis scatent amplioribus: quippe hi non ferunt collyriorum frigiditatem & adstrictionem; congelascit enim Oculus & visus offenditur. *Mercatus.*

LIV. *b* Expendes etiam frigidus ne sit an calidus qui fluxit humor, quippe si frigidus pituitosusve fuerit, longè cautius & mitius repellentibus vteris, & his quæ minus frigida sint: cujus naturæ est Collyrium de spica, roboratum succo menthæ, aut virgæ pastoris: In processu mali, maxime apparentibus signis coctionis, valet balnei vsus ac vini potus: At si materia quæ fluit calida, acrisve ac mordax fuerit, adhibenda sunt quæ præter id quod repellant, materiæ quoque acrimoniam & fervorem reprimant: cujus naturæ est portulaca trita, intybus, viola, solatrum, aqua rosarum & myrthi, vel psyllium in iisdem infusum, in quibus perstandum donec lippam & lacrymam cessare aliquantulum compereris. *Idem.*

LIV. *c.* Hoc tamen animadvertendum, licet fluxio sit frigidi humoris, ob contractum calorem ratione inflammationis, non vt humoris est natura calefaciendum esse, sicut in calido humore non impense refrigerandum; Sed mox à principio utendum est his quæ id leviter efficiant ac dolorem sedent, & cum hoc mulcebrem reddant humoris deterrimam conditionem. *Idem.*

LIV. *d* In *Ophthalmia* gravissima si plethora maxima adfuerit, pharmaco expurgato corpore, venam in cubito primo, deinde *Iugularem* secare soleo, sic enim sanguis circa membranas cerebri, oculos faucesque collectus protinus evacuatur, vti sequenti exemplo videre est, Anno 1600. quinquagenarius quidam inflammatione dextri oculi adeo graviter laboravit vt de visu periclitaretur, & præ dolore dies noctesque dormire non posset: Ego secunda die à venæ sectione in cubito facta Pilulas præscripsi, sequenti die scalpello venam jugularem secundum longitudinem incidi, sanguinisque ad ℥. circiter vij. extraxi, hac venæ sectione inflammatio oculi protinus ita remisit vt intra paucos dies plenissime convaluerit. *Hildanus Cent.* 4. *Obs.* 14.

LV. Externa jugularis infra clavem duos emittit surculos, cujus alter ad capitis partes laterales assurgit, portione vna pone aures traducta, quæ in frontem & occiput dispergitur, supra tempora multiplici sobole, & in istis locis ratione venarum cumulari serosum humorem credidit *Fernelius*, qui defluens in partes subjectas fluxiones in habitum corporis procreat: Idemque pyroticum, auris posticæ cavo appressum, oculis fluxione laborantibus magis prodesse putat quam Occipiti admotum, propter ramulum jugularis ad oculum productum. *Riolanus Enchir. p.* 253.

LVI. An etiam aliquando *in Ophth. ad Setaceum* circa occipitis regionem est accedendum? Affirmativa videtur probabilis, quia contumax humorum affluxus hac ratione revellitur à parte affecta, adeoque materia peccans, affectum diutius fovens, loco affecto subtrahitur: Cum enim cauterium alias materiam ichorosam, potissimum peccantem in corpore, à partibus nobilioribus internis exterius ad cutim evocet, ejusdemque impetum p. n. ad partem quandam corrigere valeat, idcirco hic etiam non absque ratione adhibendum esse videtur, tunc scil. vbi pertinax materia affluens post plethoræ vel cacochymiæ vniversalem correctionem adhuc revulsione quadam forti indiget: Fieri solent setacea in occipitio, inquit *Gavassetius de nat. cauter.* c. 18. ad revellendam materiam illam quæ fluit ad oculos, quando occipitium inter 1 & 2. vertebram perforatur, vel, quod magis probat inter 2 & 3. Quo autem loco commode applicetur inter omnes non convenit, dum alii suturæ coronali infigendum esse autumant, alii contra potius in occipitio ubi cervix incipit illud ipsum excitandum demonstrant ratione probabiliori, cum loco affecto recte sit opposita regio cervicis, & ad eam humores peccantes citius, utpote decliviorem partem moveantur, nec ab eadem tam facile, quam à sutura coronali locum laborantem ophthalmiæ repetant; sed cum locus circa cervicis initium, inter 2.

&3. vel 3 & 4. vertebram ad simplex cauterium actuale unius foraminis sustinendum non admodum aptus sit, idcirco potius setaceum commendat experientia, ubi videlicet cutis crassior dicti loci forcipe comprehenditur, & funiculo transmisso perforatur: Conjungatur hic *Mercatus de recto præsid. usu* l. 1. c. 16. dum inquit longioribus affectibus, & his quibus diminuta vacuatio longe tempore facta sat est, plurimum prosunt setacea, velut in oculorum affectibus, aurium, & aliarum denique partium quæ parvę sunt, quarum affectus potius consuetudine fluendi ad easdem quam ex humorum copia concitatur, quibus sat est diminuta vacuatio ad consuetudinem fluxionis avertendam: Nec obstat hic quod habet *B. Vicarius l. 1. de Assistente ægrotantium*, c. 14. dum in oculorum affectibus potius cauterium profundius quam setonem approbat, propterea quod setonibus cutis superficiaria tantum perforetur, ita ut postea tantum humiditates in cute imbibitæ attrahuntur, Quia setaceum ejusmodi quod innuimus una cum cute membranam quoque carnosam apprehendit *G. Horstius Decade 7. Qu.* 1.

LVII. Setaceum ad ophthalmiæ præservationem si caput à toto, & ab hoc oculi materiam morbificam suscipiant suspectum habemus, ob capitis à toto magnum consensum: quod proinde ob dolores continuos copiosos in caput attrahere potest humores. Sicut quam efficacissimũ derivans materiæ antecedentis & decurrentis est cauterium inter primam & 2. vertebram factum. *Fortis consult.* 77. *cent.* 1. Suffusioni setaceum purgato toto & capite forsan proderit: aliter enim in corpore cacochymo plus attrahit à toto quam evacuat, & sæpe celerius occæcantur. *Idem consult. seq.*

LVIII. Cutis habitu etiam naturali circumtegentis carnem aut ossa, quæ vel vitium concepere, vel concepti solum aut accessuri metum dedere, sectionem ut administret Chirurgus persæpe usu venit: Ego magnorum virorum observationibus ac decretis confirmatus, ausus sum primus rem conficere in homine Florentino, qui perenni jam tres annos ophthalmia, cum oculorum usu nullo, crassitudinem gestabat horridam pulpebrarum, quæ ipsæ consecta quatuor digitos cute sincipitis resedere non serius quam xiv. Ex quo sic oculos longo mucore semimarcidos expromptos licuit medicamentis suis foveri: Nullum unquam è secta ad os usque cute incommodum, verum basilico cerato curata sponte sua coacta in angustum, atque obducta est, sine aliquo ossis assulæ abscessu, quod multis mirabile. *Severinus Med. Eff. p.* 84.

LIX. Quod si neque iis succumbat affectio, tunc existimandum & humorem perpetuo de novo generari, qui confluens in oculos illos inflammet: Ita docuit Avicenna, *Et scias quod quando adest Ophthalmia, & oculi alteratio perseverat cum cura recta, tunc causa ejus est materia retenta in oculo, corrumpens nutrimentum:* Tunc sequere ejusdem consilium, *Quandoq; cauterium supra verticem est necessarium ut retineatur fluxus. Zacutus.*

LIX. *a* Vel si constiterit per externas venas fluxionem ferri ad oculos, easdem ferro candenti inurere oportet, tribus nimirum locis, in medio videlicet frontis, qua parte vena bifurcatur, & in temporibus, caventes tamen musculos temporales: Quod si per internas venas fluxio prolabatur, setonem occipitio affigere erit necessum, aut in utroque, vel altero brachiorum fontanellam aperire, quæ fluxionem ipsam ab oculis retrahat, ac iterata purgatione &c. *Mercatus.* Vide §. 55.

LX. Cum *Ophthalmia* per viam fluxionis generatur, à capite, ut plurimum, fluxionem eam derivari certum est, ut omnes propemodum authores hanc unicam fluxionis originem agnoscunt: verum docet Experientia contumaces Ophthalmias ab epate non raro exoriri, & humoribus ab eo in oculos confluentibus, ita ut tunc temporis cauteria occipitio admota morbum foveant, quæ alioquin fluxioni à capite oriundæ maximè conducunt, tunc enim humorum motum ad partes superiores magis promovent; Et vidimus sæpe veteres ophthalmias, nullisque cedentes remediis, clauso fonticulo qui diu in occipitio gestatus fuerat, brevi & sponte desiisse, cessante nimirum motu à partibus inferioribus ad superiores, qui à cauterio continuo fovebatur, natura humores mandante ad illud emissarium, quorum portio ad oculos, tanquam partes vicinas & à longo affectu debilitatas ferebatur. *Riverius l. 2. c.* 8. vide §.57.

LXI. In *Ophth. pituitosa Pilulæ* non raro præscribuntur, lucis mai. de agar. &c. quæ quidem licet in morbi statu commodissimæ sint, satius tamen est initio ab iis abstinere, ne vehementi medicamento humores commoti magis in partem irruant. *Idem.*

LXII. Iuvenis in separatione metallica occupatus summis *oculorum doloribus* laborabat, nec communibus medicamentis adhibitis quicquam levaminis sensit, donec me vocato purgans exhiberetur, quod recipit Extr. pilular. cochiar. ℈ß. Mercur. dulcis. ℈j. diagr. corr. ℈ß. cum syrupo de stœch. fiant Pilulæ, Hoc modo plurimum evacuato corpore, sudorem imperavimus aliquoties exhibitis gran. x. bezoart. miner. ubi miraculi instar, remotis omnibus topicis, dolor immensus evanuit, *Horstius Obs.* 25. *lib.* 7.

LXIII. *Septalius* l. 6. Animadv. n. 79. *fœnugræci decoctum* male vulgo parari ait ex semine, cum sit calidius quam ut conveniat, calidum quippe & siccum in 1. censens ex foliis potius id parandum: Verum incommodum quod metuit forte evitari potest si paretur ad modum à *Galeno* cap. 10. 1. Eupor. abjiciendo scil. decoctum prius, quo quicquid acre est secedit. *Sennertus.* Vide *Schneiderum* p. 6. lib. ult. de catarrhis.

LXIV. Monachus gracilis, sobrius & abstemius, singulis mensibus *oculorum inflammatione* sæva cruciatus, sibi ipsi venam eodem die humerariam aut nigram abscindebat, & imposito vulneri digito iterum atque iterum fluere sinebat, quousque dolor, rubor evanescerent, Plurima auxilia expertus fuerat, sed sola hac copiosa iterataque vacuatione juvabatur. *Zacutus Observat.* 59.

LXIV. *a* Si humorum crassorum copia in solo capite redundaverit, citra adstringentium & repellentium administrationem, adhibere tantum oportet quæ resolvendi vires habeant, qualia sunt caro pomorum dulcium, aqua decocta chamæmeli, vel mica panis madefacta in decocto fœnugræci aut meliloti, vel decoctum ipsius fœnugræci per se solum; addita etiam theriaca, quæ in discutiendis hujusmodi humoribus miram habet efficaciam. *Mercatus.*

LXIV. *b* Quod si crassus humor, aut vapor in solis oculis præfuerit, eo tempore adhibenda sunt quæ Hippocr. præcepit, *Balneum* nimirum & *Vinum*, quæ nulli alteri causarum virum conve-

nire possunt, sicut fomenta, quæ huic usui proficua sæpe experimur. *Idem.*

LXIV. *c* In hac tamen indicatione, quæ *impactum humorem resolvere* docet, hoc diligenter observato. 1. quod fronti & temporibus adhibeas quæ influxionem inhibeant, maxime cum discutientia eam non raro soleant excitare. 2. Quod eadem sensim & paulatim, transacto fluxionis impetu & principio adhibeas: *Idem.*

LXIV. *d* Illud etiam expendendum est in frigida materia audacius esse discutiendum, repellendumque modestius: In calida vero liberalius repellere poteris & cautius digerere. *Idem.*

LXIV. *e* Verum si aliquid impactum hærensque oculis apparuerit, quod digeri nullomodo possit, ex his quæ modice concoquunt nonnihil admiscere oportebit, qualia sunt hæc eadem quæ digerunt, admixtis quæ modicum habeant lentorem, vt calorem digerentium moderatiorem reddant. *Idem.*

LXV. Quidam immania oculorum tormenta per annum integrum expertus, velut desperatus à remediis abstinebat: Hic confessus se per noctem in lecto contagii venerei suspicione non carente decubuisse: Hoc audito, non solum ad roborandum cerebrum humores ex diuturnitate morbi crassiores factos absumendos, firmandas partes mandantes, sudores decocto smilacis asperæ moliendos censeo, sed ad Neapolitani morbi veneficam vim refringendam assumendos impero: His diebus viginti sed sine fructu vsus est: Porro licet in superis partibus premeret affectio, & timor esset ne vacuato humore per os, Mercurij vj, fluxio irrueret in oculos, sic ingravesceret affectus, tamen cum esset diuturnus, & confluentis humoris impetus sedatus, ad vngu. Mercuriale, corpore rite expurgato, deveniendum censeo: hoc per dies vij. admoto, post copiosam sputi vacuationem dolores mitescunt, evanuit inflammatio, imminutus palpebrarum pruritus: Sic relicto solum in brachio lævo fonticulo, vt spiraret cerebrum, & servato victu pristinam recuperavit sanitatem. *Zacutus Pr. Adm. lib. 1. Obs. 58. Vigo* lib. de morbo Gall. cap. 1. Diversos oculorum morbos ab hoc pronasci ait, præsertim ophthalmiam.

LXVI. Secutius fidentiusque ea adhibentur in hominibus macræ atque extenuatæ frontis: in hisce enim fortius suam vim imprimunt: In pingui autem & carnosa fronte non adeo valent, & possunt esse causa expressionis materiæ contentæ circa frontem versus oculum. *Idem.* refet. ad §. 64. c. d. e.

LXVII. Interdicunt passim Practicantes *acetum & acetosa in* oculorum medicatione: *Galenus* tamen lib. de remed. facile parab. cap. 10. calidos oculorum perturbationes reprimere fotum ex posca Sed intelligendi fortassis prædicti authores de aceto impermisto: *Plemplius Ophthalm. lib. 5. cap. 2.* Vide §. 45.

LXVIII. Ad mitigandum dolorem authores *oleum*, præsertim *rosaceum*, oculis imponunt, quod vtiliter fieri posse rationes firmant; nam si sit rosaceum, fluxiones reprimit, lenit dolorem, acres succos contemperat; & ita Alzaharavius 4. Pract. c. 25. cum vitello ovi, lacte muliebri permixtum id imponit: Dic, si humorum impetus ad oculos vehemens sit, & dolor vrgeat, extra impositum prodesse ob causas dictas: nunquam vero intra oculum, vel per se vel permixtum esse admovendum, nam lentore suo adhæreseit, obstruit, facta obstructione calor oculi intus cohibetur, retentus exardescit & inflammat. *Zacutus.*

LXIX. Vtrum in curatione *ophthalmiæ* magis præstat *albumen ovi an lac*? *Haly* in hyeme, vel ophthalmia frigidiore, Lac: æstate, vel calidiore, albumen: Dic tu, Si materia est multa, præstat lac, quia timetur obstructio à candido ovi: Si pauca, præstat albumen; nam tunc incrassatio non timetur, & magis refrigerat: Dic 3. cum Gal. 4. s. loca: Lac magis mitigare dolorem, ob multam lenitatem butyri & abstersionem seri: quare in magno dolore, sive ob acredinem, sive ob humoris copiam, præstat lac: in remissione sufficit ovum. *Zacutus.* de hac controversia sic statuit. *Nic. Florentinus*, Quando opus est aliquali abstersione, nec multa est adest venularum obstructio, tum Lac est melius, quia scil. in eo vis quædam est abstersoria, neque obstruit idem: at Albumen nulla est abstergendi facultate effatu digna præditum, cæterum obstruit magis, magisque est frigidum, Itaque dum non magna adest venularum conjunctivæ oppletio, sed materia magis sua acrimonia & mordacitate molesta est, tum ovi albumen accommodatius est.

LXX. *a* An *supinus decubitus* est præstantior? Nam *Rhasis* 2. cont. laudat figuram cubantis supra læsum oculum: Et 1. ad *Almansorem*, Supra sanum dicit esse præstantem: *Hali* supinum extollit: Dic, fluente humore primi duo accubitus meliores sunt, contrarium enim est posterius anteriori, sicut & dextrum sinistro: Sed vtilior est super dorsum, quoniam facile transit morbus ad oculum sanum: Cessante autem fluxu, melius paratur coctio ex accubitu supra oculum ægrum. *Zacutus.*

LXX. *b* Sed an *febris Opththalmiam solvere* potest? Lippienti ait *Hippocr.* superveniens febris solutio: *Hollerius* in comment. Constat quidem, ait, frigidos morbos superveniente febre interdum dissolvi, non ita calidos, qualis ophthalmia, Ego tamen dicerem febrem in ophth. posse esse laudabilem, 1. quia potest materias extenuere, qua ratione pariter ab *Hippocr.* vinum datur, 2. quia cum acres illæ humiditates à febrili calore absumantur, in cineres redactæ non amplius ea acredine referuntur qua possint dolorem ita vehementem formare: *Mercurialis & Thomas Grossius*, *Cassium* sequuti, dicunt quod febris quæ supervenit, vel est mediocris, quæ rarefaciendo & exsiccando solvit Ophthalmiam, vel vehemens, ex vaporibus acribus & magnitudine caloris, quæ non solum non solvit lippitudinem, sed auget illam: Alii dicunt cum Ophthalmia originem ducere possit à pituita, & ab aliis humoribus calidis, febre eam curari quæ à pituita oritur, ob rationem assignatam, non eam vero quæ ab humoribus acribus & calidis: Dic potius morbum quidem morbum curare, sic alvus fusior tollit Ophth. vt & interdum podagra, Natura enim humores tunc avocat, eosque in alia confert membra, Febrem autem humores magis magisque agitare, vt ipsi in læsos oculos ruant majori impetu, quo fit vt Ophth. magis gliscat: Nec illam suo calore vitiosos humores consumere: Illud autem evenire poterit vt hoc febris genus suboriatur, cujus motu humores ad alia membra, vt ad pleuram, ad jecur, vel ad pedes ferantur: Ejusmodi febris ophth. posse depellere videtur. *C. V. Schneiderus l. de cat. vlt. p. 141.*

LXXI. In Gutta Serena *venæ sectio* ab omnibus ferè rejicitur, quod affectus sit chronicus, à frigida intemperie & materia pituitosa oriundus; vnde metuunt ne per sanguinis vacuationem cerebrum magis refrigeretur, sicque majorem copiæ pituitam generet, & ne causa morbi conjuncta magis incrassetur, hinc difficilius discutiatur: Id quidem locum habet in senibus & pituitosis: at non in juvenibus & calidioribus, præsertim si sanguinis redundantis notæ adsint, tunc enim s. m. maturè vsurpata conferre potest: Venas etiam capitis particulares, & oculo vicinas aperire vtile est, frontis, temporum & in angulis oculorum juxta nasi radicem: conferunt & hirudines temporibus & pone aures admotæ: Fama est nonnullos ob vulnera à cœcitate fuisse liberatos, quam verisimile est ortum duxisse ob nervorum opticorum compressionem à venis & arteriis vicinis sanguine turgentibus, quas dicta vulnera deplevere. *Riverius lib. 2. cap. 1.*

LXXII. *Errhina & sternutatoria* ab omnibus ferè damnantur, quia humores ad oculos trahunt: Si tamen post exactam totius & capitis vacuationem, mitiora & benigniora, vsurpentur, vtilia esse poterunt: si quidem materiam morbificam nervis impactam sensim educere ac derivare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam elicient ad partes anteriores: Alioquin in omni derivatione, quæ est per partem affectam evacuatio, aut ipsi vicinam, perpetuo metuendum esset ne ad ipsam partem affectam fieret attractio: quæ tamen ab vniversalibus vacuationibus, quæ ipsam debent antecedere, facile impeditur: *Idem ibidem.* Validiora errhina non omittenda, post diligentem capitis expiationem per os; conatus enim ille sternutationis materiam deturbare poterit. *Silvaticus cent. 2. Cons. 7.*

LXXIII. Laudavi *sectionem venæ frontis*, præmisso fotu, quo facilius turgeat propter angustiam venarum jugularium, & per concitatum illum motum sanguinis educti fiat, vel saltem tentetur aliqua agitatio humoris jam firmati in nervis opticis, eo prorsus modo quo ab Hipp. dictum 7. aph. 5. Quod maniæ ecstasis superveniens bonum: Per ἔκςασιν cum Galeno intelligendo vehementem Insaniam, quam dixit liberare ab insania leviori, ob validum causarum motum, qui non est sperandus ab applicatione hirudinum venis temporum, aut angulorum oculorum, cum alio fine sanguinis detractione ex venis capitis non sit opus, nulla existente inflammatione, aut insigni incalescentia capitis: in quibus casibus vtilissima foret sectio venarum temporum vel angulorum oculorum, quas venas alias secandas curavi phlebotomo, & non hirudinum applicatione. *Silvaticus Cons. 7. centur. 2.*

LXXIV. Si hic affectus fiat ab humoribus in anteriori cerebri parte collectis & nervos comprimentibus, facilius curari potest; sic refert *Hildanus* centur. 5. obs. 19. quendam ab emetico vehementi visu fuisse privatum, qui restitutus sit ejusdem ope: propulsis scil. 1. humoribus ad opticos nervos, iterum inde discussis & loco motis: Facilitas curationis ostendit humorem, non nervi substantiæ fuisse impactum, sed extra tantum incubuisse.

LXXV. In *visus debilitate* suspectus vsus *Cucurbitularum*, *scapulis & nuchæ* applicatarum: sæpe enim materiam peccantem ad spinam dorsi trahunt: quod observavi in matronâ quadam, quæ non diu post applicationem cucurbitularum paralysi brachiorum correpta fuit: *Hildanus centur. 6. Obs. 9.*

LXXVI. Prospiciendum in præparatione *aquarum Ophthalmicarum*, ne summitates fœniculi aut valerianæ sumantur, propter acrimoniam seminis, acria enim omnia oculis adversa. *Hildanus cent. 5. Obs. 28.*

LXXVII. Si morbi ab *intemperantia venerea* ortum habuerint, in qua plurima fit spirituum deperditio, non debent Medici exsiccantibus uti, sed ea omnia administrare quæ vires conservent & spiritus recreando sperma generent: Itaque non possum non accusare eos Medicos, qui in visus diminutione à tali causa ad exsiccatoria ut sacram anchoram confugiunt, ignem igni copulantes; cum cibis boni succi, qui semen generent, & abstinentiâ veneris superetur hic morbus; hoc modo veris indicationibus innixus: Quotquot per exsiccantia fuerunt curati, cœci remanserunt. *D. Panarolus pentec. 3. Obs. 46.*

LXXVIII. *Platero* assentiri volo, statuenti visus læsiones, quæ vulgò in spirituum vitia referuntur, potius in situm crystallini vitiosum, vel aliá humorum vitia referenda esse; quæ sæpe juvenibus accidunt, in quibus nullum spirituum vitium vel defectus animadvertitur, & perspicillorum ope talia vitia corrigi possunt, quod non fieret si à spirituum vitio hoc accideret: Quomodo enim perspicilla ullum spirituum vitium emendare possent? Etenim cum cornea tunica, vt & omnes humores, ob admissionem & refractionem spirituum visibilium facti sint, si situ vel alio vitio peccent, refractio illa debito modo non fiet, quod perspicillorum ope corrigi potest: Sic etiam aliàs sanos perspicillorum vsu res longè dissitas & minimas videre animadvertimus, quod fit saltem ob peculiares specierum visibilium refractiones, nullo verò modo ob spiritus, quos perspicilla nec clariores nec copiosiores reddere possunt. *Sennertus lib. 1. c.38. p.3. s.2. & in Institution.*

LXXIX. Non temerè *Ophthalmicum Crollii* admovendum oculis, est enim medicamentum acre illis noxium: Nobilis quidam anno 1618. visus imbecillitate laborans, ex consilio Medici Chymici, cum Ophthalmico Crollii aliquandiu vsus fuisset, visum planè amisit, quod hisce meis vidi oculis, nec in hunc vsque diem 27. Nov. 1629. restitutus est *Hildanus centur. 5. Obs. 28.*

LXXX. Quibus debilis visus *vini potatio* nocet: vnde *Aristot.* hoc problema proponit, Cur acutius vident qui aquam bibunt?

LXXXI. Mulierem prægnantem conjecit malignus Vulvæ vapor in tam acerbas nervorum contractiones vt inscia pepererit, *privaretur* præterea *Visu*, licet foris aliquod vitium non ostenderet externa oculi tunica, quod nequit tolli nisi per remedia valentissima, in quibus excelluere ampla vesicatoria internis femoribus admota; quorum opere trahebatur tam potenter sanguis sursum vergens, vt evaserit cœcitatem. *Tulpius Obs. lib. 1. Obs. 10.*

LXXXII. Iuvenis mulier in *Guttam Serenam* inciderat, ac cibi abstinentia mortem sibi inferre decreverat, perexiguum sumens, quod per vim maticus ingerebat: In eo statu per annum perseveravi, & ad extremam maciem perducta est, calore

nativo pabuli defectu humidum nat. depascente & simul humiditatem amaurosin parientem, sic ægra visum recuperavit, victu analeptico post refecta. *S. Formius Observat.* 29.

LXXXIII. Legitur nonnullos *cœcos à vulnere* transversim fronti inflicto; nonnullos à copioso alvi profluvio derepente exorto visum, & quidem subito recepisse: Causa non fuit alia quam compressio nervorum opticorum à conterminis vasis, venis puta & arterijs sanguine tumidis enata, quas sine mora vulnus tale euacuavit: Quamobrem & ego nonnunquam, nec sine fructu, in ea cæcitatis specie quam Barbari Guttam Serenam vocant, mediam frontis venam pertundo, ex qua sanguinem eo vsque deduco donec sua sponte fluere cessaverit. *Spigelius Anat. l.* 7. *c.* 2.

LXXXIV. Dubitant scriptores an vsurpanda sint initio obstructionis nervorum opticorum *Sternutatoria*: *Capivaccius*, celebris Practicus, initio confestim sternutamentum vehemens excitari consulebat, vt materia commoveatur angustans nec figatur, quia actum est, inquiebat, vbi figitur, Quæ agendi ratio etsi non omnino sit à methodo aliena, fortunæ tamen etiam innititur, adeoque periculo subiecta est: tam enim potest per sternutationem istam materia magis figi in nervis quam à nervis elidi, potest quoque alia, quæ præsto est in cerebro, materia ad eosdem nervos detrudi, qua ex causa multi è plusibus (præsertim de industria sibi concitatis) sternutationibus, in cœcitatem repente delapsi sunt: Malim igitur ego sine periculo masticatoriis materiam derivare per palatum, à qua non longe abesse opticorum originem ostendit nobis dissectio. *Plempius Ophth. l.* 5. *c. vlt.*

LXXXV. Circa *constrictionem & dilatationem* plurimi hallucinantur, *Montanus Cons.* 91. & 92. observans in duobus ægris pupillas in obscuro aere dilatari, in claro constringi, *inquit* hæc signa esse visus imbecillitatis, Nugæ, Est semper ita, mane orto Sole, ob aërem illuminatum vnicuique pupilla constrictior est: Vesperi eodem absente & occiduo, ob minus illustrem aërem, latescit eadem cuilibet: Quia falsum de pupillæ dilatatione iudicium & constrictione plerumque ex eo oritur, quod non in debito loco patientum oculi inspectentur, sciendum breviter est, vbi est judicandum an nimia sit pupillæ constrictio, locum inspectionis esse deligendum obscurum; ad hoc enim cum debeat pupilla se expandere, si non se expandat, Pupillæ tabes est: Contra vbi explorandum vtrum præternaturalis adsit pupillæ dilatatio, locum esse adeundum lucidum & clarum, in quo si non se contrahat pupilla, contractioni inepta est: Itaque morbose, seu p. n. dilatata pupilla non ea est quæ amplius non valet distendi, sed ea quæ contrahi amplius non potest. *Plempius.*

LXXXVI. Homo xxx. annor. gravi *Suffusione* correptus, vt nulli oculi essent vsui, à Chirurgo *calvariæ pertusionem* propositam admisit: Qua peracta, mirum, expediri viæ & recipi visus continuo cœpit, sive quod opaci halitus expirassent, sive quod humor excussus: Res Tranensibus civibus nota. *Aëtius* quidem ex calvariæ incisione ac perforatione contingere sæpe maciem oculi ait, At longe distant multitudinem incumbentem aquæ de cerebro detrahere, atque sic vtilibus exhaurire, vt hoc etiam ægre curetur. *Severinus Med. Effic. p.* 138.

LXXXVII. Si omnibus remediis fluxioni sistendæ idoneis nihil profecerimus, restat vt pyrotico, seu ignito ferro, cervices inuramus, & setone transverberemus, est enim singulare inveteratarum in oculos fluxionum remedium: quotidiana namque experientia scimus permultis, quibus ex assidua & multa fluxione visus hebes caligabat, adeo vt fere jam cæcutirent, pristino splendori & acumini oculos ac videndi aciem restitui paulatim, vbi primum ab vlcere cauterio appresso pus manare cœperit: Cujus rei veritas patuit in N. Is multis multorum & Medicorum & Chirurgorum frustra vsurpatis remediis, cum fere conclamatæ esset visionis appresso, me consultore, pyrotico sensim, pro puris manantis ratione acutius cernere cœpit, donec tandem acutissime cerneret: Tum igitur, etsi semper pure vlcus manaret, setonis, quem annum integrum circumtulerat, pertæsus, ipsum detraxit, atque vlcus cicatrice sibi obduci voluit: verum illo fluxionis sublato diverticulo, cum humor in oculos iterum se inferret, ac iam cœcitatis periculum immineret, me vocato vlcus aperui, & setonem denuo immitti sibi curavit: Ex quo pristinæ oculorum & visionis integritati restitutus, etiamnum nunc setonem illum circumfert: Ego virum xxx. annorum visus summa imbecillitate laborantem trimestri spatio liberavi, qui quamvis monoculus, alteroque ex variolis ante 28. annos orbatus, tamen & nunc exacte videt, eminus ac cominus homines coloresque discernens etiamsi ab eo tempore consolidatus fuerit seto. *Pareus lib.* 9. *cap.* 24.

LXXXVIII. Pro lectione publica aliquando *D. Gothofredus Moëbius* hæc verba faciebat, *Nyctalopia* facile curatur si hepar bovinum coquatur, post in tres partes dividatur, & quælibet tertia detur mane jeiuno ventriculo Nyctalopi comedenda: Hoc pacto famulum meum nyctalopia curavi: Pro confirmatione experimenti hoc esto, Pastorem Ecclesiæ novi, qui ante triennium post Solis occasum quotidie cæcus reddebatur, Curatus is fuit hoc de quo dixi remedio, per sex dies continuato: Eundem affectum hepatis anguillæ super carbones assati esu curatum notavit *Observat.* 49. *Pent.* 3. *Al. Herm. Cumenus misc. Cur. anni* 72. *Observat.* 133.

LXXXIX. *Retinæ affectiones* sunt *raritas & densitas*: Raritatis indicium est quod luminis, rerumque illustrium radiationes, vix possint perferri ab oculis sine aversione vel lacrymatione. Causa quod eam raritatem tam molesta visio sequatur, est quod impressio specierum in retinam facta, non solum est quatitativa superficialis, sed & qualitativa penetrans, cum in raram substantiam maior fiat penetratio, majorem quoque inde sequi affectionem est necessarium: Iam lux est infesta illi quod imperit, eóque magis quo penitius: An vero adversus eam raritatem quicquam faciat frigida capitis perfusio, & adstringentium frigidorum ad oculos applicatio, quibus *Aëtius* crystallini raritatem persanare docet? vereor vt parum faciant. *Plempius Ophthalm. lib.* 5. *cap.* 8.

XC. *Collyrium Galeni lib.* 4. *de compos. Med. κατ' τόπ. cap.* 7. *Proteus* dictum, excellens est, & ei simile non reperitur: *Diacenteton & Aglaida Aëtij*, adhuc sunt mira collyria ad offuscationem obscuritatemque visus, & ad incipientes Suffusiones, ex quibus *Aëtius* semper in medicina facienda laudem reportavit, & *Mercurialis Cons.* 14. *Tom.* 4. *Proteum Galeni* multum commendat: Nos autem accipimus omnia quæ *Galenus* apponit in suo *Proteo*, & addidimus huic singula fere *Diacenteti & Aglaidæ Aëtij*, & est hujusmodi. ℞. *Cadmiæ, chalcitidis crudæ, ana.* ʒ *xl. succi cynenaici, vel, loco ejus, nam non reperitur,*

tur, sagapeni, ℥ *x i j. lacrymæ oleæ* ℥*xij. auripigmenti* ℥ *v i i j. myrrhæ* ℥ *i j, gummi* ʒ *x x, opoponacis* ʒ *x x, opobalsami* ℥ *x i j. flor. æris, obolos v. spicæ nardi* ℥ ß. *fellis accipitris, vel alterius animalis rapacis, & castorei ana.* ℥*vj. fiat cum aqua pluviali Collyr. & vtitor, vel cum succo marrubij, vel fœniculi:* Verum hoc maxima cautela vtendum, nam solet oculos inflammare mirum in modum, & ob id circumcirca oculos admoveo oculi albumen conquassatum, & cum rosacea temperatum, dicti collyrij exiguam quantitatem admovendo, duas vel tres guttas, vel petia infusa, & pauco tempore ibi manere permittebamus: Monet enim *Matt. de Gradi* Empiricum, ab apposito fortiter exsiccativo emplastro & calido oculo Matronæ, dum removeret id sequutum esse oculum, fortitudine sua oculi ligamenta evellens. *Epiphanius Ferdinandus histor.* 18.

XCI. Vsum *Nicotianæ* in hoc affectu non omnino improbo, quia, teste *Manardo*, calefacit, resolvit, mundificat & aliquantulum adstringit: Corpus tamen ut prius vacuetur necesse est: fumus enim Nicotianæ materiam non solum ad fauces, verum & ad ossa cribrosa & nares trahit: hinc in impuro corpore magis magisque obstruuntur nervi optici. *Hildanus Epistola* 67.

XCII. Qui huic affectui obnoxij sunt ferè semper alvo sunt adstricta: Ob id sollicitanda est balanis, pilulis, vel alimentis alvum sollicitantibus: *Galenus* hierâ picrâ multos se curasse, etiam per epistolam, testatur: sed pilulæ parandæ sunt sine croco & myrrha, vel minuta eorum quantitate. *Rondeletius cap. de Suffusione.*

XCIII. Licet Arabes *venam secare* vereantur, ne vacuato sanguine refrigescat cerebrum, largiusque humorem aquosum cumulet ac in oculum transfundat (quod si de larga sanguinis missione intelligatur concedo) aversionis tamen gratia sanguinem paucâ copiâ mittendum nemo negare debet: Proinde Celsus in curando hoc affectu sanguinem ex vena frontis, vel ex naribus mittendum consulit: additque venarum temporalium sectionem, vt qui per eas defertur vapor intercipiatur: quare aliquam hic, vel per venam brachii apertam, vel per hæmorrhoides, sanguinis missionem vtilem futuram non dubito, vt etiam calidis postea fomentis suffusio resolvenda tutius digeri possit. *Zecchius Consult.* 27.

XCIV. Remedijs non conferentibus, morboque ad desperationem verso, ad experimentum reduci meretur inunctio ex hydrargyro, quam à se excogitatam ait *Fonseca*, non tamen in vsum revocatam: *Aliquando cogitavi*, ait Cons. 19. lib. 1. *inunctionem argenti vivi, eâ ratione quâ adhibetur in morbo Gallico, magnâ efficaciâ posse extirpare cataractas incipientes &c. Isto remedio caput ita expurgari poterit vt dissolvantur vestigia cataracta, & aliquando experiri decrevi*: Huic suæ cogitationi maximè plausisset *Fonseca*, si *A. T. Petroni* cap. 1. l. 5. de morbo Gallico vidisset, *Quidam*, inquit, *qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, Suffusione densissima oculum occupante, hydrargyri inunctione, & à morbo Gallico & à Suffusione, quod maximè mirum est, evasit: Neque à ratione alienum est inunctione illa cataractas posse dissolvi, cum frequens experientia doceat praeduros tumores ex pituita crassa & concreta genitos illitu hydrargyri potenter dissolvi. Riverius cap. de Suffusione.*

XCV. Quidam aquâ vitæ oculos fovent in frigida causa & corpore, sed audi quid de ea *Ruffus*, Quod inspexi, *inquit*, non involvam silentio, Nobilem virum Suffusione laborantem, cui usu hujus aquæ in oculo impositæ, cum materia ipsa concreta decidisset, ipse etiam humor albugineus manavit: cornea quoque tunica, aquæ vi, nonnihil exesâ: Cumque in aliqua esset spe recuperandi visus, omnem amisit: Sobriè ergo hac aquâ ad medicandos oculos vtendum est. *Heurnius l. de morb. Ocul. c.* 4.

XCVI. Oculis *Collyria* ex aq. fœnicul. chelidon. rutæ, eufrasiæ instillantur: Aquam autem fœniculi, quod notandum, non ex semine, nimis enim acre est, sed ex herba destillatam esse convenit: parum mucilaginis seminis cydoniorum admiscere licet; vt aliquomodo inspissetur collyrium, neque cum lacrymis tam cito effluat. *Fabritius Hildanus Epist.* 67.

XCVII. Oculis admovenda, si non nimis eos afficiunt, illis induntur: Si vero potentiora sunt, præsertim quando in omnem eventum, non habita causæ ratione, fiunt, ne novus aliquis in ijs provocetur affectus, rectius foris palpebris admoventur, si eas commaculant, mane aquis fœniculi & euphrasiæ rursum abluuntur. *Platerus.*

XCVII. a. Ortum habet *Suffusio* ex pituita viscidiore, melancholiæ nomine vulgo veniente, attenuata sanguinique confusa, & vna cum ipso ad oculos per arterias delata, & in Humore aqueo imprimis hærente, ipsumque obscurante, donec tandem magis magisque accrescens, iterumque concrescens circa pupillam constituentem Vveam, vel ex parte vel in totum lumini externo, speciebusque visibilibus transitum deneget: Tolletur dicta Pituita viscida per phlegmagoga, tum vulgaria, tum Chimica, Mercurium præsertim quovis modo debite præparat. Exempli loco sunt *Pilulæ* sequentes magistrales, varijs Indicationibus inservientes, ℞. *Gummi Galbani cum aceto scyll. prap.* ʒj. *masticches el.* ʒß. *castor. opt. myrr. rub. ana.* ℈j. *carabes albæ gr. xv. croci* ℈ß. *aloës rosat.* ʒß. *Trochisc. alhandal* ℈j. *olei fœnic. stillat. gutt. vj. misce fiant Pilul. numero x v. deaurandæ:* Harum capiat æger alternis diebus, vna vel altera post modicam cœnam hora, iij. iv. vel v. vt die sequenti mane semel inde alvum deponat: Satius enim & tutius est per epicrasin corrigere, & simul minuere causam morbificam, quam vehementer ipsam agitando ægrum in gravioris mali periculum conjicere. *Sylvius de le Boë Praxeos lib.* 2. *cap.* 7.

XCVIII. Operatio quæ *Compunctione* perficitur, & acu in oculum immissa ad inferiores oculi partes Suffusio deprimitur, Tuta non est & sæpe malè succedit: vel enim uvea tunica laceratur: vel ex dolore & inflammatione nova fluxio in oculum jamdiu debilitatum influit, & alia contingunt incommoda quibus visio in perpetuum aufertur. Cum tamen aliquando succedat hæc operatio, tentari potest in ijs quibus nulla alia salutis via superest. *Riverius.*

XCIX. a. Quamvis *Topica* remedia non multùm conferre existimentur, juxta *Galen.* sententiam 2. κατ' τόπ. Qui dicit ea plus promittere quàm præstare, attamen legitimus eorum

usus rejiciendus non est: Et docuit experientia probatissimorum authorum fide confirmata, Suffusiones incipientes, præmissis vniuersalibus, usu Topicorum fuisse dissipatas, Primò igitur à mitioribus resolventibus incipiendum est, quæ non valde exsiccent, ne materia Suffusionis induretur, & resolutioni inepta evadat: Tum resoluentibus emollientia admiscenda sunt, ut prædicta induratio impediatur, & resolutio faciliùs perficiatur: Topica autem varia, quæ oculis instillantur, Collyria vulgo dicta, exiguæ sunt efficaciæ, de quibus locutus fuit *Galen.* l. c. Tota enim eorum virtus in cornea tunica ferè absumitur, neque potest ad interiores partes penetrare, nisi ea insigni acrimonia prædita sint, qua dolores in oculis excitantur, & fluxio ad illos magis promovetur: unde non pauci, immodico eorum usu, ex leviori affectu in omnimodam cœcitatem perducti sunt. *Riverius.*

XCIX. *b.* Pro discussione *Cataractarum incipientium* multæ reperiuntur Collyriorum descriptiones: Ego expertum habeo *fel Lucii piscis*, modico sacchari mistum, & (*post purgationem totius, & vsum vesicatorij, retro aurem sinistram adhibitis*) sinistro oculo nepoti; ex fratre mei instillatum, suffusionem in principio existentem, septimanæ spatio resolvit. Hoc felle sæpe feliciter vsus *Adrianus Spigelius*: Valet & ad id oleum hepatis mustelæ piscis. *Scultetus Armam. Tabul.* 31.

C. Multi laudant *sanguinem columbinum* in oculum calidè instillatum, eo enim calore nativo animalis refecta pars valde corroboratur & materia excrementitia dissolvitur: Sed quia in illo sanguine calor citò evanescit, multò conducibilius foret pullum columbinum juniorem, & nondum plumis contectum, ac per spinam sectum, oculis applicare. *Idem.*

CI. *a.* Temerè operatio depositionis non est tentanda si pellicula non omnino fuerit concreta, quæ concretio quandoque ij. iij. v. pluriumve annorum spatio vix perficitur: Nec tamen materia pelliculæ vllo modo incrassanda est, ob rationes à *Ioh. Baptist. Sylvatico* contr. 56. adductas: Et licet plerique authores requirant mediocrem cataractæ concretionem, Experientia tamen docet eam faciliùs deponi quando perfectè concrevit: Nam quæ immatura est, mollis & mucosa adhuc, apici acus non resistit, nec integra removeri potest, sed scissa rursum concrescit, vel callosior facta, aut aqueo humore perfusa, facit vt ægri non tantum nihil videant, sed & omnis sanationis spes per reiteratam operationem adempta sit (quæ si bis instituatur, certè frustra fit. *Scultetus Armam. Tabul.* 31.

CI. *b.* Crudis in ventre, vel ubicunque velis, existentibus humoribus, sive fluxum alvi aut uteri concitaverint, sive secus, conjectandum est an in ventre sint superiori, an penitius reconditi: Quod si primum sit, *Vomitu* non erit ab re, facta levi, ex melle rosac. cum oxymelite præparatione, protinus educere: Hac enim sola ratione utendum est *Vomitu in Suffusionibus*: nam in reliquis causis vetitum est, in recta medendi ratione iis uti, ne in caput violentius malum irruat. *Mercatus.*

CI. *c.* *Celsus*, & alij, *arteriarum sectiones* in *Suffusione* consulunt, & *venarum juxta frontem vstiones*: *Sanguinis etiam profusiones è naribus, vel angulis oculorum*; quæ sane omnia nec tuta, nec facilia, nec certo profutura arbitror: Præterquam quod in tam leui affectu, (incipiente) primo accessu horrenda videntur. *Idem.*

CI. *d.* Quorum loco placuit semper, si Chirurgica operatione aliquid agendum sit, *Setonem occipitio* affigere, vel *Fontanellam* in altero brachiorum, (nisi ex mensium aut hæmorrhoidum suppressione malum oriatur, quo tempore altero crurum aperire est tutius) perforare, sunt proculdubio præsidia magnæ & incredibilis efficaciæ: hæc namque, & quod fluit revellunt, & id quod juxta partem jam receptum est; deriuant, ut locus subsit cæteris remedijs discussorijs, quæ alioqui profutura non essent. *Idem.*

CI. *e.* Cæterum quia perdifficile est omnino à corpore, capite, vel parte ipsa affecta radicitus humorem evellere quin vel aliqua supersit, vel denuo generetur, si corpus pituita aut crudis humoribus scatere constiterit, non erit abs re vel *decocto Chinæ*, aut *sparta parellæ* sudare, vel *balneis sulphureis* uti: Quod sane auxilium caute præstato, nam si solum caput laborat, longe majus damnum quam beneficium sequetur. *Idem.*

CI. *f.* Si tamen his omnibus adhuc factis, affectionem nondum subsidere comperiamus, conjectandum est aliquid esse in cerebro & oculis impactum & hærens, quod per ipsammet partem digeri & evaporare desideret: Quem sane vsum præstant quæ per os sumuntur, mane & cum laborans it dormitum, velut est Theriaca magna, vel Mithridatium, vel ℥j. diamosch. dulc. singulis noctibus cum syrupo stœchados, aut aqua fœnic. euphras. &c. *Idem.*

CII. *Tuta* cognoscitur *depositio* quando ex commotione oculi pellicula deposita non ascendit: Vt autem deposita cataracta non redeat, maximè cavendum ne illa in plures partes scindatur: scissæ enim portiones licet deponantur, in pristinam pupillæ sedem facilè remeant, & illic fluitantes visum rursus obscurant. *Scultetus Tabul.* 31. Nota tunicam corneam integi tenui quadam membrana, quæ in rugas adigi debeat antequam pertundatur cornea (incipiendo in angulo externo) cum humor qui in aqueo humore concrevit est deprimendus, idque ne aqueus humor post acus eductionem effluat: Id Leydæ observavit *M. Valentin. Ophthalmicus felix, O. Heurnius in Fernelium.*

CIII. *Adnatam* in Ophthalmia *inflammari* experimur, at eandem suffundi humore rarius: Pastor primum in mala, prope oculum dextrum tuberculum quoddam passus, me consulebat, quod illo evanescente oculus ille ruberet, & tunicæ adnatæ cuticula tota circumcirca pupillam manifeste elevata sero turgeret fluxili, & hinc inde pro ipsius oculi motu mobili & tremulo, adeo vt pupilla & iris depressa subsidere in profundo viderentur: Aperire non consultum duxi, sed dissipationem meditatus, exhibui sudoriferum liquidum cum essentia succini alkalina: exterius vero, præter vesicatorium nuchæ applicatum, balsamum ophthalmicum ex pinguedine viperina, & collyrium ex croco metallorum, cum aqu. chelidon. mai. &c. ex voto sanitatem adeptus. *Gregorius Wolfgangus Wedelius in Miscellan. Curat. anni* 76. *Observat.* 124.

CIV. *a.* Notandum quod monet *Gordonius*, *Cicatrices* accidere in *Cornea* post curationes ulcerum, suntque albæ omnes, vnde videntur ac judicantur esse maculæ: vocatique Medici laborant eas curare ac si essent maculæ, sed laterem lavant, cicatrices enim nequeunt penitus aboleri: Alij contra simul atque aspexerint maculam, autumant non esse aliud quam cicatricem: Vtrique falluntur, & in cicatrice quidem non est laborandum, nisi ad decorem tantum: maculas autem, seu albuginem, medicamentis detergendi spem cape. *Plempius Ophthalm. lib. 5. cap. 5.*

CIV. *b.* Monitore Excell. *Malpighio* novi nervum opticum evolui & explicari posse, atque in meditullio ipsius vasa sanguifera latere, indéque humorem exstillare *Guttæ Serenæ* causam. In matrona, quæ sævissima cephalalgia afficiebatur, totum caput, maxime frontem occupante, cum susurro in toto capite, sensu quodam fluctuationis, aliisque symptomatibus, Vnice operam dedimus vt avelleremus humorem ab hoc loco, setaceum per cervicem traduxi, crebro humeris circa deltoidem, post olecranum, in carpis vesicatoria applicuimus, pilulas cephalicas, exhibuimus, tandem trageas cephalicas, quibus radicem valerianæ sylv. addidimus, diu sumendas suasimus, imperata simul victus accurata ratione, vinum aliumve potum inebriantem denegando: His aliquandiu continuatis visum integre recuperavit, talpa ante cœcior, quamvis in pupilla ne minimum vitium præter amplitudinem appareret, atque in hodiernum diem bene videt, legit, scribit: Solo Setaceo puero rustico, supino ex equo decidenti, ac graviter occiput allidenti, guttam Serenam. B. D. ante xiv. annos sustuli, qui hucusque accurate videt. *Iohann. Iac. Wepferus Tractat. de Cicut. aquat. pag. 127.*

CV. *Maculam in Cornea* semper aliqui albam esse produnt, vt in conjunctiva tunica apparentem, fere rubram semper, Ita tamen res hæc digerenda, Notam corneæ aut sequi naturam materiæ inhærentis, aut naturam partis: Si materiæ naturam sequatur, multifarij coloris esse potest, ejus nempe cujus est materia appulsa: sic *Gentilis* corneæ rubedinem observasse se scribit: Sin autem naturam partis sequatur, id est, si ex ipsa corneæ tunicæ substantia addensata fuerit orta macula, tum semper erit alba: diaphanum enim densescens, seu potius crassescens, albescit. *Plemplius.*

CVI. *Albugo* cicatrix est quæ ex pustula, vel vlcere, relicta est in oculi nigro: Quæ cum altius occupet quam superficiaria nubecula, vulgo medentes inutiliter exterere tentant medicamentis, sed vel imbecilliora, vel valentia sunt, ita vt humores convocent, atque interdum concrementum acervent: Quare si levi facilique sit manu Chirurgus, sique non sit ex vulnere cicatrix, præstat vt exquisitissimo scalpello, qualem habent hodie derasoriam novaculam, radendo suaviter, vt ait *Savanorala* tr. 3. c. 3. rub. 15. propemodum vt de charta characterem expungat. Quod sine fructu experti in N. *Severinus Chir. Eff. p.* 124.

CVII. Puella ita laborabat Variolis vt & *cornea* vnius oculi *afficeretur pustulis*, ex his relicta ei cicatrix ad canthum majorem instar pterygii: Negavi consultus quicquam me hic posse præstare; Empiricus qui negabat cicatricem esse, sed concretam materiam in superficie corneæ, sine periculo eam abstrahere se posse affirmavit, ac admota manu dilaceravit corneam, inde dolor, inflammatio, febris, humorum omnium exitus, cœcitas: *Matrona* post variolas in pupilla cicatricem contraxerat; admotis ab Empirico erodentibus effluxerunt humores, contractæ tunicæ. *Fabritius Hildanus Centurat. 1. Observat.* 25.

CVIII. *Avicenna*, si *Vesica* sit magna, ferro curat, nam nisi cito vacuetur materia, periculum imminet disruptionis corneæ ad sedem profundam: Quoad medicamenta, probantur acria si parva sit vesica, mistis vehementer siccantibus; quibus addit *Avicenna* Opium, quia componit medicamentum diu seruandum, ut ob fermentationem opium obesse nequeat: at si recenti sit vtendum, non est miscendum; Notandum *Aëtium* probare etiam adstringentia, quia non respicit ad vesicam exquisitam, sed ad tumorem aquosum, qui sit particeps inflammationis, nam addit, mitigata inflammatione opus est uti myrrha, croco, nardo, & proinde discutientibus, non adstringentibus: Hoc debetis notare ne in curatione erretis. *Capivaccius lib. 1. cap.* 32.

CIX. Illustr. N. in sphæristerio *vulnus accepit* in oculo sinistro ex ictu palmariæ pilæ, unde grauissimi dolores: omnia ex arte adhibentur: Ecchymosin conjunctivam occupantem cum Medici & Chirurgi Paris. aduertissent, leuibus scarificationibus sanguinem extravasatum educere conantur: dolores tamen remanent, Ego persuasi tandem ut oculum introspici pateretur, quod ob dolores passus non erat, Vidi album quid totam pupillam obtegens, quod Hypopion esse judicavi, Facta leui incisione exiguus sanguinis trumbus egressus est, qui exteriori superficie albicans, interiori ruber erat, Eo educto statim dolores quieverunt, & intra paucos dies sanitas oculo restituta. *Ozias Aymar. Observ.* 1.

CX. Si *Pus sit sub cornea*, punctura debet fieri in latere, ut fit in transpunctione panniculi facti ex Suffusione, ut frequenter acum immittendo & extrahendo, aliquid puris tandem vacuetur: Nec oportet nos esse tam sollicitos ut totum pus extrahatur, id enim fieri non posset citra vacuationem aquei humoris, qui nonnisi in juvenibus regeneratur: id quod remanet, modo pupillam non impediat, exsiccetur. *Rondeletius l. 1. c.* 54.

CXI. *Oculorum* è sua orbita nimia *Procidentia*, ab ortu facta, incurabilis est: Ob conatum vero vehementiorem proueniens, eo cessante rursum quoque remittit, ita ut applicatione adstringentium opus minime habeant, Cum si illa leuiter adstringerent, eos reprimere minime possent, Si fortius, oculum corrugando plus nocerent, Et cum nec flatus, nec humiditas alia, oculi interiora replendo oculum protrudere queant, frustra hisce absumendis. ut aliqui faciunt, oculo topica applicaremus. *Platerus.*

CXII. Ad *oculi procidentiam* nullum efficacius præsidium quam cucurbitam magnam, sine scarificatione, occipiti affixam *A. de Aldrighettis* reperit; Quidam ictu oculum extra orbitam excusserat, quem Medicus Constantinopolitanus ea ratione, tanquam divina manu, in sedem nativam reposuit. *Rhodius Cent. Observat.* 34.

CXIII. Si *Oculi procidentia* originem traxerit ex lue venerea (vti interdum fit) ex re ægrorum fuerit aqua Mercuriali, aliove aliquo Mercurii litu partem attingere, cujus deforme vitium felicissime hoc remedio superatum iri videbis. *Nicolaus Tulpius Observat. lib. 1. cap. 28.*

CXIV. Casu duabus sororibus à prandio colludentibus, junior adultioris linteum suentis brachium vi elevans, acum in mediam pupillam alte adigit: Accitus observo aqueum humorem & partem vitrei effluxisse: applico oculo tumenti vesicarum vlmi succum sub quartam pomeridianam; jubeo sub mediam noctem linteum admotum, si siccetur, novo liquore imbui; mane, testor Deum & fidem, externe sanam inveni, sed illius lumine oculi captam: Etiam nunc xx. fere post annos nullus excoecatum oculum à vidente discriminare potest. *Heers Observat.* 4. Vide *Sennertum* & *Miscell. cur. anni 76. Observat.* 126.

CXV. Vbi ex vlcere *caro in angulo* majori oculi juxta nares excrescit, Encanthida vocant Græci: Hanc caruncula excrescentiam cum Chirurgus causticis absumere conaretur, eam imminuit, at subjectas glandulas ita attrivit & exesit, vt subsequuta Rhyade, & maiori angulo dehiscente, perpetuus sequutus sit lacrymatum fluxus. *Zacutus Pr. Adm. lib. 1. Observat.* 55.

ODORATUS LÆSIO.

In Odoratus læsione caustieum vbi admovendum?

Si à specificis nihil adjumenti percipitur, vlcus vel ferro candente, vel causticis remediis in occipite, qua summæ duę vertebræ colli cum capite committuntur, excitare vltimum est, vt per illud pernitiosus redundansque humor quotidie evadat: Antiqui talia cauteria fronti admovebant, nec fronti tantum, sed & faciei & naso ipsi: nam vt antiqui ventriculos cerebri antiquiores, ita juniores processus cerebri mammillares in vitio esse arbitrantur: Itaque credunt noxios humores de iis partibus cerebri hac ratione facilius educi posse. Sed si ipsius loci conditionem perspicimus, hac curandi via tum commode non subvenitur: nam si affectus hic à catarrho oritur, materiam vehementius avertit vlcus in occipitio excitatum: Sin ipsi processus, salvo reliquo cerebro, obstructi sint, tale vlcus nihil materiæ potest evocare, cum os frontis obstet, & etiam caverna interjecta sit: Eaque etiam est loci declivitas vt humor illo sinu conclusus difficillime educatur: Adde remedii asperitatem & vultus deformitatem metuendam. *Schneiderus lib. de osse cribriformi pag.* 530.

OMENTI TUMOR.

An Curabilis.

Figuli vxor misere vivebat cum ventris tumore, qui ascitem ingentem quantitate mentiretur: molem hanc ventris per annos aliquot foverat, & pedetentim auxerat, frustra adhibitis variis ad resolutionem & dissipationem tumoris: Dissecto mortuæ cadavere, Tumor ingens in conspectum venit, quem in omento collectum fuisse satis probabile est: Dubium autem an hic, vel similis, curabilis fuerit? Cum tales excrescentiæ non aliter quam sectione curari velint; at quomodo in ejusmodi tumore interno sine vitæ periculo hoc fieri possit non video: Si quis tamen sagaci conjectura principium tumoris observabit, non dubitandum quin vsu continuo discutientium & resolventium fortiorum aliquid præstare possit: Difficulter enim, ait *Sennertus*, humores vitiosi in omenti venas & substantiam effusi evacuantur, quia venarum illarum orificia in locum evacuationi aptum non dehiscunt, vt venæ mesaraïcæ: Etsi vacuari debent, vt regurgitent ad loca per quæ sunt illapsi necesse est, quod verisimile non est ob debilem partis expultricem. *Horstius Decade 6. Qu. 10. Problem.*

ORIS AFFECTUS.

SYLLOGE.

I. In *Tonsillarum inflammatione* decocta multo tempore in ore detinenda sine agitatione, additis semper corroborantibus & anodynis: Mel autem in principio gargarismis neutiquam permiscendum, ne malum acrimonia irritetur, sed remittente inflammatione. Medicamenta autem sint tepida, Inflammata enim frigus non ferunt. *Rudius lib. 1. cap.* 40. Partes non sunt laxandæ quando materia defluit, sed vbi consistit defluxio, vt materia ad externa trahatur. *Rondeletius Pract. l. 2. cap.* 4. Gladiolo etiam dum aperiuntur, cavendum diligenter ne glandularum pelliculæ auferantur, sic enim privantur facultate gignendi salivam. *Mercurialis l. 1. c.* 44. Vide *plura lib. 17. Tit. Tonsillæ.*

II. Mulier morbo Hungarico laborans Chirurgi opera vtitur, vt penicillo, linctu, gargarismis denique siphunculo exceptis, quo fauces insigniter inflammatæ vindicaret ab angina: Pertæsa autem siphunculi, quanquam argentei, quod Chirurgus promiscuè omnibus aliis lue hac epidemia correptorum fauces prolueret, Ecce illius maritus ex recenti Sambuco sibi proprium, parat siphunculum, illi similem quo pueri ad globulos stuppeos explodendos vtuntur: Cum ergo dictam fœminam, Chirurgo faucium sordes spissas & lentas instar strigmentorum arte detergere studente, subinde vomiturire observarem, Maritus autem & ipsa ægra fassi essent fasti-

fastidire se ac ferre ob abominandum & fœdum odorem siphunculum Chirurgi non posse, facile eum Sambucino esse posthabendum consentiebam: Et fidem testor nauseam, omnemque ad vomendum propensionem, singultibus intermistis, permutatis siphunculis cessasse. Quod ne casu quis factum putet, is à me hanc rationem accipiat, Chirurgi vel alumen, vel nitrum præparatum, vel spiritum salis, vel sulphuris, vel vitrioli gargarismis admiscent, clysteribus aut decoctis mundificantibus, & subinde variant hæc medicamenta, hunc vel illum spiritum alii substituentes: ast si vno eodemque siphunculo argenteo, citra delectum, omnia illa decocta, singulis spiritibus temperata (dementia enim multorum Practicorum est guttatim remiscere hos spiritus, nescientium aquæ forti simili temperie medicamenta, præter institutum, seu ex accidenti, eos obtinere his remiscendis) successive hauriant, præ ignavia famulorum haud mundato, qui fieri aliter potest quin non is metallicum odorem spiret, aut saporem resipiat? *Simon Pauli Quadrip. Bot. Class.* 2. *Tit. Sambucus.*

II. a. *Stomatica* medicamenta cum suavitate quadam non debent esse adstringentia multum, nam hoc modo meatus nimium comprimunt, suntque in causa vt humor ad interiores labatur sedes partésque spiritales labefactet: Si autem valde calida sunt, liquant humorem intempestivè, fluxionem accersunt eamque acriorem reddunt: modice ergo sint styptica, & quæ mediocriter repellant. *Zacutus.*

III. Vnguento Mercuriali inunctis inflammatio & vlceratio oris ex salivatione accidit, quibus aliquando difficillime occurritur: Ego cum quendam inungi curassem, tanta in ore excitata est inflammatio vt pene in desperationem venerit, quæ irritis aliis omnibus remediis solo jusculo ex pullo comparato, sine vllis herbis, omnimodum levamen accepit, retusa virulentia, vt puto, Mercurii à benigniori pulli substantia. *P. Pachequus Observat.* 36.

IV. In *oris Distorsione* si sanguinis copia adsit. Cucurbitulæ cum scarificatione primis vertebris, vel, quod tutius est, scapulis affigantur: nam sæpius appositæ cervici tremores corporis afferunt, teste *Avicenna* 1. *Can. Fen.* 4. *cap.* 21. *de Ventosis.*

V. *Avicennas* eo in casu cauterium applicat supra venam quæ pone aurem est lateris affecti, quod & in cervice fieri potest: Non tamen vbi convulsio est in nervis cervicis, ita enim augeretur malum, nisi forte applicetur inter 1. & 2. vertebram, Nervi enim qui in faciem distribuuntur à 3. 4. & 5. vertebra originem habent. *Sennertus.*

VI. Idem *Avicennas* vetat pergere ad fortia purgantia vel digerentia, ante quartum vel septimum diem, propter cruditatem materiæ, nisi metus sit ab imminente Apoplexia vel Epilepsia.

VII. In affectibus *Oris* primum arcenda inflammatio, deinde vitanda medicamenta acriora & naturæ inimica, *Mercurial. Pr. l.* 2. 2. Itemque venenata, & quæ fauces, pulmones ac ventriculum offendunt. *Tilemannus* 348. Ea deligenda quæ odorem vel saporem nullum habent, Odor quidem castigari potest odoratis admixtis, sapor ingratus non item, quandoquidem dulcia dentes putrefaciunt & dolorem excitant. *Rondeletius Pr. l.* 1. *c.* 74. Olea, axungia, & quæ vim habent relaxandi atque emolliendi sunt vitanda. *Mercurialis lib.* 1. *cap.* 44.

VIII. *Oris vlcera* humida siccentur, calida gargarismis refrigerentur. *Tilemannus* 348. Masticatoria heic suspecta, quia humorem à capite alliciunt. *Prævotius in Prælection.* In *Aphthis* malignis aqua fortis solo tactu levi vsurpanda, ne quicquam in œsophagum deducat. *Pichottus de Catarrho pag.* 123. Aquam fortem damnat *Anonymus, & Trincav. Pr. lib.* 5. *cap.* 9. quia gangrænam potest inducere: Ferri candentis admotionem anteposuit *Hier. Sabionus*, annuentibus *Silvatico & Caimo in Consultatione.*

IX. A Medicis *Prolapsus palati* prætermittitur, vitium tamen non minus grave quam rarum: fit à destillatione humoris deprimentis vsque eo musculos sub finem palati sitos, vt præ pondere prolapsi præcludant viam spiritui tum per os tum per nares erupturo: Quæ angustiæ necessario pessundant hominem, nisi dictum ac factum scalpello tumorem pertuderis, humoréque illic concluso evacuato aperueris confestim viam, accedenti ac recedenti spiritui necessariam: Vidi equidem tumorem hunc in palato adeo celeri gressu exortum, vt vix licuerit cogitare de gargarismate, nedum de aliis auxiliis, præterquam de sola scalpelli incisione, qua dextre & festinanter id temporis instituta, vidimus non modo effluxisse inde plurimum aquæ, sed detumescente palato protinus ad se redjisse hominem extinctioni jam proximum. *Tulpius Observat. l.* 1. *c.* 38.

OSSIVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

Alienatorum eximendi ratio. 1.
Exsquammatio quibus perficienda. 2.
Carici *Lui venereæ accidentis curatio difficilis.* 3.
Euphorbij præstantia ad Cariei *correctionem.* 4.
Ossa nudata non semper cariem contrahunt. 5.
Frequentes & fortes inustiones ossibus nocent. 6.
Detecta citra cariem quomodo curanda. 7.
Venti spinei, seu Pædarthrocaces, causa & curatio. 8.
Hypersarcoseos vlcerosæ *curatio.* 9.
Cancri ossis *curatio.* 10.
Exostoseon *curatio per cutis sectionem.* 11.

I. Ossibus etsi siccis suus est etiam humor, quem vbi deposuit frangente, contundente, violenta omni causa, sanie suffusa, & crebris aëris offensionibus imperitum, propria temperatura systasique discussa, alienatur paulatim, exarescit atque emoritur, quo interim tempore statuque in dies à natura rejicitur, & à valentis etiam ossis & carnis cõmercio separatur, Quidam ab equino in fronte accepto calce ictus fuerat, 4. menses a Medicis curatus: Patebat autem oculis aurei nummi majoris amplitudine detectum os, cæterum enim quantum duplex auriculæ circulus patebat; quod cum ego vollellæ mele verberans resonare in vacuum comperissem, facta commodiore loco sectione cutis facile extraxi. Hic ergo modus & cognoscendæ maturitatis & extractionis erit. *Severinus Med. Eff. pag.* 142.

II. *Ossa exsquammanda & extrahenda* dum corrupta sunt, aut post vstionem: fiunt pulveres ex sarcoticis, vt myrrha, panace, thure, additis quibusdam quæ proprietate existimantur trahere ossa, veluti radix cannatum quæ aculeos & festucas extrahit; Addunt etiam nonnulli pini corticem, sed sine delectu & ratione, nam hic pulvis interdum quidem vtilis est & efficax, vt in ossibus quæ constant substantia rara, aut duabus tabellis, vt Chirurgi loquuntur, qualia sunt os cranii, os coxendicis, os sacrum: venas enim habent parte interiore, vnde ex ossibus carnem trahunt; At in ossibus densioribus & solidioribus minus commendantur, quoniam in illis caro generari non potest in parte inferiore: Sunt igitur invenienda remedia sicciora, epispastica facultate prædita, vt est pulvis paratus ex agarico, tartaro & cineribus ossium: Talis enim pulvis, ob agaricum, humorem intus latentem & ossa corrumpentem extrahit, ob calorem quem habet, & vim trahendi pituitam: præterea fæx vini vsta, calore suo & magna siccitate partes ægras à sanis secernit & separat, potissimum in corruptionibus ossium à morbo Italico. *Rondeletius*.

III. *Caries Ossium* venereæ Luis symptoma familiare, curatu difficillimum; Difficultas inde pendet, quod venenum venereum sese intime insinuet ossibus, quo penetrare nequeunt remedia illi corrigendo apta; nec facile igne, sive cauterio actuali, superari potest malum: Acidum certe (*venenum enim venereum in Aciditate acri consistere, ac penetrantissimum esse censemus*) arctissime ossibus sese insinuare, illaque ad internecionem corrumpere notum est; revera enim vivunt ossa, hinc carie corrupta pro mortuis habenda sunt. Ad *Cariei* proinde curationem necesse est vt tota pars affecta, vtpote mortua, separetur à sana & viva, cum qua nec coalescere, nec diu subsistere potest cariosa, quin eandem itidem inficiat, & ad corruptionem similem paulatim deducat: Difficile autem est aut igne, ferroque ignito, aut medicamentis convenientibus Ossis partem carie infectam separare ab integra, postquam per cuniculos in sanam se insinuat venenum venereum, eundo vires acquirens, sicut manifestum in omni carie venerea, cujus causa non sistitur aut infringitur ab osse ipso, quod corrumpitur, sed in dies augetur & acrior fit, vnde tandem, vbi ad summum pervenit, caries venerea fit incurabilis: Difficultas autem summa inde pendet quod remedia sæpe satis convenienter applicari vsurparique non possunt, Partes namque ossibus vicinæ, membranæ, tendines, nervi &c. ab actuali cauterio simul læduntur: Augetur autem idem malum quando sæpius applicantur actualia illa cauteria, quæ vna vice parum solent præstare, sæpius iteranda sunt, si laudabilem effectum producere debeant: Cætera remedia vel invalida sunt nimis, vel non satis penetrare possunt ad quævis loca in quæ se insinuavit dictum venenum, in *aciditate acri* consistens ac penetrantissimum: Quæcunque namque hactenus observata sunt quocunque modo Acidi acrimoniam debellare, vel salia sunt lixiva, tam fixa quam volatilia, vel spiritus volatiles, vel olea, vel aquea, vel quædam ex prædictis magis composita: Salia vero lixiva fixa, quæ primaria sunt Acidi opposita & adversaria, pura & sola si fuerint, in superficie hærebunt, nec aliquid magni præstabunt: sin aqua diluantur, simul partem aliquam virium suarum amittent. Si cum spiritu volatili conjuncta fuerint, penetrabunt quidem quaquaversum facilius, operabuntur autem simul debilius: Si cum oleo in saponem mutata fuerint, debiliora sunt reddita, nec facile ad interiora penetrabilia, quibus si Aqua accedat, vt diluantur & vlterius penetrare possint, redduntur simul magis inertia; Non mirum proinde si tum raro curetur Caries ossium notabilis Lui venereæ accidens. *Sylvius App. Tr.* 3. §. 365.

IV. In vlcerum curatione nihil fermè occurrit quod Chirurgo majorem pariat molestiam, atque plus negotij facessat quàm si vlcus *Cariem in osse* sibi adjunctam habeat, præcipue si profunda fuerit, ob humorem ossi imbutum: Ad hujus autem humoris exsiccationem, & ossis decidentiam, tum ab antiquis, tum neotericis Medicis ac Chirurgis, præstantius Cauterio actuali nihil excogitatum est: Ab hoc Euphorbium secundum locum sibi vendicare facile concedo: cùm, non solum quia acre est & calidum quarto gradu, humores ossi imbutos exsiccat, sed videtur occulta quadam facultate hic convenire: *Fabritius Hildanus Cent.* 2. *Observat.* 92. *Ossibus cariosis* mandibularum, vt ignis & ferrum, Item oleum vitrioli & aqua fortis adhibeantur non suadeo, idque gravissimis de causis, sed inspergantur pulveres radicum aristol. rot. irid. Florent. angelicæ & thuris &c. Quod si mandibula aliquo in loco extra os denudata fuerit, applicarem pulverem euphorbii, quod miras habet proprietates: caliditate enim humores in osse non solum exsiccat, sed & occulta vi convenit; Nec est quod ipsius acrimoniam metuas, etsi linguam & nares mordicet, vlceribus tamen, etsi copiosè inspersum, nullum dolorem aut inflammationem excitat; Hæc si cum doctrina *Dioscor.* & *Avicennæ* conferas, paradoxum iudicabis, sed ego expertus loquor; Vlceribus tamen oris non adhibendum, ne ad linguam & fauces perveniat. *Idem Cent.* 4. *Observat.* 21.

V. Nonnullos, & quidem non vulgares Medicos & Chirurgos vidi, qui in hac fuerunt opinione ossibus, etiam in recentibus vulneribus, denudatis non posse adnasci carnem, nisi ipsorum superficies naturæ & medicamentorum beneficio in squamam abierit: Quare quamprimum ipsis vulnus cum osse denudato occurrebat, illud per dies aliquot ad cruorem vsque scalpris abradebant, aut acria medicamenta, veluti oleum sulphuris, vitrioli, aquam fortem & similia applicabant, ac proinde ex simplici non rarò malignum vlcus efficiebant; talia enim ob ingentem calorem & acredinem, vimque causticam, humidum innatum ossis absumunt, non superficie tenus tantum, verum etiam profundè, quod videre est in dentibus cariosis: Etsi autem aër adversissimus sit ossibus denudatis, attamen vt ab ipso alterentur & corrumpantur non semper sequitur, præsertim si Chirurgus diligentem curam circa vulnus adhibuerit, nec quicquam acre imposuerit. *Idem Cent.* 4. *Obs.* 95. *Hippocrat. aphor.* 6. 46. ait Ulcera quæcunque annua sunt, in iis os abscedere esse necesse: Talia enim cum sint maligna, hinc fit vt & caro & os ipsum corrumpantur & abscedant: In lue Venerea, variolis, aliisque abscessibus putridis sæpissimè id observatur, quoties enim ossa à talibus causis denudantur, vt plurimum corrumpuntur antequam cutis ipsa & caro vlcerentur (quod sæpe observavi) nec coalescit vulnus priusquam caries ossis ablata fuerit: Id autem commodè fiet, si labia vlceris spongiis præparatis aperta retineantur, & pulvis euphorbii quotidie inspergatur: hac methodo aliquando cariem ossis emendavi vbi nulla excidit squama: Euphorbium enim paulatim ossa corrigit, & quicquid cariosi est cum pure effluit: Id vidi in puella, cui cum post variolas

variolas abscessus ingens circa cubitum sinistrum supervenisset, apertaque vomica os denudatum & cariosum repertum fuit, Ex vna porro parte vlceris, vbi profunda erat caries, naturæ atque euphorbii beneficio squama decidit, reliquam verò cariem natura sensim, & quidem insensibiliter correxit, ita ut plenissimè convaluerit: Alia puella annorum duorum ex variolis vlcus contraxit, osque denudatum & cariosum reperi, vlcere citra vllam ossis manifestam separationem curato: manifesta, inquam, nec enim os cariosum carne laudabili obtegitur, vlcusque cicatrice clauditur, nisi prius ablata carie: Nam sensim naturæ & medicamentorum ope quod cariosum est separatur, & velut pulverulentum quid cum pure effluit. *Idem Observat. 96.*

VI. Quidam laborabat amplo vlcere, in totum crus serpente, cum ossis corruptione atque effluxu ipsius medullæ, à Lue venerea, quod nunquam curari potuerat: cum vero à Patiente quærerem quâ methodo Medici vlcus curassent, fassus est illos frequentissimis potissimum ossis inustionibus vsos, carni & labiis vlceris sarcoticis adhibitis: frustra tamen quod, me judice, adeo exsiccaretur os, vt alimentum femori accedens illi nutriendo, ita absumeretur ut carni sub ipso producendæ par non esset: ac proinde nec statuto tempore hoc abscedere posset, nec cicatrix induci; quod Medicos illos latuit. Hoc verò cum animadverterem, scalpro abrasorio totum os, tum corruptum, tum combustum erasi, donec sanguis ex ipso exsudaret: adhibitis postmodum filamentis aridis, & supra carnem ambientem sarcoticis, quibus paucis diebus os munitum fuit tum carne circumposita tum propria, cicatrice tandem superveniente: Observandum ideo hæc vlcera curantibus, abstinendum à medicamentis valde exsiccantibus & ossa adurentibus, cum illorum vsu semper prohibeatur abscessio ossis à carne supra os sanum genita, corruptum extrudente, *Marchetti Observat. 57.*

VII. Post artus amputationem procurandus casus extremorum ossium, quæ aëris & serræ contactu alterata fuerunt, aspersis pulveribus catagmaticis: Ab omnibus autem humidis & oleagineis, in quacunque corporis parte, abstinendum: Accelerat quoque casum ossis, si post amputationem cauterium actuale ossi leniter leviterque applicatum fuerit: Etenim actualis ignis proculdubio, quod potentialis non potest, absumet, ossique robur addet. Leviter autem ossa cauterio actuali tractanda, 1. quia nulla adest caries, sed solummodo alteratio quædam à serra & aëre externo contracta: 2. ne medulla vehementia ignis nimium incalescat ac novam inflammationem excitet. *Fabritius Hild. l. de Gangr. c. 19.*

VIII. De curatione *Spinæ ventosæ* agere decrevi, vt potè à nullo authore accuratè & data opera satis explicata: Materia hujus morbi est Pituita, Locus affectus semper Articuli, nunquam vero internodia primariò; quæ tamen si aliquando corrumpantur, id fit ratione sympathiæ. Modus generationis hic est, Si pituita nutritioni articulorum dicata putrescat, aut quodammodo fiat acrior, primò ossa corrumpit, & quidem nullo dolore, quibus postea corruptis periostium labefactatur: cujus signum dolor pungitivus, acutus & lancinans, ita vt patiens referat se velut spina pungi, vnde Spinæ nomen morbo inductum: Dum verò hujusmodi dolore æger divexatur, atque periostium eroditur, nullus adhuc tumor: corruptis verò, & quidem primario osse, secundario vero periostio, materia pituitosa libere permeans per loca carnosa, attollit articulum affectum in tumorem, primò mollem & laxum, ac doloris expertem, cuti concolorem, qui patefactus durior evadit, confluente eò humorum copia, quorum tenuior pars exhalat, superstite crassiori, ex quo insuper emanat materia serosa, atque specillo os corruptum se prodit: Ad xxv. annum circiter, vt plurimum, observavi tum viros tum fœminas huic morbo obnoxios, non verò provectiori ætate, nisi antea eodem tentati necdum convaluerint: Signa pathognomonica sunt, dolores à principio instar puncturæ spinæ, articuli affecti, adolescentia, tumor mollis, laxus, qui hians serositatem effundit: cui si pus immistum fuerit, hujus ex corrosis partibus carnosis aliqua portio gignitur. Morbus ægrè sanabilis, tum ob assiduum materiæ confluxum, tum ratione corruptionis ossis, quæ quò gravior, difficilior evadit sanatio: Incipiens facilius cedit antiquo; nunquam tamen sanandus nisi remota fluxione, & sublato toto osse corrupto, vel igne vel ferro: Curationem quod attinet, statim, ac patiens de dolore pungitivo, spinoso veluti, in articulis manuum vel pedum, cubitorum aut genuum, quanquam hoc rarius, sive malleolorum, statim, nullo licet tumore apparente, sectio ejusdem est facienda, à qua non tam citò demittendum specillum, quo os corruptum inæquale percipitur, indicio ejusdem ante ipsum periostium corrupti, Tunc verò prima elicitur indicatio, nempe ejus cariem abradendi, sine cujus præsidii ope, tum in vlceribus, tum in vulneribus, nunquam ad firmam cicatricem deducuntur: Osse vero sublato curanda carnis generatio, cicatrice tandem inducta methodo recepta. Quod si ob loci profunditatem ferramenta abrasoria insinuari non possint, vtendum igne actuali: Dilatato igitur foramine, sectione, spongia præparata, radice gentianæ, meduli sambuci aut sorgi, in idem demittenda cannula ferrea vtrinque perforata: mox candenti ferramento os corruptum inurendum quousque perito artifici ex vsu videatur futurum, vt statim abscedat: tum verò curationis quod superest modo superius proposito prosequendum. Quia verò interdum accidit vt totum internodium, maximè in pueris, digiti manus vel pedis sit corruptum, hoc casu neque ignis neque ferramenta juvant: quorum loco vtendum trepano tenuiori, quo perforanda media pars ejusdem, à qua forficulis affabrè in hunc vsum paratis, partes secandæ laterales, atque totum internodium paulatim educendum volsella, cujus vacuus locus progressu temporis carne oppletur: quæ quidem in pueris durior quodammodo facta, & veluti callosa, ossis vice fungitur: quanquam vbi totum internodium est ablatum, digitus, musculis ad suum caput adductis, & cedente carnis mollitie, decurtatur. Quod si Medicus accedat, facta jam soluta vnitate ab ipsa materia pituitosa, ex putredine acriori facta, tota curatio dirigitur ad ablationem ossis corrupti, machinamentis & industria superius propositis: quibus aliquando duo, tria aut plura quinetiam ossicula evelluntur. In Ossis verò abrasione, vstione, aut evulsione, cavendum ne tendines offendantur, metu convulsionis: Hæc est curatio topica hujus morbi, cui totius corporis cura præmittenda medicamentis pituitam expurgantibus: quinimo ad exsiccandum, exhibito decocto ex china, salsa, ligno gajaco & similibus. *Marchetti, Tractatu de Spina ventosa in Obs. Chirurgicis: Exemplum pollicis amputati ob spinam ventosam vide apud Sculteium Armam. Chirurg. Obs.*

86. *& manus, Observatione* 91. *Item I. van Horne Microtechn. p.* 2. §. 32. Vide §. 10. de hoc affectu sub Tit. *Cancri ossis & Severinum de Abscessibus.*

IX. Variis Ossa obnoxia sunt morbis, præsertim *Cariei*, quæ cum variis gignatur modis, hi præsertim animadversione digni sunt; Humores præternaturales, quavis de causa, sive generali sive speciali, os penetrantes, quandoque *Hypersarcosin vlcerosam*, cum ossis humiditate; aliquando *Ossis Cancrum, seu Spinam ventosam* producunt, affectus necessario distinguendos: quos quia nullus Medicorum ex professo descripsit, ea communicare libet quæ & ratio & experientia nos docuerunt, Hypersarcoseos vlcerosæ, cum ossis humiditate, causa est phlegma. p. n. ossis temperiem atque duritiem auferens: molliori hoc fundamento caro insistere nequit, unde naturalem suam essentiam etiam amittit: nutrimentum ipsius ex sanguine constans, in Sarcoma molle spongiosumque transit; hoc sensim incrementum sumit, tandemque vlcerationem secum affert, qua tendines, ligamenta & nervi corrumpuntur membrumque totum periculo subjicitur: Medicamentis non est quod hic aliquid laude dignum effici posse tibi persuadeas, antequam fundum, hoc est, os ipsum attigeris: Osse enim curato illico & vlcus curabitur, & caro naturalem constitutionem induet. Incisione itaque hic opus, profunda adeo vt os ipsum in conspectum veniat: quod si excrescentia magna nimis concomitetur, fiat exstirpatio ejus: si vero repullulare observetur, cauterium actuale planum applicetur, habita semper ossis consideratione.

X. *Cancri ossis* Causa humor acris, primo os corrumpens, mox periostium perforans: Hic vlcus statim accedit, & carnis & cutis, quod etiam curari non potest nisi prius ipsum os curaveris: Vlceris foramen valde exiguum est, labia pallent, materia effluit tenuis, caro mollis & aliquomodo tumefacta, at minime, vt in hypersarcosi vlcerosa fieri diximus, sua sponte succrescit: Et hic quoque sectione, sed per ossis longitudinem, vsque ad ipsum os est molienda, & mox corruptionem corrigentia applicanda, sçil. euphorbium, spir. vitrioli cum spiritu vini mixtus &c. plurimum hac occasione præstitit terebinth. coctione induratæ pulvis, vng. fuscum Fel. Wurtz aut Ægypt. mixtus: Cauterium actuale etiam aliquando necessarium est: acceleratur quoque curatio quoties, loco turundæ, ex plumaceolo parandæ, medulla sambuci vsurpatur, eo quod hæc humores acres tenuesque imbibit, & sic naturæ præbetur occasio vt tanto commodius opus perficiat: Cum autem hæc mala fere ab intemperie potius massæ sanguineæ pendeant, quin vno cancro vix curato, alius loco alio se prodat, summe necesse medicamenta præparare quibus toti auxilium feras, quod sequentia præstabunt, ℞. rad. consolid. major. osmund. reg. chinæ, salsæ an. ℥j. cortic. ligni Guai. rasi ℥ij. rhei opt. ʒvj. senn. mund. ʒx. agar. leviss. ʒvj. caryoph. ʒj. cinnam. ʒij. f. infusio hor. 24. in s. q. aq. hordei tepidæ, coque lento igne, Expr. ℔iv. adde syr. de symph. Fernel. ℥iv. m. f. Apoz. dozis iij. iv. v. leniter purgabit, curationem promovebit & à novo morbo præservabit. *Barbette Anatom. Pract. cap.* 3.

XI. Ossa *tumorem abscessumque* subire novum non est, procreatur autem affectio cum vitiosus succus, qui alendo fuerat præbitus, ossi concorporatus, putredine, quam velit, velut fermento dilatante attollitur, atque hac inflante rarescit atque gibbescit: Interim vero non otiatus humor putris contactu longa remollitam ossis duritiem conterit & exasperat, vt arrosi speciem exhibeat cum forte exscinditur: Est autem vitio mos vt lente serpens ossis substantiam conficiat, priusquam conceptum auctumque vitium in attiguas partes & carnem excurrat abscessumque inferat: Porro spectat ejusmodi putredo peculiariter os, ad hoc habens antipathiam atque analogiam, sive humoris similitudine, sive summa partis imbecillitate, sive occulta denique proprietate; Sicut in pueris qui ventosæ spinæ vitium perpeti consueverunt, ab inexpurgatis parentum seminariis inquinamentis, In syphylliis vero à putri, quod symbolizat excremento spermatico: Ad curationem venio, quæ primum id sibi proponit faciendum, vt ne vitii incrementa promoveantur, cui quidem operi præcipua è medicamentis sunt absorbentia, verum efficacior est Chirurgia, sive vstione nitatur sive sectione: Sed mihi commodior experta sectio, eo quod sanguine partes exhaurit, & dolorem felicius levat: Experimentum feci in Adolescente, cui cum frons modicum extumesceret, mirum & alienum visum est quibusdam quod scalpro profundis insecarem vsque dum os detegerem, mox vero post dies aliquot igne tentarem, mucori partium dissipando, sed non excessere dies septem ab exsectu primo, quando protrusum se prodidit os, & xii. frustulum hujus sequax volsella est eductum prærosum totum. *Severinus Med. Eff. p.* 96.

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DECIMVS QVARTVS.

De Affectibus à litera P. incipientibus.

PALPEBRARVM VITIA.

SYLLOGE.

Iis vulneratis *partes vicinæ oleo rosaceo non illinendæ.* 1.
Tubercula *in iis nata quibus cautionibus curanda.* 2.
Lagophthalmus *cum cautione tractandus.* 3.
In Prolapsu, Contractura *&c. sectio quomodo facienda.* 4.
Verrucosarum *curatio.* 5.
Mori *curatio.* 6.
Ptilosis *per punctionem curatio.* 7.
Ectropii *curatio per scarificationem & sectionem.* 8.

I. VVlneratis partibus solent Chirurgi, & bene, ad arcendam inflammationem circumlinire oleum rosarum: Verum tamen *vulneratis Palpebris* partes circumstantes vel omnino non, vt recte monet *Aquapendens*, vel caute admodum inungendæ oleo rosaceo, ne oleum defluat in oculum & ipsum inflammet: Olea enim valde inimica sunt oculis: sed linteum potius in vino nigro austero expressum est superimponendum.

II. In *Hordeolo*, *Grandine*, *Calculo*, *Verruca* palpebrarum, bona & apposita recitant scriptores remedia. Cæterum observandum in iis (quod nullus advertit) *Galeni* præceptum *comm.2. in lib. 6. Hippocr. de morb. popul.* vt videlicet Tubercula ista prius vel sepiæ testis, vel pumice, vel vnguibus exasperemus, tum vero detractoriis medicamentis oblinamus: idque ideo sic faciendum vt vlcerata tubercula in profundum vires medicaminum accipiant: Id quod si prudens es, non solum in duris palpebrarum, sed etiam alius cujusvis partis tuberculis observabis. *Plempius ophthalmogr. lib. 5 cap.1.*

III. *Paræus* lib.16. c.6. docens curationem *Lagophthalmi*, monet diligenter cavendum ne in administratione sectionis cartilaginea palpebræ ora lædatur: hac enim dissecta frustra, *inquit*, palpebram tentamus elevare: At quid huic cartilagineæ oræ cum palpebræ elevatione? seca ipsam audenter, & perseca pluries: si rectum palpebræ musculum non transversim dividis, nihil officis palpebræ elevationi. Scitius & experientius antecessor ejus *Guido*, vita quantum potes ciliarem limbum, hic enim læsus difficulter sanescit, Hoc verissimum est ob cartilagineam ejus naturam. *Idem ibidem.*

IV. Sectionem palpebrarum exercent authores in earum *Prolapsu* ac *Laxitate*, in *Contractura*, vt *Lagophthalmo*, in *Tuberculis*, *Verrucis*, *Moris*, *Grandine* &c. Quibus in affectibus semper atque indiscriminatim jubent sectionem fieri secundum ductum rugarum Palpebræ: At discrimen necessario est constituendum: Si enim prædicta *Tubercula* cutem vel externum circularem musculum obsident, sequemur in sectione ductum rugarum palpebræ, is namque est fibrarum circularis musculi processus: Huic similem Cheirurgiam institues in *Lagophthalmo*, cujus causa fuerit cicatrix: vbi diligenter attendendum ne profundius instrumentum secans adigamus, adeo vt lædeamus sublatentem rectum musculum, quo læso perit palpebræ elevatio: contra si tubercula interiorem palpebrarum superficiem occupent, cum illic sedem habeat longus rectusque musculus descendens à superciliis deorsum, conformem huic sectionem administrari necesse est; diligenter iterum attendendo ne cultellum altius deprimamus ac persecemus musculum circularem, cujus transversa sectio causat abolitionem clausionis oculorum: Quod spectat ad palpebram

inferiorem, hæc vnico constat musculo, eodem nempe illo circulari, qui in superiore palpebra visitur: Itaque in ea lunata sectio solum locum habet, sic vt cornua non ad maxillas sed ad oculum convertantur: nam is est fibrarum ejus musculi progressus: Ex transversis autem Palpebrarum vulneribus prædicunt vnanimiter omnes chirurgiam profitentes casum earundem, atque abolitionem elevationis: Transversa autem ab iis vocantur vulnera quæ ab vno angulo ad alterum vergunt: asserunt igitur si vulnus à superciliis deorsum descendens palpebram discindat, necessario sequi abolitionem elevationis palpebræ: Me aliter erudit anatome; quia ergo circularis musculus, vtramque palpebram ambiens, clausionem palpebrarum vt propriam actionem exerceat, sequitur ex transversa fibrarum ejus sectione abolitio clausionis palpebrarum, proinde vulnus à superciliis deorsum inflictum officit clausioni non reclusioni oculorum: ob tale namque vulnus recludentis sive elevantis musculi intus latentis fibræ non transfinduntur: Præterea vulnus rectum, i. e. ab vno angulo oculi versus alteram partem procedens, periculo caret, inquiunt illi, nullumque portendit incommodum, quia vulneris ductus rectitudinem fibrarum musculi palpebralis sequitur: Sane verum inquiunt, si vulnus superiorem musculum circularem tantum lædat, Sin autem profundius penetret, vt etiam dissecet inferiorem seu internum rectum musculum, tum non leve affert incommodum, sc. prolapsum palpebræ, eo quod elevatoris musculi fibræ transversim discindantur. *Plempius Ophthalmogr. lib. 5. cap. 1.*

V. *Verrucas Palpebr.* Medici abblanditores, ac lenitores malorum, ne attrectant quidem, nedum exscindunt, verum I.C. *Arantius l. de Tum. c.* 20. diffindit forfice, & aqua plantaginis alumine tincta ne repullulet, atque vt cicatricem citius obducat, madefacit: Ego, quod experimento confirmare possum, verrucam ejusmodi, quæ de superiore palpebra media propendens visus aciem, obducto ad pupillam corpore offensabat, acu filum ducente transfixam, & fili ipsius jam trajecti capitibus vtrisque leviter tractam, scalpro acuto radicitus exectam sulphuris olei momento perussi. N. quam xx. jam annos curandam Medici dissuaserant, gestatam ab hoc homine cum perpetua molestia. *Severinus Med. Eff. p.* 113.

VI. Fœminæ a pugno oculo læso inflicto, in palpebræ superioris externa parte versus angulum majorem *tumor durus grandinis instar* enatus, qui emollientibus & dissolventibus non cedens, trium annorum spatio ad nucis juglandis molem excrevit cum summa duritie & indolentia, Illa incisionem scalpelli ope recusans, omnibus vero cauterium improbantibus ob partis præstantiam, ne efferaretur & irritaretur humor, vlcusque cancrosum suboriretur, Quidam tamen cauterium bis impressit, prima vice in vertice, secunda in latere tendente ad angulum parvum, ne ignis vis caruncülam lacrymalem offenderet: Affixo cauterio aqueus melleusque humor effluxit, & tumor minor evasit: Reliquum Tuberculi corpus pulvere præcipitati, prius rosaceo nutriti, est absumptum, simulque eodem auxilio radices eradicatæ: putrilago relicta, mortuæ excrescentiæ adhærens, aptis medic. abstersa, sic vlcus cicatrice obductum: *Zacutus Pr. Adm. lib.* 1. *Obs.* 63. *Vide Amatum cent.* 5. 99.

VII. *Ptilosis* est palpebrarum crassities calsa, rubicunda, quibus accidit sæpe pilorum defluvium; vitium contumax & diuturnum, quod ego exterioris palpebræ, quæ venulis quasi in varicem assurgentibus tumet, punctione curari felix semel beneficium expertus, & alios plurimos qui se obtulerunt semper hac ratione sanavi: Inter cæteros Religiosum, qui sex jam menses nullis medicamentis adjutus sic brevi liberatus est, crebris scil. acicularum puncturis. *Severinus Med. Eff. p.* 79.

VIII. *Ectropium* scarificatu sæpe sustulimus. *Severinus Medic. Effic. p.* 77. Ectropium, ex *Celso*, vitium est palpebræ, sive superioris, quæ parum descendit, ideoque oculum non contegit; sive inferioris, quæ parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neque potest cum superiore committi: fit autem vtrumque & affectuum interiorum vitio, & cicatrice, id quod non est sine defectu palpebræ, quæ si nimium deest, *inquit Celsus*, nulla id restituere curatio potest: Ita quidem ille, verumtamen ego comperi eversam à curato carbunculo palpebram, ita vt inferior omnis oculi sinus pateret plurimum, emendatam concisione circuli deglabratæ palpebræ; atque id evenit Capucino, qui desperatam jam per Chirurgos oculi concinnitatem, ejusmodi concisione prope integre recuperavit. *Idem ibidem. p.* 100.

PALPITATIO CORDIS.

SYLLOGE.

I. Licet plerumque flatus in hoc malo reperiantur, cum hoc tamen in spuria palpitatione, quæ ex sanguinis fervore, aut pericardii inundatione prodit, tutum non est primo accessu quæ calida sunt adhibere: Quapropter si ex sanguinis fervore malum oriatur, primitus, vt *Galeni* est consilium, sanguis mittendus est: In iis qui pericardii inundatione laborant, nusquam, si maci jam affici inceperint; sin aliter parcius & rarius, solum vt quod vires cordis premit modice distrahatur, minusque febricula, (quæ forsan ob defectum commodæ ventilationis succrescit) vigeat: Atque hoc est quod primo exequendum venit in ea

specie

ſpecie quam ſpuriam cenſemus. *Mercatus Sanguinis miſſio* noxia videtur, quia ejus indicans, nimirum ſanguinis abundantia, in præſentia non peccet: quis enim affirmabit flatuoſam materiam, quæ cauſa eſt immediata affectionis, v. ſ. tolli poſſe? Contrarium tamen innuit *Galenus* 5. loc. aff. c. 2. dum affirmat omnes palpitatione cordis laborantes ſ. m. & alimentis ac medicamentis attenuantibus liberatos eſſe: quod ſine ratione non affirmatur: cum enim ſanguis vnâ peccat, ſui detractionem indicat copioſam, ne virtus ſuffocatione pereat: Quod ſi nulla plenitudo inſignis adeſt, ſ. m. tamen convenit, quod reſpectu partis affectæ magnus ſit morbus, quia princeps viſcus afficitur, vbi revulſione cavendum ne copia humorum ad cor, aliàs debilitatum, magis affluat. *Horſtius Dec. 5. Probl. 3.*

II. Venæ ſectionem in brachio *Galenus* loco cit. omnino probat; plenitudinem enim, quæcunque ea ſit, exhaurit, & copiam vaporum, cor laceſſentem detrahit citra moleſtiam vllam; deinde revellit à corde peccantem ſuccum: Hoc autem intelligas de curatione ſola, vel vbi cor per proprietatem laborat: Quando per conſenſum affligit, & ab aliquâ parte, præſertim infernâ, vt ſplene, vel vtero, ex menſtruis ſuppreſſis vel hæmorrhoidibus, retentis, elevatur vapor teter & craſſus, tunc ratione præſervationis, vt humor noxius ad diſtantiſſima revellatur, commodiſſima ex talo ſ. m. eſt. *Zacutus Pr. Hiſtor. l. 2. c. 6.* Cordis Palpitatio, quemadmodum mihi compertiſſimum, vt plurimum ab humore melancholico concitari ſolet; ſcilicet per conſenſum hypochondriorum in ſpleneticis) quare applicatione hirudinum ad venas hæmorrhoidales magnam ſemper vtilitatem ægris paravi: *Horatius Augenius l. 10. de ſ. m. c. 11.*

III. Etſi Cordi, tanquam membro principi, ſtatim ſubveniendum per ea quæ ſingulari vi ejus robur augere, ac vaporum malignitatem diſcutere valeant, qualia ſunt pleraque *odorata & aromatica*, quæ balſamica virtute cordis calidum innatum tuentur, ac caliditate propria materiam vaporoſam diſcutiunt & abſumunt: Si tamen *Vterus Palpitationis cauſa* ſit, ab iis abſtinendum, prohibente vteri conſtitutione morboſa: A talibus quippe ſtatim ſuffocatio vehemens, hinc palpitatio major inſurgit: Odoratis enim cum cerebrum ſuaviter afficiatur, per conſenſum qui illi cum vtero ineſt, ſi hic morbidus vapores latitantes excitantur, qui membra principalia, cor præſertim impetunt: Ideo potius confugiendum ad ea quæ vi pollent vapidam illam ſubſtantiam diſcutiendi, qualia ſunt fœtida quædam & graveolentia, quæ inimica qualitate expultricem excitant quò contra noxia inſurgat; illis præterea vis ineſt attenuandi vehementerque diſſipandi, quod patet in Caſtoreo, Galbano, Aſa fœtida & ſimil. *Sennertus.*

III. *a* Id ſtatuendum in ea Palpitatione, quæ à fervore & vbertate ſanguinis prodit, neque calidis, ne major fiat efferveſcentia, vtendum eſſe; neque frigidis, ne effluxu vaporum prohibito vehementior ſuccreſcat palpitatio: Sat enim eſt in his temperatis, roborantibus & odoriferis vti. *Mercatus.*

IV. In acceſſionis curatione vniverſaliter proponitur revulſio facta per *frictiones & ligaturas*: Hujuſmodi operatio nonnunquam eſt ſuſpecta, quam ſcilicet ortum ducit palpitatio ex ſpiritu calido & vaporoſo, à ſanguine bilioſo in arteriis contento, & impetum in cor faciente: Ex frictione enim ſanguis redditur calidior & tenuior: Ex ligatura arctantur arteriæ, vt ſanguis & ſpiritus ad inferiores partes non tranſeant: hinc majori impetu ferri ſolent ad cor: *Hollerius Scholio ad cap. 29. lib. 1.* Conveniunt igitur hæc potius in flatu, & humoribus frigidis, quam in fluxione calida.

V. Vbi vires acceſſionis tempore impares ſunt venæ ſectioni, ad *hirudines & cucurbitulas* veniendum: Quæritur de loco? Rhaſes 7. Cont. cucurbitulas admovet dorſo: *Avicenna* improbat, quod accerſant palpitationem, trahendo ſanguinem ad thoracem. Contradictio ſic tollitur, Cucurbitulæ, in plenitudine totius, dorſo admotæ cum multa flamma & profunda ſcarificatione, ſi præſertim amplæ ſint, tremulam hanc cordis affectionem excitare ſolent: Idcirco inferioribus locis hoc caſu affigendæ: Sed evacuato toto & per medicamenta, & per ſ. m. cucurbitulæ parvæ, leviter ſcarificatæ, cum pauca flamma, dorſo applicitæ juvant: trahunt verò vaporem, flatum, ſanguinem à centro ad circumferentiam. *Saxonia.*

VI. Vbi materia eſt ſanguinea omnes prope in hoc conveniunt vt *ſyrupi extenuantes* exhibeantur: moti *Galeni* teſtimonio 5. de loc. aff. 2. qui palpitationem tractat & ſ. m. & extenuantibus medicamentis: Exigunt autem materiam extenuantium ex lib. de Palpit. c. 5. vbi omnia proponit calida medicamenta, attenuante vi prædita, pulegium, calaminthum &c. Hæc operatio apud me ſuſpecta eſt, imò periculoſa; cum generetur flatus ex cauſa calida, vbi cacochymia vel plenitudo ſubſit: Locus eſt apud *Galen. 4. acut. 9.* Itaque ſi calida præbeantur attenuantia in ſanguinis copia, flatus & vapor elevabuntur, & palpitationem augebunt: Itaque eligenda ſunt attenuantia, ſed refrigerantia, ut ptiſana, oxymel, ſyr. acetoſus ſimplex, acetoſitatis citri &c. *Galeni* autem ſententiam *5. de loc. aff.* de alimentis ac victu attenuante intelligendam puto, non de attenuantibus medicamentis, ſed de vere Extenuantibus: Talia autem ſunt quæ ſanguinem minuunt, vel per ſe vel per accidens: Per ſe minuunt venæ ſectio, & omnis ſanguinis vacuatio, Omnis purgatio vel per vomitum, vel per alvum, vel per ſudorem, vel per urinas: Per accidens, victus tenuis, labor, frictio, balneum: locus eſt apud *Galenum* 2. aphor. 28. Vbi ſub nomine attenuantium medicamentorum hæc omnia intelliguntur: Et profecto in ſanguinis abundantia extenuare convenit, i. e. ſanguinem mittere & imminuere. *Saxonia.*

VII. Ad materiam revellendam in diuturna & frequenti, *Canteria & Veſicatoria,* vel brachiis, ſi materia à capite defluat; vel cruribus, ſi ſit per eſſentiam, aut à partibus inferioribus ad cor tranſmittatur, vtilia ſunt: De veſicatoriis id monet *Mercurialis,* ne cantharides vſurpentur, cum vim malignam & cordi adverſam habeant, ſed potius ranunculus, flammula Iovis &c.

VIII. In palpitatione cordis *Diuretica* prohibet *L. Septalius lib. 6. animadv.* 117. Si ſanguis craſſus peccaverit, quod ſerum ſanguinis exhauriant, & craſſius reddant: In ea vero quæ orta eſt ab humore aquoſo & ſeroſo, nihil eſt quod facilius vim hujus morbi evincere poſſit.

IX. Princeps quidam valetudinarius, cum ex cordis cauſationibus multo tempore graviſſime affligeretur, à nullis medicamentis ſubſidium habuit: Adveniens Medicinæ tyro, refert compertiſſe ſe in ſuperioris ætatis quibuſdam ſcriptis Vermis quod-

dam genus cordi quandoque innasci, quod vnius allii, ac manet sumpti, vsui cedere, ac necaretur: quod remedium neglectum ac tanquam despicabile habitum est: Sed Principe morbi diuturnitate tandem enecto, & cadavere dissecto, deprehensus est vermis albus, præacuto rostello, eoque corneo præditus, cordi adhærescere; quem Medici vivum in circulum ex allii succo in mensa figuratum conjiciunt, fere circumquaque rependo mirifice se torquet, & ne circulum contingat cavet: tandem allii vi à nidore victa, intra circulum moritur. *Ioh. Hebenstrein. lib. de Peste.*

X. Si Palmus fiat à *flatibus*, opiatæ, & aliæ compositiones, admittere non debent syr. de pomis: Poma enim flatus seu ventositatem servant vsque ad tertiam concoctionem, vt Avicenna scripsit. *Rondeletius.*

XI. Nob. Matrona Neocomensis annos 35. nata, hypochondriacæ affectioni à decennio obnoxia, vehementi adeo palpitatione fuit correpta, vt cor è pectore per costarum effracturam exitum moliri videretur: Vocatus illico Clysterem mollientem iniici curo, quia illi alvus nonnisi πρὸς ἀνάγκην dejiciebat: huic successit alter carminans: Postea admotum Epithema ex *theriaca, confect. hyacinthinâ, cum guttis aliquot olei citrii mali stillatitii* confectum: Exhibitus *bolus ex conserva melissæ, anthos paratus, confect. hyacinth. & Kermesinâ sine a. & m.* superdata sequens potio *℞. Aqu. melissæ, card. bened. ana. ℥j. aq. flor. arantior. ℥ß. aq. cinn. ℥ij. syr. cortic. citri, juxta correctionem Zvvelferi parati & flor. vetonic. ana. ℥ß. ol. cortic. citr. gtt. ij. perlar. præpar. gr. v. extr. croci gr. j. Intra bihorium malum citra recidivam desiit.*

XII. Cordis Palpitatione quidam gravissime cum affligeretur, nec juvarent remedia, tandem accurrens in casu conclamato, exquisitissime jam corpore vacuato, illico supra lævam mammillam magnam *cucurbitulam* imponere, eamque profunde scarificare jubeo, ex qua exivit sanguis grumosus & multus, & facta deinceps cum aceto & sale super scarificatam partem lotione, tanta ichorosi sanguinis copia viij. horarum spatio est vacuata vt heminam comprehenderet: Hinc e propinquiori loco morbi causa exhausta, palpitatio conquievit, ægerque ad se rediit. *Zacutus Pr. Adm. l. 1. Obs.* 143.

XIII. Maxime valent in Palpitationibus, vt ego sum expertus felicissime, *Cauteria* adhibita; quæ cum possint variis & diversis in partibus administrari, Si à capite defluens materia palpitationem efficiat, vt dicit Hippocr. melius est facere cauteria in superioribus partibus, & ego in hoc casu soleo commendare vt cauterium in brachio dextro efficiatur: Si autem fiat vel per essentiam in corde, vel per consensum à partibus inferis, multo melius est cauterium in cruribus infigere supra vel subtus genu. *Mercurialis lib. 2. cap. 10. Pract.*

XIV. In hoc morbi genere diutius oportet in remediis immorari, nam sexto mense, vel anno integro solet recidivare affectio, vt quam plurimas ipse novi; quare semper de hac dubitare oportet, neque lætari oportet quia per vnum aut alterum mensem cessat. *Epiph. Ferdinandus hist. 22.*

XV. Io. *Prevotius* Baronem N. à palpitatione cordis, omniumque arteriarum, in modum aneurismatis, ex bile retorrida *sero lactis & aq. dulcis balneo* intra annum liberavit: Hanc pulsationem innuit *Fernelius* Path. lib. 5. cap. 12. *Rhodus cent. 2. Obs. 40.*

XVI. Si quidem causæ sunt variæ, etiam curatio diversimode institui debet: Nam quod nonnulli statuunt ejusmodi remedia, quæ Cardiaca vulgo dicta, cor refocillare, eiq; laboranti suppetias ferre creduntur, in quibusq; his casibus, tum rationitũ experientiæ communi refragatur: Cum itaque declaraverimus Cordis Palpitationem vel à *sanguinis*, vel ab *Arteriarum* cordi appensarum vitio procedere, & vtrasque horum varias afficiendi rationes innuerimus, vnicuique morbi istius speciei apta medendi methodus accommodanda: 1. ergo Si morbus à *sanguinis vitio* procedat, Intentio therapeutica primaria erit sanguinem nimis aquosum, & accendi & fermentescere inhabilem, ad meliorem crasin exaltare; ejusque principia activa & depressa, aut diminuta evehere aut augere: In quem finem medicamenta spirituosa, item salina cujuscunque generis, sulphurea & imprimis chalybeata conducunt: quinimo huc referri possunt quæ in leucophlegmatia, pica, & scorbuto frigidiore præscribi solent. ij. Cordis palpitatio & crebrior, & multo immanior ab *arterijs cardiacis* in vitiò habentibus, & tunc illarum culpa aut *obstructio* est, aut *affectio spasmodica*; Prior iste morbus plerumque continuus, & non raro incurabilis existit, præsertim si à pulmonibus tabidis, aut arteriarum radicibus propter Tuberculum, aut Excrescentiam osseam semioppletis aut compressis excitatur: Cujusmodi causæ, si quando subsint, & perfecte dignosci possint, frustra esset earum sublationes moliri: quin potius id vnice agatur, vt levamine quodam per hypnotica procurato, ægrorum vita, etsi misera, paulo diutius protrahatur: Nec quoque improbabile est Arterias interdum à concretionibus polyposis ibidem, ac interdum intra cordis sinus progigni solitis, magna ex parte impleri, proindeque sanguinis exilitionem liberam & totalem impediri: Hujus vt diagnosin valde difficilem, ita curationem non minus raram putamus: Quando illius suspicio est, maxime ex vsu fore videntur medicamenta salina, & ex iis sale volatili aut acido prædita exhibenda: Eadem vero non simul, sed quodam temporis spatio hæc (quibus non juvantibus) isthæc altera experiri oportet: 1. ℞. spiritus salis armon. compos. cum millepedis, vel cum aliis antahstmat. destill. ℥iij. dozis gutt. 5. ad 20. ter in die cum Iulapio vel aqua appropriata: 2. spir. salis mar. aut vitrioli, cum spiritu vini, herbis pneumonicis impraegnati, destillati, & sæpius cohobati ℥iij. dosis guttæ 15. ad 20. eodem modo: iij. Palpitatio cordis sæpissime *affectio Convulsiva est*, & à simili causa & efficiendi ratione qua pathemata alia hypochondriaca vel asthmatica produci solet: Cujus item curatio per remedia antispasmodica pariter tentari debet &c. *Willis pharmac. ration. sect. 6. cap. 3.*

Hanc vltimam speciem agnovit *Saxonia Prælect. Pract. parte 2. cap. 1.* Notandum *ait*, aliquando fieri ex solo nervorum vitio, nulla apparente læsione in cerebro, thorace, musculis: quod observavi in fratre meo, quem solo Theriacæ vsu, principio spinalis medullæ adhibitæ, in integrum restitui.

XVII. *Tremor cordis* à Palpitatione ejus affectus distinctus est, imo diversus: In eo namque ipsius fibræ carneæ, sive motrices, per se affici, nec, prout in altero isto pathemate, causa morbifica in sanguine aut in arteriis cardiacis subsistere

sistere videtur: *Cordis tremor* describi potest quod sit carnium ejus convulsio spasmodica, aut potius trepidatio, qua nempe motrices fibræ celerrime, ac tantum semi contractæ, systoles & diastoles vices ocyssimas, verum abruptas, & quasi dimidiatas efficiunt, proinde ut sanguis per minutissimas tantum portiones tum cordis sinubus inferri, tum ex iis efferri possit: Ratio formalis in eo consistere viedtur quod spiritus animales, ad musculos quosdam pertinentes, irrequieti, ac velut œstro perciti e tendinibus continue in carnes prosiliunt, redeuntque, adeoque perpetua vice excursus suos recursusque iterant, interea cum exiguis tantum copiis efferuntur, ut fibras carneas haud plane inflent, in iisque minimo tantum spatio morentur, nixus motivos, creberrimos licet, tamen nonnisi debiles, & valde minutos edunt; in tantum scil. ut membra & artus à musculis, ita perpetuo agitatis, haud loco moveantur, & cor, durante tremore ejus, ut ut celeriter concussū, tamen vix, & ne vix sanguinem circumpellere valeat; uti plane constat ex pulsu parvo, ac velut tremulo, atque virium omnium fatiscentia: Quoad causas conjunctam & procatarcticama, à quibus népe spiritus musculares ita instabiles fiunt, sive vim istam desultoriam acquirunt, videtur quod materies quædam heterogenea, & elastica, cerebrum & ductus nerveos transgressa, demum in musculos, eorumque fines tendinosos defertur, ubi spiritibus subinde accrescens, eos irritet valde, ac velut œstro quodam afficiat, proinde ut nullibi consistant, verum huc illuc continue discurrant, atque interim pensa debita aut omittant aut non strenue præstent: Tremoris cardiaci causa communiter in lienem reiicitur, etenim vulgo supponitur ab hoc viscere obstructo, aut alias perperam habente, vapores teтros ad cor elevari, qui ipsum ferientes adeo concuti & trepidare cogunt, imo quodam velut rigore afficiunt: Opinioni fides adstruitur quod hypochondriaci, seu splenici, huic passioni cardiacæ plurimum obnoxii reperiuntur: Quod autem pro Lienosis, etiamque pro hystericis vulgò habiti tremore cordis ita passim infestantur, in causa est magna ista affinitas, ac intima communicatio quam nervi splachnici cum cardiacis habent, adeo ut non solum partis unius affectio alteram facile in consensum trahat, verum si quando materies spasmodica nervorum ramos, ad lienem, aut viscera imi ventris pertinentes insederit, raro abest quin eadem pariter nervos ad præcordia spectantes occuparit: Quod spectat ad therapeias rationem in Tremore cordis adhibendam, quandoquidem hæc affectio sit mere spasmodica, idcirco remedia non cardiaca, quin potius cephalica aut νευρώδη indicantur, quæ tamen juxta temperamentum & constitutionem patientis, aut calidiora, aut moderata, aut modo hujus modo illius naturæ esse debent: Ut rem paucis comprehendam, in morbo isto tria remediorum genera maxime proficua esse solent, testacea, chalybeata, & sale volatili prædita: Itaque imprimis, facta per evacuantia totius provisione, & pharmaciæ, quæ magis usui fore videtur, delectu habito, præscribatur: *Idem. Ibidem.*

PARALYSIS.

SYLLOGE.

Aliquando sanguis mittendus. 1.
Si succedat apoplexia qua vena secanda. 2.
Septuagenarius sola sang. missione curatur. 25.
Post partum accidens saphena *aperta sanatur.* 24.
Vomitoria *aliquando utilia.* 22.
Si sit à pituita *an statim ab initio purgandum.* 3.
Initio lenibus medicamentis agendum. 36.
Oxymel *an inter præparantia admitti debeat.* 4.
Sudorifica *an exhibenda.* 5.
An theriaca, aut mithridatium. 8,
Cur quandoque nocent. 20.
Sudores *quomodo movendi cum comites sunt dolores externi.* 26.
Diuretica *hidroticis præferenda.* 27.
Clysmata *ex nimium emollientibus ne constent.* 30. a
Thermarum *usus quandoque noxius.* 28.
Quomodo juvant in ea quæ colicæ succedit. 29.
Vacuantia insensibiliter *vehementia sint.* 9.
Curatio per salivationem non omni convenit. 21.
Hydrargyrosi *curata* 6.
Febrem *an excitare liceat.* 7.
Ab externa humiditate orta cito curanda. 31. a
Vinum *ad infusiones, decoctiones &c. parandas non noxium.* 30. b
Confectio anacardina *an tuta.* 10.
Pinearum usus, *an utilis.* 32
Vinum *an concedendum.* 11.
Illi & convulsioni eadem inunctiones *non conveniunt.* 14.
Inunctiones *siccantes esse debent.* 13
Resolventium *nimius ne sit usus.* 13.
Sinapismi & vesicantia quando conveniunt. 15.
Urticatio utilis. 33.
Topica *origini nervorum admovenda.* 16.
Calore excedere non debent. 17.
Resolutio à causa externa euporisto curata 18.
Oleosa non omnibus prosunt. 24. b.
Varianda curatio pro causarum varietate. 23.
Potest fieri à bile & sanguine. 19.
Quæ est à succo melancholico chalybeatis *curanda.* 31.
Vermibus *excretis desinens.* 14.
Colicos dolores *sequuta curationem nervorum principii non desiderat.* 35.
Atrophiæ membrorum succedenti quomodo per picationes succurrendum. 37.
Continuatus infusorum usus eximius. 38.
Pertinacier remediis insistendum

I. V*Enæ sectionis* mentio fit à quibusdam, quæ tamen nisi comite plethora non videtur habere locum, neque enim hic eadem est quæ in apoplexia imminentis ab interni cordis ignis suffocatione periculi ratio: Quod si tamen minus commode observetur circuire sanguis, idque ex pulsu minus pleno, adeoque parvo, ut & respiratione anhelosa, venæ sectionem omnino necessariam puto, & quidem ob easdem rationes quas in *apoplexia* proposuimus. *Vide tit. de apop. lib.* 1. §. 1. Et has duas à pulsu & respiratione desumptas notas omnibus commendo diligenter observandas, primaria quippe sanguinis circa cordis ventriculos restagnantis, & suffocationis periculum minantis signa & indicia. *Sylvius de le Boë praxeos lib.* 1. *c.* 22. §. 72. 73.

I. Quanquam medicinæ scriptores pituitosam plerumque materiam respiciant, cum tamen constet ex sanguinis plenitudine aliquando oriri, ille est vacuandus audacter: Hoc dico, quia aliqui timent hoc, putantes semper paralysin fieri ex pituita: Novi mulierem cui cum vena fuisset ad ℥vi. sanguinis, non sanabatur, sed missus ad libras est sanata, de qua tanta sanguinis copia alii medici timebant,& alios duos novi quibus sanguine misso in multa quantitate, & pro pluribus vicibus,sanitati sunt restituti: itaque in paralysi sanguinea audacter est sanguis mittendus, neque semel tantum sed pluries, non ex uno loco sed pluribus: Sed si non fuerit paralysis legitime sanguinea, sed sit spuria plenitudo, educendus sanguis, sed parce, ut voluerunt Aëtius, Paulus, Alexander & Celsus,qui scribit l.3.c.27.paralyticis aut sectam venam prodesse aut alvum subductam: in hoc casu parce mittendus ad ℥vi. Illud tamen est observandum ut si paralysis occupet omnis corporis partes, capite excepto,mittatur sanguis ex venis hæmorrhoidalibus: Si una pars sit immunis, ex illa sanguis mittatur. *Saxonia.*

II. Vbi apoplexia in paralysin desinit, periti medici consilium est humorem ad partem resolutione tentatam detrudere, ut sic juvetur natura & cerebrum à sarcina liberetur: inter multa præsidia sanguinis missio obtinet principatum: Si tamen eam ex ægra parte celebres, humorem convocas & affectum exasperas: Ergo à sana sanguis est detrahendus, quia sic revellis à parte & à cerebro humorem exhauris: Ego tamen contrariam sententiam in praxi amplexor, cum enim totius curationis cardo versetur ut naturæ motum medicus sequatur, ex affecta parte aperta vena majorem molietur utilitatem, neque timeas attractionem humoris, quia v. s.vacuat ex venis non ex nervis. *Zacutus pr.Histor.l.1.c.10.*

III. An *purgandum* ab initio inter *Rhasen* & *Avicenn.* controversia est: Hic ante usum purgantium præparantia & leviora proponit medicamenta; Rhases statim ab initio utitur pilulis cochiis, & consequenter validis purgantibus: Ego controveram sic compono,Cum Par.recens fuerit propter insigne capitis vitium,ut post Epilepsiam vel apoplexiam, accipio Rhasis sententiam, ut statim purgantia adhibeantur: Ratio est clara, nam imminet periculum reditus apoplexiæ vel epilepsiæ, cui statim occurrendum instituto medicamento purgante: Sed si paralysis antiqua sit,in membro determinato, absque cerebri læsione, accipienda Avicennæ sententia, ut primo leniatur alvus, præparentur humores &c. *Saxonia.* Illud observabile materiæ copiam plerumque exactam materiæ morbificæ edomationem non admittere: purga tunc illico pilulis de hiera cum agarico, dein paulatim præpara &c. Non incumbendum etiam perpetuo pharmacis, sed illis pax sit, insertis diebus: Videndum tamen ne cunctatio fraudi sit, si non sit extra sensum acuti morbi,ita ut subitæ mortis discrimen adsit: *Heurnius.*

IV. Non improbo cum cæteris præparantibus *Oxymel*, quamvis acetum nervis sit noxium,quatenus sunt membra & partes siccæ: Sed quando fuerint succo pituitoso imbuti ac pleni,aceum non est noxium,præcipuè vero melle dilutum & aliis syrupis permistum. *Saxonia.*

V. *Septalius* l.6. Anim. 74. *Sudorifera* reiicit & urinam cientia præfert, magnumque errorem passim à medicis committi putat, quod omissis urinam cientibus hidrotica usurpent, eo quod per urinam crassiora quoque educantur: Per sudores autem tenuibus vacuatis crassiora magis indurescant, magis obstruant, ac difficiliora reddantur ad motum & vacuationem: At concedantur hæc de morbis quorum causa circa viscera & in hypochondriis latet, vel in venis; tamen in paralysi ratio locum non habet: Cum enim circa nervos causa mali hæreat, non video quomodo inde ad vias urinæ facile pervenire possit: Per ambitum vero corporis facilis vacuatio est: Neque metuendum ut sudoriferorum usu materia incalescat nimium, ut pote quæ frigida est, & ita calefactionem requirit, ut etiam nonnulli febrem, quæ eam calefaciat & fundat, accendendam putent; aut crassescat, cum hidrotica vim tenuandi habeant. *Sennertus.*

VI. Vsus sum in paralysi *Inunctione ex hydrargyro*, qua curavi paralyticum confirmatum qui adhuc vivit, Julius Sutor: hic ab apoplexia & lue antiquissima incidit in paralysin totius lateris dextri: usus sum inunctione hydrargyri in hunc modum ℞. hydrarg. ℥v. axungiæ suillæ ℔i. pinguedin. gallinæ, anatis an. ℥ij. sagapen. opopan. castor. asæ foet. an. ℥i. sinapi, piper. pyreth. euphorb. an. ℥i.ß. ivæ arthet. ℥.ß. ol. Terebinth. ℥iij. Mithridat. theriac. an. ℥iij m. f. linim. hoc medicamento inunxi præsertim partem læsam, & alias, & succedente sputo patiens evasit liber. *Saxonia pract. p 1.c.13.*

VII. Vtrum in paralysi *febrem* excitare convenit? Paucis rem decernens dico, in corpore cacochymico non licere uti medicamentis usque adeo calidis quæ consulto febrem excitent: Ratio est, quia talia medicamenta pravos corrumpunt humores, febrem putridam generabunt, quæ paralysi erit gravior: At vero si fuerit corpus jam exacté purgatum, medicamenta calida, si febrem promovent, Ephemeram cient, hæc nullius est periculi, & tamen nervos æque calefacit & materiam digerit: De hac febre intelligendus aphor. 2. 26. *Saxonia. Vide Vallesium controv.* 10. *lib.* 8. Alterius generis si sit febris, sequendum *Avicennæ* consilium, Si conjungantur synochus & paralysis, medicamur synochum extinguendo & phlebotomando, & de paralysi non curabimus, 4. 1. cap. ultim. Et sçias quod quando aggregantur paralysis & febris in aliquo, tunc oportet ut postponatur paralysis.2.3. tr.1.cap.14.

VIII. *Opiatæ* à practicis admodum commendantur, quæ mihi propter opium, etsi antiquæ sint, mihi suspectæ sunt in nervorum stupiditate & imbecillitate: Dant autem theriacam mithridatium, auream Alexandrinam &c. *Platerus.*

IX. Ex *Avicenna* medicamenta *vacuantia insensibiliter* debent esse fortia & pinguia: Fortia, h. e. vehementer calida, & admodum tenuis substantiæ, & ratio est, quoniam nervi & spinalis medulla profundas sedes obtinent, Debent esse pinguia, ut horum ope medicamenta fortia diutius hæreant, nec eorum vis euanescat, ac prohibeant generationem scirrhi

generationem scirrhi, præterea probatur summa dozis medicamentorum, nam materia morbifica est frigida, crassa, viscida, impacta, ideoque tantæ activitatis ut non cedat medicamentis nisi vehementer agant, i. e. nisi dentur in summa dozi, ita ut etiam quandoque ratione summæ dozis possit febris excitari, nam secundum Avicennam, paralytici à febre juvantur; unde Rhases confectionem anacardinam, calidam in tertio gradu, exhibet ad ʒii. Nostris temporibus aliquot grana dare solemus. *Capivaccius.*

X. *Confectio Anacardina* non admodum probatur, ut modo paratur à pharmacopolis, ob myrobalanos qui multũ adstringẽtia non debẽt cum multis calidis admisceri: faciũt enim ut diutius maneãt in corpore & noxam inferant, ob id ea confectio febrem excitat, Melius est ergo loco myrobalanorum ponere aliquod medicamentum tenuum partium, ut est cinnamomum & similia. *Rondeletus c. de paralysi.*

XI. *Avicenna* vinum denegat 2.3. tract. 1. cap. 4. *Et scias quod aqua melior est ei quam vinum: vinum enim materias in nervos facit penetrare, & plurimum quidem ipsius quandoque acescit in corporibus eorum, & fit acetum: Acetum vero est ex rebus quæ nervis sunt nocibiliores*, prius id docuit Galen. 6. aph. 28. & 3. de temp. c. 3. item 5. aphor. 5. Hoc eodem tamen loco ait vinum nervosis partibus affectis posse esse usui, quia sua qualitate nervos calefacit & exsiccat, frigidasque affectiones sanat: Imo & ipse Avicenna cap. de cura paralysis, *vinum antiquum*, ait, *confert ægritudinibus nervorum frigidis*: Quidam concedunt ut alimentum, negant ut medicamentum; inepta solutio: Si enim absolute ut medicamentum reprobatur, erit quoque reprobum ut alimentum: Dic tu vini usum in affectibus nervorum & articulorum magis nocere quam juvare, nisi in vera declinatione, & corpore exacte purgato: tunc enim fluxio est sedata, corpus sufficienter expurgatum; quo tempore prodest materiam residuam coquendo, calefaciendo, discutiendo, præsertim si sit pauciferum & austerum, non enim tentat caput. *Zacutus.*

XII. Non leviter peccant recentiores cum *Olea* multum calida parum resiccantia præscribunt: vel cum oleum liliorum aut alia, quæ emolliunt potius quam tendant aut indurent: Nervi enim cum frigidi sint & sicci, eorum natura conservari debet, non destrui; & quia densi sunt, medicamenta tenuium partium postulant: quod si talia suapte natura non sint, adiungi debent quæ ad penetrationem faciant: *Rondeletius.*

XIII. Peccant etiam qui resolventibus semper utuntur, quæ quidem necessaria sunt ad materiæ resolutionem, ita tamen ut postea exhibeantur quæ levi quadam adstrictione temperato calore partem affectam corroborent. *Idem.*

XIV. Errant qui eadem medicamenta in par. & convulsione præscribunt: cum in convulsione materiam flatulentam discutere oporteat, & nervum rigidum & tensum emollire. *Rondeletius.*

XV. *Sinapismos, Vesicantia & Ustiones* aliqua ex parte suspecta censeo, ut pote quæ digerant violentius quam conveniat in affectu sex annorum, in quo necessario debet esse impacta materia morbifica: nisi tamen supervenirer nova fluxio, in hoc enim casu ad vacuandam materiam summopere facerent. *Silvaticus cent. 1. cons. 82.*

XVI. Etsi *Galenus* cæterique Medici scribunt remedia læsis partibus non esse admovenda, sed eo unde oriuntur nervi, Mihi tamen videtur sic illud accipiendum, ut eo præcipuè adhibeantur remedia quæ nervorum origini adhibentur: Sed iidem non negant non nullius esse utilitatis si læsis etiam membris applicentur: Præcipuè vero cum peccantes humores latè se fuderunt atque in concava nervorum influxerunt, itaque hos resolvere oportet: Medici autem, post evacuationes, relaxatis membris remedia etiam solent adhibere: Namque in apoplexia, quæ paralysis dicitur universalis, odoratissimo oleo totum corpus perungi solet. *Scholtzius cons. 50.*

XVI. Illud observandum ne medicamentum apponatur parti resolutæ, ut nonnulli faciunt (dropaces) qui hac ratione putant *se partis* calorem ac sensum revocare, si flammeis medicamentis partem inurant: qui nihil agunt, sed possunt in parte gangrænam inferre: Sunt apponenda medicamenta origini ipsius mali, non ipsi parti patienti. *Saxonia.*

XVIII. Quidam juvenis operiens diu amasiam in cellâ vinariâ, membrorum humiditate nimia & resolutione afficiebatur: Cum autem Medici difficulter adhiberent remedia, quidam juvenem duxit ad furnum, & composito ei lecto, calefacit folia nucum in furno, & calfacta includebat linteis, & in eis ponebat juvenem optime coopertum, & statim provocatus est sudor uberius, qui inter sudandum jusculo gallinæ refocillatus convaluit. *Solenander sect. 5. cons. 14. §. 27.*

XIX. *Galenus* 1. *prorrh.* 13. causam paralysis refert in solos crassos, viscidos humores, bilem negans posse hos affectus inferre: Sed *Paulus* l. 3. c. 43. scribit hoc tempore factam fuisse colicam, quæ desinebat aut in convulsionem aut in paralysin; hanc nulla alia ratione curatam fuisse quam à temerario quodam medico, qui frigidis oleribus, frigidæ potu, cibisque incrassantibus huic malo opem tulit: unde colligere est calidum & biliosum fuisse humorem: Ego quoque superioribus annis vidi Ep. Illustriss. qui cum ex colica in paralysin brachiorum incidisset, frustra diu curatus medicamentis calidis, tandem cum ipsemet uteretur longo temporis spatio (non ut seipsum curaret, sed religionis ergo) oleribus frigidis, aquæ potu &c. sponte à paralysi est curatus. *Saxonia in Prælect. Pract.* Cum fiat aliquando à biliosis & calidis humoribus per abscessus in morbis acutis; aliquando vero ex multitudine sanguinis irruente ad venas spinæ, non debet curari per calida: nam in primo casu ea quæ emolliunt, & temperata sunt adhibeantur, qualia sunt adipes & medullæ: In secundo vero casu sola sanguinis missio solet esse remedium: Nam paral. à sanguine non est vera par. sed fit ex accidenti. qua venæ repletæ comprimunt nervos. *Fonseca. consil. 17.*

XX. *Diaphoretica* interdum valde juvare, & quandoque plurimum obesse nullus è plebe est quin passim advertat. Quare multum interest effectus adeo disparis rationis explicari: Itaque sudatio copiosa ob duas potissimum rationes paralyticis interdum emolumento esse solet, nempe quod sanguinis & succi nervei impuritates, ad exhalandum aptas uberrime exterminet; proinde ut materies morbifica amplius ad cerebrum & partes affectas non fluat, quæque jamiam affluxit ex parte foras convehatur: Deinde 2. quod caloris effluvia, à sanguine æstuante decidua, ductus nerveos prius obstrictos, dum inter evaporandum eo trajiciunt, valde aperiunt, & pro spiritibus vias patefaciunt: Quamobrem hæc administratio iis præsertim, & fere tantum convenit, quibus sanguis sale & sulphure fixioribus minus refertus, sero limpido & insulso diluitur: Nam è contra paralytici, quorum sanguini & humoribus salium & sulphurum enormium particulæ efferæ & exoticæ, fixioresque & ad exhalandum inhabiles copiose insunt, à diaphoresi violente proritata læsionem sæpe insignem percipiunt: Cujusmodi affectus duas hasce causas assignamus, nempe quod particulæ morbificæ propter agitationem nimium exaltatæ efferatiores evadunt: Deinde 2. quod illæ in cerebrum & nervosum genus copiosius adactæ, obstructiones veteres sæpe adaugent, & non raro novas producunt. *Willis.*

XXI. Paralyticos quosdam *Salivatione per mercurium* excitata sanari, & propria & aliorum experientia comprobatum habeo: Attamen hoc remedii genus *Paralysi* tantum *Habituali*, quæ sc. procatarxin in sanguine & cerebro satis mobilem, atque causam coniunctam in appendice nervosa haud valde fixam habet, adhibendum censeo: Cum vero iste affectus à læsione externa & magna infertur, vel caro, apoplexiæ, aut convulsionibus succedit, sputatio fere semper frustra, & quandoque non sine noxa insigni tentatur: Quicunque autem cerebro debili, aut nimis laxo prædicti, vertigini, torpori & motibus convulsivis crebro obnoxii sunt, mercurialibus non temere utantur: Quandoque tamen Salivatio in paralysi habituali, & non admodum fixa, summe prodest, quatenus sanguinis impuritates tollendo, morbi fomitem omnem præscindit: Quatenus item particulæ quædam mercuriales, dum cerebro traiecto ductus nerveos subeunt, materiam morbificam iis impactam dividunt, ejusque partes ab invicem distrahentes, alias prorsum, aliasque retrorsum varie dispescunt: Cum aliorum sæpe medicamentorum culpa est, quod sæpe aggerem spirituum vias obstruentem solummodo prorsum urgent, proindeque si in partes eum non divellant, in loca obstructa firmius adigunt. *Willis.*

XXII. Propter hanc etiam aliquatenus rationem est quod *Vomitoria* in curanda paralysi opem non raro egregiam præstant, nempe quod causæ coniunctæ fomitem subtrahunt, quin & materiam nervis impactam non semper prorsum adigunt, sed revellunt, maximè succutiunt, & non raro in minutias frangunt, proinde ut cum aggeris continuitas solvitur, ipsi spiritus animales materiæ morbificæ particulas ab invicem solutas facile dissipent: *Idem.*

XXIII. Paralyseos sicut typi multiplices & causæ diversimodæ existunt, ita curatio eius non uno semper modo, sed per methodum variam, unicuique scil. istius morbi speciei appropriatam instituenda, Ut plurimum illius hæc tria erunt genera, seu tres medendi rationes, quatenus resolutio, vel 1. ab externo accidenti, sc. plaga, casu &c. subito infertur: vel 2. affectui cuidam alteri, sc. apoplexiæ, caro &c. succedit, vel 3. illa primarius & per se morbus à procatarxi, sive apparatu prævio dependens, sensim excitatur: Cum 1. modo accidit, una medendi intentio est ut pars læsa confirmationem suam pristinam recuperet, & 1. ne ad eam, ut pote affectam & debilem, sanguis aliique humores affluentes noxam augeant, s.m. statim celebretur, hidroticis moderatis insistatur, quo superfluitates quæcunque à parte læsa avocatæ copiose exhalent, atque intra illius poros & meatus, ita per effluvia calida reseratos, spiritus blande agitati tractus & vestigia priora repetant: In hunc finem pulvis ad casum August. *Decoctum traumaticum*, vel ex radic. rubiæ tinct. aut petasit. aut flor. hyper. crebra vice propinetur: Porro interim locus affectus sedulo inquiratur &c. 2. Quando paralysis febri, apoplexiæ, colicæ, aliisve affectibus superveniens, magna est ac subito excitatur, imprimis ad tollendam causam ejus coniunctam, quæ fere semper in medulla oblongata, aut spinali sedem habet, medicam operam navare oportet, 3. Paralysis habitualis à procatarxi depedens, aut in fieri, sive *in diathesi*, aut in facto, sive ἐν ἕξει est, utraque peculiarem medendi rationem exigit: *Prioris* medendi intentiones erunt, 1. ut chyloseos & hæmatoseos muneribus rite peractis, materies pro spirituum animalium genesi, tum laudabilis, tum satis copiose τῷ ἐγκεφάλῳ suppeditetur. 2. ut cerebrum usque firmum & bene confirmatum particulis heterogeneis exclusis, idoneas quasque admittat, ac in spiritus animales rite exaltet. Quod si paralysis post diathesin præviam in toto, aut in uno latere, vel in quibusdam membris plane excitatur, ad curationem ejus methodus longa & complicata, semper requisita sæpe numero non sufficit, quippe non tantum morbus, aut coniuncta eius causa, aut procatarctica singulatim, verum omnes simul oppugnari debent: Præcipue, contra morbi procatarxin medicamenta cephalica & antiscorbutica juvare solent: Hujusmodi autem non omnia conveniunt omnibus, quin prout in scorbuto observavimus, juxta varias laborantium constitutiones, etiam remedia diversi erunt generis & virtutis: Nam *Paralyticis biliosis*, nempe quorum sanguini acri & calido multum salis & sulphuris, serique perexiguum est, pharmaca calidiora, & particulis valdé activis prædita, minus congruunt, imo sæpe officiunt, quæ tamen *pituitosis*, quorum sanguis frigidior, plurimum seri, paucioraque elementa activa continet, maxime prosunt: Quare pro duplici hoc ægrotantium statu, ex re fore videtur geminam curationis methodum, quorum hæc paralyticis frigidis, ista calidis constituere &c. *Willis capit. 9. part. 2. liber. 2. tract. de Anima Brutorum.*

XXIV. Vidi fæminas vera *pedum resolutione post partum* affectas, quibus post partum menstrua pro plenitudinis ratione non respondebant: His medici febre ardente correptis non audent s. m. succurrere, veriti ne si è gibbero celebretur, menstrua supprimantur, Si è saphena, trahatur ad partem affectam sanguis: Sed cum affectus hic à vaporosa materia ab utero ad principia nervorum transmissa, obstructionem in iis inducente ortum duceret, recteque lochia non procederent, urgeret febris ex hac causa prognata, essetque mulier rubicunda,

latas habens, intrepide è dextræ partis talo sanguinem liberaliter haurio: hac vacuatione facta, & ob structionis causa ablata, pedes movere cœpit, & sic ab altero pede iterum detracto sanguine, cruribus affectis restitutus pedibus sensus & motus. *Zacutus Pr. adm. l. 1. obs. 38.*

XXIV. *b. Humori pituitoso* emendando & consumendo, partibusque roborandis inserviunt olea, linimenta, unguenta, emplastra, & quidem in iis duntaxat quorum cutis pinguia ferre potest, Accidit enim multis ut ex pinguium quorumvis applicatione, vel illinitione mox pustulæ excitentur, & erysipelas partem universam corripiat, & quandoque partis sequatur mortificatio & gangræna, quod observasse proderit medico & ægrotis. Vbi ergo pinguia ferre possunt ægri, varia forma usurpari queunt, & imprimis olea, cum facilius & penitius penetrent: Vbi autem noxia sunt pinguia, infundi possunt radices, herbæ, semina &c. paralysi convenientia, in spiritu vini rectificato, & illo illini partes affectæ. *Sylvius de le Boë praxeos libro. 2. cap. 22. §. 79. & 87.*

XXV. Miles robustus, septuagenarius, sed multo fractus labore, cum videretur excarnis, musculoso tamen corpore, vivido colore, venisque latis & tumidis; morbis aliquando obnoxius qui fere hæmorrhagia solvebantur, lateris sinistri resolutione corripitur, quam à sanguinis ubertate obstruente, ac humiditate laxante nervos scaturire erat manifestum: Huic prius injecto clystere emolliente, ex basilica dextra sanguinem demo, vesperi sensum aliqualem in crure & brachio resolutis se percipere ait: Alteram venam tundo, & extracto sanguine putrilagine infecto, brachium sentire se perfecte dicebat: Altero die extracto per venam sanguine partes resolutas movere incipit: tandem post 4. phlebotomiam, citra aliquod locale auxilium, motus brachio & cruri restitutus *Zacutus prax. tolin. obs. 39. lib. 1.*

XXVI. Si dolores circa scapulas & humeros comites sint, *Sudorem* præcipimus in lecto movendum, pane calente sub stragulis & sacculo applicato, aut doliolis aqua calente plenis, eaque alterata chamæmelo, meliloto, origano, calam. pulegio, salvia & roremarino, ut sensibiliter materia in musculorum spatiis hæres digeratur ac resolvatur: sudor tamen præomnibus proliciatur ab ambiente calore potius quam ab interno medicamenti aut decocti usu, humores liquantis aut fundentis: quod convenit tantum dum in hypocausto copiosus effluit sudor, fusa & liquata tota materia: cum alioquin si antecedentes humores invenis à decocto liquentur, nec liquati excernantur, sed hæreant in corpore, dolores augeant: quod sicut ipsa docet ratio, ita nobis experientia confirmatum & compertum est, ut propterea abusum hunc extirpare pro virili non desistamus: itaque, pauca præsente materia, dolores proinde leves excitante, cum humores antecedentes in toto stabulantes movere aut fundere non intendimus, solius chamæpytios decoctum proponimus, hisce casibus à Matthiolo in Dioscor. tantopere commendatum: Cui si libeat addere tantillum chinæ, non abs re fuerit; abstinendo tamen à visco querc. aliisque fundentibus, sicut & à santalis sudorem prohibentibus. *Fortis consult. 57. cent. 1.*

XXVI. *b.* Ante omnia, & mox in principio, cervicis posteriori sedi, sive nuchæ dictæ, *Cauterium* imponi debet, aut *Setaceum*, cujus ope materia peccans, & spinalem medullam vitians, brevissime, citissime, ac tutissime ab affecta parte retrahetur; Alterutrum si recusent ægri, vel adstantes, uti fieri solet, Vesicatoria saltem, atque cucurbitulæ tum simplices, tum scarificatæ nuchæ applicentur: Cum enim in casu proposito non raro periculum sit in mora, quotiescunque necessariam judicaverit medicus cauterii aut setacei in nucha applicationem, toties reluctantibus ægris vel adstantibus periculum præsens & grave contestari, dilationis vel omissionis noxam ostendere, ac tandem consecuturum damnum obluctantibus adscribere debet, quo territi saltem & mali futuri metu obsecundent, qui probe ac perite suadenti parere nolunt. Summum ergo in paraplegia, atque hemiplegia curanda auxilium à Fonticulis aut Setaceis in cervice institutis omnino expectari potest, tum ratione evacuationis, tum ratione lixiviosi salis cauteria producentis, & humorem noxium corrigentis; imprimis si subinde aliquid ejus fonticulo imponatur. *Sylvius de le Boë praxeos lib. 11. c. 22. §. 64. &c.*

XXVIII. *a.* Ante omnia in remediorum, tum internorum tum externorum usu, *continuatione* opus est, cum difficulter superetur humor paralysin, universalem imprimis, excitans: Vnde suspicor aliquid peculiaris in illa pituita reperiri, quod nondum satis assequimur, cujus nomine afficiat tam nocenter & tam pertinaciter omne genus nervosum. *Idem §. 94.*

XXVII. *Exsiccandum* quoque *caput* foret decocto aliquo cum sudore, nobis valde suspecto, veremur enim ne liquatæ totius & capitis humiditates, præcipites in cerebri ventriculos ruant, sicque inferant apoplexiam: quare libentius aliquo decocto, non valde liquante, & caput quidem exsiccante, sed & calidum innatum fovente; ac materiam nervis impactam dissipante nobis utendum, materia potius ad centrum per urinam, quam ad circumferentiam per sudorem derivata: fiat ex lentisco, ligno rorism. visco querno & modico ligni sassafras in jure palumbi decoctum, præmissa terebint. cum sale ivæ arthriticæ & theriacali. *Fortis cent. 1. consult. 58.*

XXVIII. At vero sicut pharmaca generosa, si non in alexiteria, sæpe transeunt in venena, ita *thermarum* usus cum paralyticos quosdam non sanavit, eos multo deteriores reddidit; proinde ut cum membra plura, atque prius affecta gravius resolverentur, ægris grallas illic relinquendi nulla alia subesset occasio, nisi quod impotentiores facti iis, amplius uti non potuerint: Hujus causa est, quod Balneatio sanguinem & humores omnes exagitans, particulas quasque morbificas & heterogeneas magis exaltet, easque efferatiores factas è visceribus in massam sanguineam adigat; unde cum non facile evaporent, cerebrum & nervosum genus subeuntes, affectionem paralyticam intendunt, eique convulsivam non raro inducunt: ob hanc rationem Balneatio diathesin nephriticam & arthriticam quandoque primum actuat: porro multis, ubi dispositio non fuit, hæmoptysin, asthma aut tabem accersit: Quare Thermæ non sine consilio medico tentari, dein si tentatæ minus congruæ videntur, cito debent relinqui. *VVillis.*

XXIX. *Paresin colicæ succedaneam* curant *Thermæ bituminosæ, sulphureæ*: Juvant autem non sola humorum exsiccatione, partiumque corroboratione, putaverim potius adustas, salsas, nitrosas, tartareas humorum vaporumque in homine impuritates, nervorum virtu-

virtutem obsidentes labefactantesque à Thermarum humiditate penitus solvi, solutasque peculiari ac minerali analogia, quam Thermarum qualitates cũ humornm in homine diversis succis habent ad ambitum corporis extrahi, atque adeo ab insidente nervosum genus hoste, corpora nostra, non sine corroboratione quidem, liberari: Demonstrat hanc veritatem efflorescentia cutis, plerumque Thermis utentibus, etiam aliquando cum molesta scabie superveniens: quam sane efflorescentiam vix aliter quam per solutionem salium in corpore latentium facile explicaveris: Neque tamen negaverim balnei caliditatem eximiam subinde pro revulsione materiæ ad extra aliquid conferre, memini enim quendã asthmatico paroxysmo periculosissime affectum, positis in cerevisiam nigram, admodum calentem, pedibus, facta humorum metastasi ex asthmatico derepente quasi arthriticum evasisse *Fr. Ign. Thiermair consil. 3. lib. 2.*

XXX. *a Clysmata* excretionem sollicitantia, *& quæ simul* alterant, valde conveniunt; cavendo à nimium emollientibus, quibus spina amplius relaxata potius læderetur, ut non temere vulgus clysmata paralysi occasionem præbuisse in colicis credat, quæ tamen recte parata & prosunt, &. si causa circa dorsi inferiora lateat, veluti topica sunt remedia, *Platerus.*

XXX. *b. Infusiones in vino* præsertim factæ, juvant, etsi enim vinum, præsertim si potens sit, minimè conveniat, tamen aliorum vires sibi concilians, easque vehiculi instar nervoso generi deferens, utile fiet medicamenti loco interdum sumptum. *Platerus.*

XXXI. *Chalybeatorum remediorum* efficacia plurimos melancholicos liberatos vidi, qui membrorum motu destituti paralytici judicabantur: Ac inter hos nobilem virginem à Bohemorum Regina curæ meæ commissam, vi succi melancholici motus beneficio carentem, quam Deo juvante remisi hilarem & firma fruentem valetudine; omnibus, qui priores me curam susceperant, successum mirantibus quorum ex sententia paralysi laborabat, contrariamque omnino & aliam ab ea quam inivi viam ineuntibus, cujus ductu sanitatem adepta est: *Theod. de Mayerne Tract. de Arthritide p. 79.* Sic & anno 1668. Neocomensis quidam, nomine *Convers*, à me, Genevæ degente, contra membrorum omnium stuporem consilium petiit: medicus, cujus opera usus erat, contra humorem pituitosũ pugnabat, cerebri, jam justo204 sicciores, roborationi & desiccationi intentus: Cum in illo hypochondriacæ affectionis insignia essent indicia, jussi bono & hilari esse animo, deponere inanem paralyseos metum; Ac facessere jussis medicamentis præscriptis, Guajaci decocto & aliis, à quibus major siccitas inducebatur, substitutisque acidulis, chalybeatis, & aperientibus, brevi tempore firma valetudo accessit.

XXXI. *a.* Ab *externa humiditate* si ortum habeat paralysis, & vel nervus vel musculus male affectus, non ita difficulter curari potest, dum modo non negligatur, ac in tempore succurratur, antequam habitum contraxerit malum, tum enim difficulter & subinde minime tolli potest ac superari, quando scilicet eo usque processit laxitas ut restitui nequeat in integrum: Nec novum est membranas eo usque humectari subinde, atque emollliri, ut postmodum ad pristinam firmitatem & naturalem tensionem reduci nequeant, sed vel nimium tunc rigescant, vel minus; quod utrumque vitiosum: Idem in corpore cur fieri nequeat non video; imo fieri debere arguit hoc malum non raro incurabile. *Sylvius l. c.* §. 104.

XXXII. *Avicennas* exhibet nucleos pineos, quia servant nervorum proportionem, sed in secunda mensa, ideo dandi pro opsonio, in parca quantitate: unde errant qui in magna quantitate admittunt, quia bonum quidem & copiosum succum gignunt, sed crassum & coctu difficilem: proinde si pro cibo exhibeantur, victus non est tenuis, sed crassus & crasse faciens, qui in paralysi prohibetur. *Capivaccius.*

XXXIII. Ad singulare remedium atque insigne deveniendum, ut exasperetur corpus & virtus sensifica expergiscatur, ut ita dixerim, maxime optime purgato corpore, & factis aliis remediis, & est admovere *pungentes* urticas, seu corpus lacerare urticis, maxime totum corpus; quod non est nostrum inventum, sed à *Celso* proponitur l. 3. c. 27. Et testor me hoc genere remedii in pluribus esse usum, & semper maxima cum felicitate, & nunquam votis sum deceptus, maxime optime purgato corpore. *Epiph. Ferdinandus hist. 46.*

XXXIV. Convulsiones à vaporibus vermium malignis oriri notum est, paralysin vero inde excitatam nõ memini me legere; Virgo nobilis duabus vicibus paralysi sinistræ partis apprehendebatur, sanguine quasi turgente, facili vero ad discussionem, secatur vena ex opposito, adhibentur revellentia & alia; posteriori autẽ vice, post assũpta catapotia, magna egeritur *vermium copia*, & ex eo sane optime jam vivit. *Ph. Salmuth. cent. 1. obs. 44.*

XXXV. Experientia edocti statuimus, cum *Colicus dolor in Paralysin* desinit, materiam morbificam ab intestinis ad articulos & musculorum habitum pervenire, mediantibus venis: quare nervi & tendines, qui musculis inseruntur, tum ob plenitudinem spiritum animalem non admittunt; tum imprimis ob mollitiem tenduntur, & membra, quibus inseruntur, trahere non possunt. Hæc ergo paresis à Paralysi, quæ apoplexiam, vel paraplegiam comitatur, origine & causis differt: In illa enim post colicam malum ab intestinis oritur, & impetu quodam ad exteriora membra fertur, musculos, tendines & membra exteriora occupat; sæpe nervorum principio illæso, quod in hac una cum capite & spinali medulla afficitur. Hinc facile patet plurimum errare illos qui hanc speciem paralyseos, καταχρηστικῶς sic dictam, eodem modo cum vera, proprie dicta resolutione curare nituntur: cum in hac mali causa circa initium nervorum quærenda sit, quod tamen in illa suam naturalem constitutionem obtinere potest: Non igitur curato cerebro, vel spinali medulla, paralysis ejusmodi curabitur, sed potius eo respiciendum ut causa antecedens, quæ adhuc in fluxu est, inhibeatur: quæ vero proximè parti adhæret, ejusdemque imbecillitatis origo est, quoad fieri potest, corrigatur & consumatur & c. *Gregorius Horstius Decade 2. Problemat. 8. videatur tom. 2. lib. 2. Observat. 16. Diomedes Cornarius cons. 5. Crato apud Scholtzium consil. 171. & 172. & aliis.*

XXXVI. In isto morbo observarunt hoc majores nostri, quod à *principio lenioribus tractari* velit, non admodum vehementibus, sive intus assumptis sive exterius admotis: ego certè animadverti aliquoties lateris unius paralysim sequutam eam quæ prius partem occupabat: illam vero aliquando apoplexiam, agitatâ plus æquo in capite noxiâ materiâ *multâ*, cum eam quis acri medicamento conatus esset educere. Delinquitur etiam in eo sæpenumero graviter, quod capite corporeque non bene perpurgato, exhibita sint ea medicamentaque caliditate & pernicitate sua facile in caput pervadunt; ibique humorem, quem natura quiete & optima victus ratione tandem superasset & concoxisset, fundunt atque ad effluxum concitant: Hoc notum exercitati medici. *Solenander cons.* 20. *sect.* 2.

XXXVIII. *Extenuationi membrorum* succurrendum à levioribus incipiendo, & fovendo brachia &c. per partes animalium nuper occisorum dum adhuc calent: si non succedit, ad balneum aquæ thermalis sulphureæ veniendum: quod si non succedit, ad picationem veniendum erit, sed cum magna cautione; magnopere advertendo ne succedat inflammatio; nam si tumor aut rubor citò evanescant, bene procedit; si vero permaneat diutius, indicium est fluxionis humoris ad partem, præsertim si venæ tument, quod ut apparet, illico desistendũ: requirit enim hoc remedium magnam diligentiam & medici peritiam, est tamen singulare inter omnia, Galeno teste: *R. Fonseca consult.* 52. *Tom.* 1.

XXXVIII. In paralysi continuatũ *infusorum nervinorũ* usum invenimus probatissimũ, idque præstãt quia lente agunt & successive, penitiusque illabendo id quod lente congestũ est, lente quoq; ad motum aliũ sufficienter tamen, reserant. *Wedelius d. m. comp. ext. p.* 110.

PARONYCHIA.

Sylloge.

Compendiosa & tuta curandi methodus. 1
Si abscesserit ultimum internodium, os adurendum ut cætera præserventur. 2
Dolor quomodoleniendus. 3
Malignitati attendendum. 4.

I. QVam dolorifica, & longæ curationis sit Paronychia neminem latet; si tamen statim ab initio pars affecta incidatur, cedit dolor, citoque curantur ægri: Vocatus fui ad matronam, quæ triduo ob paronychiæ doloris vehementiam dormire non potuit: abrasa cute maculam hujus magnitudinis O, in apice digiti sub cute invenimus, in qua vix guttula vna ichoris continebatur: Incisa macula, applicatoque gossypio intincto aqua vitæ, in qua dissoluta erat theriaca; manui vero & carpo linteo reduplicato ac posca imbuto, statim cessavit dolor, ita ut postero die plenissime sanatus sit digitus: in multis aliis curatione hac usus sum, & semper ad cutem, sub ungue aliquid ichoris inveni: Sed fiat statim ab initio incisio hæc, alioqui ex doloris vehementia cito accurrunt humores, qui inflammationem & tumorem excitant, quem sequitur carnis ossiumque erosio: est enim cutis ibi admodum densa, transpirationem malignæ materiæ impediens: Ideo ante incisionem digitum immergi iubeo in lac vaccinum, in quo flores chamomillæ, meliloti, semina fœnu græci, lini, cydoniorum incoxerint: Vacat autem incisio omni periculo, nec est dolorifica, nervos aut tendines non offendens, cum sit superficiaria. Alius vero modus apud practicos passim usitatus, Incisio nimirum quæ fit à superficie ad centrum, & versus os, valde periculosa est, lædit enim nervos & tendines, unde dolor &c. mihi satis est superficiem cutis paulatim discare, post cutem abradere, quousque macula appareat. *Fabritius Hildanus cent.* 1. *observat.* 97. Vide *Bayrum* Practicæ *lib.* 20. *capite* 9.

II. Ut variis in locis os corruptum urimus, quia tunc pars adusta à sana sponte abscedit separaturque, sic in digitorum extremis ossibus, in paronychia, tam subito hoc modo lædi solitis, mox faciendum, ut internodio corrupto ablato, illud quod ei contiguum fuit conservari possit. *Platerus.*

III. Interdum in maximo dolore miscemus opii aliquid, ex *Avicennæ* sententia, cum croco & lacte; vel olei rosac. ℥ i. opii & hyosciamiana. ℈i. opii ʒ ß. vitellum unum ovi, simul miscentur: Ego tamen expertus sum ovi albumen cum oleo violaceo magis dolorem mulcere quam illud narcoticum: Imo vero nulla adstringentia loco affecto, sed vicinis admovenda censeo, quod ea humorem impingendo dolorem foveant & adaugeant, atque periculum ossi afferant; Sed discutientibus potius ac suppurantibus, cum mediocriter roborantibus utendum *Chalmeteus Enchir. p.* 138.

IV. Medici praxin auspicaturi, notent paronychiæ medendo semper respiciendam esse malignitatem: observare mihi visus sum, vel rarenter vel nunquam paronychiam ab internis causis obsidere digitos, nisi malorum morum morbi, ut sunt malignæ & petechiales febres, diuturnæ tertianæ, non ut par erat per crisin desinentes, itemque variolæ ac morbilli præcesserint, maxime ubi error vel ab ægro vel ab adstantibus in iis committitur: Cujus rei hoc esto specimen. Anno 1658. exeunte Ianuario, quidam filiorum meorum annos natus XIV. febri corripitur tertianæ intermittentis typum præ se ferente, quæ cum post tertium paroxysmum per crisin in sudorem largissimum desineret, ac hujus pertæsus filius exorat clinicam desinat detergere sudores, qui post dein ab omni febrili insultu liber quidem redit ad munia solita, sed vix intermissis 14. diebus de vertigine capitisque doloribus de improviso fuit conquestus, hinc neque consistere, neque considere potis erat, ita ut invalescentia symtomata illum ex hemicyclo excuterent humique prosternerent: ad extendenda brachia & ad corpus erigendum languidissimum, sensibusque omnibus integris spasmo cynico superveniente, varie subinde contorquebatur, flaccidis tamen, ceu paralytici alicujus, membris, obmutescens quoque per intervalla, signum dans annuentium in morem: interrogatus vero quid ipsum male haberet? respondere nihil se perpeti, solum lassum se esse & debilem: præscribo clysteres, blande simul evacuo alvum, venam incido brachii, quia plethoricus, & raninas sub lingua: propino sudorifica & alexipharmaca ob febrim, mitissimam quidem tactu, effectu verò malignam, quâ ad statum non tam properante quam quasi repente, ecce dextræ manus, pollex & annularis simul paronychiis infestantur, quarum illa quæ pollicem sponte iterum evanuit, quæ vero annularem digitum

occuparat operam chirurgi requirebat, succedente filii sanitate: Quorum symptomatum causa fuit sudor, quem natura moliebatur, prohibitus, unde postea humores corrupti, spumantes in apicibus digitorum (intervenientibus venis & arteriolis, quarum beneficio istis in partibus sanguinis circulatio obitur) occasionem paronychiis dederūt, quæ, ut ita dicam, præposteræ fuerunt crises: quas cubi chirurgi non recte tractant, perfectam maturationem expectantes, ægros murcos efficiunt, aut apicibus digitorum mancos, quod ossa ipsa sphacelo corripiantur. *Simon Pauli quadripart. Botan. c. 2. p. m. 110.*

PAROTIDES.

SYLLOGE.

I. IN parotidum curatione adjuvandum esse motum naturæ, & pharmaca attractoria adhibenda, ut humor infixus ex profundo ad cutem attrahatur, docet *Galenus* 3. sec. loca c. 2. Sed quid respondebimus *Celso* l. 6. c. 16. *reprimentia* in hoc casu apponenti? illum hæc cum discutientium copia permixta admisisse non nego: Vel si *Celsum* intelligas de parotidibus quæ à manifesta causa ortum ducunt tutus incedes, quod ex ipsius contextu patet apertè, ex verbo *Cum sine morbo intumuit*; Ita intelligendus est Galenus 3. κατ. τ. cit. dum in parotidibus aquam frigidam & oxycratum imponit. *Zacutus med. princ. hist. 63.*

II. Optimi cæteroquin temperamenti juuenis, parotidibus infra mandibulas laborans, febricula correptus est: ex qua cum pejus haberet, quod illæ fortasse inciperent maturari, parum animadvertente medico, extractus sanguis est è brachio, quo facto statim tumores recesserunt, subsequuta anhelitus difficultas, febris vehementer adaucta, sexto die exanthemata erupere cum summa virium imbecillitate, & æger ipse paulo post extinctus est. *I. V. Rumlerus observat. 56.* Convenit quidem s. m. ex mente Galeni 3. κατ. τ. c. 2. Si sanguis redundet & permittant vires: Si tamen sint criticæ, non permittere monet Chalmeteus l. 1. Encheir. Ch. c. 23. Imo ut repellentium usus cavendus est, ita & v. s. revellendo nocere potest. *Velschius in notis.*

III. Ego in parotidibus quæ ex morbis aliis non levibus fiunt, cito, vel nulla expectata suppuratione, ustione utor in ipso tumore: Nulla enim ratione melius providetur ne tumor recurrat; quam si materia per ipsum ulcus quod infligitur expurgetur. *Vallesius 5. Epidem. Vide Zacutum prax. adm. l. 1. obs. 71. De parotidibus febri malignæ succedentibus: Vide Titul. Febris maligna.*

IV. Vix quisquam credat, nisi experientia fidem faceret, quantas vires *argentum vivum* habeat (quod frigidum & humidum esse volunt) ad tumores aurium & alios quoslibet resolvendos, discutiendos. Id ergo in cataplasmatis tuto misceri potest: neque enim humorem parotidis causam intro repellet, sed per insensibilem transpirationem discutiet. *Encheir. med. pract.*

V. Licet nunquam repellentibus, sed *attrahentibus* potius esse utendum esse consulant *Oribasius* & *Aetius*, si tamen cum impetu irruat humor, nil curiose agendum esse jubet idem *Aetius*; imo *Trallianus* notat quod si à sanguine fiat, attrahentibus facile suffocatio induci potest: quæ à *Galeno* 10. *simpl.* desumpta: *Non repellentia*, ait, *sed potius attrahentia, aut saltem laxantia, vel naturæ bene agenti totum opus permittendum. Fortis consult. 19. cent. 1.*

VI. Aperto abscessu à medicamentis evacuantibus atque divertentibus omnino abstinendum, & solis clysteribus utendum: Sicut attenuantibus insistendum, usu nimirum copioso iulep acetosi, neque ab alterantibus discedendum, habita scilicet febrilis caloris ratione. *Idem.*

VII. Licet *Celsus* 6. *de re med.* 6. quamprimum parotidem aperiendam consulat, ab initio tamen nunquam id fieri debet, nonnisi præsente aliqua materiæ suppuratione: Neque tamen expectandum in superficie pus, ut aliqui inexperti, non enim attollitur priusquam deprimatur, & in sinus varios atque difficiles se diffuderit: præterquam quod si tarde aperiatur abscessus, materia antecedens in capite hæret, cum ei à conjuncta non cedatur locus, etenim intus existens prohibet extraneum. *Idem ibidem.*

VIII. Ferro aperietur abscessus si juvenis sit patiens, vegetus nativus calor, & tumor sit phlegmonosus potius aut bili immistus, quam œdematosus aut cum pituita, Neque semper ferrum adeo tutum, inclinante scil. ætate, nativo calore debili & febrili intensiori, atque humore, tumoris causa, ad frigidum vergente, tunc enim ex vulnere gangræna excitari posset, cujus causa causticum ferro substituimus. *Idem.*

IX. Dum suppurationi attendimus, si forte contingeret ut ab humorum afluxu, aut hodie vesperi, aut cras mane, tumor in amplam molem adeo excresceret, ut & deglutitio, & forsan etiam anhelitus interciperetur, tunc ad *sanguinis missionem* per sectam venam dubio procul erit deveniendum, ut nos docet *Galenus* 3. *per loca.* Quinimo dum à sanguine parotides fiunt, statim venam aperiendam consulit *Trallianus l. 3. c. 6.* ut arceatur suffocatio: *Fortis consil. 91. cent. 1.*

PARTUS.

SYLLOGE.

reducen-

reducendum. 6.
Potiones *validæ excitantes periculosæ* 8.
Foetus mortuus *saphenæ sectione eductus* 9
Si fœtus vivus & mortuus simul gestantur. quis prior educendus, si æque exitum affectent 10.
Argentum vivum feliciter exhibitum 11.
Quomodo facilis reddendus cum ossa vix diducuntur 12.
Parturientem odores suaves an juvent 13.
Animi deliquio *quomodo succurrendum* 14.
Lapis ætites *femori alligatus post partum illico removendus* 15.
Quidam naturæ committendus 16.
Partum promoventia qua vi agant 17.
Facilitantia proprie dicta nonnisi fœtu exitui proximo danda 18.
Reductio vitiosi situs non semper possibilis 19.

I. HIppocr. 1. de morbis mulierum remedium ad difficilem partum, ab omnibus fere prætermissum præscribit, sectionem venæ inferioris: Si vero inquit, *prægnans multo tempore cohibeatur, & parere non possit, sed diebus pluribus ex partus dolore laboret: Sit autem juvenis, & in vigore, & multo sanguine referta, secare oportet venas in malleolis, & sanguinem detrahere vitium respectu habito.* Quamvis á Practicis nunquam in usum ducatur hoc remedium, & videatur formidandum, cum in partu vires unicè necessariæ sint, quæ a. v. s. infringi possunt, tamen si à plethora difficultas pariendi oriatur, quod innuere voluit Hippocr. cum dixit, *Si mulier sit juvenis, & in vigore, & multo sanguine referta*, non est dubium quin multum conferre possit, cum venæ plurimo sanguine refertæ omnes vias interiores angustiores efficere soleant, hinc in dolore nephritico similis v. s. sæpe miranda præstat, & calculorum, tum in renibus, tum in ureteribus contentorum exclusionem facilitat, *Riverius l. 15. c. 18.* In his quæ difficile pariunt sanguinem missi cum summa utilitate. *Rondeletius*: Præstaret tenui victu, & missione sanguinis, mense 6. aut 7. extenuare fœtum & minuere, potissimum si mulier sit puellam paritura: Sunt enim semper obesiores fœminæ cum nascuntur quam mares. *Idem. Exemplum feliciter celebratæ vide apud Borellum cent. 4. obs. 4.*

II. De partu Cæsareo multa passim disputantur, Mihi opinio valde probabilis videtur *G. Bauhini*, in præfatione ad libellum *Fr. Rousseti*, ubi rationibus probat, fœtum vivum ex matre mortua exscindi nulla arte posse: Et si exemplum aliquod adducitur (qualis *Crato* l. 5. f. 371. ex I. C. Arantio mentionem facit) illud existimat vel cum injuria matris nondum mortuæ, vel fortuito contigisse: Quando scilicet punctum illud ultimum, quo iamiam anima è corpore egredi vult, casu chirurgus tetigit: Huic sententiæ non subscribere videtur *Sennertus*, & ait esse etiam fœtui animam, quæ aliquandiu supervivere faciat corpus extincta matre: Et quamvis ibidem Rosseti epitomen quasi apposuerit, rationibus tamen *Bauhini* nihil contradixit, neque pro more examinavit: *Horstius* quoque apud *Fabr. Hildanum*, fœtum ait in utero non propriâ vitâ vivere, sed ex matre ipsius vitam pendere, quod demonstrat anatomia infantis, exhibetque ulteriorem demonstrationem: Idem demonstrat *Laurentius* fol. 324. Anat. ubi antea probavit fœtum in utero neque respirare, neque spiritum vitalem gignere; neque per se cor & arterias pulsare; adeoque membra omnia ad hæc pertinentia, sicut & concoctioni primæ & secundæ dicata, in fœtu quiescere & inutilia esse, sed hæc omnia per matrem communicari. *Hœferus Herc. med. l. 7. c. 4.* Sciendũ tres esse casus quibus extâtibus cogitari potest de hac chirurgia, 1. cum fœtus mortuus est & mater vivit: 2. cum mater mortua est & fœtus vivit 3. cum ambo vivunt: In primo casu non est necesse ægre parturientem manifesto periculo exponere: Quia si per chirurgiam non extrahatur, natura vias invenit alias, per anum, umbilicum, inguen, ut testantur historiæ. Secundus casus frequenter accidit, ita ut tenebris damnetur embryo antequam lucem videat, atque spes animantis cum gravidâ pereat, ut loquitur Imperator l. 10. Digest. tit. 8. Cujus culpa? an Magistratus, ut pote sine cujus consensu non licet ejusmodi operationes aggredi? quem antequam impetremus, jam periit agendi occasio: An in chirurgorum, qui metuunt ne idem fatum maneat cum Vesalio, qui cum dissecaret thoracem cujusdam, quam obiisse putabat, reperit cor adhuc palpitans? Etenim oportet ut sectio fiat in ipso fere puncto quo mater exspirat, aut quamdiu infans adhuc movetur & subsultat: Nec iuvat os gravidæ apertum tenere imposita clavi, hic enim est error vulgi, credentis fœtum respiratione matris vivere: Tertius casus est cum fœtus vivus è vivâ matre sectione extrahitur; Hic verus est partus Cæsareus; sed quam periculosæ plena sit aleæ hæc operatio quilibet per se videt: Et quamvis fatendum sit ejusdem sectionis administrandæ sæpe necessitatem incidere, tamen circunstantiæ tot tantæque sunt observandæ, ut interim, in ancipiti casu, nullus audeat operi manum admovere metuens calumniam: Quod enim notatu dignum est, nullus post Rossetum inventus est oculatus testis, omnes auriti tantum, uno excepto Doringio, qui in Epistola ad Hildanum, testatur se presente uterum, in inguen dilapsum, dissectum fuisse, extractumque infantem satis vegetum, matrem tamen tertio à sectione die ad plures abiisse; quod sibi etiam evenisse scribit Cl. Rolfinkius p. 182. dissert. Anat. qui proinde dissuadet hanc operationem in vivâ muliere: Ego vero impensius suaderem sectionem Cæsaream, si sciri posset per signa infantem, disruptis claustris, eggressum fuisse in ipsam abdominis cavitatem, ut probant historiæ *I. Van Horne microtech. parte 2. §. 30.*

Glorietur *Rossetus* suo pro arbitratu in sectione Cæsarea, & securam periculi proclamet: Ego (semel aggressus infausto eventu ita territus fui, moriebatur enim post quatriduum puerpera, Epilepticis convulsionibus tentata, vulnere inflicto multa salutaria promittente) ut nunquam hanc operationem in vita suaserim, veritus ne quam sors perimere decrevit, medici manu sublatam rumor increbescat: At extractionem per uncos & forcipes, affabrè adornatos, felici cum successu molitus, nunquam nisi voti compos cum astantium admiratione discessi. *Gu. Rolfinccius Diss. Anat. l. 1. c. 13.*

III. Vulgi est opinio mulierem, ubi septimum graviditatis mensem attigit, deambulatione fatigandam, ut nempe laxentur cotyledones faciliorque sequatur partus. Id quanquam verum, censeo tamen satius esse ali-

quantulum protrahi partus labores, quam duo symptomata sequi solita provocare, quorum prius est, præmaturus fœtus in lucem exitus: Si quidem antiquorum decretum est septimestrem claustra reserare conari, exitumque moliri, qui contingeret si tunc temporis natura ea patefaceret; hæc autem prudens fœtum ad nonum usque mensem cohibet, quò cutis induresçat, ac pulmo quod satis est aëris attrahere possit: Intempestivum autem exercitium conatum illum promovet, hinc laxatur venter, in iis præsertim quæ humiliore ventris parte uterum gestant: Adde his provolutum in caput fœtum, pondere uterum ad infra deturbate, cujus ligamenta adeo laxantur ut edito fœtu vix iterũ contrahantur & ad superoira remeent: Fœtus præterea caput, intra ossium angustias coercitus, si interim crebrius sit exercitium, contunditur exporrigiturque, hinc abdita de causâ intereunt infantes, reseratis scilicet vasorum ostiis quæ alimentum cerebro advehunt, unde sequitur corruptio elapsi ex iis sanguinis, quam febris variaque sequuntur symptomata, præcepsque & inopinus infantis interitus: Idem contingit gravidis sedili duro insidentibus, à quo fœtus caput premitur, unde eadem emergunt symptomata, imperitiæ obstetricis adscribi solita. *Lodoica Borgesia obstetrix Gallica, obs. pag. 32.*

IV. Utrum figura ad pariendum varia sit? Resp. affirmative, si enim mulier ea est ut levi occasione ejus uterus soleat extra laxari & procidere, præstantius est ut pariat decumbens in lecto supina; alioqui melius parit erecta & è collo alterius fœminæ suspensa: Interdum prona figura more quadrupedum est convenientior, ita ut caput mulieris supra pavimentum firmetur, & venter super femora & genua sua; quæ figura in muliere multum pingui aptior est, sic enim vulva delabens cervicem recta extendit, authore *Aëtio*, & Paulus l. 3. c. 76. Vulva, ait, sic abdomen tendens è directo ostioli habebitur, sic etiam uteri os agitur infra, & omentum supra reprimitur, ita ut os uteri jam non compressum ab omento, sed ab eo liberum, aditum infanti facilem præstare possit: Supina figura minus est patienti gravis, nam à viro forti retro sustinetur, in qua fœmina pedibus inniti debet, & dorso, non natibus aut coccygi, hæc enim libera est relinquenda, ut retrocedere possit; ita namque ossa coccygis cum osse sacro articulantur, ut reflecti possit coccyx in externam partem & foramen sic latius reddere in expulsione infantis & duræ fæcis: Quare si mulier inniteretur natibus, nec posset coccyx retrocedere, nec fœtui liber aditus concederetur, qui sane error frequentissimus, ut & maxime vitandus: Interdum vero adeo debilis est mulier ex morbo &c. ut lecto decumbens tantum parere possit & debeat, *Zacutus pr. hist. p. 510*,

V. In partus difficultate *Angelus Sala mercurium vitæ* (Vomitorium fortissimum) exhibet gravidis, & nos idem in similibus casibus semper cum summo emolumento imitati fuimus. *Fride. Hofmannus m. m. l. 1. c. 9.*

VI. Inter difficilis partus causas, hæc à scriptoribus omnibus, quos novi, prætermittitur, scilicet cum infantis caput, matre jam parturiente, supra ossa pubis anteriora prolabitur: Hæc res profecto animadversione non est indigna, nam quanto fortiores sunt parturiendi conatus, & quanto magis adlaboret, tanto minus partum sit productura, nisi infantis caput sursum versus, atque ad matris dorsum, & tandem ad inferiora, vel ad latus ossis obstetricis manu dirigatur. *Paulus Barbette Chirurgiæ part. 1. c. 23.*

VII. *Riverius* statuebat Cæsaream sectionem nunquam exercendam esse matre in vivis existente, quia illa viva partus nũquam desperatus esse soleat: Probabat id exemplo mulieris Monspeliensis ægre parturientis, qua mortua infans quoque mortuus inventus est, sed tamen exclusus; unde constet extremis etiam conatibus excludi posse matre deficiente, ex doloribus jam ante exantlatis: Quare nihil miri est si Hildanus puerperæ, extrema quæque patienti, somnum viresque conciliarit confect. alkermes exhibita ad ℥ i. cum syr. flor. pap. errat. ℥ ii. ex aq. nenup. & borrag. felicissime succurrerit: Vulnus etiam magnũ in cute uniri non posse aiebat sine sutura, nedum in utero, qui humidior est cute, & cui nihil substernitur ad callum inducendum idoneum. *Velschius in mictomimem. cent. 2. § 94.*

VIII. Mulieri ex partu mortuæ comperta est matrix erumpente infante lacerata; Aiebant obstetrices augustissimi oris matricem illius fuisse: Exhibita ipsi fuit à matrona quadam potio validissima ad fœtum expellendum, ex qua parturitionis dolores & conatus adeo exacerbati sunt, adeoque fœtus commotus est, ut petens cum impetu exitum, sed viam nimis strictam inveniens, uterum dilacerarit: Ex quibus perspicuum fit hoc genus remedii nonnisi consilio magno adhibendum, & ante omnia dispiciendum an membrum genitale satis aptum sit, an fœtus recte situs, antequam exhibeatur potio. *Hildanus cent. 1. 64.*

IX. *Hippocr.* 1. de m. m. si mulier parere non possit, secare iubet venas in malleolo: At in mortuo fœtu nullus id celebrandum imperavit: Mulier in vigore ætatis, succulenta, lauto victui assueta, & quæ in primis emensibus sanguinem pro præservatione abortus, pro antiquo more, non emiserat hæc ob copiam, emortuo fœtu, eum expellere non poterat: Plurima biduo sunt tentata præsidia, sed saphena aperta mane, & altera sub noctem, ante diluculum fœtum eiecit: Nam ex hac parte facta phlebotomia, naturam ad inferiores partes præcipitat, & plenitudinem particularem demit, quæ vias coarctat, & fœtui impedit egressum. *Zacutus pr. adm. l. 2. obs. 164.* Vide *Cordæum* Comm. in n. 100. *lib.* 1. de m. mul.

X. Interdum geminos gestat mater in utero, quorum alter extinctus est (atque is semper emergit prior) alter vivus subito consequitur: Hujusmodi quiddam subit hic tibi recensere, quod fortasse mirum videbitur, ut inde sçias quo pacto te gerere oporteat in gemini fœtus extractione: Nam factum aliquando fuit, nobis præsentibus, ut ipsa mater cum obstetrice de fœtu vivo, quem se persentire aiebat, vehementer disceptaret; obstetrix autem contra plurimum instaret signis exterioribus fœtum mortuum indicantibus: Tandem autem accidit fœtu jam extracto (qui etiam in utero mortuus judicabatur, & cum secundina foras exempto, ut alter fœtus subito sua sponte vivus prosiliret cum altera secundina, etsi nihil prius à nobis simile per signa exteriora persentiretur: Itaque utraque earum verax facta est, mater enim cum vivum se sentire assereret, non putabat duos in utero gessisse: Obstetrix autem dum contenderet mortuum esse fœtum, minime existimabat alterum

terum consequi debere: Vide quæso quam variè interdum res accidant: atque hoc tibi sit maximum non esse (ut quibusdam placet) ferro tractandos fœtus in extractione: nihil enim manibus certius, nihil securius ac levius: Redeo ad superiorem sermonem: Solo atque integro fœtu mortuo, libere foras extracto, petitum est à nobis num signis aliquibus comperire possemus quænam fuisset interimendi fœtus causa; an id matris vitio, an aliquo imp etu externo accidisse judicaremus? Ibi nos secundinam etiam integram corruptam manibus extendimus, ut eam undecunque cirscumspiceremus luci expositam: visum est nobis in parte chorii dextra lividum ac concussum quiddam, quale accidere solet ex inflicto ictu, ut venulæ ejus partis omnino corruptæ & contractæ apparerent: Tum asseruimus fœtum ex inflicto ictu circa uterum matris fuisse extinctum &c. *Car. Stephanus l.3.c.2. Anat.*

XI. Ego etsi hydrargyro nunquam sum usus, vidi tamen dari sæpe illud ℈ i. vel ʒ ß. pondere à Goritiensibus obstetricibus nullo prorsus incommodo: Datur vivum non extinctum; quod enim extinctum est ventriculo hæret & intestinis, & sæva excitat symptomata, lavandum tamen prius est aceto acerrimo cum sale misto, mox tenui corio excipiendum, manibusque tamdiu premendum quousque per corii meatus excidat, sic enim purgant qui eo uti volunt. *P. Andr. Matthiolus.*

XII. Deficiente matris culpa partu, propter *pubis & coccygis ossa* ætatis provectioris causa *minus mobilia*, bonum est eadem fotu emolliente sensim emolliri, quod duabus tribusve ante partus tempus septimanis utilissime perficitur: Sic enim cartilagines ossa dicta connectentes paulatim fiunt molliores, hinc & ossium notatorum diductio & abductio facilior: Nam non abscedunt ab invicem, verum explicantur tantillum, & ita quidem ut fœtui pateat exitus facilior: Hinc proderit vapor ex decoctis herbis emollientibus assurgens, atque in sella perforata exceptus: Tales fotus non tantum laudatum commodum afferunt parturientibus, ut scilicet facilius ac cum minori molestia prodeat fœtus, verum post ipsorum usum non tam facile post partum claudicant mulieres: Quoniam vi minori explicantur tunc dicta ossa, & ideo facilius ad statum priorem redeunt emollitæ cartilagines: quæ duiores relictæ, atque vi diductæ, & quodammodo avulsæ ab ossibus, rarius ad pristinum redeunt statum, quin ossium compagem relinquunt laxiorem, & ad plus minus claudicandum proclives fœminas: *Fr. Sylvius prax. lib.3. cap.7. §.194.*

XIII. In difficili partu odorari jucunda summe præstat, in quantitate parvâ, ut vires reficiantur quæ persæpe fatiscunt: Neque timeas ex odoratis difficilem partum, quod his perceptis vulva sursum ascendat, nam illa infantis mole gravata difficillime sursum conscendit: Per intervalla ergo odorentur nunc fœtida, nunc benevolentia: Nam uteri ex fœtu gravamen, in causa est ut fœtida magis prosint ob facilitatem descendendi, & odorata non obsint, sed virium refectione sint utilia. *Zacutus prax. histor. l.3. c.17.*

XIV. In difficili partu casus observatione dignus, Sæpe infans veluti mortuus enascitur, qui priusquam deligatur umbilicus, compresso intus sanguine, tanquam recepto alimento, vitæ restituitur, qui alias mortuus fuisset: D. G. Horstius mihi Romæ retulit se adfuisse cum fœtus esset in manibus obstetricis, secundina vero adhuc hæreret in utero matris, hancque in gravissimum animi deliquium incidisse: ita etiam ut nunc exspirasse videretur, & statim etiam fœtum quasi emortuum: Cum illico obstetrix inclamaret, vinum, vinum, allatum vinum Græcum, paululum igni admovit, & ligno aperto ore, puerperæ cyathum infudit in os; ita puerpera statim ad se rediit & quasi revixit, & eodem momento fœtus cœpit se pulchre movere, ut uterque superstes maneret & res bene succederet: propterea in omni animi deliquio, non aceto, aut aqua lavendulæ, ut fit, sed optimo vino aromatico utendum: Quod & doctor Sittardus judicabat faciendum, nisi sit animideliquium cum vomitu; tunc enim cum vino, acetum ex pane tosto naribus admovere non est inutile. *Solenander sect.5. cons.15.*

XV. Non iis solum quæ à facultate elementari facilitandi partum vim habent utendum est, sed & iis quæ à totâ substantiâ, qualis est lapis Ætites, quem cum aliquando parturienti coxæ sinistræ alligare jussissē, post paululū moræ prodiit, ma ma cum angustiâ mēbrana mōstrosa: Sed mox illa ejecta lapidem amovere jussi, si namque diutius perstaret, vi potēte sua matricem attraheret; quod in N. uxore perspexi, cui difficili partu laboranti, cum mulierculæ lapidem ætitem magnum cruri alligassent, & edito partu per imprudentiam & oblivionem lapidem à crure non amovissent, post paucas horas prodeunte matrice mortem miseræ laboranti attulit. *Valleriola lib.10. obs.10.*

XVI. Difficilis partus causa ab omnibus omissa, frequens tamen ab *Arantio* notata, posita est in mala formatione ossium pubis, quæ fuerint partum apte disposita, justo scil. latiora exteriorique regione compressa, ita ut potius intro gibba quam cava evadant, proximeque ad sacrum & coccygem accedant, angusta adeo efficiuntur ut fætus nullo modo exire possit: Tunc naturæ negotium committendum, cum medici nullæ hic sint partes. *Epiph. Ferdinandus. Hist.*

XVII. Quæ *partum promovent*, ea imprimis operantur quatenus vel confortant naturam, unde vini malvatici haustus prodest, & cordialia paulo volatiliora, aromata omnia: vel *stimulant*, & motum citatiorem reddunt, eaque tum *aquea*, volatilitatis non omnino expertia, qualis est aqua pulegii, vel *emollientia*, ut aqua lilior. alb. vel *diuretica* unde emulsio seminis litho spermi, violar. cum aquis appropriatis: huc spectant *oleosa*, ut oleum succini, succinum quoque ipsum; tum *salina*, quorum agmen ducit borax Veneta: vel *mitigant & nervosum genus solantur*, cujus irritatio dolorifica sæpe difficiliorem partum reddit; unde huc eximie spectant cinnabarina, & notabilis de specifico cephalico extat historia apud *Langium misc. cur. p.97 Wedelius de s.m.fac.p.193.*

XVIII. Facilantia autem nonnisi instante fœtu & natura juvaminis indiga propinanda, ad quo pertinet non solum 1. tempus novem mensium, seu dierum 280. legitime elapsum, verum etiam 2. dolores partus veri, 3. quod omnium palmarium est, partus instans ipse, qui nisi approximet portæ, & apertura seu hiatus jam se panderit magis, frustra est non agentem naturam irritare ac sollicitare, unde scil. ipsa bene hactenus agens pervertitur, ut sæpe intempestive fœtum ejicere tentans, stimulo sç. hoc addito, vitiosam ipsi figuram conciliet, &

partum p.n. difficilem inducat: uti alias ipsæ obstetrices quoque in hoc ut plurimum delinquunt, dum citius quam par est hortantur, stimulant, pellunt, & in sellam parturientes collocant. *Idem.*

XIX. Obstetrix omnes situs vitiosos fœtus non potest prævidere, multo minus corrigere: Facile quidem in libris præcipitur, muta, corrige situm fœtus, sed in tanta loci angustia vix tam cito & feliciter effectui datur: quomodo enim corriget illud quod non videt, Dices, tactu explorat? Rſ. fallax iudicium præbet in locis angustis sic: Quoties obstetrices solo tactu judicantes os humeri, cubiti pro capite fœtus? deinde, quomodo juvabit obstetrix Agrippas? quid si fœtus duplicatus in nates exiret? quomodo hunc situm vitiosum emendabit. *Ammannus Medic. Crit. p.* 559.

PECTORIS ET PULMONUM AFFECTUS IN GENERE.

Vide Thoracica lib. 19.

SYLLOGE.

I. Ex *venis sedalibus evacuatio* magnum habet cum pectore consensum. *Fortis consultat.* 50. *cent.* 2.

II. Etsi in maximis inflammationibus, & febribus maxime adurentibus *mittendum esse sanguinem* ad animi defectum dicat *Galenus* 1. aphor. 23. In affectibus tamen partium spiritualium periculosum admodum est inducere defectum animi: quare m. s. fiat copiosa quidem, & quæ proxime accedat ad animi deliquium, non tamen vere eam inducat, quod tangendo pulsum comprehendet peritus medicus &c. *P. Salius Diversus comm. in lib.* 1. *Hippoc de morb. t.* 60.

III. *Vacuationes* in morbis pectoralibus à catarrho non probo, & mediocri doctrina præditi, atque usu artis præstantes medici causas intelligunt: Quid enim faciunt ad coctionem, quid ad vacuationem materiæ in pectore? quid ad derivationem, cum magis commoveant? quid ad capitis & ventriculi robur? quid ad epatis temperiem corrigendam? Posse quædam contradici scio, Verum in morbis pectoralibus utissimum esse abstinere à medicamentis purgantibus reipsa comperi. *Crato apud Scholtziũ cons.* 4. *Iis tamẽ utitur in respirandi difficultate à catarrho. Fortis* consult. 7. cent. 2. Lenientibus & preparantibus succedat validior purgatio: neque enim quærendũ num purgãtia è pectore attrahant præterquam quod per venam azygon humores educere possunt, dum totum expurgatur per partem post partem, expurgatur etiam ipse thorax; confluxus quippe unus, conspiratio una, consentientia omnia. *Hæc Fortis*, Revera si non conveniunt rationi materiæ va[illegible] egr[illegible]æ, antecedentem saltem educunt, sive ea è cerebro manarit, cum inde trahere validiora pharmaca constet; sive per arteriam pulmonarem in pulmones confluxerit, quæ cacochymiam massæ sanguineæ permixtam eo contulerit.

IV. Non convenit *Vomitus* si pulmo solutione continui laboret: Sed si repletus est crassis tantum & viscidis humoribus, tunc optime conducit: Hinc falsum est illud in omni morbo pectoris esse noxium vomitum: Contingit non raro materiam lentam & viscidam, ad digiti crassitiem superiori diaphragmatis parti insidere, quæ nisi vomitu auferatur, ægrum jugulat: Sic obiit *Landgravius* quidam Hassiæ, in cujus dissecto cadavere ejusmodi inventa est materia. *VValæus meth. med. pag.* 56. Interdum humores quantitate pauci, saltem diaphragmati innati sunt, ita ut ægri per duos tresve annos levi tantum tussicula vexentur: Et cum materia hæc ob diuturnam moram, aut in pus abeat, aut partes corrodat, hinc accidit ut ex sputis territi se phthisicos arbitrentur: Verum an materia hæc supra diaphragma hæreat, id ex supino decubitu cognoscitur, & vomitu excitato tollitur. *Idem pag.* 109. Pulmonis noxa empyema consequẽs curabitur per paracentesin, aut pure per alvum vomitumque expurgato: quod ante paucos annos memini factum ab Empirico per decoctum singulare, cuius ope à multis medicis pro incurabili habitus æger, in thorace læsus, sensimque contabescens, curatus est intra paucas septimanas felicissime, atque sanus hactenus vixit: Ne quis temere carpat id cuius rationem ignorat. *Fr. Sylvius pract. l.* 1. *c.* 24. Constat per experientiam a ve-

vixit: Ne quis temerè carpat id cujus rationem ignorat. *Fr. Sylvius Pract.l.1.c.24.* Constat per experientiam à vehementi vomendi conatu promoveri contentorum in aspera arteria expulsionem, excepto sanguinis sputo, in quo semper vomitus existit periculosus. *Idem cap. 22. §. 29.*

V. Ex *Hippocr. lib. 3. de Vict. acutor. v. 68.* valde *incidentia & attenuantia*, quale est *oxymel* summè acidum, cavenda sunt in morbis pectoris, cum ægri ob imbecillitatem exspuere nequeunt: nam materia, ex prędictorum medicamentorum vsu, non solum viscosior reddita difficilius exspuitur, sed etiam à lateribus vasorum detersa, in earum cavitates delabens suffocationem, viâ spiritibus interceptâ, majorem inducit quàm dum asperæ arteriæ lateribus adhæreret. *P. Martianus comm. in illum locum.*

VI. Male quidam Practici in prima visitatione præscribunt *Lambitiva*, (sunt quasi fœminæ isti Medici) nam materia in toto existens prohibet; Eclegma enim exhibitum est in causa tussis, tussi autem agitantur pulmones, thorax & pleura: ideóque si corpus sit repletum majus fit nocumentum, ratione attractionis novæ materiæ, quàm iuvamentum: Quare & post venæ sectionem, & post leniens lambitiva demum præscribi debent. *Capivaccius Practic. lib. 2. cap. 3.*

VII. Ex *Ptisanæ* dotibus quas assignat *Hippocrat. in acutor. t. 29.* quod fluida sit, nec adhærescat ad partes, neque in viâ, quâ rectâ ad thoracem itur, cunctetur, colligere est eum omnium *Eclegmatum* tollere vsum, quod adhærescant partibus & πνιγμαλιας faciant in peripneumoniâ, pleuritide & asthmate: Nam veteres eclegmata solum adhibebant ad sola vlcerati oris vitia, in quibus longiori adhæsione est opus. *Heurnius comm. in illum locum.*

VIII. In horum vsu moderatione & circumspectione quadam opus est, ne dulcia ista, dum in ventriculo morantur, in bilem transeant, vel in epar rapta obstructiones pariant: Videmus autem propter nimis frequentem vsum eclegmatum, eos qui pectoralibus morbis laborant interdum in hydropem incidere: minima enim pars istorum medicamentorum ad pulmonem, maxima ad ventriculum & epar delabitur. *Crato Cons. 81. apud Scholtzium. Gabelchoverus centur. 3. curat. 85. Montanus consult. 126.*

IX. Quod *Hippocrat. lib. de rat. victus* monet, Quibus *vinum dulce* epotum siticulosum est, his minus quam alterum vinum educere, maximè noratu dignum est: Itaque vinum dulce sputum facilitans est, tamen iis qui biliosi sunt, & biliosâ cacochymiâ in thorace laborant, vt qui biliosâ pleuritide, peripneumoniâ, aut destillatione; quibus sçilicet epotum est siticulosum, minùs educit sputum quàm vinosum, quia calfacit epar, auget bilem, resiccat pulmonem, redditque morbum sicciorem: Quod sanè idem in aliis omnibus dulcibus potionibus & eclegmatis cavendum est: neque indistinctè quibuscunque sputum facilius educi volumus augere oportet eclegmatum & vim & copiam, sed quibusdam etiam (quibus sçilicet thorax plurimum calet, & epar est biliosum) exibit facilius detractis illis omnibus, & datâ solâ aquâ aut etiam decocto hordei: Ego sanè talibus solam aquam calidam concoquendi gratia do, & res optimè cedit: *Vallesius comm. in lib. de vict. Acut. p. 107.*

X. *Acribus per inferiora infusis* abstinendum cum Purgatio partium thoracis superna viget; nam Purgationes huiusmodi facile horum vi retrahuntur, & sediciones excitant ab externis auxiliis evictæ; his anxietas, inquietudo & varia laborantibus suboriuntur symptomata. *Mercat. l.1. de Ind. Med. c.3.*

XI. *Hippocrat. lib. de int. affect.* numero 4. de Pulmonum inflammatione cum suppuratione loquens, Salsa & Pinguia damnat: *Cum pus exspuere inceperit, eadem bibat & edat quæ prius, abstinens ab acidis, & acribus, & salsis ac pinguibus*: confirmat eodem *lib. num. 1.* Suadet ratio, nam acida cum adstringant, acria & salsa cum siccent, pinguia vero flaccidos pulmones reddant, in morbis pectoris, vbi expedita debet esse anacatharsis, nequaquam probanda. At contra idem *lib. de loc.* de Suppuratis loquens hæc habet, *Cum excreationem facere oportet, pluribus cibis & salsis ac pinguibus vtendum est, & vino austero, & cum sic habet, tussis inducenda.* Confirmat *2. de morb. n. 43.* Nec deest ratio, Nam cum in suppuratis id primo curandum sit vt materia, priusquam in pus abeat, expectoretur, id profecto salsis, quæ tussim irritant, necnon attenuant & abstergunt, consequi possumus: pinguibus verò, quia leniunt viasque laxiores ad exitum parant. Conciliabis dicendo, A salsis & pinguibus abstinendum esse cum iam æger liberam habet excreationem, quam tussi per salsa cieri non est opus: ait enim *Hippocrat.* l. de int. aff. *Cum vero pus exspuere inceperit.* Libro verò de *loc.* ac *2. de morbis*, salsis ac pinguibus vtendum monet dum nihil purulenti excernitur: vt verò excernatur, iis opus quæ tussim irritant, qualia sunt acria, salsa & acida: in empyemate enim nisi valida tussi pectus concutiatur, vtique nihil educetur: Eo tamen liberalius prodeunte, tussi operam dare non expedit. *Sinibaldus Antiph. lib. 4. Antip. 7.*

XII. Modicè *adstringentia* necessaria, nedum adversa, in morbis pectoralibus esse, aliis præsertim commista, patet ex compositione syr. de liquiritiâ, vbi aqua ponitur rosacea: Talia conveniunt, quia thoracicarum partium substantiam densando roborandoque efficiunt vt inutiles succos, aliunde transmissos, non adeo promptè excipiant, & quos invitè susceperint, contrahendo sese, valentius expellant: Sic defendendus *Mesuë*, dum rosaceam dicto syr. addidit: Sic *Avicenna*, dum imitatione *Hippoc. 3.* de morbis, vinum granatorum dulcium peripneumonicis ac pleuriticis imperat: quâ de causâ à nonnullis reprehenditur quod rem adstrictoriam, vbi dilatare oportet, imperet: nam per *Galen. 8.* κ. τ. etiam dulcia granata aliquo pacto adstringunt: etsi præscribi quidam censeant ratione alvi fluxus aliquando supervenientis: Accedit quod modica adstrictio reliquorum penetrationem juvat. *Crucius de Quæsitis cent. 4. p. 313.*

XIII. Quantum *decoctum Raparum* in morbis pectoralibus prosit, ac materiam in pulmone collectam solvat reipsa comperi, itaque diligenter commendo, Accipiantur rapæ, iisque cortices adimantur, ac incidantur, & affusâ aquâ coquantur parum: abiiciatur primum ius, deinceps rursus alia aq. affundatur, exprimatur succus, cui addatur parum butyri recentis & sacchari candi. *Crato cons. 21. apud Scholtzium.*

XIV. Nihil difficilius in Thoracis affectibus quàm ad partem affectam medicamenta perducere, quæ ob viæ longitudinem vix quicquam proficiunt: intercipit enim pleraq; ventriculus per patentes œsophagi meatus, & antequam ad Pulmones pervadant, vel

imminuitur vis, vel prorsus obliteratur: Consultum igitur est vt pectoralia medicamenta, sive tabellæ, sive linctus, sive alia fuerint, diutius in ore contineantur, vt sensim per laryngis latera destillent; tardum tamen hinc auxilium: Vt confertim irruant ad Pulmones, artificium respirationi erit sociandum, Decoctum ex herbis vulnerariis, pectoralibus, aliisque pro medentis scopo, parandum est, cujus vaporem æger inspirans cum aëre continuò recipiat: hinc enim vapor integris viribus, & brevi viâ, ad pulmones delatus ægritudinibus illorum medebitur: Eo pacto vniversus aër in commodum ægri inficiatur, nec cum *Galeno* in Ægyptum navigandum, musæum nobis Ægyptus erit. *Thom. Bartholinus Cent. 4. Histor.* 88. Videtur nulla re melius thoracis & capitis & Pulmonis malis succurri posse quàm *Vapore*: nam vt crassis intestinis clysteribus, ventriculo vomitoriis, renibus diureticis succurritur, quia hæc in partes pertingunt, ita & vaporibus videtur partibus respirantibus succurrendum, nihil enim aliud fertur in eas partes integrum: Ego sane vaporibus sæpe vtor ad thoracis affectiones & capitis, admovens lectulis ægrotantium lebetes cum decoctis idoneis, aut in prunis suffitus: nimirum parari possunt vapores coquentes & incidentes vt res exiget: quare sæpe oportebit sinere vt vapores ex admotis spongiis offerantur, quò, dum fomenta exterius admota dolorem sedant, & succos ac flatus discutiunt, vapores intro lati coquant aut siccent: Non tamen id erit semper vtile, nam si inde succedit difficultas respirationis, desistendum. *Vallesius l. de Vict. acut. pag.* 49. *De Evaporationibus & Suffumigiis* vide *Bennettum Theatri Tabidorum p.* 181. *& seq.*

XV. *Hippocrat.* in affectibus pectoris modo *dulci*, modo *austero vino* vtitur: Vinum dulce, antequam sputum prodeat, minus probatur, quod tussim non excitet, quâ purulenta materia excernitur: convenit ergo austerum, quod tussim irritando excreationem efficit: ab eo autem abstinet dum jam sputum liberalius prodit, quo tempore ad vias lubricandas, pulmonumque alas expandendas dulce vinum commodius existit. *Sinibaldus lib. 4. Antiph.* 14. vide *supra de vsu pinguium & salsorum* §.

XVI. *Inunctiones Pectorales* non satis probo: nam etsi ad expectorandam materiam, quæ in præsens adest, faciant, tamen laxiores partes & magis fluxionibus obnoxias efficiunt. *Crato Cons.* 8.

XVII. Credo catarrhum non solum devenire ad pectus per pulmones, sed etiam à toto ambitu venarum; testis *Galenus* 2. *de fac. nat.* qui ait omnes superfluitates defluere ad partem debilem: Quare *diuretica* tunc conveniunt, quia materia à venis descendit, & est magnus consensus inter venas & pectus. Ideo Diuretica conferunt pulmoni & ęgritudinibus pectoris. *Montanus Consult.* 145. vide *Tit. de Respiratione læsa lib.* 15.

XVIII. Quidam assumptis à Circulatore *floribus antimonij* incidit in apoplexiam, qua durante in validissimum ptyalismum incidit, ita vt per nares & os spumosi phlegmatis facile mensuras sex exspuerit: Defuncti pulmones, pectoris regio, stomachus caputque materia ejusmodi plena fuere reperta: Hinc collige quod sicut antimonium diaphoreticum, optime præparatum, est Pulmonum singulare medicamentum, ita suo sulphure arsenicali & Mercurio, calcinationum & solutionum vi nondum exutum, summum est venenum. *P. de Sorbait M. C.* [illegible]*a.* 1672. *Observat.* 270.

XXIX. Illorum opinio rejici debet, qui cum intellexerint *Mannam* esse Pectori amicam, eam porrigunt iis qui pectus cruditatibus onustum habent, nec vident crudos succos crassiores & concoctioni magis rebelles fieri dum secernitur serum: Sæpissime experientia cognovimus similes exhibitione mannæ in deterrimum statum fuisse coniectos: Natura vult crassos succos reddere fluidos, qui vero exhibent mannam, scammonium, secernunt ichores, & reliquias humorum crassiores efficiunt: *Sanctorius methodi libro quinto cap.* 10. *Martianus* 4. *de acut. vict.* Id cognoscens *Iohann. Baptist. Montanus* mannam exhibet cum cremore Tartari ad eductionem crassiorum humorum: Efficaciam mannæ, eo modo exhibitæ; vidi nuper in muliere asthmatica ob pulmones sero turgentes, quæ eadem die liberata est, effusa serosorum humorum copia.

XIX. *a. Serum*, qualicunque tandem sapore fuerit, in genere omne *incrassari* debet, quo facilius expectoretur, eludit namque alias expirati aëris vim, nec patitur se, nisi segnius ac repetita tussis vi expelli: Incrassant serum gummi Tragac. Arab. radix alth. symph. &c. ex quibus sacchar. exceptis Trochisci parari possunt, qui ore diutius contenti, & paulatim saliva dissoluti, sensim ad asperam tendunt arteriam, & in ea fluidius serum inspissant, & aptum reddunt, quo aëris ope possit facilius expelli: *Sylvius de le Boë Prax. lib.* 1. *cap.* 19.

XIX. *b.* Vbi autem *acrius est Serum*, hactenus quoque aliqua sunt vsurpanda quæ ipsum temperent, quoniam acrimonia sua non tantum ad sæpius tussiendum vellicat & fatigat Pulmones, ast insuper abradit asperæ arteriæ tunicam, & sensim vlcus excitat in Pulmonibus: Acrimonia ejus frequentissima est *Salsa muriatica*, sicut rarior multum *Acida*: molestiam singularem producere solet ipsius *Austeritas*: *Salsam muriaticam seri acrimoniam* temperant obtunduntque ex parte modo laudata *Incrassantia*, vi sua emplastica lenientia istam acrimoniam; quod efficacius præstant si jungantur illis *Opiata*, sicut id testantur vulgo notæ *Pilulæ de Cynoglossa & Styrace* dictæ, in hunc finem longe aptissimæ, quin adhuc aptiores si addito sacchara in Tabellas formentur, aut Trochiscos, detineanturque in ore: sic enim pars eorum longe major vadit ad asperam arteriam, quam si in pilulas redactæ devorentur; quamvis & sic quoque plurimum præstare observentur; licet non statim cuivis cavillatori placeat via per quam transferatur ad pulmones vis medicamenti: Laudamus igitur dictas Pilul. de *Cyneglossa & stirace*, humoribus salso muriaticis ad asperam arteriam delatis, & inde rursus expectorandis, quatenus & acrimoniam ipsorum salsam temperant, & fluiditatem eorundem nimiam minuunt, adeoque convenientem consistentiam ad expectorationem, atque cum tussi expulsionem ipsis conferunt; quicquid deblaterent in contrarium multi. *Idem.*

XIX. *c.* Quoad medicamenta humorem *Aciditate* putiore peccantem Emendantia, & ad expectorationem juvantia, eadem sunt quæ Salso muriaticum corrigunt, sed acidis *Acidum concentran-*

trantibus & *infringentibus*, qualia sunt *oculi cancri*, *margaritæ*, *corallia*, *creta*, *terra sigillata quævis &c.* Quoniam vero à sero acido facilius, citius & gravius rodi solet arteria pulmonum aspera, opus est vt non tantum efficaciora vsurpentur ipsum corrigentia remedia, sed insuper eadem ita parentur & administrentur, vt maiore sui parte deferri possint in notatam arteriam asperam: Forma proinde commodissima erit *Trochiscorum* & *Tabellarum*, quo diutius possit in ore contineri, & abundantius ad asperam arteriam deferri, atque partim in ore, partim in dicta arteria Acidum serum imbibere, & concentrare: *Serum austerum* corrigetur medicamentis ipsum emendantibus, qualia sunt inter vulgo nota *Castoreum*, *Asa fœtida*, *Carabe*; Inter Chimica, omne genus *Salium* vere *volatilium*, quorum efficacissimum reperi Spiritum Salis Armoniaci, oleum Succini, macis &c. Ingrata vt castoreum, asa fœtida, Pilularum forma exhibeantur. *Idem.*

XX. Extra omnem controversiæ aleam est, *Nicotianam* potui datam tantum adversari ventriculo ac intestinis, quantum prodest humido ac frigido cerebro: Sed dubitatur vtrum fumus ipsius offendat Pulmones, calida quippe est planta, imo acris ac vellicans, sive natura, sive arte; Ex pulvere videl. euphorbii, pyrethri, piperis, aliorumve acrium aromatum, lucri causa à fraudulentis clanculum contortis ipsius foliis insperso: quorum omnium vapore non minus offendi pulmones verisimile est quam à raphani agrestis ac piperis tritura cerebrum sternutans, Immodicus namque calor vt exhaurit humidum radicale, sic obscurat nebulosus ipsius fumus illustrem nostræ vitæ spiritum, imo suffocat tam evidenter cal. innatum, vt instar tabidorum extenuentur cum tussi perenni & spiritus difficultate. *Nicolaus Tulpius Observat. lib. 1. cap. 6.*

XXI. *Flores sulphuris* vsurpo in affectibus Pulmonum inveteratis non adeo infeliciter: sed ab eorum vsu me absterruit *D. Ioh. Crato* qui eos improbat, dum ostendere conatur subtilioris arsenici, veneni adhuc aliquid in eis contineri: Sed cum in gravioribus malis validiora quoque medicamenta sint adhibenda, ac ego sperarim crebras ablutiones cum aqua scabiosæ, veronicæ, vel simili, venenatam istam qualitatem posse auferri, vel saltem ita corrigi vt non lædat, non dissuaderem in isto casu flores eos: Posset autem illorum ℈ß. vel ℈j. exhiberi in aqua jam indicata, additis in eadem quantitate speciebus Diaireos simplic. vel hæc duo ad ʒß. singulorum cum ℥ijß. sacchar. dissoluti in aquis appropriatis in parvis rotulis, de quibus crebro vnam atque alteram in ore paulatim liquescere sinet. *Ioac. Camerarius in Cista Medic. Hornungi Epist. 118.*

XXII. Capite exsiccato, & quodammodo pulmonibus ipsis, eorundem exsiccatio atque roboratio perfici poterit *aquis sulphureis*, per os assumendis ad xij. dies, cum vehiculo dejectorio: Nullum enim præstantius in Arte dari potest remedium, quod tamen nonnisi prius exsiccato capite convenire potest, cum id ipsum petat, impleat & fundat, sicque distillationes augeat: cum tamen capite exsiccato, nullo alio incommodo ipsum validius adhuc exsiccet. *Iohann. Raymund. Fortis Consult. 13. Cent. 2.*

XXIII. *Semina frigida majora* laudantur vulgo in febre arida & vanda, permixta vel prisanæ vel lacti amygdalino: Verum cum sint ex *Galeno* sicca in secundo, vsus illorum in morbis thoracis non videtur valde rationalis, imo noxius, sicut & alia diuretica, Pectoris enim humorem incrassant apud *Galenum* 15. simp. 13. de vrinam cientibus, dum sic ait: Quamobrem puris ex thorace exspuitioni ea omnino adversa sunt, quippe cum natura eorum sit tum excalfactoria exsiccatoriaque, tum etiam secretoria & coarctatoria. *Zacutus.*

XXIV. *Gargarismos* negat convenire *Conciliator*, Primò, Quia motu & agitatione pellunt materiam in partem debiliorem; Secundo, Quia tale remedium tussim incitat, solutionem continui causat & ampliorem reddit, Tertio, Quia non juvat morbos pectoris, cum neque materialiter, neque virtualiter eò perveniat. Quarto, Si in catarrho non convenit gargarismus, multò minus in morbis pectoris & Pulmonum: Nota tamen quod oris collutio, & alicujus materiæ humidæ pectoris passionibus conferentis retentio, in ore non prohibeatur, vt collutiones, syrupi, lohoc &c. *Horstius in Concil. Enucl. diff. 189.*

XXIV. a. *Quæ pus, pituitam educunt è Pectore*, præparantur variis modis, vsurpanturque nunc *Decocti*, nunc *Mixturæ*, nunc *Linctus*, nunc *Tabellarum* forma, Estque vtile si aliquandiu serventur in ore, quo paulatim ad fauces pergentia, bona sui parte transeant in asperam arteriam, sicque copiosius jungantur Pituitæ incidendæ: Quicquid autem deglutitur longiori via redire potest cum sanguine ad Pulmones. *Sylvius de le Boë, methodi Medici cap. decimo octavo §. 26.*

XXV. Pulmonum substantia mollis est & spongiosa, ideo præ cæteris visceribus fluxionibus patet; sive eæ sint à cerebro, sive à visceribus mediante corde: dum enim caput in pulmonem distillat, & jecur sanguinem impurum, vel copiosiorem cordi suppeditat, quem revomit in Pulmonem, inde inficitur vel obruitur, labes illa non à corde manat, sed à visceribus intemperatis & malè moratis, quæ suggerunt cordi sanguinem impurissimum, cujus vitium non potest cor emendare nisi per multas circulationes. Non potest autem humores à capite suscipere pulmo nisi cum tussi, quæ si desit, patitur à solo sanguine cordis: solum enim hoc viscus suum sanguinem à corde mutuatur, vasa inde assumit non à cava. *Riolanus Enchirid. Anatomic. lib. 3. cap. 6.*

XXVI. Fermentationem majorem excitantia *Eclegmatis* non sunt addenda: Sic notum quidem est flores sulphuris, & lac sulphuris esse pectoralia insignia, ea ipsa tamen consultius alia quavis quam Eclegmatum & Electuariorum quoque mixturâ propinantur: Par ratio est salium, quæ & ipsa, quod pectori minus amica sint, præstat omittere: Certum enim est per experientiam sulphuratorum cum dulcibus mistionem, si quid aliud fermentationem inducere: hinc resolutione & orgasmo factis, talia eclegmata (quæ per se quoque facile fermentescunt, more aliorum dulcium cum heterogeneis mixtorum) oras vasis affectare, & semper quasi vasculum videri plenum, licet in dies quid inde depromatur. *Wedelius de Medic. compos. pag. 140.*

XXVII. Eadem non prosunt ventriculo, Dulcibus enim, vt *Macrobius* recte, cum pepsi societas infida; laxant præsertim continuato vsu eiusdem parietes, calorem obtundunt, fermenta dejiciunt; hinc, ne impediatur coctio, ipse quoque *Montanus cons.* 32. recte monet ventriculo vacuo danda: hinc appetitum dejiciunt, hinc vbi ventriculi debilitas jam adest, flacciditas imprimis, cautius vel non vsurpanda, sed semper in horum vsu tonus ventriculi observandus. *Idem pag.* 143.

XXVII. a. Quoties *Acida* ad pituitam incidendam vsurpantur, toties haud pura, sed dulcibus & saccharatis, quantitate parva admista, in vsum revocari debent, ne si puriora fuerint, ad tussiendum acrimonia sua Pulmones nimium irritent, sicque plus noceant quam prosint. *Fr. Sylvius meth. Med. l.* 2. *cap.* 18.

XXVIII. Nec tuto adstringunt, fermentant enim humores, & ipsa sua domestica dulcedine lævigant potius, lubricant & emolliunt quam vt adstringant; hinc in catarrhis salsis, acribus, tenuibus; hinc in hæmoptysi ipsa non fidendum hisce omnino; vnde regulæ instar notari potest, Eclegmata soli quidem pulmoni deberi, non tamen sola soli pulmoni, & quidem alterando. *Idem.*

XXIX. Eadem præsente febre non conveniunt: Vbicunque ergo concurrunt febris & tussis, vel alij pulmonum similes affectus, consultius ea omittuntur & minus tuta sunt, Hinc in febribus catarrhalibus, in variolis & morbillis, & præcipue in pleuritide ac peripneumonia Looh exesse debent, Neque audiendi qui in pleuritide, & præsertim initio, species diatragac frigidas, & alia commendant, plane contraria naturæ indicationi & motui: hinc *Heurnii monitum in meth. ad Prax. pag.* 313. sequendum potius, nec *Helmontius* hic inepte scribit, per syrupos & eclegmata vel in millibus nil profecisse autores hos visum esse, adeóque lutosa hac orbita non perstandum. *Idem pag.* 144.

XXX. *Flores sulphuris* simplices præstant compositis: Vt vbique solent multiplicari fere entia citræ necessitatem à Chimicis, ita & in flor. sulphuris id visitur: sunt enim qui cum aloë, benzoë, croco & myrrha, colcothare vitrioli, nitro, vt albescant, cum sale communi &c. eorum præparationem meditentur, & in secretis exhibeant suis, sed vt plurimum levi & pauco cum successu; Nam quid colcothar communicat quam vim corrosivam, acrem? Quid aloë, crocus & myrrha, quam empyreuma? neque enim vel avolandi seu sublimati habent vim, & duplici quasi igne comburuntur magis: Facta vero tanta immutatione non possunt non vires quoque deficere quas expectabamus; hinc adeo præstat floribus ipsis sulphuris maritare alia appropriata. *Wedelius Pharmac. pag.* 137.

PECTORIS DOLOR.

SYLLOGE.

Cum ardore setaceo illi affixo sedatus. 1.
Vagus Chinæ decocti vsu desinens. 2.
Sterni, ab humore bilioso membrana peculiari inclusio. 3.

I. Diu molestissimum ardorem in sinistra pectoris parte perpessus Nobilissimus Dominus *Gedeon à Bergerijs*, vir biliosissimi temperamenti, quem nulla topica aut alia remedia mulcere potuerunt: Ipse sibi setacei in parte trajectionem proposuit, quam vix annuentibus Medicis institui curavit; Advocatoque *Ludovico Sabourino*, perito Chirurgo Genevensi, ipse sibi cutem partis læsæ digitis apprehendit, fortiterque à subjectis musculis diducit, mox dictus Chirurgus acum, setaceum filum trahentem, minimi digiti crassitie, transmittit, adeo vt à summo foramine ad imum sex vel septem digitorum adesset intervallum, Paulo post virulentum serum, fulvum effluxit, copiosum, quo exhausto remisit ardor. Post sex septimanas dictus Dominus *funiculum* detraxit citra mali recidivam.

II. Domin. N. quinquagenarius, sanguineus, è bello Italico rediens, conqueritur de sævissimis doloribus, singulis noctibus affligentibus circa primum somnum, incipiunt in latere sinistro, simul ad anteriorem thoracis partem, & posteriorem, tum ad latus sinistrum & scapulas extenduntur, ea vehementia vt expergiscatur, nec in vlla decubitus forma persistere possit sed surgere cogatur: perseverant vsque ad matutinum, tuncque quiescunt, tota die silent, A duobus mensibus iis vexari cœpit, nec remedia adhibuit. Alter Medicus censet hos dolores provenire à catarrho tenui in eas partes decumbente nocturnis horis, quo tempore pituitosus humor commovetur: Ego à flatibus qui illis horis tantum excitantur, à calore intensiori ex concentratione facto per somnum: Materia ex quia, illuvies pravorum humorum & crudorum in ventriculo, mesenterio & circa hepar, genita in castris à prava diæta: Inde ventriculi coctio debilitata, vnde flatus quoquoversum transmissi, & à pravis humoribus suscitati: peracta concoctione flatus non amplius transmittuntur, quare circa mane dolores desinunt: Ad curationem præscripsi primo vacuationem vniversalem per apozemata & sanguinis missionem post decoctum chinæ ad decimum quintum dies, quorum vsu affectus sensim imminutus, & citra alia remedia omnino desiit. *Lazarus Riverius centur.* 2. *observat.* 8.

III. Vnum alterumque notum habui, quos in *superiore sterni parte dolor* vexabat, non sævus sed pertinax, qui intermitteret quidem quotidie magnam diei partem, ita tamen vt semper aliquis molestiæ sensus superesset: Non faciebat difficiliorem spirationem, nec tussim habebat comitem, magna tamen inspiratione ac profundis suspiriis aliquantulum exacerbabatur, vti & subita ac magna corporis resupinatione capitisque ad dorsum reclinatione, nec non pandiculatione, fixus vno in loco semper perseverabat, interdum tamen in proximas pectoris partes ac versus axillas sese propagabat: Indicavi hunc dolorem provenire ab humore, qui inter membranam peculiarem (illa enim toti thoraci communis, pleura dicta, à sterno longius recedit, dum mediastinum constituit) atque ipsum sterni corpus, qua cavitatem thoracis intro respicit, impactus erat, haud magna copia, nec valde acris aut malignus, biliosus tamen, vtpote in vigore ætatis, corpore fervidiore, & morbis à bile admodum obnoxio, Conjecturam hanc firmavit

firmavit curatio, peracta præcipue cholagogis iteratis: fotus deinde partis ex anodynis ac relaxantibus, & gestatio emplastri ex olibano, cera virginea ac pice brutia, seu Burgundica, cujus egregia vis ad cujusquomodi humores acres ex alto blande evocandos & sensim dissipandos. *Arnoldus Bootius de Affect. Omissis cap.* 12. Vide §. 1.

PECTORIS VVLNERA ET PVLMONVM.

SYLLOGE.

Purgatio *quando noxia*. 2.
In cavitatem penetrantium *curandi ratio*. 3.
Penetrantium dignotio ex exspirante aëre fallax. 10.
Turundarum *necessitas*. 4.
Filo sunt alligandæ. 5.
Injectiones *an noxiæ*. 8.
Ex amaris ne constent. 6.
Vbi paracentesis necessaria ea non omittenda metu effusionis sanguinis. 9.
Sanguis subsistens qua arte eliciendus. 7.
Cordi proxima vulnera alijs citius non agglutinanda. 1.
Vomicæ *apertio non differenda*. 11.

I. CUm maxima sit cordis, tanquam principii vitalis, dignitas, manifestum *vulnera* thoraci inflicta periculosa magis alijs esse, hinc dubitatur, Num etiam eadem aliorum more tractanda, & eodem modo statim consolidanda sint, quibusdam affirmativa placet ob loci nobilitatem, ob quam vnice eo respiciendum sit ne externis injuriis expositus caloris fons lædatur, quare ejusmodi vulnera, qua fieri potest arte consolidare conantur: At cum Thoracis vulnera tantam saniem quotidie effundant, quantam vix in aliis deprehendere licet, eo quod natura tam ob conservationem partis, quam ob dolorem plurimum sanguinis eo transmittat quotidie, qui malignitate & sordibus inquinatus, aut ob partis imbecillitatem non alteratus, citissime corrumpitur, ideo potius statuimus talia vulnera diu aperta esse debere, vt sanguini corrupto & saniei pateat exitus; retentus enim p. n. sanguis, vel humor quidam corruptus, majoris mali causa reddetur: Vnde *Paræus lib.* 2. *cap.*31. pro decisione subjicit, quod prior sententia vera sit cum nullus humor p. n. in thorace continetur amplius, posterior vbi cavitas thoracis thrombis & sanie repletur. *Horstius Decade* 5. *Problem.* 5.

II. Pectore vulneratis, quibus pus cavitate continetur, dum expurgatur per vulnus, nullum præstantius remedium quam *non purgare* corpus: quia si exhiberetur purgans, omnes humores concurrerent ad intestina, & extenuaretur corpus, cujus extenuationem mala sequentur symptomata. *Scultetus Observat.* 43.

III. Frequentissimè observavi Thoracis vulnera *in ejusdem cavitatem penetrantia*, sine vlla tamen læsione partium internarum; quæ quidem duplicis generis, alia quæ vasa intercostalia lædunt, ex quibus copiosus manans sanguis in ejusdem cavitatem delabitur: Alia vero, quibus vasa illæsa sanguinem in eandem non effundunt: Prioris generis vulnus patens servandum, quam curandi methodum omnes Medicinæ scriptores proponunt: Si verò nihil sanguinis in suis patet signis, absentia scilicet symptomatum, ex sanguine in eadem collecto, in quibus sunt febris, tussis plurima, gravitas supra diaphragma, & alia hujusmodi, tunc immissa brevissima turunda in orificium ipsius vulneris, imbuta ovi albumine, & superinjecto linteolo eodem madefacto, cum bolo Armena & sanguine draconis, leviter fascia comprimo partem læsam: atque sequenti die, remota turunda ex toto, appono ceratum ex cerussa; quibus spatio septem aut octo dierum patientes sanos præsto: Qua methodo quinetiam vulnera Thoracis, ejus tantummodo musculos penetrantia, ad sanitatem deduco, spithamam licet ampla. *Marchetti Observat.* 41. Vulnera penetrantia parte superiore inflicta, ita vt materia intus collecta non possit adeo commode expurgari, in Empyema degenerant ex omnium sententiâ: qua ratione quidam à me perforati, sectione inter 5. & 6. costam evacuata materia, plerique sanati fuere: Exempla vide *apud Scultetum Observat.* 43. & 59. Observatum à me quod quoties citius materia expurgatur, spatio nempe, summum, diei, statim patientes convalescant, materia ex vulnere non amplius manante, & quod mirum, febre quin etiam cessante, quæ continua est, materia in cavitate thoracis hærente; quinimo hoc signum pathognomonicum censetur, patientes immunes esse à febre, cum nulla in thorace sanies, quæ vulnus statim occludendum indicat: quâ contra sensim exsudante omnes moriuntur; quia morâ suâ dum permeat, partes internæ exulcerantur, pus augetur, atque vlcera febrisque quotidie invalescunt: Quod propterea animadvertendum illis est qui adhibentur his curationibus, vt scilicet si pus brevi spatio temporis non evacuetur, ejus eductionem quam citissime medicamentis curent: quâ ratione exhibeo aut aquam hordei, aut mulsam, quæ paulatim detergent ac vacuationi aptum reddunt, non sine ope naturæ illud expellentis: quo subsidio non egent robustiores, qui paucis diebus totam materiam purulentam extrudunt & sanantur nisi hæc vacuatio diutiùs protrahatur, quæ illis mortem inferat. *Idem Observat.* 43. Vide *Pareum lib.* 9. *cap.*31. *Nic. Massam Tom.* 2. *Epistol.* 11.

IV. *Felix Wirths* Chirurgus Turundas in vulneribus pectoris penitus rejicit, ipsamque saniem, sanguinem, aliamve collectam materiam, per sudores, vrinam, alvum, aliisve modis commode vacuari statuit, Etsi verò non negem plurimum periculi laborantibus impendere, cum imperiti Chirurgi turundas filo non alligant, non tamē video quomodo vsus earum penitus rejici possit; cùm aliàs natura, quę adminiculum ab arte expectat, expurgationem videlicet superfluorum minimè habere possit. *Horstius apud Hildanum Cent.* 3. *Observat.* 36.

VI. Nob. vulneratus & negligentius à Chirurgo habitus, attraxit in thoracis vacuum turundam plagæ impositam, sed post mensem sextum excrevit eam per os: Si sapis, fuge hunc scopulum Chirurge, Et constringe potiùs filo linamenta quæ immites in lubricum pectoris vulnus, quò resistant potentius thoracis suctui, interdum validissimo. *Tulpius lib.* 2. *cap.* 15. *Aliud exemplum vide apud Hildanum loco mox citato.*

VI. Cuidam pectore sauciato cum *injectionem* validè *detergentem, ex absynthio, centaurio, aloë*, in vulnus infudissem, hinc tantus amaror in os surrexit cum nauseâ, vt diutius sustinere non posset: tum subiit in mentem quod olim in quodam, cui fistulosus erat ad thoracem sinus, observaveram: Itaque cum animo repeterem res ejusmodi amaras facile in Pulmonem, indeque in asperam arteriam, fauces atque os assurgere, professus sum me nunquam ejusmodi amara ægris exhibiturum: hinc enim multò plus molestiarum accedit quam fructus & emolumenti. *A. Paræus l. 9. c. 30.*

VII. Vbi in Pectoris vulneribus sanguis nullus profluit, ne in cavitatem ruat, immitte ori sub linguam gran. j. moschi, & statim prodibit sanguis per vulnus, quod pro secreto habent, inquit *Sennertus* lib. 2. Practic. Ex quo subsume; in qualibet hæmorrhagia, vbi sanguis sisti debet, moschum fugiendum. *Hoëferus Hercul. Medic. lib. 2. cap. 3.*

VIII. *Cosmus Slotanus*, Chirurgus præstantissimus, ab injectionibus quæ syphone fiunt planè abstinuit: Quod in omnibus vulneribus & vlceribus, sive in pectore, sive ventre inferiore fuerint, observandum monet: facillime enim pars aliqua injectionis in vacuum pectoris aut ventris delaberetur, ibique non levia symptomata, magno cum periculo ægrotantis, excitari possent. *Fabritius Hildanus Cent. 1. Observat. 63.* Ii tamen felicissime vsus est *Scultetus*, vt liquet ex *Observat.* 51. & 56.

IX. Quidam sauciatus est in dorso, ense ad sinistram mammam penetrante, & quamvis magna copia sanguinis è vulnere effluxerit, tertia tamen die difficulter respirabat cum insigni dolore prope diaphragma: Ideo inter 3. & 4. thoracis costam pectus fuit apertum, vt evacuaretur materia in thorace contenta: facta perforatione vix tres aut quatuor guttulæ sanguinis de vulnere effluxerunt, Quod ideo notandum censeo, quia nonnulli aiunt maximum fieri sanguinis fluxum ob vasorum intercostalium incisionem: sed non eo inficias aliquando, & præsertim in biliosis, succedere ejusmodi in cavitatem sanguinis effluvium, vbi inciditur vena aut arteria, quæ tamen scalpello, *Spatha Celso & Paulo* dicto, facillimè evitari possunt: Sit læsa vena aut arteria intercostalis, quid refert? parum enim aut nihil sanguinis ob paracentesim ibi factam retineri nequit. Et si retineretur, sequenti die, dum obligabitur vulnus, iterum effluet. *Scultetus Obs.* 43.

X. Pulmonem in pluribus pleuræ connexum vidimus, modo in altero latere modo in vtroque: quæ observatio in vulneribus thoracis magni momenti est: nam in causa plerumque est vt Medici decipiantur, thoracis penetrantia vulnera minimè agnoscentes, confisi Chirurgorum axiomate, *Omne thoracis vulnus penetrans expirare*. At quibus ea Pulmonum connexio contigit; possunt vulnere thoracem perforante laborare, vulnere non exspirante. *Plempius in Instit.*

XI. *Vomicæ* apertio minime est differenda, ne vlcus fistulosum, aut caries in ossibus suboriatur, quod multis sæpissime accidisse visum est à nobis. *Chalmet. Enchir. p.* 147.

PEDVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

Dirus dolor cauterio curatus. 1.
Sudor & fœtor caute reprimendus. 2.

I. Mulier quinque annis dolore plantæ pedis sinistri bis & ter in die atrocissimo corripiebatur: oriebatur ex flatu crasso, cum pituita tenaci commixto, accedente partis debilitate: calore, rubore, duritie; Variis remediis cum non cederet malum, tandem parti dolenti cauterium actuale affigitur: post escharæ elapsum defluxit xv. diebus sanies virulenta in copia multa, & ægra ab omni dolore liberata, quoniam venenatum virus soli ignis efficaciæ succubuit. *Zacutus Pr. Adm. lib. 2. Observat. vlt.*

II. Cum circa extremitates corporis, manuum pedumque, ceu à corde remotissimas, naturaliter magis aut copiosius quam in vllis aliis artuum, sive locis, sive partibus, excrementa colligantur, vnde manus nostræ sordescunt, pedes sordibus propemodum virulentis & fœtentibus incrustantur, omni studio cavendum ne defæcatio ibi peragi solita impediatur: Ideo ocreæ pedibus dormiturientium non detractæ, ijs multimode incommodant; Hinc valetudini male consulunt qui fœtorem pedum propulsuri, calceis myrti folia, ferri limaturam &c. imponunt: Nam vt arteriæ excrementis suis his in partibus sese exonerare annituntur, Ita vbi defæcatio ista (vt ita dicam) quocunque modo impeditur, venæ vna cum sanguine arterioso excrementa ea absorbere coguntur, qui dein iterum mediante circulatione ad cor revehitur, ac porro defæcandus. *Simon Pauli Quadrip. Botan.* Vide *lib. 8. tit. de Habitus vitiis. §. 7.*

PENIS AFFECTVS.

SYLLOGE.

Præputium *vbi scindendum si adnata cuticula.* 1.
Cautio in sectione Penis gangræna *affecti.* 2.
A sectione cauterio actuali non vtendum ad sanguinem sistendum.
In Caruncula *extirpanda abusus cathæreticorum.* 4.
Cautiones circa ejus ablationem. 18.
Penetratio per juncos periculosa. 10.
Cautio in catheteris *immissione.* 17.
Quomodo possit absumi illæso meatu. 16.
Cariem *penis argentum vivum & præcipitatum tuto sanant.* 16.
Glandis vesiculæ crystallinæ *curatio.* 9.
Glandis vlcera *blande tractanda.* 5.
Phimosis *curatio.* 19. *a.*
Præputium *cum glande cohærens caute diducendum.* 19.
Nodus *quomodo curandus.* 6.
Phimosis *&* Paraphimosis *à fervido coitu curatio.* 7.
In virulenta vomitus ex antimonio an conveniat. 11.
Refrigerantia & repellentia initio non admovenda. 12.
In infantibus curatio. 13.
In affectus pertinacia remedijs insistendum. 14.
Penis flacciditas *ab excedente calore inducta.* 20.
Candelæ cereæ vrethræ impactæ eductio. 8.

Penis

I. Ponamus casum, factam esse in glande inflammationem; ex hac suppurationem, & demum cuticulam quandam; hanc cum scindere necessum sit, quærimus in quo loco præputium sit scindendum? ℞. sectionem inferius factam optimam esse: superius obesse: illam quæ in latere fit inter duas illas ambigere: voluptatis enim in partibus genitalibus maxima habenda ratio. *Walæus met. Med. p.* 157.

II. Si in *Pene gangrænato* portio aliqua abscindenda est, statim vrethræ indere debemus canalem quendam, seu candelam ceream pro mictione, alias omne illud quod de penis substantia restat, in corpus retrocedit, ita vt vrinæ emissio inde fieri non possit: Ab incisione penis erectio perit: spiritus enim in corporibus illis nervosis retineri non possunt. *Idem ibid.*

III. Amputato pene *Cauterium actuale* summè periculosum, tum quod meatum vrinarium obstruat, tum etiam vesicæ & circumjacentium partium inflammationem facilè excitet: Sanguinem ne erumpat caveo per ministros, qui per vices manu madefacta oxycrato, stupas cum Pulvere stegnotico continuò continent &c. *Hildanus Cent. iij. Obs.* 88.

IV. Ad extirpandas *Carunculas* in vrethra, multi cereolos audacius immittunt, corrodentibus medicamentis delibutos: quorum nimia mordacitate, non solum deperditionem substantiæ in vrethra vidi, verum etiam gangrænam, quæ non ipsum modo perinæum, sed & internam vtriusque femoris partem infecit, ac fœdo sphacelo in ægri perniciem consumpsit. *H. à Moinichen Observ.* 17. Nobili cuidam caruncula ex gonorrhea virulenta laboranti, cum Chirurgus medicamentum acre siphone in ductum vrinarium infudisset, protinus dolor ingens exortus est: sequuta est inflammatio & febris, vrinaque plane suppressa fuit, & intra paucos dies vitam finiit. *Hildanus cent.* 4. *Obs.* 54.

V. In curatione *Glandis & Præputii vlcerum*, non leviter errant plurimi, dum aquâ, vt vocant, forti; aquâ item plantaginis, cum vitriolo, alumine, viridi æris, vng. Aegyptiaco &c. vlcera abluunt, aliaque acria applicant: hoc enim modo malum malo addunt; quandoquidem dolor, quem acribus illis medicamentis excitant, multos humores ex corpore ad locum affectum trahit, hinc inflammatio, aliaque symptomata omnia accrescunt in dies: blande igitur ejusmodi vlcera tractanda sunt. *Fabr. Hildanus cent. v. Obs.* 57.

VI. Veneri nimium addictis rarum affectionis genus interdum accidit, vocant quidam *Nodum Penis*, etsi eo demisso & flaccido nihil percipiatur incommodi, particulam tamen pertractanti parvulus quidam tumor, fabæ vel glandulæ speciem referens, percipitur: Huic affectui plerosque vidi, causæ ignaros, emollientia adhibuisse, quod arbitrarentur se duriusculam illam substantiam, quasi humore affluxo imbutam, discutere posse: Sed tantum abfuit vt id præstarent, quod etiam quotidie in pejus lapsi fuerint, nam arietini cornu in modum in illud latus, quo tuberculum est, mentula reflectitur &c. conveniunt igitur quæ procidenti umbilico atque Herniis descripta sunt, fotus &c. adstringentes &c. *Iulius Cæsar Arantius l. de Tumor. cap.* 50. *Sennertus Pract. lib.* 4. *part.* 9. *s.* 1. *cap.* 8.

VII. *Phimosis* & *Paraphimosis*, si ex fervido coitu procedat, remanente adhuc glande tumente, si diu foveatur aqua frigidissima, detumescet, tuncque poterit præputium attolli vel deprimi, Secretum admirabile. *Riolanus Encheir. Anat. lib.* 2. *cap.* 31.

VIII. Quidam *caruncula vesicæ* laborans candelam ceream vrethræ immiserat, quæ partis calore liquata, dimidia tantum extracta erat, alterâ parte meatui infixa remanente & vrinam supprimente: Cum alia non contulissent, præmisso prognostico, vrethram supra candelæ portionem relictam artifici manu secuit A. *Molinettus*, ceramque dexterrimè extraxit, quam mox sequutus vrinæ fluxus copiosus, ferè per biduum: Temerarium autem & intutum hamulis seu vncis ferreis extrahere, quod in seipso *Lagalta* Medicus inconsulto tentavit, hinc læsis partibus, perpetuus humoris defluxus concitatus. *Velschius Observat.* 66.

IX. Est inter Luis symptomata *Glandis virilis vesicula crystallina*, Quæ nisi probè curetur, mortem afferre solet, ferrum autem nequaquam patitur, Solus spiritus Tabaci laudem hic invenit; quo si quinquies summum contegitur, emoritur & penitus perit: hoc autem fiat ægro jacente, nisi cadere convulsum velis. *Hartmannus Prax. chymiat. cap.* 233. §. 34.

X. Quia contingit aliquando in suppressione vrinæ plures reperiri *carunculas*, quæ illius transitum impediunt, & medicamentorum appositionem; si nec balnea, nec inunctiones, nec candelæ proficiunt, quidam penetrationem faciunt per juncum acuminatum, in cujus aculeo medicamentum corrodens imponunt, & paulatim & sensim penetrant carunculas, Quæ operandi ratio est suspecta, quia periculum est ne juncus rumpatur. *Fonseca consult.* 36. *Tom.* 1.

XI. Novi Chirurgum quendam in Belgio, qui *Phimosi* & *Paraphimosi virulentâ* laborantibus, statim ab initio infusum stibii hyacinthini exhibebat, quod in robustioribus & pituitosis non vsque adeo improbandum, præsertim si loco stibii crocus metallorum acciperetur: non solum enim materiam peccantem evacuat, sed & revellit à loco affecto: verum in extenuatis & imbecillioribus minimè tutum esse medicamentum sciunt Practici: Sed & diligenter prospiciendum an scortum lue venerea fuerit infectum, tunc enim à croco isto metallorum, quia violentia quadam, etiam ex remotissimis corporis partibus ad centrum corporis trahit, atque ab omnibus medicamentis per vomitum cum violentia purgantibus abstinendum, ne materia peccans ex genitalibus ad epar trahatur, & fiat ex affectu particulari vniversalis morbus, quod in aliquibus evenisse observavi: præstat ergo, quod maximo semper cum successu feci, corpus clementer expurgare. *Febr. Hildanus Cent. v. Observ.* 57.

XII. Loco affecto nonnulli statim ab initio (quia inflammationem adesse vident) refrigerantia & repellentia applicant, sed male: materiam enim virulentam & malignam, ex impuro concubitu contractam, repellunt & in ipsam partem secludunt, vnde postea virulenta & maligna oriuntur vlcera; Sed ratione doloris, præcipui symptomatis, cataplasma anodynum applico, ex far. fabar. hordei semin. cydonior. fœnugr. pulv. rof. rubr. croco

& lacte cum vitellis ovorum: totum virile membrum, nisi inflammationis vehementia obstiterit (inflammationibus enim oleum, vt docet Galenus adversatur) hoc oleo inungens, ℞. ol. amygd. dulc. rec. rosarum ana. ℥j. de vitell. ovor. ℥ß. m. *Idem ibidem.*

XIII. Accidit nonnunquam ex pravâ nutricis diætâ vt humor acris ad *genitalia infantis* decumbat; ibique pruritum excitet, atque post confricationem accidat paraphimosis, confluentibus humoribus circa balanum & præputium; imò interdum inflammatio ab acrimoniâ vrinæ: Inepti quidam barbitonsores, infantes hoc malo laborantes scarificationibus profundis, & applicationibus medicamentorum acrium crudeliter tractant: Ideo hic adscribo remedia quibus multos sanitati restitui: Nutrici diætam tenuem & refrigerantem præscribo. 2, ipsam expurgo pro humoris prædominantis naturâ: Sin infans ablactatus à ℥j. ad iij. syr. rosar. sol. comp. exhibeo repetitis vicibus. 3. Si plethora adest in nutrice ipsi venam aperio. 4. ab initio, si dolor & inflammatio adfuerit, hoc catapl. admoveo: ℞. micæ panis albi ℥iij. pulv. rosrub. balaust. ana. ʒij. croci ℈j. butyr. rec. ℥j. lactis vaccini q. s. cum vit. ovi f. catap. Si morbus sit contumax sequenti vtor. ℞. far. fabar. ℥ij. pulv. summ. absynth. flor. camom. sambuc. ana ʒiij. pulv. semin. fœnugr. ℥ij. cumin. ℥iij. cum vino austero coquantur & fiat catapl. Si excoriatio adsit, loco vini vtor decocto flor. camomill. melil. sambuc. & rosar. *Idem ibid. Obs.* 58.

XIV. Nonnunquam mihi advenit in infantulis affectum adeo contumacem occurrisse, vt vltra tres septimanas circa ipsum occupatus essem: præsertim circa infantem anno 1607. cujus nutrix supra modum erat cacochymica, & proinde, mediante lacte, quotidie novam suppeditabat materiam peccantem infanti: quare apozemata aliquot exhibui aliquoties, gnaviter expurgavi, accuratam diætam præscripsi: Externa medicamenta, quia iis antea felicissimè vsus eram, non mutavi, juxta aphor. 52. 2. In hoc ægro, illis præmissis, dolor simul & inflammatio remiserunt, tumor vero vltra dies xiv. in eodem statu permansit, nec tamen ab applicatione posterioris cataplasmatis destiti: Quid fit? insurgit tandem natura, materiamque peccantem è vestigio expellit, & ita quidem vt intra horas xxiv. omnino evanuerit & subsederit tumor. *Idem ibidem.*

XV. Tutò *Præcipitato* vtimur in *carie circa glandem*, aliquando per se sine vlla admistione, in pulverem redacto, vbi pertinacior est caries, aliquando vnguento rosaceo aut butyro commisto, nonnunquam in hanc formam redacto, qua rationem omnem cariem internam extinguit. ℞. ol. amygd. d. rosar. omphac. vngu. resini ana. ℥vj. præcipit. pulveris. ℥j. ceræ parum f. vngu. quod tenuissimo panno lineo excipiatur: Vng. Resinum fit ex oleo, resina pini, terebinth. & cera: Ita adhibitum Præcipitatum, non est periculum quod repellat malignum vaporem intus, quod putavit Petronius, ob argentum vivum quia, vt ipse ait, pellit ad superiora labem: Imo etsi solum præcipitatum adhiberetur nullus esset rei hujus timor, nam licet fiat ex argento vivo, tamen ab aqua forti, ex qua fit, habet trahendi vim: imò etiam probo vsum argenti vivi vbi præcipitatum, ob malignitatem vlcerum, satis non est, qui experientiâ constat vtrumque optime hæc vlcera sanare: Nec timor est quod virus intropellatur, quod accidere non videmus: nec argentum vivum tam pauca quantitate potest materiam ad superiora trudere: valet & eximiè præcipitatum dulcificatum, turbith minerale vocant. *Fonseca consult.* 34. *Tom.* 1.

XVI. Non rarò *Caruncula* ex vlcere meatus urinarii oritur, atque interdum ita augetur vt urinam supprimat: hæc manuali opera & medicamentis idoneis, quæ erodendi vim obtineant extirpatur, Ne tamen aliæ partes in meatu vrinario erodantur, vrinave profluens medicamentum carunculæ applicitum eluat, Aquapendens excogitavit instrumentum, cujus beneficio nihil nisi caruncula exeditur, prohibeturque ne medicamentum carunculæ admotum ab vrina, quæ sæpius excernitur, elui possit: Fit autem cannula ex linteo cera alba oblito (longitudine digiti transversi, & latitudine ea ut æquet argenteum catheterem) quæ filum longum habeat appensum: Hæc cannula medicamento Prævotii erodente ℞. *mell. in ciner. vsti, tut. præp. butyr. rec. in aq. plantag. loti, terebint. similiter. lota, ceræ flavæ ana.* ℥ß. *alumin. vsti* ℈iß. *m. f. linim.* Quod crebrâ experientiâ teste carunculas meatus vrinarii absque dolore & sanarum partium excoriatione consumit) prius oblita sit, post stilo extra fistulam argenteam prominenti adaptetur, atque vna cum argentea fistula, & stilo, in vrinarium canalem immittatur, donec occurrat carunculæ, & cum jam est in loco carunculæ, argentea fistula cum suo stilo retrahatur: cannula verò, ex linteo, cera inducto parata, & immissa relinquatur in meatu, vt per eam vrina excernatur, quæ simul prohibet ne medicamentum carunculæ admotum ab vrina elui possit. *Scultetus Armam. Tab.* 40.

XVII. Intra urethram post prostatas, ejaculatorii vasis utriusque orificio apposita est caruncula quæ instar valvulæ utrumque orificium claudit, ne urina in urethram effusa refluat in vasa seminaria, vel ne nobis invitis semen effundatur: hæc ab ignaris Chirurgis cathetere deprehensa cum renisu pro caruncula habetur, quæ causticis erosa perpetuam parit gonorrhœam. *Riolanus in Anthropogr.*

XVIII. *Virgæ carunculæ* primordia gonorrhœæ aliquando tribuenda, in cujus inflammatoria tentigine, rupta per coitum, vt vulgus vocat, chorda, vel, vt magis artificiose, fissa membrana vrethræ, inflammationis & vi tumoris contractæ ac brevioris, post largam hæmorrhagiam, qualis ad istos conatus & violenta ἀποσπάσματα consequi solet) remanet ulcus, ex quo paulatim succrescit fungus, tumor videlicet p. n. atque in meatu morbus, nulla alia ratione quam superflui per exæretica sublatione, tuto certove averruncandus: Solent spongiosi isti thymi purulentam exsudare saniem, quæ minus accurate hujus affectus penetralia rimantibus, sub specie gonorrhœæ plerumque imponere consuevit: Hinc puris filamenta per vrinas fluitantia apparent, cujus materiæ partem à prostatis etiam defluere arbitror, quas male multavit, & per longissimum tempus afflixit intemperies malignitate non carens, caloris nativi destructrix, functionum omnium labefactatrix: Virum Nobil. quindecennali istiusmodi caruncula afflictum curavi; Perpensis sedulo singulis difficultatibus, præsertim vero delicatissima illius natura, cujus exquisitissimus sensus vel levissima chirurgiæ præsidia pro sævissimis tormentis haber, manum admovi operi, & præmissis vni-

vniversalibus, sæpius iterata blandi cathæretici per cereolum applicatione, totam absumpsi carunculam, exiguo sane cum dolore: in minus molli verruca, dimidiam fere meatus vrinarii longitudinem, cujus dimensionem vir tres digiti latitudine sua adæquassent: Non leve movit negotium colli vesicæ proximitas, cum ad finem ventum est, imprimis autem exiguum illud tuberculum, quod osculo dehiscente viam dat semini in urethram, cujus moles tumore aucta ab humorum affluxu, minus perito artifici fecisset fucum, atque exedentium longiorem suasisset vsum: Verum hoc tibi sit à me in carunculæ curatione secretum, plus conctando quam festinando promoveri: Quotiescunque vlceris labia remediis irritata intumescunt, ea si lenientibus mulceantur, subsident & (mirum dictu) pertinacissimi obices intra dies paucissimos per se evanescunt: *Theodorus de Mayerne Tract. de Arthritide pag.* 145.

XIX. *Præputii cum Glande cohærentia* dupliciter accidit 1. ob vlcus præputii & balani: In eorum enim vlcerum curatione facillime, præsertim in pueris, coalescunt, vt deinde præputium retrahi nequeat: Ego tunc laminam plumbeam incurvatam imponere solitus sum; aliquando quempiam pulverem exsiccantem, plumbi vsti, litharg. &c. copiose inspergo. 2. A prima conformatione: Quum autem vinculum hoc abscindere necesse fuerit, obtinendum est vt neque præputium, multo minus balanus attingatur, præsertim si vinculum non in infima parte balani fuerit: facile enim eo loci ductus vrinarius perfodi, indeque fistula consequi poterit, per quam vrina & semen effluerent: Potius itaque de Præputio, nisi aliter fieri possit, quam de balano abscindendum: etiamsi enim præputium perforetur, incommodum tamen non est æquiparandum perforationi ductus vrinarii: Ægineta tamen contrarium statuit, quem intelligendum existimo quum cohærentia in carnosis partibus balani, veluti ad latera aut parte suprema acciderit: In infima vero id vix sine læsione ductus vrinarii fieri posse certum est; Scimus enim ductum in illa parte tenui tantum cuticula vestitum esse, quæ incisa postmodum difficillime coalescit: *Hildanus cent.* 3. *Obs.* 54.

XIX. *a* De curatione *Phimosis* omnium optime *Pareus*: Periculum in sectione abest omne, modo non adhæserit præputium glandi, tunc frustra etiam tentatur cura: Si v. g. angustum modo est præputium, liberum tamen à balano, tunc loco, quousque incisio institui debet, notato, extenditur præputium, & vnica incisione secundum longitudinem peragitur, hac tamen cum cautela ne vena pudenda major lædatur, quæ quoniam satis est visibilis, nec chirurgum latebit: Facta incisione caput penis consurgit, omnibus impedimentis liberatum: Cicatrix autem obducenda, ne partes præputii dissectæ coalescant, Et sic curatus est à morbo matrimonii candidatus. *Ammannus Medic. critic. pag.* 141. Vide supra §. 1.

XX. Iuvenis 34. ann. temperam. calidi & humidi, boni habitus, rosei coloris, venereæ infectionis suspectus, incidit in *ignaviam ad Venerem*: Medicamenta, præter decocta, administrata cum Mercurio fuerunt: Balnea item sulphurea, aqua Noceræ & alia refrigerantia absque ullo levamine: Penis illa flacciditas causam habuit, vel vitiatam facultatem, vel corruptos spiritus: vitiatur facultas quoad instrumentum, nunquam vero ex se, cum sit animæ potentia, Senex enim videret vt juvenis si haberet oculum juvenis: vitiatur itaque hoc casu ab excellenti calida intemperie vasorum & partium genitalium, à qua earundem laxitas procedit ac imbecillitas: vnde habet Hippocr. 5. aph. 16. *Calidum vbi sæpius quis eo vtatur, hæc mala affert, carnis effæminationem, nervorum imbecillitatem, animi defectionem &c.* Quam imbecillitatem augere potuisse vsum Mercurii non dubitamus: Sed præterea ab hujusmodi calore spiritus quoque deficiunt: quod contingere potest, aut quia non transmissi vel dissolvantur, vel à parte non actuentur: Et primo quidem quod non generentur nullo modo asserendum in prædicto temperamento &c. copioso adeo semine abundanti: neque quod non transmittuntur, non enim obstructa sunt vasa, nec à Pat. aliena aliqua applicatione avocantur: Superest igitur vt à nimio illarum partium calore dissolvantur, atque ab eorum celeri nimis resolutione penis intempestiva flacciditas pendeat & erectio prohibeatur. *Fortis consult.* 52. *cent.* 1.

XXI. Ex Venerea lue sic labefactantur interdum & internæ genitalium partes & externæ, vt pro succis alibilibus horum ichores congerantur, qui ab interioribus ad exteriora vi secretrice depulsi, tumorem in Præputio procreant aquosum, quem affinitate rerum consuevi *Hydrocelen præputii* nominare, Quippe modis omnibus testium hydrocelen refert, si magnitudinem demas, quæ hidrotico tumori præputii non est tanta: hujusmodi tumorem, quem pellucidum adversa luce adverteris, phlebotomo tardus non eris vno aut ictibus pluribus aperire, post aliquantulum cruoris, qui è secta cute manabit, deinceps effundi videbis liquidum humorem atque aquam. Experta mihi res in quamplurimis. *Severinus med. Eff. p.* 81.

XXII. Chirurgi curaturi *colem gangrana obsessum*, imposuere incisæ cuti, præter myrrham, aloen, extractum absinthij ac spir. vini, conveniens cataplasma, quo tamen parum aut nihil proficiente, devenere tandem ad ferramenta candentia, quæ late profundeque inusta bis adeo vitiosam hanc infregere labem, vt coles, quem verebantur pessum iterum brevi ad pristinum valetudinis statum sit reversus; Disce ergo non semper blanda, verum interdum crudeli etiam Medicina ægris suppetias ferre, & extremis morbis exquisite extrema convenire remedia. *Tulpius lib.* 4. *c.* 35.

XXIII. *Glandis non perforatæ* curatæ nullus mentionem facit, vno excepto *Wiero* in Observat. Processus describitur ab *Albucasi* l. 2. c. 55: Acuta lancetta perforetur membrana quæ foramen glandis tegit: Sin vero vlterius intra urethram hæreat malum, sumitur cannula intus habens acum absconditam; quod artificium proditum ab *Amato cent.* 1. *curat.* 23.

XXIV. Aliquando in alio loco, nimirum ad radicem penis, ante scrotum foramen adest per quod mingit puer: Ante paucos annos cuidam talis curatio fuit adhibita, videlicet dissecta cute in parte colis inferiore, eidem aptabatur fistula argentea, & supra eam cutis consuebatur, mingebat autem puer continuo per fistulam, & spes erat canalem factitium sic potuisse extrui per quem deinceps decurreret vrina. *Van Horne microtech. p.* 157.

PERIPNEUMONIA.

SYLLOGE.

I. NOn levis est disputatio de *Phlebotomia*, nam scriptum est sanguinem detrahendum esse per venas communes, nulla autem vena, quæ secari solet, cum venis Pulmonis communicat: nullique rami è vena cava Pulmonibus distribuuntur, quod *Galenus* contra Erasistratum disputavit multis in locis: Præterea hoc naturæ motus indicat, nam cum in morbis viscerum, & febribus ardentibus, hæmorrhagia è naribus critica sit, in Peripneumonia non est critica, quia venæ narium, quæ sanguinem reddunt, nihil habent cum Pulmonibus commune: Si verum sit sanguinem naturaliter transire à dextro cordis ventriculo ad Pulmonem, ut deducatur in sinistrum ventriculum, inde in Aortam: atque si sanguinis circulatio admittatur, quis non videt in affectibus Pulmonum sanguinem majore copia eò confluere & opprimere pulmones, nisi evacuetur primò liberaliter, dein partitis vicibus, ad eos sublevandos; quod fuit consilium Hippocratis, qui in Pulmone tumente ex omnibus corporis partibus, capite, naso, linguâ, brachiis, pedibus detrahit sanguinem, ut minuatur quantitas atque revellatur à Pulmone: Ipsemet in morbis Pulmonum jubet sanguinem educere donec corpus fuerit exangue: Supposita circulatione facilius deplentur Pulmones per v. s. Si rejiciatur, non video quomodo sanguis possit inde revelli; nam si refluat per venam arteriosam in ventriculum dextrum, obstant valvulæ sigmoides, & è cordis ventriculo dextro regressum in Cavam sistunt valvulæ tricuspides: Ergo per circulationem exhauritur sanguis sectis venis brachii & pedis: simulque destruitur opinio Fernelii, in Pulmonum affectibus sanguinem esse potius detrahendum è brachio dextro quam sinistro, quia sanguis non potest remigrare in cavam nisi ruptis duobus claustris & obicibus in corde positis. *Riolanus Enchir. Med. Pract. l. 3. c. 6.*

II. Statim, inquit *Aëtius*, si vires ferant, *secetur vena* in utroque cubito, primò modice, absque leipothymia, idque repetatur, 1. itaque sectio sit moderata, 2. sit largior, (contrario modo ac in Pleuritide) nam in secunda sectione non ita prosternuntur ad leipothymiam: Cautio itaque adsit ne ad animi deliquium procedatur usque, nam id, inquit *Aretæus*, strangulatum auget: itaque repetitis vicibus aperiatur vena, recollectisque viribus. *Heurnius de morbis Pect. c. 5.*

III. *Purgatio* in Peripneumonia interdum ante 7. convenit, quamvis tunc perniciosa censeatur. D. N. annorum lx. laborabat peripneumoniâ pituitosa, quæ innotescebat ex tussi, difficultate spirandi, febre, dolore sub humero sinistro, & maxillarum rubedine: Cum autem multa pituitâ refertus videretur, ejusque satis multam quantitatem evomuisset, tum clystere injecto ter aut quater alvus soluta esset, postridie s. m. semel tantum celebratæ, purgans fuit exhibitum ex infuso Rhei cum Manna & syrup. rosac. quo optimè purgatus est quarta die morbi, & postridie à febre aliisque symptomatibus liberatus apparuit. *Riverius cent. 1. Obs. 98.*

IV. *Lambitiva incrassantia* cautè admodum administranda: nihil enim deterius peripneumonicis contingit quam ut sputum retineatur; & majus periculum impendet illis ex sputi retentione quam pleuriticis: Itaque si fluxio sit valde tenuis, non improbatur eclegma quod recipit syr. de liquiritia, violat. de jujubis, modo tamen permisceatis aliquid syrup. acetosi aut oxymelitis, ut tenue, quod influit, incrassetur: sed quod jam fluxum est crassius redditum attenuetur. *Saxonia Præl. Pract. c. 28. l. 1.*

V. Circa usum *Attenuantium*, illud moneo etiam, quod video omnes prætermisisse, non probari mihi extenuantia medicamenta illa quæ insignem obtinent caliditatem: cum tamen omnes Medicinæ scriptores probent, & ipsa medicamenta quæ orthopnoicis conveniunt, iridem, hyssopum, prassium, &c. Non probantur hæc 1. quia inflammationem augent 2. quia viscus jam ab inflammatione debilitatum præparant ad ulcus: ideo ad incidendum non transirem mulsam, oxymel, aut in calidioribus syr. acetosum &c. *Idem ibid.*

VI. *Aëtius potum* exiguum præscribit, quod humiditas sit noxia Pulmoni: At contra Hippocr. decreta, qui lib. 1. de morb. ait ægros debere pocula haurire quibus Pulmones madescant: Attestatur ratio, nam in peripneumonia, & maximè ubi superabundat bilis & sanguis calidior, siccessit Pulmo, quæ affectio videtur indicare humectationem, quæ per plurimum potum obtinetur: *Salius Notis in Altimar. c. 51. Mercat. cap. proprio.*

VII. *Hippoc.* 2. de morb. primis diebus *dulces sorbitiones* exhiberi jubet, ut quod pulmonibus inhæret eluatur: Et alias etiam dulcia pectori amica sunt: Alii improbant, ut pote quæ calida & facile bilescentia febrem augent, & ad jecoris ac lienis inflammationem ducunt: Et cum Hippocr. ubi de pleuritidis curatione agit, acidas potiones exhibeat, quò sputum facilius proveniat, eadem quoque peripneumoniæ competere videntur, cum eadem fere sit cura utriusque: At sciendum dulcia non unius esse generis, alia enim sunt calidiora, alia potius temperata: imo nonnulla aquosa, è quibus poste-

posteriora non facilè nocere possunt: Et quæ sunt calidiora non per se & sola, sed iis quæ impediunt ne facilè bilescant diluta exhibentur: Et quamvis dulcia magis Epar offendere videntur quam pulmonem, cum ad epar integra & parum mutata perveniant, ad pulmonem vero exigua eorum portio proximè pertingat, tutius omnino est dulcia minus calida eligere, & aliis permista exhibere, Et si humores qui in Pulmone continentur crassiores sunt, acidis admixtis vis incidendi & extenuandi intendi potest: vnde oxymel medicamentis thoracis affectibus convenientibus admixtum, ad viscidorum exspuitionem accommodatissimum est remedium 3. de rat. vict. in ac. comm. 2. *Sennertus cap. de Peripneum.*

VIII. *Phlebotomia* fere in omni Peripn. requisita est, imo interdum sæpius reiterari debet, nam vasa sanguine depleta non solum morbi fomitem subtrahunt, sed & materiam loco affecto impactam resorbent: In Peripn. autem, item in Pleuritide, sanguis detractus, postquam refrixit, in superficie sua pelliculam viscosam & decolorem exhibet: Porro observare est cruorem, modo totum, modo tantum portionem ejus, mutationem hanc subire: Si quando enim sanguis intra tres aut quatuor disculos recipiatur, interdum in omnibus, sæpius vero in secundo & tertio vitiosus, atque in primo & vltimo satis laudabilis apparebit: Quare vulgo præcipitur sanguinem eo usque semper emittendum esse, donec qui ita depravatus est exire incipiet, &, si vires ferant emissionem ejus continuandam esse donec iterum bonus effluat: Profecto hanc praxim vti frequens experientia sic etiam ratio satis comprobat: quippe in hoc morbo, si quidem haud totus illico sanguis lentorem istum acquirat, portiones primo depravatę circa obstructionis locum maxime aggregantur, & circumcirca in vasis minoribus hærent, Quare sanguis per phlebotomiam primo exiens sæpe culpa vacabit, dein vasa depleta alterum morbificum prius stagnantem excipient, & circulationi reddent: Cumque portiones ejus juxta consitæ juncto velut agmine ferantur, ad venæ orificium delatæ simul effluent, & postquam ista sanguinis aggeries tota effluxit, reliquus statim purior succedit. *Willis.*

IX. Quare in hoc casu *vena semper cum orificio ampliore secetur*, atque sanguis è scatebra non tantum pleniore sed & continuata *serie* detrahatur: secus enim si in media phlebotomia, sanguine vitiato effluente, foramen (uti quorundam mos est ne spiritus exolvantur) digito occludatur, cum denuo aperitur, cruor satis purus proxime effluet, vitioso, si quod ejus reliquum erit, præterlapso, & non statim ad orificium istud redituro. *Idem.*

X. Et si sanguis *partite sit mittendus*, metu syncopes non confertim, primo tamen quoque die *copiose mittendus*, Nisi enim primis diebus copiosa fit sanguinis vacuatio, suppuratio metuenda est: Iam vero cum Pulmo multo sanguine abundet, non debemus vereri ter, quater, quinquies, sexies venam secare: Si tamen anginæ & pleuritidi succedat, majori cum religione sanguis mittendus. *Enchir. med. Pract.*

XI. Si metus sit ne *sang. missione* vires dejiciantur, brachiis & thoraci *cucurbitulas scarificatas* admovere licebit, quæ à profundo thoracis ad cutem & partes externas sanguinem trahunt: Primò tamen brachiorum musculis adhiberi conveniens est, ut aliquomodo sanguis evacuetur, & à pulmonibus avertatur, postea & scapulis vel pectori, si id carnosum sit, Etsi enim locus vicinus esse videatur, tamen à pulmonibus aliquomodo distat, & ab interioribus ad exteriora trahitur, *Sennertus.* Ratione diversionis venæ sectioni *Aretæus* substituit inanes cucurbitulas, tergo, dorso, aliisque corporis partibus; Sicut ratione derivationis, pectori & lateribus: Scarificatas proponit *Paulus*, quæ tamen nonnisi deploratis apponendæ: *Fortis consult.* 49. *cent.* 1. Quod si corpus carnulentum sit, quominus circum ossa cutim Cucurbitula incumbens affligat, ibi eam affigito: nam sic ad quancumque partem corporis humores distrahentur, & spiritus ad extima evocantur, quibus Pulmo opprimitur, Nec probo eorum sententiam, qui viribus deficientibus ad sanguinis detractionem mox à principio moliendam, ejus defectum supplent scarificatis cucurbitulis pectori & dorso, cum 11. meth. c. 17. & 13. cap. 19. id omnino renuat *Galenus*, Sat enim erit eo tempore musculis brachiorum primo affigere, quo aliquomodo evacuetur divertaturque fluens humor, ac postea pectori, si, vt ante dictum est, carnulentum fuerit. *Mercatus.*

XII. Vt vasa depleta morbi fomitem subtrahant, aut ipsammet materiem morbificam resorbeant, etiam *Catharsis* à multis præscribitur: In veterum praxi contra hunc morbum, sicut & plerosque alios, post phlebotomiam præparantia & purgantia ritu constanti institui solent, atque nuper Chymici cum majori audacia *Vomitoria* propinant, & præ cæteris quibusque remediis in Peripneum. prædicant: Quinimo phlebotomia neglecta, aut interdicta, præcipuum curationis cardinem in Emeticis stibiatis collocant: quo temerario illorum consilio nescio an quicquam perniciosius excogitari possit: In rusticis & robustis corporibus interdum hæc pharmacia impune celebrantur, plerumque tamen haud minus infructuose: In teneris vero constitutionibus vix veneno inferius censeri debet: Quod vero ad catharsin spectat, etsi non statim ab initio conveniat, quin fere semper officit, attamen finita materiæ morbificæ fluxione, & sedata sanguinis effervescentia, cum pharmaco solutivo corpus blande evacuare licebit. *Willis.*

XIII. Purgantium vice *Enemata* crebro, imo plerumque quotidiano sint in vsu: hæc autem lenia tantum sint & emollientia, quæ sine magna humorum aut sanguinis agitatione alvum blande subducant, ex lacte, sero lactis, cum sacch. rubro, syrupo violat. &c. *Idem.*

XIV. Præmisso initio morbi leniente ex manna clarif. & syrup. ros. sol. deinceps medicamento alvus non sollicitanda, vt monet *Hippoc.* 3. *de morb.* n. 17. sed materiæ vacuatio *per sputum* molienda: atque sicut ab initio conveniunt diapenidium, diacod. diatrag. frig. flos papav. errat. aqu. pimpin. & hederæ terr. &c. hæc enim sanguinem fluentem sistunt & valde refrigerant, ita in progressu ℞. *julap. acetos.* ℥ij. *syr. de ibisco* ℥j. *misce* pro Lumbitivo, Paulatim ad magis attenuantia & expectorantia progressu facto: Sic *Aëtius* exhibet mulsam decoctam cum hyssopo aut Iride sicca; Si autem vrgeat suffocatio, nitrum quoque hyssopi decocto addit. &c. *Fortis consult.* 40. *cent.* 2.

XIV. *a.* Clysteribus acrioribus revocandus est materiæ impetus, & copia succorum crudorum minuenda: Sed cavendum est ne nimium alvum turbemus, periculosa enim, vt *Hippocr.* refert, est in Pulmonia alvi fluxio, nisi spumosum sit quod

excernitur, quapropter *Avicenna* non laudat humorum purgationem in hoc affectu, exagitatur enim furiosius motus humor, & vberius confluit in locum affectum, præterquam quod ab eo, qui in parte inflammata continetur, nihil trahit medicamentum: Verum si humorem furere, aut corpus nimia spurcitia abundare cognitum fuerit, sanguine sufficienter emisso, non erit abs re ipsum purgare levi pharmaco, aut acriori, sed in minori copia. *Mercatus.*

XIV. *b* Quod si affectio per defluxum crudioris sanguinis dilabentis in pulmonem fit, cavendum est capiti providere his auxiliis quæ caput evacuent, & reliquias aliò transferant, ac è pulmone quod fluxum est educant facile: Ob id sanguinem quidem mittes e cephalica, aut ex vena carpi manus: Item cucurbitis vteris cum scarificatione brachiis affixis: nec erit abs re, velut in angina, venas quæ sub lingua sunt scindere: At si per venam arteriosam sanguis in pulmonem irruat, copiosus aut vitiatus, tunc quidem satius erit ex communi vena sanguinem copiosum fundere ex vtroque brachio, & postea pectori *providebis* præsidiis pulmoni idoneis. *Idem.*

XV. Si forte materia exuberet in Pulmonibus cum stertore, nec per sputum educi possit, atque ob id immineat suffocatio, vt nos aliquando vidimus, tunc ad *Evacuationem per alvum* nos compellit necessitas: quo casu non semel felici successu experti sumus mannam, alternis diebus exhibitam, cum sero copioso tribus post horis, in biliosis, In pituitosis vero cum mulsa ex aqua hordei parata, & duabus horis ab his assumpto cibo, quod tribus aut quatuor vicibus repetendum: natura enim angustis rebus à medicamento solvente prolectata parat sibi vias, & per venam azygon materiam ad alvum deponit. *Fortis consult.* 40. *cent.* 2.

XVI. Alterantis loco, & calorem febrilem ac inflammatorium contemperantis, *Frigidæ potus* proponitur ab Hippocr. 1. acut. 43. Qua tamen caute vtendum, & nonnisi inflammatione erysipelacea, aut omnino initio, ne alioquin pars inflammata, & materia ipsa magis magisque densetur. Serum asininum hoc casu præbendum. *Idem.*

XVII. In vsu *topicorum*, initio inflammationis, *repellentia & adstringentia* aut nulla aut imbecilla admovenda, tum ob cordis propinquitatem, ne in partem principem humor repellatur, tum ob respirationem necessariam, ne impediatur pectore contricto eorum vsus: Sufficient ergo olea rosaceum, myrtinum & violaceum, cum aquis rosar. violar. & succo plantaginis. *Chalmeteus Enchir. p.* 145.

XVIII. *Fomenta* quæ vim habent digerendi, præmissis vniversalibus evacuationibus & revulsionibus, nihil quidem obesse possunt, sed tamen mihi non admodum probantur: Nam vix aliquid à Pulmonibus digerere possunt, & materiam à pulmonibus in Pleuram ducere possunt, ut propterea transeat affectus in Pleuritim: Et quanquam minus malum sit pleuritis, nihilominus si duæ simul complicentur inflammationes, deploratus est casus: possunt autem ambæ simul jungi, cum fotibus calidis materia pulmonum trahitur in thoracem pleuram & musculos thoracis: Si dolor adsit circa mediastinum, quia tunc temporis materia continetur in membranis, illi loco fomenta calida applicita non improbantur; licet mihi improbentur apposita dextræ vel sinistræ parti, cum nullus vrgeat dolor. *Saxonia.*

XIX. Notandum ex *Galeno Topica* thoraci admovenda, non solum vim *digerendi* ac *discutiendi* habere debere, sed his acrium aliquid & evidenter calefacientium admiscendum esse, ad evocandam materiam ab internis partibus ad exteriores: In qua materiei transmutatione Hipp. 1. de morb. agens de Pulmonis erysipelate, maximam habebat salutis peripneumonicorum confidentiam; Ad quam eandem intentionem talia medicamenta probabat Galen. l. XI. Meth. c. 17. *At longe quidem magis in pulmonis phlegmone abstinendum ab adstringentibus est, quando in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrium quodammodo, & evidenter calefacientium est, quippe foras trahere potius quam reprimere debemus.* Quod idem docuerat lib. 2. ad Glauc. in cura inflammationis. *Hæc igitur quæcunque in Pulmonis inflammationibus extrinsecus thoraci applicantur medicamenta, valde fortiora atque acriora naturâ sunt quàm si ipsa membro patienti apponerentur. P. Salius Ann. in Altim. cap.* 51. *Rubeus in Celsi l.* 4. *c.* 7.

XX. An sit *Purgandum* vbi *Erysipelate Pul[...]* detinetur, hinc inde probabiles sunt rationes: nam cum evacuatio bilis possit facere ad retractionem materiæ, & ad tollendum fervorem, qui tolli potest eductâ materiâ fervente, videtur rationaliter purgandum esse: Ad quod respiciens Hippocr. 2. de morbis statim purgans exhibendum monet: Ex adverso ab eodem 4. regim. acut. t. 22. purgantia initio morborum ex inflammatione pendentium damnantur, quia nihil ab inflammata parte adimunt, cum non cedat quæ adhuc cruda est affectio, sed potius partes sanas absumant & tabefaciant: ♃ Nulli dubium quod materia cruda existente, & in loco particulari fixa manente, non conveniunt electivè purgantia, ob rationes dictas; Sed vltra electiva dantur quæ tantum lenientia existunt, nec pertingunt partes inflammatas, sed solum vias communes expurgant, & per quandam consequentiam à parte affecta aliquam humorum retractionem faciant: Talia non debent improbari, quia non inferunt noxam quæ ab electivis timetur, materia existente cruda: imò laudari debent, cum possint materiam & minorare & retrahere: Quæ tamen importune non exhibeantur: etenim corpore prius per v. s. eventato ac laxato, & viis aliqualiter paratis, exhibenda sunt: Nec omnia lenientia ad hunc vsum indistinctè assumi debent, sed ea solum, quæ & humectare resiccatos pulmones, & materiei biliosæ acrimoniam, fervorem & ebullitionem retundere apta sunt; Talis præcipuè erit Cassia cum multo Tamarindorum decocto diluta: à cassia enim habemus humectationem & acrimoniæ temperationem: à tamarindis fervoris & ebullitionis frænum. *Pet. Salius comm. in t.* 60. *lib.* 1. *de morbis.*

XXI. *Hippocr.* l. 2. de morb. s. 3. mentionem facit cujusdam Pulmonum morbi, à Peripneumoniâ non multum differentis, quem *Lethargum* vocat: Quarum affectionum differentia in solâ materiâ consistit: In Peripneumonia enim humor à prædominio peccans bilis est, sive sanguis biliosus: In hoc vero affectu pituita est: vnde sicut in Peripn. ob caliditatem delirium consequitur; in Lethargo, ob humiditatem, Sopor accedit (vide tit. de *Lethargo*) & à putredine levis quædam desipientia associatur: Hujus verò loci & lib. 3. discrepantiam, in vino exhibendo, componere non est difficile,

cile, Si consideremus *Hippocrat.* in Pectoris affectibus raro vinum non exhibere, si non ratione potus, saltem gratia medicamenti, quò sputum facilius educatur; aut medicamentorum virtus ad Pulmones citius perveniat: quâ quidem ratione sæpissimè sorbitionibus vinum superbibendum jubet: quod in hoc affectu factum est, in quo, quin ob delirium vini potus suspectus est, ideo à vini potu abstinendum lib. 3. jubet: Non tamen vetat quin ratione medicamenti, in pauca quantitate, sorbitionibus superbibatur: *P. Martianus comm. in v.* 242. *loc. cit.* Apud nos vini potum in Peripneumonia (imò quibusvis fere Pectoris calidis affectibus) nocentissimum esse experientia quotidiana fidem facit, vt vel solus odor ægros offendat: imo ne ingruente leipothymia impune concedi potest quin fatum ægri acceleretur. Regionis an vini conditio causa sit, vel alia quæpiam, disquirendum relinquo: Certe Pulmoni cor vicinum, caloris à vini potu concepti cito particeps evadit.

XXII. Maxima difficultas est quid contra *Vigilias*, si quando gravius vrgebunt, exhibere oportebit: quippe Opiata, quia respirationem, quæ in hoc morbo jamjam impedita est, amplius lædunt, vix tuto sumuntur, imo interdum perniciosa evadunt: quapropter laudana, & fortiora Opii præparata, in Peripneumon. cane peius & angue vitentur: Interea tamen anodyna, & hypnotica mitiora, vti imprimis aqua & syrup. papav. rhæad. non tantum conceduntur, verum in hoc morbo, & pleuritide, remedia specifica habentur: cæterum diacodiatis, dummodo vires constent, & pulsus satis fortis & laudabilis fuerit, interdum vti licebit. *Willis.*

PERNIONES.

SYLLOGE.

Curatio Hippocratica. 1.
Præcautio. 2.

I. VT *Perniones dissolvas*, tepefacere pedes oportet hoc modo, præcipuè calefacere igne & aqua, *Hippoc.* 5. *Epidem.* Perniones cutis refrigeratione & densatione fiunt, proinde calfactione & laxatione curantur: nulla re calefieri facilius possunt manus aut pedes quàm Igne: verum ignis calor non adeo laxat, quin potius, si plurimum quis ignem sustineat, vt exuri incipiat cutis, etiam corrugatur & adstringitur: Proinde meritò Pythocles calfaciebat alterne aqua calida & igne: calida enim aqua laxat simul & humectat: quare igne calefaciente, & aqua laxante, ac vstionem prohibente, dissolvetur materia, laxabitur cutis & temperabitur pars: Nec sanè sola aqua tepida agetur commodius (quanquam ea videatur vtrumque præstare posse) quia cum ea valde emolliat, nisi emollitio ignis siccitate corrigatur, manebit pars noxæ ab ambiente aëre per opportuna, & occursu illius mox findetur & afficietur gravius; quin & vtenti alternatè aqua & igne, etsi minus, nonnihil periculi inde est; ac propterea qui curatur, nunquam debet pannis duplicibus & mollibus pedes exuere: Hæc Pernionum curatio mihi valde probatur. *Vallesius Ep. lib.* 5.

II. Cum non omnes partes à frigore satis muniri possint, ne tamen postquam in aere frigido quis versatus est aliquid damni patiatur, partes refrigeratæ non primo qualitate contrariâ alterandæ sunt, sed potius vt causa quæ sese parti insinuavit tollatur, danda opera: Ideoque (quod regionibus Septentrionalibus notum) pars refrigerata non igni admovenda, aut calida ei imponenda; hoc enim si fiat frigore, aut potius atomis frigidis in parte retentis, & ad penitiora partis affectæ detrusis, sævissimus dolor oritur, imo interdum gangræna excitatur: sed pars refrigerata nive perfricanda, vt à simili frigus vel frigidum à parte affecta extrahatur; Eodem modo sicut poma, vel ova congelata, in aquam frigidissimam conjecta restituuntur suæ naturæ extracto gelu extra putamini adhærente. *Sennertus*, vide *Hildanum de Gangrana c.* 10.

PHRENITIS.

SYLLOGE.

An in omni vena secanda. 1.
Cavendum ne dehiscat sectio. 2.
Apertio venæ frontis *potior ea quæ fit pone aures.* 3.
Sectionis venarum narium *efficacia.* 4.
Arteriotomia *temporum optima.* 5.
Ad animi deliquium sanguis non mittendus. 8.
Vena frontis *initio quibus tundenda.* 12.
Clysteri s. m. an semper præmittendus. 9.
Post S. m. somnus conciliandus. 11.
Ex puerperio retento orta hirudinibus internæ vteri parti admotis sanata. 10.
Cucurbitulæ *cui loco admovendæ.* 6.
Sincipiti admotæ efficacia. 13.
Topicis *caute vtendum.* 9. *a.*
Elective purgantia *initio an conveniant.* 7.
Hypnotica *fortia initio noxia.* 28.
Narcotica *an tuta.* 20.
Non omnibus danda. 29.
Intempestivus refrigerantium *vsus noxius.* 27.
Coriandri decoctum an juvat. 22.
Oxyrrhodinis *ab initio locus.* 14.
Oxyrrh. frigidis non abutendum. 15.
Tepida *an frigida admovenda.* 16.
A repellentibus *quando abstinendum.* 17.
Caput an radendum. 18.
Pulli Columbini, *&c. quando admovendi.* 19.
Crurum lotionum *vtilitas.* 9. *b.*
Virium summa habenda ratio. 23.
Vini *vsus an concedendus.* 25.
In luce an tenebris detinendi phrenitici. 26.
Vinculis coërcendi. 21.
Suppressa vrina *quomodo movenda.* 24.

I. A *Venæ sectione* quidam abstinendum censent cholericorum ebullitionem metuentes, ex qua putant bilis excandescentiam, evacuato sanguine, qui est frænum sanguinis, sequuturam: At hoc à ratione alienum, nam omnes pariter in venis existentes humores V. S. beneficio vacuantur: præsertim cum multa bilis portio extrahatur, aut sanguis biliosus in bilem statim convertendus, cum hic humor tenuitate sua promptius secta vena educatur: Dein sola bilis flava, separata à sanguine, non fluit ad cerebrum, sed cum sanguine permixta & confusa: dicitur tamen sincera, non sine

ceritate vera, sed apparente, quoniam minimum alterius humoris admittit; Neque quod in Erysipelate non mittat sanguinem *Galenus* 14. *method.* 3. ex eo in Phr. h. e. Cerebri Erysipelate, condemnandum hoc auxilium est, nam inibi agit *Galenus* de Erysipelate externo, hic de interno & magis periculoso agitur. Sic in pleuritide, quæ à bile fere originem ducit, copiose sanguinem educit. *Zacutus lib.* 1. *Princ. Med. Hist.* 13.

II. In omni *vena sectione*, quæ præsente delirio fit, hoc observandum vt foramen non amplum fiat; Sic enim vulnus citò coalescit, quod etiam accurate obligandum est, ne ab ægro dissolvatur: Tum ad promptiorem coalitum vtile erit emplastrum ex aloë, albumine ovi & pilis leporinis paratum applicare. *Riverius.*

III. Inter derivantia remedia locum habet *apertio venæ frontis*, è qua detrahendus sanguis ad ℥v. vel vj, quæ feliciter succedit, dummodo sufficienter antea per venas brachij sanguis detractus fuerit; Affigantur etiam hirudines ponè aures: quod remedium vtile quidem est, sed priori minus efficax; quia per hirudines tenuissima tantum sanguinis portio educitur, cum per venam frontis aliquando in phrenitide sanguis impurior & magis corruptus educatur quàm ex vena brachii. *Idem lib.* 17. *cap.* 1. Exemplum vide *apud Heurnium aphor.* 72. 4.

IV. Dux strenuus cum phrenitide magna laboraret, & ob validos corporis motus nulla revellentia possent administrari, quidam, nostro consilio, pennam ad radicem multum fissam, & in stellæ effigiem paratam, intra nares improviso intrusit, ac fortiter circumduxit; quo facto tanta sequuta est ex nare dextrâ sanguinis vacuatio, (erat enim juvenis quadratus & sanguine turgens) vt copiosissimam æquaret phlebotomiam: quâ copiâ ejectâ, natura à sarcinâ levata, residuum per sudorem alvíque fluxum excrevit, & æger paulisper ad se rediens convalescere cœpit. *Zacutus lib.* 1. *histor.* 11. *Princ. Med.*

V. Cum in dolore oculorum *Arteriotomiam temporum* optimam invenirem, eandem etiam in phreniticis magna cum felicitate expertus sum: Tanti est arteriæ temporum sectio, vt ab ipsa vexati statim aliquando resipiscant & brevi convalescant: ratio in promptu est, quoniam ignei & vaporosi humores illi, qui vrinas albas linquendo, ex hypochondrijs caput petentes, meninges inflammant, arteriotomia refrigerantur magis quàm V. S. *D. Panarolus Pent.* 1. *Observat.* 29.

VI. Si per *Venæ sectionem* totum non liceat emittere sanguinem, cucurbitulas apponemus, revulsionis causa, in partibus internis coxarum; & ad derivationem, collo potius quàm omoplatis, vt vulgus Medicorum facit: Sunt autem ponendæ supra ramos venarum, aut saltem prope, quia retractio debet fieri per venas magnas non per capillares, per quas non potest fieri magna S. m. in his qui sanguine abundant. Scarificatio facienda post applicationem, ne sanguis concrescat in parte, & ob id rursus admoventur cucurbitulæ cum parvo igne & citius auferuntur: Scarificatio autem ne fiat supra magnas venas, neque nimium profunda, ne magnæ venæ aperiantur. *Rondeletius lib. de Febribus cap. de Synocho.*

VII. Quidam ab *electivè purgantibus* abstinendum censent, Quod materia cruda sit, humorque vitiosus à bono nondum separatus, qui, si agitetur, citius & majori cum impetu ad caput irrupturus sit. Alij contra plus commodi sperant ex humorum vacuatione quàm damni ex agitatione: quanquam enim negare non possint humorem plerumque adhuc esse crudum, tamen eundem conditionem turgentis materiæ habere existimant, & errabundum caput petere, ideo citò purgandum esse ne ad caput ruat, præsertim cum Sanguinis missione totus vacuari non possit. Verum distinctione hic opus est, & perpendendum an inflammatio ortum habeat à febre; an febris ab inflammatione, vt morbo primario, proveniat: Si enim morbus primarius febris sit, atque ex cacochymiæ in venis agitatæ motu excitetur inflammatio, non immerito talis materia ad turgentem refertur; ideo de consilio *Hippocr.* 1. aphorism. 22. per initia statim vacuanda: ac quamvis natura ad certam partem eam pellat, tamen tam immobilis non est quin ductus purgantis facilè sequatur: atque turgentem esse vel ex eo patet, quòd materia talis primo in hanc partem moveri videtur, mox ad aliam fertur: vnde ex pleuritide fit nonnunquam angina, vel peripneumonia, ex hac pleuritis. Si vero materia jam fuerit in cerebrum recepta, & initium morbi præterierit, frustra dantur purgantia: Ad declinationem etiam, quod vult *Massarias*, cum periculo differtur purgatio, cum morbus occidat vel initio, vel augmento, vel statu: Alia vero longe ratio est inflammationis quæ sine febre præcedente à cerebri vel membranarum ejus læsione, aut ab effervescentia sanguinis in capitis venis provenit: Ibi enim omnino *Hippocrat.* consilium 2. *de fract. t.* 20. & 22. sequendum, qui in talibus inflammationibus purgat quidem initio, dum febris abest, Si verò febris accedat, amplius non purgat: Non enim tum turgens est materia, qualis est quæ per febrium initia ad partem aliquam ruit; neque morbi initium est ex venis totius, sed ex peculiari parte provenit. *Daniel Sennertus cap.* 27. *lib.* 1. *part.* 1. *Practic.*

VIII. Etsi copiosa *Sanguinis missio* requiratur, præsertim si is copiosior; inflammatio incipiens, nec ex alio morbo orta, Non tamen, juxta Arabes quosdam, ad animi deliquium is ducendus, ne collabantur vires per se debiles, à vigiliis & continua jactatione, & quæ à victu paulò pleniore auxilium expectare nequeunt, tutius est eam partiri. *Sennertus.*

IX. Licet dare clysterem post venæ sectionem, nam si fueris vocatus mane, in primo die morbi, statim nulla interposita mora poteris secare venam, etiam non prius adhibito clystere, cum periculum sit ne materia copiosa feratur ad caput: Nam, (*vt Hippocrates, inquit libro de ratione victus*) non exhibito clystere venam seca, ob urgentem necessitatem; Si tamen dentur induciæ, clyster exhibeatur. *Rondeletius Pract. lib.* 1. *cap.* 15.

IX. *a.* Notetur ne vsus *stupefacientium* sit continuus, ne fiat transitus è phrenitide in lethargum: Caute quoque applicentur externa in his qui jam imbecillis sunt viribus, ne materia in capite coaguletur, & præ imbecillitate virium resolvi postea & dissipari non possit. *Hartmannus Pract. Chimiatr. cap.* 8. §. 9.

IX. *b* Inter ea quæ motum materiæ ad caput impediunt, maximum beneficium expectabis à crurum lavacris; ni timueris macularum in morbis mali-

malignis retrocessum: quo tempore id præsidium parabis in conclavi calido, & temporibus æstivis, aut maculis jam evanescentibus: licet lavacra aliquando plus ipsas maculas evocent: Est enim præstantissimum hoc auxilium, tum quia calorem evocat ad infimas & extimas partes, tum vero quia calore & laxitate partium per easdem quod attraxerat discutit. *Mercatus.*

X. Fœminam à partu ex menstruo retento Phrenitis invasit; cum curationis cardo in revocanda suppressa vacuatione versaretur, nec ulla revellentia juvarent, Ad originem mali & occasionis principium devenire consultius judicavi, sicque quatuor *hirudines internæ parti uteri* filo appensas apponere jubeo, ex quarum suctu sequuta larga vacuatione ægra convaluit. *Zacutus Med. Pract. pag. 6.*

XI. Summa adsit cautio ut vesperi ab abducto sanguine *Somnus concilietur*: vacuato enim sanguine si vigiliæ succedant magis efferantur ægri: propinamus itaque diacodium cum succo ptisanæ, vel cum aqua; nam sæpe à somno resipiscunt. *Heurnius, Riverius.*

XII. Monent *Avicenna & Alexander* si non sit possibile habere manus Phrenitici, secandam esse *venam in fronte*, ut sanguis è capite vacuetur: Id quod intelligendum de Phrenitide biliosa & atrabilaria, in qua non est copiosus in toto sanguis & ægri sunt admodum inobedientes; at in sanguinea hoc præceptum nequicquam habet locum, quia sanguis copiosior facit delirium mitius, ut ægri brachia porrigant, possimusque cephalicam aperire: *Capivaccius.*

XIII. *Galenus* m. m. *l.* 13. cap. 21. ait in Phrenit. *cucurbitulam capiti admotam & scarificatam* quandoque revocasse phreniticum à morte: miror equidem his temporibus præceptum hoc non observari: ideoque hortor vos ut urgente necessitate, i. e. in pertinaci Phren. hanc cucurbitulam usurpetis, sicut & nos aliquando usi sumus: Quoad locum, adhiberi debet suturæ coronali, oportetque magnam esse cucurbitulam *Idem.* Fœminæ phreniticæ, & debili, ideoque cum nullus remedio generoso esset locus, in casu conclamato ad *cucurbitulam in syncipite scarificatam* accessi, ex qua cum sanguis copiose emanaret sana evasit. *Zacutus.*

XIV. Hic quorundam error notandus, dum in phrenesi incipiente non audent prima die uti *Oxyrrhodinis*: errant, quia interim dum totum purgant vacant primo causæ & deinde urgenti: quæ præpostera medicina mortis causa plurimis esse potest: quoniam dum humor in capite est confluxus, & extra venas est expulsus, non potest amplius repercutientibus propelli: quinimo ibi manente humore, quamplurima & exitiosa symptomata exsurgunt. *Sanctorius lib. 15. c. 11.*

XV. Phrenitis aliquando transit in Lethargum, quia humores refrigerantur usu medicamentorum frigidorum, & ubi est materiæ crassities: Exinde quoque aliquando contingunt Phrenitides illæ obscuræ, blandæ ac tremulæ, quas *Galenus* Hecticas appellat. *Rubeus cap. 13. lib. 3. comment. in Celsum.*

XVI. *Avicenna* non solum *Oxyrrhodino* frigido, sed etiam nive refrigerato uti docet; quoniam cerebrum non sit ita frigidum (nam ex *Galeno* 8. *de Usurp Part.* aëre æstivo calidius invenitur) quin frigiditatem rosacei non admodum insignem perferre possit: Assentiuntur Gattinaria, Massarias, &c. Haly & alij frigida adhibenda censent; ita tamen ut materia antecedens tempestivè primum sit evacuata: *Philotheus Elianus* tutius ait esse *Posidonij* consilium apud *Aëtium*, ut æstate exactè tepidum, hyeme verò moderatè calidum adhibeatur, additur ratio, quia frigus meatus denset, sibi viam præpediat, humores & fuligines non discuti permittat & membranis infestum sit. *Hildesheim* hanc distinctionem adhibet, quod si materia incipiat habere raptum in caput, debeamus uti oxyrrhodino actu frigido, quia magis reprimat: Si autem Cerebrum jam affectum sit, admovebimus oxyrrhodinum actu tepidum, quò sic consulatur cerebro. Contra alij stuppas cannabinas, succis potentia frigidis imbutas, cum aceto tepidè vel calidè adhibuerunt, ne vaporum prohibeatur transpiratio, ratione frigiditatis, & hoc modo delirium augeatur: Sed nota quod monet *Gradi* & post eum *Forestus lib. 10. Observat. 6.* Naturas videlicet cum anni tempore, vel externo aëre, considerandas esse: In naturis enim fortioribus & robustis, ubi vehemens caliditas circa caput est, adeóque phrenitis exquisita, & præsertim æstatis tempore, non tantum virtute, sed etiam actu frigida sunt adhibenda: At verò ubi corpus debilius, puerile vel senile: nec etiam tantus fervor circa caput, idque tempore hyemis, tepida potius applicanda, maximè iis in locis ubi magis vis medicamentorum penetrare potest, nimirum circa suturas: Est & hoc notandum quædam Topica facilè per se penetrare, utpote confecta ex aceto, verbena, anetho & similibus: quæ sæpius frigidè adhibita, suam nihilominus operationem perficiunt: alia esse adstringentia, ut rosas, *plantaginem, bolum armenam*, quæ commodius agunt calefacta. *Gregorius Horstius Problemat. 4. Decad. 2.* Non nimis diu horum usus continuetur, sed circiter dies tres saltem; aceti etiam portio minor sit, ob vigilias quæ urgent. *Sennertus.*

XVII. Si, quod nonnunquam accidere solet, inflammatio ad cutem & versus capitis partes exteriores vergere videatur, ne materia intro & ad cerebrum repulsa gravius malum inducat, à *Repellentibus*, imprimis fortioribus, abstinendum. *Sennertus.*

XVIII. Concertant inter se an *Caput radendum* sit, vel non: Existimant enim raso Capite plus humoris affluere: verum cum alterantia & reprimentia vapores; quale est oxyrrhodinum, (aceto enim *Galenus* 11. *method.* vim reprimendi tribuit) & alia frigida quæ commendat, faciliùs raso capiti applicari possint, & materia detonso pilo magis exhalet, auferendum omnino censent. *Crato in ἀναλογισμῷ.* Raso capiti topica imponantur (quoties incaluerunt renovanda) cùm ut vis medicamenti melius penetret, tum ut capite onere capillorum levato fumi facilius discutiantur: Non enim, quod Archigenes metuit, tam brevi tempore detonsa capillorum seges fruticare potest, ut plus materiæ hac ratione ad caput trahatur. Ubi autem capilli per se breves, aut rariores sunt, etiam intonso capiti rectè ista applicari possunt. *Sennertus.*

XIX. Tandem in statu phrenitidis, aut declinationis principio, *Resolventia* admovenda sunt, præcipuè animalia, aut eorum partes, pulli columbini, catelli, pulmo vervecinus, qui commodior

est quod totum caput molliter amplectatur. Male autem à nonnullis initio admoventur, quia calorem augendo, fluxionem ad cerebrum magis promovent & delirium intendunt. *Riverius l.17.cap.1. sect.3.*

XX. Quia in hoc affectu *Vigiliæ* maximè vrgent, omni arte somnus conciliandus est ab ipso morbi initio: ad id conferunt repellentia proposita, præsertim si ante oxyrrhodini admotionem caput oleo violaceo frigido perfundatur, quo etiam convulsionibus obviam itur. Interius cum julepis aut emulsionibus interdum exhiberi poterit syrup. de papav. ℥j: vel laudani Opiati gran. iv. aut v. quod etiam in clysteribus vsurpatum satis potenter & tutius somnum conciliat. Attamen in Narcoticorum vsu cautus esse debet Medicus: Exhiberi enim non debent si vires sint valde debiles, ne spiritus & calor ab iis extinguatur. *Lazarus Riverius.* Vide *Zacutum Praxeos Adm. lib. 1. Observat. 16.*

XXI. Quando Phrenitici fiunt furiosi, jubete eos ligari, & cavete ne accedatis, quia aliquando interficiunt Medicos: Et Venetiis novi quendam Phreniticum, qui duos Sacerdotes interfecit: Accedit quod ex huiusmodi ligamentis fit diversio materiæ à capite: & eo tempore quo Phrenitici habent ligaturas ferè nunquam delirant &c. *Saxonia Præl. Pract. c. 3.*

XXII. Pro *Potu* quidam *coriandri decoctum* præbent, quod tamen mihi suspectum est, cum semina coriandrorum ex se apta sint turbare mentem deliriumque inducere, vt notat *Dioscorid. l. 3. c. 66.* Nec obstat authoritas *Avicennæ* coriandrum frigidum censentis; magis enim credendum *Galeno, Dioscoridi*, experientæ, rationi ac veritati. *Salius c. 6. Annot. in Altim.*

XXIII. Interea *virium* maxima *habenda ratio*, nempe ijs nimium labefactis curationis spes omnis deperditur: vires autem citò atteri solent ob magnas vigilias, animi & corporis agitationes perpetuas, victum tenuem, & phlebotomiam quandoque sæpius requisitam: Quare sedulo cavendum est ne dum catharsi, aut crebriori sanguinis missione morbum eradicare facessimus, functionem vitalem subito debilitemus: Si hæc vacillare incipit, neglecta phrenesi & victu magis εὐχύμῳ cõcesso, cardiacis præcipue attendendum erit: *Willis.* Medicamentis semper addere quid *solutionis perlarum* expedit, & in declinatione aliquot *auri potabilis* guttas, solet enim natura confirmata sæpe morbi reliquias per sudorem pellere. *Hartmannus.*

XXIV. In Phrenitide *vrina* aliquando *supprimitur* sexto die, præsente febre continua, cui movendæ si Medicus tantopere incumbat, errat: Hæc enim retentio sæpe crisin per sudorem indicat: *Hippocrat. 6. Epidem. 1.* Ideoque non est curanda sed naturæ bene agenti committenda, ne natura turbata per intempestiva diuretica ad interitum deducatur æger, quale exemplum proponit *H. ab Heer Observat. 5.* Si tamen Diuretica hujusmodi sint indolis, quæ vna sunt diaphoretica, aperientia, incidentia & tartarum moventia, qualia spiritus Ant-Epilepticus *Hartmanni*, cujus effectus mirandos in Epilepsia aliisque capitis affectibus ipsaque mania multoties expertus sum, inprimis si dicti affectus oriantur ex succo nervorum nimis hebeti, acido & quasi vapido, in hoc casu maxime conducunt medicamina sale alkali volatili referta, qualia spiritus c. c. sanguinis hum. rectif. fuliginis, egregii sunt vsus: Sin vero liquor nervosus sit nimium acris, salsus; aut effluvia à sanguine æstuante effusa spiritus animales in distractiones agant, ejusmodi remedia quæ ex acido volatili constant cum fructu adhibentur, qualia spiritus vitrioli volatilis, aperitivus striatus Penoti, vitrioli Philosoph. *Frideric. Hofmannus method. Medendi lib. 1. cap. 12.*

XXV. Ancilla robusta, febricitans, & summe insaniens, continue in lecto vincta tenebatur: huic sanguis copiose & dein iterato missus, alvus ab enemate crebro subducta, Iulapia, Emulsiones, Hypnotica propinata: His nil juvantibus, per septem aut octo dies illa insomnis vsque & furiosa admodum perstitit, potum frigidum ejulando & clamando perpetuo exposcens: quapropter hydropotia ad libitum concessa nequaquam sedatior aut sitibunda minus facta est: Iussi (siquidem tempus æstivum fuit) vt media nocte à mulieribus sublata, & foras perducta cymbæ imponeretur, dein vestibus exuta, & vinculis soluta fluvio profundo immergeretur, fune tantum circa corporis truncum, ne forte submersa interiret, alligato: verum istiusmodi retinaculo nihil opus fuit, namque puella, vt vix melius vir quispiam artem hanc probe edoctus, sponte natabat: Post tertiam aut quartam horæ partem sana & sobria aquis eximitur, dein lecto commissa dormivit, & copiose sudavit, posteaque sine alio quovis remedio convaluit: Curatio hæc tam subito & feliciter successit, in quantum flamma tum vitalis, tum animalis simul in immensum auctæ excessus, à proprio ignis intensioris remedio, scilicet humectatione & infrigidatione ab aquis tollerentur. *Willis cap. de Phrenitide.*

Simile exemplum vidit Geneva nostra æstate nupera anni 1680. Vir robustus febre ardente & delirio correptus, cujus ædes vicinæ Rhodano erant, custodum vigilantiam eludit, præcipitemque se in fluvium demergit: Extra vrbem, & ad distans migrandum erat, ob mœnium circumvallationem, vt rapiditati aquarum eriperetur; Nandi ille peritus jam ripam appulerat, in qua sospes, menti restitutus deprehensus est; In domum reductus brevissime post omnino convaluit: Funestum fuit ejusmodi exemplum puellæ cuidam, quæ nescio ex cujus consilio, mania leviori tentata, in labrum, media hyeme, eaque rigidissima, frigida plenum conjecta fuit, vnde paucis post horis interiit.

XXV. a. De *Vini potu* Medici non consentiunt: nonnulli omnino abstinendum censent, ab eo tanquam veneno fugiendum, cum humorum ad caput motum juvet, & delirium coniunctum augeat: Alij concedunt si vigiliæ pertinaces, virésque concidant, vtpote quod vires instaurat, vigilias temperat & insaniam demulcet: At prior sententia vero magis consentanea: nam quod vigilias moderari & animum mulcere, dicitur, hoc de melancholicis deliriis & vigiliis potius verum est quam isto, quod ex humore calido & inflammatione oritur, quæ vini vsu potius exasperantur: ideo initio ab eo planè abstinendum: postea verò, vbi morbus admittit, viresque requirunt, in assuetis ὀλιγοφόρον saltem concedendum, præcipuè iis qui alias meraciore vti consuevere. *Sennertus.*

XXVI. Quæritur à Medicis vtrum æger in luce vel tenebris habendus sit: De eo *Celsi* sententiam afferimus, qui *l. 3. c. 19.* sic scribit, *Antiqui tales ægros in tenebris habebant, quas ad quietem etiam conferre judicabant: Asclepiades tanquam tenebris ipsos*

ipsos terrentibus in luce habendos esse dixit: Neutrum tamen perpetuum est: Optimum itaque est vtrumque experiri, & habere eum qui tenebras horret in luce: eum qui lucem, in tenebris: At vbi nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus: Aliqua enim naturarum diversitas hic occurrit, atque alios plus tenebræ, alios plus lux turbat: Et nomulli dum aëre sublucido versantur multa, quæ non sunt, se videre imaginantur, alia pro aliis agnoscunt, & varias imagines ab objectis concipiunt, ideo æger in obscuro continendus: contra si æger tenebras horreat, in luce continendus. *Sennertus.*

XXVII. *Vigiliis* valde infestantibus licebit chamæmelino miscere decoctum capitum papaveris, & tepidis fovere caput: Quæ enim frigida admoventur humorem & vaporem compingunt, & Quæ validè stuporem inducunt, vti mandragora, cicuta & opium, in contrarium deducunt effectum, & immedicabilem efficiunt passionem: Vidimus enim quosdam quos Medici immodica refrigeratione perduxerunt in veternum, lethargicos periisse. *Christ. à Vega l. 3. c. 6. Art. Med.*

De cauterii actualis efficacia, vide *Tit. de Mania.*

XXVIII. *Hypnotica* in hoc morbo sæpe necessaria sunt, fortiora tamen haud statim ab initio conveniunt, nec crebro in vsu sunt, quia somnus opiatis inductus plus materiam morbificam cerebro ingerit, eamque illic penitius infigit. *Willis.*

XXIX. *Narcotica* quæ ex mere frigidis constant, caute exhibeantur, quia nonnullis, quorũ stomachi fibras valde teneras & sensiles habent, minus conveniunt: Sæpius observavi hujusmodi hypnotica magnam in ventriculo oppressionem excitasse, dein statim inflationem ejus, & paulo post spirituum in cerebro, imo in toto corpore distractiones & inordinationes sequutas fuisse, proinde vt non tantum somni frustratio sed maxima inquietudo cieretur. *Willis.*

PHTHEIRIASIS.

SYLLOGE.

Topicis non vtendum impuro corpore. 1.
Mercurialis inunctio & stupefacientia aliquando nocent. 2.
Remedijs ex hydrargyro quomodo vtendum. 3.

I. Cautio adsit ne nimis severe, dum nondum corpus expeditum à fœditate fuerit, primævæ causæ, topicis remediis sistatur Pediculorum proventus, nam scribit *Aristot.* eos cæteris saniores esse capite qui pedunculos gignunt, nam absumuntur ita humores putidi, nam succo carnis pro pabulo fruuntur, quare jam fato rigentem carnem deserunt. *Heurnius de morb. cap. c.* 7.

II. Villicus quidam cum à pediculis, quos *feros* vocant, pungeretur, sumpta maxima *hydrargyri* quantitate cum saliva inunxit magnopere reiteratis frictionibus axillas & pecten; inde febris periculosissima, vna cum pectinis & axillarum inflammationes à qua vix convaluit. *Domin. Panarolus Observat. 39. Pentec.* 5. Ad omnia pediculorum genera occidenda præstantissimum argentum vivum: adversus cirones peculiariter valet hyoscyamus, vi stupefaciendi; sed quia is, & similia, longa vsu mannum tremorem inducunt, erit vtilius oleum ex seminibus eorum parare, vt oleum de papavere aut mandragora, aut axungiam suillam antiquam admiscere, sublimati etiam parum: aut argenti vivi ʒß. *Rondeletius Practic. pag.* 19. Vulgus hydrargyro vtitur, sed in pueris & mollioribus naturis neque hydrargyro, neque aceto vtimur sine periculo. *Hollerius Perioche*.

III. Adolescenti cuidam cum permolesti essent Pediculi inguinales, *Morpions* Gallis dicti, Chirurgus vero vnguentum quoddam ex Mercurio vivo confectum exhibuisset, illo aliquoties vsus sensit membrum virile frigidum ac torpidum, & ad venerem plane ineptam, referente in Observationibus *Schenckio* ex *Oëthæo*: Proin nullis vnquam, his pediculis scatentibus, autor fui, aut persuasor (licet certum sit omni pediculorum ac lumbricorum generi crucem & pestem esse Mercurium vivum) vt similibus Mercurialibus linimentis vterentur: sed jussi commodatas solum ex auri fabrica quadam lacinias illas peterent, quibus dum deaurant argentum aurifices, quandoque id extergunt, defricarent eis pectinem aut pubis partes, pedibus his molestissimis obsessas, nec recordior vlli ab vsu dictatum laciniarum funeratam illam partem fuisse quam *Oëthæus* oleo spicæ illitam iterum animavit: Si quis argenti vivi malitiei formidine deterreatur, laciniis illis substituat succum & herbam balsamitæ succosam contusamque; iis enim si inguen & alarum hircus probe perfricentur, certo experimento neci dari hoc pediculorum genus à Chirurgo quodam Regio accepi. *Simon Pauli Quadrip. Botan. cl. 2. titul. de Balsamita.*

PHTHISIS.

SYLLOGE.

Indicationes curativæ. 5.
Mali causa à capite non semper deducenda. 1.
Toti prospiciendum remedijs efficacibus. 3.
Sanguinis missio *an vtilis aliquando.* 2.
Fortibus initio Purgandum. 4.
In progressu lenioribus. 4. *a.*
Quo tempore Vomitus *aliquando conducit.* 6.
Diuretica *nocent.* 7.
Fluxio in Pulmones ante omnia est cohibenda. 4. *b.*
Acidulæ & Thermæ *an noxiæ.* 30.
Expurgandus Pulmo ante vlceris consolidationem. 8.
Siccantibus vtendum ob febrem, febre non obstante. 9.
Sacchari rosati vtilitas. 10.
Conserva rosarum an adeo vtilis. 42.
Suffituum *præstantia.* 11.
Febri & vlceri simul providendum. 13.
Galenus *in curatione non erravit.* 22.
Lac *noxium fieri potest ob vitium alimenti capræ.* 27.
Non denegandum eo quod pituitam gignat. 21.
Emendatio quando sit noxium. 26.
Fortiter abstergentia *nocent.* 34.
Guaiacini *decocti vtilitas.* 18. *b.*
Rorella *an vtilis.* 38.

Acida *temperata conducunt.* 35. *a.*
Sulphurea *non semper juvant.* 36. *a.*
Balsami sulphuris *præstantia.* 41. 44.
Lac sulphuris *parva est efficacia.* 43.
Per injectiones traumaticas *sanata.* 31.
Vesicatoriorum *vtilitas.* 28.
Fonticulorum *vtilitas.* 17.
Emplastro ex thapsia capiti admoto caute vtendum. 4. *b.*
Caustica *quando & vbi admovenda.* 19.
Incipiens cauteriis sub axillis sanata. 20. 33.
Cauterio supra partem admoto curata.
Paracentesis *vtilis.* 36.
Setaceo in nucha curata. 29.
Balneum *non omnibus conducit.* 16.
Vnguenta *thoracica varianda.* 15.
Qualia esse debent. 37.
Sanguinem à pure liberant Antimonialia. 46.
Aëris *sicci efficacia.* 39.
Non omnibus ejus mutatio conducit. 40.
Cocheæ *an vtiles.* 14.
Phthiseos à nativa dispositione curatio. 21.
Causa peculiaris. 23.
Pulmonaris *curatio.* 24.
Marcor crebra sanguinis emissione curatus. 25.
Tabis periculum hæmorrhoidum fluxu declinatur. 32.
Asthmatica tabes *fonticulo sub axillis curata.* 33.
Appetitus amissus *quomodo revocandus.* 45.
Vinum *pro Potu quod eligendum.* 47.

I. Galenus 1. *Epidem. comment.* 17. loquens de Phthisi, ait, non solum à fluxione capitis, sed interdum ab aliis partibus confluere excrementa in Pulmonem: Quare non est ferenda illorum inscitia qui putant excrementa quæ sunt in Pulmone à capite tantum prodire: Potest enim contingere quod fiat Phthisis ab humore transmisso in Pulmonem ab aliis corporis partibus, ceremisso in Pulmonem ab aliis corporis partibus, cerebro alioqui sano: Quo casu an conveniant stillicidia in coronali sutura, vel sinapismi, erhina & masticatoria, alij judicent. *Sanctorius l. de Remed. inventione c.* 14. Vide §. 5.

II. An Tabidis aliqua occasione æquum est, & præcise necessarium Purgans porrigere, vel *Sanguinem mittere?* Sanguinis missione rarius in tabe opus habemus, maxime vlcere iam facto, nisi noopus habemus, maxime vlcere iam facto, nisi nova succrescente fluxione, aut nisi adsit venæ alicuius recens apertio, vel vbi fervens admodum fuerit defluxio, & iecur calidum aut ferinum, vel pulmo aliqua occasione disruptus: quibus casibus ex *Hippocratis* decreto sanguis mittendus est: Duobus enim modis à vena rupta, vel in varicem degenerante pulmo læditur, nimirum sanguine in pulmonem profuso, ac in ipso putrefacto, quo temporis progressu pus excernitur sincerum, & nonnunquam subcruentum, aliquando sanguineum: Verum si vena omnino rupta non sit, sed vt *Hippocrates* refert, *acutus tractus* in ipsa fiat, protinus in varicem degenerat: In quibus affectionibus *lib.* 1. *de morbis* diserte hæc scribit, *Patitur quæcunque in suppurationibus dicta sunt: conducit autem talibus, si ab initio curandos suscipias, vt & venæ de manibus sanguinem emittant, & diæta sit qua siccissimus & exsanguis fiat.* Quibus evidenter constat verendum non esse sanguinem detrahere, viribus ferentibus aut omnino non collapsis, Sed viri docti consilio opus est *Mercatus.*

Febris lenta difficile initio percipitur, quare à multis Medicis ægri illa detenti, tanquam alio morbo laborantes tractantur, iisque remedia sua vniversalia præscribunt: Vidi virum & mulierem Pulmonum vlcere detentos quibus sanguis missus fuit, & paucis ab hinc diebus mortui sunt: *Sanguis* enim nullo pacto Tabidis *detrahendus*, sed è contra in venas infundendus, quod ridiculum prima fronte videbitur: propinanda ergo iis sanguinis essentia quinta, & non detrahendus vitæ eorum thesaurus, jam nimium imminutus, nec minuendum vitæ eorum lampadis oleum. Sanguinis humani elixire hydropicos bis curavi desperatos intra tres dies, ℥ ß. qualibet vice propinando per tres vices. *Borellus Cent.* 4. *Observat.* 15. & 16.

III. Quæ totum respiciunt valde sunt necessaria: hoc tempore non rectè administrantur, ob id pauci curantur: Fui his diebus Venetiis, & ægro præscripsi ℥ j. oxymelitis & ℥ j. mell. rosat. vt detergeretur pituita in ventriculo existens quæ erat in causa multarum noxarum: Pharmacopola errore misit ℥x. & æger accepit ℥viijß. medicamenti: id vehementer agens in pituitam, aliquam molestiam excitavit, sed postea ita descendit in intestina pituita, & ita fuit excreta, vt omnia symptomata mitigarentur, quare oportet Medicos esse audaces nonnunquam. *Capivaccius Pr. l.* 2. *c.* 7.

IV. *Avicennas* in Phthisi, causa totius, exhibet *Pilulas cochias*: communes Practici non exhibent, & malè faciunt: fluxioni enim statim occurrendum: nam bene sperandum vbi non magna cavitas est in vlcere, fit autem magna vbi malum producitur: id quod fit ob materiam in Pulmones influentem, quare hæc materia est vacuanda: Post vnam igitur alvi lenitionem, post duos vel tres syrupos, statim cum *Avicenna* exhibendæ Cochiæ, vt totum expurgetur & caput evacuetur, & sic fluxioni occurratur: Quod de Cochiis dico, idem intelligendum de aliis solventibus fortibus, nam vitium succi peccantis est vehemens, & habet rationem causæ sine qua non: ergo validum purgans dabitur: potissimum quia virtus permittit, quæ id procedente malo prohibet; Nam inter initia, licet sit febris hectica, est in habitudine non in habitu, & dum est in habitudine, virtus in febre hectica nihil adhuc est perpessa. *Capivaccius.* Visceribus & sanguine contemperatis innoxie Pilulæ capit. bis saltem exhiberi poterunt, ex cochiis simplic. aureis & mastichin. compositæ: Siquidem *Galenus* pilul. validissimas ex aloë, scammon. colocynth. & agar. admittit, etiam in vlcere pulmonum 5. method. 14. Semper tamen aut sero, aut aqua hordei à pilulis epotis, ad viscerum exsiccationem & incalescentiam inhibendam. *Iohann. Raymund. Fortis Consultat. decima octava Cent.* 2.

IV. *a.* In his quibus fluxio acrium, mordacium & exedentium humorum adjuncta est, maxime si succorum accedat ebullitio & effervescentia, non omnino post habita consumptionis indicatione, (*nam exquisita tabes neque in his quibus fluxio adhuc perstat vacuantia admittit sed solum divertentia*) purgare tutissimum & necessarium fore certum est, maxime his medicamentis quæ & thoraci & vlceri prodesse possint, & fluxionem avertere atque minuere aut compescere: Hujus conditionis esse creditur *rhabarbarum*, nonnunquam torrefactum, *nardo Indicæ* admixtum, & *infusione rosarum ac sero caprino dilutum*: Eundem vsum præstat mâne sumere cochleare

are vnum *passularum Corinthiacarum*, cum pulvere *rhabarbari & saccharo*, ita vt pro libra passulatum sit rhabarbari uncia semis, & sacchari vnciæ quatuor: Item prodest *saccharum rosaceum* cum modico *rhabarbaro*, vel idem *saccharum* cum *bolo armeno* & succo agarici; aut bolus ex *pulvere rosarum* cum *succo seminis carthami*, aut *agarici*, aut rhabarbari extracti aqua lactis: Quod si acris sit materia quæ fluit, frequentius lambendo *Cassiæ fistulæ medullam*, aut eandem in conserva factam, leniter alvum citabis & fluxionem illuc avertes, thoracemque & asperam arteriam lenies, & sputum facilius reddes, maxime si aqua hordei liquaveris, cui admiscere poteris vel liquiritiæ, vel rosarum pulverem, aut si mavis rhabarbari: quia vna salus phthisis superest dum materia alio revocatur: nam dum prohibetur aliquo ex prædictis, majoris est incommodi & periculi. *Mercatus*.

IV. *b* Antequam solius vlceris curationem aggrediaris, necesse est providentiam quoque habere humorum qui in thoracem vel pulmonem confluxerunt: Quare considerandum an fluxio, à qua malum incipit, adhuc perstet, vel suppressa, finitave jam sit: Nam si fluit, sive à corpore, vel à capite, vel aliunde, perperam & inutiliter tempus in curatione conterimus, ni prius fluxionem restinxerimus, vel alio traductam esse comperiamus: Quare necesse erit vel præsidiis avertere, vel lenibus vacuationibus finire, vel in membro mandanti compescere: Compescimus enim reducto capite ad nativum temperamentum, vel finito dissipatoque ibidem humore; vt de Empl. ex *thapsia Galenus* 5. met. retulit, cujus neque temere, neque vbique, aut vtcunque tuto vti datur, sed capite frigido pituitosiorique existente: tunc enim & calorem evocat sopitum, & frigidum corrigit intemperamentum, & pituitosam fluxionem ob id sistit quod discutiat, vel concoquat: Verum si calida acrisve fluxio aut mordax fuerit, tepidis balneis, vel pulveribus frigidioribus & adstringentibus &c. rem agere oportet. Materiam vero genitam, & quæ ex facto capitis intemperamento in dies progignitur, nullo alio auxilio tutius avertes quam fontanella altero aut vtroque brachiorum adaperta; qua, experimento fidissimo, scio non paucos, phthisis feritate affectos, liberatos fuisse. *Idem*.

V. Licet materies tussim excitans non à capite per tracheam in pulmones depluat, quandoque tamen ex tracheæ lateribus in ipsorum cavitates decidens affectum, catarrhi nomine vulgo insignitum producit: Aspera enim arteria præter tunicam nerveam & musculosam, sic etiam vasculosam & glandulosam obtinet: in postremam hanc serositates à sanguine, totam tracheam irrigante, superfluæ deponuntur: si quando autem massa sanguinea nimis funditur, ac in serositates præcipitatur (vt à frigore suscepto, acidis epotis &c.) hinc statim materiæ aquosæ ingens copia è tracheæ glandulis, & arteriolarum osculis in cavitates ejus exsudat, quæ cito tussim & sputum infert: Hæc dum moderate habent, & tantum sanguinis superfluitates excernuntur, sæpe in commodum potius quam nocumentum cedunt, quia massa sanguinea pulmonesque ipsi sic expurgantur: Sin affectibus istis diu protractis, serosus humor vtrobique in ductus tracheales depositus, tandem versus putredinem alterari incipiet, tum sanguinis motus & crisis pervertuntur, & humor copiosus è massa sanguinea in pulmones deponitur, qui imprimis vesiculas tracheales subit, ac tandem implet, & nonnihil distendit, tandemque lateribus vnius, duarum, forte & plurium disruptis, fovea & *vlcus* efficitur. *Indicationes curativæ* sunt potissimum hæ tres, 1. sanguinis dissolutionem, quæ totius mali radix est, inhibere, & ne materiem in tanta copia pulmonibus suffundat prohibere: 2. tabum intra pulmones aggestum expectorando cito & satis evacuare: 3. Pulmones, quoad vnitatem solutos, aut nimis laxos & humidos, ne plus in dies corrumpantur, & materiam morbificam vsque magis suscipiant, corroborare & exsiccare. Quoad *primam indicationem* hæc tria procurentur 1. vt massa sanguinea quicquid succi nutritii ei suppeditetur continere & assimilare possit, eoque ita proportionetur, vt nec quantitate nec qualitate peccet: Ideo ante omnia præcipiatur vt tussientes ac phthisici à potu plurimum abstineant, atque liquida nonnisi exigua tantum quantitate ingerant, proinde vt sanguis in crasi debilis, succi recentis, donec ei haud nimis perfunditur, portiones minutas facilius subigere & intra compagem suam retinere possit: Porro succus iste recens ejusmodi particulis constet quæ lenes & tenues à sanguine domari: & sine effervescentia assimiliari possint: quare lac asininum, caprillum, cremor hordei, juscula avenacea &c. melius congruent, & plus nutrient quam carnes, ova, jura consumpta &c. 2. *procurari debet* vt aciditates, aut in sanguine genitæ, aut eidem aliunde suffusæ, ita destruantur, vt cruor usque mixtionem sive crasin retinens, non ita in fluxiones aut fusiones proclivis sit: quare oportet tum ipsius, tum aliorum qui cum eo miscentur humorum aciditates destrui: quam intentionem pharmaca ex sulphure parata optime perficient, quæ (modo absit hectica, copiosius propinentur: Ob id valent etiam decocta traumatica, & ex herbis pectoralibus, item ex lignis vice potus ordinarii sumenda: quinimo pulvis oculorum cancri, millepedum, aliorumque sale alkali aut volatili præditorum 3. *denique* vt recrementa quævis in sanguine producta, à pulmonibus ad alia emunctoria & evacuationum loca deriventur, quæ intentio, primum indicationem respiciens, complures evacuationum vias in usum adhibendas suggerit: phlebotomiam, diuresin, levem purgationem, balnea, extremorum frictiones, dropaces, fontanellas, apophlegmatismos &c. *Secunda* in Phthisi incipiente indicatio, videl. vt materies tabifica intra Pulmones deposita facile & quotidie penitus excernatur, medicamentis expectorantibus perficitur, quorum virtus duabus viis ad pulmones defertur, vel quatenus eorum particulæ activæ immediate in tracheam dimittuntur, ac partim vias lubricando, simulque materiem impactam luxando, partim fibras excretorias in spasmos irritando expectorationem procurant; quo pertinent linctus & suffitus: vel quatenus (quæ potiora sunt) commeatu sanguinis ἐνέργειαν suam exserunt; quippe cum ex ejusmodi particulis constent, quę à massa sanguinea subigi & assimilari nequeunt, illæ in cruorem suffusæ, & quia non miscibiles denuo statim exterminatæ, ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales penetrant, ubi materiæ impingentes eam dividunt, attenuant, adeoque exagitant, vt fibris exinde irritatis, & inter tussiendum successive contractis, tracheæ & vesicularum ejus contenta sursum in os ejiciantur: In hunc vsum idonea, præter sulphur, ejusque præparata, sunt balsama artificialia, cum oleo terebinthinæ destillata,

tincturæ & syrupi ex gummi ammon. galbano, asa fœtida, allio, porro & similibus odorem gravem spirantibus, e quibus etiam lohoc & eclegmata parantur: Atque hæc vtroque operantur modo, partim in tracheam illabendo, partim per circuitum sanguineum pulmones subeundo materiam morbificam tum à fronte tum à tergo adoriuntur, adeoque majore cum impetu foras eliminant: *Quoad 3. Indicationem*, vt Pulmonum conformatio læsa, aut constitutio vitiata restitui aut emendari possint, in vsum adhibeantur quæ putredini resistentia, mundificant, consolidant, exsiccant & corroborant, in quos fiaes etiam pharmaca e sulphure parata, balsamica & traumatica conveniunt: *Willis.*

VI. Nihil apertius est in *Hippocr.* doctrina quàm Tabe laborantes deorsum non esse purgandos: Lib. enim 2. *de morb. sect.* 2. *v.* 320. Tabis ex Pulmonis affectu curationem pertractans, non solum expresse infernam purgationem prohibet, dicens, *Pharmacum autem nullum deorsum purgans dato*, sed veratrum album præscribens, ita temperatum dari jubet ne alvum infernam moveat: Cùm igitur *Hippocr.* pro Tabis curatione solis vomitibus ad purgationem vtatur, & infernas purgationes adeo caveat, non est rationabile *aphor.* 8. *sect.* 4. totum oppositum statuere, & ideo asserendum hoc nomine φθινώδεας, intelligere non Tabe laborantes, sed ad eam naturali constitutione dispositos, in his enim superiores purgationes sunt suspectæ, ob periculum ne aliquod vas in thorace rumpatur, quod in hujusmodi naturis angustum est & debile: At laborantibus Tabe infernæ purgationes nocent, & quia alvi fluorem inducere solent, ijs funestum: quare his minus incommoda erit superna purgatio, à cujus violentiâ, etsi pulmo commoveatur, quia tamen hujusmodi commotionibus assuetus est ob tussim, quæ tabidos fere omnes vehementer exagitat, ideo non admodum lædere apta est, ægrotantique maximo juvamento esse potest, non solùm quia materiam antecedentem educit, sed etiam quia conjunctæ excretionem, quæ fit per tussim, non mediocriter juvat: Nec in his vasis ruptio, præ vomitus violentia, timeri potest, quia venæ ab extenuatione in his supra modum inanitæ, non adeo rumpuntur, vt in his qui in Tabem nondum inciderunt: *Prosper Martianus comm. in aph.* 8. *sect.* 4.

VII. *Galenus* 5. *simpl. cap.* 13. maximè damnat diuretica, quia, ait, adversantur exspuitioni puris: ab iis enim cogitur materia quæ solum per tussim potest excerni: ratio est, quia materia quæ est in thorace per diuretica destituitur parte ichorosa, quæ reddit materiam minùs crassam. *Sanctorius de Rem. inv. cap.* 5.

VIII. Animadvertant Medici formato vlcere *expurgandum esse Pulmonem à sanguine* extra venas effuso, vt consulit Gal. 5. meth. Nec semper in his casibus cum medicamentis adstringentibus & obturantibus procedendum esse, aliàs hic sanguis retentus majorum malorum erit in causa, hincque inevitabiliter suppuratio & mors succedet: Hoc idem animadvertant, si descendente à capite ad pulmonem sanguine, tussis vel sicca, vel non sufficiens ad pulmonem expurgandum à sanguine illo succedat, quia si non perfectè emundabitur Pulmo, eadem mala subsequentur. *P. Salius comm. in t.* 16. *l.* 1. *de morbis.*

IX. Insignem Phthisicorum vlcera curandi vim habet *decoctum ligni Gajaci*: & à plurimis doctissimis Medicis commendatur: Est & vtile *decoctum radicis Chinæ*: Quanquam enim ista decocta corpus exsiccare videantur, tamen commodum quod ex vlcere Pulmonis sanato provenit longè majus est: cum enim macies illa corporis ex vlcere pulmonis ortum habeat, decocta talia causam extenuationis corporis tollendo, vitiosos humores absumendo, & vlcus curando, faciunt vt corpora extenuata iterum bene nutriantur & pinguia reddantur; id quod experientia sæpe docuit: *Sennertus.* Scio non deesse in horum administratione maximas difficultates, Tabido enim corpori, & febricitanti, calidum & siccum præbere medicamentum est contra omnem Medicam indicationem: nihilominus quia vlcere non siccato neque febris neque tabes potest desinere, hinc fit vt doctiores Medici vsum siccantium admiserint. Ego profiteor me Phthisicum sanasse, lue Gallica laborantem, ligni Indici decocto ante annos 17. qui adhuc est in vivis: Si quis id vereatur, Chinæ radicem accipiat, quâ feliciter vsus sum in Phthisicâ post suppuratam peripneumoniam, quæ adhuc vivit. *Saxonia Prælect. Pract. p.* 146. *Exemplum vide apud Riverium cent.* 1. *Obs.* 99. Experientia comperi prodesse decoctum ligni *S. Silvaticus centur.* 2. *cons.* 36.

X. Inter ea quæ plurimum commendantur est *saccharum rosaceum*, alias *conserva Rosarum*, quam quidam tamen phthisicis denegant, quod vlcus pulmonum mundificatione & puris eductione indigeat; quæ duo præsertim causa sunt quod plurima pulmonum vlcera sint insanabilia: at id saccharum imbecillius est quàm vt mundificare & sufficienter vlcus abstergere possit: adde quod recens alvum solvat, cujus fluxus periculosus: antiquum exsiccando & adstringendo vias comprimat angustioresque reddat: unde materiæ eductio impeditur & sanies intro pellitur: imò cum frigidum sit, inconveniens videtur juxta aphor. 5. 24. At revera concedendum, Id enim convenit Phthisicis, inquit *Conciliator* diff. 194. quod mundificat, abstergit, glutinat, intemperiem introductam corrigit, & quodammodo simul nutritivum est: atqui omnia id præstat, vnde concludimus plurimi faciendum esse, quod non solum classicorum authorum testimonium, sed quotidiana quoque experientia testatur: Notandum tamen quod monet Mesuës, & post eum *Conciliator*, Saccharum rosarum non esse concedendum antequam alia medicamenta abstergentia & mundificantia fortiora præcesserint, & vlcus à pure repurgatum fuerit, ita vt levis abstergendi, plurimum vero glutinandi facultas requiratur; quod optimè præstat sacchar. ros. inter novum & vetus medium, quotidie, quacunque forma id fieri potest, vsurpatum: Hinc patet quid respondendum ad primam rationem negantem & secundam: Quod autem *Hipp.* frigida pectori inimica dicat, id de excedente frigiditate, qualis est in glacie & nive, dicit: *Horstius* Dec. 4. *probl.* 9. Conditiones quædam in vsu conservæ rosatum observandæ 1. vt abstergentia & mundificantia præmittantur: ac proinde initio recens, quæ plus succi, ac proinde vim abstergendi majorem habet, adhibeatur: 2. vt magnâ quantitate exhibeatur, & quotidie, imò cum pane & cibo ac potu sumatur: 3. vt si ob ejus vsum sputum retineatur, & difficilis evadat respiratio, expectorantia per intervalla dentur: *Sennertus. Avicenna* exhibet saccharum rosatum omni hora; semper enim adest præsentia indicantis; quare etiam tempore cibi, & ante & post cibum, vt cibus fit aggl-

agglutinans: Exhibet in magna copia, quia summa est actio indicantis: Hoc observandum omnino est, licet hodie non observetur: *Capivaccius cap. proprio.* Plurimi in catarrho salso in pectus procumbente, causa roborandi Pulmonem ne exulceretur, & fiat phthisis, dant quotidie solum ℥ij. sacchar. rosati, quod præsidium est diminutum, & hæc dosis nihil efficere potest; quinimo in itinere quantitas amittitur antequam ad Pulmonem perveniat. &c. *Sanctorius meth. vit. Error. lib. 13. c. 2. Non usque adeo probatur Sylvio, Vide* §. 42.

XI. *Siccandis Pulmonum ulceribus calidioris & siccioris aëris* inspirationem plerique commendarunt: Hanc ob causam veteres quoque phthisicos in Ægyptum navigare jubebant: *Galenus* Tabias proficisci jubebat: Nec tantum naturâ factus ejusmodi aër procurandus censetur, sed arte quoque & odoramentis concinnatus legitur apud Galenum 4. loc. aff. 8. Quem imitatus *Veslingius* quendam ætatis consistentis, phthisi correptum diuturnâ, maximè suffitibus curare institueret, humidis quidem initio, ex herbis eupatorio, betonica, tussilagine, pulmonaria, veronica & radice pimpinellæ ac quinque folii jusculo incoctis; ac postea siccis, ex benzoino, ladano, stirace & mastiche, ore hiante exceptis: prolixè contestatus novisse se phthisicos omnino desperatos suffitu ambari præcipuè restitutos: Eosdem commendabat *Silvaticus* cent. 1. cons. 51. Instrumenta effumationibus & vaporationibus idonea depingit *Bennettus* Theatri Tabidor. Exerc. 30. Suffitu succini phthisicum, cui omnia ossa numerare præ macie licuerat, curavit Lud. de Leonibus: *G. H. Velschius Obs. 28. Vide supra de Pulm. affect.* §.

XII. Cavendum ne qui necessitate quapiam *Capræ Lacte* utitur, eam custodiat ne qua maligna herba vescatur: Nam si tabescens utatur lacte, & capra depasta sit aut cucumerem sylvestrem, aut tithymalum, aut ricinum, aut cyclamen, aut aliam ejusmodi herbam, solvetur alvus, quo tabescentibus nihil est nocentius, atque adeo quâ ratione lac accipit expurgatoriam facultatem, accipiet deleteriam si quid tale copia gustaverit: narrat enim *Galenus* in Doride Bæotia, & Thessalia, atque etiam Athenis, multos convulsione correptos esse esu coturnicum quæ veratro vescebantur. *Vallesius sect. 6. l. 6. Epid.*

XIII. Ubi macies siccantium ulcus pulmonum usum prohibet, præbeo *Lac Asininum*, sed cum *oleo ex Gajaco*: hac ratione ante annos sex curavi Nob. Germanum phthisicum: Aut poteritis præbere jus sic confectum: *℞. lignum Ind. aut Chinam*; Sint ligni ℥iij. Chinæ ℥j. *infunde in aq. lib. vj. dein ℞. hordei mund. m. ß. amyli, tragac. ana. ℥ij. semin. acetosæ, plantag. ana. ʒj. semin. melon. mundat. ℥ß. nucl. pineor. pistach. ana. ℥iß. carn. testudin. nemoral. ℥ij. ponantur quæ imponi possunt in ventre parvæ pullæ, omnia simul bulliant ad perfectam carnis consumptionem*, & tacta expressione jus hoc præbeatur spatio xxx. dierum: Hoc feliciter utor in phthisicis, dozis ℥vj. Vel paro hoc hordeaceum, *℞. far. hordei* ℔iij. *sacchar. finiss. pulverisati ana.* imponantur hæc ollæ novæ, faciendo S. S. S. Permisceo aliquando pulverem aut *salsæ*, aut *chinæ*, aut *pulmonariæ*, aut *botridis*, ut sint horum ℥vj. olla cooperta pasta cruda ponitur in furno ix. diebus, singulo die manet tantum 4. horæ partem: Ex illa mistura simul cum jure optimo ferculum fit manè & vesperi, quo solo Religiosum Phthicum sanavi. *Saxonia Prælect. Pract. pag. 1. cap.* 25.

XIV. *Cochleas* recentiores Medici phthisicis & hecticis commendant, adducti proculdubio authoritate Galeni, qui 3. de alim. facult. c. 3. limacum carnem potentissimè nutrire affirmat. At cum idem, & res ipsa, doceant difficilis eas esse coctionis, nec succum bonum præbere, constat hinc non convenire: Cum enim phthisici febre lenta putrida laborent, & præterea vis naturalis in ventriculo, epate, imò toto corpore sit debilis, cibum difficilis coctionis non superabit, unde multa redundabunt excrementa, tum in toto tum in ipsis Pulmonibus, vel ideo quod mali sint succi. Adde idem hic quod in vulneribus eventurum, quæ copiosiorem fundunt saniem si vitiosis vescatur cibis æger, atque ex pulmonis ulcere multa superflua congesta iri, multumque pus, à quo in primis periculum imminet: Concesso verò extremam partem cochlearum, quam μήκωνα Aristoteles vocat, facilius coqui, id comparate ad reliquas dici audiendum.

XV. Si retineatur sputum, apponendum illud *Ungu. ex adipibus* & oleis relaxantibus temperatum, sed non continuo, ut Practici jubent, quia illa maturando ac putrefaciendo mortem accelerant: utilius itaque fuerit utcunque refrigerare & adstringere partem & exsiccare, ut ulcus factum coalescat, & applicare supra regionem ulceris, quod deprehenditur ex dolore & calore. *Rondeletius de medic. extern. p.* 1049. Si phthisis immineat ob ἀναστόμωσιν vasorum, Exterius administranda exsiccantia & adstringentia, non laxantia, qualibus in omni thoracis affectu medicinam communiter facientes utuntur. *Salius comm. in 21. lib. 1. de morbis.*

XVI. Summè probarunt antiqui *Balneorum* usum: Hipp. 2. de morb. Lavandum tepida Tabidum ait, excepto capite, quod quam rarissimè lavari debet: Sed expendendum non omnibus Tabidis competere, cum Tabis multiplex sit ratio, nocebit enim ubi sanguis fluit, fluxit vel fluxurus timetur: item ubi à capite fluxio incumbit, necnon ubi Pulmo admodum scatet excrementis: juvabit solum in Tabe vel totius extenuatione, absque ulla defluxione; vel in ea quæ fit à Pulmonis ulcere, siccitatem totius emendando, & similem naturæ humiditati madorem adhibendo, præterque naturalem calorem temperando: Hoc tamen auxilii genere nec diutius nec frequentius, nec utcunque uti teneris, sed pro corporis natura & statu: quippe hi qui raro sunt habitu, tardius & rarius sunt lavandi, nec diutius in balneo continendi; sic pari ratione qui admodum contabuerunt; exolvetur enim facilè pusilla eorum vis: Pari ratione eos frequentius & diutius lavabis qui ex ulcere pulmonis tabescunt: idque tanto diutius & frequentius, quanto in principiis fuerit affectio. *Mercatus cap. de Phthisi.* Febri, quæ à pulmonis ulcere est, cum non sit hectica sed putrida (licet interdum quasi hecticam processu temporis conjungi minime negetur) balnea nequaquam sunt adhibenda: non modo enim nihil adjuvant, sed plurimum etiam lædunt, quemadmodum in multis animadversum est: Cæterum in hectica, nisi putridam habeat conjunctam, prodesse nemo artis Medicæ peritus ignorat. *Crato Cons. 86. apud Scholz.*

XVII. Diversionem catarrhi præcipuè *fonticulis* fieri convenit, quos non satis laudare possum, quandoquidem eorum beneficio semiphthisicos, qui sanguinem simul & pus exspuebant, sanatos fuisse,

his meis vidi oculis: humor enim acris, qui ex capite ad pectus defluit, commode per eos evacuatur. Ego novi virum quendam, qui phthisin jamdiu contraxerat, corporis constitutione melancholicâ, varia quinetiam, eaque frustra, adhibita medicamenta, administrata à me sinistro brachio fontanella, intra semestre à defluxione capitis ad partes inferiores non modo liberatus, verum & corpus vigorem carnemque deperditam paululum recuperavit. *Fabritius Hild. Epist.* 49. Puella in media coxa fistulam habuit, & per tres annos frustra multorum auxilia imploraverat, sed curata tandem post tres quatuorve menses in sanguinis copiosum sputum incidit: Ego, etsi vix decimum attigerat annum, ex pede ægro, in quo fistula laboraverat, sanguinem illico detraxi: corporeque purgato, & inusto prope locum, in quo fistula fuerat, cauterio, ipsam à tabe præsentissimâ facile sic vindicavi: Sputum hoc sanguinis non aliunde contingebat quam ab acri illa & biliosa materiâ, quæ cum nullum per fistulam amplius exitum inveniret, ad pulmones per ramos venæ cavæ postmodum ascendit. *Spigelius de Corp. Hum. Fabr. l.* 5. *c.* 3.

XVIII. a *Fonticulos in brachiis* non improbo, sed æquiparandi non sunt iis qui in scapulis fiunt, è regione anguli superioris homoplatarum, ad æqualem spinæ distantiam: quos in extenuatis etiamnum excitare soleo, efficacioresque scio illis qui in collo inter 1. & 2. vertebram parantur: Ne prætermittatur id remedii genus, ad id sufficit tenax Emplastrum, pisa quinque aut sex imposita arctè continens. *Th. de Mayerne Tract. de Arthritide.*

XVIII. b *Arcæus*, probatus author Hispanus, in ulceribus Pulmonum *Guajacum* maxime probat, atque ex ejus vsu non levem successum expertus sum: neque id in corporibus macilentis pertimescendum: Ejus enim calor & acrimonia, per gradus procedendo, temperari possunt aquæ aucta dozi, imo id aquæ hordei incoqui potest: Aliæ radices, vt Chinæ & cannæ, innoxiæ sunt ac sine calore innoxie siccant: *Idem.*

XIX. *Fonticulis* vti licet in fluxu à capite: nam dum vlcus fovetur à destillatione, indicatur fonticulus, remedium revellens; nec adest prohibens, præsertim quando ulcus est exiguum, malum recens: Trallianus ait in vlcere antiquo, & in phthisi progressa non esse fonticulis & cauteriis ægros afflictos magis cruciandos: Si malum sit admodum vehemens, affigendum est in sutura coronali, vt fiat revulsio, Et si destillatio foveatur ab inferis partibus, à jecore, inurantur cruribus: Non sunt hæc differenda, vt multi jam solent, postea enim nihil tale faciendum: In copiosa destillatione non tantum dictis partibus, sed & infra occipitium; Citò ergo occurrendum, postea enim vbi affectus est calidus in pulmone, & imminuta fluxio, cauterium occludi potest. *Capivaccius.* Cum à cerebro præcipitatur materia ad pulmones, quæ ad vlceris incrementum facit, quid tunc agendum? Dicimus, si tale vlcus foret in quo spes esset vt callus induci possit, præclarè ad salutem faceret cauterium suturæ coronali impressum: id enim ibi nullum dolorem concitat, nihilque periculi affert: ideo hoc cauterium inferimus, quò callus gignatur firmior, qui alioqui per destillationes minimè firmus foret, ac facilè incursu catarrhi abraderetur, vnde majus etiam vlcus evaderet: Cum autem nulla calli efficiendi spes affulget, non sine prædictione cauterium inuri debebit: dicemus enim hominem sanari non posse, sed à cauterio, S. Dei beneficio, vitam protrahi posse, nam ulcus mundius evadet: Cavete tamen ne cauteria inuratis cum non longè abest mors: Si sub summa desperatione, inquit *Horatianus*, jam eos obsederit naturæ fragilitas, cauteria partibus thoracicis infigo, si fortè patefactis vulnerum meatibus eorum digestionibus releventur: sed hoc agendum succulento adhuc corpore, alioquin gangrænam inferes à Cauterio. *Heurnius.*

XX. Filius Dn. N. 20. annorum, à duobus mensibus laborabat fluxione, in pulmonem decumbente cum tussi, frequenti respiratione & febre lenta, ita vt in phthisin jam prolapsurus videretur, Præscribo v. s. purgationem ex manna, juscula medicata & alia remedia ordinaria: Sed præcipuum fuit *Causticum vtrique axillæ*, quod fluxiones ad pectus delabentes, & humores in eo contentos potentissimè derivat, hocque intra mensem restitutus est. *Riverius cent.* 2. *Obs.* 61.

XXI. Vidimus plures suppuratos ac Tabidos nulla præcedente destillatione, nullo præcedente inflammatorio affectu, nullaque præcedente fluxione factos: hinc ratione & experientia duce dico, vltra ordinarias causas adesse duas suppurati & tabidi pulmonis abditas causas, altera est membri languor & imbecillitas, altera nutrimenti pravitas, quæ duæ causæ si concurrant, facilè, sine destillatione, sine vlcere, ac sine præcedenti alio particulari affectu, suppuratur ac tabescit: Hæc imbecillitas contrahitur a parentibus, & non per intemperiem vllam, sed ob vitiatam substantiam, quæ flaccidior facta à naturâ, facilè etiam putredinem & corruptionem concipit: hi tamen non tabescunt priusquam adoleverint, quia usque ad eam ætatem sanguine miti ac dulci aluntur, quia abundat calor innatus quantitate plurimus, qualitate suavis, vnde par perficitur nutritio: At vbi juventutem ingressi fuerint, incipiente calore innato fieri subacri & minus blando, similis in his generatur sanguis, qui quò magis procedit ætas, magis etiam fit acris & insuavis, simili etiam evadente calore ipso innato: tandemque in his sanguis hic qualitatem acquirit vel subsalsam, vel acrem, ex quâ factus indebitum alimentum, corruptioni eum disponit: unde in his, deciso pravo ex hac prava nutritione excremento, incipiunt quædam tussiculæ, cum screatu variæ materiæ, indicis incipientis in viscere corruptionis. Curatio autem à me tentata ac perfecta fuit per ea quæ sanguinem corrigere ac mitem reddere, omnem ejus acrimoniam & salsedinem remittere potuerunt; qualia sunt aquarum dulcium balnea, lactis potus, cibaria similis naturæ, inunctiones temperatæ & humectantes, Chinæ radicis decoctum & alia hujus qualitatis: cum quibus etiam ea adhibui quæ putredini, corruptioni & flacciditati visceris resisterent, quæque præsertim pulmonem respicerent: Ad hoc autem præ cæteris, tanquam singulare & præstantissimum medicamentum, administravi, cujus ope non solum in curatione Tabis, vel instantis vel incipientis, sed etiam in destillationibus salsis, præcipuè autem tenuibus, in sanguinis diuturnis, ex ejus ardore aut calore causatis fluxionibus, aliisque pluribus rebellibus morbis, mira, & ferè incredibilia perfeci; hoc est *Santalorum decoctum*, formatum simili ferè ratione ac fit Guajaci decoctum, modò in aquis stillatitiis simplicibus, modò additâ portione vini vel albi vel rubri, pro ratione affectus, modò aliâ ratione præparatum: modus exhibendi parem cum prædicto habet modum:

Iussi ægros patrium solum linquere, aërem nativum mutare in puriorem, vel saltem alterare. *P. Salius comm. in text. 5. sect. 3. l. 1. de morbis. Vide Fernelium de Part. morb. l. 5. c. 10.*

XXII. Si morbus abscessus rationem habuerit, & putrescentes humores ex Pulmone excernantur, *Galen. 4. de loc. c. vlt.* eos qui abscessui similem dispositionem patiuntur, curare docet Theriaca, Athanasia & bonis odoribus: Trallianus verò hanc curationem damnat l. 5. c. 4. Tum quod neminem sanaverit Galenus, vt ipse fatetur, tum quod refrigerantia proprietate prodesse possunt ac curationem complere: At verò Alexandri curatio rationi consonat & experimento, sed Galeni med. methodus nobis optima videtur: Quod enim ex illis nemo liberatus fuerit, nihil refert, ex morbis enim adeo periculosis plures moriuntur: Proficit autem curandi ratio apud Galenum, quoniam quæ exsiccant valde supprimunt putredinem; & odorata animalem & vitalem reficiunt spiritum, qui à putridis fumis extinguitur: Quod tamen sicca magis frigidis impediant ne serpat putredo, experimentum docet: nam caro putredini proxima, si assetur parum, & modicè arescat, diutius sine putredine servatur: præterea longè magis putredinem impedit siccitas quam frigiditas: nam diutius servantur carnes salitæ æstate, ob siccitatem, quàm eædem non salitę hyberno tempore ob frigiditatem: tum etiam siccantia putredinem magis quàm frigida inhibent. *Christ. à Vega lib. 3. sect. 6. c. 2. Vide Zacutum med. Princ. l. 2. quæst. 28.*

XXIII. Studiosi multi Tabidi fiunt, à nimio studio, vt creditur, sed id à fumo candelarum hausto in musæolis vndique clausis, quod à Placæo Profess. Salmuriensi vtilissimè observatum. *P. Borellus cent. 2. Obs. 59.*

XXIV. Mulier post hæmoptysin in *phthisin* incidit *cum hectica*, expuebat tussiendo purulenta, cruore tincta, aderat sudor colliquativus, dyspnœa; tamen vnico hoc medicamento evasit, ℞. *rad. symph. ma. tussilag. enul. mundat. ana.* ℥iv. coque in aq. q. s. ad mollitiem: tunde & trajice per setaceum. ℞. *passular. ma. min.* ana. ℔ß. coque in brodio reliquo à radic. & extrahatur pulpa eodem modo ℞. *salviæ acut. beton. hyssopi, veron. hed. terr. pulmon. mac.* ana. m. j. coque ad mollitiem in brodio à passulis relicto. ℞. *decoct. colat. sacch. cannar. ana.* ℔j. coque ad consistentiam, coletur, adde *pulpæ rad. & passular. amygd. dulc. excortic. pinearum rec. probe pistarum ana.* ℥iij. *cinnam.* ʒij. croci ℈j. m. f. Elect. Eodem medicamento, paucis mutatis, filium meum trium ann. cui post petechias superatas vomicæ in pulmonibus quatuor vicibus collectæ & ruptæ, ita ut pus magna copia expectoraret, macie confectum feliciter restitui: Alias Phthisis morbus periculosus, non saltem quod medicamenta integris viribus ad partem affectam non perveniant sed etiam propter substantiam pulmonum ipsam, quæ ex Malpighio carnosa non est, sed membraneis constat uesiculis; membrana vero corpus est spermaticum, quod absumptum non regeneratur. *Gott. Christ. Winclerus misc. Cur. anni 76. Obs. 95.* Novi virginem xx. circiter annorum, robustam & succi plenam, quæ anno ætatis septimo phthisica & hectica erat, à Medicis derelicta, cui sagax mater per sex hebdomadas integras quotidie præbuit ℔ß. decocti flor. tussilag. cum pauco sacchato, vnde convaluit.

XXV. *Vir quidam tabescebat & absumebatur, nec alimentum ei accedebat ex assumptis cibis: hic assumptis omnis generis medicamentis, & sursum & deorsum purgantibus, nihil juvabatur: Secta autem per vices vtriusque manus vena, donec exanguis redderetur, tum demum juvatus est, & a malo liberatus.* Hippocr. 5. Epidem. Oriebatur affectus ob maximam dissipationem alimenti toto corpore, & ob calidam & siccam intemperiem: quæ, aut citra humorem esset in ipsis carnibus, aut quod calidissimo sanguine foveretur: quâ in affectione purgantia tam longè abest ut juvent, vt etiam morbum augeant, etsi atrabilarius sanguis nutriret totum corpus, & melanagoga præberentur; quia (vt *Hippocr. lib. de Purgantibus* scripsit) Cum carnes calidæ sunt, distrahunt ipsum medicamentum, quanto magis necesse erat distrahi in hoc homine; in quo continenter à ventriculo sugebatur? cum ergo expurgantia calida & sicca sint, intemperiem augebant, ac proin omnia symptomata: Vnde ergo potius expectari auxilium poterat quam à refrigeratione corporis, vt extincto calore cessaret dissipatio, & hac cessante succus? Ad refrigerandum autem corpus nullum majus remedium excogitatum est ab antiquis quam missio sanguinis, donec æger linquatur animo, aut exanguis fiat. *Vallesius comm. in illum locum. Vide Lindanum in selectis Exerc. xiij. & xiv. Benivenium* cap. 44. de abditis, *Dodonæum* annot. in id caput.

XXVI. Inter Tabidorum remedia præcipuum locum obtinet *Lac*: In illius tamen exhibitione variæ cautiones sunt observandæ, ne potius noceat quam prosit, nam facilè in stomacho corrumpitur, aut in nidorem conversus, aut acescens vel concrescens in stomacho: Quum acescit, incoqui potest aliquid mellis vel sacchari, frigiditas enim ventriculi, acoris causa, sic emendatur: Si in nidorem convertatur, à calore corrumpitur, Tum aquam satis multam admiscere vtile est: At populus hanc mistionem aquæ non probat: præstantissimi tamen Medici eam comprobarunt, nam fervorem temperat, lacti ipsi non nocet, maximè si bubulum lac sit, omnium maximè hodie familiare: Hippocr. 7. Epid. lac exhibet bubulum cum aquæ sexta parte, tum quia ejusmodi lac naturâ suâ crassius est, tum quia facile in nidorem vertitur: Et 5. Epid. 36. recenset historiam *Pythoclis*, qui Lac multa aqua permistum ægris exhibebat; Sic pariter Gal, lac asininum commendat, quia tenuissimum, coagulique minimum habet: Si id desit, commodum erit bubulum ad illius temperiem & consistentiam deducere, quod commodissimè aquæ permistio præstat: Id & veteres & recentiores animadvertunt: Sic *Hollerius* cap. de phthisi & febre Hectica, Si ructus fiat nidorosus, parum aquæ incoqui debet cum lacte: Quod consilium si plurimi sequerentur, majus ex lactis vsu emolumentum persentirent quam solent. *Primirosius de vulgi Error. cap. 11.*

XXVII. Tabidi importunè tussiunt, pituitamque multam purulentam vacuant: Ideo *Lac* quidam reformidant, quia pituitam illam generare & in eam facessere sibi persuaserunt: Lac autem integrum & recens ex iis animantibus emulctum quæ boni habitus sunt, boni est succi fitque ex sanguine exactè cocto, tantum abest vt inter ea numerari debeat quæ pravi sunt succi & pituitosi, idque ob butyri permistionem: vnde *Avicennas* lac dempto butyro præscribit, quia butyrum facilè inflammatur, imò ignem admittit, tantum abest vt putarit in pituitam verti, cum potius in bilem facessat,

ideo Trallianus recentem caseum commendat, quia refrigerat: Nec etiam tunc in pituitam illam crassam purulentamve vertitur, quam excreant interdum Tabidi: Constat enim lac butyro, sero & caseo: serum nitrosæ est facultatis, detergit, obstructiones solvit, humores acres & exustos per alvum deducit, quæ caloris sunt effectus: ideo quoque oxygala apud Galenum frigidum est, quia acrem seri qualitatem amisit: vtcunque etsi admodum refrigeraret, in pituitam tamen crassam ob tenuitatem substantiæ nunquam verteretur: Butyrum ipsum, cum sit inflammabile, nunquam pituitescit; caseosa pars, seri & butyri permistione viscosa non est; Ita vt ex horum trium permistione lac maximè temperatum evadat: humectat, nutrit, temperat, nec phlegma illud generat quo tantopere molestantur quidam Phthisici: Concedatur tamen esse pituitosum, cum sola illa pituita in ventriculo stabuletur, pulmones affectos non infarciat, plura ex ejus vsu commoda, quam ex pituitę generatione incommoda, ob magnam nutriendi & temperandi facultatem emergent: *Primirosius de Error. vulg. l. 3. cap. vlt.*

XXVIII. Catarrhus primò sistendus: Ideo suadeo radi totum caput, & *vesicatoria* applicari capiti, priùs ex levioribus, tandem etiam ad fortiora, vt ad cantharides devenerim; Ego matronę cuidam Nobili, laboranti Phthisi impropriè dicta (à catarrho scil. à capite descendente & putrescente in pulmone, ex quo arescunt corpora, & consequuntur eadem symptomata quæ ad exulcerationem pulmonis, applicari vesicatoria ad caput; & natura supplevit id quod nos non potuimus facere, & totum caput obductum fuit vesicis & crustis, & sanata est ab hoc catarrho, & vivit: Postea devenirem etiam ad exsiccationem pectoris & pulmonis, & vesicarem totum pectus: & tandem facerem cauteria circa vtrumque brachium, & sic vbique exhalaret materia, & ita desinet putredo, & fiet diversio materiæ illius: vnde *Galenus* in phthisi vera circa pectus præcipit cauteria vt expurgetur. *Montanus consult.* 147.

XXIX. Nobilis Matrona per annos aliquot destillatione ad pectus laborarat, & ita quidem vehementer vt nullum à medicamentis fructum perceperit: Tandem eo vsque adaucto malo, vt non solum purulentam materiam copiose, sed & sanguinem exspueret, & in hecticam abiret, Ego in consilium adhibitus, præter convenientem diætam & medicamenta convenientia, *nuchæ* quoque *setaceum* adhibui, cujus beneficio brevi, cum admiratione restituta fuit, adeo vt deinceps proles habuerit. *Hildanus cent. 3. Obs.* 38.

XXX. Arbitramur Tabidis, quibus vlcerati pulmones, *Acidulas* non convenire (tametsi prima fronte vi refrigerandi, quâ febri adversantur: siccatoriâ, quâ catarrhos arcent: abstersoriâ, quâ vlcus mundificant, congruæ videantur) 1. ob acrimoniam corrosis pulmonibus infestam: 2. ratione aciditatis junctæ, quæ adstrictoria, vnde anacathasis impeditur: 3. Vacuando, tabidis jam exhaustis nocent: 4. siccando & refrigerando calorem nativum absumunt: 5. frigore, ventriculo jam debili, cui compatitur cor, obsunt. 6. Experientia iis lethales esse ostendit. Non balneum competit 1. actuali calore hecticam febrem adjunctam auget; 2. membra vlterius siccantur. 3. diaphoresi & sudorum provocatione corpus amplius exhauriunt. 4. nec vlceri conducunt, quod earum vis pulmones non attingat, 5. nec febrem extinguunt, cum calefaciant & siccent: 7. nec extenuationi medentur, vacuant enim, siccant & *calefaciunt*: 8. *Nec desluxionem arcent*, *quæ sæpius* inde suscitatur: *Sebisius de Acid. p.* 443. Ad eas tamen tanquam ad sacram anchoram recurrit *Fortis cons.* 34. *cent.* 2. Adventante, *ait*, tempore quo acidulæ vitriolatæ in Valle solis enascentes opportunæ sunt, quæ Pulmonis vlceribus saluberrimæ ac præstantissimæ à nobis quandoque fuerunt expertæ, ad easdem tanquam ad vnicam sacram anchoram confugiendum consulimus: Sacræ namque Thermæ ab Aristot. dictæ fuere: *Et consult.* 20. Peracto sudore, ad aquas vitriolatas tanquam ad sacram anchoram confugiendum, vel ad Engaddinas S. Mauritii; vel ad in Valle solis enascentes: flaccidos enim Pulmones, imo & *vlceratos* mirabiliter consolidare, exsiccare atque roborare solent, & naturalia viscera obstructionibus explicare: *Harum defectu quærantur analogæ facultatis.*

XXXI. *Injectiones in pectoris cavitatem* factæ, in corrupta pulmonum substantia aliqua, vel in ambitu vlcerata, si à vulnere pectori illato, pulmonibus simul læsis hæc sequantur, cum tunc aperta via sit per quod hoc fieri possit, plurimum juvant: Vidimusque horum vsu propinatis interim quoque aliis quæ in aliis exulcerationibus conveniunt, quendam cui à cultro per pectus ad pulmones vsque adacto, vlcerique inde nato, pulmonum portiones corruptæ aliquoties è vulnere prodibant, & qui penitus contabuerat, nihilominus restitutum multis annis postea vixisse: Alium quoque diu cruentam, saniosam & purulentam per vulnus pectoris excernentem materiam, jam longo tempore horum vsu adhuc manere superstitem. *Platerus Tomo 3. pag.* 436.

XXXII. Baro quidam diuturno tempore destillationi salsæ obnoxius tabem verebatur: clausis nempe hæmorrhoidibus, præsertim externis, remeat per venam cavam magnamque arteriam sanguis biliosus & pituitosus salsus, temporisque tractu acrimoniam adsciscens vasa erodit, vnde Tabes. Huic autem *hæmorrhoidibus* biennium fluentibus omnis causa metus fuit ablata, imo emendatus corporis humor noxius. *Rhodius cent. 2. Obs.* 9.

XXXIII. Posse homines citra cruentam sputionem Tabe resolvi ostendit *Hippocr.* 2. de morbis n. 54. quando sputum multum ac liquidum, & pus veluti grando tussi rejicitur: Eam proponit *Galen.* 4. de loc. c. 8. & 3. Epidem 1. 4. Et 6. Epid. sect. 9. 36. Explicat *Fernelius* 5. *pathol.* 10. Hunc affectum Tabem asthmaticam vocare consuevi: Hac decennis per triennium afflictus, qui nec cauterio ad nucham, & bregma indito, nec aliis levari potuit: Hic cum semel in accessione, difficili respiratione oppressus veluti suffocari videretur, solum tuberculo sub ala læva excitato sponte conquievit, quod cum durum & renitens esset, cauterio est emollitum & in pus conversum: Aperta vomica ichoris virulenti copia effluxit, ne vero occluderetur vlcus, pila cerea est immissa: Cumque trium mensium spatio ex fonticulo corrupti humores effluerent, à dyspnœa omnino sanus evasit: Hoc exemplo audacior factus, in aliis ægris simili morbo vexatis idem auxilium tentare adgredior, excitatis fonticulis, aut impositis vesicatoriis sub axillis: vt pila cerea, aut pisum, è fonticulo non decidat, aut vesicatorium sit firmum, axillas fascia ad humeros delata comprime: Sic partes spirituales, præ-

præsertim pulmo, perpetuo motu noxium humorem in axillas velut in emunctoria detrudunt: In frigidis thoracis affectibus remedium præferendum perforationi pectoris Priscis vsitatæ. *Zacutus Prax. Adm. l. 1. Observat.* 122. Vide supra §. 20.

XXXIV. Aliquoties observavi in Asthmate & inveterata tussi, vbi usurpata fuere valide abstergentia & incidentia, ægros correptos fuisse diarrhoea cum ingenti levamine: Quod si vero modus non sit horum, facile ab his, similibusque medicamentis, offenduntur Phthisici & hydropici, vnde postea lethali diarrhoea superveniente, ad communem abeunt locum, prægrandi practicantium probro: Hinc *Hofmannus*, Quæ tam potenter deobstruunt in iusta dozi simul purgant. *S. Pauli Quadrip. Botan. p.* 390.

XXXV. Ego, contra omnium forte scriptorum sententiam, *Acidis temperatis* felicissime vsus sum: Ratio patet, quia Lympha (quæ in vesiculis pulmonis, tam orbicularibus quam sinuosis colligitur) crassior fit: Dulcia acidis non temperata, cum multis aliis observavi ægris semper, ad minimum plerisque obfuisse. *P. Barbette Pr. lib. 2. cap. 2.*

XXXVI. Sicut thoracis *Paracentesis*, ad puris ibi conclusi vacuationem, absque periculo non contingit, neque contingere debet si æger debilis & partes internæ iam corruptæ sunt: Attamen hæc operatio minori periculo objecta est quam illa de qua statim egimus, imo in hoc casu sæpissime ægri mortem evadunt: Et scriptores non indocti se multa tali facta sectione, & deinde adhibititis per siphonem injectionibus, pulmonis vlcera (ex quibus alioquin incurabilis tabes oritur) facillimo negotio curavisse affirmant. *Petr. Barbette Chirurgiæ part. 1. cap. 15.*

XXXVII. Notandum *sulphurea* hic non semper convenire, quare recte monet *Sennertus* in Institut. *Lac sulphuris*, imprimis per se, nec semper in magna quantitate exhibendum: Potest tamen cum humectantibus (imprimis decocto Chinæ cum passulis & glychirriza admixtum) quoque misceri, Et, quod observandum, ex nimio *Balsami sulphuris* vsu plurimos in phthisin incidisse testantur Practici. *Beckers in notis ad Prax. Barbette p. m. 93.* Vtrum Balsamus sulphuris, & alia oleosa Balsamica, ex sulphure cum oleis destillatis præparata, in Phthisi, aut exulceratione Pulmonum, aut aliorum viscerum, ex humoribus salsis hæmoptysin causantibus orta, tuto in vsum duci possunt? *D. Schroderus* cum aliis affirmat, nec forte desunt rationes, quia primo, Istiusmodi balsamica humidum, seu balsamum radicale cum calido innato augent, Secundo, Spiritus vitales reficiunt, Tertio, Quia salia acida in lympha & massa sanguinis contemperant, à quibus putredines, vti ex mechanica chemica constat, dum ejusmodi oleis destillatis aquæ fortis vis corrosiva acida corrigi potest: Quarto, Quia sunt interna vulneraria, putredini resistentia; eo quod etiom externe brodijs carnis calidis instillata, & ad tempus aëri exposita, quo attingunt, ea non putrescere aut fœtorem contrahere sinunt, secus vbi non attigerint fœtere: Verum si & hoc loco communem illam medendi regulam non insuper habere volumus, contraria contrarijs esse curanda dictitantem, certe non succedet tuto si phthisin, seu pulmonum exulcerationem istiuscemodi balsamo sulphuris, aut alijs oleosis balsamicis, ex flor. sulphuris cum oleis destillatis præparato curare velimus. Notum enim est in Phthisi, seu exulceratione pulmonum, aut aliorum internorum viscerum, semper vel præviam adfuisse, vel adhuc conjunctam adesse inflammationem, eamque adeo non sine acido inflammante ac dolorifico; Olea destillata & alia, ex quibus dicta balsamica conficiuntur, etiam calida esse, inflammabilia ac resinosa omnibus notissimum est; at vero hoc particulis eorum acidis acceptum esse ferendum perpauci sentiunt: Patet tamen ex salium volatilium beneficio, alkali ex oleis destillatis præparatione; Olea destillata, & alia pinguia illita, Cranii & ossium affectibus nocent, & affectibus erysipelatosis, ob acidum eorum occultum, gangrænam afferunt: Quomodo igitur hæc sana ratione & in Phthisi, seu Pulmonum exulceratione convenire queant? Præterea, cum tunc etiam fermenta viscerum digestiva admodum debilia sint, & hæc balsamica oleosa fermentis eorum ob vnctuosum acidum salibus volatilibus immersum potius reluctentur, vti ex ructibus post eorum vsum constat, in actum deduci, & in salia volatilia naturæ convenientia converti nequeunt, vnde toti Naturæ sic cruda relicta negotium facessunt, ac damnum irreparabile inferunt: Huc accedit quod in ejuscemodi affectibus alias tota massa sanguinea, vna cum lympha, tunc quasi vappescat, ita vt in hac absumptis seu resolutis partibus volatilibus salsis, oleosis ac balsamicis Naturæ congruis, spiritus vitæ debilior suum lumen amittat, imo paucissimus fiat: adhibitis jam istiusmodi sulphureis sylvestribus oleis calidissimis, quid aliud eveniet? quam vt flamma major extinguuit minorem, sic hæc etiam calida in excellenti gradu reliquum flammulæ vitalis penitus penitusque sint extinctura, vel loco caloris vitalis hecticum sint inductura? Vnde *G. Hofmannus Præfat. ad lib. de Med. Offic.* Olea, *inquit* stillatitia, quæ fere Essentias vocant, tam aperte *ventriculo* membranaceo inimica sunt, absumendo humidum illius radicale, *hepati* autem alisve visceribus &c. (Vide §. 42. *titul. de Hepatis affectibus.*) Quorum omnium pervelim, inquit *Simon Pauli Quadrip. Botanic. pag.* 256. novellos Practicos subinde meminisse, nec se moveri ab Empiricis patiantur, cum illi casu sæpe per empiriam levare quidem morbis ægros, sæpius vero ac frequentius in præsentissimum vitæ discrimen alios atque alios ejusmodi calidis, validis chemicis medicamentis præcipitasse visi sunt, methodi medendi ignarissimi: Nec obstat istiusmodi Balsamica balsamum radicale confortare, falsum hoc est, longa enim est differentia inter sulphura, vi peregrina ac virulenta nondum spoliata, & ista adhuc constantia, ad quæ vltima nos *Balsamum sulphuris*, & alia adhuc cruda olea destillata referimus: Tyrones, *inquit Helmont. in Tract. V. H. L. M. V. pag.* 577. addiscant sulphura spoliare vi sua peregrina ac virulenta (hoc est suo acido) sub cujus nimirum custodia abditur ignis vitalis, Archeum in scopos desideratos placidissime ducens: at de quibus hic agimus, talis genii non sunt: Nec sufficit spiritum vitalem suavissimis sulphurum propisinatis demulcere, sed & horum vi specifica causam morbificam consumere, & vias oppilaras ac obstructas reserare, ac fermenta viscerum confortare oportet: Olea destillata, vel spiritus vini ab aqua forti abstracta, hujus vim corrosivam

demulcere, dum acidum minus corrigit majus, notum quidem est, sed quid hoc facit ad internum eorum vsum? Quod autem ista olea Balsamica carnis juscula, si hisce infundantur, à fœtore & corruptione præservent, fit hoc quod ab aëris injuria defendant, quemadmodum etiam videmus oleum amygdalarum dulcium expressum, vel oleum olivarum, vinum in doliis incorruptum servare, sed quid hoc ad præsens negotium? Nihil probat, longe enim alia est istorum balsamicorum operatio in corpore humano, & alia in aliis rebus extra corpus constitutis: Illic calor viget fermentalis, hic putredinalis, elementaris: *Frid. Hofmannus Clavis Schroder pag.* 375.

XXXVIII. Existimarunt recentiores Phthisicis ac Tabidis omnibus *Rorellam*, sive *Rorem Solis*, singulariter & valde vtilem, & præsertim stillatitium ejus liquorem: veluti enim herba humoris rorisque tenacissima videtur, atque adeo quidem vt nec ferventissimus Solis ardor humorem queat absumere, Ita & naturalem genitalemque in hominum corporibus humorem conservari ac foveri hac creditum fuit: Verum aliud vsus docet, aliud & ratio dictat; Nam cum acerrima sit herba, & hac ipsa acrimonia aqua stillatitia non integrè destituatur, citra offensam & noxam sumi nequit: Perire etiam citius stillatitio liquore vsos, quam eos qui abstinuissent, & rectam vivendi victusque rationem sectati fuissent. *Remb. Dodonæus lib.* 5. *Pemptad.* 3. *histor. stirp. pag.* 475.

XXXIX. *Galenus*, Medicorum magister, Phthisicos Tabias mittebat, non quo eorum cura se liberaret, sed ad desiccationem vlceris & fluxionis, inspirato aëre puro, vi siccandi prædito, ac balsamica vi plantarum inibi nascentium imbuto; Ante aliquot annos illuc Nobilem nostratem, nomine *Cotton*, Phthisicum confirmatum, misi, pus cum sanguine spuentem, sceleton membrana Pergamena vestitutum præ macie referentem: qui à reditu, plane restitutus, nuptias contraxit, sanissimus in familia degens, plurimorum liberorum parens: Vidi (quo aëris efficacia in pulmonis morbis conspicua sit) Nobilem, qui ab inflicto profundo in pectore vulnere: bis sanatus est, fistula succedanea apertioni in opposita parte factæ, quæ necessario intra costas instituenda fuit: In Hispan. is abiit, vbi post quinquennij moram occlusa fuit fistula: patriæ autem vbi hic redditus, regioni frigidæ & humidæ, hæc sponte reclusa est: sanationem iterum in Hispania obtinens per æqualem moram: hinc clarum esse debet Aërem, qui omnia pulmonis bronchia pervadit, inde recta via cor impetit, efficacius quovis alio remedio, qualitatibus nativis vel adscitijs vim suam exerere. *Th. de Mayerne Tract. de Arthrit. pag.* 64.

XL. Verumtamen à tali locorum mutatione haud ex æquo omnes juvamen recipiunt, multi enim in Galliam aut villas rusticas petentes, ibi sepulchra potius quam sanitatem inveniunt: quinimo Londinum haud statim à phthisicis omnibus relinquendum est: novi enim plures tussi ac phthisi obnoxios multo melius in hoc aëre fumoso quam ruri valuisse: Ita propter ejusdem morbi sanationem, dum alij hanc vrbem quasi barathrum vitant, alij huc tanquam ad asylum se conferunt: Horum rationes ex respirationis doctrina satis clare elucescunt: nimirum ostendimus sanguinem pulmones pertranseuntem, & quoad accensionem, seu vitalitatem, & quoad motum suum ab aëre nitroso inspirato plurimum pendere: vnde sequitur hujus tenorem ad illius crasin ita proportionari debere, vt sanguis intra præcordia modice accensus, clare & vegete, tum sine fumo & fuligine, tum sine flamma nimis intensa efflagret: proindeque vasa pneumonica satis libere, absque remora aut excrementorum depositione trajiciat. Quamobrem humidus aër, palustris, ac minime perflatus, cum nulli salubris, ita tussientibus plurimum infestus existit: E contra aër serenus ac mitis, Sole ac vento moderatis gaudens, vti cunctis salubris, ita Phthisicis quibusque amicus deprehenditur: Quoad alias inspirandi conditiones, nonnulli tussim evitant aut amittunt, degendo in locis montanis ac apricis, vbi atmosphæra impendens, vaporum quorumcumque crassiorum, fumosorum & fœculentorum expers, particulis nitrosis abundat: nam quorum sanguis crassus & fœculentus sulphure impuro scatet, ad hunc rite accendendum, & ad fæculentias accensione absumendas, aëre pertenui & maxime nitroso opus est: Si modo pulmones haud nimis teneri sint, sed firmi satis & robusti, asperiores ejusmodi particularum appulsus ferunt: E contra, qui sanguinem tenuem & subtilem, facile dissolubilem, atque sulphure puriore, sed perexiguo præditum, simulque pulmones teneros, molles & texturæ rarioris valde sensiles obtinent, aëris nitrosi & asperioris impatientes, crasso ac imprimis sulphureo maxime gaudent: Quare his vtile est vrbis fumosæ auram pinguem & hebetiorem haurire, quæ nimirum sanguini jejuno & tenuiori sulphur (quod aliquatenus deficit) æque ac nitrum præbeat, ejusque consistentiam subtilem ac nimis difflabilem nonnihil incrasset ac figat; insuper & pulmonis substantiam, sive texturam nimis sensilem & rariorem hebetet, & contra aëris acrioris & improportionati occursus muniat: Profecto crebra experientia satis liquet aërem crassiorem, modo etiam sulphureus fuerit, phthisicis quibusdam (ne dicam omnibus) valde benignum existere: communis observatio est regiones istas vbi cespite ignes nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, Tabem rarius infestare: quinimo loca ista phthisi obnoxijs, aut eo laborantibus maxime salubria, & non raro sanativa existere: Cui accedit quod suffumigium ex sulphure, & arsenico (quod sulphure copioso refertum est) pro curandis pulmonum vlceribus plene deploratis remedium, licet vltimum, efficacissimum tamen habetur: Cur autem aër sulphureus phthisicis quibusdam ita benignus reperiatur, inde est, Primo, Quod à tali aura inspirata, & sanguinis jejuno & inopi, & pulmoni tenero, & facile obnoxio succurratur vna & pareatur, Secundo, Quod particulæ sulphureæ, vna cum nitrosis inspiratæ, humorum quorumcumque aciditates (à quibus istorum in pulmones fluxiones & extravasationes potissimum oriuntur) maxime præcavent aut tollunt: Et quidem ob hanc rationem est quod pharmaca sulphurea, etiam intus sumta tussientibus, aut phthisicis, juvamen adeo insigne conferunt: atque idcirco sulphur, vt modo dictum, pulmonis balsamum audit: nam sicut balsamica, vlceri aut vulneri imposita, ichoris ibidem exudantis, atque fibras corrumpentis, aut graviter irritantis aciditatem

tem tollunt, cito dolorem leniunt, & postea solutionem continui sanant, sic etiam particulæ sulphureæ, aut cum aëre, aut cum sanguine in pulmones traductæ, quatenus humorum omnium, scil. cruoris, lymphæ, seri, succi nervei ac nutritij aciditates præcavent aut delent, ad phthiseos prophylaxin, aut therapeian plurimum conducunt. *Willis.*

XLI. Inter *Abstergentia*, & *vlcus mundantia*, nullum hactenus reperi medicamentum, quod vel externe, vel interne vsurpatum tutius citiusque non tantum mundaverit, sed insuper consolidaverit recentia vlcera, atque sulphuris Balsamum, dummodo eo vti potuerint & voluerint ægri: Cæteris vero præfero paratum cum oleo anisi, etsi quoque parari possit cum oleo succini, juniperi, terebinthinæ Venetæ, nucum aliisque. *Sylvius Tractat.* 4. *Append.* §. 180. & 186.

XLII. Ad mundati vlceris consolidationem multum laudari solent *Rosæ rubræ*, atque ex his conserva, licet hactenus ejus effectum magnum ac bonum non viderim, quoniam vbi copia sumitur majore, quod volunt ejus laudatores, ventriculus & intestina multo phlegmate replentur, vnde non tantum appetitus prosternitur, sed & chylificatio læditur; quinimo non semel molestum frigus in superiore abdominis, adeoque ventriculi regione oboritur, à quo vix aliquo mensium spatio liberari possunt iterum ægri, quod non semel observavi factum: Præferrem proinde Decoctum Rosarum rubrarum cum forti expressione paratum, idque saccharo pauco edulcoratum. *Idem* §. 187. & 188.

XLIII. Commendantur à quibusdam in hoc casu non tantum *sulphuris flores* & balsamus, sed & *Lac*, cujus ego tamen nullum vnquam observavi effectum notabilem, quamvis ipsum sæpius ægris exhibuerim, & ab alijs quoque exhibitum viderim. *Idem* §. 190.

XLIV. Viscíditas puris, respirationem impediens, solvitur per medicamenta incidentia, vnde facilius id excernitur: In hunc finem commendo itidem *Balsamum sulphuris* anisatum, vtpote qui non tantum vlceri mundando & consolidando inservit, verum insuper pus ipsum tenuius fluidiusque reddit, adeoque ipsius excretionem promovet & facilitat. *Idem* §. 199.

XLV. Ad *Appetitum* sæpenumero in Phthisicis prostratum, quodammodo saltem excitandum, non puto convenientius remedium hactenus innotuisse quam *Elixir proprietatis*, ad guttas v. vel vj. ante assumendum alimentum dimidia circiter hora ex vino, vel alio liquore conveniente sumptum: Cum enim constet hoc Elixir myrrha, croco & aloë, cum sulphuris oleo per campanam parato, & spiritu vini simul digestis; myrrhæ nomine, vt & croci, conducit phthisi & tussi; aloë autem humorem pituitosum, viscidum incidit, & blande ac lente educit, quin ipsum pus attenuat; sed & hæc omnia vlceri mundando conducunt, adeo vt sit phthisi remedium convenientissimum, cujus Acidum temperari potest mixtura dulciore, cum qua assumatur: Sed illud idem medicamentum promovebit alimentorum in ventriculo fermentationem, à puris, omnibus corporis humoribus immissi, viscíditate impeditam, & sic quoque gravitatem, post istorum assumptionem ægris molestam levabit. *Idem* §. 210.

XLVI. Sanguinem à pure liberabunt præ alijs forsan medicamentis omnibus quævis Antimonialia, tum Diaphoretica, tum Purgantia, & Vomitoria, quæ non semel observavi in Phthisi, ac inveterato pulmonum vlcere grandi, per alvum & vrinas bonam puris quantitatem eduxisse, adeo vt ad plures tunc dies nullum tussi pus excerneretur: Vlcus autem adfuisse indicavit cadaveris dissectio. *Idem Praxeos Med. lib.* 1. *cap.* 24. §. 20.

XLVII. Quoad Potum, laudatur Vinum generosum, ac simul dulce, quale est malvaticum, quodque minus austerum, rubellum tamen producitur in regionibus calidioribus: Album enim sæpenumero acrius deprehenditur: Quamvis autem vinum illud potentius nunquam sit plene fermentatum, non idcirco nocentius, quin vtilius existit: Qua enim parte sufficienter est fermentatum, ea spiritus animales, simul deperditos, aut minus ex alimentis eductos reparat; qua vero minus est fermentatum, sanguinem laudabilem generat, & futuro spiritui animali materiam copiosam vtilemque suppeditat: Sumendum interim quantitate parva, & commode cum pane biscocto, tum simplici, tum saccharato, cujus ope diutius sistitur in ventriculo, minus afficit cerebrum, viresque omnes magis reficit, uti hoc constat per experientiam. *Idem* §. 222.

PLEVRITIS.

SYLLOGE.

1. Recepta a Medicis vulgo sententia est Febrem illam continuam quæ Pleuritidi comitem se adjungit, à phlegmone membranæ costas succingentis, cordique vicinæ, ortum suum ducere, adeóque Pleuritidis respectu symptomatis rationem obtinere: Neque omnino displicet hæc sententia, Interim ex alia parte existimo Pleuritidem symptomatis vicem subire, respectu febris illius essentialis qua primo correptus est æger, antequam pleuritis nempe supervenerat; hac autem accedente prior illa febris genium suum deponere mihi videtur, vel potius in pleuritidem converti, quæ jam ex phlegmone prædicta novam febrem sibi adsciscit, eaque stipatur: Atque posterior hæc febris ita subnascens pari passu cum pleuritide ambulat, cumque ea stat caditque: Certe crediderim difficile admodum futurum vt quis, examine diligenter instituto, exemplum proferat pleuritici alicujus qui dolore lateris, (signo huius affectus adeo luculento) tentatus fuerit antequam febris insultum aliquem, saltem leviorem, fuisset expertus: Nam dolor ille nunc quidem citius, nunc serius invadit, verum (quantum observare hactenus mihi licuit) nunquam nisi post febrim, atque hinc (vt sententiæ propriæ morem geram) pleuritidem inter accidentia enumero febrem consequentia: Pleuritidem vero nasci arbitror ex materiæ febrilis præcipitatione in pleuram vel musculos intercostales, atque illud quidem in ipso fere febris initio accidere, cruda adhuc existente materia, nondumque per idoneam ebullitionem subacta, adeoque nec ad separationem debitam per loca magis conferentia præparata: Atque hoc incommodi sæpissime ex intempestivo calidorum medicamentorum, vt pulver. Comitissæ &c. vsu infertur; Eoque vt plurimum consilio vt in primo febris insultu provocetur sudor. Natura quippe hoc pacto turbata humores adhuc crudos expellere qua data porta cogitur, atque adeo nunc in cerebri meninges impetu fertur materia febrilis, vnde phrenitis; nunc ad pleuram, inde pleuritis, præsertim vbi ætas ac temperamentum, annique tempestas inter ver & æstatem ambigens huc quoque concurrunt.

Ad huius itaque symptomatis remotionem hac vtor methodo, Quamprimum jubeo, si res patiatur, sanguinem liberaliter ex brachio affecti lateris mitti, mox vngu. aliquod accommodatum lateri applicandum, simul etiam becchicis vtor ad rei ingenium varie accommodandis: Sed his omnibus oleum amygd. dulc. recens facile palmam præcipit: Pro Potu ordinario cerevisiam tenuem ac minime acrem, vel ptisanam ex hordeo, liquir. & tantillo anisi injungo: Diebus porro sequentibus, repetita venæ sectione, sanguinem etiam copiose detrahi jubeo, pro re nata; Sane perquam raro à sanguinis missione abstineo, donec ad ℥xij. aut circiter fuerit detractus, nisi quid contra indicaverit: Atque tametsi non sine specie aliqua rationis metuat quis ne tanta sanguinis emissio periculum inferat, ipse tamen sanguis ablatus, postquam aliquandiu steterit, hos metus difflabit, qui admodum corruptus, saltem post primam vicem, similisque fere coloris in summo cum vero pure: Adde vires ægri non valde attritas te comperturum si copiosam illam sanguinis jacturam tecum reputaveris: Hoc autem monendum est *cautelis opus esse*, ne per totum methodi decursum *Clysteres* injiciantur, aut pectoralibus medic. quicquam adjiciatur quod alvum ciendi vim habeat, quo enim adstrictior est alvus, eo tutius phlebo-

tomiam repetemus: ex adversa, si vel dimidiam illius, quam dixi, sanguinis quantitatem ademeris, vbi clysteres vel alviduca exhibueris, ægrum in discrimen adduces vitæ, sive quod Natura vtramque vacuationem tam brevi spatio ferre nequeat, sive alia de causa; neque in hoc morbo solum, verum & in aliis forte omnibus, in quibus curationis negotium in hoc cardine (venæ sectione) vertitur: Sæpe quidem aggressus sum in tractando hoc symptomate θεραπείας rationem aliquam stabilire, quæ citra ingentem hanc sanguinis jacturam subsisteret, nempe vel humorem resolvendo, vel expectorationis promotione illum vacuando, Sed nondum ea sors mihi contigit vt huic ipsi memoratæ praxi parem aliquam reperire potuerim: Certe nisi venæ sectione aliquoties celebrata nunquam mihi hactenus subsistere licuit, licet neque illud intentatum reliquerim, at vltra secundam vel tertiam vicem non progrederer, sed ipsa rei necessitate adactus Naturam ducem sequutus sum, etiam dum eidem Naturæ vim inferre videbar. *Sydenham methodi cur. Febres pag.* 54.

I. *a.* Venæ sectio in Pleuritide incipiente prodest, eo quod sanguinem alicubi in circuitu præpeditum à nimia effervescentia cohibet: præcipue autem, quia cum vasa hac ratione valde deplentur, humores quoscunque exterminatos prius, adeoque sanguinem in parte affecta stagnare incœptum denuo excipiunt & fluxilem reddunt: Etiam remedia circa initium huius morbi maxime juvantia sunt ejusmodi quæ sanguinis coagulationem impediunt, aut inter coagulandum dissolvunt; qualia sunt quæ sale volatili aut alchalisato plurimum abundant, nimirum spiritus fuliginis, sanguinis, c. c. item spiritus & sal vrinæ, Pulvis e chelis aut oculis cancrorum, è dente aprugno, aut mandibula piscis lucii, egregii sunt vsus: Inter vulgares mos est infusionem stercoris equini propinare; quod equidem medicamentum in casibus fere deploratis non raro opem contulisse novi. Interim acida quæcunque, quia sanguinem plus coagulant, & expectorationem impediunt, in hoc morbo summe lędunt. *Willis cap.* 11. *lib. de Febribus.*

Hippocrat. in illo 4. *act. lib.* 76. videtur apertè voluisse aliquando prætermittendam esse venæ sectionem, & loco illius purgationem accipiendam: Ac 4. 6. *Epidem.* videtur quoque rationem proponere cur non liceat semper venam secare, Inquit enim, *In cruenta spuitione venam non secari, si adsit dolor lateris, bilis*, Quasi voluerit in Pleuritide biliosâ, cum cacochymiâ, non licere venam secare: Ideo *Avicenna* in hac Pleuritide biliosa sectionem venæ prohibet, Et quod magis est, *Galenus comment. vlt.* 4. *in* 6. *Epid.* asserit In parvâ pleuritide se aliquando venam non secuisse; quasi voluerit monere in parvâ Pleuritide sectionem venę non esse necessariam. Sed ego arbitror in omni Pleuritide, modò vires constent, venam esse secandam, sive ea biliosa, sive pituitosa sit (intellige sanguinem biliosum aut pituitosum, non sinceram bilem aut pituitam:) Ideo quamvis plenitudo sit spuria, in morbo tamen vsque adeo periculoso & gravi est necessaria venæ sectio. Multo magis, vt puto, facienda est in pleuritide sanguineâ, quanquam parvâ; Nam tametsi ab initio parva videatur Pleuritis, progressu tamen temporis augetur, & quandoque Medicus vult suppetias ferre quando tempus præteriit: Non improbo tamen vt in parva Pleuritide vtamini statim ab initio fomento tentativo, anodyno & discutiente; à quo si dolor leniatur, humor jam fluxus digeritur & novus influit, quo in casu venæ sectio prætermitti potest. Sed quid dicemus ad *Hippocrat.* qui purgatione vtitur dolore descendente, Sanguinis missione autem, eo ascendente? Puto sic interpretandum, In omni Pleuritide venam esse secandam si vires constent; sed dolore ascendente primo esse secandam venam; deinde purgandum, mox venam secandam: Nam vbi dolor descendit, humor est pituitosus, gravis: itaque expedit cacochymiam minuere antequam secetur vena. *Saxonia Prælection. Practic. lib.* 1. *cap.* 27.

Cum id remedium sit præstantissimum, nunquam est omittendum, etiam in vteri gestatione, in puerperio, in lochiorum aut mensium fluxione: docuit enim experientia gravidis, etiam in 8 aut gestationis mense: puerperis & in non gravidis, quibus menses fluunt; imo vero in infantibus & septuagenariis, sanguine per basilicam lateris affecti misso opportune succurri. *Enchirid. Medic. Practic. & Riverius.*

II. Quamvis die Critico nihil movendum suadeat *Hippocr. lib.* 1. *aphor.* 20. Ac morbi cum inchoant, si quid movendum videatur, movere debeat Medicus, cum vero consistunt ac vigent melius sit quiescere, *aph.* 29. 2. si tamen morbus est in præcipiti, seróque vocatur Medicus, die critico etiam sanguinis missio ac purgatio institui potest: Nam nihil interest si remedium sit satis tutum necne quod vnicum est, juxta *Celsum. Fabritius Hildanus Centurat.* 5. *Observat.* 30. vocatus ad Pleuriticum graviter decumbentem septima die morbi, cum ex pulsu aliisque indiciis vires constare cognovisset, morbum esse extremum, in corpore plethorico, maluit vnicum, quod supererat remedium (sanguinis missionem) tentare, quàm ægrum in evidenti vitæ discrimine relinquere: Sic præter spem atque expectationem, aliis adhibitis remediis, ægrum sanitati restituit. Vide *Zacutum Med. Princip. l.* 2. *Quæst.* 18. Quamvis sanguinis missio in principio morbi præcipuè conferat, si tamen ea fuerit omissa, aut insufficienter celebrata, etiam post 7. 9. aut 11. diem vena potest secari, exemplo *Hippocrat.* qui 3. Epid. Anaxioni venam secuit octava die, vel quod citius non fuerit vocatus, vel quod in pleuritide crudissimâ, quæ 11. die vix coqui cœpit, morbus inducias tulit: cum vero anacatharsis libera & liberalis fieri incipit, tunc abstinendum, quia supprimitur, & æger in vitæ discrimen conjicitur. *Lazarus Riverius.*

III. *Hippocrat.* 2. *de rat. vict. in acut. t.* 10. insignem regulam, & in praxi vtilissimam posteritati tradidit, vt mittatur sanguis vsque ad coloris mutationem: Si nimirum prima aut secunda venæ sectione sanguis apparet crudus, pituitosus, aut aquosus, continuanda singulis diebus, aut bis in die, vacuatio, donec sanguis detractus appareat rubicundus vel flavescens: Si vero initio exeat ruber, iteranda toties donec lividus aut niger appareat, Significatur enim sanguinem illum posteriorem à parte affecta, aut venis ipsi vicinis effluere, qui quidem à calore partis inflammatæ alteratus est, & ex crudo ruber factus; vel ex rubro niger aut lividus per adustionem: Licet autem huius præcepti observatio in praxi vtplurimum optimè succedat, aliquando tamen coloris illa mutatio pertinaciter expectanda non est, sed prius à sanguinis missione desistendum, cum videlicet aut vires sunt debiles, aut æger habitu raro, aut valde resolu-

bili præditus, aut tempus calidissimum. *Lazarus Riverius.*

IV. In omni ferè Pleuritide statim secanda vena ejusdem lateris affecti, Quia inflammationes internæ rarò admodum nobis innotescunt in vero & legitimo fluxionis initio: nam dum fluxio fit, non tamen est facta, inflammatio non potest habere ea signa quæ sunt pathognomonica inflammationis: ea sunt tussis, febris, anhelitus difficultas, pulsus durus: ubi adsunt hæc certissimum est argumentum fluxionis jam factæ: non enim consequuntur hæc fluxionem jam incipientem: Si enim debeat febris ardens & acuta excitari, & alia omnia proposita symptomata, oportet fluxionem jam esse factam: Si fluxio est facta, ergo opus est derivatione & non revulsione, & in hoc omnes conueniunt, sed in hoc differunt quod Arabes constituunt tempus principij trium aut quatuor dierum, sed hallucinantur, nam aliquando unicâ die fit inflammatio, & ea quidem maxima, ideo dicebat *Galenus comment. 62. part. acut.* obstructionem & inflammationem repente fieri: Et ratio est, quia aliquando, imo magna ex parte, pleuritides fiunt per decubitum, at decubitus subito & confertim fit: Si quis dicat, Quomodo igitur differt principium inflammationis ab augmento, si in principio fluxio est facta? Distinctionem ponit *Galenus l. de morbor. temp. cap.* 1. Inflammatio, *inquit*, in principio non differt ab inflammatione incrementi in specie, in forma; habet eundem characterem, tumorem, ruborem, sed differt secundum magnitudinem, quia aliquantulum major est in augmento: aut quia aliquid adhuc confluit, aut quia sanguis jam fluxus incipit concoqui & in pus transmutari: vt propterea dixerit *Galenus lib. de totius morbis temporibus cap.* 3. In hoc differre inflammationem augmenti ab inflammatione principij, quia in augmento materia fluxa incipit in pus maverti: Itaque concludamus, Si in principio materia est jam fluxa, etsi admittamus aliqua ex parte adhuc fluere, in hoc casu convenit evacuatio deriuatoria, quæ simul revellit & fluxam materiam euacuat: Ideo *Hippocrat.* qui optimè novit etiam initio Pleuritidis materiam jam esse fluxam, in illo 2. *acut.* 10. consulit mittendum esse sanguinem usque ad coloris mutationem; eo fine, ut docet *Galenus in comm.* ut educatur sanguis in ipsa inflammatione contentus: Ideo *Galen.* ipse *lib. de ratione cur. per sanguinis missionem cap.* 16. venam eiusdem lateris in Pleuritide sectam inquit præsens attulisse auxilium: in opposito latere, aut nullum, aut parvum. Itaque tandem concludamus, cum accesseritis ad ægros quibus adsint hæc pleuritidis signa, minimè in dubium revocandum esse fluxisse, seu fluxam jam esse magna ex parte materiam: alioquin, nec dolor, nec tussis, nec cætera adessent: quo in casu, nisi menses sint suppressi, aut summa corporis plenitudo quoad vasa, statim aperienda vena ejusdem lateris. *Saxonia in Prælection. cap. de Pleurit.* Venæ sectio ejusdem lateris cum parte affecta melior est, quàm oppositi: Causa latet in arteriis non in venis: *Walæus meth. Med. pag.* 81.

Cum dolor lateris ad axillam & humerum se extendit, an vena secanda in brachio ejusdem lateris? Solutio hujus problematis videtur facilis ex iis quæ quotidiana experientia commonstrat, quibus induhitata redduntur vulgatissima hæc apud Medicos axiomata, nunquam in partem affectam esse ducendos humores, Et, qui fit ad partem affectam humorum motum, esse ad opposita & distantissima revellendum: His enim seruatis, & præsidiis opportune adhibitis, utplurimum statim leuamen percipitur, aliquando integra sanitas restituitur: Si neglectis istis legibus modo contrario medelam adhibere tentet Medicus, ægri damno breui errorem agnoscit; Hinc concludendum esset venam secandam esse in brachio lateris sani, aut in pede lateris dolentis: sic enim reuocato ad partes diuersas & opposItas sanguine, minor fit ejusdem in partem affectam affluxus, quod iam influxit facilius in venas deponitur, pars subleuatur onere, dolor minuitur, aut etiam penitus aboletur: Verum ut horum axiomatum veritas clarior fiat, eam demonstrabo ex structura vasorum & motu sanguinis: Velim aduerti primo cum vena secta sanguis profunditur, quod attinet ad mutationes quæ inde consequuntur, in motu sanguinis per arterias, perinde esse ac si secaretur arteria, è cujus ramis capillaribus, quæ secta est vena, sanguinem accipit, dummodo per sectam arteriam eadem præcise sanguinis quantitas effluat, & æquali tempore, ac per venam sectam profunditur: Quod ut melius intelligatur, advertendum est secundo sanguinem à corde propelli in arterias, quæ cum sint ipso sanguine ad aliqualem tensionem plenæ, continua pressione, qua via possunt, illum expellere nituntur, sicque sanguis undique pressus quaquaversus ad exitum viam quærit, & facere nititur: quia vero continuus est illius fluxus ex arteriis capillaribus in venas capillares, indeque in cor, sequitur, propter motum actualem, sanguinem magis exercere illum excundi conatum secundum longitudinem, & in extrema vasorum, quam in latera: agit enim in latera tantum vi sua expansiva, secandum longitudinem vero, & in extrema vasorum, tum vi illa expansiva, tum etiam vi concepti impetus, per motum vbi itaque rapidior erit sanguinis motus, ibi maior erit eius impetus, maior nisus in partes in quas tendit, Est autem rapidior sanguinis motus, vbi minora ipsi objiciuntur impedimenta, & quæ solent obiici removentur, vti contingit si arteria secta liber illi detur exitus, Sic enim removetur sanguinis antecedentis impedimentum, qui non ita libere potest per venas minores in maiores defluere, nisi qua proportione ille qui in maioribus venis continetur in ventriculos cordis pellitur. Cum itaque secta vena impedimentum sanguinis præcedentis fere non minus subtrahatur quam si secta fuisset arteria, manifestum est quoties vena secatur in brachio, toties ob rationes memoratas maiorem impetum conciliari sanguini fluenti per arteriam axillarem, è cuius ramis capillaribus quæ secta est vena sanguinem accipit: Ex eo quod sanguis maiori fertur impetu per arteriam axillarem quam antea, sequitur plus sanguinis in illam arteriam influere quam antea, ac proinde à reliquis arteriis sanguinis aliquid subtrahi, pro vario ipsarum situ ac structura: Cum enim sanguis certa mensura à corde per arterias in universum corpus propellatur, & ex eo quælibet pars, pro modo suæ molis, & structuræ, & amplitudinis vasorum accipiat, non potest portio sanguinis in aliquam partem influere solita augeri, quin debita quibusdam aliis partibus portio minuatur, plus minus, pro situ partium, vasorum dispositione &c. imo tanta est vis impetus in liquidis, ut possit aqua v. g. per tubum rectum ad latera perforatum tanta velocitate sursum propelli, ut ne guttula quidem ipsius per foramina lateralia effundatur, quæ enim magno impetu feruntur, rectæ viæ semper insistunt quamdiu viget impetus,

tus, nisi vi aliqua ab ea detorqueantur: Si perpendamus secta vena in brachio, remotum esse impedimentum insigne motus sanguinis per arteriam axillarem; si attente consideremus pressionem vasorum per universum corpus, & vim sanguinis à corde in arterias ejecti, agnoscemus auctum esse necessario impetum sanguinis per arteriam axillarem, quod adhuc fit magis manifestum ex rapido motu sanguinis, è vena secta erumpentis, qui aliquando ad aliquot passus exilit: Ille autem impetus potissimum vim suam exercet in omnes ramos arteriæ axillaris, & in ipsas partes, in quas rami illi capillares distribuuntur, ac proinde copia ulterior sanguinis affluit ad illas partes, & sic fit ut non possit commode refluere per venas, tum propter nimiam ipsius quantitatem, tum ob inchoatas jam obstructiones, quas adesse certum est, quandoquidem partes circa axillam & humerum dolent, vt supponimus: Cum itaque uberius affluat sanguis, nec possit sufficienter vacuari, reliquum est ut in ipsam partium substantiam effundatur, ibi tumorem augeat, inflammationem & dolorem. *Franciscus Bayle Problemat. Medic.* 11.

V. Sentiunt nonnulli morbos à menstruorum suppressione & hæmorrhoidum originem trahentes, venarum in crure sectione tantum sanandos esse: Id quod in morbis diuturnis, & qui dant inducias, faciendum esse libenter concedimus: in morbis vero acutis, qualis est Pleuritis, non semper in poplite aut pede vena aperienda est, sed distinctio adhibenda, Nam si in talibus vacuationibus, quæ statis temporibus fieri solent, repente omninoque suppressis, sanguinis ad superiora motus & in latus affluxus manifestè deprehendatur, à venæ poplitis vel tali sectione curatio omnino inchoanda est: Si vero suppressio iam antiqua sit, per quam paulatim plethora vel cacochymia aliqua, & humorum abundantia in superioribus partibus cumulata sit, neque etiam mensium tempus instet, tum à venarum brachii sectione curatio inchoãda: acutus enim morbus id requirit, nec moram fert, donec rursum vel mẽses, vel hæmorrhoides provocentur; fieri enim potest vt dum in mensibus vel hæmorrh. prouocandis laboratur, æger vehementia morbi juguletur: mensium verò & hæmorrhoidum suppressio moram fert: eiusque postea, cum acuti morbi periculo æger defunctus est, ratio haberi, & ut sanguis suppressus prouocetur opera dari potest. *Sennertus.* Vide *sent. Riverii.*

VI. In vena secanda delectum venarum habemus, quia ocius leuatur æger sectâ venâ basilicâ, si consideremus rectitudinem vasorum per fibras: hæc enim continuatio est trunci axillaris qui producit Thoracicam, quæ alluit partes thoracis externas, & iungitur extremitatibus azygou venæ. Id à *Gordonio* prius declaratum: *Duretus comment. in Hollerij praxim historijs* confirmauit *Riolanus Enchir. lib. 3. cap. 4.* Vide *de venarum delectu lib. 19. tit. de Sangu. missione* §. 80.

VII. Licet autem Pleuritis sit inflammatio & affectus sanguineus, sanguinis vacuationem indicans, non tamen semper vena secanda est, etsi virtus sit robusta, e. g. in pleuritide cum sputo sanguineo: unde *Hippocrat. sect. 3. 6. Epidem.* non mittit sanguinem in Pleuritide in quâ sanguis exspuitur, *Galenus* rationem affert, quia inflammatio est mitis: Quidam hac decepti authoritate nunquam secant venam si sputum sit sanguineum: Sed nos ad methodum revocantes omnia, distinguere debemus dum sanguis exspuitur, num sanguinis peccatum sit vehemens necne: Si non est vehemens, mitis est inflammatio, qualis ea fuit quæ ab *Hippocrate* proponitur, dum scilicet sanguis, qui fluit, egreditur, non retinetur: ideoque sensibiliter dolor imminuitur, è quibus mitis cognoscitur inflammatio; ideoque tunc non est vena secanda, quia sanguis in hac miti inflammatione à materia, evacuatur per tussim. Si peccatum sanguinis sit vehemens, inflammatio non est mitis: dum scilicet æger exspuit sanguinem, sed in parvâ copiâ, & dolor non imminuitur, sed intenditur potius, quia scilicet major est portio sanguinis fluentis quàm ejus qui excernitur: proinde vena secanda cum vitium sanguinis sit vehemens. *Capivaccius.* Vide *Prosp. Martianum comm. in v. 196. lib. de Humoribus.*

VIII. Mulier macra ac summe biliosa, obsessa à lateris morbo, expetijt summopere detractionem sanguinis: sed ea maturè satis instituta retrahebatur tam potenter sanguis versus thoracem, ab acerrimo ipsius dolore, vt vix quicquam illius erumperet ex incisâ venâ: Sed ubi imperatum fuit ægræ per validiorem tussim, reciproco cursu, sanguinem à thorace iterum versus brachium propellere; vidimus eum liberalius prosiliuisse & ægram breui à dolore liberatam. Siquidem itaque simili quis involvatur procellâ, confugiendum protinus ad hoc asylum: excitanda illico tussis, & repellendus ea ratione sanguis ad brachium. Quod inventum equidem vidi multis deinceps admodum feliciter successisse: tollit quippe quod aliàs tolleret hominem. *Tulpius lib. 2. c. 3.*

IX. Nec hic prætereundum, cum Pleuritis non rarò febrem & morbum primarium sequatur vel comitetur, quæ sæpe insignem malignitatem conjunctam habet; id quod frequenter in Pleuritide Epidemiâ accidere solet, diligenter tum malignitatis habendam esse rationem, & an ea venæ sectionem ferat attendendum esse: Mentionem facit *Gesnerus lib. 1. Epistol. pag. 19.* cujusdam Epidemiæ malignæ & contagiosæ Pleuritidis quâ multi perierant, & in qua venæ sectione in brachio nihil profuit: sectio verò ad malleolos, & in principio sudor ab antidoto aliquâ, plus opis attulit: Et omnino in talibus malignis primo malignitas expugnanda; hinc reliqua peragenda. *Sennertus.* Idem *Gesnerus Epistol. 49.* dicit, In hac pleuritide nihil melius reperi sescuncia olei lini vel amplius, quod anhelitum mox facilitat & alvum probè evacuat: Inde est quod apud Cœlium Aurelianum Asclepiades testatur se vidisse apud Athenienses, atque Vrbem Romam, venæ sectione vexatos, vel pejus acceptos fuisse Pleuriticos: in Pario verò atque Hellesponto resumptos atque elevatos. *Wierus in Observationibus pagin. m.* 53. meminit pestilentis Pleuritidis, quæ vagata est anno 1564. & 1565. in quibusdam Germaniæ inferioris locis, in quâ venæ sectionem valde noxiam extitisse deprehensum est: quæ ad expectorationis facilitatem in cæteris præscribuntur, dulcia, pectus lenientia, materiam apparantia, sputum promoventia nequaquam inservire poterant, ob putredinis febrilis & veneni pestilentis augmentationem: Ac contra canonis communis observationem, consulendum erat acidorum exhibitione, syrupo è succo acetosæ, limonum; item potionum pectoralium ex amarorum medicamentorum admixtione confectarum &c.

Paucula de eo dicam, quod omnium ore tritissimum est, *Pleuresin* quandoque ita *malignam* repe-

riri, vt per eos annos phlebotomiam ferre nesciat, saltem toties repetitam quoties hic morbus communiter deposcit: Censeo equidem *Pleuresin* veram atque *essentialem*, quæ omnibus omnium annorum constitutionibus indifferenter infestat, omnibus indifferenter annis venæ sectionem pariter repetitam indicare, aliquando tamen accidere vt Febris ejus anni proprie epidemica, à repentina aliqua manifestarum aëris qualitatum alteratione, materiam morbificam in pleuram aut pulmones libenter deponat, ipsaque Febris nihilominus eadem prorsus maneat: In hoc casu etsi v. s. possit concedi vt huic symptomati, si multum sæviat, occurratur, generaliter tamen si loquamur, non multo plus sanguinis symptomatis ratione educendus est, quam febris nomine debuerat educi, à qua pendet istud symptoma: Namque si hæc ejus sit indolis vt à repetita v. s. non abhorreat, potest ea repeti in Pleuritide, quæ ejusdem symptoma est: At vero si Febris repetitam v. s. respuat, neque juvabit ista; imo & nocebit in Pleuritide, quæ cum febre stabit cadetve: Atque hoc quidem mihi ideo reticendum non erat, quod existimem illum dubio tramite errare, atque incerto duci filo, qui in Febrium curatione non continenter ob oculos habet anni constitutionem, quatenus huic aut alteri morbo epidemice producendo favet, cæterisque morbis omnibus vna concurrentibus in ejus similitudinem ac formam detorquendis: Nobilem hac febre laborantem tractabam, Querebatur is de lateris dolore, aliisque symptomatis de quibus cæteri hoc morbo affecti: Venam haud plus semel tundendam curavi, epispasticum nuchæ apposui, enemata quotidie injici, nunc prisanas atque emulsiones refrigerantes, nunc lac aquæ immistum, nunc cerevisiam tenuem propinari, suasi vt lecto absisteret quotidie ad horas pauculas; qua methodo intra paucos dies restitutus est, & celebrata catharsi omnino convaluit. *Sydenham Observ. circa morbos Acutos p. 362. Vide lib. 6. tit. de Febre Pleuritica.*

X. Cum prima indicatio sit phlegmonem, sive sanguinis in pulmone obstructionem, omni modo quam citissime tollendi, in eum finem s. m. omni semper ævo à Medicis quibusque (exceptis fanaticis quibusdam aut pseudochymicis) velut remedium præcipuum præscribi solebat: Cujus ratio prorsus eadem est ac in Peripn. & plerisque aliis affectibus, propter sanguinis alicubi remoram & aggestionem excitatis: nimirum quod vasa sanguifera multum inanita, non tantum morbi fomitem rescindant, sed & materiem, quæ causa est conjuncta, resorbeant & alio deferant: Quare sanguis in Pleur. modo vires constent & pulsus sit fortis, liberrime detrahatur: Et quidem longe præstat eam prima, & quaque deinceps (quoties repetere opus erit) vice plenius emitti, quam phlebotomias parciores sæpius iterare: Quippe sanguinis lentescentis, ac in viscositatem degeneris, portiones quamplurimæ circa locum affectum aggregantes, quæ nisi vasis per s. m. copiosam depletis valide, illinc avocantur, & magna ex parte foras effluant, s. m. effectu desiderabili frustrabitur: Quare quod Medici quidam præscribunt sanguinem in Pleuritide vsque ad leipothymiam hauriendum esse, rationi haud incongruum videtur, quamvis ea praxis haud temere facienda sit; quoniam omnis evacuatio virium tenori & tolerantiæ proportionari debet; quam regulam talis phlebotomia excedit. *Willis.*

X. *a* Non vsque quaque verum esse effatum Hippocr. aph. 31. sect. 5. si gravida morbo acuto prehendatur calamitosum illi esse, aliquando ostendit experientia, adeo vt & mater & fœtus periculum evadant; Dum hæc prelo mandantur, accersor (Iunii 27. 1681.) ad mulierem triginta circiter annos natam, vxorem cujusdam *Bardot.* arte alutarii, nonimestrem gravidam; Ex insolatione & vini potu in gravissimam pleuritidem lateris sinistri, cum humeri summo dolore inciderat: Plethorica erat, rubebat admodum vultus; Præmisso enemate leniente & refrigerante, jubeo detrahi sanguinem e directo lateris affecti ad ℥x, qui putris exiit cum aliquo solatio; Postridie, quod acutus vexaret dolor, & sanguinem spueret, ad vncias septem educi curo, qui corruptionis majores notas exhibuit; eapropter die sequenti, reluctante marito, tertiam phlebotomiam impero; à qua cum necdum remitteret dolor, vultusque rubor cum plethoræ indiciis perstaret, quartam sanguinis missionem fieri consulo, etsi maritus & mulierculæ obsisterent; à qua venæ sectione (educto pejoris adhuc conditionis sanguine) remisit omnino dolor, facilis fuit sputi eductio; quinta die Iulii succedit partus facilis puellæ obesæ & optimæ constitutæ; riteque profluentibus lochiis, mater quoque non superstes modo, sed & pleuritide & febre &c. defuncta est. Eo autem gravior fuit affectus, quod præter interceptam respirandi facultatem à phlegmones magnitudine, & vehementia febris, fœtus fortiter calcitraret & sursum vergens diaphragma impeteret.

XI. Anno 1679. maij nona, vocatus fui ad Pistorem nomine *Vilars*, virum quadragenarium, strigosum, melancholicum, cui lienis molestiæ familiares: Laboraverat hic febre quartana per septem menses, qua defunctus erat mense vno antequam pleuritide vehementi dextri lateris prehenderetur, cum febre acutissima: 2. die morbi sibi sanguinem mitti curaverat, qui putris omnino eductus fuit, citra doloris remissionem, Vrinæ admodum rubræ erant, splendidæ dum adhuc calerent, tartarum rubrum deponentes ubi refrixerant: quare denuo sanguinem mitti curo, qui non secus ac prior putris, nullo doloris levamine, sputis crudis vix prodeuntibus, & citra febris remissionem: die 6. morbi iterum pertunditur vena, corrupto semper sanguine prodeunte, affectibusque in eodem statu perstantibus: vij. die supervenit sudor vberrimus, qui ad finem vsque octavæ effluxit: vnde mitescit febris, vrinæ minus coloratæ prodeunt, anacatharsis melius procedit; ix. die ingravescit febris, quamobrem iterum aperiendam venam (ex latere dextro semper) suadeo, quia constabant vires, pulsusque plenus erat & validus, sanguine corrupto adhuc emisso: x. die febris multo mitior, desinit dolor lateris, vrinæ concoctæ prodeunt cum laudabili sedimento: xi. fuit febris expers; xii. exhibitum purgans à quo convaluit: Huic primo triduo molestus fuit vomitus, qui à secunda venæ sectione desiit, vnde credidi pleuripneumoniam adfuisse; Inflammatione enim pulmonum laborantibus crebro vomitus accidit.

XII. Non modo autem istis (*vide* §. 10.) sanguis perperam detrahitur, verum & aliis ex crassis visidisque humoribus latere dolentibus: ingerunt enim quandoque sese crassi viscidique pituitosi humores in thoracis spatium, & in ipsos pulmones, qui multitudine sua succingentem membranam distendentes dolorem afferunt, & vias spiritus intercipientes

cipientes spirandi difficultatem inducunt; nam & his sanguinem, præsertim copiosum, detrahere est mortis causam ægris præbere. *Dodonæus Observ. c. 22. in scholiis.*

XIII. Cautio adsit ne longa à Tabe emaciatis sanguinem abducamus, cum his Lateris superveneritdolor: Etenim secari vidimus plurima talia corpora, ac deprehendimus eorum Pulmones arctè, παρὰ φύσιν, membranæ costis intextæ adnecti: dum enim ventosus quis vapor se inserit huic nexioni, continuum avellit: *Heurnius lib. de morbis Pectoris*: Tollitur hic dolor ac curatur calorificis, vt fomento ex floribus chamæmeli & cumino, quod multis benefecit: sacculo hæc insuere oportet, qui deinde vino candido rigatus calens dolenti loco imponitur: Venam qui secare temere audent, quantum sanguinis demum tantum vitæ detrahunt. *Dodonæus Observat. cap. 22.*

XIV. Observabile illud est quod interdum nascatur difficilis respiratio à male præscripta diæta, hic Medici male venam secant: *Heurnius*. Perniciosa mihi videtur eorum fiducia, qui quamdiu æger de dolore querelas effundit, à sectione venæ minime desistunt, nulla habita ratione suppurationis, non solum progressæ, sed etiam sæpe intra primum septenarium perfectæ: quibus importunis sanguinis detractionibus, vel decies aut pluties repetitis, spiritu vitali cum sanguine exhausto vires roburque ægris crudeliter adimunt, quippe quæ necessariæ prorsus sunt perfectæ puris anacatharsi, quæ sæpe nonnisi plurium mensium spatio obtineri potest. *Car. Piso de colluvie serosa p. 3. 4.*

XV. Specificis Pleuritis oppugnanda, Quomodo vero hæc suam operationem absolvant alii aliter sentiunt; Helmontius, cum omnis Pleur. causam proximam transferat in cruorem extravasatum, ab ejus acore causatum, condignum ejus remedium statuit teneri in eo quando Archeum ab acescendi conceptu avertit, Ideoque putat dicta appropriata esse Archeo amica, causam immediatam in Archeo corrigere, acorem tollere & ad diaphoresin disponere cruorem, dolorem pacare dum aciditatem extinguunt: Ablato quoque acoris fermento, resolvunt quantum possunt cruoris extravasati, reliquumque, neglecta puris destinatione, tempestive reiiciunt per tussim: Quæ causa etiam est quod eadem remedia propinentur contra casum ab alto, quatenus cruorem resolvunt, i. e. spinam auferunt, venenum tollunt, & eatenus locum incarnant: Nihil vero est quod facilius acorem illum, cruori ac venis hostilem corrigat, tollat, & ad diaphoresin disponat quam hidrotica seu diaphoretica specifica: qualia sunt cruor hirci, pulvis de virga cervi vel tauri, succus cichorii sylv. flores papav. dens apri, fimus equinus, herba bellis &c. *Frid. Hofmannus m.m. l. 1. cap. xi. & xiv.*

XVI. Perdurantibus doloribus Pleuræ & capitis, opportunissima fuerit applicatio hirudinum venis sedalibus externis, cum vena cava communicantibus, quæ præterea quod à capite revellunt, pectori mirifice conveniunt, *Sanguifluis enim venis laborantes, neque morbo laterali, neque pulmonario, neque aliis corripiuntur.* Fortis *consult.* 39. *cent.* 2.

XVII. Dubitatur num liceat venam *secare post* fomenta mitigantia dolorem: nam Hipp. 2. acut. Inter initia, inquit, dolorem lateris tentandum esse fomentis sedare: Quæ authoritas malè intellecta multis est exitio: Si enim summo mane ad pleuriticum accedatis, nec venam aperiatis, sed applicetis fomenta, fieri potest vt major copia sanguinis attrahatur; at postea circa vesperam, ob invasionem febris, non licet venam secare, & sequentem tamen diem expectare est lethale, quia nimium augetur inflammatio: Loquitur ergo Hipp. de vera Pleuritide, non de dolore qui fit à flatu; nam præter id quod signis Hippocr. flatus cognoscere potuit, si flatus non cedat fomentis, quomodo Hippocr. esset arbitratus eum cessurum v. s. Loquitur ergo de Pleuritide & dolore inflammatorio, de Pleur. exquisitâ, quæ fit à sanguine, in quâ si non juvent fomenta, juvet remedium sanguinem vacuans: Non autem loquitur de qualibet sanguinea, nec enim in omni sanguineâ progredi possumus curâ tentativâ: Si ergo Pleuritis fiat à sanguine, sed exiguo & in parvâ copiâ, nec manifestum sit an in corpore sit copiosa materia, ob humorum retrocessum, licet tentare fomentis num doloris causa dissolvi queat: & cum in corpore non subsit humor, non fit attractio novæ materiæ, ideo removetur Pleuritis, & curatur affectus inflammatorius citra v. s. Neque enim vena secanda est nisi sanguis affectus sit vitio vehementi, Sed si contingat vt in hac curâ tentativâ, post applicatum fomentum, non leniatur dolor, sed intendatur, cum hæc intensio significet corporis repletionem, & vitium sanguinis vehemens, tunc vena secanda est, monente Hippocrate. Quod si offeratur corpus quadratum, plethoricum, quod Pleuritide laboret, fotibus locus non est, sed ante vena secanda. *Capivaccius.*

XVIII. Etsi aliqui contendant extracto sanguine viciato, post purum qui prius effluxit, non esse sistendam vacuationem donec penitus totus vacuetur putridus in inflammatione contentus, tamen securius est eam cohibere, 1. quia conjectura est sanguinem eum à parte inflammata recessisse. 2. Quia pravus hic sanguis, qui ab inflammatione in alias venas recessit, ob commodi sanguinis permistionem & facilem transpirationem corrigi potest, & naturæ beneficio pristinæ naturæ restitui. 3. Quia si vnica, eaque copiosissima v. s. morbum extirpare conamur, iterationi deinceps locus non erit. 4. Quia si totum pravum sanguinem in inflammatione contentum semel vacuare tentes, citra morbi levamen naturam prosternes. *Zacutus Pr. hist. l. 2. c. 3.*

XIX. *Adrianus Spigelius* quendam cum discrimine à lateris dolore decumbentem servavit apertâ lateris venâ quæ in conspectum venit. *I. Rhodius cent. 2. Observ. 17.*

XX. Exterius autem trahenda est materia cum cæteræ excretiones bene non procedunt: Atque ideo in hoc casu accipio *Aëtii* consilium, vt locus dolens scarificetur, & post scarificationem cucurbitula adhibeatur, & acre aliquod medicamentum supponatur, sive sit ceratum sacrum, sive aliud simile, & sequenti die iterum cucurbitula admoveatur: ita vt & beneficio cerati, & cucurbitulæ materia paulatim educatur: Id quod etiam vesicatorio in tali casu fieri poterit; Quod si his non cedat morbus, actum est: *Saxonia. Paulus* non ante 14. diem illam admovet, si malum remanet, *Trallianus* autem ab initio illud quandoque tentat, nec sine ferro; maximè quibus non multus sanguis in venis apparet: locum enim acutissimè scalpello scarificat & cucurbitulam superponit, vt ex alto, quod continetur, attrahat: hoc facto, inquit, mirari licet quomodo qualiscunque fuerit dolor, etiam

vehementissimus cesset, vt neque indigeat fotu, neque alio auxilio. Cucurbitularum vsus, inquit *Rubeus comm. in cap. 6. lib. 4. Celsi*, ad dorsum præsertim, opportunè adhibitarum maximè vtilis esse potest in Pleuritide, quia surculi complures è ramis venæ sine pari, qui ad spatia inter costas tendunt, orti: in externos dorsi musculos pertinent, atque inde extra thoracem erumpunt: Sed ne materia aliunde ad partes eas trahatur, *præstiterit eodem tempore etiam ad nates cucurbitulas adhibere De vsu cucurbitularum vide plura apud Ioubertum capite de Pleuritide*, vnde desumpsit *Heurnius*.

XXI. Hippocr. 2. acut. vers. 21. Dolore ad claviculam pertingente venam secari jubet, si sub septo transverso, alvum mollire: Neque enim novum est dolores pleuriticos aliquando sub septo transverso consistere: Quid enim prohibet inflammatione pleuram occupante, morbificæ materiæ partem per carnosas partes infernè diffusam, sub septo, ad lateris mollitudinem, & regionem hypochondriorum, de se significationem, dolore mediante, præbere? nihil certè: Id testatur Hipp. 1. de morb. sect. 2. v. 220. de verâ Pleur. agens, Et quandoque, *inquit*, locis infra latus dolorem exhibet: Idemque docet l. de loc. v. 258. & 3. de morbis v. 230. Idque evenire est rationale cum materia morbifica naturali gravitate deorsum inclinat magis quàm sursum: Hanc humorum inclinationem attendens, juxta vulgatum, *Quo natura vergit, per loca conferentia ducere oportet*, deorsum tendente morbo purgationem per inferiora proponit, venæ sectionem verò cum ad superiora potius vergit. Hanc distinctionem adeo necessariam duxit vt qui aliter procedit non vtilitatis sed detrimenti author sit: nam sicut v. s. non tollit dolorem ad lateris mollitudinem pertingentem, ita purgatio inutilis est cum dolor superiora occupat & ad claviculam se extendit: dum enim humores sursum tendentes, & qui facilè per superiora purgari possunt, per purgationem infra trahuntur, sputum prohibetur, quo in supernâ Pleur. nihil nocentius: nam cum materia in thorace contenta à purgante non educatur, sputum, ait Hipp. retentum, hærens in pulmone densum spiritum facit, & non longè post æger suffocatus moritur: Cur autem dolore supra vergente sanguis mittendus sit; purgandum vero si infra septum descendat, ratio est in promptu, Quoties enim Pleur. à plethorà pendet & ab eâ fovetur, dolor & gravitas partes superiores occupat, quia ibi venæ adsunt quæ cum venis per partem inflammatam disseminatis junguntur: vnde repletis iis quæ in loco inflammationis consistunt, sanguinisque copiam capere nequeuntibus, superiores his continuas repleri & extendi necesse est; vnde partes è regione sitas dolere & gravari contingit: At dicet quispiam, Cur id in inflammationibus aliarum partium non evenit, in quibus ea tantum loca dolere conspicimus vbi & inflammatio consistit? ℞. peculiare esse harum partium, lateris scilicet, quod cum membranosum sit, excarne, non adeo capax est humorum copiæ vt carnosæ: vnde influentibus in id humoribus, ejus venæ adeo replentur, vt earum extensio vicinis partibus communicetur, vnde doloris dilatatio contingit: quia igitur doloris dilatatio ad superiores partes plenitudinem supponit, quæ nullo alio remedio facilius tollitur quam v. s. ideo in hoc casu sanguinem mitti jubet Hipp. At cum Pleur. à cacochymia pendet, dolor superioribus dictis partibus non communicatur, quia venæ non adeo replentur vt earum distensio ad superiores veniat; imò ad inferiora vergens, partes sub septo existentes infestat: quilibet enim humor, sanguine excepto, deorsum potius quam sursum vergere solet, quia spiritibus minus participat, quorum vi humores in corpore nec levitatem nec gravitatem habere videntur, solus enim sanguis gravitatis aut levitatis motu caret; quia à spiritibus, quos copiosos obtinet, regitur: cæteri vero humores naturali gravitate descendunt potius quam ascendunt; nisi aliqua concurrat causa quæ eos ad superiora evehat, aut per vapores lædant, vt bili evenire diximus aliàs, quæ in ventriculo existens lateribus dolorem facit: Quia igitur dolor ad hypochondria descendens Pleur. à cacochymiâ ortum ducere indicat, cujus remedium est purgatio, ideo hanc loco v. s. probat Hippocr. non in hoc casu tantum, sed quoties Pleur. à cacochymiâ ortum habere contingit: vnde 3. de morbis v. 284. Si æger, *ait*, biliosus sit naturâ, & non purgatus correptus fuerit à morbo, medicamento probe bilem purgato: his enim concurrentibus cacochymiam vigere necesse est. Cum igitur Hipp. praxim hanc, longo experimento probatam, & ratione evidenti conformatam, nobis reliquerit, non satis mirari possum Galeni audaciam, qui eam pervertens tutius semper esse mittere sanguinem scribere fuerit ausus: sed multò magis nostri temporis Medicos, penes quos purgatio adeo familiaris est, vt eam prætermittere in nullo morbo & ægro possint, sæpe etiam contra Medicorum placita exhibentes, in Pleur. tamen sola eam adeo formidant, vt ne levissimum quidem medicamentum Pleuritico propinare audeant: nam reipsa Galenus dolore sub septo existente purgationem non improbavit, sed illa protulit vt nos moneret eâ summâ cautione vti oportere, ita vt si aliqua in purgando nobis difficultas occurrat, ab ea abstinentes ad v. s. confugiamus, vt pote tutiorem, etsi non solvat dolorem (vt ait Hipp.) sicut idonea purgatio faceret. Quoties igitur magnum aliquod impedimentum non obstat tutò ad purgationem veniendum: Circa quam quædam consideranda, & primò hanc placidè administrandam, quod insinuat Hipp. dicens. *Alvum mollire oportet*: 2. non quolibet medicamento procurandam esse, sed affectui congruo, quale proponit ex peplio & veratro nigro, aliquo ex aromatibus correcto, quod quidem etsi forte his temporibus videatur, ego tamen placidum satis modicâ dozi exhibitum inveni: An verò æquè prosit manna & syr. violar. solut. quibus ego aliquos vti video, affirmare non auderem: Scio quidem hæc ab Hipp. medicamento toto cœlo distare, nam tenues & serosos humores ducunt, flatusque, quod mihi notum, non leviter commovent: Peplium vero & elleborus crassos & exustos trahunt, & flatus, vt ait Hipp. discutiunt, præterea hæc amara sunt, illa dulcissima: An verò loco eorum medicamentorum quæ in sorbitionibus pleuriticis exhibet Hipp. manna vsurpari possit, non contendam si æger si debilis naturâ & validius medicamentum tolerare non possit: Alioqui in Helleboro Hipp. confiderem magis & in scammonio, succo prisanæ cum pulvere anisorum injecto. Si quis suspectam habeat Hippocr. sententiam, ob eam quam protulit 4. sect. *Quicunque ea quæ inflammata sunt, statim ab initio solvere aggrediuntur &c.* videat *Vallesii commentar.* vel expositionem nostram. *Prosper Martianus comm. in illum locum.*

XXII. Quantum in legitima Pleuritide prodest v. s. tantum nocet purgatio quantumlibet blanda & leniens: ea enim commotis humoribus fluxionem auget: aut si jam fluxio constiterat, eam renovat magno ægri damno: huc accedit, quod in malis thoracis alvi fluor noxius est, Ideo toto curationis decursu à catharticis abstinendum: alternis tantum diebus alvus dura clystere remollienda. *Enchirid. Med. Pract.*

XXIII. Si ex missi sanguinis colore, & aliis signis, cacochymiam in corpore subesse, quæ malum foveat augeatque, Medicus conjiciat, ad purgationem accedendum, imprimis si eam ad primam corporis regionem vergere ex ventris murmure, vomitu, excrementis alvi liquidioribus, anxietate circa ventriculum cognoscatur: Atqui id maturè faciendum: Hippocr. 4. Acut. aph. 6. diem quartum simpliciter purgationi determinat: At rectè scribit Galenus talia ægro secundum dierum numerum simpliciter injungi non posse, sed quod Hippocr. statuit esse sequendum, ideoque statim initio medicandum, vel postea quando ad maturitatem perducti sunt humores; quam ob causam & prima interdum die, & 2. & 4. & interdum 5. se purgans dedisse scribit: ideo humores qui in communibus ductibus redundant, & facile ad partem affectam confluunt, initio, quo tempore aversio maxime desideratur, purgandi postea vero vbi morbus viget, & humores coquuntur, melius est quiescere. *Sennertus.*

XXIV. *Iac. Fontanus* Pract. l. 2. c. 4. meminit Pleuritidis malignæ, quam facit humor tenuis virescens, sive in latere collectus, sive huc defluens; deprehẽsam è sectis cadaveribus, in quibus reperta vomica, plena liquidi virescentis liquoris, Cui vnicum & singulare remedium est sectio, quod maturationis spes nulla subsit: Verum cum sectionis modum non explicet, consultius fore credo si per ignitum ferrum ea conficiatur, quia non est cruenta, & ad concoctionem, tantopere expetendam, est accommodatior: His adde quæ anonymus author Gallus l. de Cucurb. In Pleuritide, *ait*, latus interdum configitur, nam si neque fotu, neque detracto sanguine, neque aliis auxiliis æger liberetur, atque alioqui desperata res, post 7. diem ex *Archigene & Aëtio*, post xiv. ex *Paulo*, latus inciditur, cucurbitula conjungitur, vulnus ne coëat prohibetur injecto linteolo quod oleum imbiberit; postridie cucurbitula iteratur; primo die sanguis, 2. sanies effluet singulari remedio: Id vero nostra memoria vix tentatur quia auxilum crudelius, quanquam humanius videri possit, quam si certæ morti deploratus æger relinquatur. *Severinus med. Eff. p. 87.*

XXV. Puer ann. v. correptus est pleuritide lateris sinistri cum febre acutissima; Post remedia ordinaria per 5. dies vsurpata, & quatuor phlebot. cucurbitulæ duæ lateri dolenti admotæ cum profundis scarificationibus, Ex ea autem quæ locum dolentem propius attingebat sanies multa effluxit per totum diem, simulque dolor ac tussis desiere: Admota sunt folia betæ supra loca scarificata, & per duos dies saniei fluxus continuatus est, ac in fine verum pus è vulneribus emanavit, atque ita æger omnino curatus: credo scarificationes ad locum pleuritidis pervenisse, & materiam morbificam per ea loca emanasse. *Riverius cent. 3. Obs. 39.*

XXVI. Cuidam dolor accidit in costis ac si aciculis pungeretur, accessit rigor quem vehemens sequuta est febris, cum tussi & dyspnœa: Cum irrita essent omnia remedia, & xx. perseveraret intensus dolor, cucurbitulis scarificatis parti admotis non cedens, ne in corruptionem aut suppurationem fieret transmutatio, candentibus ferramentis partem inussi, quorum vi cum ichores decem horarum spatio emanarent, in copia multa, superposito folio caulis butyro insulso delibuto; remissus est dolor: quo mitiore facto, natura victrix humorem copiose eduxit per sputum. *Zacutus.*

XXVI. a De *Cucurbitularum* adhibitione & vsu diversa proferunt autores, licet omnes consentiunt supra partem affectam fixas & scarificatas summe prodesse: Verum qui exacte mentem calluerit, comperiet prædictam varietatem, non contradicendi studio sed alterius vsus gratia scriptam fuisse: Sunt enim qui post principium morbi illas affigunt; Sunt qui post 14. diem; sunt qui in leviori pleuritide & vetustiori iis vtantur, sunt & qui in acutioribus, sed parva existente materiæ copia: Sed expendendum est quid vnusquisque velit; *Celsus* enim l. 4. c. 6. arbitratur tantum earum opus esse vbi lenior aut vetustior fuerit lateralis dolor; quasi volens in pituitosis, & quæ ægre coquuntur pleuritidibus proficuas esse, ad materiæ, quæ difficilis existit suppurationis, ita ut neque per resudationem, neque per insensibilem halitum digeritur, extractionem: Verum cutim prius inscindit, postea vero cucurbitulas adhibet: Hanc sententiam sequuntur alii authores, diverso tamen modo, nam *Alexander* iis vtitur in debili pleuritide, & in corporibus parva abundantibus humorum copia, & quæ majorem euacuationem ferre nequeunt: *Paulus* vero lib. 5. c. 33. tantum docet post 14. diem affigendas esse, & post scarificandas: *Aëtius* posthabitis omnibus sententiis, ad discutiendum humorem qui fomentis &c. non cessit, iis vtitur, post scarificans, hinc oleo, sale aut nitro fricans, vt facta per oleum penetratione, salis beneficio materia tenuior facta promptius & vberius exspiret. Patet hinc quo in casu dicto auxilio vti liceat. *Mercatus,*

XXVII. Ad tollendam pleuræ phlegmonem, præter sanguinem phlebotomia libera aut scarificatione detrahendum, etiam humores serosi aliique recrementii, tum è massa ejus, tum è visceribus per sedem, vrinam, ac sudorem sollicitari ac blande excerni debent: Cathartica fortiora jure interdicuntur, quia sanguinem exagitant inque loca affecta altius impingi faciunt: Quod autem Chymici quidam celebres, vid. *Ang. Sala, Mart. Rulandus, Hartmannus*, cum multis aliis Vomitoria stibiata pleuriticis quibusque audacter exhibent, & pro remedio optimo prædicant, mihi sane nec tutum hoc, nec rationi congruum videtur: vnica, vt opinor, juvandi ratio, eaque valde incerta & discrimine plena, potest esse, vid. vt pharmaco vehementius operante, dum laborantes spirituum exolutiones aut leipothymias patiuntur, sanguinis vigor omnis & turgescentia concidant, proindeque fibræ nerveæ corrugationes aut contractiones suas dolorificas, atque vasa sanguifera plurimum inanita materiam morbificam resorbeant: Interea periculum est ne humores violenter commoti ad partem affectam impetuosius ruant; saltem ne spiritibus nimium dejectis, & naturæ opere circa materiæ morbificæ coctionem aut secretionem perturbato, vires succumbant antequam morbus indicabitur, *Willis.*

XXVIII. Non negamus quandoque, idque rarius, in principio convenire revulsivam purgationem, sed mitem à medicamentorum benedictorum, quæ hodie sunt in vsu; dummodo tamen, inquit *Vallesius*, in Epid. seu ipsemet *Galenus*, febris non sit magna: missus sit satis superque sanguis, & succi à natura sanguinis degenerent, & fortis sit facultas ad ferendum pharmacum, notaque sit natura languentis: *Tantæ* molis erat Romanam evertere gentem, scil. purgare pleuriticum. *Idem histor.* 32.

XXIX. Matrona incidit in dolorem dextri lateris acutum circa mammam, cum tussi acuta febre &c. Secunda die facta fuit v. s. ex opposito, deinde ex eodem, quia symptomata crescebant: quoniam vero circa 3. febris fuit maxima: & quat. largis venæ sect. dolor non erat remissus, ipsaq; fluxio firmata non erat; ipseque sanguis degeneraverat à sanguinis natura, nam totus erat putridus, viresque constabant, & facilem habebat ægra ad purgationem naturam, ideo deveni ad purgans adhuc revulsorium in quarta die: prius non potuimus, nam secunda morbi die vocatus, fuit tamen ad tempus, Nam licet *Galenus* 1. aph. 24. in acutis passionibus, vel in prima, vel non vltra secundam esse exhibendum purgans dixerit, tamen postea ad particularia magis descendens, & in actu practico, maxime de pleuritide loquens, se declaravit 4. de rat. v. 76. vbi 1. 2. 4. & 5. die medicamenta exhibuit, non tantum in 4. veluti author lib. 4. de rat. v. dixit, scil. vel priusquam in partem aliquam firmentur humores, vel postea inclinante affectu, cum ad maturitatem aliquam perducti fuerint: In tertia die non potuimus, seu noluimus, exhibere purgans, tum quia à *Galeno* loco supra cit· derelinquitur tertia dies, tum etiam quia morbi acuti in imparibus maxime solent affligere: Quare medicamentum erat exhibendum, tum ratione revulsionis & à capite & à toto, tum etiam quia dolor ad claviculam non erat, sed sub mammam, Et *Galenus* l. de cur. rat. per s. m. cap. 8. loquens de affectibus rheumaticis, ratione revulsionis docuit initio vel esse phlebotomandum, vel pharmacandum, vel vtrumque: Et in maximis doloribus, & ardentissimis febribus, maximisque inflammationibus, 1. aph. 23. mittendum esse sanguinem ad animi deliquium autumavit, vel etiam purgandum: Cum igitur venæ sectionibus febri & dolori methodice fuerat consultum, quid erat aliud agendum à Medico generoso, & arte Hippocr. digno, quam purgandum? Medicamentum tamen fuit leniens ratione febris acutæ, ratione cujus valde solventia à *Galeno* timentur, & jure merito. *Epiphanius Ferdinandus hist.* 5.

XXX. Certè in pleuritide non est multi vsus expurgatio, nam vel in iis quæ pertinent ad inferiores costas, & ad hypochondrium finiuntur, in quibus jubet Hippocr. pharmaco vti, videtur id esse Galeno periculis multis plenum, ac proinde quoad fieri potest agendum solâ sanguinis missione: non tamen proinde nunquam est expurgandum, Nam in inclinatione, remittente jam inflammatione, quum corpus totum malo aliquo succo abundat, magnum expurgationis thoracis compendium affert expurgatio totius corporis. Sed & antequam fluxio in parte firmata sit, aliquando (etsi rarius) ob dictas inflammationes vtile est expurgatione vti revulsoria: Id quod ne temerè facias, sed cum febris non est omnino magna, & missus est sanguis satis, & succi à sanguinis naturâ degenerant, & nihilominus facultas fortis est ad ferendam alvi fluxionem, & ad inflammationis tempus legitimum transigendum, & natura propria hominis non repugnat, sed is est qui facilè expurgetur: Tantæ difficultatis est Pleuriticum nondum inclinante morbo expurgare: læduntur enim mille modis aut aucta febre & inflammatione ab ipsis medicamentis, aut debilitâ virtute & morbo nihil minuto, quod non evacuetur quod oportet, neque vnde oportet: Aut quod commoveantur multa, vacuentur verò pauciora. *Vallesius* 5. *Epid. p. m.* 456.

XXXI. Rhabarbarum ab omnibus non probatur: sed etsi adstrictionem participet, ea non est tanta vt vias expurgationi dicatas arcter & sputum cohibere possit, imo cum seligenti virtute attrahendi bilem ex inflammata parte, à qua fere pleuritis ortum ducit, modicam stypticitatem participat, quæ juvat ad penetrationem, cujus ope facilius distantes partes permeat & felicius expurgat: quare ejus præsertim infusum, lenientibus medicamentis admixtum, tutissime potest concedi. *Zacutus*. In Peripneum. (pleuritidis eadem ratio) *Rondeletius* rheum rejicit, nisi certum sit morbum à bile ortum ducere.

XXXII. De Agarico an offerendus sit dubium est, nam adstringit ex Galeno 6. simpl. ideo dysentericis confert ex Dioscor. lib. 3. cap. 1. Deinde concitat vomitum, & concussione facta humorem ad superiores partes convocat; vomitoria autem affectibns partium spiritualium valde nocent, ex Hippocr. & Gal. 4. aph. 8. Reclamat Mesue cap. de Agar. Asthmaticis & difficulter spirantibus concedens, quia pectus à pituitoso humore suaviter abstergit & repurgat; quare in pleur. pituitosa summe confert, & amplius in maligna & epidemica, ob vim cardiacam illi innatam, præsertim si zz. correctus sit. *Zacutus*.

XXXIII. Vxor Dn. N. erysipelas passa est in tibia per 7. aut 8. dies cum febre continua, ab vtroque affectu liberata Medici cura: post aëri frigido sese præmaturè exposuit, vnde in lateris dolorem incidit cum febre, tussi & spirandi difficultate, tum etiam sputa nonnulla sanguine infecta apparuerunt: secta fuit vena bis aut ter & reliqua administrata. Vocatus ego die 5. morbi, censui purgans exhibendum die sequenti, quod contra leges artis esse videbatur, quibus sancitum ante 7. purgans dandum non esse; at sequentes rationes me impellebant 1. quod Pleur. illa legitima non apparebat, à systrophica inflammatione genita, sed potius à spuriâ quadam fluxione tenui & serosa: vel etiam vaporibus acribus ex cacochymia in ventre inferiori contenta elevatis pleuram vellicantibus: Id colligebam quod sanguis in uno tantum vel altero sputo apparuerit, isque paucissimus instar filamenti, qui à pleurâ inflammatâ tam exiguâ copiâ prodire non potuerat, sed potius à venulâ quadam vi tussis apertâ: vel à cerebro descendere potuit, cum ægra circa idem tempus levem hæmorrhagiam passa fuerit. 2. Quod dolor ille continuus non fuerit, sed per intervalla desinens ac rediens, cum febre admodum revalla desinens ac rediens, cum febre admodum remissa: 3. Quod per totum posterioris invasionis tempus assiduæ vigiliæ fuerant, licet lateris dolor etiam nocturnis horis valde intermitteret, unde col-

colligere licuit intensas illas vigilias ab humorum putredine potius, & febre essentiali quam vera Pleur. pendere. 4. Quod ægra toto illo tempore quo Erysipelate laboravit, purgans præscriptum recusaverat, atque adeo tota cacochymiæ congeries intus conclusa remanebat: Sumpsit ergo purgans die 6. posterioris morbi, ex senna, rheo, mannâ, syr. rosac. à quo blandè purgata cum felici successu: remisit enim statim lateris dolor, neque vigiliis afflicta, sed tantum febricula quadam vespertinis horis apparente: post ope levium aliquot remediorum integrè restituta. *Riverius Cent.* 4. *Observat.* 18.

XXXIV. *Hippocrat.* 6. *aphor.* 16. ait Pleuriticis alvi fluxum supervenientem malum esse: Sed nota ex *Galeno in comm.* Malum esse quia signum est jecur quoque inflammatione tentari: At Pleuritis non potest coafficere iecur nisi sit in parte dextra & cum dolor descendit; Si fuerit in sinistrâ, aut dolor descendat, inde nullum imminet periculum: atque idcirco tutò alvus potest moveri vel clysteribus, vel medicamentis. *Saxonia in Prælection. Pract. Hippocrat.* hic non dicit diarrhœam cunctis pleuriticis ac peripneumon. malam esse, sed ἐχομένῳ, hoc est vehementer ab his afflicto: ita vt ratione contagij hepar, ventriculus ac intestina diarrhœam proferant symptomaticam; itaque à vexatione harum inferiorum partium evenit diarrhœa, nam vexatum injuria hepar non ampliùs trahit in se alimentum, nec sanguinem proferre potest, verum etiam ventriculum affligit: At diarrhœa illa quæ moderatæ Pleuritidi supervenit, hæc quia non nascitur ex κακοπραγίᾳ viscerum, bonis ægrorum rebus evenire potest: Lenibus itaque remedijs, ex *Hippocrat.* sententia, tentanda est alvus, vt manna, syr. violat. & rof. diacathol. &c. Observabile etiam num ab ingestis nata fuerit diarrhœa, & non à vi morbi; Vidi Pleuriticam, huic ad statum ferè immanis alvi fluxus supervenit, præscripsi illi vsum syrupi myrtillorum, evasit. *Heurnius comment. in aphor.* 16. 6.

XXXV. Male quidam Practici in prima visitatione præscribunt lambitiva, (sunt quasi fœminæ isti Medici) nam materia in toto existens prohibet: Eclegma enim exhibitum est in causa tussis: tussi autem agitantur Pulmones, Thorax & Pleura: Ideoque si corpus sit repletum, majus fit nocumentum, ratione attractionis novæ materiæ, quàm juvamentum: quare & post V. S. & post leniens demum præscribi debent. Prohibentur etiam à materia quæ evidenter replet ventriculum & præsertim à materia cibali: hinc boni Practici lambitiva exhibent ante cibum, & minimum per duas horas post cibum. *Capivaccius.* Communiter Practicantes circa pleur. initia vti consueverunt eclegmatibus, quæ facultatem habeant humorem incrassandi, vt fluxionem ad locum affectum prohibeant: Qui profectò duplici nomine mihi peccare videntur: Primo, Quia dum ad Pleuriticos vocantur, fluxio magna ex parte est facta, vt ideo factam incrassare nihil aliud sit quàm sputum aut digestionem prohibere: Secundo, Plerunque fiunt Pleuritides spuriæ, defluentibus vel à capite, vel à toto corpore crassis humoribus, quo in casu incrassantia sunt venena: Ideo materia Pleuritidis, & copia humoris jam confluxi, antequam incrassantia dentur, semper sunt observanda: Et si quidem id quod fluit calidum & tenue extiterit, & exigua sit copia congesta, convenit parare eclegma quod vim habeat prohibendi novum defluxum, & simul digerendi quod fluxum est. *Saxonia.*

XXXVI. In pleurit. biliosâ, quæ notabile incendium ac calorem vehementem habeat connexum, à melle & sacharo, & ab omnibus quæ facilè in bilem converti & calorem augere possunt abstinendum, & ad refrigerantes potiones ac sorbitiones deveniendum, quæ tamen sint lenientes non adstringentes. *Petrus Salius commentar. in text.* 91. *lib.* 2. *de morbis.*

XXXVII. An conveniat succus granatorum, cum, ex principijs *Galeni*, omne granatorum genus adstringat, licet hoc plus, illud minus, potest esse dubium: Et hoc maxime cum *Trallianus* ea damnarit, *Avicenna* probet, ad hoc maximè dulcia eligens: At sciendum Granatorum succum indistinctè sumptum noxium esse futurum, quia omnis ejus species adstrictionem, quæ Pleuriticis adversatur participat: Verum in quibusdam casibus censeo granata non inconvenienter dari posse, præsertim dulcia, tum quia minimam participant adstrictionem, tum quia minùs frigida sunt, Et hoc vbi Pleuritis sit à bile, quæ maximum pariat incendium, maximéque fluxibilis existat, & præter id, si alvus nimium fluxerit: nam tunc convenient cum incendium remittere, bilis fluxionem coërcere & alvum sistere queant. *Salius ibidem.* Accedit altera ratio, quia modica adstrictio reliquorum penetrationem adjuvat. *Crucius de Quæsitis p.* 313.

XXXVIII. Quidam Practici vrgentibus vigiliis audent exhibere *Narcotica*, vt syr. de papavere, philonium Roman. laudanum opiatum: Quæ tamen in hoc affectu pernitiosa sunt, sputum enim retinent & pectus coarctant, vnde non raro præceps exitium consequitur: Quod tamen intelligendum est de integrâ Narcoticorum dozi: nam in perexigua quantitate exhibita prodesse possunt, in dolore vehementissimo, tussi molestâ & inani, à valde tenui humore oriundâ & vigilijs assiduis. In quibus casibus sæpe laudani opiati gran. j. fœlici cum successu exhibui & pluries aliquando iteravi: Sed illius vsus præcipuè initio morbi convenit, tunc enim humor influens in partem cohiberi potest & morbi incrementum prohiberi. *Lazarus Riverius.* Eorum quæ ex opio, hyoscyamo & mandragorâ conficiuntur medicamentorum vsus, dolorosam pleuritidis affectionem non sanat, sed sensum tollit. *Galenus* 1. *acut.* 33. Ad Pleuriticum septimo die morbi vocatus vigiliis infestatum, post cœnam nonnihil laudani cum decocto suo pectorali, parumque confectionis alkermes propinavi: quievit sat bene eadem nocte, unde natura novas recollegit vires &c. Evasit circa 17. morbi diem. *Fabritius Hildanus Cent.* 5. *Observat.* 37. Notandum autem interius assumpta præstantiora esse: exterius enim applicita parum penetrant ad partem dolentem, tardissimè operantur, & in transitu ad partes internas humores incrassant, & hac ratione dolorem ejusque causam adaugent. *Zacutus Prax. Hist. lib.* 2. *c.* 3. In Pleuritide sicca, biliosoque subjecto, post vniversalia datum bis Laudanum, morbum sedato dolore solvit, dolor autem erat acutissimus, Apud fontem Bellaquæ in milite. *Theodorus de Mayerne Tract. MS. de Laudano.*

XXXIX. De acidioribus potionibus an conveniant potest esse difficultas? Tum quoniam acetum membranis infestum est, Tum quia si acidiores sint potiones, vbi sputum facilè non educatur, majus nocumentum sequitur ex viscositate, sputum non excretum insequente, quam iuvamentum ex mordicationem subsequente irritatione: Hinc enim

Hippocrat. 3. *acut.* damnabat oxymel admodum acre. Sed forsan lib. de affection. per potiones acidiores non valde acres intelligebat, sed eas quæ simpliciter acidæ existentes, respectu mulsæ & potionum dulcium, possunt acidiores appellari, quę potissimnm convenient in Pleuritide à pituitosa materia pendente, quoniam in ea pituitosus humor, vti scutum membranæ adhærens, non permittit membranam ab acidis potionibus mordicari. *Pet. Salius Diversus comm. in l.* 2. *t.* 27. *de morb. Hipp.*

XL. *Hipp.* 4. acut. Pleuritico in principio panacem in oxymelite fervefactam & percolatam potui dat, vt & hepaticis & septo transverso circumdolentibus; quibus sçilicet in hepate aut septo phlegmones aut aliæ succorum collectiones sunt: nimirum digerendo potenter, atque sudores aut vrinas, aut vtrumque movendo: Hæc ratio curandi Pleuriticos potionibus vehementer discutientibus non adm odum est in vsu nostris Medicis; quippe qui post missionem sanguinis, inunctiones & becchica, ad nullam aliam transeunt curationem: Scio tamen quendam, cui homo quidam vulgaris nescio quid hujusmodi in potu dedit, copiosissimo sudore excitato servatum esse brevi, & thoracem laxatum, & sputum redditum facile, cum septima jam esset dies, & nihil cœpisset excreare, & pene jam strangulari præ respirandi difficultate periclitaretur: Idiotæ etiam, qui empiricè quorundam morborum curationem aggrediuntur, exsudatorijs curant Pleuritides sæpe cum optimo successu, *Vallesius* 4. *de ac. p.* 250. Josephus aromatarius in Pleuritica levem advertens sudorem, omissa sanguinis detractione & purgatione, solum cornu cervi in aqua rutæ capraræ exhibuit, ægra feliciter restitutâ, quod se pluries & quidem prosperè tentasse fidem mihi fecit. *Moinichen Observat.* 11. Puer annorum 12. laborabat pleuritide lateris dextri: quinquies fuit vena secta & alia præscripta: exhibita fuit die septima fuliginis camini pulv. ʒß. cum aq. card. ben. Intra duas horas ab assumptione omnia symptomata, quæ gravia erant, valde remiserunt, ægerque multo melius habuit, & post sensim convaluit. *Lazarus Riverius Cent.* 2. *Observat.* 79. Multos, & præcipue mulieres, quibus appropriata remedia defuerant, ex pleuritide ad extrema ferè redactos, restitutos vidimus vsu pomi Quercetani semel aut bis sumpti intra 24. horas, vnde præter spem vel copiosus sudor, vel anacatharsis libera sequebatur: plurimos certè nominare possem quibus ferè desperatis hoc remedium præscripsi, nec vnquam alium quàm felicem eventum ex eo animadverti: *Idem Centur.* 4. *Observ.* 88. Iuvenis sævissimâ duplicique pleuritide correptus, post multiplicem venæ sectionem quarto morbi die lapidem bezoar Peruanum, scabrum, pondere granorum octo cum ʒß. confect. alkermes assumpsit, hinc perbelle sudavit: septima morbi die, quæ solet esse critica, bezoare denuo confirmandum censui: Circa quintam vespertinam sudor eum prehendit, qui profluxit ad duas horas vberrimus: nono die absolutus est. *Fabritius Hildanus Centuria.* 25. *Observat.* 25. Obstructio vasorum à pituita viscosa, vel *sanguine* in ipsis *coagulato*, curabitur vsurpando tam interne quam externe medicamenta, peccantia humorem solventia iterumque fluxilem facientia: Inter Interna conducunt præ aliis Salia aromatica ex variis animalium partibus parata, quippe quæ omnia & singula vi egregia pollent coagulata & conglutinata omnia dissolvendi, eademque ad pristinam fluiditatem reducendi, atque insuper sudorem movendi, quo simul blande promoto, multo facilius, citius feliciusque obtinetur coagmentatorum resolutio: Hinc est quod exhibito tempestive vnico sæpe sudorifero ex laudatis Salibus volatibus, aut similibus parato Pleuritis, lateris nempe inflammatio, absque vlla venæ apertione fuerit felicissime curata: Hinc est quod misturæ ex similibus paratæ, atque cochleatim per intervalla brevia in tempore vsurpatæ, tum Pleuritidem tum Peripneumoniam, tum aliarum partium inflammationes cito, tuto & jucunde curaverint: Exemplum esto ♃. *aqu. petrosel. hyssop. fænicul. ana.* ℥j. *theriacal. f.* ʒß. *spirit. salis Armoniac.* ʒß *laudan. Op. gran. iv. syrup. papaver. errat.* ℥j. *misce.* Potest spir. Salis Armon. vsurpari, sal volatile c. c. vel aliud quodvis, ac pro ejus acrimonia majore minoreve, ipsius plus minusve misturæ addi, atque quantitate maiore minoreve vicibus singulis capi, corpusq; in loco calido contineri ad medicamentum quaquaversum promovendum, & subinde sudorem facilitandum, quamvis haud sit opus sudorem excitare, cum non prosit nisi quatenus tunc facilius citiusque ad locum affectum & obstructum vis medicamenti penetrat volatilis & salina: Ad Salem volatilem referri possunt ac debent oculi cancri, mandibulæ lucij, c. c. &c. cum ipso abundent: In hoc casu conducunt quoque omnia sulphura metallica & mineralia, sed fixa; quocirca etiam huc refertur Antimonium diaphoreticum, ad fixitatem aliquam deductum, quamvis hæc pluribus nominibus hic conveniunt: Nec tantum conferunt hic animalium Salia volatilia, sed omnia ex varijs plantarum Scorbuticarum dictarum & acrium partibus petita, eorundemque vim æmulantia, vti sunt succi erysimi, cochleariæ, nasturtij & hort. & aquat. taraxaci &c. aquæ theriac. dictæ, dummodo vim habeant pituitam coagulatam, vel sanguinem concretum solvendi & dissolvendi: Inter Externa, conveniunt Vngu. Martiatum, Althææ compositum &c. Ol. lilior. alb. chamæmel. laterinum &c. quæ commode simul possunt misceri & affectæ parti externæ inungi, præmittendo vel addendo subinde Spiritum vini rectificatum, tam simplicem quam compositum, aromaticum: Possunt quoque in hoc casu applicari externe cataplasm. sed magis dissolventia quam emollientia vel maturantia dicta; quæ nimirum humorem coagulatum incidant & solvant, ex partibus nempe plantarum acrium & aromaticarum parata E. g. ♃. *cepar. sub cineribus assatarum, & contusar.* ℥ij. *fol. erysim. cerefol. nasturt. hort. sambuc. an. man. j*ß *farin. fabar. lupin. ana.* ℥j. *nidi hirund. numero* 1. *albi græc.* ℥j. *f. s. a.* decoctio in lacte ebutyrato ad catapl. consistentiam: hoc mediocriter calens applicandum, cujus ope internæ quoque obstructiones solvi poterunt: NB. renovetur statim ac exsiccari inceperit. *Fr. Sylvius lib.* 1. *Pract. cap.* 40.

XLI. Dubium an sanguis ex vtero manans, aut sine eo ad veniente Pleuritide V. S. in puerperio, aut sine eo, inhibeat? Ante solutionem argumenti, suppono duplici de causa in omnibus inflammationibus S. m. exerceri, primo, vt confluentis sanguinis imperum revellamus, deinde vt derivemus, h. e. vt vno eodemque tramite incumbamus vacuationi & revulsioni: Vtero ergo fluente, si Pleur. prehēdatur mulier, cōsiderandum an ab ipso vtero fluxionis origo fuerit, an aliunde humores fluant? Quãdoquidem vbi fluxio accidat

accidat ex vtero, scopus est attrahere ad vterum fluentem sanguinem, sic enim fluxionis originem respicientes ad contrarium ducemus, quod tunc igitur menses fluant, pro summâ gratiâ haberi debet: Contemplari ad hæc oportet modum fluxionis; aut enim affatim fit & subito, aut lente: Simultanea vacuatio facta ex vtero, proportione respondens fluxioni ad membranam succingentem costas, negotium indicat committendum esse naturæ, neque innovandum aliquid: At vero lentam fluxionem adjuvabimus, quo ex ambabus vacuationibus, naturali vna, altera artificiali, consequamur id quod quærimus: Etenim si in magno & præcipiti morbo cunctabimur, maxima imminerent pericula: mittemus in casu sanguinem ex venis poplitis aut malleoli; aut etiam scarificatis cruribus, si parum sanguinis subesse noverimus, & mulier albo colore, molli carne & algæ modo tenera venisque fuerit exilibus prædita: An autem hoc vel illud remedii genus sit exercendum docebit rei natura, affectus præsertim magnitudo, & natura ægrotantis &c. At si fluxionis origo non extiterit in vtero, non ita facilis erit casus: hunc ego extricare soleo, sic distinguens, Vel vterus eo tempore expurgationes affatim subitoque molitur, vel tardas ac lentas: Si primum, non mittemus sanguinem, spontanea vacuatione contenti; nam cum vterus magnas habeat venas & arterias, quæ cum vniverso corpore communicent, & maximum cum thorace consensum, sperandum hinc bonam revulsionem fieri, quacunque tandem in parte fluxionis origo fuerit: Non est autem eadem ratio vbi ex consuetudine, vel etiam ex aliâ quapiam causa præternaturali vterus admodum lentè sanguinem vacuat: Etenim cum celeri quodam indigeamus auxilio, quo vehementia impetusque fluxionis arceatur, hoc autem segne admodum ac tardum sit, vt illi minimè debeamus hoc onus committere, quare tunc sanguis mittendus est: Quam igitur inquies, venam tundemus? Ego sanè vnam quampiam è superioribus, 1. quia à fluxionis origine inferiores longiori distant intervallo: neque possunt, nisi longiore temporæ, quod quærimus optamusque, fluxionem removere: Deinde vero cum incumbendum sit ei quod magis vrget, magis autem, quinimo maxime vrgeat Pleuritis, idcirco omni operâ ac diligentia enitendum est ne phlegmone augeatur, quod fiet sectâ interiore vena cubiti, quam pro revulsione convenire judicabimus: Quod vero suppressis mensibus advenit incommodum, (si forte contingat) exiguum id quidem est, quod alio opportuniori tempore, atque etiam cum facilitate poterit emendari: At si derivationem desideramus, vbi vel à natura, vel ab arte præcesserit revulsio, aut hanc etiam non postulaverit morbus, hoc vnum profiteor, sive vterus fluxerit, sive non fluxerit: aut etiam sive fuerit copiosè purgata, sive minùs, tunc semper incidendam esse venam interiorem ejus cubiti qui affectam particulam proximè respicit, atque eo vsque mittendum sanguinem quousque mutatio coloris appareat: nihil enim potest impedimento esse nobis quin statim pleuritidi subveniamus, ancipiti affectui & periculoso: Nam si ad id respiciendum quod magis vrget, non dubium quin multo majorem habere providentiam debeamus circa pleuritidem, quam circa vteri purgamenta, præsertim cum postea provocari possint, atque id incommodum quod à misso sanguine fuit exortum, labore nullo resarciri. *Horatius Augenius Tomo 1. lib. 11. Epist. 3.*

XLII. Pituitosos vera Pleuritis non fatigabit, & qui acidum eructant; Sæpe evenit tamen ab aquosa tenuique pituitâ pleuritis in his regionibus (Hollandia) sed illa vera non est ac exquisita: Nam in his corporibus frigidis ac pituitosis sępe gravissimi dolores laterum à flatibus oriuntur, fotibus mitigandi: Si venam pertuderis, necabis: Vidi formosissimam mulierem, quæ cum flatibus obnoxia esset, ac cum cœnasset liberalius, noctu in acerbum lateris dolorem conjecta fuit; Illico à vena sectâ periit. *Heurnius comm. in aphor. 33. 6.*

XLIII. *Fontanus* Pr. l. 2. c. 3. refert interdum malignas & epidemicas pleurit. grassari, qualem ann. 1598. vidit, quæ generabatur ex humore tenui virescente, & omnibus ferè lethalis erat: In cadaveribus dissectis sub mammis reperiebatur vomica plena virescente liquido humore: Huic pleuritidi in sectione est vnicum remedium: cum enim in humore pravo nulla sit coctionis & mitigationis spes, materia sectione vt extrahatur necesse est.

XLIV. Iudicio si standum, in eóque si quid ego judico, puto maximas Pleurit. nasci ex arteria aorta, quæ eximios ramos singulis intercostalibus spatiis affundit. Sed cur secta vena juvat? Quis hoc ait semper juvare? & cur non juvet sæpe, cum vbique ramulos ac orificia consocient venæ arteriis: Memini me jussisse copiosè sanguinem extrahere in corpore, quod, vt ait Ennius, *Et simul erubuit ceu lacte & purpura mista*, frustra: Puto si arteriotomiam admittere ausus fuissem, è re forte futurum fuisse: sed tamen fateor aqua mihi hic hæret, vacillatque judicium; quare hæc non statuo asseveratione, sed doctorum suffragia exambio: Nam quid suspicer in medium affero: Iudicate os qui membranam costis intextam aliquando avulsistis, ac ramos ab aorta arteria excurrentes vidistis inter hanc membranam, vel saltem vicinos illi musculos occupat phlegmone. *Heurnius.*

XLV. Monendum putat *Aëtius* ex crassis crudisque cibis, veluti sunt bulbi ac fungi, crudos humores gigni qui se repente in locum thoracis vacuum ingerunt, aut in ipsum etiam pulmonem ingerunt, ac copia sui distendunt membranam costis intextam, ac ideam veræ pleuritidis fingunt, vehementemque spirandi difficultatem afferunt: vnde quidam Medici errore seducti, vena cubiti incisa, multóque sanguine educto, mortis causam ægris prębuerunt: Quare diligenter interroga de victus ratione, ac pulsus & calorem tenta; supini decumbunt: intercepta laqueo videtur illis respiratio, vt vix loquantur, non sitiunt. *Heurnius.*

XLVI. Centurio quidam de puncturâ lateris molestâ conqueritur: Advocatus Barbitonsor, colicam suspicatus exhibet purgans, quo per biduum adeo concitata fuit aluus vt tandem copiosus sanguis fluxerit: Iamque vix spiritum trahens, mutato consilio, Medici consilium implorat, qui diligentius singula expendens, Pleuritide laborare videt monétque: statim vena illi secta, sequutum deinde per sputum pus laudabile, inde sublevatus convaluit. *Thomas Bartholinus Centurat. 3. Observation. 74.*

XLVII. *Hippocr.* in l. de loc. in pleurit. curatione Febrem per septem dies sedari vetat: Non quod sit malum eam sedari ante 7. diem, aut remitti; sed vt moneat non convenire eo tempore ea medicamenta quæ cum frigida sint pro febris curatione vsurpantur, hæc enim frigiditate constipando plus lædere quàm prodesse possent: Notent

ego recentiores an vsus aquæ stillat. ex floribus papaveris rubri à principio pleuriticis suspectus sit, quem adeo familiarem sibi fecerunt. *Martianus comm. in v. 32. lib. de loc.*

XLVIII. Puella 8. annorum laborare cœpit tussi & febre, quibus successit lateris dolor, ita vt pleuritica censeretur, 5. die morbi 4. lumbricos excrevit per clysterem; diebus sequentibus plurimos, tum ope eos necantium, tum purgantis. Vndepatet vapores è materia putrida (à qua generantur) elevatos, dolores lateris & tussim, aliáque symptomata producere quæ pleuritidem mentiuntur. *Riverius Observat. 75. Cent. 1.* Nos puellam curavimus in qua cuncta spectabantur symptomata quæ pleuritide laborantibus solent obvenire, dolor inprimis aderat punctorius in thoracis dextra parte, tussicula quædam sicca, vel levi quaque occasione commota, pulsus arteriarum durus, serræque haud omnino dissimilis ac recurrens, spiritus offendens, continens febris: hujus cum interdum videremus totum corpus frigidum, nonnunquam calidum, cum malarum alterius rubedine fieri, sumpto ad lumbricos necandos & educendos medicamento, statim plures eduxit, atq; incolumis evasit: *Gabucin. c. 13. l. de lumbr.* Vide *Quercetanum Pharmac. Dogmat. rest. cap. 7.*

XLIX. Longè differunt Pleuritis & Peripn. quas sine Sputo vocat *Hippoc.* 1. de morb. ab illis in quibus propter sputi tenuitatem aut visciditatem ægri nihil exspuunt: In his materia sputi, ab inflammatâ parte resudando, ex parte decessit, etiamsi in cavitatibus aut pectoris, aut pulm. contenta educi non possit: In Pleuritide autem & peripneum. siccâ, de qua hoc loco tractatur, propter substantiæ densitatem (carnis siccitatem vocat *Hipp.*) nihil ab inflammatâ decidit, & ideò nullum apparet sputum: Ob hanc diversitatem multum curatio differt, quando si ob sputi visciditatem crassitiemque, sive nimiam tenuitatem, nihil exspuitur, curatio in sputi eductione consistit, per ea quæ aut incidunt & attenuant, aut concoquendo incrassant: Si verò ob substantiæ densitatem nihil ab inflammata parte secernitur, præfata frustra adhibentur: Ad quid enim sputi eductionem procuramus quod nondum genitum est? Ideo eo casu Medici intentio esse debet vt materia morbifica loco affecto infixa, per loca convenientia educatur: In Pleuritide igitur siccâ, quia materia in carne & venis continetur, quæ in latere existunt, ideo *Hipp.* ejus eductionem procurandam jubet per eam viam quæ promptior & expeditior est, primoque venam secandam monet; V. S. enim mediante non solum dolor fit mollior, sed etiam quicquid bilis & pituitæ in venis inest per eam educitur: Inde vero ea medicamenta probat quæ humores dispergant & dissipent, deforis pariter fomenta discutientia admovet, per quæ pars humoris, qui in ipsa parte infixus est, diffundatur, dispergatur & dissipetur omnino: hujusmodi enim viæ faciliores sunt quàm sputi eductio in hoc affectu. In Peripneumoniâ verò siccâ contrarium curationis modum sequitur, per humectantia enim sputi eductionem procurat; cum enim dictum sit sputum propter substantiæ siccitatem & densitatem non produci, merito humectantibus siccitatem tollere procuramus: Sed cur eodem curationis modo non vsus est in Pleuritide siccâ? Quia materia lateri affixa longius abest à via sputi, vnde promptius per dictas vias dispergi potest quàm per sputum expurgari. In Peripneumon. verò, quia materia in Pulmone continetur, vnde facile asperis arteriis per ipsum sparsis communicari potest, & per eas mediante sputo expurgari, nec facile per corpus diffundi apta est, ob rationem eandem ob quam ex peripneumonia ardentem febrem non excitari diximus, quia scilicet expultricem habet debilem, ob quam susceptum humorem non dimittit, nec alio transmittit, meritò pro peripneumoniæ siccæ curatione, non materiæ revulsionem derivationemque, aut ejusdem dissipationem tentare, sed sputi eductionem per humectantia procurare oportet. *Prosper Martianus comm. in v. 238. sect. 2. lib. 1. de morbis.*

L. Ancilla D.N. laboravit dolore lateris pungitivo cum tussi & sputis albis, quæ tamen bis aut ter cruenta apparuerunt: melius decumbebat in latus dolens, quod dextrum, Erat febris expers, signum non esse veram pleuritidem, cum inflammatio talis non possit esse sine febre acuta: 7. die morbi, cùm dolor nunquam intermisisset, sanguinis sputum apparuit copiosum per aliquot horas, cui successit fluxus mensium, huic integra morbi solutio. Causam hujus affectus censui serosum quendam humorem acrem, in latus per venas translatum, qui dolorem efficiebat sine inflammatione: qui serosus humor exagitatus, die 7. aperuit quasdam venulas, vnde contigit sanguinis sputum: at vincente natura, & serosam illam materiam amandante ad venas vteri, facta fuit morbi solutio. *Lazarus Riverius centur. 1. observat. 73.*

LI. Vxor D.N. laborabat Pleuritide dextra eaque gravissima; die 7. circa finem, & initium 8. subito correpta est pulpitatione adeo gravi, vt Medicus illius ordinarius extremos esse naturæ conatus arbitraretur, mortemque brevi sequuturam prædixerit: Nos à putrida aliqua materia evaporante, in ventre inferiori contenta, eam palpitationem procedere statuimus; Eventus rem indicavit, nam post duas horas ægra bis alvo ejecit valde fœtida, & ab hujusmodi palpitatione liberata est: periculi suspicionem afferebat quod affectus intra septem dies nullis remediis, nedum frequenti V.S. imminutus fuerat: licet autem imminuta apparerent symptomata, die 11. apparuit parotis, quæ postero die delituit & 13. mortua est: Vnde apparuit pleuritidem fuisse malignam: vel potius febrem malignam Pleuritide comitatam. *Lazarus Riverius Centur. 1. Observat. 72*

LII. Nullus est affectus in quo vulgares, vt Medicos omittam, victum adeo tenuem servent, qualis est Pleuritis: Medicis enim etiam invitis vulgus in pleuritide abstinet à carne, ovis, vino & quocunque alimento, quod aliquas corpori inferre vires possit. Vtrum hæc tenuis victus ratio in omnibus sit servanda, & quo magis tempore conveniat, an initio & augmento, an potiùs in statu, nunc ex *Hippocrat. Galeno* & Ratione disserendum. *Hippoc.* igitur 1. acutor. 43. tantum videtur concedere vsum oxymelitis, mulsæ & aquæ vsque ad 7. vel 9. Nam in text. 44. subdit ptisanam non esse dandam nisi post 7. aut 9. Ex quo loco, vt docet *Galenus* in comment. sumpsit Erasistratus occasionem dicendi *Hippocrat.* patientes fame necare: qui tamen inquit faciendum id, si vires sufficiant, Et ratio est, quia vbi inflammatio ex alimento suscipit incrementum, quod minus malum est, suppuratur: sed quod magis refert, aliquando in gangrænam transit: & hoc est quod voluit *Hippocr.* acut. 33. & 34. ex alimento quosdam pleuriticos quasi syderatos interire, apparente circa locum affectum livido colore: Ideo *Hipp.* 2. acut. 37. in pleuriticis semper potius detractioni ciborum incumbendum esse scri-

scribit: Et multo maiora, vt docet *Galenus in comm.* esse incommoda quæ sequuntur ad cibum pleniorem, auctâ inflammatione, quàm quæ sequuntur ad cibum tenuiorem: Ideo *Galen.* 10. *meth.* 5. inquit, se in istis casibus hoc ipso tenui victu, quem præcepit *Hippocr. loco citato*, feliciter vsum esse: Quia tamen semper prima indicatio est à viribus desumenda, ideo non debetis statim atque vobis pleuriticus offertur curandus ad tenuem victum confugere, sed vires primum præsentes, deinde futuras considerare: Si præsentes sint imbecillæ, statim ad cibum est confugiendum, nulla habita inflammationis consideratione: hæc est *Galeni* doctrina 9. meth. 13. quæ habet & pro se rationem: Nam quæcunque agimus pro pleuritide, vel alio quovis morbo, agimus vt vitam tueamur, nam vires, vt docet *Galen.* loco citato, vel sunt ipsa vita, vel actio vitæ: Deficientibus ergo viribus omnia deficient: accedit quod vbi vires deficiant ob inanitionem, etsi cibus exhibeatur, inflammatio augmentum non suscipit: tunc enim inflammatio augetur, cum humores superabundant: Sed in defectu virium ob inanitionem humores non superabundant, ideo in hoc casu tutò nutriuntur pleuritici: & hoc est quod voluit *Hippocr.* 1. aphorism. 5, cum scribit in tenui victu ægros delinquere; & majus esse erratum in cibo pauciore quàm pleniore; contra quam scripserat & ipse & *Galen.* 2. ac. 37. Ex quo advertatis solutionem contradictionis: nam in illo 2. acut. 37. *Hippocr.* & *Galen.* respexerunt ad inflammationem cum viribus validis. quo in casu plus obest copia quam detractio; 1. aph. 5. respexerunt ad vires debiles, in quo casu plus obest detractio quàm cibus plenus. Sed si vires sint quidem in præsenti validæ, conjicimus tamen illas non posse sufficere ad finem morbi, Quæritur, *Vtrum melius sit pleuriticos initio alere, an potius in statu?* Sed antequam hoc discutiamus, forte quæret quispiam, *Quibus signis possimus colligere aliquem non posse sufficere cum tenui victu vsque ad statum*; *Aut contra, posse tenuem victum sustinere:* proposita sunt signa 1. acut. 44. Constituamus pleuriticum densi habitus, temperamenti pituitosi, qui non sit assuetus multo cibo, qui ægrotet in regione, constitutione & tempore anni frigido, post vitam otiosam & crapulam, neque habeat os ventriculi sensibile; hunc certum est commodè posse sustinere inediam vsque ad morbi statum, si status non transeat 7. vel 9. Ex adverso sit Pleuriticus qui omnia habeat contraria; hunc prima die cognoscetis non posse sustinere inediam, Ideoque quæritur, *Vtrum statim nutriendus, an potius post primos dies?* *Hippocr.* videtur hac in parte sibi contrarius, qui universaliter quidem 1. aphorism. 8. præcipit in statu omnino à cibo abstinendum esse: Et de pleuritide sigillatim verba faciens, acut. 25. 33. & 34. maxima proponit incommoda quæ eos sequuntur qui status tempore cibum sumunt, periculum suffocationis, siderationis, suppurationis: ideo 2. acut. à 40. text. infra, varia enumerat incommoda eorum qui abstinent circa initia, ut postea cibum capiant circa statum: nam inquit hos inedia exsiccari, amarulentos reddi, anxios, cruda dejicere &c. Ex alterâ tamen parte 1. acut. 28. & 29. tunc inquit, cibum copiosum esse præbendum cum sputum bene procedit: at ubi sputum bene procedit, est tempus status: Itaque in statu cibum præbet: ideo 2. acut. 37. scribit subtrahendum esse cibum usque ad vigorem, in vigore cibum concedi: id ipsum facit 1. 54. Est contradictio insignis apud me, quæ tamen sic conciliari potest, Vires pleuriticorum, quando sint quidem validæ ab initio, sed in posterum non possint tales persistere, sunt omnino circa initia conservandæ: Et multo minus peccabunt Medici primis diebus aliquid cibi concedentes, & postea tempore status subtrahentes, quam ab initio exsiccantes, extenuantes, & cum jam vires occiderint, cibo replentes: Sed cum status venerit, is suevit esse duplex, unus benignus, alter malignus: benignus est, in quo sputum bene concoctum procedit & excernitur: in huiusmodi casu quò melius sputum procedit, eò tutius alimentum augere possum? Hoc animadvertite, nam vires roborantur: Et cum dicente, *Gal.* 11. meth. 17. pleura tantum recipiat alimenti quantum satis sit pro illius nutritione, etsi aliquid plus offeramus, non potest pati nocumentum, imò aucto calore sputum statim melius coquitur & excernitur. Si status fuerit malignus, i.e. sputum ægrè reddatur, idque glutinosum, crassum, liuidum, abstinendum à cibo: nam indicium est maximæ inflammationis, quæ si incrementum suscipiat, facilè ægrum interficiet: hoc habeo ab *Hipp.* 2. acut. vbi increpans eos qui in statu pleuriticos nutriunt, inquit mortem omnino sequuturam nisi pleuritis benigna sit, Quasi dicat, vbi benigna est, & sputum excernitur, cibus nullam infert noxam. *Saxonia Præl. Pract. c. de Pleurit.*

LIII. Causa Pleuritidis proxima est sanguis in pleuræ vasis minoribus ac interstitijs (pariter ac in peripn.) ob lentorem obstructus, aut extravasatus: hinc oritur indicatio præservatoria contra sanguinis lentorem & effervescentiam destinata, quæ ejusmodi remedia præscribit, quæ cum sale volatili aut alkalisato constent. salium acidorum, fixorum, aut alias morbificorum, cum alijs particulis crassioribus combinationes initas destruunt: In quem finem oculi aut chelæ cancrorum, dens apri, lapis carpionum, mandibulæ piscis lucij, os cordis cervi, priapus cervi, sal prunellæ, sal corall. sal vrinæ, aut c. c. volatilis, pulvis sanguinis hircini, infusio stercoris equini, spir. c. c. salis armoniaci, spir. tartari, mixtura simplex, bezoart. minerale, antimonium diaphor. flores salis armon. in pleuritide remedia perquam celebria existunt. *Willis.*

LIV. *Diuretica* levia, non multum calida, maximè conxeniunt, ex *Galeno aph.* 44. 6. *loc. aff.* 4. & *Hippocr.* 1. *Epid.* 2. Sunt enim plures viæ expurgationis materiæ in pectore, ex *Hipp. & Gal. Epiph. Ferdinandus hist.* 32. Aquapendens in publicâ anatome cujusdam venę, à N. *Sammichelio* repertę mentionem fecit, quæ ex cavâ, vt trunco, paululum supra diaphragma in pulmonem spargeretur antequam cava cor subintraret: Hac ratione motus Pleuriticis diureticas potiones exhibere aliquando ausus, & quidem nonnisi semper felici cum successu. *Horstius Obs.* 15. *l.* 3. Prevotius sinistri lateris Pleuritidem plerumque per vrinat deponi observavit. Ideo hoc in casu feliciter Diuretica exhibebat mitiora, E quibus diacuminum ipsi erat familiare. *Rhodius Cent.* 2. *obs.* 13. Si sputum succedere non possit, aut evacuanda est materia per sudorem, aut per vrinas, aut per externa, aut suppuratio tentanda: Ad movendas vrinas laudatur in hoc casu Terebint. ipsa, simpl. aut mixta cum pulv. liquiritiæ. Ejus datur ℥j. & abluatur in aq. capil. veneris; liquiritiæ sit ℥j. Hæc Diuretica non deben tamen in quocunque casu administrari; sed cum videritis sputum non procedere, & vrinas copiosiores fieri: Nam dicebat *Hippocrat.* 4. acut. 28. perperam cum illis pleuriticis & peripneumonicis agi qui nihil exspuunt. nisi vrinæ copiosæ effluant, Itaque vbi naturæ propensionem videritis, tutò accedatis ad diuretica,

ad capillum veneris, apium, fœnicul, ad semina frigida vbi febris vigeat. *Saxonia. Hippocrat.* 2. *de morbis section.* 2. tres Pleuritidis constituit differentias, pro quarum diversitate varianda curatio: Primam speciem (de qua *lib.* 1. *tractans v.* 233.) hæc habet, *Sæpe verò, si ad infernas partes convertatur, dolorem per venas ad vesicam distribuit, & multum ac biliosum æger mingit*; hoc loco describit, in qua materia morbifica, non per sputum, vt communiter fieri solet, sed per vrinam expurgatur, cujus indicium est dolor, per inguina ad vesicam se extendens, & sanguinolentam vrinam, fundit, intelligens eam quæ saturato rubore infecta est, vnde color sanguinolentus apparet: Cum igitur hujusmodi Pleuritis per vrinam non per sputum judicetur, ideo ejus curationem per ea quæ vrinas movent absolvendam jubent, cujus gratia oxymel aqua multa dilutum exhibet; oxymel scilicet diureticum est, & frigiditate aquæ, qua diluitur, bili temperandæ aptissimum est. *Prosperus Martianus comment. in vers.* 206. *lib.* 2. *de morbis section.* 2.

LIV. *a.* Docent autores humores crassos extenuare, viscidos incidere, adhærentes abstergere aut abluere, & eos qui præ nimia tenuitate tussis impetum subterfugiunt ad mediocrem consistentiam reducere &c. quippe juxta cuiusque causæ naturam & conditionem necesse est sputum movere: quas omnes distinxisse oportebit, ne causa incognita inutile, aut forsan contrarium adhibeatur auxilium, quod non raro accidere imperitis comperimus: Attenuant quidem & inscindunt crassos & viscidos humores quæ suapte natura humida sunt, & tenuium partium, aut incisoriam habent facultatem: Sed expendendum est hæc omnia crassis & viscidis omnibus citra distinctionem adhibenda non esse; crassum enim sæpe tale efficitur ob impensam assationem, aliquando vero ob coctionem; nonnunquam tamen sua natura tale existit: his vero proficua sunt medicamenta quæ inscindunt & attenuant; adustis quæ humectant & madefaciunt; crassis vero ex coctione, quæ abluunt & abstergunt: Neque inconvenit omnibus crassis largam humectationem porrigere: sic enim aliquid humidum serapiis admiscere oportet, velut hordei aut liquiritiæ decoctum, vel purissimæ aquæ modicum, cujus tanto magis adaugebis quanto ex assatione crassitiem proficisci contigerit, potus enim largior eo tempore medela est: quod si hæc prodesse non videantur, addere serapris oportebit *acetosi* modicum, maxime si calor nimius fuerit: sin aliter, aut frigida sit & crassa ex natura sua humoris conditio, oxymelitis simplicis &c. *Mercatus.*

LV. *Hippocrat.* 1. *de vict. acut.* Vbi dolor aliquis tenuerit Pleuriticos, oxymelite in potu vti jubet: quod si multa sitis detinuerit, mulsâ & aquâ: constat vero ex his, si vtraque necessitas incidat simul, incidendi scil. & sedandi sitim, licere parare oxymel, aliud quod aquæ plus, mellis & aceti recipiat minus solito, aut in mulsam tantillum aceti infundere: Quin & ipsa mulsa vtemur in quibusdam dilutiori, in quibusdam minus, vt biliosa magis minusve videbitur esse Pleuritis: mulsa enim est biliosa, tantò autem minus quantò est dilutior: ergo vt erit pleuritis biliosior, ita vtemur dilutiori, vsque adeo vt si res exigat possimus venire ad solam aquam: quam constat neque concoquentem, neque incidentem esse, sed attemperantem. Hinc vero discemus, cum *Hipp.* vel in pleurit. ad solam aquam frigidam veniat, non debere nos admodum pertinaciter, vt quidam faciunt, indicationi à causa adhærentes, intemperiem negligere, satius enim est aliquando morbum protrahi permittere quàm brevi hominem exuri. *Vallesius comm. in dictum locum pag.* 41.

LVI. *Vomitoriis* gravem Pleuræ calamitatem tentare multis Practicis est religio: *Rulandus* tamen & *Harmannus* aquam Benedictam sæpius cum fructu exhibuere: *Riverius in Observat. comment.* 29. hoc remedii genus quoque commendat: Omnes Pleuritici, *ait*, qui vomunt statim in principio morbi, evadunt, vt in infinitis observavi, levata pleura ab humorum sarcina vomitus beneficio.

LVII. In Pleur. & Peripneumonia, morborum medicatrix naturam materiam morbosam purulentam, in thoracis cavitate contentam per vrinam sæpe expurgat, teste *Galeno* 6. *de loc.* 4. Ideo motus ejus sedulo est observandus, ne à naturæ ministro invertatur: hinc si contigerit naturam per vrinam excretionem moliri, diureticis est agendum, suadente *Heurnio cap.* 3. *de morb. pectoral.*

LVIII. *I. Prevotius* sinistri lateris Pleuritidem plerumque per vrinas deponi observavit: Ideoque hoc in casu feliciter Diuretica exhibebat mitiora; è quibus Diacuminum ipsi erat familiare: Diaphoretica nunquam voto respondere: Hæc autem *M. Rulandus* quum tantopere extollat, proculdubio aciem extendit ad *Anaxionis* historiam Epid. 3. Ægro 8. *Rhodius Cent.* 2. *Observat.* 13.

LIX. Vt materia fluxa digeratur, & tamen incrassetur, nihil præstantius *papaver. rubei flore*, qui quidem cum indiscriminatim à quibusdam vsurpetur, qui putant illum in pleuritide à tota substantia prodesse, excepto hoc casu noxium est medicamentum; moderate quidem digerit, sed vim habet incrassandi, ideo convenit in pauca fluxa materia, & in fluente tantum tenui; sed si hæc materia calida & tenuis pro majori parte sit fluxa, dimittenda sunt incrassantia. *Saxonia.* Flores papaveris erratici, cyani, pimpinella, priapus cervi, scobs dentis apri, ineunte morbo dentur, non cum expectoratum procedit, nam vasa arctant per quæ influit sanguis, ita & corallum. *Heurnius, Rondeletius.*

LX. Antimonium diaphoreticum (vide *lib. ult. tit. de Sudorificis*) medicamentum arcanum est, & summe commendatum in Pleuritide, tum vera tum spuria: In illa egregie discutit humores congestos, acorem absorbet, dolores demulcet, expectorationem promovet, & indicationibus adeo omnibus satisfacit: præprimis si primitus concisa & vera medendi methodo data fuerint volatilia, & postea hoc ipsum maritatum cum aliis, vt dente apri philosophice præparato (coquitur primum per aliquot dies in aqua simpl. vel in vesica cuprea, & hinc in fornacem calidam reponitur, vbi fissura prodit bene esse præparatum) lapidibus cancrorum, ipsoque opio, quo cum solo etiamsi propinetur, remedium est sufficientissimum: In *spuria*, seu *flatulenta* pleuritide, quantum præstet antimonium diaphoreticum illi norunt, quibus vis eius carminativa insignis patet, quod cum externe, cum emplastris discutientibus remixtum, vbi flatus se ingerunt spatiis musculorum, sæpe cum sudore sonoro est laudatissimum; tum interne in tumoribus flatulentis, puerorum præsertim, quorum torminibus etiam facillime medetur. *G. Wolfgangus Wedelius Miscell. curat. anni* 1672. *Observat.* 72.

LXI.

LXI. *a* Mense Martio 1645. laborare cœpi horis matutinis dolore gravissimo latus sinistrum & sternum occupante, vnde ingens dyspnœa: Statim discutere tentavi fomentis calidis, quamvis febris apparere inciperet, quæ tamen erat satis exigua; à fotu dolor fuit intensior, ideo sanguis missus è brachio ejusdem lateris ad ℥x. qui fervidus admodum apparuit: duabus horis post clyster injectus: post secundum jusculum iterata S. m. ad ℥xij. licet enim à flatibus dolor ille præcipue oriri videretur, verebar tamen ne doloris atrocitas fluxionem in partem attraheret, quæ duobus annis præteritis pleuritide vera bis affecta fuerat: his dolor aliquantulum fuit imminutus, Eo tamen sequenti die perseverante alium clysterem præcipio ex decocto emolliente, ex diaphœn. ℥j. aq. bened. ℥iv. à quo alvus copiose soluta & vomitus semel concitatus, tum inter vomendum flatus in partibus thoracicis contentus subito explosus est, ita vt post vomitum à dolore lateris & sterni me prorsus liberatum senserim, nullisque aliis remediis opus habuerim. *Riverius cent. 3. Obs. 3.*

LXI. *b* Dens apri, rasura ebor. mandibula, crux lucii præparata, papav. rub. & alia id genus, tantum abest vt vel vllum in pituitosa (quam spuriam alii pleurit. vocant) fructum promittant, vt noxam potius ipsam minari, ac insigni cum detrimento, metuque suffocationis materiam illam viscidam ac tenacem in pectore videantur retinere: miror igitur pulveres antipleuriticos, ex meris ante dictis circumferri, & promiscue in quavis pleuritide præscribi: Plus noxæ quam commodi, si mali fomes pituita fuerit, ex his pulveribus illatum esse ægris in ipsa didici arte. *H. Grube de simpl. cognos. p. 34.*

LXII. Ardua est circa vsum Reprimentium ab initio difficultas: Nam Mesuë ab initio vtitur medicamento reprimente, ex rosis, balaustiis &c. & videtur habere pro se rationem: Quia omnis inflammatio incipiens tractatur revellentibus ac reprimentibus, & Gal. xi. meth. 17. cum antea loquutus esset de vsu adstringentium in inflammatione jecoris, subdit, in inflammationibus pectoris adstringentia minus convenire: non dicit prorsus non convenire, sed minus: Hipp. ipse 2. acut. 4. vtitur hordeo & furfuribus in posca, acetum autem reprimit, Reprimentia tamen suspecta omnino videntur: Primo, Quà adstringentia materiam jam fluxam indurant: Secundo, Eandem in pulmones repellunt; est autem peripneumonia pleur. deterior: ideo Gal. loco cit. summè cavet ne hujusmodi inflammationes thoracis ad pulmones repellantur: Et profecto hujusmodi suspiciones tanti sunt momenti, vt ego nunquam sim ausus vti adstrictoriis in pleuritide: Ad Mesuem dicendum, quod & ipse confitetur, hæc reprimentia tunc tantum convenire cum materia adhuc nullomodo est fluxa, cum est calida, tenuis & parva: Sed si non est fluxa, quomodo est Pleuritis? Est suppositio nugatoria: non est Pleur. si materia pro aliqua parte, imò quandoque & vtplurimum pro majori parte non sit fluxa: Itaque Hipp. loc. cit. non vtitur fomentis reprimentibus, in qua re perperam damnatur à Traliano: sed vtitur eo fomento ad tenuandam & incidendam materiam crassam quæ spuriam facit Pleurit. *Saxonia.*

LXIII. Vt vim Fotuum rectè intelligamus, notare debemus tria esse maxima Pleuritidis remedia, Fotus, V. S. & Purgationem: quorum primum pugnat contra causam conjunctam, & antecedentem vnà interdum sistit: v. s. autem & purgatio tollunt vel causam antecedentem vel conjunctam, vt hoc nomine fotus convenienter adhibitus vincat aliquando v. s. quod non ad omnem Pleur. conveniat v. s. sed ad omnem fotus: sed non omnis fotus ad omnem, sed nunc hic, nunc ille pro materiæ conditione, ægri natura, & morbi historiâ: ubi enim biliosa est materia, adhibetur aqua calida: ubi crassa & contumax, mixtus fotus, qui incidit, attenuat & digerit: ubi tenuis catharrus, fotus siccus, morsus particeps vel expers. Sin autem, *inquit Hippocr.* ad fomenta dolor non conquiescat (ob materiæ novæ affluxum, ab orgasmo, attractione vel exclusione, cum nimirum pars vna in alteram se exonerat) diu tempus fovendo exigere non oportet, sed calfaciendi finem facere oportet, nam hoc pulmones siccat (calfaciendo & exhauriendo, quia dum quod subtile est resolvitur, reliquum magis cogitur & crassius redditur) & suppuratum facit: Objicies aph. 2. 52. Omnia secundum rationem facienti si non successerit res, non mutandum dum id manet quod ab initio visum est: hic autem manet, quia incumbit in amotionem doloris & in partis restitutionem, ♃. dictum aphor. intelligendum esse modò majoris mali periculum non immineat: Hinc patet error recentiorum, qui non solum caldaria præscribunt, sed etiam admovent emplastra insigniter calfacientia: Provisione itaque habita totius: totum tempus fovendo transigat: Si non mitescit malum, redi ad v. s. Duplices autem sunt fotus, Tentantes, & Mitigantes dolorem: Mitigantibus locus non est in vera pleuritide, ni prius totum corpus fuerit vacuatum, nam ὁρμὴ alioqui succorum incrementa ducet: quare tum maximè incunte lateris dolore vtemur fotu, cum existimamus ab eo exhauriri posse materiam influxam, quæ non ita circumfluit copia: quare num parcè homo pastum inire soleat nota, & num vacuatio gravis præcesserit: ubi autem apyrexia adest, nihil periculi à fotu erit, non occupato corpore à nimiâ succorum copiâ, pressumve eorum qualitate si id non fuerit: Cum verò tentamus malum fotu, id ante evacuationem agimus, quò eluceat num copia materiæ in vitio sit; Si his augescat dolor, illico venam seca: Mitigantibus verò locus est à v. s. hi tales sint qui partem molliunt, rarefaciunt, sanguinemque, si paucus ille fuerit, in habitum resolvunt. Variæ autem Fotuum sunt ideæ, nam fiunt vesicâ, spongiâ, cataplasmate: Illinimus latus 1. die oleo violac. 2. amygdalino, 3. chamæmel. 4. vtimur cataplasmate ex sem. lini fœnugr. malvæ, rad. althææ, flor. chamæm. 5. si ad suppuratum abit, addimus adipes. Sed si humidus fuerit affectus, multaque ab initio profunda sputa, sacculi ex milio, furfure, sale, cumino potiores erunt: Sed si ægrè expectorat, nunquam ab humidis fotibus erit abeundum: Et cautio semper adsit ne dum dubia adhuc res est, num flatus vel vera Pleuritis bellum moveat, illico venias ad oleum chamæmelinum & rutaceum cum semine cumini & anethi, quibus tamen in progresso morbo dextre vtimur: Quod si fotibus dolor placatur, exacte perpende num id eveniat ratione fotus: si quidem ad primum fotus blandimentum sæpe mitescit in phlegmone dolor, quod pars tensa laxetur, sed reviviscit mox ardentius cum nova immittitur materia. Evenit interdum vt altius immissa materia dolor à v. s. non mitigetur, vel quod densior membrana costis intexta nullum exitum concedat insi-

nuatæ materiæ: hic Fotus maximè tunc locum habent: Et in omnibus fotibus cave ne hi pondere dolorem dolori adjiciant: Si nihil profeceris, plus biduum non erit fovendum, ne tenue exhauriatur ex parte affectâ. Vt iterum caveam, Si æstu conflagrarit æger à bilioso sanguine, ineunte morbo vnge oleo violato vel vngu. resumptivo: nam in pectoris inflammatione parca manu admovenda refrigerantia & adstringentia: Satis enim est vt his, clementi præditis adstrictione, pectus robustius evadat, ne pars inflammata, quæ calet & dolet, tam facile attrahendo suscipiat materiam, suscipit autem dum laxantibus utimur; Si tamen via cuncta fluenti materiæ intercipiatur, orgasmo quodam percellitur, ac peripneumoniam phthisimque provocat. Si fuerit notha Pleuritis, vt si in musculis considerit malum, fiat Emplastrum ex pice & oleo anethi: & si frigida fuerit materia, adjice ℥ij. sulphuris. *Heurnius.* Sæpe calida fomenta in passionibus etiam frigidis & flatuosis primo occursu videntur lædere, quod extenuati flatus distendant plus & dolor crescat; perseverantia solvunt quem primo auxerant dolorem. *Vallesius de vict. Acut. pag.* 52. Calefacientia lateri dolenti admovenda; alia sunt simpliciter anodyna, alia & anodyna & maturantia: anodyna initio administrari ad leniendos dolores, & ad aliquam materiæ discussionem possunt, quia cum ingenti calore non sint donata, & potius laxent quam obstruant, potius lenire quam attrahere valent: hæc calefacientia Hipp. tum lib. acut. tum 2. de morbis commendat: Concoquentia autem & maturantia, cum non laxare sed obstruere, cum calorem internum non evaporare, sed augere & fovere apta sint, initio non conveniunt, quia fluxionem & inflammationem adaugent: hæc lib. de aff. damnantur. *Salius comm. in text.* 87. *lib.* 2. *de morb.* Laudantur fomenta ab Hippocr. acrimonia carentia & potius demulcentia, quibus tamen caute vtendum, aliquando enim diuturniori calefactione aut exsiccantur pulmones, aut morbus ad suppurationem deducitur: Quare solum in principio convenire solent & fine, quando scil. materia contumax & crassior reddita, cum stertore ad exitum omnino reluctantem se prodit. *Fortis consult.* 39. *cent.* 2.

LXIV. Multi ceram linimentis addunt, quæ tamen non convenit, quia poros obstruit: ut neque mucilagines quæ emplasticæ sunt, quia refrigerant & adstringunt. *Riverius. Enchirid. Med. Pract.*

LXV. Inter auxilia quæ vno & eodem tempore sputum, vrinas & sudores in pleuriticis movere consuevere, est *Balneum aquæ dulcis*, cujus meminit Hippocr. 3. acute 58. cujus authoritate ducti & Arabes, & Latini & Græci, id commendant: At mihi suspectum videtur, nam si administretur vbi dolor vrgeat, vbi sputum bene non procedat; quod fieri debere voluisse videtur, dum scribit, dolorem sedare & sputum movere, hoc tempore pleuritis est adhuc in augmento, vel saltem in principio status, quo tempore colliquatos in unaquaque corporis parte humores ducet præcipites in locum affectum: Ideo Gal. 12. meth. 13. in inflammatione partium thoracis id habet suspectum, ne pars inflammata ab eo calefacta & relaxata fluxionem suscipiat: Quod si quis dicat administrandum esse tempore concoctionis, & in declinatione tantum, profecto nullius erit vsus: nam in declinatione desinit dolor, & sputum jam est concoctum ac magna ex parte eductum; itaque, vno verbo, Balneum non probatur? *Saxonia.*

LXVI. An locum habeat operatio Chirurgica, *Paracentesis* quæritur, ♃. non habet locum initio, sed facta suppuratione, non semper tamen: Fieri enim potest vt pars materiæ evacuetur ex facto foramine, major pars retineatur, fistulosumque vlcus relinquatur, exitu tandem funesto: præterea exulceratio intus vergit versus pulmones, exterius, versus cutim. *Rolfinccius conf.* 3. *lib.* 5. Viduæ sexagenariæ in lateris morbo, minus maturè cum exsolveretur brachium, collegit inde plurimum puris in thorace: cujus onus quò expelleret officiosa natura, demonstravit quasi digito locum inter costas evidenter protuberantem; quem ubi perforavit Chirurgus, mansit ægra exitio suo superstes, & ejecit quotidie per inflictum vulnus fœtidum ac sordidum pus: Quam lateris suppurati incisionem equidem vidi frequenter institutam, interdum quidem prospere, sed pluries infeliciter; sive quod adimat pulmoni motum, sive quod tamdiu plerumque continuet vt vix id sufferant vires, vel corporis totius vel pectoris solius, cujus viscera vsque adeo infirmat frigidus ac indigestus aër ut rarò evadant mortem, quibus hac via pus elicitur. *N. Tulpius lib.* 3. *Observ.* 4. Felicem ἐγχείρησιν vidi anno 1660 in Pleuritica annorum xxxv. Dn. Annâ Maria Horicæa; cui, nulla superstite fistula, foramen paucis post diebus occlusum fuit multo manante pure, ac pars altera per vrinas à natura exclusa fuit: Instituendæ operationi ansam dedit tumor extra vergens ac pondus & gravitas lateris affecti, absente anacatharsi.

LXVII. Observatione dignum quod Aretæus annotavit: Si, inquit, incolumes redduntur Pleuritici, paulum tamen adhuc tussiunt, & caliditas subinde repetit atque infestat: ad hæc penitus discutienda maturandum est, aut enim quæ relinquuntur recidivas faciant, aut ad suppurationem convertuntur. *Heurnius.*

LXVIII. Novimus crebro in Pleuriticis, post solutam Pleuritidem, dolorem qui diutius perseveret remansisse: qui non aliunde ortum ducit quam tum ex loci à morbo contracta imbecillitate, per quam facilè ab omni materiei incursu, quamvis benignæ patitur; tam ex quadam loci intrinsecâ, ex morbi violentiâ contractâ, ruptione: quâ non sanatâ, sicuti fit in ruptis, vt docebat Gal. 4. meth. in fine, semper aliquis perseverat aut dolor, aut dolendi occasio: Quæ duo non sanata cum fuerint in Pleuritide, erunt doloris occasiones: dolor autem verè affligit, cum aderit materia quæ locum vel imbecillum obsideat, vel ruptum adimpleat: Quare ad solutionem hujus doloris indicatur vt materia locum affectum occupans absumatur: ipsum autem Ruptum vehementius siccetur: & vbi materia per absumptionem non consumatur, sed in thoracis viis cumuletur, vt per sputum educatur: Hinc Hipp. in Pleuritide sanguinea, si post judicationem i. e. postquam sputa concocta prodierint, & postquam inflammatio sedata fuerit, dolor qui ex inducta ruptione causatur perseveret, Et materia in locum affectum, & ruptionem patientem irruens non exspuatur; ad absumendam hanc, & ad locum affectum vehementius siccandum, instituit medicamentum tenuissimarũ partium, vt facilius penetret, & penitius agat, ac calidum & siccum 3. gradu, calidum quidem, vt potenter absumat: siccum, vt vehementer locum ruptum exsiccet, scilicet ex

flore

flore æris, silphio & trifolii semine ex melle, quod thoracium. *Salius comm. in text. 69. lib. 3. de morbis.*

LXIX. Cautio summa in Phthisicis à latere laborantibus adsit, nam his nonnunquam immittuntur Pulmonibus venti contumaces, cum horum Pulmones perpetuis circumflui madoribus, adhærent lateribus pectoris, quasi his agglutinatis præter naturæ legem: solum fotus & sacculi admoveantur, cucurbitæ, & deinde emplastrum de meliloto. *Heurnius.* Vide §. 12.

LXX. Admonuit senex ille Medicus *Rhazes*, cavendum esse à calidis, nam, *inquit*, ex imperitorum Medicorum hallucinatione, multa huic malo accidunt augmenta: velut cum in membrana costis intexta, crassos flatus infarctos conjectantes, confectionem diamoschum, aut huic in discutiendo & incidendo parem intempestivè porrigunt, nam ægros jugulant hac intempestivâ curatione. *Idem.* Memini fœminæ, quæ Pleuritide corripi inciperet, à medico exhibitam esse Theriacam cum aliis calorificis, & imperatum vt ea assumpta sudaret, inde omnia in deterius versa, & tandem illa peripneumonia extincta est. *Bruno Seidelius de morb. Incur. p. 50.*

LXXI. Vinum concedit Hippocr. l. 1. acut. t. 22. Repugnare tamen videtur Galenus lib. 1. ad Glaucon. c. 14. dicens Plura esse quæ vini exhibitionem prohibent, veluti si aliquod vnum è visceribus inflammationem patiatur, aut caput vehementius doluerit, aut passio aliqua quæ delirare cogat, aut febris incendens in morbo crudo: magna enim & quasi insanabilia ex potu vini in hujuscemodi affectibus nocumenta proveniunt: At eorum pleraque in Pleuritide concurrunt. Solve hoc modo, In febris, internæque inflammationis curatione, tria perpendenda, febris, ipsius causa, & aliud tertium quod ad se evocat curationem totam, vt dolor: Febris, quà febris, nec vinum nec calida medicamenta aut alimenta exoptat: sed si frigidus & pituitosus sit humor, qui inflammationis est causa, tunc concedi potest, præsertim aquosum, dulce & cum modo oblatum: nam concoquit, roborat, humoris impacti in inflammatione excretionem promovet; quâ ratione nocere non poterit: Id verò intelligendum dummodo coctio adsit & fluxionis impetus conquiescat, præcesserint vacuationes, & vires debiles ad humoris coctionem inposterum non sufficiant. *Zacutus Prax. hist. l. 2. c. 3.* Salutarem fuisse vini potum ostendit. *I. Rhodius cent. 2. Obs. 16.* Servus *ait*, duos & viginti annos natus, mediocris staturæ, quadratus, nervosus, boni habitus, capillis subrufis, febre acutâ correptus, cum dolore dextri lateris, & decubitu in oppositum difficili, cum tussi & sputo cruento, morbi die tertio Prevotium consuluit, qui mox jussit educi è dextro cubito sanguinis ℥x. die 4. morbi suppresso sputo, repetiit sanguinis missionem è salvatellâ dextrâ ad ℥vj. pustulis nigris hoc die per totum erumpentibus, cucurbitulæ scarificatæ bis affixæ: diei sextæ nocte, sponte sua, bibit æger vini albi generosi libras tres: hinc restitutâ exspuitione, ante cohibita, vniversi corporis mador subsequutus, attenuatis nempe humoribus: itaque febris paulatim remisit, ægro intra triduum convalescente, aversis Medicorum præceptis & medicinâ ipsâ.

LXXII. Ante declinationem autem, humorisque coctionem integram concedi non potest, nisi aliquod accidens superveniat, ad quod curantis consilium dirigi debeat, vt syncope, viriumque debilitas summa: Si enim has non firmaveris vini, cum modo oblati, ope ac beneficio, non concoquetur humor, sputum non procedet, & omnino morbus in pejus ruet. *Zacutus ibidem.*

LXXIII. Etsi ab immodicâ vigiliâ corpus dissolvatur, ac vires omnes dejiciantur, ex Hippoc. tamen præcepto 3. de morb. t. 56. somnus quàm maximè prohibendus, cum ab eo, & præsertim longo, maximè quem invehit accessionum principium, internæ viscerum inflammationes augeantur, quia sanguis tunc ad interiora repit, vt docet Hipp. 6. Epidum sect. 5. t. 30. vnde dormientes calidiores evadunt, recurrente ad interiora & nativo & extraneo calore: Accedit quod cum animalis vis tunc sopiatur, nec Pleuritis per sputum purgari, nec materia resudans exscreari potest, sed intus remanens difficultatem anhelitus adauget, viam spiritus crassitie & visciditate obstruens, quæ mala per tussim tantum declinantur, in vigiliis maximè vigentem: Ait autem Hipp. loco cit. quam maximè, non omnino, relegandum, ob ejus necessitatem & vigiliarum nimiarum detrimenta.

LXXIV. Cum anno 1666. Valles Comitatus Neocomensis peragrarem, valedicturus incolis qui meâ operâ vsi fuerant, patriamque repetiturus, accidit vt charissima vxor comes N. Ioanna Spanheim, fœtu trimestri gravida, altero ab vrbe lapide ab equo in planitiem excussa, humi latus sinistrum alliserit, in quo protinus dolor ingens exortus cum tussi, difficilique respiratione, quibus omnibus paulo post accessit febris. Pergendum nihilominus fuit in vrbem, vbi primo occursu, nocteque concubia, factus obviam faustè Chirurgus, à quo emitti sanguinem jubeo è directo lateris affecti: mane sequenti, præmisso enemate, haustum decocti traumatici exhibui, cujus vi paucis post horis sanguinis grumi aliquot, ovi gallinacei magnitudine excreti, successitque protinus optatissima sanitas, vel eo nomine quod ad discessum in diem alteram omnia essent parata, inde nequaquam procrastinatum.

LXXV. Quibusdam corporibus à natura datum est, vt Epar fibris quibusdam costis inferioribus copuletur: itaque laborante Epate imago pleuritidis repræsentatur: Aliis materia crassa quædam & viscida in membranis pectoris colligitur, toto etiam thorace, vnde dolor gravis, dyspnœa & ficta Pleur. nam nec pungit dolor, nec febris incenditur, vt nec si flatus membranis, aut intercostalibus musculis impactus est. Aliquando etiam musculi inflammantur, sed pulsus hic alius, nempe mollis: dolor gravis est, non pungens, & omnia ferè leviora sunt, Membranæ quoque thoracem distinguentes, si inflammantur, par negotium vitæ faciunt atque verus lateris dolor. Sæpe etiam inferioribus costis inflammatis diaphragma, atque hinc stomachus graviter laborat magno periculo. *Hollerius l. 1. de m. intern.*

LXXVI. Magnus affectus postulat vt magna copiâ evacuetur sanguinis: hic enim non tam interest qualem detrahas quàm quâ copiâ: Tractavi ægrum qui ex Pleuritide vtriusque lateris acerbè laborabat: extraxi una vice illi plus quam quatuor libras sanguinis, evasit S. Dei beneficio, hic libitinæ ab omnibus sacer habebatur: Avicenna asserit corpori libras esse xxv. sanguinis & xvij. effundi posse vno die citra perniciem: Galenus vj. libras eduxisse videtur, hæc, si plethora adsit, feliciter; Propterea vires diximus observandas ad copiæ am-

bitum deprehendendum. *Heurnius lib.12. Instit. Med.*

LXXVII. Est alia sanguinis mittendi cautio animadvertenda, aeris scil. constitutio & loci, ait Hipp. l. de Aëre &c. Romæ enim & Athenis Pleuritico sanguis non mittitur tutò, inquit Asclep. & Gal. quod hæ civitates sint austro obversæ: Eadem est ratio cur & Narbonæ tutò vena non tunditur eidem affectui: vnde fit vt Medici Narbonenses Parisienses insectentur quod nimis liberè pleuriticis sanguinem detrahant: In Paro vero & Hellesponto, atque etiam Lutetiæ & Tricassibus, tuto pleuriticis vena secatur. *I. Dovinetus Apologia l.3. c.2.*

LXXVIII. Media quædam affectio, ex pleuritide & peripneumonia composita, pleuritide tamen periculosior, sæpe fit quibus pulmones costis male affecti cohærent: Effusa enim in latus fluxio facile rumpitur in pulmone morboso imbecillo, & lateri alligato; Hæc à Pleuritide discernitur, quod quidem habeat lateris dolorem comitem, sed minorem quam pro febris ratione; quodque gravis dolor vsque ad medium thoracem extensus sentiatur: Dein, quod semel, bis terve misso sanguine dolor lateris conquiescat, perseveret autem febris, spirandi difficulas, sputorum colore flavorum aut rubrorum ejectio. *Encheir. med. Pract.*

LXXIX. Sanguinem mittere opus non est in his quibus frequenter fluxiones à capite delabuntur, ob cruditatum abundantiam, statim primo mali accessu, maxime si sputum facile exeat, album sit vel sanguinolentum, dolorque levis; nam flatuosa substantia adeo pleuræ venas distendere solet, quod rarefactis poris sanguis cum dolore exiliat, & per sputum excernatur, simulans pleuritidem: in quo si sanguinem miseris, non minus lædes quam in debilibus & catarrhosis qui levem patiuntur febrem: *Mercatus*: In Pleuritide quæ fit à prolapsu catarrhi è capite venæ sectio nullam vim habet retrahendi rheuma concitatum, nec detrahendi consistens, ideo multum nocet augendo catarrhum per frigoris generationem, eundemque ciendo retentrice debilitata. *Duretus comm. in Coacas.*

LXXX. Pleura non solum inflammationi subjecta, quam sequuntur Pleuritis, Empyema & vomica, sed etiam dolori cuidam quem humor salsus producit: Distingui hic à pleuritide potest, quod Tussis quidem hic adsit sicca, nulla tamen febris, & respiratio quoque libera sit: Tollere eam solitus sum Venæ sectione & sudoris provocatione, si metus sit pleuritidis, Externe hoc emplastro, ♃. *medulb. cruris vaccæ, radip. anatis an. ℥iij. mucil. alth. semin. lini, fœnugr. an. ℥j. thuris mastich. an. ℥ß. ol. nucista expr. ℥ij. ceræ flavæ q. s. m. Barbette Anat. Pract. p.m. 130.*

LXXXI. Notat *Fernelius* pathol. l.5. c.10. vbi pulmonum inflammationi, vlceri aut abscessui lateris dolor succedit, interior, firmus & permanens, significare affectum pulmonem pleuræ jam adhærescere, interventu pituitæ, aut saniei cujusdam lentæ, è læso pulmone effluentis: Eo in casu non aliis remediis locus quam iis quæ cohæsionem illam solvere valeant, sanieique aut pituitæ lentorem liquare: fotibus ex aqua tepida, lacte &c. vesicæ inclusis: θερμάσματα nocent siccantia aucto saniei & pituitæ lentore.

LXXXII. Iuvenis ab inflicto in dorso vulnere, ad pulmones vsque penetrante, febre acuta corripiebatur, cum dolore pungitivo & respirationis difficultate, vt pro pleuritico æstimaretur, postridie inflammatis pulmonis membranis, de dolore conquerebatur ad posticam cicatricem pertingente: Hinc *I. D. Sala* aliud quam pleuritidem subesse ratus, cicatricem locumque affectum tetigit, adhibitaque in consilium ratione, pronuntiavit febrem illam subortam esse ex vomica in pulmonibus ob puris collectionem genita: Nec fefellit augurium, opportunis enim adhibitis remediis omne Pus per sputum eductum fuit, ægerque convaluit optime. *Bartholinus cent. 3. hist. 95.*

PORRIGO.

SYLLOGE.

Anguium decocti vsu curata. 1.
Balneo ex vrina. 2.

I. Porrigine oppressus juvenis quidam nullis vnquam auxiliis consanescere potuit: Tandem anguium decocto per xl. dies exhibito, nocturno tempore, tribus horis à cœna, quantitate vnciarum sex, adjecto saccharo omnino convaluit; Nam angues (viperas vocat *Aristot. 8. de gen. anim. cap. 17.*) exiccant, abstergunt, cutem mundificant, humorem superfluum ad externa detrudunt, & pravam humoris qualitatem infrænant. *Zacutus Pr. adm. Obs. 2. lib. 1.*

II. Quantam efficaciam pro cutaneis curandis morbis Balneum ex vrina adferat, ostendunt *Galenus*, *Aëtius* &c. nam vehementer abstergit: Iuvenis melancholicus Porriginem diu passus est, tenues enim & furfuraceæ squammulæ vndique abscedebant, pluribus vlceribus relictis, virulenta sanie manantibus: Hic solo vrinæ balneo, irritis cæteris, omnimodam consequutus sanitatem. *Idem. Obs. 3.*

PRÆGNANTIUM AFFECTUS.

SYLLOGE.

Gravidis mederi arduum. 1.
Morborum earum curam suscipiat Medicus. 2.
E talo tuto aliquando Sanguis mittitur. 3.
S. m. periculosior est primis quam vltimis mensibus. 4.
Sanguis innoxie potest educi. 5.
Affectus earum s. m. potius mitigantur quam purgatione. 6.
Quod præsidium tutius, s. m. an purgatio. 7.
An iis magis necessaria s. m. quam non gravidis. 23.
Purgatio *an conveniat.* 8.
Rhabarbarum *non adeo tutum.* 9.
Cassia *non exhibenda.* 10.
Clysteres *noxii.* 12.
Pilulæ *raro præscribendæ.* 11.
Diuretica *vitanda.* 13.
Acidularum *vsus non tutus.* 20.
Sudorificis *aliquando locus.* 14.
Balneum *an vtile.* 18.
Animi affectus quomodo sedandi. 23. a

Diæta

I. IN Gravidis vndique angustiæ, & ego semper meis discipulis dicere soleo, Duo sunt quæ in medicina maxime me habent anxium sollicitumque, in quibus maximis angustiis premor, difficultatibus scateo & fere titubo, scilicet cum Gravidis & Infantibus medeor; semper enim dubia, difficilis, gravis, anxia est gravidarum cura, neque semper æquale impendet periculum: quare semper cum plumbeo pede ambulandum esse reor, ac omnia agenda cum præmeditatione. *Epiphanius Ferdinandus Histor.* 13.

II. Licet plerique Medicorum prægnantes recusent, curatio tamen destituenda non est: imo tutius aggredienda, cum laudabiliori redundante sanguine fœtus ipse nutriatur, ac proinde facile vitalis servari possit: quod in corporibus cacochymis, quibus facile ex curatione abortus sequitur, sperare non licet. *I. Raym. Fortis Consult.* 76. *Cent.* 2.

III. Convenerunt vnanimiter Medici nunquam in Gravidis inferiores venas esse secandas, ob certum abortus periculum, quum fœtum & vna matrem perire sit necesse: Ego vero cum contrarium omnino verum existimem, assero eos qui vrgente necessitate in Epilepsia gravidarum (in vltimis mensibus ab vtero orta) sanguinem non esse è talo mittendum sibi persuadent, evidenti rationi & doctorum suffragio adversari. Si enim fœmina sit in octavo vel septimo mense constituta, & acutissima epilepsia, truculentissima vteri strangulatione corripiatur, quæ vitia ab vtero, tanquam à primæva origine scuteant & oriantur, quis superiores venas tundere audebit, quum nullum juvamentum è brachij venis sectis consequi possimus? Nam ad occasionem necesse est devenire & occasionis initium, vt docet *Galenus* lib. de venæ sectione, doctus ab *Hippocrat.* lib. 2. Epidem. 5. Quare satius est fœminas, tot tantisque malis obsitas, scissis venis tali à mortis faucibus liberare, quam spe adempta vna fœtum & matrem perire: Neque in hoc loco celebrata phlebotomia per se aborsiva est, quod enim poterat timeri infantis est emissio, quæ quum naturalis sit, partus & non aborsus censeri debet; quoniam fœmina in mensibus à natura destinatis vij. viij. & ix. est constituta: Et tantum abest vt sequi possit abortus, vt potius dempta plenitudine, qua fœtus non indiget, hic vegetior fiat ac robustior, maxime si fœmina sit bono corporis habitu prædita, juvenis neque disstabilis, sed densæ carnis, venarum latarum plurimo sanguine refertarum. In hoc enim casu, in vltimis mensibus, vrgente necessitate, feriendas esse venas inferiores felici experimento docet *Oëthæus* in Observat. proprijs. Insuper observatum pravas quasdam fœminas, ut celarent uteri gestationem, pluries sanguinis missionem citra abortum, imo noxam, ex talo procurasse: Et maxime quum sint multæ quæ sanguinis fluxum per varias corporis regiones, imo per ipsum vterum, cum vtilitate magna vsque ad partum patiuntur. Septimestris fœmina, repetita sæpius ex talo phlebotomia, feliciter peperit: Epilepsia nonimestris correpta, hirudinibus sedi applicitis curatur. Gravidæ bubonem pestiferum in inguine habentes, secta vena in talo cito curantur. *Zacutus M. P. H. pag.* 59. & 60. An in Gravidis *è talo* aliquando *mittendus sanguis?* Affirmamus cum *Zacuto de M. P. H. lib.* 3. *quæst.* 22. ducti ratione & experientia, Si scilicet in vteri cavitate sanguinis copia nimia stabuletur & fermentetur, à quo tetra aura in cerebrum excurrit, Epilepsiam aut Suffocationem vteri effectura, aut substantia sua convolet in cerebrum, vnde Apoplexia: Posse autem inferioribus venis sectis particularem vteri plenitudinem exhauriri, fatentur omnes, nam vterus venas habet grandissimas: Ab hirudinibus, hæmorrhoidalibus venis admotis, idem beneficium præstari posse monet *Avicenna* 4. 1. 21. Quod autem crurum scarificatio, si vires sint debiles, plenitudinem minuat, constat ex *Galeno* lib. 2. aphorism. 17. Tantum abest vt ex saphenæ sectione sequatur periculum abortus, vt potius deonerata natura, & vacuata particulari vteri plenitudine fœtus alacrior fiat, dummodo sit carnosa gravida, quadrata, succulenta, venis turgentibus prædita, & assueta tempore gravidationis fluxum menstruum pati, aut sanguinem excernere per os, nares aut aliam regionem, tunc enim necesse est demere copiam, alias fœtus suffocaretur: Neque obstat quavis secta vena totum corpus posse exhauriri, si scilicet plenitudo in toto corpore adsit, quæ omnino citius ac tutius superioribus sectis venis tollitur, quàm inferioribus: Sin autem, vti dictum, tantum restagnet in vtero sanguinis abundantia, præstat ad originem fluxionis revellere, & ab vtero vacuare, qui horum malorum scaturigo est: Præterea non desunt muliereculæ, quæ gravidæ, statim à primis mensibus ad vltimos, sanguinis excretionem per vterum citra vllum abortus periculum patiuntur, alias suffocaretur fœtus in iis, si vrgentibus dictis morbis sanguinem ex talo non emitteres, symptomatum sævitie oppressæ occumberent. *Zacutus* 2. *Prax. Admir.* 139. in gravidis bubone venereo laborantibus è talo misit sanguinem, summo cum sanitatis emolumento, Et Observat. 27. Gravidas Epilepsia ab vtero correptas eodem remedij genere feliciter restituit. Vide *Schenckium* 1. *Observat. Tit. de Epilepsia, & Solenandrum. Fridericus Hofmannus meth. Med. lib.* 1. *cap.* 13. *Feliciter administrata venæ sectionis in malleolo* vide *bina exempla apud Epiphanium Ferdinandum histor. decima tertia: Zacutum Praxis Admir. lib.* 1. *Observation.* 23. *Et lib.* 2. *Observatione* 151. Scio hanc quæstionem fundamentum habere in morbis acutis, epilepsia, erysipelate vteri, doloribus acerbissimis, febribus ardentibus, quæ dependent

ab utero: Mulieres, ex *Aristotel.* abundant sanguine circa uterum: Itaque non est dubium detrahendum esse sanguinem prægnanti acuto morbo laboranti, etiam fœtus damno & periculo, quia præstat studere & advigilare matris saluti & incolumitati quam fœtus, cum ejus vita à matre pendeat: atque toties mittendus erit sanguis quoties magnitudo morbi id efflagitabit: Sed quæstio in eo consistit, Num è pede conveniat venæ sectio, & secura sit? Nam si ex *Hippocrat.* mulier gravida vena secta abortit, multo magis è pede vacuato sanguine, quia subducitur pabulum fœtui, ex *Galeno* in comment. Si quidem hoc remedii genus provocandis menstruis destinatum est, ex eodem *Galeno*, atque ad exonerandum vterum, & ab eo revellendum quicquid continetur molestum & dolorificum; Satius esset è brachio educere sanguinem quantum expedit, quam ex pede, quia per circulationem sanguis totus ab infernis partibus superne recurrit ad cor: Atque supra jecur majore copia continetur sanguis, quam infra, ratione partium thoracicarum & capitis, quod magnam partem absorbet: Itaque venæ sectio brachij æque revellere potest ab vtero, quia jecur medium corporis constituit, ex *Galeno*, & revulsio debet fieri in partem contrariam: Præterea deplet partes thoracicas & cephalicas ocyus & commodius: At si prima vel secunda venæ sectio fieret in pede, plenis adhuc vasculis vterinis, tolerabilis fieret, sed non adhibetur nisi jam exhaustis partibus superioribus, ideoque sanguis qui concluditur circa locos muliebres in hypogastricis vasis, revellitur atque præcipitur fœtui: inde potest abortus succedere, si defraudetur suo pabulo: Deinde venæ pedis sectio propinquior est vtero, quam sectio brachij ad abortum provocandum: Adde quod quantum sanguinis detrahitur è brachio, ob recursum sanguinis ad cor per truncum cavæ, tantundem affluit juxta cor: Deinde, venæ sectio pedis proxime trahit per venas & arterias ab vtero, quod non facit venæ sectio brachij: Quare præstat in gravida sanguinem è brachio detrahere quam è pede, nisi Medicus intendat abortum provocare, ad salvandam matrem ab imminenti mortis periculo: Quod si gravida in summo vitæ discrimine esset constituta, & citra intentionem abortus indigeret venæ pedis sectione, viribus valentibus, satius esset à sexto mense inclusive detrahere ad nonum, etsi fœtus sit grandior, quia intra substantiam vteri fungosi, & intra placentam jam crassam & amplam, magna naturæ providentia sanguis continetur ad nutritionem fœtus per aliquot dies, tanquam in promocondo; Sed alijs mensibus præcedentibus, cum placenta sit exigua, nec firmiter adhæreat parietibus uteri, qui nondum crassitiem satis capacem obtinuit, ad sorbendum & continendum sanguinem adhuc fluidum circa locos muliebres, in vasis hypogastricis, potest per venæ sectionem è pede instar menstruæ purgationis revocari, sicque præripi utero, ac proinde abortus consequeretur: *Zacutus* obstinate tuetur ratiunculis, quas refellit *Vop. Plempius*, à meretricibus petitis, & gravidis, per totum gestationis tempus menstrualibus: Sed priores sunt sanæ, his sanguis per venas cervicis fluit, guttatim, in plethoricis: Careat successibus opto, quisquis ab eventu facta notanda putat. *Riolanus Anthropogr. lib. 6. in fine &c.* In vasta illa pestilentia quæ anno 1600. præsertim Hispaniam afflixit, innumeræ gravidæ in primis, medijs aut ultimis mensibus, bubonibus in inguine, genu, tibia, seu aliqua inferiore parte adnatis laborarunt: Quæ omnes ob imminens ex veneno periculum, celebrata sæpius tali sectione summam utilitatem sentientes levatæ sunt. Sic enim detracta humoris de lateris copia, & evocatis ad partes ignobiles pestiferis vaporibus, fœtus alacrior redditus revivifcit, & suo tempore editur in lucem. *Zacutus.*

IV. *Fernelius lib. 2. de Sanguinis missione cap. 12.* & alij, Sanguinis missionem periculosiorem esse medijs mensibus quam primis adstruunt; quia fœtus tenellus minori eget alimento, & sic prioribus mensibus major copia sanguinis in corpore redundat; quam utiliter natura ut superfluam sæpe per nares, os, hæmorrhoides, imo per uterum expellit: Sed notandum sanguinis missionem non solum esse causam abortus subtractione alimenti fœtui, sed & agitatione ac commotione, nam ex *Avicenna* 4. 1. cap. 20. *Phlebotomia est conturbans donec quiescat:* fœtus autem in primis mensibus adeo tenellus est, ut ex quacunque commotione possit periclitari, ideo melius in medijs quàm in primis V.S. tolerabit: Si ergo major noxa sequatur ex commotione facta à venæ sectione in primis mensibus quam ex defectu alimenti, ideo tutior venæ sectio in medijs quam primis: Hinc *Halyabbas 1. Pr. cap. 19.* Si Prægnans aliquo tempore sanguine eget minui, aut cathartico purgari, propter aliquam passionem, non oportet hoc tentare in primordijs, donec sit mensium quatuor. *Zacutus.*

V. Contra *Sanguinis missionem* in Gravidis statim opponitur aphorism. 31. 5. *Mulier vtero gerens sanguine ex vena misso abortit, maximè si fœtus sit grandior.* Ratio redditur à *Galeno*, quia sanguine detracto fœtui subtrahitur alimentum, unde sequitur abortus: Ex altera verò parte, in pluribus prægnantium morbis, præsertim acutis, ut pleuritide, peripneumonia, febre continuâ &c. Sanguinis missionem esse necessariam, & posse administrari, non solum primis, sed & medijs, imò & interdum postremis, usu quotidiano ostenditur: Eaque omissa tum mater, tum fœtus in summum vitæ discrimen conjiciuntur: Et huic posteriori sententiæ seniores Medici suffragantur, neque ab *Hippocrat.* & *Galeno* discedunt, qui eâ de causa gravidam abortire voluerunt, quia educto sanguine fœtui demitur alimentum: Si igitur talis sanguinis missio dari potest quâ fœtui alimentum non subtrahatur, nullum imminebit inde abortus periculum: Talis autem datur primo in prioribus gestationis mensibus, dum fœtus minor pauco eget alimento, quod ipsi non detrahitur, præsertim præsente plethora; sicque à primo mense ad quintum sanguinis missio tuto exerceri poterit: In medijs verò & postremis mensibus, majori circumspectione opus, quia fœtus major, majorique eget alimento: Si tamen mulier sanguine abundet, & copiosa admodum non fiat sanguinis missio, tuto potest sanguis mitti, quia hinc sedabitur morbus, nec tantum alimentum fœtui subtrahetur ut abortus sequi debeat. Si autem aliter sensisse videtur *Hippocrat.* notandum quod longè aliter venam secamus ac antiqui, qui ad libras non ad uncias mittebant: Imò ad præservandas mulieres ab abortu, nullum præstantius

tius remedium, ubi iis contingit à nimio sanguine fœtum obruente & suffocante, in fœminis quæ extra graviditatem menstruis temporibus copiosè eum per plures dies expurgant: Vide exempla apud *Petrum Salium Diversum lib. de morb. partic. cap.* 22. *Amatum Curat.* 57. *lib.* 1. & alios: Non est tamen quod hisce exemplis persuasus junior Medicus audacior fiat in sanguine mittendo ultimis mensibus: sed morborum & mulierum habitus diligenter oportet circumspicere, ut illis remedia convenienter aptari valeant: Hoc perpetuò in memoriam revocando peccata omissionis leviora esse peccatis commissionis: Et satius esse in re dubia subsistere quam ultra debitos limites progredi: Attamen ubi manifestas sanguinis mittendi indicationes tuetur, præmonitis adstantibus multo maius ex sęvitia quam ex venæ sectione, tum abortus, tum vitę matris imminere periculum, audacter sanguinem detrahet: hoc tamen advertendo ut S. M. sit parcior, non copiosa, quæ alimentum fœtui subtrahat: Etsi multitudo sanguinis largiorem eius detractionem desideret, partitis vicibus, non semel, id exsequendum erit. Prædictus igitur aph. non absolutam V.S. interdicit, monet tantum ut Medici cautiores sint in eâ celebrandâ: Videatur elegans *Cornelij Celsi loc. l.* 2. *c.* 10. *Lazarus Riverius l.* 15. *c.* 16. *Pract.* ex *P. Salio de aff. partic. c.* 22. Apud *Zacutum Prax. Adm. Observat.* 144. 145. 146. largæ & repetitæ S. M. in gravidis extant exempla.

VI. Affectus qui non gravidas occupant, ut vomitus, inappetentia & similes, in non gravidis magis indigent purgatione quam venæ sectione, quia fiunt à cacochymia in ventriculo & toto corpore redundante: In prægnantibus vero magis egent sanguinis missione, quia fiunt ex sanguine retento ab ipso grauiditatis initio: Et docuit experientia vomitum, qui frequenter prægnantes infestat primis mensibus, à purgationibus exacerbari, à S. M. vero plurimùm subleuari, imo vero in totum auferri si usque ad solutionem symptomatis singulis mensibus iteretur. *Lazarus Riverius.*

VII. Purgationem tutiorem esse venæ sectione asserendum videtur ex *Hippocrat. aphorism.* 1. *sect.* 4. qui purgationem permittit certo in casu & tempore: contra de venæ sectione absolutè scribit 5. aphorism. 10. quod abortum excitet: At probatum superius quandoque innoxiam esse sanguinis missionem, imò necessariam: Pręterea purgantia magnam inducunt agitationem, ac plerumque adversam corpori qualitatem possident, mensesque præterea movent, ac ventris torsiones excitant: cum contra sanguinis missio minore cum humorum perturbatione administretur; nec aliter noceat quàm fœtum alimento privando, qui tamen metus inanis si subsit plethora: Constatque experientia felicius institui sanguinis missionē quam purgationem, pręsente eadem indicantium & permittentium ratione: Adde multos acutos morbos ex sanguinis copia oriri, quibus maximè debetur venæ sectio.

VIII. Purgationis vsum in gravidis definivit *Hipp.* aph. 1. sect. 4. *Utero gerentes sunt medicandæ, si materia turget* 4. *mense & usque ad* 7. *Sed hæ minus: à juniori autem fœtu & seniori cavere oportet. Galenus in comm.* dicit, Eandem esse proportionem fœtus & fructuum arborum: hi si quidem in primâ generatione debilioribus pediculis retinentur, ideo facile decidunt, vbi vehementior ventus ipsos concusserit: postea vero aucti difficiliorem habent à plantis dissolutionem, sicuti rursus cum perfecti sunt, sponte & sine vi extrinseca decidunt: Eodem modo mulieres primis & ultimis mensibus abortum patiuntur, quia in illis mensibus fœtus minus firmiter utero alligatus est: Attamen nostro sæculo purgationes quolibet mense ferè graviditatis administrari solent, in morbis qui ab excrementorum dominatu & cacochymiâ producuntur, turgente vel concoctâ materia, quoties maius impendet periculum ex parte illius cacochymiæ, quàm ex commotione à purgante excitatâ: Audaciores hac in parte Medicos fecerunt blanda & innoxia medicamenta quibus hodie vtimur, ut rhabarbarum, myrobalani, cassia, manna, senna, agaricus & similia: Attamen habenda perpetuo ratio sententiæ *Hipp.* & tutius mediis mensibus, cautius vero primis & vltimis purgantia danda: *Riverius.* Ingravidatio purgationem impedit ob abortus metum, & licet etiam febres acutæ adsint, & materia turgeat, tamen remedijs pluribus possunt emendari, & vacuari peccantes humores citra purgationes fortes: prostant enim moderno sæculo ejusmodi medicamenta quæ humores præparant, & ad vias ductuum deducunt, pharmaco vehementi relicto: Et sciendum est in Gravidarum morbis interdum summam adesse sanguinis fermentationem, ob fermentum aliquod peregrinum in massa sanguinea excitatum, quam purgantia, quatenus purgant, nullomodo compescere possunt: quinimo maxime dubium adhuc est, an fermentale illud effluvium purgantium ductum sit sequuturum: Vide *Zacutum M. P. H. l.* 3. *hist.* 14. *Fr. Hofmannū m. m. p.* 53. *Schenckium Obs. l.* 4. *p.* 554.

IX. *Rhabarbarum*, quod *Mesuës*, *Musa* & alii tuto dari censent, minime probamus, nam hoc ipsum, vt plurimis constat experimentis, & Arabum etiam testimoniis, humores in venis existentes valenter attrahit educitque, quare sua illa agitatione non levem molestiam infert: prætérquam quod ex desidendi frequentia, quæ huius sumptionem sequitur, nonnunquam febris etiam excitatur: *Zecchius Consultat.* 94. Concedit tamen *Zacutus Pharmacop. cap.* 1. toto gestationis tempore, & aliis medicamentis admistum, & solum sacchařo rosaceo involutum, aut per se commansum.

X. *Cassia* prægnantibus non exhibenda, vt & pleraque diuretica, quia ob vicinitatem vteri cum vesica, quam ad expellendum sollitant, multum obesse possunt, madore præterea superfluo vterum relaxat, cotyledonesque enervat; suspecta quoque flatuum proventu: *Zacutus* censet ita corrigi posse aromatum & carminantium additione, vt innoxiâ evadat, at, experientia teste, non tutus illius usus.

XI. *Pilularum* vsus perpetuo debet esse suspectus, tum quia corpus magis conturbant, tum etiam ratione aloës, quæ ob insignem amarorem fœtui infensa est & ora venarum aperire creditur: Quod si aliquando illius vsus necessarius videatur, in gravioribus ventriculi affectibus, qui prægnantes non rarò primis gestationis mensibus infestare solent, lavetur diligenter cum aqua rosacea, vt ejus acrimonia tollatur; vel admisceatur adstringentibus & roborantibus, vt mastiche & similibus. *Riverius.*

XII. Evacuatio autem quæ fit per *Clysteres* non omnino tuta est, quia comprimendo vterum potest abortum excitare; vbi igitur illis opus fuerit; & in mulieribus assuetis huic remediorum generi, in minori quantitate componi debent, & ex ijs quæ molliendi & leniendi

Potius quàm validè purgandi facultate prædita sint.

XIII. *Diuretica*, quia menses movere quoque apta sunt, debent esse suspecta: & si morbi necessitas aliquando eorum usum postulet, leviora eligantur.

XIV. *Hidrotica*, si sint mitiora, tutò usurpari possunt, experientia docente gravidis lue Venerea, aut peste, similibusve morbis infectis, illorum vsum salubrem fuisse: præsentibus enim humoribus vitiosis in corpore, modo natura non infirma sit, plus talia iuvant quàm nocent, medicamentisque sociam sejungit natura contra causas morbificas, quibus profligatis vires restaurantur.

XV. Prægnantibus acuto morbo detentis adeo tenuis *Diæta* non præscribenda, ne fœtus genio fraudetur: neque tamen ad crassiorem fieri transitus debet, ne febris augmentum capiat: Mediâ igitur incedatur viâ, ac tenuior præscribatur primis mensibus; crassior postremis, paulóque copiosior ob fœtus indigentiam: Si aliquomodo aberrandum, minor error est in pleniori victu quàm exquisito: à matris enim & fœtus viribus salus expectanda est.

XVI. *Avicennas* concubitum denegat, quia ab eo abstinentes ab abortu & superfœtatione fiunt immunes: vires servantur, quæ emissione seminis, elaboratissimæ substantiæ infirmantur; fœtus quoque alimento fraudatur, cum in seminis reparationem multa sanguinis benigni copia abeat: adde à corporis commotione corpus lædi, hiare vterum seminis virilis avidum, qui æstuans dilatatur & conturbatur; Commoda tamen videtur σιωώνα in salacibus, in quibus semen retentum gravia pericula accersit; venerisque gaudiis privatæ mœrent, omnium tædio afficiuntur, apositiâ, vigiliis, unde vires deiiciuntur, fœtus languet & debilis fit: Concubitu ergo fruatur prægnans, non primo mense, quia fœtus debilibus vinculis annexus facile excuteretur: moderato & ex intervallis, transacto mense secundo: frequentiori mediis mensibus: Initio noni rarior sit, quia ex *Aristot.* 7. histor. enim. 4. Fœtus muco obsitus exit si tunc temporis gravida coitu vtitur: In fine noni & instante partu commodior est, inde enim facilior fit.

XVII. Quidam *Exercitium* reprobant, quia calfacit, resolvit spiritus, febrem excitat, sitim movet, abortum facit præcipitato fœtu: At hæc de nimio exercitio, aut intempestivo intelligenda sunt; aliàs moderatum excrementa discutit, ex otio collecta; vires à retentarum superfluitatum copia, oppressas levat; sanguinem & spiritus ad membra diffundit, unde totius vigor. Primo tamen mense omittatur, quia fœtus debilioribus vinculis continetur: 2. rarum concedatur & lentum: 3. expeditius sit: 5. 6. & 7. frequentius: 7. 8. & ad noni medium de eo detrahatur: An instante partu concedendum sit, vide *Tit. de Partu.*

XVIII. De Balneo *Avicenna* sic monet, *Quod si superfluitates in iis multiplicentur, oportet vt assiduent balneum: namque iis execrabile est nisi apud propinquitatem.* Revera reprobum est, præterquam 9. mense exeunte, deiicit enim vires, mollit & laxat vincula fœtum continentia, cruditates parit, mensesque, quod pessimum, movet, reseratione sanguinisque fusione: Encathisina vero partui vicinæ commodum est, quo dilatatur vterus, partes vicinæ emolliuntur, exeuntique fœtui facilem transitum concedunt.

XIX. Non semel observavi *butyri* vsum prægnantibus noxium fuisse, vt & matricis suffocationibus obnoxiis: quare ab illo abstinebunt consilio meo. *P. Borellus obs. 26. Cent. 3.*

XX. *Acidularum* potus denegandus (medicinalis scilicet, non extraordinarius, quo vnus & alter haustus voluptatis aut sitis extinguendæ gratia conceditur.) Primo, Quia aperiendo, incidendo, attenuando abstergendoque menses movent; vnde fœtui subtrahitur alimentum, Secundo, Quia alvus inde laxatur, at alvum citantia nocent, aph. 34. 5. & 27. 7. hinc fœtus alimento privatur, vincula solvuntur, fœtusque crebro transeuntium excrementorum fœtore offenditur. *Sebisius.*

XXI. Prægnantibus *Pica* laborantibus non eadem præscribenda quæ conveniunt aliis, neque enim purgationibus, neque aliis quæ vehementer abstergunt pharmacis utendum, ob abortus periculum: Etenim cum primis mensibus vigeant hæc accidentia, consequens est cautè procedendum esse, præsertim cum circa tempus illud purgationem interdicat *Hippocrates*: quarto verò mense, circa quem tutior esset medicamentorum vsus, sponte sua cessat affectus, utpote per frequentes vomitiones absumptâ materiâ, vel agente concoquente facultate (cum exiguum cibi propter coniunctum fastidium eiusmodi mulieres assumant) plurimum alterata, simul juvante fœtus attractione copiosiori, qui propter maiorem augmentationem plurimum sanguinis tunc temporis trahit & absumit: Non ergo hic affectus aliter quàm victus ratione convenienti, ad materiam peccantem attemperandum instituta, levi abstersione, & facili vomitus provocatione, si scilicet natura eò inclinat, non neglectis iis quę ad stomachi corroborationem interius & exterius inservire queunt. *Horstius Prob. 6. Dec. 19. Pica Prægnantium* tam purgationem quàm vomitionem respuit, quin quæ corroborant unicè requirit: hoc genus præcipua sunt aqua vel sal cinnamomi, & corticum arantiorum vel citriorum cum magisterio corallorum & perlarum. Si res cupita denegetur, ne quid incommodi accidat fœtui, protinus bibenda detur prægnanti aqua pampinorum vitis albæ sive bryoniæ. *Hartmannus Prax. Chymiatr. c. 133.*

XXI. *a.* Si *Nausea Vomitusque* valde vrgeant, Gravidasque vehementer affligant, ita ut metus sit ne gravius ipsis superveniat malum, possunt usurpari *Opiata & Narcotica*, utpote quę tum humorum acrimoniam temperant, tum eorundem vitiosam Effervescentiam comprimunt, tum sensum omnem obtundunt, sicque potenter vomitum nimium & molestum compescunt & sistunt, atque eorum ope ad tranquillitatem convenientem deducuntur, & humores ad tenue intestinum confluentes, & ipse ventriculus roboratur cũ tenui intestino; quo pacto felicius tum cætera remedia alterantia, tum ipsa possunt assumi aliměta: Frustra siquidem usurpantur hæc omnia quamdiu vehemens urget nausea & vomitus, qui omnino sedandus prius quam, vel alimenta, vel blande alterantia retineri queant medicamenta. *Sylvius de le Boë Prax. l. 3. c. 6.*

XXII. Pręgnanti si *fluor sanguinis* ex utero accidat, remedia omnia interna sint adstringentia: Externa, circa regionem ventris præsertim, nequaquam: nam sic occiderentur languentes maximè quando excernunt grumatum sanguinem: renibus tamen ea possunt admoveri. *Epiph. Ferdinandus Histor. 3.*

XXIII. *Botallus lib. de venæ sectione cap. 3.* statuit hoc remedium in gravidis multo magis necessarium quam in non gravidis: quia in his tantum timendum sit à morbis qui à neglectâ venæ sectione fiunt: at in gravidis, non tantum succedentes morbi, sed etiam superveniens abortus, eique succedentia gravia accidentia futura terrere possunt: Accedit negari non posse gravidam non gravidâ debiliorem esse, quare eò celerius causa morbifica removeri cupit, quod sæpissimè venæ sectione fieri solet, quatenus sanguis in venis coërcitus plurimis affectionibus p. n. originem præbere potest: Nota pro quæstionis resolutione, quod concedamus affirmativam, omnibus circunstantiis eodem modo, respectu subjecti laborantis utriusque, sese habentibus: ubi tamen interim negari non potest, propter concurrentem imprægnationem, in gravidis multo majorem circumspectionem requiri: Quemadmodum ei *Botallo* minimè negamus quod præced. cap. 2. proponit, senes interdum venæ sectione magis adjuvari quàm juvenes, vel consistentis ætatis homines: quatenus scilicet abundantia sanguinis, aut succorum cum sanguine permistorum, diminutionem indicant promptam & frequentem, quæ juvenibus robore firmiore præditis tam necessaria non est, quatenus sua sponte causis morbificis adhuc resistere queunt: At quis negabit periculosius frequentissimè senibus sanguinem emitti quàm juvenibus, quum sensim ac quotidie vires magis in ijs labefactantur: adeoque facillimè plus ex virium jacturâ damni, quàm ex sanguinis diminutione commodi possit oriri? *Gregorius Horstius Tom. 1. Disput. 18. quæst. 19.*

XXIII. *a.* Quoties *vehementi animi affectu*, terrore, ira vel tristitia percellitur Gravida, unde metus ne citius properet ad partum, Primo mox vena secabitur in brachio, si præsertim sit plethorica, educta parva sanguinis quantitate, & vires si sinant, alias detur haustus vini &c. Secundo, Conturbati agitatique in universo corpore spiritus ac humores compescantur per anodyna & opiata, prudenter exhibita, additis pro affectus diversitate nunc aromaticis, nunc acidiusculis: Tertio, Si qui affectus alij, alvi fluxus v. g. vomitu s &c. consequantur, remedia singulis debita usurpentur. *Sylvius l. c.* §. 128.

XXIV. Si Gravidæ, ad partus tempus properanti, *sanguinis fluor* superveniat, cujus causa virium robur collabatur, Sine mora os uteri occludendum, ne aër ambiens majorem sanguinis quantitatem proliciat, spiritusque in dissipatorum vicem reparandi, quo partus laboribus ferendis par esse possit: Hic autem neque interius assumptis, neque clysteribus injectis promovendus; ab illis enim uberior concitaretur, sed fœtus per vim eductio, manu in uterum intromissa requiritur: Operationi favet debilitas colli uterini ligamenta relaxantis, adeo ut non secus os hiet ac si crebra tormina præcessissent: Nisi aquæ sponte eruperint, leni manuum vi fœtum membranæ obvolventes disrumpantur, hic autem pedibus apprehensus educatur: Non alia quippe ratione hic procedendum ac si incendium domum quampiam invaserit, fores non patentes effringuntur: Hæc sola salutis & fœtæ & fœtui via superest, cujusmodi auxilium prætermissum plurimis exitio fuit. *Obstetrix Gallica in Obs.*

XXV. Vxor N. xxx. annor. initio noni mensis graviditatis, ictum accepit satis levem in ventre, sed die sequenti valida membrorum contentione exortus est exiguus sanguinis fluxus ab utero, qui per duos aut tres dies perseveravit, qui per intervalla cohibitus est, sed xij. post die tanta copia sanguinis effluxit, ut intra tres aut quatuor horas vires admodum dejectæ fuerint: facta primo venæ sectione in brachio, dati julepi adstringentes, sed fluxu perseverante, & ægra nullum foetus motum percipiente, unde cum interisse censuimus, uterumque onus inutile excutere conantem sese assiduo contrahere, sanguinemque expellere, neque sufficienter edere motum illum qui ad partum necessarius est, judicavimus opus esse omni arte partum provocare, ut immodica sanguinis profusio cohiberetur, quæ alioquin ægram ad interitum perductura erat: ideo ex cath. & diaphoen. ana. ℥ vj. ol. lilior. ℥ iij. salis ʒ j. cum decocto emoll. quo belle purgata, & statim post reiectionem sanguinis fluxus valde imminutus, quod mirum, cum huiusmodi clysteres fluxum potius augere videantur, Sed illud contigisse existimo quod vterus ab excrementis in intestino recto contentis premebatur, & ab illa oppressione liberatus sese colligere cœpit & motum illum præposterum cohibere, vt ad magis naturalem se accingeret, Cum autem clystere eiecto vterus nihil moliretur, sed sanguinis effluxus semper continuaret, & de fœtu mortuo constaret, ad illius exclusionem data salis vitrioli ʒ j. in aq. bugl. ℥ iv, quod duplici nomine conferre videbatur, Primo, Quod vomitum ciendo vterus etiam ad exclusionem irritabatur, quod per vomitum omnes partes imi ventris sese vehementer contrahunt: Secundo, Quod sal vitrioli maxima adstringendi vi præditum est, qua sanguinis fluxui cohibendo conferre potest, Bis vomuit satis vehementer, ac multa biliosa, pituitosa ac serosa excrevit, & paulo post dolores parturitionis apparere cœperunt, qui cum per 4. aut 5. horas perseverassent, ad partum vlterius juvandum data hæc Potio, ℞. *Dictamni Cret. aristoloch. rot. & trochisc. de myrrha ana.* ℈ ß. *croci & cinnam. ana. gran. xij. confect. alkerm.* ʒ ß. *aqu. cinnam.* ℥ ß. *aqu. naphæ & artemis. ana.* ℥ jß. Ea sumpta intra horæ quadrantem validis conatibus, iisque geminatis ter aut quater, fœtum exclusit, cujus cutis putrescere incipiens variis in locis lacera videbatur: Paulo post etiam secundinas semiputres exclusit, prodeuntibus deinceps mediocriter lochiis. *Lazarus Riverius Centur. 3. Observat. 24.*

XXVI. Circa vsum *adstringentium* est gravis difficultas, & ob id curatio valde difficilis; nam si sanguinem retinemus rebus adstringentibus, tunc in magis sæva incurrimus symptomata, quia sanguis grumatus retentus gignit sexcenta graviora pericula, ex 6. aph. 20. quantum enim sanguis est naturæ amicus intra vasa, tantum postea extravasatus inimicus evadit, & fit tanquam venenum, Quomodo igitur procedendum? Resp. remedia omnia interna debere esse adstringentia, & externa, presertim circa ventris regionem & vteri, nequaquam adstringentia, nam sic occiderentur languentes, maxime quando excernunt grumatum sanguinem: renibus tamen possunt adstringentia admoveri. *Epiphanius Ferdinandus hist. 3.*

XXVII. Vtrum *caput* gravidarum *un-*

gendum vel lavandum? Negat *Avicenna*, *Et non oportet*, ait, *vt vngantur capita* earum *& fortasse accidet eis coryza, quare accidat tussis, & commoveatur fœtus & post abortus.* Sed si fœmina balneo capitis miti erat assueta, cujus vi sordes siccæ & alia capitis recrementa expurgabant, si toto gestationis tempore sit illita, læditur plane & in distillationem incurret: capilli enim in globos sese contorquent, & auctis sordibus cerebrum non recte ventilatur, imo cruditates generat, & crassos succos qui catarrhum gignere nati sunt: Vel ergo *Avicennam* de unguentis rubificantibus intellige, quæ cum acria sint distillationes & tusses mouent, & fœtus commotionem, hinc abortum, quibus sæpe ad flauos aureosve reddendos capillos ipsæ utuntur: Vel de frequenti frigida lotione, quæ supradicta damna excitat manifeste: Assuetæ ergo ex longioribus intervallis, & cum multa custodia caput abluant; insuetæ vero, quoad fieri potest non laventur. *Zacutus M. Pr. h. p.* 502.

XXVIII. Vidi quinquies in gravidis octimestribus & nonimestribus *Crura tumida* & aquoso humore plena, ac *œdematosa* simul *labia vteri*, à crudo aquosoque sanguine pronata: Ne pars præ copia mucosi humoris suffocaretur, scalpello scarificandam coxam profunde prædixi, desuper emplastro ex præservantibus farinis posito, quo facto tanta humoris pituitosi copia vacuata est, ut intra unius horæ spatium tota detumesceret pars, & in statum naturalem rediret, & citra aborsum, (hunc enim alij ex scarificatione certo præsagiebant) ita levatæ sunt ut fœtum ad statutum usque tempus servarent. *Zacutus.*

XXIX. *Vomitus* corrupti cibi, aliorumve humorum, sanguinis missionem prohibere non potest, cum ipsa sit vomitus remedium. *Iohann. Raymund. Fortis Consult.* 60. *centur.* 4. (Vide *supra* §. 6.)

XXX. Caute agendum in *Vomitu* sistendo, & cum præmeditatione, nonnisi scilicet evidentissime urgente necessitate. *Idem.*

PRVRITVS.

SYLLOGE.

Pertinax fonticulis sanatus. 1.
Psorodes scarificatione sanatus. 2.

I. DOmin. N. cum per menses aliquot dolore sciatico, & Pruritu molesto, aut potius doloroso totius fere corporis laborasset, & vix innixus baculo amplius incedere posset, suasi ut corpus à pravis humoribus (erat enim valde cacochymicus) evacuaretur, viscera obstructionibus liberarentur: Ille vero cum à medicamentis alieno esset animo, cauteria duo, alterum brachio sinistro, alterum popliti dextro applicui, quorum beneficio dolor sciaticus, simul & Pruritus ille molestissimus paulatim remiserunt: Acris autem salsusque ac pravus ille humor, utriusque affectus causa proxima, cum naturæ beneficio ad fonticulum copiose demandaretur, vellicando nervosas partes, dolores ad poplitem per menses aliquot excitavit. *Hildanus Cent.* 4. *Obs.* 75.

II. Moniali vetulæ pruriginem manuum psorodem, quæ sibi jam duos annos rabioso propemodum unguium scalptu dilaniare consueverat, nullis tum internis tum externis medicamentis lenitam, solis crebris incisuris compescui. *Severinus Med. Eff. pag.* 76.

PVERPERARVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

Venæ sectio *quando instituenda.* 1.
An semper in acuto morbo ex suppressis Lochijs vena secanda. 4.
Puerperæ octies sanguis missus. 5.
Cuidam sanguinis missio è superioribus fuit noxia. 6.
Purgandi *ratio in earum morbis acutis.* 2.
Alterantia *frigida necessaria febre superveniente.* 7.
Dolorum *à partu sedatio per secundinæ pulverem exhibitum.* 11.
A flatu excitati quomodo sedandi. 15.
Exhibitione frigidæ desinentes. 16.
Ovorum *noxius vsus.* 12.
Vinum denegandum. 13.
Alvus adstricta quomodo laxanda. 3.
Somnus non illico à partu concedendus. 14.
De Febribus Puerperarum *Vide* lib. 6.
Dolores *à partu debent sedari.* 8. 9.
Curari nequeunt incognita causa. 10.
An primum partum solum sequantur. 9.

I. MAgna est authorum dissensio circa *V. S.* in acutis earum affectibus, vix duo reperiantur qui in eandem sententiam cœant: Nos eā quæ ad sapientiorum mentem magis accedit, & in usu practico fœlicius succedit, omissis ambagibus, sequentibus theorematis hic proponemus: Morbus acutus puerperam aggreditur vel in principio puerperij, vel in medio, vel in fine: Si contingat *in principio*, & mulier copiose purgetur, nulla alia tentanda est sanguinis vacuatio quam quæ à natura rectè & convenienter operante dirigitur: Si vero lochiorum vacuatio supprimatur aut minuatur, secentur venæ inferiores, & copiose sanguis mittatur, quia tunc temporis copiosa esse debet, & ex præscripto naturæ lochiorum evacuatio, Si *medio tempore* morbus acutus superveniat, duo consideranda, Vnum, an materia morbifica in uno loco particulari contineatur & conculcetur, aut sit per venas dispersa: Alterum an mulier convenienti expurgetur mensurâ, vel non: Si morbus fiat à materiâ sparsâ, ut in febribus, & mulier non perfectè purgetur, venæ inferiores aperiendæ sunt, quia & materia morbifica minuetur, & naturalis fluxus provocabitur: Si vero mulier sufficienter expurgetur, morbusque invalescat, nec evacuatio naturalis morbo satisfaciat, venæ inferiores etiam aperiendæ sunt, tantumque detrahendum ut ex duabus vacuationibus perficiatur quod morbus exigit, ut docet *Galenus* 9. method. 5. Si febris admodum intensa, magnumque incendium adfuerit, id fiat quod in morbo à materiâ

in loco particulari conculcata & putrescente agendum esse jam dicturi sumus. In morbo acuto particulari, ut pleuritide, peripneumonia, angina &c. aduertendum est an fluxio tantum fieri incipiat, ita ut morbus sit tantum imminens vel incipiens, & perexigua sanguinis quantitas in parte collecta sit: Tum enim venæ inferiores aperiendæ sunt, ut revulsione factâ ad opposita distantissima, præposterus ille humorum motus inhibeatur: Si verò jam bona ex parte fluxio facta sit, & inflammatio genita, eaque valde urgeat, siue mulier expurgetur sufficienter, siue non, statim venæ superiores aperiendæ sunt è directo partis affectæ, quia talis euacuatio à parte affectâ sanguinem educit: At si venæ inferiores aperiantur, quæ nec proximæ sint parti affectæ, nec ab ea euacuare possunt, & virtus ab euacuatione labefactabitur, & materia in loco particulari conculcata non minuetur: Atque ita, vel totum ferè sanguinem educes, ad revellendam materiam morbificam à parte affecta, vel prius mulier à morbo perimetur quam facta fuerit revulsio sufficiens: Neque metuendum est misso sanguine à venis superioribus, ne retrahatur sanguis ab utero, quia in illis casibus partes superiores sanguine abundant: Et quamuis multus extrahatur, non ita inaniuntur ut aliunde novum sanguinem attrahere cogantur. Ad majorem tamen cautelam non erit inutile antequam sanguis mittatur, frictiones celebrare in cruribus, & consequenter ligaturas dolorificas facere in medio ipsorum, quæ detineantur donec missus fuerit sanguis, & paulò post soluantur: ac subinde cucurbitulas iisdem partibus applicare, vel saltem frictiones repetere: hinc habere poterimus materiæ peccantis eductionem & naturalis fluxus conseruationem. Idem faciendum est in febribus ardentibus & vehementibus, quia licet materia sit sparsa, attamen incendium tantum est circa cor & viscera, ut minoris & longinquæ venæ apertione non ita extingui possit, sicut proximæ & majoris, qualis est basilica. Hæc curandi methodus non solum puerperis, sed & reliquis mulieribus morbo acuto correptis, & menstruas purgationes patientibus adaptari potest. Si *In fine puerperii* morbus acutus inciderit, idem agendum est ut in medio, iisdem conditionibus animadversis; hoc obseruato, ut quo magis distat mulier à principio, eò tutius venæ superiores aperiri valeant: quo autem illa vicinior est, etiam medio tempore, id ipsum majori cum præmeditatione exequamur, Et si morbus non instet, neque urgeat illius acuties, ac naturalis expurgatio copiosa fuerit, prorsus abstineamus: Si vero purgatio fuerit imminuta, venas inferiores, ad supplementum debitæ quantitatis secabimus: Si tamen oppositum contigerit, servetur id quod urgente morbo acuto agendum esse diximus. *Lazarus Riverius lib. 15. cap. 24.* ex *Petro Salio Diverso de affect. part. cap. 23.*

II. *Purgationis* usus in puerperis morbo acuto correptis sequentibus concludetur theorematis: Dum Lochia naturaliter profluunt, nunquam *purgatio* administranda est, periculum enim est ne ab opere natura divertatur: Si vero puerperia præter naturam se habeant, considerandum an qualitate peccent, vel quantitate: Si quantitate peccaverint, eaque imminutâ, & mulier vel omnino nihil, vel insufficienter purgetur; postquam omnia remedia promouendis hujusmodi purgamentis idonea frustra usurpata sunt, & materia morbifica concocta apparet, transactis viij. x. vel xij. diebus à partu, secundum majorem vel minorem morbi urgentiam, leuiori pharmaco purgatio institui poterit, à vehementioribus prorsus abstinendo: Si *Lochia* qualitate peccent, ita ut fluxio albida, vel alterius coloris non naturalis profluxerit, cocta existente materiâ, ultimo puerperij tempore tutò purgatio administrabitur. In genere autem hoc perpetuò observandum; quo longius puerpera distat à die partus, eo tutius purgans posse administrari, & contra: Nam Experientia docuit mulieres purgamentorum suppressione laborantes, si post vij. aut ix. diem alvi fluxu corripiantur, utplurimum liberari: Si vero primis diebus, videlicet primo, secundo, vel quarto diarrhoea acciderit, ut plurimum interire. *L. Riverius.* Enixis conuenit *purgatio*, neque nos terrere debet aphorism. 1. 21. Quo natura vergit &c. nam præmissis & iteratis venæ sectionibus aliisque remediis, cum res è voto non succedit (purgamenta) merito ad purgans transeundum, nam sanguis in aliam naturam abjit; Pharmaca autem sint leuia; quæ quoque habeant vim diureticam, veluti si cum conserva rosarum Persic. cassiæ recens extractæ ℥ ß. adjunxerimus: Illud notandum quod quanto diutius à partu elongamur, eò melius agimus Nos enim & in octauo & 11. à partu, purgauimus: sed ad hodiernam diem semel in viij. pluries in x. longè pluries in xij: dummodo tamen fuerit, urgentissimus casus in octava, non adeo in decima: Sed hæc generosi Medici judicio relinquantur: In hisce igitur casibus dubijs & angustis, quando ab opportunis remediis frustramur, & quando sunt rite & recte omnia tentata & peracta, & morbus adhuc persistit & ingravescit, tunc est molienda purgatio; nam si de quo minus ergo & de quo magis: Si enim *Hippoc. lib. 1. de morbis*, & in *aphoris.* purgat mulieres in suppressione mensium, vel diminutione, tanto magis in suppressione lochiorum: Quinimo idem *Hippocr.* posuit casum in terminis, *libro de morbis mulier.* loquens de morbis à partu subsequutis, Etsi purgatio non exit, venam secabis aut ventrem emollies: Nos experientiam ducem habemus, Duas huc usque mulieres obseruauimus, quæ ex omnino suppressis purgamentis, circa septimum & nonum diem diarrhœa correptæ restitutæ tamen fuere: Aliam cui secunda, tertia & quarta die diarrhœa accedens tandem lethalis fuit. *Epiphanius Ferdinandus Histor. ix.*

Purgationem omnino improbat *Massaria* quia menstrua sistere sibi persuasit, quod non est semper verum: Ideo tantummodo eam concedunt in fine fluxionis Lochiorum, & cum magnum ex multitudine excrementorum impendet periculum: Alij etiam concedunt si purgatio per uterum non sit sufficiens, idque ex levioribus tantum & benignis catharticis: Verum si morbus à cacochymia pendeat, quæ non possit tota Lochiorum purgatione exhauriri, sæpe leue catharticum propinatum profuit, ut interdum expertus sum, nec inde cessauit fluxus sanguinis, ut sibi alij persuaserunt, quin potius eum promovet: quæ enim vacuantur per alvum à sanguine prorsus separata sunt: Atque etiam natura interdum crises per

alvum & sudores molitur, non tantum per vterum, quicquid alij contra sentiant. *Primirosius de morb. mul. lib. 4. cap. vlt.* Eandem sententiam tuetur *Sylvius de le Boë*, qui asserit à purgantibus incitari potius menstruam purgationem quàm sisti.

III. A musculorum abdominis imbecillitate (quorum in excernendis fæcibus mira est facultas) *Alvum* puerperæ admodum *adstrictam* habent, non tantum à continuo decubitu, vt vulgus prodit: A partu enim præcedente abdominis musculi adhuc sunt debiles: Vbi frustra adhibentur laxantia, à quorum vsu nimio lubricæ nimis fiunt Ventriculi tunicæ, vnde concoctiones vitiantur: Hisce magis convenit aliquid de terebinthina nebulis involuta, vel aloë, vel rhabarbarum, quæ & alvum stimulant, & amicam habent stypticitatem. *Hoëferus Herculis Medici libro tertio capite quinto.*

IV. An si puerperæ suppressa lochia, acuto morbo laboranti, semper e pede educendus sanguis, & necessario, nunquam è brachio? Considerandum an paulo post partum suppressa fuerint lochia, tunc è pede liberaliter detrahendus sanguis, vt fiat revulsio ad locum convenientem, si sursum refluxerint, Atque bis vel ter iteranda ab vtroque pede sanguinis detractio, modo non hęreant in partibus supra jecur, vbi dolorem vel inflammatoriam dispositionem excitarunt: Si vero à partu, quinque vel sex diebus exactis supprimantur, celebrata prius venæ sectione è pede, deinceps è brachio sanguis detrahendus erit: Nam sanguis ille lethifer, vel est purgamentum substantiæ uterinæ, tempore gestationis usque ad partum tumidæ, tum conservantis sanguinem ad nutritionem fœtus: vel superfluus ex residuo alimentationis: Vel est sanguis in vasis uteri proximis, nempe hypogastricis venis & arterijs, quem censemus non circulari, si sanguis vterinæ substantiæ non fuerit sufficienter expurgatus, & inflammatio inde consequuta cum tumore & distentione vteri, certum est sanguinis è pede detractionem necessariam esse, multoties repetitam, quæ revellet & vacuabit ex parte affecta: Si depresso & detumefacto utero sanguis iste refluat sursum, non debemus esse admodum solliciti in ipso revellendo ad locos muliebres, quia in venam cavam refluens, cum massa sanguinis circulatur, sicque vitium per circulationem emendatur: Nec speranda revocatio ad uterum, nisi Natura onere sublevata, per istam uteri viam nondum occlusam & exsiccatam, amandet sanguinem, non lochiorum, sed superfluum adhuc propter plethoram ad vires, vel impuritatem massæ sanguineæ, ad uterum tanquam ad emissarium in muliere transmittat paulo post à partu, cum habeat adhuc partes illas dilatatas & laxatas. *Riolanus Anthrop. lib. 6. in fine.*

V. Vxori N. insurrexit octavo à partu die acerbissimus lateris dolor, repetens identidem tot insultibus ut necesse fuerit ter pedis & quinquies brachiorum exsolvere venas, antequam compesceretur iterum sanguis à suppressis mensibus sursum raptus: Sed ea fuit virium constantia ut præter sanguinem toties detractum, sustinuerit etiam insuper ingens alvi profluvium quam integre euicerit hunc morbum. *Nicol. Tupius cap. 2. lib. 2.*

VI. Vidi olim *Patavij* Præceptorem meum cuidam puerperæ juueni plethoricæ, ob *suppressa menstrua*, ex brachio sanguinis missionem præcepisse, quam vesperi, cum ejusdem visendi gratia accessissemus, suffocatam & extinctam invenimus. *Iohann. Raymund. Fortis lib. de morb. mulier. pag. 109.*

VII. In febre suppressionem *Lochiorum* sequuta *alterantia* exhibeantur refrigerantia, quicquid garriant fœminæ, quæ tamen non sint acida nec adstringentia: Sic serum asininum, succus endiviæ vel cichor. depuratus, aqu. stillat. endiv. cichor. borrag. capill. vener. *Fortis Tract. de morbis mul. p. m. 106.*

VIII. Falluntur Medici quotquot muliercularum quarundam sententiam sequuti, arbitrantur idcirco *Utiles Puerperis dolores hosce*, quod ab hisce promoveatur Lochiorum effluxus, cujus contrarium sæpius euenit, ut nimirum urgentibus licet Doloribus illis vehementer, non fluant tamen Lochia: Adde quod multis fœminis nulli sint tales Dolores, fluant nihilominus Lochia, & quidem longe commodius quam si urgeant notati Dolores: *Sylvius Prax. lib. 3. cap. 9. §. 2.*

IX. Falluntur quoque mulierculas sequuti Medici, existimantes post primum partum raro, vel nunquam sequi Dolores, sed post secundum tantum: quin eosdem post singulos partus reddi graviores; quod itidem falsi arguitur experientia quotidiana, in hisce saltem regionibus, ubi tamen multos tenet hæc opinio, non tantum erronea, sed simul noxia, & imprimis præcedens; quoniam negligitur idcirco & impeditur à multis Dolorum dictorum, tanquam utilium curatio, quamvis tam sæpe eorundem neglectus causa fuerit necis multis Puerperis. *Idem. §. 4.*

X. Interest proinde ut Dolorum dictorum causa vera cognoscatur: Hi cum consequantur Partum, merito causa eorundem frequentissima petenda ab ijs quæ Partus tempore parientibus venire solent; Duo sunt autem maxime notabilia; *Fœtus exclusio*, atque *Secundarum* tum *secessus ab vtero*, tum *exitus ex eodem*, In fœtus exclusione h. e. ipso Partu, excitari dolores satis notum, sed qui post minuuntur ac paulatim evanescunt. Dolores autem dicti post partum alterius plane sunt naturæ, incipientes post ipsum partum, ac proinde omnino alij. *Secundarum secessum ab vtero*, ut & *earundem exitum ab vtero* quod attinet, ibi nova nonnunquam urgere solet mulieres molestia, quia non raro satis arcte ac firmiter sunt ipsa vtero connexa, & ita connata, ut vix ac ne vix quidem patiantur se absque *sui*, imo ipsius etiam *vteri* laceratione separari: At nemo ignorat quam acuti Dolores sentiantur in partibus excoriatis & laceris, ac præsertim quoties liquor quivis, ac imprimis acer mordaxque ipsas contingit: Vnde non mirum est si fœminis post arctam secundarum cum utero connexionem, violentamque earundem avulsionem, uterique adeo excorationem, ac Lochiorum affluxum effluxumque, Dolores excitentur ibid. graves: Notandum autem Dolores illos affligere maxime fœminas, tum delicatas & sensus exquisiti, tum arctius vtero connexas vtero secundas, hinc cum vehementia duntaxat sep-

separabiles habentes: Observandum præterea, si negligatur Dolorum horum curatio, eosdem vtplurimum reddi partubus subsequentibus singulis graviores, unde forte ortum duxit erronea memorata de hisce Doloribus sententia: Observandum denique, Non raro ad pariendum aut festinare, aut vrgeri nimium Gravidas, adeo vt antequam ad extremam maturitatem venerit Fœtus, paratusque sit secundarum ab vtero secessus facilis, præcipitetur Partus, vnde difficilius tum excluditur Fœtus, tum secedunt exceduntque ab vtero secundinæ: Cui accedit in hisce regionibus, quod multæ mulieres gravidæ indulgeant nimium alimentis crassioris aut glutinosioris substantiæ, propter quam sanguis productus similis arctius secundinas vtero nectit, vnde cum glutinosior existat, non mirum si arctius connectatur vterus in gravidis secundis: Causa itaque primaria Dolorum post partum, est connexio arctior Secundarum cum vtero, hinc & earundem Laceratio ab vtero, vterique adeo excoriatio; Secunda autem, & priori se jungens, Sanguis est Lochiorum per laceras excoriatasque vteri partes fluens, ipsasque mordicans & rodens: Quamvis autem sanguis omnis, quamdiu humectat excoriatas & laceras vteri partes, ipsas dolore afficiat, augetur tamen non parum idem dolor quando sanguis idem quacunque de causa existit solito acrior, aut ob acre serum illi admistum, ob sanguinem ipsum moram vbivis nectentem, ac proinde in vteri quoque vasis sive cavernis sinuosis: Accedere possunt aliæ causæ, frigus partus tempore admissum, lochia ex parte aut in totum sistens, vnde mora acrior factus idem sanguis, dolorem excitat in vtero, sive succedat Inflammatio, sive serum effluat solum, & quidem paucum & acre, vteri partes internas vehementer mordens ac rodens: Fiunt & Dolores atroces à Flatibus, tum ipsum vterum, tum intestina crassa ibi sita distendentibus: Quemadmodum porro à Doloribus vehementibus in vtero, ob partum difficilem male habente, aut inflammatione ibidem orta non raro excitatur febris, ita propter quamvis febrem dolores producuntur in vtero, sed prius male affecto, id quod in aliis quibusvis partibus cernimus evenire.

Dolorum post partum causas veras, præter alia conjiciet Medicus ex *Doloris modo*, nam si *Lancinantes*, ac per intervalla repetentes, graviusve afficientes fuerint, ab *Acido & Salso* in sanguine redundante, & ad vterum delato ipsos ortum ducere judicabit: Sin *pulsantes & ardentes*, Sanguinem vtero subsistere atque stagnare, quin ad inflammationem vergere, jamque inflammatum esse suspicabitur: Sin *Distendentes*, tensaque observabitur pars abdominis inferior, à *Flatibus* dolores illos productos conjectabit: Sic quando fuerunt ante dolores *Lochia*, probabile fit ab ipsorum suppressione oriri, ex parte saltem, Quando fluunt copiosius, conjectabit lacerata esse vasa vel orificia vteri satis grandia, præsertim si cum difficultate secesserint Secundinæ: Si alvus adstrictior & rugitus in abdomine, suspicio sit flatuum: Quando alvus laxior existit, ac inprimis quando cum torminibus ægram vexat frequens dejectio, probabile est ortum habere ab humoribus acribus, non tantum ad intestina, verum ad vterum quoque delatis, vt & si pudenda simul eroduntur excorianturq;.

Quoties proinde ab vtero lacerato excoriatoque, ob violentam secundinarum expulsionem ortum habuerunt dolores post partum, toties vsurpanda sunt medicamenta lenientia, excoriationemque consolidantia, in quem finem laudantur merito omnia *Vulneraria* dicta, ex quibus, quando vrget simul Lochiorum fluxus auctus, seligenda sunt subadstringentia; quibus jungentur vtiliter tum Anodyna tum narcotica, quorum ope præcedentium vis non parum augetur, Dolorque sedatur. Si *sanguis* Lochiorum *serosior* est, *acriorque*, anodynis, emulsionum præsertim forma vsurpandis, temperetur, addendo subinde opium Laudanumve opiatum; subsequente si vires ferant, blando hydragogo, mox & sudorifero ex blande adstringentibus parato, radic. garyophyllat. tormentillæ, &c. *Quoties* idem *sanguis* per moram redditus est *acrior*, toties, quoniam quæ tunc producitur *acrimonia est acida*, vsurpanda sunt notatam acrimoniam temperantia, sed ita vt sanguinis affluxum non augeant, vnde inter aromatica seligenda minime acria, sed blandissima, simulque leniter adstringentia. Si ab *externo frigore* admisso *suppressa* sunt *Lochia*, hinc *dolores* dicti, vsurpanda medicamenta Lochiorum suppressionem curantia: Si permanentibus *Lochiis* Dolores tamen illi fuerint producti, tunc convenient Sudorifera, nec multum aromatica, nec multum adstringentia, ne fluxus vel nimium augeatur, vel sistatur, additis Opiatis, dolorem sedantibus sudorificorumque vim augentibus: Si ex suppressione Lochiorum inchoata fuerit vteri inflammatio, remediis tum internis tum externis curanda. *Sylvius de le Boë Prax. l. 3. c. 9.*

XI. Secundinæ exsiccatæ pulverem bibitum Dolores post partum mox compescere docebat *Rondeletius*, Et quia animalia bruta eam devorare solent, idcirco ab ejusmodi doloribus immunia esse experientia se cognovisse in canicula sua, cui cum secundinam subtraxisset, dolores hosce quoque supervenisse observarat, dicebat. *Platerus Pract. Tomo 2. p. m. 524.*

XII. Errant qui puerperis *Ova sorbilia* summo mane & ante cibum exhibent, Cum enim hæc probet Hippocr. 1. de morb. mul. sect. 2. vers. 156. dum purgationes immodicè fluunt, argumentum est evidens ea sistendi facultatem habere, ita vt ex eorum vsu naturali cursu fluentes supprimi possint, quo nocentius nil excogitari potest. *Martianus.*

XIII. *Vinum* vetus & meracius puerperis à principio minimè tutum est, quia labores partus magna consequitur humorum in corpore perturbatio, qui à vini potu in caput evehi possent: suspectum etiam est ob periculum ne læsio aliqua partibus ad vterum spectantibus, aut proximis in partu illata sit, ex qua inflammatio interna oriatur; *Idem.*

XIV. Cautiores mulieres partui præsentes non facile statim à partu *somnum* admittunt, ne inter dormiendum inadvertenter sanguis extremus effluat. *Hœferus lib 7. c. 5.*

XV. Puerpera quædam se intempestivius ventis committens & aëri, incidit in *intolerabiles dolores*, neque potuit restitui: tandem supervenit obstetrix vetula, jussit sibi afferri nuces myristicas tres grosse contusas, tum supponebat fictilem testam cum carbonibus ignitis ægræ mulieri, & statim insperso nucum myristicarum pulvere, jussit mulierem vt testam suppositam ita aptaret vt inspersi pulveris suffitum, aut nidorem, pudendis exciperet, per embotum, aut infundibulum inversum, vt canalis ad genitales partes pertingeret: Per superiora

eodem temporis momento eundem suffitum recepit, qui vbi penetrasset, mulier statim exclamat, necessariò mihi reddenda alvus: qua voce vix edita, auditus est sibilus & strepitus, qualis editur cum pulvis tormentarius alicui pyxidi angustæ inclusus, accenditur: qui spiritus, ubi elisus proruperat, in ipso protinus momento mulier sanitati restituta est: Ita experientia monitus in simili casu aliquoties postea idem remedii genus admotum, vtile & proficuum inveni sæpenumero, *Solenander sect. 5. cons. 15. §. 29.*

XVI. Vxor dilectissima, *Iohanna Spanhemia*, cum atrocibus ventris torminibus post singulos partus premeretur, quæ nulla ars sedare potuit, quanquam omnia quæ proponi solent in experimentum deducta sint; tandem anno 1675. mense Majo puellum feliciter enixa vix lecto commissa: vehementi post partus labores vrgente siti, à clinica muliere ptisanæ officinalis frigidissimæ haustum extorsit, cum jam tormina in procinctu essent, quæ hoc præsidio omnino repressa, citra damnum vllum: Idem nuperrime, faustoque eventu, experiri licuit in biliosa muliere, vxore Horologiopæi cujusdam, cui nomen *D. Morellus*, felicissimoque successu, lochiis postmodum felicissime erumpentibus: An eo pacto sedatus orgasmus sanguinis, affatim exitum molientis, & vasa distendentis, in iis turgentis, vel acrimonia irritantis? In biliosis maxime juvare potest ejusmodi potus, temperato sanguinis fervore:

PVERPERIA.

SYLLOGE.

Secundinæ *sternutatione excutiuntur.* 1.
An Balneum & Insessus confert. 2.
Frictiones imi ventris validæ nocent. 3.
Vomitus an tuto cieatur. 4.
Caute educendæ. 6.
Suppuratio an promovenda & expectanda. 7. 17. a
Satius eas educere manibus, quam medicamentis expellere. 8.
Ab aromatum suffitu earum exclusio non expectanda. 9.
Expulsæ ope adstringentium abdomini admotorum. 10.
Si retinentur cum immodico Lochiorum fluxu quid agendum. 11.
Etsi placentæ portio restitet, non semper adest vitæ periculum. 14.
Decocti exhibiti ope exclusæ portio. 16.
Secundina ope Iusculi ex chærefolio educta. 15.
Vmbilicus quando secandus. 5.
Lochiis *immodice fluentibus somnus arcendus.* 12.
Periculosum ea movere exhibitis cantharidibus. 13.
Iis retentis quæ vena secanda. 17.
Suppressa *varie movenda pro diversitate causarum.* 18.
Eruptio *largior quomodo sistenda.* 19.
Suppressio provocata sectione venæ in malleolo. 20.
Non eadem quantitas vacuationis in omnibus est expectanda. 21.
Si in partu copiose effluant, diuturnus fluor non sollicitandus. 22.
Suppressorum ab admisso in partu frigore revocatio. 23.

I. INter externa remedia *Secundina pellentia*, primas defert *Hippocr. Sternutatoriis* l. 2. Epid. sect. 2. & aphor. 5. 49. causam reddit *Galenus* aphor. 5. 35. quod vehementiore quassu & jactatione partim naturam excitent, partim quæ corporis partibus tenaciter impacta sunt excutiant: Nempe commoto cerebro simul concutiuntur omnia viscera, arctanturque abdominis musculi, qui insignem operam conferunt tum pellendo fœtui, tum secundinis exturbandis: Cautione tamen hic opus, præcedant medicamenta per os sumenda, suasu *Heurnii* l. 1. meth. Præterea abstinendum ab illis, monente Aëtio, si vires debiles. *Th. Bartholinus cent. 5. Obs. 39.* Vxor mea, à vi externa, embryonem sex septimanarum, pollicis longitudine, omnibus membris absolutum, vt & agnoscerentur genitalia, & radices capillorum exclusit, superstite secundina: Os vteri occlusum obstetricis manum non admittebat: inter alia remedia pulverem in nares flor. lil. convallium insufflavi; sternutatione imminente statim nares apprehendi osque occlusi, spirituque vi erumpente secundinæ ad distans elisæ, sicque vxor ab imminente, vitæ discrimine vindicata.

II. De *Balneo & Insessu* dubitatur? Suadent *Aëtius*, *Gordonius*, *Aquapendens*. Difficultatem tamen video: facile enim vires dejiciunt, & calore suo vasa dilatant, augentque fluxum sanguinis, in plethoricis præsertim: Si tamen ob siccitatem os vteri clausum sit, diligenterque puerpera custodiatur, damnari prorsus non possunt: *Bartholinus ibidem.*

III. Peccant qui *frictionibus*, manu rudi validis secundas conantur deducere: Tantum proficiunt vt excoriatâ cute dolores augeant & tormenta, vnde postea vigiliæ, febres, aliaque mala sequuntur. Manus sola super ventrem validè apposita sufficiat, præsertim cum circa pectinem dolores senserit fœmina, consilio Rod. à Castro, & lenta manu à lateribus ad ventrem reducendæ, monente Borgesia c. 14. Obst. Gall. quasi tremula frictione. *Idem.*

IV. *Vomitum* procurat N. *Myrepsus* ex sapâ, ovo crudo & aquâ calidâ: commendat Isaac l. 6. viat. c. 17. Inserto digito vomitum ciet Borgesia, Obstetr. c. 14. mihi vomitus suspectus videtur, quia nisum puerperæ impedit, vterumque cum ventriculo sursum revellit: Nisi cum Gordonio p. 7. cap. 17. existimamus suscitari virtutem expulsivam partium inferiorum, quæ suscitata expellit nociva: Addo commoveri secundas, & facilius deinde vtero excuti. *Idem.*

V. Dubium vtrum ad resectionem vmbilici multum tempus sit differendum, Ex vnâ enim parte violentæ secundinarum retentionis metus imminet à *sectione vmbilici* intempestivâ: Ex aliâ, si diutius differatur, fœtus periclitabitur, aut morbosus evadet. Dic, Si tentatis remediis 24. horarum spatio nihil proficiat ægra, nec levetur, umbilicus secari debet, & partem alteram abscissam femori parturientis vehementer alligare oportet, ne ad vteri cavitatem possit reverti: Non nego aliquando anticipatam vmbilici resectionem esse necessariam, vbi videlicet vasa umbilicalia mucore vel pituita viscida sunt referta, quia fœtum morbosum indicant. *Zacutus Pr. histor. l. 3. c. 19. Rodericus à Castro* lib. 4.

lib. 4. c. 7. vltra sex horas non differt sectionem vmbilici: Nos huc nulla compellit necessitas, quia manus obstetricis trahentis id pondus spondet quod adhærens fœtus qui sine ratione trahit. Resecto vmbilico & commodius obstetrix venatur secundas, & tutius ipse fœtus procuratur, & ab externis injuriis defenditur. *Bartholinus ibid.*

VI. In omni *Extractione* ne error committatur votoque excidamus, necessariæ cautiones notandæ: 1. cavendum ne in directum trahatur, ne vterus simul educatur, sed oblique hac illac vertenda secundina, sensimque validius attrahenda: Blanda quoque manu, non vi aut subitò agendum, ob metum inflammationis, ne simul anima & secunda educatur: Terreat nos puerpera, de qua *Forestus* l. 28. Obs. 80. quæ, cum obstetrix nimis audax subitò ad se secundinam attraheret, illico in deliquium animi cadens statim exspiravit. Caveantur vesicæ orificium, vterique membranæ, ne vnguibus lædantur. *Bartholinus ibidem.*

VII. Aliquando auxilio esse solet natura, quæ relictam secundinam vel statim integram, vel putredine absumptam postea expellit. Tertia die mulieri Larissæ, eadem noctis horâ, quâ puer, ex vtero excidit. 5. Epid. hist. 13. Quædam, narrante *Riverio* cent. 2. Obs. 3. post duos menses cum dimidio secundinam exsiccatam per frustula rejecit. Hipp. est sententia 1. de morb. mul. plerumque secundinas putrescere, 6. tamen aut 7. die, aut etiam posterius exire: Fiduciam augent *Aëtius* tetr. 4. s. 4. c. 24. *Aegineta* l. 6. c. 75. Si secundina educi nequeat, perturbari nos non debere, intra paucos enim dies putrefactam & in saniem dissolutam excidere. *Zecchii* idem est consilium consult. 68. Sed aliàs fallax ea spes, & anceps remedium si statim à partu non sequatur naturæ negotium committere: mora periculosa, nec omnium robur perennaturum nobis polliceri possumus, aut successus optati certitudinem: A putredine secundarum relictarum dira symptomata oriuntur, quæ suffumigiis demulcenda, & suppurantibus ad maturitatem provocanda: Caute id faciendum monent *Mercatus* l. 4. c. 4. *Rondeletius* c. 65. subindeque per intervalla injicienda quæ detergunt: *L. à Fonte* consult. 118. quotidianam experientiam affert, puerperis gravissima symptomata inferre secundinarum retentionem, vt illarum plurima pars 4. die intereat: Periculosum igitur suppurationem expectare, quum de natura dubium sit, & incerta symptomata. Ex relicto secundinæ frustulo malè auguramur, quid de tota fiet, quam non ita facilè natura sine sui detringento superat? Sæpe nulla suppuratio sequitur, sed ex retentis mors: *Idem ibid.*

VIII. Si de ordine remediorum sit quæstio, magno authorum consensu *Manuale se* primo *opus* commendat, mox *Medicamenta*, deinque *Suppuratio*: *Fabr. Hildanus* duplici nomine medicamentis manualem operam præfert, 1. quia ea in actum deduci debent naturæ beneficio, quæ præcedentibus doloribus prostrata, antequam novum robur cum tempore acquirat ostium veteri clauditur, putrescitque secundina, & putredine suâ adiacentes partes inficit, corrumpit, viresque magis magisque prosternit: 2. quia medicamenta expellentia pleraque sunt calida vel calidissima, partes internas supra modum excalefaciunt, vnde febris, inquietudines, vigiliæ aliaque symptomata, atque utplurimum mors ipsa sequuntur. Vrgendumque opus, (extractio) si vel æstas fuerit, vel ob grassantes malignas suppressa est putredo: Propterea protinus eximendas procuramus, æstate præsertim, vnde facile mulieres exanimati videntur vbi putridi vapores cordis vitalia, stomachum cerebrumque subeunt, *Idem.*

IX. Non desunt qui *suffitu aromatum* eas excludere tentent, cum muliebria ducant, ex aphor. 5. 28. Sed *Galen.* in comm. muliebrium nomine solum purgationem menstruam intelligit, quæ cum ob crassitiem expelli nequeat, suffituum ope tenuata facilius per vterum decurrit. Vna autem ex causis violentæ secundinarum retentionis sunt odores boni: qui licet per inferiora tantum admittantur, ac nares apprehendantur, ne ab organo olfactus percipiantur, cum tamen impossibile sit vt parturiens tanto tempore respirationem cohibere possit, necessario suffitus debent persentiri. *Zacutus Prax. histor. lib. 3. cap. 19.*

X. D. *Animaus* pro secreto reliquit Emplastrum ventri apponendum, ex albo ovi & rubrica: quod quia valde adstringit, merito in dubium vocari potest, vtrum non potius Secundinas intus cohibeat? Sed quia musculos ventris constringit, qui ante ob parturiendi conatum, & extensum vterum relaxati, & in opere suo debilitati sunt, ideo credibile est tale emplastrum juvare: musculi enim ii constricti,, & in se redeuntes, vterum quoque superius deprimendo, ad expellendas secundas aptiores reddunt: sicut & ad alvi fœces excernendas illorum musculorum actio non parum est necessaria. *Hœferus lib. 7. c. 5.*

XI. Cum *secundinas* pellentia medicamenta lochiorum fluxum quoque augeant, hic ancipites sunt Medici: quare ex consilio *Rondeletii* cap. 65. detur ℥j. carabæ, nam vrinas movet, secundinas dejicit, & sanguinem fluentem retinet, confirmat *Platerus Pract. t. 2. p. 449.*

XII. De *somno* notandum, dum *Lochia copiosè effluunt*, eum esse penitus arcendum: multæ enim eo de medio tolluntur, quia calor ad interiora retractus, majorem fluxum efficit: Et si aliquando is concedendus sit, aliquis ex ministris semper adesse debet qui ægrotantis pulsum & respirationem observet. *Riverius cap. 21. lib. 15.*

XIII. *Cantharidum* vsus aliquibus magnis encomiis celebratus, sive per os, seu suffumigii instar, noxius est ac inutilis, nam partes exulcerant & corrodunt, vehementes dolores & cruciatus excitant. *Zacutus Prax. histor. lib. 3. c. 19.*

XIV. Si tota *placenta* non fuerit avulsa, id nequaquam lethale, & locus vbi vi detracta fuit tumidus aliquandiu apparet, asper & inæqualis, donec totus vterus resiccatus fuerit & reductus ad naturalem figuram: quæ omnia diligenter animadvertenda, præsertim in puerperis ægrotantibus: *Riolanus Enchir. l. 2. c. 36.*

XV. Dn. Ioh. Th. *Schenckius* aliquando in lectionibus botanicis retulit cuidam Comitissæ *secundinam* post partum per tres septimanas, sine vllo tamen notabili incommodo restitisse: Ex suasu autem vetulæ jusculum ex chærefolio Rom. sumpsisse, ac subito onere fuisse levatam: Et sane vix herbam novi cujus in partu difficili, & restitante secunda, majores vires fuisse cognoverim quam chærefol. & majori sempervivo: sat scio neminem qui experientiam horum rite facit falsum iri *Al. Hermannus Cumm. misc. cur. anni 72. Obs. 117.*

XVI. In parte *Placentæ* post abortum in vtero restitante, atque continuum sanguinis effluxum per

aliquot menses comitem habente, feliciter amovenda, & ægra restituenda, conveniens sequens observavi apozema, bis terve in die ℥iij assumendo ℞. *rad. bistort.* ℥ij. *fol. major. puleg. an. man. j. coq. ex aq. & vino albo ana q. s. in colat.* ℥xxx. *dissolve syr. de artem.* ℥iij. *aq. cinnam.* ℥j. *m.* Hujus ope excretum est placentæ frustum pugnum æquans, & simul suppressus curatusque sanguinis fluxus ulterior. *Fr. Sylvius.*

XVII. A Partu spatiositas uteri & crassities sensim minuuntur, per effusionem Lochiorum, quæ nihil aliud sunt quam expressus sanguis intra parietes fungosos vteri conclusus: Quod si non minuatur istæc amplitudo, nec sanguis evacuetur, putrescens inflammationem concipiet; remanebit tensus & durus vterus, ac si contineret adhuc fœtum, tandem gangræna lethalis suboritur: Hæc amplitudo & durities An v. s. è brachio curanda, An è pede? *Fernelius* audacter è brachio detrahit sanguinem, *Pereda* considerandum monet non unde fluit sanguis, sed in quam partem influxit, & proximam venam secare jubet: Vtilius & securius est è pede mittere sanguinem liberaliter pro ratione virium, non neglectis clysteribus refrigerantibus, cæterisque vterum ad excretionem irritantibus: *Riolanus Enchir. l. 2. c. 36.*

XVII. *a* Magna cautio in Suppurantium usu adhibenda est, nam putrescens *Secundina* gravisima inducit symptomata, febres easque malignas, quibus mors succedit, satiusque est omni arte excretionem promovere quam expectare suppurationem; Ideo enim subsistens secundina periculosa est, quia putrescit & suppurat: Refert *Salius* se vidisse secundinam putrefactam excidisse, nec tamen ægram melius habuisse, quod signum est putredinem accrevisse, quæ excreta secundina non cessarit: Quod si nullum grave symptoma vrgeat, mulierque sit debilis, expectari etiam nobis invitis debet suppuratio, nunquam autem adjuvari, ne increscat putredo, *Primirosius de morb. mulier. l. 4. c. 9.*

XVIII. Curabitur vel nullus, vel suppressus, ab externo frigore quovis productus *Lochiorum fluxus*, exhibendo quantocyus medicamenta pituitam vel sanguinem in vteri orificii coagulatum solventia, qualia sunt Aromatica omnia & sale volatili prædita, & imprimis vterina dicta, quæ longa & multiplici experientia comperta sunt prodesse; quæ si sudorifera simul fuerint, plus efficient, atque citius feliciusque affectum illum difficilem ac periculosum tollent: Quamprimum autem excitata propter deficientem Lochiorum fluxum febris, quæ continua solet esse, ac sæpe satis ardens, cavendum sedulo ne illis Aromaticis augeatur febrilis æstus, quapropter illis Potionibus addenda sunt Acida, acetum stillatitium, spiritus salis, vitrioli: Hoc namque temperamento servato, vtrique satisfit Indicationi, cum æstui febrili conducant Acida, vti eadem, æque atque Aromatica, pituitæ coagulatæ solvendæ; imprimis quando adduntur Oculi cancri, Antimonium diaphoreticum & similia, quæ tum coagulatum quoque sanguinem possunt dissolvere: *Sylvius l. c. §. 20.*

XIX. *Lochiorum eruptio justo largior*, ob læsam vteri superficiem à violenta Secundinarum avulsione, curabitur excorationem sanantibus & sanguinis effluxum cohibentibus. E. g. ℞. *Aqu. plantag.* ℔ß. *Antepilept. Amstelodam. Aceti stillat. ana.* ℥ß. *lapid. hæmat.* ℈ß. *corall. rub.* ℈j. *laudani Opiat. gr. ij. syrup. myrtin.* ℥j. *m.* *Detur subinde cochleare vnum*, Cujus ope & fluxus sistetur & sanabitur excoriatio: Nec tantum externa hic conveniunt, verum externa quoque, Vnguenta &c. vim leniendi propter dolores ab excoriatione obortos, & consolidandi habentia, abdominis parti inferiori, aliquando lumbari quoque regioni illita: Quibus medicamentis, tam internis quam externis, vtiliter admiscentur *Opiata*, quippe quæ eorundem vim non parum augent, vnde facilius citiusque consolidantur tunc partes vteri vlceratæ, sistiturque felicius fluxus. *Idem §. 52. &c.*

XX. Mulier gravida octimestris correpta est febre continua: 3. die febris aborsum passa est, & à partu *lochia* omnino *suppressa*, maculæ purpureæ in toto corpore apparebant, febris intensa: Præscribo sectionem venæ malleoli, julepos aperientes frigidos, frictiones inferiorum, fotus & linimentum relaxans pubi & perinæo; frustra, nam sub finem secundi ab aborsu diei, febris exacerbata cum delirio, cum vitæ discrimine ex facie immutata apparente, Tunc venam brachii aperiri jubeo, sanguis exit corruptus ad ℥x; iteratur s. m. post horas quatuor, dantur julepi valde refrigerantes, ex decocto lactucæ, portulacæ, acetosæ, cum sale prunellæ; Clyster pariter refrigerans & emolliens; sequenti die febris fuit valde exigua, lochia fluere incipiunt, paucis post diebus citra alia remedia convaluit. *Riverius cent. 1. Obs. 80.*

XXI. Lochia aliis fluunt vberius, aliis parcius, secundum naturam, vnde videas illa quibusdam fluere per dies duos, tres, quatuor, aliis per dies octo, decem aut plures, & quidem aliquando copia satis notabili: aliquando parva, sive fluxus ille copiosior vel parcior diutius perseveret, sive citius cesset; quod sedulo Medicis est observandum, ne mox turbentur quando plus vel minus Lochiorum prodit, aut sine necessitate ipsa conentur sistere vel promovere. Solent autem utplurimum fœminæ, quibus copiose fluunt menstrua, copiosum quoque pati Lochiorum fluxum, & contra parcum quibus menstrua fluunt pauca: Quocirca quoties ad Puerperas, & in primo præsertim earum puerperio vocantur Medici, ac de Lochiorum fluxu occurrit sollicitudo, toties inquirendum est in menstrui fluxus modum & quantitatem, quo conjicere liceat an Lochiorum fluxus censendus naturalis, vel ab ipso plus minus deflectens: Sed vt illud magis pateat, inquirendum est Medico an molestiam aliquam patiatur Puerpera; quæ si nulla sit, non est quod temere conetur mutare qualemcumque Lochiorum fluxum: sin aliqua occurrat, dispiciendum est an copiosiori parciorive Lochiorum fluxu adscribenda possit debeatque: frustra enim fatigabitur Puerpera in mutando Lochiorum effluxu qualicunque, à quo nil patitur detrimenti: E duobus proinde signis memoratis conjectabit prudens Medicus an Lochiorum fluxus qualiscunque sit secundum vel contra naturam. *Fr. Sylvius Praxeos lib. iij. cap. 10.*

XXII. Non dicendus autem *Lochiorum fluxus suppressus*, vel nullus, quando durante Partu copiosus effluxit sanguis, ac ideo post partum paucissimus, vel nullus, quoniam qui secundum naturam effluere debuerat post partum tantum, præter naturam effluxit durante partu sanguis: Hinc si nullus partum sequi observetur Lochiorum fluxus, nisi aliquid detrimenti patiatur puerpera, nullo remedio ipsorum tentanda expulsio, quin solis roborantibus

rantibus vires puerperæ augendæ. *Idem ibidem* §. 14. & 32.

XXIII. Quod si præter illum sanguinis durante partu effluxum, *frigus in muliebria admiserit* parturiens, atque metus sit ne inde aliquid mali patiatur, danda est opera vt in tempore ipsi exhibeatur *Sudoriferum aromaticum*, cujus ope propellatur foras frigus illud noxium, præveniaturque malum gravius: Illud idem magis vrget dolor & tumor in hypogastrio, uterum male affectum arguens: quo in casu, præter Sudoriferum, bonum erit linimento inungere abdominis partem infimam, & alvo existente adstricta, enema injicere carminans & emolliens: In hoc casu nulla desideratur *Sanguinis missio*, nisi concurrat, vel febris successerit satis ardens, quæ auxiliis reliquis non cedat, sed æstu gravi molesta sit. *Idem* §. 33. 34. 35.

PULMONIS VOMICA, ARTERIARUM LÆVIUM OBSTRUCTIO.

SYLLOGE.

Pulmonum lævium arteriarum obstructio vix curatur. 1.
Tuberculi crudi *curatio æque difficilis.* 1.
Tuberculi, sive vomicæ disruptæ, methodus therapeutica. 1. 2.
Faustæ curationis exemplum. 3. 4.
Fontanellæ in latere efficacia. 2.

I. Curare *lævium pulmonis arteriarum obstructionem* neque ita facile, neque tutum semper est: Scito imprimis quod si affectio communis efficiatur asperis arteriis, præter prædicta pericula etiam difficilem respirationem succrescere necessum est; quod non minoris momenti existit: At *Tuberculi*, & crudi *Phymatis* curatio pene est impossibilis, nam resolvere validis medicamentis non admittit partis præstantia: levibus id tentare nullius est momenti: Item si suppurare studueris, præter id quod vlcus relictum incurabile efficitur ob perpetuum pulmonis motum, dum rumpitur, pus in pulmones abiens, subitam & inopinatam accersit mortem: quæ omnia & nosse, & prædicere, & quantum possibile fuerit præcavere curaturo summopere incumbit: Verum obstructio quæ à prædictis tumoribus prodit, præsertim si crudi sint, non omnino ob prædictum timorem auxiliis destituenda est: sed à principio corpus per intervalla (sanguine bis in anno misso, cum diutina sit affectio) purgare phlegmagogis medicamentis oportet, quo divertatur fluxurus ad partem humor, & tandem fluxus, in tuberculoque contentus, per attenuantia & resiccantia discutiendus est: Hujus naturæ sunt medicamenta quæ aromatis naturam sortiuntur, thoracalibus pharmacis admixta, ut *costus, zedoaria, cinnamomum, galanga, cardamomum, macis, cubeba & anisum: diagalanga item, ireos, diamoschum amarum, diacalament. & reliqua id genus, velut quæ è sulphure vivo conficiuntur*: Sic ex vsu est *aqua arte chymica extracta ex theriaca*, mithridatio, vngula caballina & prædictis pulveribus & aqua mulsa, vbi prius simul omnia ferbuerint leviter, quibus admiscere oportet *vivum sulphur*: Verum quia hæc non semper sufficere possunt, ad sudationes ex *sparta parella, sassafras &c.* deveniendum est, imo ad suffumigia ex prædictis aromatis: Hoc habet hujus affectionis curatio peculiare, quod paulo vehementiora pręrequirat medicamenta ob situs reconditam sedem: Verum si subita fiat humorum liquatio, satius duxi diutius uti paulo levioribus, quam in repentinam suffocationem laborantem ducere &c. *Mercatus.*

II. Si post *Vomicam disruptam* (unde vtplurimum interit homo, etsi novi plures qui ex Pulmonis vomica insensim orta, maturata, & demum rupta, pus copiosum & fœtidum exspuisse, cumque tale sputum per plures hebdomadas, imo menses quotidie excernentes, tandem medicamentorum ope; cum ulcus detergeretur & siccaretur, velut tabidos integre convaluisse) & puris sputum cum euphoria & virium constantia inceptum, methodo cuidam therapeuticæ locus dabitur: Indicatio Curatoria erit Abscessus materiam celeriter expuendam, ejusque latera detergenda, &, quantum fieri possit, consolidanda: Præservatoria, novæ materiæ ad nidum istum, aliave pulmonis loca vicina (vnde phthisis gigneretur) confluxum præcavere, Et vitalis, spirituum languores sanare atque vires collapsas, & nutritionem frustratam instaurare, Propter *Indicationem primam*, remedia expectorantia vulgo dicta, ex ijs quæ calidiora & asperiora, plus detergent & exsiccant, atque imprimis (siquidem febris hic vtplurimum deest) sulphurea conveniunt. 2. *Indicatio præservatoria*, materiem morbificam rescindens, sanguinis depurationem, & pulmonis corroborationem molitur; in quos fines purgantia, traumatica decocta, aqu. destillatæ & potus medicatus conveniunt. 3. *Indicatio Vitalis* præscribit remedia cardiaca, anodyna, & idoneam victus rationem: Medicamentorum formulæ eædem fere ac pro Empyemate post sectionem, hic conveniunt; item Diæta eadem ac in phthisi incipiente instituatur: Etiam in hoc casu Lac asininum sæpe prodest.

Circa morbi hujus curationem observavi *Fontanellam* in latere excitatam non raro insigniter profuisse: memini duos affectu isto laborantes, & post ruptam pulmonis vomicam pus merum & fœtidum copiose expuentes, ab hoc remedio brevi sanatos fuisse: In vtrisque ex foramine cutaneo, per sectionem in cute facto, intra 3. aut 4. dies purum pus effluere, & perinde sputum diminui cœpit: Et postquam effluxus iste in dies auctus aliquandiu continuaretur, sputum omnino cessavit, & æger omnino convaluit. *Willis.*

III. Generosus mediæ ætatis, antea robustus & semper sanus, absque causa manifesta valetudinem quasi neutram contraxit, nam sine dolore, vomitu, tussi, aut fere notabili, brevi languidus, inappetens, ad somnum difficilis, sitibundus, ac circa præcordia æstuans fiebat: postquam varię medendi methodi incassum tentarentur, tandem morbus se prodit, dum enim nocte quadam solito irrequietior in lecto se valde jactaret, subito Abscessu intra pulmonem disrupto, puris fœtidissimi copia ingens pertussim rejiciebatur: A vomica disrupta, medicamina quę abscessum abstergeant & sanent, sanguinem & pulmones mundificent, ipsosque à Tabe imminenti vendicent sedulo exhibita; Tincturæ & spiritus noster diasulphuris, vna cum decoctis & destillatis pectoralibus & traumaticis: Item linctus & pilulæ balsamicæ de die in diem constanti methodo capiebantur: cum his enemata, & blanda cathartica & diuretica intercalabantur:

vaporationes primo, dein suffitus, tum sulphurei tum arsenicales mane & vesperi adhibebantur: Postquam hæc diu & sedulo vsurpata nihil juvarent, tandem in thoracis apertionem consensit: e læva sterni parte, intra quintam & sextam vertebram tumor apparebat: Vice cauterii huic emplastrum suppurativum admovi, atque intra tres dies moleculæ istius summitas rubra & mollis evasit, è qua postridie aperta primo ichor tenuis, & paulo postea pus flavum & concoctum effluxit, & postea quotidie vberius emanare perstitit; exinde sputum fœtidum diminui cœpit, & intra quatuordecim dies penitus cessabat, materia morbifica per foramen istud exitum & facilem & congruum magis obtinente: Quamvis ab effectu constabat orificii istius ductum interne in pectus, mediumque forsan pulmonem patere, attamen nullus per siphonem liquor injectus illuc penetrare aut adigi potuit, adeo secreti summeque intricati sunt meatus quo natura in vltima sua subsidia efformat, vt eadem via qua materia morbifica exterminatur nihil amplius noxium ingredi possit: Ista lateris apertura tandem in fontanellam mutabatur, & piso aut pilula lignea quotidie indita, per sesquiannum ichorem copiosum quotidie profundebat, ac interea Nobilis labe quavis pectorali penitus excussa, & torosa corporis habitudine recuperata, quoad omnia sanus evasit: Denique fontanella ista ad brachia translata, circa pectus nec morbum istum, nec amplius munimentum gerit. *Idem. sect. 1. cap. xi. operis Posth.* vide ibidem duo alia curationis exempla.

IV. Quendam à Pulmonis Tuberculo lipothymia subinde cum inæquali pulsu citra febrem invadebat, Nullis medicamentis propinatis, intra duos menses discussum id solo meliloti malagmate, cum floribus, quos vocant, sulphuris, aut solo sulphure; superstes fuit ab anno 1624. ad annum 1649. casus hic alius ab eo quem de Antipatro scribit *Galenus*, *Rhodius cent. 2. Obs. 2.*

PVLSVS INTERMITTENS.

SYLLOGE.

Causa aliquando ex irregulari spirituum animalium motu pendet. 1.

Excreto verme in ordinem rediens. 2.

I. HVjus pathematis duæ sunt distinctæ fiendi rationes, nam licet quandoque Pulsus intermittat, quoniam cor pro eo tempore à motu cessat, attamen præterea tactu indice pulsus nonnunquam in carpo intermittere videtur dum cor in pectore creberrime ac incessanter vibrare sentitur, quia urgente ista passione (tremore ejus) sanguinis portio tantum perexigua quaque diastole in Aortam projicitur: quare hæc inanita & flaccescens, atque sarcina promovenda carens, ne frustra sæpius agat, contractionem suam quandoque intermittit: Porro in febribus malignis, aut funestis, si quando pulsus creber ac debilis sit, etiam is subinde intermittit; non quod cor à motu interdum cessat (hoc etenim tunc imprimis indesinenter laborat) sed quatenus non vberi satis penu quaque diastole in aortam profertur; quare hæc opere satis agendo carens, nonnunquam otiatur; Verum insuper Pulsus quandoque intermittit, quia cordis ipsius contractio pro vice quadam suspenditur, sive pausa ejus duplo longior existit, quod quidem manu pectori admota quispiam in seipso aut alio facile deprehendet, imo laborantes pergravamen pectoris, & oppressionem plane in se persentiunt quoties cor à motu cessat: Porro hæc affectio non tam languidos, moribundos, aut periculose ægrotantes quam satis validos, & quoad plurima recte habentes passim incessit: quare non semper juxta vulgi opinionem pro signo pernitioso admodum sumi debet: Ex his constare arbitror pathematis hujus causam, non à sanguinis mistione aut crasi, sed tantum ab irregulari spirituum animalium, è cerebello in nervos cardiacos, indeque in tendines cordis, dispensatione pendere: Enimvero suspicari fas sit, propter nervos istos nonnihil obstructos, spiritus animales haud pleno satis alveo, aut influxu ad musculi hujus tendines descendere; quare cum penus eorum nonnihil deficit, cordis pulsus pro vnico motu subinde cessat, donec spirituum copiis mox denuo instauratis actio ejus redintegrari possit: Quamvis affectio hæc præsente incommodo, aut periculo sæpissime careat, curationemque præproperam non exigat, attamen præservationis gratia, ne morbi graviores insequantur, remedia, & methodus quædam therapeutica, adhiberi debent; saltem in tota, quæ supererit, vita ratio victus quoad omnia rite ordinetur; quinimo Medicinæ cursus quidam levis vere & autumno solenniter observandus instituatur, videlicet vt, quantum fieri possit, morbida quævis seminaria, intra ἐγκέφαλον jacta, aut ibidem progigni apta, tollantur & præcaveantur: Huc referimus methodum cum medicamentis contra apoplexiæ insultus prophylacticam præscribi solitam. *Willis.*

II. D. N. sexagenarius laboravit dysenteria per multos dies, post febre tertiana, ac tandem cum convalescere videretur pulsus apparuit intermittens per 3. aut 4. dies cum animi angore & virium prostratione: causa se prodidit, Lumbricus crassitie digitum æquans, & longitudine brachii dimidium, quo excreto pulsus ad pristinum statum rediit. *Riverius cent. 3. Obs. 3.*

INDI-

INDICIS MEDICO-PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DECIMUS QUINTUS.

De Affectibus à litera R. incipientibus.

RACHITIS, TABES PECTOREA.

Descriptio & Curatio.

I. RACHITIM, *Pectoream Tabem* vocamus, eo quod in ipsa Pectoris crates vitiatur: Affectus est puerilis duntaxat, seu infantilis, vulgatissimus in Anglia: Invadit non grandiusculos tantum infantes, sed & valde teneros ac recens natos: multæ corporis partes afficiuntur, Pectus, Caput, Artus, aliæ, sed præ omnibus, & ante omnia pectus; cujus pars anterior, quæ lata esse debebat ac plana, angustior fit & vtrinque acclivis: In medio, seu sterni regione, altius assurgit, tandemque prorsus carinatur, Costæ inferiores, ad latus foveæ ventriculi, introrsum retrahuntur, ac quandam vtrinque veluti scrobem faciunt, totoque sui ductu quibusdam veluti nodis asperantur ac inæquales sunt: Vitiata pectoris figura respirationem facit impeditiorem ac crebriorem, cui etiam tussicula, plerumque sicca, comitatur: Caput grandescit vltra debitum modum, ac proportione inferiores corporis partes, coxæ, femora, crura, extenuantur ac debilescunt; vnde infantes incessui inepti redduntur: Dorsi spina in multis curvatur, atque arcus instar in exteriora flectitur: Ossa articulorum in brachijs ac cruribus, carporum ac talorum, augentur, ac tantopere protuberant, ac si vt duplicata fere esset eorum moles: Præter hęc omnia dextrum hypochondrium tumescit totum, tumore æquali, magno ac renitente, sic vt digitos sub costas nothas adigere non possis: Tumor iste, cum pectoris aliqua angustia statim in ipso morbi initio apparet, sic vt interdum quidem ambo ista simul codemque tempore se prodant: nodi in costis, ac scrobes istæ in imis oris pectoris postea accedunt: Capitis incrementum istis posterius est: Pectus toto morbi decursu arctius redditur, donec ad summam angustiam deventum sit, sic vt carinæ instar acutum sit, ac promineat, quod fere non fit nisi paucis ante mortem diebus, Est enim lethalis hic morbus si vel negligatur penitus, vel sero aut prave curetur, plurimosq; quotidie absumit: Articulorum granditas nonnisi vltimo loco supervenire solet: Origo hujus Luis à Iecore est persæpe, non vitiato, vllamve noxam passo, sed supra modum adaucto, ita vt plerumque duplo, imo ferme triplo majus sit quam pars erat, totamque anteriorem epigastrij partem occupet, & ipsum quoque sinistrum hypochondrium attingat, interdum quoq; impleat: Iecur sic adauctum, cum in ipso ventre spatij non inveniat satis vbi se commode explicet, à thorace mutuatur quod ipsi deest; ac versus superiora assurgens, diaphragma longe impellit, adeo vt interdum pectoris cavo vix dimidiam partem spatij ipsi debiti relinquat: Pulmones in arctum redacti contrahunt sese ac in sese colligunt, vnde fit vt pectoris quoque crates, ipsorum causa facta, ijs se accommodet ac angustior evadat: Quandoque ab ipso Pectore & Pulmon. incipit malum, hectica quadam siccitate, cum nonnullo etiam caloris excessu, obsessis; quia sensim marcescentes illæ partes, ac sese contrahentes quum vix vllum nutrimẽtum tunc capiant, sanguinem, quem in statu naturali valde copiosum ad se trahere ac absumere solent, Iecori refundunt, quod eo circumfluens plus justo increscit, atque in omnem partem sese adauget &c.

Morbus iste ægrius tollitur si à Iecore cœpit quam si à pectore, magisq; etiam si à primo ortu infans ei obnoxius fuerit: Quando in Pectore ipso originem habet, curatio ejus satis facilis est, quum siccitas, etiam hectica, quæ in corporibus adultis fere immedicabilis, in corpore infantili cum minori difficultate emendetur: Curatur autem Balneis, vnguentisve emollientibus atque chalasticis, aliisque ad humectanda corporis ossa pulmonesque accommodatis: Inter quæ pellis ovi aut agno recens detracta, & adhuc calens applicata, atque horis aliquot relicta mirifice multis profluit: Quod si jam in

progressu est morbus, atque Iecur super augere cœpit, aut si ab ipso Iecore processit malum, isti quoque medicatio adhibenda est, omnibusque modis conandum vt incremento ejus obsistatur, atque intra naturalem modum coërceatur; quam in rem non linimenta modo & vnguenta, aliaque Topica, sed interna quoque in vsum trahenda, sic tamen vt non salubritatis tantum ratio habeatur, sed & teneræ isti ætati effectus ac sapor medicamentorum attemperetur: Pari quoque prudentia cavendum, ne dum refrigerare ac contrahere Iecur nitimur, obstructiones aliaque mala in eo generemus, nimio adstringentium vsu, aut emplasticorum vsu intempestivo, atque sic geminam pro simplici labem accersamus, morbumque penitus incurabilem reddamus: Super omnia autem sciendum, pro internis externisq; medicamentis, ex his deligenda quæ & Iecori privatim amica sint, & præter communes cum aliis multis medicinis Refrigerandi atque Adstringendi facultates, peculiarem aptitudinem, huic operi necessariam, sortita sint: Purgatio nullum hic locum habet, ne sanguinis quidem missio, nisi morbo longius progresso, ac capite jam nimium aucto: Quando sanguisugæ venis post aures, atque in fronte & temporibus, vtiliter admoventur, multumque ad vniversam curationem conducunt, ideóque si res ita ferat, secundo ac tertio usurpandæ sunt.

Victus ratio longe alia in hoc morbo instituenda est quam imprudentioribus, ac naturam ejus non satis perspectam habentibus, videri possit; Non enim atrophiæ, qua infantes contabescunt, per se attendendum est, neque conandum ei occurrere pleniore cibatu ac validius nutriente, quod esset oleum addere camino, sed contra omnis opera in id adhibenda est vt exuberans sanguinis copia compescatur, ac nimius ejus fervor, nimiaque tenuitas & acrimonia coërceantur; quod quibus potissimum rebus effici debeat neminem doctum Medicum latere potest: Quod si ita teneri sunt infantes, vt nihil dum præter lac nutritium assumant; matri vel nutrici ea danda sunt quæ scopis prædictis inserviant, ac lac earum debito modo attempere valeant: In ijs vero infantibus qui grandiusculi jam, nondum tamen ablactati, & vbera sugunt, & alios præterea cibos ac potus assumunt, vtroque modo agendum est, & tum ipsorum tum nutricum victus ita vt diximus ordinandus. Hæc curationis vis sollicite observata, & diu admodum continuata, nihil enim hic parvo temporis spatio effici potest, (præsertim si altius hæsit malum) feliciter curatur iste morbus; qui non in Anglia duntaxat, & Hibernia, sed in aliis quoque regionibus grassatur, Parisiis enim infantes eo vidi laborantes, quos methodo mihi vsitata feliciter persanavi. *Arnoldus Bootius de Affect. omissis cap.* 12.

RAVCEDO.

SYLLOGE.

Pertinax setacei præsertim ope superata. 1.
Efficacia syrupi de Erysimo. 2.
Remediis luem Veneream oppugnantibus curata. 3.
Acetum scylliticum an congruat. 4.
Ab halitibus & vaporibus excitata diversam curandi rationem postulat. 5.

I. QVidam Raucedine & erosione amygdalarum ob catarrhum salsum & acrem laborabat; Hic se Medico commisit, qui suasit vt ad humores acres revellendos & evacuandos *setaceum* fieret, cum alter Medicus renueret, interim admodum adauctus fuit morbus: Tandem æger ad me venit Lausannam, vbi cum omnia exposuisset, Setaceum quoque proposui, quo præcipue præsidio, post Deum, restitutus fuit. *Fabritius Hildanus Observat.* 24. *Centur.* 6.

II. Commendatur in Raucedine Syrupus de Erysimo *Lobelij*, (Prædicatorum dictus) quem Author laudatissimum arteriacum nominat, scribitque histor. stirp. pag. 103. se ejus vsu juvenculam decennali Raucedine laborantem curasse, & alios diuturna & prope invicta raucedine laborantes Erysimi vsu restitutos fuisse: Ego vero affirmo me hujus remedii vsum sæpe expertum in Raucis à catarrho, etiam difficillima: ideoque omnes officinæ Pharmaceuticæ illud paratum habere debent, ℞. *Erysimi totius rec. mann. vj. radic. helenii, tussilag. succo adhuc prægnantium, liquir. ana.* ℥ *ij. herb. borragin. cichor. capill. vener. ana. man. jß. flor. cordial. anthos, stach. vel betonic. ana. man. ß. semin. anis.* ʒ*vj. passul. mund.* ℥ *ij. coque in s. q. aqu. hordei & hydromel, & succi Erysimi ana.* ℥ *vj. ad* ℔ *ij. vel iij, colat. adde sacchar. q. s. fiat l. a. Syrupus. Simon Schulzius Miscell. Curat. anni* 1672. *Observat.* 153.

III. Pertinaci Raucedini quidam à multis annis erat obnoxius: causam inquirens, morbo Gallico eum laborare deprehendi: *sarzæ* decocto ille curatus: *Zacutus Prax. Admir. libro primo Observation.* 107. Iuvenis robustus annorum XXIV. tam pertinaci Raucedini obnoxius, vt eadem per annum integrum vexatus, ab adstantibus vix posset intelligi, & remediis multis frustra adhibitis nihil proficiebat: Ego causam penitius exquirens morbo Gallico eum laborare deprehendi, ad quem pertinax ista raucedo insequuta fuerat: Pilula itaque vna atque altera ex turpetho minerali exhibita non ita multò post melius habere, atque clara, expedita inoffensaque voce vti cœpit. *Schenckius.*

IV. An convenit in Raucedine *Acetum scylliticum?* convenire videtur, cum enim ex *Galeno septimo de compos. medicament.* prosit orthopnoïcis, qui tenuantibus medicamentis citra calefactionem insignem indigent, scylla autem talis sit, videtur quoque *Avicenna* recte asserere acetum scylliticum vocis asperitati convenire, Nec deest ratio, cum enim vox rauca & aspera fiat ob humiditates viscosas circa guttur & asperam arteriam collectas, vbi soni purioris generatio impeditur, eo quod humidiora minus ad sonorum productionem apta sint quam sicca & duriora, ideo quę siccant & attenuant citra insignem partium calefactionem, vt acetum scyll. conveniunt: Cum ergo pituita prę sui viscididate partibus vocalibus valde hęreat, deveniendum ad ea quæ fortius extergere & incidere valent; Legitima autem preparat.

scyllæ,

scyllæ, præsertim loco fœtido & palustri genitæ, debetur, quam præscribit *Quercetan. in Pharmac. dogmat. cap.* 18. Cautio tamen adhibenda quoad generationem raucæ vel asperæ vocis, secundum *Galenum* 7. *κατ' τόπ. cap.* 1. ut distinguamus Raucedinem, vel asperitatem vocis, quæ fit communiter ob materiam defluentem & organis dictis immersam (de qua quæ diximus accipienda sunt) ab illa vocis læsione quæ vel ex clamore, vel ex phlegmone oritur, cui dicta minimè conveniunt. *Gregorius Horstius Decade Quæst.* 2.

V. Observavi Raucedinem gravissimam, & cum omni vocis sublatione ad plures sæpe menses durantem, curatam solo spiritu salis armoniaci, exhibendo in dies in potu ordinario aliquot ejus guttas: Ex hac autem Raucedinis illius peculiaris curatione singulari, judicavi illam ortum habuisse à spiritu salino muriatico, non tam rodente partes voci dicatas, quam ipsas non satis explicabili modo male afficiente, atque crassis medicamentis neutiquam, huic autem spirituoso facile cedente: Scilicet cum in tali vocis extinctione frustra fere adhiberentur medicamenta vulgaria humoribus Salso muriaticis, vel Acidis corrigendis educendisque convenientia, merito existimavi non ab ipsis humoribus crassioribus, & corporeis, verum spiritus & halitus forma existentibus productum illud malum; ideoque curandum fuisse medicamentis similiter spirituosis, sed subcontrariis, adeoque salibus, non fixis, sed volatilibus, quibus data potestas tum humores ipsos acidos salso muriaticos, & glutinosos, tum ipsorum spiritus & halitus corrigendi, ac emendandi, ideoque spiritu salis armoniaci; quod & successus bonus, & curatio confirmavit, quamvis lente procedens: *Sylvius de le Boë Append. Tr.* 10. §. 887.

RENUM AFFECTUS.

SYLLOGE.

Inflammatio Renum.

Intemperies calida.

Ulcus Renum.

Renum Dolor.

Renum Prolapsus.

Renum Imbecillitas.

I. PErillustris Dom. N. annos 45. natus, à nonnullis mensibus catarrhum salsum circa genitalia & anum patiebatur: Trimestri toto & morbi sævitia, & medicaminibus nimiopere vexatus, ad me tanquam ad sacram anchoram confugit; qui morbi causam non in solam Iecoris intemperiem, ut hodie Empiricorum moris est, verum in pravam renum constitutionem, ob quam excrementum salsum in corpore diu detentum consimilia parere solet, rejicientes, aperientia, non refrigerantia esse adhibenda statuimus: Sæpe enim ab immodica Venere, aut intempestiva contingit, & hi qui crassis, lutulentis & salsis victitant, labe ejusmodi afficiuntur *Renes*, hinc expultrice facultate fracta, & renum meatibus obstructis, salsum illud excrementum per venas remeare cogitur, & inde per resudationem ad cutem protruditur, ubi pro varia ejus natura, à qua prodit, varios producit effectus, nunc enim dissolvitur, nunc coagulatur, nunc hanc nunc illam induit naturam: Brevi vero Ill. dictus sequentibus sanitatem recuperavit: Primis diebus sumpsit tincturam corallorum, & specificum stomachicum (*quod flores salis Ammon. quidam esse autumant*) utrumque sanguinem purgat, & viscera roborat, ac renes præsertim: Ut prima regio pura esset, decoctum catholicum purgans & refrigerans ad aliquot dies dedimus: Extrinsecus Saturni Balsamus, cum calcinato majore dulcificato curam totam brevi absolvit &c. *Poterius Cent.* 2. *cap.* 64.

I. *a.* Receptum apud Medicos est Superiores partes ab inferioribus in regione Hepatis separari, ita ut cum membra infra jecur malè affecta sunt, scissione venæ in cruribus opus sit: quod à *Galeno* apertè dictum est 6. Epidem. part. 1. comment. 6. *Didicisti membra supra Iecur venæ cubiti scissione indigere, infra verò, crurum; in poplitibus nobis venam cædentibus aut omnino saltem juxta malleolos*: Tamen lib. de *Sanguinis missione* videtur contra hanc sententiam, protulisse,

Renes vtriusque generis esse: quasi nihil intersit illos aut superioribus aut inferioribus membris annumerare, sed vacuationi inferiori aut superiori obediat: Verum jam dicam quod res habet. Membra superiora ab inferioribus distinguuntur quo loco diximus, ita vt Hepar superioribus annumeretur: quare quæ primò occurrunt membra in inferioribus, Renes sunt: proinde fit ut cum Hepar sit membrum ultimum superiorum, Renes primum inferiorum, nunc Hepar, nunc Renes terminum hujus divisionis *Galen.* dicat: Fit etiam cum Renes, etsi ad inferiora inclinant, à superioribus tamen non longè absint, quanquam vtilius vacuantur per inferiora: vt non tamen omnino inutiliter aliqnando per superiora vacuentur, præsertim si magna in corpore redundantia sit: quo tempore licet aliquando magis ab affectâ parte recedere: Hanc esse sententium *Hippocrat.* & *Galen.* intelliges ex loco 6. Epidem. vbi curans *Hippocrat.* Renum dolorem gravem, inquit, *Et elleboro uti, & poplitem secare:* *Galen.* quoque 13. method. cap. 10. inquit, *Propter renes verò, & pudendum, & vterum, quæ in cruribus sunt.* Quin & ipso lib. de *Sangu. miss.* satis aperte hæc docuit, dicens, *At renes ancipites sunt, si quidem sunt infra ea quæ supra diximus, & supra ea quæ secundo,* vnde ita colligit, *quâ de causâ venæ sectioni in cubito interdum obediunt, ubi videlicet recens fuerit phlegmone cum sanguinis multitudine: quibus vero affectio inest, quam propriè nephritin nominant, eam quæ in poplite est secare expedit, aut certè eas quæ in malleolis sunt.* Sensit ergo *Galen.* hac in parte haud dubiè, vt nos sumus interpretati. *Vallesius contr. l.* 7. *c.* 4.

II. Etsi *Galen.* scribat 6. *Epidem. sectione* 1. *comment.* 6. medicamenta Renibus admota nullius esse vsus; tum ob eorum substantiam valde densam, tum ob plures partes iis superpositas, quę impedimento sunt quò minus medicamenti vis altę penetrare possit: Hoc tamen non obstat, quoniam longo vsu admota hisce partibus medicamenta tandem suas vires in partes etiam penitiores exercent, vt ab eodem *Galeno* notatam fuit 6. Tuend. sanit. cap. 14. *Zecchius Consultat.* 78.

III. Nunquam est agendum Diureticis, præsertim vehementibus, in affectionibus Renum &c. Vide *Tit. de Diureticis lib.* 19.

Renum Inflammatio.

IV. *Mittendus sanguis* è vena brachii vbi recens est inflammatio, cum humorum fluxione, totiusque plenitudine, vt inquit *Forestus Observat.* 30. *l.* 24. Quod non fit vbi facta est inflammatio, nec vlterior fluxio humorum corporisque plenitudo copulata est: quia tunc requiritur vt materia evacuetur & derivetur per loca proximiora, quod fit pertusis venis partium inferiorum: Quod aiunt venam brachiorum potius incidendam esse, verum id est inflammatione incipiente, cum plethora totius & fluxione materiæ, quo tempore propter vacuationem à toto sanguis detrahitur. *Gr. Horstius Decade* 2. *Prob.* 8.

V. *Sanguinis missio* plerumque ijs inflammationibus quæ per decubitum fiunt ex vsu est: reliquis verò nequaquam, aut raro, & nonnisi ob suppressionem alicujus sanguinolentæ vacuationis, quo tempore satius foret ipsam revocare: At *Expurgans* medicamentum his quæ per paulatinam congestionem fiunt: reliquis verò rarò, nam frequenter ab expurganti medicamento fluxiones citatiores fiunt. Præterea inflammationibus illis spuriis, quæ pure facto aut fiente, in cavitate renum concitantur, longe diverso modo opus est pharmaco purgare: nam si aliquid est fluxurum, illud pharmaco (quod secretum sit à sanguinis natura) avertere & educere oportebit. *Mercatus Pract. l.* 4. *c.* 7.

VI. Etsi autem initio *Purgatio* non convenit, ne agitati humores magis ad partes affectas ferantur, ita vt etiam alvi fluxus ingens eo tempore superveniens cohibendus sit, Sedata tamen aliquantulum inflammatione, & inclinante morbo, purgatio convenire poterit ex benignioribus, manna, rheo, tamarindis, diaprun. simplic. catholic. & syrup. rosac. cum decocto lactucæ, portulacæ aliorumque refrigerantium. *Lazarus Riverius Pr. l.* 14. *c.* 4.

VII. Non tamen *Cassia*, vt solent omnes, vti suadeo, quæ mihi non potest non esse suspecta, cùm aliquid caloris habeat, & humores deferat ad partem affectam. *Rondeletius c.* 39.

VIII. In hoc morbo *glans* commodior clystere: potest tamen clysteris pauca quantitas injici: alioqui ex majori distenduntur intestina, atque ita renibus compressis dolor augetur. *Rondeletius ibidem.*

IX. Cavendum quoque ab iis *clysteribus* qui repellendi vires obtinent, nam hi facilius in renes transmittunt: sicuti ab ijs qui trahendi aut irritandi plurimum vires habent, plus enim concitabitur natura in expulsione ad hujusmodi partes. *Mercatus de Præsid. l.* 1. *c.* 3.

X. Quantum ad *ciendas vrinas* attinet, solum id facies vbi perfecte coctæ fuerint inflammationes: alioqui exacerbabis longè magis & majorem evocabis affluxum: quapropter differendum est donec quieverint dolores, & cessasse fluxionem compereris. *Mercatus Practic. lib.* 4. *cap.* 7. Ideoque in Emulsionibus omittenda semina frigida majora, quia diuretica cum sint aliquid versus istas partes deducere possent, præcipue dum fluxio adhuc est in motu, nam in declinatione ex vsu esse poterunt. *Idem.*

XI. Notandum non diu immorandum esse in refrigerantibus, ne impediatur materiæ coniunctæ diaphoresis, vel ne tumores scirrhosi fiant. *Idem Mercatus.* Refrigerantia & adstringentia extrinsecus supervacua excrementa magis compingunt. *Zecchius Consult.* 17.

XI. *a.* Si constiterit tumorem ad extima vsque lumborum vergere, & etiam tactu supra renes facto dolor & pulsatio sentiatur, ita vt evidenter constet ambientem membranam potius quam renis substantiam inflammatam esse (nam in hoc solo casu censeo *renum in lumbis apertionem* salubrem esse, quippe arbitror renes ferro candenti apertos nusquam aut raro sanescere, licet vita superstes maneat, calamitosa tamen & ærumnosa) satius est ferro candenti supra renem affectum partem perforare, quo expiret virulenta substantia: Id autem fiet appositis prius emplastris quæ pus ad extima renis evocent, & partem attenuent, quo facilius apertio fieri possit. *Mercatus.*

Renum Intemperies.

XII. Nihil Renes adeo à recrementis vacuos & temperatos

peratos reddit, ac *aquæ* limpidæ excoctæ, sex vel septem vnciarum mensurâ, ante omnem cibum, bis, vel saltem semel in die, *potus*: Igneus enim ipsorum calor aquæ tepore tandem extinguitur, ita vt in posterum calculos procreare non possint. *Zecchius Consultat.* 17.

XIII. Sunt qui semel in die *oleum rosatum* vel *infrigidans Galenus admovent* renibus, gratiâ ipsos refrigerandi: Cui dubium quod spatio quatuor vel quinque horarum ampliùs hæc topica non refrigerent? quoniam à calore partis illo intervallo adeo à natura superantur, redduntur similia & consueta, vt ferè amittant totam reagendi virtutem: Alterantia enim non agunt vt alimenta, quæ solum dum sunt victa & superata nutriunt & augent vires, sed priusquam vincantur: v. g. alterantia frigida dum reagunt refrigerant: quando verò sunt superata, certamen & alteratio cessat, & inde ab illis nullum sperandum refrigerium. *Sanctorius l. 4. cap. 7. Meth. vit. Error.*

Renum Prolapsus.

XIV. Nonnunquam visus alteruter Ren in hypogastrium prolapsus, qui vix à prociduo Liene internoscitur: Vide *tit. de Lienis affect. lib.* 10.

Renum Vlcus.

XV. Etsi *Vomitum Vlceratis Renibus* valde commendat *Avicenna*, quia, vt ait, mundificat & evacuat, & trahit ad contrarium partis renum: Eoque remedio sæpe repetito affectus hic sæpe curatus fuerit, referentibus nonnullis, advertendum tamen in ijs solum esse concitandum qui εὐήμεις sunt: alias ejus vehementia vlcus irritaretur. *Rondeletius* à cibo eum moveri præcipit, quia tunc facilior sit, hydræleum tepidum exhibens; simulque, quò ventriculus relaxetur, ejus os liliorum alborum oleo inungens.

XVI. *Acidularum* vsum *Griesbachensium* admittit *Iohann. Kufferus* apud *Hildanum centur.* 6. *observat.* 44. Earum acrimoniam ratus infestam esse tantum pectoralibus & pulmonum quibusdam vitijs, non item alijs vlceratis partibus: At certum est duabus de causis rejiciendas esse. 1. Quia corporis sordes ad locum affectum affatim deducunt, diureticæ cum sint: 2. Acrimoniâ viscerum exulcerationi inimicæ, quatenus acres & acidæ: his enim qualitatibus dolorificæ sunt: dolor autem affluxum humorum accersit. *Hildanus l. c.*

XVII. An *Lac* convenit? Affirmativa placet Medicis, sed certa limitatione, nam quoad initia exulcerationis, quatenus majori abstersione opus est, veteres lac asinæ vel equę cum melle præscripserunt: hodie cum saccharo caprillum exhibetur, vtpote quod nitrosa sua substantia magnam abstergendi potentiam obtinet: Quod si vlcus detersum videtur, potius lac bubulum exhibendum: Est enim hoc præsidium, inquit *Mercatus*, vt alimentum & vt medicamentum efficacissimum, quippe serosa parte abstergit, caseosa consolidat, butyrosa vero & pingui dolores ac morbos lenit viresque reficit. Nec obstat quod lac difficulter ad Renes transit, imprimisque visceribus noceat, primum enim facillime corrigitur, vbi miscentur cum lacte succus melonum & alia quæ perducunt ad renes: alterum non timendum, cum lac post vniversalia præbeatur: Hinc Mercurialis, Vbi vlcera sordida satis sunt, convenit illud lac quod magis abstergere potest, vt asininum, equinum, camelinum: Vbi autem non ita sordida sunt, convenit lac quod minus abstergit, magisque carnem generat, vt est caprinum: Vbi tandem vlcera prorsus sunt emundata, convenit id quod optime nutrit, vt ovinum, vaccinum. *Horstius Qu.* 3. *Dec.* 8.

XVIII. Si quis Opiatam ad recrementa communia evacuanda parat, omittat Sennam, agaricum, cineres tartari, si *vcus sit in renibus* aut vesica, exasperant enim partes affectas, quod & carthamus facit. *Rondeletius.*

XIX. An spes sit curationis *ulceris in Renibus* valde dubito, Ego saltem non memini vnquam à me, vel alijs curatum: Potest tamen aliquid vsurpari quod leniat malum, impediatque ne gravissimum reddatur: In quem finem nil præstantius reperi hactenus *Balsamo sulphuris*, tum *anisato*, tum *succinato*, tum juniperino, tum terebinthinato, sed terebinthinæ, non vulgaris oleo paratæ: Prævalet autem hoc in casu succinatum. *Sylvius de le Boë meth. Med. l. 2. c. 24. §. 37.* Vlcus in renibus à me curatum memini anno 1662. in Illustriss. ac Gener. D. De *Molondins* Pro Principe Neocomensi, qui præter gravitatis sensum in regione lumbari, sanguinem & pus per vrinam dejiciebat, imo corpora vermiformia, consentientibus Clariss. Doct. Parisiensibus, qui consilium dederunt, Restitutus autem est, præter sanguinis missiones, cucurbitulas &c. vsu crebro troch. alkekingi cum, & sine opio, Item lacte chalybeato.

XX. Vt vt ad varios morbos, & præsertim chronicos & curatu contumaces *Marrubium* ab authoribus *Botanicis* commendetur, attamen Medicinæ candidati circumspectè id vsurpent, cum *Dioscorid.* 3. *de re Medic. cap.* 119. & *Plinius lib.* 20. *cap.* 22. Vesicam Renesque lædere, cavendumque in exulcerata vesica renumque vitijs perhibeant: Quare cum ex *Galeno* constet Colicam passionem & calculum communia fere habere signa, aut horum morborum symptomata difficulter ab invicem discerni posse, Nemini vbi vel minima suspicio subingruit Renes male habere, multo minus si jam exulcerati sint, commendandum marrubium erit, ceu tota vt puto substantia renibus infensum: Cur tota substantia? quia experientia id nos docuit non ratio, *S. Pauli Quadrip. Bot. p.* 389.

Renum dolor.

XXI. Vidimus quendam qui intolerabili renum cruciatu affligebatur, is nulla phlebotomia, nulla purgatione, nullis remedijs topicis potuit sublevari nisi hæmorrhoide aperta: Quod enim materiæ restitabat in renibus, id vrgebat: Simulatque aperta est via, quievit morbus: Nec tamen sequitur quod hæmorrhoides statim movere oporteat si quis ita affligetur; verum si intumuerint audacius aperiendum. *Hollerius comment. ad aphor.* 11. 6.

XXII. In *Renum doloribus* quæ flatus generant sunt omittenda, & ob hanc causam neque cassia nec diacatholicum admittendum. *Solenander Cons. fol.* 300.

Renum Imbecillitas.

XXIII. Iuvenis ann. 28, reddiderat aliquot mensibus vrinam perpetuo rubentem, consistentiâ satis tenuem, & ferè persimilem acutè febricitantium lotio: Medici remedia velut supercalefacto

jecori adhibuerant: Tandem ad me venit, cum autem non appareret febricitare, quæsivi num aliquando febricitaret? contra, quasi continuò frigere ab aliquot mensibus respondit; corpus extenuari, vires dejici cum difficili respiratione, & ea quibus vsus fuisset nihil profuisse: Ideo placuit in alterum diem lotium relinqui, atque tunc sedimentum considerandum, quod quidem sanguinis instar (ut quod nonnisi sanguis esset) rubebat, reliqua ac superiore parte exiguum colorata, & pallidè lutea, nullam febris notam referente: proinde nullum in jecore calorem subesse collegi, sed debiliores factos renes, venarumque ora rariora sanguinem tenuem dimittere: Idcirco mutata curandi ratione, ijs vsus quæ renes roborare venasque adstringere poterant: adhibita proba victus ratione, & simul lacte caprino: ac sic urina rubere desiit, & corpus nutriri, viresque reparari contigit, atque ita juvenis sanitati tandem restitutus est. *Dodonæus cap. 32. Observat.*

RENVNTIATIO.

SYLLOGE.

I. SI cadaver domi vel in agro jaceat, & Quæstio sit, An fulmine an aliâ injuriâ interierit: Si à fulmine, corpus sulphureum odorem spirat, ita vt canes &c. id attingere non dignentur: Sub parte integra, vel vulnerata, ossa sunt contrita, vulnus est nigrum: Si in partem ictam cadat; bruta in adversum latus cadunt: Vigilans si tactus sit oculos habet clausos, dormiens contra: Non corrumpitur. *Schmitzius Med. Pr. p.* 204.

II. Suffocatum infantem scire licet, si antea perbelle habuerit: Si os naresque spumâ madeant: si dissecti pulmones spumosi sint. *Idem.*

III. Si quæratur an qui confossus est vulnera vivus an mortuus acceperit? Si vivus, labra vulneris sunt rubra, cruenta: in ambitu livida. *Idem.*

IV. Qui submersus jacet, si vivus sit præcipitatus in aquas, tota alvus aqua intumescit: è naribus mucosa, ore spumosa defluunt: extremi digiti excoriati censentur. *Idem.*

V. Si homo suapte natura bonis humoribus abundans, ac salubri vsus victus ratione repente moritur: deinde corpus ipsius aut livens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluens, aut reddit odorem putridum, hunc venenum sumpsisse dicendum est.

RESPIRATIO LÆSA.

SYLLOGE.

I. IN *Asthmatis* paroxysmo statim vena secanda est, si sanguis mediocriter abundare videatur, nam depletis sanguine venis liberior erit respiratio: Quod si affectus sit antiquior, pluriesque sanguis demptus, ne calore innato imminuto pituitæ proventus major succedat, ab ea erit abstinendum: Sectio malleoli præstans in affectu per consensum. *Riverius.* Non est posthabenda aliqua S. M. quam permittit *Galenus* ad prohibendam suffocationem, & præcipit *Hippocrat.* in orthopnœâ sicca: à qua tamen abstinendum in orthopnœæ accessione, quia tunc temporis vires sunt imbecilles: potissimum vero educi potest cum patiens cal. & hum. est temperamenti, totumque habet succis redundans: parce tamen, è vena brachij, vel potius venæ sedales mox erunt aperiendæ, si opus fuerit, vt pote pectori consentientes. *Fortis Cons.* 7. *Cent.* 2.

II. Dis-

II. Dissuadent nonnulli *Purgantia* data in paroxysmo, quia præsertim humor qui Asthma excitat, crassus sit, viscidus, nec vacuari facile possit nisi prius præparetur, ac per epicrasin vacuetur; quod in aliis morbis pituitosis faciendum: 2. ob vrgens suffocationis periculum, cum metus sit ne à purgante agitata materia, non ad ventrem inferiorem, sed potius ad locum affectum confluat, sicque suffocationis periculum augeat: Contra *Car. Piso* statim à s. m. purgationem aversionis gratia instituendam censet, cum nonnisi cum suffocationis periculo purgatio protrahi possit, Et humor per se sic satis fluidus, neque magno apparatu indigeat: Verum distinctione opus, & humoris natura consideranda: Si enim humor sit crassus & viscidus, sine fructu initio statim instituitur purgatio: isque potius agitatur quam educitur, vnde paroxysmus augetur: Si vero humor tenuis sit & serosus, atque è venis in pulmones effundatur, quod præsupponit *Piso*, commodissimè mox initio instituitur Purgatio. *Sennertus.*

III. Notandum in hoc malo fortissima medicamenta convenire, quia peccatum materiæ est vehementissimum & materia diu perseverat: Hinc *Paulus* validissimis purgat, & continuam satis instituit purgationem, & probat etiam Colocynthidem: (Non mirum est quod jam pauci curantur, quia saltem damus parum agarici) Elaterium ergo non tantum in hydrope dandum, sed etiam in asthmate & orthopnœa, cum fiunt à crassâ materiâ: Gal. etiam 7. κατ' τ. cap. vlt. probat vehementissima: Possumus ita præscribere cum *Gal.* ℞ *sinapis* ℥j. *salis comm.* ℥ß. *Elaterii gr. xv.* terantur cum aqua & fiant pastilli, alternis diebus exhibeantur: conficit autem *Gal.* octo pastillos, vt in quolibet pastillo sint *gr. ii. Elaterii*, nec tamen integra duo: vt autem tuta sit curatio, ante horum pastillorum administrationem præmitti debent clysteres; & post pastillos *mulsæ* ℥vj. exhiberi debent: Communiter practicantes nostro tempore exhibent pilulas singulis 30. diebus, sed neminem curant: *Galeni* ergo imitatione, si malum contumax sit, suadeo vt, si non alternis diebus, saltem singulis 4. vel 5. exhibeatis vnum è prædictis pastillis. &c. *Capivaccius lib. 2. Pract. c. 2.*

IV. *Vomitoria* verò licet à nonnullis improbentur, tamen convenientissima sunt, vt frequens experientia docuit, & non rarò hoc solo remedio paroxysmus solutus est: Inter quæ principem locum tenet *aqua Nicotianæ* exhibita ad ℥j. quæ cum saccharo reduci potest in syrupum: dozis cochlearia duo: dari etiam potest *sal vitrioli* & aq. benedicta: Ratio autem cur vomitoria in hoc affectu tantopere prosint elegantissima est, Quia dum pituita tenuior à capite defluens, in asperam arteriam & pulmonis bronchia sese insinuat, crassior illius portio in ventriculum delabitur, illiusque parietibus ita affigitur vt ægerrimè avelli possit: Interim vero dum calor illius debilis materiam illam exagitat, flatus crassiores producuntur, qui ventriculum inflantes diaphragma comprimunt & difficilem respirationem efficiunt: vnde fit vt vacuato ventriculo cesset paroxysmus, aut mirum in modum remittatur: Adde quod Asthma interdum, (imò frequentissimè, juxta Sennerti sententiam) ab humoribus crudis generatur circa hepar & in venis collectis, qui per venam arteriosam ad pulmones feruntur, & bronchia comprimentes asthmatis causa sunt: Hisce autem humoribus purgandis, & à pulmone revellēdis, maximè conferunt vomitoria: Quamvis hujus causæ ratione cathartica convenientissima sint: *Riverius cap. de Asthmat.* Felici successu exhibiti vomitorii sexagenariæ, vehementissimo paroxysmo asthmatico succumbenti, ex ℥x. *syr. Emetici Salæ*, vide exemplum apud *Gr. Horstium Probl. 5. Decade 4.*

V. *Clysteres* non admittit *Ludovicus Septalius*, cum viribus prostratis, & suffocationis periculo imminente, commodè injici non possint: Sed tamen vires non adeo semper oppressæ vt clysterem non admittant, qui à pectore sat commodè revellit: Acriores ergo & frequenter injiciantur, sed exigua quantitate, ne distenta intestina diaphragma comprimant. *Riverius.*

XVI. Id semper in *Pectoralibus remediis* studendum vt benigna sint & temperata: Nam si dentur nimis calida, præsertim initio, tenue in pituita resolvitur, crassum verò exspuitioni ineptum redditur: Sæpe etiam per multum calida remedia materia aliunde ad pectus trahitur: Ac si quis temerè vtatur nimium Resolventibus, ei si humor dissolutus subito irruat, suffocationis imminet periculum. Lenia igitur in vsum accersenda, quæ ad leniendum & dilatandum pectus faciant: Eorumque vsus frequens sit, neque enim tenax pituita se facile emolliri & attenuari sinit. *G. Hofmannus apud Scholtzium Cons. 92.*

VII. Conveniunt *Intercipientia* fluxionem, quia gravis orthopnœa tunc fit cum crassis humoribus in Pulmone collectis, tenuis accedat materia confestim ex capite descendens: Hanc igitur intercipere oportet: Et quamvis ad illam intercipiendam valeat *diatragantbum cum bolo Armena, Diacodion & Pilulæ becchicæ*, in suffocationis periculo, propter hanc tenuem fluxionem expedit ascendere ad *opiata*: Licet enim *Galenus* 7. κατ' τόπ. c. 6. in omnibus spirandi difficultatibus Opiatorum vsum prohibuisse videatur; nihilominus 12. meth. 1. in hac suspicione suffocationis concedit vsum opiati medicamenti: Itaque ad pilulas de cynoglossa erit confugiendum. *H. Saxonia Pral. Pract. p. 1. c. 26.*

VIII. Medici quidam nostri temporis in curatione Asthmatis præsentis, sumptâ, vt arbitror, ab humidiori morbificæ materiæ naturâ, indicatione, multum *siccantia* imperant ægrotantibus, velut aquas *è radice China, salsâ, sassafras, visco querno* & similibus, Quæ quidem vt tempore intermedio vtiles sunt, & à me quoque vsurpantur, ita præsente accessione minimè conveniunt: nec illa potui vnquam probare, quia nimirum rebellem magis ac contumacem reddunt, quæ expectorari debet, materiam, nimis exsiccando: Nisi pro illis diceremus talia commodari posse auxilia, vbi tenuis nec multa in pectore adsit materia; sed hæc dyspnœam potius quam asthma aut orthopnœam efficiet. *Crucius de Quæsitis cent. 2. pag. 104.*

IX. *Ludovicus Septalius*, in animadv. Practicis, jura Galli veteris damnat tanquam inutilia vel potius noxia: Experientiæ, *inquit*, non respondent, & irrito successu à me aliisque Medicis fuerunt vsurpata: Quod ex longâ ebullitione nitrosæ illæ partes, quibus maximè prodesse jura illa creduntur, subsideant, atque in percolatione rejiciantur: viscidæ autem, glutinosæ, crassæ, tum & perpingues, ex cute, pedibus, alarum extremis, musculosis & nervosis partibus promanantes, maximè remaneant, vnde crassior redditur materia

morbifica & expectorationi minus idonea: Purgantia verò & alterantia longâ ebullitione vires amittant. Verum non debet *Septalii* experientia tot tantorumque celebrium Medicorum, tum antiquorum, tum recentiorum, à quibus hoc genus remedii maximè commendatur, experientiæ præferri: Si enim quibusdam ægrotantibus à se aliisque curatis non contulerit, multa alia obstare potuerunt: nempe vel prava ægrotantium dispositio, morbique contumacia, vel cætera ad curationem spectantia non bene administrata, vel ipsum remedium malè præparatum: Quod verò dicit nitrosas partes longa ebullitione subsidere, & in percolatione rejici, ridiculum est, subsident enim tantum partes terrestriores: Nitrosa verò substantia in liquore simul recepta nunquam separatur: vnde fit vt jus cula quò diutius coquuntur, eò salsiora evadant: Salsedo autem illa incidit, attenuat, deobstruit, tantum abest vt jusculum salsedine illa præditum incrassare possit materiam morbificam: Neque habent carnes, aliæque partes gallorum, substantiam adeo glutinosam, vt ille fingit, qualis forte in vitulorum pedibus aliorumque animalium reperitur, sed potius attenuantem, cum nitrosâ substantiâ maximè refertæ sint: Ac denique purgantia & alterantia, si juxta pharmaciæ præcepta, & f. a. decoquantur, vires suas integras in decocto relinquunt: Cum quotidiana apud nos experientiâ constet hujusmodi jura perbelle purgare: Et si experientiam nostram Septalii experientiæ opponere liceat, bonâ fide testari possumus nos ex hujusmodi decoctis mirabiles effectus in asthmaticis affectibus & doloribus colicis diuturnis ac contumacissimis percepisse: Hoc tamen in horum præparatione immutare solemus, quod nimirum pro vna tantum dozi, singulis diebus iteranda præscribimus, metuentes scilicet ne ad plures dies asservata corrumpantur, aut saltem deteriora fiant. *Riverius ex Sennerto.*

X. Ventriculi figura quadamtenus oblonga est, quia in homine dorsum est latum, quò fit vt rotunditas ventriculi in longitudinem abeat: Qui habent rotundum ventriculum, statim à pastu difficulter respirant, ventriculo premente Diaphragma *ex Galeno in arte parva*: Hi si sæpe & parum edant difficultate ea respirandi liberantur.

XI. *Diuretica* locum habere possunt in curanda asthmatica accessione, non solum quando imminet impendetve, sed tempore intermedio: Idque assero, non modò quia est verissimum vt plurimum eadem esse curationis quæ præservationis remedia, verum etiam quia non semel experimento observatum vigente accessione aliquos ab ea tandem fuisse liberatos, nulla per tussim ex ore projectâ materiâ, sed copiosis tantummodò, crassis atque turbatis lotiis emissis: Quod etenim ea quæ intra pectoris & pulmonum cavernulas retinetur materia interdum per vesicæ ductus, magno cum ægri juvamine extra feratur, quotidianæ observationes docent. Tempore autem intermedio, & longè à paroxysmo convenire posse diuretica non est cur dubitemus; per quæ nimirum humores noxii à pectore, capite & venis ad vias vrinæ avertuntur antequam in pectoris ipsius loca, respirationi dicata, impingantur: Nec rarò videmus eos quibus caput facili negotio vel ab externis, vel ab internis causis repletur, & præcipuè dum incalescit, si copiosas mejant vrinas mox circa caput & alias supernas partes valde melius se habere: Tandem, conveniunt non aliter ac frequentes per alvum purgationes, etiam per medicamenta non adeo blanda sed & validiora. Si ergo aliquis asthmaticâ accessione tentatus lotia emittat crassiora & copiosiora solitò, indeque ab angustia pectoris allevari incipiat, nullâ per tussim expectoratâ materiâ, cui dubium erit si diuretica simul cum pectoralibus offerantur posse valde citius eum sanari? *Crucius de Quæsitis cent. 4. pag.* 410.

XII. *Acidulæ* in asthmate nocent sive symptoma ipsum, sive causas perpendamus: quoad symptoma (difficultatem respirationis) procurandum vt ea libera sit; at acidulæ acidæ & adstrictoriæ id efficere nequeunt: Causa multiplex, frequentissima pituita crassa, lenta, viscida; aut vitrea & gypsea, vi caloris progressu temporis ex ea genita: at hæc siccanda non est, nedum vlterius refrigeranda: 2. calculi & grandines ex tali pituitâ ortæ: 3. crudum tuberculum pulmonum arteriis adnatum, quod eas coarctat: At his in causis vsurpantur frustra, quin earum vsu tales materiæ indurantur magis & siccantur: Nisi quis dicere velit convenire Acidulas præservationis causa, quando asthma nondum genitum, sed antecedens tantum causa in capite collecta, quam siccare & evacuare valeant. *Sebisius de Acidulis sect. 2. dissert. 2. p.* 453. Aquæ thermales, hepati refrigerando citra ventriculi noxam, vsitatæ, in ægrè spirantibus mihi semper valde suspectæ fuerunt, quod præ nimia copia ventriculum distendentes, diaphragma ita premunt vt thoracem pro inspirando aëre vix dilatare atque extendere possit vnde spirandi difficultas. *Zecchius consult.* 53. Possunt quoque vtiles esse *Acidulæ* vbi asthmatis causa transmittitur per venam arteriosam & arteriam venosam, è genere venoso, quæ sic revellitur ac ad viæ vrinas abducitur antequam pulmones impetat, sive ea sit serosus humor, juxta Pisonis doctrinam, sive humores crudi circa hepar, imò vniverso venoso genere collecti: Aquas naturales sulphureas bibitas probat Ioubertus, sulphur enim de præcipuis expectorantibus est: tum ex cataclysmo, vt loquitur Aurelianus, ad capitis & thoracis corroborationem.

XIII. Capitis, vt partis mandantis, & Pulmonum, vt suscipientis, & nonnunquam materiam jugiter producentis, cura habenda: humidam vtriusque intemperiem corrigendo, & laxos pulmones corroborando: In quem finem laudat, *Avicenna* jus galli antiqui, flagellati, exenterati & modicè saliti; *prassio, hyssopo, pulmonaria* & *botride* alteratum, per mensem exhibitum, præmisso bolo ex terebinthina & pulv. ireos parato: Verum quoniam capiti parum aut nihil auxiliari potest, ideo multo efficacius fuerit decoctum cum sudore ℞. *ligni Guajaci, visci qu. ana.* ℥ij. *aq. comm.* ℔iv. m. f. infusio per horas xxiv. dein bulliant ad consumptionem dimidii, colatura servetur pro tribus vicibus; mane, hora vna ante sudorem exhibenda, præmisso hoc bolo, ℞. *extr. rad. helenii* ℈j. *flor. sulph.* ℈ß. *m. f. Bolus*: Sudor prolectetur in hypocausto, vt caput sudet; non obstante, quod objici solet, suffocationis periculo; locum enim solum habet præsente orthopnœa: Quod si in hypocausto invalescat dyspnœa, vt nonnunquam primis diebus contingit, lectum statim petat, & sudet patiens; deinceps enim sudor, etiam in hypocausto, diutius commode tolerabitur: Terminato sudore, vt Pulmonum exsiccatio perficiatur, aquæ sulphureæ adhibendæ, decem aut xij. diebus

diebus dejectoriæ, quinimo & pro stillicidio capiti maxime proderunt. *Raymundus I. Fortis cons. vij. cent. ij.*

XIV. Orthopnœa præsente cautissime agendum, ne importunis remediis derepente Patientes è medio tollamur: Imo cum Medicus non semper præsens esse possit, instruendus æger vt sibimet Medicus sit: Ingruente itaque Orthopnœa illud maxime advertendum tunc temporis materiæ expectorationem non esse tentandam, sed laxantibus internis & externis à bronchiis ad pulmonis cavitatem esse abducendam: dum enim catarrhalem materiam à capite delabentem, & à cavitatibus resurgentem sursum trahere conamur, affatim ad bronchia eandem copiosiorem evocamus, vnde spiritus via omnino intercepta æger prorsus suffocatur, quod ego bis Medicis contigisse vidi: Quare quies primo statim præscribenda, frictionibus tantum infernarum partium adhibitis, ad materiæ in cavitate hærentis ascensum inhibendum: mox oleo amygd. d. rec. sine igne præsto sit, cujus aliquod semicochlear per intervalla præbeatur: Pectori vero apponatur omentum castrati &c. vt pote magis laxans, oleo amygd. perfusum: vel eidem applicetur magna spongia, imbuta rad. malvæ, althææ lilior. alb. liquir. & semin. fœnugr. quæ non omnino expressa, & modice calens apponatur frequentius, nec refrigescere permittatur: Recedente autem accessione aliquod lene expectorans præbendum, cum scil. & materia concoqui, & à bronchiis angustioribus excuti inceperit, tunc enim à tussi & excretione materiæ levamen experietur, *Raimundus I. Fortis Consult. 7. cent. 2.* Non imitandi plerique medicorum qui in illa anhelandi angustia, expectorantia perperam propinant, vt oxymel &c sic enim à pulmonibus ad bronchia attrahitur major materiæ copia, augeturque obstructio & angustia cum suffocationis periculo. *Idem cons.* 8. Hoc in vnum in memoriam revocandum, quod tempore accessionis non opus est à purgatione per sputum initium curationis sumere. *Mercatus.*

Asthmatis therapeia.

XV. Circa *Asthmatis* Therapeian duæ sunt primariæ Indicationes Curatoria & Præservatoria: prima docet quid agendum in paroxysmo, vt laborans à præsenti periculo liberetur: altera quid extra paroxysmum, pro causæ morbificæ sublatione, ne affectio isthæc sæpius aut gravius repetat, moliri oporteat: Itaque paroxysmo vrgente enitendum 1. vt ratione tum aëris tum pulmonis habita respiratio vberior procuretur, & 2. ne respirationis organa à spasmis initis, & pervicaciter continuari solitis quam primum avocari & compesci queant: Quoad *priorem*, ægrotans situ corporis erecto, in loco apertiori & modice perflato, à fumis & adstantium halitibus libero collocetur: deinde navetur opera vt pulmones ab omni infarctu & oppressione interna, nec non compressione externa immunes facti spiritum altius ducere & reciprocare possint: In hos fines ne viscerum inferiorum ὄγκος præcordia comprimat aut angustet, alvus ab enemate subducatur, vestimenta laxentur; cumque insuper in hoc casu, aut à sanguine intra vasa pneumonica supra modum turgescente, aut à sero in ductus tracheales ex arteriis & glandulis depluente opprimi solent, vtriusque humoris orgasmi compesci debent: hinc si vires ferent, & pulsus satis robustus fuerit, phlebotomia sæpe convenit: Porro quæ sanguinis æstuantis serum ac superfluitates per vrinas & sudores amandant sedulo exhibeantur: cui intentioni apozemata &c. Pectoralia dicta, egregie inserviunt: quinimo pulveres testacei, millepedum præparata, spiritus & sales volatiles cum fructu sumuntur: Interim præterea exhibeantur quæ tracheæ ductus aperiant, lubricent, & expectorationem cieant; quæque insuper, si opus fuerit, catarrhum in eos depluentem sistant, in quos fines linctus, decocta pectoralia & suffumigia conveniunt: Quoad *alteram* in paroxysmis asthmaticis medendi *intentionem*, videlicet vt respirationis organa à spasmis initis ad pensa sua ordinaria tranquille redeant (nisi hoc sponte post sedatas sanguinis & seri intra pulmones æstuationes succedit) (*Non enim tantum ratiocinio, sed per observationes ostendimus Asthma convulsivum sæpe inferri, quoties materies morbifica, in nervos pneumanicos delapsa, alicubi intra ductus eorum, & præcipue circa plexus hæret: vnde quoties ad plenitudinem aggesta discuti & moveri incipit, propterea ibidem spiritus scatentes, & ad respirationis organa affluentes perturbari inque anomalias adiguntur, illique mox spiritus alios fibrarum pectoralium aut pulmonarium incolas afficiunt, inque spasmos irregulares & Asthmaticos excitant.*) remediis antispasmodicis & anodynis vtendum erit; etenim medicamenta in passionibus hystericis exhiberi solita, etiam in asthmate convulsivo convenire solent: Spiritus c. c. fuliginis, & imprimis salis armoniaci cum gummi ammoniaco destillato; item Tinctura g. ammoniaci, sulphuris, castorei, asæ fœtidæ, syr. ex ammoniaco, de sulphure, oxymel scyllit. & similia, quæ cum ingrati saporis aut odoris sint, spiritus quasi dissipant, & à tumultibus retrahunt, nonnunquam egregie juvant: Quod si hoc modo spiritus debacchantes sedari nequeunt, ad *Narcotica* perveniatur, vt quibusdam profligatis cæteri in ordinem redeant: Enimvero ni obstat pulmonum infarctus, cum insigni præcordiorum oppressione; Opiata nonnunquam insigniter prosunt: In horrendis morbi hujus paroxysmis, cum alia medicamina minus effecissent, sæpe bono cum fructu *Diacodium*, imo *laudanum tartarisatum* exhibui: Verum hæc non sine magna cautione propinentur, quia cum respirationem (quæ jamjam difficilis & præpedita est) amplius & nimis impediunt, non raro in vitæ discrimen adducunt: Insuper his, vt spiritus pneumonici à spasmis suis avocentur, nonnunquam expedit spiritibus aliis in locis molestiam inferre: nam aliquibus vllibi afflictis, vt plurimum cæteri quique perculsi inordinationes suas dimittunt: quapropter vesicatoria, cucurbitulæ, ligaturæ & frictiones dolorificæ juvamen conferunt: imo ob hanc rationem *vomitoria* in medio paroxysmo sumpta prosunt, Hæc de methodo in paroxysmo, *Indicatio altera Præservativa* causæ morbificæ sublationem intendens duos habet distinctos medendi scopos, vnus Pulmonis conformationem, si quovis modo læsa aut vitiata fuerit, emendandam: atque alter partium motricium, & spirituum ad eas destinatorum anomalias tollendas molitur: Vtrisque his indicationibus satisfiet si remedia, vulgo dicta pectoralia cum antispasmodicis conjungantur, atque horum vsus, cum medicamentis aliis, totius corporis præparationem, & symptomata emergentia respicientibus intercaletur. *Willis.*

XV. a *Spiritus sulphuris* contra Asthma exhibetur, verum hic distinguendum inter *idiopathicum*, quo spir. sulphuris non habet introitum, & in-

ter *sympathicum*, nidum circa hypochondria habens, quorsum auxiliatori sulphuri suus quoque est introitus: majoris erit virtutis hic spiritus si cum gummi Ammoniaco destilletur. *Fr. Hofmannus Clavis Schrod. p.* 374.

XVI. Plerique Medici, post Arabes, inter *suffumigia*, ad exsiccandas & absumendas reliquias materiæ in asthmaticis, etiam *Arsenicum* admiscere jubent, sed malè, cum sit summè venenosum: Nonnulli innoxium credunt, quod exiguâ quantitate misceatur; aliis medicamentis corrigatur, & suffitu facultas elicita non adeo corrodens malignaque existat: cum venenosæ qualitates, non in partibus tenuibus igne resolutis, sed in crassioribus ac terrestribus insint: At non in parvâ quantitate arsenici pulvis admiscetur, sed ad pondus omnium: Imò in parvâ nocere potest: Thus, myrrha &c. addita noxam ejus non emendant: Notum quoque chymicis ejus fumos dum calcinatur summè esse noxios: Nec partibus heterogeneis constat, nam dum calcinatur totum in fumum abit: Error inde manavit quod Sandarax Arabum & sandaracha Græcorum malè confusa sunt: Sandarax enim Arabum, vulgo Vernix, gummi Iuniperi est, vi eximia siccandi præditum: vnde Arabes in suffitibus illis, qui ad reliquias humorum in Pulmone in asthmaticis absumendas adhibentur, illud rectè præscripserunt: Sandaracha verò Græcorum Arsenicum rubrum est: *Sennertus.* At quanquam noxius *Arsenici* vsus, non tamen inde colligendum, quod innuit Sennertus, Græcos illo non fuisse vsos: *Vim habet Sandaracha*, inquit Dioscorides *adstrictoriam & erodentem, crustas cum vehementi vredine & violento morsu excitat: datur ex mulso purulenta extussientibus: Suffitur quoque cum resinâ adversus veterem tussim, rapto per fistulam nidore: vocem expedit cum melle delincta: suspiriosis cum resinâ in catapotio optimè datur*, Sed licet in viam duxerint Græci, exulare tamen debet cum tutiora dentur remedia: Si cui periculum facere lubeat, vtatur is *Rubino arsenici Diaphoretico Tentzelii*, quem spicificum ait esse in affectibus pulmonum ex crassis catarrhis: dozis à gr. v. ad viij. *Vide Schroderum Pharmacop. l.* 3. *c.* 27.

XVII. Cavendum in *apozematis* aut syrupis, aliisque remediis, ne calida nimium & siccantia præscribantur, quæ partes tenuiores absumendo reliquum incrassare possunt & ita affectum contumaciorem reddere: sed humectantia permisceantur, qualia sunt passulæ, ficus, liquiritia, jujubæ &c. *Riverius.*

XVIII. An ipsa accessione Asthmatis *sulphure vivo* sit vtendum dubito, quod, vt scio, veteres in remissione accessionis, atque in ipso intervallo frequenter vsurpasse, ita quo tempore pectus præ labore in respirando magnopere flagrat, callida cuncta esse cavenda constat: Ammoniacum cum oxymelite simplici eo tempore feliciter exhibere consuevi, nisi tamen miscere placeret sulphur, vel cum papaveris, vel cum alterci albi seminis pulvere. *Zecchius consult.* 18.

XIX. Derivationis à capite, & à thorace aversionis gratia, non sunt dimittenda *Errhina*, quale est quod ex mulsa & betæ succo paratur: vel ex aquæ hordei cum mannâ dissolutæ portiunculâ & majoranæ succo: Valida autem hoc in casu ex eo suspecta semper habui, quod materiam à capite in palatum, & inde in os & pectus violenter deducere possint: Ob eandem quoque causam Apophlegmatismi hic suspendantur. *Zecchius consult.* 53.

XX. In Asthmate inveterato, quod aliis remediis non cedit, probatur *Vstio secundum collum, pectus, dorsum*: (nisi enim ad Vstionem deveniatur, moriuntur) circa medium vertebrarum & circa medium costarum. Sint autem vstiones mediocriter latæ, & mediæ inter superficiem & profundum, sinendumque vt vlcera diu fluant. Si materia fluens prodeat à capite, vstio facienda in Suturâ coronali: Si foveatur à materiâ procedente à toto, vstiones & brachiis & cruribus adhibendæ: Fiant in spatiis intermediis vertebrarum & costarum, nam ossa prohibent exitum materiæ, *Capivaccius* Vstiones fiunt à nonnullis variis in locis, quod mihi magis placet quàm sinapismis vel dropacibus thoracem illinire, aut malagmatis, ad retrahendos ichoras, vt præcipit *Æginetа*; Cum enim crassior materia Pulmonibus inhærens talibus non revellatur, sed potius contra crassior evadat, velut torrefacta, non aliâ ratione quàm diuretica nocent ejusmodi epispastica, aut epispasticis vehementiora. *Ioubertus.*

XXI. Ad caput roborandum & siccandum *Suffitus* præscribuntur, qui tamen non conveniunt ore & naribus excepti, difficilior enim anhelitus efficitur, & paroxysmus excitatur: Suffiantur ergo operimenta capitis extra cubiculum. *Riverius.*

XXII. Dubitatur an *Victus attenuans* Asthmaticis conveniat, Quia *Galenus lib. de Attenuante victu* scripsit ejus ope, sine vllis medicamentis, difficiles respirationes aliosque morbos diuturnos se sanasse: Adducitur in contrarium Hippocr. aph. 1. 4. In morbis longis victum tenuem & exquisitum, semper parum tutum esse: Verum res plana est, Aliud est λεπτὴ δίαιτα, victus tenuis, de quo Hippocr. dicto aph. Qui solam victus formam ac quantitatem respicit: cum scilicet ægro cibus coctu facilis, & quidem exiguâ quantitate, & minus ferè quam coquere possit offertur: cui opponitur Plenior victus: Aliud λεπτύνουσα καὶ λεπτυντικὴ diæta, Quæ solam qualitatem respicit, & victus attenuans est, qui viscidos & crassos humores in corpore extenuat; cui Incrassans victus opponitur: De victu attenuante agit Gal. peculiari libello, in quo describit cibos attenuantes, quod sensus mordeant & acres sint, cibosque illos ibi enumerat: Et tales cibos Asthmaticis vtiles esse certum; An verò victus tenuis conveniat, valde dubium est, cum ex Hipp. in morbis parum tutus sit. *Sennertus.*

XXIII. Vtrum copiosus *Potus* Asthmaticis vtilis sit, videtur controversia apud *Galenum*: Ille enim 7. κατ. τόπ. c. 6. *Omnis potus modicus sit in iis qui abscessum alicubi habent; multus contra in iis qui viscosis ac crassis humoribus sunt obturati: Etenim pharmaca quæ ejusmodi ipsorum humores abstergunt, necessario quidem tusses movent: non verò facilè per sputum rejicitur quod abstersum est, ob crassitudinem videlicet, Quapropter humectatione plurima opus habent quò facile efferatur:* Contra docent Arabes, qui parcum potum illis concedunt: multus enim replendo ventriculum septum transversum comprimit, vnde difficilior respiratio: Dic in prandio & cœnâ parcissimè bibendum, ob dictas causas & ne concoctio ventriculi lædatur: Noctu & interdiu copiosius, præcipuè coctione peracta. *Zacutus Pr. hist. lib.* 2. *c.* 7.

XXIV. Interdum flatus tam violenter distendit Pulmones vt præfocationem afferat, ni succurratur

ratur aperto thorace per *Paracentesin* inter 4. & 5. costam thoracis: quod sæpius factitatum Parisiis, magno ægrorum emolumento & Thoracis levatione, etiamsi aquæ nullæ effluxerint, sed flatus cum violenta displosus: Hippocr. πνευμάλιαι dicuntur, quibus Thorax flatu distenditur. *Riolanus Enchir. l. 3. cap. 2.* Illa flatulenta materia primo & per se aliam asthmatis speciem interdum producit, quæ Asthma flatulentum seu Hypochondriacum nominatur, quando scilicet flatus crassi & copiosi; ab hypochondriis elevati, diaphragma comprimunt ejusque motum impediunt, vnde summa respirandi difficultas sine stertore procedit. *Riverius.* Melancholici aliquando per breve spatium videntur suffocari, quia halitus crassus in musculis sæpe continetur, præsertim id accidit vbi 4. thoracis musculus afficitur, tunc tendines istius costis affixi, gratia constringendi pectus, ad fuliginum expulsionem, inertes à flatibus fiunt, vt non probe coarctent neque constringant pectus. *Sanctorius meth. l. 2. c. 20.*

XXV. Puellus Aurifabri cujusdam asthmate ferè desperato laborabat, nihil quicquam appropriatis ad hunc affectum remediis proficientibus: Tandem vocatus ego, protinus suspicor *Mercurialis fumi* malignitatem hunc morbum produxisse; quod Parens confiteretur se per dies aliquot, sub initium hujus affectus, in præsentia puelli deaurandis vasis argenteis operam dedisse: Mox igitur gr. xij. Mercurii dulcificati semel atque iterum exhibeo, cujus beneficio puellus ab imminente lethali suffocatione liberabatur. Sic quidam in separatione metallicæ materiæ, aurifabris instar scoriarum residuæ, strenuè laborans, in gravem dyspnœam incidit, cui robusto satis primo purgans exhibeo, ℞. laxat. miner. compos. gr. ix. pulv. Syrii gr. 6. Mercur. dulcif. ℈j. m. cum cons. rosar. pro bolo. Hac evacuatione feliciter peracta, per Antimonium Diaphoreticum, cum pauxillo Theriacæ permistum, bis in lecto sudorem provocavi, paucis diebus ægro restituto. *Gr. Horstius l. 7. Obs. 25.*

XXVI. Interdum fit Asthma ab humoribus crudis & serosis, à venoso genere per arteriam venosam in Pulmonem translatis: Qui ad bronchiorum canales profluunt, verum Asthma cum stertore producunt: Si vero in pulmonum substantia, vel in lævibus arteriis subsistant, Asthma spurium faciunt sine stertore: Hæc species, vulgaribus Medicis ignota, (nullam enim aliam causam præter fluxionem à capite agnoscunt) confirmatur, non solum, ex stertoris carentia, sed etiam ex eo quod in eo vrinæ ægrotantium crassæ & turbidæ esse solent, præsertim in paroxysmo, quia humorum crassorum & crudorum, in venis agitatorum, portio ad renes & vesicam transmittitur: Et nonnulli asthmatici vrinæ difficultati obnoxii sunt, eaque vigente, ab asthmate liberi: asthmatis vero paroxysmo præsente cessat vrinæ difficultas, ob materiæ morbificæ in venis contentæ ad hanc vel illam partem decubitum: Vidimus etiam quosdam Asthmaticos alvi fluxui obnoxios, ita vt præsente alvi fluxu ab asthmate liberi essent: eo verò cessante asthmatis paroxysmi redirent. Adde quod hæc Asthmatis species, quæ sine stertore fit, v. s. ita efficaciter oppugnatur, vt ea in paroxysmo celebrata, quamprimum sanguis fluere incipit, ægri statim melius spirare incipiant, & in fine illius, aut post exiguum saltem intervallum, à paroxysmo penitus liberati appareant: Ac denique hujusmodi asthmatici plerumque cachexiâ & pedum tumore œdematoso laborant, quod ostendit causam asthmatis tunc temporis ab hepate proficisci & in venis contineri, ita vt tandem in plerisque hydrops consequatur. *Riverius. Vide Sennertum quæst. 2. & 3. ad caput. de Asthmate, Carolum Zisonem. p. 220.*

XXVII. Non semel tantum, sed iterum atque iterum clementer *purgandum*; quoniam chronica est ægritudo hæc. *Zacchius consult. 53.*

XXVIII. Interdum observavi graves Asthmatis paroxysmos, sine quavis notabili pulmonum labe contigisse: revera ut putaverim hunc morbum aliquando esse merè convulsivum, ejusque insultus solummodo excitari quia serosa colluvies, particulis explosivis referta, nervos Pulmonum, diastolen perficientes, subiens, spiritibus ibidem scatentibus accrevit: quibus postea ob plenitudinem, vel irritationem, confertim & aliquandiu elisis, pulmones velut rigidi & inflati detinentur: vt neq; ἐκπνοῆς neq; εἰσπνοῆς munia exequi possint: paroxysmo autem finito, quin etiam priusquam incipitur, respiratio libera & æqualis satis rectè ducitur, nullaque tussis, aut ualetudinariæ pulmonum dispositionis signa apparent: In plerisque hoc morbo affectis Vomitoria imprimis conducunt, notante Insigni *Riverio*; Sed ratio in eo consistit, quod pharmacum illud emunctoria, circa primas vias consita, valde succutiens & irritans, ex iisdem sanguinis & succi nervosi recrementa in cerebrum & nervosum genus vrgeri, aut restagnare apta, valide exprimunt & foras deducunt: *Zacutus*, non sine ratione, cauteria modo in bregmate, modò in nuchâ, aut circa axillas inusta valde prædicat: millepedum præparata, sc. in forma pulveris sicci, aut liquotis destillati, rarò successu carent: Talia nempe seri superfluitates à capite ac nervoso genere avocant, ac ad vias urinarias deducunt: valent & cathartica blanda, decoctum galli veteris, ac alia asthmati appropriata. *Th. Willis Pathol. cerebri c. 12.* vide infra §. 35.

XXIX. A quarta, 5. & 6. vertebrâ cervicis missus est surculus nerveus ad septum transversum: quare si hoc amitteret, vel deficeret in motu, ob hujus nervi caput affectum, à semi angustia ob compressionem, vel ictum, vnde suborta esset dispositio scirrhosa, tunc vt septum in bonum statum reduceremus, confugiendum esset ad cervicem, non ad pectus. *Sanctorius meth. l. 2. c. 9.*

XXX. Ex *cauterio in sincipite* aut *vtroque brachio* scio nos operam & oleum perdere, & citra fructum molestiam ægro inferre: Illud enim constanter affirmo revelli non posse materiam frigidam ex cerebri substantia destillantem per colatorium in pulmones, factis iis in locis emissariis; cum non sit via aliqua accommodata per quam hoc genus remedii opem ferre possit: Nam vt in s. m. revulsiva tundimus venas communes, sic in aliis auxiliis revulsoriis opus est adesse communitatem societatemque viarum per quas trahatur humor, alioquin frustra laboraremus, at hic ejusmodi via desideratur. *Horatius Augenius lib. 4. Tom. 2. p. 469. Epist.*

XXXI. *Aëtius* ad derivandam materiam ad partes thoracis laudat *Rubrificantia* quædam, vt fricationem thoracis cum pumice, cum scylla, vrticis: Gal. 11. meth. c. 17. ad extrahendam materiam quæ in pulmonibus est, præter alia calorifica laudat quoque *cucurbitam* ipsi thoraci affixam: Sed notandum ab iis auxiliis abstinendum cum fluxio fit è capite, nam augebunt fluxionem: Neque cum corpus est plenum, sed tantum in orthopnœa ex pri-

maria pulmonum repletione, & post vniversales evacuationes & revulsiones. *H. Saxonia Præl. pract. p. 1. c. 26.*

XXXII. Postquam *Adr. Spigelius* plurimum deditus experimentis deprehendisset in orthopnoicis dissectis inflammatam asperæ arteriæ tunicam, ob materiam tenuem ac biliosam ipsi infarctam, diuturnæ orthopnœæ accessiones *medicamentis scammoniatis*, vt Pilulis cocciis, aureis, & hujus generis cæteros levavit. *Rhodius cent. 2. Obs. 28.*

XXXIII. Non desunt qui *intercipientibus* quoque utantur in periodica spirandi difficultate, sub accessionem, in quorum tamen usu cautissime agendum, cum materiam in bronchiis, si quæ adsit, densare atque firmare possint, non sine suffocationis periculo, cujus causa opiata in asthmate à Galeno omnino damnantur. *Fortis consult. 7. cent. 2.* Durante tamen affectione, opera danda ut materia intercipiatur, quod optime præstabit sequens remedium, ℞. *laudani nepenthes Quercet. j. aut gr. iß. diapenid.* ʒj. assumatur hora una à cibo, Et nisi præsto sit laudanum, substituatur *Philonium* ad ℈j. *Idem consult.* 8.

XXXIV. Toto & partibus à materia catarrhali jam genita expurgatis, ejusdem regeneratio inhibenda, humidam capitis intemperiem corrigendo, & Pulmones eodem tempore exsiccando, sine quibus nihil: Id autem nullo tutiori & commodiori modo præstari poterit ac obtineri quam *proprie decocto* cum Sudore, qui omnino hypocausto proliciendus, caput exsudet, vberioris humiditatis fons & origo: Primis tamen diebus moretur in hypocausto, sed sudet in lecto: in progressu vero diutius hæreat, non tamen vltra horæ dimidium: Nec admittenda obiecto à Medicis vulgaribus fieri solita, de Capitis caliditate aut Suffocationis periculo, Etenim quoad primum, Eatenus calor caput lædit, quatenus ab eo liquatur humiditas in capite hærens, in quo liquata permanet, quæ tamen si liquata ab eodem calore fundatur, & per sudorem educatur, nulla capiti à calore noxa, quin potius levamen: Secunda vero locum habet, præsente solum orthopnœa: quare si patiente in hypocausto commoranti, ingravesceret spirandi difficultas, ut primis diebus quandoque contingit, tunc statim egrediatur, & sudet in lecto, in progressu enim sudor in hypocausto commode tolerabitur. *Fortis consult. 21. cent. 2.*

XXXV. Ex dira symptomatum cohorte Scorbuticorum, nulli primatus potiore jure attribuitur quam *difficili respirationi*, & *pectoris angustiæ* per paroxysmos invadenti: oriri plerumque arbitror vel à subitanea jam tum grumescentis prope sanguinis in angustioribus pulmonum permeaculis stagnatione, vel ex irritatione convulsiva nervorum spirandi organis inservientium: In priori casu summa adest præcordiorum distensio, indeque quasi immobilitas, cum rubore faciei sublivescente, caligine oculis offusa, lipothymia, pulsu parvo, debili, intermisso, ac ægrorum de salute sua desperatione conjuncta: In posteriore autem nec multum arythmo variat cordis arteriarumque pulsus, & sicca tussis vrget, cum anxia præcordiorum constrictione, altissimisque suspiriis gravem anhelitum interpolantibus: Sanguini præ sua crassitie in circuitu per angustias pulmonum stagnanti ea debentur quæ ipsum potenter attenuando, incidendo, exagitando, fluxilitati requisitæ, expeditiorique in orbem motui restituunt, 1. Enemata carminantia, ad revellendum, 2. venæ solutio, vbi plethoræ phænomena; ita enim imminuto sanguine, reliquum & facilius attenuabitur, & citatiore motu permeabit angustias pulmonum. 3. thoracica calidiora paris efficaciæ antiscorbuticis associata, sç. *Tinct. croci, enul. camp. castorei, elixir propr. conf. alkerm. flores salis armon. benzoini, salia volat. viperarum, fimi equini; spiritus salis ammon.* cochlear. vel per se vel cum convenientibus vehiculis, exigua sed iterata dozi: hæc enim optime intercalant hujus affectus insultum, idque sanguinem à coagulatione abstinendo, Nam coagulatum cruorem resolvi à sale volatili, aqua diluto, experientia compertum, neque præter volatilia salia quicquam aptum ad coagulationem illam prohibendam aut solvendam reperitur: Asthmati Scorbutico, ex *nervorum pneumonicorum convulsione* (*vide supra* §. 28.) medelam spondent antispasmodica, quibus inesse compertum est facultates obtundendi, supprimendi, discutiendi irritantem illam humorum vaporumve acrimoniam: Hoc nomine celebrantur *Spiritus* salis amnon. cornu cerv. fuliginis, sanguinis humani, cranii, castor. lavend. compositus, appropriatis liquoribus contemperati, & repetitis identidem haustulis, dum vrget spirandi difficultas, assumpti; valent & castor. galban. assa fœt. tincturæ horum in aq. raphani compos. vel lumbric. magistrali extractæ: At in hujusmodi Dyspnœa ægroto suffocationis discrimen interminante, nullum præsentius est remedium quam *Laudani opiati* (vide §. 15.) paucula grana in vino Hispanico generoso dissoluta, adque tincturæ extractionem infusa, tum cochleatim subinde exhibita; hujus quippe fascino placidissimo, & hypnotica benignitate, tanquam demulcente Mercurii caduceo, humores in tumultum acti componuntur ad quietem, qui acrimonia nervis infesti mitigantur, & vapores flatulenti, qui spiritibus immisti animalibus, non solum in nervos vitalium vi punctoria sæviunt nonnunquam, ast sæpe etiam per habitum corporis vbique discurrentes, admirandas partium in musculis distorsiones, motusque convulsivos excitant) supprimuntur, ac per leves demum sudores, à somno erumpentes discutiuntur. *Gu. Charleton de Scorbuto p. 212.*

RHEUMATISMUS.

SYLLOGE.

Differt à catarrho & arthritide causis & curatione. 1.
Sangu. missionis *præstantia.* 2.
Purgantia *quando præscribenda.* 3.
Diureticorum *vtilitas.* 4.
Sudorifica *non semper juvant.* 5.
Roborationi *partium studendum.* 6.
Curatus in juvene. 7.

(Vide *lib. 6. tit. de Febre Rheumatismi comite.*)

I. Licet Catarrhus Rheumatis nomine donetur apud Græcos, differt tamen ab eo Rheumatismus: Catarrhus enim à cerebro tantum exoritur, & vnam solum aut alteram partem infestat, cum Rheumatismus ab internis visceribus, tum venis & arteriis procedat, & in corpus vniversum effundatur. Vulgus Arthri. idem vniversalem nominare

minare solet: In hoc enim, ut & arthriticis affectibus, dolor articulorum reperitur: Sed eò differunt quod in arthritide soli articuli dolent: In rheumatismo verò non hi solum sed & totum corpus, media scilicet inter articulos spatia, musculi nimirum eorumque membranæ, ac præsertim periostia, totusque corporis habitus: imò verò interdum corporis partes internæ, vt ventriculus, intestina, vterus, pulmo afficiantur. Causa proxima humor est serosus, qui ob tenuitatem partes in tumorem non elevat, & ob substantiam suppurationi minimè idoneam, nullum unquam abscessum producit: sed tantum dispositionem quandam inflammatoriam ex seri fervore oriundam: Origo primaria hepati fervidâ intemperie affecto adscribenda, debiliorique, quod ideo alimentum non satis nutritioni conveniens generat, & totum corpus pari imbecillitate afficit, ut ita superfluorum receptioni reddatur maximè idoneum: Ex eadem hepatis intemperie & imbecillitate multus fit pravorum humorum proventus, qui in venis & arteriis diutius retenti pravam quandam acquirunt corruptelam ibique colliquantur, & in seri ac ichorum naturam abeunt, & tanquam onus grave pelluntur à natura ad partes ignobiliores, cùm satis robusta non sit ut eos extra corpus omnino eliminare valeat: illi autem humores, summa acrimoniâ prædìti, partes ad quas feruntur pungunt & feriunt, vnde dolorum origo: At quanquam prima humorum generatio in hepate fuerit, ij tamen ad cerebrum delati, immediatè interdum ex eo defluunt; dolores enim in cervice incipiunt, post ad humeros & brachia diffunduntur. Humorem autem esse serosum patet, Primo, Quod nulla sit coloris mutatio, absentia ferè tumoris, nisi humor valde copiosus sit: Secundo, Ex doloris mobilitate: Tertio, Ex solutione affectus per sudores: Quarto, Ex signis pleonexiæ serosæ, scilicet urinis tenuibus & copiosis; seroque in sanguine misso redundante: Flatus tamen concurrunt ad dollorum productionem, nec enim dolor tam citò permutaretur, adesseтque pondus aut dolor in partibus dolentibus. *Riverius.*

II. Singulis diebus ab initio *sanguis detrahendus* est, donec morbus remiserit & dolores imminuti fuerint: Nec refert si per x. aut xij. dies, aut etiam plures, sanguis detrahatur, cum id peculiare sit huic morbo vt ex frequenti venæ sectione vires non dejiciantur: Ideo mihi in vsu est, dum venæ sectionem adeo frequentem præscribo, ne terreantur ægri à toties repetita, hanc restrictionem addere, vt ea continuetur singulis diebus donec imminuti fuerint dolores, aut vires multum debilitatæ: cum autem virium dejectio inde non emergat, eam ægri liberè patiuntur: Tolerantiam facit sanguinis conditio, qui admodum putris semper educitur: vtilitatem ostendit experientia, cùm ex ea repetita morbus, propriâ naturâ longus, intra breve spatium sæpe evincatur: præterea hæmorrhagia larga superveniens sæpe solvit. *Riverius lib. 16. cap. 3.*

III. *Purgatio* in affectus principio, augmento & statu nullum affert auxilium, imò noxia est, fluxiones irritans & dolores intendens, quemadmodum in omnibus affectibus inflammatoriis evenit: At in declinatione necessaria est, & multoties præscribenda, blandisque medicamentis, vt per epicrasin cacochymia in toto restagnans educatur. Si mitiores non sufficiant, ad affectum sæpe contumacem prorsus eradicandum, modo febris absit, ad validiores confugiendum: Ego semper affectum sustuli, postquam alia rem absolvere nequierint, Mercurio dulci sexies sublimato, aliquoties exhibito ad gran. xx. cum scammonii vel resinæ Iulapæ gran. x: vide *Observat. meas. Observat.* 41. *Centur.* 3. Vnicus clyster ex vino emetico paratus hunc affectum curavit in muliere: *Observat.* 22. *ibid. Idem.*

IV. In Rheumaticis affectibus, quando colluvies serosa, prava & acris, ex organorum sanguificationi inservientium intemperie calida generata, in habitum corporis externum cum dolore ὀστεοκόπῳ, vago & succedaneo, caloris & totius corporis gravitatis sensu, nonnunquam etiam in internas exoneratur partes, isti absorbendæ *Diuretica* valde conveniunt, idque *Hippocr.* consilio lib. de Humor. *Fusos*, inquit, *humores ne intus intercludas, sed superfluos resiccato, quippe sive educere velis, sive secus, melius est attenuatoriis vti, quia sic facilius medicamentis educes, aut per vrinam purgabis, quàm si adstringentibus cohibueris & coëgeris.* Et consensu *Galeni* 15. *Simplic.* 13. A diureticis, *ait*, non attenuatur modo, sed & funditur ac secernitur sanguis, non aliter quam in lacte fit, in quo quod serosum & tenue est separatur, quod crassum cogitur in se & exacte vnitur. *Fridericus Hofmannus Method. Medendi. lib. 1. cap. xij.*

XXXV. *Sudorifica*, vt & *purgantia*, initio, augmento & statu proficua non sunt, imo valde nocent: quod vulgares Medici experiuntur, qui veri catarrhi specie delusi, & morbi contumaciæ pertæsi, ad ea confugiunt, vnde morbus geminatur & dolores intenduntur: At in declinatione, præmissis generalibus, absenteque febre, plurimum conferunt: *Idem.*

VI. Post sufficientes vacuationes, imò dum illæ celebrantur, partium principum & totius corporis *roborationi* incumbendum: quam indicationem *Galenus* 1. *de diff. feb. c.* 6. vbi Rheumaticam affectionem exponit, reliquis præferendam asserit: *Meritò his curandis scopus est, non evacuatio, sed totius corporis roboratio:* Quod quidem ita intelligendum, non quod nulla omnino competat vacuatio (is enim & sanguinis missione & purgatione vtitur) sed quod magis & frequentius roborantibus: Minus verò & parcius purgantibus agendum. Illa autem roborantia refrigerantia esse debent, ob fervidam hepatis intemperiem morbi originem: Horum maxima suppellex reperitur: Ex his quatuor efficacia & minus ingrata proponimus: Primo, Tincturam corallorum, cujus ℥ij. dentur mane duabus horis ante pastum, diebus vacuis ab aliorum remediorum vsu. Secundo, Conservam fructus cynorrhoidi, gustui gratam, hepar refrigerantem & levi adstrictione roborantem. Tertio, Elect. Triasantali quadruplicato Rheo: Quarto, Tincturam rosarum: Quæ alternatim vsurpentur, ne natura vni assuescat. *Riverius ibid.*

VII. Iuvenis corripitur Rheumatismo vniversali, omnes prope articulos invadente, cum febre assidua & summa vrinarum cruditate: Per 6. septimanas vsurpata remedia, dolores tamen in varias partes vagabantur ac sæpe recurrebant; Decies secta vena, dati Iulepi refrigerantes & incrassantes, bis aut ter leviter purgatus: Tandem exhibitus bolus ex conserva rosꝯ. cum calomel. gr. xx. extr. Gialap. gr. vj. tertio quoque die, multa serosa & pituitosa dejiciebat:

quo remedio quater vsurpato dolores omnino sublati sunt, postmodum tumores oedematosi, qui in nonnullis articulationibus, præsertim pedum remanebant, emplastris resolventibus & roborantibus discussi sunt. *Lazarus Riverius Cent. 3. Obs. 41.*

RUCTUS.

(Vide *Lib.* 18. *Ventriculi affectus.*)

SYLLOGE.

Non semper frigiditatis soboles. 1.
Acidus euporisto curatus. 2.
Assiduus valida purgatione superatus. 3.
Ructus molestus ambari vsu curatur. 4.

I. **F**Alluntur qui Ructuum acidorum frigidam duntaxat causam esse putant, Sæpe enim Iecur calidius hæc symptomata suscitat &c. Vide *Tit. de Ventriculi concoctione læsa* §. 5. ex *Enchirid. Med. Pract.* Ructus acidos facere & pinguia, & caseosa & mellita, & ex sesamo parata edulia testatur *Hippocrat. lib. de affect. sect. 2. v.* 184. contra eos qui acidos Ructus à frigidis excitari credunt, dum ratiocinationibus nimis intenti, quæ sensibili experimento dignoscuntur, neque percipere possunt. *Martianus in v. 60. sect. 2. l. 2. Epidem.* Obstructiones in mesenterio aliquando delitescunt, ex cruditatibus in ventriculo genitæ, quæ siccitatem & adustionem contrahunt, dum temporis processu à jecoris fervore, absumpta earum parte humidiore, in terrestrem & melancholicam naturam sunt conversæ, vnde alvus sicca, Ructus & flatus dolentes, qui rebus calidis solent ingravescere, quia exhalationum potius quam vaporum naturæ sunt participes, quod plerisque Medicorum erroris causa esse solet. *Fortis Consult. 6. Cent. 3.*

II. Dom. N. longo tempore laboraverat *Oxyregmia*, variisque vsus nihil proficiebat, imò in dies macrescebat; Dixi non esse adeo curatu difficilem affectum, vt non, vel vnius assis pretio, evinci possit; ac jussi vt grana 5. vel 6. piperis integra, mane, quinque horis ante prandium, jejunus deglutiret: quod cum peregisset spatio 3. aut 4. dierum, nullum deinceps sensit oxyregmiæ vestigium, dejecta appetentia restituta, concoctio juvata, vnde totum corpus refocillari visum. *Riverius Cent. 4. Observ. vltim. ex additis.*

III. Cuidam adeo molestus ac difficilis erat assiduus Ructus, vt in extremis versari videretur cum ad eum vocarer: Vsus fuerat frustra multis remediis: huic initio exhibuimus *Pilulam* vnam *Iliacam Rhasis*, decem granorum pondere; per quam vitiosis ac fœtidis humoribus nonnullis expurgatis, melius habere videbatur, postea paucis diebus interpositis data grana xv, tertiò ℈j: quo sumpto, & expurgatione pravorum humorum succedente, qui antea lecto affixus veluti moriturus jacuerat, surrexit, & quocunque libuit ambulavit & cibum cum appetentia sumpsit. *Dodonæus c. 36. Med. Obs.*

IV. Mercator crassiorem pituitam quotidie per vomitum excernebat quinque mensium spatio, & exhausto pene ventriculi calore in Ructum incidit ita molestum vt ne momento temporis desineret: Pro quo periculoso malo, hydropem minante, plurima expertus est auxilia, Demum *Ambari* vsu in mero dissoluti omnino convaluit: Hoc potu jejuno ventre vsus fuit toto anno, sumptis ejus gr. iv. cum Falerni ℥ ij. permixti. *Zacutus Pr. Adm. l. 2. Observat.* 8.

RUPTIO FLATULENTA.

Carminativis sedata.

CVidam bis contigit, id quod & in aliis observavi, vt subitam Crepaturam quasi & fragorem perciperet, atque inde suffocationem sibi jam jam instare putaret, ex repentina vtpote flatuum alicubi delitescentium dispersione, dum nimirum multitudo eorum, priusquam alio se conferret, pulmonem & thoracem molestat: Accurrebat ad me attonitus & anhelans, sed audita sententia mea facile acquievit, & ad carminantium vsum malum cessavit. *Ph. Salmuth Cent. 3. Obs. 61.*

INDICIS
MEDICO--PRACTICI,
SIVE
Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DECIMVS SEXTVS.

De Affectibus à litera S. incipientibus.

SALACITAS, VENVS LANGVIDA.

(Vide *Aphrodisiaca lib.* 19.)

SYLLOGE.

I. CAMPHORAM *Venerem* extinguere testatur *Avicenna l.* 2.*tr.*22.*c.*133. quando ait, Camphora seminaria vasa refrigerat, semen cogit ac inspissat, & sic abscindit coitum: quare testibus & lumbis illita Veneris stimulos coërcet & extinguit: Huic sententiæ plurimi subscribunt: Vulgus etiam in hujus rei notitiam venit, hinc quidam suibus sine castratione saginandis, unam atque alteram drachmam, camphoræ devorandam offerunt, & ita libidinem extinguunt: *Scaliger Exerc.* 104.expressè contra dicit, exemplo allato canis leporariæ, cui quamvis exhibita camphora, & naribus indita, coivit, concepit, peperit: Item juvenis, qui ipsam in manu habens validissime coivit; At experimentum de cane nihil probat; quia plurima tum canis, tum alia bruta devorant innoxiè quæ homo nequit: amygdalas amaras, nucleos persicorum ab hoc salubriter eduntur, quæ sues & gallinas necant; Sturnus cicutam, coturnix veratrum, gallina araneas innoxie vorant, homini venena: Quod affert de juvene insufficienter probat, solo enim odore Venerem non reprimit Camphora, quæ id solummodo majore dozi exhibita & aliquoties præstat, non autem in minori, qua potius cor & vires roborat: Probat exemplo *Rhazes lib.* 4. *continent. tractat.* 3. *cap.* 11. Phlegmaticus quidam, ait, sumpsit ter in potu in XV. diebus aurei pondus sex de camphora, & eâ incisa fuit ipsius luxuries penitus, tamen debilitatus est stomachus &c. Qualibet itaque vice sumpsit de camphora aureos duos id est ℈viij, ut vult *Zacutus lib.* 3. *de Medic. Princip. Histor.* 20. *Iulius C. Scaliger Exercit.* 104. §. 8. cani leporariæ, cum catuliret, camphoram dedit in potu, in offa, dedit in nares, quo refrigesceret, eamque quotidie collo appendit; in naturam etiam inde jubebat, ipsa tamen coivit, concepit, peperit: Vere testor me idem non semel fuisse expertum, Est in vicina Iuvenis vegetus & salax, cui meo jussu, (ut vanitatem monstrarem incredulis) in omni fere potu ac cibo camphora per aliquot septimanas à matre data est, ipse tamen minime recessit ab indole sua puellarum amantissima: Secus qui sentiunt, falsa nituntur hypothesi, quasi camphora foret frigida; at sit talis, quæ tamen inde consequentia? Et ruta & vitex Venerem sopiunt, non sunt tamen frigidæ temperiei. *Ch. Franc. Paulinus in C. anni* 76. *Obs.* 231.

II. Si qui cachexiâ laborant, aut atrophiâ, sint ad Venerem proniores & valentiores, iis semen extinguentia, frigida & sicca, aut sicca cum magno calore, non sunt præscribenda; Non

enim à calore, aut seminis copia id pendet, sed quia semen flatulentum, latius distendendo mentulam, repletionis speciem præbet, & membrum dilatando ad expulsionem disponit, flatus autem fiunt à calore imbecillo ob cacochymiam: Et qui atrophiâ laborant, aut malè dormiunt, hoc symptoma patiuntur: Oportet itaque partes illas inferiores constringere, & flatus discutere, calorem intendendo, adjuta facultate concoctrice hepatis, vnetriculi & venarum: Medicamenta autem multò melius in forma pulveris, sine multo sacchar parantur, Nam saccharum & mel, aliaque dulcia, ventriculum laxando, flatus gignunt, & maximè quando humiditatem paucam adjunctam habent: Folia autem menthæ sicca apponi debent, tunc præstantissimum fiet remedium: minuit enim semen mentha, & ventriculum corroborat adstrictione levi, & calfacit: Et quia semen audaces homines & furibundos reddit, vulgo dicitur, Tempore belli neque edendam neque serendam mentham. Addendæ etiam inunctiones circa renes & pudenda, illas partes adstringentes. *Rondeletius de Med. int. p.* 1003.

III. Plures, inter quos & duos Nobiles novi, qui *cantharidibus* vsi fuere ad excitandã venerem, alter quidem vt scorto, alter vt novæ nuptæ satisfaceret, at infelici planè successu: Ille enim in periculosissimum sanguinis mictum incidit, vt nonnisi magno labore restitueretur: hic vero secundo statim à nuptiis die paraplexia extinctus est. *Ph. Salmuth. Cent.* 3. *Obs.* 23.

IV. Quibus semen est acre suapte natura ad venerem excitantur, & citissimè semen reiiciunt, aut illis ob tenuitatem effluit sine magno sensu, & ante secundum concubitum, aut citius detumescit, atque languescit mentula, quam mulier ad expulsionem parata sit: Ad eorum curationem non quæ venerem movent, nec quæ eam extinguunt sunt danda, sed quæ semen crassius, ac quæ flatus augent: Spiritus autem crassos reddunt castaneæ elixæ, poma, oryza in lacte cocta, pineæ &c. *Rondeletius p.* 1002.

V. Illustris quidam ad me venit Impotentiæ remedium quærens: ad vetulas, aut quæ alias peperissent facilè arrigebat, easque inibat, sed virgineo claustro perfringendo impar, quia ad primum labiorum contactum semen emittebat, sed imbelle & prorsus aqueum seroque simillimum: Optimi erat habitus, eusarcos: Dixi, cum in corpore tam sano impotentiæ aliam causam non invenirem, videri mihi illum intestini recti vlcere laborare: indeque parastatas, aliaque semini præparando & ejaculando necessaria vasa, putri aura in horas afflata, semen generare quod longæ tensioni colis & florido coitui non sufficeret: Mirantibus hanc me afferre causam, dixi me olim in Italia illum vidisse casum, & meminisse lectum in hist. mirab. *M. Donati.* Mox encolpismum ex solo melle concinnatum imponi curo, statimque multo pure crasso oblitum reduxi: Injicio deinde per syringam muriam, à qua cum post aliquot iniectiones, mundato scilicet vlcere, valde dolere se diceret, censui curato illo vlcere illum sanatum iri: At ipse neglectâ curâ discessit &c. *H. ab Heers Spadac. Observat. x.*

VI. Non audiendi sunt qui volunt post nimium concubitum *phlebotomiam* interdici: cui sententiæ credidi olim, dum præceptorum vestigia ad vnguem sequerer, à qua statim declinavi vbi rationes cum judicio agitare cœpi, nec sine vtilitate multorum, qui vel statim, vel postridie à concubitu, in febres graves & molestos renum dolores inciderunt: Quibus profecto non longè minorem sanguinis copiam detraxi quàm si concubitus non præcessisset: sumpta indicatione potius à morbi specie, eiusque magnitudine, & venarum plenitudine, quam à falsa opinione superfluæ evacuationis: Cum languor virium, qui concubitum sequitur, non tam ab evacuatione fiat materiæ sanguineæ (quamvis semen ex sanguine gignatur) quàm ex resolutis corporis viribus ex labore & æstu, qui necessario coitum sequuntur. Sed esto quod celerius & copiosius ex superflua venere, non solum vitales spiritus, sed & animales & naturales absumantur, quam ex laboriosa alia corporis exercitatione, Num ideo tanta in ea fit materiæ existentis in genere venoso evacuatio, vt si contigerint renum inflammationes, quæ plerunque à nimio concubitu fiunt, sanguis non debeat mitti? cum dictæ inflammationes excitentur ab affluxu sanguinis calidioris in dictas partes & lumbos nimio motu calefactos? certè non, Imò celeriter detrahi debet, dum fluxilis est, ne longiori mora parti infixus abscessum faciat. Nec venæ sectione parcendum si febris prehenderit sine lumborum dolore, si illius magnitudo requirat, cum veneri dediti, vt potentes sint, vino & genio plerumque indulgeant. *Botalius lib. de Sang. miss. c.* 18.

VII. De iis quæ occulta vi semen & Venerem extinguunt, monendum cautè ea vsurpanda, & nonnisi in monialibus ex iis virginibus quæ certis de causis conjugium inire non cupiunt: In virginibus verò quæ id non detrectant; ab iis abstinendum cum sterilitatem inducant. *Sennertus.*

VIII. Ex militibus id cognovi, dum per fluvios ducti fuere, ita quidem vt genitalia aqua tangerentur, effœminatiores esse redditos. *Ph. Salmuth. cent.* 3. *Obs.* 91.

IX. Admirationem commovet, quod ad palæstram veneream nonnisi *flagellatione* in quibusdam pars languens erigi potuit: Exemplum mihi patefactum de viro vxorato: Is copia seminis gravatus & stimulatus, erectione deficiente ancillam invitavit vt ferula se feriret; cuius flagellationis beneficio, agitato sanguine, & calefactis partibus ignavis, materia molestans prolectata fuit. *Dietericus Iatrei n.* 100. Vide *Meibomium* de flagrorum vsu in re venerea.

X. Iuvenis annor. 24. sanguineus cum phlegmatis participatione, devenit ad impotentiam solitam erectionis virgæ, & mecum conquestus dicebat se sentire quandoque nocumentum aliud, & adhibito remedio ad cor convaluit. *Savonarola Tractat.* 6. *cap.* 20. *rub.* 1.

SALIVATIO MORBOSA.

SYLLOGE.

Causa & curatio. 1.
Quædam spontanea non sistenda. 2.

I. DE *Salivatione* longe clarius distinctiusque hoc tempore pronuntiare possumus quam olim, postquam non tantum viæ, vasaque Salivam in os deferentia innotuerunt Anatomicis

cis non ita pridem, verum Partes quoque in quibus præparatur eadem, vel secernitur à sanguine, Glandulæ puta, & quidem non *Conglobatæ*, ad quas & à quibus feruntur Vasa Lymphatica, verum *Conglomeratæ*, viis certis & ductibus, per quos in cavitatem determinatam suos liquores corpori vtiles effundunt donatæ: Quemadmodum igitur in statu hominis naturali & sano defertur Saliva sola ex Glandulis Maxillaribus Conglomeratis in os, ita non raro in statu ejusdem p. n. & morbido defertur vna cum eadem Saliva humor, vel pituitosus & viscidus, vel serosus & tenuis: In hisce præsertim regionibus satis frequenter sponte contingit Salivatio, non tantum infantibus dentientibus, verum scorbuticis multis, ac melancholicis sputatoribus factis: Idem frequenter factum in Aphthis observavi: *Sylvius de le Boë Append. ad Praxin Tractat.* 3. §. 306. *& sequent.* Humores qui frequentius per Salivationem sponte evacuantur, sunt plerumque Pituitosi, tam tenues quam glutinosi: aliquando acidi quoque & salsi, quippe qui pituitæ admiscentur facile ac intime, habentque hi omnes aliquam cum Saliva affinitatem; Quemadmodum vero melancholicis multis evenit, vt tenue sputum copiosum excernant, indeque vocentur Sputatores; ita non paucis senibus pituita multa, eaque satis glutinosa scatentibus evenit, vt Salivam itidem copiosam, sed crassiorem excernant, eamque insipidam, vnde molestiam quidem patiuntur, non vero insigne damnum: Non desunt autem, quibus non blandi, ac pene insipidi, sed acres imo acerrimi humores, nunc fluidiores, nunc tenaciores continua Salivatione ex ore effluunt exciduntque, quique non tantum lintea & pannos laneos, sed corium quodvis rodant & corrumpant, ægrosque noctu diuque misertime per annos multos ad mortem vsque torqueant & tandem necent: Tales plures vidi: & cum dolore, postquam ipsos nec à me, nec ab aliis vnquam curatos vidi, quamvis subinde aliquod attuli levamen, nunquam vero sanationem: Plerisque autem à partibus inferioribus sentiuntur assurgere acres halitus, qui caput circa tempora mire misereque lancinent, quas crudeles lancinationes solet excipere mox humoris acerrimi effluxus ex ore, à quo magis rodantur quam consumantur gingivæ, cæteræque in ore existentes partes: Tales autem Purgantibus vix vnquam levantur, magis anodynis & narcoticis, aliisque humores acres temperantibus, tum concentrantibus. *Idem method. Med. l.* 2. *c.* 13.

II. Quemadmodum autem Salivationis spontaneæ species sunt symptomaticæ, ita non raro in hisce regionibus observavi Salivationes spontaneas, sed criticas, ægrosque ab affectibus chronicis fœliciter liberantes: Nec mirum; sicut enim affectus chronici omnes ortum habent à pituita tenaci, crassa, glutinosa & viscosa, illam saltem habent suæ causæ primariæ conjunctam, ejusdemque humoris ortus debetur maxime Salivæ, ita ejusdem cum saliva evacuatio videtur facilior, cum idem sanguineæ massæ junctus iterum ab eadem sponte secernitur, vt excernatur cum Saliva. *Idem ibidem.*

SANGUINIS FLUXUS.

(Vide *Lib.* 4. *de Dysenteria.*)

Vtilis Laudani vsus.

IN Dysenteria, primis scilicet diebus, potest exhiberi Laudanum, ad sistendum fluxum & emendandam materiæ acrimoniam: Innoxium est adeo vt Domin. *Falaizeau*, Medicus Regius, frustra tentatis omnibus remediis, vlcere magno & deplorato in intestino colo laborans à Dysenteria perfecte convaluerit, eo bis in die assumpto quotidie, per quatuor aut quinque menses continuos, primo longe à cibo, postea, atque id vtilius, immediate ante pastum: Dom. *De Lilgrosflault* Dysenteria ad convulsiones & nigra excrementa deductus eodem convaluit. Dom. *Alceus* in eodem affectu, primo ad singultum, mox ad convulsiones vniversales, tandem ad piceas fæces redactus cum esset, pene tabidus & mortuo similis, affectu existente epidemico convaluit. Domicella *De Bigneus* eodem tempore à Dysenteria in *hepaticum fluxum* lapsa, etiam convaluit. In istis sæpe ad sistendum saltem humoris impetum grana tantum duo exhibebam. Domicella *Dugué* statim ab initio sumpsit, quum merum sanguinem, nonnunquam ramentis permixtum cum cruciatu sævissimo reiiceret; dormivit, sedatus fluxus, bis sumpto remedio purgata fuit, bis iterum laudanum sumpsit: intra quatuor aut sex dies convaluit. *Th. de Mayerne Tract. de Laudano MS.*

SANGUINIS SPUTUM.

(Vide *lib.* 8. *Hæmoptysis.*)

Laudanum mire confert.

IN sanguinis sputo, eiusdemque vndequaque erumpentis fluxu, Laudanum vel per se detur, vel cum aliis, v. g. croco Martis, extracto radicis tormentillæ, tinctura corallorum. Domin. de *Geaumont*, quod vena in pulmonibus exesa, ob diuturnam puris excretionem per sputa, cœpit affatim sanguinem profundere; hoc medicamentum exhibitum fluxum sistebat, & placide revocato somno vires reparabat. *Idem.*

SCABIES.

(Vide *lib.* 8. *Habitus vitia.*)

SYLLOGE.

I. *E*Ruptiones Pustulosas quod spectat, humor glandulosus cum pluribus, ita potissimum tribus hisce modis depravari, proindeque diathesin cum sero à sanguine recens affuso coagulativam inire solet, Primo, Ipse sanguis valde impurus, simulque dissolutus, corruptelas & recrementa sua vbertim in glandulis cutaneis relinquit, quæ ibidem fermenti magis corruptivi naturam induentia, cum succis alijs adventitiis, aut pertranseuntibus effervescunt & varie coagulantur, adeoque affectus non solum ψωρώδεις, verum & leprosos diversimodos pariunt: Hinc piscium crustatorum, quin etiam aliorum, & quadrupedum salitorum, & sole aut fumo induratorum comestio crebra & assidua; item potus incongrui, & pharmaca venenata assumpta, eruptiones cutaneas passim, & non raro horrendas cient. *Secundo*, Humor glandulis cutaneis aggestus, interdum mera stagnatione non tantum ψωρώδης, sed etiam frequenter φθειρώδης evadit, quare non tantum diu incarcerati, sed etiam qui vitam sedentariam agentes, squalori insuper & pædori assuefiunt, prædictis affectibus degunt obnoxij; quatenus latex cutaneus minime eventilatus, liquorum putrescentium ritu, mera stagnatione corrumpitur, adeoque fermenti φαρμικοῦ indolem adipiscitur, cui insuper à sanguine perinde etiam depravato putredinis complementa accedant. *Tertio*, si forsan hæ causæ defuerint, vt cutis humor glandulosus nec à sanguinis vitio, nec propria stagnatione labem vllam contrahat, attamen miasma virulentum ab extra communicatum, eum quoad morbos istos nihilominus prolificum reddi certum est: Ex observatione maxime vulgari hoc liquido constat, in quantum maxime sani, & constitutione optima præditi, vix vnquam in eodem lecto vbi scabiosus simul decumbit, aut nuper decubuit, impune dormiunt, nec ita tantum, quin & scabiosorum sudaria aliis in eodem lavacro lotis ejusdem affectus sæpe contagium impertiunt: Nullius certe morbi labes (peste tantum excepta) facilius aut certius quam Psoræ propagatur. *Willis Oper. posthum. section.* 3. *cap. sexto.*

II. Circa Scabiei curationem duæ occurrunt primuriæ indicationes; Prima *Curatoria*, quæ duo respicit, vt humor glandulosus (fermento ejus corruptivo penitus extincto) ad debitam crasin reducatur. Secundo, Vt ipsius cutis pori & meatus concretionibus ichorosis liberati confirmationem pristinam, seu εὔροιαν recuperent: Secunda Indicatio *Præservatoria* hæc duo præcavet, Primo, Ne Psoræ impuritates & miasmata corruptiva à cute (dum fermentum expugnatur) excussa, in sanguinem ac liquorem nervosum regurgitent, ijsque non tantum dyscrasias, sed insuper (vt sæpe assolet) cerebro aut præcordiis noxam graviorem inferant; Secundo, item navetur opera vt humorum & partium nobilium labes à materie ψωρώδει prius contracta, dum cutis vitia emendantur, eradicari possint: Omnes hæ medendi intentiones per remedia tum interna tum externa simul vsurpata, vna complicari, aut saltem intercalari debent; nempe vt materies morbifica loculis suis excussa, in nullas uspiam latebras secedere & delitescere queat, quin ex omni parte, intus & foras per medicamenta impetita in totum amoveatur, Itaque *Purgantia* hanc medendi methodum semper inchoare debent & finire, Quanquam *Helmontius* pharmaciam catharticam cum magna pompa exagitat, & quasi triumphatam ducit, quia per se Scabiem non curat: affirmare tamen licet morbum hunc sine ista medicina vix vnquam facile, nunquam vero tuto sanari. *Willis Operis Posthumi sect.* 3. *cap.* 6.

III. An convenit *Sanguinis missio?* Respondet affirmative *Conciliator*, sed cum limitatione, scilicet cum materia Scabiei adhuc intra corpus continetur, Nam cum ejus materia sit sanguis cum acribus humoribus commistus, sequitur venæ sectionem conveniens esse remedium: Adde quod effectus non tollatur nisi primum illius causa auferatur, quod sic commode fit: Imo passioni vniversali, qualis est Scabies, vniversale remedium, qualis est venæ sectio convenire videtur: At vbi nihil peccantis humoris amplius in venis adest, nulla S. M. opus est: Distingue ergo inter Scabiem jam factam, quæ non amplius ab affluxu materiæ fovetur, Et inter illam quæ est in fieri.

V. Si contumax & magno cum pruritu Scabies est, eam feliciter tollunt Sudores, continuis viginti diebus, moti à floribus albis & fixis antimonij, cum decocto vel spiritu guajaci: Sic restitui medicinæ studiosum & quendam Bohemum. *Hartmannus Pr. c.* 24. *§.* 4.

V. Abstinendum tamen si affectus ex calida & sicca hepatis δυσκρασίᾳ proveniat, ex calidiorum enim administratione magis effervescit, succedente majori atrabiliariorum humorum deustione: Quidam studiosus, totius Scabie sicca infestatus, cui corporis constitutio calidior, ab vsu hujus decocti, ℞. *China*, *salsapar. ana.* ℥ vj. *lign. sassafras*, *radic. Rhod. cichor. scorzoner. ana.* ℥ j, *infund. in aqu.* ℔ xij, *decoque ad medietatem*, In toto corpore adeo fuit inflammatus vt à cura desistendum fuerit: Quin in aliis etiam Psoricis, & lepra Græcorum defædatis, tam infaustum curæ eventum observare contigit, licet non tantus calidiorum excessus commissus: *Augustinus Thonerus Observat.* 3. *lib.* 4.

VI. Patritius Vlmensis *Genevæ* commoratus, Scabie infectus, consilio Medicorum vna vice xviij. *Cucurbitulæ* in diversis corporis extimis partibus affixæ: Cum Domin. *M. Mullerus*, Venetiis Scabie inquinatus degeret, Medicorum suasu ipsi xxiv. cucurbitulæ admotæ, Et ambo felici successu à spurcitie illa immunes redditi; Etsi vero curæ illæ ad nutum ac votum, nihilominus si quispiam Medicus consimilem medendi processum apud nos instituere attentaret, nullum illi obsequium sperandum. *Idem Observation.* 2.

VII. Scabiem curaturus præ primis sanguinem emundet, In hujus enim impuritatibus salinis, vitriolatis, aluminosis illa stabulatur: Curam vero absolvunt Mercurius dulcis & vitæ, Arcanum coralli-

rallinum, Extractum panchymag. similiaque extergentia: *Hartmannus Prax. cap.* 24. §. 1.

VIII. Quod si quæpiam obstructio est, ea prius depellatur quam purgationes fiant, sine quibus scabies inveterata vix cedit. *Idem* §. 2.

IX. Ego laborantes Psora & Pruritu manuum, præsertim dextræ, cum nullis remediis illam intemperiem curare possem, adhibito *Fonticulo* brachio dextro correxi. *Glandorpius Gazophyl. p.* 119.

X. Empirici pro *scabie infectis*, & iis qui in peregrinationibus à Pediculis immunes esse volunt, cingulum parant duorum transversorum digitorum latum, & ex limbo panni adaptatum, *Mercurio crudo* & axungia porcina vulgari modo extincto imbutum, quod lumbis nudis accingitur: Matrona annorum xl. robusta, obesa, constitutione corporis humida, cum mense Februario ob pruritum & scabiem levem *cingulum* hoc induisset, & per tres heddomadas dies noctesque gestasset, à scabie quidem & pruritu liberata est, sed successit Salivatio, gingivarum exulceratio, capitis gravedo, quam sequutus catarrhus in sinistrum latus cum ejusdem impotentia: Affectum hunc ob abusum Mercurii supervenisse certum, qui humores ex intimis corporis partibus ad caput evexit. *Hildanus cent.* 5. *observ.* 93. Vide *Bartholinum* cent. 3. histor. 79. miscellan. curios. anni 1671. *Willisium* Oper. posth. sect. 3. cap. 6. *Mindererum* lib. Thren. med. cap. 14. *Hochstetterum.* Dec. 3. cas. 7. At metum hunc hic de nihilo esse censet *Frider. Hofmannus clavis Schrod. l.* 3. *c.* 15. *pag.* 263. si vniversalibus præmissis Topica Mercurialia rite præparentur & applicentur: Vnde & *Petraeus in Nosolog. Harmon. Tomo* 1. *p.* 395. Vnguenta Mercurialia, *inquit*, in contumaci scabie tuto ac vtiliter exhiberi possunt si universalia præmittantur, & inutilis ac nocivus latex prius ex corpore exterminatus sit: Non tamen ejusmodi Topica ex magna rerum innumerarum congerie conflata sint, majori cum successu & celeriori effectu operatura: Hæc externe adhibita *Mercurialia*, rite præparata, tantum abest vt naturæ motum impediant, vt potius verminosos, putres, salsos ac mordaces humores præcipitent, quæ causa etiam quod ex Mercurio sublimato, & Mercurio vivo, emergat Mercurius dulcis, quod hic vim habeat salium corrosivorum texturam immutandi, præcipitandi, atque etiam edulcorandi: Et si quæ symptomata interdum oriuntur, non tam ex Mercurio, quam vitiosorum humorum colluvie, & sinistre adhibitis remediis proveniunt: Inde & rusticus ille *Th. Bartholini* omnes illos cingulo suo restituit qui pura corpora crebro medicamentorum vsu obtinuerant, cacochymicos exitio eripere non potuit: Hic rusticus Mercurium cum ol. dist. junip. subegit, & in massam formavit, cingulo inducens, quo ad omnes affectus malignos, cancros, vlcera mali moris, & dolores artuum commendavit. Quibusdam in locis receptum est *Arcanum corallinum in Lue venerea* cum vngu. rosaceo miscere, illudque pro arcano etiam in contumaci scabie habent.

XI. Novi quendam, qui accedente vere, naturaque humorem noxium ad cutem transmittente, non vacuato corpore, quum cacochymus esset, *vnguento* illitus, parato *ex oleo myrthino, cerussa, lithargyro, intra* noctem represso humore, & ad viscera refluente, velut suffocatus extinctus est: *Zacutus Pr. Adm. lib.* 3. *Obs.* 51. Quidam cum nimio scabiei pruritu vrgeretur, infusione sublimati corpus lavit; at intra paucas horas vesicæ per totum excitatæ: paulo post leipothymiis & syncopis lacessitus adeo fuit, vt mors proxima fuerit, sed cardiacis fricatus evasit. *Borellus cent.* 2. *Obs.* 92. Monachus neglectis vniversalibus, scabiem vnctionibus depulit, vnde mox supervenientibus salsi humoris defluxionibus, ad pulmonem delapsis, sanguinem per intervalla tussi rejecit, tandemque hectica accedente obiit: In cadavere reperti pulmones omnino corrupti magnaque ex parte in scirrhum indurati. *Velschius Obs.* 65. *vbi plura alia exempla.* Epilepsiæ sequutæ ad intempestivam curationem vide exemplum apud Trincavellium l. 2. c. 6. Pract.

XII. Adolescens fœda scabie torquebatur, cum furunculis frequenter emergentibus, à quibus affectibus liberari non potuit v. s. & purgationibus multis intra sex menses vsurpatis: Tandem ei exhibetur Mercurii dulcis ℈j. cum diagrid. ℈ß. quibus optimè purgatus & intra paucos dies liberatus. *Riverius cent.* 1. *Obs.* 62.

XIII. R.P. contraxerat *fœdam Psoram* per totum corpus à quinque vel sex annis, pro qua infinita remedia frustra tentaverat: Nos in tam contumaci morbo solâ viperarum carne vsi sumus: eas modo coctas in aquâ cum pauco sale comedebat, jusculum desuper bibens: eas aliquando torrefactas & in pulverem versas, quo pulvere vtebatur in cibis, cum saccharo, cinnamomo aut aliis: Tota æstate vltra clx. viperas comedit: quare renovata cute totus alter factus est: & qui valde senex apparebat, quasi juvenis factus est, robustior videlicet solito, ad cuncta obeunda aptior: Vsus viperarum vix est vtilis nisi ad longus tempus: *P. Poterius Centur.* 3. *Observat.* 81.

XIV. Scabiei species est quam *Volaticam Fallopius* vocat, quia volando videtur per totam cutem vagari: certè visa est quæ vnâ nocte totum occuparet corpus: Medicis haberi pro efflorescentia sanguinis solet: Quam rectè curatio ostendit, quam adeo præstare non potuerunt, vt è contrario sæpe ad internecionem usque malum invaluerit, respuendo omnem Medicinam: Hoc casu, præmissis purgationibus & sudationibus necessariis, secretum optatissimum est in sanguine, qui recens à partu ex utero prodit vna cum secundina, seu tota, seu aliquota ejus parte, si nempe eo abluatur locus affectus: Tantæ hoc remedium efficaciæ est, vt & rarò necesse sit repetere, & protinus volatica quasi emortua cadat: Hoc ego infinitas periculosa scabie infectas curavi: vnctiones hic minime conveniunt. *I. Hartmannus Pr. Chymiatr. cap.* 247.

SCORBVTVS.

SYLLOGE.

Non soli Septentrionales illi sunt obnoxii. 1.
Parca sit sanguinis missio. 5.
Ampla vena sectio quando ex vsu. 6.
Maculis erumpentibus potest vena secari. 10.
Purgatio *sit rara & per epicrasin.* 7.
Purgantia varianda pro causa indole & ægri temperamento. 9.
Specifica *vi agentia sunt vsurpanda.* 8.
Eorum calor & acrimonia corrigenda. 2.

Succus plantarum decocto præferendus. 3.
Ejus curatio non multum discrepat à curatione affectionis hypochondriacæ. 4.
Saccharata *nocent.* 8.
Multi affectus pro Scorbuticis habentur qui non sunt. 11.

I. VSus nos docuit hanc nostram regionem Scorbuto non omnino carere, quia si omnibus circumstantiis stipatus non sit quæ ab authoribus Septentrionalibus referuntur, quædam tamen symptomata præ se fert ad illius naturam stabiliendam sufficientia, quorum non pauca in plurimis ægris animadvertimus: primum atque evidentissimum est affectio gingivarum, oris, & dentium: in gingivis adest rubor, pruritus, putrefactio, sanguinis effluxus, teterrimus odor: quæ affectiones interdum faucibus & palato communicantur; tum etiam dentibus, qui vacillantes ac nigredine infecti reperiuntur. 2. Maculæ crura & tibias invadentes: 3. difficilis respiratio & pectoris angustia, à crassis vaporibus diaphragma impetentibus, necnon à tumore pancreatis humore crasso repleto. 4. lassitudo spontanea & gravitas corporis: 5. vrinæ variæ, interdum crassæ cum sedimento rubro & crasso, sine calculi suspicione, interdum tenues: 6. Pulsus debilis & inæqualis ac ferè formicans, 7. dolores varias corporis partes occupantes, interdum lumbos, unde lumbago à nonnullis dicitur. 8. variæ motus læsiones, vt modò spuria paralysis oriatur, modo motus tremuli & convulsivi: 9. alvi fluxus, simplex, vel sanguineus, 10. Oris gravis anhelitus. 11. horror frequens, quem calor non subsequitur. 12. febres intermittentes à vulgarium febrium characteribus longè diversæ. 13. Tumores in variis corporis partibus, aliàs duri, aliàs molles: 14. summa atrophia. *Riverius.*

II. Cum humori Scorbuti causæ, crudo & crasso, varii alii abundantes in corpore admisceri possint, iique sæpe biliosi & calidi: ac humores in hypochondriis detenti effervescant quasi, & calorem quendam concipiant, cavendum ne medicamentis nimium calidis malum exasperetur, præsertim in plagis meridionalibus, in quibus humor melancholicus adustus est & ad atræ bilis naturam accedit: itaque non incommodè cum sero lactis talia exhibentur. *Sennertus.*

III. Rectè de medicamentis Scorbuto propriis monent authores, in succis maiorem efficaciam esse quàm in decoctis, quod testatur experientia: Efficaciam enim habent à sale volatili, qui coctione dissipatur & exsiccatione plerumque evanescit: in succis verò & conservis ferè integer manet: multò minus præferenda sunt extracta: Etsi enim è quibusdam plantis non inutilia parari possint; cum tamen virtus in sale volatili præsertim consistat, fieri non potest quin dispergatur: Sal enim iste cum spiritu vini, vel quocunque alio qui ad extrahendum adhibetur, liquore, sese vnit & avolat, & corpus ita sale hoc destitutum, ac maxima ex parte inefficax relinquitur. *Idem. Hofmannus* m.m. pag. 49.

IV. Curatio hujus affectus eadem instituenda est quæ hypochondriacæ affectionis, quandoquidem ab eodem humore generatur, sed à statu naturali magis recedente: Ideo plerumque potentioribus eget remediis: *Riverius.*

V. Largiorem sanguinis missionem, monente Galeno, morbus hic respuit: Si verò morbus hic jam radices egerit, & sanguinis magna adsit corruptio ac cacochymia cum nulla sanguinis abundantia, eaque ita totum corpus occupaverit vt jam maculæ efflorescant, & alia externa signa in corpore hinc inde appareant, vix v. s. tentanda, ne puriore & subtiliore sanguine effluente, & crassiore illo & viscido in venis subsistente, vires ægri debilitentur; sed tum potius ad cacochymiæ scorbuticæ præparationem & vacuationem accedendum: *Sennertus.*

VI. Aperiendam medianam seu basilicam lato scalpello monet Wierus, vt non solum tenues sanguinis sed & crassiores partes evacuentur. Si autem vires quodammodo jam titubent, latam sectionem improbat *Forestus*, ne multum spirituum exhalet & vires vlterius dejiciantur.

VII. Præparationem & purgationem quod attinet, cum scorbutus fortia purgantia non ferat, sed iis exasperetur potius, quod monet Eugalenus, omnesque eruditi Medici, ipsa experientia edocti testantur, neque vna vice humores vitiosi evacuari possint, Purgatio per ἐπίκρασιν rectissimè instituitur, ita sçilicet vt materia primum præparetur & coquatur, & corruptio ac putrefactio humorum superetur & cohibeatur, deinde purgatio levis instituatur: Et cum materia scorbutica non sit ejusdem substantiæ, sed ex diversis humoribus mista, iterum ad præparationem accedatur, & hinc, si opus sit, medicamentis idoneis humores præparati rursum evacuentur. Quod nisi observetur, & materia adhuc cruda, & specifica humorum corruptione nondum superata purgantia exhibeantur, materia mota & conturbata anxietates multas parit: Imò observatum non paucos citra purgantium vsum convaluisse, vsurpatis attenuantibus, incidentibus & antiscorbuticis: *Sennertus.*

VIII. a Omnia Saccharata scorbuticis & hypochondriacis sunt hostilia, ideoque ab eorum vsu abstineamus; in scorias enim non solum abeunt affines salibus in scorbuticorum hypochondriis delitescentes, sed & Lieni inimica sunt *Celso* lib. 4. c. 9. Nam bilem movent, fermentant humores, obstructiones viscerum pariunt: *Mœbius Epist. Instit. pag.* 529. Et illorum ex vsu, teste Hippocr. ἐξαίρεται δὲ μέγας γίνεται ὁ σπλὴν: quapropter & *Dornerelius* præfat. *Dispensat.* & *Greg. Horstius* l. 7. Observat. ea scorbuticis interdicunt. *Frid. Hofmannus m. m. pag.* 345.

VIII. Non est de nihilo quod monet aliquoties *Eugalenus* Medicos, alias doctos, frustra in hoc morbo, quem non rectè cognitum habuerant, curando laborasse, qui proculdubio & alterantia, & aperientia & vacuantia vsurparunt atque confortantia, sed frustra, cum cacohymiam scorbuticam cognitam non haberent: Neque enim quælibet aperientia, vel humorem melancholicum alterantia hic sufficiunt, sed semper ea vsurpanda & admiscenda quæ humoris hujus naturam respiciunt. *Sennertus.*

IX. Cum scorbuti causa in sanguinis dyscrasia, aut sulphureo salina, aut salino sulphurea, (vt ostendimus) fundata sit, Si ægri constitutio sit calidior, atque scorbutus in sanguinis dyscrasia adusta, sç. *sulphureo salina* fundari videtur, aloëtica & diagrydiata quævis vitentur, & temperatiora solum, è senna, rheo & aliis, quæ sanguinem & humores non exagitant exhibeantur: Qui vero affectione Scorbutica laborantes, frigidæ sunt constitutionis, atque morbus in sanguinis diathesi *nitro-sulphurea*,

sulphurea, vini penduli æmula fundari videtur, iis cathartica asperiora, & particulis calidioribus prædita exhibeantur. *Willis Pathol. Cerebri p.* 281. & 282. In quibusdam Scorbuticis cochleariæ, raphani sylv. &c. aliorumque acrium & sale volatili valde præditorum usus multum officere deprehenditur, quare in ejusmodi casibus, ubi causa morbifica in calidiori sanguinis dyscrasia, vini rancidi æmula consistit, medicamenta temperata, & humorum particulas, per se effervescere apta, minus exagitantia indicantur: *Idem Tract. de scorbuto cap.* 8.

X. In maculis Scorbuticis *sanguinem educere* piacculum censent multi, antiscorbuticis solum intenti, ob malignitatem scorbuticam quæ generosum hoc auxilium excludere judicatur: At quamvis s.m. malignitati scorbuticæ per se non competat, non tamen video quare constantibus adhuc viribus initio, ubi morbus totam massam sanguineam nondum corrupit, ob aliorum symptomatum syndromen, per accidens in scorbuto nequeat vena secari, sicut alias in cæteris cacochymiis; quo parte quadam vitiosi sanguinis dempta levetur corpus, ut reliquium facilius edomari & vinci possit; præsertim illud monstrante natura, non solum in hæmorrhoidibus, mensibus, sed & per alias venas sanguinem quandoque in scorbuto effundente, ut per nares, pedes &c. Largiorem tamen s. m. morbus hic respuit, præstatque repetita sectio, & in variis locis tentata, idque ter ad minimum, sed iteratis aliquot diebus. *Frider. Hofmannus m.m. l.* 1. *cap.* 13.

XI. Libere dicam, quod licet nullus dubitem quin Scorbutus in his Plagis Borealibus revera inveniatur, tamen eum morbum non tam frequentem, quam fert vulgi opinio, occurrere persuasum mihi habeo: Multos autem ex iis affectibus (ne plurimos dicam) quorum nomine Scorbutum incusamus, vel morborum fientium, nondum vero factorum, quique nullum adhuc certum induerunt typum, effecta esse, vel etiam infœlices reliquias morbi alicujus nondum penitus devicti, à quibus sanguis cæterique humores contaminantur, v. g. quibus in corporibus materia aliqua Arthritidi producendæ apta recens generatur, nondum tamen in artus depluit, varia se ostendent symptomata quæ Scorbuti suspicionem facient, donec Arthritis jam formata, atque actu se exerens, nullum amplius locum dubitandi relinquat: Quod de Arthritide, id de Hydrope adhuc incipiente dictum volo, de quo morbo licet vulgo jactetur, Ubi desinit Scorbutus, ibi incipit Hydrops, hæc tamen regula sæpe sæpius non aliter est accipienda, quam quod ubi primum se hydrops manifestis prodit indiciis, præconcepta de Scorbuto opinio statim collabascit: Potest & idem hoc affirmari de plurimis aliis morbis chronicis, vel adhuc nascentibus, quique proinde nondum certum aliquem sibi cuderunt typum, vel etiam de illis qui, partim licet fugati sint, nondum tamen penitus debellati exterminatique videntur: Et sane, nisi hoc concedamus, Scorbuti nomen, uti hodie fit, in immensum crescet, & omnem fere numerum morborum absolvet. Cum si id sedulo agamus ut abdita cujusque morbi penetralia scrutemur, eumque post irregularium symptomatum vela latentem eruamus, sua se mox specie sit proditurus, & ad illam, ad quam attinet, familiam sit relegandus: Quin & methodus qua hujuscemodi morbi sunt abigendi, non adulterinis illis symptomatis, sed ipsi morbo qualisnam is fuerit, ceu perfecte formato, jamque actu existenti accommodanda. *Sydenham Observat. in Acut. pag.*

SCROTI GANGRÆNA.

Feliciter curata.

QUidam annorum circiter xl. vino obrutus, cum repente in scroti tumorem cum febre acuta, & virium subita dejectione incidisset, à Chirurgo remedium petiit, qui cum livorem istius partis cum exulceratione penis totius, imo periculum, quod manifestam gangrænam deprehenderet, notaret, de cura sollicitus petiit consilium Medici: Ego vocatus, injecto prius clystere, quoniam alvus à biduo non responderat, præscripsi cataplasma ex scordio, ruta, farina lupinorum, orobi cum oxymelite, vino &c. Exhibui Diascenam Fracastorii, subinde aquam theriacalem, quod malignitatem cordi communicatam observarem, sine hac enim vix respirare potuit: Die sequenti deposito cataplasmate super cuticulam separatam vidimus; tertio die scrotum sponte apertum; circa vesperam vel libras aquæ decem effluxisse: quarto die testes ex toto nudatos, deciderat enim scrotum à pectine ad perinæum usque. Hic quid facto opus deliberavimus, resiccantibus & incarnantibus remediis xiv. dierum spatio tantum profecimus ut non tantum testes scroto muniverimus, sed & natura scrotum novis pilis vestiverit, glans peni redierit integra, omnia ulcera penis consolidata fuerint, & officium viri deinceps præstare potuerit. *Petrus Holtzemius.*

Quadragenarius robustus, & optimo corporis habitu præditus, cum æstatis tempore supra modum incaluisset, & maximum frigidæ haustum bibisset, post dies aliquot febre continua correptus fuit, ex qua potius naturæ beneficio & industria quam arte curatus fuit, interim intemperies & vitium in hepate remansit, quare paulo post in cachexiam incidit, nam primo Ictero, post ascite prehenditur: Accersitus D. *Cronenburgius* necessaria omnia adhibuit; tandem veluti per criticam expulsionem, in scrotum delapso humore seroso, *D. Slotanum* quoque vocarunt in consilium: adhibent ambo omnem industriam, interim tumor scroti non cedit, sed paulatim eo in loco, extincto calore nativo, in gangrænam desinit: Scrotum undique phlebotomo scarificant, sale marino & theriaca aceto dissoluta abluunt: Ungu. Ægypt. & cataplasma ex farina lupinorum lolii, aloë, myrrha, scordio, aliisque putredini resistentibus resistunt, universalibus non neglectis: Optimam victus rationem præscribunt, corroborantia, obstructiones aperientia, intus & extra: Interim dum aqua per scrotum copiose effluit, æger meliuscule habere incipit: Demum scrotum sphacelatum partim naturæ & medicamentorum beneficio decidit, partim quoque quod sphacelatum erat novacula resectum fuit, ita ut testiculi nudi conspicerentur, Ulcus per menses aliquot apertum mansit: Interim natura quicquid humoris excrementitii visceribus inhærebat, per hanc viam ita vacuavit ut partes nobiles in integrum restituerentur, & à morbo plane liberaretur æger &c. *Fabritius Hildanus cent. v. Observat.* 77.

SINGULTUS.

SYLLOGE.

I. Virgo cætera sana, quotannis fere, stato plerumque tempore Singultu affligitur pertinaci, medicamenta omnia contemnente: Tandem inventum remedium, Venæ sectio liberalior è vena brachii: An quia flatulentum quiddam, acri junctum, vasa sanguinea diaphragmatis, & per consensum nervos etiam perturbans, aperta vena tam vicina exitum inveniat? *Bartholinus in Actis med. anni* 1671. *Obs.* 73.

II. Sutori Patavino septem dies graviter singultienti Hieram cum oxymelite præbuit *Bened. Silvaticus:* Excretis pituitæ ℥xij. & quod excedit, plane sanatus fuit: Ecce quanta vis medicamenti, etiam levissimi, opportune dati; *Rhodius cent.* 2. *Obs.* 60.

III. Singultum nos aliquoties, etiam contumacissimum sustulimus in multis hac mistura ℞. *vini cydonior. tinctur. rosar. ana.* ℥j. *syr. cydon.* ℥ß. *extr. zedoar. gr. xv. ol. destill. cortic. arant.* gr. iv. laudan. op. gr. iv. m. Potiuncula cochleatim sumenda. *Simon Schultzius in M. C. anni* 1676. *Obs.* 149.

IV. *Opiata* præ aliis omnibus conducunt in curando Singultu quovis, non tantum quatenus quosvis humores acres temperant, sed insuper quatenus ventriculi sensum obtundunt, & forsan spiritus animales quoque faciunt ad motum torpidiores: dummodo per vices exigua usurpentur quantitate, atque tamdiu donec aut cesset, aut notabiliter minuatur Singultus; E. g. ℞. *aq. menthæ* ℥ij. *theriacal. simp.* ℥ß. *confect. alkerm.* ʒj. *laud. op. gr.* ij. *syr. menthæ* ʒj. *m. da ex cochl.* *Francisc. Sylvius Prax. lib.* 1. *cap.* 19. §. 16.

V. Quoties alimenta, medicamentave noxia & acria, vel potius venena, continentur in ventriculo, & *Singultum* excitant, expelli debent aut per *Vomitoria*, sursum breviore via, aut per Purgantia deorsum, via longiore, id quod intelligendum quoque de quibusvis humoribus in ventriculo aut tenui intestino, & Singultum parientibus: Inter *Vomitoria* cæteris omnibus hic præfero *antimonialia*, tum quia promiscue humoris quosvis evacuant felicissime; tum quia humanæ naturæ sunt amicissima, modo peculiari omnes humores in homine ad statum laudatissimum sensim deducendo; dummodo ne simul nimia sumantur quantitate: *Idem.*

VI. Quoties post usurpate conveniente. Narcotica, *vomitorio* assumpto parum, vel nihil est sursum vel deorsum est ejectum, & viget adhuc Singultus; quin humorum in ventriculo, aut vicino intestino existentium, malumque hoc excitantium remaneant signa, toties tuto licet, aut eodem die novum, sed quantitate minore, aut subsequente aliud, quantitate aliquanto majore, ægro exhibere vomitorium; quo vel amplius corrigantur, vel sursum deorsumve, aut utraque via expellantur humores peccantes: Sic enim tutissime, ac minimè injucunde, satisque cito absolvetur Singultus cura, vere rationalis & dogmatica, experientiæ potissimum, hinc & rationi sanæ, non ægræ aut commentitiæ, adeoque falsæ innixa. *Idem.*

VII. *Galenus* 5. de loc. aff. c. 4. ait imbecillitatem Gulæ nonnunquam percipere laborantes, quum longo tempore ea quæ sunt ingesta vix per gulam ad ventriclum labuntur, quæ aliquando ad primum impetum facile descendunt, deinde rursus arcentur, ut videantur, impacta, velut si quis pyra acerba ederit, quæ sua stypticitate gulam dorso incubantem constringunt descensumque morantur; Tunc conquassatis pugno dorsi, vel intra spatulas vertebris, quibus gula adjacet, impacta in ventriculum detruduntur, quo tandem larynx & dilatari & liberius aëra inspirare possit: Non igitur temere Veteres Medici *Singultum*, aut alios gulæ, aut orificii ventriculi morbos curaturi, remedia topica non epigastrio, sed dorso cervicisque vertebris applicuerunt, quod pereruditе *Aëtius* lib. 15. c. 147. docet, Si continuus, inquit, fuerit Singultus, sternutatorio & cucurbitulis quoque per totam spinam utemur, & maxime circa majores septi transversi vertebras, nempe xij. & xiij. dorsi spondylum, attrahentes ipsum ad spinam: perseverans enim cucurbitularum applicatio crebro rectificat & explicat ventriculi orificium à Singultu contractum, aut veluti intortum oblique: Extrema quoque ligare & aquæ frigidæ immergere confert: Hanc Aëtii doctrinam concordi quoque suffragio 13. meth. ita asserit *Galenus*, Voco hoc loco, *inquit*, stamachum gulam, quam proprie Græci Stomachum appellant; nonnunquam enim quoque ita vocant os ventris, veluti cum stomachice animo lingui aliquos dicunt: Verum Gulæ, quæ proprie vocatur stomachus, cataplasma super spinam imponimus non autem ad pectus: idem quoque facimus cum os ventris phlegmone urgetur, siquidem spinæ gula superjacet, per collum & pectus usque ad ventrem porrecta: Unde obstetrices infantes aut pueros, qui nondum ephebis excesserunt, quos crebro vomitu & stomachi anatropa gulam & ventriculi orificium convulsisse arbitrantur, eos supra ventrem collocant, & curem circa xij. dorsi spondilum complicatam, digitis apprehensam, in sublime trahunt: aut id succensa in cucurbitula vel urceolo stupa quoque, *Aëtium* imitatæ, moliuntur, quod feliciter successisse gula ventrisque orificio, cessante vomitu, sedi pristinæ reposito credi par erat: *I. Langius Epist.* 44. *lib.* 2.

VIII. Cuidam septem dies graviter singultiendi, hieram cum oxymelite præbuit B. Silvaticus: excretis pituitæ ℥xij. & quod excedit, plane sanatus fuit: *Rhodius cent.* 2. *Obs.* 60. Permulti cum singultiendo frangerentur, ducta alvo per quinque dies hierâ picrâ singultiendi finem fecerunt, *Duretus.* Quidam 20. dies singultiit cum mortis periculo, tandem mechoacannæ infuso liberatus. *Epiph. Ferdinandus hist.* 43. Puer decem annorum per octiduum dies noctesque singultiebat, aquam nucum viridium, cum raphano, in aceto prius maceratarum, exstillatam, propinavi, Etsi minimè vomuerit, singultus tamen desiit: à secundo haustu

haustu sub noctem, penitus liberatus. *Platerus Obs. p. 217.* Chirurgus æger factus mox singultire cœpit, adeo continuatis vicibus dies noctesque, vt nec dormire, nec recte loqui aut cibum capere posset: Exhibito vomitorio satis valido chymistico, immensam bilis æruginosæ & nigræ copiam evomuit aliquoties, cessavitque singultus. *Idem pag. 218.* Chiliarcha cum supra modum incaluisset, sitim extinxit frigida, cum nitro mixta, affatim hausta, vnde in singultum vehementem incidit; Exclusa aqua vomitorio; præbita aqua stomachalis; admotum ventriculo cataplasma ex stomachicis: tandem exhibita confectione anacardina & ligno aloës, die 3. singultire desiit. *Timæus cas. 5. lib. 3.* Biliosus juvenis vigente cane incidit in Causum cum singultu vehementi, ab acri & erodente humore: Imperata multa remedia, imo narcotica; data requies Nic. Philonium Persicum; At malum ferox solo nivis potu edomitum: *Zacutus Pr. med. hist. 75. lib. 2.* Puella 13. ann. ab anno integro laborabat singultu admodum molesto: per totam hyemem prægressam symptoma infestaverat, æstate immunis fuerat; sub autumnum cum pristina sævitia rediit. Exhibeo calomelanos gr. xvj. diagr. gr. 8. ea die sublatus affectus. *Riverius cent. 3. Obs. 42.* Quidam 40. annor. correptus fuit singultu, quem mira sequuta symptomata: ardente syrio frigidâ sese adeo ingurgitaverat, vt ob frigus immodicum in spasmum ventriculi inciderit: Ego tentatis omnibus remediis, cogitavi balneum calidum posse eam intemperiem corrigere: quo parato ex lauro, origano &c. tantam vtilitatem percepit vt intra 5. dies sanus evaserit: admotus interim Sacculus regioni ventriculi in quem insertæ herbæ prædictæ. *Idem cent. 4. Obs. 1.* D. N. febre maligna laborans, gravissimo singultu torquebatur: variis tentatis laudani gr. ij. præscribo, cum emulsione 4. semin. frig. mai. in qua salis prunell. ℥j. fuit dissoluta: intra horam cessavit singultus, nec rediit. *Idem cent. 4. Obs. 78.* Gravi Singultu laborantem curavit vnico haustu decocti sem. anethi, carvi, portulacæ & papav. albi in cerevisia tenuori *Forestus.* Medicus Erysimachus Aristophanem singultientem, qui spiritus cohibitione curari non potuerat, sternutamento excitato curavit. *Plato.* Rainutius Farnesius lethali prope singultu proditus, applicito ad ventrem aperto dudum vervece restitutus fuit. *Severinus Chirurg. Trim. p. 188.* Adolescens compressa thoracis vertebra xi. quæ ventriculi orificio superiori objecta, perpetuo gravissimè torquebatur singultu, nec vllis remediis locus fuit. *Rhodius cent. ij. Obs. 61.* Ab herniâ intestinali incarceratâ qui oritur sympathicus, & vomitus nigros sæpe conjunctos habet, ægros comitatur ad mortem, nec nisi restituta hernia curabilis est: Idem de singultu hepatis inflammationi superveniente judicium: *Rolfinccius meth. cogn. & cur. l. 3. c. 4.* Quidam tres continuos menses singultu vexatus, nullis ante remediis potuit expediri quam costę extremum, quod deprehensum est contorqueri, altusque in ventriculum nullo sensu doloris infigi, blandè ac molliter erectum sit. *Fernel. l. 6. c. 3. pathol.* Ille qui Singultum habebat ex ventositate sequenti remedio evasit ℞. Philonii ℈j. diagalangæ ℈ij. da cum vino: Alteri hoc profuit, ℞. Theriac. opt. ʒj. pulv. dictamni ʒß. datum ex pauco vino *Forestus.* Singultus in febribus nonnunquam intemperatum sequitur zulapiorum refrigerantium vsum, quomodo affectos inconsultâ temeritate Medicorum complures vidimus, idque symptoma contra omnium opinionem, vini potu sustulimus. *Iodocus Lommius.*

SITIS.

SYLLOGE.

I. Sitis passio est oris ventriculi, quod modò vexatur per consensum, modò per essentiam: Si per se, omnium consensu potationibus est auferenda: Si per consensum pulmonis, non aquæ potio, sed solum aëris frigidi inspiratio sufficiens est ad eam demulcendam: Nec satis est cognoscere protopathiam esse in pulmone, & consensum in stomacho, expendendum quoque num sitis per consensum in stomacho facta sit propria, vt partim sit facta, partim, ratione fomentationis à pulmones sit in fieri: quia non solum refrigerántia & humectantia essent dirigenda Pulmoni, verum etiam stomacho: Idiopathiam factam declarant temporis diuturnitas & habitus mollis: quoniam omnis sympathia, si diutius persistat, & pars affecta sit mollis, evadit idiopathia. *Sanctorius lib. 2. c. 7. m.* Hermetici Sitim immodicam à quibusdam spiritibus sitibundis, ex impuratibus sulphureis genitis exoriri contendunt, qui non simplici refrigeratione & humectatione, sed spiritibus aliis sibi analogis satiari volunt: sic videmus in febrium accessionibus sitim intensam multo aquæ potu parum inhiberi, quæ tamen spiritibus acidis, vitrioli, sulphuris, salis & similium, cum longè minori aquæ quantitate permixtis, facilius cedat. *Riverius lib. 9. cap. 4.*

II. Errant qui dum vident ægros magna siti ferè enectos, proponunt plurima saccharo condita, vt sunt marinatæ, conservæ ex acido citri &c. quæ licet sine saccharo fortasse possent sitim arcere, at cum eo id non præstant: Sciunt pueri quod saccharum intendat sitim: satius esset nihil sumere, quia lingua non polluta iis dulcibus, aliquarum horarum spatio minori tentaretur siti: Hinc mirum quod Medici, etsi quotidie id videant, non tamen abstineant. *Sanctorius meth. l. 13. c. 2.*

III. Quæritur si agonistice sit bibendum ad extinguendam sitim, an parum & sæpe? Priori sententiæ favere videtur Galenus multis in locis, jubet enim vt καυσουμένοις frigidæ largior potus exhibeatur, Avicenna fovet posteriori, ne immodico potu frigidæ extinguatur calor nativus: Medicinæ candidatus cum post vehementiorem motum, ad sitim extinguendam è puteo frigidam liberalius bibisset, extincto calore in suo fonte, mortuus est hydropicus: Itaque media via videtur tenenda, nam Gal. non omnibus febrientibus, sed ardenti febre tantum correptis; neque omni febris tem-

pore, sed tantum in vigore liberalissimam potionem frigidæ concedit, vt ardor summus, qui alioquin humorem primigenium populatur, colliquans corpus, suo adversario potentiore opugnetur. *I. Riolanus med. spec. p. m.* 127. A frigida cavendum si debilis & excarnis sit æger, nam calor nativus ob humidi inopiam est exiguus: celeriter namque ad solidas animalis partes pervenit, nulli quod ejus vim frangat occurrens. De ψυχροποσία vide *Tit. de Febr. cont.* Sitis valde importuna promptius sedatur potus parum sæpius assumendo, quod præfero multo potui confertim hausto, quia omnis mutatio subita merito judicata est Hippocrati naturæ inimica, & ideo periculosa. *Sylvius cap.* 29.

IV. Si mendosa suboriatur sitis, qualis ea est quæ ex hydrope fieri solet, ventriculo nitrosum aut salsum vel putridum halitum aut humorem ex peritonæo susceptante, non quidem potu sedanda venit (quin copia salsi aut nitrosi humoris adaugeatur, quo fit vt exacerbetur magis & crescat) sed his quæ oris ventriculi sensum obtundunt, aut vapores & humores leniunt & mulcebres reddunt; sic *amylum* & ejus aqua, sic mucilagines, & nonnunquam quæ pinguosa sunt, mire prosunt: Verum dum sitis mendosa existit ex pulmonum incendio, medaris aëris frigidi inspiratione, & collutione oris frigidissima &c. *Mercatus.* Sitim auctam curant præ aliis omnibus, & Aquea, lixivum Bilis salem diluentia & ad vrinæ vias deducentia, & Acida, ejusdem acrimoniam potenter frangentia & invertentia, Et Oleosa, eandem acrimoniam lenientia, lac puta & emulsiones ex oleosis seminibus paratæ: Possuntque commode aquea tum acidis tum oleosis jungi, atque tunc plus efficient. *Fr. Sylvius lib.* 1. *cap.* 1. Fit interdum vt Sitis augeatur à Sero, vbi quoniam cum lixivioso sale simul redundat in corpore aqua, non competit potus copiosus, verum spiritus acidus qualis spiritus Salis, aperitivus *Penoti* &c. lymphatus, cochleatim sumendus, à quo emendatur potentius noxia salis lixiviosi acrimonia: *Frider. Hofmannus meth. med. lib.* 1. *cap.* 19. Ejus causa est fermentum ventriculi nidorosum, salsum nimis & acre redditum, vt videmus fieri in febribus, catarrhis salsis, hydrope ascite &c. Ventriculus cum communem habeat cum gula & palato tunicam, qualitatem suam illis facile communicat & sitim quoque excitat: Defectus humidi ad sitim inferendam non sufficit, vnde & Sitis non cessat per potum, nisi hic medium attulerit capessendo fermento consymbolum, vnde acida fallacem sitim deliniunt, non secus atque aqua ignem extinguit: Spir. vitrioli bene rectificatus, spir. sulph. & similes in febribus sitim solantur. *Idem lib.* 2. *cap.* 4. Sitim cohibet os claudere, tacere, ventum cum potu frigidum inducere. *Hippocrates:* Neque enim omni eadem debetur medela: Ei quam thoracis & Pulmonum fervor parit, aptior est aëri frigidus inspiratus quam potus, isque potius frigidissimus quàm multus: Eam quæ causam habet intemperiem siccam sine humore, aut humorem salsum & acrem, cujus fomes plerunque in ventriculo aut hepate, melius extinguit potus quàm aër, imo etiam tepida hausta salsedinem diluens: Somnus quibusdam sitim parit calfactione viscerum, ex Hippocr. enim Qui dormit calidior est interius, exterius frigidior, hujusmodi sitis vigiliæ beneficio sedatur, si modo ἐπιπολαῖος & exigua sit: Si intensa, solus potus eam extinguet: Si cui verò somnus sitim non placaverit, ne statim is ad potum recurrat, ac priusquam calor nativus totum se in habitum diffuderit, periculum enim suffocationis illius accerset, ac distributionis impedimẽtum: Qui contrarium faciunt, brevi in cachexiam vel hydropem incidunt. *Vallesius* 6. *Epid.* 3. Si Sitis *renum vitio* suboriatur, vt in Diabetica passione succrescit, nullo alio auxilio censeo te potius in hoc malo profuturum quam eo quod vel somnum conciliet, vel sensum stupefaciat, aut saltem leniat: Sic ex vsu est in his tertia quaque nocte syrupi papav. ℥iß. cum aqua hordei, aut decocto malvarum porrigere: quem quoque vsum præstat ejusdem aliquid interdiu lambendo ingerere: Prodest & *syrupus portulacæ, de mucilagin.* & quæcunque sensus acrimoniam retundant. *Mercatus.* Quamvis *Hippocr.* aphor. 24. sect. 5. videatur prohibere lac Siticulosis, illud tantum intelligendum est de iis qui ob nimiam caliditatem, putridique ac biliosi succi congeriem immodice sitiunt, in quibus Lac facillime corrumpitur: non de iis qui ex siccitate & consumptione siti laborant; quia ex eodem aphor. ipsis hecticis, quamvis febrientibus, lac conceditur: *Galenus* lib. 7. meth. hecticis lactis & tepentis balnei vsum præscribit. *Varundæus Tract. de morbis Ventriculi p.* 102.

V. Aliquando fit vt post longam evacuationem, vel manifestam vel insensilem, resiccata sint corpora, tum liquidis oportet fovere corpus, & potu implere, quia Siti magis rursus siccatur corpus: Sed quæritur an illis debeamus præscribere somnum, quia hic levat Sitim? Somnus quidem brevis & levis juvabit ægrum, sed multus offendet; & ita cavendum est ne in istis resiccationibus ægri & sæpius & longius dormiant: At dicet quis, Somnus est veluti cibus? verum est in cruditate ciborum, quia concoquit, & ita juvat, at in magna vacuatione, si quis vacuo ventre dormiat, lædetur, quia calor nativus pabulo destitutus languescit & contabescit: Quare non semper verum est, Somnum esse cibum. *Hollerius comm. in aph.* 27. 5.

VI. An *somnus* perpetuum remedium Sitis, ob aphor. 27. sect. 5. Verum est quod cum sitis sit ab inopia humidi, contingit aliquando vt Somno corrigatur, aliquando non: Itaque non satis est dixisse, si ipsi super dormierint, sed debuit dicere, si bibant & superdormierint: Sed tamen sive bibant sive non, confert somnus, modo æger non sit vacuo ventre, & resiccato corpore à nimia vacuatione: Somnus enim coquit materiam quæ excitabat Sitim, & ita sitis somno subducitur: Præterea cum per somnum calor nat. & sanguis cum humiditate totius corporis initio confugiat in medias partes, corrigitur ea siccitas, & vapor calidus qui sitim excitabat coquitur; quare si superdormierint bonum est, quia Sitis somno sedatur, & coquitur materia quæ Sitim faciebat: item in medium corpus convehitur sanguis cum humiditate, qua temperatur siccitas & vapor calidus. *Hollerius aphor.* 27. *sect.* 5.

VII. Iis qui noctu bibere appetunt, potus concedendus an denegandus? Appetunt, vel propter defectum, vel propter vapores calidos, à potu meraciore, cibis acrioribus & salsis: In *Defectu* consideratur inopia potus, quia fortasse largiter cœnatus parum bibit: in hac ἐνδείᾳ oportet potum exhibere vt satis ægri desiderio fiat; non tamen multum, etiamsi defectus requirat, ne perturbetur coctio: absoluta coctione, si sitiat detur multum: *A vaporibus* autem calidis, si levis est, somnus juvabit; si magna, exiguo

exiguo potu fallere oporte desiderium ægri, & coctione absoluta largiter dare. *Idem.*

VIII. Curavit patientem sitim à phlegmate salso *Rhasis libro secundo tractat.* I. *capite secundo*, dans cibaria in quibus dominabatur salsedo, vt cappares cum sale: Quæ curatio videtur absona, cum salsa sicca sint & terrestria, calefaciant & exsiccent, ille autem humor humectationem desideret: Dic illum exhibuisse salsa ad humorem salsum abstergendum & abluendum, quæ proprietates salsis insunt, vt ostendit *Avicenna libro secundo tractatus, primu capite tertio.* Dic secundo ipsum exhibuisse non quælibet salsa, sed cappares conditos sale, hæ enim solutione evacuant humorem melancholicum, salsuginosum, crudum & grossum, qui est causa sitis: *Dioscorides libro secundo cap.* 164. eas iecur lienemque laxare, & pituitam per alvum dejicere affirmat. *Zacutus.*

IX. Nitro, ac Sali prunellæ, vis inest sitim ac æstum compescendi: *Hartmannus* in praxi miscet hujus præparati ℥j. cum mensura vna liquoris, seu aquæ, pro Potu febricitantium: Ego vix ℈ v. transcendo, nimirum aliquantulum debilitat ventriculum, vnde & alvi fluxus concitare nonnunquam solet; alias à ʒß. ad ʒj. propinari sine noxa potest, præcipue cum saccharo, quo amator mitigatur. *Schroderus Pharmac. lib.* 3. *cap.* 23.

SINVS.

SYLLOGE.

Curatio per pharmaciam, Et Forcipis deceptorij inutilitas. 1.
Qui integre incidendi. 2.
Thoracis subcutanei curatio Chirurgica. 3.
Callosi cum corruptione ossis Palati curatio. 4.

I. QVidam mihi ostendit in femore sinistro sinum (qui ex contusione ad suppurationem ducta, & negligenter tractata originem traxit) cujus magnitudinem specillo obtuso explorans, superficialem tantum, at satis longum & latum inveni: Cum autem hujusmodi sinus declives raro agglutinentur, sequenti die forcipe deceptoria (syringotomo nondum instructus) inscio patiente incidere tentavi, postea carne replendum; sed cum nimis tarde per forficem ista operatio fieret, æger instrumentum animadvertens femur movit, manibusque dextram mihi repulit: vnde seposita curatione per ferrum, sinum parumper dilatatum albumine ovi conquassato & stupa pexa obligavi: subsistente sanguine tertio & quarto die per siphonem infudi hydromel pro eluenda cavitate: quinto, sexto, & septimo die vinum nigrum austerum in quo cocta fuerant balaustia, malicorium aliaque simplicia injeci, & spongiam novam eodem liquore madefactam & expressam fascia longa & trium digitorum transversorum lata (latior enim non ita stringit) superligavi, ligaturam ab inferioribus incipiens, & supra sinum in parte sana finiens: His medicamentis, in quibus magna glutinandi virtus est posita, eoque deligandi modo, intra septimanam æger felicissimè fuit curatus: Ab eo tempore nunquam ad Chirurgiam deveni, nisi remedia pharmaceutica sine successu fuerint adhibita: neque posthac amplius forfice deceptoria (quia Chirurgum potius quam ægrum decipsit) ad sinuum dilatationem sum vsus. *Scultetus Observat.* 74. Similem prope processum proponit *Franciscus Arcæus libro secundo de curat. vulner. cap.* 7. quem tamen *Sennertus* antiquis sinubus, ad callosi vlceris & fistulæ naturam ferè declinantibus, competere negat: *Perpendendum iterum, ait, primo, An reliquiæ materiæ inconcoctæ per partem sparsæ supersint, quod ex apparente aliquo tumore noscitur, vt & rubore: alias enim & quandiu aliquid præter naturam in parte hæret glutinatio sperari nequit. Secundo, Pus optimè sit expurgatum. Tertio, An locus satis commodè fasciis obvolvi possit, vt partes arctè comprimant & pus exprimant*: Quæ conditiones huc quadrare possunt.

II. Si callosus non sit sinus, nullo indiget Syringotomo, quia beneficio solius fasciæ compressivæ & pus expurgari & sinus conglutinari potest: Sinus enim, ob materiæ collectionem, difficilemque expurgationem, in fundo tantum aperiendi: Ob callosos verò parietes integrè incidendi. *Scultetus Tab.* 55.

III. Miles sauciatus in thorace, tribus digitis transversis infra claviculam dextram; sequitur inflammatio ad suppurationem deducta, quæ degeneravit in Sinum sub cute latissimum, cujus fundus ad vii.. usque costam descendit, ita ut pus educendum fuerit ægro in caput, pedibus sursum elatis collocato; Accersitus, & forma sinus explorata, totius subcutaneæ cavitatis proposui dissectionem, scolopomachærio faciendam, qua non admissa, orificium sinus angustius penicillo ex gentiana dilatavi, instrumentique (*Tab.* 14. *fig.* 9.) cuspidem globulo cereo munitam, inscio Patiente (credebat enim me specillo ordinario adhuc semel exploraturum sinus profunditatem) blande immisi vsque ad fundum, quem etiam citissime perforavi, mox retractum instrumento ægro ostendi, & vacuata per datam viam materia, vulneri inferiori recens facto imposui turundam cannabinam vitello & albumine ovi imbutam; superiori penicillum ex linteolo contortum, & vngu. de betonica infectum indidi; desuper adhibito cerato diachalcit. splenioque quadruplici: totum pectus *Sostrati* vinculo, (*Tab.* 36. *fig.* 6.) superius arcte, in medio, mediocriter, inferius laxe deligavi: Postea vulnus inferius penicillo ex tela incerata cavo per aliquot dies apertum tenui, donec superius cerato divino consolidaretur, sinus parietes infusa mulsa detersi, beneficio non solum spongiæ novæ mollis, in vino rubro expressæ & adhibitæ, sed etiam arctæ ligaturæ, *Gal.* cataphractæ dictæ, conglutinarentur: Sinu agglutinato, penicillum cavum quotidie imminui, & vlcus tandem cicatrice obduxi: Hic curandi modus optime succedit in sinu recenti, non item in calloso. *Scultetus Armam. Obs.* 41.

IV. Nob. N. conquestus de periodico dentis dolore & molesto Palati sinu, à suppressis hæmorrhoidibus consuetis: Post sufficientis sanguinis ex basilica sinistra missionem; vsum vini medicati purgantis, hæmorrhoidum, per hirudines apertionem, & fonticulum in sinistro femore, anthelix spolopomachærio candente inusta; post dens cariosus

extractus, quo injectiones ex decocto, in curanda ossium carie divino, per cavitatem evulsi dentis ad sinum palati fistulosum pervenirent: cum vero cavitas illa dentis, & callosus palati sinus non coirent, nec patiens citra vim ignis curari posset, instrumento optime ignito sinus callosus, & caries palati obtegens, citra guttulæ sanguinis effusionem, incisa vsque ad dentis cavitatem, eoque in orbem circumvoluto notabile vestigium ossi impressum: Eschara ablata in conspectum venit palati caries, quam ter quaterve ferramentis candentibus tactam, natura medicament. exsiccantibus assumptis & adhibitis adjuta separavit, & vlcere consolidato Patiens sanatus, facto fonticulo in femore quem diu gestavit. *Scultetus Armam. Observat.* 36.

SOMNVS PRÆTER NATVRAM.

(Vide *Lethargus lib. x.*)

SYLLOGE.

Non omnis vltra consuetum tempus productus excutiendus est. 4.
Iugularium apertio *prodest in affectibus Soporosis.* 8.
Nasturtii *vis in Somno excutiendo.* 7.
Potus Coffée *non omnibus conducit.* 2.
Hypnotico curatus. 6.
Comatis *methodus therapeutica.* 3.
Cervice inusta *curatum.* 5.
Aqua vitæ composita caute danda. 1.

I. STillatitius *Lavendulæ liquor* odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepsi leviori, hemiplexia & subinde comitiali morbo, ac non raro syncope laborantes reficit: Sed vbi humorum copia adest, præsertim sanguini permistorum, non satis tutus huius est vsus: sicuti neque compositionis quæ ex stillatitio vino, in quo hujusmodi herbæ, flores semináve & aromata quædam macerata sunt, conficitur, quam plerique & indifferenter exhibent: Nam calidorum huiuscemodi caput implentium vsu, & morbus intenditur & æger in periculum inducitur, præsertim quando sanguinis missio, aut purgatio non præcesserunt; Quod ideo monendum duximus, quia passim nonnulli Medici indocti, audacesque nimium Pharmacopolæ, statim similes compositiones, & id genus alia, non modo apoplecticis, sed & catocho cum febri occupatis infundunt, quibus nihil potest pejus dari, cum plurimum obsint, & non raro ipsos ægros perimant. *Dodonæus Hist. stirpium pempt.* 2. *lib.* 4. *cap.* 7.

II. Potus liquoris *Coffée* dictus, cum ad Narcosin pellendam summe efficax sit, de eo eiusque effectibus, agendique rationibus quædam huc adducenda: Ab Orientalibus populis, quibus jampridem familiaris est, etiam inter nostrates in morem abiit: Hujus naturam in eo consistere censemus quod particulas adustas (quibus abunde, sensu tum gustus tum olfactus judice, scatet) mox sanguini, & mox succo nerveo insinuet, quæ proinde tum incongruitate, tum mobilitate, seu inquietudine sua, & cerebri exterioris poros vsque apertos detineant, & spiritibus copula quavis alia & torpore exutis oestra quædam ac stimulos, à quibus ad munia sua diutius obeunda excitantur addunt; Enim vero ad somnum ineundum hæc duo necessario requiruntur, quorum modo vnum modo alterum in efficiendo prius ac potius existit: Nimirum oportet cerebri exterioris poros omnes & meatus à liquore ibidem, à sanguine velut exstillato ac inundante, inferciri plurimum, ac impleri, proindeque occludi: dein præterea ad effectum istum acciendum opus est vt spiritus animales meatibus illis exclusi, ac insuper particulis nutritiis & serosis sæpe onusti, versus cerebri meditullium se recipiant otio indulturi; Circa hæc pensa, ad Somnum requisita, non semper vnus idemque ordo est, quandoque enim spiritus animales primo & sponte sua istæc spatia derelinquunt, succo nerveo in eadem inania mox irruente: Interdum vero humor nerveus cum sero vberius suffusus, meatus istos primo invadit, spiritus exinde licet invitos propellens ac intus cogens. At vero operatio *Coffée* vtrisque his effectibus contraria videtur: nam statim à potu ejus particulæ adustæ, summe agiles ac impigræ in sanguinem delatæ, liquorem eius nonnihil fundunt, seroso latice versus renes & habitum corporis detruso: Porro illæ cerebrum adpellentes, poros ejus facillime aperiunt, quos & mobilitate sua valde apertos detinent; dum spiritibus illæ accrescentes, eos particulis quibusque aliis tum gravativis tum nutritiis denudant, adeoque leves & pernices vbique in motus cient, atque per totum cerebri ambitum oppletione gravi & obstructione liberum, expandi faciunt: Interea tamen dum spiritus ad hunc modum jugiter ac indefessim exerciti, succi nervei accessu & assimilatione privantur, copiæ illorum haud satis ac solito more instaurantur, spiritus quidem veterani agiliores & impigri magis redduntur, at novorum subsidia minuuntur; Hinc vt facile constet Potum hunc, communissimo licet in vsu, ac in quibusdam casibus valde vtilem, & adprime Medicum, in aliis forsan noxium aut minus salutarem existere: Ita quidem rem habere non tantum ratio, sed & vulgaris observatio passim dictitat, in quantum *Coffée* potatores nimij, macilenti, sæpenumero item paralysi atque Veneris impotentiæ obnoxii evadunt: Prior effectus ita frequens & passim notus est, vt pluribus *Coffée* potum ideo tantum interdixerim quoniam ad macilentiam disponit: Quippe cum sanguis ex assiduo & nimis crebro vsu acris & magis retorridus fiat, proinde ad nutriendum minus habilis existit: Quoad cerebri autem & nervosi generis affectus, existimo me ad eos interdum curandos hunc potum adeo frequenter præscribere, vt non alius quispiam magis: quippe ad tabernas, ubi venditur iste, ægros quosdam potius quam ad Pharmacopolia ablegare soleo: Profecto in morbis & ægritudinibus plerisque cephalicis, Videl. cephalalgia, vertigine, lethargo, catarrho & similibus, ubi cum pleno corporis habitu, & temperamento frigido, aut minus calido, atque sanguine aquoso, adsint cerebrum humidius, at spirituum animalium segnities & torpor, potus *Coffée* magno sæpe cum fructu sumitur: nam assidue haustus, vtramque animæ partem mire clarificat & illustrat, atque functionum quarumcumque nebulas omnes dispellit: Verum è contra qui graciles, & temperamenti biliosi, aut melancholici sanguinem acrem aut retorridum, cere-

cerebrum calidius, atque spiritus animales nimis incitatos & irrequietos habent, à potu isto prorsus abstinere debent, vt pote qui tum spiritus, tum humores magis perverti, & functionibus quibusque obeundis inhabiles prorsus simulque impares reddit; Observavi enim multos spirituum copia haud satis vberi præditos, ac insuper cephalalgiæ, vertigini, palpitationi cordis, artuum tremori aut stupori obnoxios, à potu *Coffée* illico deterius habuisse quoad istos affectus, & statim in toto corpore languorem insolitum persensisse. *Th. Willis Pharmac. Ration. cap. vltimo.*

III. In Comate primario danda est opera tum vt materiæ morbificæ novus in cerebrum affluxus præcaveatur, tum vt quę jamjam impacta est discuti aut evelli possit: Porro spiritus animales exsuscitari, iisque torpor omnis sive narcosis excuti debet: Ad hunc finem catharsin, phlebotomiam, cucurbitulas, vesicatoria, topica revellentia & discutientia applicare, medicamenta cephalica, & imprimis sale volatili prædita propinare, pluresque alios administrationum modos adhibere oportet: Quod si hic morbus aliis affectibus superveniens, cuipiam corpore jàm plurimum attrito, sanguine vitiato, aut valde depauperato inciderit, de sanguinis missione & purgatione serio ante deliberare, quinetiam ab iisdem vt plurimum abstinere oportet: quandoque tamen vt morbi causa conjuncta, sive materies cerebro impacta in motum concitetur, è fronte aut temporibus per hirudines, aut è scapulis per cucurbitulas scarificatas sanguinem in modica quantitate detrahere expedit. *Th. Willis.*

IV. Nonnunquam in summa dormiendi necessitate adeo producitur somnus, adeoque arctus est vt Sopor videatur; & temporis diuturnitate ac somni profunditate Medicum fallat, ut in iis qui lassitudine fracti sunt, diu vigilarunt aut laborarunt: Sic ægrum vidimus qui cum 34. dies ægrotasset, nec toto morbi tempore indusium mutasset, nec lecti lintea; ubi his mutatis in molli, mundoque lecto decubuit, 36. horas continuo dormivit: Putabatur esse caroticus, non erat tamen quia tandem excitatus, cibum sumpsit & postridie recte habuit. *Ludovic. l. 1. cap. 2.*

V. Sacerdotem juvenem robustum Comate vidi correptum, à recidivâ febris, cum tremore alterutrius lateris, sine sensu, ob renixum virtutis in partibus: Clystere acerrimo cum colocynth. ℥iij. mellis rosac. ℥ij. & sale sine efficacia indito; *Prævotius* septem Vesicantia imperavit, quibus parum proficientibus ad occipitis inustionem ventum, à qua melius habuit. *I. Rhodius Cent. 1. Obs. 36.*

VI. Virgo xx. annor. febre tertiana duplici correpta circa initium autumni per xij. dies, ab eaque remediis liberata: Iterum recidit in similes paroxysmos, sed nova quædam symptomata cum paroxysmo accesserunt, nempe Sopor insignis, faciei rubor, oculorum prominentia, dolor lateris sinistri pungitivus & deglutiendi summa difficultas: Suspicatus sum affectionem hystericam cum paroxysmo febrili complicari, & hysterica remedia præscripsi, quibus non obstantibus malum perseveravit: post aliquot dies ea symptomata sine febre redibant, quod opinionem meam firmavit, & quia dolor sinistri lateris ad dextram transibat, interdum dolores pungitivi in variis abdominis partibus apparebant, cum ventriculi dolore & nausea, accedente interdum suffocatione: Antequam paroxysmo corriperetur sumpsit meo jussu quatuor exiguas pilul. ex laudani gr. iv. & paulo post accessit paroxysmus supra dictus; sed post ij. horas laudano operari incipiente omnia remissa sunt, tota nocte bene habuit, cum prægressis maxime torqueretur: hinc elicitur paradoxum *Soporosum affectum vsu Laudani prohiberi posse. Riverius Cent. 2. Obs. 26.*

VII. In somno profundo prodest edere *nasturtium*, aut coctum in jusculis, aut crudum in acetarijs: Nihil enim est quod cerebrum magis exsiccet quàm nasturtium: vnde illud proverbium in Somnolentos *Ede nasturtium.* Quare non possum non mirari quod *Fernelius* Somnum conciliare scripserit *cap. 2. lib. 2. Pathol. Rondeletius cap. 19.*

VIII. *Iugularis externa* à perito Chirurgo *secta* in affectibus soporosis prodest, vt multis historiis probatur: Alii præferunt hirudines duas vel tres secundum longitudinem istius venæ admotas vsque ad angulum maxillæ inferioris, vbi eminet & conspicitur. *Riolanus Enchir. 233.*

SOMNAMBVLI.

(Vide *Pagin.* 487.)

An verberibus &c. Somnus excutiendus.

NEgat vulgus verbera vel simile quid convenire, quod videant acclamatione proprii nominis excitatos in summo lapsus &c. versari periculo; Si nominis acclamatio consternatos reddit, quid non expectandum à verberibus? Adde tales ob cerebri imbecillitatem ad Epilepsiam &c. proclives esse; tuncque excitatus terror noxius est: Sed contra pars affirmativa probatur, cùm adsit motus, non κατὰ προαίρεσιν, sed κατ' ὁρμὴν & secundum phantasię impetum (quatenus in præcipitia & loca periculosa non raro deferri videmus, vbi nemo rationis consensum accusare potest, quia vigilantes nunquam hoc tentassent) ideo conveniens esse videtur, tali durante motu, qua id fieri potest vehementia, verberibus videlicet, vel alia ratione hominem excitare, vt excitatus periculi magnitudinem percipiat, firmiterque phantasiæ errorem cognitioni suæ imprimat: nam quæ non sine vehementi animi commotione à nobis cognoscuntur, semper diutius inhærent & reminiscentiæ frequentius occurrunt quam alia, in quibus tanta animæ commotio non est. Etsi verò acclamatio proprii nominis, & verbera, faciant vt noctambuli cadant ac periclitentur, quia tunc temporis in excitatis spiritus dissipentur, quibus discussis facultas debilitatur, non tamen propterea nihil omnino tentandum, quia eò respiciendum est ut somnambulonem primò in loco tuto habeamus, ita vt excitatus ob causam periclitari nequeat: Quod si natura subjecti peculiariter ad Epilepsiam, ob debilem cerebri constitutionem est disposita, cautio adhibenda ne statim initio paroxysmi, sed potius circa finem ejusmodi consternatio excitetur. *Gr. Horstius Probl. 6. Dec. 2.* Vide *lib. 12.*

SPVITIO SALSVGINOSA.

Cauterio in brachio cohibita.

QVidam spuitio salsuginosa molesta, ac remediis nihil malum cedere videbatur, sed in dies magis crescebant accidentia, adeo vt timor erat ne laborans in maciem & immedicabilia accidentia prolaberetur: Tandem ne videretur laborans consilio ac præsidiis destitutus, mihi visum fuit *Fontanellam* in altero brachiorum aperire; id adeo felici eventu factum fuit, quod prorsus evidenti consilio constitit, fluxionem à capite derivari ad *Fontanellam*, & revelli à ventriculo ad quem fluebat. *Mercatus Cons.* 18.

STERILITAS.

SYLLOGE.

I. DE causis *Sterilitatis*, quæ multæ ac variæ sunt, & de multiplici earum curatione scripta sunt multa ab *Hippocrate libro de Sterilibus*, & in *Aphorismis*, *Sectione* autem *v. libro secundo Epidem.* modo quodam rediguntur omnes causæ earum curationes in hæc duo Capita, *Fomenta*, & *Expurgationem*, *Steriles*, inquit, *fovere*, *ac pharmaco vti oportet:* φαρμακον autem, ac φαρμακεύειν, quo nunc vtitur, medicamentum expurgans significat cum simpliciter dicitur, neque additur aliquid quod aliam speciem medicamenti significet: *Fomenti* autem nomine intelligi velim quæcunque interius & exterius, cataplasmatis, irrigationibus, clysteribus, pessis & suffitu admoventur; vt *Expurgationis*, ac *Pharmaci* nomine, vomitiones & alvi subductiones: Nam sterilitatis causa omnis est, aut *vitium compositionis*, aut *temperamenti*, aut *vlcus vteri*, aut *totius corporis cacochymia:* Inter vitia compositionis vteri, est *vteri exiguitas*, aut *crassities*, *oris vteri strictura & durities*, vt non dilatetur satis; aut *perversio oris vteri*, aut *amplitudo*, & quod *dehiscat*, adeo vt non retineat: aut *strictura vasorum vteri*, vt hanc ob causam menstruæ evacuationes non influant, aut *laxitas*, vt nimium effluant: In vitio temperamenti, est *calor nimius*, qui semen absumit, aut *frigus*, quod non concoquit; aut *siccitas*, quę etiam semen & fœtus alimentum absumit; aut *humiditas*, quæ retentionem impedit, quam *vlcera* etiam vteri impediunt; *Cacochymiæ* autem, cum in vterum refunduntur, corrumpunt semen: cum non effunduntur, non impediunt conceptum, tamen fœtum malo succo vti faciunt, ac proinde fit abortus, aut morbidus fœtus: *Compositiones vitiatæ*, si à prima generatione contractæ sint, incurabiles esse solent: Sin autem aliis morbis succedunt, illorum etiam curatione tolluntur: Cacochymiæ vsum pharmaci postulant: Intemperies omnes vteri, quæ cum succo consistunt, ac cum aliqua totius corporis cacochymia conjunctæ sunt, & vlcera imprimis, postulant pharmacum; deinde fomenta, affusiones, insessiones, pessos: Sint vero hęc omnia ad calorem frigida, ad frigus calida, ad humorem sicca, humida ad siccitatem, & ad vlcera qualia ratio curandi vlcera postulat. Patet ergo totam sterilium curationem Fomentis & Pharmaco contineri. *Vallesius comment. in l. c. p.* 198.

II. Inter *vitia compositionis*, constat ex *Hippocrat.* decretis potissimam *Sterilitatis* causam, & maxime efficacem, esse *Oris vteri aversionem*, Cujus causas & curationem ostendit lib. *de sterilibus*: Libro item de *Natura mul.* *Si vteri ad latus allapsi fuerint*, ait, *tussis detinet*, *& dolor sublatus, & vterus velut pila insidet*, *& ad contactum dolet*, *velut ab ulcere*, Et post multa hujusmodi, *fœminas purgare jubet*, *& calida lavare*, *& tepefactoria adhibere*: Et paulo inferius, *Si vteri obliqui fiant*, *& os ipsum obliquum sit* &c. *Quum sic habuerit Pharmacum infra purgans bibendum dare oportet*, *& calida lavare ac fovere*; Vniversa ergo curandi ratio in hoc affectu stat in reductione vteri ad antiquam sedem; quod equidem fieri nequit, nisi vel purgatis humoribus, quorum ratione laxatur vterus, vel resiccatis auxiliis topicis, ac sedato dolore, & molliore facta parte, vt indolorosius ad sedem citra inflammationem reducatur: Itaque primo purgabis corpus, & fomentis ac remollitoriis vteris, tandem digitis obstetricis vterum reducendum curato, & vltimo ejusdem manibus hinc inde per vniversum ventrem, versus vmbilicum, vndequaque oleo vteri regionem perfricabis mediocri compressione, donec vterum à parte, cui incumbit, separatum, & in antiquam sedem reductum cognoscas: Cavebis tamen in hoc opere ne menstrua instent, vel multorum humorum copia in vtero subsit, ne quid deterius præexistenti malo succrescat: Verum id facere studueris, post id opus oleis inungito ventrem, rutaceo lilior. albor. irino, chamæmel. de baccis lauri, superaspersis pulveribus ex iisdem rebus &c. proderit & viri vsus, quo melius os distorquetur. *Mercatus de mul. Affect. lib.* 3. *cap.* 3.

III. Multæ mulieres non concipiunt quod habeant vteros humidos & excrementosos, adeo vt neque avide recipiant semen, neque possint retinere; quæ quidem dispositio contraria est ei per quam

quam indigent menstruis, vt hient vteri (duplici scilicet de causa, à recens facta evacuatione menstrua facillime fit conceptio in plerisque, & quia nuperrime aperta hiant, & os vteri, & quæ in vterum finiuntur venæ & arteriæ, & quia recens vacuatus vterus avide trahit humorem) Agnoscitur hæc dispositio exeuntibus, effluunt enim mucosa quædam frequenter: Curatur victus ratione siccissima, *inquit Hippocrates lib. 2. Epidem. sect. 3.* Nomine *Victus* hic intelligi debet tota vivendi ratio, qua & curationis ratio contineatur: Nam huic passioni non semper solus victus, qui in cibo & potu consistit, est satis; Curatio vero fuerit, vt in aliis morbis, contraria affectioni: Vt hinc constet quam non sit vna ratio curandi eas quæ non concipiunt, vt vulgares Medici sibi persuaserunt, sed varia & multiplex pro ratione causæ quæ sterilitatem parit: Quasdam enim omni ratione humectare, quasdam siccare, quasdam tantum calfacere, nonnullas etiam refrigerare & humectare convenit. *Vallesius comment. in citatum locum p. 169.*

IV. *Hippocrates lib. 2. Epidem. section. 6.* sub finem, Vt mulier concipiat, polypos super flamma assatos quam calidissimos, & prope semi vstos edendos dare jubet: Et nitrum Ægyptium, & coriandrum, & cuminum terere, & pastillos facere, & apponere pudendo; Sed non ad quascunque Steriles vtilis est curatio hæc, sed ad eas solum quæ frigidæ, & semine fœcundo parum abundantes sunt: Polypus enim est salacissimum animal, & quod coitu nimio resolutum tabescit: quæ vero talia sunt necesse est vt augendi semen vim habeant, tali enim succo sunt, & in talem nata mutari: Iam vero quod apponi jubet calorificum est, ac proinde tentiginem faciens: Quanquam ego cuminum detraherem, vtpote quod absumit flatum, veluti ruta. *Idem.*

V. Videndum vt possitis Artem prudenter exercere, An vnquam liceat Medico *sterilitatem inducere*, An liceat prohibere conceptum, aut interimere, Et, si liceat, quando liceat, & quibus id agendum? Ex vna parte est authoritas religiosissimi *Hippocratis*, qui in Iurejurando legem statuit, ne Medicus abortivum medicamentum propinet: Quod si verum est, paulo minus differt conceptum impedire, & factum auferre è medio: Si non liceat factum conceptum interimere, ergo non licebit impedire ne fiat: Ex altera parte est autoritas ejusdem *Hippocratis*, qui *lib. de Nat.* Pueri, scribit se consuluisse saltatrici, quæ dubitabat vterum ferre, vt conceptum ejiceret saltando, unde videtur *Hippocr.* concessisse medicamenta quæ conceptum tollant: *Aëtius lib. 16. cap. 16.* clare monstrat interdum licere Medicis impedire conceptum, & eundem necare: Ejusdem mentis fuit *Avicenna tert. 3. tract. 2. cap. 17.* vbi monstrat licere Medicis partim inhibere, partim interimere conceptum tribus in casibus, 1. Cum mulier, quæ vterum gerit ita tenella est vt timeatur ne sub partu occumbat. 2. Cum in vtero morbus aliquis est qui parit timorem ne in partu mulier supprimatur. 3. Cum debilis est vesica, ita vt timeatur ne ponderositate fœtus disrumpatur vesica, vt ipsa disrupta mulier intereat: Sed quia casus isti ab *Avicenna* positi sunt admodum futiles, dicam quid Christianis sit agendum: Primum quomodo loca *Hippocrat.* intelligenda sint demonstrabo: Vt docuit *Aristoteles 7. Polit. 16.* perspectum est veteres hanc legem habuisse, quod quoties aliquis conceptus nondum animatus erat, nefas erat tangere; Qua lege posita conciliabuntur loci *Hippocr.* qui dum in Orco prohibet dari corruptoria medicamenta, loquitur de fœtu animato, quasi voluerit dicere, non licere fœtum animatum vnquam interimere. Lib. vero de *Nat. Pueri*, loquutus est de fœtu nondum animato & vivo, eo quod liceret Fœtum nondum animatum quandoque corrumpere: Hanc autem fuisse mentem *Hippocr.* inde collige, quia dicit se consuluisse vt saltaret ante vij. diem: Iam vero sententia est *Hipp. l. de Gen. & de Nat. Pueri*, quam mutuatus est *Aristot.* Fœtum ante vij. diem nunquam animatum esse: *Aëtius*, vero, *Democritus* & *Avicennas* plane reiiciendi, quia non sunt agenda mala vt eveniant bona: Quare ne vnquam Medicus pericula subire, neve mulieres ipsæ de vita periclitentur, duæ sunt viæ meliores traditæ ab *Avicenna*, vna monstrata ab oraculo *Troëzeno*, ne puellæ videlicet immaturæ nubant, (nam, vt refert *Aristotel. 7. Polit. 16.* mulieres *Troëzenorum* sæpe occumbebant sub partu, quod tenellæ nimis conceperant) Altera, vt quæcunque videntur ineptæ conceptui, consulatur vt sese dedant virginitati. *Mercurialis de morb. mulier. lib. 1. c. 2.*

VI. Sterilitem ab *Obesitate attenuare* jubet *Hippocrat. lib. de Natur. mulier.* §. 19, *& pharmacum infra purgans dare, & ad vteros apponere quæ infra purgent ipsos*, & *Flatus inducant*: Extenuare autem corpus antea non poteris quam dum crebrius corpus & vterum purges: qua purgatione omnem humoris discussionem & exsiccationem intelligendam esse arbitror: Neque contemnendum est illud, *& flatus inducant*, nam proficua esse vtero remedia ea credendum est quæ quodammodo vterum dilatent, distendant, & compressos præ pinguedine & omento meatus patentiores reddant: quod proculdubio existimo fieri per ea quæ flatus inducunt, quippe qui partem, vbi præsunt, distendere sunt nati: *Mercatus de morb. mul. lib. 3. cap. 2.*

VII. *Hippocrates* libro de superfœt. probat *Vena sectionem* bis in anno, secundum manus & pedes; nam respexit ad principale indicans, ad fœminas quæ non concipiunt, quia sanguis in corpore exsuperat: Cum ergo malum perseveret, expedit bis in anno venam secare: Et cum redundet in toto corpore, nec impetum habeat in vterum, recte probatur sectio venarum brachij & pedum: Vnde vulgares errant qui asserunt fœminas steriles evadere si iis vena pedis pertundatur, Quod est contra *Hippocratem*, rationem & experientiam. *Capivaccius Practic. libro quarto cap. 5.*

VIII. *Sudores* in humidioribus mulieribus, si frequenter provocentur, cum ab vniverso corpore evacuent, valde illis vtile erit: quo nomine decoctum Gaiaci, adhibita parsimonia, more vsitato interdum bibant: quo dum quædam ex meo præscripto vtebatur, gravida antequam absolveret facta est. *Platerus Prax. lib. 1. cap. vlt.*

IX. *Thermarum naturalium* siccantium vsus per mensis spatium & vlterius, mulie-

rum infœcundarum vltimum est refugium : ad quas eo nomine proficiscuntur, in illisque multas horas in dies sedent, & sudant: Quæ efficaciores erunt si natura actu calidæ quoque sint, quales aluminosæ & nitrosæ, & gypsum redolentes, Plumbariæ dictæ, passim reperiuntur: Sulphureæ item, quæ cum vim emolliendi habeant maximam, in vteri duritie naturali sanas mulieres steriles reddente, extremum remedium, & quia siccant, in aliis quoque convenient: Salsæ etiam, maris & puteorum aquæ, arte calefactæ & vsurpatæ, per se vel cum decocto convenienti proderunt. *Idem.*

X. Remediis præparata muliere, vt facilius concipiat quædam notare debet: Primo, Tempus ad conceptum esse maxime opportunum, quo à menstruis mulier est maxime repurgata, iis scilicet desinentibus, facilius enim semen excipit, retinet & fovet: Verum si mulier tenuis sit, paucum habeat sanguinem, illis imminentibus, aut intervalli tempore coire vtilius est: Sic intelligendus est *Aëtius* quando scripsit appetente fluxu menstruorum esse ceoundum. *Secundo*, Circa coitum considerandum est post cibum & ante somnum coeundum esse, nam succedens somnus laborem minuit, seminis retentionem adjuvat: *Hippocrates* quidem venerem suadet post somnum, *Labor, cibus, somnus, venus* omnia mediocria, Verum rationem habet sanitatis, non conceptionis. *Primirosius de m. m. lib. 4. cap. 1.*

XI. Post exactam vteri purgationem, *Pessaria* conficienda sunt quæ os vteri interius dilatent, exterius constringant: Dilatabitur autem vterus sequ. vnguento. ℞. *Axungiæ gallinæ, anseris, & anatis ana. ℥ j. olei amygdal. amarar. chamæmel. ana. ℥ j. radic. iridis ʒ ij. aristoloch. vtr. asari ana. ʒ j. stirac. ʒ ij. terebinthin. abiet. ℥ j. ceræ novæ q. s. f. Unguent.* Post vsum illius vtatur Nascali ex fellibus hirci vel lupi, cum moscho, castoreo & civetta: Hæc enim omnia laxant & vterum deorsum trahunt, calfaciuntque, venerem stimulant: Exterius pars constringitur Fotu parato ex radicibus, herbis, floribus, & aliis constringentibus odoratis: cujus vsus in introitu lecti post mensium purgationem, & vsum aliorum remediorum, paulo antequam congressura sit cum viro: *Rondeletius pag. 565.*

XII. Quia magna ex parte mulieres non concipiunt quia semen non trahunt, aut tractum non retinent, *Emplastra* supra vterum & renes, quo tempore congressura est: His quæ *non trahunt* semen, *Emplast. Ceroneum*, & alia quæ ex gummi, aliisque attrahentibus conficiuntur, erunt ex vsu: His vero quæ *non retinent*, Emplastra constringentia vtcunque calida, quale est *Comitissæ, pro matrice, de pelle arietina, de mastiche, additis radic. bistortæ ʒ ij. ladani, hypocist. ana. ℥ j. m. f. Emplast.* gestandum donec appetat tempus alterius purgationis: Eo enim tempore removenda sunt Empl. adstringentia, ne menses retineantur, nisi in quibus major sanguinis copia fluit quam pro corporis habitu conveniat. *Idem.*

XIII. Si mulier non concipiat ob salacitatem, quod ob acrimoniam seminis & caliditatem fit, alenda est crassis alimentis, quæ sanguinem inspissent & semen crassius reddant: Vsus fructuum est vtilis, vt pyrorum, pomorum, castanearum, quæ crassos humores, & crassos gignunt flatus, impetumque illum retardant. *Idem.*

XIV. *Stuphis* vtuntur mulieres humidiores, *Balneis* vero durum habentes vterum, aut frigidum: Sed his vtendum paulo antequam fluant menses: *Idem.*

XV. In frigidioribus & humidioribus mulieribus vtilis erit hæc Opiata, sive humiditas sit in toto corpore, sive in vtero tantum: ℞. *Conserv. eryngij & cortic. citri ana. ℥ j. Conf. anthos & zinzib. cond. ana. ℥ jß. cineris priapi tauri & cineris uteri leporis ana. ℥ß. pulv. diagal. diamosc. dulc. diambr. ana. ʒ iij. pinear. & avellanar. ana. ʒ ij. sacchari parum, cum s. q. Syr. conserv. cortic. citr. fiat Opiata, de qua capiat ad quantitatem avellanæ longe à pastu, cum ibit dormitum.* Hæc Opiata magis convenit frigidis & humidis toto corpore, Nam si vterus tantum frigidus & humidus esset, & totum corpus calidum & siccum, satius esset fumigio per embotum recepto exsiccare: fiat autem ex odoratis, resiccantibus & leviter adstringentibus: Illis opiata vtilis erit si augeatur dozis pinearum & avellanarum, in lacte simul & pauco melle mixtis maceratarum, subinde removendo lac ne acescat & recens infundendo: Talis reficiet corpus exsiccatum, & copiam seminis generabit: In istis Opiatis addun tur multa alia exsiccantia, quæ si per se sicca assumerentur, potius impedirent quam juvarent, sed quia permiscentur syrupis, & rebus dulcibus temperantur, conveniunt, ut rasura eboris, & cornu capræ, semen seseli, medulla seminis fraxini (linguam avis vocant:) Addentur & passerum cerebella; sed illa magis in cibo sunt assumenda quam prædictis misceantur; nam juvant quod multum seminis generent, quod non possunt facere si in pauca quantitate assumantur. Satius erit cerebellum porcelli, & porci diligenter coctum, cum pauco origano, & postea frixum in sartagine edere: multum enim nutrit & semen auget. *Opiata ad mulieres salaciores* confici debet ex leniter adstringentibus, & copiam seminis generantibus, parum calidis vt ℞. *Myrobalan. conditor. embl. & chebul. ana. n. ij. cortic. citr. cond. cum saccharo (in aliis cum melle) ʒ j. pinear. infus. in lacte. semin. fraxini eodem modo infusi ana. ℥ß. cum syrup. de pomis redolent. f. Opiata, additis rasur. eboris & cornu capræ ana. ʒ ij.* Quæ minus ad Venerem sunt propensæ, gestent ambram vel moschum, vel chirothecas odoratas, & maxime noctu habeant sub pulvinariis, nisi obnoxiæ fuerint suffocationi vteri; tunc enim melius esset illa odorata coxis alligata habere. *Idem.*

XVI. *Suffitus* iis maxime prosunt fœminis quibus ob frigiditatem menstrua vel nulla, vel diminute prodierint, præsertim si aquosa humiditas adjungatur: *Suffitus aromatum, inquit* Hippocrates, *muliebria educit*: At *Evaporationes* iis quibus os vteri, & oscula venarum ipsius frigore constipantur, ita vt semen suscipere non possint: Omnia tamen peculiare hoc habent vt frigiditatem vteri compescant, quo minus semen extinguatur. *Mercatus l. c.*

XVII. Quæ *uterum purgant Pessaria*, illis tantum ex vsu esse censeo, quibus pituita, aut aquosus humor in vtero abundat; quod quidem caute agendum esse arbitror, licet authores libere colocynthide & aliis gravioribus vtantur. *Idem.*

XVIII. Mulier annorum xxxvj. robusta, sed humidissimo cerebro prædita, cum inflammatione ocu-

oculorum ſæpiſſime, dolore vero capitis continuo vexaretur, tandem fiſtula lacrymalis oborta eſt, quorum cauſa ſetaceum nuchæ adhibui: Laboraverat autem illa per annos aliquot fluxu muliebri, quare nunquam vtero geſtaverat: Adhibito vero ſetaceo paulatim remiſit fluxus, aut paulo poſt concepit, filiamque peperit, deincepsque prolem habuit. *Fabritius Hildanus cent. 4. Obſervat. 19.*

STERNVTATIO.

SYLLOGE.

Aliquando fit elato vapore ab inferioribus. 1.
Lacte tepido per nares attracto ſedata. 2.
Exhibito narcotico. 3.
Excreto per nares ſagittæ fragmento. 4.

I. Crebra ſternutatio cerebri potius affectus eſt quàm narium, etſi inter harum affectus recenſeatur; Ita ſi cruor vel latex ſale peregrino volatili inquinatus fuerit, tum facile ſpiritum cerebri innatum commovere poterit, vt is talem vim impulſivam induat vbi nulla cerebri intemperies adeſt: Novi quendam cacochymicum, ad minimum xx. ſternutationes habuiſſe, qui deinde ex tabe & hydrope mortuus eſt: Ex quo colligere eſt ſternutationem à defectibus inferiorum pendere, *Oſvvaldus Grembs lib. 2. pag.* 199. Puella xi. annor. in hæmorrhagiam narium incidit, qua ſubſiſtente ſternutatio ſequitur per aliquot dies, certis intervallis magnis conatibus affligens, vnde concludendum ſanguinis acrioris aliquid in anterioribus membranoſis cerebri partibus ſubſtitiſſe, temporibusque certis, exhalationes ex cacochymia ventris infimi ſublatas excretricem irritaſſe tamdiu, donec correcta cauſa antecedente, capitis repletio pedetentim vi caloris ſublata fuerit. *Gr. Horſtius l. 5. Obſ. 51. vide Amat. cent. 4. cur. 3.*

II. Famula N. cum ex catarrho ſalſo & acri moleſtam & crebram ſternutationem pateretur, juſſi vt per nares ſæpe attraheret lac tepidum, quod cum ter quaterve feciſſet, miraculi inſtar ſtatim ceſſavit. *Foreſtus lib. 10. Obſ. 127.*

III. Quidam ex acri catarrho ſternutamento frequenti per menſem eſt concuſſus, vt nec comedendi nec bibendi tempus haberet: Multis tentatis, Narcoticum dedi tribus poſt cœnam horis: quo ſemel vſus, ex improviſo, poſt ſomnum profundum conquievit: ℞. Philon. Perſ. ʒj. Opii gr. iij. croci gr. v. myrrh. gr. iv. cum ſacch. & pulv. liquir. f. bolus: ſuperbibit meri ℥ij. *Zacutus Pr. hiſt. lib. vlt. c.* 1.

IV. Græcus vulneratus circa tempora per ſagittam, poſt annos xxv. concitatis ſupra modum ſternutamentis, magno pruritu, inter magnos conatus è naribus fruſtum ſagittæ, digiti medii longitudine, ferrea acie rejecit. *Alex. Benedictus lib. 4. Pract. c. 4.*

STRABISMVS.

Setaceo ad nucham indito curatu.

Strabiſmus, ex *Paulo*, ſequitur modo reſolutionem mollitiemque muſculorum, modo convulſionem; Iuvenis eo affectu laborabat ob nimiam humiditatem: Ne in graviora mala abiret, epilepſiam &c. ex mente *Avicennæ*, multa præſidia expertus eſt, tandem laqueo ad nucham indito, cujus ope longo tempore ſanies effluxit, tandem omnino convaluit. *Zacutus Pr. adm. lib. 1. Obſ. 61.*

STRANGVRIA.

SYLLOGE.

Sanguinis miſſio an facienda in vrinæ ſtillicidio. 1.
Qua ex vena. 2.
An ſemper ex interna 3.
Si ſit à retentricis impotentia quomodo purgandum. 4.
Calorificis aliquando curanda. 7.
Quæ fit à potu cereviſiæ recentis vini potu curatur. 6.
Efficacia fontanellæ in crure in ea quæ eſt ab impotentia retentricis. 5.

I. In dubium vertitur, an liceat aliqua occaſione in hoc malo, ſi febris non adſit, nam ſi ea ſit, nulli eſt dubium) ſanguinem detrahere? In qua re docet *Hippocr. 6. aphor. 56. & 7. 48. Vrinæ ſtillicidium & difficultatem curari vena poplitis interna ſciſſa*; quæ ſane ſententia vt dubia eſt, ita periculo non caret ejus præſcriptum ſequi: Cujus ratione addubitare primo oportet, an in quovis vrinæ ſtillicidio, vel quavis ejus difficultate, ſanguinem mittere? nam ex eodem, & *Galeno*, videtur conſtare ſolum eſſe mittendum, vbi ex veſicæ vel partium vicinarum inflammatione prodeunt, ſi quidem docent ex talo debere fieri, & hujus etiam ſententiæ ſunt fere omnes autores: Verum cum hoc ſtatuendum eſt, vbi ex bile acriori, aut ſalſa pituita malum oritur, etiam neceſſum eſſe ſanguinem detrahere, tum diverſionis, tum etiam gratia refrigerationis: Quod fit parce & partite, ne vires (quibus in hoc malo laborantes ſummopere opus habent) labantur & concidant; nam hoc ſolo terrore pleriſque viſum eſt nullo modo ſanguinem eſſe mittendum: verum cum hoc mittendus eſt prædictis rationibus, citra vllam dubitationem, parce & in mali initio.

II. Quapropter licet ab *Hippocr.* dictum ſit ex talo abſolute eſſe mittendum, non ſemper id venit exſequendum ſed in prædictorum ſuccorum redundantia ſemper ex interna brachii vena, niſi defluxio à capite fiat, nam tunc ex cephalica commodius fiet: Item dum ex veſicæ aut vicinarum partium inflammatione affectio prodit, non ſemper ex talo mittendus ſanguis eſt, ſed primo inflamma-

tionis accessu ex brachio, maxime corpore existente pleno; procedente vero morbo, ex talo derivationis gratia: Dixit tamen *Hippocr.* solum ex talo, quia ex ea parte misso sanguine solum vrinæ stillicidium levamen susceptat, quod à parte affecta derivatione sanguis extrahatur: cæterum aliarum indicationum gratia ab aliis etiam partibus mitti potest.

III. Videndum etiam dum ex talo sanguis mitti debet, an semper ex interna ejus vena mittendus sit? nam non desunt inter neotericos, qui per verbum illud *Hippocratis*, *internam tali venam*, intelligant venas quæ sunt sub cute, ad differentiam earum quæ sunt in cute, & scarificatione scinduntur, sed hac distinctione prætermissa, cum sit præter mentem *Hippoc.* & *Galeni*, qui pari ratione in pleuritide internam cubiti venam secare jubent, & per internam axillarem intelligunt omnes Medici: *Galenus* porro 5. de vsu part. vtramque tali venam, tam internam quam externam ab eodem trunco disseminari ait, Statuimus ex *Avicenna* & aliis, quod licet vtraque vena ab eodem trunco disseminetur, cum hoc tamen certissimum tamen esse, & experimento confirmatum, partes internas majorem communionem cum trunco interno, & externas cum externo sortiri, & ob id quamvis partem affectam, vterum nimirum & vesicam in internis, & coxendicem in externis, suam exposcere sectionis differentiam, adeo necessariam & proficuam vt nulla excusatio adferri possit. *Mercatus.*

IV. Si vrinæ stillicidium ex acriori bile, aut salsa pituita oriatur, omni diligentia curandum est humorem imminuere, alio transferre, admiscere ac attemperare; protinus & ante omne aliud auxilium levi aliquo pharmaco corpus expurgando: Pituita quidem salsa redundante, sive à capite defluat, vt non raro assolet; sive in ventre genita & bile admixta talis fiat, sive ex putredine prodeat, vomitibus bis aut semel in hebdomada factis curandum est ipsam à consuetis viis avertere, & cum hoc paulatim imminuere: Verum si bilis amarior sit, diluto rhei, copiosiori aqua malvarum &c. per ventrem bis terve expurgabis: Quod si vrinæ stillicidium pendeat ab impotentia retentricis facultatis, quæ ab intemperamento frigido & humido, aut solum humidiori, languidior facta nequit statuto tempore vrinam adservare, Purgationem primo mali accessu copiosiorem institues, postea tamen per vices & intervalla purgabis, studens humorem non solum conterere, sed à viis etiam vrinæ divertere. *Idem.*

V. Si nulla præsidia, in hac stillicidii specie, prodesse compereris, fontanellam altero crurum aperire oportebit, qua spiret pituita in prædictis partibus imbibita, quod solet præsentaneum esse præsidium. *Idem.*

VI. Ad stranguriam propter recentem cerevisiam illatam, mihi semper profuit Vinum Rhenanum; Si vinum deesset, & cogerer cerevisiam bibere recentem, sumpta nuce myristica ab hoc malo levabar: Cum id malum inde quidam incurrissent, solo sevo candelæ umbilico illito seipsos curabant: Alii solo cochleari oxymelitis epoto malum à se depellebant: sed & foliorum ribes nigræ odor, multoque magis eorundem decoctum id vitium emendare expertum habemus. *Forestus Observ.* 3. *lib.* 25.

VII. Stranguriæ causæ ad duas classes reducuntur à *Galeno* 3. aph. 16. Retentricis imbecillitatem & vrinæ acrimoniam, quod posterius frequenter accidit, Ideo quæritur, Num etiam aromatica in tali casu conveniant? videtur probabilis negativa, eo quod ignis igni non sit addendus: Si adest peccantium humorum fervor & acrimonia, cujus ratione morbus, *Ardor vrinæ* vocatur, videtur potius per emollientia & refrigerantia corrigendus: At licet frequenter fiat ab acrimonia seri, non tamen sequitur causam antecedentem, ad quam curatio dirigitur, semper esse caliditatem, quia fieri potest, imo frequentissime fit, vt crassities humorum frigidorum ad acrimoniam colligendam ac retinendam inserviat, ita vt acrior vrina generet stranguriam, non quatenus talis, sed prout exitus ejus, quam ejus acrimonia accelerat, ob admistas partes crassiores impeditur; vt enim acres & biliosi humores dysenteriam non generant vbi fluxum alvi concitant, nisi viscidītas quædam accedat, cujus respectu parietibus intestinorum adhærent eaque exulcerant, sic etiam serum sua natura peculiarem acrimoniam possidens, non generat vrinæ stillicidium nisi peccantes humores accedant: Hinc recens cerevisia stillicidium vrinæ facit, crassitie & visciditate: meatus vrinarios obstruendo, & consequenter fæcum minime depuratarum acrimonia serum exacerbando, vbi generosum vinum exhibitum oppido juvat, vt pote quod calefacit, attenuat, cruditates concoquit, adeoque causam antecedentem corrigit: Hac ratione sæpe non inconveniens est aromaticorum vsus, cum scilicet ab ejusmodi causa antecedente frigida & obstruente dependet, non obstante quod materia peccans proxima sit acris & fortassis calida: frequenter enim accidit vt in calido morbo calidum præscribatur remedium, non morbi respectu, sed ob causas antecedentes. *Horstius Dec.* 8. *qu.* 6.

STRVMÆ, SCROFVLÆ.

SYLLOGE.

I. QVia magna similitudo est inter Strumas & Glandulas induratas (similes enim sunt & loco & materia) ideo danda opera vt distinguantur ab invicem; Differunt 1. quia harum materia subtilior est & tenuior, Strumarum crassior & viscidior, magisque contumax, & hinc est quod

quod quoties materia tenuis & subtilis incrassatur, fiunt ex glandulis strumæ: Id quod intelligere voluit *Galenus* 1. de loc. aff. 3. cum dixit glandulas interdum transire in strumas. 2. quia Glandulæ induratæ magis separatæ sunt à carne vicina, ita vt liceat faciliter cognoscere ipsam tactu à glandulis: Strumæ vero ita propagantur in carnem vicinam, vt perarduum sit ipsam dignoscere à Glandibus. 3. quia hæ semper, aut plerumque, folliculum habent, Glandulæ semper sunt folliculi expertes. 4. *Rogerius* Chirurgus proponit vt capiantur folia hederæ, atque citri, simul pistata apponantur tumori: quod si spatio trium dierum delitescat tumor, signum ait Glandulas esse non strumas; sed si medicamento exacerbetur, ita vt rubeat & doleat, signum esse non Glandulas sed strumas esse. *Mercurialis lib.* 1. *cap.* 5.

II. Sunt inter Practicantes qui commendant vsum *Aromatum* in cibis, Ego autem sum alterius sententiæ, nam si *Hippocrates* in mulieribus timebat Aromata, quia caput tentant, multo magis timenda sunt in Pueris, huic malo præ cæteris ætatibus obnoxiis, quod eorum capita facile repleantur. *Mercurialis l.c.*

III. Advertendum circa puerorum *Purgationem*, cum ætas puerilis sit satis infirma, eam omnino blandissimis medicamentis esse tractandam, & potius iterum atque iterum repetendas consulo Purgationes lenes quam vt gravia medicamenta exhibeantur: Sic enim ego curavi Nobiliss. Puerum à Strumis: Ideo qui laudant Pilulas fœt. de Euphorbio, & hujusmodi medicamenta, in pueris non sunt audenda; in adultioribus quidem fateor posse tolerari. *Idem.*

IV. De *venæ sectione* in ætate puerili, eam neque ætas neque morbus patitur, vt loquamur, nisi tamen Strumæ non simplices sint, sed cum materia calida, & nisi æger adultus sit: quibus in casibus interpretanda est *Avicennæ* sententia, quando in curatione Strumarum laudat sectionem venæ. *Idem.*

V. Non damno tamen vsum *Cucurbitularum*, quas licet Rasis xiij. Contin. scribat exasperare malum, & efficere vt revertatur, Ejus tamen sententia, vt puto, est intelligenda de Cucurbitulis quæ cervici applicantur, aut partibus cervici proximis; non autem de iis quæ partibus longinquis adhibentur, cujusmodi ego laudo. *Idem.*

VI. De *Vomitu* diversas invenio sententias, *Aëtius*, quem sequutus est *Avicennas*, laudat frequentem vomitum; sunt alii qui ex toto eum damnant: Invenio nonnullos qui media via incedentes dicunt illum ante purgationem non convenire, sed tantum post purgationem; Ego autem sum in hac sententia nullo pacto in Strumis tentandum esse Vomitum, & adducor in hac sententiam hac ratione, quia etsi materia antecedens aliquo pacto vomitu minuatur, impacta tamen materia tantum abest vt auferatur, vt potius magis exacerbetur: Præterea certum est Vomitu maxime caput repleri: Nam si videantur vomentes, iis venæ jugulares extuberant, tumet & calescit totum caput; vt non sit dubitandum ex vomitu caput magnopere repleri; Quod cum intelligeret *Hippocr. lib. de Loc. in hom.* magno vere damnavit vomitum in affectibus aurium & oculorum, vt qua ratione non convenit is in affectibus aurium, non etiam conveniat in affectibus eorum locorum qui sunt proximi auribus. *Idem.*

VII. Ad materiam quæ fluit cohibendam conveniunt frictiones, vucurbitulæ, vesicatoria capiti adhibita, & ego vbi adverto in pueris fieri Tumores circa collum, nullum remedium magis præsentaneum invenio quam capitis cutem exulcerare: hæc enim est diversio accommodatissima, & vacuatio; Sed advertendum est ne in pueris cantharidibus capita exulcerentur, quia, vt ego sæpissime observavi, causant in hac ætate & magnos cruciatus & sanguineos mictus: Melius autem est hoc facere vel sinapi, vrtica, vel flammula Iovis, cum moderantia semper & prudentia. *Idem.*

VIII. Sed utrum in cohibenda materia quæ fluit, utile est adhibere medicamenta *adstringentia & repellentia*? *Galenus* 2. *ad Glaucon.* ipsum alloquens ait, se ipsi adversus Strumas medicamenta dedisse *adstringentia*, &, ut interpretatur *Akakias*, *repellentia*: Ex quo loco quisque colligere potest illorum vsum convenire posse; nec alia ratione nisi inchoantibus ipsis: Præterea apud *Rhasem* lib. de Apostem. habetur Plantaginem maxime convenire in Strumarum curatione, Iam vero plantago est medicamentum quod adstringit & repellit; quapropter videtur vsus horum medicamentorum convenire in strumis curandis: Ex altera parte sunt Rationes, quia sive materiam spectemus, sive locos patientes, multum abest vt illis vnquam vti debeamus: materia enim frigida, crassa & impacta est, idcirco nequaquam repelli potest: Loci etiam ratione non conveniunt, quia si videmus materiam esse subtilem & calidam, cum sit locus glandularum, atque proximus ipsi cerebro, nunquam ex his locis materia repellenda est, ne scil. ex loco ignobiliori impellatur in cerebrum: Hinc *Galenus* 3. 3. K. T. dicit in Parotidibus nunquam esse utendum medicamentis repellentibus: Idem 14. m. m. explicatissime docet strumis non aliam curationem deberi nisi eam quæ scirrho & tumoribus induratis, in quibus tantum emollientibus & dissolventibus agendum esse monet, & hanc sane viam sequuti sunt omnes Medici; Imo ait *Aëtius* inchoantes Strumas in pueris esse molliendas, dissolvendas & discutiendas, vt nullus locus relinquatur etiam illis qui putant in initio ipsarum posse convenire usum medicamentorum adstringentium, Sed qui *Galenum* vident propria lingua loquentem, facile scrupulum hunc tollere possunt, nam interpretes omnes hoc in loco fefellerunt: Vocem enim qua vtitur, ἰᾶσϑε προςέλλειν, pessime transtulerunt adstringere, quia hoc potius significat compescere, seu imminuere, aut complanare; vt sententia *Galeni* sit eo loco, se medicamenta tradidisse quæ compescant & complanent ipsas strumas, & hoc verum esse facile ex eo colligi potest, quia eodem libro cap. 4. utitur eadem voce, & interpres eodem in loco optime transtulit: non est ergo credendum oculatissimum *Galenum* in re adeo manifesta fallere potuisse, vt adstringentia adhibuerit in Strumis: Sed quid ad *Rasem* dicemus? Dico plantaginem posse adhiberi vel viridem vel siccam: In viridi vis abstersoria pene tota obscurata est ab humiditate, in sicca vero magna est, Quod cum nos doceret *Galenus* 6. Simplic. med. cap. de Arnoglossa, dicit folia & radices plantaginis exsiccata valere ad obstructiones jecoris & renum aperiendas: Itaque quando laudat Plantag. *Rases*, laudat siccam, quia hæc abstergit, dissolvit & discutit. *Idem.* Rondeletius tamen Pract. lib. 2. cap. 4. multos à scrophulis incipientibus vindicasse se asserit nucibus cupressi supra partem appositis, ex *Dioscoridis* præcepto. *Wurtzen*

Adenogr. c. 40. ait quoque periculo non vacare Strumarum externarum medelam quæ per repellentia & discutientia instituitur, quod materia facillime ad partes interiores recurrat & periculosiores ejusdem generis tumores generet, vel prius genitos adaugeat.

IX. Si materia sit valde viscida & contumax, dictum est nullam aliam spem esse nisi in *Igne* & *Ferro*, & Putrefactione: Scribit *Avicennas*, & jure, Strumas magnas neque ferro neque ullo gravi medicamento esse tractandas: Et hoc est perpetuum, ut quotiescunque Strumæ vel colli, vel mammarum, vel inguinum his remediis tractantur, semper in Cancros exitialissimos convertantur. *Idem.*

X. Illud etiam advertendum est quod idem monet, non esse neque ferro, neque igne strumas tractandas quæ sunt prope arterias, aut nervos præcipuos: Nam ut monet *Galenus* 1. de loc. aff. & *Aëtius*, sæpe contingit ut dum ferro aut igne tractantur Strumæ colli, nervi reversivi aut tangantur, aut denudentur, aut aliquo alio pacto tendantur, unde fit ut ex toto vox aboleatur, aut vitietur. *Idem.*

XI. Ubi sectio est facienda, ex *Aëtio*, qui fusissime & explicatissime eam tradit, modus petendus est, Id addendum, ubicumque ferro excidendæ sunt Strumæ, semper satagendum esse ut folliculus evellatur, quia nisi ejus radices fuerint evulsæ, facile malum revertitur. *Idem.*

XII. Sectione multo tutior est medicatio quæ fit medicamentis putrefacientibus, nam caustica & putrefacientia adhibentur usque quo fiat penetratio ad locum materiæ, quæ postmodum paulatim educitur; & ubi educta est, atque ex toto consumptus folliculus, ad cicatricem perducitur, pro qua re laudat *Avicennas* ungu. Christianorum, i.e. Apostolorum. *Idem.*

XIII. *Purgantia* in Scrofulis usurpari solita plerumque defluxionibus pituitosis, unde has nasci putant, accommodant, non solum si in collo sed & reliquo corpore se exhibeant, & ad pituitam expurgandam præcipue ea dirigunt: Nos vero prout corpus ejusmodi vel plethoricum vel cacochymicum, aut alioquin vitiosis humoribus scatet, hisce evacuandis ea accommodamus, si præsertim hi illis occasionem præbuerint, & cum si magna illuvies vel vitiositas humorum adsit, & deteriores & plures scrofulæ erumpant, tunc etiam majores purgationes instituimus. *Platerus* Tomo 3. p. 294. Evacuationes quod attinet, nisi aliis de causis eæ requirantur, propter unam Strumam non adeo, in illis, uti fere fit, insistendum ut si plures scrofulæ corpus vitient, præsertim ubi alioquin parva spes curationis affulget. *Idem p.* 305.

XIV. *Sudorum provocatio*, si scrofularum copia hinc inde per corpus dispersarum, abundantiam humorum excrementiorum & perversorum indicet, nonnunquam convenit, in corporibus præsertim phlegmaticis & humidioribus, cum in calidioribus & biliosioribus non adeo possit competere, sed corpus humoresque magis accendat & effervescere faciat: In quibus temere hoc unico remedio sæpe Chirurgi, uti alios externos affectus diuturnos sic & hunc curare se posse existimant, corporaque sæpe frustra emaciant. *Idem.*

XV. Curatio Strumarum in eo posita est ut materia fluxa radicitus evellatur, & quæ est in fluxu coerceatur ne fluat: Circa *Fluxam*, cogitandum est utrum sit sola pituitosa, an etiam calida; Si misceatur materia calida, *suppurationem* tentandam esse confirmant omnes; sin autem tantum pituitosa sit, rursus cogitandum est num ea sit maxime crassa, an mediocriter; Si maxime crassa & viscida sit, non alia ratione sperari potest curatio nisi putrefactione, ferro & igne: Sed si mediocriter fuerit crassa, curatio in hoc posita est ut emolliatur materia, dissolvatur & dissipetur: Hos scopos cum spectaret *Averroës* 7. collect. 31. dicebat Scrofulas si fiant ex materia subtiliore & tenuiore, curandas esse medicamentis emollientibus, atque incidentibus & dissolutivis: Sed si fiant à crassiore & duriore, curandas esse medicamentis purgantibus, atque etiam ferro & igne tractandas, sed hoc nequaquam agi debere nisi cum timore & prudentia. *Mercurialis l. c.*

XVI. *Narcotica* uti extrinsecus adhibita vim magnam resolvendi habere comperimus, ita & in scrofulis admota multum efficient: Veluti folia mandragoræ, hyoscyami, papav. contusa vel parum sub prunis tosta aut cocta, aliove modo per se adhibita: Item radix mandragoræ, vel farinis simul additis &c. Frictio vero scrofularum eo usque ut fere rubescant, etiam ad discussionem aliquid affert momenti, Et si ante applicationem topicorum fiat, ut vim eorum rectius experiantur eas disponit. *Platerus.*

XVII. Cauterio potentiali, quod sine dolore in cute escharam faciens eas patefacit, sæpius illud præstitimus, scrofulasque hoc modo eximi curavimus: vel ut sic denudatæ suppurari melius appositis remediis possint procuravimus: Ustione vero per potentialia vel actualia cauteria illud moliri grave & periculosum, cum inflammatio facile subsequatur: In loco tamen penitus ignobili hoc pacto quoque aperiri possunt. *Platerus.*

XVIII. Cuidam *Scrofulæ totum collum* occupabant, ac spatio mensis curata est: datus pulvis ex æq. part. sacch. zz. & turpeth. qui pituitam è locis remotis peculiariter expurgat: Post appositum ceratum oxæleum, oleo de lacertis emollitum: ℞. lacertas virides vivas q. v. coque in oleo communi, donec comburantur & oleum fiat nigrum: colatura indatur vitro & reponatur ad Solem, usque dum fæces subsideant; oleum clarescat, & fuscum colorem acquirat: 3. exhibui per xxx. dies singulo mane de Elect. quod H. *Saxonia* & I. *Prævotius*, ut certissimum pro secreto habuerunt: ℞. lacertarum comm. sive virid. n. c. abscissis capitibus & caudis, exemptisque interaneis, infundantur in aceto vini albi, per se, acerrimo, per 40. dies: dein exsiccentur & macerentur in alio aceto, siccenturque iterum in umbra aut Sole & in pulverem redigantur: quo facto pulveris ℥j. admisce mellis ℥iv. m. dozis pueris ℨij. adultis ℨß. ℨvj. vel ℨj. ad summum, per 30. aut 40. dies. Mirificam unguenti quod habet Aquapend. Pentat. l. 1. c. 21. ad scrofulas apertas virtutem expertus sum in quadam monacha & puella, quarum illa scrofulas habuit ulceratas in mammis, & hæc in collo. *Scultetus Obs.* 31.

XIX. Strumis, etsi crudi durique sunt tumores, non parcimus exscindendi ministerio, sed cum mobiles sunt tantum & carni non affixæ, ritu steatomatum & id genus, has cute rescissas, & scalpro latioris

ris brevisque cuspidis, recurvi circumsectas, digitis avellimus, suffragio *Galeni* 14. m. m. cap 11. Hanc Chirurgia curandi rationem feliciter sumus experti in sexcentis: Administrandæ sectionis rationem lege apud *Albucasin* part. 2. cap. 42. & alios: Tametsi vero *Nicol. Florent.* præ causticis excisionem improbaverit, apparet plane quod de strumis sub nervos & vasa conditis pronuntiaverit: Nervorum qui voci deputantur offendendorum formido Anatomes ignaros spectat. *Severinus med. Eff. p.* 130.

XX. Quamvis *Laurentius* Strumas curabiles judicat, tamen ego eas admodum curatu difficiles, vel incurabiles dicerem: Nam si levia imponas, durities humoris refragatur, & renititur: Si fortia, urentia, caustica, imo ipsum ignem, ut liquetur, absumatur glutinosus humor, ad calefactam partem sanguinem trahet, cujus vi humores isti lenti concoquantur, qui concocti duriores remanebunt, uti proprio experimento adinveni: Et quis mortalium tam jactabundus inveniretur qui eas purgantibus, sudorificis, topicis (ut nonnulli jactant) curaret, quarum originem non post aures, sed ex internis visceribus habeamus? *Nic. Fontanus Respons. & Curat. p.* 66.

XXI. Observabile illud est, quod etsi exactissime curentur, iterum atque iterum revertantur: puto ego hujus eventus duas esse causas, prima est materiæ, ex qua efficiuntur, crassities & visciditas ac contumacia, quia etsi omni diligentia & studio nitamur evellere radices, & exstirpare materiam strumarum, tamen tanta est sua contumacia, ut plerumque alia portio materiæ relinquatur, quæ cum sit velut fomes quidam, non solum contaminat partis temperiem, sed etiam nutrimentum accedens partibus commaculat & corrumpit, ita ut copiosum fomentum suggeratur huic morbo: Hoc enim est perinde ac illud quod prodidit *Galenus* 3. *Prognost.* 37. ubi reddens rationem reditus febrium, dicebat in ipsis sæpe relinqui cineres quosdam, qui supercalefacti corrumpunt proximos humores, & inflammant, atque ita febres fiunt: Secundo est *folliculus*, qui tenaciter infixus est, ita ut vix possit evelli, unde relictus hic, cum repleatur iterum materia, seu humore pravo, præbet occasionem novæ generationi, Imo licet industria artificis hic evellatur folliculus, semper tamen remanent radices veluti ligamenta, ex quibus is denuo pululat, & consequenter malum; Nam si, ut dicit Hippocr. ubi sanguis congelatur, obducitur veluti quadam pellicula, quæ si detrahatur, alia iterum nascitur, & si hæc etiam auferatur, tertia oritur; quanto magis potest renasci folliculus si radix aliqua, aut aliquis ejus surculus remaneat? *Mercurialis lib.* 1. *de morb. Pueror. cap.* 5.

XXII. Strumæ raro foras emergunt magno numero, nisi radices egerint in mesenterio, ait *Riolanus Ench. cap.* 18. *lib.* 2. Notatque *Warthon Adenogr.* c. 40. eos qui Strumis externis afficiuntur, *internis* ut plurimum laborare: *Iulius* quoque *Pollux Grammaticus* l. 2. c. 98. In mesenterio scrofulas enasci prodidit: Qua de causa *Langius* lib. 3. Epist. 4. salubertimas esse *aquas minerales*, quæ vini fæculam resipiunt asserit; quæ, ut *Arnaldus* tradit, non internos modo hosce pituitosos abscessus & strumosos, sed externos quoque discutiunt. Acida intus assumpta, ut & salia volatilia, commendat *Barbette* in Praxi; quæ blanda & temperata esse præcipit *Deckers* in notis; quod alias plus obfuisse quam profuisse observarint accurati Practici. E. g. spiritus salis, nitri &c. per spiritum vini rectificatum dulces cohobatione redditos: præ cæteris Salis armoniaci spiritum commendat, internè & externè, cum justo vehiculo mistum.

XXIII. Puella decem annorum laborabat *Struma ex dextra parte colli*, quæ asperæ arteriæ & nervo recurrenti tenaciter adhærens respirationem ac vocem utcunque intercipiebat: Mater rogavit ut hanc exciderem, quod absque periculo fieri posse credebat, quia ovi anserini magnitudinem vix adæquabat: Ego vero manum adhibere recusavi metu hæmorrhagiæ aut vocis depravationis, vel deperditionis: Venæ enim jugulares, simul & nervus recurrens istius lateris, struma hac involvi videbantur: Non diu post temerarius quidam operationem aggreditur, sed adhibita novacula obiit illico puella. *Fabritius Hildanus cent.* 3. *Observ.* 35.

Dextre ex axilla erutæ vide exempla apud *Benivenium cap.* 14. *Timæum* l. 6. casu 23. & alibi.

XXIV. Puella octodecim annorum patiebatur Tumores strumosos in *collo*, qui multis remediis diu adhibitis suppurati fuerunt, & post consolidati; at portio remanebat durissima, quæ nec emplastro de *Vigo*, Mercurio quadruplicato, potuit dissolvi: Tandem præscripsi Emplastri dicti, vitrioli. Romani, & gummi Ammoniaci, in aceto soluti & inspissati cum terebinthinæ sufficienti quantitate, quo intra mensem illi soluti: Adhibitis interim diæta & vacuationibus convenientibus. *Riverius cent.* 2. *Observat.* 54.

STUPOR.

SYLLOGE.

I. HIppocr. ancillam *Stimargi* copioso *sanguine misso* à tremore liberavit: Sic ego quoque non semel plethorica corpora repetita s. m. & à Tremore & à Stupore ac Torpore omnino vindicavi. *Fortis Consult.* 59. *cent.* 1.

II. *Stillicidia* exposcunt caput exquisitè purgatum: Vervecis pellis laxare & parum resolvere poterit: Immissio membri in Bovem nuper ingulatum, contractis potius quam laxatis & humiditatibus imbutis nervis, prodesse potest: Hic autem opus est medicamento aliquo subtilium partium, maxime penetrante & resolvente, sed non indurante, quod nervosum genus durum & densum sit: Hoc itaque esse poterit sulphur, unde Balnea sulphurea, remedium sunt magni usus, per plures dies adhibenda: Et quia hæc attenuant & resolvunt humores, non vero roborant partes, ideo statim, secundo loco, ad Balnea ex musto devenirem, tandemque ad sola vinacea. *Fortis Consultat.* 61. *cent.* 2.

III. Stupori & Torpori convenientissimum est *Balneum in aquis sulphureis*: Necnon sudationes in foveis sulphureis: Sulphur enim subtilissimas partes obtinet quibus nervorum substantiam pervadere potest: At ne calore & exsiccatione officiant

hypochondriis, si æstuent, illinatur abdomen ungu. rosato Mesues ante ingressum balnei: Et quoniam Balnea sulphurea attenuant quidem humores & resolvunt, at non roborant, ideo Autumno locum habeant insessus in musto, & tandem vinace a ipsa. *Fortis consult. 66. cent.* 1.

IV. Toto evacuato materia nervis conclusa digerenda est: in quem finem sudor necessarius omnino censetur: Melancholici enim humoris, stuporis & torporis causæ, portio, serosa & acida potius quam crassa est, quæ ideo sudoribus educi potest: Cauta tamen valde decocti compositio sit, adeo ut in passivis quidem sit exsiccans, in activis vero temperata: quare salsa sit basis decocti, cui addatur china. lentiscus, lignum rorismar. & tamariscus, facta infusione in aqua cichor. & betonic. & sub finem ebullitionis addito ivæ pug. j. *Fortis consult. 62. cent.* 1.

V. Nuper Nobilem curavimus qui Medicorum consilia, communi consensu remedia ad paralysin accommodata præscribentium nobis attulit: Huic cum prædixissem futurum ut intra quatriduum calculi fragmentis excretis alleviaretur, subridens prænotionem contempsit, quod neque à quoquam ea de re esset admonitus, neque arenulas unquam reddidisset: tandem tamen vix persuasus verum nos prædixisse expertus est: Causa autem est ejusmodi, venæ cavæ descendentis ramus, unus in renem, alius in crus, tertius in testes fertur; Ad plenitudinem itaque ejus qui crus alit, aut compressionem, stupor sequitur: quemadmodum alio tumente, qui ad testem pervenit, & ideo breviore facto, testis contrahitur. *Iacotius comm. ad aphor. 7. sect. 2. Coacarum Pranot.*

SUDOR NIMIUS.

SYLLOGE.

In assuetis non cohibendus. 1.
Importunus usu refrigerantium internorum repressus. 2.
Nocturnus purgatione desinens. 3.
Cohibendi ratio in febribus. 5.
Salsi, amari, acidi, restrictio. 6.
Aluminis usus externus quando concedendus. 7.
Diaphoresin nimiam compescendi ratio. 8.
Pertinax curatus in sene. 9.

I. QUidam verno tempore patentibus poris, toto die, vel sine exercitio & motu, sudorem ferventissimum excernebat, hac vacuatione sanus vivebat: cum decennio hanc molestiam tulisset, ejus pertæsus multa admisit de consilio Medicorum; sed cum non cessaret, sequenti vere impetum adventantis sudoris reprimere conatur frigidissimo balneo, in quod ingressus per horam, ita obriguit ut velut gelatus in lecto cubare cogeretur: sponte sudor cessavit, sed noctu suborta angustia, palpitatione cordis correptus, post tres horas mortuus est. *Zacutus Pr. adm. l. 3. Obs. 73.*

II. Vxor N. singulis noctibus post expugnatam febrem sudabat: huic præscripsi Iulepum refriger. ex aquis cichor. & buglossi cum syr. de pomis, nec in posterum sudavit: Vnde conjicio sudores in somno erumpentes non esse semper signum humorum luxurantium, sed aliquando caliditatis, nam sani, calido temperamento donati noctu sæpe sudant; adde quod prædicta sine ulla vacuatione, naturali aut artificiali, curata est. *P. Pachequus Obs. 27. in Observ. Riverio annexis.*

III. Quadragenarius melancholici temperamenti, *sudores nocturnos patiebatur* à longo tempore, qui per 4. aut 5. dies perseverabant & postea cessabant, recurrentes bis aut ter in mense Procedebant à colluvie serosa per intervalla collecta & ad cutem detrusa: Bis in mense sumpsit pulv. Gialapæ & cremor Tart. ana. ℥ß. quibus per tres menses continuatis à tædioso affectu liberatus. *Riverius centur. 3. Observ.* 80.

IV. (Vide §. 9.)

V. Nimium *auctus Sudor*, aut per se noxius, hominemque magis magisque debilitans, minuetur, & tandem tolletur, 1. servando corpus mediocriter tectum, non tamen nudum, 2. cavendo à *volatili sale*, ut & *Acido spirituoso*, quale acetum, 3. Usurpando quæ *Acidum figant*, cretam, corallia: Hoc fundamento non semel anno 1670. variis ægris ab epidemia febre infesta, in sudorem quotidianum & noctu præsertim molestum, viresque in dies magis magisque prosternentem, prolapsis præscripsi *Conditum* sequens, à quo bis terve in die, ad nucis moschatæ quantitatem sumpto, paulatim tam *sudore* adverso, quam febre *quartana* & alia, si quæ remanserat, sunt liberati & robustiores facti, ℞. *Conservæ rosar. rub.* ℥ij. *confect. hyacinth.* ℥j. *Diascord. Fracast.* ℥ij. *coralli rubr. præparati* ℈ij. *syrupi myrtini q. s. m. f. Conditum.* Sylvius de le Boë Prax. lib. 1. cap. 58.

VI. *Sudor salsus muriaticus* erumpens emendabitur medicamentis salsedinem muriaticam corrigentibus, & quandoque per alvum educentibus: *Sudor amarus* indicat bilem minuendam per cholagoga: *Sudoris acidi* materia coralliis, creta, oculis cancri, & similibus concentrabitur, hinc & hydragogis minuetur. *Idem.*

VII. In *Sudore diaphoretico*, summa cum circumspectione externus *Aluminis* usus non rejiciendus est, si indusium in aluminis solutione immersum iterum exsiccetur & induatur, sed nonnisi in morbi declinatione commendo. *Frid. Hofmannus clavis Schroder. p.* 348.

VIII. Diaphoresin nimiam sæpenumero accidere constat: quippe nihil usitatius est quam quosdam phthisi aut scorbuto laborantes, aliosque à febribus diuturnis ægre convalescentes, imo nonnullos absque alio morbo, aut occasione evidenti sudoribus diffluere: phthisici & scorbutici obnoxii sunt, quia cum sanguis aut miasmate quodam impuro inquinatus, aut dyscrasiam nactus, succum alibilem, massæ ejus jugiter suffusum rite concoquere & assimilare nequit, eum usque degenerem, & subinde cum aliis recrementis ad plenitudinem aggestum, secernit & per sudorem foras ejicit: Cura omnino à morbi, cujus symptoma est, therapia dependet: interea circa hanc, quantum ad victus rationem pertinet, ex symptomate isto indicatio utilis & necessaria desumitur, nempe ut cum affectibus istis sudores nocturni & copiosi superveniant, diæta ex alimentis omnino tenuibus, vid. lacte, jusculis avenaceis, cremore hordei & similibus, quorum particulas

culas lenes ac molles massa sanguinea ferat, ac minime ex carnibus, aut cibis fortioribus instituatur: 2. Sudatio nimia interdum alterius morbi prægressi & aboliti soboles est, Novi adolescentem qui à febre quartana liber in sudores profusos & diuturnos adeo incidit ut contabuerit, hic post varia irrita remedia usu lactis asinini & vaccini convaluit: In hujusmodi casibus sanguis contenta sua perpetuo rejiciens, & per arteriarum oscula velut evomens, haud solummodo chylum è visceribus suffusum statim foras eliminat, ast insuper in pabulum suum, & succum nerveum, & partium solidarum farcimenta resorbens, ea mox omnia una cum liquore nutritio fastidiens, per cutis poros expellit: Affectus hujus causa potissima in sanguinis dyscrasia & debilitate consistere videtur, quatenus nempe liquor ejus, instar lactis acescentis continue fundi, inque serositates præcipitari aptus fuerit, quare tum propria ejus deliquia, tum humores quoque aliunde suffusi, si quidem assimilari nequeant, protinus secernuntur: cúmque pori cutis valde patescant, per diaphoresin potius quam per aliam quamvis excretionis viam foras amandantur: Sudatio hujúsmodi nimia haud tantum à sanguinis crasi & fermentatione depravatis, verum quandoque ob accensionem ejus depravatam exoriri solet: Et cum ob sulphuris excessum sanguis febriliter effervescens subinde in sudores erumpit: Et ob ejusdem defectum depauperatus & aquosior factus, minus accenditur, hinc quoties à calore adscititio, aut corporis agitatione, in motum rapidiorem urgetur, serositates ejus in sudorem exsolvuntur: Sulphur in sanguine deficit, vel quia absumitur, uti post febres diuturnas; vel quia ob pabuli inopiam non satis progignitur; posterius hoc observare licet in annonæ penuria, aut post dietam quadragemisalem, à cursu enim aut deambulatione citatiore mox sudor erumpit. Imo jumenta cum freno recenti vescuntur à labore quovis plurimum sudant & cito oblanguescunt, Indicationes therapeuticæ tres hæ sunt præcipue, 1°. humorum dyscrasias, aut debilitates tollere, vel emendare: 2°. Cutis poros nimium patentes paululum constringere. 3°. Sanguinis serum & recrementa aquosa versus renes derivare. Harum *prima* iis perficitur quæ salis acidi in sanguine præpollentias destruant: item quæ sulphuris (si forte deficiet) exaltationem promovent, In quos fines antiscorbutica, chalybeata, item medicamina sale volatili, nitroso & alkalisato prædita sæpius juvant: *Secunda intentio*, in debita pororum constitutione consistens, fere tantum per administrationes exteriores perficitur. *Willis Pharm. rat. sect.* 5. *cap.* 3. vide plura ib.

IX. Senex annorum 72. anno 1657. graviter *Sudore diaphoretico* decumbebat, ut interdiu ac noctu eo tantum non difflueret, & quicquid esculenti vel potulenti assumeret, illico sensit per poros cutis efflari: Causa hujus affectus fuit humorum serosorum abundantia, cum malo scorbutico implicatorum, qui in tota massa sanguinea colligebantur ex depravata ac vitiosa organorum sanguificationi destinatorum fermentatione, Salia acida ciborum in volatilia salsa non transmutante: Per spatium trimestre hoc malum duraverat, quo ego ad consilium vocarer, sed brevi à me curatus fuit solo ebore sine igne in emulsione ex seminibus quatuor frigidis majoribus & aqua cichorii ac buglossæ parata; interposito usu gialapæ cum crystallo tartari: posthabitorum vini, ciborum acidorum, & aliorum sanguinem scorbuticum generantium usu: Vixit ad annum 83. *Frid. Hofmannus m. m. p.* 358.

SUFFOCATIO.

SYLLOGE.

Convenit sæpe sanguinis missio. 1.
Suffocationis metus ob pulmones flatu distentos. 1. *a.*
Laqueo *suffocati quomodo revocandi.* 4.
In aquis, qua arte revixerunt. 5.
A furno *suffocatorum curatio.* 6. 7.
A vapore musti. 8.
A turgidis sanguine venis. 9.
A vermibus *fauces invadentibus.* 11.
A Thymo tumente. 12.
A Fungis *venenatis.* 14.
In stertore suffocante an bronchotomia tentanda. 2.
Iugularium apertio in quovis suffocationis metu utilis. 10.
Viri suffocatione hysterica simili possunt tentari. 3.
In metu suffocationis euporiston. 13.

I. Is qui strangulantur aut suffocantur, ad guttur recurrente humore suffocante, aut quia impetus aliquis sanguinis fit ad cor aut ad cerebrum, ac quovis modo quis *obmutuerit*, sive etiam fiat ex utero, sive aliunde moveatur, nunquam est inutilis in hoc symptomate *sanguinis missio*, si sentias scil. valentem pulsum & venas facile repleri videas: Confert eadem s. m. etiam à *Frigidæ potu* ortæ ut jubet *Dioscorides*, nam non semper quia calida materia est, vel quia infecta, convenit s. m. sed quia multa est in venis. *L. Botallus de curat. per s. m. c. xi.*

I. *a.* Interdum flatus tam violenter distendit pulmones ut Præfocationem afferat, ni succurratur aperto thorace per paracentesin, quod sæpius factitatum Parisiis, magno ægrorum emolumento & thoracis levatione, etiamsi aquæ nullæ effluxerint, sed flatus cum violentia displosus: *Hippocrati* πνιγμάτιαι dicuntur quibus thorax flatu distenditur. *Riolanus Ench. p.* 198.

II. An in *stertore suffocante* Bronchotomia tentanda, ut in angina præfocante, cum æque tuto id administretur? ut liquor dulcis attenuans & incidens assumi vel introduci queat, ad incidendum sputum & provocandam anacatharsin, si fieri possit, nec dolor tussiendo impediat? *Idem Encheir. p.* 319.

III. Non absurdum videtur dicere viros aliquando Suff. laborare hystericæ simili, cujus causa accedat à tenui intestino, in quo excitati, ob vitiosam concurrentium humorum effervescentiam, succi, præsertim pancreatici nimis austeri, halitus & flatus ejusdem qualitatis, quoties per oesophagum assurgunt, eundem ita angunt ut in strangulationis periculo se versari putent ægri, *Blasius in append. ad Veslingii Anatom. part.* 8. §. 190.

IV. *Anna Greene* ann. 22. robusta infanticidii accusata, ad patibulum damnatur, ac è furcâ per semihoram pependit: consanguinei adstantes ut pœnæ acerbitatem cita morte effugeret, miseræ pectus pugnis cædunt, alii pedes omna nisu attrahunt: alii pendulum corpus elevant, ut pondere delabens arctius stresim constringeret: mortua ab omnibus

credita, è furca sublata; Medici cadaver expectabant, illud aperturi Dn. D. *Petty* & *Willis*, qui respirantem animadvertentes, mentem mutarunt ac de eripienda è mortis faucibus consilium iniverunt: Hi omnem sollicitudinem eò direxerunt ut sanguini liberum & solitum motum conciliarent: proinde, diducto ore, infuderunt spiritus & aquas cor, parva quantitate, efficacissimè roborantes: Sanguinis copiam, onerosam alias gravato cordi futuram, imminuerunt, atque iteratis vicibus ad ℥ xx. extraxerunt, unde sanguinis mole levatum, reliquum eò facilius & promptius in universum corpus dispergere potuit, eumq; qui in venis vel stagnavit, vel ignavius movebatur, avidius ad se pellexit: collo cataplasma circumposuerunt, ac totum oleis & spiritibus calidis inunxerunt, ut contusa discuterentur, liberiorque sanguis per carotides ad caput flueret & per jugulares remearet: Clysteres aromatibus conditos injiciendos curarunt; tum ut fæces, intestinis fortè molestiores, aliisque partibus nocentiores futuras educerent, tum ut sanguinis torpidioris in vasis mesentericis motum promoverent: Hinc factum ut primùm manus scalpere, mox oculos aperire, & plures partes movere, & tussire potuerit: Postea amplius, Medicorum dexteritate adiuta, adstantes intelligere, loqui, videre, ridere potuit: atque dolorem & stuporem in partibus contusis sensit tandémque omnes actiones, paucorum dierum spatio emenso, ritè, ceu sana, denuo obire valuit. *I. Iacobus Wepferus Exerc. de Apoplexia pag.* 181. & 190.

V. Infantula annos tres nondum attingens, in vasculum aqua saponis plenum cecidit, illáque aqua tota intus repleta animam agere videbatur, altè dormiebat, stertebat, anhelitum vix trahens suffocabatur, murmure quodam obrepente oregmoni simili, quale in morientibus apparere solet: Accitus jubeo ut decoctum hordei non excorticati, liquiritiæ & ficuum, adjecto exiguo butyro & saccharo, continuo obtruderetur, idque tepidè; & ita vomitu levi irritato, puella totam aquam saponicam cum evomuisset, illam paucis horis à suffocatione liberavi. Mater, nisi inhibuissem, vinum Rhenanum propinasset, quod equidem naturæ amicum, non solum materiam venenosam, quæ saponi inest, ad cor facilius perduxisset, verum etiam facile inflammationem & febrem induxisset.

Anno 1577. cùm plures pueri & puellæ supra pontem, carie quasi consumptum, visendi gratia militem qui in aquam ceciderat, infiniti abrepti ab aqua de vita periclitabantur; ad quos cum vocatus essem salvi evadebant, sumpto decocto florum camomillæ in cerevisia decoctorum, quo sudorem in lecto positis prouocavimus: quod & aliis commodè fecimus, ut omnes sanitatem recuperarint. Si quis aquæ immersus, extinctæ animæ speciem præberet, inquit *Benedictus Veronensis*, cruribus protinus suspendi debet. Illud tamen subinde suspectum est: quale etiam illud vulgare consilium rotationis supra cupam, ut sic aquam evomant, verum talem motum sic exanimes minùs ferre possunt. Sed quod deinde refert est magis tutum, animam scilicet suscitari hyeme calido conclavi, suffitionibus bene olentibus, moscho, ligno aloes &c.

Quidam, postquam vires collexerit æger, sanguinem mitti jubent ex jecoraria, ac clysteres singulis diebus infundunt. Sic puellam annorum 19. præ manibus habui, quæ cum ex curru cecidisset in aquam putrem & cœnosam, nec satis evomuisset, neque Medicum adhibuisset, post duas septimanas dolore insigni in lumbis & renibus ac febre continua correpta fuit, sanguine ex basilica detracto & purgatione ac ventriculo roborato convaluit. *Forestus lib.* 15. *Obs.* 26.

Filius meus *Fridericus Bonetus*, menses 20. natus, custode relicta in fossam, calce recens extincta plenam perambulans, à coætaneo impulsus, incidit: Superveniens illa, cujus curæ commissus, præcipitem in fossam se dat, ereptúmque ac supinum fluitantem, in marginem conjicit è qua ipsa vix demum emergere, præ profunditate ac calcis mollitie valuit: Illico vinum fortè obvium in os nequaquam spirantis, ac mortuo omnino similis infudit; cujus ope per vomitum hausta aqua exclusa est, vitæq; indicia apparuere. Mox ne calcis acrimonia, qua totum corpusculum erat suffusum, offenderet, discisso loro quo vestes stringebantur, nudum in frigidæ situlam mersit, totúmque abluit: Paulò post facies flammeo rubore cum tumore perfusa fuit, succedente febre continua, quâ de causa, cùm plethoricus esset & robustus, phlebotomo vena aperta, unde protinus subsidere visus vultus, rubórque remittere. Hinc cura fuit ne viscera, à malefata & acri calcis qualitate labem paterentur, ideo exhibitum fuit oleum amygdalarum dulcium cum syrupo violaceo plurium infusionum, præscriptæ emulsiones ex amygdalis; injecti clysteres, &c. quorum remediorum efficacia, Summique Dei beneficio, salvus fuit intra biduum; Sola superstes erat visus privatio, quam cæteri Medici, in consilium adsciti, membranarum corrugationi, ac siccitati à calcas inducte adscripserunt, Ego soli palpebrarum cohæsioni, quæ mirum in modum erant tumidæ: Litem dirempsit dies à casu quinta: in delitiis puello fuerat pullus equinus, in vicinia educatus, cujus pertereuntis cum crepitacula audivit ad se adduci voluit; hunc vbi proximum sensit; palpebras, quò liceret intueri, tanta violentia defricavit & diduxit, ut lumen non fuisse ademptum illico nobis exultantibus innotuerit. Jucunda recordatio salutis restitutæ charissimo filio, integram historiam, quanquam non omnia ad rem, recensere impulit.

VI. Qui ex *fumo* fuerit suffocatus & dissolutus, curabitur calidorum & impinguantium correctione (*Haly Pract. l.* 6. *c.* 4.) i.e. multum nutritivorum, ut quidam interpretantur: pinguia quidem, ut mihi videtur, ob fumi acredinem præscribunt. Suffitus quoque ex aromate cordiali, frigidísque admixtis convenit; ut est nymphæa, papaver, ob qualitatem manifestam fumo resistentem, quæ calida & sicca est: Quidam & hic post duos dies sectionem venæ imperant: Tales autem, & qui in aëre fœtido conclusi sunt, statim ad aërem apertum deducere oportet, & odoribus bonis reficere. *Forestus lib.* 15. *obs.* 26.

VII. Rusticus cum sub fornice cubiculi recenter constructi & incrustati *carbonis fumum* admisisset, atque una nocte decubuisset, mane ferè mortuus inventus est, sine pulsu, motu & sensu, totus frigidus, cum spuma circa os: Quamvis non videretur adesse remedio locus, curationem tamen agressus sum: ac I. secta fuit utriusque cubiti vena; applicatis interim coxis & cruribus cucurbitulis; postea ligaturis dolorificis, simul indita suppositoria: cúmque sanguis primò non flueret, lintea aqua calida madida super incisionem apponi jussi, quo facto paulatim sanguis fluere cœpit: atque in ipsa v. s. pulsus aliquomodo rediens indicavit ut largè affluere sanguinem permitterem, quod fieri ad duas

circiter

circiter libras permisi: dum hæc agerentur flabello verberari aërem prope os jussi & vultum frigida aspergi, post cùm pulsus jam melior esset, cauterium in nucha fieri mandavi, quibus remediis brevissimo tempore convaluit. *D. Panarolus Pent.* 1. *Observ.* 19.

VIII. Existimo eos qui suffocãtur *à Musti vaporibus*, cerebro potius quã corde lædi, quidam enim similibus casibus post curam delirarunt & febre correpti fuerunt: & præterea aliàs percepi tales vapores è cupis manantes instar acuum nasi radicem quasi transfodere. Sic sulphuris vapore cadunt aves ab arboribus: Si quis ad tales ægros invisendos vocetur, aqua frigida eos inspergi curet, ut vaporum ferocia mitigetur: diúque insepulti serventur, cùm multi vivi sepulti sint. Nota regulam *Hipp.* aph. 43. 2. non perpetuò esse veram, ut Gal. & C. A. Vega asseruerunt, teste quoque Panaroli citata historia. *Borellus cent.* 2. *obs.* 4. Statuo in cerevisia, ratione lupuli, imò etiam frumenti, sicut etiam in musto, per fermentationem sulphureas narcoticas exhalationes evaporare, quemadmodum in fodinis metallicis, & fontibus medicatis occlusis fieri consuevit: At quomodo protinus talibus succurrendum, hoc opus, hic labor! Confestim igitur aër ambiens undiquaque ventilatur, qua ratione mulierem sic suffocatam (pro apoplectica tractatam) januis & fenestris apertis, hominúmque turba remota, vires recollegisse memini; quæ jam per decennium ab eo tempore nihil tale passa est. Os clausum diducatur, eíque theriaca cum aqua vitæ, vel spiritu cephalico dissoluta infundantur: Sternutatio pulvere euphorbii cum pipere provocetur: vomitus usu syrupi emetici, decoctóve raphani & asari excitetur: extrema spiritu liliorum convallium fricentur, & cardiacis atq; cephalicis spiritus novi creentur. *Gr. Horstius lib.* 10. *obs.* 3. Vide *Paræum* Tract. de Renuntiat.

IX. Ægrum morti proximum, semisopitum, sine sensu & motu, XXX. circiter annorum vidi: cúmque aliqua spes in sanguinis missione illucesceret, quia corpore is esset quadrato, tamen renuente seniori Medico ea fuit omissa, sed ut calor nativus, ut ille ajebat, excitaretur, clysterem præscripsit, ligaturas, vesicantia, cardiaca &c. quibus optimè paratis æger obiit, Secto corpore, nulla interna læsio, sed venæ omnes turgidæ ad immensam magnitudinem excreverant, ita ut aliquæ, in aliis corporibus exiles, in isto crassitudinem pollicis æmularentur: hinc nativi caloris, præ copia sanguinis suffocatio contigit. *Panarolus Pent.* 1. *obs.* 13.

X. *Arabes venas Guidez appellant Iugulares, de quibus sic Avicenna,* Venarum Guidez apertio fortasse necessaria est in præfocationis timore. Porrò plerique omnes abhorrent ab earum apertione, & hanc maximè omnium damnant, quasi idem sit quod hominem jugulare: Sed eas innoxiè feriri posse videbis Tit. de Venæ Sectione. *Ioubertus annot. ad Guidonem tract. de lepra p.* 567. Sæpe venis accidit coarctatoria oppilatio à plethora à sanguine causata, quæ si fiat in ramis venarum Guidez, semper sequitur somni profunditas, apoplexia & suffocatio extrema &c. *Iacobus Carpus in Isagoge Anat.*

XI. Cellarius Anhaltinus conqueritur de astrictione gulæ & quasi suffocatione: Ob vitam, quam agebat, suspicio erat de fumis à materia aliqua prava in tunicis ventriculi hærente ascendentibus: Præscribuntur pilulæ, quæ dum fortè etiam per superiora operantur, evomit vermes, bene postmodum habet. *Ph. Salmuth Cent.* 2. *obs.* 40.

XII. Ex *Thymo glandula, tumefacto* Strangulationes etiam viris possunt accidere, sed in mulieribus hystericis frequentius extumescens ipsas suffocat, nisi secta vena succurratur. *Riolanus Enchir. lib.* 3. *c.* 9.

XIII. In vehementissimo metu suffocationis, maximè in *affectibus flatulentis & hystericis*, impone ægri pedes in aquam calidam & videbis illum subito melius anhelantem. *Hoeferus lib.* ij. *c.* 2.

XIV. Si à *Fungis venenatis* suffocatio immineat, vomitus statim concitandus decocto raphani cum oxymelite; vel salis vitrioli ʒß. cum oxymelitis ℥iij propinanda: post absynthium & melissa in vino infundantur & vinum exhibeatur. Sanctorius nihil præstantius asserit oleo è corticibus citri: Cum Pausaniæ puellam, *lib.* 7. *Epid.* Suffocatio ex fungi esu apprehendisset, ei profuit mulsa calida epota & vomitio, balneúmque calidum: In balneo fungum vomitione rejecit: & cùm cessatura essent symptomata, sudore detenta est. Matrona malis boletis ferè suffocata animam efflasset nisi oleo è corticibus Citri extracto ei præsto fuissem, tantùm viæ spiritus erant occlusæ à crassissimo malorum boletorum halitu. *Sanctorius meth. l.* 2. *c.* 4.

SUFFOCATIO, AFFECTUS HYSTERICI.

SYLLOGE.

Camphora *non omnibus conducit.* 29.
Laudanum mira præstat. 15. *b.*

I. IN Præfocatione actu existente, si fuerit é retento semine, non convenit *venæ sectio*, quia abest indicatio. Si verò pendeat è retento menstruo, fiat s. m. Et cùm sit morbus vehemens, non secundùm quid, sed simpliciter, ideo valido auxilio sanguis mittendus, scil. per v. s. si liceat per vires & ætatem: De viribus dubium, quia adest syncope, sç. præceps virium lapsus: videamus ergo num ita constent vires vt admittant v. s. *Galen.* variis in locis vires constituit in spiritibus, carnoso genere & solidis partibus. Hîc vires sunt languidæ ratione spirituum; possunt esse validæ ratione carnosi generis; non enim omnes hystericæ sunt excarnes: possunt etiam esse validæ vires in solidis partibus, si hæ sunt bene temperatæ, at in suffocatione non possunt esse bene temperatæ, quia adest refrigeratio in toto; Satisfacit *Galenus* c.2.l.3. de præsag. ex Puls. ubi ait cor vel incaluisse, vel incalescere: Si incaluit, languidæ sunt vires, si incalescit, possunt esse validæ: at præfocatio est affectio, i.e. refrigeratio, non autem intemperies, ob id non est in facto esse: non ergo est frigiditas, seu frigida dyscrasia, cujus ratione vires constare nequeunt in solidis, sed est refrigeratio: Quare vires constant quoad solidas partes, & quandoque etiam quoad carnosum genus, quamvis deficiant ratione spirituum. Ideo in præfocatione à sanguine menstruo vena secari potest: Hinc *Galen.* comm.23. & 24. lib. acut. secat venam ἐν τῇ φλεβῶν ἀπολήψει, ubi patiens obmutuit, & est carentia pulsus, ac proinde syncope. *Avicenna* reprobat v. s. sed loquitur de præfocatione è retento semine: probat autem in eo strangulatu in quo uterus retrahitur: si enim ad dextram retrahatur, saphenam dextram secat: si ad sinistram, saphenam sinistram. Si sursum retrahatur, utramq; tundit: retrahitur autem uterus ad harum aliquam positionem, ubi fit præfocatio ob retentum menstruum: & dum adest hæc retractio, tum actu adest syncope & præfocatio. Quare *Avicenna* præfocatione actu existente secat venam: & rectè, quia imminet caloris suffocatio, cujus præsens remedium est v. s. Diebus elapsis præfui curationi mulieris, quæ in die octies correpta fuit uteri strangulatu & noluit admittere v. s. alter Medicus qui aderat, invito tamen illo Medico secta fuit vena & ipsa statim evasit: Quare audacter in tali casu ad v. s. accedendum, aliàs mulieribus pereundum esset. *Capivaccius l.4.c.10. pract. vide Horstium probl.3. dec.9.*

II. *Cucurbitulæ*, cum igne copioso, femoribus citra scarificationem affigendæ sunt; deinde utrinq; in inguinibus, quippe uterum deorsum trahunt ob ligamenta in illis partibus affixa: Supra umbilicum verò, ut quidam non citra magnum errorem, faciunt, minimè applicantur: quia aut uterum sursum trahent, aut elatum retinebunt: possunt tamen inter os pubis & umbilicum utrinque admoveri. *A Castro lib.2.c.1.*

III. Commode provocatur *Sternutatio*, præsertim castoreo, quod gravitate odoris prodest; Ptarmica tamen repleto capite non adhibeantur; periculum siquidem imminet ne ex præfocatis fiant apoplecticæ. *Mercurialis.*

IV. *Aëtius Vomitum* commendat, verum an conveniat dubium esse potest: Nam si causa morbifica in utero stabulatur, vix credibile est posse eam per tot viarum ambages ad ventriculum attrahi & sic vacuari: nec etiam antecedens, quia hæc paroxysmum nondum concitat, & propterea ejus vacuatio multum prodesse non potest: quin etiam vomitus in paroxysmo humores sursum evocat, eosque in utero latitantes, quia vacuare nequit, magis commovet, sursum rapit, & paroxysmum graviorem efficere potest. Verum tamen est certum prodesse vomitum, tam in Paroxysmo quàm extra: sicut sternutatio motu & agitatione juvat: sic etiam & vomitus nam in actu vomendi, non solùm vacuantur humores morbifici, qui malum faciunt, sed etiam contentione musculorum abdominis uterus deorsum protruditur, & vapores inde elati dissipantur, Cúmque uterus facile quibuslibet rebus offendatur, non semper in ipso causa latitat, sed etiam aliis in partibus, quæ sua cacochymia uterum lacessunt, ut motus edat inordinatos, sicut sæpe de affectibus lienis hystericæ conqueruntur. Si igitur alibi quàm in utero causa hæreat, poterit per vomitum excludi, sicque competet tam ratione causæ conjunctæ quàm antecedentis. *Iac. Primirosius de morb. mul. lib. 3. cap. 11.*

V. Laudantur ab omnibus *graveolentia naribus* admota, quia fœtida cùm sint vtero inimica, illum vehementer afficiunt, concitant & repellunt, vapores discutiunt. In his sunt Gagates & ejus oleum, à quo cavendum si mulier sit Epilepsiæ obnoxia: Matulam vrinariam cum stercore humano etiam quidam naribus admovent; sed notum dum ejusmodi fœtida vires cordis ac cerebri offendere: maximè commendantur verrucæ adnascentes tibiis equorum, quæ siccatæ in elibano, & naribus admotæ, aut carbonibus injectæ, subitò tetro odore mulieres reducunt, specificúmque matricis has esse censent, quamvis non valde efficax invenerim hoc remedium, etiamsi sæpius eo usus sim. Circa usum horum graveolentium iterum notandum ea quidem posse vapores dissipare, frigiditatem emendare, expultricem irritare; non tamen iis absque magna cautione esse utendum, quia spiritus inficiunt humores contumaces reddunt, ut advertit Aphrodisius in Probl. Prodesse quidem solent in ea suffocatione quæ ab uteri motu dependet, aut vapore putrido ex seminis corruptione exhalante (quicquid alii contra sentiant) minus autem in ea quæ ex menstruorum suppressione oritur. *Primerosius. A Castro.*

VI. Sicut autem fœtida naribus admota uterum repellunt, sic contra odorata pudendis opposita uterum retrahunt & vapores tetros revellunt & de his observandum, unicè cavendum ne ad nares odor perveniat: pariter quando fœtida partibus superioribus adhibentur cavendum iisdem integumentis ne fœtores ad uterum perveniant. Quidam suadent ut nares claudantur, ne vapor suavis nares feriat, sed in paroxysmo paulò graviori periculosum illud est, ne respiratio, quæ jam plurimum læsa est, ac ferè nulla, prorsus pereat & aboleatur. *Primirosius.*

VII. *Titillationibus & frictionibus* an liceat uti & sic naturam ad semen excernẽdum irritare, Theologorum est inquirere. Non absurdè creditur id licere, quia tunc semen fœminis invitis, minimèque consentientibus excernitur: estque ejusmodi semen minimè prolificum, sed venenum corporis: non solùm inutile, sed etiam noxium excrementum: sicuti sanguinem, seminis materiam, omnésq; morbificas materias detrahimus: nec aliter curatio succedere potest: quid ni pariter semen, quando tam periculosi

symptomatis

symptomatis causa evadit vacuare non licebit, aliarum causarum morbificarum more? *A Castro, Primirosius.*

VIII. Familiare quoque est quibusdam *comprimere os & nares*, & respirationē cohibere, ut sic natura excitetur, quę opinio dicitur fuisse Haly: quod tamen mihi videtur periculosum: cum enim fermè abolita sit respiratio, eam omnino prohibere & intercipere absque animantis pernicie fieri nequit: Quidam non in ipso paroxysmo, sed eo instante hoc remedium utile putant, quia per anhelitus retentionem partes superiores excrementa sua ad inferiora expellunt, ut patet in urinæ & alvi dejectione, & in iis qui patiuntur herniam: anhelitu enim cohibito fortius expelluntur: Idem quoque matrici contingere probabile est. *Vallesius* tamen id probat in ipsa accessione, modo retentio & constrictio anhelitus brevis sit, levis & interpolata, quia sic calor nativus roboratus vapores hystericos resolvit, uterumque versus inferiora impellit: Verum Sylvius tantum abest ut anhelitum supprimendum putet, quin potius in nares ore insufflasse optimum putet, uterum enim, *inquit*, statim deturbat. *Primirosius.*

IX. Mulier quædam sana & crassa, cum medicamentum concipiendi gratia hausisset, ventris dolore & intestinorum torminibus afficiebatur & intumuit: Spirandi difficultas aderat & perplexitas cum dolore, & exanimata est quinquies, ut mortua esse videretur; nec vomitu ex aqua frigida facto dolor præsens aut spirandi difficultas remittebat: Aquæ vero frigidæ amphoræ circiter xxx. corpori affusæ sunt, & hoc solum conferre sane videbatur, & postea bilis copiosa deorsum prodiit: Vrgente autem dolore nihil poterat secedere, & vixit. *Hippocrates lib. 5. Epidem.* Corpori affusæ sunt aquæ frigidæ amphoræ circiter xxx. Res mirabilis & quæ nisi à generosissimo medico tentata nunquam fuisset: capit enim amphora congios octo, & congius sextarios sex; sextarius ℥xx. Tantam ergo aquæ copiam in profocatam ex utero, quis nisi Hippocr. aut alius nobilissimus medicus, affudisset? Iuvit arbitror Medici ausus, quod hoc solum prodesse videretur. Sed dices, quo pacto prodesse poterat, cum uterina præfocatio passio frigida sit? Certè eandem ob causam ob quam febris nonnunquam calidis auxiliis, causam tollentibus, curatur. Quanquam ergo uteri præfocatio calorem naturalem extinguat, aliquando tamen à nimio æstu succos colliquante incipit, fluxione scil. ita interum, ut in partes alias solet, concitata. Ita vidimus plurimas in æstate media, vi æstus, præfocationem uteri pati, ex colliquatione succorum, ut coniectavimus: Ita huic ex colliquatione caloris vi factū est malum. Talibus vero constat refrigeratione succurrendum: calfactio enim colliquescentiam augeret atque ita & præfocationem: Vnde constat non unicam esse rationem succurrendi hystericis: neque indistinctè calorificis esse succurrendum iis, ut vulgaris praxis fert, sed adhiberi debere in considerationem causæ speciem, ut in aliis omnibus affectionibus quæ ex succis pendent: Huic itaque commode affundebatur frigida, & ad prohibendam colliquescentiam, & ad revocandum animum (ut solet iis qui animo linquuntur, & ad sistendum sanguinis motum: ita enim iuvare solet eos qui fluxu sanguinis undecunque laborant: Res ergo optime successit: refrigeratione est recreata facultas, & alvus soluta, & bilis, quæ vagabatur, in alvum collecta, & inde excreta facile &c. *Vallesius comm. in dictam histor.*

X. Chymici ad hunc affectum *vitriolum martis* commendant, ejusque granum unum vel duo, cum dupla sacchari portione exhibent per multos dies cum vino aut liquore idoneo: Imo ad gr. 12 exhiberi potest cum conserva idonea: *Cremor Tartari* frequenter exhibitus huic affectui curando etiam utilissimus. Hæc duo remedia, non solum aperiendo, sed etiam refrigerando conferunt: Sæpe enim calida intemperies, in hoc affectu; utero infixa est, à sanguine intra illius venas retento & excalefacto, oriunda: Vt dicit Galenus in hypochondriaca melancholia esse phlogosin in hypochondriis, à sanguine in iis per obstructiones retento & supercalefacto: Ideo ea quæ uterum refrigerare possunt hic maxime convenient, qualia sunt somicupia, oxycratum ore assumptum & per clysteres injectum & similia. Mulier 20. ann. biliosa, cum hysterica suffocatione premeretur, & faciem haberet rubicundam, injecto clystere ex oxycrato confestim liberata est: Ancilla quædam subito correpta est dolore atrocissimo latus dextrum & lumbos tam immaniter infestante ut illa continuò ejulare cogeretur: cum nulla febris adesset, credidi affectum esse hystericum: ideo statim oxycrati cyathum exhibui, quem post horæ quadrantem vomitu reiecit cum multa pituita: Sedato vomitu alterum oxycrati cyathum hausit, & statim dolor protinus evanuit, eaque prorsus liberata est. Addenda hic historia ab Harvæo relata tr. de partu, mulieris hystericis symptomatibus, nulli remediorum generi cedentibus, diu laborantis, quæ tandem post multos annos ab uteri prolapsu sanitatem recuperavit: Quia nimirum uterus, aëri externo expositus, refrigeratus est, sicque phlogosis illius & calida intemperies repressa. Vide præced. §. *Riverius pr. l. 15. cap. 6. cent. 3. obs. 83. & cent. 4. obs. 6.*

XI. Si à retento semine originem ducat, omnes in hoc uno convenire videntur ut à *sanguinis missione* abstineant: quia cum magna insequatur totius refrigeratio, ac vacuatio per v. s. adhuc magis refrigeret, periculum ingens videtur ne hepate sic affecto, hydrope superveniente, misere admodum ægra moriatur: Ego tamen sic distinguo, Affectus hystericus aut recens est aut inveteratus: In hoc abstinerem à remedio, quia totius corporis frigiditas jam nimium prævaluit: At si fuerit recens, considerandum an eusarco victu usa sit mulier, sanguinisve plenitudine laboret, an secus: In priori casu secarem venam inferiorum partium (nunquam enim pro hystericis curandis ad superiores venas accedere consuevi, quicquid alii dicant) in posteriori autem minime: *Hor. Augenius Tom. 1. lib. 12. Epist. 7.*

XII. Iam dudum experientia mihi compertum est exacerbari plurimum & augeri hujusmodi symptomata, necnon & alia denuo superaddi, à medicamentis acrioribus & vehementibus: Quare consulo in his semper uti levioribus pharmacis, (etiamsi affectus graviores sint) qua methodo plures ad sanitatem conspexi præter spem restitutas. *Mercatus de indic. med. l. 1. c. 6.* Quod autem graviter afficiatur ab intestinis sæpe à me observatum, dum obnoxiis propinatur purgans tunc sanè gravissimè affligi solebant. *Heurnius comm. in aph. 34. 5.* Totius corporis purgatio non videtur convenire, nullum enim extat medicamentum quod semen purget, & si multa sint quæ extinguant: haud tamen erit absurdū purgare bilem quæ

stimulum addere posset semini, hæcque res facienda levioribus præsidiis: Si verò principium ab humoribus fuerit corruptis ac venenatis, nullum præstantius auxilium quàm corpus crebro expurgare, pro conditione ac natura humoris peccantis: hîc perlustrandum quibus è partibus ejusmodi excrementa effluant in uterum, & quæ sint ut possit ingenti malo subveniri: Vomitus hic peculiariter convenire videtur mihi, cùm omnibus expurgatis primarum viarum excrementis ab utero fit revulsio: In aliis causis non item: cum neque sanguinis copia neque seminis, possit vomitu emendari, nisi ex accidenti. *Augenius ibidem.* Pilulæ fœtidæ majores, licet purgantes sint, tamen in paroxysmo utiliter exhibentur ad ʒß: blande enim evacuant: nec nisi sedato priús paroxysmo purgare consueverunt; ita ut ab operatione nullum sit metuendum periculum. *Riverius Pract. l.15. c.6.*

XIII. Ad vehementem paroxysmum sequentes pilulæ utilissimæ sunt, eumque certò sedare solent ℞. *assæ fœtid.* ℈ i. *castor. gr. vi. laudani gr. iij. f. pil. iij. vel iv.*, capiat statim. *Riverius.* Bene monet Horstius tom. 2. p. 398. ut in compositione laudani opiati pars sine croco conservetur, ut tutius exhibeatur, quod sæpe ad miraculum usque ægras restituit. *Hœferus Herc. med. l.7. c.2.*

XIV. Observavi hystericæ passioni obnoxias nonnisi valentissimis pharmacis expurgari posse. *Plempius in institution.*

XV. Vesicantia coxis applicita in usu sunt ad *præfocationem* præcavendam: Verum ego pluries sum expertus Sinapismos, duabus aut tribus horis ante accessionem, coxis appositos eandem divertisse, quod est minoris molestiæ remedium. *Fortis.*

XV. *a* Quemadmodum ubi nominata urget suffocatio merito aliis multis præfertur *Castoreum*, ejusque cum rectificato vini spiritu tinctura, & salis Amon. spiritus, ita ubi frigus tam externe quàm interne urget valde, ut ex syncope, aliisq; affectibus affinibus, præ aliis omnibus mihi hactenus compertis, laudo *Oleum Garioph. stillat.* non ingratum, nec improbo *Terebinth. oleum* minus gratū, postquam cum spiritu vitrioli effervescentiam excitat cum insigni calore junctam. Exempl. loco sit hæc mistura, ℞. *aqu. puleg.* ℥ ij. *theriac. simpl.* ʒ *vi. tinct. Castor.* ʒ *ij. olei mac. stillat. succini aa. gutt. iij. syrup. fœnic.* ℥ß *m.* cochleatim exhibeatur, valet & in affect. hypochondriaca: Potest huic Misturæ addi *spir. salis armoniaci* ℈ i. unde longe potentior evadet; aut angusti orificii vitrum, spiritum dictum continens naribus applicari: acri namque ipsius odore à suffocatione revocantur, ut & ab epilepsia. *Sylvius de le Boë prax. lib. 1. c.19.*

XV. *b.* *Laudanum* in vaporosis affectibus sympathice cerebrum infestantibus mirum, præsertim in suffocatione matricis, admistis hystericis: Domicella de la Font post partum ingentibus doloribus ventris, & irregulari uteri motu, ac tetris vaporibus cerebrum infestantibus & impetentibus, ad necem usque vexata, post multa præsidia irrita, statim me accedente sumsit Laudanum, dormivit, & omnia facta mitiora: postea usa singulis matutinis hac massa, *R. fæculæ brioniæ* ʒß. *castorei* ʒ*ij. myrrhæ* ʒ*i. asæ fœt. & croci ana* ʒß. *laudani* ℈*iij.* ß. *Fiat massa, de qua capiat grana xxv.* Fotus hystericus bis in die: Sedatis paroxysmis optimè convaluit. *Domina de la Varenne* vaporibus malignis, & summo uteri dolore cruciata, cum tumore ingente & admodum dolorifico circa intestina & mesenterium, ad tabem pene redacta, alternis primo diebus, dein paulo longiori intervallo interpositis, sumsit laudanum ad symptoma, mercurium ad morbi causam, convaluit sumto laudano; quotidie vomebat viscida. In hypochondriaco affectu flatulento bonum. *Theod. de Mayerne tract. m. s. de Laudano.* Vide supra §. 13.

XVI. Controversia est utrum hora paroxysmi *vinum* hystericis sit exhibendum: *Avicenna* omnino prohibet: *Hippocr.* concedere videtur: Etenim summa refrigeratio totius corporis, virium langor, & spirituum retractio, non videtur meliùs sublevari posse quam exhibito vino generoso: attamen quia hic affectus ut plurimum pendet à retẽto semine putrefacto, sanguine, & vaporibus tetris qui ab utero elevantur, ratione causarum non videtur vinum exhibendum, quia tenuitate sua, & summa penetratione magis ac magis irritabit materiam illam intus delitescentem: unde communi experientia videmus mulieres hystericas ex usu vini in paroxysmo hysterico malè se habere; Itaque ita discrepantia hoc modo componi posse videtur, ut vinum ordinarie non sit exhibendum tempore paroxysmi, sed tantum extraordinarie; quando scil. ratione virium summe collapsarum, complicatæ syncopes, vel instantis mortis, cogimur ad præsentaneum hoc remedium & auxilium recurrere, iam omnibus aliis frustra tentatis. *Ioh. Varandæus l. de morb. mul. c.6. vide Langium Epist. 23. lib. 1.*

XVII. Mulieribus, inquit Hipp. 3. acut. 39. magis quam viris adversatur *Acetum*: quod *Galen.* tum ibi tum multis aliis in locis confirmat, ipse tamen 9. κατ᾽. τόπ. acetum scillit. absorptum strangulatis convenire scribit, à quo accepit *Altimarus*: quod forte duntaxat intelligendum ubi semen redundat, quia exsiccat & infrigidat: Vtcunque tamen semper parce aceto utendum nervis aut utero affectis, nam & nervos, subindeque uterum, qui nervosus est, acetum offendere testatur Galenus variis in locis Ideo ab oxymelite abstinendum, etsi vomitum provocet. *A Castro.*

18. Gravissimam, & sæpius recurrentem aphoniam, cum convulsionibus gravissimis, in matrona notavimus, quæ sterilis per aliquot annos, instantibus mensibus 1. suffocatione uteri gravissima, mox epilepsia levi, tandem partialibus convulsionibus brachiorum, pedum, spinæ dorsi, totiusque corporis horrendis prehendebatur: Hæc adhibitis appropriatis uterinis medicamentis fœtidis, graviora symptomata patiebatur: quam ob causam ad odorata, *Moschum* videlicet & *Ambram*, accessimus, eaque pauca quantitate, cum aliis roborantibus cephalicis fructuosè exhibuimus: Quod etiam in aliis hystericis observandum: quibus scil. ob iteratas accessiones epilepticas, in adolescentia, vel alias ob causas, caput ac nervosum genus debilius est. *Greg. Horstius lib. 5. obs. 26.*

XIX. Mulier sævissimis symptomatibus affligebatur, dolore capitis, ructu, contractione corporis, dolore inguinis, stridore dentium, aliquando in terram cadens, sine voce, ore clauso, ut aperire non posset, atque hæc ex matricis vitio omnia. Remediis multis frustra factis superveniens mulier quædam vetula, dedit xiij. grana moschi, & totidem sanguinis draconis vulgaris, ex ℥iv. aquæ florum arantiorum, sanata est, nec unquam in posterum istos dolores passa est: Idem medicamentum in simili casu

su à me exhibitum semper profuit; exhibitum autem aliquoties. *Reinerus Solenander sect.* 5. *cons.*5. §.10.

XX. In curatione diligenter advertendum in prægnante hysterica prudenter remedia esse administranda: neque vehementiora ac valde fœtida esse exhibenda, ne abortus concitetur: Et externis magis quam internis remediis rem esse absolvendam *Riverius l.*15. *c.*6.

XXI. Quidam suadent ossi sacro apponere *dropacem*: cavendum tamen si mulier hysterica prægnans sit, ne horum usu abortus concilietur. *Primirosius.*

XXII. Empirici, & alij qui se methodicos profitentur, si ad suffocationem emplastrum præscribunt, statim *Empl. pro matrice* imperabunt, non animadvertentes esse constringens; cum potius Ceroneum, vel aliud, quod ex resolventibus, & discutientibus fumos & flatus compositum sit, usurpandum. *Rondeletius de medic. externis pag.*1091.

XXIII. *Exercitium* sit mediocre, lentaque deambulatio aut equitatio: Gestatio vero in curru & navi fugienda plane, quia vomitum ciet, & humores agitando symptomata excitat: quare non video cur eas quæ in navi & curru fiunt gestationes laudaverint Aëtius & Altimarus. *A Castro.*

XXV. Monet merito *Aëtius* mulierem non esse omnino negligendam recuperata tandem sanitate, sed præservationis gratia, per certa intervalla, suspectis præsertim temporibus, medicamentis utendum, sic ut eorum usus plane non deseratur, sed minuatur quantitas.

XXV. Displicet mihi usus *aspersionis rosaceæ*, permistæ cum vino optimo odorato circa faciem insuffocatis, cum hæc adjuvent vaporum incrementum ad caput, atque sciam vinum caput replere, quod nos conamur exinanire: *Hor. Augenius.*

XXVI. Author est *Camerarius* in horto suo *Angelicam* præstans esse contra suffocationem matricis, remediū cum zedoaria in vino exhibitum: Quod ut ratio omni hystericæ proficuum pernegat, ita experientia huic aut illi indiuiduo prodesse approbabit, cum quædam hystericarum sint quæ gratis odoribus, v.g. balsamo, cinnam. ambra & moscho reficiantur; contra assa fœtida, castoreo & vulgatissimis & famosissimis alias adversus uterina symptomata medicamentis præsentissimo vitæ discrimini objiciantur: Cujus rei duo contraria, sed singularia exempla afferre lubet: Cis pauculos annos ad matronam arcessor, vehementissimis correptam hystericis symptomatis: Cui cum consilium darem ut præter emplastrum ex galbano, ante adventum meum à mulierculis umbilico jam admotum, etiam aquam aliquam hystericam præberent: nec non collo involutum syndoni raræ involutum frustulum castorei suspenderent; perdicum pennas ustularent, aut torrerent nucem moschatam, tum illa stridula voce respondere: Ergo ne quæ nec emplastri uterini odorem ferre possum, fœtida illa sufferam insuper? Certe enecabor, quæ odore nucis moschatæ, sed non ustulatæ, refici sum solita: Quare studiosè ego sciscitari ex illa, an non offenderetur halitu cheirothecarum ex aluta Hispanica aut Italica confectarum, liquidambar redolentium? & illa regerere nihil sibi posse accidere gratius: Iubeo ergo avellendum ex galbano Empl. & substituo ei aliud ex Tacamahaca suaveolentius; & loco hystericarum aquarum castoreum participantium, commendo ei aquam cinnamomi citratam hic loci usualem, in cujus uno vel altero cochl. ℈j. fæculæ bryoniæ propinabam, & mitescebant quidem symptomata, donec sequens linimentum bombace exceptum clitoridi subderet. R. Bals. nig. Peruviani, olei jasm. non rancidi an. ℥ij. zibett. optim. ℈ß. m. A cujus usu urgentissima symptomata, ut erant hypochōdriorum & totius abdominis inflationes ac murmura, vertigo, dyspnœa, syncope, cessarunt, imo immunis fuit per 6. menses integros, cum antea subinde, & præsertim menstruis imminentibus iis corriperetur: Posterior contraria priori historia ita se habet, Cum aliquādo rus abirem, accidit ut in prædium Regium Ipstrup divertissem, ac nonnullos familiarium amicorum ibidem hilarem diem sumpturos offendissem; In cœnaculum admissus in quo matronæ commorabantur, sinistra mea monorchida herbam, seu orchidem odoratam moschatam *I. Bauhini*, crocum & moschum redolentem in serviam constrictam circumferens, ecce cæteris omnibus silentibus, quædam illarum de improviso de nimia serviæ fragantia conqueri, meque obsecrare foras eam projicerem, ferre se eam non posse affirmans, paruique lubens, veritus ne sterilis (steriles enim, & virgines plenis nubiles annis maxime urgeri uterinis symptomatis, palam est) utero strangularetur: Vitabunt ergo praxin medicam exercituri ne unguenta suavia redoleant, cum plerumque graveolentibus minime, suaveolentibus vero sequior sexus facile offendatur *S. Pauli Quadr. Botan class.* 2. *Tit. Angelica.*

XXVII. Habebam cum D. *Dobritio* curandam fœminam uterinis affectibus primo gravissime laborantem, & corpore maxime impuro præditam: Eam sub noctem imprimis circa præcordia angustia quædam prehendere, cor opprimere & universos fere artus externos quasi vermiculatio quædam occupare, capite simul compatiente & dolente, deprehendebatur: Tentabātur à nobis varia, præparabantur humores, evacuabantur, dabantur roborantia; nihil tamen proficiebamus: Tandem de meo consilio dabamus antimonium diaphoreticum, à cujus usu paulatim melius habere incipiebat: continuabamus per ij. septimanas, quo tempore in tantum relevata fuit, ut quia meliuscule haberet, ac medicamentorum pertæsa esset, reliquum naturæ ipsi committere quam medicamentorum usu diutius insistere mallet: Huic ego convalescentiæ causam potissimum adscribo: valet quidem nunc, sed non sine querelis super membrorum lassitudine. *M. Doringius in Ep. Sennert. cent.* 2. *Epist.*35.

XXVIII. Tam sæpe occurrunt mulieres, ex splene se laborare credentes, quæ tamen sunt hystericæ: Cum enim viri non minus quam mulieres viscus hoc habeant, simili tamen modo non afficiuntur: Hujus visceris communes viris & mulieribus morbi sunt, Intemperies, obstructiones, inflammationes, sçirrhi, ulcera, putredines, & inde varia consequuntur symptomata: Sed quæ de splene conqueruntur, alium affectum prętexunt, cui viri non sunt obnoxij, quem nesciunt esse hystericum: Imo vidi medicos id ipsum ignorantes: Per hystericos affectus intelligenda sunt ea symptomata, quæ non in utero ipso, sed in aliis partibus contingunt ob consensum quem habent cum utero; habet enim uterus cum omnibus partibus consensum aliquem, præcipue cum iis quæ in abdomine continentur, quibus per venas, arterias, nervos, membranas, ligamenta sua connectitur, ob sanguinis, seminis aliorumque humorum vitium, unde tetri vapores in alias partes exspirant: Lienis autem & uteri maxima est per arterias sympathia,

unde fiunt hypochondriaci affectus, murmura, dolores ventris: Estque hic consensus adeo frequens & familiaris, ut plurimæ tantummodo se affectibus splenis tentari dicant, cum tamen ab utero laborent. *Primirosius error. popul. l. 2. cap. 27.* Cum virgo naturæ melancholicæ, per annos aliquot sæpe recurrente paroxysmo, ingenti suffocatione infestata, plerique medici putabant id mali prodire à malignis vaporibus vitio lienis genitis & sublatis ad diaphragma; forte contigit ut ægra pene per totam noctem tam gravi suffocatione exagitaretur, ut in horas expiratura crederetur; Suspicatus ego affectum matricalem, dedi aquam de melissa compositam (quæ aud nos in usu frequenti) cujus 2. 3. cochlearia in os infudo: miraculi instar ad se revocata, omnis dyspnoea subito desiit: Vnde innotuit pathos illud fuisse hystericum. *Aug. Thonerus observat. 2. lib. 3. pag. 185.*

XXIX. Matrona cum ex symptomatis hystericis periclitaretur, ad eam vocatus, offendi decumbentem oculis clausis, elinguem: illico præscripsi aquam matricalem de melissa compositam; cujus loco errore è pharmacopolio missa aqua matricalis camphorata, cujus cum cochlear unum infudissem, vociferari cœpit querula voce, Quid agitis? totum caput exinde exardescit quasi igne succensum: Sed cum illa altera de melissa composita fuisset allata, & ægræ oblata, statim ipsa se recolligere, oculos aperire & loqui cœpit, vindicata in pristinum statũ. Etsi camphora alias in hystericis affectibus haud ignobilis, tamen reperiuntur complures fœminæ quibus illa adversaria, præsertim quibus obtigit calidior capitis constitutio, cum ob spiritus volatiles illico caput petat: Ægræ istius complexio sanguinea erat, facies enim rubicunda &c. *Idem observat. 3.*

SVRDITAS.

Vide Aurium affectus lib. 1.

SYLLOGE.

I. PVrgatio instituenda est medicamento humorem peccantem valide seligente: nam cum humores sint crassi & impacti, potius turbantur levi pharmaco quam extrahantur, quippe censeo ob id Hippocr. dixisse *alvum turbatam* i. e. vehementer solutam *surditatem solvere*: Talibus autem frequenter citra periculum uti non datur, ex Hippocr. consilio, *in his purgandum est cum eo quod modicum ingestum plurimum educat, Mercatus.*

II. In affectu contumacissimo ad *inunctionem hydrargyri* deveniendum, ut si fieri possit materia morbum faciens per os expurgetur; nam surditas ex lue venerea contracta ita curari solet; quare etiam hæc, licet talis non sit, fortasse curabitur. *Fonseca consil. 58. tom. 2.* Suffragari videtur ratio, quia *hydrargyrum* tumores duros emollit & discutit, ac humores concretos & partibus impactos potentissime dissolvit, atque ita pituitam in auris particulis concretam, & reliquis remediis non cedentem forte poterit dissolvere: Hoc tamen remedium nonnisi in desperato casu tentandum est, anceps enim & dubius est admodum illius eventus: si quidem ab inũctione hydrargyri cerebrum valde labefactatur, ita ut nonnullis ex lue venerea per hydrargyrum curatis ipsa surditas, aut gravis auditus interdum contingat: quamvis, ut ante dictum, ex ipsa lue venerea contingens surditas interdum curetur: Et debitæ administrata hydrargyrosis, post sufficientes purgationes, nullam in cerebro noxam ut plurimum relinquat. *Riverius prax. lib. iij. cap. 1.*

III. Non una & eadem debet esse curatio in puerperis, ac convalescentibus & aliis, quod causarum diversitas diversas indicationes curativas præbeat: In parturientibus enim facultas animalis omnes intendit vires ut fœtui expulsionem juvet, ideo circa spinalem medullam maximus fit spirituum animalium influxus in nervos musculorum infimi ventris distribuendos: Vehemens hæc movendi intentio causa est ut simul principium nervorum, præsertim circa posteriorem capitis partem, afficiatur, ubi scilicet spinalis medulla descendit: nervus autem quintæ conjugationis, qui auditui præest, ibi suam habet originem, brevique ductu in aurem internam inseritur, unde patet in illo nixu quod facillimè compatiatur, collectis circa illius insertionem, á partu, humoribus crassis & viscidis, ob nativi caloris nativi debilitatem, propriamque imbecillitatem, ratione vehementissimæ commotionis, cum alias in parturientibus & prægnantibus animales facultates sint debiliores: Convalescentibus autem facultas concoctix & alteratrix debiliores sunt, unde plurimorum vaporum proventus à debili calore, qui ubi petunt auditus organum, sensum depravatum faciunt: In puerperis ergo purgationes ut rite procedant procurandum; toti prospiciendum, humorum præparatione & vacuatione: localibus non neglectis, quò materia circa auditus organũ collecta, incidatur, discutiatur, absumatur: In convalescentibus sufficit ut calor nativus imbecillior corroboretur; quod si malum sponte non desinat, dissolventia leviora usurpanda: *Hostius probl. 4. dec. 3.*

IV. Surditatis & Tinnitus curatio potius siccis quam humidis debet tentari, propterea quod ex actuali humiditate tympanum reddatur laxum, aër implantatus incrassetur, & causa mali augeatur: unde suffumigationes ex croco, myrrha, stirace, benzoino, thure probantur ab *Hercule Saxonia Panthei lib. 1. cap. 20.* & *Ioh. Zuvelfer* tunicę Tympanitationem habet, Aqua, *inquit,* Acovistica *Mindereri* si in usu trahi debeat, auribus nequaquam (uti nec quicquam aliud) largiter infundendam esse censeo, cum membranula super annulum & subjecta ossicula expansa

Tympa-

Tympanum dicta, subtilissima sit, adeoque facile rebus aut liquoribus acribus infusis totaliter destrui & erodi possit, auditu ex toto abolito, Consultius proinde fore arbitror, *ait Schneider lib. de catthar. special. p. 99.* ut saltem frustulo panis triticei, è furno recenter extracti illi insperso illico auribus applicetur & alligetur calide, sicque ut calore panis, & aqua spirituosa simul agente, crassi humores nervos & meatus auditorios obstruentes incidi, attenuanti atque per insensibilem transpirationem, vel retrocedentes ad palatum per sputum & salivam evacuari possint: Quamobrem non inepte quis egerit si similibus in affectibus aquam illam ori immiserit, pro majori attenuatione & attractione humorum crassorum ab auditoriis meatibus (intra membranulam Tympanum sitorum) qui per tympanum vix ac ne vix quidem illeso vel exeso transsudare possunt.

V. Surditates sæpe à sanguinis copia ad aurium radices delabente oriri in multis animadverti. Itaque non plane absurdum mihi videtur cujusdam Bavarici balneatoris auxilium, quo multos à difficultate audiendi eum liberasse sermone plurimorum ad me delatum est, Est verò illud ejusmodi, Jubet is surdastros mane balneum ingredi, ut venæ, quæ retro aures sunt, balnei calore turgeant: eas postea ita turgentes secat, ac quantum videtur educit sanguinis, evidenti utilitate eorum quibus gravitas auditus molesta est *Oethaius apud Schenckium.*

VI. Si surditas accidit alicui habenti caput calidum & siccum, ego nollem *purgare* caput: sufficit si tollatur fomentum inferius, & impediatur ne materia antecedens ascendat, facile enim caput sanabitur, & sic nihil facerem pro capite, nec sternutatoria, nec gargarismata, multò minus stillicidia nec quicquam aliud. *Montanus consult.* 152.

VII. Aliquando aufertur Auditus ob obstructionem meatus extrinseci, ab humore melancholico eò translato & fixo: Quo in casu credo quod cavendum sit ab omnibus exsiccantibus & calefacientibus admotis tanquam à peste, quia cum his faciemus illam materiam gypseam. In usum veniant lubricantia, humectantia & calefacientia in gradu primo, ut sunt chamomilla, malva, althæa, liquiritia, & omnia calida & humida in primo: ex his fiat decoctio, ex hac evaporatio ad aures: vellem semper addere aliquid croci, quod emollit, sed intensius &c. *Montanus Consult.* 152.

VIII. Juvenis surditate nullis proficientibus auxiliis cum diu premeretur, excitato sponte ulcere in radice auris, & semestri spatio sorditie emanante Auditum plane recuperavit: Hoc experimento audacior factus in aliis, in quibus plura remedia frustra erant celebrata, fonticulum in eodem loco aperui. Si Surditas ob utramque aurem affectam adesset, in ambabus cauterium affixi, ex quibus sanie manante omnino sani facti. Si præsidium hoc non juvat, valet vapor calentis amurcæ, i. e. fæcis olei per meatum auditorium receptus. *Zacutus pr. adm. lib.* 1. *Obs.* 70.

IX. Ad Surditatem *Ioel* l. 2. pract. s. 2. præmissis præmittendis commendat Sudorificum haustum ex Theriacæ Andromachi & aq. rutæ confectum: Eum imitatus *Osvv. Grembs* lib. 2. cap. 1. §. 11. ad consumptionem humiditatum cerebri curam sudorificam commendat ex decocto lignorum: Mihi experientia probatum est Surdis, præmissis præmittendis, si scil. nervo auditorio, vel etiam tympano, humor quidam crassus ac frigidus impactus est, Balnea commendare, adhibita stupha vel labro umbilico tenus, non nimis calida, ut partes tantum calefiant & sanguis fluidior reddatur. Paulo post immittendæ & instillandæ guttæ duæ vel tres aquæ apoplecticæ in aurem lateris affecti, & sic laborantem extemplo sanatum videbis: referunt enim ægri se post hujus usum sentire quasi in aure aliquid decidisset. *Frideric. Hofmanus m. m. lib.* 1. *cap.* 11.

X. Remedium in hoc casu optimum est quod ℞. *aloes* ʒ j. *interior. colocynth. euphorb. aa.* ℈ j. *moschi. ambr. aa. gr. vij. terantur subtilissime, & cum felle vaccino misceantur, & fiant Trochisci, qui siccantur, atque usus tempore fricantur super cote, & cum succo raphani in aurem instilleantur*: Neque quis miretur quod medicamenta hæc satis valida parti adhibeantur exquisito sensu præditæ, quandoquidem auditus Organum, licet ad duram usque meningem pertingat, nervulúmque à cerebro recipiat, potentissima tamen remedia topica sine noxa sustinet, ex *Galeno* 6. *m. m. Zecchius consult.* 43.

XI. In Surditate à materia pituitosa, Topicum in aures introducendum quod primo incidentem & detergentem, deinde exsiccantem facultatem obtineat, ut humor in auribus existens attenuetur, detergatur & tandem membrana exsiccetur: Introducatur igitur Turunda oxymel: scyllit. intincta, præsertim noctis tempore, non enim sunt infundenda medicamenta, ne violenter tangatur meatus auditorius, ut monet *Galenus* 3. K. T. 1. sed turunda, aut specillo lana obvoluto sunt introducenda. *Fortis Tomo* 2. *Centuria* 1. *cons.* 79.

XII. *Oleum amygd. amarar.* in Surditate quidem & Tinnitu Aurium commendatur, sed ob aurium anfractus in hujus usu cauto opus est, Id enim ad Tympani membranam ubi profluxit, cum haud facilè extergi queat, laxat interim membranam, atque ita non modo non medetur, sed porro eam auget. *S. Pauli Quadrip. Bot. p.* 19. Id censeo nihil unctuosi instillandum in aurem, ne tympani membrana crassescens obtusiorem reddat auditionem, cujus excellentia in siccitate consistit. Membranę omnes sive oleo emollitæ, seu humiditate sæpius perfusæ inflantur & albescunt; Si quæ videntur usurpenda olea, eorum sufficiet exhalatio sine substantiæ infusione, per quam evaporationem sufficienter implantatus aër adventitio inspissatus attenuabitur: *Th. de Mayerne consilio pro surdo* MS.

Communiter in Surditate, & Tinnitu aurium commendant oleum amygd. amararum, sed sæpissime ejus usu Surditatem aut gravem auditum auctam fuisse expertus fui, eo quod nimium tympani membranam laxaverit. *Fridericus Hofmannus Clavis Schroder. p.* 408.

XIII. In naturali surditate à conformationis vitio, An tentandum istud experimentum quod inopinato & feliciter successit cuidam, qui intruso auriscalpio in aurem profundius, disrupit tympanum, fregitque ossicula & postea audivit? *Riolanus Encheir. p.* 290.

XIV. Peculiariter conducunt ad hujus affectus curationem *Thermæ sulphureæ & bituminosæ*, cum balneo tum lotione capitis: Balneo siquidem sudores copiosi profunduntur, & materia fluxionis antecedens educitur: Lotione vero capitis cerebrum roboratur & exsiccatur. Utendi modus

peculiaris à *Penoto* describitur, & valde commendatur. *Nihil æque conducit in surditate, etiam post centum remediorum usum, quam ut patiens optime prius corpore mundato, & dein capite purgato, sulphureis balneis caput madefaciat hoc modo, Ex spongiis magnis consutis veluti cucupham ferat in capite, ad supercilia & infra aures descendentem: Sedeat sub canali balneorum, & verso epistomio aquam accipiat, quæ absorpta spongiis caput continuo calore suo fovebit, atque omnes capitis suturas, auriumque commissuras deducens, atque aperiens, vapores tollet, vel materiam impactam nervis, viisque auditoriis resolvet per halitum, aut adeo arcebit ut brevi sit abitura. Bis in die ita sedere eum convenit ad horas duas, ac deinceps statim sudare in lecto, diætamque adhibere tenuem ex succis & jure carnium, vinóque nisi oligophoro, plane abstinendum est. Riverius.* Si quis usui Thermarum instet, plane improbo totius corporis in aqua sulphurea submersionem, propter sanguinis per sedes frequentes effusiones, sed præsertim propter nephritidem & lithiasin, quibus renum & lumborum calefactio admodum est noxia. Satis esse autumo si caput (bene prius repurgato corpore) ex alto irrigetur cum aqua thermali, observatis omnibus cautionibus quas præsentes Medici indigitabunt. Videtur Dominus abhorrere ab aëre Thermarum opaco & fuliginoso; Istius aquæ vicem supplebit Embroche ex alto per idoneum instrumentum, ex quo fluat per epistomium Decoctum cephalicum, præparatum in lixivio Tonsorum, addito vino malvatico, in caput rasum, tectum pileo consuto ex spongiis mollibus, cum aliis quæ liquorem à subjectis partibus arceant, & in proximam deponant pelvim. Poterit etiam suturis capitis nudi excepi ista irrigatio, quæ tempestate anni fervida facta, semel aut bis in septimana, optime siccando & detergendo postea caput, erit admodum proficua, Italis in quotidiano usu. *Theod. de Mayerne consilio M. S. pro Comite Denbigh.*

Ad dissipendas humiditates cerebri & aurium, non probo Decocta, à quibus febres interdum inducuntur, & deprehensa sunt non prodesse. Igitur sudare oportet in semidoliolo, seu tina, capite exerto, apposito vase ex aqua ferventi, in qua thymus, origanum, &c. ebullierint, ita per horam excitabitur sudor, & singulo quoque die mane sudare procuret per 10. aut 12. dies. Si ad istos sudores morbus non cedet, veniendum est ad stillicidium alicujus aquæ thermalis temperatioris, qualis est aqua ex balneo D. Petri hic Patavii, fiat ad suturam coronalem per 15. dies loco abraso, bis in die per spatium unius horæ, observando tamen ne dum fit stillicidium dormiat, solet enim somnum intensum inducere, & præterea advertendo ne exeretur catarrhus ad pectus; quod si contingeret, abstinendum esset. Adsit Medicus peritus qui observet & variet quantitatem stillicidij, ejus motum, aquæ calorem, casum aquæ ex altiori vel humiliori loco, nam si fiat peccatum in aliquo horum potius lædet quam juvabit. Quod si stillicidium hoc non satis sit, vellem ut æger ad principium mensis Septembris itet ad Balnea in agro Lucensi, & ibi stillicidium Balnei de Corena tentaret. Experimento enim confirmatum est Surditatem curare; *Fallopius* lib. de Thermalibus aquis hujus stillicidii beneficio se curatum esse scribit, cum esset quasi Surdus, ut ex octo partibus surditatis sex ablatæ fuerint. Si vero per illud stillicidium Lucense morbus non tollatur, ad finem Octobris conferat se Neapolim ad Balnea sulphurea, ibique sulphuris halitus & vapores per aures suscipiat, ut in more est illius loci, Puzzolo dicti, quo remedio Nob. Polonus in totum Surdus recuperavit auditum: procuret etiam in foveis ibi sudare. *Fonseca consult. 13. lib. 1.*

SYNCOPE, LEIPOTHYMIA.

SYLLOGE.

I. Syncopticis an sanguis mittendus? In spuria Syncope, quam parit venarum interceptio, ab *Hippocr.* & *Galeno* assignata lib. 4. *acuta* quæ duplex haberi debet, una ex copioso sanguine in majoribus vasis, reliqua in solis carotidibus & ingularibus, Sanguis protinus demendus est, antequam spiritibus orbatus concrescat, & immedicabilior fiat affectio, quantum par sit pro virium robore & plenitudinis magnitudine, ex *Hippocr. l. c. t.* 25 Quo facto, & instituta parca victus ratione, omnino divertere ad inferas sedes quod in imo corpore continetur oportet, ac postea potibus calidæ quod sanguinis jam concreverat fundere, necnon & frictionibus molliter per universum corpus factis: Verum in hujus causæ accessione raro datur sanguinem fundere, ni vires longe magis quam antea constiterint: nam, si minus, signum est (aut si pulsus sit deterrima conditio aliqua) sanguinem jam concretum esse, quo casu omnino a sanguinis detractione erit abstinendum, solúmque uti licet laxantibus fundentibusque præsidiis, nec non ex iis quæ concre-

tum sanguinem fundunt, ut leporis coagulo in aqua mulsa vel eadem mulsa ubi ferbuerit amaraci coma, maxime addito oxymelite; item theriaca aut mithridatio, in eadem aqua dissolutis quantitate drachmæ semis. Verum si constiterit sanguinem concretum non esse, nullo alio auxilio citius & tutius ab accessione laborantem revocabis quam sanguine misso; quod quidem tentans primo facito, ac si probe successerit, laboransque probe se habeat, & sanguinis impetus fuerit grandis, iterum id tentabus auxilium, donec aliquantulum leviorem persentias ægrotantem, quod si nihil exeat, concretum jam judicabis, & nullo modo id amplius tentabis. *Mercatus.*

An præsente syncopali accessione *sanguis sit detrahendus*? dubium *Hippocr.* 4. *acut.* 27. docet quod quando quis sanus existens repente obmutescit absque causa manifesta, illud accidit ob occlusiones & interceptiones venarum: per quas *Gal.* in comm. repletiones vasorum intelligit, quæ à copia scaturire solent: Inter affectus autem qui ab hac summa plenitudine manant numerat syncopen: Quod autem *Hipp.* l. c. de syncope loquatur, constat ex text. 26. ubi recensens symptomata quæ ex hac venarum interceptione oriuntur, numerat extremorum frigiditatem cum pulsus carentiâ, quæ potissima syncopes signa sunt. Quo pacto in syncopali accessione, à nimia sanguinis copia vasa replente suborta, vena secanda est, juxta *Hipp.* Neque dicas locum esse sanguinis missioni antequam invadat accessio; nam ipse 28. illam probat, quamvis extremorum refrigeratio præcesserit, quam refert in ext. 26. & 27. docens ante s. m. fomenta calida prius esse adhibenda, ut sanguis qui ob interceptiones venarum erat frigidus, & velut concretus, dissoluatur, & facilius venâ sectâ exeat, quo tempore syncopalis accessio præsens est: Confirmat *Avicenna* 1. 3. tr. 2. c. 10. Ubi casus virtutis subitò evenientis curationem adducens, docet necessariam esse s. m. si ex repletione sanguineâ oriatur; nullo enim remedio citius occurritur quàm sanguine misso, dempto enim onere, & copiâ gravante, impeditur ne spiritus integrè corrumpantur. Cave tamen ne id exequaris si nimia, cum pulsu omnino deficiente, extremorum frigiditas adsit, signum manifestum sanguinem omnino esse concretum, quo tempore si vena secetur, sanguis non effluet: Tunc succedant quæ sanguinem fundunt & fluxilem reddunt, frictiones, oxymel &c. Si verò ab utero syncope concitetur, vena secta in talo, in ipsa accessione, utilis est valde. Dices, *Gal.* 12. meth. c. 3. in syncope negat sanguinem mittendum, Demum à v. s. spiritus resolvuntur affectúsque conduplicatur ℞. Ibi loqui *Galenum* de syncope orta ex copiâ crudorum succorum, in quâ noxia s. m. quia vires non adsunt, humorésque ab ea crudiores redduntur. *Zacutus Prax. hist. l. 2. c. 9.* Sæpe mentitur & præ se fert speciem Apoplexiæ, sed sine stertore: nec relinquit post se Paralysin vel Paresin. Si sæpius fortiter recurrat, tandem cor obruit & suffocat, non tantùm ob interceptum sanguinis excursum, ex plenitudine vasorum, sed ex oppressione cordis ab aliqua crassâ substantia sanguinis, intra ventriculos cordis impulsa, quæ ἀσφυξίαν affert in motu cordis & arteriarum: interdum aphoniam & interitum: Hic affectus Germanis æquè familiaris ac Apoplexia, ex athletico corporis habitu, qui contrahitur ex comessationibus & perpotationibus assiduis: nec tamen curant istum habitum plethoricum exsolvere v. s. liberali: nec mirum si à tanta sanguinis copia incidant in Apoplexiam vel syncopen cardiacam. Inde Aphor. 42. lib. 2. explicatio pendet. *Riolanus Enchir. Anat. lib. 3. cap. 8. Vide Salium de effect. part. c. 10.*

II. Syncopen quæ fit ex humoribus crassis curat *Galen.* 12. *meth. c. 5.* frequentibus *frictionibus*, inunctionibus, mulsa &c. Moneo quantum ad *Frictiones*, non semper asperas illas esse administrandas, sed tunc tantum quando humor crudus quidam fuerit, non tamen prorsus corruptus: Nam fatetur idem *Galenus* 1. ad Glauc. 14. & 12. meth. 13. in hac humorum corruptione nullam, aut exiguam, adesse salutis spem, eò quod humores corrupti ad benignum amplius reduci non possint. Datur aliquando humor adeo corruptus, cujus coctio non est expectanda. In hoc igitur casu tantum abest ut frictiones juvent, ut prorsus obsint: nam corruptus humór non est ducendus in venas, sed potius paulatim per suppositoria, per clysteres, per benigniora medicamenta purgandus. *H. Saxon. Præl. Pract. l. 2. c. 2.*

III. In syncope ex fluxionibus variis, in quâ *ligaturæ* conveniunt ad revulsionem, moneo Ligaturas istas minimè vehementes esse debere: dicebat *Gal.* 1. ad Glauc. c. 14. hujuscemodi ligaturas perinde humorem ad se attrahere sicut hæc affectio ex qua fit syncope quam describit Galenus. *Idem.*

IV. Circa *Localia* medicamenta unum moneo: prohibet ea *Gal.* 1. ad Glauc. 4. ante humorum evacuationem, & tamen idem Gal. 1. ad Glauc. 14. concedit in multa pituitæ copia circa os ventriculi collecta, oleum de absynthio. Hac in parte vobis illud notandum, Localia medicamenta, ante humoris excretionem, aut esse digerentia, aut calefacientia & simul adstrictoria: Digerentia omnia ante humorum excretionem sunt suspecta: De his dicebat *Gal.* 12. meth. 3. Ex perunctionibus importunis viscerum inflammationes excitari: At verò calidum medicamentum moderatè adstringens, fovet calorem nativum & novam prohibet humorum fluxionem. *Idem.*

V. *Acetum rosaceum* non omni syncopi convenit, cùm enim causæ contrariæ nonnisi per contraria remedia tollantur, ideo manifestum aliter spiritùm resolutionem, aliter quoque eorundem suffocationem atque infectionem curari debere: Quare cum *Capivaccio* 2. pract. cap. 9. concludimus quod syncope à spirituum resolutione facta per usum refrigerantium, præsertim fronti, faciei, regioni cordis & pulsuum applicatorum optimè corrigatur, ubi acetum ros. convenit, quod ob aceti qualitates penetrat, ob rosas refrigerat & spiritus colligit. Quod si suffocatio in causa est, necessario requiritur attenuatio ac dissolutio materiæ morbificæ, quæ per frigida minimè præstatur, quare hic ad nasturtium, nigellam, mithridatium, aq. cinn. extremorum frictionem &c. veniendum. Si malignitas subsit, cordi per bezoartica prospiciatur. Non ergo mirum quod sæpius in absentia Medicorum ægri lapsu virium pereant: potest enim fieri ut communi remedio refrigerante adhibito spiritus, alias suffocati, circa principium suum ulterius conglobentur, & penitus hac ratione vitalis facultas supprimatur. *Gr. Horstius Dec. 5. Probl. 1.*

VI. Mulier maritum pugnantem videns cum vicino in syncopen incidit, vocor, & jussu meo *sectione venæ* curatur, In hac ægra ob *timorem & tristitiam* sanguis ad cor quasi ad arcem confluxit, quo suffocatum cor multoties homines mori vidimus

tum quia extinguitur vis vitalis, ex nimia copia, tum quia nequeunt spiritus per vasa meare, quorum penuriam partes extimæ sentientes, marcescunt & extinguuntur. In timore, seu magno animi pathemate, sanguis ad arteriam magnam, venam cavam statuit irruit easque opplet & obstruit, in tantum ut præexistens sanguis sistatur; In tanta virium penuria ne Medicus prætermittat v.s. quæ sola nativam caliditatem obrutam levare potest, vena autem interna ex præcepto *Hippocr.* 4. acut. 23. secanda, quæ velocissime corpus evacuat: Quod si ob extremam virium jacturam, & pulsus fere abolitionem anceps sit Medicus, cucurbitulæ coxis vel femoribus scarificatæ imponantur loco v. s. *Nic. Fontanus Respons. & curat. medic. p. 63.*

VI. *a.* Non uno & eodem modo revocandi qui *ob spirituum dispendium* syncoptici fiunt, cum necessum sit modum quem causa imprimit considerari, & adversus ipsam præsidiis pugnare: nam licet vacuationes quæ immodicæ sunt spiritus dissipent, alio modo eorum dispendium compesces si sudore nimio id fiat, alio si alvi fluxibus, alio si sanguinis profusione, & alio rursus si vomitu: Nam qui per *sudorem* aut *ingentem calorem exsolvuntur*, debilémque habent retentricem, facile excitantur aqua frigida, vel rosacea sola, aut cum modico aceto desuper sparso, non quidem in tota cute, sed in facie & manibus, idque subito, affatim & inopinato: tum ut cute densata minus dissipentur spiritus, tum ut subito spirituum retrocessu facilius excitetur laborans: Pari etiam ratione curandum est aërem prædictis aquis refrigerare, & flabellatione facta linteis aqua frigidis attemperare, quo & cutis adstrictior fiat, & spiritus densior & crassior &c. Quibus sane præsidiis non uteris si *alvi fluxus syncopi* causam præstiterit, frigidis enim asperginibus facillime intro pelluntur humores, quos ne ad alvum fluant opus erit ad extima revocare. Nec rursus facies si ex *plenitudine* aut *obstructione* laborans animo deficiat: Verum si ex aliquo *animi pathemate, quod vim habeat spiritus extra evocare* id accidat, eodem poteris uti præsidio, sicut si ex variis *doloribus* aut *evacuationibus* suboriatur: Eodem etiam modo ægrum excitabis nares vehementer comprimens & dimovens, maxime si per *infernas sedes humores effluxerint*; Quod si ex *vomitu* fit, crura ligabis, calefacies & fricabis; si vero alvus fluat, brachia: *Sanguinis* vero *fluxionibus* languentes excitabis iisdem distractionibus, & vino calido testiculis in viro, aut mammis in fœmina admoto, Sed & hos, & reliquos omnes, revocabis his quæ spiritus reficiant, quale est vinum album, tenue, odoriferum, & aqua ferrata dilutum. Si *sudoris* occasione malum oriatur, maxime si sudoriferis utaris, vel panem recenter coctum his irroratum naribus admoveris: at in *alvi fluxionibus* ruber panis admixto recenti, (forte legendum, *idem panis cum vino rubro*) majoris est momenti, si neque interna sit inflammatio, neque delirium vel ardor præsint. Quibus *ardens febris* causa fuit syncopes, prosunt epithemata & adspersiones frigidæ per vices & intervalla, ne prohibeatur omnino effluxus ustilaginum: prodest tum frigidorum tum adstringentium usus, qualis est succus mali punici acidi: Verum qui ob *Sudores* labuntur, à frictionibus & vino abstineant, nisi odoramenti gratia: *Vomitu* confectis porriges vini albi aut nigri vetustioris haustum, maxime si ex crudis aut viscidis succis malum oriatur, sicut frigidæ aut calidæ aquæ, si biliosus aut acris vel salsuginosus sit humor: quæ omnia etiam facies (exceptis distractionibus) si ex impensa caliditate laborans corripiatur.

VI. *b.* Qui ex *doloribus*, *animi pathematis*, ac *diaphoreticis vacuationibus* in syncopē parati sunt incidere, iis qui dolorem leniant utendum est, Sed quod magis in his usu esse solet, id est quod stupefacere aliquo modo natum existit: hoc enim vel sensum stupefaciendo, vel somnum conciliando fluxum perpluris compescit, quo vires reficiuntur, ac à dolorum & accidentium inclementia laborantem tuentur. Sed cum in hujusmodi laborantibus plerumque vires deficiant, parcius & cautius iis utendum consulo. *Mercatus,*

VII. *Galenus* in *syncope humorosa* præcipit *victum tenuissimum* usque ad septimum: concedit solam mulsam, aut oxymel cum infusione aquæ ptisanam vel alicam, Hæc regula non est perpetuò observanda: Nam si loquitur in præsentia de tumoribus crassis, qui sæpe sæpius inferunt syncopen, qui fieri potest ut usque adeo tenuis victus usque ad septimam, absque syncope, ab ægris sustineri possit? Observandi igitur sunt patientis pulsus, qui si inæqualiores & minores fiant, Medicum monent ut vinum præbeat & vinum exhibeat. *Saxonia.*

VIII. Notate in tempore præservationis non tantùm custodiam esse habendam virium, quæ in spiritu sunt repositæ; sed etiam illarum quæ resident in humoribus & partibus solidis, & ideo non tantum cibus quidam solidus est præbendus, verùm etiam omnes partes principes, cor, cerebrum, jecur, propriis remediis, internis & externis muniendæ sunt. *Idem.*

IX. Multi venæ sectionem & sanguinis effusionem bene tolerant, sed dum solvitur ligatura, & vulnus occluditur, in animi deliquium incidunt: His subvenies jusculo optimo ante venæ divisionem exhibito, quod non semel observavi. *Pachequus ad Riverium Observat. 51. Rationem quære apud Harvæum de motu cordis cap. xi. pag. 136.*

X. Vir Nobilissimus quæstus apud me est se in syncopen statim incidere simul atque in sinistrum latus decumberet, ita ut difficulter ab eâ revocaretur, adeo omnes vires collapsæ erant, secus se nihil doloris aut incommodi percipere: Causam quærens credidi humorem melancholicum, malæ alicujus qualitatis participem, ex liene vaporem quendam venenosum ad cor mittere, eámque occasionem præstare tam maligni symptomatis, nec mea me fefellit opinio, Si quidem ratione victus optimè instituta, purgatóque universaliter corpore ab humore melancholico, & præsertim exhibito medicamine lienem ab obstructionibus liberante, atque demum roborato corde, liber evasit. *Riverius in appendice cent. 4. obs. 8.*

XI. Vocatus sum eodem die ad curandos tres pueros qui febre maligna erant detenti, quâ liberati 14. die, cum tremore totius corporis concussivo, extremorum frigiditate, appetitus prostratione, anxietudine &c. lumbricos vivos plures per os excernere incipiunt. In 18. syncope lethali prehensi, cum faciei livore & abolito pulsu, animam agere videbantur: Ego, nec instante agone mortis, à remediis vermes necantibus & extra corpus pellentibus, intus oblatis, & exterius admotis: At hæc

At hæc omnia profuere nihil: nam illi solo potu vini nutriti, extenuati & tabidi, vix oculos semi mortui aperire poterant. Tandem succo allii sicci cum vino permisto, multos lumbricos, eosque vivos & mortuos, per vtramque regionem excreverunt, ac paulo post sanati. *Zacutus Prax. Admir. lib. 2. cap. 9.*

XII. Caute circa ejusmodi ægros agendum est, nec protinus de funere cogitandum, cum exemplis constet aliquos jam tumulo destinatos ad se rediisse: Hoc vnum inter alia sufficiat. Anno 1582. retulit nobis *Hospes Cliviæ*, cui Aquila pro insigni est, se ante annos 17. gravissimo atque acuto morbo correptum, tandem in illud animi deliquium incidisse vt cuncti mortuum crederent, advocatum Dom. *Iohann. Wierum* animа à corpore nondum esse separatam cognovisse: Iussisse itaque vt in lecto calidè cooperiretur, cardiacaque exhibuisse: Interim dum circa ægrum occupatus & de reddenda sanitate sollicitus esset, adstantes funus præparasse, sed secunda die ad se rediisse. Vide *Fabritium Hildanum Centur. 2. Observat. 95.*

XIII. Quantum *aër frigidus* cum impetu & in copia ad pulmones delatus vitalem facultatem prosternat, ipse expertus sum, Cùm enim ob vehementissimam tussim epiglottis tandem quoque ita labefactata fuisset vt asperam arteriam non satis promptè obtegeret: & tussiendo, aut etiam oscitando aër frigidus ad pulmonem perveniret, vires protinus ad leipothymiam ferè vsque prostratæ fuerunt: Tandem necessitas me edocuit vt tussiendo, linteo calido (quod continuò in promptu habebam) nonnunquam quoque vola manus os obtegerem, tussiendoque auram calidam ex linteo attraherem, hoc enim modo leipothymia multò minus sequebatur. *Fabritius Hild. Cent. 5. Observ. 34.*

XIV. Paroxysmo animi deliquii & syncopes instante, exhibenda sunt quæ halitus flatusque acidiusculos, quandoque simul glutinosos, tum potenter concentrare, tum discutere apta nata sunt: quæ subtilia sint, quo quaquaversum penetrare possint & ipsis jungi, Sunt autem talia & spirituosa, & salia volatilia, & oleosa: Conducunt proinde omnia Salia volatilia, oleosa, ex variis animalium præsertim partibus, vel plantarum quarundam, arte parata: conducunt Tincturæ aromaticæ, spiritus vini rectificati beneficio ex variis aromatibus, plantarumve, vt & animalium partibus quibusvis aromaticis, vel infusione sola, vel distillatione insuper eductæ, Ex gratia. ℞. *Aquæ menthæ, fœnicul. ana.* ℥ j. *cochleariæ, vitæ Matthiol. ana.* ℥ ß. *laudan. opiat. gran. i j. syrup. menth.* ℥ j. *ol. garyoph. macis stillat. ana. gutt. i j. misce*, detur cochleatim: Nemo miretur addi hic laudan. opiat. Asserimus enim opium vim habere summam impediendi compescendique vitiosam humorum acrium effervescentiam, tum in tenui intestino, tum in corde, tum alibi, sine qua non solent excitari facilè halitus noxij & acidiusculi, curandosque affectus producentes: Huic misturæ, aut simili, addi possunt varia ex animal. partibus parata, & valde efficacia, Tinctura castor. spirit. salinus, salis armoniac. vel vrinæ, Sal volatile ac oleum sangu. ossium, cornuum, vngular. Olea rectificari debent, ac non tantum empyreumate ex parte liberari, sed & penetrantiora reddi & magis potentia: rectificatio fiet cum spirit. vini tartarisato. Nemo nisi expertus persuadebitur de talium efficacia, quorum vis volatilis quaquaversum dispergitur, & ad intima penetrans, suo simili, hoc est halitibus volatilibus facilè jungitur, atque eosdem alterat, mutat &c. *Franciscus Sylvius de le Boë Practic. lib. 1. cap. 34.*

XV. Cessans ad tempus sanguinis effervescentia vitalis in dextro ventriculo, tum in Syncope, tum in Hypochondriaca Suffocatione, curatur Oleis aromaticis & Salibus volatilibus quibusvis, sed maxime oleosis: facta semper aliqua pro symptomatum comitum diversitate, Mixturarum varietate; Sicut enim vbi vrget dicta suffocatio merito multis præfertur *Castoreum*, ejusque cum rectificato vini spiritu elicita Tinctura, & salis armoniaci spiritus, ita vbi frigus tam interne quam externe vrget valde in syncope, aliisque affectibus affinibus, præ omnibus laudo oleum garyophyllorum stillatitium, non ingratum: nec improbo *terebinthinæ* oleum minus gratum, postquam cum spiritu vitrioli effervescentiam excitat cum insigni calore junctam, *Franciscus Sylvius de le Boë Praxeos lib. 1. cap. 19. §. 70. & 75.*

XVI. *Spiritus rosarum* cor & cerebrum recreat, & spiritus reficiendi vim habet: vna atque altera gutta satis magnam aquæ copiam odoratam reddit: hinc in syncope & leipothymia dozis à guttis v. ad ℈ß. vel ℈ j. Sed male à nonnullis ad refrigerandum exhibetur, cum tamen æque calidus sit ac alii spiritus, & à partibus rosarum refrigerantibus plane separatus sit; Sciendum enim à vegetabilibus parata medicamenta simplicia pleraque eandem cum plantis, è quibus parantur, habere efficaciam, & in eosdem vsus posse adhiberi, nisi plantæ illæ diversas partes habeant; hinc rheum integrum adstringit. *Sennertus Epist. 28. Cent. 1.*

XVII. In *Syncopes* metu, aliisque *animi deliquiis* levioribus, cum *frigore* tamen molesto & formidabili conjunctis, ex medicamentis in officinis prostantibus sequens paretur mistura, cochleatim per intervalla brevia vsurpanda, ℞. *Aquæ menthæ* ℥ i j. *vitæ Matthiol.* ℥ j. vel *tincturæ cinnam.* ℥ ß. *ol. garyoph. gutt. v j. cochlear.* ℥ j. *misce.* Non tantum per quotidianam experientiam edoctus commendo laudata modo Salia volatilia, & olea aromatica, sed quia idem ratio suadet, ex Salium istorum & oleorum analysi, atque animi deliquiorum, hypochondriacæque suffocationis causa efficiente, Pituita viscida & acida, vel halitibus itidem viscidis & acidis austerisve simul collatis petita; Habent namque salia ista & olea vim omne viscidum solvendi ac incidendi, omne autem acidum & austerum temperandi ac corrigendi, omne demum halituosum & flatuosum discutiendi & dissipandi.

XVIII. Vbi æger magis mortuo quam vivo similis os nec aperire, nec claudere, multo minus debite aliquid deglutire potest, tunc commodius erit, loco præscriptarum misturarum, laudata olea aromatica, tum simplicia, tum magis composita, cum spiritu vini rectificato, vel confusa duntaxat & tantillum agitata, vel majori artificio & circulatione diutina penitius juncta, ad guttas i i j. i v. pluresve subinde in ægrorum os, ac imprimis per infundibulum

argenteum aureumve ad fauces vsque immittere, quo tum in ventriculum ac intestina (vnde tam gravis mali causa vt plurimum quaquaversum propellitur) tum in asperam pulmonum arteriam, vsque ad ipsum sanguinem, in pulmonalibus vasis hærentem possint penetrare, atque vbique noxam vrgentem corrigere ac emendare. *Sylvius de le Boë Prax. lib. 1. cap. 19.*

XIX. Commune remedium in Animi defectibus omnibus est, statim corpus extendere, & ita collocare ut caput sit depressius reliquo corpore: Id puto fieri quod in ea constitutione paucus sit calor movens ad partes superiores sanguinem, venæ & arteriæ concidant; & propter duas illas causas sanguis venarum & arteriarum retractus ad cor, non potest ad caput recurrere: cum autem depressius est, sanguis ille defluit ad partem declivem, vt liquida omnia facere solent: Sed cum ista facimus, non sunt alia negligenda, neque longius portandi ægri, sed eo in loco prosternendi in quo corripiuntur animi defectione. *Rondeletius cap. de Cardialgia.*

XX. Animadvertendum quod quando Syncope ab offensa ventriculi procedit, non conveniunt spiritus evocantia, sed eosdem potius ad cor propellentia, vt aspersio aq. frigidæ in faciem, vel rosaceæ &c. *Iohann. Raym. Fortis Consultat. 49. Cent. 2.*

XXI. Distinguentes nos animi Exolutionem, Deliquium & Syncopen, credimus potius à cerebro quàm à corde horum ortum derivandum, Si quidem Exolutio fit cum sensus & motus sola perturbatione, Animi defectus, cum sensus & motus integra ablatione; Syncope vero cum omnium actionum, imo & ipsius pulsus privatione: Quam differentiam significavit *Hippocrat.* 7. aphorism. 8. *A Tuberculi intus ruptione, exolutio, vomitio, animi defectus*, Quare animi exolutio & animi defectus fiunt læsa facultate animali, sicut Syncope vitali; qua ratione vt instaurentur exolutione & animi defectione laborantes, sufficiunt odores, vtpote qui spiritus animales refocillare possunt, qui in Syncope non sufficiunt, cum ad vitales spiritus instaurandos alimenta per os necessaria sint. *Fortis Consultat. 58. Cent. 1.*

INDI-

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

De Affectibus à litera T. incipientibus.

TENESMVS.

SYLLOGE.

An Purgandum. 1.
Vena *an* secanda. 2.
Vlceris exsiccatio per pulveres. 3.
Inedia *noxia est.* 4.
Corroborationi partis attendendum.

I. NOXIA videtur *Purgatio*, 1. Quia impedit vlceris mundificationem & consolidationem, 2. Quia deteriorem reddit vlcerationem quæ inde incalescit & irritatur: 3. Purgantia naturam ad excernendum magis stimulant, vnde symptoma conatus irriti deterius redditur. At videtur contra sæpius purgandum, 1. Frequenter dysenteriam sequitur, ab acri sanie relicta, vel humoribus peccantibus intempestivè relictis: at hic purgatio requiritur. 2. Pituitosis vt plurimum accidit Tenesmus, quod in intestino recto crassa & viscida pituita coacervetur: at hæc purgatione tollitur: Sed notandum Purgationem aliam esse catharticam, aliam lenitivam, è quibus hæc sæpe requiritur, quippe quæ non ex toto, sed primis tantum viis peccantem materiam educit: Deinde distinguendum inter causas Tenesmi, quæ sæpe tales sunt vt vacuatione lenitiva non indigeant. Responde ad 1. arg. partis negantis, procedere de veris catharticis, quæ non concedimus; ad 2. licet irritetur ulcus etiam per lenitiva, non tamen affectus deterior redditur, quod causa conatus irriti per ea tollatur: ad 3. Stimulatur natura per purgantia, non tamen conatibus irritis, sed eo fine vt noxia ejiciantur. *Horstius Quæst. 6. Dec. 6.*

II. Cum Tenesmus sit affectio cum tensione, pondere, aspero dolore, quibus alvi ima pars infestatur, quæ omnia pendent ex abrasione in recto intestino, iis occurrendum est, inprimis ratione materiæ delabentis, per vniversalia præcepta, inter quæ primo occurrit *Sanguinis missio*, quæ non est omittenda, nam Medicæ intentiones in hoc morbo sunt, plenitudinem auferre, jecoris fervorem remittere, dolores intestini demulcere, ejus inflammationem delere, præsentem, imminentem inhibere, abrasionem vel vlcus sanare, si oporteat febrem & alia symptomata corrigere: Cum venæ sectio has omnes intentiones expleat, cum possit plenitudinem evacuando dimovere; jecur eventando refrigerare, doloribus, inflammationi & vlceri, à parte affecta retrahendo præsto esse, febremque refrigerando compescere, ab hoc genere præsidij non est desistendum: Objicies, fluente alvo non esse secandam venam, & quod de hoc genere præsidii à *Galeno* non fiat mẽtio. ℞. Canonem istum tum temporis esse servandum cum alvus vehementer fluit, nec aliquod ex V. S. indicantibus & permittentibus occurrit, at præsente indicante, & permittente, vt in hoc casu, ad eam confugiendum: Ad id quod dicunt *Galenum* V. S. non meminisse, dic argumentum à parte negativa non concludere. *Lælius à Fonte Consult.* 71.

III. Deterso vlcere id *consolidandum*: Inter suppositа, metallica omnia conveniunt, cerussa, tuthia, litharg. bolus arm. terra lemnia, sanguis drac. ex quibus suppositoria fiunt, Verum nos insufflari jubemus, per cannulam repletam à famulo, vel folle parvo, cannula prius his pulveribus plena, Cum enim vlceris vera curatio sit exsiccatio, hanc facilius à pulveribus quam à cæteris humidioribus medicamentis nos consequi observavimus. *Idem ibid.*

IV. Ex *Hippocratis lib. de Affectionibus* notandum, quod morbus iste ægre *inediam* tolerat: forsan quia cibi præsentia minorem intestino mordacitatem inferat: Id tamen sane

modo intelligendum, ne nimio cibo cruditates & mucositates augeantur. *Iohann. Raym. Fortis Consult.* 70. *Cent.* 2.

V. Si Dysenteriæ symptomata superaverit æger, & morbus in longum trahatur, tandem intestina ordine quæque suo deorsum versus affici videntur, donec in Rectum intestinum malum omne detrudatur, & in *Tenesmum* desinat: quo facto, longe secus atque in Dysenteriis, dejectiones stercorosæ vehementissimum intestinis dolorem inferunt, alvi scilicet fæcibus teneriora adhuc intestina inter descendendum radentibus, cum dejectiones mucosæ eo tantum tempore inferiori intestino, Recto nimirum, molestias creent, quo materia in eo solo conficitur atque inde excernitur: Hoc si fiat, frustra erit me judice, qui medicari satagat Clysteribus abstergentibus, glutinantibus atque adstringentibus, pro variis vlceris, quod supponitur, temporibus injectis; vel etiam fotu, insessu, suffumigiis ac suppositoriis dictos scopos respicientibus: Liquet enim hoc non ab vlcere Recti intestini procedere, sed ex illo potius quod intestina quibus gradibus vires resumpserint, iisdem etiam materiæ morbificæ reliquias in Rectum deturbaverint: quod quidem indesinenter proritatum singulis diebus mucosam illam materiam, qua, ex naturæ providentia, intestina duplicantur, elidit: Corroboranda est itaque pars affecta, quo possit, aliorum intestinorum exemplo, jam fatiscentes mali reliquias funditus eliminare: Hoc autem ea solum præstabunt quæ corpori in genere vires adjicere apta nata sunt: Topicum enim, qualecunque id fuerit, parti dolenti applicatum, cum alienum quid sit, contactu molesto debilitatem magis adferet quam robur subministrabit: Tolerandum itaque est ægro donec diæta analeptica, & liquore aliquo cardiaco revocari possint vires, quibus redeuntibus pari passu suaque sponte proripiet se hoc *Tenesmi* symptoma. *Sydenham Observation. circa morbos Acut. pagin.* 246. & 259.

TERROR.

A Terrore inductos Affectus curandi ratio.

OBservandum à *Metu* omni, qua tali, augeri in homine effectus Acidi, sed Austeri; vnde sicut ab *Ira* proprie ac per se commovetur acriorque fit bilis, ac consequenter solvitur fluidiorque fit sanguis vniversus, Ita à metu proprie ac per se commovetur, acrior, imo austerior redditur in nobis succus melancholicus, sive Pancreaticus, à quo non tantum anxietates, compressionesque cordis, & quandoque contorsiones mire angentes producuntur in ventre inferiore, verum pulsus quoque contractus, minor, languidior, rarior, & aliquando plane nullus sentitur, vt taceam motum totius corporis tremulum, inordinatum ac imbecillum, concurrente vt plurimum sensuum omnium, tam externorum quam internorum mira confusione, Tali in casu bonum est exhibere turbatis, terrefactisque, medicamenta sanguinis coagulationem tollentia impedientiave, qualia sunt aromatica quævis & sale volatili abundantia, quæ si negligantur à quibusdam, in vsu tamen sunt apud alios rei Medicæ peritos, quin non ignota plebi, cum soleant plerisque mox exhibere haustum liberalem vini generosi, alteriusve potus satis potentis, cujus ope infringitur vis Acidi & Austeri, at diluitur sanguis ad coagulationem tendens: Venæ sectio tamen non culpanda negligendave, etsi nil tale præstare videatur, Notum enim per experientiam profuisse ipsam plerisque, illis saltem quibus mitti potuit sanguis: Neque novum pertusa tunc licet grandi etiam vena, nullum effluxisse sanguinem, nil proinde commodi accidisse tunc ex aperta vena: Nam venæ sectio tunc tantum prodest quando simul effluit sanguis, qui à *Terrore* summo plus minusve solet coagulari, ac præsertim in corde: vnde si aperta in tempore vena potenter trahatur ad partes externas sanguis, non tam *facile*, non tam *potenter*, non tam *noxie* coagulabitur idem sanguis; Non tam *facile*, quia ejus eductione magis movetur reliquus: Non tam *potenter*, quia succus austerus ipsum coagulans simul trahitur vlterius, nec proinde in corde permanet: Non tam *noxie*, quia minus in corde hæret, vbi cum maxima hominis noxa coagulatur semper: Inde namque vitæ periculum imminet, quoniam coagulatus potenter in corde sanguis, non potest rarefieri commode satisve, non potest idem ex corde premi, non potest accedenti locum facere, vnde sistitur idem in vena cava vtraque, suffocatur facile non excitatus amplius ignis vitalis: Vbi autem succus halitusve austeriusculus, ad cor veniens vna cum sanguine trahitur inde foras, quæ inde fit sanguinis coagulatio non existit in vitæ foco cordisque ventriculis, sed alibi, nec proinde tantum vrget vitæ periculum, quod inprimis cavendum & quamprimum tollendum; neque vita longas dare solet inducias: coagulatio vero sanguinis alibi existentis paulatim potest corrigi aut sponte, aut medicamentis convenientibus. *Sylvius de le Boë Praxeos lib.* 3. *cap.* 3.

TESTIVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

I. QVidam ex equitatione violenta incidit in Testiculi dextri inflammationem cum tumore insigni; secta fuit vena brachii bis, semel in malleolo; purgans exhibitum: pars fovebatur aq. rof. & imponebatur cataplasma ex far. fabar. cocta in oxycrato; ita vt quarta pars aceti cum tribus aquæ misceretur; quod cataplasma nunquam me fefellit in hoc affectu: In hoc tamen ægro adeo tenera erat cutis scroti, vt excoriata fuerit ab aceto acriori, & cataplasma amplius ferre nequiverit: Ego

Ego iterandum curavi catapl. sed ad tollendam acrimoniam aceti, illud decoquendum curavi cum lithargyro, & sic catapl. optimè operatum est, ægerque intra triduum liberatus. *Lazarus Riverius Observat. 39. Cent. 2.*

II. Si post inflammationem *vlcus* sequatur, suppurantibus naturæ succurrendum emplastro sequ. emolliendi, dolorem sedandi maturandique vi insigni prædito, quod aliquando alios humores prorsus dissipavit. ℞. *Ceræ flavæ medullæ cruris vaccæ, adipis gallinæ, anatis ana. lib. j. mucilag. semin. lini, althææ fœnugr. ana. ℥iv. olei lini q. s. misce fiat s. a. Emplastrum.*

III. Materia jam suppurata aërem postulat, quare phlebotomo Chirurgus *abscessum* aperiat: Cauterium potentiale ipsi commendare non possum, nam pessimos habuisse successus jam observavi: foramen exiguum sit & solummodo tunicas penetrans: Licet in hoc casu se pus optime habeat, morbus nihilominus periculosus est, & facillimo negotio in cancrum aut sphacelum degenerat, & commodiori medio quam ferro tolli non potest, si in tempore talis operatio instituatur: deinde *vlcus* sequenti modo & quamprimum curetur, Partem ab omni frigore defendito, eamque continuo corroborato, atque naturalem calorem in ea conservato: Lavamentum calide applicandum ℞. *Flor. balaust. rosar. rubrar. myrtillor. ana. pug. ij. aloës ʒ j. thuris ℈ i j. aquæ plantaginis ℥iij. vini rubri q. s. coquantur & colentur.* Hoc peracto sequenti vnguento partem oblinito, & emplastrum, sive cataplasma, moderate dissipans superimponito. ℞. *Tutiæ præparatæ, cerussæ lotæ, ana. ℥ i j. minij, lithargyr. aurei ana. ʒ j. sarcocollæ ʒ i i j. plumbi usti ℥ij. vnguenti Apostolor. ℥ß. olei & ceræ q. s.* Misce fiat unguentum. *Paulus Barbette Anatomiæ Practicæ, cap. vltimo, partis 3. lib. 4.*

IV. Possumus *Inflammationem* & sequestrationem Lenitione & siccatione evitare: Et si qua est pars corporis ægra in qua experior hanc duplicem methodum, est in inflammationibus Testium: Si etenim non video maximam duritiem, aliquando applico exsiccantia validissima, & altera die sanantur; Aliquando lenientia, & hoc etiam modo sanitati restituitur: Et ego sum testis hujus rei, nam soleo efficere emplastrum cum stercore bovino, cum ruta, foliis lauri & butyro: Soleo vti rosaceo & pane cocto, Et ambo medicamenta feliciter etiam succedunt, sicut imus per varias vias ad unam civitatem, & ita varia possunt conferre medicamenta idem morbo. *Fallopius.*

V. *Vlcera Testium* sæpe in *Cancrum* abeunt, Iuvenis ex intempestiva venere, & nimia equitatione Testium debilitatem contraxit cum lue, hinc in herniam varicosam & sinistri scroti tumorem incidit, quem cum Chirurgus emollientibus curare tentaret, paucorum mensium spatio supra testem leve tuberculum, rubore aliquo tinctum apparere cœpit, quo aperto nihil effluxit, nec latentis humoris vllum indicium adfuit: In vsu emollientium, putrefacientium, ac pus generantium perseveratum, donec se ostentaret latens cancer, qui ægro mortem attulit. *Wierus in Observat.*

VI. *Turgidum ac prædurum* adolescentis *Testem* præcisuri Chirurgi, noluere illum amputare nisi elicito prius pure quod sibi imaginabantur ibi contineri, at successu infelici, adapertus enim testis neque pus effudit neque detumuit, vt potius intumuerit, profusa insigni sanguinis copia: post inflammari testis, accendi febris, opprimi præcordia cum dolore lumborum & lateris incisi: vt æger prope examinatus videretur cum vitæ discrimine, nisi acturum obviam ivisset provida exectio, eximendo festinanter Testem, qui bilanci impositus ponderavit vncias sedecim, & discessu suo confestim sublatum ivit dicta symptomata: Quibus mitigatis, ac vulnere myrrha, aloë, melle vinoq; rite deterso, ante xij. diem fuere omnia consolidata: Vnde Chirurgi discant non identidem, neque interpolatis vicibus, sed simul ac semel execandum testem amputationi destinatum, in quo hujus curationis summa. *Nicolaus Tulpius Observat. l. 4. c. 33.*

TONSILLARVM AFFECTVS.

SYLLOGE.

I. EXtabant alto tubere *Tonsillæ* nescio quo defluxu Equiti cuidam: quæ Tonsillæ si contumaces fuerant biennio, vt nullis vel internis vel externis medicamentis, ac neque etiam fonticulis aboleri potuerint, Verum hæ semel nostro scarificatu quasi per incantamentum sublatæ. *Severinus Med. Eff. p. 75.*

II. Inflammatis *Paristhmiis* observandum, ex *Aëtio & Paulo*, vt gargarismi potius tepidi quam frigidi exhibeantur, vel impense calidi, nam actuale frigidum nocet inflammationi ac inflammatis partibus; Et si prius colluerint aqua tepida os, melius esset ex *Avicenna*, nam sic citius penetrarent gargarismi. *Epiphanius Ferdinandus Hist. 75.*

III. Sæpe apud me sum miratus audaciam veterum Medicorum, qui Tonsillas, post inflammationem induratas, immisso hamulo excipiebant & scalpello excidebant, vt *Celsus testatur lib. 7. cap. 12.* Sic enim apud me cogitabam non esse tutum excisionem moliri harum particularum quæ magnæ sunt in corpore necessitatis, & vndique nervis & ramulis arteriæ carotidis intertextæ: Quodque magis est, video Aquapendentem vnà mecum in eodem luto versari: Sed glaucoma hoc dispulit *M. A. Severinus Pyrotech. lib. 2. cap. 64.* qui sic scribit, *Tonsillæ solent excrescere turpibus eminentiis, ex viscoso lentoque humore procreatæ, sive vj Gallici morbi, sive rheumatis cujusdam: exemplo sint mariscæ:* Hunc casum quamvis hactenus non viderim, in gratiam juniorum adnotare placuit, Depressâ linguâ hamulo prehensæ, per ἀγκυλότομον, seu scalprum recurvum elevandæ, nonnunquam ferro candente inurendæ sunt. *I. van Horne Microtech. pag. 2. §. 14.*

IV. Tonsillarum vlcerationes inspectio deprehendit: in quâ tamen observare decet quod monet *Fallopius*, amygdalas, præter aliarum glandularum conditionem, habere tunicam nervosam, multis amplisque foraminibus perviam, quæ, dum illæ inflantur, magis dehiscentia rudioribus facilè imponunt, vlcuscula esse credentibus, detumescentibus enim tantum glandulis illa mox obliterantur. *Ioubertus c.2.do aff.Pect.*

V. Quidam ob Tonsillarum tumorem ægrè spirabat & deglutiebat, is diu gargarismis siccantibus & repellentibus vsus, tenuiori exsiccata humoris parte reliquum in gypsum concrevit: Cum autem in dies laryngis musculis tensis respiratio fieret molestior, me accersit, cui althææ, caricarum, malv. decocto os colluere imperavi: à collutione despumatum mel, butyrum recens, iridis Flor. pulvere admisto lambendum præscripsi, vnde emollito tumore calculum excrevit, hinc liberior spiritus, curatoque vlcere convaluit. *Iessenius à Iessen apud Schenckium.*

VI. Repellentia Practici fere omnes iis *Inflammatis* solum intra applicant, ab iis tamen & vulgata consuetudine dissentit *Rondeletius*, qui lib. 2. cap. 4. non vult adstringentia solum in parte interna, & relaxantia in externa applicari; sed ea & intus & extra adhibet, Cum enim partes laxæ sint, non amplius laxandas esse censet cum defluit materia, sed vbi consistit fluxio, vt materia ad exteriora trahatur: initio vero adstringentia extra etiam apponit in lateribus arteriæ, sub maxilla inferiore; quod in seipso expertum esse scribit, & anginam & defluxionem ad fauces prohibuisse, & multos à scrofulis incipientibus sanasse: Verum omnino hic cautione opus est, & videndum quæ materiæ affluentis sit copia, Si enim corpus adhuc plenum sit, & affluxus magnus, nulli author fuerim vt repellentia extra apponat, cum facile fieri possit vt materia ad interiora repulsa periculosam anginam excitet, semperque tutius materia ad exteriora quam interiora feratur. *Sennertus Pract. lib. 2. p. 1. c. 22.*

TREMOR.

SYLLOGE.

Aliquando Sanguis mittendus. 2.
Ab hydrargyro inductus quomodo curandus. 3.
Ablutio manuum frigida eum inducit. 4.
Inducti à potu nivis solutæ curatio. 5.
Diuturnus balnei artificialis ope curatur. 1.

I. IVvenis crapulæ deditus, tremore manuum diuturno affligebatur, cum totius cacochymia conjuncto, post varia præsidia, cum ad balnea naturalia proficisci non posset, eorum loco artificiale paravi; quo cum 25. diebus bis in die vsus esset, sine Tremore remansit. ℞. *Sampsuc. artem. absinth. majoran. salv. stoech. rorism. ana. man. j. lauri, primul. veris ana. man. ß. beton. man. ij. rad. acori veri, ireos flor. rec. pæon. ana.* ℥ *ij. centaur. minor. ivæ arthr. ana. man. jß. chamomillæ man. ij. coq. in s. q. vini gener. ad medias, colat. adde* ℔ *j. sulph. vivi* ℥ *ij. nitri* ℥ *iij. alum.* ℥ *v. iterum bulliant & colentur, adde Ol. de castor. vulp. ana.* ℥ *ij. ol. chamom. lumbr. aneth. ana.* ℥ *j. rutac. de nuce Ind. de tereb. ana.* ℥ *ij*, Iterum bulliant; servetur decoctum. *Zacutus Pr. Adm. l. 1. Observat. 42.*

II. Si Tremor oriatur ex gravitate membri, causa gravitatis consideranda, nam si fuerit sanguis secanda est vena, Hoc dico, quia antiquitus etiam novum videbatur in Tremore sanguinem mittere: quod existimaverint omnem Tremorem ex causa frigida fieri: Hinc *Galen. lib. de palp. & rigore cap. 5. Hippocrat.* laudat, qui mulieri Tremore laboranti ex suppressione mensium, audacter venam pedis secuerit. *Saxonia Pr. Pract. c. 17.*

III. Hydrargyrum Tremoris causam esse extra dubium est: de modo dubium, nonnulli & vaporem argenti vivi noxium esse, & inunctionibus adhibitum nervis nocere statuunt: Alij saltem vaporem ore exceptum noxium esse docent: *Platerus* vtrumque negat, atque id in substantia, nec per suffitum, nec per inunctiones corpus subire, sed viribus tantum eo vsque deductis, nervis nocere statuit: At nemo qui argentum vivum tractavit, ejusque naturam cognitam habet, *Platero* facilè assentietur, Ejus enim ea natura est vt in alia corpora sese intimè insinuet, ejusque mixtio tam exacta, vt naturam suam, quocunque etiam modo mutata videatur, non amittat, sed ad pristinam naturam facilè redeat: vaporque Mercurij nihil aliud est quam ipse in tenuissima corpuscula redactus. Videatur *Schenckius lib. 7. Observat. 20.* In tali Tremore nonnulli, neque sine ratione, aurum limatum, sive foliatum medicamentis internis, vt & externis, permiscent: Cum enim aurum cum hydrargyro tantum habeat cognationem, vt hoc ab illo imbibatur, fieri potest vt si id in corpore reperiat, cum eo vniatur, & tandem excernatur per alvum: Nonnulli docent hydrargyrum sudoribus è corpore sic elicere vt instar arenæ corpori adhæreat, & post aquâ ablui possit: Ægrum diebus alternis in balneo sicco lavare jubent, vno die affuso vino ignitis lateribus, in quo salvia & absynthium cocta sint: altero thure carbonibus injecto, ægrumque, dum balneo egreditur, aq. vitæ cum melissâ destillata fricant, idque diebus xiv. continuant. *Sennertus.*

IV. Frequens ablutio manus ex frigida maximè nocet, ita vt non solum tremorem foveat, sed etiam generet: vtatur aq. tepida pro lotione, nec nimium calidis aut frigidis, sed decoctione salviæ & florum stæchados cum radice galangæ. *Rondeletius.*

IV. Tremor à potu aquæ è nive resolutæ, curatur balneo calidissimo, in quo æger moretur donec bene sudarit, postea vtatur cibis & inunctionibus calidis. *Sennertus.*

TRICHIASIS.

Curatio.

QVidam declinantis ætatis viij. ann. spatio lentam pituitam per vrinam excernens, vix præservari potuit quin filamenta longa & alba sæpe cum mingendi difficultate excerneret; adhibita præsidia non profuere, nam triduo pilos, palmi longitudine, crassos & duros exclusit, qui à mucoso humore adusto & retortido ortum ducebant: Visis his Balneum administratur; datur serum lactis caprini, cum

cum julep violac. vel rosac. chalybis succus in vinum solutus adhibetur ad ℥ß. cum ℥ij. aq. alkek. his irritis ope aq. stillat. terebinthinæ per mensem sumptæ in totum est levatus. *Zacutus Pr. adm. l. 2. Obs.* 72.

TVMORES P.N.

SYLLOGE.

(Vide *Inflammatio lib. ix. Abscessus lib.* I.)

I. CRisim imperfectam vidi in D. N. qui laborans per mensem gravi continua tertiana, tandem *Tumore sinistri pedis usque ad genu* dolorifico prehenditur: hic, absente Medico, inunctionem repellentem, & cataplasma ex farina seminis lini, post expressionem olei residua, mox in principio adhibet, quo ipso naturam in expellendo perturbat, ut materia peccante postadmodum impacta, post semestre vix variis resolvi potuerit. *Gr. Horstius Observ.* 24. *l.* I.

II. *Pedes & crura* aliquando *Oedematoso tumore* intumescunt: hujus morbi causam novam adscribendam puto roboratæ viscerum ac totius corporis habitus expultrici facultati, quæ redundantia pituitosa & serosa excrementa, suapte natura deorsum tendentia, ad crura & pedes, tanquam ad partes & procliviores & infirmiores detrudit: Novimus enim ratione, & quotidiana experientia, pedes & crura interdum intumescere, Iecore probe valente, ob causam dictam: præterquam quod per simplicem congestionem, citra omnem fluxionem, & pedes, & crura, & aliæ partes, in varios tumores, & præsertim frigidos attolli possunt: In ejusmodi tumoribus crurum, multum & diu tumentium, incisiones & scarificationes, sinapismi & vesicantia quam maxime suspecta; quandoquidem calor in cruribus sic affectis constare nequit; atque insigni factâ incisione, promptius etiam, una cum aquæ & spirituum profusione exhalat: huc accedit, quod cum extranea humiditate insignis siccitas ob alimenti inopiam inducta sit: ex inflictis vulnusculis, dolor, solutæ unitatis & auctæ siccitatis soboles, inflammationem accersit, hæc gangrænam, cui sphacelus succedit, calore jam debili pereunte. *Zecchius consult.* 20.

III. Ejusmodi *Tumores Oedematosi* si remediis absorbentibus non discutiuntur, requirunt extremum remedium, à *Ben. Faventino* propositum, Cauterisare membra & ejusmodi cum actuali cauterio pluribus in locis: Ipso enim extrahetur non solum aquositas plurima, talem progignens affectionem, verum etiam membra exonerata confortabuntur, ut inde nutrimentum melius concoquere valeant & superfluum secernere. *Forestus lib.* 3. *de Tum. c.* I.

IV. Aliquando materia sive melliginea, sive pultacea, ut in *Meliceride & Atheromate*, intra cystin continetur: Cum tale quid curandum occurrit, elevanda cutis est, eaque incidenda vel simpliciter vel cruciatim (cum scil. tumor est ingens & in loco non admodum oculis obvio) eademque postea circumquaque lato specillo, aut manubriolo scalpelli, aut indice digito separanda, donec integer folliculus appareat, qui tum circa pedunculum resecandus, ligato prius arctè vasculo tumorem nutriente: Notandum autem valde circumspectum debere esse Chirurgum in hac operatione; nam si contingat lædi folliculum, non solum effluit contenta materia, sed etiam pro certo recidivam facit nisi cathæreticis absumatur: Sæpe tamen in tam angusto loco positus est tumor, & pellicula adeo tenuis, ut minimo attactu dissiliat. Hoc in casu

Aquapendentis est consilium, vt recentem folliculum studeamus separare latiori instrumento, antequam iterum cuti se validè conjungat, tunc enim ad medicamenta confugiendum. *I. van Horne Microt. pag.*201. *Meliceridis in angulo majori oculi ad pupillam protensæ, multis remediis frustra curatæ, magna arte cum folliculo sectæ & extirpatæ illæso oculo, exemplum vide apud Marchetti Observ.* 2. *Alterius in ore ad fauces extensæ sectionem Obs.* 31. *Item in collo prope asperam arteriam Obs.* 35.

V. Mulier 30. ann. ab 8. mensibus *tumorem* patiebatur *inferiore femoris parte & in genu*: nullus rubor aderat, sed dolor infestabat vt claudicare cogeretur, multis remediis resolventibus adhibitis tumor in eodem statu permanebat: Tandem duobus in locis, parte scilicet interna & externa, elevatio satis insignis apparuit, eaque circumscripta cum mollitie & fluctuatione, ita vt purulentam materiam adesse omnes existimarent: Admotum est causticum potentiale parti magis tumenti, quæ erat exterior, post scalpello excisa eschara, & aperto tumore flatus quidam emanavit & nihil aliud. *Zacutus* l. 2. prax. adm. obs. 172. simile habet exemplum, vbi ex Gal. & Avic. docet hujusmodi tumores in genu sæpe à Medicis aperiri, pus intus latere existimantibus, nihil tamen aliud quàm flatuosum spiritum egredi. *L. Riverius cent.* 3. *Obs.* 13.

VI. N. M. conquestus est de molesta *meliceride* in dextro humero, quam præparato & purgato prius corpore resolvi apposito cerato Diasinapios ab Aquap. cap. de melicer. descripto, & à Spigelio ita correcto: ♃. *Salis gemmei, litharg. auri, cerussæ, ana. ℥iv. ceræ & terebint. ana. ℥ij. galbani, opopan. ana. ℥ß. sinapi pulv. ℥ij. olei vet. ℥iv. aceti acerrimi q. s. f. l. a. Ceratum molle.* Hujus quoque cerati peculiarem contra meliceridas efficaciam experta est mulier, quæ melicerìdi in dextro genu enatæ, & ovum anserinum magnitudine æquanti, applicuit idem ceratum, quod mensis spatio tumorem, & quicquid primis diebus, ob neglecta vniversalia, fuit attractum, integrè discussit. *Scultetus Observ.* 66.

VII. *Tumori in scroto* laxantia non conveniunt, duplo enim major exinde tumor fiet. *I. Walæus meth. p.* 154.

VIII. Filius N. *Lupiam* magnam habebat pugni majoris magnitudinem æquantem, juxta spinam dorsi, sub homoplata, quæ hæc methodo curata fuit: Instrumentum comparavi ex fraxino vel quercu, aut alio ligno densiori, ad exiguæ molæ figuram efformato, quali pictores colores in marmore conterere solent: Eoque lupiam confricabam & conterebam bis in die, per dimidię horę spatium: deinde cataplasma emolliens & suppurans valde calidum admovebam, idque continuando per 4. aut 5. dies, lupia in suppuratum abiit, eaque aperta pus effluxit liquidum, ac deinceps tota materia in lupia contenta, in pus conversa, evacuata est, & vlcus ad cicatricem perductum; Attritione prædicta instrumento ligneo facta, cystis lupiæ rumpitur, & materia contenta attenuatur, atque in particulas dividitur, vt facilius concoqui valeat: Loco cataplasmatis, panis calens è furno, per medium sectus, vtiliter adhiberi potest. *Samuel Formius ad L. Riverium Obs.* 25.

IX. *Nattæ* pleræque in carnosis partibus oriuntur, & cuti mobiles mollesque inhærent: Partibus alimentum non subtrahere observavi, præsertim in capite enatas: nec semper putrefieri, sed tamdiu partibus suis inhærere quamvis vita est: Avus meus maternus in occipite innoxiè vltra 60. annos gestavit Nattam, globosam, nudam, mollem & mobilem: Semel aperiri jussit, pus exiit: Rediit post paulò, & exinde intactam semper reliquit: Notavit Greg. Horstius l. 4. p. 2. Obs. 14. Nattam in quodam radicitus infra nucham feliciter ablatam fuisse, sed sensim visum hebetiorem factum, & augescente in dies malo, omni pene videndi vsu privatum: Nuper erumpentes si dentibus leviter comprimantur Nattæ, sensim marcescunt & pereunt: Quod bis observatum *Patavii*, semel in Nobili foemina, cujus erumpentem Nattam dentibus vicina mulier apprehendit: Alij filo constringunt, intercipiuntque nutrimenti affluxum. *Th. Bartholinus cent.* 3. *hist.* 40.

X. Emplastro vesicatorio, quod in nostris officinis habetur, solo & impermixto *Varandæus* feliciter vsus est, curavitque magnum & contumacem *Tumorem genu occupantem*, Cum alii Medici multas purgationes & diætam sudorificam, necnon topica multa frustra vsurpassent: *Sennertus iis* vtitur, sed anodycis permistis, in dolore diuturno & contumaci, à materia præsertim frigida oriundo. *Riverius Pract. l.* 16. *c.* 1.

XI. a Puer ex variolis contraxerat *tumorem* ex materia pituitosa & flatulenta circa *malleolum sinistrum*, qui videbatur abscessum minari: Cæterum cum hujusmodi apostemata circa articulos sint difficilis & longæ curationis, & nonnunquam nervos ipsaque ossa erodant, constitutum fuit inter nos omnibus modis tentare an materia inclusa posset per insensibilem evacuationem evacuari: applicuimus igitur cataplasma ex farina fabarum, lupinorum, lolii, pulv. florum chamomillæ, sambuci, meliloti, baccis lauri semine anisi, cumini & sim. coctis cum lixivio simplici & sapa, addito sale: Ad 15. aut 18. dies absque successu applicuimus hoc cataplasma, tandem excalefacta materia in loco affecto, subito pruritus & herpes pustulosus aut miliaris supervenit: quare per diem vnum aut alterum vsum cataplasmatis intermisimus, & locum affectum vnguento albo *Rhasis* inunximus, & vt puer pro lubitu pedem confricaret ipsi permisimus: & postquam ex pustulis multum humoris effluxisset, imminutus est tumor circa articulum: consolidatis pustulis iterum cataplasma applicuimus, donec denuo exortæ sint pustulæ, quas vt ante exsiccavimus, iterumque cataplasma applicuimus: His per vices mutatis, tandem felicissimè sanatus fuit affectus tam rebellis: Hæc ideo adscribo, ne Chirurgus toties mutet medicamentum quoties successus non statim sequitur: frequenter enim apud pueros & imbelles tempus requiritur antequam natura medicamentum de potentia in actum deducat: Ideo ab instituto non desistendum, sed naturæ motus expectandus. *Fabritius Hild. cent.* 5. *Obs.* 58.

XI. b In *partibus induratis* perpendendum an tantum aliquam ex tribus speciebus duritici obtineant, an commixtam secum habeant tenuium acrium & erodentium ichorum fluxionem, cujus ratione degenerat in vlcus Scirrhosa durities: Cui vsui deserviunt quidem quæ emolliunt, cæterum admixtis mineralibus, aut oleo de mandragora, quorum ratione acres humiditates attemperantur, & ebibuntur sensim & lentè: In quibus etiam cavendum ab iis quæ vehementer emolliunt, aut medicamenta secum habeat medicamenta tenuium partium, nam hæc calore & tenuitate promptius furere

cogunt

cogunt hujusmodi ichores, & in exulcerationem degenerare, quam postea vllis auxiliis cedere nusquam visum est. *Mercatus de Indic. med. lib.* 2. *cap.* 6.

XII. *a* Plurimi putant causam materialem puris solam esse massam sanguineam: Dicimus autem nos ex *Gal.* & sanguineos humores in pus converti posse, & cætera excrementa, quamvis majori cum difficultate: *Gal.* 7. *aph.* 38. ait xx. diebus suppurari in thorace quod fluit à capite, at id est phlegma purum. *Hippocr. & Gal.* 1. *prorrh. t.* 35. loquentes de tumoribus factis à frigidissimis humoribus, dicunt humores frigidos tractu 60. dierum suppurari si locus calidus sit: in pedibus enim & brachiis, ob distantiam à fonte caloris, non possunt vllo tempore suppurari: Hinc colligere possumus quando fieri possit pus, & quando non; Si enim fuerint humores calidi & vires robustæ, non fiet pus: ratio est quia humores calidi transpirant & vires fortes expellunt insensibiliter. *Sanctorius.*

XII. *b* Hic notatur error eorum qui *Tumoribus biliosis*, robusta existente virtute, admovent suppurantia ex lacte, farinis & similibus, quibus occluduntur pori, detinenturque acres vapores, detentique adeo effrænes evadunt, vt partem læsam vel exedere incipiant vel destruant, eaque in gangrænam desinat; *Sanctorius meth. lib.* 8. *c.* 15.

XIII. Si ab humore melancholico ortum habeat *Scirrhus*, cautius tractandus est quam si à pituita, ne in cancrum abeat: & præsertim si ad suppurationem vergat: Cavendum ne calidis medicamentis nimium irritetur. *Sennertus.*

XIV. Pro *duritie emollienda* lac asininum conducit, quod tantum abest vt obstruat, quin potius exsiccatis obstructionibus præsentissimum remedium habetur ab Aëtio, Avicenna & omnibus in arte peritis: caseosa enim & butyrosa substantia caret, pingui vero & quodammoda vnctuosa adhæret, serosa penetrat, & ita emolliendo exsiccatas & pertinaces obstructiones vincit atque expugnat. *Fortis consult.* 45. *cent.* 3.

XV. Matronæ quadragenariæ vehemens lateris sinistri dolor cum febre lenta & extenuatione totius: Ego id explorans *tumorem suppuratum* magna incisione cruciatim aperui, vnde puris valde inæqualis & fœtidi vascula duo extraxi: eo vacuato tres costas reperi in extremitatibus carie valde infectas, quas necesse fuit amputare trium digitorum transversorum longitudine, admoto post earum extremitatibus cauterio actuali: Natura provida sub carie pleuram multa carne munierat: Matrona victu analeptico & lacte restituta est. *Dom. N.* tumorem scirrhosum à longo tempore patiebatur in latere sinistro supra costas veras, 5. 6. & 6. cauterio actuali tumor apertus fuerat, vnde pus exiguum dolore remanente gravissimo: Ego vlcus animadverti volæ manus magnitudinem æquans, & costas subjectas carie affectas, plusquam dimidium earum penetrante: Præmissis vniversalibus costarum extremitates amputavi 4. digitorum transversorum longitudine, admoto post extremitatibus cauterio actuali: tandem pulveribus catagmaticis partium exustarum exfoliationem procuravi, remediisque detergentibus & incarnantibus vlcus ad cicatricem perduxi. *Ozias Aymar. Obs.* 3.

XVI. Ad Scirrhi generationem longum requiritur tempus, ideoque si recens est morbus (*cum duritie*) vix scirrhosis tumoribus est annumerandus: Sæpissime mihi occurrunt tumores rotundi, tactu duri & doloris expertes, in quibus nihil reperitur præter aquam, quæ durissima membrana continetur: Horum Tumorum vnum hoc mense ex abdomine puellæ novem annorum exscidi, quæ convaluit: Oriuntur item Tumores ex pituitosis humoribus, qui nihilominus tactu sunt duri: Nuper in Matrona tumorem, ex contusione ortum, ad carpum dextrum curavi, qui adeo durus erat vt ab omnibus Scirrhus exquisitus judicaretur; aperto tumore humorem lardo non absimilem ex eo extraximus, qui aëri expositus intra 24. horas in lapillos concrevit: Membranam quoque postea extraximus densissimam: In hujusmodi autem tumoribus membrana extenditur humore, non secus ac inflata vesica, quæ & tactu dura percipitur, quamvis nihil præter flatum contineat. *Fab. Hildanus Epist. lv.*

XVI. *a* In *Tumoribus* qui ad suppurationem pervenerunt, atque ex sanguine ortum ducunt, hæc duo observemus monita 1. danda opera vt imus sinus exitum habeat, ne quis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodendo sinuet. 2. attendendum ad situm fibrarum in substratis musculis, ne illas lædamus: Sed patitur hæc regula exceptionem in *flexura majorum articulationum*, vt inguine, poplite, cubito, quia oportet studere vt per eorundem complicationem labia ad se mutuo accedant, transversim itaque potius ibi secandum: Modus sectionis, qui à peritis Chirurgis observatur, optime exprimitur ab *Aquapendente*, nimirum ut scalpelli cuspis immittatur vsque dum ad cavitatem perventum est, tunc vero cuspide scalpelli oppositus locus perforandus, deinde retro scalpellus retrahendus, & inter duo foramina cutis interstitium secandum. *Van Horne microt. pag.* 199.

XVII. *Tumores* vero collectiones duntaxat extumescentes sine suppuratione, *Abscessus* vero Tumores suppuratos, aut Suppurationes: In his nisi ad gangrænam labentibus non consuevere Medici nostri temporis ferro & scalpello vti: quippe timidissimum genus ne per somnium quidem concipiunt detrahere sanguinem, nam quæ insania aut doloribus affligtare hominem, aut inflammationem ac noxam aggerare? Sed nos tamen, & à veteribus docti, & ab vsus quotidiani experimento confirmati, in quamplurimis concisionem & scarificatum administrare sæpissime confisi sumus, & in Tumoribus non Mediocriter: Authoritate nitimur *Dictatoris* l. de vlcer. *Sin minus*, inquit, *pertundere Tumores oportet profundioribus ac frequentioribus vulnusculis impactis, sed & in aliis omnibus quæ pertundis; atque hoc acutissimis & tenuissimis ferramentis sic facere oportet: Et lib.* 7. *Epid. Perniones pertundere oportet. &c. Severinus med. Effic. pag.* 74.

XVIII. Infans natus cum insigni *Tumore in lumbis*, quo adaperto effluxit frequens aqua, sed simul vita; qua sublata vidimus spinæ vertebras laceras & nervos spinæ per tumorem dispersos: Notent Chirurgi periculum hoc in lumbis animadversum, vtique evitandum in molli illo tumore qui insidet nonnunquam dilatatis calvariæ suturis, in quem novacula directa lædit facillime cerebrum illac diffusum: confuge potius in tumore tam ancipiti ad emplastra discutientia quam ad sectionem. *Tulpius l.* 3. *c.* 29.

XIX. Quoniam è *cysticis abscessibus* vna *Meliceris* curationem per discutientia sibi prærogat, Septica vero exposcit Atheroma, de horum delectu dicendum: Quod ad Meliceridem,

curatio per medicamenta difficilis plurimumque fallens vsu comperitur, Nihilominus quia tumoris initio debita, omnibus semper optabilis, & à scriptoribus plerisque proposita est, consulimus hic descriptiones primum à *Galeno* 6. K T. cap. 14. propositas: deinde quas habent *Aetius*; *Paulus* lib. 4. cap. 34. *Langius* lib. 3. Epist. & *Evonymus Philiatrus*. Quod ad rationem Cheirurgicam, eam *Celsus* scripto reliquit lib. 7. cap. 6. Sed nos adscribemus hic vtiles quasdam agendi rationes & observationes, *Primo*, Abscessus cum tunica, qui manibus attrectati permotique sese exhibent circumfluos, i. e. quoquoversum sub cute mobiles, hos confidentius arripi curandos licet: In alteros vero qui firmius hærent, jam apertos, materiaque opplente exhaustos, candentia ferramenta tutius immittuntur; qui signis insuper vbi minus evulsæ videantur fibræ, quibus abscessus nititur, atque vbi periculum est vel præfluxuri sanguinis, vel accessuræ corruptionis, opportunissimus erit: Ad insecandum autem cauteria non vulgariter acuta desiderantur: Smilion, i. e. recurvum scalptrum requirit *Aquapendens*. Post hæc ordinatis quæ sunt ex vsu rituque, habe paratam spongiam, qua inter secandum effluens turbator sanguis extergatur, notabisque apte per atramentum scriptorium dissectionis necessariæ situm, magnitudinem, figuram: quæ sectio, qua tumor exporrigitur, aut paulo interius extendi debet: sic enim & commodius diduci fibras, & apprehendi tunicam & purgari ventriculum licebit; tum obverso scalpro rem peragas licet, tentans obliqua manu discissionem; atque ita etiam excorians cutem ne folliculum convulneres: Incisione facta præcipit *Cornelius* vt tunica scalpelli manubriolo diducenda sit ex cute & carne, ejiciendaque cum eo quod intus tenet: Sed nihilominus compertum est mihi firmius hanc adhærescere quam vt obtusæ rei scalptu divellatur, quare acie ferramenti, sub tunicam immissi subsecanda, est totaque detrahenda; vel, si hoc æger non patiatur, medicamentis causticis excedenda, in qua re sæpius laborare Medicum contingit. *Severinus de Abscess. anomalis cap.* 25.

XX. *Meliceris*, quæ carpo paulo superius oboritur, his qui rem minime sunt experti plerumque imponit sic, vt credant scirrhosum esse tuberculum gangliumve, atque adeo dissectionem execrantur medentes: Sed niholminus scire licet hanc duritiem evenire distensione humoris copiosi, qui candidum ovi, aut potius mel album refert: Hunc igitur mobilem circumquaque Tumorem non contrectaveris confidenter, si me audis, aperueris sive phlebotomo, sive Pastinacæ marinæ radio, quem timidi minus exhorrebunt. Comperta hæc mihi fuit observatio in meipso, qui vnam ex his in metacarpo natam discidi: Cuidam sinistræ manus initio natum tuberculum, licet aliquibus Ganglii speciem referret, nihilominus à me suppunctum, pellucida effusa pituita meliceriam manifestam fecit: Meliceridis super carpo superiore natæ folliculus inhærens nullus, quantum ego in plurimis observavi, quare neque ampliorem illius causa sectionem feceris; neque ab insecta illa cystis exolvendæ fueris sollicitus, quam curam multi falso volunt habendam. *Idem cap.* 26.

XXI. *Steatoma* cum abscideris memento intemperiem nonnullam, præcipue si majusculum fuerit idem, in parte relictam curare: Consilium autem tui medentis erit eandem medicamentis naturæ amicis fovere: Vbi vero fibras aliquot residuas inspexeris, consultum his fuerit induci causticum vel ignem leviculum: Atque hæc siquidem curatio est si lata sit basi steatoma, namque si tenui pedunculo propendens, satis erit ad imum exectio: Corrosivis contentus est *Fallopius*: Illud etiam ex *Aëtio* negligendum non est, quod in strumis servatur, si steatoma sublevatum fuerit, in circuitu per scalpellum; subter vero digitis, insertum vero in ambitu, subter incidendum esse: Cæterum ex ejusdem doctrina scire licet in Atheromate ac Meliceride tunicæ sectionem formidari: In Steatomate, quia solidioris est substantiæ, quæ non effluit, nullam ejus rei cautionem necessariam esse. *Idem Ibidem.*

XXII. Sed in *Atheromatis* genere illud inter cætera maxime advertendum est, à me solo observatum dum hæc sæpe tracto, detectam ample tuniculam abscessus, haud semper oportere totam à cute revelli, concluso tum infarctu integram, quippe peracerba revulsio, & ab omnibus vix tolerabilis: satis est vt latiuscule dissecta cute, potissimum autem decussatim, quam maxime licet membranæ partem forficulis aut scalpro rescindas: cæterum portionem medicamentis, non dico equidem causticis, sed digerentibus & erodentibus detracturus: Id comperi primum in adolescente, qui atheroma tulerat super ensiformi cartilagine sexto plus mense natum, in quo nulla facta resectione, folliculus ample apertus computruit, & partim abstergentibus, partim cathæreticis extritus est & liquatus: Verum enim vero non te lateat, hujus sortis non esse crassiores folliculos & cartilagineos fere, qualem Gapucino de genu sustuli: Porro par non omnium est conditio, etiam ejusdem generis: Ergo prudens Medicus exercitusque sit oportet, qui perspicienter omnia discernat in singulis: Aliud etiam à me comprobatum super eodem adolescente, Circa pectus execta hæc tubercula distensionem aliquam lacertis thoracis induxisse; quare sollicitus esto laxandorum continuo musculorum, tum ad ipsos datis medicamentis, tum ad axillas & inguina: Aliud ex *Aëtio* servandum est, Post ablatam pelliculam, si labia plus æquo laxa fuerint, redundans cutis exsecanda, deinde suturis labia connectenda. Atque illud insuper animadversione dignum est ex eodem, vt si in capite hujusmodi tumor fuerit, post ablatam pelliculam os ambientem secemus, & calvariam diligenter abradamus: Qua in re facienda quid consilii sit *Aëtius* quidem ipse non expressit, sed nos illud interpretamur, aut quia sic omnis mali fomes eliditur, scatensque quasi fons ejusdem occæcatur: nimirum in pericranium & cranium inducto per derasionem poro calloque: aut quia securius sic exteritur omnis à vitio primum inducta labes, nullusque recidivæ relinquitur locus: Sic Riolanus *Talpariam*, capitis vitium, vt perfecte curetur, etiam pericranium exscindit, & os deradit, ne aliquando vitiatum plagæ coalitum remoretur. *Idem ibidem.*

XXIII. An folliculo ad vnguem extracto sutura

sutura conficienda, nimirum quia vulneris cruenti ratio conglutinatum exigit sui ipsius? Determinatio non ita facilis, nam si magnitudinem consulas, & secundum hanc requiri suturam velis, parvus quidem hiatus ex plaga solis medicamentis conglutinantibus contentus est; Si magnus est sinus; quantum quidem amplitudo vulneris adjumentum conglutinandi requirit, tantundem etiam difficultatis exhibet & ambiguitatis, ne fornice aliqua relicta per antiquum cutis habitum, ex ante substrata materia abscessus falsus fiat & irritus coalitus, Itaque necessum esset evagantem & cohærentem cum carne cutim prius abscindere, deinde consuere: Sed hoc sæpe homines qui tractantur, doloribus multis pertæsi non concedunt: possunt autem si concesserint sutura vti: Liberam autem vt consuas vel abstineas potestatem fecit Aëtius qui, inquit, peracta opera vulneris labia suturis constringuntur, vt melius glutinentur, aut linamenta profunda indantur, & curatio ad puris generationem adhibeatur: *Idem cap. 27.*

XXIV. Cuidam tumor in medio fere musculorum interstitio oriebatur: Huic cutis, quæ Atheromatis folliculum tegebat, duplicata transversim & incisa scalpello falcato, circa quam incisionem duo notanda fuere, 1. quod Chirurgus in anatomicis dissectionibus exercitatus, cutem neque duplicet, neque scalpello falcato incidat, sed digitis expansam, vel scalpello ancipiti, vel alio, si manu suspensa detinentur, facile secet citra læsionem folliculi. 2. Quod alias incisionem frontis transversam considerabiles sequantur affectus, fibræ enim musculorum frontis transversim dissectæ importunum superciliorum in palpebras casum causant. Quia tamen noster tumor in medio fere musculorum frontis interstitio oriebatur, sectio transversa paucissimas musculi dextri fibras lædebat, eam nulla sequebatur aut paralysis aut alia affectio quæ palpebrarum elevationem aperiret. *Scultetus Armam. Tab. 34.* Plura de amputandi & separandi tumores tunicatos ratione vide apud eundem Tabula 55. fig. iv. Editionis Francof. 1666.

XXV. Matrona sub mento tumorem gerebat mobilem instar nucis avellanæ: nolebat admittere sectionem, quare discutientia adhibui, 1. factus minor Tumor, sed mox priorem recepit magnitudinem: applicui hinc fortia maturantia, quorum continuo vsu aperta cutis exiguo foramine, dilatavi vulnus cum rad. gentianæ; deinde tumorem (quia nec dum dilatari vulnus ferro patiebatur, ita enim materia tota cum vesica, in qua conclusa erat, potuisset eximi) se prodentem aperuimus: nihil egressum est materiæ, sed compressione tandem facta fortiori, egrediebantur filamenta quædam, qualia in cauda cancrorum media inveniuntur, & ipsa vesica apparebat flaccida, quia ergo ex ejus retentione metuebamus novæ materiæ generationem, facta compressione forti partium circumjacentium eandem quadantenus extra propulimus, propulsam filo serico ligavimus, vulneri vnguentum maturativum infudimus, ita tandem filo extra vulnus pendente ipsa vesica separata extracta est: quia vero caro quasi verrucosa videbatur fundamentum vesicæ fuisse, hanc caustico potentiali, cum vngu. ægyptiaco misto exstirpavimus, hinc vulnus consueto modo consolidavimus: Tumor ab eo tempore non rediit, cicatrix etiam vix videtur vulneris. *Dan. Wincler, miscell. Cur. anni 76. Obs. 33.*

XXVI. *Sarcomatis* vera generatio, me judice, hæc est: Oscula arteriarum musculorum nutritioni dicatarum plus justo nonnunquam aperiuntur, sive id per casum fiat aut ictum, sive per causam internam, in plethoricis imprimis, & partibus indebite motis: Extravasatum sanguinem calor nativus in carnem convertit, at vero cum tantum nutrimenti simul haud exigat membrum, hinc est quod in altitudinem præter naturalem excrescat; sanguis hic si quidem impurior, bilis dolorem, pituita viscididatem, melancholia duritiem cartilaginosam producit, & humoribus hisce etiam debetur quod caro hæc præternaturalis sit flava, alba, aut livida magis. Raro vesiculæ propriæ includitur, nisi vbi pituita magna ex parte eam constituit, & talis tumor collo gaudet, aut saltem filo effici id potest: Venæ pro tumoris incremento etiam increscunt, adeo vt etiam sub cute pollicis crassitie se exhibeant; In se malignus haud est, talem autem non raro curatio male instituta efficit: aër hic plurimum noxæ affert, vbi tumor illi exponitur: Medicamenta optima vulgo respuit & hisce etiam invitis tumor magis ac magis increscit: Imo rarissime curabis, nisi vel filo, vel cultro, vel vtroque eum abstuleris: In principio curatio est tentanda medicamentis fortiter adstringentibus & repellentibus: adhibentur quoque vincula leniter stringentia, præmissa applicatione laminæ plumbeæ, aut empl. diachalcit. de Ranis cum Mercurio, aut seq. ℞. *cort. granat. rad. bistortæ an. ℥j. scoriæ ferri, argent. vivi, plumbi vsti ana. ℥ij. boli Arm. lapid. hæmatit. ana. ℥iß. terebinth. & ceræ q. s. m. f. s. a. Empl.* Purgatio interim, venæ sectio, scarificatio, hirudinum applicatio, suis locis non negligendæ, Sudoris quoque provocatio, vigiliæ atque inedia plurimum conferunt: Quod si media hæc omnia respuat Tumor, augmentum in dies sumens, suppurantia applicari possunt: Hisce paucorum dierum spatio nihil efficientibus, & tumore in eodem statu permanente, Cauterium actuale adhibeatur: neque nos turbent perversa minime cordatorum Chirurgorum, circumstantiumve judicia, nam ejus vsu ad longum temporis intervallum tumoris accretio sistetur, imo aliquando totum eradicabitur malum. Quod si caro præter spem propullulare rursus cœperit, filo aut cultro perficiendam exstirpationem aggredi & differre Chirurgus non debet: Filum hic assumatur & tenue & forte: bis hoc collo tumoris circumducatur, factoque nodo duplici, repetatur constrictio hæc eodem die, imo insequentibus etiam aliis, vsque dum colore, tactu vitaque tumor privatus, quod vt die vij. aut. viij. peractum sit requiritur: Cultro tunc falcato is auferatur, quod factu facillimum, cum nec dolor magnus, nec hæmorrhagia gravis metuenda: Mortificationem tumoris hujus accelerat vsus fili aqua mercuriali aut arsenicali madefacti, at corpus hic requiritur phlegmaticum, in aliis enim dolor atque inflammatio adeo affligunt ægrotantem vt rarum hic filum hoc, brevi effluxo tempore, non tolli: Poterit tamen Chirurgus ad symptomatum mitigationem, atque refrigerationem, partem eam quam filum at-

tingit, vnguento albo camphorato, rosarum aut simili, penicilli levioris ope inungere: animo suo interim ægrorum alterum altero magis patientem esse animo revolvens: Cultro solo quod si vti placeat, vt totus auferatur tumor summa ope vtendum, vel alioquin ab ipsa operatione abstinendm, nisi maxima tibi reliquias medicamentis consumendi spes affulgeret: Interim prudenter sibi caveat Chirurgus ne vasa majora dissecet, quo fluxum sanguinis sedare possit. *Barbette Anatom. Practicæ cap. xi.*

XXVII. Topica initio in Oedemate mediocriter repellant: nam humor efficiens *Oedema* cum soleat esse crassus, medicamentis valenter repellentibus nimis impingeretur, non enim facile retrocedit, quanquam solet permisceri serum sanguinis veluti vehiculum: Sed hic de vero Oëdemate loquimur, ex naturali pituita supervacanea genito, non de eo qui fit ex crudiore pituitosoque sanguine) in quo initio repellentibus vtimur, potius ad partem confirmandam quam ad humorem propellendum, quibus etiam discutientia miscemus: vt cum oxycratum ex duabus aceti partibus, & vna aquæ in corporibus durioribus admovemus; eo spongiam novam, vel præparatam aphronitro, vel aliquo salis genere imbuentes: nam acetum nonmodo repellit sua frigiditate, sed incidit & tenuat, & sua siccitate resolvit: spongia quoque vel nova vel præparata resolvit: *Chalmeteus Enchir. pag.* 46.

XXVIII. Infans octo mensium *Tumore Inguinum* laborabat, quem vt ad suppurationem deducerem cum me consuluisset parens, varii generis medicamentis frustra antea tentatam, observavi Testiculum alterum inguine delitescentem, hoc indicio quod alter scroto inclusus esset, parte opposita, vt propterea author fuerim ab omni posthac remedio abstinendum, cum non tumor sed testiculus esset, qui spatio postea septem vel octo mensium in scrotum prolapsus, vt sectione opus non fuerit, quam Tonsor parabat. *Marchetti Observ.* 58.

XXIX. *Testudo* si cum cranii corruptione fuerit, *Guido* sentit cura ficta esse vtendum, Verum si magna corruptio non fuerit, curandus erit affectus quemadmodum fractura cranii, nempe incisione, detersione ex melle rosʃ. terebinth. pulvere ireos, myrrhæ, thuris: Caro putris erit absumenda ægyptiaco, vel pulvere Mercurii, & reliqua vt in vlceribus perficienda: Si magna fuerit ossis corruptio, vtendum prognostico, nisi velis curatione vti fucata: Idem in cranii corruptione ex lue venerea faciendum arbitror: Vbi enim magna est corruptio, erit æger relinquendus: Videatque Chirurgus ne cum exiguam putet esse corruptionem, ea tamen magna sit, quod mihi semel accidit, Cum enim cranii corruptionem, quæ exigua videbatur, detrahere tentarem; totum os bregmatis excidit omnino, ita vt crassæ meningis magna pars, & cerebri motus maxime esset conspicuus; ægrotus tamen evasit, sed post vlceris curationem, inducta jam cicatrice, cerebri motus adhuc apparebat; Nolim tamen Chirurgo consulere vt tantam corruptionem suo periculo curandam suscipiat, Sed si minor corruptio, os modiolo detrahendum, vel radendum, vlcus detergendum, corpus vngendum sicut in lue venerea, minor tamen sit hydrargyri quantitas: Eodem enim modo curatur Talpa cum ossis corruptione, quo ossis corruptio à Lue Venerea: *Chalmeteus Enchirid. p.* 85.

XXX. Nobili paulatim *Ganglium in inguine* dextro magnitudine capitis pueri excrevit: In consilium adhibuit medicos & chirurgos qui periculum declarant hæmorrhagiæ, gangrænæ, claudicationis: Ille se malle mori ait quam diutius malum ferre, ineptum armis, conjugio: In circulum moles inciditur, circulo longius ab inguine & scroto circumscripto: deinde ad membranam tumor paulatim exsecatur, paulatim quoque pellis separatur quæ esset versus radicem; venæ & arteriæ vt detegebantur, contra hæmorrhagiam ligabantur, Evulsa moles cum tunica, glandulosa, albicans, intus sine sanguine & carne, à suo pediculo facile separabilis: Iam sanescente vulnere febricula, oris amaror, sanies fœtida, dolor in altero inguine, at soluta alvo liberatur. *Hollerius.*

XXXI. In excisione atque extractione *Tumorum axillarium* leniter & paulatim procedendum est, dum enim sive forcipe, sive quovis alio modo Tumorem attrahimus atque separamus, musculi respirationi inservientes simul attrahuntur, hinc respirationis interceptio: Id quamprimum animadvertitur paululum ab opere desistendum, quo vires recolligantur: Frigida quoque & valde repercutientia bis in locis applicanda minime sunt, ne materia ad pleuram aliasve partes repellatur, ibique inflammationes excitet. *Fabritius Hild. cent.* 2. *Obs.* 79.

XXXII. *Fungi ex membranis cerebri* frequentissime propullulant, attamen etiam in aliis diversis corporis partibus, propter maximum humorum confluxum ex toto corpore, & quidem summa naturæ providentia, inquit *Hildanus cent.* 2. *Obs.* 19. Cum enim nihil magis inimicum sit nervis quam injuria aëris, præsertim frigidi, natura quæ semper intenta est individui conservationi, ejusmodi excrescentia partes nervosas & membranosas sauciatas & detectas tegit, ne nervi tum ab aëre tum inter curandum vulnus lædantur: Illorum autem curatio exsiccatione incipienda, & erosione vel excisione absolvenda: Medicamenta quæ exsiccant ab initio sunt tutiora quam erodentia vel septica: Ea enim in vulneribus capitis mortem accelerant, in vulneribus vero articulorum dolores, inflammationes & alia gravissima symptomata excitant: Et cum summo naturæ beneficio excrescentia hæc in commodum ægri sit procreata, non est absumenda ab initio, donec nervi & partes membranosæ carne satis fuerint tectæ, vt amplius ab externis injuriis lædi non possint: Sedato dolore, & remissa inflammatione, & reliquis symptomatibus, si fungosa excrescentia non remiserit, exsiccantibus deprimenda, ex quorum censu sunt rad. aristol. rot. iridis Flor. angel. folior. sabinæ, rorismar. &c. Hisce per aliquot dies applicatis si Fungus non imminuatur, & in carne existat, exedentibus curari debet, alumine vsto, vitriolo vsto, Mercurio præcip. pulvere tenus inspergendo, postmodum applicandum est cataplasma: Vel facta ligatura, quæ cum filo corrosivo, vel ferro fit, excisio instituatur: quo facto Pulveres ex prædictis exsiccantibus inspergi possunt. *Fridericus Hofmannus m.m. lib.* 2. *cap.* 2.

XXXIII. In *Fungorum* curatione medicamenta

dicamenta exsiccantia tutiora sunt quam erodentia, cum erodentibus materia facile exasperetur & cancri naturam induat. *Sennertus.*

XXXIV. Cuidam *dextro frontis promontorio* menses aliquot eminebat lata basi nucis avellanæ magnitudine, cuti concolor, molle ac velut inflatum *Tuberculum*, sponte natum, Tactu quidem compressum cedebat, subitoque in priorem speciem vertebatur sine dolore, non tamen hinc inde mobile deprehensum, nec increscere: Itaque ratus ex iis esse tumoribus qui ferro verius exstirpantur quam medicamentis dissolvuntur, scalpello subtili cutem oblique incidere jubeo; dictum factum, non sanguis effluxit, sed perexiguus humor limpidus, qualis oculi vitreus procidit in dexteram laborantis, quem impense calidum asseveravit: Indito mox in vulnusculum præcipitato, supraque injectis quæ inflammationem averterent, quum die sequenti religaretur, specillo folliculus eximebatur, vulnusque intra paucos dies tam dextre fuit glutinatum, vt ne minimum reliquerit cicatriculæ vestigium: Ita plurima initio facile amolimur, quæ neglecta si inveteraverint, vix ac ne vix quidem remedijs cedunt; Nec dubium quin tumor hic relictus, demum in meliceridem vel steatoma migraturus esset, mora crassescente muco. *Ioh. Rhodius Centur.* 1. *Observat.* 29.

XXXV. *Mammarum tumorem* imminui apposita cicuta contusa scripsit *Dioscorides*, quod verum esse testatur experientia: quamvis id remedij genus improbetur *Dodonæo*, propter hujus herbæ malignam & venenosam naturam, quæ mammis applicata nocere potest cordi. *Riolanus Encheir. p.* 200.

XXXVI. *Steatomata in Omento*, Abscessusque nonnulli sæpius generantur, eo quod pinguedinis hic, glandularumque magna copia reperiatur: Curatio in hoc casu valde difficilis: Sic mesenterium & ex seipso, & ob glandularum copiam Inflammationi, Tumoribus, Vlceribus, imo corruptioni valde obnoxium est: Affectus hi cum difficulter ab aliis discernantur, Medicum exercitatum desiderant, Idem de Pancreate & Liene dicemus, Interim tamen Emplastrum hoc, cuius efficaciam in curatione Tumorum partium dictarum non semel expertus sum, communicare placet, ℞. *Gummi Carannæ, Ammon. ana* ℥j. *Mercurii vivi Terebinth. extincti* ℥ß. *misce f. Empl. Barbette Anatom. Pract. p. m.* 144.

XXXVII. Si *Tumor Genas* occupet, caveat Medicus ne rumpatur, sic enim à cicatrice sedes illa formositatis deformaretur; Verum enim vero cum non raro dissipantia maturent, & maturantia dissipent, ob qualitates similes, fieri potest vt præter intentionem Medici suppuratio contingat: Si ergo jam facta est, trahat humorem peccantem medicamentis debitis, vel introrsum ad os, vel ad illam partem quæ sub mento est ad commissuram maxillarum: Nam facilius mulieres ferunt labiorum incisionem quam cicatricem in genis. *Frid. Hofmannus m. p.* 447.

XXXVIII. Paupercula septimo mense prægnans cecidit supina in lumbos, sed sine evidenti cutis noxa, at infans in lucem editus habuit insignem *Tumorem in Lumbis*, quo aperto effluxit quidem frequens aqua, sed non minus ipsa vita: qua sublata vidimus spinæ vertebras laceras, & nervos spinalis medullæ per tumorem dispersos: Quam calamitatem siquidem reformides Chirurge, cave sis improvide vnquam aperias quod tam facile occidit hominem: Notes hic periculum quod hic animadversum in lumbis, vtique evitandum in molli illo tumore qui insidet nonnunquam dilatatis calvariæ suturis: in quem novacula directa lædit facillime cerebrum illic effusum: Confuge potius in tumore tam ancipiti ad emplastra & fomenta discutientia quam ad sectionem. *Tulpius l.* 3. *Observat. c.* 29.

XXXIX. *Tumores in Genu* admodum periculosi sunt difficilisque curationis, ob musculorum inopiam, ligamentorum vero, tendinum & ossium, frigidæ siccæque naturæ partium, humiditatem sufficienter dissipare haud valentium, magnam copiam: Mediis itaque calefacientibus quamprimum succurramus necesse est: Imo suppurationis si quæ sint indicia, primo tempore abscessus aperiatur, ne alias æger in claudicationem, extabescentiam & mortem ipsam tandem incidat: Apertionem Abscessus plerumque humoris alicuius stillicidium sequitur, curationem valde difficilem reddens: Ad hoc Pulverem restaurativum valde commendat *P. Barbette Anat. Pract. p.* 162.

XL. In *Genuum tumoribus* hoc observandum videtur, quod scarificationes, cum est illis opus, prudenter fieri debent, nam omnes articuli sunt imbecilles, præditi tamen sensu exacto; vnde ex scarificatione sequitur dolor & alia accidentia. *Chalmeteus Enchir. p.* 173.

XLI. Puella x. ann. post variolas tam in brachiis & manibus, quam pedibus *circa articulos tumoribus* infestabatur duris, ægre ad suppurationem pervenientibus: alii aperti erant alii non, ex apertis ichor saltem effluebat tenuis, rarius aliquid puris: dedi decoctum ex rad. chinæ & salsæp. admistis herb. splenecticis & hepaticis, imo & purgantibus, mihi ad mundificationem sanguinis familiare: Iussi vt vlcera *aqu. calcis vivæ* eluerentur, & turundæ illinerentur sequ. vngu. ℞. *Ungu. diampomph.* ℥ß. *sacchari Saturni* ʒj. *misce.* Tegerentur deinde empl. gryseo, Ad tumores duros relictos, tandem præscripsi Empl. diaphoret. Mynsichti, Ita in integrum restituta. *Gott. Chr. Wincler Misc. Cur. anni* 76. *Obs.* 100.

XLII. Nob. pavimento *genu* allisit & *dolorem* sensit *sub patella*, paulo post vero excrescentiam quandam callosam. Cum tumor non imminueretur à medicamentis, à Chirurgis datis, Ego sequenti Empl. brevi sanavi ℞. *Empl. diaphor. Mynsicthi, de Ammon. Foresti ana.* ℥j. *ol. tart. destill. nig.* ʒj. *misce.* Sæpius tumores duros ad maturationem non aptos hoc Empl. discussi. *Gott. Chr. Wincleɾus Misc. Cur. anni* 1676. *Obs.* 101.

XLIII. Venarum quæ secus genua sunt positæ sectione, & inflammationes, & dolores renum & lumborum, coxarum & vesicæ, arthriticas denique affectiones mirabiliter curari notavit ex *Avicenna Iohann. à Ketham* in summula venarum, Ego vero vas interioris Genu cuidam, qui tumore totius tibiæ suræque phlegmonode torquebatur, præsentaneo fructu pertudi. *Severinus Med. Effic. pag.* 62.

XLIV. Quidam *Oedematosa tibiæ inflammatione* magnopere doluerat, diuque vexatus vena nigricante, quæ tibiam oblique conscendebat aperta levatus est: Itemque curatus alius recidivis tibiarum vlcusculis diu vexatus: factum hoc à nobis suasu *Galeni l.* 2. *ad Glauconem*, & consilio *Ben. Victorii* 26. *Severinus Med. Effic. p.* 64.

XLV. In tota observatione medica nihil est celebrius quam male valentes omnes partes *Tumore*

tentatas cognoscere; adeoque finitimus & consentaneus est vitio cuique Tumor, ut nullo citius quam hoc ipso latens noxa declaretur; Sive quod suggestum alimentum pars debilis in seipsam non commutare valeat, unde demum restat materia; Partim quod dolor humores undique convocat: Iam autem cum tumore isto tum supra tum circa loca quæ foveant vitium, extollunt plenos suos tubulos interdum venæ sic ut disrumpi appareant, adeoque ipsæ suadent ut inducto scalpri perpunctu depleantur, quod factum à nobis felici non semel usu, si corpus universalibus ante exinanitum: Hinc *Hipp. l. de Vlc.* vetusta ulcera circumscarificat & varices assistentes aperit: Contusiones, inflammationes partium omnium & tumores secure pertundunt authores plerique scarificatione; Sed si carnes inquam sauciamus, quanto satius & de venis quæ in afflicta particula extumescunt factitandus hic exhaustus, qui largior, accommodatior, promptior, facilior, tutior, indolentiorque est? *Severinus Med. Effic. p. 66.*

XLVI. Si in hepate, liene vel utero generetur, materia & vergat sursum, licet *Fontanellam* producere in femore, vel crure, servando semper rectitudinem, quę revellit, quo minus materia superiora viscera inquinare possit: Vbi notandum quod si ab iisdem partibus materia relegetur deorsum, occupetque aut crus dextrum sinistrumve, male hi agunt, imo toto cœlo à scopo aberrant, qui superioribus partibus, revulsionis gratia ab inferioribus, *Fontanellas* adhibent, etiamsi servent rectitudinem: sic enim materiam malignam, vel quantitate vel qualitate peccantem, ad superiores partes, non sine maximo damno patientis retrahunt: Hinc recte & ex methodo *Aquapens p. 1. Oper. Chir. c. 95.* non fuit veritus *tumefacto pedi* supra genu fonticulum apponere, qui præterquam quod revellit, insuper etiam intercipit materiam, eique viam intercludit quo minus ad inferiora vergere possit, Et ego huius vestigia sequutus, non paucos à tumore pedum, præcipue circa talum existente, fonticulo facto in femore, infra genu, liberavi, qui & adhuc perbelle se habent: Considerandum autem in viris supra genu externam, in mulieribus vero ob uterum, internam regionem me semper elegisse. *Glandorpius Gazophyll. c. 15.*

XLVII. Floccifiunt pedum *Clavi* sed perperam, si enim error in curatione committatur, facile gravis morbus suboritur: Nobilem quendam ab eo extinctum fuisse scio: Quoties igitur artis imperiti clavum huncce ad carnem viuam exscindunt, guttulamque unam aut alteram olei vitrioli, aut aq. fortis, vel nonnihil arsenici imponunt, exoriuntur dolores acutissimi, inflammationes, convulsiones & alia, imo mors sicut Nobili prædicto: Hac vero methodo secura utor; Imprimis quia hic affectus ab attritu & angustia calceamentorum procedit, calcei angusti & ex corio duriori abrogandi: postea paretur Balneum ex emollientibus, in quo pedes per duas horas immergantur & macerentur, post abstergantur, iterando per triduum: Sic satis emollitis claviculis, novacula totum illud quod induruit abradendum abscindendumque est, verum paulatim & superficie tenus, non autem à superficie ad centrum. Clavo sic ad radicem abscisso, quod sine dolore fit, emplastrum de cicuta applicetur; atque ita ligetur ut dies noctesque adhæreat: Ab initio quaternis diebus, post singulis mensibus renovetur: per menses tamen multos, imo per annum geratur, quod sine molestia fit. *Hildanus Cent. 6. Observat. 100.*

TVSSIS.

SYLLOGE.

I. Etsi contra *Tussim recentem* remedia fere tantum empirica vsurpari solent, & nullus è plebe sit quin multis & diversis hujus farinæ instruitur, quæ sine Medici consilio plurimi confidenter & αὐτοδίδακτοι passim sumunt, & aliis propinant, attamen homines constitutionis teneræ, aut ad tabem hereditariæ proclives, vel prius interdum à tussi periclitari soliti, à primo statim ejus appulsu cavere, & statim ad ἰατρικῆς præcepta se recipere debent: juxta quam vt medendi methodus rite instituatur, indicationes therapeuticæ potissimum erunt hæ tres, Primo, Sanguinis inordinationem, à qua seri fluxiones procedunt, sedare aut tollere. Secundo, Cruoris recrementa & exuvias quasque, ab eo secedere aptas, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias vrinarias aliaque emunctoria derivare. Tertio, Ipsos pulmones contra seri aliorumque humorum susceptiones corroborare, simulque contra frigoris externi, à quo amplius lædi solent, occursus munire: *Prima indicatio* respicit tum sanguinis effervescentiam, quâ propter effluvia cohibita nimis æstuat ille ac in vasis ebullit, tum dissolutionem ejus, qua nempe in compage solutus serum aliosque humores à complexu suo nimis dimittit: Pro vtrisque tollendis victus ratio tenuis institui, atque frigoris externi injuria sedulo vitata, diaphoresis paulo vberior procurari aut saltem assueta restitui debet: Si tamen Tussis ingravescat, phlebotomia, modo vires & constitutio ferant, sæpe cum fructu adhibetur: qua celebrata Hypnotica fere semper juvant, in quantum scilicet ea cordis

motum,

motum, & consequenter sanguinis cursum nimis præcipitem retardant; porro efficiunt vt leniter iste & moderate, sine magna serositatum rejectione vasa pneumonica trajiciat, & quod etiam decocta pectoralia, quatenus humorum aciditates destruunt, sanguinis dissolutionem, ac in serositates fusionem inhibent adhibenda: Pari etiam ratione & efficiendi modo medicamenta ex sulphure parata contra Tussim adeo insigniter juvant: Secunda *Indicatio*, scilicet vt serum, aliáque sanguinis recrementa, à pulmonibus derivata, per alias vias vacuentur, perficitur per diaphoretica, diuretica & leniter purgantia, quæ intercalari debent: Itaq; post sanguinis missionem catharticum exhibere, & aliquando repetere solemus: decocta pectoralia rad. cærefol. rusci, enulæ camp. aliaque sudores ac vrinas moventia ingrediantur, mille pedes, sal succini volat. aliique sales fixi, & pulveres testacei cum terebinth. in pilulas redacti sæpe cum fructu exhibentur. Tertia *Indicatio*, vt pulmones eorumque ductus contra humorum fluxiones & frigoris occursus muniantur, atque vulgo catarrhi suppressio dicta, per linctus aliaque privata remedia perficitur, & duo imprimis respicit, nempe vt vasorum & glandularum oscula in tracheam dehiscentia, ne serositates in eam nimis exspuant, modice adstringentibus occludantur, Et secundo, ut ductuum tracheæ latera satis mulceantur delinianturque, vt nec a seri acris suffusione, neque à frigoris externi occursu offendantur, inque Tussim molestam continue irritentur: ac insuper, vt cum ductus isti satis lubricantur, sputum, parietibus ipsorum quandoque pertinaciter adhærens, facilius excuti & extussiri possit: Propter intentionem priorem est quod conserva rosar. rubr. olibanum, mastiche, lohoc de pino, syr. jujubinus, de rosis siccis, aliaque adstringentia præscribuntur: Pro secunda intentione liquiritia, cum variis eius præparatis, adeo celebre contra tussim quamcumque remedium habetur. *Willis*.

II. In Tussi sicca depellenda perpaucos videas Medicos ad *Sanguinis missionem* confugere, quia hanc aut à sicca intemperie sine materia, ob quam pulmones becchicis leniendos & humectandos volunt: vel à tenui pituita seu sero, à cerebro (vt perpetuo dicunt) in pulmones decumbente fieri autumant: ideoque incrassandam dicunt materiam: cæterum corporis impuritatem, clysteribus, purgantibus & errhinis esse vacuandam: Quæ auxilia etsi non contemnenda sentiamus, relinquenda interim potius ea dicimus in totum quam funditus abstinendum à sanguinis missione, præsertim si affectio contumax sit, tum ad curandam affectionem tussis comitem, tum ad prohibendas graviores noxas quæ subsequi possunt, inflammationes, venarum ruptiones, vlcerationes. *L. Botallus de sangu. miss. cap.* 13. In sicca Tussi statuendum mittendum esse sanguinem, Si febrem accersat: Si intra venas sit mordens vitiosusve humor: Si jecur sit calefactum, halitumque aut tenuem saniem in asperam arteriam fundat; Si lecur in tumorem eleveтur, & ob id ipsam concitet: Si à capite tenue quid & mordax profluxerit; Si testes afficiantur, & ob id Tussis sicca fiat; nam his venam tali incidere jubet *Hippocr.* 4. *Epid. Mercatus l.* 2. *c.* 3.

III. In Tussi lentè, per vices & intervalla, ac mitioribus medicamentis, vel saltem his quæ refractas quodammodo habeant vires purgabis, ne major acrioribus concitetur fluxio. In frigidis verò, tenuibus, nulla præmissâ præparatione, frequentius purgabis: At in crassis diutiùs præparabis, & serius purgantibus uteris. *Idem.*

IV. In tenui ad pectus à capite delabente catarrho δια' κωδειων commendat *Trallianus lib.* 5. *cap.* 4. Illis quibus fluxio tenuis à capite in asperam arteriam defluit, & propter insequentes tusses dormire non permittit: In materiæ affluxu per vasa, ex toto corpore, etiam convenit, Cautione *Tralliana* adhibita, ut cum multa diligentia & animadversione, non solum sed cum aliis: nec viribus valde infirmis, aut recrementorum copia in thorace & asperæ arteriæ bronchiis stabulante exhibeatur: Quamvis enim tenere tussim videatur, ac somnum accersere, attamen thoracis adauget angustiam, vt multi ceu laqueo strangulentur, ideo miscet cum oxymelite aut syrupo marrubii. Commendat *Helmontius* Laudanum Opiatum *Paracelsi*; sed addit, manè vomitum sequutum: Mine vomitum movere experientia compertum habemus, qui huius medicamenti opem magni facimus; Causa vomitus adhuc latet. *Rolfinccius method. cognit. & cur. l.* 2. *p.* 1. *c.* 1.

V. Tussis universalis Romæ erat & multi moriebantur. Quidam Medicus se & multos alios hoc medicamento curabat. ℞. *Iujubar numero* 25. *ficus numero* 10. *passular. magn. ping.* ℥j ß. *liquir. ras.* ʒiij. *rad. farfar. m. j. aqu. comm. bocalia iij. bulliant ad dimidium*: Capiat omni mane cyathum & item hora somni: abstinebant à vino & usu carnium, utebantur pane decocto cum passulis & butyro; aut byturo, pane & zaccharo: aut pane decocto cum lacte & saccharo. *Solenander sect.* 5. *cons.* 15. *n.* 21.

VI. Lectione uti vehementi iubet *Celsus libro quarto capite* 3. Aliqui dubitant an hoc remedium conducat, cùm lectio vehemens exsiccet; Sed respondetur omnino juvare, quia exsiccat pituitam, à qua ortum ducere putatur Tussis antiqua: Præterea vti jubet *Antyllus* apud *Orybasium*, si in nostris corporibus siccitas & calor præter modum redundare videantur: Multus aër per meatuum latitudinem respirando ingrediens, quæ exsiccata sunt maximè humectabit; Et cum sit tenuiorum partium, & liquidior quàm omnis aqua, duritiem à siccitate inductam emolliet: Notandum tamen vocis actionibus neque temerè, neque inconsulto vtendum, ac præsertim iis qui huic exercitationi non assueti tum primum incipiunt. *Rubeus comm. in illum loc.*

VII. Caput quoque siccum vt vehementer perfricetur jubet idem *Celsus*: Quod potest intelligi vt caput rebus siccantibus perfricetur, vt pituita qua abundat tollatur: Sed melius est vt dicamus, Si caput siccum est, in tussi humida, (de hac enim loquitur *Celsus*) facile ex vehementi frictione materiam, quæ tussim facit, posse exsiccari: Quod si sit humidum non tanti est frictio, etiam vehemens, vt exsiccare ac digerere materiam possit: At potius agitabit eliquabitque eam quæ abundat in capite humido, & majorem faciet Tussim. Ita ipsemet *Celsus lib.* 2. *c.* 14. in longis capitis doloribus eam adhibet, sic tamen ut non in impetu doloris: Illud etiam animadvertendum ut postremi ad caput deveniamus, nam statim à principio ad ipsum accedere periculosum: Corpore enim adhuc pleno existente, ad id facile excrementa trahuntur. *Idem. ibidem.*

VIII. Pituitosa materia varia quæ tussi, à seni-

bus præsertim, & hyemis tempore excernitur, non semper à capite defluit, Sed oritur quoque ab excrementis in Pulmonibus continuo congestis: nam ut cerebrum, ob vasorum copiam, continuo superfluitatibus scatet, maximè si sanguis impurior est, Ita & Pulmones, quia vasis innumeris constant, sanguine omnino redundant: Si cacochymia sit corporis, continuo eiusmodi excrementa colligunt, eaque è minoribus vasis in majores asperæ arteriæ ramos protrudunt, è quibus dein vna cum excrementis, defluxione hac delatis, tussi rejiciuntur. *Platerus Quæst.* 57.

IX. Tussim sive recentem, sive inveteratam, si non semper, plerumque tamen curant *Vomitiones*, si aqua bened. procurentur: hac enim ratione prima regio ventris ab omnibus impuritatibus liberatur, destillationes sistuntur, ita ut si post eas convenientia pectoralia intus & extus adhibeantur, rarissimè redeat. *Hartmannus Prax. c.* 105.

X. *Tragopogi* radices ad ventriculi, hepatis, renum intemperiem calidam commendantur: *Tabernæmontanus* illas, & præsertim purpureo flore adversus pectoris mala, tussim, dyspnœam commendat: Sed meo arbitratu succedaneum cichorii est, nisi quod remissius, quia dulcius, ab infarctu humorum hepatis vasa liberet, quorum obstructionem comitantur modò recensita, per sympathiam, symptomata: quæ artis anatomes ignari Practici, pectori vel pulmoni, quasi ea per idiopathiam afficerentur, transcribunt: Sic frustra est si hydropicis, tussiculosis, dulcibus & bechicis medeberis, qui hydragoga, & ab infarctu pravorum humorum hepar liberantia requirunt. *Simon Pauli Quadripart. Botan.pag.* 506. Anno 1667. Nob. Dominus *I. Antonius à Seva.* Sancto Venantio in Flandria Genevam redux, ex insolito aëre humidiori, & cerevisiæ potu inassueto tussim contraxit, cui tumor & durities ventris successit: Contra Tussim & Catarrhum diu à Medicis pugnatum est, dimissa hypochondriorum cura & contrectatione: mihi commissus, aperientibus & roborantibus hepat usus est, dimissis bechicis, à quibus viscera intumescebant; sic menstruo spatio, vir sexagenario proximus, à Tussi liber evasit, quæ prout abdomen subsidebat & emolliebatur ita sensim mitescebat.

XI. Mulier post nuclei avellanæ deglutitionem inter ridendum in Tussim insignem incidit, quæ per bimestre spatium ipsam vexavit cum febre & totius emaciatione: Medicus vocatus phthisin suspicabatur: At subacti judicij *I.D. Sala* febrem animadvertens adesse non continuam, nec sputum cruentum, aut pure inquinatum, sed respirationem liberam, à phthisi immunem pronuntiat: Cognita causa post varia quæsita, vomitorio ex melle rosar. cum oleo communi frustra adhibito, lambitivum addidit ex oleo amygdal. dulc. ad expultricem irritandam ampliandasque vias, tandem nucleus exspuitur sanitasque redit. *Bartholinus Cent.* 2. *Hist.* 27.

XII. Laborabat quidam molesta quadam Tussicula, & cum diu nihil conferentibus auxiliis hoc malum tolerasset, à nobis consilium quærit: Marrubii illi succum ex melle exhibuimus singulis diebus, tum & interjectis temporibus scyllam lambere jussimus, donec vermis ex ejus pectore, una cum tussi propulsus hominem sanitati restituit. *Ant. Benivenius.*

XIII. Cognovimus quempiam qui propter mali & noxii humoris fluxum in pectus, à frigida intemperie, hoc malum incurrit, cauteriis caput inussisse, atque omnibus illico symptomatis caruisse, ita sane ut ipsa qua tenebatur humorum efficientium plenitudine penitus exhausta, Tussique sublata, ulcerationibusque exustionis beneficio fluxu destitutis sanitatem recuperaverit. *Trallianus l.* 2. *c.* 5.

XIV. Ex rei urgentia commoti decretum fuit *Fontanellam* altero brachiorum aperire, quo citra aliud auxilium cœpit Tussis delitescere. *Mercurialis Cons.* 14.

XV. Vidimus Tussim per xvj. annos protractam, à suffusione & instillatione natam, sola *cœnæ inhibitione* sedatam: diætæ scil. summa hic utilitas, cujus adjumento sanguis universus sale perlutus non semel edulcoratus, ejusque ζύμωσις contemperata. *Bennettus Theat.Tabid.Exerc.* 1.

XVI. Moneo Medicos juniores, ut in pituitosæ glutinosæ correctione, caveant sedulo ne multo vtantur *saccharo*, & valde *saccharatis* medicamentis, cum inde non tam emendetur solvaturque quam augeatur pituita, quin reddatur in dies glutinosior; Vnde more malo multi Medici in quavis pene Tussi aliquandiu protracta, & phthisin minante, quinimo productam fovente, abutuntur conserva ros. rubr. copiosa in dies devorata, unde non tantum non abstergetur, exsiccatur consolidaturque ulcus, sed insuper gravitatis sensus, ac intolerabile frigus excitatur in ventriculi regione, cum appetitu prostrato.

XVII. Idem intelligendum de *Emulsionibus* in hoc perperam usurpatis, quippe quæ nonnisi raro ad quædam symptomata lenienda usurpari debent; sic se rem habere docet stultorum magistra experientia. *Franciscus Sylvius de le Boë Praxeos lib.* 1. *cap.* 34. §. 100.

XVIII. Quicquid nobis est incompertum ac novum, quamdiu ejus ignoramus causam & rationem, admirationem in nobis parere solet; sicut & mihi evenit, postquam observavi, & quidem in me primum, segnius cessisse Tussim superiore hyeme gravedini supervenientem, ordinariis medicamentis similem *Tussim* facile curare solitis, atque ipsam *urgere* potissimum me aliosque ad *lecti ingressum*: Hæc autem observatio in me adhuc infirmo, aliisque facta, & mira visa, excitavit me ad istius eventus causam & rationem diligentius investigandam; quin Notatis flatibus eodem tempore me urgentibus, ad flatus discutientia primum in lecto, deinde ante lecti ingressum sumenda veni, Vnde factum est, ut eructatis aliquot flatibus, compesceretur brevi Tussis pene sicca, alias per horæ quadrantem, & aliquando diutius me vexans: Hoc experimento in aliis quoque cum pari successu feliciter facto, rationem ipsius visus sum mihi assequi sequentem, Pituitam *videlicet* satis copiosam occurrentem in tenui intestino, plumarum calore fuisse solutam, & à bile acriore tunc simul commota in flatus redactam, mox & ad Pulmones delatam, à quibus irritati Pulmones tussiebant, & tussi tum reliquum corpus omne, tum cerebrum quoque concutiendo, humores simul inibi contentos agitabant, qui ad fauces delabentes Tussim omnem à se productam mentiebantur: donec observatis flatibus, eorundemque ascensu, facilis fuerit per carminantia dicta olea, ante lecti ingressum, ex liquore conveniente ad aliquot guttas assumpta, huius Tussis curatio. *Sylvius de le Boë Append. Tract.* 10. §. 499.

Successere sæpenumero Gravedini Tusses, sed Tusses flatus discutientibus, quam humores salsos muriaticos temperantibus, facilius feliciusque cedentes: Vnde illas non tantum ab humore salso, muriatico

muriatico à capite in fauces, asperamque arteriam delabente, Verum ac imprimis à Flatibus copiosis, cum levi paroxysmo febrili, à tenui intestino per lacteas venas, ductumque thoracicum in venam cavam superiorem, hinc & cordis dextrum ventriculum, mox & pulmones translatis, eosdemque ad tussiendum irritantibus ortum habuisse, atque ad lecti ingressum gravius ægros affecisse docuimus: Quamprimum vero id in me primum, mox in aliis quoque observavi, facilis fuit huic Tussi medela, per assumpta olea aromatica flatus discutientia, cortic. arantior. citri, semin. anis. fœniculi &c. *Idem ibid.* §. 880.

Sic memini ante decennium Illustriss. & Generosum *Domin. de Verasse*, Illustriss. *Bernardi Budæi* nepotem, mihi & aliis commendasse, proprio experimento, Decoctum seminis anisi, quo se sæpius Tussim profligasse asserebat.

XIX. *Sanguis* à capite in Pulmones delabens, & *Tussim* excitans, in effluxu suo sistendus, venæ sectione quidem si plethora concurrat, vel eius fervor notabilis, vel solitæ eius evacuationis suppressio; quamvis eius fervor nimius Acidis, & præsertim austeriusculis compesci quoque possit: E. g. sit sequens Apozema. ℞. *Folior. plantag. man. ij. sempervivi mai. acetosellæ ana. man. j. Coque ex aqua hordei ad ℥xx, addendo Syrup. jujub. ℥iij. salis petræ purific. ʒj, vel lapid. prun. ʒ ß. vel spirit. nitri gutt. xx. m. f. Apoz.* Hujus haustum mediocrem subinde assumat æger ad quemvis sanguinis motum nimium compescendum: Idem sanguis in effluxu suo sistendus Vasorum apertorum conglutinatione per convenientia remedia.

XX. Sanguinis corruptio in pus vel saniem modis omnibus prævenienda, & imprimis per *Balsamum sulphuris anisatum*, aliumve minime ingratum, quandoquidem hujus ope non tantum impeditur conversio in pus saniemve, partisque ulceratæ læsio ulterior, verum promovetur insuper totalis hujus curatio: dozis ad guttam j. vel ij. ex mistura conveniente pectorali.

XXI. Sanguis idem in asperam arteriam undecunque delatus ne ibidem coaguletur, hinc & corrumpatur, mox convenientibus medicamentis servandus solutus, vel iterum solvendus, excernendusque: In quem finem multis aliis præferendi sunt, una cum Antimonio diaphoretico, cancrorum oculi, pauco aceto stillatitio ex parte saltem soluti, & gratis additis assumpti, E. g. sit sequens Formula cochleatim usurpanda, *Aquar. hyssopi, fœnic. ana. ℥j. vitæ Matth. ℥ij Aceti stillat. ℥ß. oculor. cancri ʒß Antim. diaphoret. ℈j. syrupi capill. vener. ℥j. m.*

XXII. Cavendum autem in talibus misturis, oculos cancrorum aceto solutorum capientibus ne syrupi ex mucaginosis parati iis addantur, quales sunt de althæa *Fernel.* jujubinus, violaceus & similes, quoniam mox, aut paulo post redduntur inde mucaginum ad instar spissæ, & ad usum ineptæ, quod non facile fiet, si ex aromaticis parati usurpentur syrupi, ac præsertim satis recentes, cum multi temporis tractu evadant viscidiores.

XXIII. *Sicca Tussis* ab Aëre aut Potu frigido orta curabitur compressa sæpius aliquamdiu expiratione, quo aucto in faucibus & pulmonibus calore corrigatur vitium ab externo frigore ortum: Vt enim hoc in genere moneam, non parum ad Tussim omnem, ac siccam præsertim, compescendam ac sedandam conferet compressus, quamdiu licet, spiritus, & simul sic cohibita vi Tussis, qua ratione non semel in me, aliisque, observavi sublatam in totum vel diminutam Tussim satis alias molestam, ut & singultum notavi sæpe sic curatum. *Sylvius de le Boë Pr. l. 1. c. 24.*

XXIV. In Tussi importuna; & tenui fluxu in Pectus, si quod elabitur conatum pulmonum effugit nec extunditur, *Laudanum* summum est remedium incrassans, & somno, vel saltem quiete conciliata, Naturam restaurans; & coctionem humoris crudi promovens; Experientia, Domin. *De Sigon* & Præsidis Ripant. *Th. de Mayerne Tractatu MS. de Laudano.* Vide §. 1.

XXV. De Tussi spasmodica Puerorum supra p. 412. §. 88. Adde dictam Tussim vix curari, quod non ut in Tussi ordinaria tantummodo sanguis alterari debeat, ejusque recrementa è pulmone ad habitum corporis per διαπνοὴν amandanda derivari oporteat, sed insuper & succi nervei emendatio procurari debet: Medendi ratio in aliis Tussium generibus usitata hic raro prodest, quare neglecta rationali methodo, fere tantum empirica pharmaca in usum adhibentur: Inter multa duo sequentia præferri solent, videlicet muscus pyxidatus, ejusque varia præparata, qui virtutis est (quantum ex sapore colligimus) adstrictoriæ, atque particulas nonnihil acres, salis volatilis copiam redolentes in se continet; unde conjectari licebit usum ejus esse sanguinem figere, serique fluxiones sedare, ac insuper succum nerveum volatilisando diathesin spasmodicam tollere: Alterum remedium esse solet ut subito quodam timore pueri afficiantur: cujus ratio in hoc consistit, quod spiritus animales fugati, inque novas distractiones adacti, inordinationes suas priores relinquunt: tum insuper materies spasmodica à perturbatione isthac aut dissipatur, aut in alios nervos, ubi parum molesta est, adigitur: Quibusdam constitutione calidiori præditis, & inter tussiendum rubore vultus intenso, seu potius atredine perfusis, phlebotomiam, aut sanguinis per hirudines ad ij. vel iij. uncias detractionem quandoque bono cum successu adhibendam præcepi: ℞. *Millepedum vivorum mundat. ℥j. pulv. semin. anisi ʒj. nucis mosch. ʒß. sacchar. albiss. ℥v. contusis affunde aq. hyssopi ℥vj. limac. magistral. ℥ij. parum agitentur cum pistillo, & f. expressio fortis, dozis cochlear. duo vel iij. bis in die:* Hyeme quando limaces haberi non possunt, substituantur pulmones agnini aut vitulini, semicocti, & minutim incisi &c. *Willis Op. Posth. p. m. 52.*

XXVI. Studiosi cujusdam, Tussi usque ab ephebis obnoxii, valetudinem curavi; hic temperamenti melancholici, constitutione mediocriter firma præditus videtur, nisi quod pulmones originaliter imbecilli, sanguinis in serositatum fluorem quemvis luant; Tempore æstivo, quamdiu libere transpirat, satis sanus degit; vere ac autumno, cum sanguis temperiem immutans fluxiones serosas, aut sponte, aut à quavis levi occasione patitur, facile in Tussim incidit: Vbi imprimis accedit pororum constipatio, & errata circa victum, Tussis immanior & pertinacior accietur: In hoc statu remedium ejus optimum, & sæpius cum successu expertum esse solet, vt vinum generosum paulo liberius, & alium quemvis liquorem parcissime bibat; Ita namque sanguinis aciditate & fluore suppressis, & διαπνοῇ liberiore procurata plurimum alleviatur, & brevi interdum reconvalescit. *Willis Oper. Posth. sect. 1. cap. 6.*

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

De Affectibus à litera V. incipientibus.

VARICES.

SYLLOGE.

I. CHIRURGICA *Varicum* tractatio duplex est, altera per *Puncturam* quandam *apertio*, ut aplotomia, qualis & venarum natura comparatarum est: altera cum discissu vasis, aut portionis etiam excisu: Varicum autem apertionem exequimur, ut levamen saltem nanciscantur ægri, dum exhorrent harum excisum aut præcisum, tum hi tum medentes: tunc inquam phlebotomo sunt pungendæ, de qua opera *Hippocrat.* l. de Vlc. numero 16. *Vbi varix est tibiæ, aut conspicua, aut in carne, & tibia est nigra, videturque opus habere sanguine ab ipsa desluente, talia nequaquam pertundere oportet, plerumque enim magna vlcera ex fissuris fiunt, propter Varicis influxum, verum varicem ipsam alias atque alias compungere oportet, ubi opportunum visum fuerit*: Quorum omnium brevissimus sensus est, ut ne promiscuè quidem quocunque loco tumor est, incidatur scalpello, sed varix ipsa pluribus in locis, ubi turget, velut per capitula feriendus, sç. per sufficientem sanguinis detractionem: *Galen.* vero 4. de comp. Med. κ. γ. c. 3. Varicem ulceri diuturno & cacoëthi assistentem scarificandam prius in longum jubet quam cætera curatio tractetur: *Albucasis lib.* 2. *cap.* 92. sic faciendam præcipit: Foveatur crus, *inquit,* calente aqua, deligeturque coxa superne deorsum usque ad genu per vittam; sub his vena insecanda est uno, aut duobus, aut tribus scalpelli ictibus, expresso cum superne tum inferne per manus utralque sanguine quantum libuerit, aut satis esse visum fuerit, comprimatur plaga, atque homo circa cætera bene *curatur: Hæc* de Varicum apertione, de Excisione nunc aliqua: *Gal.* 3. *meth. c.* 4. & *Aëtius ser.* 14. *c.* 4. monent, quod si Varices adjunctæ sint ulceri, coalitum hoc iri nequicquam, adhibito quocunque labore speraverimus: Hominum valetudinarii nostri ulcera bima, quadrima, septennalia, aut diuturniora, varicibus quæ circum obsistebant excisis, feliciter præter omnium opinionem vidimus sanata; mirum autem est ut infestatis maximo dolore locis quæ in imo sunt, nil mali restet ubi varices multo superiores excisæ fuerint: mirum quoque quod extumescentia partium inferiorum evanescat omnis, reprimaturque ad locum naturalem locus simul ac intercisæ fuerint tortuosæ illæ vites, non aliter sane quam si subducto rivo arescant plantæ; *Marinellus* quidem *l.* 4. *de Mul. Ornam.* dicit Varicibus exectis membrum exarescere, Verum huic contradicere possum, cui plurimas præscindere consueto nunquam in ullo id detrimentum observari contigit: Enim vero, quid unius venæ defectu cesset ali pars, ad quam & aliæ complures irrigando commeant? *Administrationem* vide apud *Æginetam l.* 6. *c.* 82. *Severinus Med. Eff. p.* 61. Varices docuimus Præcisione sanari: ubi id non liceat, perpungi commodum est, propterea quod inductæ quamplurimis varicularum plagulis cicatrices, quæ callosa quædam est durities, vasculi tunicas eisdem partibus adstringant. Quam pungendi operam adprobat *Campolongus*, quod plerique ambigant ne per intercisum vasorum deferentium alimentum pes extabescat & genio suo fraudetur. *Idem pag.* 82.

II. Si viderimus à visceribus ad Varices melancholicum succum actu decumbere, corpusque redundare melancholia, tunc nullo modo Varices erunt secandæ; Ex *Gal.* enim *lib. de atrabile c.* 4. Periclitantur Varicosi ne si varices seces fiant melancholici: Quando vero sint secandæ nos docet *Avicenna* l. 3. f. 22. c. de Var. dicens: Si à visceribus non detruditur melancholia ad varices, sanguisque mundus sit, possunt incidi sine timore: Si vero detruditur, sanguisque sit impurus, non sunt secandæ, quia homines fient melancholici & in deteriores affectus corruent. *Sanctorius meth. l. 6. c. 9.* Varices sunt antiquæ, vel recentes, Si antiquæ, fovendæ intercepta fluxione ad crura, frequenti serositatis evacuatione per alvum hydragogis; & per vrinam diureticis temperatis: Si vero recentes fuerint, sanari debent illis patefactis & sanguine educto, facta prius ligatura supra & infra venam dilatatam magis, metu immodicæ vacuationis; ac deinde adstringentibus & glutinantibus cicatrix inducenda, operatione eo modo instituta quam tradit *Paræus* Chirurg. lib. 12. c. 20. *Silvaticus Cons. 98. cent.* 3. Aliquæ Varices tutò sanari possunt, & cogimur eas sanare: Aliquæ non possunt tutò sanari, cogimur tamen eas sanare, Aliquæ non possunt tutò sanari, nec cogimur eas sanare: Si itaque tuta sit sanatio, & non cogamini ab vlcere, debetis varices sanare: Si autem non sit tuta sanatio, nec cogamini, non sunt sanandæ: At si non tuta sanatio sit, attamen cogamini à varice & ab vlcere, tentanda est sanatio. Tuta autem est sanatio in corpore non cacochymo, Varicibus non existentibus intortis: Quando principium ipsarum non est in inguine, ægerque est obediens: quando etiam non est timor à plenitudine, quâ fiat nova dilatatio, In his casibus tutò suscipitur curatio: Aliquando, licet non sit tuta sanatio, tamen cogimur ipsam tentare: Cogimur inquam aliquando ab vlcere, quod est maximè dolorosum, vel occupat totum crus, vel corrumpit os, vel est malignum, vel aliud simile quid est: Aliquando cogimur à Varicibus ipsis, quæ sunt aliquando magnæ ac turgidæ, sic vt disrumpantur nisi intercipiantur, & facta magna sanguinis effusione, interficiunt, ex quâ causâ jam duos vidi mortuos: Quoties ergo videritis ita turgentes varices, tentate sanationem, alioqui sanguis ille erodet & varices disrumpentur. *Fallopius l. de vlcer. c.* 16.

III. Varices omnes observamus duplices, alias *Contortas*, ab Arabibus *Vites* dictas: Alias *simplices & rectè procedentes*, etiamsi sint transversæ: Illas quidem melius exscindi, Rectas verò peculiariter vstionem desiderare censuerunt quidam: Mihi longa observatione compertum est tutius exuri simul excisas, supposita videlicet ferrea lamina, per ignitum scalprum: quippe corruptionem subeunti fit & therioma, quod vbi evenit, etiam igne tractari necessum est. Ferramentum fistulam tenuium marginum, tuberculis congruum, bene candens, in clavos imprimit *Albuc.* l. 1. c. 55. Ita quidem inurentur varices quæ per femora convolutè serpent. Cæterum eis quæ scrotum occupant, cautere curandis, discrimen aliquod insigne non est, nisi quod tenuibus atque acutis ferramentis has defigit *Celsus* l. 2. c. 22. Hic addere est quod tradit *Mengus*, Curare licere varices & caustico, quod cutem & vas corrumpat, quo purgato coalitoque vlcere porus succrescens variculam occæcet: Quo fermè consilio Varices quidem vssi sæpe, verum non ferramento, ne terrerentur homines: In hunc vsum commodissimè gallas majores lævesque deligo, quarum portiones infantilis pollicis magnitudine ac forma excisas, & vasis pluribus locis impositas plusculas accendo, dissolvique ignem sino: Cœnobitæ Varicula perdolens, ac sane gravis, cum nullis vnquam aut internis aut externis medicamentis levata fuisset, Igne per me adhibito subinde discussa est semel. *Severinus Pyrotechniæ l. 2. p. 1. c. 67. & 98.*

IV. Curatio Varicum Chirurgica quam proponit *Aquapendens* cap. 105. Operat. Chirurg. vti multis est horrenda, ita eam facilè prava sequuntur symptomata. Rusticum vidi qui varicibus in crure laborans dolorificis, sub *Spigelii* manu, Chirurgiam summo cum successu sustinuit: Ego ad hujus imitationem eandem operationem semel tentavi, incidens primò cutem, deinde venam varicosam separans, filo vtrinque constringens, hamo elevans & in medio transversim dissecans: Sed errore patientis, motu scil. nimio, qui nullus ante vulneris consolidationem esse debuisset, exorta est inflammatio, ægrum vehementer affligens, & prohibens vt voto exitus respondere non potuerit: vnde patiens ejusque parentes sæpius optarunt vt me dicta phlegmone, relicto filio, corriperet & torqueret: Hoc famæ naufragium semel passus, eos deinceps qui varicibus in crure afficiebantur, vel solis tibialibus ex pelle canica confectis tractavi; vel sub iisdem cruri affecto etiam remedia topica adhibui. *Scultetus Tab.* 55.

V. Varices, detecta circulatione sanguinis, contraria ac olim ratione curandæ: Vas enim superiore supra varicem loco ligandum, non inferiore: *Wallæus.*

VI. Ex venæ cruralis sectione quidam solatium quærunt, quod in melancholico quodam observavi, qui crebra ejus sectione diu se à tanta molestia immunem præstitit, Sed ob nimios exantlatos labores, phlebotomia cruris neglecta plurimum sanguinis grumosi sursum & deorsum rejecit, placida morte paulo post sequuta, nullo extrinsecus vestigio rupti varicis apparente: Internas ergo, quas omnibus venis, ob valvularum præsentiam, communes esse volunt, ruptas fuisse verisimile *I. M. Ferb. misc. curios. anni 1676. Obs.* 26.

VII. Venas omnes dilatatas Varices antiqui appellabant: interdum autem ex solo sanguine copioso nec melancholico: nonnunquam vero à crassis aliis humoribus laxantur eædem & varicosæ evadunt; præsertim vero in cruribus, vbi ob crassitiem & viscitidatem sanguis non adeo facile movetur; quæ post motum quodammodo livescunt, excalefacto scil. sanguine, ac proinde colore mutato: Hujus autem varicosæ affectionis curatio reformidanda non est, sicuti valde suspectu & periculi plena nigricantis & ab humore melancholico provenientis: Difficilis tamen est ejusdem vera & absoluta curatio, Chirurgia perficienda; nam licet Celsus spem faciat non difficilis sanationis, non tamen promissis respondet eventus, dum ferro & igne barbaram operationem proponit: Attamen vera atque legitima curatio est earum extirpatio, quæ nonnisi Chirurgia perfici potest, igne scil. & ferro, ex *Celso*; solo ferro, ex *Paulo*; ferro pariter, sed diverso modo, ex *Hippocr.* qui compunctionibus vtitur ad magnum vlcus vitandum: Ex quibus omnibus operationibus *Pauli* præferenda, (vide l. 6. de re Med. 82.) vt tutior; *Hippocrati* enim pun-

ctio Varicem minuit, at penitus non tollit; ustio vero Celsi, si ferramentis candentibus fiat, ulcera excitantur vix sanabilia; Si calentibus tantum Varix non tabescit. *Fortis consult.* 95. *cent.* 4.

VARIOLÆ, MORBILLI.

SYLLOGE.

I. Variolæ, quibus annis epidemice grassantur, si *Regulares* etiam sint atque mitiores, circa Aequinoctium vernum ingrediuntur; quibus vero annis non tantum grassantur epidemice, sed & *Irregulares* atque periculosioris sunt generis, maturius nonnunquam, mense puta Ianuario, invadunt, integras familias contagio suo afflantes, nemini parcunt, cujuscunque ætatis demum is fuerit, nisi prius hoc morbo laboraverit. *Sydenham Observat. circa morbos Acut. p.* 165.

II. Du-

II. Duplex est harum species, vel sunt enim *Distinctæ*, vel *Confluentes*, quæ licet essentialiter, vt ajunt, non differant, per illustriora tamen quædam symptomata, quæ hanc comitantur speciem, illam vero non item, haud difficulter ab invicem discriminantur: *Interstinctæ*, vel *Discretæ*, cum rigore atque horrore invadunt, quos mox excipiunt calor intensus admodum, capitis & dorsi dolor vehemens, vomituritio, ingens in sudores propensio (quod de adultis dictum volo, neque enim in infantibus hujusmodi ἱδρῶσιν mihi vnquam observare licuit, vel ante pustularum eruptionem, vel etiam post) *doloris sensus in partibus quæ scrobiculo cordis subjacent*, si manu premantur, stupor etiam & somnolentia, in infantibus præsertim, nonnunquam & paroxysmi epileptici; Qui si infantes dentitione jam perfunctos corripuerint, suspicor ego vbique Variolas in procinctu stare: quæ autem infantes statim ab hujusmodi paroxysmis aggrediuntur, pustulas emittunt magnitudinis conspicuæ, mites etiam sunt & boni moris, & rarissime confluunt: *Variolæ Discretæ* quarto vt plurimum die ab invasione erumpunt, nonnunquam serius aliquanto, ante illum vero rarissime: Symptomata cum his communia habet illa species quas *Confluentes* appellavimus, nisi quod hic atrociora sint omnia, febris scil. anxietas, vomituritio &c. immanius affligunt, quibus signis Medico sagaci etiam ante eruptionem *Confluentes* se produnt, Nihilominus non ita prompte hic in sudores dissolvitur æger ac in genere alio, in quo adulti in sudores propensi vix possunt cohiberi: Diarrhœa insuper nonnunquam eruptionem præcedit: Tertio vt plurimum die erumpit species hæc, ante illum aliquando, vix vnquam post illum: cum *Discretæ* vel ipso die quarto inclusive à primo morbi insultu, vel postea, ante illum raro admodum se monstrent: quantoque magis quartum illum diem præverterint Variolæ, tanto etiam confluent magis. Quamvis autem, vt generice loquamur, *Confluentes* diem quartum vix præstolentur vnquam, fit tamen, licet raro, vt ob atrocius aliquod symptoma ad 4. vel 5. vsque diem differatur eruptio, v. g acutissimus dolor nunc in regione lumborum, paroxysmi nephritici æmulus, nunc in latere, qualis pleuriticos vexat, nunc in ventriculo, cum vomitu enormi ante eruptionem angente: Hisce in casibus Variolas solito serius erumpere animadverti, vt pote ab immani symptomatum dictorum violentia constrictas atque impeditas: quæ quidem symptomata solitis vehementiora, mihi satis aperte indicant secuturas Variolas, de *Confluentium* genere esse, & periculo minime vacare &c. *Idem pag.* 171.

III. Sunt & symptomata duo quæ Variolis *Confluentibus* accidunt, haud minoris momenti quam Pustulæ, vel tumor, vel aliud quodlibet, *Salivatio* in adultis, & in infantibus *Diarrhœa*: Horum prius perpetuum fere comitem se adjungit: forte natura has evacuationes idcirco substituit, quod in pusillo hoc ac humili genere materia morbifica ita penitus nequeat exterminari ac in pustulis majoribus & magis fastigiatis generis Discreti: Hoc autem certo scio, quod non solum Variolas *confluentes* vbique comitantur, sed etiam quod quæ per illas fit evacuatio tam est necessaria, quam sunt vel pustulæ, vel faciei & manuum intumescentia. &c. *Idem pag.* 174.

IV. Qualis sit hujus morbi essentia nescire plane me fateor, at omnia symptomata penficulatim trutinata videntur mihi subindicare *Inflammationem* eum esse, (à cæteris tamen inflammationibus specie diversam) tum sanguinis tum reliquorum humorum, in qua amolienda per dies priores duos tresve id agit natura vt particulas inflammatas digerat coquatque, quas postea in corporis habitum ablegatas maturat adhuc, & sub Abscessulorum forma suis demum finibus expellit: Hinc notandum duo esse hujus morbi tempora, *Separationis* & *Expulsionis*: Primum plerumque cum Febrili ebullitione transigitur, quod tribus primis vel quatuor diebus solet peragi: *Separatione* sic ope ebullitionis in sanguine peracta, *Expulsio* jam locum obtinet, quæ per reliquum morbi tempus mediantibus parvis illis abscessibus in carne perficitur: Hinc *Indicationes* exsurgunt: 1. vt æquabilis ille tenor ebullitionis in sanguine conservetur; qui neque nimis propere separationem nimia sua vi perficiat, neque tamen torpido nimis motu eandem remoretur, vel non satis idoneam præstet. 2. Vt abscessuli, pustulæve summa cura sustineantur, quo debita tempora percurrentes, tandem contentam in se materiam omnino avehant, ipsæque etiam evanescant. *Idem p.* 183.

V. Quoad primam Indicationem, Solicite inprimis cavendum est, hoc tempore præsertim, ne nimium assurgat ebullitio, sive id fiat ex congestis stragulis, sive ex aëre loci in quo decumbit æger, igne nimium excalefacto, sive ex calidorum medicamentorum & cardiacorum vsu: præcipue vero ab his cavere oportet, si æger in ætatis flore constitutus fuerit, vel sanguinem habeat generosiori potu nimis exaltatum, vel anni tempestas aut verna sit, aut saltem vltra æstatis initium non processerit: Hinc enim fiet vt separatio, quæ sensim lentisque gradibus peragi debebat, vt vniversalem quandam despumationem opportunius peragat, præcipiti cursu feratur, atque ita vel non satis idoneus partium numerus congregetur, vel (quod forte contingat) nonnullæ partes ad secretionem damnentur, quas alias Natura illam subire noluisset, nisi quod vltra debitos limites excurrere coacta, noxam hanc sibi creet: secretis enim illis quæ ad separationem minus opportuna sunt, aliorum illuc propendentium motus, eorum commixtione impeditur, adeoque redduntur expulsioni minus accommoda: Mihi quidem rationi consentaneum videtur, vt quo diutius Natura separationem molitur ac perficit, dummodo ebullitio non omnino torpeat, eo certius atque vniversalius eadem separatio absolvatur: Atque ex illa sic absoluta, curationis insequentis successus potissimum vt dependeat necesse est, vti ex methodo contraria contrarius plane rei exitus, Ex calido enim isto regimine nihil boni nascitur, sicut ex præcoci fructu nihil frugi: Cum frequenter vsu veniat, vt vel in phrenitidem æger prono lapsu ruat, vel (quod pejoris notæ est) sudores ingentes oboriantur, ex quibus partes non secerni aptæ, neque puris naturæ respondentes (quod ipsum tamen pus genuina soboles est hujusce excretionis) eliminentur, Vel ex Cardiacis illis administratis, calidaque custodia, Variolæ nimis protrusæ in vnum confluant, fœdo certe spectaculo, tristemque eventum interminanti. Atque hæc & hujusmodi symptomata ex his erroribus progigni solent, cum ex altera illa methodo nihil vnquam mali observaverim: Natura enim sibi permissa negotium suum suo tempore exequitur, materiamque debito ordine ac via tum secernit, tum etiam expellit, vt (in junioribus

præsertim, vegetisque temperamentis) nostra ope non indigeat, suis viribus optime instructa: *Neque sane vel ipse vidi, vel fando accepti quenquam ex eo periisse quod Variolæ primo non eruperint*, etsi nimis multi perierint quorum variolæ primum laudabiliter, & cum summa spe erumpentes, postea recedentibus pustulis præmature detumuerunt. *Idem p.* 185.

VI. Quemadmodum autem inconsultum est atque periculosum calidioris regiminis, vel cardiacorum ope cœptam ebullitionem nimis evehere, ita è contrario non minus vacat periculo mediantibus emeticis, catharticis, aut id genus aliis eandem minuere, cum hoc pacto partium separabilium commoda secretio plurimum impediatur: Licet illud vulgare illud argumentum quo adversus v. s. aliasque vacuationes vtuntur (nempe quod non liceat à circumferentia ad centrum movere humores, cum natura in hoc morbo contrarium affectare videatur) nullarum plane virium sit, eo quod ex earundem vsu contrarius omnino effectus, subitanea scil. variolarum eruptio sæpissime consequi deprehendatur; aliæ nihilominus rationes in promptu sunt, quæ vehementer suadent, vt, si quidem vllomodo vitari possit, ab hac praxi manus abstineamus, Namque (vt earum præcipuas paucis attingamus) per hasce evacuationes non tantum ebullitio nimis imminuitur, cujus interim ope partes despumandæ accurate secerni debuerant, verum etiam illud subducitur quod cœptæ secretioni quasi pabulum continenter suppeditaret: vnde sæpenumero contingit vt variolæ primum laudabili impetu erumpentes, (eoque fortasse melius quod evacuationes jam dictæ præcesserant) paulo post ex improviso quasi repercussæ detumescunt, idque ob eam potissimum causam quod materia desit quæ quasi à tergo præeuntem sequeretur atque agmen clauderet. *Idem. pag.* 187.

VII. Quoad secundam indicationem quæ tempus *Expulsionis* spectat, sicut periculosum est si æger præsente febre, ac pustulis vix dum apparentibus, in ipso *secretionis* tempore nimium calefiat, ita etiam non minori periculo plena res est si idem quovis morbi tempore fiat, atque illo præsertim quod ad expulsionis initium vergit, crudis adhuc existentibus pustulis: quamvis enim sanguis, peracta jam separatione, atque relegata ad carnosas partes materia, ab intestino tumultu magnam partem immunis sit, interim tamen tener adhuc, recensque, ac vix novo statu & quasi textura inductus, εὐπαθὴς est, facileque vi caloris immodici vndecunque appellentis afficitur, atque adeo levissimo momento irritatus flammam concipit & in novam ebullitionem proclivis est: quæ quidem nova ebullitio non, vti prior illa, suppurationem jam molitur (illam quippe peractam supponimus) verum illius loco non tantum symptomata superius memorata excitat, sed & coeptam per pustulas *expulsionem* intertubat, & contentam materiam exagitando noxam parit: Vel itaque partes jam secretæ, atque in corporis ἕξιν depositæ, vehementi illo rapidoque sanguinis ebullientis cursu abreptæ in ejusdem massam resorbentur; vel partes carnosæ vltra gradum suppurationi debitum excalfactæ, minus commode illam exequuntur; vel denique fortassis oborta hac nova ægritudine, sanguinis œconomia, ipsarumque carnium tonus pervertitur, vsque adeo vt materiam illam expulsam vincere, eamque solenni more abscessuum coquere nequeat. *Idem pag.* 188.

VIII. Interim non vsque adeo nos illuc intentos esse oportet, quo ebullitionem nimiam in sanguine prævertamus, vt ægrum frigoris injuriis exponendo Pustularum eruptio impediatur: Gradus ille caloris ad harum expulsionem promovendam accommodatissimus naturalis sit oportet, atque ejusmodi qui carnosarum partium temperiei conveniat: quique hunc excedit, aut ab eodem deficit, vtrinque periculosus est. *Idem p.* 190.

IX. Si contigerit vt vel phlebotomia minus opportune celebrata, vel admisso frigore Pustulæ reciderint, vel facies ac manus detumuerint, Cardiacis vtendum est, sed cavendum ne in his exhibendis nimii simus, quamvis enim sanguinem ademeris, fieri tamen potest vt virium inde jacturam metuens, adeoque cardiacis, aut fortioribus aut sæpe repetitis vtens, novam ebullitionem ex improviso suscites: Nimirum sanguis adhuc tenerior est, & vim calidioris stimuli facile sentit, Vnde fit vt sæpe repetitæ ebullitiones in eodem excitentur, quibus ægrorum mors majori jure tribuenda est quam prægressæ venæ sectioni. *Idem pag.* 191.

X. Quamprimum manifesta hujus morbi indicia se produnt, ægro aura liberiore, vino ac carnium esu interdico; cerevisiam vero tenuiorem pane tosto leviter tepefactam pro Potu ordinario, ac nonnunquam pro arbitrio hauriendam concedo: Pro Victu etiam juscula avenacea, hordeacea, poma cocta, aliaque quæ neque frigoris neque caloris vim aliquam egregiam obtinent, aut ventriculo molestiam exhibent injungo: A regimine calidiore protinus inhibeo, vt & ab vsu cardiacorum quorumcunque, quibus Variolas in cutem ante diem quartum, qui eruptioni proprius est ac naturalis, temere propellere nonnulli satagunt: Cum pro certo habeam eo magis vniversalem fore materiæ Variolosæ separationem, quo tardius istæ prorumpunt, proinde & securiores possumus esse ne se denuo intro condant, & rectius maturescent: Cum si ante tempus extrudantur, præcipitatur materia cruda adhuc atque inconcocta, quæ ad instar fructuum præcociorum inani spe lactat: Adde quod ab hac nimium festinata diligentia periculum est (in calidioribus præsertim temperamentis ac vegetioribus, quorum principia activa plus satis cardiacorum supplent vicem) ne natura nimis incitata coactaque, vniversam pene corporis substantiam in Variolas effundat, ita vt jam confluant illæ quæ, nisi plus æquo properasses, in *distinctarum* ordine lætiori omine substitissent: *Idem pag.* 192.

XI. Porro non ideo statim foras propellendæ sunt Variolæ, vbi primum aliqua hujus morbi suspicio oritur, quia scil. æger ante eruptionem vehementer vt plurimum laborat angiturque, cum ne vel vna quidem instantia possit ostendi quempiam ideo interiisse, vtvt graviter ægrotaverit, quod non mox prodirent Variolæ, Vel naturam iisdem serius ocyus extrudendis defuisse, nisi sicubi regimine calidiore, & remediis Cardiacis, præmature ingestis, fuerit impedita: Etenim non semel observavi in junioribus, & temperamento sanguineo præditis, regimen calidius, & Cardiaca eo animo exhibita vt Variolas ante justum tempus exturbent, ita parum eruptionem accelerasse, vt eidem è contra obicem ponerent: Sanguine enim his modis excalefacto, & in motum violentiorem, quam qui materiæ variolosæ separationi rite peragendæ par esset, concitato, certa tantum quædam morbi indicia se prodidere, latentibus intra cutim pustulis

neque

neque se vltra efferentibus, quibuscunque demum Cardiacis sollicitarentur, donec tandem sanguine ad moderatam debitamque temperiem redacto, concessa scil. Cerevisia tenuiori, demptoque partim stragulorum quibus torrebatur onere, pustulis exiturientibus commodam viam stravi, atque ægrum in tuto collocavi. *Idem pag.* 193.

XII. Neque magis ab illis stat ratio qui ægrum ita pertinaciter ante diem quartum lecto addicunt, modo cubiculi ambitu se contineat, quam ab his qui adeo præmature atque intempestive cardiaca ingerunt; Etenim sanguinis mictus, maculæ purpureæ, & alia symptomata lethalia eo tantum nomine, præsertim ætate florentibus superveniunt, quod præpopere lecto affigantur: quarto vero die lectulo ægrum adjudico, ac tum temporis si eruptio parum pro votis succedat, recte exhiberi potest Cardiacum aliquod blandius, vnica saltem vice, quo cogantur Pustulæ. *Idem pag.* 194.

XIII. Inter ista quæ huc faciunt medicamenta, *Paregorica* dicta, qualia sunt Laudanum liquidum, Diascordium &c. si in pauca quantitate Aquis Cardiacis appropriatis admisceantur, cæteris prælucent: Hæc enim cum sanguini æstuanti frænum injiciant, Natura materiam morbificam opportunius atque liberius ejicit atque amolitur. *Idem.* 105.

XIV. Neque etiam consulerem Cardiacum ante dictum diem quartum propinare, vel vrgente *diarrhœa*, atque illud, vt videtur, indicante: Licet enim nonnunquam Variolarum Confluentium eruptionem præcedat diarrhœa, quæ oritur ab inflammatoriis halitibus, vel humoribus è massa sanguinis per primos dies exagitati atque æstuantis, in intestina exoneratis, non tamen hic magis deerit Natura dictis materiæ variolosæ halitibus in corporis habitum propellendis (quo facto sua jam sponte sistetur diarrhœa) quam solet in halitibus istis extro vertendis eliminandisque, qui in ventriculum inversi sub initio morbi vomitum excitant. *Idem.*

XV. Si ad adolescentem vegetiorem accersor, qui insuper liberaliore sive vini sive liquoris cujuscunque spirituosi compotatione morbo ansam dedit, non satis habeo ad frænandam sanguinis ebullitionem, vt tam lectulo quam cardiacis abstineat, nisi ad hæc sanguis è brachio mittatur: Quod si non concedatur, obtinente vulgi præjudicio, missionem mihi esse petendam existimo: Superinducta enim inflammatione ista, quam sanguini impressit liquorum spirituosorum fervor, intenso illi calori quem hic morbus naturaliter comitem habet, ita furit sanguis vt non raro in vesicam vasorum ductu irruat: vel maculas pariat purpureas, aliaque ejusmodi symptomata, quæ per omnem morbi decursum crucem figunt Medico, atque ægrum è medio tollunt. *Idem p.* 195. De venæ sectione in Variolis Vide §. 40.41.42. & sequ.

XVI. Vbi primum eruperint Pustulæ, jam proxime diligenter perpendo an *Discreti* fuerunt generis an vero *Confluentium*, cum longo hæc intervallo ab invicem distent, etsi conveniant quoad symptomata quædam: Si itaque ex Pustularum magnitudine & parvitate, tardioreque eruptione, tum etiam ægritudinis aliorumque symptomatum gravissimorum, quæ in Confluentibus etiam post eruptionem fatigant evanescentia, de genere *Discreto* mihi constet, ægrum cerevisia tenuiori, jusculis avenaceis, hordeaceis, &c. reficiendam curo: Atque si tempore æstivo, eoque calidissimo Variolæ non ita multæ obtingant, quorsum attineat ægrum in lecto jugiter stratum obrutumque detinere ego quidem non video: Quin potius singulis diebus de toro per aliquot horas surgat, ea lege vt tam loco quam vestitu frigoris pariter ac caloris nimii incommoda præcaveantur: Quid quod ægroto à cubili quandoque abstinente morbus minori cum molestia, ac etiam breviori spatio sua tempora peragat quam si eidem continenter affigatur; quod non solum ægritudinis tædium adauget, verum etiam febrilem æstuationem fovet, & prodeuntibus vesiculis dolorificam inflammationem conciliat: Quod si aut frigidior anni tempestas, aut copiosior exanthematum eruptio perpetuo decumbendi necessitatem ægro imponat, prospicio vt non intensiore caloris gradu, vel adjectis pluribus stragulis in lecto decumbat, quam quibus in prospera valetudine vti solebat, accenso nonnisi hyeme incumbente, mane & sero, foco mediocri. *Idem p.* 197.

XVII. Nollem vt brachia semper stragulis accurate cooperta detinerentur, aut in eodem loco semper jaceret æger, nempe ne sudores copiosius erumperent, quos ego, experientia fretus, fidenter affirmo non absque ingenti periculo (præsertim in adolescentibus) accidere posse: Vellem itaque vt liber in lecto jaceret, locumque subinde commutaret. *Idem meth. cur. febr. p.* 109. *Et loco ante cit. p.* 198.

XVIII. Determinante morbo, cum halituum à materia jam in pus conversa prodeuntium, Eruptio liberior à pustulis tandem crustosis ac duriusculis impediatur, abs re non erit vini Canarini semicocti, cochlearia 3. vel 4. vel aliud medicamentum Cardiacum temperatum exhibere, ne scil. halitus illi putridi in sanguinis massam postliminio revertantur, Et sane jam nunc, neque prius, cardiacis locus est:

Eodem pariter tempore Diæta paulo calidior & cardiaca magis potest concedi; Iuscula v. g. ex pane & cerevisia saccharatis; ex farina avenacea cum cerevisia & saccharo: Neque aliis omnino opus erit, in genere scil. *Discreto* ac leniori, si æger hac methodo ac diæta, vtrisque moderatis, se tractari patiatur. *Idem ibid.*

XIX. Hæc sane, reclamante licet male fundato hominum præjudicio, vera est methodus huic variolarum generi medendi: Et licet non negem multos regimine admodum opposito tractatos nihilominus convalescere, fatendum est tamen, (etsi prorsus omni periculo vacat ex sua natura hoc *Discretum* genus) plurimos etiam interire; Quin & alii complures pariter fatis concederent, nisi vel à frigidiore tempestate in quam incidit morbus, vel à v. s. (aliter supervacanea atque inutili) nuper celebrata servarentur: Quo nomine, si vel obstinatio amicorum, vel ægri diffidentia prædicto regimini intercesserit, tutius mihi videbatur sanguinem detrahere: quod quidem licet per se officiat (qua scil. & separationem perturbat confunditque & pabulum insuper tum pustulis, tum tumori elevandis destinatum subducit) aliquantisper tamen sequuturum regimen calidius pensat, ac proinde hanc, quam nonnisi coacti vsurpamus, methodum non vsque adeo periculosam atque ancipitem reddit. *Idem.*

XX. Ex dictis patet cur perpauci adeo è plebe hoc morbo pereant, si ac eos comparentur qui inter divites eodem trucidantur: quod quidem vix ad aliam causam potest referri quam quod ob rem do-

mi angustiorem, & agreste vivendi genus, vix illis fiat copia sibi nocendi regimine magis accurato & delicatiori. *Idem p. 199. Anno 1680. Genevæ epidemicæ fuerunt Variolæ per hyemẽ, Obiere ad Ianuarii vsque mensis anni 1681. initium tum pueri, tum adulti, centũ & vndecim: In Nosocomio quadraginta pueri iisdem laboravere, vnus tamen tantũ vel alter interiit; Etsi Medici peritiæ nihil detractum velim, priori rationi potius adhæreo, quod naturæ commissi fuerint, nullo accurato observato regimine, solum decocto rasuræ cornu cervini vsi & lentium. Nonnullos curandos habui, quos prædicta methodi beneficio servavi.*

XXI. Quinimo & plures inter vulgus jugulavit hic morbus, ex quo *Mithridatii, Diascordii, Decocti c. c.* &c. vsum didicere, quam in sæculis indoctioribus quidem, at magis sapientibus, cum in singulis ferme ædibus reperiatur stolida aliqua ac sciola muliercula, quę in hominum perniciem quam non didicit artem exerceat. *Sydenham l. pag.* 200.

XXII. At si *Confluant Variolæ*, periculosæ plena res est aleæ, arbitror enim ego genus hoc non minus ab altero illo discrepare, quam ab hoc ipsa Pestis, licet apud vulgus, quibus nomina & verba pro rebus sunt, vtriuslibet curatio ex æquo prædicetur: In hac morbi specie, cum intensioris sanguinis inflammationis proles sit, major pariter adhibenda est cura ne calefiat æger: Quamvis autem species hæc ex sua natura majorem sibi vendicet refrigerationem quam altera, ad promovendam tamen faciei ac manuum intumescentiam (sine qua de ægro actum est) & pustularum elevationem ac augmentum, tum etiam quia æger ob exulcerationes dolorificas lecto abstinere nequeat, expedit vt in eodem contineat, & se, & manus etiam suas, modo stragulis modice contentus sit, & concessa fuerit venia ab hac in illam lecti partem corpus pro arbitrio suo trãsferendi, vt in genere *Discreto* annimus: Præsertim vero morbo exeunte, cum jam appetat *Febris maturationis*, non tantum hac libertate demerendus est æger, sed monendus etiam vt ea vtatur, quin & versandus sæpe nocte atque interdiu, ut ingens calor contemperetur, & vitentur sudores, quibus amandatur lenis iste humor quo diluendæ sunt Variolæ vt mitescant. *Idem pag.* 200.

XXII. Si *Ptyalismus* in hoc morbo supervenerit (idquod sæpe in adultis post calidius regimen, & cardiaca contingere cernitur) bona omnia sperare licet: Certe plerique ita male tractati huic symptomati salutem suam acceptam referunt: Morbus enim à via naturali, qua se expurgare tentaverat, digressus, novam hanc molitur, per salivationem scilicet; proindeque dehinc minus de pustulis curandum est, sed spectanda potissimum est exspuitio, conandumque vt quam laudabili more succedat: Cavendum etiam ne ptyalismum hunc quovis modo impedias aut interturbes: Quare à gargarismis, sub quocunque prætextu, abstineatur; quorum vsu mortem aliquando illatam observavi, dum sputum alias exiturum inhiberent: Solum hic cerevisiam tenuem, leviter calefactam admiscerem, qua, si opus, ægrorum ora abluantur. *Sydenham Meth. cur, febres p.* 108.

Quandoquidem verò *Ptyalismus* hanc speciem jugiter comitatur, qui cum è præcipuis sit Naturæ evacuationibus, atque hic in ejus locum quæ per Pustulas fieri debuit, substituatur, (quæ quidem per pustulas evacuatio in hac specie humili atque depressiore non æque atque in altera procedit) summopere annitendum est vt dicta Salivatio in vigore perstet & conservetur, nec ante diem suum sistatur, vel remediorum calidiorum vsu, vel à cerevisia tenui, aut simili alio liquore, liberaliter hauriendo, ægrum arcendo: Iam cum Ptyalismi mos sit, naturaliter se habentis, vt cum prima eruptione incipiat, & die xi. minuatur, neque tamen nisi post diem adhuc vnum aut alterum omnino desinat, si ante diem illum penitus cesset, in lubrico sunt res ægri: Nam cum faciei tumor (per quem nonnihil materiæ morbificæ evacuatur) nunquam non eo ipso die dispareat, si salivatio eodem pariter tempore se subducat, æger materia Variolosa jam putrescente, ceu veneno inficitur: Cumque jam nulla amplius detur porta per quam evacuari possit, in busti limine constituitur: nisi forte (quod fit nonnunquam) manuum intumescentia, quæ vt serius quam illa faciei se ostendit, ita tardius recedit, ejus sit molis ac momenti, vt ab orci faucibus illum eripiat: *Salivatio*, quæ tanti hic est, tamque necessaria, admodum promovetur, si ægro affatim propinetur cerevisia tenuis, vel liquor quilibet alius qui nec illum calefaciat, nec ad sudores provocet. *Idem pag.* 201. De Ptyalismo vide §. 22. b. libro 14.

XXIII. Præter hæc, vt sopiatur vehemens illa sanguinis ebullitio, qua hæc variolarum species alteram illam longe superat, & sustentetur *Ptyalismus* (necessaria nempe hujusce morbi evacuatio) conveniunt *Narcotica* præ aliis quibuscunque: quæ licet ob vim, qua donantur, incrassantem, educendę Salivæ videantur officere, jamdiu tamen ego isto me isto liberavi pręjudicio, atq; eadẽ in hoc morbo adhibui, astipulante vbiq; rerum eventu, modo æger pubertatem excesserit: Sanguis enim infantium puerorumque cum mitius ferveat, nullo hujusmodi eget sufflamine, atque insuper horum vsu *Diarrhœa*, quam in hoc morbi genere infantibus evacuationem natura instituit, cum ægri damno sistitur: Adultis vero *Paregorica*, si frequenter vsurpentur, hæc afferunt commoda, 1. Somnum moderate calefaciendo, efferam nimis sanguinis ebullitionem, ac proinde *phrenesin* cohibent præcaventque: 2. Ab eorum vsu faciei & manuum intumescentia, quam insignem in hoc morbo natura habet evacuationem, rectius procedit, 3. quod non parum facit ad ægri securitatem, cum non raro justo citius detumescat facies, cum malis ægri rebus, tumor narcoticorum ope ad debitum vsque Naturæ terminum suffulcitur & protrahitur: mitigato enim sanguinis fervore, radii inflammati opportune ad manus, faciem, atque omnem corporis superficiem pro morbi ingenio feruntur: Ptyalismus denique hisce propagatur, qui licet vi medicamenti, ita fortiter incrassantis, ad horas aliquot sistitur in quibusdam, mox tamen aucto novis hisce suppetiis robore, insurgit denuo natura, & cœptum opus feliciter peragit; Quinetiam animadverti Salivationem, quæ circa diem xi. aliquando etiam citius, cum ingenti ægri periculo minui solet, exhibitis plus semel paregoricis de novo fuisse redintegratam, nec ante diem xiv. alicubi etiam & post illum, desiisse: Propino ego vt plurimum vel *Laudani liquidi* gutt. xiv. aut circiter, vel ℥vj. aut ℥j. *syrupi de meconio in aqua flor. paralysis*; vel simili stillatitia solutam; Quæ si Adultis post plenam eruptionem ad morbi vsque finem singulis noctibus propinentur, non modo incommodi nihil, sed & magnum inde emolumentum capient, quod frequenti experientia didici: Expedit vero, vt censeo, paulo temporius quam aliter fieri solet, *Paregoricum* exhibere; facile enim observatu est in Variolis pessimi moris, caloris, vt ita dicam,

paro

paroxysmum vesperi plerumque ægrum inquietudine aliisque symptomatis lacessere, quæ, si *paregoricum* hora vj. vel vij. vespertina sumatur, aliquatenus præcavere possint. *Idem p.* 303.

XXIV. Porro, cum in *Variolis confluentibus*, haud minus certo *Infantes diarrhœa* comitetur, quam adultos ptyalismus, natura alterutram harum evacuationum, materiæ morbificæ eliminandæ vbique constituente; vt nec hic *ptyalismo*, ita neque istic *diarrhœæ* frænum iniicio, cum vtrumque ex æquo sit absurdum: Male locata interim imprudentium aliquot muliercularum opera in sistenda hujusmodi *diarrhœa*, multa infantium millia letho dedit, dum falso secum reputant Diarrhœam par in hac variolarum specie atque in *Distincta* discrimen apportare; Nesciæ sçil. *illic* tantum officere *diarrhœam* vbi per pustulas fit evacuatio, hic vero naturæ opus illam esse, morbo effugium quærentis: Missa itaque diarrhœa ἐν τῇ φύσει ex præcepto *Hippoc.* συμφέρτλον, quo cœpi pede pergo, in cunis vt nunc jaceant infantes, vt nunc istinc auferantur consulo; & si fuerint ablactati, eandem quam superius adultis Diætam istis concedo. *Idem pag.* 204.

XXV. Si in *Discreto* genere, ob regimen justo calidius, & continuos sudores, ægri facies non intumescat (pustulis interim satis dense se exerentibus) sed flaccida sit, & palleant pustularum interstitia; in casu posito, vltra quod ad temperatum magis regimen, & compescendum sanguinis ὀργασμὸν velis remisque contendo, *Paregoricum* aliquod è vestigio hauriendum præcipio: quod quidem somnum blande conciliando (nisi plus nimio cerebrum incaluerit) & mitigando proinde effrænem sanguinis ferociam, sanguinem vna cum calore ad faciem, provt morbi ratio postulat, tempestive determinat. *Idem pag.* 206.

XXVI. Quod si eo vsque processit malum ea προφάσει ortum, vt sudor qui copiose huc vsque manavit sponte sua defecerit, æger *Phrenitide* corripiatur, de vehementi queratur ægritudine, vrinam paucam at frequenter reddat, nullo iam alio auxilio (cum in propinquo mors sit) ægro subveniri posse existimo, quam sanguinem è brachio satis larga quantitate extrahendo, corpusque exponendo auræ liberiori: Et profecto haud ita temerarium atque ἄτοπον videbitur quod jam proposui, si ad illos animum advertamus, qui ob copiosas narium hæmorrhagias subito ingruentes, ferreas imminentis lethi manus salvi evasere: Illud insuper est perpendendum, quod in extremo hoc agone, non idcirco instat mors quod pustulæ intro recedant, (extant enim hæ, vt diximus, eminentque cum insigni rubore, etiam animam agente ægro) sed quod facies non turgescat: ad promovendam vero hanc faciei intumescentiam, quicquid id demum est quod ad sanguinem contemperandum facit (venæ sectionem autem, & modicam refrigerationem eam vim obtinere, nemo opinor negaverit) necessario, æque ac Paregoricorum vsus, atque ob easdem plane rationes debet conferre. *Idem pag.* 208.

XXVII. Non hæc ita velim intelligi ac si in qualibet *Phrenitide*, Variolis superveniente (cum nullum hoc symptoma frequentius occurrat) venæ sectionem statim suaderem, sed in illa tantum quæ ideo accidit quia facies non turgescit, in *Distincto* sçil. genere, & pustulis copia satis magna comparentibus: vel vbi ob regimen admodum calidum, & cardiacorum vsum sanguis adeo est efferus, atque vltra omnem modum evectus, vt inducias ferre nequeat donec medicamentis paregoricis, & reliquis eodem facientibus, ad debitam temperiem reduci possit: Cum enim ita se res habent, Medicus ad conscientiam suam potius quam ad incertam famam se componens, vel sanguinem, vt ante dictum, detrahere debet, vel vt æger aëre liberiori refocilletur præcipere: Quod vt efficeretur satis mihi visum est vt æger è lecto aliquantisper exurgeret, quo facto plures à morte liberavi. *Idem pagin.* 209. Ibi vide exemplum phrenitici pro mortuo expositi, & eo modo revivіscentis & convalescentis.

XXVIII. Si in Variolis *confluentibus* Saliva eo vsque excocta sit & viscida ob calorem præcedentem, vt tantum non suffocetur æger (quod vndecima die non insolens est) Gargarisma necessario in vsum ducatur, & vt sæpe die nocteque syringa in fauces sedulo iniiciatur, serio imperandum: Componatur vero illud è cerevisia tenui, vel aqua hordei cum melle rosarum. Quod si æger rite fuerit tractatus Ptyalismus etiam cum jam cœperit imminui, ita pulchre suo fungetur munere vt hoc remedio opus non fuerit: Et profecto vbi eo res redit vt æger singulis momentis à suffocatione periclitetur, stupore obrutus, & spiritu fere vndiquaque præcluso, non satis tuto huic remedio fiditur: Ægro ita ad incitas redacto Emeticum peropportune ac feliciter nonnunquam exhibui ex *Infusione Croci metallorum*, sed dozi paulo majori, scilicet ad ℥ jß: quando ob eximiam, qua laborat æger, stupiditatem, minor dozis haud quaquam operabitur, atque interim eos exagitando humores quos nequeat educere, ægrum in magnum vitæ discrimen conjiciet. *Idem pag.* 210.

XXIX. Eadem hac sanguinis contemperatione & *maculas purpureas* vidi sublatas: Sed neque hac, neque alia methodo quacunque vel *Mictum sanguinis*, vel violentam *ejusdem è pulmonibus eruptionem* adhuc sufflaminare potui: Vtraque vero Hæmorrhagia hæc, quatenus mihi hactenus observare licuit, indubie mortem pronuntiat. *Idem pag.* 211.

XXX. In *Vrinæ suppressione*, quæ juniores ac vegetos nonnunquam incessit (à confusione sçilicet magna & spirituum ἀταξία, ejusdem excretioni subservientium, ob sanguinem & humores nimio fervore agitatos) omnes Diureticorum tribus in auxilium accersivi; sed nihil æque feliciter hic mihi cessit atque è lecto eximere ægrum, qui postquam adstantium manibus suffultus, cubiculum bis terve circumambulaverit, mox vrinam satis copiose reddet, haud parvo cum levamine. *Idem ibid.*

XXXI. At vero quæ à materiæ Variolosæ repercussione ob frigus externum, vel evacuationes indebite factas, proveniunt symptomata, vsu Cardiacorum & conformi regimine sunt tollenda; qui tamen non vltra spatium, quo ista perstant, continuandus; Horum præcipua sunt *Pustularum Depressio*, seu procidentia, & *Diarrhœa* in variolis *discretis*: Neque enim in *Confluentibus*, vel pustularum depressio mali quicquam ominatur; cum ea sit morbi natura; Neque Diarrhœa infantium iisdem laborantium, cum salutem ista adferat, non periculum: In vtroque hoc casu potio Cardiaca, ex aquis stillatitiis ap-

propriatis, cum *Diascordio*, *Laudano liquido* &c. jure optimo concedetur, idque non tantum ad dicta symptomata submovenda, sed quolibet morbi tempore, si æger de cordis dolore atque ægritudine conqueratur: Et quidem opinor ruborem illum, qui de crebra Pustularum retrocessione invaluit, ex eo natum esse, quod qui earundem depressionem in genere confluentium observaverint, illam pro materiæ Variolosæ ob susceptum frigus recessu habuerint, cum nihil sit hoc præter morbi morem: atque in genere distincto idem suspieantur, quia scilicet pustularum eruptionem atque augmentum ante diem expectant, cum non satis attenderint ad tempus illud quo natura fructum hunc ad maturitatem solet perducere. *Idem pag.* 212.

XXXII. Ægro jam convalescente, Pustulisque deciduis, vbi per dies aliquot carnes idem gustaverit, circa diem nempe xxj. sanguinem è brachio extrahendum censeo, si morbus fuerit vehementior; Cum inflammatio, quam sanguini impressenunt Variolæ, sive adultus fuerit æger sive infans, non minus venæ sectionem indicet quam colluvies quæ eidem accrevit catharsin; quod satis liquet tum à sanguinis colore, qui post atrociorem morbum educitur, Pleuriticorum sanguini omnino similis; tum etiam à magnis istis inflammationibus quæ post morbum hunc in oculos decumbunt, aliisque diris sanguinis excalefacti, & à morbo depravati effectibus; Vnde etiam qui antea pancratice valebant, postea cum humoribus calidis acribusque, in pulmones, aut aliam aliquam partem depluentibus, per reliquam vitam omnem confligunt: At si pauciores extiterint Pustulæ, sanguinis missione non opus erit: Post venæ sectionem catharticum exhibeo ad tres vel quatuor vices. *Idem p.* 213.

XXXIII. Morbilli Epidemici initio anni 1670. incursantes, & hi qui grassabantur initio anni 1674. Variolas nigras introduxere, quarum Pustulæ fuliginem nigredine æquabant, vbi nempe confluxerint, & æger non prius extingueretur quam ad maturitatem istæ pervenerint, immaturæ enim fuscæ tantum erant colore: Pustulæ quinetiam perpusillæ erant si numerosæ (paucæ enim vbi fuerant tantum, haud erant minores quam in aliis Variolarum generibus; nigræ vero rarissimæ:) Sub vtrisque magna putredo latebat, naturæ crassæ & incoctilis: Maturæ pessime olebant, ita vt eisdem graviter laborantes præ fœtore vix quirent accedere: Tarde periodum absolvebant, hærebantque diutius quam vlla species alia quam mihi videre contigerit: Notatu dignum, quod quanto mitior est morbi species, tanto citius pustulæ ad maturitatem, atque morbus ad finem perducitur: Ita in specie ista regulari Variolarum Confluentium quæ anno 1667. ingressa est, dies xj. maximum afferebat vitę discrimen, quo semel elapso non amplius vtplurimum ægro metuendum erat: In proxime sequenti specie anomala Confluentium, quæ initio anni 1670. cœperunt invadere, æger die xiv. vel ad extremum xvij. maxime periclitabatur, quos si æger superaverit, salvus omnino erat: At vero in hac specie Confluentium æger etiam post diem xx. contrucidabatur: nonnunquam & si convalesceret, non tantum tibiæ intumescebant (quod quidem in Variolis confluentibus quibusque familiare est) sed brachia insuper, humeri, crura partesque aliæ; qui quidem tumores ab intolerabili dolore, Rheumaticorum per omnia æmulo, tragœdiam ordiebantur, postea haud raro suppurabantur, & in sinus ingentes, & partium musculosarum apostemata desinebant.

Videntur autem mihi hæ Variolæ nova quædam species, è priore jam inveterascente suborta: quamvis pro aëris diathesi eum producente Epidemicum, Variolæ nigræ, quæ initio anni 1670. primum se ostendebant, ad ἀκμὴν suam vsque progrederentur, tamen ad instar recidivæ alicujus morbi à materia pristina denuo fermentescente, aër rursus ad Variolarum productionem faciens, ex veteri penu easdem deprompsit: qui quidem morbus sumptis de novo viribus reviviscere quasi videbatur: Tanto autem magis anomalæ hæ erant, tantoque magis intensam redolebant putrefactionem, quanto materia, è qua generabantur, ista crassior erat atque fæculentior &c.

Curationem quod attinet, miratus sum Indicationes plane contrarias quas hic mihi morbus sub innuere videbatur, *Hinc* enim clarum fuit à calidiori regimine symptomata quę à nimia inflammatione pendent, statim produci, febrim, phrenesin, maculas purpureas &c. quibus hic morbus præ cæteris quibusque est obnoxius: *inde* vero regimen justo frigidius faciei, manuumq; intumescentiæ, quæ hic apprime est necessaria, officere, & pustulas flaccidiores reddere: Postquam hæc diu multumque apud me anxie revolveram, intellexi tandem vtriq; huic incommodo eodem simul tempore posse occurri: Vsum enim aquæ cum lacte coctæ, cerevisiæ tenuis, aut liquoris alterius similis liberaliorem concedendo, penes me erat internum sanguinis orgasmum frænare: Atque ex adverso ægrum in lectulo jugiter detinendo, ne brachio quidem exerto, blando ejus calore pustularum elevationem, & faciei manuumque intumescentiam valebam promovere: Neque hæc secum methodus pugnare videtur, sanguis enim, eruptione iam finita, particulas inflammatas in corporis habitum eructasse putandus est, neque jam stimulis ad vlteriorem materiæ secretionem indigere: Ita vt, cum jam in habitu corporis, maturandisque abscessibus cardo rei versetur, id tantum sit agendum *Sanguinis* nomine, vt sçil. sanguis ab halitibus calidis, à carne pustulis obsessa retroagendis, sartus tectus conservetur; *Pustularum* vero, vt blando partium externarum calore ad maturitatem illæ perducantur: Iam vero, vt vt feliciter mihi cesserit hæc methodus in Variolis aliis *Confluentibus*, in istis tamen hujus constitutionis me fefellit: Ita vt eorum plerique qui vehementius laborabant interirent, sive methodo jam à me laudata, sive regimine & cardiacis calidioribus vterentur: Omnino itaque intellexi desiderari adhuc aliquid pręter ista, quę vel ad compescendam sanguinis ebullitionem, vel ad pustularum elevationem, manuumque atque faciei intumescentiam facerent: desiderari sç. aliquid quod putrefactioni magis intensæ, quam in his Variolis præ cæteris quibusque observatam, vincendæ par esset: In mentem tandem mihi venit *Vitrioli spiritus*, quem existimabam vtrique intentioni, tum putredinis oppugnandæ, tum perdomandæ caloris ferociæ satisfacere posse: Quamobrem ægro sibi relicto, donec & dolor & vomituriti, quæ eruptionem præcedere solent, iam desæɾirent, & Variolæ conferto agmine prodirent omnes, tandem die 5. sextove dictum *spiritum*, cerevisiæ tenui ad levem aciditatem instillatum, pro Potu ordinario concessi, ad libitum sumendum; liberalius vero cum appeteret Febris maturationis, quem potum, donec perfectè convalesceret, imperavi vsurpandum

pandum quotidie: Hic spiritus, ceu morbo revera specificus, symptomata omnia ad miraculum fere compescebat; Facies & maturius, & longe altius intumescebat: Variolarum interstitia ad colorem magis rubrum, & rosæ Damascenæ æmulum magis accedebant: Pustulæ quoque minutissimæ grandescebant, saltem quantum ea species pateretur: Pustulæ etiam quæ aliter nigræ comparuissent, hic materiam quandam flavam, & colore favum referentem eructabant: Facies deinceps pro nigra, colore flavo saturato vbique tincta conspiciebatur: Celerius maturescebant, atque tempora alia omnia diei vnius aut alterius spatio citius percurrebant: Hæc autem accidebant omnia, si liquorem laudatum liberalius haurirent: Quapropter, quoties ægrum copiam subjugandis symptomatis debitam respuere animadverterem, spiritum istum, vel syrupo aliquo in cochleari permistum, vel Aquæ destillatæ cum syrupo junctæ additum subinde ingessi, quo pensaretur scil. liquoris parcior vsus: Varia huius medicamenti commoda recensui, incommodi ne minimum quidem ex eo natum hactenus potui deprehendere; Licet enim salivatio die xi, xv. fere ab eo sistatur, cujus vicem per id temporis dejectiones aliquot subire solent, tamen ab his minus ægro erit periculi quam ab ista fuit: quandoquidem qui Variolis *Confluentibus* laborant eo præcipue vrgentur discrimine, quod saliva his diebus viscidior reddita fauces præcludat, cui quidem hoc in casu diarrhœa succurrit, quæ vel sponte sua desinet, vel saltem, vbi nullum amplius à Variolis periculum est, Lacte & Aqua mistis, & Narcotico assumptis facile compescetur.

Ægro interim in lecto jacenti, inclusis quoque brachiis, stragula præter solita adjici non patiebar: concessi etiam vt ex hac in illam lecti partem se pro arbitrio transferret, ad sudores arcendos, in quos proclivissimus erat, hoc non obstante remedio: Iusculis interim avenaceis atque hordeaceis victitabat, nonnunquam & pomo cocto: Vltimis diebus, si vel langueret æger, vel ægrotaret stomacho, vini Canarini cochlearia tria quatuorve indulsi: Haustum vero paregoricum iam à quinto sextove die singulis vesperis temporius propinandum adulto (infantibus cum eo non erat opus) præscripsi, *Laudani scilicet liquidi gutt. xiv. in aqu. flor. paralys.* Die xiv. ægrum è lecto surgere permisi: xxj. sanguinem è brachio educendum curavi: catharticum deinde ad duas vel tres vices exhibui; quibus peractis ægri facies coloratior ac magis vivida conspiciebatur quam solebat eorum quos solebat hic morbus ita male mulctaverat: Adde quod methodus laudata vix patitur faciem cicatricibus deturpari, quæ ab humoribus calidis efferatisque proveniunt cuticulam rodentibus. *Sydenham ibidem pag. 283. & seq.*

XXXIV. Non sunt negligendæ Variolæ, quin earum est habenda ratio exacta, instituendáque cura sollicita, Primo, Quando illæ sunt Epidemiæ, atque in eadem domo illis correpti sunt vnus pluresve Infantes, ac alii adhuc supersunt qui eas nondum sunt passi, & quidem ratione præcautionis ac præservationis ab affectu gravi ac difficili. 2. Ratione illorum in quibus iam incipit febre vrgente moveri per corpus cum sanguine humor Variolas producturus. 3. Quando jam eruperunt per corpus vniversum maculæ ac tubercula, illaque incipiunt inflammari atque ad suppurationem festinare. 4. Quando eædem Variolæ in suppuratione versantur, vel suppurari desinunt: 5. Quando signa remanent humoris variolas producentis non satis expulsi, atque in abscessus mutati, adeoque in corpore adhuc remanentis, novaque mala minantis. 6. Denique ratione aliorum symptomatum graviorum eas comitantium, Inflammationis puta in vno vel oculo vtroque, vel alias in oculis observatarum Variolarum, Respirationis difficilis, atque Tussis tum siccæ, tum humidę, Tumorum hinc & Abscessuum in variis corporis partibus, artubus pręsertim. *Sylvius de le Boë Append. Tract. 1. cap. 9. §. 61.*

XXXV. Danda Opera vt si aliqui deprehendantur in Infantibus peccare humores qualitate aut quantitate, iidem blandis medicamentis alterentur, corrigantur, aut etiam minuantur educanturque, quo si accedant, tanto levius afficiant, & facilius superentur Variolę: Hæc tum Alterantia tum Purgantia medicamenta, pro humorum diversitate danda sunt diversa & grata, quo facilius ipsa sumant infantes: Bonum enim est aliquandiu in eorundem vsu Infantes continuare: Hac autem ratione fit vt quæ tunc occurrunt Variolæ boni motis blandæ, evadant adhuc blandiores & curatu faciliores: Quamprimum autem tunc temporis Febrem quamcumque, aut capitis dolorem gravantem, tussiculam, nauseam, vel alvi fluxum &c. patiuntur Infantes, sive alij Variolis laborent in eadem domo, sive alibi tantum observentur epidemiæ, observandum sedulo à Medico prudente qales imprimis tunc peccent Humores, quin quo iidem vergant, nunc ad Vomitum, vel ad Secessum, aut Sudores, quo medicamenta singulis convenientia præscribantur, ipsorumque motus ac evacuatio vtilis observata promoveatur: Danda siquidem opera vt si *Sanguis* redundet in vllo, qui Sanguinis missionem ferre possit, quamprimum illa instituatur; Nec tamen ibi subsistendum, quin potius si Ægri affectus, ac Febris pręsertim ferat, non tantum eodem die, quin vna subinde post sanguinis eductionem hora, exhibendum aut Vomitorium aut Purgans per alvum, aut Sudoriferum, quoties Nausea, vel Desidendi conatus ventrisve Conturbatio, vel Mador, quid potissimum agendum suadeat: quo pars humoris peccantis, atque in corporis superficie postea adhæsuri, atque Variolas parituri expellatur in totum è corpore, atque necessario reddantur ideo Variolæ pauciores blandioresque: Inter medicamenta tunc vsurpanda, expertus prę aliis omnibus commendo *Antimonialia*, tum quia summam possident Sanguinem à quovis humore noxio mundandi efficaciam & vim; tum quia sæpenumero pluribus possunt satisfacere indicationibus, atque pro re nata & operatione desiderata per plures vias Humores noxios expellere: Nec sufficit semel illa exhibere, quin nonnunquam per plures dies eadem iterare oportet, donec tam febris quam reliqua symptomata sint sublata, notabiliter saltem diminuta, vnde non tantum longe pauciores solent tunc erumpere Variolæ, ast simul existere solito blandiores: quinimo sæpenumero sunt observatæ in meis ægris *Variolæ* per alvum excretæ, cum insigni eorum levamine. *Idem §. 65.*

XXXVI. Quisquis vera & secura methodo Variolas Morbillosque curare velit, ne-

cessum est vt tria potissimum Variolarum tempora diligenter observet & distinguat, Primum scilicet, *Ebullitionis*. Secundum Apparitionis, Tertium Suppurationis: *Ebullitionis* tempore ægros Pulveribus ex solo bezoar, aliisque calidioribus alexipharmacis obruere periculosum est: nisi illa admodum temperata & subadstringentia fuerint: eum quidem in finem ne sanguinea massa nimium agitetur, ac ocyus tota inquinetur à miasmate pravo jam iam fermentante, vnde natura ante tempus in prælium cogitur & obruitur: Scio præterea commotis tali modo intempestive succis alvi fluxus successisse periculosissimos, in his affectibus plerumque lethales; Scio similibus calidis eo vsque acui humores (præsertim si antea tenues sint) vt mordaciores redditi pruritum in eruptione variolarum ingentem produxerint, ita vt ad levissimam quamvis frictionem cutis cum stillante cruore abscederet, non sine gravi odore, quæ non frustra præsentibus Medicis mali ominis fuere, & paulo post subsequuturæ gangrænæ præludia fuisse prodidit eventus, maculis lividis & purpureis nono die morbi subsequentibus, Vnde recte *Avicenna libro quarto f. 3. Tract. 4. cap. 6.* pustulas nigras & vlcerosas in infantibus apparentes lethales esse pronuntiavit, Tanta nimirum est fermentantis sanguinis aliquando turgescentia, vt non solum furioso quasi orgasmo ad quascunque partes facile feratur, sed etiam contagiosum maxime venenum exinde suboriatur, Sic *Philippus Salmuht Centur. 1. Observation. 35. (& alij)* funestos variolarum abscessus ad articulos viderunt: Quando enim, *inquit*, ebullitio est nimia, & valde vehemens, sanguinem quasi furiosum reddit, vt loquitur *Hippocrates*, hinc de loco ad locum fertur, præsertim articulos petit, tanquam partes, exangues, & sic imbecilliores: *Idem Phil. Salmuth Centur. 2. Observat.* 50. notavit infantes Variolis detentos matribus lac præbentibus causam fuisse vlcerum in mammis admodum malignorum: Tempore *Apparitionis* Expellentibus securius vtimur, maxime si natura videtur segnior: Ego frequenter vbi magna expulsione opus non est, contentus sum aliqua aqua confortativa alexipharmaca, quam subinde ad cochlearia duo, tria, & sæpius quidem in die propino, vt paulatim putredini resistatur & natura successive adjuta roboretur, E. g. ℞. *Aqua scorzon. fumar. borrag. è toto citro ana.* ℥j. *misce*, adde pulver. prædictos ad ℈j. cum manu Ch. perl. *Franciscus Ignatius Thiermair libro primo Cons.* 4.

Cum morbi hujus stadium sive decursus, tria habeat tempora, veluti totidem metas invicem distinctas, etiam curativæ intentiones singulis horum accommodari debent: Quoad primum, scilicet *Ebullitionis*, intentio sit vt naturæ impedimenta quævis auferantur, quo sanguis Variolarum fermento inquinatus, & coagulari aptus, adhuc motum æquabilem in corde & vasis sine stagnatione retineat; ac effervescens portiones cum veneno gelatas foras expellat: Interim cautio sit ne fermentationis seu effervescentiæ opus vllatenus cohibeatur, aut nimium proriretur: *hoc* enim cruoris massa plus debito in portiones congelatas agitur, *Isto* restringitur nimis in motu, nec particulæ venenatæ cum cruore gelato foras amandantur: Natura à secretionis & expulsionis opere impediri solet nimia excrementorum congerie in visceribus, aut sanguinis exundantia in vasis; quare primo saltem morbi insultu danda erit opera vt evacuatio per vomitum aut sedem, si opus fuerit, tempestive procuretur: vnde pharmacis tantum mitioribus vtendum est, quæ nimirum non irritent, aut humores perturbent: etiam sanguinis missio, si plethora adsit, bono cum successu celebratur: Interim victus instituatur tenuis & modice refrigerans, scilicet ex hordeatis & avenaceis, cerevisia tenui & similibus: Vitentur *caro & juscula ejus*, quibus sanguis ob nimiam pabuli sulphurei copiam plus debito accenditur: Etiam *frigida & acida* quævis nocent, hæc enim sanguinem magis congelant, & adstrictione vasorum oscula contrahunt, vt Variolæ minus libere erumpant: Etiam calida & cardiaca caute adhibeantur, his enim sanguis & humores agitantur nimis, & in confusionem aguntur. Quoad tempus *Apparitionis*, tria sunt quæ regula constanti quibusvis ægris agenda præcipimus, nimirum vt lenis & blanda diaphoresis vsque in sanguine continuetur, etiam vt *guttur* ac *oculi* à nimia variolarum eruptione præserventur: Præter hæc symptomata quædam quandoque vrgent, quibus cum idoneis remedijs tempestive occurratur: adsunt modo vigiliæ, phrenitis, hæmorrhagiæ, vomitus, diarrhœæ, variolarum recursus: his & quibuscunque alijs pro re nata prudens Medicus novit prospicere: In quibus tamen magna cautione opus est, ne dum exiguis consulimus nimia pharmacorum molestia magnum Naturæ opus interturbetur, Etenim toto hoc tempore vna & continua est crisis, quare nihil temere movendum est: Maxima requiritur Medici & ministrantium sedulitas & circumspectio quando hic morbus in statu est, scilicet ne cum Variolæ plene eruptæ, & ad summam molem evectæ sint, transpirationem impediant; tunc enim de febre redintegranda, & de materiæ malignæ intus restagnatione ægri periclitantur; quorum alterutrum dum præcavere studemus sæpe alterum inferimus. 3. Cum morbus in *Declinatione* fuerit, & Variolæ emarcescere & incrustari cœperint, res vtplurimum extra periculum sita est, nec multum negotij Medico incumbit; Victu adhuc tenui & carnium experte ægrotus, licet valde esuriens, contentus sit: Si Pustulæ tardius deciderint, linimentis & epithematis earum casum maturare solemus, à quibus ne altiores relinquantur foveæ præcavetur: Postquam æger Variolarum exuvijs per totum depositis lecto exsurgere & in cubiculi obambulare potest, purgatione bis aut ter iterata sordes, & materia excrementitia in visceribus & sanguine relicta auferatur, & dein victu lautiori vti permittatur. *Willis lib. de Febr. cap.* 15.

XXXVII. An Variolæ & Morbilli, ne ad incrementum & statum perveniant, possunt in principio statim, & quando adhuc in fieri sunt, cum ægri salute *supprimi*? Vel saltem ita præservari ne vnquam superveniant? Hanc quæstionem *Augenius libro decimo de Febribus, capite primo*, cum distinctione concludit: asserens à quibusdam Variolis præservationem tuto fieri posse, à quibusdam non tuto: Nam Variolæ, *inquit*, in pestilenti constitutione invadentes perniciosæ adeo sunt vt quoscunque invaserint occidant,

proinde

proinde omni studio & opere incumbere debemus ne adveniant: Neque profectò istæ naturæ bono judicio fiunt, sed ex aëre pestilenti, cujus summam impedire aliquando, & aliquando hebetare possumus malitiam: At vero à benignis Variolis præservatio fieri nequit, nec si posset esset secura, quia intrinsecam illam à nativitatis principio, in solidis partibus contractam labem, nullum artificium emendabit: Vnde colliges *Augenium* in hac sua præservatione pestiferum potius contagium, & funestam aëris malitiam respicere, quàm ipsas Variolas qua tales, vtpote quæ absolute præservari non possunt nec debent: Præsertim quoniam, vt *Fracastorius lib. 2. de morb. contag. capite secundo* recte docet, & consentiunt Medici, Ebullitio hæc purificatio quædam est sanguinis, qua sanguis defæcatur per quandam quasi crisin à natura factam. *Franciscus Ignat. Thiermair Cons. 7. lib. 1.*

XXXVIII. Sub autumni præteriti finem, quo tempore Variolæ insidiari, & ad hanc vsque diem passim in ista regione grassari cœperunt, ad Puerum decennem ex febricula cum dolore capitis satis intenso, nec vllo propemodum alio symptomate à biduo decumbentem accitus, quicquid rei esset nonnihil suspicatus, parentes ea de suspicione monui, contrarium illi censentes, remque totam Lumbricis imputantes, vt cito studerem vnice rogarunt: Importunis precibus eorum vltro lacessitus annui tandem; hoc tamen apud me tacite rato, ne quod febrem augere, suspectasque variolas cohibere valeret, medicamentum incaute præberem: proin ex Mercurij dulcis granis decem, & pauca rosarum conserva concinnata, sumptaque serotinis horis longius à cibo, pilula, numerosissimæ cum ægrotantis ἰυροεία Pustulæ postero die comparuere. Non ita multo post puella sexennis febre parum acuta, sed motibus convulsivis nauseaque frequenti correpta, & à vermibus, ob recentiorem illorum ejectionem male sic haberi credita, sumptis aliquot in pilula præfati Mercurij granis, vberrimas, quod sequenti die sum demiratus, variolas excrevit. *Fr. Bouchard. Misc. Cur. anni 1672. Obs. 9.* Variolarum mentio monet vt laudetur in hoc morbo *Mercurius dulcis*, forsan cum sit hostis vt lumbricorum, ita & colluvici animatæ, quam ope & fide microscopij statuunt hodierni Philosophi in morbis malignis: Observavi remedium hoc, si detur in morbi suspecti principio, vel præservasse plane, etiamsi alij in eadem domo variolarum malignitate torquerentur, vel saltem à nimia eruptionis abundantia liberasse: Filia mea decennis Variolas minabatur, refrigeratione extremorum, subsequente incalescentia totius, dolore capitis, nausea, ventris torminibus & doloribus vagis extremorum: malum insuper erat communiter vagans: Tum primum suasu nauseę, contra suasum Medicorum, evacuantia horrentium, dedi Mercurij dulcis ℈j. cum scammon. sulphurat. gran. iv: dejecit ter, sub vesperam vomuit enormiter, dormivit quietissime, & sine partu Variolarum evasit. Paulo post puella 8. annor. præcedentibus sparsim & sine febre Variolis, antequam sanarentur, corripiebatur inde dolore capitis, oculorum dolore & dorsi &c. vt ab omnibus judicaretur parturire Variolas veras; dedi etiamsi in principio primo non adessem, tamen idem remedium, cum tanto juvamine vt paucissimæ erumperent. *Sigismundus Grassius ibid. Obs. 56.*

XXXIX. Quando prior Febris desijt, aut saltem valde est diminuta, eruperuntque Variolæ plures paucioresve, & symptomata ipsarum eruptionem præcedentia & comitantia sunt fere sublata, tunc bonum est vti *Antimonio diaphoret. Bezoart. min.* vel quovis alio antimoniali blande sudorem movente, quo quicquid adhuc admixtum est sanguinis massæ, id omne propellatur continue, non tantum ad corporis superficiem, verum ex parte quoque per corporis poros vltra eandem, atque adeo è corpore. *Sylvius de le Boë Append. Tractat. 1. cap. 9. §. 71.*

XL. A *venæ sectione* inchoanda curatio est, si sanguis aliquatenus redundet, ætasque ægrotantis ferre posse videatur, eaque quam primum celebranda: Si tamen primo morbi die Medicus non fuerit vocatus, vtiliter nihilominus sanguinem detrahet ante eruptionem, vel dum adhuc paucę apparent, quod tempus vulgo vsque ad quartam diem extendi consuevit à febris invasione: In quo tamen cautio diligens necessaria est; si enim pustulis erumpere incipientibus febris imminutio & symptomatum remissio subsequatur, satius est totum negotium naturæ bene operanti relinquere, quæ totam materiam morbificam ad cutem sufficienter expulsura est, Tum v. s. necessaria non est, cum experientia doceat infinitos pueros benignioribus variolis laborantes, neque plethora oneratos, sine sanguinis detractione feliciter curari: Quin potius aliquando in dicto casu v. s. noxam inferre poterit, cùm variolarum expulsio fieri soleat per ebullitionem sanguinis, quæ si leuis sit à sanguinis detractione multum imminuetur, sicque insufficiens evadet ad sanguinis massam ab impuritatibus liberandam: Contra vero si erumpentibus variolis febris intensior, anxietas, difficultas spirandi, lotium crassum & rubrum, aliaque symptomata majora appareant, signum est naturam nimio humorum onere premi, eosque non posse convenienter regere, ideo v. s. esse necessariam, vt detracta portione oneris reliquum à natura facilius expellatur: Vno verbo, In ebullitione merè perfectiva, seu depurativa, sanguis detrahendus non est, in Corruptiva vero v. s. maximè necessaria, etiam in ea quæ minoris malignitatis est particeps. *Riverius Pr. l. 17. c. 2.*

XLI. Ita necessaria est venę sectio in periculosis variolis, in quibus ebullitio corruptiva fieri consuevit, vt tenullula puerorum ætas illam non impediat: vsus enim invaluit vt in quarto, & non raro in tertio ætatis anno v. s. vsurpetur. Parisienses Medici in teneriori ætate, & lac sugentibus pueris à venæ sectione non abstinent, quod tamen ægerrimè admittit tenullula natura, levissimum alimentum, & copiosus per cutem effluxus, Neque vllo patrocinio defendi potest nova hæc mittendi sanguinis licentia: In paulò grandioribus pueris vnica venæ sectio interdum non sufficit, sed illa erit iteranda si febris intensa perseveret, vel delirium aliudve grave symptoma vrget. *Lazarus Riverius.* Inde factum est quod Christianissimo Regi, vix pubertatis annos egresso, variolis laboranti, Archiatrorum comes, consentientibus omnium suffragijs, sanguinem aliquoties ex vena mitti imperarit: quod cum felicissimo factum fuerit successu, servati Regis, regnique conservati, & venæ sectioni, & hujus authori Medico acceptum fertur gloria. Hispani Archiatri in largam

venæ sectionem proni, suo Regi Infanti variolis laboranti, non vnam sed plures secuerunt venas. *Rolfinccius l. de Febr. c.* 80.

XLII. Quoties est vrgentiæ scopus, omni tempore est *mittendus sanguis*, dummodo adsint indicantia: Nam primo cum apparent Variolæ & morbilli, & febris non cessat, neque alia symptomata gravia, tunc licet mittere sanguinem. Secundo, Cum apparuerunt per vnam diem, deinde delitescunt, tunc statim mittendus sanguis. Tertio, Quando adsunt alia gravia symptomata, præter symptomata Variolarum, vt angina, obstinata phrenitis, lethargus, dysenteria, gravis ophthalmia, vel quivis alius periculosus & gravis affectus: Et sic Rhases mittit sanguinem in V. & M. vbi adest dysenteria. *Epiphanius Ferdinandus Histor.* 78. Imò peracta variolarum eruptione, quæ intra novem dies maiori parte fit, si febris valde vrgeat, sanguis denuo mittendus est, & ægri tractandi vt febre continua laborantes. *Riverius.*

XLIII. *Hippocrates lib.* 2. *Epidem. sect.* 3. ait tempestate quadam, In febribus æstivis circa 7. 8. & 9. diem aspredines quasdam miliaceas, culicum morsibus fere similes, quæ tamen non admodum pruriebant, in summa cute subnatas fuisse, ad iudicationem vsque perdurantes, quæ masculorum nulli eruperunt; mulieri verò cui talia fierent nullam mortuam esse: Aspritudines eæ, de quibus *Hippocrates*, non sunt de genere eorum exanthematum quæ in febribus malignis nostro sæculo apparere cæperunt, sed earum potius quas *Rosaliam* vulgari sermone dicunt: Generantur autem, vt existimo, à biliosa & serosa materia, cum portio quædam salsæ materiæ admiscetur: qui quidem succi à massa sanguinea segregantur, facta quadam in ea ebullitione, apparent verò maximè mulieribus & pueris, quia hi prędictorum humorum copia abundant, habituque corporis rariori constant, virorum respectu. Romani *Rosaliam* vocant hunc affectum, pueris omnino familiarem, ita vt variolarum instar nullus vitare hunc posse credatur: Aspritudines hæ non absimiles sunt illis quæ Sudamina appellantur, in quibus cutis cum pruritu attollitur & exasperatur: quamvis hæ sudaminibus paulo majores existant: ac revera satis similes sunt illis eminentiis quæ à culicum puncturis erumpunt, quod non contingit in Peticulis, in quibus plana est, solo colore vitiata, quanquam *Vallesius* & alii *Hippocratem* de iis interpretentur. Infantes primum febris acuta & ardens invadit, inde vero die 3. aut 4. erumpere incipiunt maculæ rubentes parvæ, quæ paulatim elevantur, & cutem asperam reddunt; febrisque ad diem 5. perseverat, quâ desinente asperitates illæ paulatim deleri incipiunt. Hunc affectum Medici vulgares Morbillos esse credunt, quamvis multum differant, cum hi, vt & variolæ, multos occidant, At experientia docet nullum ferè ex *Rosalia* interire, & nisi miraculo quodam, & ob errata maxima quæ ægri committant, aut Medici potissimum, sanguinem mittentes: Cum enim remedium hoc totis viribus sit huic morbo contrarium, quando à puerili ætate, cujus hæc passio peculiaris est, nequaquam admittitur: prohibenturque omnino & ab humoris peccantis natura, quę bilis est; & ejus motu ad exteriora: morbusque, qui omnino salutaris est, eam non requirit: ideo non est mirum si adeo importune administratum remedium ita aliquando lædat, vt morbus ex salutari fiat lethalis. *Prosp. Martianus comm. in loc. citat. p.* 245.

XLIV. Medici quidam quoad Sanguinis missionem valde timidi sunt, veriti ne turbetur naturæ conatus; atque humorum ab extimis ad intimas corporis sedes retrocessus fiat, Verum docte hunc scrupulum eximit *Caldera Trib. Medic. lib. de Variolis cap.* 9. Neque ex hac sanguinis missione, *inquit*, Variolarum timeas retrocessum vacui ratione, hic enim timor tantum locum habet vbi nullum in corpore restat superfluum, & natura critice operatur, omni materia extra venas propulsa (tunc enim est impetus excernendi expectandus) non autem cum symptomatice natura irritata elicit, & restat adhuc in venis vacuantis auxilii oppositio, nempe multitudo, quod tibi æqua lance perpendendum fuerit: Rationem confirmat experientia, qua post venam sectam in Variolis, sedato sanguinis fervore, humorem melius à natura coqui & in pus optimum converti videmus: Quin & ipsa natura, optima Medicorum magistra, Medicum sæpe præveniens, copiosam per nares hæmorrhagiam instituit, vt faciliorem morbillis aut variolis sternat viam, fervidumque cauma citius extinguat: Sed fateri fas est Medicos quosdam nimis aliquando esse timidos, & potius ad vulgi obtrectationes cavendas quam ad rerum momenta intentos; ac licet videant aliqui subinde meliora probentque, attamen in aliorum gratiam consueta sequuntur: Nec dicas sanguinis missionem Vomitus recusavit. Tempus, De vomitu audi *Calderam loc. cit.* Nec terreat à sanguine mittendo Vomitus, neque fluxus ventris, si profusus non est, neque catarrhus aut ventris dolor, aut fugax etiam horripilatio, quoniam hæc solent Variolarum expulsionem pręcedere, & pleraque alia complicata & varia accidentia, quæ post sanguinis missionem aut scarificatis & siccis cucurbitulis sedabis.

XLV. De tempore hyemali longe minor est quæstio, ægritudo quocunque tempore invadit, sui medelam, sui ablationem postulat, eo citiorem quo gravior incumbit morbi moles. *Franciscus Ignatius Thiermair cap.* 8. *Consil. Medic. lib.* 1.

XLVI. Non est absolute necessaria *venæ sectio* sæpius repetita, vbi semel aut bis instituta fuerit, si expediat, (quia impedit motum naturæ ad exteriora expellentis) nisi sopor, vel præfocatio cum febre, aut dysenteria, vt plurimum lethalis, nos trahant ad istud præsidium: Non neglectis pipionibus columbinis vivis per medium dissectis, pedibus manibusque & cordi sæpius admotis: Corniculis per totum corpus frequenter affixis cum levi punctione: Interdum profuit levis balneatio in aqua tepidissima, si tempestas ferat, ad eruptionem faciliorem: *Riolanus Enchirid. lib.* 1. *cap.* 3. Anno 1676. sub cura mea & Clariss. Domin. D. *Alexandri Diodati*, Adolescens generosissimus ex Illustrissima *Chabotiorum* familia, annos natus 17. Eruperant variolæ, jamque ad maturitatem feliciter tendebant, cum levis alvi fluor accessit: subsidebant illico pustulæ, successitque delirium phreniticum: vrgebant mulierculæ (quas penes *arbitrium* & vis & norma medendi) pulveris Alexiterij exhibitionem, Nos sanguinis missionem è talo, quæ illis reluctantibus peracta est; hinc statim sedata omnia, pustulæ denuo exurgunt, sanitasque brevi sequitur.

XLVII.

XLVII. *Locus venæ sectionis* est varius & diversus apud scriptores: plerique laudant venam communem, quam etiam laudo in iis qui excesserunt xiv. annum, & qui sanguinei & robusti sunt: Sed potius laudo vt mittatur sanguis à partibus inferis, à natibus, à poplitibus, a cruribus, ab hæmorrhoidibus, præsertim in melancholicis: *Mercurialis lib. 1. c. 3. de morb. puer.*

XLVIII. Tandem *modus* est varius, per venam sectam, per cucurbitulas, per hirudines: Venam secare raro soleo, sed potius vtor Cucurbitulis, vel Hirudinibus, & præsertim in pueris, in quibus si non licet cucurbitulis, potest adhiberi vna vel altera hirudo, quæ idem faciunt: *Idem.*

XLIX. Ego soleo fere adhibere in omnibus *Cucurbitulas*, præsertim lumbis, natibus, & poplitibus, & hoc facio non solum priusquam apparere incipiant, sed etiam postquam apparuerunt, quandoquidem hoc maxime confert ad materiam extrahendam ad partes externas. *Idem.*

L. Nosse convenit, in variolis adhuc apparentibus, audacius licere *sanguinem mittere* (quia majoris plenitudinis soboles sunt) quam in Morbillis, qui potius ab humorum malitia & malignitate prodeunt: ideo in his satius scarificatione vti quam s. m. nisi in adultis fuerit corporibus. *Mercatus de Indic. Med. l. 1. c. 4.*

LI. Si suspecta sit v. s. ob ætatem tenellam, vel quia tempus idoneum transiit, sanguinis redundantia auferri poterit *Cucurbitulis scarificatis*, dorso, femoribus & scapulis admotis: quæ etiam in statu morbi conferre poterunt, cum motus naturæ à centro ad circumferentiam per eas adjuvetur: Cavendum autem in puerulis ne profundiores fiant scarificationes: contingit enim aliquando vt penitius adacto scalpello ab imprudenti Chirurgo, sanguis fervidus & ebulliens, venulis divisis, eo impetu per vulnuscula effluat, vt difficili negotio cohiberi possit. *Riverius.*

LII. Etsi *Purgatio* in hoc affectu suspecta est, quia ab ea fit motus naturæ motui contrarius; vnde quibuscunque Variolis laborantibus alvi fluxus contingit, retrocessio variolarum repentina & mors vt plurimum consequitur: Advertæ tamen vtilissimè non rarò purgationem institui ante eruptionem variolarum, & antequam febris incandescat: quando scilicet pueri in statu neutro sunt decidentiæ: Tunc enim si abundet cacochymia, vtiliter ea purgatione imminuitur, vt natura postmodum alacrius expulsionem moliatur: At variolis apparere incipientibus, purgatio futura est perniciosa: Tum etiam si maxima vrgeat malignitas, vt in constitutione epidemica, quando plurimi pueri ex eo morbo intereunt, satius est omnino à purgatione abstinere; quia in morbis valde malignis & pestilentibus purgatio initio morbi instituta valde noxia est. *Idem Riverius.*

LIII. Quanquam *Clysteres* omnibus non solum conveniant corporibus, infantibus, adultis, viris, fœminis, atque in quibusvis corporis affectibus, Notandum tamen in Variolarum, Morbillorum, & Exanthematum eruptione, licet saltem ex lenientibus & eluentibus constent ingredientibus, omnino esse abstinendum à clysteribus, ne naturæ motus vel conatus à centro ad circumferentiam turbetur, eademque tunc anxie occupata evidenter distrahatur, ejusque præcipuum robur perperam divertant. *Frid. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. 10. Mercurialis lib. 1. c. 3.* de m. Puer. impune injici posse censet, quod ab illis naturæ motus non impediatur, quia in intestinis tantum operantur, motus autem naturæ sit prope cutem & in ipsis venis, neque vires adeo dejiciant vt timere debeamus.

LIV. *Variolæ* si à fervidioribus humoribus producantur, solis *refrigerantibus* atque *incrassantibus* curandæ nisi enim immodica ebullitio & fervor temperentur, ad exitium ægrotantes perducuntur, ideo frænantibus & modicè refrigerantibus tunc vtendum: Quod ex sequenti exemplo patet, ex quo quibus in casibus curatio varianda sit patet: Puero Altarasii Variolis corripi cœpit, ex quibus nonnullæ percurrebant, vt miserum corpusculum intra duos dies ferè totum excoriatum reliquerint: serpebant quippe, ac cutem tantum exanthemata excoriabant, quæ quoque aliis puerulis obvenisse observavi: contra quæ sic orsus sum, primò cum materia hæc plus justo subtilis esset, eam obtundere conati sumus: nec tantum eam, verum etiam jecoris & membrorum internorum malam qualitatē infringendo, ne de novo altera gigneretur: Sed id refrigerantibus complebamus medicamentis, vt syrupo ros. de cichorea simpl. de endivia, de violis, adjectis similibus aquis: Exterius vero jecur ex santalino vnguento illinebatur, Sed victus ad id multum faciebat, qui ad frigidum cum humiditate declinabat: quibus omnibus materia crassior est reddita, & Variolæ crassæ & amplæ apparere cœperunt. *Amatus Lusit. cur. 18. cent. 3.* Ad exitum decurrente & defervente æstate anni 1655. passim in vrbe nostra variolæ grassabantur, multosque tenerioris ætatis, sed sine funeribus infestabant, erant quippe boni moris: Infectæ & eodem tempore mulieres duæ Groenlandicæ: quibus cum varia potus genera, tam ad provocandas variolas, quàm sedandum caloris æstum, aliis proficua offerrentur, omnia recusabant, ne coctam quidem aquam admissuræ; sed signis datis frigidissimam ex fontibus tam avidè expetebant, vt si denegaretur moriendum sibi significarent, concessâ tandem illis frigidâ convaluerunt. *Th. Bartholinus cent. 3. hist. 89.*

LV. *Lentes* à quibusdam neotericis rejiciuntur quod adstringendi facultate præditæ sint, atque adeo variolarum eruptionem impediant: Sed non temere rejicienda est tot tantorumque procerum authoritas: quin potius statuendum summa cum ratione lentes excorticatas, vel levem decoctionem passas, medicamentis ad cutem pellentibus addi, vt nimirum adstringendi & incrassandi vi fervorem nimium humorum coerceant; eorumque impetum in aliquam partem nobilem prohibeant: quem in finem etiam tragacanthum additur. Hoc desumitur à Galeno, qui 1. de alim. fac. c. 18. bis coctas lentes partes naturales roborare &, adstrictione quâ pollent, ventris fluxum cohibere docuit: Illæ igitur præscribi vel omitti à Medico curante poterunt, provt major vel minor attenuandi & humores ad cutem propellendi necessitas vrgere videtur: Si enim materia subtilis fuerit, & magna ebullitio fiat, vtiliter eæ præscribi poterunt ad intentiones prædictas: Si verò materia crassa videatur, quam natura segniter ad cutem propellat, tunc illæ erunt omittendæ, imò & tragacanthum, & reliqua attenuantia ac diaphoretica solum imponenda *Riverius*, Arabes magnopere in cibis ajunt convenire Lentes, quod intelligendum est, non de jure ipsarum Lentium, quia, vt dicit *Galenus 8. de Simplic.* hujusmodi jus alvum laxat, quod fugiendum est, sed intelligendum est de substantia. *Mercurialis de morb. Puer. l. 1. c. 2.*

LVI. Facta evacuatione totius, nisi copiosè variolæ erumpant, bonum erit in cibis minuere ea quæ adstringunt, & eorum quæ *aperire* valent aliquid imponere, vt folia apii & petroselini: Nec probo quidem *Ficuum aridarum* exhibitionem, nam ob id quod Medici commendant ego damnarem, Ajunt quidem ficuum vsum materias ab intro ad extra pellere, sed profecto ipsa experientia decipiuntur: Non enim id agunt ficus quia pravos humores ab intro pellant, sed quia eos nimis calfacientes ebullitionis modum iis præstant, quod summè solet grave esse, & ob id vulgus fert ficus scabiem & pruritum inducere: cum hoc tamen senibus, si quando id contigerit, vtiles sunt, quibus ob propriam naturam minus quàm pueris fervet sanguis: Sed non erit abs re hic inquirere, qua ratione pisces saliti iis qui Morbillis laborant vtiles sint? Ait enim Aristot. Non vanam esse omnino famam quam vulgus ferat: Ratio tamen est, Ex quotidiano vsu habemus salitos pisces pruritum inducere, eo quod ebullitionem sanguinis excitant: In omni autem ebullitione crassos humores in tenues solvi; tenues in fumum dirigi, fumum & fuligines ad cutim migrare compertum est: Quò fit vt dubium non sit quin aliquando in his morbis saliti pisces locum habeant, nempe cum natura segniter opus expulsionis aggrediatur, præsertim dum humores crassi ineptique fuerint, & viæ angustiores: quodcunque horum sit, aut omnia, salitos pisces prodesse ratio demonstrat: Cum ergo in frigido natura corpore non satis variolæ erumpunt, ob aliquam trium dictarum occasionum, febrili calore non obstante, dandos esse pisces salitos, cum Lusitana plebe, cui hoc consuetum est, sentio, aliter vero minimè, atque id etiam cum præmeditatione, nam in succo acetosæ per diem integrum eos præ macerare oportet; Verum si forte evenerit pustulas intro fieri, profecto nullo medicamine efficacius rumpes, saniem purgabis, exsiccabis putredinem inde manantem: nullo etiam alio citius castigabis ne vlteriorem concipiat corruptionem, sanas tandem particulas nullo alio quam ex salitis piscibus cibo incolumes, ne emanantis corruptionis contagio afficiantur, servabis: Neque abs re fuerit, vt cum intro erumpunt, pro earum maturatione ficus aridas primo vorare, & deinde piscibus vti consulas: Meminisse tamen oportet in Morbillis cavendum esse piscium salitorum usum potius quam in variolis; Sicut in iis qui calidæ sunt & siccæ naturæ: *Mercatus de Præsid. l. 1. c. 1. ex Brudo de vict. Febric. l. 3. c. 22. & 23.*

LVII. Superstitio videtur mihi ægrum *Pannis rubris* cooperire, potius quam albis aut aliis: Color enim non potest operari nisi per accidens, quatenus visum & phantasiam afficit, quæ pestea similitudine coloris incitata sanguinem ad exteriora impellit: at sic sufficit colorem ejusmodi oculis objicere, nam cum corpori adhærent, & noctu & sub lecti linteaminibus, non videntur: 2. panni non educunt humores nisi quatenus corpus calefaciunt, poros aperiunt, ab externo aëre defendunt; quod non rubri tantum, sed omnes panni præstare possunt: Tertio *Amatus*; *Vallesius*, aliique qui huiusmodi pannos ex vulgari consuetudine probant, id sedulo monent ne corpus ipsum contingant, quia ex tinctura aliquam habent adstrictionem: ideo quamvis eos non improbem, ridiculum tamen esse puto colorum facere discrimen, imò potius candidissimos probarem, quia color ille visum disgregat; spiritus ad externa evocat, & ex consequentia quadam humorum in cute efflorescentiam promovet. *Primirosius l. 4. de Febr.*

LVIII. *Ad faciei custodiam* nonnulli eam aqua rosacea, aliisque adstringentibus abluunt: quod mihi probari non potest: si quidem maxima impuritatum portio ad eam pellitur: Illius enim cutis, laxa & mollis, excrementis recipiendis maximè idonea est: Quare si impuritates illæ, quæ à natura ad faciem amandantur, ab ea repellantur, intus retentæ gravem noxam inferre poterunt, atque ita naturæ motus neutiquam impediendus est. *Riverius.*

LIX. Non omittendum multos docere vt Variolæ ad maturitatem perductæ *acu perforentur*, aurea vel argentea, ne pus diutius moram trahens in parte cicatrices relinquat: Quod tamen ferè jam obsoletum est, cum experientia docuerit Variolas perforatas tardius curari & crustas diutius retinere ob caloris nativi imbecillitatem quæ à perforatione parti inducta est, vnde cicatrices fœdiores relinquuntur: Satius itaque naturæ rem relinquere. *Riverius.* Avicennas, & major Arabum pars volunt vt quando Variolæ sunt jam dealbatæ, acu aurea perforentur, atque ille ichor, & ille tabus extrahatur, Cujus consilii hanc habent rationem, quoniam si materia in aliqua parte diu retineatur, periculum imminet ne exedat carnem & partem illam, atque ita vlcera profunda evadant: Favere videtur *Galenus* 3. lib. de Fract. t. 48. scribens in phlyctænis se consuevisse acu perforare pellem, atque ita per vices plures extrahere aquam & ichores, vt pellis integra remaneat: Ex altera parte quidam hujusmodi consilium & inutile & supervacaneum existimarunt, Et ego, vt libere dicam quod sentio, sicut nunquam soleo curare vt perorem, sic etiam mihi videtur pene res supervacanea & molesta; molesta quidem, quia ægri eo tempore maxime cruciantur; Supervacanea etiam, quia certum est non debere eas perforari nisi quando jam factæ sunt albæ: quo tempore jam clarum est humorem damnum id totum fecisse quod facere potest: quia quo tempore albedo ita apparet, jam cessavit fervor & potentia illa exedendi carnes, Vnde satius est abstinere ab hac perforatione, & eo maxime quod quamprimum albæ apparent, simul etiam exsiccantur & decidunt squammæ: Illud tamen est verum, si perforandæ sunt, melius esse perforare auro aut ære quam ferro, quia, ex *Aristotele* 1. *probl.* 54. vulnera facta à ferro difficilius sanantur quam ab ære, 1. quia ferrum magis lacerat, 2. quia æs facultatem habet quandam constringendi & glutinandi. Idem dicendum de acu aurea: *Mercurialis lib. 1. de morb. Pueror. cap. 5.*

Sanies in exanthematibus livida, aquosa & indigesta si apparuerit, & ea ex aëris contagione pestifera, quam crebro antevertunt, pullulaverit, tunc ob acredinem & virulentiam humorum, vt illorum virus exhalet, & ne exedant, aperienda censeo: Ita tamen ne illorum crustula, quam Græci ἐφελκίδα vocant, vnâ auferatur: At si sanies spissa, alba & bene cocta fuerit, satius esse arbitror ea intacta relinquere: nam in hujusmodi saniei generatione carnem quoque succrescere, qua pustularum vestigia explentur novimus: Ea vero remedia quæ *Avicenna* refert, plus ad pustularum exsiccationem quam ad illarum delenda vestigia conferunt. *I. Langius.*

LX. Sunt aliqui qui efflagitant à Medicis vt curent *Pustulas citissime exsiccari*, pro qua re in vsu esse

esse solent quædam remedia extrinseca quæ cito solent eas exsiccare: Imprimis est *Salitio* dicta ab Arabibus, circa quam duo sunt animadvertenda, 1. vt ea non adhibeatur nisi perfecte dealbatæ sint Pustulæ, quia si sint adhuc rubentes irritantur vehementer & cruciatus augetur. 2. Vt non vtatur quis solo sale, sed aliquibus etiam aliis quæ possunt acrimoniam ejus obtundere. E. g. ℞. *aquæ fluviat. libr. ij. salis ℥ß. hordei, lupinor. ana. pug. ß. croci ℥j.* bulliant s. a. & deinde cum gossypio in hujusmodi aqua macerato tangantur Pustulæ: Quæ si sint minores, ita vt non egeant tanta exsiccatione, potest fieri aliud Decoctum. ℞. *folior. tamarisci, flor. rosar. ana. man. j. santalor. omn. ana. ℥ij. hordei pug. j. salis ℥ß. f. Decoctio.* Sunt etiam qui laudant ad exsiccandum vt ægri dormiant super calcitras, factas ex farina milii, hordei, lupinorum, ex pulvere tamarisci, sed nugæ sunt, potissimum quia corpora ægrorum eo tempore vsque adeo dolentia sunt, & turbata, vt vix culcitras plumeas sustineant, quare inutile mihi videtur hoc auxilii genus: Imo si sint ægri obsequentes, & qui sustinere paulisper queant, multo satius est permittere vt sponte tubercula exeant.

LXI. Quod si prompte non maturentur, laudo vt decocto ficuum & malvæ, cum gossipio tangantur sæpe, quia hujusmodi decoctum tepens administratum solet simul & molestiam omnem lenire, atque etiam accelerare maturationem. *Mercurialis lib. 1. cap. 3.*

LXII. Rustica matronæ præservativum vberis Variolarum proventus scire desideranti, ait inhiberi si mox primo invasionis tempore pedes vaporibus ex decocto herbarum emollientium surgentibus aliquoties foveantur: Iudicium de hoc Matrona ex me meumquæsivit, cui idem improbari non posse indicavi, quod sanguinis fermentantis ad inferiores partes sic fiat revulsio: Pedes enim cruraque à vaporibus non tantum incalescunt, sed & emolliuntur, eorumque vasa ac carnosæ partes dilatantur: hinc quia copiosius in his sanguis colligitur, sanguinis ebullientis à partibus superioribus quædam fit revulsio: *Ioh. Christ. Fromanus misc. cur. anni 76. Obs. 186.* Habent aliqui etiam in more positum, quo faciem à multitudine variolarum liberent, illasque ad pedes vsque derivent, vt in lac bubulum calens infantium pedes immergant, & quidem cum primum erumpere incipiunt variolæ: quod successu non caret, quamvis non sine notabili pedum detrimento, qui tunc variolis replentur, à quibus dolores excitantur gravissimi, succedente diuturna pedum debilitate, consulitur tamen sic formæ. *Fr. de le Boë Sylvius Prax. l. 4. tr. 1. cap. 9. §. 76.*

LXIII. *Facies ne cicatricibus deturpetur* nihil quicquam molior, cum olea, linimenta, &c. id tantum agunt quo tardius evanescant albi isti furfures, quibus se invicem pellentibus excipientibusque, postquam æger jam lecto surrexit, ac mediocriter valet, paulatim succedunt fœdæ illæ cicatrices: Sed ab his non valde metuendum est ægro, vbi ob regimen moderatius pustulæ minus exacerbatæ nullam qualitatem causticam contraxere. *Sydenham Observat. in Acut. p. m. 206.*

LXIV. Variolæ pulchritudinem vestigiis suis multum lædunt: Cura hujus rei non in hoc consistit vt bene maturentur *pustulæ* illæ, sed prohiberi illæ debent, Hoc fit 1. si motum humorum, sive fermentationem, sistimus, ne ab internis à corde & cæteris visceribus ad habitum corporis venire queant: Novi quendam Artistam, sanioris Medicinæ cultorem, qui pulvere quodam arcano omnem Variolarum eruptionem, sedato fermentali humorum motu, licet maculæ etiam jam dum appareant, sine vllo sanitatis incommodo prohibere potest: 2. Dum repellentia faciei imponimus, sed cavendum ne nimis sint fortia, & videndum vt in cætero corpore eruptionem variolarum promoveamus. *Frid. Hofmannus Meth. med. pag. 443.* Nob. mulier, formosa, à Variolis valde deformis reddita fuit, quare voluit quibusdam vti remediis quibus earum notæ deleri possent: Admotum ergo fuit à Medico quodam cataplasma aliquod frigidum, sed immaturo judicio, reliquiæ enim morbi intus repulsæ fuerunt, & refrigeratum adeo cerebrum remansit vt mors pulchritudinis optatæ locum receperit. *Pet. Borellus Cent. 1. Observat. 64.*

LXV. Variolarum vestigia Thermarum vsu tam interno quam externo velle tollere est absurdissimum. *Fr. Hofmannus m. m. p. 447.*

LXVI. Postquam expulsio Variolarum jam peracta fuit, humorum ebullitio iterum sedanda iis medicamentis quæ vi præcipitatoria pollent & viscera roborant, qualia ebur sine igne, corallum vstum, oculi cancri, margaritæ, &c. Alias si initio magis simus solliciti de humorum ebullitione sedanda, & sopiendo calore, quam malignitate expugnanda, idem nobis continget quod iis qui magis de impluvio tollendo quam tectis resarciendis laborant. *Frid. Hofmannus m. m. l. 1. c. 19.*

LXVII. Sæpe malitiosæ Variolæ me fefellerunt, cum enim putarentur filioli jam ab illis evasisse, ab ineptis mulieribus, quasi morbum contemnentibus & eludentibus, plenius intempestivè nutriebantur: sed improbæ Variolæ recrudescentes, & de novo exardescentes, ferociter tenellos adoriebantur, eosque igneo & inextinguibili calore vstulantes, vel potius inassantes, conficiebant ac perimebant: Et sanè edacitas in affectis Variolis vt plurimum signum ærumnosum est: ideo nihil illi vt principio declinationis & meliorationis fidendum; sed juxta præceptum *Hippocr. aph. 15. 2.* vrinæ & fæces inspiciendæ, quæ si biliosæ vel vitiosi coloris fuerint, signum corpus adhuc esse impurum, quod quantò plus nutries, tantò magis lædes: Cavebis igitur à pleniori victu, atque reliquum putredinis & cacochymiæ expugnabis. *Ioseph. de Medicis apud Greg. Horstium lib. 1. Obs. 56.*

LXVIII. Puer v. annor. Variolis prehensus, tertio die alvi fluxu cruento corripitur, cum frequenti egerendi conatu: pituitosa & mucosa excernebat cum magna sanguinis copia, exanthemata erant parva, alba & depressa, Præscribo ℞. *Rosrub. p. j. sant. rub. ℥ß. liquir. rasæ & passular. int. ana. ℥j. coquantur in jusculo capitis vervecis, In colat. ℥ix. dissolve conf. de hyacintho ℥iij. conf. rosar. per setaceum trajectæ ℥ß. vitell. ov. n. j. f.* clyster frequenter injiciendus ℞. *aqu. scabios. card. ben. ana. ℥iß. syr. ros. sicc. ℥j. coralli præparati & margar. præparati ana. ℈j. lapid. bezoar. gr. iij. conf. de hyacint. ℥ß. f. Iulep. da bis in die.* ℞. *ol. scorp. Matth. ℥ß. illinantur inguina & axillæ calide frequenter:* Bis injecto clystere, & bis sumpto Iulepo cessavit prorsus alvi fluxus, & exanthemata validius erumpere cœperunt, ac postmodum morbo placide defunctus est ad perfectam sanationem. Quamvis vulgaria sint remedia proposita, hic tamen casus observationem meretur, ob eventum

non vulgarem: Ex omnibus enim pueris variolis laborantibus, quos hactenus videre licuit, vnicus hic ex alvi fluxu sanguineo laboravit: *Riverius cent.* 1. *Obs.* 71.

LXIX. *Alvi fluxum* Variolis supervenientem non semper esse funestum, anno 1670. mense Septembri, didici in filiola mea Elizabetha annos iv. nata: cui 7. die ab eruptione diarrhœa critica & salutaris supervenit, primò serosorum, post & crassorum variegatorumque humorum, quam præcessit syncope vehemens: Nullis adstringentibus ad eam cohibendam vsus sum, levium vsu diaphoreticorum contentus; eo quod die critica incepisset, constaret appetitus, nec vlla pustularum retrocessio fieret; triduò duravit, brevique post omnino convaluit: Id verò notandum, quod ante eruptionem variolarum, cum omnium integumentorum esset impatiens, adeo vt nudo aëri paterent & crura & tibiæ, ibi copiosius, & circa faciem, obortæ sint variolæ, quàm circa dorsum, brachia & pectus, quæ subucula vestiebat: vt verisimile mihi sit per occultam transpirationem materiam variolarum, in partibus tectis, exspirasse, idemque futurum in cæteris si coopertæ fuissent.

LXX. Advertendum *Alvi fluxum* non raro in pueris Variolis laborantibus à *lumbricis* excitari, eumque toto fere morbi decursu perdurare, vnde vitæ periculum imminet, quia expulsio variolarum imminuitur aut impeditur: Idque facile dignoscitur ex dejectionum crassitie ac viscositate, & colore griseo vel albicante tunc enim Lumbricos enecantia exhibenda sunt, & clysteres dulces injiciendi. *Riverius.*

LXXI. Puero cum prodiissent sparsæ per vniversum corpus *Pustulæ* aqua madentes, sed quæ male ab adstantibus custoditæ retrocederant omnes, ægro in animi deliquia & frigus extremorum fatiscente, ne in rebus dubiis nihil ageretur, cum æger pharmaca deglutire non posset, quatuor *Vesicatoriis* brachia & femora parte interiori, secutus ductum grandiorum venarum aduro, ea spe vt revocatus in cutem veneficus humor viam exeundi promptius inveniret: Quid multis? rediere postliminio in suos alveos aquæ, & licet tardius, in pus versæ, à desperatione certa ad sanitatem pristinam iter patefecerunt. *Olaus Borrichius in Actis med. Th. Bartholini annor.* 76. 77. *p.* 75.

LXXII. Mulier corrupta est *Morbillis*, quibus totum corpus contectum erat cum febre intensa: his accessit symptoma gravissimum, *fluxio tenuis in pulmones*, quæ tussim frequenter excitabat, & suffocationis metum incutiebat cum raucedine ingenti: Admotum Vesicatorium cervici, & exhibita laudani grana ij. cum conserva rosar. fluxio cohibita est tota nocte, postridie rediit, & iterum exhibitum est laudanum cum simili effectu, vnde ad convalescentiam paucis diebus perducta est mulier, manente raucedine ad longum tempus. *Riverius Observ.* 45. *Cent.* 2.

LXXIII. Matronæ Batavæ cum hæ *Pustulæ* eruptionem moliuntur, vinum rubicundum exhibent, quod plerumque adstringentis est naturæ, atque humorem cogit atque densat: quod etsi mirum, iniri tamen rationem posse video quâ inoffensè præscribi possit, modò tempestivè id fiat, cum scilicet omnis humorum impetus ad cutem delatus est: eadem enim ratione propellit quâ illa quæ comprimendo alvum laxant, vt myrobalani & rhabarbarum, quibus manifestè adstringens vis aliqua inesse percipitur: Itaque adstringendi ratione rubellam fuliginem propellit, atque humores fumidos, qui mediis spatiis inhærescunt, ad extimam cutem devehit: Sic experior in nonnullis vinum nigrum Hispanicum alvum ducere, quod tamen dysentericis exhiberi solet quo alvum sistat: id efficit, partim quod ob crassitiem venas subire nequeat, partim adstringendi premendique facultate, qua ea quæ intestinis inhærent proluit: pari ratione vinum rubrum, quod calorificum sit discutiendi vi pollet ac sudorem elicit. *La Lemnius l.* 2. *c.* 47.

LXXIV. Iuvenis circiter xx. annos natus, corporis gracilis & temperiei calidioris, ineunte vere febricitare cœpit, Primis diebus vomitus atroces, cordis oppressio, æstus & rigoris vices crebræ, dolor in lumbis, vigiliæ &c. infestabant: die 3. variolis apparentibus symptomata ista remiserunt, vsque tamen febris cum siti & calore perstitit: Huic non solum decocta in hoc morbo assueta, verum & Iulapia etiam gratissima adeo nauseæ & molestiæ fuerunt: Quoties hora somni Diascordium, aut aliud temperatius cardiacum, ad diaphoresin continuandam, vel in exigua quantitate sumeret, nox insomnis cum jactatione plurima, & dein primo mane hæmorrhagia insequuta est, qua quidem Variolis plene eruptis, propter hanc occasionem semel & dein rursus contingentem ægroti salus insigniter periclitata est: quare cum sanguinem huic à levi irritatione immodice effervescere aptum observatione comperiissem, pro re nata hanc methodum institui, Pharmacia prorsus omni posthabita, pro siti restinguenda cerevisiam tenuem, & amygdatum simplex ad libitum sumebat: Pro victu, quoniam juscula avenacea & hordeata quævis respuebat, solummodo erant poma ad teneritudinem cocta, & dein saccharo & aqua rosac. condita, quæ aliquoties in die comedebat: Natura hoc tenui regimine contenta, ac ab alio quovis perturbari visa, opus suum feliciter peregit, vt sine gravi postea symptomate, Variolis sensim maturatis, & dein sponte decidentibus, æger convaluerit. *Willis lib. de Febr. c.* 15.

LXXV. Medio autumno Adolescens, sanguine acri præditus, & hæmorrhagiis narium crebro obnoxius Variolis ægrotabat, Sanguis sponte sua immodice effervebat, vt pustulæ per totum corpus consitissimæ erumperent, huic serum lactis cum floribus calendulæ, aliisque vsitate incoctis, item Iulapia aut cardiaca quævis, temperata licet, diaphoresin leniter promoventia sanguinis fluxum certissime concitabant, quare similem ac in ægro prius citato (§. 74.) victus rationem præcepi, qua quidem melius habuit; vtcunque in ipso morbi statu (cum Variolis plene eruptis ob difficiliorem transpirationem solet febris in omnibus nonnihil redintegrari) hoc ægrotus in hæmorrhagiam copiosam incidit, vt post largam sanguinis profusionem Variolæ flaccescere inceperint: Postquam remedia pro sistendo sanguine quam plurima incassum tentarentur, tandem à sacculo, (cui inerat bufo in sole exsiccatus & contusus) circa collum suspenso, primo ac immediate levamen sensit, etenim hæmorrhagia hinc statim sedata, & ea (cum epithema ad hoc constanter postea in sinu gestaret) non amplius redeunte, æger vsque victu tenuissimo & infrigidante vsus, integre convaluit. *Willis lib. de Febr. cap.* 15.

LXXVI. Fœminam Ill. juvenem, vultus floridi & temperamenti calidioris, post quartum ingra-

ingravidationis mensem valde febricitantem invisi, vomitu immani, lumborum dolore atrocissimo, insuper calore ac siti intensissima urgebatur; erat pulsus celerrimus, cum vibratione forti & vehementi; Licet Variolæ illic loci nusquam increbescerent, tamen hujus affectus symptomata isthæc suspicionem non levem incutiebant; utcunque sanguinem mitti debere ejus effervescentia valde immodica indicabat, quare circiter ℥vj. illico detraxi; inde calor non nihil remisit, usque tamen vomitus cum dolore atroci in lumbis perstabat: Hora somni bolum cardiacum cum laudani nostri gr. semis exhibui, unde somnus quietus cum placida diaphoresi, & omnium symptomatum sedatione successit: Mane proximo variolæ eruperunt, quibus licet ægra consitissimis afficeretur, tamen sine periculosa ægritudine, aut abortus metu convaluit, & gravidationem integre complevit. *Idem ibid.*

LXXVII. Mulier parturiit quo tempore in eadem domo nati ejus Variolis afficerentur; atque ipsa, uti videtur, ejusdem morbi contagium susceperat, namque secundo à partu die cum incalescentia febrili, & dolore in lumbis pustulæ erumpere cœperunt, quæ quidem per triduum lochiis moderate fluentibus in moleculas rite assurgebant; Tametsi purgatio uterina eo tempore copiosa obtigisset, Variolas in toto corpore consitissimas habuit, nec tantum in corporis superficie, verum etiam oris & gutturis cavitatem implerunt, adeo ut vix loqui aut deglutire potuerit; Die puerperii sexto lochia immoderate fluebant, unde statim cum variolis flaccidis syncope, convulsiones crebræ, aliaque mali moris symptomata ægram incessere, quæ mortem brevi minabantur: Præscripsi pulveris hujus ʒß. è cochleari julepi sequentis, trium horarum intervallis constanter assumendam, scil. ℞. *Rad. torment. pulv.* ʒij. *boli Arm. opt.* ʒj *spec. de hyac.* ʒß. *f. Pulvis.* ℞ *aqu scord. compos. dracont. ulmar. ana.* ℥iij. *aceti theriac.* ℥j. *syr. è corall.* ℥ij. *c. usti* ʒß. fiat Iulepum. Insuper jusculis & potulentis quibusvis radices torment. incoqui præceperam: His remediis purgatio uterina mox in totum sistebatur, & Variolæ sine graviori symptomate sensim maturatæ excidebant: Casus hic fuit revera difficilis, & magno cum discrimine absolvebatur, scil. aut *Lochia*, aut *Variolæ* intus cohiberi periculosum erat, & tamen alterutrius plenior eruptio alterius motum impediebat: quamdiu utraque moderate procedebant, res naturæ ductui permissa moderate se habuit: Cum vero altera invalescente, artis opera requirebatur, *lochiis* fræna, variolis autem stimulos adhiberi ex usu fuerat. *Idem cap.* 16.

LXXVIII. Arabes circa cibum docent Nullam carnem, neque etiam pullum convenire in hac curatione; imo etiam damnant vitellos ovorum priusquam febris finiatur, & suppurentur pustulæ, & squammæ cadant: Quod documentum videtur inutile esse, plerumque enim laborantes sunt pueri, quos dicit *Hippocr.* 1. aphor. indigere pluri alimento: Præterea antequam squammæ incipiant cadere, solent interdum præterire aut x. aut xiv. dies: tanto autem tempore sustinere puerulos sine optimo alimento videtur pernitiosum: quare ego nequaquam hoc Arabum consilium sequor: Sed ubi video periculum omne evasisse ægros, soleo liberalius ipsos alere, ita ut sustineantur vires, & solidorum partes restituantur, & tunc exhibeo vitellos ovi in jure cum omphacio, vel succo limonum, Iubeo etiam fieri aquam carnis cui ovi vitellum addo, Et hac ratione curationis possum testari neminem in manibus meis periisse ex quo facio Medicinam. *Mercurialis de morb. Puer. lib.1.c.3.*

LXXIX. Inter Morbillos & Variolas in eo convenit, quod utraque pustula ab ebullitione sanguinis fit, natura pravum ab eo quod purum est separante, & ad cutem detrudente; quapropter à tali expulsione naturam crasso cibo, aut multo, aut duræ coctionis tunc temporis distrahendam non esse recte quis colliget: Ut vero opus melius compleat, & ab interius ad cutem versus commodius noxios humores depellat, & ne in aliqua interiorum partium humor detineatur, cibum parum infrigidantem, leviter adstringentem his ministrare oportet: qui enim hujusmodi est particulas roborat, ut à se validius quod molestat depellant, vim præterea repellendi calidum humorem habet: quapropter jus Hispanarum lentium cum acetosa herba, coriandro viridi, oleo, aceto & sale, & modico croci iis convenit: Cucurbita etiam cocta cum portulaca, agresta, oleo, aceto & sale: Ptisana, prout paravimus in colliquantibus febribus, commodissima his sorbitio est: Fugienda omnia ea sunt quæ aut sanguinis copiam augeant, aut in ejus ebullitionem addant: quare inter initia, dummodo vires constent, gallinaceorum jura sunt vitanda, & omnia dulcia & unctuosa; *Brudus de Victu Febric. l.3.c.22.*

LXXX. At cum eruptio subsidere jam incipit, bonum est in cibis ea quæ ventrem leniunt miscere, ut pruna, violas, borraginem, & similia. Prunis autem quæ adstringente participant facultate, cujusmodi sunt Gallica aut Hispana, per omne tempus uti licet, decoctis cum polytricho, plantagine, aut portulaca: Potus autem iis qui patiuntur Morbillos aut Variolas, sit aqua hordei cum polytricho & malo granato cocta. *Idem.*

LXXXI. Sunt qui Lactucas decoctas in aceto, medullam citrulli & anguriæ exhibeant; Sunt qui & aquam anguriæ in potum ministrent: Sed quantum sentio, hujusmodi cibaria his damno potius quam juvamento sunt: quandoquidem expulsioni Naturæ obstant, & eruptionem pustularum retardant sua vehementi frigiditate; nam hujusmodi ab intro ad cutem expulsiones à natura fiunt, materia ob inclinationem eo inclinata, ut pote jam in vaporem transeunte ob substantiæ ejus tenuitatem: Quapropter sicut iis quæ calida & fumosa sunt augenda ebullitio non est, sic nec illis quæ valde refrigerant extinguenda. *Idem.*

LXXXII. Quoties existunt epidemiæ Variolæ, toties si habuerint comitantia symptomata difficilia, gravia & periculosa, danda opera ut Infantes, aliique tenerioris ætatis, qui nondum sunt experti Variolas, in aërem salubriorem, in quo nullæ regnant Variolæ, quantocyus transferantur, & tamdiu ibidem contineantur, donec aut cessarint, aut blandiores evaserint: Sin contra blandæ fuerint, bonique moris, h. e. apud plerosque erumpant paucæ, ad suppurationem perveniant brevi, & facile, decidant sine notabili faciei defœdatione, tunc tantum abest ut suadeam vitationem aëris Variolas producentis, ut contra existimem consultum infantes adhuc sanos vivere cum ægris in eodem cubiculo, quo & ipsi tunc variolis boni moris corripiantur, sicque ipsas leviores patiantur. *Sylvius de le Boë App. Tract.* 1. *cap.* 9. §. 61.

VENENA.

SYLLOGE.

I. Vt de modo Alexipharmacorum agendi dicamus, præsupponimus venena impugnare violenter calidum innatum, seu seri & sanguinis σύςασιν & intimam miscelam, 2. agere non tam occultis quam manifestis qualitatibus (respectu dictæ hypothesis) quatenus resolutionem sanguinis magis vel minus violentam important, pro agendi ἐνεργείας gradibus: Hinc ut plurimi errores illati sunt in forum Medicum, non considerantibus penitius Medicis in quo Veneni natura consistat, & in eorum occulta qualitate sola acquiescentibus, ita etiam de activitate & virtute alexipharmacorum, quæ itidem occultiore vi agere hactenus credita sunt, unde tot elogia lapidis bezoar enata, ut omnium venenorum domitor fuerit creditus, Par ratio unicornu &c.

II. Sunt vero alexipharmaca, seu bezoartica, vel 1. *putredini resistentia*, & *sulphur sanguinis*, seu *partes ejusdem oleosas sartas tectas servantia*, ne vapescat, idque tum *incendendo & vegetando*, & quidem magis volatilia, uti sunt *amara & aromatica oleosa, balsamica*, angelica, carlina, zedoaria, myrrha, opobalsamum, baccæ junip. &c. *acria volatilia, sulphurea & salina*, ut theriaca rusticorum, allium, camphora &c. spir. c. c. eboris &c. tum *concentrando & penetrando una, acida*, Succus citri, acetum, acetum bezoardicum: Et hæc præcipue conveniunt in morbis epidemiis à penitiori putredine oriundis, fœtore v. g. cadaverum, item febribus puerperarum &c. ad præservationem & curationem, item in morsu canis rabidi, araneorum.

III. Vel 2. *Ichorescentiam, Resolutionem* ac *Rarefactionem nimiam impedientia*, adeoque vinculum quasi & individuam copulam & conjunctionem seri & sanguinis respicientia, sive *adstringentia austeriuscula*, uti eo nomine celebres sunt tormentilla, bistorta; iis quibus alvus adstrictior minus convenientia, sive *mucilaginosa*, ut c. c. philosophicum, gelatina ejusdem, scorzonera; ex terris, sigill. Lemnia, bolus Armena; sive *terrea absorbentia*, & *fermentum resolutivum præcipitantia*, ut c. c. ustum, unicornu fossile, lapis bezoar orient. & occid. & bezoart. Chimicorum, quæ non peculiari alexipharmaca virtute, sed absorbendi & disiciendi gaudent, unde iisdem non absolute semper fidendum est: Sive *acida*, sulphur sanguinis obtundentia, ut spiritus acidi, spir. salis volatilis, spir. salis & nitri compositus &c. Sive *opiata*, quæ sane, præsertim cum aliis maritata, inter bezoardica numerari merentur, modo rite & justo tempore adhibeantur: Si enim quæ alia, certe Opiata vinculum & consortium seri & sanguinis conservant illibatum, unde etiam theriaca sine opio confecta sudorem non movet nec expectationi satisfacit: Et hæc eximie prosunt, & præter alia in sudore Anglico, dysenteria maligna epidemia, aliisque malignis, ubi ardor viscerum.

IV. Vel 3. *Serum, ejusque & motum promoventia, & coagulationem & incoctionem*, (ut sic loquar) impedientia, qualia, præter quædam ex dictis, sunt tum id fluxile reddentia, qualia sunt *salina*, seu *nitrosa*, seu volatilia etiam *urinosa & Mercurialia*, ut cinnabaris nativa, antimonii, Mercurius fixus diaphoreticus: Unde regulæ instar notandum est, In febribus malignis, ubicunque serum quasi coagulatum est, & u-

& sudor hinc nullus obtineri potest; sed omnia quasi vruntur, cinnabarina, aliis prudenter maritata bezoardicis, ejus fluxibilitatem maxime promovere: Ast si ad resolutionem & ichorescentiam inclinet sanguis, omnino devitanda esse; neque in ipsis tunc subsequentibus motibus convulsivis omnino tuta esse vel fida; ex quo ipso etiam eximia horum agendi virtutis emergit differentia: Tum *substantia* seu *quantitate augentia & reficientia*, *diluentiáque*, vt aquæ distillatæ, decocta, infusa, & inprimis emulsiones, quæ in malignis ad hunc quidem finem maximæ sunt vtilitatis: Nisi enim serum hoc restituatur, quod & poculo largiori (modo ne quid nimis) obtineri potest, frustra omnia reliqua vtplurimum impenduntur, & inprimis somnus recuperari nequit, sed ex pervigilio continuato deliria contumacia & motus adeo convulsivos nasci necesse est: Conveniunt hæc tum venenis in genere, ab extra propinatis, vel per errorem haustis & communicatis, cor muniendo & sanguinis tonum illibatum conservando: tum in peste, malignis febribus, & pestilentialibus Hungaricis, petechialibus, febribus puerperarum, variolis & morbillis, ac similibus contagiosis & mali moris affectibus.

V. Nullum autem est alexipharmacum quod omnibus æque venenis ex asse conveniat; adeoque nulli plus est tribuendum quam revera inde experientia testari potest: Sunt quidem polychresta quasi tria & generalia, in liquida forma, *Tinctura bezoardica*, qua hodie gratiosus Medicus carere vix potest; in media, *Theriaca*, *Mithridatium*, quo & Electuaria similia, vt *Orvietanum &c.* referenda; sunt medicamentum antiquissimum, & per tot secula probatum, adeoque licet inconcinna variorum ingredientium congerie conflatum, non temere rejiciendum: In solida, *Pulveres bezoartici*, ast magna tamen egent adhibendi providentia.

VI. Promiscuus alexipharmacorum vsus non convenit, vnde distinctio ratione virium maxime est necessaria, in volatilia, media & fixa; Prudenter hinc in Epistolis *Cratonis* 248. *Weisselius* talismodi pharmaca in duplicem classem distinxit, *absorbentium* nimirum, vel hidroticorum & sudoriferorum proprie dictorum, quod nisi fiat, multiplex oriri solet ambiguitas & controversia, imo hoc pacto plusquam empirica fit applicatio.

VII. In *principio magis volatilibus opus*, ad penetrationem majorem & discussionem citiorem: item vbi intimior malignitas, vbi natura ab expulsione v. g. petechiarum, variolarum, morbillorum cessat, vel hæc exanthemata retrocedere videntur cum respiratione difficili, præcordiorum anxietate &c. In *progressu magis fixis*, vbi nempe alterratione & præcipitatione magis opus, magis circa statum & declinationem, conquiescente jam tumultu, *Aquosa* medio modo se habent & vtrisque conjungi queunt.

VIII. Gravidis, infantibus & debilibus, & vbi ad ichorescentiam magis inclinat sanguis, temperatiora & mitiora magis conveniunt: Vnde quibus theriaca non convenit, *diascordium Fracast.* vt temperatius magis locum habet: Vbi tincturæ bezoardicæ locus non est, licet mitigari queat, ibi pulvis bezoardicus detur: Si enim his nimis volatilia dentur, sanguinis rarefactio magis intenditur, & hinc facile noxæ aliæ largo modo consurgunt.

IX. Non solo sudore tollitur venenositas; serum quippe non est nimis absumendum, Vnde nec sola calida, nec sola temperata, nec sola sudatio à quovis medicamento sufficiunt: in quo maxime errare solet tum vulgus, qui pulvere cardui ben. vel c. c. omnia posse effici credit; tum Medici, qui continuis sudoribus ægros fatigant: omnia scilicet facienda sunt ad naturæ ductum & indicationes.

X. Serpentinis, viperinis, lapidi bezoar, vnicornu vero &c. non fidendum nimis: Sal enim viperarum quidem inter volatilia laudem meretur eximiam; lapis bezoar, & vnicornu verum inter fixiora; ast pulveri viperarum vix fidat Medicus, neque in genere his solis credat se posse hydram hanc Lernęam, venenositatem puta, debellare.

XI. Suspectis præstat abstinere quam vti, saltim non solis, vti sunt nux vomica, radix doronici, licet ad vertiginem sit satis vsitata: præstat enim alijs selectis vti quam incerto mactari effectu, qui si male cadat, medicamento adscribi potest.

XII. Alexipharmaca ante initum somnum mature propinata, efficaciora, imo hoc modo penitus sæpe morbum in prima herba jugulant, quæ *Helmontii* est observatio, & experientiæ maxime conformis: hinc etiam iisdem non superdormiendum, per somnum enim facile irrepit venenum ad cor. Vide *infra* §. 25.

XIII. Inprimis & cacochymicis corporibus Volatilia minus conveniunt; unde etiam urgente usu lenientia & balsamica evacuantia possunt interponi: quod si major sit malignitas, cavendum tamen est ne promiscue quibusvis humores confundamus. Vide *infra* §. 19.

XIV. In genere de specialibus venenis regula quasi universalis notanda est, ubicunque speciale venenum incognitum est, ad antidota universalia confugiendum; sin innotescat id ipsum, cuilibet, præter universalia cor & calidum nat. roborantia, specifica, i, e. contraria appropriata opponenda. Deinde etiam notandum plurima mendacia hinc inde in libris de venenis contineri & illa tum venena, tum præsidia præscribi quæ nunquam vel visa, vel vsitata, vel applicata fuerunt.

XV. Quæritur an Quodlibet animal venenatum secum quasi gerat antidotum, illiusque caro proprio morsui vel ictui adversetur? At dico thesin illam non esse καθόλου, ut ut enim pinguedo viperarum, etiam nostra experientia, mitiget à morsu inflictum vulnus; oleum scorpionum proprium ictum, non tamen id æque ad omnia est extendendũ: Nam quod in specie Pulv. Viperinum & Serpentinum attinet, 1. dicimus serpentum morsus non esse adeo noxios, imo vix venenatos: torpidum animal est serpens, & modo quis id cordatius adoriri audeat, innoxie potest tractari, contingi & necari, dentesque habet longe minores: ast vipera longe præsentius noxam suam in corpus vibrat, quatenus dentes eiusdem quasi falcati sunt, quod i serpentibus minime reperitur, unde & uncis hisce vulnerando, partes membranosas præsertim & nervosas, & quatenus simul saliva bilis plena, seu sale volatili acri imbuta inseritur vulneri, unde fermentatio præter naturam corruptiva exsurgit, agunt, Deinde quod viperina vel serpentina caro venenum proprium expellat, illi ipsi hypothesi non omnino & universaliter est fidendum, tum

in actu curationis tum præservationis, præstat enim sudoriferis & alexiteriis putredinale fermentum, & humorum affluxum arcere, ne ob sal volatile causticum, cum membro & sanguine communicatum, pars ipsa sphaceletur & motus convulsivi exoriantur: Nec solennis vulgi valet hypothesis assumpto viperarum pulvere, vel serpentum, ob hanc solam antidotum innoxie posse tractari serpentes: tales enim hoc modo absolute fidentes præmium audaciæ subeunt, Vide *Zwelferum Classe* 14. in appendice de sale theriacali, vbi de idiocrasia quorundam, ac audacia & prudentia callide hæc animalcula tractandi: Non omnis noxa hoc modo avertitur, nec tamen nullum penitus auxilium inde sperandum, quod tamen satis exiguum, & magis ipsum fermentum corruptivum, cum sanguine communicandum, quam vulnus attinet, quod tamen non est negligendum: Nobiles quidam ob præsumptum pulverem viperinum securos se putantes, hinc incurrerunt nihilominus periculum, nec nisi sumpto statim bezoardico melius habuerunt. Vide §. 21. *c*.

XVI. Notabile est quod *Acida* corrigant plurima venena vegetabilia, napellum, bellam donnam, quæ, præter alia symptomata, fauces præcludit vt deglutitio fieri nequeat; helleborum &c. indicio manifesto eorum noxam esse adscribendam sali volatili & sulphuri immaturo, indigesto, plurimaque mucagine inviscato, vnde cum sanguine communicata, vel adhuc in ventriculo oberrantia, poros nervorum obstruere, eosdem vellicare, sanguinis crasin destruere & mortem ipsam inducere apta nata sunt.

XVII. Præcipue vero *Præcipitatus* & *Arsenicum*, hisque confinia metallica &c. vti manifesta plane, h.e. corrosiva agunt qualitate, ita *Theriaca*, qua proprie morsibus animalium venenatis dicata, & eo nomine inventa est, his vnice vix profuerit: sed antidoti vice funguntur, tum *obtundentia* & *demulcentia*, pinguia, ol. amygdal. d. oleum &c. Hinc qui in foro probant Mercurii præcipit. vel auripigmenti assumptione theriacam, butyro copioso prius se præmuniunt: Tum *præcipitantia* ex crystallo montano & aliis, quæ ipsa saltem in leviori casu prodesse possunt, nam si majore dozi fuerint propinata, nec natura ipsa vomitu spontaneo se liberaverit, frustra sunt; Neque enim proportio inter agens & patiens facilis hinc inveniri, neque à natura actuari æque antidotus potest, si pessundetur statim ventriculus, ipsique eschara lethalis & sphacelus inducatur. Assumpta *Saturnina*, vt globuli plumbei, acidis exhibitis in saccharum quasi fatiscunt & sensim arroduntur. *Georgius Wolfgangus Wedelius de simpl. Medic. facultat. libro secundo sect.* 2. *cap.* 1. & 2.

XVIII. *Venæsectio* locum habet in veneno calefac. si corpus sit refertum sanguine, qui vi veneni acrior necessario & fervidior est redditus: quin etiam funditur sic sanguis, & fusus ampliorem occupat locum, vnde venæ apparent turgidæ: Si ergo hic indicans principale adest, Et virtus vel coindicat, vel saltem permittit, vena est aperienda, Quæ & per se confert, & per accidens totum corporis habitum refrigerando; In veneno autem frigido à tota forma, licet corpus indigeat venæ sectione, hæc tamen administrari non debet: veneno enim frigido adeo repente corpus refrigeratur, vt virtus nequaquam possit sustinere venæ sectionem, geminaretur enim refrigeratio. *Capivaccius Pract. lib.* 7. *cap.* 6. In ferarum venenis, quæ recta cor appetunt, sanguinis missione venenum in cor impelli author est *Avicennas. Palmarius lib. de morbis contag. pag.* 506 Si venenum per corpus fuerit dispersum, sanguis statim demendus est, præcipuè si is qui percussus est humorum æquabilitate omnium plenus, Græci plethoram dicunt, appareat. *Forestus lib.* 30. *Observation.* 11.

XIX. Scimus à *Dioscoride* & cæteris antiquis Medicis in curandis venenis generatim vacuari: In leporis mar. veneno *lib.* 6. *cap.* 30. præbet ellebor. nig. & scammon. ad ʒj: *Rhasin* imitatus *Avicennas lib.* 4. *f.* 6. *tract.* 3. *cap.* 34. in morsu viperæ dat turpethum: Et de agar. scribens, *ait* magno esse juvamento ad venena si in potu cum vino detur: Confirmat *Galen.* 6. *simpl.* Neque vero solum vt à proprietate agat, quod putaverunt recentiores plerique, sed etiam vt purget, nam tribuit ad drachmas fere duas, qua quantitate satis egregie alvum ducit: Quod si venenò affectis purgatio noceret, nequaquam fuisset tanta exhibenda quantitas. *Rubeus in cap.* 7. *lib.* 3. *Medic. Celsi.* Si venenum in infimis subsistat partibus, probatur purgans per inferiora, ne id tamen sit veneficum: Maxime autem laudatur agaricus, qui portiones habet bezoardicas & alexiterias: Evacuat autem venenum non per se, sed per accidens, per se enim ob proprietatem similem pituitæ attrahit succos pituitosos, & sic ex accidente venenum etiam evacuat: Semper tamen observandum vt purgans exhibeatur quod humori in corpore redundanti respondeat. *Capivaccius l. c.*

XX. *a.* Deinde monent hic authores cum alexiphaamaca varie temperata sint, vt venenis frigidis calida, calidis frigida, siccis humida, humidis sicca opponantur; Quod vt vbi fieri potest, non improbo: ita semper magis ad vim alexipharmacam, quæ venenis propriè opponitur, quam manifestas qualitates respiciendum censeo: Et propterea etiam theriaca & mithridatium, quæ sunt calida, in calidis venenis non sine fructu exhibentur. *Sennertus.*

XX. *b.* Sabaudus, vir robustus, pituitosus, xl. ann. ad lacum Lemannum habitans, in convivio, vna cum vxore, veneno inquinatus fuit: qua paulò post extincta, ille graviter laborans quæ circa defunctam erant agenda amicis commisit, & nave, trajecto lacu, ad me venit, circiter horam 6. matutinam: occurrit mihi tunc aphor. 6. 1. sect. Quare cum adhuc venenum in ventriculo latitare ex dolore, eructationibus, aliisque indiciis cognovissem; ideoque insigni vomitorio opus esse viderem, protinus ad gr. 6. antimonii præparati in substantia (infusum enim dare morbi violentia non admittebat) cum ℈ij. confect. alkermes, & nonnihil c. c. vsti & præparati exhibui: Eadem die cum multum evomuisset, dolor & incendium ventriculi ex toto ferè remiserunt: deinde singulis diebus electuarium roborans sumebat; pro potu ordinario nihil præterquam lacte amygdalino cum sacchar. & nonnihil c. c. vsti & præparati vtebatur; sic intra paucos dies plenè restitutus. *Hildanus Cent.* 4. *Observat.* 37.

XXI. An illi qui *Pulverem vel serpentum, vel viperarum*, semel atque iterum sumpsere, à morsibus illorum animalium in posterum tuti sunt? Respondeo experientia confirmatum non esse,

esse, quod si quis prædictum pulverem assumpserit, deinceps dictorum animalium morsus spernere debeat, cum non semel compertum sit quod qui tali prophylactico vsi, nihilominus vbi à viperis ac serpentibus ad iram provocatis, & in fermento existentibus, in loco quodam nervoso, & aliquanto profundius demorsi fuerint: subsequutis illico atrocissimis convulsionibus, dirisque aliis symptomatibus, inter eiulatus & suspiria vitam finierint; Adde quod si assertio καλὰ παιδὸς vera esset, sequeretur quod nec viperæ à vipera, nec homini ab homine &c. ab invicem demorsis vllum immineret periculum, cum vipera demorsa tota ex materia pulveris viperini constet, adeoque symbolici veneni activitatem respuere deberet: at sæpe confirmatum est quod vipera à vipera atrociter demorsa vitam cum morte commutaverit: hominem similiter ab homine iracundiæ œstro percito morsu graviter sauciatum in vitæ discrimen præcipitari: Hinc fit vt homines à viperis sauciati in Italia, non vsu solius pulveris aut carnis viperarum liberentur, sed citissimis ligaturis, scarificationibus, cauterisationibus, attrahentibus, extrahentibus, expellentibus interne datis, alexipharmacis &c. Quod autem nonnulli serpentum omne genus sine periculo pro lubitu tractent, licet pulvere serpentum nullo vsi sint, id fieri credo 1. Ob peculiarem quandam dotem & proprietatem, huic vel illi, aut quandoque quibusdam integris familiis concessam à natura; 2. Ob singularem nonnullorum audaciam, insigni dexteritati eos tractandi junctam: Indidit præterea provida natura serpentibus metum quendam & timorem versus homines qui illos intrepide persequuntur: fatentur enim omnes quicunque huic negotio se dedere, quod serpentes ipsos, etiam nondum visos, tantopere reformident, ac tam celeri gressu fugiant, vt vix eos cursu assequi, vel manibus ad ipsos pertingere possint: Contrarium evenit si homines pavidi serpentibus obviam veniant, hos enim illi intestino odio concitati adoriuntur, ac vbi vbi possunt damnum inferunt: qui ipse pavor venenum istorum animalium morsu receptum multum exaggerare, & per totum corpus dispergere, ac consequenter etiam repentinam mortem inducere potest: quod ipsum venenum de sua natura alioquin tantopere lethale non esset, non secus ac in peste fieri solet, vbi timidi in majori versantur periculo quam qui impavido animo gaudent: Facile etiam concesserim quod illi qui pulverem viperinum sumpserint, audaciam ac fiduciam validam exinde contraxerint, vt deinceps in similibus læsionibus tantopere de vita non periclitentur: etenim levi pendent malum, adeoque leviter saltem (attamen cæteris paribus) ab eodem afficiuntur. *Zwelferus Appendicis ad Pharmac. August. Class.* 14.

XXII. Observent in *fodinis metallicis* & ad fornaces eiusmodi viventes, tum etiam aurifabri, chymiatri & similes, ne nunquam appropriatorum medicamentorum aliquid secum in promptu habeant, cum hic verum illud Poëtæ, *Principiis obsta.* Quidam veneno, fortè sublimato, clam exhibito protinus in capite, labiis, ore totoque corpore intumescit: succedit ardor faucium insignis cum conuulsionibus, hic ab omnibus pro desperato habitus, ter in 24. horis turpetho minerali, satis aucta dozi, per *T. Knoblochium* superius exhibito, superius & inferius operatione vehementiori subsequente, additis roborantibus, perfecte restituitur. Ita malignitatem ex fumis metallicis vix aliter quam remediis mineralibus expugnabimus: Sic aurifabri puellus gravi asthmate laborans Mercurio dulci liberatus, vide *de tit. Respir. læsa lib.* 16. §. 25. Quidam in separatione metallicæ materiæ, aurifabris instar scoriarum residuæ, laborans, in gravem dyspnœam incidit, qui mineralibus restitutus: *ibid.* Tandem insignis Ophthalmia eodem pacto sanata, vide §. 46. *lib.* 13. *Gregorius Horstius l.* 7. *Observat.* 25.

Veneni, & cujuscunque animalis puncturam aut morsum, & arcanam curandi rationem; vide apud *Forestum lib. xxx. Observat. xi.*

XXIII. Errant qui *ictibus & morsibus venenatorum animalium* alexiteria extra non imponenda, sed tantum exhibenda censent: alexipharmaca enim, si extra imponantur, tantum abesse putant vt venenum extrahant, vt etiam intus potius propellant ob contrarietatem, Quod de puris alexipharmacis verum esse libenter concedimus; At si aliquod medicamentum è venenis & alexipharmacis constet, vtrumque præstare potest: venenositate, ob similitudinem attrahere, & vi alexipharmaca id impugnare. *Sennertus.*

XXIV. *Averroës* lib. de Theriaca & 5. collig. c. 32. medicamenta bezoartica saltem utilia esse scribit vbi corpus veneno infectum est, sanis verò corporibus, si exhibeantur, nocere: unum tamen semen citri excipit, quod etiam sanis corporibus utile sit; Et imprimis contra theriacam tribus argumentis utitur, 1. quod ejus usus omnes ita disponantur ut nihil à veneno patiantur, & proinde fiant similes veneno. 2. quod Theriaca attrahat venenum, atque ita cum attractio fiat per similitudinem, similis sit veneno, & propterea sanis corporibus non conveniat, 3. quod potentissimum sit medicamentum & magnæ activitatis: Verum rectius sentit *Galen. qui l. de Theriaca ad Pisonem c.* 16. *&* 1. *de anticl. c.* 16. theriacam ut præstantissimum medicamentum ad tuendum corpora contra venena commendat: cui consentit Avicenn. l. de vir. cordis, & omnes ferè alii Medici, imo ipsa experientia, quæ docet vera & genuina alexipharmaca corporibus sanis, etiam ad tuendum ea contra venena, tutò & cum commodo exhiberi: Nullo verò modo, quod vult Averroës, ab alexipharmacis veris corpora sana fiunt venenosa, sed potius ab iis acquirunt quandam proprietatem venenis repugnantem: Deinde non attrahit venenum Theriaca, sed impugnat: 3. Et si sit potentissima & magnæ activitatis, tamen certa dozi & cautè exhibita, etiam in sanis suum locum habet: id quod exemplo Mithridatis & aliquot Romanorum Imperatorum patet: Nota tamen alexipharmacorum differentiam; eorum enim quædam nullum qualitatũ excessum habent, ut bezoar, terra sigillata, bolus Arm. C. C. &c. quę omni ætati & corpori tutò adhibentur: Quæ vero calida & sicca, ut theriaca & mithridatium, cautius exhibenda, & videndum ne nimio eorum usu damni aliquid attrahatur. *Sennertus.*

XXV. Hoc in omnium venenorum cura observandum ex *Avicenna* 6. 4. *tract.* 1. *c.* 1. ne qui venenum seu ore hausit, seu extra in corpus accepit, dormiat; Etenim primo, continuo medicamentorum usu, sæpe vomitus, sæpe aliis opus est, quæ in somno negliguntur: 2. necessarium est ut diligenter attendatur an symptomata, quæ à veneno excitantur, incrementum sumant vel decrescant, quod in somno animadverti non potest. 3. In somno venenum ad cor & interiora facile penetrat. *Sennertus.*

XXVI. Venenum nostræ naturæ è directo oppositum triplex est: 1. spiritibus, 2. humoribus, 3. par-

tibus solidis nocet: juxta cujus differentias diligens cautusque debet esse Medicus: Nec credat Theriacæ aut Mithridatio, aut aqua Theriacali morbos omnes venenatos posse superari: Inter venena tamen pessima sunt quæ spiritibus adversantur, tum quia nobiliora corporis occupant, tum etiam quia difficulter cognoscuntur: Cum enim non sint visibilia, sed vtplurimum aërea, per olfactum aut respirationem corpus ingrediuntur, non per cibum aut potum: Hinc oritur quod sæpius nulla suspicio veneni adesse poterit: eoque magis quoniam dum venenum nondum radices fixit, aliqua accidentia cum aliis morbis communia apparent, quæ Medicum decipiunt: Præparata ideo habeat medicamenta quæ spiritus fovent & tuentur, venenum expellendo quod è directo spiritibus adversatur: nec sinere per negligentiam debent vt Princeps veneno correptus, tanquam si in febriculam, aut leviorem morbum inciderit, postmodum miserè moriatur. De venenis autem spiritualibus nulli Medici tractant. *Dom. Panarolus Obs. 27. Pentec. 3.*

XXVII. Multi temeraria quadam fortuna fulti, ferè omnia sua remedia à venenis præparatis desumunt, cum tamen illud in desperatis morbis, frustra tentatis benignioribus, ex *Hippoc.* fieri debeat: cum ex iis, imò etiam à topicis solis, pessima symptomata erumpant, & non raro mors. Sic quædam nobilis mulier cum mammas minuere optasset, consilio Medici cujusdam admovit ijs cicutam: Vt alia, vt variolarum notas è mammis, & à summo thorace deleret, remedium ex arsenico, aliisque venenis parato applicuit: sed ambæ dum pulchritudini nimium studerent, animas proprias corporibus fugarunt &c. *Petrus Borellus Centur. 2. Observation. 3.*

XXVIII. Dicunt quidam duo venena intus existentia pugnare invicem corpore illæso, quod de *Aconito* scripsit *Plinius*, Aconitum pati invento quo cum certet, homine superstite omnino aboleri cum suo veneno æquali; at non inveniens venenum, occidere hominem: Aut etiam quod *Ausonius Gallus* dicit de venefica, *Toxica zelotypo dedit vxor moecha marito, Nec satis ad mortem credidit esse datum, Miscuit argenti lethalia pondera vivi, Cogeret vt celerem vis geminata necem; Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum, Antidotum sumet qui sociata bibet; Ergo inter sese dum noxia pocula certant, Cessit lethalis noxa salutiferæ, Protinus & vacuos alvi petiere recessus &c.* Id ego non admiserim, vt quia sciam omnino Aconitum & à sano sumptum, & à venenato, semper lethalem habere facultatem: Temerariumque putem Medici judicium qui duo venena propinare vellet vt vnum aliud obtereret: Moecha Ausonii sanitatem intulit, non ob mutuam venenorum pugnam, quod ille credit, sed ob gravitatem hydrargyri, quod præceps dedit in alvum alterum venenum quod nondum actuatum fuerat. *Augenius Tom. 1. l. 9. Epist. 1.*

XXIX. Venena si fuerint assumpta, in *Vomitoriis* tota curationis vis consistit, alexipharmacis post subsequentibus: Vomitoria vero non sint fortiora ac maligna, sed leviora & parata ex iis quæ simul lentorem obtinent, vt aqua cum oleo communi, sesamimo, nucum &c. vt si quæ veneni sit acrimonia & vis corrodendi, illa obtundatur & partes internæ contra eam quasi muniantur, qualia dicta ol. cum aqu. communi, vel pinguia juscula cum decocto flor. genistæ, lacte, butyro, raphano & similibus: Non autem satis est semel Vomitum provocasse, sed tamdiu is continuandus donec nulla amplius veneni vis in ventriculo indicia, ex sapore, odore, nausea, dolore & morsu deprehendantur. *Sennertus Pract. l. 6. p. 5. c. 7.*

XXX. Vomitoria his qui venena devorant conveniunt, præterquam his qui ex *esu fungorum* periculo suffocationis laborant: Tunc enim ad partes inferiores sunt deturbandi, quod probatur eorum antipharmaco, pyro agresti & aliis adstringentibus: Clysteribus igitur & medicamentis purgantibus deorsum deturbandi sunt, & os ventriculi claudendum adstringentibus, vt malo cotoneo, pyro sylvestri. *Rondeletius p. m. 917.* Eorum alexipharmacum, juxta *Sanctorium*, est oleum Citri.

XXXI. Quam prava symptomata ex *lacte coagulato* accidere possint, plurimi annotarunt: Dubium vero movetur an vomitoria ad id è ventriculo ejiciendum conveniant. Negat *Matthiolus* & repudiat Vomitum, quia si quis id sic excludere conetur, in gula facilè hærere & hominem suffocare possit: Verum *Sennertus 6. Pract. p. 8. c. 34.* Vomitoria præcipit, sed præmissis lac coagulatum dissolventibus, ex oxymel. mumia, spermate ceti &c.

XXXII. *Scorpiones* in Italia aliquando innocuos monuit *Plinius*, *Patavii* nihilominus tumore ac dolore graves ictus animadverti. Sed ab anno etiam *Petrus à Castro* vidit recruduisse venenum in semetipso & in gallina; Sole nempe Scorpii signum peragrante dextræ manus indicem ipsi feriit Scorpio niger maximeque virulentus: dolorem confestim percepit cum frigore totius brachii, qui verius in digito ponderosus: Scorpio ipse contusus plagæ impositus, cæteraque alexipharmaca, parum profuere, Digito in gallinæ domesticæ sedem immisso dolor post sesquihoram omnino solutus: ipsa intumescens ac semimortua, theriaca deglutita quidem convaluit, sed claudicans: redeunte sequentis anni eo ipso temporis momento, gallina convulsa, tremula & enervis procubuit, donec theriaca sumpta restitueretur: Viro Clar. pariter eodem tempore dolor digiti rediit, cum tumore phlegmonode, qui acri & flavo pure vacuato, adhibitisque antidotis ex eo integre convaluit: Petum iis remedio *H. Furenius* deprehendit mecum Patavii. *Rhodius Cent. 3. Obs. 90.*

XXXIII. Mulum exenteratum tantam attrahendi vim habere & resolvendi experientia comprobatum est, vt etiam venena extrahere & dissipare valeat, Id quod in *Valentino Borgia*, *Alexandri sexti* Pont. Max. filio res ipsa docuit, qui mulo exenterato inclusus, assumpti veneni quamprimum vim omnem superavit. *Claudinus de Ingr. ad Inf. l. 2. c. 20.* Anno 1629. Illustr. *Falcini Patavino*, gravibus insidiis D.G. liberato vinum honorarium fuit oblatum: quo degustato, ille ventriculi vlcere diu excruciatus, suadente *Silvatico, Valentini Borgiæ* exemplo, evasit, postquam inclusus fuisset mulo exenterato, veneno ab internis ad summitatem cutis evocato: Casus autem venenum demonstravit, Mercurio nempe, quem sublimatum vocant, infectum fuisse merum, quotquot enim delibaverant veneficium sensere, stipator inter alios vbi minxisset hydrargyrum (quod quomodocunque præparatum formæ pristinæ spiritu salis instillato restituitur) evasit. *Iohann. Rhodius Centur. 3. Observat. 37. Cardanus 3. de venenis 3. Mercurial. lib. 1. cap. 22.*

XXXIV. Quendam examen *Apum* subito invasit &c. curationem *vide lib. 1. pag. 26. titul. Apum punctura.*

XXXV.

XXXV. In pago quodam tres comederant de vno pastillo, & veneno infecti sunt, atque omnes dolore intensissimo circa stomachum corripiebantur: vnus autem ex iis lotium ad me misit, quod cum spectassem, tenuis substantiæ erat & viridis coloris, veneni suspicionem præbens: Nam vrina viridis, teste *Avicenna l.1. fen. 1. f. 2. doct. 3.* spasmum in pueris significat, aut venenum in potu sumptum; & si fuerit in eâ hypostasis, spes erit vitæ, alioqui metum incutit: Cum is qui vrinam afferebat rem gestam narraret, magis suspicionem augebat; Præscribo itaque vomitorium & vt simul pinguia devoraret, quibus, vt postea intelleximus, statim ab omni dolore liber evasit, & curatus fuit: alter verò antequam consilium peteret, subitò interiit: Tertius autem cum intellexisset priorem per me sanatum, tardius tandem & ille lotium ad me transmisit; Huic quoque vomitorium præscriptum est ex decocto raphani & oxymelite, & sumpta Theriaca, & hic convaluit: Est enim Theriaca commune remedium contra venenum sumptum: proprium antidotum præscribere non poteram, veneni speciem ignorans: quibus remediis consopito stomachi dolore vterque curatus est. *Forestus lib.18. Observat.28. Cardanus* veneno incognito pereuntes lactis potu sanavit, *Curation. admir. n. 1.*

XXXVI. Innoxium esse *Mercurium* quidam contendunt, quod à plurimis citra detrimentum, imò ab infantibus vermibus scatentibus sumptus sit: Alij, experientia freti, venenatum aiunt, quod non secus quàm alia venena stuporem, convulsionem, tremorem, paralysin, epilepsiam, apoplexiam, leipothymiam afferat, imo interdum mortem; atque deprehensum raro vivaces esse illos qui ejus venas effodiunt: Atque horum sententiam vero magis consentaneam putamus: Quod experientiam attinet eorum quibus sæpe sine damno exhibitum, ea venenositatem non excludit: Etenim, vt fiat actio, recta agentis ad patiens applicatio & mora quædam requiritur, quæ cum non adfuerit in iis qui id hauserunt, etiam nocere non potuit argentum vivum: Exhibetur enim vivum vel præparatum: Si vivum, minùs est noxium: nam cum id corpus sit exactissimè mixtum, ejusque partes minimæ pertinacissimè sibi cohæreant, vnde etiam mobile est perpetuò, dum integrum & vivum est, corpori nostro vel parum vel nihil damni infert, sed statim per alvum excernitur: eodem enim modo vt globus plumbeus deglutitus statim è corpore excernitur, sine illato damno; si vero resolvitur in minima, & æruginem contrahit, valde nocere potest: sic si argentum vivum integrum, mobile sibique cohærens assumitur, & ob mobilitatem suam statim è corpore excernitur, nihil damni affert: Si verò in minima resolvatur, & imprimis salium admistione, & eorum auxilio quasi corpori affigatur, atque in id penetret, cum intus tum extra adhibitus gravissima mala infert, vt vel sublimatum & præcipitatum satis docet: Nec vis corrodendi salibus admistis tribuenda, nam in fumo, qui dum argentum inauratur, exhalat nihil salis est, & tamen ille ipse summè noxius est: Neque in sublimato vel præcipitato tantillum salis, quod admiscetur, tantum damnum inferre potest, cum sal, etsi in magna copia exhibeatur, nihil tale præstet: Præparatum Mercurium quod attinet, multi equidem Mercurialia medicamenta extollunt; Præcipitatum pulverem Angelicum quidam appellant: aliter præparatum, Mercurium vitæ: Mercurium dulcem ritè præparatum quidam tam benignum esse censent quàm mannam, tamarindos, cassiam: at laudes hæ nimiæ sunt, & temeritas improbanda eorum qui in quibusvis morbis Mercurium exhibent, nam extant exempla multa eorum qui medicamentorum horum vsu vel periere, vel discrimen vitæ subierunt: hinc *Fabritius Hildanus* Mercurium vitæ, Mercurium mortis vocat, vel vitæ æternæ: Mercurium dulcem, qui tamen habetur mitissimus, interdum nocere posse certum. *Sennertus.* Quamvis *Mercurius vivus*, vt vivus, seu vt mobilis, non sit venenum, nec vllam cum venenis habeat affinitatem, vt innoxie etiam, teste experientia, per os adsumi possit, in hoc tamen Medicus cautus sit necesse est, ne adulteratum, aut male præparatum porrigat, nec hypochondriacis, spleneticis, & aliis ventriculi fermento nimis acido præditis, & sanguine salibus acidis sylvestribus ac corrosivis abundante, à quibus Mercurius naturam præcipitati induere potest, propinet: Mercurium enim resolutum, sive præcipitatum, sive sublimatum venenum esse symptomata dira, & venenis reliquis communia, quæ statim atque in corpus assumptus est inducit, evincunt. *Hofmannus Clavis Schrod. p.262.*

XXXVII. a. *Antimonium* est quasi fons & scaturigo præstantissimorum medicamentorum, dum in hoc tanquam abysso inexhausto comprehenduntur omnium metallorum ac mineralium energiæ & gravissimorum morborum medelæ, vt ex hoc tanquam Amalthææ cornu salutaria erui queant, quæ impuritates & fermenta morbifica Naturæ inimica per resolutionem & abstersionem tollant & absumant, vna iuxta vim suam anodynam & confortantem: Cum tamen, juxta *Paracelsum*, sit mera Saturni marcasita, in se sulphur habens arsenicale, omnis venenatæ qualitatis non est expers: habet enim in se sal quoddam subtile acidum, quod consistit in venenoso, nullius fere molis halitu ac fuligine, vt constat ex ejus vitro, quod venenum halituosum, si aut ignis flamma, aut nitro accenso ab antimonio evacuatur, tunc minera, seu subjectum ejus salsum rursus saturatur dictis salis acidi spiritibus, qui tamen cum sint ex flamma & nitro, non sunt antimonio propria, interim tamen eandem exercent violentiam. *Idem ib. p.295. & 298.*

XXXVII. b. *Cinnabaris* cruda an adhiberi possit quæritur? D.D. *I. Michaëlis* approbavit, sed depuratam, quæ etiam in desperatissimis morbis, cum multorum symptomatum congerie æstimanda est; quamvis enim directe & per se non sit diaphoretica, polychrestum tamen exaltatorium & præsentissimum ac securissimum alexiterium est: Cinnabaris tamen Antimonii, *inquiunt quidam*, aqua calente dissoluta abit in pulverem niveum, ejusdem generis quod est Mercurius vitæ: Nativa facili negotio in Mercurium currentem, & sic iterum in cinnabarim convertitur: Et hinc cum vtraque pristinam retineat naturam, eadem etiam excitare possunt symptomata quæ Mercurius sive crudus, sive præparatus: Sed hæc argumenta nos ab eius vsu non deterrent; nam primo mechanica ista de cinnabaris antimonii per aquam calentem transmutatione in Mercurium vitæ album falsa est: Deinde posito ex nativa cinnabari facili negotio Mercurium elici, quid tum postea? Mercurius cum sulphure antimonii ligatus in cinnabari sui non est juris, sed huius compedibus ligatus à turbis istis gravioribus, quas vel liber, vel salibus corrosivis irretitus ciere solet, iam plane immunis exsistit, & illustres illas dotes obtinet quibus etiam contagiosis, epidemiisque morbis, ipsique pe-

sti (exterius appensus) singulari proprietate resistit: Et licet cinnabaris hæc adsumpta ventriculi digestioni minime pareat, neque in corporis nostri œconomiam recipi possit, tamen assumpta, quandiu hæret in stomacho, Archeum nostrum alterando varie mireque afficit &c. *Idem ib. p.* 290. Vide *Plura loc. cit.* De viribus cinnabarinorum, vide *Wedelium in Pharmac. & lib. de s. m. facultat.*

XXXVIII. Præsciendum morborum qui pro Veneficis habentur, tria esse genera: Primum nullo modo veneficium est, sed cum Diabolus aliquem morbo naturali correptum iri animadvertit, vt est rerum naturalium peritissimus, sagis & veneficis persuadet, si quæ jubet, adhibeant, hominem in hunc morbum lapsurum, in quem tamen lapsurus erat, etsi veneficę nihil tale egissent: Interim sagæ & veneficę putant suâ operâ hunc morbum inductum esse: Secundo sunt alii morbi qui à Diabolo quidem inducuntur, sed per causas naturales, dum is constitutionem naturalem immutat & humores corrumpit & alterat: Tertiò sunt morbi qui simpliciter à Diabolo inducuntur, non mediantibus humoribus naturalibus: Quoad primum morborum genus, id omnino remediis naturalibus curari posse manifestissimum & extra dubium est: Tertium vero naturalibus remediis curari nequit, cum rerum naturalium in Diabolum, qui spiritus est, nulla sit actio: Ad secundum verò genus curandum vtilia sunt medicamenta naturalia, verum sola non sufficiunt, sed præterea etiam Divinâ curatione opus est: Cum enim in talibus morbis duæ causæ concurrant, humores, & aliæ quæ sunt in corpore humano, & prę-terea Diabolus, etiamsi prior causa tollatur, tamen nisi etiam Diabolus ab agendo & nocendo cesset, curatio perfecta nulla sperari potest: Naturalia autem illa medicamenta, sunt vel vacuantia humores vitiosos, quibus Diabolus in inducendis morbis vtitur: vel alterantia & alexipharmaca, dispositionibus ab illo inductis contraria: Inter vacuantia excellunt vomitoria, à quibus multos rebelles morbos curatos fuisse constat, quorum causa in ventriculo, mesenterio & vicinia latebat; Ideo vomitoriis exhibitis Dæmoniacos curabat *Rulandus*: humoribus enim illis vitiosis sublatis morbi, quos mediantibus illis Diabolus induxit, cessarunt: Purgantia non sane negligenda, *H. ab Heer Observat.* 13. quendam philtro malè affectum per vrinas evacuatum & sanatum fuisse refert. Alterantia & Alexipharmaca quod attinet, notandum vocem veneficii interdum sumi pro Incantatione & actione absolutè Magica, Interdum pro morbo per venenum illato, quò & philtra pertinent: Ideo cum apud authores occurrit herbam hanc vel illam contra veneficia vtilem esse, plerumque morbi à venenis clam illati, potius quam à magicis actionibus inducti intelligendi sunt: Etenim cum dentur alexipharmaca communia, ea in hisce venenis, quorum natura plerumque latet, non sine commodo vsurpari possunt: Imo forsan cum fructu, etiam in morbis à Diabolo inductis, ea adhibere licet, cum & ille venenosas in corpore dispositiones excitare possit, quæ ab ejusmodi medicamentis infringuntur: De omnibus tamen istis remediis naturalibus, cum externis tum internis, hoc observandum, si ea adhibere liceat (cum sæpe in occultis morbis varia remedia tentare liceat) sine omni superstitione, ceremoniis, verborum pronuntiatione & similibus vsurpanda, ac saltem eorum naturalibus viribus fidendum, cætera Deo committenda. *Sennertus.*

XXXIX. Circa curationem morborum venenatorum & malignorum monet *Eust. Rudius l.* 1. *de morb. occ. c.* 12. considerandum an affectum corpus, cum veneni pernities ipsum corripuit, purum & integrè sanum sit, vel potius plethora, cacochymia &c. affectum: quæ prius auferendæ sint quam ad illorum vsum veniendum: Et id quidem in valde perniciosis & citò interimentibus quam citissimè peragendum docet: In iis verò deleteriis quæ longiores dant inducias exquisitius & longiori tempore adhiberi posse: Metuit scilicet ne plethora &c. antidotorum vires infringant & permeare vsque ad affectum membrum non sinant: Sed revera concedendum magis periclitari eos qui vbi venenato, vel maligno morbo corripiuntur, plethora, cacochymia aut alio vitio interno laborant ob causas dictas, & quia in vitiosis humoribus venenum sese facilius diffundit & multiplicat, vnde gravior evadit affectus: Negamus tamen in venenis quæ ab extra & corpori adveniunt id consilij sequendum: Etenim cum ei quod magis vrget semper primo occurrendum sit, & certum sit à veneno præsentissimum vitæ discrimen imminere, aut eam impressionem quæ postea vix elui possit, manifestum hinc veneno statim occurrendum esse: si enim prius in plethora, cacochymia vel obstructionibus tollendis laborare velimus, venenum interea interimet, vel ita se corpori insinuabit vt postea nulla arte expelli possit. In veneno autem quod concedit inducias, consilium non rejiciendum. *Sennertus.*

XL. *Mercurialis Arsenico* sumpto præ cæteris mirificè conferre scribit aquam copiosè haustam; primo, Exemplo canum, quos quandoque in cavernas, vbi arsenicum erat, à se missos, atque exanimes extractos, vbi copia bibendi aquam facta esset, revixisse vidit. Secundo Murium quos si aquam biberint ferunt liberari: Verum, vt aquam non improbo, ita *Forestus lib.* 30. *Observation.* 5. frigidæ potum rectè improbare videtur, quod ea venenum non reprimat, sed ipsum potius in corpore sua frigiditate retineat: Tepida copiosè vsque ad vomitum bibita commodior videtur. *Sennertus.*

XLI. Nobilis filium habuit qui accepto *Philtro* totus contabuit ac tandem mortuus est: postquam corpus sectum est, massa quædam dura, cornu similis in fundo ventriculi est inventa, quæ Patri transmissa fuit: hic in memoriam filij cochlear sibi ex ea massa fieri curavit, eoque frequenter in mensa vti solitus fuit; accidit vt cochlear istud embammati ex nasturtio aquatico cum acero confecto impositum dissolveretur; Hinc nasturtium aquaticum viribus non vulgaribus contra philtra præditum esse facile conjicere possumus: *Schenckius p. m.* 813.

XLII. Habeo à D. D. *Geilfusio* se nosse quendam diu jam fistula in femore laborantem, ex qua omnifariæ res, linteamina, frustula chartæ, pili &c. prodibant: multis frustra adhibitis remediis, à quodam, pro mago habito, pulverem cineritio colore tinctum vulneri inspersum, & paucos intra dies ægrum sanatum: Pulvis erat cinis sagæ combustæ. *Ioh. Dolæus Misc. Cur. anni* 76. *Observat.* 61.

XLIII. Quoniam his in montibus sagarum & veneficorum hominum turbam esse non parvam ferunt, quorum fascino venenum plures sæpenumero contrahunt, idcirco verum ac proprium ad hujusmodi virus propellendum alexiterium depromere libet, quod Genevæ expertus sum mirabili cum effi-

eaci-

cacia in quadam pupa ex Lugduneorum gente oriunda, annos vi. nata, veneno à quadam malefica muliere jamdiu contracto, tota propemodum emaciata, muta, motrice vi prorsus destituta, voracissima, quæ quodam alexipharmaco ter quaterve illi exhibito, ac iterato, & loqui & ambulare cœpit: paulo post tempore ipsam tandem esse sanitati restitutam pater mihi significavit: Ea autem antidotus, *cynoglossum est*, non tamen ipsum vulgare, sed quod à *Dioscoride* lib. 4. describitur: hujus autem foliis hactenus sumus vsi, radices nondum experti: At vero saga mulier, à qua evulgatum est hoc alexiterium, novem folia ex aqua potui dabat fascinatis; nos autem neglecto numero, manipulum in aquæ fontis selibra decoqui ad mediam partem præcepimus, dein decoctum vacuo laborantis ventriculo propinavimus: Postea alteri cuidam Genevæ puellæ, eodem fere veneni genere à venefica infectæ, quidam fœlici successu Moibani antidotum ad ℥ß. ex vino albo potui dedit, qua paulo post, & absoluta evacuatione, per superiora & inferiora puella tandem convaluit: Quoniam hujus alexipharmaci tanta vis est adversus omnia propemodum veneni genera, id describere haud pigebit, Recipe Rad. *Valerianæ* ℥ß. *rad. Asclepid.* ℥j. *polypod. qu. alth. angel. sylv. ana.* ℥ij. *Angelic. sativæ rec.* ℥iv. *cort. rad. laureolæ* ℥iß. rad. hæ omnes effodiendæ eo tempore quod xv. Aug. & viij. Sept. intercedit, authore *Moibano*, æque tamen efficax comperta antidotus iis tardius effossis: Incisæ reponantur in ollam vitreatam, effuso aceto acerrimo, quod duobus digitis extet: Tum olla operculo clausa, rimæ omnes ovi albo cum polline subacto accurate oblinantur, post hæc in ipsa olla ad lentum ignem parum ebulliant; dein aperta olla, & abjecto aceto, quod redundat, radices exsiccentur quo adteri queant: post contritis omnibus addantur acini *herbæ* quæ *Paris* dicitur, & fiat Pulvis, cujus adultis ℨj. ad summum ex vino albo propinatur: minus validis vel ℈ij. vel ℨß. satis est. *Iac. Aubertus Exerc.* 42. *in Fernelium de abditis.* Carrichteri *vnguentum* quo curata puella veneficio infecta ℞. *Adipis canis bene liquati* & mund. ℥iv. ad. vrsi ℥viij. caponis ℥xxiv. tres truncos visci colurni adhuc virentis, frustatim sectos & tusos dum humescant; contunde omnia simul, lignum, folia, baccas, misce omnia in phiala, quam Soli novem septimanis cum exposueris, virentem balsamum extrahes, eoque veneficiatorum corporum loca maxime dolentia & juncturas inungendo certo experimento curabis. *H. ab Heers Observ. viij.* vide histor. ibidem.

XLIV. *Cicuta* Dioscor. Mat. med. l. 4. c. 79. est venenum propter frigus enecans: Cujus effatum ansam videtur dedisse Medicis vt citra vlteriorem indaginem ejus temperamentum frigidum statuerint: At contra Cicutam particulis calidis, acribus, ferocibus, aut aliter efficacibus, potius quam frigidis, obtusis & torpidis agere in corpus nostrum ostendunt multæ historiæ illorum qui casu & per errorem illam comederunt: Apud Smetium miscell. p. 599. historiæ plurium qui Cicutæ terrestris radicibus, vice pastinacæ coctis vescebantur, probant eam calidam esse & calidis particulis nocuisse, omnes enim delirarunt: Demum spirat odorem nauseabundum, horridum instar pastinacæ *Sylv. Galen.* 5. *de s. m. fac. c.* 18. statim alienum & homini adversum vocat, idque dum cicuta adhuc integra est: dein linguam acrimonia quadam pungit, saporem autem acrem calidum esse constat: Eadem exhibita cani juvenculo, salivavit is, vomuit, varie convulsus fuit: cadavere aperto ventriculus plane constrictus & corrugatus inventus: detersio muco, apparuit interna superficies rubicundior debito, & in fundo maculæ rubræ livescentes: Anxietatem quandam in cane excitavit rodendo & vellicando nervosa ventriculi; Convulsiones effectus sunt causæ non ignavæ & frigidæ, superficies rubicunda anfractuum ostendit eam calidam esse & prope causticam: Caute ergo legendi & imitandi qui promiscue alexipharmaca, atque ante evacuantium usum, seu nondum expulsa è ventriculo cicuta exhibent: Vinum generosum plures suadent; at testibus *Galeno* & *Plinio* cum vino pota citius enecat, quod ejus acrimonia à vino intendatur & facilius ad vitalia abripiatur: Vomitoria ergo protinus dentur ad ejus expulsionem, quæ non necessum est ut fortiter irritent & stimulent, cum jam alias ad constrictionem ventriculus pellectus sit: dentur aqua & oleum tepida & larga manu iteratis haustibus, plenisque buccis, viæ sic magis laxantur, vomitusque citius minorique nixu sequitur: Haustibus istis tamdiu pergendum donec omnis cicuta è ventriculo expulsa sit &c. *Ex Ioh. Iac. Wepferi Tract. de cicuta* aquat. §. vide infra 45.

XLV. Creditur *Hyoscyamus* frigidus in tertio & siccus in 1. gradu, idque ideo quia *Galenus* ita statuit, deinde quia ad destillationes calidas utiliter adhibetur, aquas inspissare, obtundere & delinire dicitur: Ego vero Hyoscyamo idem quod *Cicutæ* fatum obvenisse puto, dum obiter eius vires, & prope tantum juxta unius alteriusve effatum expensæ fuerunt: anno 1649. præparatum acetarium fuit, cujus materia debuissent esse radices cichoreæ eliquatæ; creverant hæ vna in areola mixtim cum hyoscyamo; hinc sentiri à quibusdam capitis vertigo, aliquorum torreri linguæ ac labra, asperari fauces &c. fuit qui gargarismo palati ardorem compescere studuit, sed lingua velut in frixorio tosta omnem respuit medelam: Deliria & intemperies, quæ quibusdam evenerunt, non erant usque adeo torpida ut frigori imputari debeant &c. *Idem ib. d. pag.* 234.

XLVI. Cicuta (*vt & hyoscyamus*) tutiore & certiore via exturbabitur è ventriculo vomitu concitato: per ambages longas purgantibus educeretur non sine periculo, dum afflicto ægro ob ventriculi cruciatus jam sævientes, nova afflictio adderetur, hoste ad intestina pulso, quibus non minus infestus esse solet quam ventriculo, atque illorum quædam minus ejus præsentiam tolerarent, vtpote teneriora & ipsamet exquisitissimo sensu prædita: Idque ante omnium aliorum medicamentorum usum faciendum est, ne virulentia cicutæ acuatur, ventriculus irritatus exasperetur, cicuta, aut fermentum stomachi illius succo imbutum ad intestina, & chylo permixtum ad massam sanguineam perveniat, Hoc suadere videtur *Dioscorides* &c. *Idem pag.* 319. Quid agendum vbi jam succedit Epilepsia vide lib. v. tit. de Epilepsia §.

XLVII. Educta è ventriculo & intestinis *Cicuta* omni, vel maximam partem, *Dioscor.* de alexipharm cap. 11. tum demum, seu ad maximum & præsentissimum auxilium, vini generosi potum deveniendum esse censet, *Plinius n. h. l.* 25. *c.* 13. vinum excalefactorium commendat proculdubio, quia cicutam cum plurimis aliis frigefacientem credidit, idq; non obscure dum sanguinem spissando succum ex semine paratum necare asserit: Verum cum multis

rationibus & experimentis constet Cicutam calidam esse, vinum alio modo quam calefaciendo juvabit, & credibilius mihi videtur vinum eliminata Cicuta ex ventriculo, ideo auxilium præstantissimum esse, quia citissime spiritus ex afflictione vehementissima deperditos reparat, oppressos ob circulationem sanguinis, nunc impeditam, nunc confusissimam suscitat, atque hac ratione præ aliis vires instaurat: Vinum hæc efficacius præstabit admixtis ex *Dioscoridis* traditione l.c: absinthio, pipere, castoreo, ruta, mentha, amomo, stirace, semine urticæ, foliis lauri, & si quæ sunt alia hujus sortis à *Dioscor.* sequacibus superaddita: Antidoti magnæ, Theriaca Mithridat. Elect. Orviet. proderunt quatenus dissolvunt sanguinem & lympham, ob conflictum post cicutam sumptam, circulari motu intercepto, alicubi stagnantes, ac propterea virium aliquam oppressionem & lassitudinem aliasve molestias post se relinquentes. *Idem p.* 327.

XLVIII. Hic non prætereundum videtur consilium *Santorelli Antipr. l.* 21. *cap.* 10. qui postquam in prægressis sudorifera non improbavit, si venenum ad partes penitiores sese insinuavit, & prætulit ueneno recenter sumpto pinguia, lac, oleum, butyrum, & pinguia quæque assumpta, subjungit demum *juvare aquam calidam potam & lac, quia habeant vim extinguendi calorem, quem vt plurimum venena inferre solent*: Illud tamen diligenter observandum puto Lac non statim post vinum haustum bibendum, nec lacti poto protinus vinum superingerendum, tum hunc ob errorem protinus lac grumesceret, unde novæ turbæ metuendæ forent, quas experiuntur illi qui lactis potu podagram extirpare aut mitigare annituntur. *Idem.*

VENTRICVLI AFFECTVS.

(Vide *Stomachica l.* 19.)

SYLLOGE.

Eo

Eo inflammato *nocet aliquando s. m.* 78.
In Inflammatione *virium debilitas s. m. non impedit.* 28. b
Purgatio *initio noxia.* 29.
Cassia non nocet. 79.
Nimis refrigerantia nocent. 40.
Et Narcotica. 30.
Vrina rubra frigidam ventriculi intemperiem aliquando sequitur. 61.
Ardoris stomachi *curatio.* 35. 65. b
Aliquando noxia s. m. 78.
Bilis exclusione sanandus. 58.
Hecticæ *ventriculi curatio.* 72.
Pyloro *tumore affecto à siccantibus internis abstinendum.* 73.
Colica ventriculi *venæ sectione curata.* 74. a
Palpitatio *sublata.* 75.
Doloris *in biliosis curatio.* 76.
Arthritici doloris revocatione aliquando curandus. 82.
Emulsiones aliquando nocent. 84. 85.
Ventriculum frigidum, cum jecoris calore, calefaciendi ratio. 79.

I. QVoad *Intemperiem frigidam*, cum probentur medicamenta calidiora, duo circa hæc sunt notanda, 1. vt non sint vehementer calefacientia: hæc enim quà habent vim exsiccandi, possunt obesse & morbum siccum inducere:(loquor de intemp. frigida simplici & supponimus temperiem in passivis qualitatibus:) Agnoscens Avicennas in hac intemperie calidiora posse nocere siccando, miscet adipem gallinæ, vt medicamentorum vim siccantem corrigat: Ideo valet zz. sed saccharo conditum: diatrionpip. sed cum vino: nam mel, sacch. vinum substantificè humectant: Sic probatur piper, sed cum cibis: 2. notandum calefacientibus miscenda adstringentia, ne dissolvatur substantia calidi innati: ideo Avic. cum decocto spicæ miscet aliquid mastiches: Circa extrinsecus admovenda, notandum discrimen inter calida & frigida: nam frigida prohibentur à virtute, i. e. à septo transverso, ab ejus calido insito: calida autem non prohibentur, vnde c. 5. lib. 7. meth. Tutius est calefacere quam frigefacere: cæterum si contingat vt pars vicina sit calido morbo affecta, tutius est applicare calida versus umbilicum & regionem sinistram, quia in dextra regione caliditas jecoris potest prohibere. *Capivaccius. l. 5. c. 2.* Quæ immoderatè calefaciunt, resolvunt calorem nativum Ventriculi, & tandem frigiditatem inducunt, vt patet in puellis quæ edunt zz. & similia; ob id enim occupantur à pallidis coloribus. *Rondeletius Pr. l. 1. c. 36.* Chymica medicamenta, cum vtplurimum vim habeant acrem & impensè fervidam, locum habere non possunt in ventriculi frigidioris gratiam, præsertim dum hepar & circumsita membra immodico calore flagrant: hinc Aristot. 24. probl. sect. 13. dum quærit Cur amplius in Sole res calidæ quàm in umbrâ refrigerentur? Respondet minorem calorem à majore absumi, Et Galen. 3. de causis morb. minorem flammam paulatim marcescere dicit, si ad alteram majorem admoveas. *Crucius de Quæsitis p.* 16.

II. Circa admovenda in *Humida intemperie*, notandum si ad caliditatem vergant siccantia, vel etiam sint temperata in activis, & sint non adstringentia, ventriculo posse applicari, vt etiam septum attingant: At si medicamenta exsiccantia sint frigidiora, vel adstringentia, non debere septo applicari, nam læditur respiratio. *Capivaccius.*

III. In affectibus melancholicis cum insistendum magis sit humectantibus quàm siccantibus, ideo in talibus magis probatur *stillicidium* ex oleo quam ex aquis, licet ipsæ sint magis discussoriæ, *Silvaticus cons. 62. cent. 1.* Ideo foveri debet ventriculus, non ceratis, ne magis exsiccent quàm conveniat, sed summitate purpuræ, sacculo è plumis perdicis, pelle vulturis, cygni, catulo pingui &c. *Idem cons. 65.*

IV. Cautio adsit ne offeratur *Vinum absynthites* vbi immista est materia prava ventriculi. *Villis:* Alioqui utile vbi frigida & humida intemperies excruciat. *Heurnius.*

V. Falluntur qui *Depravatæ concoctionis*, pituitosi vomitus, ructuum acidorum & flatuum, frigidam duntaxat causam esse putant: Sæpissime enim jecur calidius hæc symptomata invehit: Illud enim cum calidius est, ventriculus malè concoquit: neque statim accusanda est ejus frigiditas & humiditas; nec more Empiricorum ad calfacientia confugiendum: Sed diligenter investigandum num causa frigida aut calida illius robur dissolvat, ut contrario oppugnetur remedio: cum ergo calidior jecoris intemperies depravatæ coctionis causa est, opugnanda iis quæ jecur refrigerant & humectant, quibus adduntur quæ levi adstrictione ventriculi robur tuentur, Vitari debent vinum & alia calefacientia alimenta, Experientia enim comprobatum est cruditates ventriculi, ac destillationes ortas à jecoris fervore, & sanguinis biliosi exhalatione, vini generosi & similium vsu valde exasperari, contrariis mitescere: *Enchir. med. Pract.* Nunc Medici plerique unicam solum habent intentionem in stomachi imbecillitate, dum confugium ad cibos adstringentes, calidos, amaros, ad vinum de absynthio, cerata & vng. calefacientia & adstringentia: Innumerabiles Venetiis diversa ventriculi proluvie inquinati, hypochondriaca affectione detenti, jugiter gestant calida in regione stomachi, roborantia & calida assumunt, rati intemperie frigida affligi: nihilominus circumfusum est jecur æstu feracissimo, splen & mesenterium melancholia onusta, unde flatus in ventre: & credunt calidis his & adstringentibus medicamentis prodesse, cum trahant illos in majora vitia: At clarissimè dicit Gal. in meth. se frigidæ potatione affectus ventriculi levasse &c. *Sanctorius meth. lib. 1. c. 22.* Medici quoscunque hepate justo calidiore judicant, frigido esse ventriculo censent, cum tamen sæpius accidat vt calidius hepar simili intemperie & ipsum ventriculum afficiat: Hoc in casu refrigerantia admota vtrique visceri conferunt: Nam retuso hepatis ardore ventriculi etiam calor remittitur: Quod si frigeat ventriculus ex destillatione frigida, quam excitet calidius hepar, hoc refrigerato ille ad suam temperiem facilè reducetur: Quare vulgari contraria prorsus est ineunda ratio, vt scil. quando est ventriculus frigidior, quia hepar calidius, inunctiones pro ventriculo instituendæ refrigerent: cum enim Iecur primum afficiant, si calidæ fuerint, ventriculi frigidam intemperiem, ex frigida destillatione, ab hepate calidiore ortam augebunt: Sin refrigerent, refrigerationi ventriculi causæ abundè medebuntur. *Joubertus Pract. l. 1. c. 5.*

VI. *Acidam corruptionem* semper fieri ex intemperie frigida docet Galen. 3. de caus. sympt. c. 1. 1. de loc. aff. 1. corruptio autem ad nidorem, dum

fit ex intemperie, semper sequitur intemperiem calidam & siccam, vtraque tamen hæc corruptio fit etiam ab erroribus externis: Acida quidem, ab excrementis, propria natura acidis, vt pituita acida, melancholia acida: aut Alimentis, copia peccantibus vel qualitate: Copiâ, cum calorem nativum, etiam validum, suffocant: Qualitate, si sunt aut nimis frigidi atque humidi, vtvina tenuia, fructus humidi &c. aut quando facilè putrescunt, vt lac, ptisana &c. aut quando sunt saporis austeri, vt sorba, mespila, quæ vlteriori coctione in acidum saporem mutantur: Et licet *Galen. 7. simpl. c.* 8. austerum scribat mutari in acidum ex augmento humidi: non tamen negare potest id etiam fieri accedente calore, scribit enim melancholiam vstam fieri acidam à calore vstivo: sic æstivo tempore austeri fructus acidi fiunt ab aëris caliditate. Ex his colligite, corruptionem ad acidum in ventriculo, neque vnico modo fieri, neque vnica ex causa: atque ideo jure *Trallianum l. 7. c.* 16. affirmasse corruptionem ad acidum ex intemperie calida fieri, & aliquando sanari refrigerantibus: Corruptio ergo ad acidum in lacte, vino tenui, &c. quæ modicam habent caliditatem, aut facile putrescunt, non fit à calore ventriculi debili; sed à calore valido surripiente calidum innatum vel lactis, vel ptisanæ, vel alterius corporis similis. Eadem est ratio corruptionis ad nidorem: nam corrumpitur cibus ad nidorem, aut ex alimentis, aut excrementis: Excrementis abundantibus vel deficientibus: abundantes sunt biliosi vel atrabilares, qui sua caliditate alimentum exurunt & in nidorem vertunt: Defectus humorum, est pituitæ defectus, à quo conversio in nidorem ciborum: nam *Gal. 3. de nat facult. c.* 7. quando proponit quæ ad coctionem conferunt, bilem, calorem, spiritum, totam ventriculi substantiam & pituitam recenset: Nemo exponit quomodo Pituita ad coctionem conferat, sed hæc est mea sententia: Coctio in ventriculo est elixationis species, hæc non fit absque humido, pituita igitur confert ad coctionem vt materia humida, ex qua fit elixatio, ergo hac deficiente facile cibi in nidorem abeunt: Nec quis dicat potulenta humidi vices tenere, Sagax enim natura ideo fecit ventriculum pituitæ promptuarium, vt si deficiat potus, aut parcior sit, alimenta non exurantur, quæ facile uruntur si pauciora sint, aut calidiora & ficciora, vt acria & aromatica: aut dulciora, vt mellita, frixa, aliaque id genus. *Saxonia Præl. Pract. p. ij. c.* 16.

VII. Hermetici statuunt coctionem ventriculi naturalem à solo calore non perfici, sed promptam illam solidorum ciborum liquationem ac dissolutionem, quâ in chylum convertuntur, ab aliâ causâ pendere: cum experientia doceat cibos in olla bullientes, igne luculento, etiam per plures dies continuato, talem dissolutionem non pati: cum tamen in canum Ventriculis brevi temporis spatio dissolvantur, & in chylosum liquorem convertantur: cum in ventriculis piscium, nullo calore actuali præditis, cibi quilibet ingesti eodem modo dissolvantur & concoquantur: Causam itaque præcipuam ejus liquationis esse statuunt spiritum quendam, aut liquorem acidum, à liene in ventriculum transfusum, qui eximiam dissolvendi facultatem habeat: Quam sententiam ex Galenicorum sententia eliciunt, quâ sancitum est humorem melancholicum, à liene in ventriculum transfusum, excitare appetentiam, non constringendo, omnia enim adstringentia idem facerent: non vellicando, acria enim quæcunque potentius quam acida appetentiam excitarent, sed potius per accidens, penuriam alimenti inferendo, per dissolutionem ejus quod ingestum est; ex quâ penuriâ appetitus excitatur, Atque ita longè nobiliorem lieni vsum tribuunt quàm qui ab antiquis fuit propositus, nempe ventriculo suppeditandi præcipuum coctionis instrumentum. Hujus rei conjectura satis valida ex avibus elicitur quæ durissima plantarum semina dissolvunt, & lienem habent ventriculo vndiquaque circumductum, vt potentius spiritum illum dissolventem inspiret, vel liquorem acidum commodius communicet: De eo spiritu avium ventriculis inhærente, probatur ex praxi Medica, in quâ gallinarum ventriculi ad juvandam coctionem passim præscribuntur in pulveribus digestivis, quos hunc effectum præstare credibile est ciborum dissolutionem juvando: cum iidem gallinarum ventriculi calculosis etiam præscribuntur, quibus calculorum dissolutio maximè juvatur: Ac notum ex solibus dissolventibus, puta vitriolo, nitro, ammoniaco & sale communi, spiritus elici efficaci dissolvendi vi præditos. Ille igitur spiritus, seu liquor acidus à liene in ventriculum transfusus, dum secundum naturam se habet, bonam concoctionem efficit: E contra si vis illa dissolvens debilior efficiatur, aut omnino deficiat, coctio imminuta aut abolita sequetur: Fulciamus hoc proprio experimento, Anno 1648. alvi fluxu pituitoso & melancholico, per 4. menses afflicti fuimus, velut ad marcorem perducti; omnia enim alimenta in pituitosam & mucilaginosam substantiam abibant, à debili ventriculo perfectè non coquente: post multa & inutilia remedia, tandem aceti acerrimi vsu frequenti, intra paucos dies, à sævo illo affectu integrè liberati sumus: cujus aceti vi acidum naturale penè deperditum adjutum ac restitutum fuit: vsus autem aceti fuit cum ovis induratis, quæ frustulatim dissecta aceto intingebamus, solo hoc edulio contenti: hoc manifestè percipientes, quod si acetum non esset valde acre, exiguum ventriculo adjumentum ventriculo ferebar. Hæc si causa animadversione digna sit, illi providendum erit, primo lienis pravam diathesin corrigendo, & spiritus dissolventes restituendo substantia quadam acida, cujus generis sunt spiritus sulphuris, vitrioli, salis, succi limonum, granatorum, arantiorum & acetum. *Riverius Pr. lib. 9. c. 5. Vide Sanctorium Meth. V. E. lib. 6. cap. 9. pag.* 345.

VIII. *Hipp. l. de Prisca medic.* sub finem, considerandas docet succorum potentias, ut quæ nobis contraria sunt cavere possimus: & vlterius eorum cognationes, vt non modò ab illis abstineamus quæ naturali facultate nobis adversantur, sed etiam ab iis quæ ob cognationem in nobis adversa facilè transmutantur. Ita ut bile dominante in aliquo, non solum amara vitanda illi sint, quæ potentia biliosa sunt, sed & ea omnia quæ ob cognationem in amarum facilè mutantur: V. g. mel dum inveterascit non salsum aut acidum, sed amarum evadit: Vinum autem & lac vbi corrumpuntur exterius, acescunt, quod signum hæc acidi succi cognata esse: Hujus documenti momentum noscunt ii qui de eo periculum fecerunt: Testari quidem ego possum me sæpius observasse iis quibus cibi in ventriculo acescunt, omnia remedia irrita fuisse quamdiu vinum potarent: Eo autem dimisso è vestigio sanatos fuisse: Et vice versa, quibus os amarescit,

rescit, Aquam admodum inutilem inveni; & nihil magis eis contulisse quam merum in paucâ quantitate assumptum: Aqua enim stagnans dum corrumpitur, amarorem & viridem colorem contrahit. *P. Martianus comm. in cit. loc.*

IX. *Acetum* recipientia auxilia non indistinctè in omni cruditate vsurpanda, solum enim ex vsu esse comperimus vbi nimia humiditas, eaque crassa, adjuncta est calori, quo tempore vel dilutius esset debet, vel refrigerantibus & lenientibus admixtum. *Mercatus l.3. Pract. c.7.*

X. *Diatrionpipereon Gal* 8. *meth.* etiam in nidorosa cruditate admittit: quod reprobatur à Tralliano tanquam noxium: Dic, si cibus in superiore parte ventriculi existat, & vomitus sit difficilis, tunc posthabita consideratione febris, commode administrari potest diatrionpip. vt cibus descendat, & dissolvantur flatus qui hujusmodi occasione suscipi solent, & ad firmandum ventrem: hoc enim vtile est, etsi febris caliditas aliquantum increscat; quâ de causâ aloën & mastichen admiscet, quæ sunt illi præsentanea remedia: Nisi enim, inquit Averroes, in calida affectione robur, adstringentibus & familiaribus, quamvis calidis, procuretur, in vitæ periculum æger incurret. *Zacutus Pr. hist. l. 2. c. 12.*

XI. Vt coctio pensum suum sine vllo vitio absolvat, sumenda à cœna orificium ventriculi dextrum adstringentia, quo fortius ventriculus contrahatur, atque exactius actionem suam obeat. Errare autem illos monet *Rondeletius* c. 41. qui Pulveres maximè calidos à pastu exhibent, suâ enim caliditate & tenuitate secum statim ad primas venas alimentum semicrudum rapiunt, vnde obstructionum origo.

XII. *Celsus l. 2. c. 24.* inter res stomacho amicas numerat potiones frigidas: Frigidam potionem stomacho idoneam esse ex aliis locis patet: sic *l. 4. c. 18.* egelidam potionem iis qui stomacho laborant adhibet: Addit, Et ferventes, Nam vt tepidus laxat vomitumque ciet, ita Fervens potus roborat: Hinc *Plistonicus* apud *Athenæum*, vt stomachus roboretur, præcipit aquam potari maximè calidam, hyeme potissimum ac vere, æstate frigidum: Hinc *Celsus l. 4. c. 5.* vbi stomachus cibi tenax non est, ait potui aptissimum esse vinum frigidum, vel certè bene calidum: Quæ tamen ita accipienda sunt, vt cum ventriculus vacuus est, aut pituitâ plenus, sit à frigidis abstinendum; quæ ex *Hippocr.* nervis inimica sunt; tuncque calida potio calidum innatum fovet, & crudiorem pituitam coquit: vbi vero expletus est aliquis, tunc frigidis vtendum, quibus per antiperistasin cogitur calor & validior redditur? *Rubeus comm. in cit. locum.* Qui fluctuationem à cibo persentiunt, & perpetuo de ventre hac de causa queruntur, quod vis ventriculi nequeat satis alimentum exsuccare, iis potus actu calidus dandus, qui se calore in ejus substantiam insinuet, ac secum succum extrahat; alioquin superveniunt crudorum & semicoctorum egestiones: Tempus vero idoneum est secunda mensa, nam hi prandium claudere debent potu aquæ moderatæ frigidæ, ne tepido calidove haustu ventriculi robur dejiciatur: qua quidem lege plures ex iis qui flatus ventris & cruditates patiuntur, citra alterius auxilii ad miraculum curatos vidi. *Mercatus de Indicat. Med. l. 1. c. 2.*

XIII. Si in assumptione cibi aliquis ordo servari debet, talis esse debet vt primo loco graviora assumantur & quæ parti ventriculi inferiori amica sunt: deinde leviora, & quæ superiori ejus parti magis conveniunt: Quæ opinio, etsi Galeno & communi Medicorum opinioni adversatur, hujus tamen ratio adeo evidens est, vt admirandi potius sint quàm confutandi qui eam tuentur: Nam si supponimus ingestos cibos in ventriculo non confundi aut commisceri simul, quod vomitiones distinctorum palam faciunt, certum est cibos eo ordine assumendos esse, vt quæ difficilius concoquuntur, in ea ventris parte situentur in qua coctionis robur magis viget: E contra vero qui ob levitatem ante alios concoquuntur, in ea parte collocari quæ orificio inferiori proximior est, vt statim ac concocti sunt, ad exitum sint paratiores, nec ab inconcocto impediantur: Si ergo ventriculi pars inferior, quia carnosior est, vim concoquendi majorem habet quam superior, ex præmissis sequitur cibos duriores in ea parte collocandos esse, & ideo ante alios cibos assumendos esse: Similiter, quia ostium inferius ventriculi, per quod cibi, vbi sunt concocti, descendunt, non in fundo ipsius ventriculi, sed in superiori potius parte ad dexteram situm est: ideo cibi qui citius coquuntur in parte superiori collocandi sunt; quod quidem fiet si vltimo loco assumantur: Ex his patet graviora & duriora edulia primo loco, dein leviora & tenuiora assumenda esse: Hanc Hipp. opinionem fuisse constat ex lib. de affect. v. 22. sect. 2. & alibi. *Martianus comment. in citatum locum.*

XIV. In ordine quoque ciborum determinando, non gravitas solum & levitas respiciendæ, sed etiam eorum substantiæ proprietas, juxta quam eduliorum aliqua vni ventris parti amica sunt, alia alteri: Ideo quæ cognoscuntur ventriculi fundo jucundiora, ea ante alios cibos assumere expedit: vltimo loco autem ea quæ ori ventriculi magis amica sunt, quia si contrarium fiat, comestione absoluta, dum quælibet pars sibi familiarem attrahit, maxima in cibis agitatio fit, propter quam omnia in transitu, his sursum illis deorsum secedentibus, conturbantur, ventrisque subversionem faciunt: hanc vero loci transmutationem, ex naturali proprietate alimenta ventriculum ingressa facere, vomitiones palam testantur, in quibus sæpe cibi, qui postremo loco fuere assumpti, omnium postremi evomuntur: quod de ficubus asseri Hippocr. l. de int. aff. s. 2. v. 15. cujus effectus alia ratio assignari nequit, nisi quia cum ventriculi fundo, naturali proprietate, amicæ sint; postquam ingestæ sunt, ad partem sibi familiarem attractæ secedunt: Quoties ergo coctionem quiete perfici intendimus, prædictus ordo servandus est; contrarius verò cùm ad facilitandum vomitum ventrem cibis omnigenis replere procuramus &c. *Idem ibidem.*

XV. Dandum est minimum cibi quibus affectio est in ventriculo: quia cum ipsa affecta pars primam ac maximam cibi commutationem sit effectura, & cum crudissimo colluctatura, constat eam maximè à cibo læsum iri, atque ideo eum morbum cibum minimè permittere, eaque causa dandum minimè, nisi aliunde orta necessitas cogat illius noxæ oblivisci. *Vallesius meth. med. l. 1. c. 6.*

XVI. Qua in parte Topica affecto ventriculo apponi debeant, valde controversum est, *Rondeletius* ea admovet posteriori parti circa decimam tertiam vertebram; Alii anteriori parti versus regionem hepatis: *Amatus Lusitanus* vtrique admovenda contendit: Observandum vero in Topicis

ventriculo admovendis, quod annotavit *Ioubertus*, Num hepar simili intemperie laboret ac ventriculus: Nam si dissimili, non erit inungenda regio ventriculi ab anteriori parte, ad cartilaginem & hypochondria: nam si prius, hepar afficitur, postremo verò ventriculus, & veluti per accessus, cum scilicet qualitatem hepati impressam recipiat: quod incommodum ut vitetur, mavult *Ioubertus* in dorso, è regione ventriculi inunctiones facere: Sed quia ea est vertebrarum, & multarum crassissimarumque densitas, vt medicamentis ad ventriculum penetratio impediatur, Præstat, inquit ille, quoscunque ventriculi affectus assumptis curare, quorum etiam promptissima est actio: nam mox integrisque viribus pertingunt, & ab interna parte afficiunt: at verò admotarum non item, nisi hepatis & ventriculi similis intemperies corrigenda veniat; excepta tamen ventriculi refrigeratione, quæ ex hepate calidiore provenit, hepate enim refrigerato ventriculus ad suam temperiem facilè revertitur. *Enchir. med. Pract.*

XVII. *Rhasis* lib. 9. ad Almans. c. de dolore stomachi, eo tempore quo assumitur cibus removenda emplastra admota contendit: At periculo vacare non videtur, quod eo adminiculo, illo tempore ventriculus privatus offendatur. At cum tanti authoris sententiam experientia vallet, illi fidendum: Ita enim solet iis applicitis emplastris constringi ventriculus, præsertim dum cuti hærent, ut non solum cibi descensum ad ima ventriculi remorentur, verum etiam extensionem debitam tunicarum ad capessendos ingestos cibos: unde cum venter nonnisi violenter extendi possit, contingit ut dolor & angustia aliquando insurgant, præsertim ubi sic affecti liberalius se invitaverint: Eo tempore litu aliquo roborante utendum. *Zacutus Pr. hist. l. 2. c. 12.*

XVIII. Ad ventriculi confortationem parantur medicamenta ex *confectionibus & pulveribus:* hæc autem multò melius in forma pulveris, sine multo saccharo parantur, nam saccharum & mel, aliaque dulcia, ventriculum laxando flatus gignunt, & maximè quando humiditatem paucam adjunctam habent. *Rondeletius de med. int. pag.* 1003.

XIX. An ventriculo admodum languenti & refrigerato, ideoque tarde & malè concoquenti, sirefrigerato, ideoque tarde & malè concoquenti, simulque frigidis & crassis humoribus repleto, *Purgantibus* occurrendum? cum nullam partem roborare liceat pravis succis scatentem: Infirmum autem ventriculum à purgantibus malè tractari notum: Hoc tamen intelligendum de veris catharticis: At quæ sine labore ducunt, ut rhabarb. hiera simplex & myrobal. à ventriculo, etiamnum languescente, citra noxam sustinentur. *Zecchius Consult.* 18.

XX. *Avicenna l. 2. c. 66.* negat *hieram cum melle* conficiendam: cui assentitur Mesue cap. proprio, vbi aloëm melli permixtam minus purgatoriam reddi affirmat, Ex altera parte facit ratio, quia mel per se dejectorium est; ideo dicebat *Avicenna* 13. 3. *tr.* 1. *cap.* 33. Hieram mixtam cum melle valentius expurgare, ni frustraretur operatione sua: cum enim mel acrescit, citius alia medicamenta ad intestina protrudit, acrimoniâ enim sua expultricem irritat; quare expurgantia non retinentur, nec ad actum reducuntur, quod ad felicem expurgationem requirit Mesue. *Zacutus Prax. histor. lib. 2. cap. 12. Vbi multa de viribus, dozi & correctione Hieræ.*

XXI. Non ita pridem ingeniosus homo virgulam flexilem, mollem & oblongam, cui scopa ex linteis carptis alligabatur, in usum traxit, quam pro lubitu per fauces in ventriculum demittebat, ad eluendum ventriculum ejusque sordes & sine nausea retrahebat: Si quis imitari volet, cavere debet ne vel virgula frangatur, vel scopæ faucibus inhereant. *Barthol. cent. 5. hist.* 26.

XXII. *Absynthium* viride intra calceos calcatum frigidam ventriculi intemperiem emendare, experientia didici, non sine fructu in Nob. N. qui hujus calcatione non exiguum levamen se percepisse coram exposuit, sancteque affirmavit. *Greg. Horstius Obs. 22. lib.* 7.

XXIII. Obervavit Ioh. *Riolanus* quando Colon fæcibus plenum est, ventriculum ἀπεψία laborare: Ideo sæpe clysteribus fæcum eductio tentanda.

XXIV. Quæ nimium *calfaciunt*, tantum abest ut ventriculum calefaciant & corroborent, ut potius refrigerent rarefaciendo, vel ex alto trahendo calorem internum ad circumferentiam: nam major caliditas attrahit ad se minorem, ut apparet æstate, quo tempore externa frigiditas facile subintrat, rarefacta cute ob aëris calorem: Quamobrem in unctionibus sunt apponenda minus calida & quæ vim habeant adstringendi, ut oleum nardin. rosac lentisc. cytoniorum, mastiches: *Rondeletius.*

XXV. *Inunctiones* magis laudantur quam *sacculi* aut *emplastra*, Nam illæ facile ad interna penetrant, quæ ponuntur in sacculo non item, solus enim vapor penetrat: Emplastrum mediam velut naturam & efficaciam obtinet: nisi quod etiam ex accidenti plus quam reliqua calefacere potest, ob vim illam emplasticam, constipantem cutis meatus. *Rondeletius.*

XXVI. Ad intra dentur illa quæ calfaciunt ventriculū & flatus discutiunt, cui rei est animadvertendū, Nam tribus aut 4. horis ante pastum dare possumus quæ fortiter calefaciunt & flatus discutiunt, modo jecur non sit præcalidum, qualia sunt diatriumpip. diacymin. aromat. ros. &c. Hæc non debent dari immediate post, nec ante cibum, quia sua caliditate & tenuitate secum statim ad primas venas alimentum semicrudum raperent: Hinc patet illos errare qui pulveres maxime calidos à pastu exhibent, qui debent esse mediocriter calidi: à cibo autem quæ calfaciunt minus & attenuant, minusque discutiunt flatus: accipiant anisum conditum à pastu. *Rondeletius.*

XXVII. Admovenda in *Inflatione emplastra* debent esse resiccantia & adstringentia, additis semin. calid. major. & sulphure: Nam ista emplastra constringentia prohibent illam magnam dilatationem ventriculi, & sic fortius flatus, vel supra vel infra truduntur: fiunt ex empl. pro matrice, de mastice, & contra rupturam: Addimus semina cumini, seseli apii, carvi & alia odorata, galangam, cyperum, utcunque adstringentia, nisi dolor id prohibeat: Tunc enim ratione doloris aliis discutientibus & aliis utcunque relaxantibus est utendum: Sed si sine dolore sit, constrictio adaugeri debet, nam partes, quæ semel distentæ sunt, aut ob distensionem laxæ, non redeunt ad pristinam formam, nisi vel fasciâ, vel alio modo retineantur compressæ: Ob id in ejusmodi affectibus solemus imperare, post aliquam vacuationem

nem & discussionm, ut regionem ventriculi sensim & leniter comprimant; id commodissimè fiet fascia supra emplastrum apposita: *Rondeletius cap. 5. lib. 2.*

XXVIII. *a.* In *Ventriculi debilioris* curatione observandum num flatibus turgens fotus & id genus præsidia sustinere queat: phlegmata namque tunicis ejusdem inhærentia impactaque, calidi medicamenti admotu excitata, eundem sæpenumerò vehementius inflant, distendunt, ac dolores in eodem crudeles exsuscitant. Quod etiam faciunt humoribus corruptis agitatis, quo nomine calorem magis inducere quam medelam inferre videntur. *Matthaus Martini de morb. mesenter. pag. 251.* Idem judicium esto de calidis interius assumptis: Vide *Fienum Physagr. c. 17.*

XXVIII. *b. In Ventriculi Inflammatione Venæ sectio* pluries repetenda est, in utroque brachio, quantum vires ferre possunt: Sic licet ob syncopen & extremorum refrigerationem vires ab initio deiectæ videantur, illa tamen virium infirmitas est ab oppressione, quæ vacuationem postulat, atque ita v. s. prohibere non debet. *Lazarus Riverius lib. 9. cap. 11.*

XXIX. *Purgantia* in hoc affectu improbantur, quia humores conturbant, & in partem affectam attrahunt: *Avicenna* tamen tamarind. decoctum; aut cassiæ ℥ß. cum aqu. endiviæ vel sero lactis dissolutam commendat, singulis diebus, usque ad septimam exhibitam; quia molliendo non trahendo expurgat, mitigat acrimoniam & lenit dolorem: Satius tamen est ab omni purgatione in principio abstinere: Septimo elapso, apparentibus quibusdam concoctionis & declinationis indiciis, potest institui ex infuso Rhei &c. *Idem.*

XXX. Cavendum etiam ab *Opiatis*, nam à valido eorum vsu stomachus postea per totam vitam languet, nam os ventriculi exactè sentit & citò læditur: Densant etiam nimium refrigerando, hinc scirrhus excipit inflammationem. *Heurnius.*

XXXI. Cum ventriculus totus membranosus, frigidus & siccus sit, vix unquam primario & per se *calidiore intemperie* laborat: quoties igitur ejus calidioris notæ ex siti inexplebili, frigidi potus appetentia, linguæ ariditate & nigritie, à frigidis tum sumptis, tum admotis recreatione, à calidis verò offensione, nidorosis ructibus, nauseâ, oris amarore & inappetentia sese produnt, vicinum jecur calidius accusari debet, cuius sympathia ventriculus facilè afficitur, cum enim jecur ventriculo incumbat, suas qualitates facilè ei imprimit; *Enchirid. Med. Practi. Sanctor. lib. 2. method. c. 6. Vallesius 6. Epid. 4. pag. 677.*

XXXII. Si *inaqualis intemperies* fuerit *inter fundum & os*; ut fundus sit frigidus, os calidum, facilis est sanandi ratio, & ea quidem duplex, Primo, vt initio mensæ exhibeantur calida, in fine frigida & austera: Secundo, Vt parti anteriori ventriculi calida adhibeantur medicamenta, posteriori autem, circa xij. vertebram, frigida: Ibi enim os est ventriculi. Quod si inæqualitas sit inter tunicas & humores, ut humores sint calidi, tunicæ vero frigidæ, quod contingit jecore admodum fervido; primum calidum humorem educere oportet, aut vomitu, aut dejectoriis, quæ tamen calefaciant & bilem simul expurgent; talis est hiera simplex, tale rhabarbarum, aloë, potio ex absynthio: purgant bilem & tunicas calefaciunt. Si inæquales sit intemperies ratione passivarum qualitatum, ut tunicæ sint siccæ ex defectu humidi substantifici, & tamen abundet humor pituitosus excrementitius, hoc opus hic labor: In hac curatione ante omnia humores in cavitate contenti placidis medicamentis sunt educendi, quæ humectent, moderatè calefaciant, & sint potius alimentaria quàm medicamentosa: Talis est manna, mel violar. solut. cassia, myrobal. cheb. quorum vnus vel alter exhibeatur, dummodo ex iis sit qui in Syria fuit conditus: (Nota distinctionem, Si in Syria sit conditus, an Venetiis; Si perfodiendo emittitur sonitus, est conditus Venetiis; sin minus, in Syria) Purgato ventriculo, necessarium deinceps eum humectare simul & siccare: Id ego vario modo præstare consuevi, primum quidem dum lac exhibeo, in ipso lacte infundo 5. aut 6. guttas olei aut ex aniso, aut ex fœniculo aut ex cinnamomo; vel si adsit suspicio luis, ex ligno: Aliquando vsus sum sanguine porcino calente destillato, misto cum aliqua portiuncula aquæ cinnamom. Hæc enim omnia humectant, nutriunt & simul exsiccant. *Saxonia Prælection. Pract. pag. 2. cap. 15.*

XXXIII. Qui *Ventriculo debili* calefacientibus succurrit, quamprimum is viderit vrinam rubescentem, statim à calidis abstineat, alioquin hydrops fit. *Valens Method. Medic. pag. 165.* In intemperie ventriculi calida refrigerantia nunquam sint nimia; nec in frigida, calefacientia, sed moderata, ejus tonum confortantia: Qui ventriculo debili calefacientibus succurrit, quamprimum is viderit urinam rubescentem, statim a calidis abstineat, alioquin hydrops fit. *Fridericus Hofmannus method. Med. pag. 440.*

XXXIV. Magnus calor ventriculi feliciter coquit dura & alioqui δυσπεπτα, vt carnes bubulas fumoque induratas, brassicam & hujusmodi alia: Idem calor corrumpit teneros cibos, vt ova minutosque pisces: Curatio in his est mutare cibos. *Gaspar Hofmannus Institut. libro tertio cap. 24.* Duos novi qui à jecoris fervore, bileque in cysti æstuante, depravatâ concoctione laborabant: frigida in his accusabatur ventriculi intemperies, cujus calor languesceret, ereptus à jecore fervido: multa calida incassum ad iuvandam coctionem usurpaverant, Primus fuit Illustrissimis Dominus de *Molondins* pro Princeps Neocomensis; Familiaris illi fuit illi vsq; ad obitum, (qui lxiij. contigit anno) ventriculi æstus, maximè si cibis facilis coctionis vteretur, aut dubiâ cœnâ: spumescebat illi durante coctione chylus, ac totus pene per salivationem excludebatur: Si simplici cibo, aut δυσπεπτῳ vesceretur, ritè peragebatur coctio & sine tumultu: Alter fuit Nob. *Gedeon des Bergeries*, cui ad annum xl. eiusmodi πτυαλισμὸς materiæ viscidæ & tenacis molestus fuit, remittente postmodum, ætatis decursu, viscerum circumstantium ventriculum fervore, liber vivit ab eiusmodi læsione, iamque optimè concoctionis munus obit. Vide *Galenum de ventr.* debilitate ab intemp. calida & sicca, & inæquali intemp. lib. 7. *methodi cap. 7. & 8.*

XXXV. *Ardorem stomachi*, ὀξυρεγμίαν Græcis dictum, ex frigido humore natum, theriaca vinoque generoso sæpius à se curatum, diligenter ab vstione oris ventriculi distinguendum monuit olim Clar. *Michaël Ruccerus*: Hanc enim ἐγκαύσεως nomine *Gal.* memoratam 8. de composit. Med. s. loc. cap. 3. ex bile ventriculi tunicis impacta oriundam, & vehementissimo calore molestam, rariorem in Germania affectum esse, quem ipse semel tantum per to-

tum vitæ spatium conspexerit in Nobili quodam, curatum à se frigidæ aquæ lactisque potione. *Paracelsus* ardorem in fovea cordis, seu ore ventriculi, ex effusione fellis & tartaro deducens, purgatione omissa, dolorem tantum sedandum asseruit, quod hyoscyamo, papavere, mandragora & lolio cum theriaca præstare conabatur. Laudanum quoque Opiatum c. ambaro, maci, sacch. cantio & aqua menthæ exhibebat. *Velschius Observat. Epist.*

XXXVI. *Ventriculi frigiditas* non semper positiva est, sed sæpe privativa, à jecoris & hypochondriorum fervore, vnde *Galenus primo de loc. affect.* 4. monebat quod coctione in ventriculo laborante, statim circumsitas ipsi partes considerare oporteat: quæ si immodice calent, ab his labefactatur quidem, at non imminuitur ventriculi calor: Et licet aciditas sæpe percipiatur, non tamen hæc à frigiditate, verum à nimia caliditate, vt à prima & potissima causa promanat, ut considerat *Trallianus*, quotidiana compertum experientia, dum vinum æstate & sub radiis solaribus acescit. *Iohann. Raymund. Fortis Cent. 3. Consult.* 86. Calor ventriculo ad coctionem necessarius, debet esse luculentus, suavis & moderatus, elixans non torrefaciens: alioquin si nimius & exuberans, vel alimenta ad nidorem corrumpit, & dyspepsiam excitat, vel ut magna flamma exiguam ventriculi rapit, dissolvit & labefactat, sicque bradypepsiam imminutamque coctionem inducit: Quinimo temporis progressu carnosas ventriculi partes exsiccando, etiam sine ulla calidi innati diminutione, imbecillitatem eidem infert, unde coctiones male procedunt: hinc dicebat *Galenus 3. de nat. facultat.* quod præter alias causas quæ ad coctionem concurrunt, est tota ventriculi substantia: Sic partes ad ventriculum spectantes, dicebat 2. *de aphorism.* 35. bene comparatas esse & carnosas: Hinc tenuitas tunicarum ejusdem coctionibus obest; Semper enim ventriculus gracilis deterius coquit: unde concludit 3. de symptomat. causis, quod naturalia instrumenta quo humidiora fuerint, eo ad nutriendum magis idonea; dura vero & sicca inepta. *Idem Cons. 12. Cent. 3.*

XXXVII. Cum in *Ventriculo frigido referto pituita* longo tempore perseverat indicans, ob id diu, & proinde quotidie, medicamentis uti licet, si virtus permittat: permittit autem virtus frequentem usum medicamentorum calidorum, citra injucunditatem agentium, ut est diatrionpip. diacalam. quibus quotidie vti possumus; contra hiera ob amarorem non possumus assiduò vti, *cap. 10. lib. 6. san. tu.* Non tamen nimis rarò hiera vti debemus sed frequenter, dum in ventriculo frigido & humido materia est impacta: præsertim si hiera componatur è ℥ l x x x. aloës, non autem è ℨ c x x. Præcipiendum ergo Pharmacopæis ut habeant *species Hieræ* duobus modis compositas: dum enim præparare volumus, efficacissima est Hiera è ℥ l x x x. si ejus ℈ i j. vel ℨ j. sumatur, & cum sacchar. vel melle bolus conficiatur, & frequenter exhibeatur, medicamentum enim hoc præparans est saluberrimum. *Capivaccius libro tertio Pract. cap. 2.*

XXXVIII. Quando ob crapulam *cruditates in ventriculo* generantur, non consultum videtur eas, quod multi faciunt, tollere jejunio: sed satius est altero die maturè cibum suavem, minori tamen quantitate sumere: natura enim novi alimenti, ejusque grati accessu delectata, coctionem alacrius molitur, bonumque in alimentum, malum & crudum in excrementum, ope expultricis, segregat: unde plurimi post crapulam diarrhœa corripiuntur. *Hoëferus Hercul. Med. l. 3. c. 1.*

XXXIX. Inter stomachi vitia vulgatissimum est *Resolutio*, quæ vel calidiore, aut frigidiore, humidioreve habitu, vel etiam sicciore plerumque solet contingere. Quidam cum diu ejusmodi vitio laborasset, & plurimi curandum suscepissent, nullus tamen auxilium invenire potuit: hic me cum convenisset, ex his quibus vsus est præsidiis facile cognovimus existimasse Medicos eum malo habitu frigido laborare. Nos & ex præcedenti curatione, & aliis haud obscuris indiciis longè aliter sentientes, calidiore habitu ejus affici ventriculum arbitrati sumus: Quare ad auxilia conversi quæ aridum jam a tabe pene consumptum corpus desiderare videbatur, primo die solas lactuculas ex aceto & oleo commanducare præcipimus, quas cum utiles stomacho atque idoneas percepisset, jubeo dimittat balneum, frictiones, exercitationes, præsertim superiorum partium, vnctiones omnes & cibos calidiores, quibus hactenus vsus fuerat; & ad frigidos potius ac difficilioris coctionis sese convertat, unde & vervecem magis quàm avem aut piscem, nisi sit durioris generis, in huc sua ægritudine conlaudo: potui quoque aptissimum illi vinum frigidum & austerum; ineptissimum calidum & crassum pronuntio: Quibus cum ille auscultasset, ac diligentissimè ea exequutus fuisset, hoc tantum genere victus, & frigidioribus medicamentis vsus, infra duos menses pristinam recuperavit sanitatem. *Benivenius de abditis cap. 66.*

XL. Non accipiendum Arabum consilium, qui ipsi ventriculo non solum lactucam, endiviam, sed & succum papap. exhibent actu frigida: Errores, ut arbitror, non admittendi: pars enim hæc tam præcipua, & universi corporis promptuarium non est usque adeo refrigeranda. *Saxonia Prælection. Pract. part. 2. cap.* 8. Præstantissimum remedium à *Galeno* 12. *method.* 7. habemus, gelidæ potum; in ò ex *Tralliano*, vesicam aqua frigida, vel nive semiplenam ventriculo appositam: Quæ duo tamen remedia valde caute admovenda: Quidam enim quadragenarius ex intemperie ventriculi calef. & sicca vehementer sitiens, gracilisque redditus, frigida aqua & multa hausta protinus sitire destitit, & melius habuit atque concoxit, sed gula perfrigerata mortuus est, ex *Galen. 7. method.* 8. Caute igitur in humiditatis inopia frigida copiosa propinanda, aliis refrigerantibus substitutis: Vesicæ pariter nive semiplenæ tutius refrigerantia præferantur: Observavit enim *Benivenius* Emplastrum quoddam valde frigidum ventriculo appositum, tum difficilem respirationem, singultum & tandem mortem intulisse: *Iohann. Raymund. Fortis Consultation.* 75. *Centur.* 2. Refrigerantia potentia potius quam actu hac facultate polleant, actu namque frigida (ventriculo inflammato) porositates densant, humores incrassant, sanguinemque in partem inflammatam impingunt & affigunt. *Idem Consult.* 86.

XLI. Cum per consensum à jecore potius quam essentialiter afficitur, ejus sollicita cura non habenda: Quare *Stillicidium ex oleis* non adeo necessarium existimo, eo nomine potissimum quod

in stillicidiis non magna sit fiducia apud nos: cum lobus superior, imo & interdum hepar dimidium ventriculo incumbat, atque adeo in hepar potius quam ventriculum Stillicidium cadat. *Fortis Consult.44.Cent.4.*

XLII. Hominem *intemperie frigida Ventriculi & calida Epatis* laborantem, novi cui tam emplastra quam unguenta, eaque præcalida, cartilagini xiphoidi admota fuere, vnde inflammatione epatis correptus, vix ab eadem liberari potuit: Si quis causam indagare aveat, is anatomiam epatis inspiciat; Cava enim sui parte, à dextra in sinistram, universam fere anteriorem ventriculi regionem integit, ut ita medicamenta calida substantiam epatis prius attingant quam ad ventriculum perveniant. *Fabr. Hildanus Cent.2.Obser.46.*

XLIII. Copiosus in ventriculo materiæ proventus inhibebitur si patiens statim à cibo, mane & vesperi, deglutiat duo aut tria grana *mastiches* integra, vel ℈j. succi absynthii condensati, pilulæ forma: Etenim quæ ventriculum calefaciunt, si ante cibum assumantur, hepati sunt infensa. *Fortis consult. 12. cent. 3.*

XLIV. *Decoctum absynth.* non solum in calida sed & in frigida causa commendatur, non enim solum succum biliosum deterget, sed præterea cruda concoquit, flatus discutit, imbecillitatem ventriculi tollit, nec vnquam nocet nisi iis quibus vel jecur calidius, vel retorridus humor malo causam dedit, cum præsertim enula inseritur, concoquendæ pituitæ efficax. *Enchir. Med. Pract.*

XLV. Vitanda omnia fortia *destillata, aqua vitæ* & similia, quæ videntur quidem prodesse, sed vitam abbreviant, cum multum superent gradum caloris nativi; auxilia verò in mediocritate posita esse debeant. &c. Ne levia quidem medicamenta in affecto & languente stomacho, maxime vero in jam senescentibus carent periculo. *Crato consil.106. apud Scholtzium.*

XLVI. *Vinum* nimia copia assumptum, turbidum, nec exactè à fæcibus depuratum & à suo tartaro liberatum, summe noxium est, tum quia à continuo illius vsu & immodico infringitur calor nativus, tum concoctio in ventriculo impeditur, præsertim carnium, quæ in illo liquore indurescunt, Iecur offenditur, sanguis acris simul ac serosus gignitur, cerebrum debile redditur, nervorum robur infringitur, catarrhi cientur &c. *Theod. de Mayerne Tractatu de Arthritide p. 21.*

XLVII. Excogitatum est artificium quo vapor noxius vino demeretur, hoc scil. transcolando per instrumentum vitreum duplex, Gallis dictum *Montevin*: ea arte superfluo tartaro privatur, infuso scil. liquore copiam præcipitandi vi prædito, cujusmodi est oleum Tartari (cujus ope vinum ad acorem vergens dulcescit) lithargyrii solutio, vel sacchar. plumbi ex aceto factum, crystalli calcinatæ solutio per crebras in aqua vrticæ extinctiones & reverberationes, cum spiritu acido terebinth. &c. *Idem ibid.*

XLVIII. *Emplastra* ventriculo admota ex *Gal.* lib. 7. m. m. diu non sunt detinenda, quia tandem calorem dissolvunt.

XLIX. Quæ dorso applicantur aliquid tenuium partium habeant, vt per densitatem viæ penetrare possint. *Hollerius.*

L. Vidi qui *oleo Vitrioli* materiam consumere & exsiccare conarentur, eò quod vehementissimè siccet & detergat; & initio sanè juvamentum percipiunt ægri, cum inter vtendum ventriculum adstringi, avidius appetere & fluxionum materiam minui sentiant, sed tandem cachecticos evasisse scio, ut interim de aliis morbis taceam: Mihi sanè suspecta est vis caustica quæ remanet in eo oleo, etiam juxta Paracelsi doctrinam parato: In morbis quidem ex crassissimo phlegmate aliquoties vsus sum, sed nulli author esse volui vt continuata vsurpatione aliquot guttarum moderatum calorem ventriculi, (qui coquendo destinatus est, obtunderet & sanguinis bonitatem corrumperet: Si enim ab externis conjiciendum est de internis, quid aliud in foco coquit quàm calor? & acida corrugare os ventriculi & appetentiam excitare ex aceti vsu novimus. Tales igitur qui assiduè hoc oleo vtuntur, etsi per aliquod tempus de bonitate appetentiæ & fluxionum exsiccatione sibi gratulentur, ad extremum tamen, & tempore procedente, nocumenta *ventriculi & reliquis membris illata cum gemitu* agnoscere coguntur. *G. Hofmannus lib. de Thermis Hirsbergensibus.*

LI. Mos est plurimorum ut si quando cibis vtuntur difficilis coctionis, aut facile corruptibiles, statim superbibant *aquas generosiores stillatitias*, aquam vitæ &c. ad coctionem juvandam: Sed id non sine periculo sanitatis fieri solet, cum enim dicti cibi nonnisi longiori in stomacho mora concoqui soleant, aquæ ejusmodi penetrante & permeabili virtute, cibos hos nondum probe concoctos in venas deducunt, vnde cruditatum & obstructionum proventus: Sic rectè vetant Medici ne diuretica simul cum cibis, aut statim post cibos dentur, ne ad vias urinarias stomachi cruditatem vehant. Eademque est ratio aquarum quæ ad coctionem promovendam sumuntur, ob magnam qua pollent aperiendi vim: Ideo *Rondeletius* cap. de Palpitatione; Ad intra, *inquit*, dentur illa quæ calefaciunt ventriculum & flatus discutiunt; Cui rei est animadvertendum, nam 3. aut 4. horis ante pastum dare possumus quæ fortiter calefaciunt & flatus discutiunt, modo jecur non sit præcalidum, qualia sunt diatrionpip. dianis. aromat. ros. diagalanga & similia; hæc non debent dari immediate post, nec ante pastum, quia sua caliditate & tenuitate secum statim ad primas vias alimentum semicrudum raperent: Hinc patet illos errare qui pulveres maxime calidos à pastu exhibent, qui debent esse mediocriter calidi. Ejusdem opinionis est *Aëtius l.3.serm.1.c.24. A cibo ait, nunquã neq; hoc neque aliud quoddã pharmacum quod vehementem penetrationem facit accipiatur: Distribuitur enim ac digeritur cũ ipso aliquid crudorum ciborũ & obturationẽ facit: Vsus ejus convenit post matutinam fricationẽ, duabus ante exercitiũ balneumq; horis:* Quod de dyspeptis diximus, convenit etiam iis quæ facile corrumpuntur, vt sunt fructus horæi; Vide *Valleriolam* loc. comm. l.2.c.7. Pariter errant qui cũ in ventriculo flatus cruditatesque sentiunt, eas aquas bibunt ad ventrẽ calefaciendum & roborandum; nam tenuitate substantiæ facile penetrant in viscera, eorum intemperiem augent, vnde postea affectus increscit: Objicies Medicos præscribere piper crasso modo contusum: *Aëtiũ* vsum absynthii ad flatus hypochondriacos; At piper eo modo prodest, quia ad viscera nõ pervadit, sed solum ventrẽ roborat, jecur ideo non calefacit: deinde ipsius calor in primis viis extinguitur & cito dissipatur, demũ humores acres detergit & educit. Absynthiũ prodest, quia ventriculũ adstringit, nõ pituitosis, sed biliosis humoribus qui huic morbo fomentũ præbent, detersione sua opitulatur, eosq; per alvũ & vrinã educit. *Primirosius Err. Popul. l.3.c.14.*

LII. Hoc notandum est circa *Pulveres Peptioos* dictos, nimium odorata non convenire affectibus capitis factis à fumis: Satius itaque fuerit ex minus odoratis parari, & ab his abstinere quæ moschum, ambram, crocum, & alia quæ caput tentant, recipiunt: Cæterum eos improbo qui liquiritiam addere solent; etiamsi enim sitim sedans sit, etsi alias aliquid adstrictionis habeat, dulcia enim os ventriculi relaxant & flatus gignunt: Eos etiam improbo qui Nucem moschatam & macem addunt, cum oleosa sint, ac omnia hujusmodi ventriculum subvertant: Non abs re etiam additur semen fœniculi & seseli pulveribus flatus discutientibus & digestivis, vt ocularibus, quia tenuant spiritus visorios: Cumino autem, carvi & semine rutæ parce est vtendum, ob cumini saporem ingratum & nimiam acrimoniam: Macerentur in aceto si ad digestionem cibi pulveres parentur: Sunt qui non verentur folia Sennæ Pulveribus his addere, suamque opinionem stabiliunt opinione *Mesuës*, Sennam oculis convenire dicentis quomodocunque adhibita sit, Non animadvertunt Sennam laxare, flatus generare & ventris perturbationem: nullo igitur modo conveniunt his pulveribus stomachicis non laxativis. *Rondeletius.*

LIII. Ad ventrem aut *ventriculum calefaciendum* aut *constringendum* utimur pulver. inunctione prius facta ex oleis convenientibus: Efficaciores enim sunt pulv. quam in formam linimenti aut cerati redacti, quia parantur ex odoratis quæ coctione exolvuntur. Pulveres autem calidiores, aut minus calidi fieri possunt pro ratione intemperiei & spissitudinis partium hypoch. nam qui obesi sunt, partes valde spissas habent, quare oportet medicamentum & fortius & tenuius esse, quo facultas medicamenti ad partem affectam perveniat: Qui vero extenuato sunt corpore, pulveres minus calidos, sed magis adstringentes desiderant, quia impediunt dissipationem nativi caloris. *Rondeletius.*

LIV. Ad ventriculum quoque roborandum Chymici commendant *Spir. vitrioli veneris* quem *acetositatem esurinam veneris* nominant, seu *Spiritum vitrioli Ungarici*, Atque de eo scribunt quod tantis polleat viribus, ut omnia quæ in ventriculo continentur, sive tartareæ, sive sulph. impuritates sint, consumat, ventriculumque usque adeo confortet & roboret, ut omnia concoquere queat: Verum ὑπερβολικῶς ista dicuntur. Et quamvis cum commodo sæpe exhibeatur, cautione tamen opus, neq; enim in quavis ventriculi debilitate & morbo usurpandus, sed ubi crassi & tartarei humores adsunt, quos consumit, postea etiam adstringendo ventriculum roborat: Videndum tamen etiam hic, Ne quid nimis, & humidum radicale ventriculi ab eo dissipetur & absumatur, quod sæpe ab intempestivo & nimio spiritus vitrioli usum accidit. *Sennertus.*

LV. *Ventriculi* frequens est morbus in *dilatatione* ac *exolutione*, tam in sanis quam in ægris, dum iusculis, & potu frigido & humido liberali, ita solvitur ejus tonus ut fluor alvi inde sequatur, qui tribuitur corruptioni alimenti ab intemperie fervidâ ventriculi, vel obstructioni vasorum mesaraicorum: quod symptoma est potius Laxitatis nimiæ, Morbi materiæ *Fernelii*, cui roborantibus & adstringentibus consulendum: In quibusdam post obitum ventriculus adeo laxatus est deprehensus ut caput infantis exciperet. Ideo morborum materiæ observatio ad praxim valde necessaria, qui adstringentibus & siccantibus, sumptis & admotis curantur, Iuxta doctrinam methodicorum, qui laxum & strictum in morbis constituunt, *Riolanus Enchirid.*

LVI. *Piper* est tenuissimæ substantiæ, & sic secundum tempus calefacit ventriculum, & vis ejus statim difflatur, ut sunt illa quæ sunt tenuia & calida *Galen.* plurimum laudat piper, unde ego sæpe precor modernis meliorem mentem, qui cum vident *Gal.* uti pipere cum ptisana in febrib. putant *Gal.* dormire, & dicunt quod melius sit uti cinnamomo, & ita illi ordinant cinnamom. Sed hi non vident istud mysteriū *Gal.* quod scil. piper cal. ventriculum & non epar: Et dicit *Gal. 4. de tu. val.* quod diaspolit. & diacalam. & similia pessima sunt ventriculo crudo, quia ducunt humores crudos ad epar & faciunt obstructiones: nam licet non sit tanta caliditas in cinnamomo, tamen est magis diuturna: Ideo sæpe sacch. rosac. do cum modico pipere minutissimè contrito, ut facilè exhalet. *Montanus Cons.* 154.

LVII. Βραδυπεψίαι in quibusdam produnt gravitas tantum quædam instar lapidis cum densa respiratione: quos ego meridiari jubeo securè: In aliis *fluctuatio quædam* seu *vibratio*, seu *tremor* aut *palpitatio*, modò cum, modò sine borborygmis densaque respiratione, quibus item potiori jure meridiari licet. *G. Hofmannus in Institut.*

LVIII. Interdum fellea cystis tangit tingitque ventriculum, ac sititione ardenti vreretur: qui ardor non prius cessat quàm bilis exclusione detumescat & exoneretur cystis. *Riolanus in Encheir.*

LIX. In *sicco ventriculo austerum vinum* ne vnquam concedatis nam nocet humido substantifico, cui nihil perniciosius adstrictoriis quæ reliquum humiditatis depascuntur: Ideo hoc in casu ante omnia cibaria exhibenda copiosa juscula, lac, emulsiones amygd. quò tunicæ exsiccatæ, & à liberali hoc potu humectatæ extendi possint, & reliquias cibi probè complecti. *Saxonia.* Leviter tamen adstringens potest admitti, vt cibus in ventriculo detentus concoquatur: Idemque aquosum, quod pauci caloris particeps, mitius agit in calidum innatum; nec id dissolvit, sed secundum substantiam & qualitatem conservat, quod ab aqua fieri nequit, vnde non aqua, sed vinum aquosum probatur: Cum autem hoc vinum sit tenuis substantiæ, sicut facilè descendit in ventriculum, ita etiam facilè rursus egrederetur, cibumque, cujus est vehiculum, incoctum secum duceret: Neque ob levem adstrictionem siccitatis imminet periculum, quia hoc vinum non ita est adstringens vt humiditates alimentales ebibat, absumat, vel exprimat in cavitatem ventriculi, partesve vicinas, quale est vinum austerum: vinum generosum, cum admodum sit calidum, ferit vires imbecilles: nam calidum innatum; quod in ventriculo sicco non fovetur ab humiditate alimentali, quæ resiccata est, facilè à vino meraco dissolvitur. Quare in sicco ventriculo licet vti vino aquoso adstringēte, sed leviter. *Capivaccius.*

LX. Ventriculi fundus aliquando vulneratur & sanatur, imò Incisionem admittit, vt extrahatur ferrum vel aliud simile durissimum, quod lædit nec exire potest susquedeque. Vide *Historiam cultrivori Prussiaci. Riolanus Encheir.*

LXI. Notatu dignum est quod de *urinâ rubrâ* monet *Dodonæus Observat. Medic. cap. 31.* Talem mingi non solum in morbis calidis, sed non rarò ventriculo, imò jecore, per diuturnos morbos refrigeratione debilitatis: refertque historiam quinquagenarii qui à quartana quinque mensium in lienteriam incidit, & cruda dejecit, nullo febrili

brili calore restante, urina admodum rubebat: se verò nulla hujus habita ratione, sed ad cruditatem respicientem, vt consuleret ventriculo & jecori, per præsentem quartanam debilitatis, victus rationem calefacientem & siccantem instituisse, vinumque exhibuisse generosissimum: E medicamentis diagalangam, diatrionpip. &c. quibus tantum profecerit, ut concocta apparerent excrementa & urinæ color remitteret ac similis sanorum redderetur: Cùm verò æger jam se sanum esse existimaret, ac secreto cerevisiam bibisset, mox vrinæ colorẽ iterũ in ruborem multũ intensũ abiisse, qui manifestè ostendit ex ventriculi cruditate & refrigeratione urinã quandoq; tingi: cum verò à cerevisia abstineret, urinas mox iterum sanorum similes evasisse: Hoc in praxi sæpe observare est, præsertim in iis qui è quartanis convalescunt, ij enim sumpto cibo coctu difficiliori, tales urinas rubras fundunt; qui color non est cruentus, sed qualis in febribus ardentibus: neque à bile, quæ non abundat, sed potius à crudo & crasso humore: Si enim ventriculus sit debilis, partes sulphureæ & crassiores alimenti, in illo & intestinis non segregantur & per alvum excernuntur, sed ad epar transeunt; post à sanguine separatæ & ad renes delatæ urinam tali colore rufo tingunt, cum vrina non solum à bile tincturam habeat, sed & à sale rufo, sicut lixivium à sale impuro tingi videmus: Sic in scorbuticis vrina non solum rubra est, sed & splendet, post rubrum sedimentum & pulveri laterum simile deponens. *Sennertus Practic. lib. 3. p. 8. sect. 2. c. 7.*

LXII. In ipsius ventriculi portâ morbus innascitur qui à Græcis κοιλιακὸς nominatur; Durescere sub hoc venter solet & torminibus premi, alvusque ipsa adeo nihil reddere vt ne spiritus quidem infra, sed nec supra erumpere possit: *Paulus*, Pater meus, hoc morbo malè vexatus, cum diu multa ac varia auxilia, sed frustra, expertus fuisset, clystere ex solo lacte condito in ventrem injecto, ac multis subinde strigmentis depositis, ad pristinam reversus est sanitatem. *Schenckius Exot. experim. Cent. 5. §. 90.*

LXIII. *Intemperies ventriculi cum humore*, sive à causa frigida, sive calida sit, corrigi præmisâ leni vomitione debet: Sic enim ex ea vix unquam non gigni solitam saburram facilius exterminamus quàm si purgantibus per inferiora vtamur: Quin & ista ratione melius tum plicis ventriculi adhærescens humor detergitur; tum intemperies, modo ne innata sit, nec admodum inveterata, corrigitur. *Hartmannus Prax. Chym. c. 122.*

LXIV. Posterior ventriculi pars vniversa spinæ insidet, cum qua ad primam vsque lumborum vertebram adhærescens colligatur: vnde fit ut quoties *ventriculus à flatuosis spiritibus vehementius distenditur*, illico doloris participes maxime fiant illæ partes, quæ distentæ ventriculi parti mutuo nexu conjunguntur: quare cum posteriores partes à spiritu distenduntur, tum maximè dolor spinæ lumbisque insistit, renum regionem acutissimè invadit, non aliter ac si difficillima nephritide quis excruciaretur, quæ res etiam doctissimis in arte magistris interdum imponit, vt credant renum calculo laborare eos qui à distrahente flatu malè habent. *Th. Fienus Physic. cap. 9.*

LXV. *a.* Ad *Ructus movendus* jubebat *Sabinus*, referente *Galeno*, bibere ex vase angusti oris: Certo enim constat experimento eos qui vtuntur vasculis longæ cervicis & angusti oris, qualia ex vitro conflantur, eructare mox ac bibere cessant: *Galenus* non vituperat hoc auxilii genus, neque commendat: Nunc video esse qui commendant vt ad eam rem vtile, alios qui vituperant: Ego non vitupero auxilium, quin potius censeo iis qui Ructibus sublevantur esse vtile talibus vasis vti, quia eructant à potu copiose, & simul cum aëre quem hauserunt, qui non est adeo multus, emittant multo plus ejus quem continebant, velut eos quos succos in ventre continere agnoscimus, qui non facile exeunt, immisso clystere facimus dejicere: Itaque hac causa vel ipse flatus qui hauritur, ad movendum ructum non est inutilis: Hanc *Sabini* sententiam sequutus etiam *Paulus Vallesius Epidem. lib. 6. sect. 2. p. m. 605.* Vide *Mercurialem cap. de Inflatione, Epiph. Ferdinandum hist. 76.*

LXV. *b.* Vir Consularis ex vini Rhenani potu gravissimo, imo ardentissimo *stomachi ardore* vehementer & per aliquot dies vexatus, ita vt non obstante premente fame & siti, nulla tamen absque dolore potestas edendi aut bibendi concederetur, suasi vt usum lapidis prunellę ad ℈ß in aqua Sambuci dissoluti sibi habeat commendatum, parui, & sensim sensit alleviamentum, successu temporis etiam ardor iste totus extinctus evanuit: Alius Nobil. æque de tali stomachi ardore ex eadem causa valde conquerebatur, commendavi supra nominatum lapidem Prunellæ, qui etiam pluribus aliis solamen præsentissimum præbuit, sed eventu adverso, dolor enim augebatur ad vitæ vsque periculum; Perterritus hoc symptomate, ardorem ex nimia acredine in stomachi orificio exortum, sale nitri posse præcipitari considerans, cum viderim & mucilaginem seminis cydoniorum nihil conferre, cremoris Tartari ʒß. propinavi, Quid fit? non horæ quadrans absolutus erat, quin omnis ardor evanuisset, & ita servatus patiens cum multorum admiratione. *A. Cnoffelius Misc. Cur. anni 1672 Obs. 211.*

LXVI. Colligitur diagnosis humoris *dolorem ventriculi* committentis ex tempore invasionis, incrementi aut cessationis doloris: quibusdam ante cibum dolor exacerbatur, & hoc bilis dominium significat, quæ jejunii tempore exacerbatur, & in ventriculum attrahitur, aut magis intenditur & acrior evadit: Aliis statim ab assumpto cibo dolor commovetur, quia humores crudi & mordaces, qui antea quieti erant, & ventriculi tunicis infixi, ab assumpto cibo commoventur; vel qui in fundo ventriculi hærebant, sursum attolluntur & orificium ventriculi afficiunt: Aliis dum cibus concoquitur dolor exacerbatur, quia vapores acres & mordaces elevantur ex materia morbifica, à calore aucto in ventriculo tempore cõcoctionis: Aliis iv. aut v. horis à pastu, quia ex coctione depravata cibi corrumpuntur, & corrupti ventriculum vellicant: Quibusdam denique post somnum dolor exacerbatur, & ille fit à catarrho, fluente humore à cerebro per somnum, qui majori copia cumulatus, dolorem in vigilia producit: Sedatur vero interdum dolor à cibo, quia ciborum benignitate humoris acrimonia demulcetur. *Riverius Pract. lib. 9. cap. 10.*

LXVII. Si ab hepate sanguis non transmittatur, ejus copia distentum ventriculum comprimet, illique *dolorem* vel gravissimum dabit, & præsertim sumpto cibo ita complicabitur, ut dolor nec sumptis intro, nec foris admotis præsidiis levari possit: quod N. contigisse vidi qui ab eo tam importuno dolore non quievit, factis etiam faciendis, quàm naturæ beneficio: quum enim statim ab epulis eo graviter conflictaretur,

ecce, nec opinato, magna sanguinis per os rejectio, qua derepente dolor ereptus est: Cui ut in posterum occurreret, quoties eo premebatur, toties misso sanguine eo liberabatur: Non absimilis est historia apud *Hippocratem* 5. *Epidem.* de viro qui in vehementissimo dolore ventriculi nullis aliis remediis adjutus est quam phlebotomia. *Iohann. Dovynetus lib.* 3. *cap.* 1. *Apolog.*

LXVIII. Laborare visus est quidam Medicis *dolore in ventriculo* existente: cui cum omnia frustra adhibita essent auxilia, Paternus vocatus jussit clystere forti alvum ciere, Et sic deprehensus est dolor extitisse in colo intestino, ea in parte qua ventriculo subiacet connexum. *Iohann. Schenckius p. m.* 325.

LXIX. Huc pertinet affectio quam *Attritionem ventriculi* nominant, quam *Galenus lib. de praecogn. ad Posthum. cap.* 11. describit in Imperatore Romano, qui cum ventris torminibus & profluvio tota nocte vexatus fuerat, atque ex Medicis alij initium febris esse dicerent, id *Galen.* pulsu explorato negavit, atque ventriculum atteri ab assumpto cibo, antequam excerneretur, exaestuante affirmavit, atque unguento nardino, cum lana ventriculo apposito, vinoque Sabino cum pipere eum sanavit: Notandum hic, etsi verbum φλεγμαπθήσης pro inflammatione sumi queat, malle tamen me exponere ventriculum fuisse attritum, vel afflictum à cibo in pituitam converso, id quod curatio indicare videtur, quae per calida facta fuit. Hoc tamen non negarim anxietatem hanc non provenire simpliciter à pituita, sed quatenus in flatus resolvitur, qui ventriculo conclusi illam anxietatem pariunt. *Sennertus Pract. lib.* 3. *p. m.* 219. Vide *Bayrum Practic. lib.* 11. *cap.* 9.

LXX. De Hiera, quam in *doloribus ventriculi* à frigida materia aut flatu ex ea genito ortis *Galenus* commendat, notandum, quod tardè operatur, & dum in viscidam materiam ventriculi tunicis adhaerentem agit, halitibus inde excitatis, facit ut venter distendatur & dolor augeatur, ideoque consultum esse aliud purgans admiscere quod vires Hierae intendat & operationem acceleret. *Sennertus ibidem.*

LXXI. Matrona quaedam cum duos annos de *dolore ventriculi* conquesta esset, nec ullis remediis sanari posset, tandem exhibito vomitorio frustum corij lardini, fumo exsiccati, quod ante duos annos deglutierat, evomuit & brevi planissimè convaluit. *Fabritius Hildanus Centur.* 33. *Observation.* 33.

LXXII. Infrequens affectus est quem *Tabem ventriculi*, ex siccitate vocat *Galenus* 7. *method.* 4. & *ventriculi hecticam Avicenna* 13. 3. *tract.* 1. *cap.* 29. *Galenus loc. cit.* curationem proponit contra Romanorum Medicorum insaniam, qui aegros amaris esculentis, absinthio &c. necabant: & ad vomitum compescendum, ex debilitate subortum, stypticis exhibitis, ut rhois succo, siccatos reliquerunt; adeo ut simillimum habitum praeferrent iis qui marasmo marcescunt, quem *Galenus* spretis calefac. medicamentis persanavit omni ratione humectans: Vidi puerum 14. annor. cujus pulsus erat, durus, parvus, debilis, celer, corpus tabidum, excarne, sitis ingens, somnus paucus, alvus adstricta, excrementa retorrida, vomitus continuus; & si forte aliquid duriusculum praeter liquida sumere cogeretur, flaccidus ventriculus retinere non poterat, sed id illico vomitione rejiciebat; quae omnia ab assante calore interno, hepatisque phlogosi, biliosum humorem ad os ventriculi protrudente manabant: Acta inquirens, & quae Medicus adhibuisset initio, recensuit ad enecandos vermes amara, stomachica calida &c. E quibus novi Medicum puerum frigida stomachi dispositione laborare existimasse, Nos calidiore, imo hectica esse affectum sumus arbitrati, quare ad auxilia conversi quae aridum jam ac tabe pene confectum corpus reficerent, primo praesidia calida abjicere impero, ptisanam & rhodosaccharum propino, iubeo bibat aquam hordeo decoctam, humectantia cibaria edere praecipio, & aliquando, ad humidum primigenium restaurandum, ea glutinosiora & viscidiora ministro: frigidis & roborantibus unguentis jecur, ventriculum & renes ungo, tabellas ex diamargar. triasantalo; tandem farris & lactis caprini ope duorum mensium spatio à tabe emersit. *Zacutus Pr. adm. l.* 2. *Observat.* 5.

LXXIII. In Quodam *Pylori tumore duro* laborante, à materia condensata producto, Humectationem proponit *Ioh. Raymund. Fortis Consult.* 89. *Centur.* 2. cum aliqua attenuatione, Inter externa, *ait*, nullum praestantius remedium lacte, primo quidem asinino, cui, succedente corruptela, substituere soleo succum malvae depuratum ad ℥v: Ab usu vero caeterorum exsiccantium omnino desistendum, à rhabarb. tartaro, etiam chalybeatis, quibus alioqui uti soleo adversus durities ab aliis causis excitatas, à frigiditate condensante, vel à copia humorum replente.

LXXIV. *a.* Vxor N. subito correpta est *doloribus* vehementissimis, *ventriculi* & lienis regionem occupantibus, qui neque fomentis, neque purgatione sedari potuerunt, sed phlebotomia celebrata satis larga manu è brachio sinistro statim evanuerunt. *Lazarus Riverius Centur.* 1. *Observat.* 44. Vide §. 67.

LXXIV. *b.* Matrona quaedam divexata *doloribus ventriculi* insignibus cum leipothymia, bilis flavae effusione in totius corporis ambitum evasit, & curata fuit, quod argumento erat dolorem, non quidem in ipso ventriculo, sed in folliculo fellis habuisse sedem. *Schenckius p. m.* 325.

LXXIV. *c.* Cum aliquando quidam ab imperito Medico purgantem medicinam hausisset, cui ad accelerandam evacuationem acria quaedam & erodentia fuerant admista, tantus *dolor ventriculi* ortus est, ut trium hebdomadarum spatio per os nihil fere sine immani loci exulcerati dolore assumere potuerit, & fame pene enecaretur; Medicis incassum laborantibus, tandem quod propria ratio & experientia suggessit, usus est tragacantho, cum aqua florum rorismarini misto, cujus tragacanthi tenacitate ulcus consolidatum, & multos postea annos vixit incolumis. *Th. Bartholinus hist.* 21. *Cent.* 6.

LXXV. Vxor N. cum ultimis tribus impraegnationis mensibus *palpitationem Ventriculi* quotidianam gravem & diuturnam perpessa fuisset, nullo alio remedio quam *Requie Nic.* ad ℈j, aliquoties ante cibum deglutita, à nobis feliciter curata est. *Simon Schultzius in Miscellan. Curios. anni* 1676. *Observat.* 141. Quidam hydropota in convivio variorum sanitatem, aqua praebibens, in horrendos ventriculi morsus & cardialgiam incidit,

Postridie

Postridie totus Ictericus, die sequenti sumpsit purgans: Circa peram novi insurgunt dolores, & superius orific ventriculi instar cordis vehementissime pulsar epit: (quem pulsum sive palpitationem ventric sæpius jam in colica, inprimis nostrate, observavi) li *flor. nitri*, *cum magist. ocul. cancri*, *perlar. c*. & in instanti omnis evanuit dolor, nec rediit. *Rayger. misc. cur. anni 76. Obs.* 205.

LXXVI. Biliosi, m rufi, raræ texturæ, ineunte æstate *dolore vent li* exercentur, quia cum orificium illorum prædit sit acerrimo sensu, à biliosis humoribus (antea à v s & hyemis temperie aliquomodo frænatis) vell tur; Medela est purgatio ex Rheo, tum dare bis au er mane laudani *Paracelsi* gr. iij. aut n certe ob so ventriculi sensu multo melius degunt. *P. Pa quus Obs.* 34.

LXXVII. Docet *Galenus* cucurbitulam ventriculo admotam illius *dolores* citissime & stat incantamenti solvere: Caveat tamen ne quid humoris crudi in ventriculo delitescat, alias intenderetur dolor. *Mercatus*.

LXXVIII. *Phlegmone ventriculi* prævenienda clysteribus & venæ sectione iterata: Audiendum tamen hic est Avicennæ præceptum, Dum phlebotomas, & evacuas, & non sedantur accidentia, tunc scias quod prohibitio collectionis quam quæris est difficilis: non ergo iteres phlebotomiam, ut non congeletur materia quæ habitura est collectionem: 10. 3. *tract.* 5.

LXXIX. Inter Lenientia flos Cassiæ eo *Inflammato* convenire poterit; Licet enim *Gal. xiij. meth.* 11. medicamenta per alvum ducentia his casibus reprobet, Cassiam tamen non repudiasset si eam cognovisset. *Fortis consult.* 86. *cent.* 2.

LXXIX. *a* Magna insurgit difficultas de ventriculo frigido, & hepate calido; quomodo nimirum frigidus possit calefieri, ne simul hepar inflammetur; siquidem quæ ventriculum calefaciunt, eadem plerumque & hepar inflammant: Huic autem malo *Galenus* prævenire studens, excogitavit compositionem quam nomine *Diatrion pipereon* donavit: Hoc equidem medicamentum singulari vi præditum est calefacere ventriculum, ne ejus calor communicetur hepati: nam cum constet ex tribus generibus piperis, quorum facultas calefaciendi in substantia tenui consistit, exolvitur antequam ad hepar deveniat: Est itaque conveniens, & calefaciendi & tollendi intemperiem ventriculi medicamentum. *Abrah. Seyller. Cons.* 6. *lib.* 4. *Consil. Cratonis.* Vide §. 5. & 10.

LXXX. In *Ventriculi doloribus*, ubi purgatione opus est, exhibet *I. Navius* apud *Scholtz.* Purgans cui opium correctum admixtum est: nam sic dolorem sedat, somnum provocando: Et succos malos in ventriculo contentos, dolorem illum moventes, secum educit; atque olim secretum fuisse Lud. de Leonibus: Frambesarius quoque in cons. f. 362. laudat in summis doloribus, ubi ad evacuandam causam continentem purgatione opus est, narcotica admisceri. Riverius commendat ♃. Diaphoen. ℥ß. phil. Rom. ℈ij. cum aq. camomill. f. pot. *Hoeferus Herc. med. l.* 3. *c.* 1.

LXXXI. In *doloribus stomachi & intestinorum à flatu* & cruditate, magnum à ferventis vini haustu remedium vidit *Rubeus in cap.* 25. *lib.* 2. *Celsi.*

LXXXII. Humor *dolorem ventriculi* faciens variis præsidiis revellendus, frictionibus, balneis, cucurbitulis &c. & derivandus ad vias urinæ, nares, os, musculos per cauteria: aliquando etiam ad ipsos articulos, quanquam antea fuerint dolore affecti: Habetis *Gal.* 7. *meth. c.* 11. Considerandum est, *inquit*, an pars mittens humorem ad ventriculum sit ignobilior parte suscipiente, an verò sit æque nobilis: Si locus mittens sit ignobilior, attrahenda est materia illa ad partem ignobilem: Itaque si dolor ventriculi provenit à doloribus arthriticis, Medicus non verebitur relegare dolores ad pristinum locum: Si sunt æque nobiles, studendum est utriusque corroborationi. *Saxonia Prælect. Pract. c.* 7. *p.* 2.

LXXXIII. Aperui cadaver Monachi, qui doloribus colicis obiisse ferebatur, & in causam morbi inquirens, reperi non modo ventriculi fundum phlegmone correptum, verum etiam ad mediam usque tunicam corrosum: In tali curanda *ventriculi inflammatione & erosione* dicebat *Spigelius*, quod nihil præstantius fuisset terra sigillata tæ us assumpta, ut quæ ob visciditatem suam, ven uli tunicis erosis tenaciter adhærens (non aliter qu ceratum diachalciteos inflammato pedi applic m) erosiones exsiccet: Hujus effati dignitatem p ea, summa cum admiratione, bis expertus sum in ormibus *Ventriculi doloribus*, qui neque assumpti neque adhibitis ullis remediis mitigari potuerunt isi terra sigillata, syrupo consolidæ majoris attem rata. *Sculteius Armament. Obs.* 81.

LXXXIV. Cum *Emulsiones* demulceant acrimoniam humo m, & inprimis seri, biliosa salina acrimonia pen us tincti, notabile est minus convenire easdem hu oribus acidis, seu in ventriculo seu primis viis in g ere congestis, acida enim ut lacti, ita & emulsioni s sunt contraria: hinc neque in cruditate acida & ituitosa conveniunt, sed pondus potius viscedini illi ddunt, & turbulentias edunt, unde sæpe eo casu re omuntur. *Wedelius de medicam. comp. p.* 65.

LXXXV. In omni quoque Emulsionum usu robur ventriculi respiciendum est, ne abundantibus humoribus, & consequenti laxitate, neque flatulentis ordinentur; Quando enim calor non est robustus, quando humores abundant in genere, in specie acidi, biliosi, pituitosi, in & circa ventriculum, facillime flatus producuntur, seu flatulentæ sunt Emulsiones: Hinc in inflatione ventriculi, appetitu debili (per essentiale vitium potissimum, nam in febribus alia res est) colica, hydrope, diarrhoea, & aliis fluxibus alvi, non æque commendantur, facile enim acescunt, facile corrumpuntur in ventriculo: Ex quo Helmontiani admodum vilipendunt easdem, quod acorem peregrinum inducant: hinc etiam facile patet eas in doloribus quibuscunque à vitiata chylificatione, flatibusque in infimo ventre, vel obstructionibus ibidem oriundis itidem non prodesse: Hinc observavimus quendam maligna febre laborantem, cum largius uteretur Emulsione præscripta, incidisse in singultum; alii ructationem inde experti sunt, *Idem.*

VENTRIS DOLOR.

(Vide Colicus lib.3.)

SYLLOGE.

Pertinax purgante cum narcotico mixto curatus. 1.
Vtilis esse potest venæ sectio. 2.
Topica *aliquando nocent.* 3.
Frigidorum admotione sedatus. 4.
Ventris doloris à flatibus omento inclusis curatio. 5.
Purgantibus sæpe exasperatur. 6.
Scorbutici curatio. 7.
Contracturam inducens quomodo sanandus. 8.

I. VXor N. postquam icterum aliquandi passa esset, à quo imperfecte curata ..rar, incidit in febrem tertianam diuturnam, ..ue soluta febris lenta permanebat cum exacerb..oni-bus tertianis & hepatis duritie: His succes..dolor atrocissimus, primo insultu regionem her..is infestans, postea vero totum ventrem occu..ns, præcipue vero uteri regionem, cum purg..ones menstruas valde imminutas pateretur: In..ti clysteres, fomenta & linimenta admota, quib..s dolor valde imminuebatur, ac præcipue ex..ito pulvere ex sulphuris ℥ß. cum nucis mosch. ℈ confecto: at neque sublatus omnino dolor, & ..brevi iterum rediit non minori vehementia: Pr..dictis frustra iteratis sequentes Pilulæ à me præsc..ptæ ℞. aloës socotrinæ ℈ij. laudani op. gr. iv. ..agr. gr. vj. fiant pil. vj. deglutiit noctis initio, p.. horam dormivit, & experrecta se à dolore lib..am dixit, nocte mediocriter dormivit, multum sudavit, mane optime habuit, doloris & febri. expers, nullomodo purgata est, sed matutinis h..ris clyster injectus, à quo multa dejecit excrementa; eoque singulis diebus per triduum iterato, dolor non amplius rediit. *Riverius cent.* 1. *Obs.* 63.

II. Ventris dolores vix quisquam pertusa vena curare aut lenire tent.., ob aph. 18. 4. At qui hanc sententiam nimis pe..tinaciter sustinent, multos in tabem & bustum ante justum tempus conjiciunt: Nam sæpe evenit ut vel Iecur, vel ventriculus, vel intestina, vel alia quævis ventris pars interna calida intemperie afficiatur; in quibus purgatio pernicies est, s. m. curatio. Nec ita nocens in ventris affectibus esse potest m. s. facta, si illi purgationem requirant, quàm purgare si s. m. postulent. Nuper virum lv. ann. prehensum ventris dolore, ad ventriculi regionem, non admodum vehementi, quidam Medicus, me inscio purgare volebat, Ego auditis symptomatis, significavi s. m. futuram illi magis ex usu, quia malum videretur potius esse ex oppresso jecore, à nimio & æstuante sanguine, quam ex aliquo humore ventriculum vrgente: Renuit ille v. s. accedo quatriduo post, reperio febricitantem cum alvi fluore, merumque sanguinem excernentem, persistente interim dolore primo: Iecur iterum opprimi dico, mittendum protinus ex brachio sanguinem; quo detracto ex basilica dextra ad ℔j. veluti miraculo liberatus ab omni noxa: Nec ipse *Hippocr.* qui dixerat dolores infra septum transversum positos requirere purgationem, à s. m. abstinuit in eo qui in Oeniadis Epid. n. 2. gravi dolore ventris cruciabatur, q.. ad tabem & necem per purgantia penè ded..am. ait se servasse misso sanguine ex utroque br..io, ad animi usque deliquium: Sed cum hic pr..re videantur curatio & præceptum, quid s..endum? Dic, si ventris dolores sponte venie.., acuti sint, & clysteribus non cedant, cert.. esse s. m. futuram usui, sive dolor ventriculu.. ..geat, sive intestina, sive ..n: Sed major Medicorum quamvis aliam pa..gationem præfert, quam ut pars in iis omnibus ..us, ita sæpe v. s. post ponimus. omnino non reji.. *L. Botallus de c.. per s. m. c.* 14.

III. *Gal..s xi. meth.* 15. ait perfusiones & cataplasmat.. ..onvenire iis quibus nullum in ventre est excreme..um: cæteris, *ait*, sunt pernicies: quare dum in ..doloribus ventris sunt excrementa, nocebunt ..Cur noceant docet 12. meth. 8. ubi habet Perfu..ones calidas liquare humores, illosque verte.. ..flatus: Valeant ergo illi qui in doloribus ven..tris inunctionibus calidis, mappulis valde calidis utuntur, quibus dolores magis intenduntur: Nos in sævissimis doloribus, vel tepidis anodynis utimur, vel valde frigidis, quæ repellunt ad intus calorem & cessant flatus: Est Gal. sententia 6. Epid. 3. comm. 14. quod res valde frigida non generet flatus: Sic *Hippocr.* 5. *aph.* 25. dicit Frigidam auferre dolores podagricos: *Sanctorius de Remed. juvent. c.* 15.

IV. Vrgentibus doloribus hypochondriacis, ventri apponatur linteum aquæ frigidæ immersum & expressum: quo unico remedio vidi sublatos dolores acutissimos summa cum felicitate. *Silvaticus cent.* 1. *Obs.* 69.

V. Aliquando inter Omenti duplicaturam Flatus detinentur, doloris diuturnioris causa, quique etiam abscessus futuri metum infert: Præter sudorifera, oleis, emplastrisque valde dissipantibus hoc in casu indigemus.

VI. Seu frigidi humores ingluvie acervati, seu acres & maligni, bilis aut splenis vitio tormina ventris excitent, gulosis & scelotyrbicis familiaria, frustra clysteribus atque purgantibus ore assumptis à Medicis pugnari solet, auctis plerumque doloribus, humoribusque propterea vehementius commotis: Quod inter nuperos non malè animadvertit *Helmontius*, placandos statim dolores statuens, quod ipse consueta loquendi formula vocat, *Archeum furentem compescere*: Hoc felicissimè antidotis perficitur, è quibus nos Mithridaticam, aceto solutam, & pani tosto aspersam, calidissimam umbilico applicare solemus; quâ solâ, tanquam incantamento, innumeros ocyus liberavimus, purgatione deinum, si quâ opus videbatur, postea commodius instituta, quamvis hæc talia Colicis nunquam propinanda censuerit Th. *Fienus* de Flat. c. 19. nisi pituita intestinis crassis impacta prius expurgata fuerit: Ore quoque exhibitum mithridatium cum malvatico à ℈ij. ad ℥j. coli doloribus experimentum I. *Moibani* laudat *Schallerus* in Observ. MS. Eodem ferè modo ingentes ventris cruciatus ab usu cassiæ in febri, theriaca exhibita, cineribusque calidissimis in sacculo admotis à se curatos refert *Bovius*. *Velschius Obs.* 41. *Episagmatum*.

VII. Dolorem *Ventris Scorbuticum* quod attinet, qui ventriculum & intestina, ac totum sæpe abdomen affligit, regia quidem curandi via est, causam tollere, quod antiscorbuticis, quæ si febris absit, cum vino: vel cum sero lactis si febris & calor

calor adsit, exhibeantur: In doloribus ventriculi etiam commode usurpatur Elixir propr. Quia autem sæpe dolor urget, is mitigandus, quod commodissime fit si laxantibus convulsioni & tensioni, quæ proxima ejus causa, occurratur, Ergo Clysteres emollientes injiciendi, ex iis qui humectant cum moderato calore: Et cum ob motum περισταλτικὸν & convulsionem sæpe nihil infra excernatur, sed omnia sursum tendant, non quæ sensum obtundunt admiscenda, sed potius quæ excretionem nonnihil stimulant, Ex decocto anethi, chamæmeli, alth. fœnugr. cum oleo comm. amygdal. dulc. lini, aneth. chamæmel. melle rosac. Extra Linim. ex iisdem oleis & pingued. aut catapl. ex herbis emollient. &c. *Sennertus.* Acidularum purgantium usum commendat *Willis.* Cataplasma ex foliis hyosciami & lacte *Frid. Hofmannus clavis Schrodar. pag.* 486.

VIII. Ventris dolor Germanis à nimio vini potu familiaris, vnde contractura sæpissime, & vt plurimum Paralysis: In hoc morbo quia materia stabulatur in cavis hepatis penitius infixa, clysteribus vix potest elici: Sat erit injecto ad molliendas fæces clystere leniente, si detur hiera, vel species hieræ, aqua cinnamomi humectatæ, cum ℈j. vel ʒß. Electuarii Episcopi, id bis iterandum; Demum ℈iv. vel ʒij. rhei in substantia humectati aq. cinnamomi, & ʒij. mannæ calabr. dissolutæ in aq. chamæmeli vel decocto convenienti: Id ita mirifice purgat vt ad sexdecim vel septendecim sedes moveat, contra rationem tamen morbi, etsi certa experientia: Si paralysis adsit, materia educatur catharticis, Inungatur tota spina cum articulis sæpius aqua vitæ cum oleo juniperi. *Ex schedis D. D. Ioh. Gregorii Gobelii Ducis Bavariæ Medici.*

VERBERA.

SYLLOGE.

Priapo tauri sæpius percussi curatio. 1.
A ramis arboris in occipite. 2.

I. IN praxi animadvertimus Pulveribus contra casum, Vnguentis potabilibus, ex quorum numero Tinctura traumatica est, Decoctis traumaticis, grumosum sanguinem dissolvi, partimque intra vasa sanguifera resorberi, partim ejus excretionem facilitari: Ante aliquot annos Telionarius quidam Vitriarium ob injurias plures illatas, ut loquebatur, paterne castigavit, atque priapo tauri primum à cervice ad imas suras, postea à sterno ad tibias usque inclementer & plusquam Turcice percussit, vnde paulo post difficulter respiravit, circa præcordia summopere angebatur, tormina ventris patiebatur, cum dolore primum mingebat, & tandem aliquandiu urina substitit: cruorem tussi, vomitu, cum fæcibus alvinis & vrina egessit; Tinctura Traumatica aliquoties assumpta, & foris grumos dissolventibus applicitis, & victu tenui persuaso, homo alias nequam, & hac castigatione non usq; adeo indignus, convaluit. *I. Iac. Wepferus Exercitat. de Apoplexia pag.* 342.

II. Subulcus ab abjectis cæduæ ramis in occipite percussus & prostratus fuit, Ex sylva domum delatus omnibus sensibus, tactu superstite privatus, artus subinde movit: Clysteribus subinde repetitis vicibus injectis, iterata venæ sectione, crebro data Tinctura traumatica, sacculis herbis cephalicis infarctis, & in aqua cum pauxillo aceti coctis capiti impositis, victuque tenui & refrigerante præscripto sensim convaluit, diuque supervixit, permanente quadam labe in memoria & judicio, forte ob morbum organicum in cerebro superstitem. *Idem pag.* 348.

VERRUCÆ.

Septicis caute exterminandæ.

PVellæ verrucam ingentem & magnam ex pollice dextro, inter 1. & 2. articulum prominentem extirpavi, purgato corpore, filo cannabino reduplicato, & arsenico insuccato ligando, filum singulis diebus aliquantum stringendo, donec excideret: relictum ulcus ung. Apostol. satis mundatum, cicatrice obduxi, quæ adeo æqualis facta ut vix verrucæ vestigium appareret: At etsi curatio hæc apud Chirurgos, non solum in verrucis, at aliis etiam corporis excrescentiis sit usitatissima, author tamen non sum vt methodum eam sequantur, ob gravia symptomata quæ applicationem arsenici sequuntur, quorum quædam illi puellæ supervenerunt: Ab eo tempore verrucas, aliasque excrescentias felicius, minorique dolore, extirpavi: Purgato corpore & sectâ venâ, causticum meum, quod fit ex lixivio sarmentorum & calce, circumcirca radicem verrucæ applico; eamque radicem, vnà cum caustico, cupulâ, i. e. instrumento argenteo, forma digitalis, quo mulieres utuntur, sed depressiori includo, arcteque deprimo, ne liquefactum causticum adjacentes partes inficiat & erodat: facta eschara, ejus casum promoveo, mundificatumque ulcus ad cicatricem duco: Si prima applicatio caustici integram radicem non auferat, iterum causticum applico, sed antequam eschara sit ablata: sic enim minus dolorificum est: idque toties quoties necesse facio. Porro antequam arsenicum, aut quodvis aliud medicamentum acre & erodens applicatur, diligenter perpendenda essentia verrucæ, quarum quædam malignæ existunt, quæ erodentibus exasperantur & in Cancrum degenerant: Laboraverat D. N. per annos aliquot verruca in summitate alæ auris dextræ, sine insigni molestiâ: cui cum dolere cœpisset, adhibitum causticum, vnde in malignum vlcus degeneravit. Quidam per multos annos verrucam in inferiore labio gestaverat, quæ in cancrum degeneravit, ab admoto medicamento acri & erodente: In applicatione præterea caustici ad radicem verrucæ, cavendum ne in quantitate peccetur, & eschara ad nervos vsque perveniat. *Hildanus obs.* 80. *cent.* 6. Ab Apposito verrucæ corrosivo, vlcus supra pedis digitum concitatum, post semestre primum consolidatum; interim claudicando æger incessit. *Hoeferus H. M. lib.* 4. *c.* 2. Si remedia non juvent, ad fortiora, & quæ vim causticam habent, imò ipsum ignem actualem, est accedendum: cautè tamen caustica adhibenda, imprimis in locis nervosis, & ita ut solam verrucam attingant: ideoque prius pars circumcirca cera vel emplastro aliquo munienda. *Sennertus.*

VERTIGO.

SYLLOGE.

Methodus Therapeutica.

I. VErtigo *accidentalis*, aut alia quævis recens, s. m. ac leni catharsi aliquoties iterata plerumque sanatur: Pro curatione *Habitualis* & inveteratæ factæ, tres sunt medendi intentiones; 1. enitendum vt morbi fomite omnino præscisso, cerebrum à materiæ morbificæ novis affluxibus immune perstet; in quem finem recta victus ratione imperata, interdum phlebotomia, & sæpissime blanda ex intervallis catharsis convenient: Eligatur aër siccus & perflatus, vitentur somni ac studia immodica & intempestiva; abstineatur omnino à poculis matutinis aut vespertinis; loco prioris haustus *Tée* vel Coffée cum folis saluiæ incoctis exhibeantur: Fontanella in crure aut brachio excitetur, & nonnunquam vasa hæmorrhoidalia aperiantur: affectus semper diluculo surgens, quoque mane, tempora & sinciput aquâ frigida perluat, & cum panno aspero fricet: 2. *Intentio* erit causas procatarcticas tollere, quare opera navetur tum ut sanguinis dyscrasia cacochymica auferatur, tum ut cerebri constitutio debilis & laxa nimis emendetur: Prioris gratia remedia potenter alterantia, prout Antiscorbutica temperata, chalybeata, & nonnunquam acidulæ aut serum lactis conveniunt: Quibus semper, ob *posterius indicatum*, medicamenta cephalica, nempe è corallio, succino, cranio hum. rad. pæoniæ maris, visco arboreo, stercore pavonis &c. parata addantur. 3. *Intentio*, quæ & proprie *Curatoria* est, conjunctam causam auferre satagit, quæ tamen procatarcticis remotis ut plurimum sponte cessat: nam si materiæ cujusque extraneæ aditus in cerebrum præscinditur, nihil restabit quin spiritus puri purique, ac intra corpus callosum spatia libera & aperta nacti, inde quaquaversus emanent: Vtcunque ob hunc medendi scopum medicamenta sale volatili prædita, quorum particulæ valde subtiles & activæ spiritus animales recreant, intercalare oportet, cujusmodi imprimis sunt spir. c. c. fuliginis, salis armoniaci, cum succino, cranio hum. &c. impregnatus: Tincturæ corallij, succini, antimonii, elixir pæoniæ &c.

Insuper ex re fore videtur meth. therapeuticam particularius adumbrare, ostendendo quid in paroxysmo, *curationis*: quid extra ipsum, *præservationis* gratia agendum: 1. Quoad *prius*, etsi vertiginis invasio, vtvt immanior visa, plerumque vacat periculo, & sponte sæpius facile pertransit, quoniam laborantes se moribundos veriti auxilia medica expetunt, in tali casu, si pulsus indicat, enemate præmisso, phlebotomia instituitur: dein vesicatoria cervici applicato, graveolentia, ut castoreum, spiritus aut sal. volat. c. c. vrinæ aut salis Armon. naribus subinde admoveantur: Insuper spiritus isti bis aut ter in die cum Iulapii cephalici dozi convenienti exhibeantur, hora somni sumatur bolus ex mithridatio cum pulvere castorei: sumat die sequenti, si affectio nondum evanuerit, lene catharticum: vel si laborans ad vomendum aut proclivis aut facilis sit, *Emeticum*, quo vix aliud præstantius remedium est, capiatur; (vide §. 16.) Quid autem pro *Vertigine inveterata*, & fere continua extra paroxysmum curanda agendum sit, perpendendum: Itaque methodo imprimis circa s. m. & catharsin juxta patientis constitutionem, & vires, celebrandas, & ex intervallo repetendas, insuper aut vomitivum, si nihil contraindicat, semel in mense assumatur consulere soleo: In quem finem imbecillioribus, post stomachum cibis lubricis saginatum, dentur vinum & oxymel. scyllit. ad ℥ij. vel iij. postea liquor posseticus cum foliis cardui incoctis in magna copia ebibatur, & vomitu mox, aut spontaneo, aut provocato reddatur: Aliis emeticum ex sale vitrioli, aut sulphure antimonii, vel ex infusione croci metallorum exhibeatur: De fontanellis, vesicatoriis, hæmorrhoidum apertione, nec non de emplastro aut cucupha super caput gestanda; item de topicis aliis pedum plantis, aut carpis, revulsionis aut derivationis gratia applicandis Medicus deliberet: Quoniam *autem* non omnia omnibus conveniunt, quin Medicus medicamenta diversa experiri, & methodo diversa instituta, nunc hæc nunc illa, tentare debet: Pro potu ordinario bibant Vertiginosi allam tenuem cum foliis visci pomorum, loco florum lupuli incoctis, Et in doliolo quatuor congiorum capaci, suspendatur sacculus, cui indantur stercoris pavonis libra semis, & caryophyll. contusorum ℥iij. *Willis* Cavendum ne incidamus in errorem *Archigenis* vno eodemque modo Vertigines omnes curantis, non sine *Galeni* admiratione, monet enim ipse 1. de loc. 2. & de s. m. c. 7. quod in vertiginis curatione prius sit videndum *Quid in illis acervetur, nonnullis enim bilis amara, aliis atra, aliis pituita, & aliis sanguis abundat*: Et ideo præter rationem à nonnullis damnatur omnino s. m. eo quod Gal. nusquam eam proposuerit; Si quidem lib. de s. m. c. 10. hæc expressa habet verba, *Vertiginosis &, vt in summa dicam, magno quopiam morbo correptis, post habitam virium atque ætatis rationem m. s. convenit.* Quod si alii dicant s. m. loco citato eum proposuisse, non pro curatione, sed pro præservatione, negandum id prorsus fuerit, cum pro præservatione eam proposuerit cap. 19. *Comitialibus & vertigini obnoxiis, ex crure sanguinem evacuathis*: Nota autem illa verba, Superius *correptis*, inferius, *obnoxiis*: Sed ante *Galenum Hippocrates* ipse s. m. præscripsit, lib. de Affection. *Prodest si sanguis de naribus fuerit detractus, aut à vena in fronte.* Peccat enim sanguis aliquando, si non ut causa conjuncta & principalis, saltem vt adjuvans, cum & sanguis & jecur

jecur ferveat, vnde facilior in caput evaporatio: hinc si fuerit opus, ratione revulsioni: ex hæmorrhoidibus, parce tamen educendus erit, Etiam ex cephalica dextra aut mediana. *Fortis consult.* 12. 13. *cent.* 1.

II. Convenire non videtur *venæ sectio*, quia morbus oriatur ex vaporosis & spirituosis exhalationibus Palladis arcem obnubilantibus, quæ per v. s. non evacuantur: hæc enim potius in abundantia sanguinis, vel respectu totius in plethora, vel respectu partis cujusdam, in derivatione & revulsione conveniat: Demum consideratâ causâ proximâ Vertiginis, potius opus iis quæ flatus absumunt, generationemque eorum præcavent: Pro decisione notandum, in curatione vertiginis interdum ad causam antecedentem, quæ continuitate quadam conjunctam fovet, respiciendum esse: quare præter alia remedia v. s. quoque præscribitur ab *Aëtio*, sive initium fuerit affectionis, sive progressus, si nihil reluctetur; tum præsertim ubi materia sanguinea & calida fumosis exhalationibus vertiginem excitantibus præbet originem: Eandem approbat *Gal. l. de cur. r. per v. s.* 10. Notetur etiam hic limitatio vlterior quam ponit *Heurnius*, Si, *inquit*, solennis excretio tardat, malum vero increscit, vt in sudorum & sanguinis suppressione, è vena cubiti sanguis emittatur: non autem hoc ages vbi à frigore malum profertur, sed vbi plethora adest, acerbo in malo & ætate firma secetur vena, inquit *Aëtius*: Exemplum successus felicis in Vertigine diutius affligente per v. s. curatam superiori anno habuimus in cive quodam primario, constitutionis alias calidæ siccæ, sed capitis debilioris, qui per dies aliquot gravi vertigine laborans, ob sanguinem vaporosum ac fumosum, præmissa lenitiva purgatione, frustra multis cephalicis adhibitis appropriatis, tandem vnica brachii v. s. tentata protinus à symptomate continuo affligente liberatus fuit: Imo *Paulus* arteriarum quoque sectionem circa aures commendat, vbi calidiores exhalationes, mediantibus arteriis, confertim ad cerebrum elevantur: Cujus remedii loco cauterium hodie rectius, sive actuale sive potentiale, circa suturam coronalem commendatur. *Horstius Decade* 2. *Probl.* 3.

III. Etsi v. s. in tempore paroxysmi nonnulli dissuadeant, ne vires jam debiles vlterius debilitentur, tamen si diuturna & vehemens sit Vertigo, & ea sit ægri constitutio vt omnino, nè apoplexia illum invadat v. s. instituenda sit; hic vero apoplexiæ periculum immineat, causa nulla est cur non admitti debeat v. s. si adsint indicantia eam postulantia. *Sennertus c. proprio.*

IV. Vertiginosos *purgandos* esse, præsertim per superiora, probatur ex 4. aph. 17. & lib. de affect. n. 2. *Si verò alias atque alias dolor & vertigo in caput inciderint, prosunt quidem & hæc adhibita*, i. e. auxilia præscripta, inter quæ purgatio capitis recensetur: Confirmat lib. de veratri vsu: probari potest hoc sancitum ex 18. sect. 4. aphor. & ratione, Quia si vertigo à bile oriatur in Ventriculum refluâ & fluitante, proculdubio ea excludenda: At Hippocr. 1. prorrhet. num. 9. purgatione excludit Vertiginosos, *Qui nigra revomunt, cibos aversantur, deliri sunt, juxta pubem parum dolorosi, oculum ferocem aut clausum habent, eos medicamentis purgare non oportet; pernitiosum enim est; neque intumescentes & vertiginosos.* Damocles 5. Epid. 80. Vertigine affectus, purgatus tamen non fuit: Si vertigo à capitis imbecillitate oriatur, à purgante ea augebitur: Si ab humorum colluvie in cerebro, agitabuntur illi magis, unde vertiginis augmentum: Præterea non raro in acuta febre Vertigo supervenit ex anadrome sanguinis, critica vel symptomatica; at hæc hæmorrhagiâ non purgatione solvitur. Concilia dicendo, 4. aph. 17. de vertigine Hippocr. loqui, advena, à bile in ventriculo fluitante; quæ nonnisi per emetica excludenda venit, vt pote per ventrem proximum: & quia eò vergit; De vertigine autem ab ea causa orta eum loqui ostendunt affectiones annexæ, Vertigo verò indigena à maligna cacochymia in cerebro, & ipsa proculdubio purgationem desiderat, non per emetica, quia vomitus caput replet, sed per inferna: deductâ enim colluvie impura, à qua spiritus animales agitantur, cessabit quoque vertigo: quia caliginosus spiritus non amplius generabitur, exclusa minera. Cæterum vertigo neque plethoram neque cacochymiam causas agnoscens, at fixam & pravam cerebri diathesin, purgationi non cedet sed alterationi tantum ac neoterismo: de hac locus ex *prorrhet.* adductus fortè audiendus; quanquam Galen. in comm. solius virium languoris causa eam prohiberi censeat. Quid si dicamus *Hippocr.* eo in textu vertiginosos illos purgandos non esse decernere ob syndromen symptomatum adjunctam? inquit enim: *Neque intumescentes vertiginososque, neque in errando deficientes, neque cibum aversantes, neque decolores &c.* Pernitiose enim tales se habere clarum, neque purgationi esse pares: Denique vertigo cerebri debilitatis soboles, spirituumque exhaustorum, qualis νεογάμοις accidit, instaurantia tantum & analeptica postulat, non vlteriorem vacuationem. *Sinibaldus Antiph. pag.* 174.

V. Fortia *cathartica* vitanda omnino sunt; hæc enim nimis excalfaciunt, vertiginososque motus, etiam in non obnoxiis cient; Hinc *Theophrastus* in lib. de Vertig. & *Alex.* 2. problem. 33. à pharmacis vertiginem inferri dicentes, scripsere eos qui purgantur Vertigine & mentis confusione ita tentari, vt nequeant numerare trabes nisi perfecta purgatione: De tali purgatione, sua tempestate familiari, audiendus *Hippocr.* 2. prorrh. cum in Vertigine minimè purgandum tradit. *Crucius de Quæsitis cent.* 4. *p.* 427.

VI. Sanguinis detractio per humerariæ venæ sectionem, in plethoricis, non tantum si alicubi in sanguine fomes mali lateat, sed & si in capite sanguis vel copiosus vel spirituosus redundet, causamque vertigini præbeat, competit, Nam cum in cerebri sinubus sanguis tam arteriarum quam venarum confundatur, etiam vena aperta spirituosus sanguis exhauriri potest: in quo, si malum fere totum lateat, præcipuus curationis scopus in phlebotomia existit: Ob eamque causam etiam Iugulares in collo aperire jubent: Imo spirituoso sanguine Vertiginem causante, eam curari non posse nisi arteriæ post aures aperiantur plerique docent; Experientiaque comprobatum est cæteris irritis, hoc remedii genus: quod tamen nisi prius omnibus tentatis, & cum certi de causa sumus, eamque ex spirituoso illo sanguine profectam esse, ex pulsu arteriarum continuo cognoscimus; In fronte quoque, si ab hac causa nascatur, vena aperiri potest, & pede, si inde vapores ascendant: Et si menses suppressi essent, saphena, præsertim si circa vteri venas causa vapores sursum demandans lateat, Quo nomine & hæmorrhoides, si in mesaraicis

mali fomes contineatur, utilissime provocantur. *Platerus.*

VI. *a* Si neque sanguinem mittere è venis majoribus, aut ab ea quæ in carpo manus est, vel ex hæmorrhoidibus aut cucurbitulis quicquam prosit, maxime si ea iterum atque iterum tentaveris, & purgationibus, tum majoribus tum paulatinis usus fueris, confugiendum sine dubio eo tempore ad sudationem ex *decocto Guajaci*, *China* &c. maxime si morbi Gallici suspicio aliqua fuerit: At si neque hæc quidem prodesse videantur, veniendum esse consulit urgentiæ ratio ad duo auxiliorum genera, quorum primum vias intercludit, per quas à toto corpore, aut ab aliqua ejus parte ad cerebrum aliquid transmittitur: Continet enim celebratam illam arteriarum retro aures sectionem, quam prisci illi authores tanti semper fecerunt: Quod præsidium, præterquam quod suspectum est sterilitatis (si *Hippocrati* credendum sit) auctor existit; quippe arterias utcunque solvere periculo non vacat: Præterquam quod etiam, si scindantur, aut tuto uri possint, non ob id credendum est vias omnes, per quas caput susceptat, protinus claudi, cum sæpius per interna vasa malum caput ascendat, quæ nec ustione. nec sectione secanda sunt: quapropter temerarium est, dubium & suspectum præsidium tentare, dum periculosius existit malo præexistenti: Verum in gravioribus malis, & qui aliis auxiliis cessura non sunt, à perito Chirurgo frontis & temporum venas potius auderem urere. Vide §.15.

VI. *b* Si id tentare non audeas, ad secundum auxiliorum genus te conferes, quod docet si venæ in capite plurimum turgeant capitis plenitudinem deponere, *venis quæ sunt sub lingua* scissis, & sanguine ab eis profuso. *Mercatus.* At si quis capitis plenitudinem minuere intendat, dubiis auxiliis prætermissis, satius est ad Iugularium apertionem recurrere, quæ præsentaneo auxilio fit & citra periculum. De hac vide lib. 19. tit. de sanguinis miss. §. 83. & 94.

VI. *c* Non desunt qui consulant ferro candente caput aliquibus locis urere (vide §. 8.) quod sane minus suspectum videtur, maxime dum res in desperationem venerit: Cujus sane loco adinvenit ars nostra aliud non minoris momenti & tutioris conditionis, nimirum in occipite fontanellam aperire, vel eidem parti setonem affigere: Quod præsidium licet proficuum huic malo existat, iis tantum ex usu est quos Vertigo dejicit, & in accessione prosternit: nam cum certum sit posterioribus cerebri ventriculis affectionem communicari, verendum est ne laborans in epilepsiam, apoplexiam, aut saltem paralysin commigret, & ob id aperto setone, aut fontanella, longe magis prodesse creditur. At cum affectio solum in vertiginosa circumvolutione, aut visus tenebrosa offuscatione consistit (signum profecto læsionis anteriorum cerebri partium) longe utilius existimo fontanellam brachiis aperire, aut iisdem partibus setones affigere: Verum si sors tulerit quod ex uteri consortio, vel jecoris, vel suppressis hæmorrhoidibus, vel quavis alia vacuatione, vel ulcere, aut fistula manantibus (quod non raro contingit) supprimantur: Item dum tumor aliquis inferiorum partium delitescit, proculdubio necessum fore arbitror, vel antiquam revocare fluxionem; vel loco ejus fontanellam in cruribus aperire, per quam natura transmittat quod per dictos affectus consueverat expellere. *Mercatus.*

VII. Præter cætera auxilia observavi magnopere conferre cauteria cruribus affixa, Et licet proprie conveniant ubi Vertigo fit aut à liene aut à jecore, aut ab utero, observavi tamen etiam in ea quæ fit à ventriculo, cauteria vel ambolus cruribus vel uni saltem affixa, esse admodum salutaria. *Mercurialis lib.* 1. *cap.* 11.

VIII. Quidam Vert. tenebricosa vexabatur, cum essent irrita auxilia, cum apoplexiæ metu, nullo tandem auxilio quam cauterio bregmati imposito potuit persanari: Quo solo innumeros cerebri mortiferis morbis correptos ad sanitatem, ulceribus diu fluidis permanentibus perduxi. *Zacutus in Observat.*

IX. Post universales vacuationes ad particulares capitis per sternutatoria, errhina, masticatoria, apophlegmatismos deveniendum: Errhina quidem nonnullis suspecta sunt, quod metuunt ne eo motu humores & spiritus in cerebro magis agitentur & Vertigo excitetur Verum, si capitis convenientes vacuationes præcesserint, nihil tale metuendum. *Sennertus.*

X. Si in Vertigine animadvertatur fuligines per vasa externa ascendere, Repellentia locum habent, Si vero per interna ascendant, tantum abest ut prosint, ut etiam noceant, cum fuligines non reprimant sed in caput elevatas potius retineant, Eadem ratio est in cephalalgia &c. *Frid. Hofmannus m. m. l.* 1. *c.* 21.

XI. Si humores jam usque adeo partibus infarctos esse conjectura est, ut omni fluendi & refluendi habilitate sint privati, videndum utrum fluxus humorum in augmento, statu & declinatione; deinde utrum ipsi humores sint vel tenues, pauci, & sub cute molliere siti, an vero crassi, copiosi & effrænati, Si tenues fuerint, & finis augmenti, vel status & declinatio immineat, discutientia medicamenta adhibenda sunt: Crassis vero existentibus, non repellentia, quemadmodum vult Clar. *Walæus*, sed emollientia & suppurantia satisfacient: Horum usus frequentissimus est in tumoribus & tuberculis inflammatoriis, sed fluxione sedata, & ubi materia impacta insensibiliter digeri nequit. *Idem ibid.*

XII. Si ex circumactu corporis in dextrum latus vel sinistrum Vertigo facta sit, opposito in alterum letus motu, citius ea cessat: In quibus & supinus decubitus juvat: qui tamen si ab interna causa procedat, aut ex ebrietate, eam potius proritat. *Platerus.*

XIII. An Repellentia locum habeant in Vertigine per consensum partium inferiorum? Respondet *Massarias* quamlibet materiam repellendam esse: & quanquam talia incommodo aliquo non careant, tamen longè majorem utilitatem afferre: At hoc ipsum in quæstione est: Ego distinctione utor, Si per vasa externa vapor ascendat, locum omnino habent, & multum commodi afferunt, cum vaporem sine incommodo possint reprimere: Si verò per interna ascendat, tantum abest ut prosint, ut nocere etiam queant, cum vâporem reprimere non valeant, & in caput elevatum in eo retineant. *Sennertus.*

XIV. In antiquo, idiopathico & confirmato affectu, Topica validiora esse debent; atque ideo remedium à Marcello propositum, & à *Mercuriali* experientia confirmatum probo, Et est Misy tritum & aceto maceratum, atque ita in formam emplastri, fronti, temporibus, & retro aures applicatum: Licet enim ratione caliditatis & causticæ facultatis noxium videatur, ob insignem tamen facultatem

tatem adstrictoriam, digerenti innatam, prodesse poterit, non solum ad resolvendam materiam in capite contentam, sed & ad intercipiendam quæ caput petit. *Silvaticus Cent.* 1. *consil.* 32.

XV. *Arteriotomia* a *Galeno*, aliis Græcis, Arabibus & Latinis proponitur, facta, vel retro aures, *Galeni* consilio, vel arteriæ temporalis tumidioris & magis pulsantis: Secatur autem arteria, vel eodem modo quo vena, pro sola sanguinis fervidi evacuatione, vt consulit *Paræus*, cujus consilio alias cum successu talem operationem suasimus: Vel profunde & tota transversim secatur, vt ita contractis in se extremis arteriæ coalescant, vnde non sequitur sanguinis insignis effusio. Hæc operatio intercipit firmius evaporationem, per coalescentiam non per obstructionem arteriarum: Quanquam dubium sit an per hanc sectionem transversalem fluxio materiæ sistatur, cum evaporatio calida fit per arterias internas & externas, dextras & sinistras: quare forte maior fiet interceptio si valida adstringentia frequenter applicentur arteriis carotidibus & temporalibus: Transversalis autem sectio Mediolani jam familiaris est. *Silvaticus Consilium* 40. *Centur.* 1.

XVI. Vomitoria sæpius prodesse præter autorum testimonia, etiam ex observatione vulgari satis constat: Cumque insuper vertiginosi non raro sponte vomant, hinc opinio apud plurimos inolevit morbi huius causam fere semper in stomacho latere: Quod autem Emetica in hoc morbo juvant, ratio est, quia hoc pharmaciæ genere, & maxima humorum in cerebro fiat revulsio, & spiritus in eo tumultuantes quamprimum coërceantur.: Quando ventriculi & viscerum juxta consitorum membranæ & fibræ vellicantur, in eas partes varii humores, scilicet nerveus, serosus, lymphaticus, pancreaticus & biliosus attrahuntur adeoque emulgentur, vt ἐγκέφαλος eorum affluxibus immunis perstet, quin & plurimos ipsi jamjam impactos facile excutiat. *Willis.*

VESICÆ AFFECTUS.

SYLLOGE.

Cum excrementis scatet an Purgandum. 1.
In ejus Inflammatione, *aut renum, quæ vena primo secanda.* 4.
Cucurbitulæ an possint admoveri. 2.
In ejus Vlceribus *injectiones quomodo faciendæ.* 3.
Paucis adstringentibus constent. 5.
Qualis earum materia esse debet. 6.
Sanatum aquis Spadanis. 7.
Efficacia balsami. 9.
Sulphuris in vlcerum curatione. 8.

I. REprehenditur à nonnullis *Galenus* quod dixerit 7. *method. cap. vltim.* Vesicam expurgari per intestina, si multo humore sit referta; Nam à vesica, dicunt, ad intestina quæ alia via est quam per vreteras, rursus ad renes, à renibus ad cavam & hepar, ab hoc per portas & mesaraïcas venas ad intestina? Sed ridiculum viam ad expurgationem per tot ambages quærere, relictâ viâ brevissimâ, rectâ & declivi: *Galenus* tamen nè accusetur, qui transfusionis hujus toties aperuit causam, commendans *Hippocrat.* sententiam; Omnia habent communem confluxum & transpirationem: An putas alimenti distributionem per conspicuas tantum vias fieri? at sunt multæ partes ad quas nullæ conspicuæ viæ veniunt: si membrum aliquod vrgetur fame, vndecunque rapit: rapiunt venæ ex arteriis, hæ ex venis, facta exudatione per venarum poros: rapient ergo & intestina ex vesicâ, & hæc ex illis: Cum pars quæpiam præ dolore & imbecillitate fluxione tentatur, an non recipit excrementa vndecunque commeantia? Estne in intestinorum fluxione tutum vesicam redundare excrementis quæ per propriam viam non expurgentur commode? non arbitror, nam suppressa hac via impetum in intestina possint facere: Quod si his occasionibus aliquid à vesica in intestina potest transfundi, cur non & vi medicamenti facilius trahetur per ipsas tunicarum vias? *Galenus* 1. *de fac. nat.* ait, Si fictile vas in acervo tritici conditum sit, vas exhauriri, & tritico addi molem & pondus, idque fieri tritico trahente humorem per testam densissimam: quanto ergo potentiorem trahendi vim pharmaco inesse verisimile est quam tritico? & quantò commodior est ad transfusionem quam testa vesicæ tunica? quæ si nihil aliud, certè habet vias trahendi alimenti, quæ eædem viæ medicamento subservient ad tractionem: quare per quas vias suscepit vesica alimentum, potest remittere excrementa quibus abundat: At non suscepit vesica alimentum per vreteras, qui solum serum vehunt, sed per venas & arterias: Quod si tibi difficile est succum qui in cavo quopiam extravasa sit, in ea resumi; non arbitror tibi contigit quod *Galeno*, qui vnicâ exhibitione pharmaci pallidum colorem morbi regii omnino deleri vidit, aut aquam quæ inter peritonæum & intestina per ventrem vacuare &c. *Vallesius contr.* 9. *lib.* 8.

II. *Vesica inflammatione* affecta *Altimarus* & *Mercatus*, post venæ sectionem & fotus, si non suffecerint, cucurbitulam circa pubem cum scarificatione affigi jubent: *Salius* contradicit veritus ne inde inflammatio exasperetur: At id non timendum præmissis aliis tam vniversalibus quàm topicis: nam hoc medio per derivationem materia emollita & præparata minuitur: adjuvante venarum communione, qua ramus epigastricus & hypogastricus in vno principio, nimirum iliaco cavæ processu junguntur. *Gregorius Horstius Qu.* 10. *Cent.* 10.

III. In *Vlceribus Vesicæ* injectiones per syringam non tantum immittendæ sunt, quod vulgò fit; quia vesicæ cavum non subeunt, obstante sphinctere exquisitè clauso; sed immisso in vesicam cathætere syringa aptanda est, sic injectio ad locum affectum defertur. *Lazarus Riverius Practic. lib.* 14. *cap.* 5. *Primirosius Error. lib.* 4. *cap.* 54.

IV. Cuidam ex *Vesica Inflammatione* laboranti statim secui venam pedis dextri ex vena malleoli ad ℥ iij. sanguis fuit semiputridus: fuit secta vena pedis, tum quia ante ratione plenitudinis, quando tertiana laborabat, fuerat missus

sanguis ex axillari brachii dextri, tum etiam quia hoc jubet *Galenus lib. de cur. rat. per Sanguinis missionem cap.* 18. & *m. m.* 11. & 6. *aphor.* 36. Laborantibus partibus supra renes, ex brachiis laborantibus; partibus infra renes, ex pedibus vel malleoli, vel poplitis: Quæres, An perpetuo sit mittendus sanguis ex vena poplitis vel malleoli? *Resp.* Quod si quandoque corpus est valde plethoricum, cum virium robore, & initio inflammationis, absurdum non esse scindere venas brachiorum, deinde statim & eadem die ad venas pedum; nam licet sanguinis missio ex brachiis est valde revulsivum remedium, attamen quia tarde id juvare potest, nam elongatur satis à parte affecta, ideo consulimus vt misso prius sanguine ex brachiis, eodem die mittamus sanguinem ex pedibus. *Epiphanius Ferdinandus Histor.* 19. *Lazarus Riverius Pract. lib.* 14. *cap.* 4. aperiendam primo jubet basilicam, bis, ter, quater, vel pluries, modo vires constent, idque donec fluxio consistat, quod ex doloris remissione noscitur: facta hac revulsione inferiores etiam vult aperiri ad derivationem: *Iohann. Walæus Ferdinando* assentitur *Method. Meden. p.m.* 98. *Quo loco*, ait, *venæ sectio revulsionis ergo instituenda, an in propinquo, an in distante?* Nostra sententia est, quandocunque pars affecta supra regionem cordis, secare convenit venam superiorem: Sin vero locus affectus infra cor sit, aperiatur vena inferior.

V. Iniectiones ad *vlcera resiccanda* fieri debent ex resiccantibus cum pauca adstrictione: nam nimium adstringentia vrinam retinent, quæ retenta multum torquet: Vrina si quidem acris & mordax, cum per angustum meatum descendit majorem excitat dolorem quam si per partem laxam demittatur: Hanc itaque vnam arbitror ex causis cur vesica exulcerata dolorem non sentiat, mentula vero etiam sine vlcere acerrimum dolorem sentiat ex pure vel pituita reddita vna cum ipsa vrina. *Rondeletius pag.* 909.

VI. Huic affectui convenit injectio decoctionis radic. consolidæ mai. quoniam consolidat & mucilaginem quandam habet necessariam vt medicamentum parti adhæreat & partis asperitatem leniat; addita cauda eq. fol. plantag. ceterach. multum enim exsiccat: hypericum, quod maxime confert, maxime calculo & cicatrici vlceris vesicæ, quia & calculum comminuit & vlcus consolidat; Ad idem valet litharg. tritum & diu decoctum, & per filtrum transmissum: Apponi etiam possunt quæcunque nervos consolidare creduntur, pars enim magis nervosa est quam carnosa, ob id radix narcissi propter mucilaginem conducit: Practici solent trochiscos injicere, qui supra partem vlceratam adhærentes solent dolorem excitare: Quare satius erit talia medicamenta decoqui aut infundi, postea vero diligenter per filtrum transmitti, ne pars aliqua aspera maneat: Aut trochiscos illos in cote vt solent pictores comminuere, quos antiqui in suis collyriis faciendis imitati sunt. *Rondeletius.*

VII. Mulier divexata à *sordido ac acri vesicæ Vlcere*, non conferentibus terebinthin. cypria, ligno nephrit. chalybe, aliisque siccantibus & detergentibus, confugit ad fontem Spadanum, cujus continuo vsu debellavit deploratum illud vlcus: *Nicolaus Tulpius lib.* 2. *Observat. vlt.*

VIII. Quoniam ubi *exulcerata est vesica*, non tantum educi debet pus, in dies ex allabente sanguine ortum, verum ejusdem Puris productio nova impediri, medicamentis convenientibus & alia sunt addenda quæ hoc etiam præstent: Quoniam vero immittenda in vesicam vrinariam medicamenta fluida requiruntur & liquida, *Injectionum* illa nomine veniunt, solentque per syringam in ipsam infundi, & ex talibus parari quæ satisfaciant indicationibus singulis, Parantur in hunc finem Decocta ex plantis aromaticis, in aqua, aut vino, aut hydromelite decoctis, Quibus pro indicatione diversa tunc adduntur alia, inter quæ omnibus forsan merito præfero *sulphuris balsamum*, non quidem cum expressis oleis paratum, cum sit tunc minus efficax, sed cum oleis stillatitiis terebinthinæ, tum vulgaris, tum imprimis Venetæ, alteriusve excellentioris, anisi, succini, juniperi, aliisque confecti, cum sit tunc maioris efficaciæ, ac longe plus præstet in affectibus quibusvis curandis: Inservit namque hic *Sulphuris balsamus*, & vlceribus mum dandis, & puri abstergendo, & cicatrici promovendæ, quæ omnia desiderantur in vlcerum curatione: Potest quoque illis Injectionibus addi Balsamus Peruvianus, & Oleum de Copaïva, sed non accedunt ad Balsami sulphuris efficaciam vtilitatemque multiplicem. *Sylvius meth. Med. lib.* 1. *cap.* 6.

IX. An spes curationis Vlceris in Renibus valde dubito, Ego saltem non memini vnquam à me vel aliis curatum: Potest tamen aliquid vsurpari quod leniat malum, impediatque ne gravissimum reddatur, In quem finem nil hactenus præstantibus reperi balsamo sulphuris, tum anisato, tum succinato, juniperino, terebinthinato; A quibus, licet viribus non parum fractis ad Renes pervenientibus mundatur vlcus; quin puris proventus minuitur, hinc vlceris augmentum minuitur: Idem de *Pure in vesica* dicendum, quo in casu *balsamus sulphuris succinatus* mira præstitit: magisque hic spei, cum præsertim per vrethram possit aliquid quoque in ipsam immediate infundi vesicam. *Idem lib.* 2. *cap.* 24.

VIGILIÆ P. N.

SYLLOGE.

Curandi methodus. 5.
Narcoticorum vsus non vsque adeo periculosus. 1.
Hypnotica exterius admota parum efficacia. 2.
Capitis irrigatio quando tuta. 4.
In intemperie ventriculi hypnotica non danda. 3.
Senum vigilijs quomodo succurrendum. 6.
Somnus diversis præsidiis accersendus. 7.
Vigiliæ coactæ eum accersunt. 8.
Herba Thée *vigiliarum nocumenta tollit.* 9.
Vigili ob animi laborem somnus Balneo *conciliatus.* 10.
Vigiliis ob doloris vehementiam vrgentibus cibus non exhibendus. 11.
Quæ cibi exhibitione desinant, quæ non. 12.

I. Noxam

I. NOxam quam quidam in Opiatis accusant non admodum veremur, cum hactenus ita correctum habeamus Opium vt nihil tale nobis succedat: quod eò vsque malè moratis etiam innotuit, vt ante paucos annos latrones in Italia inventi & capituli pœnâ affecti, qui potiones Opiatas, instar vini malvatici dulcoratas, sæpius exhibuerunt iter facientibus, quibus in somnum postea procumbentibus, bona sua postmodum abstulerant, excitatis à somno nihil quicquam de sanitate, sed tantum de marsupio læso conquerentibus: *Gregorius Horstius lib.10.Obs.3.* Vide *tit. de Narcoticis.*

II. Qui Opium reformidant, satis esse putant si ad somnum conciliandum externis vtantur remediis capiti & naribus admotis, vt frontalibus & vnguentis: At ejusmodi externa non semper optatum effectum consequuntur, quia vires vix transmittunt ad cerebrum fronti admota: Primò, Quia sæpius, vt oportet, non renovantur, vnde in fronte incalescunt, sic postea caput magis calefaciunt, & somnos potius prohibent quàm alliciunt: quare monet *Galenum*, vt talia sæpe renoventur, ne semel calefacta corpus recalefaciant: Secundo, Quia os frontis solidum est, densum, & à cerebro ipsiusque ventriculis longius semotum quàm reliqua capitis ossa, vnde difficilius Topicorum vires per ejusmodi os ad cerebrum permeant: vnde *Galenus* rectius Topica, non ossi frontis, sed suturæ coronali, quæ capillo tegitur, applicare iubet, sive refrigerandum sit, sive calefaciendum, quia ossa sincipitis rariora sunt, laxiorque illorum compages. *Primirosius Error. Popul.l.4.c.45.* Diminute agunt qui pro somno conciliando inungunt tempora ung. popul. & oleo violato; hæc enim sunt perexiguæ virtutis, & vix pueros reddunt ad somnum proclives: Quin accidit vt ægri ob fœdos vnguent. odores vigilem & insomnem ducant totam noctem. Præstantiora sunt pedum lotiones à cœnâ; quia revellunt vapores vigilias excitantes: Et syrup. de papavere, ejus extractum, & pulvis capitum papaveris, quippe ℨj. pondere mistus ferculis, nullum reddit saporem, & mitas habet virtutes in conciliando somno. *Sanctorius meth.l.13.c.2.*

III. Quoties Vigiliæ sunt superfluæ cum intemperie frigida ventriculi, vel per consensum cum ejusdem cruditate, nunquam sumenda refrigerantia per os, sed foris tantum applicanda, donec curata fuerit intemperies, vel cruditas, ne lædatur ventriculus. *Rondeletius.*

IV. Quanquam à balneo, fotibus &c. abstinendum ab accepto cibo; cum tamen caput irrigamus somni conciliandi gratia, tunc à cœnâ vix devoratâ lavamus, nimirum vt id ipsum fiat quod in aliis ægrotis timemus, repleatur scil. caput. *Vallesius lib. de Vict. Acut. p.140.*

V. Sicut *Vigiliæ* naturalis causa in his duobus, scilicet in altero, aut simul vtrisque consistit, Primo, Quod spiritus animales satis refecti, & liquoris nervei compedibus soluti se vegete exerunt, ac quaquaversus, ac imprimis è cerebri meditullio in peripheriam ejus expanduntur; Secundo, Illi quamvis vbique, ac præsertim in cerebri ambitu exteriori, tunc à succi nervei incursibus libero, spatia aperta obtineant; ne tamen hæc spirituum expansio, (quæ Vigilia est) vspiam ad nimias illorum jacturas diutius quam par est protrahatur, & spiritus subinde defessi flaccescunt, ac velut sponte decumbunt, ac vna liquor nerveus in cerebri corticem suffusus, eorum meatus infercit ac occludit. Hinc sequitur Vigilias præter naturam sive immodicas, à duobus hisce, nempe altero, aut simul vtroque pendere, aut enim illi nimis efferi, ac velut oëstro perciti, haud sponte succumbunt: aut liquor nerveus cerebri exterioris poros non ita implet & obturat, proinde vt spiritus illinc introrsum ad requiem cogantur: In hunc finem quæ Spiritus demulcent, eorumque inordinationes blande leniunt, vti anodyna vulgo dicta, scilicet aquæ distillatæ, decocta, syrupi & conservæ è flor. nymph. paralys. malvæ, violar. jaceæ. fol. lactucæ, portulacæ, salicis, nec non emulsiones aut expressiones succulentæ conveniunt: Quod si spiritus irrequieti blanditiis compesci nolunt, in sedationem vinculis, & verberibus quasi inflictis, eos cogere oportet, eorum copiæ diminui, simulque spatia in quibus liberi & sine tumultu expandantur, dilatari, & ab aliorum humorum, scilicet sanguinis ac seri infarctibus expediri debent: in quos fines venæ sectio interdum convenit, vesicatoria fere semper locum habent: insuper diacodium & laudanum, si bene conveniunt, crebro assumantur, atque interea, dum Opiatæ inducias à morbi violentia præbent, hujus causa sedulo aliorum remediorum vsu, quantum fieri potest, eradicetur: quapropter quæ sanguinis & succi nervei acorem tollunt, eosque dulcedini restituunt, de die in diem horis Medicis exhibeantur: in quo sensu pulveres testacei, apozemata & aquæ destillatæ, alterantes ex antiscorbuticis temperatis, chalybis præparata mitiora, spiritus c. c. fuliginis, & præ cæteris fere omnibus tinctura antimonij habentur.

Altera *Pervigilii* species, cujus causa aliqua ex parte, si non maxima, consistit in pororum, sive meatuum in cerebri cortice fere continua apertione, sive nimia dehiscentia; præterquam enim quod spiritus animales acres, & nonnihil efferi, sponte sua succumbere & quieti indulgere recusant, insuper iis nulla repagula, aut juga è liquore nerveo cerebri poros subeunte imponuntur, quin liberi, omnique sartina immunes, illi etiam intra cerebri exteriora spatia vbique vacua expanduntur; quare ob hanc causam *Pervigiles* nullum torporem, aut sincipitis gravitatem, nullum somni appulsum aut desiderium sentiunt: Novi quosdam ad hunc modum affectos, qui cum plures noctes continuas prorsus insomnes degissent, vsque tamen alacres & impigri, stomacho valentes, & ad negotia expediti somno nondum caruisse videbantur: Hujus causa proculdubio est sanguis retorridus & atrabilarius, qui cerebro exteriori succum nerveum, non mitem & benignum, sed assatum nimis, & particulis adustis refertum suppeditat, qui proinde nec intra cerebri poros diutius manere, nec spiritus animales blande complecti & continere aptus sit: porro ipsi spiritus ex eo procreati, ex natura sua nimis elastici & irrequieti evadunt, propterea vt nec facile sedentur, nec in soporem sua sponte proclives existant; cæterum fixiores illi haud prompte avolant, nec cito defatigati flaccescunt, quin longo tempore sine magna refectione perdurant ac vegeti persistunt. Pro symptomate isto, quoties valde vrgebit tollendo, annotamus Opiata minus prodesse, nam dozi satis larga exhibita raro somnum inducunt, atqui affectos magis languidos & imbecilles reddunt: Sæpe melius succedit si cubitum ituri, potum quendam mollem & benignum, vti imprimis Illam nostram, claram

& mitem, vel lac cervisiatum cum flor. paralyseos incoctis, aut emulsionem ex seminibus melonum & amygdalis in quantitate magna, nempe ad ℔ i j. vel iij. sumant. *Willis.*

VI. Quum *Somnus* accedat ex venarum cerebri à frigidis & humidis cibi, potus aut pharmaci vaporibus repletione, circa mirabilem arteriarum plexum, panniculos cerebri aut temporum venas facta; ac præcipue ex spirituum circa cor & sensuum organa infrigidatione oriatur, tum omnes sensus torpent, sola vero mens nulli obstricta organo, ex somniis quæ fingit futurorum præsagia satagit: Vnde Medici rebus frigidis & humidis, lactuca, papavere, tepido dulcis aquæ lavacro, pedum capitisque fomentatione somnum conciliant: hinc cum totum senile corpus humidis superfluitatibus abundet, horumque caput, somni domicilium, & pulmonem præcipue pituita abundare, lipposi senum oculi, stillans è naribus coryza, tussis, effluens ex ore saliva testentur, senes ideo juvenibus natura calidioribus esse somnolentiores contendunt: Nam calorem, & quæ calorifica sunt, vigilias parere affirmant, quale est merum, quo cum Grammatici oeconomus sese ingurgitasset, reliquum vitæ tempus insomnis transegit, Atqui hi toto errant cœlo, Primum, quod senilis corporis constitutio, in qua vterque calor humidum radicale depavit, non est naturaliter humida, sed sicca, id quod atrophia corporis, rugæ, macies, nervorum quoque durities indicat: Deinde quod senum sanguis & cerebrum non dulci phlegmate, sed salsis humoribus scateat, quod scabies sicca, alopecia, vitiligo, ac cutis prurigo, peculiares senum morbi attestantur: salsi nempe & serosi humores in senibus non tantum ob cutis densitatem coacervantur, sed etiam ob diuturnam humorum concoctionem, quæ teste *Galeno*, non sanguinis serum modo, sed jura quoque carnium & leguminum, quanto diutius coquuntur, tanto salsiora reddit: accedit ad hoc quod virtus nutritiva benigniores humores in corporis alimoniam insumit, fæculentiores vero & terrestres ab his sequestrat, qui tandem ex caloris adustione salem resipiunt: Ex his liquet salsos humores, ex terreno humore à Solis æstu & nostri caloris diuturna coctione genitos, esse siccos & calorificos, ac somni naturalis impedimenta: Quum vero his senum corpus: ac præcipue caput refertum sit, senes esse adolescentibus somnolentiores nullus rei Medicæ consultus affirmabit, sed illud fateri cogetur phlegma salsum in senibus velut acetum sua acredine somnum turbare, Ac ne id accidat, vino aquæ momento diluto, ac lactucæ ex acetariis vsu, & dulcis aquæ temperato lavacro mederi poteris: *Iohann. Langius libro primo Epist. 26.* Vigiliis senum mederi, maxime eorum qui in summis curis versantur, & quos jam diu hoc malum vexat, difficile est: Lotiones, inunctiones, præsertim frigidas, nihil prodesse certissimum est, imo frigida plurimum lædere constat: Calidis atque odoratis vapores contemperandi: itaque hora decubitus vna atque altera pilula parva ex speciebus diambræ atque moschi cum succino confecta devoranda est. *Iohann. Crato Consil.* 118.

VII. Somnus *Aristoteli* est vinculum primi sensorij: vinciri illud sine vapore nequit: Si itaque, vt in omnibus febrientibus, vapores cerebrum petituri nimis calcant, frigidis sumptis admotisque ad temperiem revocati, somnum inducent lenem: Sin autem, vt in senibus, vapores algidi & lenti, & pauci, & sopori gravi quam somno aptiores, caput petant, vino dulci, vel aqua vitæ non rectificata, alas ei viresque ministrabis: sic brevi gratissimum Deorum, placidissimumque vigili adduces: Si adhuc credis solis frigidis homines sopiri, si mihi medicinam fecisses, bis me jugulasses: Bis quinque dierum catarrho, & materia & efficiente frigido laboravi: in vtroque pervigilium tam pertinax, vt illo decendio quindecim horas non dormiverim, multi alioquin in senio somni: Sumpsi quotidie bis in prima mensâ, piperis albi leviter tusa grana duodecim: interdiu conditum ex cortice nucis moschatæ, z. z. Chinensi, rad. acori veri, enulæ theriaca, mithrid. ambr. gris. conserv. beton. anthos &c. atque vtraque vice nocte sexta totas decem dormivi horas, omnique catarrho liberatus sum: bibens interim optimum hydromel, omisso omni vino, quo quamdiu vtor catarrho nunquam defungor. Si frigidis remediis, qui calidis tam citò convalui, vsus fuissem, cum stomacho & cerebro algerem sexagenarius, quid mihi futurum fuisse putas? Vides æque calidis ac frigidis somnum provocari, dum adsit conveniens vapor &c. *Henricus ab Heers Spadacr. Observation.* 5. Detur vinum meracissimum, vel hippocraticum his qui vigilant ob moerores & curam. *Rondeletius.* vide *L. Cratonem Consil.* 118. & §. 6.

VIII. *Hippocrat. 6. Epidem. sect. 6.* dat præceptionem curatoriam & rationem occurrendi, Pervigilio, *Erectorum nictatio*, ait, *Somnum affert profundum.* Scilicet cum quis capere non potest somnum, coactus vigilare, & stando nictare, antequam ei permittatur decumbere, solet in sedentarium, & profundum somnum incidere: velut cum quis conqueretur se nunquam cum appetentia accedere ad cibos, consultum erit cogere vt iejunet quousque appetat nam privatio parit appetitum. *Vallesius comm. in cit. loc.*

IX. Indiæ Orientali nihil familiarius est potione decocta ex herba *Thée*, Chinensibus dicta: Somnum maxime tam evidenter compescit, vt sorbitionem ejus decocti assumentes, videas interdum integras noctes lucubrando consumere, ac sine vlla molestia evincere: inexpugnabilem cæteroquin dormiendi necessitatem: calefacit enim modicè, & adstringendo ventriculi osculum, refrænat coercetque vsque adeo vaporum ad somnum conciliandum necessariorum ascensum, vt nihil impedimenti afferatur illis qui scribendo aut meditando satagunt noctes transigere. *Nicolaus Tulpius libro quarto Observat.* 59.

X. Anglus dicturus coram Rege & regni Primoribus, paucis ante diebus immoderato studio, vigilanti cura cerebrum adeo exsiccavit vt in *Vigilias* incideret, cumque nec diacodio, nec syrupo de papavere, nec alijs id genus somnum sibi conciliare posset, tertiusque dies instaret, quo sibi sano capite opus erat, cumque ob imbecillitatem quam Vigiliæ induxerant parum sibi crederet, mea opera vsus est: hominem inveni præter modum calfactum, cumque arteriam tangerem, conjeci parum abesse hominem à febrili dispositione, in eamque lapsurum, nisi præsentaneo remedio ad propriam revocaretur temperiem: Ideo sole jam occumbente hominem in capacissimo labro aquæ tepidæ sedere jussi, ibique hora vna immorari permisi: Exiens lectum petiit, ibi cum parum quiesceret, Lac amygdal.

præbui, mediocri crassitie, ex aqua hordei confectum, cui semicocto manipulum vnum coriandri viridis additum volui, cum modico croco & sacchāro, Inde totam solidam dormivit noctem. *Brudus de Vict. Febr. l. 3. c. 27.*

XI. Qui vero *Vigilias* ob doloris vehementiam patiuntur, cibis somnum inducere ne speres, sed confestim relicta Diæta ad medicamenta & Chirurgiam te confer, ab illis quæ hominem à dolore levent auxilium petas, sciens in hora doloris cibum quemcumque culpa non vacare, pręcipue qui facile acescat, aut in fumum abeat vtraque enim causa dolorem auget. *Idem.* Vide *lib. 19. titul. de Diæta. §. 57.*

XII. *Vigilia* interdum ex penuria vaporosi halitus cerebrum humectantis evenit, Et si quando ex defectu alimenti in ventriculo accidat, vtplurimum inclinante morbo fit, ijs præcipue qui bona valetudine multum ingerere sunt soliti: In morborum incrementis aut vigore raro ob hanc solam causam Vigiliæ accidunt; difficileque tunc id percipere, vi morbi vigiliarum magis perspicua causa illam obscurante: Cum ergo hanc esse vigiliarum occasionem intellexeris, cibum dato qui facilis sit coctionis, & substantiæ quæ faciles ex se emittat halitus, Vt pisces petrosi, qui in hora vigeant, cocti cum anetho, petroselino, sale & aceto, oleo aut butyro recenti, & succo uvæ acerbæ, aut berberis: Hunc cibum ministravi Nobili, qui cum inclinante jam morbo vigilias pateretur, multaque in huius gratiam apparata nihil proficerent quicquam, rogavi hominem an vellet fluviatiles ad cœnam pisciculos: Eo annuente, inductoque coquo modum apparandi imposui, permisique vt eisdem ad libitum vesceretur: Ab iis in crastinum rediens, percepi hominem nocte dulces cepisse somnos: Ad hujus cognitionem me potissimum induxerant hominis habitus & ejus assuetudo: Iis accessit, quod inclinante jam morbo nulla videbatur ad vigilias inducendas occasio: Quare diligenter oportet Medicum contemplari actiones singularum corporis partium, quando imminuuntur aut deficiunt, ratione indigentiæ nutrimenti, & quando acuminis morbi: Cumque primum contingit, cibus illico dandus est: Si secundum maxime prohibendus: Qua in re sæpe labuntur Medici, non discernentes alterutram actionis noxæ causam: Quod antiquis Medicis objecit *Hippocrates* lib. 2. de Vict. Acut. *Neque sane horum ita peritos video Medicos, qui vt oportet ita dignoscant eas quæ in morbis contingunt virium infirmitates, quæ ob κενεαγγίαν, & quæ ob aliam quampiam irritationem, & quæ ob laborem, & quæ ob morbi acumen fiant.* Idem.

VLCERA.

SYLLOGE.

I. AD curationem vlcerum *Balnea* non infrequentia sunt, sed quæ siccantiora sunt & iuterranea, nam ex his absterguntur, & expurgantur, & foventur, & denique impedimenta omnia & infixa deponunt, quatenus ad agglutinandum sunt habilia: Omnino autem utimur his (id quod ad nostrum institutum attinet) pro vacuantibus indefinitè, sive ab universo corpore, sive à parte: Neque sine fructu, non tantum quia revellunt distrahuntque humores ad universum corpus, sed, quod peculiare horum est, excellenti quodam modo naturam hominis adjuuant, vt non iniuria Dei manus magis quam cætera medicamenta mereantur, Non tamen indiscriminatim ad omnia ulcera valent, nam mihi compertum est nisi medicamentis sint expurgata à tenaci sorde, & nisi calli orarum alti rescissi sint, aut hypersarcoses complanatæ, nisi sinus dissecti, & exanguis circumtegens caro exsecta, vitiumque omne detectum, atque æquale ex foraminoso & herpetico factum fuerit, nunquam Vlcus ex iis aut coalitum recepisse, aut profectum consueto maiorem: Sunt & qui quodcunque ossis vitium his tollendum confidunt, imo cariem, neque distinguunt an caries ampla sit, an aspetitas, nam si asperitas adest supremæ ossium faciei, quid conferent molles aquæ ad vitium duris tantum acutisque scalpris removendum? Neque per hæc auxilia cariosa & ampla ossium segmenta, à cuniculis foras exitura sunt, si angusta sint orificia: hæc igitur ampliandi cur non est cura? At perpendere oportet, quanta sit aquæ Balnei virtus, quave ratione, & ad quem vsque terminum agat: nempe, cum potestate agat, non actu, expectanda ex ea non sunt quæ manus solius sunt, quæ valet actu. *Severinus Chirurg. Trim. lib.* 1. *cap.* 10.

Cum plerumque *Thermæ* ex sulphure, alumine, vitriolo, ferro, cupro aliisque metallis, quæ insigniter mundificant & exsiccant constent, & proinde in vlceribus, scabie &c. cum successu fuerint adhibitæ, tandem in abusum quoque venerunt, ita vt extremum refugium in desperatis esse soleant: Sed inde plerumque evenit ut cum, nulla ægri & morbi habitâ ratione, eò ablegentur laborantes interitus acceleretur; Vidi id aliquoties, præsertim in Matrona septuagenaria, laborante à multis annis vlcere doloroso & contumacissimo, cum ossis carie, circa juncturam pedis sinistri, quare thermas Neuhausenses, prope Bernam, invisit, idque cum fructu; dolor enim sedatus & ulcus cicatrice obductum est: Non diu tamen post recruduit malum, & vlcus de novo ruptum fuit: anno sequenti iisdem usa, sed inde febre periculosa correpta, quare admonui vt in posterum à balneis abstineret, sed frustra, Thermas enim Blumensteinses iterum adiit, quas vix ingressa vires adeo prostratæ ut vix evaserit, Quæris causam? Materia putrida, musculosis partibus circa ulcus, vel etiam ipsi ossi imbuta, ex calore thermarum incalescit, acris fit, malignitatem acquirit, & ulcus amplius dolorosum reddit: quare humores continuò ex toto ad partem affectam confluunt, & cum reliquis humoribus prædictis, partibus musculosis inclusis, corrumpuntur: Porrò materia illa, vi ac calore thermarum, in vasis incalescit, in vapores solvitur, qui ad hepar, cor & cerebrum repunt, unde spirituum omnium infectio, graviaque symptomata accidunt. *Fabritius Hildanus Centur.* 5. *Observat.* 90.

II. Cave nè omnia quæ *Crollius* de suo *Lapide medicamentoso* prodidit oracula esse credas; Nonnunquam enim Theoricus Icari pennis multa scribit & ad astra extollit, quæ cum Solem (Experientiam) attingunt, liquescunt & in nihilum abeunt: Si ingredientia hujus lapidis examines, calidum & siccum, cum insigni acrimonia, esse reperies: nec video quomodo vires innumerabiles, quas adscribit *Crollius*, possideat, ac sine damno, in tot affectibus applicari possit: Scribit is ulcera omnia, in partibus exterioribus, subitò tollere, Sed cave ne periculum facias in vlceribus nervosarum partium, dolore item & inflammatione obsessis, præcipuè in corporibus delicatulis, biliosis & cacochymicis: dolorem enim, inflammationem, vigilias, inquietudines, aliaque protinus inducit. Id olim in adolescente vidi, quem aliquoties, post huius applicationem, à vehementia doloris in leipothymiam incidisse memini. Cave præterea ne in Cancro, aut cancrosis vlceribus, cujuscunque partis, applices, videbis enim protinus malum ingravescere. *Idem Obs.* 91.

III. *Aqua* quoque *Aluminosa in vlceribus cancrosis* suspecta: laborabat D. N. ulcere ad radicem linguæ, naturam cancri resipiente; Hoc ex vsu & admotione dictæ aquæ, à Medico præscriptæ, exasperatum fuit: quare suasi ut os sæpissime aqua ranarum aquatilium, gammarorum, plantaginis & rosarum cum melle rosac. ablueretur, & pulvis ranarum & gammarorum combustorum vlceri inspergeretur: hinc magna cum celeritate malignitas vlceris remisit, cunctis mirantibus. *Idem ibidem.*

III. *a.* Vlcera cum cacochymiam atque humorum vitia agnoscant sui causas, *purgationis* etiam auxilium desiderant; hinc ejusdem hac in re necessitatem inspiciens atque æstimans *Hippocrates*, illius *lib. de Vlcer.* meminit, quod non consuevit in aliis huiusmodi facere: Purgationem autem duplicem facimus, Vlceribus & aliis externis vitiis coarctatam à nobis, alteram Catholicam, ex vniverso corpore trahentem, confertim ducentem & rariorem; aliam huic contrariam, i. e. quæ neque humores omnes, neque à partibus omnibus absolute atque vniverse ducit, per epicrasin dictam: Vtraque distincte semper & magna cum adversione rerum vtenda; Prioris quidem simplicior est ratio, quia frequentior vsus, Posterioris multiplicior est inventio, ac dispositio, quandoquidem ad numero plures & compositiores esse solet affectus: hæc triplex vulgo est, phlegmagoga, cholaloga, melanagoga: Verum tamen nos aliam, tum absolute, tum instituto nostro maxime necessariam proponimus, quæ est *expurgandi sanguinis* propria, per repetitum ejusdem vsum; Hæc non tantum omissa, sed neque etiam nomine tenus cognita videtur fuisse: Sanguinis quatuor sunt ὑποστάσεις, essentiæ diversæ, sicut exemplo must

musti vinique declarat *Galenus* 2. *de Nat. Facult.* & 4. *de Usu Part.* scil. bilis, pituita, melancholia, Sanguis vero, cunctorum opinione, humor est legitimus, quarta massæ substantia, purissima nutrientium humorum pars: Iam vero singulorum, discretim acceptorum, sui sunt peculiares *Ichores*, i. e. superfluitates humidæ dependentes, Quorum primus meminit *Hippocr.* 4, de v. Acut. Qui porro Ichores atque humores corrumpi putrescereve præter naturæ legem possunt, tum singuli, & vni, tum plura ipsorum genera, tum vniversa: quorum quidem omnium numerosa est conjugatio: Sanguis igitur aut vitium fecit totus cum humoribus ichoribusque omnibus, (hujus in venerea lue confirmata, atque in elephantiasi est exemplum) est cum istorum aliquot, vt in cacochymiis minoribus: Aut inquinatus est ipse sanguis secundum se ipsum, quantum fieri potest absolute, ut in variolis & morbillis: Hos omnes putridi sanguinis modos etsi debeamus omnes pharmacis instaurare castigareque, nihilominus is potissimum in procurationem nostram nunc venit, qui non omnigenam & consummatam subiit corruptelam; Hujus enim restituendæ (si modo restitui possit) peculiaris requiritur sermo: Sanguis porro abscedit à sua natura bifariam, vel maxima sui parte, vel pauca, Recessus autem quo major fuerit, eo etiam interior requiritur industria, medicamentaque valentiora; Et putredinis quidem modus nulla melius via poterit dignosci quam extracti de venis observatione sanguinis: Vel, si id non licet, ex coloris mutati fœditate, præsertim oculorum labiorumque, gingivarum, dentium, capillorum, vnguium, item ex roboris modo, præsertim ad nutricatum & esuriem collato, ex excrementis atque horum conditione pejore minoreve; ex cæteris affectibus apparentibus in corpore: Hæc vbi indagaveris, tum demum ad concinnanda singulis pharmaca propria descendes; quæ varie sanguinem depurgabunt, abstergendo, deobstruendo, ventilando, lotium, sudorem, alvum, provocando, secernendo, attenuando secundum proprias, secundas, tertias qualitates commoderando, atque in pristinum statum revocando: Sed inter omnia primas tenent ea quæ à proprietate id perficiunt, de quibus legendus *Heurnius meth. ad prax. lib.* 2. *cap.* 16. 17. 18. 19. Inter *Purgantia* primum omnium est veratrum, sive nigrum sive album; quod propterea tantopere vsitatum *Hippocr.* quod singularem depurgandi sanguinis in eo cognosceret vim: Neque ab hoc medicamento tam nimium oportet abhorrere, neque timere primum, quod in quibus morbis id accipitur, hi terrifici sunt magis, atque ab atra bile profecti: quare scribit *Galenus lib.* de atra bile, Quotquot ex melancholico humore sunt affectus, statim inter initia strenue purgans melanagogis crescere prohibebis: Quod ad tutam ejus præparationem spectat, vide *Salium* l. de Aff. part. cap. 19. & alios: Valent & Senna, Colocynthis, Turpethum, minora his sunt cassutha, filicis radix, fumaria, lupulus, eupatorium, cichorium, chamædrys, veronica, fraga, adjantum, asparagus, apium, &c. quæ secundum *H. Montanum* sanguinem per vrinæ ductus expurgant: Ex compositis prima est Theriaca, quæ ob Viperam, quam recipit, in cernendis humoribus & sanguine divina gaudet energia, Trochisci & sales è vipera; & infinita ex Hermetica officina: Quibus annumera præparationes *Antimonii*, cujus, sicut in secernendis metallis omnibus mira est vis, sic similis & in corruptis humoribus expurgandis observatur facultas, Quercetano teste l. de spag. præp. cap. 10. Inter cæteras formas catharticas calcinamentum ejusdem non vno loco Prax. commendat *Platerus*: Ad eruptiones vero salsorum humorum, tetras scabies, morbosque diuturnos & pertinaces, de quodam Empirico narrat, qui in decocti sparsiparilis calcinatum stibium admiscens, mira præstabat. &c. *Severinus Chir. Trim. p. m.* 58. Vide §. 16. 17.

IV. *a* De forma medicamentorum in *vlcere cum humorum affluxu*, observandum ne sint consistentia humida, non oleosa & pinguia, cum partes magis laxent & humectent: vt *Galenus* 1. *de Comp. sec. gen. c.* 1. & 13. docet: *Sennertus.*

IV. *b* Non tamen in eodem semper genere medicamentorum persistendum: sæpe enim accidit vt quod semel atque iterum profuit, postea humore aliquomodo exsiccato amplius vtile non sit, sed mordificationem excitet, atque ideo tum medicamentum mutandum & mitius adhibendum: *Idem.*

IV. *c Guido tract.* 4. *cap.* 2. laminam plumbi tenuem perforatam talibus vlceribus imponit: In laminam enim plumbum redactum refrigerat, & in talibus vlceribus vtile est si commoda ligatura accedat, quæ humorem ex parte affecta exprimit, ejusque in partem exulceratam influxum prohibet. *Idem.*

IV. *d* Observandum est *vlcera sinuosa fieri*, imo sæpe vulneribus vlcera sinuosa succedere, imprimis Chirurgorum negligentia, & quidem non raro in cruribus: Si enim in locis ejusmodi vbi musculi majores sunt, vulnus non ita deligetur vt per vulneris orificium pus expellatur, pondere suo secundum ductum musculorum descendit & cuniculos agit, imprimis si diutius retentum acrius evadat: atque in tali sinu, cum pus omne ligatura versus superius orificium vix pelli possit, necessarium est sinum in parte inferiore aperire, quo facto, & puri exitu parato, talia vulnera postea facile sanantur. *Idem.*

IV. *e* Quadragenarius laborabat *vlcere maligno & inveterato in tibia sinistra, vna cum Varice* ingentis magnitudinis, crassitie enim brachium meum ad carpum æquabat, & spithamam fere erat longa: incipiebat autem in ipso poplite, & pedem versus descendendo gyrum & circumvolutiones duas efficiebat: Sed quod notandum, quamprimum tibiam in altum elevabat, protinus retrocedebat sanguis, in terram vero posita tibia iterum descendebat, & quidem in ipso momento, & vt verbo dicam, sanguis fluebat & refluebat non aliter ac si in tubulo quodam nunc in hanc nunc in illam partem projectus fuisset: Porro cum *vlcera varicosa*, nisi prius abscisso varice, consolidari queant, curationem sic aggressus sum, Instituta optima victus ratione, aliquoties item expurgato corpore, & vena brachii ejusdem lateris incisa, ægroque in scamno collocato, in ipso poplite blande cutem ab ipsa vena separavi: deinde filo reduplicato, mediante acu incurvata varicem amplectebar; in inferiore parte varicis eodem modo processi: Sed antequam filum stringerem, nodumque facerem, tibiam ex scamno in terram collocandam jussi, idque in eum finem vt sanguis pro more deorsum flueret: Verebar enim ne sanguis ille propter fluxum & refluxum subtilior factus, incommodum aliquod procrearet: Tandem filum ex superiore parte

varicis primo arcte strinxi, nodumque effeci: postea quoque ex inferiori parte: Quo facto varicem prope superiorem nodum, vt sanguis in varice, veluti in sacco oblongo contentus, effluere posset, scalpello incidi: Cum vero copiosior quam pro varicis magnitudine decebat effflueret, & locum attente inspicerem, fuit repertus ductus cœcus, qui ex inferiori parte ligaturæ varicem ingrediebatur; Ille cum filo ligari non posset, nonnihil vnguenti escharotici ad ostium ipsius, postea pulverem nostrum ad sanguinem sistendum, cum albumine ovi copiose applicui, omniaque fascia oxycrato madefacta ligavi, & in sequentem diem vsque reliqui: demum vulnera aliorum vulnerum more curavi: Interim quoque circa vlcus nihil, quod necesse videbatur, prætermisi, & corpus per intervalla expurgavi: Sic Divino favore convaluit, & hactenus bene habet. *Fabritius Hildanus cent.* 4. *Observ.* 85.

IV. *f* Chirurgi nonnunquam desistunt intempestivè ab vlcerum curatione, ac quasi sana jam sint relinquunt, eò quod supercreverit caro quædam, & ossa contecta, ac repletæ cavitates sint: Cùm tamen nisi ea caro sit à fundamentis satis firma, stabilis & sicca, ac quæ substant ossa & membranæ sint citra omnem læsionem, malignè occulta, atque vt dicunt, supersanata potius quàm sana sint, necesse sit postea malignius recrudescere, natura pellente id quod suberat laxi, mollis atque putridi, aut alterata ossicula: aut, (quod erit multò gravius, quum id non potest efficere natura, eò quod per inscitiam obturatæ illi viæ sint) supervenientibus gravissimis febribus, ac convulsionibus & malignis aliis symptomatis, mori. Tunc multum mirantur Medici id accidisse, cum vlcera jam essent ferè ad cicatricem perducta, negantque ex iis id accidisse, sed ex novo morbo qui aliam ob causam contigerit: Sæpe igitur Medicus peritus non minus prospicit vt ante tempus non contegantur vlceris veluti fundamenta, quàm vt caro generetur: ac si fungosa mollisque & facile liquescens caro pullulet, extirpanda dissipandaque est: videndumque vt occulta, & quæ talibus carunculis conteguntur, stabilia prius sint quam permittat quippiam supercrescere. *Vallesius* 7. *Epid. in fine.*

V. *Vlcerum* difficulter *sanabilium* oræ magis quam area procurandæ sunt: à superioribus enim & elatioribus semper advenit vitium, & inde etiam primum cicatrix coit: quibus oris exasperatis atque exsectis (ex præcepto *Hippocr. l. de loc.* Morbos antiquos primum recentes facere oportet) consentaneum rationi est vt continuo lentescat vitium, effuso cruore virulento quo vitium alebatur & vigescebat: Et reipsa etiam compertum est, lentescere quandoque non aliter quam humore subtracto exarescunt plantæ: adeoque fatentur mihi quotidie medenti valetudinarii nostrates vlcerosi, & dolore veteri se levatos & probe restitutos cognoscere. *Severinus Medic. Eff. p.* 2. *c.* 57.

VI. *Dysepulota* simpliciter vlcera (quæ à rheumate non foventur) si medicamentis omnibus tentata ni profecerint, sunt igne vincenda. Inventum meum est per spiritum vini, qui substantiæ tenuitate & accensili proprietate commodissimus est: hoc imbutum linteum, stuppa, gossypium, quantum vlceris arca capit, adhibitâ flammâ, brevi ardebit, vitiumque levi agitatu rapiet: Si semel quidem satis non sit, iterum ac tertiò, quartoque, quoties opus esse cognoveris: Si quis delicatior se offerat, linteum submittere licebit, quod hydrargyro extincto leviter delibutum, facie quæ vnguentum recepit, vlcus contingat: atque hoc ita substrato, sic impositæ alteri ardenti escæ flammam admovebis: certum est istiusmodi vsturam & sæpius & æquius vlcerosos laturos: Aliquando etiam favillis calidis oppletas æneas vel arundineas fistulas, ad partem vlceratam transversè convolutatis; sic vstulavi castigavique vitia quæ pharmacis omnigenis valentibus exercita nil cesserant: Simili ratione tractare licebit & vlcera intemperata omnia, quæque ichore tenui sanieque acuta & acri manant: Siccis autem & squallentibus neque ignis vsui non est: Quidam cum decem jam annis ex vlcere tali fuisset iners, per nos vstus primum ignoto ferro, & aliquando etiam ardentiaqua, restitutus est 40. dierum spatio. *Severinus Pyrotechn. l.* 2. *p.* 2. *c.* 12. D. N. vlcere carcinode obliquo linguæ, parte hujus superiore afflictus, igne calefacto argenteo cochleari per me ad dolentem locum imposito, miraculo quasi quodam, & dolorem omnem continenter abjecit, & liberè perinde vt solutis vinculis, quod ante non potuit, loquutus est: quare invento remedio, peculiare deinde organum commentus sum, quo commodè lingua foveretur: Illud verò omne adjumenti quod ex adhibito calido subvenit vlceribus, partium pertusuris aut recisuris, fit propterea quod calido nativo, qui corporis œconomiæ gubernator est, nil accedit propius quam externum hoc calidum; aph. 5. 22. Calidis etiam & à causa calida profectis vitiis ibidem prodesse testatur *Hippocr.* scilicet herpetibus exedentibus, qui ab humore calido & bilioso producuntur. *Idem lib.* 1. *Pyrot. p.* 1. *c.* 13.

VII. In *vlceribus pedum* non statim ad consolidationem veniendum cum æger ad graviores morbos inclinat: timendum enim ne fluxus, bonitate naturæ, concitatus, per præmaturam occlusionem impediatur, & recurrat ad partes internas nobiles, ibique majora excitet incommoda: Si itaque pedum vlcera nimis videntur molesta, purgato corpore, vena aperta, meliori instituta diæta, utrique pedi fonticulos inure, & tunc consolida vlcus. *Hœferus Herc. med. lib.* 4. *c.* 2.

VIII. Intercapedinibus musculorum, aliarumque partium cavitatibus spontaneum interdum vlcus oboritur, quod graviorem alium affectum corporis elevaverit adempseritque: In eo igitur loco linquendum emissarium in aliquod tempus: Et moneo quidem ipse qui rem conducibilem sæpe sum expertus, & ratio ipsa suadet. *Severinus med. Effic. p. m.* 255.

IX. *a* Videre non semel contingit mihi in emplastris *vlceris fistulosi* animalcula acaros ceræ referentia, quorum non figura sed motus tantum percipiebatur: sic multis morbis detinemur qui ab animalibus invisibilibus fiunt, tales sunt cyrones dicti, pruritus, herpetes &c. vt engyscopiis percipi potest: vt autem morbi ab animalculis, qui pruritum semper habent comitem, curentur, vtendum est aloë & Mercurio butyro commixto. *P. Borellus cent. ij. Obs.* 48. Clariss. D. de *Mayerne* resecta mamma muliebri cancro infecta, myriades vermium observavit, Inde fortè est quod Cancri corrosionis progressus inhibeatur admotione carnis pulli, cui adhærent ejusmodi animalcula, relictâ deteriori & minus suavi.

IX. *b* Si *vlcus* aliquod sæpius *renovatur*, semper de *osse corrupto* suspicionem præbet, vt ait

Galenus 6. *aph.* 45 & *Paulus lib.* 4. *c.*10. Id sæpe videre est in dentium carie, è quibus sanies per foramina ossis maxillæ exstillat, & extra in maxilla vlcus excitat; quod etsi sanetur, tamen post temporis aliquod intervallum iterum cicatrix rumpitur; Tale ergo vlcus si in maxilla appareat, sæpiusque renovetur, Dentes inspiciendi, & si aliquis cariosus sit, extrahendus est: Non enim integre sanescit vlcus antequam dens, qui vlceri ansam præbet extrahatur. *Sennertus* Vide §. 14.

IX. *c* In ejusmodi *vlcere cum ossis carie*, si tanta sit hujus corruptio vt medicamentis tota tolli non possit, Cheirurgia opus est, & vel Abrasione, vel Vstione os corruptum tollendum: Duo autem ad Abrasionem hic sunt instrumenta, Scalprum & Terebra, Scalpro locus est vbi os non ita alte corruptum est, Terebra vero vtendum si caries profundius penetret: De Rasione *Celsus lib.* 18. *c.* 2. scribit, *Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, vt & agat aliquid, & maturius desinat: Finis est cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est: Albo finiri ex nigritie vitium soliditate quadam ex carie manifestum est: Accedere etiam aliquid cruoris supra dictum est: Si quando autem altius descenderit, vtrumlibet dubium est, In carie quidem expedita cognitio est: Specillum tenue in foramen demittitur, quod magis minusve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse testatur: Nigrities colligi quidem potest etiam ex dolore & ex febre: quæ vbi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest, manifestior tamen adacta terebra fit: nam finis vitii est vbi scobis nigra esse desiit: igitur si caries alte descendit, per terebram vrgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent, Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat: Simul enim posthæc & resolvetur ab inferiore osse quodcunque vitiatum est, & is sinus carne replebitur, & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris: Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi: Atque idem in carie quoque ad alteram partem ossis penetrante fieri potest: Sed quod totum vitiatum, totum eximendum est: Si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est excidi debet: Item capitis, sive pectoris os, sive costa vitiosa est, inutilis vitio est, & excidendi necessitas est.* Idem.

IX. *d* E quibus patet antiquos post abrasionem os etiam adussisse; cum *Vstio* præstantissimum sit ad excrementitias humiditates absumendas remedium: In *Cauterio* tamen admovendo cavendum ne caro vicina simul aduratur: Ideoque per fistulas ferreas, quibus caro defendatur, cauteria applicanda; quarum plures in promptu habere oportet, vt postquam vna incaluit, alia frigida adhibeatur: vel si vna vti libeat, postquam incaluit in aquam frigidam immittenda: Quicquid humoris ex isto osse exsudat, spongia vel linteo abstergendum, ne vicinas partes corrumpat: *Idem.*

IX. *e* In curatione Vlcerum deploratorum quasi, quæ alias ob nimiam serositatem curari nequeunt, vt & scabie contumacissima, variolis, morbillis, felicem energiam Antimonij Diaphoretici Regulini, seu cerussæ antimonialis diaphoreticæ, quam describit *Schroderus lib.* 3. *Pharmacop. pag.* 429. §. 5. sæpius expertus fui, Sciendum tamen ejus vsum, prout omnium sanguinem purificantium, per duas vel tres septimanas continuandum esse: Deinde optatiorem præstaturum effectum si intermedientur essentiæ vulnerariæ ex lignis, quo pacto cito curabuntur vulnera & vlcera interiora: Est sane medicamentum quod omnia lignorum decocta, & quasvis magistrales potiones superat: Extrinsecus desiccat, unde in aquis cosmeticis v. g. fabarum, sigillii Salom. hepaticæ nobilis &c. contra maculas faciei & vitiligines præscribi potest; cutim reddit mundam & nitentem: potest etiam inter vnguenta cosmetica ad fissuras & rimas præscribi. Dosis est à ℈ß. ad ʒß. *Frid. Hofmannus Clavis Schroder. pag.* 309.

X. Nauta octagenarius conquestus est de insigni angustia, vehementissimoque dolore, ac pustulis in dextro pectoris latere subortis, quibus exulceratis dolor & angustia recessit: Illis cicatrice obductis, rediit dolor & angustia circa pectus, ita ut multas septimanas æger insomnes noctes habuerit. Interrogavi senem an ulcera in pedibus diuturna habuerit? respondit se per integrum decennium vlcus maximum in tibia dextra, sine motus impedimento gestasse; eo sanato prædicta successisse: Ad humores igitur revellendos in femore tibiæ prius exulceratæ fonticulum paravi; quo officium faciente, xxx. dierum spatio æger liberrimus evasit. *I. Scultetus Armam. Obs.* 57. *Vide Horstium lib.* 9. *obs.* 15.

XI. Medico Chirurgus Matronam, quæ ex abscessu in crure vlcus fistulosum contraxerat, curandam habuit, circa quam vltra sex menses occupatus fuit: Tandem *M. I. Griffonius* cum stylum exploratorium adhibuisset & cognovisset unicam causam consolidationem impedientem, tenuitatem esse cutis, ulceri adjacentis, spem ægræ restitutionis citæ dedit: Purgato ergo, ac præparato corpore, caustico tenuem illam cutem erosit, & ex fistula vlcus oblongum effecit; post casum escharæ, vnguento de succo apii mundificato vlcere, spatio 3. aut 4. septimanarum feliciter cicatricem induxit: Idem frequenter mihi observare contigit: Quoties enim in abscessibus pinguedo & panniculus carnosus à putredine aut pure absumuntur, cute remanēte integra, non coalescit, neque cum carne reunitur: venæ enim capillares ad cutem tendentes, à pure & putredine eroduntur & consumuntur: quibus erosis, sanguis & nutrimentum, consolidationis materia, non amplius ad cutem defertur: hinc cutem hoc modo à panniculo carnoso separatam, colorem naturalem in lividum aut obscurum mutare videmus, arescit enim: *Fabritius Hild. cent.* 5. *Obs.* 79. *Vide Severinum med. Eff. p.* 95.

XII. Iuvenis contusionem ad pollicem pedis receperat, exorta inflammatione in vlcus degeneravit: Id cum inveterasset, nullisque, vt videbatur, amplius remediis curari posset, ad me venit: digitus tumefactus cum inflammatione erat: ad externum latus digiti vlcus erat cum excrescentia carnis, quæ magnitudinem fabæ excedebat, & dimidiam ferè partem vnguis velabat: barbitonsores causticis aliquoties absumpserant, sed frustra: quicquid enim de die absumebant, id noctu fungi instar repullulavit: Ego sanationis impedimenta quærens, inveni vnguem subter carnem illam extuberantem, à subjecta carne separatum esse, & proinde continuò carnem sanam, versus radicem vnguis pungere, dolores excitare, humoresque copiosè attrahere: causâ cognitâ spem feci ægro sanitatis brevi restituendæ: purgato ergo corpore, & sectâ venâ in eodem latere, excrescentiæ carnis pulverem aluminis

vsti inspersi: digito vero & toti pedi catapl. admovi refrigerans & anodynum: ℞. farin. fab. ℥ij. pulv. rosl. rub. balaust. & nuc. cupr. ana. ℥ij. croci ℈ß. coq. cum aq. plantag. & rof. & pauco aceto, adde sub finem ovi vitellum & parum olei rosac. applica tepidè: Ab eo dolor & tumor multum remiserunt: excrescentia carnis aliquantulum imminuta, ita vt vnguis, à subjecta carne separatus, quem excrescentia carnis obtexerat, in conspectum veniret, illum cum scalpello & forfice, ea qua fieri potuit diligentia, abscidissem, & pulverem exsiccantem aspersissem, emplastrumque Palmeum applicuissem, brevi convaluit. Discant Chirurgi quantum intersit morbi causam præcognoscere. *Hildanus cent. 5. Obs. 81.*

XIII. In vlcerum curatione nihil ferè Chirurgo majorem parit molestiam quam si caries ossis adjuncta sit; præsertim si profunda sit, ob humorem ossi imbutum: Ad hujus humoris exsiccationem & ossis decidentiam, cauterio actuali nihil aptius; Ab eo euphorbium secundum locum tenet, quod, & quia acre est, & calidum in 4. gradu, humores ossi imbutos exsiccat, sed præterea occulta vi convenire videtur: Dioscor. autem & Avicenna monent, vt si quis Euphorbio vti voluerit, ob summam acredinem & caliditatem, circumjacentem ossibus carnem linimentis &c. muniat, ne contactu carnis inflammationem excitet: ideo hactenus, metu inflammationis aut doloris, eo vti ausus non fueram: paulatim tamen experientia me docuit, etsi linguam & nares vehementer mordicet; in vlceribus tamen, etsi copiosè inspersum, nullam inflammationem aut dolorem excitare: felici ergo cum successu ad ossa cariosa, carne nudata, etiam immunitis vlcerum labris, quotidie aut alternis diebus eo insperso vtor, etiam in pueris. *Idem cent. ij. Obs. 92.*

XIV. Iuvenis *vlcere in mento* à triennio laborabat, quod remedia omnia respuebat: E Medicis, ejus profunditatem perpendentibus & callositatem, aliis absque igne curari non posse asserentibus; aliis Chironium id esse, ob labia callosa, qua de causa sanationem vix admitteret. At consideratâ vlceris naturâ, negavi curatum iri nisi omnimoda dentis extractione, quo facto radix ejus carie ex esa reperta, quæ malo fomentum subministrabat, ac paulo post remediis ordinariis sanatum fuit. *Antonius Benivenius de Abditis.*

XV. Mulieri *vlcus* erat circa dextram *maxillarum juncturam*, quod cicatrice claudi non potuit ob earum continuum motum, priusquam eas immobiles reddiderim, quod effeci duobus ligneis instrumentis in furculas circa vtramque extremitatem excavatis, circa superiores & inferiores dentes collocatis, iisque alligatis: sicque procurabam vt os neque claudi neque aperiri posset supra magnitudinem eorum instrumentorum: liquidis interim nutrita intra paucos dies curatum vlcus. *Hildanus cent. 1. Obs. 38.*

XVI. Viro sexagenario bibulo, cujus facies gutta rosacea multum obsita fuit, in *menti parte superna* oborta est *pustula*, crusta crassiori onusta, mole primo pisi majoris in dies incrementum capiens, seque secundum latitudinem ad medium vsque mentum diffundens, dolorifica valde, pluribus in locis ex minutissimis porulis ichorem stillabat biliosum acerrimum: Ob hominis intemperatissimi vberrimum cacochymiæ apparatum, partis affectæ spongiosam conditionem, timuere aliqui ne tractu temporis in Vlcus cancrosum abiret: suspicionem auxit quod illito balsamo quodam artificiali, in aliis summe proficuo, malum inde momentanee adauctum sit: Cujus rei causam credidi ingredientia cujusdam Balsami adhibiti omnia sulphurea, ichoris biliosi acerrimi efferatum sulphur magis exacerbantia: quare de eo per acida compescendo cogitabam, nec sine fructu; nam sale prunellæ in albumine ovi soluto, eoque imbutis linteis sæpius in die applicitis, pustula, absque vestigio relicto, spatio quinque dierum evanuit. *Fr. Ignatius Thiermair cons. 9. lib. 2.* Confer quæ novissime proponuntur.

XVII. Hoc notandum, Vlcerum curationem promoveri quando paulatim exsiccantur, & minus humoris ex ipsis prodit, *Aphthas* contra curationis spem facere quando ipsæ sunt humidæ, atque multum humoris effunditur ex ore, tunc enim citius & facilius curantur; Vnde sicut ad cæterorum curationem laudantur medicamenta humorum *acrimoniam*, sed Acidam temperantia, mox exsiccantia, ita contra curandis *Aphthis* conducunt medicamenta, lenientia quidem, acidamque acrimoniam temperantia, sed simul humectantia & madefacientia: Ex quibus videor mihi posse de cæterorum *Vlcerum*, atque *Aphtharum* causa diversa hoc statuere, In cæteris vlceribus Acrimoniam acidam similitudinem habere cum illis acidis, quæ ab humiditate aquea dissoluta vim suam magis exerunt, ideoque concentrantibus indigent: In Aphthis contra similitudinem habere *Acrimoniam acidam* cum illis acidis, quæ ab humiditate aquea dissoluta vim suam amittunt, ideoque iisdem opus habent: Quin inde videor mihi haud male concludere: Vlcera cætera excitari ab acido valde acri, Aphthas vero ab acido minus acri, quodque vim suam amittat in ipsa cuticula, quam corrumpere quidem possit, non item consumere; atque ideo in ea hæreat; &c. *Sylvius de le Boë Append. Tract. 10. §. 285. & sequ.*

XVII. a Ego Sæpius cum admiratione consideravi *Balsami sulph. terebinthinati*, *anisati* &c. effectum in vlcerum mundatione ac consolidatione multis incredibilem, si ejus vlceri aliquid instilletur aut illinatur: Mox enim novi puris generatio ita fuit inde diminuta, vt non raro hujus vnius Balsami ope intra paucos dies plene curata fuerint, & in mammis & alibi excitata post inflammationes apostemata notabilia: Ex hoc autem experimento censui, vlcerum apostemata consequentium mundationem ac consolidationem, consistere in correctione puris acidi rodentisque, vlceratæ parti adhærentis atque sanguinem ipsi nutriendæ dicatum, ex parte saltem, corrrumpentis ac in novum pus vertentis: Corrigi vero illud pus à sulphuris Balsamo laudato, imprimis, ratione olei aromatici, adeoque sale volatili oleoso abundantis, à quo spiritus acidus in pure luxurians, quin sanguinem in pus in dies corrumpens, non tantum obtundatur, sed insuper mitigetur, emendeturque ita, vt affluens sanguis partes prius consumptas brevi reparet, consolidationemque vltimam expediat. *Fr. Sylvius Prax. l. 1. c. 40.*

XVIII. Sexagenaria mulier patiebatur in *Tibia sinistra* magnitudine volæ manus *Vlcus* lividum & cacoethe, carnem habens præduram & sensu prorsus orbatam, ita vt sine dolore secaretur, quod ab humore atrabilario partis substantiam adurente procedebat, Instituta victus ratione refrigerante & humectante per multos dies, semel in septimana

data

data ptisana laxante, præscripto semicupio ad viscerum intemperiem corrigendam, Parti admovit Mercurium præcipitatum rubrum ad carnem emortuam absumendam, & facta eschara satis profunda, admotum vlceri empl. sticticum Crollii, cujus beneficio intra mensem carne repletum & ad cicatricem productum. *Riverius cent.3.Obs.18.*

XIX. Cum vlceribus generatim proficua sit Scarificatio, *Dysepuloticis* apprime vtilem affirmo: Vlcus coalitu difficillimum gerebat *Scipio* N. cui vlcus interna cubitu flexura ab ictu profectum, latum, collatum, inversis oris, cinereo colore tinctum & squallens, ab aliis tractatum diu sine fructum, mihi verò postremo curandum ferme incurabile oblatum, reperio jam plusculos dies scarificatu atque exasperatu feliciter & brevi restitui. *Severinus med.Eff.p.77.*

XX. Sæpe fit vt copioso ad podagram humore affluente distendantur in tibiis venæ, non sine rubore ac inflatione circumfusis: Excisionem earum probat *Platerus pr. med.p.* 717. eo modo qui vsitatissimus est in varicibus, pati enim pacto fieri poterit vt intercisus sanguis multus, qui ad partem influere consueverat, desinat, Tantum id requiritur vt elatæ venæ ob humoris multitudinem appareant, & non obscuro tramite sint inveniendæ & cum carne concindendæ: Hanc venarum excisionem sçias Lector & ad Vlcera vetustissima latissimaque exsiccanda finiendaque perquam à me semper repertam esse vtilem, Solum adverte ne collectio tumorque suboriatur, ante igitur caput inferioris vasis diligenter exprimendum, & absorbentibus, naturamque partis confirmantibus tractandam; sed neque anacollematis alienum est vti quousque defluere desuescat humor. *Severinus med. Eff.p. 66.*

XX. *a* Si debiliora quam par est *Sarcotica* adhibentur, saniei magna copia in vlcere colligitur, & caro mollis ac flaccida generatur: Si vero validiora & nimis siccantia adhibeantur, vlcus aridum redditur, labia ejus rubicunda evadunt, caro consumitur, Sanguinolenta quandoque excernuntur, & mordicatio quædam in parte percipitur: Si vero pars rubicunda & sicca redditur, sicut naturaliter esse solet, & ex vlcere neque sanies neque pus effluat, bonusque color in carne appareat, medicamenti sarcotici cõmodi signũ est. *Sennertus.*

XXI. Non malignis solum *crurum aut surarum* vlceribus venarum præcisio debetur, sed manuum quoque ac reliquarum corporis partium; nam cuidam Adolescenti diuturnum vlcus ad radicem manus habenti, venam ad vlcus superne elatam excidi, atque intra paucos dies hominem sanavi qui per quinquennium ea affectione laboraverat. *Severinus med. Effic. p.67.* Administrationem vide tit. de Sang. missione.

XXII. Putribus Vlceribus debetur Excisio sic vt inter omnia sit maxime necessaria, ne vid. diffundatur infinite vitium, quippe ceu pomorum marcor quamprimum agnoscitur si manu provida præcidatur non procedit amplius; si vero sinatur, totum contabefacit. Ita vlcus, si qua putredo concepta est, scalprum sentiat, exercetur eadem & finitur; si vero manet, exedit & dissolvit quodcunque continuum est. *Idem p.* 107.

XXIII. Vlcera quædam cum nullam extrinsecus speciem præ se ferânt, nihilominus sunt quæ poteris cognoscere 1. quod colorem suum naturalem cum longe alieno commutarint, nigrum aut lividum plerumque referunt. 2. confarctum & pustularum quendam acervum incumbentem habent, cum aliquot forulis caruncula in ore præferentibus, dubitesque an tumorem an vlcus nomines. 3. multis & valentissimis agitatum diu remediis nihil profuit; 4. punctoria quædam per intervalla incessit molestia, modis omnibus majus quam apparet effectu se comprobat malum: quale aliquando vlcus curatum memini, quod præstantibus virtute medicamentis vix vnquam edomuissem, nisi excisione; apertum autem caruncula putres ac pallidas exhibuit, male cohærente cute. *Severinus Med. Eff. p.* 107.

XXIII. *a Vomitus* ex vsu est Medicis curantibus Vlcera aut vulnera, sed diversis temporibus, 1. cum partibus inferioribus afflictatis majorem ex dejectorio noxam cavemus: moniti à *Galeno* 4. *meth. c. sexto.* 2. cum ægrotant partes superiores: hinc *Rabbi Moyses*, loquens de Tinea, *Ex materia*, ait, *humoris ascendentis ad partem superiorem corporis, in capite vlcera generantur, & tunc oportet repurgare ex loco proximo per vomitum, & non per phlebotomiam:* 3. Cum ex peccantis humoris proprietate id fit, qui difficile deorsum, facilius vero superne extruditur: 4. cum nullis afflictis partibus internis vomitum eligimus, solum revulsionis gratia, vt in vitiis partium infra cinctum: Sic *Gal.3.m.m.c.2. At vomitu vti pudibundis laborantibus in diversa revellens auxilium est*, 5. Cũ circa stomachũ, & hujus viciniam, sit materia quæ morbũ foveat & conservet: breviore quippe via vacuari poterit noxa, si sit evacuandi commoditas, è vicinis, vt in præcordiis male affectis: 6. Si refractaria sit æger alvo, ad quam dejiciendam opus sit vti valentissimis & ægro discriminosis dejectoriis. 7. Quod dejectoria omnia non contineat ventriculus sed mature rejiciat. 8. quod administratorum multorum catharticorum nullus vnquam perceptus est fructus, 9. Quod ex multis jam exactis crapulis & infarctibus ventris referta sit tota ejus regio mucosa & lenta pituita; Et licet hæc, cum cruda sit, castigari longa inedia queat, & in naturæ potestatem converti, tamen occasio partium morbo liberandarum vrget. *Severinus Chir. Trim. p. 66.*

XXIII. *b* Non levis est quæstio inter Chirurgos, an Vlcera diuturna & inveterata absque periculo cicatrice obduci possint, necne? quidam negant, quod natura, veluti per claocam à multis superfluitatibus per ea se exonerare possit: Quod quidem non simpliciter negandum, præcipue in corporibus cacochymicis, & pravis succis refertis, & in iis qui vniversalibus, veluti decenti victus ratione, purgationibus non vtuntur, Esto exemplum: Sexagenarius cum per multos annos vlcere cacoethe in crure sinistro simul atque multis magnis varicibus laboravisset, tandem anno 1612. vlceris hujus causa me in consilium adhibuit, sed postquam omnia quæ sibi, tam in vitæ regimine quam vsu internorum & externorum medicamentorum observanda necessaria à me intellexisset, sibique processus iste atque modus curandi proclivior visus esset, Empirico se commisit, à quo vlcus quidem curatum fuit, sed menses aliquot in sinistro latere pleuritide, cum maximis doloribus & febre correptus, intra paucos dies obiit: Ea vero quæ morbo durante exspuebat, materiam, qualis antea ex vlcere emanare solita erat, referebant; hinc perspicuum materiam, quæ antea ad tibiam

defluebat, quia antea expurgata non fuerat, ad pectus regurgitasse: Sin corpus prius à pravis humoribus expurgatum, optima victus ratio observata, partesque nobiles corroboratæ fuerint, tum absque omni periculo vlcera, quamtumvis diuturna & inveterata, sanari posse infinitis exemplis demonstrare non difficile esset. *Fabritius Hild. Cent. 3. Obs. 39.*

XXIV. Puella superato primæ ætatis lustro, tubercula passim in corpore, albicantia cum duritie sensit prominere; perseverarunt hæc per mensem vnum alterumve: varia in vsum trahuntur pharmaca, per quæ emolliuntur tandem & in apostemata transeunt, quibus sanandis perplura adhibentur, sed frustra; quippe Vlcera non solum majus quærunt spatium, verum numero etiam augentur: Medicus vocatus propinat, præmissis purgantibus, decocta lignorum vltra duos menses, applicantur quoque externa idonea, quibus effectum quidem vt vnum alterumque apostema sanationem promitteret, alibi tamen novum exsurgeret tuberculum, in vlcus deinceps quoque versum: cura hæc tamdiu continuatur vsque dum & oculi primo dolorem cum tumore & lacrymis continuis experiri, postea etiam minari cœperunt cœcitatem: Sanatis itaque oculis vlcera prius coalita postliminio fuere aperta; sanatis vero vlceribus & oculi reciproce cœperunt ægrotare, Tandem pharmaca plane deseruntur & Fonticuli applicatio in humero sinistro subsequente tempore tantum profecit, vt ex vlceribus & oculis caligantibus convalesceret vniversim juvencula, serosis humoribus copiose per eum repurgatis. *Ehr. Hagendornius misc. cur. anni. 1672. Obs. 213.*

Ne humor ad partem affectam confluat, revellendus, intercipiendus, derivandus, repellendus: Inter Revulsoria auxilia imprimis locum habent *Fonticuli* in parte contraria excitati, qui humorem, qui ad partem affectam confluit, alio loco evacuant: Et hi fonticuli sæpe necessarii sunt in Vlceribus diuturnis: Cum enim natura jamdiu assueverit humores vitiosos per partem exulceratam evacuare, si vlcus plane claudatur, & aliquid humorum vitiosorum cumuletur, facile fieri potest vt in venas regurgiret, & in nobiliorem aliquam partẽ ruat, quod fonticulo prçcaveri potest. *Sennertus.*

XXV. *a* Vlcerum quæ diu sanari differunt oræ, cum parte etiam sanæ carnis, vt cancrorum, abscindi, rasoque & mundato loco vsque ad defectionem sanguinis educi, si modo robustior fuerit homo qui tractatur, præcipit *Constantinus Africanus chir. c. 18. Hippocr. l.* de locis morbos antiquos primum recentes facere jubet: Mihi in universum videtur vlcerum oras magis quam aream procurandas esse, à superioribus enim & elatioribus semper advenit vitium, & inde etiam primum cicatrix coit: quibus insuper oris exasperatis atque exectis, & consentaneum est rationi vt continuo lentescat vitium effuso cruore virulento quo vitium alebatur & vigescebat, & re ipsa etiam compertum est lentescere quandoque non aliter quam humore subtracto exarescunt plantæ: Multos qui quam efflictim exhorruerunt Exsectionem, eandem pleno ore laudarunt novi. *Severinus med. Eff. p. 109. & 10.*

XXV. *b* De *Linimentorum & Vnguentorum* præparatione observandum ne nimis sint mollia; talia enim à calore partis liquantur & facile diffluunt; Ideoque si Vlcera non sint profundiora (in talibus enim quæ eo penetrare possunt requiruntur) & in superficie corporis hæreant, medicamentis crassiore consistentia præditis vtendum: Præterea vnguenta nimis humida propter oleosam naturam emolliunt, & carnem nimis laxam & subjectæ dissimilem, præsertim in corporibus siccis generant. *Sennertus.*

XXVI. *Eupolemus* apud *Hippocr. 5. Epid. n. 3.* ex coxa suppurata decumbens occubuit: Ischiadico dolore vexati plures, venæ sectionis in cubito & talo celebratæ opem sunt experti: In illo ventris vtriusq; sequuta est vacuatio citra vtilitatem vllam: His non cõferentibus omnis sortis anodyna parantur: imponuntur supra partem affectam hirudines: dolens pars profunde scarificatur &c. his non juvantibus accedo ad vesicatoria, vlceribusque diu fluidis permanentibus febris increvit cum immaniore dolore pulsatorio conjuncta: Adesse suppurationem Chirurgi inculcant: pure confecto cauterium in parte affigitur, cujus vi magna puris, ichoris illuvies fuit exhausta: temporis decursu *Vlcus* magnum, sordidum, cavum & fistulosum redditum: hoc comitabantur intensa sitis, febris, totius macies & tabes: In hoc agone constituti à Medicis pro deploratis relinquuntur: Miseris his ægris sic opem fero: Cum horum omnium causa sit vlcus, indicatio hinc sumpta alias omnes obumbrat, quare eligendum medicamentum saniem detergens, glutinans, humoris malignam qualitatem retundens: quare Vlcera hæc velut dolosa, maligna & gallica Ebeni decocto tractare decrevi, At pro complendo opere obstabant febris vehemens, debilitas & extenuatio, sed cum ab abstergentibus nullum sequeretur adjumentum, tum ob partis situm, quæ in ipso sordium confluxu est posita, videl. juxta vias vrinæ & fæcum, & ob hoc variis fluxionibus est obnoxia, & articulus iste, quoniam maximus & profundissimus est, promptissime humores in se imbibit, ob hæc ad ea quæ virulenti humoris malitiam infrænant, & partem roborant accedere visum est, Prius caloris febrilis vehementiam remisimus sero lactis caprini, in quo aliquando ligni S. interdum smilacis asperæ ramenta per noctem madebant: exhibuimus etiam in hunc vsum ptisanam, amygdalatum ex semin. frigidis paratum, quod cum aqua prius ligno decocta diluebatur: Pullos gallinaceos, prius medicamentis frigidis saginatos, Interdum aquam stillatitiam cochlearum & testudinum, cum cardiacis & refrigerantibus Iulepis: Lumbis & jecori epithemata refrigerantia admota, ventriculo roborantia vnguenta: His peractis, non obstante febre, ad sudatoria ex ebeno & smilace aspera deveni: xx. primis diebus lignum in aqua endiviæ decoxi; tunc jam sanies minui febrisque mitescere incipiunt: Quare in hoc auxilio pertinaciter insisto, & in aqua fontana, detracta endivia, adjecta majori ebeni quantitate decoctum paro: Et sic vno mense, semel solum in die, & multoties recreandarum virium causa, alternis diebus sudorem movi: Hoc facto carne impleri cœpit vlcus, vigiliæ & dolores minus infestarunt, febris valde est remissa, & iteratis sudoribus ad xl. dies omnino est extincta, Et vlcere cicatrice obducto ægri jam obesiores facti perfectam sunt consequuti sanitatem: Hoc ordine decem, qui ad manus meas pervenerant, hac Tabe detenti evaserunt. Nullus eorum erat Gallica lue fœdatus. Vsu decoctionis ligni S. vlcera pulmonis, suapte natura incurabilia curasse se gloriatur *Ingrassias. Zacutus Pr. Adm. l. 1. Obs. 135.*

XXVI. *a* Si

XXVI. *a* Si vlcus sit cum intemperie sicca, humectantia requiruntur: Vtilis est hic aqua tepida, si ea vlcus, vel potius vlceris vicinæ partes perfundantur & fomententur: Quanquam enim *Hippocrates in libro de Vlceribus* docet quod vlcera vniversa humectare non oportet, nisi vino; & addat, siccum sano esse proprius, humidum non sano; & *Galenus tertio meth. med. cap. 4. & 1. de compositione medicam. secundum genera cap. 6.* scribit nullum humectans vlceribus convenire, minime vero aquam, tamen hæc omnino intelligenda sunt de vlcere, quatenus vlcus, cui nullomodo humectantia vtilia sunt:

XXVI. *b* Si vero intemperies sicca, quæ curationem impedit, vlceri conjungatur, neglecta ad tempus quasi vlceris curatione, siccæ intemperiei occurrendum, donec parti affectæ pristina intemperies restituatur. *Sennertus.*

XXVII. Saniei, sibi viam acri nitrosaque qualitate parantis, opera fit sæpe vt abscessus, vlcus, fistula duplici, vel etiam triplici pateat osculo: Quod genus vlceris multa cum industria conglutinari vix licet, tum quod coalescens vnum ex orificiis alterum ampliet distrahatque, tum quod inter vtrumque osculum & hiatum sæpe fornix intenditur callosæ carnis aut cutis: Quod vlcus itrito labore diu conantur vi medicamentorum obducere plerique: alii, etiamsi difficultatem cognoscant, neque huic occurrere norunt: Interim ad longa tempora protractum fit istorum curatione ἀσύμφυλον, quod tamen natura sua facile curabile, si Chirurgia tractetur proprie dicta: Equidem haud nego per septica licere sinus intercapedinem disrumpere, verum non sine magno, vel dispendio doloris, vel inflammationis incommodo: Sectio porro expeditior tutiorque est perpetuo, solumque requiritur, vt ne Medicus, aut æger, aut vterque mali specie terreatur: Falsum, inquam, malum, nam quo sæpe trepidant pseudo chirurgi scalpiorum aliquid adhibere, nos fidentiores nil periculi experti sumus: Ex multorũ numero primus est filius primogenitus Regis Fez, cui sub perinæo magno intervallo respondentia per communem sinum duo vlcera discidimus &c. *Severinus med. Eff p. 96.*

XXVIII. *Sordidum vlcus* abluendum hydromelite, œnomelite, aqua marina, lixivio, ex ℥iv. cineris caulium & cortic. fabarum cum aquæ pluviæ ℔j. &c. Vel decoctione rhois, balaustiorum, corric. myrobalanorum citr. & mellis, cui ad si potest alumen. Animadvertendum tamen ne in vlcere sordido imprudenter adstringentibus vtaris, quandoquidem ea sorditiem magis impingunt, efficiuntque vt postea difficilius detergeatur & educatur. *Chalmeteus Enchir. p. 260.*

XXIX. Lienis observavi obstructionem in quadam muliere incurabilem, quæ dum viveret per aliquot annos passa est in *pede vlcus* dolorificum, quod quotiescunque sanabatur toties febrem quartanam induxit, donec humor, cujus collectio prohiberi non potuit, per inustum femori fonticulum quotidie evacuaretur, atque hac ratione febris quartanæ, vt & vlceris in pede valde dolentis exortus prohiberetur. *Scultetus Armam. Obs. 48.*

XXX. Quidam *Vlceribus Pedum sordidis, mari moris*, multo tempore laboravit: adhibuit ille Topica diversa; decocta sudorifera exhausit, specifica, omnia incassum: Tandem inunctione Hydrargyri, prout in lue venerea fieri consuevit, decies & quater repetita, salivationeque sequuta, sanatus est felicissimè: Sed cur Hydrargyrum Salivationem promovet? ♃. ob insignem suam partium tenuitatem potenter resolvit, liquat & emollit, proinde adhibitum vel assumptum, quicquid prim[illegible] de humore sibi familiari & cognato sensim colliquavit, per glandulas & vasa salivalia in fauces, ac deniq; in os regerit ac compellit, vnde nec tussi, nec vomitione, sed continuata sputi profusione rejicitur; At iterum, Cur per superiora potius quam per inferiora colliquatas à se humiditates expurgat? ♃. credere me hydrargyrum, tam extra quam intra adhibitum, humores colliquando peculiari quodam modo illos fermentare, fermentatos exaltare, exaltatos per superiora despumare loca despumationibus vbique commodissima: Accedit quod cum Hydrargyrũ ob suarum partium tenuitatem caput facillime petat involetque, atque adeo exinde fluxiones moveat immodicas, nullibi sane promptius destillantes ex capite humiditates profluent quam per proximos & patentes oris hiatus: A Mercurio & ejus effluviis fermentari sanguinem & ebullire, in seipso expertus est *I. Patersonius* in miscell. cur. anni 1[illegible] 1. *Fr. Ignatius Thiermair Cons. med. x. lib. ij. Vide Rolfinkium method curat p. 591.*

XXXI. In cura *Vlceris depascentis & maligni* notandum 1. medicamenta ex singulo triduo aut quatr. aliquomodo mutari debere, natura enim optima quæque frequentius applicata respuere solet. 2. Quovis die nonnisi semel, aut bis ad summum, deligationem debere fieri, nisi acris nimium materia fuerit, nam alioquin medicamenta operationem suam non satis perficient. 3. medicam. repellentia & Mercurialia in hoc casu non esse adhibenda nisi continua purgatione corpus occupatum teneas: 4. Rarissime hæc mala sine purgantium aut exsiccantium decoctorum, ex china, guajaco &c. vsu absolute curari posse. *P. Barbette Chir. p. 2. cap. 4.*

XXXII. *Pedum vlcera*, imprimis quæ tibiæ anteriora occupant, multum laboris & molestiæ Chirurgo creant, quia corporis vniversi humores semper ad illas partes defluunt, & hæc causa est quare optima quæque remedia respuant: Verum si pes ab inferiori parte, ad genu ascendendo arctius constringatur, ægroque semel aut bis quavis septimana purgatio exhibeatur, curatio ex animi sententia succedet. *P. Barbette Chirurgiæ part. 7. l. 3. c. vlt.*

XXXIII. Anno 1664. nostro consilio studiosus, *vlcere tibiæ* diuturno interna parte domestica laborans, inani eventu vsurpatis remediis vulgaribus, cum inunctionem Mercurialem respueret, *Virdungum* abibat; Vsus ad præscriptum ordinatium acidulis xx. dierum spatio, non expertus fuit κατοτλειεκλιῶ ἐνεργείαν, quæ tamen hisce familiaris, sed vrinam copiosam emisit: Post decursum trium septimanarum demum exsiccato vlcere convaluit. *Rolfinkius m. m. pag. 613.*

XXXIII. *b* Si vlceris *labia dura sint & callosa*, & medicamentis emollientibus ac discutientibus durities non cedat, qua ratione curandum sit tale vlcus docet *Galenus 4. meth. cap. 2. Cum labra tantum vlceris decolorata durave plusculum fuerint, excidenda ea sunt ad duram vsque carnem; Cum vero amplius progressus ejusmodi affectus est, deliberatio incidit excidendũ ne omne sit quod præter naturã visitur, an spatio potius curandũ: Procul dubio est ægri animum hoc casu consulendũ esse; alii enim longiori tẽpore curari citra sectionem malunt; aliqui quidvis subire dũmodo citius sanẽtur, sunt parati.* Citissime enim, imo tutissime, talia vlcera sanã-

tur, si caro dura & livida conveniente instrumẽto vsque ad sanam exscidatur; nam & dolor brevior est, nec parti vlla prava qualitas, vt fit erodentibus madicamentis, inducitur, Commode etiam durities ejusmodi cauterio potentiali absumitur: Si vero æger nec incisionem nec vstionem ferre velit, caro dura erodentibus medicamentis absumenda, *aqua viridi*, *oleo vitrioli* &c.

XXXIII. *c* In partibus tamen nervosis cautius fortioribus medicamentis vtendum: vicinis vero partibus, ne dolor excitetur, & novus affluxus fiat, defensiva medicamenta applicanda. *Sennertus*.

XXXIV. Mulier Ill. querebatur de vtriusque tibiæ cruciatu intolerabili quem à tribus annis fuerat perpessa: nullus ad tactum dolor, tumor, cutis discoloratio: doloris atrociam sequuta febris lenta & marasmus: Dixi cariem in ossibus subesse, nonnisi tibiarum per totam longitudinem incisione & ossis cariosi exemptione curandam: quare caustica potentialia Tibiis admoveri curavi, profunda quidem, sed ad os non penetratura: cauterii applicationem sequuta insignis ichorum evacuatio, ac dolorum ad tres menses cessatio: Sub hyemen ii recruduerunt, ideo admota vtrique tibiæ materia secundum longitudinem, à summitate, qua genubus committuntur, vsque ad metatarsum, & postea carne ac periosteis scalpello divisis, ossa ad specilli contactum instar cribri pertusa comperta sunt, quibus per catagmatica præsidia à carie liberatis, ossium fragmentis quinque vel sex digitos transversos longis abscedentibus, cura intra 5. mensem absoluta est; Interea cum hyems esset asperrima & ægræ vires prope prostratæ, partiumque vlceratarum tonus fere labefactatus Chirurgum monui ne vnquam vlcera tractaret non præmisso fotu corroborante, quod cum neglexisset ægram exanimem reperi, brevispiram & ἄπνοιαν: Detectis tibiis, non vlcera, sed carnem quasi omnino sanam sine purulentia, tumore, aut qualicunque inæqualitate conspexi, vnde conjeci humores ad partes affectas fluere consuetos, ad viscera & respirationis organa anadromen fecisse, Cumque Chirurgo vlcera tractante observassem illum omisisse fotum à 7. vel 8. diebus, illi neglectui præsens adscripsi incommodum, ac fotibus iterum sedulo incumbi jubeo, vnde brevi vlcerum labra molliter tumere, puris copiam excerni, dyspnœam levari, appetitumque restitui conspexi: Hæc ideo notata volui, vt advertant vlcerum curatores quanti intersit robur ac tonum partium affectarum corroborari quod à plerisque negligi video. *Edmundus de Meara Histor. rar. p.* 129. Sed successus curatio potius adscribenda vsui fotuum, quatenus tibiæ inde madefactæ humores in se susceperunt, quorum anadrome partibus superioribus infesta fuit; non secus ac vlcera & fonticuli earum partium servanda sunt, quo κατάρροποι fiant humores: Alias dictæ partes roboratæ humores non suscipiunt, cum detrimento partium mandantium: Vlcerum sanatio est eorum exsiccatio, quæ humidis vix perficitur.

XXXV. Mulier *vlcus in maxilla inferiore* dextra exterius, non procul à mento multis annis apertum habebat, insanabile: dedi purgans, & cerussam antimonii cum conservis cephalicis in forma electuarii exhibui, & brevi tempore vlcus absque externis medicamentis exsiccatum & persanatum est. *Gott. Christ. Winclerus in misc. Cur. anni 76. Obs.* 98. De vi cerussæ antim. in curandis vlceribus vide *Salam Anatom. Antim. p.* 2. *c.* 4. *p.* 559.

XXXVI. Tunica Glandulas investiente erosa aut dissecta, cutis consolidari non potest antequam glandula tota, cum tunica tegente, vlcere consumpta sit. *Barbette Anat. Practic. cap. xi.*

XXXVII. Medicamenta exedentia *vlcera Glandularum* paucarum septimanarum spatio si quidem non curaverint, spem nullam curationis bonæ superesse sciendum, ob humorum continuum affluxum: Et hæc ratio est cur sectione eas tollere plerumque cogamur. *Idem ibidem.*

XXXVIII. Quidam per multos annos *vlcere cum oris carie* ex Lue venerea contracto, in palato versus sinistram partem mandibulam laborans, cum decocto ligni aliquoties absque fructu vsus fuisset, ad me venit; diligenter præparato corpore, & linimẽtis ex Mercurio adhibitis, brevi sanitati restitutus fuit: Squamma ossis palati quidem abscessit, sed quia vlcus dentibus, (vbi os palati spissum est) proximum, os denuo carne quam belle tectum fuit. In alio quodam ozæna gravissima, ex lue venerea contracta, idem expertus sum. Ex quibus perspicuum fit Mercurium, externis corporis partibus adhibitum, etiã si ad partes oris facile evolet, pituitamque etiam quam copiose secum ducat, tamen ejusmodi vlceribus præsentaneum remedium & vere alexipharmacum esse: Interim autem dum Mercurium adhibeo, gargarismata ex scabiosa, rosis, plantagine, betonica ac melle rosaceo aut diamorone adhibeo: Si putredo aliqua adfuerit, guttulam vnam aut alteram vngu. Aegyptiaci cum penicillo adhibeo, sed cavendum ne dentes attingantur, nigri enim fiunt. *Hild. Cent.* 6. *Observat.* 15.

XXXVIII. Si liquide velis agnoscere quam nocentissima sit vlceribus *vitiosa victus ratio*, apparentium tibi fidem atque experientiam consideranda proponam, quæ nos hæc docuere cum exlex est rerum vsus decumbenti; Nam in longum produci solent vitia, & nunc caruncuæ putres, fungosæque in Vlcere gigni, nunc calli, aliæque sordes ac tumores adnasci; interdum molestia & dolores vrgere, interdum inflammatio circa locum, atque interna. Taceo quam fœdus vlceris habitus quandoque, calor alienus & fœtor subsequi soleant: Hæc atque alia luat ægrotus necesse est qui nimium cupiditati indulgens saburrat ventrem, nec imperat ganeæ: contra qui se moderabitur, & in gulam exercebit imperium, & brevi liber evadet, & quæ dixi mala minimum experietur: Neque enim, vt ait *Celsus* l. 2. c. 16. *vlla res magis adjuvat laborantem quam tempestiva abstinentia*: Referam huc & observationem meam, quam vsu longo comparavi, dum in Nosocomiis ingentem vlcerosorum numerum curo Neapoli; Res est auditu jucunda, vt delinquentes in victu deprehendere solitus sum, non homines tantum, & tempus, sed & modum & quantum ipse peccaverat distinguens: Adeo scil. prompte & facile immutantur vlcera ad ingestorum modum, Itaque si quis volet, hæc mecum notabit, Ejus qui delinquit caro vlceris quadrupedis mactati carnem referet quæ fuerit aqua macerata, respondens scil. affectus communi causæ, namque diluitur ex assumptorum fluore vlcus, quemadmodum ab aqua macerata caro; Contra evenit ei qui ventrem castigat, contentusque est cibo vivere pauco, Namque vlcus huic prærubrum ac nitidum, tersi corallii modo ac quasi perasonis caro, contractum in seipsum videbitur atque compressum: Mitto pus quod probatissimum erit: *Severinus Chirurg. trimembris cap.* 2.

XXXIX. Fre-

XXXIX. Frequenter post curationem ichoris & meliceriæ, *Juncturam* adeo *rigidam* & *induratam* remanere videmus vt neque in hanc neque in alteram partem deflecti possit: Hic plerumque in longum tempus Chirurgi diu multumque laborant, quo juncturam, nervos & ligamenta emollire possint, sed frustra; Ichor enim ille qui ex toto corpore ad articulum vulneratum fluit, & acrimoniam possidet, primo ligamenta & vincula, quæ articulum cingunt, deinde etiam cartilagines, quibus junctura incrustata est, erodit & absumit: hinc fit vt ossa à suis cartilaginibus & vinculis denudata, inter se per callum (quod primus observavi) tam firmiter coalescant ac si nunquam ea in parte fuisset articulus. *Hildanus lib. de Ichore & mel. c.* 25. Vide *Observ.* 87. *cent.* 4.

XL, Illud tacite non est prætereundum, quum melancholia, velut fæx in vino, in fundo vasorum subsideat, & ob ejus grossitiem in expurgatione humorum pharmacis sit contumax, *Galenum* prudenter curam cancri ac elephantiasis & vlcerum malignorum à phlebotomia exordiri; Proinde lib. de medicamentorum compos. K. Y. gloriatur se curam *vlceris cacoethici in crure*, *varicibus* atra bile refertis *circumsepti*, à venæ sectione inchoasse, postea pharmaco melancholiam purgasse, tandem varices per transversum incidisse, ac sic vlcus, aliis immedicabile, feliciter consolidasse. *I. Langius Epist.* 17. *l.* 1.

XL. a Iudiciose quidam ad sananda *plana Vlcuscula* vtuntur obstruentibus, vt obducatur paulatim cutis, atque adeo in ambustis & erysipelatis exulceratis vtuntur *Bolo Armenica*, quam in omnibus vnguentorum ad vlcera compositionibus immiscebat *Iulius Iasolinus* Præceptor meus. *Severinus Chirurg. trim. p.* 7.

XLI. Cur omnibus vlceribus *plena atque humida victus species* incommoda est, tenuis & siccior proficua? An quod humidum fluentiorem facit materiam excrementorum? humidum enim terminatur ab alio qualicunque, siccum vero à se ipso. An quia qua data porta ruunt humores? laxat enim humidum meatus, quos siccum constipare solitum est: ruuntque etiam ipsi, cum maxime sunt acuti, exuberante humido ciborum & potuum: succedit autem facile per has partes exitus, quæ suapte natura corporis vniversi suscipiunt excrementa: An propterea quod Cutis inter alios omnes vsus hunc habet eximium, vt interne ad habitum corporis excurrentes humores & succos retineat, & quasi cohibeat qui alioquin facile diffluerent atque extruderentur? Sic igitur vt cutis defectus causa est exudantis serosi humoris, multo magis in ægris; quemadmodum in plantis ac fructibus, incisis horum partibus continuo dissultat vtilis humor, nec desinit dum abducatur crustula, plantis vero dum occalescat sectura: Quare *Hippocr.* lib. de Vlcer. siccum sano proximum est, sanumque est ipsum: An ratione debilitatis, qua pars multam advenientem materiam, sive excrementitiam, sive vtilem, inique suscipit, modicique calidi jacturam facit, & intemperatur ita vt neque concoquere neque assimilare eandem queat? Quo circa dictum ab *Arnaldo doctr.* 5. *cap.* 18. alimentum attractum, & non incorporatum, in saniem convertitur, & ideo vulneratis obest superfluitas alimenti An quia quo plus advenit alimenti partibus; tanto plus excrementi provenit? hoc autem refusum affluenter pessime locum inficit & labefactat: Porro scriptum ab *Hippocr. l. de Nat. hum.* Vlcus cum diu nequit agglutinari, humiditatem ejus rei causam esse: Necessarium itaque est vt siccius sit totum corpus, vt siccior & ipsa sit pars ad vlceris agglutinationem: An quod vlcus natura humidum humidiore accedente victu fovetur, augeturque ejusdem vitium, quemadmodum arentibus jam plantis affusa aqua statim exurgit collapsus vigor? Non autem tantum pars vlcerata, sed & quæ juxta est madescit, & circumtenditur tumore sive flammeo sive secus, citra cujus sanitatem neque sua vlceri evenire potest exsiccatio glutinatioque: Hæ victus humidi reprobandi sunt causæ.

Probatur vero ad vlcera *Victus tenuis*, vt adnotavit *Eustachius Rudius*, quo natura fiat avarior ad distribuendum id quod vni sibi vix sufficit: Quippe vacuus ventriculus ex circumstantibus vndique partibus attrahit, sic vt longa consequutione peripheria corporis inaniatur, Deinde etiam vt castigentur humores improbi, assidua naturæ super his vacuatione, quæ à ciborum copia revocaretur atque impediretur: Idcirco *morbi quicunque vlcera fiunt, & super reliquum corpus eminent, eos simul medicamentis & fame curare oportet*, ait *Hippocr. lib. de Locis p.* 47. & inferius, *Elevatam aut levem carnem cibis gracilem reddere oportet:* Secus autem cum dicta cacochymia plurimum laborent vlceratorum corpora, maximum ex pleno humidoque victu sensuri sunt incommodum: *Impura enim corpora quo magis nutris eo magis lædis 2. aph.* 9. Quamobrem dicere soleo, Victus parcitate mala quæ procedere debebant, retrahi: *Severinus Chir. trim p.* 7.

XLII. Altera quæstio ex superiori se offert, Num *multus, sed qui non humidus est, victus* recte detur in vlceribus? Humiditas vniversim est duplex, Evidens, & in substantia fluxili extensa, *Actualem* vocant, vel ratione tantum contemplabilis, dicitur *in Potentia*: Porro tametsi formalem humiditatem vlceribus recte curandis caverimus; hæc certe plurimum est incommoda, quæ cumulata suis numeris, & tota sui absolutione officit, & eo amplius quod non desint in ea etiam quæ potentialem contineant humiditatem; nihilominus liquidum excellenter humorem haud solum accusandum volumus; alterum qui multa in materia latitat, fluori memorato æquivalentem etiam fugiendum sentimus: Profecto cibo vi ventriculi liquato par sanguinis est materia; huic autem & copia multa procreato respondet & multa superfluitatum copia: Nempe & cibis putatis non humidis nonnulla etiam est aqueæ materiæ portio, naturæ condentis opificio commista, Quas ob res nihil est quod solam apparentem victus humiditatem declinemus, cæteram facile concedamus; vtraque suis formis modisque nocet; quare & modicus, quantum fieri potest, cibus vlceribus curandis semper esto. *Idem pag.* 9.

XLIII. Vtrum legitime præbetur *Vinum* in *vlceribus*, vetustis scil. & longe se servantibus ab inflammatione ac fluxione? cujus vtriusque nomine æque in his ejus vsum commendavit *Hippocrates*: Nam vinum fervere humores facit, agitatosque hos ducit ad locum affectum, languidiorem alioquin & minime resistentem, de cujus

natura est semper à vicinis recipere: Non solum autem per accidens ducit vinum ad partem obnoxiam omnes humores & superfluitates, quemadmodum in podagra evenit eadem de causa, adhuc in vetustis vlceribus, herpeticis & minutis, experientia probatum est excitare atque augere symptomata: Item in psora & elephantiasi, & vlceribus crustosis, quæ sunt diuturna, vinum minime conducit: Sic autem ostendi potest, 1. Nullum omnino humidum convenit vlceri, Vinum quidem est humidum, etiam potentia, quia auget sanguinem, qui quidem natura est humidus &c. 2. Cum vinum magis nutriat quam aqua, quæ non nutrit, sed solum vehiculum est alimenti, plus etiam alimenti producit. quod vlceribus incommodat, glutinationemque ipsorum magis morabitur atque offendet. 3. *Avicenna fen.* 4. *libro primo capite secundo*, expresse dicit vinum (& de diluto loquitur) esse in humectando summum; Imò idem de cura hecticæ sic humectativum ponit vinum vt velit potandum hecticis: Ego contra concedendum esse affirmo vinum, nisi causa aliqua calida vetet, vt inflammatio, dolor, posito etiam quod diuturna sint vlcera, Quæ sententia confirmatur 1. Quia vinum siccum est facultate, igitur & interne convenit ulceri sanando potum: Assumptum suadetur per id quod *Galenus* 3. *method. med.* statuit, nullum humidum, sive per se, sive per accidens commodum esse ulceri; Alias vero professus est ex *Hippocrat.* vinum benefacere vlceribus, Igitur vinum neque per se neque per accidens humidum erit, sed siccum facultate. 2. Id quod facit sanguinem solutiorem & dilutiorem, minus adstringendo & agglutinando ulceri valet, Enimvero aqua facit solutiorem, vinum vero viscidiorem atque adstrictiorem: Indicio est quod manus ex eo lotæ constrictionem & visciditatem sentiunt, quanto magis internæ partes? Igitur vinum adstringendo atque glutinando ulceri magis proficit quam aqua. 3. Confirmat *Arnaldus lib. de reg. univ. doct.* 5. *aphorism.* 6. ubi ait, *Festina consolidatio vulnerum potissime causatur à sanguine paucæ aquositatis, quapropter aquosos potus vulneratos convenit evitare:* hic quidem de vulneratis sermo est, sed par ratio est & fortasse major ad ulcera: *Hippocrat.* 2. *Epidemic. section.* 5. vinum concessit homini fracto capite, multo igitur magis vetustis ulceribus: Ad rationes contrarias dicimus 1. Nos velle dilutum & pauciferum. Ad 2. nos loquutos semper de ulceribus absolute, non de his quæ cum causa calida conjuncta sunt. Ad 3. quanquam sanguinem in venis auget secundum quantitatem, neque per hoc est humidum, nisi per accidens, & secundum quid; nam & secundum qualitatem etiam eundem afficit qua & ipsum est affectum, puta calida ignea: hanc enim ei tribuerunt & *Hippocrat. in libro de rat. vict. in acut.* & *Galenus in comment.* & *Plato lib. de Leg.* ubi pueris vino interdicit, & *Aristoteles sect.* 3. *Problem.* 7. Ipse *Homerus*, *vinum* ardens dixit, αἴθοπα οἶνον. Ad 4. respondet *Dinus*, Vinum quidem substantiæ forma actu humectare, atque etiam materia, quandoquidem promptissime ex eo procreatur humor, at complexione non item, sed hac habere ut exsiccet: Quippe ratio dignoscendi rem humidam aut siccam non sumitur nisi ab effectu, *ait Galenus* 3. *de temper.* quod sive intrinsecus, sive extrinsecus affusum exsiccat, ait *idem* 3. *method.* confitente *Avicenna*, quum tractans curationem paralysis, præcipit exhibendum vinum, opinatus vinum consumere atque exsiccare humiditates corporis & nervorum: Sed qui.. ratione magis quam authoritate oportet agi, non desunt argumenta ex quibus aperte cognoscatur illius calor; videlicet sensus ejusdem calidus, & ore & stomacho accepti sapor acris & acutus, nec non amarus: odor fragrans, remorsus, aperiendi, deobstruendi, pruriginem, sudorem, æstum, audaciam & Venerem excitandi virtus: vnde autem Aqua ardens eliciatur quam à calido? vnde inebriatio quam ab effusione spiritus ejusdem plurimi, à vapore distincti? Quibus de causis si calidum igneum, continuo & siccum est facultate: Indicio insuper est quod & carnem humidam & mollem alioquin cicatrice obducit; Nemo ergo in vlceribus vinum potandum deneget; aut qui libere ac tuto non concedit, dummodo vetusta sint eadem, & calido cum effectu non conjuncta, quam & præsentem & imminentem vereti debemus: Et in recentibus quidem cavetur vinum propter inflammationem & consequentia mala, quæ commemoravit *Hippocr. iniiio lib. de vlcer.* Quantum igitur diuturnis vlceribus curandis non improbatur, tantundem & in recentibus damnatur vinum. *Idem pag.* 10.

XLIV. *Hippoc.* non alium ulceratis *victum* quam aquam & panem deputat, *lib. de Vlcerib.* Sed huic de recentibus sermo est, Nam id ipse statim exprimit, præcavens inflammationem, aut ex hac gangrænam, deinde & convulsionem propter articulos: Cæterum vero quod vetustioribus epuli genus conveniat, non explicuit: Sentio ego in his qui sedato laborant ulcerum vitio, nisi aut plenitudo præsertim insignis, aut ex hac dependens affectio, vel noxa imminens contrarium suadeat, carnium esam non improbari, præsertim ex animantibus quæ agitatissimo sunt corpore, minimumque superfluitatis reddunt, cum bono sint succo; vt avium montanarum, necnon quadrupedum caro; præter suillam quæ, pedibus exceptis, vitiosa est: De ovis & caseo recenti non alia fortassis est *Hippocrat.* sententia; Quod & fiet verius cum aut cava, aut sinuosa, quod plurimum evenit, offeruntur vlcera: Vacuitates enim carnis quid citius compleat quam congenea substantia, quæ sanguinem uberius subministrando carnis lacunas impleat ac reparet ad consolidatum? Obstat tamen quod ex carne, plenissimi alimenti esca, plurimus est proventus excrementi, quod proxime rapitur in ulcus ut ante dictum est: Pro solutione dic duplex esse humidum in re aliqua; vel percoctum & bene à calore subactum, vt excrementitii superfluique parum contineat; vel quod plurimum istorum habeat, & minime percoctum sed inquinans sit: Humidum quod carnibus & ovis inest, nutritium potius est quam excrementitium; hinc & caro assa, licet plus humoris habeat quam elixa, magis quam hæc ulceribus convenit, sicut experientia comprobat; Ita quod ulceribus incommodum est, idem continet semper aquei humidi multum, sive per totum alimentum sive per partes: Ex his sunt juscula, sorbitiones, pulmenta, olera, acetaria, fructus horarii succulenti (nam siccati sole vel furno non improbantur) cucumeres, pisces non saxatiles, lac & lactaria quædam recentia &c. Hæc vlceribus cibaria noxia sunt omnia, necnon acria, potissimum cum impleri ipsa jam sanescentia desiderant. Et

E fructibus autem excipe qui adstringentis sunt virtutis, vt cydonia, mespila &c. *Idem p.*14.

XLV. Est hoc loco recensendus communis medentium abusus & in Vlcerosis, & in reliquis passim hominibus solenniter exercitus, quibus eo quod boni succi fervorem sanguinis æstumque hepatis attemperantia sint, *fercula* paranda curant *ex cichorio, intybo, buglosso. petroselino, cucurbita, in jure carnis* elixis: vel crustulas panis, vel micas, ex eorum jure suffusas, creduntque his vtiles, sed sunt non parum incommodæ: Nam singula cum parata humorem multum combiberint, hunc intrinsecus è corporis officina digestum tandem in vlcus remittunt: quare per horum vsum madebit hoc, & neutiquam vllo tempore coalescet: hinc tenet me risus & misericordia laborantium, qui cum speraverint periodo vna Lunæ sanatum iri, deinde ne in anno liberantur: Nam sanentur, quæso, vlcera quæ perpetua esculentorum humiditate madescunt. *Idem pag.* 16.

XLVI. Crebrò expertus sum quum *sordidis in genu* ac iuxta *talos vlceribus Mercurij præcipitati* pulverem paulò frequentius inspergerem, illius virus cæteris membris illæsis ad dentes penetrasse, & os ac *pharyngas diurno nocturnoque salivæ effluxu* maduisse. *Langius lib.* 1. *Epist.* 46.

XLVII. Cum vlcus plane purum est, à *valentioribus abstersoriis* ad mitiora deveniendum: sicut rursum in *sordidis* ad magis *abstergentia* transeundum, nisi ex mordicatione sordida facta fuerint: Hoc ipsum enim interdum Medicis imponere solet, vt ad abstersorium valentius se conferant, vnde iterum vlcus erosum & sordidum apparet, carne medicamento colliquatâ ipsum fœdante, nam in pravam saniem degenerat caro colliquata: Itaque perpendere oportet, vtrum vlcus carne, quæ subest, exesâ ac colliquatâ, sordidum evaserit, an quia medicamentum sordibus auferendis aptum requirat, impositum autem tale non sit: Indicat autem major vlceris facta cavitas, tum oræ rubentiores calidioresque, cum medicamenti acrimonia sordidius redditur: deinde considerandum an constitutio corporis sit mollis & humida, an verò sicca; molli enim mitiora, sicciori fortiora applicanda. *Sennertus.*

XLVIII. Sæpe peccatur dum plerique existimant se quàm optimè ægris consulere si de die ter aut quater *vlcus deterserint*: verum cum medicamentum non agat nisi à calore nativo in actum deducatur, atque in malignis vlceribus partis affectæ calor sit valde debilis, multo tempore eget ad vim medicamenti excitandam: vnde medicamentum idem loco affecto diutius inhærere debet, neque vbi à calore partis affectæ vix ejus vis excitata est, vt jam agere incipiat, ejus actio interturbanda & novum medicamentum applicandum est: qua in re tamen conditio humoris vlcus excitantis consideranda, Si enim is valde sit acris, sæpius abstergendus, nè vlceratæ parti inhærens eam magis corrumpat. *Sennertus, ex Galenus cap.*4. *lib.*4. *de comp. Med. s. loc.*

XLIX. Vix credas quam exitiosum in *Cancrosis Vlceribus* sit *vnguentum Ægyptiacum*: Ego expertus loquor: matronam enim vidi cancroso & fœtidissimo vlcere in mamma dextra laborantem, cui cum Chirurgus, vt fœtorem castigaret & hypersarcosin absumeret, de tertio in tertium diem, aut alternis, id vnguentum applicuisset, inde vlcus in continenti adeo malignum fuit, vt intra breve temporis spatium mammam ad costas vsque roderet ægramque extingueret: *Fabritius Hildanus Cent.* 3. *Observat.* 86. *Cancrum* aliorum vlcerum more non esse tractandum ostendunt. *Paræus l.*6. *c.*30. *Fernelius m.m.*6.3. *c.*18.

L. *Minoïs* vxor quæ post sectionem compressa sphacelum contraxit (4. *Epid.*) Chirurgis præceptò est nè dum circa partem quampiam vlceratam quid moliuntur, duriùs eam premant aut contrectent, sed quam fieri potest leviter manuque suspensa; σφακελισμοῦ periculum imminere ex frequenti & nimia contrectatione docent carnes quæ ad cibum parantur, nam quâ parte magis attrectatæ ea facilius putrescunt. *Vallesius.*

VLCERA CAPITIS MANANTIA, ACHORES.

SYLLOGE.

Purgatio noxia æstate. 1.
Valida esse debet. 9.
Non semper totius provisio habenda. 2.
Sang. missio & purgatio cur requiruntur. 3.
Videndum num subsit cranij vitium. 4.
A repellentibus in pueris cavendum. 5.
Malignorum remedium. 6.
Quæ à lue pendent remediis illis dicatis curanda. 7
Intacta quandoque sinenda metu maioris mali. 8.
Humor influens initio an debet repelli. 10.

I. IN capitis vlceribus purgationem pharmaco per os ingesto facere non soleo, præsertim anni tempore calido, sed si possum clysteribus acrioribus sum contentus & tenui victu; timens illud l. de Loc. *Febricitanti caput ne purgato, ne furiosus fiat: calfaciunt enim caput pharmaca purgantia, & ad caliditatem febrilem accedens ea quæ in medicamento est, Insaniam facit. Vallesius* 2. *Epid.*6.

II. *Achores, Favi,* cœteraque *capitis vlcera* manantia possunt oriri interdum ex affluxu excrementitiæ materię ad cutem: interdum ex vitio proprio ipsius cutis corrumpentis suum nutrimentum in pravos humores: Quando ex affluxu, primum causæ attendendum, fluxioni scil. removendæ: Quando ex sola malè affecta cute oriuntur, soli cuti externis & localibus remediis erit incumbendum. *Trineavellius de Med. comp. l.*4. *c.*3.

III. Notandum circa *pharmacum* & *venæ sectionem* in his morbis: hęc duo auxilia valida sunt, quę morbis vehementissimis conveniunt: Sed sciendum his vtendum esse, non ratione morbi præsentis, quia hic est levis: sed ratione imminentis: cum enim debeamus vti localibus calidis, periculum est nè ratione caliditatis attrahant materiam in caput & fiat inflammatio. *Capivaccius l.*1. *Pract. c.*4.

IV. Non contemnenda leviter mala, quamvis puerulis non rite in vtero habitis non malè efflorescant: Sed in adultis favus interdũ ossi capitis caries transmittit, ita vt secto pericranio os ipsum radere conveniat: Quare quidam sunt favi maligni, de quibus *Hipp. in prorr.* Hi autem noscuntur hac nota, si evulsi capilli viscidi quid & crassi circa radic. gerant cum extrahuntur, id mali pravitatem denuntiat. *Heurnius*

V. Cautio adsit in pueris de materiæ retrusione & adstrictione, ne fiat metastasis unde facta fuit anadrome nam his morbus hic sæpe sanitas est & κατὰ λόγον naturæ iis evenit. *Idem.*

VI. Si rebellem qualitatem redoleant hæc in pueris, hoc remedio à nobis primum usibus Medicis illato debellabitur; 6. vel 7. pars argenti vivi cum plumbo ab igne fusa committatur, mox ab igne fundatur ut coalescat: hoc modo ita pervadit argentum vivum plumbeam massam, & exedit, imò calcinat, ut tenuissima friabilitate in pollinem subtilissimum sine labore comminuatur, nam Mercurius calcinat omnia metalla: Hunc pulverem incoque unguentis propriis. *Idem.*

VII. Vidimus Tineam in quam lues Venerea degeneraverat, quæ aliis remediis non potuit curari quàm quæ solent usurpari in ea lue. *Hollerius Perioche* I.

VIII. Mulierem Tinea alias tentatam, ac frequentibus quibusdam capitis lotionibus tandem sanitati restitutam, in capitis dolorem febremque continuam incidisse observavit *Saxonia*, quæ cum nullis præsidiis cederent, sed tandem ægram post dies xxx. ad internecionem duxissent, sublato cranio, media pars totius cerebri cum membranis putrida prorsus inventa est, ichore citrino referta.

IX. Oriuntur *Achores* ab exuperantia pravæ cujusdam materiæ, acrimoniam & crassitiem quandam in se habentis: Quare non solum quæ tenues humores, sed etiam viscidos medicamenta ducunt in curatione requiruntur, in qua non minus frequenter & fortiter purgandum quam in alopecia. *Rondeletius.*

X. Sunt qui influentem humorem adhuc initio, aceto vel aliis repellentibus repellendum censent, quod mihi non admodum tutum esse videtur: periculum est enim ne materia intus repulsa parotidas, vel alios periculosiores tumores in alia parte excitet, ut experientia compertum est: Quanquam non eo inficias in corporibus parum cacochymis contingere posse Tineam, in cuius principio humor influens medicamentis repellentibus tuto prohiberi debeat, quia adhuc tam parva est, ut citra maiorem corporis evacuationem topicis sanari possit: Sed si paulo copiosius fluxerit, & aliquo tempore restiterit, vix aut nunquam sine crebra topicorum applicatione elui poterit. Supra caput autem non frigida, sed adstringentia, quæ multum siccant, & materiam collectam absumunt, & densando corroborant sunt apponenda, ut si quis incipiente morbo chalcitidem, vel alumen in aceto dissolutum capiti admoverit, affectum sanare poterit, Acetum enim per se, vel aliis admixtum, potenter repellit, quod frigidum sit & tenuium partium, quarum ope succos crassos incidit & attenuat, & nonnihil, ob alias partes calidas illi admixtas, discutit: Quare omni tempore aliis medicamentis admisceri poterit, additis quibusdam resiccantibus metallicis, ut cadmia, lithargyro, spodio, cerussa usta, pompholige, chalcantho & similibus. *Rondeletius.*

VNGVIVM VITIA.

SYLLOGE.

Amissorum regeneratio. 1.
Pollicis pedis carni infixi curatio. 2.
Leprosorum curatio Chirurgica. 3.
Radice tenus putridorum curatio. 4.

I. VNgues intus cutem subnatam habent, tendinesque digitos flectentium musculorum subiacentes: Quæ res sane iis diligenter advertenda est qui externorum morborum curationibus animum applicant, nè in affectibus unguium, si discedant, corrodentibus substratam tendineam carnem auferre conentur, cum & ea res sine immensis dolorum tormentis transigi nequeat, & deformitas renati unguis sequatur: Quin potius magna solertia studeant quicquid adest illius carnis eo aptare, ut speratam novi unguis generationem facili negotio assequantur. *Adr. Spigelius Anat. l. 2. c. 31.*

II. Ex omnibus digitis illud peculiariter accidit pollicibus pedum, ut ungues solidissimi durissimique secundum latus externum sic infigantur subjectæ carni, ut & gravissimos dolores moveant & incessum adimant; qui si resecentur neque sic proficitur ut denuo accreti validius non imprimantur: quo casu cum multa ad inhibendum tentent, quotidie multi laminulas plumbeas, spongiolas, linamenta obtorta &c. submittentes, tamen infrugiferus est conatus: Expeditissima ratio est si portiunculam carnis illius, quæ lædentem unguem amplectitur cathæretico aut ferro rescindat; quorum hoc uti licebit, in duriore sensu præditis, animosis; caustico vero in delicatioribus atque in fœminis: Ad hunc modum multos, ac nominatim N. quem triennio malum afflictaverat, sanitati restitui. *Severinus Med. Eff. Chir. p. 123.*

III. Pedum pollicibus sic durus interdum ac vitreus accrescit unguis, scaber ac psorodes, ut carne quocunque modo compressa & velut allisa dolorem inferat: In Nob. N. hanc molestiam sic eximi jussi, primo ut vitro, sive acuto firmoque scalpro continenti abrasu exscinderetur unguis sic, ut rubellus supra carnem pelluceret ac tenerior redditus appareret: qua perfecta re, humido sale foveretur pars, mox oleo ceræ stillatitio illineretur, Sic homo à dolore factus liber. *Severinus Med. Eff. Ch. p. 125.*

IV. Et ex Siphilide morbo, & frigore nimium diu concepto per pedes, & ex paronychia, & ex cætero humorum vitio atque putredine, persæpe fit ut radice tenus computrescant ungues excitato ulcere, quod nullis unquam remediis exiccari obducique possit, quam ob causam excisione & candentibus ferramentis hanc curat *Paulus l. 6. c. 85.* Nempe ad Pterygium, quod de nomarum genere facit is author, referri potest hoc vitij, quod ipsum cum mihi se obtulit ita curavi, Forfice primum unguem in ambitum subtusque præscidi, mox volsella extraxi, spiritum vini sacchαro conditum affudi, & deinceps communibus ceratis usus curavi: Ex his notabo Piscatorem, qui quatuor iam annos vitium illud in pollicibus pedis utriusque pro incurabili destitutum fuerat passus, hac una via sanatus est brevi. 2. *Moniali* ex collisu venerat abscessus sub ungue pollicis dextri pedis, quo circumsecto multam saniem detersimus, & ulcus paucos post dies prope curatum reliquimus: adempta radice unguis quæ integra processerat: Nihilominus redierat abscessus latens sub tenuissimum procreatum unguem, quo circum amputata, & nova sanie reperta, post triduum novam unguis radic. confidenter extraximus, & ita pedem denique sanavimus. *Severinus M. Eff. p. 132.*

VO-

VOLATICA.

Curandi ratio.

CVm anno 1666. apud Illustrem N. essem, Nobilis cujusdam filiola sex vel septem circiter annorum subitò brachii pedisque dextri corripitur dolore, sine rubore, tumore, aut alio signo externo, cum levi quodam calore: Iussi applicari enema, quia constipata fuit, brachiumque & pedes linteis fumigatis involvi, sic per horam unam vel alteram quievit: Expergefacta de cordis conquesta compressione, nec pedi insistere, nec manum mouere poterat, pulsus erant veloces, magni, insignem denotantes sanguinis ebullitionem; calor ingens cum siti &c. Dedi statim in aqua flor. sambuci, Pulv. alexiterium *Spindleri* (quem forte mecum habui, in expellendis variolis & petechiis probatissimum) gr. xviij. antimon. diaphor. gr. iv. salis c. c. volatil. gr. iij. quo accepto sudavit, & statim post prodiere maculæ, ceu morbillorum incipientum notæ: Affirmarunt adstantes puellam variolas & morbillos iam habuisse, gravius ergo quid suspicatus; cum symptomata nihil remitterent, septem horarum spatio iteravi prædictum pulverem, & ecce post vnius horæ sudorem dilatatæ maculæ totum sinistrum brachium, illamque pectoris regionem instar Erysipelatis occuparunt: Nec mora melius se habere, dolor evanescere brachii, pulsus mutari cœperunt, quin & lecto surrexisset, nisi prohibita ægra: sed trium vel quatuor horarum spatio, disparente hoc rubore, novi rediere in artubus dolores, jamque manus & pes dextri lateris dolebant: Provocato per antenominatum pulverem sudore novæ, sed in dextra parte apparuere maculæ, quæ dilatabantur & disparebant, vt priores: Ita intra quatuor dies me præsente, & aliquot post discessum (duravit enim affectus xij. dies) pervagatum est corpus, nullo in loco diu manente isto rubore, sed modo hunc modo alium occupante, prægredientibus semper vel brachiorum vel pedum doloribus, donec missa ipsi mixtura simplici, cum spir. cochlear. & syr. violat. de qua mixtura bis in die ad gutt. xxv. sumebat, perfecte convaluit & adhuc valet: *Volaticam* fuisse, qui affectus hujus vagabundos motus bene consideraverit nemo dubitabit: Rarus alias, nec à multis Practicis affectus visus, aut quod sciam, observatus: *Melchior Sebisius* in Speculo suo p. 6. c. 52. ad Erysipelas refert, ratione causæ & symptomatum; differentiam autem ponit in modo & more, quippe hic affectus non in uno loco manet, deinde malignitatis non plane expers est. Labitur autem *Vittichius* cum medicamento suo repellenti quod nec in hoc, nec in Erysipelate, aut ullo alio ubi exanthemata se produnt, adhibere vellem. *Carolus Rayger Ephemer. German. anni 3. p. 504. De Volatica, specie scabiei, vide litera S. tit. de Scabie* §. *vlt.*

VOMITVS.

SYLLOGE.

I. VEnæ *sectio* in partium inflammatione necessario instituenda, cætera nocet: *Barbette Prax cap. 2. l. 4.* Iuvenis boni habitus, prorumpente materia fervida ex hypochondrio dextro, in Vomitionem conjectus, nullis potuit sanari auxiliis præterquam sanguinis vacuatione, tametsi de ea multum dubitarent Medici: ab hac nempe jecoris intemperies desiit. Nautæ pariter cibi vomitus, cum appetitu, cucurbitula ad ventriculi fundum affixa reprimi non potuit, sed sola Sanguinis detractione sic enim calida jecoris evaporatione imminuta, quæ superius in ventriculi orificium lancinabat, laborans ad pristinam valetudinem rediit. *I. Rhodius Cent. 2. Obs. 66. & 67.* Vomitum biliosum importunum Salvatellæ dextræ sectione curavit *Zacutus Pr. histor. l. vlt. c. 1. n. 4. Obs. 3.* Vide §. 24.

II. Excrementa quæ ventriculo hæserunt plerumque solent facere nè quæ ingeruntur contineri possint, & quæ impacta sunt illius tunicis vt evomantur quæcunque in ventriculi cavo continentur: *Vomitus* ergo arte factus, qui expellat quæ hærent, aut impacta sunt, curabit vomitum sublatione causæ: velut etiam alvi profluvium ac dysenteria expurgatione & clysteribus curantur: Neque tamen temerè tentari debent, sed cum auxilia, quæ per se morbo sunt contraria, non videntur posse opem ferre: *Vallesius lib. 2. Epid. s. 5.* Provocandus autem est emetico mediocri, non imbecilli, quale est oleum

tepens: neque vehementi, quod à longinquis partibus trahat, vt quæ ex antimonio parantur, sed iis quæ valida detergendi ac dissolvendi glutinosum illum humorem vi prædita sunt; Talis est gilla *Paracelsi*, seu vitriolum album præparatum: paulo efficacius est ejus sal, ex vitriolo ad intensam rubedinem calcinato. *Riverius Pr. l. 9. c. 7. Valleriola* veretur iis qui assiduo vomitu bilioso aut pituitoso premuntur, dare catharticum, quia cum statim vomitu reddatur, nihil prosit, & admodum noceat irritato ventriculo & agitatis humoribus, non tamen evacuatis: Id verò solenne habeo & longa observatione comprobatum, prius humorem, mali causam, vomitu evacuare, deinde roborare ventriculum tum assumptis, tum admotis, vt postea possit medicamentum purgans continere. Errant verò qui statim ab initio adstringentibus vomitum compescunt, nam intro impingunt & retinent vitiosos humores, quos natura excutere nitebatur, futuros posthac gravium morborum causas. *Enchir. Med. Pract.*

III. *Clysteres* in omni vomitione utilissimi sunt, si modo paucam quantitatem iniiciamus, neque fortiter laxantia aut olea præscribantur: nam si multa quantitas iniiciatur, pars coli, quæ ventriculo incumbit, repletur & fundus ventriculi comprimitur, & illa facultate, quæ irritat expultricem intestinorum, vomitum provocat, ut experientia in multis ostendit: Neque fortes præscribendi, quia pauca sunt recrementa: fiant ergo ex herbis emollientibus, seminib. & floribus discutientibus flatus, dissolvendo mel rosat. aut violat. aut cassiam, aut succum mercurialis, aut ciclæ, *Rondeletius c. 7. l. 2. Platerus tom. 3. pag. 651.*

IV. Post vomitionem longam, vel in eâ quâ alimenta retineri non possunt, injiciantur *clysteres* ex decocto capi, sine sale, sine saccharo oleoque, sed cum pauco vino ad nutritionem: Danda magna quantitas horum, ut partem superiorem conscendat, sed neque major quàm ut possit retineri, verum cum inanita sunt intestina rapiunt talem clysterem & retinent ad sui nutritionem: In his optimum est anisum decoquere, vt & flatus discutiat: nam intestina inanita replentur aëre qui prohibet ingressum clysteris: tales clysteres injiciendi sunt toties quoties cibū assumere solebant: proderunt enim tribus modis, nutriendo, flatus discutiendo, & quia, quando ventriculus nihil assumit, motus ille concitationis ventriculi ad vomitum conquiescit, & in sese contrahitur ventriculus. *Rondeletius ibid.*

V. Rusticus 34. annor. in creberrimum à cibo vomitum inciderat, aliquot diebus perdurantem, ita vt plurimis frustra tentatis vitæ periculum præsens subesset: hic tandem vnica *cucurbitula*, fundo ventriculi bis adhibita post cibum, à vomitu liberatus est: Erat autem tanta ipsius imbecillitas vt præter vomitum sanguinem quoque per nares sæpissimè magna copia excerneret: quod tamen symptoma cum reliquis vnico illo remedio evanuit. *Rumlerus Observat.* 14. Hæc non tantum subversionem ventriculi revellendo cohibet, sed imbecillum & exsolutum quoque roborat, ait *Oribasius l. 7. collect. c. 17.* Levis tamen, seu sicca sit, ex *Paulo l. 6. c. 41.* cum modicâ flammâ, vt monet *Sennertus l. 3. Pract. p. 1. s. 2. c. 12. Velschius in notis.*

VI. Mulieri enormiter vomenti ab Iliaca passione, plurima remedia nihil profuerunt, donec gutt. aliquot Elixir. propr. *Paracel.* fuerint exhibitæ ab *Horstio, t. 2. p. 174.*

VII. Quidam natura melancholicus tribus quibusque mensibus, vno die, nigerrimi humoris, & atrabilarii copiam rejiciebat, superveniente intensissima febre: Cum obstructiones adesse conjicerem, *Chalybem præparatum*, in decoctione eupatorii dissolutum, 40. dierum spatio assumendum suasi, cum exercitio valido: hoc præsidio vomitus cessavit omnino, chalybis vi deobstructis viis: vomitui successit sanguinis excretio per sedem. *Zacutus Pr. Adm. l. 1. Obs. 15.*

VIII. Vir xxxv. annorum, Senatorii ordinis, lienis affectibus obnoxius, vomitu ciborum premebatur tam inopinato, vt & discum & patinas conspurcaret, vsus per mensem acidulis Vice-Comitensibus, in Avernia sitis, liber ab affectu Genevam, patriam rediit.

IX. Ex *Avicennæ* consilio, qui vomunt non comedant donec fortiter famescant.

X. In multis morbis à bile oriundis convenire *frigidam* tam antiquorum quam recentiorum scripta testantur: Illustr. quidam *Baro*, natione Gallus, aliquando in conventu discessum suum irrigavit plus quam liberaliter nimbo Bacchi ex Canariis oriundi, Comites ejus aulici domum redeuntes vomitionibus tentabantur: videbatur hoc symptoma tanquam ex crapula natum. Die ab hinc tertio Illustr. ipse malo vexabatur consimili sed multo acerbius, quia ætas grandior & ventriculus ignavior, Vocor ego placaturus ventriculum irritatum: Conor hoc efficere variis confortantibus internis & adstringentibus externis: Omnia incassum, quicquid assumebat seu potulenti, seu esculenti ex fermentatione tantas excitabat inflationes & anxietates vsque dum evomitio reduceret inducias & brevem quietem: Tentabam plogosin ex vini flamma contractam extinguere julepis vitriolatis & emulsionibus, sed frustra; turbationes, & assumptorum exturbationes instabant pertinaciter: Conjiciebam tandem vitriolata potius exaltare vitiosum ventriculi fermentum; nec Emulsiones etiam satis excessum illius infringere posse, eo quod non tam copiose vel suadeantur à Medicis, vel ab ægris assumantur sine fastidio: Proponebam ideo haustum frigidæ, fermentum non augentis sed diluendo debilitantis liberalissimum: Evacuabat vitrum ℥xij. capax: hospitem amicissimum amicè excepit ventriculus & pacate sustinuit, citra solitam hactenus fermentationem: Miratus hanc pacem Illustr. potu frigidæ continuato totum hunc Archei furentis impetum tuto, cito, jucunde compescuit. *Sigism. Grassius in Misc. Cur. ann. 4. & 5.*

XI. Inter *venena vomitus* enormes, atque vtplurimum lethales producentia Arsenicum, Auripigmentum, Mercurium sublimatum corrosivum referimus, quæ omnia propter latentem manifestamve suam acrimoniam fœlicissime temperantur, & ad blandiorem excretionem præparantur oleosis, jusculis puta pinguibus, oleo expresso quovis, butyro &c. Inter quæ *Lac* etiam ab ipsis coagulari solet, rursumque excerni, vnde hactenus quoque prodest, quatenus scil. promptius illi se jungunt venena illa coagulantia, & eo ipso vim suam nocentem amittunt. *Sylvius de le Boë Pr. l. 1. c. 15 §. 36.*

XII. Si quædam *maligna pernicies*, vt per *febres pestilentiales* contingit, Vomitum molestissimum ciet, ea non catharticis, nec vomitoriis, sed solis cardiacis, tum sumptis, tum admotis oppugnanda. *Ench. Med. Pract.* In eo qui febribus malignis solet accidere, præstantissimum est remedium *salis absyn-*

absynt. ℈j. *cum succi citri recentis* ℥ß: hoc enim præter detergendi vim saturat aciditates peccantes: Id quod etiam *margaritæ præparatæ*, *terra sigillata*, *bolus armena cum rob ribium vel berberorum mixta in aqua acetosa præstant. Frid. Hofmannus m. m. lib.* 1. *c.* 19.

XIII. Quidam ob vigilias incidit in *tantam ventriculi debilitatem* vt assumptum alimentum illico vomitione rejiceret, difficulter respiraret, pateretur ructus, gurgulationes & singultum, & in dies extenuaretur magis pallidus, decolor & exanguis: Plura pro debilitate ventriculi parata adjuverunt nihil, Elevata Ensiformi cartilagine, vi cucurbitulæ siccæ, supra os ventriculi admotæ, & Empl. adstringentium ope, liberatus. *Zacutus Pr. Adm. l.* 1. *Obs.* 132. Cartilaginis Xiphoidis incurvatio (alias prolapsus pectoris) lædit ventriculum atque vomitum excitat, simulque spirandi difficultatem oblæso diaphragmate: Ideo mature revelanda hæc cartilago, & ad suum locum reponenda: De hoc morbo *B. Codronchius & Septalius. Riolanus Encheir. p.* 198. *Barbette Pract. l.* 4. *c.* 2.

XIV. Vomitum diuturnum ab *insigni laxitate ventriculi* restænavit Mercator assumptis quotidie per dies xl, mane, jejuno ventriculo, sine potu, quatuor aut quinque horis ante prandium, panis bis cocti duabus vel tribus vnciis: humore namque conglobatus in pilæ modum ventrem mollit, ac ventriculum insigniter corroborat: Huic remedio præluxit *Plinius l.* 22. *c.* 25. contra destillationem, quam Nob. *Peireskius* buccella crustæ sicci panis, cum trugemate odorato compescuit. *Rhodius cent.* 2. *Observation.* 68.

XIV. *a.* Cum Vomitus causa aut in *ventriculo adhæret*, aut in ejus substantia imbibita est, illi nusquam mederi licet per ea medicamenta quæ vomitum moveant; nam cum ex hac causa vomitus & nausea maxime excitentur, & ventriculus vi prædictorum medicamentorum plus reliquorum excrementorum trahat ex reliquo corpore quam quicquam eorum, quæ continet, excernere possint, ob id alia via incedendum est: Quapropter superest in prædicta causa triplex curandi ratio, Vna quæ docet ciborum administrationem, quos duplici conditione præditos esse oportet, scil. laudabilis nutrimentione præditos esse oportet, scil. laudabilis nutrimenti & facilis coctionis, vt levi negotio, antequam reliquorum succorum vitium contrahant, conficiantur, & reliquis admisti eorum impuritatem compescant: Altera vero quod sint ex toto contrarii qualitati succorum præexistentium, vt & qualitate & substantia eos attemperent & compescant: Secunda curandi ratio alia auxilia suppeditat, quæ abluendi & leniendi succorum acrimoniam vim habeant, nam hujusmodi causa potius malitia quam copia ventriculum ad vomitum lacessit: Ob id quidem præstant medicamenta duorum generum, quædam quæ id, quod mox diximus, efficere habeant, qualis est *ferventissimus aquæ potus*; quæ copia abluit, calore separat viscidos humores, & infarctos penetratione & dilatatione, ob actualem calorem mire abluit expurgatque; præsertim si aquæ permisceatur (licet optime id sola valeat efficere) aliquid quod adversus humorem peccantem pugnet, veluti in pituita *mel rosaceum*, aut *oxymel*; in flava bile, crassa & adhærente, *sacchari & hordei decoctum*: Reliqua vero medicamenta quæ huic vsui deserviunt, ea sunt quæ ventriculi sensum quodammodo hebetare habeant, velut pinguia & mucilaginosa omnia: Vltima medendi ratio, & in qua potissimum huius mali medela consistit, ea est quæ docet hos humores infarctos & imbibitos per infernam alvum purgare, eis tamen medicamentis quæ sensim & paulatim id efficiant, nam cum hujusmodi humores sint infarcti aut adhærentes, nequeunt copiose excerni, nisi à validissimis medicamentis, quæ & prosternere naturam, & plures humores ventriculo allicere supra diximus: quare mitiora, aut in parva quantitate, & repetitis vicibus ea adhibere oportet: illud quidem vt tantum moveant quantum purgare sunt nata, hoc vero vt frequentia adimpleant quod ex quantitate detrahitur. *Mercatus.*

XV. Quidam sæpius à cibo, à prandio æque ac cœna, noctu quoque nunc tenuiorem, nunc crassiorem humorem Evomere consueverat; Caput dolebat ac erat grave: Plurimis visum tantam vim pituitæ de cerebro venire: Varia remedia parata fuerunt, novissime etiam setaceum, at frustra: Defuncto ægro fistula stomachi inveniebatur: Cauterio quoque verticem quidam inurunt, quod remedium quam triste est tam supervacaneum: Eo non curantur ægri sed macerantur, & quidem communi inveteratoque errore istius opinionis, Cerebrum quotidie liquore pituitæ se complere, istumque aliquando in stomachum evomere: Atque si cerebri humores hac via defluerent, eum cursum cauteria bregmatis inhibere haud possent, nam talem humorem (ita vulgaris fert opinio) emittunt venæ cerebri intimæ, quas ea cauteria haud tangunt, nec exinanire queunt, nec stringere: Sed quidam, *inquit*, eo remedio persanati fuere, præsto sunt testes? Adversus hoc tibi respondeo, Non testes sunt sed assertores plane inanes: Illi ægri diarrhœam aut vomitum quidem passi fuerunt, minime cognomento Cerebralem: atque hi reliquis remediis aptis curati fuerunt, cauteriis vero vexati. *Schneiderus.*

XVI. Vomitoria medicamenta, perperam vel nimia quantitate assumpta, & vomitum immanem producentia solis *Opiatis* compesci possunt ac devinci. *Sylvius de le Boë Prax. l.* 1. *c.* 15. Ad exhibito pharmaco Vomitorio aliquoties repetit vomendi impetus, vsque dum tincturæ venenatæ materies etiam à crusta villosa ventriculi abstergatur, & demum tota foras rejiciatur, proinde ut tunicæ interioris fibræ nerveæ virus illius non amplius imbibant: At vero non ideo semper vomitionem finiri contingit, quin pharmaco licet penitus rejecto, nulloque ejus contagio superstite, sæpe tamen spiritus stomachici nimis lacessiti furorem suum ægre dimittunt; adeo ut à succo quocunque alio (quem fibræ nerveæ imbiberint) irritentur, inque spasmos emeticos agantur, quin & crebra interdum vice eos repetant: Quare tunc ut vomitio cesset nihil omnino potus sive alimentosi sive cardiaci ventriculo ingeratur, atqui fotu calido externe adhibito somno indulgeatur. Porro nonnunquam humores alii è vasis expressi, ac præsertim bilis è meatu choledocho in ventriculum suffusa, non tantum vomitorio vires addunt, sed operatione ejus finita stomachum ultra lacessere & in contractiones excretorias urgere perstant, Ob hanc rationem quando bilis exundat, siquidem à levi occasione illa in stomachum accersitur, sæpissime à pharmaco mitiori vomitio immanis cum horrendis symptomatibus excitatur; cujus interdum sedandæ gratia Enema leniens, quo bilis turgescens versus inferiora sollicitetur, exhibere convenit. *Willis Pharmac. Ration. sect.* 2. *cap.* 2. In Hypercatharsi à vomitorio inducta, patiens mox lecto commissus remediis tum internis, tum exter-

nis sedulo tractetur, & primo ut ventriculi hospites quietentur, aut fotus calidus è decocto absynth. Pont. menthæ, & aromatum in vino rubro adhibeatur; aut placenta è mica panis tosti, & clareto calfacto immersi applicetur: Enema ex lacte cum Theriaca dissoluta injiciatur: Membrorum frictiones calidæ, & supra genu ligaturæ fortes, quæ spasmos ab iis partibus arcent, adhibeantur: Ventriculus interim, nisi lipothymia urgebit, vacuus servetur; quamprimum vero iste quidpiam alimenti aut medicamenti recipere potest, aqua cordialis, aut vinum ustum calidum assumatur: In perturbatione ingenti, si pulsus admittit, Theriaca Androm. aut Diascord. quandoque, item Laudani solutio, aut tinctura Opiatica convenient. *Idem. cap.* 3.

XVII. Vir robustus, & alias satis sanus, à longo tempore vomitu crebro laborans, comesta quæque sæpius mox rejicere solebat: Tandem victis omnibus remediis, morbus in eum statum devenit ut valde esuriens comederet, donec oësophagus ad gulam usque impleretur, deinde nihilo in ventriculum illabente, ingesta quæque cruda regereret: Cum ideo propediem interire periclitaretur, instrumentum ei instar virgulæ, è pinna cetacea, cum spongiæ fibula apici ejus affixa parabam: hoc ægrotans statim à cibo & potu, gutturi unaque oësophago immittens, alimenta, secus restagnatura in ventriculum, orificio ejus reserato, detrudebat: atque hujus ope per 16. annos pabulum quotidie sumpsit; eademque adhuc machina utitur: Proculdubio in hoc casu os stomachi, sive à tumore, sive à paralysi semper occlusum nihil nisi violenter reseretur in ventriculum admittit. *Willis Pharm. Rat.p.*45.

XVII. *a.* In Vomitu, & Cholera morbo, *Laudanum* detur cum syrupo, vel tinctura rosarum, vel cum sapa cydoniorum, atque illico applicetur regioni ventriculi cucurbitula, & ex fermento pulvere absinthij & cortice aurantiorum, subactis cum succo menthæ catapl. *Theodor. de Mayerne Tract. de Laudano MS.*

XVIII. Ex *Avicenna*, mirabile est in sedando vomitu *calefacere extremitates*: Nec sibi contradicit dum alibi scribit infrigidationem extremitatum sedare vomitum velocem calidum: respicit enim ad vomitum qui habet rationem causæ, ut est vomitus in quo velociter movetur materia calida: extremitates namque refrigeratæ frigiditatem impertiuntur ori ventriculi, quod inde adstringitur, unde vomitus sedatur: Hic igitur refrigeratio extremorum dirigitur ad vomitum non ad materiam: contra extremorum calefactio non respicit vomitum, sed materiam vomitus, quam ad inferiores partes retrahit: ideoque *Avic.* proponit medicamenta vehementer calida, ita ut etiam ad rubrificantia ascendat, & ad exulcerantia, quæ sæpius cruribus applicat revulsionis gratia. *Capivaccius Pr. l.* 3. *cap.* 11.

XIX. D. *Girardus*, septuagenarius, Senator Neocomensis, anno 1664. *Vomitu acerrimi & nigerrimi humoris* per intervalla premebatur; præcedebat immanis ventriculi dolor, terebranti similis, digitoque in os immisso talem humorem eliciebat: Quærebat à me remedia ventriculo; sed lieni succurrendum dixi, quo nunquam se laborasse asserebat, fastidienti multitudinem præscripsi usum Elect. Lenitivi, Catholic. vel similis, quo congeries humoris præcaveretur, ac à liene ad ventriculum influxus; Paruit consilio per mensem, immunisque à vomitu & doloribus tamdiu permansit: Tandem, pro more gentis, ad Sacrificulum, in Ditione Friburgensi medicinam factitantem, Magiæ suspectum, divertit: qui nescio quæ præscripsit, à quibus pessimè habuit, clinicus enim evasit, qui ante ὀρθοστάδην rebus vacabat, paucisque post diebus obiit, prægressis maximis ventriculi doloribus: Apertionem cadaveris petiere consanguinei, quibus prædixi in ventriculo vix quicquam noxæ repertum iri, in liene causam mali quærendam: revera insons fuit ventriculus, nam, præter nucleos cerasorum pridie ingestorum, nihil repertum: sed lienis summa & tertiâ circiter pars omnino absumpta erat, quasi mordicus amputata: cætera scrutari non licuit ob dissectoris imperitiam, qui lanio quàm Anatomico similior. Affectio ad morbum Nigrum *Hippocr.* accedebat, de quo *lib.* 2. *de morb. t.* 161.

XX. Quia *Emplastra* tardius operantur, unguenta paranda sunt, vel linimenta, vel inunctiones, supra quas pulveres aspergimus, addita aceti bona quantitate. Inunctio debet esse initio calidis, in fine frigidis, nam calida omnia & frigida constringunt, tepida relaxant: Et debent inungi sine frictione multa, sed fovendo leviter tantum: nam omnis agitatio aut motio circa os ventriculi vomitum provocat. *Rondeletius.*

XXI. *Emplastra* præ cæteris Topicorum formis, ne per inunctiones fricando ventriculum, Vomitus nonnunquam concitetur, hic ventriculo applicanda potius. *Platerus.*

XXII. Quando medicamenta necessario adhibenda ventriculus omnino respuit, antequam ægro aliquid propinaveris, applica tale Emplastrum. ℞. *Ol. mastich. cydonior. ana.* ℥ ß. *crustæ panis assæ, & in aceto forti duabus horis madefactæ* ʒij. *spodij, mastiches, menthæ, corall. rubr. præparati, santal. alb. rub. ana.* ʒj. *far. hordei q. s. ad subigendum*; Valent ligaturæ extremorum dolorificæ: cucurbitula sicca fundo ventriculi admota: *Crato Consil. l.* 2. *f.* 64.

XXIII. In vomitu vehementissimo dentur *Laudani grana* iij. *& massæ Pilul. Cochiar.* ℈ i j ß. Sedabitur vomitus, & quinque post horis purgatio fiet per inferiora: Satis magna ponitur purgantium quantitas, quia infringitur à laudano, quod ideo miscendum est cum diagrydiatis & colocynthiatis. *Riverius l.* 9. *c.* 7.

XXIV. In Vomitione symptomatica causa conjuncta, aut in ventriculo subsistens, affectum istum idiopathicum perducit, aut in aliis partibus defixa earum spasmos, & communicatione per nervos facta, in ventriculo perturbationes emeticas ciet: uti in paroxysmis nephriticis, colicis, hystericis, vertigine, & multis aliis contingere solet, cujusmodi vomitionis sympathicæ medela à morbi primarij curatione dependet: Materies autem Emetica in ventriculo subsistens, vel in ipsum aliunde suffunditur, vel ob coctionis defectum aut depravationem illic progignitur: Vtroque respectu præsens saburra imprimis eliminari, dein uberior ejusdem proventus præcaveri aut præscindi debet: Itaque ut impura materiæ viscosæ colluvies è ventriculo abstergeatur, vomitio lenis cum sero lactis carduato, vel oxymelite aut vino scyllitico, vel cum decocto flor. chamom. aut radic. eupatorii, solutione salis vitrioli & similibus instituatur: dein reliquiæ per enemata, aut catharsin, assumptis Pilulis mastich. stomach. cum gum. vel Tinctura sacra, aut infusione Rhabarb. blanda subducantur: Porro cum sanguis impurus aut rancidus materiæ incongruæ penum subinde novum, aut per arterias, aut per vasa choledocha

sæpe

sæpe exundantia ventriculo suggerens, diathesin Emeticam infert, *Phlebotomia* non raro juvamen præstat: Et propterea *Gravidarum* vomitiones hoc remedii genere crebro sanantur (vide *titul. de Prægnant.* §. 6.) Insuper ea conveniunt quæ sanguinem attemperant, quominus recrementa adusta in eo generentur: Hinc serum lactis, acidularum potus, herbarum succi, sal prunellæ, & similia, quatenus sanguinem fundunt, ejusque recrementa alio perducunt, dispositionem vomitivam non raro tollunt: Hujusmodi remedia etiam in usu erunt, si vomitio crebra ac quotidiana ab humoris biliarij & pancreatici congressu & lucta, inque ventriculum regurgitatione procedat. *Willis Pharmac. rat. sect. 2. cap. 3.*

XXIV. *a.* Vomitio crebrior, & curatu difficilior, ea est quæ à materia incongrua, intra ventriculum genita provenit, quatenus nimirum ob visceris hujus fermentum vitiatum comesta quæque in putrilaginem irritativam degenerant: Quamobrem in hoc casu, post stomachi sordes per evacuantia lenia detersas, remedia vulgo *Digestiva* appellata, ex usu esse solent, quæ juxta quod ventriculi succus fermentativus, indolis ut plurimum salinæ, quandoque etiam sulphureæ existens, in vario fixitatis, fluoris, aut adustionis statu fuerit, diversimoda existunt, & modo hæc modo illa potius juvant: In Ructu, & *vomitione acida*, medicamina sequentia tententur, & à juvantibus methodi instituendæ ratio desumatur: ℞. *Pulv. Ari compos.* ℥iß. *salis absynth.* ʒij. *sacchar. ros.* ʒiij. *f. Pulvis, detur* ʒj. *mane & hora quinta pomerid. in haustulo cerevisiæ cum macere, & crusta panis cocta, vel in aqua destillata, aut Tinctura Absynth. Pontici.* ℞. *Pulver. eboris, ocul. cancri, corall. rub. ana.* ʒij. *corall. calcin.* ʒj. *santal. rub. cinnamomi, ana.* ʒß. *f. Pulvis, dozis* ʒß. *eodem modo.* ℞. *Tinctur. salis Tartari* ʒj. *dozis* ℈j. *ad* ʒß. bis in die in aqua distill. appropriata. *Idem.*

XXIV. *b.* In *Vomitione acri & calida*, medicamenta sale acetoso & vitriolico prædita magis conveniunt: Celebre istud *Riverij* in hoc casu locum habet. ℞. *Salis absynth.* ℈j. *detur in cochleari uno succi limonij.* ℞. *Corall. præparati* ʒij. *salis absynth.* ʒß. *succi limon.* ℥iv, stent in vitro capaci, *adde aq. cinnamomi fortis* ℥ij. dozis cochleare unum vel duo, bis in die, vase prius agitato. ℞. *Pulv. ebor. corall. ana.* ʒij. *vitrioli martis* ʒj. *sacch. c.* ʒj. *misce*, divide in 6. vel 8. partes, pars una sumatur bis in die cum conveniente vehiculo. In hoc casu Aquæ minerales purgantes, quæ plurimum nitri in se habent; etiam Acidulæ ferratæ, juvamen egregium solent conferre. *Idem.*

XXIV. *c.* Si quando Stomachus pleraque ingesta in putrilaginem biliosam & amaricantem (uti crebro assolet) pervertens, propterea in vomitiones crebras sit proclivis, remedia tum acida, tum amara convenient, ℞. *Elix. Propriet.* ʒj. dozis ℈j. bis in die in idoneo vehiculo: ℞. *Rhabarb. pulver. gr. xxv. salis absynth.* ℈j. *aquæ cinnam.* ℥ß. *succi limon.* ʒj. *misce*, sumatur aut per se, vel cum alio liquore. ℞. *Pulver. Oculor. cancri* ʒß. *Tartar. chalyb.* ʒij. *sacch. candi* ʒj. *f.* Pulvis dozis ʒß. cum vehiculo idoneo bis in die. *Idem.*

XXIV. *d.* Vomitionis crebræ & habitualis sæpenumero causa est, non tam materies ventriculum irritans, quam fibrarum ejus nervearum debilitas, & nimia in irritationes propensio, in quantum scil. illæ teneræ admodum, aut infirmæ, neque ingesta coquere, nec eorum onus sive gravamen sufferre valent; quin à quolibet iis incumbente mox irritantur, & proinde quod molestum est expellendi gratia fibras carneas in spasmos emeticos cient: Hujusmodi Affectionis duo sunt præcipui casus, videlicet aut stomachi debilitas, fibris ipsis insita à passionibus inordinatis, uti crapula, potationibus assiduis ac immodicis, vinorum aut aquarum ardentium crebra ingestione, aliisque in victu erroribus contrahitur, quatenus nempe fibræ istæ supra modum distentæ, aut nimis excalefactæ, & velut assatæ, spiritus animales in uberi satis copia admittere aut continere nequeant; Vel secundo fibræ istæ, quanquam per se rite satis habentes, tamen propter nervos alicubi obstructos, debito spirituum affluxu destituuntur, perindeque languidæ & flaccescentes ingesta quæque haud tolerant, quin statim aggravatæ per vomitum ejici cogunt: Ita novi plures sine ulla ventriculi impuritate, aut languore ab inordinationibus contracto, visceris istius quadam quasi paralysi affectos appetitu caruisse, atque vomitioni assiduæ obnoxios fuisse: In priori affectu ejusmodi remedia indicantur quæ *Fibras nimis distentas & tenues* stypticitate sua corrugari, ac in spatium brevius contrahi faciant, necnon quæ mulcimine suo pergrato, spiritus illuc copiosius allectent, & languidos refocillent: ℞. *Conserv. ros. rubr. vitriolat.* ℥iv. *myrobalan. condit.* ʒvi, *zinzib. in India condii.* ʒß. *spec. de hyacint.* ʒii. *croci Martis rubicundiss.* ʒi. *syrup. è corall. q. s. f. Electuar. Dosis* ʒi. *bis in die, superbibendo haustulum aq. distillatæ.*

XXIV. *e.* In ventriculi debilitate, sive resolutione propter *nervos alicubi obstructos* excitata, remedia Antiparalytica cum stomachicis adiunctis præcipui erunt usus ℞. *Elixir proprietat. Par ac.* ʒj. dozis ℈j. bis in die cum aqua sequenti, ℞. *Summit. cupressi man. vi. folior. sclareæ manip. iv. cortic. exterior. xii. arant. cinnamom. maceris ana.* ℥i. *rad. cyperi, galangæ minor ana.* ʒß. *incisis & contusis affunde cerevis. Brunsvvic. lib. viii. distilla organis comm. Tinctura salis Tartari, Corallii, Antimon.* eodem modo possunt usurpari: In hoc casu *spir. Salis dulcis*, item *spiritus Salis armoniac.* aut *flores eius*, egregium juvamen præstant. Porro Vomitoria & Purgantia, quin & Diaphoretica sæpe cum fructu adhibentur: Novi hunc affectum per Balneationem in Thermis Bathoniensibus aliquoties feliciter curatum. *Willis ibidem.*

XXV. Vomitus Vomitoriis curatur, si vires valeant, Id quod etiam *Hippocrat. lib. de Loc.* confirmat, quia eluuntur ea quæ vomitus causa sunt, Sic miles quidam corripiebatur febre ardente, & omnia assumpta per Vomitum rejiciebat, cui quinto die, in quo consilium à me petiit, exhibui Salis Martis ʒß in cerevisia moderate frigida, à quo vitiosorum humorum saburram rejecit, & alia assumpta bene retinuit, ut confirmaretur hoc vulgatum Medicorum Vomitum vomitu curari: Ejusmodi itaque vomitus symptomatici sæpius ab humoribus ventriculum lacessentibus proveniunt: Sint tamen Vomitoria ejusmodi quæ simul adstringunt & ventriculum roborant, ad *Hor. Augenii lib. 6. Epist. p. 219.* imitationem. *Frid. Hofmannus m. m. l. 1. c. 9.*

XXVI. Sæpenumero oritur ex *obstructis lienis arteriis*, & tunc confert usus acidularum Martialium: Consulis N. uxor 39. annorum, mensibus rite fluentibus conquerebatur de vomitionibus singulis diebus infestantibus, vel ante prandium, vel ante cœnam, cum dolore gravativo hypochondrii sinistri, capitis dolore, cordis anxietate

notabili: Varii humores vomitionibus rejiciebantur, Exhibita fuere primo vomitiva, purgantia &c. Externe balsama corroborantia, sed omnia frustra: Tandem ex solo vsu acidularum Martialium in decocto pomorum *Borsdorff.* convaluit. *Frider. Hofmannus m.m.l.1.c.19.*

XXVII. Qui de *Scorbuto* scripserunt, omnes fere medicamenta antiscorbutica in lacte vel sero lactis exhibere jubent, Scribitque *Eugalenus* Vomitum in Scorbuticis rectius lacte quam adstringentibus sisti: cum tamen lac facile corrumpatur, & obstructiones pariat, Id vero propterea vtile esse quoniam pingui sua substantia humorum acrimoniam insigniter attemperat: Quanta enim acrimonia humores in Scorbuticis prædití sint, cum gingivarum, tum crurum ulcera depascentia satis arguunt: Vidi à sanguine scorbutico per nares exstillante non tantum linteamina, ex tela satis crassa, quibus excipiebatur, corrosa, sed & lotrici, eadem purganti, manus exulceratas: Nec metuenda vel ipsius corruptio, vel obstructionum per id procuratio: Omnia enim ista nocumenta avertent coctura & conditura per saccharum aut sal facta: Quin & antiscorbutica eadem incoqui solita eademmet sufficienter præcavebunt: Quod autem vomitus eodem melius quam per adstringentia sistatur, non dictam solummodo esse puto causam, sed etiam quia ob facultatem abstergentem, humores illos acres extergit & per alvum deducit; cum adstringentia è contrario ipsos intra corpus detineant, & tunicis atque villis ventriculi fortius affigant; vnde perpetua postmodum oritur vellicatio & ad vomendum irritatio. Ipsum denique serum idcirco exhibetur, quia non solum humores contemperat & abstergit, verum etiam ob nitrositatem, adeoque salem volatilem, fixum illum Salem apud Scorbuticos abundantem, aggrediens resolvit & volatiliorem reddit. *Michaël Doringius Epist. 30. Centur. 2.* In vomitu Scorbutico calida & acria nocent, & exasperant magis malum; conveniunt contra mitigantia dolorem, ac acrimoniam & sal scorbuticum; imprimis lac caprillum cum succo nasturtii vel cochleariæ &c. *Petræus Nosologia Harmon.p.m. 400. Barbette Prax.p.27.*

VOMITVS SANGVINIS, PVRIS.

SYLLOGE.

Purgatio confert. 1.
Non omnibus sistendus. 3.
Topicis calida admiscenda & tenuium partium. 2.
Saphenæ sectione repressus. 4.
Oleosa nocent. 5.
Acetum solitarium non dandum. 6.
Ab hausta hirudine concitatus. 7.
Vomitus à Liene. 8.
Vomitus Puris curatio & præcautio.

I. PVrgatio blanda & frequens instituenda est qua sanguis à serosis & biliosis humoribus, hunc affectum producentibus repurgatur: Cujusmodi purgationes à Medico prudenti celebratæ mira præstant, vt nos experientia didicimus: debent autem fieri ex rhabarb. myrobal. tamarind. & tripher. Persic. quæ medicamenta purgando adstringunt, & humores nullomodo agitant, vt inde metuenda non sit Vomitus sanguinis concitatio. *Riverius l. 9.c.9.*

II. In vnguent. epith. aliisque topicis, animadvertendum vt cum adstrictione quadam caliditatem habeant: nam quamvis fluxus compescatur frigidis & adstringentibus, indicatione tamen sumpta à partis (ventriculi) functione, & tempore hoc fit; Optima sunt cyperus, spica, cassia, cinnamom. (quod vim habet adstringendi) inter alia adstringentia: nam præter id quod partis temperiem servant, faciunt etiam ad penetrationem adstringentium & frigidorum, quæ sua natura sunt crassarum partium.

III. Patavii duæ fœminæ imminente fluxu mensium, pridie sanguinem vomitu rejecerunt, imo vomitum præsensere: quem si Medicus prohibere tentaret, varia suboritura essent accidentia, ipso vomitu sublata. *Iohann. Rhodius Centur. 2. Observat. 64.* Fœmina plethorica & obesa sæpe quotannis vomitu fuit correpta sanguineo, copioso, sine virium debilitate, idque fere semper tempore mensium, qui vel paucissime tum fluxere, vel plane cessarunt: Suasi vt nonnunquam aperiret saphenam, & vteretur moderate moventibus menses; Sed ab aliis persuasa, omissis jam commemoratis remediis, validis adstringentibus adhibitis, vomitum quidem istum compescuit, sed paulo post in morbum arthriticum, & graves capitis dolores incidit, vt nunc etiam annos aliquot semper lecto sit affixa. *Schenckius Observat. l.3.cap. de Vomitu.*

IV. Iuvenculæ carnosæ intra diem & noctem xxx. pene libræ sanguinis, ob omnimodam *menstrui suppressionem* evomenti, aufero, reclamantibus aliis, qui è cubito sanguinis missionem imperabant, novem uncias è malleolo, per intervalla tria; Iterum cessante aliquantisper hora prima pomeridiana duas vncias partite exhaurio, & nona, vnam & dimidiam: hac vacuatione sanguine ad originem attracto omnino sedatus fluxus. *Zacutus Pr. Adm. Observat.13.l.2.*

V. In *sanguinis vomitu* suspectus est oleorum vsus, eo quod orificia venarum reserent magis quam adstringant, vnde oleum amygdal. d. omnibus vomiturientibus denegat *Aloys. Mundella dial. 1. fol. 4. Thomas Bartholinus Hist. Anat. cap. 3. hist. 61.*

VI. Aceti præterea solius vsus est suspectus, quia partes exasperat ac tussim excitat, vnde novum fluxum promovet; dulcorandum igitur aut melle, aut saccharo.

VII. Vomitu sanguinis laborabat rusticus, nullis remediis per multos dies cedente: Medicus cupiens sanguinem in ventriculo collectum educere per vomitum, qui graviter ægrotantem infestabat, & oppressionem insignem in ea parte efficiebat, præscripsit oleum amygdal. dulc. ℥ij, quibus vomitus excitatus est, vomuitque sanguinem concretum, simulque hirudinem sese in terra commoventem: Hæc erat causa ignota & rara sanguinis vomitus: retulit postea æger se in rivulo aquam bibisse cum qua simul hirudinem hauserat. *Lazarus Riverius Observation. 26. Centur. 4.*

VIII. Anno 1662. vidi in Oppido *Boudri*, ditionis Neocomensis, Notarium quinquagenarium, qui sanguinis concreti & nigricantis, vno impetu,

vomitu eiecerat, & pridie, ut narrabat tantundem: Nauseabat adhuc ventriculus; cum gravitatis sensu; quâ de causâ tepidam poscam (nihil enim aliud erat ad manus) exhibui, quæ non minorem copiam exclusit: Quia vires constabant, præscripsi bolum ex conserva rosar. cum ʒj. pulver. rhabarbari, qui sanguinis concreti, fæcibus permixti, insignem copiam eduxit: hinc ad roborantia deventum: Ad præseruationem, hæmorrhoidalium venarum reserationem, bis in anno, suasi (A liene enim manasse effluvium, testabatur eius per intervalla tumor recurrens) additis chalybeatis & obstructiones aperientibus: Sequutus salutare consilium per biennium; quò neglecto, tertio anno rediit vomitus maiori impetu, qui illum vita privavit. Ex liene (*inquit Dodonaeus cap. de absynth. l. hist. stirpium*) sanguinem vomitione reiicientes multos cognovimus; unum aut alterum nostro consilio post unicam vomitionem servatum meminimus, & quidem frequenti absynthii quoquo modo usu.

IX. *Puris* excretio per *Vomitum*, ac deiectionem alvinam, non sistenda, sed blande promovenda, cum sit humor toto genere præter naturam, hominique omni ex parte noxius: Ejusdem autem novus ortus, quantum licet, impediendus, cum ex sanguine, Ignis nostri vitalis fomite, partiumque corporis omnium, tam continentium quam contentarum, pabulo generetur: Inter omnia quæ Puris excretionem moveant, vel promoveant, præfero ac commendo Antimonialia medicamenta, quippe quæ obseruavi sæpenumero habere insuper vim corrigendi noxas à pure contingentes, quin novam puris productionem impediendi; postquam non minus corporis humani, quam auri purificationi servit Antimonium, rite tam præparatum quam administratum: *Puris* continuam ex sanguine corrupto *generationem* sistit quoque *Balsamus sulphuris anisatus*, & alius quivis, ad guttas duas tresve aliquoties in die assumptus: à quo ulceris præterea mundatio & consolidatio certa expectanda, & forsan certior quam ab ullo alio medicamento: Conducet in hunc quoque finem Antimonium diaphoreticum, & quodvis aliud ex Antimonio paratum medicamentum alterans, & Balsamus ex ipsius floribus artificiose confectus. *Franciscus Sylvius de le Boë Pr. lib. 1. cap. 15.*

VRINÆ INCONTINENTIA.

SYLLOGE.

Sanguis quando mittendus. 1.
A dilaceratione vesicæ genita curatio. 2.

I. SI menses, aut hæmorrhoides suppressæ fuerint, tunc quidem sanguinem mittes si eos revocare ita facile non sit possibile, ex talo, parce, & per intervalla, quæ tunc sat sit copiam deponere, ac si crudior jam sanguis cohibitus factus fuerit, vt non raro assolet, parcius sanguinem detrahes, & mox purgabis, postmodum ad ea quæ partem roborant deveniendum: Verum si ex defluxu pituitæ fluxilis, quæ semper defluat, aut crassæ, quæ ibidem imbibita prædicta mala efficiat, morbus suboriatur, cavendum erit sanguinis detractione, nisi corpus pari pensu sanguine abundaverit. *Mercatus.*

II. Anno 1608. vocatus ad juvenem primiparam, cui inepta obstetrix vesicam laceraverat, vt nec momento vrinam contineret: vnde iugi stillicidio excoriata primum cutis labiorum pudendi, mox tot ibi verrucæ, sed molles, natæ, vt putem nullius duas manuum volas capere illas potuisse; vtraque natis ad os fere eodem lotio exesa: Iussi Leodium eam vehi, cupidissimus curam illam tentandi: Vt primum operi me accinxi, informem illam & prægrandem verrucarum molem magmate illo ex stibio crudo & sublimato æqualiter mixtis, unde butyrum antimonii distillant, denie oblevi; qua sæpius derasa, die tandem tertio labia pudoris altissime sepulta primum se aperuere, & clunium putris caro exesa, vel excisa, spem boni successus fecerunt; Vt primum diductis labiis sphincterem vesicæ observare potui, siphonem argenteum concinnavi, cujus partem breviorem vesicæ immittebam, longiori autem, & quatuor latos digitos extanti, lagenam alligabam: hoc modo vrina alio derivata, vlceribus ad cicatricem ductis, sana sibi visa, maritum, cum quo biennio non consueverat, decimo nono postquam Leodium venit die ad se vocat, à quo cum ipsam artem reponendi siphonem, necessario auferendum in amplexibus, docuissem, iterum gravida feliciter peperit: Cæterum vrinæ iugi stillicidio cum multa adhibuissem frustra, dimisi hoc vno lætam, quod omni dolore soluta molestam vitam ob lagenæ pondus commodius traheret: Tandem lætissimam offendi, vnaque siphonem argenteum offerentem si forte alicui alii vsui foret: Stupente me quomodo vrinæ illa incontinentia liberari potuisset, ostendit mihi sacculum collo appensum, in quo erat pulvis bufonis vivi, in nova olla vsti: Hoc à Cingaro se edoctam ab ejus vsu nihilo secius vrinam se continere quam ante lacerationem. *Heers Observat.* 14.

VRINÆ SVPPRESSIO.

(Vide *Ischuria lib. ix.*)

Catheteris, Fotuum & Injectionum corroborantium beneficio curata.

QVidam annos natus 66. omnimoda lotii suppressione laborabat, cum ingentibus colli vesicæ doloribus. Tumebat hypogastrii regio, & eminebat vesica ad magnitudinem melonis mediocris: Pridie hauserat in convivio vinum subtilius, ac lotium præ pudore cohibuerat: Immissus, sed per vim catheter: Educto lotio, somno indulsit æger, atque iterum impletur vesica, adeo vt ad catheterem denuo recurrendum fuerit: Sed tandem contigit vt à frequentiori intrusione collum vesicæ intumuerit, nec aditum in vesicam reperiret amplius catheter, adeo vt non aliud superstes esset præsidium quam punctio hypogastrii, à *Riolano in Ench.* proposita; vel sectio perinæi: Sed aliud in mentem mihi venit, immissum catheterem in vesica detinere, quo liber per illum exitus vrinæ concederetur, qua depleta, & interim dum vacua esset, Fotibus adstringentibus, regioni vesicæ admotis, & Iniectionibus consimilis facultatis in illam factis cōsulerem robori fibrarum vesicæ nimiopere distractarum & dilataratum, Relicto ergo in vesica per biduum catheteре, atque toto illo tempore tum Fotibus, tum

Injectionibus vsus, vesica pristinum nacta est robur, sicque æger ab imminente periculo liberatus fuit. *Observatio Dom. Ferranti Medici Lemovicensis.*

VTERI AFFECTVS.

SYLLOGE.

Acetum non semper nocet. 1.
Dulcibus gaudet. 2.
Injectiones cavitatem non subeunt. 4.
Hæmorrhoides non reserandæ. 5.
Pessariorum efficacia. 3.
Ad inguina detrudit impuritates. 17.
Saccharum inimicum. 18.
In vteri Abscessu *post lochiorum suppressionem quæ vena secanda.* 22.
Eo dolente caute iis vtendum. 21.
Pseudo hydrops *in gravida profunda scarificatione curatur.* 27.
In ejus Inflammatione *quæ vena secanda.* 6.
Vomitoriis an liceat vti. 29.
Cucurbitula pubi admota cum scarificatione curatur. 28.
Carnes quando concedendæ. 30.
Fungus *vterinus sectione sublatus.* 31.
Vteri Procidentia *an detur.* 7.
Vomitus non ciendus. 15.
Falsæ curatio. 8.
An purgandum. 9.
Prolapsus artificiose retrusus. 10.
Semicupium caute vsurpandum. 13.
Adstringentibus quando locus. 14.
Ischiadem mentiens. 12.
Candela seu obturamentum quale esse debet. 11.
In inflammatione *Enemata frequenter injiciantur.* 30. a.
Sudorifera & narcotica *in ea vtilia.* 30. b.
Fotuum *efficacia & administrandi ratio.* 30. c.
In Vteri scirrho *cucurbitulæ applicentur sine scarificatione.* 23.
Cautio in suffitibus. 24.
Cavendum ne in Cancrum abeat. 25.
Ab aceto abstinendum. 26.
Scirrhosus tumor *chalybis vsu mollitus.* 20.
Vlceri *succedens* fistula *an curanda.* 16.
Narcoticis vti licet. 15. a.
Suffitibus caute vtendum. 15. b.
In Pudendo *carnis spongiosæ enascentis ablatio.* 32.
Pudendi alarum abscessus *curatio.* 33.
Vulvæ verrucarum *curatio.* 34.
Pudendi Tuber ingens *ablatum.* 35.
Inflationis vteri *curatio compendiosa.* 36.
In vteri Cancro *Narcotica possunt exhiberi.* 19.
Topica sint levia. 19. a.
Pessi sine axungiis conficiendi. 19. b.
Caustica in vsum ne veniant. 19. c.

I. QVanquam *Hipp.* 4. *ac.* acetum ὑστεραλγὴς esse dicat, & ab eo magis mulieres quam viros lædi afferat, eo tamen in earum affectibus sæpe vtitur, vteri culpa oriundis: nam non modo exterius adinotum vsurpavit, & ore exhibuit, sed in vterum ipsum illud infundit, collutionibus & fotibus ex aceto paratis, vt ex *lib. de morb. mul.* apertissimè patet: Scilicet ob insignes facultates quas acetum habet incidendi, attenuandi, exsiccandi & refrigerandi cum tenuitate partium, quæ in alio medicamento æquales non inveniuntur, sæpe eo vti cogimur, etiamsi aliquid noxium afferre possit; quando scilicet commodum quod à præfatis ejus viribus resultat, majus est incommodo quod ex eius odore provenit; *Martianus comm. in loc. cit.* In suffocatione hysterica clysteres ex oxycrato imperat *Riverius*; imò cyathum ejus præbet, à quo paroxysmum statim cohiberi ait, vaporibus illum efficientibus compressis & coagulatis.

II. Cautio hæc perpetuo adsit in vteri rebus, ut serosa remedia sine dulcedine nunquam præscribantur, alioquin ad renes abibunt: nam dulcibus quidem fruitur vterus ut renes serosis: Hinc *Gal.* in curatione vxoris *Boëthi* non miscuit mel, cum avertere vellet cursum succorum diureticis, quare nos melli addimus iridem, quo prolectetur avidius ab vtero. *Heurnius meth. l.* 2. *c.* 14.

III. Pessaria & injectiones citius vim suam exserunt quàm quę per os dantur, sed in virginibus ab his abstinendum; Siccantia validè, qualia sunt aromata, non sine cautione sunt subdeda; creberrime enim vteri acetabula siccitate facilè arescunt; hinc infœcundæ redduntur mulieres: quare cum calfacientium initur vsus, minimè siccent, sed eorum fervor remixtione madoris dometur. *Heurnius ibid.*

IV. In multis vteri morbis injectiones Medici præscribunt: verum ne credat quispiam vterum intrare, ideo prorsus inutiles: Arctè enim connivet, nec unquam aperitur nisi interdum ad semen recipiendum aut fœtum excludendum, aut si intus adigatur cathæter: Ideo prosunt solum in affectibus uteri canalium. *Primirosius de vulgi Err. c.* 54. *l.* 4.

V. In ejus affectibus hæmorrhoidales venas non necessariò aperiendas esse apparet, quia hac in parte redundans sanguis per propria vasa expurgari potest, & multo tutius: licet enim facilè venæ istæ aperiantur, difficulter tamen rursus claudi possunt: Et si lochia non succedant, propriis vterinis purgantibus possunt illa excerni: *Walæus method. med. pag.* 84. Nota tamen ex eodem, quod vterus cum venis hisce majorem habeat consensum quam cum Liene, quia ex retentis menstruis, & lochiis totaliter non expurgatis hæc vasa valde intumescunt: Si ergo accidat vt vasa per quæ vterus expurgari solet & debet sint obstructa, & vterus sit gravidus, tunc certè ad venarum hæmorrhoidalium reserationem est deveniendum: Vide *Zacutus Prax. Adm. l.* 1. *Observat.* 28.

VI. An vena secanda in *Vteri inflammatione*? Secari debet basilica ad revulsionem & plenitudinis vacuationem: Etsi enim quidam secent venas inferiores, tamen quia harum sectio sanguinem ad partem affectam ducit, ideo abstinendum, saltem initio, ne malum ex majori ad partem fluxione gravius fiat: nec sic revulsio fieri potest, quanquam *Fuchsius* & alii id credant: Sed vbi fluxi, jam quievit, poterit, commodè, ad causæ conjunctæ vacuationem, secari vena poplitis vel malleoli. Ratio id suadet, nam initio inflammationis revellendum ab vtero, ergo secandę venę superiores, 2. In vteri inflammatione non sunt movendi menses, ergo non sunt secandæ venæ inferiores: Quod si *Gal.* 2. *ad Gl.* 2. docet secandas venas pedum, id de derivatione audiendum; vel de affectibus vteri in quibus non opus revulsione: Sed si nulla plenitudo adfuerit, sitque inflammatio parva, à saphena auspicari non erit inutile: in prægnante verò v. s. in malleolo semper periculosa.

VII.

VII. Circa *Uteri Procidentiam* hoc monendum habeo, vix, ac ne vix quidem, imò omnino non, contingere posse ut uteri corpus propendeat extra vulvam: atque proinde non adeo frequentem esse hunc affectum ac vulgò creditur: Cæterum decipiuntur obstetrices, & cum iis magna pars Medicorum (quod confirmat *Roonhusius* in suis Obs.) a vagina uteri rugosa, quæ post difficilem partum, aut etiam imperita obstetrice, à subjectis partibus avulsa, accedente pituitosorum humorum affluxu ita extenditur (quod in palpebra inferiore sæpe contingere videmus) atque in tantum sæpe augetur hoc malum, ut extra vulvam pendula vagina imitetur vasculum aliquod pyriforme: nam quò major est prolapsus, eo radix ipsius angustior fit: ac proinde cum ob gangrænam abscindere eam cogimur, parvo admodum periculo id fit. *I. Van Horne Michrotech. p.2.§.28. Barbette Prax. l.3.c.10.*

VIII. Contingit aliquando relaxatio membranæ intestinum rectum investientis, ita ut initio partus eò procumbat caput infantis quod infra devolvitur; Aliquando flatus ibi se insinuant, unde accidit angustia genitalium, quæ parturienti dat opinionem ibi collocati capitis infantis, qua de causa nec stare, nec ambulare potest, si præsertim subdatur pelvis, in tumorem pugni magnitudine excrescit: Manu admota vesicam repræsentat: Alvus libera servanda est; præbendum anisum aut coriand. ad discussionem flatuum: debet verò fieri suffitus, sæpe iterandus, ex salvia, agrimonia, agripalma, mentha, matricaria, absynthio, majorana, ruta, melissa, chamæmelo minutim incisis, scutella lignea, è platano, inclusis, in cujus fundo sint cineres calidi; omnibus linteo tenui obvolutis, infraque admotis. *Borgesia, Obstetrix Gallica Observat. 35.*

IX. Humorem pituitosum vel serosum *Procidentiam uteri* non parere ejus ligamenta irrigando, ideo credimus quod hydropicis mulieribus quibus uterus cum adnatis membranis in aqua sæpe longo tempore innatat, nullo pacto tamen ob eam causam prolabatur. Si purgationibus utemur, id eo nomine faciemus ut alvus sine magno conatu respondeat, quam ut hęc humiditatibus illis, à quibus ligamenta irrigari laxioraque fieri, expurgandis accommodemus: Nisi forte si mulier hisce in sinu abundet, aut fluore uterino simul laboret, ad lubricitatem hujus viæ, quæ ut promptius uterus exeat causam præbet, emendandam, catharticis etiam fortioribus uti necesse sit: qualia quæ non solum purgando, sed & valide siccando illud præstant, in fluxus uterini cura descripta sunt: Alias enim nisi ob hanc causam, ut corpus mundum & purum redditum rectius tractari queat, minusque curatio illuvie excrementorum impediatur, in causa procidentiæ tollenda evacuationes per purgationes parum proderunt. *Platerus.*

X. Fœmina ab anno & dimidio uterum prolapsum habebat, multa machinatus sum pro hoc morbo curando, tandem huic pręsidio cessit, Suppono mulieris cruribus mures filo alligatos, quibus per femora vagantibus, fœminæ metus ingens incutitur & repente uterus in propriam sedem reducitur, quem Emplastro contra rupturam admoto retinui in sede. *Zacutus Pr. Adm. l.2. Observat. 95.*

XI. In curanda *Uteri Procidentia* inprimis observandum est ne candela ex cera, sive obturamentum, crassius sit, & continua attritione album fluxum promoveat, naturamq; ad seminis ejaculationem impellat, qua necessario corporis vires debilitarentur: Attamen malum hoc neque prorsus, neque semper prudentia tua auferes: quapropter optime illi & cum ratione agere videntur qui candelam per longitudinem perforant, ut humoribus affluentibus idoneum exitum præbeant. *Barbette Chirurg. c.8.*

XII. Mulier non bene purgata post partum, Et cum alii existimarent Ischiade laborare, Medicus jussit obstetricem explorare num *uterus* ad coxam esset *prolapsus*, quod accidisse deprehensum est; Opus itaque fuit Chirurgia: Recte collocatæ in sella cava vel lecto, suffumigia rerum fœtidarum inferius & naribus odorata adhibita: postea digitis oleo amygd. d. & amar. inunctis, uterum obstetrix revulsit a coxa, & recte direxit; jacuit aliquantisper in latere sano. *Lucillus Philaltheus Tom. 2. Curat. fol. 133.*

XIII. Semicupium ex decocto adstringentium à Medicis usurpatur: quod tamen cautione indiget, periculosum enim est ne ex eo situ uterus denuo provolvatur extra sedem, potissimum initio, dum adhuc recens est affectus, ubi autem diutius ægram detinuerit, eaque convenienti subligaculo præmunita fuerit, non parum conferre poterit. *Riverius l. 15. c. 14.*

XIV. De *adstringentibus* autem medicamentis, tam internis quam externis, notandum cautè esse usurpanda si menstrua statis periodis adhuc profluant, ne supprimantur & graviora mala inde oriantur: Tempus autem hujusmodi remediis magis idoneum est ubi fluxus menstruus præteriit. *Idem.*

XV. Nonnulli *Vomitum* probant quod humorum fiat revulsio ad superiora, Et eo nomine quidem esset proficuus, ni alia ratione esset metuendus, quod nimirum magno conatu perficiatur, & non minus quàm sternutatio uterum propellat, Imò vero docuit experientia nihil efficacius esse ad partum difficilem & fœtum citò excludendum, quàm vomitorium exhibitum. *Idem.*

XV. *a. Ulcerato utero*, in extremo dolore *Opio* & *narcoticis* uti licet: sterilitatem quidem inducere possunt, non autem mortem, ut docet *Mercurialis.* Scio non semper sterilitatem facere, possunt tamen longo usu. *Primirosius 2. de morb. mul. c. 12.*

XV. *b.* Reliquis non proficientibus, tentandum erit Fumigiis partem siccare, ex sarcoticis & fuliginem generantibus, ut lacrymis, resinis, cortice thuris &c. Verum hæc pro variis circumstantiis erunt moderanda in corporibus mollioribus & delicatis, ne dum nimis cito hunc affectum tollere cupimus, ægra in majus periculum conjiciatur. *Idem.*

XVI. Si *Ulcus in fistulam* degeneret, quod præcipuè contingit dum exterius versus coxam aperitur, quamvis etiam in ipso utero, ejusdemque cervice idem fieri possit, advertendum erit utrum magis conducat ægrotanti meatum jam assuetum relinquere intactum (per quem natura vacuationem excrementorum multiplicium molitur) vel ejusdem curationem moliri: Illud si magis è commodo ægrotantis sit cura, saltem palliativa dicta, instituenda per purgationes frequenter repetitas, & sudorifica bis singulis annis exhibenda: tum injectiones detergentes & roborantes &c. Si verò sanatio sperari possit, remedia ad fistulas usurpanda. *Lazarus Riverius capite octavo. lib. 15.*

XVII. Ut mares in inguina deponũt jocinoris ac lienis onera, sic mulieres præterea quicquid redundat circa vulvam: Viæ autem per quas decurrit immunda hæc illuvies, statuitur ab Anatomic. inferius uter

ligamentum, quod vtrinque descendit in glandulas inguinales, In quibus interdum apparent tumores à lue Venerea; Hinc recte *Celsus l.4.c.4. Si mulieri, cum menstrua non feruntur, sanguis ex ore exit, commodissimum est cucurbitulam inguinibus ejus admovere.* Vis causam? vix ullibi locorum accedes, vel propius ad vulvam, vel avertes efficacius efferum illum impetum quem sanguis uterinus facit in partes septo transverso superiores. *Tulpius lib.3.cap.23.*

XVIII. Mulieri cui *Lochia substiterant*, saphena aperta, & Pulvis ad Lochia pellenda *Plateri* in aqua buglossata datus, sed loco sacchari, *vtero inimici*, substitui antheram flor. lilil. alborum. *Bartholinus Histor.* 48. *Cent.* 5.

XIX. In Vteri *Cancro* si vulgaria anodyna, ad immanissimum dolorem placandum, qui interdum nullum quieti & somno locum relinquit, non suffecerint, cogimur non raro ad *narcotica* recurrere, quæ in hoc affectu ob intensum humorum fervorem minus nocent: Et vidimus nos mulierem cancro in mamma laborantem, quæ singulis noctibus per quatuor menses laudani grana ij. vel iij. innoxie & maximo solatio sumebat. *Riverius Practic. lib.* 15. *cap.* 10.

XIX. *a.* Topica levia esse debent & blandientia, nam fortibus & mordacibus irritatur *Cancer*, moderate refrigerantia & adstringentia, ut olea rosar. omphac. myrtill. de vitellis ovor. succi solani, plantag. &c. Cavendo semper ab omnibus acribus, attrahentibus, digerentibus, vt sunt lacrymæ, thus, myrrha, galbanum &c. nam ut docet *Rhazes* vterus cancrosus nec clysteres, nec suppositoria aut alia sustinere potest, quæ nimis sint acria aut calida. *Primirosius 2. de morb. mul. cap.* 11.

XIX. *b. Pessus* ex plumbo prædictis succis inebriato indatur vtero; Oleum ovorum in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo agitetur, donec crassescat: Vtrique cancro convenit, sicut & succus solani similiter subactus: Demum metallica diligenter lævigata & abluta, quæ citra morsum refrigerant & exsiccant addi possunt, vt antimon. tuthia, plumbum, cerussa, sal Saturni, vt ex ijs parentur vngu. cum succis, oleis prædictis, cera & sevo hircino, nam reliquæ axungiæ putrefaciunt. *Idem.*

XXIX. *c.* Quidam tandem in vlcerato Consticis vtuntur, vt oleo antimon. auripigm. plumbi, troch. Andronis de arsenico, & alijs quæ ad nomas describuntur, quibus tamen in vtero, parte sensus adeo exquisiti vtendum non est, sed potius honesta fuga, vt ait *Varandæus*, capessenda, malum enim incurabile. *Idem.*

XX. Fœmina ex menstrui suppressione in *Vteri regione tormina* persensit: à pharmaco sumpto in *pubis regione tumor* aliquatenus *durus & indolens*, ab ovi magnitudine per quinquennium in grandem molem excrevit, Post multa præsidia tandem solo chalybis usu per duos menses exhibiti omnino resolutus tumor: alternis diebus syrupum de chalybe exhibui, conservam eryngii cum chalyb. pulvere: potum omnem (decoctum eupat. & cinnam.) chalybeabat: panis ex aqua chalyb. subigebatur: *aqua* omnis erat chalybeata, in qua carnes & cætera alimenta incoquebantur: Syrupi beneficio (vide *Observat.* 11. *lib.* 3.) multus lentus humor & ichorosus cum flatibus exivit. *Zacutus Pr. Adm. l.* 2. *Observat.* 88.

XXI. Quoniam contingit aliquando *dolores* adeo vrgere vt Medicum auxilium postulent, qui si vehementes fuerint, nec ipsis anodynis cedant, caute Narcoticis vtendum: Cum enim ipsi invalescere soleant imminentibus & præsentibus menstruis, tunc narcotica eadem certissime sistere possent, ideo nullo modo iis vtendum nisi longius ab iisdem menstruis: Quia vero humores semper crassiores reddunt, ideo sufficiat Triphera magna, vel clyster ex lacte in quo Philonii Romani ℨj. dissoluta fuerit; Si enim contineatur certissime dolores sopiet. *Fortis Consult.* 49. *Cent.*4.

XXII. *Inflammatione in Abscessum* facessente, aliqua sanguinis missio molienda est; quæ quidem ad ejusdem revulsionem ex venis superioribus conveniet, nisi puerpera sit Patiens ac proinde præfocationis periculum impenderat: quapropter ex saphena tutius educendus: Vidi namque olim Præceptorem meum, cuidam puerperæ juveni plethoricæ, ob suppressa menstrua ex brachio sanguinis missionem præcepisse, quam vesperi, cum ejusdem visendi gratia accessissemus, suffocatam & extinctam invenimus. *Fortis l. de m. mul. p.*109.

XXIII. Cucurbitulæ imo ventri admoveri possunt, sed siccæ non scarificatæ, ut voluerunt *Aëtius* & *Paulus*; Siccæ namque poterunt movere stabulantem materiam, cum scarificatæ eandem refrigerent potius, & tenuiorem sanguinem educendo duriorem reddere aptæ sint. *Fortis.*

XXIV. *Suffitus* ex lapide pyrite candente aceto extincto miris laudibus effertur à *Galeno* ad omnes tumores scirrhosos dissolvendos: advertendum tamen ne lapis pyrites sit plumbarius, qui maximè nociturus esset. *Riverius c.*9.

XXV. Medicamenta, toto curationis decursu summo judicio moderanda sunt, ne vel induretur *scirrhus*, vel, quod peius, in cancrum abeat: Quod omnes Practici verentur ex incauta vel diuturniore auxiliorum administratione: à qua per intervalla desistendum ut successus notentur, frustra enim pugnatur cum scirrhus omnino indolens lapideam naturam est adeptus. *Idem.*

XXVI. *Vteri durities* omnino acetum renuit ejusque vaporem, celerrime enim ab aceto excandescit. *Mercatus de Ind. Med. l.*2.*c.*6.

XXVII. Vidi in quinque gravidis octimestribus, cum crura ab humore aquoso tumida essent, *Labia vteri* simili *inflatione* turgentia: Ego, ne pars præ copia mucosi humoris obruta suffocaretur, scalpello scarificandam totam profunde jussi; hinc tanta humoris copia vacuata est vt intra horæ spatium tota detumesceret pars, citra abortum. *Zacutus Pr. Adm. l.*2. *Observat.*89.

XXVIII. Etsi Medici edocti à *Gal.* solum in pleurit. peripneum. inflammat. hepatis, lienis, ventriculi, cucurbitulam scarificatam imponendam consulant, sufficienter prius vacuato corpore, ut causa conjuncta elidatur foras, tamen in *Inflammatione vteri*, ob eundem usum esse utilissimam non semel adinveni: Cum enim fœminæ dolores paterentur immanes infra umbilicum, quos tumor in eadem parte, febris ardens, anxietas, paraphrenitis, linguâ fuliginosâ, exusta comitabantur, neque hæc symptomata sæva tot vacuantibus & aliis cederent auxiliis, vt apponeretur cucurbita magna super pubem, vel in parte in qua tumor magis percipiebatur, derasis prius pilis, imperavi, idque cum scarificatione multa, qua vacuatione celebrata lochia emanarunt copiose, & illæ mitiora symptomata expertæ sunt: hæc ergo sarcina ex viciniori loco deposita paulatim paucis applicitis convaluere. *Zacutus Pr. Hist. p.* 500.

XXIX. *Avicenna* Vomitoriis vti jubet, ideo proculdubio ut humoris per distantissimum ab affecta parte locum fiat evacuatio: At cautione opus, ea enim si mitia sint nihil pene evacuant; si fortiora magnam corporis agitationem afficiunt, unde plus damni quam commodi expectandum. *Sennertus.*

XXX. *Vtero inflammatione erysipelacea* laborante, cibus sit ex prisana, cichorea vtraque, lactuca, pane contrito, abstinendo à carne & ovis, donec augmentum & status pertransierint, Non enim possum commendare *Lud. Mercatum & Mercurialem* qui primis diebus tribus transactis exhibent carnes, nam non ita cito pertranseunt tempus augmenti & status, quare inclinante affectu illis uti poterimus *Epiph. Ferdinandus hist.* 4.

XXX. *a.* Conveniunt *Enemata* ex Emollientibus & Carminantibus, si ex suppressione lochiorum orta fuerit in *Vtero inflammatio*, excitatusque dolor cum ardore ac pulsatione, subinde injicienda, 1. Quo alvi excrementa in tempore educantur, ne iis subsistentibus augeatur dolor & inflammatio. 2. Ab elevatis ex enemate halitibus, & ad uterum penetrantibus, temperetur acrimonia acida in quavis inflammatione peccans: quin & 3. demulceantur partes ab inflammatione distentæ, & hactenus quoque dolentes. *Sylvius de le Boë Prax. libro tertio cap.* 9.

XXX. *b.* Convenient in hunc quoque finem *Sudorifera* ex oculis cancri, antimonio diaphoretico, & similibus præsertim parata, quippe quæ in specie Inflammationi, tum præveniendæ tum curandæ, præ omnibus aliis notis conveniunt, additis semper *Opiatis*, quodvis acre temperantibus, Doloresque quosvis sedantibus. *Idem.*

XXX. *c.* Convenient in hunc eundem finem *Fotus* ex plantis aromaticis & emollientibus parati, facta earundem in aqua decoctione: Applicari vero debent illi ex spongia magna, vel panno laneo satis calentes infimæ ventris regioni, & pudendo muliebri, quo citius feliciusque in vterum ipsum penetret ipsorum vis: Possunt quoque Fotus tales includi vesicæ bubulæ, ad dimidias replendæ. *Idem.*

XXXI. Partes glandulis refertæ facile degenerant in Fungos, proximum carcinomatis subjectum: Quod si fungus aliquis vulvam occupet, irritat illam continenter, & effundit menstrua ipsus non minus copiose ac si instaret verus partus; à quo tamen fixus hic tumor quum minime expellatur, necesse est tandem confugere ad scalpellum, & ejus ope radicitus evellere quod nequit extirpare irritus ejusmodi partus: Sed artis est talem sectionem vel audere, vel rite perficere in tam obscuris tenebris: In quibus tamen equidem illam bis vidi non minus secure institutam, & Fungum ejus loci à *Bernardo Ollulario* sine ullius partis offensa, ac si sub dio & in loco maxime obvio scalpellum suum direxisset. *Nicolaus Tulpius lib.* 3. *cap.* 33. & 34.

XXXII. In pudendo muliebri sæpe caro spongiosa nascitur, In hoc affectu imperiti Chirurgi vtuntur ungu. Ægyptiaco, Oleo vitrioli, Mercur. præcipit. & aliis, quibus sæpe malum malo addunt, & mulieres in vitæ discrimen conjiciunt: Curatur sic, Locus affectus bis terve in die lavatur decoctione raparum retorridarum, postea illinitur hoc unguent. ♃. fungorum parvorum in fimo arido provenientium, adde sebi caprini q. s. misce super prunas, postea fortiter exprime & serva ad usum: Vel ♃. *Bliti rubri. fungor. prædictor. ana man. j. sebi capr.* ℥iij. *misce* super prunas, & adde farin. lupinor. ℥ß. vel q. s. f. unguentum. *Hildesius* apud *Schenckium p.* 525.

XXXIII. Adnascitur interdum alis pudendi muliebris tuberculum, principio pusillum, deinde magnis incrementis augescens, molle, concolor, contrectatu, modisque ferme omnibus indolens: quod ex dictis indiciis, & ex contenta materia, ad oedematis genus retuli, Abscessum vocat *Celsus*, sed cysticum audio, seu anomalum, non suppuratorium; nam sectio in his sublaxis præsertim locis, metu fistulæ, differenda non est: Scorto propendebat in labio pudendi minoris pineæ magnitudine tuberculum, basi minore quam altero extremo, pendulum, quod vno iam anno sic ex parvo intumuerat: Constrictum vinculo die vno, ac tantum non stupefactum postridie resecui, cute circumplexum crassissima, plus media digiti latitudine. Percuratum de more vlcus, est intra dies 50. *Severinus Med. Eff. p.* 119.

XXXIV. *Philomenus* apud *Aëtium lib.* 4. *s.* 4. *c.* 108. Vulvæ verrucis uxori suæ detrahendis origani festucam ad lucernam accensam admovit, sic ut non incenderentur illæ sed solummodo fumum reciperent.

XXXV. Anno 1629. *P. de Marchettis* Scorto excidit *Tuber scirrhosum*, ex pituita ortum, cucurbitæ magnitudine, quod superius pubis ossi adhærens utrumque pudendi latus rimamque ipsam velabat, pustulis scatens malignis, ad radicem ulceratum: Sanguinem cauteriis restrinxit, appositis in gossypio bolo Armeno, sangu. draconis & ovi albumine: muco-carneum ejusmodi tumorem describit *Severinus de Abscessibus c.* 3. *Rhodius Cent.* 3. *Observat.* 43.

XXXVI. *Inflatio Vteri* ex signis à *Fernelio* propositis optime cognoscitur: Cognitæ vero mirifice prodest hoc experimentum, Nucem moschatam integram, non vitiosam, seca in quadrantes, earumque unam impone prunæ, & fumum fœmina sedens cruribus divaricatis per infundibulum submittat in vulvam: Sic enim, si non prima vice, certe tertia aut quarta flatus prorumpere cum sono solet: Hoc modo Biennæ mulierem juvenem curavi, aliis omnibus frustra tentatis. *Hartmannus Praxeos lib.* 2. *cap.* 216. *ex Solenandro.* In Vtero si concludantur Flatus, exitum invenire nescius, non incommode vasculum *spiritum Salis armoniaci* continens ad ipsius orificium applicabitur, qui sponte assurgens, & quaquaversum penetrans, spiritus laudatus latentibus flatibus se insinuet, illos incidat, & ad exitum sollicitet, quin aptos reddat. *Sylvius de le Boë method. Med. lib.* 2. *c.* 22.

VULNERA.

SYLLOGE.

I. Vocatus fui ad curam virginis, cui cultro magno vulnus inflictum in brachio fuerat: quo citius quàm necesse erat balsamo quodam clauso, brachium intumuerat mirũ in modum, & rubedinem ac inflammationem tantam conceperat vt semper fumum emitteret, & lintea omnia, quæ madida admovebantur, citò exsiccaret: curata tamen fuit vulnere rursus aperto, quod sanguis extravasatus ejectus non fuisset, deinde vt vulnera vulgaria curatum fuit. *P. Borellus Cent.* 3. *Obs.* 25.

II. Etsi Balsamum sit medicamentum laudatissimum & in vulneribus probatissimum, non tamen in omnibus vulneribus & quovis tempore tutò applicari potest: Convenit autem in simplicissimis, & vbi nullum symptoma concurrit, dolor, fluxio &c. cum enim calidum sit medicamentum, multa symptomata inducere potest: convenit præterea vbi nullum extraneum vulneri inhæret: quia enim balsamorum vis est labia vulneris contrahere, consolidationemque accelerare, remanente aliquo extraneo mox gravia oriuntur symptomata: In carnosis ergo partibus mundificatio expectetur, vt & in vulneribus contusis, digestio, suppuratio & mundificatio: Neque ergo ab initio, neque in augmento convenit, nisi vulnus fuerit simplex & in parte planè carnosa &c. *Fabritius Hildanus lib. de Ichore c.* 8. *Infelicis applicationis* vide exempla *Cent* 3. *Observat.* 97.

III. Inter medicamenta Empirica à modernis inventa, præcipuè Germanis, non postremum locum obtinet Emplastr. sticticum, sive Fodicationum, quo nihil præstantius extare in rerum natura nonnulli affirmant, *Crollius* præsertim: Præstantissimum id esse, vt & sticticum *Paracelsi*, in controversiam non voco: Id tantum dico, præter alia damna Ichorem acrem & meliceriam sæpe excitari; Non quod emplastrum per se causa sit, sed quia sine ratione applicatur: nam dum ab initio vulnerum nervosarum partium, & ad finem vsque curationis Chirurgi vtuntur, gravissima symptomata excitant. Quidam vulnus circa cubitum accepit, ubi axillaris vena & nervi nonnulli abscissi fuerunt: Incidit in manus Empirici qui hoc solo emplastro vulnus se feliciter curaturum gloriabatur: brevi quidem cicatrix inducta, sed brachium mox intumuit ac doluit, tandemque exorta febris, hinc affluxus & inflammatio nova, & collectum pus in profundo vulneris, ex illo demum putrefactio: Exesâ, & denuo apertâ venâ, tanta sequuta hæmorrhagia vt vulneratus interierit. Iuvenis in duello vulnus cultro ad dextram spinæ dorsi partem, circa 4. vertebram lumborum recepit, Barbitonsor emplast. stictico curare voluit, sed brevi ex vulnere satis lato facta est fistula angustissima, profunda & summè dolorifica. *Hildanus ibid. cap.* 9. *vbi alia exempla.*

IV. Potiones vulnerarias admittunt tantum quidam in iis partibus vulneratis ad quas pertingunt, vt sunt gula, ventriculus, & intestina, vbi topicorum ferè locum habent; in partibus verò externis rejiciunt, Primo, Quod in antiquorum scriptis nulla de his mentio. Secundo, Quod ob distantiam ad extremos artus, caput pervenire nequeant. Tertio, Quod inter medicamenta è quibus parantur, sint cum calida & aperientia, vt betonica, veronica, carduus ben. &c. tum adstringentia, symphytum, pyrola, equisetum, tormentilla &c. ita vt non constet cujus facultatis esse debeant, Quarto, Quod cum pleraque sint adstringentia, plus nocitura sint viscera obstruendo, quam juvatura. Revera negandum non est apud antiquiores Medicos paucam de his medicamentis mentionem fieri, sed id non satis ad ea rejicienda, nam multa & utilissima medicamenta posteri invenerunt, antiquis ignota: Etiamsi autem, ut alia topica, vulnus non attingant, tamen per venas ad ipsa vulnera penetrare possunt: Neque ob vim adstrictoriam, quam quædam ex iis habent, metuendum vt propterea ad exteriora membra penetrare non possint, aut in visceribus obstructiones paritura sint, aliorum enim, quæ vim potiùs aperiendi habent, admixtione incommodum hoc facilè evitari potest: Nec tandem omnium medicamentorum vires saltem à primis, & hinc ortis qualitatibus, æstimandæ sunt, sed & à tota substantia ortis proprietatibus, quas sola experientia suggerit. Hæ potiones, *inquit A. Paræus lib.* 18. *c.* 28. etsi humores noxios per alvum non expurgent, valde tamen efficaces sunt detergendis vlceribus, & ab omni excrementitiorum humorum colluvie vindicandi, sanguini defæcando, & ab ichoribus omnique impuritate repurgando, *fractis* ossibus agglutinandis, & nervis unioni restituendis: Et mox, Hæc medicamenta admirabili & prope divina vi sua sic sanguinem expurgant, vt ex eo tanquam è materiâ aptâ & laudabili caro, quævisque alia substantia deperdita promptè restitui & reponi possit, & pars pristinæ vnioni reddi. Et omnino id agunt hæc medicamenta ut sanguinis nimiam humiditatem, quæ ad glutinationẽ parum apta est, absumant;

mant; probam pro generatione carnis materiam suppeditent, & affluxum ad partem vulneratam moderata adstrictione inhibeant. *Sennertus l.5. Pract. p.4.c.11.*

V. Quanquam autem miranda præstent ejusmodi potiones, maxima tamen symptomata, & præcipuè hydrops articulorum, ex sinistro usu & intempestivo decocti Traumatici oriuntur: Id enim cum insignem exsiccandi, constringendi & agglutinandi ex quibusdam plantis habeat: calefaciendi ex aliis, & vino, quod illis vehiculum est, Patet tunc ineptum esse cum suppurationi & digestioni attendendum, quæ inde impeditur tardaturque, sanguis præterea & humores incenduntur, dolores & inflammationes oriuntur: At cum digestum satis suppuratumque vulnus, ab omnibus symptomatis liberum, cum locus est abstersioni, mundificationi, & consolidationi, tunc utilissimum evadunt medicamentum, Notandum quoque, cum summè adstringant & exsiccent, infestissimas esse obstructionibus viscerum laborantibus, ea enim vi excrementitios humores in visceribus retinent, hinc tormina, inflationes hypochondriorum sexcentaque alia incommoda: quare corpus ante earum usum præparandum.

VI. *Cæsar Magatus* l. 1. de vulner. c. 38. eumque sequutus *Septalius* l. 8. Animad. med. Antiquam vulnera curandi rationem, Medicis & Chirurgis omnibus hactenus usitatam reprobant, qui singulis diebus, saltem semel, detergunt, abstergunt, novisque impositis medicamentis, iterum obligant, Culpantque Galenum, quod missa maximi momenti indicatione, minoribus solum fuerit intentus, abstersioni scilicet sordium & excrementorum, neglecta causa eorum genitrice, ac temperiei & caloris partis nativi conservationis studio: Cui, & roboris partis si consuletur, futurum censent ut minor proventus excrementorum contingat: Calorem autem foveri, eique robur afflari credunt, si exspirare prohibeatur, ejusque qualitas conservetur: Quod obtinere se posse censent, defectum naturalis integumenti medicamento partis temperiei analogo & familiari resarciendo: quo mediante calor foveatur, ejusque qualitas à simili juvetur: Unde id eliciunt, ejus caloris tuendi causa, ne ambiens aër offendat, vulnera rarius detegenda: At cum iidem fateantur gravissima vulnera per antiquissimum curandi modum, curata fuisse, Nec diffiteri possint novum istum in vulneribus demum simplicibus locum habere, ac ubi vulneratus boni est habitus, ubi illæsa vasa magna, nervique integri: multa præterea sint vulnera, iisdem annuentibus, quorum curationi impar sit natura, non ablatis impedimentis à Chirurgo, ut si corpus sit cacochymum, unde magnus excrementorum proventus, à quibus dolor, partis corruptio, inflammatio, vermes, caro luxurians &c. Exceptiones tandem cum regulam superent, quæ rarissimum novi istius modi usum concedant, antiquo & multis sæculis probato inhærendum. *Videatur Sennertus lib. 5. Practic. p. 4. c. 9. fusè hanc quæstionem tractans.*

VII. Turundarum usum in vulneribus quidam rejiciunt 1. quia in id non sunt adhibendæ quo vulneris oræ apertæ serventur, cum semper pateant, etiam invitis Medicis: Neque ut medicamenta vulneris lateribus adhæreant, cum ita liquati possint ut commodè instillari queant. 2. sunt parti infestæ, hinc natura semper expellere tentat. 3. dolores excitant, unde novæ fluxiones. 4. eæ pravis humoribus inquinatæ vulneratam partem lædunt: demum puris vacuationem impediunt, quod detentum pejus evadit. 5. *Hippocr. & Gal.* de iis silent. Contra necessariæ videntur 1. ut servetur apertum orificium vulneris, & puri exitus pateat. 2. quo medicamenta undique vulnus tangant & ad fundum perveniant. 3. ut caveatur ne pars superior claudatur, antequam profunditas vulneris sit impleta. Pro resolutione sciendum, in vulneribus superficiariis, rectis, & parum puris generantibus, eas necessarias non esse, nec earum impositione vulneris curationem tardandam esse: Sed si vulnus sit profundum, obliquum, & multum puris generetur, omnino necessarias esse, ut puri per eas exitus pateat, & via medicamentis ad interiora vulneris & ne vulneris orificium citius conglutinetur & coalescat ante imum & profundum; quæ si negligantur, & pus atque excrementa in vulnere detineantur, magnorum dolorum & periculorum causæ esse possunt; Ad rationes negantes dic. 1. Sæpe vulnera, pro vario ægri situ dum vulneraretur, esse anfractuosa & obliqua, ut etsi vulneris parietes & labia nondum coaluerint, ita tamen se contingant & premant ut puri liber exitus non pateat. Deinde ea ipsa de causa medicamenta ad fundum penetrare non posse: Nec semper fluida commoda esse, cum à sanie facile abluuntur, crassiora autem & viscida, turundis illita, diutius & firmius vulneratis partibus adhærere, vim melius exserere. Ad 2. & 3. Si Turundæ nec nimis crassæ sint, neque partem premant aut distendant, aberit molestia & dolor, fluxionisque metus: Deinde, si omittenda ideo essent quæcunque molestiam pariunt, eodem jure essent & suturæ & fasciæ, & deligationes. Ad 4. quoties sunt conspurcatæ pure detrahantur & novæ substituantur. Ad 5. Ex iis quæ Galenus de vulnerum curatione præcipit earum usus adstrui potest. Ad id quod quidam volunt nunquam orificium superius conglutinari antequam inferior cavitas vulneris coalescat, opponenda experientia. *Hildanus cent. 3. Obs. 7.* exempla duo recenset vulnerum, quorum orificia fuere citò sanata, vulnere intus nondum sanato, unde pus intus collectum & gravia inde mala excitata. *Sennertus lib. 5. p. 4. c. 9.* In omnibus vulneribus, præcipuè per incisionem factis, cutis facillimè & statim ab initio contrahitur, 1. quia membranosa est. 2. quia natura illo tegumento ignobilis partis subjectas nobiliores ab aëris injuria vindicare studet: caro autem tam citò coalescere nequit: nam in ipsis vulneribus per incisionem factis quædam species contusionis adest, at carnem contusam putrescere necesse est & in pus abire, quod nonnisi in tempore fieri potest: contrahitur itaque cutis vulnerum, præcipuè per incisionem factorum, statim ab initio, humores verò qui ex parte vulnerata confluunt retinentur, incalescunt & acres fiunt, hinc humorum affluxus gravia symptomata accersens: *Hildanus cent. 4. Obs. 76.* In curandis vulneribus, punctim præsertim factis, magna est ratio habenda turundarum, & notandum quod ait *Hild. l.c.* Non debere eas tam crassas esse ut totum vulnus expleant, hinc enim dolor, sed sufficere ut circa superficiem vulneris, tres ejus partes impleant, quarta manente vacua, ne labia extendantur: Profunditas etiam vulneris exploranda, & ne acies turundæ fundum, præsertim si nervus aut nervosum quid detectum: comprimat, danda opera. Ideo ex linteis tenuissimis, in pyramidis formam effingi debent, quò circa fundum quartam tantum partem impleant,

vacuo relicto, ne generatio carnis impediatur: Ea de causa, digesto vulnere, turundæ singulis diebus aliquantulum decurtandæ sunt: Fiunt etiam Turundæ, cannulæ instar, intus perviæ, vel per emplastra sic concinnata; vel per laminam ferream stanno obductam, vt puris exitus non impediatur, etiam eo tempore quo vulnus non religatur. *Hœferus Herc. med. l.5. c.1.* Angustissima autem vulnera, quia turundam crassam non excipiunt, exilis autem, cum nimis sit flexilis, nec fundum attingat, solet frustum fili aurei aut argentei, pro vulneris profunditate longum, carbaso involvere & vnguento aliquo anodyno & digestivo inungere ac vulneri infigere: *Hildanus ibidem. Tulpius l.4. Obs.c.22. abusum earum improbat.*

VIII. Vtiles quanquam sit Turundæ non tamen semper necessariæ, imò aliquando noxiæ: Iuvenculæ à sicario sex vulnera punctim magis quàm cæsim fuere inflicta, in quibus id peculiare fuit animadversum, quod ægerrimè tulerint penicilla linea pro more imposita: quæ ideo necesse fuit intempesta nocte eximere, nisi voluisses vulneratæ omnem impedire somnum, in quem statim procidit ac illis remotis extrinsecus duntaxat imponerentur linamenta spiritu vini imbuta: quorum beneficio ante xii. diem vulnera feliciter & carne repleta & cute firmiter obducta: Hinc subit mirari stolidam quorundam vesaniam, qui ne videantur nihil agere, replent recentia vulnera maxima penicillorum copia; adeoque ea non consolidant, imò sic impedito mutuo contactu remorantur necessarium coalitum: *Tulpius l.4. Obs.22.*

IX. Sanatio vulneris quæ vnguento Armario tribuitur, plerumque naturæ (quæ non solum levia sed & gravissima vulnera sæpe curat) opus est: quod vel ex eo patet quod tot diversæ hujus vnguenti compositiones reperiuntur, Et quod nonnulli ejus loco saltem lardo vtuntur, & nihilominus vlcera sanantur: Si vero adhibito isto medicamento vulnus aliquod gravissimum sanatur, quod naturæ vires omnino superare videatur, vi ipsius Dæmonis, ex pacto seu explicito seu implicito, ad curationem hanc allecti id accidit: Neque suspicionem hujus rei illud tollit quod objiciunt, omnia simplicia esse naturalia, nullos in compositione vel inunctione adhiberi characteres, conjurationes & incantationes: Nam solum sub iis pactum occultat Diabolus, sed & sub rebus naturalibus, si ipso jubente (quod fit in pacto primo & explicito, cui implicitè alii qui eadem adhibent incautè se admiscere possunt) res naturales ad alios, quàm à Deo creatæ sunt vsus adhibentur; atque actiones Diabolicæ ac Magicæ sub Magneticarum actionum velo obvolvuntur & obtruduntur. *Sennertus lib.5. p.4. cap.10.*

X. Contingit aliquando vulnus reduplicari: Reduplicationem autem vulneris voco quando in cute vnum vulnus existit, in musculis verò duo, aut etiam, quod vidisse memini, tria reperiuntur. Hæc reduplicatio accidit, aut ob manum tremulam vulnus infligentis, aut ob motum agitationemque vulnerati: Periculosa sunt talia vulnera si Chirurgus ignarus aut negligens fuerit. Gladiator duos Nobiles litigantes dirempturus gladio acuto in brachio sinistro vulneratus fuit: Hæmorrhagia sedata, ex amicorum consilio solo decocto traumatico vsus est: Ab initio curatio ad votum successit: circa 3. vero exorta inflammatio, dolor ingens, febris, nausea &c. Quare cum in subsidium vocatus essem, manus totumque brachium intumefactum reperi, musculis etiam pectoris per consensum afflictis: Immisso stylo vulnus spithamam ferè profundum versus cubitum penetrans reperi, cujus ex arte curam habui: cæterum post dies aliquot iis symptomatis non remittentibus, collegi aliquid non satis cognitum subesse; ideo iterum stylo argenteo vulnus exploro, secandoque invenio sinum (non tamen ejusdem profunditatis) sub cephalica vena, versus medianam penetrantem: In superficie itaque, scilicet in cute, vnum erat, in ipsis verò musculis duplex erat vulnus. Detecto itaque illo vulnere, turundam vnguento convenienti inunctam immisi, brachium inunxi &c. sarcoticisque & epuloticis curationem feliciter absolvi. *Hildanus cent.4. Obs. 83. & 84.*

XI. *Purgationes* in vulneribus quidam abhorrent, & metuunt ne humores ab iis agitati ad partem vulneratam magis confluant: At admittit eas *Hippocr.* l. de affect. de fract. t. 48. & Gal. 4. meth. 4. & 6. Et ratio id suadet, si enim calidi & tenues ac biliosi humores in corpore abundent, sanguinem ad motum aptum reddunt: facile ex dolore & vigiliis incalescunt, febrique occasionem præbent: talesque præsertim purgatione excludendi sunt, statim autem initio id fiat ante affluxum humorum & febris adventum. Si vero hæc jam accesserit purgatio non commodè, aut certè cum periculo instituitur: A calidissimis autem purgantibus abstinendum ne affluxus humorum concitetur, & partem vulneratam ad inflammationem disponant: sufficiunt manna, syrupus rosar. &c. *Sennertus c.13.*

XII. Si *vulnera colli* punctim inflicta fuerint, nec statim mortem inferant, pro signo hoc habendum venas jugulares & arterias carotides illæsas esse, ideo maxima cautione curanda ne offendantur. Quia licet non pervadant totum collum, turunda tamen non est immittenda longa & crassa, sed brevissima, quæ integumenta non excedat, quæ principio imbuenda ovi albumine, super injecto postmodum linteolo duplicato per totum collum, eodem ovi albo intecto cum bolo arm. & sang. draconis: educto deinde sanguine ac exhibito leniente postero die; à quibus per duos dies non immutanda remedia parti vulneratæ adhibita, cum solum linteolum ex vsu sæpissimè sit, quotidie prædictis pulveribus cum ovi albumine inductum: Victus sit solum ptisana hordeacea bis per diem exhibita: potus vero aqua hordei pauca copia: Quod si deinceps inflammationis metus ingruat, ex altero brachio sanguis ducendus, justa quantitate: ac vrgente dolore, viribusque permittentibus, affigendæ etiam cucurbitulæ scarificatæ: omni quippe ingenio & arte prohibenda generatio puris, vt pote quod venas & arterias corrodat, cum mortis præsenti periculo, provt observavi in quibusdam ab imperitis malè curatis, dum intruderent turundas longas admodum, à quibus puris copia congesta, venas & arterias consumpsit, mortisque causa fuit, vt propterea duobus aut tribus post diebus removeam turundam illam brevem; applicato deinde linteolo inducto cerato ex cerussa: repetito alio perinde duplicato eodem modo, pulveribus prædictis cum ovi albumine inducto, quibus spatio 8. aut ad summum, 10. dierum hæc vulnera sanare consuevi; servata tamen semper diæta tenuissima, ne humores ad partem vulneratam confluant, atque in purulentam materiam conversi vasa erodant:

Quod si vulnus trajiciat collum hac methodo vtor, imposita scil. brevissima turunda vtrinque eodem modo quo superius proposui: Animadvertendum præterea hæc vulnera nunquam esse tentanda specillo, ne, quod facile contingere potest, disrumpantur vena aut arteria cum vitæ proximo periculo: Qua methodo multos sanavi, multos quinetiam mortuos vidi diversâ ab hac curatos: *Marchetti Observ.* 37.

XIII. a In *vulneribus digitorum & manuum* turundas absque distinctione improbat Felix Wirtzius: Hæc doctrina quam sit erronea & periculi plena exemplis declarabo, Mercator Coloniæ examen bilancis manus volæ infixit, nec peritos Chirurgos ab initio adhibuit, nedum vulnus turundis apertum retinuit: Superficie itaque vulneris clausa, circa 4. auctus est dolor, hinc affluxus humorum, febris & phlegmone, ita vt variis in locis exulcerata sit manus, nec nisi vix restituta. D. N. scalpello volam manus sibi punxit: Ob vulneris angustiam non inditis turundis ea sequuta sunt symptomata vt de vita periclitaretur. Rustica summum indicem digitum spina punxit, vulneris superficies cito coaluit, sed pus circa partes nervosas collectum, hinc dolor, inflammatio, gangræna; digito ad carpum abscisso convaluit. Rusticus malleolo spinam sibi infixit: maturè nimis clausa punctura, sequutus est dolor, inflammatio, gangræna, sphacelus totius tibiæ, cujus abscessionem cum recusasset intra paucos dies fuit extinctus. *Hildanus cent.* 4. *Obs.* 76.

XIII. Vidi Chirurgos non vulgares qui sibi certum tempus ac dierum numerum ad *digestionem* perficiendam fingebant: quo elapso tempore ad mundificantia & abstergentia transierunt, etsi vulnus non satis digestum & suppuratum esset, idque maximo cum ægrorum incommodo: Non enim in omnibus subjectis æqualiter perficitur digestio, sed in aliis citius, in aliis tardius: Si hæc itaque ante tempus in vsum ducantur, acrimonia vulnus irritabunt, novum affluxum humorum excitabunt, adeoque naturam perturbabunt, vt ex simplici vulnere fiat vlcus cacoëthicum. Ideo digerentibus & dolorem sedantibus plerumque ad finem curationis feliciter procedo: hoc modo ab omnibus symptomatis, non omissis vniversalibus, securus sum. *Hildanus. de Ich. & melic. c.* 6.

XIV. In omnibus vulneribus Pectoris aut inferioris ventris ab injectionibus, quæ syphone fiunt planè abstinendum facillimè enim pars aliqua in vacuum delaberetur, ibique non levia symptomata, cum periculo ægri, excitari possent. *Fabritius Hild. cent.* 1. *Obs.* 63. *Scultetus* tamen iis vsus feliciter in Pectoris Vulneribus, vt constat ex observat. 50. tum ad sistendum sanguinis profluvium, tum ad consolidationem & corroborationem partium thoracicarum.

XV. Ex articulorum vulneribus malè tractatis, vel per se mali moris, effluit liquor quidam quem Celsus Ichorem & Meliceriam vocat, qui curationem valde reddit difficilem: provenit autem à superfluo nutrimento quod natura ossibus destinavit: hoc proinde fortiter exsiccandum, ne putredinem vicinis partibus, ossibus verò cariem & teredinem inducat: *Fabritius Hild.* nunquam vult apparere fluxum illius aquæ nisi vel Chirurgus vel patiens erraverit: Ob id credibile est non semper provenire à superfluo alimento, quatenus tali, vel sibi relicto, sed ab humore corrosivo, seroso, ichoroso, in quem transiit etiam nutrimentum: vbi retardatur quidem consolidatio, non autem ideo quia effluit id quod intro manere deberet, alimentum scilicet, sed quia aqua illa præterfluens partes circumjacentes, & ipsum etiam lentorem, qui in articulis naturaliter inest, corrodit & exulcerat. Vbi itaque talem humorem in articulorum vulneribus deprehendimus, eum modis omnibus avertere studebimus corpus purgando, venam secando, diætam instituendo, quod multi negligunt Chirurgi: Vide Fabritium in cent. f. 259. Sennert. lib. 3. Pract. f. 353. Cratonem l. 3. Epist. f. 399. *Hæferus Herc. med. l.* 4. *c.* 2.

XVI. Celsus inflicto vulnere, ad prohibendam inflammationem nullis vtitur repellentibus seu reprimentibus, quibus hodie passim Chirurgi circa locum læsum vtuntur: sed id curat derractione sanguinis fluxum avertendo, atque etiam purgatione. Quod hodie à plerisque doctissimis Chirurgis felici successu fit, repellentibus omnino repulsis, ne læsæ partis calor, qui est naturæ morborum medicatricis potissimum instrumentum, imbecillior reddatur. *Rubeus in Celsum pag.* 200.

XVII. Vidimus vulneratos post sanguinis copiosum profluvium, sine contractionis metu, paucis diebus liberatos: Castris quendam Chirurgum vidimus, iuvenem in humero vulneratum curantem, cui linteolos protinus vulneri admoverant amici contra sanguinis profluvium, linteolos statim evomuisse, nescio quid in vulnere digito perquirentem, dum amicos profusione la gâ sanguinis conquerentes frustraretur, sanguinem pro ægri viribus citra animæ defectum defluere permisit haud ignarus, quo ægrum tutum à spasmo reddidit, & 8. circiter die per cubiculum deambulantem vidimus: Hoc Magistris vulnerum dictum sit, qui à venâ demere debent, si ex vulnere commodè haberi non potest. *Alex. Benedictus de curand. morb. l.* 1. *c.* 47.

XVIII. Falsissimum est asserere anni tempestatibus à naturæ lege aberrantibus, & aëris varia vaporum putridorum & pestilentium admistione inquinati, vulnera alio atque alio tempore haud maligniora, & remediis contumaciora non effici: nam aër similem suis qualitatibus conditionibus à nobis ingenerat: Iac. Dalechampius in Gallica sua Chirurgia, inter ea quæ vlcerum sanationem impediunt, non omisit illam quæ ab aëre pestilentiæ seminibus inquinato advenit, causam communem: *Hippocr.* mutationes temporum potissimum parere morbos docet; & Guido hanc maximè causam existere ait cur vulnera capitis Lutetiæ, crurum verò Avenione curata & sanatu essent contumaciora: denique ipsis etiam est tonsoribus notum, per aëris constitutiones calidas & humidas vulnera facile in gangrænam facessere: itaque australi tempestate per aërem regnante ne ipsi quidem lanii carnes nisi in diem mactant: Adnotavi antea quæ vulnerum fuisset in Rhotomagensi obsidione, ab aëris vitio, malignitas quæ nemini parceret: quæ me causa impulit vt tandem experientia factus peritior, suppurantium loco vngu. Ægyptiacum, & similis facultatis medicamenta vulneribus tota illa tempestate admoverem, quo grassanti passim putredini & gangrenæ occurrerem: *Paræus Chirurg. lib.* 10. *cap.* 13.

XIX. *Acetum* cum tenue sit & mordax, non est dubium quin dolorem sit illaturum, fluxionem & inflammationem; In quam sententiam memini

aliquando Mauro cuidam Equiti, cui lancea brachium trajectum, ea arte medicinam factam: fluentem enim sanguinem dum sistere cuperem, adstringens medicamentum, cui acetum admixtum erat, alterius remedii melioris penuria in vulnus indidi: At ille paulo post ad me rediit, querens ac ejulans sibi totum brachium tanquam ab igne ardere: Itaque eum denuo curare coactus, aliud medicamentum in vulnus injeci, adstringens remedium Vulneri superposui, non infudi. *Paréus Chir. lib.* 10. *cap.* 13.

XX. Si medicamentis non sistatur hæmorrhagia vulnerum, causticis nonnulli vtuntur quæ crustam inducunt, atque ita ejus beneficio vasis orificium claudunt: verum modus hic satis tutus non est: Cum enim quantum particulæ adustum est in crustam, tantùm parti de naturali carne decedat, crusta decidit, iterum orificium vasis nudum & carne destitutum relinquitur, & sæpe nova hæmorrhagia, quæ non facilè supprimi potest excitatur. Ea ex his tutius vsurpari possunt quæ vsta vim causticam obtinent, non vsta verò vim insignem adstringendi, vrendi verò parvam habent, quale medicamentum est Vitriolum crudum: quod nonnulli crudum, in pulverem redactum vulneribus inspergunt; alii vero in aqua dissolvunt, & lintea hac madefaciunt vulnerique imponunt: Et imprimis Chalcanthum, seu pulverisatum, seu in convenienti liquore dissolutum, vtile est in vulneribus, vbi neque digiti compressione, neque fungo, crepitu lupi dicto, orificium vasis claudi potest: chalcanthum autem, præcipuè in liquore dissolutum, vas ipsum læsum penetrat: Cavendum tamen ne nervi, si adsint, lædantur: ideo in profunda vulnera, si adsint nervi, potius alia simili vi prædita injicienda. *Sennertus.*

XXI. Chirurgus Aurelianensis narravit mihi non ita pridem curasse se Apparitorem ex *vulnere* in *poplite* accepto, quo duo tendines poplitem flectentes; penitus rescissi erant: Curationis vero hanc rationem inivisse, jussisse se ægrum vt crus flecteret, tum rescissorum tendinum extrema extremis oppositis assuisse, inde membrum eo situ collocasse, & ea arte tractasse, vt vulnus tandem ad cicatricem perduxerit, ægro nullatenus claudicante: Facinus profecto memorabile, & tyroni Chirurgo caute imitandum. *Pareus l.* 24. *c.* 19. Vide *infra* §. 24. *b*.

XXII. Plerique Practici statuunt salivam conglutinationem vulnerum labiorum remorari: Nic. Glandorpius vero in spec. Chirurgorum, id saltem concedit in homine male temperato, vel lue Gallica affecto, vel aliquo morbo laborante: in sano vero id negat, in quo potius abstergat & mundificet vulnus Saliva: Cui etiam libenter assentimur, cum videamus scabiem, & serpigines, & similia mala jejuni hominis saliva sanari, & proinde eam abstergendi & mundificandi vim habere: Hoc tamen cavendum ne nimium vlcus saliva humectetur, quæ enim glutinari debent non humida sed sicca esse debent. *Sennertus.*

XXIII. Inter vtramque calvariæ laminam, super oculos, in nonnullis valde exiguæ & angustæ, in aliis amplæ: Vulnera ad cavitates hasce penetrantia difficillime sanantur, & plerumque in fistulas & vlcera cacoëthica transeunt: colligitur enim in iis materia (nisi diligens & expertus fuerit Chirurgus) quæ si putredinem contraxerint, ossa & cartilagines corrumpit: Vulnera harum cavitatum cum oculis tantam habent affinitatem vt materiam purulentam quæ ex vulnere ad cavitates hasce defluit, ibidemque putrescit & acrimoniam acquirit, ad conjunctivam membranam decubuisse & oculos sua orbita extrusisse viderim. *Hildanus Obs.* 2. *cent.* 5.

(Vide *lib.* 3. *de vulneribus capitis*.

XXIV. *a* Ad cicatricem inducendam adhibentur pulveres sicci nulla præcedente humiditate, tum quia multum siccare volumus, tum quia pulvis satis parti adhæret; nam partes quæ cute denudatæ sunt semper madescunt, & illa humiditas Pulverem conspersum satis retinet: Conficiuntur autem hujusmodi Pulveres, vere & proprie epulotici, ex rebus carnem constringentibus, constipantibus, condensantibus, ac instar calli indurantibus & exsiccantibus, qualia sunt cortex thuris, mali granati, gallæ, ostrea vsta & corallum vstum: Ex accidenti cicatricem etiam inducunt myrrha, lithargyrum, diphriges, charta combusta, alumen vstum, vitriolum & alia quæ carnem colliquant & exedunt, modo ad exactum lævorem reducantur, & specilli cuspide leviter contingant partem affectam: nam si majori quantitate & paulo largius quis vtatur, mordicant, carnem colliquant & vlcus concavant: Hic autem observandum æs vstum, squammam æris & florem æris ablui in cicatrice inducenda, vt nonnihil causticæ facultatis amittant, magisque epuloticum sit medicamentum: Talibus autem medicamentis vtendum in corporibus siccioribus & partibus minus sentientibus; *Rondeletius p.m.* 678.

XXIV. *b* Novi plures fibrarum coalescentiam fabulosam censere, qui tamen vel Chirurgiæ imperiti sunt, vel in re præstitu non difficili nunquam periculum fecerunt: Modum consuendi nervos magnos (forte tendines intelligit) *Gab. Ferrara* Observ. Chirurg. l. 1. cap. 17. tradit, Retulit mihi D. *Galthier. Chirurgus Illustr. D Comitis de Rabatta, Generalis exercitus Cæsarei* 1677. duobus tendines carpum flectentes, & vni pedem extendentem præcisos fuisse, qui consutis tendinibus artificiose, motum integre consequuti fuerunt, artificiumque in canibus facile addisci posse: Non ita pridem hoc ausi sunt hic Chirurgiæ quidam studiosi, cani in pede sinistro tendinem magnum transversim dissecuerunt, forcipe apprehensum retraxerunt, methodo à *Ferrara* tradita simplici filo tendinum capita præcisa accurate junxerunt, quæ citra balsama aut emplastra, solo canis linctu coaluerunt, currit nunc sine vllo impedimento, in loco vbi sectio facta fuit nodus instar ganglii tangitur. *Wepferus tract. de cicuta aqu. p.* 92. Vide lib. xii. tit. de Nervorum affectibus §. vbi contrarium adstruitur.

XXV. Sutura ante non est adhibenda quam intus purgata sit plaga, ait *Celsus* l. 5. c. 26. nimirum ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur: id enim & in pus vertitur, & inflammationem movet, & glutinari vulnus prohibet: Adeo, inquam, recte non fit continuo cum offeruntur plaga constringi sutura, quod vulgo medentes omnes consuevere: Verum enim vero grumosi sanguinis incommodum accidit maxime venosis, aliis vero locis non item. 2. jam autem vt consuta plaga necessariam saniem in dies possit deponere, plerique peniculum super atque inferne immittunt, res quæ suturæ adversatur & decorationi incommodat. 3. Paratum funiculum tenuem è gossypio mundo, rhodomelite, aut vulnerario alio liquore tinctum, instratum plagæ secundum ejus rectitudinem media sui parte com-

componamus, mox super hunc acum cuti confixam trajiciamus cum filo inducto, quod denique innodabimus, id toties facturi quoties opus novo puncto & sutura. *Severinus Med. Eff. p.127.*

XXVI. Septuagenarius robustus vulnus contusum à fuste accepit in superiore humeri parte, vnde dolor acerbus cum partis livore, Secta statim vena, & admotum empl. de cumino, postridie datum blandum catharticum: perseverante dolore oleo ceræ pars inuncta calide frequenter, desuper admoto prædicto emplastro, sicque intra 24. horas dolor omnino sublatus & color parti restitutus. *Riverius cent. 3. Obs. 19.*

XXVII. Ob calculum cæsus puer, cum vulnus agglutinari haud potuisset, margines ejusdem calculo occalluerant, vrina sic semper inde excreta, vnde factum est vt alterius Chirurgi industria labiis crustaceis vulneris recruentatis, exsectisque calculiformis oris, id rite postmodum coaluerit, atque vrina per suum meatum profluxerit. *Ioh. Kentmannus l. de Calculis cap. 11.*

XXVII. *a* Vulneratur N. ann. xvij. biliosæ complexionis, ictu sclopeti. vnico globulo muniti, in crure dextro, vulnere ab inguine octo transversis digitis distante, & ad oppositam partem penetrante: ingens aderat partium dilaceratio, præsertim arteriæ majoris, vnde sequuta non mediocris arteriosi sanguinis hæmorrhagia: Vocatus D. *Ioh. Trullus*, jam vulnus à Barbitonsore procuratum reperit, ideoque intactum ad diem sequentem reliquit; qua accedens, solutis fasciis, coercita hæmorrhagia, partem extra modum rubentem simul & tumentem contemplatur, ita vt ambas manus tumori impositas pulsatio attolleret, quare statim suspicatus est de vulnerata aliqua arteria: refrigerantia & adstringentia admota, imperata quies, vulnus ad multos intactum dies, etsi sanguis aliquando per se ad ℥iij. aut iv. erumperet, & statim sponte compesceretur: Solvendo tamen idem tumor & pulsatio permanent, augescentibus in diem febre, dolore & pulsatione: Multi convocati in auxilium, sed major pars tempori & naturæ opus committebant, excepto D. *Trullo* qui vulnus dilatari consulebat ad arteriam perquirendam, quam opinionem cæteri reprobarunt: Iterum igitur iisdem adhibitis remediis, vulnere obducto, ad xvij. diem distulerunt, in quo vt prius sanguine erumpente, vnanimi consensu non esse immutandum ordinem pronuntiamus: Ita coercitus sanguis ad xiij. dies constitit, à quibus deinde de more effluebat & sponte coercebatur: Tricesimo detecto vulnere, deprehendimus tumorem emollitum, quem suppuraturũ, suppuratione enim facta carnem regenerari, & læsum vas subnascenti resarciri, vt crebro contingit, sperabamus, spem tamen eventus fefellit: nam cum in dies vires deficerent; febris recrudesceret, corpus contabesceret, spem posuimus in dilatatione vulneris, vt arteria vel consueretur, vel alligaretur, vel pyrotico adureretur, vel quovis alio modo sanguis sisteretur: Paratis omnibus ad opus ancipitis eventus necessariis rem adgredimur, Inventa tactu digiti arteria circa inguen, ipsam paulo inferius inguine prosequendo, injecto in eam duro splenio fortique ligatura, femur adstringimus more eorum qui aliquam partem amputare solent, vt pressura angustius redditum vas minorem sanguinis quantitatem in operatione funderet: postea partem cutis aperiendam atramento signavimus, & signatam secuit dictus *Trullus*, statimque sese obtulit ingens grumosi sanguinis moles, quæ librarum sex facillime pondus æquabat, à me ablatam cum sanguinis arteriosi copia, qui recens ab arteria saliebat, quique sublata mole grumosi sanguinis iter indicavit ad arteriam, qua reperta, forti digitorum compressione sanguis coercitus est, fortiter in inguine comprimente *Trullo*, arteriamque conspicuam habuimus, quam à proxima vena separavi & alligavi parte prius superiore, deinde inferiore; adhibitis iisdem cautionibus quæ in Varicibus adhibentur; hæc non erat ad dimidiam partem lacera, verum tamen ad tertiam, vna duntaxat remanente, quæ postera die à ligatura resecta est, ne forsan partem antequam putresceret, contraheret: Reliquo curationis processu tanquam vulnus simplex per hebdomadas sex absolute curatum est. *Severinus med. Eff. p. 51.* Vide simile exemplum apud. *Diemerbrock Anat. l. 6. c. 1.*

XXVIII. Pugionem infixit miles ad humerum prope furculam: Chirurgus cum pugionem extraheret, & sanguinem concretum videret, ac vulnus pectoris cavitatem attigisse contemplaretur, incisionem inter tertiam & quartam costam spuriam machinatus est, & docte sane: nam sanguis admodum concretus in pectoris cavitate continebatur, qui per eam tantum de novo factam incisionem foras fuit extractus, & æger intra xl. dies sanitati restitutus. *Amatus centur. 2. curat. 25.*

XXIX. Scimus, & experientia quoque id testatur è vulneribus abdominis cruorem & saniem in cavitatem ipsius, plerumque vero ad inguina deferri, vnde & ilia oleis fricare, & emplastra applicare solemus quibus materia ibi collecta resolvatur, discutiatur, atque sic insensibiliter evacuetur: Quidam enim hypochondrio sinistro vulneratus curatur à Chirurgo interius tantum, nullis extrinsecis, nisi initio statim adhibitis: Vulnus quidem coalescit, sed materia in inguine sinistro colligitur: Barbitonsor id negligit & vulneratum tanquam plane curatum dimittit: Verum post multas exantlatas molestias vulnus sponte aperitur, & perplurimum variarum humiditatum excernitur: Quo rursus consolidato, major materiæ copia vicissim circa inguen colligitur, ibique tumor, dolor, & tensio excitatur cum dyspnœa, angustia pectoris & levi quandoque animi deliquio; Ego decoctum ligni & herbarum vulnerariarum exhibeo, atque olea & emplastra emollientia, resolventia & discutientia applico, quorum diligenti vsu ille perfectæ sanitati restituitur tandem. *Ph. Salmuth. cent. 3. Obs. 84.*

XXX. Sartor conjugi cultro vulnus inflixerat in hypochondrio dextro supra os Ileon, nocte, Vulnus obligatum est, mane dum Cheirurgus emplastrum removet, fœces alvinæ subsequuntur; dilatato parumper vulnere apparet intestinum Ileum læsum: placuit in casu desperato periculum facere, Intestinum caute acu alligari curo cuti, recentisque laridi lamella interposita, vt fæcibus alvinis pateret transitus, cutem jungere jubeo, potiones præscribo vulnerarias, quibus ad stuporem curata est, binosque enixa est liberos annis sequentibus: *D. Maichanquez in misc. cur. anni 1672. Obs. 176.*

XXXI. D. N. ann. 25. vulnus accepit in brachio paulo supra carpum, & versus cubitum ascendens: In curatione fluxiones novæ frequenter obortę sunt, quibus totum brachium & manus intumescebat, iisque suppurationes succedebant, quæ aliis in locis tū brachii tum manus apertæ sunt, licet debita curatio adhiberetur, brachiū & manus tumore oëdematoso afficiebātur, & ex vlceribus pus serosum effluebat. Post multa remedia causam antecedētem & conjunctam respicientia, curatio peracta fuit per splenia locis tumentibus admota cum bona ligatura, quibus humorum in partem influxus impediebatur, & sinuosorum vlcerum vnio procurabatur, sicque æger intra dies xv. curatus, qui antea per duos menses laboraverat. *Riverius Cent.* 3. *Observat.* 38.

XXXII. Vulneribus in vniversum *Victus* convenit tenuissimus, de quo dicebat *Hippocrates lib. de Aff. n.* 37. τοὺς τρωματίας λιμοκτονεῖν, *vulneratos fame affligito*, ait *Cornarius*: Verum adverte diligentissimum hominem haud voluisse vt vulnerati omnes æque fame sint opprimendi, sed pro vulneris modo & inflammationis periculo; Nimirum majoribus ictus noxis parciorem nutricatum oportet offerri, minoribus vero largiorem: Vulneribus igitur maxime deducentibus ad inflammationem & ad interitum, inedia, si fieri possit, maxime convenit: Quod periculum quo minus incidat, eo magis in alimoniam accedere licebit; indeque etiam vt securitas procedit, procedere nos & cum pleniore victu debebimus: Quare latitudinem non parvam habet vulneratorum victus, cui pariter indulgentia Medici indulgere debet, aut, verius dicam, prudentia: Iam vero vbi tenuissimi, plenioris aut medii victus modos definire vulnerato quis instituit, ante omnia sibi proponet inspicienda tempora: Namque si sub initiis fuerit curandus homo, hæc in promptu monebit *Celsus l.* 5. *c.* 16. famem & sitim desiderare; Neque contra dicet quis, *Celsum* loquutum de iis quæ observanda sunt in acutis; etenim ad horum naturam maxime accedunt & Vulnera si graviora sint: indicioque est quod ipsorum ritu per dies criticos & impares exacerbantur, teste *Hippocrat. de Tract. comm.* 3. Aliud quoque idem commonstrat, quod ex vulneribus magnis, & cito & facile transfertur homo in morbos acutos, puta acutam febrim, phrenitim, pleuritim, nephritim, spasmum, aliasque partium inflammationes: Par est igitur aut similis in vtrisque victus forma, licet dispar sit vsuum ratio; quoniam in acutis proprie dictis vtimur tenui quidem victu, ne peccantis humoris coctio impediatur, naturæque opus, quæ in id vacat, impediatur; In vulneribus vero probatur abstinentia, ne aggregati humores inflammationem aut dolores moveant, interdum etiam & sanguinis effusionem, si casus hanc ferat: Contra hanc sententiam fuerunt, & sunt nonnulli adstruentes debilitatos, & sanguinis effusionem passos, esse confirmandos alimento, non infirmandos magis inedia; At non dissentimus ab his nos, cum refectu virium opus habent alendos esse ęgros; non immemores à natura, cum hæ valent, & omnia quæ ad sanitatem sunt confici, sed tantundem quoque id quod *Galenus comm.* 1. *aph.* 4. monuit inspiciendum volumus, qui ait, *In ægris raro fit vt vires quas invenerimus majores reddamus, sed fere semper operam damus vt in longis quidem morbis easdem retineamus ac tueamur, in acutis vero modice imminutas conservemus, nam si in iis semper, vel quales accepimus servare, vel etiam augere studuerimus, morbum proculdubio auxerimus*: Atqui, vt ante demonstravimus, & vulnera acutis respondent, & in acutos plerumque desinunt; Quare facessat hæc hominum opinio qui sanorum victum administrandum ægrotis volunt. *Severinus Chir. Trim. p.* 24.

XXXIII. Sunt & qui *Vinum* percussis præbendum velint, quod tamen sapienter *Celsus l.* 1. *c.* 26. abdicat, *Vinum omnibus, dum febris, dum inflammatio est, alienum est, item vsque ad cicatricem, si nervi, si costa, musculive vulnerati sint: Etiam si alte caro, aut si plaga in summa cute, generis tutioris est, potest non pervetus, modice tamen datum ad implendum quoque proficere.* Vini autem meri potum quis sanæ mentis approbet initio vulneribus? quod veneficum ne dicam, certe inimicissimum conceptis verbis prodidit *Celsus l.* 5. *c.* 26. *Galenus m. m. l.* 4. *c. vlt.* Vinum epigramma vetus vim habere igni parem ait; quare quid temerius fiat quam merum admovere his in quibus de cavenda humorum fluxione atque inflammatione nostrum magis studium esse debet? Sine vino igitur, sine carnibus & ovis, in summa sine his quæ sanguinem alunt, & multi valentiorisque alimenti sunt, atque aliis cibariis tractanda vulnera sunto. *Idem.*

XXXIV. Si Nervi sint qui sustinuerint ictum, ab *Aceto* & *Acidis* abstinere vulneratos oportet: nam præterquam quod ferire hoc nervos &, vellicare ratio docet, quod penetrantia multum in loca hæc præcellat, adhuc experimenta nos docuere, etiam non percussos, sed qui aliter affecti sint, noxam sentire nervos ex aceto: Quod ab experto comperi in Notario quodam Siculo atque aliis compluribus. *Idem.*

XXXV. Verum *Acida* omnia minime profliganda videntur, quæ singulariter compescere possunt impetum bilis, partes ictas natura sua maxime lacessentis atque infestantis: Et profecto multi è doctis præparari panem & cibos mandant succo citrii, limonii, omphacii, malorum granatorum acidorum, oxalidis & rhois obsoniorum, quorum singulorum quidem sapor quidem est acetosus, at alia ratio est de Aceto, quod cum penetrabile cumprimis sit, vellicare atque pervrere sua acerbitate partes dolentes potest, atque adeo magis offendere; Ideo *Gentilis l. de Feb.* dixit Acetum rumpere interiora & carminare, cum sint debilia: Succorum illorum minor certe est vis & minor asperitudo. *Idem.*

XXXVI. In vulneribus dolorificis exhibitum *Laudanum*, blando conciliato somno naturam restaurat, ejusque facultates erigit, & operationes, suppurationes, detersiones &c. accelerat. *Theod. de Mayerne Tract. de Laudano M S.*

VVLNERA SCLOPETORVM.

SYLLOGE.

An sint Venenata. 1. 17.
Empyreuma non superest. 2.
Digestiva *vulgaria non conveniunt.* 3.
In vulnere penetrante Setaceum non adhibendum. 4.
Membri amputatio ob fracturam insignem non vrgenda. 5.
Frigida & multum adstringentia non illico admovenda.
Glandis expulsio *naturæ interdum committenda.* 7.
Si sit prope articulum omnino educenda. 8.

Instru-

I. De vulneribus Sclopetorum tres sunt opiniones, Alij statuunt ea esse venenata: Alii venenata esse negant, empyreuma tamen habere dicunt: Alii denique neutrum concedunt, sed omne id quo differunt hæc vulnera à cæteris acuto telo illatis esse à partium, quas globus transiit, contusione & dilaceratione: At si venenositas quæ adesset, ea esset vel à pulvere pyrio, vel à globo: non est à pulvere, quia res è quibus componitur venenatæ non sunt, sulphure, nitro & carbonibus, quorum nullum venenatum, Imo experientia testatur plurimos à globis ejusmodi vulneratos nullum symptoma, quod veneni alicujus sit indicium pati: Non à globo plumbeo, plumbum enim, præcipuè integrum, nihil veneni afferre constat, quod multi diu globos innoxie in corpore circumferant: qui quanquam veneno interdum infici possint, non tamen id in omnibus vulneribus contingit. *ex Sennerto.*

II. Neque etiam Ambustio ulla adest, nam primo ipsi globi igniri & liquescere deberent, qui integri è vulneribus extrahuntur: Secundo, Combustio in rebus maxime combustilibus perciperetur, præsertim vulneratorum vestibus: Tertio, Papyrus vel stupa, globi loco indita, sine combustionis notis exploditur, nigredine solum infecta: Quarto, Vulnerati nullum percipiunt calorem aut adustionem, dolorem tantum ex contusione & dilaceratione, in qua horum vulnerum natura consistit: Quod verò omnes decepit, est hoc, quod alia symptomata his vulneribus accidant, aliamque curationem requirant quam vulnera sagittis illata: At notare debuissent magnam esse inter vulnera ista differentiam: Sagittæ enim acutæ sunt & scindendo vulnus inferunt, at globi isti rotundi sunt & obtusi, rumpendo & contundendo lædentes; unde facile contusæ partis corruptio & prava symptomata sequuntur. *Ex Sennerto.*

III. Etsi id quod *Contusum* est in pus mutari debeat & à partibus sanis separari, cum tamen contusæ partes facilè putredinem concipiant, & gangrænæ periculum immineat, vulgata illa in aliis tumoribus & vulneribus digestiva & suppurantia hic simpliciter locum non habent, præsertim si nervosæ partes contusæ sint, quæ hujusmodi humida & simpliciter obeosa ac pinguia non tolerant, ac sicciora requirunt, sed talia usurpanda, quæ quidem ad carnis contusæ in pus mutationem faciant, putredinem tamen non inducant & quæ simul anodyna sint. *Quercetanus*, ut incommoda quæ ex vulgarium usu suppurantium seu digestivorum, ℨj. *Mercurij præcipitati* addit: verum cautione hic opus est, neque quid temere agendum puto, etsi enim ubi putredo præsens est, & gangræna jam imminet, ut is *Mercurius* admisceatur non dissuadeo, tamen in quocunque id non necesse nec semper tutum; cum experientia testetur multa talia vulnera sine Mercurii admistione curari, & sint alia tutiora medicamenta quæ putredinem inhibere possint: Et si loca nervosa vulnerata sint, facile insignem dolorem Mercurius præcipitatus excitare potest.

IV. Nonnullis in usu est si globus membrum aliquod totum penetraverit, ita ut vulnus utraque parte pateat, medicamenta per setaceum adhibere; & quoties vulnus detegunt, hinc inde illud trahendo movere & novo medicamento illinere: Verum, cum hoc modo & puri exitus præcludatur, & dolor excitetur, non satis tutum esse setonum usum patet, cum idem per turundas utrinque immissas præstari possit; & vulnera quæ una ex parte saltem patent, sine horum usu curentur: Turundę tamen ne nimis crassæ sint, ne puri exitum impediant doloremque pariant. *Sennertus. Plazzonus.*

V. Imprimis vulnera hæc curatu difficilia redduntur si ossa in brachiis &c. franguntur, imò in plura fragmenta sæpe comminuuntur, in quibus cum nervosæ partes plerumque læduntur, & à fragmentis ossium punguntur, inde dolores acutissimi, convulsiones, gangræna oritur: quod si accidat, vulgares Chirurgi frequenter ad amputationem totius membri properant: verùm etsi interdum ut totius saluti prospiciatur hoc faciendum sit, tamen quamdiu aliqua adhuc sanationis spes superest id non faciendum, cum natura & in his vulneribus mira præstare soleat. *Sennertus Pract. lib. 5. part. 4. c. 20.*

VI. Non possum satis improbare illorum sententiam qui suadent sclopetariis vulneribus, quæ cum ambustione complicata inveniuntur, frigida ac summe reprimentia statim applicanda; illa enim referiunt, non autem eliciunt aut extrahunt

ignitum ardorem, eumque magis partibus infigunt & morbum adaugent; ac præsertim acetum, quo vulgus frequenter vtitur, *Quercetanus*.

VII. In omnibus vulneratis illud perpetuo observandum, vt scil. si præsens globulus esse deprehendatur, instrumento aliquo ad hunc vsum accommodato auferatur, & id, quantum fieri potest, sine patientis molestia & dolore: Nam si periculum doloris, aut aliorum accidentium immineat, vel glans, ita vt minime reperiri possit, lateat, satius erit naturæ ipsi expulsionem relinquere, vt sæpe contingit; tunc enim nullo pacto globulum vi extrahere debemus, si quidem sæva ex tali extractione symptomata excitantur: multoties enim observavi glandem absque vlla molestia latuisse, neque sanitatem ipsam impedivisse, sed ad aliquot annos in membro sauciato, absque vlla noxa patientis permansisse.

VIII. At si glans prope articulum reperiatur, vel in ipso, tunc, quia comprimendo nervosum aut articulosum corpus insignes dolores excitat, omnino è corpore extrahenda. *Plazzonus de vuln. Sclopet. c.* 17.

IX. Instrumenta ad globos extrahendos extant multa, aptissimum tradit *Hildan. Cent.* 1. *Obs.* 88. Et vulgare forma terebræ, nova inventione commodius & aptius reddit, ne globulus circumvolvatur & circumvertatur prohibens. *Sennertus*.

X. Invento instrumento apto, habita sc. ratione vulnerum, figuræ, & formæ ipsius glandis, cavendum summopere ne labia vulneris, caroque interna lædatur aut apprehendatur: nam si hoc fiat, ea cum maxima ægri molestia laceratur, excitantur gravissimi dolores & insignes inflammationes: Ideo ad hæc præcavenda & avertenda nunquam debemus instrumentum dilatare, aut ipsum aperire, nisi acie instrumenti præsentiatur globulus, tunc enim aperiendum, dextreque eximendus. *Plazzonus ibid.*

XI. Ablata glande stylo denique vulneris fundum explorandum, vt si forte aliud quicquam extraneum delitescere percipiatur, removeatur, Et id, vt dixi, quantum fieri potest, prima visitatione moliendum, quoniam tunc ob vulnus recens minor percipitur dolor, nulla adhuc adest inflammatio, sed vulnus fervens & calidum existit & minime alteratum: Nam transacta j. aut ij. die vulnus extumescit, omnes vicinæ partes inflammantur & alterantur, & sic glandem operiunt: hinc locus in quo latet difficillime cognoscitur, & licet is reperiatur, globus tamen non sine maxima ægrotantium molestia extrahitur. *Idem.*

XII. Errare solent imperiti Chirurgi in perquirendis auferendisque extraneis, necnon in membris impie tractandis, statim vulnera ampliantes, & specillis digitisque, (nulla habita consideratione de parte, deque totius corporis habitu) pervestigando, movendo, lacerando, pungendo, secando, tundendo comprimendoque, vnde phlegmones sæpe excitantur, venæ rumpuntur, dolores ingentes inducuntur, & varia alia sympt. & morbi quæ sæpius ad se curam convertere cogunt, principalem fere affectum spernere vrgentia; quod non contingeret in pluribus si vel recte tractarentur, vel naturæ saltem beneficio relinquerentur: Censemus propterea, neque omne vulnus ampliandum, nec omnia extranea educenda, nec contraria parte semper aperiendum, vt plures inepte faciunt. *Botallus de Vuln. Sclop. c.* 2.

XIII. Extranea extrinsecus advenientia auferenda esse confestim existimamus, quæ ægrum in graviora pericula inducere valent: Similiter illa quæ sine jactura & magno dolore educi possunt: Grave periculum expectandum est si glans, comprimendo nervum aliquem gravioribus doloribus ægrum infestet: Vel si circa alicujus ventris regionem fuerit, capitis puta, vel thoracis, vel inferioris ventris, & suspectum sit ne in futurum penetret, & hoc (si commode fieri potest) in prima curatione melius est auferre quam differre: Hoc maxime de glande dico, quoniam hæc propter pondus variat situm, sic vt commode postea inveniri non possit. *Idem.* Naturæ, si globulus inveniri non possit, vel in extractione periculum sit, negotium committendum si ille plumbeus est, nam à ferreis & æneis ob ferruginem & æruginem periculum ne non sanetur vulnus: Si tamen in parte aliqua nobili, aut quæ nobilem in consensum trahere possit, globus hæreat, & ex vulnere per se de vita periclitari æger videatur, Chirurgus extractionem tentare non debet, cum hoc modo nihil auxilii afferat sed mortem, quam vulnus perse allaturum erat acceleret. *Sennertus.*

XIV. Advertendum tamen ne intentus extractionis officio, sanguinis sit non levis aliquis fluxus, quo patientes viribus destituantur, quod sæpe contingit in manibus empiricorum: sistere igitur prius hunc laborandum est. *Botallus ibid.*

XV. Si autem adsit ossium fractura, ac eorum fragmenta aliqua sint periostiis denudata, quæ sine magno dolore auferri possint, educenda, aliter relinquenda: Natura namque hæc, & majora etiam frustula, si sint, ad exitum postea facilitabit, & glans tandem, propter pondus, in cutaneam partem aliquam descendet, vbi sine noxa in posterum educi poterit. *Idem.*

XVI. Raro vulnus dilatandum ad glandem evellendam, sed quandoque id facere cogimur ad ossa fracta educenda, quæ nonnunquam majora sunt quam comprehendere externum vlcus possit: Quandoque etiam dum in capite vitium est, & suspecta est cranii, vel internarum partium quarundam injuria: Interdum etiam cum sub cutem tantum glans percurrit, ex quo cutis eo loco fit interitura, Etiamnum cum globulus in thorace, aut in inferiore ventre percipitur, qui propter vulneris angustiam exire nequit: Nonnunquam etiam viam parare ex altera parte vrgemur vt ea avellantur. *Idem.*

XVII. Quemadmodum diversæ sunt opiniones de natura vulnerum sclopetorum, ita diversa medicamentorum genera his vulneribus apponuntur: Nonnulli absque vllo discrimine in prima applicatione *Ovi albumen* tantum imponunt, quasi hæc vulnera simplicia essent; Alii cum *ovi albumine acetum* etiam permiscent, Alij *aquam fontanam cum aceto*; Alii aliquod *adstringens* medicamentum simul addunt, & *bolum Armenam* orientalem, & pulverem corallorum, sanguinem draconis, tria santala. Alii *terebinthinam & ejus oleum*, Nonnulli *theriacam & mithridaticam confectionem*: Alij statim in principio *caustica*, & *admodum calida* per vniversum vulnus inspergunt, & ol. commune, ol. hyperici, oleum sambucinum aliaque quæ vim excalefaciendi obtinent: Alii *medicamentum exedens*, quod causticam vim habeat; Alij *ferramentum candens* toti vulneri infigunt, idque repetitis vicibus: An vero in principio *Ovi albumen* conveniat solum, aut adstringentibus medicamentis permistum, ex eo judicatur quoniam debemus à veneno (*An venenata sint vulnera hujusmodi* vide §. I.) curationis initium sumere, cum maximum adsit vitæ periculum; hæc autem medicamenta

menta facultatem habent adstringendi, & albumen ovi præsertim, repellendi & exsiccandi: hinc humores condensantur, cutis imperspirabilis redditur, venefica qualitas ad intimiores partes impellitur: Hæc medicamenta insuper omnino exhalationem vaporum pravorum prohibent; unde sæva symptomata, cum maximo patientis cruciatu, & summo vitæ discrimine exoriuntur. *Plazzonus.*

Ex eorum sententia, qui veneni expertia censent hujusmodi vulnera, ab admotis ἀποκρουστικοῖς periculum imminet, quod digestionem & maturationem his vulneribus debitam impediant, quibus Contusio adnexa est, mutationem in pus exposcentem: Cujusmodi vero debeant esse hæc digestiva vide tit. de vulner.

XVIII. Et quanquam isti inferant tale medicamentum *hæmorrhagiam*, calidam intemperiem, & alia hujus generis accidentia sedare, Respondetur tamen quod raro in his vulneribus sequatur magna sanguinis effusio, & licet aliquando subsequatur, non statim sedanda; si quidem dum copiosus è vulnere sanguis effluit, primo prohibet plerumque inflammationem, & quod magis est, potest virulentos ichores evacuare: Ideo prudens Chirurgus ab applicatione refrigerantium in principio abstinere debet quia alias sua inscitia & errore patientes summopere lædunt, & in majus vitæ periculum præcipitant. *Idem.*

XIX. *Repellentibus* locus est quum humores in aliquam partem fluentes arcere volumus: quod præstare oportet dum imminet phlegmones adventus, vel hæc jam inceperit, vel incrementum habeat: Hanc namque ob causam vulneribus, contusionibus, fracturisque omnibus in principio, ac statim, si id fieri queat, repercutientia applicamus: Nam iis viis multa est arcendorum humorum in affectam partem fluentium. Utimur tribus primis diebus, aut ad summum (si phlegmone non urgeat) quatuor: Quod si patientis temperies quadrata (ut dicunt) fuerit, vel bene constituta, sat erit duobus: Nam ubi diutius vel valentius æquo refrigerantia usurpantur, ulcus crudum & mali moris redditur: Quamobrem ignavis ac pervicacibus Chirurgis sæpe succensui, quorum alius ad 7. alius ad 14. usque diem temere repellentibus insistebat, unde non raro extrema pernities succedebat: Sed satis superque fuerit iis uti donec concoctio vulneris apparere inceperit: Sunt autem Repellentia nonnunquam iteranda, non quidem ut imperitorum turba facit; infundit autem stuppas, vel linteamina in oxycrato, vel oxyrrhodino, admixtis albuminibus ovorum, & aliis id genus, eaque apponit, nec toto die amovet: quod subinde factum calidum & tenacius, præter id quod non repellit, amplius transpirationes prohibet, unde varia ac molesta symptomata sequuntur. *Botallus cap.* 8.

XX. Non adeo tamen improbanda, licet amplectenda non sit eorum opinio qui potius aquam fontanam cum aceto eligunt, aliisque permiscent, quorum sententia corroboratur *Celsi* authoritate, *lib.* 5. *suæ Medic. cap.* 26. dicentis, *aquam frigidam & minus calentem vulneribus maxime prodesse:* Inquiunt etiam acetum convenire, quoniam putredini resistit; hinc etiam res corruptibiles in aceto à putredine & corruptione vindicantur. *Idem.*

XXI. Pariter *terebinthina*, oleum ipsius, & theriaca maxime per se calefaciunt, ideo in principio non adeo conveniunt, nisi aliis medicamentis permisceantur. *Idem.*

XXII. Quod vero ad applicationem *Oleorum calidorum*, hæc opinio non adeo improbatur, ut nec eorum qui ignem actualem applicant; nam virus & venenum, quod vulneribus inest, vi ignis educitur: Neque dubitandum quomodo fieri possit ut caliditas ignis actualis contrarietur veneficæ qualitati, vi enim & potentia summe sibi contrariantur, illudque trahendo & educendo, quia quod simile est à suo simili trahitur; Præterea pars læsa vi ignis maxime corroboratur; Idem etiam præstat *Causticum*, quod à multis commendatur: Attamen ingenuè fateor me nunquam in his vulneribus primo curationis tempore oleis calentibus aut igne usum fuisse: Neque auctor ero ut alii his medicamentorum generibus utantur, si quidem ex eorum applicatione crucientur, & immanissimis doloribus ægrotantes afficiuntur: vidi enim hac curandi ratione intensissimos cruciatus, & inflammationes vehementiores exortas, humorum copiam affluxisse, & alia symptomata acerbissima excitata fuisse: Et hæc medicamenta ideo respuere soleo, quoniam parum conducant, melioraque assiduo usu & experientia edoctus observavi, quibus cum magna felicitate & ægrotantium utilitate utor: talia enim sunt quæ humores minime attrahunt, placide tamen ipsos impellant, nec ullam inflammationem inducant; sed potius ipsi veneficæ qualitati in principio resistant, & veneni potentiam, ejusque communicationem à corde aliisque principalibus partibus avertant. *Idem.*

XXIII. Prima statim visitatione duo præcipue in his vulneribus à Medico sunt perpendenda, hisque duobus omnibus viribus est incumbendum, *Veneficæ* scilicet *qualitati*, & *humorum confluxui*: Nec est quod aliquis objiciat in principio statim ustionem, contusionem, partis attritionem, & ipsam hæmorrhagiam respiciendum, Respondemus si quidem hoc vulnus non simplex sed complicatum esse, & ideo initio in id statim incumbendum esse quod magis urget: Ideoque ab ipso veneno, in quo maximum amittendæ periculum vitæ consistit, initium curationis sumendum, fluxionem prohibendam, aliaque quæ putredinem adaugere, spiritus inficere, & labem inferre, aliaque symptomata possunt inferre; Secundario autem dolori, inflammationi, hæmorrhagiæ occurrendum: Itaque statim principio venefica qualitas oppugnanda: In eo autem omnes authores conveniunt, quod in omni vulnere, in quo adest veneni suspicio, statim in principio adhibenda sint medicamenta attrahentia, & per partem affectam evacuantia: Ideo debemus aut vulnus scarificare, aut cucurbitulam apponere, vel utrumque simul præstare: Ego vero cum prosperitate fere semper vulnus seco, aliquantulum partem aperio, & incisionem molior, ut scilicet sanguis effluat, & una cum sanguine virus dissipetur: Hæc autem dilatatio, seu apertio, apprime necessaria est, tum ut extranea corpora facile evellantur, tum etiam ut sanies humoresque superflui, qui in corporibus his vulneribus affectis generantur, commode expurgentur, simulque harum partium cavitates & sinus avertantur, quod alias sæpe propter Chirurgorum imperitiam accidere solet: Præterea etiam forfice aliquam attritæ carnis portionem aufero, quas quidem operationes loco Scarificationis adhibeo; mox etiam Cucurbitulam, si quæ sit præ manibus, vulneratæ parti applico ad veneficam qualitatem auferendam; Hisque peractis statim medicamentum aliquod vulneri

appono, quo veneficæ qualitati & humorum fluxioni occurram, & si aliquando sit hæmorrhagia, ad ipsam sedandam accipio vitellos ovorum cum portiuncula albuminis; solum enim adhibitum maxime nocet, cum vero in pauca quantitate aliis permiscetur, adstringentem istam & emplasticam facultatem amittit, quibus addo oleum terebinth. hyperici, sambucinum, euphorbianum, oleum rosarum immaturum: addita portiuncula terræ sigillatæ, boli Armenæ orient. scordii pulver. rad. tormentillæ, myrrh. hæc enim validissime veneno & putredini resistunt: sicut & venenum elicit galbanum, bdellium &c. quibus medicamentis imbuuntur turundæ, pulvilli &c. *Idem cap.* 19.

XXIV. Postquam parti vulneratæ provisum, vniversi corporis statim habenda ratio, Et in hoc casu sanguinem mittere debemus per venam sectam, hoc enim præstantissimum inter vniversalia remedium: Etsi enim videtur in vulneribus Sclopetorum, quibus conjuncta venenata qualitas, sanguinis detractio minime convenire, siquidem per hanc dicta qualitas in altiores & penitiores corporis partes trahitur, ac proinde ad partes principes, cum maximo vitæ periculo: nam in scarificationibus & cucurbitulis parti sauciatæ applicatis, intentio est non solum per partem affectam virulentiam evacuare, sed ipsam revellendo attrahere ne altius penetret, aut partes principes infestet: Sanguinis missio per venam sectam huic intentioni omnino contraria est, nam qualitatem veneficam non evacuat, neque expellit; sed potius per partem, & post partem à circumferentia ad centrum attrahit & colligit. Respondeo, quod dum dicitur in venenatis vulneribus non esse secandam venam, hoc intelligi de veneno à tota substantia, & non de halitu venenoso; Præterea venenum à tota substantia citissime repit ad cor, aliasque principes partes, halituosum tamen venenum non tam cito partibus principibus communicatur: Exemplum habemus in morsu canis rabidi, quia interdum multi dies & menses intercedunt antequam hydrophobia accedat: Ita etiam in his sclopetorum vulneribus non ex tempore virus communicatur, & multominus, cum sanguis subito mittitur, maxime enim prodest vulneribus sclopetorum sanguinis missio revulsionis gratia, absque eo quod virulentiam in altum trahat, quoniam in principio venenata qualitas, & halitus venenosus ex se non adeo permeare potest, nisi à calore & spiritibus attenuetur, vt illico cor infestet, & ad principes partes deveniat, cum præsertim ejus transitus impediatur scarificationibus & applicatione medicamentorum attrahentium: Quare perpetuo in his vulneribus, vt & in aliis, sanguis mittendus per venam sectam, tum ad prohibendum humorum defluxum, & præsertim pravorum succorum; à quibus si pars inflammatione corripiatur, prava symptomata accidere solent, dolores ingentes, erysipelas, gangræna, præsertim si adsit corporum cacochymia.

XXV. Hac tamen lege *sanguis detrahendus*, vt sc. absoluta medicatione localibus ipsis detrahatur, incisa vena, sic enim prodesse potest nunquam obesse: Non probatur autem larga missio, & in hac respicienda non vulneris magnitudo, sed corporis plenitudo, præmisso leniente aut clystere. *Idem.*

XXVI. Altera die, & secunda visitatione, antequam vulnus inspiciatur, corpus mundandum, & ad hanc intentionem debemus præscribere *Leniens* aliquod medicamentum, non autem valide purgans, quoniam in venefica qualitate, quæ extrinsecus advenit, non adeo probatur à Medicis vehemens evacuatio per alvum: *Galenus* 4. *m. m.* asserit quod *purgatio non solum conveniat in plenitudine sed præsertim in pravorum succorum abundantia, & in magnitudine morbi:* Igitur in his vulneribus maxime convenit exhibere lene aliquod medicamentum: Quod adprobatur quoque ab ipso *Hippocrat. l. de Vulner.* Purgatio enim per alvum plerisque vulneribus prodest, siquidem expurgantur biliosi, tenues ac serosi humores, quandoquidem hi tales sunt vt ad partem vulneratam facile confluere possint, & inflammationem, dolores &c. excitare. *Idem cap.* 20. Nec obstat nunc *Hippocrat.* authoritas, *Quicunque*, inquit libello de veratri vsu, *inflammationes in morborum principio medicamento conantur solvere, nihil de eo detrahent quod acervatum est atque inflammatum: quæ vero partes sanæ sunt, & morbo resistunt, simul eliquant.* Non enim pharmacia humorem facientem phlegmonem vacuare seu absumere niti debet Medicus, sed paratum ad fluxum revocare retrahereve: Itaque *Hippocrates* non hic à pharmacia omnino abstinendum esse præcipit, sed monet ne conemur inflammationem partem aliquam occupantem purgantibus medicamentis solvere: quoniam antequam purgatione retrahas humorem fixum phlegmonem facientem, dissolvantur primo partes, à quibus primitus fit attractio, necessum est, ventriculus puta, venæ mesaraicæ, & quæcunque inter has & affectam partem constitutæ sunt: vnde qui non fluxus est humor, & parti affixus, ab eadem dissolvendus educendusve est, vel ad vicinas derivandus, non ad longinquas revocandus: Qui vero ad fluxum paratus est, vel fluit, nunquam ad contraria incommode retrahitur. *Botallus cap.* 11.

XXVII. A nonnullis medicamentis digestivis additur *Butyrum* in principio, Ego tamen ab ejus vsu semper abstinui, maxime enim corrumpit partem, putrefacit & relaxat, at hic putredini & corruptioni omnino occurrendum. *Plazzonus.*

XXVIII. Sunt qui *Digestivis* diem vij. vt firmum terminum præscribant: Alii etiam & vltra hoc tempus, expectantes putridæ carnis, vndique vulneris labia ambientis, segregationem, ignari bonam carnem, putridæ subjacentem in dies putrefieri magis, nisi quæ jam suppuravit abstergentibus amoveatur: Nos autem ratum terminum omittendi digerentis medicaminis vsum dicimus dum videris vulnus concoctum iri: Hoc modo nec tibi septimum, nec alium quemque diem (vt crassæ Minervæ vulnerarij faciunt) præstitues firmum. *Botallus cap.* 17.

XXIX. Advertendum est in applicatione horum medicamentorum, quod scil. hæc digerentia potius sint liquida, ita vt vsque ad fundum vulneris pervenire possint: Tentæ enim seu penicilli, aut ellychnia his medicamentis imbuta imponenda, vt scil. totus ductus vulneris apertus servetur, & medicamenta per totum deferantur. *Plazzonus.*

XXX. Cum frequenter, non levi damno patientium, ignari artifices peccent, monendum est ne *Turundæ* vltra modum sint crassæ, neque longæ, neque duræ, neque asperæ: Pungunt longæ, crassæ extendunt, simul & prohibent quominus vapor teter, aut quævis alia putrilago è vulnere ejiciatur: hinc gangrænæ partium affectorum, jocinoris æstus, & tubercula, quæ putria vulnera vtplurimum sequi solent, hincque febres vix solubiles: lacerant asperæ, eoque magis si duræ sint: Parentur ergo lenes,

lenes, læves, tenues, ex molli tenuique linteo vel gossypio, vel alia simili materia constructæ, quo dolores non excitent, Quæ potissimum observanda si ossium fractura adfuerit. *Botallus c.16.*

XXXI. Fractura simplex sine vulnere omne genus *fasciarum* admittere potest, at in ea quæ est cum vulnere longe alia est ratio, & præsertim à sclopeto facta, quę indiget particulari devinciendi modo: In simplici enim fractura post septimam tantum inspicimus, ac denuò deligamus, in ea autem quæ est cum vulnere necesse est quotidie membrum fractum & sauciatum inspicere, vulnusque curare vt sanies abstergeatur virusque educatur: Hæc enim in fractura cum vulnere præcipua est contra indicatio, sanationem impediens, & curationem in longum protrahens: si quidem ratione fracturæ necessarium est membrum læsum immobile perplures dies servare vt ossa bene coaptentur, quod cum quies maxime perficiat, dubium non est quin hæc nebessario requiratur: Verum ratione vulneris cogimur frequenter & immature medicamenta localia admovere, in hunc finem vt materia purulenta, & excrementa à vulnere genita auferantur, Veteres & recentiores varios deligandi modos proponunt in fractura cum vulnere; qui omnes optime quidem quoad hanc intentionem sentiunt, revera tamen non explent; ideoque vt mihi displicent modi ab illis propositi, ita summopere placent isti qui in praxi quotidie observantur, & à me multoties summa cum laude & ægrotantium vtilitate sunt experti: Duo itaque sunt præcipui & probatissimi modi, quorum beneficio ossa fracta in sua sede detinentur, & vulnera ipsa laxantur; Horum vnus *Fasciis*, alter *Laminis* perficitur, quæ ex materia flexili constent.

Primus optimus est quando adest insignis inflammatio, Alter vero quando præter inflammationem insignes dolores imminent: Quare si in principio ad patientem vocemur, qui Fractura cum vulnere sclopeto inflicto laboret, quoniam nondum adest singularis aliqua partis inflammatio, postquam ossa coaptata fuerint, & vulnus ipsum particularibus præsidiis curatum, fractura ipsa, vulnus, & totum membrum læsum deligandum, hac scilic. ratione vt quotidie vulnus introspicere possimus, & fascias auferre, absque eo quod ossa jam corrupta moveantur. Accipienda igitur non vna fascia sed plures vnius vlnæ longitudinis, latitudinis vero trium circiter digitorum, plures enim necessariæ sunt fasciæ, quoniam non solum fractura & vulnus ipsum vinciendum, sed membrum etiam fractum spatio octo digitorum, quatuor ex vtraque parte fracturæ, est alligandum; Decem igitur aut octo ex his fasciis accipiendæ: decem v.g. si femur sit fractum, & ordinate has omnes cum petia lata apponimus, ita vt vna super alteram collocetur per dimidietatem latitudinis, & sic vnam post alteram circumvoluimus, caput sc. primæ cum alterius capite opposito, hoc scil. ordine vt minister alterum caput tenium detineat, alterum Chirurgus, ad hoc vt arctè quantum necesse est deligetur membrum fractum, & postea alia superponatur, ipsaque ad bonam patientis tolerantiam adstringatur: Sed advertendum est quod vbi incipimus obvolvere, desinimus fascias evellere, sic enim quotiescunque volemus vulnus curare, contrario modo fascias attollimus, denuoque deligatur, absque eo quod membrum læsum moveatur: qui quidem deligandi modus optimus ac tutus differt ab eo quem proponit *Fallopius*, quoniam hic accipit splenia, & oblique circumcirca ipsum membrum ipsis obvolvit, inæqualiter tamen pars deligatur; Nos vero fascias has non obliquo modo, sed circulari & recto apponimus: hac enim ratione membrum fractum æqualiter, ac sine vlla molestia deligatur: Et si membrum non sit ex toto pertusum, possumus etiam parare capsulam vt in fracturis simplicibus, & tamen citius ac tutius sanabitur.

Quoniam vero accidit interdum in vulneribus sclopetorum os adeo frangi vt ex toto fere membrum laceretur, ita vt ratione doloris & magnitudinis vulneris hæ fasciæ, & hic fasciandi modus locum nō habeat in principio, tunc devenimus ad aliud instrumentum, quo loco ligaturæ vtimur; accipiendo sc. *Laminam*, aut ex ære, aut ex alia lenta & valde flexili materia, firma tamen, ex qua formatur instrumentum cavum, velut canaliculum, redactum ad formam membri fracti, ita vt circumvoluat totam partem læsam: in interna parte munitur gossipio instar pulvinaris, & in eo membrum fractum commode ponimus, ipsumque deligamus vt immotum permaneat: Sed antequam *Lamina* membro circumponatur, necesse est eam adaptare, & perforare lato foramine in ea parte in qua vulnus inflictum est, vt scil. commode possimus ipsam carnem, ac ipsum membrum ratione fracturæ immobile servare: hac enim ratione, & hoc instrumento, minime ossa fracta moventur, sed in suo situ potius detinentur, vulnusque quotidie aliqua ex parte curatur, & etiamsi membrum ex vtraque parte pertusum fuerit, in altera tamen parte etiam instrumentum perforatur, vt commode omnia vulnera curentur absque vlla patientis molestia & fracturæ læsione: In praxi enim hoc instrumento plures in curandis vulneribus sclopetorum cum ossium fractura summa cum vtilitate & felicitate vsi sunt. *Plazzonius c.30.*

XXXII. Hæmorrhagia superveniens cohibetur obstruentibus, adstringentibus, revellentibus, secta in totum vena fluente: Si vena rupta pateat, tutius est eam ignito ferro constringere: Si in alto delitescat, hoc medicamento vulnus reple. *℞. Boli Armenæ ℥iv. mastiches, thuris, aloës ana ℥j. omnia albumine ovi simul junge.* Si his voti compos non fias ad ignita instrumenta propera; Celerius namque, tutius, ac minore noxa intentum consequeris quam pharmacis vrentibus, quæ ingentes & multarum horarum dolores pariunt, vnde interdum pacatus fluxus reviréscit, cujus cohibendi, (post caustica medicamenta) non tanta relinquitur candenti ferro virtus atque ante illorum vsum, eo quod crusta ab illis facta non parvo sit impedimento: Verum opus quod candenti ferro fit, hominem in anatome exercitatum requirit, qui situs venarum ac positiones bene noscat: *Botallus cap.15. de Vuln. Sclop.* Vide *lib.8. tit. de Hæmorrhagia.*

XXXIII. Dum *capiti* vulnus à sclopeto illatum est, oritur vulnus non solum punctim, sed cæsim ac simul contusum afficiens: contundendo enim globulus perforat, & naturalem partium vnionem dissolvit ac lacerat, vnde cranium præcipue afficitur, & hoc præsertim si galea munitum fuerit caput: Igitur *vulnus capitis*, & contusio simul, vel erunt in externis partibus tantum, vt puta cute & pericranio, vel cum ossis læsione, nec non internarum partium: Si tantum cutis sauciata fuerit, & cum cute pericranium, curetur vulnus quomodo curantur vulnera in carnosa substantia: Observandum tamen est quod si videamus in hoc vulnere *Pericranium* valde læsum esse ac tumidum redditum, statim vulnus oportere dilatari, pericranium ipsum incidendo

necnon ab osse separando: hac enim ratione nunquam putrescit, aut materia supra ipsum cranium detinetur, & vulnus citius sanitatem admittit; Si autem in cute tantum contusio sine vulnere excitatur, tunc integræ cuti admove quod vim habeat resolvendi, digerendi, exsiccandi, roborandi & dolorem sedandi. *Piazzonus cap.* 35.

XXXIV. Observandum quod perpetuo, si sentiamus os læsum esse, aut detectum, & timeamus de læsione partium internarum, statim os detegendum, cutis læsa incidenda, ipsaque à pericranio & cranio dividenda: Cutis enim facili negotio sanescit, licet frustra dissecta sit, vt ait *Celsus lib.* 8. *cap.* 4. Ex toto enim os debemus detegere, vt ipsum & abradere, & perforare possimus, aut si fractura sit educere, dum scil. opus fuerit. *Idem.*

XXXV. Vbi *Os fodere* oportet cunctatio omnis mala est: Itaque non modo 1.2.3. aut 4. die forandum, sive attollendum, sive mutilandum os erit, sed 7. vel. 8. 10. vel 11. vel aliis denique sequentibus, si res indicet; Non enim hic (vt imperiti faciunt) criticos dies vereri oportet: Critici dies in vulneribus tantum observandi sunt ad præsagium, non ad curationem: In febribus autem, atque aliis morbis quos Natura ipsa persæpe sola superare consuevit, ad vtrumque ad prognosticum scil. & curationis rationem, Sed hoc in affectu nullum salubre opus naturæ expectandum est: Non enim ipsa perfodit, non depressum & hærens (nisi in tenellis) reducit &c. *Botallus cap.* 17.

XXXVI. Etsi in omni vulnere, punctim cæsimve recenter facto, siccantia medicamenta commendentur, multis tamen locus *Gal.* 6 *meth.* in fine, (qui κεφαλικὰ dicta protinus & ad finem vsque nudato osse præscribit, ex iri Illyrica, ervi farina, manna, aristolochia, panacis radicis cortice, & iis quæ extergere citra morsum possunt) fraudi fuit, Quid enim aliud ignarum vulnus Chirurgorum hac fultum sententia præstat, quam totum vulnus protinus hoc pulvere refercire: Quæ obsecro natura tam potens est quæ citra injuriam tam ineptum medicamenti vsum ferre possit? Non quidem medicamentum ipsum perniciosum sua natura dico, sed quia ignave vsurpatur; siccat namque sic inditum plus justo; imò carnem ipsam liquat, & cerebrum supra modum nonnunquam excalefacit; adeo vt aliquot interjisse viderim, potius arbitror ob talem causam, quam ob injuriam partium internarum susceptam à telo; cum in iis nullum symptoma præcessisset noxium, in diesque melius haberent primis septem vel vndecim diebus, quibus se concrediderant villicis Tonsoribus, citra prænimium cephalicorum (vt mirifici hi Chirurgi proferre solent) vsum: mox vero illis omissis, & accitis iis qui hunc pulverem cephalicum, & alia capitalia dicta medicamenta plus æquo venerantur, brevi graviora symptomata ingruebant, quæ patientem necabant: Quorum cadaverum capita plerumque aperiri volui, vt innotesceret num injuria latuisset ab accepto vulnere aliqua, nimirum vel coactus sanguis, vel interna fractura, vel aliquid ejusmodi, in quibus nihil reperiebatur præterquam pus collectum sub membrana, ex propria substantia cerebri corrupta effectum: quod vtique potius auxilia noxia culpanda esse indicabat quam vulneris magnitudinem, cum patientes morigeros esse constaret. *Idem cap.* 17.

XXXVII. Recte *Galenus* loco supra citato, *Ea*, inquit, *ossa quæ vehementer sunt confracta, sive à sanis sint sejuncta, sive adhuc vtcunque conjuncta, auferenda prorsus sunt*: præcipue si cum vulnere cutis talia fuerint: Hanc nos distinctionem facimus, quia non in omni Cranii fractura, sine externo vlcere concedimus ossa esse evellenda: neque etiam quæ cum vulnere sunt (vt *Galenus ait*) ea omnia ad extremum vsque fracturæ sunt prosequenda, vt ineptissime stupidi Chirurgi faciunt, qui vt ad extremos vsque cujuscunque fracturæ limites perveniant, amplissimum, atque etiam lethalius vulnus in carnosa parte efficiunt: Carnosam partem nunc dico, quicquid supra cranium continetur. *Idem.*

XXXVIII. *Contusiones Cranij* aliæ sunt cum fractura, aliæ citra fracturam, & harum aliæ cum cutis vulnere, aliæ etiam sine hoc: Vbi vero Contusio, vel Fractura citra vulnus sunt, equidem anceps Chirurgi opera esse debet, Nempe num cutem dividat & os retegat, vel dissolutioni potius & exficcationi citra sectionem insudet? Quæstio hæc quamvis ardua, à multis tamen levis putabitur, & ex tempore ad sectionem decernetur ob sequentes causas, nimirum quod putrefiant contusa, quod sanguis in loco contusionis collectus, & extra sua vasa repositus (ἐκχύμωμα dicitur) is etiam corrumpatur, quæ plerumque de proximo sequuntur aliæ noxæ: Tacemus hic dolores qui ab extensione; & noxam quæ à contusi ossis compressione solent concitari: At non enerves sunt rationes quæ adversam fovent sententiam, Nempe quod illæ ossium contusiones atque fracturæ, magis periculosæ, & curatu difficiliores ac diuturniores sunt, quæ cum vulnere sunt quam illæ (si cætera sint paria) quæ sine vulnere: Quamobrem peritissime *Galenus comm.* 3. *de Fract. textu* 43. cum inquit, *Sciendum tibi est omnia quæ sub cute sunt cute admodum gaudere, nihilque quod subjectum ipsis est ea denudari absque detrimento posse: Sed quid mirum si ea quæ proprium & cognatum ex cute tegumentum habent eo semper delectentur, ab aliis vero omnibus male & moleste afficiantur? Vnde ego sæpe, cum partes cutis minime præciderim, sed quod detractum fuerat extrinsecus superposuerim, glutinari id animadverti, quodque magis mirandum est, cum statim ex ictu nigrefactus locus esset.* Vnde colligimus cutim non semper esse aperiendam vbi ea nil penitus divisa est, ob *Galeni* adductas rationes, quas vsu quandoque confirmavi: Quod autem ossa minus, vel nihil, à proprio tegumento nudata, citius sanescant ferruminenturque, vsus frequentissimus approbat, experientia enim ostendit multas, vel aliquas fracturas sine vulnere, in quibus multa frusta ossis à trunco sejuncta sentiebantur, longe melius ac citius curari quam exiguam ossis contusionem, vel fracturam cum vulnere, vel cutis laceratione: Nam in fractura sine vulnere, ossa ab aëre vel pure non alterata, facile ferruminantur, si arte phlegmone prohiberi possit: In altera vero firmi ossis exfoliationem expectare oportet, quæ quoque non fit nisi post menses multos, præcipueque si dura magnaque sint: In capite vero quia tenuia sunt vix secundum mensem prætereunt, citra naturalem detersionem, seu exfoliationem. *Idem cap.* 17. §. 16. vide *ibid. exemplum insigne, & lib.* 3. *Titulo de Capitis vulneribus* §. 2.

XXXIX. An quæcunque febris Cranii terebrationem impedit? *Hipp. l. c. n.* 28. *Quapropter vbi intellexeris febrem invadere hominem, & ex aliis signis aliquot ipsi accidere, non cunctari oportet, sed os ad membranam vsque perforare, aut scalpro deradere.* Qui textus non indignus est aliquo discursu, nec prætereundus citra distinctionem: Vidimus certe sanitati

nitati restitutos aliquot capite vulneratos cum ossis læsione quos febris prehenderat, quibus os fodere non passi sumus: Non enim omnis febris persuadet ossis fossionem, sed ea tantum quæ à vulnere concitata est, Ast vnam ab altera posse distinguere hoc opus hic labor est: Quæ autem à vulnere sit, etsi plerumque tertio quoque die accessiones habeat majores (quod est commune cum reliquis omnibus febribus biliosis) tamen hæc habet quasi specifica, nempe horrores incertos, tum duratione, tum magnitudine, tum adventu, qui diebus vulneri decretoriis vehementius frequentiusque repetunt; adde quod iis & febris ipsa eveniat in die decretorio, sudores etiam erumpunt incerti, & citra levamen: Sed adhuc hoc habet specialius vt raro vrinas tingat, sed sane belleque coctæ hæ apparent, colore integerrimo, seu pro patientis consuetudine: addamus alia nonnulla quæ sequuntur, videlicet nervorum aliquas trepidationes, præcipue juxta carpum, somnolentiam, oculorum gravitates, difficilem luminis visionem vel alia ex superius enumeratis: Et hæc sunt quæ *Hippocr.* dicit, *& ex aliis signis*: Quare dicendum non est, febris adest, ergo forandum, vel, non adest ergo non forandum: Sed febris est ex vulnere producta, Ergo foranda calvaria: Vel etiam quamvis febris non adsit, sed aliquod aliorum potentium symptomatum, ea foranda, modo vires constent, ne opus adeas die obitus, vnde auxilium citra rem infamia polluas: Quanto igitur maturius fiet, tanto sane melius, &c. *Idem.*

XL. Hoc non est tacendum, in quo quandoq; præcipitare ignaros vidimus, nempe in *cutis sectione vbi ossis fractura magna est*, in qua ossium fragmenta prorsus mobilia & inter se sejucta sunt: quod frequenter accidit iis qui à magnorum lignorum, aliorumve telorum, percussione, vel casu violento vulnerantur, & in bregmate potissimum, & in adolescente maxime; In aperienda hic, inquam, cute, nimis ponderosa manus novaculam adigit in cerebrum per fragmentorum hiatus, quare summa animæ attentione hic agendum: *Idem.*

XLI. In modiolorum vsu summa adhibenda diligentia est, Specillo enim, seu potius tenui vecte recurvo explorandus circus est, nam sæpe vna parte os totum decisum erit, secunda tabula, altera parte ferme tota integra persistente; quod fit aut artificis causa, qui forsan modiolum ad perpendiculum non continet; aut quia cranii partes non æquali sunt crassitudine: Vbi igitur os aliqua ex parte prorsus divisum est, & cætero circuitu adeo attenuatum vt vecti rumpi possit, modiolis deponendus est: & si sanguis aliquis ab internis exierit, antequam ossis orbem abstuleris (quod persæpe fit) non abs re fuerit id ipsum os ad aliquot dies permittere ex consilio *Hippocr. Nam in osse perforato, & à perforatione relicto, nihil mali accidere poterit, tenue enim jam id quod restat fit.* Ratio autem hæc est, ne patiatur cerebrum à novo, à suaque natura alieno tegumento, sic vt tutius sit paulatim ab vno extremo ad aliud proficisci, præsertim vbi jam ex perforatione sanguis aliquis exierit, quo forte non parum cerebrum levabitur, nisi ipse emanaverit ex sauciata ab artifice membrana: Attentissimo animo tale opus agendum est in tenella ætate, ob tenuitatem & teneritatem cranij. *Idem.*

XLII. In vulneribus sclopeto *medio ventri* inflictis, post venam sectam &c. corpus deinde purgato, præcipue si malis succis sit refertum, tales educendo humores quales prædominium habere compereris: At maxime attendendum est ne vomitum moveant pharmaca, præcipue cum in aliquo ventre inflictum fuerit vulnus: Caput enim replet & thoracem, vniversasque partes violento motu vexat, ac quandoque lancinat: *Idem.*

XLIII. Si glans, sine hepatis, splenis, ventriculi, intestinorum, vesicæ, venarum arteriarumve magnarum &c. læsione epigastrium vtrinque pervaserit, vt mihi vidisse aliquando contigit (*& contigisse scimus ante aliquot annos in Pedemontio Generoso Duci Iannavelt, apud nos hic incolumi degenti hoc anno 1681. cui, cum tota die pugnasset, glans abdomen medium pertudit, illæsis omnino visceribus*) vulnus ampliandum non esse censeo, nullius enim frugis erit, sed damni potius: nam quo majus osculum redditur, ab extrinseco aëre magis læduntur viscera: Quod si partium dictarum aliqua vulnerata sit, proficiet vtique nihil epigastrii osculum latius reddere, cum spes salutis nulla sit. *Idem.*

XLIV. Ast si glans intus remanserit, & certum signum nullum habeas de læsione dictarum partium, laborandum est vt educatur, ægro super vulnere decumbente, huc atque illuc se ducente; sic tamen vt vulneris osculum versus solum è directo prospiciat: mox specillo flexo ab artifice exercitato pervestiganda est & educenda: Quod si inveniri nequeat, & vulnus in parte sit quæ dilatationem sine multo discrimine pati possit, ampliandum est per musculorum longitudinem, quantum digitus index facile possit immitti: Pro dilatatione autem instrumentum omnino acutæ cuspidis expers sit, ne forte intestina pungantur; Vbi glandem perceperis, arte eam educere conaberis, quod si non, finito: Aliquot hercle vidi inferiore ventre cum penetratione sauciatos, qui cum glande supervixerunt, quod secus forsitan evenisset si eam perquirere ac extrahere conati fuissemus: Inter quos superstes adhuc vivit Loricarum faber, Is vulneratus fuit paulo supra inguen dextrum, cum penetratione, à quo glans educi nec inveniri potuit: Non tamen vt vulnus ampliaretur permisi: Intus igitur permittenda est potius quam periculosam sectionem facere, vel eum minima spe optati finis potiundi. *Idem.*

INDICIS MEDICO--PRACTICI,

SIVE

Decisionum, Cautionum, Animadversionum, Castigationum, & Observationum Practicarum.

LIBER DECIMVS NONVS.

Circa Præsidia Diætetica, Chirurgica & Pharmaceutica.

ACIDVLÆ.

SYLLOGE.

I. NVLLA gens in exhibitione mineralium aquarum Italâ largior videtur, *Fallopius* enim ad 120. uncias præscribit. Germani parciores sunt, *Andernacus* quippe maximam dozim non excedere vult sesqui sextarium. hoc est uncias 27. Nos etsi certam mensuram definiri vix posse judicamus, quæ sit tanquam norma & amussis, utile tamen judicamus parvam, mediocrem, & maximam dozim in latitudine quadam exprimere: Minima sit pro adultis ℥viij. vel xij. mediocris ℥xxxij. summa ℥lxiv. Atque ut conveniens quantitas præscribatur circumstantiarum rationem haberi volumus, affectus, temperiei, roboris, ætatis, sexus, regionis, anni temporis, vitæ instituti, consuetudinis, habitus corporis, partium affectarum & similium. Ex quibus affectus magnitudo & vehementia *Indicans* est propriè dictum: virtus *permittens* aut *prohibens*; reliquæ circumstantiæ signa sunt hujus debilis aut validæ: certissima autem quantitatis regula εὐφορία est, cujus norma est ventriculi tolerantia. *Sebisius pag.* 53. Quotidiana vero experientia constat omnes qui parum aquæ Spadanæ bibunt, nihil juvari, imò multum rebus suis officere: qui vero multum ejus ingurgitant, magnis se liberare incommodis; Quare rectè *Frambesarius* Quanto quisque plus biberit, eò melius habebit, dummodo aquas bene egerat: quisque ergo cum ventriculo rationem ineat, quantum aquæ ferre possit & quam cito illam egerere, hancque semper regulam teneat, *A nocentibus & juvantibus optimam sumi indicationem. Heer Spadacrenes pag.* 114.

II. Volunt authores ut pedetentim ad summam dozin ascendatur, 1. ob aphor. 51. 2. sect. 2. ut acidulis,

dulis, actu frigidis, sensim assuescat ventriculus, 3. quo constet quomodò ex potis acidulis æger sit habiturus, nec enim idiosyncrasia statim innotescit. Sed hic iterum monemus non tam ad numerum poculorum quam ad ἰυφορίαν respiciendum; atque cujuslibet naturæ certam & peculiarem accommodandum mensuram: Dictum Italos in præscribenda quantitate admodum esse largos: Germani quanquam φιλοπόται, tamen aquam sive dulcem sive medicatam copiosam ferre nequeunt. *Sebisius pag.* 516.

III. Ad summam mensuram vbi perventum fuerit, nonnulli in ea insistunt vsque ad finem: Sed quia experientia docet rarò ægros ad 4. aut 5. dies summam illam quantitatem ferre posse, sed incidere in vomitum, labores & angustias, consultius est Herodoti apud Oribasium consilium imitari, & paulatim retrocedendo descendere quousque deventum fuerit ad primam & minorem mensuram. *Claudinus de Ing. sect.* 1.

IV. An quantitas necessaria simul & semel ingerenda, an in plures doses dividenda? Tutius est totam dozim per vices haurire quam ἀπνευστὶ eandem evacuare, τὸ γὰρ κατ' ὀλίγον ἀσφαλές. Nam 1. vna vice ingesta gravato ventriculo vomitu excluditur 2. si maximè retineretur ocyus tamen præ pondere descenderet, hinc viribus in actum non deductis, nedum in corpus distributâ, sine vtilitate egrederetur. 3. actu frigidæ cum sint potandæ, frigore ventriculo officerent. *Sebisius pag.* 546.

V. Si dividenda est quantitas aquarum potandarum, quantum temporis inter singulos haustus interponendum? Est qui interponit horam integram, at sic nimis protrahitur tempus capessendi cibi: Alii interponunt octavam horæ partem, at non ita serviliter patientem certo temporis spatio adstringimus, id intervallum præcipientes vt & liberè respirare liceat & ventriculus non offendatur aut obruatur: Consultum tamen videtur vt intra dimidiam aut integram horam tota mensura bibatur. Monendus quoque patiens vt non ἀπνευστὶ sed partitis vicibus bibat, ne ventriculus fastidiat aquam aut vomitu reddat. *Idem pag.* 548.

VI. Calefieri quidam eas volunt, ne frigore ventriculo & visceribus officiant: at experientia docente, multa hominum millia frigidas innoxiè biberunt acidulas: calefieri autem non debent, 1. quia sic albidæ fiunt, spumosæ, turbidæ, quædam etiam rubræ, vnde virium jactura spirituum evocatione innuitur, quod & cæteris liquoribus, vino &c. contingit, 2. tepidæ ventriculi tonum solvunt, vomituque excluduntur. Ne tamen frigore jejuno stomacho officiant, ex scaturigine exceptę, vase clauso aliquandiu manibus fovendæ, quo frigus exuant; lenteque deglutiendæ, vt spatiis intermediis, priusquam ventriculum attingant, aliquid frigiditatis deponant. *Idem pag.* 583.

VII. An potis acidulis vehemens exercitium convenit? ἀνάδοσιν motu juvari certum est; adhæc humores, qui expurgandi, fundi & liquari: dilatari omnes meatus & calefactum ventriculum exercitio minus aquarum frigore offendi, sed nimius motus plurimum nocet: Graviter ideo peccant qui acidulis vix deglutitis montes conscendunt altissimos, aut vehementius currunt &c. Notum enim acidulas non per easdem vias in omnibus operari, sed in aliis per vrinæ ductus, in aliis per alvum, in aliis per cutim: iis verò haustis naturæ inclinatio observanda & juvanda, quæ vehementiori motu interturbatur, qui non solum ingestam aquam sed & humores, forte per meatus vrinarios & alvum excludendos ad habitum pellit. Omnia per sudores expurgare velle error est, quæ enim in prima regione latent, vacuationem postulant per alvum; calculi, arenæ aliaque multa per sudores excludi nequeunt: Si alterationis tantum gratia bibendæ, ad quid motus violentus, ante tempus eas ad habitum trudens? *Idem pag.* 610.

VIII. Vomitus excitandi gratia qua quantitate sumendæ sunt? Iis qui ex facili vomunt, sæpe autor fui tantum vt ingererent necessitatem vt egerendi sibi ipsis imponerent: sic enim saburram ventriculi, tenaxque & viscidum phlegma villis ejus impactum optime deplent, & paulo post, horæ dimidio interposito, vel circiter, sumpta vna alterave tabella, ejusdem fontis aquæ, sed minus, quantum tamen sat est resumant: Hoc ego virginibus, aut aliis cachecticis primo octiduo, aut etiam diutius, semper suaserim, præeunte mihi *Galeno* 5. de V. P. vbi ait Cacochymis vacuationem saluberrimam esse, cum facilis & moderata contigerit (talis autem est in vsu hujus fontis *Spadani*) & purgationum omnium præstantissimam, noxios quippe humores ex ipsis fontibus sinceros elicit &c. *Heer p.* 117.

IX. Prudentissime monet *Ryetius* quantitatem quam sibi quisque præscripsit quam minimo potest tempore vt hauriat, h. e. totam potationem semi hora absolvat: cum enim hæc aqua facile permeet, fieri posset vt prima egereretur postremis nondum ingestis: Quod et si probet Fallopius, omnes tamen improbant, quia vltimæ necessario tardius educerentur magno bibentium malo, idque quotidiana probat experientia, cui quotquot Spadæ sæpius fuerunt volentes subscribent. *Heer p.* 119.

X. *Spadanæ aquæ* calidorum frigidorumque mineralium facultatibus dotatæ, non possunt non calidos frigidosque affectus, in eodem diversisque corporibus percurare, Et cum caloris opus sit rarefacere, incidere, attenuare: frigoris condensare, astringere, incrassare, non mirum est his aquis contrarios edi effectus, nimirum menses moveri, & rursus nimium eorum fluxum sisti: Nec miretur quispiam quod incredulos sæpe Spadam evocem, empiricum enim medicamentum est, idemque his aquis quod Theriacæ evenit, quæ cum sine ratione composita sit, & multa superflua secumque pugnantia excipiat, multos tamen & contrarios affectus sanat. *Heer cap.* 9. & 13.

XI. Angli statim ab aquarum vsu per tubulos ei rei factos Peti fumum hauriunt, quod non improbo, magis probatur si producto anhelitu diutius fumum ore premerent, nec tam cito per os & nares exsufflarent, Nulli enim dubium est quin igneus *Tabaci fumus*, cum ad exitum alia porta non patet, in ventriculum dimissus aquas calefaciat, atque ita mictionem seu aquarum exitum maturet. *Heer p.* 120.

XII. Quæritur an *pueris* hæ aquæ conveniant; cum enim Spadani fontes admodum frigeant, & nisi liberaliter potentur parum prosint, puerilis autem calor facile vel lædatur vel extinguatur, à multum frigidis læsum iri verisimile est: Et constat pueros minimum simul bibere posse, vt metuendum sit parum hinc commodi expectari debere: Dico tuto bibituros, si modo aquæ proportio respondeat eorum ventriculo: Vidimus Filium Illustr. N. jam triennio has aquas bibentem, aliosque quamplures, qui cum inciperent vix trimi erant, & tamen

hujus aquæ triginta & plures vncias in dies bibebant: Mea filiola sesqui tertium annum agens bibere cœpit, jamque biennio bibit, multasque arenas excrevit, potis primo anno dictim xxxij. vnciis: Idem de aliis pueris, aut senibus ad secundam pueritiam redeuntibus dici potest: Fallopius ad dysenteriam epidemiam aquas thermales Montiscatini etiam puerulis duorum annorum exhibuisse cum successu scribit: Puellula vnius anni, adhuc latens, epota Pouhontii aqua ad multos dies, multa ejecta pituita à dyspnœa liberata est. *Heer p.*144. An Gravidis dandæ vide lib. xv.

XIII. Qui saluti suæ recte consultum volet, 8. 10. vel 12. quoque die medicamentum, sed semel tantum resumet, atque tunc aquæ haustum in diem proximum differat, sic liberius permeabunt aquæ, totaque cloaca humorum elota corpus sanissimum relinquit, Quod velim plerique Medici ægris suis imperent. *Heer p.* 100,

XIV. Potis aquis domum redeundum, vel alia via corpus exercendum, quod equo gradario, vel rheda citatiore, certa experientia sæpius edoctus, quam pedibus fieri malim: præterquam enim quod iter pedibus facienti sudores facile erumpant, atque ita serum alio diversum per vrinam parcius exeat, sessio in equo vel curru musculos abdominis & intestina, ipsumque ventriculum comprimit, validiusque corpus agitat, vnde aquæ citius concalfactæ promptius eminguntur, quod cuivis experienti clarissimum fiet. *Heer p.* 120.

XV. Cui stomachi œconomia omnino fracta est; Qui aquas vel nativo vel adscitio per medicamina calore calefacere non potest, Cui vitales partes penè sopitæ sunt: Qui à longo tempore anhelantem creberrimo spiritu vix ducit animam, Cui pulmonis hydrops thoracem distendit anhelitumque præclusit; Qui multum aquæ (de adultis liquor) puta octoginta plus minus non fert vncias, Spadanum fontem, nisi in Spa sepeliri, vel ægrior quam eo venit discedere cogitat, ne accedito. Qui in Spa, invocato Dei numine, consultoque Medico, venerint, curis domi relictis, defæcatoque animo vni sanitati intenti, multo mane, post ortum tamen Solem, cum corpus per omnes meatus à sordibus depuraverint, aquæ quam possunt plurimum, dum non gravetur ventriculus, potando: potas vel per vrinam, vel per anum emittunto; emissis magna parte aquis, prandento: à prandio lusu, ambulatione, somnum fuganto: parce cœnanto; maturè ab ambulatione post cœnam redeuntes, cubitum eunto; hancque vitæ normam dum abitum Medicus suaserit tenunto. *Heer Spadacrenes pag.* 159. Aquæ medicatæ non temerè bibendæ; Rusticus longam narium hæmorrhagiam, hepaticumque fluxum passus, nullo ordine acidulas Spadanas bibebat; inter ipsas cruda poma &c. vorabat, ridens meliora monentes: vix mensis abiit cum alterum crus gangræna invasit: Secundo mense oppositi lateris brachium gangræna corripit, de quo amputando dum consilia ineuntur, miser agit animam. *Heer observat. xxiij.*

XVI. Chymici quidam acidularum compendium quoddam promittunt, ac salino quodam pulvere, paucorum granorum pondere exhibito, idem effecturos pollicentur, credentes aquæ copia ventriculum offendi quod exiguus pulvis facere nō possit: At error est, hæc enim acidularum est prærogativa quod etiam in magna copia corpus non offendant, interim omnia vasa penetrant, & quicquid vitiosi offendunt abluunt & abstergunt, quod pulvis aliquis salinus paucorum granorum pondere præstare nequit: Si perpendatur magnus vasorum mesaraicorum numerus, ad quæ nulla paucorum granorum est proportio vt ille ad omnia destribui possit: vt nihil dicam de singulari illa mistione à natura facta, quam ars imitari nequit: Ac quod vis non tam in sale quodam fixo quam in spiritu volatili sita sit, qui facile evanescit. *Sennertus Pract. lib. iij. part.*5. *sect.*1. *cap.* 6. Neque de earum qualitatibus temerè judicandum: Si enim videmus tales aquas constare v. g. alumine, sulphure, ferro, nitro &c. non statim pronuntiandum, Ergo eas habent virtutes quibus constant mineralibus; nam ex *Hippocr.* lib. de vet. medic. *In homine* (cæterisque mixtis) *amarum, salsum, acidum, insipidum inest, quæ mixta & contemperata neque cernuntur neque offendunt: At vbi horum quispiam secretum fuerit, & per se extiterit, tunc & conspicuum fit & hominem afficit*, adeoque aliam afficiendi vim obtinet. Hinc collige Acidularum qualitates experientiâ potius quam ratione indagandas: empiricumque esse medicamentum, quo multi & contrarii affectus sanantur. Acidularum artificialium σκεύασμα vide in *Plateri* observationibus lib. 3. p. 610. Sunt qui spiritum Vitrioli, ait idem ibidem, permiscent acidulis vt aciditatem acquirant, sed plurimis malè cessisse observavi. *Willis* ait se artificiales parare naturalibus efficacia & gratia æquiparandas.

XVII. Velim notari moram in Spa esse necessariam, &, quod sæpe multis dixi, toto ibi anno vivendum iis qui à diuturnis & pertinacibus malis liberari cupiunt: at nunc qui xxx. vel xl. die non persanantur, aquarum impotentiam arguentes, sæpeque de Medicis multa immeritò questi, ad suos irrito eventu redeunt: Revera enim aliquot qui totos tres quatuorve annos assidui in Spa manserunt, ab vlceribus Gallicis, calculo & hydrope persanatos vidi, qui etiamnum vivunt, votivamque sanitatis tabulam Spadanis appendunt fontibus. *ab Heers de Acid. Spadanis p.*82.

XVIII. Quanquam Acidulæ *exsiccant*, non est quod ideo *exsuccos & emaciatos* his fontibus quis arceat, veritus vt omnino exsiccati animam, in calido & humido positam, expellant: Vidimus enim siccissimos, & tantum non exsangues, viva potius cadavera quam homines, horum vsu fontium carnosos & bene habitos evasisse: nimirum obstructione mesaraicarum hepatisque ablata, ventriculoque confirmato, meliorem chylum venis transmittentes, sanguine optimo, qui facile musculis carnem reponeret, repleti sunt: *Idem p. m.* 66.

XIX. Sæpe accidit vt mulieribus acidulas bibentibus *menstruorum fluxus* superveniat, quæ nihilominus strenuè pergendum censent: At nos censemus desistendum ab vsu, 1. quia & potus & balneum menstrua movent vnde metus ne immodicus & qui sisti non possit fluxus sequatur; præsertim in iis quibus vasa ampla, sanguinisque copia tenuitati juncta: 2. quia acidulæ vt plurimum per alvum aut meatus vrinarios vacuant: balneum autem â centro ad circumferentiam trahit, quos motus contrarios ægrè natura feret 3. quia nulla necessitas vrget vt vno eodemque tempore duæ vacuationes instituantur.

XX. Placitum est quorundam conveniens esse vt cibaria acidulis incoquantur, quæ sententia nobis non probatur 1. quia medicamentorum vsus non

non debet esse continuus, alias ita tandem naturæ familiaria fiunt vt parum efficiant. 2. natura non indesinenter medicamentis fatiganda est, sed prandii & cœnæ tempore meris alimentis reficienda, vt curam, quæ nonnunquam 3. 4. & 5. durare septimanas solet, tolerare valeat. 3. medicamenta alimenta inficiunt: hæc illorum vires obtundunt: 4. minerales aquæ in corporis alimoniam minimè cedunt, itaque si diutius à cibo detinerentur corrumperentur, sunt enim εὐαλλοίωτοι, idque ob tenuitatem & puritatem substantiæ. 5. Si alimenta alimentis incoquenda, id fieret aut vtilitatis gratia, at tunc vires habent exiguas: aut necessitatis, at si bis quotidie bibuntur, justa quantitate bibuntur, quæ ad vacuationem aut alterationem sufficere potest, aut Voluptatis, at sic coctione gratiam saporis amittunt. &c. *Sebisius p. 617.*

XXI. Vinum acidulis quidam diluunt, quem errorem refellit Heer, Malè vultis, *ait*, omnes priusquam prandeant aquam potam eminxisse: quid hoc opus est si in prandio novam bibere debent? hoc sanè contradictionem sapit, velle vt pransuri omni aqua vacui sint, & interim novam prandentibus ingerere. 2. omnia diuretica longissimè à pastu sumi vultis, at hæc, omnium consensu, inter ea primas tenent: Scribit Pigræus quendam anisum inter aquas edentem, integrum ejus granum eminxisse: id si fieri potuit, quomodo secum chylum crudum & indigestum non rapient?

XXII. Sunt qui certum *dierum numerum* præscribant: alii ad excretæ aquæ colorem & consistentiam respiciunt, quæ si duobus diebus continuis qualis pota est rejiciatur, à potu abstinendum censent: Nos certo dierum numero nequaquam adstricti, tot diebus bibendas esse volumus quot ægri bene ferunt: quotque vel ad omnimodam sanationem, vel saltem ad meliorationem & manifestam mutationem necessarii videntur: Priori autem sententiæ non subscribimus, quia ob diversitatem morborum & causarum morbificarum certus dierum numerus præscribi nequit: Nec secundæ, cum vsurpentur non tantum in morbis materialibus, ob humores in venis contentos, sed & in immaterialibus, alterandi & roborandi causa. *Sebisius pag. 509.*

XXIII. *Somnum* meridianum, quo nil nocentius, fugent aquas bibentes, quia earum operationes impedit, cum naturam, cujus est superflua digestione bene facta expellere, sopiat, humoresque è corpore deturbãdos parti alicui in qua putiscunt, includat: Accedit quod hic somnus vaporibus potius mineralibus quam naturæ adscribi debeat, quo fit vt caput gravet, calfaciat, hinc fluxiones cieat: Demum, cum brevis sit, ideoque cœptam ventriculi coctionem mox destituat, cibum quando excitantur per ventrem fluctuare facit; bilis autem, quæ eo tempore foras moveri solet, hoc somno intro revocatur, vbi collecta febrim excitare poterit, vel in melancholicum excoqui succum si moram traxerit: Denique contrarios ab hoc somno succorum motus causari est necesse, ex luce nimirum foras eos evocante, & somno eosdem intro provocante: Si quis tamen, vt multi Italorum, meridiari omnino assueverit, quia ab assuetis parva aut nulla fit passio, consuetudini suæ aliquid tribuat, sedens in sede erectus, non autem in lecto cubans, dormitet potius quam dormiat. *Heer. p. 132.*

XXIV. Sub vesperam ante cœnam multi aquã denuo, sed dimidiata tantum quantitate, si ad matutinam conferas, bibendam dicunt: Ego paucis ante cœnam potationem profuisse vidi, Itaque nisi quis stomacho sit validissimo, parum vel nihil, nisi forte sitis levandæ causa, ante cœnam bibendum censeo. *Heer pag. 133.*

XXV. Vidi qui vt aquas felicius redderent, secunda post illas sumptas hora *lectum petebant*, seq; optime cooperiebant, itaq; promptissime aquas reddebant: Hoc inter alias fecit ante 17. annos vxor Nob. N. & mercator quidã eventu felicissimo, & post eos innumeri alii, vt jã plurimi in lecto fælicius quã aliis exercitiis aquas optime egeri experiatur. *Heer p. 121.*

XXVI. Si *aqua* omnino *stagnent*, seu in corpore maneant, vt aliquibus accidit, quid agendũ? Dico varia esse hujus aquæ receptacula: Si ergo in intestinis aquæ hæserint, quod ex rugitu, flatu, tensione, gravitate agnosces, Illo quidẽ ipso die clysterem ex eadem aqua, cũ hieræ picræ, vel Logadii vel etiã hieræ diacolocynthidos vncia vna vel duabus injicies, sicque aquam omnino educes: Si nõ successerit, statim acriore rẽ clystere tentabis, & postridie purgationem pituitæ, quæ transitũ aquis negavit, instituens, idq; si opus fuerit, biduo triduoq;, omisso interim aquæ vsu facies. Si vero in venis retinetur aqua, quod ex absentia rugituũ, flatus, tensionis patebit, purgetur corpus postridie, nã absentia doloris illa die clysterem non vrget, pilulis de hiera cũ agarico, vel alefanginis ad ℈iij. ß. sumptis, dein cieatur sudor: Si Pilulæ hæ aquã non eduxerint, suadet Fallopius vt vni pilularum dictarũ scriptulo, grana aliquot elaterii addantur, scil. j. vel duo. *Heer p. 140.* solebat *Fallop.* ad dandã penetrationẽ aquis thermalibus accipiendis, exhibere aliquid elaterii ãte, mox aquã, & optimo cũ successu. *Idem.*

XXVII. Rusticus quidam proletarius, longam narium hæmorrhagiam hepaticumq; fluxũ passus, nullo ordine acidas bibebat, incurius & horarum & tẽpestatum; imo inter ipsas aquas, dum alii aniso aut tabellis calorem vẽtriculo afflaturis sibi consulunt, cruda poma pyraq; sylvestria vorabat, ridens meliora monentes; Vix mensis abiit cum alterum crurum à gangræna sideratum amputavit Chirurgus: secundo mense eadem gangræna oppositi lateris brachium invadit, de quo amputando dum consilia ineuntur, miser egit animam. *Heer Obs. 23.*

XXVIII. Horam prandii dictabat *Socrates* divitibus cum vellent, pauperibus cum haberent: Hic prandendum est quando aqua, vel omnis, vel maxima ex parte reddita est scaphio vel matulæ: Cæterũ quia multi primis saltem diebus parum, aut certe vix dimidium aquæ reddunt, vt illi nimis dilato prandio sibi noceant, hoc signum temporis prandii sumendi oportune habeant, Si quis haustis aquis aliquid albæ vrinæ, vt solent omnes, excreverit, deinde coloratã vrinam minxerit, secure prandeat, certum enim est reliquam in corpore contentam aquam, à natura dispensatrice assumptorum, ad aliquem alium vsum retineri: Aut certe cũ duas plus minus horas, vel mictio vel ventris exoneratio, si eam aqua causavit, cessaverit, non dubitet se tuto prandere posse. Cœnandum cum appetitus vel ratio prandium concoctum iudicaverit. *Heer p. 150.*

XXIX. Etsi *Acidulæ vitriolatæ* efficaces sint in penetrando, deobstruendo, reserando, arenas & calculum deturbando, cum tamen eorum plerisque quibus hæc incommoda familiaria sunt, viscera impensius calefaciant, iis substituendæ sunt Provinciales, aut similes, vi refrigerandi insignes, penetrandi quoque facultatem nactæ, eoque nomine vtiliores quod abstergunt & everrant impuritates quasque imi ventris, partes simul quascunque cor

ris ad nativam & propriam temperiem deducendo, has præterea pluries assumpsi, etsi molestus esset catarrhus cum tussi: quæ accidentia sæpius ingruunt in earum vsu, illis ab ineunte ætate obnoxius: At cum experimentis mihi constet ferrugineas eas esse & alumine impragnatas, ab iis assumendis nihilominus non destiti, desinente inde catarrho, qui proculdubio augmentum habiturus esset, nisi earum vi exsurgentes in cerebrum fumi reprimerentur ac viscerum æstum emendarent: Nec mihi vni id contigit, sed & pluribus aliis, quibus earundem aquarum vsum suasi, quos etiamnum catarrhus cum tussi infestabat, cum nempe mihi innotuit morbi fomitem fuisse viscerum calidiorem intemperiem, qua repressa beneficio ejusmodi potus refrigerantis, mala exinde oriunda cito desinunt: Ejusmodi autem aquæ si à vitriolo vim nactæ essent, admodum essent noxiæ, nedum juvarent, quippe ab illis viscerum æstus intenditur, tantaq; vaporum copia ex illis effunditur, vt dolores capitis, pene intoleradi suscitentur: atq; inde origo & decubitus plurimarum fluxionum in varias corporis partes: Hinc recte *Dom. Franc. Guenault*, Reginæ Archiater, *tractatu de Hygiene cap.* 20. de Aquis mineralibus, vbi de vitriolatis, *Vitandæ sunt, ait, vbi ad catarrhum dispositio est, vel ad apoplexiam, vel epilepsiam, quia inter cæteras minerales aquas maxime cerebrum opplent: quinetiam cum omnes minerales aquæ siccandi potentiam insignem habeant, vitandæ quoque sunt vbi viscera nutritia potissimum jecur, intemperie calida sicca laborant*, præterea, *Vitriolum est cacostomachum, acre, erodens & vomitorium. Georgius Agricola* tantum periculi iis inesse denuntiat, vt mortem inferant interiora corrodendo: Confirmat id cujusdam historia, cui ab aquæ vitriolatæ vsu intermpto, cor & ventriculus erosa & exsiccata reperta sunt: De iis audiendus *Avicenna tract.* 5. de Removendis nocumentis *cap.* 13. *de Acidulis*, Quod intestina & stomachum vlcerent, nauseam faciant atque hydropisin. Non de *Aluminosis*, quibus mitis inest acrimonia, aquæ copia temperata & diluta: quod si ferrum æquali copia insit cum alumine, frigida ferri qualitas aluminis calorem tam insigniter emendat, vt hujus acrimonia inde mitescat, eoque pacto aquę nostræ (*Provinciales*) naturæ amicæ evadant, ac multo ægris vtiliores iis quæ vtriusque mineralis majorem obtinent quantitatem, ac proinde plus acrimoniæ & caloris. *P. le Givre Tractatu Gallico, cui titulus, Arcanum acidularum.* Vitriolatas tamen aquas in Consiliis concedit *Iohann. Raym. Fortis*, non modo in phthisin vergentibus, sed & ea occupatis: vt verisimile sit aquas quas vir Excell. vitriolo impragnatas esse credidit, ab alumine & ferro vim nancisci.

XXX. Aquæ thermales multum calidæ offendunt jecur, relaxando enim robur ejus destruunt. *Mercatus Pract. l.* 3. *c.* 17.

ADSTRINGENTIA.

SYLLOGE.

Non eadem vbique conveniunt. 1. 4.
Aquea vix adstringunt. 2.
Ex marte quomodo id præstent. 3.
Respectus habendus partium & humorum. 4.
Nunquam nimis adstringendum. 5.
In affectibus Pectoris parce adstringendum. 6.
Frigida an tepida applicanda. 7.
Interna sæpius præscribenda. 8.
Liquida externa vix id præstant. 9.
Clysteres adstringentes an dentur. 10.
Fotus & suffitus proprie non adstringunt. 11.
Nec vnguenta & linimenta. 12.
In casibus quibusdam adstrictionem requirentibus, aperientia &c. sunt ex vsu. 13.
Ad adstringendum ineptæ Emulsiones. 14.
Croco Martis *non multum fidendum ad adstrictionem comparandam.* 15.
Tormentilla Bistortæ quando præferenda. 16.

I. INdicans *Adstrictionis* vniversale & commune est Laxitas partium solidarum, κατ' ἐξοχὴν, hinc & humidarum; seu in specie 1. *Laxitas Parietum*, hinc conveniunt Adstringentia in roborandis visceribus, seu viscerum laxitate, hinc Tonica dicuntur & sunt: Sic conveniunt adstringentia quoque ad consistentiam sanguinis moderandam, & putredini resistendum: hinc plurima adstringentia etiam sunt alexipharmaca: Videtur enim essentia morborum malignorum, inprimis pestis, consistere in resolutione sanguinis, quando σύστασις ejus ita pervertitur vt sufficere actionibus vitalibus non possit, sed serum & sanguis divellantur: qualia sunt tum acida, tum mucilaginosa præcipitantia, tum balsamica diaphoretica. 2. *Raritas pororum.* 3. *Mobilitas humorum.* 4. *Soluta vnitas membranarum & vasorum.* 5. *Consequens eruptio humorum, sanguinis & seri quandoque*: Sunt itaque hujusmodi remedia, indicantibus his debita, varii generis, quæ licet omnia in vno tertio conveniant, & vnum eundemque finem intendant, attamen ex *Galeno* 3. *de sangu. miss. c.* 15. hoc vel illud medicamentum adstrictorium præter adstrictionem, alias insuper qualitates accipit non paucas, adeoque effectum plane eundem obtinere nequit, seu, diversi effectus ab aliis atque aliis adstringentibus edi conspiciuntur: Nam quod adstringit, prêter adstrictionem acre est, aut pingue, aut dulce, aut amarum, aut salsum, aut acidum, quibus manifesto innuitur quantum in selectu adstringentium hoc vel illo fine situm sit: In genere proprie *Adstringentia* frigida sunt & sicca, ac, juxta *Cartesium*, virtus eorum in certa crassitie & figura partium consistit, quibus alterius corporis partes instar cunei constringunt, vel instar fidium contorquent. Principia ergo activa, sal, sulphur, Mercurius, minus in his sunt vegeta, vel saltem terreis partibus immersa, & quasi fixata: Sunt autem vel *Terrea*, exsiccantia & absorbentia, quæ absque mordacitate adstringunt, vt bolus Arm. corallia, lapis hæmat. terra sigill. creta, crocus Martis &c. vel *acerba* & *austera*, quæ adstringentia ambo sunt, attamen gradibus differunt, vt bistorta, tormentilla, alumen, vitriolum &c. quæ sale austero constringente abundant, vegetabili vel metallico, cum partibus terreis: Vel *acida*, vt acetosa, spiritus vitrioli simplex & martialis, De his notandum 1. *Acida adstringentia* magis debentur *humoribus fluxilibus*, tum in vasis, tum extra vasa, quos coagulant quasi & figunt, minus *poris & parietibus*, vnde in hæmorrhagiis, v. g. narium interne conveniunt; sic spiritu vitrioli curatæ à nobis hæmorrh. scorbuticæ, quatenus acida hoc modo coagulant sanguinem fluidum: At poris ipsis vel parietibus magis illapsa vel communicata, minus conveniunt acida, magis enim incidunt, dilatant & exasperant in effectu eosdem.

2. Acidis

2. Acidis ergo adstringentibus vbique tuto fidendum non est, non enim ita constringunt poros vt faciunt austera, acerba & styptica alia, sed simul gaudent tenuitate partium: Hinc qui in dysenteria, diarrhœis, hæmoptysi, & vbicunque partium pori vel membranæ affectæ sunt substantia tenus adhibere gestiunt acida, ne turpiter se dant vt plurimum. Vel *Emplastica*, tum *oleosa*, quæ poros obstruunt; tum *gummosa, mucilaginosa, viscida*, ac emplastica proprie dicta; g. arab. sanguis drac. mastiche, farinæ, Sunt etiam quædam *dulcia*, vt castaneæ; quædam *amara*, vt aloë &c. Vel simul sunt *balsamica*, & gaudent sulphure terreis immerso, tum *implicite*, prædominante alia qualitate, vnde frigida à proprie dicta sunt adstringentia, vt gallæ, acacia, cortex granat. tum *explicite*, vt aloë (quæ exterius adstringit) myrrha, nux mosch. cortex thuris, cinnamom. quæ quidem posteriora calida sunt & cum acredine conjuncta, ob modum tamen substantiæ, quatenus & emplasticam habent vim, & partes terreas exsiccantes, sunt adstringentia (sic caput mortuum à destillatione aqu. cinnam. potenter adstringit) sed improprie fere dicta, vel enim pro interno vsu adstringendi non vsurpantur, vt aloë; vel roborando simul calorem, & parietes vna firmando prosunt, vt nux moschata sistit vomitus: Vel *Escharotica*, quæ nec proprie adstringunt, quatenus tamen & humorem fluentem absumunt, & crustam inducunt partibus, faciunt vt adstrictionem post se relinquant, vt ignis ad sistendas vasorum hæmorrhagias adhibetur, in amputatione membrorum; calx viva; sic spir. vitrioli, acetum, in quibusdam casibus locum habent: Vel *figentia*, vti sunt narcotica, opiata.

II. Ad improprie dicta Adstringentia pertinent *Aquea*, hæc enim vt talia adstrictiva vi non pollent (quippe quæ in fundo manet terrena, nec, saltem iisdemque qualitatibus, ascendit alembicum) vnde aquæ adstringentes non sunt proprie adstringentia: quatenus diluunt, & vehiculum commodum præbent, adeoque eidem fini debentur, inter ea quoque referuntur.

III. *Martialia* medio modo se habent, & aperiendi fine & adstringendi vsurpari solent. Nota vero, quæcunque ex iis magis sunt vitriolata, & sal metallicum explicitum habent magis, illa magis aperiunt; quæ magis terrea, & in ochram mutata, magis adstringunt.

IV. Debet vero esse convenientia internorum, tum *partibus* quibus debentur, tum *humoribus* & causæ, alia enim aliis magis conveniunt; Sic ventriculo magis conveniunt *adstringentia aromatica*, nux moschata, theriaca, quæ saltim miscenda sunt si penitus non liceat iis solis vti: Verissimum enim aromatica adstringentia terreis mixta ventriculo, ac proinde diarrhœis, dysenteriis vomitibus magis prodesse, Conveniunt etiam ventriculo magis *acida*, Et fotu enim & potu stomacho conducit acetum, nisi adsit erosio, vel in intestinis, quo casu tamen externe prosunt acida: In affectibus *pulmonum* miscenda *resolventia*, *Hepatis* penetrantia *acida*, *Capitis balsamica*; Sic si nimis fluxilis sit materia, & acris, mucilaginosa magis conveniunt; Si maligna, vt in epidemia dysenteria, bezoartica addenda, vel seligenda adstringentia vi illa prædita, tormentilla, terra lemnia &c. Sic si humorum adest acrimonia, irritatioque fortis membranosarum partium, figentia cum adstringentibus miscenda, quo casu vtraque hæc mista id præstant, quod ab alterutro horum solo non erat expectandum: sic opiata v. g. sistunt quidem diarrhœam & dysenterias, sistunt quoque eadem adstringentia sibi relicta; verum cum opiata magis figant humores, adstringentia vero magis obviscent & defendant irritatarum partium parietes, hinc mistum laudanum opiatum cum pulvere styptico plus præstat, quia vtrumque attendit, adeoque felicius intentionem explet, Vbi defendendę sunt partes, magis proficiunt terrea.

V. Nunquam nimis adstringendum, ne subsidant nimis pori, & hinc vix relaxari queant: Hinc etiam in dysenteria, v. g. à nimio adstringentium vsu sæpe oritur anxietas, vlcera cacoethica &c. nimirum moderari desiderant sæpe fluxus magis quam sisti, & omnia cum natura sunt agenda; quapropter etiam aromatica resolventia, seu aperientia vtiliter miscentur.

VI. In *Pectoris* affectibus in genere parce *adstringendum*, tum quia tonus pulmonum laxitate gaudet, tum quia facile viscosa materia calida, biliosa ad cor ob viciniam expelli potest: hinc non conveniunt in *vocis exilitate*, & *thoracis angustia*, non in *dyspnœa* & *asthmate*, *peripneumonia*, vel *pleuritide*, humores enim magis incrassant, parti impingunt & ad expectorationem ineptos reddunt, quin inducunt suffocationem.

VII. Applicantur autem modo *frigida actu*, v. g. vbi repellendum est, vbi sanguinis rarefactio, impetus & effusio sistenda, v. g. adhibita testibus, hypochondriis & inprimis fronti, vnde anacollemata & frontalia ex adstringentibus actu frigidis adhiberi solent: Cerebro enim ea nocere non possunt, obstante ossium vallo; *Minus* vero *frigida* locum habent in thoracis, ventriculi, hepatis vel uteri affectibus (licet hypochondriis præsente hęmorrhagia adhiberi queant) ne destruamus ipsorum actionem, frigida enim partibus membranosis & nervosis inimica sunt: Sic in sputo sanguinis adstringentia frigida sunt cavenda, ne applicentur pectori.

VIII. Notandum vero, quando interius vsurpantur adstringentia, ea repetenda esse, Observamus enim in praxi, v. g. in dysenteria, dato adstringente vel opiato, intra sex, septem horas cessare ejus efficaciam, vbi non desistendum statim.

IX. Externe liquida Adstringentia non ęque talia sunt, nec iis semper vti possumus: Hinc Balnea adstringentia in fluxu mensium immodico, fluore albo &c. minus conveniunt, vel vsitata sunt accuratioribus Practicis, quia contrarium id est tum actioni caloris actualis, tum humiditati blandæ: hæc enim ipsa potius laxant ex sua natura, & cum pręponderent necessario, hinc minus tuto adhibentur.

X. Sic etiam *Clysteres adstringentes* proprie non dantur, tum ob rationes datas, tum quia omnis humor infusus intestino recto, ceu illi peregrinus, illud irritat, etiam ipsa aqua; Dicuntur tamen adstringentes, & pręscribuntur illi qui mucilagine quadam abrasum intestinorum mucum restituunt & demulcent, ex lacte, pinguedine cervina &c. qualia imprimis commendat *Minderus*: attamen & hoc modo diluunt & temperant potius quam adstringunt.

XI. Sic etiam ad immodicum mensium fluxum fotus & suffimenta præscribuntur, quæ nisi diver-

vendi & dissipandi fine adhibeantur, minus constans quoque auxilium afferre consueverunt.

XII. Sic porro & *Vnguentis* & *Linimentis adstringentibus*, qua talibus scilicet, fidi constanter non potest: pinguia enim omnia laxant, ast vnguentis & linimentis natura est, esse tale, vnde *vnguentum Comitissæ* eo casu adhibetur quidem vtiliter, quatenus ingrediens cera, & styptica illa oleositatem ex parte temperant, & fere vnicum inter adstringentia est, remissam tamen in eodem habent vim adstringentia: Quæ vero aromatica sunt vnguenta, illa alia ratione, verbi gratia ventriculum roborant: Adeoque vnguenta & linimenta inprimis stant post principia, possunt vna adhiberi, sed non sola. *Georgius Wolf. Wedelius de simpl. medic. facult. pag.* 33.

XIII. Dantur casus vbi licet fluxus cesset, adeoque mobilitas humorum & eruptio, tamen adstringentia tantum abest vt conveniant, vt potius noceant, e.g. fluxus mensium immodicus, in hypochondriacis præsertim, sæpe fit ab obstructis vasis, & hinc libero sanguinis commeatu impedito, vnde natura gravata & coacta alias quærit vias, Item à *copia sanguinis*, ibi frustra sunt adstringentia, Indicans quidem adest, esse adstringendum, sed hoc vltimum est, seu finis: qui vero finem vult attendat etiam media, adeoque eo casu conveniunt potius aperientia: Sic etiam in hydropicis & cachecticis frequentissimæ sunt hæmorrhagiæ narium, & quidem stricte sæpe servata rectitudine, vt dextra tantum vel sinistra cruentet, provt lien vel hepar magis affectum: ibi etiam requiruntur quidem roborantia simul viscera, ast potior tamen intentio est aperiendi obstructa, adeoque regulæ instar notandum, *Vbi cum humorum affluxu adest vel vasorum obstructio, vel eorundem copia, minus prosunt adstringentia, sed priori casu aperientia, altero evacuantia vt venæ sectio. G. W. Wedelius de s. m. Fac. p.* 33.

XIV. Ad Adstringendum non fidendum *Emulsionibus*, vulgus in hoc maxime peccat, quod in diarrhœis, & aliis ventris laxitatibus promiscue sæpe vtatur Emulsionibus ex amygdalis, roborare, adstringere easdem persuasum; Verum cum in omnibus ejusmodi affectibus ventriculi tonus sit laxior, & humores acres corrumpentes copiosi, caute mercari debet Medicus: Par ratio est vomitus, hinc dysentericis quoque cavendum est ne dum speciose his juvare volumus lædamus. *Idem de Med. composit. extemp. pag.* 66.

XV. Vti notissimum est Crocum Martis esse vel aperitivum vel adstringentem, ita croco Martis adstrictorio nunquam soli perfecte fidendum: primum enim certum quidem est non differre hos duos, nisi quod in adstrictorio terrea magis & absorbens atque constringens prædominatur qualitas, in altero vero aperiente magis salina vitriolata, quæ in priori per vrgentissimum reverberii ignem immutata & ablata magis est: Hinc sicubi humores acidi vel austeri, acerbi in corpore, vti fit, tumultus excitent & fluxiones, vel ex laxiori tono diarrhœas, illorum in corpore accessione iterum quasi recorporescit pars, adeoque tantum laxat quantum adstringit: Vnde vbi villi viscerum roborandi sunt eximie quidem prodest, quatenus aperiendo, vt vocant, seu humores minus fluxiles corrigendo vim suam exequitur, ast vbi jam laxitas cum erosione, v. g. conjuncta, caute cum eodem mercandum est; Quo minus vero vitriolatus crocus Martis est, eo minus quoque aperit; quo minus ochreus, eo minus adstringit, vnde Marti soli, omni & semper non æque absolute fidendum est. *Wedelius Pharm. pag.* 115.

XVI. Bistortæ rad. & Tormentillæ magnam affinitatem habent: observandum tamen vt cum hæ magis sint tenuium partium quam Bistortæ, semper vbi minore adstrictione est opus, vt initio Dysenteriæ malignæ, Tormentillam Bistortæ præferamus; Præterea contra febres malignas, vt variolas, morbillos, petechias, imo pestem & dysenteriam epidemiam summo cum emolumento adhibetur, non vt sudores moveat, sed vt ebullitionem massæ sanguineæ compescat: quæ causa etiam quod radices tormentillæ compositionem Pulver. rubri Pannonici ingrediantur. *Fridericus Hofmannus Clavis Schrod. pag.* 423.

ALEXIPHARMACA, CARDIACA, DIAPHORETICA.

(Vide *Sudorifica inferius*, & *Venena lib.* 18.)

SYLLOGE.

Magi-

I. *Cardiaca* ejusmodi habentur quæ cordi quovis modo laboranti succurrunt, quare passim ab authoribus dicuntur hoc cor insigniter roborare; illud cor ab omni putredine illæsum præstare, quinimo alia cor imbecillum, aut oppressum relevare, tremorem aut deliquia ejus sanare, ipsumque à corruptione præservare: Porro quoniam in peste, variolis & febribus malignis cor veneno, aut malignitate correptum aut obsessum esse creditur, idcirco remedia quæ in morbis istis juvare solent, non simpliciter Cardiaca, sed Alexiteria & Alexipharmeca dicuntur: Hęc de medicamentis tum Cardiacis, tum Alexiteriis opinio inde exorta videtur, quatenus Cor vulgo creditur vitæ omnis & caloris principium esse, & proinde salutem & mortem nostram ab immediata illius affectione pendere: hinc quæcunque animam recreant illud agere creduntur quatenus cordi benigna & amica sunt: At cum satis fuse alias ostenderimus vitæ subjectum minime cor, sed imprimis & fere tantum sanguinem esse, ipsamque Animam, (à cujus existentia & actu in corpore vita dependet) partim in sanguine, partimque in spirituum animalium aggerie fundari, facile sequetur remedia quæ vitam integram conservant, aut periclitantem instaurant, has Animę partes, nempe Sanguinem & Spiritus animales potius & immediatius quam cor respicere.

Itaque vt medicamentorum, quę Cordialia dicuntur, rationes & operandi modi innotescant, considerare oportet hęc duo, 1. quot, aut quibus pręcipue modis sanguis, aut quoad accensionem, aut quoad mistionem suam perperam habens, & non raro periclitans subsidia, quibus præservetur aut emendetur, medica requirat. 2. quo ritu ob defectum aut delictum in regimine animali cor à debito motu (sanguini enim circumpellendo inservit) impeditur aut pervertitur, ideoque medicamenta quę spirituum copias adaugeant, & rectius componant, indicantur.

Quoad prius sanguis, respectu accensionis suę, aut deficit, aut excedit, & vtroque respectu medicamenta diversimoda, nempe calida aut frigida, ceu velut oleum & aqua requiruntur, & propterea vulgo Cardiaca appellantur, etsi cor non omnino afficiant: nam licet ab iis assumptis sæpenumero cordis motus alteratur, & proinde pulsus statim crebrior aut tardior, fortior aut debilior evadat, attamen hoc ideo fit, quia cordis motus omnino à spirituum animalium influxu dependens (miro inter vtramque animę portionem consensu & σύμπραξει,) juxta sanguinis accensionem exactissime proportionatur: quare provt sanguis à pharmacis ingestis effervescentiam suam sive æstum intendit aut remittit, è vestigio spiritus animales, qui cor agitant, conditioni ejus ad amussim obsequentes, cor ocyus aut tardius vibrare faciunt, dein si ab eodem medicamine spirituum animalium systasis afficitur, propterea item pulsus magis aut minus fortis, aut vehemens efficitur, cum interim istius medicamenti virtus haud magis ad cor ipsum quam ad manus aut pedes, aut ad musculum quemvis alium pertingat: Itaque vt Cardiacorum, quibus sanguinis enormitates sanantur, classis prima rite instituatur, perpendere oportebit quot & quibus modis liquor ejus, tum quoad accensionem, tum quoad crasin suam perverti aut depravari solet: dein cujusmodi remedia, Cardiaca vulgo habita, pro quibusque eius vitiis requiruntur.

Primo igitur Sanguis interdum non satis accenditur, nec cum vigore circulatur, provt observare est in multis languidis, scilicet ab ægritudine diuturna decumbentibus, aut hæmorrhagias magnas, aliasque evacuationes immodicas passis, aut senio confectis, quibus vtique cum pulsu debili, & viribus prostratis extrema plurimum frigent & pallent, quorum ratio est, quod cruor, ob particulas sulphureas nimis absumptas & depressas fere vapidus & effœtus evasit: proindeque parce admodum & minute in pulmonibus accenditur: cui sæpenumero accedit quod regimine animali etiam fatiscente, cor pleniore spirituum influxu destitutum, sanguinem, quo vegetius effervescat & accendatur, non satis exagitat: Remedia in hoc casu adhibenda sunt vina generosa, aquæ ardentes, aut mitiores cum aromatis destillatæ, pulveres, species, confect. aromaticæ, olea & spiritus chymici, tincturæ, elixires, aliaque particulis sulphureis & spirituosis prædita; quæ nempe sanguinem exagitent magis, eumque magis inflammabilem & turgidum reddant; cumque eadem simul spiritus animales exsuscitent & confortent, propterea cor vegetius & fortius pulsare faciunt:

2. Sæpenumero sanguis ob particulas sulphureas nimis solutas, & in fervorem actas, plus debito accenditur, ac calorem nimis intensum, & valde molestum in toto corpore dispergit: quapropter vt iste ita plurimum rarefactus & efflagrans, intra vasa contineri, simulque eventilari possit, cor vehementer & celeriter pulsans sanguinem magno labore & nixu circumpellit: idcirco in hoc casu remedia cardia ca frigida & attemperantia, quæ sanguinis fervorem restinguant & sedent, simulque spiritus animales, quo magis ardua nunc vitæ pensa præstare possint, blande refocillent adhibere oportet: in quos fines aq. distill. borrag. &c. succi acetosæ, citri &c. ex vsu esse solent, quibus opiatæ sæpissime cum fructu adjunguntur, nam cordis impetu nonnihil refrænato, sanguis effervescentiam suam facilius ac citius remittit.

Sanguis autem haud solummodo quoad accensionem nimiam aut depressiorem, sed crasin suam depravari & diversimode perverti solet: nec statim quibuslibet ejus dyscrasiis cardiaca exiguntur, sed tantum iis quæ in febribus excitatæ, cum subitæ ac immanes fuerint, massæ sanguineæ totalem corruptionem minantur. 1. *Sanguis* febriliter effervescens duobus præcipue modis quoad crasin suam periclitatur, nempe aut mistionis vinculum nimis strictum existit, proinde vt particulæ omnes ita inter se complicentur, ac mutuo combinentur, vt excrementitium ab vtili, & tenue à crasso nequaquam extricari queat, provt in febribus quibusdam continuis & putridis accidit, quę licet parum aut minime sint malignæ, quia tamen per sudorem aut diapnoën judicari nequeunt, quandoque in mortem terminantur: quare in hoc casu pro cardiacis exhibeantur quæ sanguinis compagem reserant & aperiunt, proinde vt latex serosus cum recrementis aliis à reliquorum concretione abscedere & amandari possit: 2. *Sanguinis* crasis plane diverso modo in febribus subverti periclitatur, proinde remedia alíusmodi Cardiaca, videlicet alexipharmaca requiruntur:

Enimvero sæpe accidit compagem ejus à particulis heterogeneis, aut intra proprium sinum genitis, aut illic aliunde suffusis laxari nimis, & quoad crasin dirimi, proinde vt mistionis vinculo communi soluto vbique in partes secedatur: atque dein sanguinis coagulati, aut extravasati, & stagnantis portiones hic illic defixæ putrefiant & corrumpantur, & demum liquor totus sanguineus in tantum vitietur vt non amplius ad flammam perennandam, aut ad spiritus animales in cerebrum extillandos idoneus existat: quamobrem tunc necesse erit functiones omnes sensim fatiscere, & denique vitam perire. Cardiaca in hoc casu requisita ejusmodi particulis constent, quæ in sanguinem traductæ, cumque eo circulatæ, indomabiles vsque, simulque benignæ perstent: quare dum massæ sanguineæ poros omnes & meatus subeunt, particulas alteras malignas vbique exagitant, à concretionibus suis divellunt, & demum aut subigunt, aut foras expellunt: Cumque adeo sanguis à mistione istac venenosa liberatus, simulque à coagulationibus quibusque privatis expeditus, in particulas rursus minimas & elementares dirimitur, mistionem suam pristinam & brevi salutiferam recuperat: Porro vt melius constet quo ritu Alexiteria sanguinem & succos corporis nostri ab afflatu conservant, aut eo jam jam tactos à corruptione vindicant, considerare oportet quomodo alii liquores putrefactioni obnoxii diu præservari, aut ea correpti denuo restitui possint: Itaque de cerevisia observare est eam ex sua natura cito coacescere aptam, florum lupuli incoctione durabilem effici: quinimo aquam communem, cum alias brevi putresceret, vegetabilium amaricantium (cujusmodi etiam Alexipharmaca existunt) coctione aut infusione imprægnatam diutius illibatam perstare, præterea herbarum succos, & liquores quosdam alios jam jam putidos, si modo sulphure accenso fumigantur, pristinum vigorem recuperare: insuper vina, cerevisiam, aliaque potuum genera fere vapida & exoleta, per fermentationem in iis de novo concitatam sæpius reviviscere: Quorum ratio est, quod siquidem rei cujusque corruptio in particularum elementarium exolutione, & mutuo ab invicem decessu consistit, quicquid eas ad fugam & confusionem tendentes adhuc in motu & perfecta mistura detinet, concretum istud vsque sartum tectum præservat: Porro si quid elementa ab invicem soluta & mutuo decessura denuo simul cogit, inque novam suscitat fermentationem, putredinem, licet inceptam, à concreto arcet, eique concretionem rursus firmam conciliat: Hujusmodi alterationes, & à corruptione vindicias, liquoribus ab arte paratis induci cuivis notum: Et quidem in peste & morbis malignis alexipharmaca eundem effectum præstare videntur: hæc enim sæpius assumpta, quatenus sanguinem continue exagitant, inque fermentationem altiorem cogunt, non obstante μιασμάτων noxiorum influentia, mistionem ejus integram conservant: quin imo post malignitatem impressam, atque sanguinis crasin prædicto modo laxari & solvi inceptam, ejusmodi remedia vsque ad diaphoresin promovendam exhibita, quatenus labis susceptæ miasmata decoquunt, & fermentationem novam alteri corruptivæ oppositam inducunt, sæpenumero luis pestiferæ impetus aut impressiones obliterant.

Quod spectat ad Cardiaca à quibus sanguinis effervescentis compages nimis constricta laxatur, & pro materia febrili aliisque recrementis manumittendis aperitur, illa diureticis quibusdam & diaphoreticis affinia sunt, imo interdum vsus communis aut reciproci existunt, in quantum sanguinis crasis viciata interdum relevari nequit nisi prius reserata ejus compage seroso latici per renes aut cutis poros amandando exitus pateat: Singulos hosce medendi scopos Salina potissimum exequuntur, nam, vt alias notavimus, corporis cujusque tum liquidi, tum solidi apertio clave fere tantum Salina perficitur: Etenim concretio sive compactio fere omnis à Sale vnius generis, dissolutio à quodam alterius, qui salem primum in complexus suos rapit, Et dein præcipitatio fit à Sale quodam status diversi, qui priorum combinationes destruit: Quod itaque Salina Cardiacis haud minus quam Diureticis & Diaphoreticis accensemus, ratio eadem est in omnibus: In *primo* ordine sese offerunt, & plerisque aliis facile palmam præcipiunt Cardiaca Sale volatili prædita, vti Spiritus c. c. sanguinis, salis armoniaci compositi, vid. cum succino, theriaca, aliisque alexiteriis destillati, spiritus craniorum è sepulchris effossorum: Huc etiam Sal viperarum, item Pulvis Bufonum clause calcinatorum (quem in febre pestilentiali epidemica celebrem & valde proficuum novi) referantur: Hujusmodi remedia multos ab ipsis sepulchri faucibus revocarunt, & quidem respectu vario & multiplici sæpe iuvamen præstant; videlicet imprimis quatenus sali, aut fixo, aut acido occurrendo, eosque in amplexus suos rapiendo, sanguinis ab effervescentia febrili nimis inspissati & constricti massam aperiunt, adeoque materiæ morbificæ separationem & excretionem promovent: tum insuper quod spiritus animales relevant, atque segnes ad munus suum defungendum exsuscitant: Quibus accedit quod in febribus malignis pharmaca hæc materiæ morbificæ particulas venenosas subigunt, & non raro extinguunt: *Secundus* inter *Cardiaca Salina* locus remediis sale alkalisato sive petrificante præditis jure debetur: hæc enim cordialia vulgo maxime insignia habentur: Hujusmodi nimirum sunt lapis bezoar, margaritæ, corallia, os è corde cervi, & cornu ejusdem, Pulvis eboris, oculi & chelæ cancrorum, aliique pulveres lapidei & testacei, quos sæpe cum fructu exhiberi communis experientia testatqr: atque juvaminis ratio in hoc consistere videtur quod salis alkali particulæ in medicamine, salis acidi intra corpora nostra particulis occurrunt, & mox intime cohærent, eorumque proinde efferationes & quascunque alias combinationes iniquas destruunt: Hujusmodi Cardiacorum classi bolus Armena, terra Lemnia, Sigillata, aliaque cretacea etiam merito accensentur: non ideo tamen quod cordi laboranti (vti vulgo perhibetur) succurrant, sed quatenus salis acidi, aut fixi, aut in visceribus, aut in massa sanguinea, præpollentias destruunt, atque enormitates ab iis productas mox sedant aut corrigunt: *Tertio*, Si *medicamenta acetosa*, sive sale fluido prædita, ab hoc Cardiacorum censu excluderem, fere omnes in me insurgerent: hæc enim plerisque contra Pestilentiam Alexiteria eximia habentur. Proinde in curatione febrium malign. aceta theriacalia & bezoartica summe prędicantur; quinimo aquas in eum vsum destillatas, acetum aut acetosa ingrediuntur: ob eandem rationem spiritus vitrioli, succus citri, lujulæ, granatorum &c. in cordialium & alexiteriorum numero habentur, & quid in

jure merito, quoniam hæc salis fixi cum sulphure adusto combinationes optime dissolvunt, atque efferationes subigunt, proindeque hujusmodi remediis sanguinis coagulationes & extravasationes, in febribus malignis evenire solitæ præcaventur sæpe aut curantur. 4. Ob easdem rationes quibus salina prædicta, etiam alia, *quorum basis Sal fixus est* cardiacis annumerantur, aut eorum compositiones ingrediuntur: Quippe cum sales diversimodi in corpore nostro gignantur, illique passim ab vno statu in alterum transeant, hinc propter quamcumque intentionem Salina non vnius sed varij generis exhiberi debent: Qua ratione sale fixo sive lixiviali prædita, salis acidi, intra viscera vel sanguinem præpollentis, enormitates tollunt, aut corrigunt supra ostensum, 5. *Sal nitrosus* jure optimo Cardiacis accensetur, vtpote sine cujus particulis, cum aëre inspirandis, vita animalium subsistere non potest: cæterum hic intus ore assumptus celebre Antipyreuticum habetur, quatenus sitim tollit atque æstum febrilem valde compescit: quod tamen efficit non tantum sanguinis mistionem, sed etiam ejus accensionem juvando: ad flammam enim constituendam, vna cum particulis sulphureis nitrosas requiri censemus, & quo vberius hæ subeunt, eo clarius & nitidius ardescere: Quare cum materies, quæ maxima ex parte sulphure cum sale & terra admistis constat, accensa flammam nonnisi obscuram, cum fumo & fuligine vitiatam emittit, si nitrum adjiciatur, ea mox splendida & mitis cum candore effulget: Pariter in febribus habere censemus, quando sanguis fæculentiis adustis refertus, cum calore suffocativo fumigat, potius quam aperte efflagrat, nitri particulæ ore assumptæ, inque sanguinem traductæ, eum mox clarius, & propterea clarius ardescere faciunt: proinde vt liquoris compage magis reserata, recrementa ejus tum serosa, tum fuliginosa liberius decedant.

At insuper medicamina quædam *Cordialium* nomine insigniuntur, quatenus prius & immediatius, quam in Sanguinem, in *Spiritus animales* energias suos exerunt, adeoque Animæ sensitivæ aut portionem quandam, aut totam hypostasin nimis contractam, depressam, aut alias perturbatam erigunt, vigorant & componunt, Et quidem ejusmodi remedia cor ipsum, etsi remotius, quadantenus tamen afficiunt: quippe cum ab illis exhibitis tota Anima sensitiva elevatur, & latius expanditur, etiam spiritus præcordiis destinati, in eadem vberius influunt & vegetius actuant: proindeque pulsus, prius debilis, aut vacillans, mox fortius vibrat, & sanguis majori impetu circumpellitur: Hujusmodi pharmaca ad duo capita satis apte reducuntur, & quatenus aut lenia, aut aspera sunt, eundem scopum assequuntur, ea nimirum vel spiritus animales demulcendo, & quasi blande & molliter palpando erigunt & confirmant: vel ipsos vexando, ac velut stimulis vrgendo, in motus citatiores, æquandoque magis regulares cogunt, Cardiaca *prioris generis* quamprimum stomacho ingeruntur: imo interdum ore tantum libata, virtutes suas exserunt, & cum grato appulsu spiritus in primis viis degentes refocillant, dein horum continuitate ovatio eadem in spiritus alios successive tradita, brevi per totam sensitivæ animæ compagem vndulat proinde vt tum cerebrum, tum præcordia pleniore spirituum quasi exultantium influxu irradiata, functionum suarum munia multo vegetius & alacrius obeant: In hunc finem (cavendo nimiam sanguinis incitationem) faciunt aquæ vulgo cordiales dictæ, item moschi & ambræ præparata, pulveres aromatici iisdem commisti: Saporem aut odorem gratum spirantia, visibilia jucunda, quatenus spiritus animales recreant, cardiacis annumerantur: Interim alia hujus census cardiaca, primis viis & massa sanguinea fere insalutatis, intra ἐγκέφαλον primo operari videntur, cujusmodi sunt cephalica quædam ita dicta, quæ cum palato aut ventriculo minus grata sint, & cruorem vix fermentent, aut exagitent, tamen cerebrum illustrant, ejusque incolas spiritus animales exacuunt & corroborant: Hujus indolis videntur esse salvia, betonica, rosmarinus, verbena &c. 2. Medicamenta quædam alia Cardiacis accensentur, modo diverso operantia & alia prorsus ratione juvamen præstantia; ea nimirum spiritus animales non blande demulcent, & æquabiliter expandi faciunt, verum irritant potius, & huc illuc excurrere & efferri cogunt: eum nempe ob finem, vt cum ipsi prius inordinate habentes, & inæqualiter dispersi, in quibusdam locis densius, inque aliis tenuius scaterent, proindeque functionum suarum munia quædam, ac potissimum intra cerebrum, aut præcordia intermitterent, aut perverse agerent, optimum tunc remedium est vt à pharmaco ingrato perturbentur & agitentur magis: propterea namque illi tanquam à loris inflictis exsuscitati, ἀταξίας priores relinquunt, & sponte sua in ordines redeunt regulares: Ita vsitatum in leipothymia, syncope, cordis oppressione, aut spasmo, in quibusque fere aliis spirituum deliquiis, languoribus, aut anomaliis, aut spiritum c. c. fuliginis, salis armoniaci, aut tincturam castorei vel asæ fœtidæ cum aliis liquoribus propinare: hæc & similia, vti imprimis sales volatiles & olea chymica empyreumatica naribus admovere; Porro in subitis animæ defectionibus, faciei aquam frigidam inspergere, nares convellere, corpus valde concutere, & non raro alapam infligere expediat: Hujusmodi administrationes levamen conferunt, quatenus spiritus animales oppressos, vel distractos, vel à proprio munere aliud agentes, exsuscitant, ipsosque dein expansos, ac velut in aciem conscriptos, ad pristina officia sua jubent. *Willis.*

II. Cum in omnibus fere affectibus Virium diminutio, ut magis vrgens, curativam ad se trahat indicationem, & ante omnia *Roborantia & Confortantia* ægris offerenda suadeat, non mirum Medicos ad talia ordinanda sæpe instigari: At si ex illis quæras quænam sint ista Confortantia? varia allegant linguæ blandimenta, condita & spiritus aromaticos, vtrum ægris nociva fuerint an secus nullomodo attendentes: verum non intelligunt quod hæc blandimenta linguæ sæpe sint nocumenta ventriculi, Ecquè enim hæc confortantia quæ superstite morborum fomite administrantur? quomodo civis se fortificabit qui hostem domesticum se potiorem penes se receperit? Si morbus robustum ac bene valentem consternat, quomodo fortificari permittet jam consternatum? Non loquor hic de cordialibus specificis, mitto etiam illa quæ spiritus reficiunt, illustrant & illorum resolutionem prohibent, hæc suo non defraudanda æstimio: Sed de abusu Cõfortantium nostra eo censura, ideoq; nobis hoc loco Confortantia sunt talia medicamenta quæ subacta causa morbifica robur visceribus afflant, & illorũ fer-

menta si qua debilia fuerint, corrigendo, & in pristinum vigorem restituendo iterum consueti memorem reddunt officii: Qua in re *Sennertum* habemus suffragantem in Paralip. ad Institutiones p. m. 79. monentem *Confortantia ejusmodi medicamenta esse debere, quæ facultatis cujusque instrumenta, partis scilicet substantiam, temperiem & spiritus conservant & instaurant, & causas eas demolientes tollunt, adeoque semper ad causam morbi & virium debilitatem respiciendum esse, & cavendum ne dum palato ægri inservire, & spiritus reficere volumus, causam morbi, & ita ipsam virium debilitatem augeamus, imprimis per istiusmodi res quæ toto genere exoticæ sunt, nec vnione symboli cum spiritibus conveniunt, nec debilibus viscerum fermentis grata sunt:* Consueta Iulapia sine connubio spirituum acidorum prævalentium, Electuaria, & Emulsiones, & alia ejusdem farinæ facile fermentescentia quod concernit; certum est hæc sanis, & in declinatione febrium jam constitutis, vbi fermenta viscerum in pristino jam iterum sunt aliquomodo constituta vigore, esse admodum grata, teste ipso *Gal. comment.* 5. *Epid.* 14. Aegris tamen horrida fieri, & in plerisque morbis stomachi & vteri hostilia: *Soli namque extra naturalem statum constituti amaris, acribus & acidis delectantur:* In aliis adjunctæ medelæ opem non raro faciunt ridiculam, fermento stomachi è diametro adversantur, adeoque digestiones faciunt difficiliores: Saccharum cultro Chymico dissectum ex vna parte in spiritum abit ardentissimum, ex altera residua in sal corrosivum, quid futurum in morboso stomachi apparatu? vbi omnia sui juris sunt, nec alterius subdita fiunt clientelæ, in cruditate nidorosa instar Prothei transmutabitur in scorias sulphureas: in acida in sal abibit corrosivum; vnde nullum dubium salia acida peregrina scorbutica à saccharatis exaltari, & inde viscerum obstructionibus majorem ansam præberi; fermenta item febrilia ab hisce augmentum sumere: Cui rationi jamdudum *H. ab Heer lib.* 1. *Observat.* 5. subscripsit, *Certum est*, inquit, *qui in febribus sæpe syrupos, conservas & alia saccharo medicata, quæ plerique præscripserunt Medici, sumpserunt, ad plures, sive Alibantas abivisse, saccharo enim facile bilescente febri pabulum præberi scio: vnde & Avenzoar scribit, citante Mercuriali, eos qui frequenter vtuntur dulcibus vix servari posse.* Ecqui illud quod ipsum semper ad fermentescendum pronum, alia à corruptione & fermentatione prohibebit? *Hofmannus m. m. l.* 1. *c.* 19.

III. Frequentior Alex. vsus est noxius, ne natura consuetudine ab iis nihil recipiat commodi: *N. Bocca Angelinus cap.* 32. Magna cautione opus est ne frequente, nimis cordialibus indulgeatur: Novi enim plures tum viros, tum fœminas insignes à crebriore horum vsu in malam hanc consuetudinem lapsos, vt necesse habuerint sæpius in die, aut vini generosi, aut spiritus, vel aquæ cujusdam fortioris haustulum ingerere: Porro eorundem dozes (si quidem natura extraordinariis parumper assueta, haud diu iisdem contenta perstat) in dies augere ac sæpius repetere: proinde tandem vt stomachus nihil mediocre sufferre, aut digerere possit, potentiora vsque & calidiora expetens: Cæterum viscera alia, ac imprimis hepar, exsiccantur adeo & assantur, vt sanguine quoad penum suum diminuto, & quoad crasin depravato, cacochymia morbifera, aut vitæ abbreviatio supervenerit. Variæ sunt occasiones propter quas multi in pessimum hunc liquores cardiacos pitissandi morem adducuntur; nam propter subitos languores, forsan ab ingenti mœrore, labore improbo, sudoribus immensis, aut dolore acuto excitatos: insuper si quando alimenta minus congrua stomacho gravamen aut nauseam inferant: vel ob diathesin spasmodicam syncope aut ἀναισθησία impendere videatur: porro ob multas alias causas vsitatum est spiritus vinosos ingeri: dein postquam ejusmodi cordialia aliquoties sumpta congruere & delectare incipiunt, à quovis eorum libamine massa sanguinea paulo liberius expansa, & magis accensa, totius animæ hypostasin ampliari, inque ovationem quandam accieri facit: quæ postquam denuo subsidit, Anima istius complacentiæ memor, & præsenti statu minime contenta, eandem denuo affectat, eique rursus captandæ mox inhiat: quare ad omnem molestiam corporis aut animi, quamprimum spiritus paulo fatiscunt, ad eos statim erigendos haustus cardiacus expetitur, adeoque propter Animæ vela sæpe inutiliter expansa, ipsius corporis, tanquam navis, fabrica labefactatur: Nec tantum apud bibones mala hæc consuetudo invalescit, sed interdum docti, fœminæque perbellæ, ac ingeniosæ, quo mentis indolem excolant magis, aut exhilarent spiritus & aquas ardentes, seu vitæ (etsi minus proprie ita dicatur) sæpius libando, sanitatem propriam subruunt, & non raro penitus evertunt. *Willis.*

IV. Eaque sint blanda quæ quotidie assumuntur, vt humores neve temperamentum alterent. *Mich. Mercatus de Venenis p.* 95.

V. Ventriculo languente alexipharmaca spissa magis commendantur quam liquida, vt diutius hæreant: Corde affecto liquida, quæ celerius penetrat, experimento *Prævotij. Rhodius in Septalium p.* 147.

VI. Ante statum morbi vniversalem non conveniunt, ne humores crudos intempestive moveant, vel ad cor deferant: *Baldus P.* 33. eosque ducendo ad penitiores partes, obstructiones, transpirationem impeditam & putredinem augeant, sed peracta concoctione. *Alsarius à Cruce Cons. Prophyl. p.* 72.

VII. Quandoque sunt mutanda, ne natura vni assuescat, sed vt natura pestis latente, quod vni non licet plura præstent. *Massaria de Peste l.* 2. *Sennertus l.* 4. *c.* 7.

VIII. Serenissi. Princeps *Christianus Marchio Brandenburgensis* valde senex moriebatur: Ejus cadavere aperto cor dissectum spirabat odorem gratissimum, similem prorsus illis emulsionibus & julepis quibus, tanquam confect. alkermes, aq. cinnam. rosar. carbunculi &c. aliquot dies ante obitum roboratus fuerat: Infallibili argumento quod medicamenta assumpta in primis viis non hæreant, sed continuato usu, viribus fere integris, & retentis, saltem ex parte, suis qualitatibus in ipsum vsque cor penetrare possint. *I. Sigismundus Esholtius M. C. anni* 76. *Observat.* 225.

IX. Quia non omnia indiscriminatim vsurpanda sunt, nec quolibet morbi tempore, vt eorum legitimus vsus probè distinguatur, in quatuor classes distinguenda sunt: prima est eorum quæ præter vim specificam, quâ venenis resistunt, frigida & sicca sunt, ac modice astringunt, sic putredinem cohibent, cor roborant & firmant, venenum coërcent ne tam facilè in totum corpus diffundatur, partiumque dissolutioni compressione quadam obsistunt,

vt

vt bolus Armena, terra sigillata, corallus, radix pentaphylli, tormentillæ &c. Secunda complectetur ea quæ frigiditate & substantiæ tenuitate putredini resistunt & malignitatem coërcent, vt succus limon. spiritus sulphuris, vitrioli, acida omnia, acetum. Tertia continet calida & diaphoretica, quæ venenatos humores & vapores à centro ad circumferentiam pellunt, vt angelica, zedoaria, dictamnum, scordium, theriaca, aqua theriacalis &c. Quarta complectitur ea quæ specifica vi, sine vllo primarum qualitatum excessu venenatam qualitatem pellunt, vt Bezoar, cornu Cervi & Monocerotis, trochisci viperin &c. Primæ, secundæ & quartæ classis remedia initio febrium pestilentium, & augmento magis conveniunt: quæ tamen maximè varianda sunt pro vario malignitatis aut putredinis gradu, pro febris intensione, temperie ægri, sexu, ætate &c. Tertiæ classis nonnisi in statu morbi aut declinatione dari debent. *Riverius Pract. lib. 17. cap. 1.*

X. Vt ingenuè fatear, non potest magna fiducia *Bezoartico lapidi* adhiberi: quandoquidem etsi vero ac genuino lapidi bezoartico eæ facultates concedantur quæ illi adscribantur, quia tamen magnum illius pretium efficit vt quamplurimi propolæ in eo adulterando operam navent, vix alios quam adulterinos habere possumus: Ipsi rerum Indicarum scriptores testantur apud Indos rarum esse & magni pretii, cum apud nos magna copia & sat vili pretio habeatur. *Riverius Pract. lib. 17. cap. 1. Vide Vallesium meth. med. lib. 4. cap. 2. Primirosi. de vulgi Errorib. lib. 4. c. 36. Rubeum in Celsum lib. 3. c. 7. & alios.*

XI. Magnam nonnulli præbent quantitatem illius lapidis, cum nullam noxiam habeat qualitatem, ad gr. xx. xxx. Zacutus ad ℨj. ascendit: confirmat id historia *Eleonoræ* cujusdam, quæ in febrem summè malignam incidit, ac bezoar maximam assumens quantitatem, vno haustu ℨj. feliciter evasit; clientes omnes eodem morbo ex contagio correpti, quibus parva quantitas exhibita, omnes interiere: Necessitatem magnæ dozeos evincere videtur venenorum nocentissima qualitas, non incedens lento pede, aut inducias promittens securas: Cum peste si lentè pugnaveris, expugnaberis non expugnabis: Tutissima per medium via, quia vtriusque vltimum est vitium: parva trium granorum dozis non habet illas vires quæ venenis & pesti resistat: magna, cum iterari debeat, ventriculum gravat; commoda videtur hæc ℞. lap. bezaar orient. smaragdi præparanti ana. gr. vj. Non amat vnitatem exibitio alexipharmacorum; vnicum præbium non exhaurit mali fontem; quod vnica vice non facit officium, iterandum secunda vel tertia est: æqualis contrarietas vt in dozi, ita etiam repetitione attendenda. *Rolfinccius m. m. lib. xi. s. 3. c. xi.*

XII. Vt quantitas venenatæ infectionis sanguinis & cordis, ita & remedii alexipharmaci artificiosa conjectura investiganda: magnæ malignitati in acutis febribus, aut pesti non potest resistere præbium exiguum, vnum vel alterum *theriacæ* exhibitum, vel bezoarticæ tincturæ sudoriferæ exilis aliqua dozis: Copiæ sunt præscribendæ, & hostis armata manu ita adoriendus vt non silendo solum, sed & perrumpendo cum sonoris sudoribus per poros τὸ θεῖον expellatur. Hoc modo curatus & à peste liberatus sanguineus, boni habitus rusticus assumpta theriacæ ℨj. corpore stragulis immerso, ad sudorem composito: *Rolfinccius ibid.* Nimia tamen ne sit quantitas, quidam tempore contagii metu perculsus, nonnihil theriacæ sumpsit, vnde sudor nocte sequutus: postridie rursus aliam portionem; tertia vice, aliquid contagii latere credens eandem repetit, vt ad ℥iv. vel v. ad minimum devorarit: sequenti nocte febris ardentissima succedit, pustulæ quoque exoriuntur: Theriaca cum sit calida in secundo, & sicca in tertio gradu, ratione siccitatis ℨj. non est excedenda, licet ratione caliditatis altius ascendere possimus. *Salmuth Centur. 1. Obs. 51.*

XIII. In forma spirituosa & subtili, citò penetrante, alexipharmaca cum spiritu vini parata, vt elixir camphoræ &c. conveniunt in assuetis, in actu curationis & præservationis: in non assuetis temperatiora eligenda, in liquida, & solida, forma pulverum: Tenendum tamen liquida citò penetrantia citius vires amittere, sicca tardius & agere diutius *Rolfinccius ibid.* In his, *Ne quid nimis*, Equiti animi deliquio correpto infusa sunt aquæ theriacalis cochlearia tria vnde febrem vehementissimam incurrebat à qua vix emersit. *Phil Salmuth. ibid.*

XIV. *Camphoram* alii frigidam, alii calidam statuunt: caliditatem autem ejus adstruunt 1. substantia resinosa 2. affectiones calidæ, odor, inflammabilitas, sapor aromaticus piperis æmulus: exhalatio in auras facilis, penetrandi vis, sublimatio prompta, facilis solutio in spi. vin. Nota ex accid[illegible]te, evocatis calidis fumis, frigidos camphoram effectus edere: simile attrahit simile: Nostris laudibus, inquit *Mindererus lib. de peste cap. 15.* meritò celebranda venit camphora, non mirabile modo, sed forte & efficax alexiterium: si quidem hæc assumpta, interno nostro calore mox ignita, & in corporis quasi meditullio flagrans, inquinatos spiritus, eosque tetro miasmate pollutos, aut inspiratos, ac circa præcordia hærentes, exhaurit, & sicco planè igneoque calore pervadens, partim dissipat ac expellit, partim combustione absumit, partim vero corrigit & emendat: quare camphoram inter fortissima alexiteria non immeritò reposuerim.

XV. *Crudum Aurum foliatum* veteres multis commiscuere compositionibus: verum mehercle cui bono, præterquam quod oculos pascat, non video? solidior enim & compactior ejus substantia est quàm vt à calido nostro resolvi, inque actum deduci queat: Nec sufficit quod nonnulli mutua cordis ac auri effluvia sympathica statuant, atque eapropter aurum foliatum exhibeant: Etenim præterquam quod eadem facilitate id destrui possit quâ citra rationes asseritur, applicari posset extrinsecus majori in copia; atque dubio procul majori cum vtilitate, minoreque vel nullo cum dispendio *Schroderus Pharmac. l. 3. c. 8.* Chymicè vero resolutum & præparatum quod multas vires habeat extra dubium esse puto, cum id experientia testetur: An verò etiam insignem vim occulto modo Cor confortandi spiritusque reficiendi habeat, de eo suum cuique judicium relinquo: Tutissimum est quemvis, non quæ legit vel audivit, sed quæ ipse expertus est hic statuere: Alias verò vires plurimas habere aurum certum est: sed quænam illæ sint non omnes idem docent: Sunt item quidam qui id penè pro panacæa habent, verum etsi plurimis morbis iisq; periculosissimis medeatur, tamen omnes non tollit: neq; quos tollit solum sed & aliis medicamentis opus est: Imprimis verò in cacochymia pertinaci, & penitius partibus infixa tollenda vtile est, eodem ferè modo vt antimonium debitè præparatum: vn-

de, vt refert *Fr. Antonius in tractatu suo de auro potabili*, supervenit nonnunquam vomitus, aut vrinæ copiosa emissio; aliquando alvi subductio, pro humoris & naturæ, ad hunc velillum locum inclinantis ratione: Et rem ita sese habere comperiet, qui historias per aurum potabile curatorum diligenter perpendet. *Sennertus l. de Galen. & Chymic. cons. & diss. c. 19.*

XVI. *Lapidi Bezoar*, aut *Cornu vnicornu* non multum cedit *Cervi Cornu* contra venena & venenatos morbos: à malignis enim vaporibus cor defendit; viscositatem humorum incidit, internorum viscerum obstructiones aperit, & vi penetrante putrescentibus humoribus resistit, adeoque balsamica quadam virtute malignitatem humorum corrigit. vnde *Iouberto* maximè Cardiacum dicitur: Calcinatum autem & præparatum, non crudum exhibendum est; cum crudum propinatum frequenter eodem modo vt fuit exhibitum per alvum, sine omni alteratione reddatur: spirituosa enim substantia, omnis actionis causa, per fœculentam materiam additam colligata, impeditur quo minus vires exercere possit, ita vt in crudo vis illa quasi sepulta jaceat; imo Sal etiam balsami sui vires exercere nequit, nisi terrestribus suis vinculis expediatur: Cum igitur vis illa diaphoretica, *inquit Horstius Probl. med. dec. 1. qu. 4.* quæ ob salem fixum inest huic remedio, vnà cum aliis qualitatibus ab impedimentis suis post calcinationem & præparationem maximè liberata sit, ideo concludimus magis conveniens esse cornu Cervi vstum & præparatum quàm crudum; Imò tam tutum & jucundum in gravissimis quoque morbis hoc medicamentum, vt omni ætati, ipsis etiam recens natis commodissimè necessitate vrgente præbeatur; Idem judicium esto de osse cordis cervi, quod nisi calcinatum & præparatum inutile Iudico. *Fabr. Hildanus l. de Gangræna c. 12.*

XVII. Hic negligentia aut imperitia quorundam Pharmacopæorum notanda, qui *Cornu Cervinum* non in catillis fusoriis, sed simpliciter inter carbones vrunt: Præparatio compendiosa quidem, sed ægro noxia: cum vaporem in se malignum contineant carbones; quod manifestum in iis qui loco occluso eum hauriunt. *Idem ibidem.*

XVIII. *Cornuum Cervorum* vis consistit præcipuè in sale volatili atque sulphure, quorum copia turgentia ossa animalium, quod purum est sumunt pro nutrimento; quod superfluum extrudunt ad extremitates ossium: hæc luxurians materia, aëri diutius exposita, figitur post annum, & velut vitriolatur, atque in dura, aspera, grandiaque abit cornua, ob volatilem & extensilem balsami sui naturam, atque hinc cardiacum summum, vereque bezoarticum secundarium esse creditur: nam Spiritu suo (qui sanguinis spiritui omnino congener est) cor recreat: balsamo dulci humidum radicale fovet: sale armoniaco penetrat, tartareas materias attenuat, sudores & vrinas movet, ac proinde auræ pestiferæ adversatur: facultate acida, (quæ omni armoniaco inest) malignis febribus resistit; Vi autem siccante, quæ in ejus terrâ superest, putredinem arcet, vermes enecat, fluxibus alvi opitulatur: vnde pro variis indicationibus, variæ quoque C. C. præparationes in vsum vocandæ sunt: Sic in peste ætherea & venenis, vtor spiritu & sale armoniaco C. C. tanquam insigni diaphoretico: In malignis febribus, vt variolis, vbi tota massa sanguinis non solum incenditur, sed etiam putrescit, secundariis, ex tota substantia istius Cornu depromptis, Decoctis puta, Gelatinis & Extractis: Ad leipothymiam, aqua ex typhis cornuum recentium destillata, ejusque syrupo: Ad phthisim & senectutem retardandam, Balsamo dulci ejusdem: Ad vermes & diarrhœas, c. c. vitriolato vtor. *Samuel Clossæus ad Gr. Horstium Decad. 1. Problem. qu. 4. vbi variæ ejus præparationes.*

XIX. Quamvis ignorentur animalia ex quibus eruuntur *cornua*, *Monocerotis* dicta, non tamen neganda omnino horum virtus, quæ sola experientia cognoscitur: facilè enim cuivis, qui ejusmodi cornuum frustulæ, aut experiri cupit, vel catulo vel pullo venenum exhibere: qui si hujus pulveris assumptione liberetur, optimum hoc medicamentum servabit: Si cornu Cervi probamus, cur facultas eadem reliquis cornibus adimetur? Non igitur morosè inquirerem, sintne monocerotis, aut alterius animalis cornua, dummodo bona sint & efficacia: certum enim & Elephantorum dentes, & ossa Balænarum, & Equi marini dentes, & adusta communia cornua, & cornua fossilia, atque alia factitia pro vero monocerotis cornu venditari sæpissimè. *Primirosius de vulgi Error. l. 4. c. 38.*

XX. Cum *Trochiscorum Viperinorum* compositio omni ratione & experientiâ destituatur: Cum salis Theriacalis inconcinna sit à Quercetano facta correctio; atque Sal viperinus, qualem hodie vendunt Itali, mera sit impostura, eximiæ autem hujus sint vires (quippe qui ad extremas vsque corporis partes inde, perditis viribus, penetrare, sanguinem depurare, excrementa tenaciter infixa & veluti assimilata, podagrica præsertim, egregiè resolvere: vrinas & cum iis calculosam materiam pellere, melancholicis affectibus putredinique summopere resistere: diuturnas viscerum obstructiones insigniter reserare, atque exinde orta ac inveterata varia febrium, aliorumque morborum, genera, à genio domestico sequestrare, propellere (dozis à ℈ß. ad ℈j.) Ideo meam hujus salis viperini dextram huic libro præparationem inserere volui &c. *Zwelferus Pharmacopææ Augustanæ Classe xij. p. 374. Edit. Goudanæ, & Classe xiv. p. 484. vbi ad longum ejus salis præparandi ratio, quam hic exscribere recusavimus quod is author omnium manibus teratur.*

XXI. Expertus sum *Theriacam* antè 7. annum, vt Galenus indicat. venenis non resistere, exemplo facto in quamplurimis animantibus: Ideo vbi suspicionem veneni habemus, frustra datur Theriaca ante 7. annum. *Panarolus Fascic. 1. Arcan. p. 212.*

XXII. *Theriaca* si quotidie grani vnius pondere assumatur, corpus, citra inflammationem, alexiterium procreat: sicuti Mithridati Regi accidisse refert *Galenus*: Vidi ego plurimos qui sæpe absque causa manifesta syncope corripiebantur, hoc modo sanatos: optimumque remedium est, vbi suspicionem habemus alicujus materiæ venenosæ in corporibus nostris latitantis. *Idem.*

XXIII. Si quis compositionem desiderat in qua ferè omnia ea simplicia sunt quibus veneno resistitur, reperiat hujusmodi in commentariis *Matthioli in Dioscoridem*, certè Theriacæ par est: Est & *Aqua ejusdem præservans*: Quod vero aliqui existimant se ex compositionibus quas bolus, gemmæ, aurum, argentum, & ejusmodi alia simplicia ingrediuntur, Quintam Essentiam posse se extrahere,

id

id falsum esse sçiunt distillationum periti, & mera impostura est quicquid de auri & gemmarum destillatione dicitur: Et tamen ab his non modo Principes sed & ipsi persæpe decipiuntur. *Craeo apud Scholzii part. ij. consilii de Peste p. 111.*

XXIV. *Pueri* in totum abstineant à *Theriaca*, nam infirmior est illorum ætas quàm vt possit tam potens pharmacum tolerare, & colliquat eorum corpus, primogeniumque eorum calorem depopulatur, non secus quam lumen lucernæ oleo copiosius infuso extinguitur: Vidi puerum qui moriebatur intempestivo Theriacæ vsu, diu febricitarat, & corpore attenuato vires illi planè collapsæ erant, vt nonnisi summa diligentia superesset, quod ex contemplatione Medica percipiens, interdixi illi Theriacam: At curator ejus, tyranni magis authoritate vtens quam rationi auscultans, temerè coëgit me quamvis invitissimum vt illam puero darem, quam assumptam non potuit concoquere: erat enim viribus pueri superior, & totum illius habitum dissolvit, alvoque immoderatius citata puer noctu importuno Theriacæ vsu mortuus est. *Galenus lib. de Theriaca c. 17.* An omnino deneganda pueris vide Tit. de morb. Infant. lib. 9.

XXV. *Magisteriorum* dextrè præparatorum ʒj. plus efficere potis est quam ℥j. vel plus vulgarium penitus inutilium & insalubrium præcipitatorum magisteriorum, Cum hæc intra corpus sumpta, tanquam mortuæ calces, ventriculum saltem & intestina albugine obducant, graventque diu indissoluta illis adhærendo; aut, si è ventriculo elabantur, Mesaraica vasa obstruendo, concoctionem impediendo morbos tandem gravissimos inducere apta nata sint. Exemplo firmabo, Nobilis N. conquerebatur de gravedine pectoris & stomachi, nausea, inappetentia, cum febre lenta, continua, etsi optima diæta vteretur & pulvere cordiali & cephalico: hunc vtut natura debilem, & à morbo, vniversali remedio egere quod curæ præmittendum esset; quod in ventriculo; ejusque ore superiore crudam materiam hærere, sumpto indicio à nausea suspicarer, facta potestate exhibendi lenis vomitorii, bis ille per superiora, terve per inferiora suas absolvit blandas operationes: A meridie bene habentem reperi, magnumque se levamen circa præcordia persentire referentem: Conjux detecta pelvi argentea monstrabat quæ per superiora sat copiosè prodierant excreta, ferè ad duas libras crassi & viscidi phlegmatis, cujus imum, ad digiti crassitiem, pulvis, ad instar cinerum albicantium, pro sedimento erat: Excrementa infernè excreta dum perlustro, ea ipsa etiam non aliter ac si copiosè cineribus essent permista apparebant. Multis vero diebus ante pulverem pretiosum, ejusdem ferè coloris, quotidie assumpserat, confectum ex magisteriis perlarum & coralliorum, c. c. vsto præparato & pulvere epileptico Marchionis &c. *Zwelferus Appendice ad animadv. in Pharm. August. p. m. 92.* Notandum decantata & mirè laudata ex corall. margar. &c. per tartari præsertim oleum, parata Magisteria, non respondere authorum suorum promissis, postquam præparatione tali fracta est, si non in totum abolita, eorum acidum temperandi, figendi ac concentrandi vis: Satius proin iisdem in pollinem duntaxat redactis, quàm ita corruptis, magis quàm præparatis vti. *Fr. de le Boë Sylvius Pract. l. 1. c. 7.*

XXVI. *Manardus* rejicit *Confectionem Alkermes* cyane lapidis ratione, vomitum & secessum moventis, quod præ exigua quantitate facere non valens noceat magis quàm juvet: lapis ille præterea, *Saxonia indice in Prælect. Pract.* venenatus est, vt ideo si in magna dozi non sumatur, nec dejiciatur, manens in corpore paulatim sanguinem deficcet, comburat ac vlcera inducat: His rationibus motus *Silvaticus* Alkermes dulce conficit, dempto lapide & additis variis cardiacis minimè calidis. At negatur venenatum esse eum lapidem, nam multis lotionibus malignam qualitatem deposuit, aut ita remisit, vt aliorum mixtione saluberrimus, nedum noxius evaserit: viperæ venenatæ, salubrium additione, vtiles evadunt, testis Theriaca quam ingrediuntur: Parata est hæc confectio (quâ abutuntur Medici in Pleuriticis, peripneumonicis, febrientibus acutè, hecticis, dysentericis, quibus non est destinata) ob melancholiam præsertim & syncopas, vt ait Mesues, quod testantur ingredientia; constat enim serico tincto in grano, succo pomorum redolentium, aqua rosata, ligno aloës, cinnamomo, margaritis, foliis auri & mosco: lapis autem cyaneus adjicitur ob similitudinem quandam cum melancholia: Antidotus tribus his dotibus prædita esse debet; 1. vt veneno obsistat. 2. corroboret, 3. expultricem cordis & aliarum partium lacessat ad veneni exclusionem; hac de causa Theriaca, *Serena* ob id dicta, Rhabarbari ℥vj. habet, Agarici ℥xii: Cyaneus autem lapis infra dozin solitam ponitur, quo natura stimuletur non turbetur.

XXVII. Suspectum est quibusdam *Electuarium de Ovo* ob nucem vomicam quæ canibus, vulpibus, corvis, lupis &c. venenum est; qua de causa *Augustani* eam exclusere ab Antidoto: Innumeris tamen experimentis salutaris fuit illius vsus.

XXVIII. An *Lapidibus pretiosis*, eorumque magisteriis inest cardiaca vis? Eorum vires multi irrident, alii suspiciunt, hinc variæ extant compositiones, inter quas celebris confectio de hyacintho, multis viribus insignis: Smaragdo magnas vires tribuunt *Avenzoar, Mindererus, Zacutus*: Simplex autem lapidum præparatio majoris fieri debet quam ipsa eorum magisteria, cum dubium vnde vires nanciscantur, an à propria forma, an à menstruis: quod si sic, magis nocebunt quam proderunt: suspicionem facit quod pondus magisteriorum plerumque gravius evadat quam materiæ extrahendæ prius fuerit; atque eâ ratione quod menstrui pars, sive sit vitriolata, sive tartarea, sive alterius salis naturam habeat, in magisterium se insinuet, nulla arte eluenda: Augetur quidem pondus in præparatis, sed id aliâ de causâ contingit, sçilicet quod aër in poris, cum adhuc integra essent, contentus per trituram evanescat: vel quod per continuam agitationem super marmore aliquid de eo decedat & præparatis se immisceat: hoc autem minus noxium quam menstruum corrodens magisteriis additum. Episcopum Vratislaviensem magisterium perlarum sæpe bibisse, ac in mortuo tunicas ventriculi nigras & corruptas apparuisse testatur *Laurentius Hofmannus*: *Libavius* aliquot exemplis demonstrat magisterii margaritarum & corallorum vsu multos in tabem incidisse: multos privatos vita, tunicis ventriculi & intestinis acrimonia planè erosis.

XXIX. Cardiaca, absque vlla oris admotione, beneficio sanguinis circulati, vires suas exercere tradunt nonnulli: Administrandi modus hic est, vtrinque supra & infra ligatur brachium,

evacuata mediana, per fistulam ex ossiculis alaudarum factam, vesicæ bovinæ adaptatam, ex una parte; ex altera venæ medianæ (vel pedis extantiori) insertam, infunditur liquor cardiacus, vesicam comprimendo: injecto liquore foramen clauditur, vincula removentur, vi circulationis substantia & virtus ad cor deferuntur.

XXX. Quoniam in omnibus morbis maxima semper virium est habenda ratio, non mirum si tam frequens sit Cardiacorum usus, Importunus tamen sæpe plus obest quàm prodest: Non enim quicquid Cardiacum dicitur, statim naturam roborat, potest enim illam destruere, sicut febricitantem magis juvat aquæ frigidæ potus quàm Imperialis aut similis: Observandum autem debilitatem tum cordis, tum virium ab eo pendentium, variis de causis fieri posse, cui diversitati non eadem remedia conveniunt: Quod si quodam remedio, quantumvis Cardiacum esse dicatur, morbifica causa augeatur, ex Cardiaco fit venenum: ut si calido affectui calidum medicamentum præscribatur, morbus increscit, æger non roboratur, sed fit imbecillior: Præterea ex Gal. notandum theriacam, & alia quæ in frequentissimo sunt usu, posse esse valde noxia, nam ex 5. simpl. media sunt inter corpora & venena, vultque Galen. similia corpus lædere copiosius sumpta, & nisi intus noxium sit aliquod venenum in quod agant: Igitur roborantia & Cardiaca pro morborum varietate varia esse debent: unde quædam sunt frigida, quædam calida, quædam temperata, quædam occulta & inexplicabili facultate roborantia, quædam venenis adversantia, quæ non possunt omnibus causis vires lædentibus competere. *Primirosius Err. popul. l. 4. c. 35.*

XXXI. In *Margaritarum dissolutione* communis est error, cum acetum distillatum affunditur: Certum est humorem qui ascendit esse insipidum & dissolvendis margaritis minime idoneum: pars autem ea quæ post distillationem aceti in fundo residet, vi corrosiva & margaritas & alia dissolvit & in cinerem quasi redigit, imo calcinat: hoc autem non est spiritum margaritarum elicere, sed totam substantiam corrumpere: Episcopus quidam magisterium hoc perlarum sæpe porrectum bibit, atque demortuo tunicæ ventriculi nigræ & corruptæ apparuere: Eodem eventu usa est Marchionis Ioannis conjux, in qua ventriculi tunicæ plane fuerunt erosæ: Raro certe ullum vitrum, in quo asservatur, tam est firmum, quin erodat & in cinerem convertat. *Monavius in Epist. Scholtzii Ep. 163.*

XXXII. Circa præparationem *Antimonii diaphoretici*, utut cum tripla nitri proportione optime tradatur in chimicorum libris, nihilominus artifices aliquomodo celant ea quæ sunt in arte cujusvis oportunissima: hinc paucarum solum & leviorum, quo ad apparentiam, lubet meminisse cautelarum: 1. studiose observandus est ignis, qui debet esse medius inter fusorium & lenem: si enim iis leni nimis accendatur gradu, & citius quam debit crucibulum candeat, injiciatur materia (in quo cardo vertitur totius ἐγχειρήσεως) antimonium non rite detonatur, visque emetica non omnis emoritur, vel minimum, non ad optatum alborem accedit: Sin fusorius, salinæ particulæ penitius in se absorbent antimoniales, & hinc materia omnis, ob nimiam ebullitionem cum periculo summo affectat per crucibuli oras transitum, ipsumque postea medicamentum non optimæ notæ confit. 2. Nitrum bene prius debet esse siccatum, non humidum, alias quippe aqueæ atomi detonationem retardant, ignique se opponunt, quo minus deflagrare pars sulphurea impura commode possit. 3. Notandum etiam est ne nimis figatur, & diuturna mora in igne perduret, tunc enim levissima remanet, fereque abolita vis sudorifica, relicta diuretica: hinc optimum est ut detonatione legitime & totaliter peracta, per vices statim, sed parca manu in aquam injiciatur frigidam (sin plus justo una vice ingeras, ollæ fundus periculum subit rupturæ) & dehinc rite elutrietur: Hoc pacto consurgit antimonium diaphoreticum pulchre candicans, nulla flavedinis nota ingratum, & licet aceto postmodum præcipitetur, paucissimum, vel plane nullum inde detruditur magisterium, Contra ea quæ communiter de eo dicuntur, relabi scilicet ad pristinum ingenium, evaporatis figentibus nitri particulis, unde jubetur nonnisi recens adhiberi, vel vini spir. inde deflagari, omnia sunt intelligenda solum de minus recte præparato: Experientia enim testatur timorem hunc esse penitus inanem si l. à procedatur. *G. Wolf. Wedelius misc. Cur. anni 1672. Obs. 62.*

XXXIII. *Mesuë* authore, *Confect. Alkermes* recipit serici, succo granorum tinctoriorum recenter tincti ℔j. Inter recentiores vero *Dodonæus* Pempt. 6. l. 4. c. 4. plane tincti serici usum improbat, quippe id absque auripigmento tingi posse pernegat, quod tota substantia homini noxium: Quare si quæ ipsi serico crudo vis Cardiaca inest, prudentius illi faciunt qui crudum sericum in succum pomorum fragrantium & aquam rosar. fragrantissimam infundunt, mox expressioni succum granorum Kermes addunt: Porro, cum præter sericum lapidis Lazuli ℥ij. in confectionem suam recipiat *Mesuæus*, hujus vero usum *Ioh. Falco* Medicus Monspeliensis, teste *Rondeletio* lib. de ponder. medic. c. 43. improbarit, ipse Rondel. Archiadiaconum Valentiæ in dysenteriam ob nimium & frequentem usum hujus confectionis incidisse observarit, nos istorum aliorumque authorum suasu, imo potius ipsa ratione commonefacti, nunquam autores simus, ut hæc confectio ea indicatione lapidem luzuli recipiat, lotus licet sit ut Cor confortet. *S. pauli Quadr. Botan. class. 2. Tit. Ilex coccigera.*

XXXIV. In affectio ne hypochondriaca Cardiaca aliquando usurpanda, pulveribus tamen & terris dimissis, tanquam obstructiones augentibus: *Fortis consultat. 7. cent. 3.*

XXXV. In alexipharmacis *Tormentilla & Bolus* iis parcius convenit quibus alvus est sicca: *Dunc. Liddelius l. 3. c. 5.* Adstrictione terrestri obstructionem & putredinem augent.

XXXVI. Ne quibus usitatus non est usus *salis viperini* volatilis, ii inexpectatos experiantur effectus & contrarios salis illius naturæ, monitos volui caute vitandas esse res valde acidas in mixtione, præsertim spiritus, cujusmodi sunt salis, vitrioli, sulphuris & similes, à quibus fixaretur atque operatio ejus omnino inhiberetur. *M. Charras Tractatu de vipera cap. ix.*

XXXVII. *Spiritus Sulphurei* sulphur sanguinis incendunt, *Vrinosi* volatiles rarefaciunt, *Acidi* domant & obtundunt: Omnes hi usu interno calorem & motum sanguinis restaurant, partes balsamicas oleosas adaugent & vigorant, unde spiritus apoplectici, hysterici, cordiales & similes spiritus reficiunt, animi deliquium tollunt & labantes vires revocant: Cum vero maxime sint activi, tum hi,

hi, tum reliqui omnes caute sunt dandi, Intempestive enim dati 1. caput replent & ebrios reddunt, 2. appetitum dejiciunt, quem tamen moderato usu, calore ventriculi excitato, restaurare potius alias apti nati sunt. 3. phthisicos & hydropicos reddunt, illud, absumendo roridum nectar partium, serum & acres magis reddendo humores; hoc, destruendo tonum & temperiem viscerum; Unde recte scribit *Hofmannus* in Præfat. de medic. Officin. spiritum vini nostratem, sive ex fæcibus factum, sive ex tritico speltave, sive ex baccis juniperi, tam infestum esse hepati ut duorum triumve mensium spatio, colliquatione inducta hydropem fecerit quæ omnibus funesta fuerit: Observavimus idem sæpe omnes illos spiritus vini strenuos potores tandem phthisicos, vel hydropicos, vel utrosque redditos fuisse; *Spiritus* vero *urinosi* rarefaciunt sanguinem, & halituosum ac fluxile reddendo serum sudorem cient, unde ubicunque volatilitate opus est hæc præsto sunt, longe enim spiritu vini potentius adhuc motum & calorem promovent, expellunt, unde in variolis in exitu cessantibus potentissimi sunt, excitant sopitam facultatem in apoplexia, epilepsia, suffocatione hysterica; hinc in malignis quidem, si qui alii, prosunt; cavendum tamen est ne nimis rarefaciendo sanguinem eundem dissolvamus & mortem promoveamus: Hinc referendi huc sunt mirandi effectus hinc inde ipsis adscripti, ut de spiritu fuliginis refert *Hartmannus* illum quasi agonizantes suscitare: Neque tamen est cur tanti faciamus spiritum viperarum & fuliginis, fœtidiorem & ingratum, ut iis plus tribuamus quam aliis, sunt enim instar omnium fere, ex mage sulphureis & bezoardicis, spiritus eboris & cornu cervi, ex purioribus spiritus salis armoniaci; Cum denique *acida* sanguinis sulphur doment & obtundant, in genere hoc præstant spiritus acidi, variant tamen & illi ratione specialium effectuum & qualitatum, sic spiritus vitrioli pectori inimicus est, spiritus nitri anticolicus, spiritus salis primo quasi gradu & mediocriter omnia exequitur, Reliqui ad hos referendi sunt. *Wedelius Pharmac. p.* 201.

XXXVIII. *Gelatinæ* eligendæ 1. recentes, vetustæ enim rancescunt, & ingratum ac putidum saporem referunt. 2. teneræ & albicantes, non nigræ, opacæ, duræ, cornu referentes, stomacho maxime ingratæ & infaustæ: hinc cum ante annos non ita multos suasu Medici cujusdam Illustriss. cuidam puero, Variolis decumbenti, gelatinæ cornu cervi magna admodum esset quantitas propinata, inde vero paulo ante mortem vomitus oborirentur nigricantes fere, & colore æmulantes gelatinam, brevi post spatio moriente Principe, magna inde nominis jactura redundavit in eundem: Adeoque 3. liquabiles totæ, in ore ac lingua & sponte quasi solvi aptæ, ut delicato defluant sensu. Mucilagines & Gelatinæ nobilissimum habent usum in siccitate & fissuris linguæ, In febribus, demulcent enim acrimoniam humorum, seri & bilis, quos obviscant quasi & incrassant tenuiores; Temperant fervorem sanguinis, ejusque consistentiam sartam tectam, ne diffluant plus justo fibræ præstant: Sitim quoque sedant, demulcendo non solum ventriculum, sed pulmonum æstum, unde sitis oritur potissimum: His omnibus tamen non inviscandus ventriculus; præstant & hunc usum ut fermentum depascens sanguinis in hecticis & phthisicis doment & obtundant, Attamen in singulis ratio habenda est ventriculi, ne his ipsis fermentum ejusdem nimis obtundatur, vel parietes & tonus laxentur. *Wedelius Pharm. pag.* 142.

ALTERANTIA.

Vide *Præparantia inferius.*

SYLLOGE.

I. Temperata à *priori* audiunt in quibus qualitates activæ & passivæ se mutuo temperant, seu quæ in neutro excedunt, & principiis activis, sale sulphure & Mercurio non ita sunt instructa ut alterutrum horum eminenter prædominetur, sed particulæ inter se sunt commensuratæ, ut excessus neutrius præ altero observari possit: *A posteriori* vero, quæ calorem nostrum nativum neque intendunt neque imminuunt, sed blande demulcent & conservant, quamdiu intra terminos suæ mediocritatis permanent, & sunt fere alimentosa adhuc, neque in eorum usu ita excedi potest; Gaudent vero hæc latitudine magna, ita ut proprie illa dicantur Temperata, quæ in primo gradu alias calida, frigida, humida, sicca esse recensentur: Indicium hujus est quod nullum plane excessum sapore, odore, vel effectu, post se relinquunt, adeoque quoad Temperata, nota 1. multa esse alimenta, 2. conveniunt in calore leniendo 3. digerunt & paregorica sunt 4. prosunt in asperitate mitiganda, tum faucium tum quavis alia, 5. imprimis in phthisi & morbis calidis, 6. roborant enim & poros demulcent, adeoque & interne temperata sunt.

II. Autores consulto solent attendere in qualitatibus 1. *Gradus*, cum enim & respectu mixtorum ad se invicem habito alia magis instructa sint aliis principiis activis, Sale, sulphure, Mercurio (ab his enim potissimum deducemus facultates mixtorum, ceu Aristotelici & Galenici ab Elementis magis easdem arcessunt) & alia corpus magis alterent sive in activis, sive in passivis qualitatibus; alia magis calefaciant, alia magis humectent, facile colligere licet concedendos gradus quosdam, seu discrimina & agendi terminos ac proprietatem, quæ geometrica est non arithmetica; Adeoque duo sunt axiomata & postulata certa, 1. mixta alterare corpus. 2. alterare magis vel minus, vel evidenter vel debiliter; vel manifestissime, inde quatuor gradus constituti, sed præter *Gradus, ij. mansiones* graduum: Quod licet videant nonnulli severa ca-

men id in activis qualitatibus succedit & necessarium est: Si enim verum est magnam dari latitudinem horum, neque strictis cancellis omnia posse includi, cur non liceat investigare hæc penitius, ita tamen vt latitudinem ipsam magis exprimamus quidem, non tamen confundamus hinc ingenia.

III. *Calida* ergo *medicamenta* à *priori* sunt, quorum σύςασις ita est comparata vt principia activa, sal, sulphur, Mercurius, imprimis vero sulphur cum sale volatili prærogativam quandam habeant, idque magis vel minus, quod odore & sapore imprimis patescit; reliqua vero passiva sub dominio horum sint subdita: Et quidem *calida primo gradu* æstimanda sunt in quibus prædicta principia leniter, parcius & moderate eminent; vel, si adsint, saltem superficiarie, non intime & penitus dispersa, vel non sui juris, sed particulis terreis & aqueis obtusa. Principia enim activa, Sal, sulphur, Mercurius, temperiem hanc mixtis fœnerant; passiva vero, aqua & terra modificant; *A posteriori* vero & effectu, *Calida primo gradu* sunt & dicuntur; quæ alterant quidem calorem nostrum, sed citra notabilem energiam, sensim, obscure, vix sensibiliter.

Sic *primo gradu calida* sunt tum temperata pleraque, herbæ radices, flores, ligna & alia mixta minus odorata, sapore non excessivo & notabili prædita, sive sint simul *emollientia*, vt ea quæ humiditatem moderatam simul possident, vt mucilaginosa, pinguia, sive *digerentia*, vt reliqua: Locum habent in variis affectibus, leniter aperiunt, roborant, discutiunt, emolliunt & temperant. Quoad *Saporem*, calida hoc primo gradu sunt *pinguia insipida*, cum leni tamen vestigio volatilitatis, quo etiam à nonnullis plantæ Mercuriales, portulaca, mercurialis, parietaria referuntur; *dulcia*, ut liquiritia: *terrea*, quæ in recessu gerunt volatilitatem, vt fumaria, hepatica nobilis: *Odorata*, quæ saporem non habent æque respondentem, flores tiliæ, primula veris.

Calida secundo gradu sunt à *priori*, seu mixtura ipsa, quæ gaudent sulphure & sale, volatili vel fixo, vel magis eminenti: vnde talia sunt 1. *amara*, vt absynthium, aloë, aristolochia, carduus benedictus, chamædrys, gratiola &c. 2. *resinosa*, balsamica, spirituosa, summitates pini, calendula, succinum, myrrha, terebinthina, spiritus vini, balsamum, gummi ammoniacum &c. 3. *acriuscula*, semen erucæ, gialapium, & purgantia non ita fortia alia 4. *salsa*, seu salia media, tartarus vitriolatus, 5. *aromatica media*, melissa, cinnamomum &c. A *posteriori* calida secundo gradu sunt quæ manifeste magis, sensibiliter, notabiliter, ipso odore & sapore, vel etiam vtrisque sunt instructa, & alterant, sed citra molestiam, citra læsionem, ita vt ferri adhuc, licet manifesta cum alteratione possint: Adeoque hæc medium quasi locum habent, magis roborant, aperiunt, menses movent, abstergunt, alterant aliaque præstant: Sunt & balsamica, quæ sanguinis vigorem conservant integrum, & ad vitam longam faciunt.

Calida tertio gradu sunt à *priori* in quibus sal volatile, vel fixum, cum vel sine sulphuris accessione eminentius prædominatur, unde huc pertinent v g. 1. *omnia salia volatilia*, cochlearia, nasturtium, asarum &c. 2. *lixiva* etiam, seu plantarum fixa. 3. *acida* quæ vim acrem simul possident. 4 *acria* & mordicantia, piper, pimpinella, 5. *aromatica fortiora*, caryophylli, macis &c. A *Posteriori* quæ alterant manifeste, sensibiliter, & quasi cum noxa, si excedatur, ita vt nec lingua eadem diutius perferre citra molestiam, nec corpus majori quantitate possit; Hinc ipsa hæc eadem magis rarefaciunt, sulphur ejus & sal volatile intendunt, humores figentes domant, cachexiam tollunt, flatus discutiunt, poros nervorum aperiunt, adeoque in paralysi conveniunt, antiscorbutica sunt, calculum fortius resolvunt, spiritus debiles reficiunt, & apoplecticos, hystericosque suscitant.

Calida quarto gradu à priori sunt, quibus sal magis acre & causticum fereest, seu *volatile*, vt cepæ, lepidium; seu *fixum*, vt Mercurius sublimatus & sulphuri ipsi licet præsenti prædominatur, unde talia sunt 1. acerrima, 2. rubefacientia; 3. erodentia & ῥυπτικά: Hinc præbent vesicatoria & caustica potentialia, exedentia fortius & corrumpentia. A posteriori autem calida sunt *quarto gradu* quæ maximæ sunt activitatis, vehementissimæ operationis, & quasi instantaneæ, nec sine gravi læsione, Habent tamen & illa certas suas mansiones, longe enim potentius & citius operatur arsenicum quam cepæ &c.

IV. *Frigida à priori* sunt κατ' ἄρσιν, in quibus particulæ volatiles, calidæ, acres, aromaticæ, aëreæ non sunt, sed principia activa, in specie sulphur & Mercurius parcius insunt, vel subjugata; Sal vero itidem vel abest, vel fluorem adeptum, & particulis inversis acidis conspicuum: Κατὰ θέσιν vero, in quibus vel principia passiva, aqua & terra potiora reperiuntur, vel sal acidum dicto modo se habens. Opposita sunt calidis frigida, etiam in actionibus, sic v. g. acida figunt amara, acria, & obtundunt oleosa, & sic porro: *A posteriori* vero frigida sunt quæ ad calorem nostrum relata eundem non instaurant, sed effrenem demulcent & bilem refrænant: Vti enim calida rarefaciunt sanguinem, spiculis acutis sulphur exaltant, & sal volatile acuunt; sic frigida eundem concentrant, sulphur ejusdem deprimunt, & sal volatile figunt & coagulant.

Recensentur frigida hoc loco potissimum vnivoce talia, quæ v. g. vel *diluunt & demulcent*, vt 1. *aquea*, vnde julepi, serum caprinum, decoctum hordei, succus betulæ, cydoniorum & alii aciduli; quæ primo gradu fere pleraque sunt talia, & alia vna humectantia, egregie refrigerant: Sic etiam omnia *mucilaginosa & pure gummosa* frigida sunt, vt albumen ovi, tragacantha, cornu cervi, aloes, cranium humanum, gelatinæ, radix althææ, gummi Arabicum, semina quatuor frigida majora & minora, quæ oleositate quadam gaudent, sed aquosa & temperata: Vel *sulphur & sal volatile domant* & infringunt, vt 2. *acida*, succus citri, acetosa, berberes, & 3. *nitrosa*, parietaria, mercurialis, spinachia, atriplex, violaria, Vel *ebullitionem & motum respiciunt*, vt *præcipitantia*, vt 4. *terrea* v. g. plantæ, flores balaustiorum, partes animalium & mineralium hujusmodi, ligna item, vt santala, quercus, & imprimis terrea proprie dicta, vt bolus Armena, terra Lemnia &c. lapides, vt crystallus, hyacinthus, & naturæ quæ sunt alkalinæ: Vel *constipant & constringunt*, vt 5. *austera, styptica, acerba*, quæ tertii gradus exempla sunt, tormentilla, bistorta, cortex granatorum, acacia, hypocystis: Vel *destruunt* plane. 6. *virosa*, quæ terreo & aqueo excrementitio, & sulphure fœtido & impuro gaudent, adeoque σύςασιν sanguini contrariam inducunt, cicuta, hyoscyamus, stramonea,

vnde

vnde venenosa sunt: vt calida quarto gradu necant erodendo, ita frigida eodem gradu suffocando & coagulando.

Æquivoce & ἐνεργητικῶς frigida sunt, quæ vel difflant & exhalationem fuliginum sulphurearum procurant, vt sulphure volatili pollentia & ipsa calida, vt spiritus vini, camphora: vel *causam tollunt*, tum fermentationem & ebullitionem, tum obstructiones, vt aperientia: Quæ scilicet sulphurea sunt omnia calefaciunt, nisi difflationi & exhalationi calidæ debeantur, qua ratione per accidens refrigerant: Salina lixiva sanguinem rarefaciunt magis, adeoque etiam calefaciunt: Acida vero eundem concentrant & refrigerant; media, vt tartarus vitriolatus, medio modo se habent, magis tamen fere calefaciunt, incidunt pituitam &c. imprimis sal commune: Vt adeo frigida ad tria summa genera quasi referri queant, quod constent ex aqueis particulis terreis & salinis non lixiviosis.

Notandum est Frigida magis esse vniversalia & communia, calida vero magis specifica: Intemperies enim calida præsupponit magis totius vitium, ceu hinc notum est Febrem esse morbum vniversalem; frigida vero intemperies hujus vel illius visceris particulari quoque vitio magis produci potest, vnde calida alterantia calidum innatum cujusvis visceris & partis plus respiciunt: Sic poma citria, flores iv. cordiales, lactuca, nymphæa, corallia, perlæ, terræ, serum lactis, nitrosa, acida, referuntur inter alterantia frigida, cephalica, cordialia, hepatica, stomachica, & sic porro, intuitu horum non ita late patet & valet in calidis.

V. Determinari hic potest lis & quæstio, An Acida calida vel frigida? Non desunt enim qui eadem calida esse asserunt, argumento desumpto ab acrimonia, mordacitate, & corrosiva qua pollent vi: Qui frigida esse defendunt, itidem effectus manifeste frigidos adducunt, sitim v. g. sedare spiritus acidos, & refrigerium inducere corporis biliosis humoribus obtusis: Necessaria hic videtur distinctio, primo inter calida sulphurea, & calida salina; Secundo inter vsum externum & internum, seu qui partibus solidis & humidis ac spirituosis debetur. Calida sulphurea, id est, quæ sulphur prædominans habent, præcipue cum sale volatili, omnia intendunt calorem nostrum nativum; quæ vero sulphure carent, & sal fluorem adeptum possident, vt Acida, gaudent quidem particulis acribus frigidis, mordacibus, attamen absurdus fuerit qui iisdem vti velit restaurandi & vegetandi calidum innatum, seu sulphur & sal volatile sanguinis causa: vnde licet externo vsu erosionem inducant in partibus solidis, & ob acrimoniam suam dolere faciant partes, & rubere, quod etiam ipsum in teneriori ventriculo observare licet, & à dozi majori, vti à spiritu vitrioli vsu incauto æstum & ardorem sentiunt quandoque ægri, attamen relatione & respectu habito ad sanguinem, ad calorem nostrum, ad cor, merito sunt & dicuntur frigida: Alii statuunt refrigerare per accidens, quatenus frigidis vehiculis juncta apta reddunt penetrandi vi vt eo melius refrigerent: alii aliter, perspiratione v. g. igneæ caliditatis &c. Chimici, quia præcipitant, & recte nostro hoc sensu, vt diximus, id præstare asserunt: Par ratio etiam est nitrosorum, ob particularum enim quadratarum, v. g. vel sexangularium dispositionem, manifestum frigoris sensum etiam in lingua exprimant: Præstat itaque eadem nominare potius frigida effective, & inter hæc quam calida referre: præstat imo nosse intimius horum naturam.

VI. Dubium est de *Amaris* quibusdam, quæ inter frigida referuntur, vt lactuca, cichorium, endivia, sonchus, papaver, salix; quorum exemplo sunt qui negant assertum *Galeni*, τὰ πικρὰ πάντα θερμὰ εἶναι, omnia amara esse calida, vt in specie id facit *Averroës* & alii. Sed eadem est responsio quam de odoratis attulimus, nimirum amaricantia qua talia omnia sunt calida, frigida tamen nihilominus quædam dicuntur, partim quod amaror sit levis, & à partibus humidis excedentibus subjugetur; partim quod effectus ipsorum sit æquivocus; vt v. g. cichorium refertur inter refrigerantia hepatica, attamen id potius præstat effectu illo quo aperit obstructiones & bilem abstergit &c.

VII. Quantum ad Passivas qualitates, *Humidam & siccam*, attinet, notandum quod merito ab activis, ceu potioribus, fiat denominatio, vnde quæ calida sunt eminenter plerumque etiam sunt sicca, nisi substantialiter humida sint: vnde de *Vino* Hofmanni est assertum quod qualitative siccet, substantialiter humectet: Quæ vero frigida sunt eminenter, eadem exceptione salva, pleraque etiam sunt humida. Repetemus hoc loco hypothesin nostram alibi probatam, duos esse humores alimentarios, principem *Sanguinem*, & ministrum, *Serum*: vt itaque activæ qualitates, caliditas & frigiditas, respiciunt & attendunt calidum innatum, seu sanguinem, ejusdemque partes oleosas, volatiles: Ita humida & sicca alterantia disponunt Serum, vel augendo, *Humida* scil. sunt quæ Serum conservant, restaurant, augent; *Sicca*, quæ imminuunt, absumunt, absorbent; Neque obstat quædam esse humida actu, & tamen siccare, ob prædominans v. g. sulphur: quædam sicca actu & tamen humectare, ob prædominans aqueum, vt gelatinæ &c. Valent hic eadem quoque quæ de gradibus Caloris diximus, & tamen notabile est Humida excessivo gradu non dari, nisi quis substantialiter talia sic nuncupare velit, prædicantur enim eadem quoque tum de potentia talibus, quæ gaudent partibus aqueis, mucilaginosis: tum de actu talibus, quæ ipsa quoque gradibus differunt: Ita aqua simplex & destillatæ, serum lactis, decoctum hordei cum c. c. cerevisia, vinum humectant, sed diversis gradibus: Vel respicere frigiditatem vna junctam, vnde hyoscyamus, papaver, solanum, tertio gradu humida dicuntur; succus lactucæ venenosus habetur: *Primo gradu Humida* sunt, quæ particulis gaudent aqueis vel mucilaginosis debiliter: *Secundo*, quæ magis evidenter habent easdem: In genere vero mucilaginosa magis humectant, & quasi substantialiter, quia ægrius difflantur; minus vero *aquea*, quia citius. Hinc in ariditate faucium, & linguæ siccitate ac fissuris, mos Practicorum est præscribere mucilagines seminum cydoniorum, psyllij cum syr. violar. &c. Item quæ pinguibus & oleosis pollent partibus: hinc vnguenta & linimenta adstringentia proprie & in sua natura non dantur: Sic etiam porro succulenta, viridia, pulposa, carnosa, humida sunt: Sic etiam oleum amygd. d. eo casu, & juscula avenacea apprime sunt proficua; Sic etiam in squallido & arido corporis habitu, v. g. in hecticis & atrophia partium, magis conveniunt litus ex oleis & pinguibus, item mucilaginosis ipsis, v. g. rad. symphyti, Sic oculi etiam gaudent mucilaginosis, albumine ovi &c. Item ad lævigandum & demulcendum in rau-

cedine, affectibus pulmonum, renum &c. Illud quoque observandum quæ quarto gradu siccantia sunt, calida etiam esse quarto gradu: adeoque frigus modificat humiditatem, calor siccitatem, in plerisque saltem: vti vero frigida calori p. n. ita & siccantia humiditati p.n. seu ichoribus debentur.

Sicca sunt quæ per remotionem non pollent jam dictis sed terreas particulas habent prędominantes, sive cum sulphureis, sive cum acidis aliisve, sive sibi relictis, vnde egregie absorbent, & hinc v. g. creta, cerussa, lac lunæ, pompholix, ichorosis humiditatibus exsiccandis eximie conferunt: Sic vlcera sæpe dysepulotica, quæ emplasticis exasperantur, auxilium adipiscuntur à pulveribus ejusmodi siccis; quod cum felici successu sæpius vidimus; modo calidis simul, v. g. pulvere folior. aristoloch. asperso, modo terreis: Pertinent huc decocta & fotus siccantes & roborantes, quales sæpe ex alumine, nitro, sulphure &c. in vsum veniunt &c.

VIII. Communiter *Aterantia* describunt per illa medicamenta quæ vulgari calefaciendi, refrigerandi, humectandi, siccandi, attenuandi & incrassandi facultate pollent, verum hæc non tam morbum quam symptomata respiciunt: Vnde & ipse *Sennertus lib. de Febribus c.* 18. *Refrigerantia*, inquit, *saltem ob calorem adhibere, nec materiam caloris febrilis fomitem prius tollere, est symptoma curare & morbum deteriorem reddere:* Sciant ergo Elementares Medici, qui tantum symptomatum vrgentiam respicientes nonnisi de calido vel frigido in ægrum vel adstantes inquirunt, ejusmodi qualitates esse mera morborum & causæ morbificæ effecta, seu producta ab Archeo furioso, dum enim nititur peregrinum expellere hospitem modo frigus, modo calorem concitat.

Alteratio igitur est motus, secundum qualitatem patibilem, quo non fit ἄλλο sed ἀλλοῖον, Et est corruptiva vel perfectiva, *Corruptiva* est qua qualitas prior abolетur, & deterior inducitur, vt fit in morborum generationibus: *Perfectiva* est, qua subjacto superinducitur alia nova qualitas vt perficiatur, quæ hujus loci est, ac describimus per *Motum*, quo exoticæ & peregrinæ qualitates, fermenta viscerum, massam sanguineam & alias corporis partes depravantes & corrumpentes, juvantibus medicamentis alterantibus abolentur, domesticæ corriguntur, & ad naturalem æquabilitatem & symmetriam, à qua recesserunt, quoad fieri potest, reducuntur, vt sanitas exinde exsurgat.

Alteratio igitur est *motus*, quia ducit ad esse perfectius, quo acquiruntur qualitates naturæ convenientes à medicamentis alterantibus reparatæ, vt sanitas inde oriatur perfecta: Per *Qualitates* autem hasce sub-intelligimus non solum elementares primas, activas & passivas, calidum, frigidum scilicet humidum & siccum: nec solum secundas, & quæ à modo substantiæ fluunt, ex varia partium in sanguine textura, quæ, vt dictum, nil nisi morbi aut materiæ producta, quorum recessus à naturali statu facile reparabiles sunt, sed & qualitates occultas admittimus, quæ ex fermentis fiunt quibus anima nostra vtitur ad actiones suas obeundas, quæ sunt ejusmodi *accidentia*, quæ immediate in subjecto cujus sunt, & à quo immediate dependent, & cum quo transmutantur; Sic v.g. impossibile est vt Acidum, vel Amarum, vel Salsum, aut aliæ qualitates in massa sanguinea contentæ, immutentur non immutatis simul illorum subjectis, à quibus tanquam fermentis dependent, & in quibus tanquam accidentia sunt: Hinc *Hippocrat. lib. de Prisca Med.* non tam voce ἀλλοιώσεως quam τῆς μίξεως ϗ πέψεως vtitur, quibus mediantibus quæ intemperata sunt restituenda: Vnde & Medico multum sane interetit primo novisse ex quibus principiis seu fermentis ejusmodi qualitates immediate eleventur; Deinde quomodo vna in aliam sit transmutanda, v. g. quomodo ev acido fiat dulce, ex dulci acidum, ex amaro & acido acerbum, ex insipido salsum, ex maligno benignum &c. Qui enim hoc noverit, harum qualitatum fermenta præternaturalia facile corriget, quæ inde oriuntur cum à debita quantitate, qualitate & motu ab aliis abscedunt, & virtutibus suis fermentativis, vel conjunctas dissymbolicas invadunt, vel obvias similes secum rapiunt, vel ipsæ, vbi vel à potentioribus superantur, vel debiliores ad se trahunt, aliam atque aliam naturam induunt: In statu sanitatis multa incorporantur nobis & subiguntur, sin minus degenerant in sordes, violant vitale principium, fermenta partium immutando, vnde Archéus diversimode commovetur, & vitalis œconomia jacturam patitur.

Quemadmodum igitur dictæ Qualitates primis solum qualitatibus, ceu nudis morborum & causarum morbificarum accidentibus non sunt definiendæ, sed potius δυνάμεσι *Hippocrat.* sunt instructę, ita nec ipsa *medicamenta alterantia* naturam elementarem simpliciter referunt, sed subsunt & aliæ nobiliores & occultæ, quibus tota sua substantia & appropriatione huic vel illi affectui aut morbo contrariantur, vnde non solum respiciamus ad calidum vel frigidum &c. sed & ad acidum, salsum, amarum, & alias potentias, occultas & peregrinas ex fermentis resultantibus, quibus homo afficitur, &, si fieri possit, morbis cunctis sua specifica simplicia investigemus remedia: Quare cum & ipse *Hippocrat.* à δυνάμεσι homini affectus evenire doceat, & per illas intelligat τὰς τῶν χυμῶν ἀκρότητας ϗ ἰσχὺς, videamus vt illis apposite opposita remedia adhibeantur, etiam suis δυνάμεσι, seu fermentis specificis instructa; Si igitur febris adsit maligna, sanguis inde nimium effervescat, ob fermentum febrile ac venenatum, certe Alterantia adhibenda tunc talia, quæ non solum fermentum febrile figant ac præcipitent, sed quę etiam simul hujus malignitati resistant & alexipharmaca sint.

Hactenus de *Formali Alterationis* causa, inquirenda est ejus causa efficiens, Et statuimus fermentalem viscerum calorem, qui adjuvantibus *medicamentis* alterantibus, suis etiam fermentis instructis, materiam morbificam subigit, transmutat & debita postmodum ratione exterminat: Quod si enim hujus caloris fermentalis vis, & balsamica salsedo forsan alterata, aut suppressa, aut alias debilis fuerit, à dictis alterantibus immutata, aucta & restituta, facile postmodum materiam vitiosam subigere, evincere, hoc est ita fluidam reddere potest vt sine difficultate postmodum eliminari possit.

Quomodo igitur *medicamenta Alterantia* secundum vires internas, & ipsam naturam ac substantiam, tum ad fermenta viscerum, tum ad causas morbificas & Archeum sese habeant investigandum.

Sciendum

Sciendum autem *Alterantia* sua obire munia qualitatibus vel manifestis vel occultis, Manifestæ operantur mediante quadam *Præcipitatione*, late sumpta, prout dissolutionem tantummodo denotat, & talem dispositionem quæ non fit sine prævia fermentorum morbificorum, restitutis naturalibus à medicamentorum fermentis, facta destructione, humorum, à ferocibus productorum fermentis, edomatione, illorum continuorum & heterogeneorum divisione, contiguorum segregatione, & succorum contra homogeneorum congregatione, totius denique Naturæ corroboratione: Destructis enim & extinctis furiosis humorum fermentis, & mitigata illorum inde productorum ferocia, fermentorum Naturalium activitas & virtus antea languida, *medicamentorum alterantium* fermentis in subsidium vocatis, jam quasi iterum emergit, materiæ morbificæ subactionem promovendo, vt debita deinde ratione turgendi sævitia per Præcipitationem plane deposita, facile postmodum, vel sensibiliter per alvum, vel diuresin, vel diaphoresin, aut insensibiliter exterminari possit, vnde Natura suas iterum recolligit vires, quæ antea interturbabatur & opprimebatur: Nam ipsi humores, quatenus tales, non semper causæ morborum sunt, sed malignum aliquod in ipsis fermentum, & prava humorum diathesis, quodque in minima etiam quantitate magnas obtinet vires, illud si extinguatur, & qualitas illa si tollatur, morbi cessant. *Sennertus de C. & D. c.* 25. Nos enim existimamus omnem fere morborum progressum vitioso cuidam deberi fermentorum ortui: hæc enim vel in visceribus chylificationi & sanguificationi destinatis propullulantia, vel ad totam massam sanguineam & partes alias sub alimentorum involucro & schemate delata, quantas excitant tragœdias? quantas turbas? ipsa autem horum statim in primo germine extinctio lætam sanitatis promittit spem: Quod enim apoplexiæ, epilepsiæ, anorexiæ, cruditates, &c. proveniant, hoc à corruptis digestionum fermentis: quodque massa sanguinea quandoque nimis exaltetur, in vasis ebulliat, & inde febres diversi generis & naturæ accendantur, hoc interdum à fermentis febrilibus, interdum autem ipsa ferments febrilia sunt producta spontaneæ sanguinis thymoseos.

Quod sanguini non raro diathesis acetosa & austera accersatur, qualis in scorbuticis, hydropicis, cachecticis & aliis morbis chronicis laborantibus observatur, hoc ab acida & salina fermentorum prosapia; In horum autem eversione tota curationis ratio consistit: hisce perseverantibus morbi non cessant, & frustra propter hæc ipsa solum Purgationes & venæ sectiones instituuntur, ægrique purgantibus macerantur, nisi & hæc prius ante omnia fuerint sublata; *Semper enim præstat*, inquit Sennertus, *vitiosos humores non generari, quam genitos evacuari*: Sic v. g. in omnium febrium curatione ante omnia fermenta febrilia, ebullitionis in massa sanguinea causa proxima, vt magis vrgentia, figenda & præcipitanda per specifica antipyreta, diaphoretica & diuretica, Naturæ æmula, quæ jam extinctis febrilibus fermentis materiam vitiosam ab his productam postmodum vna resolvant, resolutam à massa sanguinea per convenientia loca separent ac segregent: Sedata demum sanguinis ebullitione febrili, & profligato paroxysmo, tum demum methodica curatione causa febrilis occasionalis per purgantia removenda, & recidiva præcavenda: In morbis chronicis eadem est methodus, & licet validas ac fixas sæpe admiserint in corpore radices, cum obstructionibus viscerum ex cruditatibus serosis passim conglomeratis, & sanguinis balsamica salsedine ad acetosam & austeram evecta, tamen & istorum curatio tentanda per Præcipitantia Alterantia, quæ humores fermentis morbificis tinctos edoment, resolvant, & emendata sanguinis dyscrasia, & viscerum obstructionibus reseratis consumant & eliminent:

Absolvunt autem medicamenta Alterantia hanc *Præcipitationem*, modo vel *Privativo*, vel *Positivo*: Priora sunt quæ non solum ex volatili faciunt fixum, & fixo volatile, verum etiam ex acido dulce, ex amaro salsum, ex salso amarum, sed & insuper salia sylvestria & acria combibendo sanguinem depurant, & viscerum fermenta depravata corrigunt, & ita fermentationem humorum p. n. sistunt: Ejusmodi medicamenta sunt resolubilia, esurina, ac sitibunda, quæ facile imbibunt salia corrosiva acida, & denique saturata re bene gesta secedunt, & agunt partim per modum Alterationis acquisitæ in sui possibilitate, partim immutatis illorum qualitatibus internis, & illis quæ à specifica descendunt qualitate; *Quomodo autem hoc fiat intimior spagiricorum peritia demonstrat, Qui enim dulcificationem salium callet, & ex fundamento intelligit, rationis hujus nervum omnino tenet*, ait *Iohan. Langius in Miscellan.* Alterationes enim quæ in vitali contingunt œconomia ex vitalibus initiis, non ex igne aut frigore corporis dependent, calor & frigus sunt accidentia impertinentia ad Naturam morborum, Sic spina parti alicui infixa, cui succedit in instanti dolor, à dolore mox pulsus, à pulsu cruoris affluxus, vnde calor, tumor, apostema &c. spina ergo post se movet cætera, metaphorica ergo spina morborum est peregrinum fermentum conceptum in Archeo, seu salia peregrina acida, pontica, corrosiva &c. quæ si fuget aut deponat in massam sanguineam, quæ turbæ inde excitantur? sic sæpe in hepate præternaturales sentiuntur calores, sed hi omnes fiunt opera salium sylvestrium acidorum, quæ Archeum accendunt &c. ait *Helmontius lib. Potestat. medicam.* §. 10.

Cum non quodvis agat in quodlibet, sed in determinatum, nec quodvis patiatur à quolibet, sed à determinato, etiam non quævis materia morbifica suo peculiari fermento instructa non potesta quibuslibet indifferenter dissolvi & præcipitari, sed à suo appropriato præcipitante medicamento: Neque enim sufficit humoribus crassis & viscidis attenuantia, tenuibus incrassantia esse opponenda, sed illorum etiam natura pro diversitate partium figuræ cum suis fermentis specificis est attendenda, & specifica & propria remedia præcipitantia adhibenda sunt, alkalia acidis, acida alkalibus, sulphurea sulphureis &c. Vnde Clarissim. *Walæus Alterationem fieri*, inquit, *conjunctione & perfectione, hinc si debent alterare medicamenta alterantia, necesse est vt alterandis humoribus permisceantur, si permisceri postulant debent humoribus esse similia, non ratione qualitatum, sic enim contraria essent, sed respectu constitutionis: Ergo quæ oleosa sunt in nostro corpore, illa alterentur oleosis, quæ aquosa aquosis, quæ acida alkalibus, quæ alkalisata acidis &c.*

Quando Humores crassi, viscidi ac acidi ex vitioso ventriculi fermento, vel depravatione aut corruptione chyli producti tunicis ventriculi impacti hærent, tunc illis opponenda vel quæ sale volatili aromatico abundant, quale in absynthio, radic. aronis, centaur. min. card. ben. &c. vel quæ sale alkali fixo, aut volatili lixivioso prædita, qualia salia absynth. fraxini, cichor. c. c. volatile, tartari volatil. &c. Quemadmodum & si cruditas hæc acida quodammodo volatilis, & ab humore fermentali exaltata, vt massam etiam sanguineam penetret, figunt & immutant illam etiam non solum omnia salia fixa alkalia lixivialia ex plantis parata, sed & si majori penetratione opus fuerit, alia alkalia volatilia salsa, qualia spirit. salis armoniac. salsus, sanguin. humani, C. C. &c. cum quibus effervescens aliquatenus temperatur, coagulatur & neutrum fit: Deinde huc etiam faciunt oculi cancri, corall. rub. & album præparat. spodium, mater perlar. lapid. percar. &c. quorum omnium Alteratio medio modo se habet inter effervescentiam potiorem à dictis salibus ortam, & concentrationem seu fixationem cum dictis alkalibns factam.

Si ventriculi fermentum admodum sulphureis ac amaris scateat excrementis, vt inde nimis æstuet, & cruditas nidorosa inde oriatur, exhibenda acida, cujus generis sunt spiritus vitrioli Martis, salis striatus &c. succi citri granator. ribium, berberum &c.

Ad alkali lixiviosum in primis viis redundans corrigendum, à quo oris siccitas, sitis nimium augetur, faciunt assumpta etiam acida, Item Emulsiones ex quatuor semin. frig. paratæ. (Vide *tit. de Siti* §. 4. *pag.* 614.)

Vbi ventriculi fermentum admodum debile, aut nimium quantum ab acido salso volatili suo balsamo recedat, exhibenda quæ ejus vicem suppleant, qualia salia volatilia acido salsa, spiritus acidi volatiles, Ex quorum censu sal c. c. fixum cum spiritu salis paratum, vel terra foliata tartari, Tinctura aperit. *D. Moebii*, Arcanum duplicatum &c. Hæc enim sunt fermenti stomachici, ac reliquorum viscerum genuina suscitabula, omnium digestionum sordes vna abstergunt, putredini resistunt, diuturnas viscerum obstructiones reserant, & exinde orta & inveterata varia febrium & aliorum morborum genera ex agro vitali exterminant.

Defectus Fermenti fellei resarcitur amaris, vt absynth. centaur. min. agrimon. card. ben. fumar. & radic. cichor. & aliis aromatice amaris: Ejus excessus corrigitur acidis supra enumeratis: Bilis enim fermentatio, nisi & hæc rite se habeat, ansam præbet variis in intestinorum anfractibus calamitatibus.

Quando pars sulphurea interdum in massa sanguinea à fermento febrili evehitur, ac nimis luxuriat, ejus crasis à debito statu pervertitur, vt in totum accendatur, æstus atque ardores concipiat, tunc fermentum illud febrile tanquam magis vrgens prius per præcipitationem destruendum; id quod commode faciunt in intermittentibus febribus Tartarea, Martialia lixivialia spiritibus acidis nupta: In Continuis Bezoarticum s. & c. ex auro & Marte ebullitionem sanguinis mire compescunt; quorum virtus non tantum ab antimonio & Marte aut Sole, sed etiam à spiritu nitri oritur, qui abunde in antimonio & Marte & auro figitur (quod ponderis auctio & incrementum edocet) salva manente vi sua refrigerante & anodyna (paucis cognita) quæ tamen magis innotescit quando totum nitrum vertitur in terram albissimam, per encheirisin ab *Helmontio* explicatam: Non minores obtinet vires ab eodem fonte promanans Poterii alexipyreton: Causa autem istius ebullitionis est fermentum febrile & venenatum, hoc si aufertur, citissime & tutissime morbus profligatur: Hoc autem nec purgantibus fit, nec venæ sectionibus, (virium diminutionibus) sed specificis anti-febrilibus (materiam febrilem figentibus) diaphoreticis & diureticis: quibus si succenturiata adsint Alexiteria specifica, non tantum omnium febrium malignarum, sed etiam ipsius pestis verum obtinetur alexipharmacum: Interea æstus febrilis demulcendus spiritibus acidis Martis, Tinctura bezoartica, gelatina c. c. & eboris, succis granat. ribium &c. Tinctura florum rosarum, violarum, borragicis cum spiritu vitrioli philosoph. & momento spiritus rubi idæi parato &c.

Quando in sanguine propter vitiosam digestionem & fermentationem partes salinæ non spirituascunt, nec rite exaltantur, sed crudæ & fixæ permanent, sui juris fiunt & fluorem patiuntur, cruor non solum evadit spissus, & circulationi ineptus, sed & acidus & austerus & acris fit, vt inde corrumpatur, & coagulatus in visceribus obstructiones pariat, & cruditates tartareæ vndique congerantur, ex quibus malum hypochondr. scorbutus, arthritis vaga & fixa, nephritis, hydrops, lepra, & morbi plerique chronici oriuntur: In hac diathesi vitiosa conveniunt quæ quod fixum est exaltant & volatilisant, & in tota massa sanguinea pneumatosin promovent: In hoc casu evacuantia ne hilum prosunt, sed sanguinem magis depauperando sine medela vires atterunt: magis conducunt medicamina alkali volatili temperato ac miti referta, qualia sedum minus, fumaria, chamædrys, centaurium minus, chelidon. majus, cochlearia; & penetrantiores, spiritus salis Armoniac. salsus, c. c. fuliginis, sanguinis humani, cruoris cervi, sal tartari volatile, arcanum tartari cum sale volatili viperarum, &c. habita circumstantiarum ratione, egregii sunt vsus: Huc etiam referenda Decocta ex radic. & herbis sale volatili lixiviali imprægnatis, adeo vt quo excellentiores hæ in hoc gradu sunt, eo etiam facilius ac copiosius aciditates peregrinas in corpore nostro corrigant: Martialia hic etiam spem faciunt optimam salutis, & ex Tartaro parata: hæc enim præterquam quod corrigant ac præparent in stomacho, digestionum fonte vitæque archivo, dictas aciditates, quæ alias in habitu corporis possent esse hostiles, Salia insuper sylvestria acida in sanguine imbibunt, præcipitant, & hinc inde obstructa vasa vna reserant.

Positivo modo Præcipitantia operantur, dum spirituosa sunt, singularemque balsamicam vim obtinent, cujus beneficio fermentorum naturalium potestatem, & eorum innatam balsamicam salsedinem ita roborant, vt ipsa Natura sic denuo contra cruditates insurgere, easdemque

easdemque digerere sive præcipitare aut separare possit: Hoc modo debet operari medicina universalis, si quis illam possideret: aut in defectu hujus spiritus alii confortantes ad summam volatilitatem deducti. *Mauritius Hofmannus method. Med. lib.1.cap.19.*

ANODYNA, NARCOTICA.

(Vide *Hypnotica.*)

SYLLOGE.

Anodyna alia externa, alia interna. 1.
Externa agunt vel emolliendo. 2.
Vel affluxum humorum prohibendo. 3.
Vel digerendo. 4.
Nervina. 5.
Non omnibus partibus eadem conveniunt. 6.
Opium plus interne quam externe convenit. 7.
Narcotica quomodo auferunt sensum partis. 8.
Dolores quomodo tollunt. 9.
Anodyna & narcotica gradu tantum differunt. 10.
Quædam anodyna non æque narcotica. 11.
Narcoticorum virtus à sulphure pendet. 12.
Opium insigne anodynum. 13.
Dolores quomodo sedat. 14.
Fluxiones seri & sanguinis sistit. 15.
Humoribus tenuibus convenit, non crassis. 16.
Non dandum vbi serum deficit. 17.
In malignis bezoardicis conjungendum. ibid.
Opium sudoriferum optimum. 18.
Dosis sit justa. 19.
Vsus internus externo sæpe præstat. 20.
Vires constent. 21.
Frigida admota anodynum efficax. 22.
Præparatio olei è vitellis ovorum & amygdal. 23.

I. VT eo melius in horum recensione progrediamur, necesse est præmittere distinctionem inter Anodyna interna & externa, juxta hunc enim applicandi locum variat vtique etiam agendi eorum modus: Vtraque quidem in genere sunt tensionem & vellicationem partium membranosarum laxantia, sed diverso longe modo.

II. Externe enim id præstant tum *Emollientia*, ἐμπλαστικῶς talia, seu mucilaginosa, vnde epithema euporiston in omnibus doloribus confit ex pane similagineo, lacte, croco, vitello ovi &c. sic & lumbrici vivi applicati dolores tum paronychiæ, tum alios partium nervosarum insigniter leniunt: qua ratione aliquando curavimus dolores dorsi maximos solis his contusis & applicatis: Seu *aquea tepida*, calida & humida; Sic balnea, fotus, & topica similia blando tepore laxant & digerunt, adeoque egregie demulcent: Sic *Hippocrat.* in dolore pleuritico lac calid. vesica exceptum lateri dolenti admovebat; licet enim non possit penitus liquoris virtus membranam hanc penetrare, attamen neque opus est eo, sufficit enim blandum teporem hoc modo diutius continuari posse, & hinc diutius afficere ac demulcere partem dolentem: Seu *pinguia*, quod præstant illa ipsa omnia, nisi quid applicationem eorum impediat; sic vnguent. anodyn. vulgatum ex meris pinguedinibus constat, sic vitell. ovor. inter anodyna hæc merito refertur, Hinc in hoc omnes pinguedines conveniunt, & vtramvis selegeris perinde fuerit, parvo habito selectu.

III. Tum *repellentia & affluxum humorum prohibentia*, quę vt priora demulcent, ita hæc obtundunt sensum partis: huc pertinent omnia actu & potentia frigida, vti v. g. colicam applicata glacie curatam narrat *Bartholinus tract. de nive*, concentratur enim calor, & consequens irritatio, & doloris intensio remittit.

IV. Tum *digerentia*, quæ leni calefaciendi & discutiendi vi pollent, caloremque nativum roborant, & difflationem materiæ vitiosæ per poros apertos procurant, & hæc proprie sunt *paregorica*.

V. Pertinent huc in specie *Nervina*, quæ balsamica vi grata cerebro, & partem demulcent, & acorem ac acrimoniam præter nat. tollunt; seu *spirituosa*, sic spiritu vini solo dolores sæpe abiguntur: sic aqua magnanimit. spir. lumbricorum cum spir. vini, officium facit; Sive *oleosa*, sic ol. saponis Veneti, ceræ, carminativa, anethi, chamæmel. huc spectant; sive *vrinosa*, sic spir. salis armon. vel per se vel cum spir. vini dolores sopit: sic spiritus c. c. lumbricorum volatilis & similes quam optime solantur dolores partium nervosarum vel membranosarum; Sive *mixta*, quale est linim. nostrum nervinum ex aq. magnanimitatis, spiritu lumbric. volatili & c. c. vel armoniaci conjunctim laudatissimum; Et hæc quidem conveniunt in doloribus omnis generis, non tamen vno modo, neque partibus omnibus.

VI. Sic membranosis partibus & articulis magis prosunt spirituosa & digerentia, minus pinguia, medio modo emollientia: Sic emollientia magis conveniunt vbi viæ simul laxandæ, vt in calculo & inflammationibus quæ ad suppurationem tendunt; digerentia & spirituosa vbi magis discutiendum: Sic repellentia magis locis tutioribus & siccioribus, v. g. capiti, minus mollibus & humidioribus mammis: Cum itaque magna sit horum latitudo, bene sunt discriminanda, & pro partium & affectuum natura varianda anodyna, quo ipso prudens Medicus ab empiricis & vulgo differt, qui adeo dum prodesse volunt longe magis nocent, Notabimus vero pro horum explicatione.

VII. Opium plus interne quam externe convenire, non quod in hunc modum non possit applicari, verum quia causam magis respicit priori illo casu adhibitum; Et si inter topica simul recipitur, non alia ratione agit quam demulcendo, digerendo emolliendoque, partem effluviorum suorum cum sanguine communicando: reliqua vero recensita exterius magis communicantur.

VIII. Narcotica (præterquam actu frigida) non auferunt sensum partis extrinsecus adhibita; non repellunt, sed discutiunt, emolliunt & digerunt; falsa enim fuit hypothesis veterum narcotica frigida statuentium, atque eorum applicatione sensum quasi partis intercipi, auferri & emori: quod contra est experientiam, hinc enim opium applicatum, & per 24. horas am-

pliusque gestatum, tantum abest vt sensum auferat, vt potius emolliat: Hinc hyoscyamus quoque cum lacte coctus dolores scorbuticos eximie solatur, ast emolliendi sua & digerendi potissimum vi.; empl. de hyosciamo vidimus insigniter profuisse doloribus, discussisse, & pro re nata suppurationem promovisse: Par ratio est cicutæ, vnde frustra à quibusdam objicitur Empl. de cicuta vsum non esse tutum in scirrho lienis, quod magis congelet: Eliminanda hinc illa hypothesis foro Medico, & tamen negandum non est sulphur, quod narcoticum vocant, in his ipsis reperiri, quod extrinsecus quoque cum sanguine communicatur ex parte.

IX. Narcotica & Anodyna externa pere dolores, per accidens vigilias tollunt: ipsa vero, præterquam papaveracea, pro somno ciendo non sunt in vsu æque, vtrumque vero opiata faciunt: Vbi enim dolores excitant vigilias, ita illis ablatis & cessantibus hæ quoque vna fidelia auferuntur; Ast cicutam, hyosciamum, mandragoram interius propinare nefas, gaudent enim sulphure impuro, indigesto, naturæ inimico, non blando: *Iam ad interna.*

X. Anodyna & Narcotica tantum differunt gradu, non vero omnia anodyna, nec narcotica sunt hypnotica: Sensus enim ligatio, quæ proprie est narcosis, si de internis medicamentis prædicetur, debetur ligationi spirituum animalium, quo minus influant, sed vapore narcotico quasi vinculo quodam detineantur, adeoque quæ interna sunt anodyna, dozi aucta narcotica fieri possunt, & vice versa.

XI. Attamen sunt quædam anodyna quæ non æque sunt narcotica, quæ nempe acrimoniam quidem humorum mitigant, & consequenter dolores auferunt, & per accidens quoque interdum soporem cient, attamen somnum intentione primaria non efficiunt, e.g. sulphura anodyna, vulgò narcotica dicta, metallorum & mineralium, quale eximium latet in cinnabari nativa, de qua effectus vidi aliquot notabiles, conquievisse inde dolores dentium, capitis, nervosarumque partium aliarum, vnde in omnibus doloribus gravioribus conveniunt cinnabarina, quæ tensionem & vellicationem membranosi generis tollunt, acoremque & acrimoniam, si qua adest, absorbent & præcipitant, adeoque ipsis his sunt convenientissima, v. g. arthritide, pleuritide, calculo &c.

XII. Vt de modo agendi somniferorum in specie, seu Narcoticorum horum in genere, & inprimis opiatorum, melius constet, dicimus eum consistere non in Sale, nec Mercurio, sed sulphure, & 1. quidem blando, 2. facile resolubili: In sulph. quidem, vnde inflammabilitate, pinguedine, odore &c. opii, croci & sim. id patefit: item ab oleo, quod per destillationem elicere facile est; blando vero, vt removeamus omnia illa ab interno vsu quæ tali non pollent, sed immaturo, indigesto, fœtido, naturæ inimico; non obstante quod hæc ipsa soporem, imo lethum inferre hoc ipso apta nata sint: Resolubili vero, tum in se, tū ratione corporis: In se, quatenus vna gaudent vel sale volatili, vt opium, crocus, vnde resolutio eorundem in ventriculo, seu exhalatio, evaporatio citior oritur & facilis in sanguinem communicatio; vel aquoso vehiculo, vt emulsiones, spiritus vini; notum enim est hisce potissimum duobus sulphur recludi, expandi & resolvi, & consequenter activitatem suam consequi &c.

XIII. Nullum ex anodynis illustrius *Opio*, hoc omnium primum & vltimum, quo solo si noverit legitime vti contentus esse potest Medicus, vnde non injuria *Willis* medicinam non carere posse hoc asseruit: *Sylvius* dicere solitus est se malle non esse Medicum quam Opio carere, & *Platerus* dixit aliquando per hyperbolen se posse opio suo in vita serva e tota contractum, innuens nullum quasi dolorem esse qui huic non cedat.

XIV. *Dolores* sistit *Opium* non palliative, sed revera, Nimis religiosi in hoc sunt Medici quidam, qui semper causam, causam auferendam esse clamitant, & contra methodum esse symptomati dolori medelam præstare opiatis, ad leve momentum duraturis; ast omnino & acrimoniam humorum apprime demulcet opium, & in centro quasi detinet materiem morbificam, ac naturæ requiem concedit: vnde quod non constanter æque & penitus dolores sedat, id ipsum non tam medicamento quam copiæ & acrimoniæ materiæ morbificæ adscribendum est, cui aliis quoque præsidiis ἀνωδυνικοῖς subveniendum est.

XV. *Fluxionibus seri & sanguinis* nil magis æque medetur ac opium: Hinc in hæmorrhagiis narium, vteri, sputo sanguinolento, diarrhœa, dysenteria, febribus catarrhalibus incrassat & coquit, moderaturque & refrenat, vt impetus humorum irruentium quasi sistatur ligeturque: Neque obstat calidum esse Opium, cum hoc ipsum non primis qualitatibus, sed τρόπῳ τῆς μίξεως sit adscribendum.

XVI. Vti vero humoribus magis tenuibus, volatilibus, aqueis, acribus, fluxilibus convenit, ita crassis, viscosis, pituitosis, & fixis minus; illos enim magis compingit & incrassat, hinc & in hydrope confirmato nocentissima sunt opiata, & mors illis hoc ipso maturatior, major enim est copia, major restagnatio, vnde in genere quoque notandum, Vbicunque magna est humorum copia & restagnatio, ibi opiata potius nocent quam prosunt, nam motum refrenant magis, non fluxiles reddunt: hinc in affectibus pectoris si copia humorum major bronchia pulmonum obstruat, & expectorari gestiat, e. g. in pleuritide, asthmate &c. opiata suffocationem promovent: idem in tussi, doloribus ventriculi & aliis valet.

XVII. Vbicunque serum deficit, vel non dandum, vel nonnisi cum humectantibus: In malignis vero nonnisi cum bezoardicis: hinc in vigiliis senum frustra vsurpatur: (vide § .... *titul. de Hypnoticis*) In malignis vero omnibus, vbi dolor intensior, fluxus gravior, operatur tuto & jucunde; Vbi vero vigiliæ solæ peccant, cum emulsionibus & bezoardicis aliis commode jungitur: Quin ipsum quoque inter alexipharmaca non infimum locum obtinet, e templo theriacæ, elect. diascord. *Fracostorij* & omnium fere aliarum antidotorum, vnde & antidoti liquidæ, tincturæ & misturæ bezoardicæ commode, sed refracta dozi maritantur cum anodynis.

XVIII. Opium optimum est sudoriferum: Vix vllum habemus tam certum, tam fidum, & proprie quasi dictum diaphoreticum quam est opium, imo, *quæ verba sunt Walæi m. m. pag.* 61. quod theriaca, quod mithrid. sudorem moveant, hoc omne ab admisto faciunt Opio, Expertus ego

ſum, *addit*, hæc duo electuar. abſque opio præparata ſudorem prorſus non moviſſe, Vnde non ſolum ſi dicto modo cum aliis miſceatur ſudoriferis illorum virtutem intendit, verum etiam per ſe datum vtplurimum blandum & roſcidum ſudorem conciliat, Adeo ex omnibus hiſce patet maximum reſpectum circa opiatorum vſum babendum eſſe ſeri, vt ſulphur ejuſdem reſolvi & in actum deduci queat.

XIX. Doſi præſtat deficere quam excedere, medio tutiſſimus ibis: Duas annotavimus in praxi neceſſarias eſſe circa Opii præbium diſtinctiones. *Inter dozin ordinariam & extraordinariam*, Opium ſibi relictum, nec additione non neceſſaria ſuperfluorum ingredientium diffuſius redditum, poteſt à tertia quarta, grani parte ad gran. j. ij. vel iij. commode dari ordinarie, & hoc modo officium abunde facit, modo gradus quoque ipſius indicantis & prohibentis reſpiciatur ſedulo: Vrgentibus vero doloribus, ſeri qualitate alia, nimis acri &c. conſuetudine & ſimilibus circunſtantiis variantibus, aſcendi poteſt longius, quæ extraordinaria non faciunt regulam 2. *Inter intentionem primam & ſecundariam*, Sic ſi ſolum dolorem, vigilias, fluxiones vrgentes ſiſtere velimus, majori opus eſt dozi, ſi in conſortium adſciſcamus alia, humectantia, adſtringentia, abſorbentia, febrifuga ante paroxyſmum &c. minori, acciſa, & quaſi dimidiata, vel tertiata, vt ſic dicam, dozi datur: Primaria intentione ordinarie circa noctem, & rarius, ſecundaria etiam aliis temporibus & frequentius; Natura enim hic quam maxime paucis contenta, vnde præſtat his bene & tuto quam ſemel male vti.

XX. Præſtat ſæpe vſus internus pro externo, Ibi enim eſt proxima ad illud actuandum via, hæc longinqua, minuſque tuta vel fida: Sic in doloribus dentium præſtat ſæpe interne adhibere pilulam opiatam quam ipſi denti, licet non credam æque ab vſu hujus, vti authores memorant, quoſdam mortuos: Sic opium in clyſteribus præſtat omittere, præcipue cum omnes clyſteres inteſtinis ſint peregrini, neque hoc modo humorum acrimonia vel dolor æque cedat, ex falſa hypotheſi activitatis opii enato errore: alias in emplaſt. & vnguentis tuto quidem adhibetur, ſed longe alia eſt ibi agendi ratio, vt ſupra dictum.

XXI. Viribus ſumme debilibus non conveniunt Opiata, Proſunt quidem vtique laſſis, dolentibus, & reficiunt debiles, ſed ſi ad ſummum deducta ſit debilitas, minus: ſic morte inſtante data eam accelerant magis: Sic nec partu inſtante, dolor enim ille potius eſt promovendus quam ſiſtendus, licet ex alio fundamento danda: Sic in ſpecie ventriculi imbecillitati cautius adminiſtranda; Deinde hoc quoque intelligendum eſt de doſi primaria, non item acciſa, quod ſi obſervatur, longe facilius reſtaurari queunt & recuperari vires reparato ſomno, delenitis doloribus, refracto humorum impetu: contra ſi exhauſtis ſpiritibus & conſumptis, reliqui, qui ſuperſunt, ligentur, ſtatim mors adeſt. *G. W. Wedelius de ſimpl. med. fac. pag.* 299.

XXII. Pro ſedandis maximis doloribus, vbi anodyna digerentia prius applicata nil profuerunt, veſica aqua frigida plena pars dolens velociter tangenda eſt, & ſine mora rurſus removenda, idque bis terve repetendum, ex conſilio *Hippocr.* & *Sanctorii*: nam modicus torpor dolorem ſolvendi vim habet: Deinde in veſica commodius applicatur, quia membrum dolens ab humiditate non offenditur, quæ forte eſſet noxia.

XXIII. Oleum de vitellis ovorum & amygdalc. dulc. non ex vitellis aut amygdalis combuſtis (quod nonnulli ſeplaſiarii faciunt, quo oleum copioſius & minori labore extrahere poſſint) ſed leviter calefactis ea qua par eſt diligentia extrahendum: Iis enim combuſtis oleum quidem facile, ſed ſordidum, fœtidum, & ad ſedandos dolores ineptiſſimum elicitur. *Fabritius Hild. l. de Gangrana c.* 24.

APERIENTIA.

(Vide *Obſtructiones lib.* 13. & *Præparantia infra.*)

SYLLOGE.

I. Eidem fini debita ſunt *Aperientia, reſolventia, attenuantia, incidentia & abſorbentia*, quædam enim horum modum magis dicunt: Modus quippe agendi, & virtus conſiſtit principaliter in partium tenuitate: gaudent aperientia particulis incidentibus, acutis, penetrantibus, & ductus laxantibus, quibus motum humoribus fixis procurant, & vias per quas ipſis tranſeundum expediunt: Secundario vero modica craſſitie gaudere debent, ne tam facile virtus eorum exſpiret, vel diſſipent potius, quod faciunt

rarefacientia, quæ in superficie hærentibus & poris magis sunt dicata, vbi poros laxant & humores fundunt: Hinc amara magni æstimantur inter aperientia, quia ob partes terrestres simul roborant, Instar regulæ enim valet Aperientia optima esse quæ vna partes & villos roborant, nec tonum laxum inducunt.

II. Et hæc sunt proprie dicta Aper. seu potius primæ classis, nempe *volatilium*. Sunt vero & præter hæc quæ *absorbent* & *resolvunt*, non sua quidem vi, quod penetrent, tenuibus gaudeant particulis, sed quod absorbentia sint, & coagulum illud quod humores quasi figit, & plerumque acida, pontica, austera est qualitas, absorbeant, vnde edulcantur quasi humores, & consequenter in alveis suis non restagnant, sed prompte eunt ac redeunt, & vel circulantur vel excernuntur.

III. Indicans igitur apertionis vniversale quasi & commune (vasis, poris obstructis & materiæ obstruenti) est 1. *Obstructum*, adeoque hinc conveniunt aperientia, magna latitudine, omnibus obstructionibus in genere. v. g. *Obstructioni*. 1.

IV. *Viscerum*, vt hepatis, vteri, renum, lienis, mesenterii, vbi notandum, Illa viscera esse magis obstructionibus obnoxia quæ pluribus gaudent vasis, vt hepar & lien præcipue. 2.

V. *Vasorum*, vt venarum & arteriarum, quæ instar canalium sunt, vnde sicut alias aquæ in canalibus, quos transeunt, materiam limosam, qua scatent, sensim & sensim deponunt, & ad latera affigunt; ita etiam se res habet in vasis, vnde videmus in iis qui obstructa habent vasa pulsum auctum, & citius moveri sanguinem, quia spatium ipsi est angustius: Item *nervorum*, vt in *paralysi*, vbi conveniunt aperientia nervina, quæ poros nervorum obstructos expediunt. Item *vasorum salivalium*, *lymphaticorum* &c. 3.

VI. *Meatuum*, vt pori choledochi, intestinorum, vreterum, &c. vnde conveniunt in ictero, colica, calculo: vbi obiter notandum *Omnes nephriticos esse etiam hypochondriacos*, seu abundare materia tartarea, seu obstruente in sanguine.

VII. ij. Aperientia indicat *concretum*, tartareum, quando humores salini, tartarei, terrestres obstructiones causantur, vbi proprie audiunt *resolventia*: vnde in calculo, scorbuto, affectu hypochondriaco, vnice prosunt, sive illa concretio & coagulatio sit in *fieri*, vnde in grumescentia sanguinis, palpitatione cordis, leipothymia, syncope, polypo cordis &c. conveniunt: Vel in *facto*, vt in abscessibus internis, pleuritide, abscessu hepatis &c. Item in casu ab alto, vulneribus, interne; unde antipleuritica & traumatica pleraque simul sunt resolventia, & in pleuritide eadem conveniunt, quæ in casu ab alto: Sic & resolventia hæc hoc modo conveniunt in hæmoptysi, juncta adstringentibus.

VIII. Concretionem vero talismodi patiuntur & subeunt, vel *humores*, sanguis, bilis, serum, urina, lac, quandocunque restagnant, & extra propriam quasi sphæram, vt sic dicam, moventur, seu extra suum elementum versantur: Vel *flatus*, vnde flatulentis quoque affectibus resolventia sunt optima.

IX. Aperientia indicat iij. *crassum*, *viscidum*, *tenax*, sive id de bile prædicetur, quando iners fit, naturam suam exuit, & acrimoniam salino sulphuream, blandam, balsamicam perdit; sive de pituitosis, frigidis & humidis succis, Vnde in anasarca, catarrhis crassis, cachexia, calculo glutinoso, ventriculo pituita repleto &c. conveniunt; quo casu audiunt speciatim *attenuantia* & *incidentia*.

X. Vtut vero sæpius etiam tenues videantur peccare humores in obstructionibus, v. g. scorbuto & affectione hypochondriaca, attamen illi in recessu sunt crassi, Et præter partes salinas volatiles etiam aliæ adsunt; vnde nimium quantum variant symptomata, sic & serum seu lympha, quamdiu in propria sua sphæra & sub caloris nativi dominio versatur, tenuitatem præ se fert, quando vero excidit & elabitur vasis vel è corpore, crassescit, quod videtur in catarrhis. Sic conveniunt Aper. talismodi, in primis volatilia, in apoplexia, quando principium nervorum obstruitur: in narium item obstructionibus, febribus intermittentibus, orthopnœa &c. Et hoc casu egregie etiam se gerunt purgantia ipsa, quippe quæ omnia salino liquante & fundente gaudent stimulo.

XI. Aperientia iv. indicat *acidum*, *acre*, *austerum*, *acerbum*, *ponticum*, quando videlicet acido extraneo quasi fixatur sanguis, quando austeris particulis constringuntur succi, ut circuitus sanguinis non legitime fiat, nec partes volatiles liberè commeent ac evolvantur, Et hoc casu audiunt fere *absorbentia*, saturantia, præcipitantia; Ex quo patet etiam vsus latissimus v. g. in affectibus capitis vertiginosis, epilepticis, apoplecticis, paralyticis, prosunt aperientia & absorbentia cephalica cinnabarina, inprimis quæ sanguinem reddunt fluxilem, & ob hanc ipsam vim latissime patent, Et in affectibus articulorum, ischii, vteri conveniunt: item salia volatilia, tum sibi relicta, tum oleosa magis reddita: Sic in affectibus hepatis & lienis, ictero flavo & nigro, scirrho, hydrope, cachexia, & maxime affectione hypochondriaca, & scorbuto omne eadem absolvunt punctum, Si enim quæratur, *quæ ratione agant Martialia*, & aperiant? optime respondetur, absorbendo, non aliter ac spiritus vitrioli, nitri, salis, aqua fortis ipsa affusa marti, acidas suas particulas infringunt; saturantur, dulcescunt, & in vitriolum facessunt; Sic par ratio est in corpore, vnde & corallia à *Glaubero* laudantur ceu insigne εὐπόριστον in affectione hypochondriaca ad ℈j. vel ʒß. assumpta; Sic in affectibus tum his, tum nephriticis laudatissima sunt eadem.

XII. Atque hæc ipsa aper. & in suo genere considerata, duplici agunt ratione, 1. *vel alterando*, vt corrigant ipsam materiam peccantem, & restabiliant ductus, meatus & vasa; vel *evacuando*, quo intuitu etiam ipsa Purgantia optima sunt aper. quia ipsa etiam λεπτομερείᾳ gaudent: Hinc regula practica est, *In obstructionibus viscerum non solum esse aperiendum, seu, non solis inhærendum aperientibus, sed & evacuandum*, vt id quod apertum est evacuetur, Et in morbis chronicis ac diuturnis interpolanda sunt hæc sibi invicem, 1. aperiendum, 2. purgandum, hinc iterum aperientibus continuandum: Hoc quoque observandum quod Aperientia purgantibus addita eorundem vim intendunt.

XIII. Ipsa vero Aperientia varii sunt generis, eaque teste *Montano* & experientia 1. in genere pleraque non excedentia secundum caloris gradum, 2. gaudeant simul substantia crassa, roborante,

rante, terrestri, ne calor tam cito diffletur.

XIV. Hinc principia activa in his prædominantur, in primis sal fixum & Mercurialia, partes aëreæ terreis immixtæ, suntque 1. v. g. *Acria*, sive cum aromatica energia, sive salis volatilis virtute, ut rad. v. aper. pimpinellæ, ari, plantæ antiscorbuticæ, sinapi, costus arabicus &c. 2. *aromatica* & oleosa volatilia, ut mentha, pulegium, cinnamom. cubebæ, costus, macis, olea carminativa, salia volatilia, oleosa, spiritus antiscorbutici: 3. *Amaricantia*, radix cichorii, gentianæ, absinthium, eupatorium, chamædrys, g. ammon. aloë &c. 4. *Acida*, ut cappares conditæ, spiritus salis volatilis, nitri, tartari, clyssus antimonij, quæ insigniter penetrant: succus citri, cremor & crystallus tartari, acidulæ 5. *Aquea*, quæ diluunt, temperant & vehiculum præbent, serum lactis, aquæ distillatæ. 6. *absorbentia* fixa, lixiva & enixa, ut salia plantarum, tinctura tartari, quæ insigniter abstergunt & venarum amurcam expurgant; item *terrea*, tum *alkalina*, ut ceterach, hepatica nobilis, lapides cancrorum, corallia, tartarus vitriolatus; tum *vitriolata*, ut vitriolum, vitriolum martis, crocus martis aperitivus, limatura martis in substantia, tincturæ martis, Inprimis eorum selectissima remedia quaternario numero comprehenduntur, & sunt *Martialia, Tartarea, Vitriolata, Antimoniata*.

XV. Sic & *diuretica* omnia sunt aper. quæ præcipue conveniunt ubi in gibba hepatis parte hæret obstructio, & quando sanguini penitius nuptum est malum.

XVI. Aperientia autem & Resolventia magis ex usu sunt, *præmissis universalibus*, alias enim magis impinguntur humores quam extricantur tunicæ meatuum & vasorum: hinc tum purgantia conveniunt, tum ipsa v. s. quæ in magna obstructione sæpe utilissima est si una vitium sanguinis adfuerit.

XVII. Nec insistendum unice est & continuo solis aperientibus præsertim volatilibus, sed interponenda roborantia, alias tonus viscerum labefactabitur, & corpus ad malum habitum præcipitabitur; hinc hypochondriaci sæpe frustra iis utuntur si negligant simul tonica; Et longe magis errant qui spiritibus volatilibus continuo usurpatis superare contendunt obstructiones.

XVIII. Admiscenda quoque partem affectam respicientia, ut partium harum nativus calor conservetur, sic cephalica capiti &c. sic ut ab obstructione renum calculus generatur, ita eidem conveniunt aperientia, sed simul coagulum resolventia.

XIX. Dulcia minus inter aperientia conveniunt, vnde olim fere syrupis digestivis & aperientibus solis utebantur, & ordinem etiam aperientium horum observabant, exhibendo 1. syr. acetosum simpl. 2. de 2. radic. sine aceto, 3. cum aceto, 4. de v. rad. aperient. 5. byzant sine aceto. 6. cum aceto; Ex quo elucet materia syrup. aperientium, singuli enim hi locum quidem habent & gradibus differunt, vti etiam.

XX. Gradus aperient, commode observandus, ast soli rem non absolvunt, sed stant post principia, At nota circa vsum dulcium aper. 1. quod Dulcia eximie conveniant inter aperientia, ubi abstersione opus est, in affectibus pectoris inprimis & ventriculi. 2. inter aper. præcipue locum habere ubi fermentatione sanguinis opus est; vnde à quibusdam observatum syrupos in obstructionibus mensium insigniter prodesse.

XXI. Dentur vacuo ventriculo, non cum cibis, nec post eosdem statim; in genere enim alimenta medicam. non confundenda, tum in specie aper. quod in vasa lactea chymum præcipitant, adeoque obstructiones adaugent.

XXII. In renum debilitate non prosunt, eosque nimio vsu lædunt; redundatque in eos separatum & fusum à sanguine serum.

XXIII. Præ reliquis vitandum ne siccent nimis, vnde humectantia seu liquida magis diluunt & temperant, Et in hepatis, vteri, lienis affectibus maxime observanda; Sæpius observavi contumaces hypochondriacos, cum fortioribus & siccioribus aperient. frustra & diu fuissent vexati, optime habuisse ab humectantibus, unde Galenica cum chimicis commode miscentur: hinc acidularum vis, quod salia resoluta secum gerunt. Pilulæ vero magis conveniunt vbi humoribus excrementitiis viscera magis abundant; Vt summatim hæc repetamus; *Aquea & liquida magis diluunt*, & temperant, *terrea* magis absorbent; *salina* magis per urinam pellunt: *acida* magis incidunt; *acria* magis attenuant & resolvunt: *dulcia* magis abstergunt; Amara simul magis roborrant. *G. W. Wedelius de s. m. f.* 43.

XXIV. In omnibus *medicamentis Chalybeatis* hoc perpetuo observandum, vt post eorum assumptionem deambulatione corpus exerceatur, vt hujus beneficio medicamenti vires in actum melius reducantur, ac in partes obstructas transmittantur. Eaque deambulatio continuanda est per duas horas; Quibus transactis capiat æger jusculum in quo herbæ & radices aperientes nonnullæ decoctæ fuerint. *Riverius Pract. lib.* 11. *c.* 4.

APHRODISIACA.

SYLLOGE.

Aphrodisiaca vel semen substantialiter augent. 1.
Vel stimulant (Opium est aphrodisiacum) interius. 2.
Exterius. 3.
Flatus excitantia venerem non cient. 4.
In senibus quomodo stimulanda. 5.
Confortantia & leniter stimulantia aphrodisiacis miscenda. 6.
Impotentiam à fascino etiam tollunt. 7.

I. APhrodisiaca sunt vel *roborantia*, seu *semen substantialiter* augentia, analeptica spirituosa, & calorem nativum juvantia, alimenta εὔχυμα, εὔπεπτα, πολύτροφα: Ex medicamentis huc referri possunt quædam quæ γλισχρὸν & spumeum seminis characterem respiciunt, vt radix satyrii & alii bulbi, caput cynaræ; semen bombacis commendat *Hofmannus*; gallorum testes *Valleriola*, ambra. Et hæc locum habent in senibus magis, vel quibus debiles & pauciores sunt spiritus, ut reconvalescentibus; ut enim concurrunt ad coitum fœcundum tum semen spirituosum, consistens, copiosum, & inde turgens quasi, tum partium genitalium vigor, ita priori requisito satisfaciunt potissimum jam dicta.

II. Vel *stimulantia*, *interius* quidem quæ caliditate & acri oleoso inprimis sale semen turgidius

spirituosius & acrius reddunt, ut pruritum inde, ὀδαξισμὸν titillationem, seu rectius ὀργασμὸν facilius sentiat, & exitum hoc ipso affectet, partes vero musculosas & erectioni inservientes roborant: Talia sunt tum *aromata* omnia, & his confinia *balsamica*, *sulphurea* & *aromatica*, cardamomum, cinnam. crocus, garyoph. &c. in specie vero piper omne, hinc *Solenander* sect. 4. cons. 7. piperis ʒß. cum lactis ℥iij. & sacch. ʒß. exhibet: Imo ipsa etiam huc referenda opiata, seu sola seu cum moschatis & ambratis, v.g. in pilularem formam mixta: certum enim per experientiam Opium probatissimum esse aphrodisiacum, & plus forte præstare quam ullum aliud, eo magis laudandum quod & roboret, & stimulet, & spirituum dissolutionem impediat. Tum *oleosa* & *spirituosa*, quæcunque enim calorem nativum, seu partes sanguinis volatiles & sulphureas intendunt, eadem quoque venerem stimulant, vel saltem contribuunt aliquid, unde aqua magnanimitatis hunc censum subit; aqua vitæ satyriata, vitæ *Matthioli*, ol. cinnam. ambrata, moschata, & ex zibetho parata, confectio alkerm. completa &c. huc faciunt: Tum *salina* & *acria* alia non aromatica, uti enim Venus ex mari salso genita fingitur, ita salina insigniter quoque stimulant: Boracem commendat *Mercurialis* cons. 48. l. 1. Ita quæ sale acerrimo gaudent, in partes genitales liquabili, fortissime stimulant: unde fortissimæ inter stimulantia hæc sunt cantharides: sic ipsa purgantia evadunt aphrodisiastica ob stimulum hunc ipsum, Vide *Platerum* lib. Observat. Ab acrimonia enim medicamenti ob viciniam vesiculæ seminales facile irritari possunt. Vel *media*, pertinent enim huc quæ acrimoniam minus explicitam habent, & partim ad alimentarem classem, partim medicamentosam referri queunt, v. g. boletus cervinus, quem pigriorem observavimus, priapus cervinus, ſcinci marini carnes: Inprimis memoranda chocoloda Inda, quæ & semen auget & stimulum addit.

III. *Exterius* itidem roborantia, calefacientia & stimulantia id præstant, v. g. ex ol. nuc. mosch. expresso & distill. maceris, garyoph. &c. oleo formic. *Minsincthi*, additis caute cāthar. Zibetho membrum virile inungunt quidam; *Solenander* illitu fellis hircini feliciter usus, ut & *Schenkius*.

IV. Communiter de aphrodisiacis prædicari solet flatum esse necessarium ad Venerem: ut enim in pueris videatur à flatu erectio, seu distensio penis observari, & hi ipsi per accidens concurrere possint, inter ea tamen nec potest nec debet referri: imo lusus est in voce flatus, quæ spiritus excitant venerem cient, adeoque semen turgidum reddunt, non item quæ flatus.

V. Non tam piperatis & acribus in senibus exstimulanda Venus quam vitalem virtutem corpus ipsum reficientibus; frustra enim exstimulaveris deficiens semen, quin in senibus exstimulantia aphrodisiaca sæpe alvum laxant, ob eundem vesicularum seminalium cum intestinis consensum, ut hinc ridiculo effectu infelices amatores senes, assumptis talismodi confortativis fœda illuvie alvina non raro & sponsam & lectum conspurcent.

VI. Confortantia & leniter stimulantia aphrodisiacis commode miscentur, ita nempe ut & corpori lautius prospiciatur, & medicamentis vitale robur confortantibus, non omisso leni stimulo id præstetur, unde huc pertinet elect. diasatyr. inprimis vero probata deprehendimus duo remedia, mitinsunum & analepticum, chocolada; fortius alterum, rotulæ confortantes *Minsicthi*, Imo observavimus sola confortantia, sine stimulantibus, & sola stimulantia sine confortantibus vix felicem effectum dedisse: Lenia vero diximus stimulantia, qui enim improvide utuntur canthar. stranguria & ardore urinæ indicibili, & mictu cruento non raro afficiuntur, quorum remedium & antidotus est lac & emulsiones refrigerantes.

VII. Aphrodisiaca etiam impotentiam à fascino tollunt: Possunt quidem eo casu misceri & propinari seorsim quæ alias contra incantationes solent commendari, præcipue essentia hyperici cum essentia satyrionis ante diluculum sumpta, item alia, uti multos restituit mictio super scopas recentes, item per annulum sponsalem, rasura cornu caprini assumpta, decoctum aquilegiæ, juxta *Hartmannum* ad eluenda genitalia: Sic etiam observavimus sublatam urinæ missione per asseris ex reliquo trunco extrusum nodum: Item exemplum novimus, remedium *Carrhicltheri* herbar. pag. probatum esse, quæ omnia sano sensu possunt in usum trahi: ast ipsimet restituimus aliquot fascinatos & ligatos hoc modo solis aphrodisiacis, nominatim rotulis stimulantibus *Minsicthi*, & chocholada jam laudatis. *G. W. Wedelius de s. m. fac. p.* 220.

ARTERIOTOMIA.

SYLLOGE.

Tuto potest fieri. 1.
Quomodo secure fiat. 6.
Quæ arteriæ secari possunt. 2. 5.
An ad animi usque deliquium licita. 3.
Arteriæ pone aures sectio sterilitatis non est causa. 4.
Facienda ubi os arteriæ subjectum. 7.
Ante apertionem in capite, videndum an fluxio per vasa subcutanea fiat. 8.
An venæ sectione efficacior. 9.
Cur. 10.
Si fiat ferro candente, escharæ casus retardetur. 11.
Arteriæ dorsi sectionis utilitas. 12.

I. Quamvis hoc remedii genus nostris temporibus ferè obsoletum sit, præstantissimum tamen atque utilissimum est, omnis expers periculi: solâ enim ligaturâ impeditur sanguinis arteriosi effluxus in minoribus arteriis: neque necessarium est emplastrum à *Galeno* propositum, ex bolo Armena, thure mastiche, & pilis leporinis cum ovi albumine compositum, quod tamen ad majorem cautelam, qui hanc apertionem reformidant, in usum revocare poterunt. Aperitur arteria temporum ut in phlebotomia, & sanguinis impetu ac saltu prosilientis ℥vi. detrahendæ: Mox appositis ut decet plagulis deligatio facienda & per quatriduum detinenda: Nos illius usu atrocissimam hemicraniam curavimus, & nullum in ea arteriarum apertione invenimus periculum. *Lazar. Riverius Pract. lib. 1. cap. 16. Frustra*, inquit Parçus, *hactenus suspecta fuit arteriotomia, quod prorumpentem inde sanguinem sistere, & quod cicatricem obducere sit periculosum, propter arteriæ duritiem ac pulsus perennitatem, & ob metum aneurismatis: sed hæc est opinio hominum omnia tuta timentium*; nam distin-

distinguendum inter arterias majusculas, quæ Medico vitandæ ob dicta pericula; & minusculas, à quarum sectione nihil imminet periculi: Imò de majori arteria ait Galenus lib. de s. m. cap. 23. *Quod citra aneurisma cicatrice occludi potest, tota nimirum dissecta; idque ipsum sæpenumero imminens ex sanguinis profluvio discrimen sustulit: clare enim apparet cum tota transversim discinditur, revulsis vtrinque partibus ambabus, vnam sursum, alteram deorsum concedere: atque id quidem & venis, verum moderatè, vsu venit, sed arteriis semper plus quam venis.* De difficili autem coalitu hæc habet ibidem, *Arteriæ natura difficultatem quidem durioris tunicæ conglutinandæ prorsus indicat, non tamen ejusmodi quæ evinci omnino nequeat: neque enim ita est sicca duraque vt os vel cartilago, imò longè his mollior ac magis carnosa: Quo vtique minus de vnienda sectione ejus est desperandum. vbi tum ipsa sit parva, tum hominis corpus natura molle.*

II. Quæ arteriæ secari possint? Prima est *Frontalis*, mediam dividens frontem, superius vt plurimum bifurcata, in medio vnico trunco conspicua, frequenter secatur ab Ægyptiis in cephalalgia diuturna. *Occipitalis* seu Puppis arteria, priori ad lambdoideam opposita, in iisdem aperitur affectibus. *Temporum* arteriæ tutissimè inciduntur in variis capitis ægritudinibus: Implacabilem dolorem in sinistra parte capitis nostrum consilium sustulit harum incisione, decumbente ægro facta Apertionis *arteriarum post aures* meminit *Galen.* lib. de cur. rat. per s. m. c. 22. & Paulus lib. 6. c. 4. commendatur in Vertiginosis & qui oculorum fluxionibus laborant. *Constat vero* ait Galenus 3. de loc. aff. c. 8, *Non omnes hujus auxilii beneficio fuisse sanatos: etenim aliæ arteriæ iis majores ad cerebrum, ex ipsius basi per retiformem plexum ascendunt, per quas hujusmodi affectionem fieri rationi consentaneum est, elato per ipsas vaporoso calidoque spiritu atque implente cerebrum: atque fieri etiam potest vt inæqualis cerebri intemperies hujusmodi spiritum producat.* 5. *Inter pollicem & indicem* digitum quæ excurrit arteria, laudibus Galeni celebris, prodest in dolore hypochondriorum, qua jecur septo committitur: In palpitatione cordis saluberrimum præsidium vocat Septalius lib. 6. animadv. 171. & 172. Ægyptios hac apertione omnes internorum viscerum dolores sanare testatur Alpinus lib. de medic. Ægyptior. 2. cap. 12. *Malleoli* in confinio arteria secta prodesse creditur in Ischiade. Ad cubitum data opera secare arterias nemo audebit; quamvis enim casu fortuito, dum venam in cubito aperire tentaret Chirurgus, arteria incisa, Galen. 5. meth. med. cap. 7. consilio consolidata fuerit, idem tamen lib. de cur. rat. per s. m. cap. 23. periculosam talem apertionem judicat, ob gangrænam & aneurisma. *Rolfinccius Meth. med. l. 4. sect. 3. cap. 2.*

III. An vsque ad animi deliquium potest celebrari? partis affirmativę ducem habemus *Aëtium* Tetrabib. 2. serm. 3. cap. 9. de arteriarum sectione, *Convenit autem secare non oblique, sed transversim vsque ad os, & membranam calvariam ambientem exactissimè radere, & sanguinis missionem vsque ad animi deliquium expectare, in quibus videlicet & vires robustæ sunt & dolor vehemens, sic enim sopies accidens symptoma &c.* Favet Galen. l. de cur. rat. per s. m. cap. vlt. vbi refert ex sectione arteriæ, inter indicem & pollicem, sanguinem ita abundè exivisse vt quasi æquaret libram, quam vacuationem subita sequuta doloris extinctio, eductione sanguinis arteriosi, calidissimi, tenuis & vaporosi, Objicies, Etsi venæ sectionem ad animi deliquium multa sequantur commoda, arteriotomiam eadem sequi non est dicendum, extracto enim in magna copia sanguine arteriali, valde spirituoso & caloris fomite, proculdubio magna imbecillitas sequetur; adde quod prius vita deficiet quam succedet vtilitas è tali vacuatione. Resp. Non est necesse ad arteriotomiam, deliquium inducentem, multum sanguinem vacuari: cum enim arterialis sit, spirituosus, calidissimus & tenuissimus, si exeat vel in parva copia, animi deliquium inducit, quod pro termino hujus vacuationis præsupponit Aetius, Non ergo vita deficiet priusquam hæc vacuatio contingat. Nec negamus nimiam hanc vacuationem naturam dissolvere, at sectis parvis arteriis, in quibus non ita elaboratus ac spirituosus sanguis continetur, non ita debilitari vires certum est: & licet ita esset, auxilium tamen damnandum non est, Nihil enim est quod tam magnificè prosit, quod aliqua ex parte non noceat. *Galen. 11. meth. 11. Zacutus Med. Princ. l. 1. hist. 43.*

IV. Quidam Patavij graviter sauciatus, arteriis pone aures discissis, restitutus binos ex eo tempore masculos genuit: Venæ sectionem post aures quidem soporiferam, at sine sterilitate tradidit Pr. Alpinus med. Ægypt. lib. ij. cap. 1. *I. Rhodius cent. 1. Obs. 87. vbi plura in hanc rem.*

De apertione arteriarum carpi in rebelli capitis dolore & modo sanguinem compescendi, vide Tit. de Hæmorrh.

V. In Cephalæa, Mania, Epilepsia, oculorumque & aurium inflammatione gravi Arteriæ secantur frontis, temporum, & quæ sunt post aures, imo etiam arteriæ occipitis, ex eo quod omnes rami sint carotidis externæ: In inflammatione Hepatis, atque Diaphragmatis, arteria aperitur quæ est inter pollicem & indicem: In palpitatione cordis, vel eadem assumi potest, vel saphena, Arterias alias aperire non licet, nisi os aliquod ipsi subjiciatur, ne aneurisma oboriatur. *Idem ibidem.*

VI. Arteriotomiam instituendi modus ab antiquis traditus, tam severus & periculosus est vt nullus recentiorum reperiatur cui non displiceat: imo in totum ex remediorum numero ejecta fuisset, si posterorum misericordia & diligentia alios modos non excogitasset: Soliti sunt Chirurgi vinculum injicere collo, at constrictio hujus actior cum ei valde sit molesta, sub axillis ligaturam hanc fieri præstat: Stricta hæc adeo sit vt venæ jugulares arteriæque carotides, & intumescentia & pulsu sese manifestent: pollice deinde comprimatur arteria, loco paulo inferiore eo quem phlebotomo incidere animus est; factaque apertione (quam manu lenta ac forti fieri necesse est) sanguinis quantum sufficit extrahatur: Peracta operatione pulvis adstringens vulneri inspergatur, mox linteum complicatum cum lamina plumbea apponatur, hinc fascia commoda superinjiciatur, & 5. aut 6. dierum spatio curatio absolvitur. *Barbette Anat. Pract. c. x.*

VII. Arteriæ secantur in fronte, temporibus, occipitio, manu, pede: alibi nefas est aperire nisi os subjectum, habeant, vt possint arctè comprimi ad consolidationem: Ideoque in corpore macilento inopinate secta arteria brachii potest ferruminari, si mature & arcta fasciatione, vt decet, constringatur, ad evitandum aneurisma. *Riolanus Encheir. Anat. l. 5. c. 6.*

VIII. Priusquam de sectione arteriarum in capite cogitetur ad fluxiones avertendas, non erit inutile experimentum *Al. Benedicti*, administrare raso capiti ea medicamenta quæ epiphoras cohibent, à superciliis vsque ad verticem: si sicci oculi esse cœperint, apparet per eas venas, quæ sub cute sunt, oculos rigari: quod si madent, manifestum est humorem sub osse defluere: Est autem memorata mixtura Rheumatismos suspendens talis, vt ex farina similaginis, manna thuris cum ovi albumine, addito chalchanto & alumine scissili, cataplasma paretur ad vsum dictum. *Idem ibidem.*

IX. Arteriotomiam à veteribus in magno pretio habitam, è modernis nonnulli adhibent, ejusque vsum valde prædicant: Attamen, quoad nostræ observationi constitit, ἐγχειρήσει isti successus ita decantatus sæpissime defuit: Nec mirum hoc, quoniam ratio ista cui veteres innixi Sanguinem *arteriosum* à *venoso* diversum & magis efferum culpabant, proindéque emittendum consulebant, non omnino tenet; Nec quidem alia subest ratio quamobrem sanguis ab arteria potius quam è vena juxta locum dolentem detractus levamen conferat, sed potius è contra majus auxilium à venæ sectione expectare liceat, quoniam arteria inanita nihil à parte affecta incipit detrahitque; vena autem secta, loco sanguinis effusi è tota vicinia exhaurit, & sæpe cruorem, aliosque humores prope morbi nidum congestos & stagnantes resorbet & circulationi reddit: Vtcunque ne ab antiquorum praxi nimis recedamus, Arteriotomiæ nihil tribuentes, eam aliquando forsan, licet non immediate & causaliter, sed tantum consequentia, & per accidens juvare concedimus, in quantum scil. arteriæ discissæ fines coalescunt, ita vt sanguini transitus hac via imposterum præcludatur, hinc cum paulo minor sanguinis penus versus locum per arterias provehatur, & par vsque per venas auferatur, proinde interdum accidat materiæ morbificæ fomitem minui ejusque mineram paulatim absumi: ob hanc rationem administratio ista in ophthalmicis non raro feliciter succedit: Porro praxi non huic absimili veterinarii ad curandos in equorum tibijs tumores κηκοῖδεις vtuntur, nempe arteriam, qua materies ad partem affectam confluit, excipiunt & ligant, interim quæ impacta fuit, partim evaporat, partimque à vena resorbetur: Eandem fere methodum ab Harveo nostro pro curandis etiam in corpore humano tumoribus strumosis ac scirrhosis non sine successu tentatam audivi. *Willis.*

X. Quæ causa sit quod Arteriotomia inveteratos aliosque effectus citius venæ sectione tollat, author *Galen. de Anat. vivorum cap.* 28. has reddit, 1. quia arteriæ omnem omnino distribuendo expellunt sanguinem, venæ non item, 2. quia arteriæ velocius evomunt quod habent, 3. his velociter evacuatis vacuatio citior venarum sequitur, 4. apertæ non à sanguine prosiliente vt venæ mox occluduntur, 5. à flatulento & calido sanguine arteriosо plurimi producuntur & foventur morbi, 6. Natura omnem sarcinam per arterias expellit & ejicit, 7. manifestius refrigerant evacuatæ, 8. promptius calor ad partes emaciatas & refrigeratas moderatus adduci & derivari potest.

XI. Arterias ferro candenti tutius est dividere, aliter enim periclitatur incompescibili fluxione laborans: Neque silentio prætereundum est hac in parte non licere Chirurgis in arteriarum vstione his quæ escharam protinus auferant (vt in aliis vstionibus) vti, antequam ex toto coalescant arteriarum foramina: nam butyro & aliis quæ hunc vsum præstant facile eschara dilabitur ante arteriarum reclusionem. & sanguis inevitabiliter profluit: cavendum igitur est tanquam à majori malo. *Mercatus de Iud. med. cap.* 4.

XII. Quoniam Arteriæ quædam per Dorsum prope spinam excurrentes micant, vt notat *Avicenna l.* 3. *Fen.* 13. *tr.* 1. *c.* 1. non alienum à ratione videtur vt hæ aperiantur in his quibus atrabilis flatuosusque sanguis plurimum redundat ac fervet, sicut N. cui arteria magno cum dissultu ad ventris imi regionem appositam manum pulsabat, dolores hæmorrhoidum velut flammeos atque exustorios multos annos passo, In his quis ambigat dorsalem pro æstu illo levando arteriam hanc pertundere: Vt apparere vas possit, sit homo secundum abdomen extenuatus requirit. *P. Iac. Steve comment. ad lib.* 2. *Epidemic. sect.* 1. *Severinus Med. Effic. pagin.* 45.

ARTHRITICA.

(Vide *Arthritis lib.* 1.)

SYLLOGE.

Respiciunt vel Serum. 1.
Vel nervos. 2.
Vel dolorem. 3.
Tonus articulorum servandus. 4.
Articulis & visceribus simul consulendum. 5.
A topicis sæpe exasperatur malum. 6.
Agrippæ *remedium, sanati cruribus immersis in acetum cal. an imitandum?* 7.
Emplastica quando juvant. 8.

I. ARthritica generaliter hic dicuntur quæ & arthriticis conveniunt, & aliis articulorum affectibus: Cum vero ex eodem quasi ovo prosiliant, & mutuo sese excipiant, calculus, arthritis & affectus hypochondriacus, facile etiam fuerit arthriticorum naturam pervidere, ita enim & nephritica sunt arthritica, & hypochondriaca sunt arthritica: hypochondria suggerunt, renes coagulant, articuli recipiunt, vnde patet agendi horum modus, Respiciunt scil. *Arthritica* vel *Serum*, cujus vitium sane maximum in arthritide, & huic affinibus affectibus spectandum est; talia sunt 1. *vniversalia, evacuantia & divertentia*, per alvum vrinam & habitum corporis, sine quibus feliciter mederi non licet, inprimis diaphoretica nobilissimos arthriticis afferunt vsus, & vnice quasi opem ferunt: Tum 2. *particularia alterantia*, vt quoad *quantitatem*, leviter *absumentia* & *exsiccantia*, & ita defluxiones divertentia, sic china &c. commendantur: item quoad *qualitatem*, ejusdem salsedinem, acrem, acrimoniam, seu *temperantia* & *diluentia*, aquea & substantifice humectantia; Seu *invertentia* & *absorbentia* ac *præcipitantia* varia; conveniunt nempe arthriticis omnia *aperientia*, *viscerum depurationem*, εὐχύλωσιν & *tonum* respicientia, inprimis *Martialia*, & ipsa quoque *anti scorbutica*; Hæc quippe causam antecedentem & foventem, salia acria tollunt, & proventum seri balsamici, suavis ac dulcis procurant: Hoc nisi observetur frustra omnis arthriticorum est curatio, & in hoc præservatio

&

& curatio eorundem versatur, conveniunt vero hæc ipsa in arthritide, dolore ischiadico, podagra, chiragra, defluxionibus catarrhalibus & similibus. Tum denique 3. *resolventia*, fluxilitatemque sero fœnerantia, vti præ aliis sunt cinnabarina, quæ coagulationem maxime prohibent, & tum alias, tum præcipuè hoc casu fluxile reddunt serum; Conveniunt vero hæc, vt & externe *Mercurialia*, apprime in doloribus articulorum, & aliis a lue venerea oriundis, vbi emplast. de ranis cum Mercurio prodest.

II. Vel *Nervos*, quo *membranas*, *ligamenta* & *fibras* referimus, quæ scilicet ab affluxu humorum infensorum patiuntur, debilitantur, irritantur, & talia sunt eadem quæ sub cephalicis recensita, adeoque omnia cephalica sunt etiam arthritica, ob communionem generis & inde ductam originem: Inprimis vero arthriticorum titulum, quæ articulis & juncturis quasi proprie debentur, subeunt 1. quæ *sulphure balsamico*, *oleoso*, *suavi* & *roscido* pollent, sic celebria sunt chamædris & chamæpytis, rosmarin. salvia & gummata, vnde huc pertinet galbanetum. Paracelsi, castorium, euphorb. Nec obstat hæc non æque omnia promiscue ob caliditatem arthriticis convenire, nam ob affluxum humorum, & calorem inde ortum, illis quidem, in paroxysmo præsertim fere primo loco chamædr. & chamæp. ex vsu sunt solum: sed cum ligamenta & nervi sint frigida, hinc in aliis casibus articuli etiam omnino talia quandoque exposcunt: Conveniunt enim talia, præter arthritidem, etiam paralysi, atrophiæ, *vulneribus articulorum & nervorum*, & inprimis *ichori vlcerum seroso*, quem non tam adstringentibus debere vel posse curari, quam partem roborantibus, vt nutrimentum parti debitum in actum deducatur, experientia practica testatur: *Contractura* quoque & *debilitas partium a vulneribus*, *fracturis &c.* his nervinis auscultant: Imo vlcera ipsa sæpe prius non sanantur quam tonus partis affectæ talis modi nervinis restituatur. 2. Quæ *sulphure fixo*, naturæ amico pollent; quæcunque enim symptomata in genere à salinis spiculis, acribus, salsis, acidis exsurgunt, in sulphurea viscositate, demulcendique amica naturæ vi solatium inveniunt, subeunt hunc censum, inprimis cinnabarina, quæ & partium omnium nervosarum dolores omnes vnice solantur & respiciunt, & inprimis quoque articulorum cruciatus, præcipue si maritentur cum opiatis: Hæc itaque & quatenus serum respiciunt & qua dicto sulphure pollent, arthriticis conveniunt. 3. Cum vero & *Salia volatilia sulphure polleant oleoso*, ipsa quoque interius eo nomine commode adhiberi possunt, & exterius, tum hæc tum spirituosa volatilia officium faciunt; hinc spirit. c. c. salis armoniac. item debito modo adhibitus juncturas solatur, *Sic* aqua magnanim. seu spiritus formicarum, eo casu consulto adhibetur exterius: præcipue vero huc pertinent lumbrici, qui in substantia gaudent mucilagine suavi, partibus volatilibus salinis intertextis, hinc in substantia partes nervosas demulcent contriti adhibiti, in potionibus, & exterius appositi semper fere fecere officium; præcipue hinc laudantur in arthritide vaga scorbutica. Conveniunt vero hæc in doloribus & anxietatibus, & præcipue arthritide, podagra &c. & inde ortis pavoribus.

III. Vel *dolorem* ipsum *vrgentem* respiciunt, à tensione & vellicatione membranarum oriundam; tum interne laudatæ jam emulsiones, item cinnabarina & anodyna officiunt faciunt, si præsertim fonti ipsi vna, nempe visceribus depuratoriis, & seri acrimoniæ alijs fuerit prospectum, tum *externe*, inter quæ missis reliquis omnibus sola nominamus 1. *Paregorica*, sic topica ex lacte dulci, similagine, croco, &c. laudantur & totus similes alij. 2. *Nervina* spirituosa, sulphurea & vrinosa, Nervina enim reliquis omnibus vnice præstant inter topica arthriticorum, vnde non solum in quibusdam casibus recensita nervina vegetabilia locum habent, verum etiam in primis e lumbricis & formicis parata, vti sunt laudati spiritus, lumbric. volat. aqua magnanim. spir. c. c. salis armoniac. oleum saponis &c.

IV. Hoc vero primo notamus Tonum articulorum conservandum esse, hinc calida & sicca nimis medicamenta interna, serum nimis exhaurientia, vti in nephriticis & calculosis, ita etiam in arthriticis sunt vitanda: Seri nempe proportio est observanda, non exhauriendæ partes tenuiores relictis crassioribus, non serosæ, quæ vehiculum quidem sunt, ast vna frænum bilis, relictis salinis acribus: Hinc maxime peccant qui solo sudore, ab externis impellentibus profecto, v.g. balnei &c. calore, omissis internis impellentibus specificis audent curare arthriticos.

V. Non articulis autem solum medendum est, non considerato toto; neque solis visceribus relictis articulis, Cum enim recipiant & luant totius vitia, hinc frustra, quæ vulgi est opinio, curatio fit nisi tollatur salina acrimonia; nisi fons, vt sic loquar, obstruatur, vnde frustra sunt omnia sæpe topica, neque vlla constans solatium afferunt: Videndum tamen vna est vt nec ipsi negligantur articuli, sive frigore externo, vel venere, vino & aliis lædantur magis.

VI. Quoad externum vsum, notamus in genere axioma practicum, Localia sæpe exasperant dolores & morbum; quatenus non tam demulcent materiam impactam, non tam archeum solantur afflictum, quam accumulant majorem mali cruciatum, vt, licet videantur quandoque mitescere symptomata, atrociores tamen hinc accendantur dolorum faces, vel alia inde emergant; Imo hinc quæ vna vice prosunt, altera nocent, adeoque quædam loco defensivi & roborantis adhiberi possunt, quędam consultius omitti.

VII. Hinc locum non habent in articulorum doloribus repellentia, sive adstringentia, sola aquea, sive potentia, debilitant enim magis partem, & nervis ac articulis sunt inimica, quod de ipsis acidis quoque est intelligendum: Vnde quod *Plinius refert lib. 23. cap. 1. M. Agrippam* demersis in acetum acidum cruribus in acerrimo morbi impetu, à dolore pedum, quem perpeti non posset, evasisse, non facile imitandum est.

VIII. Vnctuosa & pinguia emplastica locum quidem habent in quibusdam recensitis articulorum affectibus, v. g. ichore vlcerum seroso, dolore è lue venerea &c. minus vero in arthriticis: Hinc frequenti experientia edocti sumus vngu. empl. & similia plus damni dedisse podagricis, imo plures ex arthritide vaga hoc modo fixam sibi accersiverunt, plurimi tophos: Hinc & ipse *Galenus* 4 *m.m.c.* 3.

tophos in articulari morbo produci recte scribit ex humore glutinoso & crasso, quando is non paulatim est digestus, sed violentis remediis totus simul siccatus, Et *Fernelius Cons.* 12. geminari inde dolores observat. *G Wolfg. Wedelius de s m.fac.p.*122.

BALNEA.

SYLLOGE.

I. Balnea vt, si quis recte iis vtatur, sunt vtilissima, ita si quid desit periculosa. Quidam enim balneandi blandius, quidam vehementius, aut, vt ita dicam, durius: Qui blandius lavantur, non largiter & vi quadam affusa aqua, sed parcius & veluti tantum admota lavantur: ipsi quidem nihil agentes, ne vociferantes quidem, sed omnia peragentibus ministris, neque fricantur, neque strigili siccantur, sed admotis spongiis aut linteis, & per brevem viam ducuntur ad solium aquæ, estque (ne quid laborent) facilis aditus & exitus balnei: Lavantur vero ita qui cum magna extenuatione, vt hectici, aut ægrotantes morbo acuto, vt peripneumonici, aut pleuritici, aut ardente febre laborantes: neutri enim horum laborare plurimum possint: Alij in Balnea descendunt robusti adhuc, neque ægrotantes acute, sed ob morbosos quosdam apparatus, aut diuturnas passiones: hi diutius lavantur, nam in eos large & violenter infunditur, & ipsimet sese lavant, & manibus fricant: longa an brevis via ad balneum sit, facilis an difficilis aditus & exitus nulla cura est, & fricantur in balneo (fortiter præcipue qui ob scabiem, aut lepram, aut cutis vitium lavantur) smegmate aliquo, seu medicamento extersorio, aut fricatorio, vt sapone, aut furfuribus, aut farinacea faba: quibus quidem medicamentis qui debiliores sunt non debent vti, sed lotione sola & inunctione ex oleo: Quod si simul cum desiccatione corporis, aut morbo acuto, accedat affectio aliqua cutis, aut ob sorditiem cutis ex ceratis aut cataplasmaticis quibus antea quis sit vsus, opus sit detersione quapiam, ea fiet moderate pauco smegmate, & eo diluto, vt pro sapone ejus spuma ex aqua. *Vallesius comm. in lib. de Vict. Acut. p.*137.

II. Antiqui in Balneis vti solebant strigilibus duris, ex lapide aut metallo quopiam, aut durissimis lignis ad extergendas sordes: In his vero quos duriter fricare timemus, & quę blandius tractari debent, siccare oportet corpora admotis solum spongiis, aut linteis, neque his summe siccare oportet, sed nondum valde siccum inungere corpus, oleo sc. communi, quo in postrema Balnei parte vtebantur, ne recens rarefacta à Balneo læderentur ab aëre corpora. *Idem pag.*39.

II. *a.* Verum etsi reliquum corpus exacte siccari nihil interest, caput siccari debet quam maxime possit, & spongia extergi, quia si quid humoris in capite relinquatur, catarrhi inde excitabuntur, qui in omnibus morbis hujusmodi sunt periculosissimi: Eadem ratione, caveri debet ne refrigerentur extrema, neque caput, neque reliquum corpus. *Idem.*

II. *b.* Neque mox ab accepto cibo, ex *Hipp. l.c.* vti oportet Balneo; neque mox á Balneo accipere cibum: quia sive recens accepto vtaris balneo, sive antequam motus Balnei conquieverit accipias, cibus distribuetur intempestiue, & coquetur male, naturali calore cum sanguine versus cutem revocato: Neque solum à Balneo totius corporis abstinendum ab accepto cibo, sed & partis cujuspiam: Non enim mox ab accepto cibo vtendum capitis aut hypochondriorum irrigatione, in quibus morbis iis vtimur, nisi raris quibusdam passionibus; Vt cum caput irrigamus conciliandi somni gratia: tunc enim à cœna vix devorata lavamus, nimirum vt id ipsum fiat, quod in aliis ægrotis timemus, repleatur sc. caput: Eadem ratione licet arescentibus dare, vix dum à Balneo egressis, quin & in ipso Balneo lac, aut succum alium humectantem, & mutationis facilis: quia enim mutationis facilis est, non lædit etsi properet distribui, & cito multumque distributum imbuit corpus penitius, humectatque magis. *Idem pagin.*140.

II. *c.* In quibus affectibus prosit Balneum ostendit Hippocrates l.c. *Congruit omnino magis in Peripneumoniis quam in febribus ardentibus; etenim mitigat dolorem lateris, pectoris & dorsi: sputum maturat & educit, & facilem respirationem facit, & lassitudines solvit; emollit enim etiam articulos, & cutem extremam, & vrinas ciet, & capitis gravitatem solvit, & nares humectat: Bona igitur Balnea vt sunt quibus omnibus est opus: Verum si in præparatione deficiat vnum quodpiam, aut multa, periculum est vt balneum non prosit, sed magis lædat; Vnumquodque enim ipsorum magnam læsionem affert non præparatum a ministris vt opus est:* Dicit congruere in *Peripneumonia* magis quam in *febribus ardentibus*, quia calidum cum sit & humidum, maturat sputum, & educit, atque ita tollit dolorem lateris &c. quæ omnia ad peripneumonias sunt apprime necessaria: Sed cur ad peripneumoniam meminit doloris lateris? Suspicor hic peripneumonias vocare non pulmonis solum inflammationem, sed omnem intra thoracem consistentem, ob commune accidens difficilis respirationis, ac proinde vsum esse voce multitudinis, dicentem, in *peripneumoniis*: Sed dices: Si

Balneo

Balneo non est vtendum in iis quibus multitudo, aut magna cacochymia, aut ad fluxiones magnus apparatus, aut interna inflammatio, quo pacto possit congruere peripneumoniæ, cui certe ea omnia adsunt? Non profecto antequam fluxio cessaverit, & maxima pars copiæ missione sanguinis, ac forte etiam pharmaco evacuata sit, & tumor subsidere inceperit; tunc enim fluxionis periculum desiit, & concoquendi ac exscreandi necessitas instat: Cum itaque inflammatione in parte aliqua interna consistente Balneum denegat *Galenus*, æquum est intelligere ante inflammationis inclinationem, voco autem nunc inflammationis inclinationem, eam quæ est ipsius intumescentiæ: tunc ergo vtilius est peripneumonicis quam *ardente febre* laborantibus.

Non quod his quoque vtile non sit si tempestive suscipiatur, puta magna parte excrementorum vacuata, & succis jam coquendis, sed quod plures vtilitates peripneumonicis præstet: Illis enim reliquias succorum in venis coquit, calorem temperat, & quasdam evacuationes, si fiant, promovebit; his præterea & sputum maturat, & educit & spirationem facilem reddit, mitigat dolores pectoris, & laterum & dorsi.

Solvit præterea Balneum *Lassitudines*, nam emollit articulos & cutem extremam laxat: quare sive spontaneis, sive non spontaneis lassitudinibus quis teneatur, nulla ratione melius sibi prospiciat quam Balneo, nisi tanta multitudine aut cacochymia teneatur vt opus prius sit mittere sanguinem aut expurgare: velut si quis ex longo itinere lassatus veniat, si multitudine se sentiat laborare, bene fecerit emittens sanguinem prius, deinde balneo vtens; aut si simul bilis aliquid quod notatu dignum sit collegerit, aliquid etiam ante balneum accipiens cibi levioris, qui alvum leviter subducat, vt cassiæ fistularis: Si autem nihil horum habeat, Balneo recreabitur: Quod si neque tantam multitudinem cacochymiamve sentiat vt illis vacuationibus cogatur vti, neque tam exiguam vt in Balneum audeat ingredi, in ea hæsitatione satis sit abstinere ab vtrisque, & à victu attemperante & quiete sola remedium petere: Ita & qui sponte lassatum se sentit, ac proinde morbum timet, nisi multitudinem aut magnam cacochymiam sentiat, & alioqui lavari consueverit, balneo se possit præservare: alioqui manifestis evacuationibus debet vti præcautionis gratia: vterque tamen si multitudine, aut magna cacochymia laborans balneum ingrediatur, morbos sibi fecerit, in quos fortasse alioqui non incidisset, plenus, fluxiones multas, atque ita fortasse periculosas inflammationes: cacochymus, rigores mox deinde & febres putridas: Vnde fit vt cum Lassitudine Phlegmonosa nunquam sit in balneum eundum, sed secandum venam prius: cum Tensiva aliquando, cum Vlcerosa autem sæpius; semper autem quibus dictorum nihil magnopere subsit, & consuetudo sit lavandi.

Vrinam & ciere dicit *Hippocrat.* Balneum; quæ verba aut seorsim accipi possunt, aut quasi ea verba antedictorum causam contineant: nam Balneum vrinam ciere potest, & Vrinam ciens lassitudines solvit; nam vt *aphorism. 74. sect. 4.* dicitur, *Vrina multa & crassa in febribus quas lassitudines comitantur fieri solet, & liberare abscessu in articulos*: Eadem ratione solvet Lassitudines & faciet plurimum ad articulorum emollitionem: Ciet vero Balneum vrinam laxans vias, & liquans succos, atque ita faciens exire si quid obturet.

Capitis etiam *pravitatem* solvit, & *nares humectat*: constat vero narium humectationem desiderari in ijs solum quibus siccæ sunt plurimum: quibus si caput doleat, consentaneum est narium humectatione solutum iri, nam evacuabitur doloris causa: humectantur vero quæ siccæ erant nares, cum quod crudum erat coquitur, quod concretum liquatur, quod siccum humectatur, quod astrictum laxatur; hæc vero facere natum est balneum: Vt ergo pectoris dolorem solvit educens sputum, ita tollit dolorem capitis humectans nares: Hæc omnia bona præstat Balneum, verum est periculosum auxilium si quid eorum quæ ad apparatum pertinent desideretur. *Vallesius ibid. p.* 141.

II. *d.* Quos Balnei vsus offendat enumerat *Hipp.* ibidem, *Minime tempestivum est lavare quibus alvus humidior est quam conveniat, & non est soluta prius: neque eos quibus vires languent lavare oportet, neque fastidiosos aut nauseabundos, neque eructantes biliosum; neque quibus ex naribus sanguis fluit, nisi fluat minus quam oportet (nosti autem opportunitates) si vero minus quam expedit fluat, lavare, sive totum corpus plusquam alia juvet, sive solum caput*: *Galenus* intelligit non oportere lavari eos *quibus alvus humidior* sit quam conveniat, quia excrementa rapientur in corpus, & sistentur dejectiones: Ego vero non ob hoc solum (sæpe enim hanc ob causam lavare oporteret eos quibus est *diarrhœa*, vt cessaret scilicet) sed quia succorum vitiosorum plus est quam vt à balneo revelli versus cutem possit, magis solvetur alvus liquatione succorum, & laxatione humectationeque intestinorum, & vasorum quæ ad illa pertinent: Sin autem tam exiguum excrementorum jam restat vt à Balneo distrahi possit, satius sit jamjam sponte cessaturam diarrhœam dimittere, quam ob rem minime necessariam corpus totum vitiare.

Sed neque quibus *sistitur magis alvus* quam convenit Balneum concedit; addens vero, *Et non est soluta prius*, causam aperit, nimirum quibusdam est *Alvi adstrictio*, quæ succedit copiosæ alvi solutioni, vt plerumque expurgationi ex pharmaco, tunc nihil est incommodi si quis Balneo vtatur; Sin autem non prægressa evacuatione adstricta sit, plurimum fæcum & sordium continuerit (diximus autem antea pleno alimentis ventre lavandum non esse, quanto minus pleno excrementis?) lavare igitur tales non oportet nisi alvus sit soluta prius: nimirum si illos ad Balneum ducere aliqua ratione cogamur, debemus clystere prius excrementa subducere, vt ad mittendum sanguinem solemus facere.

Neque eos *quibus vires languent* lavare oportet, nimirum auxilium hoc evacuatorium est non instrenuũ, quapropter vires desiderat quibus feratur: magnam autem esse vacuationem quæ Balneo peragitur ostenditur, vide §. 2. *f.* Non tamen proinde *hecticos* à balneis arcebimus, sed pro virium ratione lavabimus, plus aut minus, blandius aut durius, atque aliquos quidem nullatenus.

Neque *fastidiosos*, neque *nauseabundos*, nec *biliosum eructantes*, nimirum hæ notæ sunt cacochymiæ magnæ, per quam negavimus lavari oportere.

Neque *quibus ex naribus sanguis fluit*, nisi fluat minus quam oportet: Si vero minus quam expedit fluat, lavare expedit; sive totum corpus vtilitatem capiat à sanguinis fluxu, plusquam ab

alio quopiam auxilio, vt qui multitudine toto corpore laborant; sive caput solum, vt quibus id solum plenum est: Hujus causa haud dubie est quod Balneum promovet fluxionem sanguinis, liquans illum & laxans venarum oscula: Constat vero hoc intelligi de Balneo aquæ calidæ aut tepidæ, Immersio enim in frigidam sistit sanguinis fluxiones, quod mulieres quotidiano experimento didicere, ac proinde frigidæ occursum cum menstrua illis fluunt reformidant, Nos quoque frigidæ infusione, & partibus quibusvis corporis in frigidam demissis scimus fluxum sanguinis ex naribus sisti solere; atque adeo vndequaque sanguis fluat admotio frigidæ proderit, præterquam si ex interna parte fluat, ac præcipue si *ex pulmone*, tunc enim refugiens versus cor sanguis, fieri potest vt circa pulmonem magis redundet: Verum calidum Balneum omnes sanguinis evacuationes auget, & proinde vitandum est, nisi cum evacuatio est opportuna, neque tamen procedit sanguis pro indigentiæ ratione. *Idem.*

II. *f.* Non est quod Medicus temnat eam vacuationem quæ Balneo agitur quasi exiguam & minimè dignam mentione: mihi enim contigit videre ex vna longiuscula, & cum vehementioribus superfusionibus facta lotione in aqua Balnei, sordium, & lentæ pituitæ & crassæ, & quæ non videri solum, sed in longum etiam trahi digitis & palo poterat plus eo quod per copiosissimam missionem sanguinis duci solet, haud absimile ei quod in pelvi ex venæ sectione in talo apparere consuevit. *Vallesius comm. in lib. de Vict. Acut. p.* 144.

III. Vtrum non prius abstinendum quam morbus ex toto sit Sanatus? Respondeo per distinctionem: Si æger sentit Baln. viribus & naturæ convenire, morbum de die in diem minui, pergat in vsu donec cesserit. Si vtilitas modica vel nulla, valedicat balneo, quia affectus gravior quàm vt ab eo vinci possit. Nota, etsi beneficium non sit manifestum, modò non debilitetur æger, non statim desistendum; quia, teste experientia, multi toto tempore quo lavarunt, nihil levaminis senserunt, domum vero reversi, aliquot hebdomadis aut mensibus post, vel prorsus restituti sunt, vel plurimum saltem allevati, quia natura, viribus bona victus ratione refocillatis, omnia morbi vestigia obliterare solet, inquit *Aretaus.*

IV. Vulgus in Balnei vsu hactenus pergendum vult donec scabies, pruritus aut cutis asperitas, vel rubra efflorescentia conspiciatur: At talis excoriatio nec sufficientis lotionis, nec bonæ operationis signum est, nam aliquibus cutis nunquam eroditur, vel primo quia ob præmissam purgationem desunt acres humores, vel ob bonam diætam; aut quia debite calore balnei vtuntur: frustra ergo exulceratio expectatur absente ejus causa: secundo humores quia tenues, aut habitus rarior, per ἄδηλον διαπνοὴν aut sudorem excluduntur: 3. humores ad vias vrinæ aliquando vergunt: 4. balnei causa aliquando id contigit, quod thermæ salis, nitri, chalcanthi &c. causa sint acriores, aut calidiores sint natura vel arte; vel quod æger diutius immoretur, vel molliori cute donatus sit; vel pleno ventre lavacrum ingrediatur. Iustæ lotionis signum est εὐφορία & functionum naturalium restitutio. *Sebisius.*

V. Errant qui terminum ponunt rugas digitorum in pedibus & manibus; nec enim idem omnibus habitus corporis, sed aliis rarus & laxus, aliis durus & densus; Aliis humores, per carnes dispersi pauci, tenues, aliis multi & crassi: talibus fortè citius obreperet animi deliquium quam digitorum corrugatio: Alii sudorem circa frontem expectant, at iisdem de causis his vel illis facilius, vel difficilius erumpit: Qui certum temporis spatium definiunt, falluntur, nec enim tam horarum quam circumstantiarum ratio est habenda, virtutisque tolerantia meta justa est: Etenim mulieres, ætate grandiores, frigidi & humidi, robusti, denso & compacto corporis habitu prædici, pingues, balneis assueti, diutius lotionem ferunt, verno præsertim autumnalique tempore, quam iuvenes, pueri, senes, calidi, sicci, rari, debiles, macilenti, lotionibus inassueti: Illi enim minus resolvuntur, aut leipothymiam incurrunt quàm posteriores: adde quod balnea alia alijs generosiora & efficaciora, quæ minorem moram exigunt: Et quod morbi alii aliis magis rebelles & fixi, quibus diuturnius balneum convenit: hinc clarum non certum præscribi posse horarum numerum lavantibus in tanta circumstantiarum varietate.

VI. Æger, cujus vires non permittunt vt è lecto surgat citra metum deliquii, in ipso lecto decumbere *Balneumque* suscipere potest, in vsum ducendo inventum *Sanctorii*, quod extat *comm. in* 1. *Fen*, vt æger includatur sacco coriaceo aquam continente, circa collum clauso, cui à parte superiore aqua, simplicium virtute imprægnata, infunditur, quæ per inferiorem partem, canali præditam, iterum effluat in vas suppositum. *I Van Horne Microt. p.* 2. §. 5.

VII. Mulier in exitu *Balnei* calidioris in tantam totius corporis phlogosin inciderat vt nullo temporis puncto à doloribus & anxietatibus quiesceret: Cumque omnia refrigerantia, tam interna quam externa in vsum revocata fuissent incassum, balneum ex sola aqua tepida eam ab omnibus doloribus liberavit. *P. Pachequus ad Riverium Obs.* 33.

VIII. *Lotionem*, aut moram in *Aqua dulci* ac calida, periculo non vacare observavi: Vir septuagenarius, robustus ex villa circa vesperam rediens, & aliquam lassitudinem percipiens, balneum ex aq. communi è vestigio parari jussit: In quo cum vix per horam moram traxisset, & leipothymiam instare novisset, in lectum se contulit, in quo statim apoplexia correptus eadem ipsa nocte obiit. Alius, cum in simili balneo incaluisset, leipothymia & morbus gravissimus ac diuturnus, cum summa virium labefactatione consequuta sunt. Hinc apparet quam periculi plena lotio in aqua, simplici vel medicata, naturâ aut arte, nisi corpus prius præparatum fuerit: balneo enim, aquæ communis præsertim, corpus fit lubricum, pori ac viæ omnes dilatantur, viscera incalescunt, sanguis fervet in venâ cavâ, hinc humorum huc vel illuc diffusio &c. *Fabritius Hildanus Cent.* 6. *Observat.* 96.

IX. Exhiberem *Thermas* (ventriculo frigido & imbecillo obnoxiis) sed interim vellem habere rationem quoque aliorum membrorum: Natura aquarum insigniter calida est: ita igitur prospiciendum est ventriculo ne noceamus aliis membris, epati præsertim & lieni, proinde munire jecur & lienem infrigid. *Galen.* Non enim aliud scio remedium magis securum & bonum, dummodo sit recens & diligenter confectum: vngerem autem totam regionem lumborum secundum totum longitudinis spatium, & epatis etiam locum: hoc modo non nocebit aqua, quia magis figitur in ventriculo & locis frigidioribus, ad epar verò & loca frigidiora non pervenit, aut ea solummodo transit, nec moram facit. *Iohann. Baptista Montanus.*

In

In vsu *Balnei aquæ dulcis* ventriculus oleo garyophyllorum cum mastichino inungendus, ne lotione debilitetur. *Mercatus Pract. l. 1. c. 7.*

X. Inter impedimenta vitæ refert *Helmontius* frequentem *Thermarum* vsum: Certum quidem est illarum vsu interdum causam antecedentem, vt fluxiones sive latices salibus sylvestribus turgentes eliminari, vnde & Arthriticis nonnullis, quibus à morbo prægresso membra tumerent, profuisse, & ad tempus levamen persensisse, sed quid fit interim de minera morbi? hæc intacta relicta, inprimis in morbis suis fermentis constantibus, quam non in corpus ferocior facta exercet tyrannidem? Taceo quod quædam hypochondriacis propinatæ, vehementius in fermenta viscerum operando, illa nobis non advertentibus pessundent, totam massam sanguineam, totum venosum, arteriosum & nervosum genus violenta sua actione immutent, & καῦμα viscerum exaltent, quæ causa est quod postea novis ebullitionibus ansa suppeditetur, novarũ fluxionum origo scaturiat, membra lubrica & relaxata fiant, corpore per illas emollito, & fluxionibus latitantibus, præsertim in minus præparatis corporibus, resolutis, ex parvo igne maxima flamma, malo in pejus converso exoriatur: Vnde D. D. *Omichius in Epist. 7. l. 5. Timæi*, summe illarum detestatur vsum, inquiens, *Thermarum vsum in arthritico affectu adeo male ipsi cessisse, vt contracto ex inde calore hectico, fere non contabuerit, sed & paroxysmis longe frequentioribus & acerbius ipsum prehenderint ac vnquam antea factum: Neminem novi, pergit, qui ex vsu Thermarum ab insultibus arthriticis liberatus sit!* Sed quod quis istos potius fortiores ac crebriores in ipso statim illarum ingressu senserit; Hinc non desunt qui thermis nonnullis arsenicale quoddam virus, quod potestatibus vitalibus inimicum sit, attribuunt: *F. O. Grembs l. 3. c. 1. de brevit. vita hum. §. 77. p. 472. Forsan ob arsenicale venenum sulphuris, cujus halitus nares in quibusdam feriunt:* Quamvis præter hanc deleteriam qualitatem etiam aliis, arcanis è mineralium classe petitis non absimilibus, non sint destitutæ, cum experientia constet istas progressu temporis indispositis, præter erosiones viscerum, cachexias, atrophias, in aliis leipothymias & alia admiranda symptomata produxisse; Proinde in eam deveniunt sententiam vt statuant idem fere cum thermis nonnullis, præsertim intus propinatis, accidere quod *Th. Erastus* disput. contra *Paracelsum* p. 3. p. 211. *T. Zvvingerus* in præfat. quam lib. *Santis Ardoyni* de venenis præfixit, & *Oporinus* in Epistola de *Paracelsi* medicamentis & illorum virtute deleteria, scriptum reliquerunt, scilicet multos quibus pharmacis hisce ad tempus opem tulerat, non multo post interiisse: Exempla sunt odiosa; Sed hæc aliis vlterius examinanda relinquo: Vide *Moserum* de abusu Thermar. & Acidul. Et historiam vitæ & mortis *Baconis de Verulamio. Frideric. Hofmannus meth. m. lib. 2. cap. 6.*

XI. Sicca *Balnea* in aëre calefacto, cum nimium corpus accendant, & violenter ad superficiem corporis humores propellant, non ita probantur ac humida: Possumus tamen & illis ex suffitu decoctionis balnei humidi, leviter excalefactis & tepefactis aliquando corpus antequam balneum humidum intretur, vt hoc melius operetur, sic disponere. *Platerus.*

XII. Notandum *Balnea* minus locum habere grassantibus morbis epidemiis, in primis peste, dum enim poros magis aperiunt, contagioni facilior aditus hinc patet. *Wedelius de M. c. ext p. 98.*

XIII. *Balnea* non *adstringunt*, leguntur quidem hinc inde Balnea adstrictoria præscripta, sed vix fidum ab ijs auxilium sperandum est; Distingui tamen potest inter ipsos poros & fluxiones, seu inter adstrictionem pororum & fluxionum: illos respective quidem obstruere possunt, licet itidem non absolute, vnde in pediluviis pro fœtore pedum adstringentia vtiliter recipiuntur, vt roborentur partes, & digerantur putidæ excrementitiæ fuligines: has vero minus, vnde in mensium immodico fluxu non solemus facile balneorum auxilium implorare, quantum enim dant tantum demunt, id quod ipsum quoque valet de fluore albo. *Roborandi* tamen fine non raro præscribuntur, vnde huc pertinet lixivium Sapientiæ *Minsichti*, seu Balnea pro confortanda memoria: Notato tamen ne quid nimis, hæc enim in sicco habitat, & excessu humoris obtunditur: Hinc in Paralysi eadem laudatissima alias deprehendimus, præsertim subjunctis roborantibus nervinis, & inter hæc formicis vna cum nido & ovis, nec non paulo viscosis, qualis est radix symphiti. *Wedelius de c. m. ext. p. 100. & 102.*

XIV. Non conveniunt *Balnea* sero magis aucto vel moto, tum in statu secundum naturam ex parte, tum in præternaturali, cum quoad totum, tum quoad certas partes: hinc cacochymicis & plethoricis minus bene cedere solent, vnde in cachexia, hydrope, vt & tussi, coryza, catarrhis ad pectus depluis, nocent; Imo visi sunt qui coryza laborantes balneum ingressi odorem vel auditum perdiderunt: Non in inflammationibus partium, in erysipelate, Neque obstat *Helmontius* in catarrh. deliram. pag. 360. asserens contrarium, destillationibus nimirum ejusmodi balnea non raro convenire: Quia nec podagricis æque conveniunt ipsis, observavimus enim inde tumefactas magis partes invitasse humorum affluxum majorem. *Idem pag. 101.*

XV. Experientia constat *Balnea calida & sulphurea* in corpore humano, *Salinas*, aliasque *morbidas*, quæ intra viscera, aut humores scatent, *particulas*, plurimum exaltare, & cito ad ἀκρότητας perducere, eas scilicet exagitando efferatiores reddere, è primis viis in sanguinem, & exinde in cerebrum & nervosum genus vrgere, quinimo prius secretas & otiosas conjungere, ac in ζύμωσιν quandam incitare: Quare qui aut arthritidi, aut calculo hæreditario obnoxij, istorum affectuum paroxysmos nondum perpessi fuerunt, à Thermarum vsu sæpissime alterutrius morbi fructus in se statim maturari sentiunt. *Willis de morbis convulsf. cap. 9.*

XVI. *Therma sulphurea* quatuor continent, 1. Aquam, 2. Oleositatem, 3. Spiritum acidum. 4. Sal lixiviosum paucum: *Sulphur* enim omne oleo imprimis constare & acido spiritu notum est Chimicis, & manifestum est primo ex ejus incendio facili, ex quo patet oleum in ipso abundare, sola namque pinguia & oleosa ignis existunt pabulum. 2. Ex ejus incendio diu durante, quod ab Acido spiritu pendet; 3. Ex oleo per campanam ex ipso parabili, quod spiritum ejus acidum testatur: Cum ergo acido spiritu & oleo constet sulphur, iisdem abundare thermas, sulphureas patet: Generantur autem illæ concurrente cum sulphuris minera Aqua lixivioso sale acerrimo prædita, à quo, & spiritu sulphuris acido excitatur effervescentia, & cum effervescentia calor, sicque coëunt in vnum quodammodo Aqua quoque & Oleum: Habent autem vim pe-

netrandi egregiam Thermæ illæ, quapropter ad affectas partes corporis intimas perveniunt: Penetrat autem simul permistus per intima Sali lixivioso, Spiritus acidus Oleo temperatus, cujus Olei vi temperat quoque humorem acrem membranis adhærentem illasque vellicantem ac convulsioni &c. ansam dantem: Temperat vero illum tum oleosa sua substantia, corrigitque insuper eundem exacta Salis lixiviosi & Spiritus Acidi mistura, à qua vincitur Aciditas semper noxia, & primaria rosionis in *convulsione &c.* causa: Subtile namque Thermarum Sal lixiviosum, & quodammodo volatilisatum, ad spiritum acidum subtiliorem coagulandum longe optimum & forte vnicum: Artis proinde erit imitari naturam, & salem lixiviosum volatilem reddere, aptumque spiritibus acidis subtilioribus coagulandis, ac simul affectibus ab ipsis ortis curandis. *Fr. Sylvius Pr. l. 2. c. 23. §. 236.*

XVII. A Thermis abstinendum præsentibus adhuc in *hypochondriis obstructionibus*, venis mesaraicis infarctis succis tartareis, & massa sanguinea salibus jam dum sylvestribus, acribus & acidis impregnata; quæ ab iis liquari, fundi, aut fusa in alias partes & viscera principaliora, graviora alia symptomata concitatura deferri possent. *Frid. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. 11.*

CAPUTPURGIA, ERRHINA, PTARMICA.

(Vide *Capitis affectus in genere lib. 3.*)

SYLLOGE.

Nares sunt emunctorium Capitis. 1.
Ptarmica & Errhina agunt irritando narium membranam. 2.
Ptarmica & errhina quomodo differunt. 3.
Errhina vitium narium domesticum præsertim spectant. 4.
Ptarmica caput levant. 5.
Quando præcipue locum habent. 6.
Quibusdam affectibus nocent. 7.
Humoribus debentur. 8.
Quando errhinis, quando apophlegmatismis locus. 9.
Vitriolum album efficax Errhinum. 10.

I. NAres emunctorium esse capitis & quasi ventilabrum statuimus; quicquid enim quidam speculati sint in contrarium de vsu hujus excerniculi publico, & totius machinæ vsui dicato, per veterum tamen dogmata, ac emunctiorum recentiorum experimenta, certum est fontem quidem catarrhorum non esse quærendum in cerebro, sed in sanguinis individuo comite sero, è sanguine enim & sero, seu calido & humido, constant vitæ elementa; seu Lymphæ abundantia, secretæ per glandulas, in quas vasa lymphatica vel abeunt, vel inde emergunt: Ast cerebrum immune plane esse in catarrhis, privilegiatum & exemptum est negare, illud per sui sero, quod absurdum est, illud non affici in coryza & aliis catarrhis, quod contra experientiam. *Wedelius de s. m. Fac. pag.* 228. Vide *Willis cer. Anat. c.* 12.

II. Activitatis & energiæ ratio Ptarmicorum & errhinorum consistit in solicitatione, irritatione ac vellicatione membranæ narium sensilis ab externa causa: hinc quæcunque afficiunt proximius, & quasi titillant membranam hanc, illa ad excernendum simpliciter, vel cum sternutatione sollicitant: Sic non solum intrusa penna sternutationem excitat, vti & vel solus ambientis aëris afflatus inæqualis, solis radii &c. id præstant, verum etiam inprimis omnia illa cum naribus communicata, quæ salina tum fixa, vt vitr. album, tum volatili qualitate & acrimonia pollent: Sic omnia acria sunt ptarmica, omnia purgantia sunt ptarmica. *Idem.*

III. Quo magis sibi relicta sunt salina spicula, eo magis stimulant, quo minus & magis obtusa, eo minus: Illa dicuntur *Ptarmica*, i. e. quæ cum sternutatione id præstant; hæc *Errhina*, quæ sine eadem liquant: hinc quo salina spicula intimius pervadant & accedant membranæ narium, ptarmica in pulvere seu forma sicca operantur magis, & tanto validius quo subtilius trita, hinc non differunt nisi gradibus; Accedente hoc modo salino spiculo ad membranam narium, tria sequuntur. 1. irritatio ipsa, 2. fusio & liquatio humorum, 3. ipsa excretio. *Idem.*

IV. Errhina magis pro Narium vsu domestico, Ptarmica magis pro aliis partibus vsitata sunt; Sic Errhina vsitatissima & commodissima sunt in coryza, ozæna, polypo, pro mundificatione, dissipatione & libero commeatu prestando.

V. Sternutatoria caput levant tum in genere, tum in specie, evacuato corpore & sublato antecedente fomite, quando nempe id moram patitur, alia enim festinationis est ratio: hinc in specie non conveniunt nimis copiosa, repleta & restagnante materia: hinc in coryza & catarrhis locum magis habent in declinatione & statu quam principio, vbi omnia adhuc cruda. *Idem.*

VI. Maxime locum habent vbi quasi sopita facultas in machinæ corporeæ specula deficit: Hinc vbi eadem adhibita non operantur, facultatem emortuam sæpe notant, quod in puerpera & alias vidi, quatenus stimulum non amplius sentit natura, nec actuat; quod etiam in aliis, v. g. purgantibus valet. *Idem,*

VII. Partibus quæ ad sternutationem concurrunt necessario, male habentibus, eadem minus locum habent, Hinc nocent in doloribus capitis venereis, fracturis, luxationibus costarum, pulmonum vlceribus, hæmoptysi, herniis &c. *Idem.*

VIII. Humoribus debentur Ptarmica, educunt enim serum restitans circa promontoria cerebri, & simul quicquid ibi hæret vna discutiunt: hinc magis à causa positiva oriundis affectibus, quam privativa in vsum trahenda: hinc in siccitate nimia, & biliosis ac melancholicis minus conveniunt, magis vero pituitosis, quibus serum copiosius est, cujus coagulationem, si quid aliud, mirum quantum prohibent eadem. *Idem.*

IX. Pauci sciunt quando per Errhina, & quando per Apophlegmatismos pituita è cerebro sit elicienda, quando per vtraque: Per Errhina, adeoque per os cribriforme, elici debet illa blenna quæ colligitur in spatio illo quod est inter dextram & sinistram cerebri partem, & detruditur eo ex cortice cerebri dicto: Per Apophlegmatismos, & sic per os sphænoides, extrahi debet illa quæ in ventriculis, in hunc vsum factis coacervatur, & pellitur illuc è medulla cerebri. *Hofmannus in Instit. ex Riolano.*

X. Vi-

X. Vitriolum album expertus sum in aq. simplici vel cephalica solutum, pennaque naribus modeste applicatum, liquare in debita quantitate ex voto catarros, & extra vocare, ita vt infantibus etiam recens natis, præ spiramentorum nasi obstructionibus, vti sæpius fit, vix lactare valentibus & suffocandis, feliciter aliquoties adhibuerim: quo casu neque oleum amygd. dulc. naribus instillatum, & earundem illitum, neque aqua majoranæ indita semper votis responderunt, hoc medicamentum omne tulit punctum. *G. Wolf. Wedelius Misc. Cur. anni 3. Observat. 14.*

CARDIACA.

(Vide *supra Alexipharmaca.*)

SYLLOGE.

Natura & differentiæ. 1. 5.
Quando vsurpanda. 2.
Volatilium abusus. 3. 4.
Moschatorum. 6.

I. CVm cordialia sint quæ Cordi laboranti opitulantur notabimus in antecessum, 1. Quod Cor & sanguis sint causæ sociæ, neque sint sejungendæ, quod faciunt quidam. 2. Sanguinem constare duabus partibus, calido seu sanguine, κατ᾽ ἐξοχὴν, & humido, seu Sero, in quibus duobus humoribus alimentaribus vita nostra & salus consistit: neque aliud calidum innatum, neque humidum radicale datur quam hęc vigore suo & fermento vitali instructa: Nos 3. dicemus cordialia, quæ sanguinem & calorem (quorum cor fons est) dispensant, consistentiamque seri & motum ac vigorem vtriusque disponunt: Sunt itaque 1. Rarefacientia sanguinem, quando in ἀκλμῇ sua deficere videtur & debilis est, particulæ sulphureæ & volatiles, Mercuriales & spirituosæ, vel obtusæ, vel non sufficienti quantitate vigoratæ, qualia conveniunt in languoribus cordis, lassitudine cum malignitate, senio, pallore, frigore, cachexia, paroxysmis febrium intermittentium, virium debilitate, anxietatibus, quando cordis motus quasi deficit, vt in febribus malignis sæpe, recursu malignitatis ad cor, expulsione variolarum & morbillorum, &c. qualia sunt volatilia, 1. *Sulphurea*, & quidem vel spirituosa, vt spir. rosar. aqua rosar. apoplectica, carfunculi, aurea, spiritus vini &c. vel *Oleosa*, sulphure volatili oleoso roscido pollentia, quæ vno verbo dici consuevere *Balsamica*, vt lignum aloës, camphorha, myrrha, odorata omnia, quæ immediatum cum spiritibus habent commercium, *Aromata*, cinnamomum, cardamomum, ol. cinnam. moschus, ambra, item theriaca, mithridat. 2. *Salina lixiva*, vt sal absinth. scordii, card. ben. &c. quæ simul præcipitandi & insigni certe vi pollent sanguinem rarefaciendi & in ordinem redigendi, vnde egregia sunt febrifuga & sudorifera. Vel *Salina volatilia vrinosa*, quæ fere omnium sunt potentissima, vt spiritus c. c. salis armon. fuliginis, viperarum, sanguin. cervini, human. ceu quoque hæc ipsa cum oleosis mixta, vt salia volatilia oleosa reddita id eminenter præstant: Pertinent huc quoque *fœtida*, tum sulphurea magis, tum vrinosa, quæ in syncope, suffocatione hysterica & aliis conveniunt. *Nota*, Rarefactio sanguinis duo notat, 1. spirituum deficientium restaurationem, quod maxime fit per balsamica, sulphurea, 2. motum & fluxilitatem in primis seri vigorantia, quod magis fit per Salina.

Vel 2. *Rarefactionem impedientia*, quæ vti jam dicta sulphureas, balsamicas, & Mercuriales volatiles particulas in corde & sanguine restaurant, ita hæc easdem nimis efferatas deprimunt, obtundunt, præcipitant, suntque, Vel *Aquea*, diluentia & serum restaurantia, cujus defectus rarefactionem inter alia reddit majorem, vt aquæ cordiales temperatæ, endiviæ, acetosæ, *Herc. Saxon.* frigida, serum lactis &c. quæ dispergentia magis partes volatiles enervant: Ex quo patet Iulapia, potumque ipsum largiorem in febribus concedi debere, nec ægros cogendos adeo stricte ad sitim. Vel *Acida*, quæ inter hæc præcipue eminent, vnde instar regulæ instar esse potest, *Acidum obtundit sulphur*, vt succus citri, granat. acid. spiritus mineralis acidi, Tinct. violar. rosar. &c. Vel *Nitrosa*, quæ itidem sulphur infringunt, debilitant, exaltationem ejus promovent & egregie attemperant, serumque ipsum vigorant & sibi restituunt, vt lapis prunellæ, nitrum antimon. perlatum &c. Vel *terrea*, *absorbentia & præcipitantia*, vt corallia, perlæ, lapides pretiosi, bezoar, &c. Et hæc in omni febrium genere locum suum tuentur, & ebullitionibus biliosis aliis (*bilis enim maxime sanguinem rarefacit*) vnde in affectibus ab ira, mania, deliriis, phrenitide, febribus ardentibus, Hungaricis &c. eximie prosunt.

Vel respiciunt consistentiam sanguinis, & sunt 3. *Resolutionem impedientia*, & *fatiscentem σύςασιν conservantia*, Seu sulphur *concentrando*, vt *acida*, vnde potissimum hæc externe in resolutionibus spirituum impediendis omnium sunt convenientissima, & conveniunt in syncope, sudoribus colliquativis & ichorescente sanguine, cum madore &c. qualia jam supra recensita, imprimis vero acetum simplex & rutaceum &c. item frigida actu externè, aqua frig. rosatum. Seu *serum attemperando*, vt aquea, imprimis *emulsiones*, quæ aliquid mucilaginosi secum habent, vnde horum vsus in febribus malignis, præsertim vbi ἀγρυπνία & delirium vrget, est nobilissimus, Seu *vinculum vtriusque*, Seri & Sanguinis, *firmando* quasi, *concentrando leniter*, & *colligendo*, vt *mucilaginosa* & *terrea adstringentia*, item *balsamica* temperata, v. g. c. c. philosophicum, ebur sine igne præparatum, gelatina c. c. bolus Arm. terra sigill. balaust. Et ex calidis cinnamom. vitriol. Mart. quæ terrea simul gaudent qualitate: Pertinent huc etiam ipsa *opiata*, compertum enim est experientia Practicorum, in spirituum vitalium & sanguinis resolutione convenientissime dari laudanum opiat. sed parca & refracta dozi, vt hoc modo vlterior spirituum dissolutio impediatur: Effectus inde vidimus admirandos in syncopticis, hystericis & aliis: misceri possunt hæc, vel cum *spirituosis analepticis*, vt confect. kermes. vt hoc modo & dissolutio prohibeatur, & materia suppeditetur spiritibus: vel cum *terreis absorbentibus* & *resolventibus*, vt & hoc modo consistentia sanguinis respiciatur.

Vel 4. sunt *resolventia*, quæ sanguinis grumescentiam & veluti coagulationem impediunt, vnde in motu suo quasi subsistit, resolvunt & dissipant, incoctionemque seri impediunt, adeoque quædam & impedimenta removendo mediate rarefactionem adjuvant: suntque tum *Balsamica* jam dicta, tum *putredini resistentia* quælibet, vt & *diluentia aquea*, tum præcipue *terrea*, quæ alias ad calum ab

alto, pleuritidem &c. proficua sunt, ex coralliis, lapid. cancrorum, antimon. diaphor. &c. hinc quoque *acida*, Acida, enim hæc medio quodam loco sunt, quæ scil. & sanguinem resolutum coagulant, & coagulatum resolvunt: Ex vtroque enim casu grumescit quasi sanguis, tum nimia resolutione, tum nimia congulatione: Hinc notandum *acida bezoarticis juncta ob penetrantem suam vim, virtutem bezoarticam & sudoriferam, intendere*, exemplo misturæ simplicis, vbi nec spiritus theriacalis, nec spir. tartari adeo sudorem movet, multo minus spir. vitrioli, hæc vero juncta optime id efficiunt: Referri huc possunt quæ jam de prima classe rarefacientium dicta sunt: Conveniunt vero hæc itidem in palpit. cordis, syncope, febribus malignis &c. Et quæ hæc eminenter præstant, quæ scil. spirituum & sanguinis εὐςασιν tuentur & conservant, vt neque ad fusionis, resolutionis, ac ichorescentiæ statum nec coagulationis declinet, proprie sunt & dicuntur *bezoardica*: Præstant id quoque diaphoretica omnia, & inprimis alexipharmaca: Neque obstat hæcce, præcipue vero temperata, non immediate ad cor ferri, satis est quod operationes suas statim è ventriculo in sanguinem vibrent, cujus hinc crasis mutatur, ac energia & affectus ad cor resultat, imo sæpe talia cordialia causam saltem antecedentem respiciunt & tollunt, finem tamen horum operatio in corde consequitur. *G. W. Wedelius de simpl. Med. fac. p. 93.*

II. Vbi debilitas virium, non statim ad confortantia cordialia, nec ad illa quidem sola confugiendum, sed causæ sunt removendæ, sive plethora suffocans spiritus, sive cacochymia inquinans, vnde sæpe vel v. s. vel purgatio rem sustulerit, Error hic vulgi est. *Idem pag. 96.*

III. *Volatilia* quælibet intra mediocritatis terminos consistant, tum in diæteticis tum pharmaceuticis præsidiis, idque & in sulphureis & vrinosis; Sic qui in juventute vini, vel spiritus vini potui nimis indulgent, hinc succedente ætate robur ventriculi perdunt, quatenus calor decrescens fortius hinc postulat calefaciens: sic & camphorata, & olea distillata sæpius lædunt; *Idem.*

IV. Hinc nunquam ita est *rarefaciendum* quin simul attendamus sanguinis consistentiam, vt in statum naturalem asseratur: Nec ita *resolventibus* vtendum, quin tonum sanguinis & rarefactionem debitam observemus: Vnde peccant qui v. g. in febribus malignis solis volatilibus, & perpetuis sudoribus ægros exhauriunt, cum tamen discutere quidem & rarefactionem conservare, nimiam vero temperare deberent: Sic qui resolventibus incautius vtuntur, facile sanguinis compagem laxam nimis reddunt, vt quasi dispereant & diffluant spiritus, quod in specie de cinnabarinis notandum, ea enim maxime resolvunt sanguinem: sed ne quid nimis, & vbivis, præmissis vniversalibus, interponenda tonica, modice adstringentia.

V. Cordialia confortantia probe sunt distinguenda, vnde vbi serum, v. g. deficit, vix aliud melius profuerit quam actu humida, aquea, non omissis acidis, nitrosisve, & contra, ne vnum pro altero demus, vel confundamus eadem.

VI. *Moschatis*, quæ maxime rarefaciunt sanguinem, non nimis est tribuendum; dum enim nimis exaltant & intendunt particulas Mercuriales, loco confortationis facile naturam lædunt, prosuntque fere magis externe quam interne, vel saltem nonnisi justo tempore; habent suum vsum, sed recte vsurpata. *Idem.*

CARMINANTIA, FLATUS DISSIPANTIA.

SYLLOGE.

Flatuum discutiendorum, aut generationis prohibendæ ratio, ex eorum productionis notitia pendet. 1. 10.
Indicationes præservatoria & curatoria. 2.
Multi dum dissipare tentant, eosdem producunt. 3. 8.
Opiata eosdem discutiunt. 4.
Carminantia *vel halituosa sunt, rarefacientia.* 5.
Vel absorbentia & temperantia. 6.
Vel calorem & fermentum ventriculi juvant. 7.
Calida & tenuissima non semper vsurpanda. 8.
Non conveniunt in siccitate intestinorum, & vbi arida stercora. 9.
Varianda pro varietate causarum. 10.

I. Flatus vbivis existentes ad sui Excretionem juvant quæcunque impedimenta tollunt propter quæ firmius partibus inhærent, Tenacitatem puta, & Glutinositatem Pituitæ ex qua sunt producti, & Aromatica sunt, abundantque oleo aromatico: Existimo autem discuti vere Flatus, quatenus ipsorum materia multum tenax inciditur & rumpitur, vnde subsidit materia pituitosa in flatus distracta & distenta, conciditque & coit in exiguum pituitæ globulum: Videtur namque modo haud plane diverso illi, quo solent pueri ex sapone aqua soluto per straminis tubulum excitare bullas: Bilis juncta Pituitæ glutinosæ, ipsam rarefaciendo, distrahit in flatus, qui vlteriore rarefactione tandem sponte rumpuntur, donec mox pituita prius ita distracta & rarefacta concidit, reditque ad pristinam sui naturam & consistentiam: cessante tunc Bilis actione propter defectum materiæ, in quam sic agat; nisi alii pituitæ parti se insinuet, eamque similiter in flatum distrahat & rarefaciat &c *Sylvius de le Boë meth. Med. lib. 2. c. 21.*

II. *Flatuum productio* & noxa est emendanda, 1. blande incidendo Pituitam glutinosiorem. 2. Discutiendo dissipandoque, aut alias suffocando eosdem Flatus, 3. corrigendo Bilis acrimoniam, Efficientem flatuum causam, Pituita vero, postquam soluta est à bile, atque in flatus mutata, denuo blande incrassari debet, non tamen valde glutinosa fieri: Pituitam incidere possunt & Salia volatilia, Aromaticaque omnia & Acida pleraque, hæc autem præsertim conveniunt, vbi metus est ne augeatur intendaturque vtraque effervescentia in corde ac Intestino tenui, quo in casu consultum est abstinere à Salibus volatilibus, vt & Aromaticis, tum ne augeatur flatuum proventus, tum ne Bilis reddatur vel acrior vel volatilior: Inter ista Acida primum locum Spiritui Nitri, tam *puro* quam *dulci* tribuendum, cum non tantum pituitam Glutinosam incidat, sed insuper flatus discutiat & rumpat, quin etiam bilem acriorem temperet, volatilioremque figat: potest iste spiritus Nitri commode admisceri Potui ordinario, aut cuivis alii medicato, & quidem ad mediocrem quantitatem, quo nec nausea inde excitetur, nec operatio eius nimis potens aut debilis observetur:

III. Quoad ipsorum *Flatuum* jam productorum

rum existentiumque *discussionem*, nihil novi quod laudato Nitri, tam puro & simplici, quam dulci facto Spiritui queat comparari, postquam pleraque vulgo nota sunt aromatica, & hactenus bilis acrimoniam, quodammodo saltem, intendentia & augentia, quo ipsa refero salia volatilia qualiacunque, quæ omnia spiritui nitri cedunt: Hinc est quod tam solicite discutiendis Flatibus medicamenta præscribant nostri Medici, sæpius experientia tristi edocti non parum ipsa nocuisse suis ægris, propter Bilem ab ipsis acriorem factam, incendiumque in corpore ab ipsis auctum: Hujus autem effectus rationem ignorant quotquot Effervescentiæ vtriusque, calidæ frigidæque, ignorant & naturam & rationem: quibus perspectis percipitur facile ratio incendii ab vsu carminantium facti, &, quod primarium est, percipitur quoque ratio qua possit præveniri hoc malum. *Idem Append. Tract. x. §. 608.*

IV. Generationem Flatuum impediunt præ aliis multis *Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Philolonium Rom. Requies Nicol. &c. *Idem. Tract. 9. §. 254.*

V. Conveniunt eatenus cum diaphoreticis quod discutiant & resolvant, vnde plurima sunt diaphor. quæ & carminativa existunt, vt carlina, zedoar. antimon. diaphor. &c. tanto excellentiora quod & resolvant, & per sudorem vel diaphoresin expellant: Suntque vel *halituosa rarefacientia*, quæ leptomeria sua, & attenuandi subtili ac volatili vi pituitam, sive insipidam, sive inprimis acidam, calefaciunt & corrigunt, qualia inprimis sunt tum *volatilia, oleosa*, seu sulphure balsamica, subtili, cum sale volatili maritato, pollentia, quæ & calorem debilitatum (*flatuum enim pater est calor respective debilis, mater humor aqueus, acidusve, frigidus & viscidus, seu pituita in vapores acta*) sibi restituunt, & halituosa sua vi vndique penetrant, ac vaporositate hac sua subtili & volatili explosionem generatorum vaporum crassiorum adjuvant, v.g. sem. 4. carminantia, aromatica quævis, inprimis radix zedoar. galangæ, & olea illorum distillata: tum *volatilia acida*, vt spiritus salis, spir. salis dulcis, quem dolores colicos instar incantamenti sustulisse observavimus aliquoties: Hæc ipsa vero oleosa volatilia, seu sulphure volatili oleoso conspicua, sunt etiam paregorica, nervina & demulcentia; vnde partium membranosarum doloribus, & tensionibus à flatibus oriundis apprime vna satisfaciunt: Et hæc conveniunt egregie tum interne tum externe in quamplurimis affectibus, colica, vertigine, torminibus hystericis, & post partum, vbi speciatim radix zedoariæ & galangæ prosunt; flatibus vterinis, hernia; vbi experimento Helmontii & nostro, semina quatuor calida majora carminat. laudatissima sunt, tinnitu aurium &c.

VI. Vel *absorbentia* sunt & *temperantia*, quæ non solum acidum exsuperans saturant, humores ipsos desiccant, & inde exsurgentes vapores præcipitant, verum etiam, si bilis rarefacta vna concurrat, eandem domant, & vno verbo δυνάμεις has infringunt, & seminale flatuum fermentum, ac gas sylvestre exhalans coercent; imo, si calor junctus sit excessivus, adeoque phlogosis viscerum, vt in hypochondriacis, conjuncta sit, eandem quoque respiciunt: Talia sunt tum *præcipitantia terrea* & diaphoretica, vti inprimis antimonium diaphoreticum, conchæ præpar. lapides ocul. cancri &c. tum inprimis *salina nitrosa* & *alkalina* etiam, Tartarus vitriolatus, tinctura tartari, arcanum duplicatum &c. huc refer acidulas, clyssum antimonii &c. Conveniunt hæc inprimis in colica biliosa, flatibus hypochondriacis, tympanitide, febribus palpitatione cordis, vertigine & similibus. Notabile vero est hæc quoque mista posse dari, vbi & præcipitandum; & dolores sistendi, vti in cardialgia inprimis, vbi sæpe magno cum successu oleum garyoph. cum conchis præparatis, in forma sicca; cum essentia carminativa & castorei, in liquida &c. exhibuimus.

VII. Vel *coctionem & calorem, ac menstruum ventriculi corruptum roborantia*, tum *præcipitantia & incidentia*, ex rad. ari. z. z. &c. tum aromatica & balsamica alia, ad quemcunque excessum adaptanda: Vti enim semper in flatibus ventriculus est respiciendus, iidemque ex ejusdem frustrata actione solenniter oriuntur, ita hæc ipsa stomachica etiam inter carminativa merito recensentur: prosuntque hæc in specie in ructibus, singultibus, cardialgia, inflationibus à cibo &c.

VIII. Non in quibusvis flatulentis tenuissima & potestate calida volatiliora opponenda, inprimis in hypochondriacis, seu qui affectu flatulento laborant, quibus sæpe & vt plurimum temperatiora conveniunt, quæ phlogosin viscerum à salinis & nitro sulphureis particulis fotam temperant: vnde hoc passu ipsa temperantia, & refrigerantia quasi flatuum debellationi debentur, quatenus calidum innatum & hoc modo sibi restituunt.

IX. Non conveniunt si siccitas adest intestinorum, aridaque stercora obstructionem causentur; vtrobique enim, nisi prius evacuatio fiat materiæ & sufficiens depletio, frustra non solum sunt omnia, sed etiam in longe pejorem statum æger præcipitatur: *Crato* cons. 177. male quosdam statim in colica festinare scribit ad flatus discutiendos, adhibitis carminativis: quæ quidem in colica leviori voto satisfaciunt, in vehementiori vero plurimum nocent.

X. Vt variant causæ flatuum productivæ, ita etiam curatio, sive ab interna causa, & facultate læsa, vt vocant, sive ab errore externo oriantur: Sic vt leguminosa, oleracea, humido excrementitio abundantia, dulcia, pinguia, seu crassa & lenta, fæculenta &c. flatus generant, ita etiam cruditatibus obviam eundo, i.e. præcipitando acidulis, aromaticis &c. pro re nata medelam fieri oportet. *G. W. Wedelius de f. m. fac. p. 174.*

CAVTERIA, FONTICVLI, INVSTIONES, SETACEA.

SYLLOGE.

I. Fonticuli, pariter ac vesicatoria, humores quoscunque intra cutim, minori licet ambitu, defixos, aut per eam à vasis tum sanguiferis tum nerveis traductos elutriant, Nec tantum, vt illa, superficiem cutis exteriorem proritant, & quasi emulgent, sed corium totum perforando quicquid è foraminis lateribus per vasa abrupta exundat, quicquid etiam subtus foramen aliunde prolabitur, foras convehunt: Quare ad Fonticulos confluunt non tantum humores intra cutis poros, aut glandulas aggesti: aut per arterias & nervos illuc transmissi, sed insuper excrementa serosa subtus cutim, per musculorum & membranarum interstitia de loco in locum transferri aut prorepere solita, vndequaque ad eos tendunt, & exitum inveniunt: Porro humores morbificos ad partes alias prius debiles, & diu afflictas afferri assuetos, Fontanella in via constituta anticipat, adeoque ab illorum incursu partem modo hanc modo illam liberat, & munimenti instar ab hoste defendit; Hinc materies aut arthritica, aut nephritica, aut colica, imo interdum paralytica, aut alias scorbutica inter transeundum è mineris suis, ad nidos sive locos ποσῆρος per Fonticulos non raro intercipitur, adeoque solitis morbi insultibus evitatis foras convehitur: nec minus emissarium hoc, tanquam colliciæ ad derivandam vliginem excitatæ, humores cuilibet parti corporis, aut regioni impactos, ibidemque noxam facientes inde sensim elutriant, adeoque diathesin morbidam præcavent aut curant. *Willis.*

II. Ex variis hisce juvandi rationibus, quibus Fontanellæ in genere prodesse solent, facile colligitur ad quos potissimum affectus requiruntur, nam licet nullus fere occurrat morbus cui hoc remedium aut noxium aut inutile sit, attamen in quibusdam casibus plusquam in aliis necessarium videtur: Ad singulos fere capitis morbos, tum internos tum externos vulgo præscribitur; ad infantum ac puerorum motus convulsivos, ipsorum ophthalmiam, tumores strumosos; Nec minus contra pectoris morbos hoc remedium prædicatur, pariter ac ad affectus imi ventris, Nullus item arthriticus aut cachecticus quin cutim multis in locis plusquam murena perfossam habet: At vero hoc remedium vtcunque ex se vtile & benignum non omnibus congruit, Nam duo sunt hominum genera, qui tametsi ægrotarent à Fontanellis excusari possunt, in quantum sçil. Emissarium hoc in quibusdam evacuat nimis, inque aliis parum aut minus quam oportuit, atque interea dolorificum valde ac intolerabilis existit: 1. ergo non bene convenit quoniam nimis evacuat vel absumit humorem, aut spiritus: Etenim observavi in nonnullis Fontanellam, in qualibet corporis parte excitatam, ichorem quantitate immodicum, & qualitate vitiosum profundere: ex illa nimirum crebra vice, si non continue, latex aquosus, tenuis ac fœtidus, pilum ac integumenta sæpe atredine inficiens in magna copia exudat, proindeque à nimio hujus effluxu vires ac carnes atteruntur: Ratio videtur esse, quod in quibusdam mala sanguinis ac humorum diathesi præditis, solutio continui facta, & à sanatione præpedita, brevi in vlcus fœtidum & cacoethes degenerat; cujus latera fermenti acidi corruptivi naturam induunt, à quo sçil. sanguinis illuc continue appulsi portiones inquinantur adeo & dissolvuntur, vt serum ejus sulphure soluto, aliisque corruptelis imbutum, à venis repudiatum copiose illic foras exundet. Porro σηπαγώδες hoc Fontanellæ inquinamentum, sanguini communicatum totam ejus massam aliquatenus depravat, & exinde saltem (simulque ob nimium serosi laticis impendium) minus nutritiam reddit: Porro à sanguinis sulphure juxta fontanellæ parietes soluto, & cum sero effluente, ichor emanans adeo fœtet, & lintea denigrat: Fontanella quandoque ichorem haud immodicum profundens, spiritus ac vires plus debito absumit; quod equidem ab effectu, & interdum nonnisi à posteriori dignoscitur, in quantum scil. nonnulli, dum fonticulum vnum aut plures apertos gerunt, languidi & macilenti perstant; iis vero occlusis illico vegetiores ac magis torosi evadunt: Porro vulgaris observatio est, multos à Fontanella prope caput excitata, subinde quoad visum defectu quodam ac imbecillitate correptos fuisse, hinc vt eam propediem occludere cogerentur; quod ideo contingere videtur, quoniam vbi spirituum penus exilis & consistentia pertenuis est, parva horum, vel succi è quo procreantur, impendia,

dia, si modo sunt constantia, ægre feruntur, *Cæterum alio*, & quidem diverso respectu Fontanellæ, prout etiam vesicatoria quibusdam interdicuntur, aut caute præscribuntur, quia scil. cum parum aut minimum evacuant, locum in quo excitantur plurimum divexant: Nam quibus temperie biliosa, aut alias calidiori prædictis, cruoris massa debito crassior, ac sero minus diluta, in compage strictior existit, in his solutione continui ob Fonticulum facta, & reservata, sanguis ipse (si quidem quo evadat serum non satis exuit) in transitu hæret, proindeque extravasatus phlogosin valde dolorificam ciet; ac interea cum talis Fontanella ichoris perexiguum profundit, inutilis æque ac molesta existit. *Idem.*

III. *b* Generalis fontic. finis est materiæ peccantis quotidieque accrescentis evacuatio; quæ non simpliciter consideranda sed quà simul vel derivat, vel intercipit, vel revellit materiam: Revellendo evomitur materia taliter: Si in Epate generetur, vel liene, aut vtero, & vergat sursum, licet fontan. producere in femore vel crure, servata semper rectitudine, hinc impeditur quo minus materia superiores partes inquinare possit: Vbi notandum quod si ab iisdem partibus materia relegetur deorsum, occuperque aut crus dextrum sinistrumve, malè hi agunt qui superioribus partibus, revulsionis gratia ab inferioribus, fontanellas adhibent, etiamsi servent rectitudinem; sic enim materiam malignam, vel quantitate, vel qualitate peccantem, ad superiores partes non sine damno retrahunt: Hinc rectè Aquapendens p. 1. Oper. Chirurg. cap. 95. non fuit veritus tumefacto pedi suprà genu fonticulum apponere, qui præterquam quod revellit, insuper etiam intercipit materiam, eique viam intercludit, quominus ad inferiora vergere possit: Et ejus ego vestigia sequutus, non paucos à tumore pedum, præcipuè circa talum existente, fonticulo facto in femore infra genu liberavi, qui & adhuc perbelle se habent: Considerandum autem in viris infra genu, externam; in mulieribus verò, ob vterum, internam regionem me semper elegisse. *Glandorpius Gazoph. c.* 15.

IV. Inter *Cauteria* antiquorum & modernorum *Fontanellas* Medici differentias statuunt quam plurimas, à fine petitas, 1. Cauteria loco affecto applicantur, Fonticuli supra vel infra in parte sanâ: 2. Cauteria locum affectum sanant, Fonticuli eundem lædunt, 3. Cauteria eundem roborant, Font. debilitant. 4. Caut. siccant, Fontic. eundem humectant. 5. Caut. diu non servantur aperta, Font. contra: 6. Caut. evacuant simpliciter, Font. & simpliciter, & cum revulsione, derivatione, interceptione: Circa has differentias Nota, & 1. circa locum affectum, dupliciter sumi posse, latè vel strictè: Latè ille locus dicitur affectus cui materia quædam impacta est, consideraturque vt pars quædam corporis recipiens: strictè sumptus est pars mandans, seu generans, quæ aliam male habere facit. vnde hic locus primario, alter secundario laborare dicitur: seu hic essentialiter, per consensum alter: sic latè plerumque loco affecto applicantur cauteria: adhæc nec semper vel supra vel infra locum affectum in parte sana adhibentur duntaxat fontic. sed etiam in ipso loco aff. teste *Sennerto Inst. lib.* 5. *par.* 1. *sect.* 1. *c.* 9. & Spigelio, cujus verba hæc sunt, *Multi supra articulum fonticulo facto, ac aliquamdiu detento aperto sanitatem pristinam sunt adepti.* Idem fit in iis quibus aura maligna è digito ad caput ascendit: his si in loco affecto excitetur vlcus, id ipsum remedio est: quia ad multos annos tenetur apertum Fontanellæ nomine gaudet, & hoc tanto magis quoniam fonticuli ritu tractatur: fit itaque, fontanella æque ac cauterium, in loco etiam affecto, non simpliciter autem supra vel infra eundem, nec semper in parte sana, vt affirmat Aquapendens part. 1. cap. 95. *Itaque, vt summatim omnes boni fonticuli conditiones referantur, debent fieri vt plurimum in partibus oppositis partibus affectis, interdum in vicinis, nonnunquam in parte affecta; & hoc dupliciter, vel in ipsamet parte affecta &c.* Quare differentia hæc prima non admittenda: Ad 2. quod attinet, quippe cauteria locum affectum sanare, hoc non solum de illis, sed & de fonticulis dici potest, vt & illud quod fonticuli partem sanam lædant, & non id ipsum etiam faciant cauteria: fonticuli enim locum affectum sanant, & quamvis sanum lædant, hæc læsio non est dicenda læsio, quoniam non fit vt inde succedat morbus, sed vt morbus per hanc læsionem tanquam per medicamentum sanetur: Et fonticulos locos sanare affectos hinc patet, Ponamus patientem psora affectum, cujus cutis tota inquinata, cui inuruntur in cutis variis locis fonticuli, vel vnus saltem, nunquid hi fonticuli sanant locum affectum, etiamsi cutis sola non sit locus affectus, sed internæ quoque partes simul; Sic etiam in intemperie quadam, v. g. hepatis, si fiat fonticulus in crure, cujus ope eadem alteretur, tum sanatur & locus affectus: Adhæc cauteria non sanant per se, sed ex accidenti, quatenus scil. materiam superant morbificam, tam à parte mandante productam quàm à recipiente collectam: Ad 3. respondeo Nec cauterium nec fonticulum partes roborare primò & per se, sed ex accidenti, quà per ea materia evomitur peccans, quâ propulsa locus affectus robur tandem acquirit: vtrumque autem æque labefactare primò partem, ob solutionem continui, & roborare ob exsiccationem materiæ certum est, atque ita & in eo convenire. Ad 4. sic inquio, Siccatio illa quam procurat cauterium dupliciter intelligitur, præsertim de cauterio quà est ignitum: Sic Hippoc. vbi vna non suffecisset cauterisatio, secundo illam administravit, quo virtus ignis exsiccativa denuo parti imprimeretur, & hac cauterisatione vsus fuit in partibus duntaxat laxis: Intelligi quoque potest exsiccatio de cauterio, prout est vlcus vacuans materiam, atque ita siccationem inferens: Hoc & dici potest de fontic. quod siccet potentia partes humiditate affectas, etiamsi actu partes, quibus infigitur, humectet, quod est accidens, quia eadem in illis non generatur totaliter, & maxima pars aliunde eo confluit, ac proinde æque cauteria, prout sunt vlcera, humectant locum cui infiguntur, ac fonticuli ex quibus, vt & ex illis, materia illa evacuatur, quâ excretâ totaliter insequitur exsiccatio. Ad 5. Circa conservationis tempus perpendenda materia, quæ quò citius evacuata, & pars generans denuo suam crisin adepta, eò citius fontanella obseranda, quod & demonstrat quotidiana experientia, alios ab affectibus gravissimis brevi spatio fontanellarum beneficio liberari, alios non item, vel ob materiæ copiam, vel qualitatem, vel errorem externum, ad vltimum vsque vitæ diem gestare cogi: Sic veteres vbi advertunt materiam nondum ex toto evacuatam, vstionem denuo instituerunt, sublata enim causa, tutò clauditur fonticulus: Hinc *Celsus l.* 4 *c.* 22. *Vt materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non vt primum fieri potest hujus generis*

vlcera sanare, sed ea trahere donec id vitium, cui per hæc opitulantur, conquiescat. Ad 6. Quod ponitur minimè concedendum exemplo hoc declaratur: Hodierni in antiquo capitis dolore vtuntur fonticulo in suturâ coronali, ad vacuandam peccantem materiam, quæro, vtrum hæc vacuatio sit simplex vel composita? si simplex, quid refert & fonticulum hunc cauterium antiquorum dici posse, quia fit in loco affecto, quem & sanat, roborat & siccat? Si composita, ergo & veteres dum hanc inustionem primò invenerunt, & in eodem loco administrarunt, ac ad longum tempus apertum tenuerunt, eundem etiam finem, præter modum & formam agendi, nobiscum habuerunt, scil. è loco affecto vel per interceptionem, vel revulsionem, vel derivationem materiam peccantem evacuare: Finem itaque, & modum, & formam agendi vnum eundemque cauteriis antiquorum & fonticulis modernorum inesse vt plurimum statuo, quamvis nomen fonticuli non fuerit ipsis vsitatum ac cognitum: ac idem ferè importare assero fontanellam nostram quod cauterium priscorum, & quamvis hoc multò plures habuerit vsus, tamen propterea à fontanellis non est secludendum nostris; hincque ferè omnes Practici excellentiores, vbi de fonticulis agunt, Cauterij nomen tanquam magis vsitatum proferunt ac retinent. M. *Glandorpius Gazoph. c.* 17.

V. Antequam claudantur perpendenda ætas, corporis constitutio, materia peccans, pars mandans & recipiens: Si infans Epilepsia v. g. laboret, ac fonticulus nuchæ infigatur, simul proba victus ratio nutrici imperetur, medicamenta congrua dentur, hinc fomes ad eum affectum subtrahatur, ac cerebrum roboretur, vt annuo spatio recidivi mali suspicio nulla detur, tutò poterit fontanella obserari, ne si vlterius aperta servetur, boni simul & mali succi effluant, partsque magis debilitetur. In viro ætatis consistentis, status præsens cum præterito conferendus; qui si melior redditus, nec, dum flueret fontanella, recidivam passus sit, paulatim in nucha vel sincipite obliterari potest, pilulam sensim minuendo; securitatis gratia alium in brachio inurendo, qui & aliquo post tempore sigillari poterit. At senes ad extremum vsque gestent, ij scilicet quibus calor naturalis debilis, & copia materiæ fluit: Perpendendum quoque an calor nativus gestationis tempore vegetus adeo fiat vt materiam morbificam omnino absumat; vel an materia peccans aliam inveniat viam: hinc inferre licet non dari definitum tempus gestandi fonticuli; nec eorum clausuram mortem sequi: Si quis authoritatem *Cratonis* objiciat, asserentis ex consolidatis fonticulis mortem obtigisse, sciat eum loquutum de ea exsiccatione quæ pendet, non à defectu materiæ, sed vi expultricis, quæ non vt ante valida; vnde materia in visceribus conclusa mortem ipsam infert, secus est si exsiccetur, vel arte, vel natura vlterius non generante materiam, alias per fonticulos exclusam.

VI. Quidam *dolore lumborum* diutissimè afflictus tandem obiit; inter alia remedia paulo ante obitum cauterium femori quatuor digitis supra genu affixum fuerat; à quo decisa eschara fluxit sanies quædam ad ℥ß. circiter, post singulis diebus fluebat ex cauterio pus verum & laudabile ad ℥j. vel amplius: Eo defuncto inventus est pulmo purulentus; in lumbis magnus abscessus, à quo ad cauterium vsque inventus est canaliculus, per quem puris portio quædam affluebat. Hic patet naturæ solertia, quæ eum ductum efformavit ad expurgationem abscessus, quod tamen perficere non potuit à morbi magnitudine superata. *Fr. Chomel apud Riverium Observat.* 2. Vid. *Willis Anatom. cerebri c.* 12.

VII. Multis exemplis erudimur quam minime tuto cauteria, præsertim in pedibus, atque hoc nostro Germanico aëre, adhibeantur, Et dum propter Germanici aëris intemperiem & frigiditatem clauduntur, quam subita mors consequatur. *Crato apud Scholtzium Cons.* 221.

VIII. *Cauterij in Sincipite vsus* ad multos morbos proficuus est, in iis maximè quibus pars hæc non membranea sed ossea est: locus aptus est vbi desinit apex medii digiti, adhibita radice manus nasi extremitati, juxta *Mesuem*, non ad superciliorum intermedium, vt vulgò, monente *Zecchio Consult.* 1. Si dubius sit Chirurgus præstat paulo altius apponere, jubente Aquapendente: Vltra pericranium cauterisatio non instituenda, sufficit vel attingi, vel tantum perforari non vlterius progrediendo, laminam scilicet auferendo, quod fugiendum suadet *Albucasis*: Tutius semper actuale potentiali. 2. In Occipite fontanellam reprobant Practici, quod vix gestetur, pisumque detineatur: verus locus est nucha, vbi summa vertebra cum capite committitur. 3. In Cervice locus maxime commodus, juxta Aquapend. est inter j. & ij. vertebram: eligunt alij inter ij. & iij ne infigatur in processu vertebræ, nec ad latera, sed recta in medio. 4. In Brachiorum interna parte commodius & salubrius excavantur quam externa: genuinus locus est inter musculum deltoidem & bicipitem, vbi vena cephalica excurrit, quod videri & attingi possit: quod inter musculos; quod prope venam cephalicam fiat, quæ conditiones deficiunt si in parte sylvestri imprimatur. 5. Gestantur vsitatè fonticuli supra genu, in Femoris interna & externa parte, per iv. digitos supra ipsum: externo quidem loco, inter musculum crus extendentem & flectentem: interno, inter musculum extendentem, domesticum vastum internum & adducentem: Externus locus planè rejiciendus, ob latum tendinem, qui ibidem sub cute dispergitur, quo læso, teste *Aquapend.* & *Hildano*, gravia sequuntur symptomata: internus vtilior ob venam cruralem descendentem. 6. In Crure tribus locis fiunt; posteriori suræ parti infigebat *Spigelius* in dolore Ischiadico cum successu, quia ibi excurrit vena poplitea: Internus locus trium digitorum latitudine sub genu existit; commodus, saphænæ ratione, mulieribus; viris, equitationi deditis, minus: quibus potius conducit exteriori loco inter fibulam & tibiam, in interstitio musculorum, vbi vena adest, etsi non adeo evidens ac in interna parte.

IX. Excitetur his observatis conditionibus, Primo, Sit *Fontan.* in loco qui à patiente conspici, regi & mundari possit; maximè in artubus. 2. Sit prope venas majores, aut earum ramos aut ramulos, non supra. 3. Non fiat in ipso corpore musculi, parte tendinosâ aut carnosâ, sed in interstitiis musculorum, quò humores transeuntes facilius vacuentur. 4. Eligatur locus ligaturæ aptus.

X. *Perforatæ Aures* Fontanellæ vicem gerunt, ex toto vacuantis: viam intento digito monstravit natura: foraminulum quibusdam in lobo extat, inauribus dicatum: Mirus lobi auris cum corpore reliquo consensus, sive per nervulos, sive per arteriolas à carotide, sive per venas ex jugularibus: Summo æstu si frigidam lobo aspergas, vniversum cor-

corpus senties refrigerari: In Ægypto, teste *Alpino*, familiaris aurium scarificatus: Auris lobulo perforato trajiciatur turunda longiuscula, ex inverso & convoluto cortice radicis laureolæ: Sinenda eo loco turunda donec auris & vicinæ partes intumescant: tum leviter turunda commoveatur, vt aquæ copia collecta effluat, qua exhausta detumescet auris & ophthalmia sedabitur. *Bartholinus Cent.* 4. *Observat.* 80. Incredibile dictu quantam serosæ illuviei copiam per hujusmodi foramina depluere sæpe vidimus, ita vt vix decem dierum spatio ea copia per setaceum, quæ aliquando intra 24. horas per hæc emissaria fluere possit: Nec tantum in fluxionibus ad oculos, sed & partes inferiores, præcipuè externas, vt pectus, dentes, articulos &c. hoc remedium multum valere vidimus: multosque ab imminente phthisi ex tenui acrique destillatione: alios ab inveteratis capitis doloribus curatos experti sumus: dignumque remedium quod omnes Practici in fluxionibus tum avertendis, tum vacuandis in vsum revocent. Foramen fiat cum stylo triangulari candente, immissisque radicis thimelææ frustulis, postea emplast. diachylon. gummato obvolutis, & ad instar setacei vulgaris bis aut ter quotidie, si opus, renovatis, per longum tempus. *Riverius Cent.* 14. *Obs.* 100.

2. Cauterium *retro aures* apprimitur à *Zacuto Praxis Admir. lib.* 2. *Observat.* 160. commendatum ad omnes destillationes à capite, & à *Riverio* in fluxionibus oculorum.

3. Novus locus à quibusdam inventus, in Cervice, prope venas jugulares, in musculorum interstitio: cujus beneficio Raucedo inveterata curata in duobus. *Riverius.*

4. *Fontanellæ in Dorso* non solum ad morbos capitis, materiam νοσηρὰν evacuando & derivando, sed insuper ad arthritin, nephritin & colicam omnem, morbi fomitem anticipando, eamque dum ad nidos suos tendit intercipiendo, egregie conferunt: Quod equidem per experimenta & observationes ab ægrotum juvamina desumatas comprehatur. *Willis. Cauteria inter scapulas* admota hodie in maximo vsu sunt, & à Practicis nostris passim vsurpantur. *Riverius.* Cauteria nemo Dorso inussit, nec vllus vltra tertiam aut quartam cervicis vertebram progreditur: Novi tamen virum qui fontanella Dorso inusta, inter primam & secundam Dorsi vertebram à metu phthiseos liber evasit. *Bartholinus Centur.* 4. *Histor.* 33. Illustriss. *Theodoro de Mayerne* familiaria illa fuere, è regione anguli superioris omoplatarum, ad æqualem spinæ distantiam causticum admovens: Pisa quinque, sex & amplius jubens imponi; quæ tenax emplastrum cohibet: Illustrissimus *Seguierus*, Galliæ Cancellarius, qui nonagesimum prætergressus est annum, eorum beneficio tamdiu vitam protraxit, pisorum acervum vnicuique indens foramini.

5. Id jam apud nos in frequenti vsu est, duo caustica applicentur *posteriori parti cervicis*, juxta quartam & quia tam colli vertebram, ita vt spina vtrique cauterio intermedia sit, & vtrumque eodem emplastro curari valeat. *Riverius.*

6. *Alarum cavo* suffigendum cauterium, vbi res ferat proposuit *Amatus Lusit. Cent.* 6. *Curat. vlt.* In peste curanda duplex ad vtrasque alas cauterium defigit *Thomas Fienus lib.* 4. *de Cauter. cap.* 17. Iuveni xx. annor. laboranti fluxione in pulmones, phthisi jam propinqua, inter plurima remedia præcipuum fuit causticum vtrique axillæ admotum, quod fluxiones ad pectus dilabentes, & humores in eo contentos potenter derivando, intra mensem juvenem restituit. *Riverius Cent.* 2. *Obs.* 61.

7. *I. Cæsar Claudinus* & scapularum locum, & infra articulum laudavit ad defluxus in partes pectoris avertendos, Locus enim is à magno calvariæ foramine, & à spinali medulla dissitus non est: est etiam declivis & propinquus venis quæ à capite in brachia descendunt.

8. Ad pectoris morbos Fontanellæ inter homoplatas, item in brachio, aut crure, ad humores versus pulmonem affluentes evacuandos, aut anticipandos; etiam ob eosdem illuc depositos avocandos conducunt: Quomodo Fonticulus in ipso thorace, inter costas incisus, materiem tabificam à pulmone nonnunquam immediatius derivat, experientia novimus *Willis.* Ad medias claviculas, qua fossula submissa indicat, insculpenda duo emissaria *Aquapendens* contra destillationes ad pectus jubet.

9. *Abdominis regio* ad Fonticulum, in vlla sui parte gestandum, inhabilis videtur, attamen quorundam praxis, etsi rarior, ad affectionem quamque hypochondriacam multum prædicata est; fonticulum amplum, & plurium pisorum capacem, supra lienis regionem per cauterium inuri: Hoc in nonnullis sine magno commodo, certe non quantum talis remedii molestiæ compensandæ par est, factum novi. *Willis.*

10. Per Fontanellam in *Inguine* Lumbaginem immanem, quibusque aliis remediis obstinatam, Inque alio affectionem Ischiadicam inveteratam feliciter olim curavi: Enim vero emunctoria glandulosa illic loci constituta, sanguinis & liquoris nervei recrementa quamplurima imbibunt, quæ si ex illis per emissarium idoneum protinus & continue amandentur, multum hoc conducet ad partes vicinas à minera quavis morbifica liberandas. *Willis.* In *Inguine* excitantur Fonticuli, in his præsertim qui lege maritali non tenentur, quique jam annis graviores sunt: Ad colicam & dolores vesicæ hæc probavit *Gulielmus de Saliceto*: ad Arthritidem *Iacobus Fontanus*: ad Psoram contumacem *Santorellus*: hydropicus & cachecticus magnum inde sentere beneficium: Taceo quod longe plurimis vlceratis bubonibus venereis, jam sanescentibus, in peculiare infecti jecoris emissarium pilulam conjeci, longo tempore continendam, non sine commodo.

11. Inferius Inguine, iv. digitos latos, excitatum *media femoris linea* cauterium, percommodum iisdem affectionibus abolendis: discurrunt quippe per medios illos, externa facie, lacertos, venæ insignes, quarum surculis facile est, occasione data evomere quicquid superfluum superiori corpori: *Placentinus* Monachis, ob incommoda quæ ex continua genuflexione eveniunt, intus in femore duobus vel tribus digitis infra inguen, in musculorum interstitio, prope quod est vena cruralis, infigebat.

12. Fonticulum, qui *Suræ*, inter principia musculi gastrocnemij inuritur, mitigare dolores Ischiadicos summo & felicissimo successu expertus sum in memet ipso: Laudat quidem *Spigelius de Hum. corpor. Fabrica lib.* 5. *c.* 9. ob transitum venæ popliteæ, inustionem fonticuli in sura, vbi principia musculi gastrocnemij concurrunt: at quia hic locus ob declivitatem ad deligandum est valde incommodus, Ego, juxta *Vesalium*, locum paulo supe-

riorem elegi, ipsique fonticulum inussi, non sine ratione, habet enim hic fonticulus omnes boni conditiones, primo venam popliteam vicinam, quam antiqui & recentiores in Ischiade, aliisque morbis plurimis aperiebant magno cum successu: 2. Interstitium principiorum gastrocnemij; neque enim metuendus nervus satis insignis qui sub genu transcurrit, vt lædatur: nam vbi fonticulus conficitur, nervus progrediendo jamjam profundiora petiit: 3 Deligaturam firmiter consistentem: 4. Commoditatem qua patiens ipse fonticulum regere & gubernare potest. *Scultetus Armam. Obs.* 72.

13. In Pectore duo vel tria Cauteria, secundum ejus longitudinem in affectibus Thoracis & Pulmonum admoventur. *Riolanus Enchirid. lib. 5. cap.* 4.

14. In flexu Natium, ad extremitatem gloutiorum musculorum, vbi percipitur motio femoris supra articulum, admovetur pyroticum in perfecta Ischiade, quando humor occupat cavum articulationis. *Idem.*

15. Interdum, ad avertendas fluxiones in femur, supra lumbos, juxta spinam, vtrinque cauterium apprimitur. *Idem.*

16. Iuvenis quum truculentum diu pateretur capitis dolorem, tandem excitato fonticulo in manu dextra summa, inter indicem & pollicem, parte externa, omnino sanus factus. *Zacutus Prax Adm. lib.* 1. *Observ.* 8. Fonticulus ille aliis experimentis comprobatus est. *Riverius.*

17. Sub Genu, si rectè applicetur, omni caret periculo: vitanda est coarticulatio fibulæ cum tibia, vbi validissimum ligamentum exit, quod si caustico attingatur, graves excitantur dolores. *Fab. Hildanus Cent.* 1. *Obs.* 94.

18. Restat aliud emissarium revellendorum humorum gratia, carnosa parte quæ xv. digitos malleolo superior est; propositum à *Fieno lib. 4. de Caut. cap.* 15. quem locum exulcerare consuevimus vesicantibus in febribus malignis. *Severinus Med. Efficacis p.* 214.

XI. Quidam 60. annum prætergressus, obstructionibus viscerum adeo graviter laborabat, vt etiam abdomen & crura tumore oëdematoso extenderentur; cum siti, cibi fastidio & aliis symptomatis: Instituta optima victus ratione, præparato corpore & aliquoties Rheo, Senna &c. expurgato, additis roborantibus, Tandem quoque cauterio potentiali fonticulum ad poplitem dextrum effinximus; inde serosi humores tam copiose effluxere vt præter spem restitutus sit: natura enim humores excrementitios ad fonticulum, veluti ad cloacam protrudebat. *Hildanus Obs.* 74. *Cent.* 4.

XII. Mirus *lobi Auris* cum corpore reliquo consensus, sive per nervulos, sive per arteriolas à carotide, sive per venas ex jugularibus: Summo æstu si frigidam lobo aspergas vniversum corpus senties refrigerari & refocillari, quod non simplici vice in me sum expertus: Perforatur innoxie, & propter arterias carotides, venulasque jugulares, capitis vasa, genas gingivasque perreptantia, non capitis solum sed *oculorum dentiumque* affectibus prodest: Testis est *Pr. Alpinus 3. Med. Ægypt. c.* 1. in Ægypto familiarem esse aurium scarificationem, prima æstatis parte, quo tempore è centenis quibusque pueris xl. vix reperiantur quorum aures ob scarificationem gossipia non gestent. *Vallesius 6. Epidem.* 5: 21. Empiricos quosdam vidit *Ischiaticis* omnibus internam auriculæ partem, qua cartilago velut replicata tumorem quendam habet, cauterio vrere, & eorum quosdam esse juvatos: Causam addit, quod multis Ischiaticis ex capite fluat materia & ejus loci vstione intercipiatur: Idem didicit à Saracenorum filiis: Ad dentium dolorem periodicum nihil præsentius habuit *Spigelius* quam ferro candente eam anthelicis partem incidere quæ supra concham immediate superiorem tragi partem contingit, deinde vulnus consolidare: Singulare *ophthalmia* remedium *Bartholinus cent.* 4. *histor* 80. Cuidam, *apud Scultetum Armam. Tab.* 34. *fig.* 6.) ex basi crassiori de collo propendebat tumor, qui ob venas iugulares, & arteriæ carotidis internum ramum nulla ratione amputari, nulloque modo à cute separari potuit: Illi Setaceum sinistræ auriculæ lobo inustum, ad intercipiendam materiam, quæ illinc per venam acu nunc perforatam & adustam quotidie affluxit ad nutriendum & augendum tumorem: Eschara setacei butyro ablata, foramini immisi primo annulum plumbeum, donec illud vndique consolidaretur, quo facto substitui aureum: Hac annellatione non modo fuit impeditum tumoris incrementum, verum etiam tumor per accidens in tantum decrevit, vt ipsum patiens inducto thorace facile occultare potuerit.

XIII. Vulgo quæritur an *Cauterium actuale* citra noxam *Bregmati* possit admoveri? ♃. Licet vsum fonticulorum in suturæ coronalis & sagittalis concursu, quem Græci βρέγμα vocant, gravissimi authores suspectum reddant, eum tamen quia perplurimi mecum, ob crebram boni successus experientiam, maximè commendant ad curandos contumaces præsertim capitis affectus; illamque quæstionem satis ventilarunt I. C. Claudinus Resp. Med. 3. T. Fienus lib. 3. de cauter. c. 22. & M. A. Severinus Pyrot. Chir. lib. 2. pag. 21. cap. 11. actum non agam, sed Lectorem ad allegatos authores remittens administrandi modum aggredior. Ad bregmatis accuratam inventionem tam recentiores quam veteres Chirurgi varios excogitarunt modos, quos omnes recenset Aquapendens de Fonticulis in sutura coronali: Ego ad inveniendum suturæ coronalis & sagittalis concursum, Avicennæ modum & Celsi conjungo, Et capillis sufficienter derasis, duco filum ab vna media aure ad alteram: deinde aliud ab apice narium ad verticem; vbi fila sese intersecant & crucem efficiunt, ibi censeo esse bregma seu fonticuli locum: Quoad operandi modum, Chirurgus sinistra manu tenet cannulam frigidam, quâ cutim attramento signatam fortiter comprimit, vt partes vicinas ab igne defendat & dolorem mitiget; dextrâ vero ferramentum optimè ignitum cannulę intrudit, & ad cranium perveniens circumvolvit, donec ossi aliquod vestigium inciderit: ad prohibendam inflammationem pericranii, quæ omissa ferramenti igniti circumvolutione facilis esset, & ad promovendam materiæ peccantis evacuationem, quæ paulatim quoque fit per poros cranii, ferramento illo vtor quod Aquapendens vocavit *Cavum & simpliciter Incidens*: Hoc ferramento optime ignito, & cannulæ præcedenti immisso, fonticulum efficimus in suturæ coronalis & sagittalis concursu, non tantum adurentes, sed ob acumen instrumenti etiam incidentes: Hoc cavum instrumentum, quando calvariam attingit tandiu circumvolvendum est donec evidens ei vestigium impresserit: Vsum instrumenti hujus simpliciter cavi, simulque incidentis, multi recentiorum improbant, non ob dolorem modo

modo quem inferre putant, sed etiam ob metum periculosæ in pericranio inflammationis, quæ duræ matri subjectæ per suturarum conjunctionem communicari posset, vnde huic cavo rejecto solidum & vniforme dictum substituunt: meo tamen judicio cavum longè præferendum est solido, quia hoc enarrata mox incommoda facilius inferre potest quam illud: addo quod suturarum inustio, solido ferramento peracta, ob cutis in capite crassitiem, duritiem ac densitatem nimis tardè procedat: omnes autem administrationes Chirurgicæ, præsertim illæ quæ ferramentis peraguntur ignitis, citissimè perficiendæ sunt. Quamobrem Chirurgi moderni meritò rejiciunt ferramenta, non simpliciter cava & incidentia, sed stellata & dentata quia illud ob stellam omnino nequit circumvolvi: hoc ob dentes non ita promptè; quare inepta ad conficiendos in bregmate fonticulos. *Scultetus Armam. Chirurg. Tab. 26. &c.*

XIV. Nonnulli in *Vvulæ inflammatione.* &c. revulsionis gratia cauterium regioni ossium bregmatis admovent, quod prudenter faciendum ne durata meninx nimis exsiccetur, & ægrotus in convulsionem labatur. *Chalmeteus Enchir. p. 106.*

XV. Hoc præceptum est plurimum observandum, videlicet *Occipitium* nusquam esse nisi igne aperiendum: Nam ruptoria medicamenta, præter incertitudinem quantitatis ruptionis quam ingerunt, summe partem labefactant, quod in affectibus capitis plurimum est pertimescendum: Quò fit vt semper expediat eam partem ferro candente vrere, nam præter robur quod parti addit, non ultra permeat quam par sit, ac vehementius naturam ad eam partem revocat. *Mercat. de Indicat. l. 1. c. 15.*

XVI. De *nuchâ* illud monendum, sedulo cavendum ne in setaceis tendines lædantur. Novi enim Capitaneum cui setaceo læsi hi, ea parte perpetuum dolorem inusserunt, quanquam oculorum vitio liberatus sit. *T. Bartholinus cent. 5. hist. 25.*

XVII. *Articulorum Vstionem* obsoletam postliminio in usum duxit m. A. *Severinus* l. de Effic. Medicina, quam ab eo administratam vidi planè ad eum modum quem depingit *Alpinus* l. 3. p. 101. nimirum per pyramidem è lino & gossipio paratam: Vocabat vstionem Arabicam, quia non Ægyptiis tantum, sed præsertim Arabibus, sub tentoriis degentibus, familiatis est: Prodest hæc inustio potissimum in articulorum doloribus ab impacto humore frigido glutinosoque causatis: Item phlegmaticis tumoribus, hinc inde in superficie corporis oriundis, contumax enim materia alteri remedio cedere nescia est *I. van Horne microtechn. p. 2. §. 33.* Quod ad Vstionem lino crudo & fungis parandam spectat, quia modum non docuit *Hippocr.* eum aperire operæ pretium est: Accipiatur linum crudum, & arctè conglobatum; reducatur in formam pyramidis, cujus basis latior in angustum coarctetur: magnitudinem, seu latitudinem basis, indicabit locus inurendus: non ignorato vstionem aliquanto latiorem fieri quam sit basis pyramidis: hæc igitur in summitate accensa, loco inurendo apponatur, ibique resideat donec tota materia absumpta sit; nam ignis serpendo, ad cutim perveniens, vstionem facit, & quod mirum videtur, ferè insensibiliter & sine dolore: Extincto igne porrum elixum imponebat Hippocr. donec quod exustum est decidat. Nostri butyrum cum caule adhibent, indeque vlcus apertum servetur ad libitum. Hippocr. aliquando vsus fungis, è quibus esca paratur ad excipiendum ignem è silice: Ægyptii ex petiis lineis inveteratis & gossypio repletis parant; Armeni ex solis petiis filo coarctatis inurunt: Qui quidem modi omnes optimi sunt, vt mihi constat experimento: In eoque tantum differunt, quia quo materia ignem recipiens densior est & magis coacta, eo vstionem altiorem facit quare pro ratione loci affecti, ætatis, sexus ac temperamenti materia variari poterit. *P. Martianus comm. in v. 25. sect. 3. lib. de Affect.*

XVIII. In causticis præparandis hoc unum est observandum vt sumantur quæ carent vi adstrictoria, qualis est calx viva: nam quæ parantur ex chalcitide, mysi, atramento sutorio & id genus aliis, cum vim habeant adstrictoriam, tardius eschara ab illis excitata excidere solet: quare his uti potius debemus vbi sanguinem supprimere volumus è vasorum erosione erumpentem. *Mich. Gavassetius l. de nat. Cauter. c. 12.*

XIX. Ad fonticulum in *Suturarum coronalis & sagittalis concursu* efficiendum, ferramento optime ignito & cannulæ immisso, non tantum adurente, sed ob acumen instrumenti etiam adurente vtebatur H. ab Aquapendente: Hoc quando calvariam attingit tamdiu circumvolvendum est donec evidens ei vestigium impresserit: Vsum instrumenti hujus multi improbant, non ob dolorem modo quem inferre putant, sed etiam ob metum periculosæ in pericranio inflammationis; quæ duræ matri subjectæ per suturarum conjunctionem facile communicari possit, vnde huic cavo rejecto solidum & vniforme dictum substituunt; Meo tamen judicio cavum longe præferendum est solido, quia hoc enarrata mox incommoda facilius inferre potest quam illud: Addo quod suturarum inustio, solido ferramento peracta, ob cutis in capite crassitiem, duritiem ac densitatem nimis tarde procedat: omnes autem administrationes Chirurgicæ, præsertim quæ ferramentis peraguntur ignitis, citissime perficiendæ sunt. *Scultetus Armam. pag. 1. pag. 4.*

XX. Mulier per multos annos pedem graviter vlceratum, & fontanellam in altero habuit: horum molestia defessa, consolidari curavit, hinc statim difficultas spirandi, superstite tamen appetitu: tandem facies & totius tumor ob humores stagnantes & exitum non habentes, & paulò post mors: In latere sinistro, ad lienis situm, abscessus apertus inventus est. *Horstius Observat. 15. lib. 9.*

XXI. Hodie non amplius vtimur forcipibus perforatis & acu ignita ad *Setaceum*, sed prius abrasis, si opus, pilis, adinvento loco, & notat oper longitudinē vertebrarum, tum etiam ad latera, vbi perforatio est instituenda, cutis duplicata, vna manu ministri, altera magistri elevatur, & cuspide lanceolæ robustioris pertunditur, atque ligula linea, quâ vtimur ordinariè, è vestigio per foramen traducitur: hæc postmodum ea parte, quæ sub cute latere debet, medicamento digestivo inungenda & sæpius commovendo permutanda est. *I. Van Horne microt. pag. 177.*

XXII. Quoties *setaceum* vndique cicatrice ita obducitur ut non fluat amplius, tunc vulgo unguento corrosivo inuncto callositas absumitur; At sic non tam cutis quam fundus foraminis eroditur, unde inutile evadit setaceum: Ego vero excogitavi fistulam argenteam, cui adaptatur filum duplicatum, quod intuccatur linimento ex pauculâ quantitate caustici nostri, guttulâ vnâ aut alterâ aquæ rosarum aut plantaginis dissoluti, post fistula setaceo infigitur, sic infima pars setacei, il-

læsa cute, corroditur: *Hildanus centur.* 1. *Obs.*41. *vbi vide figuram instrumenti.*

XXIII. Ego *Setaceum* præfero fontanellæ in pueris, quia cum hi sint turbulenti, subinde excidit pisum à vulnere, vnde cito coalescit: Huic incommodo obviam itur arctissimo vinculo, quo caput in coronæ figuram ligatur: ac malum nascitur ex hac ligatura, cum puerulis cranium sit molle & cartilaginosum, vnde comprimitur ac in latitudinem crescere prohibetur, hinc rotunditas in longitudinem abit, quæ vitiosa figura cerebro quoque inditur, à quo depravatio actionum animalium & naturalium; confirmat *exemplo Hildanus Obs.*4. *centur.*6. *vide eundem cent.*1. *Obs.*42.

XXIV. *Paræus l.*9.*c.*24. Setaceum conficiens vulnus in longum infligi vult, quo per fibrarum rectitudinem materiæ promptius vacuentur, cui consentit *Duretus*: *Aquapendens* obsistit 1. quia non potest apprehendi & perforari cutis transversè: 2. superius foramen est superfluum: His rationibus ductus, censeo vel transversim cutim trajiciendam, vel oblique apprehendendam ac transfodiendam, ita vt vnum foramen altero sit altius, quia vtrique vlceri succurrunt fibrarum ductus, & ab vtroque latere evacuatio felicior expectatur. In ea autem regione altius vlcus infigendum vbi malum magis vrget. *Glandorpius Gazophyl. c.* 20.

XXV. *Vstio* alia est penetrans vsque ad ipsum pus, vt simul sit vstio & scissio; aut est *Inustio* h.e. vstio vulnerans superpositam cutem & crustam gignens, sed non penetrans: Priori vstione, non minus quam sectione, educitur affatim pus, Inustione non ita, sed vlcuscula fiunt, vt per ea natura demittat ea quæ ad internam partem colligebantur; aut etiam quæ collecta erant paulatim trudat, interna expurgans: Prosunt etiam Inustiones siccando ac firmando partes, quum sint humidæ & laxæ, ac intercludendo viam fluxionibus; nimirum cicatrice durantur constringunturque partes: Hinc cum pus ex alto educere volumus, sectione vtimur: si pus malignum non sit, nec pars putredini opportuna, solo incisorio; sin autem sit, ferro candente: quia ignis cohibet & extirpat putrescentiam: Inustione vero uti tunc solum debemus quum fluxio nondum in pus mutata subest, aut mucores adsunt & laxitates partium, velut ligamentorum in dolore coxæ & aliis articularibus, aut nisi fortè cum sectionem non audemus facere, etsi alioqui eam petit morbus; velut suppuratis intra thoracem jubet Hippocr. lib. de Int. Aff. sectionem facere penetrantem, quà pus effluat; (nimirum id consulens quod morbus petit) Alii tamen inustionibus in spatiis intercostalibus contenti sunt, qui scilicet magnitudinem auxilii & difficultatem in debili ægro reformidant. *Vallesius comm. in* 5. *Epid. p.* 462.

XXVI. Antiqui *Vstiones in abdomine*, epatis, lienis & ventriculi causa instituebant, quæ in desuetudinem venere cum dolorosæ sint & scopum non attinguentes: fiebant enim 1. ad intemperiem frigidam & humidam subjectorum viscerum emendandam; at non consultum est intemperies inveteratas tam subitò corrigere, cum facile contraria intemperies induci possit: dein intemperies per totam hepatis substantiam diffusa exiguo ferramento non emendabitur; cui præferenda sunt idonea quæ suppetunt medicamenta: 2. Fiebant ad vacuationem vitiosorum humorum; sed etsi vitiosa materia subsit in visceribus, quia tamen ea peritoneo non sunt contigua, per vlcus ferro inductum materia effluere nequit: In specie vomicas epatis & lienis quod attinet, rectè scribit *Aquapendens* ferramento candente, acuto, inurere cutem & subjectos musculos, & peritonæum, & penetrare ad jecoris vsque vomicam & ipsam quoque adurere, nihil aliud mihi videtur esse quam hominem pene mortuum occidere: laudans Præceptoris sententiam qui in desperatis casibus dicebat, *Satius est sinere patientes mori quam occidere. Sennertus Pract. lib.*3. *in fine.*

XXVII. Vt *luxurians caro* interdum adnascitur abscissis membris, ita & fonticulis in eorum cavitate: nec credendum mucorem eum, vel carnem sylvestrem, vt vocat vulgus, provenire ab humore illo excrementitio, quem volumus evacuatum, sed sæpius in materiam talem convertitur, quæ si pars integra esset cederet in ipsius nutrimentum: Et hinc fit quod nonnulli fonticulos gerant sine omni effectu. *Hæferus Herc. Medic. lib.* 1. *cap.* 4.

XXVIII. Cauterium vbi admovetur ad attrahendam materiam sursum repentem, vt in sympathica Epilepsia, post escharæ casum cucurbitula frequenter admoveatur. *Riverius Pract. l.*1. *c.*7.

XXIX. *Cauteria potentialia*, si imprudenter applicentur, dolorem invehunt aliaque symptomata: Pharmacopæus quidam cum ipse sibi sub genu dextro causticum applicaret, veri loci ignarus, paulò post applicationem dolore acerbissimo, inflammatione, febre, cum convulsionis metu, prehensus fuit: consolidato vlcere, aliam fecimus fontanellam, quam adhuc cum fructu apertam habet. *Hildanus cent.* 1. *Obs.* 94.

XXX. Sexagenario cuidam vetusto & gravissimo dolore capitis laboranti, præmissis præmittendis, setaceum & cauterium potentiale adhibui: 4. diebus post oedematosus tumor in brachio subortus est, qui ita accrevit vt totum brachium, ab humero ad digitorum extremitates, non secus ac hydropicorum crura, intumesceret: Remediis vsus sum ad præcavendam caloris nativi extinctionem: tandem tumor brachii omnino dissipatus: 12. post die easdem partes invasit tumor ille, qui magna ex parte non tamen ex toto evanuit: Multis opinio fuit hæc ratione cauterii, nervo appositi, provenisse; etrasse autem illos patet ex anatome, nervi enim ibi profundiores sunt quam vt à caustico attingi possint: deinde non supra tendinem musculi deltoidis admotum, sed multò altius: Post menses tres, brachio velut hydropicorum crura intumefacto, lenta febre fuit extinctus: nulla aderat gangræna, lividitas, aut dolor, nisi gravativus. Cæterum causam intumefactionis brachii in scirrhum durissimum, inveteratum, immobilem, doloris expertem & lividum, sub axilla latitantem, costisque affixum refero, non in cauterii applicationem; etsi inde aliquomodo mortem acceleratam fuisse non dubito. *Cl. Chapusius ad Fabr. Hildanum cent.* 4. *Obs.* 73.

XXXI. In applicatione caustici Potentialis sedulò cavendum ne Eschara nimis lata sit, satis tamen profunda; quæ duabus de causis mihi summopere probatur, 1. quia absque dolore ferè perficies totum negotium, præcipuè si scalpello 2. aut 3. die (ne materia cum affluit retineatur) centrum escharæ penitus emortuum exscideris. 2. quia venas capillares in ambitu fonticuli, per quas affluentes humores exstillare debent, conservabis: eschara enim si lata & nimis profunda fuerit, coalescente vlcere oscula harum venarum callo obducuntur, minusque commodus & aptus fit fonticulus. *Idem Epistola* 64.

XXXII. Cum

XXXII. Cum inuruntur nostro consilio Fonticuli, eo vsque pervadere eorum vis cutem debet, dum subjecti musculi membranula exedatur, ut in his quibus in vitio sunt pedes à perpetuæ acrioris materiæ incursione, vnde tædii plena ibi vlcera: hæc ne amplius fiant, fontanella cruri impressa, eâ regione quâ lorum caligas stringit, sed paulo depressiore, eam labentem materiam exspuit; Sed, vt dixi, illa pellicula musculi trajicienda, ne acrior materia, solitâ quâ ferebatur via, inter carnem & musculum elabatur in pedes: quare ea cautio adsit ne hæc consociatio juncta à carne redintegretur: nam frustra fontanellæ tædium gereret homo sine commodo: *Heurnius meth. ad Pr. l.* 1. *c. de cauteriis.*

XXXIII. Hoc cavendo non vltimum esse debet, pervidendum nempe ne cachecticus, i. e. corrupto corporis habitu, aut vitiatis visceribus, homo sit is qui recepturus est vstionem: quinimo ne cacochymus & impurgatus: ejusmodi enim corporibus inflicta acus punctura, cacoethe vlcera producit. *Severinus Medic. Effic. pag.* 256.

XXXIV. Moneo ne quis decipiatur membri recipientis affectu ac miseria, juxta ipsum aperiens fontanellam dum humor aliunde provenit; sed expedit semper fluxionis originem exquirere, ac ibidem remedium affigere: alioquin impossibile est quin aut majus aut novum efficiat damnum; hæc enim est hujus præsidii potissima indicatio, nimirum vt materiam fluxui aptam per distantem à parte, cui damnum infert, regionem facilè expurget. *Mercatus de Indic. Med. lib.* 1. *c.* 16.

XXXV. Intercapedinibus musculorum, aliarumque partium cavitatibus, spontaneum interdum vlcus obortum est, quod graviorem alium affectum corporis elevavit ademptsitque: In eo igitur loco linquendum emissarium in aliquod tempus; Et moneo quidem ipse qui rem conducibilem sæpe sum expertus, & ratio ipsa suadet. *Severinus Med. Effic. p.* 235.

XXXVI. Pro Fonticulo parando vtimur interdum cauterio actuali intra capsulam delitescente, ne ignis aspectu terreat: interdum potentiali, cujus duplex, nunc vsus, sub formâ solidâ vel liquidâ: Sed certius & celerius perficitur si cutis, vtrinque elevata per lanceolam dividatur, statimque pilum interstitio imponatur, quod ab humiditate affluente intumescens, locum perpetuo servat apertum: sic enim non expectandus casus escharæ, qui in longum tempus protrahitur; nec metus est ne colliquatum causticum spargat sese per magnum cutis spatium, cujus superficiem solam dum corrodit, non potest attingere profunditatem interstitii musculorum: *Van Horne microtechn. p.* 180.

XXXVI. *a* Impurum si sit corpus, & colluvie humorum si scateat, Fonticulus nequaquam excitandus, nisi prius vniversalibus cautum sit accidentibus supervenire solitis, à parva enim causa gravia quandoque suscitantur: Exemplum recentissimum prostat: Medio Aprili anni 1681. *Constantinus* M. Olitor apud nos primarius, vir, sexagenarius. consilii causa me adiit, Vereor, inquit, ne apoplexia invadat, dolor enim gravativus sinistram capitis partem cum torpore occupat, imo lingua aliquando titubat, quamobrem cauterio opus mihi esse existimo? Annuo, si modo necessaria præcederent, ne præceps fieret humorum irruptio in partem cui admoveretur: Reponit ille non ita pridem expurgatum fuisse corpus, ac protinus Chirurgum adiit; Postridie fluxio in pulmones & brachium cui impositum pyroticum decumbit, huic diarrhoea se adjungit cum febre: Accersitus permittendum esse fluorem dixi, neque de sanguinis missione, quam vrgebat, cogitandum priusquam alvus fluere desineret: spernit tamen consilium & sanguinem sibi è brachio opposito extrahi curat, qui corruptus & putridus exiit, omnino illi similis qui peripneumonicis & pleuriticis demitur, mucilagine scilicet alba, viridescente & crassa obductus: hinc diarrhoea subsistit, brachium vlterius intumescit & peripneumoniæ notæ se exhibent: Renuit ille clysteres, quos ad revocandum fluorem impero, secatur iterum vena & sanguis non melioris quam prior conditionis educitur: metuebam brachione in gangrænam abiret, sed tertia venæ sectio periculum avertebat, vt & peripneumoniæ: Accusabat æger Chirurgum imperitiæ, quod non ex arte cauterium admovisset; Edixi illum culpa liberandum, decenti enim loco causticum esse appressum, nullum illac excurrere nervum; corpus si prius humorum sarcina fuisset liberatum, id mali potuisse declinare; Satius porro fuisse humorum partem in brachium decubuisse, quæ alias proculdubio in pulmones impetum non divisa fecisset, vnde majus periculum expectandum: Brachio autem tumido, omissis oleis quibus vtebatur Chirurgus, inspersus fuit Pulvis ex farina hordei & milii, vnde sensim detumuit: Simili in casu Venæ sectionem in brachio opposito improbat *Amatus Lusitanus*, quam in pede è directo instituendam jubet: sed obstabant hic erysipelatis reliquiæ, quo obsessus paucos ante dies fuerat: Imminens vero peripneumonia, quo pulmones deplerentur, non aliam quam è brachio vacuationem faciendam suadebat: Vide lib. 2. §. 2. tit. de Brachiorum affectibus, & supra §. 30.

XXXVII. Maximè doleo hoc *Ignis remedium*, adeo antiquis celebre & frequens, ab hodiernis Medicis non sine multorum ægrotantium vitæ dispendio derelinqui, quod enim non sanat medicamentũ, sanat ferrum; & quod non sanat ferrum, sanat ignis, quod nõ sanat ignis est incurabile: Ego enim felicissimo cum successu igne multos morbos curo illosq; desperatos, quod hodie faciũt Ægyptii Medici, Proh dolor, cur gratis & sine causa hoc genus remedii in multis gravissimis morbis prætermittitur, cum adeo feliciter ab *Hippocr. Galeno, Celso, Paulo* &c. fuerit vsurpatum? contra ego ad hoc miraculosum remedium, quamvis Neotericis horrendum, alacri animo confugere soleo, semperque (Deum testor) proficuum inveni: vtor autem maximè vbi frigida & humida temperies. *Epiphan. Ferdinandus hist.* 7. Has autem faciebant, non vt inde vlcera ad perpetuam & continuatam vacuationem inducerentur, qualia nunc per cauteria vsualia fiunt, sed vel ad exsiccandam, vel ad evocandam materiam ad partes exteriores, vel ad eam intercipiendam has moliebantur; ac tanquam ambusta curabant, cicatricemque habito intentu inducebant: sic gravissimis morbis medebantur. *Salius in v.* 21. *lib.* 2. *de morb.*

XXXVIII. *Hildanus cent.* 1. *Obs.* 40. Setaceum *frigido ferro* fieri jubet, non candente, præferendumque censet propterea quod ignis non solum partem desiccet & roboret, sed & ægris dolorẽ atq; horrorẽ inferat: Quoniã vero siccitas igne inducta butyro recenti corrigitur, deinde calor & mediocris

dolor ad attrahendos peccantes humores multum valent, ægrique à sectione æque abhorrent quam ab inustione, Ego, neglectis *Hildani* rationibus, quamplurimis ægris setaceum (quod evacuat humores caput replentes, revellit ad oculos ruentes, derivat eos qui ad partes oris & pectus fluunt, & intercipit destillantes ad spinalem medullam artuumque juncturas) inussi successu (in gutta Serena præsertim) optimo. *Scultetus Armam. Tab. 30. fig. 2.*

XXXIX. Fasciæ fonticulorum modice adstringantur; laxior enim ligatura globulum in fonticulo non conservat, & nimis arcta omnem humiditatem exprimit, & facit vt fonticulus ob vasorum compressionem plane exarescat: Novi matronam quæ cum laudabili conferentia fonticulum in sinistro humero per multos annos gestavit, & cum fonticulus nullam amplius humiditatem excerneret, me in consilium vocavit quæ siccitatis causa, & quomodo huic occurrendum sit? Religata fascia inveni locum fonticuli adeo compressum, vt nihil nisi pellis & os appareret: quare ariditatem arctę ligaturæ adscripsi, & consului vt fascia plane remota fonticulum bis in die tenaci quodam emplastro super ordinarium adhibito tractaret, donec pars arida renutriatur, & naturalem crassitiem iterum acquirat: Ægra consilio obtemperavit, & fonticulus magnam humiditatem fundere cœpit. *Scultetus Armam. Tab. 52. fig. 2.*

XL. Femur, membrum mole amplum, fonticulis pluribus & magnis, qui scilicet humores à toto corpore elutrient, gestandis satis idoneum videtur: Attamen non ita in multis succedit, partim quia ob figuram ejus, instar coni inversi nimis declivem, deligatio pisum in foramine continens non apta instituitur; & partim quia solutio continui inter tendinum plurimorum concursus facta, sæpenumero inflammatoria & dolorifica evadit; proinde vt necesse interdum fuerit fontanellam inibi excitatam, propter doloris & claudicationis molestiam tollendam rursus propediem occludi: attamen in quibusdam secus, ac melius habet, quia phlogosis non semper loco perforato supervenit, & caligas supra genu stringere solitis, deligatio eidem adhibita immota perstat. *Willis.*

XLI. Diligenter prospiciendum vbi applicatur cauterium potentiale, ne *eschara* nimis magna & profunda comburatur, hoc enim non solum odiosum & dolorosum est, verum etiam fonticulus inde veluti inutilis efficitur; erosis videlicet venis capillaribus per quas natura humores peccantes expellere debebat: Nonnunquam quoque partes nervosæ à caustico, si profundam fecerit escharam læduntur, hinc dolor ingens & continuus aliaque symptomata sequuntur: quod si arteria aut vena simul à caustico erosa fuerit, sequitur hæmorrhagia & magna & periculosa; quod in Lausannensi quodam vidi, cui causticum ramum cephalicum eroserat; vnde sanguis ad libras aliquot effluxit: Cavendum item ne liquescendo nimis latè serpat. *Fabritius Hild. centur. 4. obs. 73.* Eschara si lata & nimis profunda fuerit, coalescente vlcere, oscula venarum capillarium callo obducuntur, minusque aptus & commodus fit fonticulus. *Idem Epist. 64.*

XLII. *Albucasis* Chirurg. part. 1. cap. 1. instituta comparatione cauterii actualis & potentialis in genere, præfert actuale; quoniam ignis est simplex, cujus actio non pervenit nisi ad locum qui cauterisatur, & non nocet membro alii conjuncto cum eo, nisi nocumento parvo; Medicina vero comburens diffluit & longius occupat spatium: Hæc ad Fonticulos applicant nonnulli, & actualia cauteria præferunt: Nos actualia solum admittimus iis in locis in quibus evacuandum & roborandum simul, vt in ischiadicis doloribus: In illis autem locis qui solum debilitandi, Potentialia præferimus: *Rolfinccius de Febrib. cap. 83.* Ego vt mea ab experientia, & rationibus deducta sententia, vobis innotescat, liberè fateor me malle potius sex actuali quam vnam potentiali corpori meo infigi fontanellam, vtrumque expertus: ac quotquot à me 14. annorum praxis meæ spatio adhibitæ fontanellæ, eæ, duabus exceptis, vel actuali cauterio vel sectione fuere peractæ: Actuale enim cauterium majorem metum quam dolorem incutit, contrario modo operatur potentiale: præterea eschara actualiter producta 3. ad summum 4. die excidit: altero modo orta tenacius, & non nisi 8. vel 9. separatur, prout altius profundata: Adhæc actuali ferro, scil. candenti, rotundum nec latius vlcus, quam requiritur, efficitur, imò, teste Celso, minus celeriter coit: cui & id accedit, quod ab vstione vlcus orbiculare excitatur, quod suâ naturâ vix sanatur, Causticum autem, etsi perquam optimè muniatur, vires suas nihilominus vicinioribus partibus communicat, & escharam latiorem producit & profundiorem, maximè vbi pyrotica adiuncta, & corpora laxa, rara, mollia, ita vt ego existimem adulandi & metum auferendi gratiâ tantum inventa potentialia, non quod sint tutiora & meliora actualibus. *Glandorpius Gazophyl. cap. 5.*

XLII. *b* Apud plures in Anglia opinio pervicax increbuit fonticulum, sive vnum, sive plures, ad sterilitatem disponere: quare fæminis quibusque maritatis, & sobolem expetentibus, hoc remedii genus, vtcunque alias ad sanitatem conducibile religiose interdicitur, cujus tamen interdicti ratio adhuc nulla profertur, sed tantum historiæ mulierum quarundam cum fonticulis sterilium citantur, cum æque facile esset plures sine fonticulis pariter steriles, cumque illis multas alias prolificas recensere, Et quidem hunc potissimum elenchum contra opinionem istam (cum redarguere alia non opus sit) retorquere soleo. *Willis.*

XLIII. Varia sunt quibus fonticuli tam actualiter quam potentialiter fiunt; quorum materia est vel æs, vel aurum, vel argentum, chalybs, ferrum &c. ex authoribus hic aurum, ille argentum, ille æs, alius præfert ferrum: *Hollerius* vult aureum æneo & ferreo clementius esse: *Heurnius* si paucâ vstione opus, æneo; si copiosâ, ferro vtitur. Ego ex *Albucasi* optimam materiam & magis convenientem esse ferrum credo, Ille enim *lib. 1. cap. 1.* Difficile est calefaciendi modum in auro servare, quia properat ad ipsum frigus, & si addis super ipsum in ignitione, liquefit in igne & vertitur in laminas: quare cadit artifex ex illo in occupationem, & propter illud fit cauterium cum ferro apud nos magis in vsu, & est propinquius ex rectitudine ad operationem, & hæc causa cur & ego Cauteria mea ex ferro potius quam ex alio aliquo metallo efficta esse voluerim. *Glandorpius Gazoph. c. 12.*

XLIV. *a.* Interdum accidit Fontanellam, quasi fontem aridum, parum aut nihil humoris effundere, vel quia foramen minus profundum cutim haud totam penetrat, quod facile ipsum altius infigendo

gendo curatur: vel vlcus, licet cavum satis ac amplum, viquetamen exuccum manet, quia serum è massa sanguinea, ob compagem hujus nimis strictam non facile nec copiose abscedit; & tunc vnicum remedium est solida, quæ magis irritent, & vasorum ora insigniter vellicent, intra foramen gestare: In quem finem pilulæ ex ligno hederæ, aut buxo, vel ex radicibus gentianæ, aut hermodactylorum parantur, & sæpe cum fructu adhibentur. *Willis.*

XLIV. *b* Quæstio est an detur *Cauterium indolens*? respondetur recte, si respective loquamur, *quod sic*, Quæ enim sunt majoris activitatis, & ex templo partem corrumpunt, paucum vel nullum dolorem creant; Tale cauterium præbent crystalli Lunæ, ex argento cum aqua forti parati: Videmus quinimo id quoque in corpore, non solum externe in gangræna & sphacelo, vbi mechanice quasi & eleganter fas est ejusmodi concipere sal causticum & corrosivum, verum etiam in dysenteria indolente, quando tam subito acrimonia summa partibus membranosis accedit, vt sensum statim omnem auferat, vnde absolute tunc lethalis est. *G. W. Wedelius de s.m. Fac. p.* 64.

CEPHALICA.

(Vide *lib. 3. de capitis affectibus in genere*)

SYLLOGE.

Cephalicorum distinctio. 1.
Volatilia quæ. 2.
Fixa quæ. 3.
Media. 4.
Cautiones in applicatione. 5.
Aquarum, spirituum &c. cephalicorum noxa. 6.

I. CEphalica vel respiciunt *membranas* & *nervos*, eorumque irritationem, tensionem (quod de membranis valde valet) ac vellicationem, quæ conveniunt in doloribus capitis, epilepsia, pavoribus & motibus convulsivis: sive sint *Discutientia*: sive balsamica, sulphurea vi *Demulcentia*, vti sunt *paregorica*, chamædris, chamæpytis, verbena, pulegium, betonica, flores anthos, castoreum, succinum &c. Sive *invertentia* & *acrimoniam absorbentia*, vt præ omnibus *cinnabarina*: vnde patet quomodo hæc ipsa & in epilepsia, & doloribus capitis, quin & articulorum, pleuriticis, adeoque omnibus totius corporis conveniant: Pertinent huc ipsa etiam opiata correctiora. Vel 2. respiciunt *Humores*, inprimis lympham, seu serum, vnaque spiritus & vapores, seu halitus tenues, & quidem, si excedant illi quantitate, *Evacuantia* & *divertentia*, sulphure volatili oleoso pollentia, quæ prosunt in catarrhis & repletione, vertigine, incubo, epilepsia ipsa quadam, memoriæ debilitate, &c. vt pæonia, serpillum, majorana, &c. Si *deficiat*, *restaurantia*, *humectantia* & *diluentia*, vti interius aquosa, liquida, potiones, decocta, largior potus, quæ necessaria sunt in mania, melancholia, vigiliis nimiis: *si acres, tenues, salsi* humores, *figentia*, *temperantia*. Vel 3. *spiritus*, qui *deficientes restaurantia, balsamica volatilia oleosa* postulant, in specie ambram, aquas apoplecticas, olea destillata &c. quæ prosunt ad præservationem apoplexiæ, memoriam roborant, catalepticos restituunt &c. *Enormes* vero & excedentes æstuantesque & efferatos temperant *humectantia*, & *serum restituentia*, rarefactionem inhibentia *acida*; evaporationem promoventia *nitrosa*, ligantia *opiata*, cum in furore, phrenitide; maniacis id ex vsu est, vnde & in vigiliis nimiis conveniunt. Vel 4. *vapores* seu *halitus*, quos *excessivos*, *peregrinos* & extraneos, quatenus halituosior sanguis, seu sulphure peregrino infectus, non aliter ac videmus in ebriis, turbulentos reddit spiritus, corrigunt tum blanda aromatica, & roborantia, qualia vulgo appellantur evaporationes ad caput, elevandas prohibentia & discutientia, coriandrum pulveres peptici, qua εὐχύλωσιν præstant & ventriculum roborant; tum acida, quæ humores sulphureos, biliosos obtundunt, vt in ebrietate: *Deficientes* vero eosdem, seu ἀναθυμιάσεις, vapores roscidos (quod omne tamen sero qualitatibus hisce imbuto rectius tribuitur) restituunt tum humectantia, vnde in febribus ardentibus consultum est epithemata vel ex sola aqua rosarum, item emulsiones, egregie humectantes & refrigerantes præscribere: tum *halituosum* sanguinem generantia, blanda aromatica, hinc & *Sennertus* & *Simon Pauli* consulunt, & ipsa experientia inprimis testatur, vigiliis senum non tam Opiata sola, non refrigerantia, sed suavia evaporantia, sulphure oleoso pollentia, convenire: vti sunt species diambræ, diamoschi, vinum ipsum, quo novimus quosdam feliciter vsos, vt nempe & serum sibi constet, & sulphure resolubili polleat: Vel 5. respiciunt cephalica cerebri ipsius poros, & eos quidem vel *aperiendo nimis occlusos & obstructos*, vel *claudendo nimis hiantes & dilatatos*: Aperiunt poros cerebri medic. volatilia, inprimis vrinosa, sicubi ob humorum copiam, vel subsidentiam, vel compressionem, aliasque causas depressi & occlusi hæreant, nec liberum spiritibus commeatum concedant amplius, vt præcipue in paralysi, apoplexia, aphonia, catarrhis crassis, vbi poros nervorum aperientia vnice prosunt: item somno immodico & affectibus similibus, lethargo, comate somnolento aliisque, v. g. spiritus salis ammoniaci, quo cum spiritu lilior. convallium paralyticos aliquot curavimus: addenda etiam quandoque simul discutientia: *Claudunt* vero poros nimis diductos, *tum* serum in substantia augentia augentia, *tum* blandum sulphur resolubile, sanguini foenerantia, vnde prosunt & indicantur & in vigiliis nimiis, ferocia, deliriis, phrenitide, aliisque intemperaturis. *Ge W. Wedelius. De s.m. fac. pag.* 80.

II. *Volatilia Cephalica* sunt 1. sulphure oleosa, aromatico, suavi pollentia, vno verbo, *balsamica*, herbæ & rad. angelicæ, caryophyll. fol. rorismar. maioran. salviæ, rutæ, lignum sassafras &c. & horum spiritus, olea, salia volatilia oleosa. Suntque hæc simul paregorica, & membranas irritatas demulcent, & spiritus deficientes restituunt; halitus vero corrigunt, poros dilatant: 2. *Vrinosa volatilia*, Spiritus salis armoniaci laudatissimus, spiritus vrinæ, vnde tinctura Solis & Lunæ fere solum mutuantur vulgo virtutem. 3. *acida volatilia*. spir. vitrioli cephalicus striatus, aqua apoplectica mulierum &c. licet hæc magis quasi fixa sint. Annotavit fere primus *Helmontius* Cephalica se sale volatili commendare: Sic & ex vegetabilibus conservæ, condita & alia huc pertinent. *Idem.*

III. *Fixa* sunt, vel *terrea*, perlæ, corallia, cinnabaris: ex compositis, pulvis epilept. Marchionis: vel *acida*, vel *nitrosa*, vel *aquea diluentia*, & hæc vsum habent ad absorbendos & diluendos humores acres, irritantes membranas, spiritus efferatos ligandos, sopiendos & demulcendos, porisque, quatenus acorem absorbent, libertatem conciliandam.

IV. *Media*, ex his mixta, sunt varia, *Externa* sunt vel *humectantia*, & serum restituentia, vt in melancholia, vbi v.g. decoctum fol. lactucæ in vsu est; vel *partium tenuium*, penetrantia: vel *refrigerantia* & repellentia, vt in hæmorrhagiis, deliriis, vbi & acida prosunt &c. vel *discutientia* & evacuantia, vt sternutatoria, apophlegmatismi; vel *anodyna*, vt vnguentum alabastrin. populeum; vel roborantia, vt lixivium sapientiæ &c. oleum persic. *Idem.*

V. In horum *applicandi* legitimo vsu non minimum situm est, ac notandum 1. in *applicandi modo*, Violenter alterantia, & post se noxam relinquentia, vel omittenda vel parcius sumenda: Sic, nimis *odorata* caput gravant, præcipue vbi à vaporibus caput affectum dolet, vnde styrax, crocus, myrrha etiam ipsa, & coriandrum non præparatum cerebrum feriunt, & consequenter omnia nimis vaporosa & sulphure peregrino pollentia spiritus facile turbant, & poros quidem claudunt, attamen caute adhibenda: vnde & *Opiata* huc pertinent, quæ incautius & frequentius data, præcipue in infantibus, caput debilitant & turbidum reddunt: Sic *valde frigida cavenda*, vtvt enim repellentia frontalia commode ferat cerebrum, videndum tamen ne tonus labefactetur, cum frigida omnia nervis sint inimica. Sic nimis *calefacere & siccare* nunquam tutum est, inde enim spiritus efferantur, pori nimis dilatantur, sic à confectione *anacardina* quidam maniaci redditi: Sic in topicis (quæ cautio *Heurnii.* meth. ad pr. l.2. p.118.) parce vtendum iis quæ manifeste *adstringunt*, quibus calida sæpe adduntur vt penetrent reliqua: 2. Nec *humectantia*, nec *liquantia & calida* nimis in catarrhis, & vbi cerebrum humore repletum est, locum habent: hinc in catarrhis lotiones capitis, imo & balnea plane locum non habent, & visi qui inde odoratum penitus amiserunt: Sic qui calidis v. g. oleo succini, tum interne, tum externe bregmati inungendo in catarrhis vtuntur, materiam liquando, & in vasa præcipitando sæpe febrim excitant & alia mala graviora. 3. *Salia* item, tum *alkalia*, tum *nitrosa*, tum *acida*, minus conveniunt in catarrhalibus affectibus, magis enim fluxile reddunt serum, vnde facile in loca nobiliora viam affectat, quod in genere etiam de aliis partibus valet. 5. *Acida*, vbi *pori* nimis *repleti*, sunt vel, *humores & spiritus nimis efferati & effranes*, vt in affectibus soporosis, mania &c. conveniunt: minus vbi nervi & membranæ debiles, vt in paralysi, minus etiam in vigiliis vbi vitanda. *Idem*

VI. Aquæ cephalicæ, spirituosæ, Item, Aureæ, vitæ, Elixiria non vsque adeo tuta sunt, imprimis jejuno stomacho sumpta, &, vt dicebat Crato, plurimis Aquæ mortis evaserunt; nam statim ad viscera properant; glandulas, inter quas cerebrum est, indurant, hydropem ac apoplexiam accelerant, vt aliquoties in monasteriis apud confessores observavi, *Ioh. Iacobus Wepferus cons. M S. pro Nephritico.*

CHIRVRGIA INFVSORIA

Administrationis ratio, & vtilitas.

NOstro tempore in lucem exposita est *Chirurgia Infusoria*, aut *Clysmatica nova*, quando per apertam venam immisso tubulo, mediante siphone liquor aliquis nutriens, alterans, cardiacus aut purgans injicitur, qui ad cor transiens, & deinceps arterias universumque corporis habitum perambulans, eosdem producit effectus, sed breviori tempore ac si ore haustus in ventriculum fuisset demissus: Hoc ipsum artificium postea amplificatum fuit facta transfusione sanguinis canis in venas alterius canis, imo tentatum fuit experimentum in duobus hominibus, in quorum venas, ad aliquot uncias exinanitas, transfusus fuit sanguis arteriosus agni, qui etiam melius exinde habuerunt: Alius modus tranfundendi sanguinis excogitatus fuit ex uno homine in alium: *Ioh. Van Horne microtechnes parte* 1. *pag.* 218. De eadem ad Cl. I. D. *maiorem* scribit I. Iac. Sachs, Quid circulatio sanguinis, *inquit*, momenti habeat, apprime docet Experimentalis Collegii in Anglia solertissima industria & experientia, quæ invenit purgantia, absque ulla oris admotione, beneficio sanguinis circulati vires suas exserere; Paratur ex ossiculis femorum alaudarum canalis aut fistula, ad modum fistularum quæ in injiciendis clysteribus vesicæ bovinæ adaptantur: Liquor purgans, aut aliter alterans, vesicæ parvæ, præcipue ex carpione pisce, inditur, hinc vena in manu aut brachio, aut crure cum parvo foramine inciditur, E fistula dicta foramini intrusa liquor infunditur, vesicam ne sanguis exiliat, comprimendo: Infecto liquore foramen clauditur & ligatur: sic intra horam sanguis liquore purgante imprægnatur, cordi ope circulationis vires communicat, & purgatio feliciter instituitur. *Transfusio sanguinis ex cane scabioso in sanum* peracta à M. Thoma Coze, referentibus Actis societatis Anglicæ anni 1667. p. 75. Nulla consequuta alteratio in sano cane, sed scabiosus spatio decem vel 14. dierum elapso perfecte restituebatur, Methodum observandam tradit D.D. *Richard. Lovver* Tractatu de corde p.190. In homine vero methodum præparandæ venæ habent eadem Acta ex Dom. D. *Egmundo King*, p. 246. &c. Multa contra hanc Transfusionem objiciuntur, sed hoc præcipue, quod magna sit differentia inter carnem qua vescimur, & sanguinem transfusum immediate in venas, Illam magnam subire alterationem hunc minime: ♃. Trium primariarum digestionum alimenti, primam confectam in stomacho non esse magni momenti aliarum respectu, confectarum ex chylo & sanguine, in corde, hepate, omnibusque partibus nutrimenti capacibus: Ac licet sanguis recens infusus non subeat primam concoctionem, confectam in stomacho, subit tamen duas alias per plures circulationes, cum nativo sanguine perficiendo, adeoque nihil absurdi obstat quominus transformetur in substantiam humanam: D. *Fabritius* Med. Dantiscanus, qui magno desiderio tenebatur experiendi quales effectus secum ferret Chirurgia infusionis liquorum in venas humanas, tribus idoneis subjectis in Xenodochio se offerentibus tentamina hæc instituit, 1. infudit per syphonem duas circiter drachmas liquoris laxativi in venam medianam brachii dextri: Erat miles robustus, periculose infectus morbo vene-

venereo, & sufferens horrendas exostoses ossium in brachiis: Ille liquore cathartico infuso conquerebatur de ingentibus doloribus in cubitis, valvulæque brachii adeo sensibiliter tumebant, vt cogeremur leni compressione digiti stringere tumorem illum versus humeros ægri: 4. circiter post horas Medicina operari incipiebat, non cum grandi molestia, & in operatione persistebat proxima die sequente, adeo vt quinque sedes post infusionem habuerit, easque non leves, Sine vllis aliis remediis adhibitis exostoses, illæ abibant, neque morbi supra memorati vlla reliqua sunt vestigia: Alia duo tentamina instituta sunt in muliere xxxv. ann. & ancilla virgine xv. quæ horrendum in modum affligebantur epilepsia: Ambæ illæ subibant hanc operationem, qua in venas earum infudimus laxativum medicamentum, dissolutum in spiritu antepileptico: Prior aliquot horis post injectionem lenes habuerunt sedes, & postridie illius diei Epilepticæ convulsiones subinde redibant, sed multo lenius, tandem illæ evanuere: Posterior eo die quatuor habuit sedes, & aliquot postridie, sed aëri se committens, & frigus contrahens, nec observans diætam, seipsam perdidit: Notatu dignum est omnibus commune fuisse vomere mox post infusionem, idque violenter & frequenter. Dictus D. *Fabritius* (Medicus Dantiscanus) concessa venia tentandi experimentum in quibusdam maxime infectis *lue venerea*, venam secuit, & sanguini infudit quædam medicamenta; quo experimento in duobus tentato, alter convalescebat, alter moriebatur: Idem repetiit experimentum, infundendo medicamenta alterantia in venas dextrorum brachiorum trium ægrorum, quorum vnus erat *Arthritide* contortus membrisq; tractus, Secundus extreme *Apoplecticus*, tertius *Plica Polonica* ad extremum invalescente laborabat: Arthriticus postridie satis bene habuit, & brevi post operi accingebatur, profitens se curatum: Apoplecticus nullum exinde sensit paroxysmum, Et plurima vlcera ex Plica exorta sanata sunt, & hi ambo potuerunt opera sua exercere: Conditiones autem & requisita ad administrationem requirit D. D. I. Dan. Major (qui amplo volumine de ea Chirurgia scripsit) 1. vt Medicus in qualemcumque eventum authoritate publica præmuniatur. 2. vt remedia quædam canonica frustraneo successu adhibita fuerint &c. Vide plura in *dictis Actis Philosophicis*.

CLYSTERES.

SYLLOGE.

I. EOrum vim vltra intestina pertingere plerique negant, ideo si ex altiori loco evocandi humores sint medicamenta ore assumi jubent: majorem tamen eorum esse efficaciam testatur experientia, quæ fidem facit ex applicatione glandium ex elleboro albo factarum eadem sequuta symptomata quæ ab intro sumpto; à vitri antimonii granis tribus glandi inditis, bis vomitum excitatum: Colum enim vim medicamenti *suscipiens, eam per arterias in aortæ truncum transfundit.*

II. Observavi mulierem abstemiam clystere è vino injecto inebriatam fuisse, quod ignorantes proximi errorem à Medico vel Pharmacopola commissum crediderunt: *Pet. Borellus Cent.* I *Observat.* 56. Simile quid à me Observatum anno 1658. Neocomi in Nobili matrona; huic colico dolore a flatibus vexatæ, ab injecto clystere carminante, cui aquæ vitæ cochlear inditum erat (præmisso leniente) in delirium melancholicum incidit; Consanguineos omnes protinus advocari jussit, vltimum vale dictura, fatum instare asserens: Omnes in lacrymas effundebantur; Ego vero periculi nihil subesse securus ex vocis & virium omnium robore, in risum me effudi; revera exactis horis duabus, & à dolore & à delirio libera fuit, pudore superstite ob metum inanem.

III. Facit mentionem clysterum nocturnorum *Gul. Romanus* apud *Horstium*, quos ego arbitror esse tales qui noctu injiciuntur & ad alteram diem asservantur & tunc primum ejiciuntur: nobis, quamvis insueti sint, non improbantur: per diuturnam enim moram excrementa rectè emolliuntur, & si quis in intestinis dolor adest, iisdem demulcetur: Tales autem nocturni clysteres, quantum auguror, vt per noctem retineri possint, non debent pondus ℥vij. excedere, & iis tantum constare quæ alvum simpliciter leniunt, & pauca pinguedine, non iis quæ stimulant. *Hoeferus in Hercule p.* 200.

IV. Avicenna Rhasim sequutus supinum situm optimum censet, at id absonum, tum quia in sese intestina magis concidunt & vias angustiores reddunt; tum quia videmus in belluis pronum situm esse naturalem & excrementis magis ea ratione patere exitum: legitimus ægri situs ex eo quem colon obtinet manifestus est; assurgit circa os ilium dextrum, proximo ibidem reni se jungens: hinc facto flexu circa jecoris cava & vesicam felleam, transverso itinere sub ventriculi fundo versus sinistra tendit, renique ejusdem lateris conjungitur: descendens deinde ad os ilium sinistrum, mox iterum ascendit versus superiora, & denuo reflexum recti intestini principium orditur. Æger ergo in dextro latere collocetur, ne si in sinistro, viscerum moles rectum intestinum postremamque coli partem (sub splene descendentem & reni sinistro annexam) comprimat, adeo vt clysteri progressus ad coli capacitatem præcludatur, in ejus duobus inferioribus gyris subsistens, vbi parum morabitur: at si in dextrum latus inclinet æger, facilè liquor ad reflexionem sub liene impelletur, vsque ad valvulam. *Vide Fernel. l.* 3. *m. c.* 2. §. 5. *Hild.*

V. *Hippocr. lib. de v. r. in Ac.* ad Clysteris vsum exigit vt facultas sit fortis & ætas firma: certè veteres fortioribus clysteribus vti consueverant, ex fortioribus inquam paratis; & longè plus infundere quam nunc, proinde plus virium ad id sustinendum exigebant, & ut potentiori auxilio fidebant: videas enim sæpissimè Hippocr. in Epidemiis, in difficillimis curationibus, ut præstantissimi auxilii clysteris mentionem facere. *Vallesius comm. in eum lib. pag.* 42.

VI. Enemata diligenter advertendum est in omnibus Febribus, jam fractis morbi viribus & retusa acie, non diu & continuo repetenda esse, maxime in fœminis passioni hystericæ obnoxiis, aut viris hypochondriacis; cum talium sanguis atque humores ευμετάβλητοι sint, ac nullo fere negotio exagitentur atque æstuent, vnde perturbatur corporis oeconomia, & symptomata febrilia etiam vltra solitam periodum ægros discruciant. *Sydenham Observ. in Acut. p.* 360.

VII. Cavendum in mollientibus ne vsquam admisceantur quæ vim habent plurimum irritandi naturam: cavendum præterea est ne purgantibus vtamur medicamentis, nam major mali causa solet esse, quod docet Hippocrat. his verbis 2. de morb. mul. *At si stercus educere voles nullum pharmacum bibito, sed aliis vtere, nam præterquam quod nihil magis ob id efficient, plus ad intestina trahent. Mercatus de Præsid. lib.* 1. *c.* 3.

VIII. Nosse oportet pinguia Clysteria, quæ communia appellantur, confecta à Barbaris ex malva, althæa, sicla, prunis, semine lini, fœnugræco, non omnibus esse vtilia, licet plurimis conferre compertum sit ut alvus quotidiano reddatur vsui: eorum namque nidore fœminarum uterus commoveri solet: viris etiam nonnullis graveolentia caput tentat; aliis os ventriculi afficit, quibusdam item spiritus & humores corrumpit: hinc factum ut prisca ætas mulsa & oleo tantum in clysteribus uti contenta fuerit, quo medicamentorum fœtor & inutilis sarcina vitaretur; crassior enim substantia ad fęces eluendas minus idonea; nam crassis non tam facile eluuntur sordes quam liquidis. *Mercat. de Præs. med. lib.* 1. *c.* 3. *Augerius Ferrerius castigation. capite* 24.

XXIX. Cavere oportet nimium usum, quia segnia faciunt intestina & proprii numeris negligentia: præter id quod cibum etiam detrahunt ante debitum tempus à ventriculo & mesaraicis, ita ut sæpe animal alitione & repletione privent, quo fit ut clysteria suscipientes sequenti die nihil eiiciant, ideoque ignarum vulgus existimat ea alvum adstringere. *Mercatus ibid. vide Tulpium lib.* 3.. *cap.* 16. *Obs.*

X. Cum notum sit quatuor genera clysterum hodie circumferri, diversa facie aut forma, indagandum quodnam eorum commodissimum ac tutissimum sic: Primum horum omnium jam ab Hippocr. descriptum omnibus notum est, Nempe illud quod ex vesica bubula consit, cui eburnea syrinx, aut buxeus canalis alligatur: quod cum præ verecundia nonnulli, & præsertim mulieres, aversantur sibi aptari, aliud & Secundum genus excogitatum est, quod vnusquisque semotis arbitris ano suo intrudere potest, cujus inventionem & descriptionem debemus *Gulielmo Hildano* observat. lib. 1. cap. 77. Tertium genus ex Galliis primitus ad nos cis pauculos annos allatum est, Siphoni magis quam modo dictis prioribus clysteribus simile, ex stanno fusum: Quartum genus omnium novissimum Britanni excogitarunt, coriaceum aut scorteum, sed per quem, non sive oleum, sive decoctum aliquod in anum injicitur, in quos vsus tria illa recensita genera confecta sunt, verum incensi Tabaci fumum, efflatu oris aut superioris gutturis in inferiorem gutturem (ut cum Plauto loquar) quis qui volet eructare potest, Cujus accuratissimam descriptionem & figuram Exc. *Thomas Bartholinus* centur. 6. histor. 66. Histor. Anatom. nobis dedit: Atque quodnam inter hæc omnia coli doloribus tortis commendabimus, potissimum si nolumus eos exasperare? Certe cum observatum sit non omnes ægros à Clysteribus levamen percipere, vtique delectus clysterum maxime est habendus: Consultissimum ergo ut vel plurimum vel secundum genus usurpemus ubi colica passione infestamur, Nam hæc aptissima sunt, ut pro lubitu nostro injiciendum decoctum convenienti mensura moderari ac veluti temperare manu possimus: Et si forsan in Coeco intestino (quod flatuum receptaculum statuimus) & coli cellulis conclusi flatus exitum moliantur, interim dum per syringam injicitur decoctum, illi ipsi excipi vesica propemodum à decocto vacua commodissime possunt; in quem finem expediret deinceps (inventis enim aliquid addere perfacile est) perpusillum tubulum, præter illum canalem qui in anum intruditur, vesicæ alligare, quo ceu per præfurnium fumus, ita per illum flatus prorumpere & evanescere in auras possent, episto-

epistomio tamdiu obturandum, vsque dum vsus postulat id versare, vt per illum tubulum flatus emitterentur, qui alias quandoque in vesicam, decocto propemodum vacuam, tanto impetu prorumpunt, vt si ea non satis densa sit, ipsam disrumpant, ac explosi vna cum decocto Pharmacopæorum famulum faciem fœde conspurcant: aut qui, si exitus illis nullus pateat, violenter in intestina iterum abiguntur: quod vbi accidit dubio procul quorundam intestinorum dolor exacerbatur, quem mitigari clysteribus discupiunt, sed frustra: at exstimulata alvo per suppositorium, & via flatibus data per rectum intestinum ex sententia cessant: Vbi ergo quis colica laborat, ei modo recensita duo clysterum genera imperari possunt: Qui Ileo aut volvulo, ei *Gallicus* clyster commendandus, ceu cujus beneficio longe impetuosius intestina quam prioribus distenduntur, quod facere præcepit *Hippocrates*, & folle fabrili id pertentavit: De *Britannici* vero Clysteris vtilitate aut commodo, suspendo ex parte judicium, seu nondum liquere adhuc pronuntiandum esse arbitror, attamen non diffiteor Tabaci fumum, acrem ac narcoticum, in anum inflandum, perterrefacere ægros complures debere ob vasa omnis generis, venas, arterias, nervos in rectum intestinum & ani sphincterem (vt de vesica recto intestino annata non dicam) desinentia, de quibus consule Anatomicos: Quid ergo fiet illis quibus ingravescente ætate hæmorrhoides vtræque expectandæ, quibus facile anus, quibus vterus procidit, quibus per insomnia vrina, quibus semen facile profluit? Anne cum narcotica Tabaci facultas veluti bellum his partibus recensitis indixit, facile paralysi eæ corripi possunt? Non intercedo tamen, licet *Nardus Antonius Recchius* lib. 5. Rerum Med. *Hisp.* novæ cap. 51. demonstret Tabacum esse Narcoticum, non ideo quia frigidum, sed quia calidum, acri sapore, exsiccantis calidæque ordine tertio completo temperiei, mire pituitam exsiccans: Quin Europeæ mulieres gravioribus vterinis symptomatis obnoxiæ, accipiant deinceps beneficio Britannici clysteris sedare sibi vterina symptomata, seu eo intruso in vteri cervicem fumum Tabaci vsque ad ipsum vterum propellere, nec indigebunt ea sella quam *Neander* in Tabaccol. sua describit: Docet autem dictus Recchius *Inspiratum Tabaci vaporem non solum remedio esse iis qui difficili anhelitu & inde orta angustia laborant, sed quoque eundem fumum vteri affectibus impense conferre, ac præcipue suffocationibus quæ ob ejus ascensus solent accidere, quæ testatur admoto hoc medicamento in dictum sibi locum dicto citius restitui, syncopem fugari & angustiam, mortemque magna ex parte in morbidæ mulieris corpus jam admissam atque exceptam amoveri &c.* Cum ergo passim præcipiant fumigandum per infundibulum esse vterum certis in affectibus, *Britannicus* clyster maxime in eum vsum commendandus est: Sic cum Hipp. in volvulo ideo follis fabrilis vsum commendat, vt simplex flatus distendat intestina, ac scybala ab intestinis liberet, utique vix ingeniosius per flatum merum, sine vllo Tabaci fumo distendendi intestina repertum iri instrumentum Britannico clystere: *S. Pauli Quadripart. Botan. p.* 461.

XI. *Laurentius* in Anat. agitat quæstionem vtrum clyster nutrire possit, & an intestinis vis aliqua concoctrix sit concedenda: Experientiæ vero credendum, & adstipulatur ratio, nam eadem est ventriculi & intestinorum conditio; vicinia & connexio id suadent: Apud *Hildanum Observ.* 30. *cent.* 4. Matrona morbo defuncta, per sex hebdomadas ab omni cibo & potu ita abhorruit ut nihil fere per os assumere potuerit; Ex consilio Dn. Auberii bis singulis diebus jusculum carnis cum ovorum vitellis per sedem infusum fuit; quorum clysterum beneficio ita fuit nutrita vt gravida ad constitutum tempus foetum gestarit, feliciterque pepererit: Anno 1660. Dom. *Bourgeois* Neocomensiē, Procotrophii præfectum, anginosum, nihil plane deglutientem, famelicum, per octo dies eo præsidio sustentari, donec via cibi & potus recluderetur.

XII. Qui flatus discutiendi vim habent majores sæpe solent excitare cruciatus ob sinistram vtendi rationem: nam si flatuosus spiritus crassus densusque fuerit, aut materia multa & densior quam quæ carminantibus medicamentis evinci possit, eisdem potius flatus multo plures generantur, & qui præfuerant tenuiores evadunt: fit itaque vt distenta dolensque pars amplius distendatur novâ flatus propagatione & attenuatione: quare consultius esse existimo iisdem admiscere quæ molliendi partes dolentes vim habeant vt facilius distendi possint: quare non placet initio ea adhibere quæ discussoria appellantur, donec morbus augeatur, materia tenuiori facta ac flatibus dissolutis: *Mercatus*, *Mœbius in Institut. Fr. Hofmannus in meth. med. ex Galeno* 14. *m. m. c.* 7.

XIII. In omnibus Clysteribus ex vsu expendere consuetudinem hominum, si quidem alii duobus tribusve aut etiam pluribus interpositis diebus nihil dejiciunt: nonnulli nisi semel aut bis desident, caput ventremque sibi gravari videntur: quare pro ratione consuetudinis, aut paulo vlterius, clysteria infundere oportet, nisi quid obstiterit; veluti in pueris in quibus retentrix admodum est debilis, quare non sustinent frequenter clysteria; vt nec quibus eadem est imbecillis, aut expultrix admodum acris & sentiens. *Mercatus.*

XIV. Purgantia cum officium non faciunt, pragmatici clysma iniiciunt, non dextrè nec tuto, inquit *Oribasius*; nam distentis intestinis pharmaco, ac ruentibus succis, aditu prohibetur remedium: quare, hoc authore, glandem imposuisse præstiterit ex melle cum ℥ß. salis &c. vel clysma acrius exigua mole infundatur. *Heurnius m. m. l.* 2. *c.* 21.

XV. Conqueritur quidam in Tonstrina de metu imminentis morbi, Barbitonsor operam offert & clysterem præparat, frigidumque infundit: Miser frigus se in intestinis sentire monet, rogatque vt clysterem calidum substituat: ille perinde esse sive calidus sit sive frigidus credulo persuadet: cæterum discrimen eventus ostendit, summa enim virium imbecillitate pressus clysterem reddere, neque ex se, neque alio calido clystere provocatum potuit: postridie æterno frigore obrutus esse desiit. *Bartholinus cent.* 1. *Obs.* 76.

XVI. Nicotianæ inesse vim ἄνω & κάτω purgandi illi experiuntur, qui præter voluntatem fumum deglutiunt: Idem fumus si vitro, cerevisia vel vino pleno insuffletur, similia operatur: hinc ingeniosus quidam loco decocti pro clysteribus fumum ano immittere didicit, feliciterque alvum pigram proritavit in quibuscunque affectibus vbi enemate indigemus: Duæ fistulæ, sive ligneæ sive stanneæ, more sueto, Nicotiana impleantur & accendantur, latiora orificia sibi invicem obvertantur: tum extremitas angustior vnius ano immittenda, & per alte-

ram extremitatem insufflandus ore fumus vt ad intestina vadat: quo artificio vnusquisque sibi enema injicere potest, nec magno opus est in decoctionibus apparatu, quum hoc fumo feliciter prompteque ad excretionem natura sollicitari videatur: Possent & aliorum pulverum fumi hoc modo injici pro vrgentium in intestinis affectuum necessitate. *T. Bartholinus centur. 6. histor. 66. vbi & commodius instrumentum designatur.* Simile instrumentum confici potest ad uterum pro verecundis puellis & mulieribus, vt ipsæ vterum pro necessitate sibi vel expurgent, vel alterent, vel roborent. *Idem ibid.*

XVII. Gloriabatur *Adrianus Spigelius* se usu competisse quod inflammationes hypochondriorum in intestinis eodem modo digeri possunt clysteribus, quo externi tumores & inflammationes fomentis.

XVIII. Eudemo Larissæo hæmorrhoidum fluorem à purgationibus incepisse ait: quod quondam ob alias affectiones purgationibus assiduis, aut clysteribus, aut glandibus uteretur: ut ſcias merito multos horum vsum refugere, metu hæmorrhoidum. *Vallesius* 5. *Epid. p.* 487.

XIX. Laudanum Opiatum etiamnum in clysteribus vsurpatum satis potenter & tutius somnum conciliat quam per os exhibitum. *Riverius Pract. l.* 1. *cap.* 11.

XX. Anodynos Clysteres *Sennertus* l. 1. Pract. cap. de phrenitide in summo virium lapsu, ubi opiata non commode interius assumuntur, Clysteribus admiscenda esse monet: Verum corrigentia non omittenda, qualia sunt oleum aneth. chamæmel. rosac. *Frid. Hofmannus m.m. l.* 1. *c.* 10.

XX. Clysteribus, communibus dictis, adjicitur saccharum album, vel rubrum, quod magis deterget: At hoc nisi parumper in jure vel decocto coquatur, conversum in flatus dolores ventris ciet. *Victor Trincavellius l.* 1. *comp. Med. c.* 20.

XXI. Quantitas materiæ clysteris passim præscribitur ad ℥xv. vel xviij. quæ sæpe nimia est, cum intestina fæcibus vel flatibus distenta sunt, vel æger statura parvus est, parvus manduco vel ventricosus: tunc satis sunt ℥viij. vel vij. at abstersionis causa, vt in dysenteria. majori copia injiciantur. *Plempius in institut.*

XXII. Acres clysteres Iecur infirmare asserit *Zecchius.*

XXIV. In Clysteribus periculosæ lacrymæ vt Sagapenum &c. ob lentorem cujus ratione hærent nec possunt repelli. *Rondeletius.*

XXV. In Clysteribus tantum duo sunt purgantia, *Scammonium* purgando, *Colocynthis* irritando: reliqua adduntur pro commodiore vacuatione: Oleum, ut via sit lubrica: Sal gemmæ ad fusionem excrementorum; Carminantia ad flatus. *Walæus met. med.*

XXVI. Clysteres in iis qui statim rejiciunt injiciantur actu frigidi, *Claudinus.*

XXVII. Clysteres purgantibus posse substitui ex *Gal.* 2. *ſ. loc.* constat, ubi in dolore capitis, aut ictu aut plaga, & in fluxione ad oculos proponit validam expurgationem, sive fiat per pharmacum sive per clysteres validos. Si aquæ benedictæ ℥ii. vel iij. adduntur, potentissime purgant: Purgatorii evadent additis ℥ij. pilularum.

XXVIII. Clysterum dococta sint ex jure in magna intestinorum debilitate.

XXIX. Clysteres vt strenue operentur debent constare è pauco jure & copiosis electuariis: sic enim magis detinentur. *Capivaccius.*

XXX. Quod si clysteres retinentur, quod frequenter accidit, ponantur cum brodio carnium ℥iij. aut ℥vj. mellis crudi, aut vnus cyathus urinæ, & certò educet secum reliqua clysteria. *Wolf. Gabelchoverus cent.* 1. *cur. annot.* 62. Syringæ, per quam clysmata injiciuntur, canalis si podici indatur, attractoque pistillo aër hauriatur, hoc pacto flatus quoque attrahitur eliciturque: Quo medio & clysmata retenta diutius, denuo retracta, ad excretionem promoventur. *Platerus.*

XXXI. Clysteribus ad discutiendos flatus nequaquam incoquerem carminantia, ut vocant, quæ cocta opinione magis quam revera juvant; sed pro tertia parte enematis jam cocti & expressi adderem malvaticum vinum; Error autem est & imperitia medica malvaticum, dum coquuntur herbæ, affundere: *Crato. conſ.* 118.

XXXII. Dissuadeo omnia ea Enemata quibus purgantia medicamenta immista sunt, nam ab his calor intestinorum debilitatur, ventositates augentur & multa inde incommoda sequuntur. *Crato conſ.* 121.

XXXIII. Purgantia fortiora, ut troch. de agar. scamm. colocynthis, in petia ligata coquenda sunt, ne intestinis crassior earundem materia adhæreat tormina excitatura: Mercurialia & antimonialia, cum facile subsideant, nec coctione crassiores emittant partes, sine petia elixationi sunt committenda. *Fr. Hofmannus m. m. pag.* 128.

XXXIV. In mulieribus ex *Ruso* apud *Oribasium* 8. collig. semper debet esse major quantitas: fœminæ enim sunt pigræ, tardi motus & frigidæ: deinde à natura habent majores ventres pro capacitate fœtus.

XXXV. Ridicule operæ Pharmacopoeorum, dum frustra immittere tentant clysterem, causantur vim magnam flatuum syphonem ingressu interdicentium, Et magis ridiculi Medici qui iis credunt, Cum per revulsionem in dolore Colico à flatu, potius sursum subsidat conniveatque cavitas longanonis, non per distensionem à flatibus. *Car. Piso de colluvie serosa, p. m.* 340. Sæpe tamen contingit injectos clysteres sursum non ascendere sed præclusis viis ob tensionem à flatibus excitatam. *Encheir. medic. Pract. p.* 245.

XXXV. a Clysteribus quæ intestina expurgant oleum admiscere, aut pinguosum aliquid, ut vulgatum est, ita ab omni ratione alienum, si quidem nulla re magis retunditur frænaturque acrium medicamentorum vis, & sentiendi potentia quam oleosis medicamentis: Qua ratione ab his fugiendum est dum solum sensum excitare conamur, nisi dum utraque causa ad alvi suppressionem accedit; nam eo tempore utrisque simul mixtis uti est necessum: iis nimirum quæ excrementa emollire valeant, & aliis quæ facultatem irritare: At dum facultas humore aliquo viscido obtunditur, ac sentiendi perspicuitas obruitur, ita ut minime persentiscat humorum pondus aut acrimoniam, expediet eo tempore quæ abstergunt præmittere clysteria, post vero quæ irritent, ast semoto impedimento facultas veluti à somno excitetur & ad motum insurgat. *Mercatus de Indicatione Medica l.* 1. *c.* 3.

XXXVI. Clysteres contra Colicam & Paresin ex oleo amygdalino parati quantum valeant fidem pene superat: Imo validis ac acribus clysteribus, alvo per aliquot dies 5. vel 6. obstructa, in cassum

cassum adhibitis, sæpicule imperavi ex acutissima febri delirantibus clysterem ex ℥ix. illius olei solius paratum, quo scybalis emollitis & excretis, quandoque alvus postea adeo concitata fuit ceu helleborum aut aliud fortissimum purgans bibissent, quibus insuper fluida permansit, secus ac usu venire solet aliis & non præpinguibus clysteribus in febribus acutis ac malignis injectis, in quibus omnibus purgantibus abstinendum arbitror. *S. Pauli Quadr. Botan. pag.* 14.

XXXVII. Sal clysteribus an indendum? In febribus salis usus cum abstergente decocto permixti commodius omittitur, maxime ubi adduntur solventia: citra sal enim magis morantur, & reducuntur ad actum in intestinis: Solum enim sal juvat in ijs qui moram clysteris non tolerant; vel ad stimulandam & irritandam expultricem, si modo sopita sit. *Zacutus Pr. hist. p.* 546.

XXXVIII. Observavi aliquoties quod licet promiscue fœnugræci semen commendetur utrique sexui ad alvum adstrictam emolliendam, aut ad sistenda tormina receptum in clysteres, facile tamen nonnullas mulieres odore illius offendi, & præsertim illas quæ hystericæ passioni obnoxiæ sunt, quare plerumque abstineo fœnugræco in præscribendis ijs clysteribus sequiori sexui qui imperantur. *S. Pauli Quadrip. Botan. class.* 3. *p.* 306.

XXXVIII. b. *Quercetanus Pharm. Dogm. c.* 17. jubet in officinis paratum haberi *Oleum diacolocynth. Carminativum* purgativum; hoc oleum, *inquit*, diu asservari potest; dozis ʒj. vel ij. prout majori vel minori operandi efficacia opus fuerit, cum jure pingui permixtum: medicamen summum erit ad omnes soporiferos affectus., apoplexiam, lethargum &c. Ex commemorata colocynthide, cocta cum oleis lenitivis, lumbricorum, lini, liliorum, visci pomi & chamomillæ, componere licet oleum compositum lenitivum purgativum, in modum olei carminativi purgativi, quod cum jusculo capitis vervecini mixtum, ad omnes dolores singulare est præsidium: Oleum enim mirifice contemperat acrem & venenatam colocynthidis qualitatem, adeo ut sic præparata neutiquam sit noxia aut damnosa intestinis, quorum tunicis alias vel subtilissime etiam pulverisata, & in trochiscos redacta, semper aliquantum adhærere solet: quod incommodum hac præparatione, & oleorum cum ipsius essentia & proprietate permixtione intercipimus: sicque auxilium evadit minus periculosum ipso diaphœnico & benedicta laxativa: Cujus usus utilis erit in variis clysmatis conficiendis, & effectus præstantes felici cum successu ostentabit in sedandis potissimum intolerabilibus doloribus & passionibus colicis, ut plurimum à pituita vitrea, intestinis adhærente, subortis, in quibus purgantia lenitiva sola exhibita inefficacia prorsus & invalida reperiuntur: Prioris Olei hæc est descriptio, *Herbar. siccar. rutæ, calament. origani pulegii ana. manip. j. Seminum dauci, cumini, fœniculi, baccar. lauri ana. ℥j. olei olivar. libr. ij. vini rubr. lib. j. coq. ad vini consumptionem; Cum Oleo sic præparato decoque pulpæ colocynthidos ℥ij, digerantur ad ignem B. M. calide per xij. horas, deinde bulliant per duas horas, donec oleum vim totam colocynthidis attraxerit, dein exprimantur & colentur.*

XXXIX. Mercurialis annumeratur à quibusdam herbis emollientibus, quod *Hofmanno* non videtur, *Marc. Virgilium & Brassavolum* sequuto, qui vult eam in classem non perfunctorie purgantium conjiciendam, *lib.* 2. *de Medic. Offic. cap.* 147. At vulgo, *ait*, imponitur clysteribus emollientibus? Rectè, ipsa licet non emolliat, abstersione juvat actionem emollientium: habet enim non secus ac beta, brassica & alia talia, nitrosum quid quo alvum stimulat: Hinc *Cortesius* notat quod folia Mercurial. idem præsteut ac folia Sennæ: hinc esse quod clysteres ex melle mercuriali miram habeant vim alvum movendi: Ideo satius est eo melle uti quam fol. siccis. *S. Pauli Quadr. Bot. p.* 398.

XL. In decoctionibus ex emollientibus & refrigerantibus herbis parandis, videndum ut hæ recens collectæ sint: Ante annos duos ab injecto mihi febre laboranti clystere, cujus decoctio ex herbis pridie lectis facta fuerat, oborta fuit gravis illico cardialgia, quam sequuta syncope: Cujus aliam non fuisse causam, ex nidore & fœtore (à gutture inferiore ad superiorem commeante) earum herbarum situ semiputridarum fœtorem redolente, colligere licuit.

XLI. Quoad compositionis modum, notandum est curiosa compositione non opus esse, cum nimia radic. folior. semin. flor. fructuumque varietas, quibus postea oleum & alia accedunt, clysteres male olentes pariat, qui nidore suo fœminis uterum commovent, & viris etiam caput osque ventriculi tentant atque afficiunt, unde & hodie celeberrimos Medicos sæpe ex una planta vel paucis seminibus clysteres utiliter parare videamus. *Sennertus Institut. libro quinto, part.* 3. *sect.* 3. *cap.* 24.

XLII. Notandum in affectibus flatulentis omnibus, clysteres non totos una vice primum esse applicandos, sed primo tertiam præter propter partem: Secunda vice reliquum esse adjiciendum, ita enim melius retinentur. *Frid. Hofm. m. m. lib.* 1. *cap.* 10.

XLIII. Memorandum hic quod senibus, ultimi quidem gradus illis, enemata tam prospere ut juvenibus cedere quidem non soleant, quod observavit *Sydenham tract. de Febribus*, ex ea ratione quia nervi debiliores emollientibus facile lædi & resolvi possunt: id tamen non universaliter valet, modo robori nervorum simul simus intenti, neque frequentius, quam par est, id iis suadeamus. *Wedelius de comp. Med. ext. pag.* 90.

XLIV. Medicamenta ex mineralium classe petita, cætera purgantia in clysterum compositionem venientia longissimo intervallo post se relinquunt, sive ad demulcendos & leniendos dolores à causis frigidis, cruditatibus, flatibus ac humoribus mucilaginosis, tartareis & arenosis sive calculosis suscitatos: sive ad expellendos vermes, educendum fœtidam humorum illuviem & putredinem; vel ad validius expurgandos omnes humores, citra tamen calefactionem nimiam, qualem inducere solent *Hieræ Logadii*, vel *Pachii*, *diacolocynthidos*, benedicta laxat. & hujus generis alia, quibus plerique; ad excitandos ægros utuntur in comatosis & soporosis symptomatis & affectibus: quorum tamen vim excedens istorum medicamentorum calor potius auget, cerebrumque majori vaporum copia replet & fatigat, quam ut eosdem dissipando minuat; Hoc non contingit in remediis alijs quæ manifestis illis & noxiis qualitatibus prorsus ablatis, potius formales & spiritales produnt effectus quã materiales: Illud medica

mentum, de quo loquor, est *Crocus metallorum* : Si quis timidus & inexpertus horum remediorum, quorum nullam habet notitiam, usum minus approbaverit si per os assumantur, non tamen credo illum adeo stupidum fore ut eadem clysteribus excepta contemnere ausit; Si præsertim eorundem summos effectus, quos benigne quidem sed efficacissime præstant agnoverit; qui nihil molestiarum, neque ab oleorum ingrato fœtore, neque à quavis alia re conciliant, sicut in vulgaribus plerumque accidere solet: Pretium quoque eorundem minus est: sufficit etiam remedij illius enarrati ʒß. vel j. ad summum, quod macerandum est in ℥iv. vel v. aquæ cujusdam congruentis, aut vini per noctem unam vel amplius; & sic maceratio hæc misceatur cum quodam jure in sufficienti quantitate, ut fiat clyster: Eandem macerationem, in aqua vel vino factam potes si vis paratam ad servare, eamque in magna copia, aucta singulorum dozi, parare: quam diutissime reservabis, & in usum adaptabis, servata semper supra dicta dozi: Loco Croci metallorum, licet non tanto cum emolumento, uti poteris *Antimonio vitrificato*: quod tamen infusum, colatum & exhibitum in clysteribus, minorem noxam affert quam Diaphœnicum, hocque ipso utiliores & efficaciores multo effectus demonstrat. *Quercetanus Ph. Dog. c.* 17. Ejusmodi clysterum usum approbat experientia & usus quotidianus, vide *Riverij Prax. c. de Apopl. & alios.*

COSMETICA.

SYLLOGE.

I. Cosmetica pellem rumpunt, melius est nihil adhibere: Cosmetica autem quæ Sublimatum admittunt, pestifera & lethalia sunt: gignunt enim graveolentiam oris, dentium nigredinem & diminutionem, surditatem, stoliditatem, paralysin, epilepsiam & apoplexiam. *D. Panarolus fasc.* 1. *p.* 211.

II. Fœminæ quædam nobiliores Anglicæ (uti ex fida relatione Anglorum habeo) vino in quo viperæ extinctæ sunt, quasi interno Cosmetico ad pulchritudinem corporis, vultusque & universæ cutis formositatem comparandam, absque ullo sanitatis detrimento bibunt. *Zwelferus Pharm. Aug. class.* 12.

III. Si partis internæ, ventriculi, hepatis, lienis vitio cutis inquinata sit, partes confirmandæ, coctio ventriculi juvanda, cutis sordida recrementa detergenda sunt balneis vel stuphis.

IV. Obesis, quibus cutis sordida est, stupha magis convenit, macilentis vel squallidis, vel à Sole, vel à labore, vel ab inedia &c. balneum aptius. Topicorum eadem ratio: nam posterioribus conveniunt olea vel unguenta, vel aqua vim detergendi habens, 1. ablutâ facie decocto hordei mundati, vel infusione panis albi, 2. unguenta ol. amygd. dulc. &c. Prioribus, & quibus facies pinguior & humidior videtur, utendum stuphis & balneis multum detergentibus & exsiccantibus. Detergendi facultate omnibus præstat lignum S. quod etiam macilentis proprium remedium fiet, si in ejus decocto addatur radix lilior. & ficus albæ & pingues &c. *Rondeletius.*

V. Fœminæ curiosiores, & artem Cosmeticam maxime callere præ se ferentes, vix ullis remediis cutaneis, nisi Mercurialibus contentæ sunt, quare Aqua sequens ad omnes faciei turpitudines commendatur, & ab Empiricis magno pretio venditur, ℞. *Mercur. sublim.* ℥j. *pulverisat. ponatur in vase stanneo cum aqua fontanæ* ℔ *iij. stent per xxiv. horas cum spatula lignea subinde agitando donec totus liquor nigrescat, qui tamen per chartam emporeticam colatus limpidus evadit: cum petia aut pluma huic intincta facies semel intra diem unum aut alterum blande obducatur.* Medicamentum hoc contra turpitudinem quamcunque cutaneam insigniter juvat, quatenus nempe humores intra porulos & foraminula, utut minutissima impactos expedit, salium aut sulphurum combinationes inveteratas & pertinaces dissolvit, totamque ubi applicatur cutim, quoad meatus ejus male conformatam restituit & εὔχρουν reddit: Quare non tantum ad faciei maculas abstergendas, sed etiam ad pustulas & ruborem ejus, necnon ad affectus erysipelatodes tollendos utile est: Porro interdum accidit plerasque faciei partes, præsertim vero nasum & frontem punctis nigricantibus creberrimis, quasi à pulvere pyrio exploso inustis insigniri, quod tamen inde procedit, quia foramina sudatoria, modo humore atro crassiori, modo vermiculis capita nigra habentibus (quæ quidem animalcula è poris expressa, & soli exposita vivere & se movere cernuntur) atque in tali cutis affectione lotiones aut litus nulli præter Mercuriales prodesse solent: attamen huic melli aculeus plus nimium malignus sæpe præsto est, namque hydrargyri particulæ, una cum salibus (à quibus in minutias dividuntur acuuntque) faciei applicatæ, materiam inde noxiam & defædatoriam poris excutiunt ac depellunt; eam vero intus repercussam insequuntur, & propediem sanguini & liquori nerveo (quorum crases lædunt) se facile insinuant: quinimo horum commeatu sæpissime cerebro, & nonnunquam præcordijs & partibus alijs virulentiam suam non raro postea indelebilem imprimunt: Hinc frequens observatio est fœminas aut viros cosmetico Mercuriali diu ac multum utentes, vertigini & affectibus spasmodicis, aut paralyticis, obnoxios fieri, eorumque dentes nigricare & nonnunquam vacillare. *Willis Oper. Posth. sect.* 3. *cap.* 6. Vide §. I.

CUCURBITULÆ.

SYLLOGE.

Siccæ an alicujus usu ad malignitatē evocandā. 17. *Maculæ nigræ sub cute relictæ malignitatis non sunt indices.* 18.

I. **V**Sus *Scarificatarum Cucurbitularum* est Evacuatorius, Revulsorius, Derivatorius & Attractorius: Evacuatorius generalis a nonnullis statuitur v. s. vicarius, ad depletionem plethoræ totius comparatus: Sed vix hic admitti potest, autoritate *Celsi l.* 2. merito adsurgendum, Vsus Cucurbitulæ est, *inquit*, vbi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satius est: *Hæc ille*, Et tunc cucurbitula non est alteri parti quam quæ liberanda est imponenda: *Gal. l. de Hirud.* &c. *Cucurbitulæ vacuatis corporibus vtiles sunt, Non vtimur illis in plethoricis:* Ægyptij generalem scarificatarum cucurbitularum pro plethora recte & tuto in morborum principiis tollenda haud admittunt, firmiter tenentes hanc vena secta, vel crurum tractoria sectione solas edomari, neque harum vicarias esse posse. Idem evincitur rationibus, 1. Minimæ venarum & arteriarum extremitates καλὰ πάνυ scarificatæ, vniversali vacuationi non satisfaciunt. 2. Tenuiorem sanguinem evacuant relicto crasso. *Rolfinccius Meth. gen. & part. p.* 393.

II. Vulgares hujus temporis Medici reformidantes cucurbitarum vsum, neque jam affigentes nisi moribundis & qui revocari nequaquam possunt, fecerunt id remedium infame, cum tamen *Hippoc.* frequenter illis vteretur, ac fortasse non rarius quàm v. s. vt & in doloribus plerisque, & in alijs quos solum vacuare studium est, vt qui ex alto ceciderunt: Sed quid est quod tantopere reformidant? Ne, dicunt, in partem cui affigitur trahatur vndique: At verò *Hipp.* verba faciens de quodam qui in coxa dolorem haberet, ait affixa cucurbitula coxæ, ad crus deorsum venisse & meliùs habuisse: Tam longè abest vt semper trahat ad partem affectam cui superponitur: Quid ergo? nunquid cucurbitula in illo inde detrusit materiam? non certe, nam quomodo posset? sed ex alto in cutem trahens ac digerens fecit vt ex expeditiori jam articulo natura deturbatet: An parum est cucurbitam ex loco affecto, qui in alto positus sit, in cutem trahere, nisi etiam in illum vndique convocet? An non potest locus, qui præter naturam erat distentus, vacuari quin tantundem aliunde recipiat? An non possunt partes subsidere? falluntur certè quam maximè; nullum enim in omni magno dolore remedium magis præsentaneum, & vt à parte affecta in aliam ignobiliorem materia abscedat. *Vallesius l.* 4. *Epid. Hippoc.* (vt videre licet *lib. de Med.*) multis vtebatur, &, pro dolorum differentia, figurâ differentibus: ad dolores scil. in alto positos, ad magnam aut fortem tractionem, opus est angustis ore: ad dolores per cutem velut effusos, amplioribus: Ego certè in doloribus circa quasdam partes consistentibus, rarò non vtor cucurbitulis cum scarificatione, aut sine ea, cum dolor non cedit vniversali vocatæ vacuationi. *Idem sect.* 6. *lib.* 2. *Epid.*

III. Affigere oportet Cucurbitulam, prægressa totius corporis vacuatione, quam affectus exigat, & æger possit tolerare: nam neque ad aliquod auxilium valenter resolvens veniendum est prius: Neque tamen proinde expectandum est vsq; dum totum corpus sit vacuatum & exsuccum, vt plerique Medici hodie faciunt, quibus nulla evacuatio ad cucurbitularum vacuationem videtur esse satis, sed quantum vrgeat partis passio considerandum: atque vt resolventia medicamenta admovemus vacuari cœpto corpore, non semper evacuatione finita, ita non rarò vrgente passione cucurbitulæ evacuationibus sunt interponendæ, vt morbus qui non potest expectare totam vacuationem, cum eam partiri opus est, alternatim secta vena & cucurbitulis admotis perficiatur: neque enim vbi nondum est jam admodum plenum corpus, neque fluxionis primus insultus, suspicari oportet tantam futuram tractionem, vt toto ex corpore in affectam partem fluxio commoveatur aut augeatur; satis enim erit si de interna doloris sede ad cutem trahatur: Neque enim hypochondrio admovere, hepati aut lieni: & admovere hypogastrio, vesicæ aut vtero: & admovere lumbis, renibus admovere est: Intersunt enim musculi & alia multa: Quod si post admotas cucurbitulas dolor recurret denuo & fluxio, quid prohibebit iterum misso sanguine derivare? Nam & in aliis curationibus, cum vrgentiæ aliqua ratione satisfactum est, redimus ad legitimas indicationes quæ procedunt à causis. *Idem ibidem.*

IV. Cucurbitarum duo modi commodi existunt: quando enim fluxus procul ab apparente carne compactus fuerit, circulum ipsius (*ea scilicet pars quæ cuti adhæret*) brevem esse oportet, (*i. e. non lata esse debet*) ipsaque non ventrosa, sed prolixa; parte ad manum vergente, non gravis: Quæ enim talis est in directum trahet, & serosos humores semotos ac distantes probè ad carnem contrahet: majore autem dolore per carnem disperso in reliquis quidem consimiles cucurbitas esse oportet, sed circulum magnum: sic enim ex pluribus partibus id quod dolorem facit educere comperies ad locum convenientem; neque enim magnum esse circulum putant si non ex pluribus locis caro comprehendatur: At si gravis sit, ad supernos locos venit, infernè autem magis detractionem facit, vt sæpe morbi relinquantur. Lati itaque circuli vnà cum incumbentibus fluxionibus & longè distantibus, à supernis locis multa simul attrahunt de alia carne: contingit igitur humiditatem inde detractam apponi collecto infernè sub cucurbitam seroso humori, & quæ quidem infestant relinqui; quæ verò nihil molestant detrahi. *Hippoc. l. de Med. n.* 6. Prior cucurbitæ forma, cum locis admovetur vbi fluxio partes interiores vexat, facilius ichores à profundo trahit: Alterius formæ, i. e. circuli lati cucurbitulæ, multa trahunt simul cum incumbentibus fluxionibus & longè distantibus à supernis locis (h. e. à corporis superficie quarum gratia cucurbitulæ adhibentur) trahunt inquam multa, humiditates nempe & humores multos de alta carne: de ea scilicet quæ circulo cucurbitulæ circumstat, quæ cum ob cucurbitulæ latitudinem multa sit, multum etiam humoris de illa attrahitur: vnde evenit humiditatem inde attractam ex illa carne superficiali & sana, sub cucurbitula apponi, & sub ea ichorem vitiosum in penitiori parte colligi, quia à superstante humiditate impeditus retinetur, & hoc modo quod morbosum est & infestat (ichores inquam ex penitioribus partibus attracti) relinquitur: quæ verò nihil molestant, (humiditates ex sana carne attractæ) educuntur: Quod quanti sit in arte medica vulgatum illud demonstrat. Si talia educantur &c. Et tamen nostris temporibus nulla in cucurbitularum electione distinctio habetur, quamvis earum plurimus sit vsus tum in extrahendis humoribus ab intimioribus partibus ad exteriores, vbique, præsertim verò pro curatione febrium petechialium: Tum etiam in revulsione humorum partes exteriores infestantium ab

vna in aliam partem: In primo enim casu ex *Hipp.* præscripto cucurbitulæ angustioris circuli esse debent, latioris verò in secundo: Valeant igitur qui medicinam nostris temporibus florere credunt antiquorum respectu. *Prosper Martianus comment. in eum locum.* Delinquunt in eo nostri temporis Medentes quod angustiore, sed oblongo corpore, Cucurbitulas ad extrahendum evocandumque altius infixos humores corpori, nullo vsu habent, sed nil discernentes istarum opportunitates promiscuè mandant ministris omnibus affigendas: Exemplum ejus rei quod dixi exhibent singulare oculi malè affecti, quibus medendis imponit occipitio & inio talem, quam dixi, cucurbitulam *Fallopius in tract. de vlceribus.* In capite verò ipso, vt minus attrahant, cucurbitas humiliores admovet *Oribasius 2. collect. c.16.* In paralysi quoque strictis osculis cucurbitas cum igne multo atque exusto vehementi vult affigendas *Avicenna*, mox verò cum raptu revellendas *l.3.f.2.tr.1.c.4. M. Aur. Severinus Pyrotechn. Chirurg.l.1.part.3.c.14.*

V. Dubitare licet quanto majore ambitu circumplectuntur corpus cucurbitulæ lati orificij, eo plus vacui restare in medio quod attractus discussusque beneficium non sentiat: quapropter ea super re meditatus, comperi commodius futurum, vbi ante minor cucurbitula vitrea, sive cornea, si disruptus timeatur, centro dolentis loci defigatur, mox altera major, quantum dictavit *Aurelianus* (vocat amphoras *Aurelianus l 3.Tard.pass.c.* quibus vtitur ad levandos colicos dolores.) Sed ea lege vt ne se impediant, nimirum cucurbita externa quidem fastigiatior sit, interna verò depressior: his enim artibus, i. e. vtrisque simul eodem tempore, & ex centro & ex peripheria loci dolentis trahentibus futurum est vt multis felicissimè causa omnis molestiæ discutiatur. *Idem ibidem.*

VI. Animadvertendum est cum remota cucurbitula, etiam incisa cute; locus adhuc elatus ac tumidus apparet, denuo esse adhibendum: alioqui fieri posset, quod aliquando accidit, vt sanguis illuc attractus & coactus inflammationem excitet & gangrænam quandoque gignat. *Rubeus in c.11. l.2. Celsi.*

VII. In *cucurbitularum defectu soleo* accipere siphonem è cupro, cujus inferior circulus latitudine æquans dimidiatum imperialem, applicatus carni, post suctoris extractionem cum robore factam, egregie attollit cutem. *Iohan. Van Horne Microt. part.1.§.21.*

VIII. Cavere oportet ne prope mammillas grandis cucurbitula applicetur, nam elapsæ nonnunquam cucurbitulas mammæ & inturgescentes vehementer, haud facile ipsas relinquunt. *Mercatus de Pr. l.1.c.2.*

IX. Periculosam esse cucurbitulæ supra jecoris regionem applicationem palam facit apud *Hildanum* historia aulici, cui Chirurgus, hæmorrhagiæ narium vehementis causa, hepatis regioni cucurbitulas admovit; hinc ejus sequuta inflammatio quam remedijs vix extinxit & superavit.

X. Aliquando profundo in corpore latet sanies, quam per cucurbitulas sic evocabis: In longos sinus & cavitates demittitur fistula vitrea, sive recta, sive inflexa, provt exigi videbitur: sub extremum levis, aut glutine vitrario sic obducta vt incommodare aculeis minimè possit: Immissa vbi humorem latentem contigerit, exteriori osculo multa stupa munire, coaptata congruè, calens igne, tamdiu detinebitur cucurbitula vt humor advenerit, tum remota ista continuò sequetur fluor. *Severinus Pyrot. l.1.p.3.c.6.*

XI. *Hipp. l.2. de morb. & l. de Affect.* in Angina ad Verticulum in collo apponit, deinde in capite præraso, & juxta aurem ab vtraque parte: In inflammatione Gurgulionis easdem retro adhibet raso capite cum scarificatione: In aurium dolore, post aures, absque incisione, tantum vt trahant: Atque hæc si tempestivè & cum ratione fiant, nam alioqui capiti intempestivè admotæ lethargos, ac corporis mentisq; stupores gignunt, quæ si effugerit, omnino in diuturnum capitis affectum incidere tradit *Aetius Serm.3. c.20. Rubeus in c.11. l.2. Celsi.* Matrona dolore inveterato capitis & scotomia laborans, cùm impuro & impurgato corpore cucurbitulas sibi apponendas curasset, non diu post paralysi brachiorum correpta fuit, tandem convaluit sed multo labore. Figulus similiter laborans iis admotis paralysi quoque correptus fuit, sed curari nunquam potuit. *Fab. Hildanus Cent. 5. Obs.71.*

XII. Conjux N. ob trimestrem mensium suppressionem omnibus gravida videbatur; per intervalla vociferans queritur de insigni circa præcordia dolore magnaque dyspnœa, multa per 14. dies hystericis affectibus contraria exhibita: Iis nihil conferentibus venam saphenam vtramq; secari jubeo, ad revellendum sanguinem à præcordiis oppressis, sed tantus fuit ejus in superiora tractus vt per datam in pedibus portam vltra vnciam non efflueret, Quare vtrique femori cucurbitulas siccas sex affixit Chirurgus; affixasque à suprema femorum parte vsque genua traxit; earum tempore vespertino adhibitionem & tractionem toties repetens, donec interna femorũ pars rubicundissima ob attractum sanguinem, apparuerit: Ab harum vsu statim dolores mitiores visi, paulatim sequenti nocte decreverunt, & fluentibus mane mensibus omnino evanuerunt. *Scultetus Ch. Obs.85.*

XIII. Fibrarum sanguis expers aliquando vitæ discrimine cucurbitulis cum scarificatione ducitur: Puellam vidit *Prevotius*, cucurbitulis ea ratione affixis, pertinacissimo sanguinis profluvio sine vllo artis præsidio interiisse. *Rhodius Cent.3. Obs.69.*

XIV. Ut sanguis crassus etiam effluat, secundum *Avicennæ* præceptum, *c. de ventosis*, oportet balneare & horam j. morari: Quamobrem in praxi hoc observandum vt spongia madefacta in aq. dulci tepida locus foveatur, quo sanguis attenuetur & fundatur. *Capivaccius Pract. l.6. c.16.*

XV. Attrahunt cucurbitulæ ob fugam vacui, hac ratione: stupa cannabina in capacitate cucurbitæ succenditur, tum apponitur corpori, extinguitur per suffocationem flamma; mox aër contentus, qui ob ignem succensum rarissimus erat, densescit minoremque locum occupat: itaque, ne detur vacuum, necessario cutis debet attolli, vt locum illum occupet, qui prius ab aëre raro occupabatur: vnde cucurbitulæ eò magis trahunt quò frigidior est aër circumfusus: Errantque qui extrinsecus tegunt linteis &c. densatur enim aër inclusus quò magis frigidior est ambiens, quò magis condensatur, eò minorem locum occupat, sicque altius attollitur cutis comprehensa. *Plempius in Inst.* Ingeniosa quidem hæc ratio, at quã experientia refellit: Chirurgis cucurbitulas admoventibus qui adstiterunt, testes sunt si ambiens sit frigidum nihil illas elicere, ac vix cutem in tumorem elevari: contra si æger luculento foco assideat, aut pannis calidis sedulò tegatur, efficaciter & celeriter illas trahere.

XVI. De Cucurbitulis oris suctu trahentibus. Vide *lib.1. tit. de Atrophia.*

XVII. Ad derivandum & revellendum Cucur-

curbitulas non modo scarificatas, sed etiam siccas, esse vicarias venæ sectionis, quando hanc virium imbecillitas non permittit, ratio suadet & experientia demonstrat quotidiana: Id præstant Cucurbitulæ siccæ sine vlla virium jactura, qui enim per eas à parte aliqua revellitur aut derivatur sanguis, ad breve tantum tempus allicitur in vasa dilatata, sub cucurbitula, in majores venas mox rediturus cum fuerit cucurbitula remota; quæ potissimum juvat si removeatur, postquam pars quæ fluxionem recipit, aut jam recepit, ab humorum influxu ulteriore liberata ad meliorem statum se restituit: hoc inquam est manifestum: At per applicationem cucurbitularum siccarum posse quidvis evocari foras non ita certum est, Etenim, seu ægrum in conopeo probe calido colloces, si illum tegas, si validum diaphoreticum illi exhibeas, vel vnum vel plura horum faciendo sudorem provocabis, at ab ægro non statim ejusmodi auxiliis cum sudore materiam morbificam elicies, copiosam saltem, nisi sit cocta & à sanguine separata, aut proxime disposita vt separetur: quamvis quæ intrinsecus assumpta sudorem promovent, eadem vim habeant separandi quæ aliena sunt à sanguine, quia quovis tempore & modo exhibita talem effectum non producunt, sed tantum in convenientibus circumstantiis, extra quas plus noxæ inferunt quam levaminis: Simile quid contingere circa Cucurbitulas vix dubitari posse existimo, Quando flatus infestant, subitam conferunt vtilitatem affixæ Cucurb. siccæ, cum enim flatus sint ab reliquorum humorum mistione liberi, ab iis non impediuntur quominus exeant per patentia partium cucurbitulis subjectarum spiracula, quæ vero sanguini permista sunt, quamvis cum ipso vasa sanguinea sub cucurbitulis expansa impleant, socium, cujus amplexibus arcte detinentur, non deserunt, sed mox amotis cucurb. cum ipso in majora vasa remeant, nisi propter vehementiam attractionis, vasis capillaribus apertis, & ipsa carnium substantia dehiscente, cum sanguine hæreant in carnium aut cutis rimulis, præcluso reditu in vasa, postquam ea amotis cucurbitulis in situm pristinum se restituerunt, tuncque humor extravasatus concrescens, maculas lividas aut nigras cuti inurit (de quibus §. sequ.) cuti inurit: Si itaque miasmata venenata sint sanguini exacte permista, nec ab ipso sint facile separabilia, frustra siccæ Cucurb. adhibentur. Si sint secreta, aut vt secernantur proxime disposita, commodius meo judicio adhibentur intus diaphoretica, exterius frictiones lenes: Illo auxilio non ab aliqua sanguinis portione, sed è tota massa miasma venenatum abstergitur; hoc non aliqua cutis particula præparatur ad præbendum veneno facilem exitum, sed totus corporis habitus: Vtrumque prodest sine ægri molestia, sine virium jactura; At cum portione sanguinis exiguam venenati miasmatis partem ad loca quædam evocare, vt iterum remeet cum sanguine in vasa, nullum hinc video fructum eventurum ratione habita malignitatis, cujus hic expulsio potissimum quæritur, Sed tantum certus sum ægrum situ incommodo, & carnium ac cutis distractione vexari, potissimum cum plurimæ cucurbitulæ simul applicantur: Cum vero malignitatis particeps materia à sanguine separatur, aut est separata, optimo jure laxantur viæ per quas foras ejicitur, seu per cucurbitulas fiat ejusmodi relaxatio, seu per litus &c. Semper per vesicantia commode ejicitur serum, cui potissimum veneni labes adhæret, Non solum quia vesicantia cutis & glandularum subcutanearum poros aperiunt. sed quia sale suo volatili seri à sanguine secretionem moliuntur: Objiciet aliquis, In febribus malignis ex cucurbitularum siccarum applicatione statim sequi manifestum ægri levamen? Respondeo id sæpe contingere, non ratione malignitatis foras evocatæ, sed ratione revulsionis humorum à partibus interioribus, quarum oppressio ad tempus suspenditur, locusque datur se restituendi, & vires colligendi, ad validius deinceps resistendum fluxioni: idque remedium apprime convenit cum virium debilitas revulsionem aut derivationem per v. s. impedit: eaque de causa Cucurb. dicuntur vicariæ v. s. maxime quando cum scarificatione applicantur: Alias etiam ob causas commodæ esse possunt Cucurb. licet miasmatis venenati nihil detrahant. *Franc. Bayle probl. Med.* 15.

XVIII. Si Cucurb. siccæ cum multa flamma applicentur, necesse est validam fieri attractionem, vt communiter loquuntur, aut potius humorum ob cucurbitulas compulsionem, & carnem in tumorem ingentem sub Cucurbitulis elevari, & proinde cutem vehementer distendi, & vasa capillaria per ipsam sparsa distrahi, eorumque oscula laxari, latera rumpi, sanguinem in illis contentum effundi, & cum fuerit extra vasa nigrorem contrahere; quandoquidem in loco tepido aëris contactu sensim concrescit: Hæc non solum ægris, sed etiam sanitate optima vtentibus accidunt: Maculæ itaque subnigræ, quæ ex sanguine sub cute hoc modo effuso oriuntur, non designant malignitatem sed validam cucurb. tractionem, quia multa flamma est adhibita; Eæ nihilominus maculæ facilius in quibusdam excitantur, ob sanguinis tenuitatem, vasorum mollitiem, partium laxitatem &c. de quibus ex variis circumstantiis judicare debet Medicus. *Idem Probl.* 14.

DIÆTA ÆGROTANTIUM IN GENERE.

SYLLOGE.

DIÆTA FEBRICITANTIUM IN GENERE.

SYLLOGE.

I. DVo primi scopi sunt in quos curantis oculi intenduntur, Facultas & Morbus: illa petit se servari, hic tolli: facultas petit cibum, quo servatur, morbus augetur; hic poscit auxilia, quibus debilitatur facultas: At quia res non potest transigi sine utrisque, methodo inveniendus victus cum quo æger durare possit donec morbus judicetur ne prius deficiat: constat vero tantò minus posse hominem sustinere cibi detractionem quanto indiget pluri. Vt autẽ pluri cibo quis indigeat quam alius, aut ex Morbo evenit, aut ex Homine, aut ex Externis: Et in ipso quidem morbo, aut ex Constitutione ex Specie. Ex Cõstitutione, quia quo is futurus est longior, eo crassiori victus est opus, vt scilicet in plures dies possit sufficere: Ergo necesse est eum qui ægrotantibus rectè institurus sit victum, artem prænoscendi cujusque morbi constitutionem didicisse, mox nosse tantò indulgentius agendum à principio esse quanto morbus videatur futurus longior: Contra ac improvidi faciunt, qui cum futurorum nullam habeant providentiam, & in acutis citius ac plus videant facultatem affici, & crebris symptomatis urgeri, facultati timentes, ægrotos incipiunt mox ingurgitare: contra per initia longorum, nullis symptomatis territi, virium parvam videntes dissolutionem, victum audent nimis extenuare: Postea cum longius quam putaverant vident morbos protrahi, inediæ longitudinem timentes, coguntur augere cibos, primum quidem subtractione vires ante tempus debilitari sinentes, deinde adjectione obstantes succorum concoctioni: Cum contra oporteret facere, in principio inquam morbi, dare cibi plus, procedente autem concoctione, & eunte in judicationem morbo, sensim detrahere, eâ celeritate quâ morbi ipsius duratio contrahitur: Eæ enim morbi partes in quibus concoctiones naturam magis occupant, prohibent magis: Ob succorum ergo alterationes permittunt morborum principia (cum nondum natura aggressa concoctionem est) dare plus cibi quam incrementa, & hæc quam summi vigores: Nec solum ob concoctionem succorum agendum est vt diximus, sed ob ipsam facultatem, quia hæc tanto magis periclitatur detracto cibo in principio quam posterius, quanto plus superest transigendum, cibum ergo dari sola facultas petit: Tamen ejus quantitatem, simul cum facultate, indicat morbi tempus, non quidem per se, ac petens, sed propter facultatem, & permittens: Ex Specie etiam morbi Quantitatis cibi indicatio quædam est, nam cum cibi dentur ob facultatem, quo morbi suapte natura facultatem fortiorem desiderant vt vincantur, eo plus cibi dari postulant: Et quo partes affectæ minus cibum sustinere possunt, eo minus permittunt dari: Igitur in iis morbis quorum materia intra thoracem consistit lautius aliquanto agendum est, quam cum naturalia instrumenta excrementis obsidentur, quia in illis nó naturales solæ sed & animales vires desiderantur: Si igitur eos qui ita laborant sinas plus satis per cibi detractionem languescere, eveniet vt cocta materia, sola impotentia, excre andi

di moriantur, constat hac causa dandum esse his cibi plus, laborantibus vero vitiis hypochondriorum, atque aliarum partium, minus: Atque inter hos dandum est minimum quibus affectio est in ventriculo, quia cum ipsa affecta pars primam ac maximam cibi commutationem sit effectura, & cum crudissimo colluctatura, constat eam à cibo maximè læsum iri: Ex morbo hæ sunt indicationes, In ipso Homine duo sunt quæ quantitatem indicant, Natura & Consuetudo, Nam quibus plurimum est calidi, plurimo ii egent alimento, quia à pauco exolvuntur; ideo minus per morbos illis detrahendum, contrariis plus: Exolvuntur autem pauco dato cibo quibus facultas commutandi fortis, quia cum ea facultas naturalis sit, neque possit præsente materia cessare, oblato exiguo cibo exurit excrementa, quæ in officinis necessario sunt aliqua, à quibus nostra mox substantia exuritur ac liquefit, & ipsum cibum adeo exiguum, pro concoctione, corrumpit ac vitiat. Dissipatio substantiæ in puerulis multum quoque postulat cibi: Consuetudinis etiam magna ratio habenda, neque vnquam per morbos mutanda, neque per bonam valetudinem, nisi paulatim & cum homo à negotiis vacat. Quod vulgus Medicorum non considerans ægrotis omnibus eosdem cibos tribuit: Externæ quoque causæ perpendendæ, vt Temporis, cui similis Regionis differentia: sic hyems & ver facit ventres hominum esse calidiores &c. *Vallesius m.m. l. 1. c. 6.*

II. Quantitatis cibi variatio est necessaria, tum ob morbi mutationem, tum ob facultatis diversum robur: rationi enim consonum vt tunc minus exhibeatur cum morbus gravior est: sic initiis morborum cum ægrotantes, vtcunque moderatius habeant, plus cibi indulgendum est: in statu verò ob symptomatum vehementiam nihil esse exhibendum constat: Dubitatur tamen, an semper quovis morbo incipiente liceat plus cibi porrigere? Respondeo non semper id esse verum, sed dum corpus nullo alio morboso apparatu afficitur: nam si impura sit prima regio, aut cruditas subsit, tenuior victus ratio satior est, donec cruditas victus parsimonia evanescat, ac valet Celsi consilium, *Initia* morborum primum famem sitimque desiderant: videatur Hippocr. lib. 1. de v. Acut. t. 32. 42. & 45. Supponit enim vterque nusquam quenquam ita moderatè aut parcè vixisse, quin aliquid amplius quam par sit sumat, ita vt quid crudum aut excrementosum supersit: cujus ratione initio morbi parsimonia ciborum vtendum sit. *Mercatus de Præsid. Medic. lib. 1. cap. 1.* Cavere etiam oportet initia omnium inflammationum, maximè partium principum, & quæ fluxionem habent adjunctam, quibus minus in principio porrigere oportet, & plus dum os madescit: nam tunc plurimum errabis si plus cibi dederis, vt in turgentibus succis comperimus, qui subito in phrenitidem migrant, vnde morbus forte plus sit duraturus quam vires ob inediam in principio ferre possunt. *Idem ibidem.*

III. Quæritur vtrum melius sit in tenui victu quam in pleno delinquere? Nos Cum *Mercuriali* distinguimus inter dosin cibi secundum virtutem, & inter eam quæ est secundum molem, atque respondemus, Si peccetur in tenui victu secundum virtutem, certe gravius esse peccatum quam si in pleniori; quia vires ob alimenti egestatem & inopiam semel præcipitatæ, difficulter recuperari queunt: Multo gravius autem secundum molem in pleno victu quam in tenui erratur, propterea quod cibus plus æquo ingestus morbum facit, vt scribit Hippocr. plura enim gignuntur excrementa: vnde non solum pabulum putredini suppeditatur, sed & calor nativus hebetatur & præter naturalis augetur: adhæc natura, quæ morbidorum humorum coctionibus incumbere debet, cum maxima ægrotantium pernicie ad cibum tota avocatur. *Greg. Horstius Exercit. de Febr. iv. Qu. 4.*

IV. Aliqui existimarunt idem esse in acutis morbis solidioris cibi & fortioris exiguum dare, ac tenuioris Sorbitionis eam quantitatem, quæ tantum nutrimenti præbet quantum exiguum edulium suppositum: Horum opinio ab Hippocr. lib. de vet. Medic. v. 91. refellitur, *Quicunque, ait, homines siccum cibum assumunt, qui mazam aut panem, etiamsi valde modicum, decuplo magis & manifestius læduntur, quam si sorbitione vsi essent: ob nullam aliam causam quam ob fortitudinem edulii ad affectionem, & ad eum cui sorbere quidem conducit, edere autem non:* Hic manifeste asserit Hippocr. edulium fortius quam & morbi conditio & ægrotantis natura exigat, semper lædere, etiamsi in pauca quantitate minus noceat quam in majori, Quod animadverterè vellem communiter practicantes, qui in acutis morbis & panem & carnes, aliaque solidiora cibaria exhibere tam facilè solent. *Marrianus in dictum locum.*

V. An cibi detractio ideo fieri debet, quia vacuandi corporis incumbat necessitas? ℞. etsi cibi capiuntur ad reficiendum sanguinem qui in venis continetur, non tamen sanguis in venis repositus recentis cibi necessitatem tollit; alioqui athletæ &c. nullo cibo indigerent, sed in inedia diu contineri possent, qui tamen inediam non sustinent: nimirum indigent corpora ad retinendas vires succo vtili ut partes solidæ nutriantur, & recenti cibo & potu, vt spiritus reficiantur, alioqui animo viribusque omnibus linquuntur, etsi succis pleni sint: Non igitur quod evacuatione sit opus, non sit etiam opus cibo, quin etiam fortasse aliquando erit opus crassiori, vt facultas possit sustinere morbum & vacuationem: Mirum si quia mittendus est sanguis jubeas ægrotum nihil cibi capere, facies profecto vt linquatur animo antequam vacuatum sit quantum expediat: Quid est ergo quod *Hippocrates* lib. 1. de vict. acut. t. 19. ait, *Quicunque ptisanis vtuntur in his morbis, ne vnam diem permittant vasa inaniri, vt ita dicam, sed vtendum citra intermissionem, nisi expediat aut ob pharmacum, aut ob clysterem intermittere?* Certè non oportere vt cibus, qui congruant morbo, dimittatur vel diem vnam, nisi quid aliud intercurrat quod cogat intermittere, vt si qua hora prandendum erat ægro, superveniat rigor insperatò ob alterius accessionis initium, constat intermittendum esse prandium: Ita si cum quotidie ad meridiem cibum soleret æger capere, vna quadam die purgans sumat, cibandus erit ea die, non vt prioribus, sed vt ipsa purgatio indicat: Idem contingere potest cum clystere vtendum, nimirum cum cibus prior non descendit, dispositio exigit vt clyster infundatur & intermittatur cibus. *Vallesius comm. in præd. locum. pag. 19.*

VI. Instante crisi Sorbitiones detrahit Hipp. ne natura ab opere divertatur & crisis impediatur: Verum quia per crisim intelligit Hippocrates communiter quamlibet morbi solutionem, non eam solum quæ ad salutem fit subito & cum aliqua sensibili vacuatione, non in qualibet detrahenda est sorbitio. sed in ea tantum quæ mediante aliqua

ſenſibili vacuatione contingit, quod innuit vox, *Si Turbetur* Dum enim morbo ad ſummum vigorem progreſſo turbatio contingit, tunc criſis cum ſenſibili vacuatione expectanda eſt, juxta aphor. 13. 2. Ex qua *Hippocr.* ſententia facilè colligi poteſt ratio, ob quam in morbis pectoris circa judicationem ſorbitiones augere expediat, quia ſcilicet in illis morbis non fit criſis, quam turbatio præcedat, criſim ſubitam indicans, cum ſenſibili vacuatione, cum paulatim materia per ſputum educatur, quam non impedit ſorbitio, imò auget, tum partes pectoris humectando, tum virtutem roborando. *Martianus comm. in v.138. l.4. v. Acutor.*

VII. Cum *Hippocr.* 1. de morb. mul. ſect. 2. Ovorum vſum concedat puerperis dum purgationes immodicè fluunt, argumentum eſt evidens ea ſiſtendi facultatem habere, ita vt ex eorum vſu naturali curſu fluentes ſupprimi poſſint: Hinc collige ea inepta eſſe in iis morbis in quibus meatus corporis apertos eſſe expedit, humoreſque ad exitum paratos: vnde & in febribus putridis, & in pectoris morbis aliiſque ſuſpecta habentur: Collige iterum vim adſtrictoriam ex coctione ſolum non obtinere, cum adſtringendi gratia ſorbilibus l.c. Hipp. vtatur, non induratis: Sic 4. acut. v.390. Ova non indurata omnino, ſed ſemiconcreta exhibet iis qui alvi fluore detinentur: Notandæ vero partes diverſæ ovum conſtituentes: vitellus, ſive crudus, ſive exaſſatus, ſive ſorbilis adminiſtretur, interius quidem aſſumptus, incraſſando motum humorum ſemper compeſcit & adſtringit: Albumen autem dum liquidum aſſumitur, ſive coctum ad lactis ſpeciem redactum, ſive crudum, alvum movet: albuminis enim facultate ova ſorbilia quibuſdam alvum movent: Crudo ex aqua vtitur Hippocr. in febre ardente, 3. de morb. quia, vt ipſe ait, refrigerat & ſubducit: Quare non bene conſulunt febrientibus qui, albumen abjicientes, ſolo vitello vtuntur. *Pr. Martianus comm. in l.c. p.202.*

VIII. Num victus ratio debeat procedere *incraſſando*, an extenuando, variæ ſunt ſententiæ, Nos veram duabus concluſionibus facimus manifeſtam, 1. eſt. Quando morbus cognitus eſt, ſimplex, & virtus conſtat, ſumpta indicatione à morbo, ſi ſervat materiam ad vnam criticam expulſionem, victus ratio debet procedere extenuando. Ratio eſt, quia omnia tempora coincidunt, nam morbus cum eſt in principio, ſtatu, augmento, quoad alterationem materiæ, eſt in principio quoad eſſentiam & quoad ſymptomata: Cum ergo morbus & ſymptomata ſint in principio minora, & majora in augmento & adhuc vehementiora in ſtatu, ſumpta indicatione ab ipſo morbo, in principio plenius, in augmento tenuus, in ſtatu tenuiſſime eſt cibandum: 2. Concluſio, Quando morbus non ſervat materiam à principio, ſed paulatim incipit repurgari, victus ratio non debet procedere extenuando, ſed ingroſſando: Ratio eſt, Nam quando morbus eſt in augmento, vel in ſtatu ſecundum alterationem materiæ, jam periculum æger evaſit, & judicatus eſt, quia eſt in declinatione quoad eſſentiam & quoad ſymptomata, Ideo tunc plenius quam ante cibandus eſt: Sed, Quomodo morbus poteſt eſſe in augmento, vel ſtatu ſecundum alterationem materiæ, non autem ſecundum eſſentiam & ſymptomata, quandoquidem coctio quæ fit in venis putredinis eſt particeps, & ſimilis illi quæ in inflammationibus contingit, juxta Galenum 1, de diff. febr. 5. Ergo ſi augetur putredo, augebitur morbus cum ſymptomatis? Reſp. In cauſa interna, quæ morbum excitat, fovet & auget, duo conſiderari qualitatem & quantitatem: Illa eſt, acrimonia, caliditas, aut mala qualitas ex putredine & corruptione nata: Hæc, aut eſt eadem & æqualis, aut eſt major & minor; Sola qualitas non poteſt determinatum affectum inducere ſine quantitate certa, & quanto major eſt hæc, major eſt effectus illius, quoniam nullum agens tam valens eſt, quod effectum ſuum poſſit imprimere ſine quantitate certa; hinc ſcintilla ignis non calefacit, nedum vrit: Hac de cauſa etiamſi in augmento & ſtatu, ſecundum alterationem materiæ intendatur qualitas cauſæ, cum quantitas ſit imminuta, non poteſt efficere morbum majorem quam antea ob quantitatis defectum: *Obiicies* 1. Quo magis morbus recurrit, tanto pleniori victu vtendum eſt, quia virtus ex morbo & remediis facta imbecillior, magis videtur reficienda. ♃. Verum eſt in morbi progreſſu virtutem labefactari, ſi tamen diæta, vt decet, præſcribatur, tunc in morbo ſalubri virtus ſemper ſuperior eſt morbo, permittimus enim, ne accreſcat morbus cum magnitudine ſymptomatum, vt aliquantulum vires diſſolvantur, quia non ſoli virtuti ſed morbo quoque conſulendum. *Obii.* 2. Initio morbi major eſt copia humoris crudi & rebellis, ergo tenuior tunc victus competit, ne diſtrahatur natura à cauſæ morbificæ, crudæ & indomitæ concoctione: ♃. In augmento & ſtatu virtus magis eſt impedita quam in principio, nam caliditas & acrimonia humoris, ebullientis & rarefacti, magis irritat, ideoque laceſſita natura majorem adhibet conatum quam in principio, ideoque non eſt ab opere illo diſtrahenda, *Obi.* 3. Ex aph. 1. 11. initio acceſſionis æger à cibo abſtinere debet, ergo initio quoque morbi minus quoque cibandus æger, ſi eadem eſt ratio temporum vniverſalium & particularium. ♃. Magnam eſſe inter utraque diſparitatem, nam in principio univerſali ſemper morbus ejuſque ſymptomata ſunt minora; in particulari vero majora, eſt enim deterius tempus totius periodi, præſertim ſi compreſſa annotatio adeſt, quare magis ineptum ad cibi exhibitionem tempus eſt. *Obi.* 4. In morbo incognito, ex Avic. regimen ſubtiliare oportet, At morbus initio minus cognoſcitur, ♃. Concluſio intelligenda de morbo cognito, eo enim ignoto probum regimen inſtitui nequit, Quod ſi cognoſcitur, initio plenius, hinc tenuus alendum. *Obi.* 5. Hippocr. 1. de victu Ac. t. 21. vbi de pleuritide & morbis acutis, ait in principio nec multam nec craſſam offerendam ſorbitionem: Et textu 23. Si os, ait, madeſcit, & evidens ac perfecta coctio apparet, ſorbitionis quantitatem augendam jubet: ♃. Hipp. ibi de Pleuritide humida verba facit, in qua materia paulatim repurgatur, quo caſu victus ratio incraſſando procedit: Si dicas non omnem Pleuritidem paulatim vacuatione finiri, cum ſæpe criſi judicetur, vt in Anaxione, tertio Epid. 3. 79. qui bis criſi per ſudorem judicatus eſt, ♃. Anaxionem duplici laboraſſe morbo, vno ab humore contento in venis, indeque orta febri, à quo ſolutus eſt adveniente ſudore: Altero ab humore impacto in pleura, cujus indicatio fuit per ſputum: Solve 2. In Pleuritide, & omnibus inflammationibus internis, convenit initio victus tenuiſſimus, quo prohibeatur fluxio augmentum inflammationi datura, partes enim indigæ ab inedia ſuccos retinent, nec ad partem affectam confluere ſinunt: Cum vero incipit fieri expurgatio, ad facilem anacatharſin, & facultatis animalis robur, qua indiget, ple-

nior diæta institui debet. *Ex Zacuto P. M. h. pag. m. 349. hist. 50.*

IX. Vtrum peccatum deterius, In cibo an in potu? Respondet *Celsus* l. 1. c. 2. *Sæpe si qua intemperantia subest, durior est in Potione quam in Esca:* Ratio firmat 1. quia immoderantia potus fere major est, cum multum gravet potio ventrem. 2. quia potio magis opponitur innato calori, ex cujus copia citius extinguitur calor quam ab esca, ignis instar: 3. Multus Potus incoctilis est, & vix à natura superatur, imo est in causa vt alimenta non concoquantur, quia interponitur ipsi alimento, & ea reddit lubrica ante coctionem: Hinc fit vt quo magis homines abstinent à potu eo vivant salubriores, & minus morbis obnoxii: Ob immodicam humiditatem homo morbis ex putredine maxime est obnoxius. *Zacutus. Pr. histor. p. 544.*

X. *Galenus* aphor. 17. 1. humorum corruptionem, præsente virium debilitate, sanare intendens, hæc habet, *Si vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ in corpore est dispositio sit ex corruptione humorum vel defectu, parum alimenti & sæpius talibus offeremus: parum quidem, quia virium imbecillitas non potest totam simul multitudinem alimenti sustinere: Sæpius autem, quoniam multis indiget dispositio, defectus siquidem exigit adjectionem, corrruptio vero contemperamentum.* Quibus verbis asserit humorum corruptionem multis cibis egere, & iisdem posse corrigi & sanari: Hæc doctrina videtur adversari Hippocr. aph. 10. 2. *Impura corpora quanto magis nutris tantò magis lædes:* Et 7. aph. 67. *Si quis cibum febricitanti dederit, sano quidem robur, laboranti verò morbus.* Solve antinomiam dicendo, Virtute languente dupliciter cibationem proponi posse, vel cum evacuatione, vel citra ipsam: hoc modo non conceditur juxta aphor. 10. sect. 2. At verò cum vacuatione vt vtilis & necessaria instituitur frequens cibatio, nam corruptio multis indiget, i. e. ciborum adjectione, quoniam loco vitiosi, quod debet vacuari, frequenter debet vtile reponi per oblatum alimentum, quam vitiosi succi curationem Medici *Epicrasin* vocant. Vel dic, Curationem per epicrasin posse etiam fieri per alimenta, & medicamenta refrigerantia & humectantia, quæ acrium mordaciumque humorum vim hebetare queunt: quæ cum temperata sint, (Græcis Epicerastica) succorum acrimoniam retundunt, putredinem arcent, rectè concoquuntur, vires reficiunt & minime corrumpuntur, maximè si eorum copia fuerit imminuta, alias eam augent, docet enim Gal. 2. simpl. c. 12. 13. & 14. quod cum humores acres abundant, alimenta temperata non mitigant eorum morsum, sed potius corrumpuntur: contra tamen si eorum abundantia fuerit vacuata, contemperant, quoniam tunc non corrumpuntur ab illis, cum sint valentiora: *Zacutus Med. Princ. lib. 2. histor. 91.*

XI. *Hippocr. 2. de vict. acut. t. 24.* & 25. ait eos qui soliti sunt bis cibari in die, si non fuerint pransi debiles & infirmos fieri, multisque symptomatis affici, etiam benevalentes: Hinc concludit argumentum à majori, dicens, Si talia fiunt benevalentibus, causa insolitæ mutationis victus dimidiatæ diei, quid censendum ægris futurum? Errant ergo Medici, qui postquam multis diebus ægrum fame maceraverunt, repente deinde reficiunt, contra aphorism. Plurimum & repente vacuare aut replere &c. periculosum. *Vallesius comm. in lib. citat p. 69.*

XII. Consideranda antiquorum prudentia circa victum debilitatorum, qui recens expurgatis, aut alioquin sponte exhaustis, tenuis cibi exiguum exhibebant: sic Hippocr. 5. Epid. viro cholera correpto polentam ex aqua nonnihil tenuem, h. e. constantem pauca farina dare ausus est: Contra ac vulgares Medici faciunt, tribuentes multos bene crassos cibos cum vino, Quasi quod multis diebus exhaustum est vna sint reposituri. *Vallesius comm. in cit. loc. p. 469.*

XII. a. *Hippocrates 1. de vict. Acut.* etsi mutandam esse consuetudinem non velit, ne tamen hinc intelligas ægrotos quoque esse cibandos eodem modo quo antequam ægrotarent, ne vlla mutatio consuetudinis fiat: temperat enim sermonem, dicens favendum etiam esse quadam ex parte sermoni contrario, ei scil. qui adstruit mutandam esse consuetudinem; verus enim etiam is sermo est, non simpliciter, neque omnino, sed quadam ex parte, puta in ægris: Nam in iis quæ dicta de sanis, ponebatur consuetudinis mutationem fieri corpore non mutato, atque ita non mirum si ea mutatio læderet, at vero ægri corpus mutationem recepit, atque ita non mirum si consuetudinis mutationem desideret: Neque sane id quia consuetudo in ægris negligenda sit (non est enim, sed quoad fieri possit servanda etiam) sed quia sunt alia multa consideranda, à quibus capiuntur indicationes, quibus debet fieri satis, vt robur, natura & modus morbi: Cum ergo tam multis sit faciendum satis, non potest omnino servari consuetudo, neque debet omnino mutari, vt nulla illius ratio habeatur, sed partim servanda partim permutanda est: atque ita optime dixit *Hippocr. auxiliandum sermoni contrario, qui dicit consuetudinem esse mutandam, non omnino sed parte quadam,* Nimirum consuetudo mutanda est non omnino, sed in quibusdam, & quadam ex parte, & modo quodam, nam antea etiam dixerat, mutare quidem non parum bene habet, si rectè mutatio fiat. Sed quod dicit est considerandum, *Mutatio,* inquit, victus *his fiebat corpore non mutato, neque ad robur, vt oporteret cibos adjicere, neque ad debilitatem, vt auferre:* Itaque quibus plus roboris est dandum est cibi plus; quibus minus minus quoq;: Videtur tamen hoc & rationi & *Galeni Hippocratisque* placitis adversum: Nam *Galenus* 1. de arte curat ad *Glancon.* cap. 10. inquit, *Inedia quidem vtaris in valentioribus viribus, largiori autem cibo vbi vires sunt debiliores:* cui ratio subscribit, nam, vt passim dicit *Hippocrates,* cibo vtendum quo ægrotus durare possit donec morbus concoquatur; constat vero robustum quam debilem durare magis posse, ac proinde minori cibi auxilio indigere; debilem minus, ac proinde indigere majori: Sed res hæc non eodem modo habet in benevalentibus & in ægrotis; In illis enim, quia mens est servare aut augere robur quod adest, dandum est quantum rectè possit coqui, atque ita tanto plus quanto plus est roboris, quia tanto plus poterit coqui: In his vero, quia nihil aliud curamus quam ut possint durare donec morbus concoquatur, non quantum coquere possint damus, sed quantum indigeant vt durent, id vero tanto plus est quanto facultas debilior. *Vallesius comm. in c. loc. pag. 77.*

XIII. Notabile est Hippocr. in *Diæta exsiccante Aquam* pro Potu vsurpare, non vinum aut mulsam, quamvis vtrumque humectet minus aquâ: quod quidem ab eo factum est, non quod ill

li vinum suspectum sit aliqua de causa, nam præterquam quod in vteri exulceratione vinum nigrum meracum concedit, si tandem vinum illi suspectum fuisset, aliam potionem, non aquam simplicem, dare debuerat: Probat igitur aquam Hipp. quatenus hæc minimũ aut nullum corpori nutrimentũ præbet, cujus nutrimenti principalis actio est humidum, quod continuo dissipatur, resarciendo humectare, sicq; per accidens aquam exsiccare cõtingit: Adde etiam potiones alimentum corpori afferentes citius distribui per corpus, & ex consequenti humectare, quàm aquam; quæ quoniam, vt dicebat Hippocr. diutius moratur in hypochondriis, ad humectandum corpus non adeo procedit vt aliæ potiones naturæ jucundiores. *P. Martianus comm. in v.* 183. *sect.* 3. *l.* 1. *de morb. mul.*

XIV. *Lintea* sæpius ægris permutare piaculum plebi videtur: inde si quidem credunt ægros reddi imbecilliores: At Hippocrates circa ægros omnia munda debere esse jubet, & Galenus omnibus modis transpirationem liberam servare studet, quo aër frigidus trahatur, excludanturque fuligines, maximè in febribus continuis, in quibus vt plurimum febris ex pororum constrictione contingit: Itaque iis obstructis tum à sordibus, tum à sudoribus, vaporum & fuliginum retentio sequitur, inde febris præexistens augetur, aut nova accenditur: contra vix ille in morbos incurret graves cui corpus εὐδιαφόρητον. Qua in re peccant, *ait Vallesius comm. in lib.* 1. *de vict. acut.* vulgares Medici, neque lineam tunicam mutare, neque lecti sindonem, neque manus faciemve lavare, neque quicquam aliud quod ad munditiem spectet suis ægrotis permittentes, ne si longus quidem morbus sit, aut quasi non augeat hoc omnem putrescentiam.

XV. Accidit vt rusticus quidam febriens acutissimè perductus ad hospitale nullis remediis à D. *Gisberto* vix curari potuerit: Tandem ex morituro quæsivit, Ecquid peteret, quæ fuisset antea victus ratio? dicebat se plane ab isto cibo & potu, syrupis &c. abhorrere; & lecto nimium molli, se ante usum cæpis, caseo bubulo, carne duræ coctionis sub dio vestitum dormisse. Tandem D. Gisbertus permisit vt una nocte in stramine dormiret; affertur cepa, sal cum aqua frigida: arbitratus hinc eum citius moriturum, quem postridie adstantem igni invenit. *Solenander sect.* 5. *cons.* 15. §. 16. Anno 1668. febricitabat acutè Genevæ vir generosus, qui nuper militiæ valedixerat, nomine *Debulet*: Octo noctes insomnes duxerat, neque somnum vllis præsidiis allicere potueram: Monet vxor optare maritum noctem in stramine transigere, rarum futurum ut ibi somnum capesseret, ac quasi absurda peteret, narrat: Votis abnuere nolui, quanta sint consuetudinis vis: conscius substernitur illi palea, cui vix incubuit arcto prehenditur ille somno, quem sanitas brevi consequuta est.

XVI. Vtrum vtilius cibum minuere in qualitate aut quantitate? Dic fere, & præsertim in acutis, melius est minuere in qualitate, hic enim cibus qualitati morbi & appetitui magis convenit, & à concoctione ipsius minus naturam impedit: Si tamen virtus est debilis, & ad cibum multæ quantitatis appetitus valde inclinat, tunc melius est quantitatem minuere, & hoc exequimur laborantium voluptati aliquid condonantes: Perinde etiam sumpta indicatione ab aliquo symptomate, cibum diminutum interdum in quantitate exhibemus, vt in colico dolore, lapide & dolore renum, dolore ventriculi: in his enim concedimus quæ contemperant, & neque impleant neque gravent, vt ius pulli, pullæ aut cicerum.

XVII. Licet in principio morbi victus copiosior sit offerendus, ex præcepto Hippocr. 1. aph. 8. *Quando morbus in suo vigore constiterit, tenuissimo victu vtendum est*, tum quia morbus minor est & alimoniam magis permittit; tum quia vires robustiores sunt, & virtus minus intenta coctioni causæ morbificæ, tamen aliquando in principio vtilis est tenuis victus, in statu copiosus: 1. *Galenus* 12. *meth.* 6. succis qui febrem excitaverant jam ad coctionem venientibus carnem concedit, cujus esum antea non permittebat: 2. 1. *Acut. vlt.* in principio exhibet cremorem ptisanæ, deinde totam ptisanam: 3. *Celsus* 2. 16. ait principia morborum famem sitimque desiderare. 4. *Hippocr. Gal. Avic.* asserunt si vena secanda, aut purgandum, aut dolor sedandus, nihil cibi exhibendum esse quousque hæc præsidia celebrentur, quod fere in omni morbo acuto initio est exequendum 1. *aph.* 24. & 2. *aph.* 24. 5. Vbi morbus ita affligit sua copia vt metus sit ne repente suffocare possit, tunc initio tenuiter cibandum. 6. In vulneribus & vlceribus, ex *Hippocr. lib. de Vlceribus*, & in inflammationibus: in harum enim initio major attenuatio vtilis est quã in processu morbi; in his quippe defluxionem cohibere conamur, cui operi magna inedia summopere confert, alias imminet phrenitis, convulsio &c. 7. Si in augmento morbi, aut in ipso statu superveniat aliquod symptoma virtutem prosternens, cui crassiore victu ad roborandas vires citissime obviandum, etsi sedato symptomate ad victum pristinum redire status ratio nos admonet 8. In febribus quæ ab initio florent & vigent, sævissimeque infestant, circa judicium vero & in judicio imminuuntur, de quibus Hippocr. 1. epid. 3. 1. tunc in initio ad imminuendam causam cibandum tenuius. 9. In febribus malignis, pestilentibus, in quibus ab aura venenosa lancinatæ vires proximæ sunt extinctioni, in statu plenior victus offerendus: Aegri enim qui in peste viriliter comederunt, & generose biberunt, ab ipsa sunt liberati, ait *Galenus* 3, Epid. 3. 77. Hac ratione in febribus colliquantibus, in quibus vires vehementer resolvuntur, in statu plenius alimentum propinat 12. meth. 3. ne collabantur vires, nam minus æstimanda est noxa quæ in statu contingit ex pleno cibo, quam mors quæ ex lapsu omnimodo virium, toto corporis habitu resoluto, imminet certissime. 10. In statu aliquando crassius cibandum, quando est timor arefactionis aut lapsus in hecticam febrem: quum enim à febrili & torrente calore primigenia partium humiditas sensim ac sine sensu digeritur, tunc humectante victu, eoque pleno, qui lapsum siccitatis futuræ castiget, in statu vtendum est. 11. Medici nostris temporibus initio morborum tenuiorem victum concedunt, quia hæc victus institutio ad concoquendas reliquias alimenti semiconcocti, quæ in ventriculo aut primis viis hærent, summe conducit; tunc enim hac de causa juvat prima vel altera die victu tenuiore vti, deinde sequente virium debilitate victum incrassare, cum hac tamen consideratione, vt viribus hac ratione roboratis rursus imminuatur victus vsque ad statum, In quo etsi attenuante victu opus sit, tamen si ob præcedentes vacuationes, & symptomatum vehementiam, vires languidiores adsint, tunc in statu plenius alimentum coacti necessitate exhibemus. *Zacutus Pr. hist. p.* 537.

XVIII. Scias

XVIII. Sçias in hora Doloris cibum quemcunque culpa non vacare, præcipue qui facile acescat, aut in fumum abeat; vtraque enim causa dolorem auget, Nam Ptisana, quæ ab *Hippocrate*, vt convenientissimus cibus acute febricitantibus receptus est, in vehementia doloris ab eodem damnatur 1. de v. acut. *Nisi quis, inquit, dolorem vel alvi subductione, vel secta vena, pro vtriusque exigentia solveris, & ptisanam ita affectis dederis, præcipitem aget in mortem:* De reliquis cibis in hora doloris ait, *Prehendunt hæc non solum si ptisana intempestive vtatur, verum & multo magis si quidpiam aliud quod ptisana inconvenientius sit, vel ederint vel biberint:* Objicies *Hippocr.* ibi ptisanam prohibuisse, sicut & cibos alios, non doloris sed inflammationis membranæ succingentis costas ratione, de qua sermo ei erat, quam dolorem appellavit? vere ita est, manet tamen quod diximus in hora vehementis doloris cibum quemcumque, etsi levissimum, culpa non vacare, quinimo magno esse nocumento: Dolor enim ex iis est quæ maxime virtutem corporis prosternunt, ita vt nec ventriculus recte cibum coquat, nec hepar aut venæ hunc recte in sanguinem commutent: Nec distributio præterea, nec appositio, nec excrementorum expulsio, nec vlla naturalium actionum commode peragatur, ob dolorem actiones lædentem tum maxime ob id quod intenta natura ad id quod contristat sanguinem & spiritus, qui commune ad omnes actiones instrumentum est, ad locum doloris mittat: unde fit vt loca coctioni deputata indigentiam patiantur; quæ causa est vt cibus perperam coquatur in ventriculo, hepate & venis, facileque inde extraneum concipiat calorem, & tandem additionis doloris causa fiat: Cum igitur loca coctioni deputata influentis calidi indigentiam patiantur, & objectum in quod agunt, calido extraneo obnoxium ob id (natura alio inventa) maneat, consulte Medici agunt sanguinem in forti dolore mittere, vt quantum natura à consueta deficit cura, tantum sanguinis imminuatur, juxta illud, minori curæ minus quod cutet: Nec solum mittendus est sanguis, vt qui in jecore & venis est succum ab extraneo calore incolumem tueamur, sed & cibo qui in ventriculo est consulimus vomitum provocantes, Dementis ergo consilii fuerit cibum ea hora ministrare, qua ejus è corporis eductio doloris remedium est: Cæterum cum dolorum plures sint differentiæ, ita vt alii alternis invadant temporibus & remittant, alii perpetuo torqueant, horum quidam talem sunt consequuti vehementiam ut in vigilias laborantes deducant, alii in inquietationes, non vna victus ratio ab omnibus sumenda erit: Dolores igitur quicunque laborantes inquietant, omnem cibum & potum abscindunt; morbus enim cui continua conjuncta est inquietatio, intra dies iv. terminatur, ob ejus vehementiam, ideo omnimoda abstinentia convenit: vehementissimi quidem dolores sunt qui laborantes in inquietationem deducunt, Hinc *Galenus* l. 1. *Propter dolores sæpe quidem laborantes sine pulsu fiunt, & animi deliquia incurrunt, & in nullo motu moveri possunt: Similia his ab acumine morbi eveniunt: sunt autem quibus non propter id virtus laborat, sed ob vasorum quomodo libet factam evacuationem, Sive igitur ob excretionem sensui manifestam, sive ob diaphoresin, sive ob inediam, hi quidem alimento indigent, & quam celerrime refici, Contra autem qui ob Dolorem, vel morbi acumen, evacuatione aliqua indigent magis quam additione: Imo qui alimentum his porrigit, maximum malum operatur:* Validum ex verbis *Galeni* sumitur argumentum, laboranti vehementissimo dolore, cum robore virium, nullum exhibendum fore alimentum, cum in eos qui ob dolorem imbecilles admodum facti sunt, ita vt absque pulsu fiant, & animi deliquio capiantur, maximum operari malum scribat: Per Dolores qui proxime à vehementissimis degenerant, vnam decubitus formam servare possunt ægri, somnum tamen capere non possunt, quare talis iis victus dandus est qualem morbis qui ad septimum terminantur convenire diximus, vigiliæ enim continuæ vnum sunt ex tribus symptomatibus quæ morbum ad septimum terminant: Iis igitur qui ob dolorem perpetuas patiuntur vigilias Victus per pocula convenit, Sic *Hippocrates*, *Vti vero potu oportet si dolor aliquis affuerit, oxymelite, hyeme quidem calido, æstate vero frigido, Si vero vero multa sitis fuerit, & melicrato & aqua* Quo in loco *Hipp.* victus formam à ratione duorum symptomatum diffinivit, à *dolore & multa siti*, vnde collige, cum Dolor aliquis adfuerit victu per pocula vtendum esse; sorbitionibus autem locum non esse. *Brudus de victu Febricit. lib. 3. c. 27.*

XIX. *Ptisana inquit, Hippocrates, mihi videtur omnibes condimentis frumentaceis recte præferri in his morbis acutis; & laudo quidem eos qui eam præferunt: nam lentor illius lævis & continuus, & jucundus, lubricus & mediocriter humidus &c.* Notandum non dicere Hippocr. Ptisanam cibis omnibus meliorem esse, sed omnibus condimentis frumentaceis merito præferri: Quivis ergo Medicus nunc tribuet Ptisanam hordeaceam febricitantibus potius quam triticeam aut ex legumine aliquo: non tamen proinde deterius exhibetur jus gallinæ aut pulli, incoctis febri appropriatis, refrigerantibus, diureticis &c. Neque solum hoc, sed alia etiam dantur nihilo deterius, ut ova sorbilia, aut saxatiles pisciculi: Non enim victus febricitantium vnâ aliqua materia definitur, sed quod tenuis sit & humidus, coctu facilis & boni succi: Antiquissimi, quia primis hominibus nondum longè aberant, magis vescebantur leguminibus, fructibus & oleribus, carnibus non adeo assueverant; proinde Medici quoque ptissanis per acutos morbos magis quam carnibus vtebantur: Iam sunt homines adeo carnivori vt, indicatione consuetudinis, non immeritò Medici ad carnes tenues, dimissis frumentis deflexerint: *Vallesius comm. in lib. 1. de vict. Acut.* Panis medulla in jure trita, edulium est frequentissimum nostris temporibus: An id inter cibos, an inter sorbitiones adnumerari debeat, non constat: nam Hippocr. lib. de Affect. inter cibos collocavit, quando non febrientibus dari jubet: Nos febrientibus sorbitionis loco damus, si talis medulla in jure per longam ebullitionem ad lævorem reducatur ita vt sorberi possit, inter sorbitiones collocari & febrientibus exhiberi potest, Et hoc est quo communiter vtimur, & Panem Gratatum vulgariter dicimus: Si eadem medulla in jure tantum madefiat, inter cibos collocari debet, qua forma non febrientibus exhibet Hippocr. *Martianus comm. in v. 25. lib. de Affect.* Multa commoda quæ Ptisanæ adscribuntur huic conveniunt, Nonnihil tamen adversari videtur caliditas quam ex fermento contrahit, ita vt hanc ob rem calidior ac siccior sit: Sed ex aliquorum sententia inutile non est panem purissima aqua abluere, semel aut bis, demum in optimo jure decoquere, pulli præsertim, quod

attemperat, humoresque omnes ad æqualitatem adducit: diutina coctio adjungenda est, quæ vt ptisanæ sic pani æqualitatem substantiæ conciliat, ita vt coctu facillimus & naturæ simillimus evadat.

XX. Qui *Pisces* in morbis generaliter prohibent, & veteribus, & experientiæ, & rationi adversantur: Galenus 1. ad Glaucon. & 8. m.m. in exquisitæ Tertianæ & Quartanæ cura saxatiles pisces concedit: Idem lib. de cibis boni & mali succi, eos ita commendat vt certum sit non posse ægris nocere, gustui gratos esse vult, humores bonos gignere, eorumque frequentem vsum tutissimum ait, quod & lib. 3. de alim. confirmat: Galeno antiquior Hippocr. lib. de Affection. Pisces etiam admodum commendat: Hos sequuti Medici Principes qui variis in morbis concedunt: Ratio etiam suffragatur, nam Pisces, qui coctu faciles sunt, friabiles, facilè non putrescunt, nec stomachum gravant, febri autem qualitate sua resistunt: Quidam Arabum interpretes convenire ajunt febribus, maximè biliosis, ratione temperamenti frigidi & humidi; Convenire negant, quia facile corrumpuntur & putrescunt; quæ distinctio inanis est, modo boni & saxatiles pisces eligantur, non enim tam facilè corrumpuntur, sed laudabilem succum præbent; nec admodum alunt, sed tenue alimentum corpori suppeditant, quale multis morbis competit, sçilicet in iis morbis in quibus cibus concedi potest, præferendi sæpe sunt pisces carnibus quæ magis alunt, difficilius coquuntur & acriorem succum corpori suppeditant: Pisces intelligo, non quoslibet sed optimos, bene præparatos, sicut nostra ætas melius præpare novit: elixatos autem, addito aceto, succo arantiorum &c. præferrem assis aut frixis: *Primirosius de Vulgi Err. l. 3. c. 25. Vide Zacutum Princ. Med. histor. lib. 1. Quæst. 19.*

XXI. Quod à *cancris, cochleis, testudine, pulmonibus vituli*, aliisque animalium partibus per *destillationem* expectant quidam, repudiant sagaces Practici; Nativus quippe balsamus quo glutinantur pulmones in Phthisicis, & corpus hecticorum exsuccum recreatur, non in spiritu vel sale volatili situs est, qui per distillationem attollitur, sed in fundo, terræ vel salis fixi instar subsidet, corrumpitur & inutilis evadit: Præferendæ carnium destillationes per descensum, instaurationi virium idoneæ; Capo bene habitus in frusta dividitur; abjiciuntur pinguedo, pellis, extrema: adduntur, si lubet, caro vituli aut vervecis dissecta, omni pinguedine remota: Conjiciuntur hæc in ollam vitreatam, substrata lignea craticula, quo fundum vacuum sit: Olla operculo clauditur, mediante luto ex farina aqua subacta; coquitur in M B. horis quinque: exstillantis juris limpidi cochlearia ij. aut iij. per se sunt cum jusculis exhibentur ter aut quater de die.

XXI. *a Olera & herbæ* febribus conveniunt ad alterandum, frigidæ, vt lactuca, endivia, spinachia in biliosis; calidæ, vt thymus hyssopus, majorana, in pituitosis, sed solis non est vtendum, nulla enim nutriendi illis vis adest, aut exigua, potius sunt medicamentosæ, ideo Iusculis incoctæ præscribuntur, vt sit in alimento medicamentum: Igitur non est ægris concedendum vt herbis & radicibus vescantur, solent enim earum plurimæ in bilem porraceam verti in ventriculo; & *Galenus* cum ferme omnes herbas in ratione victus vituperasset, solam lactucam, tanquam minus noxiam concessisse visus est: Igitur sumantur decoctæ cum aliis alimentis ad alterandum:

XXI. *b Sed & Acetaria* à nonnullis non improbantur, *Galenus 1. ad Glaucon. cap. 9. & 10.* non solum lactucas, sed & atriplicem, malvam, lapatium concedit: quod si acetum addatur, appetendi vim excitabit, putredini resistet, tenaces humores dissecabit, obstructiones aperiet; Parum tamen olei addendum, quia in febribus facile inflammatur: Sed & acetum acetariis, tum reliquis cibis additum, in pauca quantitate non potest exsiccare plurimum, quin potius ex *Galeno* putredini resistit, appetitum excitat, tædium cibi aufert, crassa colliquat attenuatque, & sic olera minus nocent: parum nutriunt, humida frigida sunt, appetium excitant, & decocta in jusculis aut acetariis cum sale & aceto præparata conferre possunt. *Primirosius de Febribus pag. 143.*

XXII. *Instaurantia* hoc modo majores nostri parere solebant, Carnes capi rejecta pinguedine sumebant, cui in partes divisæ, lotæque vino, aut aqua cordiali, conservas admiscebant affectui partive accommodatas: Pulveres igitur & aquas, additis quandoque nummo aureo, catena; quæ singula vitreo vase inclusa balneo mariæ decoquebant, donec pes capi in lebete coctus sit, E. g. in febribus ardentibus ℞. Conserv. violar. bugl. nenuph. ana. ℥j. pulv. diamarg. frig. & de gemmis ana. ʒij. pannic. auri n. vj. ponantur omnia in vase vitreo diligenter conclusо, atque pasta vel luto satis obturato, quod vasi aqua pleno impositum coquitur donec pes coctus sit, Error autem est in hac componendi ratione quod nulla habetur ratio medicamentorum; Nam carnem crudam pulveribus cordialibus admiscent, ac vna decoquunt, obliti theorematis imperantis, vt quæ longam coctionem desiderant, tenuioribus & levioribus nunquam in decoctione admisceantur, Nam si quis velit carnem perfecte decoquere, adurentur pulveres: Sin pulveres cordiales & odoratos non velint destrui, caro cruda plane manebit: nunquam igitur medicamenta bona parabunt: Neque recipiendum est illud perfectæ coctionis judicium, nam pes diutius decoquendus cum sit, ob ejus substantiam duram atque carnosam, non modo pulveres hoc indicio perierunt, sed etiam ipsa caro nimium cocta erit & exsiccata: Qui autem catenas aureas decoquunt, nihil inde dissolvunt præter argentum vivum aut sordes: Nos autem loco carnis crudæ carnem semicoctam, aut jus coctum per quartam horæ partem sumimus, atque in in calida aqua calefacere & permisceri sinimus, deinde percolatum vtendum præbemus: Eo modo paratum, neque crudum, neque assum, neque coctum nimis obtinebit, vt in thoracis affectibus ℞. Iuris capi perfecte cocti ℔ß. aqu. bugloss. violar. ana. ℥ij. aq. capilli ven. ℥iij. pulv. diamargar. frig. & diair. simpl. ana. ʒj. pulv. de gemmis ʒj. panniculorum auri n. ij. m. decoquantur in duplici vase per quadrantem horæ, colentur &c. *Rondeletius p. m. 988.*

XXIII. *Ptisana* nonnisi febricitantibus, æstuanti ventriculo & hypochondriis continuo convenit: crassum succum producit, pineis præsertim adjuncta; & vi detersoria prædita reliquos quoque cibos à ventriculo citius quam par est expellit. *Fortis consult. 82. cent. 3.*

XXIV. De *Aquæ delectu*, & quibus notis quæ melior, & quæ deterior sit agnoscatur, multa traduntur; Quibusdam probantibus maxime omnium *Pluviales*, quasi tenuissimas & calore quasi elixatas; aliis maxime vituperantibus, quasi nimium

nium malignarum qualitatum participes, vt ex rebus omnibus, etiam nocentissimis & sordidissimis eductas; Alijs probantibus ante omnes alias *Puteales*, quasi expurgatissimas & per terram percolatissimas: Alijs has censentibus omnium maxime crassas & crudas ac flatuosas: Alijs præferentibus his omnibus *Fontanas* & *Fluviales*; Ego sententiæ *Hippocr.* & *Galeni*, atque adeo veritati consonum esse censeo, Pluviales æstivas, quæ cum tonitoru & procellis descendunt, esse omnium optimas; quod hæ vere non ex crassis vaporibus & abundantia humidi ascendentibus, sed ex tenuibus vix vi caloris extractis conflatæ sint: alias vero quæ cum magna opacitate crassis nimbibus descendunt, & caliginosæ sunt, omnium pessimas, sordidas, malarum qualitatum participes, & facile putrescentes: Porro *Puteales*, quæ dulces sunt, & ex proximo fluvio aut fonte derivari cognoscuntur, esse etiam ipsis fluvialibus aut fontanis meliores, nisi terra quæ inter puteos fluminâque aut fontes interest aliena aliqua qualitate participet: Si vero putei aquæ, vt plerumque fit, ex abysso illo aquarum, qui sub terra vbique est, procedat, certe crassissima sit & maxime cruda: Præstat ergo quoniam optima pluvialis non sine nimia curiositate possit comparari, & Pluvialis è fluvio raro occurrit, & habet id periculi quod ex terra diximus, vti Fontana aut Fluviali, quæ optima erit oppido quod incolemus: cum præcipue id virtutis quod est in pluviali æstiva, elixatione possis fontanæ, & id quod puteali repositione longa fluviali tribuere: Nimirum & repositione repurgatur aqua, & elixatione insuper extenuatur, fontanæ vero non possunt servari repositæ quantum fluviales: Quin & præter elixationem, quæ ex fontibus sublimibus, & Soli expositis, in declive versus Orientem Solem aut meridiem fluit, concoctior meliorque esse solet quam quæ ex opacis locis in contraria loca decurrit.

XXIV. *a.* Verum quia tanta est Aquæ ab aqua differentia, Fontanæ à fontana, Fluvialis à fluviali, & Putealis à puteali, vt multæ fontanæ & fluviales plerisque putealibus sint deteriores, satius profecto sit ipsam per sese aquam, dimissa è terra erumpendi conditione, proprijs notis explorare, & vbique locorum ea vti quam ibi natura optimam paraverit, sive per terram defluat, sive è fonte scaturiat, sive hauriatur è puteo; Optima est quæ simplicissima & tenuissima: simplicitatem agnosces, quod sapore, colore & odore maxime vacet: Tenuitatem, quod cito calescat & refrigeretur, vt in aphorismo dicitur: Melius enim & exactius signum hoc reperies quam quod ex pondere. *Vallesius comm. in l. de v. Ac. p.* 127.

XXIV. *b.* Aquæ Potui, *addit Hipp.* in acutis morbis nullum aliud opus habeo quod attribuam, *hoc est*, Aqua nihil aliud præstat corpori quam esse Potum; esse autem Potum nihil est aliud quam esse vehiculum alimenti; Objicies quod 6. *Epid. s.* 4. dicitur *Aqua esse vorax*, h. e. cibi appetentiam excitare, Et quæ *Gal. m. m.* de copioso aquæ frigidæ potu quam plurima prædicat, extinguere scil. febres ardentes, si tempestive & ab idoneo homine accipiatur, ab eo sc. cui neque cruditas, neque interna vlla inflammatio, neque præcipuæ alicujus partis debilitas, neque nimia corporis macies sit: Hæc enim non solius potus sed medicamenti optimi esse videntur opera: Verum quod vorax esse dicitur, non ad morbos acutos pertinet, sed ad sanorum victum: Quod de febrium ardentium extinctione diximus, facile declarat *Hipp.* hic non denegare aq. virtutes primas, hoc est eas qui secundum primas qualitates insunt (non enim negabit refrigerare & humectare) sed secundas & tertias: Nam neque incidit, neque deterget, neque aliud homini facit quod ad secundas facultates pertineat; nam neque adstringit, neque laxat, neque trahit, neque repellit nisi refrigerando, ac proinde neque tussim lenit, neque sputum educit, neq; alvum laxat, neque vrinas movet, neq; aliud quicquam facit quod spectet ad tertias, nam neque sudorem elicit, neque lac gignit, neque deinque alia facultas illi tribuitur quam alimentum vehere & refrigerare ac humectare, refrigerando vero & humectando extinguit febrem. *Idem.*

XXIV. *c.* Exigua vero, *addit Hipp.* Aqua, si inter oxymeli & melicratum sorbeatur, sputũ educit, propter mutationem qualitatis potuum: Hoc est, si is qui vtitur oxymel. aut mulsa, inter hæc aliquando sorbeat exiguum aquæ, augebit etiam aq. excreationem; non quidem quod aq. sit id propriũ, sed quod quia expers est facultatũ omniũ, facile accipit vires omniũ quibus cum miscetur, aut quæ in ea coquuntur aut macerantur: Epota ergo inter mulsam & oxym. inundationẽ facit, cõmovetq; aliũ potũ ac cũ eo miscetur, & fusilitatem auget, & proinde excreationem. *Idem.*

XXIV. *d.* *Hipp. l. c.* Aq. biliosam esse ait biliosæ naturę, ac proinde cui est biliosa non potest sitim extinguere sed irritare potius: Sed quo pacto est cuiquam biliosa aq. quæ bili tantopere est contraria, frigida cũ sit & humida? Non certe quod ea ipsa in bilem mutetur (non enim potest) sed quod bilis inundationẽ faciens ipsam quodãmodo augeat, faciatq; hac & illac redundare, velut sane qui in vinum aquã infundit, vini facit esse plus, diluti scilicet: Nihil profecto magis experimento cognitum quam eis qui nimia abundant bile aquæ potu oris amaritudinem augeri, nimirum diluta effunditur ad os vsque bilis; irritabitur ergo talibus ab aqua sitis. *idem.*

XXIV. *e.* *Hipp. l. c.* de Aqua hæc habet, Neq; sitim sedat, *ait*, sed irritat, biliosa enim biliosæ naturæ (vide supra) & *hypochondrio prava est & pessima & biliosissima, & vires maxime prosternens cum in vacuum fuerit ingressa, & lienem augens, & hepar cum exarserint, & fluctuat supernatat, tardi enim transitus est, quod sub frigida ac cruda sit.* Hoc est, *hypochondrio pessima* est, quia est biliosissima, quia illorum cacochymiam auget; Etsi *in vacuum* quod inter viscera & peritonæum ibi est incidit, *vires prosternit*, vt in hydropicis, & *in tumorem attollit hepar, & lienem cum exarserint*, quia non permeat sed fluctuat, ibi & supernatat; illa vero viscera ab immanente aqua intumescunt, præcipue cum exarserint multa bile, quam aqua auget: non permeat autem, quia est frigida & cruda, quę vero talia sunt, sunt tardi motus: Ob id neq; *dejectiones facit*, neque vrinas movet, quia manet diu; Lædit autem nonnihil, & ob hoc quod sine stercore est natura: ἄκοπρον: id quod dici quidam interpretantur quod stercoris dejectionẽ non faciat; mihi vero illa vox videtur significare, aut intestinum quod vacet stercore, aut cibũ ex quo nullum stercus fiat. Hic de aqua dicitur, significat ergo ex aqua nullum stercus gigni, & ob hoc ipsum nonnihil lædere: Sed quę lęsio fier quod sine stercore sit? *Galenus* interpretatur quia sine stercore est dejectionem non facere, quasi *Hipp.* his verbis causam reddat qua non facit dejectiones, sed qua dejectiones non faciat exigua causa est esse sine stercore: multa enim stercoris habent plus, & dejectiones faciunt minus, etiam quam aqua, vt vnum nigrum & crassum: suspicor ergo, vt antea dixit oxymel læsiones majores inferre intestino ἀκόπρῳ ἐόντι, id est vacuo à fæcibus, quia fæces muniunt intestina,

ita aquam lædere nonnihil quia sine fæcibus est magis quam læderet si fæces aliquas gigneret, hæc enim munirent intestina. Videbitur falsò dicere *Hipp.* non facere dejectiones, quia multis evenit potu aq. solvi ventrem; verum id non evenit ob facultatem aliquam solutivam, quæ aq. insit, sed quia refrigerãdo & humectando vim retinendi in intestinis lædit. *Idẽ.*

XXIV. *e.* Suspicatur ignarum vulgus *aquas* omnes esse laborantibus decoquendas tenuitatis & puritatis gratia; verùm rei natura aliter habet; nam per insensilem halitum quod tenue est ab aqua dum coquitur transpirat, superest verò quod crassum: præterquam quod gustui fiunt ingratiores nescio quo ineffabili & mucido sapore: muniunt se *Aristotelis* authoritate, qui 4. *meteor.* docet Coctione omnia crassescere præter aquam, quia cum simplex sit, coctione minimè queunt partes separari vt in cæteris rebus mistione constantibus: Mihi tamen non est dubium quin si aqua diu coquatur, crassescat quodammodo, non enim vndique pura est & sincera, ita vt nequeat resolutione per coctionem facta sincerior fieri, ac per consequens crassior, resoluta aërea & tenui parte, quibus tenuior & lucidior apparebat: Nam quemadmodum vi frigoris conglaciata deterior redditur, ita & vi caloris, quod probat *Hipp. l. de aëre, aq. & locis*, vbi ait Aquas ex nive & glacie omnes malas esse, quia quod clarum in ipsis leve ac dulce est excernitur ac disperditur: Quare tutius mihi videtur limpidissimam, puram diuque collectam aquam laborantibus præbere, quàm coctione fortasse deteriorem reddere; Verùm ne videar à recepto vsu recedere, dico eas tantum esse decoquendas quibus aliquod inest vitium quod coctione emendari possit: Sic tribus vitiosarum aquarum generibus coctionem conferre observamus, Palustri & limosæ, quas coquere jubet *Gal.* quia cum refrixerint, putorem abjiciunt, subsidente parte terrea, quæ prius confusa toti erat: 2. E quæ nec odore, nec sapore, nec odore displicet, morâ tamen in ventriculo, illi & hypochondriis gravis est: Talis si non coquenda, saltem calfacienda est ex *Gal.* præcepto: vt & quæ ex aëris corrupti mistione vitium habet, aut continet quid ab ignota causa proveniens, id enim optimè caloris vi fugatur: Postremum genus est crudarum, nam vt multa & alia pleraque esui idonea paramus, eadem ratione & aqu. nonnullas in meliorem naturam coctione permutamus: Tales indomitas vocat *Hipp.* vt quæ aversum solem habent, puteanæ &c. *Mercatus de Indic. Med. l. 1. c. 2.*

XXV. Potus medicamentosos cibis admiscere, nescio qua vera ratione defendi possit: quibus colorentur non ignoro: Nihilominus, re bene examinata, non tam facile vt admittam persuadebor: Rationes quidam adducunt plausibiles, quod ventriculo arrideat potus cum ligno sassafras, consuetudinem &c. nihilominus plures contrarias firmiores adducere possem. *Iohann. Crato apud Scholtzium Consultation.* 234. Vide *Cap. de Acidulis* §. 20.

Æger cum sitis vrgentis depellendæ gratia vinum spiritu chalcanthi, consilio Medici exercitati, dilutum, vt sapore grato & refrigerante temperaretur, gargarismi loco sumpsisset, brevi post interjit, excoriatione in gula oborta. Eadem passa virgo apud *Tulpium lib. 3. Observat. cap.* 43. Quo temperamento aquæ misceatur in vsum ægrotantium docet *Angelus Sala Appendic. ad Spagir. Thesaurum sect. 2. numero 1. Bartholinus histor.* 53. *Centur.* 5.

XXVI. *Galenus* in Arte parva pro restauratione senum & convalescentium laudat *Vinum*, at sic est quod vinum exsiccat & non humectat? ℞. Vinum *Gal.* concedere ætatis mediocris, in substantia purum atque pellucidum, quod scil. vel subflavum, vel subalbum existat, suaviter olens: gustui verò neque aqueum omnino, neque cum aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut acritudine, aut amaritudine sentiatur, at tale vinum non exsiccat, sed humectat: Ex hoc loco colligimus contra omnes ferè recentiores, qui putant omnia vina exsiccare: Si enim vinum à *Galeno* descriptum exsiccaret, sine dubio adversaretur convalescentibus & senibus, qui tales sunt ob dispositionem siccam: dicimus itaque vinum pro auferenda sicca dispositione convalescentium & senum, à *Gal.* propositum habere vim humectandi substantificè; in caliditate verò esse temperatum & non exsiccare: Nulla enim qualitas temperata exsiccare vel humectare, calefacere vel refrigerare potest. *Sanctorius Art. parv. cap.* 99.

XXVI. *a. Fructus* quod attinet, generaliter pronuntiat *Avicenna* omnes nocere febricitantibus, cui tamen repugnant Græci omnes; *Galen. 1. ad Gl.* in cura Tertianæ eos concedit, qui sint faciles coctu: *Trallianus* Persica cocta & non cocta præscribit, melonem, melopeponem, insurgitque adversus Medicos quosdã Romanos qui à peponibus abstinebant quod bilem procrearent, ex *Gal. 2. de Alim.* cum tamen eo loco dicat *Gal.* pepones parere choleram morbum si copiosius assumantur: Ipse autem hora vna ante paroxysmum pepones præscribit, tum vt superbibat æger aquam temperatam copiosam, inde enim vacuata bile plurima per alvum, aut sudores, febris cessavit: Itaque addit, in calida intemperie omni, renum, jecoris, stomachi, capitis; in tertiana, in ardente, nihil præstantius pepone aut melopepone, quem quoque præfert peponi quod omnino sit innoxius: *Hippoc.* ipse *libro de Affection.* sic de peponibus scribit, *Cucumis pepo alvum & vrinam movet, ac levis est; alter autem pepo refregerationem quandam inducit & sitim sedat; ab horum neutro nutritio nonnisi tenuis quædam procedit, sed neque malum aliquod effatu dignum ab horum neutro.* Tum præterea suavitas melonum, gratissimusque odor ipsos commendant; At nos hoc tempore ignoramus quid sint pepones, melopepones, cucumeres antiquorum, & propterea vt ad nostros accedamus, *Melones* nostris qui plurimis sunt in delitiis, ob saporis & odoris admirabilem suavitatem, sunt tamen insalubres, in stomacho fervido facile putrescunt, sunt enim humidissimi, vt patet quod ex parva radice in amplam molem crescant, ab omni aëris qualitate statim corrumpantur, terræque perpetuo inhæreant, vnde ex eorum vsu putres & serosi humores sensim coacervantur in venis, vnde febres increscunt & prorogantur, aut si non adsunt, accersuntur, vt inter horæos fructus insaluberrimi censeantur: Quod de suavitate & gratissimo odore quidam afferunt, nihil facit ad melonum bonitatem commendandam, nam hoc intelligi debet in eodem genere cibi, non diversis, nam plurima gratissima ingratioribus sunt pernitiosiora: *Cucumeres* vero nostri, qui immaturi solent edi, etsi salubres dici non possint, minus tamen noxij censeri debent, tum quia habent quandam acerbitatem, tum quia aceto & sale emendantur, & in copia tot remediorum satius est ijs abstinere quam sese periculo objicere: Ad reliquos fructus vt accedamus varij

illi

illi sunt, calidi, frigidi, humidi, facile corruptibiles, horæi, acidi, dulces, recentes, sicci; Calidi, indicatione a febre sumpta omnino nocent, tamen ratione causæ febrilis, aut alicujus symptomatis, concedi possunt, vt *caricæ* ad abstergendum, & si *colicus dolor* adjungatur: Frigidi autem conveniunt ratione febris, & prosunt hecticis & ephemeris: Putridis vero etsi refrigerando prodesse possunt, tamen ratione putredinis nocent, quia in stomacho fervido & immundo facile inflammantur & ebulliunt, quod maxime intelligendum de horæis, vt sunt fraga, mora, pruna, Persica, cerasa: Est autem ὥρα, æstas & fructus qui eo tempore colliguntur ob humiditatem plurimam servari non possunt, sed cito corrumpuntur nisi siccentur aut condiantur, & omnes ejusmodi fructus, quos fugaces vocant Latini, pravi sunt succi, flatulenti, & dum corrumpuntur venenis similes evadunt: Sed fructus qui possunt servari, vt vvæ, amygdalæ, pruna Damascena sicca, pruna possunt concedi: Item omnes acidi, vt limones, aransia, granata, temperant enim calorem febrilem, sitim arcent, appetitum excitant, vaporum ascensum prohibent: Sed tamen nimia acidorum copia vitanda, quoniam si plus assumantur, aut nisi coctione temperentur, vt in illorum syrupis fieri solet, obstructiones maximas procreant, alias plurimum prosunt, refrigerando, incidendo, putredini resistendo: Horæi quoque quidam possunt concedi, quia decoctione corriguntur, & sacchari admistione, à quo tamen si in febribus biliosis abstineamus, aut saltem parcissime vtamur; melius erit, quia calefacit, & in bilem, vt dulcia solent, se convertit. Sic in Tertiana exquisita commendat *Avicenna* granata dulcia, pruna, melonem Indum, quia solvit, vrinam provocat, calorem frangit, sudores aliqualiter movet, Recentes quoque fructus minus in quibusdam conveniunt quam vetusti, solent enim quidam cum tempore rancescere, vt amygdalæ, strobyli, sic fiunt oleosi, ideo minus febribus acutis competunt, quoniam oleosa pars facile inflammatur, & in bilem vertitur, & propterea in lacte amygdal. dicto maxime curandum ne amygdalæ rancidæ sint, nam quo recentiores eo meliores: Quidam illud Lac coquunt, sed crudum melius est cocto, nam refrigerat magis ob permistionem aquositatis plurimæ, quæ coctione consumitur, & ideo minus alterat, crassiusque redditur, calorique febrili temperando minus idoneum: Contra quidam fructus vetusti magis competunt, vt passulæ, pruna, omnesque qui recentes nimia humiditate scatent, possuntque repositione in salubriorem naturam reduci. *Primirosius de Febrib. p.* 144.

XXVII. Cum *fructus horarij* vtiles sint ad attemperandum æstivum fervorem, noxij vero & periculosi ob facilem corruptionem, accipi debent refrigerati quantum fieri potest; quia cum corruptio agatur ab externo calore, refrigerati citra putrescentiam persistent donec commutentur, & attemperabunt multo magis: Calidi contra attemperationem nullam præstabunt, & in pituitam salsam, aut serosam quandam bilem facile abibunt: Quo fit vt qui calidis vtuntur fructibus, omnes fere in tertianas, aut graviores alias febres incidant, ac non pauci in cholericos morbos; multi vero ob refrigeratos fructus à febribus liberentur, etsi alioqui a negotiis & exercitationibus sint implicati: Omnes igitur, vt arbitror, poterunt magnopere commendare consuetudinem refrigerandi fructus horarios admota nive: nam si quis ex fructuum frigore noxam sentit in ventriculo, is certo sciat se illis non indigere, neque consulendum est illi vt vtatur calidis, sed vt paucissimis aut nullis, Potus alia ratio est, multi enim læduntur frigido, qui nihilominus vti debent gelido: vnde constat multo magis esse necessariam nivem ob horarios fructus quam ob Potum; tametsi ob hunc quoque per æstatem, & bonam autumni partem plerisque utilis sit, alijs temporibus nulli nisi jucunda, multis vero noxia, Quare vellem ego nivis vsum cum horarijs fructibus incipere ac desinere, atque interim fructus refrigerari quamplurimum, & accipere quemcumq; quantum indigeat juxta naturam tum totius hominis; tum solius ventris, quæ vel calida, frigida, sicca, humida est, vel aliqua inter has media, & juxta consuetudinem & experientiam quam quisque habet proprij corporis: Potus vero non omnibus æque convenit, sed suo cuique modo, secundum eosdem scopos facta consideratione, sic enim multa essent vtilia, quæ nunc plurimi vituperant. *Vallesius comm. in 5. Epid p.* 498.

XXVIII. Miratur *Santorellus lib.* 26. *Antepr. c.* 8. *Avicennam* quod scripserit *Aquam nivosam* esse bonam, dum *ait* 2.1. *Doctr. c.* 16. *Nix vero & aqua glacialis, cum munda fuerit, & non commixta alteri rei virtutem habenti malam, sive solvatur, & ex ea fiat aqua: sive cum ea de foris infrigidetur aqua sive ipsa mittatur in aquam, erit bona.* Sed cadet admiratio, si *Avicennam* de statu morboso intelligas, in quo si aquam nive dilutam exhibeas tanquam medicamentum non errabis.

XXIX. Solis *Emulsionibus* loco alimenti vel potulenti vti non convenit: Novimus binos infantes hoc modo mortuos, quod loco potus ipsis roborandi & nutriendi fine Emulsiones totis quasi diebus semper & vnice datæ fuerint: Hinc in genere etiam infantibus non facile vel non affatim largiusve solemus præscribere Emulsiones, gaudent enim humiditate copiosa, stomacho debiliori, fermentiscibilibus & biliosis sæpe à lacte vel cibo corrupto humoribus: Sic quoque si ægri solis Emulsionibus vti, & sitim sedare præsumant, facile in alterum extremum incidunt: Nam vniversaliter valet, alimenta cum medicamentis non esse confundenda. *Wedelius de Med. comp. ext. p.* 66.

XXX. Male agunt qui permittunt vtplurimi ingrediantur cubiculum, quia multorum halitus *Aërem* corrumpit: *Galenus* 10. *method. cap.* 8. ait turbam amicorum calefacere cubiculum: Ea ratione prohibendum nè claudantur fenestræ, vnde non solum calefit cubiculum, verum etiam fuligines putridæ, cum puri aëris inspiratu, non perflentur, in deteriorem conditionem labitur æger: Nec objiciant quod ab aëre frigidiori cutis densetur & obstruatur, Nam ex aëris frigidi inspiratione majus nascitur commodum quam ex cute densanda incommodum: At quamvis condensatio cutis sit causa caloris, potest quoque vitari hoc incommodum si æger cooperiatur. Aër enim frigidus inspiratus interna viscera refrigerabit; nihil enim citius temperaturas humorum immutat quam aër, vt ait *Galenus* 3. *de Humor. comment.* 2. Nullus certe error in febribus malignis & ardentibus major fortasse erit quam ægros in locis calidis occlusis & hominum turba plenis continere. *Sanctorius method. V. E. lib.* 13. *cap.* 4. Vide *Galenum in M. M.*

XXXI. *a.* In quibusdam morbis maxima ægri vivendi modi habenda est ratio, alias diffi-

cillime curabuntur: Quidam stercorum mundator cum bonos nimium odores excepisset ægrotavit, & hic tandem solitis odoribus curatus est: *Zacutus* maris incolam in arena collocavit & sepelivit vt illum curare posset. Medicus rusticum, quem alij deseruerant, curavit legumina, panem secalinum concedendo: Quod autem regio in qua vivimus multas faciat in nos impressiones, quarum habenda est ratio, observavi quod sicut nos in navi nauseas patimur, quæ cessant si ad terram solitam revertamur; sic maris incolam, Venetum scil. vidi, qui equo insidens nauseas easdem quas nos in mari patiebatur. *P. Borellus Obs. 59. cent. 3.*

XXXI. *b.* Cum virtutem semper ita perspectam habere non possimus, vt justam inde alimenti formam præscribamus, atque alias etiam hac in re ægri peccent, quæritur *Vter error sit gravior, ille ne qui committitur si victus justo plenior exhibetur, an vero ille qui justo tenuior est?* Sed hoc solvit *Hipp. 1. aph. 5.* Quo docet errata quæ in tenui victu quocunq; modo committuntur, esse graviora quam si in paulo pleniore peccatum fuisset: Multæ enim ægro præter opinionem accidere possunt; vt vigiliæ subitæ & nimiæ vacuationes, animi pathemata, quibus vires ægri dejici possunt quominus ad statum morbi cum hac victus forma persistere possit: quapropter tum necessarium est adveniente statu victum mutare, atque paulo pleniorem exhibere, quod tamen valde incommodum est, quia victu pleniore victus avocatur à pugna contra causam morbificam ad alimenti coctionem: Ex quibus omnibus patet tutius esse crassiorem justo quam tenuiorem victum exhibere; licet, quod ipsam quantitatem attinet, potius sit subtractioni attendendum: Quo observato *Hipp. loc.* quæ in speciem pugnare videntur facile est conciliare, quorum alter est *2. de vict. rat. Acut.* vbi inquit, *Adjectioni ciborum intendendum multo minus, subtrahere autem omnino sæpe expedit:* alter vero *1. aph. 5.* dum ait, *In victu tenui ægri delinquunt, quo fit vt magis lædantur, siquidem quodvis peccatum gravius hic quam in paulo pleniore victu esse solet.* Nam in priore de quantitate loquitur *Hippoc.* in qua eadem forma victus observata præstat semper nos esse parciores: In posteriore vero loco loquitur de forma victus, quæ si sit justo tenuior majora affert incommoda quam paulo plenior. *Sennertus Instit. lib. 5. p. 2. sect. 3. c. 3.*

XXXII. Etsi chylificatione læsa functiones cæteræ istam primam consequentes futuræ sint vitiosæ, non negandum interim fieri subinde vt non tantum noxa ægris nulla inde eveniat, quin potius per ipsam vitiosam restituatur sanitas amissa: Quoties autem id evenit, id casu evenit, aut ex arte, quoniam assumptis alimentis non vsquequaque laudabilibus, nec facile sanis exhibendis, paratur talis in ventriculo chylus qui medicamenti vices subeat vitiosis humoribus in corpore ægro existentibus corrigendis ac emendandis: Hinc est quod aliquando curentur ægri assumptis alimentis per se noxijs, & sibi tamen medicamentosis, atque nescio quo subinde instinctu potenter, aut impotenter appetitis & expetitis. *Fr. Sylvius Append. Tract. 3. §. 42. &c.*

XXXIII. Cum non semper obtinere possit ab ægro Medicus vt abstineat in totum ab alimentis noxijs, allaborandum ipsi sedulo, vt nota perspectaque habeat medicamenta plerisque noxis inde suborientibus occurrentia: Sic e. g. si ab assumptis certis alimentis, Lacte puta, & similibus, ventris tensio excitari soleat ægro alicui, tensionem autem illam sciat Medicus pendere à flatibus ex Lacte ortis, vtique flatus discutientia erunt ægro simul præscribenda, & ex varijs talia seligat Medicus quæ per experientiam edoctus fuerit servire discutiendis flatibus à lacte productis.

Ex hoc fundamento cœpit Alimenta condiendi Ars excoli, donec tractu temporis, vti pleraque alia solent, in abusum degeneraret: Nunc enim non tam corrigendorum alimentorum in quibusdam vitiosorum ergo, quam diversorum saporum gustui gratorum, & ad ingluvies homines excitare aptorum causa videtur excogitata multifaria Alimentorum conditura: Ubi autem ex præscripto Artis Medicæ condiuntur Alimenta, vtique noxæ non paucæ ab ipsis alias expectandæ caventur & præveniuntur. *Idem Tract. 5. §. 222.*

XXXIV. Quotquot veterum more maximam curæ partem ægrorum naturæ chimericæ, aut nescio quali committunt, atque tunc, excepta Diæta, quam quodammodo regunt, spectatores sunt tantum pugnæ, quam inter naturam fabulantur & morbum excitari, atque sic arbitri sunt victoriæ, nunc morbo, nunc naturæ cedentis, illi revera peccant in defectu: Quotquot verò præter Diætam, in sex rebus non naturalibus rite administratis consistentem, medicamenta quoque censent à Medicis cordatis, in plerisque saltem affectibus præscribenda, quæ id omne quod præter naturam se habere deprehenditur in ægris, corrigant vel eliminent, vtique non spectatores, sed simul actores volunt Medicos: Et certe non videtur officio suo & muneri, ægrorumque expectationi æque Medicus satisfacere, qui vnam tantum sui muneris partem, in Diæta rite ordinata consistentem, absolvit, dum binas cæteras in Chirurgia & Pharmacia rite dirigendis negligit: Neque enim puto facile accidere vt locus non sit pharmacis quibusdam præscribendis: Non nego quidem curari posse, quinimo revera curari sæpenumero ægros, quibus nulla præscripta fuere à Medicis pharmaca, nemo autem facile persuaserit mihi æque cito, tuto, & facile jucundeque eosdem curari, ac si medicamenta convenientia simul fuissent administrata, Sæpius namque observare licuit tales Aegros sola Diæta adjutos, diutius male habuisse, non raro recidivas periculosas passos esse, aut nonnisi cum difficultate ac molestia è malis suis evasisse; cum è contra ij quibus apta fuere adhibita medicamenta, & brevi, & tuto, & jucunde fuerint curati. *Idem Tractat. viij. §. 199. &c.*

XXXV. Emendantur contra non raro Humores vitiosi, non tantum vi medicamentorum, cum sæpe nulla sumantur, sed solius Diætæ ope, sed illi emendationi conciliandæ aptæ; non quidem temperatæ, qualis sanis debetur, sed à temperie ac mediocritate recedentis; ita tamen vt cujusvis humoris peccantis vitio sit subcontraria, & illi proinde corrigendo temperandoque conveniens; sive Diæta illa præscribatur à Medico, sive, quod frequentius evenit, casu talis eligatur, vsurpeturque ab ægro: nam in ea adornanda sæpius casus quam ratio habet locum.

XXXVI. Et profecto miramur merito tantas non tantum in pejus, verum in melius quoque mutationes fieri à Diæta toties casu mutata: Nec tamen i-

ſtatum mutationum rationes cauſaſque veras obſervari à Medicis, aut notari in eorum ſcriptis, quo & alijs ſerviant: poſtquam longe facilius per Diætam regi ſe patiuntur ægri quam per medicamenta. Quæ Diæta ſi præſcribatur illis, non moroſa & faſtidioſa, quin ſæpe imaginaria, verum facilis, grata, & ab experientia deſumpta, plurima ejus ope bona redundant in ægros & convaleſcentes. *Idem Tr. x. §. 245.*

XXXVII. *Somnus* arte citus Medico magnam fert exiſtimationem, Medicus quidam ſe hanc gratiam ambire apud ægros ſuos aiebat, vt noctem illam, quæ exciperet vocationem ſuam, habeant quam quietiſſimam: impetravit autem id ſyrupo papaveris rhoëados, quem in noctem illam præſcripſit: ſtratagemate & hoc nos delectati, ſæpe de ægris benemeremur propinato magiſterio anodyno: Qui fit autem quod ſomnus, vel ſponte natus, vel ſoporiferorum medicaminum vſu excitatus, ſæpe peccet in commoda ægrorum, qui excitati conqueruntur de inſigni laſſitudine & δυσφορίαις, & iniquis verbis excipiunt adſtantes quod tamdiu ſomno indulgere permiſerint, rogantes vt ſi forte ſomnus obrepat excitent? Nimirum & ſani dum immodicè dormiunt, ἐψύχθαι, excocti dicuntur, quod caro ſit humidior reddita, habituſque corporis tumentior, ob ſuppreſſionem fuliginoſi excrementi, quod per vigilias digeri deberet & exhalare: quod & in febricitantibus nonnunquam contingit: Ideo tamen nec à ſomno ſpontaneo, in quem labitur animus calore enervatus, nec adſcititio abſtinendum: quin brevi temporis mora moleſtia omnis diſcutitur, vireſque ſe exſerunt refocillatæ. *Rolfinccius de Febr. c. 133.*

XXXVIII. In *Acceſſione* alimentum exhibendũ non eſt, ex *Hipp. aph.* 11. 1. Natura enim, vt docet *Gal. in comm.* novi cibi cócoctione avocatur à concoctione humorum morbificorum: Adde quod in acceſſione tetro vapore vniverſum corpus perfunditur, qui cibum recenter ſumptum labefactat & maxima parte corrumpit: Attamen ſi acceſſio adeo longa fuerit, vel corpus ægri adeo calidum & ſiccum, gracile & raræ texturæ vt facile diſſolvatur, & ad finem paroxyſmi ſuffi cere non valeat, etiam in acceſſione cibandus eſt æger, quod melius fiet in ſtatu quam aliis temporibus, quamvis etiam in principio & augmento, vrgente neceſſitate cibus offerri poſſit: Sic *Galen. x. meth. c. 5.* hac febre laborantes, calido & ſicco temperamento præditos, quibus adverſiſſima eſt inedia, ne in ſyncopen inciderent, etiam initio acceſſionum cibare coactus eſt: Ad ejus imitationem *Amat. Luſit. cur. 68. cent. 4.* pichrocolo, & meram bilem evomenti, vnde ſyncope oriebatur, panem lotum, agreſta aſperſum, paroxyſmi initio exhibuit, ſicque prædicta ſymptomata inhibuit. *Riverius.* Damno, quod ex cibi exhibitione, ſimilibus in caſibus emergere poteſt, occurritur exhibitione juſculi ex pulpa carnis vitulinæ confecti, aut junioris pulli gallinacei, frigide exhibiti: (Aquam vituli aut pulli, vocant in Gallia, quia mediam obtinet conſiſtentiam inter aq. ſinceram & juſculum perfecte coctum) hoc enim pacto temperatur acrimonia caloris, prohibetur marcor imminens; nec tamen diſtrahitur natura ab officio in concoctione materiæ morbificæ, quam facilius ſubigit, mitigata acrimonia humorum, & ſiccitatis metu declinato.

Hippocrat. authore *aphor.* 1. 11. In acceſſionibus cibum dare noxium eſt, totam ergo acceſſionem, ſi fieri poteſt, cavebimus; ſin minus, vſq; ad inclinationem: quod ſi ne id quidem licet, ſaltem acceſſionis vitabimus initium, & tres ante illud horas, niſi in picrocholis, qui animo linquuntur ob acrem bilem ea hora affatim in os ventriculi concurrentem, niſi quid recentis cibi ibi ſit, à quo commiſta hebetetur: in his enim dilatus, vt in alijs febricitantibus ſolet, cibus ſæpe pro intermittente continuam, & pro ſimplici atq; cum ſudore, ſi daretur cibus initio, ſolvendam ſyncopalem, & pro ſalutari lethalem febrem fecit: Datus verò in ipſa acceſſionis horâ, aliquando non ſolùm hæc pericula prohibet, ſed ipſam etiam febrem antevertit, quod in picrocholis maximè accidit: Sed & in alijs quibus moveri incipit bilis, non tã multa, craſſa & putrida, quam pauca, tenuis & valde vſta ac fumoſa, qua mordere incipiente partes ſenſiles multis pungi & horrere incipiunt, & eadem, cibo mox oblato, vt fortè potione ex vino diluto, attemperata, horrere deſinunt atq; omnino febricitare. Cõſtat verò hoc rarò, ac vix vnquam niſi natura valde calidis & ſiccis accidere, quia huic ſolum naturæ videtur eſſe congruens. *Valleſius m. m. l. 1. c. 9.* De Senibus *Oribaſius* verba faciens ait, Illis febricitantibus in ipſa acceſſione neceſſariò cibum porrigendum: ſcatent enim pituita vitrea quæ in ipſis in alimentum non abit: ideo ſæpe & importunè, etſi inſtans ſit mortis periculum, debent cibo refocillari. Vide *Zacurum P. H. pag. 539.*

XXXIX. Practici quidam *Ptiſanam* (alimentum convenientiſſimum, quod ſanguinem & bilem temperat, materiam viſcidam incidit & deterget; ſitim mitigat, aſperitatem oris, & vniverſaliter pneumaticorum organorũ tollit, ſpiritum facilem reddit &c.) cum amygdal. contuſis, imò eodem prandio, ovum, panatellam, carnes exhibent, contra *Gal. l. 3. de v. ac.* ſententiam, qui cibos multiplices & facultate diſſimiles ventris perturbationem facere ait. Sed reſpondetur ea quę exhibentur, vel omnia habere rationem cibi, vel, ad minimum, vnum; Tunc febris eſt aut brevis, tunc præſtat cibum ſimplicem exhibere; vel ſaltem cibos facultatis ſimplicis permiſcere: aut Chronica, tunc optimum eſt cibos pauciores exhibere: quia tamen morbus eſt longus, ægrique aſſueti ac nauſeabundi, plures cibi, vt ova, panatella, carnes, fructus, offeruntur: Vel habet rationem condimenti, quod cibis immiſcere licet: alimentum enim proprias vires ſervat, & virtute condimenti olfactui & guſtui jucundius: contra materiam verò efficacius redditur. *Capivaccius l. 6. c. 21.*

XL. Cibi *Sale* an condiendi? Negat *Capivaccius l. 6. c. 28.* atq; omnino *Sal* abdicat: at poſſe concedi credimus modo ita adminiſtretur vt non dapes fiant ſalitæ, ſed vt inſipiditas & injucunditas adimatur. 1. Quia quod ſapit nutrit, juxta *Avicenn.* ciborum autem maxima pars, eo carens, inſipida fit, hinc non ſolum non nutrit, ſed & nauſeam movet, vnde alia damna emergunt: 2. Cibaria ſalſa, ex *Gal. 3. de al. fac.* dejectionem faciunt & obſtructiones aperiunt: Ipſe *7. m. Me6.* in curatione ſicci ventriculi panem ſalitum concedit, potiori jure febricitantibus congruit. *Iunge aph. 2. 38.*

XLI. *Lac* an concedendum? Noxium videtur, tum ratione caſeoſæ ſubſtantię quæ in nidorem abit, ſitim acuit, caput vaporibus opplet, fervorem auget, obſtructiones efficit: tum butyroſæ, quæ facilè inflammatur ob pinguedinem; *Bilioſum à pingui*, ait *Hipp. 6. Epid. 5. 14.* Tum ſeroſæ, quæ nitroſæ qualitatis particeps. Dic lac, vel vt alimentum vſurpari, quo ſenſu damnatur ab *Hippocrat. aph. 5. 64.* vel vt medicamentum, aſininum præſertim, quippe quod dilutius, vel in ipſa ardente, ex præſcripto *Hippocr. l. de rat. vict.* hauriri poteſt; tum refrigerationis cau-

ſa, tum vacuationis per alvum, ſed magna copia, ſic enim ocyus deſcendit, nec moram trahit in ventriculo, vt hinc nec coquatur, nec aſſimiletur; Bilem deturbat, inteſtinorum colluviem expurgat, humectat affatimque refrigerat.

XLII. *Fructus* an conveniant dubium? *Avicen.* omnes nocere ſcribit, ebullitione ſua & corruptione in ſtomacho: *Galen.* nullum fructum ferè eſſe boni ſucci ſcribit, fugaces verò planè malum ſuccum habere, adeo vt niſi citò excernantur, vel ſi in ventriculo corrumpantur, generent ſuccum veneno non abſimilem, Alii contra plurimos fructus, præſertim refrigerantes, vt angurias, melones & ſimiles indulgent: Verum ſciendum, ſi qui fructus conceduntur, potiùs vt medicamentum quàm vt alimentum; Et negari non poteſt pleroſque facilè corrumpi, imprimis in ventriculo calore febrili malè affecto, atque inde vitioſos humores generari qui febrem valde augent: Et quò fructus alias corruptioni magis obnoxius eſt, eò facilius in febribus corrumpitur: plerique etiam non bene tranſpirant & tranſpirationem impediunt, vt melones: quod ſi ægris delicatis indulgendum, permittendum potiùs vt deguſtent talia quam vt liberalius comedant, juxta *Gal.* 1. *ad Gl.* 9. alias is victus inſtituendus quem præſcripſit *Hipp.* ex ſucco ptiſanæ, vſque ad criſin, aut non abſimilis: Acida tamen facilius ad ſitim nimiam & calorem extinguendum concedi poſſunt, vt ſunt mala aut ſuccus granatorum, citri, limonum, berberorum, ribes, ceraſa; quæ tamen omnia potius ſunt alimenta quàm medicamẽta. *Sennertus.* Vide *Zac. P. h. l.* 4. *c.* 3.

XLIII. Nonnulli *Piſces*, vtpote qui facile putreſcant, plane rejiciunt, alij admittunt: Sed febrium & piſcium diſtinctione hic opus eſt: commodius enim exhibentur piſces in febribus bilioſis: Ij tamen ſemper eligendi ſunt qui meliùs alimentum præbent, vt Saxatiles. *Sennertus.*

XLIV. a. *Ova* febricitantibus præbere piaculum *ait eſſe Saxonia* Venetiis: De carnibus obſervatum, febricitantes qui iis veſcuntur in Cretæ & aliis Græcis locis, mori: *Sennertus* vtraque concedit, *Ova* quidem, quia facilis ſunt coctionis & boni alimenti, & quia noſtri homines tenui illi victui, cui antiqui, non ſunt aſſueti, quæ facile tolerant, abſque febrilis caloris augmento, nec avocatâ à calore naturâ, modo parvâ copia & idoneo tempore exhibeantur: Carnium autem vſum non rejicit, etſi in Græcia noceant ob calorem inſignem, & quia tenuem victum homines ibi facile tolerant; cum apud Septentrionales, craſſo victui aſſuetis, innoxiè præbeantur: Carnium tamen & Ovorum vſum febres prorogare obſervavit *Th. Willis* Medicus Anglus: *Ova* quoque reprobat *L. à Fonte Conſ.* 5. quia, ex *Hipp.* in febribus Acutis, in principio, augmento & ſtatu non convenit victus plenus, qualem Ova præbent, 2. Quia impura corpora non ſunt nutrienda cibo qui facile putreſcat, ſed Ovi cibatio talis eſt, ob nimiam humiditatem, 3. Quia ex *Alexandro* 2. *Probl.* 84. lutea ovorum calefaciunt &c.

XLV. In *Potu acute febrientibus* exhibendo modum ponere decet, ne nimio humore, qui febricitantibus alienus eſt, aut cruditas major, aut ſordidior putredo prolixiorque ſuboriatur: aut nimia ariditate accidentia intendantur & corpus contabeſcat: hoc tamen vnum notatu dignum, pocula facilius cibis admixta concoqui, celerius reficere, ac minus naturâ infirmam gravare: quò fit vt primo acutæ febris die humorem omnem interdicere liceat, niſi ita laborans ſit infirmus vt cibum hac ratione expoſtulet: At vltimis diebus, cum ariditas & incendium vrgent, largius frigidam porrigere oportet, præſertim ſi cõſpicua fuerit coctio. *Mercatus lib. Præſid.* 1. *c.* 2.

XLVI. Maxime nocet *bibitio in paroxyſmo*, hic enim, non ſecus ac ex latere candente & madefacto, tanta ebullitio humorum denuo fit vt & morbus augeatur, & ſymptoma, ſitis: *Valæus m. m. p.* 150. Non tamen debemus admodum pertinaciter, vt quidam faciunt, indicationi à cauſa adhærentes, intemperiem negligere, ſatiùs enim aliquando eſt morbum protrahi permittere quam brevi hominem exuri. *Valleſius* 1. *ac. p.* 41. Vſu mihi compertum eſt inde plerumque ex febribus intermittentibus, periculiq; expertibus, naſci continuas ac lethales febres. *Heurnius aphor.* 62. 7.

XLVII. In febribus Ardentibus magis plerumque effectus quam cauſa vrget, ſymptoma plus quàm morbus: vbi ergo in Cauſo incendium, ac *ſitis anxia* ægrum premit, potiones frigidas exhiberi conſonum eſt, atque ea copia vt ebullientes humores temperet ſpirituumq; fervorem extinguat. Huc ſpectat *Hipp.* dum pluribus in locis frigidam commendat potionem: ſic *l. de vict. ac.* & in cauſo & in anginâ frigidam exhibet: *lib.* 4. *Epid.* In acutis frigidam datam prodeſſe ait: 2 *de morb. Altera*, ait, *die qua febris detinet, aquam frigidam, quantum bibere volet, dabis:* adhuc 3. *de morb.* etiam ſub dio expoſitam frigidam exhibet. At *l. de Loc. In potu*, ait, *dabis aq. calidã & aquam mulſam, & acetum cum aqu. Si enim non frigidus ingreſſus fuerit potus, calidus exiſtens ac manens, ex corpore ægroto detrahet, & vel per vrinam ejiciet, vel exſiccabit.* Ibi ſcilic. morbi cauſæ potius intentus eſt; Duplicem enim in finem febrientibus potus datur, vel vt ſit alimenti ὄχημα ſitiſque ſedandę gratia, qui cum cibo ipſo aſſumitur; hic frigidus eſſe debet; Vel ad humorum, aut alterationem, aut excluſionem, & hic potius calidus commendatur, vt & ſi corpus frigidę nõ ſit aſſuetũ, aut ſi friget ventriculus.

XLVIII. *Frigefactorias Potiones in ardentibus quando voles bibendas dato*, ait *Hipp.* 3. *de morb. v.* 69 Animadvertas quod *Hipp.* non dixit, Quando vult æger, Sed quando voles Tu Medicus, i. e. ex regulata Medici, non ex perverſa ægri voluntate exhibendæ: *Sunt autem ex multarum operationum, aliæ enim mictionem inducunt: aliæ alvi egeſtionem, aliæ vtrumq; præſtant: aliæ neutrum: aliæ ſolum frigefaciunt, velut ſi quis in vas aquæ ferventis aqu. frigidam infundat, aut ipſum vas ad frigidum ventum exponat: Dabis itaque alias aliis, neque enim dulces omnibus conducunt, neq; acerbæ, neque eadem omnes bibere poſſunt. Hipp. ib.* Non enim laborantes ardenti febre ſemper eandem requirunt medendi rationem, cùm alij majorem refrigerationem, vt qui duri & denſi ſunt habitus deſiderẽt: alij minorem, vt qui mollis & rari ſunt habitus, non eadem refrigerantia omnibus convenient, ſed alia alijs pro ratione morbi, habitus & cæterarum circumſtantiarũ diverſitate erunt exhibenda: Quam *Hipp.* ſententiam ſi medicinam communiter facientes attenderent, non ſemper in eiſdem morbis eadem omnibus ægrotantibus inculcarent, ſed cùm miſeri ægri ſępius ex propria natura, aut dulcia, aut acida, aut auſtera renuant, ex iiſque crucientur, pertinaciam deponentes, varietate medicamentorum oblectantium eorum naturæ ac voluntati obſecundarent. *Inter varias potiones ab Hipp. præſcriptas hæc notatu digna, Ovorum iij. aut iv. candidum in aqua congio concuſſum bibat: hoc valde frigefacit & ægrum ad alvum exonerandam conturbat.* Forſitan iſta ovorum albumina hic faciunt idem

quod

quod in vinis, dum crassiora evadentia extra propriam naturam immutantur, & vappa fiunt, agunt: hæc enim in aqua copiosa conquassata, si hujuscemodi vinis à principio affundantur, egregiè illa rectificant, attenuant & in pristinam naturam restituunt: scilicet vino immixta illud refrigerant, & partes crassiores ad fundum vasis detrahentia, illud attenuant: Quod idem fieri censeo in ardenti febre, quoniam contemperando refrigerant, & ad inferas partes excrementa deducendo alvum subducunt: hæc autem cruda sint, cocta enim prædictam vim minorem habent. *P. Salius Diversus comm. in lib. 3. de morbis pag. 339. & 347.*

XLIX. *a* Videtur *Vinum* non convenire Putridis, quia valde nutrit, sitim doloresque capitis auget, nervos tentat &c. *Hippocr.* tamen in vini vsu audacissimus fuit, vt constat ex lib. acut. & aliis locis: *Alexander* 2. probl. 62. exiguum & tenue concedit, Nec immerito, nam album, tenue, in assuetis præsertim, apparentibus coctionis signis, post alias vacuationes, ad reliquias humorum coquendas, vrinas & sudores provocandos, somnumque confert. *Galen.* 2. de acut. 8, scribit in Italia morem fuisse vt vinum Sabinum, quod tenue, cunctis febricitantibus concederetur: imò eodem lib. t. 40. fatetur se ægris modicum vini cum aqua limpida indulgere consuevisse, quamvis abstinendum moneat 11. & 12. meth. & 1. ad *Glauc.* 14. si delirii suspicio sit, aut capitis gravitas, aut catarrhus, aut materia morbifica cruda sit, aut cocta, sed copiosa, nulla præcedente vacuatione; præcipuè in continuis, nisi immineat syncope. Eligendum autem, non rubrum, sed album, non fulvum, sed tenue, aquosum, sive aqua dilutum: non austerum aut dulce, crassum, atque assuetis magis quam non assuetis: In lentis vel intermittentibus liberalius, in aliis parcius valdeque aquosum: non ob febrim, sed causam, dum per accidens caliditas intensior remissiorem ad se rapit, & incidendo ac dissolvendo consumit, vel ob accidentia, ad robur virium &c. *Horstius de Febr. quæst. 9. Exercit.* 4. Lib. de cib. boni & mal. succi ait *Gal.* c. 8. *Vinum album, austerum, sensibilem refrigerandi vim habet.* Quod intelligendum, non respectu aliorum vinorum sed absolutè: Errant ergo ferè omnes Medici nostri temporis qui in febricitantibus detestantur omnia vina: Expendantur alia plura *Hippocr. & Gal.* loca, vt 3. de rat. v. 7. & 8. & 6. Epid. 4. t. 15. & alibi *Gal.* laudat pro febricitantibus vinum aquosum austerum: Dum prohibetur morbo existente crudo, id de fulvo, & non de albo aquoso audiendum: Ego dum oligophorum invenio, ægris pauxillum tuto & summo cum beneficio, etsi febricitent, concedo. *Sanctorius Art. parv. cap.* 100. Etiam in maligna febre exhibuit *P. Poterius cent.* 1. *cap.* 81. quia multæ sunt febres, *ait*, quibus vinum minime obest, his præsertim quæ in ventriculo sedem obtinent, modo detur vinum quod caput non tentet, Imo copiosius sumptum in quibusdam morbis à malo liberat, juxta *Primirosium l. 3. de vulgi error. in Med. cap.* 18. *Proprietas*, addit idem, *hominis in omnibus morbis curandis magnam habet potestatem, & sunt nonnulli vsque adeo ad vinum comparati, vt etiam in extremis morbis ab eo non possint abstinere*: Conjunge cum his *Canonherium* de admirandis Vini virtutibus, qui lib. 1. cap. 3. §. 18. ita scribit, *Vino in febribus & vt alimento vti possumus*, & §. 25. *Vinum sudores provocat, coque serosæ materiæ non parum per lotium ejicitur.* Conferat cum his Lector *Costæum* in Tractatu de Potu in morbis libr. 2. *Hippolit. Obicium & Hipp. Antonellum* in Apparatu Animadv. in eundem: *Simon Schulzius* concessit ægro febre Hungarica laborante (*vide titul. de Febre Hung.* §. 6.) salutariter, apparentibus signis coctionis, & circa diem decretorium, naturali appetitu accedente, nec sine ratione id se fecisse existimavit, vtpote qui ibi natus & educatus erat æger, vbi cerevisia nullum locum habebat.

XLIX. *a* Aquam pro Potu ordinario valde improbat *Hippocrates*, sicut eam commendat pro medicamento, scilicet affatim sumptam; In Potu autem ordinario eam nocere ait, quod sit crassa, hypochondria non permeet, & in biliosis facile bilescat, putrescit enim facile evicta à calore febrili, alias quia frigida humida febri omnino adversatur, illique ideo convenit: [illegible] assuetis ergo aquæ potui cur dari non possit non videtur, sed melior erit si aliorum admistione corrigatur, decoqui autem illa potest vt tenuior evadat; Alii illam diluti volunt, deinde admistione refrigerantium syruporum & aperientium temperari, alii panem ita fundi vt vim fermenti aliquantulum imbibat, alii cinnamomum &c. *Primirosius de Febr. p.* 146.

XLIX. *b* Cerevisia quantumvis imbecilla sit, tamen semper habet aliquam calefaciendi & inebriandi vim, etsi minor ea sit & imbecillior quam in fortiori, vnde febricitantibus acute & capite dolentibus non adeo convenit, quia inflammat & sitim generat si copiose assumatur, vt febricitantes solent, qui valde sitiunt: Objicies Cerevisiam esse meram aq. hordei, nec ex lupuli additione vllam vim contrahere febri adversam, cum lupulus quotidie ad depurandum sanguinem præscribatur: Nam magnam esse differentiam inter aquam hordei & cerevisiam experientia docet, cum aqua hordei refrigeret, nunquam copiose pota corpus accendat, nec caput tentet, nec sitim excitet, quod de cerevisia quantumvis debili dici non potest; Differentia autem ex eo pendet quod cerevisia ex hordeo non simplici sed torrefacto conficiatur, siccus lupulus addatur, qui satis calet, deinde fermentetur, vnde calidam qualitatem contrahit, quæ non est in aqua hordei, nec in ptisana; ideo non adeo commoda esse mihi videtur: Ejus tamen vsus magis quam vini tolerandus est, quod minus caleat & diuretica sit. *Idem.* Adde ex cerevisia quantumvis debili spiritum extrahi.

XLIX. *c Aquæ hordei* vsum scio à nonnullis celeberrimis Medicis damnatum fuisse, tanquam Arabum non Græcorum inventum, flatuosam, stomacho infensam asserentis: parum eos in Græcis authoribus legendis versatos esse constat ex lib. 3. de morbis, vbi Hippocr. Hordeum Achilleum magnum ac plenum, heminæ mensura, siccatum, ablatis acutis spinis, probe lavari, aquæ congio affuso coqui ad dimidias, frigefactum bibendum dari jubet: Flatuosam hanc esse potionem non verum, cum flatus sit in substantia hordei, quæ non satis concocta flatus reservat, non autem in aqua, at aqua non illius substantia exhibetur: si quid vitii in aqua ante fuerit, per coctionem illud deponit, coctura enim multarum rerum malignitatem tollit: Quod ventriculo sit infensa, non omnibus, at frigidioribus tantum ventriculis: cæteris autem, cum febrilis calor abundans sit ac fervens sit ipsis tutela & clypeus, non erit noxia: quare tale peccatum non erit ex parte aquæ sed Medici, indistinctè exhibentis & ventriculorum rationem non haben-

tis. Ego testor me hujus aquæ proficuum vsum in arte invenisse, copiosè exhibentem, sed non omnibus pariter ac indistinctè: in ardentibus, coctionis notis apparentibus; frigidam vbi robustus ventriculus; tepidam in languido: copiosam admodum & ad satietatem: In aliis febribus biliosis in vltima status parte, libentius declinationis initio, maximè si intermissiones tertio quoque die accedant. *P. Salius Diversus 3. de morb. p.* 342.

L. Miror quid sibi velint nonnulli in *Aqua* febricitantibus exhibenda, cum multum diuque coquere præcipiunt: cum teste Galeno (quod & sensus probat) longa decoctione salsedinem & tandem, vt cætera, amaritudinem acquirat vnde febrilem calorem non extingui, sed augeri potius continget. *A Ferrerius vulgat. cap. xi.*

LI. Errant qui toto morbi decursu *frigidam* concedunt: coctioni enim humorum tunc officit, difficulter coquitur; diuque in ventre; antequam distribuatur, hæret, neque incidit, neque abstegit, neque alvum per se ducit, neque vrinam ciet &c. propterea nonnisi in acutis, in statu, coctione absoluta, concedenda. *Sennertus lib. de febr. c.* 9.

LII. Dubium vtrum *hyeme magis quàm æstate ægri nutriendi* sint? Hippocr. enim 1. aph. 18. & 3. de Diæta, disertè docuit hyeme febricitantes cibos facile, vere minus, æstate & autumno difficillimè ferre: nimirum æstate ægri cibos ægerrimè ferunt, quia non solum alvus officii vacuitate reddita sit ignavior, dum siccus esset morbus; sed etiam calor vitalis tunc effœtus langueat: Hyeme vero facillime, nam licet tunc reddita sit ignavior, morbo adhuc sicco existente, calor tamen nativus augetur, vnde hyeme quam æstate & autumno cibi ferendi facilitas major: Contra Avicenn. 1. 4. cap. de cibat. ægrorum, dicit hyeme nutriendos esse ægros, æstate vero magis: rationem reddit, quia æstate majores fiunt resolutiones, vnde consequenter pro deperditorum restauratione opus est majori alimento: Pro resolutione, è *Mercuriali lib. quinto de febr. capite octavo.* notandum Quod alimentum bifariam plus vel minus dici possit: vel secundum virtutem, vel secundum molem: hyeme quidem secundum vim & virtutem: æstate vero plus secundum molem corpora nutriri debent: Ratio est, Quia caloris naturalis substantia hyeme major, æstate minor est, 1. aph. 8. quia tunc multa pituita colligitur, quæ est alimentum sanguinis & caloris nativi: hinc *Gal. l. de placit. Hipp. & Gal.* nativi caloris substantiam in sanguine & pituita posuit: multo igitur melius conficere potest valens alimentum hyeme quam æstate: Æstate vero cum calor præter naturalis naturali major sit, propterea que ingentes corporum resolutiones fiant, fit vt ea quidem, quo vires consumptæ reficiantur, cibis egeant: hi tamen cibi; vt confici possint, adeo valentes nequaquam esse debent: idque cum videret *Galen.* 1. *aph.* 18. æstate cibum in plures partiendum esse dixit, quod etiam *Avic.* probavit: Hyeme verò vna vel altera vice cibum offerre satis esse, quia tunc temporis melius coquitur, & subinde excrementa pauciora fiunt. *Gr. Horstius Exerc.* 4. *de feb. Qu.* 3.

LIII. Non est quod Medici tantopere graventur concedere febricitantibus lactucas crudas, & coctis semper vti cogant præsertim æstate: certè vix habent vllam qualitatem noxiam, etsi frigidæ humidæ, vnde nimius vsus replere potest ventrem nimia humiditate ac debilitare ventriculum: Et eam noxam fortasse inferunt citius coctæ quàm crudæ, contra ac brassica, beta &c. hæc enim qualitatem cum habeant malignam & nitrosam, elixatione indigent vt corrigantur; lactuca verò cum nullam habeat, neque ablutione quidem indiget vt corrigatur, & coctione fit laxior & exolvens: De his Discor. *Stomachicis illotas esse prodest: Galenus* quidem 2. de alim. cum antea multo tempore esset vsus crudis lactucis, non alia de causa dicit se coctis vti cœpisse quam quod dentes jam essent deteriores. *Vallesius 7. Epid. p. m.* 881.

LIV. Qui consulunt ferculis admiscendum esse *succum granatorum, citri, limonum*, vuæ immaturæ & reliqua hujus qualitatis, à me non probantur, quia non habent rationem obstructionum, quæ potissimæ sunt febris tum foventes tum efficientes causæ. *P. Salius D. de fib. pestil. c. vlt.*

LV. Sicuti autem à me non probantur ista adstringentia, ita & damnantur *dulcia*; tum quoniam hæc ventriculum subvertunt, tum quia facile bilescunt, vnde incendium internum augeri potest: quare vsus eorum quæ ex saccharo parantur hic dimittatur: fugiaturque ea sacchari ingens quantitas, & tam continuus vsus, quanta & qualis ordinatur à multis malè medicam facientibus. *Idem ibidem.*

LVI. *Ptisana* ab antiquis in febribus acutis valde laudatur, non solum quia refrigerat & humectat, sed præsertim quia tollit asperitatem introductam à calore febrili in universum corpus: de ratione remedii auferentis asperitatem est 1. vt sit humidum. 2. vt careat morsu, 3. vt habeat quendam lentorem: talis est ptisana: hinc acetum, etsi frigidum, non confert febricitantibus, quia exasperat, hinc febris curatio fit difficilior. *Sanctorius Art. Parv. c.* 94.

LVII. Circa *Somnum* notandum 1. Somnum *accessionum initio* semper lædere, quia tunc virtus valida est, & causa accessionis integra & nondum vacuata, nec extenuata; ob quam causam neque retractione caloris, aut vnione eget: quinimo si tunc retrahatur, propter multitudinem humoris opprimitur magis virtus, & calor plus redditur p. n. & ob commercium humoris & vaporum inquinatur, & hoc modo prorogatur febris, quia illius causa non dissolvitur, quinimo remanet in corpore fixa & radicata nimis, cum non exhalet ad exteriora. In *Declinatione* semper juvat, vires enim ex præcedentibus temporibus dissolutæ & fatigatæ quietem & firmitudinem desiderant: præterea accessionis causa jam est superata, liquata & in vapores conversa, qui cum sint dispersi ad partes externas, & distent à partibus præcipuis, minus possunt retrahi: Si igitur tunc somnus superveniat, vires recreat, cum jam detracta sarcina non opprimantur, quin retrocedente sanguine & spiritu ad interiora, collectæ & vegetiores factæ febrem finiunt, aut reliquias humorum strenue conterunt. Somnus eveniens in *Statu* anceps est, nam aliquando prodest, interdum nocet, quod ex varia corporis dispositione & diversitate febris emanat; Si enim corpus est calidum & siccum, resolutioni paratum, tunc somnus in statu accessionis vtilis est, humectat enim, reficit vires & accessionem breviorem facit: Contra si corpus sit calidum & humidum, densi habitus, Somnus est inutilis, tunc enim neque refectione, neque humectatione opus est, imo eo superveniente causæ morbificæ resolutio impeditur, & status cum declinatione protrahitur: Sic sentiendum est pro diversitate febris; Si enim

humor

humor magis peccet quantitate quam qualitate, qualis est pituitosa, melancholica, aut tertiana notha, tunc somnus non prodest sed nocet: Contra si peccet humor, & qualitate plus vrgeat quam quantitate, vt febris biliosa orta ex sincera bile, quo tenuitate, caliditate, acrimonia premit ac virtutem fatigat, tunc somnus proficuus: Idem pronuntiandum est de postrema parte incrementi, quam principii naturam repræsentare certum est. *Notandum* 2. hanc doctrinam non solum de temporibus particularibus cujuscunque accessionis, sed de vniversalibus esse intelligendam; In principio enim, quia oppressa est natura, minus convenit somnus, magis in augmento, & multo magis in statu, & maxime in declinatione, eius enim ope vires reficiuntur, humoris reliquiæ coquuntur & absumuntur: Hæc est causa ob quam longissimus somnus conceditur in declinatione, in principio admodum brevis, mediis temporibus mediocris: Quod si in statu sudor immineat, aut erumpat, summopere juvat Somnus, si præcedant concoctionis notæ: Somnus enim omnes evacuationes cohibet, excepto sudore, quem magis provocat. *Zacutus Pr. h. p.545. vide plura ibidem.*

LVIII. *Qualitatem victus* declarat *Hippocr. aph. 16. lib. 1. Victus humidus febricitantibus omnibus confert &c.* nam cum febris sit affectus calidus & siccus, ex lege contrariorum refrigerantia postulat & humectantia, nam ex *Galeno* lib. m.m. refrigeratio febribus potissimum competit, in illis si quidem calor solet esse noxius, non semper siccitas fatigat, quod *Hippocr. ipse lib. de morbis* variis in locis præcipit, vbi febrem quam citissime refrigerare jubet: Hoc cum omnibus constet, non refrigerantis sed solius humidi meminit aphor. dicto, quod non adeo planum sit humectationem febribus convenire: Per victum humidum intelligere possumus vel humectantem, vel liquidum & sorbilem: humectans maxime febribus convenit, tum quia siccitatem emendat, quam febrilis calor accelerat, tum quia calorem præter naturalem temperat, est enim siccitas lima caloris, humiditas autem eandem retundit; Liquidus & sorbilis ab eodem semper præscribitur, astipulante *Galeno*, tum quia facillime in ventriculo concoquitur, tum quia facilius in reliquum corpus & penitiores venas subit, calor enim innatus ab extraneo labefactatus imbecillius concoquit, nec est fatigandus cibis solidioribus, ne si crudiores remanserint corrumpantur, febremque deinceps augeant; vnde cavendum à carnibus assis aut elixis, quæ etsi forsan humidæ potentia esse possint, earum tamen substantia durior est quam vt à febricitantium imbecillo calore concoqui commode possit: vnde carnium juscula carnibus ipsis præferri debent: Quamvis autem semper sorbilis cibus esse debeat, non tamen semper refrigerans esse debet & humectans, nam ratione causæ, quæ febri conjuncta est, aut alterius morbi, aut symptomatis, interdum calidus, interdum siccus esse debet, vt in pituitosis febribus; & quartanis piper conceditur; tum si febris cum hydrope, dolore colico, vel obstructione adsit, in hac non humectantibus & refrigerantibus, sed calidis aperientibus vtendum erit, ex *Galeno comment.* in dictum aphorismum. *Primirosius lib. de Febribus p.153.*

DIAPHORETICA.

(Vide *Alexipharmaca & Sudorifica*.1.)

SYLLOGE.

I. Differunt inter se diaphoretica & sudorifica gradibus, priora per ἄδηλον διαπνοὴν sensim discutiunt halituosa excrementa, eandemque transpirationem promovent & sanguinem ventilant; posteriora & hoc ipsum præstant, sed roscido sudore conspicuum magis effectum relinquunt: Operantur vero quatenus fundunt sanguinem, ac seri à sanguine secessum procurant, vt halituum specie per cutis poros expelli possit.

II. Tum 1. *absorbendo, & quod serum ligat & fixius reddit* resolvendo, vti sunt alkalinæ naturæ fixiora, terrea, v. g. antimonium diaphor. conchæ, c.c. vstum, lapis bezoar. bolus Armena, bezoardicum miner. &c. hæc insigniter fermentationem humorum præcipitant, & διαχώρησιν prohibent, & insensibilem transpirationem liberam suique juris reddunt.

III. Tum 2. *fluxile illud reddendo*, sive rarefaciendo, & fermentationem sanguini novam inducendo: sic 1. salia lixiva & nitrosa, sal absinth. card. ben. centaur. min. quæ & absorbent & simul fluxilitatem sero fœnerant. sic 2. volatilia quoque. spir. c.c. viperarum, eboris, potentissime sudorem pellunt, sive halituosum vehiculum & volatilitatem præbendo, uti sunt 1. aquea, ut aquæ distillatæ variæ, & inprimis simul volatilitate quadam gaudentia decocta; item 2. ob aquosam & gummosam substantiam facile resolubilia, vt rob ebuli, sambuci, &c. præcipue vero 3. sale volatili cum sulphure penitius commixto pollentia, amaricantia resinosa, &c. sic carduus bened. opium, camphora, l. gajacum, & è compositis theriaca, mithrid. & reliqua classe 1. recensita: hæc torpidum seri motum promovent, & naturam hortantur ut superfluum discutiat, pori aperiantur, ac vigoretur massa sanguinea: Et hæc apprime locum habent in ῥευματισμῷ, seu in fluxu sanguinis & seri quocunque, v. g. in inflammationibus pleuræ, fluxionibus articulorum &c. vnde conveniunt in pleuritide, quæ sæpe vno quasi eminentiori sudorifero jugulatur statim in principio: arthritide quæ omnium maxime juvatur iisdem sudoribus, tumoribus inguinum, tonsillarum, axillarum & similibus, leipothymia, syncope, tum solitaria, tum hysterica, variolarum & aliorum exanthematum eruptione cessante.

IV. Tum 3. *in coagulum abiens serum incidendo*, & hoc ipso quoque sanguinis fermentatio-

nem promovendo; Præstant illud inprimis *acida*, & suo modo, diverso scil. respectu, *alkalina* quoque: hinc acetum inter sudorifera quoque, non minus ac acida alia, referuntur merito. Observatio enim est non vilipendenda, acidorum accessione sulphurea medicamenta longe præsentius agere & sudorem ciere magis quam sibi relicta, exemplo sit vel sola mistura simplex, nec enim spiritus theriacalis per se, nec spiritus tartari tam prompte sudorem movent quam hisce maritatus vitrioli spiritus, vtriusque activitatem promovet: Sic etiam tinctura bezoardica citra spiritus salis vel alius acidi accessum minus sudoris movendis apta est: Abiens vero in coagulum sanguis, grossus magis, viscidus, crassus & glutinosus evadit, vnde acida incoctionem hanc remorantur, sulphurque domando, & rarefactionem, quantum in ipsis, impediendo, secretionem tunc serosi humoris, & ejusdem halituositatem hoc pacto promovent: Vnde conveniunt hæc, & primæ classis diaphoretica, pro diversitate indicantium seligenda, in ipsis quoque febribus variis, imprimis etiam in lue venerea, scorbuto, elephantiasi, & similibus, vbi sanguis glutinosior longe gravitatem membrorum & dolorem importat necessario: Maximam quoque hæc ipsa hac classe contenta vim habent grumositatem sanguinis tollendi: unde & mixtura simplex ipsa in palpitatione cordis non contemnendum habet usum, item in scabie & plurimis aliis malis: Verbo, in quibusvis massæ sanguineæ vitiis, à qualitate & motu vitiosis oriundis excessibus, ebullitionibus, despumationibus &c. diaphoretica sunt instar omnium, fermentum restaurant & deprimunt.

V. Impellentia autem interna opus habent externis, unde non satis est assumere diaphoreticum medicamentum quodcunque, sed opus est ad minimum calore ambientis auctiori, & tecto corpore, vt & pori dilatentur magis & humores fundantur; Solis vero externis nunquam res absolvitur, nisi vbi in spatiis intercutaneis materia magis hæret: eo enim casu externe impellentia melius proficiunt: Sic etiam vbi tumor particularis membrum aliquod exercet & defatigat, eadem ex vsu sunt.

VI. Nec tantum in abundantia & repletione humorum, ac sanguinis impuritatibus valent, verum etiam torpidos & quiescentes humores agiles reddunt magis & vividos; inprimis vero serosis humoribus resolvendis, attenuandis, & evacuandis per poros apta sunt: Vnde fixitas vel volatilitas medicamentorum, & sanguinis status diversus variat eorundem vsum: Sunt qui solo antimonio diaphoretico utuntur semper, sunt qui spir. c. c. ad cœlum vsque evehunt, sunt qui tinctura bezoardica, maxime camphorata ad quævis tantum non abutuntur: Singuli hi peccant, in primis vero posteriores, nec enim camphorata omnes æque ferre possunt, saltim in tanta dozi, vnde sanguis maxime rarefit: Camphora locum eximium habet in motus sanguinis vigoratione promovenda, non item vbi nimis rarefactus est & ebullit, vnde vigiliæ, sitis, calor, major; vnde præstat minus camphorata vti tinctura bezoardica, vel saltem aliam quoque ad manum habere mitiorem.

VII. Vbicunque ergo resolutio virium timetur, & fræno potius eget sanguis quam stimulo, temperatiora omne absolvunt punctum ac præferenda sunt, & contra, Sic inprimis *Hofmannus* observat lib. de febr. in febre quadam epidemia, cum sudore colliquativo conjuncta, bolum Armenam & terram sigillatam vnice profuisse: Si vero quis eandem ad motum & fermentationem sanguinis ciendam velit solam vsurpare, ne turpiter se dederit quam maxime.

VIII. Vbi præcipitatione magis opus quam discussione, minus cogendi sunt ad sudorem ægrotantes, imo sudor nimis coactus minus prodest, etiam in continuis: Hinc peccant illi enormiter in praxi, qui in tertianis vel quartanis dato pulvere febrifugo ante paroxysmum ægrum continuo ad sudandum impellunt, & tantum non cogunt, vnde phthiseos metum & alia symptomata non levia aliquoties orta observavimus: hinc in expellendis variolis, in feb. quoque malignis nunquam consultum est ad sudandum ægros fortius impellere, ibi seri proportio nimis absumitur, sanguis ipse ad ebullitionem magis cietur, & naturæ bene agentis conatus intempestive præcipitatur, adeoque præstat diaphoresin continuare, & tempus naturæ concedere quam eandem pessundare cogendo; præstat eandem sequi, ducere non pellere: quod non præstat sudor mador id præstat tenuis.

IX. Vbicunque serum deficit minus conveniunt; sin nimis excedit itidem minus locum habent: vti enim deficiens illud magis exhauriunt hidrotica, ita superfluum sola superare & evacuare nequeunt: hinc v. g. in maniacis, & aliis etiam cholericis maxime valet regula jam data: hinc vel temperatiora eo casu solum seligenda, vel non sine aqueis vehiculis serum substantialiter augentibus propinanda; quod ipsum de siccioribus etiam valet in genere: hinc in hydropicis magis prosunt diuretica & purgantia quam diaphoretica.

X. In morbis pituitosis, & vbi primæ viæ humoribus vitiosis abundant, iique quasi impacti sunt, minus locum habent: Hinc magis vniversalia quasi sunt purgantia & vomitoria, quibus præmissis, & partibus potioribus ablatis crassioribus & viscosis, à diaphoreticis hinc tenuius restitans commodius evacuatur. Hinc in febribus quidem omnibus eximie prosunt diaphoretica, attamen in intermittentibus id sedulo est observandum, præcipue in quotidiana: Hinc in scabie ipsa quoque id notandum, & in cachexia inprimis stant post principia, ne pituitam, seu serum coagulatum & crassius magis coagulent, humores turbent, & impuritates sanguinis, quas tollere debent, augeantur magis. *G. W. Wedelius de S. M. Fac. p.*170.

DIVRETICA.

SYLLOGE.

Vim habent serosos humores à sanguinis massa secernendi. 7. a
Totum corpus eorum ope exhauriri potest. 8.
Præparationem humorum non semper prærequirunt, Ac ante declinationem morbi possunt dari. 9.
Non omnibus eadem competunt. 10.
Cruditates non semper eorum usum prohibent. 13.
Purum sit corpus ante eorum exhibitionem. 11.
Successus sunt dubii. 12.
Usus debet esse continuus, si effectus desideratur. 17.
Cum cibis non miscenda. 14.
Seminum frigidorum *vis est in cortice.* 15.
Mel & saccharum eorum vim augent. 16.
Cantharidum *tuta præparatio.* 18.
Salium volatilium *efficacia.* 20. b
Tartaro *pauca præparatio debetur.* 21.
Asari radices quomodo evadant diuretica. 22.
Quædam blanda sunt, quædam vehementia. 20.
Vehementiora *quando in usum ducenda.* 20. a

I. Plurium morborum origines ob seri secretionem haud rite peractam contingunt: quoad hanc vero, cum diversimoda sint delicta, utplurimum vel in defectu vel in excessu peccatur; namque interdum latex serosus in cruoris sinu nimis pertinaciter hæret, &, è contra, nimis cito elabitur, atque hoc respectu sanguis, seri incontinens, ipsum arteriarum osculis, pluribus in locis, & fere ubique exspuit: adeoque in viscera aut habitum corporis deponens, ascitem aut anasarcam producit, & modo ad renes immoderate ablegans Diabeten infert: Sanguis seri nimis retinens, utplurimum vel à febre effervens compagem suam, particulis simul crassioribus incoctis, & complicatis, nimis strictam habet, ita ut particulæ tenuiores non facile erumpant: Vel iste sale & sulphure scorbuticis refertus, admodum viscidus ac tenax evadit, proinde ut serositates à reliquorum amplexibus ægre elabantur: Cum ita variis modis serosi laticis à sanguine decessus impeditur aut pervertitur, etiam medicamenta diuretica diversæ indolis ac operationis existunt, quæ tamen distingui possunt, & 1. quo ad Finem, juxta quod massam sanguineam, vel renes vel utraque simul respiciunt; 2. quoad Materiam, quo respectu sunt vel Sulphurea, vel Salina: Atque hæc rursus varia existunt, juxta quod particulæ salinæ in Fixitatis, Fluoris aut Volatilitatis statu sunt, vel insuper Nitrosæ aut Alkalisatæ sunt. 3. quoad Formam medicamenta hæc diversimoda habentur, Potus, Pulverum &c. *Willis.*

II. Si quando cruor à sale fixo cum sulphure & terra simul incoctis, & mutuo combinatis adeo crassus & tenax evadit, ut particulæ aquosæ à reliquis haud facile secedant, Diuretica, quæ compagem ejus laxent & serum fundant ejusmodi sint oportet quæ sale volatili vel acido pollent: tales namque particulæ combinationes à sale fixo initas potissimum dissolvunt: quandoquidem vero hæc diathesis, & febri & scorbuto communis est, in priori affectu Diuretica maxime propria sunt, tum acida vegetabilium temperata, item sal nitri, spir. salis marini, vitrioli &c. tum sale volatili prædita, uti spir. c. c. salis Armon. sal succ. viperar. In dispositione Scorbutica, cum urina & pauca & crassa est, herbarum succi, & præparata tum acria, tum acida, egregii sunt usus; item sal & spir. urinæ, salis Ammon. tart. &c. *Idem.*

III. Interdum sanguis serum intra compagem suam non diu satis retinet, quin vel fluxionibus, seu potius coagulationibus obnoxius, illud hic, illic in magna copia affatim deponens, catarrhos aut tumores variis in locis excitat: Vel sanguis habitualiter debilis simulque δύσκρατος, scil. in acorem vergens, quo ad particulas suas crassiores ad coagulandum aptus est; proinde ut tenuiores inter circulandum ubivis ablegatæ, ac in partes imbecilliores decumbentes, affectus modo cephalicos, aut thoracicos, modo asciten aut anasarcam inducant; atque à simili causa Diabeten exoriri credimus: Enimvero plures difficiles morbi, qui viscerum dyscrasiis perperam imputantur, ab hac causa oriuntur: nempe quod sanguis male temperatus, & coagulationibus obnoxius, cum circulationis filum integrum continuare nequeat, serum, promte nimis abscedere aptum, variis in locis deponit: Diuretica his in casibus exhibenda sunt ejusmodi, quæ sanguinem haud fundant, sed coagulationes ejus tollant, uti sunt sale fixo, volatili, ac etiam alchalisato prædita: insuper quæ renum fermentum corroborant aut restituunt, uti sulphurea quædam ac spirituosa, Ad hos fines Diuretica sulphurea, & mixta, sales herbarum lixiviales, pulveres testacei, sal & spiritus urinæ &c. mille pedes, radices raphani sylvestris, semen apii, nux moschata, terebinthina ejusque præparata, spiritus vini, quorum omnium virtus non est sanguinem fundere, & serositates è massa ejus præcipitare (hæc acida imprimis faciunt, ac in istis casibus diuresin sæpe impediunt) sed cruoris coagulationes dissolvere, proinde ut compages ejus mixtionem integram recuperans, & per vasa expeditius circulata, serum ubivis extravasatum aut depositum resorbeat, & demum renibus amandandum tradet: Quo ritu juxta utrosque hos fere oppositos medendi fines Diuretica cujusque generis operentur infra ostendemus.

IV. Quod spectat ad *Diuretica Salina*, sciendum Sales quoscumque diversi status simul commissos, se mutuo prehendere & mox simul conjungi, dumque ita combinantur, particulas alias à mixtura solutas in partes secedere aut avolare: Hoc cernitur quando Sal fluidus sive acidus fixo, sive alkalisato. item, quando fluidus, aut fixus volatili, sive acri committitur: Ab unica hac salium affectione, solutionum & præcipitationum quarumcunque res omnis dependet: Quare cum sanguis & humores corporis nostri plurimo sale; eoque ab uno statu in alterum varie immutari, proindeque diathesin morbidam inferre solito abundet: cumque insuper Diuretica Salina diversimoda, nempe Sale fixo, fluido, nitroso, volatili, alchalisato referta existant, magna semper Medici discretione & judicio opus erit, ut particulæ salinæ in medicamento ab istis in corpore nostro discrepent; Quo ritu hoc fieri debeat, singulas Diureticorum salinorum species percurrendo designabimus.

Inter *Diuretica Sale acido* imbuta, Spiritus salis aut nitri: item succus limonum & oxalidis; vinum album Rhenanum & Pomaceum, primæ apud vulgus notæ sunt, & intentionem istam sæpius perficiunt: Sola etenim hæc sanguinem fundunt, ac in serositates præcipitant, uti cum acidum lacti ebullienti instillatur: Attamen hoc non pariter omnibus, nec etiam quibusvis ex

æquo contingit: In constitutione sana Sal cruoris partim fixus, & partim nitrosus, partimque volatilis existit: Item in Scorbuticis & hydropicis quibusdam iste plerumque fixus evadit: Quamobrem in singulis his casibus diuretica, sale acido prædita, cum fructu exhibentur: In affectibus autem catarrhosis, & in quibusdam hydropicis & scorbuticis, cum in fluoris statum sanguinis particulæ salino fixæ evehuntur, ac volatiles deprimuntur (uti crebro evenit) remedia acetosa obesse potius quam prodesse solent; quatenus sanguinem, à crasi recta degenerem, magis pervertunt: quinimo his medicamenta sale fixo aut volatili prædita potius ex vsu erunt: E. g. ♃. *Tartar. alb. selecti crystall. miner. ana.* ʒiß. *Ocul. cancri* ʒj. *F. Pulvis, Dozis à* ʒß. *ad* ℈ij. in vehiculo idoneo, repetendo 6. vel 8. quaque hora.

2. Medicamenta *Sale fixo* sive *Lixiviali* prædita vrinas movere, ex medicina vulgari & empirica, pro sanandis hydropicis adhiberi solita, satis manifesto liquet: quippe vsitatum est in anasarca, & nonnunquam in Ascite, cum viscera aut carnes aquarum aggestione plurimum intumescunt, lixivium è cineribus absynthii, vel genistæ, vel stipitibus fabarum, cum vino albo factum propinare; vnde frequenter accidit mictionem valde copiosam succedere & morbum tolli: Observavi tamen medicamentum illud in quibusdam minime Diureticum extitisse, atque diathesin hydropicam auxisse potius quam sanasse, quorum ratio si inquiritur, ex superioribus constat Sales lixiviales neque lac neque sanguinem fundere sive præcipitare, & propterea ex propria virtute Diuretica non esse: verumtamen effectus iste nonnunquam sequitur, quatenus sal fixus copiose assumptus, salis acidi & coagulativi in sanguine præpollentis energiam destruit, proinde ut cruor cum antea nimis fundi aptus, & seri incontinens, illud in quibusvis locis extruderet, salis fixi adventu crasin debitam recuperet, & propterea serum extravasatum resorbens, & ad renes continenter deferens, διερησιν copiosam inferat. E. g. ♃. *Sal. Tart. vel absynth.* ℥ij. *corall. ad albed. calcin.* ʒiß. *nuc. mosch.* ʒß. *f. Pulvis, dosis ad* ℈ij.

3. Ob eandem rationem ac Sal fixus, etiam interdum *volatilis* in sanguinis dyscrasia acetosa ad movendas vrinas cum fructu adhibetur. vid. in quantum hujus particulæ in cruorem admissæ salis fluidi in eo præpollentiam destruunt, proinde sanguis, mixtionem debitam recuperans, atque coagulatione & catarrhis immunis factus, seri quicquid extravasatum est resorbeat, & quod superfluum est Renibus per ureteres amundandum tradat: Huic Diureticorum classi, non tantum sal volatilis purus purusq; ex animalibus aut mineralibus per destillationem elicitus, verum & viventium & vegetabilium partes integrales, (cujusmodi sunt insectorum & vegetabilium acres pulveres & extracta) accenseri debent.

4. *Nitrum* quoddam salis genus esse constat, diversum tamen est ab alio quovis sale, neque acidum, neque fixum aut volatile, sed quasi in medio inter vtrumque statum existit: In tantum de sale volatili participat, vt dum conficitur cum cineribus elixiviari & sali fixo conjungi debeat, vt concretionem quandam adipiscatur: porro cum liquatur, à sulphure quovis injecto, mox inflammatur & avolat: Cæterum cum sale fixo in tantum communicat, vt in crucibulo liquatum fusionem diuturnam, & forsan perpetuam, absque partium aut particularum dispendio quovis notabili toleret: Revera Nitrum illud est quo plantæ omnes vegetant, animalia quæque vivunt & respirant, atque flamma, sive ignis omnis sublunaris, accenditur & sustentatur: Id vero satis innotescit Salem Nitri sanguinem refrigerare, & vrinas potenter movere, attamen vtriusque effectus ratio non ita liquido patet; quippe tantum abest Nitrum particulas frigorificas in se continere, vt è contra nihil magis ignipatum sit: Nec minus mirari subest quomodo hic, cujus natura in tantum ignea est, sanguinem ita diluat, inque aquositates pro diuresi cienda fundat: Ego vero credo Nitrum eatenus conferre, & qua sal est, tum fixo tum volatili nonnihil affinis, & quatenus τὶ ζώπυρον existit: Quoad prius, observavimus Nitrum (prout etiam Salia fixa & volatilia) lacti impositum, coagulationem ejus impedire vel tollere; pariter item huic, non minus quam illis, sanguis adhuc calens affusus, à coagulatione & discoloratione præservatur: Quare si quidem Nitri particulæ intus sumptæ sanguinis mixtionem integram servant, aut restituunt, prout quidem illæ fusiones & coagulationes ejusdem, à quibus æstus & ischuria sæpissime oriuntur, præcavebunt aut tollent: verum insuper Nitrum, quatenus igniarium est, intus sumptum sanguinem efflagrantem refrigerat & vrinas movet, in quantum cruoris flammam, prius turbidam atque fumis interspersam, adventu suo plus accendens, eam claram magis ac puram, proindeque mitiorem reddit: cumque ita sanguis, dum clarius à nitro ardescit, in compage sua plus laxatur, particulæ serosæ crassioribus facilius extricantur & vberius abscedunt.

5. *Pulveres Testaceos & Lapides* quosdam, sale Alkalisato sive petrificante præditos, quandoque διερησιν promovere notum est, quippe in magnis Ischuriis pulvis è testis ovorum, è chelis aut oculis cancrorum, nonnullis præsentaneo remedio fuit: Quorum operandi modus & ratio si inquiratur, facile constat pharmaca hæc sanguinem non fundere, neque sensibiliter præcipitare; Itaque dicendum erit hæc in dyscrasia sanguinis & humorum acetosa interdum Diuretica existere, quatenus sales acidos combinatione sua ligant & compescunt, proinde vt cruor, fluxionibus & coagulationibus immunis, serum extravasatum resorbeat & ad renes transferat. *Willis.*

Helmontius in Tract. de Lithiasi c. v. sect. 17. Diuretica ratione effectus sic distinguit, 1. quædam Vrinam corrosivo acuunt veneno, vt Cantharides: 2. alia aciditatem provocant, ac relinquunt in lotio & stranguriam excitant, quales sunt cerevisiæ recentes: 3. Sunt quæ vrinam reddunt abstersivam, vt acidulæ, vitriolum martis, lapis cancrorum; itemque herbæ passim gaudentes etymo Diureticorum, continentque singulæ alkali volatile, vel saltem istud subter digerendum acquirût: 4. quædam stimulant Archei segnitiem, & in eo vim expulsivam augent, cujusmodi sunt raphanus, asparagus &c. 5. nonnulla grato odore lotium renesque reficiunt, vt macis, nux myristica, terebinthina, mastix, juniperus &c. quasi renes odore consolati sui memores officii fierent; 6. sunt etiam quæ ex alkali lixiviali sub digestione migrant in acredinem, vias

vrinæ

vrinæ abstergentem, instar saponis, excretricem stimulant, incidunt adnatas sordes; cujusmodi sunt quæ testis & lapidibus cineribusque appropriatorum colliguntur, quæque solo lithontripticorum vel saxifragorum nomine digna videntur, præcipue si in gradum volatilitatis sint deducta: Septimo, Est demum Diureticorum genus quod parva quantitate lotij copiam è toto corpore profundit, vt millepedes, & quæcunque nitrum volatile continent, quæque renes torpidos ex proprietate excitant: Octavo, Est & genus quod sedandis Renum doloribus est vtile, hæsitantes confortat, quale est in croco, rhabarbaro & cassia, vi solutiva prius orbatis. Nos addimus etiam illa quæ non solum vi abstersiva, sed & resolutiva scorias Tartareas, tam ex hypochondrijs quam renibus protrudunt, incidunt & expellunt; Sic spiritus salis marini, vitrioli striati, nedum diuretici sunt, sed & insuper tartarum resolvunt, & per meatus vrinarios educunt. Cum ergo magna sit eorum diversitas, non quælibet ex his competunt quæ quævis cuilibet applicari possunt affectui & causæ morbificæ, sed accuratius singulorum natura examinanda: Sic propriè dictis, quæ vrinam reddunt abstersivam, adnatasque incidunt sordes, & excretricem acredine sua excitant, commode vtimur in hydrope: non autem illa hic adhibeantur quæ largam suppeditant aquositatem: Sic competunt proprie dicta vbi in hypochondriis & toto venoso genere hærent humores crassi tartarei: eos enim attenuare, resolvere, abstergere & per vrinam emittere valent: Causa etiam morbifica probe examinanda; copiam enim ejus per alia excretioni; loca minuamus, nedum ad venas angustas ruit eas obstruat: Si acres, salini & alii acerbi in corpore præsto sint humores, illorum acredo prius mitiganda vel contemperanda, vel specificis digestivis, vel alijs appropriatis præcipitantibus, nè reliquas in transitu afficiant partes: Si denique meatus etiam vrinarij, & alia adjacentia vasa, vel exulcerata, vel inflammata sint, aut simili laborent vitio, non commodè per Diuretica humores vitiosi in corpore restagnantes ad partes hasce affectas & debiles moventur, nisi vlcerum materia cum clysteribus tum catharticis subducta sit. Visceribus obstructione obsessis nisi diuretica ejusdem sint indolis, quæ vna aperiant & humores abstergant, majus ægrotis sunt conciliatura damnum, & visceribus coctionis sæpe damnum imprimunt, vt postmodum cachexia subsequatur; vide exemplum apud *Horstium in Epist. Med. s.* 8. *Fr. Hofmannus m. m. lib.* 1. *cap.* 12.

VI. In illis affectibus maxime conveniunt *Diuretica* qui fixas habent radices, fundatas in *Scorijs Tartareis*, *Salinis*, in quibus sensim & paulatim causam morbi occasionalem per meatus vrinarios evacuare vtile est. Sic in hypochondriacis, Scorbuticis, tartareos istos humores, & salia illa sylvestria, fermento scorbutico tincta ex digestionibus depravatis nata, commodius sensim atque sensim per Diuretica aperitiva, antiscorbutica prius, quæ simul salium excitatorum vim saturant, quam per nuda Sudorifera aut Purgantia solum è corpore eliminamus: *Fridericus Hofmannus m. m. lib.* 1. *cap.* 12.

VI. *a.* Notandum non omnia promiscue *Diuretica* in quovis Affectu, aut Humore, cum ægri commodo per vrinas evacuando conducere, sed in diversis affectibus & humoribus peccantibus diversa vsurpanda: Alia certe Bili, alia Pituitæ peccanti, ac per vrinas educendæ conducunt Diuretica, Nam Bili conducent Succus citri, Emulsio hordei, fraga, Spiritus salis, Sal Tartari Vitriolatum &c. Pituitæ autem, inter Chimica, Sal volatile vrinæ, & alias omne, olea stillatitia baccarum juniperi, succini &c. quin & Acida modo ad Bilem commendata, quoniam pituitam non minus alterant, imo per vrinas propellunt Acida, quam Aromatica & Sale volatili constantia, uti quoque hoc unica nobis constat experientia: Posteriora tamen utplurimum observantur præstantiora, & sanitati restituendæ aptiora, postquam non tantum pituitam corrigunt, verum bilem quoque in naturali suo statu conservant: Acida vero pituitam licet incidant, & ad urinas propellant, Bilem tamen simul infringunt, atque à naturali statu abducunt & hactenus nocent. *Franciscus Sylvius de le Boë Tractat.* 6. §. 251.

VI. *b.* Qua ratione Vrinas movent *Diuretica*, & cum ipsis *humorem pituitosum ac serosum* expellunt, cum plurimum inter se differant tum sapore, tum odore, tum alijs qualitatibus sensibilibus? Hoc ut facilius pateat, Sciendum nos hic propriè loqui de ijs Diureticis quæ humores serosos ac pituitosos in corpore redundantes educunt, quo circa prius consideranda istius redundantiæ causa, quæ raro unica, sed sæpenumero multiplex existit: Redundant enim in massa sanguinea serum & pituita, vel quia non separantur ab ipsa, vel quia tanta copia producuntur ut sufficienter ab ipsa secerni ac excerni non possint: Si à sanguinis massa non separantur serum vel pituita, id non tam Renum quam ipsius sanguineæ massæ vitio accidere arbitror, quin omne in Renibus obseruabile aliquando vitium, ab eadem sanguinea massa plerumque deducendum, rarius à primario ipsorum vitio, ab externo frigore, vel calore inprimis tunc deducendo: Secretio autem seri ac pituitæ à Sanguine deficit plerumque ob intimiorem, quam decebat, partium sanguinis conjunctionem ac vnionem, vnde tunc non tantum minus vrinæ solet secerni ac excerni, sed & minus contentorum una cum vrina, vbi in corpore redundant, & omnia bene se habent, secerni excernique solitorum. Intimior autem illa partium sanguinis vnio, ob quam nec serum, nec alia cum ipso secernenda secerni possunt aut excerni, accidit, ex meis præjudiciis, Propter Acidum, aliquando & rarius, propter salsum lixivum purius in corpore humano existens, vnde arctior intimiorque omnium sanguinis partium conjunctio ac vnio: *Idem Franciscus Sylvius de le Boë Tractat.* 6. §. 263. *&c.* Vide *plura ibidem juxta Illius hypotheses.*

VII. Vtrum *Diuretica præcedere debeant Sudoriferorum vsum quæritur?* Sciendum autem quod interdum sine provocatione vrinæ possit Sudor provocari, præsertim quando humores solum in vasis extremis continentur: Sed longe tutius est si Diuretica præcedant, primo, Quoniam Medico certo non constat vtrum humores serosi in vasis majoribus retineantur, an solum in extremis: Secundo, Quia facilius est vrinam provocare quam Sudorem, & semper à facilioribus est inchoan-

choandum. *Fridericus Hofmannus meth. Med. lib. 1. cap. 12.*

VII. *a.* Obiter notandum, quemadmodum non semper mox consequitur Sudor vsurpationem Sudoriferorum, ita non semper mox consequi vrinæ copiosæ, atque humoribus vitiosis plenæ excretionem, vbi assumpta sunt Diuretica: Cujus rei ratio est manifesta, vbi namque ad secretiouem, hinc & excretionem non sunt apti vel dispositi humores vitiosi, ibi præcedere debet illi requisita eorundem Præparatio, hoc est, blanda separatio & secretio, qua perfecta facile contingit eorundem secretio: Pleraque autem Diuretica non minus ad excretionem præparant, secernuntque humores vitiosos, quam ipsos excernunt expelluntque: *Franciscus Sylvius de le Boë method. Med. libro secundo cap. 12.*

VII. *b.* Diuretica vim habent egregiam Humores vitiosos sanguinis massæ penitius immistos ab eadem secernendi, atque ad excretionem qualemcumque præparandi: quocirca seligenda semper sunt inter Diuretica quæ insuper vim habent corrigendi humorem peccantem: Vt nunc vulgo nota prætercam, laudo hic magnopere *Spiritum Salis & Nitri dulcem,* Bili acriori, & incendium augenti, vt & Pituitosæ glutinosæ corrigendis convenientissimum, simulque Diureticum. *Idem Appendic. Tractat.* 10. §. 832.

VIII. Inter evacuationis modos maximæ vtilitatis est *Diuresis*, vsu enim illius & præsidio tales sæpe curantur morbi quos nec purgatio, nec venæ sectio, nec alia eradicare potuisset evacuatio: Est & hæc vniversalis, & inter κοινὰς κενώσεις à *Galen. lib. de artis Medic. cap. 99.* refertur; & quamvis primo gibbam epatis partem, renes, vesicam, & his inservientia vasa purget, & humorem aquosum & serosum evacuet, consequutione tamen quadam etiam reliquas corporis partes, ac vniversum genus venosum & arteriosum purgare potest: Nec tantum eam seri partem quæ vehiculi instar alimentum ad partes deduxit, & functa officio suo ad meatus vrinarios tendens expellitur, sed simul cum sero tartareos salsos ac alios acres expurgat humores: Hac viscera à multis impuritatibus quibus scatent liberantur; supervacanei, tartarei humores incisi & attenuati exhauriuntur, tota massa sanguinea in integrum restituitur, firmaque & temperata corporis constitutio redditur: Hinc ab ejusmodi vacuatione, præmissis præmittendis, plurimi solent curari affectus. *Frideric. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. 12.*

IX. Tempus morbi quo *Diuresis* instituenda est vel vniversale est, vel particulare; Communiter inquiunt humores prius esse præparandos; Nec convenire in principio morbi, nec in augmento, quando materia adhuc cruda potius agitaretur quam evacuaretur, sed in declinatione, raro in statu: Verum hæc sententia de Diureticis in genere & indifferenter sumptis intellecta maxime fallit; Dantur enim Diuretica Digestiva juxta, quæ fermenta viscerum roborando excrementa morbosa in vijs obvia potenter resolvunt, obstructiones reserant, humores crassos attenuant, acidos combibunt, ebullitionem sanguinis compescunt; & vrinam reddendo abstersivam tartaream mucilaginem expellunt, qualia sunt Tinctura aperitiva *D. Moebij*, Spiritus Martis striatus, Arcanum Tartari soluti, Sal Martis aperitivum diureticum &c. Hæc sane in omni morbi, præsertim chronici, tempore, præmissis præmittendis, & intermediatis cordialibus confortantibus, summo cum sanitatis emolumento, & ægrorum ἐυφορίᾳ exhiberi possunt: Hujus autem indolis quæ non sunt, sed quæ vrinam copiose saltem eliquant, & attenuatoriam vim aquositati copulatam habent, imprimis fortiora calida, nonnisi concocta aut digesta materia, & vbi morbificæ materiæ impetus ac furor sedatus est conveniunt: Illa autem cruda etiam adhuc materia convenire possunt, authore ipso *Galeno*, qui ante coctionem exhibet decoctum apij & anethi, 1. *ad Glaucon. cap. 9.* Nam crudos humores concoquunt, & illorum faciunt à massa sanguinea separationem, & per vrinam expulsionem, Naturæ sequacem reddunt causam morbificam, & fiunt æmula naturæ: Hinc etiam videmus post eorum vsum in febribus, tam continuis quam intermittentibus, vrinam crudam fieri coctam, & calorem febrilem aliaque symptomata remittere: Vbi notandum tamen ex *Galeno method. Med. cap. vltim.* si materia adsit copiosa in primis vijs, licere prius vti subductorijs: quo in casu & mihi placet vt diuretica & solventia simul misceantur. *Idem ibidem.*

X. Infantibus, pueris, gravidis & puerperis ejusmodi Diuretica tuto exhiberi possunt quæ vi abstersiva ex alkali constant, & blanda sua acredine viarum vrinalium sordes incidunt & repurgant, qualia lapis percarum, oculi cancri, lapis Judaicus, nephriticus, spongiæ, ossicula fructuum & eorum cineres. Corpora calida & sicca non diutius nec vehementius decoctis diureticis calidis ad diuresin sunt cogenda, cum ex eorum vsu hepatis inflammatio; febris & totius corporis extenuatio sequi possit: Contra obesi, frigidi, cutem mollem & laxam habentes, humoreque aquoso ac tenuibus succis redundantes, ad diuresin maxime sunt habiles. *Idem ibidem.*

XI. Nunquam est agendum Diureticis, præcipuè vehementibus, in passionibus renum aut vesicæ ex multo succo pendentibus, antequam purgatum totum corpus sit, revulsumque vomitu quoad possit, & ad intestina derivatum, idque faciendum pharmacis mitibus & malignæ qualitatis expertibus (non eatenus vt tractoriæ nihil habeant:) Quia quæ vehementer expurgantia sunt, vrinam etiam movent & menstruas purgationes: & vel hac ratione abortus faciunt, vt meritò videbatur *Averroï*: Nam si pleno adhuc corpore malis succis diureticum detur, idque debile aut moderatum sit, certè confluere faciet in affectas vias excrementa, & congeri oppilarique, ac proinde minus exire: Sin autem detur vehemens, vt hanc etiam oppilationem possit disrumpere, habebit hoc etiam facultatem exulcerandi, quâ ventriculum & intestina exulcerabit antequam affectum locum attingat, irritabitque ita supernum infernumque ventrem, pariter & dolore excrementa ad ventrem convocabit, accidetque vt quod tanquam diureticum dabatur, per accidens vomitorij & dejectorij vires gerat, sed cum magno hominis malo; cum non facultate tractoria purget, sed exulceratoria corrumpat. *Vallesius l. 5. Epid. pag.* 480.

XII. Ego postquam expertus sum omnium generum medicamenta cursu 29. annorum, vix animadverti, quod Diuretica, quæ per vrinam promptè transeunt, evacuent excrementa plus solito more: Et sciant Lectores non dari quæ ita purgent per vrinam sicuti dantur quæ purgant per alvum. Quia illud dicitur diureticum quod per vrinam movet, non video tamen quod Diureticum secum ferat purgamenta: Aquæ enim thermales vocantur Diureticæ, quia ipsæ transeunt: imò rarò inveniuntur diuretica quæ omnino & ex toto evacuentur per vrinam: si enim quis sumat decem libras aquarum thermalium, & per vrinam exeant novem vel decem libræ, illa erunt diuretica optima: non sic dicimus de pharmacis, quia ℈ß dacrydij evacuabit centum scrupulos & vltra excrementorum: Idem dicimus de alijs, asparagi enim odor transit per vrinam, sed parum vel nihil aliorum excrementorum fert; imò cantharis, quæ valentissimè lotium movet, excitat ardores propellendo solum aliquas guttas vrinæ, & non vrinam copiosam vel alia excrementa: Esset sanè felicitatis nostræ munus si in officinis haberentur diuretica, quæ non solum se ipsa, sed alia plura excrementa in venis contenta per vrinam vacuarent, quia expeditè omnia mala quæ in venis continentur superarent: *Sanctorius Art. parv. c. 89. partic. 84. & cap. 94. part. 7.*

XIII. Qui vtuntur *Diureticis* in ijs qui abundant cruditatibus, vt plurimum ægros lædunt, quia sæpenumero magis potest cruditas in prohibendo, quam in indicando: dicimus sæpe, & non semper, quia dum vrina in supernis partibus detinetur & omnino supprimitur, etsi cruditas magna sit, nihilominus ad potentissima diuretica, qualia sunt cantharides, confugimus. *Sanctorius meth. l. 15. c. 10.*

XIV. *Diuretica cum cibis misceri non debent*: Ego juscula ex radicibus, herbis, aliisque aperitivis non quidem rejicio, non tamen in ipso prandio, sed per horam vnam aut alteram ante pastum ea exhibeo: Si enim alijs cibis commisceantur, verendum ne chylum indigestum secum rapiant & ad epar ducant: Quanta eorum vis sit ostendit *Pigræus lib. 10. cap. 20* de acidulis Spadanis loquens, vt quicquid obviam habuerint secum rapiant, imò semina anisi condita integra: Civis quidam *Friburgensis* ischuria correptus, ingentesque dolores per aliquot dies passus, multisque frustra assumptis, tandem, expurgato prius corpore, gammaros contusos cum granis alkekingi contusis sumpsit, quibus vrina adeo commota fuit, vt acini granorum alkekingi cum vrina simul excernerentur, idque non sine maximo dolore & cruciatu. *Fab. Hildanus Cent. 3. Obs. 72.*

XV. De Seminibus frigidis notandum Diureticam vim in corticibus maximè considere, nam medulla humectat & nutrit. *Heurnius meth. ad Prax. l. 1. p. m. 110.*

XVI. Ex *Galeno* discendum, cum scopus fuerit movendi vrinas, remedia sacchara aut melle esse excipienda: Ideo ait Asclepiades remedium ex cichorio aut endivia (ratione jecoris præscripta) vrinas movere, quia melle exceptum: Idem de saccharo esto judicium. *Saxonia Prælect. Pract. part. 2. cap. 23.*

XVII. Continuus Diureticorum vsus, vt si mane, meridie & vesperi vsurpantur, eorum vim & efficaciam auget. *Ioh. Walæus meth. Med. p. 71.*

XVIII. *a.* Tutissimum per infusionem *Cantharides* vsurpandi modum aperiam: Scrupulus vnus cantharidum in pulverem redactus infundatur ℥iij. vel iv. vini Rhenani, vel spiritus vini, stetque in infusione per aliquot dies, deinde per chartam bibulam filtretur, vt ex substantia cantharidum nihil admisceatur: Ex colato liquore cochlear vnum septem alijs, seu vini, seu cerevisiæ admisceatur, Et ex hoc mixto primo die vnum, altero duo cochlearia, & sic deinceps propinentur: In gonorrhoea virulenta, lotij suppressione & calculo felicem hujus præparatæ potionis eventum expertus est Domin. D. *Iac. Franc. Kotzone*, *Thomas Bartholinus Centuria quinta Observation, 82.* Sal primum esse diureticum recte scribunt Chimici, hinc cantharides potentissime movent vrinam, & gaudent sale acri volatili caustico, in vrina liquabili, quod in vasa raptum, in renibus & vesica hinc adeo stimulat, vt & erodat & mictum cruentum efficiat. *Wedelius.*

XIX. Diureticorum familiæ non tantum Salina, ast insuper *sulphurea* quædam & spirituosa, quatenus effectum istum sæpe producunt, jure accensentur: Pleraque Laricea, vti imprimis Terebinthina, ex iisque præparata, olea juniperi, nucis moschatæ, ceræ, aliorum pinguium stillatitia intus sumpta, in plerisque vrinam copiosam, & violaceo odore imbutam cient: Novi in hydropicis quibusdam, & scorbuticis, spiritum vini, & aquas ardentes, quin & vinum generosum vberius epotum διύρησιν promovisse, quorum omnium ratio est, quod cum sanguis debilis, aut acescens, vel ob fermentationis defectum, vel salis acidi & coagulativi dominium, haud satis vegete & æquabiliter circulatur, vt serum superfluum vsque intra se contineat, donec illud renibus tradat, prædicta remedia, quatenus cruoris mixtionem integram conservant, aut vacillantem restituunt, ad διύρησιν promovendam conducunt. *Willis.*

XX. Inter Diuretica vero observo duplicia commendari à Scriptoribus, alia quidem *Blandiora*, & nullam vim corpori afferentia; alia *Violenta* magis, quasi humores noxios haud inveniant in corpore in quos agant, & vim suam exserant, quin & obtundant, noxam corpori asserant, quin sanguinem purum, & quandoque cum ipso Animam expellant vna cum vrinis, ideoque periculosa & mihi suspecta, quibus nec temere nec frequenter vtendum arbitror, Inter hæc sunt 1. *Scorpio*, cujus vsti cinis ex vino, etiam secundum veteres, ad vrinam movendam exhibetur: 2. *Millepedes*, quorum succum expressum cum vino exhibent: 3. *Cantharides*, quarum vsus satis frequens est in Gonorrhœa virulenta, (*earum præparationem* vide §. 18.) 4. *Vermiculi maiales* dicti, nigricantes, valde fœtentes & potentissime vrinam moventes in Podagra. *Sylvius de le Boë m. m. lib. 2. cap. 12.*

XX. *a.* Sed notandum hæc posteriora Diuretica non tam convenire humoribus in sanguine, alibive hærentibus, per vrinas educendis, quam ipsi vrinæ jam secretæ secernendæ, atque excernendæ: adeo vt blanda Diuretica sint magis universalia, & passim vsurpanda; Posteriora magis particularia, & in certis affectibus convenientiora; Posteriora

hæc, sicut aliquando sanguinem purum propellunt, loco humorum à sanguine, alibive peccantium, ita merito pro periculosis habentur medicamentis, adeoque nonnisi magna & continua, prudentique cautione adhibita vsurpandis: Possunt tamen vbi frustra sunt adhibita *blandiora*, vrgetque malum grave, nonnunquam etiam, sed prudenter exhiberi: attendendo semper ad effectum, qui quamdiu est bonus continuandum in eorum vsu, quamprimum vel minima observatur noxa, cessandum ab vlteriore vsurpatione. *Idem.*

XX. *b. Salia volatilia* diutine, etiam vna cum alimentis assumpta, pituitam deducunt ad renes, ac educunt cum vrina; quippe quæ non tantum pituitam glutinosam incidunt ac emendant, sed ejusdem partem ad vrinæ vias propellunt, ac sedimenti forma expellunt, quod tamen paulatim in vrinis deficit, atque eo ipso pituitæ maximam partem correctæ ac superatæ signum præbet indubitatum, quod vel idcirco in juniorum gratiam hic monendum, quia non desunt seniores, qui cum in salium volatilium præstantiorum præparatione minus versati, tum proinde in eorundem viribus observandis minus assueti, eadem non sine aliqua invidiæ suspicione sufflaminant; Sic culpant multi ea quæ ignorant & labore manuario addiscere nolunt. *Franciscus Sylvius de le Boë Practic. libro primo cap.* 34.

XXI. Primas inter Diuretica teneat *Tartarus* cum progenie sua, sitque selectior, & quasi per se crystallizatus fuerit: quid obstat quo minus lotus saltem (ceu diu secureque etiam cum rubro splendidiore consuevimus) detur? citra vllam hactenus (per quorundam nimiam satagentiam invectam Depurationem subtilissimam partem ceu residua multorum dissolutionibus inserviens aqua docet) manifeste, vix autem arenositates (cum ipse Tartarus coquendo corallia similiaque solvat) insolidum subtrahentem; aut si omnino quippiam fæculenti quid (volatili tamen sale refertissimum) vereatur, semel tantum considerateque depuratus, vti communiter *Acidi Tartari* nomine venit, citra vanas candoris, cremoris ac crystallorum (reipsa indifferentium) affectationes, aut separatas repositiones. *D. Ludovici Pharmac.* 386.

XXII. *Radices Asari crudi*, quamvis magna cum anxietate vomitum cieant, in aqua autem, non in vino, incoctæ, mutantur in deoppilans diureticum, & tardarum febrium remedium, quod occultatum in eo aroma prodit: Ad hoc tanquam ad sacram anchoram confugiebat *D. Oheimius* in febribus diuturnis ab hypochondriorum inveteratis obstructionibus dependentibus. *Frid. Hofmannus m. m. l.* 1. *cap.* 12.

EMMENAGOGA.

(Vide *Mensium Suppressio Lib.* 12.)

SYLLOGE.

Respiciunt vel vias. 1.
Vel sanguinem ipsum quasi coagulatum. 2.
Vel ipsius rarefactionem promovent. 3.
Vel stimulant & vtrumque expediunt. 4.
Vel ipsum sanguinem restaurant. 5.
Gravidis non danda. 6.
Non omnia promiscue danda. 7.
Ordo servandus in vsu remediorum. 8.

I. Menses moventia respiciunt vel *vias*, quas vtique liberas esse decet in tota republica microscomica, qualia sunt tum aperientia omnia, exceptis acidis & nitrosis, quæ scilicet intentioni alteri sunt contraria, nisi eadem ita dirigantur vt sub aliorum dominio actionem eorundem juvent: maxime huc faciunt *Balnea*, quæ & calore blando & insigni humectandi energia vias quam optime expediunt; Sic etiam *suffimenta* poros laxantia & mucum detrahentia alia huc pertinent; vti v. g. commendat *Timæus* in consilijs suffitum è pomo colocynthidos vtero per infundibulum exceptum, cui remedio post balnea locus: Adeoque experientia emmenagoga nihil aliud notant quam aperientia vterina specificata.

II. Vel *Sanguinem ipsum*, cujus vti statum menses vnice denuntiant, ita ijdem illius omnino conditionem sequuntur: Illa vero emmenagoga sunt eximia quæ motum sanguinis promovent, quod in specie duplici fit ratione, vel primo impedimenta sanguinem quasi figentia & coagulantia auferunt, quæ duo sunt, *humores acidi & pituitosi, seu serum coagulatum*; Inter illa sunt v. g. Martialia, Crocus aperitiv. sulphuratus, cum salibus, Pulvis cachecticus *Quercetani*, Pulvis stomach. ejusdem: Imo sunt qui crudam limaturam Martis vel Solis eadem intentione propinant, vt aciditatem constringentem absorbeant & reprimant: Præcipue vero conveniunt Martialia quæ humectandi potestate vna pollent, vt tinctura Martis pomata, & cydoniata, quæ insignia: Tinctura Martis tartarea, & similia, vt vna & siccitas respiciatur & fermentatio sanguinis deficiens promoveatur, aliaque quæ serum in coagulum abiens, seu pituitam liquant, fundunt, resolvunt & attenuant, amaricantia & quæ alia sunt partium tenuium;

III. Vel ejusdem *rarefactionem* promovent & stimulant, vt excitatis ac exaltatis particulis sulphureis & salinis volatilibus activior fiat, & lentore suo torpido exuto amplius occupet spatium qualitate & motu; quo pertinent omnia balsamica, volatilia & media, tam *sulphurea*, v. g. crocus, myrrha, baccæ lauri, sabina; item olea destillata sabinæ, cinnamomi, melissæ, croci &c. quam *Salina*, salia fixa & volatilia, tinctura tartari, borax, sal artemis. s. & vitriol. &c. spirit. sal. armoniaci, c. c. sal succin. volatile, Hinc regula practica est vtrique intentioni appropriata. *Quæ vrinam cient, plerumque etiam promovent menses.*

IV. *Vel stimulant & vtrumque expediunt*: pertinent huc ipsa quoque purgantia, quatenus non solum causam antecedentem, humores viscidos, lentos attenuant & educunt, adeoque aperiunt & vias respiciunt, Verum etiam sanguinis rarefactionem & fermentationem juvant, vt sæpe ipso die quo sumpta redeat fluxus; Et inter alia quoque aloë huc facit, vnde *Frid. Hofmannus* refert habuisse se ancillam, cui nulla

nulla alia ratione promoveri potuerint menses quam vsu pilul. *Rufi*.

V. Vel *ipsum sanguinem restaurant, reficiunt*, adeoque fluxilem reddunt, quo pertinent analeptica & victus plenior: absurdum enim fuerit si quantitate deficiat motum ejusdem promovere: Hinc vti fœminæ serosiore & fluxiliore gaudent sanguine, ad turgescentiam scilicet aptiore, & hoc ipso plethoram serosam acquirunt, sic huic quoque omnino prospiciendum.

VI. Gravidis non danda, hinc meretriculis semper caute præscribenda, quæ prætendunt obstructionem mensium, licet enim, nisi dispositio adsit ad abortum frustra sæpe decoctum sabinæ &c. hauriant, attamen in casu dubio, vltra martialia & aperientia moderata ascendendum non est: Non danda item gravidis nimis calida, sanguinis rarefactionem vrgentia; vti enim gravidæ tali rarefactione & fermentatione præter naturam, seu febribus ardentibus correptæ, vt plurimum menses præter naturales, & consequenter abortum pati solent, ita longe minus medicamentis id intentendum, quæ ipsa quoque est ratio quod ipsis purgantia minus conveniant.

VII. Non sola aperientia, non sola pellentia ex vsu sunt promiscue: Enormiter sæpe peccant Medici qui decocta emmenagoga, imo olea distillata, juniper. sabin. spirit. salis ammoniac. & sim. toto die & indifferenter propinant, specifica hæc putantes, cum tamen illa maxime pro talibus sint habenda quæ huic vel illi indicationi specialiori satisfaciunt.

VIII. Optimum ergo est præmittere aperientia, subjungere pellentia, tum interna, tum externa; hinc ante consuetum tempus, per vnam vel alteram septimanam propinantur aperientia, humectantia, digestiva, præparantia, Imo ipsa purgantia & v. s. in quibus cardo rei vertitur, alio tempore non instituenda: quod si fiat, frustranea & inefficax omnis curatio. *G. W. Wedelius de s. m. Fac. pag.* 189.

FRICTIONES.

SYLLOGE.

Non conveniunt in crudi succi abundantia. 1.
Suspectæ in morbis calidis & frigidis. 2.
Totum corpus an vacuent. 3.
Scalptus frictionis vicem gerit. 4.

I. Videri alicui possit in ijs qui crudorum succorum copiam collegere, Frictio incommoda, quia scribit *Galen.* 4. de tu. valetud In ijs quibus bonus sanguis paucus, abundant autem crudi succi, neque sanguinem mittendum, neque purgandum, neque motu aut balneo vtendum: ac proinde neque Frictione, cum & ipsa succos moveat: Et ob id quod interdicat balneum, cui eædem vires quæ Frictioni, cùm vtrumque versus cutem trahat: *Gal.* item 8. meth. c. 4. curans febres ex obstructione ortas, prohibet abstergere cutem ante totius vacuationem, nè abstersio cruda trahat ad cutem, vnde major pororum obstructio; quod idem ex frictione eventurum: Ac *Gal.* contrarium sentit; lib. enim de s. m. c. 6. de hoc affectu sic ait, Eos qui sic affecti sunt sanguinis missione evacuare non convenit, sed frictionibus mediocriterque excalefacientibus vnctionibus &c. Ac 12. meth. c. 3. eos qui ob succorum crudorum redundantiam in syncopen incidunt, multa fortique totius frictione curat: balneum tamen ijsdem denegat, quod etsi similem frictioni vim habeat, discrepat tamen quod liquet potius succos, quam incidat attenuetque, Frictio contra: Hinc fit vt balneum fluxiones faciat, fluentibus ijs qui liquati sunt humoribus, crudorum faciens distributionem, quod Frictio non facit, vt pote attenuans magis quam liquans: quare cum humectatione est opus, balneo vtitur magis *Galenus*; cum apertione obstructionum, magis Frictione: Quid, quod trahit etiam frictio versus cutem? Quare obstructiones etiam augebit? Diximus Frictionem vt trahit, ita attenuare: cumque trahat minus quam balneum, & extenuet magis, est illa in hoc affectu multo vtilior: atque præter dicta, si quid forte, extractis crudis succis, obstructionis faceret, emendaretur inunctione olei mediocriter calfacientis coquentisve: ita vt Frictio & Inunctio alternatim debeant fieri, nequaquam balneum, Sed neque Exercitatio, quippe quæ à penitissimis partibus facit crudorum distributionem: In febribus ab obstructione vitamus abstergentia cutem ante totius evacuationem, quia in eo affectu magna mali pars, & quam ante ipsam febrem præscindi oportet, est cutis obstructio, & interim licet vti magnis evacuationibus: At in hoc affectu, de quo sermo, minimum malum est ad cutem, sedem habens præcipue in visceribus: Syncope prohibet fieri magnas vacuationes, quare ad Frictiones cogimur confugere. *Vallesius lib.* 8. *contr. c.* 7.

II. Frictiones in morbis calidis & acutis, qualis est Pleuritis, semper mihi fuere suspectæ: Sanguinem enim & humores ab ijs incalescere, acriores fieri, & proinde majori cum impetu ad partem affectam ruere certum est: In morbis frigidis, velut apoplexia, epilepsia, paralysi & sim. locum habere posse videntur: quia tamen inde etiam sanguis & humores incalescunt, ac instar vehiculi crudos frigidosque humores ad partem affectam ducunt, cautè ijs vtendum, maximè initio morbi, & materia adhuc fluente. *Fabritius Hild. Cent.* 5. *Obs.* 30.

III. A Frictione multa vniversum corpus non minui, neque vacuari *Gal.* 4. *aph.* 2. apertè tradit: Est tamen verissimum quoad externas partes & cuti finitimas totum exhauriri, quoad ejus pertingere vis potest, vt idem explicavit 14. *method. c.* 7. atque ipse *Hipp.* 6. *Epid.* dum scripsit, Frictionem, circuitum multum, corpus calefacere & exsiccare, atque ob id exinanire vires: Et quidem cum per eam incalescant venæ & arteriæ, paulatimque ob id excitetur calor & evocetur, aliquomodo totum corpus, saltem per accidens, vacuare tenendum est: Negavit ergo *Gal.* à frictione vniversum corpus minui, eo scilicet modo quo vacuant pharmaca dejectoria, quorum comparatione ibi loquitur. *Rubeus in cap.* 14. *l.* 2. *Celsi.*

IV. Scalptus multis morbis vtilis est, ad cutem enim ex visceribus convocat & inde discutit: brevi, vtilitates gerit duræ Frictionis. *Vallesius in Epid. pag.* 686.

GLANDES.

SYLLOGE.

Nimia longitudo inutilis. 1.
Non ex solis intestinis vacuant. 2.

I. NOtandum inutilem esse Glandium vulgarem extensam longitudinem; cum expultricem non irritent nisi qua parte tangunt podicem aut recti intestini extremum: ideo satius est minorem affingere longitudinem, & ea crassitie effingere quæ digiti vtrinque acuti effigiem æmuletur: *Mercatus* ex *Rondeletio*.

II. Si Glandes è fortioribus medicamentis componantur, etiam è venis mesaraicis, imo vniverso corpore evacuare possunt; testaturque experientia, qua constat glandibus ex elleboro factis eadem quæ à sumpto contigisse. *Rondeletius*.

GRUMOS SOLVENTIA.

SYLLOGE.

Spectant vel impeditum sanguinis circulum. 1.
Vel coagulum ipsum. Acida sanguinem concretum resolvunt. 2.

I. GRumos sanguinis dissolventia media quasi sunt inter diaphoretica & diuretica; applicamus enim hic *H. Saxoniæ* canonem, qui *Prælect. Pract. part. 2. cap.* 38. §. 3. quæ lapidem, *inquit*, molliunt, eadem grumos sanguinis attenuant: Vti enim ipsa *grumefactio* dicit 1. *Sanguinem extravasatum*, i. e. ad certum aliquod τὶ & spatium extra vasa, circulatione impedita, illapsum, sive in fieri id actu sit, sive in facto, 2. *Coagulationi proximum*, quippe qui extra proprium suum elementum & sphæram putrescit, corrumpitur & immotus perstat, ita quæ hunc ipsum concretum solvunt & fundunt, vt vel in vasa recipiatur, vel, si redire ad pristinum genium aptus non est amplius, dissipetur & evacuetur, duobus potissimum, modis agendi eorundem horum medicamentorum ἐνέργεια absolvitur, Respiciunt enim vel *impeditum sanguinis motum ac circulum*, sive sponte sua in partem debiliorem, certam ac definitam irruat, vt in inflammationibus; Seu vasorum ruptione & injuria externa extra vasa deturbetur & alicubi colligatur, Et talia sunt præcipuè *diaphoretica* omnia, tum *volatilia*, tenuitate partium gaudentia, quæ fluxiliorem reddunt sanguinem, & vt in ordinem redeat, motu concitatiori & subtiliatione ac rarefactione majore præstita efficiunt; Tum *balsamica*, myrrha, zedoar. tum *fixa*, antimon. diaphor. hinc tinctura bezoardica, spirit. c. c. mistura simplex, antimon. diaphoret. zedoar. opium &c. optima sunt hoc ipso casu, & præsentaneam opem afferunt. Et hæc prosunt tum priore casu in omni inflammationum genere, pleuræ, hepatis &c. vulneribus recentibus, casu ab alto recens facto, abscessibus fientibus &c. quatenus hoc modo ipsa coagulatio & concretio prohibetur, & quasi in herba suffocatur, In ordinem enim redacto circulo collectio non amplius est metuenda.

II. Vel *Coagulum ipsum* jam magis consistens & quasi factum; quo spectant sub nephriticis relata resolventia varia, sive *sulphurea*, vti sperma ceti egregium est resolvens; quo nomine etiam in asthmate insigniter prodest: sive *salina*, tum *acida*, vt sunt acetum simplex & scyllit. oxymel scyll. succus limon. spir. vitrioli; Adeoque immota stat thesis nostra, *Acida sanguinem coagulatum resolvunt*, vnde notavi peculiariter hic potest, vt penitius hæc discutiamus, acida non tam convenire primo gradu, sanguine scilicet extravasato in fieri, vel alicubi cum rheumatismo irruente, nisi intentione secundaria, & sub dominio volatilium, tunc enim coagulationem magis promovent, quod vulgo vocant repellere; quam altero, vbi vel extravasatio, & coagulum jam factum est, vel rupto vase ruptove excidit, ita res est adhuc clarior (adeoque & distinguendum inter coagulationem in fieri & in facto) Tum *alkalia*, & *alkalina*, lapides cancror. & alia diuretica & lithontriptica, & quæ ob hoc ipsum alkali plantæ traumaticæ audiunt, eorumque succus, decoctum essentia &c. Vnde quoque patet cur in pleuritide, juxta ipsum *Helmontium*, eadem specifica judicentur quæ grumis sanguinis alias conveniunt, vt nempe eatenus materia resolvatur, quo per expectorationem possit excerni: Conveniunt hæc in casu ab alto, vnde pulvis ad casum *Augustan.* celebris est: Sic etiam sanguis hirci, vt de lapid. cancror. nihil dicamus, est antipleuriticus, resolvens grumos & calculum, ob sal volatile inprimis quo instructus est. *Gr. W. Wedelius de s. m. Fac. p.* 183.

HÆMORRHOIDUM APERTIO.

SYLLOGE.

Latentes quomodo evocandæ. 1.
Earum apertio in pueris & adolescentibus inutilis. 2.
Hirudines *ex arteriis potius trahunt quam venis.* 3.
Recens capta in vsum duci possunt. 4.
Digitis apprehensæ admovendæ. 5.
Cauda non semper amputanda. 6.
Vi non avellendæ. 7.
Malignitatem non relinquunt. 8.
Quærenda ora vasorum vt ijs admoveantur. 9.
E profundo aliquando eliciunt sanguinem. 10.
Crassum etiam hauriunt. 11.
Anum subiens quo modo educenda. 12.
An natura per admotas hirudines illi fluori assuefacienda. 13.
Quæ hæmorrhoides aperiendæ. 14.
Ejusmodi vacuatio non omnibus æque regionibus & naturis conducit. 15.
An in affectibus vteri reseranda. 16.
An scalpello aperiendæ. 17.
An è liene aliquid educant. 18.
In ardentibus malignis quomodo prosunt. 19.

I. Qui-

I. QVidam cum hæmorrhoidum dolore ex intervallis vexaretur, cessaretque semper ad humoris nigri expulsionem, hujus vacuationis defectu in melancholiam incidit: Cum nulla auxilia retardatam vacuationem provocarent, & ter incassum admotæ essent hirudines quod ab externis venulis sugerent, Ego superveniens eas iterum affigere consulo, sed admota prius cucurbitula quæ totum anum comprehenderet, Tanti momenti fuit hæc inventio vt venarum orificiis, quæ intus latebant, eminentibus, largum sequeretur sanguinis effluvium, vnde vacuato humore peccante æger restitutus: *Zacutus M.P. pag. 6. Prax. Adm. lib. 2. Obs. 83.*

II. Venæ sedales in pueris & adolescentibus, vt exiles, necdum à melancholico sanguine dilatatæ, si aperiantur parum crassi sanguinis educere solent. *Fortis consult. 8. cent. 3.*

III. Observatione est dignum Hirudines plus sanguinis ex arteriis quam ex venis sugere, adeoque etiam minus extrahere debere. *Barbette Chirurgiæ Part. 1. cap. 17.*

IV. Hirudines nonnulli mox captas spongia aut panno aspero à sordibus detergunt, & in aquam conjiciunt purissimam, eamque post effusionem crebro recenti permutant, locoque alimenti aliquid sacchari adjiciunt: Ego tamen experientia didici statim post capturam si exprimantur, & in tepida aqua spongia à sordibus depurentur, sine vlteriori apparatu innoxias planè fuisse, nec alia symptomata intulisse: modò ex purioris aquis desumantur, nec sint virulentæ, *Heurnius Tract. de Hirudinibus.*

V. Nonnulli eas arundini, vel cannæ fistulosæ, aut vitro oblongo immittunt, vt caput solum promineat, atque sic applicant, verum quia hic modus operosior est, & sæpe non procedit ob earum lubricitatem, corporum earum nunc crassiorem, nunc graciliorem extensionem, ideoque linteo eas comprehendere, manuque admovere facilius est. *Idem.*

VI. Notandum non semper opus esse iis caudas amputare, quippe venæ alicui majori & eminentiori applicitæ, v. g. hæmorrhoidalibus, jugularibus, aut brachii pedumque vasis majoribus, morsu suo eadem sic aperire, & sanguinem attrahere possunt, vt post casum, cum repletæ fuerint, sanguis ἀθρόως postea fluat, sic vt nonnunquam emplasticis cum sistere opus sit. *Idem.*

VII. Postquam sanguinis satis attraxerint, nisi sponte decidant, cinis aut sal earum capitibus aspergatur, quibus degustatis mox cadunt: Non autem vi abripiendæ, ne affixa relinquant capita, quæ causa sunt vulnerum insanabilium: quod accidit, Plinio teste, Messalino, Putritio Romano. *Idem.*

VIII. Avicenna & alii volunt vt loco demorso cucurbitula applicetur, & de sanguine loci parum detrahatur, vt plagæ malignitas corrigatur: At quia hirudines nostræ nihil tale videntur habere, haud opus illa cucurbitularum appositione: Interim tamen qui pro majori securitate locum demorsum aqua salsa vel aceto eluere velit, ei hoc integrum esto: Ego testari possum me eas aliquoties applicasse, nec post illarum decidentiam quicquam mali aut virulentiæ sensisse, præter pruritum qui paulò post abit. *Idem.*

IX. Si venis ani applicari debent, prius inferior sedes foveatur decocto chamom. malvæ aliisque mollientibus, Et postea locus venarum hæmorrhoidalium fricetur, quippe sic apparebunt oscula venarum, quarum singulis singulæ applicentur hirudines. Zacutus l. 1. hist. Med. Pr. quò venarum sedis orificia emineant admovet cucurbitulam quæ totum anum comprehendat: *Idem.* Si fortasse extractus per hirudines aliquando subtilis & rubeus apparet, sicuti & ego sæpenumero vidi, arbitror hoc evenire ex ministri iustitia qui ad ora venarum eas non applicuerit, sed potius inani circuitu, ad ejus circulum: Necesse est anum inversare & cum cucurbitulis hæmorrhoidas extra, vt eas videas extrahere, quod sanè non omnibus tonsoribus notum est: Cognosco autem ministrum rectè egisse quoties hirudine cum forcipe incisa sanguinem multum effundit; Sin autem rubeus & subtilis est, scio tonsorem errasse: Post autem crassum extractum subtilem denuo subsequi non abs re erit. *I. Baptista Theodosius Epist. 27.*

X. Græci, Galenus & Oribasius hirudines sanguinem duntaxat cutaneum attrahere dicunt: Avic. & Arabes è profundo corporis educere dicunt; statuuntque sanguinis extractionem ab iis factam profundiorem esse extractione quæ fit cum ventosis: Verũ ii authores facile inter se conciliari possunt, si distinguatur inter locũ cui hirudines applicantur: Si enim vasis majoribus, in brachio, fronte, cruribus, aut extuberantibus hæmorrhoidibus admoveantur, videmus tam copiosum sanguinem interdum evacuari, vt pro eo sistendo ad causticorum & emplasticorum vsum sit deveniendum, & aliquando cachexia & hydrops subsequatur: Tantum vero sanguinis nonnisi ex toto fluere certum est: Secus se res habet si admoveantur vbi non adeo patentes sunt venæ, sed exiliores & subcutaneæ. *Heurnius.*

XI. Quidam eas Cutaneum solum sanguinem attrahere relicto crassiori censent, vt Mercurialis, quod vulnus inflictum adeo angustum sit vt solum tenuior pars exire possit: At, ex Zacuto lib. 1. hist. Princ. 4. graviter deceptus fuit, nam præterquam quod in morbis à crasso humore subortis, hirudinibus parti affectæ impositis vtebatur antiquitas, foramen ab iis, (imprimis grandioribus) factum tam amplum est, vt per id sordes emanent crassissimæ, & copiosa sæpe fiat sanguinis missio, quam sistere plurimis interdum est opus auxiliis adstringentibus.

XII. Quidam cum ano hirudines sibi imponendas curaret, vna Chirurgi digitos subterfugiens altius penetravit: Ego stercus bovinum siccum, modicè calidum, asperso prius cimicum pulvere, (castorium etiam optimum) ano admovere impero, cujus fumo, & clystere ex foliis cæpæ succo confecto, ipsa semimortua est ejecta cum fæcibus. *Zacutus l. 1. Obs. 7. Hist. Princ. Med.*

XIII. An hirudines Hæmorrhoidibus applicandæ & Natura per hanc viam se exonerare assuefacienda? Hanc quæstionem eleganter tractat Sennertus l. 3. Pract. p. 2. s. 2. c. 12. citatque imprimis victorem Trincavellium, qui Pract. l. 9. c. 14. hanc operationem dissuadet, quod ejus non meminerit aliquis Græcorum vel Arabum, Et Gal. 4. aph. 25. apertissimè consulat non esse assuefaciendum evacuationi per hæmorrh. quæ periculo non vacet: quippe si nigra fluant, vtilis sit quidem ea vacuatio: si vero tenuior & clarior sanguis, vel etiam copiosius excernatur, sit inutilis: Sicut se observasse scribit Trincavellius sanguinem ex ani venis ab hirudinibus elicitum, plerumque esse clarum non nigrum, præser-

tim cum eædem sponte non intumescant, aut antea doleant: At contrarium statuit Aquapendens, qui asserit etiam in iis, quibus nunquam sanguis per venas ani fluxerit, neque tumidæ fuerint, nihilominus per hirudines appositas evacuationem debere tentari, vt pote in melancholia, pleuritide, capitis dolore, febribus, liene affecto, renum vitiis, aliisque plurimis: confirmat sententiam Aquap. 1. authoritate Gal. 4. aphor. 25. qui scribit sanguinem supra excretum, qualiscunque fuerit, esse malum: infra vero & per hæmorrhoides bonum, cum natura multum talem accumulaverit sanguinem: si scil. vacuatio sic moderata & cum euphoriâ: 2. Experientia, quæ ostendit naturam sæpe per eas corpus à multis morbis liberare, quæ imitanda: 3. In hunc vsum vasa illa naturaliter sunt constructa, vt quod noxium in corpore redúdat per eadem evacuetur. 4. Quod evacuatio à naturâ vel Medico facta, quoties materia noxia adfuerit, sit bona nec improbanda. 5. Quia si non liceret sanguinem melancholicum per hæmorrhoides tollere, tum neque esse scadam venam. 6. Naturam esse morborum medicatricem, adeoque imitandam, quam sæpius has ad superflua evacuanda aperire videamus, proinde & arte id moliri commodissimum esse: *Heunius p.* 44.

XIV. Interim hoc maxime attendendum quænam hæmorrhoides per sanguisugas aperiendæ, Et qui humores aut vbinam peccent? Si enim in venâ cavâ humores peccant, externas hæmorrhoides, ante etiam fluere non consuetas, modo intumescant, aperire conducibilius est: Eædem tamen aperiri quoque possunt, si túmeant, vel fluere sint consuetæ, licet humores vitiosi in ramis venæ portæ delitescant, ob consensum nimirum & ἀναςόμωσιν hæmorrh. internarum & externarum: quamvis tum, si commodè fieri possit, internas aperire melius conducat, sive turgeant sive non, ob rationes ab Aquap. adductas: Externæ vero non aperiantur nisi tumeant, cum naturæ conatus per hanc viam quippiam extrudendi deficiat: *Idem.* Habetne vero discrimen internarum & externarum hæmorrhoidum fundamentum? omnino, Si sanguinem crassum ab hæmorrhoidalibus demere volueris, vt vena porta exoneretur, versus coccygem, & magis introrsum ad intestinum, hirudines admovebis: Si venam cavam duntaxat deplere cogites, à lateribus podicis & versus perinæum, ac superficie tenus sanguinem educes. *Riolanus Anthropogr.*

XV. Interim tamen naturarum & rigionum diversa constitutio, *Aquap.* monente, hic perpendenda: Nam majori cum commodo in Italia, & locis Meridionalibus, vt pote quorum incolæ sanguinem magis calidum & adustum habent, hæmorrhoidum fit apertio, & ob id earum fluxui magis sunt obnoxii quàm Septentrionales, quorum sanguis frigidior, & hæmorrhoides minus familiares: Licet experientia probet hic locorum cœcas & tumentes satis frequentes esse, iis præsertim qui affectibus hypochondriacis & scorbuto obnoxii sunt; quas proinde pro humoris fœculenti & melancholici, ad inferiores partes decumbentis evacuatione necesse est aperire. *Idem.*

XVI. Observandum quod vterus cum venis hæmorrhoidalibus magnum habeat consensum: quia ex retentis menstruis & lochiis, totaliter non expurgatis, hæc vasa valde intumescunt: In vteri tamen affectibus eas non necessariò aperiendas esse apparet: quia sanguis hac in parte redundans per propria vasa expurgari potest, & multò tutius: licet enim facilè venæ istæ aperiantur, difficulter tamen rursus claudi possunt, Et si lochia non succedunt, possunt illa propriis vterinis purgantibus excerni. *Walæus meth. Med. p.* 84.

XVII. Zacutus l. 3. Pr. adm. obs. 59. sedulo monet hæmorrhoides cæcas, dolorificas, tumentes & inflammatas minimè scarificandas esse, ne sequantur immedicabilia vlcera & fistulosa: Nec etiam phlebotomo aperiendas, ne irreparabilis sequatur sanguinis fluxus, ad interitum hominem extempore ducens; Exemplo allato iuvenis melancholici & *D. Iohannis Austriaci Caroli v. Imperat.* filii, qui ambo admoto hæmorrhoidibus scalpello, & larga sequuta hæmorrhagia, intra paucos horas obierunt: hirudines ceu tutiores commendans: Medici tamen non incelebres ab apertione cum scalpello non abhorrent: Inter quos Massarias, Sylvius, P. Argellata, Matthæus Martini: Ferrum tamen acutissimum & plagam minutissimam esse decet, ne largior contingat sanguinis vacuatio quam quæ naturæ conveniat aut facile compesci possit: Severinus præfert hamulosum pericarpium dipsaci, seu cardui illius quem vulgo nominant Cardo, ad quod globuli plumbi frustum accommodatur, quo certius impelli possit. *Heunius.*

XVIII. Quod in Lienis affectibus eas semper aperire concessum non sit, ita patebit: In Lienis affectibus vel ex ipso viscere vel ex vicinia vasis humores ducimus: Si e viscere, tunc frustra est vasorum horum apertio, valvulas enim habent quæ impediunt effluxum sanguinis lienosi: quicquid sanguinis his educitur, illud omne provenit ex arteria cœliaca, nihil ex splene; sin è vicinia evacuare animus est, etiam non semper venarum harum apertio prodest, triplices enim dantur melancholici, Priores in toto corpore crasso illo succo & tristi abundant; Posteriores appetitu destituuntur, vltimi appetitum habent: Illis duobus, quia totus ramus splenicus, & arteriæ cœliacæ est obstructus, nihil emolumenti exinde paratur, Postremis vero non raro multum levaminis: nam dum hæc vasa aperiuntur, potest arteria cœliaca abundantem suum sanguinem per illa expurgare, & Lien de suo pondere multum in hunc expurgatum deponere: *Walæus m. m. p.* 86. Qui inde infert hisce vltimis melancholicis posse quidem aperiri, verum absque omni necessitate, vnicus enim *ait* vomitus plus facit quam vel decies repetitæ hæ apertiones: Verum cum natura sponte sua sæpe hæmorrhoides summo cum sanitatis emolumento reseret, cur non & imitatrix ars idem tentare debet? natura enim hisce apertis fæcem sanguinis deponere solet, quasi aliqua purgatione facta, quæ per intervalla rediens non solum à morbis melancholicis, sed & aliis periculosissimis præservat. Lienem induratum sanat. 6. Epid. 6. 8. Atram bilem solvit. 6. aph. 11. 21. 2e. & omnis humorum abundantia illius vi repurgatur &c. *Hofmannus meth. Med. lib.* 1. *cap.* 16. *p.* 242.

XIX. In Ardentibus & malignis *Aquapendens* ait vecuationem per hæmorrh. magis conferre quam v. s. in brachio, eo quod Cavæ majores propagines, in quibus materia peccans hæret, sic depleri possunt: Addimus nos, dum ex arteriis sedalibus trahunt, cor inde mirifice sublevatum iri verisimile est. *Rolfinkius de Febr. pag.* 274. vide §. 3.

HEPA-

HEPATICA.

(Vide *Hepatis affectus lib.* 8.)

SYLLOGE.

I. Hepatica medicamenta respiciunt, tum ejus *vasa*, ductus & poros, in concreto, simul respectu habito ad *vasa Lymphatica* & *vesicam biliariam*, Tum *Bilem*, quam segregat & transcolat, Tum *tonum* seu *villos, fibras & parietes: Ductus* potissimum respiciunt *Aperientia*, maxime enim & præ omnibus aliis visceribus id obstructionibus est obnoxium, ob copiosissima quibus gaudet vasa, adeoque præcipua hepatica sunt quoque Aperientia: Huc quoque spectant *Diuretica*, quæ nisi siccior simul adsit intemperies, & si hæc adfuerit, dilutiora, hepati maxime conveniunt: Sic, vt quædam solum repetamus, conveniunt & *amara*, quæ viscedinem bilis extergent, incidunt & attenuant 2. *partium tenuium* alia, sive *aromatica*, vt calamus aromaticus, spica &c. sive *acida*, vt hepaticum rubrum, spiritus minerales; sive 3. *absorbentia*; lixiva, & inprimis martialia: Hæc vero usum habent eximium in obstructionibus, mucilaginosa nimis bile, ictero, hydrope, cachexia & similibus.

II. *Bilem* porro respicientia, vel eandem *restaurant*, si *iners* sit & *deficiat*; vel *excedentem* irruentemque refrænant, *exsuperantem* imminuunt, *effervescentem*, & vrentem quasi mitigant: Quæ Bilem *restaurant*, partim contraria sunt fermentum ventriculi restaurantibus, & eadem fere quæ calorem ventriculi adaugent, nempe 1. *sulphurea balsamica*, vt aromata omnia, item *spirituosa*, vt vinum ejusque spiritus. 2. partim eadem sale volatili & simplici, & oleoso acri pollentia, sinapi, erysimum, nasturtium, quæ eidem quasi stimulum accedunt, Constat enim præcipue bilis 1. ex partibus oleosis, sulphureis, balsamicis. 2. salinis volatilibus, quæ vtraque mucilagini cuidam aqueæ paucæ sunt immersa, & particulis aqueis limitata: Pertinent huc quoque *Dulcia*, quæ bilem adaugent, & quidem conferendo partim *partes mucilaginosas*, viscosas, vnde & obstructiones gignere eadem dicuntur; partim etiam *sulphureas*, si in calidius & siccius corpus incidant: Et hæc conveniunt in anasarca, ascite quoque ex parte, cachexia serosa, tumoribus laxis, & vbi alias rarefactione sanguinis opus est, quæ enim intimius tunc rarefaciunt, illa & bilem exaltant: Prosunt porro phlegmaticis, nullo quasi felle gaudentibus.

III. Cum Dulcium meminisse contigerit, videndum cur *Galenus* 8. de comp. med. K. T. Vvam passam hepati tota sua substantia familiarem esse scribat, Et cur saccharatis id non æque tribuatur? Ista dulcium passular. cum hepate familiaritas locum dedit elect. de passulis, hepati roborando convenientissimum ex *Riverio*, Ratio esse potest quod bilis fluxilitatem & inertiam temperent, & simul blande humectent, id vero saccharata non præstant.

IV. *Bilem* vero *excedentem temperant & refrænant*, tum per accidens, *aperientia* quædam, cichoracea: Vbi notandum quædam dici refrigerantia, quæ tamen sunt calida, exemplo horum ipsorum, quatenus nempe repagula laxant & simul blande abstergunt, partim *evacuantia cholagoga*; tum per se 1. *Diluentia*, sic vbi bilis peccat prodest serum lactis caprini cum pauxillo cinnam. &c. sive anima rhabarb. vna sumatur, sive clyssus antimonii instilletur, quod vtrumque nobis in vsu est felici; pertinent huc acidulæ, potiones &c: Hæc ipsa vero diluentia etiam vehiculo sunt aperientibus, vnde notandum in Ictero magis diluentia, in hydrope magis siccantia aperientia convenire, Et illa ipsa aperientia, vna diluentia, lympham expediunt, & liberum reddunt ejus motum, serumque vna restituunt, quod frænum est & dicitur bilis: 2. *Amara*, quæ & abstergunt, & poros aperiunt bilis, vt ad intestinum magis cieatur & evacuetur, Nota est absinthii, aloes & rhei vis. 3. *Acida*, huc spectat acidum Tartari, rubrum santal. sive hepaticum rubrum Dresdense; hæc quippe partem bilis sulphuream domant & obtundunt; volatilem vero salinam figunt & enervant: 4. *Terrea & absorbentia*, inprimis nitrosa & alkalina, sic & ipsa salia lixiva huc spectant; item testacea, corallia, perlæ, species & pulveres &c. item ipsa nervina, sive cinnabarina, quæ in affectibus hepatis comperimus proficua, & dolorem hypochondrii dextri contumacem, cum lichenibus toto corpore erumpentibus, his potissimum feliciter curavimus, Notandum enim, teste experientia, terrea & bilem, sive biliosos humores, præcipitare & absorbere, & acidos ipsosque serosos: vnde concludere absolute non valet, vbicunque prosunt medicamenta alkalina, ibi peccat acidum; testatur enim experientia in plurimis ægris & affectibus terrea prodesse, vbi omnium consensu acidum non peccat, sed bilis regurgitat & spumescit, quam dissociant, inhibent, & in suo motu præternaturali refrænant.

V. *Tonum* denique hepatis & *villos* roborant, tum 1. moderate Adstringentia, Vnde vulgatum apud Practicos gaudere id adstrictoriis, Tum 2. *absorbentia*, inprimis martialia, & ex his vitriolata; Tum 3. *temperiem quamvis excessivam* corrigentia, inprimis vero humidam, & consequenter laxam; Hinc prosunt quoque *Mercurialia*, & Mercurius dulcis in specie maxime laudatur, quo ipso cum bezoartico martiali scribitur à Sennerto curatus derelictus hydropicus, non alia ratione quam quia Mercurius dulcis fluxile reddit serum; vnde obstructiones expedit, laxitatem ob alio diversum serum, & commodioribus locis hinc excretum curat &c. Sic & *antimoniata*, quatenus egregie præcipitant & siccant conveniunt, discutiendo humores superfluos.

VII. Sic *Martialia* inprimis id præstant, vnde & cautela circa eorum vsum apud *Gul. Gilbertum* lib. de magnete 1. cap. 15. qui *ait* dari præcipue martem in hepatis laxis & præhumidis malis, quia exsiccat; item in chlorosi, lienibus magnis, ubi scil. humor abundat; Negat autem maxime illud in ob-

structionibus, & consequenter in hydropicis & hepatis scirrho laborantibus, ictero, melancholia hypochondr. quibus propinari, *addit*, non sine multorum certa pernitie; Item vrget *Fallopius*, & *Conringius* 2. Hermet. Medic. p. 238. ad aqua saltim tumidos lienes scirrhosos, quales sunt plerumque, concedens. Nos vero moderabimur paulo hæc ita, Vbicunque adsunt obstructiones viscerum, hepatis & lienis, cum humore excedente, & hepate non nimis sicco, ibi magis conveniunt martialia, in forma sicca, vt crocus, pulvis cachecticus, flores martiales: Vbicunque vero vna siccitas adest & scirrhescentia; ibi magis humida, vel saltim non sine diluentibus: Sic etiam *Septalius*, aliique, idem de rhabarbaro scribunt, illud in sicca intemperie potius esse mortem hepatis: Verum eadem valent de eo quod jam de martialibus diximus.

VII. Notandum vero continuo aperientium vsu lædi hepar: hinc errant illi qui meris incidentibus, acidis volatilibus, decoctis aperientibus obstructiones vasorum expellere conantur; quod & de purgantibus valet: Hinc vbi pororum adest obstructio, aperiendum, sed ita vt ne cum impetu id fiat, Exempla talia in hypochondriacis sæpe visuntur.

VIII. Notandum & adstrictoria in hepatis affectibus non vbique locum habere: diximus quidem roborantia simul debere esse tonica, at dantur casus vbi ab adstringentibus cavendum, v. g. si scirrhescit hepar, in ictero, obstructionibus contumacibus, non æque proficua sunt, Adstrictoria vero nominamus quæ laxari viscerum tonum prohibent; hinc quæ adstringendi viribus pollent, faciant id cum tenuitate partium; quæ aperiunt, cum partibus terreis.

IX. Illud quoque observandum Syrupis non fidendum inter aperientia & hepatica: Dulcia enim facile lædunt hepar, quod bilescant, vnde facile generantur obstructiones. *G. W. Wedelius de s. m. Fac.* 105.

HYPNOTICA, NARCOTICA.

(Vide *Anodyna.*)

SYLLOGE.

In eorum vsu patientis constitutio perpendenda. 1.
Morbi natura. 2.
Spirituum animalium tenor. 3.
Sanguinis & humorum status. 4.
Cautiones in eorum vsu. 5.
Ventriculo *sunt inimica.* 6.
Initio paroxysmi, aut prope crisin ne dentur. 7.
A venæ sectione non exhibenda. 8.
Procul à cibo debent offerri. 10.
Nimia operatio quomodo cohibenda. 11.
Vsum eorum indicantia. 12.
In dozi non aberrandum. 13.
Pueris *tuto exhibitum laudanum.* 14.
Non conveniunt in simplici intemperie calida. 15.
Et vbi succi crassi dominantur. 16.
Noxæ inducta emendatio. 17.
Admota *moram in parte ne trahant.* 18.
Quando removenda. 20. a
Inefficacia sunt, vel non tuta, admota. 19.
Varianda sunt pro temperamentorum diversitate. 20. b
Senibus hypnotica quæ conveniunt. 22. a
Soporifera frigida in Pectoris malis *vitanda.* 21.
Opiata pauca quantitate & sensim prabenda. 21. a
Narcoticum seu Anodynum ex Vitriolo. 21. b
Ad Opium & laudanum non deveniendum nisi cum diacodiata insufficientia sunt. 22. b
Opium *an sit venenum.* 23.
Quomodo corrigendum. 24.
Laudanum *dextre exhibitum medicamentum securum.* 25.
Opium Narcoticum est tutissimum si recte vsurpetur. 9.
Est tamen infestum cerebro. 26.
Pectori. 27.
In affectibus imi ventris non semper vtilia narc. 28.
A Laudano roborantur omnes facultates. 14.
Laudanum simplicissimum compositis præferendum. 29.
Opium compescit vitiosam humorum effervescentiam, hinc elevatos flatus. 22. c
Immediate ante cibum datum Laudanum efficacius operatur. 30.
Non danda narcotica pridie purgationis aut phlebotomiæ. 31. 40.
Valent in fluxione à capite in pulmones. 32.
Sequente die sudor erumpit. 33.
Debilitati succedenti quomodo succurrendum. 34.
Fluxum humorum sæpe citra somnum sistunt. 35.
Pridie criseos exhiberi possunt. 36.
Vomitus pituitosus aliquando succedit. 37.
Aliquando vrinæ suppressio. 38.
Possunt exhiberi cum purgantibus. 39.
Quando purgans cavendum iis pridie exhibitis. 40.
Si cum catharticis dentur, illorum augeatur quantitas. 41.
Valen in Peste. 42.
In febribus continuis. 43.
In Tertianis. 44.
In intermittentibus qua cautione exhibenda. 45.
Laudanum sine hyosciamo paretur. 46.
Opium à sulphure liberetur. 47.

I. Circa rectum *Pharmaciæ Opiaticæ* vsum quatuor hæc sequentia observanda, vid. priusquam medicamen narcoticum exhibeatur perpendere oportet, 1. Cujusmodi sit patientis constitutio. 2. Qualis sit morbus quo laborat, 3. in quo statu spiritus animales respectu functionis tum animalis tum vitalis versentur; 4. denique In qua conditione sanguis aliique humores fuerint: Quoad prius, quando hypnoticum indicatur, videsis ne contraindicet Ægri temperamentum, corporis habitus vel indispositio, consuetudo, vitæ genus, E. g. qui statura mediocri, corpore firmo & quadrato, sanguine calido, aspectu vivido aut acri præditi sunt, medicinam istam melius ferunt & sæpius cum emolumento sumunt, qua insuper multo securius vtentur si prius eidem assueti fuerint: E contra autem ea minus convenit, imo interdum valde officit illis qui obesi nimis vel admodum graciles

ciles sunt; insuper qui aut rarioris texturæ spiritus facile dissipabiles, aut temperamenti frigidioris carnes molles & flaccidas habent, atque indolis pigræ & indocilis, ex se hebetes & somnolenti existunt, quibus scrupulus hic accedit, & reliquorum pondus auget si medicinam istam prius nunquam experti sint.

II. *Morbi natura* propter vel contra Opiata magni interdum momenti est; In levioribus affectibus (juxta Septalium) adulatoris Medici est eadem in vsum ducere: Porro in quibusdam magnis aut vetatur iste, aut valde suspectus habetur: In paralysi, vertigine, incubo, apoplexia; item in orthopnoea, hydrope pectoris, abdominis, in membrorum stupore aut tremore, in febribus admodum malignis, inque intermittentium paroxysmis, aut aliarum crisibus, narcotica sæpissime interdicuntur: Porro in tussi cum sputo copioso & crasso, asthmate, & in quibusque aliis cum pulmonum oppressione affectibus thoracicis, inque passionibus hystericis, aliisque convulsivis, rarius & non sine cautela & prudentis Medici consilio exhibenda sunt: Verumtamen in cephalalgia immani, catarrhis, colica, pleuritide, febribus ordinariis, in vomitu, dysenteria, in paroxysmis nephriticis, arthriticis, & doloribus quibuscunque pharmacia opiatica non modo conceditur, sed ad ipsam quasi ad panacæam Divinam accurritur.

III. Ac quoties hæc proponitur, insuper considerare oportet in quo tenore spiritus animales cujusque ditionis præsides fuerint, nam si pauciores vel oppressi jamjam concidunt, & vela sua non satis explicant, nequaquam certe à pharmaco amplius minui aut consterni debent; Quapropter dummodo facultates animales, quoad sensum vel discursum non clare vigent, aut satis vegete sese exserunt, aut cum pulsus & respiratio reciprocationum suarum vices nonnisi debiles, item celeres, aut etiam solito tardiores, impeditas & inæquales habent, aut denique si membra & partes motivas stupor & enervatio cum languore insolito occupabit, pharmaciæ cuivis hypnoticæ omnino supersedendum erit: Eandem vero in vsum ducere non hæsitabimus, si quando ob graviores affectus indicatur, simulque spiritus animales secundum hos aliosque respectus satis robusti existunt, aut etiam expansi nimis, vel supra modum efferi ac feroces evadunt.

IV. Interea tamen sanguinis & humorum status haud negligendus est, quippe interdum iniqua, aut improba horum conditio, Opiata prorsus vetat, aut nonnisi parcius & cum restrictione quadam sumenda permittit; Sanguis eorum vsus contraindicat, quatenus vel quantitate vel qualitate, sive in crasi sua peccat, Quoad priorem, latex cruentus vel superabundat, vel deficit, & vtroque respectu pharmaciam narcoticam excludit: primo enim si quando sanguis copia turgens, simulque in febre ebulliens vasa immaniter distendat, adeoque præcordia ad eum ocyssime, ne alicubi stagnet aut exundet, circumpellendum cum systolῶν vicibus celerrime repetitis summe ad laborant, tunc certe narcoticum exhibere, quo iste cordis labor & nixus vltimi ad vitam tuendam necessarii præpediantur, venefici potius quam Medici officium esset: quare in sanguinis plethora phlebotomia Opiatarum vsui semper præmitti debet: Secundo, nec minus malum à Narcoticis imminet quoties in sanguinis defectu, sive penuria, vti post magnas hæmorrhagias, longas inedias, aut diuturnas ægrotationes exhibentur, quippe cum sanguinis rivus perexiguus, & præ exiguitate vix continuus, ne fluor ejus interrumpatur, & proinde cesset, cor pulsu admodum veloci agitatum velut nixibus duplicatis circumactionem ejus celerrimam molitur: Hinc obvium est concipere quantum opiata, quæ huic cordis molimini, tunc apprime necessario, sufflamen sive remoram imponunt, noxam inferant: Profecto ob hanc rationem videtur esse quod mulieribus, mox à puerperio, lochiis copiose fluentibus, & quibusvis à libera sanguinis missione, aut immensis hæmorrhagiis, somnum interdicimus, videl. ne cor, quibus sanguinis rivum diminutum ocyus circumpellat, spiritus inter dormiendum revocati destituant: Porro interdum sanguis qualitate, sive in crasi sua peccans, Opiatarum vsum contraindicat, quippe dum in cacochymia, aut febre, cruor recrementis plurimum refertus majori cordis nixu agitari & velocius circulari debet, nempe vt particulæ heterogeneæ subjugentur & cito evaporent, narcotici operatio interveniens, hæc præcordiorum molimina suflaminat, proindeque sanguinis lustrationem retardat & nonnunquam frustratur: Quod spectat ad alios humores recrementitios, intra ventriculum aut intestina accumulari solitos, etiam hos per vomitum aut secessum subduci & expurgari oportet priusquam Opiatum propinatur: secus enim illic defixi pertinacius hærebunt: quippe fibræ splachnicæ, à pharmaco stupefactæ, non uti prius irritantur, nec recrementis istis expellendis spasmos excretorios facile ineunt, aut vegete perficiunt; quare, juxta vetus præceptum, si quid evacuandum fuerit, ante pharmaciam narcoticam evacuetur. *Willis ibidem.*

V. Circa Narcotica observandum ante eorum vsum Anodyna semper prius esse vsurpanda, Nam cum illa spiritus torpidos reddant, stuporem sæpe, soporem, spiritus difficultatem, & interdum ipsam etiam mortem inducant, summa cautione in illorum exhibitione opus est: 2. ante vniversalium vsum non vsurpanda. 3. Tutius est extra ea prius applicare, & videre an eorum vsus sufficiat antequam intra corpus adhibeantur, 4. Attendendum an vires tamdiu morbum sustinere possint donec causa vigiliarum, vel doloris, ordinariis remediis tolli possit; nec prius ad ea accedendum antequam periculum aliquod ægro ex vigiliis vel dolore immineat. 5. ex *Sennerto* l. 1. p. 2. cap. 1. Pract. An vires à morbo non valde dejectæ sint, sed saltem ob dolorem vel vigilias periclitari incipiant, Tunc tuto, reliquis nihil juvantibus, opiata licet offerre: Si vero non solum ob vigilias & dolorem æger periclitetur, sed ab ipso quoque morbo vires jam dejectæ sint, vt fere de ægri vita dubitetur, tunc non facile exhibenda, quia mortem accelerant & soporem perpetuum inducunt. *Fridericus Hofmannus m. m. lib. 2. cap. 4.*

VI. Quotidianus & frequentior vsus fugiendus est; ne dum dolori succurrere tentamus, alium introducamus affectum, aut coctionem ventriculi imminuamus: Nam ipse observavi verum hoc esse quod ventriculi coctionem interturbant, spiritum enim fermentalem ejus obtundunt, vt vim fermentantem exserere nequeant, hinc cardialgiæ, ventriculi gravitas & compressiones cum angoribus insequuntur. *Idem Ibidem.*

VII. In principio paroxysmi, aut etiam crisi imminente exulent, Ex iis enim naturæ conatus &

motus invertitur, dum suffocatur calor naturalis, & impeditur ne calor febrilis expandatur, & materia morbifica expellatur. *Idem ibidem.*

VIII. Eorum vsus post venæ sectionem valde noxius est, quia membra tunc valde languentia sunt & fere insensibilia, facile hæmorrhagia lethalis oriri potest, vide exemplum apud *Borellum centur.* 4. *Obs.* 57.

IX. Quamvis Narcoticorum varia sint genera, teste Gal. 5. simpl. 18. dum quædam agunt manifesta qualitate, ut cicuta, mandragora: quædam occulta, seu tota substantia, vt solanum somniferum, quæ in vsum adhiberi nunquam solent à Medicis: Tamen Opium, vt minus noxium, si correctum fuerit, præcipuum narcoticum est; Nos securius illo vtimur sic præparato, Cum juxta quorundam Medicorum sententiam crudum vim habeat exulcerandi, prius exsiccandum, & ab humiditate sua excrementitia (sub qua exulcerandi vis delitescit) liberandum: Vbi tamen notandum est caute ignem esse administrandum, ne empyreuma contrahat, aut plane calcinetur, atque sic sulphur anodynum, quod in visceribus suis habet reconditum, perperam deperdatur, Postmodum cum aceto destill. extrahendum, quod sal & sulphur Opii extrahit: Spiritus enim vini saltem sulphur extrahit, & sal intactum relinquit, cum in sale sic robur ejus vitale, & beneficio aceti malignitatis tyrannis opportune simul domatur. *Fr. Hofmannus m.m.p.*439.

X. Post cibum è ventriculo lapsum, & ante exhibitionem alterius per tres horas, ne coctio turbetur, offerenda sunt: Si tamen maxime necessitas vrgeat, etiam à cœna per horam concedi possunt; vaporibus cibi facilius deducentibus vim somniferam & anodynam ad cerebrum. *Frid. Hofmannus m.m.p.m.*438.

XI. Quando nimia Opiatorum quantitas exhibita est, jubet *Platerus* leniens assumere: Verum ejus effectus est frustraneus, Wallæus quidem optimum esse inquit validum exhibere purgans, sed metus etiam est ne subsistat propter motum humorum à narcoticis inhibitum: Nobis *Helmontii* arridet consilium, qui Opiatorum noxas & incommoda optime debellat per lixivia *In Duumviratu p.*245. §. 31.

XII. Committunt Medici ejusmodi excessus cum in aliis quoque remediorum generibus non paucis, tum vel maximè in iis vocatis anodynis quæ ex papaveris succo, vel alterci semine, vel mandragoræ radice, vel stirace, vel tali quopiam fiunt: nam & qui ægris gratificantur in eorum medicamentorum vsu modum excedunt; & qui intempestivè immodiceque sunt animosi, dum prorsus horum vsum refugiunt, doloribus ægros jugulant. Ergo veluti in omni totius vitæ tum habitudine, tum actione, ita hic quoque consilium illud Sapientis, qui *Ne quid nimis* dixit, amplectimur, habentes pro fine, quo tendamus, Ægri vtilitatem: Quippe si fas est, in remediis, quæ morbum sanent, vtendo, quod optamus efficere, abstinendum à sopientibus medicamentis: Sin ex vigiliis & viribus resolvendis ad mortis discrimen æger tendat, tum profectò tempestivè ejusmodi medicamentis vtare: Scilicet non ignarus corporibus habitum nonnihil ex iis lædendum, læsionem tamen quam mortem potius eligendam. *Galenus* 12. *meth. Med. cap.* 1.

XIII. Quantitas ne sit nimia, dolorem sistere non obruere debemus: Opium crudum facit convulsiones & leipothymiam: Correctum itaque dari debet, vel in laudano Opiato, vel in Theriaca: hanc exhibeat à ℈ß. ad ℥j. ij. Quædam mulieres quolibet octiduo maxima cephalalgia laborant; hinc paulatim ad vsum illius assuescunt, ita vt à ℈ß. ad ℥vj. ascendant: quod nemo sanus temerè imitari debet: Medicus contentus sit ℈ß. ℥j. Opii infima & vsitata dozis est gr. j. ij. magna gr. iij. iv. nimia gr. v. vj. Expertum & prudentem hæc volunt Medicum: In frigidis affectibus aut subjectis minus de Opiatis exhibeamus quàm in calidis: Hydropici vnius grani opii exhibitione moriuntur. *Walæus methodi medendi pag.* 153.

XIV. Diversas contrariasque operationes, per accidens tamen, aliquando producit Laudanum: dum enim dolores & somnum inducit, recurrit calor nativus, qui propter doloris vehementiam & vigilias dispersus fuit, ad internas partes corporis: inde suas vires mox ita colligit æger, vt omnes facultates veluti in integrum restituantur, atque expultrix naturæ molesta, & inimica expellat, quod sequenti exemplo fiet manifestum: Cum aliquando puero decimestri herniam intestinalem feliciter secuissem, vulnusque jam ad cicatricem esset deductum, ecce subitò ingentibus torminibus ventris corripitur, ita vt noctes diesque ejularet: Causæ ignarus, (quam reticebant parentes) interea remedia necessaria adhibui; tandemque cum vires paulatim imminui, ad granum vnum laudani, cum paucâ confectione alkermes, ex lacte exhibui: Ea nocte sat bene quievit: sequenti die ecchymosis in inguine sano erumpere cœpit, quæ paulatim coxam ad genu pedemque vsque occupavit: Ab eo tamen tempore dolores & tormina ventris imminuta fuerunt: Et cum triduo post eandem potiunculam ex laudano exhibuissem, omnino remiserunt: sed ecchymosis illa alterum quoque crus, lumbos & os sacrum occupavit, à qua brevi liberatus. *Fabritius Hild. cent.* v. *Obs.* 60.

XV. Cautio sit ne vtamur Narcoticis in simplici intemperie calida, vbi materia morbifica abest. *Heurnius meth. lib.* 3. *c.* 13.

XVI. Atque vbi crassi & glutinosi succi exuberant, alienissima in his sint quæ torporem inferunt, modo absit ab ægro periculum. *Idem l.* 2. *c.* 7. *Sennertus l.* 3. *Pract. p.* 2. *s.* 1. *c.* 2.

XVII. Quando nimia Opii quantitas exhibita est, jubet *Platerus* leniens assumere: verum hoc nihil potest, Optimum est si validum exhibeatur purgans: sic enim humores incrassati attenuantur; Nec est quod super purgationem timeas, nunquam enim illa in hoc casu à pharmacis fit. Duo Medici de causa mortis accusabantur: alter valido purgante superpurgationem excitaverat: alter hanc superpurgationem sistere volens exhibet narcoticum, æger mox moritur. *Waleus meth. Med. pag.* 194. Si quis torpor capiti, & læsio aliqua inducta videatur, corrigatur lotione cum decocto folior. betonicæ, malvæ, flor. chamomillæ: Et si præter opinionem æger profundius ac diutius dormiat, naribus admoveatur spongia: vel linteolum aceto acerrimo madidum, &c. *Senertus ibid.*

XVIII. Sedato dolore ac placatis vigiliis, illico removeantur, ne calidæ intemperiei frigida superveniat. *Heurnius l.* 1. *c.* 7.

XIX. Notandum *Narcotica admota* non semper optatum effectum consequi, vel periculum inducere: Ideo Mnesidemus apud *Dioscor.* opium præbebat olfaciendum, & *Rhasis* auribus indebat, (quod

(quod tamen suspectum, cùm bellum auditui indixerint) Si enim, 1. Fronti admoventur, nec sæpe renoventur, ibi incalescunt, ac caput magis calefaciunt, ideo somnus potiùs abigitur quam allicitur. 2. Os frótis solidum est, densum, & à cerebro magis quam cætera ossa semotum, hinc vires eò non permeant. Si suturæ coronali imponatur, vires quidem exserét, sed cerebro, quod plurimũ ibi subest, injuriam inferent.

XX. *a.* A narcoticis abstinendum esse consequemur his indicijs, 1. Cum æger in parte affecta tantum caloris, punctionis & doloris non sentit quantũ antea. 2. Cum ad tactus judiciũ pars apparet tepidior quàm esset prius. 3. Cum color rubeus & citreus paulatim livescere & nigrescere incipit. *Pareus l. 6. c. 13.*

XX. *b.* Notatu dignum, *Hofmannum l. de Med. offic.* observasse quod Iris somnum conciliet, non vi narcotica, sed substantia vaporosa, quali constat quoque crocus, myrrha &c. Faciunt id autem in corporibus frigidis & humidis, non calidis ac siccis: In his enim cum calor nativus oppressus non possit vapores ad caput efferre, calida hæc illi succurrunt, & genitis vaporibus somnum conciliant.

XXI. At vero vt Soporifera frigida in *Pectoris malis* nocent, humores incrassando, & ad expectorationem ineptos reddendo, ita Iris in his malis egregiam præstat operam. *Sim. Pauli quadrip. Botan. cl. 2. Tit. Iris.*

XXI. *a.* Cum facile peccare quis queat in vsurpando nimia quantitate Opio, prudentis Medici erit caute se gerere in Opij Opiatorumq; exhibitione, atque iteratis potius vicibus, & singulis quidem parum vsurpare, quam cum ægrorum periculo simul & semel multum præbere: cum præsertim idem, & quidem laudabilior effectus obtineri possit ex eodem Opiato partitis vicibus exhibito quam vnica. *Sylvius de le Boë Prax l. 2. c. 22. §. 113.*

XXII. Quamvis toto cœlo differant Opij vis narcotica stupefaciens, ac *Anodyni ex Vitriolo parati* vis pacativa, & naturalem duntaxat somnum inducens, non autem stuporem (quod probe notari velim ab omnibus praxim medicam cum laude aliquando instituere cupientibus) juvant tamen collatæ simul alterutrius aut vtriusque naturæ explicationem: Et certe videtur Opij vis narcotica in animales spiritus extendi, Vitrioli autem vis pacativa in Bilem effervescentem, quam tunc putem vocari *Helmontio, Furorem Archei*: Quærant interim omnes Anodynum illud vitrioli, & pro arcano summo habeant, quotquot ipsum invenerint, mirabilia namq; præstat in varijs affectibus difficillimis curandis. *Idem §. 31.* Laudanum sine opio, ex impuro illo vitrioli sulfure, quod per lixivium in vitrioli dissolutione præcipitatur, anodynum esse in colica *Trognij* asseruit; non tamen sum expertus. *Th. de Mayerne Tract. m. s. de Laudano §. 26.*

XXII. *Opium* vim habet summam impediendi compescendique vitiosam Humorum acrium effervescentiam, tum in tenui intestino, tum in corde, tum alibi, sine qua non solent excitari facile halitus noxij & acidiusculi, quos oportet potenter tum concentrare, tum discutere spirituosis, salinis, volatilibus & oleosis intime artis ope vnitis. *Franc. Sylvius Prax. lib. 1. cap. 34. §. 113.* Vide *titul. de Syncope lib. 17. §. 6.*

XXII. *a.* Memini *Mich. Neucrantzium*, Practicum celeberrimum, aversantem præposterum hypnoticorum vsum in senibus, felicissimo successu species Diambræ & Diamoschi, electuarijs ex conserva anthos, melissæ & similibus paratis, vt ijs molestas abigeret vigilias, remiscuisse: Ratio autem hæc illius instituti eadem est quam de Iride dedit *Hofmannus*, quia nempe moschus & ambra fumosa sunt. *Idem ibidem.* Vigilias sedat Opium & somnum suavem conciliat, modo non oriantur à nimia siccitate, quo casu per se data non prosunt: sed cum humectantibus optime, ita vt hoc modo & demulceatur cerebrum, & sopiatur præcipue in senibus; & alias vbi à siccitate nimia, lymphæ defectu, acore, indispositione oriuntur: Vnde capitiluvia, pediluvia &c. huc spectant, vt & alia opiatorum vehicula, & illorum vim promoventia. *Wedelius de s. m. Fac. p. 205.* Elegans locus est apud *Heer Obs. 2.* de Sene insomnijs fatigato, cui hæc præscribit, Si, *ait*, quoniam à vino, quod ipse observavit, paulo largius sumpto, molestia vel omnino, vel pene liberatur, somno altiore, insomnia fugante sc. quando vinum nec decore, nec tuto ea quantitate in dies à Religioso sumi potest, quid si succedaneis eidem fini facientibus vtamur? Sane aqua somnifera *Langij* sæpe mihi feliciter vsurpata, dico de stillatitia ex vncia opij & capitibus duorum aliorum, tuto vsurpari posse videtur; Idem describit *vngu. de Alabastro*, somno conciliando multis celebre pharmacũ, quod ego in dies in vsum duco. Est & pulv. in eo somnifer, itemq; pedum lotio, quod cum nervorum à cerebro propagines in tales desinant, per aquam, incoctaq; ei medicamina, mulcebris ad cerebrum transmissis, animos mulceri certum est: Quæ si displicuerint, spongia somnifera *Heurnij 2. met. c. 7.* tuto vti possumus, cum & illa amota facile sopiti evigilent, aut si diuturnior illis somnus obrepserit, alia spongia decocto serpilli macerata, cum majorana, apio & sem. fœniculi aceto incoctis, naribus apposita, facile ad vigilias revocentur: Tandem, meo consilio & periculo, vltimo cœnæ haustu semi cochlear aquæ vitæ sorbeat cum cetevisia vel vino; Sic ego mihi & ventriculo calorem blandum, & qui eum sequitur cerebro suavem somnum concilio.

XXII. *b.* Quod spectat ad *papaveris albi capita cum seminibus*, è quibus Diacodium, item decocta, emulsiones, aliæque confectiones hypnoticæ parantur, facile constat hæc longe minus quam concretum opij succum sulphure narcotico prædita esse, quodque hujus illis inest multo purius atque innocentius existere; quapropter remedia ex his composita sæpius & secure magis exhibemus: Neque enim ad Laudanum fas sit ascendere, nisi quando præ symptomatum vehementia Diacodiata minus efficiunt: Porro, cum hæc virulentiæ in se minus continent, non multa præparatione egent, quin simplici aut decoctione, aut infusione, aux expressione facta in vsum Medicum adhibeantur: Opium vero raro admodum simplex & per se præscribitur, sed vario & diversimodo apparatu corrigi & componi solet, quo Anodynum satis tutum evadit. *Willis Pharmac. Rat. p. m. 317.*

XXIII. In vsum, ad somnum provocandum, cæteris irritis, venit *Opium*, Illud populus exhorrescit quasi præsentaneum venenum, cum tamen rectè præparatum & conveniente dozi exhibitũ innoxium sit & salutare medicamentum: venenum quidem esse veteres scriptis tradiderunt, sed tantum quando nimia quantitate assumitur: At sic nihil adeo est salutare quod pravo vsu noxiũ non evadat: nihil adeo noxium, quod non fieri possit salutare: Venenorũ autem varia sunt genera, quædã talia sunt tota substãtia, quæ quocunq; modo, quavis dozi sumatur, interimũt: Alia quãtitate tantũ, (alias prodesse possunt) vt Purgãtia, & quæ ea quantitate exhibentur vt naturam superẽt

ſic lac concretum in ventriculo, ſuccus lactucæ, venena dicuntur: Sed inter ea quæ Somnifera dicuntur, Opium innocentiſſimum eſt: 1. Quia noſtrum Opium vtplurimum eſt Meconium Dioſcoridis, quod fit ex ſucco fol. & capitum papaveris, Opium vero eſt lacryma, Eſt autem Opium Meconio longè inefficacius, ex Dioſcoride, vnde vt noceat majori dozi quam Opium exhiberi debet. 2. Notandum ex *Gal.* 5. *ſimpl.* 18. Ex Narcoticis quædam humectare, vt cicutam, mandragoram, eaque noxia eſſe: alia ſiccare, eaque innoxie intus ſumi: Et 1. de ſymptom. cauſis ſcribit, Ea quæ refrigerant & humectant, non ſomnum, ſed coma, ſtuporem & caron facere; quæ verò exſiccant, vt Opium, minus noxia eſſe: Igitur ex ſententia *Dioſc.* & *Gal.* non adeo formidandū eſt Opiū modicè ſumptū. *Primiroſ. de vul. Err. l.* 4. *c.* 44.

XXIV. Antiqui, qui *Opium* frigiditate excedere & nocere putabant, calidis planè medicamentis, pipere, pyrethro, croco, caſtoreo, euphorbio & ſim. ad ejus correctionem vſi ſunt: verùm falſa hypotheſi ad iſtam Opium corrigendi rationem adducti ſunt, & medicamenta non ſatis commoda præpararunt, Vt ſaltem de *Philonio Rom.* dicam, olim ſatis vſitato medicamento, experientia docuit ob tot medicamentorum calidorum admiſtionem vix poſſe deglutiri, quin fauces accendat & in iis ardorem excitet: clyſteribus etiam, vel pondere ſeſquidragmæ admiſtū, nonnullis ingentem ardorem in imo ventre & inteſtino recto excitaſſe. Hodie ſatis vſitatum eſt vt opium cum ſpir. vini, ſpec. diambr. aromat. roſ. Vel ſimil. impregnato extrahatur; vel ſpirit. vini ejuſmodi extracto Opij addatur, vt & olea deſtillata, atq; alia cordialia, vt ex varijs Laudani op. præparationibus videre eſt: Reprehendunt quidam hanc Opij præpar. (vide *Schroderum Pharm. l.* 4. *cl.* 2. *c.* 394.) quia fœtidum & venenoſum ſulphur, quod etiam poſt ignis examen ſupereſt in opio, in Spiritum vini æque deponat: imò ab hoc magis attenuatum malignitatem ſuam citiùs exſerat & in partes penitius inſinuet, Quibus addunt & hoc, quod vino vis quædam narcotica ineſt. Iſti igitur aliam opium præparandi & corrigendi rationem ineunt: Opium in exigua fruſtula concidunt, & in patellis aliquot ſuper leni cinerum, vel alio calore, tamdiu ſiccant donec ſulphur fœtidum exhalet, ac Opium ſuaviorem & gratiorem odorem ſpiret, ac digitis in pulverem teri poſſit: quod fere 6. vel 7. dierum ſpatio accidit, inde tincturam aceto deſtillato extrahunt: Acida autem, vt acetum, ſuccus citri & limonum ea de cauſa eligunt, quod ſicut acrimoniam humorum, ita & narcoticorum vim hebetant acida, ſpiritusq; narcoticos figunt ac ſupprimunt: vnde in ſoporiferis affectibus, veneniſq; ſopotiferis commodus eſt aceti vſus, ipſiuſque ebrietatis acetum & acida ſunt remedium: Dicam hic quod ſentio: Primò illam opij ſiccationem & levem quaſi toſtionem quod attinet, ſi (de quo tamen certò conſtare priùs debet) quædam heterogeneæ partes ſunt in opio, quarū alię quædam magis ſunt noxiæ, torreatur ſanè, me non obſtāte, opium, ſed ita ne illud Sulphur Narcoticum, cujus vis expetitur, diſſipetur & corpus inefficax relinquatur; Quæ per acida fit correctio, ſuſpecta eſt; licet enim hoc concedam acida Narcoticorum vim infringere & ſoporoſis affectibus prodeſſe, tamen id hic non expetitur, ſed vis ſoporifera quæritur, quæ, modo aliud incōmodi non ſubſit, omnino relinquenda integra, & ideo aceto non infringenda videtur. Ideo cur eam, quæ ſpir. vini aromat. impræguato fit, præparationem rejiciamus nondum video, quoniam per eam narcoticorum malignitas ſatis corrigitur: Neq; quenquam vis narcotica ſpirit. vini offendat: totus enim ſeparatur, & ad ſulphur illud, ſeu partem narcoticam a fæcibus & impuritatibus ſeparandam, eo vtimur: eoq; ſeparato, ſpecierum aromat. roſ. quibus ſpiritus ille vini imbutus eſt, vis cum opio conjuncta manet, quæ malignitatem, quæ Opio ineſt, corrigit, & cor atq; alia viſcera roborat. *Sennert. Pr. l.* 1. *p.* 2. *c.* 1.

Horſtius tom. 2. *p.* 561. Laudanum ſuum Opiatum componit ex opio cum aceto deſtillato extracto, addito extracto croci & magiſt. perlarū cum ol. vitrioli, quod exhibet ſub titulo *Laudani Opiati cum magiſterijs*, ad gr. 8. pro ſumma dozi: Ab eo tempore, *inquit*, quo praxim exercere cœpi, nunquam non ad vſum opij ritè correcti, tanquam ad ſacram anchorā, in graviſſimis & vrgentibus morbis periculoſiſſimis confugere conſuevi, In febribus continuis, cum pervigilia & inquietudine, viribus ferè diſſipatis, *Obſ.* 22. *l.* 1. *de febr.* In colicis doloribus vehementiſſimis: Hæmorrhagia narium contumaci, *Obſ. l.* 1 *de feb.* In menſibus ſuperfluis, Dyſenteria, Articulorum doloribus, Odontalgia, Hyſtericis convulſionibus, Cancro occulto, Phrenitide, Melancholia, Mania, Magnis vulneribus & magnis Operationibus Chirurgicis: Imò etiam exterius in compeſcendo ſanguine arteriarum vulneratarū. Vide *Obſ.* 3. *l.* 10. *Barthol. Ep.* 46. *Cent.* 3.

XXV. *Laudatum Opij medicamentum* in vigilijs abigendis, & vacuatione immodica ſiſtenda, tum humorum naturalium tum inutilium, omnibus palmam præcipit. In eo, ſi juſta obſervetur dozis & temporis occaſio, error committi poteſt nullus: Sin delinetur, contingere poteſt quod noviſſima ipſi imputetur imbecillitas: Interdum quædam immerentia fati titulum occupant ſupremi, licet magis in tempus mortis incidant, quam ipſam mortem accerſant; Ita in ardentibus & malignis febribus generoſi & heroici hujus medicamenti, juſta licet dozi, injuſto tamen tempore, in agone nempe exhibiti, malignitati fatalem obſervavimus adſcriptum deceſſum; quem ſors perceremerat conſilium peremiſſe cenſebatur. *Rolfinckius lib. de Febr. c.* 106.

XXVI. Cum tædio fuerit noxarum minorum quas Narcotica vſpiam excitare ſolent, ſpecies omnes recenſere, hic tantum referre libet quæ mala ab improprio, aut intempeſtivo ejus vſu in Capite, quæque in Pectore, quæ item in Ventre imo quandoque accidunt: Quoad prius, ſatis vulgo notum eſt functiones Animæ principes, videl. memoriam, diſcurſum & ingenij acumen ſæpenumero à Narcoticis inſigniter lædi: frequens eorum vſus in multis hominibus memoriam debilitat: Novi quendam à Laudani dozi majori cum febricitaret aſſumpta, facultatem iſtam penitus amiſiſſe: Scio quoſdam ab hoc pharmaco ingenij tarditatem, aut ſtupiditatem, alioſque amentiam contraxiſſe: Quod vero Opium à Turcis in magna quantitate impune, vel ſaltem abſque vitæ periculo devoretur, ratio eſt, quoniam particulæ ejus, etiamſi ſpiritibus primo infeſtæ & venenoſæ, crebro tamen vſu tandem magis congruæ & familiares evadunt: quemadmodum obſervamus circa nicotianæ fumum per tubulum ore exceptum: cum enim primis diebus vertiginem, ac ſæpe vomitum, aut purgationem, quin imo ſudorem frigidum cum tremore & crebris animi deliquijs inferre ſoleat, poſtea tandem eum imperturbate, imo magna cum delectatiōne aſſumimus: Quod autem major Opij dozis illis animi fiduciam, adeoque vt intrepide pugnam ineant, & audaciam inſignem addat, in cauſa videtur eſſe quod pharmacum illud ſpiritus nonnihil ſtupefaciendo attonitos reddat, proinde vt ſenſibilium, vt vt terribilium occurſus immoti perferant. *Willis Pharmac. Rat. ſect.* 7. *c.* 2.

XXVII. Opiata præcordiis & Pectori inimica interdum existere inde satis constat, quia pulsum & respirationem deprimunt & diminuunt, quandoq; item vacillare & sensim penitus cessare faciunt: Quare in febribus ubi sanguis insigniter depravatus, crisin nullam aut non bonam habiturus videtur, simulque iste spiritus, regimini animali perpaucos tantum & debiles suppeditat, narcotica fere semper malefica & quasi venena sunt: Nam quamvis in peste & febribus malignis, donec pulsus & respiratio vigent, Theriaca, Mithridatium & Diascordium, imo & Laudanum sæpe cum fructu exhibeantur, attamen si quando in morbis istis, aliisque in febribus haud multum malignis, functio vitalis languet, antidotis istis celebribus parce admodum, fortioribus vero Opiatis non omnino vtendum erit: Porro in tussi laboriosa, phthisi, pleuritide, empyemate; aliisque morbis thoracicis, in quibuscunq; vid. natura ad illud quod molestum est, ac pectus aggravat, subito excernendum incitatur magnoque suo molimine vrget, simulque respirationis organa, spirituum copia satis vberi destituta, vacillant, atque suum opus ægre & difficulter peragunt, ab opio haud minus quam aconito abstinendum erit: nam in tali casu narcotica pondus amovendum augent figuntque, atque partium, quæ istud amoliri debent, vires minuunt. *Idem ibidem.*

XXVIII. Opiata intra coctionis viscera, aliasq; ventris imi partes operari, ijsque vario respectu sæpe juvamina insignia afferre compertum est, attamen illa regioni huic non adeo semper amica & benigna existere, quin & magnam quandoque noxam inferre facile erit declaratu: Enimvero narcotica crebro assumpta facultati principi, sc. alimentorum appetitui, (à quo nutritio omnis & vitæ radix dependet) nonnunquam valde injuria sunt, vtpote quæ hunc plurimum obtundunt, & non raro prorsus destruunt: Quippe cum spiritus tunicam ventriculi interiorem incolentes, à partibus opiaticis stupefiunt aut perimuntur, ita vt fibræ istæ nerveæ, quantumvis inanitæ, non amplius corrugentur, proinde fames omnis cessat, atque alimenta minime appetuntur; quin eadem stomacho oblata, quia molestiam potius quam delitias oblaturas sunt, mox respuuntur: Porro ob eandem rationem ventriculi vis concoctrix sæpe debilitatur, atq; tum hujus tum intestinorum motus excretorij pigrescunt: nam communis observatio est βραδυπεψίαν & alvi segnitiem medicinæ Opiaticæ familiares effectus esse. *Idem. ibidem.*

XXIX. Simplicia Extracta sæpe sunt meliora compositis, præsertim non in vnum & eundem scopum combinatis: Sic extractum opij, vel laudanum simplicissimum, ex solo opio factum, longe præferendum est, nostra quidem sententia, omnibus laudanis hinc inde prostantibus, cum essentia specierum diambræ, diamoschi dulc. magist. perlarum &c. factis: ipsa enim hæc pro extemporaneo vsu longe felicius adduntur pro rei intentione & variatione circumstantiarum. *G. W. Wedelius Pharmacop. pag. 126.*

XXX. *Laudanum* immediate ante cibum sumptum efficacius præsertim in doloribus arcendis, & in dysenterijs non longe ante cibum prodest, & fortius exerit vires suas. *Th. de Mayerne Tr. de Laud. MS.*

XXXI. Nunquam detur pridie purgationis & phlebotomiæ, quia spiritus sopit, & impedit ne sanguis possit libere fluere: Narcotica enim omnia sive intus assumpta, sive per clysteres injecta, ante purgationem nunquam exhibenda sunt, quia medicamentum irritum reddunt. *Idem.*

XXXII. Detur in fluxione à capite ad pulmones, nam incrassat materiam quæ expectorationem postulat; alias post suffocabitur æger. *Idem.*

XXXIII. Sæpe sequenti die sudorem movet potenter, eumque copiosum, præsertim circa caput & pectus, nonnunquam vniversalem, de quo monendi sunt ægri. *Idem.*

XXXIV. Sæpe post expergefactionem pulsus est languidus, & debilis admodum æger; cui exhibito vino, vel aceto olfacto, atque eodem rosaceo confricatis pulsibus est succurrendum, *Idem.*

XXXV. Sæpissime citra somnum fluxum sistit, dolores compescit, partesque roborat: in quibusdam primo die, in alijs post aliquot exhibitiones, assuefacta remedio natura. *Idem.*

XXXVI. Pridie futuræ criseos centies exhibuimus felicissime, imo in plurimis nullis judicationis signis apparentibus. Exhibito remedio crisis sequenti die subsequuta est, præsertim atque plurimum per sudores. *Idem.*

XXXVII. Vomitus pituitosus succedit in ijs quibus cerebrum sese in ventriculum exonerat, quia sopita natura, & calor torpens coctioni & distributioni non incumbit; vnde fit vt onustus sarcina ventriculus postridie sese subvertat; id quod, dubie tamen, dicendum est ægro. *Idem.*

XXXVIII. Postridie etiam mane sæpissime subsistit vrina, quæ cienda clystere appropriato, fotu parietariæ & chamom. cum butyro frixo, & ab vmbilico applicatis ad pubem. *Idem,*

XXXIX. Potest exhiberi cum Purgantibus in affectibus magno cruciatu infestis: Dedi in colico dolore à bile, cum Mercurio dulci & Aquila rubra: Dom. N. febre continua & maligna laboranti cum vomitu bilioso, tam profuso vt postquam per 24. horas plusquam quinquagies bilem rejecisset, irritis omnibus medicamentis & alimentis, dedi laudani grana xiv. (iv.) cocciarum minorum ℈ijß. Sedatus est vomitus, dormivit, post quinque horas dejecit, olida bile conversa ad inferiora. *Idem.* Vide §. 50. *tit, de Purgatione.*

XL. In Colico dolore cum dispositione inflammatoria, si exhibeas aut injicias Narcoticum, cave à purgantibus die sequenti; nam dum restitant augent morbum, vt experientia didici Abbatis *S. Martini*; dormivit æger, sedatus dolor absque recidiva; & licet tarda fuerit operatio, nihilominus subducta fuit alvus quater aut quinquies, & educta æruginosa; verum levis oborta salivatio. *Idem.*

XLI. Dum Narcotica cum catharticis exhibentur, catharticorum quantitas augenda est, quia narcotica vis eorum retundit aculeum; ut si cui sufficiat ʒß. cocciarum minorum, dentur ℈ij. vel ℈ijß: Exhibeatur autem cum validioribus diagridiatis & colocynthiacis, quibus Natura ad expurgationem possit sollicitari: Et si restitet medicamentum, clystere acriori evocetur: Et hoc diligenter erit tibi notandum quoties narcotica cum catharticis exhibere voles. *Idem.*

XLII. *In Peste* summum remedium cardiacis admixtum, quod scilicet ejus vi congelante spiritus arsenicales, cordi infestissimi, quasi figantur, & materia quæ dum in fluxu est perniciosissima, sistatur ac pene immota maneat: vnde fit vt natura recollectis viribus facilius sibi applicet vim remedij & alexipharmacorum. Movet etiam in peste sudores, præsertim si cardiacis misceatur. E. g. ℞. *Aquæ scabiosæ, vlmariæ, cardui bened. scordij, ana.* ℥j. *Elect. de ovo* ℈j. *Salis artemis. & cardui bened. ana. gr. viij. laudani gr. ij.*

f. Potio exhibenda præsertim sæviente phrenitide & febre ardente: Experientia in filia *Guesnault* Pharmacopœi: Vide *Gesnerum* in Epistolis (*supra lib. 6. tit. de Febre Pestilenti, & Peste* §. 30. & 44.) qui Opio in peste vtitur pro sudorifico: *Clarina* Doctor Medicus Peste laborans, phreniticus, summe biliosus, sumpto laudano mane ad se redibat, recurrente sub vesperam malo, cui ab eodem remedio par accedebat levamen: Sanguis bis terve missus, data cardiaca, imprimis contra hierva: Circa xj. pulsus tremulus, omnia mortis signa; Eruperunt puliculares maculæ, ingens anthrax circa os sacrum; Datum laudanum, dormivit, & tandem convaluit; Sexies sumpsit fere quotidie. *Idem.*

XLIII. In *Febribus continuis*, præsertim *ardentibus*, ad restinguendum æstum, sedandam sitim, compescendam inquietudinem, conciliandum somnum, naturam roborandam, ejusque motum criticum & conatum promovendum: Sæpe contingit ut vel ipso, vel sequenti die febris plane extincta non revertatur: Sed observetur nè pridie solemnium remediorum exhibeatur: *Idem.* (Vide *supra* §. 31. & 40.

XLIV. In febribus Tertianis corpore optime purgato, paulo ante paroxysmum, aliquando prodest: An quod sedato, aut potius veluti impedito motu causæ morbificæ, impedita & intercepta fuit anathymiasis ad cor, ac proinde extincta aut consopita causa sine qua non ipsius paroxysmi? *Idem.*

XLV. Sed si exhibeatur in febribus intermittentibus, ad interturbandum morbi decursum, postea exactissime repurgetur corpus. *Idem.*

XLVI. Non probatur Laudanum quod recipit hyoscyamum, quia mentem turbat, & sequenti die æque fatui sunt, hebetes & vertiginosi per aliquot horas. *Idem.*

XLVII. Nec placet illud quod ex Opio: à sulfureo nidore vix repurgato componitur. *Idem.*

LAC AVGENTIA, MINVENTIA.

SYLLOGE.

Lac augent, eadem quæ chylum. 1.
Quæ vias patulas reddunt. 2.
Quæ affluxum ad mammas promovent. 3.
Menses cientia lac non augent. 4.
Lac imminuunt quæ vias emolliunt & laxant. 5.
Quæ restagnationem impediunt. 6.
Quæ affluxum vlteriorem impediunt. 7.
Pinguia mammis in restagnatione non admovenda. 8
Repellentia non æque locum habent. 9.
Repellentia Lac melius dorso applicantur. 10.
Coagulatio lactis quovis modo prohibenda. 11.

I. Bene videtur postulatum mulierculairum Lac facere, satis magnum tamen sæpe si Medicus id præstare velit: Lac autem quæ augent vel 1. *augent chylum*, ac partes sanguinis serosas chylosioresque, non tantum *alimentosa* facile in succum & sanguinem convertibilia, vt ova sorbilia, jusculа amygdalina, potus largior, ubera vaccina, rectius alimentis quam medicamentis jungenda, quia facile rancorem contrahunt; sed & *medicamentosa*, quæ partes oleosas cum aqueis communicant & immersas habent, quod chylo maxime & lacti conforme est, quod quippe nihil aliud est quam partes oleosæ substantificæ aquosis remixtæ, semen cardui mar. &c. Hinc faciunt quoque huc oleosa temperata alia, semen fœniculi, pastinacæ &c.

II. Vel *vias patulas præstant*, & reddunt poros liberos ut commode influere possint; unde recte *Langius Miscell. Curios. pag.* 46. diaphoretica & sudorifica singula, blanda scilicet & temperata, effectum illum præstare ait; absorbentia scilicet quæ coagulum impediunt, & potius alcalina sua natura (uti Sal interpres est conjunctionis partium oleosarum cum aqueis) commixtionem hanc procurant: Sic idem ceu arcanum commendat decoctum ex flor. sambuci exsiccat. cum lacte vaccino factum, ceu probatissimum experimentum: Sic crystallus præparata, lumbrici terr. præparati, & præ omnibus lac Lunæ: Valet & vinca perv. quovis modo hausta.

III. Vel affluxum ad mammas promovent, vti sunt frictiones, fomenta ex decoctis: laudatur pimpinella recens inter mammas posita; E mineralibus crystallus, ac præ alijs, argentum vivum, experimento mulierculairum Patavinatum, quæ lactantes, cum primum lac amiserint, à Pharmacopolis corticem avellanæ in hunc usum à medulla excavatum, & foramine angusto fabrefacto, argento vivo plenum sibi ipsis emant, obturato cera orificio, & collo appendant ut lac restituatur, quod ipsis ex voto succedit; Rationem modi agendi reddit duplicem *H. Saxonia Practic. Medic. pag.* 858. 1. Quod opinio sit mulierculairum id fascinationibus prodesse, & lac à fascino ablatum hoc modo restitui, 2. Quod hydrargyrum vaporosam in se habeat substantiam, & vsque adeo tenuium sit partium vt non modo in tenuiores quasque partes se insinuare possit, verum etiam tophaceos tumores dissolvat & digerat: unde arguit ideo prodesse deficienti lacti, quod valeat crassum sanguinem fundere & attenuare, qui ob sui crassitiem & lentorem venas mammarum & glandulas ingredi non poterat: Id ipsum cum fructu suasimus: effectus vero hic recte adscribitur Mercurio, quod fluxiliores reddat humores, serum & sanguinem, unde ad motum cietur fortius, & in mammis secundum naturam lac colligitur.

IV. Menses cientia Lac non augent, Sunt enim & indicationes contrariæ & motus oppositi; Ut ut vero in contrarium adduci possit quod, experientia teste, simul stare possint mensium fluxus & lactis præsentia, & quædam, e. g. fœniculum, vtrumque expediant, si tamen thesis intelligatur de proprie dictis, penetrantioribus & pellentibus fortioribus, vera est & fundamentum in re habet.

V. *Lac minuentia* præstant id vel *vias* 1. *molliendo & laxando*, Omne enim lac restagnans, nec exitum suctu inveniens, concrescit, grumescit, vnde tenduntur mammæ, inflammantur & non raro suppurantur: Hinc expertum est medicam. *Willasij de feb. p.* 289. ubi lac ait in mammis empl. è diachylo applicitis cito disparuisse; diach. simpl. feliciter vsi sumus, relicto in medio foramine pro papilla, hinc lac vel profluit, vel consumitur sine dolore.

VI. Vel *restagnationem discutiendo & resolvendo*, qua facta non solum interne conducunt bezoardica, sudorifera, regressum in vasa promoventia & dissipantia, verum etiam omnia quæ grumos impediunt & coagulum, idque præstant, præter jam dicta, tum cum εὐόργυια emollientia, ut sperma ceti, vnde ad tumorem mammarum in lactis copia nihil æque præstare scribit *Timæus* quam Sparadr. *Minsinhti* de spermate ceti: tum *volatili sulphu-*

sulphure vel *sale pollentia*, camphora, crocus, qui tamen parce adhibendus &c. tum *Salsa*, vnde solent pro euporisto appendere crocum, sal & salviam: *Tum amara*, quæ coagulationem impediunt & consistentiæ lactis inimica sunt, vnde quæ semen eadem lac imminuunt, mentha, cicuta, absinthium: Sic & externe frictiones lenes non asperæ, v.g. cum pelle mustelæ, egregie dissipant; sic huc pertinent pectinationes cum excutia factæ. Discutitur etiam lac experimento vulgato, si mulier ablactans infantem, quo citius vbera sibi sterilescant, in prunas lac emulget, & mox vbera flaccescunt: quod tamen indifferens est; in leviori casu juvat, quod experti sumus; in graviori, vt sæpe omnia alia minus: Neque obstat mulierculárum timor, inde nullum omnino lac redire, quod contra experientiam.

VII. Vel *affluxum, proventum vlteriorem impediendo*, qualia sunt tum *adstringentia*, uti ex pulvere myrtillor. solent sacculum interpassatum, in medio apertum applicare, & inungunt oleum myrtill. licet olea commodius omittantur: Tum *repellentia*, sive *terrea* & *aquea*, uti è bolo alba communi, & cerussa cum aqua rosar. fit massa, & applicatur; sive *acida*, vt acetum simplex vel Saturnisatum, sive sola applicata, sive cum discutientibus mixta, vnde egregium experimentum *Morelli pag.* 567. spongia immersa in decocto cumini vel coriandri cum aceto acerrimo, Pertinet huc oxycratum, ungu. rosat. catapl. è far. fabar. lentium, semine cumin. cum succo solani, plantag. aceto & oleo rosac. Aceti fecem commendat *Plinius*. Habent vero hæc usum triplici casu, sive infantes ablactentur, quod toto die fit, & eo casu facilius res succedit; sive moriantur, ubi difficilius; item apud magnates, aliasve, quæ ipsæ lactare nolunt, præseruatiue, quo pacto sæpe felicissime adhuibuimus emplastra.

VIII. Pinguia mammis in restagnatione lactis non adhibenda; non humectant enim solum magis, & influxum majorem causantur, verum etiam facile inflammationem, si qua non adest, procudunt & præsentem augent: unde quoties vidimus applicata in dolore hoc à lactis copia, toties fere suppurationem consequutam notavimus: Præstant eo casu discutientia, qualis est aqua calcis vivæ, quæ, si qua alia, inflammationem omnem avertit, & refrigerat, & discutit.

IX. Repellentia in mammis non æque locum habent, tum ob vicinam cordis, tum quia facile coagulationem & caseationem lactis inducunt, & motum humorum fluxilium quasi figunt & impediunt, ut minus in vasa remeare, discuti vel effluere possit: hinc nonnisi in principio statim, & mitiora, vel cum digerentibus mixta, applicanda.

X. Repellentia lac melius dorso applicantur, ut nempe influxurus liquor auertatur potius quam si in mammis illud fiat, qui influxit perperam detineatur; Sic hoc pacto experti sumus emplastr. ex spermate ranarum; cum albi coctiana dorso applicatum; anterius vero emplast. diachylum, optimo consilio; ita enim quod influxurum est lac, impeditur quasi in via, & quod influxit, exitum invenit: id quod alijs similibus imitari quoque licet.

XI. Coagulatio lactis quovis modo prohibenda: Sin vero emolliri nequit & discuti, suppuratio promovenda: Hinc semper resolventia immiscenda, è semine apij, cumini, coriandri &c. hinc acidis admiscenda incidentia: Hinc omnia quæ diximus locum habent cum adhuc intra naturæ dominium res est, ut ipsa sibi applicare hæc remedia queat: Sin minus, nullum aliud remedium est quam suppuratio, quæ perficitur emollientibus penetrantioribus inprimis ex oleo lini, melle, farina lini, vitellis ovorum, terebinthina &c. *Wedelius de s. m. Fac. p.* 195.

LAC, LACTIS SERVM.

SYLLOGE.

I. Lactis usus apud antiquos frequentissimus fuit: Sæpe enim ad leviter purgandum: non rarò ad abluendum & attemperandum post purgationem, sæpissime ad humorum acrimoniam corrigendam; & denique ad crasse faciendum lacte utebantur: Et sicuti ad purgationem omnium tenuissimum eligebatur, quale est asininum, & in satis notabili quantitate exhiberi consuetum fuit, ita ad crassefaciendum crassius preferebatur: In reliquis verò casibus mediocritas substantiæ attendebatur, illud sæpius coctione incrassantes, aut varijs liquoribus, è contra tenuitatem ei comparantes: Nam & bubulo, & ovillo, & caprillo pro rei exigentia utebantur; Hac tamen distinctione, ut cum intentio erat purgandi, aut subluendi alvum, in maxima quantitate exhiberetur: nam aliquando ad congij mensuram dedit *Hipp.* In alijs verò casibus rarò duas cotylas excessit, vt in ventriculo detineri & concoqui posset: Cum igitur in aph. ait, *Lac dare capite dolentibus malum &c.* de eo non intelligit quod purgationis gratia in notabili quantitate exhibetur, id namque, propriè loquendo, non est lac date, sed potius lacte purgare, qui dicendi modus *Hipp.* vsitatus fuit. *Martianus*

II. Nec Lac hoc modo exhibitum ea incommoda affert quę lacti alio modo exhibito imputantur; & ratio est, quia non diu moratur in ventriculo, vt in caput vapores dimittere, aut flatus inducere valeat: & quia copiosum assumitur, corruptionis periculo non subjicitur (ab his enim lactis noxę dependent) Hocq; fuisse *Hipp.* consilium ex ipsius doctrina demonstrari potest, quando lacte asinino, aut caprillo diluto vtitur in omnibus casibus in quibus à præsenti aphor. prohibetur, Eo enim in capitis vlceribus utitur 2. de morb. v. 158, Et in comitialibus 4. acut. v. 52. In febribus lacte asinino purgationem instituit sæpissime, In quotidiana a bile, & in febre interficiente dicta 2. de morbis: In ardente 4. acutor. v. 10. In morbis quibus febris acuta conjuncta;

v. g. in Erysipelate 2. de morbis: Nec negat ijs quibus hypochondria elevata murmurant, quando & hepaticis & lienosis, etiam ad hydropem tendentibus asininum præbet ad purgandum, *l. de int. affection. v.* 113. vlterius lac improbat ijs quibus larga sanguinis evacuatio facta est, & tamen 4. *acut.* eos purgandos jubet lacte asinino quibus sanguinis copia effluxit. Cum igitur lacte purgationis gratia vtatur *Hipp.* in omnibus casibus in quibus per præsentem aphorismum damnatur, asserendum est *Lac dare*, non significare purgatorium, sed quod refectionis aut alterationis gratia exhibetur: quod ex eo confirmatur, quia referens casus in quibus vtiliter exhibetur, eos tantum recenset qui refectione egent, Tabidos inquam, à febribus longis vexatos, & præter rationem extenuatos, quos lacte purgare nullomodo licet, aut saltem raro. *P. Martianus comm. in aph. 64. sect. 6.* Arbitrari fas est aphor. ita esse intelligendũ, vt Lac evitetur vbi simul omnia illa symptomata cõvenerint, non autem cum eorum quodpiam reperitur, alioquin ni ita foret, vix vnquam lacti locus esset: quocirca lac malum erit in febre cui tota illa accidentium syndrome jungetur: quod ex ejusdem aphor. vltimis verbis colligere est, *Sed convenienter etiam ad diuturnas febres & lentas præscribitur, si nihil eorum quæ dicta sunt adsit*: h. e. nec sitim habeant, nec borborygmum, nec biliosas excretiones. *Sinibaldus Antiph.* 22. *lib.* 3.

III. *Asininum lac* coctum præbebat *Hippocr.* in dysenteriâ, vt facta per copiam purgatio[illegible], (magnam enim copiam initio fluxus exhibebat) partes firmiores redderentur, vnde fluxus compesceretur: coctura enim mediante partes quædam lactis tenuiores & humidiores evaporant, quæ humectando fluxiliores reddere humores inde possent: Quod non in lacte modo, sed etiam in sero observatur inviolabiter ab *Hippocr.* Quoties enim exsiccatione eget, v. g. in fluxibus omnibus, in catarrho, & alijs hujusmodi casibus, & sero & lacte semper coctis vtitur: crudis verò quando est intentio laxandi & & humectandi, & vbi alvum fluidam conservare expedit: Quam distinctionem in sero exhibendo cum negligant recentiores, qui eo non solum cocto, sed & per filtrum bis vel ter trajecto indistinctè vtuntur, non est mirum si intento fine sæpe frustrentur. *Martianus comm. in v. 72. sect. 1. 7. Epid. & lib. de vict. acut. v.* 10.

IV. Cur *Hippocr.* qui Sero lactis vti adeo frequenter consuevit, & ad purgandum & ad subluendum, nunquam tamen illud in febre ardente vsurpavit, etsi omnibus intentioribus satisfacere posse videatur quæ in hujus morbi curatione occurrunt? ℞. Hic lac dare *Hippocratem*, quia supponit in hac febre ichores biliosos in ventrem decumbentes peccare, quo casu nullum videtur excogitari posse remedium convenientius lacte asinino: hoc enim purgante vi humores dictos, ad motum jam concitatos, facillimè educere potest, vniversumque corpus æstuans refrigerare, & succos omnes mitigare & attemperare: & quoniam expedit post purgationem alvum laxatam firmiorem permanere, lac præcoquendum jubet, quod in omnibus fluxionum generibus *Hipp.* vsitatum fuit: Nec ex lacte læsionem vllam ob febrem timet, quia cum ratione copiæ citò descendat, putredinem à febrili calore contrahere non potest, quæ ægrotanti noxam inferat: quia si lac febrientibus dare prohibet 5. *aph.* 64. de eo intelligit quod nutritionis gratia ea quantitate datur quæ coqui in ventriculo possit: Verum cùm serum lactis idem præstare possit, & tutius, propter febrem quæ vsum lactis prohibere videtur, cur hoc dimisso lac potiùs præbet? Id triplici ratione ab *Hipp.* factum esse probari potest, 1. Quia serum fortasse haud ita biliosos humores educit quemadmodum pituitosos: Nam etiamsi sero potissimum ad abluendum & contemperandum vtatur *Hipp.* In pituitosis tamen morbis longè frequentius eo vsus est quam in biliosis, quamvis id novum quamplurimis futurum sit: qui tamen si loca percurrant in quibus de sero lactis exhibendo fit mentio, id verissimum invenient: Imo 1. *de morb. mul. s.* 2. *v.* 101. inter medicamenta pituitam subducentia serum lactis adnumeravit: Altera ratio est, Quia cum serum admodum sit familiare humori peccanti, quem ichorem biliosum vocat *Hipp.* timet ne assumptum serum in eum convertatur: hac enim ratione succorum cognationes considerandas esse monebat *lib. de vet. Med. v.* 434. vt cavere possimus non tantum ea quæ ex propria natura nobis sunt incommoda, sed etiam quæ talia sunt ob cognationem, ob quam in cognatum succum facilè transmutantur: Terria ratio, Serum non proponit in hoc casu, quia supponitur esse æstivum tempus, in quo serum majorem habet acrimoniam quàm conveniat: Certum enim non omni tempore serum dare antiquos consuevisse: nam *Hipp.* de eo exhibendo nunquam verba fecit, quin conditionem apposuerit quæ peculiare aliquod & idoneum tempus respiciat: *lib.* enim 2. *de morb. v.* 158. & aliis locis hanc conditionem apponit, Si Tempus anni ferat: cavisse autem æstivum, ob assignatam rationem, probabile est, nam de vere non potest dubitari neque de autumno: cum Eratolai filio circa æqui noctium autumnale dederit: Hyeme dedisse persuaderi potest, cum exhibuere consueverit in morbis, in quibus pituita prævalet, quæ hyeme dominatur. *Idem comm. in v.* 10. *sect.* 4. *lib. de vict. Acut.*

V. Serum lactis asinini præ cæteris commendatur, non quod sit frigidius, vt Recentiorum aliqui censent, sed quod detergeat magis & evacuet, ratione cujusdam acrimoniæ cujus particeps est: in quem vsum commendatur à *Mesuë* etiam in hydrope & obstructionibus confirmatis.

VI. Serum caprinum, etiamsi refrigeret, humectat tamen; & quod magis refert, caput ipsum vsque adeo replet, vt destillationibus obnoxij ex vsu seri incurrant dolores articulares. *Saxonia Pr. Pr. p.* 1. *c.* 18.

VII. Sero destillato quidam vtuntur in febribus quo magis refrigeret; In destillatione autem tenuiores partes ascendere, crassiores subsidere nemo est qui dubitet: Cæterum constat ex *Galeno* 10. *meth. c.* 9. non posse substantiam frigidam inveniri quæ tenuium sit partium: Separa igitur quantum velis, semper partes tenuiores, & subinde calidiores habebis, si id quod egreditur, non id quod remanet, accipis: Has tamen tenues à nitro depuratas esse contendunt, ac proinde serum destillatum purgandi vim amisisse: sed porrigantur seri illius destillati heminæ quinque aut plures, quas non destillati porrigebant veteres, dispeream nisi alvum solvat, imò tanto melius quanto melius ventrem penetrat, & sua tenuitate abluit, detergit, repurgat: Audiatur *Libavius comment. Alchymiæ part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 18. *Sic ergo in tres partes diremptum est lac, nempe aëream, cum qua est & ignea, quæ separari potest destillatione: postea aqueam, & tandem terream, quam caseum vocant, sicut aquam Serum.* Ergo juxta eum, id quod prius egreditur in destillatione, propriè serum dici nequit,

sed

dicitur substantia aërea atque ignea: 2. loco serum conspicitur, vltimò tandem relinquitur pars terrea seu caseosa: *S. Rod. castrensis Tract. de Sero cap.* 8. Si Vulcani ope perfectiorem separationem desideras, advertas te ex sulphure ferè nihil recepturum, evanescit enim ejus vis &c. At postquam calor ad aliam substantiam, quæ est Sal, accedit (quoniam dissolutum est) facile sublime petit, quod si operculum clausum invenerit, sublimatum manebit: Si verò in operculo sit rostrum, tenuis substantia egredietur, non tamen sale destituta: quippe sal ex fixo factus fuit volatilis: habebis igitur ex tua destillatione liquorem, tenuem quidem & perspicuum, sed volatili sale gravidum, ineptum idcirco ad refrigerandum, magis tamen proficuum ad hydropes & alios frigidos affectus, nocuum verò non solum frigidis intemperaturis, sed etiam siccis, quippe & calidus & exsiccans est. *Idem cap. vltimo.*

VIII. Quibus ob siccitatem Lac è ventriculo non egreditur, sed fluitat & molestas anxietates ac flatus excitat, *Galeni* exemplo in curatione juvenis illius, (7. method. 6.) sicca intemperie ventriculi laborantis, summo mane Balneum lacti præmittendum, vt humectato prius ventriculo totoque abdomine, lac facilius ac celerius distribuatur & deducatur: Statim itaque à balneo lac exhibebimus, & 4. aut 5. horis interjectis prandium concedemus. *Fortis consult.* 84. *cent.* 3.

IX. Si fortasse Lac naturale, aut occulta proprietate aut qualitate manifesta patientis naturæ minime arrideat; (quod primis diebus debet esse asininum, vt quod magis refrigeret quam caprinum, xx. primis diebus: Sequentibus vero xl. caprinum,) Illi substituatur artificiale, primis pariter diebus magis refrigerans quam nutriens; reliquis vero refrigerans & nutriens: ℞. semin. melon. mundat. ℥j 4. semin. frigid. ana. ℥ß. aqu. malvæ, cucurb. ana. ℥v. m. f. Emulsio: Postea ℞. semin. melon. mundat. ℥j. amygdal. dulc. n. xx. nucleor. pineor. n. xl. Iuris pullæ ℥x. m. *Idem Consult.* 87. *cent.* 3.

X. Sumatur statim mulctum, addito saccharo, nullo vero modo cum buccella panis, ne in ventriculo diutius hærendo caput replendo lædat; cujus vsus continuetur supra dies quadraginta. *Idem centur.* 3. *consult.* 29.

XI. Interim tamen ne ejusdem lactis pars aliqua crassior in mesenterio cogatur & hæreat, decimo quoque die assumat cremoris Tartari ℥j. in jure dissoluti, quo viæ illæ abstergantur. *Idem ibid.*

XII. Certe divini aliquid in Lacte latet; id ante hac nunquam credidissem, nisi id sensibus compertissem apud illos quibus ad podagræ truculentiam mitigandam & tandem eliminandam illud suasi: Vidi his meis oculis, quasi novos homines inde factos fuisse; nam legitimo ejus vsu habitum firmiorem, colorem nitidiorem, & vires robustiores plurimi acquisiverunt: quinetiam ab illo symptomata hypochondriaca & nephritis auferebantur, quod quibusdam incredibile videbitur: Exempla rei hujus viva aliquot sistere possem: Id tamen in cura hac summopere cavendum ne lac in grumos aut bilem convertatur. *Io. Iab. Wepferus in centur. Observat. Verzaschæ p.* 276.

XII. *a* Lac ab Hippocr. febricitantibus prohibetur, quia bilescere & ad nidorosam corruptionem desciscere posset: at idem Hippocr. 5. aph. 65. concedit iis qui non valde multum febricitant; quod tamen de putrida intelligendum, de ejus vsu enim in hecticis quis dubitat? Ideo tantum in accessione febrili erit ab eodem abstinendum (Asinino), & cæteris diebus præbendum: Nec obstabunt obstructiones, si quidem, vt siccæ, eas emolliendo auferre poterit, cum nec caseosam, nec butyrosam substantiam ipsis coacervandis contineat; vnde Aëtius ad tophos dissolvendos, & nephriticos præservandos Lac asininum præbet; & potissimum cum idem in Quartanis (ab adustione) etiam absque vlla hecticæ suspicione, Lac asininum aut caprinum, ab heminis tribus ad sed purgationis causa propinet. *Fortis consf.* 57. *Cent.* 2.

XIII. Debet serum lactis parari immediate antequam assumatur, & ex lacte educi recenter ab vbere extracto, coquendo dictum lac vnica ebullitione, & quamprimum bullire incipit, irrorando pauca quantitate succi limonum vel aceti, & subinde ab igne removendo, fiet enim statim seri separatio à Caseosa substantia, quod colatura & clarificatione cum albumine ovi limpidissimum evadit, & magna copia sumi potest sine ventriculi offensa, ita ut non raro instar aquarum mineralium à nonnullis cum maximo fructu assumatur. *Riverius cent.* 1. *Obs.* 98.

XIV. Ventriculo inflammato convenit serum, at non acidis depuratum; acriora enim inflammationes exasperant, ex Galeno xi. meth. 19. Immisceatur succus pomorum redolentium. *Fortis Consult.* 86. *cent. cent.* 2.

XV. Copiosum serum suspectum habeo, cum omnes inutiles humiditates in venoso genere tandem aut acescant aut salsæ fiant. *Idem Consult.* 3. *Cent.* 1.

XVI. De Sero hoc monet *Hercules Saxonia*, quod si id quotidie in calidioribus affectibus, temperamentis &c. præbendum sit, faciendum illud dejectorium aut diureticum, vel præbendum in modica quantitate, Nam, *ait*, vt ego ipse experientia comprobavi, qui multum hujus accipiunt, atque illud retinent, in deterius collabuntur: Forte quia, ut & lac, vaporosum est.

LENIENTIA.

(Vide *lib.* 1. *Alvus adstricta.*)

SYLLOGE.

In omnis morbi initio vsurpanda. 1.
Quando assumenda. 2.
Quadam agunt per accidens. 3.
Quadam per se. 4.
An semper conveniant. 5. 1.
Cum cibo possunt dari. 6.
Purgantibus possunt commisceri. 7.
Si non sufficiunt Lenientia ad deturbanda excrementa primæ regionis purgantia danda. 8.
Aliquando emollientibus, aliquando detergentibus vtendum. 9.
Rore nocturno aspersa Leniunt efficaciter. 10.
Per Prunorum decoctum *ratio laxandi alvum.* 11.

I. IN cujuscunque morbi initio *Lenientibus* medicamentis vtendum, hoc tempore indicant nonnulli; 1. Quod corpora humana longe magis sint repleta & impura quam *Hippocr.* secu-

lo: 2. Inde nisi primæ viæ liberæ sint, humores à longinquo educendi prohibebuntur exitu & magnas dabunt turbas. 3. consequutione quadam vasis citra jecur communicari, sanguinem in iis contentum inficere, adeoque novos morbos gignere, vel jam existentes augere poterunt: Semper ab eo exordiri oportet sine quo alterum tuto exsequi non possumus: 4. Nihil vtilis habent substantiæ humores mucosi, biliosi in intestinis, & cœnosa humiditas mesenterii & omenti obsidens glandulas: Ab vtili succo jam sunt separati, & coctionem nec desiderant nec admittunt. 5. *Hippocrates* non contradicat 1. aph. 22. cum concocta medicari jubet non cruda: loquitur enim de humoribus in secunda & tertia solum regione existentibus. *Alii* concedunt nonnunquam Lenientium vsum necessarium esse, non tamen semper, nec in quocunque ægro, aut quacunque forma 1. Indicatio adest purgandi, & validioribus medicamentis morbi radices amputandæ: Ignavia nostra facit quod non curemus morbos magnos, quia nunquam nos expedimus à Lenientibus: Calumniam vt evitent Medici communiter nihil generosi præcipiunt. 2. Crudo existente corpore nihil movere, præcipue virium infirmitate præsente, tutius est; 3. Venæ sectionis major interdum adest necessitas. 4. multi audito nomine pharmaci, nauseant, præcipue quæ in majori mole, vt Lenientia, exhiberi solent: *Distinctione adhibita*, ratione diversarum circumstantiarum Lenientia necessario primo præmittuntur loco: nonnunquam omitti queunt aut postponi, graves si enarratæ adsint causæ. *Rolfinkius method. Med. spec. p.* 450.

II. Lenientia in actu curationis, cum chronicus invadit morbus, ea adsumuntur ante præparantia, ad primas mundandas vias, horis matutinis: In actu præservationis, ad alvum lubricam conservandam, eodem exhiberi possunt tempore: Dispiciendum an id fieri queat ante cibum, vel etiam non longe à cibo: Non statim cibum supta medicamentum esse ingerendum testari videtur *Galenus* 2. *de Aliment. Facult. cap.* 31. de prunis alvum subducentibus verba faciens, *Perspicuum est quod ad alvum dejiciendam confert post sumpta vinum dulce adhibere, temporisque aliquid interponere, non statim autem post prandere: hocque omnibus quæ alvum dejiciunt commune esse memoria est tenendum.* Verentur nonnulli virtutis laxativæ imminutionem, si vel statim super medicamentum cibus ingeratur, aut inter prandendum aut cœnandum medicamentum adsumatur, periculum est ne virtus medicamenti obtundatur, aut à ciborum permistione penitus corrumpatur, præsertim si cibi absque delectu ingerantur, & medicamento sint contrarii, vt duriores adstringentesve: Quemadmodum in permistione medicamenti purgantis dantur quæ ejus actionem intendunt, vt zinziber & sal gemmæ agaricum, ita non dubium est inter alimenta reperiri quæ purgantia retundunt, eorumque actionem frangunt: 2. Ciborum verentur iidem corruptionem, aut ad minimum coctionem *diminutam*; corrumpuntur cibi, quia medicamenta naturæ sunt inimica, eamque ad excernendum stimulant: Imperfecte coquuntur cibi, dum motu fermentationis turbant chylificationis actum, qui fit quiete, complexu & mora: Chylus præterea crudus communicatur lacteis ductibus, & primæ coctionis vitium communicatur secundæ: Alii extraordinarie vel paulo ante, vel immediate cum cibo Lenientia sumi volunt: Persuadere id videtur 1. natura ægri nause abunda, quæ sola respuit. 2. natura medicamentorum, quæ cum validas vires non habeant, tarde suo funguntur officio: Hinc resistere nequeunt calori ventriculi, nisi cibus simul vel superveniens id impediat: 3. Verti etiam à famelico ventriculo in alimentum possunt:

Experientia autem testatur Lenientia, vt Pilulas aloëticas, dimidia hora ante prandium vel cœnam; media cœna vel prandio, imo etiam in fine vtriusque sumpta egregie facere officium, justa dozi vna, duabus tribusve vicibus continuata: Rationibus firmati potest actus ipse, & à secus sentientium argumentorum impetu defendi. *Idem.* Vide infra §.

III. Si de modo agendi & operandi quæratur, dicimus, illum non variare à purgantibus: Lenia nempe irritant, tum per accidens, tum per se: Per *accidens* id præstant quæ fæcum consistentiam dissiciunt, compactionem impediunt, & fluxiles easdem reddunt, vnde facilius excernuntur, qualia sunt 1. *Aquosa, humida & potulenta*, vnde à potu copiosiore alvum tota die laxari observamus, ideo quibus alvus obstructa est à fæcum & intestinorum siccitate, vtiliter consulimus vt paulo largius adhibant, quod nisi faciant frustra sunt omnia stimulantia: Sic serum lactis capr. præter nitrosam vim, aquea consistentia ad alvum leniendam facit. 2. mucilaginosa, pulposa, & humectandi ἐπρυλικῶς, movendique & turbandi quandoque humores potestate pollentia, vti passulæ mai. & min. sine acinis, quas cum fructu commendavimus in alvi contumaci obstructione &c. 3. *pinguia*, hæc enim apprime quoque & parietes intestinorum lævigant, & excrementorum duritiem præpediunt, & si quæ adest tollunt; hinc butyrum, præcipue ante pastum, alvum lenit, oleum amygd. d. vt taceamus ipsa quoque hæc pinguia gaudere partibus salinis stimulantibus. 4. *Salina* vnde sal tartari alvum laxat, item tinctura tartari, quæ hinc ab *Hartmanno* in alvo obstructa commendatur, vnde hæc quoque in clysteres recipiuntur: tum acidulæ quædam, vt tartarus crudus, cremor ejus & crystalli, quæ egregie emolliunt & abstergunt: tum *media*, vt sal commune, item in specie nitrosa, vnde nitrum crudum &c. sæpe alvum eximie laxant; huc pertinent plantæ nitrosæ, saccharum &c. *G. W. Wedelius de s. m. Fac. p.* 131.

IV. *Per se* id præstant quæ naturam, licet mitius, ad excretionem sollicitant, quod quidem & salina quædam ex jam dictis faciunt; præcipue vero hunc censum subeunt quæ acrimoniam salino sulphuream possident, vti non solum aloë primas tenet, verum etiam omnia alia purgantia proprie dicta, minori dozi exhibita, Lenientia sunt. *Idem.*

V. Et hæc conveniunt in quovis morbo, Non tamen opus est vt in omni morbo adhibeantur, & quidem primo loco, ante omnia reliqua, ast in omni morbo adhiberi possunt, in quovis enim alvum apertam esse bonum est. *Idem.*

VI. Dari etiam possunt cum cibo, tum alimentosa, tum quæ turbandi humores & ventriculum tantam vim non habent, sed benigna sunt & balsamica. *Idem.*

VII. Adjuvant hæc ipsa purgantia, vt cum prunis & passulis decoqui commode possint alia, adeo vt sæpe lubricantia palmam reliquis anteferant, quale exemplum *Walæus* annotat m. m. p. 10 *Idem.*

VIII. Ast educunt quidem Lenientia fæces alvinas & primas vias evacuant, attamen humores in primis viis non solum indicant Lenientia, sed eorundem

dem restagnatio & infarctus omnino quoque purgantia fortiora, seu proprie dicta requirunt. *Idem.*

IX. Est vbi emollientia & lubricantia magis conveniunt, Est vbi leniter detergentia & stimulantia: *Illa* scil. magis conveniunt vbi ventriculus sibi constat, & siccitas intestinorum adest: *Hæc* vbi stimulus naturalis & expulsio naturæ deficit: *Illis* non obruendus ventriculus, facile enim ejusdem tonus ita læditur. *Idem.*

X. Inter Lenientia numerandus *Ros* nocturnus, mensium mediorum, aut proximorum, delapsus ad quælibet molliotis materiæ, sive esculenta sint, sive potulenta, medicata vel secus: Is ejus est facultatis vt feliciter alvum moveat, quod & experientia comprobat, & authoritas confirmat; *Hippocrates*, qui potiones purgatorias sub dio exponit l. de m.m.n.123. & sæpius l. de nat. mul. t.49. & l. de int. aff. 21. & 38. & 3. *de morbis*, admodum expresse, *Omnia*, inquit, *per* noctem sub dio exposita dabis febrienti, exceptis his quibus alvus plus quam convenit fluat: Consentit *Dioscorides* qui l. 2. c. 29. ad ventris officia provocanda gobium piscem noctu sub dio exponendum præcipit vorandum: *Archigenes* apud *Galenum* 9. Κ. Τ. Γ. 66. subdiales pharmacorum præparationes probavit: *Oribasius coll.* 8. sæpe cum solutivum quidpiam proponit, sub dio ante exponendum præcepit. Multi ex collecto rore aquam destillatam commendant ad promovendam alvum: Nimirum maxime detersivus atque extenuativus apparet Ros &c. *Severinus Chirurg. Trim. p.*18.

XI. Quidam melancholicus alvum habebat valde adstrictam, ita vt interdum per sex aut septem dies non dejiceret, Cui incommodo medebatur sumendo duabus horis ante cœnam pruna cocta cum eorum decocto, quibus addebat vini valde lymphati cyathum semis, cujus mediam partem ante pruna sumebat, alterum iisdem assumptis, & sic alvus commode laxabatur, ac multo efficacius quam ex solis prunis fieri consuevit. *Riverius cent.* 3. *Obs.* 6

LIGATVRÆ.

SYLLOGE.

In sanguine sistendo potius noxiæ quam vtiles. 1.
Vtendi ratio ex Hippocrate. 2.
Attractione non agunt. 3.

I. Ligaturis plerique vtuntur in curatione hemorrhagiæ, hæmoptysis &c. Hæ minus probantur licet à Gal. proponantur 5. meth. 6. Ligatura enim cum primum solvitur caput implet, partesque omnes ex quibus sanguis fluit: Sanguis enim sub ligatura retentus, vinculo soluto, effrænis factus in imbecillem labitur locum: Idcirco Oribasius Aëtius, Avicenna ligaturis vtuntur ad somnum conciliandum, non aliam ob causam quam quod vinculo soluto caput ipsum repleatur. *Saxonia prælect. Pract. p.* 1. *c.* 24. Ligaturæ dolorificæ, quatenus dolorem inferunt, attrahere videntur: quatenus constringunt, sanguinis eruptiones irritant: Quod Scribonius Largus ex Asclepiade traduxit, *Ad sanguinis eruptionem, sive ex arteriis, sive à pulmone, vel pectore, vel alia parte ea fuerit, oportet vetare artus constringere, quod plerique faciunt Medicorum, ignorantes quod incitatur sanguinis eruptio musculorum compressione: quandoquidem omnis constrictio in vtramq; partem exiget aque subjectam materiam: sicut vtrem si quis medium laqueo constrixerit, animadvertet in vtramque partem excludere subiectum liquorem: Et si superforatus casu fuerit, incitatione ejaculabitur quod in eo erit: Eadem ergo ratione cum sanguis erupturus est, qui constringunt, vi magna artus exprimentes, sanguinem venis subjectū cogunt magis erumpi per vulnus: hujus rei argumentum est, si quis super laqueum percusserit venam in brachio, animadvertet aque incitari sanguinem ex ea parte, quam ex inferiore loco, cum percussa est vena: Aug. Ferrerius castigat. Med. Pr. cap.* 27. Iuveni ab epoto philtro sanguis vndequaque erumpebat, Chirurgi acciti ligaturis etiam fortioribus solito brachia, crura, manuum, pedumque digitos tam arctè stringunt vt æger præ dolore lacrumaretur: Tam atroci remedio non proficiente, roganti ægro sibi indolenti liceret mori, solvuntur à vicinis miserantibus vincula, sanguinis exitu nihilo secius aut segnius se moliente: Ita vt ab illo tempore, multò post ego Medicinam faciens, ab illa ligatura, vel potius carnificinâ semper abhorruerim, quicquid omnes Practici, ligaturas non experti, suadeant: *Hab Heers Observ. Med.* 13.

II. *Hippocr.* 2. de morb. mul. Ligaturis revulsionis gratia inductis lanam succidam substerni jubet, vt vinculum arctè quidem adstringat, verum dolor ex constrictione caveatur: Ligaturis enim duplici intentione vtimur, 1. vt medicamenti dolore, quem inducunt, vel facultas sopita excitetur, vel revulsio ab affecta parte ad alligatam partem fiat, quo casu ligaturas dolorosas esse expedit: Aliquando vero iisdem vtimur ad sanguinis fluxum compescendum, & tunc procurandum est vt vinculum adstrictum sit, ita enim sanguinis fluxus sistitur; at dolor, quantum fieri potest, cavendus est, à quo ægri, à sanguinis fluxu debilitati nimis lædi possent. In hunc igitur finem lanam mollem vinculis substernit Hipp. Artificium vtile, & à nemine, quod sciam, huc vsque vsurpatum. *P. Martianus comm. in v.*32. *loc. cit.*

III. Attrahere Ligaturas dolorificas patet, quod pars ligatura intercepta tumeat, adeo vt etiam à copia irruentis sanguinis inflammetur, & nisi relaxetur, gangræna supervenire queat: 2. declaratur deligationis venæ sectionis præambulæ argumento: Si collum ligetur fascia, venæ capitis intumescunt; dolor enim ligaturæ attrahere ad caput creditur. Attractionis modus adscribitur dolori, calori, fugæ vacui: dolori quidem, quatenus dependet à suis causis, intemperie calida & inde nata solutione continui, hæc partem debilitat & repellendis à se humoribus imparem reddit, inde tumet pars constricta: At longè alia intumescentiæ hujus ratio: Ligaturæ sanguinis è naribus fluentis motum sistunt brachiis injectæ, non quod ratione doloris aut caloris attrahant, sed quod sanguinem ex arteriis resumptum, ad cor per venas tendentem, quo minus tam citò ad dextrum ventriculum perveniat, retardent: Hoc in fundamento quiescit vis Ligaturarum dum injiciuntur parti sanæ, sanguinem per venas ad affectam refluere in copia prohibent, & sic pars affecta ab influxu liberatur. *Rolfinccius meth. med. pag.* 442.

NARCOTICA.

(*Vide supra Hypnotica.*)

NEPHRITICA, CYSTICA.

(Vide *lib.3. Calculus renum, Et l.15. Renum affectus.*)

SYLLOGE.

Respiciunt vel resolutionem coaguli ipsius. 1.
Vel acrimoniam salinam & membranosi generis irritationem. 2.
Vel vias liberas. 3.
Nephrit. & Cystica eadem sunt. 4.
Non sunt confundenda nephritica. 5.
Acrimonia salina urgente resolventia nocent. 6.
Renes humido gaudent, at non excessivo. 7. 10.
Topica ubi admovenda. 8.
Vngu. refrig. vix ob oleum refrigerant. 9.

I. PRæsupposito 1. calculi materialem causam esse concrementum siccum, quod in statu naturali cum vrina secedit, seu sal tartareum, ex terrestri & salina constans materia, licet & viscosus humor concurrere queat. 2. calculosorum sanguiné (adde arthriticorum & hypochondriacorum) abundare particulis ejusmodi salinis & tartareis coagulabilibus, Dicimus Nephritica medicamenta esse tum quæ *resolvunt*, tum *mitigant*, tum pellunt, adeoque respiciunt 1. *resolutionem coaguli ipsius*, seu *limositatem sanguinis* jam extra vasa tendentem, in renibus ac vesica separatam, neque excretam, sive copia peccet, sive deficiat expulsio ipsius naturæ, & accessu partium salinarum fixarum & volatilium in coagulum fatiscant terreæ, qualia sunt, 1. *Abstergentia*, tum aquea & diluentia, quæ serum copiosius suggerunt, ut elutriari talia excrementa possint, qualia conveniunt in sabulosis affectibus, quando copiosum sedimentum in vrina est, & calculus in fieri. 2. *Resolventia sulphurea* quæ intimius coagmentationem impediunt, & ne ibi materia subsistat efficiunt, sive *temperatiora*, oleosa, obtundentia, & acorem tollentia, ex spermate ceti & aliis aperientibus, quæ conveniunt in obstructionibus quibusvis, ischuria, calculo &c. sive magis *activa*, sanguinem quasi fundentia, & serum præcipitantia ac liquantia in renes, vt inprimis sunt terebinthinata, quæ vrinam, odore violaceo inficiunt, insigni testimonio virtutis ipsorum huc evibratæ, Oleum succini &c. 3. *resolventia salina* tum *acida*, incidentia & detergentia, vt acidum tartari, spiritus minerales acidi, inprimis spiritus salis, tum *saponaria*, & terrea alcalia, & lixiva absorbentia, quæ vel ob sal suum, quod in recessu gerunt, vel insigni absorbendi humores salinos vi pollent, lapides cancrorum, salia plantarum, tinctura Tartari &c. vnde huc pertinent pleraque diuretica aperientia generosiora, & lithontriptica: Patet hinc cur & acida & lixiviosa conveniant in calculo, vtraque sçil. resolvunt, glutinositatem corrigunt, & coagulum peregrinum destruunt, 4. *mixta*, quæ oleositate gaudent & terrena saxea substantia, vt grana cynosbati, alk k. ossa mespilorum, dactylorum &c. pulvis è sperm. ceti, lapidib. cancrorum, sale volatili succini; item alia *grumescentiam tollentia* & coagulationem resolventia, quæ & eo casu conveniunt vbi sanguinis grumi circa vesicam restitant.

II. *Acrimoniam salinam & membranosi generis irritationem*, & sunt temperantia, humectantia, refrigerantia, absorbentia, sive à sale acri caustico læ-datur parenchyma, & meatus membranei ac nervei, vti ab assumptis cantharidibus notum est, in solos quasi renes ac vesicam noxam omnem redundare: sive à calculi coagmentati pondere & acutis spiculis, Talia sunt 1. quæ communia sunt quasi vtrisque, *aquea temperata & demulcentia*, non salina, dulcia & mucilaginosa, vt tragac. g. arab. ceral. cassiæ pulpa, passulæ, sebesten, conservæ malvæ flor. commendata ab *Amato*, syr. dialth. *Fernelij* &c. 2. Ex parte etiam *oleosa, aquosa*, vt lac dulce, semina frig. papaver emulsiones, quæ vti solantur à cantharidibus orta symptomata, ita & inprimis demulcent & leniunt nimia quasi tensione laceras vias, & pollutionem nocturnam per accidens tollunt, stranguriam sedant ab acrimonia serosa ortam: 3. *Præcipitantia*, sive *styptica* simul sint, vt in mictu cruento & aliis laxitatibus; Sive *nervina*, sicut cinnabarina, pulveres specifici temperatiores; sic & martialia huc pertinent: hinc *Heurnius* ad Hippocr. aphor. 6.6. vbi cum renum & vesicæ dolores vel morbos in genere difficulter sanari dixisset, commendat in vlcere renum suis experimentis succum chalybis, i. e. vinum martiale ex limatura, vino dulci & potenti immacerata factum. 4. *Acrimoniam biliosam*, si se offerat, corrigunt *acida*, vt hepaticum rubrum, vnde juxta *Hippocr.* lib. de locis, *Acida & faciunt stranguriam & eandem sedant*; Et hæc, vti jam innuimus, conveniunt ad mictus cruentos, diabeten, pollutionem nocturnam, ardorem vrinæ, imo in ipso calculo, maxime etiam ad dolores, qui quasi sunt indicationum tyranni, simul est respiciendum. 5. Huc spectant ipsa etiam *Opiata* quoque, quæ insignem in calculo habent vsum cum resolventibus mixta, non quidem quod ipsa resolvant primario, non quod vias expediant, sed quod quietem naturæ concilient.

III. Respiciunt *vias impeditas & liberas*, non tam pellendo quam laxando, vt abituro ingrato hospiti paretur via & venia, qualia sunt interne & externe *emollientia & paregorica*, lubricantia, humectantia, imprimis oleosa, imprimis oleum amygdal. dulcium, item chamæmelum, cujus decoctum triplicatum simul resolvit, vnde flores in jusculo præsentanée juvant cardialgiam, colicam, calculum; item juscula pinguia; tanto præsentius enim prosunt quo magis vna resolvunt; sic arcanum quibusdam ol. amygd. dulc. cum succo limon. Huc pertinet locus Walæi m. m. p. 4. in doloribus nephriticis, *ait*, sive purges, sive venam seces, nihil agis; sin vero exhibeatur terebinthina cum manna & oleo amygd. dulc. res facta erit. Sic & externe valent sacculi emollientes & resolventes, non omissis destillatis, quæ penetrandi vi gaudent, hinc & vngu. cataplasm. clysteres, balnea.

IV. Nodum vero in scirpo quærunt, & entia præter necessitatem multiplicant, qui seorsim νεφριτικὰ & κυστικὰ tractant, valent enim in vtrisque eædem causæ, ergo eadem etiam remedia, Notandum ergo quod dum renes alteramus, & iis applicamus remedia, semper simul respicienda sit vesica, & vice versa; Item ne dum alteri prodesse volumus, alteri noceamus, quod præcipue in alterantibus activis magis valet, Possunt enim & seorsim affici, v. g. vesica scabie, renes vlceribus &c.

V. Nephritica non sunt confundenda, n vn pellendum vbi resolvendum, vel mitigandum; neq; mitigandum vbi resolvendum. Errant in hoc sæpissime tum Empirici, tum ipsi ægri, quatenus fortioribus pellentibus quasi simul & semel conantur exturba-

re hostem, quo præpostero consilio, quando v.g. isolum balsf. sulphur. oleum junip. terebinth. &c. exhibent, non raro vel mictum cruentum vel ischuriam reportant: Præcipue vere pellentibus nullus locus est quando iis in locis hæret è quibus sine noxa expelli non potest, vti si in vreteribus pedem figit: vnde præstat resolventibus vti, imo mitigantibus simul, vnde natura roborata expulsionem rei molestæ aggreditur & expellit.

VI. Notandum actimonia salina vrgente frustra quasi esse omnia resolventia, hinc acida, acria omnia vitanda, imo vinum ipsum: Sic & vrinam pellentia non conveniunt renibus calculo dolentibus, vlceratis, mictu, cruento, diabete, Eo enim casu saltim mitigantia, temperantia ac roborantia præstant; non omissis tamen in vlceribus lenibus abstergentibus & terebinthinatis temperatioribus, v. g. ad siccitatem coctis.

VII. Imo Renes gaudent humido, sed non excessivo; hinc & calidiora vitanda sunt omnia, quæ facile absumptis partibus serosioribus, & relictis crassioribus, limosam compagem magis compingunt, vt calculus facilius generetur: hinc & nimio potu, seu nimis humidis copiose non onerandi sunt, deficiente enim eorum munere facile hydrops oritur. *Wedelius.* Insessu nunquam vtatur valde fervido; nec vltra dimidiam horam in illo moretur, nam si hic peccetur facile renum inflammatio & gangræna accersitur; quod ante annum viro cuidam primario Lucernæ evenit: *Wepferus* Consil. *M S. de Nephritide.*

VIII. Quæ renibus debentur topica, lumbis applicantur, quæ vesicæ, pubi & vmbilico; quę vreteribus, lateribus hypogastrij: Inprimis in vrina stimulanda observavimus commode olea destillata vmbilico applicata, ob cōsensum per vasa vmbilicalia. *Wedel.*

IX. Magis vero vsitata sunt topica calefacientia quam refrigerantia, quæ v.g. in diabete è plantagine & aliis locum habent. Inprimis enim notandum paradoxon, Vnguentis refrigerantibus, quę v.g. ad *Pollutionem nocturnam*, ex vngu. refrigerante Galeni, rosato Mesues, ol. hyoscyami &c. adhibentur, nunquam fidendum esse; olea enim calida sunt sua natura, & laxant magis quam adstringunt. *G.W. Wedelius de s.m. Fac. p.* 112.

X. Extra paroxysmum nephriticum cavenda Tartari accretio & lapillorum augmentorum, quod non evitatur lithontripticis calidioribus, vtcunque summis laudibus extollantur; imo calculorum proventus ab hujusmodi medicamentis promovetur, tandemq; malum incurabile redditū novi. *Wepferus l.c.*

OPHTHALMICA

(Vide *Oculorum affectus in genere lib.* 14.)

SYLLOGE.

Vel respiciunt oculum ipsum. 1.
Vel humores impuros. 2.
Vel eosdem deficientes. 3.
Vel spiritus & nervos. 4.
Suppurantia in oculorum affectibus nocent. 5.
Opiata caute adhibenda. 6.
Oculi acriora ferunt. 7.
Mucilaginosa non tenacia. 8.

I. Ophthalmica, quoad modum agendi, respiciunt vel *Oculum* ipsum, sive quoad *tunicam adnatam* inflammatam, vt in ophthalmia; sive quoad *corneam*, species visibiles non intromittentem, offuscatam, vlceratam, vulneratam; qualia sunt tum *repellentia*, tum *abstergentia*, sive acriuscula, vt pinguia, quorum instar omnium est pinguedo viperarum, ruta, vitriolum album, &c. sive *aquea*, vt aquæ destillatæ; seu *terrea*, vt perlæ præpar. &c. quæ præter opthalmiam, vt aquæ, in pustulis, excrescentiis, & adnatis tunicæ corneæ, vnguiculis, vlceribus aliisque plerumque in sensus incurrentibus prosunt. *G.V. Wedelius de s.m. Fac. p.* 84.

II. Vel respiciunt *humores & vapores* impuros, & *halitus*, tum interne tum externe, qualia sunt discutientia, tum *interna*; quæ pleraq; cephalica sunt, tum *externa*; sive à causa interna præcipue ortum fuerit malum, qualia conveniunt in suffusione, visus imbecillitate, & consistentiam humoribus debitam conciliant, sive ab externa, vt in vexatis seu sugillatione.

III. Vel eosdem *deficientes* restituunt, Sic *Burrhus* aquam chelidonii majoris extulit, *Heer* succum vesiculatum vlmi statim oculo vulnerato instillatum: Conducunt præterea hoc casu in cicatricibus, vnguiculis, vlceribus, pupillæ angustia, nyctalopia, myopia, visus depravatione.

IV. Vel denique *Spiritus & nervos*, atq; tum hos aperientia & reserantia, tum illos confortantia & restituentia, ὀξυδορκικὰ, interna & externa, quæ in gutta serena, visus imbecillite, à contusionibus, percussione & vitio intrinseco, paralysi &c. ex vsu sunt. Et hæc vix differunt à cephalicis, inprimis tenuium partium, ipsaq; volatilia, sicut sal volatile viperarum eo usu externe commendat *Severinus*: Reliqua, ut adstringentia, traumatica & c. sunt communia, ut & revulsoria, sicut Vesicantia.

V. Cavenda sunt *suppurantia* quovis modo, vnde nec emollientia promiscue conveniunt: Ophthalmiam graviorem vidi etiam per se in suppurationem abiisse.

VI. *Opiata* caute adhibenda, non quod sensum tollant partis, sed ob actimoniam, & quia spiritus fugant.

VII. Oculi paulo *acriora* ferunt, cuidam Mercurius sublim. loco sacchari canar. inspersum citra noxam, sic & spiritus vitrioli incante.

VIII. *Mucilagiaosis* delectantur oculi, tenacibus non item; hæc quippe dolorem cient, Illa conformia temperamento demulcent, defendunt, alterant. *Wedelius de s.m. facult. pag.* 85.

PRÆPARANTIA HUMORES.

(Vide *Aperientia & Alterantia.*)

SYLLOGE.

An semper necessaria ante purgationem, & qualis requiritur præparatio. 1.
Cum natura ab humoribus copia & qualitate simul peccantibus premitur, quomodo facienda. 2.
Vt cruditas humorum ab eorum disgregatione pendet, sic eorum concoctio à temperatura & vnione expectanda. 4.
Crassa ab adustione *aliter præparanda quā cruda.* 5.
Præparatio per admota potest & debet fieri. 8.
Humores an & qui alterandi. 10.
Omni hora possunt exhiberi. 27.
Crassi *quomodi præparandi.* 11.
Tenues *an præparatione egent.* 12.
Alterans quando aque esset debet validum ac qualitas alteranda. 13.
Alterationes sensim fiant. 14.
Inter alterans & alterandum sit analogia. 15.
Concoctio non debet intercalari per laxantium exhibitionem. 16.

I. ANtiquiores Medici, quibus etiam neoterici plures adſtipulantur, uti Purgationem electivam, ita *humorum præparationem* iſti prævium, & quaſi neceſſariam ſtatuerunt: quapropter in libris Practicis quoties Pharmacia Cathartica præſcribitur, ex more ſolenni, & quadam quaſi pompa Preparantium cuilibet humori deſtinatorum ſeries longa proponitur; quorum uſus tametſi ſpecioſus admodum, minime utilis videtur, quia tales humores revera non exiſtunt, prout alibi clare oſtendimus: At vero cum purgatio non omni tempore, nec in qualibet corporis conditione conveniat, ad eam rite peragendam, tum opportunitas tum apparatus quidam requiritur: atque utraque hæc & primas vias, & maſſam ſanguineam reſpiciunt: *Quoad prius*, ſi quando ſtomachus, aut phlegmatis viſcoſi ſaburra aggravatur, aut bilis turgidæ æſtuatione moleſtatur, catharſis ſæpiſſime aut fruſtra aut perperam celebratur, niſi prius contenta iſthæc aut vomitorio exhibito everrantur, aut illorum aggravatio & effervescentia Digeſtivis emendentur: Quod vero ad *Sanguinem* ſpectat, Purgatio ſæpe intempeſtiva, quandoque item incongrua eſt, atque in neutro horum caſu Præparantia vulgo, ſed tantum Alterantia conveniunt, Quippe non humores iſti imaginarii verſus evacuationem diſponendi ſunt, verum ipſe ſanguis, vel à ſtatu turbido & confuſo ad ſedatum: vel à debilitate aut dyſcraſia ad vigorem & æquabile temperamentum reduci debet: Dum ſanguis febriliter æſtuans in mixtione ſua perturbatur, catharſis ſemper nocua deprehenditur, ideoque ab Hippocrat. & veteribus damnatur: nec minus dum maſſa ejus languida & debilis ad fermentationem debitam haud aſſurgit, pharmacia iſta interdicatur. Porro cum ſanguis ſupra modum bilioſus, aut aquoſus exiſtit, vel in Coagulationes aut Fuſiones nimis inclinatur, purgantia utplurimum ejuſmodi deliquia, aut depravationem ejus non ſubmovent, verum ſæpius adaugent: Quin potius in iſtis caſibus remedia alterantia indicantur, quæ nempe Salium, Sulphuris ac Seri ſeparationes, aut combinationes iniquas deſtruant, aliaſque enormitates eorum tollant: *Willis.*

II. Aliquando ex humorum copia obruitur & ſuffocatur natura; aliquando ſolum ipſorum qualitate pungitur & irritatur, vel utrumque accidit, ut tum humorum copia, tum etiam illorum nociva qualitas obruat Naturam: Sic ſi una cum ſumma febrili effervescentia æger percipiat in variis partibus dolores vagos, varias etiam patiatur in facie aliiſque partibus caloris mutationes, ut nunc rubeat, nunc palleat aliqua faciei parte, ac denique anxietatibus maxime torqueatur; id quod dependet ex humore ſeroſo fermento febrili irritato, certe præter venæ ſectionem & purgationem etiam ſpecificis antifebrilibus, & antiarthriticis temperatis, diaphoreticis & diureticis, materiam qualitate infeſtam præcipitantibus, naturæ æmulis, cura erit incipienda, Et demum ſedatis dictis ſymptomatibus cauſa occaſionalis per purgationem eſt eradicanda & recidiva præcavenda. *Frid. Hofmann. m. m. l. 1. c. 7.*

III. I. B. *Sylvaticus* contr. 4. *Spiritus vitrioli* uſum in febribus rejicit, quia tenellas carnes colliquare & primigenio humido diſſoluto partis ſubſtantiam labefactare poſſit, 1. quia Gal. & Dioſcor. erodentis & ſepticæ facultatis particeps eſſe dicunt Vitriolum ideo periculoſum in morbo calido. 2. Præparatione multæ partes Vitrioli à ſpiritu ſeparantur, Inde nec omnes effectus in ſpiritu videre eſt, qui conſpiciuntur in integro; & alii in ſpiritu deprehenduntur qui in præparato non animadvertuntur. Vomitus movet vitriolum, ſpiritus ſiſtit. Ita & ſulphur eſt φλόγιστον, ſpiritus ejuſdem ἀφλόγιστος, imo flammæ potius reſiſtit, Erodendi vim habet ſpiritus Vitrioli ſi ſolitarius detur, ſed illi commune id cum aliis ſuccis, aceto, ſucco citri &c. Acidulæ utiliter bibuntur, quæ à vitriolicis ſpiritibus efficaciam nanciſcuntur: Tutò datur liquoribus convenientibus

nientibus exceptus. Caliditas corrigitur, dum atomi ejus segregantur aquæ aut aliorum liquorum admistione, eâ proportione vt centum atomi aq. intermisceantur x. vel xij. spiritus. 2. Antiquitati medicamentum incognitum; Imò *Gal. x. m. c. 2. 11. & c. 9.* aquarũ vitriolatarum vsum in febribus putridis suspectum habet vsum, quia cuti admotæ & adstrictionem pororum cutis faciant & nimium corpori impertiant caliditatem. ♃ Vetustati quamvis incognitum, ideo nõ rejiciendum: *Gal.* vitriolatas aquas improbat vsu externo, quod poros cutis constringant. 3. Tutiora ait dari medicamenta, ♃. Tutius est spir. vitrioli justâ si sumatur mensurâ & si methodico propinetur discursu; Profuisse in febribus infiniti testes, nocere pauci ajunt: Tutiora dari nondum evictum. 4. Adstrictio nimia in calcãtho quæ erat, est etiam in oleo, adstringentia autem in putridis febribus nocent. ♃. Adstrictio in spiritu tanta non est quæ noceat: nulla potius inesse videtur: acida non omnia adstringunt; imò attenuant, detergunt, obstructiones tollũt, alvum movent: fluxum alvi curat, non adstringendo, sed roborando & densando: effectus ex densatione quidem emergunt, adstrictioni similes, sed non sunt, adstringentia & acida sunt diversa: Sed dato adstringere, nihil inde periculi, nam partes incidentes, attenuantes & deobstruentes longè potentiores sunt. 5. Calcanthum est venenum, ex *Dioscor.* ♃. Est venenum lato modo, quo omnia quantitate enecantia deleteria dicuntur &c. *Rolfinccius Ep. de Febr. c. 136. ubi plura adducuntur.* Indecenter adhibitus spir. vitrioli & diutius, potius veneni quàm medicamenti induit naturam: Humoribus per se jam effervescentibus accedens, non secus ac si illum spiritum bili animalis cujusdam cõmisceas majores turbas ciet, citioremq; vaporum ascensum procurat. *Idem Cons. 2 l. 4. p. 405.*

IV. Non quælibet Alteratio crudos humores reddit, sed ea tantum, si *Hipp.* consulimus, quæ Disgregationem inducere in ijsdem apta est: Sola enim Disgregatio immediata causa censetur ob quam humores crudi fiant: Cum enim tripliciter peccare possint, vt docet *Hipp. l. de N. h. v. 60.* in Quantitate, Qualitate, Et quia Disgregantur invicem: nec vitium in sola quantitate, nec simplex alteratio secundum qualitates cruditatem per se inducere apta sunt, neutrum enim coctione corrigitur; humoribus enim si quantitate exsuperant aut deficiũt, sola evacuatione aut repletione occurrendum, Quos enim morbos repletio facit, inanitio sanat, contrarios repletio, ex *Hipp.* Sic nec vitium secundum qualitates crudos eos facit; quia, vt ait *Hipp. l. de v. Med. Omnibus his liberatio hæc est, vt frigiditate quidem affecti percalefiant, ardore vero refrigerentur, atq; hæc brevi accedunt & coctione nulla opus habent*: Cum ergo nec vitium in quantitate, aut qualitas cruditatem in humores per se introducat, necesse est asserere cruditatem humores contrahere tantummodo quia Disgregantur ab invicem: Quare, quia Concoctio cõtraponitur Cruditati, ideo concoctionem describens *Hipp.* eam fieri permixtione temperaturâq; mutuâ, quasi cocturâ asseruit *l. cit. de vet. Med.* Per Disgregationem verò humorum intelligimus, non exactam separationem vnius ab alio, ita vt diversa occupent loca, sed dissolutionem illius mixtionis, quâ mediante corriguntur & contemperantur ad invicem, eaq; dissoluta vnusquisq; secũdum proprias vires & qualitates agit: Hac igitur Disgregatione mediante Cruditas in humores introducitur, qui dum ad priorem vnionem & concordiam reducuntur, Concoqui dicuntur. Ex quibus colligere licet non omnes morbos ab humorũ exuberantiâ aut alteratione pendentes cruditatis aut coctionis signa præ se ferre, sed eos tantummodo quibus Disgregatio prędicta intercedit: Idq; nobis significare voluit *Hipp. l. de vet. Med.* dum morbos enumerans qui per coctiones sanantur, febres tantũmodo numerat, tubercula sive tumores, & destillationes: hi enim morbi humorum disgregationem necessariò præsupponunt: Frustra ergo Coctio in ijs morbis expectatur in quibus, cùm nunquam humores crudi fiunt, nec pariter concoqui possint, & longè minus in humoribus sanorum, quos præservationis gratia purgare intẽdimus: in his enim sola viarum latitudo attenditur, quod *Hipp.* intellexit *aph.* Corpora cùm quis purgare voluerit fluida facere oportet: Quod præceptum ad praxim reducens, ante purgationem, & copiosiore potu & balneo, vel fomento toti corpori adhibito, hoc quidem maximè in purgationibus per inferiora; illis verò cum vomitus excitandus vtitur. *Martianus comm. in aph. 22. 1.* Cùm Disgregationis plures causæ esse possint, omnes tamen ad tria capita reduci in *Hipp.* doctrina reperio: 1. Cùm aliquis humor eo vsq; in corpore augetur vt cæteros copia longè superet. 2. Causa est motus seu perturbatio & agitatio. 3. Alteratio insignis secũdum primas qualitates potissimum: humores verò disgregari propter excessum vnius eorum secundum quãtitatem, rationi consonum est, ita vt qui cæteris pręstat ijs associari & contemperari recuset: hanc Disgregationis causam nobis indicat *Hipp. l. de Insom. v. 31. Repletione enim*, inquit, *aliqua intus facta, Secretio quædam contingit quæ animam perturbat*, vbi per Secretionem, non vacuationem aliquam intelligit, sed Disgregationem dictam: At circa ejus causas notandum, has aliquando per se & primo morbum facere absque Disgregatione, aliquando eâ mediante, alioqui vna tantum esset morborum causa: prima ergo causa est excessus alicujus humoris in quanto. Per motũ verò (qui secunda causa) humores Disgregari docet *Hipp. 4. de morb.* exemplo lactis, quo agitato, butyrum, serum & caseus segregantur: Alterationem secundum qualitates eandem Disgregationem efficere ostenditur etiam exemplo lactis quod succo immisso conglobatur, non à frigiditate solum, quod vult *Hipp.* sed à qualibet magna alteratione quæ ad substantiæ corruptionem procedat: sic ab excessu caloris, absque coagulo, inspissatur lac: Quoties ergo humores secundum proprias qualitates ita alterantur, vt alteratio ad substantiæ destructionem tendat (hoc dictum ad differentiam simplicis alterationis, per quam humores à statu naturali minime removentur) naturalis eorum vnio dissolvitur, disgregaunturque ab invicem, ita vt etsi singuli in eodem loco permaneant, vnusquisque tamen juxta propriam naturam intemperatus redditur. *Idem l. de Nat. Hum. v. 272.*

Franc. de le Boë Sylvius Cruditatis & Coctionis causas quærit in laxiori vel strictiori humorum excrementiorum cum sanguine vnione: Cruditatem Coctionemque Humorum, *ait Prax. lib. 1. c. 55. §. 16.* Sanguinis massam constituentium, ipsique admistorum intelligunt Medici, quando in morborum, acutorum præsertim, examine ac curatione de ipsis agunt, & vt illa ex voto cedat coctionem humorum tantopere ac merito exoptant: Quoties namque immediate, aut per intermedios humores extra sanguinis massam in corpore contentos, Bilem, Succum pancreaticum, Lympham & Pituitam inficitur, afficiturque male sanguis, toties vitalis effervescentia ipsi peculiaris alteratur similiter, vitiaturque, & quidem ita, vt confestim plus minusve turbetur naturalis & laxa Humorum, continuo ad cor

confluentium confusio cum sanguine, sive arctius & intimius, sive laxius & minus intime tunc ipsi jungantur. Quoties autem solito intimius arctiusque Sanguini junguntur Humores reliqui, toties vrinæ magis aqueæ prodeunt, minusque tincturæ ac contentorum cæterorum habentes, quas vocant *Crudas* h. e. cruditatis testes: Postquam vero vrinæ vicissim paulatim redduntur magis tinctæ, ac plus contentorum ferentes, laudantur vocanturque Coctæ, coctionem videl. plus minusve cœptam promotamve significantes: quod fit quoties humores notati, tanquam excrementitij & prius sanguini arctius intimiusque vniti, ab eodem iterum sensim secernuntur, atque vna cum vrina ex parte excernuntur: quod homini bonum est ac vtile, sicut alterum malum erat & noxium: Secundum naturam enim, & in statu sano, tinctura saltem aliqua vrinæ conciliatur citrina; nullum vero contentum, nisi aliquod in Diæta committatur erratum, vel à statu sanitatis perfecto deflectat plus minus hominis constitutio, reperitur in vrinis. Si quis autem attento animo expenderit omnes in corpore Humores sanguini confundendos, vt & singulorum qualitates proprias, is facile nobis accedet, cócedetq; arctiorem ipsorum cum sanguine vnionem *Acido* deberi, ac proinde Succo Pancreatico, vel Lymphæ male affectis: contra eorúdem vnionem cum sanguine laxiorem, adeoque arctioris solutionem, à *salso lixivo* & imprimis *volatili*, adeoq; amaro, ac proinde Bile potentiore, ac dominium habente sperandam expectandamque esse. Quam vera sint quæ jam dixi, confirmat Experientia quotidiana, cum vnicuique ea quæ sanos in ægritudines varias conjiciunt, easdemq; augent, & vice versa ægris sanitatem amissam restituunt, explorant, notum esse possit Acidorú, sed excedente aciditate præditorum, vi coctionem illam in sanguine impediri: Aromaticorum autem, atque in specie Amarorum, aut Salium volatilium, sed temperatiorum ope eandem promoveri ac obtineri. Vide *de Crudit. notis ex vrinis l. c.* §. 14. Vrina Aquea, quæ Cruditatis, h. e. coctionis in *sanguinis humoribus* deficientis est signú, quoties frustra seriusve venit, expectanda spontanea & à natura illa Coctio, toties arte promovenda est, & quidem medicamentis omnem humorum acrimoniam, & imprimis Acidam (vnde illa penitior humorum in sanguinis massa permistio effici solet) blande temperantibus, atq; arctam Humorum vnitionem iterum solventibus: Præ omnibus alijs blande Acrimoniam omnem humorum, & Acidam quoque, temperant, Sulphura mineralium & metallorum fixa, & ad summam sui perfectionem exaltata: Quibus proxime accedunt Salia volatilia oleosa, & his Aromatica, quorum prudenter vsurpatorum vis captum humanum in multis superante, non tantum naturæ humanæ convenientissima conciliatur in tenui intestino, atq; corde, humorú subcótrariorú effervescétia, verum dissolvitur iterú in sanguine cócretio & coadunatio præternaturalis Humorú acriorú, sed prius ab ipsis moderatorum: Hæc magni in medicina facienda momenti loquor expertus &c. *Id.* §. 78. & 79.

V. *Trallianus l. 5. c. de diaria ab obstruct.* non concedit oxymel pro præparandis humoribus crassis per adustionem, sed per cruditatem: Quæ enim sunt crassa per adustionem, redduntur tenuia si rebus liquidis diluas: hac ratione lutum aqua permistú tenue redditur, & bilis vitellina assatione reddita, potione frigida & humida, tenuis evadit & liquida: crassa verò per cruditatem, aut humoris crassi permistionem, qualis est bilis vitellina in tertiana notha, fiunt tenuia rebus calefacientibus, attenuantibus substantiæ crassitiem, & incidentibus lentorem: quâ ratione pituitam viscidam & crassam oxymelite & rhodomelite incidimus & attenuamus. *Zacut. P. H. l. 4. c. 16*

VI. Veteres exhibebant tædiosa decocta, infusa, apozemata longa: Recentiores delicatulis consulentes, & per compendium curantes, præponunt hisce digestivos pulveres, ex magisterijs, salibus, essentijs variisque præparatis: *Horstius Tomo 2. p.* 193. in melancholia hypochondriaca, digestivi loco hoc præscribit ℞. *Magist. corall. rub.* ℈j. *magist. lapid. spongiæ* ℈ß. *misce* & detur in decocto raparum cum corticibus, vt earum ratione, propter amarorem, quem habent, decoctum valentius aperiat, penetret, incidat: *Hoeferus Herc. Med. l. 3. c. 3.*

VII. Errant qui dum pro alterantibus refrigerantibus dant ea quæ sunt valde consueta, vt est cichorea & lactuca, Errant, quia natura cum his talem consuetudinem, amicitiam & familiaritatem contraxit, vt ab ijs nullum certamen, & per consequens nullum beneficium sit expectandum: Quoniam ijs assueti, dum sani sunt, integram lactucæ vel cichorij patinam quotidie comedunt: quare vanissimum est credere quod homines jam diu nutriti lactucâ & cichoreâ possint duobus vel tribus folijs refrigerari. *Sanctorius meth. lib. 4. c. 13.*

VIII. Totam massam sanguineam, qualitate peccantem, alterantibus externis etiam immutare possumus: Hoc testantur epithemata & manuum lotiones. *Walæus m. m. p. 94. Hipp. 4. de v. ac.* jubet ad promovendam coctionem pannis contegere, quietem agere & inungere: Quidni autem quæcunque in parte inflammatâ & exulceratâ pus movere possint, Et in venis putrescentis materiæ concoctionem mutare, si quidem eadem alteratio est, & emendatio putredinis per substantiæ perfectionem à calore naturali rectè permiscente opposita patibilia? Fomenta igitur moderatè calida, cum quadam humiditate, hanc promovent, & quæcunque naturalem calorem servant sine dissipatione, vt vestes; admotiones manuum aut catulorum, similiumve animalculorum recentium, quorum calor nostro similis; illitiones quoque moderati caloris, & balnea tepentia, seu moderatissimè calida: nam quæ apertè jam calida, non cócoquentia sed vacuantia sunt: Inunctionibus itaque concoctorijs vti licebit: Constat verò quod ad eas partes præcipuè, in quibus maximè concoctiones aguntur, vt hypochondria & totum ventrem, sed & ad totum corpus, quia & per omnes venas concoctio materiæ, ex qua febres pendent, plerunque celebratur: Concoquentia autem esse indicavimus quæ caloris moderati, vt chamæmelinum oleum, aut dulce amygdalinum, aut calidæ fomentum: Quod si infarctum pororum times (timere autem par est in illis præcipuè in quibus à refrigeratâ & densatâ cute morbus incœpit sed & febres putridas omnes: In illis enim prohibita ventilatio per obstructiones plerunq; est) & nunquam non major ventilatio juvat, à putredinis incremento & malignitate præservans, admiscebis oleo aliquid eccathatticum, quodque extergendo poros deobstruat (vt ego soleo) aliquid nitri, aut vsti salis: Si verò cutis non densa solùm, sed frigida etiam sit, & in alto ignis conditus, miscebis etiam sulphur, vt calorem revocet: Quod si hypochondrijs times à concoctorijs inunctionibus laxitatem, permiscebis aliquid melini, aut absynthitis, aut nardini, vt coctio promoveatur & servetur partium robur. *Franc. Wallesius meth. Med. libro quarto cap.* 2. Procuratur concoctio nulla ratione melius quàm quiete: vt enim motus juvat distributionem, ita quies concoctionem: Inunctiones etiam concoquentes, & vestes aut stragula, æqualiter corpora contegentia calorem naturalem

ralem fovent & coctionem movent: Hinc fit vt multi solo decubitu in lecto, loco idoneo collocato, æqualiter stragulis contecti, à quamplurimis morbis liberentur, interim nulla alia re utentes quam bono victu: Atqui profecto, si morbus coctu contumax non est, id solum est satis: Si autem est, benefacit inunctionibus coquentibus, ut oleo chamæmelino ad corpus totum, aut saltem ad præcipuas concoctionis officinas: In hunc vsum soleo ego parare ceratum ex chamæmelino, cerâ & croco. *Idem comm. in l.4. de vict. acut. p.205.*

IX. *Absinthium* sanguinem mundificare, bilem educere & vrinas novere, atque omnia pene corporis recrementa insensibiliter evacuare notum est: Nimium tamen ejus vsum usum noxium esse hoc exemplo patet: Quidam verno & autumnali tempore solebat quotidie plurima folia integra devorare, sine nausea per plures dies: Tandem verno tempore nimium devorans incidit in alvi profluvium biliosum citra molestiam, quod per se sedabatur: Autumno iterum ad id, ceu panacæam confugiens, eoque vt prius copiose vsus, in vrinæ difficultatem incidit cum summo ardore inter excernendum: reddebat autem vrinam turbidam, crassam, fœtidam & quidem sæpius. Iussus abstinere intra paucos dies convaluit. *I. Vdalricus Rumlerus Obs.* 41.

X. Sunt nonnulli Practici qui nunquam Alterant, sed semper purgant: vt certi simus An Alteratio fieri debeat, sequentia ponimus, Alterari debent Primo, Omnes humores alimentarij quando abundant: 2. Et Humores excrementitij (1) qui sanguineæ massæ ita permixti sunt vt segregari non possint, (2) In ardentibus febribus, maximo illo sanguinis æstu & motu, vitiosæ particulæ tam exactè cum bono commiscentur sanguine vt nullam segregationem concedant: Hinc absurdum est in augmento, aut statu harum febrium purgationem instituere. (3.) Quando excrementitij tantâ copiâ adsunt, vt absque præsentissimo vitæ periculo educi non possint: 3. Alterationem respuunt illi humores excrementitij qui segregati sunt à massa sanguinea: *Walæus meth. Med. p.* 102.

XI. [illegible]ssi humores fluere non possunt, Et sunt vel viscosi, vel lenti, vel densi; Lentor humorum noscitur ex vrina, cum matulæ aliquid album pertinaciter adhæret: Corrigitur crassities humorum acidis & calidis: Hinc omnis cura in multis febribus frustra fit & instituitur nisi medicamentis calida admisceantur: Imò fieri potest vt Medicus aliquis in Tertiana longa, febricitanti suo nil nisi longa Apozemata refrigerantia præscribens, voti compos fieri non possit: vetula accedens jubeat pro refocillatione virium haustulum vini assumere, & æger restituetur: Melancholicis, qui ex solo pingui & oleaginoso tactu nosci possunt, etiam calefacientia sunt propinanda. *Idem pag.* 104.

XII. Præparatio semper necessaria est ante catharsin, præterquam in duobus casibus, 1. Si materia turget. 2. Si tenuis est, qualis est biliosa & serosa, quæ facillimè cedit cuilibet trahenti remedio: Sed revocatur in dubium, An tenues humores sint præparandi, i. e. Incrassandi: Humores enim vacuari non possunt nisi sint concocti, sed coctio incrassat, ut docet *Arist. 4. met.* Coctio, *inquit Avic.* est Adæquatio quædam & reductio ad mediocritatem, Si igitur tenues sunt concoquendi, reducendi erunt ad mediocritatem, igitur incrassandi: Præterea humores tenues facile eludunt vim medicamenti, quod cum operetur vasa comprimendo, humores tenues facilè elabuntur: Sed contra tenuitas humorum requiritur ad vacuationem, sponte enim tenues humores exeunt, nec resistunt trahentibus pharmacis, vt docet *Gal. 3. progn. 23. & alijs loc.* Dicendum est ad purgationem idoneam tria hęc requiri, medicamentum efficax, debitâ mensurâ, tempore & modo exhibitum: 2. Debent viæ esse apertę, alias aut nulla, aut molesta evadit purgatio, 3. Humor debet esse dispositus, talis est si nullam faciat pharmaco resistentiam, vt si viscidus non sit, crassus, glutinosus, aut sanguini aliisve humoribus immistus, à quibus motus ejus impediatur: Itaq; humores tenues natura sua facillimè expurgantur: sed, vel sanguini, vel alijs humoribus immisti sunt; vel viæ possunt esse clausæ & obstructæ; Itaque sunt aperiendæ; dein humores vacuandi à reliquis sunt separandi: Duplex autem est Coctio; Vna in qua humores reducuntur ad benignũ, vt nutriant; Altera in qua redduntur apti ad expulsionem: Si de primâ loquamur, humores tenues conquere oportet, vt redeant ad mediocritatem, ideo incrassandi: Si de secũdâ, crassi humores potius sunt attenuandi, quia resistunt motori: non autem tenues, quia facile mobiles, vt docet *Gal. l. c.* Sed si tenues humores fuerint sanguini permisti, priùs præparari debent: Cognoscitur id primum misso sanguine, si multi ichores fuerint separati, 2. Quando sunt secreti, fiunt pruritus, vlcuscula, scabies, 3. Si vrina rubra sit & crassa, signum est humores tenues esse sanguini permistos: Si verò sit copiosa, tenuis & clara, signum est esse secretos & præparatos. *Primirosius l.2. de Febrib. c.9.*

XIII. An Alterans medicamentum vnâ vice æquè validum esse debeat ac illa qualitas quam mutare debet in corpore? ℞. Si ad locum affectũ pertingere potest, & quidem absq; noxa aut lęsione adjectarum partium, tunc omnino id licitum est. Ita Erysipelas incipiens, quod vnicam tantum partem occupat, valido refrigerante statim expellere possumus, & ventriculi ardorem similiter: Ast si non commodè, sed confractis viribus ad partem affectam perduxit, & quidem cum læsione vicinarum partium, alterare convenit per repetitas vices. *I. Walæus m. m. p.* 93.

XIV. Alterationes pedetêtim instituantur, ita vt non incipiamus à gradu summo, h. e. tertio: In quarto nonnunquam alteramus: Sed incipiamus à primo, & progrediamur ab hoc ad secundum: ab hoc ad tertium, si priores duo non profecerint: Alias natura summo gradui facilè assuesceret, & postmodum levioribus non juvaretur. *Idem pag.* 95.

XV. Omnibus alterantibus omnia alterare non possumus, nam alteratio fit cõjunctione & perfectione: hinc si debent alterare medicamenta, necesse est vt alterandis humoribus permisceantur, si permisceri postulant: Debent humoribus esse similia, non ratione qualitatum, Sic enim cõtraria esse debent, sed respectu constitutionis: Ergo quę Oleosa sunt in nostro corpore, illa alterentur oleosis: quæ Aquea, aquosis quæ Salsuginosa, salsuginosis: Nec est quod calida calidis addamus, si salsuginosa salsuginosis addenda dicimus, dantur enim salsuginosa quæ frigida sunt, vt est Nitrum & Borrax. *Idem ibid.*

XVI. Dum concoctiones aguntur, retentiones excrementorum vtiles sunt, & evacuationes noxiæ, vtpote quæ contrariæ sunt concoctionibus: Quapropter cavere debemus eorũ praxim qui nunquam non clysteribus & alijs auxilijs solicitantes evacuationes, cõcoctioni locum non dant. *Vallesius m. m. l.2. c. vlt.*

XVII. Videndum ne Apozematum insuavitas naturæ molestiam afferat & vehiculum impugnet: nam sæpe accidit ut ingratum naturæ sit re-

medium & plus incommodi afferat appetitum dejiciendo & ventriculum subvertendo, quàm commodi facultates suas imprimendo: quas ne quidem integras impertitur, cum à natura ob molestiam repulsam patiatur, nec eò perduci possit quò per vehiculum dirigebatur: Itaque veteres è tanta remediorum sylvâ paucula selegerunt & revocarunt in vsum quæ suavitate naturam allicerent, & oblectatione vires suas imprimerent altius, dum naturæ familiari amplexu disponerentur, insuavia enim respuit natura, quod in alimentis videre licet: Præterea improbanda sunt, quia præter rem ad delendas viscerum obstructiones (ad quas non refertur morbi causa, sed ad obturationem & constipationem meatuum cutis, vnde fuliginosorum excrementorum retentio, quam sequitur putredo) parantur: Adde quod cum præcipuè vrinas moveant (hujus enim facultatis sunt radices illæ aperitivæ, diureticæ idcirco vocatæ, capillares herbæ, semina frigida &c.) intempestivè adhibeantur in principio vel augmento febris (neque enim alijs temporibus à nostris adhibentur, cum tamen nunquam nisi concoctâ materiâ, vel inclinante morbo, diuretica in his administrari debeant: accedit quod ridiculum est tanto labore ac sumptu insuave, ac incerti effectus parare remedium, cum facili decocto & levibus expensis ea quæ à veteribus probata sunt & recentioribus confirmata liceat cum summa securitate & voluntate non modicâ vsurpare: Ijs ergo omissis vtendum mulsâ, oxymelite, apomelite &c. oxymeli vero solum commendatur vt putredini resistens, crassitudinem attenuans, lentorem extergens, ad cutem penetrans nec febrem accendens, nec radet intestina & tusses movebit aut nervos feriet, detractione ponderis aceti & additione mellis: In melancholicis & mulieribus, quibus est ὑστεραλγὴς, mulsâ utendum; quæ si bilescere videatur, paretur dilutissima ex aquis endiviæ, cichorij, scariolæ, vel detracto melle substitutoque saccharo, &c. *Augererius Ferrerius Castigat. cap.* 14.

XVIII. Qui magnam herbarum, radicum &c. quantitatē in aqua hordei perfecte decocti incoqui præcipiunt, plane desipiunt: nam hordeum perfectè decoctum ptisana est, solidioremq; habet consistentiam quā vt tot rerū cōsistentiā admittat: At si levius ipsū decoxeris, flatulentam aquā efficiet; simul etiam decoctū illud promiscuum ad subeundam citò corruptionem reddet idoneum. *Idem cap.* 28. Hordei leve decoctum flatulentum esse negat *Martianus*.

XIX. Qui verò in acutis *Apozemata laxativa* continuant, vires enervant, & à vera medendi ratione plane deviant, quæ ab initio materiam minuere, deinde quæ obstruant crassa incidere, lentaque tergere & obstructiones ipsas aperire jubet. *Idem ibid.*

XX. A longo *Apozematum* pituitam solventium vsus pituitæ, quæ plurima in corporibus mollibus, maximè fœmineis & cachecticis stagnabat, attenuatur primum, dein in aquam solvitur, quæ suo pondere imam ventris impletura capacitatem descendit: quod à catharticis incaute adhibitis fieri videmus, vnde in eam molem venter attollitur vt hydropem præsentem omnes judicent: Quare ne ægri pituita crassiori pleni hoc periculum adeant, periti Medici quotidie apozematum sumptioni aliquid trochiscor. de absynthio, de capparibus, de eupatorio &c. præmittant: Solis syrupis nimis incidentibus hydropem quosdam incurrisse, notat *Averroës 7. Collig. Henric. ab Heers Spadacrenes cap. x. Heurnius meth. l. 3. c. 7. & lib. 2. c.* 17.

XXI. Nova at salutari ratione *infunduntur herbæ* in febribus, vbi obstructio premit: nam facilius quam decocta aut distillata pervadunt in venas: Hæc autem infusio est duplex, vna cum infunduntur in aquam ferventem, illicoque vas occluditur, ac cineribus tepentibus, aut furfuribus imponimus; ut calorem non exuat aqua; demum fit expressio fortis, Altera inefficacior est, cùm infundimus in aquam non ferventem & noctu detinentur in aquâ &c. *Heurnius meth. med. lib.* 1.

XXII. Omnes *aquæ distillatæ* frigidæ sunt, vt etiam aqua distillata à calidissimo simplici, puta à calamentho, quod stimulat linguam veluti piper, non calefaciat, imò infrigidet: Et vidi inflammatos homines propter potum decocti ligni Indi, ab aqua calamenthi infrigidari summopere. *Montanus Consult.* 42. Quantum fieri potest abstineamus ab aquis stillatitijs tanquam ab ijs quæ maximè ventriculo sunt infestæ. *Claudinus lib. 2. de ingr. c.* 6.

XXIII. Humor Biliosus frigida præparantia postulat: adeo tamen hæc purgationi obstant, vt aliquando ab ijs cavendum sit, præsertim cùm purgandi tempus instat: qua ratione in biliosis etiam & acutis morbis occasionem venari oportet exhibendi calida medicamenta, vt decoctum origani, pulegij &c. frigidis ergo syrupis vtemur ob acrimoniam humorum: attenuantibus autem & incidentibus vbi corpora tantum fluida reddere animus est, instante scilicet purgatione. *Mercatus de Præsid. Med.* Vide *infra* §. 53.

XXIV. Si quis supra vulgus sapere doctus ad Præparationes Chymicas, medicamentaque magis efficacia, ideoque magis tuta, dummodo ritè tum administrentur, animum erexerit, commendabimus ipsi tum *Tincturas Extractaque*, tum Olea artificiosè confecta, tum *Salia volatilia*, & inprimis *oleosa*, ex plerisque animalium partibus arte paranda & convenienter vsurpanda: Quæ cum ferè sint vulgaribus medicamentis minus ingrata, assumantur quantitate longè minore, operenturque tum citiùs tum blandius, tum efficacius, exoptantur meritò ab ægris per se satis afflictis: Vt Medico gratiosi nomine gaudente videatur indignum, ēum plane inhumanum, non velle, cum maxime possit, ægrorum infirmitati, fastidio & nauseæ gratiore medicamento succurrere, quin malle afflictum afflictione nova continuò affligere: Quare istis morosis Medicis præferendos existimo benigniores, atque quovis modo ægrorum infirmitati naturali, & quandoque morositati, se ac medicamenta sua accommodantes &c. *Fr. Sylvius Pract. l. 1. c. 34. §.* 103.

XXV. Vniversalia & generalia digestiva Chimicorum concinnantur ex *Tartaro* 1. Cremor & Crystalli, 2. Magisterium Tartari vitriolati, 3. Mistura simplex: Vere taalia non sunt, Particularium Digerentium numero ea adscribere tutius est: Non conveniunt in cacochymia Biliosa, & humoribus salsis, acerbis atque acribus: In illis ebullitionem queunt augere & noxam parere: Prosunt magis melancholiæ cacochymicæ simplici, minus ponticæ, acri, quæ ignis seminaria in se habet: Quantum proficiunt ad crassitiem incidendam, tantum fervidos & adustos succos irritant & incendendo nocent: Pituitosis quodammodo prosunt. *Rolfinccius meth. Gener. &c. p.* 477.

XXVI. Cum ex hominis partibus omnibus levi artificio eliciantur Salia volatilia (quibus proinde illas constare concludo) nulli debet videri mirum

mirum si tam sæpe inter Alterantia, hominumque humores depravatos Emendantia medicamenta commendem laudemque *Salia volatilia*, sed blanda, Quibus etiam nunc primas merito tribuo in corrigendis emendandisque noxis ab Aëre quovis modo inquinato, aut Alimentis pravis corpori contento præsertim communicatis &c. *Fr. Sylvius de le Boë p.m.* 407.

XXVII. Nequis frustra se torqueat existimando cum multis, ratione minus quàm more motis, medicamenta omnia ventriculo tantùm cibis vacuo tutò assumi, cùm contrarium in multis deprehenderim verum, præsertim quoad Alterantia & corrigentia humores: Observavi namque millies alterantia, sed blanda, quibus solis velim uti Medicos, sæpe cum majori ægrorum commodo usurpari paulò ante, aut post assumpta alimenta, quin unà cum ipsis, quàm tempore alio: Nec huic experientiæ contraria est ratio, sic enim medicamenti vis blandè se admiscet ac insinuat non tantum Salivæ in ventriculo, sed confluentium humorum Ternario in tenui intestino, quin sanguini quoque universo ac cæteris humoribus omnibus in dextro cordis ventriculo, & cunctis arterijs venisque: quo ipso citius, facilius, feliciusque absolvitur quæsita ipsius, aut ipsorum, emendatio & correctio. *Franciscus Sylvius Pract. l.* 1. *c.* 34. §. 102.

XXVIII. Lubricum corpus fiet, si die quæ præcedit eam diem quo infuso sennæ, vel syrupo uti voluerit, Enema ex decoctione veronicæ, in jure capi vel galli cum sacchare sibi injici curabit: magis hic proderit quam si multis diebus ventriculum cum syrupis debilitet. *Iohann. Crato Consil.* 37. *apud Scholtzium.*

XXIX. *Tartari cremor & crystallus* abstergit, crassos & tartareos humores incidit, atque obstructiones aperit, alvum movet gratumque si ejus ℥ j. in jusculo carnis, vel aqua cocta butyro condita, cum gr. iij. iv. v. diagrid. vel extr. scammonij exhibeatur medicamentum, jusculum acido sapore inficiens; *Crystalli* minus acidi, nec ita diuretici, ut *Cremor*, ideoque in corpore nondum purgato tutius exhibentur: dosis à ℈j. ad ℥j. *Sennertus Epist.* 28. *Cent.* 1.

XXX. *Pituitam viscidam* incidunt tum Aromatica omnia & sale volatili abundantia, tum Acida, & efficacissime Gummata Aromatica, Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Bdellium, Opoponax, Mastiche & similia. *F. Sylvius de le Boë Appendic. Tr.* 5. §. 571. *Salia volatilia* diutine, etiam una cum alimentis assumpta, usurpata valent ad *Pituitam viscosam* præparandam, quippe quæ non tantum eam incidunt ac emendant, sed ejusdem partem ad urinæ vias propellunt ac sedimenti forma expellunt, quod tamen paulatim in urinis deficit, atque eo ipso pituitæ maximam partem correctæ ac superatæ signum præbet indubitatum. *Sylvius de le Boë Pract. l.* 1. *cap.* 30. Sanguinem glutiniosiorem, viscidiorem ac tenaciorem nihil æque incidit ac emendat quam quodvis Sal volatile, diutine, quovis tempore, ac præcipue inter prandendum ac cœnandum cum vino &c. usurpatum, longiori tempore; postquam omnis affectus chronicus & moram nectens, ab humore pituitoso suam originem trahit, eundem saltem causæ suæ conjunctum habet, qui nulli remedio facilius, citius aut citius cedit quam volatili Sali ex arte usurpato. *Idem cap.* 43. §. 17. & 18.

XXXI. Consistentiam, hinc & glutinositatem Bilis, ut & aliorum humorum in corpore augeri ab austerorum usu frequenti, Easdem contra minui à continua volatilium salium, & acrium aromaticorum usurpatione aliquot annorum observationibus sum edoctus. *Idem cap.* 44.

XXXII. Cæteris omnibus remedijs palmam præcipit *Sal seu Vitriolum Martis*, quod obstructiones aperit, viscera roborat, calidam intemperiem emendat: dozis à gr. xij. ad xx. cum syr. conserva &c. Saporis ingratitudo corrigitur reducendo in pil. cum mucil. tragac. Usus sit diuturnus, ideo magna quantitas paranda, quæ à Beguino & alijs comparari non potest: Facilem compositionem hic damus: ℞. Ol. vitrioli, aut sulphuris ℔ß. spir. vini ℔j. ponantur in sartagine nova & munda & assere contegantur: intra xv. dies fiet per se salina concretio, Soli postea exponenda, ut omnino exsiccetur, movendo interdum cum spatula ferrea: hyeme poterit exsiccari supra ignem levissimum aut in hypocausto: Sal probe exsiccatum in phialâ vitrea recondatur, bene obturata; nam aëri exposita facilè humescit. Pilulæ ex eo factæ cum mucil. tragac. duriores fient addendo pulverem ipsius tragac. in phiala recondendo ne humescant: Per mensem & plures potest continuari remedij hujus usus magna cum utilitate. *Riverius Pr. l.* 12. *c.* 5.

XXXIII. Circa *Crystallum Tartari*, juniores Medici notent id majoris esse efficaciæ quàm vulgò creditur, quandoquidem illam in usu practico rarò animadvertimus propter incuriam Pharmacopæorum & fraudem pseudochymicorum, seu plebejorum illorum destillatorum qui chymica medicamenta Pharmacopæis vendunt, quorum nullum ferè sincerū est, sed omnia adulterata: In curia Pharmacopœorum majori ex parte talis est ut crystallum Tartari à destillatoribus illis emere malint quam propriâ manu conficere (quamvis nulla medicamentorum præparatio in tota arte facilior reperiatur) quia vilissimo pretio illis venditur, & nonnisi majori sumptu ipsimet præparare possent: libra si quidem illius septem vel octo assibus tantum ab illis impostoribus venditur: Ex hoc solo Pharmacopœi fraudem arguere deberent, damnum potiùs inde emergere videntes quàm lucrum aliquod si fideliter præparetur: Fraus verò in eo versatur quod impostores illi parùm tartari & multum aluminis decoctis suis admiscent: non quod Tartarum carius vendatur, sed quod exiguam crystallorū copiam præbeat, Alumen verò totum in crystallos abeat. Hinc Medici suo fine fraudantur, cùm alumen adstringendi vi præditum sit, aperiendi facultati, quæ ab ijs desideratur, contraria: Aliud præterea damnum huic medicamento infertur, quod nimirum crystalli hujusmodi eliciuntur per decoctiones factas in cacabis æneis, à quibus maligna æris qualitas medicamento imprimitur: Notissimum enim & vulgatissimum est pharmaciæ præceptum, Ne acida in vasis æneis decoquantur, quia facilè penetrant, & quandam æris tincturam maxime noxiam attrahunt: At crystalli Tartari acidissimi sunt, & à nonnullis *Acidum Tartari* nominatur, qui tamen error ut plurimum ab ipsis Pharmacopæis committitur: Et omnes ferè qui hos crystallos præparant manu propria vasis æneis utuntur, ut viderim interdum apud quosdam Pharmacopœos crystallos Tartari colore cœruleo infectos à viridi æris ex vase cupreo attracto: Medici ergo & conscientiæ, & existimationi, & saluti ægrorum consulent si pharmacopeos cogant crystallum Tartari propria manu, & in vasis vitreis, ferreis,

terreis vitreatis conficere. *Riverius Pract. l.* 11. *c.* 4.

XXXIV. Etsi in vsu Tartari suum cuique judicium & experientiam relinquo; Vsu tamen longo comperi plus inesse aperientis & alvi ducæ facultatis quam in ejus cremore vel granulis, anxijs Chymicorum manibus & animis eductis: cum coctione, quæ in terrea ejus & salina parte consedit maximè, & tot ablutionibus vis ejus purgativa plurimum tenues vanescat in auras: Jusculis ego incoqui præcipio herbas aperitivas, lieni vel jecori dicatas, cum cochleari tartari albi sola lotione mundati & siccati. *Heers Obs.* 1. *de Mayerne Tr. de Arthr.*

XXXV. Illud notandum *chalybeata medicamenta* (inter quæ eximium Elect. de chalybe *Augenij*) felicius operari si vinum diluatur aqua chalybeata ac alimenta in ea incoquantur. *Augenius.*

XXXVI. Sal Tartari maximam habet deobstruendi vim, & Apozematis, Opiatis ac Pilulis aperientibus vtiliter admisceri potest: sed præcipuus illius vsus est in Ptisana laxante, quæ fit ex sennæ ℥ij. in aq. frigidæ ℥viij. infusis, cum ℈j. vel ʒß. salis Tartari, à quo Sennæ tinctura potenter extrahitur, vt Ptisana hæc multò potentius purget quàm ptisana vulgaris, Et ad multos dies continuata, omnes obstructiones solvat, quo effectu non rarò quartanas contumaces hujus ptisanæ vsu per xv. dies continuato radicitus curatas vidimus: Si salis Tart. metuatur acrimonia, corrigi potest spiritu vitrioli aut sulphuris, vt pro ʒ ß. salis sint guttæ xv. spiritus. *Riverius ibidem.*

XXXVII. Ex spiritu vitrioli cum sale, aut spiritu tartari conficitur *Tartarum vitriolatum*, quod frigidos ac viscosos humores incidit, attenuat, cruditates coquit, obstructiones aperit & materias adhærentes abstergit; eaque omnia efficacissimè præstat: Etenim si Tartarum vini per se consideratum, vim aperiendi & abstergendi non levem possidet: Si vitriolum seorsim id efficit, cujus efficaciam ostendunt aq. naturales acidæ & vitriolatæ, in omnibus morbis ab obstructionibus ortis vtilissimæ, multo magis hoc Tartaro vitriolato concedendum est, vbi præparatum & optimè purificatum ol. tartari, per ol. vitrioli guttatim affusum, non sine exeandescentiâ figitur, & in coagulum albissimum mutatur, Sed observandum quod si ad literam, juxta *Crollium*, paretur, nauseabundum admodum sit, & in delicatis sæpe vomitum excitet, ob majorem copiam olei Tartari respectu spir. vitrioli: Ideo melius operatio instituitur quando partes æquales sumuntur. *G. Horstius Dec.* 9. *Probl.* 5. *vbi alia præparatio.*

XXXVIII. Adeo hodie *Cremor* & *Crystalli Tartari*, & *Tartarum Vitriolatum* sunt vulgaria, vt à non paucis vix vlla medicamenta præscribantur quibus hæc non admisceantur. Imò à *Crollio* Tartarum vitriol. vniversale Digestivum appellatur: Et fateor sane è Tartaro parata medicamenta in humoribus melancholicis crassisque incidendis & attenuandis, ideoque obstructionibus aperiendis magnam vim habere: Cum verò sæpe accidat vt in affectione Hypochondriaca bilis atra, humoresque salsi & acerbi, atque omnino acres, & qui ignis seminaria quasi in se continent, reperiantur: Talibus certè humoribus Tartarum vitriolatum, & hujusmodi acria medicamenta non conveniunt, cùm eorum acrimoniam non retundant: sed ea potiùs vsurpanda quæ pravas qualitates talium humorum temperent, & omnino contrariæ qualitates contrarijs opponendæ. *Sennertus Pr. l.* 3. *p.* 3. *c.* 3.

Quod ex vsu Tartari Vitriolati tam dira quandoque oriantur symptomata, vt vomitus, cardialgia &c. non sali Tartari acceptùm est referendum, sed spiritui vitrioli sæpius impuro. *Frid. Hofmannus Clavis Schrod. p.* 610.

XXXIX. Medicamentorum Chalybeatorum virtus à concreti particulis vario modo resolutis explicatis, & in actum exertis dependet: Enimvero Chalybs, sive Ferrum, potissimum cõstat ex sale, sulphure & terra; spiritu & aqua tenuiter admodum dotatur, priorum verò elementorum particulæ, præsertim sulphureæ ac salinæ in mixto, vnâ cum terrâ combinatæ, fixæ prorsus ac inertes manent, verum solutæ, ac ab invicem divulsæ ἐνέργειας valde efficacis existunt: Prædictæ particulæ duplici modo dissolvuntur, vel ab arte, vel à natura, postquam intus assumuntur: corpus enim metallicum à ventriculi fermento, non secus ac à menstruo Chymico corrodi ac solvi solet: *Simplicissimus* Ferri parandi modus est corporis ejus in partes exiguas integrales per *limaturam* divisio, quæ totius mixti naturam referunt, continentque corpuscula sulphurea & salina cum alijs terrestribus combinata: Limatura ferri intus sumpta à ventriculi fermento, tanquam à menstruo acido dissolvitur, cujus indicia sunt tum ructus sulphureus & nidorosus, velut à comestis ovis ad duritiem coctis, tum excrementi stercoracei nigredo, à chalybe intra coctionis viscera dissoluto; Particulæ activæ, tum sulphureæ, tum salinæ, copiosè exiliunt, atque succo nutritio involutæ in sanguinem evehuntur, quæ cum diversa pollent virtute non rarò vtræque velut junctis viribus in ægroti commodum conspirant: Corpuscula sulphurea sanguini illata, ipsi novum ac vberius sulphuris penum addunt, propterea ut massa ejus, si antea pauperior & effœta fuerit, intra vasa vehementius fermentescat, & ulterius in corde accensa calorem magis intensum, quin & colorem saturatiorem acquirat: Ita namque observare est de plerisque leucophlegmatia, pica & malacia affectis, quibus vultus pallescit, sanguis frigidus & aquosus existit, à chalybis autem usu brevi vultus floridior, cruor tincturâ & colore intensioribus imbuatur: Porrò, à limatura ferri in ventriculo soluta etiam particulæ salinæ efferuntur, & non rarò tum in partes solidas, tum in humores uberem fructum erogant: nam istæ si quidem naturæ sunt vitriolicæ & stypticæ, viscerum fibras nimis laxas & debilitatas adstringunt & corroborant, adeoque tonum pręfractum restituunt: Cæterum particulæ istæ salinæ sanguinis impetum inhibent, ab æstu nimio, spumeaq; turgescentia reprimunt & in æquabili circulatione retinent: Insuper (quæ maxima illarum virtus est) arteriarum oscula nimis laxa, aperta & dehiscentia contrahunt & angustant, proinde ut nec serum, nec latex sanguineus exudet aut circuitus filum abrumpat: quapropter in hydrope & hæmorrhagijs remedia salinis ferri particulis imbuta celeberrimi sunt usus & efficaciæ; plures enim morbi ab hac causâ procedunt, in quantùm arteriarum osculis nimis patentibus, & vasorum interstitijs supra modum laxatis, serum aut latex sanguineus erumpit: cujusmodi affectibus particulæ chalybis vitriolicæ, & vasa sanguifera, & fibras nerveos constringendo & corroborando sæpenumero medentur: Ad hunc modum limatura chalybis intus assumpta sanguini & calcaria & fræna simul adjicere videtur; In quantum verò ab istiusmodi medicamento Incitatio longe potentius exeritur quàm restrictio, idcirco illis tantùm quorum sanguis valde crassus ac frigidus est, uti rusticis & valde robustis, exhiberi debet; In sanguine præfervido & spirituoso, ac visceribus calidis, minimè con-

conveāit: Porro in delicatulis & tenerioris constitutionis hominibus periculum est ne chalybis portiunculæ, cum satis dissolvi nequeant, tanquam vitri ramenta, viscerum membranis impingantur, iisque pertinaciter adhærentes, vlcera & tormina lethalia producant, quod revera interdum accidisse novi: 2. *Post* limaturam ferri proximus ejus parandi modus sit *calcinando cum sulphure*, nempe chalybis laminæ intensissimè ignitæ magdaleon sulphuris admovetur, vt metallum in globulos liquescat, qui denuo ad consumptionem sulphuris calcinati, ac mortario triti, in pulverem subtilem, qui eximii est vsus, rediguntur: In hoc ferri præparato particulæ quidam sulphureæ exhalant, cujus indicium est quod pulvis hic à liquore acido affuso longè minus ebullit aut incalescit quam ferri limatura, attamen ab eodem ore assumpto nidor sulphureus excitatur: Interim in præparato isto particulæ salinæ nonnihil augeri videntur, novis à sulphure flagrante metallo accrescentibus, adeo vt vtriusque generis particulæ activæ, nempe sulphureæ ac salinæ, fere ad æquilibrium accedant: cumque hac ratione medicamentum hoc, laxata metalli compage, minutissimè pulverisari possit, longè præstantioris vsus quàm limatura ferri evadit: In plerisque casibus vbi chalybs in substantia exhiberi debet, prout in cachexiâ, picâ virginum & similibus, hoc medicamento vti convenit. 3. *Tertio loco* succedit *Chalybis præparatio cum Aceto*, nempe limatura chalybis toties irroratur cum aceto, & exiccatur, donec in pulverem impalpabilem reduci queat: In hac præparatione particulæ sulphureæ longè plures, imò quoad maximam partem evaporant, paucioribus tantum relictis: interim salinæ, propter alias ab aceto accrescentes, plurimum augentur, quæ cum particulis terrenis commiscentur: Pulvis hic chalybeatus à liquore acido asperso parum aut vix omnino spumat aut ebullit, etiam ore assumptus nidorem sulphureum vix vllum inducit: Quare in expediendis viscerum obstructionibus, aut sanguinis restituendo fermento minus conducit: nihilominus in calidiori constitutione, in hæmorrhagiis, & affectione hypochondriaca majori successu quam superiora præparata exhiberi solet 4. *Succedit Rubigo ferri*, quæ corporis metallici extractum, sive quinta essentia esse videtur: quippe in excrescentia ista particulæ quædam cujusque generis, nempe sulphureæ, salinæ & terrestres, à totius compage solutæ, inter se combinantur, & novum quasi mixtum, imagis subtile & defæcatum constituunt: Quoniam in hoc concreto pauciores resident sulphuris particulæ, ideo non adeo potenter sanguinem fermentat, aut viscerum obstructiones reserat, vti chalybs cum sulphure præparatus: attamen in calidioribus partium aut humorum dyscrasiis intentiones à medicamento chalybeato requisitas egregiè perficit. *Hæc de Ferri præparatis*, in quibus particulæ elementares cujusque generis, in varia licet portione, comprehenduntur: restant alia in quibus particulæ ferè tantum vnius generis, nempe salinæ aut terrestres, cæteris quoad maximam partem propulsis relinquunt, cujusmodi imprimis sunt *Vitriolum martis* sive *Sal chalybis*, & crocus Martis, v. Pro conficiendo *Vitriolo martis* imprimis metallum à liquore valde acido & corrosivo exedi, & in partes elementares dissolvi solet: inter dissolvendum particulæ salinæ menstrui aliis ferri salinis impinguntur, iisque intimè combinantur, reliquis interim sulphureis & terrenis sepositis & à consortio exclusis: deinde aqua communi solutioni isti affusa sales vtriusque generis combinati à liquore imbibuntur, eoque demum filtrato & evaporato in crystallos coguntur: hujusmodi salificatio succedit sive cum spiritu vitrioli, oleo sulphuris, aqua stygia, aliisque stagmatis mineralium stillatitiis procedit: quinimo sal armoniacus tantum deliquio solutus ferrum eodem ritu dissolvit & ad crystallisandum disponit: *Sal martis* ita præparatus saporem dulcem cum aspera quadam stypticitate refert, & naturæ vitriolicæ in tantum participat vt à cuperosa viridi haud multum differre videatur: Intus pro medicina sumptus humores aliquatenus fermentat, atque fibras nervosas potentius constringit: in cachexiis frigidis & phlegmaticis, quoniam nullæ exeruntur sulphuris particulæ, hoc medicamen minus convenit: In calidioribus viscerum dyscrasiis, cum sulphuris adusti prædominio, necnon in sanguinis & succi nervosi effervescentiis vagis, scorbuticis, & inæqualibus, illud per se, aut cum aliis remediis stimuli vice admixtum non rarò cum fructu adhibetur: attamen in constitutionibus tenerioribus, periculum est ne ab acrimoniâ ejus & constrictione nimiâ ventriculi tonus & fibræ lædantur. 6. vltimo loco succedit *Crocus martis adstringens*, per diuturnam ab igne calcinationem paratus: scilicet ferri limatura, scoriæ aut laminæ, in fornacis reverberio ita collocentur vt à flamma intensa continuò lambantur: limatura hoc modo igni exposita, primum aliquatenus rubescet, ac in glomeres duriusculos concrescet: post tres autem vel quatuor dies, subitò in acervum altiorem intumescens, summè levis, impalpabilis & coloris purpurei elegantissimi evadet: in hoc præparato particulæ sulphureæ & salinæ, dum vi ignis à concreto abigi incipiunt, se mutuo apprehendunt, adeoque invicem combinatæ in glomeres accrescunt: postea tamen particulis istis, tum salinis tum sulphureis penitus profligatis, igneisque in eorum locum succedentibus, tota massa mole intumescens & velut spongiosa facta, levissima evadit: medicamentum ita paratum in quibusdam casibus vsus egregii, & nulli è chalybeatis secundi existit: nimirum in omni seri ac sanguinis extravasatione aut eruptione nimia, prout in hæmorrhagiis externis internisve; in diarrhœâ, diabete, in catharro vehementi; etiam in ascite aut hydrope incipiente nihil hoc remedio præstantius novi: Sed dubium, si hoc medicamen particulis salinis & sulphureis destitutum est, videtur nil nisi caput mortuum superesse? ♃. Efficacia pendet à particulis igneis terræ fixissimæ inclusis intra corpus erumpentibus: 2. particulæ terrestres, salinis (quibus arctissimè tenebantur) destitutæ prorsus, iisdem aut similibus reuniri avidissimè expetunt: quare iste Crocus martis corporibus nostris immersus, sales quoscunq; sibi obvios arripit ac intimè devincit: adeoque dum particulas salinas quam plurimas velut spongia absorbet, multas enormitates, à salium fluore potissimum obortas tollit: hac ratione juvant c. c. vstum, spodium, antimonium diaphoreticum &c. *Thomas Willis Patholog. cerebri cap. xi.*

XL. Dubium est in quibusnam partibus hæreat vis Stringendi, in quibusnam vis Aperiendi & Laxandi; ne dum stringere volumus, potius laxemus & aperiamus: Varii varia sentiunt, nos existi-

mamus vim aperientem chalybis non esse superficialem, sed intus reconditam, quæ nonnisi multis ignitionibus, & longa præparatione, quæ solvat illam ferri arctam compagem, elici possit; hinc statuo primas illas infusiones adstringere, validas & sæpe repetitas aperire; sic lac & vinum chalybeatum adstringunt, modo extinctio sit moderata, nam copiosiori alvus turbatur ob majorem chalybis substantiam admistam: vis siquidem aperiens in vitriolica consistit, quæ non ita facile educi potest: Ideoque ferrum vetustissimum sæpius ignitum præfertur, quod facilius præparari potest & dissolvi: Aceto quoque præparari solet & vino, acutissimisque liquoribus vt educatur vis aperiens intus latens: Aqua autem & lac, aliique liquores blandi, nihil educere ex ferro valent, ideo adstringunt, nisi multiplici ignitione vis ejus ab igne eliciatur: Sic minerales aquæ, ferreæ & vitriolatæ potentissimè aperiunt, quæ non ipsam ferri substantiam, sed puriorem tantum illius partem & spirituosam ab igne subterraneo admistam habent: Huic opinioni favet *Sennertus*, qui vult spiritum quendam coagulantem inesse chalybi, à quo liquores adstringendi vim habent, viresque has in vitriolica substantia consistere: vnde concludit lac & vinum chalybeata adstringere, ob Spiritum illum coagulantem, modò extinctio sit moderata: nam copiosiori alvum turbari, ob majorem chalybis substantiam admistam; cum metalla, si copiosius sumantur, noxia sint; statuit tamen minus adstringere quam aperire: tum recentes extinctiones sumendas, ne frequentioribus alvum potius moveat quam adstringat. *Primirosius lib. 2. de Febrib. cap. 1.*

XLII. Licet pondere ac gravitate nonnihil præstare possit, nusquam tamen placuit ea ratione præparare in magna ac sensibilia frusta, etsi ab antiquis id vt secretum observatum: At mihi semper suspectum medicamentum quod pondere ageret: nam cum hoc celeriter permeet meatus obstructos, & protinus per secessum excernatur, rationi consonum videtur potius rumpere ac permeare humores obstruentes, quam eosdem calore proprio, & medicamentorum, quibus admiscetur, attenuere; neque abstergere, cum præ nimia celeritate humores nullam possint recipere à virtutibus hujus medicamenti gratiam, quare sæpe fit vt à sumpto hoc medicamento fœminæ in pristinum statum redeant meatibus & partibus obstructis ab eo factis perviis: At quia fallax est salus illa, protinus in majores obstructiones delabuntur, nam humores qui tunicis vasorum adhærentes, locum medicamento transeunti dederunt; postea levi errore in victu accedente, aut crescunt, aut cohærent iterum inter se, & denuo majus malum efficiunt. Qua quidem ratione placuit semper magis ea præparatio, in qua parum corpulentæ ponderosæque substantiæ supersit, plurimum verò abstersionis, ac partium tenuium & calidarum vt his potius quam fallaci pondere finem consequamur. *Mercatus de Indicat. Med. lib. 2. c. 7.*

XLIII. Non desunt qui *electuar. ex chalybe* conficiant cum agar. pulpa sem. carth. senna, mechoac. &c. quæ praxis nullo modo admittenda, nam si Medici institutum est roborare, obstructa aperire, infarcta reserare & sudorem movere, incisis crassis humoribus, ac dilataris canalibus exercitii ope, cur contrarium motum procurabis citata alvo: Deinde sumentes chalybem fatigantur exercitio excitato sudore, cur ergo vacuatione per alvum in eadem die cruciabuntur? demum vis naturæ infertur, quæ ex hac motuum inæqualitate vehementer prosternitur: Satius ergo sit vt pars crassior humoris per intervalla per alvum expurgetur, quiescere duobus diebus, in quibus medicamentum clemens possit offerri: Neque Galenus l. de ther. cap. 16. *Aëtius* tetrab. 3. serm. 3. cap. *Paulus* lib. 7. tit. de ferro, *Razes*, & alii qui ad absumendos magnos lienes, contumacesque obstructiones eradicandas chalybe vsi sunt, hunc cum purgantibus permiscere consueverunt. *Zacutus Pr. h. pag. 485.*

XLIV. *Chalybi* cardiaca videntur permiscenda, nam inimicitiam habet cum partibus nostris, & ex illo ventris dolor accidit, cephalalgia, oris siccitas & inflammatio: Ab *Avicenna* 64. tr. 1. cap. 48. inter venena numeratur: At id intelligendum de non correcto, neque tempestive aut modica quantitate sumpto: Quare consultius semper mihi visum est cum eo permiscere quæ ejus vim adaugeant, cum parte affecta habeant similitudinem, & maleficam vim corrigere valeant, in quorum numero sunt theriaca, mithridatium, diarrh. abb. arom. rosat. &c. *Zacutus Pr. h. p. 485.*

XLV. Ante *chalybis* vsum debet esse belle expurgatum corpus, verno præsertim tempore, in quo cruciatio hæc commodius administratur, facultates optime valent & organa promptius sunt disposita: vel autumnali, si tam longo tempore curatio differri nequit; non æstivo, nam etsi ob caliditatem medicamen citius distribuitur, vires tamen languent, & ab exercitio potest accendi febris: In hyeme humores sunt concreti, canales adstricti, & ob frigus ambiens exercitio non est locus: *Zacutus Pr. hist. p m. 484.*

XLVI. *Salem Nitri* sanguinem refrigerare, & vrinas potenter movere satis vulgo innotescit: attamen vtriusque effectus ratio non ita liquido patet, quippe tantum abest nitrum particulas frigorificas in se continere, vt è contra nihil magis igniparum fuerit, vti cernitur in pulvere pyrio: atque si destilletur flamma potius quam vapor, aut fumus in recipiens prodire videtur: quin[illegible]m stagma exstillatum, instar ignis actualis corpora quæque apposita exurit aut corrodit: Nec minus mirari subest quomodo hic, cujus natura in tantum ignea est, sanguinem ita diluat, inque aquositates pro diuresi cienda fundat: Super his vt conjecturas nostras proponam, dico Nitrum duplici respectu ad effectus istos producendos conferre, videl. & quatenus est Sal, tum fixo tum volatili nonnihil affinis, & quatenus τὶ ζώπυρον existit: Quoad prius, observavimus Nitrum (prout etiam salia fixa & volatilia) lacti impositum, & coagulationem ejus impedire, vel tollere: pariter item huic, non minus quam illis, sanguis, adhuc calens, affusus à coagulatione & discoloratione præservatur; Quapropter si quidem Nitri particulæ, intus sumptæ, sanguinis mixtionem integram, servant aut restituunt, proinde quidem illæ fusiones, & coagulationes ejusdem, à quibus æstus & ischuria sæpissime oriuntur, præcavebunt aut tollent: Verum insuper Nitrum, quatenus igniarium est, intus assumptum sanguinem efflagrantem refrigerat, & vrinas movet, in quantum scil. cruoris flammam, prius turbidam atque fumis interspersam, adventu suo plus accedens, eam claram magis ac puram, proindeque mitiorem reddit: cumque ita sanguis, dum clarius à Nitro ardescit, in compage sua plus laxatur, particuli

culæ serosæ crassioribus facilius extricantur, & vberius abscedunt. *Willis.*

XLVII. *Oxymelitum & hydromelitum* vsus apud veteres in multò majore erat commendatione quàm jam apud nos. Arabes, qui primi sacchari vsum introduxerunt, in causa sunt quod varia illorum genera immutata fuerint in syrupos, quorum magna farrago est: Quod verò affertur pro horum vsu stabiliendo eos diutius conservari posse, & palato gratiores esse, probatione eget: Sed extra omne dubium est omnes hydromelitis, & præcipuè oxymelitis species, maxime vero id quod melicratum nuncupatur (vbi aqua, mel, atque interdum acetum simul miscentur) longè esse vtiliora, commodiora, imò magis idonea omnibus curandi intentionibus quam sint syrupi: cum saccharum sic Sal quidam dulcis non exiguo calore prædictus, cui qualitas quædam obstruens & glutinans jungitur, vnde minus aptum judicari potest ad præparationem, alterationem, mitigationem humorum, eorumque excretionem, cujus rei causa syrupi componuntur: Adde id in corporibus biliosis & naturâ macilentis, vt & cætera dulcia, minimo negotio bilescere, vnde plus damni quam vtilitatis talibus accidit. Objicies mellis dulcedinem, Admittemus id quidem, at hoc longè defæcatius & purius est, naturaque præditum magis aerea, cœlesti & ad quintam essentiam accedēte quam saccharum, quod licet dulce & conditum sit superficie tenus, intrinsecus tamen acrimonia scatet & nigrore non mediocri, vt probè norunt & experiuntur illi qui in rerum interna & vitali anatome aliquem progressum fecerunt. Quod animadversum & diligenter fuit observatum Galeno, & deinde ab Oribasio Medic. collig. l. 5. c. 24. qui dum intendit oxymelitis facultates, quæ acidæ & vitriolatæ sunt, præfert hydroméliti, quod ob dulcedinem temperamentis calidis & naturis fervidioribus minus congruit, eò quod in bilem facillimè convertatur, *Cum melicrati facultas, ait, cætera omnia habeat quæ ad acutos morbos valent, in vno tamen duntaxat iis est contraria, quod supercalefacta in bilem convertatur: hanc ejus mutationem aceti permixtio cohibens, præstantissimum efficit medicamentum, tantumque aceti melicrato addendum est, quantum satis sit vt facultas in bilem convertendi corrigatur.* Oxymeliti idem specificam vim adversus affectus hypochondriacos & thoracicos adscribit, cum opus est materiæ crassæ & lentæ attenuatione & incisione. Ex his patet quid Galenus & alii antiqui sentiant de oxymelite acido & vitriolato, quoque potiores illi vires adscriberent ad sanitatem conservandam & morbos curandos, quàm hydromeliti dulci; vt hinc colligere liceat ipsum oxymel syrupis anteponendum. *Infinitos prope vidi*, inquit oribasius *l. c. qui ex aceti scyllitici, atque etiam vini scyll. vsu, ad vitæ finem vsque sani vixerunt. Quercetanus Pharmac. Dogma. c. 16.*

XLVIII. *Galenus* l. 6. de Med. Simpl. cap. de Plantagine, ait illius folia & radices siccas valere ad obstructiones jecoris & renum aperiendas: plantago enim abstergit & discutit sicca, vt viridis reprimit: Hinc notetur error eorum qui vtuntur hyeme. herbis siccis loco recentium, quæ natura & qualitatibus valde differunt. *Sanctorius met. vit. Errorum l. 13. cap. 3.*

XLIX. Monendi Medici juniores, vt in pituitæ glutinosæ correctione caveant sedulo ne multo vtantur *saccharo*, & valde *saccharatis* medicamentis, cum inde non tam emendetur solvaturque quam augeatur pituita, quin reddatur in dies glutinosior. *Fr. Sylvius Pract. l. 1. c. 34.*

L. Quoniam *saccharata* in morbis biliosis non valde tuta sunt, ideo succi potius præferri possent, ad ℥iij. vel iv. in diluto ex cichoraceis parato. *Fortis consult. 54. cent. 3.*

LI. *Absinthium Ponticum* adstrictorium, amarum, acre, excalefaciens pariter & extergens, roborans & desiccans, 6. simpl. 69. Galeno statuente, id dissimilium licet sit partium calidum esse 1. excessu, siccum 3. Succum autem ejus longe quam herbam esse calidiorem: Observetur itaque ob partium discrepantiam, quæ apparet manifestissime, ne dum nimiis laudibus absinthii vsum efferunt authores, nos susque deque habeamus quo morbi tempore, quibus in morbis eo vtamur: Cum enim stypticitas ejus fortior sit quam illius amaritudo, vt Avicennas habet l. 2. tract. 2. c. 2. circumspiciendum cui propinabimus: *Medicinæ vero juvativæ in via perveniente ad statum, ad rectificandam materiam & maturandam ipsam, & succurrendum nocumentis ejus ex singularibus est Absinthium: verum post septimum, & apparitionem digestionis, ita vt sit Romanum quod ex ipso bonum est; Et cum tu festinas, cum eo movet humores, & non evacuat eos, cumque sumitur, facit accidere angustiam, & tristitiam, & nauseam, dein revertitur super eos cum sua caliditate, & exsiccat eos, & cum stipticitate facit eos pigros.* Hactenus Avic. Quin & Gal. 6. de san. tuenda 14. iis quibus pituita scatet ventriculus, Absinthii potionem adversissimam scribit, vt quæ pituitosum ipsorum succum ventri affigat, cum detergendi vim non habeat quę adeo sit æstimanda: Cont. a 1. ad Glauc. 9. Absinthii potionem ex aqua mulsa summum stomachi appellat remedium, vbi bilis infestaverit, si concoctionis adsint signa, quo tempore cum fiducia absinthium adhiberi posse idem ibidem docet: Non itaque Absinthio, nisi præsentibus hisce signis, ob adstringendi facultatem vnquam vtamur. *S. Pauli Quadripart. Botan. Class. 2. Tit. Absinthium.*

LII. *Præparantia* alia sunt vniversalia alia particularia: Illa vocamus, non stricte, quod omnibus omnino humoribus æq; conveniant, sed quæ sunt polychresta & quæ ceu communia & frequentius occurrentia sæpius in vsum vocari possunt: Talia vero sunt *aperientia, antiscorbutica, anticachectica, hepatica & splenitica* Frequentiores enim causæ quæ remorantur purgantium vim, ne operentur ex voto, sunt obstructio vasorum, humorum siccitas vel μίασμα scorbuticum: Adeoq; nec Tartarus vitriolatus, nec cremor & crystalli Tartari vel ipsa Mistura simplex, alio nomine quam hoc vniversalia digestiva dici merentur vel debent, nisi quod insigni gaudeant reserandi facultate, & pluribus indicationibus satisfaciant: *Particularia* vero sunt *alterantia & aperientia*, vel incrassantia tenuiter, ex singulorum remediorum quoad partes digestorum fontibus deprompta *G. W. Wedelius de s. m. Fac. p. 128.*

LIII. *Bilis*, tum excrementitia naturalis, tum p. n. & partes sulphureæ, oleosæ sanguinis excedentes, vno verbo, *cacochymia biliosa*, quatenus caliditate peccat, Aqueis diluentibus, acidiusculis & aliis temperatis digeritur: sin viscosior sit, etiam incidentibus, amaris, vt in ictero: Si tenuior, Acidiusculis, & mucilaginosi terreis: *Idem ibid.* Temperanda est Bilis & ratione suæ *acrimoniæ*, & ratione suæ *volatilitatis* auctarum: *Acrimonia Bilis Salina lixi-*

va temperatur potentissime ab Acidis & Austeris: blandius ab Oleosis & Spirituosis, quibus tamen sæpe tuto uti non licet, cum incendium bilis & sanguinis facile augeant foveantque; nisi fixata prius fuerint *Olea*: Sola proin Bilis acrimoniam tuto temperantia fuerint *Acida* & *Austera*, & quidem inter vulgaria Acetosa, Acetosella, Plantago &c. Ex Chymicis laudo alumen, ipsiusq; spiritum, ut & è Vitriolo, Sale Vulgari, nitro, sulphure &c. acetum stillat. tam simplex quam cum aliis paratum: *Volatilitas bilis aucta* minui poterit per *figentia*, & imprimis laudata modo Acida & Austera, inter quæ primas forsan tenet Spiritus Nitri, cæteros spiritus Acidos omnes in figendo superans. *Sylvius de le Boë Append. Tract. x.* §.711.

Color Bilis secundum naturam est duplici nomine *Croceus*; collecta siquidem croci ad instar quodammodo *rubere* videtur, ut diluta flavere: Hic color p.n. mutatus observatur quoties *colore viridi* multifario, vel aliquando *coeruleo*, *atrove* donatur: Quoniam vero experientia longa & multiplici edoctus sum omnem illam in colore *Bilis mutationem* pendere à *succo pancreatico, acrimonia acida*, sed *multifaria* pendente, ipsiq; admista, nemo non videt significare illum colorem, quovis modo mutatum non primarium, sed secundarium, notatoque succo debitum *vitium in Bile*, atq; *Indicare ipsius correctionem*, ast per *correctum eundem succum*: Cum igitur Bilis adscito colore illo naturali diverso *Acrior* existat, & quidem *acrimonia*, non propria & salina lixiva, sed adventitia & aliena, *Acida* nempe, gradibus tamen pro coloris mutatione variante; *Indicatur* simul *corrigentis species*, tale nimirum quod *Acidum corrigere, frangere ac temperare* aptum est: Notum namque *Bilem Æruginosam & intense Viridem*, manifesta *Odore* ac *Torminibus Aciditatis suæ vitiosa* signa præbere: Sicut *Bilis atra* id manifestius adhuc evincit, facta in vase cupreo, ipsave terra notabili effervescentia, & plane simili ei quam Aquæ fortes cum iisdem excitare solent: Quoad *Saporem Bilis*, notum est Bilem amaram esse secundum naturam, quę p.n. fit aliquando *sapore vitriolato*, sed cum amarore notabili conjuncto, qui paucus in vitriolo: Hic *Sapor Bilis vitriolatus* significat multum *Acidum* ei admistum, ideoq; ejusdem *Contemperationem* ac *Correctionem* indicat: *Bilis* autem *minus amara*, Indicat *defectum Amaroris*, & etiam *augmentum* cupit: Quoad *Odorem*, Naturalis vix exprimi potest; nisi dicamus *amaricantem*; hinc dicimus *Bilem æruginosam* spirare ac redolere *Acidum*, cum revera ipsius odor & halitus naribus cum aëre inspirato admistus ad fauces usque penetret, ibidemq; gustui *aciditatem suam acrem* manifestet, quod dicimus ipsum tunc redolere: *Ructuum* odor olidus, corruptæ aut corrumpenti adscribitur Bili, ad *æruginosæ* naturam tum vergentis: *Acidum* autem *redolens*, ut signum est *humoris Pancreatici & melancholici Acidioris* admisti, ita *ejusdem Correctionem indicat* &c. Idem m.m. lib. 1. cap. 7.

LIV. Pituita, ut serum concretum est, ita attenuantia, calefacientia, resolventia, seu fluxilem reddentia cum humectantibus requirit: Notandum vero nimis siccandum non esse, alias magis concrescit: hinc præter aromatica & amaricantia acida, ut spir. vitrioli, egregie quidem conveniunt phlegmati, non tamen omissis calefacientibus & humectantibus. *Wedelius ibid.*

LV. In *Cacochymia melancholica*, tum serum deficiens humectatibus restituendum, tum blandus ejusdem vigor, absorbendo humores acidos, austeros, calefacientibus aromaticis restaurandus: Acida vero uti biliosis & pituitosis conveniunt, ita melancholicis nocent, sulphur enim magis obtundunt: *Idem* (Vide tit. de Purgatione §. 24. *a.*

LVI. *Atrabilarii* vero *humores*, sive partes sulphureæ sanguinis intensiores, cum salibus acidis evectæ, & acrimonia excedentes, majori diluitione & temperatione egent, unde nitrosa & abstergentia aquea inter alia sunt laudatissima; cumque viscera malum hoc maxime foveant, depurantia sanguinem, aperientia & absorbentia inprimis insigniter prosunt. *Idem.*

LVI. *a Effervescentia utraque* in *Tenui intestino* & corde vitiata, & cum calore molesto juncta, compescitur & ad moderatum gradum temperatumque reducitur, partim per *Acida* & *Austera*, sed imprimis *Opiatis* juncta, quibus haud dubie præferenda sunt *sulphura mineralium metallorumque fixa*; quæ si quis habere non possit in gradu excellenti perfecta, conetur saltem illa suavia præparare, & nullum vomitum aut secessum amplius moventia; Solent enim sulphura illa, quamdiu volatilia sunt & combustilia, vomitum alvumq; ciere, quod hic noxium, quando nempe animus est nimiam Effervescentiam compescere, atq; ad mediocritatem laudabilem reducere; A purgantibus enim omnibus commoventur humores, ac promovetur Effervescentia, neutiquam compescitur: In defectu autem illorum *sulphurum* sufficienter fixorum, feliciter utemur *Opiatis* cum acidis & austeris junctis: Unde & hoc quoque nomine conducit magis Extractum Opii cum aceto stillatitio quam vini spiritu paratum: postquam præparatione tali aptum redditur contemperandæ nimiæ sanguinis effervescentiæ: Eandem Effervescentiam compescit plurimum *Emulsio hordei, seminum papav. albi*, imo amygdal. dulcium. *Franc. Sylvius Append. Tract. x.* §. 7. 8.

LVII. Quamvis multi non attendunt ad *peccantis Acidi* correctionem, quoniam confusa fuit hactenus apud Medicos *Acrium* notitia & doctrina, uno *Acrimoniæ* nomine duntaxat ipsis noto, jam tamen duplici, ac quidem sibi contrario, Acri, [illegible] sapere à me patefacto, & aliquot annis jam plurimorum experientia confirmato, attenditur magis à non paucis tum ad *Acris utriusque* vim & noxas quotidianas, tum ad ejusdem correctionē optimam. *Fr. Sylvius Appendic. Tra4. c. 5.* §. 57. Quicquid præter ignem *Acre* mordaxq; observatur in rerum natura, id omne aut est *Spiritus Acidus*, aut *Sal lixiviosum*, vel, ut cum *Plinio* loquar, *Lixivium*, quippe quod ex rerum combustarum cineribus, vel sponte Aëris humidi, & aquei ope abit in lixivium, vel affusa aqua elicitur, iterumque ad salis consistentiam decoqui potest: quo acriore utimur ad fonticulos cuti inurendos: Ubi observandum & Salem Lixivum, & spiritum Acidum insignem, ab igne suam obtinere acrimoniam, cum uterque ex materia salina ignis acrioris vi paretur; Cum autem nullus in corpore accendi queat in corpore ignis tantus talisq; quanto qualiq; opus est ad spiritus Acidi confectionem, non credendus est ullus in corpore proprie paratus spiritus Acidus, sed à suis primario duntaxat temperantibus impedimentis, oleo puta & spiritu volatili separatus & liberatus: *Acidus Spiritus* non raro satis purus in corpore observatus, etiam absque ullius rei manifeste Acidæ usu vel abusu: Ita in infantibus deprehenduntur dejectiones versicolores; plerumque tamen varie virescentes & Acidum spirantes.

rantes, unde insultus Epileptici, ab *Acido spiritu* cũ Bile in tenuibus intestinis effervescente; dubio procul originem suam ducente: Sic Dolores atrocissimi in quavis corporis parte subinde instar fulminis ex improviso oborti, vel alias acutissime lancinantes, certissimum præbent *Spiritus Acidi* in corpore seorsim existentis, valde mobilis, & partes sensu præditas rodentis argumentum; Sic Ossium caries eundem agnoscit Acidum spiritum nimis purum in corpore existentem, quod ex præviis sæpenumero doloribus intolerabilibus, & à sola aciditate deducendis liquet: Acrimonia siquidem à Lixivio sale oborta firmior permanet in eodem loco, partemque affectam videtur urere, dum spiritus Acidus partem à se correptam repetitis lancinationibus impetere, aut lacerare, aut perforare judicatur: Eandem conjecturaram meam confirmavit Saliva subinde tam Acida reddita, vt aliorum acidorum assumptorum ad instar dentes stupefaciat: Acidorum humorum materiam Glandulis præbet sanguis arteriosus, in quo partes acidas existere arguit tum ejusdem è vasis suis effusi coagulatio in grumos, tum ossium in Aneurismate ab arterioso sanguine facta corrosio & consumptio: Temperatur *Acidi Spiritus acrimonia* præsertim à *Spiritu volatili* eundem sibi facillime vnitum demulcente; Ita vini spiritus cum salis spiritu cohobatus eundem sic lenit, vt dulcis tunc vocetur artificibus: Temperatur eadem à pinguibus omnibus, sed difficilius, nisi propter admistum pinguedini salem lixivium, cum ipso coeuntibus: Quemadmodum enim nullo negotio penitissime junguntur *Spiritus Acidus & Volatilis*, atque lixivio sali facile admiscetur Oleum, ita è contra difficilius combinantur spiritus volatilis & Sal lixivium, omniumque difficillime spiritus Acidus & Oleum: *Idem Disputationum Medic. vij. §. 43. & sequ.*

Quamvis *Acrimonia* omnis sensum caloris producere videatur in partibus sensilibus, ex curatione tamen apparet diversam occurrere *Acrimoniam*, & aliam quidem cum calore conjunctam, Aliam eodẽ destitutam: Et postquam non tantum duo innotuerunt nobis Acria, quæ in corpore quoque nostro reperiuntur, sed præterea ex illorum confluxu, propter alia ipsis conjuncta, *Effervescentia* observatur produci gemina, tum *calida*, tum *frigida*, non tantum sensui manifesta, & ideo ab invicem distincta, sed diversis remediis cedens, atque sic quoque invicem differens, Quæri potest merito, qualis calor molestus comitari soleat subinde, Exempli gratia, Fluxum menstruum, an qui ortum habeat ab Effervescentia calida duntaxat, an etiam à frigida? An vero ab alterutro Acri absq; tali Effervescentia peccante? Instituereturne neglecta quæstione hac ipsiusq; dilucidatione ac determinatione curatio Empirica, temeraria, & non raro perniciosa: Cum enim à diversis causis produci possit calor ille, curandus erit quoq; pro causæ diversitate diversimode: Quod si quis arguat me docuisse *vtrumque Acre posse ab iisdem leniri ac temperari medicamentis, tum spirituosis, tum oleosis, tum aqueis*, ac ideo parum referre quodnam peccet Acre, postquam eadem in vtroque casu medicamenta sunt vtilia: ♃. vtrumque quidem Acre temperari ab iisdem medicamentis, attamen non æque cito ac potenter, postquam oleosa tum facilius, tum citius, tum potentius temperant salem lixivum; Vti contra spirituosa volatilia Spiritum Acidum: adeo vt quamvis vtiliter adhibeantur semper omnia vtrumque Acre temperantia, & imprimis quando desunt signa quæ satis demonstrent vtrum primario vel maxime tunc peccet, præstat tamen, quoties cognosci potest vtrum peccet, maxime vsurpare ista medicamenta quæ isti temperando conducunt præcipue: quod sicut cognoscitur aliquando ex signis & symptomatibus concurrentibus, sic concluditur quoque non infrequenter ex adhibiti medicamenti operatione diversa, h.e. ex Iuvantibus vel Nocentibus, secundum aureum Practicorum axioma: Calor igitur, e.g. à menstruo sanguine in viis, per quas effunditur, productus, habet aliquando, & quidem sæpius, ortum ab Acido humore in vtero existente, atque vna cum sanguine prodeunte, sive *nullam*, sive *calidam instituat cum ipso effervescentiam*: Si *nullam* instituat cum sanguine menstruo *Effervescentiam* humor Acidus in vteri substantia p.n. repertus, rosio potius molesta quam verus in partibus affectis sentietur calor; Quod si *calidam* cum sanguine menstruo instituat idem succus *Acidus Effervescentiam*, tunc calor & rubor etiam excitabitur sæpius, in partibus etiam extremis: Et vtrumque observabitur quando notabiliter Acidum illud vel solum rodit, vel simul vrit: quoties autem causa peccans est blandior, vel magis fracta, toties minus distincte concludi poterit qualiter peccet illud Acre. Existimo igitur semper in Ardore, fluxum menstruum comitante, peccare Acidum, cui aliquando copulatur sanguis magis vel minus biliosus, vnde diversimode solet tunc idem mutari ac sentiri ardor. *Idem Prax. l. 3. c. 3. §. 416. & seq.* Temperatur *Acrimonia Acida* Oleosis pluribus, Oleo ipso, Lacte quovis, Iusculis carnium, præsertim pinguibus, Emulsionibus ex variis seminibus parandis, Amygdalis dulc. præsertim: Præterea dulcibus, saccharo, melle, passulis majoribus, & quandoq; spirituosis, vel aliis quæ Acidum concentrant, qualia sunt corallia, margaritæ: *Acrimonia, lixiva & aromatica*, qualis in pipere, garyophyllis, eruca & similibus occurrit, tum memoratis Oleosis & dulcibus temperatur; tutius tamen ab iisdem in totum, vel maxima ex parte abstinetur. *Acrimoniam salsam*, qualis in Sale marino & fossili, & salitis plerisq; mire corrigit *calx viva*, ex vstis silicibus vel conchis parata, nulli Medico prudenti amplius metuenda, sed lixivii forma in plurimis affectibus felicissime vsurpanda. *Idem Praxeos l. 1. c. 6. §. 11. 12. 13. & 14. Vide plura lib. 1. titulo de Aphthis.*

LVIII. Illud cavendum imprimis ne dum vni humori peccanti profuimus, alii noceamus: Quamvis enim nobis constet experientia medicamenta assumpta imprimis agere in humores peccantes, quoties ipsis corrigendis sunt maxime convenientia, tamen constat quoque medicamenta pluribus humoribus diversis alterandis apta, quodammodo etiam operari in non peccantes humores, vbi vel copia majori simul assumuntur, vel diutius vsurpantur: Quamvis proinde non semper mox noxa notabilis oriatur ex vsurpatione medicamentorum non usque quaque humoribus peccantibus accommodatorum, eadem tamen sensim se promit attentis omnium, quæ ægris contingunt, mutationum observatoribus Medicis: qui mox vbi aliquid nociturum prævident, eidem prudenter provident, atque mutant medicamenta à quibus scopum sibi propositum plene non vident sperandum. *Idem Append. Tract. 6. §. 257. 258. 259.*

LIX. *Succus Pancreaticus* in corpore abundantior indicat sui Diminutionem, & quidem per Alvum; Vbi notandum, cum is sit natura Subacidus, bonum esse si prius tantillum ad eductionem faciliorem præparetur, ipsius Aciditatem amplius temperando, & quodammodo concentrando, quod felicissime fit per Salia volatilia, vsurpatis postmodum

hydragagis, cum per se sit humor satis tenuis, limpidus & subacidus, ideoque ad seri consistentiam proxime accedens, quamvis p. n. fiat subinde Glutinosus, ad pituitæ naturam tunc magis degenerans. *Franc. Sylvius meth. Med. lib. 1. c. 16.*

LX. *Seri salsedo* si bene conjectem, qualem in sale marino, gemmæ, similibusque observamus, ortum ducere videtur imprimis ex sale lixivo, & spiritu, & spiritu acido satis puris commistis, exsuperante tamen tantillum spiritu acido: Hanc vero salsedinem contemperant *Gummi tragacantha*, *Arabicum, mastiche, thus*; *styrax calamita*, *hyoscyami semen, cynoglossæ radix &c. vt & Pilulæ de styrace, cynoglossa, & arnoglosso, sive plantagine dictæ*, quorum ope humores salsos ac serosos temperari & corrigi constat per experientiam. *Idem Append. Tract. x. in fine.*

LX. *a* Peccant Humores varie, cum fluidi requirantur omnes ac singuli, quoties *Fluiditatem* illam, vel *Amittunt in totum*, aut ex *parte*, vel accipiunt solito & *debito majorem*: *Sanguis* in totum fluiditatem suam amittit, quoties *concrescit* & *coagulatur in grumos*: Et quidem tum à *frigore externo* Aeris, Aquæ &c. tu.n ab *assumptis Acidis & Austeris* præsertim, vel glutinosis terreisve, aliquandiu continuatis, tum ab *Animi mœrore*, aut *Terrore*, tum à *corporis segnitie & quiete*, tum denique à *somno* multo: Secundum autem causæ diversitatem curanda diversimode *sanguinis fluiditas diminuta*: Vbi namque ab *externo aëris, aquave frigore* diminuta est ejus fluiditas, tum non tantum illa restituenda, sed insuper causa minuens, qua est ingressa, eadem foras est iterum expellenda via: Sic præter *Salia volatilia*, & *varia ex animalibus petita*, *oculos cancri, mumiam, sperma ceti* &c. conveniunt quoque plantæ aromaticæ gratiores & acres, præsertim quæ sudores simul propellere valent, atque vna noxa ab aëre &c. inducta: Vbi ab assumptis *Acidis* solito magis coagulatus, vsurpentur quæ tum *Acidum* infringunt, concentrant ac enervant, tum coagulationem ipsam solvunt, sic sanguinem iterum fluidum præstant: *Acidi vim infringunt*, creta, corallia, oculi cancri, margaritæ &c. *Coagulatum sanguinem* fluidum faciunt *Aromatica*: *Vtrumque* feliciter præstant *Salia volatilia*. Vbi ab *Austeris* sanguinis consistentia est aucta, fluiditasque diminuta, difficilius procedit ejus restitutio, Sed nulla huic vsui commendata ab vllo remedia cum *Salibus volatilibus* comparari possunt, quippe quæ tum *austerum* potenter corrigant, tum *austeri* effectum noxium feliciter tollant & curent: adde quod pleraque vsu recepta petita sint ex animalibus, contineantque multum salis: Huc referenda *aromatica blandiora*: Vbi à *Glutinosorum* abusu minus fluidus est sanguis, conducent 1. *Acida spirituosa*. 2. *Aromatica acriora*. 3. ex vtrisque mixtis parata condimenta & medicamenta. 4. Salia volatilia. Vbi à *Terrenis*, perperam in *Pica* vsurpatis, aucta est sanguinis consistentia, difficilis est, nec nisi lente auxiliis cedens, etiam optimis; In quem finem hactenus reperi optima *Salia volatilia*: Vbi ab *Animi mœrore* aut *terrore* gravi sanguis redditus est minus fluidus, tum solandus animus firmandusque; tum vitium sanguini introductum emendandum; quod quia simile est illi quod debetur Austeris, corrigatur iisdem. Si à *corporis quiete nimia* sanguis redditus est ad motum segnior, *corporis motu* reparabitur illa noxa: Vbi à *Somno nimio*, corrigetur illud Vigiliis protractis; Dummodo mutationes illæ, corporis motus & vigiliarum, paulatim fiant non subito. *Sylvius de le Boë meth. Med. lib. 2.*

PVRGATIO.

SYLLOGE.

Citra coctionem & orgasmum potest institui. 1.
Quid per Coctionem *intelligendum.* 3.
Perfecta non semper expectanda. 4.
Caute purgandum absentibus coctionis notis. 2.
Quid humorum Orgasmus. 5. 8.
Turgent aliquando humores frigidi. 6.
Humores turgentes *an semper purgandi.* 7.
Initio morbi an purgandum. 9.
Minorantis *exhibendi tempus qui dignoscatur.* 10.
Purgatio in omnibus morbis non necessaria. 11.
Corporis regionum distinctio. 12.
Humores extravasatos *evacuat.* 13.
Non omnis inflammatio interna *eam prohibet.* 14.
An vires purgationi sufficiant, exploratio ex pulsu. 15.
An idem virium robur requiritur ac ad venæ sectionem. 16.
Purgandi indicatio ex vrinarum conditione. 17. 18. a
Quo morbi tempore purgandum. 18. b
Apparentibus coctionis notis non differenda. 19.
Qui humores facilius per alvum, Qui per sudores & vrinas expellantur. 21. a
Melancholicus humor *dictus, qua ratione purgandus.* 24. a
Salsus humor statim excludendus. 44.
Biliosi, acres, quomodo purgandi. 45.
Non præoccupanda humorum concoctio. 18. a
Antevertenda quandoque critica evacuatio. 25. a
Bilis *non omnino excludenda, cum sit vtilis humor.* 20.
Si purganda in metu choleræ, diarrhœæ &c. parva dozi danda medicamenta. 21.
Ad pituitæ *viscidioris purgationem* Pilulæ ex gummis *vtilissimæ.* 22.
Humores Acidi *quomodo purgandi.* 23.
Quo anni tempore humores crassi aut tenues purgandi. 24.
Diebus criticis an liceat purgare. 25.
Diebus imparibus pharmacum non dandum. 26.
An purgandum in Canicula. 27.
An Lunæ φάσεις *observandæ.* 28.
Non Canis solum ortus sed aliorum siderum spectandus. 29.
Purgatio Præservativa *Lunæ decremento celebranda.* 30.
Humores fixiores quo Lunæ statu purgandi. 31.
Qui Planetæ Lunæ conjuncti purgat. difficilem reddunt. 32.
Qui Lunæ status pro humorū conditione notādus. 33.
Astrorum consideratio in præservatione solum locum habet. 34.
Luna decrescente potius purgandum quam crescente. 35.
Indicia eorum qui facile aut vix purgantur. 36.
Lenes Purgationes repetitæ vni forti præferendæ. 37.
Pharmacum movens non excludens noxium. 38.
Ad purgat. non properandum imparato corpore. 39.
Pharmaca quidam facile alii vix tolerant. 40.
Excrementorum redundantia interdum Purg. impedit. 41.

Vbi

I. QVæritur an vllo modo fieri possit Expurgatio *ante coctionem & citra turgentiam* bene cedat? Hic imprimis experimentis certabitur, Attestari vero ego possum sæpe me nondum cocta, neq; vero turgentia, felicissimo successu expurgasse: En exemplum vnũ pro multis: Magnus Rex Philippus per morbum vigesimum superavit, & ante nonum nullam habuit remissionem: pharmacum die quintâ accepit, succis quidem non omnino firmatis, sed neque turgentibus: quo maximè auxilio à morte liberatus est: Accepit vero die quinta, quia morbus, vt plurimi perniciosorum solent, per dies pares manifestè movebatur, habuit enim secundum gravioré primo, 4. vero, 6. & 8. difficillimos. De testimoniis hactenus, Causæ requiruntur, sine quibus nullius rei scientia haberi potest: Si certum est symptomaticas evacuationes aliquando esse vtiles, fiet vt & expurgationes ante concoctionem tales esse possint: Si enim est cum ipsa natura, nullo exterius provocante, incocta vtiliter expellit, fit etiam, cum in id ipsum, quod sponte facit, provocanti adminiculetur: Si vero sine auxilio potest vacuare vtiliter, possit etiam vtilius artis opem sentiens: nihil enim potest obstare expurgationi ante concoctionem, quod non etiã, ac multo magis, obstet evacuationi symptomaticæ: Neque vero cuipiam hoc meum testimonium erroris causa sit, quod ego nihil aliud quam impossibile non esse, ac proinde fieri posse dixi, indistinctè fieri debere intelligenti, res exigit vt proposita hæsitatione resumpta meam sententiam aperiam, quidque faciendum sit apertè eloquar: Proponebatur Æger, cui pro virium ratione, & morbi ac succi specie satis multum sanguinis esset extractũ, neq; vlla esset turgentia, tamen vitiosorum

vrgeret copia,& malignæ qualitatis immineret suspicio:hoc casu ego dixerim alias omnes conditiones status,quo ægrotus est,inspiciendas: Quod si eæ expurgationi repugnent, ab ea omnino abstinens, aut mittendo sanguinem periclitabor, aut omnino neutrum faciendo, sed prospiciendo vtcunque facultati, & solis vtens enematis aut glandibus. Sin autem,etsi neque concoctio,neque turgentia sit,tamen aliæ cōditiones non omnino deterrent,tentabo quidem expurgare ob vrgentiam, atque eo confidentius quo conditiones quæ invirant erunt plures: Si enim fieri posse, vt tales evacuationes prosint, & non lædant, indicatum est,constat ad artificem pertinere in quocunque singulari homine posse distinguere, an in hoc,& nunc, sit profutura expurgatio,an læsura, idque per certas quasdam conditiones, quas experimentum & ratio ostenderit,faciendum:Quæ sint ergo hæ conditiones dicamus, Inprimis hypochondria omni phlegmone libera, nam si tentata inflammatione medicamento solvere quis conetur, nil de eo quod intentum inflammatumque est adimet,sed phlegmonen augebit, colliquationem faciet, atque inde mortem. Deinde febris moderata, Nam si ardente plurimum febre detur medicamentum,carnes calidæ illud trahunt,& ita evacuatur nihil,sed augetur febris & cacochymia: Maximè autem obstat insignis ardor capitis & spiritualium : quia hæ partes cum ardent, trahunt facile ad se omnia, & quæ medicamentum commovet, absorbent : Obstat etiam maximè Alvi siccitas: quia humores aliorsum inclinare indicat, & metus est ne commoti, neque evacuati,sed rapti aliò, majoris noxæ causa fiant: Maximi etiam momenti est hominis naturam perpendere: quidam enim expurgantur facillimè,& sinè symptomatis vllis, ac citra noxam, etsi purgentur passim: Quidem adeo sunt difficiles, vt etsi purgentur peropportunè,corripiantur horrendis symptomatis,& lædantur in posterum manifestè: Si igitur quis horum sit qui in hypothesi ponebatur, utcunque periclitandum est potiùs qnam expurgando: Si vero sit quispiam eorum qui facilè expurgentur, laboretque febre putridâ, cum malignitatis aliqua suspicione,jam scissa vena, bene vacuatus, turgentes quidem & errabundos succos non habens, neque tamen omnino quietos, sed velut fusos & in ventrem inclinantes, quod indicet murmur hypochondriorum,aut dejectio liquidior, duplex aut triplex per diem (hoc enim etiam ad excretionem non parum invitat) ipsaque hypochondria laxa, neque insigniter calentia sint, neque verò per totum habitum carnes ardeant; neque tangenti magnus ardor occurrat in capite aut thorace, sed ea, quæ inest febris,per totum habitum æqualiter fusa sit,aut ad humiliores partes inclinet, etsi nondum adsit coctio, dabo medicamentum expurgans, quia quod adest non adeo obstat,& quod timetur, vrget; Indicatio autem vrgentiæ omnium est prima: Si verò phlegmonosum aliquid subesse in ventre videatur, quamvis cacochymiam timeam, medicamentum non dabo,periclitabor potius,etiam virtute dubia,plusquā constitueram mittere sanguinis: Perinde faciam si thorax aut caput,aut omnes carnes vehementer ardent,nisi de virtute magna desperatio sit:Si enim est, irrigabo caput oxyrrhodino; thoracem, aut etiam totum habitum hydræleo,& potabo frigida: Sçio, hic obstrepent sçioli, dicentes hanc esse vltimam indicationem,atque omnium postremo esse veniendū ad attemperationem: Rectè sane, cum licet omnia prius facere,cum autem non, quæ maxime vrget est omnium prima: Evenit enim attemperatis hac ratione partibus succedere alvi fluxum,quo & indicationi à causa ex accidenti factum sit satis : Sin autem id non accidat, tamen sublato intemperiei magno illo excessu,qui obstabat, licebit nobis ad expurgationē redire. Et quamvis videamur fecisse præpostere, fecerimus tutius:Ita si is,de quo loquimur,ægrotus, sicca admodū alvo sit,à medicamento expurgante abstinebo, quamtumvis timeam humorū naturam,nisi prius clysteribus mollibus,nam ad hanc rē acres nō faciunt,qui & noxas habent pharmacorū & siccant potius alvum) & vsu ciborum leviū,vt prunorum jure incoctorū &c.alvus aliquantū emollita sit : constat autē quod si dictorū duo obstent,aut plura, illis omnino occurrendū antequā detur pharmacū, ac,si fieri possit,simul,velut si simul caput ardeat,& alvus siccata sit,simul emollienda alvus,& caput irrigatione refrigerādū : Quod si nullatenus his auxiliis cedat affectio,sed perseveret ea symptomatum syndrome, nulla neq; vrgentiæ causa dandū pharmacū est,quia cum talibus datur, in ipso purgationis die furore ac cōvulsione corripiuntur,& pereunt cum magna Medici nota: Quidvis ergo agendum potius: Multa sunt in hac Arte, in quibus vrgentiæ causa ab Arte recedere Ars est &c. *Vallesius m.m.l.4.c.2.* Demonstro, Succedere nonnunquam posse expurgationem citra Concoctionē aut Turgētiam: Est cum natura adminiculetur evacuationibus humorū, neq; coctorum, neq; turgentium : igitur assertio est vera : Propositio monstratur,nam fieri potest vt natura humorē incoctum ob malitiā velit expellere,&tamē propter multitudinē movere nō possit:quo tēpore constat futurum vt non turgeat succus,cum is non possit à natura moveri;& ut natura adminiculetur evacuationi, cum illa nō retineat.quia vult retinere, sed quia non potest expellere : Quod si non admittis hypothesin, considera sępe fieri vacuationes symptomaticas vocatas, in quibus natura expellit quę propter malitiā aut multitudinē non potest retinere ; tamen quæ ita expelluntur,non semper turgent,cum imminent,illę excretiones: Constat igitur nonnunquā velle naturā expellere ante concoctionem, & tamē succum non turgere : quo tempore adminiculabitur natura evacuationi, & ita rectè poterit succedere expurgatio, & fortasse minimum evacuabitur vtilis succi & noxii plurimum. *Idem lib. 7. controv. c. 13.*

Fulloni phrenitide laboranti propter dejectionem à thapsia,morbus 18.remisit sine sudore evanescens: Magnum sanè exemplum iis quibus non placet expectari semper ad expurgationes humorum concoctiones,sed ob morbi magnitudinē & vrgentē necessitatem volūt dari aliquādo pharmaca sine illa:Quāquam ego simili incidente affectione (etsi alioqui nō negem locū habere aliquando expurgationem sine concoctione) facere id nunquā tentarē, vt qui sçiam quod omnino sit præter rationē, etsi casu bene aliquando cedat,imitandū non esse. Miror magnopere hunc vsu thpsiæ nō esse conjectum in furorem & convulsionem:Febricitanti (inquit Hipp. l. de loc. caput ne purgato, ne furiosus fiat, calfaciunt enim caput pharmaca purgativa,atque ad caliditatem febrilem accedens ea quæ in medicamento est, maniam facit. *Idem lib. 7: Epid p. m.875.*

II. Ego citra concoctiones aliquando dari pharmaca posse affirmo ob vrgentiam; non tamen nisi aliqua vergentis humoris in ventrem significatio adsit, aut saltem nō magna illius ab eā viā aversio;quādoquidem poscit Hipp. in iis purgationibus quæ inter initia faciendæ sunt, & nondum cocto succo, vt saltem murmur hypochondriorum adsit : Ego murmuris loco quamcumq; vergentiā esse existimo, vt si alvus sit laxa& humida:Si verò præterquā quod nulla sit coctionis nota,inferiores evacuationes sint admodum

modũ suppressæ & succi aliò rapti, quãtò morbus videatur esse gravior, tãtò minus ausim expurgans dare, quia tanto certius videtur fore vt homo moriatur cum furore aut cõuulsione, aut interna inflammatione refrigeratis extremis. *Vallesius* 5. *Epid. p. m.* 875.

III. Angunt se hic miserè multi in explicandis *aphor.* 22. 1. & 29. 2. *Concocta purgante medicamento purgante educenda, non cruda &c.* Verum, juxta nostram sententiam, res adeo abstrusa non est: Arbitramur enim Hipp. per *Concocta*, nihil aliud intellexisse quam ea quæ à massa sanguinea segregari possunt: Et in altero per verba *Incipientibus morbis si quid movendum videtur, move*, hoc cum monuisse ut statim ab initio morbi purgemus, antequam vitiosi humores, mediante perpetuo cordis motu, cum tota massa sanguinea confusi & commixti sint: Si enim rem hanc ulterius perpendere allubescit, videmus humores tunc demum segregari posse, cum 1. à natura victi & superati sunt: quemadmodum enim caro ad ignem culinarem posita spumam suam tum deponit cum ab omni igne per ollam ingressæ carnis substantiam attenuare incipit, itaut, ea attenuata, purum ab impuro secerni possit: Pariter & hic calor noster naturalis humores attenuat, & ad segregationem aptos reddit: 2. Cum vitiosa quædam materia, alicubi in corpore hærens, cum sanguine nondum confusa est, ut diximus: 3. Cum naturam humores attenuare & debellare conantem debitis auxiliis juvamus: Sic qui piscem coquit, non rẽ omnem igni committit, sed quo citius spumare queat, affundit acetum, quo facto spuma citius apparet. *Walæus met. med. p.* 35.

IV. Humorum concoctio non semper expectanda, neque pręmittenda eorum pręparatio, antequam purgare corpus volumus: Nam ubi materia est mobilis, ad excretionem parata, ebulliens, quid opus est digestivis? Et unicum purgans exhibitum plerũque minus ventriculo nocet quam toties repetitæ potiones digestivæ, quæ ventriculum resolvunt & labefactant, ut auctis postea cruditatibus, major ad articulos, (loquitur de arthritide) afluxus fiat: Adde quod interim quãdo cum digestivis occupati sumus dolor crescat, viris decrescant, tempus perdatur, & postea non semper locus purgationi supersit. *Sennertus l. de Arthrit. Vide Zacutum Pr. hist. l.* 4. *c.* 16.

V. Cruda non esse purganda ait Hippocr. sed cocta, neque in principio, modo non turgeant: Vocem τὸ ὀργᾶν Gal. in comm. explicat translatum ab animalibus in venerem concitatis, ad humores: verisimile est non humores solum turgere, aut hinc inde moveri, sed & naturæ impulsum accedere irritatę. Nec solum turgere humores censendum, cum hac vel illac reciproce, vagabundo more, cum metu in partem principem irruendi, moventur, verum etiam cum ad certam vacuationi destinatam partem ignobiliorem, videlicet ventriculum & intestina vergũt, & supplice quasi genu venerabundi, Medici implorant opem, muta voce, vel aloi intum escentiâ & elevatione, vel ventres murmure, se onerari & molestâ premi sarcinâ indicantes: Talia si contingant in continuis & ardentibus, omnino in principiis, nondum apparentibus coctionis signis, purgare licet, pręeunte Coo 7. Epid. t. 178. in historiâ Pythonis filii, cui ardente febre correpto, cũ magna in somnum propensione, alvoque dura, glandem injecit ex felle: & alvo rursum intumescente, medicamentum exhibuit ex cnico, cucumere sylvestri & meconio, biliosis erumpentibus febris mitescebat: *Vide Vallesium in comm. Rolfinccius lib. de febr. c.* 87.

VI. Sed expendere oportet *turgere* naturam posse, non solum à calidis, tenuibusque ac malignis humoribus lacessitã, sed & à multis & à frigidis: quod docet Hipp. l. de morb. mul. Qui turgere fœminam refert pituitosorum humorum copia: Quo fit ut sæpe natura varias incipiat vacuationes, & ab inceptis mox desistat, & impotens auxilium exposcat & mõstret: quibus adhuc non moventur inexorabiles Medici, sed tantum ut symptomaticas damnant, futurum periculum prædicẽtes: præcaventes autem minimè, cum sępius consuluerit Hippocr. Quo natura vergit, eo oportere ducere: Quæ sententia præter locum quem vacuationi aptum commonstrat, quid etiam agendum sit, natura, tanquam Medicorum magistra insinuat. *Mercatus de Præs. l.* 1. *c.* 6.

VII. Utrum autem *humores turgentes* semper sint expurgandi, dubitat *Cardanus* contr. l. 1. tr. 6. cont. 15. quod plura expurgationem illam impediãt, videlicet assidua cruditas, usus ciborum crassorum & tenacium, obstructio, tensio viscerum, hypochondriorum ardor & inflatio, viscerum inflammatio: quibus in casibus purgationem instituere, non prævia præparatione, nefas ex Galeno 1. aph. 24. Hæc tamen sẽtentia Hipp. & Gal. repugnat, qui humorem turgẽtem statim, citra coctionem, purgari jubent; quod purgationis procrastinatio vitæ periculum portendat, & tunc in acceleranda purgatione spes tota salutis reposita sit: Revera præsente crudorum copia in primis uiis, cæterisque propositis impedimentis, magna cum præmeditatione purgandum: Si tamen morbus maxime urgeat, satius est eo præsidio uti quam in vitæ discrimen ægrum conjicere: læsio enim quæ ex purgantibus imminet morti præferenda, ut 12. meth. 1. præcipit *Galenus*.

VIII. *Orgasmi vocem non per humorum erroneum & incertum motum explicat Pr. Martianus comm. in aph.* 22. 1. *hoc fundamento innixus quod tunc temporis exhibito purgante concitantur magis, cum certo decubitus in quampiam partem periculo potius quam è corpore exclusionis: Quæ sententia eo verisimilior quod à præstantissimis practicis obseruatum eiusmodi humorum efferum motum sanguinis missione potius sedari quam purgatione: Vide tit. de sang. miss. §. & Pharos Medicorum lib.* 4. *§.* 29. Audiatur vero *Martian.* verb. *Turgeat.* sive ad corpus, sive ad humores referas, humoru dispositio indicatur, per quã, cum in nulla corporis parte sint firmati modo in unã, modo in aliã de se significationem præbent, quod quidem nomen deductum esse existimo, non, ut Galenus censet, eo quod humor frequẽter huc & illuc per corpus moveatur instar animalium ad coitum incitatorum; quia, etiamsi concedatur hoc verbo ὀργᾶν, ab animalibus ad coitum concitatis desumptum esse, non tamen quatenus huc & illuc moventur, sed quia eorum pudenda turgent, illis convenit; quod lib. 6. de histor. anima. adnotavit Aristoteles cap. 18. qua voce usus est *Theophrastus* 1. de caus. plantarum, ut indicaret tempus qua plantæ germinare incipiunt, quia ipsis gemmæ turgent, & tamen plantæ huc & illuc non moventur: quo sensu usurpavit quoque Hippocr. lib. de Fract. com. 3. t. 18. & lib. de Nat. pueri n. 20. Imo minime tutum videtur humores in corpore perturbatos, & modo sursum, modo deorsum, nunc ad illampartem concitatos, medicamento irritare, nam Hipp. 4. de morbis, mortis culpam reiiciens in Medicos, qui medicamenta exhibebant in diebus imparibus, rationem adducebat, quia eo die humor turbetur in corpore: Si quis enim, aiebat iam

turbatum adhuc magis perturbet medicamento immisso, nihil mirum ex talibus hominem perire: quod quidem periculum etsi tandem removeatur, purgatio tamen eo casu anceps admodum redditur: quoties enim humores dicto modo sunt conturbati, cum Medico constare non possit ad quam partem impetũ facturi sint, eo tempore quo sumptum purgans agere incipit, nec viam eligere poterit per quam, juxta præceptũ, *quò natura vergit*, evacuatio fieri debeat, nec medicamenti quantitatem convenientem præscribere: quia major virtus in medicamento requiritur quando humores revelluntur in contrariũ, quam dum eorum inclinationi conceditur: quare tale nomen *Turgentia* ipsis convenire potiùs censeo, quia quoties humores in parte minimè fixi sunt, alicubi de se significationem præbent, vnde ægris ipsis *Turgentia* sensum quendam in illa parte inferunt, ac si verè tumida esset: Idq; sæpe observatur in praxi, nam sensum istum percipientes ægri sponte purgans à Medico petunt: ob hanc ergo ægrorum *Turgentia* opinionem, hoc nomen translatum est ad eos omnes in quibus humores fixi minimè sunt, ita vt facile à medicamento educi possint, & in hoc cum *Gal.* interpretatione convenimus: stante enim hac purgationis facilitate, etsi cruditatis adsint indicia, purgatio tamen non prohibetur: quin, si alioqui necessaria videatur, eam moliri expediat: Vnde notandum *Hip.* non credidisse quoties adest *Turgentia* statim purgandum esse, ob periculum ne materia in aliqua parte nobili firmetur; quia dum 4. *aph.* 10. inquit, *In valde acutis eadem die medicari oportet, si turgeat, differre enim in his malum*, Si vbicunque turget ob præfatum periculum purgandum vellet, quia in omnibus morbis *Turgentia* apparente idem vigeret periculum, cujus gratia statim ad purgationem veniendum esset, frustra dixisset *in valde acutis*, nec addidisset, *differre in his malum*, quæ quidem adscripsit, vt indicaret in valde acutis tantummodo hujusmodi celeritatem adhibendam esse: Quare in valde acutis eadem die purgandum est, non quod materia turgẽs prædictum periculum minetur, sed quia morbus adeo celeriter movetur, vt si prima dies præterlabi permittatur purgandi occasio auferatur, apposuit verò conditionem, *Si turgeat*, tanquam Signum humoris minime fixi & qui medicamento facilè cedat; Cur verò in valde acutis desideretur *Turgentia*, nequaquam vero in reliquis morbis, dummodo non adsit cruditas, ratio est, Quia ob morbi acutiem adeo periculosum est pharmacum, vt nisi magna adsit purgationis facilitas ex parte humoris purgandi, quam *Turgentia* indicat, ab eo abstinere satius fit quàm ægrum in discrimen adducere: Eandem purgationis facilitatem necessariam existimavit *Hipp.* in vtero gerentibus, ne difficultas purgationis aut puero, aut matri, aut vtrique perniciosa redderetur, Et ideo 4. *aph.* 1. *Vtero gerentes sunt medicandæ à 5. ad 7. si Turgeat*: quæ quidem *Turgentia* si præfatum periculum minaretur, non illis mensibus tantum ad purgationem deveniendum esset, sed in alijs etiam, quia maximo imminente malo melius est anceps experiri remedium quàm nullum: Purgationis tandem facilitas necessaria est cum morbi magnitudo eam exposcit, verum ægri vires non omnino sunt firmæ: ideo *Hipp.* 1. *de morb. mul.* v. 232. in curatione cujusdam morbi, ex puerperij suppressione ortum habentis, purgationem absque *Turgentiâ* præscribere non est ausus: Ibi enim, *Si verò ex partu non fuerit purgata, venter intumescit, & splen, & crura, & febris habet: pulsus debiles sunt, & aliquando acuti, & aliàs attolluntur, aliàs deficiunt, & hæc incipiente morbo & sic habet; temporis autem progressu cave faciei partes rubescunt: quum sic habuerit, leves cibos exhibeto, & si Turgeat, pharmacum infra purgans bibendum dato &c.* Quoties igitur purgationis difficultas magnum aliquod incommodum potest afferre, Turgentia requiritur quæ purgationem faciliorem reddat, aliter verò nequaquam: Et ideo nullibi Turgentiæ mentionem in *Hipp.* doctrinâ pro purgatione invenies, præterquam in præfatis casibus 1. In valde acutis, 2. In vtero gerentibus. 3. In gravibus morbis cum virium debilitate & cruditate vigente. Subjungit verò *Hipp. Plurimum verò non turget*, Quod dictum non est simpliciter intelligendum, ita vt nos monitos velit rarò humores in morbis ita dispositos esse vt turgere dici possint; quasi, quod *Gal.* censet, sæpius in parte quapiam firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu cocti tandem expellantur: Id enim nec ratione persuadetur, nec percipitur sensu: quoties enim febres mineram habent venas, quod frequentissimum, quomodo dicere possumus tunc materiam in parte firmatam? Et quando apertissimè videmus humores ipsos varias corporis partes invadere, quod symptomatum varietas testatur, quæ quidem cum humores in aliqua particula sunt fixi, stabilia sunt & vniformia: præterea si rarò humores turgent, cur. *Hipp.* regulam nobis tradidit in purgationibus vtero gerentium, & eorum de quibus facta est mentio, vt Turgentiam attendamus? regulæ enim & præcepta constitui debent in ijs quæ frequenter, non in ijs quæ rarò eveniunt: Quare dicendum *Hipp.* ad præcedentia respicientem hæc protulisse: dixerat enim cruditate vigente non esse purgandum, nisi turgeat; Inde vero subjungit, *Plurimum verò non Turget*: h. e. dum signa adsunt cruditatis, & ratio est in promptu, Si enim cruditatis signa in excrementorum tenuitate consistunt, quæ tenuitas à materiâ in aliquâ parte firmata dependet, vix fieri potest cum signis cruditatis turgentiam adesse, quæ in contrariâ humorum dispositione consistit.

IX. *Cruda* nullo modo esse purganda, neque *in Principijs*, ait *Hipp. aph.* 22. 1. Quæ in eum sensum prolata sunt, non vt morborum Principium excluderet, tanquam cæterorum temporum ineptissimum Purgationi, vt est communis opinio, quia tantum abest vt hæc fuerit *Hipp.* sententia, vt totum oppositum docuerit & doctrina & exemplis: Notus est *aph. Inchoantibus morbis si quid videtur movendum, move: nam ijsdem vigentibus melius est quiescere*: rationemque assignat, *Circa initia enim & fines omnia imbecilliora, in vigoribus vero fortiora.* Et magis peculiariter de purgatione loquens *lib. de Affect. vers.* 29. *Circa ægrotos*, inquit, *considerare oportet statim in constitutionis principio, quâ re opus habeant, & quales sint, vi pharmaco purgentur, aut vt aliud quid tandem exhibeas quodcunque volueris: Si verò omisso principio, ad finem jam vergente morbo, exhibueris in delassato jam corpore, forte quiddam præbere veritus, periculum est ne magis delinquas quam successum consequaris.* Ex quibus colligere licet non solum in principio non prohiberi purgationem, sed ex duobus temporibus, in quibus tantummodo permittitur, Initio inquam & Declinatione, illud maxime præferendum esse: Et hoc documentum de purgando in principio, ipsemet *Hippoc.* adeo observavit, vt vix purgationem in morbis acutis ab eo factam trãsacto principio invenies: Sic 4. Ac. in febre ardente die 4. purgandum esse

esse jubet,& infra,id ante diem 5. faciendum esse ait: Ibidem purgationem instituit die 4. in curatione pleuritidis.3.de *morb*.in Peripneumonia alvum 1. 4. aut 5.diebus subducendam esse ait, *l.de Aff.v.267*.in febre biliosa 3. aut 4. diem pro purgatione eligit: quo tempore pariter purgationem instituerat parùm ante in curatione febris continuæ: Et 3.de morbis pleuritico purgationẽ instituit priusquã salivã crasſã exspuere incipiat. Nomine autem Principij non intelligimus primum morbi insultum, sed totum illud tempus quod à vigore distinguitur, & à declinatione: hæc enim fuit temporum morborum divisio *Hipp*. vsitata, quam quidem ex pluribus locis licet colligere: apertissimè tamen nobis eam significat eo aph. *Inchoantibus morbis si quid videtur movendum move; dum verò consistunt melius est quiescere: circa initia enim & fines omnia imbecilliora, circa vigores fortiora*. Quare principium in acut. morb. quiq; non admodum celeriter movetur, vsq; ad 7. diem aliquando extenditur, ita vt 6. etiam pharmacum dari possit: Hocq; annotare voluit, ne quis ex eo quod *Hippoc*. purgationem initio morbi adeo celebravit, statim medicamentum esse exhibendum à principio existimaret, quod multos facere video, qui statim in prima visitatione medicamentum ægrotanti præscribunt, priusquam sæpe de natura morbi vllam cognitionẽ habere potuerint: ex quâ importunâ curatione plura mala evenire solent, quæ postea errorem Medici manifestant, dum morbus se prodit de genere eorũ qui purgationem ante v.s. non admittunt; quorum catalogum facit *Hipp.4.ac. v.* 28. Quos si Ægyptiorum citata lex adstringeret, frequentissimè ob præproperam purgationem in judicium traherentur: Quod quidem periculum vt evitaret ipse *Hipp*. medicamentum nunquam (exceptis repentinis & gravissimis morbis) exhibere ausus est prius quam dies 3. morbi saltem elapsa esset, vt ex locis superius citatis constat. Imo 4. *Ac. comm*.4. de febris ardentis curatione hæc habet, *Si tibi purgandum commodum videatur non intra 3. dies purga sed 4.* Cum igitur purgatio circa morborum initia adeo familiaris fuerit *Hipp*. non possumus dicere eum in hoc *aph*. morborũ principium maximè à purgatione excludere voluisse, dũ dixit, *Neque in principio*, sed hæc protulisse, vt hoc etiam tempus, purgationi alioqui omnium aptissimum, incongruum demonstraret vbicunque cruditatis signa appareant. Objicitur *aph*. 24. hujus sect. *In acutis passionibus rarò, etiam in principijs, medicamentis purgantibus vti oportet*, In quo insinuat *Hipp*. rarò in principijs purgandum esse℞. inde confirmari sentẽtiam nostram: statuimus enim, si purgatio facienda est, in principio maximè convenire: quare si rarò in acutis purgandum sit, quia illud, *rarò*, faciendum est in principio, quod ab *aph*. 22. 1. non prohibetur: imò huic sententiæ cõsentiens subjungit, *Neque in principio*, quasi diceret, Etsi principium purgationi aptissimum sit, quia eo tempore leviora sunt pleraq; eorum quę purgationi adversantur, cujusmodi est febris vehementia, virium debilitas &c. tamen neq; eo tempore semper purgandum est in acutis, sed admodum rarò & magna cum præmeditatione: Ratio est, quia cum non statim j. aut ij. die liceat purgãs dare, ob rationes dictas, morbiq; acuti citò vehemẽtiam contrahant, rarò evenit vt quo die purgatio conveniens esset febris talem magnitudinem non acquisierit quæ purgationem suspectam nõ reddat; scimus enim vehemẽtia febris urgente purgationes admodum periculosas esse: *lib*. enim *de Purg*. ait *Hipp. Quicunq; à febribus fortibus corripiuntur, his purgatoria dare non oportet donec remiserit febris: Sin minus, saltem non intra xiv. dies: carnes enim ipsorum & ventres cùm calidi sint, medicamentum assumunt & nihil depurgantur, & febris major fit, & color evertitur, & morbi Regij speciem præ se fert &c.* Quoties ergo in acutis, febris à principio caloris est vehementis, eo casu à purgatione penitus abstinendum, etiam à principio. Qui vero leniter invadit morbus, antequam febris fortis & vehementis caloris fiat, purgatio institui potest, quod quia raro in acutis evenit, qui statim vehementes fiunt; Et eorum qui non adeo citò magnitudinem contrahunt, multi eas non habent conditiones quæ purgationem admittunt, hinc fit vt occasio purgandi rarò in acutis morbis contingat: A principio igitur purgandum si reliqua consentiant; quia illud tempus purgationi omnium aptissimum: non adeo tamen vt cum signis cruditatis id facere liceat, ideo subjunxit *Hipp. Neque in principijs*, Exceptionem tamen addidit, *Nisi Turgeat. Prosp. Martianus comm. in dictum aph.*

X. Tũ initio morbi *purgationem minorativã* exhibere possumus, cum pulsus constãt ex magnis & parvis; seu vbi eorum inæqualitas est: quo signo nullum certius vires onere pressas ostendit. *Mercat. de Pr.*

XI. Purgationis hac tempestate magnum videmus esse abusum, & in hac infinitos committi errores, dũ nonnulli omnium morborum curam citra catharticorum vsum non posse institui & absolvi, adeoq; ægrorum salutem in his sæpe repetitis, nullis digestivis, resolutivis, & aperitivis appropriatis præmissis positam esse arbitrantur: Sicq; cõtingit illegitime his administratis & reiteratis, neglecta virium ratione, morbos diuturnos fieri, spiritus exhauriri, appetentiam dejici, & cruditates augeri, à quibus mille incõmoda, vt recte monet *Vallesius l.7.Ep.* Hos inconsideratos ausus in sui tẽporis Medicis etiam taxat *Gal. l.1.de hum.s.1.com.12.* Quod solum de vacuando humore essent solliciti, nulla de partibus roborandis consideratione facta, Sic enim ait, *Quo pacto cernere est commune Medicorum erratorum, qui in plerisque affectionibus plerumq; committitur: nã quod supervacuum est evacuant illi quidem, sed tamen ne ei quod vacuatum est persimile gignatur nullomodo sibi curãdum proponunt.* Vnde & *Poterius Cent.1.cur.* 2. gravissime in tales invehitur Medicos, ipsos vocãs Stercorarios non Medicos. Empiricis longe pejores, à circumforaneis, agyrtis, mimis & histrionibus minus differentes. *Frid. Hofmannus m.m. lib.1.cap.7.*

XII. Purgantia cõmuniter distinguuntur in illa quæ purgant primam corporis regionem, quam citra Jecur esse, & à ventriculo ad hepar vsque medium extendi, & omnes illas partes & vias quæ inter ventriculum & hepar interjacent complecti dicunt. Et illa quæ Secundam, quæ à medio hepatis ad habitum vsq; corporis porrigitur, & continet gibbam hepatis partem omnesque majores venas. Ac quæ Tertiam, quæ habitum corporis, i.e. musculosum genus, cum minoribus venis, membranis & reliquis comprehendit: At justa est censura *Helmontij, lib. Demens Idea inscripto*, §. 20. Scilicet, Prima regio est ventriculus & intestina cum omnibus vasis inibi contentis: Secunda vbi fit circulatio sanguinis, h. e. in omnibus venis & arterijs: Tertia vbi sanguis est extravasatus. *Ioh. Walæus m. m.*

XIII. Falsum est humores extravasatos omnes evacuari non posse: De crassis quidem hoc verum est, non de tenuibus, quorum signum est, si digito prementi cedant: vbicunque ergo fit circulatio sanguinis, ibi etiam evacuare possum, In cavitatibus,

quæ quarta videtur regio, vtpote abdomine, pectore, cerebro, etiam convenit purgatio (idque docet experientia) licet hic non fiat circulatio sanguinis. *Walæus meth.med.p.39. Gal 13.meth.9.l.art.med.95.* & alijs locis admittit humores, qui sunt extra venas, in corporis habitu, posse iterum ad venas remigrare, Res patet exēplis, *Hipp.5.aph.65.* reprobat tumores repente evanescentes: Variolæ & morbilli ab ambientis frigiditate, densatâ cute, repressoq; humore ad partes internas retrocedunt. Humor tenacissimè in partibus exterioribus impactus, à quo Talpa, Natta, alijque Venerei tumores oriri solent, validissimi purgantis vi, vt stibij, aut pulveris Vigonis, aut applicito Mercuriali vnguento evanescit.

XIV. *Hipp.26.vers.l.4.ac.* ait *Inflammationes* exhibitâ initio purgatione irritari, nedum juvari: Quæ sententia de inflammationum curatione vniversaliter accepta plures in arte difficultates, ac in medendo abusus non leves produxit, Cum certum sit *Hipp.* ipsum sæpe sæpius in inflammationibus vsum esse purgatione, vt remedio principali, de v.s. nullâ mentione facta, sic hoc eodem *libro s.2.v.64.* in pleuritide, ab initio, purgationem loco v.s. instituit, dolore infra septum existente, quæ tamen sine inflammatione consistere non potest: vt prætercam loca innumera ex *lib.de morb.Aff.& alijs*, In quibus curationes morborum tractantur, vbi Inflammationes varias corporis particulas infestantes solâ purgatione curari docet: Huic difficultati respondeo cum Doct. *Vallesio*, Etiamsi inflammatio, quatenus multitudinem supponit, v.s. primariò indicet, aliquando tamen plenitudini cacochymiam adeo prævalere, vt in hujus gratiam Purgatio præferenda sit: Ideo cum dolor ad hypochondria vergens magnam subesse cacochymiam indicet, ideo v.s. dimisâ purgationem faciendam jubet. Pari ratione *l.2.de morb.* Purgationem in pleuritide anteponit, si æger biliosus, natura impurgatus, à morbo correptus sit: eo enim casu cacochymiam vigere necesse est: Idque evenire censendum est in alijs inflammationibus, quas purgatione curandas vbique voluit *Hipp.* Sive id eveniat ratione partis affectæ, quæ suscipiendæ cacochymiæ sit opportuna, v.g. vterus, In cujus inflammationibus purgationem ferè prætulit *Hippoc.* v.s. Sive evidentis cacochymiæ, vt de biliosis dictum est, qui impurgati in morbum incidere: Nec timendum est in hujusmodi casibus incommodum, quod ex purgatione initio inflammationum evenire docet *l.c. Hippocr.* Quia quotiescunque in acutis morbis (de quibus ibi sermo) cacochymia viget, hæc vtplurimum biliosa est, quæ ob humoris tenuitatem non adeo parti impingitur vt purganti penitus resistat, vt facit sanguis: quæ si tandem pharmaco non cedat, non ob id sanæ partes colliquescunt, cum venosum genus eodem humore scateat; in quem agens medicamentum partes sanas non attingit, sed cacochymiam à venis educendo revulsorium fit remedium materiæ à quâ inflammatio ipsa fovetur, eâque eductâ, quæ parti infixa est, facilius & coquitur & digeritur: Quæ quidem revulsio per purgationem non habet locum in illis inflammationibus in quibus plenitudo viget, non cacochymia: quæ etiamsi in inflammatâ parte consistat, ob transmutationem sanguinis in biliosum succum à fervore inflammationis, nihilominus, quia in ea est constipatus, non cedit medicamento; Et humor, in venis consistens, pro majori parte sanguis est, in quem medicamentum agere non potest; ideo necesse est vt ad partes sanas convertatur, easque colliquet, vt ait *Hipp.* Quoties igitur venosum genus pravis non scatet humoribus, qui à medicamento trahi possint, & qui in inflammata parte consistunt, in ea fixi sunt, vt ei minimè cedant, ea sequi incommoda necesse est quæ eo loco citantur. Quorum quidem cognitio ex multis habetur, præsertim verò ex vrinis, quæ si tenues & crudæ fuerint, materiam parti infixam esse indicabunt, nec humores adesse in corpore qui à medicamento trahi possint, ac eo casu à Purgatione abstinendum erit: Nequaquam verò si crassæ aut nebulosæ, his enim præsentibus in qualibet inflammatione ad purgationem ab initio confugiendum est: Præsens igitur sententia hoc modo recipienda, nec (vt quidam faciunt) in ejus vniversalitate persistendum, ita vt in qualibet inflammatione à Purgatione semper abstineamus. Nec expositione hac receptâ *Hipp.* damnatur, quippe qui eam vniversaliter pronuntiaverit, Exceptionem enim eam tacitè sub indicavit, dum sententiæ rationem adscripsit, *Non enim cedit affectio quæ adhuc cruda est &c.* Quoties igitur humor in parte inflammatâ contentus talis est naturæ, vt medicamento cedat; aut humorem in reliquo corpore invenit quem trahat & educat, medicamentum assumptum partes sanas non colliquat, nec morbus augetur. *P. Martianus comm. in l. c.*

XV. Vbi *vires sunt debiles*, & tamen Purgatio est necessaria, Ego soleo vnum aureum & memoria dignum observare in praxi, sç. tango arteriam pronè manentem, & tribus digitis soleo illam fortiter comprimere: quæ si non resilit, jam est virtus languida, per viam resolutionis, & non potest sustinere medicamentum purgans: Si verò de industriâ auferatur vnus digitus, & à secundo digito sequente non sentitur pulsatio, tunc magis est debilis: Si verò è contra, ex tribus digitis fortiter arteriam pronam comprimentibus vnus auferatur ex quolibet latere, & secundus remanens sentiat pulsationem, quamvis prioribus tribus non persensisses pulsationem, tunc potest exhiberi purgans: nam virtus est gravata, non resoluta. *Gal.l.de Puls.ad tyr.c.11.* ponit aliud signum, Si enim plures sunt pulsus magni quàm parvi: plures vehemētes quàm languidi, plures celeres quam tardi; tunc virtus est debilis per viam gravaminis, & cōvenit purgās: Si verò plures sunt parvi quàm magni, plures languidi quam vehemētes, plures tardi quam celeres, tunc virtus est debilis per Resolutionem, nec convenit Purgans. *Epiph. Ferdinandus hist. 9.*

XVI. Quibusdam videtur non adeo magnum virtutis robur esse necessarium ad purgationem, sicut ad v.s. sed salvo aliorum judicio, credimus quod evacuatio valida per electivè purgantia vires robustiores præsupponat: propterea quod semel exhibitum ejusmodi medicamentum non amplius sit in potestate Medici, quod ipsum etiam vim corpori adversam habeat; & Quod non fiat absque magna totius commotione spirituumq; dissipatione. Quamvis etiā *aph.23.1.* vbi *Hipp.* ad animi deliquium vacuationem posse fieri ait ad Purgationem transferant, credimus tamen in solâ v.s. locum habere. Quis enim purgationem ad animi vsque deliquium sine temeritate & vitæ periculo tentaret, cum polliceri nemo sibi possit sequuturam purgationem ad animi defectum, quæ tamen ad interitū non tendat, quatenus purgantibus habenæ non possunt adhiberi quibus excessus eorūdem inhibeatur? *Horstius Inst. Med. disp. 19. qu. 4.*

XVII. Qua ratione Purgatio à principio fieri potest, quoties *Vrinæ* fuerint *crassæ* aut *nebulosæ*, etiamsi humorum non adsit concoctio, quæ tamen cum vrinarum tenuitate adeo suspecta est? ℞. quoties vrinæ

sunt tenues, signum est nihil materiæ morbificæ cum vrina excerni: vel quia in aliqua parte conculcata est, & adeo tenaciter fixa vt nulla ejusdem portio inde segregari possit, quæ vrinæ permixta eam crassiorem reddat: vel quia illius concoctioni intenta natura, eam adeo arctè continet vt nihil ab ea excidere permittat: Quia igitur humoris noxii nihil spôte excernitur, signum est evidens eum adeo rebellem esse vt purganti pharmaco cedere nullomodo debeat: E contra verò quando vrina crassa mingitur, signum est materiæ morbificæ portionem cum eâ excerni; quæ indicat ejus residuum, etiamsi minimè concoctum, ita tamen dispositum esse vt purganti pharmaco obedire debeat: Advertendum tamen est non semper quoties vrina crassa est purgationem convenire: quia dum crassitudo hæc ab inchoata coctione provenit, nullomodo purgare licet, ne concoctio incepta deturbetur; hancque cognoscimus, quia hæc à principio morbi non apparet, sed posterius, & ex tenui crassior paulatim fit: In hac enim humorum dispositione à purgatione abstinendum est. At verò cum viget Turgentia, cruditas purgationem non prohibet, vt incoepta coctio facit: Et ideo cum à principio vrina tenuis fuerit, deinde paulatim crassior fiet, tum coctionem inchoari significat, vnde à purgatione abstinendum, donec signa signa perfectæ coctionis appareant. Similiter quando vrinarum crassities supervenit in febribus vel ab humorum colliquatione, aut malignâ putrescentiâ, vel à simili præter naturali causâ, neque eo casu purgatio convenit. *Martianus comm. in aph.* 23. 1.

XVIII. Prohibuit Hippocr. pharmaca dari quibus concoctionis notæ in *Vrina* non sunt, nunc reddit causas, exponens noxas quæ ex intempestiva purgatione nascuntur, Nimirum si intempestive ventrem moveas, vrina non coquetur, & judicationes suo tempore non fient, sed vtrisq; sublatis, concoctionibus inquam, & judicationibus, febres producentur: Contra prorsus quam vulgus expectat Medicorum, qui cum *vrina cruditas* durat plusquam vellent, mox expurgant, putantes fore vt quæ tantam non superat, minorem factam materiam possit natura melius superare, & ante diem judicatorium curant vt æger expurgetur, ac proinde die sexto plerique, vt scilicet iudicationem melius exsequatur natura: Verum falluntur, tunc enim solum redditur evacuatione potentior natura supra residuum cum evacuatio recte agitur, & secundum artem, ut cum missione sanguinis minuitur multitudo, aut expurgagatur ob turgentiam, alioqui nihil est quod concoctiones & iudicationes magis possit impedire: Nam non evacuantur quæ evacuari oportet, sed bonorum succorum magna pars extrahitur, pravi commoventur solum, commotione interturbatur retentio, qua sublata necesse est concoctionem tolli; sed & sublata hac tollitur idonea expulsio & iudicatio; quia est facultatum naturalium ordo vt retentrix concoctrici ministret, & peracta concoctione succedat expultricis opus, alioqui intempestive & tumultuarie, ac proinde citra conferentiam agentur omnia: Hinc facile intelliges (quod non pauci mirantur) cur cum tanti fecerint antiqui morborum iudicationes, acq; de illis tam multa scripserunt, tam paucæ nostra tempestate occurrunt: Certe quia plerique intempestive purgantur, & intempestiva purgatio tollit tempestivas judicationes. *Vallesius comm in lib. de vict. Acut p.* 206.

XVIII. *b* Quoad tempora morborum vniversalia, sciendum *initio*, cum humor nondum est confusus, evacuationem concessam esse, In *statu* vero & *declinatione* raro, & nonnisi levibus medicamentis alvum movere licet: Si enim in *declinatione* validum exhibeas purgans, humores jam segregatos de novo confundes & ægro recidivam facies. *Walæus meth. Med. p. p.* 37.

XIX. Ex *Tralliano*, Vacuatio non est differenda vbi Concoctionis aliquæ notæ adsunt: crassi enim humores supercoquuntur, & præ crassitudine expulsioni fiunt inepti.

XX. Animadvertere cœpi in promiscuum Medicorum trivialium errorem, dũ Bilem omnem è corpore educi jubent: At inde id mali evenit quod adempto præcipuo coctionis condimento, omnem in cibo capiendo plurimi appetitum amiserunt, dehinc cachectici, tandem hydropici demortui: Tres occubuere uni parenti filii, tandem marasmo tentati, in quibus dissectis nullum vestigium bilis in vesicula inventum illæsis visceribus: hinc culpam omnem in diagridiata contuli medicamenta crebrius adhibita. *Moebius ex Anonymo fundam. Physiolog. c.* 16.

XXI. Vbi *Bilis* peccat, initio vacuantium parva sit dosis, ne bilis per se valde fluxilis, ac quodãmodo turgens, furorẽ concipiat & choleram morbũ, diarrhœam saltẽ producat gravem. Nisi enim cõstet humores pituitosos & viscidos simul redundare in corpore, semper in Bilis expurgatione tutius minore dozi vti cholagogis, & quidem ob superpurgationis metũ: Adde quod, licet nihil forte evacuent purgantia minore dozi exhibita, eadem iterari queunt, & aliis post aliquot horas, itidẽ quantitate parva denuo assumptis, præcedentium operatio promoveri: quod idem, ubi nulla urget necessitas, sequenti tantum die fieri potest, postquam *Purgantia medicamenta non tantũ vitiosos humores evacuandi, sed eosdẽ quoque alterandi ac emendandi, & ad eductionẽ commodã præparandi vim habent.* Hoc autem præceptum sedulo commendamus Medicis junioribus &c. *Fr. Sylvius Pract. l.* 1. *c. vij.*

XXI. *a* Quoties sanguinis massa universa redũdat *Excremento Aqueo*, eo paulatim liberari debet, iteratis sæpius ejusdem Evacuationibus tum per Alvum, tum imprimis per Sudores aut Vrinas, Dico imprimis per sudores, quoniam Evacuatio omnis per Alvum corpus magis turbat debilitatque quum per sudores, imprimis quando Aqua est evacuanda, quippe quæ sponte Alvum petere non solet, ast Renes & Cutis poros: Sicut enim *Bilis* nulla via evacuatur commodius quam per *Alvum & vomitũ*, non item per urinas vel sudores, ita *Humores Aquei* commodissime expelluntur per urinas & sudores, non item per *vomitum* vel *Alvum*: Humores *autem Pituitosi & Acidi* utraq; via gemina, tum per alvum & vomitum, tum per urinas & sudores videntur commode posse ejici. Si quis dicti rationes scire aveat, sequentes dabo & 1. quidem *Bilem* idcirco commodius, & facilius, & felicius per *Alvum & vomitum* educi, non item per urinas & sudores, quia ipsa pura effunditur ac pervenit tantum ad tenue intestinum, non item ad cor & sanguinem universum, unde facile tum ad ventriculum sursum, tum ad crassum intestinũ deorsum propelli potest, ac proinde evacuari: Eadem Bilis autem, quatenus sanguinis massæ est mista, unde secerni debet, ut per sudores urinasq; excernatur, ac è corpore expellatur, penitius illi adhæret, nec pura potest amplius ab illa massa sejungi: Quoad *Humores aquosos*, sicuti massæ sanguinis laxe confusi potius sunt quam intime permisti, ita fa-

cile ab eadem possunt separari, ut tam per urinas quam sudores expellantur è corpore: Quia vero superabundans secundum naturam in sanguine aqua excerni solet cum vrina, non item per Alvum, mirum non est si quoq; artificiose facilius expellatur eadem vna cum vrinis aut sudoribus, quam per alvum aut vomitum. Etsi enim *Succus Pancreaticus*, vt & *Saliva* consistentiam inde nancisci possint fluidiorem, atque sic quoque augere liquiditatem humorum ad Intestina confluentium, rarius tamen hac ratione & via notabilis contingit Aquosæ sanguinis partis evacuatio per Alvum spontanea, sæpius autem per Vrinas & sudores: Sic quoque commodius & facilius instituitur ejusdem Aquæ evacuatio artificialis per sudores Vrinasve, quam per Alvum Vomitumve: *Pituita* vero *tenuior*, ex Saliva nimirum ortum habens, non tantum facile potest tum per alvum tum per vomitum educi, sed insuper quoque per urinas & sudores, quia non ita difficulter à reliqua sanguinis massa secerni potest. Quæ autem *viscosior* est & *glutinosior*, illa nulla via educi potest commode, nisi satis fuerit incisa & attenuata, vnde licet tunc copiosius educi queat per alvum, aut vomitum, non incommode tamen educi potest quoq; per vias vrinæ ac Sudoris, qui tunc prodire solet magis crassus & glutinosus: certo argumento vias istas non ineptas esse Humori etiam viscoso expellendo: Deniq; *Succus Acidus*, quemadmodum sui temperationem ac correctionem desiderat prius quam vlla ejiciatur via, ita tunc commodissime potest excerni per Alvũ & vomitum, quatenus in succo Pancreatico abundans viam hic reperit brevissimam: sed potest nõ minus commode idem expelli per urinas & sudores, quoniam quæ ipsum facillime ac citissime corrigunt temperantq; salia volatilia, eundem ad urinæ sudorisque vias simul deducunt, cum sint omnia & sudorifica & diuretica. *Idem lib. iij. cap. 3.*

XXII. Vbi *Pituita viscidior* occurrit, aqua impeditur purgantium quorumvis operatio, in hunc finem convenientissime *Pilul.* forma præscribuntur Purgantia, quippe quibus *Gummi*, solvendæ incidẽdæque pituitæ viscidæ præ aliis medicamentis omnibus aptissima, nec in liquore ullo facile solubilia, possunt facile admisceri: atq; vna eademq; opera humores peccantes tum alterari, tum educi. E. g. ℞. *Gum. Ammon. vel Galbani &c. aceto præparati ʒß. mastich. el. ℈j. trochisc. alhandal. resin. scamm. ana gr. xxv. m. f. Pil. xxv.* da v. aut vij. mane & hora post jusculum. *Idem ibidem.*

XXIII. *Acida Cruditas* curabitur exhibendo medicamenta Acidum spiritum temperantia vel concentrantia, Sedulo cavẽdo à purgantibus antequam temperati fuerint humores Acidi, & ad seri naturam deducti, quos tunc redundantes demum per hydragoga educi nihil obstat. *Idem.*

Succus Pancreaticus cum à nobis Aciditate vitiosa peccare sit dictus, atq; ideo alterationem non vacuationem indicet, fieri tamen potest vt simul copia peccet, cui evacuatio debetur: Verum enim vero hactenus mihi incompertum est medicamentum *Humoribus Acidis*, qua Acidis, evacuandis aptum: Quinimo constat per experientiam multiplicem, cũ difficultate, atq; ægrorum incommodo institui Purgationem in iis, in quibus Acidus humor peccare observatur, propter tormina intolerabilia à purgãtibus excitata: Quapropter donec compertum sit medicamentum humori Acido cum εὐφορίᾳ educendo aptum, non ausim aut instituere in tali casu Purgationem, aut illam aliis commendare. Novi equidẽ dari medicamenta Hydragoga, non tamen Acidos Humores evacuantia: Attamen non negaverim illorum, si prius temperentur, ipsorumque Aciditas mitigetur aut concentretur, institui tunc posse per Hydragoga eductionem. *Idem Append. Tract. viij. §. 132.*

XXIV. Etsi ver & Autumnus sint præcipua ad humorum vacuationes tempora, præservationis gratia instituendas, non indifferenter tamen quemlibet vel vere vel autumno purgemus, sed videamus quid cujusq; natura & morbi ipsi consueti indicent: Qui enim crassis scatent humoribus, illi in principio veris sunt vacuandi: ejusmodi enim humores hyeme collecti veris tepore liquantur, unde nisi vacuentur facile per corpus diffundi possunt & graviores morbos cõcitare: Quibus vero tenues ad sunt humores, in fine veris purgationem commodè ferunt, ne isti humores succedente æstate accendantur, ebulliant & febres inducant: Imminente autumno humores acres, salsi, adusti, scorbutici sunt educendi, & quotquot deniq; propter humores Tartareos ægrotant, vacuari tunc temporis melius est. *Frid. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. 7.*

XXIV. *a* Inter Humores à sanguinis massa diversos fit passim mentio *Humoris melancholici*, quem vulgo terrenæ pronuntiant naturæ: Quantum ego ex accurata & longa ægrorum à me curatorum observatione, atq; Humorum Affectus Melancholicos dictos producentium evacuatione laudabili, h. e. Affectus notatos feliciter curando facta, indicare potui, Duplices humores, à quibus Affectus illi pendebant tunc notavi, nõ parum inter se differentes, *Austeros* puta & *Valde Glutinosos Pituitosos*, quibus partim correctis, partim à me eductis, curavi feliciter dictos Affectus: quapropter vtrosq; *melancholici* humoris nomine indigitandos censui: Hæc autẽ distinctio haud est parvi pendenda à Medicis praxin facturis, quoniam illa neglecta vix unquam ex voto curabuntur melancholici: quinimo plane persuasus sum ideo tam raro curari feliciter Affectus melancholicos, quia illam distinctionem non satis observarunt plerique Medici, Authoribus suis nimium addicti, atque eorum quæ in praxi contingunt negligentiores: Vel idcirco autem ad illam distinctionem attendendum est, quia in horum binorum humorum & Alteratione, & imprimis Evacuatione eadem non semper possunt utiliter usurpari medicamenta: *Humores* namque *Austeros* alterant optime & corrigunt *Salia volatilia*, & *plantæ* omnes *Aromaticæ blandiores*: *Glutinosos* autem etiam *spiritus Acidi*, qui corrumpunt amplius & noxios reddunt *Austeros*: *Austeri humores evacuantur* felicissime per vulgo dicta *hydragoga*, *Glutinosi* vero per *phlegmagoga*: Vnde cuivis patet facile quantæ vtilitatis, imo necessitatis sit, ad medicinam rite faciendam hæc distinctio, quæ in affectibus melancholicis, tam cognoscendis quam curandis lucem affert magnam: sicut agnoscent quotquot in ipsorum curatione occupati conferent ea quæ ab aliis, & à me super hac re sunt dicta & scripta: Ergo duo genera Humorum melancholicorum, duo genera medicamentorum ipsos purgantium requirunt: Pituitosis ergo, maxime glutinosis, educendis conveniunt, *Myrobal. Indæ*, *Polypod. Epith. Epith. Senna*, *Elleborus niger*, *Lapides Lazuli & Armenus.* Ad *Hydragoga* pertinent, *Soldanella*, *Ebuli & Sambuci baccæ*, *semen*, *cortex medianus*, *Radix & Folia*: *Mechoacanna*, *Ialappa*, *Iridis radix*, *Gratiola*, *Esula*, *Mezereum*, *Elaterium*, *Gummi de Peru & Crystalli Lunæ.* *F. Sylvius m. m. l. 2. c. 7. & 9.*

XXV. Au

XXV. An *diebus Criticis licitum Purgare*? Dicimus, Si nihil indicatum ante fuit, licebit die 4. 7. 11. 14. & 20. purgare, & sanguinem etiam abducere: nam non erunt hoc indicio critici: Sed si fuerint hi dies critici, notandum erit num illis diebus natura moliatura sit vacuationem vel non: Si eam moliatur perfectè, Medicus nihil agat: Sin imperfectam moliatur Crisin, Tu nota num id agat vomitu, sudore, hæmorrhagia, narium, sedis, vel vterina: Tunc sanè leni vomitorio juvare licet vomitum, frictione sudores, fotu aquæ calidæ, vel hirudinibus hæmorrhagiam; nam hæc in nostra manu sunt ac sisti possunt, Sed si per secessum natura moveat imperfectam crisin, præstiterit Medicum hunc non juvare motum, ne major quàm par sit fiat vacuatio, cum semel haustum pharmacum revocari nequeat, nec illud amovere liceat: Naturæ enim is adest mos ut cunctanter interdum moveat, mox validè alvum excludat: Quare postridie potius erit pharmaco utendum, quo id quod restibile est à crisi excludatur: Sed si natura impedita die critico nullam moliatur Crisin, pepasmo si mitigata fuerit materia, Medicus pharmacia vel v. s. vtatur, si certo sciat naturam id acturam non esse? Sed dices Hippocr. authore, critico die nihil movendum esse: sed illi sermo est de tali die in quâ natura movet, nam vires defatigatæ sunt eo die symptomatum vj. *Heurnius l. de Febrib. c. 14.* Suadeo ne quis in ipsa crisi pharmacum ad confusionem propinet: supersede diem vnum aut alterum: id enim longè tutius: nescis enim quonam abeat natura: quæ enim segnescere videtur jam, ac languide excrementa excludere, hanc mox vivida quadam vi maximam succorum copiam deposuisse vidimus: Quod si quid irritamenti à pharmaco accessisset, in fluxum calamitosum facile se laxasset. *Idem comm. in aph. 20. sect. 1.* Matrona honesta, obesa, cum in die critico, imo apparentibus sudoribus, ex Medici jussu haustum expurgantem assumebat, obiit ad vesperam. *Nicolæus* Fontanus *Respons. & Cur. Medic. p.* 158.

XXV. *a* Consultum arbitror quibuscunque pars princeps parata est recipere, si fieri possit paulatim materiam detrahere, neque curare vt servetur tota ad vltimam decretoriam evacuationem, quin potius ita vt fit sæpe, atte judicationes antevertere. *Vallesius comm. in lib. de vict. acut. pag.* 203.

XXVI. Nec decet diebus imparibus pharmacum exhibere, id prohibente Hipp. l. 4. de morbis, *Quicunque jam à febre continuâ correpti pharmaco vsi sunt in diebus paribus, hi nimirum Purgati nunquã sunt. Qui verò in diebus imparibus medicamẽto forti vsi sunt, nimium purgati sunt; multi verò etiã perierunt nimium purgatis: proinde priores Medici in hoc maximè peccarunt, nescientes quod hæc res ita se habeat: humor enim in corpore agri magis turbatur in imparibus diebus, nimirum corpore humorem ad ventriculum transmittente: & si quis jam turbatum, adhuc magis perturbet medicamento immisso, nil mirum est ex talibus hominem perire:* Quamobrem hujus quoque rei maxima providentia habenda est, nam plurima ex purgantibus accidunt mala, quæ proculdubio huic occasioni reduci possunt: quâ quidem occasione inspectâ, facile vitari possunt. *Mercatus de Recto Præs. vsu l. 1. c. 6.*

XXVII. *Influxus siderum* in corpora nostra, ob circuitum totius terreni globi, & humidorum evaporationem magnam esse efficaciam innuere vide Cous 4. aphor. 5. *sub cane & ante canem difficiles purgationes:* Non quidem tanta quanta in Græcia, nostris in oris temperatioribus opus religione, aut à canis hujus latratu aut morsu cautione, attamen nõ omnino susque deque hæc habenda curiositas, neq; vestigia terenda *Fr. Bencij*, Medicorum in Italia illa ætate Principis, qui authore *Manardo* l. 2. Ep. 1. nihil vnquam cœleste observavit, sed quoties occasio vrgebat, in ipsis Solis Lunaque congressibus & purgationem & venæ sectionem imperabat, lotium magis inspiciens quam astrum, & venarum pulsationem potius quam stellarum configurationem observans; vnde evenit cum præstantis cujusdam viri curationis vna cum *Hyeronimo Manfredo*, Astrologo famosissimo Bononiæ præesset, immineretque simul & purgandi necessitas, & luminariũ coitus, Astrologo reclamante, & ægrotanti mortem minitante, potione ad *Bencii* imperium exhibita, infirmum è gravi morbo convaluisse. *Rolfinkius lib. de Febribus capite* 85.

Anno 1643. ardente Syrio, circa initium Augusti tres pueruli duorum aut trium annorum, à Medicis, quorum curæ commissi fuerant, purgati blandis medicamentis, eadem die convulsi perierunt: Horum duo laborabant catarrho in pectus illabente, tertius verò dysenteriâ: Alii etiam pueruli ex catarrho in convulsiones inciderunt eo tempore, & eadem die obierunt: Fiunt autem hujusmodi convulsiones epilepticæ colliquatis humoribus ab aëre calidiori: Hinc patet summâ cautione vtendum esse in ægrotorum purgatione, diebus canicularibus, juxta præceptum Hippocr. *Riverius cedtur. 3. Obs. 5.* Hoc præceptum locum habet in regionibus similibus Hippocr. regioni: nam præterquam quod habemus benigna & levia medicamenta quibus vtamur; qualia sunt cassia, catholicum, lac asininum & c. Hic nullum tempus (Luteriæ) salubrius magisque temperatum (præsertim quũ flant Etesiæ) experimur, quàm dies caniculares: adeo vt experientia constet morbos Iunio & Iulio mense natos, solvi solere mense Augusto & sub canicula: Quare si in hosce dies incidat morbus, non veremur sæpe venam aperire & fortiora medicamenta imperare: verumtamen si exoriatur vehemens ardor & canicularis, vt sæpe in Galliâ mense Maio & Iunio, utemur consilio Hippocr. tum in phlebotome, tum in purgationibus præscribendis. *Hollerius comm. in aph. 5. sect. 3.*

XXVIII. Vtrum tempore Plenilunii aut Novi lunii convenit Purgatio & V. s. vt Hipp. & Avic. suadent? ℞. Licet Galen. mutationem Lunæ, aliorumq; magnorum astrorum ortus & occasus non observet, nõ tamen proinde hæc indicatio prætermittenda, quæ magni momenti & gravissimorũ authorum experimento comprobata: Cum enim videamus Lunam & alia Astra magnam in his inferioribus mutationes producere, sine aliqua notabili mutatione qualitatũ primarum, quam inducant in aëre & corporibus nostris, constat hinc negligendam non esse indicationẽ inde desumptam: vnde colliges aliis temporibus, cũ præservationis causa, aut in miti morbo, volumus exercere vacuationem aliquam, ab eâ abstinendũ esse, dummodo non adsit vrgens aliquod, quod remedii celeritatẽ efflagitet. *Zacut. Introit. ad Pra. Prac.* 48. Multi plenilunia, conjunctiones, quadras aliosque Lunæ status in purgationibus aufugiunt: Si hujusmodi observationes absq; ægrorum detrimento fieri possunt, eorum statuũ ratio habeatur: Si morbus vrgeat & purgationis indicationes adsint, nihili fiant, cum experientia teste, pharmaca in conjunctione, plenilunio, quavis quadrâ exhibita, nihil detrimenti attulerint. *Manelphus l. 2. de febr. p.* 297. Die novi-

lunium præcedente difficilem esse purgationẽ notavit in seipso Nobil. Samuel *Camerarius* Principi Longavillano à Consiliis, atque vltimis quartæ quadræ diebus vngues præ duritie vix resecari, qui aliis diebus prompte forficibus cedant.

XXIX. Aestivo & hyemali tempore præservatio non est instituenda; nam æstate vires sunt debiles attracte à centro ad circumferentiam calore nativo ab externo: hyeme canales præ frigore sunt adstricti & concreti humores. Hinc Avic. 4.1. In tempore supra modum calido aut frigido purgationem non admittit, nam cap. 5. l. c. Quando canis major exoritur, & cum nives in montibus consident, non est purgationibus vtendum: Nam sub cane & ante canẽ difficiles esse medicationes vult Hipp. sect. 4. aph. 5. Verum non solum Canis, sed & Lyræ, Arcturi, Hyadũ & Plejadum ortus & occasus Medicus consideret, Solstititia, Æquinoctia, Planetarum coitus, motus Lunæ, eclipses & malos Planetarum aspectus studiose observet, Non tamen ita superstitiose vt nonnulli, qui Purgantia Luna signa zodiaci ruminantia subeunte propinare pro piaculo habent: Horum enim signorum partitio secundum humani corporis partes phantastica est, contra rationem & experientiam.

XXX. In Purgatione præservationis gratia instituta, Lunæ decrementum est eligendum: Et licet in augmento Lunæ expeditior & facilior possit esse Purgatio, dum humores tunc fluxiles magis moventur ad vacuationem parati, tutior tamen non est: tũ quod metus est ne humores commoti, aut præcipiti lapsu ruant in alvum, & superveniat hypercatharsis, aut nimis ebullientes in aliquam confluant corporis partem: Tum quod crescente Luna humorum motus ad circumferentiam corporis factus contrarius est illi qui à purgante excitatur: In decremento autẽ humores vergunt ad interiora & pharmaci motum sequuntur: Nec obstat Avic. 4. 1. c. 21. qui cucurbitulis non vtitur nec in principio, nec in fine mensis: nam ille plenilunium observat, & Cucurbitularum operatio à purgantis medicamenti actione plane est diversa, dum illæ à centro ad circumferentiam, purgatio autem ab hac ad illud tendit.

XXXI. Notandum ante Lunæ quadratum ad Solem (modo non aliquis adsit Planeta maleficus) purgantia licet lenia fuerint, vehementius operari, sine tamen diminutione virium: Id quod probe observãdum in humoribus qui fixas egerunt radices, à purgantibus alias non facile exstirpandas, etiam fortissimis: Idem in novi Lunio procedit.

XXXII. Ab omnibus contra medicamentis purgantibus est abstinendum in Lunæ conjunctione, quadrato, aut ejus oppositione cum Iove, Marte aut Saturno: Cum enim in omni purgatione fermentatio quædam humorum præcedat, hanc Iupiter ob lenem ac tardam ejus operationem vel retardat, aut ad minimum etiam diminuit, In omnibus autẽ Mercurii violentis aspectibus, quadrato scil. aut oppositionibus, in Purgationibus instituendis fidendum nõ est, quia facile inde symptomata concitantur capitis, vt vertigo, Epilepsia &c.

XXXIII. Si Luna fuerit in Trigono aut Sextili cũ Venere, bonum erit humores ebullientes, scoriis sulphureis tinctos subducere; Cum Sole frigidos & humidos, Et cum Iove, adustos & tartareos: Ratio est, quia Venus in sua operatione frigida est & humida, inservit dictis humoribus calidis ac siccis, medetur humoribus frigidis & humidis. Nec tamen hic Iupiter excludendus, calidus & humidus, imprimis in decremento Lunæ, ideoque & ipse facit ad Tartareos humores excludendos.

XXXIV. Hæc omnia vigorem obtinent vbi præservationis tantum gratia purgandum est, ast vrgente necessitate quovis tempore id agendum: Si enim morborum acutorum vrgeat vehementia, aut adsit humorum turgentia, circa canem orta, quæ absque sang. missione aut purgatione curari nequit, certe non intermittenda: Non enim dixit Hipp. simpliciter non esse purgandum, sed tantum Purgationem esse difficilem. *Frid. Hofmannus in m. l. 1. c. 7.*

XXXV. Dubitatur quoque an Purgandum potius sit Lunâ crescente an decrescente? Dic securius esse Lunâ decrescente hoc opus moliri: Quia etsi crescente ipsa humores fluxiles sint, tamen motus hic ad cutem factus, contrarius est illi qui à medicamẽto excitatur: Sed in decremento humores vergunt ad interna & pharmaci motum sequuntur: Deinde quamvis in Plenilunio expeditior possit esse purgatio, tutior tamen non est: Metus enim est ne humores commoti, aut præcipiti lapsu ruant in alvum, & superveniat hypercatharsis: aut nimis ebullientes in aliquam confluant corporis partem. *Zacutus.*

XXXVI. Quantitas medicamenti comprobanda experimento est, Varia enim est corporum proprietas & conditio: Interrogare ideo oportet num aliquando laborans medicamentum sumpserit, & an obedierit satis & pro votis, an obstiterit purgationi alvus: Quod si nimis ad ventris solutionem facilem cognoveris esse, mollioribus agendum est medicamentes, aut in minori copia: Si verò nihil excrevisse, aut perquam parum, fortioribus, mensa medicamẽti quantitate in ordine ad corpus temperatum: deinde quo præsens homo fuerit facilior aut difficilior ad ventris solutionem, ita medicamentum tenetur esse forte aut debile. At si nunquam purgatus fuerit homo, perdiscere opoatet quantum alvum habeat siccam aut humidam, vt inde sumpta indicatione dozis medicamenti certius metiamur. *Mercatus Præsid. l. 1. c. 6.* Notandum quid ferat peculiaris cujusq; natura: nam non omnes eadem vi remedium ferit, quædam enim corpora præpotentium quoque medicaminum potẽtiam contemnunt: alia quævis percipiunt: propterea semper à mollioribus auspicanda curatio, quò & assuescat remediis natura, & laborantis sensus exploretur. *Heurnius meth. l. 2. 2ã cap.* Si quis nunquam pharmacum purgans bibit, vt noscas facilis an difficilis sit solutionis, inquirendum an ab ingestis per sanitatem alvus sursum vel deorsum commoveatur, & An ad repletionem aliquam profluvium alvi illi successerit; Horum notitia necessaria est, Turpis enim calamitas, ait Hippocr. purgante dato hominem interire: Et medicamentorum exhibitio prima in tua potestate sita, cætera fortunæ arbitrij sunt. *Galen. l. de v. s. ad Erasistr.* Si medicus ægroti naturam non novit, an nempe vel facile vel difficulter purgationi obediat, jubet *Spigelius* considerari ægri pedes, & ex longitudine eorum ad purgandum facilitatem: ex parvitate difficultatem colligere: quod quidem aliquid est; cum sint imbecilliores: non vero hic tota veritas consistit. Suadent alii considerare ægri halitum, quod si tenellus est & delicatus (nisi æger sit melancholicus) facilem permittit purgationem: Optimum est interrogare ægrum, num in dies semel vel bis alvum deponat. si hoc affirmaverit, facilè alvus movebitur: Sin negaverit, difficulter. *Walæus meth. m. p. 47.*

XXXVII. Mirantur plurimi quod triduanas omnibus, vel quatriduanas præscribam purgationes, cum diariâ hactenus pleriq; contenti fuerint: Dico tres vel quatuor lenes purgationes vni validæ præferendas: nam primo die purgabunt primam regionẽ, h. e. ventri-

ventriculum & intestina: secundo hepar deplebunt, ipsiusq; obstructioné & infarctum expedient: Tertio, venas, quæ revera sunt stabulum colluviei, morbos mortemque accersentis, emundabunt; Hæc medendi ratio, viribus illæsis, imo lenta depletione roboratis, inveterata & callum ducentia vitia sensim demolitur; quæ vehementiora pharmaca summa vi, summaque perturbatione non excutiunt, & quæ antiqui vt immedicabilia reliquerunt. *H. ab Heer Spadacr. cap.10.*

XXXVIII. A pharmacis non omnino levibus, quũ expurgatio non procedit, meritò timetur ne commota excrementa, nec vacuata in partem aliquã nobilem ferantur, vbi deteriorem aliquam passionem faciant. *Vallesius l.5. Epidem.* Consideratione dignũ est, an fieri potuisset vt adolescens ex Euboeâ veniẽs, qui (cum videretur purgatione per superna indigere, bibit debilem radicem deorsum purgantem & 4. post purgationem die mortuus est, cum nihil purgatus fuisset) à potione debili extinctus est, vehementiorem sumens liberaretur: fortè enim si commota excrementa fuissent etiam vacuata, evasisset: neque à pharmaci vehementia adeo periclitatus esset, quam ab agitatis retentisque excrementis, vna cum ipsis pharmaco non exeunte. *Idem ibidem. pag.504.* Purgantia minori dozi exhibita plus nocent quam prosunt, nihilque aliud agunt quàm quod humores attenuent: qui attenuati, cum ob defectum justæ pharmaci δόσεως excludi non possunt, per totũ corpus ruunt, illudq; conturbant. *Walæus m.m.p.34.*

XXXIX. Errant quam maximè qui curationes sẽper inchoant à purgatione: Expurgatoribus illis nihil aliud in mentem subit quam vitiosa corpore pellere, quasi manu ageretur, neque quippiam obstaret; non contenti sunt illa minorativâ, nunquam dimittendâ, expurgatione, quam in ipso limine curationis perpetuo moliuntur, omni morbi tempore: quin & singulis diebus purganti medicamento abuterentur, si vellet æger parere singulis diebus, nulla concoctionis neq; alterius præparationis ratione habita: Nimirum hi omnia quę de concoctione philosophati sunt veteres censent meras nugas: Tantum spectant quæ ventre exeunt, eaq; quo sunt deteriora, eo melius actum cum ægro putant, cum interim plurimorum corpora colliquent: Hi sanè ferendi non sunt. *Vallesius meth. m. l.4. c.2.*

XL. Eorum qui à pharmaco non purgantur, quidam non læduntur multum: quibus scil. nihil aliud actum est quam quod pharmacum, aut multum cõfectum cum alimentis est distrubutum & in nutrimentum cessit: aut non satis ad actum deductum deorsum exiit: Quidam læduntur valde, vt quibus excrementa ad partem aliquam interius affectam attracta sint, aut toto corpore commota, conturbataque. *Vallesius 5. Epid. p. 502.* Qui morbis quarundam partium ex materia vitiosa pendentibus laborant, juvantur pharmacis tunc maximè cum cacochymia totius corporis fovet affectiones quæ sunt in parte: Cum vero jam succi in parte firmati sunt, & reliquũ corpus purum, particularibus auxiliis, & bono victu, & temporis beneficio fidendum potius est: corpora enim talium, vt pote sana, male ferunt purgationes, quod impactum in parte est non cedit: quò fit vt multi horum lædantur pharmacis, quod facultas debilitetur & morbus non remittat. *Idem ib. p.519.*

XLI. Symmachi filius qui a bile suffocabatur noctu quum dormiebat, & febris ipsum tenebat, Pharmacũ autem haustum non continuit, neque purgatus est diebus sex, neq; antequam moreretur. *Hipp.5. Epid.* Hic mihi videtur ob nimiam bilis redundantiam, & in superiora lationem, purgari non potuisse, & hanc ipsam fuisse mortis causam, quod scilic. caput & cor bilis affatim occupaverit & locus remedio non fuerit: Sed qui fieri possit vt redundantia expurgationẽ impediat, nimias enim evacuationes videtur nata facere? Certe prohibens pharmacum retineri, cum hic igitur multitudine bilis dormiens suffocaretur (quod multam in caput ferri indicabat, & in supernis partibus, quæ circa thoracem caputque sunt redundare) & pharmacum haustum non retinuerit, ac ne purgatus quidem sit, consonum est putare bilis redundantiam in superna ventriculi parte, quæ supra septum est, medicamentum retineri prohibuisse: sublata vero retentione & tractione, expurgationem sublatam esse: Quid ergo hoc casu agendum fuerit Medico? Non certè fidendum vni forti pharmaco, sed paulatim vacuandum, crebro repetita vomitione *Vallesius comm, in c.l. p.505.*

XLII. Scio præsente morbo sæpius Hippocr. humores purgare cõsuevisse per regionem a loco affecto remotissimam: Sic lib.2. de morb. in morbo Siccatorio vocato, affectionis Hypochondriacæ specie, evacuationem primo deorsum inchoat, inde verò sursum per vomitum eam perficit; cujus oppositum observasse in capitis affectibus constat. Nam primò vomitum facit, inde verò deorsum purgat, cujus diversitatis ratio ex eo pendet, Quia evacuatio ab ea parte incipienda est quæ parti affectæ proximior est, ita vt morbis partes infra septum transversum infestantibus ab infernâ purgatione inchoandum sit; A vomitu verò si partes superiores morbus obsideat: Id vero intelligendum est cum morbus vtraque vacuatione opus habet: Quæ curandi ratio sicuti Hipp. est legitima, ita etiam rationabilis censenda est: Primum enim partes morbo proximiores evacuare oportet, tum quia, vt sentit Celsus, lib.2. c.9. materia quæ in partibus sedi affectæ proximioribus viget, malignior est quam quæ in reliquo corpore abundat, vnde statim per viam proximiorem educenda est, vt promptius evacuetur, & ne longo itinere educta totum corpus coinquinetur (hac enim ratione, præsertim quando vnica purgatio sufficit, per proximiorem regionem faciendam nos docuit vbique Hippocr. præsertim verò eo aphor. *Dolores supra septum transversum, qui purgatione egent, per superiora purgari oportere significat, quæ vero infra, deorsum*) Tum etiam ne contrarium operantes, materia à loco affecto remota, à medicamento agitata, ad partem laborantem attrahatur, indeq; morbus adeo increscat, vt vel ęgrum è medio tollat, vel in posterum remediis non cedat: Hæc notare volui, quod totum oppositum observari videam à communiter practicantibus, Galeni præcepto insistentibus, qui existimavit revulsionem, quæ fit à remotissimis partibus, primo loco faciendam esse, inde derivationem à proximiori, & deniq; ad ipsiusmet partis evacuationem deveniendum esse: Quod quidem præceptũ quando in evacuatione quæ fit per s.m. Gal. concedatur, non inde sequetur etiam in Purgatione observandum esse, si non alia ratione, saltem ob agitationem quam pharmacum in humoribus inducit, quam v. s. efficere non est apta: *Martianus comm. V. 248. sect.3. l.2. de morbis.*

XLIII. Hippocr.1. aph.22. cruda nec Purgari nec moveri debere ait: Per *Movere* quamlibet motionẽ nõ comprehendit, sequeretur enim stante humorum cruditate nec venam secari nec clysterem injici posse, quod illius doctrinæ repugnat: Igitur, eam commotionem significare voluit quæ à purganti medicamentorum facultate in humores inducitur, dum

placidè è corpore educuntur: quasi propter subductionis lenitatem talis evacuatio purgationis nomẽ non mereatur: Nec novum est hoc verbum *movere* restringi ad solam purgationem: eo enim significato vsus Aristoteles 3. Politic. cap. 2 In Ægypto, *inquit*, post tertium diẽ movere licet Medicis, quod si prius, periculo id agunt suo: Et fortasse hoc verbo potius vsus est quàm alio, eo quod iis mos fuerit circa initia leviter purgare, quod nostris temporibus receptũ est: vnde Medici recentiores medicamenta hujusmodi leves Purgationes efficientia, à fortioribus distinguentes, modò Lenientia, modò Minorantia dixerunt: Hipp. verò hæc eadem aliquando levia pharmaca, modo subducentia, modo humores laxantia nominavit, vt ex ipsius libris praxeos licet colligere: quos si perlegissent recentiores plerique, talia medicamenta illi ignota esse non jactassent, quo prætextu totam purgationis doctrinam pervertentes, rem eo deduxerunt vt circa purgationis materiam nullum præceptum nullaque distinctio observetur: Nã omnibus indistinctè suum minorativum statim exhibent, eos reprehendentes qui convenienti distinctione ab his aliquando abstinent. Cum igitur determinaverit Hippocr. Concocta & pharmaco fortiori & leviori purganda esse, subjungit; *non cruda*, Quod quia non magis ad verbum purgare quam ad movere refertur, indicat nobis cruditate vigente humores nec forti nec levi medicamento purgandos esse: Quod præceptum apertius confirmatur per sententiam 4. Acut. vbi postquam determinavit eos non esse purgandos quibus in febribus vrinæ à principio sunt tenues, rationem statim subnectit, Si quid enim, *inquit*, circa ventrem commoveris, vrina non concoquitur, & morbus absque crisi in longum tempus protrahitur: Nisi enim purgationem levioribus medicamentis factam hoc præcepto includere voluisset, dixisset potius; *Si enim* fortiter humores in corpore commoveris, &c. non *Si quid circa ventrem commoveris*, Quibus vniversaliter omnem, quamvis levissimam commotionem, etiam circa ventriculum solum, comprehendit, subterfugiumque intercludit iis qui asserunt præcepta Hipp. circa purgationem non comprehendere eas evacuationes quæ levioribus medicamentis fiunt, quorum vires vltra primas regiones (vt ipsi ajunt) non transcendunt. *Pr. Martianus comm. in dictum aphor.*

XLIV. Humor salsus statim est purgandus, ex *Galeno l. de Const. Art.* nec enim potest concoqui, nam coctio supponit cruditatem concoquendam, humor autem salsus coctus est, imo adustus, hinc statim purgandi qui salsa distillatione laborant. *Epiph. Ferdinandus.*

XLV. Acrium humorum mediocris potius quam minuta debet esse purgatio, nam ex paulatinis accrũ humorum excretionibus Dysenterias sæpe fieri contingit. *Mercatus de Indic. Medica.*

XLVI. Adnotatione dignum est corporis gravitatem, sive cum febre sive absque febre, indicare purgationem, quippe quæ bilis coptam attestatur, quæ in venas & articulos incubuerit & firmata fuerit, vt ait Hipp. lib. de affect. In carentibus tamen febre oris amaritudinem adjunctam desiderat, vt quæ aliam causam alioqui habere possit: Hoc tamen mirum videbitur vulgaribus Medicis, qui vbi gravitatis sensum in febribus agnoscunt, statim ad venæ sectionem deveniunt, existimantes hoc esse signum certissimum plenitudinis, à Gal. edocti lib. de plenit. c2. Sed falluntur vtriq; vt Hipp. authoritate constat, & in dies confirmat experientia, & aperte cognovimus in febribus anno 1622. vagantibus, quorum præcipuum symptoma fuit totius gravitas, & potissimum ab initio: In iis verò bilis adeo dominabatur, vt non modo excreta omnia biliosa apparerent, vomitiones, dejectiones & vrinæ, sed & cætera omnia symptomata, vigiliæ, capitis dolores, deliria, oris amaritudo, imo & exanthemata, pleraque colore subflavo: vnde earum principale remedium censuimus à principio purgationem, venæ sectione dimissâ. *P. Martianus comm. in v. 142 loc. cit.*

XLVII. Purgantia in iis morbis, in quibus natura judicare non solet, vti sunt diuturnæ quędam febres; inflammationes quædam internę, lues venerea, morbus comitialis, vertigo aliique similes, dari tutò possunt in augmento & statu: Ideo non adhæreo illorũ opinioni qui contendunt nunquam purgandum nisi in fine status & declinationis initio: Nam Galen. 1. ad Glauc. c. de Quartana, *Et si coctionis notæ apparuerint, tunc purgare oportet iis quæ humores atros exinaniendi vim habent, non semel tantum sed & sæpius, si fuerit necessarium.* lib. 13. meth. c. 15. agens de jecoris inflammat. *Procedente autem tempore, vbi phlegmonem concoquitur, etiam valentioribus vrinam moventibus in cibis vti licet; Sicut etiam per ventrem vacuare si iecinoris cavum afficitur &c. magisq; in remissionibus, ac audacius quam antea.* Avicenna in curatione Epilepsiæ hieram Hermetis quotidie bis exhibendã pręcipit: Dioscor. anno integro bryoniæ radicis ℨj. comitialibus, vertiginosis & attonitis potandã suadet; Postremo clarissimi Medici in sanatione ne luis Venereæ, si quando sudores ex ligni Gajaci decocto provocari non possint, miscent purgantia quotidie, vel alternis diebus magno successu. *Hor. Augenius Epist. & Cons. pag. 381.*

XLVIII. Invenis sanguineus post venam sectam & præparantes potiones, leve pharmacum ex rhabarbari diluto & diaphœnico cũ syrupo fumariæ majoris, & de Sennâ paratũ diluculo assumpsit: post duas horas immani ventris dolore oppressus est, qui bis excreto per alvũ humore est lenitus: post vnã horam quinquies deposuit copiosè, sed ita ardore interno conflagrans vt viscera sibi exuri putaret: accessit deinde febris ardentissima, sitis inexhausta, dolor ilium sævissimus, & ita truculentus vt respirationẽ & vocẽ interciperet; vocantu Medici, dolenti parti anodyna applicant, clysteres lenientes injiciunt, cucurbitulas & alias diversiones cruribus adhibent, omnia frustra, nam dolor intensus sævius vrgebat: Accedo ipse, sanguinẽ emittendum impero, nam vires vtcunque constabant. Reclamant omnes, Nam duo motus contrarii eodẽ die non sunt celebrandi. Sed cũ dolor immanis invalesceret, coacta necessitate, me jubẽte sanguis extrahitur: hoc emisso dolor est mitigatus & febris est remissa. Audi Paulum l. 7. c. 6. *Si quocunque medicamẽto ad alvum emolliendã assumpto quis non purgetur, neq; vacuetur, nullo accedente periculo, nihil moliendũ est: At si magnitudo morbi vrgeat, aut æger vellicetur, distendatur & lancinatione expertus fuerit, clyster statim necessario injicitur: Sanè si quidem venter respondeat, corpore rosionẽ & veluti eversionem sustinente, levare liberaliter inungendo oportet: vbi repleũ est gravaturque, sanguinis missio conducit, præsertim vbi multi compos sanguinis homo fuerit, Oculos rubros habeat & emissitios, non ex naturâ sed ex medicamenti potione acquisitos:* Firmat Avicenna 4. 1. c. 8. *Quod si Enema non juverit & mala super venerint accidentia, extensiones corporis, & oculi exierint extra, & fuerit motus ad superiora, necessaria est minutio.* Zacut. Prax. Adm. l. 3. Obs. 58.

XLIX. Citra rationẽ hoc apud plerosque Medicos vsitatum est, in quibusvis ex Flatu concitatis affectibus, purgantia indistinctè adhibere: vt passim cõspicitur in melancholiâ hypochondriacâ, & in his qui gra-

graves patiuntur capitis aut ventriculi ex flatu dolores, aut nauseas & subversiones & alia talia symptomata, In quibus, vt citra noxam purgare liceat, distinguere oportet an dolor, aut symptoma quodvis oriatur ex flatu, quem potius generet imbecilla facultas, mediocri adhuc existenti in quantitate & substantia materia, quàm, licet mediocris existat naturæ, nequit ipsa vndiq; conficere, ac flatus ab ea elatos discutere, quod potius ob sui impotentiam fit, quam materiæ vitium: Quo quidem tempore erroneum maximè est purgantibus vti, & vetitum ab *Hipp. 4. ac. t. 115.* Nam ijsdem labascit vlterius ac dissipatur facultas naturalis, quę deinceps præ impotentia ex quavis materia plures generat flatus, vt passim cernitur in hypochondriacâ affectione, vbi necessum est facultates esse imbecillas, & humores levibus medicamentis inobedientes, ac vehementioribus quidem effrænes & maligniores fieri: Quo fit vt hujusmodi laboranaes ab his graviùs se habeant, tum quia hæc medicamenta, neque flatus purgant, neque morbum auferunt: tum verò quia virtutem prosternunt & aptiorem ad flatus gignendos efficiunt: verùm si flatus oriantur potiùs materiæ crassioris vitio quàm facultatis jactura, consultissimum arbitror vti purgantibus: Quare si in ventriculo, aut alia parte, præ imbecillitate flatus generantur, tutius existimo vti roborantibus & discutientibus quam expurgantibus. *Mercatus de Ind. med. l. 1. c. 6.*

L. Quorundam ingeniosa sedulitas Narcoticorum eum Catharticis connubium excogitavit: nam licet in confesso sit apud omnes, ex *Galeni* sententia, somnum omnes evacuationes, præter eam quæ est sudorum & seminis sistere: & Narcotica purgantium operationem sufflaminare, eoque esse hypercatharseos remedium præsentaneum, vsu tamen compertum est post mitem somnum, à Narcoticis inductum, collecto per id tempus calore innato, humorum exclusionem, vi cathartici, narcotico combinati, subsequi felicissimam. *Alex. Deodati Valetudin. pag. 17.* In dolore ventriculi vehementi purgantia Narcoticis miscet *Elidæus* apud *Forestum*, quo simul & dolor sedetur & materia peccans educatur, ℞. *Diaphœnic.* ℥ß. *Philon. Rom.* ℈ij. *cum aq. vel decocto [illegible] f. potio.* In Colico item dolore *Riverius Prax. l. 10. c. 10.* hoc præscribit, ℞. *aloës opt.* ʒj. *laudan. opiat. gr. iv. diagrid. gr. vj. misce f. pil. vj.* dentur hora commoda: dolorem post horam sedant, & post humores vacuant. *Hipp. l. de int. aff.* proponit purgationem ex peplio & meconio.

LI. Diæta Sudorifico cathartica, est decoctum sudores movens & per alvum simul evacuans: Medicorum recentium inventum est, & ante paucos annos vix vsitatum, neque tamen sine spe fructus vberrimi excogitatum: cum hujus ope humorum partibus tenuioribus resolutis per sudores, reliquæ crassiores, quæ alias solent pertinaciter restagnare in alvo & alijs partibus, hac ratione simul vtiliter eradicantur: Neque est quod diversos & contrarios motus conclament, calor enim nativus, instrumentum facultatis excretricis, vnâ cum facultate expultrice indifferenter se habet ad omnem motum situmve, & quâ datâ portâ vellicante, vel trahente medicamento, ad rei morbificæ expulsionem insurgit, experientiâ confirmante. *P. Morellus meth. præscr. form. rem. sect. 1. c. 13.* Approbantium elenchum vide apud *Velschium in Sylloge Obs. 84.*

LII. Nonnulli negant Lenientia cum Purgantibus debere commisceri, v. g. cassiam cum agarico, Quia toto genere impotentiora sint Lenientia Expurgantibus & tardioris actionis; proinde Lenientia quidam offerunt sola: deinde purgantia seorsim, interposito scil. eo intervallo quo sibi videntur posse actionem in idem tempus deducere: At falluntur hi: Nam quę Lenientia tantum sunt, cum non expurgẽt, sed lubrico & lenitate succos deducant, non habent proprium operationis tempus: sed si quid aliud est quod ventrem citò ad excretionem excitet, citò prætereunt emollientia: sin minùs, tardiùs: proinde cum medicamentis purgantibus permista, pro virtute ipsorum citiùs aut tardiùs dejicientur, præibuntque emollientia vias, atq; suo lubrico leniter deducentia quæ expurgantia traxerint, quod vnum bonũ ex horum permistione expectabatur. *Vallesius cont. l. 9. c. 4.*

LIII. Impeditur purgatio, vel quod medicamentum ratione soliditatis non elijquatur: vel quod calor nativus, ventriculi imprimis, adeo est debilis vt in illud nihil agat: vel ob eandem debilitatem expultrix ad humores movendos sat fortis non est: Hinc colligitur ratio cur electivè purgantia, fortia, magna dozi exhibita, aliquando minùs purgent quam debilia, Quo enim medicamentum fortiùs est, eò fortiorem requirit calorem nativum à quo in actum deducatur: Alia subest ratio, quare multa purgantia & magna dozi exhibita minus aliquando quam pauca operentur; quia nempe obruuntur multitudine corrigentium & alterantium commixtorũ: Nam quodlibet menstruum extractioni destinatum, quantùm potest extrahit; & ita debet esse proportionatum & specificum respectu materiæ extrahendæ: Jam, etiamsi v. g. integra vncia fol. sennæ infusa est, & si addideris multa corrigentia & alterantia, minorem habebis effectum quam si ℥ij. solum in vino infusas hauseris: atque hoc de infusionibus & extractis intellige: Nihil enim vltra terminum suæ activitatis agit. *Hoëferus Herc. Med. l. 8. c. 2.*

LIV. Nuperus modus à recentioribus inventus purgantia per venas majores injiciendi, & circulationis beneficio cordi & toti corpori communicandi: Experimentum & administrandi modum *P. I. Sachs* in Oceano Microcosmico dedit: Per fistulam ex ossibus alaudarum factam, vesicæ bovinæ adaptatam, ex vna parte: Ex altera venæ medianæ, vel pedis extantiori insertam, infunditur liquor purgans, vesicam comprimendo: Injecto liquore foramen clauditur: Sic ille cordi communicatur & purgatio brevi sequitur.

LV. *Bertrandus Rozius apud Saler. c. 129.* cum semine vim & virtutem pharmaci transfudit in vxorem: Idem recordor Nob. cuidam *Aureliæ* in Gallia contigisse: qui scorto post horam jusculum ferenti inter meretricios amplexus per coitum assumpto pharmaci efficaciam insinuavit, vt ἄνω ꞇ̓ κάτω vehementer decies purgaretur. *I. Daniel Horstius Obs. Anatom. x.*

LVI. *Hipp. 7. Epid. s. 1.* Dysentericum purgaturus lactis asinini cotylas Atticas novem præbuit, non vna vice sed pluribus, ita vt spatio duorum dierum totam quantitatem potaverit: Quod quidem factum, tum quia cum æger debilis esset, tantam copiam simul ferre non potuisset, exiguaque nihil ei conferre poterat: tum etiam quia hoc modo sumptũ facilius & melius purgat: Simili experimento scio Empiricum Purgantes potiones dare consuevisse in ijs in quibus viscerum obstructiones febres producũt, & potissimum vbi vires essent debiles: Potionem enim conficiebat ex convenienti dozi diacatholiconis & syrup. rosat. sol. & alijs hujus naturæ ad mensuram paulò majorem quàm sit communis potio, qua nos vtimur, eamque exhibebat cochlea-

ri, inchoando ab aurora vsque ad meridiem, dispartitis vicibus; purgatioque sequebatur facilis, copiosa & absque vlla molestia. *P. Martianus comm. in v. 72. loc. cit.*

De Purgatione per lac asininum vide *Titul. de Lacte. lib. xi.*

De Purgatione infantium exhibito nutrici purgante, vide *lib. x.*

LVII. Purgationes vt interdum necessariæ sunt, sic vbi frequentes sunt periculum afferunt, Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, cum omnibus morbis obnoxia maximè sit infirmitas. *Celsus lib.* 1. *cap.* 3. Præter hæc quæ scribit *Celsus*, Purgantia humidum corpori detrahunt, quare corpus extenuatur, & senium acceleratur, & venter etiam ob siccitatem sistitur: Quare *Galen.* 3. *aphor.* 15. *Si veritus quispiam ne multa in corpore excrementa cumulentur, purgationem bis, aut certè semel in mense adhibeat, is præterquam quod corpus in malam consuetudinem adducet, etiam ipsum labefactabit*, & *Avicen. l.* 1. *f.* 3. *doct.* 2. *c.* 1. *Medicina purgat & inveterat:* Quod potissimum verum est de medicamentis validioribus quibus ea ætate vtebantur, & nostra ætate plerique vsurpant, dum antimonium &c. accipiunt: Neque valet quod dicunt eorum aliqui accipere se paucula tantum grana, Quia cum medicamentum necesse sit tale esse vt superet calorem intimum, non superetur à calore, alioqui nihil purgaret; actioque fiat merito contrarietatis, ex *Arist.* necesse quoque est inferre maximam esse inter hujusmodi medicamenta & naturam contrarietatem: & quò pauciora grana id faciunt, eò magis adversari: & ob id quò frequentior vsus est, eo magis naturam lędi. *Rubeus com. in l. c.* Nihil novi magis periculosum in morbis omnibus chronicis, & melancholicis præsertim, quàm iteratis solutivis corpus expurgare; nam destruunt virtutum mineras: & licet primâ facie prius videantur prodesse, (nam fortassis ægri ab excrementis deonerati, hilariter vivunt) tamen temporis tractu res est in contrarium, nam magis ac magis corpora exsiccant, excalefaciunt, torrent humores. *Ep. Ferdinandus hist.* 56. A purgantium vsu, etsi corpus sit impurum, interdum abstinendum: corpora enim quædam, etsi ad integrum mensem purgarentur, nunquam pura fiunt: Nonnunquam natura etiam impuro sanguine sustentatur, quod in cachecticis & phthisicis vsu venit, quorum aliquando vita ad multos annos absque purgantibus protogatur. *Crato apud Scholtzium Epist.* 13.

LVIII. Ante purgationem, si morbus inducias & moram concedit, præparandus est humor & viæ aperiendæ: Sic accidit in febribus ardentibus, vti etiam in morbis melancholicis, fæces alvinas in intestinis nonnunquam ita exsiccari, vt viam prorsus educendis humoribus intercludant: hanc obstructionem nisi clystere tollas, vel addito laxativo corrigas, frustra est quod agis. Munire etiam interdum opus est intestina, non quod humorum acrimoniam corrodentem metuamus, raro enim hoc fit, sed quia pharmaca quædam caustica sua vi eorum tunicas lędere possunt; Vitriol. Mars & alia. *Walæus m. medendi pag.* 40. Pharmacum vetendum in his quibus alvus sua sponte admodum sicca est, periculum enim est ne humores medicamento moti in aliam partem præter institutum irruant, renitente plurimum alvi siccitate. *Mercatus de Indic. Med. cap. de Purgat.*

LIX. Optimum est ea diei parte purgans exhibere, in qua medicamenti vis infringi non potest; id quod est cum vacuo sumus ventriculo: Exceptis pilulis resinosis, quibusdam medicamentis quæ facilè in ventriculo concrescunt, & ideo liquido, ceu solutivo quodam, opus habent (exhibita scio aliquando puerperæ gran. 16. resinæ scammonij, quæ tamen ob eandem causam alvum ne minimum quidem laxarunt) & medicamentis lenioribus, qdæ aliquam comestionem postulant, vti sunt manna, cassia &c. *Walæus meth. med. p.* 38.

LX. *Hipp. l. de Hum. v.* 4. inter impedimenta Purgationis *Viscerum vacuitatem* recenset, ob quam medicamentum, purgandi gratia datum, ad se trahunt, vnde purgatio non procedit: Eadem ratione *lib. de Purg. v.* 30. Purgationem in febribus fortibus damnavit, quia carnes ipsorum, & ventres, quum caleant, medicamentum assumunt, & nihil depurgantur, quare quod ibi facit febrilis calor, hoc loco inanitioni tribuitur. Quibus inutilis diligentia quorundam Medicorum damnatur, qui vesperi inediam præscribunt ijs qui mane medicamentum purgans sumpturi sunt: non animadvertentes contrarium ab *Hipp.* præcipi, qui corpora ad purgationem disponi voluit plurimo cibo & potu: Ita enim humores à cibo & potu diffusi, facilius cedunt medicamento; periculumq; evitatur ne viscera inanita medicamentum ad se alliciant: Non nego tamen nimiam satietatem esse fugiendam, præsertim cum purgatio per inferiora facienda est, ne ventriculus repletus pharmacum difficilius sustineat: Ait enim eodem *lib. Hippoc.* & inferiorum & superiorum ventris partium repletionem prohibere purgationem: at quamvis satietas nimia purgationem prohibeat, longè tamen magis Inanitio. *Martianus comm. in l. c.*

LXII. Non tantum ante purgationem (quod videtur præcepisse *Hippoc. aph.* 9. *l.* 2. Corpora si quis purgare voluerit, fluida facere oportet, Cum autem pluribus modis corpus fluidum fieri possit, hic per clysteres prævios non est aspernandus) verum etiam post eam, ad reliquias humorum detergendas, quæ intestinis interdum adhærent, non inutile fuerit Clysterem levem & detergentem pariter injicere; vt pręstantissimi Medici suadent, Nam injectus clyster intestina abluit, & relictam à medicamento vehementiori noxam adimit, præsertim si ejus generis fuerit quod Scammonium recipit; id enim intestinis acri sua facultate noxam inferre solet, Et de omnibus alijs gravioribus eadem est ratio. *Primirosius Error. Popul. l.* 4. *c.* 20.

LXII. *a.* Laudavi medicamenta Purgantia paulo post assumpta Alimenta subinde vsurpata, sed quantitate minore, & ad paucas alvi dejectiones movendas; Non item eadem majore quantitate exhibenda, & ad copiosas dejectiones brevi expellendas: tunc enim vacuo ventriculo illa vellem in vsum revocari: Distinguendum proinde inter tum Purgantia, (tum sudorifera,) minore quantitate vsurpata, quæque Alterantium vires explere possunt, quando nihil expellunt: atque eadem majori copia exhibita, quo brevi notabilem evacuationem absolvant, Illa etenim nil impedit alimentis admisceri, hæc non item. *Sylvius de le Boë Appendicis Tract.* 4. §. 245.

LXIII. Etsi, juxta *Æginetam l.* 7. *c.* 6. In omnibus efficacibus purgationibus medicamentum homini jejuno, & ei qui probe concoxit exhibere oportet: Notandum tamen in picrocholis, biliosis naturis & raris, quæ ob medicamenti acrimoniam, & humorum ad ventriculum confluxum in syncopen aut cardialgiam labuntur, tutius esse ante sumptum

tum pharmacum offerre alimentum; quod tamen in parva quantitate non multum facessat negotij facultati digestivæ, & os ventriculi maxime sensile roboret ac firmet; vt brodium gallinæ, aut prisana cum succo granatorum: vel offerenda mica panis tosta vino irrorata, vt statuit *Avic.4.1.c.1.§.1. G. Horstius in Institut.disp.19.qu.8.*

LXIV. Quot pericula afferat Purgatio intempestiva ostendit *Hippocrat. 4. acut. 44. & Galenus in comment.* Ego vidi sæpe ex intempestiva purgatione, ante humoris coctionem, febres adauctas, ex simplicibus duplices, ex intermittentibus continuas, Quidam excarnis, gracilis, à syrupo alvum subducente, ad refrigerandum hepar, cum antea non febriret, in febrem incidit ardentem, quæ adeo in viscera & solida grassata est, vt in febrem colliquantem inciderit. *Zacutus Pr.adm.l.3. Obs.70.* Quendam novi gracilem, qui ob pruritum molestum, ab humorum adustione excitatum, purgans sumpsit, Eo irrito, ob defectum humorum, surarum & crurum dolorificæ convulsiones illi obortæ sunt.

LXV. Si purganda Pituita crassior, imprimis Colocynthis conducit, & ex ipsa parati Trochisci alhandal, vt & Hermodact. ac Turbith gummosum, addito Mercurio dulci: Nam, vt hoc notem, in Pituitosis humoribus, & quidem *crassa pituita*, conducunt omnia *Mercurialia*, non item in *biliosis*, in quibus præferuntur merito *Antimonialia*, quæ tamen vbique commode vsurpari possunt. *Sylvius de le Boë Prax.lib.2.c.22.§.62.*

LXVI. Purgantium medicamentorum tempus ancipiti augurio & incerto captatur: Ignorat sæpe Medicus naturæ motum & orgasmum: vnde, quando sua sponte ad humorum noxiorum expulsionem accingitur, inscio Medico si Purgans propinetur, etiam lenioris ordinis, in vitæ periculum præcipitatur æger: Decoctum foliorum sennæ cum prunis, sumpsit ad præservationem solitam Matrona, vnde tantum successit alvi profluvium vt in Dysenteriam, tum popularem, degeneraverit, quæ triduò post eam jugulavit. Quanquam forte profluvium istud supervenisset nullo sumpto medicamento: potest tamen congesta materia ad expulsionem concitari & cogi, quum vel levissimum accesserit irritamentum. *T. Bartholinus cent. 3. hist. 93.*

LXVII. *Hipp.* purgationem prohibet ijs qui à doloribus valde molestantur, priusquam dolor aut sedetur, aut saltem remittatur: quia periculum est ne humores à pharmaco commoti, à doloris vehementia ad partem dolentem trahantur potiùs, quam à facultate medicamenti detrudantur ad alvum: Præceptum à plerisque Medicorum in hominem perniciem neglectum, vbique tamen ab *Hippocr.* inviolabiter observatum, vt videre est *l. 1. de m. mul. s. 3. v. 148. l. 2. sect. 3. v. 303. de int. aff. s. 2. v. 29.* & pluribus alijs in locis: prius enim dolorem sedat, inde verò purgationem facit. *Martianus comment. in v. 396. l. 4. de vict. acut.*

LXVIII. Si gravidæ purgationem aliquam celerrimè purgantem præscribat Medicus, naturæ vis abortum causabit; Purgant ignavissimè pilulæ: postea pulveres, tum electuaria; celerrimè omnium potiones: Dare itaque decet mulierculis gravidis pilulas, aut pulveres leniores, non multo ante cibum. *Walæus m. m. p. 51.*

LXIX. Si quis melancholicum purgare vult, nisi admisceat laxantia, finem suum non assequitur: Practicus quidam melancholico ter vel quater purgans exhibuit, nec tamen alvum vel minimè movit: accessit vetula & suasit vt folia sennæ cum prunis decocta assumerentur. Qui pituitosum vacuare cupit, pungentia addere necessum habebit: *Walæus m.m.p.50.* Nob. Matrona quinquagenaria, purgatione egens, à me consilium petit; simul monet à validissimis catharticis ne vel minimum alvum moveri: frustra sæpe tentatam purgationem ab alio Medico, qui, quæ jumento, vt aiebat, alvum sollicitassent præscripserat; hirsuta erat, nigri capillitij, robusta: Suasi vt ante cœnam Electuar. Catholici, ℥vj. cum ʒß. crem. Tartar. boli formâ sumeret; sub vesperam sexies dejecit, nec in posterum (pari semper eventu) alio vsa est cathartico.

LXX. Cum extra naturæ lineam & pituita & bilis abiere, nunquam validè bilis, neglecta pituita, elidi debet, nam ab ardore bilis tepescit pituita: Novimus quibus tota corporis oeconomia ad phlegma nutabat: à diuturno & multo vsu Rhabarbari & mannæ apoplexiâ obiisse, nam sese mutuò succi frænant. Cuncta in magno mundo stricto gelu rigescerent, ni calore ignis foverentur; quod autem ignis in mundo, id in corpore Bilis. *Heurnius meth.l.2.c.25.*

LXXI. N. N. adventante vere corpus purgare volens, sumpto medicamento furiosè purgante illico in pedem dextrum (ante debilem ex perpesso intenso frigore) humorum facta est translatio, qui malignitate & copia calorem partis debilem suffocando, repentinam gangrænam induxerunt. Hinc discas periculosum esse corpora, humoribus impuris repleta, & vel à natura, seu ab ortu, vel accidente externo debilia facta, medicamentis aggredi agonisticis. *Horstius l.9.Obs.25.* Presbyter quidam, licet sanus, purgatione voluit vti, sed statim humores ejus adeo perturbati fuerunt, vt mors paucis ab illa diebus successerit: Cum enim pravi humores absunt, bonos perturbant hæc remedia. Vide *aph.262. & 16.4. Borellus Obs.45.cent.2.* Medicamenti expurgantis vsus, cum non est admodum tempestivus, habet periculum, inter cætera, inflammationis hypochondriorum, quod contigit *Lyciæ.* Quæ mortua est ex inflammatione lienis, & antequam inflammatio ea fieri inciperet, laborabat morbo fortè melancholico, aut abundabat excrementis, vt solent vtero gerentes: hanc verò, vt eventus declaravit, contigit tunc abundare malignis: Videbatur juvari purgatione, & vsa est elleboro, atque à priori quidem passione visa sanari postea in dictam inflammationem incidit: Non mirum, Nam medicamenti expurgantis vsus cum non est admodum tempestivus, qualis quidem in vtero gerente vix esse potest, habet periculum inter cætera inflammationis hypochondriorum: Nam quæcunque causa morbum aliquem, cum adest augere potest, eadem nondum præsentem nata est facere in corpore valde parato. *Vallesius Epid.l.2.sect.2.*

LXXII. In componendis medicamentis videndum ex *Hipp.2.acut.t.11.* vt sint purgantia ὁμοιότροπα, quæ æquali tempore, pari facultatum distinctiones parique vi suas exerceant facultates: vt non properet & antevertat vnum, & alterum cunctetur: sic enim perturbationes & tumultus in ventre fiunt; humores excitabuntur & gravia symptomata gignent: Vt si dederis ad crassos succos sennæ folliculos cum aniso, & dauco, & si adjeceris expressioni syrupum rosatum: hujusmodi enim syrupus educit serum & crassiorem materiam relinquit & contumaciorem reddit. *Heurnius comm.*

in t.11.l.2.v.ac. Veratrum & myrobalani se non compatiuntur, neque fit aliqua sigillatio quæ necessaria est medicamentis purgantibus: præterea quæ inferunt corpori violentiam non debent diutius intra corpus retineri: Quare non sunt miscenda cum adstringentibus, sed potius cum alijs quæ violenter educunt foras. *Rondeletius meth. cur. l.1.c.41.* Vide *Vallesium contr. l.9.c.4.*

LXXIII. Ab Elleboro, aliisque violentis purgantibus valde læditur ventriculus, præsertim ejus attractrix: Inde fit vt cum naturaliter trahere alimentum conveniebat, imbutus is mala qualitate medicamenti vitiosos humores, atque viribus medicamenti convenientes, ad sese alliciat, & promptè his repleatur, quare nisi deinceps per intervalla rursus expurgetur, multorum morborum hæc vitiosa ventriculi attractio causa est. *Crato apud Scholtzium Cons.3.*

LXXIV. *Walæus meth. med. p.* 40. in purgatione corpus moveri jubet: Omnis enim, *ait*, sive quies, sive somnus, etiam initio, purgationem impedit: Qui adeo fervidi sunt, *addit*, vt statim à sumpto pharmaco vomere cogantur, illi post assumptionem ad dimidiam, vel integram horam decumbere possunt: Purgationem tamen in quibusdam inhiberi scio si lectum deserant, protinusq; ejus effectum sic intercipi; Culcitræ sc. tepor ad phlegmatis fusionem & colliquationem conducit, ejusque, è corpore exclusionem.

LXXV. Non improbo qui purgatorias sumpturi sunt potiones, cum eas calefaciunt; sic enim citius videntur suam operationem incipere & reduci ad actum: Sed tamen monendi sunt non minùs commodè frigidas hauriri posse æstivo tempore, in stomacho fervidiore: Plurima enim purgantia, quæ subeunt harum potionum compositionem, minus commode ferunt coctionem, & levi calore virtus earum exhalat, saltè ex parte retunditur: Sicut apparet in rhabarbaro, quod redditur ignavius si igni admoveatur; sicuti docet ipsius extractum, quod primum fit infusione, quæ tincturam viresque elicit, postmodum lenta exsiccatione ad extracti consistentiam reducitur: sic aliquot drachmæ, quæ ad plurimas infusiones satis sunt, vix ad vnicam extracti dozin sufficiunt, quia infusionem exsiccando, virtus cathartica simul evanescit; Adde frigidam potionem & gratiorem esse & melius contineri à ventriculo. *Primirosius de Vulg. Err.4.c.14.*

LXXVI. Frigidam aq. post sumptum purgans statim superbibendam quorundam fuit sententia: Idem in Septentrione introducere conatus est *Bourdelotius* Medicus Parisiensis, quod exinde augeri promoverique medicamenti vim crederet, & impediri medicamentorum malignitatem: In sententiam consentire non potui, quod apud *Boreales* nostros non ita ferveat ventriculus, vt sumpto medicamento opus sit refrigerio: Potius calidum potum suaderemus, quem solemus post horam vnam vel alteram exhibere, si segnior sit medicinæ virtus: Alia faciendæ medicinæ ratio apud populos calidos siccosq;, alia apud *Germanos, Suecos*, quorum calorem humor, præsertim scorbuticus, temperat: In calido igitur siccoq; ventriculo frigidæ potus forsan opportunus, vt diluatur medicamentum & fluxile reddatur: In his tamen satius esset medicamenta ipsa fluida propinare, quam dura: Est & alia causa cur medicamentis durioribus sumptis potio debeat superaddi: nempe vt vis eorum, per se vniversalium, ad certam desideratamque partem quasi manu ducatur: Quo consilio electivè purgantibus superbibatur aqua hiruninum, si caput expurgandum, & sic in cæteris, Quod Medicum magnæ experientiæ apud nos factitasse memini. *Bartholinus Cent. 6. hist.* 45. Vide *Primirosium Error. Pop. l.4.c.15.*

LXXVII. Nihil pestilentius aut calamitosius quam absoluto medicamenti penso, genio indulgere: quia pepsis in vitio est & anadosis, natura enim vim sustinuit medicamenti vitiosi, vnde jam effœta est & segnis; quia etiam primo die ægri genium defraudasti: Si itaque tunc cibum exhibueris, sistetur alvus, sequeturque vasorum omnium confusio; Et prima coctio mala non emendatur à secunda: A purgatione igitur minus dandum, dein plus, & id sensim. *I. Heurnius 2. de vict. acut. comm.13.3.*

LXXVIII. Qualiscunque, à quocunque purgante medicamento nausea excitetur, nucleum juglandis immediate post probe mastica & extemplo evanescet. *Steeghius in Med. Pract.*

LXXIX. Antiquis vsitatum fuit prandium eo die prætermittere quo pharmacum assumebatur, aut clysteri purgatorio corpus expurgabatur; quod ex plurimis *Hippocrat.* locis colligere est: Id quidem absque ratione factnm esse asserendum non est, ne scilicet ab assumpto alimento purgatio interrumperetur: nam ab assumpto alimento perfecta purgatio interrumpitur, quæ per subsequentem inediam perficitur: quamvis enim pharmacum à toto corpore humores educat, venter inferior tamen præ cæteris partibus magis evacuatur, etiamsi progressu temporis totum corpus æqualiter inanitum reddatur: Quare si à purgatione statim cibus ingeratur, priusquam inanitus venter trahat à corpore, exacta evacuatio prohibetur, in qua purgationis perfectio consistit: vnde nostri in hoc delinquunt, quia prandium in die purgationis exhibent; vt mirum non sit si perfecta purgatio admodum raro sequatur, etiamsi communiter repetatur medicamentum, non semel, sed sæpius, imò quamplures post purgationem gravius habent, quia cibus ventriculo adhuc languente & imbuto pharmaco, ingestus non concoquitur, sed cruditatem parit, à qua ventriculus mane sequenti redditur gravior: Quæ incommoda vt vitarent antiqui, in die purgationis vnicâ cibatione erant contenti, minus incommodum existimantes jejunium hoc quam alimentum, quod minuat purgationem, aggravetque cruditatibus ventrem. Quod si aliquando aut ratione morbi, aut ægri virium, incommodum aliquod ex hac inediâ timerent, pharmaco potato sorbitionem aliquam statim exhibebant; quod jubet *Hippocrat.* 2. *Acutor. vers.* 31. de pleuritide tractans, in qua suspecta est inedia, tum ob vires, quas validas esse oportet ad excreandum, tum etiam quia exsiccatio, quam jejunium parit, expuitioni non parum adversatur. *Prosper Martianus comm. in v.* 68. *l.* 1. *Acutor.* Vide *Vallesium* 5. *Epid. p. m.* 455.

LXXX. A quo instituto recedere incipientes Medici posteriores, loco prandij Iusculum quibusdam exhibere coeperunt, vt totalem inediam caverent: Et hinc, ni fallor, emanavit vsus exhibendi jusculum post purgationem: Sed nostri, jusculi retinentes vsum, inde horæ spatio interposito, prandium duplicato errore præbent, & sæpe mediâ in purgatione: constat enim plerosque à prandio adhuc purgari: Signum enim evidens tempore prandij purgationem absolutam non fuisse. *Pr. Martianus ibidem.* Permittit sane *Hippocrat.* mox ab accepto pharmaco cremorem ptisanæ, ad deglutiendum bene phar-

ma-

macum, vtque in fundum ventriculi descendat, quo loco, & ad actum melius transferatur, & minus angat, & minus evomatur, quàm si in ore fluitet, & ne quid pharmaci in gula hæreat. Conferet vero etiam hic potus mox ab accepto pharmaco, cum nonnihil nutriat, vt possit æger melius totum diem transigere sine cibo, & mox acceptus frangat molliatque malignas medicamenti vires: Purgatione autem in media, nihil boni præstans, impedit & repugnat purgationi faciendæ, non autem datus mox ab accepto pharmaco. *Vallesius 2. de v. ac. p. 59. Hipp. 2. de v. ac. t.* 12. præscribit post haustum purgantis medicamenti ptisanam, quod omne pharmacum deleteriæ cujusdam facultatis sit particeps, ventriculoque & ejus ori infestissimum: Sic cassiæ bolo devorato, exhibendum est jusculum aliquod ad confirmandum os stomachi. Est enim Cassia ventriculo ingrata, etenim ipsum subvertit & nauseam parit: Bene ergo cassiæ jusculum subjungitur, non vt ipsa tantum diluatur in fundo ventriculi, ne natura famelica inde nutrimentum captet, sed vt illud lentum cassiæ eluatur, quod stomachi parietibus illinitur. Hinc constat quàm præceptorum *Hippoc.* sint ignari, qui non putant exhibendum jusculum ante quatuor horas à sumpto medicamento: quod putent aliquam vim sumpti medicamenti dilui & infringi; & jusculum illud infici qualitate pharmaci, atque sic in venas attractum multum detrimenti afferre: Docet igitur *Hipp.* hoc *aph.* A purgantis potu ptisanam super sorbendam: sed vbi purgatio cœpit ab ea vult abstineri, ne exolvatur pharmaci vis. *Heurnius comm. in cit. loc.*

LXXXI. Die quo quis catharticum ebibit, à sale, & jusculis, vel pauco sale conditis abstinendum puto duplici de causa, 1. quidem ne major intendatur Sitis, quam purgati difficulter ferunt, juxta illud *Hipp* 54. *aph.* 19. *Quicunque medicamento purgati non sitiunt, non quiescunt donec sitiant*: 2. Ne fiat super purgatio, nam, vt alijs diebus, hoc etiam habetur emolumenti quod naturam sopitam suscitat, lubricamque alvum servat: Ita purgantis die verendum ne quasi calcar addendo temere purgationem adaugeat. *Crucius de Quæsitis Cent.* 3. *p.* 259.

LXXXII. Assumpto autem purgante, vigilandum an dormiendum? Si qui purgans assumpsit ventriculo firmo præditus est, calido & vegeto, nulla somni ingruit necessitas: Si firmitas ventriculi desit, Somnus concedendus, quia ex *Hippoc.* 6. *Epid. s.* 6. *text.* 3. Sanguis in somno ad intra fugit, vnde partes internæ calidiores fiunt, hinc melius ad actum deducetur purgans; Objicitur *aph.* 4. 14. vbi sumpto veratro motum, magis quam somnum & quietem, suadet *Hipp.* Dic loqui ibi de peculiari pharmaco, non de omni, scil. de albo veratro, quod vomitum ciet; vbi autem excitandus vomitus, magis confert motus quam somnus.

LXXXIII. Perfectam esse evacuationem cognoscimus cum excrementa apparent præcedentibus cõtraria: v. g. Si pro derivatione biliosi humoris alicui datur cholagogum medicamentum, quando post biliosam excretionem pituitosa apparent, jam purgationem absolutam esse cognoscimus: Quod cum ipse aliquando in purgationibus observaverim, terminum evacuationis cum admiratione ægris prædixi. *Martianus comm. in v,* 73. *l. de Humor.*

LXXXIV. Verentur nonnulli virtutis laxativæ imminutionem si vel statim super medicamentum cibus ingeratur, aut inter prandendum & cœnandum medicamentum assumatur; ob periculum ne virtus alimenti obtundatur, aut à ciborũ permistione penitus corrumpatur: Atque vt in permistione medicamenti purgantis dantur quæ ejus actionem intendunt, vt zz. & sal gemmæ, ita non dubium est inter alimenta reperiri quæ purgantia retundunt, eorumq; actionem frangunt. Ciborum verentur ijdem corruptionem, aut ad minimum, coctionem imminutam: Corrumpuntur cibi, quia medicamenta naturæ sunt inimica, eamq; ad excernendum stimulant: Imperfectè coquuntur cibi, dum motu fermentationis turbant chylificationis actum, qui fit quiete, complexu & morâ: chylus præterea crudus communicatur lacteis ductibus, & primæ coctionis vitium communicatur secundæ: Alij extraordinariè, vel paulo antè, vel immediatè cum cibo Lenientia sumi volunt: Persuadere id videtur ægri natura nauseabunda, quæ sola respuit: 2. Natura medicamentorum, quæ cum validas vires non habeant, tarde officio funguntur: hinc resistere nequeunt calori ventriculi, nisi cibus simul, vel superveniens, id impediat: 3. Verti etiam à famelico ventriculo in alimentum possunt, Experientia autem testatur Lenientia, vt pilulas aloeticas, dimidia horâ ante prandium vel cœnam; mediâ cœnâ vel prandio, imo etiam in fine vtriusque, sumpta egregiè facere officium, justâ dozi, vna, duabus, tributve vicibus continuata. *Rolfincius meth. gen. l.* 5. *s.* 1. *c.* 9. An non ipse *Gal.* 13. *meth. c.* 9. in obstructione Iecoris, præcipue cavæ partis, cibis cnicum admiscet, & vrticam & mercurialem, & epithymum, & filiculam, imò & nigri veratri corticem: Et 1. *de alim fac.* in ptisanæ cremorem succi scammonij paululum quid injicit: pro sententię confirmatione *Hipp.* citans qui *l. de alim.* ait, In cibo medicamentum esse optimum: Imò *Hipp.* 2. *de vict. ac.* Sorbitionibus medicamenta purgantia, & quidem fortia, qualia antiquorum erant, plerasque permiscet, odoratis seminibus correcta. Quando ergo Medicorum est intentio vt medicamenta parum purgent, illa etsi valida sint, statim, seu parum ante cibum solidiorem exhibere possunt. *Gabelchoverus Cent.* 1. *Cur.* 6. Pilulæ cum cibo, ante cibum, & post cœnam optimè operantur. Potus in pilulis dissolvendis illud non potest quod cibus, qui diutius in ventriculo moratur, & non tam citò ac ille egreditur. *Walæus. m. m. p.* 51. Vide *Augenium To.* 1. *Epist. & Consp.* 342.

LXXXV. Monendus lector ne dum purgantia exhibet, aut cibis indistinctè & citra considerationem permiscant, aut mox cibos exhibeat: Verendum namque est ne qui medicamento movetur vitiosus humor alimentis permisceatur, mixtusque venas eodem vitioso succo repleat, Quo fit vt experientia jam probatum habuerim assumptis illis summo mane, ac super epoto jure pulli leviter cocto, vtrumque rectè procedere; nimirum, vt & vires suas promptè communicent, & neque alimento vitiosos succos permisceant: Aliqua enim parte jus illud alimentum est, naturæ magis quam cassia aut manna familiare; aliâ vero ex parte vehiculum est, vt medicamentum citius dissolvatur & agat: Nec sperandum est hoc jure vires medicamenti posse extingui, nisi ex his fuerit quæ comprimendo agant. *Mercatus de Ind. Med. cap. de Purgat.*

LXXXVI. Cæterum consulenda est in hac re laborantis natura: nam si plurimum fuerit sicca, hoc jusculo vti licebit; Si vero humida, neque hoc, neque alio alimento, donec medicamentum operari desierit: nisi peculiarem ventriculi conditionem id postulare visum fuerit: si quidem in multis medicamentum nihil

agit donec cibos sumpserint: alijs adeo avidę ventriculi facultes, vt facile hujusmodi medicamenta conficiant; & velut alimentum commutent, in quibus non erit abs re aliquid alimenti admiscere, tum vt natura id promptius ex familiaritate complectatur, tum verò vt natura in coquendo immoretur, & medicamentum eo tempore vires suas exerceat, ac mediante illa mora aliquid à ventriculo expellat: In alijs etiam alimentum miscere oportet, his nimirum in quibus in animo est à mesaraicis & intestinis aliquid educere, vt avidius attracto illo medicamentoso succo, facilius ejus vi, quod in ijs immoratur excerni possit: quod mire præstare diximus jusculum illud leviter cōfectum: In alijs vero longe à pastu consultius est hujusmodi medicamēta exhibere. *Idem ib.*

LXXXVII. Quum propinantur pharmaca levia, aut etiam mediocria, nonnunquam vtiliter superbibitur pharmacum gratia acuendi segnem motum: verum quum valde biliosa pharmaca, nunquam id licet facere. *Vallesius l. 5. Epidem.*

LXXXVIII. Maximum profecto remedium, vbi vehementius quàm oporteat medicamentum datum esse sentitur, multa aqua confertim ingesta, & antequam in fundo ventriculi resideat, vomitum provocare. *Vallesius ibid.*

LXXXIX. Scio in præservatione morborum, sive partibus infernis minentur, sive supernis, infernas purgationes adeo cavisse *Hipp.* vt nesciam an aliquem præservationis gratia deorsum purgaverit, sed perpetuo sursum, vt ex *l. de Insomniis* & *3. de Diæta*, in quibus de morborum præservatione agit, satis constat, Contra vsum recentiorum qui omnes præservativas purgationes deorsum moliuntur: *Martianus lib. de Humor. v. 10.*

XC. Nihil pernitiosius in ægritudinibus chronicis quam multis Solutivis corpus macerare: quæ licet primo occursu videantur proficere, tempore tamen destruunt, vires dejiciunt membrorum, præsertim naturalium, sicut & nix super segeres dum cadit, juvat nonnihil, sed tandem quoque illas in totum destruit. *Montanus cons. 21.*

XCI. Post omnem purgationem malvæ semen levissimè tritum duarum drachmarum pondere exhibere jubet *Aëtius*, humectat enim exsiccatam alvū.

XCII. Melancholicum qui vult purgare laxantia addat, aliàs fine frustrabitur: qui Pituitosum pungentia. *Walæus.*

XCIII. Purgatio si non sequatur spatio 4. vel 5. horarum, præcipiatur motus: absente febre dentur duæ vel tres pilulæ de aloë: jus salitum; tartari albi subtiliter triti ℥ß. cum jure: clyster communis: *Gal.* & *Paulus* dant adstringentia.

XCIV. *Galenus lib. de cur. rat. per sangu. miss. cap. 7.* quadruplicem ponit differentiam Sanorum qui per sanitatem vacuari postulant: Primi sunt quos aliquot jam retro annis morbus aliquis per intervalla corripuit, Arthritis, Epilepsia, Paralysis; Nephritis, malum Hypochondriacum &c. Mire enim in talibus antevertens per sanitatem vacuatio morbum prohibet & vetat generari: Secundi sunt quos insignis & metuendus morbus tentavit, vt Lues venerea, Scabies inveterata, Elephantiasis, Scorbutus, sed propter adhibitam curationem firmatus non est: In his licet à præcipiti immedicabilis morbi periculo evaserint, nisi tempestivis vacuationibus impetum humoris alio divertamus, & seminaria mali extra corpus pellamus, non leve periculum est ne denuo incidat, occupet & obtineat: Tertij, nec morbo aliquo sæpe correpti sunt, nec magno aut immedicabili, tentati, aliquo tamen habitu sunt ad morbum disposito, quem hæreditate contraxerunt, seminaria e. g. podagræ, phthiseos, epilepsiæ, calculi &c. aut ipsa corporis structura, valida cujuspiam partis intemperatura eos constituit morbis obnoxios & pati faciles: Quarto sanorum genere comprehenduntur illi quibus suppressa est consueta aliqua vacuatio mensium, hæmorrhoidum, aut diuturni vlceris, vel restitet solitus fluxus; vel insigne membrum est abscissum: Quæ quatuor hominum genera, si incolumitati vitæque suæ consultum volunt, dum adhuc sani sunt, impendentes morbos antevertere oportet, expectando tamen aliquod plenitudinis vel morbi symptoma.

XCV. *Hipp. l. de vet. Medic.* jubet à Medico considerandos ventres longos & teretes; quia ex eorum inspectione facile est intelligere qui sunt apti ad validas purgationes: Quibus enim partes in abdomine contentæ fortes sunt & bene constitutæ, tuto purgari possunt: Quibus contra graciles fuerint, periculose suscipiunt medicamenta fortiora. *Riolanus Encheir. pag. 65.*

XVI. Purgantia composita nimis tenuium partium medicamenta, vt Camphoram, ne admittant, nam deducunt ad cor, & per abditissimas ventriculi partes purgans medicamentum quod est ex genere venenosorum. *Rondeletius.*

XCVII. *Hipp. 1. de Sal. Diæta* Sex menses hybernos vomendum esse ait: quia id tempus pituitosius est æstivo, & morbi circa caput ac regionem illam fiunt, quæ est supra septum transversum: quum vero æstas & calor fuerit, infusis vtendum, quia tempus istud æstuosum est & corpus biliosus est, & lumbi genuaq; gravantur, quin & calores suboriuntur, & in ventre tormina fiunt: quare & corpus refrigerare, & quæ in sublime elevantur, deorsum educere oportet. Hinc *Celsus* jubet pituitam quæ per hyemem in ventriculo generatur, vomitu rejici: veluti bilem quoq; æstate sursum ascendentem, deorsum revelli; nam & *Hipp.* supra septum dolores purgatione per superiora egere, infra per inferiora significavit: *Idem 4. aph.* 20. lumbis & genubus dolentibus, & torminibus affectis, alvum dejici, morsuque stomachi & vertigine atque oris amarulentia infesta[illegible] vomitu juvandos præcipit: Hinc constat hyeme vomendum, quia tunc abundat pituita; & æstate vtendum cataclysmatis, vt vt bilis per inferiora expurgentur. Contra omnino sentit 4. *aph.* 4. dicens per æstatem partes superiores vomitu, inferiores per hyemem medicamentis purgare, Et *ibib. aph. 6. & 7.* facile vomentes vomitione purgandos, minime tamen hyeme: difficulter verò vomentes, per inferiora, æstatem reformidantes: Difficultatem dirimit *Gal. l. de Sal Diæta com.* 15. dicens, Quando igitur hyeme generatur in ventriculo pituita, author nobis est vt pituitam vomitibus expurgemus, & bilem æstate innatantem retrahamus deorsum: Verum vniversum corpus si purgare statuas, æstate per ventrem superiorem, hyeme per inferiorem purgabis, vt est in aph. relatum: nam quæ in præsenti abundant, his medeberis purgatione, vt tamen per loca quò vergent purgationem instituas, si quidem ducenda sunt, quò tendunt, per loca accommodata: At quibus ne augeantur velis obsistere, per cōtraria loca debes retrahere. *Mercatus de Ind. Med. l. 1. c. 9.*

XCVIII. Quantum fieri poterit, & morbi natura pertulerit, simpliciora adhibere convenit: nam prę ter hoc quod compositis medicamentis natura exhorrescit, nocere sæpe potius quàm juvare omnibus perspicuum est: tum quia neque ex omnibus

vnica

vnica semper resultat forma, quæ agere possit; neq; simplicia præ confusione & cōtrariorum repugnantia suas possunt pandere vires: quo fit vt corpus moveant, vexent ac irritent, commotis humoribus inculpatis, aut peccantibus non expulsis. *Mercatus de Indic. Med. l.1.c.8.*

XCIX. Nota duplicem esse Theriacam, novissimam scil. & aliquot annorum, quæ fermentationem convenientem subiit: Illa narcoticam vim habet, & post pharmacum purgans exhiberi potest, quando superflua ventris solutio adest, quatenus alterat molam complexionem calidam à pharmaco inductam, tenues humores incrassat, partes laxatas constipat ac insensibiles ferè reddit: Hæc post assumptum pharmacum non convenit, quia virtutem corporis magis resolveret, humores magis agitaret, amplius inflammaret, & motum ad inferiora impediret, quatenus ad cutim materiam resolutam commovet. *Horstius conciliat. Enucl. diff.* 127.

C. An Balneum à purgatione convenit? Pro responsione notat Conciliator quod virtus balneandi, i. e. vt aliquis balneo vti possit, aut fortis sit, aut imbecillis & prostrata: In hac penitus à balneo quiescendum, ne corporis virtus magis resolvatur: In illâ, medicamentum purgans aut *superfluè agit*, vbi Author cum calidis temperatis balneandum esse censet; fortè quod hoc modo vis pharmaci revocetur alio: vel *quescit*, cessante penitus motu & agitatione purgationis, aut non cessante: Si prius, aut sufficienter purgatus est æger, vbi frustra balneum instituitur: aut non sufficienter purgatus est, vbi secundâ, aut in principio tertiæ diei, balneum convenit, in iis qui eodem delectantur: hoc modo enim reliquiæ difficilium eductionum emolliuntur, viscosæ materiæ in juncturis resolvuntur, & quod in habitu corporis est discutitur. *Horstius Concil. Enucl. diff.* 128.

CI. *a* Pro delicatioribus fiunt Potiones Clarificatæ, à recentioribus inventæ, quæ julepi formam referunt, ac gustui parum ingratæ: In iis dupla purgantium quantitas præscribitur, eò quod de eorum vi plurimum clarificatione amittitur, ita vt robustiora corpora nunquam sufficienter evacuent, in hac præsertim regione: quæ ob intemperiem siccam humores minus fluidos minusque purgantibus obsequentes efficit: At verò Luteriæ, aliisque regionibus multò humidioribus, felicius operantur: Harum hoc esto exemplum ℞. Senn. mundat. ℥j. sem. anis. ℥j. fol. cichor. & capill. ven. an. man. j. liquir. ras. ℥ß. coqu. ad ℥x. In colat. infunde Rhabarb. el. ℥ij. Cassiæ rec. extr. & cathol. dupl. ana. ℥j. Tamarind. contus. ℥ß. semin. coriand. ℨj. syrup. rosac. ℥j. colentur & clarificentur vt artis est, & fiat potio. *Riverius l. xi. c. 1. Pract.* Huc refer Syrupum Aureum, hodie vsitatissimum, & gratissimum, ex infusione Sennæ cum succo limonum, cremore tartari & mannâ dissolutis, factâ clarificatione cum ovi albumine.

CI. *b* Experimentum hoc è praxi nobis innotuit, cum enim observassemus in Pilulis purgantia commode dari, eas vero infidum sæpe edere effectum, & vt plurimum vel non purgare penitus, vti sunt tardioris operationis vel nimis, cum tamen interea totum huic rei demus quasi diem: hinc strategema excogitavimus quo huic vitio succurri possit, nempe deprehendimus consultum esse partiri purgantes pilulas, vt ipsæ sibi quasi viam sternant, unde vesperi sub lecti ingressum, si v. g. dozis integra sint gr. xxiv. vel pilulæ xii. propinamus pilulas 3. vel 4. vel 5. hinc prout hæ se gesserint, mane altero de reliquis decernimus: Si enim iam aliquot sedes causatæ fuerint, quod fit in mobilioribus, & quidem sine vlla molestia, omitti potest reliqua pars, sin minus omnis assumi: sin medio modo, facile quoque erit hanc alteram dozin mutare, & propinare saltim iterum dimidiam partem; qui sane modus est quam commodissimus & probatissimus. *Wedelius p.* 118.

CI. *c* Pilulæ facilius operantur, quoad habitum corporis, in obesis, succulentis, torosis, carnosisque, quia humidiores: E contrario vero in genere quicunque habent intestina scciora iis Pilulæ minus bene cedunt, quia egent resolutione, vnde & in his pilulæ aloeticæ parum vel nihil operantur: quin observatum quoque fuit in cerevisiam bibentibus plus operari has ipsas quam vinum, Attamen si de humoribus sit sermo, non solum pituitosis, verum etiam biliosis, commode in vsum cedunt, modo alias bene ordinentur: Minus etiam eædem senibus, vt pote siccioribus, id quod præcipue de vsu continuato & grandioribus valet. *Wedelius de m. comp. ext. pag.* 117.

CI. *d* Ad educendum *humorem viscosum* & acrem cæteris omnibus præfero Pilulas ex Gummatibus parandas, cum & ipsæ glutinosos humores solvant, & ad faciliorem sui eductionem disponant. E. g. ℞. Galbani aceto scyllit. soluti & iterum inspissati ℨß. vitrioli martis ad albedinem calcinati ℈j. trochisc. alhandal. ℨß. diagr. gr. xv. olei carvi gtt. vj. m. f. Pil. n. xxv. inaurandæ; Sumantur 5. aut 7. matutino tempore, ac ventriculo vacuo, superbibendo post sesqui horam Iusculum &c. *Sylvius de le Boë Prax. lib. 1. cap. 35. §. 16.*

CI. *e* Data opera omitto in plerisque *Pilulis* à me præscribendis *Aloën*, quoniam in multis cum molestia, & quandoque cum noxa, hæmorrhoides aperire solet: Exemplo sint Hydragogæ sequentes ℞. *Gumm. Sagapeni aceto aceto soluti & iterum inspissati* ℨß. *Rosinæ Ialapæ* ℈j. *magister. G. Gotte* ℈ß. *Olei baccar. Iunip. gutt. iij. m. f. Pilulæ n. xv.* Sumat æger v. aut plures, paucioresve, prout difficilius aut facilius ipsi solvi potest alvus. *Idem Prax. l.* 1. *cap.* 35.

CII. Quod Antimonium diaphoreticum deobstruendi vim habeat verum est, sed hoc non per se facit, verum aliis mixtum Purgantibus: Certum enim est Antimonium diaphoreticum, aliis sociatum purgantibus, minorem illorum dozin majore compensare virtute purgante, absque vllis ventris torminibus, v. g. si radicis Gialappæ ℈ß. adjungas gr. iij. vel iv. antimonii diaphoretici, energia dozi æquabit scrupuli vnius radicis *Gialapæ. Frider. Hofmannus Clav. Schrod. pag.* 306.

CII. *a* Nullam in purgatione admittimus actionis determinationem, nec vllam concedimus Electionem: Nam primo si revera daretur talis humores purgandi electio cum ipso purgante, sequeretur pro evacuandis humoribus mixtis, vt pote bile & pituita, necessarium esse ut pharmacum pro vna dozi, ex integra dozi chologogi, & integra etiam phlegmagogi fieret, e. g. ex Rhei ℨij. & trochiscorum Agarici ℈ij. id quod absurdum est, & nunquam fit, sed sufficit cujusque domicilia dozis invicem commixta, Rhei ℨj. Agarici ℈j. Deinde morbi, & purgantia iis proficua, considerata prorsus dictæ electioni repugnant, e.g. inter Cholagoga flores Antimonii albissimi: inter Phlegmagoga Colocyn-

this, inter melanagoga Cassia: Et hoc fundamento morbus melancholicus nequaquam evacuatione florum Antimonii & colocynthidis curaretur, quod tamen contra rationem & experientiam, omni authoritati anteponendam, cum humor melancholicus, vt pote lentus, viscidus & torpidus, non melius ac floribus antimonii, laxativa cassia, & colocynthide pungente vel irritante educatur; Sic etiam in morbis melancholicis confectio Hamech magnopere laudatur, quæ præter sennam nullum pharmacum melanagogum in compositione habet, & tamen, juxta illorum opinionem, melancholicis vtile est: 3. Refragatur experientia, Consule experientissimos Medicos Practicos, interroga ægros, & illos qui iis adstant, omnes profecto vno ore dicent quod semper excrementa aquosa, tenuia, fluxilia primo evacuentur, proxime phlegmatica, & demum crassiora, vel flavedine, vel viriditate tincta associentur à quovis pharmaco educta: Quin &, quod magis est, si ipsa pharmacopolia adeas, & in iis formulas à Medicis præscriptas perscruteris, videbis sæpe celeberrimos Practicos vno eodemque medicamento in evacuandis plurimis & diversis ægris vsos esse.

CIII. Vnde tamen non sequitur quodlibet purgans in quolibet affectu indifferenter vsurpari posse; Sic qui humores humectari debent postulant humectantia pharmaca, qualia syrupus rosar. solutivus, syrupus sennæ, multiplices infusiones violarum &c. Qui crassi sunt & incidendi, illi gialapam, mechoacannam albam, scammoneam &c. Nec obstat rheum evacuare excrementa biliosa flava, crocum martis aperitivum melancholica nigricantia: flores item Antimonii croceo tingere colore: ergo etiam sequi dicta purgantia elective tales purgare humores: sciendum enim est hos colores non natura esse in humoribus, sed illos à medicamentis provenire, quemadmodum flores Antimonii propter sulphur suum humores tingunt, crocus & rheum vrinam sua flavedine exaltant: & si extra corpus quædam hanc vim habent vt rebus colorem quendam inducere possint, cur non ipsa purgantia resoluta idem dent effectum? *Frid. Hofmannus m.m. lib. 1 cap. 7.*

CIV. Medicamenta Purgantia communiter Medici dispergunt in cholagoga, melanag. phlegmag. & hydrag. Hæc sententia illis adeo vera ac certa est, ut irrideant qui contradicat: At nec veterum authoritate, nec ratione, nec experientiâ nititur. 1. Nec Hippocr. nec Erasistratus, nec Asclepiades uspiam horum electivè purgantium meminit: Galenus primum ea statuit, forsan quod nimis illi tacitus naturæ consensus qualitatum occultarum placuerit: 2. Caret Ratione 1. quia morbi & purgantia iis proficua considerata prorsus huic sententiæ repugnant E. g. inter melanagoga Cassia: inter phlegmag. colocynthis: Ex hoc fundamento morbus melancholicus nequaquam evacuatione cassiæ & colocynthidis curaretur, quod tamen contra rationem est: cum humor melancholicus, ut pote lentus, viscidus & torpidus, non melius ac laxativa cassia, & colocynthide pungente & irritante educatur: Sic etiam in morbis melancholicis conf. hamech magnopere laudatur, quæ præter Sennam nullum pharmacum in compositione habet, quod juxta illorum opinionem melanagogum est: Hydropicorum aqua in abdomine contenta felicius Mercurio vitæ, quàm soldanella, quam mechoacanna evacuatur, & interdum felicissimè rhabarbaro & aloë 3. refragatur Experientia; consule experientissimos Practicos, interroga ægros, & illos qui iis adstant, Omnes vno ore dicent quod semper excrementa aquosa, tenuia, vel flavedine vel viriditate tincta evacuentur à quovis pharmaco: Imò si formulas à celeberrimis Practicis præscriptas perscruteris, videbis uno eodemque medicamento eos usos in evacuandis plurimis & diversis ægris: Obii. Ergo Quodlibet purgans in quolibet affectu indifferenter usurpari posse ♃. distinguendo inter qualitates manifestas & occultas: has relinquimus; illas in purgationibus attendendas esse ambabus largimur manibus: Sic qui humores humectari debent, illi postulant cassiam & mannam; Qui crassi sunt & incidendi, illi non mannam desiderant, sed colocynthidem, sed Ialapam, scammonium: Lenientia pharmaca purgant tenues humores; humida sicciores: pungentia ignavos. Obii. porro, Cum rheum evacuet excrementa flava; chalybs, seu crocus martis aperitivus, nigricantia, hinc certè sequitur rheum bilem electivè purgare, quæ flava: & martem melancholiam, quæ nigricat? ♃. Sciendum hos colores non natura esse in humoribus, sed illos à medicamentis provenire: Mercurius secessus generat ex cæruleo viridantes: ab assumpto sulph. magis & præter morem excrementa fœtent. *Valæus m.m.p. 25.*

CV. Pharmacorum vis purgatrix nunc in Resinosâ latitat parte, nunc in Sale; Hinc Rheum, Agar. Jalapa, Turbith, optimè extrahuntur Spiritu vini, Extractumque eorum optimè purgat: At si Colocynthidem, cujus vis à Sale, extrahere vis, frustra laboras, præsertim enim operatur in substantiâ: Sic Antimonium non infunditur in spiritu vini, sed aceto distillato, Et si vinum infundas, quo generosius, eo debilius extrahet: quò magis ad aciditatem & tartaream inclinet naturam, eò fortius]: experiri poteris in vino Hispanico & Gallico. *Valæus p. 291*

CVI. Pharmacorum copia inopes nos facit. Si omnem purgantium farraginem examines quam authores congesserunt, multa ex eorum classe exterminanda erunt, ita ut ad paucitatem ferme nos redactos visuri sumus: Sunt enim quædam ex illis quæ ob ignaviam, aut vehementiam prorsus vsurpanda non sunt, vel rarò & summo cum judicio: Ignava sunt hyssopus, terebinthina, epithymus, polypod. lap. Armenus, lazuli; quæ omnia ex catalogo purgantium expungenda; nec admittenda sunt turpethum, hermodactili, licet alias satis famosa & decantata: Succus violarum nihil facit: Nimis vehementia sunt, elleborus niger, turbat enim totum corpus: periculum facies si fonticulo ejus radicem imponas: Semen ricini Americani, elaterium; G. Gotte raro & quandoque tantum adhiberi potest: Ergo purgantibus vehementibus prorsus uti non licet? ♃. in duobus casibus id licitum esse, in hydrope nempe & melancholia. &c. *Walæus met. m.p. 42.*

CVII. Purgantia (ut longo experimento mihi notum) si in minori quantitate quam pro purgatione vsurpari solent, aperientibus medicamentis permisceantur, ita ut virtus aperientium prævaleat, nullomodo alvum movent, imò eorum virtus, quia magnæ est activitatis, ad vias sudoris aut urinæ aperientium facultate conversa, horum vim adeo intendit, ut medicamentum evadat tum ad aperiendum, tum ad sudorem aut urinam movendam efficacissimum: Horum usum me docuit Teutonicus quidam, qui eo pro secreto utebatur in curatione febrium quæ in longum tempus protrahuntur, cujus

jus efficaciam & ipse felicissimo successu sæpius sum expertus, Ipse Hippocr. 3. de morbis v. 422. Cnicum potioni aperienti & extenuanti ad ictericos apposuit. *Prosper c: Martianus comm. in v. 214. l. 2. sect. 2. de morbis.*

CVIII. Non placet in purgando per Epicrasin vulgarium usus qui medicamenta purgantia 4. 5. aut etiam 7. quoque die, vel semel in hebdomada exhibent: Nam hac lege tantum extrahet medicamentum prima die quod in viis ductum continetur, & antequam secunda purgatio adveniat congregabitur in iisdem viis idem excrementum; & eodem modo continget tertio & reliquis: quò fit ut non perveniat vis medicamenti ad partem affectam quã vacuare intendinus: quapropter expedit citra intermissionem purgare, ut saltem secunda, tertia, aut quarta purgatio locum affectum attingat: & mali materiam minuat: quâ purgationis lege plures ex gravissimis affectibus facilius curantur quam quovis alio præsidio: Hinc in capitis, pectoris, pulmonum affectibus; in articularibus morbis, in inveteratis obstructionibus, mania, & aliis, purgatio per epicrasin tutior & vtilior sit cæteris omnibus: in quibus expedit singulis diebus, spatio 7. aut 8. aliquid medicamenti sumere, vt paulatim & citra facultatis noxam, quod in penitioribus locis situm est & infarctum, facilè exhauriatur. *Mercatus de Præsid. c.* 8.

CIX. Metallica purgantia an satis tuto præservationis causa vsurpari possunt? Mihi valde probatur *Claudii Deodati in Pantheo* Hygiastico l. 3. p. 636. obtestatio, vt à talibus, quoad ejus fieri possit, abstineamus: Nam etsi debita, & satis conveniens præparatio accedere videatur, vix tamen, *inquit*, fieri potest quin pernitiosæ quædam, & venenatæ qualitates, quibus dicta metallica abundant, præparantis & concinnantis ingeniosissimi chymici manum subterfugiat, sicque intra corpus sumpta, si non subito, temporis tamẽ progressu, suas exerat vires, & clam furtimque vitæ nostræ nectar deprædetur: Paucos enim, *subjicit*, huc usque novimus, qui hisce catharticis familiariter utentes, vel ad debitam & justam senectam pervenerint; vel non cachecticam corporis constitutionem contraxerint. *Doringius Epist. ad Sennertum* 32. *Cent. ij.* A purgantium è mineralibus usu hactenus fere abstinui, quamvis enim sæpe multis prosint, tandem tamen aliquis offertur quem insigniter lædunt: Memini Mercurii vitæ usu hic à quodam hydropem feliciter curatum fuisse: At idem Thorgæ ejusdem usu quendam jugulavit: multo minus præservationis gratia usurpanda censeo: habemus enim mitiora è vegetalibus quibus idem præstare valemus: Et talia occulte pravam aliquam diathesin imprimunt, quæ progressu temporis sese exserit: Et præcipue si corpora non multis pravis humoribus scateant in quos agant. *Sennertus Epist.* 34. *cent.* 2.

CX. Vegetabilia non, vti mineralia, ad compages suas reserandas longa præparatione semper opus habent, hæc enim sæpius, dum mixtio integra est, fortius operantur: Nam quorum virtus in systasi subtili & fugaci consistit, haud magna encheiresi & apparatu chymico in Extracta, Magisteria aut Quintes Essentias reduci debent: quia plurima illorum, uti rhabarb. manna, cassia: senna, myrobalani &c. in pilulas aut pulveres redacta, aut liquore idoneo infusa, aut decocta, & melius & facilius operantur: quæ, si nimio artificio vexentur, vim purgatricem aut penitus amittunt, aut pigre [illegible] cum molestia exercent: Vsitatum est ad eliciendas vegetabilium tincturas, liquorem, cui infundantur, tartari vel absynthii salibus impraegnare, ita namque saturatum colorem cito adipiscitur: Etsi morem hunc non improbo, quatenus sales herbarum fixi cum succis acidis ventriculi & intestinorum effervescunt, attamen dolum in eo latentem detegere licet, quippe tincturam istam saturatam sales non eliciunt, sed apparere faciunt: nam rhei, sennæ, aut alius vegetabilis infusioni jam factæ, & colatæ si salem tartari addideris, illico tinctura sive color ejus multo saturatior evadet: Cujus ratio est, quod particulæ salino fixæ obtusæ admodum liquoris poros infarciunt, proinde ut lucis radii inter transeundum plurimum refringantur: quapropter tinctura quævis, ob salem Tartari saturatior facta, infuso spiritu vitrioli, cujus particulæ sunt aculeatæ, sine materiæ cujusvis præcipitatione, mox clarior & tenuior evadet: At vero catharticorum vegetabilium nonnulla etiam præparatione chymica emendantur: nam è quibus sale ac sulphure refertis, particulæ activæ & benignæ à reliquis hebetioribus & malignis secerni, inque Extracta resinosa, aut alius generis compendiosa redigi possint, certe bono cum fructu horum analysis & nova synthesis instituatur: Quamobrem pro catharticis quibusdam rite præparandis, cum spiritu vini partem sulphuream & aliquotam salinam extrahimus, uti in magisteriis resinosis Gialapæ, Scammonij, Mechoacę &c. Propter alia menstruis salinis, scil. aceto destillato, aut aquis cum spiritu vitrioli vel sale tartari exacuatis utimur, idque sub duplici respectu, nimirum, vel ut particulis activis à materia terrestri separatis, pharmacum in minore mole, & forma elegantiore componatur: vel ut mixti qualitates efferæ quæque, aut virulentæ, eximi aut domari possint. *Willis.*

CXI. Novi tamen exempla eorum qui post assumptum, arbitrio Medici, ejusmodi spiritum, pessime potius habuerunt, insignes ventriculi ac intestinorum rosiones, tremores artuum, corporis totius imbecillitatem & plusquam biduanam anorexiam postea perpessi: Ratio quidem meo arbitrio est, quod partes spiritus purgatrices, per viam præcipitationis in ventriculo aut intestinis ad pristinum resinæ suæ habitum (si frigidus præsertim aliquis haustus superbibitus fuerit) sunt regressæ: hinc præcipitatæ tunicis intestinorum hærent, tormina, jacturam virium suscitant, à quibus syncopas non raro, convulsiones ac tremores, & nisi mature abstergantur, ferociaque eorum sopiatur, hypercatharses gignunt. *Idem ibidem.*

CXII. In purgantibus necesse est dari aliquem stimulum salino sulphureum qui naturam ad excretionem sollicitet, observamus enim ob Acidis obtundi purgantium vim, manifesto indicio hoc modo infringi eorum stimulos salinos & sulphureos: Sic helleborus, sic colocynthis, imo ipsum antimonium, seu potius ejusdem crocus & vitrum, spiritu vitrioli, aceto stillatitio corriguntur & mitigantur: Iisdem purgantibus si adimamus partem resinosam, seu sulphuream proprie dictam, & salinas particulas, etiam aliis quam per acida modis, omnis purgandi vis vel debilitatur vel emoritur: Sic resina Gialapii v. g. proportione facta minus purgat quam in substantia datum, quia particulæ salinæ elutriatæ sunt & gummosæ seorsim secedunt, par ratio est aliorum: Exemplum quoque sit *antimonium*, in quo quamdiu salina, volatilis & sulphurea vis remanet, tamdiu vomitorium est & purgans,

hac vero penitus ablata nullomodo purgat: hinc vitrum & crocus ejusdem in infinitum quasi vires purgandi obtinent; hinc ipsum sulphur ejusdem, licet ob partes salinas refractas mitius, adhuc vomitum movet: Ast antimon. diaphoreticum, vbi nitri accessione sufficienti omnes illæ partes avolarunt & expulsæ sunt, sudoriferum potius est, & ad ℈ß. ℈j. & amplius sumi potest, licet fusorio igne adhibito denuo in regulum redire soleat. Notandum quoque quamdiu non expansum est antimonium, nec particulæ salinæ mercuriales & sulphureæ explicitæ, tamdiu quoque id non purgare: Hinc crudum id non æque præstat, quin à nonnullis inter antepileptica interius etiam infantibus exhibetur. *G. W. Wedelius de m. S. Fac. pag.* 136.

CXIII. Omnia purgantia æque purgant omnes humores, sed non omnes tam bene, seu, quod quasi consectarium est, qui humor magis abundat ille etiam magis evacuatur: Sunt tamen quæ magis serum irritant, sunt quæ magis bilem, sunt quæ magis alvi fæces, sunt etiam quæ horum vitiis consultius, non tam naturæ quam ob alias circumstantias adhibentur: Sed concesso omnia ab omnibus evacuari purgantibus, bilem, serum, fæces inprimis, dicimus 1. Quæ bilem evacuant eadem & melancholiam purgare (melancholia enim nunquam est sine bile, sive acidis sit obtusa, sive acrimonia quasi sublimata) uti v. g. senna, rheum, scammonium & helleborus, hanc inter se convenientiam habent ut senna à rhabarb. scammonium ab helleboro tantummodo gradibus differant: 2. Quæ Pituitam liquant & evacuant, eadem & serum educere, concesso, quod alibi innuimus, pituitam nihil esse quam serum concretum, sive in fieri, sive in facto; Sic agaricus & gummi guttæ, mechoac. & gialapium, colocynthis & elaterium gradibus invicem solum maxime distant & quasi certant. *Idem p.* 140. Concludimus 1. quæcunque purgantia magis sunt resolubilia, seu resinam habent resolubiliorem, magis purgare serum, exemplo elaterii, g. guttæ, agar. mechoac. esulæ. 2. Quæcunque minus sunt resolubilia, seu resinam sulphuream habent minus resolubilem, illa bilem magis purgant, vt scammon. resina gialapii &c. 3. Quæ medio modo se habent, ut inprimis sena, rhabarb. & gialapium in substantia, & bilem & serosos humores educere esseque magis panchymagoga. 4. Quæ leniter id exsequuntur, & irritant, fæces potissimum educere, sive id fiat emolliendo, ut pruna; sive abstergendo sive aliis modis. *Idem pag.* 151.

CXIV. Occurrunt non pauci, etiam Practici, qui arbitrantur medicamenta Purgantia, quoties assumpta humores per alvum non expellunt, valde nocere, Quod effatum nunc à me ridetur, quod contrarium me docuerit experientia &c. Purgantia enim si rite, h. e. quantitate, tempore, modoque convenientibus exhibeantur, semper conducent, nunquam nocebunt ægris, quamvis mox nihil expurgent humorum peccantium, quippe quos tunc alterant, corrigunt, & ad sequuturam postea evacuationem blandam præparat. *Sylvius Append. Tract.* 4. §. 234. Vide tit. de sudorif. §.

CXV. Si verno tempore *Bilis* abundet in corpore, cum metus sit ne superveniente Solis æstu in actum deducatur Bilis effusio nimia è suo folliculo, hinc & affectus plures excitentur, à prudente Medico minuetur Bilis: & imprimis per *Alvum*: tanquam viam consuetam modumque magis facilem: non item per vomitum, nisi in assuetis atque facile vomentibus, in quibus etiam Vomitus excitatur plerumque ab ipsis catharticis; quibus & tunc tutius quoque utimur quam vomitoriis; postquam humoribus biliosis sponte sursum vergentibus, etiam à blandis catharticis sequitur vomitus blandior, qui sæpe observatur vehementior ac violentior assumptis Vomitoriis, quæ majorem corpori vim inferunt, ipsumque gravius agitant, secus atque cathartica, quæ longe blandius vim suam exercent, Vnde aliquando Vomitoria junguntur Catharticis: Nullus autem humor est in homine qui facilius educitur per vomitum ac secessum quam Bilis, cum sit omnium maxime mobilis & volatilis, Cæteri vero Pituita, & Humor melancholicus, sive Pancreaticus, minus mobiles & magis fixi, adeoque intestinis, aliisque partibus tenacitate sua, vel aciditate arctius adhærentes, ac segnius cedentes, atque educi apti. *Sylvius de le Boë m. m. lib.* 1. *c.* 15.

PVRGANTIA.

SYLLOGE.

Illius

I. PHarmaca purgantia, si sola exhibeantur, non debent summam dozin transcendere: Quod si cum aliis exhibeantur, si quidem non fiat fermentatio, ne tunc quidem purgans ultra summam suam dozin exhibendum: Si autem fiat fermentatio, licet summam dozin transcendere, quia fermentatione vis purgantium restringitur. Sic pilul. Fœtidar. summa dozis est ℥ß. ubi euphorbium exhibetur ad gr. xv. cum tamen summa ejus dozis non excedere debeat gr. xij. Sed hæ pilulæ, nisi sint fermentatæ non sunt in hac dozi exhibendæ. Hiera Alexandri componitur ex aloë; agar. polypod. opopan. sagapeno, veratro, colocynth. scammon. Dubitatur autem de Scammonio, Nam Alex. monet dum exhibetur purgans, nihil esse miscendum loco stimuli, quale est Scammonium: nam purgans ob scammonium, seu stimulum, redditur inutile: Dum enim volumus purgare pituitam seu melancholiam, quæ materiæ cum difficultate purgantur, non prodest purgans citò ad ventrem deferri, sed expedit ut diu moretur in ventriculo, ut efficacius agat & melius vis purgantis distribuatur: ♃. Si fiat fermentatio, potest scammonium misceri cum medicamentis, & sic Alex. hic miscuit: Si autem non fiat fermentatio medicamenti, si exhibeatur ad materiam frigidam purgandum, cum Alexandro, nihil est miscendum quod stimuli habeat rationem: Si autem purgans non fermentatum exhibeatur ad purgandum materiam calidam vel biliosam, licet miscere aliquid loco stimuli: cum enim purgans sit calidum, prodest ut diu non moretur in ventriculo, sed statim descendat. *Capivaccius Pract. l.* 1. *c.* 24.

II. *Aloën* orificia venarum apetire Arabum pleriq; asserunt: Dioscorides autem vim adstringentem habere ait, & cum frigidâ potum sanguinis excretiones cohibere: *Galen.* 6. simpl. ait eam glutinare: Dic *Aloën* extra admotam venarum orificia claudere, & ita sanguinem undecunque fluentem sistere: Intus vero sumptam, ut in venas penetret, sanguinem ciere: habet enim extra admota vim quandam densandi, adstringendi & glutinandi: Eadem, quia valde attenuat, sanguinem fervidiorem reddit & quasi fundit: *Dioscor.* & *Plinius* eam in potu sumptam sanguinem profluentem compescere quidem ajunt, sed loquuntur de sanguinis exspuitione quæ fit venâ aliqua apertâ: tunc enim externi medicamenti loco est, quæ orificio venæ aperto pota affluens illud claudit, non minus ut extra vulneri alicui applicata. Data opera omitto in plerisque pilulis à me præscribendis Aloën, quoniam in multis cum molestia, & quandoque noxa, hæmorrhoides aperire solet. *Fr. de le Boë Sylvius Pract. l.* 1. *c.* 34. *Sennertus Pract. l.* 5. *p.* 2. 5. 2. *c.* 13.

III. *Aloë* an totum corpus vacuat? *Gal.* 6. simpl. inter medicamenta stercoraria reponit: Idem lib. de Theriaca ad Pison. cap. 4. totum corpus expurgare ait. Dic exiguâ quantitate sumptam ex ventriculo & intestinis vacuare: in majori à toto corpore ducere. Dic 2. quod cum affectus capitis & superiorum partium ferè per consensum ab inferioribus partibus oriantur, his expurgatis, caput & totum ab excrementis evadent immunia. *Zacutus Pharmac. c.* 5.

IV. Aloë an infensa Hepati? *Plinius* l. 17. c. 4. *Paulus* l. 7. c. 4. & *Mesuë*, hepar juvare dicunt: *Avicenna* 14. 3. tr. 4. id lædere affirmant. Dic, Aloë lædit hepar calidum. Gal. 3. K. T. c. 2. ait infestissimam esse, etiam lotam, iis qui citra vitiosos humores calidâ & siccâ intemperie premuntur; *Idem.*

V. Aloë cibo sumpto an potest exhiberi? Author. l. Gal. adscripti de simpl. med. sic scribit, *Alii post coenã bina aut trina grana aloës, ciceris magnitudine devorant, quoniã corpus procurat, & escam non corrũpit.* Plinius l. 27. c. 4. *Si difficilius coquuntur cibi, bibitur à coena aloë, modico intervallo.* Contra Paulus l. 7. c. 4. & 6. aloën à cibo interdicit, quia impeditur assumpto cibo expurgatio; & quia escæ medicamentis mixtæ corrumpuntur. Dic, *Plinius* valde exiguâ copiâ dat ad firmandam & juvandam coctionẽ, & author l. de simpl. grana bina aut tria, quæ quantitas roborare ventriculũ, non expurgare potis est. Si magna quantitate sumatur, lædet & cibum corrumpet: *Zacutus ibid.*

VI. *Aloë* an correctione eget? authore *Paulo* l. 7. c. 4. non eget alio medicamento sibi permixto, quod malitiam retundat, securum enim est medicamentum, partes firmans; *Galenus* tamen 8. K. T. c. 2. mastichen & cinnamomum addi jubet: Dic, In Aloe duplex est facultas, amara & adstringens, hæc stomacho grata est, illa infesta & eum subvertit, quam *Galenus* mastiche & cinn. frænat. *Zacutus ibid.* De ea notat *Wedelius* 1. melius extrahi leniendi fine, aqueis quam spirituosis. 2. melius operari dozi minori. 3. melius convenire zythopotis. *Hofmannus in clavi Schrod.* Se-

num ventriculis amicam esse ait, & quia sint frigidiores, & quia laborent sæpe acida cruditate, cui maxime resistunt am ra; at ab ea cavendum vbi citra vitiosos humores intemperie sicca laborant.

VII. Non ut plerisque visum est, *Cassia* ideo alvum solvit quia mollis est & lubrica, sed quia peculiari dote purgatoria pollet, qua utramque bilem & pituitam crassam, non ex intestinis tantum, sed etiam è toto infimo ventre copiosam detrahit; Ea ergo melancholicos atrabilarios frequenter uti expedit. *Enchir. Med. Pract. pag.* 233.

•VIII. Non sunt imitandi qui in Renum affectibus eorumque Squallore, phlogosi, & inflammatione vesicæ exhibent; quin licet sit lene, est tamen diureticum medicamentum, humores quos ducit ad renes & vesicam convocans. *Zacutus Pharmac.* c. 2.

IX. Non detur his quibus vlcus est in renibus (*Cassia*) & vesica: calculosis tamen convenit, nam perenni vsu arenularum focum subducit: In arthritide non temere danda illa, nam pars ejus in nutricatum abit, & ita laxas partes reddit & fluxionibus obnoxias. *Heurnius m. m. l.* 2. *c.* 22. His qui nimia venere vsi sunt, & ob id succis abundant crudis, summe adversa est, quod flatuosa sit & torminosa. *Mercatus l. de Ind. med. l.* 1. *c.* 6. *Cassia* inflammato ventriculo nocet, ob laxitatem; nam laxatis meatibus facilius confluunt humores, ac initio debentur repellentia. *Saxonia Pral. Pract. p.* 2. *cap.* 8. Ardorem vrinæ ab ipsa augeri observavi *Horstius lib.* 4. Observ. 34.

X. *Carthami* semen non tam purgat quam movet flatus. *Walæus m. m. p.* 45.

XI. *Colocynthis* potenter expurgat, cerebrum præsertim; sed vehemens est illius operatio & summo amarore infensa: corrigitur utrumque infusione in vrina: sic enim amaritudinem exuit, & fere insipidum remedium evadit: Tum vehementia illius ita infringitur ut ad ʒj. tutò exhiberi valeat: sicque excellens ad omnes capitis morbos, à causa frigida oriundos est remediũ. *Riverius l.* 1. *c.* 15

XII. Semper ubi *veratrum* ponitur in parva quantitate, illi miscendum est vel dacrydium, vel aliud forte medicamentum, quod illud foras è corpore pellat; alioqui diutius manet in corpore, & illud conturbat gravemque noxam infert. *Rondeletius cap. de Paralysi.*

XIII. Niger innocens est: valet ad quartanas, affectus omnes melancholicos pituitosos contumaces: Quidam eruditus Medicus ad quartanam exhibuit ʒß. & felicissimè liberavit ægrum; nam frustra, & sine purgatione primum dederat drachmam & ʒij. propinatur ex hydromelite; vel decocto polypodii, cum aniso, cumino, lasere. *Heurnius comm. in lib.* 2. *de vict. acut. t.* 11.

XIV. *Manna* ob flatuum vbertatem, & quod citò bilescat, pichrocolis, & quibus interiora impensè uruntur, tutò propinari nequit. *Hollerius de morb. int. cap.* 41.

XV. *Mechoacanna* In febribus spuriis, compositis, erraticis, divinum medicamentu n, biliosos tam crassos quam tenues: pituitam & tenuem & crassam purgat: humores putridos expellit; flatus resolvit & discutit: Mundificat hepar, obstructiones demendo ac validè r bor ndo: Obstructiones, & quascunque ab obstru ion bus natas ægr tudines sanat: valet ad renum passiones à crassis humoribus: ad uterinas, quæ à crassis flatibus: ad omnem dyspnœam: ad dolores intestinorum & stomachicos, valenter ventriculum roborando & calefaciendo: Mundificat cat cerebrum & nervos: eximium ad podagram aliosque articulorum dolores: Tandem in eo reperiuntur virtutes omnes quæ in Rhabarbaro & Agarico simul mixtis inveniuntur, quibus anteferendum. Requiritur verò vt sit recens hæc radix, non lignosa vel cariosa, ne quis fine frustretur &c. *Gabelchoverus cent.* 1. *curat.* 13. *vbi plurima de ejus efficacia.* Propinatur cum cerevisia, vel immiscetur conservis, etiam electuariis solutivis: formantur inde etiam catapotia: Infusum parum aut nihil virium exerit: cavendum autem ne in prandio vinum hauriatur, quod non solum ejus facultates remoratur & hebetat, verum etiam omnino impedit atque pessundat: idcirco cum nimium purgando vires dejicit, haustus vini, vel offa panis vino madefacta exhibetur. *Abr. Seiler in Epist. Scholtzii*, 9.

XVI. *Mercurij* dulcis vsu bimulus puer, nihil proficiense ligni decocto, (ad gr. viij.) luem à nutrice contractam superavit, narrante *Paulo Schlegelio*: historiam refert L. *Riverius* cent. 1. Obs. 95. Alium ex infecta natum, à 15. partus die, Mercurii dulcis gr. ij. vel iij. cum saccharo & lacte, ad mensem assumptis, convaluisse author est S. *Formius* ad eundem Obs. 26. Silentio tamen præterire nolo Senibus etiam. ab hujus usu quandoque intestinum prolabi: quibus humore pituitoso plurimum scatentibus, quævis forsitan mercurialia non usque commoda vel tuta I. *Rhodius cent.* 3. *Obs.* 84. Mercurius si loco purgantis fuerit exhibitus, secessus generat ex cæruleo viridantes. *Samuel Clossæus apud Horstium tomo* 2. *pag.* 545.

XVII. *Myrobalani* nunquam debent misceri cum forti aliquo medicamento, quia illa violenta diutius in corpore manentia, ob vim myrobal. adstrictoriam, noxam in corpore inferunt aliquando gravem: quare debent potius misceri ea purgantia cum aliis quæ citò expellunt è corpore. *Rondeletius cap.* 36. *l.* 1.

XVIII. *Rhabarbarum* non tam calidum invenitur apud nos, quemadmodum Itali illud perhibent: forsitan diversitas regionis in causa est. *Walæus m. m. p.* 46. Legitimum & integrum Rhabarbarum tolerat vehementem triturationem, laxum & rarum minimè: hoc enim valde tritum, ob calorem vehementem exagitatione contractum, vim purgatoriam amittit. Fortiter tritum fit vigorosius ad adstringendum & incrassandum, nam ex motu valido vis ignea exhalat purgatrix, remanet styptica & terrea, ad roborandum efficax. *Zacutus Pharmacop. c.* 1. *de purgant.* Correctione modica eget ex cinnam. scoenantho, si obstructio adest, ut facile spargi per venas possit. Sociatur plerumque spica, sed in iis qui vomunt ex facili, & in gravidis, aut ubi febrilis calor inæstuat, ab ea abstinendum. In morbo squalido, ab usu rhabarb. illico frigida & humida subnecti debent. *Heurnius meth. l.* 2. *c.* 22.

XIX. Scammonium anima est purgantium, & optimum omnium pharmacorum, modo cum iudicio vsurpetur, quia vehemens est, nec nimis calidum & siccum. *Walæus ibidem.* Optimè correctum est Scammonium in electar. de succo rosar. quo ego plerumque ι tor cum scammonii necessitas incidit. Nunqi am detur in jusculis, id enim perniciosum. *Heurni.* s.

XX. *Sam-*

XXI. *Sambucus, Ebulus, Iris* Excludenda sunt à censu purgantium, licet enim non multum purgant, id tamen quod evacuant summa cum vehementia peragunt *Walæus.*

XXI. In infusion *Rosarum* perficienda id notandam eam nunquam mense Majio absolvi; nec ex novâ infusione debere fieri syrup. aut mel: quoniam prius subsistit aliquantisper, & postea ebullit tanquam mustum. Si non expectatur donec ebullitio totaliter desierit, quæ Junio absolvitur, tormina facillimè excitabit: vel irritata natura, copiosissimas aliquando & periculosissimas faciet dejectiones; unde Septalius animadv. 49. l. 3. syr. rosf. sol. inter purgantia numerat, ex copiosa dejectione quæ facile ex hujusmodi infusione non perfecta provenit. Nec metuendum ne infusio vetus invalida sit, quia, ut expertus probavi, feliciter & sine læsione alvum solvit. *Panarolus Pent. 5. Obs. 34.* Non videtur nobis per se id præstitisse quod ait Septalius l. c. adulteratus nonnunquam à Pharmacopœis, laborem crebræ infusionis subire renuentibus, dacrydio. *Rolfinccius.* Pregnanti non detur succus Rosar. quod grato odore ab utero captus, venas ejus plerumque aperiat *Heurnius.*

XXII. An Purgantia exhibenda in substantiâ, an in Extracto? Cùm portio tantum quædam in medicamentis hæreat, quæ purgat, non vero omnis ejus particula hanc vim in se habeat, omnino consultum est ut arte Chemica utilem partem ab inutili, puram ab impura separemus, mediante conveniente liquore purgatricem illam portionem extrahamus. Remanentiæ illæ quæ in extracto manent, prorsus non purgant licet vel iij vel ℥iv exhibeas, exceptâ solâ colocynthide. Decoctum minus operatur quàm Infusum. Extractum magis quàm Infusum: In Extracto enim nihil quam resinosa illa portio purgatrix est, in Infuso adhuc multum de liquore: Hoc experiri poteris si infuso alicui aquam frigidam infuderis, præcipitabitur enim resinosa substantia, & liquor nullius efficaciæ supernatabit. *Wallæus m. m. p. 49.* NB. In Extractis opus est aliquo segregativo & dissolutivo. Exhibita est nuper puerperæ ℨi resinæ scammonii, absque successu purgationis. *Valæus p. 48. & 50. m. m.* Cautione in compositione Ecchylomatum purgantium opus est, ne remisceantur paucis purgantibus valida calfacientia & siccantia: nam dum parum alvum ciebunt, à leptomeria remedii metus erit, ne agitati succi & attenuati, nobilibus partibus imbibantur, & penitus illapsi validius obstruant. *Heurnius m. ad Pr. l. 1.*

XXIII. Narrabat *A. Spigelius* pulveris usum, quem singulari libello commendavit *Marcus Cornacchinus*, Romæ sub pœna damnationis ad triremes fuisse prohibitum, quod cum Medicus quidam plurimorum exitio olim exhibuisset, At quia suis quoque experimentis, in febribus maximè Tertianis, non tantum innocuum sed & saluberrimum invenerit, vix aliam causam fingendam sibi persuadebat quàm quod ex arte stibium ab illo non fuisset præparatum, Nimirum cum diaphoreticum, nitri additamento, conficere vellet, in vitrum dubio procul imperitus redegit, unde deinceps cruciatus illi & stomachi subversiones, cum animi deliquiis, convulsione aliisque accidentibus lethiferis subortis: cæterum præstantiæ medicamenti errantium infelicitas nihil derogare debuisset. *Velschius Obs. 98.*

XXIV. *Aëtius* miris encomiis vehit *Hieram Ruffi*, nam æstimat hanc pravas materias solùm, intactis bonis, excludere, ventriculum firmare, appetitum redintegrare, flatus discutere. Sed ut sententiam meam aperiam, non tutus mihi videtur usus Hierarum Magnarum; hoc Vsu & Ratione ductus affirmo: Vsu, nam dum eas in Italia exhiberi vidi, à doctissimis alioqui Medicis, nunquam impunè & sine trepidatione id factum novi, gravissima enim symptomata pariebant! Ratione, nam colocynthidem accipiunt non ritè paratam, & cujus vis aromatum accessione non æque mitescit: quare, qui his utuntur author sum ut ejus loco utantur trochiscis alhandal. *Heurnius de morb. cap. c. 15.*

XXV. *Hydragoga* pharmaca ferè infinita sunt & periculi plena, nativa enim foeditate quadam jecori partibusque principibus bellum indixere: propterea nunquam bonis ægri rebus offeruntur, ni talia remixta illis fuerint qualia foedam hanc injuriam eluere, ac nobilibus visceribus robur aspirare possint: languet enim hepar fere ubi ab incursu aquæ madescit. Quare suadet ratio, ac usus id docet, cum syrupo de eupatorio Mesuæi ea esse propinanda &c. Leniora quæ sunt, hominibus mollibus dabuntur, & prægnantibus interdum, sed non temere. Validiora, nec pueris, nec senibus aut prægnantibus offerenda, nam menses evocant & plerumque foetum præcipitant. Nec extenuatis aut biliosis præscribenda: nec febre aut acuto morbo correptis, & flagrante ab æstu cœlo non conferunt: hæc enim robustis hominibus dicari debent, qui diu frigidis morbis impliciti fuere, idque temperato frigidiorique aëre. *Heurnius meth. lib. 2. c. 26.* vide art.

XXVI. *Pilulæ Aloëticæ*, sive Francofur. sive aliæ, ut recte operentur in tres dozes tribus vicibus ita debent sumi; prima scilicet ante, vel à parca coena, altera subsequente die, mane, tertia, eodem die vesperi: Sic ut expertus sum ego, & testatur Horstius Tom. 2. obs. 12. l. 2. non possunt non copiose & suaviter evacuare, cum una dozis alteram quasi pellat. *Hoëferus Herc. med. l. 1. c. 5.*

XXVII. Qui sese ad Medicinam faciendam conferunt, id velim observent, Medicos qui per totas Gallias, (loquor & de Belgis) ad exercitationem Medicam se conferunt, maximam facere pecuniam ex his remediis qui uno ductu varios humores prolectant, & bonis ægrorum rebus id plerumq; faciunt, quare & fere tota eorũ ars in eo consistit: Propterea author sum ut selecta medicamina, quæ præclare hac potentia dotata sunt, quisque prompte ad manum habeat, summo studio nitatur. *Heurnius m. l. 2. c. 25.*

XXVIII. *Fernelius* Vngu. describit quod illitum abdomini violenter purgat, Sed illius & similium uix periculum facias citra famæ jacturam: inserta namque musculis & membranis vis purgatoria lethale sæpe alvi profluvium ciet. *Enchir. Med. Pract. p. 240.* vide Hildanum l. de Dysent. cap. 8.

XXIX. *Manna* etsi tenues humores evacuet, non tamen ab ea abstinendum ubi humores sunt præparati, qui sunt in venis mesaraicis, præsertim si sit junctus catarrhus cum febre. Vide ego sæpe quod Manna licet tenues humores evacuet, aperit obstructiones, & facta præparatione vidi crisin fieri.

XXX. Darem vero ipsam in vesperâ, imò felicius operatur, ut est mos Romæ ut libentius dent in nocte, & experiuntur feliciter operari, sed ante cibum statim, datur ab ℨiß ad ℨij. *Montanus Consultat. 43.*

XXXI. *Lapidem Lazuli* venenis quidam annumerant: Græci ei vim modicè exedentem, crustas detergentem & exulcerantem tribuunt: Quos sequutus Mesuè in eo ait esse vim adurendi, ulcerandi, putrefaciendi: *Fuchsius* in parad. nullum ex veteribus Græcis, atræ bilis purgandæ gratia exhibuisse opinatur, ut qui sine magno nocumento sumi nequeat: Verum enim vero non simpliciter inter venena numerari potest, sed ex purgantium saltem fortiorum quę omni malignitate non carent numero est, & ab Arabibus & recentioribus in curatione morborum ab atra bile ortorum non infeliciter usurpatus. Imò Mesues ei etiam vim tribuit confortandi, exhilarandi & juventutem conservandi; *quâ de causa* Arabes in confectione Alkermes admiserunt. *Sennertus.*

XXXII. Vis *Rhei* purgans tostione non eximitur: fixior enim est quam ut levi tostione in auram evanescat: præstat si vim adstrictoriam auctam velimus, rejecta prima decoctione, denuo id coquere, ac fortissima expressione elicere. *Schroderus in Pharmacop.*

XXXIII. *Rheum* in substantiâ magis purgat, roborat & deobstruit quàm ejus dilutum: vis autem illa adstringens juvat purgationem per compressionem: præterea vim catharticam diutius in visceribus retinet, unde largior expurgatio: quare ubi exigua purgatio requiritur, ut in pueris, & his qui facilè difflantur, & corporibus debilibus, utere diluto: Si validiorem & uberiorem postules, substantiâ quæ non modo bilem flavam, sed & pituitã expurgabit: Nullum verò invenies præstantius remediũ pro obstructionibus hepatis illius substantiâ, in pilulas, trochiscos & pulverem redacta, aut etiam masticata, Illius masticare jubemus ℥j aut ℈iv cum passulis horula ante prandium, quo non solùm laxa ventriculi substantia firmatur, sed & latera ejus deterguntur, ac quiquid in eo & mesenterio est excrementi, blande expurgatur ac jecur obstructione liberatur. *Augenius in Epist.*

XXXIII. a. *Myrobolana* à quibusdam, qui ultra modum sibi sapere videntur, sive in pulverem redigi, sive ad decocta craciuscule confringi debeant, oleo amygdal. dulc. fricari præcipiuntur. Sed me herele male agunt qui decoctioni destinata *myrobolana* oleo affricant, etenim impedit saltem oleum quominus affusa aqua se myrobolanis insinuare, eorúmque substantiam penitus permeare queat. *Zwelferus Pharm. class. 2.*

XXXIV. *Senna* blandum est medicamentum si aut in substantia, aut infuso exhibeatur, non item si decoquatur, tunc enim tormina solet producere. Propter illa tormina solent ipsi anisi, aliave carminantia semina addi, quin stipites abjici, dum ab iis præsertim credantur produci flatus & tormina: Quantum ego potui observare, ubi decoquitur Senna, videtur vis ejus intima elici, quæ non tantum pituitam magis & minus glutinosam, sed austeros quoque acidosque, adeóque summe melancholicos humores educat, quibus illa debentur Tormina; unde in quibus tales abundant humores austeri & acidi, non satis prudenter exhibetur Senna, nisi ex parte saltem fuerint ipsi præparati temperatique. Hinc est quod in quibusdam semper à Senna producantur tormina, quia humoribus scatent austeris & acidis, quod non item evenit aliis, quando Pituitosi duntaxat redundant humores, imprimis quando iidem sunt minus glutinosi. *Sylvius de le Boë meth. medendi lib. 2. cap. 7.* Illustr. Dom. de Mayerne correctionis ergo flores lavendulæ præscribebat, Vsu vero compertum est tartari crudi adjectione, cremoris, crystallor. aut ipso illius Sale, certius præcaveri tormina. Indoli humorum, à Senna prolectorum, crassorum, viscidorum, tenacium, qui vix commeatum nanciscantur, imo dum à parte cui adhærebant abscedunt eam ut sic dicam abstrahunt, & divellunt; imo à carminantibus additis suscitantur flatus novi doloris causa. Notandum porro verum esse quod ait *Schroderus* in Pharmacopoea, Termina excitari à Senna, ob crudiores ac magis terrestres partes fortis expressione prolectas; id quod probant Extractæ, Si enim extractionem ex iisdem foliis secundo repetas, gravia tormina excitari: Conquestus olim apud me est civis quidam Neocomensis quod Potio à me purgans ipsi præscripta nulla tormina excitasset, quamvis abunde dejecisset, ignavam ideo & insufficientem judicans: Oblata illum purgandi necessitate, accusationis memor, tortivum illi Sennæ decoctum præscripsi, unde in levamen subortorum torminum me advocari curat: quibus sedatis, ipsi edixi artificii esse Medici dolores ejusmodi præcavere, non excitare, quod in illius potestate esse postmodum propria experientia agnovit. *Platerus* Tomo 2. prax. p. 506. *Sennam Agaricum Turpethun*, vim qua ventrem conturbant vino macerata ait amittere: *Trincavella* Sennam offendere dicit ventriculum, ideóque ovis passis, ventriculo amicis, emendat, & liquiritia siccitatis leniendæ gratia, *Claudinus* Sennam cum infunditur in vino odorato, non alio vult egere correctivo.

XXXV. Dosis *Sennæ* est à ℥i ad ℥ii, paraturque ex ipsius pulvere atque prunorum pulpa Electuarium non ingratum, & satis tutum, cujus dozis major aut minor poterit esse prout Sennæ plus aut minus fuerit additum: Non possunt autem cum illis consentire qui putant ℈i ipsius sufficere ad liquoris convenientis, decocti puta cujusvis ℥xiii, imo xx. purgante vi imbuendas, quos falsi arguit, etiam præfractos Experientia, Idquidem certum est satis imprudenter à multis multum sennæ atque rhei infundi in pauca liquoris cujusvis quantitate, qua elici non potest sæpius, non dicam omnis, sed ne quidem media vel quarta ipsorum vis, sed stulti dum vitant vitia in contraria.

XXXVI. Cum illis non sentio qui existimant *Sennam* perturbare ventriculum & imbecillum reddere: nam cum sicca sit, & amaritudinis nonnihil atque adstrictionis habeat, manifestum est eam ventriculo prodesse. Quod verò (præsertim muliebria & pituitosa corpora) epoto sennæ infuso torminibus vexantur, id humorum pituitosorum vitio fit, non medicamenti, & interdum etiam propter viarum angustiam: præparanda igitur talia corpora. *Crato consf. 3. apud Scholtzium & cons. 55.* Quod tormina excitet, id ex abundantia pituitæ vitreæ, seu mucilaginis acris id evenire quidam volunt: verum rectius sentire videntur qui id crudiori ac magis terrestri Sennæ particulæ forti expressione prolectæ adscribunt. *Schroderus Pharm. c. proprio.* Hinc videmus ejus extractum ab ejusmodi effectu immune. *Frid. Hoffmannus.*

XXXVII. Salis Tartari præcipuus usus est in *Ptisana laxante*, quæ fit ex Sennæ ℥ij in aquæ frigidæ ℥viij infusis cum ℈i vel ℈ß salis Tartari, à quo Sennæ tinctura potenter extrahitur: ut Ptisana hæc multo potentius purget quam Ptisana vulgaris. *Riverius Pract. l. 11. c. 4.*

XXXVIII. Illud non prætereundum quod *Actuarius* memoriæ commendavit, dignum sanè ut omnes

omnes Medici præ oculis habeant, scil. quod *scammoniata* juribus & brodiis miscẽda nõ sint, ita enim inquit ille, Scammonium non censeo juribus inserendum, quod experientia compertum est id cum ipsis conciliari non posse: quod hodierni Medici animadvertant suadeo, ut non scammonium, aut pilulas juribus eliquatas, in potu tradant, cum inde multis mors subsequatur, ut vidimus Venetiis, & Ferrariæ in *Samuele Abarbanelio*, qui ob epotas sit pilulas vitam cum morte commutarent. *Amatus Lusitanu comm. ad cap.* 171. *l.* 4. *Dioscor.*

XXXIX. *Hydrargyrum Præcipitatum* citra delectum exhibent circumforanei, ad luis veneteæ dolores diuturnos, hydropem, quartanam, melancholiam hypochondriacam & ad ejus generis affectus frigidos, idque 4. aut 6. gr. pondere, ex ovi luteo vel mithridatio & theriacâ: ac statim ut assumpsit aliquis, ex universo corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, sæpe tanto tamque violento impetu, præsertim si languidum corpus fuerit, ut exhaustis spiritibus, fractisque viribus, vel repente moriatur, vel quo die sumpserit, sine viribus, sine pulsu, sine voce jaceat mortuo persimilis. Os ejus contagione interdum inflammatur, ac gingivæ ulcera contrahunt putria & valde fœtida, faucesque plerisque ita intumescunt ut ad multos dies nihil prorsus deglutire possint: quin & nonnullis mens ita à sede alienatur, ut exorta febre phrenitici tandem pereant. Itaque à catharticorum censu tanquam præsentissimum venenum rejiciatur ac publicis legibus exulet. *Palmar. l. de morb. contag.*

XL. *Turbith* & *Agaricus* zinziber ad correctionem poscunt si pituita crassa vacuanda sit: renuunt, si ichores pituitæ aut aliorum humorum excrementa, quæ in articulos fluunt, trahenda sunt & à particulis avertenda.

XLI. *Scammonio* simillima habenda *Gialapa*, ceu æque ac id valde resinosa, adeo ut illæ cautelæ quas *Hofmannus* 1. de medic. officin. c. 34. observari vult in usu Scammonii, minime degligendæ sint novellis Practicis 1. inquit, Ne Scammoniata dentur iis quibus ventriculus (comprehendo intestina) est debilis, quales fere sunt hypochondriaci, 2. Ne calidioribus & qui ad febres proni sunt, valde enim turbat corpora. 3. Ne in specie in illis qui faciles sunt ad leipothymias, fortassis ratione oris ventriculi. 4. Prohibent etiam ne substantia detur in jusculo. Imo recordor accidisse sæpius aliquot individuis ut pulveris Gialapæ ℈j, vel resinæ grana vi. vel vij. hypercatharsin conciverint. Prostant in officinis Hafniensibus species Diagialapæ, quas felicissimo successu alii Practici cotidie commẽdant ægris, & tamen hoc medicamento, per tot annos probato, inauspicato usus est Vir Clar. N. Adeo verum, ut argute Hofmannus obser. 5. de medic. offic. c. 34. Non omnia medicamenta subito prodere malitiam: cantharides v. g. in renibus demum exerũt vim suam exulceratoriam. Ita quamvis Scammonium, (addo ego Gialappam) non valde offendat fauces separatum, offendit tamẽ ventriculũ, hupar, alia interiora: Revera habet quasdã partes tenues & igneas, quasdam terreas adustas (quas ego sulphureas & salinas appellare sum solitus) Et his quidem fortiter abstergit, illis autem potentissime discutit, aperit, attenuat & attrahit: Sic Sennertus in Paralip. ad instit. decernit nec Rhabarbarum, nec folia Sennæ, nec Scammonium, vel alia tam facile præstare ut hæmorrhoides in dispositis fluant quam Aloë, i. e. Aloes malitia sese primum prodit in ano aut recto intestino: Sic senibus, & qui i procidentiam ani facile patiuntur, croci metallorum usum esse effugiendũ à Fabritio doctus sum, ceu cujus malitia ani sphincteri infesta est. Non ergo adeo mitis Gialappa, ut complures sibi persuadent: Ego vero magis magisq; confirmor in hac sententia Gialappam & Scammonium ejusdẽ esse indolis & temperiei, quod Mesues quidem calid. & siccum 3. sed *Tabernæmont.* post *Dodonæum* iis quę moderate calida & sicca sunt annumerandum statuit: minime ergo illis subscribendum qui Gialappã in quarto gradu cal. & siccam esse scribunt: Nõ intercedo tamen quin succus Gialappæ resinosus recens expressus, nondum arte ulla inspissatus, longe calidior acriorq; radicibus Gialappæ sit in taleolas dissectis & exsiccatis, quæ tota substantia, non qua calidæ, serosos humores purgant: Sic succus Iridis nostratis expressus valde acris, adurit quasi fauces hydropicorum, quale quid ne quidem in Iride Florentina siccata advertitur. Hinc *Hofm.* 1. de med. offic. c. 20. recentem Iridem ad 4. gradum cal. ac siccorum pervenire; siccam subsistere in primo, aut ultra secundum non ascendere docet, quamvis alii eam cal. siccamque in 3. gradu pronuncient: Quæ itaque de caliditate Gialapæ prodita sunt, ea de recenti, & in solo natali intelligenda sunt non de siccata radice.

XLII. *a.* Sed si quis ex me sciscitaretur an *Gialappæ* an vero *Scammonii* usum tutiorem arbitrarer? Ego *Gialappæ* esse pronunciarẽ: Quippe illud Scammonium quod Antiochiâ, ex celeberrimo Syriæ emporio, & ex Asia usque petitur & ad nos defertur, plerumque *Dioscor.* teste l. 4. c. 171 tithymali succo adulteratum est, aut certe non uno modo colligitur, unde non mirum enormissime quandoq; illud, quandoq; etiam facili ductu, nulloque cruciatu bilem pituitamque evacuare, contra solidæ, exsiccatæ, resina prægnantes radices Gialappæ ad nos ex America importantur, ex quibus nullo mangonio adulteratis, post deinde artificiose magisterium aut resina preparatur. Solitus sum ad ℈ß ad ℈j pulv. rad. in unum aut alterum cochlear aquæ cinnam. per noctem infundere super cineres calidos, & citra colaturã diluere in haustulo prisanæ (cremoris hordei) sine lacte paratæ. *S. Pauli Quadripart. Botan. p.* 473.

XLII. *b. Gialapam* tamen inflammatoriam esse deprehendit. *Ill. Wepfer. Tract. de cicut. aq. p.* 224. prout in canibus oculis usurpare licuit in ventriculo & intestinis, enim inflammationis evidentes notæ fuerunt. Gialapam autem lumbricos latos prę multis expellere primum casu, postea pluribus experimentis didici. *Wepfer. de cicut. aqu. p.* 224. Ex morte catellæ mihi patuit Mercurium dulcem mitius irritare ventriculum quam magisterium Gialapæ, cum nõ tam pertinaciter ventriculi & intestinorum tunicis adhæreat, nec inflammet, ut hoc efficere solet, & sæpe propterea torminum & hypercatharsis author existit, maxime si vis ejus non probe dilatetur. *Idem p.* 308.

XLII. *c.* Non debet adhiberi quando humores sunt in motu, alias unico, vel etiam duobus granis excitabitur hypercatharsis, ut ex dozi nimia: sic tali hypercatharsi extinctus est mercator Lipsiensis, qui ʒi Gialapæ sumpserat. *Ammannus Med. crit. p.* 49. Nec id periculi semper imminet, quippe qui in memetipso ex eadem dozi felicem expurgationem expertus sum in seri turgentia, à cujus subito impetu facies mire intumuerat, quæ intra horæ spatium omnino subsedit: Stimuli tamen loco potius usurpari debet, & præsertim ejus Resina.

XLIII. Lavandam esse *Aloen* docent *Dioscor.* &

Serapio. 1. ad separationem partis terreæ & arenosæ, pro curandis oculorum affectibus. 2. ut auferatur virtus purgatoria, augeatur adstrictoria, 3. ut purgatrix intendatur: At Lotionis epitheton impropriè dicitur de Aloë pura, Et quem in finem repetenda illa lotio cum aqua, & facta à solis calore exsiccatio? quod enim virium ab aqua huic accedere potest, qua toties iteratis vicibus dissolvi & iterum exsiccari debet, si alias satis pura & pellucida est? Si sordibus inquinata, eam dissolvendam esse & colandam concedimus, ut lucidior & purior fiat, at id commodius fit spiritu vini, qui simul resinosam partem & balsamicam extrahit, quam aqua quæ illam intactam relinquit peragitur, & tunc sufficiet semel saltem illam dissolvere & solutam inspissare: Nam reiteratis illis solutionibus & inspissationibus non melioratur Aloë, sed destruitur potius more catharticorum omnium vegetabilium: mihi maxime probatur ille modus, ubi tritæ Socoterinæ superfunditur repetitis vicibus vel succus violarum, inspissatus cum succo florum Persicorum, vel succus rosar. & permittitur succus lento ln calore exsiccari. Magis peccant qui liquorem in quo Aloës soluta est pars purissima abjiciunt, & fæculentem illud quod reservant Aloen lotam vocant: Verum quidem est quod hæc minus purget quam non lota, quia scil. optima pars ab ea separata est, relictis fæcibus cum pauxilla aliqua Aloës parte. *Sennertus in Paralipom. ad Instit. cap.* 13. Hæc illa residentia est quam rejicit Helmont, dum ablutione, inquit, residuum manere, quod sui ad intestina adhæsione tormina & hæmorrhoides concitat. Aloë constat parte resinosa & aquea: Illa purgationi inutilis est, hæc idonea: quare si Aloën purgantem expetis, neglecta resinosa, aqueam collige in aqua solubilem, eamque à fæcibus sequestratam. *Schroderus*.

XLIV. *Aloë* Senum ventriculis amica est, non solum quod senes sint frigidiores (vim enim obtinet exsiccantem & calefacientem, verum etiam quia maxime propensi sunt ad cruditatem acidam generandam, quod & eorum sudores acidi & alia docent. Acidæ vero cruditati maxime resistunt amara, ideóque & putredini resistunt: Interea tamen non temere iis qui citra vitiosos humores intemperie sicca laborant, & calidum epar habent propinanda: imprimis resinosa pars spiritu vini extracta: habet enim hæc igneum quasi calorem, valde attenuat & siccat, sanguinémque fervidiorem reddit, ac viscera sanguificationi dicata non solum non roborat, sed & fundendo quasi sanguinem, eorúmque nativæ constitutioni adversando illis obest, venarumque orificia aperit. *Frid. Hofmannus Clavis Schroder. p.* 634.

XLV. A *Cassia* cibus mox sumatur ne in alimentum abeat, *Sanches*. Ardorem ejus tollunt oxyacanthæ baccæ, *Fontanonus* Flatus anisum, *Heurnius*. Ventriculo & intestinis labefactatis est molesta. *Idem*. Iudicium de fæcibus pervertit. *Dodonæus*. Nauseam movet *Idem*. Hypochondriacis nocet, quia ventriculo & intestinis noxia. Gravidis laxiora reddit acetabula. Vteri præfocationem arcessit, ut & manna. *Dom. Sala*. Podagricis ligamenta debilitat. In affectibus vapidis correctio ejus parum fida seminibus mali citrii, nisi addantur species diarrh. Abb. *Prevotius*. Aliquando cataphoram inducit, & compositiones quas ingreditur, ob fumos quibus cerebrum replet. *Rondeletius*.

XLVI. Ex *Ialapa* paratam Resinam si quis in mixturis purgantibus liquidis est præscripturus, eam prius amygdalis dulcibus nonnihil subigere præcipiat, secus enim vel parum aut nihil operabuntur, & ventriculo potius & intestinis tenacitate sua resinosa adhærebunt, tormina & passiones colicas concitatura. *Th. Barthol. cent.* 5. *hist.* 69. Alias crebro experimento compertum, inquit *Cl. Rolfinccius* Diss. 1. cap. 2. de Tartaro, Gialappæ selectæ optimæ resinosæ ℈j. Colicos dolores, jam Icterum minantes, alvo soluta felicius expediisse, etiam clystere non præmisso, qui etiam non semper facit officium, cum fæces copiosæ coeci & coli principium dextrum prope renem occupant. *Fr. Hofmann. man. lib.* 1. *cap.* 8.

XLVI. Mirum quam facile Vinum penetrat ratione salis volatilis, quam integre sæpe vegetabilium virtutes in menstruum aut liquorem ponit. Hinc graviter monuisse memini D.D. *Ioh. Michaelem*, quoties potiunculæ alicui catharticæ corpora resinosa adderentur, meliorem fore eorundem extractionem si aliquid vini addideris: Ex eodem fundamento Mechoacanna melius in infuso quam forma pulveris accipitur: infertque *Schroderus* lib. 4. Pharmac. §. 448. spiritum purgantem, seu infusum scammonij, spiritu vini malvatici paratum, sine vllo fastidio aut molestia purgare. *I. D. Maior Tractatu de Calculis Sperlingianis*.

XLVIII. In decocti & infusi forma usus radicis *Gialapæ* est vulgatissimus: cum autem vis ejus in resina stabuletur, ejus autem menstruum appropriatum sit, nec vinum nec aqua, sed solus vini spiritus, ideo an talia decocta & infusa vigorem accipiant ab his radicibus, non immerito dubitari videtur. Nonnulli incommodo obviam iri putant, si Gialapium contusum prius irroretur & maceretur in spiritu vini, sic enim tinctura evocata felici successu miscetur liquoribus aliis: Deinde vis purgãdi, habitans maxima ex parte in resina, vino & cerevisiæ post digestionem communicatur, Testatur experientia liquores hos alvum subducere: Non itaque tam stricto jure procedendum, sed in decoctis & infusis interdum, cum indicatum adest purgandi humoris pituitosi & serosi, eo utendum. *Rolfinkius meth. gen. p.* 507.

XLVIII. *a. Gummi Gotte* potens est hydragogum, minus quam Esulæ radix, Mezereum & Elaterium vehemens. Vomitum quoque movens, datur à gr. ij. ad iv. & vi. quamvis aliqui parum prudenter ipsum ad ℈ß. exhibeant; Præparatio ipsius elegans & optima est si solvatur in spiritu vini rectificato, deinde affusa aqua rosacea, vel alia, præcipitetur ad fundum, Pulvis eleganter flavescens vocatur Magisterium, Estque tunc longe præstantius medicamentum quam si crudum exhibeatur. *Sylvius de le Boë meth. med. l.* 2. *cap.* 9.

XLVIII. *b*. Inter pure Chymica laudatur merito *Luna*, sive *Argentum*, cùm spiritu nitri solvitur, hinc in *Crystallos* redigitur: Potens est hydragogum & summum melanagogum. Dosis ad gr. iv. v. vi. Pilularum forma commodissime usurpatur, cum valde amaricet. Laudatur non tantum in hydrope, verum in omnibus omnino affectibus melancholicis. *Idem* §. 20.

XLIX. *Manna* non detur cruda sed cocta, quia flatibus redundat; sed cum acribus, thymo, hyssopo, ut actio sit celerior, *Hofmannus*. In morbis, naturis temporibus anni calidis sola ne detur, sed

vel

vel cum sero, aut liquore refrigerante. *Claudinus* Si vacuandi humores crassi, addatur cremor Tartari, Oxymel simplex, *Capivaccius Montanus:* Cibus ne diu differatur, alioqui inefficax, quia in alimentum abit.

L. Damnant multi *Mercurium dulcem*, sed censura nimis rigorosa, non respondet ejusmodi maledictis experientia, Puellæ rotularum ex mercurio dulci &c. dozes aliquot in scatula datæ sunt ad lumbricos enecandos & expellendos: frater scatulam inveniens, dulcedine illectus, devoravit omnes, vomuit ex dozi nimia liberalissime, ex quo irrisionem duntaxat expertus est & nihil periculi. Exempla multa felicissimæ operationis enumerari possent alia, & Chymicorum testimonia. Videantur tantum innocentia & præconium hujus Mercurij in Epistola *Doringii* apud *Hildanum*, & *Riverii* observat. quam nomine *Calomelanos Turqueti* indigitasse statuant. *Sigism. Grassius misc. cur. anni 72. Observ. 56.* Nonnisi in pilulis vel bolo exhibendum, nunquam in pulvere, quia dentibus & gingivis inimicus, 2. sit bene præparatus, & non quidem sæpius rectificatus, attamen selectus & elotus, licet hæc ipsa lotio quoque parum vel nihil acris corrosivitatis ostendat. 3. datur in impuritatibus sanguinis, scabie, lue venerea, psora ulceribusque aliis. 4. In affectibus serosis, ut hydrope: mercurialia enim omnia maxime fluxile reddunt serum, & ejus coagulationem prohibent præ omnibus aliis, pituitamque liquant; unde etiam *Pilulæ Quercetani* laudem merentur. 5. In fluxibus feminis, seu gonorrhoea simplici & virulenta, ob eandem inter alia rationem, ulcus enim vesicularum seminalium, à quo malum fovetur, rumpit & expurgat, unde etiam ab ejus usu fluxus videtur augeri. 6. In vermibus prodest. *G. W. Wedelius de f. m. Fac. pag.* 145.

L. *a.* Ex Chymicis, quæ Pituitam educant, commendo omnia ex *Mercurio* tum *sublimatione* tum *præcipitatione* parata medicamenta, quorum alia majore, alia minore dozi solent exhiberi. Nam ex *Sublimatis Corrosivus* dictus rarius ad unum granum, *Dulcis* vero etiam ad xxx. potest dari, Præcipitata vero, quo magis sunt Acido spiritu &c. igne longo ac potenti fixata, eo majore quantitate assumi possunt; quo vero minus sunt fixata, eo minore. *Mercurius sublimatus*, Corrosivus dictus, à *Dulci* in hoc differt, quod illi admodum acri ac corrodenti novus addatur Mercurius crudus, cum ipso teratur, ac iterum sublimetur; qua sublimatione nova, per accedentem ipsi ac conjunctum Mercurium recentem infringitur *Spiritus Acidus* in priore existens, ac ita quidem ut omnis ejus Acrimonia videatur obliterata, ideóque *Dulcis* nomine gaudeat. Vnde patet non ab ipso mercurio pendere summam illam Corrosiui Mercurii rodendi vim & Acrimoniam, sed ab Acido spiritu copiose in ipso concentrato, & cum ipso sursum propulso & sublimato: Nam non tantum plus est Mercurii in dulci quam in corrosivo, sed insuper non tantum duplo vel triplo, sed tricecuplo plus Mercurii dulcis quam corrosivi, & quidem tutius potest usurpari: Unde quoque patet vim noxiam Mercurij Sublimati corrosivi, non esse ipsi Mercurio, sed spiritui Acido, magna copia in ipso concentrato, & in Acrimonia sua permanenti adscribendam, postquam ipsa per novum Mercurium additum, & simul sublimatum dulcescente, tricecuplo ad minimum blandior fit tunc Medicina. *Sylvius de le Boë Appendicis Tractat. vj. §. 210. De ratione Mercurium dulcificandi, sine Mercurii additione, vide ibidem §. 215.*

Mirum est nova Mercurij additione ac sublimatione, obvolvi ac tegi, quin corrigi posse tantam & tam nocentem prioris acrimoniam, & austeram, & urentem rodentemque, Vix enim putem aliquam reperiri in rerum natura austeritatem, quæ cum Sublimitati corrosiui Mercurij austeritate queat conferri: Cumque Austera pleraque sint terrea & sapore obtuso, hic Mercurius acerrimus simul existit, & omnia pene consumens; quo malim proinde abstinere quam frequenter uti Medicos, de Ægrotorum suorum salute multum sollicitos. *Idea Meth. med. libr. 2. cap. 5. §. 26.*

LI. *Mercurius dulcis* à nonnullis quasi Panaceæ loco habetur, commodissimus tamen ejus usus est in Lue Venerea; Dosis à gr. xv. ad xxx. Scamonii præparati, vel Trochisc. alhandal, aut alterius purgantis acuatur, ne in ventriculo aut corpore hæreat, & salivationem, atque alia periculosa, quæ Mercurium sequi solent, symptomata excitet, quod quandoque factum esse memini: Et omnino in genere de omnibus mercurialibus medicamentis tenendum, commodissimum esse ut quamprimum suam operationem perfecerunt è corpore exterminentur, Retenta enim ad pristinam naturam redire, & pessimorum symptomatum autores fuisse experientia docuit. *Sennertus Epist. 28. cent.* 1.

LI. *a. Mercurius dulc. seu panchyma. Quercet.* fortificatus cum mercurio vitæ, ut istius gr. xvj. capiant gr. ij. mercurii vitæ, catharticum optimum: Sed nota quod hæc mixtura diligenter super marmore per aliquot horas sit læviganda, sic enim vis vomitiva mercurii vitæ torpet, & cum Mercurio dulci tantum per inferiora blande purgat. *Hartmannus Prax. l. 1. cap. 4. §. 1.*

LI. *b.* Nota quod *Mercurius dulcis* sublimatus ad grana xvi. exhibitus, in corpore valde cacochymo plus purget quam in alio non ita cacochymo grana xxx. *Idem.*

LI. *c.* In exhibitione *mercurii* quomodocunque parati notandum 1. conuenientissimam omnium exhibendi formam esse pilulas, Ne scil. mercurius nimia mora noxam palato adferat, movendo Ptyalismum & tonsillarum tumorem inferendo, attractis vndique ad palatum humoribus tenuioribus propria quadam naturæ familiaritate. 2. Incorporaturus mercurium, semper consultum puta addere guttam unam vel alteram olei sulphuris, hoc enim ejus malignitatem compescit, & figit volatilitatem quæ sursum tendit, ac corrigit symptomata quæ infert. 3. Ut post sumptum Mercurium ad summum horis duabus detur jusculum, & dimidia hora post cibus, quo ne diutius in ventriculo hæreat. 4. Ne sæpe vel multum exhibeatur biliosis, quia educendo serosam humiditatem, frænum bilis, nocumento illis esse potest. 5. Ut exhibeatur cum terebinthina, aut extracto colocyth. sequenti. ♃ *Colocynt. ab annis aliquot reservatæ, sine interioribus arillis & nucleis* ℔ ß. *Scammon. puri* ℥ iv. *Incisis tinctura extrahatur cum spir. vini non rectificato:* fæcibus *reiectis menstruum tinctum cucurbitæ indatur, & per*

MB. spir. vini usque ad mellis seu Pilul. consistentiam extrahatur. Idem §. 20. 21. 22. 23. & 24. Mercurius dulcis 1. nonnisi in Pilulis vel Bolo exhibendus est, nunquam in pulvere, quia dentibus & gingivis est inimicus. 2. Bene præparatus, & non quidem sæpius rectificatus, attamen selectus & electus, licet hæc ipsa lotio quoque parum vel nihil acris corrosivitatis ostendat. 3. Datur in impuritatibus sanguinis, scabie, lue venerea, psora ulceribusque aliis, 4. In affectibus serosis, ut hydrope; mercurialia enim omnia maxime fluxile reddunt serum, & ejus coagulationem prohibent præ omnibus aliis, pituitámque liquant, unde etiam Pilulæ *Quercetani* laudem merentur; 5. In fluxibus seminis, seu gonorrhoea simplici & virulenta, ob eandem inter alia rationem, vlcus enim vesicularum seminalium, à quo malum fovetur, rumpit & expurgat, unde etiam ab ejus usu fluxus videtur augeri. 6. In vermibus, lumbricis teretibus & cucurbitinis &c. prodest. *Wedelius de s. m. Fac. p.* 145.

LI. *d.* Dozis est gr. v. vi, ℈ß. gr. xv. præstabat vero eundem dare cum aliis stimulantibus, est enim paulo segnior, unde cum extracto panchymagogo, vel gialapio in bolo præbendus. *Idem ibid.* Quocunque modo paratus sit Mercurius, cum majori successu usurpatur, certiúsque datur, si alii purganti jungatur, quo ad evacuationem facilius deducitur, quam si solus exhibeatur: quoniam humores, pituitosos imprimis, attenuat & incidit, atque sic ad eductionem præparat. *Fr. Sylvius m. m. lib. 2. cap. 5. §. vlt.*

LII. *Mercurium vitæ* mirifice plurimi ad omnes vitiosos humores in stomacho, & omnibus corporis partibus, per os, alvumq; expellendos commendant, ideóque non solum ad luem Veneream, sed & ad arthritidem, hydropem, febres intermittentes, deliria melancholica, aliósque morbos plurimos eo utuntur: Caute tamen, ut & alia medicamenta mercurialia, usurpandus, & nonnisi vbi corpus plurimis & crassis humoribus abundat. In corporibus vero gracilibus, biliosis, debilibus non exhibeatur, Dosis à gr. 1. iv. v. *Sennertus Cent. 1. Epist.* 33. Pulverẽ istum nihil mercurii in se continere inde constat, quoniam hic salibus congelativis privatus pristinam Argenti viui speciem resumit, inque retorta totus colligitur: Pulvis iste nimis atrociter vomitivus, si cum sale marino calcinato teratur, & crebra ablutione edulcoretur, longe mitior, & satis tutus evadit. *Willis Pharm. p. m. 66.*

LIII. De *Mercurio vitæ* notavi senibus ab hujus vsu quandoque intestinum prolabi: quibus humore pituitoso plurimum scatentibus quævis mercurialia forsitan non usque commoda vel tuta: Medicus itaque eorum vsum circumspectus ineat. *Rhodius Cent. 3. obs. 84.*

LIV. Quàm fumosum sit *Rhabarbarum*, ita ut facile caput feriat, imo vertiginem inducat palam est, ita ego virum Clar. novi, qui Rhabarbari crudi usu quotidiano, cujus drachmam plus minus sine ullo alio apparatu condocefactus erat jejunus mandere & deglutire, ut servaret sibi laxam alvum, qui de vertigine, eáque immedicabili subinde conquerebatur, cujus mali unicam aut potissimam causam, aliis animalibus facultatibus integris, fuisse hariolor jugem Rhabarbari per aliquot annos usum, ideo quia, ut dixi, Rhabarbarum valde fumosum, quod sali ac sulphuri in eo valde volatilibus unice imputandum. *S. Pauli Quadr. Botan. p.* 455

LV. Qui vano ac præpostero terrore perculsi, à blandissimi ac tutissimi, potentis quamvis *Scammonii & Scammoniatorum*, usu abhorrent, suísque ægris hactenus metuunt, Rheo utantur: Præparatur ex tempore atque optimé Scammonium si conveniente dozi, ad gr. 12. vel 15. aut ad purgationem sustinendam majore aut minore aptitudine, in mortario teratur & tantillum aq. convenientis, melissæ &c. affunditur, & lacteus liquor terendo electus lentè effundatur, atque nova aquas vis reliqua similiter eliciatur, remanentibus in fundo fæcibus nigricantibus: hinc prædicto liquori aq. cinnam. vel fœnic. ℥ij & syr. rosar. solut. itidem ℥ij. aut iij. addantur, sic haustulus fiet gratissimus. Qui ut facilius operetur, bonum erit dimidia post haustuli assumptionem horâ ægro cremor. Tart. ℈j. vel ʒß. ex jusculo præbere. Possunt etiam parari, & ad usum servari Tabellæ gratissimæ ♃ crystall. Tartari ℥iß. diagrid. ℥iij ol. cinnam. gutt. vj sacch. albi in aq. rosac. dissol. ℥viij M. Infantibus dari possunt convenientissimè à ʒß. vel. ʒj. adolescentibus ad ʒij. *Fr. de la Boë Sylvius Pract. l. 1. c. 2.* Vide ejusdem correctionem apud Poterium *Pharm.* lib. 1. sect. 5. qui ad ℈j. exhibet. *Scammonium* variis corrigitur modis, 1. in malo cotoneo, & sic Diacrydium appellatur; Verum hæc præparatio vera & exquisita Scammonii correctio dici nequit, cum pulpa cotonei mali addita stomachum duntaxat roboret, non vero Scammonii vim & violentiam directè infringat, Ideóque genuina præparatio in hoc consistit ut subtilissime tritum expandatur tenuiter & æqualiter supra chartam bibulã aciculis pertusam, & detineatur charta super suffumigium sulphuris pulverisati: non vt Scammonium liquescere incipiat; alias enim fumus sulphuris ipsum penetrare nequit, sed potius ut absque liquefactione lentissimo igne cum illo suffumigetur: quo diutius, eo melius istud præparabis & corriges. *Zvvelferus in animadv. Pharm. Aug. p. m.* 165.

LVI. Quidam ob pituitæ copiam in ventriculo, dolores hujus partis citra febrem ex intervallis patiebatur. Ille medicamentorum impatiens ℥iij. *syr. rosar. Persic.* recentis, cum ℥iv. decoct. fol. sennæ & polypod. sumpsit; vix quatuor horæ post sumptum pertransierunt, quando sequuta perpurgatione, febre intensa, torminibus velut sideratus repente interiit. Quare in hoc syrupo propinando, quando recens est, cautus sis, & in minori quantitate offer. *Zacutus Pr. adm. l. 3. obs. 69.* Vide *Septalium lib. 3. §. 49.*

LVII. *Syrupus ex succo rosarum, per infusionem trinam* ad minimum, & fortem expressionem facto, nulli non cacochymiæ leniendo obviam it, præcipue autem biliosæ *L. Septalius* lib. 3. Animadv. §. 49. non existimat Syrup. rosat. solut. inter lenientia numerari debere, potissimum in biliosis naturis & febribus. Observavit enim aut simplicem, aut cum sero lactis sumptum, tantam humorum evacuare copiam, quantam vix ventriculus & intestina capere possunt, unde semper arbitratus fuit reliquas etiam movere regiones: Multa accidunt insperata, Non videtur nobis illud per se præstitisse: adulteratus nonnunquam à Pharmacopoeis, laborem crebræ infusionis subire renuentibus, dacrydio. *Rolfinccius meth. Gen. & part. p. m. 462.* Pro *Septalii* defensione dic *Syrup. rosac.* medicamentum hydragogum esse, quod patet experientia, præsertim si solitarius exhibetur: Serum autem ducentium ea est natura ut reseratis ostiis vasorum, effrenis aliquando succedat purgatio, ex natura scilicet humoris fluidi,

fluidi, qui facilem nactus viam, sponte qua data porta elabitur: hinc ad simplicem mannæ exhibitionem hypercatharsin accidisse certum est. Videatur *Fortis cent.4.cons. vlt. 1.Tom.*

LVIII. *a.* Sunt qui cxx ℔. rosar. cum aqu. ℔. xxxij infundunt, & additis sacchari ℔ xij. in syrupum percoquunt, cùm ingenti Rosarum profusione, cum minori quantitate vim catharticam elicere liceat. Quod si quis non adeo Rosar. vim purgantem intendat, sed potius reiteratis tot infusionibus, cum tanta recentium rosarum mole peragendis, vim refrigerantem intensiorem extorquere nitetur, is certe longe à proposito aberrat, quo frequentius enim Rosæ infunduntur eo majori amaritudine inquinatior infusio, amaritudo autem non frigoris sed caloris soboles, ergo illa tantopere non refrigerabit: Taceo, quod non semel observatum, calores febriles à propinato hoc syrupo, tam frequentibus infusionibus parato, non tantum non diminutos & refractos, sed etiam intensiores redditos esse, & ex simplici tertiana duplicem factam. *Zvvelferus Pharmac. classe* 2. Id præsertim contingit a largiori seri exclusione, (hydragogus enim ille syrupus) quod bilis frænum.

LVIII. *b.* In *Infusione Rosarum* perficienda, animadverti debet quod nunquam mense Maio absolvitur, & per consequens ex nova infusione nullo modo debent fieri neque *syrup. rosat.* sol. neque *mel*, quoniam prius subsistit aliquantisper, & postea ebullit tanquam mustum, in quo observandum est nullo modo posse medicos ipsa ad conficiendum syrupum, aut mel uti, donec ebullitio totaliter desierit, quæ mense Iunio absolvatur; nam tormina facillime excitabit, vel irritata Natura copiosissimas aliquando & periculosissimas tentabit dejectiones &c. *Domin. Panarolus obs.*34. *Pentec.*5.

LIX. Notat Mesüe cap. xi. simpl. *Violam* non multam coctionem ferre posse, q. dixerit tenuium esse & volatilium partium: Illud enim observandum quanto fragrantiores flores fructusve sint, tanto facilius plerumq; ob sulphur. & salia, in illis apprime volatilia, eorum fragrantiam evanescere: Nec alia quam hæc ratio est quod syrupus Violatus plurium infusionum, ab uncia una vsque ad tres propinatus, magis alvum irritet, quam succus ab unciis duabus ad quinque, longéque fragrantior sit quam qui ex succo paratur, quo syrupo Pleuriticis nulla ratio convenientius pharmacum effingere unquampotest. *S. Pauli Quadr. Botan. Class.*2.

LX. Medicinæ candidatos commonefaciendos volo, ne vulgi in morem promiscue omnibus individuis magnifice nimis *vinum Absinthites* commendent, sed iis solum qui male habent, non ex nuda & sola viscerum intemperie, verum quibus ea scatent & referta sunt lentisque frigidisque humoribus: Mirari ergo jam desinamus qui fiat ut maxima pars helluonum, liberaliter cotidie vel vinum absinthites, vel vinum adustum ingurgitantium, plerumque ante obitum lente veluti liquefiat, tabefacta vero ante annos moriatur. Quare moveat solum blande vinum Absinthites ventrem, cum vel sine Aloë & Centaurio, aliisque abstergentibus præparatum, non tamen usque adeo tuta hæc similiaque infusa ex iis parata esse, præsertim senibus & sicca constitutione corporis, reapsa experiemini: Has vero elegantissimas Hofmanni, & ipsius Galeni, rationes accipite: *De cautionibus* (cùm antea loquutus esset de correctionibus Aloës, inquit lib.1. de med. officin. c.3.) *multo magis sollicitum esse oportet*; Gravissima harum est, & à *Gal.* tradita 7. m. m. xi. κ. τοπ. 2. *Ne detur* (quæ quoque de aliis impense siccantibus & purgantibus medicamentis ego accipio) *iis qui ex nuda intemperie sine materia laborant; tales non indigent vacuatione, nedum medicamento tam fortiter siccante, quodque loco vacuationis tabem inducit: contra datur cum magno commodo frigidis & humidis.* Altera ex eodem est fonte, 1. *de san. tu. c.*11. *Ne Senibus detur, & quicunque quacunque de causa siccati sunt, nisi necessitas vrgeat: Necessitas illa* est inquit Helidæus, *cum abundant humores*, Cui ego, *Atque senes omnes sunt excrementosi? Praestat igitur aliis uti, imprimis humectantibus, de quibus videatur Gal. ipse. Tertia est ex* 3. *aph.* 15. *Ne sit vsus ipsius nimium creber, adeóque quotidianus vt quidam faciunt: aurea enim sunt Gal. verba*, Evacuatio superfluitatum (*inquit*) quæ fit per purgantia, valde indigentibus & ex longo tempore utilis est. Earum vero quæ quotidie generantur minor est quam pro medicamenti efficacia. Quod si voluerit quispiam bis in mense ea vacuatione uti, veritus ne excrementorum multitudo cumuletur, præter id quod nocebit, trahat etiam corpus in malam consuetudinem. *Exaudiant hoc illi qui per totos menses utuntur vel longis decoctis, vel sacculis purgantibus, ut enim corpus bene perpurgatur, viscera tamen misere cruciantur?* Hæc sibi dicta putabunt ij quibus cordi curaque valetudo est: sæpicule enim incautos contingit.

Propter vitam vivendi perdere causas h.e. intempestivo & præpostero purgantium siccantiumq; medicamentorum usu antevertere & accelerare non intellectam obrepentem senectam: Etenim ni siccesseremus, longævam vitam polliceri nobis liceret. Næ ergo veridicum, Sæpe optimum medicamentum medicamento non uti, Natura morborum medicatrice? Et næ illi maxime sunt morbidi qui subinde à pyxide capsuláque pendent Pharmacopolarum: Verum quis nautam, nisi stolidum, vidit stuppa cannabina cymbas resarcire, aut picare solum, vbi illæ non dehiscunt? Attamen corpus nostrum, integra adhuc valetudine multis medicamentis, pilulis variis &c. studiose corrumpere pergimus, Nos cum oporteret, non ad consuetudinem vivere, sed ob modo dictas gravissimas rationes solertium Chirurgorum institutum sequi, qui sciscunt in vulnerum medela id operæ esse dandum ut ea non nimis extergantur, si illa ex sententia consanescere aut cicatrice obduci debeant; Secus enim si quis faxit, eum una cum sordibus purulentis, vulnerum spissum, lentum, glutinosum illum sanguinem, quique potentia proxima caro est, detergere, atque ita consolidationem vulnerum incaute prohiberi. Qui ergo pilulis, & præsertim aloëticis, singulis vel alternis diebus, superne alvum aut tenuia intestina sollicitant; aut etiam inferne crassa clysteribus eluunt, næ illi ob Anatomiæ imperitiam multis incommodis multos mactant? Etenim cum vel perfectissima viscerum naturalium concoctio, sine prævia & decenti fermentatione absolvi nequeat, fermentatio vero πνευματώδης ἢ φυσητικὴ sit, aut chylus mediante ea dicatur πνευματοῦσθαι, seu spiritualescere; aut concoquenda in ventriculo & intestinis per διάκρισιν resolvantur etiam, sive in spiritum sive flatum, imò natura solers in hunc finem intestinis cæteris velut sacculum inanem, Coecum dictum, assuerit, ut receptaculum naturale esset flatuum, ceu vesicula fellis bilis est, utique non illico poscendus est clyster, ubi sæpe etiam sine ulla molestia,

venter murmurat, aut blande intestina nostra motitari percipimus, motu illis maxime naturali, sed falso huc usque pro non naturalibus flatibus habito &c. ne (ut cum Celso loquar) *In secunda valetudine adversæ præsidia consumantur.*) Notum quoque est Anatomes Doctores nos docere, quod præter proprias, sive tunicas sive membranas, intestina etiam naturaliter crustosa, fungosa & mucosa substantia sive succingat, sive obducat, ut alvi fœces lubricitate promotæ ex corpore promptius depellantur: Cujus utilitas quanta sit tum demum intelligimus cum post diuturnas alvi defluxiones, in quibus pituita hæc una excreta est, ventris beneficia desideramus: Anne ergo vim naturæ inferunt qui quotidie defricant hanc crustam, & intestina pilulis, aut clysteribus abradunt? *Simon Pauli Quadripart. Botan. class. 3. Tit. centaur. min.*

LXI. Quæsitæ sunt præparationes plurimæ, etiam in purgantibus, nominatim in Scammonio, Gialapa, quas omnes anteit Magisterium factum cum spiritus vini lib. vj. viij. x. ad ℔j scammonij vel gialapæ, citra additionem spiritus vitrioli, vel salis tartari quę resinam magis remorantur quam extrahunt, adfusis. Revera hæc ipsa magisteria cum extractis fere coincidunt, nisi quod cum magis globosa sint, & copia præpolleant, præter extractionem, quæ affinis est solutioni, etiam aqua simplici affusa præcipitantur ad fundum, siquidem spiritus vini sit rectificatissimus, nam & per se, eodem sufficienter abstracto subsident: hinc sunt depuratior pars ipsius purgantis, vel alterantis, adeóque selectior & purior reliquis: Patet hinc quid sentiendum sit de Scamonio sulphurato: utut enim fatendum sit omnino medicamentum, cujus gratia ita paratum fuit hactenus, scil. *Cerberum tricipitem* (ex scammonio sulphurato, antimonio diaphoretico, & cremore Tartari, varia dozi pro lubitu mixtis) esse egregium in febribus aliisque morbis, cujus usum semper experti fuimus salutarem, ipsum tamen scammonium sulphuratum commodius longe omittitur, & cum resina, loco ejus recipienda, commutatur; Cujus rei hæ sunt rationes. 1. quod expetitur castratur, 2. quod non quæritur, retinetur: castratur vis purgativa, in sale sulphureo consistens, unde recte *Helmontius*, quantum admittit acciditatis tantum amittere ait virtutis id ipsum scammonium, omne enim acidum purgationi in se contrarium (licet per accidens, ob acrimoniam coniunctam quidam etiam ab acidis laxentur, magis ἐναντιοῦται) unde correctio non potest nominari, præcipue cum sordes, quod erat argumentum, hoc modo remaneant, nec separentur; Qui enim præparavit resinam scammonii, observavit proculdubio arenas, corpora terrena, corpori humano non tantum non utilia quin noxia potius; Vnde notavimus aliquoties ab exhibitione hujus medicamenti, *Pulveris Cornachini*, tormina enormia excitata: qui enim subigere possit corpus & ferre tam heterogenea? *G. W. Wedelius Pharmac. p. 168.*

LXII. Simplicia *extracta* sæpe sunt meliora compositis præsertim non in unum eundémque scopum combinatis, Sic laudanum simplicissimum, ex solo opio factum longe præferendum est, nostra quidem sententia, omnibus laudanis hinc inde prostantibus, essentia spec. diambræ &c. factis, ipsa enim hæc pro extemporaneo usu longe felicius adduntur pro rei intentione & variatione circumstantiarum. Par quoque ratio est si massæ Pilularum extrahantur, unde inter alia fit potissimum quod tam infidum effectum vulgo edant ex hisce talibus præscriptæ pilulæ. Idem valet de quamplurimis aliis vulgati combinationibus, in quibus τὸ πρέπον, quoad decentem miscendi modum minus observatum deprehenditur. Præstat scil. præparare quæ præparanda sunt, & componere hinc pro lubitu, vel necessitate potius, ne farragine obruti ingredientium, vel dubii reddamur vel decipiamur. *G. W. Wedelius Pharmac. p. 26.*

LXIII. *Extracta Purgantia* pigriora sunt: Potest quidem *resina Scammonii vel Gialapa* cum spiritu vini solvi & in essentiam redigi, quod commodum satis, sed paulo tamen calidius præbet medicamentum, ast communiter Extracta magis ex purgantibus in usu sunt quam essentiæ. Quod vero Extracta cathartica pigriora sint experimentis patet, hinc resinæ Gialapæ ʒß. licet æquet proportionaliter ad minimum ℈j Gialapæ in substantia consideratæ, non plus tamen purgat quam ℈j. gialapæ, Imo sępe ut plurimum nullum plane effectum edunt ex sola resina scammonij vel gialapæ præparatæ pilulæ, vel infidum, seu, vel non purgant omnino, vel fortius ac debebant. Quæritur quare id fiat, nec subsequatur effectus fortior, cum tamen quinta essentia quasi, seu pars optima saltem sint, & dicantur resinæ extractaque? Vera hujus rei ratio in resolutionis ratione consistit. Scammonium, gialapa, rhabarb. ut sic mixta purgant, quatenus sulphur est dispersum magis, adeóque facilius resolvuntur, & consequenter stimulum intestinis ad excernendum addunt: hæc ipsa vero resolutio medicamenti fit à sero præcipue, quod uti est alimentorum, ita & medicamentorum vehiculum: quando vero unitæ sunt magis particulæ resinosæ sulphureæ, conglobantur, ægriusque resolvuntur, & quando resolvuntur tamen, quod fit in corporibus salinis humoribus inprimis abundantibus, longe præsentius tunc salino sulphureum suum stimulum explicant, & cum corpore communicant: hinc resinæ purgantes optime dantur cum emulsionibus; hinc consultum est extractum scammonij vel gialapæ cum gialappa ista miscere, quod toto die cum successu facimus: Notabile etiam est præter resinosas partes in Gialapio v. g. latitare etiam gummeas, quæ seorsim, quando præcipitatio fit, in conspectum per evaporationem decantati liquoris veniunt, minus tamen purgantis. Hinc collige quid statuendum de *Lavateri* illa sententia, qui defens. *Galeni* p. 72. experientia se edoctum *ait*, simplicem purgantium infusionem, si exhibeatur, plura efficere quam extracta ipsa, quod virtutem purgantem medicamentorum existimaret magis in sale hærere, quam in sulphure vel mercurio: sal enim nunquam cum spiritu vini misceri, quamvis aliquid tincturæ successu temporis ex eo eliciat. *Idem.*

LXIV. Satis imprudenter à multis multum Sennæ atque Rhabarbari infunditur in pauca liquoris quantitate, à qua elici non potest sæpius non omnis, sed nequidem media vel quarta ipsorum vis: Qui proinde certus esse cupit de quantitate tum liquoris, tum purgantis infundendi, attendet. 1. ad *ipsum liquorem*, an purus sit, an alterius medicamenti purgantis, vim juvantis, aut impedientis vi imbutus. 2. An *Purgans* sit potens, ac purgandi vi plenum, an eadem quavis de causa plus vel minus destitutum: Cum autem Medicus non possit scire quale sit purgans quod vsurpabit Pharmacopoeus, solent Medici prudentiores aliquanto plus purgantis præscribere, quo si aliquantum id effœtum

tum sit, quantitate aliquando majore compensetur illa jactura.

LXV. Sed alius non raro hic à Pharmacopoeis committitur error, dum alii purgans infundunt in liquoris quantitate præscripta, alii majore, atque ipsius vel partem tantum sumunt, vel nimium evaporant, quin nonnunquam purgans exprimunt, aut idem omittunt: Vnde quanta, & quam incerta sit futura talis infusi efficacia nemo non videt, Interim putant multi Pharmacopoei talia sibi licere, quibus tamen tam Medicis quam ęgris imponitur. Quamobrem cum impossibile sit Medico cujusvis Pharmacopoei mores singulares, quos sæpe tegunt, nosse, malui ego in mea praxi præscribere aut Electuaria aut Pilulas quam Infusiones: cum Potiones quoque concinnari possint ex dissolutis liquore convenienti Electuariis, Et observavi me longe certius ac tutius præ aliis potuisse facere meis Ægris medicinam. *Sylvius de le Boë meth. med. lib. ij. c. 7.*

SALIVANTIA.

SYLLOGE.

Operantur aperiendo & dilatando poros faucium, palati &c. 1.
Fundendo, liquando, & incidendo humores serosos. 2.
Salivatio mercurialis an vacuatio sit universalis. 3.
Causam conjunctam evacuant & viciniam levant. 4.
Humoribus quiete peccantibus debentur. 5.
Mercurialis Salivatio internis & externis præstatur. 6.
Qua forma in usum ducenda. 8.
*Rebellium affectuum ειζόπυρ*ᴔ. 9.
Quæ loca inungenda. 10.
Tutum est remedium rite administratum. 11.
Excitandi ratio Sylviana. 12.

I. SVpponendum 1°. vacuationem hanc deberi sero, sive id lympham, sive salivam, sive sputum, sive pituitam aliove modo vocemus, 2. Glandulas esse seri receptacula, seu diverticula crebra, canaliculos, remoram, alveum, adeóque id ordinarie hoc medio partim colligi, partim excerni pro corporis usibus; extraordinarie vero, id est, p.n. moras nectere, copiosius colligi, in coagulum vergere, & tumorem excitare. 3. In labiis & faucibus non solum infinitas miliares glandulas, sed & majores poros plures reperiri, quæ partim mille poris in os hiant, & de se dimittunt liquorem, partim ramis seu ductibus, revera lymphaticis, ab usu vero speciali, vel nomine potius, salivalibus dictis, è quibus pro lymphæ ipsius quantitate; seu copia & abundantia, qualitate, tenuitate, fluxilitate vel coagulo, tenacitate & motu plus minus, subinde stillat in os liquoris, usibus suis debiti, 4. adeoque os, seu palatum indifferens est spatium quod recipit liquorem stillantem, eumque dispensat vel deglutiendo, quod in menstruum fatiscit ciborum, vel exspuendo.

Hinc dicimus hæc per Salivam evacuantia, operari tum *aperiendo repagula, & dilatando poros*, ut magis hient & à se dimittant quod retinebant, qualia sunt partim motu partim calore id præstantia: hinc si vel solus lapillus sub lingua agitetur; vel hæc sola, lingua, copiosior quoque, & cum spuma quidem elicitur saliva; hinc in febribus ardentibus pro siti levanda ori inditur crystallus, ut frigore quidem actuali solet ardorem & calorem, qui exhauri[t] quasi omnem roscidum humorem, motu vero eundem continuo ad os sollicitat. Hinc mastiche huic negotio commodissima, quæ & roborat glandulas, & grato odore palatum afficit, & rotundis suis particulis moritationi huic aptissima, unde sola granulata mastiche commode sæpe utimur, quæ intra paucas horas ad uncias aliquot, imo libram unam, si opus fuerit, sputum elicit: imo quæcunque masticantur, illa etiam motu suo salivam promovent si adest.

II. Tum *fundendo, liquando, & incidendo humores serosos*, proximius circa faucium isthmos restitantes, ut ad motum & exitum fiant aptiores, qualia sunt calida & λεπτομερείᾳ gaudentia: sive *salina*, ut nitrum, lapis prunellæ, nitrum antimoniatum, & nitrosa in genere: Hoc enim instar regulæ notari potest nitrosa omnia, & in genere quoque salia, serum maxime reddere fluxile, unde hæc ipsa minus conveniunt ubi serum motu peccat: Sive *sulphurea resinosa*, particulis salinis volatilibus acribus remixta, seu magis explicita, seu implicita, unde huc pertinet tabacum, pyrethrum, cubebæ, lignum S. seu forma sicca seu liquida, aquosa, ut decocta, vel spirituosa, ut aquæ apoplecticæ, v. g. in aphonia &c. Tum *fundendo & proliciendo eosdem* humores in tota massa sanguinea, totóque adeo corpore, ut ad os appellant, ibidémque exitum inveniant, qualia in specie sunt *Mercurialia* variis modis adhibita. Horum equidem agendi modus in genere idem est, & coincidit omnino cum reliquis, quatenus nempe fluxile reddunt serum, & ad ea excretoria, nominatim fauces, idipsum provocant: In specie vero in Mercurio reperiuntur partes salinæ, acetosæ & sulphureæ volatiles, quæ receptæ intimius à calore actuantur, & in sero seu lympha vehiculum quasi acquirunt, quod hinc ad motum magis incitant, secernunt & fundunt, ut irrequieto quasi motu exitum sibi quærat, eundémque in faucibus potissimum, ceu maxime glandulosis, inveniat, Hinc Mercurius purgat & salivationem promovet (quod ipsi quasi proprium, specificum & peculiare est) dum volatile, seu fumosam naturam adhuc possidet, non item si fixatus sit in pulverem siccissimum, quia calor, vel stomachi, vel etiam membrorum externorum, si his illinatur, videtur nonnihil de fumosa ejus substantia solvere, quod sensim ascendendo in transitu humores pituitosos, visceribus impactos, pigros & quietos inhærentes ad motum provocet & elementer incitet: quod si fluxiles semel sint facti à calore stomachi, vasorum mesaraicorum, hepatis, aut aliorum viscerum & membrorum, juvantur & expelluntur: Neque id mirandum est, cum leni calore idem Protheus cum metallis libenter amalgametur, coeat & coaguletur, cur non vitali nostro calori, longe teneriori communicatus, & delicatis carnibus affrictus, ad ossa quasi usque penetret, & poris insinuatus efficaciam suam manifeste admodum prodat?

III. Hinc salivatio mercurialis in tantum amicuit, ut etiam è particularibus evacuantibus velut exsuta, ad universalium classem elata fuerit; quod eatenus concedi potest, quatenus consequutione quadam totum corpus ad has syrtes suam depon[a]t uliginem, unde Apophlegmatismus universalis di[ci] potest, attamen nonnisi secundum quid hanc classem subit, proinde etiam consultum est ut ante

salivationis hujus usum & executionem toti prospiciatur pro re nata, vel purgantibus, vel venæ sectione, vel, quod satius, utrique.

IV. Salivantia autem conjunctam causam evacuant, & viciniam levant, seu debentur præcipue ipsius oris illis vitiis in quibus serum restagnat ac quietem meditatur, sive συναθροισμὸν, sive ῥευματισμὸν leviorem: Sic idipsum fieri in dolore dentium, quem in finem empirici solent lapides-artificiales dentibus imponere dolentibus; Unde ceu porisma elicere possumus, apophlegmatismos & masticatoria in odontalgia esse laudatissima: Sic ad gingivas scorbuticas, & tumentes glandulas eximium suum habent usum, illa adhibita limitatione quam jam addamus: Sic porro, quod alterum axiomatis membrum erat, salivantia præcipue caput levant, Illa leniora sunt, hęc fortiora.

Vi Magis autem στάσει & quieti seri copiosi debentur, quam motui extravaganti & sero deficienti; Hinc conveniunt in omnibus frigidis capitis affectibus à pituitoso humore, ubi nempe serum in coagulum abit & pituescit, ast si acrimonia tenui & fluxilitate peccet, minus locum habent, præcipue si extravagetur. Hinc non conveniunt in dispositione phthisica, non in hecticis, quibus vel deficit vel infectum est: nonnisi caute in asthmate, non in hæmoptysi & catarrhis salsis ad pectus depluis; non in pica & dispositione ad vomitum: uti enim vomitum præcedit salivatio spontanea, ita artificialis hæc afficere potest facile ventriculum, ut in actum deducatur imminens,

VI. Salivatio mercurialis in specie internis & externis præstatur, idque vel solo alterutro, vel utroque conjunctim. Omne id præstat unicus mercurius, & quidem interius præparatus: pro mitiori quidem usu & frequentiori mercurius dulcificatus ad scrupulum semis, gr. xv. imo juxta quosdam ad ℈j vel ʒß propinatus in bolo vel pilulis: Pro violentiori vero & citiori præcipitatus ruber, ab acrimonia sua nimia per aquam rosarum lotione facta liberatione, quo casu & per alvum & vomitum simul operatio consequi consuevit: Extrinsecus vero id fit mercurio crudo, quovis modo mortificato, in primis vero usitata est Inunctio mercurialis.

VII. Mercurialis salivandi fine, nec in masticatoriorum forma, nec suffituum adhibenda, In emplastro vero & cingulo mitiora sunt. Non ut *masticatoriorum*, quia mercurius dentibus & ossibus est inimicus, adeoque potentissimum quidem est masticatorium, sed non tutum, unde licet quidam ex mercurii dulcis ℈i cum mastichis ʒi, & mellis q. s. faciant pastillos masticatorios, satius tamen est eos non imitari. Non in *suffitu*, quia in vaporem resolutus nervis magis inimicus evadit, præterquam pro particulari usu, uti v. g. ad ulcera venerea in membro virili Chirurgus tales suffitus in usu adhuc sunt. In *Emplastro* vero frequentissimo in usu est, tum resolvendi tum salivandi fine, utrumque enim præstat mercurius, si mitius operatur, resolvit tantum, si fortius, fundit & salivationem præstat. Eo fine usitatissimum Empl. *Vigonis* cum mercurio, aucto quantum lubet mercurii pondere, quod in gummatibus & tumoribus glandularum, ac dolore laudatissimum est, & tubercula frigida eorundem alia discutit. In *Cingulo* vel minor vel major apparatus adhibetur. Ille si solum extinctus viscido quovis cum gossypio in cinguli modum suendo redigatur, hic, si alia adantur, quale est cingulum sapientiæ *Rulandi*, innoxium medicamentum, si recte urentem habeat.

VIII. Usus externus *Inunctionis* vel universalis magis est, vel determinatus. Sic quidam cervicem, spinam dorsi, pectus, brachia, abdomen, crura, volas manuum &c. inungere jubent, Ast consultius est potissimum duo loca eligere, pro Emplastris Nucham, pro Inunctionibus Articulos extremorum. Hinc & in curanda scabie interdum mercurialia commode inunguntur articulis carpi, sub axillis & sub genubus, Ex quo duo adhuc notamus 1. remedia scabiei & luis venereæ sunt communia. 2. mercurialia sæpe nullam movent salivam & tamen curant symptomata.

IX. *Mercurius* luis venereæ, hinc & rebellium aliorum ἐξότομος; utut enim tutior curandi hanc modus sit per sudationem, periculosus per sputationem, attamen si gravior sit mali radix, evelli per hanc ipsam desiderat, hinc ut morbis giganteis heroica debentur remedia, ita tum huic siphylidi κατ᾽ ἐξοχὴν debetur, & quoad totum affectum, & quoad omnia quasi symptomata, dolores, tumores glandularum &c. tum in aliis, mania, epilepsia, podagra, locum habet, postquam deprehensum est per experientiam quosdam lue infectos, & talismodi morbo correptos una adhibita salivatione ab utroque liberatos fuisse: Hoc ipso tamen & alia non excluduntur, sed inprimis salivatio præmissis universalibus, purgantibus sudoriferis instituenda, injungi debent, Observavi podagricum ab inunctione mercuriali liberatum, durante solatio per tres annos continuos, post modum vero rediisse morbum sed mitiorem. *Wedelius de s. m. Fac. p.* 213. In febribus locus si putridæ, benignæ (Peticularem tamen sic sanari à quibusdam ait *Fonseca* Consul. 31. Tom. 2.) intermittentes: Per criticam salivationem ter vel quater, Ardentes visæ sunt terminatæ ad salutem, Observavere alii in Quartana profuisse: Doloré capitis contumacem, refractarium vidimus levi salivatione arte factâ restitutum. Vertiginem συμπαθικῶς per consensum hypochondriarum, diuturnam, per intervalla repetentem, nullis cedentem remediis, censuimus in hac factâ anchorâ pedem figere posse: voto respondit eventus: Maniacus hac ope restitutus; melancholicus affectus inde medelam sibi promittere potest. Non unum sed plures Epilepticos hac via liberavimus, bis tantum spes fefellit in malo hęreditario & altè infiltrato. Arthritis auxiliares copias in actu præservationis inde expectat; Scabies contumax, etiam benigna, illi cedit, Vlcera tibiarum diuturna, imò antiqua, prudenti inunctioni, & vel levi salivationi cedere experientia crebra testatur: spontaneæ solutiones, dictorum morborum dederunt occasionem cogitandi de tali remedio. *Gu. Rolfinccius meth. Gener. pag.* 510. In uliginosa Hollandie ptyalysmus terminat plerumque, ceu fidissima crisis, febres etiam vehementissimas, utique Variolas internas, & interdum contumacissimos obstructi Lienis affectus, quibus nonnunquam ejusmodi ptyalysmus excurrit ultra mensis curriculum. *Tulpius obs.* 33. *l.* 3. Iuvenis Lugdunensis, Dom. *Tambarras*, annorum circiter 18. variolis prehensus, superveniente ubertimo ptyalysmo, ad octiduum producto, falcissime illis defunctus est anno 1670. Genevæ.

X. Curatio per salivationem peccare videtur in leges ab *Asclepiade & Galeno* promulgatas, nam neque est cita, neque tuta, neque jucunda: Non cita, quæ supra ultra dies xx. vagatur, Non tuta ratione materiæ & effectus: periculosum est medicamentum mercurius, qui venenatus, ut & medicamenta

menta ex eo parata, Præcipitatus enim ruber est corrosivus. Symptomata sequuntur gravia, in ore & faucibus salivationes, in palato erosiones; cor anxietates sentit, tanta profluvii alvi nonnunquam vehementia ut cruenta excernantur &c. *Resp.* Deficere temporis curandi brevitatem conceditur, sed festinatio nimia periculosa esse solet: Non celeritati magis attendendum, quam ut quomodo oportet, perficiatur, neque defectuose. Ἀσφάλεια duplex constitui potest, una ἁπλῶς, altera κατά τι talis: In curatione luis venereæ, & aliorum affectuum, non semper respicienda est securitas absoluta, sed interdum cum periculo juncta; Qui securitati nimis indulget deficit in generositate: difficillimum autem est invenire remedium generosum quod nihil lædat & magnifice prosit. Periculosum medicamentum esse Mercurium conceditur aliquomodo non simpliciter: assumptum crudum in substantia innoxie testantur plurimi: periculosa esse omnia ex eo præparata, si debita accedat præparatio, negatur: Symptomata sequantur gravissima, Quid ita? Lues inveterata mitioribus, ut guaiaco, eradicari nequit: fauces, palatum, gingivæ, ventriculus, intestina patiuntur, ne totum pereat corpus, & ut aliæ partes, cujuscunque sint generi, à sarcina liberentur. Plures morbi incurabiles fiunt ex accidenti 1. errore ægrorum generosa præsidia non admittentium. 2. Medicorum, præ timiditate & imperitia generosa præsidia non præscribentium. Iucunditas nonnunquam post ponenda. *Idem ibid. p.* 106.

XI. Quemadmodum sæpius cum ægrorum commodo instituitur Salivatio spontanea & critica, ita decet prudentem medicum similem nonnunquam instituere Artificialem. Fateor in Luis venereæ curatione Salivationem Hydrargyri ope institui sæpius, posset tamen, imo deberet in aliorum quoque affectuum rebellium curatione similiter excitari, Scabie puta fœda, aliisque affectibus ab humore glutinoso & acri, sanguini permisto, & partibus plerisque intime admisto pendentibus, atque vulgarium remediorum vim eludentibus: Vsurpatur autem *Mercurius* quandoque crudus, quandoque prius cum sulphure in *Cinnabarim*, vel cum salibus spiritibusve acidis *Sublimatus* aut *Præcipitatus* Mercurius crudus frequentissime prius saliva, modisve aliis extinctus, axungiis, butyro, unguentisve admiscetur, mox externe corpori inungitur, unde post repetitas diebus aliquot Inunctiones in aliis citius, serius in aliis commovetur Salivatio. Tutior ad inungendum locus eligitur in partibus Artuum extremis, pedum plantis, manuumque volis; mox in subsequentibus articulationibus pedum & brachiorum, inde sub genubus & in cubitis, Denique in inguine & sub axillis, Tandem in spina dorsi, & præsertim ad regionem lumbarem, *Cavendo ne caput aut thorax inungatur, postquam inde periculum vitæ incurrisse ægros est observatum. Inunctio* pauca solet instituti, & attendi ad mutationes in corpore hinc obvenientes, conturbationes ventris, motusque humorum versus fauces atque os. Servari autem debet ægri corpus in loco calido, satisque operimentis tegi, quo ad sudorem compositum censeatur corpus. Nam utile tunc quoque sudorem blandum elici, quo ipso videntur humores omnes, ac imprimis glutinosi & pituitosi solvi, & ad mercurii vim subeundam aptiores reddi: A frigore coguntur humores pituitosi, fiuntque ad motum inepti, contrarium à calore expectandum. Continuandum quidem pro ægrorum robore aut debilitate quotidie aut diebus alternis in eadem Inunctione, donec incipiant intumescere Gingivæ, atque angi atque ardere fauces, cum foetore anhelitus: quod signum omnia sequenti salivationi se accommodare, ipsamque esse in procinctu ut se manifestet, Tunc desistendum ab inunctione ulteriore, ne salivatio sequatur nimia, Ægrumque facile alias suffocatura. *Mercurio crudo* ad Salivationem excitandam utuntur etiam nonnulli intra corpus, quod efficitur si quotidie ad aliquot grana, vi. viii. x. assumatur, donec paulatim salivatio succedat. Tunc autem abstinendum ab ulteriore Mercurii usu, nisi segnius procedat post dies duos, tres quatuorve salivatio, in quo casu non tantum licet, quin decet quoque novum exhibere Mercurium. Vbi autem illa satis procedit, cavendum ab omni Mercurii usurpatione ulteriore, à qua possent nimia quantitate ferri ad salivæ vasa & faucium glandulas humores glutinosi peccantésque in corpore, atque in vitæ discrimen adduci, ac suffocationis periculum conjici ægri. Prudentia certe opus est in Mercurii usurpatione, cum ab ipso mire commoveantur, & ad fauces imprimis propellantur ab ipso humores pituitosi glutinosi, aliique ei admisti per universam sanguinis massam, imo corpus universum dispersi. Potest autem tunc Mercurius crudus modis variis extingui, saliva, succo citri, aliisve; mox cum agarico, rheo, aloe, scammonio, colocynthide, aliisq; purgantibus additis in pilulas redigi, atque sic parva dozi in dies exhiberi, donec se manifestet instans Salivatio: Vbi semper notandum optimum esse in loco, quin lecto cadent contineri ægrum, ut semisudet, sicque salivatio facilitetur. Non tantum Crudo externe ac interne usurpato hydrargyro Salivatio excitatur, sed eodem prius Coagulato ac variis modis præparato: Inter ipsius præparationes varias. postrema non est ipsius cum Sulphure cocti sublimatio in *Cinnabarin*, quæ *suffumigii* modo usurpatur. Fumus autem aut *toto corpore* excipitur, aut solum *ore*: Tali fumo per corporis poros penetrante ad interiora, humores ubivis existentes, pituitosi & glutinosi acresque paulatim solvuntur, & ad fluxum deducuntur, quæ paulatim ad glandulas oris salivares diriguntur, & Salivatio instituitur, quæ hac via perficitur fœlicius quando in partibus externis ulcera existunt, quæ fumo viam concedunt magis patentem atque eo ipso curantur citius, *Particulari fumo ore excepto* per infundibulum excitatur Salivatio: Quam ego Mercurio utendi rationem habeo pro omnium tutissima, & nihilominus in Affectibus non nimis inveteratis, adeóque curatu non difficillimis aptissima. Sic enim paulatim excitatur Salivatio moderata, sine ullo suffocationis metu, tantum enim salivæ vicibus singulis elicitur, quantum videtur posse ferre commode quivis æger. Quin æstate, aliave aëris tempestate calida instituta, concedit ægris exitum, adeo ut vix, nec nisi ab hujus rei peritis deprehendi queat: parum nempe Cinnabaris, (cum mastiche, thure, benzoino, myrrha, sucino, lodano, aliisve junctæ) prunis quotidie aut diebus alternis injicitur, mox imposito infundibulo fumus ore excipitur, levisque Salivatio excitatur, quæ postea renovatur, nisi sponte ipsa continuet. Ad salivationem excitandam usurpatur quoque Mercurius tam *Sublimatus* quam *præcipitatus*: Præcipitatus autem seligendus minime fixus, Omnia enim Evacuantia ex mineralibus parata, quo redduntur præparatione sua *magis fixa*, eo humores peccantes minus quavis via evacuant: Quo

autem eadem sunt *minus fixa*, eosdem evacuant amplius & copiosius, imo etiam vehementius. Eadem ubi sunt *maxime volatilia*, humores facilius per Salivationem expellunt, dummodo minima una vice exhibeantur dozi. Cavendum autem ne confertim & magna copia feratur ad Salivares glandulas pituita, postquam periculum inde est Suffocationis, dum non tantum Glandulæ conglomeratæ maxillares, tam superiores quam inferiores inde replentur ac intumescunt, verum tota oris, faucium, nariumque tunica glandulosa eadem pituita tunc impletur, ac distenta periculosam, & nonnunquam lethalem producit in faucibus angustiam homines suffocantem. *Sylvius de la Boë meth. med. lib. 1. c. 13.* Vide plura ibidem.

XII. Durante Salivatione sicut difficile est assumere alimenta solidiora, ita ipsorum assumptio fere noxia est; quorum loco & Lac dulce, & Juscula usurpantur commodius & aptius, ut & cum pane cocta cerevisia, addito si placet pauco sacchara. *Idem ibidem.*

SANGVINIS MISSIO.

SYLLOGE.

Lato

I. VTrum in omni morbo & febre sanguinem aliqua ratione mittere convenit? Plurimæ sunt v.s. utilitates, ob quas in omni febre & morbo commodo celebratur, quidam cum ratione venam incidunt ut pars alimenti subtrahatur, natura enim impedita in conficiendis multis alimentis, tota in morbum convertitur, & causæ coctionem aggressa brevius illam superat, hac ratione inedia & victus tenuitas tantopere commendatur. Sanguis etiam utiliter vacuatur deobstruendi & putredinem inhibendi causa, 9. *meth.* 4. distingue tamen obstructionis causam, si enim eam copia facit, s.m. est utilis; si succorum qualitas, valet attenuantium usus: commoda etiam est in diuturnis obstructionibus hepatis, à crassa viscida & ægre mobili materia, quia v. s. humores agitans impactis in jecore humores motum accipiunt & pharmaco promptius parent: Et licet attenuatio aperientibus perficiatur, hęc cum nimis calida sint, vehementer excalefaciunt: quare satius est ut motum expurgationi necessarium humori præstemus, venæ sectione uti quam calidioribus medicamentis. Sanguis etiam sæpe mittitur tentandi causa, tantillo sanguine extracto, ut noxius humor expellatur: In lepra sanguis arenosus, in quartana niger & crassus, nam in quartana si tenuis & flavus exierit, & in melancholia, illico supprimendus. Refrigerat etiam s. m. quia calidam substantiam educit, plures ergo sunt in omni morbo s. m. utilitates, ut nullus plene videatur in quo ejus usus non sit admittendus, si non vacuandi, saltem divertendi, refrigerandi, deobstruendi, minorandi, commovendi, aut alimentum subtrahendi, sin minus, tentandi gratia. *Zacutus pr. h p.* 570.

II. Quoniam venæ sectio sanguinis vacuandi causa adhibetur, sanguis autem utilis naturæ est, utique probe hanc administrari conveniet, sic ut quod inutile naturæ sit emittat. Fit autem sanguis naturę inutilis bifariam, vel cum propriam qualitatem ad unguem non servat, nec amplius nutrire sicut prius, cum utilis esset, potest: vel cum ita multitudine crevit ut aut vires premat aut tum venas tum arterias, vel distendat, vel findat, vel obstruat. Ac in his quidem missio sanguinis utilis est, ceu vacuantium præsidiorum unum: in aliis ceu quo humorum vehementiorem impetum ad diversam partem revocet, vel ad latera derivet. *Galenus 9. meth. c.* 11. Si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est (Sanguinis detractio) at si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullomodo melius succurritur. Item viscerum morbi, nervorumque resolutio, & rigor, & distensio, quicquid denique fauces difficultate spiritus strangulat, quicquid subito supprimit vocem: quisquis intolerabilis dolor est & quacunq; de causa ruptum aliquid intus atque collisum est. Item malus corporis habitus, omnesq; acuti morbi, qui modo non infirmitate sed onere nocent. Fieri tamen potest ut morbus id quidem desideret, corpus autem vix pati posse videatur: Sed si tamen nullum appareat aliud auxilium, periturúsq; sit qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjutus in hoc statu, boni Medici est ostendere quam nulla spes sine sanguinis detractione sit, faterique quantus in hac ipsa re sit metus, Et tum demum, si exigatur, sanguinem mittere; Satiùs est enim anceps experiri auxilium quam nullum. Idque maxime fieri debet ubi nervi resoluti sunt, ubi subito aliquis obmutuit, ubi angina strangulatur, ubi prioris febris accessio pene confecit, parémque subsequi verisimile est, neque eandem sustinere videntur ægri vires posse. *Celsus l.* 2. *cap.* 10.

III. Magna exeuntis sanguinis corruptela maximæ penuriæ boni sanguinis indicium: Quæ vulgares Medicos & indoctos plurimum movet, atque ad mittendum iterum atq; iterum, largius ac profusius, invitat, peritos vero cautiores facit, quia tanta laborantis cacochymia semel debilitati, non habent unde reficiantur, interim aluntur suo, etsi pravo succo. Talia itaque per se prohibent fundi, quod si à petentibus vincantur, suadent mitti parciùs. *Valles. meth. med. l.* 2. *c.* 4. Videmus tamen interdum sanguinis missionem convenire in integrâ & completâ cacochymia, verum moderata ea sit: instituatur per ἐπίκρασιν & frequentatas repetitiones: intermisceantur medicamenta alterantia, confortantia, victus εὔχυμος, id quod etiam *Galenum* fecisse scimus. Hoc medio Medicum quendam Regium Gallum sibi ipsi cacochymiam mutasse scio, dum

nempe quindecies vel vicesies in anno sanguinem emitteret. *Walæus meth. med. p.* 72. Licet dum in hac venarum cacochymiâ vena secatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & una eadémque ac ante restet humorum proportio; quoniam tamen detracta oneris portione, quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, sed alacriores plerumque evadunt, quod reliquum est facilius ferunt, minorique negotio domant ac conficiunt. *Fernelius m. m. lib. 2. cap.* 4.

An in pura cacochymia, citra plenitudinem, sanguinis missio potest esse ex usu? Explico conclusionibus tribus quæstionem: Venæ sectio Revulsiva sæpe utilis est in Cacochymia pura; quod constat in pleuritide & aliis inflammationibus merè biliosis, in quibus commodè sanguis emittitur, ne humores præcipiti lapsu ad partem inflammatam fluant, quæ calore & dolore ipsos ex distantissimis partibus attrahit vbertim. 2. Sanguinis missio Vacuativa in purâ cacochymia non convenit, scilicet ubi humores valde recedunt à natura sanguinis: Non enim mittendus sanguis si cacochymia magna sit impermixta sanguini, Si verò sit parva, & sanguini permixta, s. m. tunc utilis est. 3. In pura cacochymia, licet non sit sanguini permixta s. m. ventilativa sæpe prodesse solet: hæc maximum præbet usum, ac licet humores non vacuet, solam tamen transpirationem & refrigerationem procurat; nam vacuatis fulginibus adustis ventilantur vasa, & deobstructis cavitatibus & meatibus internis putredo prohibetur. *Zacutus Prax. Hist. l. 4. c.* 15.

IV. Cur in *Pituitosa plenitudine* tantopere mittere sanguinem recusamus, si per ulteriorem elaborationem pituita in sanguinem versa roborat vires & sanguinis penuriam resarcit? Hoc variis de causis accidit 1. Quia cum receptaculum pituitæ sit os ventriculi, sæpe illius jungitur læsio, ob quam, & cordis viciniam, sequitur syncope, ut patet ex febre syncopali. 2. frigiditas pituitæ est valde naturæ adversa. 3. cum melancholiam pituita vincat copia sua, innatum calorem obtundit, extinguit & suffocat: cum enim pituita sit humor crudus, & in vasis copiosius abundet, prohibet accessum sanguinis ad membra nutrienda, 4. cùm pituita tres causas obstruendi obtineat, multitudinem, crassitiem & lentorem, ob has causas orta obstructione, prohibetur sufficiens transpiratio aëris ad spiritus nutriendos, ex quorun defectu virium imbecillitas. *Thomas à Veiga* 1. *de diff. febr. comm.* 3.

V. In *melancholica plenitudine* plenius audaciusque sanguidem extrahere licet, 1. quia melancholici sanguinem multum calidum habent, ad cujus ventilationem & vacuationem saluberrima est v. s. 2. Is humor, licet sit crassus, non est lentus, quem lentorem cum habeat pituita, & vasis plus adhæreat, non ita prompte cum sanguine educitur. 3. Ad vacuationem sanguinis humor etiam melancholicus vacuatur, quia est fæx sanguinis, non autem pituita, aut alius crudus humor. 4. Melancholia naturalis magis est conveniens naturæ sanguinis quam pituita, cum à calore temperato generetur, non autem pituita, cum à diminuto. 5. Sanguis melancholicus crassus est, & neque inedia, neque balneo potest absumi: debet ergo minutione vacuari, ut ait *Iacchinus* pr. c. 15. 6. Quia pituita, si diutiùs manet in corpore corrigi potest, & per ulteriorem coctionem in sanguinem verti: Melancholia vero in sanguinem transire nequit, diutiusque in corpore manens fiet atrabilis. *Zacutus Princ. med. Hist. lib. 2. hist.* 78.

V. *a.* Sanguis ipse redundans potentissime ac citissime minuitur per sanguinem è vasis sectis eductum, quod beneficium perperam expectatur à quibusdam in aliis quoque humoribus redundantibus: Quamvis enim venæ sectione *Serum* una cum reliquo sanguine minuatur in corpore, non minuitur tamen eo respectu, quo redundat. Dicitur autem redundare *Serum* in corpore, quando ejus plus generatur & coacervatur in ipso, quam ejus cum sanguine reliquo desiderabat proportio naturalis. Vbi proinde minuendum *Serum*, non credédum mox perinde esse an sanguis simul minuatur, cujus proportio tunc mutata est, & ita quidem ut potius optare liceat posse augeri reliqua, præter *Serum*, sanguinis partes, quam ut simul cum ipso sero minuantur: *Sylvius de la Boë Append. Tract.* 6. §. 156. *& sequ.*

V. *b.* Si minus commode observetur *circuire sanguis*, idque ex *Pulsu minus pleno*, adeoque parvo ut *& respiratione anhelosa*, Venæ sectionem omnino necessariam puto: Et has duas, à Pulsu & Respiratione desumptas notas, omnibus & singulis commendo diligenter observandas cum in multis affectibus considerari debeant, & Venæ sectionem indicent. Pulsus, *inquam*, parvus, & quidem oppressus, mollis tamen, ut & Respiratio anxia & anhelosa, primaria sanguinis circa cordis ventriculos restagnantis, & suffocationis periculum minantis signa & indicia. *Idem Praxeos lib. 2. cap.* 22. §. 73.

VI. In magna bilis effervescentia v. s. prohibet Avicenna 4. 1. c. 20. *Vrina subtili & ignea*, h. e. valde biliosa *existente, cavendum est à phlebotomia.* Nam si fiat, timetur victoria bilis & illius effervescentia: quia extracto sanguine, biliosi humoris fræno, bilis excandescit. Hæc Avic. sententia, à multis explosa, Galeni doctrinæ conformis est: hic enim comm. in 6. Epid. s. 3. t. ult. *Impedimentum in cruenta spuentibus, tempus anni, pleuritis, bilis*, vbi per impedimentum intelligit prohibitionem v. s. Bilis ergo redundantia, in affectu etiam s. m. poscente, venam secari prohibet. Idem 4. de san. tu. 4. ait quod *Quando humores recedunt à natura sanguinis parum, audacter sanguis mittendus est: Si verò magis distent, consideratius agendum: Si verò valde, nullus omnino sanguis mittendus est.* Idem 9. meth. cap. 5. recensens indicationes quæ à v. s. dehortantur, abstinet ab ea ubi os ventris amara bile redundat. Idem 2. ad Glauc. 2. In erysipelate & herpete exquisitis eam prohibet. Idem facit in Tertiana exquisita 1. ad Glau. 9. Id exequendum imperat in omni alio affectu qui est germen biliosæ fluxionis, atque ubi bilis plurimum à natura sanguinis recedit, In his enim virium robur non adest, Eandémque ob causam inedia nocet, quia deficiente humido alimentali, exsiccata incandescunt corpora. Sic sanguine extracto plus exsiccantur & inflammantur, humorésque effervescunt: Eade causa Gal. 1. ad Glauc. 14. ait in locis supra modum calidis verendam esse s. m. Idem docet 11. meth. 4. præsertim si sanguis, sit paucus, bilis verò plurima, nam licet humores promiscuè effluant, eadémque proportione maneant in vasis, sequitur evidens noxa citra utilitatem, quia multa sanguinis quantitas, pauca bilis educitur, & dissoluitur virtus quę humorem biliosum regere debet, qui derelictus à regimine naturæ, deinceps effervescit & putret. Avicennæ autem intelligenda est sententia cùm humor

biliosus, vel in prima corporis regione, vel in ambitu corporis consistit: venæ enim s. m. ope inanitæ, loco sanguinis extracti rapiunt ex prima corporis regione, vel ex habitu corporis humorem biliosum, cujus mixtione massa sanguinea conspurcatur acriorque fit: Quo casu v. s. non refrigerat, sed calefacit, cujus loco competit purgatio, vel saltem v. s. debet antecedere: Sic fieri febres ardentes, venis æstivo tempore exsiccatis, & acres humiditates ad se trahentibus, monent Hippocr. & Gal. 4. acut. 1. Et Tertianas ex bile in genere carnoso congesta ortum ducere ait 1. Epid. 2. comm. 20. Tunc enim, cum cacochymia in habitu corporis consistat, venæ præ calore inanitæ & exsiccatæ, amplius vena secta inaniuntur, & acribus attractis ichoribus, effrænis fit calor, effervescitque bilis, cum metu ne in partem principem bilis furens, tenuis & calida irrequieto motu decumbat &c. *Zacutus Princ. med. hist. 63. lib. 1.*

VII. Præceptum Hippocr. aph. 22. 1. de Purgatione in turgentia materiæ, in praxi ordinaria non observatur, sed potius apparente humorum orgasmo ad s. m. tutius confugimus, sicque facilius præcavemus ne humores commoti irruant in aliquam partem nobilem; qui à medicamento purgente magis exagitati promptius in eam præcipitari possent. *Riverius pract. l. 17. cap. 1.* Ex Galeno elici potest in Turgentia humorum concedi posse s. m. Quod ut intelligatur hæc præmitto. 1°. Humores turgentes non semper esse biliosos, sed interdum sanguineos, accepto nunc sanguine pro humore fervente, bilis æmulo: Sanguis autem hic turget quia celeriter & facile admodum movetur; ut credam ab eo, ut & à bile pura, fieri morbos acutos; unde multa pericula imminent, quod facillimè in partes principes irrepere possit: 2. Præmitto in humorum *Turgentia* aliquando simul posse concurrere scopos mittendi sanguinem, vitium scilicet materiæ sanguineæ, morbi magnitudinem, virium robur, ætatemque florentem. 3. Quod si comparetur Purgatio cum s. m. in humorum turgentia, illa proculdubio accommodatior existit & utilior: v. s. tamen tutior erit. Et quia ex Hippocr. 1. Epid. ita medicus sese præstare debet in morbis ut prosit, aut ne quid noceat, ideò aliquando v. s. purgationi substitui poterit: Objicies, Purgatio ducit tantum humores pravos. s. m. omnes, ideo substitui nequeunt ℞. 1. humores turgentes, diversos à natura sanguinis, simul etiam vacuari, ut qui sint in motu. 2. v. s. substitui non semper sed aliquando. Obiic. 2. ubi turgent humores biliosi ac à sanguine diversi, non subest peccatum sanguinis, & proinde v. s. substituta non convenit: ℞. in simili humorum turgentia, non indiscriminatim substituendam esse v. s. sed tantum ubi adest febris vehementissima, quæ potius amicam v. s. poscit, quam inimica purgantia, calida & febrem inducere apta. Quod autem febris vehemens requirat potius s. m. quam purgationem, in dubium non vocatur. Hinc has conclusiones elicio. 1. Si humores sint cum sanguine mixti, sine dubio sub illis convenit s. m. ut patet ex præsentia sanguinis vitiosi. 2. Si humores Turgentes sint diversi à natura sanguinis, sed adsit febris magna, robur virium, ætas florens, s. m. mihi probatur; & eo magis quoniam in simili casu semper aliquod etiam sanguinis vitium subest. 3. Si humores diversi à sanguine turgeant, absintque prohibentia purgationem, absintque pariter indicantia s. m. tunc nullo pacto est secanda vena, sed purgationi tantum insistendum, tanquam ei quæ non leve præstabit juvamentum, ac longe majus quam nocumentum. *Claudinus Respon. 2.*

VIII. Cum ratione vacui *Revulsio* fluxioni occurrat, sequitur non quamlibet vacuationem id efficere, sed eam tantum quæ magna sit, ita ut per eam inanitio fiat, aut totius, aut partium loco affecto adjacentium. Quod dictum sit ob eos qui duabus aut tribus sanguinis unciis extractis fluxionem avertere existimant: Et eò efficacius id fieri credunt si hujusmodi evacuatio per iteratas vices fiat: cum enim ab hujusmodi evacuationibus non contingat vacuum, cujus gratia fluxio ad partem læsam prohibetur: qua ratione Revulsionem efficient? *Martianus 6. Epid. 5. v. 17.*

VIII. *a.* An phlebotomia convenit *Doloribus à flatibus concitatis*? Ex parvis erroribus principiorum sequi in finibus maximos fere perpetuum est. Mirum itaque non est si accepta hac propositione, Cacochymiæ deberi purgationem, alia multa sequantur falsa, ut mittendum non esse sanguinem in doloribus à flatu concitatis, quia, inquiunt, hi à frigida & crassa materia, & caloris innati debilitate fiant. Esto, num ideo semper non mittendus sanguis ubi calid. innatum imbecillũ est? ubi materia morbi frigida est; nunquam igitur mittendus sanguis in febribus, nunquam in particularibus inflammationibus, nam in illis cal. innatum debile, extraneum validum, nunquam in nephritide, cujus materia frigida; nunquam in febre ex obstructione à crassis & viscidis humoribus, natura frigidis. In illis tamen juvat s. m. etsi per accidens, in febre quidem ex crassis humoribus, ut copia detracta aliquid evacues ex venis, ex eo quod cras obstructionem renovaret, & quo natura onere levata, reliquo dominetur. In nephritide, quo imminuta materia, quæ in venis est, minus facile renes & colon incendantur, phlegmoneque premantur: Adde quod ex aperta vena flatus aliarum partium aliquando minuantur, ob harum communitatem cum corpore toto, & tenuitatem spirituum, qui per omnes angustos meatus deferri possunt: Quare ad s. m. confugit *Hipp. 1. Epi. sect. 5.* in flatuosa ventositate, ut vertit *Cornarius.* In quo tamen affectu, ut & ingente dolore nephritico, cum Medici quidam coram ægris, doloribus extortis, & s. m. poscentibus eam minime faciendam esse cõtenderent, aperte noverunt quam esset eorum ratio à veritate aliena. *Leon. Botallus de Curat. per s. m. c. 9.* In melancholia hypochõdriaca flatuum ubertas est, ideóq; flatuosa dicitur, at his opem ferri sanguinis missione constat; in iis quippe æstus est viscerum, θερμοκοιλίην vocat Hippocrates, quem temperat venæ sectio, hinc sublata causa flatuum genitrice, minor horum est proventus, at hi à frigida causa non semper originem ducunt.

IX. In Revulsione, qua quantitate sanguis sit emittendus. An nempe simul & semel, An vero repetitis vicibus est dispiciendum? Et licet authores posterius commendent, attamen docet ratio & experientia distinctionem quandam hic adhibendam esse. Nã primo una vice emittimus è venis majoribus in affluxu humorum sine effusione, concurrente evacuatione. Pluribus, è venis minoribus in affluxu cum effusione, ut in nimio mensium fluxu, hæmorrhagia nimia. Deinde simul & semel tollimus cũm materia jã in partem influxa est, & in illa existit: pedetentim vero cũ adhuc influit: Exemplum præbent angina, pleuritis &c. *Frid. Hofmannus m. m. l. 1. cap. 20.*

X. Quamvis communiter Revulsio in ipso adhibeatur paroxysmo, attamen etiam post eum utilis est, ut reliquiæ morbificæ prorsus tollantur, ne novus fieri possit. Sic in uteri suffocatione proveniente ex retentione sanguinis, uti & in aliis affectibus, commodum succurritur per sanguinis missionem, tam in paroxysmo necessitate urgente, atque caloris nativi propter copiam sanguinis extinctione imminente, quam extra eundem, utpote qua superfluus sanguis p.n. retentus evacuatur, ab utero alio transfertur & imminens spirituum & caloris suffocatio tollitur. *Gr.Host.Probl.dec.9.q.3.*

XI. Ex Hippoc.lib. de nat. hum.v.230. colligimus differentiam inte rmorbi præsentis curationem, & præservationem imminentis, *Enitendum est ut sectiones quam longissime à locis faciamus &c.* Quia in priori casu v. s. à venis parti affectæ proximioribus molienda est: unde perpetuum fuisse Præceptori notavit *Gal.6.aph.36.* in morbis supra jecur, ex brachiis: infra vero, ab iis quæ in cruribus & malleolis sanguinem mittere; cujus rationem adducit *Celsus* lib.2.c.9. *Neq; ignoro,* inquit, *quosdam dicere quam longissimè sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum, sic enim averti materiæ cursum, at illo modo, in id ipsum quod gravat evocari. Sed id ipsum falsum est, proximum enim locum primo exhaurit, ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur quatenus emittitur, ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem.* Idem præceptum confirmavit Hippoc. de omni evacuatione loquens lib.de loc. sect,2. v.285. *Cæterum morbi, ait, ea parte, qua proximi sunt educendi sunt, & qua parte singulis exitus quam proximus est extrahendi.* Quod tandem etiam in evacuatione quæ fit per medicamenta magis particulariter expressit aph.18.sect.4. *Dolores supra septũ transversum qui purgatione egent per superiora purgari significant, quæ vero infra deorsum.* In præservatione autẽ morborũ, qui sæpius invadere consueverunt, quam longissime ab affecta parte sanguinem mitti in præsenti sententia docet Hipp. cujus rei duplicẽ assignat rationem; ne scil. magna mutatio derepẽte in parte laborare solitâ fiat: nam ex tali mutatione plerumq; cõmoti humores, & parte ipsa amplius debilitatâ ad eam fluxiones cõmouentur, unde cõsueti morbi excitantur. Quod præceptum plurimi podagricorum non animadvertentes, dum præservationis gratia aut venam sibi ipsis secari jubent, aut pharmacum assumunt, silentes dolores sæpe excitant. Alteram rationem adducit, ut per v. s. à locis distantibus factam consuetudo removeatur, perquam humores ad partem affici solitam defluere ex quacunq; occasione consueverunt: Ex quibus patet Revulsionem, quæ à remotissimis fit partibus, in præsentium morborum curatione minimè convenire, nisi symptomaticas evacuationes sistere opus sit: tunc enim revulsio facienda est, juxta Hipp.consilium 6.Epid.2.50. Revellere oportet si non quà oportet repant, *Pr. Martianus comm.in citat. locum pag.17.*

XII. An criticis vacuationibus apparentibus, *Exanthematis* scil. *Parotidibus, Bubonibus* &c. Sanguinem licet mittere? Dicendum prius quid sint Exanthemata & Abscessus, & unde oriantur. *Exanthemata* sunt exiguæ prominentiæ in cute, aut maculæ rubræ vel pallidæ purpureæ vel subnigræ, interdum universam cutem obtegentes, interdum modo densius modo rarius disseminatæ, modo latiores modo unitiores, modo cutis planitiem nullomodo excedentes. *Abscessus* dicitur, quicquid ex defluxu materiæ transmissæ in aliquam corporis partem, aut ei inhæret, aut tumorem excitat, ut Parotides, & Bubones sub alis & in inguinibus, aut Carbunculi & id genus alia, sub quo nomine Abscessus & Exanthemata cõprehenduntur, Nam & criticæ evacuationes per alvum, per vomitum, per vesicam, uterum &c, At hi abscessus per emissionem, illi per depositionem dici solent, à quibus nullã indicationem mittendi aut non mittendi sanguinis sumemus, sed à morbis & symptomatis ea subsequẽtibus. Exanthematum, & Bubonum, & Carbunculorũ, & similium abscessuum materia est sanguis, corpori sua mole vel vitio, vel utroque modo inutilis, quem natura judicationis modo, certo quodam tempore corpore extrudere nititur, id quod illa quandoq; sine alieno auxilio perficit, quandoq; vero oppressa vincitur, egens ope artis. Erit igitur inutilis venæ sectio Exanthematis, & aliis dictis abscessibus erumpentibus, aut paulo post, dum febris, & alia mala accidentia (si quæ sint) solvi aut evidenter mitescere videntur, significat enim id naturæ vires esse morbifica causa superiores, quare ibi artifex animadvertere debet ne naturę conatus recte inchoatos imprudenter infringat: Si vero dicti conatus vel prorsus inutiles, vel minus parum efficaces sint, tunc naturam oneri succumbere & à causa morbi superari significatur, cui crebro in tam periculoso certamine, nisi succuratur, victa jacet: Ergo sicut illa non erat interpellãda dum se victricem ostenderat, ita neque auxilio est destituenda cum aliquam præbet Medico suæ imbecillitatis & oppressionis significationem: quæ sententia *Hippocr.* est & *Galeni* 1.aph.20. *Quæ judicantur & judicata sunt integre* &c. item 2.aph.12. *Quæ relinquuntur* &c. Dicat quis, Sæpe evenit ut imperfectæ crises in plures dies protrahantur, adeo ut nec eo die quo exanthemata erumpunt, nec etiam postridie aliquid movendum esse videatur? Respondeo certam statam & universalem regulam his dari minime posse, sed prudentis esse Medici discernere quando primo die, vel secundo, vel tardius opitulandum naturę sit, vel ea sine auxilio relinquenda; cum ea indiga non sit auxilii si die judicationis opus aggressa, morbum, ut diximus, deleat aut maxime extenuet; contra vero si aliter fiat. Adde quod sanguinis missio etiam utilis sit ubi, erumpentibus illis mala utcunq; inclinantur. Adeo ut ipse non differam sanguinem mittere (etiamsi ante illorum adventum fuerit alias missus) si lente videam inclinare febrem: citius enim & hi sic curantur, ita ut illi (si convaliturus est æger) & citius & tutius. Dicamus ergo cum *Hippocr.* & *Galeno* Judicatoria quæ non judicant, esse exuperantis & perversi humoris, naturam ad præcocem excretionem stimulantis indicativa. Indicat igitur illa tunc se opem poscere, idque vena secta potius quam purgatione. Ratio enim in promptu est, eaque firmissima, cum in propositis casibus morbi causa sit in venis, non in intestinis recepta. Accedit quod purgatio, præterquam quod totum corpus perturbat, & impetum & motum humoris revocat ad principes aut internas partes; hinc Hippocr.4. Acut. *Systropha dissolvi non possunt si quis purgante medicamento aggressus fuerit, nam in his venæ sectio præferenda fuerit* &c. quare ea tantum ex arte datur aut in principio febris, aut dum cocti ad excretionem parati sunt humores. Sanguis vero (si morbi genus postulet, nec vires reclament) omni tempore mitti potest: Neque hic noster conceptus de corpore evacuando in parotidibus, aut ægrum non levantibus exanthematis, novus est, neque à *Galeno* non confirmatus in explicatione horum

verborum

verborum *Hippoc.6. aph.9. Lata exanthemata non admodum pruriunt.* Objicies iterum quod venæ sectione intro revocetur quod natura foras expellere cœpit, sc. à circumferentia ad centrum? Respondeo id tantum accidere in superfluis, & non arte factis sanguinis effusionibus (vide §.23.) At hac ratione per eos adducta non tam valide venæ sectio hoc loco improbatur quam purgatio, quā illi nec impugnant, nec non interdum importune proponunt. Sed esto rapiatur aliquid, quod tamen non fit, longe interim major est utilitas quæ sequitur convenientē evacuationem materię onerantis, quam injuria quæ ex momento materiæ corruptæ, in magnam venam receptæ posset contingere. Sed exemplis rem confirmemus Robustum adolescentem putris & insignis synochus corripuit, 3. die soluta est alvus diarrhoeæ modo, postridie febre & fluore alvi eodem vigore perseverantibus rubra *Exanthemata* densissima, leviterque eminentia, universam cutem occupant: luce sequenti, quæ 5. erat à febris invasione, cum omnia mala persistere & adolescere videremus, sanguinem mitti voluimus ad ℥xviij, à quo opere omnes in illo noxæ sic declinare cœperunt ut biduum post nullum superesset earum vestigium. Alteri adolescenti, in eodem morbi genere, sed sine alvi fluore, detrahi jussimus libram unam sanguinis: dies erat ægritudinis quartus, secundus ab eruptione exanthematum, quinta die à morbi initio ad consueta obsequia reversus est.

In curandis vero *Exanthematis sine febre* orientibus, aut illam præcedentibus, qualia Lutetiæ æstate anni 1575. in multis visa sunt, tum fœminis tum adolescentibus ac ætate constantibus, nempe densissima per totum corpus prominentia lata, dura, subrubra aut pallida, qualia ab urticarum contactu edi solent, alias cum alias sine pruritu, cum nemo fere Medicorum sit qui statim non confugiat ad propositum auxilium: de his itaque dicere nihil nobis restat dicere, præterquam errorem esse corpora purgare priusquam sanguinem mittere, cum dictus affectus ab effervescentia & redundantia sanguinis ut plurimum contingat, & si alvus sicca est eluendam esse clysteribus.

Quæ de Exanthematis in defecta crisi emergentibus dicta sunt, eadem puta dicenda de *Parotidibus*, *Bubonibus* & aliis hujusmodi *Abscessibus* præmature erumpentibus, nempe in iis expeditissimum esse sanguinem è vena mitti, dum scil. illis prorumpentibus febris non inclinatur aut ingravescit, quod utilissimum esse in multis fuimus experti &c. *Leon. Botallus lib. de curatione per s.m. cap.5.*

XII. Sanguinis missio Alvo fluente an confert? *Si cuipiam sanguinem auferre confert,* inquit, *Hippocr.* 4. Acut. n.116. *Ventrem confirmare oportet, & ita auferre:* quo loco Galenus ait, *fluente alvo sanguinem non detrahes: nam si post detractionem perseverat fluor, virtutem prosternit.* Confirmat 1. de Art. Curat. ad Glauc. 14. *Si cum alvi profluvio febris accesserit, alia evacuatione opus non est, verum ipsa per se sufficit, etiamsi non sit pro multitudinis ratione: quicunque vero ab iis, tanquam majori evacuatione egentibus, vel sanguinem ducere, vel ventrem movere ausi sunt, in graviora pericula ægros præcipitarunt.* Sed quis inficiabitur intestina ejusdem esse naturæ cujus ventriculus, cui illa continuantur? At si hoc, ut docet *Galenus* 7. m. m. omnibus intemperiebus patet, cur & intestina ipsa eisdem patere minime convenit? Vexatur omnis pars corporis modo calida, modo frigida, humida aut sicca intemperie, aut multipliciter ex iis composita, & intestina ab iis intacta inviolataque manebunt? Si sic, reliquum est symptomata cujusque affectionis suam consequi affectionem; At inter symptomata affectuum omnium maxime commune est functionis vitium: Multiplex autem est Intestinorum functio, ut aliarum partium, attrahendi scil. retinendi, coquendi, expellendi; quas omnes lædi necessum est à quacunque intemperie fuerint divexata, plus aut minus pro ratione vitii suscepti, interdum unam magis aliam minus, ideóque si retentricem labefactari contingit à calida intemperie (quod frequentius evenit quam à frigida) quid prohibet quominus huic affectui occurramus s. m. veluti ei quæ à simili causa in alia corporis parte contigerit? carentne vasis intestina per quas subjiciantur humorum decursui? patiuntur & illa inflammationes & gangrænas ab humorum affluxu? scatentne æstuosis & vellicantibus ulceribus? acerbisne doloribus affligantur dum dysenteria exercentur? Quoad *Galeni* argumentum, in controversia poni non debet quod fluxu perseverante vires concidant, eoque magis si supervacue sanguis detractus, aut adhibita purgatio fuerit; sed num hoc peculiare huic effectui, num & febris hoc facit? num dolor quilibet insignis? Non, dices tam facile, cum per hæc in quibus nulla insignis evacuatio cernitur, non tam celeriter vires exhauriantur quam per alvi fluorem. At quid in sanguinis fluxu è naribus, utero, hęmorrhoidibus, pulmone, ventriculo &c. in quorum curatione sanguis mitti jubetur à peritis & vulgaribus Medicis? Dices in iis tantum concedi s. m. revulsivam, qua exiguus modus detrahitur, ut scil. in adversa parte parata via sanguini qui in motu est, desinat fluere qua cœpit: Hac ipsa ratione & nos dicimus ex brachiis esse mittendum sanguinem in Alvi fluore concitato à calida intemperie, quæ nunquam habet humoris effluxum comitem, quo huic aliunde parato exitu, & eo ex parte detracto desinat reliquum currere & gravare partem quam obsidere cœperat: Itaque eo partim diminuto, & in aliam partem revocato, æquum est intemperiem, quæ fluoris causa erat, leviorem fieri: qua extenuata, necesse simul cum ea inclinari & quod ab eadem causa afficiebatur, superfluam scil. alvi dejectionem.

Exemplis assertionem confirmemus Biliosa, cruenta, ramentosa dysenteria, cum febre & jugi egerendi stimulo, ac acerbitate doloris, jam per mensium fere integrum *Polemarchum Brixiacum* adeo afflixerat ut de vita parum esset spei, sic tamen levatus est à missione ℥vi sanguinis ex basilica dextra, ut pręsentaneum fuerit auxilium, cum ipsomet die noxæ omnes evidenter inclinare coeperint, ac brevi valetudini fuerit restitutus. 2. In eodem morbi genere, cum tumore lienis, detractus ad ℥x. ex splenitide mirum in modum & ad salutem profuit uxori N.3. Tormina & febris tridui spatio graviter torserunt D.N. die 4. misso sanguine ad ℥x. sic mala remissa sunt, ut postridie in totum fuerint resoluta. 4. Gravissime & periculosissime N. habebat à febri & ramentosa intestinorum difficultate, à quibus cū propemodum confectus esset, cum sæpe Medicus alius inutiliter rheo purgasset, à me die xx. detractus sanguis ad ℥x. evidenti juvamine: biduo post purgavi senna & syrupo rosar. solut. quod medicamentum residuum mali subduxit. 5. Coquum Dom. N. prehenderat primo febris acerbissima, postridie insignis dysenteria; illico ex dextra basilica detrahi jussi circiter ℥xv. sanguinis, ex quo nox

tranquillior fuit, postridie vero utrumque vitium resolutum. 6. Mirum inventum præsidium in D.N. quam longa & valida febris cum *alvi fluore, modo lienterico, modo dysenterico, modo alterius generis, modo mixto*; jam ad extremum fere marcorem detruserat: frequens fuerat purgatio ex rheo, data urinam moventia, adstringentes fotus, litus adhibiti &c. proposui sanguinis missionem: Ibi miratus medicus remedii novitatem, statim profluentem alvum, cibi fastidium virium imbecillitatem, extremam maciem, tabidam febrim & deploratam valetudinis spem coram attulit: Attamen me jubente, tunditur basilica dextra, ad ℥ix circiter sanguinis putridissimi educuntur. Post sex dies, quia fructus primæ missionis fuit eximius, ex altero brachio iterum missus, Et post dies alios decem, rursus vena aperta, Sic ille post paucos dies morbo penitus liberatus est. 6. Febris, profusa alvus, tam sua vetustate quam vehementia jam pene ossa carne denudaverant famulo N. in obsidione Rupellensi, eum missione sanguinis ter ad ℥viij repetita, & bis purgato corpore ex senna & syrupo rosac. laxat. sanitati restitui. 7. Synochæ putridæ accessit alvi profluvium laboriosissimum, modo diarrhoeæ, modo lienteriæ specie ad diem x. febre non remittente in N. utraque hæc affectio à s. m. bis repetita sublata est die xi. A repetito purgantium usu cum in pejus labi videretur, eo omisso ad solam s. m. me converti, quam bis iterum usurpavi: ab harum prima magnopere omnis noxa in eo repressa est, à secunda penitus sublata. 8. Famulum D.N. Lienteria non exigua diebus octo extorserat, à qua manifeste relevari visus est misso sanguine & postridie liberatus sumpto sennæ decocto cum momento infusionis rhei. 9. Septuagenario diarrhoea dierum octo stimulato, & s. m. præ senio reformidanti, infusum rhei instituimus, quo non juvante, sanguinis missione salutem consequutus est. Porro ut horum omnium, & permultorum aliorum, quos ex variis & gravibus alvi profluviis, tum recentibus tum vetustis, tum cum febre, tum sine ea, Divina gratia liberavimus maximam illorum salutis causam in s. m. referimus. Ita ex adverso multorum interitum ad dicti auxilii defectum referendum puto &c. *Idem cap.* 4.

XII. c. Multos *morbos à Cacochymia oriundos vena sectione* feliciter *curari*, hoc est, ut ego interpretor, penes alia auxilia medica utiliter ipsam adhiberi, non diffiteor. Subtrahitur per eam enim vitiosorum humorum nonnihil, adeoque oneris parte natura liberatur, ut deinceps, & quod corrigi est habile facilius corrigat, & quod ad excretionem aptum, medicamento purgante adjuta promptius repellat: Hoc autem emolumentum tum demum à v. s. expectandum est quando vel in exterioribus potissimum venis cacochymia redundat, vel per omnes æqualiter diffusa est; Si enim in interioribus, ut remotioribus, ac majoribus subsistat, secta equidem vena nihil de cacochymia auferes, sed naturam laudabiliore saltem sanguine spoliabis: Quæ res an ex re ægri futura sit quilibet intelligit: Adhuc, si cacochymia quatenus talis per se v. s. indicat, tunc in omnibus morbis à cacochymia oriundis erit administranda; At seces tu mihi venam in cacochymia biliosa, quantas turbas excitaturus sis eventu ipso satis superque doceberis. In cacochymia pituitosa eandem si institueris, tunc magis magisque ipsam augebis, corpusque in cachexiam, atque ex hac in hydropem præcipitabis: Maniacis quod v. s. ex usu est, ideo fit quod fervidus eorum sanguis per eam, partim refrigeratur, partim ne in caput tanto impetu vergat præpeditur. Sola v. s. repetita vitiosos humores, qui purgantibus tolli nequeant, educere velle rem ego puto periculi plenam esse, potest enim sanguis per diuretica & hidrotica tutius meo judicio defæcari: *M. Doringius Epist.* 80. *cent.* 1. V. S. in cacochymia quod attinet, ego quidem eam nondum defendo; Hoc saltem moneo teipsum non ignorare, quod natura sæpe vitiosos humores ad externas venas depellere soleat, unde in febribus frequenter v. s. bona cacochymiæ pars feliciter tollitur: Deinde & istud, quod *F. Platerus tr.* 1. *Pract. p.* 143. affert, sæpissime reperita v. s. cacochymiam in Maniacis & Melancholicis sublatam fuisse: *Sennertus Epist.* 85. Addo, mecum quæso rationem ineas. An Practici sæpius venam in cacochymicis quam plethoricis aperiant, Ego puto è decem quibus venæ aperiuntur, vix unum esse plethoricum, reliquos omnes cacochymicos: Et tamen hæc quotidie fiunt & Medicis suadentibus, neque semper malo cum successu, Causam hujus rei hanc esse puto, Natura pro hominis salute sollicita semper id agit ut e regia corporis via quicquid humorum vitiosorum est, vel ad primas vias, vel ad ambitum corporis depellat, & ita viscera nobilia salva conservet; Hinc vitiosis humoribus depulsis, oriuntur scabies & infinita tumorum ac tuberculorum genera: Antequam vero in ambitum corporis erumpat materia, hæret in venis artuum: unde vena aperta sæpe vix quarta pars sanguinis nomen meretur: Annon ergo consultius videtur vena aperta cacochymiam illam e venis in artubus, quo à natura protrusa est, evacuare, quam purgatione ad interiora corporis iterum trahere, & nisi plane evacuatur, viscera inquinare? *Idem Epistola* 92.

Plenitudinem inter omnes Medicos convenit esse sanguinis sinceri, i. e. alendo corpori accommodati exuperantiam; *Cacochymiam*, vitiosi humoris redundantiam, Purgationem vero vitiosi humoris in corpore existentis convenientem excretionem & eductionem: quam plerique Medicorum, importunius certe quam verius contendunt non esse venæ apertione, sed alvi ductione, vomitione, sudoribus &c. moliendam, quia inquiunt, per hæc vitiosum tantum & corpori inutile excernitur, per illum vero etiam & quod est utile educitur, non secernente scil. natura per hanc utile ab utili, sed sinente promisce effluere quicquid est in venis permistum, æque bonum ac malum, unde major injuria quam beneficium, Sed si cacochymia in omne corpus distribuitur, ut omnes sentiunt, certum est eam etiam ex parte contentam in venis totius corporis esse. Atqui, obsecro, vitiatus sanguis qui in artubus est, qua arte quave specie purgationis rerpugandus est? stultum est credere id fieri posse alvi excretione; stultius etiam vomitu aut excreatu, aut vrinarum ductione, licet hæc omnia aliquando artuum affectibus conducant, per accidens tamen, detracta scil. per illa parte aliqua humoris qui cacochymiam, & consequenter dictos affectus fovere & augere posset. Non enim ab artubus ad dicta emissaria humorum regressus conceditur nisi in lethalibus evacuationibus, ut in vehementi diabete fere totum serum, & in insigni alvi fluore fere universus corporis humor effundi potest; Cacochymia igitur, cum non unico solo loco corporis hæreat, sed universum fere ipsum obsideat, ideo ab ejus variis partibus eruenda est, e venis scil.

quæ

quæ in eis contenta; cutis scatificatione, aut sudoribus, aut insensibili transpiratione, ea quæ cuti adjacet, alvi excretione, quæ viscera & circa ea est insita; vomitu quæ ventriculum, urinis quæ renes; munctione & screatu quæ caput aut pulmones aggravatit; &, ut uno verbo dicam, à parte qualibet proprium onus exonerandum est, aut certe ab ea quæ maxime affectæ parti est proxima, seu magis idonea.

Ergo in *Cachexia*, quæ totius corporis est malus habitus, purgatio quidem necessaria est, at non ea solum quæ catharticis fit, sed ea magis quam per sectionem venæ molimur: repurgari enim sanguinem posse secta vena effectus ipse docet, cum ea multos cachecticos ex pessimo corporis habitu in bonum restitui, & in hoc in multos annos continuari videmus. Nemo visus unquam majore & contumaciore humorum colluvie scatere fratre meo, qui à paralysi gravissima, & convulsione alterius partis jam ab annis xxiv. præter spem fuit liberatus; qui statim post maligna scabie obseptus fuit, à qua cum nec purgationibus, nec balneis, nec litibus &c. liberari potuisset, sanguinis missione, contra Medicorum sententiam, sepius repetita, non solum scabie liberatus est sed à meliorem habitum antecedente deductus est. Ipse etiam cum ex quartana febre cachexia adeo urgeret, ut ab hydrope non parum timerem, certe nullo alio auxilio restitutus fui (quamvis prius tentaverim id efficere purgationibus, apozematis & vivendi ratione) quam sæpe repetita venæ sectione. Famulus meus *Henricus*, ter misso sanguine à pestilenti febre mea opera liber evasit, sed permanente febre languida, sudorifica, ex qua in leucophlegmatiam tendere videbatur, quater illi misi sanguinem, ad libram unam singula detractione, ut spatio dierum circiter xx. liberatus sit, jamque uxoratus vivat incolumis. Tanta erat sanguinis colluvies ut nunquam similem viderim, cum ex qualibet libra medica saltem unciæ decem essent seri; & plusquam sesquivncia crassissimæ & tenacissimæ pituitæ supernatantis, & circiter dimidia uncia nigerrimi & corrupti sanguinis subsidentis.

Alios etiam quamplurimos tractavimus, quibus tamen multi Medici dicebant sanguinis missionem nulla ratione conducturam sed purgationem, juxta sententiam vulgatam quod Cacochymiæ debeatur purgatio, quæ vera est, nisi adderent, non autem sanguinis missio: Non tamen ex adductis exemplis volumus induci singula corpora cachectica & impuri sanguinis sic esse tractanda; Impuritas enim humorum intestinis residentium, sub Cachexiæ nomine comprehendi minime debet: At ut non intelligimus hæc exempla, & alia, esse habenda tanquam leges, ita neque par est ut ea tanquam inutilia, & ab arte aliena rejiciantur; præsertim cum videamus ab experimentis artem omnem prodire, & à singularibus ipsa universalia deduci. Quare oportet hanc nostram sententiam, *Galeno* repugnantem, si recipienda est, à præcipuis authoribus artis roborari & confirmari, *Galeno* ipso, *Hippocrate* & aliis alicujus famæ; Qua in re quæso *Galenus* videtur magis laborare adversus *Erasistratum*, quam in ostendendo illum male credidisse in sola plethora sanguinis missionem convenire? Ipse medendo hoc auxilio usus est; 9. m. m. cap. 5. & lib. 11. cap. 15. Febres omnes putridas jubet curari missione sanguinis, in quibus si assiduæ sint, ut putrida synochus, imperat largissime detrahi, nam in iis putare plethoram tantum multitudine peccantem esse stultum est: Et dum dixit in iis etiam putridis febribus sanguinem mitti posse, & 7. die & 20. & aliis longioribus, si reliquæ respondeant indicationes, putabatne hæc corpora esse plethorica? Præterea mulierem illam, de qua 6. *Epidem. comm.* 3. longo morbo confectam, & marcescentem, putabatne esse plethoricam? Et si credebat vitiosis succis oppressam, cur tentavit in pristinam sanitatem restituere venæ sectione? nam in hac ter se misisse sanguinem dixit, diebus tribus continuis, non autem pharmaca exhibuisse. Præceptis idem confirmavit, nam x1. m. m. cap. 5. *Si in calida & sicca natura, cum succi vitio, febris fiat ob multos crassos & glutinosos humores, sanguis mittendus est, quo vitiosus succus facilius transpiret.* Amplius, *Si coarctatum corpus est, & exigui meatus densati, & multi simul ac lenti humores subsint, in huiusmodi causarum complexu cœpisse à sanguinis missione convenit.* Et 9. meth. cap. 10. ait *insignem sangu. evacuationem periculosam esse si confertim fiat, viribus imbecillis existentibus cum humorum corruptela, in qua*, inquit, *oportet, vbi indicationes ita sibi adversantur, paulatim evacuare quod est vitiosum, & paulatim etiam quod est salubre pro eo reponere.* Quam curationis formam ad amussim sic describit *Celsus* lib. 3. c. 22. *Si malus corporis habitus est, quem cachexiam Græci vocant, primum abstinendum est, deinde alvus ducenda, Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est, sed paulatim quotidiéque.* Et capite de missione sanguinis etiam asserit, *convenire in malo corporis habitu*, dicitque, *in sanguinis abundantia vel eius corruptione nullo remedio melius ægro succuri posse quam sanguinis missione, imo facta donec purus exeat.* Iam *Rhasim* audiamus, *Si melancholiæ*, inquit, *comites sunt ventris dolor, & inflatio, & vitiatus corporis color*, prava concoctio, vomitus, ructus acidi, *flatuosorum copia, curationem venæ axillaris, aut ad parvum digitum manus sinistræ incisione auspicabimur*, Lucidius cacochymum corpus describi nequit. Sed Lienosos homines, sive splenitricos ad hydropem propensos, quis non cacochymos dixerit? at *Hippocr. lib. de Affect. num.* 21. dicit in his venam splenitidem frequenter esse aperiendam. Non igitur recte *Galenus* s. m. reticuit dum remedia Cacochymiæ proposuit, præsertim quod vix ullam diuturnam ægritudinem, quantumlibet minimam aut recentem gravem, reperies sine cacochymia. Nam ægra corpora medico tempore vitiosis excrementis scatent. Adde quod omnia fere corpora, in quibus mitti sanguinem jussit *Hippocrates*, vt ex exemplis cognosci potest, cacochyma non plethorica sunt judicanda. Si ergo sanguis fit inutilis, vt *Galenus* ait 9. m. m. 11. dum propriam qualitatem ad unguem non servat, nec amplius nutrire corpus, ut prius potest, non modo non esse contemnendam s. m. in cacochymia, sed magnopere commendandam. Interim tamen sic eam esse partiendam, ut per eandem crebro repetitam, ut *Galenus* & *Celsus* docent, id quod in venis est corruptum, paulatim sine virium læsione magna parte exhauriatur, magna ex parte, inquam, quia totum eximi neque convenit neque fieri arte potest: At residuum, ut *Galenus* pluries dicit, facilius transpirat, aut excernitur naturæ munere, *Leon Botallus lib. de Curat per s. m cap.* 8.

XIII. Qui meatum choledocum ad ventriculi fundum habent implantatum, & ob id assidue bilem evomunt, nauseam & oris amaritudinem patiuntur, & in perpetua sunt afflictione, ex *Avicenna* mente

phlebotomandi non sunt, quod extracto sanguine bilis ad venas remeans ferveat amplius & ebulliat, Et maxime cum in his virium robur non adsit, cum ventriculi morsus patiantur ingentes, prehendantur cardiogmis, linquantur animo, crucientur siti, convellantur, rigeant, sint inappettentes, nauseabundi & frequenter ventriculi inflammatione corripiantur. *Zacutus.*

XIV. Sanguis naturæ filius exoptatissimus existimatur, cuius ope omnes suas operationes perficit, & quem ei sine damno vix subducere possumus: attamen ars postulat ut illi qui cum ipso rem habere cupiunt, neque audaces neque meticulosi, sed prudentes & cordati, ad v. s. procedant non aliis quam hisce 4. rationibus commoti. 1. ob Plethoram, ut natura nimio pondere liberetur, & naturalis calor à suffocatione præservetur. 2. ad sanguinem & ei admistos humores revellendos, cum nimio sc. fluxu ad hanc aut illam partem properantes, curationem impediunt. 3. ad sanguinem jam in partem delapsum alio derivandum, licet ibi fixam nondum habeat sedem, neque extrâ venas vagetur. 4. ad refrigerandum, cum tanto ardore sit inflammatus, ut neque medicamentis refrigerantibus, neque in tempore extingui possit. Sed putant nonnulli se his terminis nimium coarctari, cupientes sanguinis corruptionem, æque ac quatuor jam enarratas rationes nos ad v. s. impellere, ut natura à portione corrupti exonerata, reliquum sanguinem tanto melius corrigere & emendare posset, Verum hoc magnopere exoptarem. 1. Evacuationem hanc absque virium tantopere necessariarum dispendio fieri posse. 2. Vellem eos ad lectum ægrotantis assistentes, accurate indicare ad quem corruptionis gradum jam sanguis devenerit, ut hinc sciri possit quantum & quoties venę sectione sit depromendus, quoniam v. s. in omni sanguinis putrefactione non permittat, sed tantum modo in illa, in qua nondum ad sublimem gradum pervenit. 3. Oporteret illos manifeste indicare quam ob causam majorem corruptionem purgatione, minorem vero v. s. curandam esse velint, cum huic æque ac isti verum Cacochymiæ nomen tribuant: Monstrent inquam secundum magis & minus differentia specie differre, & ideo propter specie differens indicare remedium.

XV. Vlterius procedunt alii, qui in omnibus febribus innoxium sanguinem profundunt, neque petechias, neque pestem, neque venenum excipientes: liberantes itaque se hoc modo à multo labore & molestia, quam alias multiplices febrium differentiæ Doctori exhibent. Sed quoniam veneni & malignorum humorum natura præcipue in eo consistat ut continuo ipsum cor aggrediantur, & vires robustissimi cujusque subito prosternant, & v. s. interim utrumque præstet, non tantum vires diminuendo, sed etiam malignitatem ad cor trahendo, & illud quod natura ad ejus sublevationę emiserat, ad ejus oppressionem rursus impellendo; Non potui quin omnes hujus Artis peritos orem & admoneam, ut neque in Peste, neque in aliis malignis febribus, nec etiam id omnibus accidentibus, quibus homines interne & externe veneno afficiuntur, ad v. s. procedant, præsertim si animi tranquillitatem & salutem ægri opem implorantis ament & serio illis cordi sit: Galli, Itali, Hispani & Lusitani, acerrimi v. s. propugnatores, mihi regerent, naturam V. S. aërem quasi haurire, & aliquo modo exonerari, ut tanto facilius reliquam malignitatem ejacularet, atque hoc verum videtur, nam sanguis aërem haurit, ut tanto melius ejus spiritus avolarent, & istis sublevatur viribus quibus necessario indiget: Hisce peractis natura ægri vitam morte commutat, & ex circumstantium oculis lacrymas pellicere facillime novit. Non alias allegantes rationes porro suæ experientiæ innituntur, sed utinam probe ei inniterentur, nam mane ejusmodi ægros extra periculum versantes, & postquam v. s. v. aut vj. uncias sanguinis emisissent, eos vesperi frigida rigidáque morte è medio sublatos invenimus: Hinc igitur recte colligere possumus quid illi experientiam nominent, scilicet, Æger si forte fortuna mortem evadit, V. S. is honor tribuitur: sed si mortem obierit, uti fit plerumque, malignitas in causa fuit: Experientiam igitur experientiæ oppono, maximas agens gratias Deo, ipsum iis omnibus, qui sine invidia, passione, & sine alterius servitute morbos recte considerant, multo certius & melius remedium exhibuisse & demonstrasse: Alii ut hac in re moderatiores viderentur, V. S. initio morbi admittunt, antequam malignitas se externe manifestet, quod facile iis assentior si hoc fiat. 1. In calidis regionibus 2. in corpore pleno. 3. cum humores ad caput ascendentes gravia ibi accidentia moveant. In tali casu v. s. in manu aut in pede plurimum profuturam existimo, Sed qui in cunctis corporibus, & sine discrimine in hisce frigidis humidisque regionibus v. s. instituere volunt, illi certo certius experientur rem non prospere successuram. Imo vix rationem allegare poterunt quæ ab arte pro genuina agnoscetur; præsertim cum ipsi libere & ingenue confiteantur talia aliquando occurrere tempora, in quibus tantopere ab ipsis laudatam v. s. instituere non audeant, potionibus sudoriferis & refrigerantibus rem optione perficientes. *Barbette Chirurgiæ Part.* 1. *cap. xi.*

XVI. Certum est contra plethoram, aut factam aut incipientem, sanguinis missionem convenire, nullo enim alio remedio istius affectionis mala melius tolli aut præcaveri solent. Attamen hujus vacuationis necessitas qua licet evitari debet, quia scil. exinde sanguis fit magis sulphureus & minus salsus, proindeque homines fere quosvis ad febricitandum & pinguescendum disponit: Porro v. s. magnum remedium, si ad parvas quasque occasiones prostituatur, quando opus erit ad grandes affectus minus efficax evadet. Cui accedit quod, juxta vulgi observationem, quo familiarius quispiam phlebotomia utitur, eo crebrius hac indigebit; quia sæpe sanguine ad plethoram evitandā emisso, massa reliqua denuo citius ad plethoram assurget, longe secus ac quorundam fert opinio, qui verentur ne cruoris penus crebra s. m. absumatur, quoniam è contra hoc modo fit quantitas ejus auctior, licet crasis deterior: ita namque cruor sale balsamico, & contra putredinem præservativo multum spoliatus, loco ejus sulphure pinguifico & πυρετικῷ magis saturatur. *Willis Posth. operis sect.* 3. *c.* 1.

XVII. Phlebot. Sanguinis mixtionem & temperiem sæpe emendare solet, sed multiplici respectu, 1°. enim si quiddam heterogeneum massæ ejus confunditur, quod scil. nec recte subigi, nec facile secerni ac emendari possit, vena pertusa sanguis effluens materiæ istius portionem non raro multum secum convehit, proinde ut reliqua perdomari aut expelli queat. 2. Sanguis à temperie sua desciscens, non raro per v. s. restituitur, cùm enim massa ejus sulphure, aut sale fixo, vel simul utrisque exaltatis,

in acrem, salsum, aut salino sulphureum degeneraverit, cruoris portione detracta nova statim ejus fermentatio oritur, & non raro particularum omnium ejusmodi fit metathesis, ut deinceps spiritus cum sale volatili paululum emergant & dominium suum recuperent, sulphure & sale fixo (uti par est) sub iugo missis: Ob hanc rationem est quod s. m. non tantum in febribus, sed insuper in scorbuto, ictero, imo in phthisi incipiente, magnum sæpe juvamen infert, enimvero sanguis post vasa inanita, velut stomachus exoneratus, humores quosvis ingestos melius coquit & assimilat, quodque heterogeneum est facilius secernit ac amandat. At vero si cruoris mixtio plurimum solvi, & pessum ire incipit, uti in peste ac febre malignis, à v. s. omnino abstineatur, quippe sanguine detracto, spirituum (quorum unice interest massam sanguineam à putredine & corruptione vindicare) penus diminuitur, proinde ut statim omnia in dissolutionem exitialem tendant. Porro si dyscrasia sanguinis ejusmodi fuerit, ut principiis nobilioribus, scil. spiritu, sale volatili, ac sulphure depressis vel absumptis, particulæ aquosæ ac terrestres præpolleant, sanguis haud quaquam emitti, sed tanquam vitæ thesaurus præservari debet. quippe cum spirituum copiæ tantum exiguæ sunt, illorum quodvis dispendium functiones omnes vacillare facit, inque morbi partes cedit, quare in hydrope, cachexia, tabe, aliisque, ubi principia activa summe deprimuntur affectibus, venam secare fere idem est ac hominem iugulare. In prædictis casibus ubi sanguinis crasis respicitur, determinatu obviam erit utrum v. s. conveniat necne, verum in quibusdam aliis, uti imprimis in *febre continua Putrida*, quando super hoc cardine vita ac mors versantur, maxima deliberatione opus est, considerare oportet *sanguinis statum, materiæ morbificæ tendentiam, & naturæ vires*: 1°. Si in febre putrida sanguis plurimum æstuans calorem ingentem cum siti, vigiliis & faucium ardore excitabit, nullaque sudoris copiosi, aut exanthematum eruptio apparet, aut brevi expectatur, v. s. ita plane indicatur ut eam sit nefas omittere: Verum è contra, si in corpore languido febris lenta ac remissa, sed continua, cum pulsu debili oriatur, sanguinis detractioni parcatur, ejusque per διαπνοὴν, urinam, & vesicationem expurgatio procuretur. Attamen in medio cruoris & febris statu v. s. ex sese indifferens, quoad alia determinetur. Itaque, 2. perpendere oportet *materiæ morbificæ tendentiam*, sive ῥοπὴν, quæ si in massa sanguinea segnis, ac ad secernendum inepta maneat, adeoque (uti frequenter assolet) metathesi, loco criseos, in caput facta, cerebro & nervoso generi minatur, v. s. quia hæc mala precaventur, tempestive adhiberi solet. Attamen si materies istæc cito in ῥοπὴν concita, & vel intus ad viscera imi ventris ruens, vomitationem immanem, aut affectus dysentericos cieat. vel extus propulsa, variolas, morbillos, aliave exanthemata illatura videatur, talis quicunque naturæ impetus, si bonus, non perturbari, si malus non in pejus incitari per v. s. debet: nam in his casibus sanguinem mittere non modo periculosum, at sæpissime etiam ignominiosum existit, 3. Circa v. s. in casu dubio adhibendam, insuper ad patientis vires attendatur, nam in constitutione sana, ætate vegeta, morbo incipiente, & functionibus, tum vitali tum animali adhuc in statu vivido aut mediocri existentibus, s. m. nisi aliquid contraindicat, confidenter præscribi debebit; attamen quando secus quoad conditiones istas habebit, haud temere ad evacuationem istam procedatur. *Idem.*

XVIII. *Avicenna* negat in morborum initiis v. s. faciendã, quia incisâ vena per initia noxij humores extenuentur, & per corpus universum impellantur, adeoque cum sanguine puro permisceantur, ut una cum salubri succo nihil peccantis humoris educatur, lib. 1. fen. 4. c. 20. Idem lib. 3. tr. 2. cap. 7. in curatione podagræ & ischiadis s. m. initio dissuadet, *Quia phlebotomia* inquit, *commovet humores & facit eos currere in corpus, & non extrahit illud quod necesse est ut extrahatur.* Sic lib. 4. tr. 2. cap. 42. In curatione febris ardentis eandem eadem de causâ dissuadet: Imo in sanguinea quoque s. m. moderatam initio, copiosam verò post maturationem. Refellitur à Fernelio l. 2. meth. c. 13. 1°. Quia morbi magnitudo, quam solius sanguinis exuperantia genuit, statim ab initio v. s. requirit. 2. Accedit virium integritas ab initio, quæ data morbi indicatione, mox in principio sanguinem mittendum suadet. 3. Quod etiam experientia constat, quatenus largâ s. m. febris synocha statim in principio curatur. 4. Imò cùm coctio potius cacochymiæ debeatur, consequens erit indicationem s. m. nullam contentæ materiæ per v. s. tollendæ coctionem expectare: quam ob causam, post humorum coctionem perfectam, potius purgationi quàm v. s. locus erit; quod pluribus demonstrat Fernelius. Ad Avicennæ rationes respondetur, ad 1. negando s. m. humores extenuare, quatenus eadem ante & post v. s. manet humorum proportio in venis: Ad 2. Negatur quod v. s. commoveat humores, cùm non tam exagitare quam orgasmum humorum sistere soleat. Pro conclusione notandum, quod sicut Fernelii assertionem veritati maximè consentaneam esse judicamus, ita opinionem Avicennæ non absolute, sed κατά τι accipiendam esse statuimus: quatenus ille distinguit inter affectum in fieri & in facto, respectu particularium morborum: negátque facto jam morbo v. s. initio convenire, quatenus materia faciens arthritidem non amplius est in venis. Quod autem materia concocta m. s. concedat, ea ratione fit, quatenus natura jam liberior, nec in particulari affectu corrigendo amplius occupata, virium ratione constat, & ne nova fiat fluxio v. s. libenter admittit: Sic in ardentis febris initio v. s. dissuadetur, quatenus aliud quid febris indicat: Sic in sanguinea febri moderatam v. s. initio commendat: forte quo virtus, ex oppressione languidior, sensim refocilletur, quæ postea eò melius copiosam s. m. sustinere poterit, cùm *maturatio febris*, hoc est, quando liberalior ventilatio caloris febrilis adfuerit. *Horstius Instit. Med. disput.* 18. qu. 8. Vide *Zacutum* prax. Histor. l. 4. c. 15. *Claudinum* Respons. 2.

XIX. An languentibus viribus interdum sanguis mittendus? Difficultatem sub distinctione dirimendam censeo: Nam aut humores Redundant, aut Moderati existunt. His quidem minimè licet sanguinem mittere: Illis verò etsi neque vasa distendere, neque disrumpere, neque calorem nativum obruere possunt, tamen quia vires imbecillas premunt, venæ apertione tantum minui ex his potest, ut ei quod reliquum manserit natura facile dominetur, ne quis forsan humor putrescat corrumpaturque: Atque licet hoc sit authorum decretum, tutius tamen

extrahetur quod superat (nisi fuerit admodum morbus vehemens) abstinentiâ & ciborum parsimoniâ. *Mercatus l. 1. de Præsid. c. 2.* Non protinus à venæ sectione abstinendum ubi vires quomodocunque se offerunt imbecillæ: si quidem vires duobus modis tales esse possint, uno sanè dum nihil adhuc patiantur in propriâ essentiâ, alio autem cùm ipsorum essentia comparitur, quod oppressione vel dissolutione fit &c. Vires validæ dicuntur, vel imbecillæ absolute, vel secundum quid, quatenus tam carnosa quàm spirituosa substantia, cui inhærent, justo modo constituta est, vel aliquid eorum deficit. *Horatius Augenius l. 4. de curat. per s. m. cap. 2. & lib. 3. cap. 14.* His positis, concludere licet virium imbecillitatem v. s. non impedire, quatenus imbecillæ sunt secundum quid, ut comprobatur in constitutione gracili admodum, non modica tamen sanguinis copia redundante, cui vires respectu carnosæ substantiæ languent: exemplo curatæ illius fœminæ apud Galenum 6. Epid. 3. 29. Sic etiam oppressæ vires, cum in suâ naturâ nihil patiuntur, s. m. plurimum juvantur: qua ratione Hippocr. 4. de vict. acut. & Galen. ibidem. Si sanus repente obmutescat ex venarum interceptione & occlusione, mox sanguinem mittendum esse censent. *Greg. Horstius Quæst. 6.*

XX. *Galenus 6. Epid. sect. 3. comm. 29.* mulierem extenuatissimam cum appetitu prostrato, diuturna menstruæ suppressione laborantem copiosissimâ & & iterata sanguinis missione curavit. Hippocr. imitatus, qui 5. Epid. num. 2. in Oeniadis virum tabescentem, & ab omni pharmacorum genere minime adjutum, secta vena in utraque manu, usque dum exanguis redderetur, ab extrema macie liberavit. Hos sequuti Benivenius l. de abdit. cap. 44. & Epiph. Ferdinandus hist. 69. Ille mulierem, anno integro remorantibus menstruis ad summam deductam maciem, iterata sanguinis missione ad pristinam sanitatem deduxit. Hic aliam catarrho cum febre hectica complicato, venæ sectionis quoque ope restituit. In illis, cum extenuatio & macies, causam vitiosum sanguinem, nigrum, atrabiliarium, nutritioni ineptum, venis arteriisque conceptum causam agnosceret, demendus ille fuit, quo recens substitueretur alibilis: partes enim improbum illum non alliciunt, sed respuunt; non secus ac esurientes oblatum cibum gustui ingratum aversantur, vel ori admotum: sic partes simili & familiari tantùm alimento delectantur. Avicenna quidem 4. 1. cap. 20. Phlebotomiam summè vetat in corporibus fortis maciei, Audiendus autem est de macie nata ob defectum, ex sanguinis & spirituum penuriâ ortam: talis adjectione non subtractione curatur. Ea lege in hecticis, aliisque febribus marcidis & & tabificis, repudianda est v. s. quod inopiam supponat ille marcor. Nativa quoque macies & gracilitas, calidæ & siccæ intemperiei soboles, cujus præcipuum indicium est pinguedinis absentia, venæ sectionem respuit, quod in talibus non constet virium robur: dominatus enim caloris, pororum laxitas sanguinisque & spirituum tenuitas in causa sunt, ut sanguine misso facillime resolvantur & exolvantur animo linquentes: De his Galenus 9. meth. 15. Si natura gracilis, temperatura autem calida, sicca, maxime ex vacuationibus offenditur.

XXI. Prohibent s. m. symptomata quædam ut gentia, Dolor, Vigiliæ & Excretio immodica, Hæ vires dejiciunt: Evacuatio symptomatica omnis immodica, vires dejiciens, ut etiam critica, per nares, uterum, vel pleuritica prohibent. Parum subducta ad rem bene gerendam sunt ratione, qui videntes guttam unam vel alteram in ardentibus febribus de naribus stillare, tropheum sperantes, occasionem phlebotomiæ adesse clamant: Si luculenta sit hæmorrhagia, audacius hoc agunt, gravari naturam asserentes. Eo ipso verò criticus naturæ impeditur motus. Alii in pleuritide videntes sputa sanguinea, mittendum sanguinem urgent, sed prohibetur eadem oraculo 6. Epid. 3. 44. *Impedimentum v. s. in sputo sanguinis, Pleuritis,* quæ in aliis hæmoptyseos speciebus utilis est. Uterina hæmorrhagia in pleuritide nonnullis habetur mittendi sanguinis indicium, aliis impedimentum. In uxore Cleomenis Pleuritica 4°. die copiosi fluxerunt menses κάταῤῥονία salutari, tantæ virtutis ut cessaret omnis dolor, tussis, respiratio difficilis. Alii distinguunt, Si menstrui fluxus instet tempus, permittitur venæ sectio: Si mox expectetur, interim affectus urgeat, in artubus inferioribus, & tandem superioribus instituenda. *Rolfinccius meth. Gen. lib. 4. sect. 2. cap. 8.*

XXII. D[illegible]or prohibet v. s. quia vires dejicit: Si tamen dolori juncta gravis inflammatio, imperatur potius, ex *Galen. 1. aphor. 23.* Alias noxia est ut in cardialgia vires prosternente, 1. ad Glauc. cap. 14. *Rolfinccius ibidem.* In dolore Nephritico & Colico à flatu valet sang. miss. non per se, sed per accidens, quó imminuta materiâ, quæ in venis est, minius facile Renes & Colon incendantur phlegmonéque premantur: Adde etiam quod ex aperta vena fluxus aliarum partium aliquando minuantur, ob communionem harum cum toto corpore, & ob tenuitatem spirituum qui per omnos angustos meatus deferri possunt: Quare ad sang. mission. confugere *Hippocrat.* 2. Epid. 5. non est veritus in dolore ex flatu concitato, sive flatuosa ventositatum, *ἀνημίλω, inquit*, venæ sectio solvit. In quo tamen affectu, ut & in ingenti dolore nephritico, nos multos Medicos, jamdiu medicinam factitantes noscimus, qui dum id minime esse faciendum coram ægris, doloribus extortis contenderent, fieret tamen poscentibus ægris, apertè noverunt quantum à verò aberrarent. *Botallus c. 9.*

XXIII. Videtur per venæ sectionem sanguinis à circumferentia ad centrum retrocessus fieri, 1. Quia ne detur vacuum necessario fluxiles humores in locum vacuati ad centrum tendunt. 2. Hinc pallidæ & frigidæ externæ partes post v. s. apparent. 3. Sæpe cujusdam partis internæ inflammatio augetur. 4. Id innuit *Galen.* 4. de tu. san. cap. 10. & 11. ubi statuit à v. s. non statim corpora replenda, ne venæ crudos succos ad se rapiant. 5. Avic. ideo demorsis à serpente venam non secat, antequam venenum dispersum sit, ne vergat interius: Eodem fundamento Variolis egressis eam fieri vetat. Sic eandem fluidum ventrem sistere statuit, quod à venis minoribus ad cavam primò trahit, ex qua consequenter fit per v. s. sanguinis emissio. Contra nihil

antiquis

antiquius quàm fluentibus ad partes internas humoribus (præsertim sanguineis, ad externas, sectâ venâ, revulsionem instituere 1. Quatenus inanitæ venæ trahunt à plenioribus, & pleniores illis subsidio veniunt, copiâque gravatæ in vacuas promptè deponunt suum, onus humoris fluxilis promptitudine non parum juvante, 2. In hepatis, pulmonum pleuræ inflammatione, aperta vena brachii, ab internis ad externa revellendum jubent Hipp. & Gal. 3. Ideo eo usque sanguis vacuandus in pleurit. donec colore deprehendatur etiam is qui ad locum affectum affluxus est 1. vict. acut. 4. Quomodo sæpius sectâ venâ validior revulsio fieret, si semper à circumferentia de novo affluxus fieret? 5. Quomodo Gal. 4. de tu. san. c. 5. dissuadet v. s. iis quibus crudi & vitiosi succi partes internas obsident? Pro declaratione ulteriori notat Sylvat. contr. 37. quod in s. m. sit supponendum in venis adesse copiam sanguinis, vel convenientem, vel non. Si copia major quàm naturæ convenit, v. s. subtracto sanguine, non datur aliquod vacuum sed venæ subsident, sicut in utre repleto, demptâ parte humores fieri videmus: Hinc concluditur quod ad centrum in v. s. sanguis remigrare cogatur, si in eo loco existentes venæ suâ naturali sanguinis quantitate, aut ex toto, aut ex parte, priventur, Ad ambitum vero remeabit, vel quia à corporis mole, è vicinis spatiis in venas fluat; aut quoniam proximæ illi venæ inaniuntur, succedente ei qui vacuatur portione aliqua ejus qui in venis continetur. Ad argumenta respondet, ad 1. Negatur conseq. quia diminuto sanguine venæ sua sponte concidant. Ad 2. Pallor perpetuus non est, qui fit, aut ob vacuationem nimiam, timorem, spirituum ad cor recursum &c. Ad 3. augetur interdum phlegmone interna, non causa sanguinis missi, sed ob novum affluxum, qui neglecta revulsione gravius affligeret. Ad 4. conceditur, quia redundans cacochymia in primis viis prius tollenda, ne de novo sanguis vitiosus generetur. Ad 5. Avicennæ rationes potius contrarium probant: quia enim venenum naturæ inimicum, ideo initio sedulo cavendum ne motus naturæ ad pellendum venenum per v. s. impediatur. At ubi sparsum est in corpus, copiosa etiam sanguinis missione diminuitur, si scilicet indicans v. s. adest, ut sic dempta parte sanguinis vitiosi eo citius quod superest discuti queat. Sic etiam variolarum expulsio per sanguinis motum alium non est impedienda, quod præstare potest venæ sectio, Sicut in alvo fluente quoque conceditur. *Horstius Inst. med. Disput. 18. q. 7.*

XXIV. Errant Medici qui *Galenum* sequuti in quolibet *sanguinis fluxu*, sanguinem vena in opposita aut longissima parte secta revulsionis gratia mittunt, Dicam tamen sanguine immodice & symptomatice fluente, sanguinem ulterius mittere, præter Hippocr. institutum esse, qui ut sanguinem ad uterum immodice fluentem revellat, cucurbitulas ad utramque mammam apponi jubet, sanguinem vero detrahi prohibet. 2. de morb. mul. vers. 36.) & si per hujusmodi vacuationem ægrotantes non insigniter lædi conspiciantur, quia sanguinem pauca copia educimus, parum tamen, aut nihil inde utilitatis persentire credo. Quid enim ad revellendum sanguinem, ad aliquam partem irruentem, facere credimus sanguin. miss. ad duas aut tres uncias? quæ vacuatio nedum motum in sanguine facit. Quia igitur largam s. m. quæ revulsionem forte facere posset, virtus non tolerat, & exigua nihil commodi afferre potest, ideo satius existimavit esse Hippocr. à sanguinis detractione abstinere, & ad alia remedia confugere: Obii. lib. de steril. versic. 422. venam secari jubet mulieri quæ non concipit, quando os uteri hiat, ac per consequens menstrua copiosiora fluunt? ♃. casus alius est, menses enim adeo copiose non fluunt ut fluxus dici possit: nec ea est virium debilitas quæ v. s. non admittat modicam; quam non in gratiam fluxus menstrualis præcipit, sed pro sterilitatis curatione. Obi. 2. l. de Humor. & 1. de morb. cruenta spuentibus venam secat ♃. Ejus intentio non est revulsionem facere sanguinis fluentis, sed auferendi plenitudinem quæ venæ ruptæ unionem impedire potest, & avertendi imminentem ulceris inflammationem: non minus enim secat in sputo sanguinis, dum vena aliqua avulsionem perpessa modicum & subnigrum sanguinem fundit, quam ubi rupta sanguis confestim & magna copia exit: Aperte sententiam profert, subjungens, *Et utatur dieta à qua siccissimus & exsanguissimus fiat*, Quæ palam faciunt non revulsionis gratia, ut fluentis sanguinis cursum tollat, venam secare. *Martianus comm. in versic. 36. lib. 2. de morb. mul.*

XXV. An v. s. Refrigeratis præsidio esse potest? Galenus l. de Rigore &c. ait *In affectu qui calefieri desiderat, neminem sanguinem mittere fuisse ausum.* Et 5. meth. c. 6. *Si vero horum nihil sit, caterum hyems fuerit, regiove natura frigida; tum natura quoque hominis frigidior, iis per s. m. & totum corpus graviter refrigeratur, & accidunt nonnulla quæ ad gravem perducunt refrigerationem symptomata.* Si regionis frigus, aut temporis prohibet, multo magis intemperies frigida: cum sanguis non modo nutrimentum præstet corpori, sed calor quoque naturalis ex eo perseverantiam obtineat; Idem tamen 8°. meth. 4. sanguinem mittere festinanter præcipit in laborantibus Ephemera à cutis obstructione, quam sæpe parit occurrens frigus, Suadet ratio, quia obstructio prohibet transpirationem, ab hac oritur redundantia succorum multitudinis, à qua obstructio & putredo. Sed rem oportet ita distinguere, Si affectio quam curamus frigida est, ut si quis e. g. intemperie frigida laborat, Solum calidis est agendum, & cavendum à s. m. quæ refrigerans est auxilium: At si affectio calida est, & refrigeratio tantum causæ antecedentis rationem habet, nihil nocebimus sang. miss. febrem extinguentes: procatarcticæ enim causæ indicatio nulla est. Tamen cum refrigeratio lædit etiam viscera, omnium maxime fugienda est s. m. *Vallesius contr. l. 7. c. 6.* Quæ contra s. m. afferuntur, de ea quæ fit solum vacuationis causa sunt intelligenda; ac cautos reddunt ne frigidorum cruditas eo educto sequatur, moderandamque quantitatem insinuant: Adde probatæ Medicinæ parentes in morbo merè frigido sang. miss. sæpe exercuisse: In Hydrope, à retentione consuetæ vacuationis, Hippocr. 4. acut. 11. Nam ubi calor à frigidiore ob copiam sanguine suffocatur, præsens auxilium est s. m. In palpitatione, affectu frigido, lib. de Rigore &c. c. 5. In priapismo 14. meth. c. 7. In suffocatione ab aqua frigida Dioscor. l. 6. c. 4. *Paulus* lib. 5. cap. 66. *Zacutus Princ. med. hist. 8. l. 2.* In morbis contumacibus à materia frigida, prorsus, aut justo parcius abstinere à s. m. prudentis Medici non est, Cum certum sit quamlibet corporis partem nutriri ab ea materia quæ in venis est: quæ quanto frigidior & crassior fuerit, reliquum etiam est affectum, à dicta materia concitatum, graviorem &

contumaciorem reddi: quam materiam dicimus partim minuendam sanguinis missione partim purgatione & attenuante victu; quo repurgata & renovata massa sanguinis morbus curetur. *L. Botallus de s. m. cap.* 12. Vide §. 15. lib. 7. tit. de Habitus affect.

XXVI. Illud mihi suspectum videtur mutationem coloris in sanguinis detractione spectandam esse, nam quo tempore fluit difficulter cognoscitur hujusmodi coloris mutatio: cùm verò jam fluxit, inspicere jam inutilius est: si quidem multoties bis terve sanguine misso, quod in altâ putredinis minera reconditur, ultimo loco extrahatur, in parva tamen quantitate, ita ut parum prodesse possit, ulteriorem tamen s.m. etsi summe necessariam, laborans citra noxam tolerare nequeat: Quo fit ut ea quantitatis mensura mihi certior videatur, quæ ex conferentiâ & tolerantia præcipue desumitur: ac quamvis statim non appareat conferentia, hoc tamen habet egregium tolerantia, quod si remedium ex arte factum sit, profuturum promittat, ac iteratum patiatur donec morbus virtuti cedat. *Mercatus de Præs. l.* 1. *c.* 2. Medici tribus vasculis excipere solent sanguinem; cum in ultimo decolorationem advertunt, impuriorémque, & ob deliquii periculum, mutationem coloris usque quo purus egrediatur expectare non audent, pronuntiant iterata sectione, non unâ, sed trinâ & quaternâ detractioni invigilandum esse: confirmantur in hac opinione, cum intuentur glutinosam superficiem in scutella, viscidam & tenacem sui: Verum hæc mensura fallax est: Sanguis ille decoloratior habetur pro sanguine misto cum chylo: Superficies glutinosa chylosa est. *Rolfinccius Meth. gen. lib.* 4. *sect.* 2. *c.* 10.

XXVII. Quantitas mittendi sanguinis prima fronte ea videtur statuenda ut omnem abundantiam subtrahamus; verum non licet, unum enim hoc est quod observasse mihi videor, Excessum nempe factum fuisse, cùm tantum est emissum ut sinister cordis ventriculus sanguinem non amplius pellat in corpus, hincque ad dextrum cordis ventriculum accedere non possit. *Walæus meth. med. p.* 78.

XXVIII. Sunt quidam casus in quibus *animi deliquium* evacuatione inducere expedit: Nam in maximis inflammationibus; in ardentissimis febribus, doloribusque vehementissimis, antiqui ut author est Galenus, evacuationem eo usque facere consueverunt: Non quidem ut leipothymia esset mensura maximæ evacuationis, ut est communis opinio, fallax enim admodum fuisset hæc mensura, cum quidam minima occasione animo deficiant, alii immodicas sine animi deliquio sustineant. At potius quia leipothymia prædictis casibus ex propria naturâ occurrit: per hanc enim retractio fit sanguinis & spirituum ad viscera, unde maxima fit ab affectâ parte revulsio: corporis item habitus refrigeratur quam maximè, sensibusque torpor inducitur. Hanc conferentiam in doloribus observavi, ut non possim satis explicare quam eximie eos tollat. Nob. mulier cum à vehementissimis capitis doloribus vexaretur, & omnia administrata essent irrita, dolor tandem ad eum excessum perveniebat, ut ob doloris acerbitatem in leipothymiam incideret, à qua cum non longè post sublevata esset, ab omni doloris sensu libera erat, in eoque statu perseverabat donec idem dolor recurrens novum animi deliquium induceret quod doloris medela esset, Hinc causa mihi innotuit cur antiqui in maximis doloribus ad animi deliquium evacuationes facerent: Nam etiam Hippocr. in pleuritide 4. acut. v. 241. eam commendavit, *Si quidem dolor tendat ad claviculam &c. isque acutus fuerit ducere oportet usque ad animi deliquium*, Non exclusivè, ut quidam interpretantur, Sed inclusive, inquit enim, *Si acutus fuerit dolor, ducere usque ad animi deliquium*, hinc patet in gratiam doloris vehementiæ leipothymiam procurari, qua hæc dolorem tollere potest: Cum igitur animi deliquium, etiam absque immodicâ evacuatione, omnibus casibus occurrat, in quibus probatur, non erit necessarium evacuationem eo modo administrare, ne æger antequam facta sit magna evacuatio, animo deficiat, ut Gal. animadvertit. Imo aliquando ita collocandus erit, ut per moderatam etiam evacuationem in leipothymiam incidat, quando scil. æger aut ob ætatem, aut aliam aliquam causam magnam ferre non posse timetur: idque assequemur si stanti aut sedenti sanguis mittatur. *Martianus comm. in vers.* 70. *l. de Humor.*

XXIX. Incidit frequenter circa venæ apertionem, *Animi deliquium*, quod præsentibus imo & Medicis parum exercitatis majorem metum quam ægris damnum inferre consuevit: Id tamen non artificis culpa accedit, sed mollitie animi patientis, quæ nimis prompte spiritus in corpore perturbat, ac pene cohibet, ex quo exolvi animus videatur: parvo tamen momento id præcavetur, nempe si æger stratus jaceat, & liquorem aliquem, aquam puta, aut vinum ore contineat, dum vena pulsatur & sanguis fluit: Si nihilominus prehendat, retento sanguine pollice vulneri adhibito facies frigida aqua illico respergatur, si longius pergat, etiam & nares trahantur, quo soluto, abductoque pollice, sanguinis quod sat visum fuerit prudenti artifici detrahatur, non autem cohibeatur, ut à nimium formidolosis fieri sæpe solet. Quod si sedentem corripiat, eo modo subveniendum est quo ille potuisset præservari: protinus is accubet thoro, vel leniter humi supine sternatur, respersa facie frigida, ut dictum est, facile enim ejus adventum cognoscet artifex si patientis vultum intueatur, aut pulsum observet, ille enim pallescit, hic rithmum variat. Sed ut facile percipitur, & à tam levi occasione concitatur, ita neque ægre dissolvitur, neque non facile patiens ab eo correptus in pristinos sensus restituitur. Licet in ejus accessu nonnullis terrificas totius corporis jactationes, palpebrarum & labiorum eversiones, & alia id genus advehat; quæ tamen cito evanescunt: quod equidem non fit in eo animi deliquio quod superfluas inanitiones consequitur. *Leon. Botallus de modo Incidendæ venæ* §. 20.

Multi venæ sectionem & sanguinis effusionem bene tolerant, sed dum solvitur ligatura, & vulnus occluditur in animi deliquium incidunt. His subvenies jusculo optimo ante venæ divisionem exhibito, quod non semel observavi. *Petrus Pachequus Observ. Riverio commun.* 51.

XXX. In progressu morborum, febrium præsertim, locum non esse venæ sectioni statuit *Joubertus* 1. ob aphor. 23. 2. *Inchoantibus morbis si quid movendum videtur move*, quod Galenus de phlebotomia etiam intelligit. 2. Nullus illi locus ubi purgatio maxime requiritur, at vero cum morbo procedente febrilis intemperies in dies sanguinem corrumpat, cumque fœculentum serosum, & male coloratum reddat, manifestum redditur potius purgationem requiri. 3.

vires

vires ... ejusmodi labe sanguinis, morbique diuturnitate fractæ dehortantur. Ponamus autem sanguinem labe infectum venæ sectione quoq; vacuari, non tamen cum fructu fiet hoc, quod vna cum peccantibus humoribus sanguis etiam bonus minuatur. Contra *Gaudinus* etiam procedente morbo non semel venam pertundit. 1. Quia cacochymia, quam febrilis intemperies introducit (vigente febre) in sanguinem, semper calorem præter naturam habet, qui v. s. non tantum alteratur, sed etiam peccantis materiæ bona pars evacuatur: 2. Quoties cruditatis vitia sese produnt, & novæ putredines, si vires non infirmæ, commode sanguis detrahitur: quod licet procedente morbo iterum & tertiò fiat, neque ἄκαιρον, neque ἄλογον. 3. An non verum in omni v. s. commoveri intro omnia, apertiora fieri, difflari meliùs, quæ ad febrium curationem magni sunt momenti. 4. Si cacochymiæ causa sanguis initio detrahitur, cur non etiam procedente morbo? His positis *Gaudinus* concludit in vtraque plethora, febrium genitrice, initio morbi, quod clauditur coctione sanguinis, ex virium consensu, vtiliter detrahi, non semel sed iterum & tertio: largius in illâ quæ est ad vasa, parciùs in altera, quæ gravis & infensa viribus: in vtraque itidem parciùs instante morbi augmento, & largius primis morbi diebus: *Et paulò post.* Cum cacochymiæ sint plures species, omnibus proprium accommodatumque remedium purgatio est, quâ impuritas subtrahitur & vacuatur citius, facilius, tardius, ægrius, pro corporis partium situ: attamen in venarum cacochymiâ multis de causis sanguis mittitur, ita tamen vt quod s. m. non est detractũ, ducatur purgatione. Hic tantum volo meminisse cacochymiæ febrilis, quæ vtiliùs multo demitur v. s. iterum atque iterum facta, quàm purgatione; quia aut tota educitur, aut saltem dum magnam partem impuritatis & vitiatæ materiæ elicuerimus, natura facilius reliquum coquet, profligabit, depellet; aut coctum potius depellendum Medico committet. Ad rationes *Ionberti resp. 1. ad aph.* Inchoantibus morbis, si quid &c. eum suam limitationem admittere, quatenus tantum particulariter ejusmodi principium intelligitur, vbi materia turget: cùm aliàs augmentum evacuationi magis accõmodatum esse videatur. Ad 2. Non sequitur vbi purgatio requiritur nullum omnino s. m. locum dari: clarũ id si cacochymiam in venis perpendimus. Ad 3. Virium ratio semper haberi debet, quæ procedente morbo sæpe quoque sufficientes esse possunt. Ad 4. Proculdubio majus est commodum ex largius vacuato sanguine corrupto, & vitij naturam extinguentis participe, quàm jactura ex puri, paucâ quantitate ex venis deductâ: quia hæc facilè sarcietur vbi ex venis detractum erit, quo non solùm ob impuritatem nutritionem labefactat, sed quod sensim purum vitiabit & corrumpet. *Gregorius Horstius Inst. Med. disp. 18. qu. 22.*

XXX. *a.* An in *statu & vigore morbi* admittenda sanguinis missio? In morbis quorum motus sunt repentini & celeres, & mores acerbiores, & feri, celerrime & validissimis auxilijs est succurrendum; primo igitur quoque tempore phlebotomia largior in ijs convenit: Vtilis etiam est moderata initio aliorum morborum, quibus alijs illorum temporibus posse conferre creditur, vt in tertiana: Nec solum *initio* convenit, sed & morborum *incremento*, verum non indiscriminatim in omnibus morbis, nec omnibus temporibus: non enim ea opus est in qualibet levi inflammatione, vel dolore, vel exiguo quovis morbo, per se sanabili, Neq; etiam æquum est credere, si initio dolorum lateris, gutturis oculorum, recte vena aperitur, ita & debere fieri primo insultu rigoris tertianæ feb. &c. aut alterius morbi dantis inducias; sed sat fuerit in suo initio, dum fiet à prima vel secunda accessione, vel etiam tertia: Ideo recte à *Gal.* dictum, *l. de cur. r. per s. m. c. 10. Dierum numerum non esse attendendum, vt quidam scripserunt, imo quocunque die mittendi sanguinis scopos in laborante inveniris, in eo auxilium illud adhibeto, etiamsi vel xx. is ab initio extiterit.* Et *9. m. m. cap. 5.* etiam ait, *Nullo non tempore mitti posse, verum quo maturius eo etiam melius,* In augmento esse vtilem vt nemo dubitat, ita in *statu & vigore* vix quisquam admittit, sed sane hoc contra hanc postremam *Gal* sententiam, & contra rationem, cum vtilissima sæpissime dicto tempore reperiatur, præsertim in iis morbis in quibus tanta vis conspicitur, vt anceps illorum exitus habeatur: At nos non modo sanguinem mittere non veremur in morbi vehementia, dum exanthemata eruperunt, vel erumpunt, sed neque etiam in ardentibus febribus, seu synochis, in quibus nec exanthemata, nec parotides, nec stillationes narium, neque aliud quidpiam præter febris magnitudinem apparet, & certe non infeliciter, sed summa cum felicitate: Scio tamen id *Celsum* evidentissime detestari, etiam & negare debere fieri vltra diem primam aut secundam, Quod postremum ita vt verum est, dum apte ad eos affectus refertur de quibus *Celsus* ibi, qui sunt illi qui strangulant, in quibus vix vlla spes est ægros redimendi, si strangulatio ante diem tertium non manifeste resolvatur, Ita & illud fere manifeste falsum, dum dicit, *Quod si vehemens febris vrget, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est, expectanda ergo remissio est:* Fateor equidem, si sciamus futuram remissionem, vt videmus in intermittentibus, aut continuis quidem, sed intermittẽtibus affinibus, expectari debere remissionem, quàvis etiam tunc nocere nunquam noverim, sed potius juvare: Scio me dicere paradoxum, sed tamen non recedere a rei ipsius ratione, sed tantum à Medicorum susceptis opinionibus, quas vt ego olim pro veris retinebam, ita vt illas, aut simpliciter falsas, aut magna ex parte à vero recedentes vsu artis recognosco, & rationibus confirmo: Quum certum sit febriles, imo & morbosos omnes impetus nullo alio auxilio tam facile extenuari, infringi & extingui posse quam eo ipso à quo ab eorum initio opem recipere solent. At à quo majorem quam ab hoc, vnde *Galenus* impetuosas has febres se sæpissime jugulasse fatetur? Si dicas *Galenum* non id imperasse, in ipso morbi vigore, difficilius hoc tibi erit probare quam mihi contrarium, cum dicat ille veluti miraculo quodam illas paulo post in multis fuisse extinctas, eo ipso die scilicet, vel sequenti; quod ego sæpissime etiam observavi: Verum hæc tam subita reliquiarum evacuatio per sudores non fuisset facta si morbus fuisset in suo principio, in quo materia inepta est ad expulsionem naturalem: At in ijs, in quibus reliquiæ morbi, triduum aut quatriduum post sanguinis missionem naturali evacuatione expelluntur, vt in illis quibus *Galenus loco citat.* dicit se secundo aut tertio die detraxisse sanguinem, qui die septima sudoribus copiosis liberati sunt, veluti in servo & libero, quorum mentionem facit *Galenus libro nono method. medendi cap. 4.* in his inquam missus fuit in principio vel augmento morbi, sed in alijs quibus postridie, vel ipsomet die crisis sequuta, crede fuisse factum, vt dicta ratio docet, in ipso impetu

& constantia morbi, in qua si suspectus exitus videatur, tutius est naturam adjuvare ope sola missionis sanguinis, non purgatione, quod equidem ego dum meo marte ægros tracto, nunquam non efficio: verum vbi observo salutis signa, etiamsi magnos febris insultus videam, ipsam pugnam totam naturæ committo; experientia enim didici esse verissimum id quod ait *Gal.* 3. *de Cris.c.* 2. *Pracedit enim excretiones criticas non mediocris in ægris perturbatio, cum alij difficulter spirent, vel delirent &c. vnde sæpe videas eos qui illis assident, & inexpertos Medicos non amplius de ijs sperare quam de ijs qui in foro ad necem judicantur:* Verum solus exercitatus Medicus discrimen horum potest cognoscere, quum hæc ipsa mala symptomata æque lethales ac salubres crises antecedant: Solus ergo prudens Medicus potest recte discernere quando in dicto impetu expediat naturæ succurrere, & quando sinere: Sed si petas, in ancipiti re quid præstat facere, nempe vbi salubrem pugnam ab insalubri vix est distinguere, Num satius abstinere à s.m. an vero ea molienda? Certe tutius erit moliri, quoniam convaliturо non nocebit, & alterum alioqui moriturum servabit; nec sic faciendo (dum non pecces in alijs) *Hipp. aph.* 20. 1. repugnabis, *Quæ judicantur &c.* At quo tempore opportunius (si aufugit occasio melior) quam dum natura in extremo est conflictu, in quo si succumbat nulla amplius superest emergendi spes: Non est igitur quod moveamur *Celsi*, facundioris authoris quam eruditioris Medici sententia, quam statim, & recte, extenuat, dum addit, *Si non decrescit, sed crescere desiit, neque speratur remissio. tunc quoq; quamvis peior, sola tamen occasio non omittenda est.* Certe hoc loco *Celsus* se Rhetorem potius quam Medicũ profitetur, Nam si est ægrum jugulare venam tundere dum vehemẽs febris vrget, quomodo tamen consulit faciendum si non decrescit febris? quid enim pejus febrienti potest contingere quam jugulari ab eo quod auxilij loco est, aut si aliquando eo loco posse esse vtile censet, cur tam absolute illud dixit, *ægrum jugulare?* Amplius si in febre insigni, in qua non speratur remissio, occasio mittendi sanguinis tantum est dum ea in suo statu & vigore est (quod intelligit dum ait, *si non decrescit sed crescere desiit*) quomodo hæc occasio pejor est? qua quæso erit pejor, aut quomodo? implicare enim videntur hæc inter se contradictionem: Statuimus ergo cum ipso *Celso* debere sanguinem mitti in statu impetuque febris, si in ea non speratur remissio, quod nos facimus contra vulgarium Medicorum sententiam; continuo in bucca habentium *aphor.* 20. 1. *Quæ judicantur &c.*

Misimus igitur hac occasione sanguinem in ipso magno morbi impetu in multis, vt in D.N. quem assidua, vehemens, & tertianæ finitima febris vrgebat, cum gravissimo vomitu bilioso, in ipso exacerbationis tempore: Ad hunc vocatus die tantum quinto, circiter meridiem, quo tempore periculosissime exacerbatur, Veritus ne vomitus inanis perseverantia vena aliqua interna disrumperetur, aut inflammatio agitatas partes adoriretur, aut vomendi ille irrequietus impetus & febris adeo ingravescerent vt remedijs postea nullus locus superesset; ideo statim ad ℥xv. sanguinis mitti jubeo, cujus auxilij tanta fuit opportunitas & efficacia, vt vna cum fluente sanguine vomendi stimulus cessaverit in totum, & febris remissa, quæ sensim inclinans ad diem 7. percurata est: Præstiti id non solum die ipsa exacerbationis, sed etiam hora summæ afflictionis: Idem in obsidione Rupellarum præstitimus in multis per exercitum disseminatis, vehementissima, & maxime putrida febri, imo subpestilenti laborantibus: quorum omnium nostrorum ægrorum nemo certe interijt qui venæ sectione sit vsus.

Quare, vt ad rem redeam, dico iterum efficacissimum esse præsidium missionem sanguinis, vrgente morbo, vbi exitus suspectus est: Quo pertinet illud *Celsi lib.* 2. *c.* 10. *Mitti sanguis debet vbi quis angina strangulatur, & vbi prioris febris accessio pene confecit, paremque subsequi verisimile est, neque eandem videntur sustinere ægri vires posse*, Id quod intelligi debet & de intermittente & de assidua, exacerbationes habente, in vtraque enim id oportet fieri, & in quovis alio morbo (salute non deplorata) in quo major est suspicio ingravescendi quam declinandi: Totum autem id tempus est vigoris aut status, secundum Medicos, dum morbus per spatium aliquod, in pari quodam certamine cum viribus corporis videtur consistere; non quod aut non in se augeatur, aut aliqua ex parte minuatur, sed id nobis est incognitum:

XXX. *b.* Et in morborum declinationibus num censendum erit hoc remedium inutile? putabant aliqui sic esse, freti hac ratione, Naturam posse residuum vincere, quod minus est, si potuit maximum, quod erat in morbi consistentia extenuare: Id certe plerumque visum est, cæterum non raro etiam falsum juxta illud *Hipp. Quæ relinquũtur in morbis recidivas facere consueverunt:* Dicunt hic aliqui non deberi has morborum reliquias missione sanguinis sed purgatione tolli; at nos contra, hac scil. magis quam illa; non tamen in omnibus morbis, sed plurimis, Rationes vide §. 12. *Leon. Botallus l. de cur. per s.m.c.* 22.

XXX. *c.* Non sola sanguinis vbertas, neque partes extraneæ illi admistæ, vel elasticæ impetum illi conciliant, vasa illum continentia sæpe circulationem incitant: Historia à *Willisio* allata Matronæ cujusdam quam curandam habuerat, sufficienter probat vasa sanguifera liquorem contentum motu ciere insolito & vehementiori: Mulier illa diutius atroci colico dolore vexata fuit, quibus motus convulsivi se adjunxerunt, Præscripta illi, ob pulsus magnitudinem f. m. è vena jugulari ad ℥iv, qui insigni impetu erupit: Ipsa vero paucis post horis apoplexia correpta interijt; Cadavere aperto vix iv. sanguinis vnc. in toto corpore superstites deprehensæ sunt: adeo vt vix rationi consonum sit à tam exigua sanguinis copia, tam validas & crebras impressiones factas fuisse tunicis nerveis interioribus cordis & arteriarum, vt adigerent ut hæc vasa ad sanguinem adeo rapide circumducendum: ideoq; admodum verisimile est cor & vasa ipsa sanguinem impulisse, neutiquam sanguine ipso concurrente. Ex vehementia quoque quorundam animi pathematum, gaudij, iræ &c. inferre licet canales sanguinis ex se hujus motum promovere, eo quod spiritus lucidi & sensifici, plus solito commoti, vehementius irruunt è cerebro in canales nerveos, eos forte qui ramos in cor & vasa ab hoc viscere oriunda diffundunt, quo fit vt cordis constrictiones multo sint crebriores & vehementiores: Simili in casu temeritatis esset & imprudentiæ ad v. s. confugere, eamque æque frepuenter instituere ac in inflammatorijs affectibus. *Gautier, Medicus Nivortensis in Mercurio amoẽno anni* 1681.

XXXI. Si virtus non permittat vt vena brachij secetur, ait *Avicennas* in Phrenitide aperiendam esse venam frontis, E qua, vtpote minore, sanguis in minore copia

copia effluit, vnde minor jactura & dissipatio spirituum: Hoc documentum non solum in phrenitide, sed in quolibet etiam morbo longo servandum, vt si vires non sint admodum robustæ tutius sit minores venas aperire: Non sunt ergo reprehendendi Practici qui in diuturnis morbis secant salvatellam. *Capivaccius cap. de Phrenitide.*

XXXII. Si eveniat vt venæ sectionem summa postulet necessitas, vires autem à principio morbi ad ipsum statum, neglecta ea ab initio, summe langueant, quæritur quid tunc faciendum? Sciendum est quod ante omnia vires languidæ sint examinandæ, vtrum ex oppressione, an vero ex resolutione hoc malum oriatur: Si vires oppressæ, cum in sua natura nihil patiantur, tamen sanguinis missio non posthabenda, sed repetenda, licet statim ab initio fuerit neglecta, Qua ratione *Hippocrat. 4. de rat. vict. in Acutis, & Galen. in commentar.* ex sanguinis interceptione & venarum occlusione sanguinem mittendum esse monent: Si vero vires fuerint resolutæ, & secundum essentiam patiantur, malim cum *Sennerto de Febr.* in hoc casu *Galenum* sequi, qui suadet ea auxilia quæ custodes corporis vires dejicere, medicoque calumniam conciliare possunt, omittere, & prognosticis vti, quam ancipiti remedio virium reliquias cum vita tollere: Est enim contra omnem medendi methodum exhaustos spiritus vitales magis exhaurire: Et artis Medicæ dignitati magis consulimus, si in ejusmodi casu instemus confortantibus & expectemus opportunum venæ sectionis tempus. *Hofmannus m.m.l.1.c.13.*

XXXIII. Intra fines moderatos error non levis momenti committitur, dum in quibusdam casibus sanguis nimis parca, inque alijs liberiore quam par est manu detrahitur, In febre ardente, pleuritide, peripneumonia, apoplexia alijsque magnis morbis, à sanguinis turgescentia aut incursu φλεγμονώδη oriundis, v. s. diminuta semper plus officit quam prodest, præterquam enim quod morbi causam antecedentem, sç. plethoram non tollit, insuper conjunctam, sç. inflammationem, aut sanguinis irruptionem augeri facit. Enimvero constans observatio est à cruore parcius detracto totam illico massam ejus insignius effervescere, novasque in partem affectam ῥοπὰς habere, Cujus ratio est, quod in magna plethora plures & sanguinis & seri portiones in recessus & angustias protrusæ illic residere coguntur, quæ post vasa perpaululum inanita, in massam sanguineam impetuose regurgitant, ipsamque valde exagitant, & huc illuc impetuosius adigunt: quapropter hoc etiam respectu vasa permultum depleri opus est, videlicet vt præter laticem priorem ab angustijs liberandum, etiam succo ab exilio reduci spatium concedatur, qui secus cruori minus congrue adveniens tumultuatur, ipsumque in effervescentias & eruptiones concitat: Hinc advertere licet quoscunque fere homines statim à venæ sectionis magis incalescere, qui tamen sanguine sufficienter evacuato, paulo postea temperatius habent. *Willis.*

XXXIII. a. Notandum tamen satius esse *parum Sanguinis* educi repetitis vicibus, quam simul ac semel multum ejusdem evacuari: Ratio est, quod sæpius observentur noxæ notabiles, imo ipsa mors supervenisse ægris ex copiosi sanguinis emissione simul facta, nunquam ex eodem minore quantitate educto, licet iteratis sanguinis missionibus eandem quantitas fuerit tandem extracta. *Franciscus Sylvius de le Boë Praxeos lib. 3. cap. 4. §. 107.*

XXXIV. Sanguinis redundantia v. s. præsertim tollitur, Sed quæritur, annon & alijs medijs ejus abundantia tolli possit? *Wallæus,* inquit, *Si inedia eam consumi sinimus; Cum calor noster innatus nunquam otiosus sit, sed semper aliquid postulet in quod agat, exinde fit vt ille deficiente confecto alimento, ipsum aggrediatur sanguinem & illum absumat: adeoq; Inedia ad plethoram absumendam & tuto vsurpari potest.* Ea vero in sententia *Erasistratus* videtur fuisse, si *Galeno fides habenda.* Dicimus autem 1. Inedia quidem plethoram minui, sed pedetentim non subito, prout plurimi morbi acuti requirunt. 2. Ex inedia, quod notum, vim quandam naturæ inferri, Est enim variorum symptomatum ac morborum ferax, Paucorum sæpe dierum spatio necare potis: Dum in illa vigor fermenti digestivi bene dispositi, non habens objectum in quod agat, devastat & consumit proprium stomachi alimentum, vnde in corpore sano boni atque vtiles non solum absumuntur humores, corpora exsiccantur & consumuntur, verum etiam in corpore cacochymico & impuro moventur & vna agitantur corrupti humores, ac partem illorum in defectu alimenti boni natura aberrans transmittit ad ventriculum, qui inde non leviter perturbatur, & per consensum cerebrum & cor affliguntur, ita vt postmodum symptomata symptomatibus conglomerentur. *Frider. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. 13.*

XXXV. *Avicenna Fen. 4. l. 1. c. 29. Sangu. missio multoties facit febrem & multoties facit putrefactionem &c.* Venæ sectio ob ebullitionem spirituum facit febres Diaras, & debilitando naturam, si nimia sit, putredinem excitat, debilitato calore innato: generat hecticam, si fiat in corporibus sanguine indigentibus, gracilibus, calidis, siccis; Quidam valetudinarius, æstate vigente, citra morbum, sanguinem sibi mittendum curat; qui gracilis, debilis, extracto sanguine febrire cœpit, & de hepatis phlogosi conquestus, Medicus virium defectum non advertens, non refrigerantium & expurgantium, tunc necessariorum, repetite sanguinem detrahit; hinc sanguine, in quo calor perseverantiam obtinet, vacuato, magis excarnis est factus & tabida febre corruptus interijt. *Zacutus Prax. Admir. lib. 3. Observat. 53.*

XXXVI. Si medijs morbis, aut etiam inchoantibus, sanguis ex vtero incipit fluere, tanti faciunt Medici commoditatem ejus regionis, vt ne si extra consuetum tempus fluat, merè symptomaticè, audeant alia evacuatione vti, quæ præcipuè possit illi fluxioni obstare: vnde evenit non rarò in curationibus morborum acutorum, non sine magno periculo hærere: Velut cum initio pleuritidis, aut peripneumoniæ, aut ardentis febris, ire incipiunt menstrua, rari sunt qui non prætermittant occasionem mittendi sanguinem ex venâ, aut vnde morbus acutus petit, mittere audeant, sed ex talis, quicunque morbus sit; allecti arbitror, commoditatibus ejus regionis, & periculis quæ solent accidere suppressis menstruis, deterriti: Non decet autem peritos artis rem vllam tam indistinctè accipere: Est sanè sanguinis, per vterum maximè, atque adeo ea sola naturalis evacuatio, proinde mulieribus ad quamplurima vtilis; & cum magno incommodo plerumque retinetur: Non tamen ea æqua semper vtilitate agitur, ac proinde neque eodem periculo semper retinetur: Sed ferè evenit,

quod in alijs omnibus evacuationibus, Si bene fiunt, sunt bonæ: si malè, malæ: Considerandum ergo, Non solum vnde fluat sanguis, sed an tempestive, h. e. quo tempore jam morbi crisis agi possit, & quo mensis consuevit, An neutro horum, sed morbo adhuc crudo & nódum devoluto mense; An devoluto quidem mense, sed morbo inepto judicationi: An hoc judicationi apto, sed nondum exacto mense. Primum enim si accidat, per opportunam censebis evacuationem, magnaq; felicitate in idem tempus concurrisse menstruam corporis evacuationem & solutionem morbi: Talem ergo, si integrè agatur, sines: sin minus, omni ratione juvabis: Nullam ergo secabis venam, aut certè ex crure; aliam vero evacuationem movebis nullā: Si autem neutro modo sit evacuatio tempestiva, ne illius gratia hæreas, sed mitte sanguinem quantum & vnde morbus poscit, id solum quantitati detrahens, quod casu incidēte fluxione videbitur suppleri posse: Itaq; si Pleuritis sit, mitte sanguinem ex cubito ejusdem lateris, vt fluat ex vtero non curans: Nam is morbus cum vrgeat, tolli se cito postulat, evacuatio vero adeo intempestivâ non postulat se servari: Sola regionis commoditas videbatur postulare: Ea renuētibus tam multis conditionibus non est magni momenti: Satis erit hac causâ non sisti vsu adstringentium: ab his ergo abstinebis, sanguinem vero mittes vnde morbus postulabit. Si vero ea evacuatio ante cōsuetum mensis diem, tamen pro morbi judicatione opportunè superveniat, judicationum tempestivarum regula servabitur; si integrè fluat, sinere; Sin minùs, juvare, nulla vero ratione prohibere, neq; aliò trahere, aut aliam evacuationem moliri. Quod si morbo intempestiva, legitimo vero mensis tempore venerit, si quidem morbus indifferens erit ad supernas aut infernas evacuationes, vt forte nephritis: aut sine loco certo, ut febris, mittetur ex crure sanguis, si sit opus mittere: Sin autem morbus supernas postulet & vrgeat, licebit mittere alternatè Medico, hinc & illinc, & dum supernè mittit, aliquâ arte infernè retinere, vt vinculis, aut cucurbitulis aut aliter &c. *Vallesius m.m.l.2.c.13.*

XXXVII. An humor putridus v. s. sit evacuandus, nullam habet difficultatem apud eos qui in omni morbo v. s. consulunt: Ego autem dico, si à *Gal.* placitis non sit discedendum, nusquam in ejus doctrina inveniri posse humorem hunc vena secta posse vacuari, sed aut purgantibus pharmacis, aut per vomitiones, aut vretica, aut hidrotica: videantur *c. 7. & 8. l. 11. m. med.* Quod si dixeris, quomodo sanguis putridus evacuabitur in synocha. Aut etiam humores excrementitij à sanguinis natura distantes, quando cum sanguine fuerint permisti? ℞. Putredinem sanguinis in synocho posse considerari, vel quā sanguis adhuc servat suam bonitatem; vel quatenus omnino propriam amisit formam: In priori casu, non est propriè loquendo putridus, etsi degenerare incipiat; quo in casu licet ob multitudinem mittere sanguinem & ob obstructionem ab ea factam: In secundo casu non licet, 1. Quia cum tali corruptione vires validæ non sunt, 2. Quia multitudo in cacochymiam degeneravit; quam purgans corrigit; De humoribus autem permistis cum sanguine idem esto judicium: nam duobus modis consistit hæc permistio cum sanguine; aut cū illius multitudine, aut citra eam: Prior venarum incisionem admittit, non ratione miscellæ, sed ratione copiæ sanguinis, quo vacuata copia, natura reliquum à putredine præservet: Secunda minimè exigit hoc remedium, cum id solum sit vacuandum quod naturæ facit negotium, at sanguis ejusce-modi nullum facit, quorsum igitur vacuandus? Cur ut vnciam vnam bilis permistæ excrementitiæ, apertâ venâ, deducas, placebit tibi vacuare libram vnam sanguinis boni? Quantum hæc medendi ratio ab antiquorum sententia distet, hoc præsertim potest testari, quod purgantia educunt vnum quempiam humorem peccatem è venis, hocq; proprie dicitur purgare, h. e. rem permistam ex multis eligere & puriorē reddere: Scio opinionem quorundam esse convenire semper v. s. vbi humores excrementitij cum sanguine misti sunt, sed ex dictis errare manifestum est; Nec minùs eos qui cum sanguinem corruptum vident, vt biliosum, æruginosum, aut aliter inquinatum, gloriātur multum se optime vacuasse & in dies v. s. repetere satagunt, haud secus quam publici quidam carnifices: At non sic *Gal.* qui in malo sanguine, vt pote genito ex caritate annonæ v. s. prohibebat; observans omnes fuisse mortuos quibus secta fuit vena, indicatione sumpta ab humore putrido. *H. Augenius Tom. 1. l. 10. Epist. 4.*

XXXVIII. Vt innumeras illas missiones sanguinis, quæ ad xv. aut xx. procedunt, nunquam facio; ita illud præfabor nullum ferè esse morbum, cujus curationem à s. v. non inchoēm, quia ea non præmissa, vix vlli remedio locus est: Plenum enim corpus, neque alijs evacuationibus præbet vias fluxiles, neque medicamentis vllis præstat commeatum; refrigeratum densatur, calefactum inflammatur, nulli curationi est opportunum: vacuandum ergo corpus eatenus vt curationem reliquam sine noxa sustineat, non autem eatenus vt facultas in posterum non sufficiat, aut corpus commemoratas antea noxas incurrat. *Vallesius m.m.l.4.c.2.*

XXXIX. Illi qui putant in v. s. naturam validam semper vitiosum sanguinem excernere, & bonum retinere; eò quod viderint in v. s. ad deliquium vsque instituta, prius sanguinem emissum in vase segregari, vltimo vero effusum semper vnum eundemque manere, illi inquam decepti sunt: Posterior enim sanguis non ideo non segregatur quia bonus est, sed quia stillatim & non rigorosè ac prior ille è vena prosilit: vterque & bonis & malis humoribus constat. *Walæus m. m. p. 31.*

XL. Renes alias pro centro corporis in longitudine ponunt, verum hoc melius refertur ad cor: Venæ sectio ejusdem lateris cum parte affecta melior est quam oppositi: Causa latet in arterijs non in venis. *Idem p. 81.*

XLI. Præstant Revulsionum species diversam inter se vtilitatem & gratiam: Nam ad *Originem revellere* his affectibus ex vsu est qui ex peculiari aliquo membro originem trahunt: Ad *Distantes* verò *Tractio* his qui ex toto corpore fomentum susceptant: Ad *Contraria* vero vtrisque, Nimirum ad contrariam partem ei à qua fluit, Et ei ad quam fluit: Et tertiò id habet peculiare, vt præcautionis gratia maximum præstet vsum; evocata natura, vt diximus, ad contrariam partem ei cui incubuit: Neque obstat in præcautione & curatione easdem venas incidendas esse: si quidem hæc revulsio humorum motui & cōsuetudini, potius quàm affectui & humori debetur. *Mercatus de Ind. Med. l. 1. c. 4. vbi plenius de Revulsiva s. m. Derivativa &c.*

XLII. Habitus fallacem ad s. m. notam præbet; quare virium robur attentius inspicere oportet, & venas ipsas, à quibus melius quam ex ipso corporis habitu virium robur elucescit: Id quidem docuit rimari *Celsus*, nam si latæ fuerint venæ, in habitu etiam pingui aut laborioso, facilius m. s. corpora ferunt:

ferunt: Sin verò tenues, quanquam gracilia sint, gravius id genus vacuationis ferunt. *Idem ibidem.*

XLIII. Novimus N. mulierem quæ adeo assueverat Sanguinis missioni vt cogeretur quotannis in vere sanguinem detrahere, alioquin non poterat sana degere: atque eam consuetudinem ad 80. vsque annum servavit & facile pertulit: tales tamen rari admodum reperiuntur. *Trincavellius l.2.c.10. Pract.*

XLIV. Quinquagenarius cacochymicus, maximis viscerum obstructionibus obnoxius, cùm impurgato corpore, absque vlla necessitate & consilio Medici, cephalicam dextram sibi tundi curasset, eademque die convivio interfuisset, sequenti die exortus est dolor circa locum incisionis, obtusus initio, quo sensim aucto & vehementiore facto, maxima serosorum humorum sequuta est affluxio, ita vt ab humero ad apices vsque digitorum incredibiliter tumeret, cum inflammatione & pustulis vndique scatentibus, è quibus serosus & acris humor copiosissimè effluebat, ita vt gangræna esset in propinquo; remediorum tamen efficacia liberatus est: Hinc constat quam periculosum sit in impuris corporibus quicquam movere. *Fabritius Hildanus Centur. 4. Observat. 71.* Vide *aliud exemplum ibidem Observat. 70.*

XLV. Ingerit hic sese curatio haudquaquam ex trivio: Iuvenis sanguineus post sanguinis missionem & præparantes potiones leve pharmacum assumpsit: post duas horas immani ventris dolore oppressus est, qui bis excreto per alvum humore est lenitus: post vnam horam quinquies copiose dejecit, sed ita ardore interno conflagrans vt viscera sibi exuri putaret: accessit deinde febris ardentissima, sitis inexhausta, dolor ilium sævus adeo vt respirationem & vocem interciperet: Vocantur Medici qui multa frustra adhibent, nam dolor sævius vrgebat, Accedo ipse, sanguinem emittendum impero, nam vires vtcunque constabant: reclamant omnes; nam duo motus contrarij eadem die non sunt celebrandi: Sed cum dolor immanior invalesceret, coacta necessitate, me jubente sanguis extrahitur: hoc misso dolor mitigatus & febris remissa: Præceptum *Avicennæ* sequutus sum 4. 1. *cap.* 8. *Quod si enema non inverit, & mala supervenerint accidentia, extensiones corporis, & oculi exierint, & fuerit motus ad superiora, necessaria est minutio.* Vide *Paulum lib. 7. cap. 6. Zacutus Prax. Adm. lib. 3. cap. 58.*

XLVI. Vena Porta in morboso corpore cacochymiam continet, quam deplere per venæ sectione multiplicem dubitatur an sit tutum, ne refluens iste sanguis in venas majores circulationi dicatas, totam massam sanguineam inficiat. *Riolanus Enchirid. Anatom.* Ne impuritas primarum viarum, sanguine misso trahatur in venas, primo debet tolli: sed hoc periculum non omnem sanguinis missionem sequitur, sed tantum, pro veterum consuetudine copiosam. *Augenius.*

XLVII. Sanguinis missio consuetudinem parere potest: Sic Æthiopibus, quibus frequens frontis scarificatio, frons prurit ubi sanguis redundat: Ita & ijs qui assuetis scapularum scarificationi & venæ sectioni in cubito: assuescit enim natura mandare ad partem affectam, quia pars inanita à toto trahit, & quia ad partem secari assuetam se exonerat.

XLVIII. Tempore menstruæ purgationis vena secanda non est, ne naturæ motum impediamus aut præcipitemus: Hoc autem intelligendum dummodo illa vacuatio, ex lege naturæ, modum non excedat, aut diminuta sit, vel simpliciter, vel habitâ ratione vrgentiæ morbi: Si enim nimiâ copiâ sanguis erumpat, tunc tuto ex venis brachij potest emitti: Deinde si tunc accidat morbus aliquis gravis, qui citissimam vacuationem poscat, & superiores partes premat, ex superioribus partibus mitti potest, ut in pleuritide sæva, suffocante anginâ: Nam si tunc è talo sanguinem emittas, vel expectes naturæ motum, vt plenitudini vel acutiei morbi possit sufficere, antequam morosa illa vacuatio prodesse qaeat, æger succumbet: Oportet ergo vrgentioris mali habita ratione, è superiori propinquiorique parte sanguinem mittere, impositis prius femoribus cucurbitulis, vel fricatis cruribus, vel sanguine misso è talo, vt vtrique indicationi satisfiat. Rursus si diminuta menstrua purgatio sit, & ad partes superas restagnet, & sputum aut vomitus sanguinis subsequatur, tutissimum est venas tali tundere, juxta *aphorism.* 5. 32. Præterea, si fluens actu menstruus sanguis non sit pro multitudinis ratione, qua ratione motum illum imperfectum supplere possumus nisi sanguine misso? quod docet *Galen. 9. method.* 5. Licet enim fluente menstruo, si morbus sit placidus, mitis, ac signis firmatus securis, temere motum naturæ interturbare nefas sit, tamen si integer is non sit, nec pro multitudinis ratione, ipsum complere oportet, ne ex procrastinatione auxilij morbus sumat incrementum. *Zacutus Prax. hist. lib. 3. cap. 9.*

XLIX. Quidam dies quosdam infaustos & infelices observant tum pro purgatione, tum pro venæ sectione: Ego verò nihil conferre ejusmodi observationes non rarò sum expertus, & merito quidem: Primo, Quia Cœlum vniversalis est causa, quæ non agit nisi causæ particulares bene dispositę fuerint: Secundo, Quia Astrologica judicia plurimum incerta sunt, varia, ambigua, suosque opifices illudentia, ob diversitatem proximarum causarum: Idcirco in ægroto homine temere eam admittimus, cum plurimum vrgeat occasio. *Horatius Augenius de Venæ Sect. lib. 8. cap. 19.* Cum Lunæ decursus magnâ ex parte damna ac detrimenta corporibus infirmis inferat, in disputationem vocari possit, An in ea parte, quâ moratur Luna, incidenda? Nam in hac re plerique meticulosi sunt, nec tale quicquam tentare audent, etsi morbus vrgeat, atque ejusmodi præsidium confestim exposcat: Ego vero intrepide magnaque subsidij, morbique propulsandi fiducia maturè id aggrediendum judico: acuti enim celeresque morbi nullas admittunt inducias aut moras: Nec quis etiam deterreri debet, aut ab incepto desistere, etiamsi adverso aut maligno sydere id tentari videatur: Sic in pleuritide, angina, pulmonis atque epatis inflammatione, neglecta astrorum anxia observatione, ac siderum aspectu, maturè ad venæ sectionem properandum, etiam in ea membri parte quam Luna occupat: *Levinus Lemnius l. de occ. natur. mirac. 4. c. 15.* vide *plura apud Arn. de Villanova, Guidonem, Ioubertum, Botallum, Heurnium, Claudinum &c.*

L. Errant qui inediam & venæ sectionem simul adhibent, quod citra magnum ægri damnum & periculum fieri nequit: Admonuit enim *Galenus* indebitis intempestivisque vacuationibus plus lædi ægros, quam convenientibus & tempestivis adjuvari, ob virium resolutiones quæ vacuationibus illis succedunt, Indebitæ autem & intempestivæ sunt, & quæ post inedias adhibentur Quod *Galen.*

lib. de venæ sectionem contra *Erasistrantaos Romæ* degentes expressit. Nec obstat quod *Hippocrat. lib. de vict. acut.* post venæ sectionem inediam præcipit, neque enim plurium dierum inediam intelligit, sed aliquot horas post venæ sectionem abstinendum censet: Eam autem inediam intelligimus, quæ vno die aut pluribus sine cibo omnino steterit, vel diu cum exiguo victu perseverarit. In quibus neque s. m. neque purgationi locus esse debet. *Aug. Ferrerius Castig. cap.* 18.

LI. An vbi reiteratione sanguinis opus est venæ sectio secunda copiosior esse debet? Nam videtur *Galen. lib.* 4. *de sanit. tuend.* secundam copiosiorem efficere: *lib.* autem *de Vena sectione* in reiteratione adjicere dimidium jubet; Multi intelligunt esse vacuandum dimidium respectu prioris: Ego verò supra priorem quantitatem adjiciendum esse dimidium: nimirum prima vice ℥ vj. esse detrahendas; secunda ix. quanquam adversus est locus *lib. de vena sectione cap.* 17. ubi *Galen.* prima detractione tres libras extraxit, deinde post horam libram unam: sed illic res urgens, vt arbitror, coëgit priore detractione plus extrahere. Res tamen hoc modo venit expendenda, Nimirum, quod ubi nihil impedit, & necessitas plurimum non urget, satius est à pauca incipere quantitate: præsertim vbi vires ægri non habemus expertas: cæterum ubi eas cognoverimus, & ipsæ consenserint, urgente necessitate, plus oportet in prima vice extrahere, nonobstante *Galeni* dicto quod præcipit secunda detractione dimidium addere. *Mercatus de Præsid. lib.* 1. *cap.* 2.

LII. Mos est peritis Medicis, ubi utroque opus est auxilio, si laborans alterum pertimescat (licet primo fieri expediat) reliquo uti. Qua in re cautè accipienda *Pauli & Oribasij sententia*, ac *Galen.* 12. *method.* nec incautè vnum alteri substituendum, Docent hi, Quod si cuipiam detractus sanguis non fuerit ob metum &c. oportere vel per urinas materiæ copiam evacuare, vel per meatuum reclusionem, vel febrem lenire aut refrigerare, aut alvum largius ducere. Quæ sententia medicinalibus disciplinis plurimum adversatur, Si quidem dum in febribus sanguis redundat, eum purgatione demere non licet, nec per urinas aut sudores: talia enim noxia forent, non demptâ plenitudine, à cujus vacuatione incipit semper per *Galen.* Nec excusare potest timor, nec efficere vt quæ nocitura sunt non noceant, pleno existente corpore: nam si purgamus, æqualem sanguinis quantitatem relinquimus, Si sudores aut vrinas movemus, nihil magis plenitudinem demimus: Nisi sic explicemus *Galen.* scilicet primis diebus non misso sanguine, statim in alios degenerare humores quos purgare oporteat: At hoc consilium *Galeni* non intelligitur, nisi quod purgatio fiat quo tempore debet fieri s. m. Nam in febribus & purgare, & sudores & urinas movere necessum est, verum unum fieri non potest loco alterius & tempore: quare cogendus est æger ad s. m. cui si obstiterit, indicto periculo, tutiùs est ad febris refrigerationem indicationem convertere; hirudinibusque aut scarificationibus; quod si renuerit, tutius est discedere. Verùm in alijs morbis, vbi par est necessitas, quod laborans elegerit exsequendum est: cæterum citra alterum horum auxiliorum, sudores aut vrinæ citra noxam moveri nequeunt; necessitatem enim purgationis aut sanguinis missionis non excusant: At in quibus sanguis mittitur ob dolorē, casum aut percussionē, tutò possumus loco missionis sanguinis sudores movere, quod sua sponte natura efficere solet maximo cum solatio. At ubi utroque auxilio opus est, & vtrumque laborans renuit, major est difficultas, tunc sequendum *Aëtij consilium lib.* 3. *s.* 4. *cap.* 17. *Quidam adeo formidolosi sunt & mollitie fracti, vt neque nomen venæ sectionis aut purgationis audire sustineant, Non melius tantum, sed & fortunatius est nullum talem contingere, Et tamen si ad curandos ægros cogamur, prædicere oportet diuturnos dolores ijs affuturos, & vigilias, articulorum torturas, præsertim si crassus & multus sit sanguinis influxus.* Abstinentia igitur imperanda est, clysteres moderate fortes injiciendi, admovenda epomphalia; vtendum alvo laxata vnguentis discussorijs & frictionibus &c. *Mercatus ibid: cap.* 7.

Galenus 4 *de san. t. c.* 4. sic ait, *Si quis vel propter ætatem, vel timiditatem permittere se Medico ad sanguinem vllo modo detrahendum nolit, huic dejicienda largius alvus est, aut si id quoque suspectum habet, alia ratione educendum supervacuum est.* Ex quo patet quod vbi morbus s. m. postulaverit, si vires eam non sustineant, aut per ætatem, aut alia ratione, tunc purgatione esse vtendum quæ bilem vtramque & pituitam evacuet, Satius enim est vt solus sanguis redundet quam cum eo cæteri, Et pars insuper plenitudinis demitur facta expurgatione, & promptius humores ventilantur, qui antea in ventis conculcati difflari impediebantur: Quod si ex plenitudine & cacochymia permixtus est affectus, huic alvus largius ducenda quam si venæ sectione daretur locus, ut nimirum sola purgatio utriusq; vacuationis usui sufficiat: quare quando affectus mixtus est ex plethora & cacochymia, & cum sanguine peccant alij humores, tunc purgatio supplet vicem phlebotomiæ &c. *Zacutus Pr. Hist. p.* 569.

Si phlebotomia fieri nequeat, an purgatio sola ejus vicem supplere potest, vel victus parsimonia, vel exercitium, frictiones aut sudores? Id credo fieri posse si nulla febris adsit, maxime per Orragoga, quæ serum è venis exhauriunt: sic enim depletis venis reliquum corpus extenuari potest, idque factitant exteræ nationes quæ detractionem sanguinis timent. *Riolanus in Ench. Augenius Tom.* 1. *Epistol. p.* 77.

LIII. Duo obstant & impedimento sunt quo minus facile cacochymia purgatione tollatur, Vnum quum liquidum corpus & ad expellendum expeditum minime est: Alterum quum noxius humor in purgandi vias neutiquam devergit; Liquidum corpus non est, in quo noxius humor immoderate crassus aut viscosus ac minime profluens inest, vel in quo tanta jecoris aut inferiorum venarum obstructio insedit, vix vt via pateat per quam possit humor è venis per alvum derivari: Tum igitur noxius interclusus venæ sectione demendus est, ne illic quasi furore turgens & vijs interceptus in aliquam partem nobilem interrumpat, seque infigat, Alterum purgandæ cacochymiæ impedimentum est, quum pari affecta longe adeo à vijs purgationis seposita est, vt in eas devolvi derivarique noxius humor nequeat: quo rerum eventu & conditione vena dirigitur ampla & conspicua, ea vtique incidenda erit, maxime si morbi symptomatisque magnitudo premit: Ita si pituitosa distillatio in fauces vel in pulmones irruens, si suffocationis infert periculum, venæ sectione tollitur. *Fernelius lib. de Vacuandi ratione cap.* 9.

Multo commodius suscipitur sanguinis missio ante Expurgationem quam hæc ante illam: hæc enim laxat vias, quo maxime corpus ad expurgandum eget: Illa debilitat vires, quo nihil ad mittendum sanguinem periculosius: Rursum, sanguinis missioni non obstat impuritas, expurgationi vero obstat repletio: Inutilius igitur jam mittitur sanguis expurgatus quam antequam expurgaretur, nisi contigerit expurgatione concitari ardorem novum in visceribus (quod maxime evenit cum non antecessit sufficiens sanguinis missio) tunc enim nihil consultius quam ab expurgatione sanguinem mittere: Alioqui cum utraque vacuatione est opus, missionem sanguinis oportet antecedere dictas ob causas. Vnde rursum evenit ut sæpius missio sanguinis sola curationem perficiat quam sola expurgatio, quia scil. est evacuatio ordine prior: à priori autem magis natum est succedere quod posterius, quam à posteriori quod prius: Misso igitur sanguine sæpe sponte naturæ expurgatur corpus alvi profluvio, vomitu aut sudore succedente: Expurgato autem corpore non solet succedere fluxus sanguinis nisi raro menstruus, imo neque expurgari bene potest repletis canalibus: *Vallesius meth. med. lib. 2. cap. 3.*

Constat sane quod in omni repletione vasorum generis, præcipue plethorica, si primum vena incisa corpus evacuaverimus, tum pharmacum postea datum inveniet venas & corporis meatus non ita refertos nec obstructos, ut pharmaci vires, natura duce, impeditæ totam corporis molem penetrare possint, & mira facilitate noxios educere humores; si vero vasa fuerint sanguine aliisve humoribus repleta, tum obstructis circa hepar & mesenterium venis; pharmacum non ferenda alvi tormina, cruciatus & animi deliquia excitabit, ac venulas divellet, nihil quoque dignum evellet: Proinde *Hippocr.* in omnibus fere morbis acutis (4. acut.) in quibus humores non turgent, in phlegmone aliisve internis viscerum tumoribus & apostematibus, & in quibus morbis omnes humores æque servata eorum proportione augentur, virtute & ætate ægri consentientibus, curam à venæ sect. auspicatur, At si tantum unus ex illis humoribus redundaverit, aut computruit, aut exigua fuerit sanguinis boni substantia, aliorum humorum copia superata, tum primum ab alvi dejectione evacuationem molitur: In hujus altercationis discussione, pharmaca, cum *Avicenna*, ea nominamus, quæ elective purgant, quorum virtus ultra hepar per universum corpus dispergitur; At eorum quæ *Lenitiva* vocant, ac clysteria ex his, & medicinarum obstructiones aperientium & humores viscosos incidentium decocto confecta, horum inquam usum ad eluendas ventriculi & intestinorum sordes, ne his virtus pharmaci obruatur, & ratione vacui in venas phlebot. exhaustas succedant, ut his quoque obstructi venarum mesenterii meatus aperiantur, ante v. s. & pharmaca fortia non repudiamus: Horum tamen omnium recta administratio ex prudentis Medici judicio conjecturali dependet. *Ioh. Langius* Epist. 17. l. 1.

Quod diximus de præmittenda purgationi Venæ sectione, habet imprimis locum quando urget affectus curandus, estque in mora periculum: Quando autem nihil urget, conceditur que Medico tempus sufficiens ad omnia requisita paulatim absolvenda, non multum interest unde faciat ipse curandi initium, an à sanguinis missione, an à purgatione, humorumque peccantium evacuatione: quamvis ego existimem, ni peculiares rationes dissuadeant, semper tutius inchoari curam à missione sanguinis, quoties ille venit simul educendus; Ni inquam peculiares rationes dissuadeant; Sic *cœlo existente pluvioso & humido*, quemadmodum tunc tutius & commodius instituitur purgatio quam venæ sectio, ita præmittenda tunc Purgatio, Et contra *cœlo existente Sereno* sanguinis eductio instituitur felicius: qua de causa cœlum serenum optant observantque Medici prudentiores ad venæ apertionem: Sic quoties redundat in corpore aut pituita aut bilis multa, & idcirco plus urget purgatio quam sanguinis eductio, satius est tunc præmittere purgationem, & quidem aliquando sæpius, antequam vena secetur; quoniam supponitur non tam redundare tunc sanguinem quam Humores alios. *Sylvius de le Boë praxeos l. 3. c. 4.*

LIV. Si humoribus, (ut sæpius solet) vitium insit ex plenitudinis & cacochymiæ permixtione, ut res maxime difficilis maturo eget consilio: Existimanda est primo humorum, cui in venis accreverunt, differentia, cum enim alterutra plethora præsit, sanguis quidem largiter fundetur, donec ad mediocritatem reducatur, hoc vnum subsidium gravatas vires facile citra jacturam levat & recreat, neque tunc ulla purgatio ex usu est: Cæterum dum impuriori sanguine venæ implentur, esto ex plenitudine & cacochymia permixtum vitium, utrumque vacuationis genus desiderat: Denique, si qui venas implet sanguis calidior est, ac multa bile perfunditur, extrahendus protinus est, idque parcius & restrictius quam in simplici plethora, eo usque solum donec plenitudinis pericula vitentur: quod verò adhuc superest, non venæ sectione, sed purgatione pelli desiderat: quæ quidem post sanguinis detractionem tutius fiet, tum quia refrigeratum est misso sanguine corpus, tum vero quia metus perturbationis vel obstructionis augendæ demptus jam est: *De melancholica & Pituitosa plenitudine vide artic. 4. & 5.* Si (ut in quotidianis febribus & aliis pituitosis affectibus videre licet) sæpe cogit necessitas sanguinem mittere, parcè quidem ac partitè id efficiendum est, prout vires & morbi diuturnitas permiserint: Denique quæcunque plenitudo, pituitæ aut alterutrius bilis, aut miscellâ alterius succi, conspurcata, sanguinis quidem detractionem ante expostulat, ea tamen quantitate quam cacochymiæ natura permiserit, deinde alvus cienda est, ut noxius humor, qui superest, commodius expurgetur: Verum si major cacochymia appareat, attente rimari oportet an febris ab ea succendatur, an secus: nam si primum, citra moram à s. m. est auspicandum, ac purgationem, donec occasio sit, præmissâ nimirum coctione (nisi humores turgeant) differre oportet, Si secundum, licebit quidem sanguinem mittere (si quidem plenitudo, licet minor, etiam adest) largius tamen ac citius purgare; Denique eo parcius sanguis mittendus est quo magis cacochymia invaluerit, quoniam in ea corporis & affectus constitutione parum firmæ esse solent vires: qua ratione, nisi venæ supra modum plenæ sint, graveque periculum impendeat, aut rei sors se habeat, vt mox diximus, sanguinis mittendi vicaria erit levis expurgatio, eaque frequenter iterata, & maximè si æger v. s. perhorrescat: At si sors tulerit vt pares vires plenitudinis & cacochymiæ sortiantur, non, vt nonnulli censent, indistinctè à quavis licet incipere, sed considerare eo tempore expediet an hæc vasorum plenitudo obstructionem efficiat, quæ

quidem duplici ratione s. m. præire cogit: tum quia ante purgationem obstructiones hujusmodi auferre oportet, quod in casu posito s. m. commodius fiet: tum vero quia hæc obstructio purgantibus obest medicamentis: namque obstructione & plenitudine stantibus, vis medicamenti permeare nequit, præsertim cum expurgans medicamentum & calore & trahendi facultate humores exagitet & corpus perturbet; quod cum plethoricum sit, in gravius discrimen decidit, quo fit ut v. s. præmitti omnino debeat, id etiam Gal. asserente l. 2. ad Glauc. c. vlt. Qui ab eo sumere exordium jubet sine quo alterum tuto exequi non valemus, Neque id adhuc sat est, sed excogitare etiam expedit an ex hujusmodi plenitudine & cacochymia febris suboriatur, hoc enim nobis certius præmittendi sanguinem indicium præstat, nisi quid ex his obstiterit quæ Galenus recenset, nam imminutâ plenitudine, quæcunque putrida, aut aliter inquinata supersunt per convenientem regionem facilius deinceps haurire licebit: In aliis verò dum par est utrumque vitium, & febris non adest, haud abs re fuerit à quovis initium sumere, dummodo alterum non sit magis morbi causa quam reliquum, nam eo tempore à potiori morbi causa curationis principium sumere oportet. *Mercatus de Præsid. lib. 1. c. 7.*

LV. Missio sanguinis quantò maturior, tantò utilior, ac proinde initio prima & maxima ejus occasio est: Quare errant quam maxime qui curationes semper inchoant à purgatione, hancque missioni sanguinis præponere student. levi quacunque suspicione cruditatum: Certè verissimum est crudorum abundantiam in ventre, impedimento esse missioni sanguinis, quia à recens inanitis venis rapiuntur inde, rapta verò, aut in angustas impingentia vias, obstructiones viscerum faciunt, aut in latiores etiam deducta totum corpus crudis replent, & vitiant sanguinem, aut faciunt utrumque: oportet vero haud dubiè hæc coqui, aut vacuari, antequam mittatur sanguis: Qua causa illi, nulla alia ratione fidentes fieri posse ut cruda à ventre absint, semper ante m. s. expurgant; cum tamen Hippocrati in satietate manifesta (1. de vict. acut. 41. & 4. 36.) videretur satis diem unum sine cibo transigere aut clystere uti: unde alii ferè jam omnes, nunquam non vnam aut duas horas ante m. s. clystére intestina evacuare student, ne scil. fæcum tenues partes deductæ vitient sanguinem: Quod etsi tolerabilius est quam purgando totum corpus plenis adhuc vasis commovere, tamen præterquam quod ubi plena manifeste intestina non sentiuntur, neque pondus in illis ullum est, frustra tentatur, non caret noxâ, atque adeo aliquando maximâ: Multis enim à recens accepto medicamento non satis vacuatis; in ipsa missione sanguinis turbatur alvus, & ante tempus animo linquuntur, quod ipsam missionem impedit & vires plurimum exolvit. Quâ causâ ego, nisi cum peculiaris & manifesta necessitas illius incumbit. ut cum dictorum aliquid est, tali clystere non utor, atque si utendum est, non prope ipsam missionem, sed multo ante; quò scil. motus quem ciet jam conquieverit, cum præcipuè soleat sola ipsa s. m. succos corporis commovere, qui non rarò sponte in ventrem feruntur: Is ergo motus accedens priori, quem clyster civerat, fit nimius, & ante finitam missionem sanguinis dicta affert pericula: Quare ego multò consultius puto, ubi facultatis debilitas non obstat, mox à m. s. clystere uti, quo, re jam circa missionem bene gestâ, quod per eam motum exagitatumque est, trahatur in intestina, per quæ & evacuetur: Quod sæpe vidimus adeo feliciter cedere, ut vacuatus simul & expurgatus sine pharmaco homo sit, Constet autem virtus, si enim neque gravata manifeste intestina sint, neque virtus abunde firma, nullo, neque ante, neque post, clystere utar, sola missione sanguinis ea die contentus. *Vallesius meth. medic. lib. 4. cap. 2.*

LVI. Senilem ætatem non prohibere v. s. statuit Galen. de cur. rat. per s. m. c. 13. Septuagenariis, *inquit*, modo dicti adsint pulsus, si affectus jubeat, venam secabis: sunt enim quidam & in hac ætate multi sanguinis, viresque habent robustas: sicut alii sicci, & pauci sanguinis, & facile arescentes quavis percussa parte: Itaque non numero annorum solummodo animum advertes, quod quidam faciunt, sed & corporis habitui: nam sunt qui lx. ætatis anno v. s. non ferant, cum quidam qui lxx. nati sunt annos perferant, verumtamen minus utique his detrahes, etiamsi eandem habere affectionem, quam florens corpus appareant: *Hæc Galenus*: Si igitur validus Senex pleuritide, peripneumonia, febre ardente, aut ejusmodi morbis affligatur, dubium non est illi posse & deberi mittij sanguinem, cum vix absque illis remediis ejusmodi morbi unquam curari possint: quod si ad remedia perferenda non sufficiunt, necessario illis fuerit pereundum, sicque morbi omnes in senibus lethales forent: Vidi hominem cui annum agenti lxxiij. quater intra triduum vena secta fuit, & vacuatæ fuerunt sanguinis unciæ ad minimum xxx. Rhates quoque in ætate decrepitâ, quæ gravi pleuritide torquebatur, sanguinem emisit. *Primirosius Error. Popul. l. 4. c. 23.* Adducendus hoc loco elegans *Celsi*, „ de ætatibus Antiqui primam ultimamque ætatem su- „ stinere non posse hoc remedii genus iudicabant, „ Sed interest, non quæ ætas sit, sed quæ vires sint: Er- „ go si juvenis imbecillus est malè sanguis emitti- „ tur; emoritur enim vis si quæ supererat, & hoc „ modo erepta est: At firmus puer, & robustus se- „ nex tuto curantur: Maxime tamen in his Medicus „ imperitus falli potest, quia ferè minus roboris il- „ lis ætatibus subest.

LVII. Exorta inter duos Medicos lite, Iunior senem septuagenarium, cephalalgiâ laborantem phlebotomia curandum esse alta voce clamabat, pulsui magno & inflatis venis animum adhibens: Senior pulsum flatu plenum, & sic fallacem esse prædicabat: At adstantes junioris eloquentiâ ducti, consentiunt: aperta vena, juniore pulsum tangente, cum aliquantulum sanguinis emanaret, in ipso v. s. actu æger animo deficiens emoritur. *Zacutus med. Princ. histor. l. 1. hist. 5. Praxis admir. lib. 3. Obs. 55.*

LVIII. Neque metuendum hoc genus præsidii in tenella ætate, præsente morbi magnitudine, cum sæpius ego, secta quinetiam vena, s. m. præscripserim, & quidem primo ex salvatella ejusdem lateris puero decem annorum, pleuritide gravissima laboranti, qui hoc præsidio sub vesperam sequenti die fuit liberatus & omnino convaluit: Quo præsidio etiam usus sum in aliis pueris angina laborantibus, hac ratione adductus & propria experientia, quod quamplurimis pueris trium quatuor, vel quinque annorum, vulneratis aut saxo, aut cultello, vel aliquo alio instrumento, sanguinis libra effluxerit aliquando: atque illi potissimum cui ex secta arteria muscu-

musculi temporalis magna vis sanguinis erupit: quem tamen juxta cum aliis sanavi citra ullum in facultate auctrice detrimentum; quinimo ipsorum aliquos novi adhuc num superstites, robustos, pingues & carnosos: ut propterea in morbis cum vitæ discrimine; præsente indicatione v. s. hoc præsidium non sit formidandum. *Marchetti Observat.* 56. Sed omnem fidem superat audacia junioris Chirurgi Parisiensis: Neocomi Helvetiorum Medicinam dum facerem, sed urbe ægrorum causa abessem, puellus obesus, optimæ constitutionis, decem septimanas natus, sed qui omnium indicio annicus credebatur, pleuritide sæva corripitur; Illius indicia dabant tussis vehemens, febris acuta, & quod cum in cunis reponebatur, aut ab iis efferebatur, sub ulnis correptus, atque ubi vel leviter in latere dextro tangebatur, & postquam tussiverat, vehementissime ejulabat, cum difficili respiratione: Temerarius inquam, sed felix Chirurgus, hirudines duas flexuræ brachii dextri admovet, atque circiter sanguinis uncias duas eduxit; quod præsidium tantæ fuit efficaciæ, ut omnino liber à funestissimo morbo eadem die evaserit. Sed quamvis semel atque iterum bene cesserit sanguinis missio, ob robur ægrotantium, non tamen statim in exemplum trahi debet: Climata frigidiora omnino non admittunt, Neque in calidioribus regionibus semper bene cedere ait *Victor Trincavella* de cur. affect. l. 2. cap. 10. qui refert Venetiis & Patavii Medicos quosdam teneris infantibus venam aperuisse, at sæpe malum eventum sequutum: Quare sicubi prudentia, hic certè summè necessaria est.

LIX. Ἰδιοσυγκρασία & singularis naturæ proprietas facit quod nonnulli facile quancunque s. m. nonnulli nec largam, nec mediocrem quidem ferant: imo ad ejus, vel levem mentionem expavescant & animum despondeant, præcipue illi qui alias facile λειποψυχῶσι: meminit horum *Galen.* 1. aph. 23. Noti sunt qui in summa sanguinis mittendi necessitate, cum de operatione cogitabatur, tremebant artus, nescii quid agebant, jussi brachium extendere, attrahebant & contra, jussi oculos avertere, aliter se gerebant; ita ut pileum faciei admovere cogerentur adstantes, imo vix sine animi deliquio negotium potuerit expediri; Id συγγενὲς familiæ Ducum de Biron in Gallia: Dux Bironius Mareschallus Galliæ, febri ardente decumbens, cum tandem persuasus venæ sectionem admitteret, incidit in animi deliquium, vir assuetus bello & famosissimis regiis victoriis clarissimus: Nobilis αἱμοφόβος consentit in sanguinis missionem, familiæ suæ hæreditaria successione terrificam: Vix sanguis videbat lucem, accedens syncope spem nullius noxæ factam à Medicis eludit. *Guern. Rolfinccius meth. gener. l. 4. sect. 2. c. 4.*

LX. D. N. dum Lutetiæ degeret, aliorum exemplo verno tempore sibi venam tundi curavit, nullo licet morbo detineretur: sed statim capitis tremore correptus fuit, quo per annum laboravit: inanitione enim nimia, & non necessaria, (cum sanguis nullus superfluus in eo esset) natura debilitata valde fuerat. *P. Borellus centur. 2. Observ.* 45.

LXI. Qui quantitatem sanguinis emittendi determinare habet in animo, Regionem, ceu signum virtutis & plenitudinis corporis considerare tenetur: In calidis locis, meridiei vicinis, minus æquiori animo fertur v. s. larga, quam in mediis climatibus: Galli, præsertim Parisienses, in febribus acutis largissimas habent in usu: Licentiosam hanc profusionem defendit *Riolanus* l. de circul. c. 26. In morbis à plethora, & Febribus continuis acutis, putridis ardentibus, non esse parcendum statuit, sed spatio xiv. dierum demi posse dimidium: Non possum, inquit, absque commiseratione ægrorum & Medici detestatione legere in observationibus *Plateri* historias ægrorum qui febribus ardentibus torrefacti fuere, absque v. s. Censet etiam eos qui evasere sanitatem recuperasse, non ope Medici, sed fati beneficio: In Variolis, morbillis, Petechiis, non existimant v. s. retardare istam excretionem, vel impedire aut avertere: In aliis morbis ἐὼν ποιλῶν ἢ ἰῶν ἀρδρῶν, iisque gravioribus, metus & periculi plenis, ut apoplexia, phrenitide, pleuritide, arthritide, podagra &c. animosi sunt utrique in venæ sectiones heroicas: Frigidiores regiones, Septentrioni viciniores, tum largas sanguinis depletiones æquo ferre non videntur animo, sive febres sint continuæ, acutæ, seu intermittentes, Docuit experientia, consilio Gallorum Medicorum, Cum Sereniss. *Dux Longevillius*, Regis Galliæ, & *Panner*, Regii Suecici exercitus Generales, anno 1640. æstate media castra metarentur ad Salfeldiæ in Thuringia urbem, largas in Illustr. personis imperatas venæ sectiones non respondisse ex voto. Quamvis largæ missiones sanguinis confirmari queant in nostris oris portentosis exemplis spontanearum hæmorrhagiarum: uno ad ℔x. unius diei curriculo, adnotato à Rulando; altero ad ℔xv. in puero decem annorum, tertiana duplici laborante, intra spatium unius mensis, notato à *T. Duno* miscell. med. c. 11. in quibus tamen nullus funestus exitus, Tutius tamen est iisdem non fidere & in medio consistere. *Rolfinccius meth. gen. l. 4. sect. 2. c. 11.* Haud abs re subjicere ea quæ *Zacutus* lib. Observat. de sanguine Hispanorum & Germanorum tradit, cognitu & notatu dignissima, In corporibus Hispanorum abundare sanguinem crassum, succulentum ac compactum, ut si febri continua corripiantur, ni larga sanguinis missio interveniat, omnes moriantur: E contra Germanorum corpora conferta sanguine crudo aquoso, non bene firmo; Si in febribus sanguis Hispano missus fluidus, aquosus non concrescat, indubium indicium, etiam idiotis cognitum, omnes mori, quia fibræ ejus sint corruptæ ac dissolutæ: In Germania autem, non tantum in morbis malignis, sed & in salubrioribus, & valetudinariis, sanguinem fluidum & aquosum, esse expertem omnis periculi: Exin contingit ut Germani largiorem imprimis sanguinis missionem difficulter ferant, quod eorum sanguis minus spirituosus, Cum testis experientia, si in sanitatis statu, præservandi tantum causa, vena secetur, sæpius sanguine adhuc fluente in graves incidant leipothymias, multo magis id verendum in febribus continuis: Cum & Italorum Natura ab Hispanorum constitutione haud multum distet, Gallorum autem complexio ignea, hinc majori opus per v. s. eventilatione. *A. Thonerus Obs. 33. lib.* 1.

LXII. Ridiculum est quod quidam à septima hora ad duodecimam tantum sanguinem emittant; Imo ait Galen. l. de sang. miss. c. 10. Ne per noctem sanguinem trahere verearis: imo quocunque die scopos mittendi sanguinem inveneris, facito, etiamsi is vicesimus ab initio extiterit, modo vires annuant. *Et cap.* 11. Quavis diei ac noctis hora venam pertundi jubet, modo per febres id fiat in paroxysmorũ remissione. *Heurnius m. ad Pr. l. 3. c. 9.*

LXIII. Plurimum in morbis judicandis tribuunt venarum pulsui; qui si imbecilli exiguique fuerint, mortem plerumque denuntiant: sin contra magni & pleniores, salutis spem afferunt: Nos tamen quendam vidimus, hominem corpulentum & ebriosum, cujus pulsus, dum languens in lecto jaceret, ita parvus & exilis erat, ut cum à Medico percipi vix posset, facile crederes mortem instare, ni facies rubicundior, oculi, dentes, & venæ pleniores judicio præsentis Medici obstitissent: Quare tanti mali causam diligentiu perquirens, judico id ob nimiam saturitatem sanguinisque abundantiam fieri, nullumque opportunius adhiberi posse auxilium quam sanguinis ipsius celerrimam missionem: Sed obstabant cognati atque amici, verentes ne hujuscemodi præsidium hominem celerius occideret: instanti tamen mihi, ac certam, si id fieri permitteret, salutem pollicenti, tandem acquieverunt: Quare accersito statim ministro sanguis mittitur: nec mora, pulsus simul & vires tam celeriter redeunt ut festinantior adfuerit ipsa sanitas quàm mors, quæ præ foribus excubare visa est, adfutura crederetur: *Benevenius abdit. cap. 69.*

LXIV. Recte *Fernelius* l. 2. de s. m. cap. 4. *Neque imperitorum more, si vel nares stillant sanguine, vel vrina rubicunda sese offerunt, protinus imperanda v. s. Etenim facile sanguis prorumpit non ex plenitudine solum, quodque eam vacuationem moliatur natura, sed alijs compluribus ex causis: Quibus enim exesa sunt venarum oscula, quibus etiam viscera, præsertimque jecur imbecillum vel scirrhosum evasit, iis sanguis sæpe fluit è naribus, haud secus atque hydropicis.*

LXV. Quando Cruor in patina refrixit, tunc illa qua in fundo residet particula multo nigrior apparet quam quæ existit in ipsa superficie summa, Equidem communis est sententia nigricantem illum sanguinem esse sanguinem melancholicum, & hoc etiam tanquam exemplo uti solent monstraturi melancholicum humorem (uti vocatur) vna cum reliquis tribus sanguinis intrare compositionem; At vero *Fracassatus* colorem istum nigricantem, exinde quod sanguis qui est in fundo patinæ aëri non sit expositus, non vero ex ulla melancholiæ mistura esse contendit: Quod ut confirmet mutare ipsum colorem dicit, fierique clarum & rubrum si aëri exponatur. *Ex Actis Regiæ societatis Angl. p. 153. Anni 1667.*

LXV. *a* Quia sanguis qui per nares effunditur floridus & rubore splendido saturatus apparet, vulgo creditur purior & sincerior reliquo: rationem subdunt, quia per vasa exilissima profunditur, quæ (inquiunt) crassiorem sanguinem non admittunt, Verum tota sanguinis massa, cum omnibus, ex quibus constat, humoribus percolatur, saltem in hepate, ex omnium consensu (quod debuissent advertere Medici veteris hypotheseos defensores, qui etiam docent per hæmorrhoidas crassiorem sanguinem evacuari, & è vasis capillaribus exilire) Si dicant à turgente & fermentescente vehementius sanguine exilia illa vasa dilatari, cur non dicunt idem de vasis narium? Qui præterea ab hæmorrhoidibus effluit sanguis, interdum non minus est splendidus & rubicundus quam qui è naribus stillat: Igitur nec rubor saturatus sanguinis, nec vasorum per quæ profunditur exilitas evincunt sanguinem esse puriorem reliquo: Causam saturati ruboris facile inveniemus, si advertamus quæ contingunt sanguini circa colorem, prout hoc vel illo modo fluit, è vasis his aut illis: Sanguis qui ex arteria secta funditur, cæteris paribus splendidior & rubicundior est quam qui ex vena: Sanguis etiam undecunque guttatim stillans rubicundior est quam si per amplum foramen affatim exiliat: Sanguis in pelvim latam effusus insigniter rubet; si ex eadem vena & foramine fluens vase angusto & profundo excipiatur, magis ad nigrum vergit: Denique si sanguis mox extra sua vasa effusus in loco frigido excipiatur, rubicundior evadit, si in calido nigrior; Sic sanguis qui ex internis hæmorrhoidibus fluit, si in recto intestino retineatur, nigrior apparet; si statim foras exiliat, rubicundior, nisi causa aliqua specialis obstet: Ex his evidenter colligitur sanguinem quoties subito refrigeratur rubicundiorem evadere: quoties sensim refrigescit, nigriorem; citius autem refrigeratur quoties paucus effluit, quia ambienti frigido minus resistit quam quando multus: citius refrigeratur quando excipitur pelvi lata quam vase angusto & profundo; Ex his reliqua patent: Non igitur quia purior est sanguis qui è naribus effluit ideo rubicundior apparet, sed quia subito refrigeratur: Quid possit ad colorum varietatem celeritas aut tarditas refrigerationis, observare licet in chalybe cum temperatur, si enim candens, aut intense calida chalybis lamina per frigidum aërem celeriter admodum moveatur, subrubrum induit colorem; si minus celeriter, colorem qui ad flavum vergit; si adhuc minus celeriter, coeruleo colore tingitur; si tardissime, naturalem chalybis colorem recipit; prout enim corpora intense calida citius aut tardius refrigerantur, insensiles, ex quibus constant, particulæ, aliter atque aliter disponuntur, & varie modificant lucem quam reflectunt, in qua modificatione consistit color. Non sola refrigerationis celeritas efficit saturatiorem refrigerationem sanguinis, sed etiam motus particularum aëris, quæ superficiem sanguinis lambendo, & extantes particulas deprimendo, eam magis lævem, densam, ac tersam reddunt, sicque efficiunt vt ejus rubor sit splendidior, ob majorem lucis reflexionem: Sic lignum rubeo colore tinctum rubicundior apparet postquam est lævigatum expolitumque convenientis instrumenti pressione: Eâ de causa qui in summo vasculi subniger erat sanguis, si aëri exponatur saturatiorem & splendidiorem colorem induit, quia scil. sparsæ & eminentes illius particulæ deprimuntur comprimunturque in pelliculam densam, quæ plus lucis reflectit quam sanguis idem cum ejus particulæ erant laxæ & minus cohærentes, quia tunc magna pars lucis in partium interstitia penetrabat, nec reflectebatur, reliqua in partes molles incidens resiliebat diminuto impetu. *Fr. Bayle Problem. Med. 2.*

LXV. *b* Ex præcedenti problemate facilè intelligitur subitam mutationem à caliditate ad frigiditatem, & appulsum aëris, esse causas ruboris quo sanguis effusus splendet: Hinc sequitur quoties rubet sanguis, majorem & magis subitam mutationem subiisse, Quod bifariam contingit, aut quia sanguis est fervidior, aut quia aër ambiens est frigidior; In pari itaque ambientis temperie, cæteris etiam paribus, sanguinis rubor insignis insignem illius caliditatem testatur: floridus itaque sanguinis rubor non est certum malignitatis indicium: Si tamen horrenda symptomata febrem comitentur, qualia nonnisi putredo insignis potest producere, cum hic ex colore sanguinis non possit deduci ejusdem putredo, gravia illa symptomata

promate in malignum aliquid sunt referenda. *Idem.*

LXV. *c* Ad probandum sanguinis elementa esse quatuor vulgatos humores, sanguinem sçil. in specie dictum, bilem, melancholiam, pituitam, nonnulli argumentum desumunt ex varietate colorum in variis partibus sanguinis in vasculo refrigerati; Asserunt enim quod in parte suprema efflorescit esse Bilem, quæ, ignea cum sit, summa petit propter levitatem; quod sequitur esse sanguinem, qui calidus & humidus cum sit, analogiam habet cum aëre infra illum consistete melancholiam, quæ cum sit natura terrestris ad infimum locum sua gravitate descendit: Pituitam, quæ aquæ naturam refert, ajunt misceri cum melancholia, vt aqua cum terra facile permiscetur: Colore ajunt adhuc magis se prodere memoratos humores, præcipue sanguinem & melancholiam: illius manifestum indicium esse ruborem splendidum, hujus colorem subnigrum: Profecto qui ita sentiunt præclare accommodant hæc phænomena suis hypothesibus: At ex dictis evidens est supremam sanguinis partem esse rubram, quia citissime refrigeratur, & immediate magis afficitur aëris appulsu, infimam vero esse subnigram, quia sensim refrigeratur, & aër nonnisi remote in ipsum agit: Quapropter ex arbitrio Chirurgi dependet, ut totus qui è secta quacunque vena profunditur sanguis, intense ruber appareat, sçil. si in lata pelvi excipiatur: Contra vero idem sanguis totus subniger apparebit, si in vasculum fluat angustum & profundum, aut si in loco calido sinatur concrescere, sic sanguis haberi fere totus potest melancholia, aut totus sanguis in specie dictus, prout hoc aut illo modo refrixerit: Itaque inane argumentum est à colore variarum partium sanguinis in vasculo refrigerati desumptum, ad probandum ipsius elementa esse quatuor vulgatos humores. *Idem.* Vide supra §. 65.

LXV. *d* Nec semper ex *mutato colore* licet inferre esse mutatam substantiam aut corruptam, multa enim videmus corpora colorem mutare sine sensibili præcipuarum facultatum detrimento, cum easdem quas antea edant actiones & cum eodem robore: Ac in liquoribus heterogeneis vix induci potest color à consueto multum diversus quin magnam subierint mutationem, præcipue si ex eorum genere sint qui facillime alterantur, ob actionem mutuam partium ipsos constituentium, sive partes illæ ad agendum in socias determinentur ab agentibus externis, sive extraneorum corpusculorum mistione ad divortium concitentur, quibus modis tum sanguis tum lac facillime mutantur, partium componentium varias hinc secretiones inde concretiones patiuntur; huc secedit quod tenue est & magis fluidum, illic coït quod est magis crassum: quæ omnia vix possunt contingere quin aliqua fiat in colore mutatio, vixque potest sanguis talem subire mutationem quin hæc præcesserint: Ea de causa an & quanta sit putredo in sanguine ex ejus colore indicari posse videtur: Porro color lividus aut niger, tum in sanguine, tum in carnibus putredinem vel fientem vel factam designant, vt in gangræna & sphacelo licet observare; Et quamvis pus sit soboles sangainis, aut carnis certo modo putrescentium, non tamen ante illa in pus mutantur quam in saniem sublividam abierint: Putredo consistit in partium ab invicem dissolutione, vt diffluant, aut vt proxime sint aptæ ad diffluendum: Putredo, inquam, proprie dicta, quæ in animalium corporibus fit: Partium ejusmodi dissolutio nigrorem habet necessario comitem, dissipatis partibus quæ lucem fortius aut vberius reflectunt, aut iisdem mollioribus factis: Cum itaque sanguis apparet niger, non solum in fundo vasculi, ob causas in præcedentibus (§. 65. a) recensitas, sed etiam in ipsa superficie, vbi ob propriam constitutionem ex subita refrigeratione & aëris appulsu debuisset esse ruber, certo significatur subesse quandam putredinem: Si præterquam quod nigrior est sanguis, adhuc non concrescat, diffusa per totam massam putredo significatur, corruptis fibris quarum ope sanguis concrescit: Si in superficie sanguis appareat hic ruber, illic ad lividum vergat; hic ad pallidum, illic ad citrinum &c. magna ad putrescendum dispositio significatur: Nec enim potest illa colorum varietas contingere quia multa & aliena, & diversa sint sanguinis massæ permista, quæ dum mutuo invicem agunt, sanguinis massam corrumpunt: Innumera sunt circa colorem & consistentiam sanguinis inquirenda, quorum notitia est summe necessaria ad morbos & causas morbificas dignoscendas. *Idem Probl. 6.*

LXV. *e* Quando sanguis è vena secta in aquam effunditur, pars illa quæ toti massæ ruborem conciliat, à reliquis separatur, & aquæ permiscetur, reliquum, aut ejus magna pars, in fibras plerumque albicantes concrescit: In ejusmodi fibras abire putant aliqui quod in sanguine pituitosum est, aut ipsam pituitam: Pituitam esse continuo sanguini permistam negari non potest, cum etiam in sanis pituitosum aliquid perpetuo è cerebro stillet in fauces, indeque in ventriculum: At filamenta illa in aqua concrescentia esse meram pituitam vix adducor vt credam, sed potius putarim eam esse sanguinis partem quæ in solidarum partium substantiam sit abitura; est enim vtraque alba: Argumento est etiam quod quibus firmiores sunt carnes, copiosioresque, & corpus robustius, in iis copiosior est fibrosa illa sanguinis portio: In macilentis, in quibus sanguis est acrior, aut corruptus, minor est illarum fibrarum copia: Itaque ex fibris illis albicantibus nullatenus inferri potest sanguinem esse pituitosum, sed eum habere majorem aut minorem consistentiam, prout fibræ illæ magis aut minus abundant: Ex colore præterea illarum fibrarum inferri potest an sanguis ad constitutionem biliosam, pituitosum aut melancholicam vergat: Sic olim *Hippocrates* ex pannis menstruatæ mulieris, abstersa parte sanguinis rubra, an sanguis esset biliosus &c. cognoscebat: *Idem Problem.* 7.

LXVI. *Mucaginem* rubicundiori sanguini supernatantem non putamus semper esse pituitam excrementitiam, sed potius partem sanguinis crudam è chylo elaboratam, non dum autem satis coctam, & ad eam, quam habere debebat, perfectionem deductam, quæ autem repetita sanguinis circulatione adhuc debeat perfici: *Aristoteles* ipse istam muccaginem vocat partem sanguinis crudam & incoctam: *Harvæus* lib. de gener. anim. p. 319. ait istam partem in calidioribus & robustis animalibus, veluti equis, bobus, & hominibus vivida quoque constitutione præditis, reperiri & supernatare instar gelatinæ cujusdam cervinæ seu albuminis ovi crassioris: Eum autem non pro crudiore

& frigidiore sanguinis parte æstimat, sed pro magis spiritali, quum in sanguine coagulato floridæ & rutilanti parti supernatet, & abundet potissimum in hominibus calidæ temperaturæ, robustis & torosis, prodeatque in venæ sectione majori cum impetu: Interdum hanc gelatinam substratam vidimus parti rutilanti: Verum ex diligenti per multos annos sanguinis emissi inspectione, nos solummodo observavimus quod ista mucago in parce viventibus, bonaque temperatura præditis non deprehendatur, crebrius autem in iis qui crapulæ indulgent, & viscerum calore debiliore sunt prædití; inde in phlegmaticis & senibus fere semper observatur: E venis capitis nunquam talem muccaginem effluentem vidimus, crebrius è venis brachii; E pedum autem venis creberrime & in majori copia: In iis etiam interdum deprehenditur qui optimæ sunt constitutionis, ratio autem est, quod isti ex vehementia appetitus bene comedant, & interdum plusquam vt natura omne statim in bonum alimentum vertere queat, vnde pars manet crudior, quæ autem succedente crebriore per cor circulatione, imprimis si simul parcior diæta subsequatur, in bonum mutatur sanguinem: vt adeo certum sit hanc gelatinam esse partes chyli nondum satis in cordis officina coctas. *Moebius Fundam. Physiolog. cap. 13. p. 222.*

LXVII. Sanguis omni prorsus pinguedine, vel ea ex parte carens, non magnopere commendabilis est: Ejus copia carnosa, vnctuositas pinguia, & macies emaciata corpora constituit: Hæc judicium nostrum confirmare possunt, quoties post v. s. ex sanguine signa sunt sumenda: Quæ enim superior ejus pars male plurimis pituita sanguinis, adeoque vitiosa portio habetur, sæpe optimus sanguis est: Hoc igne dignosci potest, nam pinguedo si sit, flammam excitat; si vero phlegma tunc crepare solet. *Barbette Anatom. Practic. cap. 13.*

LXVIII. Sangnis venæ sectione depromptus sæpius post aliquod horarum spatium valde siccus, & omni sero destitutus apparet, quod plerumque nimio suo calori aut adustioni adscribitur: At vacillat maxime hæc ratio, quod si enim eadem die, eadem vena, aut etiam alia aperiatur iterum, in sanguine educto seri magna satis copia reperietur: Causa adeoque vera in Motu sanguinis circulari, imprimis vero in vasis lymphaticis quærenda est, quæ tunc temporis serum & humiditatem attrahunt, & sanguinem sicciorem reddunt. *Idem ibidem cap. 14.*

LXIX. Sed hoc exoptandum quod illi qui venam secant, circa sanguinis vncias, quas ægro detrahunt, accuratiorem conjecturam facere possent, ne loco sex aut octo vnciarum præscriptarum, xij. xvj. xviij. imo xxij. vnciæ reperiantur: Sed vt turpissimus hic error avertatur, cuperem stanneas aut æreas pelves concinnari, in quibus vnciæ essent signatæ, sed Chirurgi rerum periti iis minime indigent, probè scientes sanguinem in seipso multo ponderosiorem esse quam externe appareat. *P. Barbette Cherurg. Part. I. cap. x.*

LXIX. a Quare *lato vena foramine* s. m. magis refrigerat *quam angusto*, missa pari sanguinis quantitate? Quia profuso per latum foramen sanguine magis subita fit in corpore mutatio: quia scil. major fit sanguinis ad cor refluentis subductio, vnde minor sequitur sanguinis in totum corpus influxus à corde, hinc singularum partium perfrigeratio: Adde quod celerem illam sanguinis subductionem sequitur tristis in corde sensatio, illius proinde angustia, minor sanguinis effervescentia, ejus prohibita expansione, quæ omnia in corde & toto corpore calorem minuunt: Adde quod celeri & confertim facta vacuatione sanguinis, magis promovetur transpiratio quam lenta: Hinc conclude v. s. lato venæ foramine factam magis refrigerare, non quia crassior sanguis effunditur, sed quia cito effluit: Sanguis enim crassus æque profunditur per angustum foramen ac per magnum (cum nemo negaverit per venas capillares totum sanguinem percolari, vnde nunquam tam exiguum fiet foramen, quin ejus latitudo non superet amplitudinem venarum capillarium) sed tardius, quod subtiliori etiam commune est: Miror eos qui aliter sentiant non advertisse in sua hypothesi, tenuiorem sanguinem esse fervidiorem, quo proinde per angustum foramen emisso, & crasso retento, magis deberet corpus refrigerari, quam cum crassus & minus calidus effunditur. *Fr. Bayle probl. 3.*

LXX. Ipsus observavi simplex decoctum menthæ crispæ ita sanguinis motum circularem stitisse, vt ne gutta quidem illius ex pede stillaret, quamvis scalpellum myrtiformem, tertium vel quartum satis profunde in pede maxime conspicuos saphenæ ramulos Matronæ adegisset Chirurgus vt proritarentur menses, Cui famula loco simplicis aquæ pediluvium parasset, in quod aliquot fasciculos menthæ conjecerat: Iubebatur autem parare aliud ex simplici aqua, cui Hera pedes vltra malleolos immersit, tunc iterum vena ad malleolum incisa sanguis prosiluit: *S. Pauli Quadr. Botan. p. 396.*

LXXI. Etsi necessitas vrgeat, si cibus recens ingestus, parumper v. s. differatur donec recens ingestorum succus in sanguinem transierit; vasa enim inanita chymum non modo crudum, sed non raro sanguini incongruum aut improportionatum in se corripient, vnde non solum motus ejus perturbatur, verum & flamma vitalis nonnunquam obrui periclitatur, Novi quosdam à V. S. paulo post potum pleniorem, aut liquoris vinosi ingestionem adhibita, in leipothymias terribiles incidisse, quæ perquam diu, donec spiritus vitalis semiobrutus denuo emergeret, perduraverunt. *Willis.*

LXXII. Quamprimum sanguinis detrahendi quantitas determinatur, proxima tunc cura esse debet vt facto orificio largiori, idem æqualiter mixtus tempore citissimo effluat: secus enim si ex foramine exiguo, aut stillatim, aut cum virgula minuta exibit, massa sanguinea fermentescens in partes secedet, quodque subtilius & magis spirituosum est erunpet, portione crassiori & fæculenta pone subsistente: Hinc observare est si quando sanguis ex orificio amplo, cum fluento pleniori emissus, digito apposito parum sistatur, & paulo postea effluere sinatur, cruor secunda vice exiens priori multo purior & splendidior evadet: quia nimirum in effluxus intervallo particulæ subtiliores, crassioribus extricatæ, & simul agglomeratæ, sese ad

evo-

evolandum accinxerunt: quapropter si *Hipp.* præceptum, pro sanguine ad coloris mutationem emittendo observandum fuerit, procurare oportet iste vt cum pleno, & non interrupto fluento citissime emittatur. *Willis.*

LXXIII. Qui venam secant, observare debent valvularum situm, apertio enim fieri debet procul ab illis: si enim ad ipsam valvulam vena feriatur, ritè non profluit sanguis, aut nullo modo, imo aliquando oritur thrombus. *Challovius Tract. de Origine & motu sanguinis.*

LXXIV. Curetur ne vena secetur prope anastomosin ejus cum arteria; nam si hoc fiat, sanguis per totum coccineus impetuose exiliet, ejusque effluxus non facile sistitur, nec vasis orificium cito occluditur. *Willis.*

LXXV. Primam Sanguinis missionem aliqui tanti faciunt vt nonnisi magnis casibus eam adhiberi velint, quod existiment à magnis morbis posse, perinde ac insolitum primumque remedium, liberare hominem: Cum tamen contra gravissimi Medici scribant magis pati homines ab his quæ insueta sunt: Sic *Galen. 14. method. cap. 8.* non misit sanguinem seni, tumore linguæ calido laboranti, quia non erat assuetus. Itaque, ajunt, qui venæ sectionem non est expertus, modò vires crebrâ vacuatione nondum sint læsæ, eum alacrius & levius illam laturum quam inexpertum: Sed vulgarium hominum sententiam videtur juvare quod scribit *Hippocrat. 3. aphor. 28.* de prima mensium eruptione, & primo coitu, nam inquit *Celsus lib. 2. cap. 1. Si qua genera morborum in infantia acciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neque in fœmina, primis menstruis finita sunt, ferè longa sunt*: Et de Epilepsia loquens, *Eam inquit, si remedia non sustulerunt, in pueris, veneris: in puellis menstruorum initio tollit. Plinius* quoque *lib. 8. cap. 24.* ait, Multa genera morborum primo coitu solvi, primoque fœminarum mense: aut, si id non contingat, longinqua fieri, maximeque comitialem: Accedit ad hæc *Hipp.* authoritas, *3. Epidem. sect. 2. ægr. 12. de Virgine Larissæa* scribens, gravi morbo laborante, ait sexto die judicatam fuisse, nec reperiisse, quod certe rarum ac mirum fuit: Sed hoc adscribit mensibus, qui tunc primum, cum febrem haberet, & jam judicata esset, illi eruperunt; cum alioqui morbus debuisset repetere. Itaque non omnino vanum quod de prima sanguinis missione vulgo dicitur. *Rubeus in c. 10. lib. 2. Celsi.*

LXXVI. Ante v. s. horæ mediæ intervallo adsumendum jusculum, ex consilio *Hippoc. lib. de vlcer. Liberalius autem, aut parcius pranso & poto venæ secandæ, & leviter calefacto.* Arabes quidam volunt os ventriculi pauco cibo muniendum ac roborandum, præcipuè in iis qui stomachum debilem, vel os sensus acutioris obtinent, aliasque sunt imbecilles: resolvitur ab exhausto sanguine calor innatus, & biliosi succi, dempto fræno, efferantur, vnde deliquia imminent: Præbetur aut panis intinctus in succo granatorum, vel aqua simplex cum sacchar. & succo limonum ex calida intemperie imbecilli ventriculo, aut picrocholo: aquæ frigidæ haustum præbibunt, & sic à deliquio, ad quod ob celeres animi motus sunt proclives, se præservant. Dissentire videtur *Galenus comment. in lib. de Vlcer.* tanto tempore differre sectionem suadens, quantum sufficere videtur ad ciborum coctionem & vt excrementa alvi descendant, *Rhases lib. de v. s. Cucurb. &c.* Quoties in stomacho cibarium, *inquit*, fuerit non digestum, aut per intestina excretum, sponte aut per clysterem, nulla fiat minutio, ne aliquid attrahatur de eo quod in intestinis & stomacho est, ad epar & meatus ejus, crudum adhuc. Alij incommodum ciborum vsum afferunt, negantes vrgere argumentum à virium jactura desumptum: Non debilitantur omnia à sanguinis depletione ægrotantium corpora, vel resolvuntur: Sublevantur sub plenitudinis vel cacochymiæ pondere gravata: Aquæ etiam potum rejiciunt ante v. s. cum *Avicenna* doceat in eo qui phlebotomatur supra vel post potum aquæ frigidæ, timeri hydropem propter raptum aquæ in venas. Veritas suadere videtur stare à partibus commendatorum iusculorum: reficere naturam possunt in actu præservationis & curationis: Stationem horum defendere possunt Iulapia &c. Haustulus aquæ vel cerevisiæ solus, vel post ovum sorbile, nullius noxæ ferax est: Ad rationes respondetur 1. Non tam levem esse virium iacturam in non assuetis & infirmis. 2. Parcior vsus iusculorum, iuleporum, buccellæ panis vino imbutæ &c. nullum infert cruditatis periculum. *Avicenna* loquitur de immoderato aquę haustu. *Rolfinccius ibid. c. 6.*

LXXVII. A recentioribus quibusdam Medicis disseritur quamdiu post v. s. à cibo abstinendum sit. *Galenus* post detractum iuveni, synocho absque putredine laboranti sanguinem, duabus horis paulum nutrimenti dedit. Alii dixerunt horâ vnâ aut alterâ à sanguine misso alimentum licere offerre, nec multum: Sed hæc res in coniectura Medica sita est, pro emissi sanguinis copia & virium ægrotantis robore: nam per duas horas *Galenus* moratus est, quia copiose admodum sanguinem misit, vnde vires imminutæ sunt & spiritus, ita vt animo linqueretur, itaque non erat gravandus tunc cibo ventriculus: Nos autem qui multo parcius mittimus, nec adeo calorem, spiritus & vires imminuimus, quod tamdiu moremur nihil est: quare hora satis fuerit, vbi minus libra sanguis est detractus: dimidia, vbi minus selibra: partes enim parum ex haustæ, & pauci exhausti spiritus, & parva facta est humorum agitatio: Accedere etiam corporis habitus debet, magis minusve sanguine abundantis, magisq; & minus densi. *Rubeus.*

LXXVIII. Quidam cavent ne post venam sectam æger potum sumat, sed illum non esse noxium, at salutarem probat *Amatus Lusitanus*, qui jubet statim aliquid aquæ frigidæ hauriri: Ob venas enim inanitas statim in corpus distribuitur, & facilius, citius ac tutius corpus refrigerat.

LXXIX. Medici quidam somnum à venæ sectione prohibent, quia credunt sanguinem redire ad cor, quod tamen non est perpetuo verum, nisi forsan immodica fuerit sanguinis vacuatio, aut timiditas quæ syncopen inducere possit: Deinde reditum illum sanguinis esse pernitiosum nulla suadet ratio; nam solet in somno sanguis redire in præcordia, magna cum naturæ recreatione: In ægris autem qui insomnes noctes duxerunt, quanto cum beneficio somnus accedat omnes norunt, vires enim reparat, humores morbificos coquit, vnde sæpe illius causa ad remedia veniendum: Si igitur paulo post sanguinis missionem veniat, bonus erit, & ut Signum, quia indicat naturam jam oppressam recreatam esse & naturales functiones perficere: Et vt causa, quia somno succedente, quod reliquum est humoris morbifici natura concoquit: Revera

nocet somnus in viscerum internorum inflammationibus, accessionum initijs, morbis pestilentibus; in alijs verò morbis cur non liceat non video: Scribit *Gal.* somnos accedentes criseos firmitatem indicare; nam contingit interdum ægrum à crisi integrum diem dormire, si ante diu insomnis fuerit, magno naturæ solatio: imo & in ipsa crisi contingit interdum ægrum dormire: Si igitur post alias vacuationes somnus succedens juvat, quidni etiam post v. s. Imò actu dormienti si salutariter sanguis mitti potest, quid nocebit Somnus statim post venæ sectionem? *Gal. meth.* 9. *c.* 14. videtur in bonis habere quod post s. m. æger in somnum profundum delapsus sit: Si dicat quis, prohiberi somnum ne fascia solvatur, id nihil est, nam diligenti adstantium cura, & probe facta deligatione id prohiberi potest. *Primirosius de Vulg. Err. l.* 4. *c.* 26.

LXXX. Sæpe quærunt ægri quæ vena brachij aperienda sit, quia audierint aliquid de distributione venarum in brachio, quarum vnam capiti, aliam jecori destinant, tertiam faciunt ancipitem, vtrique corporis cavitati proficuam: Eam opinionem recentiores Medici ante claram Anatomiæ cognitionem invexerunt, plurique Medici sequuntur; Certum autem est venas omnes brachij, cum ab eodem ramo prodeant, ab ijsdem partibus vacuare, Et quæ capiti dicatur non minus de jecore vacuat quàm quæ basilica dicitur; quamvis cephalica, quia ramulum aliquando à capite recipit, hujus affectibus magis prodesse credatur: vtraque tamen æque internorum viscerum morbis opitulatur & æque de venâ cavâ detrahit sanguinem; frustraque hæc potius quam illa eligitur, sanguinem enim omnes ab eodem fonte hauriunt: Placuit hæc opinio *Vesalio Anatom. lib.* 3. *cap.* 8. *Bauhino in Theatro*, *Fallopio*, *Bartholino*, *Horstio Tractat. de Scorbuto*, & aliis. *Primirosius ibidem cap.* 25. Novorum decretorum si consulatur norma, venarum delectum circulatorius sanguinis tollit motus: nulla hic ordinis prærogativa, communi omnes venæ fruuntur fato: sanguis per truncum venæ cavæ semper ascendit, apertisque venis brachij vel pedis cursum suum non immutat: sed qui detrahitur, manat ab illa sectæ venæ parte quæ est infra vulnus inflictum, illiusque venæ surculi in extremitatibus manus & pedis sanguinem arteriosum iterum recipiunt: Non deplentur ergo partes affectæ directè: Nullus fructus directè sperari potest ex apertione venæ brachij, vel manus, Cephalicæ, in affectibus capitis, quamvis illa cōjūgatur surculo singulari cum jugulari externa: Nullus usus apertionis Basilicæ in affectibus thoracis, vt pleuritide, quantumvis jungatur thoracicæ subi axillis. *Rolfinccius ib. c.* 15. & *l. de febr.* Perinde est quam venam seces, modò sit conspicua: hac tamen cautela adhibita, si partes inferiores laborent, secetur vena inferior; Si superiores, superior. Renes alias pro centro corporis in longitudine ponunt, verum hoc melius refertur ad cor: v. s. ejusdem lateris cum parte affecta melius est quam oppositi; Causa latet in arteriis non in venis. *Walæus meth. m. p.* 80.

LXXXI. Venæ Frontis sectionem proponit *Hipp.* 5. *aphor.* 68. sed ante diligenter corpus expurgandum, alias noxia potest evadere, cum sit locale remedium: vir 30. annor. diuturnis capitis doloribus, & epilepticis paroxysmis vexatus, ex consilio barbitonsoris ramum illum venæ frontis, qui in aliquibus nonnihil ad sinistram vergit, passus est sib incidi nulla præcedente corporis præparatione: Quid fit? Oculus eo momento motum amisit, fixus, immobilis & clausus permansit, inflammatio in eo exorta, dolor capitis exacerbatus, aphonos tandem factus, vixque restitutus à Medicis *Basileensibus*. Vinculo scilicet collo injecto (alias conspicua non fieret vena) atque arctè constricto, sanguis ex inferioribus, per jugulares, vi sursum attractus, ad caput & oculum decubuit: Vinculum itaque tam in sectione venæ frontis, quam linguæ, cautè injiciendum & constringendum. *Hildanus Cent.* 5. *Observ.* 18.

LXXXII. Venæ Sublinguales, sive Raninæ, sæpius inciduntur vtiliter in morbis faucium & capitis: Solus *Aurelianus l.* 1. *acut. c.* 12. improbavit, quod caput impleant & fluxus sisti nequeat: Verum est in quibusdam adeo copiose fluxisse sanguinem vt difficillimè sisti potuerit, quod observatum in *P. Capucino*. *Riolanus Enchir. l.* 5. *c.* 5. Concionatoribus, si tonsillarum inflammatione laborant raninas non debemus incidere, frequenter enim inde balbuties sequitur. *Walæus m. m. p.* 158.

LXXXIII. Antiqui in angina desperata venas Iugulares aperiebant, Quod remedium, licet à recentiorum quamplurimis etiam comprobatum, nostris fere temporibus obsolevit, quod periculosum censeatur, ob sanguinis fluxum, qui difficile cohiberi potest ob venarum amplitudinem. Verum experientia docuit non ita periculosam esse hanc operationem si debitè administretur, Primò enim caput ægri ad latus inclinari debet, quantum fieri potest, vt mentum ferè humerum attingat, mox vena aperienda sine ligatura, angusto foramine, secundum illius longitudinem (sic enim facilius coalescit) & extracta sanguinis q. s. caput reducendo ad situm naturalem sanguis plerumque sponte cohibetur: Securitatis tamen causa admovendum Emplastr. *Galeni* ex pilis leporinis, aloë, thure & ovi albumine confectum, sic fluxus certò cohibetur, De ejus efficacia, vide *Trallianum lib.* 1. *cap.* 1. *Zacutum Prax. Admir. lib.* 1. *Observat.* 89. & alios. *Lazarus Riverius lib.* 6. *cap.* 7. & *lib.* 1. *cap.* 2. Centies Iugulares aperiendas curavi, non tantum innoxiè, sed & fœliciter; nec operose magis aut periculose quam cæteræ venæ secantur. *Renatus Moreau ad Th. Bartholinum Cent.* 1. *Epist.* 81. Vide *Riolani Enchirid. p.* 232.

LXXXIV. Rara venæ sectio in Dorso, quia partim crassior ibi cutis, partim venæ obscuriores, partim denique quia majori emolumento videntur aperiri venæ, sive jugulares, sive brachij, quæ communi trunco junguntur: Sunt tamen qui suadeant sectionem, præsertim in affectibus capitis: In tetano aliisque convulsionibus, & epilepsia, secari venam quæ in prima dorsi vertebra conspicitur elata, author est *Rondeletius lib.* 1. *method. curat. cap.* 27. Nec aliter sentit *Mercatus Practic. lib.* 1. *cap.* 15. in convulsione ex crassis viscidisque humoribus orta. Obscura ea vena nec cuivis patula ob exilitatem &c. *Thomas Bartholinus Centur.* 4. *Histor.* 33. *Hippocrat. lib. de Visu* venas Dorsi exurit & pungit: Id remedium proponit *Alexand. Benedictus libro primo capite quinto*: Gattinaria in hæmorrhagia aperire consulit.

LXXXV. Plurimi Medici venas Narium scalpello & hirudinibus aperire jubent, sed neuter modus tutus: Nam cum visu non pateant Chirurgus facile peccare potest; nec vulnus ita obligari potest vt in venis sub cutaneis: Nec tutum hirudines naribus impo-

imponere, cum facile penitius irrepere & pertinaciter hærere queant, ut non facile extrahi, ac magnæ hæmorrhagiæ causa esse queant: Dat exemplum *H. Saxonia l.* 1. *Pract. c.* 2. *Sennertus Pract. l.* 1. *p.* 1. *c.* 8. Videatur *apud Zacutum lib.* 1. *hist. Med. Princ.* 4. historia hirudinis ad cerebrum per nares irrepentis. Vtiliter tamen admotas sanguisugas venis narium vidi anno 1666. adolescenti phrenitide laboranti. Caudam, mediante linteo aspero, apprehensam, non ante dimittat Chirurgus quam affixas senserit, sic absque periculo in vsum veniunt: hæmorrhagia nimia si succedat, facile cohibetur aspersione pulverum &c. quod extremis naribus applicentur non in intimis sedibus.

LXXXVI. *a.* Apud nos non secantur venæ *inferni femoris* supra genu, quas tamen aperiri in *Lusitania* scribit *Lazarus Sotus l.* 1. *anim. c.* 4. §. 61. Ad intercipiendam fluxionem arthriticam in pedes, & minuendas varices secabantur olim, ait *Aëtius*, & *Platerus* commendat ad varices: confirmari potest ex *Galenus lib.* 2. *ad Glaucon. Riolanus Enchir. l.* 5. *cap.* 5.

LXXXVI. *b.* *Ischiadica*, quæ reperitur in malleolo externo secari non debet nisi cum maxima loci perspicientia, ob arteriam, nervum & tendinem proximos. *Idem.*

LXXXVII. Venæ *Poplitea* sectio, olim vsitata, jam obsolevit, commodè tamen secaretur si in doliolo aquæ calidæ immergeretur tibia supra genu, & fricaretur, vt fit in sectione venarum pedis: Reperitur & tuto secatur infra cavum poplitis, ad initium gemellorum musculorum. *Idem.* Vide *Severinum Med. Effic. p.* 62.

LXXXVIII. *Avicenna* 4. 1. *c.* 20. asserit phlebotomiam venarum pedis magis debilitare virtutem eâ quæ fit in venis manus: Nec refert quod superiores venæ magis elaboratum & spirituosum sanguinem continent, ex cujus vacuatione exhaustis spiritibus citiùs vires fatiscunt: nam in sectione Tali plures debilitantes concurrunt causæ: Primo, Quia divertit sanguinem à fonte caloris. Secundo, Quia partes inferiores sunt frigidæ, osseæ, nervosæ, exsangues, vnde penuriam extracti sanguinis amplius persentiunt. Tertio, Celebratur in balneo aquæ calentis, vnde spiritus viresque magis resolvuntur. Quarto, Ex ambitu sanguis ob gravitatem præceps ruit. *Zacutus l.* 2. *Princ. Med. c.* 126.

LXXXIX. *a.* In utero gerentibus per superiores venas sanguinem eduxit tota antiquitas: *Lazarus Riverius* tamen innoxiam inferiorum esse apertionem didicit ab experientia. *Rolfinccius lib. de Febr. pag.* 270.

LXXXIX. *b.* Secantur in summa manu, inter digitum minimum & annularem, venæ quædam parvæ, Salvatellæ dictæ, quia ægri ab alijs auxilijs non adjuti, sanguine ab his venis extracto, ab ægritudine salvantur: dextra in morbis jecoris, Sinistra in affectibus lienis: Conferunt cum vtilitate summa in productis venosi generis morbis, febre ardente, tertiana & erraticis: In oculorum morbis, qui à partium interiorum squalore & viscerum calida intemperie ferè dimanant: In gravidarum vomitu, à bilioso acrique humore: In obstructione epatis, cutaneis & melancholicis affectibus, sordidis ulceribus &c. Dummodo celebrentur prius vniversales vacuationes: Hæc doctrina impugnatur, Primo, Quia hæ venæ rami sunt cephalicæ, cui sociam se dat ramus basilicæ: quare in affectibus jecoris vel lienis earum sectio nihil videtur prodesse, aut minus quàm facta in cubito. Secundo, Nullibi de ijs mentionem facit *Galenus*, aut saltem dubius ancepsque, ac ex aliorum mente: Tertio, Ex ijs venis nihil effluit mentione dignum, quia parvæ, exiles, à visceribus dissitæ: ℞. Etsi rami quarum sunt propagines majorem habeant cum epate & liene (per vasorum communionem) consensum, tamen majorem esse sympathiam & cognationem. Deinde *Galen.* ait sectionem salvatellarum non æque juvare ac sectionem basilicæ, scilicet initio morbi; at in fine est exercenda quando jam remota fuerit plenitudo, quia exiguo humori, intus manenti, exigua vacuatio, ad partem valde distantem summè prodest; Ex hac enim sectione facultas viscerum excitatur ad expellendum, ventilatur jecur & internæ partes refrigerantur: Tantæ efficaciæ causam quidam assignant, quia sic revulsio fit ad distantissima: At esset exercenda sectio morbi initio, nam tunc fluxio major irruit & revulsionis major adest necessitas, in progressu autem morbi tantum celebratur: Alij dicunt quod minus spirituum effundatur quam in alijs venarum sectionibus, ac tenuem tantum sanguinem extrahi: Ad vacuationem tenuis vel crassi sanguinis, & ad dissolutionem paucorum spirituum non ita conferre tenuitatem venæ, quam tenuitatem vel amplitudinem scissuræ: quare facilius erit ex vena cubiti interna tenuem sanguinem educere, & paucos spiritus resolvere facta angusta scissione, sicut facile facto amplo foramine, injectaque in balneum manu, ex salvatella crassum sanguinem educere. *Vallesius*, ait Manum dextram esse emunctorium Epatis, Sinistram Lienis: Excrementa enim ab intimis partibus suapte natura confluunt in hæc loca: hac ratione squallido qui sunt præditi epate in volis manuum crustosam scabiem & fissuras patiuntur: Et quia quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit, per loca conferentia ducenda sunt, ex *Hippocrat.* Ideo laborante epate dextra tundenda salvatella; Liene, sinistra: Hæc opinio non valet, Primo, Solum partes principes emunctoria habent, è quarum numero non est Lien. Secundo, Emunctorium est pars ignobilis, manus nobilis: à *Galen. lib.* 1. *de vsu. part. cap.* 4. dicitur Organum organorum: Tertiò, Emunctoria debent esse propinqua membris quorum excrementa emungunt; sic cerebrum glandulas habet vicinas &c. At manus à partibus principibus distant: Quarto, Emunctoria debent habere compositionem excipiendis fluxionibus aptam, substantiam scilicet laxam & adenosam, manus autem dissimilem omnino habent: Quinto, Cum hæc viscera nimis æstuant, excrementa potius in labia, os & nares transmittunt. Standum ergo *Paulo libro tertio capite* 49. qui addit id contingere ob majorem cum epate naturalem cognationem: Nec mireris huc nos confugisse, cum multi reperiantur in partibus consensus quorum causa non satis patet, qualis est labij inferioris ad diaphragma; sic titillatis plantis pedum ridemus, quod ad tenuitatem cutis referri non potest, quæ ibi crassa est: Sic cauterium in aurium extremitatibus, vel retro ipsas factum Ischiadicis plurimum prodest. Consensus deprehenditur, quia cum viscera illa malè habent statim manus afficiuntur:

Quare ex structura manus dispositionem epatis conantur arguere *Avicenna* & *Rhasis*. *Zacutus lib.1. Hist. 54. Pr. Medic.*

XC. Vt vena in ijs qui carnosiores sunt, ac latentes venas habent (ideo non tam commodè & certò pertunditur,) commodè semper dividi possit, inspargitur vtiliter, vbi semel & primum pertusa est, ac ferè coaluit, abrasa crusta, parum pulveris illius fuliginis, quem vulgò *Kynroit* nominant, ac infricatur: Sic remanet litura cœrulea, eo in loco in quo divisa fuit, quæ nunquam evanescit: Eâ infrictione fit levis morsus, quo tamen nihil præterea incommodi conciliatur: Hic modus in *Livonia* observatur à Chirurgis: *Solenander sect. 5. Cons. 15. §. 1. Zacutus Cucurbitula vtitur.* Vide *Prax. Adm. l. 2. Observat. 57.*

XCI. Habebat hoc Chirurgus quidam *Ascaniensis* in usu, si venæ tundendæ altius laterent, guttam aquæ flexuræ brachij, vel potius ipsi venæ loco imponeret, atque ubi gutta illa consisteret, ibi secaret, seu phlebotomum imprimeret, Sicque fœlicissimè succedebat opus: Idem & alij observant. *Ph. Salmuth Cent. 3. Observat. 77.* Vena secanda delitescens in conspectum veniet affixa magna cucurbitula parti cum multa flamma.

XCII. In puerorum morbis & vtero gerentium bene consulit sibi Medicus & ægris, si quo tempore sanguis mittendus est, ipse præsens est: quibus enim demandatur hæc operatio, illi animosiores largissimè sanguinem effluere permittunt; quod si quid sinistri accidat, statim Medico adscribitur, etsi artificis error sensui evidenter pateat: *Phrygius comment. in ægr. 8. Epid. Hippoc. pag. 147.*

XCIII. Nervi vel tendinis puncti, per imperitiam Venisecæ curationem, vide *tit. de Convulsione.*

XCIV. Vena *Iugularis* in jumentis, quoties sanguis est mittendus, fere semper pertundi solet: mirum quod non ita mos obtinuit in homine, cum hujus canalis amplus ac eminens, & facillime & tutissime omnium secari potest, quippe nec arteriam habet sociam, & procul à nervo omni incedit: Porro ex hoc vase, æque ac alio quovis pertuso, sanguinis evacuatio universalis fit à toto corpore, simulque optima derivatio ejus à capite, proinde ut cruoris serique stagnationes, aut aggestiones omnes illinc expediantur. *Willis.*

XCV. *Externæ mammaria* secabantur ab *Hippocrat.* in partium thoracicarum inflammationibus & doloribus: Nunc vero quia sunt obscuræ, desijt isthæc operatio, Cujus loco applicari possunt hirudines, vel cucurbitulæ cum scarificatu. *Riolanus Encheir. p. 231.*

XCVI. Anno 1674. frequens apud nos Icterus, Quidam curabant sibi venam aperire in apice nasi ad cicius profligandum foedum faciei colorem, quod quidem risu excepi prima fronte, cum insitatum apud nos, Inveni tamen quod *Galenus* incisionem hujus venæ commendat in continuo dolore capitis; & *Botallus l. Cur. rat. per sanguin. miss.* asserit multoties se suasu ac instituto Medici Empirici eam administrasse invetustis oculorum affectibus, necnon in diuturnis cap. doloribus, utiliorem autem obseruasse in nasi rubore quam in supradictis affectibus: Ad Icteri autem curationem aliquoties curavj institui, sed dubio successu, nam æque cito curabantur, ac pristinum colorem recipiebant quibus aperiebatur, quam in quibus intermittebatur. *Car. Rayger. Miscell. Cur. anni 76. Obs. 205.*

XCVII. Vena Iugularis interna, amplior externa, sub mastoideo collum ascendit, & circa ejus medium in tres ramos scinditur, quorum crassior vertebras petens cranium subit: secundus colli latera perreptat & sub maxilla distribuitur, tertius in linguam abit & Ranulares sive Sublinguares profert, quarum apertio in affectibus cerebri mirabiliter prodest. *Riolanus Enchir. p. 232.*

XCVIII. Aliquando aperiuntur venæ narium per scalpellum, deniçue solent aperiri per Hirudines sed hunc modum minime probo: Cuidam *Patritio* hic *Patavii* aliquando febre ardente laboranti vna hirudo ad nares apposita, ascendit in caput, & miser patiens fuit extinctus nimia sanguinis missionr, quem hirudo trahebat, nullo enim modo vel necari, vel extrahi amplius poterat, Et ego abhorrebam, Videram enim antea Venetijs semel accidisse. *Hercules Saxonia.* Magna cautio est adhibenda in applicandis hirudinibus ad nares, ne pro libitu cuivis parti adhæreant: Accidit Romæ anno 1572. ut quidam Chirurgus voluerit cuidam hirudinem applicare, quæ cum putabatur adhæsisse parti interiori narium, paulo post penetravit usque ad tunicas cerebri, & ibi jam diu commorata est, donec miserum hominem interficeret, nihil proficientibus illis remedijs quibus rursus studuerunt illam retrahere. *Paulus Magnus.* Vidimus nos aliquando hirudinem, quam anteriori narium parti Chirurgus adaptare volebat, quæ per nasum ingrediens ministri incuria ad cerebrum penetrans, biduo hominem interfecit, cum nullo remediorum genere nec extrahi, nec necari posset *Zacutus.* Ejus tamen præsidij ope sedatam vidimus Phrenitidem in adolescente *Helvetio* xiv. annorum, anno 1666. Sed in admotione hæc adhibeatur cautio, ut primo hirudo aspero linteo apprehensa non prius dimittatur quam firmiter adhæsisse extremitati naris constet: Secundo, Vt constringatur digito naris cui applicatur, quo ascensus illius & penetratio ulterior prohibeatur.

XCIX. Iuvenis angina laborans ex raninæ sectione mortuus est, quia dum large sanguis efflueret, nec per imprudentiam exscrearet, ab eo extravasato suffocatus est: Cavendum ergo ne dum talis venæ sectio celebratur, rectus æger decumbat, sed in anteriorem partem vergat, debili enim jam exdultrice, sanguis etiam paucus in asperam arteriam remeans suffocare valet. *Dom. Panarolus Pentecost. 1. Observation. 50.* Venæ sub lingua per longum aperiendæ, alias sanguis difficulter supprimitur *Claudinus* Iuveni cum ob ardorem febris lingua intumuisset, & vena sub lingua à Barbitonsore secta fuisset, loquelam amisit. *Fabritius Hildanus Cent. 6. Observat. 32.* Ægyptij tam multum huic phlebotomiæ confidunt, vt pro arcano habeant eadem uti ad inflammationes quaslibet capitis, atque oculorum affectus, ruborem faciei, febrilem phrenitidem, vigilias, febres acutas, dum die critico natura crisin per hæmorrhagiam moratur; Tertianis quoque febribus utilem dicit l. de Partibus: *Severinus Med. Eff. pag. 57.* Vide *ibidem plura.*

C. Salvatellæ apertionem superstitiosam esse multi credunt. Nihilominus *Hippoc.* secabat venas manus; atque istud remedium viris doctis non fuit improbatum, præsertim in morbis diuturnis & febre quartana, in conjunctione Solis & Lunæ, Quod vidi feliciter alijs, & mihi, successisse in antiquis quartanarijs post varia remedia assumpta. *Riolanus Encheir. p.* 330.

CI. In Lienis affectibus *Salvatellæ* apertionem commendant, cujus rationem *Adr. Spigelius* 5. *Anatom. cap.* 7. hanc reddit, quod Lienis fervor sic ventilari, & per successionem arteriarum sanguis effervescens secure evacuari nonnihil possit: adeoque hoc fieri per consensum κατὰ κοινωνίαν sanguinis arteriosi, qui propter anastomoses arteriarum huic venæ sectæ proximas vna effunditur, Et cum in Liene sextuplo plures sint arteriæ quam venæ, plurimum profecto adjumenti accedere ipsius affectibus necesse est, quod ex ijs vasis, in quibus peccavit, sanguis evacuetur: Sin *Spigelio* sanguinis circulatio cognita fuisset, (quam prope attigisse videtur) certiorem rationem reddere in proclivi fuisset; quod scilicet in extremis artubus venarum cum arterijs major numerus anastomoseon reperiatur: Vtilitatis ergo ejusmodi sanguinis missionis causa petenda ex arteriosi sanguinis, aut proxime ex arterijs manantis, eductione.

CI. *a.* Olim *Spigelius* in semetipso, aliisque, incidit venam quæ inter indicem pollicemque excurrit ob hemicraniam pertinacem, præsenti remedio, ut refert. *Ioh. Rhodius Centur.* 1. *Observat.* 56.

CI. *b.* Et mulieri cephalæa diu concussæ sectam fuisse venam quæ per angulos oculorum excurrit, refert *Zacutus in Prax. Adm.* Hæc vena conspicua evadit si collum modice, & axillas valide constringas: Proponitur ejus sectio ab *Avicenna* 4. *in cap.* 20.

CII. Nobil. mentagra laboriosa inquinato quum mane hirudinibus loco affecto impositis mane hirudinibus loco affecto impositis sanguis ad ferme libram iij. erumpens nulla cura sisteretur, *Prevotius*, elotis vino albo adstringente vulmusculis, ungu. *Galeni* restringens ex bolo Armen. pilisque leporinis bono eventu imponi jussit. *Rhodius Cent.* 3. *Obs.* 71.

CIII. Non simplex venarum sectio vtilis, cæterum & earundem Abruptio ad pleraque vtilis est genera decurrentis humoris intercipiendi: Defluxus malignos qui sunt ad nares præsectio venæ frontis vnice tollit, experimento in nonnullis facto: Quo fit vt non mirer antiquos Medicos decrevisse vt cum oculi malis affectibus rubent, collacrymantur &c. vena quæ fronte attollitur, quæque per tempora visuntur, præscindantur scalpro subtus acie transadacto: *Aëtius* perpetuis oculorum lacrymis, & hemicranicis doloribus finiendis venas discidit frontis: Eas quæ pone aures vertigini delendæ dissecat Halyabbas. Sed & partium aliarum venarum excisiones vtiles sunt, Vlceribus pervetustis & difficilibus semel finiendis, crurum manuumque &c. Jam vero administratio sic ordinanda est, vt primum appareat vena consueta ad apertionem arte: mox acu recurva ferrea, vel argentea transfixa subtus, & attracta vena scalpro falcato ad eandem profunditatem impresso discindenda est, & vsitato ad phlebotomen alteram vulgarem modo, sanguis est detrahendus: plerumque autem sic vas extat in gracili tenuique cute, ut aciculæ transfixus necessarius non sit, sed sola scalpri, quam maxime ad mucronem recurvi administratio. Nos hac atque illa ratione Chirurgiam hanc factitare quotidie consuevimus. *Severinus Med. Eff. p.* 67.

CIV. Si angustior venæ sectio quam decet facta fuerit, succurritur ampliatione vulneris; quemadmodum obturationi, aut stipationi subvenitur amotione ejus quod obturat aut stipat: Verum in emendanda angustia major requiritur industria quam si nullo pacto vena prius tacta fuisset; propterea quod inter cutem & venam sanguis continuo diffunditur, qui cutem altius pellendo à vena disiungit: Ergo ubi primum in hac cutis ad vulnus in tumorem assurgit, ea illicet pollice sinistræ manus molliter premenda est, ut currentis sanguinis impetus retundatur, & insurgens tumor deprimatur; mox digitus sensim tantisper retrahendus dum vulnus pateat, & operatrici manui, seu ferro præbeat operandi spatium: inde leviter & caute scalpellum in primam sectionem immittendum, & incisio tantum augenda quantum à justo modo prior sectio defecerit; Animadvertendum tamen in hac operatione est ne cutis tantum, (quod sæpissime fit) sine vena dilatetur, eo quod inanis esset & labor & dolor: Moderate igitur ferrum immittendum est usque in ipsius vasis capacitatem, vulnusque ex arte ampliandum quantum sat fuerit: Si vero à cutis recursu sanguinis effluxus prohibetur, hæc blande in eundem locum reducenda est, in quo erat dum vena pertusa fuit, quo ejus, & venæ divisio simul conveniant, ibique detinenda donec ex arbitrio sanguis exierit. *Leon. Botallus de modo incid. venæ* §. 11.

CV. Sed accidit etiam ut cutis, vel potius totum id quod supra venam est positum, venæ vulnus obtegat, quod tamen à sua sede non fuerit abductum: idque eveuit dum in venam altiuscule positam Chirurgus nimium oblique ferrum inserit, nec cuspidem attollit, sed id per eandem viam, qua inseruit, reducit; Quod dum accidit, ut sanguis fluat, (si satis divisa vena est) summo & perquam tenui specillo, aut aciculæ capite intromisso, cutis sublevanda est, aut vena eodem specillo, vel acu leniter deprimenda, usque dum sanguis pro libitu emanaverit; nam eo modo, vel vena à cute, vel hac à vena parum disiuncta via sanguini traditur. *Idem* §. 12.

CVI. Cum vinculum membro datum est, & vena eo loco, quo reperiri solet, evidens non est, sed altius sub cute quicquam teres percipitur, de quo ambigas an vena sit, statim vinculum laxa; nam sic & illa laxata concidet, nec digito amplius percipietur, nisi denuo restricto membro; Igitur, si id quod tetigeris, tam loro revincto quam resoluto eandem speciem referat, crede abstinendum esse à ferro, cum id non vena sit sed tendo, vel musculi caput, vel aliud præter venam: micant vero arteriæ cutemque pulsant ubi sunt; per quod & locus & profunditas earum vel modice exercitato artifici declarantur. *Idem* §. 19.

CVII. In contumaci capitis dolore in ipsis temporibus x. aut xij. hirudines circulariter apposuit *Zacut. Praxis Admir. lib.* 1. præsenti auxilio: Notandum monet *Riverius* x. aut xij. eum affigere, quo tota materia exhauriatur, non duas vel tres.

SCARIFICATIO.

SYLLOGE.

Remedium est tutum & efficax. 2.
Doloribus omnibus externis confert. 1.
Aurium ad multa utilis. 3.
In occipitio sit mediocris non profunda. 4.
Malleolorum vel crurum vicaria est sanguinis missionis, non cucurbitulæ scarificatæ. 5.
Venæ sectionis vicaria ubi instituenda. 6.
Malleolorum periculosæ. 7.
Vtilitas multiplex. 8.
Intempestivus usus noxius. 9.
Profundius administrata paralysin & mortem intulit. 10.
Inique suspecta maleficij. 11.
Lumborum valde revellit à superis partibus. 12.
Gladiolus ne nimis sit acutus. 13.
Gangræna sequuta. 14.

I. AD levandos dolores omnes qui partem extimam corporis occuparunt, usui mirifico Scarificatum esse mea fide testificari possum: Vt è multis pauca narrem, illud primum esto, quod in N. sum expertus dolores cruris Syphilios qui diu noctuque longos menses afflictaverant, atque hominem confecerant nullis medicamentis emoti, soli Scarificationis opera cessere. 2. *N.* cui summotum os cranij, multis ante diebus fuerat ortus circa bregma dolor acerrimus, eadem ratione levatus est. 3. *Sutori* calceolario gravem in perinæo dolorem scalpro discussimus: 4. *Bajulo* Opsoniario, qui secundum pedis plantam graviter afflictus fuerat. 5. *Iesuitam*, ex digito pedis jam multos menses dolentem irrequiete, nullum ex alijs subsidium nanciscentem, hac eadem ope levavimus sic ut exinde nunquam acerbitas illa recurrerit. 6. *Iosepho N.* cui sic discussus in perinæo dolor, qui periculum apostematis indubie minabatur. 7. *Quidam* secundum lumbos dolens & miserabiliter ejulans, sentijt ex hac ipsa re peropportunum levamen. *Severinus Med. Eff. p.* 78.

II. Scarificatum multò confidentius ac frequentius exercebant antiqui quam nos, qui ejusdem usum non alijs in casibus quam in privata quadam cucurbitularum administratione, & in gangrænarum curatione cognovimus: imperiti scilicet & inertes atque omnia tuta timentes, qui ditissimam opis artem & auxiliorum plenissimam in pauca & rara contraximus, quæ nihilominus levia sunt & inefficacia: prompti semper causari quod veteres homines erant naturâ firmi & gravia ferre valentes, nostrorum verò temporum invalidi & imbecilli sunt omnes; degeneres autem nos pathognomonicus timor arguit: Ita fit ut plerique sint qui vereantur ad patientes locos insecare, attractionis, quam dicunt, metu; sed continuò refellit hos. *Prosper Alpinus lib.* 2. *de Med. Ægypt.* eventu, qui felix & vacuus ferè semper novæ refusionis, esse solet: *Seb. Travus Oribasij* totam de Scarificatione sententiam tutam decernit si ad statum deversarit fluxio, etiamsi dictum morbi vigorem consequuta fuerit acris accessio: Et nos sub plerisque languoribus corporis, in publicis incurabilium valetudinarijs, hanc frequentissimè factitare testificari nostra fide possumus, neminem fuisse hominum, qui aut inutilem senserit aut improsperam reclamarit. *Idem Chirurgiæ Effic. p.* 69.

III. A veteribus nulla facta scarificationum in auribus mentio: hanc adserit *Isaann. Theod. Minadeus disput.* 4. *de cucurbit. &c.* additque delectari illos qui multo se impleverunt vino, unde in mentis alienationem feruntur, similiter & eos quorum caput aliqua de causa gravatum est, auribus priùs tepida persrictis, blande absque ulla asperitate, eorum extrema scarificare, extrinsecus scilicet qua illarum continent orificia, non quidem profundis multum aut fœdis scarificationibus, sed levioribus, sic tamen ut inde sanguinem ad unciam, aut ad majorem etiam mensuram educere possint; quo quidem remedio non tantum ob eam quam facit vacuationem, quantum ob partis dolentis consensum cum capite dolor capitis remittit, cum aut tenuioris sanguinis est soboles, aut à calida exhalatione ortum trahit: Hoc remedij hujus emolumentum omnes, ait ipse, confirmant *Arabes, Cretenses, Græci*, qui se vino hodie etiam excalefacere consueverunt. In dentium doloribus acutissimis aurium scarificatus multum affert auxilij, imò venæ sectionis locum, si iteretur, sustinere potest: Virgines in quibusdam Germaniæ locis, ad conciliandam formæ gratiam aures sibi scarificari sinunt, quo subtracto sanguine facies dealbetur. *Gn. Rolfinccius meth. Gen. p.* 400. Vide *Prosp. Alpinum de Med. Ægyptior. l.* 3. *cap.* 2. *Vallesium lib.* 6. *Epidem. p. m.* 701.

IV. Scarificatio in Occipitio ne sit profundior: Ex *Avicenna* quidam ab admotâ cucurbitulâ cum scarificatione linguæ paralysin incurrit: profundior scilicet scarificatio ramum nervi, qui à principio spinalis medullæ ad linguam it, pupugit.

V. Multi audent affirmare cucurbitulas scarificatas venæ sectionis vicarium esse auxilium; quorum opinio erronea est & à veritate aliena. *Galenus* enim pro tollenda corporum plenitudine nullum cucurbitularum verbum fecit, ut nostrorum multi cogitant, sed solum venæ sectionis atque crurum scarificationis meminit: quod ex 2. *aphor. comment.* 17. colligitur, *Evacuatio omnium humorum æqualiter, quæ quidem exquisitissima est, fit per venæ sectionem: proxima autem huic illa est quæ fit per malleorum scarificationem*, Et *libr. de hirud. cucurb. scarif.* dixit, *Cucurbitulas in plethoricis corporibus non modo esse inutiles sed etiam noxias*: Atque in *lib. de curat. per sangu. miss.* docuit. Ante cucurbitularum administrationem totum corpus evacuatum esse oportere, illisque vel cum scarificatione, vel sine ea applicatis. *Idem lib.* 2. *aphor. & lib.* 4. *de sanit. tuend.* alijsque multis in locis dixit apertissimè secundum locum à sectione venæ crurum scarificationem obtinere: Et 13. *method.* scripsit, Si corpus fuerit plethoricum sanguinem mittendum esse aut venâ incisâ, aut cruribus scarificatis. *Pr. Alpinus Med. Ægypt. l.* 3. *c.* 3.

VI. Circa locum cui adhibenda scarificatio hæc, Controversia est, *Amatus* brachijs & cruribus adhibet: Ægyptij, referente *Alpino*, suram incidunt longis & profundis Scarificationibus, indeque citissime & largissimè sanguinem detrahunt, contusâ prius & verberatâ parte, omnem ut sensum amittat: *Galenus* ferè semper malleolorum meminit, i. e. partium malleolis proximarum: sed incisio harum quomodo cum fructu & tutò possit administrari difficile est intelligere, ob nervos multos & insignes ibi insitos: adde quod sint aridæ & exangues:

gues: Ego existimo, imprimis ex *Galeno*, nihil de ea re posse habere certi, vt pote qui licet malleorum frequenter meminerit, tamen & crurum quoque, & brachiorum scarificationem proponit: Deinde ita statuo, tum *Galeni*, tum prædictorum Medicorum authoritate motus, obiri posse scarificationem hanc, necessitate postulante, tum in cruribus tum in brachijs, & vtramque quidem ad evacuationem totius facere; sed illâ tamen quæ in cruribus administratur, maximè evacuari plenitudinem ex suppressis mensibus & hæmorrhoidibus ortam: eâ autem quæ in brachijs fit, plenitudinem citra has occasiones coacervatam. *Claudinus de Ingr. lib. 2. c. 6.*

VII. Nostra tempestate *Patavij* à duabus tantum incisionibus malleoli aqua tam vehementer fluxit vt mulier protinus exspiraverit: Subtracto etiam sanguine caloris fomite, nonnunquam gangræna succrescit. *Iohann. Rhodius Centur. 3. Observat. 17.*

VIII. Ægyptij in pluribus affectibus cutem scarificare solent: In vehementissimis enim doloribus, præsertim vel ex copia, vel venefica qualitate sensibiles partes lædente: In fluxione paululum firmata, præmissa vniversali tum purgatione, tum vacuatione, partes dolore afflictas, vel proximas illis, altè scarificant, multumque sanguinis emanare sinunt: In singulis enim inflammationibus, diu perseverantibus, solent partem inflammatam altè scarificare, veluti in pleuritide latus dolens, atque in peripneumonia pectus, dextrumque hypochondrium jecore inflammationem patiente, atque lienе, sinistrum; atque sic de alijs inflammatis partibus facere solent, præsertim in magnis erysipelatis, vel aliqua alia inflammata parte, vbi timetur ne in gangrænam degeneret vel in scirrhum abeat: In vsu frequentissimo habent in podagricis doloribus, ex sanguinis defluxu obortis post vniversalem vacuationem: tumefactos digitos dolentes scarificare: ea enim scarificatione, modico defluxi sanguinis vacuato, mirificè ijs conducit: Eodem itidem modo tum in tumoribus, tum in vlceribus ad cicatricem eon venientibus, scarificatione vtuntur: Ad omnes etiam cutis defœdationes, maculas pustulasque idem præstare solent: Non minusque etiam partem à scorpione sauciatam, vel ab aliqua fera demorsam alte scarificant, multumque eo modo sanguinis ab ea parte detrahunt. *P. Alpinus Med. Æg. c. 11. l. 3.*

IX. Vir robustus, eucraticus, annor. 50. nulla corporis labe vnquem affectus, menstruatim scarificationem in dorso instituebat, ac sanguinem ad animi vsque deliquium effluere permittebat: hinc in catarrhos incidit qui collum obsidendo, nullo apparente tumore deglutiendi cibi & potus difficultatem afferebant, qui affectus per mensem duravit, ac post annum redijt, patientemque suffocavit: Hinc apparet scarificationum vsum importunum magnam noxam inferre morbosque frigidos. *O. Grembs Arb. ru. & int. p. 169.*

X. *Galenus* 1. *ad Glaucon. cap.* 7. triplicem facit scarificationis modum, levem, profundum & mediocrem; Quando humores sunt crassi, tenaces, compacti, aut in parte, aut in toto, profunda necessaria est; Incautus Chirurgus abscessum ex humore tenui super spinam dorsi enatum persanans, ita profundam scarificationem celebravit, vt nervis incisis hominem à tumore liberarit, sed paralyticum reddiderit. *Zacutus Prax. Admir. lib. 3. Observat. 65.* Alius ita profunde novacula acuta, cum scalpellum non esset ad manus, in costis scarificationem exercuit, vt sequuta hæmorrhagia, nullis vnquam auxilijs, nec cauterio ipso coërceri posset, vnde mors. *Idem Obs. 66.*

XI. Scarificatio in genere quibusdam valde suspecta est, vnde & *Grembs in A.R. & Int. lib. 3. cap.* 1. §. 48. improbat scarificationem, prætendens esse inter impedimenta vitæ longæ non parvam causam & illam pravam consuetudinem venæ sectionem & scarificationis, quæ adeo invaluit vt in quibusdam familijs menstruatim scarificationes, & bis in anno venæ sectiones celebrentur, vnde profundunt vitæ thesaurum: Verum experientia dicit contrarium, dantur enim sexagenarij, imo novi & septuagenarios qui à teneris vngniculis sine vllo damno hoc præsidio vsi fuere: Nec verum est illum qui semel scarificaverit per totam vitam illud continuare necesse habere, nisi in vitæ periculum se præcipitare velit: Novimus quendam, inquit *D. Moëbius*, qui adhuc puer octo annorum crebrioribus ophthalmijs & oculorum fluxionibus obnoxius, suasu periti cujusdam Medici scarificationibus per octo menses bis vsus fuit, easque ad x. ætatis annum feliciter continuavit: Cessantibus autem hisce affectibus ab hinc cessavit etiam ab ipsarum vsu absque vlla morborum invasione, & adhuc vitali vescitur aura, cæteroquin satis sanus & vegetus. *Fr. Hofmannus m. m. l. 1. c. 18.*

XII. A Lumbis emergunt quamplurimæ venæ, quas non poteris evidenter intueri nisi cutim ab ea parte resecueris: Proinde Scarificationes Lumborum ad revellendum à partibus superis valde conferunt; & in nonnullis regionibus illæ venæ si appareant, phlebotomo, secantur, si credimus *Platero* in sua Anatome. *Riolanus Anthropog. lib. 2. cap. 6.*

XIII. Gladiolo aut scalpello nimis acuto incidendum non est, quo aliquando cum esset vsus in puero Chirurgus, qui ea ratione se minore dolore opus facturum existimavit, convulsionem excitavit insignem: sæpe enim aut membranæ sub cute læduntur, aut nervi: præterquam quod neque sanguis crassus, sed solum tenuis vacuatur, vt docet *Hippocrat. lib. de Medico*, qui ob id ait Scalpris vtedum incurvis in summo, non valde angustis jubet, imò aliquando serosi ac saniosi humores viscidi & crassi veniunt, vnde periculum est ne in fissuris substent vbi arcte fuerint incussæ: Per tractum autem, quem Græci καλὰ συρμὸν vocant faciendam esse scarificationem, non καλὰ πληγὼν, i. e. percussionem ostendit experientia & suadet ratio. *Rubeus in Celsum lib. 2. c. 11.*

XIV. In corporibus impuris, & cacochymia refertis, malignas sæpe fieri defluxiones ad plures partes certum est: Cuidam lue infecto præcepi vt natibus & dorso siccas applicaret cucurbitulas, ob capitis dolorem immanem; quod cum fecisset, vna juxta lumbos in tantam molem excrevit, vt ob tumorem & rubedinem summam cogeretur minister citra meum consilium eam scarificare: Vlcus nunquam potuit sanescere, imo humore virulento manante, excitatisque vesicis tetro sanguine plenis, gangræna oborta, altius per spinam serpens, accedente convulsione hominem ad interitum educit. *Zacutus Pr. Adm. lib. 3. Obs. 67.*

SPLENETICA.

SYLLOGE.

I. VT Hepar sulphur sanguinis dispensat magis, ita Lien sal ejusdem & serum: Conveniunt vero splenetica cum hepaticis, & fere vna eademque sunt; hinc itidem huc aperientia potissimum spectant, Respiciunt autem, vel *humores acidos, austeros*, figentes sanguinem, & melancholiam, torporem &c. inducentes, vti sunt 1. *Aquea diluentia & mitigantia* quævis, inprimis nitrosa, acidulæ, serum lactis, quæ maximam virtutum partem, præter salia, mutuantur ab aqueis particulis. 2. *Lenia aromatica & amara*, recensita sub hepaticis. 3. *Lixiva fixa, & volatilia alkalia*, sic sal absinthij, centaurij min. tinctura tart. spirit. salis armon. plantæ antiscorbuticæ &c. huc pertinent; Sicut enim humores isti acidi concentrant & figunt sanguinem, ita hæc ipsa volatilia, salina & sulphurea eundem expediunt, subtiliant & volatilisant, vt ex amurca illa, ad quam est redactus, vigoretur denuo. 4. *Terrea*, ad alkalinorum naturam accedentia & resolventia, Sic lapides cancrorum bullitos cum vino, & lixiviosum saporem indeptos extollit *Helmontius*: Sic *Glauberus* coralliorum pulverem hypochondriacis unice prodesse, quod acidum absorbeat, asserit; sic limatura Martis, vel in substantia sumpta prodest: Et omnium instar, hinc & panacea hypochondriacorum sunt. 5. *Martialia*, quorum agendi ratio nulla alia est, nisi quod absorbendo invertunt humores istos acidos, saturant, edulcant, & ad frugem reducunt, Non aliter ac aqua fortis, & spiritus acidi quivis marti affusi dulcescunt, obtusis eorum patticulis & vitriolescentibus: Hæc ipsa hinc prosunt in melancholia hypoch. affectu hypochondr. doloribus hypochondriorum, cachexia, initio hydropis, scorbuto, palpitatione cordis, syncope &c. Pertinent huc quoque *vitriolata* ipsa, tum alia per se prostantia, tum inprimis ex marte regenerata, ut vitriolum Martis &c. quæ suo modo quoque absorbent, roborant & saturant quoque acidos, ponticos humores.

II. Vel *humores lixiviosos, acres, salinos*, sive seorsim magis eminentes, sive ex prædominio cum acidis concurrant, Et talia quidem, præter diluentia aquea (quæ communia quasi sunt) constituunt 1. *Acida*, quatenus volatilitatem seri quasi figunt, & prosunt in hæmorrhagijs nimijs cachecticorum & scorbuticorum, sicut hoc modo aliquos curavimus taliter affectos. 2. *Austera*, quæ idem quasi concentrant, & rarefactionem nimiam impediunt, uti sunt tinctura antiphthisica *Grammani*, pulveres styptici, & conveniunt in sero fluxibiliori, in colliquatiuis fluxibus, sudoribus immodicis, ubi & *opiatis* interdum locus est. 3. *Terrea*, quatenus & ipsa absorbent & præcipitant, alias exposita: è spleneticis vero asplenum, scolopendrium &c. tum alias, tum in phlogosi, anxietatibus & cardialgijs &c. hypochondriacorum conveniunt.

III. Vel *limositatem sanguinis Tartaream & viscidam pituitosam*, majori vel minori seri quantitati immersam, qualia sunt præcipue 1. *Acida*, Vnde non est absonum etiam spiritus minerales acidos in affectu hypochondriaco curando multum, si non omne, efficere quandoque, incidunt enim mucilaginem & attenuant, inprimis spiritus salis &c. Liberant hæc quoque primas vias ab insigni mucilagine stomachum incrustante, quam vel ad vrinam deducunt, vel ut per alvum exeat disponunt. 2. *Alkalina & Enixa*, quæ hinc audiunt saponaria, & venarum amurcam, ut loquitur *Helmontius*, insigniter auferunt & abstergunt; tinctura tartari, arcanum ejusdem, tartarus vitriolatus &c. 3. *Aromatica*, tum alia, tum inprimis carminativa, quæ intus & extus maxime solent ijs casibus prodesse; imo utraque jam dicta in hoc tertio quasi conspirant, ut viæ sanguinis sint liberæ, & serum in officio suo non impediatur, unde & amara, & reliqua huc spectant: hæc etiam corrigunt μώλυνσιν illam, & spirituascentiam ac aërescentiam stomachi, seu chyli potius, deficientem, & inprimis scirrhos lienis avertunt, & in quartanis, atque hinc oriundis ejusdem symptomatis unice prosunt: Fieri enim non potest, quin sive fixato per acida nimis sanguine, sive non evolutis particulis chyli oleosis, balsamicis, excrementa limosa, crassa, tartarea generentur: & hinc inde, præsertim vero in liene affigantur. 4. Huc spectant etiam *abstergentia, diuretica & nephritica* quoque, certum enim est & in hypochondriacis secerni cum urina sabulosam arenosam materiam, de tartarea sanguinis limositate restantem: & calculosos ac nephriticos plerosque etiam simul hypochondriacos esse, & his ipsis etiam antihypochondriaca deberi.

IV. Ex his liquet tum in genere specifica quævis, tum in specie splenica sive antihypochondriaca, non omnia in omnibus convenire; prout enim vel austeri acidique humores, vel lixivi, volatiles, mediique (quales imprimis reddunt sudores colliquativos) vel limositas sanguinis magis peccat, ita etiam variat horum applicatio, ut si quis ordine progrediatur, & promiscue applicet, ægrum cumulet magis symptomatibus, quam levet.

V. Volatilia, tum alia, tum antiscorbutica, spleneticis sæpe, & ipsis scorbuticis nocent: patet hoc ex iam recensitis, si enim hypochondriacus gaudeat sanguine salinis, lixivis, & alkalinis atomis repleto; si sero fluxiliori & volatiliori laboret seu abundet; illa sane non conveniunt, unde promiscue antiscorbutica applicare erratum est: Vidimus hinc sæpe à spiritu cochleariæ, qui etiam saltim pro extractione reliquorum aperientium, v. g. Martis, fuerat adhibitus, omnia commovisse vix sopita symptomata, calorem p. n. vigilias.

VI. *Acida* vero non raro conveniunt, adeoque non potest simpliciter dici, hypochondriacus est, ergo nulla acida danda: Pertinet huc *Lipsij* illud de spir. vitrioli encomium *Cent.* 1. *Epist.* 81. hic enim cum ob vitam sedentariam limositatem sanguinis collegisset maxima copia, unde etiam pituitam vitream dejecit, uti se vitrioli aceto, successu non infelici: Temperata hinc & absorbentia, ac diluentia

tia commode quoque ijs adhibentur; hinc *Servius Institut. Medic. c.* 3. Opportunius, *ait*, quandoque a nobis consultum fuit hypochondriacis, refrigerantibus potius quam calefacientibus pharmacis, sero lactis, acidulis, cæterisque quibus hypochondriorum calor temperaretur: adeoque nec hæc quidem sine activis, nec illa tamen sine his temperatis applicanda sunt, Vbique serum est attendendum, vt nec deficiat, nec salinis particulis nimis scateat.

VII. Validiora vero aperientia requirit splen quam hepar: assertum est *Galeni*, quod licet *Mercatus* oppugnet, & de externo saltem vsu id concedat, attamen verum est vbi vel fixati spiritus & sanguis, vel limositas magis prædominatur; hinc melancholicis v.g. spiritus salis armoniaci commodissime etiam in potu datur.

VIII, Martialibus assumptis motus est imperandus, & fæces alvi considerandæ: motus quidem, vt torpidi humores excitentur, & medicamentum melius actuetur & descendat, sed præcipue id valet de forma sicca seu solida, nisi enim motus accedat, minus operantur: Fæces verò, quia excrementa tinguntur Martialibus, ut nigra secedant, ob evocatum vitriolum, indicio manifesto factam fuisse eorumdem resolutionem. Notandum vero hæc est ea non danda (in substantia & forma hac sicca) nisi robusto ventriculo, qui, vt si dicam, ferre ea & concoquere possit. *G. W. Wedelius de s. m. Fac. p.* 107.

STILLICIDIVM.

SYLLOGE.

Topicum omnium efficacissimum. 1.
Prohibentibus attendendam. 2.
Thermæ calidæ quibus noxiæ. 3.
Stillic. frigida quomodo vsurpanda. 4.
Quibus partibus præcipue conveniunt. 5.
Quæ capitis pars subjicienda. 6.
Administrationis ratio. 7.
Somnus arcendus. 8.
Eo finito quæ admovenda. 9.

I. STillicidium, vulgo *Duccia & Gutta*, (male quibusdam *Embroche* dicitur, quæ perfusionem significat ab ἐμβρέχω, madefacio) ea est medicamenti formula, quæ ex alto, pluviæ instar in partem aliquam liquidi fit humoris distillatio: Convenit vero inter omnes stillicidium excellere quamlibet aliam externi medicamenti formulam, secundum activitatem, & jure quidem, quoniam propter motum materiæ ab alto cadentis, cutis incalescit porique aperiuntur, & procede major fit impressio; Occasio instituendi hujus remedij gemina fuit, vna affectus ob materiæ contumaciam, vel situm in alto; resistentiæ ad alias, formulas & modos agendi: altera partis ipsius cui remedium adhibendum dispositio, quando ob ossium obicem, ad affectum locum medicamenti vim pervenire non sinit, nisi cum motu administretur; quomodo *Galenus* 13. *method. cap.* 22. in capite præcipue hanc administrandi rationem commendat. *Claudinus Appendicis cap. vlt.*

II. Prohibentia multiplicia sunt, & primo plethora & cacochymia. 2. Vlcus & quælibet soluta unitas, imo & nonnunquam mala compositio partium: Sed specialiter pro capite prohibetur ab affectu vertiginoso, à catarrho suffocativo, à calido catarrho; quia cum merito hujus oportet ut sit refrigerans, illud cerebro sua natura frigido maximum posset inferre nocumentum: Quo accedit quod facta agitatione ab hujusmodi remedio in capite, catarrhus calidus, sua natura fluxilis, majore præcipitio in partes subiectas decumbet, & ob id insigne aliquod malum pariet. *Idem.*

III. De Aquis sponte nascentibus notandum, calidas, maxime sulphureas, bituminosas & aluminosas, ut *Galenus lib.* 6. *de tu. valet. cap.* 9. Calidis capitibus, sive caliditas cum siccitate, sive cum humiditate juncta sit, esse inimicissimas, sulphurea, quidem & bituminosas, quia incendunt, humoresque liquant; aluminosas, quia angustos poros stipant. *Idem.*

IV. Est & illud notandum rarissime ea quæ humectando possunt refrigerare per Stillicidij modum adhiberi; imò de frigidis illud universe sciendum, etsi non humectent sed siccent, ut Thermæ frigidæ, nunquam ijs solis vtendum ne calor innatus extinguatur, sed semper cum his calidas, subtripla saltem proportione esse immiscendas. *Idem.*

V. Adhibentur Stillicidia partibus omnibus quæ aptæ sunt vt supra ipsas cadat liquor, præcipue tamen capiti conveniunt, & partibus nervosis atque articulis: hepar, lien, ventriculus &c. cum partes molles sint, & ideo facile patiantur ab alijs remediorum formulis, stillicidiis tentandæ non sunt, nisi in affectu contumaci & inveterato. *Idem.*

VI. Quoad Caput, sunt qui distinguant in eo certas partes; nam adhibent stillicidia in catarrho frigido humidoque, surditate &c. Suturæ coronali; In paralysi & spasmo occipiti, ubi nervorum principium est, sed dum durat fluxio (secus enim irrorant partes resolutas aut contractas.) In alijs capitis affectibus inveteratis, ut est hemicrania, partem ipsam obsessam & imbecillam perfundunt: Non male quidem illi meo judicio faciunt, sed tamen semper facilius & promptius recipitur vis stillicidij ad suturam coronalem. *Idem.* In surditate in aurium regionem & temporum optime potest stillicidium excipi; Si enim cranium humanum inspiciatur, sutura lambdoidea ad apophysin usque mastoiden produci conspicitur. Temporum quoque suturæ cum illa coincidere, adeo vt stillicidiorum vis illa penetrare queat, & aurium intima subire.

VII. Administratur duplici ratione, vna est extra Balneum, & ab eo separatim, altera cum ipso Balneo, ita vt æger se in Balneum immergens simul stillicidium recipiat: Priori modo adhibentur omnia fere stillicidia arte facta: Posteriorum sunt qui in stillicidijs thermalibus priori præferant; Sed præterquam quod videtur esse nimis operosus, etiam parum vtilis esse experientia comprobatur. *Claudinus ibidem.*

VIII. Dum stillicidium administratur, omnimodo cavendum ne dormiat æger, quod facile fieri solet incalescente capite, & sic vaporum multitudine ad cerebrum attracta: Perperam autem faciunt qui cantibus vehementibus excitant patientes, cum hi caput repleant: Colloquijs igitur, & alijs id modis tentandum est. *Idem.*

IX. Finito stillicidio pars siccanda, & abstergenda linteolis non admodum calidis; ac vel inun-

genda oleo aliquo ejusdem cum stillicidio facultatis, vel alio quopiam munienda quod conservet qualitatem à stillicidio impressam: Vulgares pannum lineum derasæ capitis parti applicant, & deinde tegumentum superimponunt: Rectius fuerit apponere ceratum stillicidii naturæ & facultatibus accommodatum: sic capiti frigido conveniet ceratum capitale Montaguanæ, de betonica &c. *Idem.*

STOMACHICA.

(Vide *lib.* 18. *de Ventriculi affectibus in genere.*)

SYLLOGE.

Respiciunt vel calorem. 1.
Vel fermentum ventriculi. 2.
Fermentum vigorantia. 3.
Excedens corrigentia. 5.
Externa qualia. 6.
Quæ calorem spectant & fermentum optime junguntur. 4.
Quædam calorifica nocent. 7.
Intemper. calidæ & siccæ quæ nocent. 8.
In alteratione cavendum ne alia viscera lædantur. 9.
Non obruendus copia medicamentorum. 10.

I. Respiciunt hæc 1. *Calorem*, labefactatum & roborandum, qualia instaurantia quidem varia, ea tamen generali ratione hac conveniunt quod sulphure oleoso, volatili, aromatico & suavi polleant, quæ sub se comprehendunt, & sunt 1. *aromatica*, vt aromata, rad. pimpinellæ, mentha &c. 2. *olea balsamica*, vt ambra, balsamum peruv. &c. gaudet enim hoc ipsum balsamica acredine, vnde in vomitu, in appetentia, &c. commendatur à *Riverio*. 3. *volatili sale* prædita, imprimis oleoso, piper, sinapi, zz. 4. *Spirituosa*, vt vinum, spir. vini, menthæ, junip. cortic. citri, &c. 5. *amara*, vt absinth. comm. & pont. aloë, elix. propriet. 6. *carminativa*. 7. *leniter adstringentia*, vt cinnam. mastiche, pulv. peptici &c. 8. *nervina cephalica*, vt castoreum, marrubium, maximus enim ventriculi cum cerebro consensus: Atque hæc prosunt in anorexia, chylificatione læsa, ructu, singultu, cardialgia, vbi inprimis oleum garyophill. & carminantia conveniunt, coctione læsa, inflatione, vertigine sympathica, aliisque ventriculi à frigiditate oriundis symptomatis: *Calorem* vero *excessivum* eadem fere corrigunt quæ *fermentum* vitiosum.

II. vel *Fermentum* respiciunt, quod *menstruum* ventriculi appello: Licet vero ad hujus restaurationem facientia multum conveniant & coincidant cum dictis, quatenus & illa acrimonia salina gaudent, attamen hoc saltim notandum, quod vt quæ sulphureo principio referta sunt magis balsamica oleosa, magis respiciunt colorem debilem eundemque vegetant, Sic salina magis fermentum: Dantur enim casus, vt calor sic satis sibi constet, impeditum tamen sit fermentum, nec sui juris, vt hinc absolvi feliciter coctio nequeat, licet optimum sit ut causæ hæ sociæ, quæ stant pro una, simul attendantur: Hinc etiam videndum ne dum calorem roborare intendimus, fermentum destruamus quod potissimum fit spirituosis, ut spiritu vini.

III. *Acuunt* nempe Fermentum, & instaurant iners & deficiens, omnia sale vel acido vel volatili potissimum referta 1. *Acria* omnia, vt sal commune, quod ad saporem quidem, sed ad fermenti stimulum maxime prodest, item piperata, plantæ antiscorbuticæ, radix ari, mustarda Italorum &c. corrigunt hæc cruditatem acidam & humores viscidos piruitosos attenuant: 2. *Acida*, vt acetum: quod & potu & fotu conducit modice adhibitum, spiritus vitrioli, simplex & Veneris, quod esurinum vocant chimici, spir. salis: sunt qui ipsum fermentum panificum non inconsulto in pilulas reducunt, & pro ventriculi fermento vegetando propinant: corrigunt hæc cruditatem nidorosam & pituitosam. 3. huc refer tunicas ventriculi gallinæ, verum vix constans auxilium ab iis sperandum, nisi forte per accidens, quatenus biliosos humores pervertentes fermentum una absorbent.

IV. Notandum quod optimo consilio maritentur, & ita disponantur stomachica, vt & ad fermentum, & ad calorem habeatur respectus, quod fit mixtura vtrorumque, sic spiritus salis dulcis, sic elixir propriet. cum spiritu sulph. maceratum conveniunt.

V. *Fermentum* vero *excedens* acrimonia, sive salina, sive biliosa, quo & calida intemperies pertinet, corrigunt 1. tum *obtundendo*, *pinguia*, in bulimo, appetentia canina; tum *diluendo*, ut aquea; tum absorbendo, vti *lixiva*, & præcipitantia terrea, quæ alkalina audiunt, ut lapides cancrorum, conchæ & testacea alia: Vbi notandum hæc ipsa quoque per accidens restringendo quasi, & in ordinem redigendo præcipue acidum excedentem in ventriculo humorem, quandoque posse appetitum ciere & reducere, tum sola, tum cum acidis mixta e. g. tragea stomachica *Quercet.* seu *Birckmanni*: Sic observavimus sæpissime pulveres præcipitantes, v. g. vel ex solis conchis præparatis cum cinnabari nativa, excitasse appetitum. Attendenda enim est, tam proportio acoris in ventriculo p. n. se exserentis; neque enim fermentum ventriculi legitime habet si excessive sit acidum, tum vsus continuatio, omnia enim lixiva, omnia alkalina alias appetitum destruunt & fermentum enervant, unde in boulimo oleum tartari per deliquium, arcanum est. Sic 2. *pervertunt fermentum*. 1. *dulcia*, quia mucilagine sua ipsius acrimoniam salinam (scil. nimia quantitate sumpta) obviscant & obtundunt. 2. *acido salsa*, uti v. g. observatum est arcanum Tartari, laudatissimum alias medicamentum, frequentiori usu appetitum dejecisse. 3. nitrosa omnia, illa quippe & calorem exsolvunt, & menstruum salinum dissolvunt, unde in nitrosorum usu continuo respiciendum est ne turbas dent in corpore. 4. *Saturnina*, dulcia præcipue & terrea, vnde in sacchari saturni, & inde præparatorum usu cavendum ne lædatur ventriculus; 5. *lixivia vrinosa* fortiora, vt spiritus salis armon. *Figunt* denique fermentum 3. & *obtundunt* opiata, quæ ventriculo ut tali non conveniunt, cujus prædominium nisi præpolleat, mane altero facile sequitur vomitus, & ab opiatorum usu dejicitur appetitus: Vti enim ventriculus sulphure balsamico cocto & puro gaudet: ita ab immaturo, impuro, ingrato male haber; Conveniunt vero hæc recensita in omni acredine excessiva, sive cum

diarrhœa

diarrhœa vel cholera sit, necne item in cardialgia, vbi præter carminativa oleosa, & anodyna temperatoria requiruntur; in cholera, singultu, ardore ventriculi, seu soda, &c.

VI. Externa stomachica 1. debent esse *acida*, ut fermentum, acetum, 2. *aromatica* dicta, cum vino, sive emplastri, sive cataplasmatis forma, Suntque potissimum resolventia & revellentia, ut in singultu, vomitu; item carminantia, terrea minus prosunt.

VII. Non obtundendus calor nimis calidis, quorum particulæ volatiles evaporant, reliqua vero crassa terrena substantia subigi non potest: Sic raphanus rusticanus convenit quidem moderata quantitate, sed tantum robusto ventriculo, debilem vero lædit: Sic apud *Platerum* Observ, p. 435. in defuncti Principis cadavere reperta fuit libra una zinziberis.

VIII. In intemperie calida & sicca vitanda sunt acida, & usurpanda acredinis expertia, vitandi etiam pulveres, nisi valde diluantur, alias adhærescunt: conveniunt vero mucilaginosa: hinc spiritus vitrioli vel salis assumpti uredinem inducunt stomacho, spoliatus enim est nativa sua fermentali convisceditne, unde facile sequitur ejusdem erosio: contingit hoc præcipue in biliosis, & qui vini potu nimis distenderunt prius tunicas ejusdem, unde acrimonia plicis ejusdem extricatis penitius insinuatur.

IX. In alteratione cavendum ne alia viscera lædantur, tum interne tum externe, & inprimis ne lædatur hepar, quod proxime accumbit, quod fit si mediocritatis terminos non excedamus.

X. Non obruendus ventriculus copia medicamentorum quorumvis, tum sibi dicatorum, tum aliis, inde enim ut primum commodum, ita & primam labem sentit. Sic & in Episcopo quodam Magisterium perlarum fuit repertum, in aliis alia. *G. W. Wedelius de s. m. Fac. pag.* 97.

XI. Vt in omnibus medicamentis, licet aliis partibus & affectibus determinatis, respiciendum est ad ventriculum, quomodo ea ferat, & ab iisdem afficiatur: ita inprimis id quoque de salibus valet & accipiendum est: Laudantur equidem & præscribuntur inter stomachica quoque *Salia lixiva*, uti v. g. sal absynthii & juniperi ingreditur pulverem stomachicum Birckmanni, Et alias eadem in imbecillitatibus ventriculis suum locum obtinent, sed magis & fere tantum si acore extraneo inquinatum sit fermentum, & cum aliis aromaticis; Vti enim hoc est ex omnium confessione salinum, Et si quæratur ad qualem classem salium, merito ad acidorum referendum, est enim in recessu acidulum, exinde tamen non sequitur quodvis, etiam fixius & excessivum, ventriculi actioni convenire, quin potius exinde sequitur μέλυνσις, nec spirituascit chymus; Vnde acidum hoc in recessu, volatile, vitale, utile audit: & licet aliquando nimio acore excedens appetitum augeat, vitiosus tamen ille est, nec evolutio hinc particularum commode fit; hinc eo ipso in casu, in appetitu canino & bulimo lixiviosa omnium optime prosunt: Sic curavimus aliquando hypochondriacum, qui satiari non poterat, oleo tartari per deliquium: *Media* vero *salia*, incidunt quidem & resolvunt, ast tono ventriculi, si diutius vsurpentur, & copiosius, adversa evadunt; hinc tartarus vitriolatus, hinc arcanum tartari diutius & majori quantitate assumpta, tandem eundem lædunt: quo experimento facile patet 1. nec lixiva nec media salia majori, quam par est, quantitate, & usu adhibenda; 2. colligere inde est non esse acidosalinum eo sensu fermentum ventriculi, quod de natura sit acidosalsorum, sed potius salinum esse, & inter salia ad acidum referri posse, licet non ita in abstracto ipsa natura istud sistat: Acida vero salia, vtut nomine fere alio quam hoc veniant, ut talia, ventriculo grata sunt: hinc acidum tartari fermentum ventriculi instaurat &, roborat: hinc spiritus acidi eidem fini apprime inserviunt: Ast aliis accessoriis modificata minus id obtinent, unde alumen, vitriolum, ventriculum potius lædunt quam juvent, ob partes minerales metallicas adjunctas. *Idem Pharmac. p.* 184.

SUDORIFICA.

Vide *supra Alexipharmaca, Diaphoretica.*

SYLLOGE.

Radices aperientes *hidroticis parce addendæ*. 37.
Hidroticum sudorem non movens non ideo noxium. 38.

I. PHarmaca *Hidrotica*, quoad operandi vias & operationes cum Cardiacis plerisque, ita vulgo dictis, magnam affinitatem habent, in tantum ut multa utriusque generis usus sint communis sive reciproci, cumque adeo potissimum quoad majorem aut minorem efficaciam differant, quoties à genere uno ad alterum transire incumbit, fere tantum opus erit dozin augere aut diminuere, & maxime idonea exhibendi tempora eligere. *Willis Pathol. Rat. p. m.* 194.

II. Quod ad variam materiæ tum speciem tum apparatum ex quo medicamenta Hidrotica conficiuntur, illa ut plurimum mixti cujusdam aut partes Integrales aut Elementares existunt: Nempe aut concreta naturalia in tota substantia sua, aut simplici aut extracta exhibentur, velut cum folia, radices aut semina, cardui, contrayervæ, angelicæ, aut similium in pulvere, decocto, conserva aut magisterio sumuntur: Vel Diaphoretica particulis hujus aut illius elementi, nempe spirituosis, sulphureis, aut salinis, vel simplicibus, vel quibusvis aliis præpollentibus constant; veluti si ex carduo, aliove corpore vegetabili, minerali aut animali, aut sal, aut spiritus, aut oleum extrahantur, & seorsim per se, aut cum aliis præparatis, in medicamenti formam redigantur: Singulas, aut saltem præcipuas harum species breviter perstringemus. 1. Diaphoretica, quorum virtus in totius concreti particulis integralibus consistit, inæqualiter mista, etiam uno quodam elemento (vid. salino) præ cæteris eminenti pollere, eique virtutem suam potissimum debere videntur: Atqui sal iste, à quo vis *hidrotica* dependet, sub duplici statu occurrit, nam in quibusdam concretis iste Volatilis & acris vel amarus est: inque aliis Alkali satus & quodammodus fixus 1. In priori censu pleraque vegetabilia, à veteribus pro antidotis habita, uti folia scordii, cardui, scabiosæ, vincetoxici, flores calendulæ, chamomelis, rad. petasitidos, zedoariæ, galangæ, &c. Item confectiones *Mithridatis, Theriacæ, Dioscordii*, item *Gajaci, Buxi* aliorumque decocta similia ponuntur: Cujusmodi pharmaca, ventriculo ingesta & dissoluta, tincturam constituunt, cujus particulæ, ut pote calidiores & exoticæ spiritus animales exsuscitant, unde præcordia vegetius actuata sanguinem rapidius circumpellunt: Quin & sanguinem in vasis stomachicis scatentem subeunt & fermentant, ipsumque adeo dum versus cor citatius per venas regeri faciunt, etiam in causa sunt ut iste per arterias in habitum corporis vehementer & sudorifice propellatur. 2. Diaphoreticorum species altera, quæ dum ex misti partibus integralibus constant, salem alkali præpollentem habent, sunt lapides, & animalium dc vegetabilium partes Osseæ vel Testaceæ, uti Bezoar, Margaritæ, Oculi & chelæ cancrorum & similia, quorum virtus diaphoretica potissimum à sale alkali procedit, quatenus nempe hujus particulæ Sali Acido tum in visceribus tum in sanguine interdum occurrentes, cumque eo effervescentes, proinde massam sanguineam fundi, ejusque serositates secerni, indeque sudorem exsolvi faciunt. ij. Medicamenta hidrotica quæ post analysin spagyricam particulis elementaribus aut his aut illis virtutem suam debent, è variis subjectis, & cum diversimodo apparatu formata, potissime sunt aut spirituosa aut salina, aut utraque simul inter se, aut cum particulis aliquotis sulphureis combinata: Nam quæ sunt mere, aut magna ex parte sulphurea, huic intentioni minus accommoda existunt, quippe talia ut plurimum visceribus infesta sæpe nauseam, & non raro vomitum cien: Porro, quæ ob sulphuris copiam oleosa & pinguia sunt, particulas suas intra sanguinis massam non ita prompte insinuant. Quo ritu & quali sanguinis affectione, aut spirituum istæc altera diaphoresin movent speciatim disquiremus: Et 1. ad Spirituosa referimus *Aquas ardantes* & liquores quosvis spiritu vinoso præditos, cujusmodi passim è vegetabilium fructibus, aut succis fermentatione maturatis, aut putrefactione resolutis, arte chimica destillantur, uti sunt *spiritus vini, baccarum juniperi, sambuci, cerasor. nig.* &c. hujusmodi liquores vinosi intus sumpti, & quatenus spiritus animales erigunt, inque majorem expansionem cient, & quatenus sanguinem exagitant, & (velut olei ad flammam accessu) plus accendi faciunt, diaphoresin movent. 2. Ad Diaphoresin ciendam *Præparata Salina* varii generis, & diversimodi status cum fructu præscribuntur, quæ tamen non uti particulæ totius mixti, aut mere spirituosæ, sanguinem vel ob heterogenitatem exagitant, vel inflammabilitatem accendunt, at solummodo in salinas ejus particulas agendo, quas dum in amplexus suos rapiunt, à combinatione cum aliis nimis stricta divellunt, proinde ut laxata sanguinis compage, & pulsu aucto, serositates superfluæ, aliaque recrementa facilius secedere, perque sudorem amandari possint: Ad hunc censum sales cujusque fere status, præsertim vero *sal Volatilis Fluidus, Fixus, & Nitrosus* referri debent, ex quibus singularibus, aut intra se compositis, Diaphoretica præcipuæ notæ componuntur, quæ intus sumpta, atque salibus aliis, tum intra viscera, tum intra massam sanguineam scatentibus occurrentia, eosque à particularum aliarum complexibus avocantia, sanguinem reserant ac rarefaciunt, proindeque ad diaphoresin disponunt: 1. Diaphoretica, quorum basis sunt mixti partes integrales, in quibus itidem sal acris sive volatilis præpollet, sub hac ratione ad sudorem provocandum sæpe conferunt quatenus eorum particulæ in sanguinem admissæ, cum immiscibiles, simulque indomabiles fuerint, massam ejus exagitant, valde dividunt, ac quasi in minutias distrahunt, proinde demum ut cruoris compage plurimum laxata, atque in effervescentiam acta, una cum pharmaci particulis, propter heterogeneitatem eliminandis serositates superfluæ, atque sanguinis recrementa ac corruptelæ foras rejiciantur: 2. medicamenta Sudorifica, è mixti partibus elementaribus parata; pro basi habent, aut spiritum, aut Salem, modo simplicem, modo cum sale altero, vel cum sulphure combinatos, ad Diaphoretica, quorũ bases sunt spiritus cum particulis aliis elementaribus combinatis (E. g. ℞. mixturæ simpl. ℥j. detur in convenienti vehiculo) referuntur quæ ex spiritu, sale fixo, aut sulphure combinatis constant: cujusmodi sunt tinctura salis tartari & antimonii, quarum dozis ℈j. ad ℈ij. in aliquo liquore: Porro aquæ destillatæ, in quibus particulæ spirituosæ aquosis diluuntur, ad sudores movendos sæpe cum fructu exhiberi solent: Aquarum prædictarum dozes actuari possunt adjectione liquorum, aut salium Chymicorũ.: Hujusmodi medicamenta spiritu vinoso prædita senibus, item temperamento frigidiori præditis, atq;

paralysi, aut hydropi obnoxiis præcipue ac fere tantum conveniunt: In constitutione autem calida, cumque adest viscerum æstus, aut sanguinis effervescentia febrilis, quatenus ista rarefaciunt; & hunc plus nimis accendunt, obesse potius quam juvare solvent. Diaphoretica, quorum *basis salina est*, prout variæ sunt indolis, videl. (juxta quod Sal volatilis, fixus, acetosus, aut nitrosus existit) ita diversimodi sunt usus & operationis, hinc in quibusdam casibus melius hæc, in aliis illa vel ista adhibeantur. 1. *Sal Fixus & Volatilis* maxime conveniunt iis quorum sanguis seroso humore plurimum scatet: Insuper si quando succus tum viscera tum nervosum genus irrigans in acorem vergit, provt habere solet in hydropicis, cachchymicis, & qui affectibus spasmodicis obnoxii sunt, medicamenta ista ad ἐφίδρωσιν ciendam utilius adhibentur: quin dum particulis humorum acido salinis occurrunt, cumque iis combinantur, sanguinis compagem reserant, simulq; ob misturam heterogeneam ejus massam exagitant, hinc ut serositates facilius secernantur & exterius per cutis poros adigantur: 3. Diaphoretica quæ pro basi sua salem nitrosum habent, in iisdem fere casibus ac superiora ex sale fixo & volatili conflata juvare solent, quatenus nimirū salis acidi præpollentias destruunt, adeoq; sanguinis mistionem disponunt, ut dum effervescit ille serum & recrementa ejus facilius secerni & amendari queant: 4. Diaphoretica, quorum basis est sal acidus, præcipue contra salis fixi ac sulphuris præpollentias valent, Si quando nimirum ob particulas salino fixas cum sulphureis vel terrestribus combinatas sanguinis massa obserata nimis & constricta evadat, ut serositates suas per sudores amandandas haud facile dimittat (provt interdum in febribus continuis & affectione scorbutica fieri solet) Sal acidus à medicamine exhibito sali fixo in corpore occurrens, inque amplexus suos rapiens, combinationes ejus iniquas tollit, proindeq; sanguinem effervescentem reserat ac in ἐφίδρωσιν disponit. 5. Diaphoreticorum classi quædam mere, aut maxima ex parte sulphurea vulgo accensentur, uti nimirum Balsama quædam naturalia, aliáque factitia, insuper olea chymica, at imprimis Guaiaci, Buxi, Camphoræ, C. C. & Fulginis, item lignorum ponderosorum extracta resinosa, cum multis aliis, quæ sudori ciendo licet per se parum efficiant, attamen aliis salinis conjuncta haud prorsus inutilia fore arbitror, quatenus in constitutione frigidiore & nimis phlegmatica, sulphureo salina, haud minus qnam spirituosa, sanguinem nimis aquosum rare faciunt & ad liberius evaporandum disponunt. *Willis Pharmac. Rat. p. m.* 296. *& seq.*

III. *Diæta Sudorifica* bases sunt *liquorum decocta*, pro luis Venereæ & quorundam aliorum affectuum chronicorum, in sanguine & humoribus altius radicatorum curatione. Enimvero pro morborum quorundam sanatione sudatio valde intensa & crebra, videl. per longum tempus assidue requiritur, népe ut viscerum & humorū non tantum impuritates & corruptelæ expurgentur, verum & tincturæ morbificæ iisdem altius impressæ deleantur prorsus seu velut eradicentur: In hunc finem non satis erit pulverē, aut bolū sudorificum per vices quasdā exhibere, verum Diæta integra in hunc scopum institui debet: quare potus omnis sit decoctum, sudorificum, post cujus dozin mane quoq; assumptum, adhibito insuper balnei aut laconici calore, sudatio copiosa provocetur: Deinde cum hac ratione, & cutis pori reserantur, simulq; natura ad diaphoresin inclinatur, toto prætereea die sanguinis & succi nervei recrementa per διαπνοὴν ejusdem potus usu usq; continuatam evaporent. Hac methodo non tantum lues venerea tutissime, & plerumque certissime curatur, sed & alii quidam morbi Herculei interdum feliciter sanantur. *Idem ibidem. pag.* 102.

IV. Humores qui per Sudorifera expelluntur sunt vel tenues excrementitij Nitro sulphures, vel serosi, lixiviosi, acidi, fœtidi, copiosi, tingentes, pauci, particulares, vniversales. Saporis præsentia dictorum humorum sæpe dat indicia; sudores scorbuticorum febricitentium proprij hos ipsos probant: Sudores acidi ac fœtidi ex cruditate elevati acida in senibus & hypochondriacis spleneticis frequentissimi. Serum enim copiosum facile sale sylvestri volatili, scoriis tincto sulphureis contaminatur: hæc aliena qualitas à sero combibita multorum morborum fit occasio, dum fermentales viscerum proprietates corrumpit, partim inde irritat Archeum, qui thymosin adsumens varias excludit affectiones. *F. Hofmannus m. m. p.* 158.

IV. *a. Tempus sudori promovendo* convenientissimum est matutinum, & quidem stomacho vacuo. Tunc enim & facilius & copiosius prodit sudor, nec metus est ullius noxæ, quam merito metuimus si post assumpta nuper alimenta urgendus foret sudor. Aliud enim est inter prandendum coenandúmque, aut paulo post assumere prædicta Decocta, non quidem ad sudorem movendum, sed ad pituitam incidendam corrigendamque, atque humores acidos temperandos. Aliud iisdem uti ad sudores mox expellendos, & quidem potenter, quemadmodum enim probo istud, sic etiam hoc improbo. *Sylvius de le Boë Append. Tractat.* 4. §. 244. Vide §. 21.

IV. *b.* Utiliter per sudores minuuntur vacuanturque Humores non omnes, sed quidam tantum, non sanguis, non bilis, sed pituita quævis, serumq; omne tam aqueum quam salsum muriaticū; acidum & austerum. Pituita vero glutinosa, cum sit ad motum minus apta, prius, vel simul, incidi debet, attenuari & fluida fieri, quo facilius queat per sudores, aut cum sudore foras propelli, sic humor austerus, acidusque præparari debet ad sui per sudores expulsionem: Notatos humores per cutis poros, adeóque sudores propelli expellique patet ex ipso sudore, qui aliquando glutinosus prodit, sæpius aqueus & insipidus, aliquanno salsus muriaticus, aliquando etiam vel acidiusculus vel austeriusculus, sudorem amaricantem quoque, licet rarissime, manare existimo: quamuis nunquam observatum hoc à me aliisque factum Arte, adeoque medicamentorum ope, sed fuit is spontaneus. *Idem m. m. lib.* 1. *c.* 11.

IV. Humor *aqueus & insipidus*, cum facile moveatur ac emoveatur, à quovis expelletur sudorifero: *Humores* autem *glutinosus* ab iis tantum quæ vim habent simul humorem talem *Incidendi & attenuandi. Humor salsus, muriaticus & acidus, austerusve* cedit præsertim salibus volatilibus, & ipsorum motum sequi solet ad corporis superficiem: Adeo ut, quemadmodum de vomitoriis, num dicere quoque debeam de *Sudorificis, ipsa diversa esse secundum humores quos educant*; Quod hactenus observatum non fuisse satis mirari non possum. *Idem ibid.* §. 8. *&c.* Inter *Sudorifera* numerantur vulgo Radices *Apii, Bardanæ, Angelicæ, Fœniculi.*

Pimpinellæ. Zedoar. Gentiana, Contraierva, Imperator. &c. quæ omnes cum sint *Aromatica,* hactenus videntur sudorem movere quatenus *Humorem pituitosum, glutinosum incidunt atque mobilem faciunt,* atque simul quaquaversum propellunt, adeoque ad cutis quoque poros: Quin eædem Radices quarum nonnullæ *amaricant,* aliæ aliter sunt *acres, Acidum* quoque atque *Austerum,* ut & *Salsum muriaticum,* plus minus temperant corriguntque, & sic quoque Sudores promovent ab illis impeditos in multis morbis: Huc referri debent *Folia Cardui bened. ejusque semen, capillus ven. scabiosa, flores papaver. errat. sambuc. chamæm. centaur. min.* &c. ut & *Lignum Gaiacum, Sassafras, Iuniper. Quercinum, Buxinum* &c. quæ omnia simili modo juvant, postquam vel *Pituitam viscosam* incidunt, vel *humores Acidos, Austeros,* salsosque muriaticos alterant & corrigunt. Huc referri debent omnia *Salia volatilia C. C. Urinæ, Salis Armoniaci, Ossium, Sanguinis, Ungularum, Cornuum,* quippe quæ idem præstant, & modis omnibus juvant. Quin *Lapis Bezoar, & Orientalis & Occidentalis, Acidum infringunt* ac *concentrant,* & potentius *Lapis de Porco,* cum valde amaricet, quod etiam testantur de *Lapide Bilis humanæ,* Idem dicendum de *Oculis Cancri, Coralliis, Margaritis,* conchis & simil. quæ *Acido* peccante usurpata non semel sudorem movent: Hoc imprimis verum de *Opio,* cujus præsertim ratione sudores movêt omnia opiata, Opium si quidem suo amarore *Pituitam incidit, Humores acidos, austeros* & salsos temperat, & sic quoque sudores promovet. *Terra Sigillata* in se continet quod omne *acre* temperat, cujus ratione sudorem quoque promovere videtur. *Antimonium diaphoreticum* & *Bezoarticum minerale* quodvis, quatenus fixum est redditum, & quidem ratione sui sulphuris, *omne Acre temperat,* & ad mediocritatem reducit, & sic quoque sudorum propulsionem promovet, *Mercurius præcipitatus diaphoreticus,* ex Mercurio sublimato corrosivo, in aqua decoctione soluto, per affusum oleum Tartari, per deliquium paratum, præcipitato, & edulcato factus, Sudorem quoque movet Pituitam glutinosam solvendo, Unde obstructionibus quoque conducit. *Idem* §.14. *& seqq.*

V. Quoad quantitatem humorum qui educuntur per *hidrotica,* etiam εὐφορία valet senis nostri, quam Medicus στοχαστικὸς facile assequi potest, Et non sæpe copia valet humorum, sed illud quod lædit: cum sudore, tanquam vehiculo, si extrudantur, res salva est, ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρονται ξυμφέρει. Hinc magnum errant errorem qui absolutâ & plenam cacochymiam, ut pote in Hydrope, sudoriferis expellere conantur: hoc quidem in lue venerea interdum conducit, verum in hoc casu, & interdum tantum. *Frid. Hofmannus m. m. lib. 1. c. xi.*

VI. Sudoriferorum usus ejusmodi competit affectibus, quorum causam natura spontaneo sæpe motu ad corporis habitum protrudit: Alioquin indifferenter tum ratione affectuum, tum ratione ipsorum sudoriferorum sudores non sunt provocandi: Sin igitur humores tenues, aquosi, nitrosulphurei, acidi, salsi &c. in corpore adsint, & à digestivis ad excretionem apti facti fuerint, aut alii qui facile à medicamentis possint attenuari, exuberent, facilis est ac tuta sudoriferorum applicatio, correspondente in primis morbi idea, viribus corporis, ac viscerum internorum dispositione. *Frid. Hofmannus m. m. lib. 1. cap. 11.*

VII. Obesi temere non sunt macerandi sudoribus: Graciles, cutem mollem & laxam habentes ad sudorem maxime sunt dispositi, *Vidus Vidius lib. 11. de Cur. generat.*

VIII. Medicamenta sudorifica pauca vera sunt, & inter hæc excellit Opium. Quod enim Theriaca, quod Mithridatium sudorem movent, hoc omne ab admixto faciunt Opio. Expertus ego sum hæc duo Electuaria absque opio præparata sudorem prorsus non movisse. *Walæus meth. med. p. 65. Gesnerius in Epistolis.*

IX. Præter Opium sudores movent Salia, facultate nempe sua fusoria, verum depurata ea sint necesse est; hinc Sal commune & gemmæ nihil se in eliciunt. Omnes herbæ quæ multum salis in se continent, multum etiam sudoris eliciunt, utpote absynth. card. bened. dozit ℈ß. alias inefficaces. *Idem.*

X. Commendantur quidem ad sudores movendos, in lue venerea, ligna Guaiacum, Sassafras, Salsaparilla, China & Saponaria, verum primum illud parum operatur, reliqua quatuor prorsus nihil. *Idem.*

XI. Quod de sale, oleo, extracto ligni Gaiaci gloriantur, meræ sunt nugæ: & memini ego magnatem aliquem à nugivendulo egregiè deceptum fuisse, ut pote: qui ex centum libris hujus ligni olei non plus quam ℥j elicere potuit. *Idem.*

XII. Error est recentiorum qui ad fluxiones decoctionibus ex aquâ utuntur, cum constet quæcunque sub forma potus assumuntur, etsi facultate sint sicca, humiditatem semper augere in corpore, præsertim si inter cibum assumantur. Deceptos autem fuisse Medicos prædecessores nostros conjicio à Diætâ, *præscribi solita iis qui decoctis hidroticis utuntur:* Qui cùm observassent nonnullos à diuturnis destillationibus vexatos ex Guajaci decocto, aut Salsæparillæ, aut similium quæ pro curatione Gallicæ luis assumpserant, ab iisdem fuisse sanatos, decocta ex lignis & radicibus exsiccantibus, quibus nullus antea in hunc finem usus fuerat, destillationum curationi traduxerunt: iisque curatio feliciter successit, quousque exactam illam Diætam ex perassato pane, cum passulis, ad stateram limitato, à vini potu omnino abstinentes observarunt: Verum postquam nostri ægrotorum querelis indulgentes, & carnes, ova, vinumque exhibere coeperunt, rarò admodum inde curari destillationes observatum est. Argumentum evidens, non à decocti facultate, sed ab exsiccanti diæta catharros in illis curatos fuisse: Quod tamen non animadvertentes, difficultatémq; curationis in morbi contumaciam referentes, ab hujusmodi decoctis abstinere adhuc nesciunt, imo iisdem sæpius repetitis, hypocaustisq; adjunctis, quibus humiditatem ad cutem violentia trahunt, sudoribus miseros ægros cruciant, & quod pejus est, sæpe sæpius humores adurendo, visceramque naturalem temperiem pervertendo, catarrhos, ex sui natura mites & placidos, acres & salsos reddunt. Non considerantes contrariam penitus viam pro ejusdem humiditatis eductione Hippocr. 1. de morb. mulier. sect. 3. v. 183. usum fuisse &c. *Prosper Martianus comm. in dictum locum.*

XIII. Sæpe observavi melancholicos, quibus epar æstuabat, nimio Guaici usu elephanticos factos. Alios qui calidiori essent epate, nisi dilutissimum potum sumerent, eúmq; ex ligno, longè à cortice remoto concinnatum, Icterum aliaq; mala sævissima sibi peperisse. *H. ab Heers obs. 22. ubi historia juvenis qui à repetito usu decocti Gaiacini leprosus evasit.*

XIV. In

XIV. In decocto *L. Gaiaci* parando eò potissimum respiciendum ut oleaginei atque acidi spiritus, ratione suæ tenuitatis alias secundum communem pharmacopoeorum coctionem facillimè exhalantes, quà arte id fieri potest conserventur, utpote cùm horum beneficio vis sudorifica potissimum Gaiaco insit, quæ præstantior redditur si ex foecibus calcinatis Sal spagyricè extractus eidem commisceatur. *Gr. Horstius Decad. 2. qu. 9.*

XV. Errant longe qui decoctione prima vires Ligni exhaurire se posse arbitrantur. Itaque secundum decoctum primo interdum fortius est. *Crato apud Scholtzium Epist. 158.*

XVI. *China & Guaiacum* cum dissimilem habeant naturam, simul miscenda non sunt: quod potissimum colligo ex utriusque decoctionis duratione. Chinæ quippe decoctum non durat ultra horas 24. quin statim putrescat, at ligni Gajaci perdurat usque ad octo dies: Dices decoctum ligni & radicis unum esse, & non amplius quam die, uno illo esse utendum, sic impediri periculum putredinis, ♃ hoc quidem admiserim, sed non fit propterea quia suspecta sit hujusmodi permisto, quia decoctum Chinæ facile putrescens suam exercet operationem: at si admisceatur aliquid quod mutet naturam hujus decocti, mutabitur etiam ejusdem operatio, quæ semper connexa est cum propria decoctionis natura: Deinde verò dicerem experientiam docere invicem non sese compati hæc duo pharmaca: volui certe in gratiam quorundam Medicorum admittere, & certe nunquam inveni bene contulisse. *Hor. Augenius Tom. 2. l. 2. p. 379.*

XVII. *Chinæ decoctum* non eam postulat in victu exquisitã rationem quam ligni Gaiaci aut Salsæ decoctũ exigit. Nam Indi & Hispani negotiis etiam extra domum incumbunt dum hoc potant decoctum, & quidvis obviam comedunt, etiam pisces, Nos verò in Italia nunquam tantam nostris concedimus ægris licentiam, quia non permittimus exire domo, nec pisces edere, nec alia sanorum alimenta; licet exquisitum abhorreamus vivendi modum, quem etiam atque etiam in Gajaco commendamus. *Idem ibidem.*

XVIII. Lignum Sassafras multis affectibus conveniret nisi plus satis exhalaret in caput. *Bened. Silvat. cons. 38. cent. 1. & cons. 87. cent. 3.*

XIX. *Carduus benedictus* plus in substantia operatur quam in decocto, ubi ℥v. conveniunt detur pulv. ʒj. *Walæus meth. m. p. 67.*

XX. Mirum Practicos *Syrupum* illum qui *S. Ambrosii* dici solet, non adhibere, quippe qui nervos atque universum corpus magna vi, largóque sudore peccantibus levat humoribus: hunc ego multis sæpe exhibui, ubi scil. nec Salsa, nec China, neq; lignum S. sudorem ullo modo provocare potuerant: hoc verò uno remedio jam large sudarunt, plane ut convaluerint. Quod mihi quidem accidit, qui Prælato cuidam, xxv. dies bis in die salsam parillam cum exhibuissem, nec alio quovis modo sudorem elicere possem, hoc demum syrupo tantum sudoris emanavit, malum ut omne evanuerit. Idque ipsum in curandis aliis mihi quoq; fœliciter accidit. Sumatur milium, quod probe decortiatum, deinde in olla in qua sit aquæ q. s. bulliat quoad coquendo tumescat & crepet: unde post septem octóve unciæ ejusmodi decocti sumantur, quæ tribus quatuórve unciis vini Græci misceantur, quam potionem calidam quidem totam sumat æger in aurora, sudorem expectans, &c. *Scholtzius cons. 5.*

XXI. Persuasum mihi semper habui optimum esse consilium semel tantum in die laborantes sudare; Eos namque bis die ad sudorem cogere grave esse & periculosum sæpe experientia monstravit, cum labore & resolutione facultas plurimum labatur, cujus in sudoribus opus habemus ad humores tenuandos fundendos ac expellendos; præsertim cum hujusmodi actiones propius pertineant ad naturam quam ad medicamenta: Quo fit ut ejus defectu sæpius laborantes nihil aut parum sudent, idque potius ex utili quàm inutili materia prorumpat, defectu facultatis non valentis nobis adminiculari. *Mercatus de Indic. med. l. 1. c. 5.*

XXII. Corpus tribus modis ut *Sudori reddatur pronum*, parari debet: 1°. diminuta humoris quantitate 2. universum corpus molle ac laxum redendo & poros aperiendo, 3. crassos humores adeo tenuando ut per quosvis angustos meatus facile permeent: Docendum tamen quâ viâ id commode fiat, si quidem frustra plures miseré torquentur sudorificis apparatibus & cooperimentis, quibus plus fatigatur facultas, quam ut quid utile illa præstare possint. Atqui medicamenta quæ id efficiunt eadem esse oportet quæ & sudores provocant, quæ quidem calore & humiditate humores calfaciant: hæc tamen interest differentia quod sumptis his medicamentis, solum præparandi gratia, laborantes nullomodo sunt cogendi ad sudorem, sed aut ad quietem aut ad somnum, citra sudorificum apparatum: quibus equidem hac lege utor, quod exhibita mane decocti alicujus f. q. supra teporé calidi, eam summo mane laboranti porrigo, ac sudare interdico: similémq; potionem, multo post levem cœnam iterum exhibeo, & sequenti die summo mane sudatorium præbeo, laborantem tegumentis ad sudorem præmuniendo. *Mercatus de Præsid. medic. usu.*

Priusquam ad sui per sudorem expulsionem apti ac dispositi fuerint humores in corpore peccantes, cum ægrorum damno & noxa urgetur sudor, qua vel nullus prodibit, aut nonnisi violentus, unde necessario debilitabitur æger. Hoc quoties conatur Medicus, toties testatur simul se imperitum esse in Arte. Hoc incommodum non ita difficulter cavebit Medicus operi suo attentus. Si 1. ex symptomatibus præsentibus, atque diæta prægressa, verum humorum vitium eruerit; Si 2. (ubi sudorifica medicamenta illi superando apta erunt) talia selegerit quæ desideratum effectum producere possint. Si 3. sudorem valde non urserit, verum blande agendo, an ad sudorem fouendum corpus rite satisque dispositum fuerit observaverit, & à sudoriferorum istorum usu ulteriorem humorum præparationem ac emendationem expectaverit: Si namque usurpaverit talia sudorifera quæ humori peccanti corrigendo emendandoque accommodata fuerunt, quamvis nullus prodeat Sudor, proficiet tamen in humorum vitiosorum emendatione, atque ad sudorem postea facilius eliciendum præparatione. Sudorifera enim, humoribus vitiosis alterandis emendandisque apta, semper cum fructu usu usurpantur, si corpus tegumentis non valde nimiúmque operatur, *Sylvius de le Boë Appendicis Tract. 4. §. 225. & seqq.*

XXIII. In provocandis sudoribus mirum naturæ artificium ars æmulatur: illa enim nusquam semel per sudorem in febribus & aliis morbis evacuat, sed sæpius ac per intervalla, quod longa observatione comprobatum est sensim scil. attenuata pituitæ ac flavæ bilis parte, in halitúsq; majore ex parte cõversa. Ergo ut naturæ impossibile, vel difficile totã simul

attenuare materiam quæ peccat, ut in unicum sudorem prorumpat. Sic Ars à natura exemplum sumere debet, *Idem c.12.*

XXIV. Dissidet tamen Ars à natura in hujusmodi vacuatione, quia hæc nusquam tuto & ad salutem sudores molitur, nisi in acutis, ut qui ex humoribus fiant tenuibus, & qui adhuc ulterius tenuari facile possunt ac in halitus facile converti. Ars vero nũ quam sudores movere jubet nisi in difficillimis ac longis morbis, etsi ex crassa fiant materia. Ratio est, quia medicamenta quæ sudores movent morbi acuti omnino renuunt, nam cum plus justo calidi sint, ab iis medicamentis, quæ etiam calida sunt, plurimum exasperantur. *Idem ibidem.*

XXV. Qui pulmones habent calidos, illi tenues obtinent humores, & proinde ad sudorem proclives sunt, ita Phthisicos sudoribus continuis ferme diffluere videmus, & in tantum debilitari ut Medicus necesse habeat sudores impedire. *Walæus meth. med. pap.66.* Errant qui sudores in hydropicis cient vsu decocti Guaiacini: Potius enim ex lapide aquam elicueris quam ex jecore arefacto aut refrigerato sudorem. *Enchir. med. Pract.*

XXVI. Male rebus consulunt suis qui continuando sudorem ægrum quatuor vel quinque horarum spatio sudare jubent, sufficit hora una vel altera ad summum. Cavendum ne carnes colliquentur nimia διαφορήσει, & ita cùm multùm prodesse studemus, plus noceamus. Tyrannici consilij est committere ut corpus digeratur sudore & anima deficiat languore: Tantum sudori indulgeatur quantum citra languorem natura ferre potest: argumentũ hujus pulsus plenus & sui juris. *Rolfinc. meth. p.576.*

De Diæta hidrocathartica vide tit. de Purgatione §. 51.

XXVI. *a.* Constat experientia quotidiana, assumptis crebrius sudoriferis, sed benignis, ægroque mediocriter nec nimirum tecto, Sudorem, qui prius non prodibat, sensim prorumpere, & quidem cum magno ægri commodo. Quinimo si à frigore externo coarctati sint in corporis superficie pori, aut ibidem coagulati potius humores pituitosi, eosdem obstruentes, atque sic sudorem impedientes, assumptis sudoriferis ex incidentibus paratis, dissolvetur iterum eadem pituita, solvetur obstructio, aperientur pori, atque sudori postea sequuturo parabitur denuo via. *Sylv. de le Boë Appen. Tract. 7. §.311.*

XXVII. *Galenus* 8. meth. c.8. diariam ex meatuum constipatione curaturus, ad sudoris provocationem abstersionem commendat, quod placitum esse verum ex eo fit manifestum, quia si sudor abstergatur, mole sua corporis spiracula non obstruendo, novi provocat adventum. Deinde abstersio fit cum frictione, quæ evocat calorem, aperit poros, & humores à centro ad circumferentiam trahit. *Paulus* contra lib.2. cap.47. Sudores in crisi erumpentes excipiendos esse affirmat, quamdiu satis vacuatum fuerit: adjuvate enim, *ait*, calore mediocri & quiete, adeo ut neque abstergantur, quoniam alius quoque alium elicit &c. *Et infra*, Cum vero sudores largius eruperint, tunc abstergendo levandoque operimenta, levare convenit, etenim lassant supramodum excidentes, ut in syncopen frequenter perducant &c. Si ergo detergendus est ut non provocetur, ut provocetur detergendus non est, nam sudor calore suo cutis spiracula retinet aperta, & ad habitum humores trahit. Concilia dicendo, *Paulum* multam & duram frictionem inhibere, quæ ex ipsius mente, corporis molem deprimit, resoluit, debilitat, corpora densiora & sudori inepta reddit, *Galenum* de molli & leni audiendum.

XXVIII. Potus defectus sudoris motum impedit, quatenus desideratur sæpe in sanguine pars aquea, quæ salsas & pituitosas diluat, & vehiculi loco ipsis sit ad sudorem educendum. Unde manifestum fit quorundam erratum satis grave, dũ ægris suis, etiam ubi sudorifera ipsis præbuerunt, & sudor erumpere non vult, aut nequit, potum denegant, etiam calens jusculum: hinc non raro animo pene linquuntur, ac præ humiditatis defectu deficiunt; cum contra si potus illis moderatus, ac præsertim calidiusculus exhibeatur, observentur facilius & copiosius sudare ægri. Hoc monitum practicum, tanquam millies cum summo successu expertus, omnibus ac singulis commendo Medicinam aliquando facturis. *Idem Append. Tract. 2. §.308.*

XXVIII. *a.* Sudorem cum prolicere studeo, stragulis ægrum obruere jubeo, ac lacinjam laneam sincipiti alligari, quæ quidem capitis obtectio ad sudorem ciendum plus proficit quam quis facile crediderit. *Sydenham observat. in Acut. p.152.*

XXIX. Non tantum intra corpus assumpta medicamenta, quin & *Potus calens* affatim haustus sudorem movent & emovent, verum externa quoq; plurima, Sic solus aër arte calefactus, & Balneum siccũ constituens in hypocausto, vel ad ignem luculentum sedendo sudorem potenter elicit; atque ubi Humiditas aquea in corpore redundat, sic satis facile ac feliciter per sudores expellitur, non item *humor austerus*, vel *acidus*, vel *salsus muriaticus*; quamvis humor glutinosus possit quoque sic & attenuari & expelli per sudores, dum modo satis diu continuentur, ne humor idem igne solutus, & quaquaversum propulsus coaguletur denuo in vasis capillaribus, ibiq; obstructionem pariat, & mala plurima eam consequentia. *Sylv. de le Boë meth. med. lib. 1. c.11. §.27.*

XXIX. *a. Bezoarticum minerale* præparatur ex butyro antimonii, cui affunditur spirit. nitri vel aqua stygia. Vbi observandum quod dum liquores acerrimi cõmittuntur, mox sales sibi invicem occurrentes stricte cõbinantur, interim particulæ sulphureæ, quæ uberi copia suppetunt, prorsus exclusæ avolant, atq; salina quædam corpuscula secum auferentes, calorem & fumum valde tetrum cient: dein his abactis, salinæ relictæ cũ aliquotis antimonii terreis strictius cõbinantur, demumq; ignem passæ, ut sulphur emeticum penitus exhalet, atque salium aculei corrosiui destruantur, Diaphoreticum insigne constituunt, in quantum scil. medicamenti sales diversimodi, corporis nostri salibus occurrunt, quibus dum uniuntur, sanguinis & humorum compages laxantur ut recrementi serosi exitus patescat: Dosis ℈j ad ʒj. *Willis Pharmac. Rat. p.m. 208.*

XXX. *Antimonium Diaphoretici* nomine quamvis insigniatur, nescio cujusmodi ejus particulis hæc virtus tribui possit, atq; talem effectũ ab hoc pharmaco sæpius frustra expectavimus. Pro sistendis seri aut sanguinis fluxionibus non raro cum fructu adhibetur, eo quod hæc terra propriis salibus orbata, alienos (quibus forte in corpore occurrit) acidos sales imbibit: qualem energiam crocus martis, per reverberii ignem paratus à simili causa obtinere videtur. *Idem ibidem.*

XXXI. *Antimonium diaphoreticum*, ad promovendam expulsionem, speciebus de Hyacintho, pulveri rubro Pannonico & aliis recte adhibetur, Notandum vero id rite & recens præparatum esse debere, inveterascens enim ad sui naturam & vim emeticam redit. Unde consulo illis pulveribus nunquam miscendum Antimonium, nisi quo

quo tempore eo uti velis, servato scil. utroque semper separatim. *Ign. Franc. Thiermair. conf. lib.* 1. *cap.* 7.

XXXII. Medici memores sint eos qui *Gaiacina* vacant *Diætæ*, si non octavo vel decimo repurgentur die, ac nisi alvus semel quotidie respondeat, symptomata incurrere gravissima. *Heer de Acidulis pag.* 100.

XXXIII. Paradoxon istud pro endoxo plerique jam habent, *guaiaci, salsæ, sassafras, chinæ & similium decocta impinguant*, Quod Horat. Guargantius in suis Resp. medic. pag. 235. sic explicat, ista decocta attenuant quidem, & exsiccant pravos & excrementios humores, Bonos vero & utiles intactos relinquunt, Excarnibus igitur & emaciatis nullum damnum inferunt. Cum enim macies & excarnis habitus à mala nutritione proficiscatur, mala autem nutritio ob acres & salsos humores, qui dulcem & utilem sanguinem absumunt, ac pinguem agglutinari prohibent fiat, consectarium est vitiosis istis succis per decocta prædicta consumptis, corpora vicissim recte nutriri ac impinguari. Hæc *Guargantius*. Nota est Arcæi phthisicos per decoctum Ligni curandi ratio, à quo istos non tantum non lædi, sed impinguari insuper contendit.

XXXIV. Sunt qui simul cum decocto hidrotico præbent *bolum ex terebinthina* & yva &c. verum nobis non placet duos è eodem tempore excitare motus, Potius itaque formetur Bolus ex pulvere c. c. viperino & sale appropriato. *Fortis cent.* 1. *conf.* 65.

XXXV. Triplici modo ignis beneficio utimur in movendis per externa media sudoribus, 1°. ægrū in domunculam chartaceam collocando, & in illa obtect spirit. vini incendendo. 2. Structa domuncula ex ligno, in qua prunæ candentes, vel chalybis aut lateres igniti idem ac spirit. vin. faciunt: verum molesti nimis ægrotis hi duo modi sunt; & licet Medicus illis per tres horas in ergastulo permanere præcipiant, vix tamen mediam vel quartam consumunt. 3. Paratur cista lignea funibus latis pensilis (quemadmodum lectuli conducibiles militum in castris fieri consueverunt *Lict de Camp*) In hoc æger cubet, & sub illo, & ad pedes, & ad caput ponatur ignis, qui sursum calorem suum mandans, ægrum & Medicum voti participes facit. *Willaus meth. m. p.* 6. Excogitavi aliud instrumentum, follem nimirum, sed longo tubo donatum, in cujus medio sit globus rotundus, qui igniri debet: transmissus per hunc globum & calefactus aër, homini in lecto decumbenti & laxiori, sed undique clausa subucula incluso, commodissime & citra leipothymias periculum large dolorem provocat. *I. Van Horne Microtech. p.* 2. *§.* 5. Vide Severinum Effic. Chirurg. p. 205. 206. 270. *ubi plures figuræ tuguriorum &c.*

XXXVI. In sudoris citatione per spir. vini accensum cautione opus est summâ. *Philippus, Lantgravius Hassiæ*, in stupha exerto capite sudans, Medicum jubet iterato accendere vini spiritum scutella terrea exceptum, cum sudor moras necteret: Lotichius Medicus ordinarius se excusat, regerens non esse tutam festinationem, periculum imminere accensionis nimiæ: Impatiens moræ Princeps jubet ministrum hoc officium facere: Quid fit? improvida manus liberalitate nimia accenditur omnis in stupha fuligo, Princeps flammæ impatiens, cùm nulla esset postica parte fenestra neque janua, nec repagula collo circumlocata tam cito removeri possent, asseres disrumpit & se foras prorumpit, parieti illisio capite, totus flammæ involutus: inde pauco dictum spatio animam exhalavit, immaturo funere Medicos & ægros cautiores reddens. *Rolfinccius meth. p.* 578.

XXXVII. Notandum circa radices apud quosdam Practicos quæ vocantur *aperientes*, cum provocantibus sudorem, ut in variolis, aliquando permisceri (forte quo attenuentur humores, & felicius faciliusve in sudorem vaporemve resolvantur) quod certe faciendum dozi minori ad ℥ij vel iij ad summum, alias humores attenuatos ducent ad vias urinæ, sudores minuentis, quo scopo Arabes ipsas permiscent lentium decocto. *Morellus de form. rem. cap.* 1.

XXXVIII. Non parvi pendendum est quod eodem medicamento & corrigi & expelli queat humor in corpore peccans, quod mirum negari à quibusdam, & quidem in praxi quotidie occupatis, qui proinde nonnisi volentes ignorant quod facile possent observare: Occurrunt enim non pauci qui ex præjudicio valde crasso arbitrantur, non tantum purgantia, sed ipsa quoque *Sudorifera*, quoties assumpta humores per alvum vel Sudores non movent, valde nocere, atque in grandia pericula conjicere ipsos ægros. Hoc ipsorum effatum, sicut olim me habuit sollicitum, ita nunc à me ridetur, tanquam inane, postquam contrarium me sæpenumero docuit experientia: Nihil ergo falsius, ne dicam simul nocentius ægris excogitatum quam nocere imprimis Sudorifera, quoties illis assumptis non prodit Sudor. Fateor equidem si assumpto Sudorifero æger stragulis multis operiatur, & diu sub illis contineatur, angi & male habiturum ipsum, ex stragulis magis quam assumpto medicamento; sed illud non est adscribendum ipsi medicamento sudorifero, sed præpostero ejusdem usui & malæ administrationi: *Sylvius de le Boë Appendicis Tract.* 3. *§.* 219. *& seq.* Sudorifera ergo ex incidentibus & attenuantibus parata, & partitis vicibus exhibita, tum ipsos humores sudore propellendos, ubi existunt viscidi; tum alios ipsi admistos, & itidem viscidos, tum & alias in corporis poris & superficie coagulatos solvunt, incidunt & ad sudorem sequuturum sensim omnia disponunt. *Idem Tractat.* 7. *§.* 320.

XXXIX. Sanguini stagnanti, & in vasis suis subsistenti, desideratus restituitur motus felicissime sudoriferis, aliquando venæ sectione: Illorum ope non tantum fluidior mobiliórque fit sanguis, sed insuper actu movetur idem, magis magísque rarefactus à volatili sale iisdem inexistente sanguinémque sola sua mora sensim plus minus ab acido suo spiritu concrescentem iterum solvente ac proinde agitante: hinc sudori comes solet esse pulsus & frequentior & major, dum enim ad dextrum cordis ventriculum pertingit sudoriferorum sal volatile, ibidémque amplius potentiusque rarescit sanguis, ac non tantum sponte sibi quærit exitum, verum cordis ventriculum amplius expandendo, ipsum & ad frequentiorem & ad validiorem sui contractionem, sanguinémque ideo priùs in motu suo paulatim deficientem, suscitat, commovet, & quaquaversum à corde promovet. *Idem Pract. l.* 1. *c.* 34. *§.* 29.

SUPPOSITORIA.

SYLLOGE.

Qualia esse debent. 2.
Excedens longitudo inutilis. 2.

I. SUppositoria nec acriora nec frequentiora locum habent, Non *acriora*, facile enim irritant venas hæmorrhoidales ut reserentur, cum maxime sensilis sit illa pars: Unde licet ex alumine quoque crudo possint fieri, attamen cum acriora illa sint, caute & provide sunt applicanda, Par ratio est aliorum. Non *frequentiora*, assuescit enim natura, & sphincter hinc evadit pigrior, ut nonnisi sollicitatus excretionem urgeat, quod ipsum de clysteribus quoque valet: Vidimus id aliquoties in infantibus, quibus in obstructione alvi continuata suppositoria pigritiem quasi per accidens magis auxerunt, quatenus hinc torpidior sensus redditus videbatur subinde novam efflagitare applicationem. *Wedelius Pharmac.pag.*145.

II. Teretia conficiuntur instar candelarum, dodrantali longitudine, unde à similitudine candelas vocant. Ea autem longitudo inutilis est plane, cum facultatem expultricem non irritent glandes nisi qua parte tangunt podicem aut recti intestini extremum, ea autem pars sensibilis maxime. Fiant ergo potius ad Glandis majoris similitudinem, crassitiemque digiti utrinque acuti, quo facilius ingerantur & egerantur. *Rondeletius p. m.* 876.

SUPPURANTIA.

Non omnibus Tumoribus competunt.

SUppurantia Tumoribus sanguineis conveniunt, qui sunt *indicans* eorundem, si quidem sanguis extravasatus in pus mutatur. Qui vero tumores ab his secedunt minus eadem postulant, sive collectio sanguinis tanta & in tumorem non fiat, adeóque discuti vel in vasa remeare possit, unde in Erysipelate (7. aph.20.) eadem non sine noxa quis adhibuerit. Sic in malignis Tumoribus & venenatis vix feliciter operantur, atrabilariis vero præcipue, ut in cancrosis, non conveniunt: Sic etiam minus in partibus natura debilibus; sic non in internis partibus, sicubi extravasatio fiat, locum habent, sed ibi tantum resolvendum est, v.g. in pleuritide, adeoque suppurantia tantum externe proprie; interne vero maturantia quidem & humores coquentia, non item suppurantia prosunt. Apprime vero locum habent in furunculis, abscessibus, & tumoribus qui in hos abeunt, ex sanguinis confluxu, vel tamen non sine sanguine, ut in glandulosis tumoribus, qui difficulter etiam suppurantur. *G. W. Wedelius de s. m. Fac. p.* 68.

THORACICA, PNEUMONICA.

(Vide *lib.*14. *Pectoris affectus in genere.*)

SYLLOGE.

Respiciunt vel vias. 1.
Vel humores. 2.
Vel expansionem impeditam. 3.
Materia. 4.
Incidentia & incrassantia non confundenda. 5.
Nec becchica cum resolventibus addenda. 6.
Adstringentia resolventibus addenda. 7.
Nimis exsiccantia vitanda. 8.
Vitanda nimis laxantia. 9.
Eclegmatis fermentationem nimiam inducentia non addenda. 10.

I. THoracica respiciunt vel *vias*, aëri admittendo & emittendo necessarias, quas expediunt, & bronchia pulmonum ab infarctu liberaut, uti sunt tum *incidentia* & *attenuantia*. Sale volatili simplici, ut *arum*, *syr.* de *erysimo Lobel.* vel oleo balsamico pollentia, ut *mel*, quæ conveniunt in humoribus crassis, viscidis, lentis, pituitosis, adstmate, tussi crepera; Tum lenientia & lævigantia, syrupi, lohoc &c. quæ in raucedine inprimis ex usu sunt, & tussi quoque in genere.

II. Vel *Humores* sive *crassos*, qualia dicta incidentia & detergentia, sive *tenues*, *acres*, *salsos* destillantes, uti sunt terrea, muciliginosa, opiata, bolus Armena, mastiche, thus, theriaca, quæ in catarrhis salsis, tenuibus, hæmoptysi &c. conveniunt; Sem *ad putrilaginem & ulcus declinantes* uti sunt putredini resistentia, balsamica, terrea, præcipitantia, nunquam omissis lævigantibus, & pro renata traumaticis, consolidantibus, quorum usus in phthisi.

III. Vel *expansionem præpeditam*, idque tum aliis casibus, tum inprimis ubi affluxus irruptioque humorum inflammationem & abscessum intentat, quo casu præter universalia, *diaphoretica*, in ordinem sanguinem redigentia, conveniunt *resolventia* & coagulationem disiicientia, uti sunt antipleuritica pleraque, plerumq; antimoniata, item in casu ab alto proficua. Hæc ipsa sæpe naturæ aliam monstrant viam, ut quod ordinarie per tussim expectoratur, per alvum soleat deponi. In singulis vero his expectoratio nunquam negligenda, sed in omnibus etiam sua laus hanc promoventibus manet.

IV. Materiam constituunt, ut diximus, 1. *volatilia acria* sale volatili pollentia, ut radix ari, scylla marina, sinapi, erysimum; item *amara*, scordium. 2. *Sulphue blando volatili vel oleoso constantia*, ut radix iridis, fœniculi, helenij, ros solis, semen anisi, sassafras, succinum, benzoe, olea destillata. 3. *dulcia & roscida mucilaginosa*, sacch. candum, syrupi, lohoc omnis generis, mel, liquiritia, quæ duæ classes bechica maxime absolvunt, non omissis resolventibus quandoque. 4. *resolventia*, & partim leviter exsiccantia, partim expectorationem promoventia: ut lapides cancrorum, sperma ceti, dens apri, antimonium diaphoreticum, gummi ammon. succinum, aquæ asthmaticæ, chærefolium. 5. *terrea præcipitantia*, absorbentia, consolidantia, ut scabiosa, tussilago, veronica, antimonium diaphoreticum, *Antihecticum Poteris.* Pertinent huc & 6. *mucilaginosa temperatiora*, althæa, costa, jujubæ, sebesten, gummi Arabic. tragac. bolus Armen. Reliqua, ut 7. *aquea diluentia*, & 8. *adstringentia* ex dictis patent, & quædam eorum communia sunt. Item 9. *Opiata*, diacodion &c.

V. In affectibus *Pulmonum ordo thoracicorum*, incras-

incrassantium & incidentium non est confundendus nec invertendus, id est, non danda sunt incrassantia ubi viscosi, tenaces, pituitosi peccant humores, nec incidentia & attenuantia, sicubi tenues, salsi, & acres distillant.

VI. Nec bechica tum resolventibus, misceri tamen pro re nata commode queunt, e.g. in pleuritide & asthmate magis resolventia, in tussi, phthisi, magis bechica conveniunt. Qui vero pleuriticos solis bechicis, imprimis linctibus, curare præsumit, ægrum interimet, qui asthmaticum, periculo non minus exponet.

VII. In affectibus pectoris non adstringendum sine resolventibus, ut nempe 1. sanguini grumoso simul propiciatur, ut in hæmoptysi, id præstant lapides cancrorum, licet secundaria solum dozi receptis: idem utrumque expediunt corallia, bolus Arm. terra sigill. 2. ut tonus pulmonum, qui laxior naturaliter esse debet, h. m. attendatur, neque expansio impediatur.

VIII. Nimis quoque exsiccantia in thoracicis vel vitanda, vel cum humectantibus miscenda, v. g. antimonium diaphoret. antihecticum Poter magis exsiccant, ut & sulphura ipsa, commune, flores, sulphur. antim. purum. Hinc etiam plantæ pectorales recentes, quando magis humectandum & abstergendum est, v. g. in phthisi & alias magis prosunt; ubi vero consolidandum, ut in hæmoptysi, magis siccæ.

IX. Vitanda item nimis laxantia, tum interne tum externe: illa enim & tonum debilitant, & ventriculum dejiciunt ac inappetentiam ipsi conciliant: unde bechicis linctibus in magna copia & continuo uti non est consultum. Hæc vero magis ampliando & dilatando ad affluxum recipiendum magis disponunt; unde in unguentis pectoralibus cautio etiam esse debet. *G. V. Wedelus de s. med. facult. p. 89.*

TOPICA REMEDIA.

SYLLOGE.

Universalium usum an semper prærequirant. 1.
Repellentibus *licet uti in affectibus à causa externa & ubi materia crassa.* 2.
Remigrare faciunt humores invasa. 3.
Quandiu repellendum. 4.
Resolventium *usus à quo indicetur.* 5.
Emplastica iis non addenda. 6.
Adstringentia addita eorum vim augent. 13.
Emplastra *ex volatili constare debent materia.* 7.
Sint magna. 8.
Non detinenda donec sponte cadant. 9.
Gummatis malacticis addendum acetum. 12.
Fotus *per vesicas quidam inutiles.* 10.
Inunctiones *ne obstruant quomodo præcavendum.* 14.
Spinæ, febris causa fuere. 11.
Pulveres *nunquam aspergendi nisi præcedat litus.* 15.
Topica cuti admota ad interna penetrant. 16.
Diutius parti ne adhæreant. 17.
Refrigerantia *ne immodica sint.* 18.
Olea per infusionem parata diaphoresin impediunt. 19.
Unguenta ad refrigerandum minus apta. 20.
Minus adstringunt. 21.
Ubi laxitas minus conveniunt. 22.
In quibusdam affectibus vitanda. 23.
Epithemata quibus affectibus magis congrua. 24.
Quibus inepta. 25.
Emollientia tumoribus atrabilariis non conveniunt.
Pulverum usus in affectibus imi ventris. 27.

I. Cavendum ne cum Medicorum vulgo perpetuo à corporis vacuatione, citra ullam distinctionem ordiamur. Ideo sciendum quadruplices esse nostri corporis affectus, neque in omnibus oportere eam providentiam aut admittere aut exquirere: Si quidem nonnunquam intemperatura habitus parti accedens alimentum viciat citra humoris adventum: cujus ratione solis alterantibus perficitur citra vacuantium administrationem: quinimò in eisdem distemperaturis sæpe purgantia officere est compertum, sicut & sanguinem mittere. Secundò, sæpe evenit ut humoris fæx & vapor parti impressus advenientem humorem conspurcet & vitiet: requirit hoc affectionis genus, non corporis sani agitationem aut purgationem, sed deobstructionem & discussionem materiæ parti affixæ, per evaporantia sudorificáque ac deobstruentia auxilia: occurrit enim frequenter hujusmodi affectus species in multis periodicis morbis ac febribus; namque relinquitur fæculentum quoddam, corpore jam puro purgatóque, podagrico in pede, nephritico in rene, asthmatico in pectore, tertianario aut quartanario in loco originis, conservans periodum lentæ sed diuturnæ febris, non enim quod ablata causa relinquitur, semper purè contrariâ alteratione abigitur, manet quidem non rarò succi portio membro immersa, quam nisi digerentibus dissipaverit Medicus, frustra alterantia admovebit: In quibus purgationes vt plus sæpe incommodi afferunt quam utilitatis, ita Topica manifesto auxilio sunt: Tertiò fit sæpius ut partis affectio materialis sit, pendénsque non à toto, sed à superiori aliquo membro, ut thoracis morbus à capitis vitio: In quo affectus genere præcedat providentia oportet, non tamen totius, sed partis fluxionem primo mandantis: Quare neque audiendi sunt qui ut capitis purgationem regularius videantur egisse, totum corpus prius purgantibus citra ullam indigentiam conturbant: Superest sola quarta differentia materialis affectus, pendénsque à toto, quæ jure optimo purgatione corpus, aut sanguine evacuatum ante localium adhibitionem expostulat. Hinc constat vera dixisse Gal. 1. κατ' τόπ. 8. de Alopeciâ loquens, Particularem affectionem, si levis sit, solis ad laborantem particulam remediis curari &c. *Mercatus de Ind. Med l. 2. c. 1.* Cum dicimus faciendum hoc ante illud, non ita audiendum quasi abstinendum ab hoc omnino sit, usque dum illud sit perfectum: hoc modo maximè peccatur in acutis. v. g. Non sunt apponenda localia antequam toti corpori sit prospectum: neque utendum attemperantibus antequam vacuatum, quid ergo? in phrenitide, aut inflammatione epatis nihil capiti aut hypochondriis admovebimus antequam exquisitissimè sit missus omnis sanguinis? certè antequam mittatur sanguis nihil rectè admovetur capiti aut epati, tamen neque integra perfectaque sanguinis evacuatio expectanda ad admotionem repercutientium, sed inchoante semper curatione ab illis quæ secundum artem debent esse priora, licet hæc interponere & simul facere &c. *Vallesius met. med. lib. 3. cap. 2.*

Sanè præceptiones practicæ nunquam universim accipiendæ sunt, sed temperandæ urgentiæ indicatione. Nam & illud quoque affirmat Galenus vacuādum esse corpus antequam ad topica veniamus, nunquam tamen in inflammatione aliqua periculosa abstinemus donec omnes sanguinis missiones sint prægressæ, sed una aut altera prægressa admovere incipimus quæ videntur expedire. Ita sæpe in iisdem inflammationibus internis, cum revulsioni non satis cederent, & timerem ne phlegmonis magnitudine auticiparent mori, alternate vtens missione sanguinis. secundum rectitudinem, & scarificatione ab admotis parti cucurbitulis, plurimos mihi videor mirifice morti eripuisse, cum alii Medici cunctari juberent, & methodum, non semper utilem observarent. *Idem 6. Epid.* Corporis cacochymiam adeo reformidavit *Galenus 6.* per loca. v. ut parti affectæ Localia remedia adhibere prohibuerit in cacochymis corporibus, nisi prius purgationibus & clysteribus atque inedia corrupti humores expurgati fuerint; ne in partem licet leviter affectam irruentes, calorem innatum ejusdem suffocent, & morbus partis, alioqui salutaris, lethalis evadat. *Fortis consult.99.cent.*4.

Si in parte affecta materia peccans sit in aliqua exigua quantitate, tunc nullum est inconveniens ut pars corroboretur; quia roborata parte, id exiguum quod relinquitur, à natura facile resolvitur. Sic Gal. 14. meth. 9. ait Initio cancri esse repellendum ad partes principes excrementum, si modicum sit: quia nisi subito repellatur, humor melancholicus statim distendit venas, quibus extensis cancer redditur incurabilis. *Ibid.* cap.17. loquens de Herpete, ait, Si modicum excrementi repellatur ad partes principes, hoc modicum non lædere, quia à visceribus resolvitur. *Sanctorius de Remed.inv.c.*15.

II. Novem sunt casus quando Repellentia non conveniunt, 1. cum humor fluit ad emunctoria: 2. cum materia est venenosa, 3. in motu critico: 4. ubi adest plethora vel cacochymia; 5. cum pars est adeo debilis ut immineat periculum extinctionis caloris. 6. ubi fluit materia ad partem vicinam principi. Audio his temporibus Medicum rationalem parti externæ gutturis in angina apocroustica applicare: à qua medendi methodo nisi abstineat, verendum ne aliquam jugulet. 8. Dum materia est fixa. 9. Cum tumor factus est per congestionem. Duo alii ponuntur casus à Guidone, qui possunt rejici; alter est dum affectus fit solum à causa externa, alter dum fluit materia crassa, primus est vanissimus, quia in vulneribus illico utimur repellentibus, secundus reluctatur Galeno, qui 14. meth.17. ait Repellentium alia esse frigida & humida, accommodata humoribus biliosis: alia frigida & sicca, quæ fortiora, quia adstringunt, convenientia pituitosis & crassis: confirmatur ex Gal. 6. de med. local. c. vlt. ubi in achoribus subflavis utitur repellentibus potius refrigerantibus, si ex pituita, adstringentibus: *Sanctorius meth. l. 3. cap. 3.* Repellentium vires non solum se protrahunt ad calidorum tenuiumque humorum ex fluxione affectus, sed & adversus frigidas affectiones & fluxiones pugnant. Sic enim oedemata curare præcipit Galenus 2. art. cur. ad Glauc. adhibitis nimirum initio repellentibus, licet hujusmodi affectus non fiant ex humore tenui & calido, quales repellentia exposcere millies ab eo proclamatum est *Mercatus c.9.*

III. An ea est Repellentium efficacia ut quod in spatia non naturalia à venis jam excidit, in easdem iterum resumi efficiant. Id autem possibile esse probant 1°. puerorum exanthemata, quæ crebro repercussu frigidi aëris repente occultantur, 2. authorhitas Galen. art. med. c. 85. *Sed exinanita loca trahunt ad seipsa:* Inflammatio epatis & lienis secto cubito sanatur, licet in epate cogatur è porta sanguis per poros carneos dispergi: In his qui ex achoribus, scabie & morbo Gallico fœdati inunguntur, mirabile dictu quam repente crassæ illæ pustulæ, tumores, nodi, per vasa ad os expuenda mandentur: monstrat & id ecchymosis curatio, quæ repellentibus majori è parte finitur: ubi indubium sanguinem esse extravenatum, eúmque ope Repellentium ad easdem recurrere. *Idem ibidem.*

IV. Medicus in repellendo ne eousque persistat donec universa retrocedat quæ fluxit materia, sed aut aliis commisceat præsidiis, aut alio utatur: periculosum enim & grave est plurimum in refrigerandis partibus persistere; nam aut sæpe mutatur affectus in alium specie deteriorem, aut particula moritur. *Idem ibidem.*

V. Quidam ita religiose mistionem Resolventium observant, transacto morbi principio, adaugéntque crescente, donec solis in statu utantur, ut nullo accidente, nullaque denuo superveniente necessitate suaderi possint aliud fieri expedire, à morbi tempore ad id semper sumpta indicatione: Quo quidem monstratur ipsos perperam intellexisse Galenum; qui licet indicationem à tempore non solum receperit sed & magnifecerit, id tantum ad dignoscendos affectus, naturas, statumque efficit, Inter curatrices vero, ceu toto genere alienas, non recenset. Sicuti curanda nobis non est prægressa causa, sed præsens corporis affectio, ita nec tempus morbi, sed conditio ad curationis intentionem examinanda est. Quod si aliquando aliter fecerit Galenus, id vulgo concedit, quod sine curationis peccato potest, eo quod intercessio agnitionis ad curationem fecit, Sic initio inflammationis, quia judicatur ex eo tempore fluxus vehementia, intelligitur repellentium occasio, non quidem principij ratione, sed fluxionis: ea enim si morbo inclinante redeat, repetenda esse repellentia suadet: Paucis, Repellentium & Resolventium usum metitus est juxta fluxionis aut fluxi humoris indigentiam &c. *Idem ibidem.*

VI. Novisse expedit eos plurimum errare, fucata quadam ratione deceptos, qui discussoriis auxiliis utuntur multa cera, & aliis emplasticis medicamentis commistis, existimantes ob fixionem vehementius agere, ignorantes totum resolutionis negotium fieri per cutis poros, quos ipsi validis medicamentis occludunt. *Idem c. 10.*

VII. Burrhus, Medicus Italus, omnia sua emplastra ex volatili materia fingit, adeo ut unguentum pridie illitum, postridie vix appareat vsquam: damnatque Medicos quod crassa illa corpora in emplastri formas compingant, quæ pororum angustias in ægris nequeant subire.

VIII. In Tumoribus obfirmatis emolliendis commendantur luta thermalia, ea tamen cautione, ut 1. liberali imponantur manu, neutiquam parca. 2. diutius in parte immorentur, minimum quatuor horis mane, totidémque vesperi, 3. ampliori spatio non partem tantum affectam, sed vicinas infra & supra tegant. Par ratio sit in in Emplastris, quæ ut emolliant induratas partes, non per lacinias sed fusius applicantur, hoc artificio

artificio circumforaneos nonnullos miracula videmus præstare in Tumorum curatione: quum tamen trita remedia & nota lippis tonsoribusque Emplastra ad usum suum revocent, variato applicandi modo, quippe Emplastrum non brachio v. g. circumdant, sed versa vice brachium emplastris involvunt. Ita amphoræ emplastris inductæ & incrustatæ, hominem impositum tumoribus scatentem, feliciter sanasse se ait I. Dom. Sala. *Th. Bartholinus centur.* 4. *hist.* 9.

IX. *Aristoteles* 1. sect. probl. 46. vult Cataplasmata permutari ex certis intervallis, quamvis iisdem prorsus viribus sint, si debeant sanare: quia natura contemnit consueti pharmaci vires. Quod tradit de Cataplasmatis, intelligitur de omni locali, & de omni medicamento: quia hæc omnia agunt ideo quia sunt contraria: quando ergo ob consuetudinem fiunt similia, amplius agere non poterunt quia ab assuetis non fit passio. Hinc errant qui in affigendis ceratis dicunt tamdiu parti affectæ affixa esse detinenda donec sponte cadant: Adversantur præterea Galeno & Avicennæ, qui uno ore dicunt naturam non esse medicamentis intrinsecis vel extrinsecis faciendam consuetudinariam. *Sanctorius meth. l.* 4. *c.* 5.

X. Inter Topica satis celebris est usus Fomentationum, quæ fiunt ex liquore quodam aut decocto multorum simplicium, quod plurimi vesica includunt: at sic inutilis redditur prædictus apparatus; virtus enim simplicium per vesicam in corpus non subit, sed solus calor operatur: unde si pars quæpiam solum calefacienda, valet ejusmodi fotus, quicunque liquor includatur, ut & ad mulcendum dolorem humorésque digerendos: Sed si obstructiones solvendæ, aut aliquid molliendum, filtris pannis lineis vel laneis potiùs utendum. *Primirosius de vulgi Err. lib.* 4. *cap.* 46.

XI. Cuidam curru excusso varia, qualia contusis, superveniunt accidentia inter ea brachii motus impeditus: Paraplegiæ metu spina inungitur inunctionibus fortioribus; emplastris quoque calidioribus admotis febrem incurrit; qua tamen brevi liberatur intermissis illis topicis, ad sensum autem se percepisse ajebat quomodo calorem inde (in vasis maximis ibi excurrentibus) senserit. Post aliquot septimanas ad topica redeunt, repetit & febris: unde postmodum fortioribus illis abstinere oportuit & aqua appropriata uti, qua restitutus est. *Phil. Salmuth. centur.* 1. *observ.* 79.

XII. Graviter peccatur cum emplastra malactica è galbano, ammoniaco, opopanace, resina & aliis squalidis comparantur, & aceto multo diluuntur, sic enim tenuant, incidunt, discutiunt non molliunt. *Hollerius.*

XIII. Addita digerentibus adstringentia eorum juvant penetrationem: per adstringentia, autem non fortia intelligenda, ut galla, acacia, & similia cutem constipantia, sed moderatissima, ut mastix, rosa &c. quæ per quandam expressionem juvant ad majorem penetrationem. Averrois experimento id confirmatur, accipiendo corium & ex una parte oleo communi inungendo; ex alia oleo rosaceo, tunc citius penetrabit rosaceum quam commune rosaceum, tamen habet moderatam vim adstringendi. *Sanctorius Art. Parv. cap.* 95.

XIV. Injunctiones admodum oleosæ obstruunt & infarciunt meatus, nisi parum spiritus vini ipsis addatur, Vel ante inunctionem partis squilla recenter per medium incisa frictiones fiant, ad faciliorem medicamentorum penetrationem. *Fortis.*

XV. Hoc pro certissimo theoremate habendum est, nunquam Pulverem aliquem inspergendum supra partem aliquam, nisi præcedente inunctione, aut perfusione alicujus humoris viscidi ut retineatur, nisi in capite, ubi capilli pulverem conspersum satis retinent. Sic ad membrorum contusiones utimur pulveribus ex adstringentibus in principio, ad fluxum inhibendum, iisque non solum in parte contusa sed & in partibus vicinis, at præeunte unctione olei adstringentis, ut ros. myrtill. cydonion &c. Possunt etiam retineri pulveres si albumen ovi fortiter agitatum supra partem adhibeatur. *Rondeletius p.m.* 977.

XVI. Usus Cutanearum venarum eo tendit omnis, ut quod alimentum cutis & subjacentium partium superfluum est à nutritione, ad cavæ ramos majores & truncum revehant ipsum. Hoc dum fit, vis topicorum carpis applicitorum, moleculas & atomos suos per poros cutaneos trajicientium, sanguini, imo ipsi cordi potest communicari: Quarundam venarum ea est vis, & tanta potentia, ut fraudulenter cuti, vel leviter admota & astricta lethale cordi communicare queant virus: Virus hoc ad cor defertur per venas sanguinem ad cor revehentes. *Rolfincoius Dissertat. Anatom. pag.* 1034. Non audiendi sunt Medici magis subtiles quam periti, Vnguentorum, Emplastrorum, Linimentorumque omnium usum rejicientes, quoniam non videtur ipsis probabile per cutim, pinguedinem, membranas & abdominis musculos contenta ambientes, pinguia & oleosa penetrare posse: Quod quamvis vel impossibile, vel saltem difficile videatur, testatur tamen experientia quotidiana internos curari indies affectus abdominis solo unguentorum linimentorumve usu. Quamvis autem sufficiat oleorum & oleosorum penetrationi per cutim cæterásque partes probandæ effectus eorum laudabilis, possunt tamen quoque viæ determinari per quas penetrent oleosa usque ad ventris interiora, Pori nempe cutis, à quibus transitus est ad venas, & consequenter ad cor: Cum enim partes corporis omnes è variis particulis, tanquam minimis naturalibus, ideóque atomis una junctis textisque constructæ sint, haud probabile est ipsas, cum varie sint figuratæ, ita exacte ubique sibi esse appositas, quin passim transitus fiat per ipsas corporibus fluidis, ac præsertim volatilibus: quod & observavit *Hippocrates* quando universum corpus pronuntiavit pervium, & observare possunt quivis tum ossa, tum cartilagines, tum partes alias perspicientes, atque porosas notantes, imprimis quando perspicillis & microscopiis easdem considerant, & cum arte factis, panneis laneis & lineis, utut densissimis, tamen simul perviis, conferunt & poros ubique nunc ampliores, nunc angustiores agnoscunt vel concludunt in rebus omnibus naturalibus. *Sylvius de le Boë Praxeos lib.* 3. *c.* 3. §. 105.

XVII. Multi in alterantibus extrincecis sæpe falluntur, ut unguentis, emplastris, cataplasmatis &c. dum ea permittunt debito diutius adhærere partibus affectis, nec vident consuetudinem

reddere topica calori partium similia, redditaque similia nullas amplius habere alterandi facultates: & ratio est manifestissima, quia alterantia universa tamdiu alterant quamdiu sunt dissimilia. Hinc *Galenus* 3. de Tempor. dicit lactucam assimilatam non refrigerare. Aristoteles 1. sect. Probl. 46. ostensurus consuetudinem vires alterantium auferre, quærit cur Cataplasmata mutari debeant? Sicuti ea, *ait*, quæ ventriculo mandamus, si medicamenta existunt, temporis intervallo non amplius medicamenta sunt, sed alimenta, ad eundem modum cataplasmata consueta suo non funguntur munere: Quod de cataplasmate ait Philosophus, de omnibus alterantibus intrinsecis & extrincecis est intelligendum. *Sanctorius meth. V. E. libro* 4. *cap.* 13.

XVIII. Refrigerentia moderata sint, potentia potius quam actu hac facultate pollentia: actu namque frigida porositates densant, humores incrassant, sanguinémque in partem inflammatam impingunt & affigunt. Rhases utebatur succo endiviæ depurato, quem & nos ad ℥iv. in decocto malvar. violar. & hord. possumus exhibere. *Fortis consult.* 86. *cent.* 2.

XIX. Etsi Olea per infusionem parata propter vnctuositatem cuti illita poros ipsius obstruere videantur, tamen huic rei fotus mederi possunt, qui ante inunctiones usurpandi, uti & illa quæ penetrationem ipsorum adjuvare possunt. *M. Doringius apud Hildanum Epist.* 79.

XX. *Vnguenta* minus refrigerant, respective scilicet, seu frequentius calefaciendi quam refrigerandi fine præscribuntur, & per consequens refrigerantibus quoque, v. g. unguento refrigeranti *Galeni*, Rosato *Mesue*, non æque & per omnia fidendum, ob adjunctam quippe oleositatem. *Wedelius de med. comp. ext. pagina* 184.

XXI. Eadem minus adstringunt, ex generali illa inductione quod oleosa & pinguia omnia relaxent, unde improprie magis sunt adstringentia: Hinc & præter Vnguent. Comitissæ, quod inunctum lumbis, in pollutione nocturna; pubi, in mensium fluxu &c. commendatur, pauca in officinis sunt adstringentia unguenta; Et quæ hoc fine adhibentur, magis roborante aromatica vi in dysenteria, abortus metu, vomitu, cholera, prosunt quam alia. *Idem*

XXII. Eadem ubi laxitas vitanda minus conveniunt, hinc quod jam de stomachicis diximus, valet etiam de articulis, in podagricis quippe & arthriticis unguinosa transpirationem impediunt, affluxum majorem cient & loco affecto facile humores impingunt, adeóque consultius omittuntur. Quin & in pulmonum affectibus, utut laxent materiam bronchiis inhærentem, attamen facile affluxum majorem ipsis inferunt, unde eo casu resolventia magis prosunt, ut ungu. rub. potabile: Hinc quæ viscera adstrictione gaudent, per ungu. laxari, ut ventriculus; quæ vero laxitate gaudent, nimis laxari renuunt. *Idem.*

XXIII. Eadem *cancro* minus conveniunt, quia emollientibus acrimonia illa acido salina magis exarcebatur & disseminatur, hinc tumores non cancrosi in cancrosos degenerant. *Hæmorrhoidibus* nocent, (vide lib. 8.) *Inflammationibus, vide lib.* 10. hinc in anginosis non promiscue, uti in libellis practicorum fit, locum habent *Vlceribus* laxis v. g. labiorum, si quidem sordities his facile promovetur. Notabile tamen est id potissimum intelligendum 1. de pure pinguibus oleosis, in primis vulgaribus unguentis. 2. non immutatis & sibi relictis; cæteroquin enim notum est ungu. de lithargyrio in ambustis & aliis esse laudatissimum: Verbo, quicunque affectus læduntur pinguibus, læduntur etiam unguentis. *Idem.*

XXIV. Notandum quæcunque partes magis læduntur à frigidis, ut ventriculus, hepar, lien, calida epithemata fere desiderare: & vice versa; In specie sunt quidam qui & capiti sola tepida semper admovere jubent, verum experientia testatur contrarium, id quod frequentius hinc observatur, ut scil. capiti toto dic applicentur frigida. *Wedelius de med. comp. ext. p.* 170.

XXV. Quicunque item affectus, & partes affectæ ab actuali humiditate læduntur, intenduntur, exasperantur, illis *Epithemata* minus conveniunt: hinc non conveniunt in *ambustis*, ibi quippe demulcentia, linimenti forma consultius ordinantur quam pura aqua: Non in *erysipelate* & *inflammationibus* aliis; licet enim sint qui linteamina aquis refrigerantibus madida expressa fotus quadam specie applicant in iisdem, attamen non æque tutum id est, ob repulsionis metum, præsertim si erysipelas fuerit in facie: sed regulæ instar in praxi notandum. *In omni erysipelate vero topica sicca (pulveres erysipelatodes Ludovici,* Mynsinchti &c.) *præstant humidis.* Hinc quoque exulant consultius in *exanthematibus, variolis, morbillis, petechiis* &c. Unde eo casu quoque non æque solemus epicarpia humida, sive sacculos & epithemata ad pulsus, cor applicare, quin nec ad frontem facile, pro dolore, v. g. capitis symptomatico mitigando. Hinc non conducunt in catarrhis, coryza &c. uti enim his nocent balnea, ita & epithemata, quasi loturæ particulares, serum magis commovendo. Hinc minus prosunt initio, sed post & cum aliis, velut omnia quasi externa hæcce respective potius in subsidium, & si plus largiri volumus, in societatem internorum arcessi debent potius quam prædominium, in quo quidem in utroque excessu peccatur. *Wedelius de med. compos. p.* 172.

XXVI. Non conveniunt Emollientia tumoribus atrabilariis, qui acrimonia gaudent salina, instar Mercurij sublimati; unde aureum monitum est *Galeni* 5. de simpl. m. fac. cap. 9. *Cancrum & cancrosos tumores ab emollientibus medicinis exasperari.* Magis enim hoc modo dilatantur pori; ut & affluxus humorum procuretur, & acrimonia corrosiva latius expandatur, cum neque difflari queat, neque coqui, seu ad πέπασμον deduci, adeóque tunc putredinis auctrix est & parens mollificatio. Vide *Wierum* observ. pag. 95. *V. Wedelius de s. m. fac. p.* 32.

XXVII. Supra pectus non solemus *Pulveres* apponere ut supra ventrem, inunctione tamen prius facta ex oleis convenientibus. Efficaciores enim sunt Pulveres inspersi quam in formam linimenti redacti, vel cerati, quoniam parantur ex odoratis, & odorata coctione exolvuntur, nisi in diplomate decoquantur. Pulveres autem calidiores, aut minus calidi fieri possunt pro ratione intemperiei & spissitudinis partium hypochondriorum; nam qui obesi sunt partes valde spissas habent, quare oportet medicamentum & fortius & tenuius esse, quo facultas medicamenti ad partem affectam

affectam pervenire possit; qui vero extenuato sunt corpore pulveres minus calidos, sed magis adstringentes desiderant, quia impediunt dissipationem nativi caloris. *Rondeletius Operum pag.* 973.

VESICATORIA.

SYLLOGE.

I. Humores mediate per vesicatorium excreti partim è cutis poris & glandulis, partim ex arteriolarum osculis, partim e fibrarum nervearum finibus extillant. E venarum osculis succi recens excepti forsam aliquantulum, attamen haud multum regeri posse videtur. 1. *Cutis*, duplici constans tunica, admodum porosa, item *glandulis* numerosissimis cum adipe, nec non vasorum & fibrarum finibus in ea terminatis, & varie inter se contextis densissime consita, quare dum porejus, cuticula per vesicatorium adempta, denudatur, & fibræ nerveæ vellicatæ glandulas & poros constringunt & intorquent, humor serosus in utrisque contentus copiose exprimitur. Porro cum pori alii in alios sint pervii, serum haud tantum ex loco vesicato effluit, sed nonnunquam in loculos ita primo inanitos, seri portio è locis vicinis adveniens succedit, & exinde mox foras exudat: quamobrem in hydrope anasarca affectis, ulcuscula per vesicatorium excitata aquas undequaque in magna copia elutriant, ac è tota vicinia, imo interdum è longinquo educunt: 2. *Arteriarum* oscula circa locum vesicatum discooperta & vellicata, non tantum seri portionem ex ritu ordinario iis allatam evomunt, verum latex serosus, in tota massa sanguinea pharmaci stimulis imbutus, exinde uberius à cruore secernitur, & quaque circulationis vice major ejus copia per eadem arteriarum oscula continue irritata excernitur: quintum etiam una cum sero ita velut stagnante, & proinde à toto sanguine in cutis ulcuscula ablegato, recrementa alia, ipsaque interdum materies morbifica copiose abscedunt, perque eadem emissaria foras amandantur, atque ob hanc rationem in febribus malignis, imo in putridis quibusque judicatu difficilibus, cum sanguinis recrementa & corruptelæ ad secernendum ineptæ, præcordiis aut cerebro minantur, Vesicatoria eam continue & sensim elutriantia, iuvamen sæpe eximium præstant: cui accedit quod eadem insuper sanguinem, quoad sales degenerem, aut depravatum, alterant ac restituunt, quin & compagem ejus aperiendo, aut subtiliando, versus εὐκρασίαν disponunt: Quare non tantum in statu sanguinis febrili, verum & alias vitioso aut cacochymico, hoc remedii genus non raro adprime convenit. 3. Vesicatoria è *Nervis, fibrisque nerveis* humorem quendam evacuare, & proinde in affectibus spasmodicis prodesse, & ratio & experientia satis comprobant. Enimvero liquorem cerebri, ac systematis nervosi irriguum, particulis heterogeneis interdum scatere alibi demonstravimus: Porro observatione crebra & familiari constat, liquoris istius impuritates & recrementa, una cum latice aquoso è nervis fibrisque nerveis, quandoque fluore oborto sponte exudare, atque vel in massam sanguineam restagnantia, per urinam aut sudores, vel in viscerum cavitates deposita per vomitum aut secessum amandari. Quapropter cum vesicatorio applicato nervorum & fibrarum nervearum extremitates alicubi denudantur, & summe irritantur, statim humor propter eorundem extremitates scatens expuitur, quin & totus idcirco latex, intra ductus ipsorum longa serie consitus commovetur, & à stagnatione vindicatur, simulque particulæ heterogeneæ, latice isto nerveo commistæ, ubique agitatæ, & à cerebro derivatæ, versus emissarium recens apertum sensim prolabuntur, ac demum foras amandantur. *Willis.*

II. Ex his colligere licebit ad quos morbos sanandos hoc remedii genus præsertim conducat: nam propter evacuationem ejus ex *poris & glandulis cutaneis*, quoties in his partibus, aut in earum vicinia, humor serosus, salsus, acris, aut alio modo infestus aggeritur, & à circulatione sanguinea exclusus, ibidem pertinaciter hærebit, certe ejusdem foras educendi nulla promptior aut facilior datur via, quam per vesicatorium, super, aut infra locum affectum applicando. Quare non tantum ab *Anasarca*, ac à quibusque *cutis defœdationibus* aut eruptionibu indicatur, sed insuper à *doloribus*, sive *arthriticis*, sive *scorbuticis* alicubi in exteriori corporis habitu, aut membro quodam defixis vesicatorium requiritur. 2. Respectu *Sanguinis*, tum à materia quavis heterogenea ac morbifica sensim expurgandi, tum ab indole nimis acida aut salsa, aut alias vitiata, in rectam temperiem alterandi, vesicatoria semper in *febribus malignis* adhibentur; imo in *putridis quibusque mali moris, ac indicatu difficilibus* præstantissimi sunt usus: Propterea item in *scorbuto, leucophlegmatia, pica virginum*, etiam in quacunque alia cacochymia illud remedii genus opem sæpe insignem præstat. Porro non tantum ipsius sanguinis emendandi gratia, verum insuper quoties ipse depravatus corruptelas suas partibus aliis suffundit, adeoque in capite, thorace, imo ventre, aut membris morbos primo inducit, eorumque paroxysmos excitat, Vesicatoria passim cum fructu adhibentur. Quare in *cephalagiis*, *vertigine & affectibus soporosis* tritum hoc & vulgare remedium est, nec minus in *catarrho*, & *quavis destuxione*, sive in *oculos, nares, palatum* aut *pulmones*, unusquisque vel è plebe, Medico inconsulto cantharidas pro fe-

vulsorio sibimet ipsi præscribit: Fateor me sæpius *Tussi immani*, cum sputo copioso & crasso (cui originaliter sum obnoxius) correptum, à nullo alio remedio plusquam à Vesicatoriis juvamen recepisse, itaque soleo, dum iste affectus urget, primo super vertebris cervicis, dein ulcusculis ibi sanatis, infra aures, ac postea, si opus videbitur, medicamenta super homoplatas ἐφελκόμενα applicare, ita ita namque serosa illuvies è sanguinis compage soluta exundans, à pulmone derivatur, quin & cruoris mixtio, quatenus hoc modo sales ejus enormes destruuntur, crasin suam citius recuperat. 3. Respectu *Humoris è nervoso genere* ipsoque cerebro evacuandi, aut derivandi, epispastica in *affectibus soporosis*, *spasmodicis & dolorificis*, prout communissimi sunt usus, ita maximum sæpe juvamen conferre solent; Ecquis unquam *lethargo; apoplexia*, aut *epilepsia* correptus fuit, quin statim familiares in corium ejus cantharidum applicatione desævierunt? In *motibus convulsivis* stupendis vesicatoria magna cum successu in pluribus simul corporis partibus applicavi, in eaque subinde in locis recentibus reiterando supra mensem continuavi: Quin & *dolores in partibus membranosis fixi* & acerrime discruciantes sine hac administratione raro curantur: Enimvero interdum humores, & particulæ morbificæ, quæ penitus radicatæ catharticis, aut medicamentis per diaphoresin, aut diuresin operantibus nequicquam cedunt, per vesicatoria, tanquam remedia ἐπιχείρητα, h. e. manus morbo injicientia, radicitus evelli videntur. *Idem.*

III. Attamen hoc remedium, etsi generalissimũ, in quibusdam morbis & constitutionibus non ita facile & feliciter operari solet, Etenim nephritici, & stranguriæ frequenti ac gravi obnoxii, applicationem ejus vix unquam impune ferũt, quare taliter affectis, vesicatoriis non nisi in febribus malignis, aut morbis cephalicis acutis, propter majus malum evitandum uti licebit. Quod spectat ad varia hominum temperamenta & constitutiones, quorum respectu vesicatoria plus aut minus conveniunt, aut commodo esse solent, super his triplex hoc discrimen notabile occurrit. Primo quidam hujus pharmaci usum fere semper bene tolerant, atque ulcuscula ab eo in cute excitata, ichorem satis copiosum sine dysuria, aut magna loci vesicati inflammatione exudant, & dein sponte sanantur, cujusmodi effectus tantum in sanguine εὐκράτῳ succedit, ubi scil. cum sale & sulphure modicis, ac rite constitutis, adest seri copia satis magna, cujus latex à reliquo sanguine facile & paulo fusius secedens, pharmaci particulas acriores imbibitas secum aufert, easque partim per locum vesicatum exudat, partimque per vias urinarias, absque earum noxa foras convehit, propterea item in massa sanguinea effectus utiles modo citati producuntur. Verum 2° pharmacum hoc aliis nec bene congruit, nec commode operatur, quippe locum cui applicatur admodum rubificat, seu potius cum dolore atroci & φλογώσει magna excoriat, ulcuscula tamen ibidem facta, etsi patientem aliquamdiu discrutiant, ichorem perexiguum, aut vix ullum profundunt porro his ita cum tormento vesicatis, stranguria utplurimum atrox supervenit: Hujusmodi molestus simulque infructuosus vesicatorii usus, hominibus temperamenti calidoris & biliosi sæpissime contingit, quarum nempe sanguis sale ac sulphure copiosis, cum sero modico alteris penitius incocto, præditus est. Quapropter cum hujus latex, qui pharmaci particulas acriores auferre debuit, à reliquo cruore nec facile nec ubertim (ut eas è vestigio eluat) abscedit, particulæ istæ usque in cute hærentes sanguinem ipsum pertranseuntem inficiunt, & quasi venenant, ipsumque proinde à circuitu præpeditum, circa vasorum extremitates (unde inflammantur) aggeri ac stagnare faciunt. Porro latex serosus demum per renes secretus, cum ex se paucus & acris, ac insuper particulis à pharmaco aculeatus fuerit, vesicæ collum irritat & non raro acrimonia sua corrodit. 3. Restat tertius, etsi rarior, *vesicatoriorum* casus, in quibus scil. vlcuscula in cute excitata, illico serosum humorem in copia adeo immensa profundunt, ut propediem necesse fuerit medicamenta repellentia, ac ora vasorum occludentia sedulo adhibere, secus à nimio aquarum effluxu virium exolutio, & spirituum fatiscentia insequi periclitantur: Hoc in quibusdam adeo constanter evenisse novi, ut deinceps à cantharidum usu, quantumcunque iis opus fuerit, abstinere cogerentur. Cujus ratio videtur esse, quod sanguis sero salso & acri plus debito præditus, compagem nimis facile dissolubilem haberet, qua propter latex iste serosus, ex se acris & efferus, quamprimũ à pharmaci particulis sanguinis cõpagem nimis facile dissolubilem laxantibus incitatum, impetuose statim è cruoris massa erumpens, qua data via per vasorum ora, in locum vesicatum dehiscentia, pleno quasi torrente exundat. *Idem.*

IV. Præter hunc seri effluxum nimium, à prima vesicatorii applicatione excitatum, iste nonnunquam in febribus malignis, aliisque male aut minime indicatis sero contingens, & aliquandiu persistens, materiam morbificam penitus absumit, & ægrotantem ab ipsis orci faucibus non raro liberat: In tali casu postquam ulcuscula primis diebus ichoris parum aut modicum profuderunt, tandem natura hac via crisin moliente, ex iisdem seri illuvies ingens emanat; adeoque per plures dies, imo septimanas nonnunquam effluere pergit, donec æger pro deplorato prius habitus, sanitatem integram recuperat: vlcuscula ita vbertim fluentia, prout non facile est, ita (priusquam tota morbi minera absumatur) non tutum est occludere: Quidam à febre maligna ægre convalescens, in variis corporis partibus loca vesicata ichorem copiosum quotidie cum eructantia haberet, post aliquod tempus iis omnibus (si quidem ipsi molestiæ ac tædio fuerunt) repercussoria fortiora applicuit, adeoque effluxum omnem illico cohibuit, Vix biduum scaturigines istæ sistebantur, cum ille morbi recidivam passus, derepente spirituum languore & crebris deliquiis cum sudore frigido & pulsu exili & debili afficeretur: cumque remediis nullis, utut cardiacis relevari potuit, intra triduum interibat, cujus causa videtur, quod materies maligna subito repercussa, in nervos cardiacos inciderat, quorum actione id propter impedita, functio vitalis cito defecit. *Idem.*

V. Dum extrinsecus Cantharides applicamus ad vesicas excitandas, vtimur solo ventre, rejectis aliis & pedibus: hæc enim in causa sunt vt venter non possit ita valide operari: nec periculum est ut partes extimæ lædantur solo ventre applicato. At si intro exhibentur, ut lotium provocent, ventrem exhibemus: ne vero detrimentum inferant, permiscemus alas & pedes, quæ partes in causa sunt ne venter ita noceat vesicæ:

veſicæ: *Capivaccius Pract. l. 3. c. 19.* ubi veſicis exulceranda cutis, extrema abjicienda, in quibus benignior facultas latet; *Th. Bartholinus Centur. 4. Epiſtol. 54.*

VI. Videant juniores Medici ne in præſcribendis medicamentis quæ cantharides recipiunt, in quantitate peccent; neque præſcripta Medicorum ſemper ſequantur: plerumque enim in dozi errorem committūt, quando ad paucas uncias fermenti, reliquorumque ſimplicium quæ veſicatorium ingrediuntur, drachmas aliquot, imò ad unciam unam & ſemis uſque pulveris cantharidum preſcribunt: & quia cantharides adeo leues ſunt ut quinquaginta vix drachmam pendeant, facilè in pondere error committitur: hac de cauſa veſicatoria ferè ſic præſcribo ℞ fermenti acris ℥ß. canthar. ſubtiliſſime trituram n. vj. miſce in mortario, addendo parum aquæ betonicæ in formam cataplaſmatis.

VII. Cuidam tumore genu ex materia viſcida frigidaque laboranti, barbitonſor cataplaſma ex fermento & cantharidibus applicat, totumque genu exulcerat: hinc inter reliqua ſymptomata tantus ardor urinæ ſequutus eſt, ut ſine cruciatu & ejulatu ne guttulam quidem (guttatim autem & ſanguinolenta exſtillabat) emittere poſſet: ablato cataplaſmate, ardor urinæ reliquaque ſymptomata paulatim remiſere: In affectibus inveteratis, ut coxendice, ſic parati poterit ℞. fermenti acrioris ℥iij. pulv. euphorbii ℈j. piper. longi, pyreth. ana. ℈ij. canthar. num. lx. miſce, in formam catapl. cum aq. vitæ q. ſ. Hac methodo ſi cantharides applicentur omni vacant periculo, etiam locis veſicæ propinquioribus appoſitæ. *Fabr. Hildanus Obſervat. 98 Cent. 6.*

VIII. Juvenis 22. ann. in melancholiam pronus febre maligna corripitur: Veſicantia quatuor coxis cruribuſque appoſita, quæ attractis humoribus venenoſis intra biduum in cruribus lethalem gangrænam excitarunt. *Iohann. Rhodius Centur. 3. Obſervat.* 88. Puellæ annor. duorum cum dimidio, laboranti febre maligna, veſicatorium emplaſtrum officinarum præſcriptum fuit, ad cujus vim augendam Pharmacopœus multo pulvere cantharidum ſinapizavit, unde cutis exuſta eſt, & ſequenti die tota illa pars gangręna affecta fuit: Ad cujus curationem, celebratis ſcarificationibus, fotus admotus ex aq. vitæ; dein linim. ex ungu. Ægypt. in aq. vitæ ſoluto: Intra triduum eſchara ſeparata & ulcus reſiduum curatum ſequenti unguento, ℞. pingued. renum bovis ℥j. litharg. præparati & minii an. ℈j. ol. roſ. q. ſ. miſce. *Riverius Cent. 2. Obſervat. 86.*

IX. Quidam querebatur de dolore à veſicatorio excitato, ſed cum nullo anodyno potuiſſem illum ſedare, D. N. ſolo hydræleo leniit: Ego mulierculam veſicatorij igne excarnificatam beavi ſic, & alias, ℞. cortic. ſecundi & viridis rami ſambuci cultello deraſi m. j. coquatur in oleo dulci cum pauca aqua ad conſumptionem aquæ: colaturæ adde ceræ parum, f. ungu. excellentiſſimum. *P. Pachequus ad Riverium Obſervat. comm. 12.*

X. Medicus quidam cum mane phlebotomiam imperaſſet, veſperi veſicantia brachiis applicari mandavit: media nocte dum jam veſicans opus ſuum aggrediebatur, ob dolorem & humorum confluxum, impetuoſiſſimè reſerata vena quæ mane ſecta fuerat, atque orificio ſumme dilatato, breviſſimo tempore tanta ſequuta eſt hæmorrhagia ut brevi ægro moriendum fuerit. *Panarolus Pent. 4. Obſ. 2.*

XI. Veſicatoria & Sinapiſmi licet calefaciant partem externam cui admoventur, ille tamen calor ad internas partes non penetrat: quod non intellexerunt qui putarunt veſicantia in febribus malignis cum delirio non habere locum: Ipſe *Gal. 2. de diff. feb. tit. ultimo*, dicit, Quod partes proximæ, quibus applicantur ſinapiſmi, calefiant quidem, ſed non remotæ, contra illos qui dicunt veſicantia calefacere interna viſcera. *Sanctorius lib. de Rem. Inv. cap. 16.*

XII. Veſicas ſolis Cucurbitis excito; quod meum inventum communico: Capio lati oris cucurbitam vitream illam ſtupâ ardente, ut fit, munitam, ubi libet applico: Cum per horæ quadrātem hæſerit, detraho, novamq; cum flamma, quam poſſum maxima, ſtuppam appono: paulo poſt in junioribus & euſarcis (in ſenibus, aut denſa cute prædịtis, tardius) veſiculæ ſurgunt, parvarum aciculatum capitella vix æquantes: quibus omnibus horæ ſpatio coëuntibus, ſurgit veſica maxima & orificio cucurbitæ par: Tum ſi vas vitreum non habet foramen cerâ obductum (quo acu perforato flatu exeunte ſponte cadit) plerumque vitrum cultro percuſſum frango; alioqui veſicam, dum manu avellitur, lacerans dolorem ſævum excitat: Hinc eductâ ſemper magna aqu. copia, caulis folia, vel carnem muſculi bovini macram adligo, tandiu dum illa virore & fœtore amovendam ſe indicet: Hoc modo innoxiè & intra horarium ſpatium, certò certius ſurgunt veſicæ: cum omnia alia veſicantia poſt multas horas ſæpe ſpem noſtram eludant, morbumque vel procraſtinent, vel contumacem, aut etiam invictum reddant. *H. ab Heers Obſerv. 21.*

XIII. Acetum, quod communiter addi ſolet, an rectè admiſcetur? Pro negativa facit quod acetum partes ſalinas acres figit, & acrimoniam infringit, ut ſinapi aceto præmacerato utimur pro intinctu, quod ſine illo tolerati non poterat; cepe, allia, raphanus, arum cum aceto miteſcunt. E quo non inepte concludit *Martianus comm. in Hippoc. p. 282.* negative: Adde acetum repellere & refrigerare, quod contrarium eſt indicationi, maxime ubi malignitas ſimul concurrat. Decidi res facile poteſt ſi & quantitatem mediocrem aceti attendamus, & formam, qua adhibetur: hoc enim modo acrimonia ſua auget vim, neque, diſperſo per fermentum corpore cantharidum, adeo infringere vim earundem poteſt, quin corrigentis vim ſubit, unde in hac forma modicum aceti, licet mitiget medicamenti vim ex parte, non nocet: Omnium vero optime conſiunt veſicatoria ſi cantharides ſimpli cerato ex cera & terebinthina impaſtentur, vel Empl. veſicator. *Horſtij vtamur. Wedelius de ſ. m. Fac. p. 99.*

XIV. In uſu habemus, ut revulſio & evacuatio fiat præſentior, adeoque fluxus diutius duret, miſcere hinc emplaſtri veſicatorii, una cum emplaſtro albo coćto, ſive de ſpermate ranarum, quod defendit & ſimul apertum ſervat fluxum, qua ratione ad unam vel alteram ſeptimanam ſervavimus aliquando apertum, pro indicantis urgentia; id vero tonſoribus difficile ſæpe eſt imprimere. *G. W. Wedelius ibid.*

XV. Veſicatoria qui rectè adminiſtraverit is difficilium plerumque morborum victoriam obtinebit: præſertim eorum qui fluxu humorum foventur, atque hi, ſi ſeroſi ſint & acres, (ichores Græci dicunt) multo maximè, propterea quod hi commodiſſime per poros cutis apertos effluunt: Quam ob cauſam ſi vel oculis, vel naribus, vel proximis partibus rebelle & contumax ſit vitium, inter alia omnia quæ providi Medici moliri conſueverunt, vix ego aliquid inveni præſtantius hoc remedij genere: Ita & ſi pectini, teſtibus, ſcroto, vel

mentulæ, malæ sint erodentis succi eruptiones, quas confirmari diu periculum sit, coxis, quæ viliores sunt partes, & ad sustinendum omnia firmiores, effluxum hac via commode dabunt: Ad hæc si collum, vel mammæ, vel umbilicus, vel venter, vel partes quæcunque aliæ laborent terrifico aliquo vel ulcere, vel ulcus minante tuberculo, impositis ad exteriora, vel ad latera, quæ carnosiora sunt, vesicantibus, periculum avertere his tentandum est; Atque ut unam tibi normam præfigam maxime generalem, partes omnes laxæ & imbecillæ, majoris dignitatis, quas vitio quopiam formidabili teneri periculum sit, probate satis hoc remedij genere sublevabuntur: Præter hæc & si Pestilentiæ germina quædam corporis partes, præcipue præstantiores, infestent, non alienum à ratione fuerit eadem via eas defendendi, In universum attrahunt & revellunt, tum inducto ad partem dolore, tum cum excitatur, tum postquam excitatus est, humoris ad partem defensam influentis ipsa vacuatione actuali. Revulsorium autem non tantum est vesicatorium genus, sed & excellenter vacuatorium; ut cum vacuari sæpe corporis pars aliqua doleat obsessa veteri tumore, inutiliaque multa Medici auxilia fuerit expertus homo, ad extremum hoc remedium debet procurari, quod mirum in modum aliquando solitum est juvare: Memini à me adolescentem sic afflictum dolore Gallico in genu, ut contractionem cruris, & incessus privationem subjisset, hoc administrato auxilio & dolore & contractione protinus liberatum. *Severinus Chir. Trim.pag.* 55.

XVI. Ante xx. annos accersitus fui ad ægrum, duabus leucis procul à Matiscono; Erat is *Baro à Pierreclos*; cui subito sensus omnes intercepti fuerant, antequam sacra synaxi frui ipsi licuerit, ac Sacerdoti peccata exponere; Ibi quinque Medicos nactus sum, postremus accedens: Consultatio instituta fuit, atque ex iis quæ proposuere colligere mihi licuit nullum prætermissum esse ab iis præsidii genus quo morbum superarent, & cerebrum obsidione liberarent, Eo majori sedulitate operi & curationi intentis quod ratum ipsis esset, nisi animæ prædictis auxiliis consultum fuisset, interdictum fore ad beatam vitam iter: Vbi ex serie mihi dicendum fuit, cum auxilia usu trita incassum adhibita esse animadverterem, hoc in medium attuli, ut scil. toti capiti deraso Cataplasma vesicatorium admoveretur; sperans futurum ut efficacia huius remedii topici humores serosi, qui me judice substantiam cerebri universam irrigabant, ad exteriora allicerentur, ac proinde cerebrum aut minus ab onere gravaretur, aut extricaretur: Cum desperata res videretur, assensum præbuere cæteri Medici: admotumque fuit vesicatorium, cujus adplicationi successit speratus eventus: ægro enim hujus præsidii vi restituta loquendi libertas, judicii, memoriæ, auditus, cæterorumque sensuum, si visum exceperis: Exultantibus ægri consanguineis & amicis; solertiam vero meam suspicientibus; ac ut thaumaturgum mirantibus: Peccatorum confessionem excepit Sacerdos, ac ægro, S. Eucharistiam porrexit; rei domesticæ consuluit æger; sed postmodum in pristinum soporem, me prædicente, revolutus postridie placidissime interjit, *Ex communicatione Excell. & Clar. Domini Caroli Sponij, Medici Lugdunensis.*

VOMITORIA.

SYLLOGE.

I. Cacochymis Vomitio saluberrima est, cum facilis & moderata contigerit, & purgationum omnium præstantissima, noxios quippe humores ex ipsis fontibus sinceros elicit, & vacuat omnem quæ in ventriculi cavitate ejusve tunicis hæret illuviem: Inprimis expurgat è præcordiorum membranis, è cavis jecoris & lienis & ex pancreate omnis generis superfluos humores sinceros elicit, quos alioqui nec hiera, nec aliud vehementissimum medicamen in alvum deturbare potest: In ventriculum enim ex his locis viæ breves ac expeditę magis quam in alvum directæ sunt, per quas facilis est vomitio: Quanquam autem ab interioribus evellit, consequutione tamen caput reliquumque corpus levat: Quocirca omnibus opitulatur affectibus qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, vomitioni crebræ, nauseæ ac cibi fastidio, ventriculo præcordiisve distentis, ictero ac cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ, vertigini, epilepsiæ, omnibusque capitis affectibus qui præcordiorum sympathia contracti sunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effusa impuritas protulit. *Fernelius m.m.l.3.c.3.*

II. Vomitoriorum etsi insignis sit efficacia, haud indiscriminatim tamen ab omnibus admitti debent, Quippę in nonnullis ventriculi tonus nimis laxus & debilis est, & constitutio adeo tenera vt ab ijs statim spiritus fatiscant & vires exolvantur: Nonnulli etiam viscera sensationis immodice pertinacis obtinent, qui licet difficulter evomant, vomitio tamen semel incepta haud facile sedatur, quin & creberrimo vomendi nixu, usque ad magna virium dispendia, & non raro animi deliquia tentantur. *Willis P. R.p.m.* 57.

III. Sententiam illam quæ statuit quædam vomitoria in bilem, alia in pituitam, aliaque in melancholiam agere, & humorem hunc vel illum à cæteris discretum & quasi sincerum elicere à veritate alienam, & fundamentis prorsus nugatoriis nixam judicamus: Quod vero interdum materia viscosa & velut phlegmatica potissimum excernatur, in causa est quoniam ventriculi saburra, inconcussis biliosi humoris receptaculis, fere tantum expurgatur: Verumtamen quando emulgentur vasa choledocha, excretio maxima ex parte biliosa evadit. Humoris atri vomitio à medicamenti tinctura vt plurimum dependet; egestam enim materiem vitriolica nigredine inficiunt. *Willis Pharm. Rat.p.*55. In contraria est sententia *Sylvius de le Boë m.m.lib.*2.*c.*10. ad experientiam provocans, Observo, *ait*, alia Vomitoria Pituitam præsertim, alia vero Bilem, alia promiscue quosvis humores vitiosos per vomitum expellere, quod licet à paucis notatum sit, debebat tamen omnino notari; Sic *flores Persicorum* etiam per vomitum expellunt humores biliosos ac serosos. 2. *Asarum bilem* quoque sursum evacuat. 3. *Turbith pituitam glutinosam* per vomitum ejicit. 4. *Carthami semen* tum *pituitam*, tum *aquas* vomitu extrudit, 5. *Elaterium* aquam bilemque & per alvum & vomitu. 6. *Ebuli & sambuci radix, cortex, summitates* recentes, ac *flores*, aquas per vomitum educunt: 7. *Gummi Gotte* aquas & bilem, Adde his radic. *Ialap* aquas vomitu expellentem non secus ac per alvum.

IV. Circa delectum Emeticorum, præcipua discriminis ratio est, ut in affectibus nonnullis mitiora exhibeantur, quæ ultra ventriculum nihil perturbent, & sola ea quæ in cavitate ejus fluctuant, aut tunicis adhærescunt, leniter educant: In aliis fortiora conveniunt, ut spasmo etiam visceribus aliis impertito, quodcunque excrementitium in ijs stagnat, aut alicubi congeritur, è minera commoveatur: Ea vero vacuatio uti violentior est quam quę per secessum, ita, si cum virium tolerantia peragatur, in nonnullis affectibus plusquam purgatio decies repetita prodesse solet: hoc enim modo phlegma ponderosum stomachi plicis coalescens, quod cathartica quævis præterlaberentur, veluti scopis purgatur: Insuper partes vicinæ, pancreas, mesenterium, lien, ipsumque jecur concussione valida commoventur, adeo ut obstructiones in iis factæ, etiam sanguinis & humorum stagnationes quæcunque, hoc remedij genere facillime amoveantur: fermenta extranea, ubivis in corpore genita, atque altiora morborum semina, absque vomitorijs adhibitis raro extirpantur, præcipue autem in cerebri & nervosi generis affectibus Emeticorum usus valde proficuus deprehenditur: Etenim hoc pharmacię genere non tantum stomachi & viscerum sordes, quæ chylum & sanguinem inquinant, uberius abstergentur, sed etiam glandulæ quæ sanguinis & succi nervosi emunctoria sunt, in visceribus consita emulgentur, vasa choledocha, aliaq; excrementorum receptacula copiosius evacuântur, proinde ut eadem inanita serum & alia utriusque humoris purgamenta & superfluitates, secus in caput restagnare apta, promptius suscipiant: Insuper his, cum innumera arteriarum oscula, sub crusta villosa in ventriculum dehiscant, hæc à vomitorio insigniter vellicata, humores quosque vitiosos ac malignos in sanguine scatentes, ibi per vomitum excernendos, profundunt; atq; ob hanc potissimum rationem est quod morbi Herculei ab emeticis optime, & vix sine iis curantur: hæc enim pharmaca, si quidem naturæ activæ ac indomitæ fuerint, non tantum arterias vellicando humores superfluos è massa sanguinea exprimunt, sed & venarum quæ illic innumeræ dehiscunt, ductus subeundo, sanguinem fundunt, ejusque serositates aliaq; recremẽta præcipitant ac secerni faciunt. *Willis Ph. Rat.p.*55.

V. Non est tutum Ventriculum violentis vomitoriis agitare: nec utile huic vacuationi assuescere, *Cum nemo sapiens ex olla coquinaria faciat matulam.* Præstat hanc partem conservare diligenter ejusque tonum roborare quàm dissolvere vomitu; nisi viam istam natura affectet atque vomendi facilitas adsit, ac præparatio veterum adhibita fuerit. *Riolanus Enchir. Anat. l.*2.*c.*23. *Celsus lib.*2.*c.*13. Vomitum ęgris non semper prodesse, semper sanis nocere ait; quod verum nostra pręsertim ętate, qua homines non multum vomitui assueti sunt: Si quidem crebrior vomitus efficit ut natura assuescat pravos humores ad ventriculum mittere: Licet enim à prandio id fieri consulant, motus tamen ille cum sit violentus, trahit semper aliquid: adde quod vis concoctrix redditur imbecillior, ac stomachi villorum tonus fit rarior & tenuior: Natura etiam in secunda valetudine huic vacuationi assueta, morbo deinde læsa, facillimè illam molitur, unde cibi retentrix vitiatur: pręterquam quod capiti nocet, pulmoni ac jecori. *Rubeus in Celsi cit. loc.*

VI. Imperitè faciunt, ne dicam impiè, qui, post multa remedia administrata, in moribundis, ac penè exolutis viribus, vomitoriis utuntur, tanquam extremis remediis, quæ quod superest vitæ suffocant & mortem ocyus accelerant: At Empirici & agyrtæ hoc faciunt & illis feliciter succedit? Si numerares ægros quibus infeliciter propinarunt,

centum invenies mortuos pro duobus robustis servatis, qui fati ope, non medicamenti, servat fuere: Empirici prudentiores cum ad tales ægros vocantur, magnum vitæ discrimen pronuntiare solent; ideoque cautè aurum potabile, vel quid simile instaurativum virium exhibent, donec natura quiescens ab omni perturbatione resurgat, Tumque opportunitatem capiunt exhibendi vomitorium blandum, quod susque deque humores serosos vel similes educit. *Riolanus Ench. Anat. l.2. c.23.*

VII. In vomitu ciendo maximi mihi momenti esse videtur consuetudo & facilitas: nam, si hæc abest, longè majoris difficultatis est vomitu expurgari quam dejectione: quanquam non minoris utilitatis, imo longè majoris, etsi dejectio est tutior: Hinc fit ut Medici prudentes, & qui tuto curare maximè student, subductionibus alvi contenti plerunque sint: Circulatores verò, qui ægrorum pericula contemnentes, magnum aliquid fortuito facere, honoris & gloriæ studio volunt, vomitiones tentent violentissimas: Ego vt *sponte simul deiicere* & *vomere* multum nunquam vellem, quia pessimæ affectionis, choleræ inquam morbi, accidens est: tamen à pharmaco purgationes quasdam ex utrisque temperatas, vomitionibus, inquam, quibusdam & dejectionibus, non odi, imo vero ab illis spero bene, crassis æque ac tenuibus vacuatis, superiorique atq; inferiori ventre purgatis. *Vallesius m.m.l.2.c.5.*

VII. *a* Quinimo aliquando simul conjungi possunt *Vomitoria sudoriferis*, nam nil nocet illa simul assumi & simul operari, postquam non sunt motus sibi contrarii, sed diversi, per vomitum & sudorem: Nam imperite ac inepte Intestinorum fistula, una cum ventriculo ac Oesophago censetur pro humani corporis cētro, Cutis autem pori pro ejusdem circumferentia: Si quod enim haberi posset ipsius centrum, id omnino dicendum foret Cor, à quo sanguis ad partes singulas defertur, uti singulæ partes pro ejusdem circumferentia, cum ab ipsis referatur sanguis ad cor, idque secundum sanguinis motum circularem: Quod si corporis humani centrum statuatur cor, non minus Intestinorum fistula, in hac per quam se exonerant fellis folliculus & pancreas, atque ipsum os, in quod ac per quod se exonerant glandulæ salivares, atque ipsus aliquando ventriculus cum intestinis tenuibus, pro ejus circumferentia habenda, quam externa cutis, perquam sudor expellitur, atque vesica urinaria, per quam urina excernitur: Hoc, non tantum probabile, ac vero simile, arguit Ratio, sed verum probat Experientia, quæ tum alios, tum me quoque non semel confirmavit cum optimo successu, & magno ægrorum commodo, expelli eodem tempore ac medicamento humores in corpore peccantes, tum per vomitum, tum per secessum, tum per sudores ac urinas: Quod in non paucis affectibus utile docuit Experientia, certa, solidæ sanæque Rationi consentiens, id ipsum in peste quoque fieri posse tuto ac feliciter nullus dubito. *Sylvius Append. Tract.2. §.594.* Vide lib.6. Titulo Pestilens feb. §.48.

VII. *b* Ne quis putet Bilem tantum sursum ac per vomitum affectare viam: Experientia quotidiana nos docet, & Aquas Insipidas, & Salsas, & Acidas, tum tenues, tum crassas, imo Pituitam impense viscidam sponte vomitu excerni pluribus: quod ubi observatur fieri, dummodo nil obstet, commodum est dictum naturæ ductum sequi, h.e. motum humorum sponte sua sursum factum promovere: Sponte autem sua, h.e. à Natura moveri puto sursum humores, quoties per ductum Pancreaticum, ac Bilarium, in tenue intestinum delati, atque pituitæ ex saliva perpetuo deglutita præsertim productæ, aut assumptis alimentis, medicamentis, venenisve è ventriculo per pylorum delabentibus occurrentes, tam inter se quam cum his effervescentium excitant, & quidem talem ob quam sursum ad ventriculum propellantur, vel aliqua eaque minori majorive sui parte, vel universi. *Idem. Tract.6. §. 163.*

VII. *c* Validiora vomitoria, delicatis præsertim corporibus & imbecillioribus stomachis dentur post cibum: At si copiosam vacuationem requiris in robusto ossibus, jejuno stomacho, præsertim antimonium, cujus vis cito retunditur: Humores tenaciores præpara incidentibus, aperientibus, præparantibus, oxymelite, syrupo acido, ex vitriolo aut sulphure, balneo, fotu longo hypochondriorum per multos dies, mox da vomitorium, Post singulos conatus detur aliquid jusculi pinguis: Foveatur inter vomendum stomachus fotu relaxante, vesperi roborante, Noctu, si opus sit, detur laudanum; postridie conserva, tabella, vinum roborans: *Ex schedis Dom. Turquetide Mayerne.*

VIII. Antiqui vomitionibus frequentissimè utebantur, rarissimè dejectionibus: atque Hippocr. præservationis gratia nunquam usus est purgatione per inferiora, sed per vomitum semper, ut ex 3. de Diæta & l. de Insomn. constat; quia enim nondum apparente morbo, non ita constare potest qualis humor maximè vigeat, per vomitum ideo purgat, quo non solum humor pharmaco conveniens educitur, sed etiam quilibet alius quem in corpore abundare contingat. *Pr. Martianus comm. in v.153. l. de Nat. Hom.* Ideo quod ventriculus dat omnibus & ab omnibus accipit, ideo Hipp. vomitionibus in cujuslibet partis imminenti morbo præservationis gratia usus est. *Idem comm. in v.136. lib. de Insomn.*

IX. Vomitoria respuunt quidam, quia illis non sumus assueti ut antiqui; ac si ævo nostro nullus per vomitum iudicetur morbus: nec reperiantur homines qui facillime, & sponte, & à medicamentis vomant: vnde observamus quotidie multos ęgros, post quam diutius & incassum à Medicis rationalibus curati sunt, tandem antimonio sumpto, aut simili violento remedio ab Empirico dato, à contumacissimis morbis in totum sanari: nec magis periclitari homines ab horum vsu quàm à nostris benedictis communiter dictis: quæ etsi blanda sint & levia, quandoque tamen & ipsa lethales superpurgationes inducere observantur: Nam læsiones à medicamento provenientes, non ab ejus fortitudine dependent omnino, sed ab inepto usu: unde non minus ægrum lædit Medicus leve medicamentum præbens ei qui forte exposcit, & deorsum purgat, cum sursum id facere debere, quā ille qui forte & sursum purgans dat illi, qui mitiori & infra subducente opus habet: Non nego tamen supernas purgationes longè molestiores esse in ipso actu vomitionis, quā infra ducentes: vnde sæpe ægri sibi ipsi mori videntur, cessata tamen evacuatione totum oppositum sequitur, quandoquidem per vomitum purgati statim melius habent, alacrioresque & ad omnes operationes obeundas promptiores redduntur; non siticulosi, bene appetunt & citissimè reficiuntur, cujus oppositum evenit inferne purgatis: Nihilominus Medici nostri temporis jucūditatē omnibus præferentes, nullo habito respectu aut morbi aut temporis, aut alicujus rei, quamlibet purgationem, cum maxima artis jactura per inferiora moliun-

moliuntur. *Idem comment. in v. 231. libro tertio de morbis.*

X. *Hippocrat. 4. aphor. 4.* Medicari æstate superiores magis veutres, hyeme vero inferiores iubet: & *6. aphor. 6.* Graciles & facile vomentes purgandos per superiora ait, cavendo hyemem: Suadet ratio, quia humor pituitosus, hyeme abundans, naturaliter gravis, deorsum inclinat, ergo per inferiora purgandus, iuxta aphor. *Quò natura vergit &c.* Oppositum exaravit 3. de *Diæta n. 3.* vbi hyemalem diætam præscribens, *Vtendum*, ait, *& vomitibus, si humidiores sint, ter in mense; Sin sicciores, bis à cibis omnis generis.* Confirmat *lib. de Sal. Diæta*, *Sex mensibus hybernis vomere utile est &c.* cui suscribit *Celsus lib. 1. cap. 3.* solve, dicendo *Hippocr.* sententiam illam in aphor. haud simpliciter protulisse, sed addita particulla μᾶλλον: quasi neutiquam inficietur in æstate etiam per inferna, & hyeme per superna purgari posse: Vel dic, Si de universali purgatione agatur, ut ea quæ per elleborum fit, *Hipp.* assueta, æstate per superiora, hyeme per inferiora cieri debere: Si de peculiari, hyeme per vomitum, æstate per secessum promoveri debere; Ex mente *Gal. comm. in cit. aphor. Quoniam igitur in hyeme pituita in ventre gignitur, nobis consulit vt eam vomitibus evacuemus, & bilem æstate supra innatantem deorsum revellamus: Et tamen si vniversum corpus purgare velis, æstate per ventrem superiorem, hyeme per inferiorem purgabis, vt in aphor. scriptum est: Etenim quæ jam redundant, ea curat purgatio, quæ per ea loca, quò vergunt, adhibeatur: ducenda enim illa sunt quò tendunt per loca accommodata: quæ autem prohibere velis ne augeantur, ea per loca contraria retrahere convenit. Sinibaldus Antiph. lib. 3.*

XI. Alia est obesorum, alia gracilium conditio in vomitu ciendo: illi enim, quod segnes habeant humores & ad motum pigros, nonnisi ieiuni, & post insignem ambulationem atque motum vomere debent; ita enim pituita, natura sua lenta, ac tenax incalescens, exercitio funditur atque ad exclusionem aptior redditur: Graciles contra, vt qui humoribus nequicquam abundant, si vomere debent, à cibis iisque variis & omnigenis id efficere expedit juxta *Hippoc.* præceptum *l. de Sal. Diæta*, Et *3. de Diæta n. 4. Sinibaldus Antiph. 9. l. 3.*

XII. Cavendum ne nimis acres aut corruptos humores per vomitum expurgemus: nam sensus & prestantia oris ventriculi ægre fert contactum vitiosæ materiæ, ni priùs admodum fuerit præparata, & aliis lenientibus & humidis medicamentis commixta. *Mercatus de Ind. Med. l. 1. c. 9.*

XIII. Assumpto vomitorio superbibat æger cerevisiam, aut aliud jusculum probè butyratum, sic enim facilius vomitus procedet. *Walæus method. med. pag. 60.*

XIV. Qui quiescit & in lecto jacet vix dimidiam partem eius vomit quam ille qui se commovet. *Idem.*

XV. Post vomitum lac dulce cum pane candido exhibeatur: hoc enim oesophagum & ventriculum iterum demulcet. *Idem.*

XVI. Non moneat nos gravissimorum Medicorum authoritas qui Antimonii usum reformidant, cum interea asaro non minus graui & violento utantur: quisquis enim asaro utitur ad vomitum concitandum, & antimonio uti potest, cum & gratius sit remedium, & minore cum periculo, faciliusque multò ventriculum subvertat, & à penitioribus partibus attrahat, præsertim si infusio potiùs sumatur quàm substantia: vis enim illius tunc altius subit, nec tantam ventriculo molestiam facessit, & in quibusdam, imò sæpissimè alvum movet: Eoque ritè & debitè preparato quilibet vti potest, tutius & minori cum periculo quàm asaro, quicquid multi reclament, qui omnia tuta timent: Hoc validius Vitriolum album: utroque validior Nicotiana, quæ impense ac supra modum exagitat: Multos tamen novi qui ea infusa, tum in substantia, satis commodè purgantur: *Primirosius lib. 2. de Febrib. c. vlt.* Omnium Emeticorum præstantissimum est Antimonium, & omnium minimè vires labefactat: Non debet autem ipsius substantia dari, sed sola infusio, quæ neque ex vitro, sed ex solo croco metallorum optimè defæcato præparetur: Est enim hæc omnium antimonii præparationum tutissima, & vim quandam balsamicam post operationem visceribus aspirat: Vomitoria cetera quibus familiariter vtuntur, qui Galenici esse & dici volunt, ex azaro, floribus genistę, elleboro albo & aliis hujusmodi, pręterquam quod sunt ingrata & ineptè composita, multo peiora sunt & validiora quam antimonium; id quod millies experientia probavi. *Idem lib. 3. c. 2.* Inter *Vomitoria* cæterius omnibus pręfero hic *Antimonialia*, tum quia promiscuè humores quosvis evacuant felicissime, tum quia humanæ naturæ sunt amicissima, modo peculiari omnes in homine humores ad statum laudatissimum sensim deducendo: quæ vis an in aliis rebus similiter occurrat dubito, in antimonio ipsam existere novi: Cavendum autem ne nimia sumantur quantitate &c. Nec enim nocent illi ritè parata & minore quantitate usurpata, quod millies expertus testor: quin semper tunc prosunt, noxios in corpore humores aut emendando, aut ad sequuturam postea purgationem amplius præparando. *Fr. Sylvius Pract. l. 1. c. 23.*

XVII. Infusio *Antimonii*, seu ejus vitri, cum aceto stillatitio illud commodum habet quod ipsa antimonii substantia ab acredine aceti abradatur, quę abrasa fundum petit, quia gravior est: jam si ejusmodi infusum pro aliquot vicibus præparetur; priores portiones parum operabûtur: ast cum ad fundum perventum fuerit, & si respectu priorum portionū hac eadem dozi pręparare velit, ægro vel intolerabiles cruciatus, vel ipsam mortem causares. *Walæus p. 59.*

XVIII. Vinum Hispanicum valde parum extrahit aut educit: optimè Gallicum aut Rhenanum, quia ad acredinem & tarteam naturam vergunt: Rubrum vinum etiam melius extrahit quam album: Spiritus vini ex Antimonio nihil extrahit.

XIX. Frustra præcipitur dozis *infusi croci metallorum*, aut *vitri Antimonii*: in liquoris enim quantitate cardo vertitur: Nullum recipiens recipit per modum imprimentis; sed per modum receptivitatis suæ: Liquoris sint ℥ii. ℥iiß. *Idem.*

XX. *Vitriolum album* me præscriptum legisse memini ab Heurnio ad gr. ij. verum id nihil facit, requiruntur ℈ß. gran. xii. xvj. *Idem.*

XXI. *Antimonium præparatum*, seu *Crocus metallorum*, ad gr. iv. viij. præscribuntur; rarò tamen ad hanc ultimam dozim ascendimus, nec illo prorsus nisi in infuso utimur. *Idem.*

XXII. Vomitoria iustam & exactam postulant dozin, partiori enim manu exhibita vim suam amittunt & per alvum purgant; Iustæ doseos indicium est si flava & viridia evomantur: imperfectæ si tantum aquea & alba: colores autem illi non in humoribus fuerunt antea, sed à medicamentis inducuntur; Sic infantes lac assumptum evo-

munt coloratum, cum tamen prius fuerit candidum. *Idem.*

XXIII. Noxium est vomitioni simul alterantia & purgantia præmittere: his enim intestina lenta illa mucilagine spoliata jam sunt: ita vt vomitorium postea eorum substantiam corrodat & maxima tormenta faciat: *Walæus pag.* 57. Alterantia quidem præmitti possunt, sed non ex absoluta necessitate: ipsa enim vomitoria propria vi humores fundere possunt. *Idem p.* 56.

XXIII. *a.* Notandum omnia ex mineralibus & metallis parata medicamenta, quo minus sunt fixa eo potentius Vomitum ciere; sicut magis fixa per alvum magis purgant: hinc amplius adhuc fixata sudores imprimis movent: denique fixissima alterando duntaxat & roborando affectus ab humoribus ortos emendant & tollunt. *Sylvius de le Boë m. m. l.* 2. *c.* 16.

XXIV. Si colluvies viscera gravat, præsertim ventriculum, lenes ex *Aqua benedicta* vomitus sunt imperandi: Ejus enim hæc vis peculiaris est ut non tantum saburram eliminet, sed etiam ventriculum ad concoquendum instiget, unde post aquæ benedictæ usum, semper videmus appetitum, etiam dudum quasi sepultum, revocari & augeri. *Hartmannus Pr. Chym. p.* 185.

XXV. Cum *Antimonii* vires contemnit morbus, in auxilium evocatur Elleborus albus, modo validæ vires efflorescant: Herophilus fortissimo duci æquabat, concitatis enim intus omnibus ipsum imprimis exire dicebat: Ideo errasse antiquos parciùs illud præbendo, cum celerius erumperet quod daretur largiùs: Sed dico illud accuratè præparandum esse, cùm, teste *Oribasio*, veteres sæpe ab ejus usu interierint quod mos præparandi eos lateret. *Heurnius method. lib.* 2. *cap.* 21. *vbi varia præparationes, (inter quas Electarium extollit) ac in exhibendo cautiones tradit.*

XXVI. Si ægri & morbi conditio utrumque auxilium postulaverit, venæ sectionem & vomitorium, Tutum omnino est vt venæ sectio Emetici exhibitionem præcedat: alias enim dum vasa sanguine distenta sunt, periculum imminet ne ex violentis illis vomendi conatibus, vel rumpantur vasa Pulmonum, vel cerebrum lædatur, affuso cum impetu sanguine atque effuso, adeoque æger apoplexia correptus pereat. *Sydenham Tract. de Febr. pag.* 23.

XXVII. *Syrupus Emeticus Angeli Salæ*, aliis *Oxysacchar vomitivum*, optime deplet ventriculum phlegmate crasso obsessum. *Gregorius Horstius Tomo secundo pagin.* 483. mulieri asthmaticæ ℥ j. præbuit, unde aliquot libris phlegmatis crassi ejectis liberata est: Timerent minus cordati Medici ne suffocarent ægrum, quasi viæ respirationi dicatæ inter vomendum adhuc angustiores redderentur; sed natura sagax dat spatium respirandi, & tantum temporis admittit vomitus quantum videtur ad respirationem necessarium: Idem observandum in catarrho suffocativo: Eum syrupum in frequentissimo usu habeo, nihilque in eo desiderarem quam ut sapor aceti esset mitior, de quo nonnulli ægri queruntur: ideo sæpe addo aliquid de julapio rosato vel syrup. de cinamomo. *Hoëferus Hercul. Medic. pagin.* 118. *Sala* à ʒ ij. ad ʒ vj. exhibet: *Horstius* observavit tutò in adultis ℥ j. dari posse, vide *Ejus lib.* 7. *Observat.* 30.

XXVIII. Idem fere corrigendum in *Oxymel. de Peto Quercetani*, ubi etiam aceti quantitas major est, & Tabaci pro intentione vomitum ciendi minor: Ideo Tabaci pondus duplicandum censeo, dozis cochlearia ij. vel iij. per se, vel cum decocto aliquo pectorali; Probatur ab *Horstio & c. Hoëferus.*

XXIX. Vomitoria in substantia omnia nocent. *Walæus.*

XXX. In omnibus *Vomitorijs vitriolatis* exhibendis sedulo cavendum est ab asthmate aliisque pectoris affectibus. *Beguinus Tyroc. l.* 2. *c.* 17.

XXXI. Expedit humores ventriculo contentos plurimis ac variis commiscere cibis, tum ut eos possit undique fixius complecti, tum vero ut cibis commixtos facilius pellere possit natura: verum cibaria hæc non quævis sint oportet, sed salsa, amara, acria, incidentia, tenuantia aut turgentia, quæ, ut vult *Galeni* 3. *de vs. pari.* biliosam habeant naturam & eius officio utantur, nimirum ut ventrem abstergant & mundent, nam hæc omnia præter id quod expulsioni prosunt, humores etiam ipsos ad eandem parant: Contrarium tamen prorsus fieri debet in iis quibus cruditates in ventriculo abundant, tunc enim sat est vbi potibus vomitum moventibus absque ciborum ingestione, quæ in crudis ventriculis suspecta & perniciosa sæpe est. *Mercvius de Indic. Med. c.* 5.

XXXII. Non *superdormiendum* vomitoriis, præsertim corporibus existentibus biliosis, ne per somnum bilis in cerebrum vehatur: ubi tamen æger satis vomuisse visus fuerit, somnus concedi poterit. *Hartmanni in Crollium.*

XXXIII. Quod à nonnullis asseritur vomitorium in dozi quantumcumq; magna exhibitum, non fortius operari, quam si in modica saltem quantitate sumeretur, à veritate amnino alienum est, Eiusq; rei experimentum non sine periculo tentandum: quippe si plures adsunt medicaminis particulæ, fibras etiam plures imbuent, easque altius subeuntes, gravius lacessent, adeo vt spasmi immaniores & crebriores necessario consequantur. *Willis Pharm. p. m.* 54.

XXXIV. *Vitrum Antimonii* fortiter operari solet, in cuius præparat. sulphure suo magna ex parte, aut omnino spoliatur: dosis pulv. gr. iv. ad vj. Infus. in vino ʒ vj. ad ʒ x. *Flores* Antimonii, medicamentum sunt atrociter vomitivum, quia in illius præparat. particulæ salinę & sulphureæ, aquosis & terrestribus excussis ascendunt, ac una combinantur, quare cum & corpus minerale plurimum reseretur & corpuscula maxime activa (hebetioribus quę hæc obtundunt, depositis) simul coniunguntur, dozis gr. ij. iv. *Crocus metallorum* satis benigne operatur, & Emeticum maxime vsitatum est: datur in substantia à gr. iij. ad v. vinum infus. ab vnc. ß. ad vnc. iß. *Sulphur Antimonii*, longè mitius ac benignius operatur quam quodvis Antimonij præparatum, dozis gr. v. ad x. *Mercurius vitæ* nihil in se Mercurij continet, quoniam hic salibus congelativis privatus pristinam argenti vivi speciem resumit, (paratur ex antimonii electi & Mercurii sublimati ana.) *Willis ib. p.* 68.

XXXIV. *a. Vitrum Antimonii* variis paratur modis, adeoque colore vario: prefertur tamen merito quod per se, atque sine ulla additione alterius rei calcinatione, hinc & fusione obtinetur: Illud optimum est tum vomitorium, tum purgans per alvum, omnes humores peccantes feliciter evacuans: Infunditur tritum per noctem in liquore conveniente, vino Gallico, Rhenano, Canariensi &c. cerevisia, aqua distillat. hydromelite, aceto, oxysacchar. &c.

&c. *Franciscus Sylvius de le Boë method. med. lib. 2. cap. 10.*

XXXIV. b Ex *Vitro Antimonii* paratur *Sapa vomitoria* cujus effectum sæpissime sum expertus laudabilem, quod medicamentum est gratissimum, ad piperis, vel pisi mediocris quantitatem usurpandum, in quovis liquore ægris accepto: Quemadmodum cum musto paratur ex Antimonii vitro sapa, sic cum pomorum redolentium, pyrorum, prunorum, cydoniorum ac similium succo inspissato parari possunt Mivæ, Syrupi, Rob. & aliorum nominum medicamenta, humoribus quibusvis per vomitum educendis aptissima, tutissima & gratissima: Et hoc præ aliis omnibus præstat Vitrum Antimonii, quod majoris adhuc facerent multi si quantum in ipso lateat virium rite nossent. *Idem ibidem.*

XXXIV. c Inter vomitoria præ cæteris omnibus præfera *Antimonialia*, quoties *Bilis* præcipue peccat; Vbi *pituita* redundat, *Mercurialia* laudo, vel sola vel aliis admista; quoniam præ cæteris pituitam etiam viscidam educunt, quam insuper incidunt. *Sylvius Append. Tract.* 8. §. 160.

XXXV. *Dioscor. Vitriolum* vomitum ciere ait, quod de crudo capiendum, prave enim paratum (Gillam vocant Chimici) vomitum funestum mortemque accersit: Quidam ut stomachum halecibus salsis saburratum depleret, Gillam à se præparatam sumpsit, eodemque die animam cum vomitu insano exspuit: Ventriculus tribus in locis perforatus ad magnitudinem Taleri inventus: restabat tenuissima exterior tunica cui Gilla adhærebat & ipsam eroserat. *Henr. ab Heers de Acid. p.* 28.

XXXVI. E fortioribus Vomitoriis quæ jam usurpantur, *Sal* est *Vitrioli* ritè præparatum. è vitriolo ritè calcinato: Si enim vitriolum calcinatum colorem obscure purpureum non adipiscatur, nihil aliud extrahes quam vitriolum ejusdem coloris, non vero sal album habebis: Sin excedas, adeo vt vitriolum nimis calcinando omnibus acidis spolies spiritibus, non multum salis, quod purget per vomitum, inde conficies: Sal martis, ex vitriolo martis rite paratum, meliorem obtinet vim: Mannæ cœlestis voce donat *Quercetanus* in Tetrade aff. capitis: *A. Sala* in ternario Vomitorior. ad cœlum usque evehit: Nota tamen ex *Zvvelfero* in appendice ad Animadv. p. m. 7. hoc Sal impropriè sic dici, cum nihil aliud sit quam ipsa vitrioli substantia ab omnibus impuritatibus & metallica separatum substantia, cum vulgo parari consueverit nulla prægressa calcinatione, sed repetitis solutionibus, filtrationibus & coagulationibus, unde dici debeat vitriolum: album vomitivum, non sal vitriolii. *Fr. Hofmannus m. m. p.* 112.

XXXVII. *Vitrum Antimonii* non exhibetur tuto in substantia, sed securior est ejus usus vel in infuso, vel per solius Nitri correctionem, quæ emendet ejus noxiam indolem: Nam quia nihil aliud est quam mera Saturni marchasita, in se mercurium arsenicalem, & sulphur externum auripigmentale habens, omnis venenatæ qualitati certe non est expers. *Frid. Hofmannus m. m. l.* 1. *c.* 9.

XXXVIII. Notandum male in *infuso Antimonii* addi aromata correctionis gratia, dum hac ratione & naturæ & medicaminis operantis conatus invertitur: Si enim ob hanc causam id infusum propinetur ut vitiosos tum ex ventriculo tum partibus vicinis evacuet humores, operationes suas etiam ἄνω exserere debet: Cur autem aromatibus ventriculum roborando virtutem emeticam volumus infringere? Dum ab una parte stimulus additur naturæ ad expulsionem motæ, ab altera vero compedibus tenetur ligata quasi, & remora injicitur quominus id quod intendit efficere queat, Sicque natura in suis operibus interturbatur & fit ambigua; Si volumus ventriculum roborare, faciamus illud ipsum subducta per vomitum vitiosorum humorum saburra: Ideoque solius Nitri correctione vitri Antimonii vis venenata melius infringitur, monente *Zvvelfero in appendice ad Animadversiones.*

XXXVIII. a *Vitriolata vomitoria* imprimis *phlegma* sive pituitam, & humores illi immersos blande satis vacuant, *Sylvius m. m. l.* 2. *c.* 10.

XXXIX. *Sal Vitrioli* variis modis præscribitur, scil. ex colcothare elixiviato, prius calcinato; juxta *Ang. Salam*; Et ex vitriolo albo crebris solutionibus & coagulationibus purificato, quod medicamentum Gilla Theophrasti vulgo appellatur, estque omnino tutissimum & paratu facillimum: attamen duo pharmaca priora insigniter styptica, & quatenus ignem passa, nonnihil corrosiva existunt: posterius autem satis benignum stomachi fibras leniter convellit & nonnihil corrugari facit, proinde, ut quod molesti est excutiendi gratia, illæ demum spasmos & vomendi nixus ineant, qui tamen cito pertranseunt, & ventriculi perturbatio statim compescitur: Sal Vitrioli ideo pluris æstimatur quod raro ultra stomachum commoveat, nec vti stibiata viscerum spasmos & sanguinis inordinationes, aut spirituum deliquia inducit, illi tamen vitio vertitur quod segnius, & interdum vix omnino operatur, quare à vitriolo assumpto, & liquore possetico copiose epoto sæpe opus est vomitionem penna gutturi indita provocare, aut possetum carduatum, vel oxymel scylliticum propinare. *Willis Pharmac. cat. p.* 50. A quibusdam Mannæ vomitoriorum titulum obtinuit, Notandum vero 1. quod vitriolata quidem emetica sapore ingrato venereo, fauces quasi constringente polleant, quo nomine cum paulo diffusioris sint ponderis, minorem obtinere possunt gratiam. 2. convenire potissimum vbi ventriculi parietes laxiores sunt: 3. in affectibus ob sulphur anodynum blandum eo evibratum commendantur, vide *Langium* miscell. cur. p. 13. *G. W. Wedelius de f. m. fac. p.* 158.

XL. *Asarum* magis in infuso convenit, unde mitius evadit, in decocto vis volatilis magis abigitur, unde vomitorium fere esse desinit, nisi levis sit decoctio: Radicem quam folia mitiorem deprehendimus: Moriebatur hypercatharsi vir robustus qui cochlear unum folior pulveris sumpserat, frustra datis antidotis. *Idem.*

XLI. *Aqua Bened. Rulandi* variæ circumferuntur descriptiones, aliis ex croco factam asserentibus, optima vero est ipsius authoris cent. 5. obs. 95. Recipit enim crocum metallorum à lentis magnitudine ad pisi quantitatem, aquæ, vini, cerevisiæ, mulsæ vel liquoris morbo conveniente q. s. maceratur per noctem, vel urgente necessitate ebullit: dosis colaturæ ad ℥ß. ad ij. *G. W. Wepelius de f. m. Fac. p.* 161.

XLII. Notandum vero *Crocum metallorum*, (quod & de aliis omnibus Emeticis antimonialibus volumus intellectum, ita enim adhiberi etiam potest vitrum, & quidem per se factam citra boracem) hic non sumendum eum qui cum tartari additione fit, sed solo cum nitro ana: sive simultanea in mortario, addita pruna; sive successiva de-

ponatione; qui cum vitro antimonii coincidit: alter vero pigrior est, & ad hos usus minus, ad collyria vero magis usitatus. *Idem.*

XLIII. *Antimoniata* corriguntur & mitiora redduntur 1. *Infusione*, inexhaustæ enim sunt virtutis, idque tum in aqueis, quæ debiliter saltem extrahunt, tum cum acidulis, vt vino, quod melius est, unde Aqua ben. *Rulandi*. 2. *Præcipitatione* cum salibus, qualis est Mercurius vitæ, vulgo ita dictus, cum tamen nihil plane de Mercurio resipiat, commodum satis vomitorium, estque nihil aliud quam flores, seu præcipitatum potius antimonii, solutum cum salibus & devoratum, hinc aqua simplici liberatum & edulcatum: Notandum dozi non excedendum esse, neque enim ultra grana iij. nisi urgente necessitate dandus. 3. *Imprægnatione* cum Tartaro, quæ correctio omnium est optima & tutissima, quatenus nempe citra sal absinthii ritè paratus crocus metallorum, vel loco ejus etiam flores; item vitrum antimonii cum crystallis tartari coquuntur, filtrantur, & crystalli inde emergentes propinantur ad gr. j. ij. iij. Et hoc apud selectiores practicos & chimicos hodie optimum & usitatum est vomitorium, quod nunquam nos fefellit modo recte præparetur, in quo artificium non leve hæret; sic enim acciditur quasi vehementia, & virtus saltim reclusa, & cum tartaro conjuncta obtinetur quasi in compendio, unde & infantibus eundem sæpe tutissime adhibuimus. *Idem.*

XLIV. Paravi non semel Acidulum syrupum, vel potius *Mivam cydoniorum ex solo Succo* ad syrupi consistentiam igne blando decocto; cujus effectum laudabilem, ac sæpe valde differentem miratus sum sæpenumero: Hujus si cochleare dimidium infantibus, vel plus adultioribus exhibeatur, pituitam glutinosam incidit, & nunc Tussi ex pulmonibus educit, nunc Vomitu è ventriculo, tenuique intestino, nunc Dejectione ab iisdem partibus expellit; quodque maximi faciendum, Robur simul affert ægris, eosdemque fœliciter restituit; adeo ut hoc uno remedio plures restituerim ægros à plerisque medicamentis abhorrentes: Pituitæ autem imprimis conducit tum evacuandæ tum corrigendæ. *Sylvius de le Boë meth. med. lib. 2. cap. 10.*

VTERINA.

Vide *de Affectibus vteri in genere lib.* 18. *Et menstrua suppressa lib. xi.*

SYLLOGE.

Respiciunt vel vasa & vias. 1.
Vel sanguinem. 2.
Vel nervosum genus & vteri substantiam. 3.
Vel humores extravasatos. 4.
Vterus dulcibus qualibus gaudet. 5.
Acida an noxia. 6.
In gravidis volatilia pellentia cavenda. 7.
Aperientibus & adstringentibus quomodo vtendum. 8.
In gravidis quomodo adstringendum. 9.
Adstringentia qualia conveniunt. 10.
Purgantia menses movent. 2.

I. HYsterica respiciunt vel *vasa* & *vias* quæ exituro sanguini debent patere, adeoque pertinent huc *aperientia*, & obstructiones ceu remoras tollentia; *incidentia* & *expurgantia*, tum interna salina & sulphurea; tum externa, balnea, clysteres, suffitus, insessus, pessi, aliaque abstergentia.

II. Vel *contenta vasorum*, seu *sanguinem*: Sanguinis motus litoralis quasi hic est extimus, quo alluitur, ad uterum, & lunaris, singulis enim mensibus eo fœminæ bene habentes exolvuntur: Litoralem hunc sanguinis motum ad uterum respiciunt *Vterina*, tum Primo *Promoventia*, quæ fermentationem, turgescentiam & motum procurant, Sive *rarefaciendo* & *attenuando*, quæ speciali nomine audiunt Emmenagoga, ut sunt *volatilia oleosa*, sulphure volatili pollentia, v. g. sabina, crocus, angelica, myrrha, camphora &c. *Salina*, sal artemis. borax, & imprimis volatilia, cochlearia, spiritus sal. armon. aliaque acria: *Amara*, ut inprimis aloë, ad pallidos colores hinc eximia elixir propriet. *Aromatica*, quæ simul glutinositatem humorum expediunt, ab infarctu oscula vasorum, ubi sæpe contingunt obstructiones, liberant, humoresque pituitosos, tartareos, mucilaginosos eadem obviscantes expediunt porosque dilatant, & uno verbo vias liberas præstant & patulas, naturamque ad excretionem blande sollicitant: Vbi obiter notandum, Quæcunque menses provocant illa etiam fœtus exitum accelerant, & molam pellunt; attamen non sola stimulantia rem absolvunt, sed etiam confortantia balsamica, ut oleum succini, cinnabarina, cinnamomum & varia ex his parata: Imò spectant huc ipsa *Purgantia*, quæ sæpe eodem die quo assumuntur mensium fluxum accersunt, & ipsa enim tum stimulant & pellunt, tum sanguini novam fermentationem addunt, *diaphoretica* præsertim volatilia: Sive *absorbendo*, humores acidos, austeros, stypticos abundantes, eundemque sanguinem nimis figentes & concentrantes tollendo, uti sunt fixa, non quidem æque omnia, neque enim lapides cancrorum, vel creta, conchæ, corallia, inter emmenagoga recensentur, vel locum habent, sed edulcantia eosdem intimius, & saturantia, qualia præ omnibus sunt martialia; Vnde qui feliciter mederi vult mensium obstructionibus, omnium optime id præstare potest martialibus, croco martis aperitivo, vitriolato, saccharino, pulvere cachectico *Quercetani* vel stomachali ejusdem cum martialibus mixto, addito v. g. oleo cinnam. qui sane intentioni huic laudatissime inservit: Tum 2. *Refrænantia* & retardantia, seu serosior nimis sit & acris, biliosus sanguis, oscula vasorum reserans & erodens, seu copiose irruat ob rupturam aliasque læsiones: *Excedentem* vero hanc *fermentationem* & turgescentiam inhibent tum *refrigerantia aquea*, quæ partes sanguinis volatiles, salinas, sulphureas abundantes temperant ac diluunt, Tum *terrea* & *styptica*, quæ easdem præcipitant, disgregant, & in motu retardant & ligant, plantago, bursa pastoris, corallia, hæmatites, & alia ex adstringentibus huc repetenda, tum acida & austera, easdem infringentia & domantia, ut spir. vitrioli, ejus

ejus tinctura, violarum, rosar. Tinctura styptica antiphthisica *Garmanni*, quæ in mensibus immodicis officium facit, ipsaque *Opiata*, Et hæc conveniunt in mensium, lochiorum nimio fluxu, quin & ex parte fluori albo nimio.

III. Respiciunt *nervosum genus* & ipsam uteri substantiam, ceu notum est eam esse membraneam, cum capite maximum habere consensum, & nervis maxime irrigari, talia sunt nervina sub cephalicis enumerata, sulphure balsamico volatili pollentia, *spirituosa*, suavia, vt melissa, rorismar. salvia &c. castorium, succinum, utraque sale volatili oleoso fœta &c. & præ omnibus aliis cinnabarina, Vti certum est experientia practica Cinnabarin nativam Hungaricam maxime solari affectus hystericos & motus uteri convulsivos, Item secundinæ humanæ præparata, ebur sine igne, & ex c. c. parata aliaque: Ex quo patet canonem medico practicum Omnia cephalica esse quoque uterina, sive in specie omnes herbas cephalicas etiam uterum respicere, & vice versa, hoc sensu potissimum valere, ob societatem substantiæ, & convenientiam ac analogiam partium nervosarum; Et hæc, inprimis *aromatica confortantia* sunt uterina, & prosunt specifice in suffocatione hysterica, ejusque variis gradibus, & consequenter leipothymia, syncope &c. Probantur eadem in partu difficili, quatenus vel roborant naturam & nervos, ut cinnabarina; vel simul stimulant, ut oleum cinnam. succini &c. item in hysteralgia & fluore albo, quatenus in eo laxior sanguinis compages, & ichor serosus partibus oleosus sanguinis præponderant ob laxitatem & debilitatem fibrarum conjunctam excernitur, Vnde confortantia talia uterina, & oleosa balsamica, v. g. rosmar. prosunt: Patet hinc cur ab Hippocr. acetum dicatur ὑστεραλγὴς, quia nempe nervis est inimicum, quia figit sanguinem, ejusque sulphur & partes volatiles salinas deprimit & subjugat: alias enim ubi incidendi est intentio, vel sulphur domandi, ut in amore insano, mensibus immodicis, optime convenit modo parc adhibeatur.

IV. *Humores extravasatos* respiciunt, circa uterum restagnantes, & inde oriundos flatus, miasmata putrida &c. quod quidem sæpe contingit, & varia symptomata, & atrocia quidem illa sæpe excitat, qualia sunt Fum *Balsamica* putredini resistentia, *amara & gummosa* ac *resinosa*, aloë, myrrha, scordium, asa fœtida, galbanum, essentia succini, myrrhæ, asæ fœt. elixir uterinum *Crollii* &c. Tum *resolventia* grumositatem sanguinis extravasati, tum in fieri tum in facto, uti v. g. chærefol. lapides cancr. bezoarticum martiale: antimoniata & alia similia, quicquid restitat egregie dissipant, & symptomata convulsiva & hysterica inde producta tollunt: Tum *discutientia*, *diaphoretica* & *sudorifera* penetrantiora, ut tinctura bezoartica, spiritus tart. mistura simplex, quæ ipsa quoque putrida miasmata arcet, uti ipsa quoque diuretica uterum egregie mundificant: Tum inprimis *Carminativa*, vnde *carminativa sunt optima vterina*, & experimento practicorum, quæ colicæ debentur eadem & suffocationi hystericæ opem ferunt, semina carminat. zedoar. galanga, essentia carmin. cum elix. uterino, tinctura Tart. bezoarticum martiale, quæ in hysteralgia & doloribus post partum insignia sunt & nobilissima: Et hæc prosunt in flatibus uterinis, quos instar flatuum ventris in cacochymica per uterum excretos observavimus, & inde, ac ab ibi restagnante sanguine putrido productis suffocationibus hystericis; mensibus & lochiis dolorificis, cum anxietatibus, dorsi doloribus, torminibusque &c.

V. Canon est Practicorum, *Dulcibus Vterus demulcetur*: Is vero non tam intelligendus de dulcibus actu talibus absolute, quæ quidem ubi fermentatio sanguinis instauranda est insignem habent usum, quatenus ejusdem turgescentiam promovent; item in abortus periculo externe mel, panis mellitus cum vino Hispan. Attamen *vbi sanguis refrænandus est*, vt in nimio sanguinis fluxu, & in reliquis casibus, potius nocent: Sic dulcia saccharata & mellita lædunt hystericas, turbas enim excitant, & symptomata consopita revocant & exasperant.

VI. *Acida*, quod ceu porisma ex dictis consequitur, & *dulcia*, nec semper vitanda, nec promiscue danda; Inprimis id valet de aceto, illud enim sulphureis particulis minus est instructum: quæ vero acida sunt sulphurea simul ut spiritus salis, nitri vel vitrioli cephalicus, utero magis sunt amica, unde syrup. byzant. oxymel s. & scyll. ac reliqua acida uterum lædunt; hæc vero sulphurea moderate, ubi licet, adhiberi queunt: Patet id etiam ex diæta, si fœmina menses patiens acetaria vel alia acida comedit, illi sistuntur: sunt vid. tono uteri tum quoad turgescentiam sanguinis, tum quoad substantiam nervosam adversa.

VII. In gravidis volatilia pellentia cavenda, unde si dubius occurrat casus, suppresi sint sint menses, vel mulier gravida, vix ultra martialia solemus ascendere, quæ non nocent sed simul roborant: alias ipsis attemperantia & adstringentia, quoad vasa uterina, Et spirituosa, quoad vitale fœtus robur, vt balsamum embryonum conveniunt.

VIII. *Vbi aperiendum est, non sola pellentia fortia conveniunt, sed humectantia vna non omittantur: Vbi adstringendum non omittantur siccantia*, Hinc peccant Medici qui in mensium defectu solis oleosis volatilibus utuntur, ol. junip. spir. salis armon. oleo sabin. borace & aliis: hinc enim sæpe meretriculæ, præsertim ubi dispositio ad abortum non adest, sabina & simil. frustra utuntur; Respiciendum nempe una est ad serum, quod æque ac sanguis ad turgescentiam potissimum requiritur: Hinc plus semper præstitimus humectantibus, vt tinctura martis tartarisata, tinctura martis pomata, infusis & decoctis uterinis quam aliis.

IX. Non adstringendum in non gravidis citra revulsionem, in gravidis autem citra fœtus respectum: v. g. si qua mensibus immodicis, quod sæpe ex obstructione vasorum fit, & seorsim excuti meretur, laboret, v. s. præmissa melius conducunt adstringentia: Sin gravida mensium fluxu corripiatur semper fœtus debilitas est respicienda.

X. In adstringentibus quoque semper tonus uteri est respiciendus, tum quoad sanguinem, tum quoad fibrarum laxitatem: Hinc in *fluore*

albo non tam sola adstringentia vulgaria prosunt quam aromatica cum his mixta, ex roremar. cheiri, ebore, castorio, magisterio ocul. cancri, cum oleo anisi, succini, quod optimum, alias enim feliciter res non succedit. *G. W. Wedelius de s. m. fac. pag.* 117.

VULNERARIA.

SYLLOGE.

Interna vel sunt naturæ alkalinæ. 1.
Vel balsamicæ. 2.
Non semper & ubique conveniunt. 3.
Simul sunt resolventia & grumos dissolventia. 4.
Externa diversimode agunt. 5.

I. TRaumatica vel interna sunt vel externa, utraque indicantur ab unitate soluta in genere, sive sint vulnera, sive contusiones, præcipue cum læsione partium interiorum, sive ulcera, sive rupturæ & orificia vasorum aperta, casus ab alto, hæmoptysis, dysenteria &c. in quibus omnibus apprime conveniunt: Præsupposito vero quod sanguis sit partium omniũ alimentum, necesse etiam est læsa unitate hoc ipsum fatiscere, ac proinde ad hoc respiciendum ut ad consolidationem partem læsam aptius disponat: Potissimum vero duplicis sunt generis, vel 1. *naturæ alkalinæ*, quod apud Helmontium reperias late discussum; Ille enim non inepte statuit in quovis vulnere aciditatem omnis in carne putredinis indicem atque sociam oboriri, hanc vero alkalia facile in se absorbere & absumere: hinc omnes potiones vulnerarias occultum alkali, & quidem volatile in se continere, si accidentibus ex corruptione acoris natis resistere debeat, quatenus alkali quodvis omnem aciditatem quam attingit perimat, Et iterum herbas vulnerarias virtute cujusdam innati alkali operari *l. à sede animæ ad morb. tit.* 20. hinc & diuretica esse vulneraria scribit l. de *lithiasi* cap. 5. §. Liceat hic applicare locum Galeni 2. aph. 17. de acore sanguinis, ubi quod in vinis acescentibus, *ait*, accidit, tale quiddam & in sanguinis alteratione contingere; Cum itaque in vulneribus & sanguinis tonus alteretur, & ad eorum sanationem necessario concurrat, hinc Traumatica sunt quæ & acorem absorbent, & sanguinis tonum conservant, quin & acres & serosos humores temperant, & moderate detergunt, Talia vero apprime sunt Alkalina jam dicta, v. g. lapides cancrorum, qui & in supra dictis vulneribus opem ferunt, & bulliti cum vino lixiviosum saporem acquirunt: Ita & antimonium diaphoreticum in ulceribus externis intra corpus optimo consilio assumitur, ita & ipsum antihecticum Poterii hanc ob causam in phthisi convenit, & plantæ traumaticæ dictæ, i. e. quæ vel nitrosa detergente gaudent facultate, vel adstrictorium quid & terreum possident, sanguinis tonum respicunt resistuntque putredini quam maxime, & ichores p. n. in ordinem redigunt.

II. Vel 2. *Balsamicæ* sunt naturæ, & sale suo volatili oleoso, roborante simul & adstrictorio sanguinem vigorant Sic refert *Fevre, in tract. chimico*, quendam chirurgum in quibusvis vulneribus statim propinasse nucem moschatam, ut balsamica hujus vi vigoraretur sanguis, & hinc ad consolidationem omnia aptius disponerentur; utut vero interna hæc non materialiter ad vulnus properent remotum, disponunt tamen sanguinem ut coire aptius longe possint divisa.

III. Notandum Potiones vulnerarias minus convenire 1. in principio, durante adhuc affluxu, ne impellantur magis humores ad partem affectam, 2. minus in vulneribus capitis, quæ siccantia magis externe, interne vero absorbentia nervina magis desiderant, magis in artubus & aliis visceribus læsis; resolvunt enim ob eandem suam vim grumosum sanguinem, & firmant ejus tonum, 3. respiciendum etiam simul ad ventriculum, ne inde lędatur. *Idem.* Adde 4. impuram non debere esse primam regionem: *hoc anno* 1679. *mense Dec. curandam habui D. la Combe, uxorem Diversitori, cui insigne trium Regum Genevæ: hæc ulcere uteri laborans, ex consilio mulierculariũ, me renuente, bis assumpsit potiones traumaticas, unde in febrem incidit; Injectionibus vero ex decoctis eadem vi pollentibus sanata est.*

IV. Notabile est hęc traumatica esse simul resolvẽtia seu grumos dissolventia pleraque, utriusq; generis, ut lap. cancrorum, sarcocolla, myrrha, millefolium. *Id.*

V. Eadem hæc utriusq; generis, externe & immediate applicata faciunt insigniter officium; Sic & sulphura balsamica, sulphuris in affectibus pectoris, cinnabaris nativa, sulphur antimonii fixum &c. Ejusdem commatis sunt & externa traumatica, *Sarcotica*, quæ vel 1. *modice siccantia*, terreæ & salinæ, seu alkalinæ naturæ, ut cerussa, pompholix, lithargyr. quæ & leniter adstringunt, simul & roborant, & impedimenta removent, & superfluam humiditatem absumunt, absorbent; & parietes ac carnem firmant ut sanæ similis reddatur, nec luxuriet: Sic pulveres talismodi absorbentes sæpe ulcera contumacia, & coire renitentia, ob humiditatem nimiam & parietum laxitatem consolidant, quod aliquoties observavi, Unde regulæ instar esset potest, *Ubicunque ulcera superflua luxuriant humiditate, ibi siccantia modice, & firmantia apprime, & præ oleosis & emplasticis conveniunt:* Sic sola linteamina carpta in unguium & partium aliarum excarnium vulneribus ex usu sunt: Sic & lapidum cancrorum pulvis inspersus; sacch. canariense vulnera recentia sanat, statim enim quasi condit carnes & partes læsas, ut de balsamico suo vigore non remittant, nec pus concipiant: Sola pompholyge inspersa insanabile ulcus curatum: Esthiomenon continuo humore stillans: solo cerussę pulvere: Sic & in *vulneribus capitis* omnem absolvunt paginam modice & temperate siccantia, & contra oleosa omnia pinguia, unguinosa, & emplastra pinguia nullo modo conveniunt. nisi quis forsan, quæ simul nervina sunt, ut balsamum de Peru excipiat. ij. *Balsamica*, sive sint *gummata* & *resinosa simplicia*, ut hypericum, aloë, g. elemi, quod ad puncturas eximium, mastiche, thus &c, Sive *olea*, tum *expressa*, ut oleum sambuci viride, insigne vomitorium, sumptum, traumaticum externe: tum *cocta*, ut hyperici, rubrum; tum *destillata*, simplicia, tartari fœtidum, quod potentissime consolidat, & cum cera in empl. coqui facile potest; Oleum terebint: Item *balsama*, tum nativa, ut Indicum, de Tolu, tum artificialia sive Emplastra; Empl. vero fere omnia in hoc conveniunt quod vulnera ab aëre defendant, & balsamica siccante una modice vi partem demulceant, ceu in specie Empl. Saturnina eo nomine admodum sunt celebria. *Wedelius de s. m. Fac. pag.* 72.

INDI-

INDICIS
MEDICO--PRACTICI,

LIBER VICESIMVS.

SIVE APPENDIX

DE MEDICI MVNERE.

SYLLOGE.

I. QVidam Medici opinione populari authoritatem & existimationem Artis habent quidem, sed nullo suo partam merito: Tales *Plato* ab ingenuis & liberis & nobilibus Medicis, Asclepi de sanguine natis, diversos facit: Ostendit hujus existimationis causam Hippocr. l. de Præcept. quam ait referendam in homines locupletes & potentes, sed stupidos & imperitos, qui opera fortuita à morbo liberati, famam illorum commendant: Vel divites avaros, qui mercedis loco falsis præconiis Medicos indoctos extollere consueverunt: Vel eam existimationem consequuntur, quia morbos curarunt vel difficiles quidem, sed acutos & salubres, qui licet naturæ bonitate evincantur, leviculo tamen alicui remedio exhibito tribuere consueverunt, vel chronicos, qui jam sint in declinatione: At felicem Medicum, ut vulgo dici solet, qui in declinatione morbi vocatur: Salmacida certè spolia, sine sanguine & sudore præripit, & fructum victoriæ alienæ decerpit. *Zuingerus l. de Præception. p.* 107.

II. Non improbos Medicos imitetur, qui famam, quam virtute nequeunt, fraude doloq; comparare nituntur: Dum suam operam & diligentiam ac felicitatem laudat, aliorum verò curas, vt malas & infelices reprehendere & accusare non desinit: Aut non quemvis morbum curandum suscipit, sed φθεγγώδεα tantum: Quæ verò hæc διάθεσις φθεγγώδης Hippocrati? φθέγγω loquor est: An ergo tum respectu Medici, tum ægri, morbus est φθεγγώδης virorum principum & opulentorum, quorum vel levissimæ affectiones, ob splendorem & potentiam gravissimæ videntur? præsertim cum supra dixerit improbos Medicos ob morborum quorundam curatu facilium, sed quos illi & verbis & studio difficillimos esse simularunt, evehi, ita ut calliditate Medici morbus etiam levissimus reddatur φθεγγώδης, quando illum verbis tanquam periculosissimum exaggerant; Ideo Celsus lib. II. c. 9. histrionis esse ait Parvam rem attollere quo plus præstitisse videatur: Vel certè hoc rumore sese munientes, tanquam propugnaculo, ut si quid præter votum evenerit, non id imperitiæ suæ sed morbi vehementiæ tribuatur: Per se vero morbus φθεγγώδης est is de quo, propter vehementiam & contumaciam multi multorum sermones circumferuntur. Tales autem morbos improbi propter imperitiam non aggrediuntur, cum verus Medicus quosvis morbos aggrediatur. *ibid. p.* 108.

III. Vbi fœminis morem gerendi occasio nascitur, consideret prius an peritio ad Cosmeticen (alias à Galeno & aliis, pro mulieribus Regiis descriptam, & per quam Medici aliqui interdum non parvam apud mulieres gratiam invenire solent) potius pertineat, qnam ad pathologiam therapiamve: Tunc enim fœminis obedire non adeo magni refert: Sic Gal. I. sec. loc. Archigenem, quem honestissimum vocat virum, minimè damnat: Sed cum de salute agitur, scias Medicum esse debere, per Galen. atque Ficinum, tanquam Imperatorem, cavendo à scelestis quibusdam tum viris tum fœminis, soporem inducentia aut fœtus conceptionem interpellantia, aut jam conceptum perdentia, aut deleteria pharmaca flagitantibus: Lege *Plinium l.* 29. c. I. & Tac. lib 12. & 4. Annal. Ob oculos habeat Ethnici Hippocr. jusjurandum &c. *Crucius de Quæs. pag.* 31. 4.

IV. Vtrum propter adstantes Acroasin facere, h. e. de morbo coram plebeiis & idiotis disputare licet? In universum Acroasis Medico indigna est, suspicionem enim ægris præbet Medicum velle quidem, verum non posse curare; & idcirco loquacitate id velle supplere quod dexteritas præstare nequeat. Revera arti Medicæ, per se satis eleganti & decoræ, quando suo munere rectè fungitur, non vide-

convenire extrinsecus petita acroaseos φιλοπονίη, studium & diligentia, quæ historiam morborum & remediorum coram idiotis non sine labore recenset: Non enim disserendo, sed remedia adhibendo curantur morbi: Proinde quod illic *Aiax* de seipso inquit; *Melior sit dextera lingua*: Speciatim *Acroasis* Poëtica Medico indigna, quæ ex Poëtis aut Rhetorica petitis vtitur: Hoc eodem *l. de Pr.* videtur concedere Medico λέγειν ἐκ μεταφορῆς, per similitudines; non perse, sed vt idiotis ita exigentibus possit satisfacere: Ipse certe *Hippocr.* rarissime Poëtarum vtitur testimonio; semel *lib. de artic.* *Homeri* authoritatem, de ea quæ bobus accidit luxatione adducit. *Locutuleii* dicuntur tales Medici. *Zvvingerus ibid. pag.* 112.

V. Fieri potest vt duo Medici eandem prorsus sequantur indicationem, & eadem intentione curent morbum eundem, vtantur vero medicamentis diversis, sed ejusdem facultatis: nimirum cujuscunque facultatis sunt innumera medicamenta, & quivis vtitur suis: Fieri etiam potest vt ad eundem morbum vtantur duo Medici auxiliis diversis, neque ejusdem facultatis, quod non eadem intentione curationem suscipiant, neq; tamen quispiam illorum erret, Nam fieri potest vt idem morbus diversis viis ac methodis curetur: vt si velit quispiam phlegmonen resolutione curare, atque alius maturatione: vtrovis enim modo sæpe proceditur rectè: Quinetiam quæ resolutione aut maturatione curata bene sunt, aliquando si repercussione & indutatione à principio ad finem essent curata, nihilo deterius cessissent; ac fortasse aliquando curata essent cum minori dispendio: Aegrotum aliquando curavit Medicus sanguinis missione; hunc ipsum absque ea fortasse curasset alius, nihilo deterius: Verum hanc ob causam nihil periculosius excogitari potest quàm duos Medicos accersere seorsim, vt multi faciunt, quo vtriusque devitent invidiam: nam sæpe fit vt cum eorum quivis eum rectè curaret, ambobus seorsum tentantibus auxilia diversa, perdatur ægrotus; quapropter consulo vt in consultationem vocentur ambo, vt in vnicam conveniant curandi rationem, aut eorum alteri tota curatio commendetur: Itaque dicit *Hipp. 6 Epid. 7. Multa sunt quæ de quocunque rectè præcipi possunt: alia quidem eadem potentia, alia autem minimè. Vallesius comm. in cit. loc. p.* 738.

VI. Consultandi munere nullum inter Medicorum officia est illustrius, vt pote quo solo à doctis Medicis indocti discernuntur, qui non secus ac docti medicinam faciunt, rudique vulgo imponunt: Nullum quoq; quod majorem vtilitatem ægris afferat; *Claudinus de Ingr. ad inf. l.* 1. *c.* 4. Medicorum enim consultatio magni semper fuit ad artem momenti: Sic enim ægri preceptis Medicorum redduntur obedientes; & si forte mors adveniat, nullus illorum calumniam incurret; Et, quod plus est, æger citius curatur & Medicorum mores, doctrina, ingenium, omnibus palam fiunt, *Zacutus Int. ad Pr. Præc.* 20. Necessitatem ostendit *Hipp. l. Pr. Nec verò indecore se ille geret Medicus qui in rei præsentiū angustia circa ægrum aliquem, imperitia præsertim tenebras offundente, alios quoque accersiri jusserit, quo ex communi consideratione res circa ægrum inquirantur ac cognoscātur, & illi cooperatores fiant ad auxilii ferendi facultatem. Nam in afflictionis inuasione, augescente affectione, ob consilii inopiam, plurima ad rem præsentem opportuna effugiunt.* Non inutiliter ergo aut supervacuè Medicorum consultationes sunt institutæ, Cum omni copiæ inopia insit; vt enim Medicus & eruditione & experientia sit instructus, remediorum quinetiam sylva abundet, attamen & ipse homo est, decipi, errare, labi potest, & in summa εὐπορία aliquando etiam ἀπορίαν, patitur, propter singularium, circa quæ versatur, incomprehēsibilem varietatem; Ea propter, ea non pudet *Hipp. Fateri l. de Art.* humeri luxationem ad anteriora nunquam se vidisse. Item conatū suum irritum in femore restituendo, vt vel periculo suo edocti posteri cautiores sint: Et vulgo dicimus, In opere Medico duo lumina acutius videre vno. *Zvvingerus in l. Pr. p.* 110. Eo oraculo monet *Hipp.* vt Medicus gaudeat in curatione morbi gravissimi sæpe secū habere colloquutorem, miti enim & disertā concertatione elicitur veritas, Qui enim alios non vult cōvocare ad consilium, is vult solus esse in præsepe equus: quare à domo & à curatione explodēdus: quoniam cognitio & curatio morborū res sunt difficiles, quare oportet vt earum veritas ex multorum voto elucescat. Et doctissimus quisque sæpe obliviscitur, & vnusquisque majorem adhibet diligentiam, circumspiciens testes ignorantiæ suæ. *Zacutus ibid.*

VII. Consultationes absque contentione & altercatione fieri jubet *Hipp. l. Præc.* tum ratione Idiotarum, ne altercatio ista Medicos illis deridendos propinet, & loco authoritatis, quam captare debēt, ignominiam ipsis & arti conciliet: Hoc videtur velle *Hip*. cum ait, *Ne derisui sese exponant:* Tum ratione Medicorum, *Medicus verus*, inquit, *nunquam alterius ratiocinationi inviderit*, Causam subjungit, *Impotēs enim videretur*; Invidia virtutis & felicitatis comes est, Ergo qui invidet, hoc ipso se indignum Medici appellatioge ostendit, neque ὁμότεχνον ϗ ἠδελφισμένον, sed fucatum atque personatum artificem vt qui existimationis propriæ causa, eruditioni & successibus aliorum invideat, quibus ob artis excellentiam meritò applaudere debebat: cumq; artis operibus alios superare nequeat, malignè invideque opera illorū calumnietur: Itaq; & quoad affectum animi, & quoad effectum artis, impotentiam suam prodit, quod cùm meliora præstare nequeat, aliorum vel consilia malignè reprehendat, vel facta invide sugillet. *Zvvingerus ib. p.* 110. Discordia inter consultantes damnanda, quia privati odii pertinacia stimulat in publicū exitium, ac plerumque laborantium salutem præcipitat. Resistendum quidem aliquando aliorum opinionibus, si salutares non videantur, sub rationis tamen & experientiæ legibus: semperque cum candore eorum consiliis acquiescendum qui judicio, vsu, ratione & pluralitate prævalent. *Ranchinus Tract. de Consult. cap.* 3.

VIII. Medicorum Consilia seorsim ab ęgris ineunda sunt, quo liberius quisq; ęque metuenda ac speranda, in mediū proponat: Non enim facile excutitur timor ab animo patiētis, vbi semel insinuatus est: Seorsūq; à populo, vno auditore, vel ad summum altero, admisso, quibus curæ æger sit; nam plebs; vel artis ignarus, semper aliquid habet quod Medicorum consiliis temere addat vel minuat, vel damnet, omnia inde convitians, nisi fides ejus ambagibus, perinde atque sapientissimo Medico adhibeatur: eoque magis, nisi præsidia instituta statim morbum solverint. Præterea, si Medicorum aliquis nimia cupiditate gloriæ fuerit perfusus, tunc fiet elatior atque protervior, vbi coronam audientium viderit, ea commutans quæ forte ab alio priùs dicta fuerint, & extollens quæ ipse proponet, neque rationi quicquam cedens, sed nugis prolixis tempus conterens: Interea plectuntur miseri patientes citra culpam. *Botallus lib. de Medici & ægri mun. num.* 49.

IX. Ab ægris expectanda præsertim fidelis & vera relatio affectionum, causarum & sympt. quibus infestantur: Plerique (inquit *Celsus*) propria culpa pereunt, præsertim mulieres, dum pudore perfusæ secretiores corporis affectiones revelare non audent: Necesse igitur est vt liberè conquerantur: vt enim in confessione peccatorum occultatio vitiorum animæ mors est, Sic in corporearum affectionum relatione suppressio malorum vitæ & salutis ruina. *Ranchinus ibid. c.* 4.

X. Somni in Medicina beneficia complectitur elegans *Synesii* sententia, *Somnus Medicus*: Medicus somnus est morborum animi & corporis, sive sit spontaneus, sive arte factus: Somnus enim arte citus Medico magnam fert existimationem: Perspectum id habuit *G. Palm*, Medicus olim *Noribergensis*, quem dixisse ferunt, se hanc gratiam ambire apud ægros suos vt noctem illam, quæ exciperet suam vocationem, haberent quam quietissimam: Impetravit autem id syrupo papav. rhoead. quem in noctem illam præscripsit: Stratagemate hoc & nos delectati sæpe de ægris bene meremur, propinato magisterio anodyno. *Rolfinccius lib. de Febrib. cap.* 133.

XI. Non est negandum quin occasio plurimum aliquando in morbis faciat, & in Medico, sed tamen non ita vt medicinæ artem fortuitam reddat: Ita in *Siculo* Medico *Gal.5.del.c.*7. cum in ipso domus ingressu obviam habuisset quendam pelvim è cubiculo efferentem, continentem tenuem cruoris saniem, mox cubiculum ingressus prospiciens ad fenestram, hyssopum ex aqua mulsa decoctum in olla considerasset, ex illo occasionem habuit cognoscendi inflammationis in jecore indicium, quod confirmavit pulsus: Quæ occasio magnum illi aditum & ad curationem, & ad laudem præbuit, non tamen vt melius curaret, nisi ex arte cognitio illi suppeditata fuisset: quemadmodum cum novit Imperatorem absque febre esse, (*lib. de præcogn. Posth. c.*11.) ex pulsu, quo tum alii Medici laborare cum febre existimaverant, ob insignem tactum quo erat ipse *Gal.* præditus, sic vt minimas etiam quasque pulsuum differentias apprehenderet, quem insignem tactum appellat ibi bonam Fortunam: De talibus fortuitis multa habet *Hipp. lib.*1. *de morb. Rubeus comm. in cap.*1. *l.*3. *Celsi medicinæ.*

XII. Sæpe multa eveniunt in morborum curatione quæ ad certam rationem frustra retuleris, sępeque, quia signa fallunt, & causæ occultæ sunt, à consueta medendi via deflectendum est, nec quicquid aut intentio animi, aut prudentia exigit protinus faciendum, judice *Celso l.*2.*c.*10. Perpetua Medicorum lex jubet vt obstructiones reserentur per aperientia: Experientia tamen nonnunquam suadet vt adstringentibus obstructiones curentur: Notam sibi mulierem mihi testatur *D. Iac. Ianus*, & mensium retentione detentam, quæ omnibus aperientibus frustra tentatis, tandem præter rationem assumptis corticibus granatorum provocavit menstruos fluxus: De oculi rubore & inflammatione idem fidem fecit, non semel albumen ovi cum alumine mistum, impositumque nuchæ, ruborem oculorum feliciter extersisse & delevisse: aliis repellentia ejusmodi exitio forent; nam attrahentia in nucha posita magis probantur: nisi forsan adstrictione ista & frigore externo impeditus sit plurium humorum ad oculos fluxus: Vidi ventriculo debiles cibis facilioris coctionis læsos, sed duriores, salitos fumoque induratos sine noxa assumpsisse: Occurrunt nobis quamplurimi quorum alvus obstinata citius lenioribus medicinis ex manna movetur quam purgantibus fortioribus; multa similia occurrunt. *Th. Bartholinus Cent.* 4. *Observat.* 39.

XIII. Magnum naturæ pando mysterium: Transplantatio morborum stupendum est remedium quo ægritudines hujus vel illius transferuntur, vel in animal brutum, vel in alium hominem, vel in rem inanimatam. Superstitiosa quidem plurimis videtur curatio; Sed si quidem naturalia adhibentur remedia, nulla concurrente superstitione, aut verbis, aut characteribus, aut gestibus, quanquam non semper manca mortalium mens rationem assequatur, damnare uon ausim quod experientia plures comprobarunt: In sacris vestigia quædam Transplantationis hujus observo, quanquam miraculosæ, de agno apud *Moysen*, & porcis in Evangelio. Primus is modus est Transplantationis morborum in animalia bruta: Nonnulli phthisicos sanant vacuato ex brachiis ægrorum sanguine, & gallo gallinaceo propinato: *Flud* Anglus podagram cujusdam in cane familiari, quo cum dormiebat, fertur transplantasse, qua deinde torquebatur canis certis periodis, quemadmodum ante dominus &c. Nos limites naturæ non figimus, nec prorsus damnamus quæ imperita ratio non percipit: quasi vero mensuram vllius rei possit agere, qui sui nesciat, vt ait *Plinius lib.* 2. *cap.* 1. *Th. Bartholinus Cent.* 3. *histor.* 66. *vbi plurima alia exempla adducit ex P. Castello, Panarolo, Sitono, Schrodero, Verulamio, Salmuth, Loselio, & propria.*

XIV. *Hippoc.*6.*Epid.*7. jubet, *Ubi opus est timidos è lecto pellere, & mutatione excitare torpentes ad ea quæ serius agunt*: Quod præceptum etsi videatur leve, nonnunquam est magni momenti, ne facultates torpeant & ægroti plurimum debilitentur: Nimirum morbi quidam sunt difficilis judicationis, quorum solutionem si expectes antequam ægri è lecto surgant, illi certè languescunt, & facultates obliviscuntur suorum munerum, & intereunt: Oportet sæpe ita ægrotantes cogere vt lecto surgant, etiam nondum curatos integrè, atque torpentes, ad ea quæ agunt serius excitare, h. e. cogere vt rebus agendis se inferant, etiamsi pigri sint & demissi; & id faciant tardè ac segniter: evenit enim vt paulatim eam pigritiem deponant, & facultates velut reviviscant, atque ita deinde morbos paulatim superent, qui alioqui à iacentibus & otiosis, ac de sua tantum miseria cogitantibus nunquam superarentur: In longis autem locum habet hoc præceptum, aut decidentibus ex acutis. *Vallesius comment. in cit. loc.* Vtilitatis præcepti dabo exemplum, anno 1670. *Dom. Theodorus Iacomotus* Genevensis, septuagenarius, morbo occupatus, per quadrimestre lecto affixus fuit; vegetæ erant omnes corporis & animi functiones, si ambulare licuisset: Tantæ diuturnitatis pertæsa vxor, plaustro impositum rus dimittit: vix exacto triduo redit pedibus pristinus vigor, jamque, pro ætate, sanissimus degit; plaustri succussatio torporem pedum excussit, sepultumque calorem nativum, in ἀκλαυψιν suscitavit, concurrente ad id aëris & loci mutatione.

XV. Labuntur rudiores Medici dum in exordiis suarum consultationũ recessum ab advẽtitio statu salubri cum primigenio confundunt: veluti dũ expendũt signa temperamenti ægri sine vlla distinctione duplicis hujus recessus: proponunt etiam signa temperamenti ab ortu naturæ comparati, & nequaquam perpendunt signa adventitii illius tempera-

peramenti, quo dum erant sani fruebantur: Errant valde, quia vt plurimum primigenium temperamentum, vel primigenia constitutio, potest esse adeo remota à constitutione, & ab illo temperamento adventitio, quod æger recuperare desiderat, ut non solum possit esse diversa, verùm etiam contraria: quinimò talis potest accidere, qualis si adesset, vitam ægrotantis omnino destrueret. Hinc *Gal. l. de san. tu.* ait, In senibus & debilibus esse conservandam consuetudinem, quamvis deterrimam: Eodem jure erunt transferendi ægri ad statum adventitium, non deterrimum, sed salubrem quo, dum nuper erant sani fruebantur. Quid vetat hominem esse caloris feracissimũ à primordijs suæ generationis, qui tamen ob frigidorum assuetudinem sibi frigidam naturam comparaverit? Qualem ergo naturam conservare erit Medici officium, præsentem sanam, vel vetustam primigeniam jamdiu amissam? Non Entis non sunt indicationes &c. *Sanctorius meth. vit. Err. l. 4. c. 1.*

XVI. Vt temperata natura servari debet, intemperata mutari; Sic Consuetudo vitiosa mutanda est, non tamen tempore senectutis aut morbi, sed in iuventute & per sanitatem, sensim quidem contraria adhibendo, & vicissim quiescendo à contrariorum vsu, vt natura recreetur: Hinc constat, quando sit cõsuetudo naturæ anteponenda; quando vero non: Vel enim consuetudo servat temperamentum originale, & tunc eandem servate est eandem naturam custodire: Vel adscititium inducit, ita vt partes secundum qualitates & secundum substantiam sint immutatæ, & introductum temperamentum sit habitus; nec præter consuetudinem inductam sit alia natura: Vel adhuc permanet antiquum temperamentum, & consuetudine inductum in dispositione duntaxat est: at tunc etiam, (quod majus videbitur) præferenda est consuetudo, quia novitate vincit, & neque prisca natura, nec vires possunt conservari, nisi ipsa consuetudo conservetur: nam quę ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora, insuetis minus molestare solent: dissueta verò vt plurimum noxia sunt. *Rod. à Castro Med. Polit. l. 2. c. 13.*

XVII. Plerique Medici vitant omnes dies conjunctionum & oppositionum Lunæ: Alij addunt superstioni multos alios aspectus infelices: quos omnes constat in his diebus non inituros Curationes & initarum facturos intermissionem: Vituperat quidem *Hippoc.* 50. dies circa caniculam, & xx. circa singula solstitia & æquinoctia, decem ante & totidem post; & ipsos ortus & occasus *Pleïadum* & *Arcturi*, scil. *l. de Med. Purg. & l. de Aër. aq. & loc.* Mihi Medicum magis & prudens consilium videtur cavere magnas & varias temporum intemperies, *Astrorum* cura deposita: Neque sanè puto veteres illos Medicos *Astra* nominasse, nisi vt mutationum temporum signa; Caniculam, æstus fortis; *Arcturum* & *Pleïadas*, & quatuor puncta Zodiaci, repentinarum mutationum. Ipsas ergo mutationes aëris licet Medico per se observare, easque solas putare esse suæ artis: Lunæ illos aspectus tunc solum caveo cum facere aut differre auxilia nihil interest: hoc solum tribuens aliorum opinioni, quam Minimam voco Indicationum. *Vallesius meth. m. l. 4. c. 1.* Vide *I. Langium l. 1. Epist. 35.*

XVII. *a.* Cum scripta veterum Medicorum, vt & recentiorum, ab istorum ore placitisque pendentium testentur parum vel nihil fuisse versatos plerosque in Chimia, sine qua nemo vnquam abstrusam mineralium naturam & vires latentes assequetur satis, Illud dolendum tantam ignorantiæ illi crassæ conjunctam esse in multis arrogantiam, & fastum tantum, imo insaniam, vt aliqui non erubuerint scriptis testari se, ritu pecorum euntes, qua itur, non qua eundum est, malle cum veteribus, quibus in mancipia se dederant, errare, quam cum recentioribus, ac præcipue chimiæ gnaris bene sentire, ac horum ductu felicius curare: Indigna certe homine, indignior literato, indignissima Christiano vox & sententia. *Fr. Sylvius de le Boë Append. Tract. 2. §. 562.*

XVIII. Medicamenta quæ magna vi agunt, sæpe symptomatis magis medentur quàm morbis, ac plerumque aliquid malignitatis corpori imprimunt quæ paulo post demum sese prodit: Nostra fateor remedia sæpe minus citò opem ferũt, & plusculũ molestiæ in assumendo adjunctum habent: hoc tamen verè affirmare ausim, magis tuto semper administrari posse quàm *Paracelsicorum* illa in fornacibus & igne exusta pharmaca: Ac nisi fallor quæ de militia Imperator crebro in ore habuit, etiam ad medicinam nostram accommodari possunt, σπεῦδε βραδέως, ἀσφαλὴς γάρ ἐς ἄμεινον ἢ θρασὺς ἰατρός: Naturam certè vt dominam & magistram in omnibus imitari studiosè oportet, cujus actiones, vt vulgo dici solet, omnes fiunt paulatim: Omne nimium naturæ inimicum. Non semel hoc audivi, dum *Basileæ* fui, à fide dignis hominibus, Quotquot *Paracelsus* ille magnis morbis remediis suis *Vulcaneis* liberaverit, eos ferme omnes intra annum, aut saltem post interiisse, vtut sese egregiè sanitati restitutos existimaverint. *P. Monavius apud Scholtzium Epistol.* 194.

XIX. Multa sunt in hac arte in quibus, vrgentiæ causa, ab arte recedere ars est: quod patet in morbis longis, his præcipuè qui ex acutis decidunt: plerumque difformes, vt non tam sit vnus simplexque morbus, quam multi & varij, alij post alios decurrentes, per multos abscessus & recidivas: In talibus, neque curatio vniformis esse debet, neque vnum habere ductum: cùm enim neque tota morbi materia vnum motum à principio ad finem subeat, neque ad vnam crisin reservetur tota, sed multiplex variaque sit, & multiplices variosque motus subeat, neque tempora ita ægrotandi sunt simplicia, sed evenit parte jam cocta partem adhuc crudam esse, ac secundum alterum in initio hærere affectionem, secundum alterum inclinare: vnde fit vt sæpe Medici de tempore vniversali altercentur, & ij qui parum sunt in artis operibus exercitati, & eam quam aut in auditoriis, libris, aut à præceptoribus mente conceperunt, ideæ eam constitutionis morborum & temporum vniversalium, in omnibus ægrotis ad amussim videre expectant, tum in plerisque fallantur, tum etiam remedijs rarò inveniant locum opportunum, ne raro quidem, nisi in morbis suo genere simplicissimis & vniformibus, quales sunt non adeo multi: In iis igitur qui multiplices sunt, & velut mutuorum morborum aggestione fiunt: aut etsi generis vnius, tamen ex materia adeo heterogenea pendent, vt irregularis fiant constitutionis, curatio etiam debet esse talis, multiplex inquam aut difformis. Atque ita sæpe post expurgationem ritè peractam, non sine ratione reditur ad missionem sanguinis: & cum studere concoctioni cœperimus, rectè interponitur expurgatio: Et cum nondum tota peracta est, interponitur attemperatio, si non quę totũ extinguat morbum, at quę non sinat, dũ Medicus aliud agit, intemperiem in summũ increscere. Vsq; adeo nihil inutilius neq; periculosius

quam unam semper statamque formulam observare. *Vallesius m. m. p.* 1207.

XX. An cum morbus ignoratur nihil agendum? Etsi non constet morbus, non cessat tamen is corpora afficere: neque natura ipsum inpugnare: Constat preterea debere secundum artem quædam agi; etiam cum non agnoscitur, si quidem agnoscendi occasionem à juvantibus & nocentibus Ars jubet accipi: Agis igitur quæ juvent aut noceant, etiam ignorato morbi genere: Nam & *Hippocr.* scimus quædam tentandi gratia fecisse: Non igitur semper consultum est dum sunt inconstantes morbi, sinere, ac multò minus in acutis, quippe qui à principio multum dissident, aut citò naturam corrumpentes, aut ad solutionem properantes: hi verò habent rapidam in alterutram partem mutationem, quare nonnisi magno cum periculo citra curationem dimittentur: In longis enim futuris, quia non cum tanta celeritate decertant natura & morbus, consultum fortasse fuerit, si inconstans morbus sit, quam minimum negotium facessentes naturæ, sinere usque dum constet; Agnosci verò potest acuties, aut lógitudo, ignorata morbi specie: species enim agnoscitur ex propriis symptômatis: acuties ex eorum celeritate, eò sç. quia parũ permittatur facultati quiescere, sed magnitudo symptomatum citò urgeat; hoc verò fieri potest etsi nulla certa symptomatum propriorum syndromes constet: Quid enim prohibet incerta symptomata, neq; ulli speciei propria continẽter multumq; urgere? Quis ergo probet, citò periculis advenientibus, Medicum nihil agere, sed sinere ut ægrotus perinde se gerat ac priusquam ægrotaret, atq; eodem prorsus victu utatur? Nemo sane: Quomodo ergo *Hipp. l. 4. Ac.* jubet Inconstantes febres, vsq; dum constiterint, sinere, deinde idoneo victu & curatione uti, quasi antequam constet, nihil neque in victu, neque in curatione permutandum sit? Mihi quidem hoc non omnino probatur, quippe qui sçiam plurimos à Medicis non malè curatos, sanitati integræ restitutos esse antequam morbi species exactè nosceretur, qui, si eorum curam omnino deposuisset, essent mortui: Et quid verbis opus est, Quoties in conventu peritissimorum Medicorum, multis diebus de morbi qui curatur, essentia controvertitur, & tamen interim, omnium cõsilio, agitur aliquid, quod periculum sit in mora; neque morbus, quisquis is sit, permittat quiescere? Primum ergo nunc dici expedit quæ methodus tenenda sit (tenenda enim prorsus est aliqua, neque temere agendum quidvis) cum ignoratur morbi species: Eadem verò erit, sive locus affectus, sive morbi causa ignoretur: Inprimis quidem, etsi ignoretur, constitutio consideranda est, etsi enim non exacte cognosci, tamen tunc quoque aliquatenus potest: Instituendus ergo victus tantò crassior, quantò longius videbitur homo ægrotare; & tantò tenuior, quantò acutius: verum quia exactè agnosci id non potest, detur potius plus aliquid, ne in cognoscenda constitutione erraveris, hoc enim est dare aliquid ob errata: Quoad auxilia, quantò morbum diuturniorem fueris suspicatus, tantò magis expectare oportet, nihil, aut leve aliquid agẽdo: Tamen in prorsus acutis ne diem potes aliquando, sine magno aliquo auxilio præterire: Est plus aut minus agendum, aut omittendum, prout morbus in hanc vel illam partem inclinabit: Agendi tamen aliquid, cum morbus ignoratur, hæ sunt regulæ, Vti communibus, & occurrere symptomatis, & in occasione prudenter tentare auxiliis, curare aut agnoscere: Ita enim maximè observabis sententiam *Hipp. Vt prosis, aut quàm minimè noceas*: Proderis enim proculdubio, cum omnia quæ p. n. exactè agnoscens, æquale contrarium adhibueris: sed etsi non agnoveris, & dubium proinde sit auxilium, quam minimè lædes communibus vtens, & symptomatis noxijs occurrens, aut tentans moderatè ac prudenter: Voco communia auxilia, quæ multis morbis simul occurrunt: velut si quis tenetur dolore Ilis, ignoretur vero sit coli, an renis & vreteris, nihil prohibet clystere vti, & vomitum ciere & fovere calidis: Porro si dubites laboret homo quotidiana an tertiana duplici, quid prohibet mittere sanguinem, vti aperientibus &c? Iamverò clysteribus subducere fæces, & cavere horam invasionis ad dandum cibum, hæc morbis omnibus communia sunt: Porro symptomatis vrgentibus occurrere nullo non in morbo est vtile. Tentandi etiam causa licet quædam facere, vt si ignoretur calida sit an frigida intemperies, licet admovere vtravis: Si enim prosint, cognita simul & curata sit affectio: Sin minus, cognita quidem: prudenter tamen tentandum, quod quidem fit nihil summum admovendo, & nisi res cedat tempestivè desistendo: Itaque tot modis licet aliquid moliri cum morbus non agnoscitur: verùm quia diximus, tantò magis licere sine auxiliis transigere, & donec morbus constet expectare, quantò morbus longior est & minus vrget, constat quicquid agitur morbis incognitis, urgentię gratia agi: non quod optimum sit ita agi, sed quod vitari non possit. *Vallesius comm. in lib. 4. acut. p.* 212.

XXI. Si quando mecum ipse diligentius considero quàm difficile sit morbos internos, eorumque causas interiores assequi, in eam sententiam facilè descendo *Hippocr. 2. Epid.* meritò scriptum reliquisse, In omnibus obscuris morbis tractandis oportere Medicum diligenter investigare primum morbi insultum, h. e. Primam occasionem vnde quis ægrotare cœperit: Illinc enim & morbi & causæ cognitio ut plurimum pendet: Ecce exemplum: Puerulum febris continua corripit, cum sensuum omnium hebetudine, inquietudine, implaciditate, nausea continua; Morbus sane acutissimus vna cum causa obscurus admodum erat, nisi mihi de puerulí, & nutricis vita, & conditionibus diligenter percuntanti, à parentibus significatum fuisset duobus diebus ante primum morbi insultum à Chirurgo sectam fuisse membranam, linguam cum partibus subjectis nectentem: Rursus interroganti num ab hoc opere statim pronum situ averint infantem, atque num sanguis ab ore fluxerit? vtrumque negarunt, Vnde statim conjeci sanguinem è loco vulnerato in ventriculum delapsum, ibi putrefactum, morbi & symptomatum causam fuisse: nec fefellit opinio, nam dato oleo amygd. dulci, sanguinis concreti purulentique notabilem copiam evomuit: injectoque simul clystere, statim convaluit. *Zecchius Consult.* 46.

XXII. Morborum incurabilium curam non suscipiat *Med.* ita suadente *Hipp. l. de Arte num.* 4. *Medicina est morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, Et eorum qui à morbis victi sunt curationem non aggredi, cum in confesso sit quod Medicina tales sanare non potest*: Confirmat *Celsus l. 5. c.* 26. *Est prudentis hominis primum eum qui servari non potest, non attingere: nec subire speciem eius vt occisi quem sors ipsius peremit.* Morbi autem in triplici sunt classe, Leves, quos natura sanat, *Galen. 1. de Loc. c.* 1. Mediocres, qui à Medico tractandi, ne in lethales abeant;

abeant; Hi vel Acuti, qui brevi interimunt; quia acutie vel malignitate naturam superant: quando autem morbus prævalet nullus remedio locus: Vel Chronici, qui si diu perseverent, ferè desperati sunt & suapte natura immedicabiles: Hi sunt hæreditarij, vt nativa cæcitas, surditas, gibbositas, amentia, lepra, lithiasis, articulorum dolores, defectus membrorum, Morbi Divini, Hectica senectutis, Marasmus torridus, consummatus Ascites, arthritis nodosa, phthisis, vlceratus cancer, convulsio ex inanitione, sphacelus: Ab his Medicus, famæ & artis gloriæ si consulat, manum abstinebit, aliàs curationem si tentet, ignominiam pro gloria reportabit. *Zacutus Intr. ad Pr. c.16.* Vide *Rod. à Castro Med. Polit. l.3.c.18.*

XXIII. Doctrina est *Galeni 11. meth. c.10.&c.* In morbis exitialibus, quorum summum vigorem mors excipit, nihil omnino agendum esse, sed solum eâ Artis parte vtendum quæ Prognostica dicitur. Sed potius *Avicennæ* consilium hac in parte sequendum, Is enim humanitatis & occultæ naturæ potentiæ memor, etiam deploratis, ipsis ita valentibus, adesse jubet, & si aliter non licet, simulatione saltem prodesse, *Ne*, vt dixit *Fen.6.4.tr.c.10. proportionemur ad paucitatem misericordiæ: non desistas à rationali cura, quoniam aliqui sanantur absque spe aliqua mirabiliter.* Mira est naturæ corpora nostra regentis vis, non penitus humano ingenio perspecta, quæ sæpe, cum nobis prorsus videtur morbo oppressa, jamque omnino extincta succubuisse, vt se vlterius, quocunque modo illi subvenias, tueri non possit, ipsa tamen se, occulta quasi facultate, resumptis viribus erigit, & adversus hostem jam exultantem de victoria denuo insurgit, pugnaque redintegrata sæpenumero vincit. Hoc cum ita sit, sæpeque adeo insperati hujusmodi eventus docuerunt nos quousque adhuc aliquid spiritus in corpore nostro restat, non esse certo de vita desperandum: Ipse etiam *Hippocrat.* non adeo certas in morbis vitæ & mortis prædictiones esse fatetur: iccirco non in vniversum ægro, vtut desperata res habeatur, denegandum auxilium est. *Dietericbus Iatrei pag. 187.* Cavere sibi ab ægrorum cura quos nulla salutis spes manet, non omni ex parte est nomen mali Medici subterfugere: imo interdum est impij famam subire, præsertim si te vel parentes vel affines obsecrent. Nam pium est (præsagio non omisso) quos mors, vel immedicabile corporis malum divexat, interea dum adhuc ipse patientis animus integer est, solari, spe fovere, & affectum, quantum conceditur, remedijs mulcere. *Botallus lib. de Medici munere numero 39.* Vide *Heers Observat. 5.*

XXIV. In Prognostico, nisi certissima & infallibilia salutis aut mortis indicia adsint, sit Medicus ambiguus: in promissionibus moderatus: sanitatis tamen potius semper spē præbeat, quam certam mortem prænuntiet: Si enim à Medico destitutus, postea, (quod sæpe fit) casu vel natura restituatur, magnam incurrit infamiam: Et verò si sanitatis spem præbuerit, & mors sequatur, ignominia tanta non est, quia potuerunt incidere multa, errores, excessus, ac novus morbus, & facilior est à sanitate ad mortem commutatio, quàm à morte ad salutem, quæ naturæ cursu est impossibilis. *A Castro Med. Polit. l.3.c.7.*

XXV. *Hippocr. l. de Loc. t.55. Medicamenta, ait, fortia à natura in debilibus morbis dare non oportet: neque paucitate medicamenti debilitas ipsi facienda est, sed fortibus natura fortibus medicamentis vtendum est, debilibus vero pharmacis non fortibus: neque partiendum est medicamentum, sed singulis secundum naturam, debilibus quidem debilia à natura, fortibus vero morbis fortis naturæ pharmaca exhibenda sunt:* Nec discrepat quod habetur *l. de Arte, ex paraphrasi Heurnij, Nec adhuc constat vtrum à levioribus instrumentis validiores morbi tolli possint: quis autem dubitet quin validissimis validissimi morbi curari nequeant?* Rationi etiamnum consonum videtur vt magnis fortibusque morbis magna fortiaque medicamenta conveniant; levibus ac debilibus levia ac debilia: Inde est quod, *Galeno* arbitro, omnium difficillima indicatio existit, *Quantum agendum*, quam si quis adipiscatur calleatque, erit alter *Æsculapius*: Eodem autem *l. de Loc.* commendat *Hippocr.* in debili etiam morbo fortius medicamentum, & in forti morbo medicamentum debile, si non suppetant vires, *Si quis*, ait, *in morbis quid permutaturus est, forti quidem ægro, debili autem morbo, tunc quidem confidenter fortiore quam morbus est, vtendum est medicamento: nam etiamsi quid de sano abducat vna, nullum detrimentum est: Si vero morbum fortiorem, ægrotum autem debilem acceperis, debilibus pharmacis curabis, quæ ipsum morbum superent & abducant, verum ægrotum nihilo debiliorem reddant:* Vbi voce Permutationis curationem intelligere certum est. Solvitur apparens contradictio, dicendo quod cum omnis actio fiat ab excessu agentis supra passum, vt dicebat *Averroës*, sequitur quod omnia medicamenta quæ præsentem statum transmovent, vt inquit *Hippocr.* morbis fortiora esse debeant, Fortiorum autem debiliumve medicamentorum vsum non aliunde quam à viribus ægri *Hippocr.* determinat; quippe virtutis robore vigente fas putat medicamētum morbo longe fortius adhibere: quod licet etiam aliquid vtile detrahat, nullum detrimentum est, vt ipse ait: Cæterum debili existente ægro, si fortis sit morbus, debilibus medicamentis agendum jubet, non tamen ita debilibus quin morbo sint superiora; quod liquet ex illis verbis, *Si vero morbum fortiorem, ægrotum autem debilem acceperis, debilibus pharmacis curabis, quæ ipsum morbum superent & abducant:* Sed vltra non agant, ne scilicet quid etiam vtile detrahant atque imbecillitatem adaugeant, vnde subjungit *Hippocr. Verum ægrum nihilo debiliorem reddant.* Id ipsum significaverat altera illa sententia jam relata, *Nihilo autem minus oportet etiam debiles fortia medicamenta potare, sed simileter*, h. e. servata proportione inter medicamentum & ægri vires, adeo vt inter fortia minus forte eligatur, ita tamen vt morbum ipsum superet, viribus autem nihil detrahat; quare nullibi sibi dissonat *Hippocr.* sed vbique medicamentum quod sit morbo superius commendat, ea tamen conditione vt magis minusve forte eligatur, prout fortis vel debilis erit æger: *Adde his*, Ejusdem energiæ erit in corpore imbecilli medicamentum vt vnum, atque in corpore valido medicamentum ut duo; quantum enim fortius medicamentum per se magis aptum est agere, tantum robustum corpus est quoque magis aptum resistere, unde diminutior sequetur actio, & contra medicamentum debile quantum ex sui natura minus potest ad agendum, tantum debile corpus, quia parum resistit, est ad patiendum promptius, vnde & promptior succedet operatio: Id docere videtur *Hippocr. lib. de Loc.* ubi medicamentum in

febribus reprobat quandocunque corpus est floridum & validum, ob id quod ægre purgatio consequatur, ideoque monet expectandum esse ut prius debile reddatur. *Idem Antiph.4.l.3.*

XXVI. *Hippocr. 1. aphor. 6.* Extremis morbis extrema remedia opponi vult: Revera nisi cum morbo æquali contrariorum excessu pugnemus, nequaquam triumphum agemus: Omnis enim actio fit ab excessu agentis supra passum. 2. vero *aph. 51.* oppositum registratur, *Plurimum aut repente evacuare, aut replere &c.* Confirmat 1. *aph. 3.* Nec tamen extrema inanitio est molienda &c. Suadet ratio, nam Natura impune extrema & violenta non sustinet: Dic 6.*sect.*1.*aph.* extrema approbare remedia, ea tamen lege ut naturam non superent neque tolerantiæ excedant limites: Vt enim hic extremi dicuntur morbi qui naturam summe quidem oppugnant at nondum expugnant, Ita extrema ea intelliguntur remedia quæ naturam afficiunt quidem at non conficiunt: Paucis extrema remedia intelligantur non ad vires sed ad morbum relata: *Aphoris.autem* 51. *sect.* 2. de immoderatis pharmacis atque extremis inanitionibus loquitur, quæ ut summe adversantur morbo, ita viribus maxime infestæ sunt, naturamque debellant, quod non est agendum ne Cadmia sequatur victoria: Dic 2. non haberi apud *Hippoc.* quod Extremis morbis extrema competant remedia, sed extremæ θεραπεῖαι; quasi dicat, non quidem remedia esse debere extrema, sed ipsas curationes, i. e. Medici operationes oportere esse morbis compares: ita tamen ut curationes nonnisi opportune præstent remedia, & ea inprimis quæ naturam non destruant: Quomodo autem curatio & non remedium possit, extremũ esse hoc diorismo capias: Extremum erit remedium si in acutissima febre sanguinis maxima copia vnico tractu hauriatur; unde naturam succumbere periculum imminet: Extrema erit Curatio si in eadem febre, eadem quidem hauriatur copia, sed vicibus interpolatis, ita ut vires consistant nec præcipites ruant: Hinc *Trallianus*, Satius est paulatim & tuto evacuare, quam festinando perturbandoque vna cum morbo ægrum è medio tollere. *Sinibaldus Antiph. l.3.p.*148.

XXVII. Ego circiter annos xl. ægris curandis operam dedi, parum tamen aut nihil subsidii, sive honoris ex hoc genere Proprietatum occultarum in morbis curandis sum assequutus: *Galenus* quoque *l.de Ren.pass.* in hanc ire videtur sententiam, licet alioquin magnus sit dictarum proprietatum assertor: *Qui volet*, inquit, *esse praclarus Medicus iis medicamentis quæ ægros juvant à qualitate occulta raro vti debet.* Clarius profecto indicare non potuisset quam leviter iis confiderit, iisque se non alias vsum quàm si de alicujus salute desperaretur, vitaq; deploratus videretur ob morbi ingravescentis vehementiam, aut si cætera medicamenta à qualitate manifesta operantia ægritudini curandæ satis esse non poterant: Ego quoque, *Galeni* authoritate, cranii humani pulverem Epilepticis sæpe porrectum vidi: Pæoniæ semen aut radicem Epileptici collo appendi jussi, non ante tamen quam purgationi aut vacuationi providissem, victus rationem, vt par erat, præscripsissem; quæ omnia ægrotis miseris inutilia erant, nihilque opis afferre videbantur: Nonnunquam etiam, qui Lupi stercus ventri illius alligatum qui coli dolore laborabat, aut potius prodesset experiri placuit, atque alia sexcenta, quæ à totius substantię proprietate *Gal.* dicuntur operari, quę nihil adjumenti infirmis & male se habentibus attulerint: vvde facete quidem nostræ tempestatis Medicus quidam, per jocum dicere solitus erat hujusmodi proprietates merito occultas nominari, quia, *inquit*, raro accidit vt quispiam earum effectus sive vtilitates percipere possit: Neque injuria ridiculi gravibus Medicis ij videntur, qui dum istis prorsus anilibus figmentis credunt, semianimes ægros eludunt, & de spe recuperandæ salutis dejiciũt: Atq; hic error, quod dolendum est, nondum plane innotuit: pleriq; enim adhuc Medici in summam ægrorũ perniciem medicamenta à totius substantiæ proprietate operantia, valetudine affectis temere propinant, vanæ ostentationis, studio potius quam vtilitatis ægrorum, Quoniam, vt præ cæteris quid sçisse videantur, rem insuetam, & facultatis non notæ iis qui morbo opprimuntur male exhibent. *Gul. Puteanus l.de medic. purgant.facultat.c.5.*

XXVIII. Plebeiorum remedia non semper contemnenda; ὀκνέειν ἰδιωτέρων ἱστορέειν, ἀντὶ δοκέει ξυμφέρον, præcipit *Cous* inter alia Medico necessaria, quod eleganter reddidit *Hoeferus* in suo *Hercule p. m.* 77. Neminem pudeat, *inquit*, quantumvis literatum, aliquid addiscere, quod ad artis suæ perfectionem & ornamentũ spectat, sive illud ab anu septuagenaria, sive ab eruditissimo quoq; suggestum, modo non sit superstitiosum. *I. Mich. Febr in M.C.anni 76.Obs.*88.

XXIX. Circa plurium simplicium congestionem in compositione medicamentorum, observandum est quod *M. de Gradibus cap. 1. de Cephalæa*, ex mente *Avicennæ* monet, Multoties ex simplicibus variis, & multis non solutivis, compositionem fieri solutivam, & è contra: Evidenti sane argumento quam sæpe ex inconcinna simplicium confusione, factaque medicamenti fermentatione, nova resultet hujusmodi compositionis forma, Medicorum scopo, & quod pejus, ægrorum saluti ex toto contraria.

XXX. Eo semper allaboremus vt fugiamus in medicamentorum compositione theriacalem illam & nauseabundam variorum simplicium commistionem, quæ non est necessaria, est inutilis, incerta, periculosa & sumptuosa: Natura paucis contenta simplicibus gaudet, & sæpe vnica herbula appropriata morbus citius & felicius profligabitur quam prodigiosis istis compositionibus: Deus, inquit *Helmontius in Pharm.* ac *Dispens.mod.*§.5. ex bonitatis & sapientiæ suæ æternæ providentia abunde futuris necessitatibus prævidit: Ipse fecit & dotavit simplicia ad destinatos vsus cunctarum necessitatum, Quanto enim plura sunt componentia medicinæ, tanto minus certus ejus affectus componenti &c. Rectè ideo monet *Zvvelferus in appendice ad Animadvers.* Vt simplicitate in re medica contenti, in congestione tot tantarumque diversarum rerum, labore inutili supersedeamus, & parciores nos præbeamus, atque vel vno simplici simpliciter, ad quod à Deo conditum est, vel saltem paucioribus medicinam faciamus, prout pauperes & rustici, quibus non raro à summo Medico, ex mera commiseratione, remedia saluberrima revelantur, quibus magna in magnis præstant morbis, quandoque in opprobrium Medicorum: Atque hinc factum est vt & doctissimi olim Medici, *Hipp.Galen.*& alij, raro operosiores compositiones usurpatint, sed unico, vel duobus, aut tribus simplicibus junctis mira effecerint. Vide *Sennertum de cons.& Diss. c.*18. *P. Poterium in Pharm.Spagyr.l.2.c.2.& alios.*

XXXI. Dum in Hungaria Medicum agerem erat Illustr. Comes, assuetus toto vitæ suæ cursu vino me-

meracissimo: Huic detento lassitudine & capitis dolore, spreta aliquantulum consuetudinis lege, dedi id consilii ut meracissimum deponeret, hauriretque tenuissimum vinum: Ille ut primum est executus, in talem lassitudinem incidit, ut animo deficere videretur; unde consilio mutato ad solitum usum meracissimi me consulente se transtulit, & illico renovatæ sunt vires quæ ante fere erant collapsæ: Hinc malam consuetudinem inveteratam esse servandam: *Sanctorius meth. vit. Err. l.4. c.9.*

XXXI. *a* Observavi non semel deceptos Thrasones, medicosque gloriosos, dum nonnulli collegarum suorum dicta vellicaturi, determinarent audacter nunc variolas certo futuras, vel morbillos, quasdam maculas erumpentes, quas alii dubitanter asseverarant: Sed satius est in re dubia Medicum, vel suspendere suum judicium, vel dubie duntaxat respondere, quam temere ac sine ulla certitudine aut conjectura satis solida, de quibusvis pronuntiare talia, quæ aliter sæpe numero contingentia plebi quoque ridendum propinant hominem suffenum, & malis artibus ad primatum imaginarium solide aspirantem. *Sylvius de le Boë Append. Tract.* 3. §. 115. 116. Utique longa experientia & attenta opus est ad certo determinandum tum affectum ipsum, tum ejusdem eventum. *Idem.*

XXXII. Indecorum non est Medico, qui manualem operam calleat, ubi Chirurgus non adsit qui rem rectè perficiat, si venam tuderit, ac se præsente Chirurgus erraverit: vel repente laxata fractaque membra reposuerit; vel sanguinis hæmorrhagiam cohibuerit, quibus omnibus mora noxæ est; Nam & Chirurgicum opus una ex tribus medicinæ partibus est, à qua tantum abstinuit Galenus, ubi eam vidit passim per omnes Empicorum ac plebejorum manus esse delatam: Cæterum, quemadmodum Medico indecorum non est (ubi necessitas postulat) manibus rem ipsam aggredi, ita & abstinere dum morbus inducias, & locus Chirurgorum copiam suppeditat, decorum non est, mutuumque consilium cum perito Chirurgo, de re Chirurgica inire æquum est: *Botallus l. de Medici & ægri munere* §. 55.

XXXIII. Ut qui Chirurgiam duntaxat docendo, ad sordidum non descendit opus (nisi tamen ubi artifices desint idonei) sed ministris imperando artem exercet, hunc appellaverim nobilem & honore dignum, haud minus quam in aliis partibus versatum: Idem judicandum sentio de Pharmaceutica, qui enim docet rationem utendi medicamentis, & eadem rectè componendi, artifex scientificus ac præstans judicabitur: At qui solius quæstus causa componit pharmaca, non est reipsa Medicus sed minister: Sed qui componit, non quidem ob hunc duntaxat finem, sed etiam ob alios supra enarratos, non minister; non pharmacopola, sed verè architectus est: ubi de hominum agitur vita, non licet profecto medicamentorum compositiones unicuique obviam committere: quidam enim sunt pharmacopœi admodam rudes, qui pro salutaribus maximè lethalia componunt pharmaca; & sanè horum causa multò plures quam aut morborum violentia, aut Medicorum negligentia moriuntur &c. *Horatius Augenius Epistol. l. 8. Epist. 1.*

XXXV. Abs re non fuerit modum quem ipse tenebam, dum ægris præsidia instituebam, ad quos loci distantia prohibebat accessum, describere; Primum itaque in media chartæ summitate instantem diem notabam, seorsim à reliquis: paulò infra, brevibus, quæ necessaria, vel maximè scitu memoriave digna videbantur addebam, Ut hoc in exemplo, Mul. prægn. à 3. mens. dec. 4. mar. h. 20. feb. syn. p. vom. gra. & alv. fl. Vel aliud exemplum, Senex 8. aug. h. 14. feb. tert. dup. rig. vom. & lat. dex. dol. tus. &c. Quæ mihi significant, Mulier prægnans à tribus mensibus, decubuit 4. martii, hora xx. febre synocha putrida correpta, cum vomitu gravi & alvi fluore. 2. Senex die 8. Augusti, hora xiv. febre tertiana duplici correptus est cum rigore & vomitu, & lateris dextri dolore & tussi &c. Quibus subjiciebam quæ mihi videbantur conferre præsidia. *Botallus l. de Med. mun.* §. 47.

XXXVI. *a* Utraè duabus Indicatio præstantior est, Affectus an Loci? Si è duobus alterum tantum agnoscitur, ignorato reliquo, multo præstat agnosci Affectus speciem, ex qua genus curantis remedii summum perspicitur, licet ad individuas differentias, quod conandum est, non descendatur. Novit aliquis laborare calore hominis viscera, Num vero is calor hepar, an renes, an vero ventriculum occupet perspectum non habet: Idem confestim admovere frigorificum remedium intelligit, licet qua, quantum, quale, non satis cernat: Qui vero intelligens morbum ex capite pendere, secum non decernit mali naturam & morbi originem, num tumor in causa sit, an intemperies, & calida ne an frigida magis, is ne genus quidem auxilii decernit, & consilii inops, pendet animi, summa & maximè necessaria affectus cognitione destitutus: Si vero ambo illa Medico perspecta sunt, & in dubium revocatur utra cognitio plures præstet curandi indicationes & remediorum præscripta? respondet Gal. lib. art. med. c. 94. inveniri causam morborum salubrem, partim quidem ex affectu, Species ex loco affecto: Quanta enim sit remedii ob loci diversitatem mutatio, manifestum est Medico conjectanti quantum curatio phrenitici à curatione pleuritici distet: Cumque species pauca & in genere doceat, locus multo plura & individua magis, efficitur quod Galenus asserat, quod utraque cognita imparem usum curanti præbeat, majorem locus, affectus minorem. Itaque hæc est collatio inter genus & species, in quibus nulli dubium est genus anteire: nam quanto gravius est genus ignorare, (quia totum ignoratur) quam species, quâ ignorata ignoratur solum pars,, tanto præstantior est indicatio à morbo indicatione quæ à parte sumitur. *Mercatus de Indic. Med. l. 2. c. 1.*

XXXVI. *b* In quibusdam morbis maxima ægri vivendi modi habenda est ratio, alias difficillime curabuntur, sicque multæ optimæ & admirandæ curæ factæ fuere. Quidam stercorum mundator, cum bonos nimium odores excepisset ægrotavit, à nullo autem curari cum posset, tandem solitis odoribus admotis curatus est: Sic Zacutus maris incolam in arena collocavit & sepelivit, ut illum feliciter curaret: Medicus mihi notus rusticum, quem alii deseruerant, curavit, illi rusticam vitam præcipiendo, legumina, panem secalinum &c. Quod autem regio in qua vivimus multas faciat in nos impressiones, quarum habenda est ratio, observavi, quod quemadmodum nos in navibus nauseas patimur, quæ cessant si ad terram solitam revertamur: Sic virum maris incolam, Venetum scil. novi, qui equo insidens nauseas easdem quas nos in mari patiebatur. *P. Borellus centur. 3. Observ.* 60. Strenuum militem novi, militiæ laboribus induratum, qui febre acuta prehensus plures noctes

insomnes duxerat, instanter rogat vxorem liceat sibi super strumine decumbere, futurum sic ut facile somnus obrepat: monet me hæc de mariti desiderio, cui annuens, paleam humi sterni abeo, cui vix incubuit somno alto premitur, quem paucis post diebus sanitas consequuta.

XXXVII. Vt Medicus noscat quando mutanda sint remedia, notet hæc, 1. Si adhibita aliquantulum juvant, signum est morbi naturam planè fuisse cognitam, nec illa esse permutanda, signa enim petuntur à juvantibus & lædentibus: Curationes, inquit Hipp. morborum naturas ostendunt: & Celsus initio l. 3. In acutis, ait, morbis statim mutanda esse remedia quæ non prosunt; In longis autem, non ita: Nam tamdiu in usu remediorum persistendum est, donec sæpe operatione illorum frustrata, animadvertamus non fuisse probe cognitam morbi naturam. 2. Si ex remediorum administratione symptomata exacerbentur, signum est ea fuisse morbo contraria, & proinde mutanda: In chronicis scil. affectibus; nam in acutis exacerbatio symptomatum, si cum signis coctionis contingat, morbi ad crisin tendentis indicium est: Sic Antonius Musa, Augusti Medicus, cum animadverteret Cæsaris stomachicum dolorem calidorum usu graviorem fieri, frigidis vsus est, illumque sanavit: Dicet quis assiduo vsu remedia fieri tandem naturæ familiaria, sicque inutilia reddi: ℞. mutari quidem posse materias remediorum, sed non medendi rationem. *Primirosius Err. Popular. l. 4. c. 4.*

XXXVIII. *a* Duo remedia nunquam simul præscribat & languenti electionem permittat, quia tunc vacillat, ac neutri fidit, Medicumque vt minus constantem accusat. *A Castro l. 3. c. 6.*

XXXVIII. *b* Hipp. admonet Medicum lib. præcept. ut quando ad curandum ægrum accedit, plura remedia administranda proponat, nec uno tantum præscripto discedat: *Vtile est*, ait, *eorum, quæ ægro offerenda sunt, varietatem prædefinire: Non enim asseverare oportet quod vnum aliquod solum exhibitum proderit: cum omnes affectiones, ob multas casuum circumstantias ac mutationes, mora quadam diutiore hæreant.* Varia enim cum sint morborum symptomata, variasque subeant mutationes, per quas in longos morbos protrahi contingit, unico remedio proposito occasionem suscipiet æger dubitandi ne eum Medicus spreverit, & non omnibus necessariis præscriptis eum deseruerit: Varia igitur proponat, necessaria vero tantum adhibeat: Ægrum interim admonendo morbos aliquando varias mutiones habere & diutius perdurare; unde plura remedia sint adhibenda, eaque omnia, temporum occasione, administraturum polliceatur, & ne in suspicionem incidat fore ut Medicus eum deserat. *P. Martianus comm. in v. 31. lib. Præceptio.*

XXXIX. Ad Naturalia remedia aliquando transeat, qualia plurima proponit Trallianus: Nam cum sumus in naufragio, & versamur in ancipiti; & maxime quando naturalia remedia non juvant, movendus est omnis lapis, dummodo in illis non sit superstitio. *Epiph. Ferdinandus histor.* 43.

XL. Si ordinato hodie remedio, cras accedens senseris patientem melius habere, non illico utilitatem medicamento tribuas: quia fieri solet interdum vt neglexerint & non sint usi, & te irridebunt, dum tribuis successum medicamento non exhibito: præscias igitur ex Pharmacopœo an parare curaverint, aut aliter id resçire tentabis. *A Castro. l. 3. c. 6. Med. Pol.*

XLI. Quidam remedia omnia *Chymice præparata* negligunt & reformidant: Alii contra supra modum extollunt: *Galenica* autem, i. e. veteri more præparata vilipendunt. Sed medium tenuere beati: *Ioh. Riolanus*, medicinæ elegantissimus interpres, dum Paracelsistarum machinas omnes jussu scholæ Parisiensis delevisset, rectè scribit Scholam hanc, quæ præstantissimos Europæ Medicos habet, relinquere usum Chymicorum, modo vetus medendi ratio, secundum Hipp. & Gal. præcepta maneat: Erat quidem ars ista temporibus Galeni ignota & inculta, non respuenda tamen: licuit enim posteris, & licebit, arti jam probe constitutæ addere quædam ad vsum & ornatum. Veterum separandi rationem, quam exoptabant, necessariamque existimarunt, ars Chymica excellit: Nam variis modis pura ab impuris separat, sicque medicamentorum varias vires elicit, & aperit, quæ alias sopitæ fuissent, nec à calore naturali vnquam educi potuissent, ut præcipuè apparet in mineralibus: præterea substantias terrestres coquit, attenuat, malignas & venenatas, alienasque qualitates alterat, aut prorsus tollit, virtutes auget: plus enim virium est & efficaciæ in aqua cinnamomi adversus syncopen, aliosque affectus, quam in cinnamomo: Idem de oleis destillatis & extractis censendum est, Demum plurima naturæ magis familiaria efficit, variasque vires in exiguam molem contrahit, ut in extractis, oleis, salibus &c. videre est. Cum igitur Medici officium sit vt cito, tuto & jucundè curet, haud dubiè id melius faciet instructus Chymicis medicamentis, quorum efficacia major, citius operatur, quantitas minor, & præparationis elegantia ad jucunditatem faciunt: Dices majores nostri sine iis melius quam nos medebantur, & plurimi mira faciunt? ℞. Si eas perfecerunt curas, tardius tamen & minus jucunde: Deterrentur quidam ab eorum usu, quod valentissima sint, atque curent statim vel occidant; quod sint remedia desperata; quæ cito quidem & jucunde opus perficiant, sed non tutò, cum sæpe labem in visceribus relinquant, vix eluibilem. At hæ objectiones ex ignorantia artis ortum ducunt, & à quorundam nebulonum audacia, qui solum vehementissimis vtuntur, & præpostera operatione præparatis: non enim quælibet Chymica præparatio cuilibet medicamento convenit; Mercurio dulci utimur innoxie, eodem sublimato aut præcipitato nonnisi cum vitæ discrimine: plurima sunt Chymica valde benigna minimumque violenta: Eadem siquidem est materia medica Pharmacopœi Chymici & vulgaris, ex vegetalibus, animalibus, mineralibus, & omnibus tam benignis quàm violentis, quæ in vsum Medicum venire solent: Præparatio autem Chymica in violentis quæ noxia sunt emendat aut tollit, securiora ea gratioraque efficit: sed sæpe plurimi morbi violentiora postulant, qui mitiorum vim eludunt, validioribus usi antiqui quam plurimi Chymici solent: Nec verum est à Chymicis omnia valentissimo ignis calore præparari, sæpissime mitissimus calor adhibetur: Sed præterea ipse Gal. docet igne valido pharmaca plurima acrimoniam & mordacitatem omnem deponere: Et certum est arte hac spagyrica & ferocissima medicamenta edomari, & plurima alia venenata, ademptis deleteriis partibus, evadere cardiaca: In genere autem notandum, in remediis Chymicis, si quando peccatur gravius id fieri

fieri quam in vulgaribus: Quod dictum sit non ad artis Spagiricæ contemptum, sed ob Empiricos multosque alios, qui audacter nimis & sine judicio remedia ex libris mendacibus deprompta usurpant, & modo aliquid Chymice præparatum fuerit, etsi forte pessime, nimis patienter illud laudant & admirantur. *Primirosius Error. popul. l. 4. c. 2.*

XLII. Chymica plurimi reformidant, quia creduntur omnia esse metallica: Sed si veteres vsi sunt chalybe, ære vsto, æris squamâ, aliisque nullomodo, aut leviter saltem præparatis, cur vitio vertetur Galenicis si ea admittant, sed eleganter præparata, ut minori cum noxa possint exhiberi? Matthiolus Epist. vlt. l. 4. recte scribit graves chronicosque morbos vix absque metallicis superari posse: eadem autem absque Chymiæ cognitione non esse administranda: Et familiaris est usus aquarum thermalium, quæ omnes vim metallicam in sese possident: Objiciet forsan quispiam ea omnino esse venenata & inimica naturæ, nec in actum deduci posse? Quæ quanquam de pluribus vera sint, non obstat tamen quia bona fieri possint in contumacibus morbis, quibus extrema debentur remedia: estque hæc omnium medicamentorum natura vt corpus nostrum alterent: hinc contingit interdum ut Empirici temerari imorbos ab aliis relictos cum Medicorum dedecere curent: Si igitur veteres minus scrupulose iis integris utebantur, quàm felicia nostra tempora, quibus ea tam eleganter præparare, solvere solemus, vnde facilius à calore nostro in actum deduci possunt: Sed concesso ea in actum reduci non posse, multa tamen sunt quæ solo contactu juvant, vt pæoniam Gal. commendat collo appensam; lapidem nephriticum brachio alligatum Monardes, sola scilicet qualitatis diffusione. Cum ergo certum sit a Chymicis præparari mineralia, eorumque olea, essentias, tincturasque extrahi, certum quoque esset debet posse commode & sine periculo à calore nostro edomari & tutius assumi. *Idem ib. c. 3.* Malignitatem ex fumis metallicis venenatis vix aliter quam remediis mineralibus curabimus: Puellus aurifabri cujusdam asthmate ferè desperato laborabat, remediis appropriatis nihil proficientibus suspicor ego mercurialis fumi malignitatem hunc morbum produxisse, revera puellus adstiterat parenti argentea vasa deauranti. Mox igitur gr. xii. Mercurii dulcif. semel atque iterum exhibeo, cujus beneficio puer ab imminenti suffocatione liberabatur. *Gregor. Horstius lib. 7. observ. 25. Vbi alia præstant exempla.* Vide Tit. de Præparantibus §. 24.

XLIII. Etsi plures plura in morbis composita habeant & commendent, parum tamen hæc mihi placent, cum sæpissime duobus aut tribus simplicibus multo majora efficiamus, quam si totum Dioscoridem ægro propinaremus: Accedit quod ipsi illi compositores sæpe causam reddere nequeant cur hoc vel illud ingredientium addatur: Imo & multi è tot simplicibus confusis resultans temperamentum ignorant, quâ re non modo ruditatem & stoliditatem ostendunt, sed etiam sæpe morbum longius, imo & alium producunt & excitant: Verum hæc est perversitas & insania sæculi nostri ut potius ventrem & oculos pluribus sine ratione confusis repleri malint, quam paucis salubriter & ex arte curari. *Balthazar Scheider cons. 260. apud Scolzium.*

XLIV. *Celsi* monitum est l. 1. c. 3. Neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitum satis tutum esse, idque in statu sano: nam de morbis alibi l. 2. c. 1. pessimum ægro esse cœlum monet quod ægrum fecit: In pestilentia, quæ loci vitio & hominum grassatur, perutilis est loci mutatio: Galen. phthisicos ad Tabias ablegavit, Plinius ad sylvas: Quartanariis plurimis idem apud nos auxilii fuit: Cavendum ne subita fiat mutatio: Hinc optimo consilio in nosocomiis Italiæ convalescentes in tectum primo demittuntur, quod planum ibi, præsertim Neapoli, ut aëri sensim assuescant, antequam in publicum prodeant. Si loci mutatio impeditur, at aëris saltem procuranda, qui perflandus, temperandus & corrigendus odoribus vaporibusque flagrantibus & alexipharmacis, ne vlterius inclusa malignitas ægrorumque tabes astantibus ægroque sit molesta: Diligenter attendendum in quovis morbo, ne nimia superstitione clausis fenestris ægri inficiantur & intereant, qui alioqui servavri possent. *Th. Bartholinus cent. 5. hist. 45.*

XLV. Medicus & Pharmacopoeus nec ægro nec assistentibus medicamenta declarent, sed tantum significent purgandum esse, vel vomitum irritandum, vel clysterem indendum; reticendum vero ex quibus hæc parentur: tum quia possunt alias citra Medici consensum assumi; tum quod sæpe cognita in contemptum veniant, vel quia trita ac vulgaria. vel quia ineptus in arte ea aliquando damnaverit, vel quia vilis sint pretii; sic de quodam divite narrat Galenus parvi fecisse præsidia quæ parvi vendebantur. *Botallus lib. de Med. mun. §. 41.*

XLVI. Iuxta vulgare proverbium Malo nodo malus cuneus est quærendus, Ita etiam imperitis & plebeis hominibus, qui methodum medendi contemnunt, & à multitudine remediorum abhorrent, ejusmodi medicamenta offerenda sunt quæ causam mali, vel saltem majorem ejus partem, quantum fieri potest, auferant: Alias mox, nisi res ex animi sententia successerint, Empiricos & sagas accedunt, illorumque placitis longè diligentius, quam peritissimorum Medicorum auxiliis auscultant. *W. Gabelchoverus Cent. 1. Obs. 49.*

XLVII. Mouet Hippocr. observanda esse ægrorum errata omnia, sive sint circa cibum & potum, sive circa medicamenta aut alia exteriora: nam si propter errores malè habeant, culpa in Medicum rejicitur, dummodo id post aliquam adhibitam medelam contingat, & potissimum si potiones dedit insuaves, aut pharmacum purgans præbuit. Hæc enim tanquam quid magnæ efficaciæ observari solent: Et si post prædictorum assumptionem aliquid mali contingat, causa in illud rejicitur, etiamsi ab ægri errore contigerit, idque frequenter nostris temporibus vsu venit: quam calumniam vt devitent quamplures Medicorum, propriam existimationem pluris facientes quam ægrotorum salutem, nullum magnæ efficaciæ præsidium, aut quod alioqui adnotari possit præscribunt: Nam si v. g. sanguinem mittunt, ℥iij. vel iv. non excedunt: Si pharmacum exhibent, à manna, syrupo ros. solut. similibusque non recedunt, eaque exhibent quantitate vt infra mediocritatem potius quam supra evacuent: Qua quidem medendi ratione Medici prædicti tuto sibi ipsis caventes, miseros ægros in vitæ discrimen sæpe traducunt: Hoc autem faciendum non suadet Hippocr. nedum Christiana religio: Sed dum hæc administrantur remedia, ægrorum errata diligenter observanda esse nos

admonet. *P. Martianus comm. in v.* 114. *l. de decenti ornatu.*

XLVIII. Plerumque Medici, etiam fidelissimi & optimi, graviter injuria afficiuntur ab iis ægris, qui veluti scortum meritorium quotidie novos Medicos adhibent: Res autem ita habet: Sæpe rationalis Medicus ægro medicamentum ex arte præscribit, & per dies aliquot ea quâ fieri potest diligenia exhibet applicatque, absque tamen successu: vt enim semen terræ mandatum non illico germinat; nec statim sumptus cibus in sanguinem abit, Sic quoque tempus requiritur antequam medicamentum vires suas edere possit: Interim si imperitus aliquis ægro medicamentum aliquod, etiam ineptissimum exhibeti, ac primò exhibitum tum demum vires suas exserit, ita ut convalescat æger, tunc primus sanitatis author infamiâ opprimitur, postremus laudibus ad cœlum extollitur, muneribusque splendidis afficitur. Ioh. *Birchmanus*, quondam Medicus Coloniensis longè celeberrimus, ægro; non ex infima familia oriundo, per dies aliquot remedia ex arte adhibuerat, parvo cum successu: Quondam sub multam noctem alius Medicus (Tilmannus) vocatur: Is, ut aliquid fecisse videretur, Iulepum exhibet ex syrup. & aqu. distillatis, quo æger ita allevatus fuit, ut altera die cum D. Tilmannus ipsum denuo inviseret, ipsi decem florenos aureos offerret: discedenti ab ejus ædibus obviam factus D. *Birkmannus*, cui ostendit munus, dicens, vide Domine Doctor, Tu sementem fecisti, ego Messem: *G. Fabritius Hildanus Cent. v. Obs. Lviij.*

XLIX. De medicamentis absque necessitate non immutandis hi loci sæpe occurrant, 1. *Senenæ*, Nihil æque sanitatem impedit quam remediorum crebra mutatio: 2. *Galeni*, Qui explorata contemnens, nova semper remedia tentat, flagitiose facit: 3. *Hippocratis*, *aph.* 52. 2. Omnia secundum rationem facienti non est transeundum ad alia, si manet id quod ab initio visum est: 4. *Celsi*. sæpe pertinacia juvantis malum corporis juvit.

L. Circa eorundem Compositionem notetur locus Arn. *Villanovani*, Qui potest mederi simplicibus, dolosè & frustra quærit composita: Quia, Quo plura sunt in medicina composita, eò incertior effectus: Demum, ciborum & potuum miscellam damnat Hippocr. l. de sal. diæta & de vict. Acutor. Ergo & pharmacorum mixtionem; Vel quia seditionem movent, vel occultis & contrariis qualitatibus sese in vicem retundunt, aut novas induunt: Revera in egregiis compositionibus sita non est medicinæ essentia, sed in oportunitate agendi.

LI. Iis nonnisi urgente necessitate vtendum; sic Hippocr. l. de vict. Acut. ne glandem quidem indit nisi refractaria sit alvus: Negotium quippe auxilia Medica naturæ facessunt, ubi non adeo necessaria sunt.

LII. Quum corporum constitutiones, & affectus animorum, secundum climata orbis, ac pro situs regionum, urbium & aquarum natura variantur, victus & remediorum rationem variare quoque necesse est: Vt cuique loco peculiaris est genius, ita quoque proprii sunt locorum morbi, & sua cuique medicamenta: Verum quum non tantum remediis domi, in pomœrio natis, morbi curentur, sed crebro exoticis opus sit, præstat Medicum horum natale solum scrutari, quam domi in scholis, ut Medicos Alexandriæ, consenescere, quam Seplasiariis ista concredere, quia horum defectum succedaneis resarciunt, quum veris præstaret vti: Nec Galenum vt chalcitidem, à misy & sory, aliaque metalla dignosceret, in Cyprum navigare tæduit: Qui deinde ob asphaltum, Iudaici lacus bitumen, in Syriam Palæstinam profectus, & in Lemnum quoque Insulam appulit, ut quantum hircini sanguinis Lemniæ terræ sacerdos admisceret ipse præsens videret, & capræ signo obsignari, & ut plura alibi remedia nata exploraret, ex Asia pedes per Thraciam & Macedoniam rediit: &c. *Langius lib.* 1. *Dpist. Lxiij.*

LIII. Polydædala natura imprimit nonnunquam homini, non modo foris, figuras adventitias & perversas, sed distribuit etiam interiora pro libitu; aliter atque aliter dispescens venas, arterias & nervos: N. habuit in manus suæ carpotam exilem ac teretem arteriæ ramulum, ut ex ejus motu vix quicquam licuerit præsagire sive de robore sive imbecillitate cordis: sed natura collocaverat in manus dorso, inter pollicem ac indicem, arteriam quæ aliis communiter fertvr per interiora carpi &c. *N. Tulpius Obs.* 45. *lib.* 3. Similem naturæ παρέκβασιν observavi in Viro Rev. D. Mestrezatio, Pastore Ecclesiæ Tramelanensis, cujus pulsum exploraturus carpo manum cum admovissem, motam nullum deprehendi: Sitam autem arteriam in cubiti flexu ipse indicavit, valido pulsu micantem.

LIV. Medicus non debet accedere ad ægrotos nisi rogatus, quod præceptum maximè observandum, Nam si non requisitus visitet patientem, reddit se suspectum aut nimiæ ambitionis aut quæsiti lucri: hisce enim, non benevolentiæ tribuunt homines visitationem: 2. Certus esse non potes de confidentiâ quam in Medicum habere oportere ægrum dicit Hippocr. 2. Prognost. 3. Æger non tenetur ad compensationem vllam, quandoquidem de ejus animo Medico non constat an officium hoc sibi præstari voluerit, ab eo qui tacitè declaravit sibi satisfactum esse si modò accessum suum patiens permitteret. 4. adhæc, aut notus erat & familiaris patiens, aut non: Si notus & te despexit, ideo fecit quia tua opera grata non erat: Si ignotus; inepta tua visitatio: Etsi quid sinistri acciderit, suspicione non vacabis. 5. Visitatio tua patientem gravabit, & morbum fortè augebit, dum teneri se putat ad persolutionem ei quem non vocaverat: Sunt enim quidam adeo avari & sordidi patientes, ut omnem opem medicam negligant dum pecuniæ metuunt &c. *A Castro Med. Pol. l.* 3. *c.* 14.

LV. Præcepta medica docent ab vno Medico multos simul curari non posse: eumque esse optimum artificem ac idoneum qui non diu ab eo recedit, ut Celsus docet l. 3. c. 4. & qui interdum apud ipsum pernoctat: Neque enim aliter poterit exactè considerare accessionum tempora, pulsuum differentias, & qua potissimum horâ imbecillis patiens sit, subindeque cibandi hôram convenientem, nisi assiduè ægro assideat: Demus autem bis de die visitandos esse ægros, qui quæso fieri poterit vt xl. aut centum etiam ægrotis vno die satisfieri queat, si modo tempus & horam decubitus mente tenere oportet, & cursum ac motum ægritudinis in sequentibus diebus? quibus insuper remediis hactenus usus fuerit, & quibus in posterum vtendum: quem cibum assumpserit: quibus symptomatis fuerit divexatus, quid singula portendant? &c. Quæ cum tam multa sint ac difficilia, Medi-

Medicus prudens semper vires suas metiatur, nec plus oneris humeris imponat quam ferre conscientia possit, præsertim si plures periculosis ægritudinibus eodem tempore laborent, qui crebrius invisendi sint: aut alioqui tales sint affectus ut nisi frequenter ad patientem veniat multa & perniciosa errata committi possint: At enim multo minus pluribus satisfacere poterit si cum Medicis aliis interfuturus una sit, nam consultationes tempus requirunt, & medica studia: Itaque si plures curandi suscipiantur, nemini potest satisfieri, ideoque multi pereunt. *A Castro ib. c. 19.*

LVI. Hipp. Præcept. lib. n. 4. Medicum de mercede pacisci Vult, Si, inquit, *à mercede paciscenda initium feceris, ægro cogitationem præbebis quod ipsum non sis deserturus: Sin non paciscaris, quod ipsum negliges & quæ præsentem in rem commoda sunt, non præstaturus: Studium itaque adesse debet de constituenda mercede*: At idem eodem libro monet ut Medicus in exigenda mercede omnem deponat acerbitatem, & quandoque etiam gratis curet; quod erga Democritum præstitit, ad quem, conducta navi, propriis sumptibus navigavit, Atheniensibus præcipiens vt *Liberæ artis libera opera esse sinerent*: Ab Artaxerxe argenti vim oblatam recusavit, *Persarum Rex*, inquit, *nos accersivit ignarus quod apud me major est sapientiæ ratio quàm auri.* Antinomiam sic solvit *à Castro*, Monitum illud, ait, *A mercede incipias*, Spectat illos Medicos qui à Principe aliquo, seu Republica ad conditionem aliquam advocantur: Aut eos qui in alienam urbem, ut ibi Medicinam exerceant (Conducti vulgo dicuntur) proficiscuntur, Quod sane ex verbis illis colligitur *Cognitionem induces quod non ipso relicto abibis*: Aut de quibusdam præcipuis viris in oppido, de sua salute sollicitis, qui toto curationis tempore volunt Medicum quasi sibi addictum apud se habere, idque aut proposito honorario, aut etiam expetentes ut summam significet, volentes Medicum obligare ne ipsos negligat, & faciat quæcunque sunt officii: In quibus etiam ex pacto curationem adhibere non erit abs re, ut major fides illi adhibeatur, & vt obsequentiores fiant ægri, qui alioqui facile inchoata curatione ad alium transeunt: Addit Sinibaldus Antiph. l. 5. 11. Celebres Medicos eatenus honorarium conspicuum & magnificum optare, quatenus id eorum existimationem auget: flocci penduntur enim Medici illi qui minori pretio operam impendunt: Quid multa, addit, fas est postulare mercedem, ita tamen, ut non sit illa Medici finis, cui unica ægri salus esse debet, in quam velis remisque contendat. *Medicum de mercede non pacisci noxium est; Et è contra, pacisci de mercede, ægro salutare: Ægrum enim Medico diffidere plurimum nocet curationi.* Hippocr. l. de Elegant. Serio monet ægrum ab affectibus propriis removendum esse; & præclare *Plato in Charmide Zamolxidis* illud celebrat, Vti oculi sine capitis, Et caput sine totius cura sanari nequeunt; ita neque corpus sine animo: adeoque primam curam animi, certis incantationum vocibus, h. e. præclaris vocibus instituendam esse, per quas animo ægri temperantia ingeneretur: Morbus autem cum sit chronicus vel acutus, In chronico, qui dat inducias, de mercede pacisci confert toti curationi: Proinde non ob lucrum proprium, sed ob ægri utilitatem paciscendum esse ostendit adducta ratio: In Acuto autem, qui non dat inducias, non vult Medicum Hippocr. lib. de Præcept. neque ratione *Sui ipsius*, ne cum morbi occasio præceps sit, dum mercedem captat, & ut æger ad meliorem mentem convertatur expectat, curandi opportunitatem amittat: Potiorem suæ existimationis, & officii in ægro non relinquendo, rationem habeat quam proprii commodi: Neque ratione *Ægri* Satius enim est ingratum futurum conservare humaniter: cum postea ingratitudinem ei Medicus sua cum laude possit objicere, quam eundem ingratitudinis metu deserere crudeliter. Ergo si Medicus de mercede jam ab initio paciscatur, opinionem ægro præbebit quod eum non sit deserturus, mercede veluti hamo detentus: quin potius, quantò citius poterit curationem ad finem perducturus: Si non paciscatur, Suspicionem ægro injiciet quod eum vel sic deserturus, vel certè curationem ipsam longo tempore producturus, nec remedia opportuna fideliter administraturus; adeoque ex morbi longitudine majorem quæstum, licet nullum pactum intercedat, capturus. *Zwingerus comm: in lib. Præcept. p. 103.*

LVII. Ingressus, seu accessus, vel visitationes, ad ægrum pauciores frequentioresve justo esse non debent: Nam frequentior, vbi exiguus morbus premit, inviso, vel Medici imperitiam arguit, vel extorquendi æris cupiditatem: Parcior in morbis magnis, eadem & plura indicat quam frequentia ipsa: nimirum vel avaritiam, vel magnitudinis morbi notitiæ defectum, vel segnitiem: Quod si horum nullum adsit, cum corpora & morbos uno die varios motus pati sciamus, fieri potest ut dum æger in meliori statu est, eum tum invisas: vel dum ille gravius vrgetur, vel vbi medium statum degit: horum hercle nullum seorsim Medico quid agendum sperandumque sit indicat: Incertum igitur & præsagium, incerta simul & præsidia: Referre quidem Medico assistentes multa possunt, sed & alia multa reticere solent quæ Medico pro curatione vel prognostico aliquid indicabunt. Cæterum in hac accessionum multitudine sæpe errant Medici, dum nunquam apud ægrum sunt otiosi, sed semper aliquod præsidium præscribunt; sic dum officiosi videri volunt noxii maxime fiunt. *Botallus l. de Med. mun. art. 2.*

Visitationum tamen freqnentiam Medico præcipit *Hipp. l. de elegantia*, ob morborum mutationes, *Ingressu*, ait, *ad ægrum crebro vtere; inquire diligenter, erroribus ob morbi mutationem obortis occurre; facilius enim cognosces, simulque expeditior eris; instabilia enim sunt quæ in humidis consistunt, & idcirco facile & à natura & à fortuna transmutantur: ita quidem vt non observatæ mutationes futuræ, inter curandum sæpe præoccupent & interimant, cum in promptu non habeat Medicus auxilium.* Medicus quippe cognoscet melius si frequenter & diligenter visitet, succurretque ægro melius, Nam morbi materiales propter motum humorum inconstantes sunt, & propterea facilè tam à natura quam à casu & principio externo mutari possunt; Et quidem natura movente, dum Medicus abest, & remedium non adest, non prævisus à Medico humoris motus inter curandum ægro nocebit: Nam ut maximè humor sit inconstans, attamen copiosius influens per id tempus quo Medicus abest, & sedem figens in membro principe, mortem inferre poterit. Arte motum humoris singulis momentis observante, dum frequenter ægrum visitat Medicus, eum citra damnum & expectare & excipere convenienter poterit; nam quod singulari observatione consequenter facta deprehenditur, tanto facilius in integrum restitui po-

test, quo melius per experientiam fuerit cognitum *Zvvingerus in l. de Elegantia p.* 94. Frequenti visitatione vti Medicum jubet Hipp. quia, *inquit*, instabilia sunt quæ in humidis consistunt; q.d. Quæcunque ægris adveniunt, omnia ab humoribus ortum ducunt, quorum natura humida est & fluxibilis: vt mirum non sit si & quæ ab his dependent instabilia sint, facilemq; transmutationem tum à fortuna tum à natura recipiant: hoc ergo stante, frequentius visitandum, vt si forte morbus transmutationem faciat, ipsis mutato consilio opportunè occurri possit: Hac enim ratione occasio præceps in medicina dici potest. *Martianus comm. in l.c.p.9.*

LVIII. Hoc unum est ex incommodis magnorum virorum, quibus licet Medici docti adsint, ii tamen generosa remedia suis ægrotis plerumque adhibere non audent, ne occidisse nisi servaverint videantur: Id verò cum alicubi, tum Romæ passim licet cognoscere, vbi Medicos doctrina atq; experientia Nobiles, qui, (vt dicere vnus ex illis consueverat) non minus Cornelio *Celso* vti, quam *C. Tacito* norunt, omnia circumspicientes, non facilè videas (vt in plerisque eorum animadverti) generosis validisque remediis, initio præsertim morborum, vti: Neq; vero novum hoc est, nam ita etiam Galenus l. de Præcogn. ad Posthumum c.11. Antonino Imperatori, è stomacho laboranti, quem frigido cibo gravari sentiebat; interrogatus quid facto opus esset? respondit, Si quispiam alius esset qui hoc morbo laboraret, bibendum ipsi dedissem, vt consuevi, vinum pipere inspersum: Vobis autem Regibus, quibus tutissima remedia Medici admovere solent, lanæ manipulum, nardino pigmento calido intinctum, ori ventriculi imponere satis fuerit. *Rubeus in Celsum p.* 15. Hipp. l.1. de morb. multa recenset quæ prospere vel sinistre in curandis ægris succedunt, ut juniores Medici hinc discant quam accuratè remedia ægris adhibenda sint, etiam salubria & probata: in persona potissimū, vt dicebat Celsus, splendida: quamobrē aliquot novi clarissimos & doctissimos Medicos maximā existimationis partem amisisse. *Idem in c.1.l.3.p.*124.

LIX. Medicus ad ægrum primo accitus, vbi eum spe salutis erexit, aliquid præter diætam statim ordinabit, ne videatur nauta ex commentariolo, & nonnisi ex libro facere medicinam: potissimum vero ubi post alios Medicos fuit accersitus: nam semper tum temporis de te aliquid majus sperant quam alii hactenus præstiterunt: propterea, cognitis prius ex aliis quæ ipsi antea adhibuerint, ad aliud remedii genus, quod tamen tibi videatur efficacius, te converte; ne si eadem repetas, inutiliter accersitus videatis: Ac si morbus fuerit acutus, de sanguinis missione, purgatione, cucurbitulis &c. cogitandum erit: Si chronicus, de balneo, potione sudorifica, fontanella, chalybis vsu, aut stupefacientibus, si dolores, vel fluxiones, aut vigiliæ immodicæ vexant. Quod si morbus ex eorum genere est qui per diætam solam postulant curationem, eā ordinatā aliquid etiam medicamentorum adhibebis, eorum nempe quę nocere non possunt: & loco diætæ plurimum juvare valeant, ne te inertem dicant; & cum tu medicamenta ignoraveris, naturam morbum curasse affirment: Quod tum maximè præstandum cum patiens ex iis fuerit quibus cum medicamentis res semper esse solet: sunt enim quidam adeo valetudinis solliciti, vt nisi crebro pharmacis utantur, de vita actum putent: Et curationem quæ per alimenta fit vulgares non tribuunt Medico, sed naturæ aut coquo, cum nullibi magis eluceat prudentia Medici: Nec tamen mihi placent qui, lucri causa, semper aliquid præscribunt: nam regula esse debet vt si salus æque restitui possit sine medicamentis ac cum illis, ab illis abstineatur, præsertim iis quæ movere aut alterare possunt, tum vt impensas vitet; tum ne natura debilitetur; tum denique quia multa mota nocent quæ immota non nocerent. *A Castro l.3.c.6.*

LX. Medici officium est non modo remedia adhibere, verum etiam impedimenta omnia removere: Impediunt autem plurimum animi affectus, tum alii, tum impatientia ægri curam præcipitari postulantis: Ergo Medicus huic malo subveniat consolando ægrum & hortando, festinandum lentè, naturæque motum & progressum observandum: Ægri cogitatio ista præceps & impatiens curationi non parum officit: nam ægri propter doloris sensum despondentes animum, hac ipsa timiditate morbum graviorem reddunt, & qui vi mali non poterant extingui, accedente animi perturbatione extinguuntur: Huc Medici consolatio non parum commodat, si proponit ægro artis præsidio naturam non immutari, sed conservari: hinc fructum potius confidentiæ quam damnum diffidentiæ ab eo reportabit: Æger enim quo majore vitæ cupiditate ducitur, eo facilius, quantumvis levissimis argumentis, persuadetur vt præceptis pareat, & sanitatem paulo post affuturam sperare incipiat. Addet Medicus sanitatem, quam studet introducere, naturæ hominis familiarem esse; ideo non difficulter, si pareat, introduci posse: Morbum non cognosci à primo ortu, & proinde cum radices in natura non egerit, faciliorem etiam fore expugnatu. *Zvvingerus in lib. Præceptionum pag.* 111.

LXI. Plato primo de legib. Medici ingenui munus esse testatur docere ægrotantem, & non prius imperare quid sit faciendum, quam docendo persuaserit id fieri expedire: Et vt quam maximè Empirici iccirco reprehendant Dogmaticos (vti 9. de legib.) cum non docere sed sanare ægrum oporteat: At non docent, vt doctum per se reddant, sed propter aliud, vt edoctus promptius pareat. Memorabilis est vox Aristotelis ad Medicum, Medico more imperantem quæ facienda essent, *Parebo*, inquit, *lubens, sed more Philosophico: si non tantum vt credam verum etiam vt vera hæc esse sciam demonstrando effeceris. Zvvingerus in lib. de Præcept. pag.*83.

LXII. Decem præcipua sunt de quibus ægri sunt interrogandi, ex Hipp. l. de affect. & Gal. 4. de san. tuend. c.4. 1. Quæ mala patiatur, & quomodo caput, hypochondria & cæteræ partes principes habeant: 2. Quot præcesserint dies, à quibus ægrotat. 3. Quæ causa præcesserit. 4. Quænam fuerit victus ratio. 5. An venter secedat necne: 6. An morbus sit à pituita, vel à bile, an utrisque 7. An in principio, an augescit morbus. 8. An sponte soleat pravum succum aggregare: 9. An aliqua deserit evacuatio naturalis. 10. Sitne corpus otiosum an exercitatum. Adeo hæc omnia sunt necessaria ut à Medico interrogentur pro ægrorum exacta salute, morborumque vera cognitione & curatione, ut sine his vix vnquam rectè quis mederi poterit. *Epiph. Ferdinandus histor.* 55. & 61. Videndum quæ interroges, vt scil. nihil omittas eorum quæ ad cognitionem morbi & causæ conferre possint; neque tamen sis nimius; quodvis ubique citra delectum interrogando; sed ita vt & ægrotus ipse, & qui adsunt, intelligant te non longe abesse à notitia eorum quorum suscipis curationem: Hinc fit vt bonam de te concipiant opinionem, & æger melius pareat, & agat confidentius. *Vallesius 6. Epid.* 3.

LXIII. Empirici & vulgares omnes utuntur in morbis translatione à similibus, similibus utentes auxiliis ad affectiones quæ similes esse videntur: Quæ res imperitis plurimum placet quia cum paucas affectionum differentias norint, quæ non sunt manifeste diversa judicant esse omnino eadem; Bonus autem Medicus non ita, sed similitudines, sunt maxime suspectæ, utpote quæ imponunt & dubitandi ansam præbent, quod prima quidem fronte similia similibus videantur curanda: sciant tamen illi multos morbos, specie etiam similes, contrarias curationes desiderare, quod à causis contrariis nati sint: Causæ ergo cognitio contraria efficit. h. e. errores illos & dubitationes tollit: Velut si duo homines laborent dolore colico, alter ex potu aquæ gelidæ, alter ex flatu, alter ex bile, Empiricus quidem eundem videns morbum, eadem admovebit, Rationalis vero contrarias agnoscens causas, contraria: male itaque procedit qui solas similitudines considerat, bene autem qui causas disquirit: adeo profecto utilis est causæ cognitio, ut sæpissime obsit, multo magis causæ ignoratio, quam speciei morbi & loci affecti: multo enim minus suscipere potest causæ cognitionem qui ignorat sitne dolor à causa calida an frigida, quam qui ignorat sitne colicus an nephriticus: Atque ad febrium curationem majoris est momenti contemplari humoris speciem in exeuntibus, quam modum circuitus & reliquam figuram: Itaque ad agnoscendam viam, seu methodum, qua morbus quivis curandus sit, plurimum refert à causæ inventione incipere: Difficile tamen est ratiocinando cognoscere vias, h. e. invenire methodos, siquidem difficilius est invenire quæ sit affectio, quæ causa, qui locus affectus, quæ cujusque hominis natura, & consuetudo, hac autem omnia habent proprias indicationes, seu insinuationes faciendorum, quas omnes oportet considerare seorsum, ac deinde ad sese mutuo conferre, atque contrarias & minores à contrariis & majoribus subtrahere, similes vero opere exequi, plus aut minus ut quævis indicatio potentior est aut debilior; Hinc enim nascitur curatio omnis. *Vallesius in 6. Epid. p.772.*

LXIV. Si fieri posset ut Medicus singulorum hominum naturas nosset exacte, id esset optimum atque utilissimum, sed non potest, debet proinde conari ut quantum possit agnoscat ejus naturam cujus curationem suscipit: Et multa quidem ex iis quæ de temperamentorum notis tradita sunt à Medicis cognoscet, non tamen omnia: Proinde interrogare debet multá, & ipse ægrotus debet dicere quæcunque per experientiam proprii corporis observaverit: ut, quibus soleat juvari, quibus lædi: qualibus affectionibus, quibus symptomatis corripi facile soleat: Nihil horum debet æger omittere, neque Medicus negligere; sed hic interroget multa, ille respondeat libenter quæcunque circa seipsum observatione cognoverit: *Vallesius p.122. in lib. 2. Epidem.*

LXV. Hoc sæpius inculto, festinandum lente in facienda medicina, h. e. Non differendam quidem curam necessariam, sed in ipsa procedendum lente, & agendum blande, quibuscunque tandem quis utatur medicamentis: Festinandum quidem aliquando in cura instituenda, ne occasio nonnunquam præceps Medico elabatur: usurpanda autem semper auxilia, non vi ac vehementer, sed blande agentia, h. e. sine virium ægri dejectione notabili: Unde si vena ægro secanda, & sanguis educendus, satius est partitis vicibus, & quantum æger commode ferre poterit, evacuari sanguinem, quam simul & semel cum ejusdem insigni debilitatione: Si humores biliosi, pituitosi, serosi evacuandi, satis est per epicrasin & blandis medicamentis illos paulatim evacuari, quam adhibitis potentioribus, vel copia majore, in hypercatharseos, adeoque vitæ periculum ægrum conjicere, quod nimis frequenter Thrasonicis Medicis accidere quotidiana docet experientia: Si rursus Sudor veniat movendus, satius est ipsum lente, ac repetitis vicibus propelli, quam eodem vi propulso ægrum ad languorem debilitare, quemadmodum id non semel imprudenter à quibusdam sciolis factum novi; Si Alterandi sint humores in corpore vitiosi; satius itidem non simul ac semel, at per partes assumi medicamenta humores alterantia & corrigentia: sic enim plus præstare evincit experientia, quin ejusdem rationes invenit Ratio: Si enim vel bilis, vel pituita, vel succus pancreaticus quantitate peccet vitiosa: & talis effundatur continue in tenue intestinum, quicquid assumetur medicamenti, ut vitium illud qualecunque corrigat, debet illi peccanti humori admisceri; at non admiscebitur nisi parti in tenui intestino occurrenti; cui si multum medicamenti alterantis admiscetur, illam nimium alterabit, & non tam temperabit quam contrariam ipsi qualitatem imprimet, atque sic ab uno extremo conjicietur peccans humor in alterum, secundum proverbium.

Dum vitant stulti vitia in contraria currunt

Quod si contra vice quavis minus medicamenti assumatur, humor ipsi occurrens alterabitur, atque sic correctus per venas lacteas perget ad sanguinem, dum alias vel in tenue intestinum propulsus, à novo medicamento iterum paulo post quantitate parva assumendo similiter sit temperandus: quin ea ratione omnis humor vitiosus paulatim ad pristinam temperiem deducetur, & vitiosi generatio nova impedietur: Esto igitur in Arte Medica Regula universalis, *Semper blande ac lente procedendum in omni cura Ægrorum rite ac secundum rationem sanam Experientiæ indubitatæ innitentem instituenda. Sylvius de le Boë App. Tract.7: §.312.*

LXVI. An Medicus humorum Coctionem promovere, adeoque Crisin, seu statam morbi solutionem antevertere possit, dubium? Hoc loco Crisin rejicere, omnemque naturæ conatum denegare in infirmitatibus, mea non est intentio, quatenus Crisis etiam est merum ac benignum naturæ opus ac munus, seu, ut, Vallesius 6. Epid.5. Extinctio morbi affatim facta, cum perturbatione & evacuatione: Sed eo inclino ut nonnullos tantum Practicorum perstringam, qui summa cum ægrotorum clade, & turpissima temporis jactura tam perperam ac frivole connivent per moras & sua saccharata medicamina, morbo subministrantes pabula, ut majora capiat incrementa: Cum incipientibus morbis si quid movendum videatur, movendum sit, adeoq; Medico potius incumbendum ut morbos ante crisin ac sine crisi curet: Natura crisin non facit nisi dum sola totum onus bajulat statis diebus: Verus ergo Medicus, inquit Helmont l. de Febr. c. ij. §.18. Ante crisin morbum superare debet, sin secus egerit,

Medicæ artis auxilio nihil penitus adscribi poterit: Si enim crisis, infert *Clariss. Langius in Miscellan. quæst.* 4. in morborum curationibus expectanda, medicina profecto supervacaneum, seu inutile magisterium erit, quia totum medendi negotium naturæ quasi vnice, non vero Arti, nec ejus præfecto hac ratione committitur: Nec obstat in nostris regionibus multas fieri morborum solutiones, crises autem paucissimas, nam & hæ morborum solutiones fiunt per materiæ morbificæ, seu fermenti exotici, præcipitationem & totalem expurgationem à massa sanguinea, sive jam hoc fiat manifestè sive obscure; Hanc igitur medelam si statim in principio Medicus maturet, & solum negotium naturæ humeris bajulandum non relinquat, ocyssime sane finem faciet morbo: Satius semper adeo est morbi frugem in semine comprimere quam adultam demetere messem: Sic e. g. in febribus ardentibus, malignis, quid Medico putes in principio aut augmento esse agendum? an naturæ negotium committet, emulsionibus tantum ac julepis ventriculum demulcendo? An vero nascenti huic morbo dexteritate perita occurrens contra fermentum febrile venenatum potius pugnet specificis, anti-febrilibus & alexipharmacis materiam febrilem ac venenatam præcipitantibus, diaphoreticis & diureticis? Hoc dum facit, nonne ante crisin morbum superat? Quamdiu enim massæ sanguineæ fermentatio adhuc durat, cruditas adest, sublata autem illa fermentatione Coctio advenit. *Fridericus Hofmannus method. medendi libro primo cap.* 7.

LXVII. *Nihil sine consilio suscipiendum, nec quicquam negligendum monet Hippocrates lib. 6. Epidem.* 2. 25. Ad tria posse pertinere hanc sententiam ait *Galenus* 1. Librorum lectionem, quod nihil eorum quæ apud bonos authores scripta sunt contemni debeat: etsi prima fronte videantur minutula: Nec tamen temere cuipiam credendum, vt qui in aliorum verba jurant, sed omnia examinanda. 2. Ad Prænotionem, Quod nulla, ne minima quidem signa sint negligenda, sed omnia conferenda in judicium; neque vlli fidendum temerè, si reliqua omnia repugnent: Itaque diligentem omnium observatorem esse debere eum qui rectè velit prædicere, neque temere aut judicare, aut prædicere: 3. Ad curationem, Quod qui rectè vult Curare nihil debeat omittere eorum quorum vsus est salutaris, quin ea omnia suo tempore exequatur: est enim occasio præceps: sed neque temere, vt faciunt quidam audacissimi, tentandum quidvis, nam experimentum periculosum: Hæc certe sunt verissima, quibus addo ego monere *Hippocrat.* vt diligenter omnia quæ ægrotis accidunt observemus, neque omittamus quippiam eorum quæ sponte, h. e. sine causa manifesta fiunt, nihil enim fit sine causa, vt illa quidem (vt dicit *lib. de aliment.*) nobis quidem spontanea, naturæ verò sunt non spontanea, hoc est causam aliquam habent latentem; quare & significationem aliquam poterunt præstare sapienti. *Vallesius comment. in l. c.*

LXVIII. Errores confiteri non erubescat Medicus, *Hippocratem* imitatus, qui à suturis se deceptum ait, More scilicet magnorum virorum & fiduciam magnarum rerum habentium: nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt: Magno ingenio, magnáque nihilominus habituro, convenit, etiam simplex veri erroris confessio, præcipuè verò in eo ministerio quod vtilitatis causa posteris traditur. *Celsus lib.* 8. *c.* 4.

LXIX. *Contraria paulatim adhibere jubet Hippocrat & interquiescere*: Neque enim temerè semper aliquid circa ægrum moliri oportet, sed vbi contraria tempestivè adhibita sint, quiescere: Neque enim semper aliquid faciendum, sed interquiescendum non raro, vt facultas interim recreetur: Atqui cùm sint hæ duæ partes Medicæ praxis, Contraria adhibere & Quiescere, mihi hæc vltima videtur præstantior: Censeo enim periculosius incidere in Medicum qui nesciat quiescere quàm qui nesciat contraria adhibere; Nam qui nescit quiescere, nescit occasiones contraria adhibendi, quare neque contraria adhibere: Qui nescit contraria adhibere, tamen si prudens est, scit quiescere; atque si prodesse non potest, tamen non obest: Præstantissimus tamen Medicus est, eruditus pariter ac prudens, qui novit festinare lentè; pro ipsius morbi vrgentia auxiliis instare, atque in occasione vti maxime oportunis, alioqui Quiescere. *Vallesius lib. 6. Epidem.* 2. *comment.* 26. In morbis curandis, & in sanitate custodienda, non semper auxiliis vtendum, sed oportet interdum quiescere, h. e. nihil prorsus præter commodam victus rationem instituere: Sic fieri debet in his qui perfectè judicantur vel judicati sunt, vt & in morborum statu, *aph.* 8. & 20. *sect.* 1. Medici, *ait Livius*, plus interdum quiete quàm movendo & agendo perficiunt. *Dietericus Iatrei p.* 381.

L X X. Etsi symptomatis occurrendum, non qua symptomata sunt, sed qua causæ fiunt, vel impedientes curationem præsentium, vel minantes nova majoraque mala, Peccant tamen qui quibusvis occasionibus ad remedia procedunt, nunquam insolentiores quàm cum faciunt plurima: Vix æger de somno queritur, cum tempora & frontem abundanter illinunt: vix capitis dolorem nominavit, oxyrrhodino irrigant sinciput; Si pluscculos dies morbus durat, vasa serapiis exhauriuntur: non vnam dejectionem intermittit, quin clystere expurgante totus ejus venter distendatur: neque duas supra solitum fecit, quàm adstringatur cataplasmatis: Itaque omnibus quæ incidunt, statim, nulloque judicio occurrentes, nihil boni naturæ permittunt facere, neque quò res vergat ipsi sustinent expectare. Ego verò cum *Galeno* dixerim, Nullum remedium esse quod magnifice prosit quin aliqua ratione noceat. Proinde vt *Plato* de expurgatione dixit, Suscipiendam non esse à viro sanæ mentis nisi cum summa necessitas poscit, Ita de minoribus illis dixerim, Suscipienda non esse nisi cum eorum incidit non omnino levis necessitas: Verissimum enim illud Euripidis, Qui multa agit cum cessare liceret, stultus est. *Vallesius method. Med. lib.* 4. *cap.* 2.

LXXI. Haud dubie agenda sunt multa ante integram cognitionem affectuum: Id verò manifestum est, si quidem à juvantibus & lædentibus frequens est argumentum ad cognitionem eorum de quibus dubitatur: Si enim omnem curationem antecederet cognitio perfecta, nullatenus posset morbus curatione argui: Tentamus verò non rarò, Medicorum omnium consilio, atque aliquando totam curationem transferimus in contrarium, nunc calida, nunc frigida adhibentes, vt videamus quibus maxime cedat affectio, & morbi

bi speciem & causam, denique id de quo dubitatur, indicet ipsa curatio. Sçio non defuturos qui objiciant cum rationali viæ insistere cœperim, jam me ad Empiriam divertisse: Sed negari non potest alteram Medicinæ partem Experientiam esse, neque ejus difficultates methodo indigere: Vtinam non omnes Methodicorum & Empiricorum libri concidissent: non dubito quin ab illis plurimum juvaremur vbi aliquando Ratio deficit, *Vallesius method. Medendi libro tertio cap. vltim.* Experientia Medicis Methodicis, seu Dogmaticis vtilis est, quoniam ex hac Empiricorum experientia historica & singulari, occasionem sumunt indagandi rationem eorum, quæ ignota sunt, vniversalem: *Hippocrates lib. de Præcept.* vel ab Idiotis Medicum discere debere pronuntiavit: Sensu enim non minus hi præditi quàm doctissimi quique, at sensus beneficio Medicinæ rudimenta inventa fuere, Ipsis ægris Empiria vtilis: vt enim quam maximè Empirici sint imperiti, quoniam præceptorum cognitione carent, attamen hortor Medicos dogmaticos, ex consilio *Hippocratis lib. de Præcept.* propter salutem ægri, vt in morbis difficilibus illorum Ἰστορίαν h. e. experientiam non negligant: vt enim methodum dogmaticam, ex historiis singularium deprompram non habeant, habent tamen experientiam singulatium, & curant aliquando morbos empiricâ analogismo, licet curæ suæ rationem per epilogismum methodicam sive dogmaticam reddere nequeant. Purus certè Empiricus melior est, vel *Aristotel.* testimonio, puro Dogmatico, quod ille aliquos, licet sine arte, hic nullos vnquam curat. *Zvvingerus in l. Hipp. de Præc. p.* 113.

LXXII. Multa sunt in hac Arte in quibus, vrgentiæ causâ, ab Arte recedere, ars est: Nam cùm sint in ea multa præcepta legitima & regularia, perpetua tamen nulla sunt, Et qui vlla habet pro perpetuis & inviolabilibus, methodicus potest, Rationalis autem minimè: Nam rationalis non curat ex libello aut commentario, sed vt in re quavis exercitata ratio dictat, & nullis se legibus, tanquam pragmaticis obligat. &c. Vsque adeo nihil inutilius, neque periculosius quàm vnam semper statamque formulam observare: quam parum circumspecti, & plurimorum ignari, methodum vocant, quæ tamen eo solum methodus est, quod brevis via, plus tamen satis est: Ars non potest in tam angusto contineri, ratione opus est quæ perlustret omnia, nam ipsorum casuum mira varietas est. *Vallesius method. Med. l. 4. c. 2.*

LXXIII. Non solum Medici est medicamentis & medicinalibus omnibus instrumentis rectè vti, & quoad cibum & potum attinet victum instituere: sed etiam omnium quæ coram ægro dicenda seu agenda sunt, ab ipso seu alio quopiam: & cubiculi, domus & lecti, & externorum omnium providentiam habere, atque omnia disponere, vt maximè ad ægri gratiam & vtilitatem referantur: Hanc Providentiam vocat *Hippocr. Oëconomiam circa ægrum*, nomine profectò satis idoneo: Nam cum mitti sanguinem, aut propinari pharmacum, aut emplastrum admoveri, aut tale quippiam facere jubet, Medicam artem: Cum vero fenestras aut januas aperiri, aut claudi, lectum ægri huc aut illuc verti, hos haberi ab ingredientibus sermones, hæc nunciari, hæc celari, Oëconomiam quandam videtur exercere: Et sanè quanquam prima illa cura, & quæ ad medicinalia illa instrumenta pertinet, majoris sit momenti, tamen hæc postrema non est omnino exigui: Certè multi, alioqui præstantissimi, & suæ artis peritissimi Medici, quod ad hanc Oëconomiam exercendam male se comparent, adeo fiunt multis ægrotantibus ingrati, vt ob hoc ipsum evadant inutiles: Alij contra parum periti ita huic curæ sese accommodant, vt perpauca, quæ alicujus sunt momenti facientes, multis non parum vtiles esse videantur: Plurima sunt ab *Hippocrate* scripta ad hanc Oëconomiam pertinentia, *Vallesius 6. Epidem. section.* 3. Omnia quæ & ad ipsum, ægrum, & ad Medicum, & ad Eos qui adsunt, & ad Externa pertinent, in gratiam ægri debent esse comparata: Gratificandumque est, quoad fieri potest, cibis, & potibus, & medicamentis, & cubiculo in quo decumbit, & iis quæ oculis objiciuntur, & sermonibus quos audit, & odoribus & lectuli mollitie, ac denique omni alia re quæ non valde lædat: vsque adeo vt & ipsum Medicum velit *Hippocratis* sese componere vt maximè ægris placeat, introeat scilicet composite, & videat quos apud ægrum sermones habeat, & decentem habeat vultum, & totius corporis figuram, & vestibus induatur pretiosis & mundis, capillis bene tonsis, vnguibus expolitis, odoribus etiam vtatur: Libello de Medico scripsit *Hippocratem* multa ad hanc partem spectantia; ex quibus ego illud imprimis eligi suadeo, Medicum circa totam vitam esse probe compositum: quia maxime, *inquit*, ad opinionem & authoritatem comparandam conducit probis & honestis moribus præditum esse: Itaque si omnes hæ indulgentiæ, quibus ad ægrotantes vtimur, id possunt præstare præcipuè, vt *Galen.* censet, vt diligant, & proinde nobis pareant, velut vnicis amicis, velut parentibus, velut Diis: nihil mágis obedientiam parit quam authoritas, neque hanc quam probitatis opinio, vt *Hippocrates* dixit: Sed præter hanc vtilitatem, præstant hæ gratiæ ægris aliam non exiguam: Exhilarant enim quædam, vt quæ ad Medici ornatum spectant, & sermones, & spectacula, ipsorumque animos, vt minus moërore languescant: Quædam etiam ipsas naturales facultates, velut munde parari cibos, potus, & suavitati aliquid condonare; etsi alioqui videatur non valde expediens: Certè his præceptis, non ad dicta, sed ad lucrum, vtuntur multi: caveant autem, hortor, ne plus satis vtantur, & plurimum suis commodis studentes, eorum qui se illis crediderunt salutem spernant. Sed hæc præcepta, vt alia omnia practica, prudentiâ indigent: Nam & Medici compositio ad gratiam comparata, quæ plurimum artis prodit, eum facere solet ridiculum & contemptibilem; quin etiam suspectum, putantibus hominibus, id quod doctrinæ deest, ambitione illa suppleri; & eum qui tam multis rebus, fortè futilibus, studeat, non admodum posse vtilibus præceptionibus esse intentum &c. *Idem ibidem sect.* 4.

LXXIV. *Hippocrat. lib. 6. Epidem.* 4. 8. *Ægrotantibus gratiæ*: hoc est, laborantibus aliquid indulgendum: *Idem lib. 2. aphorismus* 38. Parùm deterior cibus ac potus, suavior tamen, melioribus quidem, sed minus suavibus est præferendus: *Galenum in comment.* sic interpretatur, *Non ob id solum id est faciendum vt ægro gratifice-*

mur, sed etiam quia vtilius ipsi existit: Nam quæcunque cum voluptate assumuntur, ista ventriculus amplexatur, & facilius concoquit: sicut illa quæ displicent refugit, vnde & nauseæ & fluctuationes subsequuntur &c. Videant autem, ait, *Vallesius loco citato*, quantum sit id quod suavitatis causa permittant, quod sanè *Hippocrates* ipse definit: Sed & id ipsum quod per artem licet, videant quibus permittant, nam mores ægrorum considerandi; quidam enim adeo sunt intemperantes vt si Medicus tantillum illis cõcedat, ipsi ea occasione sint multò plus adjecturi.

LXXV. Licet Medico pleraque salutis ægroti causa fingere, pleraque dissimulare, polliceri etiam multa quæ animum in bonam spem erigere ipsi possint: Neque id turpitudinis loco aut vitij vspiam haberi potest: quin potius sine vlla nominis ac famæ jactura, sine vlla probitatis ac innocentiæ maculâ licere interdum Medico, fallere dico, & veritatem obtegere, vt quod salutis ægri causâ facere instituit, & veritate non potest, dolo bono & arte quadam moliatur; Neque id quicquam illius prudentiæ, probitati, sapientiæ, famæve obstare, quia bonus dolus est, seu solertia quædam atque prudentia: veluti cum Medicus reluctantem ægrum & invitum, nihilque tale cogitantem, vel secat, vel vrit, vel cathartico purgat, vel afflicto læta renuntiat, aut tristia celat: In quibus si aliquid mendacii subest, id certè officiosum est, & in gratiam infirmi excogitatum, & non nocendi, sed proficiendi voluntate prolatum &c. Si itaq; prudentẽ ęgrũ nacti simus, vera illi de morbi statu pronuntiare licebit, vt de quo metus non sit quod vera audiendo perterreatur, si modo id à Medico opportunè, leniter & sine acerbatione fiat: aliàs si nuntiaverimus morbum in infelicem omnino exitum tendere, hominem quantumvis Philosophum, & animo bene constitutum, magnopere consternabimus ac in totum perdemus. Si verò fuerit timidus decumbens, vt plerique omnes esse solent, tunc dissimulare multa ac tegere oportebit: imò omnia quibus ipse meliori animo futurus sit dicere: neque tamen, vt monet *Galenus libro sexto Epidem.* 2. magnopere mentiaris: Quod si ob extremam laborantis formidinem salutem polliceri coactus fueris, egressus saltem assistentibus vera dicito. *A Castro Medic. Polit. libro tertio, capite nono.* Vide *Naudæum in Pentade Quæstion.* 4.

LXXVI. Medicus ad Maniacos sive phreniticos accersitus, aut vtcunque mente errantes & cum furore insanientes; sive eos qui cum risu & hilaritate desipiunt, prudentissimè se gerat, & nonnisi bene comitatus ad eos accedat, ac cum maxima cautela pulsum tangat, ministro interea clanculum monito vt alterum brachium cautè retineat; solet enim per internalla effrænis humor impetum facere, & laborantes impellere, vt quasi feræ & immanes belluæ obvios dentibus, vnguibus & pugnis insolenti rabie petulanter invadant, in ipsos Medicos impetum faciant, præsertim si ante tacite infensi erant: *A Castro ibidem capite tertio.* Ad Maniacum aliquando accitus Parens b. m. D.D. *Andreas Bonetus*, metuens ille sibi ab insida, quanquam amica compellatione (in aures quippe aliquid, sed placidè, insinuatum se ajebat) accessit, sed soluto loro quod pallium circa collum vinciebat; Multa verba Maniacus ad Parentem habuit, compositâ mente; sed subito apprehensum pallium protinus in minimas partes discerpsit.

LXXVII. Ægritudines quidam simulant, quorum fraudem detegere ad Medicum prudentem spectat: Servi morbum simulant ne munia à dominis imposita subeant: Captivi, vt carceris aut torturæ acerbitatem effugiant aut differant: Milites & Nautæ, vt navigationis, expeditionisve alicujus pericula vitent: morosæ fœminæ, quò maritos ad benevolentiam flectant.

Anno 1588. quo ingens illa classis Olysippone adversus Angliam parabatur, scortum, quod viros principes & vxoratos ad suos pertrahebat amores, cum ob id relegaretur, ex lacte & sanguine mixtura per lectum diffusa abortum simulavit, & ejus rei testimonium petiit, quod à me obtinere non potuit. Refert *Gal. l.* huic rei dicato, quendam colica passione se torqueri finxisse, quem deprehendit tum ex vivendi ratione, ejusmodi affectum minimè efficere aptâ; tum per solertiam sibi peculiarem.

Morbi autem qui finguntur sunt vtplurimum, animi defectio, apoplexia, vteri suffocatio, Sic quidam adeo arctè brachia constringunt vt pulsus aut non, aut vix percipiatur: altiùs vocati non respondent, si leviter pungantur aut vellicentur aures, vel digiti comprimantur, patienter id ferunt: Deprehenditur dolus interrogando an præcesserit alimenti privatio, sanguinis copiosa vacuatio, alvi fluor, vomitus aut sudor immodicus, aut morbus aliquis, vel in loco calidissimo fuerit, aut prava qualitate affecto, vt si in angusto conclavi adsint carbones semi-accensi; vel si pusillanimis gravi pathemate affectus fuerit: Et ne à ministris fallacibus decipiatur, videat Medicus ne brachia vinculis ligata sint; Verum si extrema frigida fuerint, & sudor frigidus erumpat, præsertim circa caput, faciem & collum, si pulsus insensibiles sint aut formicantes &c. si exigua sit respiratio & frigida, si flos faciei abierit; si excrementa abierint; morbos non esse simulatos significant. Si verò non adsint, vt Medicus certius adhuc deprehendat dolum, interim dum ipsi tanquam mortui oculis instar dormientium clausis jacent, ita vt verè attoniti videantur, proponere ac præparare debet validiora quædam medicamenta, imò vstionem, digitos insuper inflecti jubeat, acubus corpus altè perforari: his enim vel simulantem, vel ægrotantem deprehendet.

Alij tumores, bullas, & vlcera excitare norunt, vti tithymali succo, aqua ex cantharidibus aut vesparum decoctione cute abluta: aut thapsia admota, aut turpetho, vel pulvere taxi, quod mendicis familiare: Detegitur dolus, quia bullæ ac tumores, ab appositis medicamentis excitati, facile solis admotis refrigerantibus sanantur: plagæ verò succo populi vel vnguento populeo; Secus accidit si tumores sponte oriantur, quia non solum non resident à refrigerantibus, sed majores redduntur: Callidæ etiam mulieres vteri gestationem simulare consueverunt, sed simulata percipitur, quia venter laxus est, lenis, & inæqualis. Nonnulli delirium simulant, quos ex habitu, & ex privatione indiciorum delirij vel melancholiæ nosces: quâ ratione Græci, objecto Telemacho filio sarculo, cum eum Vlisses pater præteriisset, elevato aratro inde minime insanire cognoverunt: Nec desunt qui suffitu sulphuris, vel alterius rei faciem decolorant: vrinam verò croco aut rhabarbaro, atque ita icterici se fingunt: sed abluta facie

aqua

aqua aliqua abstergente, & aliâ inspecta vrinâ, dolus deprehenditur.

Quicunque verò dolores simulant, ex eo quod levius ferant, ficti doloris coarguuntur: qui enim verè laborant, magnitudine doloris agitati, in alium atque alium habitum se trajiciunt, quod non advertunt ij qui simulant. Præterea, qui morbo vehementi premuntur, quodvis auxilium perpeti parati sunt; vltro Medicos accersunt, & permittunt vt agant quod affectus postulat: Si verò leviter aut penitus non laborent, hujusmodi auxilia refugiunt, rectè igitur faciet Medicus si hoc addat, ea quidem non conferre nisi graviter laborantibus: Interdum etiam accidit vt vulneratus, aut odio vulnerantis, aut ab ipso mulctam pœnalem copiosè extorqueat, membri læsionem fingat; cui brachium, aut membrum illud ex improviso comprimendum: aut emplastrum applicetur cum promissione certæ restitutionis: Sic igitur solent plurimi Medicos vulgares decipere, non sine famæ dispendio, Quidam triremibus adjudicati brachiorum læsionem sunt commenti; idque ipsum incauti Chirurgi confirmarunt, de qua re fuerunt postea in judicium vocati, quoniam contrarium manifestè apparuit. *A Castro Medic. Polit. libro quarto cap.* 16.

Anno 1664. *Couvetum* vallis Transversæ dictæ pagum, septem horarum spatio *Neocomo Helvetiorum* distantem, muliercula causa accitus sum, quæ baculo, potiùs virga sesquipedali, in brachio percussa fuerat à vicino, viro probo, crebrius à maledicâ lacessito; tam impatienter injuriam tulit vt, quia vindictæ impar, lecto se affixerit, morti ex fame sequuturæ se destinans, quò homicidij reus percussor capite plecteretur: Jam triduum absque cibo exegerat, hystericas suffocationes, vltro, & cum lubebat sibi accersens: Saluti ille metuens me advocavit; Deprehendo vetulam in lecto, suffocatione hysterica prehensam, vultu pallido, ob prægressum jejunium, sed pulsu sat constanti & ordinato: nullum vibicis in brachio icto vestigium extabat, nullus tumor: naribus objeci assulas sulphuratas accensas, quarum nidorem cum constanter ferret, flammâ extremas nares vstulari permisi; illa acriùs vrgentem noscere cupida paulisper diduxit palpebras, atque albi oculorum aliquid exhibuit, mox iterum claudens: Jubeo Chirurgum, elatâ voce, rutabulum prunis ignitum &, candens plantis pedum admovere, Timore ignis illa perculsa, evigilat cum oscitatione & pandiculatione; postmodum rogat cur adeo injurius innocenti fuerim? Respondi sic me solitum revocare in vitam simili fato mortuas: Res in cachinnum versa & lætitiam percussoris, qui accepto à me de nequitiæ mulieris testimonio dimisit, & in vrbem deduci curavit. Vide *multa apud Paræum.*

LXXVIII. A Medicis non pauci obliquam opem postulant, simulantes se capitis dolore premi, vel æstu nocturno, vel alio simili, cum nullum horum adsit, sed pudendi vlcera, quæ fateri stultè non audent, cupientes duntaxat à Medico purgationem elicere, vel simul sanguinem mitti, freti hoc solo præsidio, citra partis affectæ curam se salutem consequuturos. Cæterum peracto vno vel altero mense, pleri que horum non se Medicos fefellisse sed semetipsos prodidisse intelligunt; Sunt quos interna libido vrit; aut operta ira; vexat alios timor secretus; alios tacita cura; quæ omnia morborum sunt fomites ac causæ, Medicum latentes nisi referantur; quas si illi aperire non licet, saltem animi dolorem dissimulare non est æquum: nam à multis fortè abstinebit, vel alia præferet Medicus, cum animum tristem supra modum intellexerit; quod non efficiet si tantum adversus præsentem, & sibi manifestum affectum pugna esset ineunda. Patientem aliquando tractabam, quæribundum præ dolore thoracis infenso ac febre: febris tamen nulla apparebat; doloris indicium à relatu patientis pendebat: assiduè querulus erat, suspiriosus ac vigil: quatriduum in hac anxietate peregit; circiter horam secundam pomeridianam diei quartæ, crisis taciti morbi ex insperato me præsente irrupit, quæ hominem liberavit: servus enim patientis Lugduno venit, qui cujusdam litis victoriam reportavit, quam æger animo ancipiti ac tremebundo expectabat: En, inquit, mei morbi salutem, videor sane quasi liberatus; nam hæc anceps expectatio huc atque illuc animum impellebat meum; & sic nullo postea opere Medico eguit. *Leonardus Botallus lib. de Medic. method.* §. 60. & 61.

LXXIX. Ægrum vltra vicesimum diem non visitabit Medicus, si convalescit: nisi denuo rogatus, vt convalescentiæ etiam assistas: ita valedicere jam velle præ se ferens, nunquid suam præsentiam adhuc requirat exspiscabitur, & non decet Medicum prudentem & gravem suam dimissionem expectare. *A Castro libro tertio capite sexto.*

LXXX. Quod si juvenis sit Medicus, & vsque ad vicesimum primum diem patiens neque salutem consequatur, neque convalescat, vt simul alij Collegæ convocentur, insinuet; nam vsque ad hunc dierum terminum libenter se concredunt patientes Medico, cui fidunt; deinceps diffidere incipiunt, & si quid mali contingat calumniantur; si enim intra primos dies quis moriatur, tribuitur viribus ægritudinis: postmodum si pereat erroribus adscribitu Medicinæ. *Idem.*

LXXXI. Errores ægrorum qui deprehendunt & patefaciunt Medici, suæ existimationi, vna atque ægrotantium saluti consulunt: Miram quandam rem esse indicant adstantes clam susceptum cibum fuisse Medicum vere cognoscere & enunciare, obstupescuntque propterea quasi divinatricis cujuspiam facultatis munus hoc esse sibi persuadentes, cum tamen ipsius artis Medicæ principia id doceant: Cum ægrotaret *Filius Boëthi* (*Galen. lib. de Præcognit. ad Posthum. cap.* 7.) & liber à morbo factus rursus in morbum incidisset, deindeque soluta febre denuo febriret: & quæ palam exhibebantur, & qualitate idonea, & quantitate congrua essent, puerum aliquid clam comedere *Galenus* asseveranter enunciavit, artificioque adhibito tandem detexit; Profecto *Hippocrat.* oraculo fretus, pueri recidivarum causam in cibum clam assumptum vere reducere debuit ac potuit: Secundo enim *aphorism. sect.* 8. habetur, Si à morbo quispiam cibum assumens vires non recipiat, copiosiore alimento corpus onerari indicat, Si vero modice epulanti idem eveniat, vacuationis indigentię signum est: Tres enim sunt casus in quibus corpus non restauratur, Vbi non datur quantum oportet, Vbi plus, & Cum corpus evacuatione indiget: Contemplanti itaq; *Gal.* pueri corpus nulla

vacuatione indigere, palamque cibos congrue illi exhiberi, facile fuit colligere plus illum comedere, quod recdiivæ causa esset, sed clam sumptum: Id autem affirmare potuit *Galenus* observata pulsus mutatione ejusque agitatione, non ex animi aliquo affectu procedente, vt in muliere, de qua *Galenus loco citat. cap. 6.* & servo, de quo *ibidem*, sed vnum corporis excessum id facere collegit evidenter &c. Sed si quæ hac in re fecit *Galenus* consideremus, non vnius solius artis Medicæ beneficio tale quid eum deprehendisse intelligemus, sed communis naturæ auxilio, quod ad ejusmodi astutias detegendas necessarium esse ille in libro de Ijs qui morbum simulant cognoscendis constituit, etiam vsum fuisse. *I. Bapt. Sylvaticus Histor.* 4.

LXXXII. Non est vt *Galenum* timiditatis aut negligentiæ accusemus qui abscessus Filij Pisonis necessariam incisionem ad festinam puris emissionem habendam tardaverit: Si quidem Pisonem Patrem tarditatis causam fuisse affirmavit: Solent Patres, Filiorum eximio amore correpti, eorum morbos plus justo timere, de exhibendis medicamentis dubitare, incisiones abhorrere, ejusmodique necessaria auxilia, sua authoritate in longum trahere: *Galenus* propterea prudens, ex incisionis tarditate periculum imminere nullum animadvertens, Patri timenti temporis quidpiam condonare coactus est, maximo in Vrbe Roma viro: Se tamen de re hujusmodi maxime necessaria sollicitum fuisse admonuit; Patris scilicet timore & authoritate incisionem tardante, morbi tempore è contra festinam puris emissionem requirenre: *Galenum* autem ab ea animi sollicitudine liberarunt Imperatores ipsi, exhibito puero medicamento, h. e. theriaca (de ea enim ab ipsis dari solita sermonem eo in loco *Galenus* instituerat) quæ sua attenuante facultate collectum pus magis attenuasse potuit; ita vt cute ab emplastro superimposito decenter emollita locum ipsa aperuerit natura: Hoc Medici ipsi observant frequenter *I. B. Sylvaticus Histor. Medic.* 1.

LXXXIII. Vt morbus animi corpus ipsum in passionis consensum trahit, sic & corpus animam vicissim ad patiendum trahit: Animi propterea morbos, vt corpori infestos, cognoscere ad Medicum pertinere fatetur quisque vulgari prudentia hos cognosci etiam ab his qui exiguam medicinæ scientiam adepti sunt, *Galeni* fuit opinio *libro de Pracognit. ad Posthumum*, vt ideo majori reprehensione digni fuerint Medici illi Romani, qui mulieris amorem, & servi sollicitudinem non deprehenderunt: Ille enim vocatus vt fœminam noctu vigilantem inspiceret, & ex vna jacendi figura in aliam crebro se transferentem, vt ipsam sine febre reperit, percuntatus est quæcunque sigillatim illi contigisse poterant quæ vigilias fecissent, Illa autem nihil interdum respondente, interdum ad somnum se componere fingente, *Galenus* duorum alterum secum ipse colligit, vel atræ bilis vitio mulierem laborare, vel rei, quam fateri nollet, moestitia laborare: Cognoscendi tandem amoris is fuit modus, Cognito prius nulla corporis parte mulierem affligtari, sed molestia tantum animi quadam perturbari, contigit vt quodam è theatro perveniente, Pylademque saltantem conspexisse narrante, statim vultus mulieris & faciei color immutatus sit; quod *Galenus* observans, brachio manum statim admovit, pulsumque subito varijs modis agitatum invenit quod quidem animi perturbati indicium fuit: Idem quarto die ad ejusdem Pyladis mentionem pulsum variis modis subsultasse observans, in eadem opinione magis est confirmatus: Servi autem atriensis sollicitudinem hac via deprehendit: moestitia ille afficiebatur quia rationem pecuniarum, quas administraverat, redditurus esset, cujus summæ non parum deesse sciret; præ moerore vigilabat, animumque despondens tabescebat: Prius itaque senem servum illum nullo corporis morbo laborare Domino annuntiavit: Hic autem cum ex monito *Galeni* atriensi diceret se id tantum argenti quod haberet repetisse, hic credens se administrationis suæ rationes non redditurum, tristitiam ab animo deposuit & pristinum corporis habitum jam tabescentem tertio die recepit: Videbuntur ea fortasse leviora quam deceat & curiosa nimis, sentio tamen ipsa esse & scitu digna & vtilitatis plena: Ad veram in arte Medica gloriam assequendam quanti referat certa & vera prædictio à multis demonstratum: longe autem gloriosius & honorabilius esse etiamnum quæ animus occulte continet cognoscere & patefacere inde constat, quod vaticinantes & Physiognomonicos, ac alios quosque animi nostri occulta deprehendentes, imitetur tunc peritus Medicus: Vtilitas propterea cognoscitur manifeste, quia citius, facilius & jucundius sanitatem consequuntur ægri, quos morbi causa à Medicis non recte cognita, & ab eis præ timore, pudore, celata ac simulata, pejorem in dies conditionem acquirere prorsus necesse est. *Ioh. Bapt. Sylvaticus Histor.* 3.

An med. debet ægro morbi eventum prædicere?

LXXXIV. Id Ego & Collega N. nuper factitare cogebamur, Cum enim Nob. N. hoc à nobis anxie efflagitaret, quippe qui ad jusjurandum Medicum & conscientiam nostram provocabat, mortemque se neutiquam expavescere animoso dictitabat, quin se simimet de hac felicitate, quod ex ærumnosa & calamitosa vita hac tandem emigrare debeat, vnice gratulaturum profitebatur, de vita ipsum summopere periclitari, (si quidem diarrhœa vltra octiduum ab eo, vtpote sexagenario sex annis & majore, neglectui habita, ita demum exasperata fuit, vt profuso sero bilioso primum copiosissimo cum pituita viscida, mox bile instar æruginis virescente, inde ex nigro flavescente, tandem fæcibus limosis excretis, vires mirum quantum collaberentur, noctes inquietæ redderentur, singultus vrgeret, catarrhus ad pectus descenderet, vrina item supprimeretur, mitescentibus interim doloribus arthritIcis, levis paraphrenitis accederet) aperte quidem significavimus, remedia tamen propterea, cum sui, tum suorum ac nostri causa studiose inculcavimus, Hoe cognito, quanta lætitiæ signa ediderit, quas gratias ob candorem hunc nobis egerit, scribere non licet: Gerebantur hæc triduo ante obitum: An recte egerimus? dubium quibusdam; At quomodo obtestationes declinassemus, quomodo rationibus quas adducebat, Politicas, Theologicas, satisfecissemus? Cum igitur ipsum tam Heroico & impavido videremus animo, nihil dissimulandum, sed quod ægritudinis conditio persua-

suadebat, palam & sine fuco ipsi significandam duximus. *Mic. Doringius Cent.* 1. *Epist. Sennerti* 84. Medicum ægrotanti morbi eventum cognoscere cupienti, mortem palam prædicere debere apud me dubium non est, Sunt enim rationes & Politicæ & Theologicæ, ob quas utile esse puto ægro morbi eventum cognitum esse: Neque causam habet Medicus cur ægrum, præcipue cordatum, vera scire cupientem, fallere debeat. *Sennertus Epist.* 85.

LXXXV. Sicut Navarchis, ita perinde & Medicis summæ loco prudentiæ est sinus obliquare, ubi per sævitiam tempestatis non licet rectum tenere cursum: Id quod in multorum morborum curatione sæpius contingit. Quippe in infido hoc, & æstuoso utique mari navigantibus tot tantæque interdum procellæ symptomatum ex improviso ingruunt, ut amisso gubernaculo, velorumque & acus magneticæ usu, nec cursum corrigere possint, nec sistere navigia, sed fluctuum impetu abrepti incumbentibus ventis quantum licet indulgere cogantur: hocque ut nauclero artis suæ honos constet & vectoribus vita: ubi igitur incrudescentibus ex inopinato accidentibus ægroti cujuspiam salus in extremum deducta est discrimen, Medico est curam suam à destinato morbi ipsius in totum profligandi cursu prudenter deflectere ad maturius compescendum intervenientium furorem symptomatum, ne his intempestive neglectis, deficientibusque ægrorum viribus, opportunitas inceptum opus perficiendi à fato præcidatur. *Gualterus Charleton Tractatu de Scorbuto caput* 14. §. 1,

LXXXVI. Falluntur, & discipulis suis, non minus quam ægris injurij sunt Medici Doctores omnes, qui putant, docent saltem, curari posse ullos ex Arte morbos neglectis gravibus, ideoque urgentibus ipsorum symptomatis: quæ volunt omnia primariis morbis curatis sponte cessare, postquam magno mortalium damno observamus in dies ob præfractam horum medicastrorum pertinaciam negligentiámque, à symptomatibus gravibus tolli tam sæpe prius ægros, quam tolluntur ab ipsorum medicamentis morbi solum curati. Adde quod medicamenta symptomatibus quibusvis tollendis minuendisve convenientia, emendent corrigántque simul vitia humorum partiúmve solidarum à quibus pendent immediate ista symptomata. Tolluntur ergo simul morbi dum tolluntur symptomata. Neque dubitamus cum Medicis nonnullis celebribus in morborum censum referre humorum vitia, quia non minus ad totius corporis & functionum integritatem requiruntur faciuntque partes contentæ quam continentes. *Franc. Sylvius Pract. lib.* 1. *cap.* 29. §. 75. & 76.

LXXXVI. Cognoscenda Medicis non tantum communis, sed præcipue propria cujusque natura (ἰδιοκρασίαν vocant Græci) quam qui perspectam habet, is demum vere medetur, penetravit quippe ad naturæ penetralia. *Tulpius Obser. lib.* 1. *cap.* 23.

Ne quis praxin temere, at prudenter exercere discat, suadeo omnibus ut *ubique & in medicamentis præscribendis, & in diæta constituenda considerent quid uniuscuiusque ægri Natura ferre possit, quid ferre recuset.* Hoc autem nonnisi per experientiam sedulam & accuratam potest addisci. Interrogandi scilicet Ægri qualia alimenta commode ferant, qualia ipsis molestiam creent, qualia insuper incommoda à singulis Alimentis noxiis patiantur, Neque enim eodem modo afficiuntur singuli à singulis. Fateor equidem Medicum multorum annorum praxi, ac diligenti observatione in multis facta peritiam consequi, secundum quam prœter propter judicare poterit de multis alimentis, huic aut illi vitiosæ corporis constitutioni noxiis, accidet tamen in dies ut Medicus, alias peritissimus, fallatur nihilominus in plurimis, aliter in uno quam altero ægro, simili corporis ægritudini prædito evenientibus. Sic e. g. eveniet plurimis affectibus melancholicis & hypochondriacis laborantibus qui lac dulce ferre nequeunt, quod ab ipso tensa habeant hypochondria, dum nonnullis nulla inde accidet noxa, quod sola duntaxat constare potest experientia, & singulari observatione, quo scientia non pertingit, in universalibus hærens. *Francis. Sylvius de le Boë Praxæos Append. Tract.* 5. §. 214.

LXXXVI. *a.* Alterum & hoc monendum, ut Medicus, quoties aliquid singularis observat in suis ægris, ab his aut illis alimentis male habentibus, toties sedulo scrutetur & investiget symptomatis illius causas veras, quo illis quantum possibile accurate inventis, facilius ac felicius iisdem succurrere queat malis; Nam nihil æque ægris commendat Medicum quam inventio causæ latentis, ejusdemque curatio artificiosa, cæteris Medicis inaccessa. Quoties namque accidit practicis ut affectus rebelles ipsis occurrant, quorum dum exempla non habent in suis authoribus Medicis ex libris tantum docti, nec illorum causas veras eruere didicerunt, hæret illis aqua, nec curantur ægri donec alii vocentur in rerum arduarum examine exercitati, qui solertia sua illos eruant, & sæpe non tantum feliciter, sed & facile curent ægros pro incurabilibus habitos, quod quantum ad famam Medico conciliandam faciat, nemo non videt. *Idem.*

LXXXVI. *b.* Variari possunt medicamentorum formæ, tum pro ægrorum morosorum aut delicatorum lubitu, tum pro simplicium diversitate, tum pro singulorum operatione magis vel minus felice, & quidem secundum ipsorum subjectorum diversitatem. Notum enim in uno homine non tantum unum medicamentum, sed una forma exhibitum felicius operari quam aliud, vel forma alia: Ad quam rem Medicum imprimis attendere oportet, quo & suis ægris placeat, & felicius faciliusque curet. *Fr. Sylvius Append. Tract.* 6. §. 247.

LXXXVI. *c.* Non semper ægris severe deneganda quæ natura summe appetit. Si quidem videmus nonnullos haud prius ex quartana, & aliis morbis chronicis convalescere quam illorum appetitui satisfiat: Mulier ulcere maligno circa fauces laborabat, cibum & potum nonnisi magno cum labore poterat deglutire; quamvis minime gravida hæc vel illa appetebat, haleces, carnes & pisces

sale & fumo induratos, aliosque concoctu difficiles cibos, quæ quamvis dura sine difficultate deglutiebat; amygdalatum, hordeatum, us carnium abhorrente stomacho nequaquam adeoque sæpissime totum triduum à cibo & potu abstineret donec appetitus ille vitiosus simul recurreret. Præterea quamvis quod appetebat morbo contrarium esse, eo tamen sine noxa vescebatur: quicquid autem respuebat licet idoneum, nauseam, imo paroxysmos febriles inducebat. *Hildanus obs.* 37. *cent.* 1. Ideoque latius explicandus Hippoc. aphor. Paulo deterior cibus &c.

LXXXVII. Non rara, imo frequentissima est, apud *Hippocratem* cura quę *Tentativa* vulgo nuncupatur: Ita sane ab ineunte lateris dolore, ut pleuritidem detegat, siccis utitur fomentis. 6. Epid. sect. 7. tit. 1. *Hos ita pressos nihil juvit manifeste eorum quæ Tentavi, neque alvi perturbatio nec venæ sectio.* Loquebatur autem de constitutione quadam tussiculosa, in qua rheumatismus multificariam cum sævis symptomatibus afficiebat: Lib. de Locis In aurium dolore jubet calida infundi medicamina; & si dolor ab his non sedatur, ad frigefacientia confugi, & inde subdit, *Et semper non sanantem variare oportet modum, & si quidem peius reddiderit malum, ad contrarium te converte,* Ideo lib. de Arte. *Quæcunque ob id quod non satis noscantur ægri mala perpetiuntur, ea non ad Medicos curantes ipsos tanquam ad ipsorum authores referenda sunt, sed ad naturam ipsius ægri, itidemque ipsius morbi. Sinibaldus Hippocr. Antiphon. lib.* 2. *antiph.* 1.

LXXXVIII. Tentativam curationem esse celebrandam in plurimis morbis doctissimè *Trallianus* edocuit lib. 2. cap. 3. Et *Galenus* eam confirmat quando morbus indiget vacuatione, vires autem eam non patiuntur, ut in melancholia sæpissimè accidit; pro cujus morbi medela maxima debet esse de sanguine mittendo providentia, quoniam corpus humectationem requirit: Si tamen suspicio sit quod in universi corporis venis sanguinis melancholici adsit abundantia, tunc tentative sanguinem mittendum esse imperat. 3. de loc. cap. 7. eúmque ita jubet emitti ut si incisa vena pravus nigérque sanguis extrahatur, exire permittatur, Si vero vero purus, supprimatur. Similem curationem exequendam imperat in Quartana 1. ad Glauc. 11. qua correpti calore sanguinis indigent, quo imposterum crassus fæculentúsque humor coqui possit: Et maxime quum in morbo diuturno metus sit ne extracto sanguine vires deficiant: Quare in his morbis à crasso humore subortis, sanguinis missio nihil mediocre facit, si quidem si convenit, juvat juvamento maximo: Si vero necessario, non est, tunc eis est nociva valde, in quantum debilitat, & in quantum educit contrarium melancholiæ. Sic Idem 6. aphor. 31. cum inter eum & alium Medicum dissensio esset circa localium impositionem in juvene lippitudine laborante, illius consilio balneum (fomentum, lavactum, seu particulare balneum intellige) tentandi gratia fuit applicitum. Auxilium sane curatorium & diagnosticum nam si adhibito fomento dolor augetur, signum maximum quod in corpore lateat humorum redundantia, insigni vacuatione curanda: Si contra contingit, fomentis usus est accommodis valde. *Zacutus m. P. H. p. m.* 96.

LXXXVIII. *a.* Medicus interdum falli potest ac ægrum perperam curare, maxime quando præjudiciis excæcatus & turgens, non satis attendit ad Juvantia & lædentia, quin mavult perire suum ægrum quam mutare suam sententiam, utut erroneam, & Ægri statu in dies in deterius vergente confutatam. *Franciscus Sylvius Prax. libro primo, cap.* 30. §. 19. Vide §. 68.

LXXXVIII. *b.* Illud cavendum ne dum uni humori peccanti prosumus, alii noceamus, quamvis enim nobis constet experientia, *Medicamenta assumpta imprimis agere in humores peccantes*, quoties ipsis corrigendis sunt maxime convenientia, tamen constat quoque eadem experientia *Medicamenta plurimis humoribus diversis alterandis apta, quodammodo etiam operari in non peccantes humores, ubi vel copia maiori simul assumuntur, vel diutius usurpantur.* Quamvis proinde non semper mox noxa notabilis observetur ex usurpatione medicamentorum non usque quaque humoribus peccantibus accommodatorum eadem tamen sensim se promit, attentis omnium, quæ obægris contingunt, mutationum servatoribus Medicis, qui mox ubi aliquid nociturum prævident, eidem prudenter provident; atque mutant medicamenta à quibus scopum sibi propositum plene non vident sperandum. *Idem Tract.* 6. §. 257.

LXXXIX. Quemadmodum in omnium Artium scientia, Ratio scil. & Experientia, admodum necessariæ sunt, ita & in methodo una sine altera esse nequit; Ratio quid agendum sit indicat, Experientia quæ Ratione inventa sunt confirmat, & docet ex arte exacte operari: Non omnia tamen aut sola Experientia aut Ratione inveniuntur: Galen. 3. m. m. 1. Etiamsi quædam sola Ratio inveniat, alia Experimentum producat, semper tamen, quantum fieri poterit, Experientia & Ratio, veluti fulcra quædam, quibus Medicina firmatur, conjungenda sunt: ita ut in Theorematibus, vel Medicamentis Ratione exploratis, Experientia sequatur, Ratio contra in illis quæ sunt Experimento inventa, subsequa sit. 2. meth. cap. 6. Sic autem illæ connectantur ut mutuo inter sese firmentur, mutuámque fidem vicissim accipiant, nec possit dari vera Ratio quæ contradicentem habeat Experientiam, nec contra; Ambo scil. vera sint, ut & illa quæ ab hisce recte inventa sunt: ubi vero illæ pugnaverint, necesse est aut inartificiosam fuisse Experientiam, aut oppositam Rationem tantum apparenter veram, quæ standum non est, nec propter eam à sensibus & Experientia recedendum. Ideóque Ratio sine Experientia nulla est, & Experientia sine Ratione invalida, & hæc citra illam fallax & captiosa: Quamvis inter utramque palma admodum ambigua sit: Experientia enim paucas admodum affectiones, & eas quæ crebro & frequenter eveniunt cognoscit. Ratio autem non minus raris, quas nunquam vidit, quam frequentibus opem fert, ut pote quæ omnium naturas, differentias & causas discursu ac ratiocinio investigat, vel scientifica cognitione, vel saltem artificiosa conjectura, certa tamen & ad scientiam proxime accedente comprehendit. Præterea Experientia nonnisi ea acquirit quæ sæpe simili modo contigere, & cum omnium membro-rum

rum affectiones simplices & compositæ, tam similarium quam organicarum partium, in concursus redigi nequeant, impossibile est ut omnium comparetur Experientia, sed frequentium tantum; ideóque plurium morborum nec cognitionem nec curationem illa ipsa adsequitur vel attingit: Quid quod frequentium morborum nonnulli plerumque invadant sine concursu symptomatum, nec nisi conjectura & tentativa curatione possunt dignosci, unde sola Ratio hac via procedendo potest quam quærit notitiam comparare. Experientia autem non illa tentantis remedij potentiam agnoscens, eam cum sequente opere jungit & confert, indéque facile conjicit, quantùm & Nocentibus morbi cognitionem assequitur & totam curationem instituit, minime vero Experientia, quæ vires auxiliorum ignorans, nullo delectu quodvis ad curationem adhibet, ita ut si à primo res non eveniat, nesciat quo transeundum, sed casu & fortuna ad alterius opem confugit. Uuut tamen sit, Rationem hic & similia nobis dictare, tamen sit, Rationem hæc & similia nobis dictare, tamen & Experientia admodum necessaria est, utpote quæ ordine naturæ illam merito præcedit, cum non post Rationem Medicina, sed post medicinam Ratio sit inventa, licet Ratio propter dignitatem Experientiæ non cedat, Interim ne Ratio claudicet, alteri quoque cruri, Experientiæ nimirum, insistat, quæ vel sola sæpe sufficit: Quæ enim clare, inquit Sennertus Inst. lib. 5. p. 1. cap. 22. sub sensus nostros cadunt, nihil dubium, nihil anceps relinquunt, verum ubiquædam illos fugiunt Rationem illis superinducere conandum est, sic tamen ut non procul, nec confusa & infinita colligamus, & longe demonstrationum principia deducamus: Et cum id quod Experientia inventum est Ratione comprobari potest, id proculdubio longe certissimam est: Verùm ubi Ratio adversatur. Experientię potius inhærendum, quæ tamen sit Medici periti, certa & indubitata; nam si sit incerta & mala, ad totius hominis interitum vergit, unde dixit Hipp. 6. Epid. 2. 29. Nihil temere Experiatur Medicus. *Frid. Hofmannus m. m. lib. 1. c. 5.*

XC. Cùm morbus superveniat interdum alteri morbo ut remedium, An natura tantum expectari debet, an verò arte procurandus? Celsus lib. 5. c. 28. sect. 4. minime procurandum esse innuit, cùm scribit esse fortuitum medicamentum Sacro igni accedentem uno die febrem, qui humorem noxium absumat: qua in re sequi Hippocr. visus est, qui verba faciens de hujusmodi morborum permutationibus, dicebat l. 1. de morbis, Talia in morbis fieri nulla Medicorum inscitia aut sapientia, sed sponte & fortuito successu: Tamen quia ars imitatur naturam, idcirco quod natura facit, id fieri à Medico etiam debet. Ab ea sudores ciente, evacuante per alvum, aut hæmorrhoidas, aliáque similiter efficiente, rectitudinémque dum juvat servante, didicit facere Medicinam Medicus. Quare in hac difficultate dicendum est successionem morborum à Medico procurandam esse, ut prior morbus tollatur: Hinc Hippocr. 6. aphor. 15. ait longo alvi profluvio laboranti, si vomitus superveniat morbum solvere, vbi Galenus inquit. Hoc unum esse exemplum eorum quæ rectè à natura geruntur, quod utique Medicus imitari oportet, Sed si ita se res habet, cur Celsus febrem quæ sanat Sacrum ignem appellat medicamentum fortuitum, & scribit Hipp. talia fieri fortuito successu? ℞. id esse quia periculosum est febrem excitare; nam si in corpus cacochymum inciderit, periculum est ne mali motis fiat: si in corpus purum, ne corrumpat humores, aut in hecticam transeat: Ideo magna cautela procedendum est, ac potius eo remedio fortuito quam arte facto utendum: nam filio Numenii apoplexia laboranti, febris superveniens perniciosa fuit. *Rubeus comm. in Celsi l. c. p. 210.* Non idem judicium est de affectibus qui aliorum medela sunt de quibus Hippocr. 6. Epid. sect. 3. vt Hæmorroidibus, fistulis, aliisque abscessibus, *Quibus* inquit, *in morbis facti decubitus liberant, eosdem si ante fiant prohibent.* Nimirum abscessus qui quum superveniunt solent morbos tollere, iidem si fieri anticipent liberent, aut etiam si fieri non anticipent, fiant tamen arte & à Medico: Hac causa multis quibus à magnis morbis malè timemus, curamus hæmorrhoidas facere; Aliis etiam crura fricamus fortiter, non aliam ob causam quam ut fiant podagrici: quod quidem est morbum morbo curare, aut morbo à morbo præservare. Verùm non indistinctè pro quovis morbo quivis abscessus procurandus, sed pro quocunque is qui tali morbo utiliter solet succedere. Velut si quis superiori anno ab Epilepsia liberatus est superveniente podagra; nunc à podagra se sentiat valde liberum; tentetur verò incubo, aut vertigine, aut omnino capitis gravitate, prudenter facies si pedes frictione & labore lacessiveris ut à capite avertas. *Vallesius 6. Epid. sect. 3. p. m. 659.*

XCI. Maxima pars morborum materialium curationis est in ea consultatione, Quæ Evacuationes promovendæ. Quæ cohibendæ, Quæ sinendæ tantum. Quæ consultatio non tam simplex est, ut videtur quibusdam, qui multorum inexperti facile enunciant Nullas Evacuationes Symptomaticas utiles esse, sed omnes noxias, unde statim fit ut sint omnes cohibendæ, sin minus nullæ juvandæ: Itaque hi vix invenire possunt ullas evacuationes spontaneas quas oporteat promovere: Nam eas quæ ante concoctionem fiunt, non promovebunt, ut pote symptomaticas, & ut ipsi putant, semper noxias; quæ post concoctionem multò minùs, quas sinere oportet ex Hippocr. An ergo morbi omnes expectant judicationem perfectam? & an nulla est bona quæ perfecta non sit, sed omnis imperfecta statim est mala & lædens? At vere Gal. (cui hac in parte nullus Medicorum repugavit) quatuor Judicationum differentias usurpat, 1. Optimam perfectámque, 2. Bonam & imperfectam. 3. Pessimam & repente interimentem. 4. Malam & noxiam, sed non interimentem

Nimirum vacuationes symptomaticæ, & quæ nondum concoctis morbis fiunt, esse possunt pessimæ & interimentes: aut lædentes quidem, sed non adeo: aut etiam juvantes, etsi non optimæ: quia earum quædam vires solvendo & corpora colliquando, de propria verò morbi materia vacuando nihil, aut minùs quam ut levare ullo modo possint, ad intertium trahunt: Quædam minuendo quidem morbi materiam juvant aliquid, verum neque facile neque intra proprios morbi fines, sed vix tandem, ac per abscessus liberant: quo respiciens Hippocr. talia omnia solet dicere aut mortem, aut difficile judicium significare: constat vero hoc non esse lædere, sed juvare minus quam si essent perfectè judicantes: nam sæpe qui per tales evacuationes cum diffi-

cultate liberantur, nisi ullæ tales acciderent morerentur, hoc vero haud dubiè est eligibilius: Chærionem, qui tam graviter ægrotans, cum habuerit perpetuò dejectiones biliosas, exiguas & sinceras, liberatus est intra xx. dies, quis dubitet fuisse moriturum si cum eadem malignitate habuisset nullas? alioqui fuisset in eo utendum perpetuò alvum sistentibus, quo nihil excogitari posset illi pernitiosius, quia quæ ob malignitatem à natura non retinebantur, repercussa & cohibita in superna irruissent aut intra hepar & magnas venas suppressa, ac malignius corrupta, hominem interemissent: Contra ergo facere oportuit, attemperare, ut sinceritas illa excrementorum domaretur, & clysteribus extergentibus alvum eluere, ut quæ ibant exiguæ dejectiones, fluerent aliquanto largius, & quæ biliosæ, minus hærerent intestinis, & hærentes roderent: dandus ergo erat exitus iis quæ, etsi intempestivè, nec expectata coctione, tamen quæ ob acrimoniam retineri non poterant, à natura pellebantur. Errant enim si qui putant nulla quæ intempestive exeunt, pelli à natura, sed vi morbi quasi regurgitare, aut quasi liquata fundi omnia: nam quæ concocta & secreta sunt excrementa pellit natura, retentrice, quæ cōcoctrici ante subserviebant, jam tunc, quasi peracto opere, cedente expultrici: sed antequam concoquantur quæ adeo acria sunt aut maligna, ut irritationem ferre natura non possit, cogunt expultricem insurgere ante tempus, quod nihilominus naturę opus est, etsi irritatæ nimis: quæ vacuatio cohibenda semper non est, sed aliquando etiam juvanda, ut quæ retinerentur periculosius, facilius exeant. Quid ergo? Omnes vacuationes spontaneæ juvandę erunt etsi symptomaticæ & intempestivæ, quia sunt naturæ opera? Minimè, nam neque omnes utiles esse diximus: plurimæ enim earum sunt exolventes & syncopales; atque plurimis Medicis, quas cohibere oporteret, augere studentibus, mortui brevi sunt sudando, dejiciendo, aut fluente affatim sanguine; Quod non immerito evenit, nam cum natura in ipso judicationis tempore, & coctione peracta ac secretione, pellit, ut ordinate, ita & moderatè id facit: pellitque morbi causam seorsum à bono succo, cum modico ejus, & spirituum dispendio: tamen cum incocta & malè secreta cogitur per irritationis vehementiam expellere, velut præcipitatur, deponitq; cum malis bona, simulque aliquando vitam exhalat, hæc cum fieri incipiunt, nisi quis frænet impetum & obsistat, atq; revulsionibus, refrigerationibus, adstrictionibus &c. occurrat, non vacarit culpa, quod mori siverit. Quid ergo evenit ex dictis? Evacuationes omnes symptomaticas h.e. intempestivas, quæque ante judicationis tempus perfectæ, succis nondum satis coctis aguntur, hac quidem causa malas esse, h.e. malam significationem præbere, quia aut tantam excrementorum copiam, aut adeo malam qualitatem indicant ut expultricem ante consuetum naturæ tempus pellere cogant: aut tantam retentricis imbecillitatem, ut excrementa neque solito plura, neq; maligniora, retinere usq; ad naturale pellendi tempus non possit, non tamen proinde omnes eas lædere, sed quasdam etiam juvare aliquatenus. Igitur quæ lędunt, tolli se indicant; quæ juvant, servari aut augeri.

Distinguere igitur opus est evacuationes noxias ab utilibus, ut scias quas debeas cohibere & quas secus. Hippocr. certè conferentia & tolerantia distinguit: conferre enim dicitur quod morbum minuit; bene tolerari, quod facultatem non debilitat. Constat ergo vel ex ipsis notionibus, illam fore optimam evacuationem quæ morbum tollat & facultatem non debilitet: Illam pessimam quæ debilitet, aut etiam prosternat vires & morbum augeat: Mediocres vero quæ inter has erunt: & quibusvis boniquam mali inerit, esse ponendas in bonis, etsi aliquatenus etiam malæ sint: quibus plus mali, in malis, etsi boni aliquid habeant: Certe morbum omnino, ac secure tollere non possunt, nisi quæ optimæ judicationes ac perfectæ sunt; quas modo nullatenus vocamus symptomaticas, etsi genere p.n. sint, ut fluxus sanguinis è naribus: Omnino non debilitare facultatem ne hæ quidem possunt, Nulla enim tam naturalis & omnibus numeris absoluta vacuatio est, cumqua nulla fiat spirituum effusio & exolutio virium; nam & ab optimis judicationibus manent homines debilissimi, & à pessimi succi vacuatione, cum fit affatim, moriuntur hydropici: Sine ulla igitur exolutione virium nullæ evacuationes fiunt, morbum omnino nullæ tollunt præter perfectas judicationes, quæ & ipsæ fiunt cum exolutione, etsi minima; aliæ omnes symptomaticæ sunt, & conferentiam ac tolerantiam minorem habent, tamen utrisque evenit esse in illis differentiam magnam majoris & minoris: nam quædam earum morbum minuunt aperte, quædam nihil, quædam etiam augent: hæc in ægris experimur quotidie: quibusdam eodem tono manet, aliis increscit, ita & ab alvi fluxu, vomitu &c. Quædam etiam evacuationes manifestum post se languorem relinquunt, quædam minimum, aut manifesté nullum, quædam etiam videntur vires auxisse, quamquam id in essentia fieri non potest, sed ob depositam aggravationem: Igitur illæ evacuationes, quæcumque sint, & quocumque tempore fiant, quæ plus detrahant facultati quam morbo, cohibendæ sunt: Quod si vires valde prosternant, cohiberi etiam debent, etsi morbum æque tollunt; Evenit enim aliquando mori hominem concedentibus simul facultate & morbo, tanquam bello Cadmico. Quæ autem plus detrahunt morbo quam viribus, aut atque suppurente tamen virtute, ut spes sit fore, ut homo, etsi debilis, evadat sanus, sinendæ sunt: sinendæ, inquam, ne si, utilitate capti, augemus, debilitate plus aucta hominem prosternamus: augendæ verò tunc solum, cùm minuentes bene morbum, facultati officium exiguum, neque tamen ipsæ satis abunde fluunt pro multitudinis ratione, seu pro indigentia, Alioquin nullæ quidem augendæ, sed sinendæ tantum sunt. Verum quoniam Conferentia & Tolerantia posteriores esse videntur ipsis evacuationibus, atque fieri poterit, ut si judicium de utilitate & noxa ferendum ab ipsis expectetur, serius quam expediat auxiliemur, necesse est scire qua ratione possimus mox atque incipiunt prænosse quales futuræ sint, ut secundum id præjudicium de cohibendis, sinendis aut cogendis decernamus. Id verò non potest aliunde capi quam ex conditionibus quæ bonas aut malas vacuationes solent comitari.

Quamprimum igitur evacuatio aliqua insignis ægroto accidit, considerare debes regionem, conveniens sit, an non, idque an simpliciter an in hoc morbo: Dico autem simpliciter, ut sanguini vacuando, uterus, & post hunc hæmorrhoides: Vacuandæ bili & pituitæ, ventriculus & gula, & post hunc alvus: expurgandis renibus & venoso generi, urina. Non simpliciter, sed huic morbo, sunt quædam commoda, & vomitus sanguinis incommoda evacuatio est; per suppressiones

autem

autem menstruorum, non adeo: Itaque multò magis laborabis vomitum sanguinis cohibere in viro, cui nulla evacuatio sanguinis consueta defuit, quam in muliere cui menstrua defecerunt: in hac enim sine aliquantum fluere, deinde etiam sistes: Alvus commoda est evacuationi, tamen in pleuritide & aliis thoracis morbis, non ita: proinde in his morbis expurgationi ex alvo non ita studebis vt in putridis febribus: Eodem modo alias omnes vacuationes considera; eas quæ per vias à natura illis assignatas aguntur præferens reliquis, & in his cuique morbo accommodatas (*De vacuatione quæ per vterum contingit inchoantibus aut mediis morbis, vide suo loco.*) Cujus regionis commoditate peccare sæpe solent Medici fluentibus menstruis: Eodem autem modo peccabunt in alia quacunque vacuatione, si solius regionis rationem habeant: nam ex quacunque potest bene & male exire.

Ergo post regionem considerandum est morbi tempus, quod concoctione materiæ præcipuè distinguitur: videndum ergo an concocta jam satis sit, an nullatenus, an aliquantum: Nam evacuationes quæ per morbos fiunt, quo fiunt citius, eo sunt deteriores: quo posterius, reliquis bene procedentibus, eo meliores: Atque ea causa, cum est quod postulet inchoatas evacuationes promovere, non expectata perfecta concoctione, tamen cum aliqua audacius id agimus quam per cruditatem summam: Consideranda etiam est dies; si quis enim sudare incipiat 3. 5. 7. aut aliqua sequentium decretoriarum, eligibilius & melioris spei est quam si 6. aut 8. aut 10. Nimirum in diebus decretoriis bonæ meliores, & malæ minus malæ esse consueverunt: atque hac consideratione magis audebimus sudores, & fluxus sanguinis, & evacuationes alias sanguinis quascunque his diebus promovere quam aliis.

Consideranda deinde qualitas, an scil. talia evacuentur qualia oportet: si enim pro morbi materia excernantur ex ventre pinguia, aut cruenta, aut ramentosa, aut pro serosa humiditate exudetur pingue & crassum, nullus eam evacuationem juvare studeat, sed sistere, vt quæ haud dubiè, morbo nulla ex parte imminuto, facultates plurimum dejiciet: Ita etiam per morbos pituitosos, vt v. g. hydropis genera, dejectiones biliosas, vt febrem ardentem, aut phrenitidem pituitosæ, nullius commodi esse possunt, eoque attemperandæ aut sistendæ magis quam juvandæ sunt, Posthæc quantitas impetusque debet considerari, quia à copiosis & rapidis timemus virtuti; à minimis & lentis, ne nihil prosint.

Igitur hac consideratione affluentes & impetuosus evacuationes nunquam juvabimus, ne si aliæ conditiones omnes optimæ sint, sed cum maxime sinemus, cohibebimus autem cum aliis conditionibus aliquid deerit, vt si die incommoda aut regione, aut qualitate: cohibebimus vero tanto majori aut minori conatu, quanto plura aut pauciora evacuationem damnabunt.

Debiliter autem tentatas, si alia omnia attestentur, juvabimus semper; erunt enim tales judicatoriæ, neque integræ: Sed & cum quædam renuant, si alia plura annuunt, promoveri non raro tales debent: veluti si per febrem biliosam, die aliqua decretoria alvus incipiat bilem fundere, non affatim, & alioqui Medicus ex bile multa pendere morbum timeat, ea bilis per ventrem effusio sisti non debet, quin potius invitat ad expurgationem, etiam si cocta satis materia non sit, quia ea dispositio præcipuè cum quodam murmure hypochondriorum proxima turgentiæ est: Atque ita videas Hippocr. ad expurgationem dicere solere, nunc, vt 4. de rat. vict. 64. Si materia turgeat; nunc, ut 7. Epid. 106. requirere humorum vergentiam in regionem convenientem: hanc autem vergentiam humorum, vt te moveat magis, non ex semel, sed ex pluries tentata evacuatione cognosces: vt si sæpe per hunc morbum tentatos sudores, aut ventris fluxus, aut mictus copiosos videris, ea tibi consideratio, vbi alia majoris momenti non prohibuerint, talis evacuationis promovendæ causa fuerit.

Porro præter has conditiones, quæ communes sunt omnibus evacuationibus, considerare oportet in singulis earum generibus, differentias bonas ac malas, quæ discendæ sunt per capita ab Hippocr. multis in locis, prætertim in lib. Prognost. Ergo quæcunque vacuatio incidet; his omnibus in considerationem adhibitis, atque eas quæ majoris momenti sunt majoris faciens, prajudicabis quæ augenda cohibendave sit: Quod si multæ variæque considerationes te reddiderint consilii inopem, tantisper sine, neque juvans, neque prohibens, donec conferentiæ ac tolerantiæ notæ se incipiant exhibere: Oportet autem te tunc, velut in re dubia, esse diligentem, atque ægrum visitare, & notas omnes bonæ aut malæ tolerantiæ animadvertere. Velut si consultus an expediat ægrum qui sudare incipit, pannis contegi ac sudare, an contra sudorem prohiberi, *vide supra p. 626.* Dictæ ergo sunt notæ evacuationum, quæ cum sponte incipiunt sunt à Medico promovendæ: Alioqui dum concoctiones aguntur, retentiones excrementorum vtiles sunt, & evacuationes noxiæ, utpote quæ contrariæ sunt concoctionibus: Quare cavere debemus eorum praxim qui nunquam non clysteribus & aliis auxiliis sollicitantes evacuationes, concoctioni locum non dant. *Vallesius meth. Med. l. 2. cap. vltim. quod pene totum hic damus, quia quæstio hæc est de apicibus artis, nec alibi accuratius & dilucidius reperias evolutam.*

XCII. Illud dico generatim, Hippocr. & omnes, qui in magno pretio fuerunt Medicos, indicationem causæ sequi consuevisse multo audacius quam vulgares Medicos, qui plerumque præsentibus territi symptomatis, illisque occurrentes, morbos plerosque producunt, & vix nisi levissimos persanant: Onesianacti, Apoplectica passione laboranti, quæ in melancholicum morbum abiit, supervenit alvi dejectio diu perseverans, multis albis mucosis prodeuntibus, venam aperuit Hippocr. helleborum propinavit, lac vaccinum exhibuit, prius vero asininum, quod contulit, & dejectiones sedavit: aquam in potu ab initio dedit &c. Hic Medicus vulgaris missione sanguinis interdiceret, timens evacuationum multitudinem; & expurgationes caveret, ne excrementa undique traherentur in ventrem: fluxione alioqui laborantem: interim admoveret siccantia & adstringentia, & totum victum eo dirigeret: Hippocrates vero multo magis timens copiam sanguinis & vitiosorum humorum, qui toto corpore redundabant: ac certo sciens nisi hæc tollerentur alia omnia adhiberi frustra, neq; sine noxa, misit primo sanguinē: deinde expurgatione vsus est, & potu lactis asinini primum, cui ob multum serum vis est expurgandi, deinde vaccini ad renutriendum & deambulationibus &c. *Vallesius 7. Epid p. m. 841.*

XCIII. Cum Hippocr. in enumeratione Dierum Criticorum in morbis vulgarem vsum sit sequutus, primum diem appellans totum illud tempus ex quo æger laborare cæpit vsque ad occasum solis, reliquos vero subsequentes accipiens à Solis exortu terminantes in occasum, ab ejus computandi modo non est recedendum Quando quidem si Galen. quamlibet diem ex xxiv. circiter horis constituit, nec à Præceptore edoctus, neque ab experientia permotus id fecit, sed quia alia ratione causam dierum Criticorum assignare non potuit: Cæterum quia hæc à Galeno desumpta computandi ratio ferè communiter observatur, vt abusus iste in re tanti momenti (si fieri potest) à Medica facultate removeatur, super hanc rem aliquantisper immorandum est.

Primum ergo demonstrabimus hanc Gal. computationem non esse ad mentem Hipp. qui quamlibet diem, prima excepta, ab ortu solis inchoare solitus fuit: Deinde vero Hippocr. computationis veram rationem afferre tentabimus, causam assignantes cur prima dies, etiamsi non integra sit, pro integra computari debeat: Primum igitur aggrediamur. Si Hipp. singulorum dierum enumerationem fieri voluisset, diem ab ea hora semper inchoando in qua cœpit æger laborare, necesse ei erit horam referre in qua morbus à principio invasit, cum ex hac tota computandi ratio originem habeat.

Sed nullibi in recensendis ægrorum historiis de hora invasionis morbi mentionem fecit: argumentum evidentissimum id sçire non esse necessarium, cum satis sit non ignorare an interdiu, an noctu, aut vesperi inceperit morbus, an mane an meridie: eo quod dierum computatio fieri debet, non ab ea hora diem inchoando in qua invasit morbus, sed ab eo tempore in quo verè dies naturalis incipit: Idque ab eo observatum inviolabiliter constat, quia in recensendis iis quæ ægris per dies singulos contigere, & matutinum tempus & vespertinum sub eodem numero, quatenus vnica dies, tantum adnumeravit, non diei partem præcedentis finem, alteram verò subsequentis principium, vt Galenistæ faciunt: Id videre est in historia Philisci 1. Epid. n. 1. registrata, vbi inquit, 3. mane usque ad meridiem visus est à febre liber, ad vesperam febris acuta &c. Idem notare est in vxoris Epicratis historia, nec non & Dromeadis uxoris ibidem descriptis: Similiter in enarratione morbi Phrenitici, de quo 3. Epid. s. 3. & Servi in caupona lib. 4. v. 126. & adhuc clarius in historia Pithionis l. 3. s. 3. v. 134. & aliis multis in libris Epid.

Quas quidem historias si describerent isti, quamlibet diem dividerent in duas partes, priorem cum præcedenti die copulantes, vespertinum vero tempus diei subsequentis initium facerent, quod quidem ab Hippocrate factum nullibi invenies, qui semper matutinum tempus & vespertinum sub eodem numero collocavit, principium diei, ut dictum est, ab ortu solis constituendo semper, & desinentis in occasum: An dicent Hippocratis ægros omnes in ortu Solis ægrotare cœpisse, ut inde dierum enumerationem inchoaverit? ridiculum certè est hoc, cum experientia demonstret morbos admodum raro matutino tempore inchoare.

Cum igitur Hippocr. hanc dierum divisionem in enumeratione nunquam observaverit, certum est computandi rationem dierum per horas xxiv. quam Galenus excogitavit, & sequuta est posteritas, purum figmentum esse, & ab Hippocr. doctrina rejiciendum: eamque computandi rationem servandam esse quam Hippocr. sequutus est, Primum diem appellantes totum illud tempus quod à primo morbi insultu & occasum solis intercedit; Secundam & reliquas omnes ab ortu Solis inchoantes usque ad sequentem noctem, juxta vulgarem consuetudinem, quæ diem communiter ab ortu Solis ad occasum usque constituit.

Nec credendum Hippocr. in scribendo ità negligentem fuisse ut in re tanti momenti, si diversa à communi consuetudine computatio dierum facienda esset, eam non expressisset: Cum igitur talis fuerit Præceptoris dierum enumeratio in morbis, supra quam toto & prædicendi & curandi ratio fundatur, etiamsi vera illius causa ignoretur, probabiliorem quam fieri potest afferre tentabimus, à Galeni fundamentis minimè recedentes, qui 3. de diebus decretor. dierum Criticorum rationem reddere studens, eam ad Solis peragrationem per Zodiaci signa in morbis Diuturnis reduxit, in Acutis vero ad Lunæ motum: Sive modo ejus actio proveniat à Signis quæ proprio motu percurrit: sive à luminis diversitate, quod à Sole recipit: sive ab utrisque simul concurrentibus, id determinare non est nostri instituti, cum satis sic sçire à motu Lunæ acutorum morborum mutationes, per quaternarios & septenarios procedere.

Verum etiamsi ratione præfati Lunæ motus, in statutis quibusdam diebus & horis, crises & cæteræ morborum permutationes fieri deberent cum hoc vel illud punctum attingit, sæpe tamen rationabile tempus pervertitur, ita ut aliquando anticipent, aliquando retardentur, idque potissimum evenit ratione accessionum, quæ rarò cum præfato Lunæ motu coincidunt: Certum est enim crises fieri in die majoris accessionis, unde videmus (quod etiam Hipp. adnotavit) eos morbos imparibus diebus judicari qui imparibus moventur: in paribus vero, quorum exacerbationes in diebus paribus contingunt, & in tempore earum peculiari: Quæ enim sursum fiunt criticæ excretiones, in accessionis principio: Quæ vero infernè, aut per sudorem, remisso ejusdem summo vigore contingunt.

Si igitur à paroxysmorum varietate Crisis tempus peculiare dependet, invenienda est causa repetitionis paroxysmorum in statutis quibusdam horis: quia hæc eadem cum præfato Lunæ motu, & crises & cæteras morborum mutationes constituet: At certè hæc alia esse non potest quam Solis motus qui diem ipsum conficit & metitur, dum à primo mobili ab ortu in occasum raptus, xxiv. horarum spatio totam mundi machinam perlustrat: Hoc enim motu mediante non modo dies à nocte distinguitur, ex quorum diversitate humana corpora, & sublunaria omnia tam variè afficiuntur, sed etiam ad quatuor mundi cardines accedens, alterationem in hæc inferiora producit, quatuor anni temporibus proportione respondentem, unde effectum est, ut sicuti in vere sanguis abundat maxime, æstate bilis, autumno melancholia & hyeme pituita, ita matutino tempore sanguis naturaliter movetur; bilis meridie, melancholia vesperi, & noctu pituita, quod omnibus receptum est: Quare cum nihil aliud sit initium accessionis quam principium motus humoris, qui peculiariter morbum facit aut fovet,

fovet, necesse est affirmare, vnde principium morbifici humoris motus advenit, illud paroxysmorum principium & authorem fore: Nam cur Tertianæ febris, e.g. accessio, tertio die repetens, determinata hora invadat, ea est ratio, quia Sol ad meridianum accedens bilem, Tertianæ febris materiam, conturbat; quæ cum parata sit ad febrilem calorem suscipiendum, occasione illius agitationis accessionis initium præstat: Quod si non semper in meridie Tertianæ paroxysmi invadunt, nec semper eadem hora repetunt, cum modo anticipent, modo postponant, id inobedientiæ materiæ tribuendum est, quia, sive ratione copiæ, sive ejusdem qualitatis, sive alterius humoris permistione, vel non statim moventi causæ obtemperat, vel properat celerius.

Si ergo Crisis tempus à tempore accessionis moderatur, accessionisque causa est præfatus Solis motus, quatenus per eum Sol hunc vel illum cardinem mundi attingens accessiones hac vel illa hora movet, sequitur multoties antequam Luna ad punctum illud perveniat, cujus virtute fit crisis hac vel illa die, virtute Solis qui horam accessionum, & ex consequenti ipsius crisis metitur ac disponit, contingere judicationes: Ita vt non sit necesse ad crisin, v. g. septimo contingentem dies omnes integros ex xxiv. horis concurrere: cum satis sit septem diebus Solem super terram existentem, vim propriam in humores exercuisse, ut crisis, aut quævis alia mutatio in die septima dicatur: Ergo, dicet quispiam, non à motu Lunæ sed potius Solis Crisis excitabitur, si antequam Luna ad locum crisis perveniat, virtute Solis judicatio sequatur? Huic respondeo crisin hoc vel illo die fieri, à motu Lunæ pendere, quæ etiamsi ad punctum exactum, in quo crisis excitari debet, nondum pervenerit, eam tamen dispositionem in corpore & humoribus ipsis, usque ad illud tempus introduxit, ut actione Solis adveniente crisis fieri possit.

Quare virtus Solis est Crisin hac vel illa hora excitare, Lunæ autem hac vel illa die: Astra enim in hæc inferiora agunt, non subito & derepente; nec tunc solum cum hoc vel illud punctum attingunt, sed multo prius ad certam distantiam agere incipiunt: V. g. dum orbe vel radio ad punctum illud perveniunt, inde verò efficacius quo magis illi puncto appropinquantur, ubi summa viget eorum efficacia: Quare cum duorum Astrorum virtutes ad vnicam actionem concurrunt, non est necesse utriusque vires supremas, quæ in puncto aspectus consistunt (Partilem Astrologi appellant) convenire simul, cum unius efficacia causa esse possit ut quælibet dispositio ab altero introducta ad effectum producendum sufficiat: Ex quo fit ut actio quæ à Sole provenit, sæpe crisin, aut quamlibet aliam affectionem in corpore producat, etiamsi Luna, quæ ad actionem illam concurrit, nondum ad locum pervenerit à quo illius actio dependet: Et ideo, vt proximè dicebam, non est necesse omnes dies integros esse ex xxiv. horis: ut e. g. Si quis die Dominico circa xx. horam laborare incipiat, etsi Luna ante horam xiv. diei Sabbathi sequentis medio motu non perveniat ad punctum illud quod septimæ diei initium præstat, quod quidem est quando Luna radio vel orbe locum attingit qui quadrato aspectu punctum illud respicit, in quo erat tempore invasionis morbi cujus virtute crises fiunt, variæque mutationes in morbis contingunt: nihilominus virtute Solis, qui humores statis quibusdam horis movet & vigere facit, effectus septimæ diei ab ortu ejus incipiunt: cum satis sit dispositio quam Luna, loco aspectus appropinquans, corporibus introducit; Ita ut si morbus cum sanguinis prædominio fuerit, etiam mane diei Sabbathi, qua hora sanguis virtute Solis magis viget & movetur, crisis per hæmorrhagiam fieri possit.

Quoties igitur quis à morbo corripitur, dum Sol est super terram, totum illud tempus usque ad occasum pro die prima computare oportet; eo quod Sol occidens diei finem & noctis principium facit, quæ duo & natura & viribus penitus inter se contraria existunt: Ex quo fit ut quæcunque subsequenter eveniunt, nihil cum præcedenti die habeant, sed spectent ad subsequentem, cujus tempus illud pars existit: idque Solis facultate evenit, qui suas vires continenter singulo die exercet easque absolvit, postquam pervenit ad occasum: aliosque denuo effectus producere incipit cum alterius diei initium præbet: idque ex eo constat, quia si dies quieta esse debet, nox præcedens plerumque quieta est: si laboriosa, molesta: Vnde hinc argui potest, in noctium computatione, præcedentem cum die subsequenti computandam esse: Quamvis Hippocr. hanc rem non determinaverit, est tamen probabile, quando & in Genesi diem à nocte inchoare docemur, dum inquit Author, Et factus est vesperi dies vnus. *Prosper Martianus comm. in v. 162. l. 4. vict. Acutor.*

Hippocratis more dies criticos supputandos censeo, qui naturales non artificiales intelligit: Si Gal. more, crises interdum fiunt in 6. interdum 8. ideo errant qui eum sequuntur, & sæpe occidunt; quod Medico celebri accidit, qui 14. die mane cucurbitulas scapulis mane applicari jussit, cum scarificatione, & hoc modo crisin per urinam imminentem cohibuit, unde æger xxi. die morbi obiit, dum xiv. crisim jam apparentem compescuit. *Dom. Panarolus Pent. 4. Observat. 5. De modo numerandi dies Criticos peculiarẽ librum scripsit Petrus Castellus Medicus Romanus. & comm. in 1. sect. aphor.*

XCIV. Licet in die decretorio nec fiat nec expectetur Crisis, tamen à s. m. & purgatione abstinere debet Medicus: quamvis enim in ea crisis non fiat, apparet tamen mutatio aliqua, etsi occulta: quod experimento constat in cranii fracturis & affectionibus aliis: quam sane mutationem Medicus advertere debet: argumento est, quod in illis diebus multo graviora symptomata ægris obveniant; Neque ab hac sententia recedas si videas Hipp. in Epidemicis passim 4. 7. 14. & 20. die s. m. & purgationem exercentem, Et Gal. 4. acut. 76. qui non solum 5. die sed 4. pharmacum concedit. Item 9. meth. 5. s. m. omni morbi tempore imperat, quia non numero dierum sed uni virium robori attendendum sit: Si enim eorum mens perpendatur, invenies eos istas vacuationes cogente necessitate celebrasse: Neque mireris Gal. qui quarto die pharmacum obtulit, nam hic dies inter eos qui frequenter judicant non recensetur, rarò enim Crisis 4. die accidit, cum, referente Gal. 3. cris. c. 4. Archigenes totâ vitâ bis tantum id observaverit. *Zacutus Intr. ad praxim. Prac. 42.*

XCV. Videtur cum natura die critico tentat efficere vacuationem aliquam, sed non integrè, licere Medico eam perficere: quia cum sic irritata, & posita in motu, meatus aperti, illius motus videtur esse juvandus, simile quid faciendo quo expeditius & facilius compleatur vacuatio. Ex adverso cessan-

dum videtur, quia solet natura remisse & imperfecte incipere: quod si eo tempore Medicus aliquid operetur, irritando vel juvando immodicè, nocebit, nam naturam præcipitabit, ♃. Quando crisis fuit indicata, Medicus non debet die critico, nec proximo, vacuare, sed solum, ex Avicenna 2. 4. tr. 2. c. 7. victus rationem instituere, quia motu contrario turbabit naturam: Si vero die decretorio non expectetur crisis, quia indicata non fuit, (*vrgente necessitate*) poterit magno auxilio vti: Si vero natura incipit judicationem, agit tamen ignave & imperfectè, ipsam irritare, & leni aliquo auxilio opem ferre opus est: In die vero, qui decretorium sequitur, quum jam certi sumus de naturæ motu, magna auxilia adhibere oportet, quo actio die decretorio incepta compleri possit: Hoc modo intelligenda Avic. sententia 2. 4. tract. 2. c. 64. cum ait, Et quando abbreviatur Evacuatio, postquam inceperit, oportet vt juvetur &c. *Idem ibidem.*

XCVI. Sicuti absurdum esset enumerationem dierum in morbis, à die causæ procatarcticæ incipere, non ab eo in quo primum invasit morbus: Ita inconveniens est in morbis à Partu ortum ducentibus, dierum computationem icchoare à die partus, non à die invasionis morbi: Hoc tamen faciendum ex sententia 3. Progn. prolata, vbi Hippocr. mulieribus à partu judicationes fieri ait, colligit Galenus, quem subinde Medici omnes sequuti Hipp. sibi ipsi manifestè contrarium & omnino inconstantem faciunt; quandoquidem totum oppositum observasse constat in recensendis morbis puerperarum, in quibus nunquam à die partus, verum à die invasionis febris, dierum enumerationem semper inchoavit. Id patet ex historiis Epicratis vxoris, 1. Epid. 3. Philini vxoris, ibid. Vxoris Dromeadæ: Et certè nulla ratio persuadet ut computatio à die partus fiat, à quo sæpe mulieres nihil mali per plures dies patiuntur: inde vero transactis aliquando xx. diebus, febris supervenit acuta, cujus computatio, si à die partus fieret, quaternariorum ratio non esset habenda, qui xx. die transacta, juxta Hipp. doctrinam, considerari non debent; nam primus quaternarius in xxiv. diem incideret: Ab Hippocr. doctrina igitur adeo absurda computandi ratio rejiciatur, atque sententiæ loco Progn. citato explicationem invenire tentemus: Quæ, ni fallor, est hujusmodi, Constitutiones morborum vt nos doceret Hippocr. ordine enumeravit dies in quibus eorum iudicationes contingere solent: hosque duplicis naturæ esse adnotavit, quando alii ad acutos morbos, alii ad chronicos pertinent: Verum quia de quartana febre aliquis dubitare posset, quippe quæ peculiari quodam typo movetur, subjunxit, eodem dierum ordine & enumeratione quartanarum etiam febrium constitutiones procedere: Nunc pariter, quia morbi ex partu contingentes aliquomodo ab aliis differre videntur, ne quos existimaret eas diverso modo procedere, subjungit. *Iuxta eandem rationem* (computandi scil. dies per quaternarios, septenarios & quadragenarios, ibi explicatos) *fiunt etiam judicationes morborum ex partu contingentium.* Quo sensu adeo aperta & vera sese offert sententia, ut summa admiratione digni sint qui, Galeni authoritate obcœcati, in tanta claritate caligaverunt. *Martianus comm. in cit. locum.*

XCVII. Quod singlis septem & novem annis homo certam mutationem subeat, experientia comprobatum est: Dicuntur anni hi Climacterici, quasi gradarii & scansiles, per quos ad senectutem gradus facimus: In hisce annis dissuadet Gravius apud Horstium tomo 2. p. 492. usum medicamentorum magnorum & solennium; vel, vt Mermannus ait, Therapiam magnam: Sicut enim in diebus Criticis Medici prudentes nihil movent, sed naturam agere sinunt: Ita in his annis, cum ipsamet natura soleat plerunque magni aliquid moliri, Medico quiescendum. *Hoeferus Hercul. Med. lib. 2. cap. 1.*

XCVIII. Curationes quas aggredi vetat hyems, incipio circa 12. diem aprilis, quia illud tempus iudicatur aptissimum ab Hipp. qui lib. de Aere &c. scribit circa æquinoctia & solstitia non esse adhibenda valida remedia, saltem per 10. dies antea & postea, fugienda enim est inæqualitas Martii, etiam in temperatis regionibus: quod animadverterere debent Medici, vbi tempore veris curationes instituunt. *Fonseca Consult. 64. tom. 1.*

XCIX. Mutatio medicamentorum crebrior ignorantiam vel diffidentiam Medici arguit; Hæc duplici sensu intelligi potest, vel quoad methodum, vel quoad medicamenta, Prius præcipitantiam notat & ex via deuiare Medicum, quod viam non norit: Neque enim apud Medicum, valet illud Comici, *Quid si sic tentem, si hac non succedit, alia tentandum est via*: Neque nunquam mutanda, neque semper hæc ipsa, imo inde fit ut multa præscribat Medicus, pauca vsurpentur: Ipsa vero medicamentorum mutatio, in similem unum eundemque scopum, omnino & licita est, & copiam rerum & verborum apud eundem reperiri insinuat: Hinc uti opprobrium est Medico idem semper propinari, Medicum nihil scire vlterius, omnem suppellectilem, licet satis curtam, fuisse impensam, unde transeunt facile ægri ad agyrtas, ita & in horas mutare consilium & medicamenta, nusquam enim est qui vbique est: *Wedelius De med. compos. extemp p. 24.*

C. Medicamenta obsoleta non præscribenda: sane seculorum decursu splendor medicinæ certis quasi formulis fuit in officinis inclusus, quibus solis & semper quasi fuerunt usi, magis confidentes magistris quam sibi, unde nulla medicinæ accessio: merito ergo plurima sunt obsoleta: Repurgandum hoc Augiæ stabulum est, id quod & de aliis simplicibus valet in genere, simplici credulitate & transcriptione apud Botanicos exposita publico: ausim dicere vix centesimum encomium experimento firmatum: Par ratio est inusitatorum, tum quoad vetustiora illa, tum quoad recentiora: hinc uti non ab Orco quasi revocanda sunt monachorum v. g. placita & arcana, vt illis fidamus, ita nec mera singularia, officinis etiam selectioribus inaudita, crepemus: quo qui dem in genere ordinationis practici juniores nó raro solent peccare, & periculum famæ, si male ceciderit alea, subire: Valet hic omnino illud Hippocr. nec *temere* nec *timide*: dubia præscribuntur, exemplo Opiatorum sæpe in pleuritide, in initio, purgantia fortiorave emetica in phthisicis, trochisci de auripigmento loco suffimenti in iisdem affectibus, elect. de arsenico in asthmate: Sic & alia in hunc censum veniunt mercurialia, antimoniata, & quæ hinc nonnunquam leguntur generosæ curæ, vel cum grano salis accipiendæ, vel non facile imitandæ: Quæ item non explorata sunt, non citra rationem facile, ut vocant, in hoc vel illo ægro cum discrimine probanda; Dubia vero medicam. duplici ratione dici possunt, vel quoad præparationem, vnde quo anno, quo modo, &c. parata sint, in bene constitutis officinis solet annotari, vel quoad effectum. *Idem.*

CI. Quæ

CI. Quæ se invertunt contrarietate manifesta ne misceat Medicus. Hujus rei in specie exempla præbent duo, in quibus tamen facilis est lapsus, v.g. non vitriolata cum nitrosis, vt in liquida, ita & in solida forma sunt miscenda, vt enim in priori fit inde aqua fortis, ita in hac idem odor statim emergit, id quod præcipue in compositis est observandum, ne eodem ex fundamento vitriolum Martis cum nitro vitriolato misceamus, perinde enim est sub alia saltim forma: Sic aluminosa quoque cum alkalibus non conjungenda, id quod in pulveribus febrilibus facile obvenit: vnde cavendum est ne magisterio aluminis ingrediente recipiamus sal absinthii vel simile aliud. *Wedelius de comp. med. ext. p.* 134.

CII. An dantur *Vngu. Vniversalia*, vti de lapide *Butleri* scribitur (Vide *Fr. Hofmanni Cl. Pharm. l.* 2. *c.* 65.) ipsum solo quasi linguæ contactu plurimos, si non omnes, morbos sanasse, vna cum paucis, saltem adhibitis circumstantiis: Nos non negamus illud *Helmontii* effatum, odores habere immediatū cum spiritibus contactum, & multum posse in excitando Archeo: Vtrum vero hac ipsa illinitione cum lapillo tali ex ente veneris &c. ille ipse Archéus ita confortari possit, vt omnes causas occasionales à se averruncare queat, magnum est & vix concedendum postulatum. *Wedelius de med. comp. ext. p.* 184.

CIII. An ex venenis & venenatis medicamenta salutaria elicere potest & debet? Non negarim ex venenatis creditis salutaria medicamenta parari posse, & male nobiscum actum fuisset si non licuisset nobis Febri maligna, vltra septennium his in oris grassante, medicamenta ex antimonio & Mercurio parata exhibere, imò quamplurimis hæc, præ alijs ex herbis & radicibus concinnata, salutifera & sæpe citam opem tulisse, omnes qui hic medicinam facimus, experti sumus: Verum non nego tum hæc, tum alia, quæ virulenta creduntur, in præparando peritam & strenuam manum postulare: deinde assensum præbeo *Sennerto Pr. l.* 6. *p.* 1. *c.* 2. quosdam qui medicamenta per se venenata nimis incaute & temere exhibent, eo non satis firmiter probare quod talia medicamenta innoxia sint, quia eo, quo exhibita fuerunt, die, vel sequentibus aliquot diebus nihil noceant, cum ab ijs vitiosa dispositio corpori imprimi possit, quæ longo demum tempore se exserat. *Wepferus Tr. de Cicuta aq. p.* 313.

CIV. Quotiescunque Medicus generosum aliquod remedium necessarium judicaverit, toties reluctantibus ægris, vel adstantibus, periculum præsens & grave contestati; dilationis vel omissionis noxam ostendere, ac tandem consecuturum damnum obluctantibus adscribere debet; quo territi saltem, & mali futuri metu obsecundent, qui probe ac perite suadenti parere nolunt: Qui autem hæc præcepta negligit Medicus, non tantum *Aegros suos*, verum simul semetipsum negligit: *Aegros*, quatenus dolorem aut molestiam aliquam refugientes, non vrgentur majori damno ab ipsis Medicis, nec proinde coguntur quasi ad obsequium ipsis necessarium: *Semetipsum* negligit Medicus, quatenus re postea male cedente, culpa in eum omnis devolvitur, arguiturque aut *imperitiæ*, vtpote non prævidentis damna futura: aut negligentiæ, vt pote non providentis majori fervore atque contentione ad officium revocare ægros, ob ferendam molestiam semper excusabiles. *Sylvius de le Boë Prax. lib.* 2. *cap.* 12. §. 69.

CV. Mihi nonnunquam subiit cogitare, nos in morbis depellendis haud satis lente festinare, tardius vero nobis esse procedendum, & plus Naturæ sæpenumero committendum quam mos hodie obtinuit; Errat enim, sed neque errore erudito, qui Naturam artis adminiculo vbique indigere existimat: Namque id si fieret, parcius humano generi ea prospexisset, quam postulat speciei conservatio: Cum ne minima sit proportio inter morborum ingruentium frequentiam, & facultates quibus pollent homines ad eosdem fugandos, vel ijs sæculis quibus medendi ars maxime caput extulit, & à quampluribus exculta est. Aliis in morbis quid hoc profecerit nescio, illud satis scio ex diligenti observatione mihi adstipulante, quod in Febre in qua Stupor vigebat, dictum symptoma post vsurpatas vacuationes generales, venę sectionem & Enemata, solo tempore fœliciter solebat vinci. *Sydenham Obs. in Acut. p.* 331.

CVI. Vbi morbi species obscura est, tamen ad curationem quod attinet, Indicatio à *Iuvantibus & Lædentibus* sumenda nobis relinquitur, cujus ope viam paulatim prætentantes ægrum in tuto possimus collocare, modo ne plus satis properemus: qua quidem festinatione nihil ego quicquam exitialius esse existimo, nec re vlla alia ægrotantium plures vita spoliari: Neque pudet fateri me non semel in febribus curandis, vbi nondum constaret quid mihi esset agendum, nihil prorsus agendo & mihi & ægro consuluisse optime, Dum enim morbo inuigilarem, quo cum opportunius confodere valerem, Febris vel sponte sua sensim evanuit, vel in eum se typum redegit, vt jam mihi innotesceret quibus armis esset debellanda: Sed, quod dolendum, ægrorum plurimi haud satis gnari quod perinde sit Medici periti quandoque nihil agere, atque alio tempore efficacissima adhibere remedia, probitatis atque fidei fructum hunc capere nolunt, sed vel negligentiæ, vel ignorantiæ id imputant, cum Empiricorum insulsissimus quilibet medicamenta medicamentis adjicere æque novit, atque solet magis quam Medicorum prudentissimus. *Idem p.* 376.

CVII. Malim vti Medico Empirico, i. e. secundum Experientiam praxim exercenie, quam Theoretico, & ex suis ratiociniis & figmentis medicinam faciente; Docuit enim Exper. jampridē omnes accuratos eorum, quæ circa Artem nostram accidunt, observatores, longe feliciores esse in Praxi Medicos Empiricos quam Theoreticos, quique ex libris Medici sunt, aut suis speculationibus, homines in sua dementia tanto miseriores, quod tam multos secum reddant miseros: Sed sesquipedalibus verbis & ampullis vult decipi mundus. *Fr. Sylvius de le Boë Prax. l.* 2. *cap.* 23.

FINIS.

INDEX RERUM
EXTRAORDINEM ALPHABETICUM COLLOCATARUM.

Prior numerus paginam indicat, Posterior articulum.

A.

Oooo

Index Rerum.

Rupta

L

F.

G.

H.

Index Rerum.

I.

L.

Index Rerum.

M.

Præcipi-

N.

O.

P.

Potio

Index Rerum.

Q.

R.

S.

Index Rerum.

Sina-

Index Rerum.

T.

V.

Vitrio-

Index Rerum.

Sequentia ad Indicis literam *T.* pertinentia, prelum evasere.

FINIS.

℞ Pulveris corticis peruviani sive chinæ chinæ ℥ß. sive ℨij infunde per

24. in pinta una vini albi vel nigri opt. super cineres calidos inde singulis

diebus successivis mane cap. pro poculum cujusdem vini clarum non tamen cola

sed solum effusum sine agitatione pulveris usque inclinationem cap. nempe ma

2nda vero poculum principio paroxysmi et cont. per triduum.

℞ Pulv. corticis peruvian. ℥ß. infunde primo ℨij in poculo aq. communis per

horas 12. ~~[illegible]~~ sive alterius aquæ q.s. prout medico melius vid

inde cap. 1a. die principio principio paroxysmi aquam cum pulvere, secunda

die cap. cum ~~eadem~~ ejato sive poculo cujusdem aquæ ℨij supradicti pulveris solummodo die præceden

pariter infusa, sic 3a. ~~die~~ eadem hora quamvis non redeat febris

resumendo eadem hora suprascripto modo cum aq. infusa altera drachma.

[illegible] fime armature quatro: soldi : 12

[illegible]aro ferro un nuovo et tre armature soldi : 15

[illegible]. ferri due nuovi et due armature soldi : 18

[illegible]ile altri ferri due nuovi et due armature s[oldi]: 18 :

[illegible]aggio: tre armature — soldi : 9 :